DESIDERII MEI DESIDERATAS ACCEPI EPISTOLAS QUE QUODAM PRESAGIO FUTURORUM CUM DANIELE SORTITI EST NOMEN OBSECRANTIS UT TRANSlatum in latina lingua de hebreo sermone pentatheucum meorum auribus traderem. Periculosum opus certe obtrectatorum meorum latratibus patens. qui me asserunt in lxx interpretum sugillatione noua pro ueteribus cudere. ita ingenium quasi uinum probantes. cum ego sepissime testatus sim me pro parte mea in tabernaculo dei offerre que possim. nec opus alterius alterius paupertate fedari. Quod ut auderem. origenis me studium prouocauit quod editioni antique translatione theodotionis miscuit asterisco et obelo id est stella. et uerum opus omne distinguens. dum aut illucescere facit que minus ante fuerant aut superflua queque iugulat et confodit maximeque euangelistarum et apostolorum auctoritas promulgauit in quibus multa de ueteri testamento legimus que in nostris codicibus non habentur ut est illud ex egypto uocaui filium meum. et quoniam nazareus uocabitur. et uidebunt in quem compunxerunt. et flumina de uentre eius fluent aque uiue. et que oculus non uidit nec auris audiuit nec in cor hominis ascendit que preparauit deus diligentibus se. et multa alia que proprium syntagma desiderant. Interro…

[illegible]

INCIPIT LIBER GENESIS QUI DICITUR BRESITH ISTI QUINQUE LIBRI MOYSI APUD HEBREOS DICUNTUR THORA. LATINI VERO PENTATHEUCUM.

[illegible]do. et repl[illegible] iniquitate. Cumque vidisset [illegible] esse corruptã
omnis quippe caro corruperat viam suam super terram [illegible] ad noe. Finis
universe carnis venit coram me. Replet[illegible] terra iniquitate [illegible] eorum.
et ego disperdam eos cum terra. Fac tibi archam de lignis levigatis. Mansi-
unculas in archa facies. et bitumine lin[illegible]
facies eam. Trecentorum cubitorum erit longitudo arche. L cubitorum la[illegible]
et xxx cubitorum altitudo illius. Fenestram in archa facies. et in cubito con-
summabis summitatem illius. Ostium autem arche pones ex latere. deorsum
Cenacula et tristega facies in ea. Ecce ego adducam diluvii aquas super
terram. ut interficiam omnem carnem in qua spiritus vite est subter celum.
Universa que in terra sunt consumentur. Ponamque fedus meum tecum. et ingre-
dieris archam tu et filii tui. uxor tua. et uxores filiorum tuorum tecum. Et ex
cunctis animantibus terre et universe carnis bina et bina induces in archa
ut vivant tecum. masculini sexus et feminini. De volucribus iuxta genus
suum. et de iumentis in genere suo. et ex omni reptili terre secundum genus
suum. Bina ingredientur de omnibus tecum ut possint vivere. Tolles igitur
tecum ex omnibus escis que mandi possunt. et comportabis apud te. et erunt
tibi quam illis in cibum. Fecit igitur noe omnia que preceperat illi deus.
Dixitque dominus ad eum. Ingredere tu et omnis domus tua in archam. Te enim vidi
iustum coram me in generatione hac. Ex omnibus animantibus mundis
tolles septena et septena masculum et feminam. [illegible] Sed et de volucribus celi
septena et septena masculum et feminam. ut salvetur semen super faciem universe
terre. Adhuc enim et post dies septem ego pluam super terram xl diebus et
xl noctibus. et delebo omnem substantiam quam feci de superficie terre.
Fecit ergo noe omnia que mandaverat ei dominus. Eratque noe sescentorum
annorum quando diluvii aque inundaverunt super terram. Et ingressus
est noe et filii eius. uxor eius et uxores filiorum eius cum eo in archam propter
aquas diluvii. De animantibus quoque mundis et inmundis et de
volucribus. et ex omni quod movetur super terram. duo et duo ingressa
sunt cum noe in archam. masculus et femina sicut preceperat dominus noe.
Cumque transissent septem dies. aque diluvii inundaverunt super terram.
Anno sescentesimo vite noe mense secundo. septimodecimo die mensis
rupti sunt omnes fontes abyssi magne. et cataracte celi aperte sunt.
et facta est pluvia super terram xl diebus et xl noctibus. In articulo
diei illius ingressus est noe. et sem. cham. et iafeth filii eius. uxor eius
et tres uxores filiorum eius cum eo in archam. Ipsi et omne animal secundum
genus suum. universaque iumenta in genere suo. et omne quod movetur super
terram in genere suo. cunctumque volatile secundum genus suum. universe
aves omnesque volucres ingresse sunt ad noe in archam. bina et bina
ex omni carne in qua erat spiritus vite. Et que ingressa sunt masculus et
femina ex omni carne introierunt sicut preceperat ei deus.
[illegible] Factumque est diluvium xl diebus super terram. et multiplicate sunt aque
et elevaverunt archam in sublime a terra. Vehementer inundaverunt
et omnia repleverunt in superficie terre. Porro archa ferebatur super
aquas. Et aque prevaluerunt nimis super terram. opertique sunt omnes mon-
tes excelsi sub universo celo. Quindecim cubitis altior fuit aqua super
montes quos operuerat. consumptaque est omnis caro que movebatur super
terram. volucrum. animantium. bestiarum. omniumque reptilium que reptant
super terram. universi homines. et cuncta in quibus spiraculum vite
[illegible] est mortua sunt. Et delevit omne substantiam que erat super terram
[illegible] et reptilia [illegible]
[illegible] remansit autem solus noe et qui cum eo erant in archa. Obti-
nueruntque aque terram [illegible] diebus. [illegible]
Recordatus autem deus noe cunctorumque animantium et omnium iumentorum
que erant cum eo in archa. adduxit spiritum super terram. et imminute sunt
aque. et clausi sunt fontes abyssi. et cataracte celi. et prohibite sunt pluvie
de celo. Reversaeque sunt aque de terra euntes et redeuntes. et ceperunt
minui post centum l dies. Requievitque archa mense septimo
[illegible] super montes armenie. At vero aque ibant et de-
crescebant usque ad decimum mensem. Decimo enim mense prima die
mensis apparuerunt cacumina montium. Cumque transissent xl
dies. aperiens noe fenestram arche quam fecerat dimisit corvum. Qui
egrediebatur et revertebatur donec siccarentur aque super terram. Emisit
quoque columbam post eum ut videret si iam cessassent aque super faciem terre.
Que cum non invenisset ubi requiesceret pes eius. reversa est ad eum
in archam. Aque enim erant super universam terram. Extenditque manum
et apprehensam intulit in archam. Expectatis autem ultra septem diebus
aliis rursum dimisit columbam ex archa. At illa venit ad eum
ad vesperam portans ramum olive virentibus foliis in ore suo. Intellexit
ergo noe quod cessassent aque super terram. Expectavitque nichilominus
vii alios dies et emisit columbam. Que non est reversa ultra ad eum.
Igitur sescentesimo primo anno. primo mense. prima die mensis imminute
sunt aque super terram. Et aperiens noe tectum arche. aspexit viditque
quod exsiccata esset superficies terre. Mense secundo septima et xx die
mensis arefacta est terra. Locutus est autem deus ad noe dicens. Egredere
de archa tu et uxor tua. filii tui. et uxores filiorum tuorum tecum.
Cuncta animantia que sunt apud te ex omni carne tam in volatilibus
quam in bestiis et universis reptilibus que reptant super terram. educ tecum.
et ingredimini super terram. Crescite et multiplicamini super eam. Egressus
est ergo noe et filii eius. uxor illius. et uxores filiorum eius cum eo. Sed et omnia
animantia. iumenta. et reptilia que reptant super terram secundum genus suum
de archa egressa sunt. Edificavit autem noe altare domino. et tollens de
cunctis pecoribus et volucribus mundis obtulit holocausta super altare.
Odoratusque est dominus odorem suavitatis et ait ad eum. Nequaquam ultra ma-
ledicam terre propter homines. Sensus enim et cogitatio humani cordis in
malum prona sunt ab adolescentia sua. Non igitur percutiam omnem animam
viventem sicut feci. Cunctis diebus terre [illegible] et messis. frigus et estus.
estas et hyems. nox et dies non requiescent.
Benedixitque deus noe et filiis eius. et dixit ad eos. Crescite et multiplica-
mini et implete terram. Et terror vester ac tremor sit super cuncta ani-
malia terre et super omnes volucres celi cum universis que moventur in terra.
Omnes pisces maris manui vestre traditi sunt. et omne quod movetur et
vivit. erit vobis in cibum. Quasi holera virentia tradidi vobis
omnia. excepto quod carnem cum sanguine non comedetis. Sanguinem
enim animarum vestrarum requiram de manu cunctarum bestiarum. et de manu
hominis. et de manu viri et fratris eius requiram animam hominis. Quicumque
fuderit humanum sanguinem. fundetur sanguis illius. Ad imaginem
quippe dei factus est homo. Vos autem crescite et multiplicamini.
et ingredimini super terram. et implete eam.
Hec quoque dixit deus ad noe [illegible] Ecce ego statuam pac-
tum meum vobiscum. et cum semine vestro post vos. et ad omnem anim-
am viventem que est vobiscum tam in volucribus quam in iumentis et pecudibus
terre cunctis que egressa sunt de archa. et universis bestiis terre.
Statuam pactum meum vobiscum. et nequaquam ultra interficietur omnis caro
aquis diluvii. neque erit deinceps diluvium dissipans terram. Dixitque deus.
Hoc signum federis quod do inter me et vos et ad omnem animam viventem

que [illegible] in generationes sempiternas. [illegible] ponam in nubi-
bus [illegible] federis inter me et inter terram. [illegible]
[illegible] nubibus celum apparebit arcus meus in nubibus. et recordabor
federis mei vobiscum et cum omni anima vivente que carnem vegetat. et non erunt
ultra aque diluvii ad delendam universam carnem. Eritque arcus in nubibus
et videbo illum. et recordabor federis sempiterni quod pactum est inter deum et
inter omnem animam viventem universe carnis que est super terram. Dixitque
deus ad noe. Hoc erit signum federis quod constitui inter me et omnem car-
nem super terram. Erant igitur filii noe qui egressi sunt de archa. sem. cham. et iafeth.
Porro cham ipse est pater chanaan. Tres isti filii sunt noe. et ab his
disseminatum est omne hominum genus super universam terram. Cepitque noe
vir agricola exercere terram et plantavit vineam. Bibensque vinum inebri-
atus est et nudatus in tabernaculo suo. Quod cum vidisset cham pater
chanaan. verenda scilicet patris sui esse nuda. nuntiavit duobus fratribus
suis foras. At vero sem et iafeth pallium imposuerunt humeris
suis. et incedentes retrorsum operuerunt verecunda patris sui. faciesque
eorum averse erant. et patris virilia non viderunt. Evigilans autem noe ex
vino. cum didicisset que fecerat ei filius suus minor. ait. Maledictus cha-
naan. servus servorum erit fratribus suis. Dixitque. Benedictus dominus deus sem
sit chanaan servus eius. Dilatet deus iafeth. et habitet in tabernaculis
sem. sitque chanaan servus eius. Vixit autem noe post diluvium ccc l annis.
Et impleti sunt omnes dies eius dcccc l annorum et mortuus est.
Hee sunt generationes filiorum noe. sem. cham. et iafeth. natique sunt
eis filii post diluvium. Filii iafeth. gomer. et magog. et madai. et
iavan. et tubal. et mosoch. et thiras. Porro filii gomer. asce-
nez. et rifath. et togorma. Filii autem iavan. elisa. et tharsis. cethim et
dodanim. Ab his divise sunt insule gentium in regionibus suis.
Unusquisque secundum linguam suam. et familias in nationibus suis. Filii
autem cham. chus. et mesraim. et phuth. et chanaan. Filii chus.
saba. et evila. et sabatha. et regma. et sabatacha. Filii regma.
saba. et dadan. Porro chus genuit nemrod. ipse cepit esse potens in
terra. et erat robustus venator coram domino. Ab hoc exivit proverbium.
Quasi nemrod robustus venator coram domino. Fuit autem principium regni eius
babilon et arach. et archad. et chalanne in terra sennaar. De terra
illa egressus est assur. et edificavit niniven et plateas civitatis. et chale.
[illegible] hec est civitas magna.
At vero mesraim genuit ludim. et anamim. et laabim. nepthuim. et phetrusim.
et casluim. de quibus egressi sunt philistiim et capthurim. Chanaan
autem genuit sydonem primogenitum suum. etheum. et iebuseum. et amor-
reum. gergeseum. eveum. et aruceum. syneum. et aradium. sama-
riten. et amatheum. et post hos disseminati sunt populi chananeorum.
Factique sunt termini chanaan venientibus a sydone geraram usque gazam
donec ingrediaris sodomam. et gomorram. et adamam. et seboim
usque lesa. Hii filii cham in cognationibus. et linguis et genera-
tionibus terrisque. et gentibus suis. De sem quoque nati sunt patres omnium
filiorum heber. fratre iafeth maiore. Filii sem. helam et assur. et
arfaxad. et lud. et aram. Filii aram. us. et hul. et gether. et mes.
At vero arfaxad genuit sale. de quo ortus est heber. Natique sunt heber
filii duo. nomen uni faleg. eo quod in diebus eius divisa sit terra. et nomen
fratris eius iectan. Qui iectan genuit elmodad et saleph. et asarmoth.
iare. et aduram. et uzal. et decla. et ebal. et abimahel. saba. et
ophyr. et evila. et iobab. Omnes isti filii iectan. Et facta est habi-
tatio eorum de messa pergentibus usque sephar montem orientalem. Isti
sunt filii sem secundum cognationes et linguas et regiones in gentibus suis.
He familie noe iuxta populos et nationes suas. Ab his divise sunt
gentes in terra post diluvium. Erat autem terra labii unius. et sermo-
num eorundem. Cumque proficiscerentur de oriente. invenerunt campum
in terra sennaar. et habitaverunt in eo. Dixitque alter ad proximum suum.
Venite faciamus lateres. et coquamus eos igni. Habueruntque late-
res pro saxis. et bitumen pro cemento. Et dixerunt. Venite faciamus
nobis civitatem et turrim cuius culmen pertingat ad celum [illegible]
celebremus nomen nostrum [illegible] Descendit
autem dominus ut videret civitatem et turrim quam edificabant filii ada[illegible]
et dixit. Ecce unus est populus et unum labium omnibus. ceperuntque [illegible]
facere nec desistent a cogitationibus suis donec eas opere [illegible]
Venite igitur descendamus et confundamus ibi linguam eorum [illegible]
[illegible] vocis sui. Atque ita divisit eos dominus ex illo [illegible]
[illegible] terras et cessaverunt edificare civitatem. Et idcirco
vocatum est nomen eius babel. quia ibi confusum est labium universe terre.
et inde dispersit eos dominus super faciem cunctarum regionum.
He sunt generationes sem. Sem erat centum annorum quando genuit
arfaxad. biennio post diluvium. Vixitque sem postquam genuit arfa-
xad quingentis annis. et genuit filios et filias. Porro arfaxad
vixit xxx et v annis. et genuit sale. Vixitque arfaxad postquam
genuit sale ccc tribus annis. et genuit filios et filias. Sale quoque genuit
heber postquam [illegible] xxx annis. Vixitque sale postquam genuit heber
quadringentis tribus annis. et genuit faleg. Et vixit heber postquam
[illegible] genuit faleg. xxx annis. et genuit filios [illegible] Vixit
quoque faleg xxx annis. et genuit reu. Vixitque faleg postquam genuit
[illegible] ducentis novem annis. et genuit filios et filias. Vixit autem reu xxx
duobus annis. et genuit sarug. Vixitque reu postquam genuit sarug cc vii an-
nis [illegible] Vixit vero sarug xxx annis. et genuit nachor.
Vixitque sarug postquam genuit nachor [illegible] genuit filios et filias.
Vixit autem nachor xx viiii annis [illegible]
genuit thare [illegible]
Thare lxx annis [illegible]
genuit aran. [illegible]
[illegible] Duxerunt autem abram et nachor uxores.
Nomen uxoris abram saray. et nomen uxoris nachor melcha filia
aran patris melche et patris iesche. Erat autem saray sterilis nec
habebat liberos. Tulit itaque thare abram filium suum et loth fi-
lium aran filium filii sui. et saray nurum suam uxorem abram [illegible]
[illegible] eos de ur chaldeorum. ut irent in terram chanaan. [illegible]
[illegible] usque aran. et habitaverunt ibi. Et facti sunt dies thare
ducentorum v annorum. et mortuus est in aran.
Dixit autem dominus ad abram. Egredere de terra tua et de cognatione
tua. et de domo patris tui. et veni in terram quam monstravero tibi. Faciamque
te in gentem magnam. et benedicam tibi et magnificabo nomen tuum.
erisque benedictus. Benedicam benedicentibus tibi. et maledicam
maledicentibus tibi. atque in te benedicentur universe cognationes terre.
Egressus est itaque abram sicut preceperat ei dominus et ivit cum eo loth.
Septuaginta v annorum erat abram cum egrederetur de aran. Tulitque
saray uxorem suam et loth filium fratris sui. universamque substantiam
quam possederant. et animas quas fecerant in aran. et egressi sunt
ut irent in terram chanaan. Cumque venissent in eam. pertransivit
abram terram usque ad locum sychem. usque ad convallem illustrem.

A Chananeus autem tunc erat in terra. Apparuitque dominus abram et dixit ei. Semini tuo dabo terram hanc. Qui edificavit altare domino, qui apparuerat ei. et invocavit nomen eius. Et inde transgrediens ad montem qui erat contra orientem bethel, tetendit ibi tabernaculum suum. ab occidente habens bethel. et ab oriente ai. Edificavit quoque ibi altare domino. et invocavit nomen eius. Perrexitque abram vadens et ultra progrediens ad meridiem. Facta est autem fames in terra. descenditque abram in egyptum. ut peregrinaretur ibi. prevaluerat enim fames in terra. Cumque prope esset ut ingrederetur egyptum. dixit sarai uxori sue. Novi quod pulchra sis mulier: et quod cum viderint te egyptii dicturi sunt uxor ipsius est. et interficient me. et te reservabunt. Dic ergo obsecro te quod soror mea sis. ut bene sit mihi propter te. et vivat anima mea ob gratiam tuam. Cum itaque ingressus esset abram in egyptum. viderunt egyptii mulierem quod esset pulchra nimis. et nuntiaverunt principes pharaoni. et laudaverunt illam apud illum. et sublata est mulier in domo pharaonis. Abram vero bene usi sunt propter illam. fueruntque ei oves et boves. et asini. et servi famule. et cameli. Flagellavit autem dominus pharaonem plagis maximis et domum eius. propter uxorem eius. Vocavitque pharao abram et dixit ei. Quidnam est quod fecisti mihi? Quare non indicasti quod uxor tua esset? Quam ob causam dixisti esse sororem tuam. ut tollerem eam mihi in uxorem? Nunc igitur ecce coniunx tua. accipe eam et vade. Preceptique pharao super abram viris. et deduxerunt eum et uxorem eius

c. 13.

et omnia que habebat. Ascendit autem abram de egypto ipse et uxor eius. et omnia que habebat. et loth cum eo ad australem plagam. Erat autem dives valde in possessione auri et argenti. Reversusque est per iter quo venerat a meridie in bethel usque ad locum ubi prius fixerat tabernaculum inter bethel et ai. in loco altaris quod fecerat prius. et invocavit ibi nomen domini. Sed et loth qui erat cum abram fuerunt greges ovium. et armenta. et tabernacula. nec poterat eos capere terra. ut habitarent simul. Unde et facta est rixa inter pastores gregum abram et loth.

Eo autem tempore chananeus et pherezeus habitabant in illa terra. Dixit autem abram ad loth. Ne quaeso sit iurgium inter me et te. et inter pastores meos et pastores tuos. Fratres enim sumus. Ecce enim universa terra coram te est. recede a me obsecro. Si ad sinistram ieris. ego dexteram tenebo. Si tu dexteram elegeris. ego ad sinistram pergam. Elevatis itaque loth oculis. vidit omnem circa regionem iordanis que universa irrigabatur. antequam subverteret dominus sodomam et gomorram sicut paradysus domini. et sicut egyptus venientibus in segor. Elegitque sibi loth regionem circa iordanem et recessit ab oriente. divisique sunt alterutrum a fratre suo. Abram habitavit in terra chanaan. loth vero moratus est in oppidis que erant circa iordanem. et habitavit in sodomis. Homines autem sodomite pessimi erant. et peccatores coram domino nimis. Dixitque dominus ad abram postquam divisus est loth ab eo. Leva oculos tuos et vide a loco in quo nunc es. ad aquilonem et ad meridiem. et ad occidentem. Omnem terram quam conspicis tibi dabo et semini tuo usque in sempiternum. Faciamque semen tuum sicut pulverem terre. Si quis potest hominum numerare pulverem. semen tuum quoque numerare poterit. Surge et perambula terram in longitudine et in latitudine sua. quia tibi daturus sum eam.

Movens igitur abram tabernaculum suum. venit et habitavit iuxta convallem mambre quod est in hebron. edificavitque ibi altare domino.

c. 14

Factum est autem in illo tempore ut amrahel rex sennaar. et arioch rex ponti. et codorlaomor rex elamitarum. et thadal rex gentium. inirent bellum contra bara regem sodomorum. et contra bersa regem gomorre. et contra sennaab regem adame. et contra semeber regem seboim. contraque regem bale ipsa est segor. Omnes hi convenerunt in vallem silvestrem. que nunc est mare salis. Duodecim enim annis servierant codorlaomor. et tertiodecimo anno recesserunt ab eo. Igitur anno xiiii venit codorlaomor et reges qui cum eo erant. percusseruntque rafaym in astaroth. carnaim et zuzim cum eis. et emim in save cariathaim et chorreos in montibus seyr usque ad campestria pharan que est in solitudine. Reversique sunt et venerunt ad fontem mesfat. ipsa est cades et percusserunt omnem regionem amalechitarum et amorreum qui habitabat in asasonthamar. Et egressi sunt rex sodomorum. et rex gomorre. rex adame. et rex seboim. necnon et rex bale que est segor. et direxerunt contra eos aciem in valle silvestri. scilicet adversum codorlaomor regem elamitarum. et thadal regem gentium. et amrahel regem sennaar. et arioch regem ponti. iiii. reges adversus quinque. Vallis autem silvestris habebat puteos multos bituminis. Itaque rex sodomorum et rex gomorre terga verterunt. cecideruntque ibi. et qui remanserunt fugerunt ad montem. Tulerunt autem omnem substantiam sodomorum et gomorre. et universa que ad cibum pertinent. et abierunt. necnon loth et substantiam eius. filium fratris abram qui habitabat in sodomis. Et ecce unus qui evaserat nuntiavit abram hebreo. qui habitabat in convalle mambre fratris eschol. et fratris aner. Hi enim pepigerant fedus cum abram. Quod cum audisset abram captum videlicet fratrem suum. numeravit expeditos vernaculos suos trecentos x. et octo. et persecutus est eos usque dan. Et divisis sociis irruit super eos nocte percussitque eos. et persecutus est eos usque hoba. que est ad levam damasci. usque ad fontem. reduxitque omnem substantiam. et loth fratrem suum cum substantia illius. mulieres quoque et populum. Egressus est autem rex sodomorum in occursum ei postquam reversus est a cede codorlaomor. et regum qui cum eo erant. in valle save. que est vallis regis.

At vero melchisedech rex salem proferens panem et vinum. erat enim sacerdos dei altissimi. benedixit ei et ait. Benedictus abram deo excelso qui creavit celum et terram. et benedictus deus excelsus quo protegente hostes in manibus tuis sunt. Et dedit ei decimas ex omnibus. Dixit autem rex sodomorum ad abram. Da mihi animas. cetera tolle tibi. Qui respondit ei. Levo manum meam ad dominum deum excelsum possessorem celi et terre. quod a filo subtegminis usque ad corrigiam calige non accipiam ex omnibus que tua sunt. ne dicas ego ditavi abram. exceptis his que comederunt iuvenes. et partibus virorum qui venerunt mecum. aner. eschol et mambre. isti accipient partes suas.

c. 15

His itaque transactis. factus est sermo domini ad abram per visionem dicens. Noli timere abram ego protector tuus sum. et merces tua magna nimis. Dixitque abram. Domine deus. quid dabis mihi? Ego vado absque liberis. et filius procuratoris domus mee iste damascus eliezer. Addiditque abram. Mihi autem non dedisti semen. et ecce vernaculus meus heres meus erit. Statimque sermo domini factus est ad eum dicens. Non erit hic heres tuus. sed qui egredietur de utero tuo. ipsum habebis heredem. Eduxitque eum foras. et ait illi. Suspice celum. et numera stellas si potes. Et dixit illi. Sic erit semen tuum. Credidit abram deo. et reputatum est ei ad iustitiam. Dixitque ad eum. Ego dominus qui eduxi te de ur chaldeorum. ut darem tibi terram istam ut possideres eam. At ille ait. Domine deus. unde scire possum quod possessurus sum eam? Et respondens dominus. Sume inquit mihi vaccam triennem. et capram triennem. et arietem annorum trium. turturem quoque et columbam. Qui tollens universa hec divisit ea per medium. et utrasque partes altrinsecus posuit. aves autem non divisit. Descenderuntque volucres super cadavera. et abigebat eas abram. Cumque sol occumberet sopor irruit super abram et horror magnus et tenebrosus invasit eum. dictumque est ad eum. Scito prenoscens quod peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua. et subicient eos servituti et affligent quadringentis annis. Verumtamen gentem cui servituri sunt ego iudicabo. et post hec egredientur cum magna substantia. Tu autem ibis ad patres tuos in pace. sepultus in senectute bona. Generatione autem quarta revertentur huc. Necdum enim complete sunt iniquitates amorreorum usque ad presens tempus.

Cum ergo occubuisset sol facta est caligo tenebrosa. et apparuit clibanus fumans. et lampas ignis transiens inter divisiones illas. In die illo pepigit dominus cum abram fedus dicens. Semini tuo dabo terram hanc. a fluvio egypti usque ad flumen magnum eufraten. cyneos et zenezeos. et cedmoneos. et etheos. et ferezeos. rafaym quoque et amorreos. et chananeos. et gerseos et iebuseos.

c. 16.

Igitur sarai uxor abram non genuerat liberos. Sed habens ancillam egyptiam nomine agar dixit marito suo. Ecce conclusit me dominus ne parerem. ingredere ad ancillam meam. si forte saltem ex illa suscipiam filios. Cumque ille acquiesceret deprecanti. tulit agar egyptiam ancillam suam post annos x. quam habitare ceperant in terra chanaan. et dedit eam viro suo uxorem. Qui ingressus est ad eam. At illa concepisse se videns. despexit dominam suam. Dixitque sarai ad abram. Inique agis contra me. Ecce dedi ancillam meam in sinum tuum. que videns quod conceperit: despectui me habet. Iudicet dominus inter me et te. Cui respondit abram. Ecce ait ancilla tua in manu tua est, utere ea ut libet. Affligente igitur eam sarai fugam iniit. Cumque invenisset illam angelus domini iuxta fontem aque in solitudine. que est in via sur in deserto. dixit ad illam. Agar ancilla sarai unde venis et quo vadis? Que respondit. A facie sarai domine mee ego fugio. Dixitque angelus domini. Revertere ad dominam tuam. et humiliare sub manu illius. Et rursum. Multiplicans inquit multiplicabo semen tuum. et non numerabitur pre multitudine. Ac deinceps ecce ait concepisti. et paries filium. vocabisque nomen eius hysmael. eo quod audierit dominus afflictionem tuam. Hic erit ferus homo. Manus eius contra omnes. et manus omnium contra eum. et e regione universorum fratrum suorum figet tabernacula.

Vocavit autem nomen domini qui loquebatur ad eam. tu deus qui vidisti me. Dixit enim profecto hic vidi posteriora videntis me. Propterea appellavit puteum illum viventis et videntis me. Ipse est inter cades et barad. Peperitque agar abre filium. Qui vocavit nomen eius ysmahel. Octoginta et sex annorum erat quando peperit ei agar ysmahelem.

c. 17

Postquam vero nonaginta et novem annorum esse ceperat, apparuit ei dominus dixitque ad eum. Ego dominus omnipotens. ambula coram me et esto perfectus. ponamque fedus meum inter me et te. et multiplicabo te vehementer nimis. Cecidit abram pronus in faciem. Dixitque ei dominus. Ego sum et pactum meum tecum. erisque pater multarum gentium. nec ultra vocabitur nomen tuum abram. sed appellaberis abraham. quia patrem multarum gentium constitui te. faciamque crescere vehementissime. et ponam te in gentibus: regesque ex te egredientur. Et statuam pactum meum inter me et te. et inter semen tuum post te in generationibus suis. federe sempiterno ut sim deus tuus et seminis tui post te. daboque tibi et semini tuo terram peregrinationis tue omnem terram chanaan in possessionem eternam. eroque deus eorum. Dixit iterum dominus ad abraham. Et tu ergo custodies pactum meum. et semen tuum post te in generationibus suis. Hoc est pactum quod observabis et observabitis inter me et vos. et semen tuum post te in generationibus suis.

Circumcidetur ex vobis omne masculinum. et circumcidetis carnem preputii vestri. ut sit in signum federis inter me et vos. Infans octo dierum circumcidetur in vobis. omne masculinum in generationibus vestris. Tam vernaculus quam emptitius circumcidetur. et quicumque non fuerit de stirpe vestra. eritque pactum meum in carne vestra in fedus eternum. Masculus cuius preputii caro circumcisa non fuerit. delebitur anima illa de populo suo. quia pactum meum irritum fecit. Dixit quoque dominus ad abraham. Sarai uxorem tuam non vocabis sarai sed saram. et benedicam ei. et ex illa dabo tibi filium. cui benedicturus sum. eritque in nationes regesque populorum orientur ex eo. Cecidit abraham in faciem suam. et risit dicens in corde suo. Putasne centenario nascetur filius. et sara nonagenaria pariet? Dixitque ad dominum. Utinam ysmahel vivat coram te. Et ait deus ad abraham. Sara uxor tua pariet tibi filium. vocabisque nomen eius ysaac. et constituam pactum meum illi in fedus eternum. et semini eius post eum. Super ysmahel quoque exaudiam te. Ecce benedicam ei et augebo. et multiplicabo eum valde. Duodecim duces generabit. et faciam illum in gentem magnam. Pactum vero meum statuam ad ysaac quem pariet tibi sara tempore isto. in anno altero.

Cumque finitus esset sermo loquentis cum eo. ascendit deus ab abraham. Tulit autem abraham ysmahelem filium suum et omnes vernaculos domus sue. universosque quos emerat. cunctos mares ex omnibus viris domus sue. et circumcidit carnem preputii eorum. statimque in ipsa die. sicut preceperat ei dominus. Abraham nonaginta novem annorum erat quando circumcidit carnem preputii sui. et ysmahel filius eius xiii. annorum impleverat tempore circumcisionis sue. Eadem die circumcisus est abraham. et ysmahel filius eius. et omnes viri domus illius. tam vernaculi quam emptitii. et alienigene pariter circumcisi sunt.

c. 18.

Apparuit autem ei dominus in convalle mambre sedenti in ostio tabernaculi sui. in ipso fervore diei. Cumque elevasset oculos apparuerunt ei tres viri stantes prope eum. Quos cum vidisset cucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi. et adoravit in terram et dixit. Domine si inveni gratiam in oculis tuis. ne transeas servum tuum. et afferam pauxillum aque et laventur pedes vestri. et requiescite sub arbore. Ponam buccellam panis et confortate cor vestrum. et postea transibitis. Idcirco enim declinastis ad servum vestrum. Qui dixerunt. Fac ut locutus es. Festinavit abraham ad tabernaculum ad saram. dixitque ei. Accelera tria sata simile commisce. et fac subcinericios panes. Ipse vero ad armentum cucurrit. et tulit inde vitulum tenerrimum. et optimum. deditque puero. Qui festinavit et coxit illum. Tulit quoque butyrum et lac et vitulum quem coxerat. et posuit coram eis. Ipse vero stabat iuxta eos sub arbore.

Cumque comedissent. dixerunt ad eum. Ubi est sara uxor tua? Ille respondit.

xl.

Post tergum in tabernaculo est. Cui dixit. Revertens veniam ad te tempore isto vita comite. et habebit filium sara uxor tua. Quo audito. sara risit post ostium tabernaculi. Erant autem ambo senes provecteque etatis. et desierant sare fieri muliebria. Que risit occulte dicens. Postquam consenui et dominus meus vetulus est. voluptati operam dabo? Dixit autem dominus ad abraham. Quare risit sara dicens. num vere paritura sum anus? Numquid deo est quicquam difficile? Iuxta condictum revertar ad te hoc eodem tempore vita comite. et habebit sara filium. Negavit sara dicens non risi. timore perterrita. Dominus autem non est inquit ita. sed risisti.

Cum ergo surrexissent inde viri. direxerunt oculos suos contra sodomam. et abraham simul gradiebatur deducens eos. Dixitque dominus. Num celare potero abraham que gesturus sum cum futurus sit in gentem magnam ac robustissimam. et benedicende sint in illo omnes nationes terre? Scio enim quod precepturus sit filiis suis et domui sue post se ut custodiant viam domini. et faciat iudicium et iusticiam. ut adducat dominus propter abraham omnia que locutus est ad eum. Dixitque dominus. Clamor sodomorum et gomorreorum multiplicatus est. et peccatum eorum aggravatum est nimis. Descendam et videbo utrum clamorem qui venit ad me opere compleverint an non est ita ut sciam. Converteruntque se inde. et abierunt sodomam. Abraham vero adhuc stabat coram domino. et appropinquans ait. Numquid perdes iustum cum impio? Si fuerint quinquaginta iusti in civitate, peribunt simul. et non parces loco illi propter quinquaginta iustos. si fuerint in eo? Absit a te ut rem hanc facias ut occidas iustum cum impio. fiatque iustus sicut impius. Non est hoc tuum qui iudicas omnem terram. Nequaquam facias iudicium. Dixitque ad eum dominus. Si invenero sodomis l. iustos in medio civitatis. dimittam omni loco propter eos.

Respondens abraham ait. Quia semel cepi. loquar ad dominum meum. cum sim pulvis et cinis. Quid si minus l. iustis quinque fuerint? Delebis propter quadraginta quinque universam urbem? Et ait. Non delebo. si invenero ibi xl. quinque. Rursumque locutus est ad eum. Sin autem xl. inventi fuerint quid facies? Ait. Non percutiam propter xl. Ne quaeso inquit indigneris domine si loquar. Quid si inventi fuerint ibi xxx? Respondit. Non faciam si invenero ibi xxx. Quia semel inquit cepi. loquar ad dominum meum. Quid si inventi fuerint ibi xx? Dixit. Non interficiam propter xx. Obsecro inquit ne irascaris domine. si loquar adhuc semel. Quid si inventi fuerint ibi x? Dixit. Non delebo propter x. Abiitque dominus postquam cessavit loqui abraham. et ille reversus est in locum suum. Veneruntque duo angeli sodomam vespere sedente loth in foribus civitatis. Qui cum vidisset eos. surrexit et ivit obviam eis. et adoravit pronus in terram. et dixit. Obsecro domini. declinate in domum pueri vestri. et manete ibi. Lavate pedes vestros. et cras proficiscemini in viam vestram. Qui dixerunt. Minime. sed in platea manebimus. Compulit illos oppido ut diverterent ad eum. ingressisque domum illius fecit convivium. coxit azima et comederunt.

Prius autem quam irent cubitum. viri civitatis vallaverunt domum illius a puero usque ad senem. omnis populus simul. Vocaveruntque loth et dixerunt ei. Ubi sunt viri qui introierunt ad te nocte? Educ illos huc ut cognoscamus eos. Egressusque ad eos loth post tergum accludens ostium ait. Nolite quaeso fratres mei. nolite malum hoc facere. Habeo duas filias que necdum cognoverunt virum. educam eas ad vos. et abutimini eis sicut vobis placuerit. dummodo viris istis michi faciatis mali. quia ingressi sunt sub umbra culminis mei. At illi dixerunt. Recede illuc. Et rursum inquiunt. Ingressus es ut advena, numquid ut iudices? Te ergo ipsum magis quam hos affligemus. Vimque faciebant loth vehementissime. Iamque prope erat ut effringerent fores. et ecce miserunt manum viri et introduxerunt ad se loth. clauseruntque ostium. et eos qui erant foris percusserunt cecitate a minimo usque ad maximum. ita ut ostium invenire non possent. Dixerunt autem ad loth. Habes hic tuorum quempiam? generum. aut filios aut filias? Omnes qui tui sunt. educ de urbe hac. Delebimus enim locum istum. eo quod increverit clamor eorum coram domino. qui misit nos ut perdamus illos.

Egressus itaque loth locutus est ad generos suos. qui accepturi erant filias eius. et dixit. Surgite egredimini de loco isto. quia delebit dominus civitatem hanc. Et visus est eis quasi ludens loqui. Cumque esset mane cogebant eum angeli dicentes. Surge et tolle uxorem tuam. et duas filias tuas quas habes. ne et tu pereas in scelere civitatis. Dissimulante autem illo apprehenderunt manum eius et manum uxoris ac duarum filiarum eius. eo quod parceret dominus illi. et eduxerunt eum. posueruntque extra civitatem. ibique locuti sunt ad eum dicentes. Salva animam tuam. Noli respicere post tergum. nec stes in omni circa regione. sed in monte salvum te fac. ne et tu pereas simul. Dixitque loth ad eos. Queso domine mi. quia invenit servus tuus gratiam coram te. et magnificasti misericordiam tuam quam fecisti mecum. ut salvares animam meam. nec possum in monte salvari. ne forte apprehendat me malum et moriar. Est civitas hec iuxta ad quam possum fugere parva. et salvabor in ea. Numquid non modica est. et vivet anima mea? Dixitque ad eum. Ecce etiam in hoc suscepi preces tuas. ut non subvertam urbem pro qua locutus es. Festina et salvare ibi. quia non potero quicquam facere donec ingrediaris illuc. Idcirco vocatum est nomen urbis illius segor. Sol egressus est super terram. et loth ingressus est segor.

Igitur dominus pluit super sodomam et gomorram sulphur et ignem de celo. et subvertit civitates has. et omnem circa regionem universos habitatores urbium. et cuncta terre virentia. Respiciensque uxor eius post se. versa est in statuam salis. Abraham autem consurgens mane ubi steterat prius cum domino. intuitus est sodomam et gomorram. et universam regionem terre illius. viditque ascendentem favillam de terra. quasi fornacis fumum. Cum enim subverteret dominus civitates regionis illius. recordatus est abrahe et liberavit loth de subversione urbium in quibus habitaverat. Ascenditque loth de segor et mansit in monte. due quoque filie eius cum eo. Timuerat enim manere in segor. et mansit in spelunca ipse et due filie eius cum eo. Dixitque maior ad minorem. Pater noster senex est. et nullus virorum remansit in terra. qui possit ingredi ad nos iuxta morem universe terre. Veni inebriemus eum vino. dormiamusque cum eo ut servare possimus ex patre nostro semen. Dederuntque patri suo bibere vinum nocte illa. et ingressa est maior dormivitque cum patre. At ille non sensit nec quando accubuit filia. nec quando surrexit. Altera quoque die dixit maior ad minorem. Ego dormivi heri cum patre. demus ei bibere vinum etiam hac nocte. et dormies cum eo. ut salvemus semen de patre nostro. Dederunt et illa nocte patri vinum. ingressaque minor filia. dormivit cum patre. Conceperunt ergo due filie loth de patre suo. Peperitque maior filium. et vocavit nomen eius moab. Ipse est pater moabitarum usque in presentem diem. Minor quoque peperit filium vocavitque nomen eius ammon. id est filius populi mei. ipse est pater ammonitarum usque hodie.

Profectus inde abraham in terram australem habitavit inter cades et sur. et peregrinatus est in geraris. Dixitque de sara uxore sua. Soror mea est. Misit ergo abimelech rex gerare et tulit eam. Venit autem deus ad abimelech per somnium nocte. et ait illi. En morieris propter mulierem quam tulisti. Habet enim virum. Abimelech vero non tetigerat eam. et ait. Domine, num gentem ignorantem et iustam interficies? Nonne ipse dixit michi soror mea est. et ipsa ait frater meus est? In simplicitate cordis mei. et munditia manuum mearum feci hoc. Dixitque ad eum deus. Et ego scio quod simplici corde feceris. et ideo custodivi te ne peccares in me. et non dimisi ut tangeres eam. Nunc igitur redde uxorem viro suo quia propheta est. et orabit pro te et vives. Si autem nolueris reddere. scito quod morte morieris tu et omnia que tua sunt. Statimque de nocte consurgens abimelech vocavit omnes servos suos. et locutus est universa verba hec in auribus eorum. timueruntque omnes viri valde. Vocavit autem abimelech etiam abraham et dixit ei. Quid fecisti nobis? Quid peccavimus in te. quia induxisti super me et super regnum meum peccatum grande? Que non debuisti facere fecisti nobis. Rursumque expostulans ait. Quid vidisti. ut hoc faceres? Respondit abraham. Cogitavi mecum dicens. Forsitan non est timor dei in loco isto. et interficient me propter uxorem meam. Alias autem et vere soror mea est, filia patris mei. et non filia matris mee. et duxi eam uxorem. Postquam autem eduxit me deus de domo patris mei. dixi ad eam. Hanc misericordiam facies mecum in omni loco ad quem ingrediemur dicens. quod frater tuus sim.

Tulit igitur abimelech oves et boves et servos et ancillas dedique abraham. reddiditque illi saram uxorem suam et ait. Terra coram vobis est. ubicumque tibi placuerit habita. Sare autem dixit. Ecce mille argenteos dedi fratri tuo. Hoc erit tibi in velamen oculorum ad omnes qui tecum sunt. et quocumque perrexeris. mementoque te deprehensam. Orante autem abraham sanavit deus abimelech et uxorem suam. ancillasque eius. et pepererunt. Concluserat enim dominus omnem vulvam domus abimelech propter saram uxorem abrahe. Visitavit autem dominus saram sicut promiserat. et implevit que locutus est. concepitque et peperit filium in senectute sua. tempore quo predixerat ei deus. Vocavitque abraham nomen filii sui quem genuit ei sara ysaac. et circumcidit eum octava die sicut preceperat ei deus cum centum esset annorum. Hac quippe etate patris natus est ysaac. Dixitque sara. Risum fecit michi deus. Quicumque audierit corridebit michi. Rursumque ait. Quis auditurus crederet abraham quod sara lactaret filium quem peperit ei iam seni? Crevit ergo puer et ablactatus est. fecitque abraham grande convivium in die ablactationis eius. Cumque vidisset sara filium agar egyptie ludentem cum ysaac. dixit ad abraham. Eice ancillam hanc et filium eius. Non enim heres erit filius ancille cum filio meo ysaac. Dure accepit hoc abraham pro filio suo. Cui dixit deus. Non tibi videatur asperum super puero et super ancilla tua. Omnia que dixerit tibi sara audi vocem eius. quia in ysaac vocabitur tibi semen. Sed et filium ancille faciam in gentem magnam. quia semen tuum est.

Surrexit itaque abraham mane et tollens panem et utrem aque imposuit scapule eius. tradiditque puerum. et dimisit eam. Que cum abisset. errabat in solitudine bersabee. Cumque consumpta esset aqua in utre. abiecit puerum subter unam arborum que ibi erant. et abiit sedique e regione procul. quantum potest arcus iacere sagittam. Dixit enim. Non videbo morientem puerum. Et sedens contra levavit vocem suam et flevit. Exaudivit autem deus vocem pueri. Vocavitque angelus domini agar de celo dicens. Quid agis agar? Noli timere. exaudivit enim deus vocem pueri de loco in quo nunc est. Surge tolle puerum et tene manum eius. quia in gentem magnam faciam eum. Aperuitque oculos eius deus. Que videns puteum aque abiit et implevit utrem. deditque puero bibere. et fuit cum eo. Qui crevit et moratus est in solitudine. factusque est iuvenis sagittarius. Habitavitque in deserto pharan. et accepit illi mater sua uxorem de terra egypti.

Eodem tempore dixit abimelech et phicol princeps exercitus eius ad abraham. Deus tecum est in universis que agis. Iura ergo per dominum ne noceas michi et posteris meis stirpique mee. sed iuxta misericordiam quam feci tibi facies michi et terre in qua versatus es advena. Dixitque abraham. Ego iurabo. Et increpavit abimelech propter puteum aque quem vi abstulerant servi illius. Respondique abimelech. Nescivi quis fecerit hanc rem. sed et tu non indicasti michi. et ego non audivi preter hodie. Tulit itaque abraham oves et boves et dedit abimelech. percusseruntque ambo fedus. Et statuit abraham septem agnas gregis seorsum. Cui dixit abimelech. Quid sibi volunt septem agne iste quas stare fecisti seorsum? At ille. Septem inquit agnas accipies de manu mea. ut sint in testimonium michi. quia ego fodi puteum istum. Idcirco vocatus est locus ille bersabee quia ibi uterque iuravit. et inierunt fedus pro puteo iuramenti. Surrexit autem abimelech et phicol princeps militie eius. reversique sunt in terram palestinorum. Abraham autem plantavit nemus in bersabee et invocavit ibi nomen domini dei eterni. et fuit in loco isto colonus terre philistinorum multis diebus. Que postquam gesta sunt. temptavit deus abraham et dixit ad eum. Abraham abraham. Ille respondit. Adsum. Ait illi. Tolle filium tuum unigenitum quem diligis ysaac. et vade in terram visionis. atque offer eum ibi in holocaustum. super unum montium quem monstravero tibi.

Igitur abraham de nocte consurgens stravit asinum suum. ducens secum duos iuvenes. et ysaac filium suum. Cumque concidisset ligna in holocaustum. abiit ad locum quem preceperat ei dominus. Die autem tercio elevatis oculis. vidit locum procul. dixitque ad pueros suos. Expectate hic cum asino. ego et puer illuc usque properantes. postquam adoraverimus revertemur ad vos. Tulit quoque ligna holocausti. et imposuit super ysaac filium suum. ipse vero portabat in manibus ignem et gladium. Cumque duo pergerent simul. dixit ysaac patri suo. Pater mi. At ille respondit. Quid vis fili? Ecce inquit ignis et ligna. ubi est victima holocausti? Dixit abraham. Deus providebit sibi victimam holocausti fili mi. Pergebant ergo pariter veneruntque ad locum quem ostenderat ei deus. In quo edificavit altare. et desuper ligna composuit. Cumque colligasset ysaac filium suum. posuit eum in altari super struem lignorum. extenditque manum et arripuit

gladium ut immolaret filium. Et ecce angls dni de celo cla
mauit dicens. Abraham abraham. Qui resp. Adsum. Dixitq: ei.
Non extendas manu tuā sup puerum. neq: facias illi quicquam.
Nunc cognoui qd timeas dm. & n pepercisti filio tuo unigenito pp
me. Leuauit abrahā oculos uiditq: post tgum arietē int uepres
herentē cornib: Quē assumens. obtulit holocaustū p filio. Ap
pellauitq: nom loci illius dominus uidet. Unde usq: hodie dicit
in monte dominus uidebit.

Vocauit aū angls dni abraham de celo scdo dicens. P memet ipsum
iuraui dic dominus. quia fecisti rem hanc & n pepercisti filio tuo. be
nedicā t. & multiplicabo sem tuū sicut stellas celi. & uelut arenā
que est in litore maris. Possidebit semen tuū portas inimicor suor
& benedicent in semine tuo omīs gentes tre. quia obedisti uoci mee.
Reuersus ē abrahā ad pueros suos. abieruntq: bersabee simul
& habitauit ibi. His ita gestis. nunciatū est abrahe qd melca
qq: genuisset filios nachor fri suo. hus pmogenitū & buz
frem eius. chamuel qq: patrem syror. & chased & azau feldā
qq: & iedlaf & batuel de q nata est rebecca. Octo istos genuit
melca nachor fri abrahā. Concubina ū illius nomine roma pepit
thabee & gaom. & thaas. & macha. Vixit aū sara c.xxvii. annis
& mortua ē in ciuitate arbee que est hebron in trā chanaan.
Venitq: abrahā ut plangeret & fleret eam. Cumq: surrexis
set ab officio funeris. locut est ad filios eth dicens. Aduena su
& pegrinus apd uos. date m ius sepulchri uobiscū. ut sepe
liam mortuum meū. Responderūt filii eth. Audi nos dne
princeps di es. in electis sepulchris nris sepeli mortuum tuum
nullusq: phibere poterit quin in monumento ei sepelias mortuū
tuum. Surrexit abrahā & adorauit pplm tre filios uidelicet
eth dixitq: ad eos. Si placet anime ure ut sepeliā mortuum
meū. audite me & intercedite ap effron filium seor ut det m spe
luncā duplicē quā habet in extrema parte agri sui. Pecunia
digna tradat michi eā coram uob in possessionē sepulchri.

Habitabat aū effron in medio filior eth. Respq: effron ad ab
rahā cunctis audientib: qui ingrediebant portam ciuitatis illi dicens.
Nequaqm ita fiet domine mi. sed magis ausculta qd loquor.
Agrum trado tibi & speluncā que in eo est. psentib: filiis ppli
mei. sepeli mortuum tuum. Adorauit abrahā corā pplo tre.
& locut ē ad effron circumstante plebe. Queso ut audias me.
Dabo pecuniā p agro suscipe eā. & sic sepeliam mortuū meū ibi.
Resp effron. Domine mi audi. Terra quā postulas qdringen
tis siclis ualet. Istud ē pcium int me & te. Sed qntum ē hoc.
sepeli mortuum tuū. Quod cum audisset abrahā appendit pe
cuniā qm effron postulauerat audientib: audientib: filiis eth qd
ringentos siclos argenti pbati monete publice. Confirmatq: est
ager qndā effronis in quo erat spelunca duplex respiciens mambre
tam ipse qm spelunca & omnes arbores eius in cunctis tminis per
circuitum abrahe in possessionē filiis eth uidentib: & cunctis qui int
bant porta ciuitatis illius. Atq: ita sepeliuit abrahā sara uxorē suā.
i spelunca agri duplici que respiciebat mambre. hec ē in trā
chanaan. Et confirmat est ager & antru qd erat in eo abrahe
in possessionē monumenti a filiis eth.

Erat aū abraham senex dierumq: multor & ds erat cum eo. & i
cunctis benedixerat ei. Dixitq: ad seruum seniore domus sue. q
p erat omnib: que habebat. Pone manum tuā sub femi mei
ut adiurē te p dnm dm celi & tre ut n accipias uxorem filio mō
de filiab: chananeor int quos habito. sed ad trā & cognatio
nem meā pficiscaris. & inde accipias uxorē filio meo ysaac.
Resp seruus. Si noluerit mulier uenire mecum in trā hanc.
num reducere debeo filium tuum ad locum de q tu egssus es?
Dixit abrahā. Caue ne qndo reducas illuc filium meum. Dns
ds celi q tulit me de domo patris mei & de terra natiuitatis
mee qui locut est m & iurauit dicens. semini tuo dabo trā
hanc ipse mittet anglm suum corā te. & accipies inde uxorē
filio meo. Sin aū noluerit mulier sequi te. n teneberis iuramto.
filium meū tantū ne reducas illuc. Posuit g seruus manū sub
femore abraham dni sui. & iurauit illi sup sermone hoc. tulitq:
x. camelos de grege dni sui. & abiit ex omnib: bonis ei portans
secum. pfectusq: pexit in mesopotamiam & ad urbē nachor.
Cumq: fecisset camelos accumbere extra oppidū iuxta puteū
aque uespe eo tempore quo solent mulieres egredi ad haurien
dam aqm dixit. Domine ds dni mei abrahā occurre hodie ob
secro m. & fac miscdiam cū dno meo abrahā. Ecce ego sto ppe
fontē aque. & filie habitator huius ciuitatis egdient ad
haurendam aquam.

Igit puella cui dixero inclina ydriam tuā ut bibā. & illa respo
derit bibe. quin & camelis tuis dabo potum. ipsa ē qm pparasti
seruo tuo ysaac. ut p hec intelligā qd feceris miscdiam cū dno mō.
Nec dum intra se uerba compleuerat. & ecce rebecca egdiebat fi
lia batuel filii melce uxoris nachor fris abrahā habens ydriā
in scapula puella decora nimis uirgoq: pulcherrima. & i cogni
ta uiro. Descenderat aū ad fontē & impleuerat ydriā. & reuer
tebat. Occurritq: ei seruus & ait. Pauxillum m ad sorbendū
pbe aque de ydria tua. Que resp. Bibe domine mi. Celeriterq:
deposuit ydriam sup ulnā suā. & dedit ei potū. Cumq: ille bibis
set adiecit. Quin & camelis tuis hauriam aqm. donec cuncti
bibant. Effundensq: ydriā in canalib: recurrit ad puteū ut
hauriret aquā. & hausta omib: camelis dedit. Ille aū contem
plabat eā tacite. scire uolens utrū psperum fecisset iter suum dns
an n. Postqm g biberunt cameli. ptulit uir inaures aureas ap
pendentes siclos duos. & armillas totidē pondo siclor x. dixitq:
ad eā. Cuius es filia? Indica m. Est in domo patris tui locus
ad manendū? Que resp. Filia batuelis sum. filii melce qm pe
perit nachor. Et addidit dicens. Palearum qq: & feni plurimum
est ap nos. & locus spaciosus ad manendū. Inclinauit se ho
& adorauit dnm dicens. Benedict dns domini mei abrahā qui
n abstulit miscdiam suā & ueritatē a domino meo. & recto iti
nere me p duxit in domū fris domini mei.

Cucurrit itaq: puella & nunciauit in domū mat sue oīa que au
dierat. Habebat aū rebecca frem nomine laban. Qui festin
egssus ē ad hominē ubi erat fons. Cumq: uidisset inaures &
armillas in manib: sororis sue. & audisset cuncta uerba refe
rentis. hec locut ē m homo. uenit ad uirum q stabat iuxta came
los ppe aque fontē. dixitq: ad eum. Ingredere benedicte domini.
Cur foris stas? Preparaui domum. & locum camelis. Et in
troduxit eum in hospitium ac destrauit camelos deditq: paleas
& fenum. & aqm ad lauandos pedes camelor & uiror qui ue
rant cum eo. & apposit est in conspectu eius panis. Qui ait. No
comedā donec loquar sermones meos. Resp ei. Loquere. At ille.
Seruus inqt abraham sum. & dominus benedix dno meo ualde
magnificatq: est ualde. & dedit ei oues & boues. argentū
& aurum. seruos & ancillas. camelos & asinos. & pepit sa
ra uxor domini mei filium domino meo in senectute sua. deditq:
illi omnia que habuerat. Et adiurauit me dns mis dicens. No
accipias uxorē filio meo de filiab: chananeor in quor trā habi
to. sed ad domum patris mei pgas & de cognatione mea accipi
as uxorē filio meo. Ego ū respondi domino meo. Quid si nolu
erit mulier uenire mecum? Dns inquit in cuius conspectu ambulo
ait mittet anglm suum tecum. & diriget uiā tuā accipiesq:
uxorē filio meo de cognatione mea. & de domo patris mei.
Innocens eris a maledictione mea. cum ueneris ad ppinqs meos
& n dederint tibi. Veni g hodie ad fontē & dixi. Domine ds
dni mei abrahā si direxisti uiā meā in qua nunc ego ambulo. ecce
sto iuxta fontē aque. & uirgo q egdietur ad hauriendā aqm
audierit a me da m pauxillū aqm ad bibendū ex ydria tua &
dixerit m & tu bibe & camelis tuis hauriā. ipsa est mulier
quā pparauit dns filio domini mei. Dum hec tacit mecum
uoluerem. apparuit rebecca ueniens cū ydria quā portabat
i scapula. descenditq: ad fontē & hausit aqm. Et aio ad eam.
Da m paululum bibere. Que festina deposuit ydriā de hume
ro & dixit m. Et tu bibe. & camelis tuis potū tribuā. Bibi
& adaquauit camelos. Interrogauiq: eā & dixi. Cui es filia?
Que resp. Filia batuelis sum filii nachor qm pepit illi melca.
Suspendi itaq: inaures ad ornandā faciē eius & armillas posui
in manib: ei. pnusq: adoraui dnm meū. benedicens domino dni
mei abrahā qui p duxit me recto itinere ut sumerē filiā fris dni
mei filio eius. Quā obrē si facitis miscdiam & ueritatē cum
domino meo. indicate m. Sin aū aliud placet & hoc dicite
ut uadā ad dexterā siue ad sinistrā.

Respq: laban & batuel. A domino egssus ē sermo. & n possum
extra placitum eius quicqm aliud tecū loqui. En rebecca corā te
est tolle eā & pficiscere. & sit uxor filii domini tui. sic locut ē
dns. Quod cum audisset puer abrahā. adorauit in trā dnm. pla
tisq: uasis argenteis & aureis ac uestib: dedit ea rebecce p munē.
fratrib: q: eius & matri dona obtulit. Initoq: conuiuio uescen
tes parit & bibentes manserunt ibi. Surgens aute mane locut ē
puer. Dimittite me. & uadā ad dnm meum. Responderūt fres
eius & mat. Maneat puella saltem x dies apud nos. & postea
pficiscet. Nolite ait me retinere. quia domin direxit uiā meā.
Dimittite me ut pgam ad dnm meum. Dixerūt. Vocemus puel
lam. & queramus ipsius uoluntatē. Cumq: uocatā uenisset. sci
scitati sunt. Uis ire cum homine isto? Que ait. Uadā. Di
miserūt g eā & nutricē illius. seruumq: abrahā & comites eius.
imprecantes pspa sorori sue. atq: dicentes. Soror nrā es cresca
i mille milia. & possideat sem tuum portas inimicor tuor. Igit
rebecca & puelle illius ascensis camelis secute sunt uirū. Qui
festinus reuertebat ad dnm suum. Eo tempore ysaac deambu
labat p uiam que ducit ad puteū. cuius nom est uiuentis &
uidentis. Habitabat enim in trā australi. & egssus fuerat
ad meditandum in agro. inclinata iam die. Cumq: leuasset
oculos. uidit camelos uenientes pcul. Rebecca qq: conspecto
ysaac descendit de camelo & ait ad puerū. Quis ē ille ho
qui uenit p agrum in occursum mei? Dixitq: ei. Ipse est
dominus mis. At illa tollens cito pallium opuit se. Seruus
aū cuncta que gesserat narrauit ysaac. Qui introduxit eā
in tabnaculum sare matris sue & accepit eā uxore & i tantū
dilexit eā. ut dolorē qui de morte matris acciderat tempararet.

Abraham ū aliam duxit uxorē nomine cethurā que pepit ei
zamram. & iexan. & madan. & madian. & iesboch & sue.
Iexan qq: genuit saba & dadan. Filii dadan fuert assurim &
latussim. & loomim. At ū ex madian ortus est effa & ofer
& enoch. abida & heldaa. Omnes hi filii cethure. Deditq:
abrahā cuncta que possederat ysaac. Filiis aū concubinar
largit ē munera. & separauit eos ab ysaac filio suo cū ad
huc uiueret ad plagam orientalē. Fuerūt aute dies uite ei
c.lxx. annos quinq: & deficiens mortuus est in senectute
bona puectēq: etatis & plenus dierum. Congregatq: est
ad pplm suum. & sepelierunt eū ysaac & ysmahel filii sui.
in spelunca duplici que sita est in agro effron filii soor ethei.
e regione mambre quā emerat a filiis eth. Ibi sepult est ipse
& sara uxor eius. Et post obitum illius benedix ds ysaac
filio eius qui habitabat iuxta puteum nomine uiuentis & ui
dentis. He sunt generationes ysmahel filii abrahe qm pepit
ei agar egyptia famula sare. & hec nomina filior eius in uo
cabulis & generationib: suis. Primogenit ysmahelis naba
ioth. deinde cedar & abdeel & mabsam. masma qq: & duma
& massa dad. & thema itur & naphis & cedma. Isti st
filii ysmahel & hec nomina p castella & oppida eor xii. pnci
pes tribuum suarum. Anni uite ysmahel c.xxx. septē anni
deficiensq: mortuus est & apposit ad pplm suū. Habi
tauit aū ab euila usq: sur que respicit egyptū intrantib:
assyrios. coram cunctis frib: obiit.

Hee sunt generationes ysaac filii abraham. Abrahā genuit
ysaac qui cum xl eet annor duxit uxorē rebeccā filiam batu
el syri de mesopotamia sororē laban. Deprecatq: ē dnm ysaac
p uxore sua. eo qd eet sterilis. Qui exaudiuit eū. & dedit conce
ptum rebecce. Sed collidebant in utero eius paruuli. Que ait.
Si sic m futurum erat. quid necesse fuit concipe? Perrexitq:
ut consuleret dnm. Qui ait. Due gentes in utero tuo sunt.
& duo ppli ex uentre tuo diuident. pplsq: pplm supabit. &
maior minori seruiet. Iam tempus pariendi uenerat. & ecce
gemini in utero ei repti st. Qui primus egssus est. & rutilus
& totus in more pellis yspid. uocatumq: est nom eius esau.
Protinus alt egdiens plantā fris tenebat manu. & idcirco ap
pellauit nom eius iacob. Sexagenarius erat ysaac. quando nati
sunt ei paruuli. Quib: adultis fact ē esau uir gnarus uenandi.
& homo agricola. iacob aū uir simplex habitabat i tabnaculis.
Ysaac amabat esau. eo qd de uenationib: illi uesceret. & rebecca
diligebat iacob. Coxit aū iacob pulmentum. Ad quē cū uenisset
esau de agro lassus ait. Da m de coctione hac rufa. quia oppido
lassus sum. Quā ob causam uocatū ē nom ei edom. Cui dixit iacob.
Vende m pmogenita tua. Ille resp. En morior. quid m pderit
primogenita. Ait iacob. Iura michi. Iurauit esau & uendidit

primogenita. Et sic accepto pane et lentis edulio comedit et bibit et abiit parvipendens quod primogenita vendidisset. Orta autem fame super terram post eam sterilitatem que acciderat in diebus abraham, abiit ysaac ad abimelech regem palestinorum in gerari.

lx. Apparuitque ei dominus et ait. Non descendas in egyptum sed quiesce in terra quam dixero tibi. et peregrinare in ea. eroque tecum et benedicam tibi. Tibi enim et semini tuo dabo universas regiones has, complens iuramentum quod spopondi abraham patri tuo. et multiplicabo semen tuum sicut stellas celi. daboque posteris tuis universas regiones has. et benedicentur in semine tuo omnes gentes terre. eo quod obedierit abraham voci mee et custodierit precepta mea et mandata mea. et cerimonias legesque servaverit. Mansit itaque ysaac in geraris. Qui cum interrogaretur a viris loci illius super uxore sua respondit. soror mea est. Timuerat enim confiteri quod sibi sociata esset coniugio. reputans ne forte interficerent eum propter illius pulchritudinem. Cumque pertransissent dies plurimi. et ibidem moraretur. prospiciens abimelech palestinorum rex per fenestram. vidit eum iocantem cum rebecca uxore sua. et accersito eo ait. Perspicuum est quod uxor tua sit. Cur mentitus es sororem tuam esse? Respondit. Timui ne morerer propter eam. Dixitque abimelech. Quare imposuisti nobis? Potuit coire quispiam de populo cum uxore tua et induxeras super nos grande peccatum. Precepitque omni populo dicens. Qui tetigerit hominis huius uxorem morte morietur. Sevit autem ysaac in terra illa. et invenit in ipso anno centuplum. Benedixitque ei dominus et locupletatus est homo. et ibat proficiens atque succrescens. donec magnus vehementer effectus est. Habuit quoque possessionem ovium et armentorum. et familie plurimum. Ob hec invidentes ei palestini puteos quos foderant servi patris illius abraham illo tempore obstruxerunt implentes humo. in tantum ut ipse abimelech diceret ad ysaac. Recede a nobis quoniam potentior nobis factus es valde. Et ille discedens ut veniret ad torrentem gerare habitaretque ibi rursum fodit alios puteos quos foderant servi patris illius abraham et quos illo mortuo olim obstruxerant philistiim. appellavitque eos hisdem nominibus quibus antea pater eius vocaverat. Foderunt in torrente. et repperierunt aquam vivam. Sed et ibi iurgium fuit pastorum gerare adversus pastores ysaac dicentium. Nostra est aqua. Quam ob rem nomen putei ex eo quod acciderat calumniam vocavit. Foderunt et alium. et pro illo quoque rixati sunt. Appellavitque eum inimicitias. Profectus inde fodit alium puteum. pro quo non contenderunt. Itaque vocavit nomen eius latitudo dicens. Nunc dilatavit nos dominus et fecit nos crescere super terram.

Ascendit autem ex illo loco in bersabee. Ubi apparuit ei dominus in ipsa nocte dicens. Ego sum deus abraham patris tui. Noli metuere quia tecum sum. et benedicam tibi et multiplicabo semen tuum propter servum meum abraham. Itaque edificavit ibi altare et invocato ibi nomine domini extendit tabernaculum precepitque servis suis ut foderent puteum. Ad quem locum cum venissent de geraris abimelech et ochozat amicus illius. et phicol dux militum locutus est eis ysaac. Quid venistis ad me hominem quem odistis et expulistis a vobis? Qui responderunt. Vidimus tecum esse dominum. et idcirco nos diximus. Sit iuramentum inter nos et ineamus fedus ut non facias nobis quicquam mali. sicut et nos nichil tuorum attigimus. nec fecimus quod te lederet. sed cum pace dimisimus auctum benedictione domini. Fecit ergo eis convivium. et post cibum et potum surgentes mane iuraverunt sibi mutuo. Dimisitque eos ysaac pacifice in locum suum.

Ecce autem in ipso die servi ysaac annuntiantes ei de puteo quem foderant atque dicentes. Invenimus aquam. Unde appellavit eum habundantiam. et nomen urbi impositum est bersabee usque in presentem diem. Esau vero quadragenarius duxit uxores iudith filiam beeri ethei. et basemath filiam elom eiusdem loci. que ambe offenderant animum ysaac et rebecce. Senuit autem ysaac et caligaverunt oculi eius. et videre non poterat. Vocavitque esau filium suum maiorem et dixit ei. Fili mi. Qui respondit. Adsum. Cui pater. Vides inquit quod senuerim. et ignorem diem mortis mee. Sume arma tua pharetram et arcum et egredere foras. Cumque venatu aliquid apprehenderis. fac michi inde pulmentum sicut velle me nosti. et affer ut comedam et benedicat tibi anima mea antequam moriar. Quod cum audisset rebecca et ille abisset in agrum ut iussionem patris impleret. dixit filio suo iacob. Audivi patrem tuum loquentem cum esau fratre tuo et dicentem ei. Affer michi de venatione tua. et fac cibos ut comedam et benedicam tibi coram domino antequam moriar. Nunc ergo fili mi acquiesce consiliis meis. et pergens ad gregem affer michi duos hedos optimos ut faciam ex illis escas patri tuo quibus libenter vescitur. quas cum intuleris et comederit benedicat tibi priusquam moriatur. Cui ille respondit. Nosti quod esau frater meus homo pilosus sit et ego lenis. Si attrectaverit me pater meus et senserit. timeo ne putet sibi voluisse illudere. et inducat super me maledictionem pro benedictione. Ad quem mater. In me sit ait ista maledictio fili mi. tantum audi vocem meam. et pergens affer que dixi. Abiit et attulit. deditque matri. Paravit illa cibos sicut noverat velle patrem illius. et vestibus esau valde bonis quas apud se habebat domi induit eum. pelliculasque hedorum circumdedit manibus et colli nuda protexit. Deditque pulmentum. et panes quos coxerat tradidit. Quibus illatis dixit. Pater mi. At ille respondit. Audio. Quis es tu fili mi? Dixitque iacob. Ego sum esau primogenitus tuus. Feci sicut precepisti michi. Surge et comede de venatione mea. ut benedicat michi anima tua. Rursumque ysaac ad filium suum. Quomodo inquit tam cito invenire potuisti fili mi? Qui respondit. Voluntas dei fuit. ut cito michi occurreret quod volebam. Dixitque ysaac. Accede huc. ut tangam te fili mi. et probem utrum tu sis filius meus esau an non. Accessit ille ad patrem. Et palpato eo. dixit ysaac. Vox quidem vox iacob est. sed manus. manus sunt esau. Et non cognovit eum. quia pilose manus similitudinem maioris expresserant. Benedicens ergo illi ait. Tu es filius meus esau? Respondit. Ego sum. At ille. Affer inquit michi cibos de venatione tua fili mi. ut benedicat tibi anima mea. Quos cum oblatos comedisset. obtulit ei etiam vinum. Quo hausto. dixit ad eum. Accede ad me. et da michi osculum fili mi. Accessit. et osculatus est eum. Statimque ut sensit vestimentorum illius fragrantiam. benedicens ait. Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni cui benedixit dominus. Det tibi deus de rore celi et de pinguedine terre habundantiam frumenti vini et olei. et serviant tibi populi. et adorent te tribus. Esto dominus fratrum tuorum. et incurventur ante te filii matris tue. Qui maledixerit tibi maledictus erit. et qui benedixerit tibi benedictionibus repleatur. Vix ysaac sermonem impleverat. et egresso iacob foras venit esau coctosque de venatione cibos intulit patri dicens. Surge pater mi et comede de venatione filii tui. ut benedicat michi anima tua. Dixitque illi ysaac. Quis enim es tu? Qui respondit. Ego sum filius tuus primogenitus esau. Expavit ysaac stupore vehementi. et ultra quam credi potest ammirans ait. Quis ille est qui dudum captam venationem attulit michi? Et comedi ex omnibus priusquam tu venires. benedixique ei. et erit benedictus. Auditis esau sermonibus patris irrugiit clamore vehementi. et consternatus ait. Benedic etiam michi pater mi. Qui ait. Venit germanus tuus fraudulenter. et accepit benedictionem tuam. At ille subiunxit. Iuste vocatum est nomen eius iacob. supplantavit me en altera vice. Primogenita mea ante tulit. et nunc secundo subripuit benedictionem meam. Rursumque ad patrem. Numquid non reservasti ait et michi benedictionem? Respondit ysaac. Dominum tuum illum constitui. et omnes fratres servituti illius subiugavi. frumento et vino stabilivi eum. et post hec fili mi ultra quid faciam? Cui esau ait. Num unam inquit tantum benedictionem habes pater? Michi quoque obsecro ut benedicas. Cumque eiulatu magno fleret. motus ysaac dixit ad eum. In pinguedine terre et in rore celi desuper erit benedictio tua. Vives gladio et fratri tuo servies. tempusque veniet cum excutias et solvas iugum eius de cervicibus tuis.

Oderat ergo semper esau iacob pro benedictione qua benedixerat ei pater. et dixit in corde suo. Venient dies luctus patris mei ut occidam iacob fratrem meum. Nuntiata sunt hec rebecce. Que mittens et vocans iacob filium suum. dixit ad eum. Ecce esau frater tuus minatur ut occidat te. Nunc ergo fili audi vocem meam et consurgens perge ad laban fratrem meum. habitabisque cum eo dies paucos. donec requiescat furor fratris tui. et cesset indignatio eius. obliviscaturque eorum que fecisti ei. Postea mittam et adducam te inde huc. Cur utroque filio orbabor una die? Dixitque rebecca ad ysaac. Tedet me vite mee propter filias eth. Si acceperit iacob uxorem de stirpe huius terre nolo vivere. Vocavitque ysaac iacob. et benedixit ei. precepitque ei dicens. Noli accipere coniugem de genere chanaan. sed vade et proficiscere in mesopotamiam syrie ad domum bathuel patris matris tue. et accipe tibi inde uxorem de filiabus laban avunculi tui. Deus autem omnipotens benedicat tibi et crescere faciat atque multiplicet. ut sis in turmas populorum. et det tibi benedictiones abraham et semini tuo post te ut possideas terram peregrinationis tue quam pollicitus est avo tuo. Cumque dimisisset eum ysaac. profectus venit in mesopotamiam syrie ad laban filium bathuel syri fratrem rebecce matris sue. Videns autem esau quod benedixisset pater suus iacob. et misisset eum in mesopotamiam syrie ut inde duceret uxorem. et quod post benedictionem precepisset ei dicens. Non accipies coniugem de filiabus chanaan quodque obediens iacob parentibus isset in syriam. Probans quoque quod non libenter aspiceret chanaan filias pater suus ivit ad ysmahel et duxit uxorem absque his quas prius habebat melech filiam ysmahel filii abraham sororem nabaioth.

Igitur egressus iacob de bersabee pergebat aran. Cumque venisset ad quendam locum. et vellet in eo requiescere post solis occubitum. tulit de lapidibus qui iacebant et supponens capiti suo dormivit in eodem loco. viditque in somnis scalam stantem super terram et cacumen illius tangens celum. angelos quoque dei ascendentes et descendentes per eam. et dominum innixum scale dicentem sibi. Ego sum deus abraham patris tui. et deus ysaac. Terram in qua dormis tibi dabo et semini tuo. eritque germen tuum quasi pulvis terre. Dilataberis ad orientem et occidentem septentrionem et meridiem. et benedicentur in te et in semine tuo cuncte tribus terre. et ero custos tuus quocumque perrexeris. et reducam te in terram hanc nec dimittam donec implevero universa que dixi. Cumque evigilasset iacob de somno ait. Vere dominus est in loco isto et ego nesciebam. Pavensque quam terribilis inquit est locus iste. non est hic aliud nisi domus dei. et porta celi. Surgens ergo mane tulit lapidem quem supposuerat capiti suo. et erexit in titulum fundens oleum desuper appellavitque nomen urbis bethel. que prius luza vocabatur. Vovit autem votum dicens. Si fuerit deus mecum et custodierit me in via per quam ambulo. et dederit michi panem ad vescendum. et vestimentum ad induendum. reversusque fuero prospere ad domum patris mei. erit michi dominus in deum. et lapis iste quem erexi in titulum vocabitur domus dei. cunctorumque que dederis michi decimas offeram tibi.

Profectus ergo iacob venit in terram orientalem et vidit puteum in agro tresque greges ovium accubantes iuxta eum. Nam ex illo adaquabantur pecora. et os putei grandi lapide claudebatur. Morisque erat ut cunctis ovibus congregatis devolverent lapidem et refectis gregibus rursum super os putei ponerent. Dixitque ad pastores. Fratres. unde estis? Qui responderunt. De aran. Quos interrogans. numquid ait nostis laban filium nachor? Dixerunt. Novimus. Sanusne est inquit? Valet inquiunt. Et ecce rachel filia eius venit cum grege suo. Dixitque iacob. Adhuc multum diei superest, nec est tempus ut reducantur ad caulas greges. Date ante potum ovibus et sic ad pastum eas reducite. Qui responderunt. Non possumus. donec omnia pecora congregentur et amoveamus lapidem de ore putei. ut adaquemus greges. Adhuc loquebantur et ecce rachel

4.

veniebat cum ovibus patris sui. Nam gregem ipsa pascebat. Quam cum vidisset iacob et sciret consobrinam suam. ovesque laban avunculi sui. amovit lapidem quo puteus claudebatur. et adaquato grege osculatus est eam. Elevataque voce flevit et indicavit ei quod frater patris sui esset. et filius rebecce. At illa festinans nuntiavit patri suo. Qui cum audisset venisse iacob filium sororis sue occurrit obviam ei. complexusque eum et in oscula ruens. duxit in domum suam. Auditis autem causis itineris respondit. Os meum es et caro mea.

Et postquam expleti sunt dies mensis unius. dixit ei. Num quia frater meus es. gratis servies michi? Dic quid mercedis accipies. Habebat vero filias duas. nomen maioris lya. minor appellabatur rachel. Sed lya lippis erat oculis. rachel decora facie. et venusto aspectu. Quam diligens iacob ait. Serviam tibi pro rachel filia tua minore septem annis. Respondit laban. Melius est ut tibi eam dem quam viro alteri. Mane apud me. Servivit ergo iacob pro rachel septem annis. et videbantur illi pauci dies pre amoris magnitudine. Dixitque ad laban. Da michi uxorem meam. quia iam tempus expletum est ut ingrediar ad eam. Qui vocatis multis amicorum turbis ad convivium fecit nuptias. et vespere filiam suam lyam introduxit ad eum. dans ancillam filie zelfam nomine. Ad quam cum ex more iacob fuisset ingressus. facto mane vidit lyam. et dixit ad socerum. Quid est quod facere voluisti? Nonne pro rachel servivi tibi? Quare imposuisti michi? Respondit laban. Non est in loco nostro consuetudinis. ut minores ante tradamus ad nuptias. Imple ebdomadam dierum huius copule. et hanc quoque dabo tibi pro opere quo serviturus es michi septem annis aliis. Adquievit

placito. et ebdomada transacta rachel duxit uxorem. cui pater seruam balam dederat. Tandemque potitus optatis nuptiis amorem sequentis priori pretulit. seruiens apud eum septem annis aliis. Videns autem dominus quod despiceret lyam, aperuit uuluam eius. sorore sterili permanente. Que conceptum genuit filium. uocauitque nomen eius ruben dicens. Vidit dominus humilitatem meam. Nunc amabit me uir meus. Rursumque concepit et peperit filium et ait. Quoniam audiuit me dominus haberi contemptui, dedit etiam istum michi. Vocauitque nomen eius symeon. Concepit tercio et genuit alium dixitque. Nunc quoque copulabitur michi maritus meus. eo quod pepererim ei tres filios. Et idcirco apellauit nomen eius leui. Quarto concepit et peperit filium et ait. Modo confitebor domino. Et ob hoc uocauit nomen eius iudam. Cessauitque parere.

Cernens autem rachel quod infecunda esset. inuidit sorori. et ait marito suo. Da michi liberos. alioquin moriar. Cui iratus respondit iacob. Numquid pro deo ego sum. qui priuauit te fructu uentris tui? At illa. Habeo inquit famulam balam ingredere ad illam ut pariat super genua mea. et habeam ex ea liberos. Deditque balam in coniugium. Que ingresso ad se uiro concepit et peperit filium. Dixitque rachel. Iudicauit michi dominus. et exaudiuit uocem meam. dans michi filium. Et idcirco apellauit nomen illius dan. Rursumque bala concipiens peperit alterum. pro quo ait rachel. Comparauit me deus cum sorore mea. et inualui. Vocauitque eum neptalim. Sentiens lya quod parere desisset. zelfam ancillam suam marito tradidit. Qua post conceptum edente filium dixit. Feliciter. Et idcirco uocauit nomen eius gad. Peperit quoque zelfa alterum. Dixitque lya. Hoc pro beatitudine mea. Beatam quippe me dicent mulieres. Propterea apellauit eum aser. Egressus autem ruben tempore messis triticee in agrum repperit mandragoras. quas matri lye detulit. Dixitque rachel. Da michi partem de mandragoris filii tui. Illa respondit. Parumne tibi uidetur quod preripueris maritum michi. nisi etiam mandragoras filii mei tuleris? Ait rachel. Dormiat tecum hac nocte pro mandragoris filii tui. Redeuntique ad uesperam iacob de agro. egressa est in occursum eius lya et ait. Ad me inquit intrabis. quia mercede conduxi pro mandragoris filii tui. Dormiuit cum ea nocte illa. et exaudiuit deus preces eius. concepitque et peperit filium quintum et ait. Dedit deus mercedem michi. quia dedi ancillam meam uiro meo. Apellauitque nomen eius ysachar. Rursumque lya concipiens. peperit sextum filium et ait. Ditauit me deus dote bona. etiam hac uice. Mecum erit maritus meus. eo quod genuerim ei sex filios. Et idcirco apellauit nomen eius Zabulon. Post quem peperit filiam nomine dynam.

Recordatusque dominus rachelis. et exaudiuit eam. et aperuit uuluam eius. Que concepit et peperit filium dicens. Abstulit deus obprobrium meum. Et uocauit nomen eius ioseph dicens. Addat michi deus filium alterum. Nato autem ioseph. dixit iacob socero suo. Dimitte me ut reuertar in terram ad patriam meam. Da michi uxores et liberos meos. pro quibus seruiui tibi ut abeam. Tu nosti seruitutem qua seruiui tibi. Ait laban. Inueniam gratiam in conspectu tuo. Experimento didici quod benedixerit michi deus propter te. constitue mercedem tuam quam dem tibi. At ille respondit. Tu nosti quomodo seruierim tibi. et quanta in manibus meis fuerit possessio tua. Modicum habuisti antequam uenirem. et nunc diues effectus es. benedixitque tibi dominus ad introitum meum. Iustum est igitur ut aliquando prouideam etiam domui mee. Dixitque laban. Quid dabo tibi? At ille ait. Nichil uolo. Sed si feceris quod postulo. iterum pascam et custodiam pecora tua. Gyra omnes oues et greges tuos. et separa cunctas oues uarias et sparso uellere. et quodcumque furuum et maculosum uariumque fuerit tam in ouibus quam in capris erit merces mea. respondebitque michi cras iusticia mea. quando placiti tempus aduenerit coram te. et omnia que non fuerint uaria et maculosa et rufa tam in ouibus quam in capris. furti me arguent. Dixitque laban. Gratum habeo quod petis. Separauitque in die illa capras et oues hyrcos. et arietes uarios atque maculosos. cunctum autem gregem unicolorem id est albi et nigri coloris tradidit in manu filiorum suorum. et posuit spatium itineris inter se et generum. dierum trium. qui pascebat reliquos greges eius. Tollens ergo iacob uirgas populeas uirides et amigdalinas et ex platanis ex parte decorticauit eas. detractisque corticibus in his que spoliata fuerant candor apparuit. illa uero que integra erant uiridia permanserunt. atque in hunc modum color effectus est uarius. posuitque eas in canalibus ubi effundebatur aqua. ut cum uenissent greges ad bibendum ante oculos haberent uirgas. et in aspectu earum conciperent.

Factumque est ut in ipso calore coitus oues intuerentur uirgas et parerent maculosa et uaria. et diuerso colore respersa. Diuisitque gregem iacob. et posuit uirgas ante oculos arietum. Erant autem alba et nigra queque laban. cetera uero iacob separatis inter se gregibus. Igitur quando primo tempore ascendebantur oues ponebat iacob uirgas in canalibus aquarum ante oculos arietum et ouium. ut in earum contemplatione conciperent. quando uero serotina admissura erant et conceptus extremus non ponebat eas. Factaque sunt ea que erant serotina laban. et que primi temporis iacob. Ditatusque est homo ultra modum. et habuit greges multos. seruos et ancillas. camelos et asinos. Postquam autem audiuit uerba filiorum laban dicentium. tulit iacob omnia que fuerant patris nostri et de illius facultate ditatus factus est inclitus. animaduertit quoque faciem laban quod non esset erga se sicut heri et nudiustercius. maxime dicente sibi domino reuertere in terram patrum tuorum. et ad generationem tuam. eroque tecum. misit et uocauit rachel et lyam in agrum. ubi pascebat greges dixitque eis. Video faciem patris uestri quod non sit erga me sicut heri et nudiustercius. Deus autem patris mei fuit mecum. et ipse nostis quod totis uiribus seruierim patri uestro. sed pater uester circumuenit me et mutauit mercedem meam decem uicibus. et tamen non dimisit eum deus ut noceret michi. Si quando dixit uarie erunt mercedes tue. pariebant omnes oues uarios fetus. quando uero contrario ait alba queque accipies pro mercede. omnes greges alba pepererunt. tulitque deus substantiam patris uestri. et dedit michi. Postquam enim conceptus ouium aduenerat tempus. leuaui oculos meos et uidi in somnis ascendentes mares super feminas uarios et maculosos et diuersorum colorum. dixitque ad me angelus domini in somnis. Iacob. Et ego respondi. Adsum. Qui ait. Leua oculos tuos et uide uniuersos masculos ascendentes super feminas uarios. respersos atque maculosos. Vidi enim omnia que fecit tibi laban. Ego sum deus bethel ubi unxisti lapidem. et uotum uouisti michi. Nunc ergo surge et egredere de terra hac reuertens in terram natiuitatis tue. Responderunt rachel et lya. Numquid habemus residui quicquam in facultatibus et hereditate domus patris nostri? Nonne quasi alienas reputauit nos et uendidit comeditque precium nostrum? Sed deus tulit opes patris nostri. et nobis eas tradidit. ac filiis nostris. Vnde omnia que precepit dominus fac. Surrexit itaque iacob et impositis liberis ac coniugibus suis super camelos abiit. Tulitque omnem substantiam et greges et quicquid in mesopotamia acquisierat pergens ad ysaac patrem suum in terram chanaan.

Eo tempore laban ierat ad tondendas oues. et rachel furata est ydola patris sui. Noluitque iacob confiteri socero suo quod fugeret. Cumque abisset tam ipse quam omnia que iuris eius erant et amne transmisso pergeret contra montem galaad. nunciatum est laban die tercio quod fugeret iacob. Qui assumptis fratribus suis persecutus est eum diebus septem. et comprehendit eum in monte galaad. Viditque in somnis dicentem sibi dominum. Caue ne quicquam aspere loquaris contra iacob. Iamque iacob in monte extenderat tabernaculum. Cum ille consecutus eum esset cum fratribus suis. et in eodem monte galaad fixit tentorium. Et dixit ad iacob. Quare ita egisti ut clam me abires. filias meas quasi captiuas gladio? Cur ignorante me fugere uoluisti. nec indicare michi. ut prosequerer te cum gaudio et canticis. et tympanis et cytharis? Non es passus ut oscularer filios meos ac filias. Stulte operatus es. Et nunc quidem ualet manus mea reddere tibi malum. sed deus patris uestri heri dixit michi. Caue ne loquaris contra iacob quicquam durius. Esto ad tuos ire cupiebas. et desiderio tibi erat domus patris tui. cur furatus es deos meos? Respondit iacob. Quod inscio te profectus sum. timui ne uiolenter auferres filias tuas. Quod autem furti me arguis. apud quemcumque inueneris deos tuos necetur coram fratribus nostris. Scrutare quicquid tuorum apud me inueneris aufer. Hec dicens ignorabat quod rachel furata esset ydola. Ingressus itaque laban tabernacula iacob. et lye et utriusque famule. non inuenit. Cumque intrasset tentorium rachelis illa festinans abscondit ydola subter stramenta cameli et sedit desuper scrutantique omne tentorium et nichil inuenienti ait. Ne irascatur dominus meus quod coram te assurgere nequeo. quia iuxta consuetudinem feminarum nunc accidit michi. Sic delusa sollicitudo querentis est. Tumensque iacob cum iurgio ait. Quam ob culpam meam et ob quod peccatum meum sic exarsisti post me. et scrutatus es omnem supellectilem meam? Quid inuenisti de cuncta substantia domus tue? Pone hic coram fratribus meis. et fratribus tuis. et iudicent inter me et te. Idcirco xx annos fui tecum. Oues tue et capre non fuerunt steriles. arietes gregis tui non comedi. nec captum a bestia ostendi tibi. Ego damnum omne reddebam. Quicquid furto perierat. a me exigebas. Die noctuque estu urebar. et gelu. fugiebatque somnus ab oculis meis. Sic per xx annos in domo tua seruiui tibi. xiiii pro filiabus tuis. et sex pro gregibus tuis. Immutasti quoque mercedem meam x uicibus. Nisi deus patris mei deus abraham et timor ysaac affuisset michi. forsitan modo nudum me dimisisses. Afflictionem meam et laborem manuum mearum respexit deus. et arguit te heri.

Respondit ei laban. Filie mee et filii tui. et greges tui. et omnia que cernis mea sunt. Quid possum facere filiis et nepotibus meis? Veni ergo et ineamus fedus ut sit testimonium inter me et te. Tulit itaque iacob lapidem et erexit illum in titulum. dixitque fratribus suis. Afferte lapides. Qui congregantes fecerunt tumulum comederuntque super eum. Quem uocauit laban tumulum testis. et iacob aceruum testimonii. uterque iuxta proprietatem lingue sue. Dixitque laban. Tumulus iste testis erit inter me et te hodie. Et idcirco apellatum est nomen eius galaad id est tumulus testis. Intueatur dominus et iudicet inter nos quando recesserimus a nobis. si afflixeris filias meas. et si introduxeris uxores alias super eas. Nullus sermonis nostri testis est. absque deo qui presens respicit. Dixitque rursus ad iacob. En tumulus hic et lapis quem erexi inter me et te testis erit. tumulus inquam iste et lapis sint in testimonio. si aut ego transiero illum pergens ad te. aut tu preterieris malum michi cogitans. Deus abraham et deus nachor iudicet inter nos et deus patrum nostrorum. Iurauit iacob per timorem patris sui ysaac. Immolatisque uictimis in monte. uocauit fratres suos ut ederent panem. Qui cum comedissent. manserunt ibi. Laban uero de nocte consurgens. osculatus est filios et filias. et benedixit illis. reuersusque est in locum suum.

Iacob quoque abiit itinere quo ceperat. fueruntque ei obuiam angeli dei. Quos cum uidisset ait. Castra dei sunt hec. Et apellauit nomen loci illius manaim. id est castra. Misit autem et nuntios ante se ad esau fratrem suum in terram seyr. regionis edom. precepitque eis dicens. Sic loquimini domino meo esau. Hec dicit frater tuus iacob. Apud laban peregrinatus sum. et fui usque in presentem diem. Habeo boues et asinos. et seruos atque ancillas. mittoque nunc legationem ad dominum meum. ut inueniam gratiam in conspectu suo. Reuersique sunt nuncii ad iacob dicentes. Venimus ad esau fratrem tuum. et ecce properat in occursum tibi cum quadringentis uiris. Timuit iacob ualde. et perterritus diuisit populum qui secum erat. greges quoque et oues et boues et camelos in duas turmas dicens. Si uenerit esau ad unam turmam et percusserit eam. alia turma que reliqua est saluabitur. Dixitque iacob. Deus patris mei abraham. et deus patris mei ysaac. domine qui dixisti michi reuertere in terram natiuitatis tue. et benefaciam tibi. minor sum cunctis miserationibus tuis. et ueritate quam explesti seruo tuo. In baculo meo transiui iordanem istum. et nunc cum duabus turmis regredior. erue me de manu fratris mei. de manu esau. quia ualde eum timeo. ne forte ueniens percutiat matrem cum filiis. Tu locutus es quod michi benefaceres. et dilatares semen meum sicut arenam maris. que pre multitudine numerari non potest. Cumque dormisset ibi nocte illa. separauit de his que habebat munera esau fratri suo. capras ducentas. hyrcos xx. oues ducentas. arietes xx. camelos fetas cum pullis suis xxx. uaccas xl. et tauros xx. asinas xx. et pullos earum x. Et misit per manus seruorum suorum singulos seorsum greges. dixitque pueris suis. Antecedite me. et sit spatium inter gregem et gregem. Et precepit priori dicens. Si obuium habueris fratrem meum esau. et interrogauerit te cuius es. aut quo uadis. et cuius sunt ista que sequeris respondebis. Serui tui iacob. Misit munera domino meo esau. Ipse quoque post nos uenit. Similiter mandata dedit secundo et tercio. et cunctis qui sequebantur greges dicens. Hisdem uerbis loquimini ad esau cum inueneritis eum. et addetis

lxx

dente. Ipse quoque servus tuus Iacob iter nostrum insequitur. Dixit enim. Placabo illum muneribus que precedunt. et postea videbo. forsitan propitiabitur mihi. Processerunt itaque munera ante eum. ipse vero mansit nocte illa in castris. Cumque mature surrexisset. tulit duas uxores suas et totidem famulas cum undecim filiis et transivit vadum Iaboc. traductisque omnibus que ad se pertinebant remansit solus. Et ecce vir luctabatur cum eo usque mane. Qui cum videret quod eum superare non posset. tetigit nervum femoris eius. et statim emarcuit. Dixitque ad eum. Dimitte me. iam enim ascendit aurora. Respondit. Non dimittam te nisi benedixeris mihi. Ait ergo. Quod nomen est tibi? Respondit. Iacob. At ille. Nequaquam inquit, Iacob appellabitur nomen tuum. sed Israhel. Quoniam si contra deum fortis fuisti. quanto magis contra homines prevalebis? Interrogavit eum Iacob. Dic mihi. quo appellaris nomine? Respondit. Cur queris nomen meum? Et benedixit ei in eodem loco. Vocavitque Iacob nomen loci illius Fanuel dicens. Vidi dominum facie ad faciem. et salva facta est anima mea. Ortusque est ei statim sol, postquam transgressus est Fanuel. Ipse vero claudicabat pede. Quam ob causam non comedunt filii Israhel nervum qui emarcuit in femore Iacob usque in presentem diem. eo quod tetigerit nervum femoris eius et obstipuerit.

Levans autem Iacob oculos suos. vidit venientem Esau et cum eo quadringentos viros. divisitque filios Lye et Rachel ambarumque famularum. et posuit utramque ancillam et liberos earum in principio. Lyam vero et liberos eius in secundo loco. Rachel autem et Ioseph novissimos. et ipse progrediens adoravit pronus in terram septies donec appropinquaret frater eius. Currens itaque Esau obviam Iacob fratri suo. osculatus est eum. amplexatusque eum stringens collum eius. et osculans eum flevit. Levatisque oculis vidit mulieres et parvulos earum, et ait. Quid sibi volunt isti? et si ad te pertinent? Respondit. Parvuli sunt quos donavit deus servo tuo. Et appropinquantes ancille et filii earum incurvati sunt. Accessit Lya cum liberis suis et cum similiter adorassent. extremi Iacob et Rachel adoraverunt. Aitque Esau. Que nam sunt iste turme quas obviam habui? Respondit. Ut invenirem gratiam coram domino meo. Et ait. Habeo, ait, plurima frater mi. sint tua tibi. Dixitque Iacob. Noli ita obsecro. sed si inveni gratiam in oculis tuis. accipe munusculum de manibus meis. Sic enim vidi faciem tuam. quasi viderim vultum dei. Esto mihi propitius et suscipe benedictionem quam attuli tibi. et quam donavit michi deus tribuens omnia. Vix fratre compellente suscipiens ait. Gradiamur simul. eroque socius itineris tui. Dixitque Iacob. Nosti domine mi quod parvulos habeam teneros. et oves ac boves fetas mecum. quas si in ambulando fecero laborare. morientur una die cuncti greges. Precedat dominus meus ante servum suum. et ego sequar paulatim vestigia eius. sicut videro posse parvulos meos. donec veniam ad dominum meum in Seyr. Respondit Esau. Oro te ut de populo qui mecum est saltem socii remaneant vie tue. Non est inquit necesse. Hoc uno tantum indigeo ut inveniam gratiam in conspectu domini mei. Reversus est itaque illo die Esau itinere quo venerat in Seyr. et Iacob venit in Sochot. Ubi edificata domo et fixis tentoriis. appellavit nomen loci illius Sochot. id est tabernacula. Transivitque in Salem urbem Sychimorum que erat in terra Chanaan postquam reversus est de Mesopotamia Syrie. et habitavit iuxta oppidum. emitque partem agri in qua fixerat tabernacula a filiis Emmor patris Sychem centum agnis. et erecto ibi altare invocavit super illud fortissimum deum Israhel. Egressa est autem Dyna filia Lye ut videret mulieres regionis illius. Quam cum vidisset Sychem filius Emmor Evei princeps terre illius. adamavit et rapuit et dormivit cum illa. vi opprimens virginem. Et conglutinata est anima eius cum ea. tristemque blandiciis delinivit. Et pergens ad Emmor patrem suum. Accipe mihi inquit puellam hanc coniugem. Quod cum audisset Iacob absentibus filiis et in pastu occupatis pecorum, siluit donec redirent. Egresso autem Emmor patre Sychem ut loqueretur ad Iacob, ecce filii eius veniebant de agro. auditoque quod acciderat. irati sunt valde eo quod fedam rem operatus esset in Israhel. et violata filia Iacob rem illicitam perpetrasset. Locutus est itaque Emmor ad eos. Sychem filii mei adhesit anima filie vestre. Date eam illi uxorem. et iungamus vicissim conubia. filias vestras tradite nobis et filias nostras accipite. et habitate nobiscum. Terra in potestate vestra est: exercete. negociamini. et possidete eam. Sed et Sychem ad patrem et ad fratres eius ait. Inveniam gratiam coram vobis. et quecumque statueritis dabo. Augete dotem, munera postulate. libens tribuam quod petieritis. tantum date mihi hanc puellam uxorem. Responderunt filii Iacob Sychem et patri eius in dolo, sevientes ob stuprum sororis. Non possumus facere quod petitis. nec dare sororem nostram homini incircumciso. quod illicitum et nefarium est apud nos. Sed in hoc valebimus sociari si esse volueritis nostri similes. et circumcidatur in vobis omne masculini sexus. Tunc dabimus et accipiemus mutuo filias nostras ac vestras. et habitabimus vobiscum. erimusque unus populus. Sin autem circumcidi nolueritis. tollemus filiam nostram et recedemus. Placuit oblatio Emmor et Sychem filio eius. nec distulit adolescens quin statim quod petebatur expleret. Amabat enim puellam valde. et ipse erat inclitus in omni domo patris sui. Ingressique sunt portam urbis. et locuti sunt populo. Viri isti pacifici sunt. et volunt habitare nobiscum. Negocientur in terra et exerceant eam. que spaciosa et lata cultoribus indiget. filias eorum accipiemus uxores. et nostras illis dabimus. Unum est quod differtur tantum bonum. Si circumcidamus masculos nostros ritum gentis imitantes. et substantia eorum et pecora et cuncta que possident nostra erunt. Tantum in hoc acquiescamus. et habitantes simul unum efficiamus populum. Assensi sunt omnes circumcisis cunctis maribus.

Et ecce die tertio quando gravissimus vulnerum dolor est. arreptis duo Iacob filii Symeon et Levi fratres Dyne gladiis ingressi sunt urbem confidenter. interfectisque omnibus masculis. Emmor et Sychem pariter necaverunt. tollentes Dynam de domo Sychem sororem suam. Quibus egressis irruerunt super occisos ceteri filii Iacob. et depopulati sunt urbem in ultionem stupri. Oves eorum et armenta. et asinos. cunctaque vastantes que in domibus et que in agris erant. parvulos quoque et uxores duxerunt captivas. Quibus patratis audacter. Iacob dixit ad Symeon et Levi. Turbastis me et odiosum fecistis Chananeis et Ferezeis habitatoribus terre huius. Nos pauci sumus. illi congregati percutient me et delebor ego. et domus mea. Responderunt. Numquid ut scorto abuti debuere sorore nostra? Interea locutus est dominus ad Iacob dicens. Surge et ascende Bethel et habita ibi. facque altare deo qui apparuit tibi quando fugiebas Esau fratrem tuum. Iacob vero convocata omni domo sua ait. Abicite deos alienos qui in medio vestri sunt. et mundamini ac mutate vestimenta vestra. Surgite et ascendamus in Bethel ut faciamus ibi altare domino qui exaudivit me in die tribulationis mee. et fuit socius itineris mei. Dederunt ergo ei omnes deos alienos quos habebant et inaures que erant in auribus eorum. At ille suffodit eas subter terebintum que est post urbem Sychem. Cumque profecti essent. terror domini invasit omnes per circuitum civitates et non sunt ausi persequi recedentes. Venit igitur Iacob Luzam que est in terra Chanaan. cognomento Bethel. ipse et omnis populus cum eo. edificavitque ibi altare. et appellavit nomen loci domus dei. Ibi enim apparuit ei deus cum fugeret fratrem suum.

Eodem tempore mortua est Delbora nutrix Rebecce. et sepulta ad radices Bethel subter quercum. vocatumque est nomen loci illius quercus fletus. Apparuit autem iterum deus Iacob postquam reversus est de Mesopotamia Syrie, benedixitque ei dicens. Non vocaberis ultra Iacob sed Israhel erit nomen tuum. Et appellavit eum Israhel. dixitque ei. Ego sum deus omnipotens. Cresce et multiplicare. Gentes et populi nationum erunt ex te. reges de lumbis tuis egredientur. Terramque quam dedi Abraham et Ysaac dabo tibi. et semini tuo post te. Et recessit ab eo. Ille vero erexit titulum lapideum in loco quo locutus fuerat ei deus. Libans itaque super eum libamina et effundens oleum super eum. vocansque nomen loci illius Bethel. Egressus inde venit verno tempore ad terram que ducit Effratam. In qua cum parturiret Rachel ob difficultatem partus periclitari cepit. Dixitque ei obstetrix. Noli timere quia et hunc habebis filium. Egrediente autem anima pre dolore et imminente iam morte vocavit nomen filii sui Benoni. id est filius doloris mei. Pater vero appellavit eum Beniamin id est filius dextere. Mortua est ergo Rachel et sepulta in via que ducit Effratam. hec est in Bethleem. erexitque Iacob titulum super sepulchrum eius. hic est titulus monumenti Rachel usque in presentem diem. Egressus inde fixit tabernaculum trans turrem gregis. Cumque habitaret in illa regione, abiit Ruben et dormivit cum Bala concubina patris sui. Quod illum minime latuit. Erant autem filii Iacob XII. Filii Lye primogenitus Ruben. et Symeon et Levi. et Iudas et Ysacar. et Zabulon. Filii Rachel Ioseph et Beniamin. Filii autem Zelfe ancille Lye Gad et Aser. Hi sunt filii Iacob qui nati sunt ei in Mesopotamia Syrie. Venit etiam ad Ysaac patrem suum in Mambre civitatem Arbee. hec est Ebron in qua peregrinatus est Abraham et Ysaac. Et completi sunt dies Ysaac centum octoginta annorum. consumptusque etate mortuus est. et appositus populo suo plenus dierum valde senex. et sepelierunt eum Esau et Iacob filii sui.

Hee sunt generationes Esau. ipse est Edom. Esau accepit uxores de filiabus Chanaan Adam filiam Helom Ethei. et Oolibamam filiam Ane filie Sebeon Evei. Basemath quoque filiam Ysmahel sororem Nabaioth. Peperit autem Ada Elifaz. Basemath genuit Raguel. Oolibama edidit Ieus. et Hielom et Chore. Hii filii Esau qui nati sunt ei in terra Chanaan. Tulit autem Esau uxores suas. et filios et filias. et omnem animam domus sue. et substantiam et pecora et cuncta que habere poterat in terra Chanaan. et abiit in alteram regionem. recessitque a fratre suo Iacob. Divites enim erant valde. et simul habitare non poterant. nec sustinebat eos terra peregrinationis eorum pre multitudine gregum. Habitavitque Esau in monte Seyr. ipse est Edom. Hee sunt generationes Esau patris Edom in monte Seyr. et hec nomina filiorum eius. Elifaz filius Ada uxoris Esau. Raguel quoque filius Basemath uxoris eius. Fueruntque filii Elifaz Theman. Omar. Sepho. et Gathan. et Cenez. et Chore. Erat autem Thamna concubina Elifaz filii Esau. que peperit ei Amalech. Hii sunt filii Ade uxoris Esau. Filii Raguel Nahat et Zara. Semma et Meza. Hii filii Basemath uxoris Esau. Isti quoque erant filii Oolibama filie Ane filie Sebeon uxoris Esau quos genuit ei Ieus et Hielom et Chore. Hii duces filiorum Esau filii Elifaz primogeniti Esau. dux Theman. dux Omar. dux Sephu. dux Cenez. dux Chore. dux Gathan. dux Amalech. Hii filii Elifaz in terra Edom. et hii filii Ade. Hii quoque filii Raguel filii Esau. dux Nahath. dux Zara. dux Semma. dux Meza. Hii duces Raguel in terra Edom. Isti filii Basemath uxoris Esau. Hii autem filii Oolibama uxoris Esau. dux Ieus. dux Hielom. dux Chore. Hii duces Oolibama filie Ane uxoris Esau. Hii filii Esau. et hii duces eorum. Ipse est Edom. Isti filii Seyr Horrei habitatores terre. Lothan et Sobal. et Sebeon. et Anan. et Dison et Aser. et Disan. Hii duces Horrei filii Seyr in terra Edom. Facti sunt autem filii Lothan Horrei Theman. Erat autem soror Lothan Thamna. Et isti filii Sobal Alvan. et Manaath. et Ebal et Sephi et Onam. Et hii filii Sebeon Ahaia. et Anam. Iste est Anam qui invenit aquas calidas in solitudine cum pasceret asinos Sebeon patris sui. Habuitque filium Disan. et filiam Oolibamam. Et isti filii Disan Amdam et Esban. et Iethran. et Charan. Hii quoque filii Aser Balaan et Zevan et Acham. Habuit autem filios Disan Hus et Aran. Isti duces Horreorum. dux Lothan. dux Sobal. dux Sebeon. dux Ana. dux Dison. dux Aser. dux Disan. Isti duces Horreorum qui imperaverunt in terra Seyr. Reges autem qui regnaverunt in terra Edom antequam haberent regem filii Israhel fuerunt hii. Balach filius Beor: nomenque urbis eius Denaba. Mortuus est autem Balach. et regnavit pro eo Iobab filius Zare de Bosra. Cumque mortuus esset Iobab regnavit pro eo Husan de terra Themanorum. Hoc quoque mortuo regnavit pro eo Adad filius Badad qui percussit Madian in regione Moab. et nomen urbis eius Avith. Cumque mortuus esset Adad. regnavit pro eo Semla de Masreca. Hoc quoque mortuo regnavit pro eo Saul de fluvio Rooboth. Cumque et hic obisset. successit in regnum Balanan filius Achobor. Isto quoque mortuo regnavit pro eo Adad nomenque urbis eius Phou. et appellabatur uxor illius Meezabel filia Marech. filie Mizaab.

Hec ergo nomina ducum Esau in cognationibus et locis et vocabulis suis. dux Thamna. dux Alva. dux Iethet. dux Oolibama. dux Ela. dux Finon. dux Cezen. dux Theman. dux Mabsar. dux Mabdiel. dux Iram. Hii duces Edom habitantes in terra imperii sui. Ipse est Esau pater Ydumeorum. Habitavit autem Iacob in terra Chanaan in qua peregrinatus est pater suus. et he sunt generationes eius. Ioseph cum sedecim esset annorum pascebat gregem cum fratribus suis adhuc puer. Et erat cum filiis Bale et Zelfe uxorum patris sui. accusavitque fratres suos apud patrem crimine pessimo. Israhel autem diligebat Ioseph super omnes filios suos. eo quod in senectute genuisset eum. fecitque ei tunicam polimitam. Videntes autem fratres quod a patre plus amaretur. oderant eum nec poterant ei quicquam pacificum loqui. Accidit quoque ut visum somnium referret fratribus: que causa maioris odii seminarium fuit. Dixitque ad eos. Audite somnium meum quod vidi. Putabam nos ligare manipulos in agro. et quasi consurgere manipulum meum et stare. vestrosque manipulos circumstantes adorare manipulum meum. Responderunt fratres eius. Numquid rex noster eris aut subiciemur dicioni tue? Hec ergo causa somniorum atque sermonum. invidie et odii fomitem ministravit. Aliud quoque vidit somnium. Quod fratribus narrans

ait. Vidi per somnium quasi solem et lunam et stellas XI adorare me. Quod cum patri suo et fratribus retulisset, increpavit eum pater et dixit. Quid sibi vult hoc somnium quod vidisti? Num ego et mater tua et fratres tui adorabimus te super terram? Invidebant ergo ei fratres sui. pater vero rem tacitus considerabat. Cumque fratres illius in pascendis gregibus morarentur in sychem, dixit ad eum israhel. Fratres tui pascunt oves in sychimis; veni et mittam te ad eos. Quo respondente praesto sum, ait. Vade et vide si cuncta prospera sint erga fratres tuos et pecora, et renuntia mihi quid agatur. Missus de valle hebron, venit in sychem. Invenitque eum vir errantem in agro, et interrogavit quid quaereret. At ille respondit. Fratres meos quaero. Indica mihi ubi pascant greges. Dixitque ei vir. Recesserunt de loco isto. Audivi autem eos dicentes. Eamus in dothaim. Perrexit ergo ioseph post fratres suos, et invenit eos in dothaim. Qui cum vidissent eum procul, antequam accederet ad eos, cogitaverunt eum occidere. et mutuo loquebantur. Ecce somniator venit. Venite occidamus eum, et mittamus in cisternam veterem, dicemusque: fera pessima devoravit eum. Et tunc apparebit quid illi prosint somnia sua. Audiens autem hoc ruben nitebatur liberare eum de manibus eorum et dicebat. Non interficiamus animam eius, nec effundamus sanguinem, sed proicite eum in cisternam hanc quae est in solitudine, manusque nostras servemus innoxias. Hoc autem dicebat volens eripere eum de manibus eorum et reddere patri suo. Confestim igitur ut pervenit ad fratres, nudaverunt eum tunica talari et polymita, miseruntque in cisternam quae non habebat aquam. Et sedentes ut comederent panem, viderunt viatores ismahelitas venire de galaad, et camelos portantes aromata et resinam et stacten in egyptum. Dixit ergo iudas fratribus suis. Quid nobis prodest si occiderimus fratrem nostrum et celaverimus sanguinem ipsius? Melius est ut venundetur ismahelitis, et manus nostrae non polluantur. Frater enim et caro nostra est. Acquieverunt fratres sermonibus eius. Et praetereuntibus ismahelitis negociatoribus, extrahentes eum de cisterna, vendiderunt ismahelitis XXX argenteis. Qui duxerunt eum in egyptum. Reversusque ruben ad cisternam non invenit puerum. et scissis vestibus pergens ad fratres suos ait. Puer non comparet. et ego quo ibo? Tulerunt autem tunicam eius, et in sanguine hedi quem occiderant tinxerunt, mittentes qui ferrent ad patrem et dicerent. Hanc invenimus; vide utrum tunica filii tui sit an non. Quam cum cognovisset pater ait. Tunica filii mei est. Fera pessima comedit eum, bestia devoravit ioseph. Scissisque vestibus indutus est cilicio, lugens filium multo tempore. Congregatis autem cunctis liberis eius ut lenirent dolorem patris, noluit consolationem recipere et ait. Descendam ad filium meum lugens in infernum. Et illo perseverante in fletu, madianitae vendiderunt ioseph in egyptum phutifar eunucho pharaonis magistro militiae.

Eo tempore descendens iudas a fratribus suis divertit ad virum odollamitem nomine hyram. viditque ibi filiam hominis chananei vocabulo sue, et uxore accepta ingressus est ad eam. Quae concepit et peperit filium vocavitque nomen eius her. Rursumque concepto fetu, natum filium suum vocavit onan. Tertium quoque peperit quem appellavit sela. Quo nato, parere ultra cessavit. Dedit autem iudas uxorem primogenito suo her nomine thamar. Fuitque her primogenitus iudae nequam in conspectu domini, et ab eo occisus est. Dixit ergo iudas ad onan filium suum. Ingredere ad uxorem fratris tui et sociare ei, ut suscites semen fratri tuo. Ille autem sciens non sibi nasci filios, introiens ad uxorem fratris sui semen fundebat in terram, ne liberi fratris nomine nascerentur. et idcirco percussit eum dominus, quod rem detestabilem faceret. Quam ob rem dixit iudas thamar nurui suae. Esto vidua in domo patris tui, donec crescat sela filius meus. Timebat enim ne et ipse moreretur sicut fratres eius. Quae abiit et habitavit in domo patris sui. Evolutis autem multis diebus, mortua est filia sue uxor iudae. Qui post luctum consolatione accepta, ascendit ad tonsores ovium suarum ipse et hyras opilio gregis odollamites in themnas. Nuntiatumque est thamar quod socer illius ascenderet in themnas ad tondendas oves. Quae depositis viduitatis vestibus, assumpsit theristrum, et mutato habitu sedit in bivio itineris quod ducit thamnam, eo quod crevisset sela et non accepisset eum maritum. Quam cum vidisset iudas, suspicatus est eam esse meretricem. Operuerat enim vultum suum ne cognosceretur. Ingrediensque ad eam ait. Dimitte me ut coeam tecum. Nesciebat enim quod nurus sua esset. Qua respondente. Quid mihi dabis ut fruaris concubitu meo? Dixit. Mittam tibi hedum de gregibus. Rursumque illa dicente patiar quod vis si dederis mihi arrabonem, donec mittas quod polliceris. Ait iudas. Quid vis tibi pro arrabone dari? Respondit. Anulum tuum et armillam, et baculum quem manu tenes. Ad unum igitur coitum concepit mulier, et surgens abiit. Depositoque habitu quem assumpserat, induta est viduitatis vestibus. Misit autem iudas hedum per pastorem suum odollamitem ut reciperet pignus quod dederat mulieri. Qui cum non invenisset eam, interrogavit homines loci illius. Ubi est mulier quae sedebat in bivio? Respondentibus cunctis non fuit in loco isto meretrix, reversus ad iudam dixit ei. Non inveni eam. Sed et homines loci illius dixerunt mihi, numquam ibi sedisse scortum. Ait iudas. Habeat sibi. Certe mendacii crimine nos arguere non poterit. Ego misi hedum quem promiseram, et tu non invenisti eam.

Ecce autem post tres menses, nuntiaverunt iudae dicentes: Fornicata est thamar nurus tua, et videtur uterus eius intumescere. Dixit iudas. Producite eam ut comburatur. Quae cum educeretur ad poenam, misit ad socerum suum dicens. De viro cuius haec sunt concepi. Cognosce cuius sit anulus et armilla et baculus. Qui agnitis muneribus ait. Iustior thamar me est, quia non tradidi eam sela filio meo. Attamen ultra non cognovit eam. Instante autem partu apparuerunt gemini in utero. Atque in ipsa effusione infantium, unus protulit manum, in qua obstetrix ligavit coccinum dicens. Iste egredietur prior. Illo vero retrahente manum, egressus est alter. Dixitque mulier. Quare divisa est propter te maceria? Et ob hanc causam vocavit nomen eius phares. Postea egressus est frater eius in cuius manu erat coccinum. Quem appellavit zara. Igitur ioseph ductus est in egyptum. emitque eum phutifar eunuchus pharaonis, princeps exercitus vir egyptius, de manu ismahelitarum a quibus perductus erat. Fuitque dominus cum eo, et erat vir in cunctis prospere agens. habitavitque in domo domini sui. Qui optime noverat esse dominum cum eo, et omnia quae gereret ab eo dirigi in manu illius. Invenitque ioseph gratiam coram domino suo, et ministrabat ei. A quo praepositus omnibus gubernabat sibi creditam domum, et universa quae ei tradita fuerant. Benedixitque dominus domui egyptii propter ioseph, et multiplicavit tam in aedibus quam in agris cunctam eius substantiam. nec quicquam aliud noverat, nisi panem quo vescebatur. Erat autem ioseph pulchra facie et decorus aspectu. Post multos dies iniecit domina oculos suos in ioseph, et ait. Dormi mecum. Qui nequaquam acquiescens operi nefario, dixit ad eam. Ecce dominus meus omnibus mihi traditis ignorat quid habeat in domo sua, nec quicquam est quod non in manu mea sit vel non tradiderit mihi, praeter te quae uxor eius es. Quomodo ergo possum malum hoc facere et peccare in dominum meum? Huiuscemodi verbis per singulos dies loquebatur et mulier molesta erat adolescenti. At ille recusabat stuprum. Accidit autem quadam die intraret ioseph domum, et operis quippiam absque arbitris faceret, et illa apprehensa lacinia eius diceret. Dormi mecum. Qui relicto in manu eius pallio fugit, et egressus est foras. Cumque vidisset mulier vestem in manibus suis, et se esse contemptam, vocavit homines domus suae, et ait ad eos. En introduxit virum hebreum ut illuderet nobis. Ingressus est ad me ut coiret mecum. Cumque ego succlamassem et audisset vocem meam, reliquit pallium quod tenebam et fugit foras. In argumentum ergo fidei retentum pallium ostendit marito revertenti domum et ait. Ingressus est ad me servus hebreus quem adduxisti ut illuderet mihi. Cumque audisset me clamare, reliquit pallium et fugit foras. His auditis dominus, et nimium credulus verbis coniugis, iratus est valde. tradiditque ioseph in carcerem ubi vincti regis custodiebantur, et erat ibi clausus. Fuit autem dominus cum ioseph, et misertus illius, dedit ei gratiam in conspectu principis carceris. Qui tradidit in manu ipsius universos vinctos qui in custodia tenebantur, et quicquid fiebat sub ipso erat. nec noverat aliquid cunctis ei creditis.

His itaque gestis, accidit ut peccarent duo eunuchi, pincerna regis egypti et pistor, domino suo. Iratusque est pharao contra eos, nam alter pincernis praeerat, alter pistoribus; et misit eos in carcerem principis militum, in quo erat vinctus et ioseph. At custos carceris tradidit eos ioseph, qui et ministrabat eis. Aliquantulum temporis fluxerat, et illi in custodia tenebantur. Videruntque ambo somnium nocte una, iuxta interpretationem congruam sibi. Ad quos cum introisset ioseph mane et vidisset eos tristes, sciscitatus est dicens. Cur tristior est hodie solito facies vestra? Qui responderunt. Somnium vidimus, et non est qui interpretetur nobis. Dixitque ad eos ioseph. Numquid non dei est interpretatio? Referte mihi quid videritis. Narravit prior praepositus pincernarum somnium suum. Videbam coram me vitem in qua erant tres propagines crescere paulatim in gemmas, et post flores uvas maturescere, calicemque pharaonis in manu mea. Tuli ergo uvas et expressi in calicem quem tenebam, et tradidi poculum pharaoni. Respondit ioseph. Haec est interpretatio somnii. Tres propagines tres adhuc dies sunt post quos recordabitur pharao ministerii tui, et restituet te in gradum pristinum, dabisque ei calicem iuxta officium tuum, sicut antea facere consueveras. Tantum memento mei cum bene tibi fuerit, et facies mecum misericordiam, ut suggeras pharaoni ut educat me de isto carcere, quia furto sublatus sum de terra hebreorum, et hic innocens in lacum missus sum. Videns pistorum magister quod prudenter somnium dissolvisset, ait. Et ego vidi somnium quod haberem tria canistra farinae super caput meum, et in uno canistro quod erat excelsius portare me omnes cibos qui fiunt arte pistoria, avesque comedere ex eo. Respondit ioseph. Haec est interpretatio somnii. Tria canistra tres adhuc dies sunt post quos auferet pharao caput tuum, ac suspendet te in cruce, et lacerabunt volucres carnes tuas. Exinde dies tertius natalis pharaonis erat. Qui faciens grande convivium pueris suis, recordatus est inter epulas magistri pincernarum, et pistorum principis. restituitque alterum in locum suum ut porrigeret regi poculum, alterum suspendit in patibulo, ut coniectoris veritas probaretur. Et tamen succedentibus prosperis pincernarum praepositus oblitus est interpretis sui.

Post duos annos vidit pharao somnium. Putabat se stare super fluvium de quo ascendebant septem boves pulchrae et crassae nimis, et pascebantur in locis palustribus. Aliae quoque septem emergebant de flumine foedae confectaeque macie, et pascebantur in ipsa amnis ripa in locis virentibus; devoraveruntque eas quarum mira species et habitudo corporum erat. Expergefactus pharao rursus dormivit, et vidit alterum somnium. Septem spicae pullulabant in culmo uno, plenae atque formosae. Aliae quoque totidem spicae tenues et percussae uredine oriebantur, devorantes omnem priorum pulchritudinem. Evigilans autem pharao post quietem, et facto mane pavore perterritus, misit ad coniectores egypti cunctosque sapientes, et accersitis narravit somnium, nec erat qui interpretaretur. Tunc demum reminiscens pincernarum magister ait. Confiteor peccatum meum. Iratus rex servis suis me et magistrum pistorum retrudi iussit in carcerem principis militum, ubi una nocte uterque vidimus somnium praesagum futurorum. Erat ibi puer hebreus eiusdem ducis militum famulus, cui narrantes somnia audivimus quicquid postea rei probavit eventus. Ego enim redditus sum officio meo, et ille suspensus est in cruce. Protinus ad regis imperium eductum de carcere ioseph totonderunt, ac veste mutata obtulerunt ei. Cui ille ait. Vidi somnia, nec est qui edisserat quae vidi. Audivi te prudentissime conicere. Respondit ioseph. Absque me deus respondebit prospera pharaoni. Narravit ergo pharao quod viderat. Putabam me stare super ripam fluminis, et septem boves de amne conscendere pulchras nimis et obesis carnibus, quae in pastu paludis virecta carpebant. Et ecce aliae sequebantur boves deformes et macilentae, ut numquam tales in terra egypti viderim, quae devoratis et consumptis prioribus nullum saturitatis dedere vestigium, sed simili macie et squalore torpebant. Evigilans rursus sopore depressus vidi somnium. Septem spicae pullulabant in culmo uno, plenae atque pulcherrimae. Aliae quoque tenues et percussae uredine e stipula oriebantur, quae priorum pulchritudinem devoraverunt. Narravi coniectoribus somnium, et nemo est qui edisserat. Respondit ioseph. Somnium regis unum est, quae facturus est deus ostendit pharaoni. Septem boves pulchrae et septem spicae plenae atque pulcherrimae, septem ubertatis anni sunt, eandemque vim somnii comprehendunt. Septem quoque boves tenues atque macilentae quae ascenderunt post eas, et septem spicae tenues et vento urente percussae, VII anni sunt venturae famis, qui hoc ordine complebuntur. Ecce VII anni venient fertilitatis magnae in terra egypti, quos sequentur VII anni alii tantae sterilitatis ut oblivioni tradatur cuncta retro habundantia. Consumptura est enim fames omnem terram, et ubertatis magnitudinem perditura est inopiae magnitudo. Quod autem vidisti secundo ad eandem rem pertinens somnium, veritatis indicium est, eo quod fiat sermo dei et velocius impleatur.

Nunc ergo rex virum sapientem et industrium provideat et preficiat eum terre egypti. qui constituat prepositos per singulas regiones. et quintam partem per singulos annos fertilitatis qui iam nunc futuri sunt congreget in horrea. et omne frumentum sub pharaonis imperio condatur. serveturque in urbibus. et preparetur future vii annorum fami que pressura est egyptum. et non consumatur terra inopia. Placuit pharaoni consilium. et cunctis ministris eius. locutusque est ad eos. Num invenire poterimus talem virum. qui spiritu dei plenus sit? Dixit ergo ad ioseph. Quia ostendit tibi deus omnia que locutus es. numquid sapientiorem et similem tui invenire potero? Tu eris super domum meam. et ad tui oris imperium cunctus populus obediat. Uno tantum regni solio te precedam. Dicensque rursum pharao ad ioseph. Ecce constitui te super universam terram egypti. Tulit anulum de manu sua et dedit in manu eius. vestivitque eum stola byssina. et collo torquem auream circumposuit. Fecitque ascendere eum super currum suum secundum. clamante precone ut omnes coram eo genu flecterent. et prepositum esse scirent universe terre egypti. Vertitque nomen illius et vocavit eum lingua egyptiaca salvatorem mundi. Deditque uxorem asenech filiam phutifaris sacerdotis helyopoleos. Egressus est itaque ioseph ad terram egypti. xxx. autem annorum erat quando stetit in conspectu regis pharaonis. et circuivit omnes regiones egypti. Venitque fertilitas vii annorum. et in manipulos redacte segetes. et congregate sunt in horrea egypti. Omnis etiam frugum habundantia in singulis urbibus condita est. Tantaque fuit multitudo tritici. ut arene maris coequaretur. et copia mensuram excederet. Nati sunt autem ioseph filii duo antequam veniret fames. quos ei peperit asenech filia phutifaris sacerdotis heleopoleos. vocavitque nomen primogeniti manasse dicens. Oblivisci me fecit deus omnium laborum meorum. et domus patris mei. Nomen quoque secundi appellavit effraym dicens. Crescere me fecit deus in terra paupertatis mee.

Igitur transactis vii annis ubertatis qui fuerant in egypto. ceperunt venire vii anni inopie quos predixerat ioseph. et in universo orbe fames prevaluerat. In cuncta autem terra egypti erat fames. Qua esuriente clamavit populus ad pharaonem alimenta petens. Quibus ille respondit. Ite ad ioseph. et quicquid dixerit vobis facite. Crescebat autem cotidie fames in omni terra. Aperuitque ioseph universa horrea. et vendebat egyptiis. Nam et illos oppresserat fames. Omnesque provincie veniebant in egyptum ut emerent escas. et malum inopie temperarent. Audiens autem iacob quod alimenta venderentur in egypto. dixit filiis suis. Quare negligitis? Audivi quod triticum venundetur in egypto. Descendite et emite nobis necessaria. et non consumamur inopia. Descenderunt ergo fratres ioseph decem ut emerent frumenta in egypto beniamin domi retento a iacob. qui dixerat fratribus eius. ne forte in itinere quicquam patiatur mali. Ingressi sunt terram egypti. cum aliis qui pergebant ad emendum. Erat autem fames in terra chanaan. et ioseph princeps egypti. atque ad illius nutum frumenta populis vendebantur. Cumque adorassent eum fratres sui et agnovisset eos. quasi ad alienos durius loquebatur interrogans eos. Unde estis? Qui responderunt. De terra chanaan ut emamus victui necessaria. Et tamen fratres ipse cognoscens. non est agnitus ab eis. Recordatusque somniorum que aliquando viderat dixit ad eos. Exploratores estis. ut videatis infirmiora terre venistis. Qui dixerunt. Non est ita domine. sed servi tui venerunt ut emerent cibos. Omnes filii unius viri sumus. Pacifici venimus. nec quicquam famuli tui machinantur mali. Quibus ille respondit. Aliter est. Inmunita terre huius considerare venistis. Et illi. Duodecim inquiunt servi tui fratres sumus. filii viri unius in terra chanaan. Minimus cum patre est et alius non est super. Hoc est ait quod locutus sum. exploratores estis. Iam nunc experimentum vestri capiam. Per salutem pharaonis non egrediemini hinc. donec veniat frater vester minimus. Mittite ex vobis unum qui adducat eum. vos autem eritis in vinculis donec probentur que dixistis utrum vera an falsa sint. Alioquin per salutem pharaonis exploratores estis. Tradiditque eos custodie tribus diebus. Die autem tercio eductis de carcere ait. Facite quod dixi. et vivetis. Deum enim timeo. Si pacifici estis. frater vester unus ligetur in carcere. vos autem abite et ferte frumenta que emistis in domos vestras. et fratrem vestrum minimum ad me adducite. ut possim vestros probare sermones et non moriamini. Fecerunt ut dixerat. et locuti sunt invicem. Merito hec patimur quia peccavimus in fratrem nostrum. videntes angustiam anime eius dum deprecaretur nos et non audivimus. Idcirco venit super nos ista tribulatio. E quibus unus ruben ait. Numquid non dixi vobis nolite peccare in puerum. et non audistis me? En sanguis eius exquiritur. Nesciebant autem quod intelligeret ioseph. eo quod per interpretem loqueretur ad eos. Avertitque se parumper et flevit. Et reversus locutus est ad eos. Tollensque symeon et ligans illis presentibus: iussit ministris ut implerent saccos eorum frumento. et reponerent pecunias singulorum in sacculis suis. datis supra cibariis in via. Qui fecerunt ita. At illi portantes frumenta in asinis: profecti sunt. Apertoque unus sacco ut daret iumento pabulum in diversorio, contemplatus pecuniam in ore sacculi. dixit fratribus suis. Reddita est mihi pecunia. en habetur in sacculo. Et obstupefacti turbatique dixerunt mutuo. Quidnam est hoc quod fecit nobis deus? Veneruntque ad iacob patrem suum in terram chanaan. et narraverunt omnia que accidissent sibi dicentes. Locutus est nobis dominus terre dure. et putavit nos exploratores provincie. Cui respondimus. Pacifici sumus. nec ullas molimur insidias. Duodecim fratres uno patre geniti sumus. unus non est super. Minimus cum patre est. qui versatur in terra chanaan. Qui ait nobis. Sic probabo quod pacifici estis. Fratrem vestrum unum dimittite apud me. et cibaria domibus vestris necessaria sumite et abite. fratremque vestrum minimum adducite. ut sciam quod non sitis exploratores. et istum qui tenetur in vinculis recipere possitis. ac deinceps emendi que vultis habeatis licentiam. His dictis cum frumenta effunderent singuli. repperierunt in ore saccorum pecunias. exterritisque simul omnibus dixit pater iacob. Absque liberis me esse fecistis. Ioseph non est super. symeon tenetur in vinculis. beniamin auferetis. In me hec omnia mala reciderunt. Cui respondit ruben. Duos filios meos interfice. si non reduxero illum tibi. Trade eum in manu mea. et ego illum tibi restituam. At ille. Non descendet inquit filius meus vobiscum. Frater eius mortuus est. ipse solus remansit. Si quid ei adversi acciderit in terra ad quam pergitis. deducetis canos meos cum dolore ad inferos.

Interim fames vehementer omnem terram premebat. Consumptisque cibis quos ex egypto detulerant. dixit iacob ad filios suos. Revertimini et emite pauxillum escarum. Respondit iudas. Denunciavit nobis vir ille sub testificatione iurandi dicens. Non videbitis faciem meam nisi fratrem vestrum minimum adduxeritis vobiscum. Si ergo vis mittere eum nobiscum pergemus pariter et ememus tibi necessaria. Sin autem non vis non ibimus. Vir enim ut sepe diximus denunciavit nobis dicens. Non videbitis faciem meam absque fratre vestro minimo. Dixit eis israel. In meam fecistis hoc miseriam. ut indicaretis ei et alium habere vos fratrem. At illi responderunt. Interrogavit nos homo per ordinem nostram progeniem. si pater viveret. si haberemus fratrem. et nos respondimus ei consequenter. iuxta id quod fuerat sciscitatus. Numquid scire poteramus quod dicturus esset. adducite vobiscum fratrem vestrum? Iudas quoque dixit patri suo. Mitte puerum mecum ut proficiscamur. ut possimus vivere. ne moriamur nos et parvuli nostri. Ego suscipio puerum. de manu mea require illum. Nisi reduxero et tradidero illum tibi. ero peccati reus in te omni tempore. Si non intercessisset dilatio. iam vice altera venissemus. Igitur israel pater eorum dixit ad eos. Si sic necesse est. facite quod vultis. Sumite de optimis terre fructibus in vasis vestris. et offerte viro munera. modicum resine et mellis. et storacis et stactis. et therebinti et amigdalarum. pecuniamque duplicem ferte vobiscum. et illam quam invenistis in sacculis reportate. ne forte errore factum sit. Sed et fratrem vestrum tollite et ite ad virum. Deus autem meus omnipotens faciat eum vobis placabilem et remittat vobiscum fratrem vestrum quem tenet. et hunc beniamin. Ego autem quasi orbatus absque liberis ero. Tulerunt ergo viri munera. et pecuniam duplicem et beniamin descenderuntque in egyptum et steterunt coram ioseph. Quos cum vidisset et beniamin simul. precepit dispensatori domus sue dicens. Introduc viros domum. et occide victimas et instrue convivium. quia mecum sunt comesturi meridie. Fecit ille sicut fuerat imperatum. et introduxit viros domum. Ibique exterriti dixerunt mutuo. Propter pecuniam quam retulimus prius in saccis nostris introducti sumus. ut devolvat in nos calumpniam. et violenter subiciat servituti et nos et asinos nostros. Quam obrem in ipsis foribus accedentes ad dispensatorem locuti sunt. Oramus domine ut audias nos. Iam ante descendimus ut emeremus escas. Quibus emptis cum venissemus ad diversorium aperuimus saccos nostros et invenimus pecuniam in ore saccorum. quam nunc eodem pondere reportavimus. Sed et aliud attulimus argentum ut emamus que necessaria sunt. Non est in nostra conscientia quis eam posuerit in marsupiis nostris. At ille respondit. Pax vobis. nolite timere. Deus vester et deus patris vestri dedit vobis thesauros in sacculis vestris. Nam pecuniam quam dedistis mihi probatam ego habeo. Eduxitque ad eos symeon. et introductis domum attulit aquam et laverunt pedes suos. Deditque pabulum asinis eorum. Illi vero parabant munera. donec ingrederetur ioseph meridie. Audierant enim quod comesturi essent panem. Igitur ingressus est ioseph domum suam. obtuleruntque ei munera tenentes in manibus. et adoraverunt proni in terram. At ille clementer resalutatis eis. interrogavit eos dicens. Salvusne est pater vester senex de quo dixeratis mihi? Adhuc vivit? Qui responderunt. Sospes est servus tuus pater noster adhuc vivit. Et incurvati adoraverunt eum. Attollens autem oculos suos ioseph vidit beniamin fratrem suum uterinum. et ait. Iste est frater vester parvulus de quo dixeratis mihi? Et rursum. Deus inquit misereatur tui fili mi. Festinavitque quia commota fuerant viscera eius super fratre suo. et erumpebant lacrime. et introiens cubiculum flevit. Rursumque egressus lota facie continuit se et ait. Ponite panes. Quibus appositis seorsum ioseph et seorsum fratribus: egyptiis quoque qui vescebantur simul seorsum. Illicitum est enim egyptiis comedere cum hebreis. et prophanum putant huiuscemodi convivium. Sederunt ergo coram eo primogenitus iuxta primogenita sua. et minimus iuxta etatem suam. et mirabantur nimis sumptis partibus quas ab eo acceperant. Maiorque pars venit beniamin. ita ut quinque partibus excederet. Biberuntque et inebriati sunt cum eo. Precepit autem ioseph dispensatori domus sue dicens. Imple saccos eorum frumento quantum possunt capere. et pone pecuniam singulorum in summitate sacci. Sciphum autem meum argenteum et pretium quod dedit tritici pone in ore sacci iunioris. Factumque est ita. Et orto mane dimissi sunt cum asinis suis. Iamque urbem exierant. et processerant paululum. Tunc ioseph accersito dispensatore domus ait. Surge inquit persequere viros. et apprehensis dicito. Quare reddidistis malum pro bono? Sciphum quem furati estis. ipse est in quo bibit dominus meus. et in quo augurari solet. Pessimam rem fecistis. Fecit ille ut iusserat. et apprehensis per ordinem locutus est. Qui responderunt. Quare sic loquitur dominus noster. ut servi tui tantum flagitium commiserint? Pecuniam quam invenimus in ore et in summitate saccorum reportavimus ad te de terra chanaan. et quomodo consequens est ut furati simus de domo domini tui aurum vel argentum? Apud quemcumque inventum fuerit servorum tuorum quod queris moriatur, et nos servi erimus domini nostri. Qui dixit eis. Fiat iuxta sententiam vestram. Apud quemcumque inventum fuerit ipse sit servus meus. vos autem eritis innoxii. Itaque festinato deponentes in terram saccos. aperuerunt singuli. Quos scrutatos incipiens a maiore usque ad minorem. invenit sciphum in sacco beniamin. At illi scissis vestibus. oneratisque rursum asinis. reversi sunt in oppidum. Primusque iudas cum fratribus ingressus est ad ioseph. necdum enim de loco abierat. omnesque ante eum in terra pariter corruerunt. Quibus ille ait. Quare sic agere voluistis? An ignoratis quod non sit similis mei in augurandi scientia? Cui iudas. Quid respondebimus inquit domino meo? vel quid loquemur aut iuste poterimus obtendere? Deus invenit iniquitatem servorum tuorum. En omnes servi sumus domini mei. et nos. et apud quem inventus est sciphus. Respondit ioseph. Absit a me ut sic agam. Qui furatus est sciphum ipse sit servus meus. vos autem abite liberi ad patrem vestrum. Accedensque propius iudas confidenter ait. Oro domine mi loquatur servus tuus verbum in auribus tuis. et ne irascaris famulo tuo. Tu es enim post pharaonem dominus meus. Interrogasti prius servos tuos habetis patrem aut matrem. aut fratrem. et nos respondimus tibi domino meo. Est nobis pater senex. et puer parvulus qui in senectute illius natus est. cuius uterinus frater est mortuus. et ipsum solum habet mater sua. pater vero tenere diligit eum. Dixistique servis tuis. Adducite eum ad me. et ponam oculos meos super eum. Suggessimus domino meo. non potest puer relinquere patrem suum. Si enim dimiserit illum. morietur. Et dixisti servis tuis. Nisi venerit frater vester minimus non videbitis amplius faciem meam. Cum ergo ascendissemus ad famulum tuum patrem nostrum. narravimus ei omnia que locutus est dominus meus. Et dixit pater noster. Revertimini et emite nobis parum tritici. Cui diximus. Ire non possumus. Si frater noster minimus descendet nobiscum. proficiscemur simul. Alioquin illo absente non audemus videre faciem viri. Ad que ille respondit. Vos scitis quod duos genuerit mihi uxor mea. Egressus est unus et dixistis bestia devoravit eum. et hucusque non paret.

Si tuleritis & istum. & aliquid ei in via contigerit. deducetis canos meos cum merore ad inferos.

Igitur si intravero ad servum tuum patrem nostrum & puer defuerit, cum anima illius ex huius anima pendeat. videritque eum non esse nobiscum. morietur. & deducent famuli tui canos eius cum dolore ad inferos. Ego proprie servus tuus sim qui in meam hunc recepi fidem. & spopondi dicens. Nisi reduxero eum. peccati reus ero in patrem meum omni tempore. Manebo itaque servus tuus pro puero in ministerio domini mei. & puer ascendat cum fratribus suis. Non enim possum redire ad patrem meum absente puero. ne calamitatis que oppressura est patrem meum testis assistam. Non se poterat ultra cohibere Ioseph. multis coram astantibus: Unde precepit ut egrederentur cuncti foras. & nullus interesset alienus agnitioni mutue. Elevavitque vocem cum fletu. quam audierunt Egyptii omnisque domus pharaonis. & dixit fratribus suis. Ego sum Ioseph. Adhuc pater meus vivit? Nec poterant respondere fratres nimio terrore perterriti. Ad quos ille clementer accedite inquit ad me. Et cum accessissent prope. ego sum ait Ioseph quem vendidistis in Egyptum. Nolite pavere nec vobis durum esse videatur. quod vendidistis me in his regionibus: Pro salute enim vestra misit me Deus ante vos in Egyptum. Biennium est enim quod fames cepit esse in terra. & adhuc quinque anni restant. quibus nec arari poterit nec meti. Premisitque me Deus ante ut reservemini super terram. & escas ad vivendum habere possitis. Non vestro consilio sed Dei huc voluntate missus sum. qui fecit me quasi patrem pharaonis. & dominum universe terre & domus eius. ac principem in omni terra Egypti. Festinate & descendite ad patrem meum. & dicite ei. Hec mandat filius tuus Ioseph. Descende ad me ne moreris. & habita in terra Iessen. erisque iuxta me tu & filii tui. & filii filiorum tuorum. oves tue & armenta tua. & universa que possides. ibique te pascam. adhuc enim quinque anni residui sunt famis. ne & tu pereas & domus tua. & omnia que possides. En oculi vestri & oculi fratris vestri Beniamin vident quod os meum loquatur ad vos. Nuntiate patri meo universam gloriam meam. & cuncta que vidistis in Egypto. Festinate & adducite eum ad me. Cumque amplexus recidisset in collum Beniamin fratris sui flevit. illo quoque flente similiter super collum eius. Osculatusque est omnes fratres suos. & ploravit super singulos. Post que ausi sunt loqui ad eum. Auditumque est & celebri sermone vulgatum in aula regis. Venerunt fratres Ioseph. Et gavisus est pharao atque omnis familia eius. Dixitque ad Ioseph ut imperaret fratribus dicens. Onerantes iumenta ite in terram Chanaan. & tollite inde patrem vestrum & cognationem & venite ad me. & ego dabo vobis omnia bona terre Egypti. ut comedatis medullam terre. Precipe etiam ut tollant plaustra de terra Egypti ad subvectionem parvulorum suorum & coniugum. ac dicito. Tollite patrem vestrum. & properate quantocius venientes. Nec dimittatis quicquam de supellectili vestra. quia omnes opes Egypti vestre erunt. Feceruntque filii Israhel ut eis erat mandatum. Quibus dedit Ioseph plaustra secundum pharaonis imperium. & cibaria in itinere. singulisque proferri iussit binas stolas. Beniamin vero dedit trecentos argenteos cum quinque stolis optimis. tantumdem pecunie & vestium mittens patri suo. addens eis asinos x. qui subveherent ex omnibus divitiis Egypti. & totidem asinas. triticum in itinere panesque portantes. Dimisitque fratres suos. & proficiscentibus ait. Ne irascamini in via. Qui ascendentes ex Egypto. venerunt ad terram Chanaan ad patrem suum Iacob. Et nuntiaverunt ei dicentes. Ioseph vivit. & ipse dominatur in omni terra Egypti. Quo audito Iacob quasi de gravi somno evigilans ait. tamen non credebat eis. Illi contra referebant omnem ordinem rei. Cumque vidisset & plaustra & universa que miserat. revixit spiritus eius & ait. Sufficit mihi si adhuc filius meus vivit. vadam & videbo illum antequam moriar.

Profectusque Israhel cum omnibus que habebat. venit ad puteum iuramenti. Et mactatis ibi victimis Deo patris sui Ysaac. audivit eum per visionem nocte vocantem se & dicentem. Iacob Iacob. Cui respondit. Ecce adsum. Ait illi Deus. Ego sum fortissimus Deus patris tui noli timere & descende in Egyptum. quia in gentem magnam faciam te ibi. Ego descendam tecum illuc. & ego adducam te inde revertentem. Ioseph quoque ponet manum suam super oculos tuos. Surrexit Iacob a puteo iuramenti. tuleruntque eum filii cum parvulis & uxoribus suis in plaustris que miserat pharao ad portandum senem. & omnia que possederat in terra Chanaan. venitque in Egyptum cum omni semine suo. filii eius & nepotes. filie & cuncta simul progenies.

Hec sunt autem nomina filiorum qui ingressi sunt in Egyptum cum liberis suis. Primogenitus Ruben. Filii eius Enoch. & Phallu. & Esrom. & Charmi. Filii Symeon Gemuhel. & Iamin. & Ahod. Iahim & Saher. & Saul filius Chananitidis. Filii Levi Gerson. Caath. & Merari. Filii Iuda. Her Onan. & Sela. & Phares & Zara. Mortui sunt autem Her & Onan. in terra Chanaan. Natique sunt Iude filii Phares. Esrom. & Amul. Filii Ysachar Thola & Phua. & Iob. & Semrom. Filii Zabulon Sarech. & Helon & Iahel. Hi filii Lye quos genuit in Mesopotamia Syrie cum Dyna filia sua. Omnes anime filiorum Israhel. & filiarum xxx.iii. Filii Gad Sephion. & Aggi. Suni. & Esebon. Heri. & Arodi. & Areli. Filii Aser Iamne. & Iesua. & Iesui. & Beria. Sara quoque soror eorum. Filii Beria Heber. & Melchiel. Hii filii Zelfe quam dedit Laban Lye filie sue. Et hos genuit Iacob. sedecim animas. Filii Rachel uxoris Iacob. Ioseph & Beniamin. Natique sunt filii Ioseph in terra Egypti quos genuit ei Aseneth filia Phutifaris sacerdotis Heliopoleos. Manasses & Effraim. Filii Beniamin Bela. & Bechor. & Asbel. Gera. & Naaman. Iei. & Ros. Mofim. & Oppim. & Ared. Hi filii Rachel quos genuit Iacob. omnes anime xiiii. Filii Dan Usim. Filii Neptalim Asihel. & Guni. & Ieser. & Sallem. Hi filii Bale quam dedit Laban Racheli filie sue. & hos genuit Iacob. omnes anime vii. Cuncteque anime que ingresse sunt in Egyptum cum Iacob & egresse de femore illius absque uxoribus filiorum sexaginta sex. Filii autem Ioseph qui nati sunt ei in terra Egypti anime due. Omnes anime domus que ingresse sunt in Egyptum fuerunt lxx.

Misit autem Iudam ante se ad Ioseph ut nuntiaret ei. & ille occurreret in Yessen. Quo cum pervenisset. iuncto Ioseph curru suo ascendit obviam patri ad eundem locum. Vidensque eum irruit super collum eius. & inter amplexus flevit. Dixitque pater ad Ioseph. Iam letus moriar. quia vidi faciem tuam. & superstitem te relinquo. Et ille locutus est ad fratres. & ad omnem domum patris sui. Ascendam & nuntiabo pharaoni dicamque. Fratres mei & domus patris mei qui erant in terra Chanaan venerunt ad me. & sunt viri pastores ovium. curamque habent alendorum gregum. Pecora sua. & omnia que habere potuerunt. adduxerunt secum. Cumque vocaverit vos & dixerit quod est opus vestrum respondebitis. Viri pastores sumus servi tui ab adolescentia nostra usque in presens. & nos & patres nostri. Hec autem dicetis ut habitare possitis in terra Yessen. quia detestantur Egyptii omnes pastores ovium. Ingressus ergo Ioseph nuntiavit pharaoni dicens. Pater meus & fratres. oves eorum & armenta & cuncta que possident venerunt de terra Chanaan. & ecce consistunt in terra Yessen. Extremos quoque fratrum suorum quinque viros statuit coram rege. Quos ille interrogavit. Quid habetis operis? Responderunt. Pastores ovium sumus servi tui. & nos & patres nostri. Ad peregrinandum in terra tua venimus. quoniam non est herba gregibus servorum tuorum ingravescente fame in terra Chanaan. petimusque ut esse iubeas servos tuos in terra Yessen. Dixit itaque ad Ioseph. Pater tuus & fratres tui venerunt ad te. Terra Egypti in conspectu tuo est. in optimo loco fac habitare eos. & trade eis terram Yessen. Quod si nosti esse in eis viros industrios. constitue illos magistros pecorum meorum.

Post hec introduxit Ioseph patrem suum ad regem. & statuit coram eo. Qui benedicens illi & interrogatus ab eo quot sunt dies vite annorum tuorum. & vite tue respondit. Dies peregrinationis vite mee c.xxx. annorum sunt parvi & mali. & non pervenerunt usque ad dies patrum meorum quibus peregrinati sunt. Et benedicto rege egressus est foras. Ioseph vero patri & fratribus suis dedit possessionem in Egypto in optimo terre loco Ramesses ut preceperat pharao. & alebat eos omnemque domum patris sui. prebens cibaria singulis. In toto enim orbe panis deerat. & oppresserat fames terram. maxime Egypti & Chanaan. E quibus omnem pecuniam congregavit pro venditione frumenti. & intulit eam in erarium regis. Cumque defecisset emptoribus pretium. venit cuncta Egyptus ad Ioseph dicens. Da nobis panes. Quare morimur coram te. deficiente pecunia? Quibus ille respondit. Adducite pecora vestra. & dabo vobis pro eis cibos. si pretium non habetis. Que cum adduxissent. dedit eis alimenta pro equis & ovibus & bubus & asinis. sustentavitque eos illo anno pro commutatione pecorum. Veneruntque anno secundo & dixerunt ei. Non celamus dominum nostrum quod deficiente pecunia & pecora simul defecerunt: nec clam te est. quod absque corporibus & terra nichil sumus. Cur ergo morimur te vidente? & nos & nostra terra tui erimus. Eme nos in servitutem regiam. & prebe semina ne pereunte cultore terra redigatur in solitudinem.

Emit igitur Ioseph omnem terram Egypti. vendentibus singulis possessiones suas. pre magnitudine famis subiecitque eam pharaoni. & cunctos populos eius a novissimis terminis Egypti usque ad extremos fines eius. preter terram sacerdotum que a rege fuerat tradita eis. Quibus & statuta cibaria ex horreis publicis prebebantur. & idcirco non sunt compulsi vendere possessiones suas. Dixit ergo Ioseph ad populos. En ut cernitis & vos. & terram vestram pharao possidet. Accipite semina & serite agros. ut fruges habere possitis. Quintam partem regi dabitis. iiii or reliquas permitto vobis in sementem & cibos. famulis & liberis vestris. Qui responderunt. Salus nostra in manu tua est. respiciat nos tantum dominus noster. & leti serviemus regi. Ex eo tempore usque in presentem diem in universa terra Egypti regibus quinta pars solvitur. & factum est quasi in legem absque terra sacerdotali. que libera ab hac conditione fuit.

Habitavit ergo Israhel in Egypto. id est in terra Yessen. & possedit eam. auctusque est & multiplicatus nimis. & vixit in ea decem & septem annis. factique sunt omnes dies vite illius c.xl.vii annorum. Cumque appropinquare cerneret mortis diem. vocavit filium suum Ioseph & dixit ad eum. Si inveni gratiam in conspectu tuo, pone manum tuam sub femore meo. & facies mihi misericordiam & veritatem ut non sepelias me in Egypto. sed dormiam cum patribus meis. & auferas me de terra hac. condasque in sepulchro maiorum. Cui respondit Ioseph. Ego faciam quod iussisti. Et ille. Iura ergo inquit mihi. Quo iurante adoravit Israhel dominum. conversus ad lectuli caput. His itaque transactis nuntiatum est Ioseph quod egrotaret pater eius. Qui assumptis duobus filiis suis Manasse & Effraim ire perrexit. Dictumque est seni. Ecce filius tuus Ioseph venit ad te. Qui confortatus sedit in lecto. & ingresso ad se ait. Deus omnipotens apparuit mihi in Luza. que est in terra Chanaan. benedixitque mihi & ait. Ego te augebo & multiplicabo. & faciam in turbas populorum. Daboque tibi terram hanc & semini tuo post te in possessionem sempiternam. Duo ergo filii tui qui nati sunt tibi in terra Egypti antequam venirem ad te mei erunt. Effraim & Manasse sicut Ruben Symeon reputabuntur mihi. reliquos autem quos genueris post eos. tui erunt & nomine fratrum suorum vocabuntur in possessionibus suis. Michi enim quando veniebam de Mesopotamia mortua est Rachel in terra Chanaan. in ipso itinere. Eratque vernum tempus. & ingrediebar Effrata. & sepelivi eam iuxta viam Effrathe. que alio nomine appellatur Bethleem. Videns autem filios eius. dixit ad eum. Qui sunt isti? Respondit. Filii mei sunt quos mihi dedit Deus in loco isto. Adduc inquit eos ad me ut benedicam illis. Oculi enim eius caligaverant pre nimia senectute & clare videre non poterat. Applicatosque eos ad se deosculatus & circumplexus dixit ad filium. Non sum fraudatus aspectu tuo. insuper ostendit mihi Deus semen tuum. Cumque tulisset eos Ioseph de gremio patris. adoravit pronus in terram & posuit Effraim ad dexteram suam. id est ad sinistram Israhel. Manassen vero in sinistra sua. ad dexteram scilicet patris. applicuitque ambos ad eum. Qui extendens manum dexteram posuit super caput Effraim minoris fratris. sinistram autem super caput Manasse qui natu maior erat commutans manum. Benedixitque Ioseph filio suo & ait. Deus in cuius conspectu ambulaverunt patres mei Abraham & Ysaac. Deus qui pascit me ab adolescentia mea usque in presentem diem. angelus qui eruit me de cunctis malis benedicat pueris istis. & invocetur nomen meum super eos. nomina quoque patrum meorum Abraham & Ysaac. & crescant in multitudinem super terram. Videns autem Ioseph quod posuisset pater suus dexteram manum super caput Effraim. graviter accepit. & apprehensam dexteram manum patris levare conatus est de capite Effraim. & transferre super caput Manasse. Dixitque ad patrem. Non ita convenit pater. quia hic est primogenitus. Pone manum tuam super caput eius. Qui renuens ait. Scio fili mi scio. Et iste quidem erit in populos & multiplicabitur. sed frater eius iunior maior illo erit. & semen illius crescet in gentes. Benedixitque eis in ipso tempore dicens. In te benedicetur Israhel atque dicetur: Faciat te Deus sicut Effraim. & sicut Manasse. Constituitque Effraim ante Manassen. Et ait ad Ioseph filium suum. En ego morior & erit Deus vobiscum. reducetque vos ad terram patrum vestrorum. Do tibi partem unam extra fratres tuos quam tuli de manu Amorrei in gladio & in arcu meo.

lxxxx

Vocavit autem Iacob filios suos. & ait illis. Congregamini. ut annuntiem que ventura sunt vobis diebus novissimis. Congregamini

et audite filii Iacob, audite Israhel patrem vestrum. Ruben primogenitus meus, tu fortitudo mea, et principium doloris mei. Prior in donis, maior in imperio. Effusus es sicut aqua, non crescas: quia ascendisti cubile patris tui, et maculasti stratum eius. Symeon et Levi fratres, vasa iniquitatis bellantia. In consilium eorum ne veniat anima mea, et in coetu eorum non sit gloria mea, quia in furore suo occiderunt virum, et in voluntate sua suffoderunt murum. Maledictus furor eorum quia pertinax, et indignatio eorum quia dura. Dividam illos in Iacob, et dispergam illos in Israhel. Iuda, te laudabunt fratres tui. Manus tua in cervicibus inimicorum tuorum, adorabunt te filii patris tui. Catulus leonis Iuda. Ad predam fili mi ascendisti, requiescens accubuisti ut leo, et quasi leena, quis suscitabit eum? Non auferetur sceptrum de Iuda, et dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est, et ipse erit expectatio gentium. Ligans ad vineam pullum suum, et ad vitem o fili mi asinam suam. Lavabit in vino stolam suam, et in sanguine uve pallium suum. Pulchriores sunt oculi eius vino, et dentes eius lacte candidiores. Zabulon in litore maris habitabit, et in statione navium pertingens usque ad Sydonem. Ysachar asinus fortis, accubans inter terminos. Vidit requiem quod esset bona, et terram quod optima, et supposuit humerum suum ad portandum, factusque est tributis serviens. Dan iudicabit populum suum, sicut et alia tribus Israhel. Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita, mordens ungulas equi, ut cadat ascensor eius retro. Salutare tuum expectabo Domine. Gad accinctus preliabitur ante eum, et ipse accingetur retrorsum. Aser, pinguis panis eius, et prebebit delicias regibus. Neptalim cervus emissus, et dans eloquia pulchritudinis. Filius accrescens Ioseph, filius accrescens, et decorus aspectu. Filie discurrerunt super murum. Sed exasperaverunt eum, et iurgati sunt, inviderentque illi habentes iacula. Sedit in forti arcus eius, et dissoluta sunt vincula brachiorum et manuum illius per manus potentis Iacob. Inde pastor egressus est lapis Israhel. Deus patris tui erit adiutor tuus, et Omnipotens benedicet tibi benedictionibus celi desuper, benedictionibus abyssi iacentis deorsum, benedictionibus uberum et vulve. Benedictiones patris tui confortate sunt benedictionibus patrum eius, donec veniret desiderium collium eternorum. Fiant in capite Ioseph, et in vertice nazarei inter fratres suos. Beniamin lupus rapax, mane comedet predam, et vespere dividet spolia.

Omnes hi in tribubus Israhel duodecim. Hec locutus est eis pater suus, benedixitque singulis benedictionibus propriis. Et precepit eis dicens: Ego congregor ad populum meum. Sepelite me cum patribus meis in spelunca duplici, que est in agro Ephron Hethei, contra Mambre in terra Chanaan, quam emit Abraham cum agro ab Ephron Hetheo in possessionem sepulchri. Ibi sepelierunt eum, et Saram uxorem eius. Ibi sepultus est Ysaac cum Rebecca coniuge sua, et ibi Lya condita iacet. Finitisque mandatis quibus filios instruebat, collegit pedes suos super lectulum, et obiit, appositusque est ad populum suum.

Quod cernens Ioseph, ruit super faciem patris, flens et deosculans eum. Precepitque servis suis medicis ut aromatibus condirent patrem. Quibus iussa explentibus, transierunt xl dies. Iste quippe mos erat cadaverum conditorum. Flevitque eum Egyptus lxx diebus. Et expleto planctus tempore, locutus est Ioseph ad familiam Pharaonis: Si inveni gratiam in conspectu vestro, loquimini in auribus Pharaonis, eo quod pater meus adiuraverit me dicens: En morior; in sepulchro meo quod fodi mihi in terra Chanaan sepelies me. Ascendam igitur, et sepeliam patrem meum, ac revertar. Dixitque ei Pharao: Ascende, et sepeli patrem tuum sicut adiuratus es. Quo ascendente, ierunt cum eo omnes senes domus Pharaonis, cunctique maiores natu terre Egypti, domus Ioseph cum fratribus suis, absque parvulis et gregibus atque armentis, que dereliquerant in terra Gessen. Habuit quoque in comitatu currus et equites, et facta est turba non modica. Veneruntque ad aream Atad, que sita est trans Iordanem. Ubi celebrantes exequias planctu magno atque vehementi, impleverunt vii dies. Quod cum vidissent habitatores terre Chanaan, dixerunt: Planctus magnus est iste Egyptiis. Et idcirco appellaverunt nomen loci illius, Planctus Egypti. Fecerunt ergo filii Iacob sicut preceperat eis, et portantes eum in terram Chanaan, sepelierunt eum in spelunca duplici, quam emerat Abraham cum agro in possessionem sepulchri ab Ephron Hetheo contra faciem Mambre. Reversusque est Ioseph in Egyptum cum fratribus suis, et omni comitatu, sepulto patre.

Quo mortuo, timentes fratres eius, et mutuo colloquentes: Ne forte memor sit iniurie quam passus est, et reddat nobis omne malum quod fecimus, mandaverunt ei dicentes: Pater tuus precepit nobis antequam moreretur, ut hec tibi verbis illius diceremus: Obsecro ut obliviscaris sceleris fratrum tuorum, et peccati atque malitie quam exercuerunt in te. Nos quoque oramus, ut servo Dei patris tui dimittas iniquitatem hanc. Quibus auditis flevit Ioseph. Veneruntque ad eum fratres sui, et proni adorantes in terram dixerunt: Servi tui sumus. Quibus ille respondit: Nolite timere. Num Dei possumus resistere voluntati? Vos cogitastis de me malum, sed Deus vertit illud in bonum, ut exaltaret me, sicut in presentiarum cernitis, et salvos faceret multos populos. Nolite metuere. Ego pascam vos et parvulos vestros. Consolatusque est eos, et blande ac leniter est locutus. Et habitavit in Egypto cum omni domo patris sui, vixitque c x annis. Et vidit Effraim filios usque ad tertiam generationem. Filii quoque Machir filii Manasse nati sunt in genibus Ioseph. Quibus transactis, locutus est fratribus suis: Post mortem meam Deus visitabit vos, et ascendere faciet de terra ista ad terram quam iuravit Abraham, Ysaac et Iacob. Cumque adiurasset eos atque dixisset: Deus visitabit vos; asportate ossa mea vobiscum de loco isto, mortuus est, expletis c x vite sue annis. Et conditus aromatibus, repositus est in loculo in Egypto. Explicit Genesis.

INCIPIT LIBER EXODUS QUI DICITUR HELESMOTH

HEC SUNT NOMINA FILIORUM ISRAHEL QUI INGRESSI SUNT in Egyptum cum Iacob; singuli cum domibus suis introierunt. Ruben, Symeon, Levi, Iuda, Ysachar, Zabulon et Beniamin, Dan et Neptalim, Gad et Aser. Erant igitur omnes anime eorum qui egressi sunt de femore Iacob lxx quinque. Ioseph autem in Egypto erat. Quo mortuo, et universis fratribus eius, omnique cognatione sua, filii Israhel creverunt, et quasi germinantes multiplicati sunt, ac roborati nimis impleverunt terram. Surrexit interea rex novus super Egyptum, qui ignorabat Ioseph, et ait ad populum suum: Ecce populus filiorum Israhel multus et fortior nobis est. Venite, sapienter opprimamus eum, ne forte multiplicetur, et si ingruerit contra nos bellum, addatur inimicis nostris, expugnatisque nobis egrediatur de terra. Preposuit itaque eis magistros operum, ut affligerent eos oneribus. Edificaveruntque urbes tabernaculorum Pharaoni, Phiton et Ramesses. Quantoque opprimebant eos, tanto magis multiplicabantur et crescebant. Oderantque filios Israhel Egyptii, et affligebant illudentes eis, atque ad amaritudinem perducebant vitam eorum operibus duris luti et lateris, omnique famulatu quo in terre operibus premebantur. Dixit autem rex Egypti obstetricibus Hebreorum, quarum una vocabatur Sephora, altera Phua, precipiens eis: Quando obstetricabitis Hebreas, et partus tempus advenerit, si masculus fuerit, interficite illum; si femina, reservate. Timuerunt autem obstetrices Deum, et non fecerunt iuxta preceptum regis Egypti, sed conservabant mares. Quibus ad se accersitis, rex ait: Quidnam est hoc quod facere voluistis, ut pueros servaretis? Que responderunt: Non sunt Hebree sicut Egyptie mulieres. Ipse enim habent obstetricandi scientiam, et priusquam veniamus ad eas pariunt. Bene ergo fecit Deus obstetricibus, et crevit populus, confortatusque est nimis. Et quia timuerunt obstetrices Deum, edificavit illis domos. Precepit ergo Pharao omni populo suo dicens: Quicquid masculini sexus natum fuerit, in flumen proicite; quicquid feminei, reservate.

Egressus est post hec vir de domo Levi, et accepit uxorem stirpis sue. Que concepit et peperit filium. Et videns eum elegantem, abscondit tribus mensibus. Cumque iam celare non posset, sumpsit fiscellam scirpeam, et linivit eam bitumine ac pice, posuitque intus infantulum, et exposuit eum in carecto ripe fluminis, stante procul sorore eius, et considerante eventum rei. Ecce autem descendebat filia Pharaonis ut lavaretur in flumine, et puelle eius gradiebantur per crepidinem alvei. Que cum vidisset fiscellam in papirione, misit unam e famulis suis, et allatam aperiens, cernensque in ea parvulum vagientem, miserta eius, ait: De infantibus Hebreorum est hic. Cui soror pueri: Vis, inquit, ut vadam et vocem tibi Hebream mulierem, que nutrire possit infantulum? Respondit: Vade. Perrexit puella, et vocavit matrem eius. Ad quam locuta filia Pharaonis: Accipe, ait, puerum istum, et nutri mihi. Ego dabo tibi mercedem tuam. Suscepit mulier, et nutrivit puerum, adultumque tradidit filie Pharaonis. Quem illa adoptavit in locum filii, vocavitque nomen eius Moyses, dicens: Quia de aqua tuli eum.

In diebus illis postquam creverat Moyses, egressus est ad fratres suos, viditque afflictionem eorum, et virum Egyptium percutientem quendam de Hebreis fratribus suis. Cumque circumspexisset huc atque illuc, et nullum adesse vidisset, percussum Egyptium abscondit sabulo. Et egressus die altero, conspexit duos Hebreos rixantes, dixitque ei qui faciebat iniuriam: Quare percutis proximum tuum? Qui respondit: Quis te constituit principem et iudicem super nos? Num occidere me tu vis, sicut occidisti heri Egyptium? Timuit Moyses, et ait: Quomodo palam factum est verbum istud? Audivitque Pharao sermonem hunc, et querebat occidere Moysen. Qui fugiens de conspectu eius, moratus est in terra Madian, et sedit iuxta puteum. Erant autem sacerdoti Madian vii filie, que venerunt ad hauriendam aquam, et impletis canalibus adaquare cupiebant greges patris sui. Supervenere pastores, et eiecerunt eas. Surrexitque Moyses, et defensis puellis, adaquavit oves earum. Que cum revertissent ad Raguel patrem suum, dixit ad eas: Cur velocius venistis solito? Responderunt: Vir Egyptius liberavit nos de manu pastorum; insuper et hausit aquam nobiscum, potumque dedit ovibus. At ille: Ubi est? inquit. Quare dimisistis hominem? Vocate eum, ut comedat panem. Iuravit ergo Moyses quod habitaret cum eo. Accepitque Sephoram filiam eius uxorem. Que peperit ei filium, quem vocavit Gersan, dicens: Advena fui in terra aliena. Alterum vero peperit, quem vocavit Eliezer, dicens: Deus enim patris mei adiutor meus eripuit me de manu Pharaonis.

Post multum vero temporis mortuus est rex Egypti, et ingemiscentes

filii israel propter opera uociferati sunt. Ascenditque clamor eorum ad dominum ab operibus. & exaudiuit gemitum eorum. ac recordatus est foederis quod pepigit cum abraham. & ysaac & iacob. Et respexit dominus filios israhel. Moyses autem pascebat oues iethro cognati sui sacerdotis madian. Cumque minasset gregem ad interiora deserti uenit ad montem dei oreb. Apparuitque ei dominus in flamma ignis de medio rubi. & uidebat quod rubus arderet & non combureretur. Dixit ergo moyses. Uadam & uidebo uisionem hanc magnam. quare non comburatur rubus. Cernens autem dominus quod pergeret ad uidendum. uocauit eum de medio rubi & ait. Moyses moyses. Qui respondit. Adsum. At ille. Ne appropies inquit huc. Solue calciamentum de pedibus tuis. locus enim in quo stas. terra sancta est. Et ait. Ego sum deus patris tui. deus abraham. & deus ysaac & deus iacob. Abscondit moyses faciem suam. non enim audebat respicere contra dominum. Cui ait dominus. Uidi afflictionem populi mei in egypto. & clamorem eius audiui propter duritiam eorum qui prefsunt operibus. & sciens dolorem eorum. descendi liberare eum de manibus egyptiorum. ut educerem de terra illa. ad terram bonam & spaciosam. in terram que fluit lacte & melle. ad loca chananei. & ethei. & amorrei. & ferezei & euei. & iebusei. Clamor ergo filiorum israel uenit ad me. uidique afflictionem eorum qua ab egyptiis opprimuntur. Sed ueni mittam te ad pharaonem ut educas populum meum filios israel de egypto. Dixit moyses ad dominum. Quis ego sum ut uadam ad pharaonem. & educam filios israel de egypto. Qui dixit ei. Ego ero tecum. & hoc habebis signum quod miserim te. Cum eduxeris populum meum de egypto. immolabis deo super montem istum. Ait moyses ad dominum. Ecce ego uadam ad filios israel & dicam eis. Deus patrum uestrorum misit me ad uos. Si dixerint michi quod est nomen eius. quid dicam. Dixit dominus ad moysen. Ego sum qui sum. Ait. Sic dices filiis israel. Qui est misit me ad uos. Dixitque iterum dominus ad moysen. Hec dices filiis israel. Deus patrum uestrorum deus abraham. deus ysaac. deus iacob misit me ad uos. Hoc nomen michi est in eternum. & hoc memoriale meum in generatione & generatione. Uade & congrega seniores israel & dices ad eos. Deus patrum uestrorum apparuit michi. deus abraham. deus ysaac. & deus iacob. dicens. uisitans uisitaui uos. & uidi omnia que acciderunt uobis in egypto. & dixi ut educam uos de afflictione egypti in terram chananei & ethei. & amorrei. & pherezei. & euei. & iebusei. ad terram fluentem lacte & melle. & audient uocem tuam.

Ingredierisque tu & seniores israel ad regem egypti. & dices ad eum. Dominus deus hebreorum uocauit nos. Ibimus uiam trium dierum in solitudinem. ut immolemus domino deo nostro. Sed ego scio quod non dimittet uos rex egypti ut eatis. nisi per manum ualidam. Extendam enim manum meam. & percutiam egyptum in cunctis mirabilibus meis. que facturus sum in medio eorum. Post hec dimittet uos. Daboque gratiam populo huic coram egyptiis. & cum egrediemini non exibitis uacui. sed postulabit mulier a uicina sua & ab hospita sua uasa argentea & aurea ac uestes. ponetisque ea super filios & filias uestras. & spoliabitis egyptum. Respondens moyses ait. Non credent michi neque audient uocem meam. sed dicent. Non apparuit tibi dominus. Dixit ergo deus ad eum. Quid est quod tenes in manu tua. Respondit. Uirga. Dixitque dominus. Proice illam in terram. Proiecit & uersa est in colubrum. ita ut fugeret moyses. Dixitque dominus. Extende manum tuam. & apprehende caudam eius. Extendit & tenuit. uersaque est in uirgam. Ut credant inquit quod apparuerit tibi dominus deus patrum tuorum. deus abraham & deus ysaac & deus iacob. Dixitque dominus rursum. Mitte manum tuam in sinum tuum. Quam cum misisset in sinum. protulit leprosam instar niuis. Retrahe ait manum in sinum tuum. Retraxit & protulit iterum. & erat similis carni reliquae. Si non crediderint inquit tibi. neque audierint sermonem signi prioris. credent uerbo signi sequentis. Quod si nec duobus quidem his signis crediderint neque audierint uocem tuam. sume aquam fluminis. & funde eam super aridam. & quicquid hauseris de fluuio uertetur in sanguinem. Ait moyses. Obsecro domine non sum eloquens ab heri & nudius tercius. & ex quo locutus es ad seruum tuum. impeditioris & tardioris lingue sum. Dixit dominus ad eum. Quis fecit os hominis. Aut quis fabricatus est mutum & surdum. uidentem & cecum. Nonne ego. Perge igitur & ego ero in ore tuo. doceboque te quid loquaris. At ille. Obsecro inquit domine mitte quem missurus es. Iratus dominus in moysen & ait. Aaron frater tuus leuites scio quod eloquens sit. ecce egreditur in occursum tuum. uidensque te letabitur corde. Loquere ad eum. & pone uerba mea in ore eius. & ego ero in ore tuo & in ore illius. & ostendam uobis quid agere debeatis. Ipse loquetur pro te ad populum & erit os tuum. tu autem eris ei in his que ad deum pertinent. Uirgam quoque hanc sume in manu tua. in qua facturus es signa.

Abiit moyses & reuersus est ad iethro cognatum suum. dixitque ei. Uadam & reuertar ad fratres meos in egyptum. ut uideam si adhuc uiuant. Cui ait iethro. Uade in pace. Dixit ergo dominus ad moysen in madian. Uade reuertere in egyptum. Mortui sunt enim qui querebant animam tuam. Tulit ergo moyses uxorem suam. & filios suos. & inposuit eos super asinum. reuersusque est in egyptum portans uirgam dei in manu sua. Dixitque ei dominus reuertenti in egyptum. Uide ut omnia ostenta. que posui in manu tua facias coram pharaone. Ego indurabo cor eius. & non dimittet populum. dicesque ad eum. Hec dicit dominus. Filius meus primogenitus meus israel. Dixi tibi. dimitte filium meum ut seruiat michi. & noluisti dimittere eum. Ecce ego interficiam filium tuum primogenitum. Cumque esset in itinere in diuersorio. occurrit ei dominus & uolebat occidere eum. Tulit ilico sephora acutissimam petram & circumcidit preputium filii sui. tetigitque pedes eius & ait. Sponsus sanguinum tu michi es. Et dimisit eum postquam dixerat sponsus sanguinum ob circumcisionem. Dixit autem dominus ad aaron. Uade in occursum moysi in desertum. Qui perrexit ei obuiam in montem dei. & osculatus est eum. Narrauitque moyses aaron omnia uerba domini. pro quibus miserat eum. & signa que mandauerat. Ueneruntque simul & congregauerunt cunctos seniores filiorum israel. Locutusque est aaron omnia uerba que dixerat dominus ad moysen. & fecit signa coram populo. & credidit populus. Audieruntque quod uisitasset dominus filios israel & quod respexisset dominus afflictionem eorum. pronique adorauerunt. Post hec ingressi sunt moyses & aaron. & dixerunt pharaoni. Hec dicit dominus deus israel. Dimitte populum meum ut sacrificet michi in deserto. At ille respondit. Quis est dominus ut audiam uocem eius. & dimittam israel. Nescio dominum. & israel non dimittam. Et dixerunt. Deus hebreorum uocauit nos. ut eamus uiam trium dierum in solitudinem ut sacrificemus domino deo nostro. ne forte accidat nobis pestis aut gladius. Ait ad eos rex egypti. Quare moyses & aaron sollicitatis populum ab operibus suis. Ite ad onera uestra.

Dixitque pharao. Multus est populus terre. Uidetis quod turba succreuerit. quanto magis si dederimus eis requiem ab operibus. Precepit ergo in die illo prefectis operum. & exactoribus populi dicens. Nequaquam ultra dabitis paleas ad conficiendos lateres sicut prius. sed ipsi uadant & colligant stipulas. & mensuram laterum quam prius faciebant ponetis super eos. nec minuetis quicquam. Uacant enim & ideo uociferantur dicentes. Eamus & sacrificemus deo nostro. Opprimantur operibus & expleant ea. ut non acquiescant uerbis mendacibus.

Igitur egressi prefecti operum. & exactores ad populum dixerunt. Sic dicit pharao. Non do uobis paleas. Ite & colligite sicubi inuenire poteritis. nec minuetur quicquam de opere uestro. Dispersusque est populus per omnem terram egypti ad colligendas paleas. Prefecti quoque operum instabant dicentes. Complete opus uestrum cotidie ut prius facere solebatis. quando dabantur uobis palee. Flagellatique sunt qui preerant operibus filiorum israel ab exactoribus pharaonis dicentibus. Quare non impletis mensuram laterum sicut prius. nec heri nec hodie. Ueneruntque prepositi filiorum israel. & uociferati sunt ad pharaonem dicentes. Cur ita agis contra seruos tuos. Palee non dantur nobis. & lateres similiter imperantur. En famuli tui flagellis cedimur. & iniuste agitur contra populum tuum. Qui ait. Uacatis ocio. & idcirco dicitis. Eamus & sacrificemus domino. Ite ergo operamini. Palee non dabuntur uobis. & reddetis consuetum numerum laterum. Uidebantque se prepositi filiorum israel in malo eo quod diceretur eis. Non minuetur quicquam de lateribus per singulos dies. Occurreruntque moysi & aaron qui stabant ex aduerso egredientes a pharaone & dixerunt ad eos. Uideat dominus & iudicet. quoniam fetere fecistis odorem nostrum coram pharaone & seruis eius. & prebuistis ei gladium ut occideret nos. Reuersusque moyses ad dominum ait. Domine cur afflixisti populum istum. Quare misisti me. Ex eo enim quo ingressus sum ad pharaonem ut loquerer in nomine tuo. afflixit populum tuum. & non liberasti eos. Dixitque dominus ad moysen. Nunc uidebis que facturus sim pharaoni. Per manum enim fortem dimittet eos. & in manu robusta eiciet eos de terra sua.

Locutusque est dominus ad moysen dicens. Ego dominus qui apparui abraham. ysaac. & iacob in deo omnipotente. & nomen meum adonay non indicaui eis. Pepigique fedus cum eis ut darem eis terram chanaan. terram peregrinationis eorum in qua fuerunt aduene. Ego audiui gemitum filiorum israel quo egyptii oppresserunt eos. & recordatus sum pacti mei. Ideo dic filiis israel. Ego dominus qui educam uos de ergastulo egyptiorum. & eruam uos de seruitute. ac redimam in brachio excelso. & iudiciis magnis. & assumam uos michi in populum. & ero uester deus. & scietis quod ego sum dominus deus uester. qui eduxerim uos de ergastulo egyptiorum. & induxerim in terram super quam leuaui manum meam. ut darem eam abraham. ysaac. & iacob. daboque illam uobis possidendam ego dominus. Narrauit ergo moyses omnia filiis israhel.

Qui non acquieuerunt ei propter angustiam spiritus & opus durissimum. Locutusque est dominus ad moysen dicens. Ingredere & loquere ad pharaonem regem egypti. ut dimittat filios israel de terra sua. Respondit moyses coram domino. Ecce filii israel non me audiunt. & quomodo audiet me pharao. presertim cum sim incircumcisus labiis.

Locutus est dominus ad moysen & aaron & dedit mandatum ad filios israel & ad pharaonem regem egypti. ut educerent filios israel de terra egypti. Isti sunt principes domorum per familias suas. Filii ruben primogeniti israhelis enoch & phallu. esrom & carmi. Hee generationes ruben. Filii symeon iamuhel & iamin. & aod. iachim. & soar & saul filius chananitidis. Hee progenies symeon. & hec nomina filiorum leui per cognationes suas. Gerson & caath & merari. Anni autem uite fuerunt leui. c. xxx. vii. Filii gerson lobeni. & semei per cognationes suas. Filii caath amram & ysuar. & hebron & oziel. Annique uite caath. c. xxx. iii. Filii merari. moholi & musi. Hee cognationes leui per cognationes suas. Accepit autem amram uxorem iochabed patruelem suam. que peperit ei aaron & moysen & mariam. Fueruntque anni uite amram c. xxx. vii. Filii quoque ysaar chore & napheg. & zechri. Filii quoque oziel misael & helisaphan. & sethri. Accepit autem aaron uxorem elizabeth filiam aminadab sororem naasson. que peperit ei nadab & abiu. & eleazar & ithamar. Filii quoque chore aser & elchana & abiasaph. Hee sunt cognationes choritarum. At uero eleazar filius aaron accepit uxorem de filiabus phutihel que peperit ei finees. Hii sunt principes familiarum leuiticarum per cognationes suas. Iste est aaron & moyses quibus precepit dominus ut educerent filios israel de terra egypti per turmas suas. Hii sunt qui loquuntur ad pharaonem regem egypti ut educant filios israel de egypto. iste moyses & aaron in die qua locutus est dominus ad moysen in terra egypti.

Et locutus est dominus ad moysen dicens. Ego dominus. Loquere ad pharaonem regem egypti omnia que ego loquor ad te. Et ait moyses coram domino. En incircumcisus labiis sum. quomodo audiet me pharao.

Exod. c. 7. v. 1

Dixitque dominus ad moysen. Ecce constitui te deum pharaonis. aaron frater tuus erit propheta tuus. Tu loqueris omnia que mando tibi. ille loquetur ad pharaonem ut dimittat filios israel de terra sua. Sed ego indurabo cor eius. & multiplicabo signa & ostenta mea in terra egypti. & non audiet uos. Immittamque manum meam super egyptum & educam exercitum & populum meum filios israel de terra egypti per iudicia maxima. & scient egyptii quod ego sum dominus qui extenderim manum meam super egyptum. & eduxerim filios israel de medio eorum. Fecit itaque moyses & aaron sicut preceperat eis dominus. ita egerunt. Erat autem moyses octoginta annorum. & aaron octoginta trium. quando locuti sunt ad pharaonem. Dixitque dominus ad moysen & aaron. Cum dixerit pharao uobis ostendite signa. dices ad aaron. Tolle uirgam tuam. & proice eam coram pharaone ac uertetur in colubrum. Ingressi itaque moyses & aaron ad pharaonem. fecerunt sicut preceperat eis dominus. Tulitque aaron uirgam coram pharaone & seruis eius. que uersa est in colubrum. Uocauit autem pharao sapientes & maleficos. & fecerunt etiam ipsi per incantationes egyptiacas & archana quedam similiter. Proieceruntque singuli uirgas suas. que uerse sunt in dracones. Sed deuorauit uirga aaron uirgas eorum. Induratumque est cor pharaonis. & non audiuit eos sicut preceperat dominus. Dixit autem dominus ad moysen. Ingrauatum est cor pharaonis non uult dimittere populum. Uade ad eum mane. ecce egredietur ad aquas. & stabis in occursum eius super ripam fluminis. & uirgam que conuersa est in draconem tolles in manu tua. dicesque ad eum. Dominus deus hebreorum misit me ad te dicens. Dimitte populum meum ut sacrificet michi in deserto. & usque ad presens audire noluisti. Hec igitur dicit dominus. In hoc scies quod dominus sim. Ecce percutiam uirga que in manu mea est aquam fluminis que uertetur in sanguinem. Pisces quoque qui sunt in flumine morientur & computrescent aque & affligentur egyptii bibentes aquam fluminis.

Dixit quoque dominus ad moysen. Dic ad aaron. Tolle uirgam tuam & extende manum tuam super aquas egypti. & super fluuios eorum & riuos ac paludes & omnes lacus aquarum ut uertantur in sanguinem. & sit cruor in omni terra egypti. tam in ligneis uasis quam in saxeis.

Exo. c. 7. v. 20

Feceruntque ita moyses & aaron sicut preceperat dominus. Et eleuans uirgam percussit aquam coram pharaone & seruis eius. que uersa est in sanguinem.

Venerunt autem in helym ubi erant xii. fontes aquarum et lxx. palme. et castrametati sunt iuxta aquas. Profectique sunt de helym. venitque omnis multitudo filiorum israel in desertum syn quod est inter helym et synai. xv. die mensis secundi. postquam egressi sunt de terra egypti. Et murmuravit omnis congregatio filiorum israel contra moysen et aaron in solitudine. Dixeruntque ad eos filii israel. Utinam mortui essemus per manum domini in terra egypti. quando sedebamus super ollas carnium. et comedebamus panes nostros in saturitate. Cur eduxistis nos in desertum. ut occideretis omnem multitudinem fame? Dixit autem dominus ad moysen. Ecce ego pluam vobis panes de celo. Egrediatur populus et colligat que sufficiunt per singulos dies. ut temptem eum utrum ambulet in lege mea an non. Die autem sexta parent quod inferant. et sit duplum quam colligere solebant per singulos dies. Dixeruntque moyses et aaron ad omnes filios israel. Vespere scietis quod dominus eduxerit vos de terra egypti. et mane videbitis gloriam eius. Audivit enim murmur vestrum contra dominum. Nos vero quid sumus. quia mussitatis contra nos? Et ait moyses. Dabit dominus vobis vespere carnes edere. et mane panes in saturitate. eo quod audierit murmurationes vestras. quibus murmurati estis contra eum. Nos enim quid sumus? Nec contra nos est murmur vestrum sed contra dominum.

Dixit moyses ad aaron. Dic universe congregationi filiorum israel. Accedite coram domino. Audivit enim murmur vestrum. Cumque loqueretur aaron ad omnem cetum filiorum israel. respexerunt ad solitudinem et ecce gloria domini apparuit in nube. Locutusque est dominus ad moysen dicens. Audivi murmurationes filiorum israel. Loquere ad eos. Vespere comedetis carnes. et mane saturabimini panibus: scietisque quod ego sum dominus deus vester. Factum est ergo vespere. et ascendens coturnix operuit castra. Mane quoque ros iacuit per circuitum castrorum. Cumque operuisset superficiem terre apparuit in solitudine minutum et quasi pilo tusum in similitudinem pruine super terram. Quod cum vidissent filii israel. dixerunt ad invicem. Manhu? quod significat. Quid est hoc? Ignorabant enim quid esset. Quibus ait moyses. Iste est panis quem dedit dominus vobis ad vescendum. Hic est sermo quem precepit dominus. Colligat ex eo unusquisque quantum sufficiat ad vescendum. gomor per singula capita. iuxta numerum animarum vestrarum que habitant in tabernaculo. sic tolletis. Feceruntque ita filii israel et collegerunt alius plus. alius minus. et mensi sunt ad mensuram gomor. nec qui plus collegerat habuit amplius. nec qui minus paraverat repperit minus. sed singuli iuxta id quod edere poterant congregaverunt. Dixitque moyses ad eos. Nullus relinquat ex eo in mane. Qui non audierunt eum. sed dimiserunt quidam ex eis usque mane. et scatere cepit vermibus: atque computruit. Et iratus est contra eos moyses. Colligebant autem singuli quantum sufficere poterat ad vescendum. Cumque incaluisset sol. liquefiebat. In die autem sexta collegerunt cibos duplices id est duo gomor per singulos homines. Venerunt autem omnes principes multitudinis. et narraverunt moysi. Qui ait eis. Hoc est quod locutus est dominus. Requies sabbati sanctificata est domino. Cras quodcumque operandum est facite. et que coquenda sunt coquite. quicquid autem reliquum fuerit reponite usque mane. Feceruntque ita ut preceperat moyses. et non computruit neque vermis inventus est in eo. Dixitque moyses. Comedite illud hodie quia sabbatum est domini. non invenietur hodie in agro. Sex diebus colligite. in die autem septima sabbatum domini est. idcirco non invenietur. Venit septima dies. et egressi de populo ut colligerent. non invenerunt.

Dixit autem dominus ad moysen. Usquequo non vultis custodire mandata mea. et legem meam? Videtis quod dominus dederit vobis sabbatum. et propter hoc tribuerit vobis cibos duplices. Maneat unusquisque apud semet ipsum nullusque egrediatur de loco suo die septimo. Et sabbatizavit populus die septimo. Appellavitque domus israel nomen eius man. quod erat quasi semen coriandri album. gustusque eius quasi simile cum melle. Dixit autem moyses. Iste est sermo quem precepit dominus. Imple gomor ex eo. et custodiatur in futuras retro generationes. ut noverint panem quo alui vos in solitudine quando educti estis de terra egypti. Dixitque moyses ad aaron. Sume vas unum et mitte ibi man. quantum potest capere gomor. et repone coram domino ad servandum in generationes vestras sicut precepit dominus moysi. Posuitque illud aaron in tabernaculo reservandum. Filii autem israel comederunt man xl. annis. donec venirent in terram habitabilem. Hoc cibo aliti sunt usquequo tangerent fines terre chanaan. Gomor autem est pars ephi. Igitur profecta omnis multitudo filiorum israel de deserto syn per mansiones suas: iuxta sermonem domini castrametati sunt in rafidim ubi non erat aqua ad bibendum populo. Qui iurgatus contra moysen ait. Da nobis aquam ut bibamus. Quibus respondit moyses. Quid iurgamini contra me? Cur temptatis dominum? Sitivit ergo populus ibi pre aque penuria et murmuravit contra moysen dicens. Cur nos fecisti exire de egypto. ut occideres nos et liberos nostros. ac iumenta siti? Clamavit autem moyses ad dominum dicens. Quid faciam populo huic? Adhuc paululum et lapidabit me. Ait dominus ad moysen. Antecede populum et sume tecum de senioribus israel et virgam qua percussisti fluvium tolle in manu tua et vade. En ego stabo coram te ibi super petram oreb. percutiesque petram et exibit ex ea aqua ut bibat populus. Fecit moyses coram senioribus israel. et vocavit nomen illius temptatio propter iurgium filiorum israel. et quia temptaverunt dominum dicentes. Estne dominus in nobis an non? Venit autem amalech et pugnavit contra israel in rafidim. Dixitque moyses ad iosue: Elige viros. et egressus contra amalech pugna. Cras ego stabo in vertice collis habens virgam dei in manu mea. Fecit iosue ut locutus ei erat moyses. et pugnavit contra amalech. Moyses autem et aaron et ur ascenderunt super verticem collis. Cumque manus levaret moyses vincebat israel. sin autem paululum remisisset: superabat amalech. Manus autem moysi erant graves. Sumentes ergo lapidem posuerunt subter eum in quo sedit. Aaron autem et ur sustentabant manus eius ex utraque parte. Factum est ut manus eius non lassarentur usque ad occasum solis. Fugavitque iosue amalech et populum eius in ore gladii.

Dixit autem dominus ad moysen. Scribe hoc ob monimentum in libro. et trade auribus iosue. Delebo enim amalech memoriam sub celo. Edificavitque moyses altare. et vocavit nomen eius dominus exaltatio mea. dicens. Quia manus solii domini et bellum dei erit contra amalech a generatione in generationem. Cumque audisset iethro sacerdos madian cognatus moysi omnia que fecerat dominus moysi et israel populo suo. eo quod eduxisset dominus israel de egypto. tulit sephoram uxorem moysi quam remiserat et duos filios eius. quorum unus vocabatur gersan. dicente patre advena fui in terra aliena. alter vero eliezer deus enim ait patris mei adiutor meus. et eruit me de gladio pharaonis. Venit ergo iethro cognatus moysi et filii eius et uxor ad moysen in desertum ubi erat castrametatus iuxta montem dei. et mandavit moysi dicens. Ego cognatus tuus iethro venio ad te. et uxor tua. et duo filii tui cum ea. Qui egressus in occursum cognati sui. adoravit et osculatus est eum: salutaveruntque se mutuo verbis pacificis. Cumque intrasset in tabernaculum narravit moyses cognato suo cuncta que fecerat pharaoni et egyptiis propter israel. universumque laborem qui accidisset eis in itinere. et quod liberaverit eos dominus. Letatusque est iethro super omnibus bonis que fecerat dominus israel. eo quod eruisset eum de manu egyptiorum. et ait. Benedictus dominus qui liberavit vos de manu egyptiorum et de manu pharaonis. qui eruit populum suum de manu egypti. Nunc cognovi quia magnus dominus super omnes deos. eo quod superbe egerint contra illos. Obtulit ergo iethro cognatus moysi holocausta et hostias deo. Veneruntque aaron et omnes seniores israel ut comederent panem cum eo coram domino.

Altera autem die sedit moyses ut iudicaret populum qui assistebat moysi de mane usque ad vesperam. Quod cum vidisset cognatus eius omnia scilicet que agebat in populo ait. Quid est hoc quod facis in plebe? Cur solus sedes. et omnis populus prestolatur de mane usque ad vesperam? Cui respondit moyses. Venit ad me populus querens sententiam dei. Cumque acciderit eis aliqua disceptatio veniunt ad me ut iudicem inter eos. et ostendam precepta dei et leges eius. At ille. Non bonam inquit rem facis. Stulto labore consumeris et tu et populus iste qui tecum est. ultra vires tuas est negotium. solus illud non poteris sustinere. Sed audi verba mea atque consilia. et erit dominus tecum. Esto tu populo in his que ad deum pertinent: ut referas que dicuntur ad eum. ostendasque populo ceremonias et ritum colendi viamque per quam ingredi debeant et opus quod facere. Provide autem de omni plebe viros potentes et timentes deum in quibus sit veritas et qui oderint avaritiam. et constitue ex eis tribunos et centuriones et quinquagenarios et decanos qui iudicent populum omni tempore. Quicquid autem maius fuerit referant ad te. et ipsi minora tantummodo iudicent. leviusque tibi sit partito in alios onere. Si hoc feceris implebis imperium dei. et precepta eius poteris sustentare. et omnis populus revertetur cum pace ad loca sua. Quibus auditis moyses fecit omnia que ille suggesserat. et electis viris strenuis de cuncto israel. constituit eos principes populi tribunos et centuriones. et quinquagenarios qui iudicabant plebem omni tempore. quicquid autem gravius erat referebant ad eum facilioria tantummodo iudicantes. Dimisitque cognatum suum. qui reversus abiit in terram suam.

Mense tertio egressionis israel de terra egypti in die hac venerunt in solitudinem synai. castrametati sunt in eodem loco ibique israel fixit tentoria e regione montis. Moyses autem ascendit ad dominum. Vocavitque eum dominus de monte et ait. Hec dices domui iacob. et annuntiabis filiis israel. Vos ipsi vidistis que fecerim egyptiis. quomodo portaverim vos super alas aquilarum et assumpserim mihi. Si ergo audieritis vocem meam et custodieritis pactum meum. eritis mihi in peculium de cunctis populis. Mea est enim omnis terra. et vos eritis mihi in regnum sacerdotale et gens sancta. Hec sunt verba que loqueris ad filios israel. Venit moyses et convocatis maioribus: quos mandaverat dominus. Respondit universus populus simul. Cuncta que locutus est dominus faciemus. Cumque retulisset moyses verba populi ad dominum. ait ei dominus. Iam nunc veniam ad te in caligine nubis. ut audiat me populus loquentem ad te. et credat tibi in perpetuum. Nuntiavit ergo moyses verba populi ad dominum. Qui dixit ei. Vade ad populum. et sanctifica illos hodie et cras. laventque vestimenta sua. et sint parati in diem tertium. In die enim tertio descendet dominus coram omni plebe super montem synai. constituesque terminos populo per circuitum et dices. Cavete ne ascendatis in montem. nec tangatis fines illius. Omnis qui tetigerit montem morte morietur. Manus non tanget eum. sed lapidibus opprimetur. aut confodietur iaculis. Sive iumentum fuerit sive homo non vivet. Cum ceperit clangere bucina. tunc ascendant in montem. Descenditque moyses de monte ad populum. et sanctificavit illum. Cumque lavassent vestimenta sua ait ad eos. Estote parati in diem tertium. nec appropinquetis uxoribus vestris.

Iamque advenerat tertius dies. et mane inclaruerat. et ecce ceperunt audiri tonitrua. ac micare fulgura. et nubes densissima operire montem. clangorque bucine vehementius perstrepebat. Timuit populus qui erat in castris. Cumque eduxisset eos moyses in occursum dei de loco castrorum. steterunt ad radices montis. Totus autem mons synai fumabat. eo quod descendisset super eum dominus in igne. et ascenderet fumus ex eo quasi de fornace. Eratque mons omnis terribilis. et sonitus bucine paulatim crescebat in maius. et prolixius tendebatur. Moyses loquebatur et dominus respondebat ei. Descenditque dominus super montem synai in ipso montis vertice. et vocavit moysen in cacumen eius. Quo cum ascendisset dixit ad eum. Descende et contestare populum ne forte velit transcendere terminos ad videndum dominum. et pereat ex eis plurima multitudo. Sacerdotes quoque et populus qui ascendunt ad dominum sanctificentur ne percutiat eos. Dixitque moyses ad dominum. Non poterit vulgus ascendere in montem synai. Tu enim testificatus es. et iussisti dicens. Pone terminos circa montem. et sanctifica illum. Cui ait dominus. Vade descende. et ascendes tu et aaron tecum. Sacerdotes autem et populus ne transeant terminos nec ascendant ad dominum. ne forte interficiat illos. Descenditque moyses ad populum. et omnia narravit ei. Locutusque est dominus cunctos sermones hos. Ego sum dominus deus tuus qui eduxi te de terra egypti. de domo servitutis. Non habebis deos alienos coram me. Non facies tibi sculptile neque omnem similitudinem que est in celo desuper. et in terra deorsum. nec eorum que sunt in aquis sub terra. Non adorabis ea neque coles. Ego sum dominus deus tuus fortis et zelotes. visitans iniquitatem patrum in filiis in tertiam et quartam generationem eorum qui oderunt me. et faciens misericordiam in milia his qui diligunt me. et custodiunt precepta mea. Non assumes nomen domini dei tui in vanum. Non enim habebit insontem dominus eum qui assumpserit nomen domini dei sui frustra. Memento ut diem sabbati sanctifices. Sex diebus operaberis et facies omnia opera tua. septimo autem die sabbati non facies omne opus tu. et filius tuus. et filia tua. servus tuus et ancilla tua. iumentum tuum et advena qui est intra portas tuas. Sex enim diebus fecit deus celum et terram et mare. et omnia que in eis sunt. et requievit in die septimo. Ideo benedixit dominus diei sabbati et sanctificavit illum. Honora patrem tuum et matrem. ut sis longevus super terram quam dominus deus tuus dabit tibi. Non occides. Non mechaberis. Non furtum facies. Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium. Non concupisces domum proximi tui. nec desiderabis uxorem eius. non servum. non ancillam. non bovem. non asinum. nec omnia que illius sunt. Cunctus autem populus audiebat voces. et lampades. et sonitum bucine. et montem fumantem. et perterriti ac pavore concussi steterunt procul. dicentes moysi. Loquere tu nobis. et audiemus. Non loquatur nobis dominus. ne forte moriamur. Et ait moyses ad populum. Nolite timere. Ut enim probaret vos deus venit. et ut terror illius esset in vobis. et non peccaretis. Stetitque populus de longe. Moyses autem accessit ad caliginem in qua erat deus.

Dixit preterea dominus ad moysen. Hec dices filiis israel. Vos vidistis quod de celo locutus sum vobis. Non facietis deos argenteos. nec deos aureos facietis vobis. Altare de terra facietis mihi. et offeretis super eo holocausta. et pacifica vestra. oves vestras et boves. in omni loco in quo memoria fuerit nominis mei. Veniam ad te. et benedicam tibi. Quod si altare lapideum feceris mihi. non edificabis illud de sectis lapidibus. Si enim

Si levaveris cultrum tuum super eo polluetur. Non ascendes per gradus ad altare meum, ne reveletur turpitudo tua.

xl. Hec sunt iudicia que propones eis. Si emeris servum hebreum, sex annis serviet tibi, in septimo egredietur liber gratis. Cum quali veste intraverit, cum tali exeat. Si habens uxorem, et uxor egredietur simul. Sin autem dominus dederit illi uxorem, et pepererit filios et filias, mulier et liberi eius erunt domini sui, ipse vero exibit cum vestitu suo. Quod si dixerit servus: Diligo dominum meum et uxorem ac liberos, non egrediar liber: offeret eum dominus diis, et applicabitur ad ostium et postes, perforabitque aurem eius subula, et erit ei servus in seculum. Si quis vendiderit filiam suam in famulam, non egredietur sicut ancille consueverunt. Si displicuerit oculis domini sui cui tradita fuerit, dimittet eam. Populo autem alieno vendendi non habebit potestatem, si spreverit eam. Sin autem filio suo desponderit eam, iuxta morem filiarum faciet illi. Quod si alteram ei acceperit, providebit puelle nuptias et vestimenta, et pretium pudicicie non negabit. Si tria ista non fecerit, egredietur gratis absque pecunia. Qui percusserit hominem volens occidere eum, morte moriatur. Qui autem non est insidiatus, sed deus illum tradidit in manus eius, constituam tibi locum quo confugere debeat. Si quis de industria occiderit proximum suum et per insidias, ab altari meo avelles eum ut moriatur. Qui furatus fuerit hominem et vendiderit eum, convictus noxe, morte moriatur. Qui maledixerit patri suo aut matri, morte moriatur. Si rixati fuerint viri, et percusserit alter proximum suum lapide vel pugno, et ille mortuus non fuerit, sed iacuerit in lecto: si surrexerit et ambulaverit foras super baculum suum, innocens erit qui percussit, ita tamen ut operas eius et impensas in medicos restituat. Qui percusserit servum suum vel ancillam virga, et mortui fuerint in manibus suis, criminis reus erit. Sin autem uno die supervixerit vel duobus, non subiacebit pene, quia pecunia illius est. Si rixati fuerint viri, et percusserit quis mulierem pregnantem, et abortivum quidem fecerit, sed ipsa vixerit, subiacebit damno quantum expetierit maritus mulieris, et arbitri iudicaverint. Sin autem mors eius fuerit subsecuta, reddet animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede, adustionem pro adustione, vulnus pro vulnere, livorem pro livore. Si percusserit quispiam oculum servi sui aut ancille, et luscos eos fecerit, dimittet eos liberos pro oculo quem eruit. Dentem quoque si excusserit servo vel ancille sue, similiter dimittet liberos. Si bos cornu percusserit virum aut mulierem et mortui fuerint, lapidibus obruetur, et non comedentur carnes eius, dominus quoque bovis innocens erit. Quod si bos cornupeta fuerit ab heri et nudius tercius, et contestati sunt dominum eius, nec recluserit eum, occideritque virum aut mulierem: et bos lapidibus obruetur, et dominum illius occident. Quod si pretium ei fuerit impositum, dabit pro anima sua quicquid fuerit postulatus. Filium quoque et filiam si cornu percusserit, simili sententie subiacebit. Si servum ancillamque invaserit, triginta siclos argenti dabit domino, bos vero lapidibus opprimetur. Si quis aperuerit cisternam et foderit, et non operuerit eam, cecideritque bos vel asinus in eam, dominus cisterne reddet pretium iumentorum: quod autem mortuum est, ipsius erit. Si bos alienus bovem alterius vulneraverit, et ille mortuus fuerit: vendent bovem vivum, et divident pretium, cadaver autem mortui inter se dispertient. Sin autem sciebat quod bos cornupeta esset ab heri et nudius tercius, et non custodivit eum dominus suus: reddet bovem pro bove, et cadaver integrum accipiet. Si quis furatus fuerit ovem aut bovem, et occiderit vel vendiderit, quinque boves pro uno bove restituet, et quattuor oves pro una ove. Si effringens fur domum aut suffodiens fuerit inventus, et accepto vulnere mortuus fuerit, percussor non erit reus sanguinis. Quod si orto sole hoc fecerit, homicidium perpetravit, et ipse morietur. Si non habuerit quod pro furto reddat, ipse venundabitur. Si inventum fuerit apud eum quod furatus est vivens, sive bos, sive asinus, sive ovis, duplum restituat. Si leserit quispiam agrum vel vineam, et dimiserit iumentum suum ut depascatur aliena: quicquid optimum habuerit in agro suo vel in vinea, pro damni estimatione restituet. Si egressus ignis invenerit spinas, et comprehenderit acervos frugum sive stantes segetes in agris, reddet damnum qui ignem succenderit. Si quis commendaverit amico pecuniam aut vas in custodiam, et ab eo qui susceperat furto ablata fuerint: si invenitur fur, duplum reddat: si latet, dominus domus applicabitur ad deos, et iurabit quod non extenderit manum in rem proximi sui ad perpetrandam fraudem, tam in bove quam in asino, et ove ac veste, et quicquid damnum inferre potest: ad deos utriusque causa perveniet: et si illi iudicaverint, duplum restituet proximo suo. Si quis commendaverit proximo suo bovem, asinum, ovem, et omne iumentum ad custodiam, et mortuum fuerit, aut debilitatum, aut captum ab hostibus, nullusque hoc viderit: iusiurandum erit in medio, quod non extenderit manum ad rem proximi sui: suscipietque dominus iuramentum, et ille reddere non cogetur. Quod si furto ablatum fuerit, restituet damnum domino. Si comestum a bestia, deferat ad eum quod occisum est, et non restituet. Si a proximo suo quicquam horum mutuum postulaverit, et debilitatum aut mortuum fuerit domino non presente, reddere compelletur. Quod si impresentiarum fuerit dominus, non restituet, maxime si conductum venerat pro mercede operis sui. Si seduxerit quis virginem nondum desponsatam, dormieritque cum ea: dotabit eam, et habebit eam uxorem. Si pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam iuxta modum dotis quam virgines accipere consueverunt. Maleficos non patieris vivere. Qui coierit cum iumento, morte moriatur. Qui immolat diis, occidatur, preter domino soli. Advenam non contristabis, neque affliges eum: advene enim et ipsi fuistis in terra egypti. Vidue et pupillo non nocebitis. Si leseritis eos, vociferabuntur ad me, et ego audiam clamorem eorum: et indignabitur furor meus, percutiamque vos gladio, et erunt uxores vestre vidue, et filii vestri pupilli. Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi qui habitat tecum, non urgues eum quasi exactor, nec usuris opprimes. Si pignus a proximo tuo acceperis vestimentum, ante solis occasum reddes ei. Ipsum enim est solum quo operitur indumentum carnis eius, nec habet aliud in quo dormiat: si clamaverit ad me, exaudiam eum, quia misericors sum. Diis non detrahes, et principi populi tui non maledices. Decimas tuas et primicias non tardabis offerre: primogenitum filiorum tuorum dabis michi. De bubus quoque et ovibus similiter facies: septem diebus sit cum matre sua, die octavo reddes illum michi. Viri sancti eritis michi: carnem que a bestiis fuerit pregustata non comedetis, sed proicietis canibus. Non suscipies vocem mendacii: nec iunges manum tuam ut pro impio dicas falsum testimonium. Non sequeris turbam ad faciendum malum: nec in iudicio plurimorum acquiesces sententie, ut a vero devies. Pauperis quoque non misereberis in negocio. Si occurreris bovi inimici tui aut asino erranti, reduc ad eum. Si videris asinum odientis te iacere sub onere, non pertransibis, sed sublevabis cum eo. Non declinabis in iudicio pauperis. Mendacium fugies. Insontem et iustum non occides: quia adversor impium. Nec accipias munera, que excecant etiam prudentes, et subvertunt verba iustorum. Peregrino molestus non eris: scitis enim advenarum animas, quia et ipsi peregrini fuistis in terra egypti. Sex annis seminabis terram tuam, et congregabis fruges eius. Anno autem septimo dimittes eam, et requiescere facias, ut comedant pauperes populi tui: et quicquid reliquum fuerit, edant bestie agri: ita facies in vinea et in oliveto tuo. Sex diebus operaberis: septima die cessabis, ut requiescat bos et asinus tuus: et refrigeretur filius ancille tue, et advena. Omnia que dixi vobis custodite. Et per nomen externorum deorum non iurabitis, neque audietur ex ore vestro. Tribus vicibus per singulos annos michi festa celebrabitis. Sollempnitatem azimorum custodies. Septem diebus comedes azima, sicut precepi tibi, tempore mensis novorum, quando egressus es de egypto: non apparebis in conspectu meo vacuus. Et sollempnitatem messis primitivorum operis tui, quecumque severis in agro. Sollempnitatem quoque in exitu anni, quando congregaveris omnes fruges tuas de agro. Ter in anno apparebit omne masculinum tuum coram domino deo tuo. Non immolabis super fermento sanguinem victime mee, nec remanebit adeps sollempnitatis mee usque mane. Primitias frugum terre tue deferes in domum domini dei tui. Nec coques hedum in lacte matris sue.

Dixit dominus ad moysen: Ecce ego mittam angelum meum qui precedat et custodiat te in via, et introducat ad locum quem paravi. Observa eum, et audi vocem eius, nec contempnendum putes: quia non dimittet cum peccaveris, et est nomen meum in illo. Quod si audieris vocem eius, et feceris omnia que loquor, inimicus ero inimicis tuis, et affligam affligentes te. Precedetque te angelus meus, et introducet te ad amorreum, et etheum, et ferezeum, chananeumque, et eveum, et iebuseum, quos ego conteram. Non adorabis deos eorum, nec coles eos: nec facies opera eorum, sed destrues eos et confringes statuas eorum. Servietisque domino deo vestro, ut benedicam panibus tuis et aquis, et auferam omnem infirmitatem de medio tui. Non erit infecunda nec sterilis in terra tua: numerum dierum tuorum implebo. Terrorem meum mittam in precursum tuum, et occidam omnem populum ad quem ingredieris: cunctorumque inimicorum tuorum coram te terga vertam: emittens crabrones prius, qui fugabunt eveum et chananeum et etheum antequam introeas. Non eiciam eos a facie tua anno uno, ne terra in solitudinem redigatur, et crescant contra te bestie. Paulatim expellam eos de conspectu tuo, donec augearis, et possideas terram. Ponam autem terminos tuos a mari rubro usque ad mare palestinorum, et a deserto usque ad fluvium: tradam in manibus vestris habitatores terre, et eiciam eos de conspectu vestro. Non inibis cum eis fedus, nec cum diis eorum. Non habitent in terra tua, ne forte peccare te faciant in me, si servieris diis eorum: quod tibi certe erit in scandalum. Moysi quoque dixit:

Ascende ad dominum tu et aaron, nadab et abiu, et septuaginta senes ex israhel, et adorabitis procul. Solusque moyses ascendet ad dominum, et illi non appropinquabunt: nec populus ascendet cum eo. Venit ergo moyses, et narravit plebi omnia verba domini atque iudicia: responditque omnis populus una voce: Omnia verba domini que locutus est dominus faciemus. Scripsit autem moyses universos sermones domini: et mane consurgens edificavit altare ad radices montis, et duodecim titulos per duodecim tribus israhel. Misitque iuvenes de filiis israhel, et obtulerunt holocausta, immolaveruntque victimas pacificas domino vitulos duodecim. Tulit itaque moyses dimidiam partem sanguinis, et misit in crateras: partem autem residuam fudit super altare. Assumensque volumen federis, legit audiente populo: qui dixerunt: Omnia que locutus est dominus faciemus, et erimus obedientes. Ille vero sumptum sanguinem respersit in populum, et ait: Hic est sanguis federis, quod pepigit dominus vobiscum super cunctis sermonibus his.

Ascenderuntque moyses et aaron, nadab et abiu, et septuaginta de senioribus israhel: et viderunt deum israhel: sub pedibus eius quasi opus lapidis sapphirini, et quasi celum cum serenum est. Nec super eos qui procul recesserant de filiis israhel, misit manum suam. Videruntque deum, et comederunt ac biberunt. Dixit autem dominus ad moysen: Ascende ad me in montem, et esto ibi: daboque tibi duas tabulas lapideas, et legem ac mandata que scripsi: ut doceas eos. Surrexerunt moyses et iosue minister eius: ascendensque moyses in montem dei, senioribus ait: Expectate hic donec revertamur ad vos. Habetis aaron et hur vobiscum: si quid natum fuerit questionis, referetis ad eos. Cumque ascendisset moyses, operuit nubes montem. Et habitavit gloria domini super synai, tegens illum nube sex diebus: septimo autem die vocavit eum de nube caliginis. Erat autem species glorie domini quasi ignis ardens super verticem montis in conspectu filiorum israhel. Ingressusque moyses medium nebule, ascendit in montem: et fuit ibi quadraginta diebus et quadraginta noctibus.

Locutusque est dominus ad moysen, dicens: Loquere filiis israhel ut tollant michi primicias: ab omni homine qui offert ultroneus, accipietis eas. Hec sunt autem que accipere debetis: aurum, et argentum, et es, iacinctum et purpuram, coccumque bis tinctum, et byssum, pilos caprarum, et pelles arietum rubricatas, pellesque iacinctinas, et ligna sethim: oleum ad luminaria concinnanda: aromata in unguentum, et thymiamata boni odoris: lapides onichinos, et gemmas ad ornandum ephod ac rationale. Facientque michi sanctuarium, et habitabo in medio eorum: iuxta omnem similitudinem tabernaculi quod ostendam tibi, et omnium vasorum in cultum eius: sicque facietis illud. Archam de lignis sethim compingite, cuius longitudo habeat duos semis cubitos: latitudo cubitum et dimidium: altitudo cubitum similiter ac semissem. Et deaurabis eam auro mundissimo intus et foris: faciesque supra coronam auream per circuitum, et quattuor circulos aureos, quos pones per quattuor arche angulos: duo circuli sint in latere uno, et duo in altero. Facies quoque vectes de lignis sethim, et operies eos auro. Inducesque per circulos qui sunt in arche lateribus, ut portetur in eis: qui semper erunt in circulis, nec umquam extrahentur ex eis. Ponesque in archa testificationem quam dabo tibi. Facies et propiciatorium de auro mundissimo: duos cubitos et dimidium tenebit longitudo eius, cubitum ac semissem latitudo. Duos quoque cherubim aureos et productiles facies, ex utraque parte oraculi. Cherub unus sit in latere uno, et alter in altero. Utrumque latus propiciatorii tegant expandentes alas, et operientes oraculum, respiciantque se mutuo versis vultibus in propiciatorium, quo operienda est archa, in qua pones testimonium quod dabo tibi.

Inde precipiam, et loquar ad te supra propiciatorium, scilicet ac de medio duorum cherubim, qui erunt super archam testimonii, cuncta que mandabo filiis israhel. Facies et mensam de lignis sethim, habentem duos cubitos longitudinis, et in latitudine cubitum, et in altitudine cubitum ac semissem. Et inaurabis eam auro purissimo: faciesque illi labium aureum per circuitum, et ipsi labio coronam interrasilem altam quattuor digitis: et super illam alteram coronam aureolam. Quattuor quoque circulos aureos preparabis, et pones eos in quattuor angulis eiusdem mense per singulos pedes. Subter coronam erunt circuli aurei, ut mittantur vectes per eos, et possit mensa portari. Ipsos quoque vectes facies de lignis sethim, et circumdabis auro ad subvehendam mensam. Parabis et acetabula, ac fialas, thuribula, et ciathos, in quibus offerenda sunt libamina, ex auro purissimo. Et pones super mensam panes propositionis in conspectu meo semper.

Facies et candelabrum ductile de auro mundissimo, hastile eius et calamos, sciphos, et sperulas, ac lilia ex ipso procedentia. Sex calami egredientur de lateribus, tres ex uno latere, et tres ex altero. Tres sciphi quasi in

nucis modum per calamos singulos, sperulaeque simul et lilium. Et tres similiter scyphi instar nucis calamo alio, sperulaeque simul et lilium. Hoc erit opus sex calamorum qui producendi sunt de hastili. In ipso autem candelabro erunt quattuor scyphi in nucis modum, sperulaeque et lilia per singulos. Sperula sub duobus calamis per tria loca, quae simul sex fiunt procedentes de hastili uno. Sperulae igitur et calami ex ipso erunt, universa ductilia de auro purissimo.

Facies et lucernas VII et pones eas super candelabrum, ut luceant ex adverso. Emunctoria quoque et ubi quae emuncta sunt extinguantur fiant de auro purissimo. Omne pondus candelabri cum universis vasis suis habebit talentum auri mundissimi. Inspice et fac secundum exemplar quod tibi in monte monstratum est. Tabernaculum vero ita fiet. Decem cortinas de bysso retorta et iacincto ac purpura coccoque bistincto variatas opere plumario facies. Longitudo cortinae unius habebit XX octo cubitos, latitudo quattuor cubitorum erit. Unius mensurae fient universa tentoria. Quinque cortinae iungentur sibi mutuo, et aliae quinque nexu simili coherebunt. Ansulas iacinctinas in lateribus ac summitatibus facies cortinarum, ut possint invicem copulari. Quinquagenas ansulas cortina habebit in utraque parte, ita insertas ut ansa contra ansam veniat, et altera alteri possit aptari. Facies et L circulos aureos quibus cortinarum vela iungenda sunt, ut unum tabernaculum fiat. Facies et saga cilicina XI ad operiendum tectum tabernaculi. Longitudo sagi unius habebit XXX cubitos, et latitudo quattuor. Equa erit mensura sagorum omnium. E quibus V iunges seorsum, et sex sibi mutuo copulabis, ita ut sextum sagum in fronte tecti duplices. Facies et L ansas in ora sagi unius ut coniungi cum altero queat, et L ansas in ora sagi alterius ut cum altero copuletur. Quinquaginta fibulas eneas quibus iungantur ansae, et unum ex omnibus operimentum fiat. Quod autem superfuerit in sagis quae parantur tecto, id est unum sagum quod amplius est, ex medietate eius operies posteriora tabernaculi. Et cubitus ex una parte pendebit et alter ex altera qui plus est in sagorum longitudine, utrumque latus tabernaculi protegens. Facies et operimentum aliud tecto de pellibus arietum rubricatis, et super hoc rursum aliud operimentum de iacinctinis pellibus. Facies et tabulas stantes tabernaculi de lignis setthim, quae singulae denos cubitos in longitudine habeant, et in latitudine singulos ac semissem. In lateribus tabulae duae incastraturae fient, quibus tabula alteri tabulae conectatur, atque in hunc modum cunctae tabulae parabuntur. Quarum XX erunt in latere meridiano quod vergit ad austrum. Quibus XL bases argenteas fundes, ut binae bases singulis tabulis per duos angulos subiciantur. In latere quoque secundo tabernaculi quod vergit ad aquilonem XX tabulae erunt, XL habentes bases argenteas. Binae bases singulis tabulis supponentur. Ad occidentalem vero plagam tabernaculi facies sex tabulas, et rursum alias duas quae in angulis erigantur post tergum tabernaculi, eruntque coniunctae a deorsum usque sursum, et una omnes compago retinebit. Duabus quoque quae in angulis ponendae sunt similis iunctura servabitur. Et erunt simul octo tabulae, bases earum argenteae sedecim, duabus basibus per unam tabulam supputatis. Facies et vectes de lignis setthim quinque ad continendas tabulas in uno latere tabernaculi, et quinque alios in altero, et eiusdem numeri ad occidentalem plagam, qui mittentur per medias tabulas a summo usque ad summum. Ipsas quoque tabulas deaurabis, et fundes eis anulos aureos per quos vectes tabulata contineant, quos operies laminis aureis. Et eriges tabernaculum iuxta exemplum quod tibi in monte monstratum est. Facies et velum de iacincto et purpura coccoque bistincto et bysso retorta opere plumario et pulchra varietate contextum, quod appendes ante quattuor columnas de lignis setthim, quae ipsae quidem deauratae erunt, et habebunt capita aurea, sed bases argenteas. Inseretur autem velum per circulos, intra quod pones archam testimonii, et quo sanctuarium et sanctuarii sanctuaria dividentur. Pones et propitiatorium super archam testimonii in sancta sanctorum, mensamque extra velum, et contra mensam candelabrum in latere tabernaculi meridiano. Mensa enim stabit in parte aquilonis. Facies et tentorium in introitu tabernaculi de iacincto et purpura coccoque bistincto et bysso retorta opere plumarii. Et quinque columnas deaurabis de lignis setthim, ante quas ducetur tentorium, quarum erunt capita aurea, et bases eneae. Facies et altare de lignis setthim quod habebit quinque cubitos in longitudine et totidem in latitudine, id est quadrum, et tres cubitos in altitudine. Cornua autem per quattuor angulos ex ipso erunt, et operies illud aere. Faciesque in usus eius lebetas ad suscipiendos cineres, et forcipes atque fuscinulas et ignium receptacula. Omnia vasa ex aere fabricabis. Craticulamque in modum retis eneam, per cuius quattuor angulos erunt quattuor anuli enei, quos pones subter arulam altaris. Eritque craticula usque ad altaris medium. Facies et vectes altaris de lignis setthim duos, quos operies laminis eneis, et induces per circulos, eruntque ex utroque latere altaris ad portandum. Non solidum sed inane et cavum intrinsecus facies illud, sicut tibi in monte monstratum est. Facies et atrium tabernaculi, in cuius plaga australi contra meridiem erunt tentoria de bysso retorta. Centum cubitos unum latus tenebit in longitudine, et columnas XX cum basibus totidem eneis, quae capita cum celaturis suis habebunt argentea. In latitudine vero atrii quod respicit ad occidentem erunt tentoria per L cubitos, et columnae X, basesque totidem. In ea quoque atrii latitudine quae respicit ad orientem L cubiti erunt. In quibus XV cubitorum tentoria lateri uno deputabuntur, columnaeque tres et bases totidem. Et in latere altero erunt tentoria cubitos obtinentia XV, columnas tres et bases totidem. In introitu vero atrii fiet tentorium cubitorum XX, ex iacincto et purpura coccoque bistincto et bysso retorta opere plumarii. Columnas habebit IIII cum basibus totidem. Omnes columnae atrii per circuitum vestitae erunt laminis argenteis, capitibus et basibus eneis. In longitudine occupabit atrium cubitos C, in latitudine quinquaginta, altitudo V cubitorum erit. Fietque de bysso retorta, et habebit bases eneas. Cuncta vasa tabernaculi in omnes usus et caerimonias tam paxillos eius quam atrii ex aere facies.

Praecipe filiis Israel ut afferant tibi oleum de arboribus olivarum purissimum, piloque contusum, ut ardeat lucerna semper in tabernaculo testimonii extra velum quod oppansum est testimonio. Et collocabunt eam Aaron et filii eius, ut usque mane luceat coram Domino. Perpetuus cultus erit per successiones eorum a filiis Israel. Applica quoque ad te Aaron fratrem tuum cum filiis suis de medio filiorum Israel ut sacerdotio fungantur mihi, Aaron, Nadab et Abiu, Ithamar et Eleazar. Faciesque vestem sanctam fratri tuo in gloriam et decorem. Et loqueris cunctis sapientibus corde quos replevi spiritu prudentiae, ut faciant vestes Aaron in quibus sanctificatus ministret mihi. Haec autem erunt vestimenta quae facient: rationale et superhumerale, tunicam et lineam strictam, cydarim et balteum. Facient vestimenta sancta Aaron fratri tuo et filiis eius ut sacerdotio fungantur mihi. Accipientque aurum et [illegible] et iacinctum et purpuram, coccumque bistinctum et byssum. Facient autem superhumerale de auro et iacincto et purpura coccoque bistincto et bysso retorta opere polymito. Duas oras habebit in utroque latere summitatum iunctas, ut in unum redeant. Ipsaque textura et cuncta operis varietas erit ex auro et iacincto et purpura coccoque bistincto et bysso retorta. Sumesque duos lapides onichinos et sculpes in eis nomina filiorum Israel, sex nomina in lapide uno et sex reliqua in altero, iuxta ordinem nativitatis eorum. Opere sculptoris et celatura gemmarii sculpes eos nominibus filiorum Israel, inclusos auro atque circumdatos. Et pones in utroque latere superhumeralis memoriale filiis Israel. Portabitque Aaron nomina eorum coram Domino super utrumque humerum ob recordationem. Facies et uncinos ex auro, et duas catenulas auri purissimi sibi invicem coherentes, quas inseres uncinis. Rationale quoque iudicii facies opere polymito iuxta texturam superhumeralis ex auro, iacincto et purpura coccoque bistincto et bysso retorta. Quadrangulum erit et duplex, mensuram palmi habebit tam in longitudine quam in latitudine. Ponesque in eo quattuor ordines lapidum. In primo versu erit lapis sardius et topazius et smaragdus. In secundo carbunculus, saphirus et iaspis. In tertio ligurius, achates et amethistus. In quarto chrisolitus, onichinus et berillus. Inclusi erunt auro per ordines suos. Habebuntque nomina filiorum Israel. Duodecim nominibus celabuntur singuli lapides nominibus singulorum per XII tribus.

Facies in rationali catenulas sibi invicem coherentes ex auro purissimo, et duos anulos aureos quos pones in utraque parte rationalis summitate, catenasque aureas iunges anulis qui sunt in marginibus eius, et ipsarum catenarum extrema duobus copulabis uncinis in utroque latere superhumeralis quod rationale respicit. Facies et duos anulos aureos quos pones in summitatibus rationalis, et in oris quae e regione sunt superhumeralis et deorsum, quod respicit contra faciem iuncturae inferioris, ut aptari possit cum superhumerali. Et stringatur rationale anulis suis cum anulis superhumeralis vitta iacinctina, ut maneat iunctura fabrefacta, et a se invicem rationale et superhumerale nequeant separari. Portabitque Aaron nomina filiorum Israel in rationali iudicii super pectus suum, quando ingredietur coram Domino sanctuarium, memoriale coram Domino in aeternum. Pones autem in rationali iudicii doctrinam et veritatem, quae erunt in pectore Aaron quando ingredietur coram Domino, et gestabit iudicium filiorum Israel in pectore suo in conspectu Domini semper.

Facies et tunicam superhumeralis totam iacinctinam, in cuius medio erit capitium, et ora per girum eius textilis sicut fieri solet in extremis vestium partibus, ne facile rumpatur. Deorsum vero ad pedes eiusdem tunicae per circuitum quasi mala punica facies ex iacincto et purpura coccoque bistincto, mixtis in medio tintinnabulis, ita ut tintinnabulum sit aureum et malum punicum. Et vestietur ea Aaron in officio ministerii, ut audiatur sonitus quando ingreditur et egreditur sanctuarium in conspectu Domini, et non moriatur. Facies et laminam de auro purissimo in qua sculpes opere celatoris Sanctum Domino. Ligabisque eam vitta iacinctina, et erit super tiaram imminens fronti pontificis. Portabitque Aaron iniquitates eorum quae obtulerunt et sanctificaverunt filii Israhel in cunctis muneribus et donariis suis. Erit autem lamina in fronte Aaron ut placatus sit eis Dominus. Stringesque tunicam bysso, et tiaram byssinam. Facies et balteum opere plumarii. Porro filiis Aaron tunicas lineasque parabis et balteos ac tiaras in gloriam et decorem. Vestiesque his omnibus Aaron fratrem tuum et filios eius cum eo. Et cunctorum consecrabis manus, sanctificabisque eos ut sacerdotio fungantur mihi.

Facies et feminalia linea ut operiant carnem turpitudinis suae a renibus usque ad femina, et utentur eis Aaron et filii eius quando ingredientur tabernaculum testimonii, vel quando appropinquant ad altare ut ministrent in sanctuario, ne iniquitatis rei moriantur. Legitimum sempiternum erit Aaron et semini eius post eum. Sed et hoc facies ut mihi in sacerdotio consecrentur. Tolle vitulum de armento et arietes duos inmaculatos, panesque azimos et crustulam absque fermento quae conspersa sit oleo, lagana quoque azima oleo lita. De simila triticea cuncta facies, et posita in canistro offeres. Vitulum autem et duos arietes et Aaron et filios eius applicabis ad ostium tabernaculi testimonii. Cumque laveris patrem cum filiis aqua, indues Aaron vestimentis suis, id est linea et tunica et superhumerali et rationali quod constringes balteo. Et pones tiaram in capite eius, et laminam sanctam super tiaram, et oleum unctionis fundes super caput eius, atque hoc ritu consecrabitur. Filios quoque illius applicabis et indues tunicis lineis, cingesque balteo Aaron scilicet et liberos eius, et inpones eis mitras, eruntque sacerdotes mei religione perpetua.

Postquam initiaveris manus eorum, applicabis et vitulum coram tabernaculo testimonii. Inponentque Aaron et filii eius manus super caput illius, et mactabis eum in conspectu Domini iuxta ostium tabernaculi testimonii. Sumptumque de sanguine vituli pones super cornua altaris digito tuo, reliquum autem sanguinem fundes iuxta basim eius. Sumes et adipem totum qui operit intestina, et reticulum iecoris ac duos renes et adipem qui super eos est, et offeres incensum super altare. Carnes vero vituli et corium et fimum combures foris extra castra, eo quod pro peccato sit. Unum quoque arietem sumes, super cuius caput ponent Aaron et filii eius manus. Quem cum mactaveris, tolles de sanguine eius et fundes circa altare. Ipsum autem arietem secabis in frusta, lotaque intestina eius ac pedes pones super concisas carnes et super caput illius, et offeres totum arietem in incensum super altare. Oblatio est Domino, odor suavissimus victimae Dei. Tolles quoque arietem alterum, super cuius caput Aaron et filii eius ponent manus. Quem cum immolaveris sumes de sanguine ipsius, et pones super extremum dextrae auriculae Aaron et filiorum eius, et super pollices manus eorum et pedis dextri, fundesque sanguinem super altare per circuitum.

Cumque tuleris de sanguine qui est super altare et de oleo unctionis, asperges Aaron et vestes eius, filios et vestimenta eorum, consecratisque ipsis et vestibus tolles adipem de ariete, et caudam, et arvinam quae operit vitalia, ac reticulum iecoris et duos renes atque adipem qui super eos est, armumque dextrum, eo quod sit aries consecrationis, tortamque panis unius, crustulam conspersam oleo, laganum de canistro azimorum quod positum est in conspectu Domini, ponesque omnia super manus Aaron et filiorum eius, et sanctificabis eos elevans coram Domino. Suscipiesque universa de manibus eorum et incendes super altare in holocaustum, odorem suavissimum in conspectu Domini, quia oblatio eius est. Sumes quoque pectusculum de ariete quo initiatus est Aaron, sanctificabisque illud elevatum coram Domino, et cedet in partem tuam. Sanctificabisque pectusculum consecratum et armum quem de ariete separasti, quo initiatus est Aaron et filii eius, cedentque in partem Aaron et filiorum eius iure perpetuo a filiis Israel, quia primitiva sunt et initia de victimis eorum pacificis quae offerunt Domino.

Vestem autem sanctam qua utetur Aaron habebunt filii eius post eum, ut unguantur in ea et consecrentur manus eorum. Septem diebus utetur illa qui

pontifex fuerit pro eo constituetur de filiis eius, et qui ingredietur tabernaculum testimonii ut ministret in sanctuario. Arietem autem consecrationis tolles et coques carnes eius in loco sancto, quibus vescetur Aaron et filii eius. Panes quoque qui sunt in canistro in vestibulo tabernaculi testimonii comedent, ut sit placabile sacrificium, et sanctificentur offerentium manus. Alienigena non vescetur ex eis, quia sancti sunt. Quod si remanserit de carnibus consecratis sive de panibus usque mane, combures reliquias igni. Non comedentur, quia sanctificata sunt. Omnia que precepi tibi facies super Aaron et filiis eius. Septem diebus consecrabis manus eorum, et vitulum pro peccato offeres per singulos dies ad expiandum. Mundabisque altare cum immolaveris expiationis hostiam, et ungues illud in sanctificationem. Septem diebus expiabis altare et sanctificabis, et erit sanctum sanctorum. Omnis qui tetigerit illud sanctificabitur. Hoc est quod facies in altari: agnos anniculos duos per singulos dies iugiter, unum agnum mane et alterum vespere, decimam partem simile conspersae oleo tunso quod habeat mensuram quartam partem hin, et vinum ad libandum eiusdem mensure in agno uno. Alterum vero agnum offeres ad vesperam iuxta ritum matutine oblationis, et iuxta ea que diximus, in odorem suavitatis sacrificium domino oblatione perpetua in generationibus vestris, ad ostium tabernaculi testimonii coram domino, ubi constituam et loquar ad te. Ibique precipiam filiis Israel, et sanctificabitur altare in gloria mea. Sanctificabo et tabernaculum testimonii cum altari, et Aaron cum filiis eius ut sacerdotio fungantur mihi. Et habitabo in medio filiorum Israel, eroque eis deus. Et scient quia ego dominus deus eorum qui eduxi eos de terra Egypti ut manerem inter illos, ego dominus deus ipsorum.

Facies quoque altare ad adolendum thymiama de lignis setthim, habens unum cubitum longitudinis et alterum latitudinis, id est quadrangulum, et duos cubitos in altitudine. Cornua ex ipso procedent. Vestiesque illud auro purissimo, tam craticulam eius quam parietes per circuitum et cornua. Faciesque ei coronam aureolam per gyrum, et duos anulos aureos sub corona per singula latera, ut mittantur in eos vectes et altare portetur. Ipsos quoque vectes de lignis setthim et inaurabis. Ponesque altare contra velum quod ante archam pendet testimonii coram propitiatorio quo tegitur testimonium, ubi loquar tecum. Et adolebit incensum super eo Aaron suave fragrans. Mane quando componet lucernas incendet illud, et quando collocat eas ad vesperam uret thymiama sempiternum coram domino in generationes vestras. Non offeretis super eo thymiama compositionis alterius, nec oblationem et victimam, nec libabitis. Et deprecabitur Aaron super cornua eius semel per annum in sanguine quod oblatum est pro peccato, et placabit super eo in generationibus vestris. Sanctum sanctorum erit domino.

Locutusque est dominus ad Moysen dicens. Quando tuleris summam filiorum Israel iuxta numerum, dabunt singuli pretium pro animabus suis domino, et non erit plaga in eis cum fuerint recensiti. Hoc autem dabit omnis qui transit ad nomen, dimidium sicli iuxta mensuram templi. Siclus viginti obolos habet. Media pars sicli offeretur domino. Qui habetur in numero a viginti annis et supra dabit pretium. Dives non addet ad medium sicli, et pauper nichil minuet. Susceptamque pecuniam que collata est a filiis Israel trades in usus tabernaculi testimonii, ut sit monimentum eorum coram domino, et propitietur animabus eorum.

Locutusque est dominus ad Moysen dicens. Facies et labium eneum cum basi sua ad lavandum, ponesque illud inter tabernaculum testimonii et altare. Et missa aqua lavabunt Aaron et filii eius manus suas ac pedes, quando ingressuri sunt tabernaculum testimonii, et quando accessuri sunt ad altare ut offerant in eo thymiama domino, ne forte moriantur. Legitimum sempiternum erit ipsi et semini eius per successiones.

Locutusque est dominus ad Moysen dicens. Sume tibi aromata, prime myrre et electe quingentos siclos, et cynamomi medium, id est ducentos quinquaginta siclos, calami similiter ducentos quinquaginta, cassie autem quingentos siclos in pondere sanctuarii, olei de olivetis mensuram hin. Faciesque unctionis oleum sanctum, unguentum compositum opere unguentarii, et ungues ex eo tabernaculum testimonii et archam testamenti, mensamque cum vasis suis, candelabrum et utensilia eius, altaria thymiamatis et holocausti, et universam supellectilem que ad cultum eorum pertinent. Sanctificabisque omnia et erunt sancta sanctorum. Qui tetigerit ea sanctificabitur. Aaron et filios eius ungues sanctificabisque eos ut sacerdotio fungantur mihi. Filiis quoque Israel dices. Hoc oleum unctionis sanctum erit mihi in generationes vestras. Caro hominis non ungetur ex eo, et iuxta compositionem eius non facietis aliud, quia sanctificatum est, et sanctum erit vobis. Homo quicumque tale composuerit et dederit ex eo alieno, exterminabitur de populo suo.

lx.

Dixitque dominus ad Moysen. Sume tibi aromata, stacten et onicha, galbanen boni odoris et thus lucidissimum; equalis ponderis erunt omnia. Faciesque thymiama compositum opere unguentarii, mixtum diligenter et purum et sanctificatione dignissimum. Cumque in tenuissimum pulverem universa contuderis, pones ex eo coram testimonio tabernaculi, in quo loco apparebo tibi. Sanctum sanctorum erit vobis thymiama. Talem compositionem non facietis in usus vestros, quia sanctum est domino. Homo quicumque fecerit simile ut odore illius perfruatur, peribit de populis suis.

Locutusque est dominus ad Moysen dicens. Ecce vocavi ex nomine Beseleel filium Uri filii Ur de tribu Iuda, et implevi eum spiritu dei, sapientia et intelligentia et scientia in omni opere, ad excogitandum fabre quicquid fieri potest ex auro et argento et ere, marmore et gemmis et diversitate lignorum. Dedique ei socium Ooliab filium Achisamech de tribu Dan. Et in corde omnis eruditi posui sapientiam, ut faciant cuncta que precepi tibi, tabernaculum federis et archam testimonii, et propitiatorium quod super eam est, et cuncta vasa tabernaculi, mensamque et vasa eius, candelabrum purissimum cum vasis suis, et altaria thymiamatis et holocausti et omnia vasa eorum, labium cum basi sua, vestes sanctas in ministerio Aaron sacerdoti et filiis eius, ut fungantur officio suo in sacris, oleum unctionis et thymiama aromatum in sanctuario. Omnia que precepi tibi facient.

Et locutus est dominus ad Moysen dicens. Loquere filiis Israel et dices ad eos. Videte ut sabbatum meum custodiatis, quia signum est inter me et vos in generationibus vestris, ut sciatis quia ego dominus qui sanctifico vos. Custodite sabbatum meum, sanctum est enim vobis. Qui polluerit illud morte morietur. Qui fecerit in illo opus, peribit anima illius de medio populi sui. Sex diebus facietis opus; in die septimo sabbatum est, requies sancta domino. Omnis qui fecerit opus in hac die morietur. Custodiant filii Israel sabbatum et celebrent illud in generationibus suis. Pactum est sempiternum inter me et filios Israel signumque perpetuum. Sex enim diebus fecit deus celum et terram, et in septimo die ab opere cessavit.

Deditque dominus Moysi completis huiuscemodi sermonibus in monte Synai duas tabulas lapideas scriptas digito dei. Videns autem populus quod moram faceret descendendi de monte Moyses, congregatus adversus Aaron ait. Surge, fac nobis deos qui nos precedant. Moysi enim huic viro qui nos eduxit de terra Egypti ignoramus quid acciderit ei. Dixitque ad eos Aaron. Tollite inaures aureas de uxorum filiorumque et filiarum vestrarum auribus et afferte ad me. Fecit populus que iusserat, deferens inaures ad Aaron. Quas cum ille accepisset, formavit opere fusorio, et fecit ex eis vitulum conflatilem. Dixeruntque. Hii sunt dii tui Israel qui te eduxerunt de terra Egypti. Quod cum audisset Aaron, edificavit altare coram eo, et preconis voce clamavit dicens. Cras sollempnitas domini est. Surgentesque mane obtulerunt holocausta et hostias pacificas, et sedit populus manducare et bibere, et surrexerunt ludere.

Locutus est autem dominus ad Moysen dicens. Vade, descende, quia peccavit populus tuus quem eduxisti de terra Egypti. Recesserunt cito de via quam ostendi eis. Fecerunt sibi vitulum conflatilem et adoraverunt, atque immolantes ei hostias dixerunt. Isti sunt dii tui Israel qui te eduxerunt de terra Egypti. Rursumque ait dominus ad Moysen. Cerno quod populus iste dure cervicis sit. Dimitte me ut irascatur furor meus contra eos, et deleam eos faciamque te in gentem magnam. Moyses autem orabat dominum deum dicens. Cur domine irascitur furor tuus contra populum tuum quem eduxisti de terra Egypti in fortitudine magna et in manu robusta? Ne quaeso dicant Egyptii: Callide eduxit eos ut interficeret in montibus et deleret e terra. Quiescat ira tua, et esto placabilis super nequitia populi tui. Recordare Abraham, Ysaac et Iacob servorum tuorum, quibus iurasti per temet ipsum dicens. Multiplicabo semen vestrum sicut stellas celi, et universam terram hanc de qua locutus sum dabo semini vestro, et possidebitis eam semper. Placatusque est dominus ne faceret malum quod locutus fuerat adversus populum suum.

Et reversus est Moyses de monte portans duas tabulas testimonii manu, scriptas ex utraque parte, et factas opere dei. Scriptura quoque dei erat sculpta in tabulis. Audiens autem Iosue tumultum populi vociferantis dixit ad Moysen. Ululatus pugne auditur in castris. Qui respondit. Non est clamor adhortantium ad pugnam, neque vociferatio compellentium ad fugam, sed vocem cantantium ego audio. Cumque appropinquasset ad castra, vidit vitulum et choros. Iratusque valde proiecit de manu tabulas et confregit eas ad radices montis. Arripiensque vitulum quem fecerant combussit et contrivit usque ad pulverem, quem sparsit in aqua, et dedit ex eo potum filiis Israel. Dixitque ad Aaron. Quid tibi fecit hic populus ut induceres super eum peccatum maximum? Cui ille respondit. Non indignetur dominus meus. Tu enim nosti populum istum quod pronus sit ad malum. Dixerunt mihi. Fac nobis deos qui precedant nos. Huic enim Moysi qui eduxit nos de terra Egypti nescimus quid acciderit ei. Quibus ego dixi. Quis vestrum habet aurum? Tulerunt et dederunt mihi, et proieci illud in ignem, egressusque est hic vitulus. Videns ergo Moyses populum quod esset nudatus — spoliaverat enim eum Aaron propter ignominiam sordis, et inter hostes nudum constituerat — et stans in porta castrorum ait. Si quis est domini, iungatur mihi. Congregatique sunt ad eum omnes filii Levi. Quibus ait. Hec dicit dominus deus Israel. Ponat vir gladium super femur suum. Ite et redite de porta usque ad portam per medium castrorum, et occidat unusquisque fratrem et amicum suum et proximum. Feceruntque filii Levi iuxta sermonem Moysi, cecideruntque in die illo quasi viginti tria milia hominum. Et ait Moyses. Consecrastis manus vestras hodie domino unusquisque in filio et in fratre suo, ut detur vobis benedictio.

Facto autem die altero locutus est Moyses ad populum. Peccastis peccatum maximum. Ascendam ad dominum, si quo modo quivero eum deprecari pro scelere vestro. Reversusque Moyses ad dominum ait. Obsecro domine, peccavit populus iste peccatum maximum, feceruntque sibi deos aureos. Aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis dele me de libro tuo quem scripsisti. Cui respondit dominus. Qui peccaverit mihi, delebo eum de libro meo. Tu autem vade et duc populum istum quo locutus sum tibi. Angelus meus precedet te. Ego autem in die ultionis visitabo et hoc peccatum eorum. Percussit ergo dominus populum pro reatu vituli quem fecerat Aaron.

Locutusque est dominus ad Moysen dicens. Vade, descende de loco isto tu et populus tuus quem eduxisti de terra Egypti in terram quam iuravi Abraham, Ysaac et Iacob dicens. Semini tuo dabo eam. Et mittam precursorem tui angelum, ut eiciam Chananeum et Amorreum et Ettheum et Ferezeum, Eveum et Iebuseum, et intres in terram fluentem lacte et melle. Non enim ascendam tecum, quia populus dure cervicis es, ne forte disperdam te in via. Audiens populus sermonem hunc pessimum luxit, et nullus ex more indutus est cultu suo.

Dixitque dominus ad Moysen. Loquere filiis Israel. Populus dure cervicis es. Semel ascendam in medio tui et delebo te. Iam nunc depone ornatum tuum, ut sciam quid faciam tibi. Deposuerunt ergo filii Israel ornatum suum a monte Oreb. Moyses quoque tollens tabernaculum federis extendit extra castra procul, vocavitque nomen eius tabernaculum federis. Et omnis populus qui habebat aliquam questionem egrediebatur ad tabernaculum federis extra castra. Cumque egrederetur Moyses ad tabernaculum, surgebat universa plebs et stabat unusquisque in ostio papilionis sui, aspiciebantque tergum Moysi donec ingrederetur tentorium. Ingresso autem illo tabernaculum testimonii atque federis descendebat columna nubis et stabat ad ostium tabernaculi, ubi loquebatur cum Moyse, cernentibus universis quod columna nubis staret ad ostium tabernaculi. Stabantque ipsi et adorabant per fores tabernaculorum suorum. Loquebatur autem dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut loqui solet homo ad amicum suum. Cumque ille reverteretur in castra, minister eius Iosue filius Nun non recedebat de tabernaculo. Dixit autem Moyses ad dominum. Precipis ut educam populum istum, et non indicas mihi quem missurus es mecum, presertim cum dixeris: Novi te ex nomine, et invenisti gratiam coram me. Si ergo inveni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi faciem tuam ut sciam te et inveniam gratiam ante oculos tuos. Respice populum tuum gentem hanc.

Dixitque dominus. Facies mea precedet te, et requiem dabo tibi. Et ait Moyses. Si non tu ipse precedes, ne educas nos de loco isto. In quo enim scire poterimus ego et populus tuus invenisse gratiam in conspectu tuo, nisi ambulaveris nobiscum, et glorificemur ab omnibus populis qui habitant super terram? Dixit autem dominus ad Moysen. Et verbum istud quod locutus es faciam. Invenisti enim gratiam coram me, et te ipsum novi ex nomine. Qui ait. Ostende michi gloriam tuam. Respondit. Ego ostendam omne bonum tibi, et vocabo in nomine domini coram te, et miserebor cui voluero, et clemens ero in quem mihi placuerit. Rursumque ait. Non poteris videre faciem meam. Non enim videbit me homo et vivet. Et iterum. Ecce inquit est locus apud me, et stabis super petram. Cumque transibit gloria mea, ponam te in foramine petre, et protegam te dextera mea donec transeam. Tollamque manum meam, et videbis posteriora mea; faciem autem meam videre non poteris. Ac deinceps precide, ait, tibi duas tabulas lapideas instar priorum, et scribam super eas verba que habuerunt tabule quas fregisti. Esto paratus mane ut ascendas statim in montem Synai, stabisque mecum super verticem montis. Nullus ascendat tecum, nec videatur quispiam per totum montem; oves quoque et boves non pascantur e contra.

lxx.

Excidit ergo Moyses duas tabulas lapideas quales antea fuerant, et de nocte consurgens ascendit in montem Synai sicut preceperat ei dominus, portans secum tabulas. Cumque descendisset dominus per nubem, stetit

[cum e]o, invocans nomen domini. Quo transeunte coram eo ait. Dominator domine deus misericors et clemens, patiens et multe miserationis ac verus, qui custodis misericordiam in milia, qui aufers iniquitatem et scelera atque peccata, nullusque apud te per se innocens est, qui reddis iniquitatem patrum filiis ac nepotibus in tertiam et quartam generationem. Festinusque Moyses curvatus est pronus in terram, et adorans ait. Si inveni gratiam in conspectu tuo domine, obsecro ut gradiaris nobiscum, populus enim dure cervicis est, et auferas iniquitates nostras atque peccata, nosque possideas. Respondit dominus. Ego inibo pactum. Videntibus cunctis signa faciam que numquam sunt visa super terram nec in ullis gentibus, ut cernat iste populus in cuius es medio opus domini terribile quod facturus sum. Observa cuncta que hodie mando tibi. Ego ipse eiciam ante faciem tuam amorreum et chananeum, et etheum et ferezeum, eveum quoque et iebuseum. Cave ne umquam cum habitatoribus terre illius iungas amicicias, que sint in ruinam. Aras eorum confringe, destrue statuas, lucosque succide. Noli adorare deum alienum. Dominus zelotes nomen eius, deus emulator. Non ineas pactum cum hominibus illarum regionum, ne cum fornicati fuerint cum diis suis et adoraverint simulachra eorum, vocet te quispiam ut comedas de immolatis. Nec uxorem de filiabus eorum accipias filiis tuis, ne postquam fuerint ipse fornicate, fornicari faciant et filios tuos. Deos conflatiles non facies tibi.

Sollempnitatem azimorum custodies. Septem diebus vesceris azimis sicut precepi tibi in tempore mensis novarum. Mense enim verni temporis egressus es de egypto. Omne quod aperit vulvam generis masculini meum erit, de cunctis animantibus tam de bubus quam de ovibus meum erit. Primogenitum asini redimes ove, sin autem nec pretium pro eo dederis, occidetur. Primogenitum filiorum tuorum redimes, nec apparebis in conspectu meo vacuus. Sex diebus operaberis, die septimo cessabis arare et metere. Sollempnitatem ebdomadarum facies tibi in primitiis frugum messis tue tritice, et sollempnitatem quando redeunte anni tempore cuncta conduntur. Tribus temporibus anni apparebit omne masculinum tuum in conspectu domini omnipotentis dei israel. Cum enim tulero gentes a facie tua et dilatavero terminos tuos, nullus insidiabitur terre tue, ascendente te et apparente in conspectu domini dei tui ter in anno. Non immolabis super fermento sanguinem hostie mee, neque residebit mane de victima sollempnitatis phase. Primitias frugum terre tue offeres in domo domini dei tui. Non coques hedum in lacte matris sue.

Dixitque dominus ad Moysen. Scribe tibi verba hec quibus et tecum et cum israel pepigi fedus. Fuit ergo ibi cum domino Moyses xl. dies et xl noctes, panem non comedit et aquam non bibit, et scripsit in tabulis verba federis x. Cumque descenderet Moyses de monte Synai, tenebat duas tabulas testimonii, et ignorabat quod cornuta esset facies sua ex consortio sermonis dei. Videntes autem aaron et filii israel faciem Moysi cornutam, timuerunt prope accedere. Vocatique ab eo reversi sunt tam aaron quam principes synagoge. Et postquam locutus est, venerunt ad eum etiam omnes filii israel. Quibus precepit observare cuncta que audierat in monte Synai. Impletisque sermonibus posuit velamen super faciem suam. Quod ingressus ad dominum et loquens cum eo auferebat donec exiret, et tunc loquebatur ad filios israel omnia que sibi fuerant imperata. Qui videbant faciem egredientis Moysi esse cornutam, sed operiebat rursus ille faciem suam, si quando loquebatur ad eos.

Igitur congregata ad eum omni turba filiorum israel dixit ad eos. Hec sunt que iussit dominus fieri. Sex diebus facietis opus, septimus dies erit vobis sanctus, sabbatum et requies domini. Qui fecerit opus in eo occidetur. Non succendetis ignem in omnibus habitaculis vestris per diem sabbati. Et ait Moyses ad omnem catervam filiorum israel. Iste est sermo quem precepit dominus dicens. Separate apud vos primitias domino. Omnis voluntarius et prono animo offerat eas domino, aurum, argentum et es, iacinctum et purpuram, coccumque bistinctum et byssum, pilos caprarum et pelles arietum rubricatas et iacinctinas, ligna sethim, et oleum ad luminaria concinnanda, et ut conficiatur unguentum et tymiama suavissimum, lapides onichinos et gemmas ad ornatum superhumeralis et rationalis. Quisquis vestrum est sapiens, veniat et faciat quod dominus imperavit, tabernaculum scilicet et tectum eius atque operimentum, anulos et tabulata cum vectibus, paxillos et bases, archam et vectes, propiciatorium, et velum quod ante illud oppanditur, mensam cum vectibus et vasis, et propositionis panibus, candelabrum ad luminaria sustentanda, vasa illius et lucernas, et oleum ad nutrimenta ignium. Altare tymiamatis et vectes, oleum unctionis et tymiama ex aromatibus, tentorium ad ostium tabernaculi, altare holocausti et craticulam eius eneam cum vectibus et vasis suis, labrum et basim eius, cortinas atrii cum columnis et basibus, tentorium in foribus vestibuli, paxillos tabernaculi et atrii cum funiculis suis, vestimenta quorum usus est in ministerio sanctuarii, vestes aaron pontificis ac filiorum eius, ut sacrificium fungantur michi.

Egressaque omnis multitudo filiorum israel de conspectu Moysi, obtulit mente promptissima atque devota primitias domino ad faciendum opus tabernaculi testimonii. Quicquid in cultum et in vestes sanctas necessarium erat. Viri cum mulieribus prebuerunt armillas et inaures, anulos et dextralia. Si quis habuit iacinctum et purpuram, coccumque bistinctum, byssum et pelles arietum rubricatas, pilos caprarum, argenti et eris metalla obtulerunt domino, lignaque sethim in varios usus. Sed et mulieres docte dederunt que neverant iacinctum, purpuram et vermiculum ac byssum et pilos caprarum sponte propria cuncta tribuentes. Principes vero obtulerunt lapides onichinos et gemmas ad superhumerale et rationale, aromataque et oleum ad luminaria concinnanda, et preparandum unguentum ac tymiama odoris suavissimi componendum. Omnes viri et mulieres mente devota obtulerunt donaria ut fierent opera que iusserat dominus per manum Moysi. Cuncti filii israel voluntaria domino dedicaverunt. Dixitque Moyses ad filios israel. Ecce vocavit dominus ex nomine beselehel filium uri filii hur de tribu iuda, implevitque eum spiritu sapientie et intelligentie et scientie omni doctrina ad excogitandum et faciendum opus in auro et argento, ere, sculpendisque lapidibus, et opere carpentario quicquid fabre adinveniri potest dedit in corde eius, hooliab quoque filium achisamech de tribu dan. Ambos erudivit sapientia, ut faciant opera abietarii, polimitarii ac plumarii de iacincto et purpura coccoque bistincto et bysso, et texant omnia ac nova repperiant.

Fecit ergo beselehel et hooliab et omnis vir sapiens quibus dominus dedit sapientiam et intellectum ut scirent fabre operari que in usu sanctuarii necessaria sunt, et que precepit dominus fieri. Cumque vocasset eos Moyses et omnem eruditum virum cui dederat dominus sapientiam et intellectum, et qui sponte sua obtulerant se ad faciendum opus, tradidit eis universa donaria filiorum israel. Qui cum instarent operi cottidie, mane vota populus offerebat. Unde artifices venire compulsi dixerunt Moysi. Plus offert populus quam necessarium sit. Iussit ergo Moyses per preconis vocem cantare. Nec vir nec mulier quicquam ultra offerat in opere sanctuarii. Sicque cessatum est a muneribus offerendis, eo quod oblata sufficerent et superhabundarent.

Feceruntque omnes corde sapientes ad explendum opus tabernaculi cortinas x. de bysso retorta, et iacincto et purpura coccoque bistincto, opere vario et arte polimita, quarum una habebat in longitudine xx. octo cubitos, et in latitudine iiii. Una mensura erat omnium cortinarum. Coniunxitque cortinas quinque alteram alteri, et alias quinque sibi invicem copulavit. Fecit et ansas iacinctinas in ora cortine unius ex utroque latere, et in ora cortine alterius similiter, ut contra se invicem venirent anse, et mutuo iungerentur. Unde et l. fudit circulos aureos qui morderent cortinarum ansas, et fieret unum tabernaculum. Fecit et saga xi. de pilis caprarum ad operiendum tectum tabernaculi. Unum sagum habebat in longitudine cubitos xxx. et in latitudine cubitos iiii. Unius mensure erant omnia saga, quorum quinque iunxit seorsum, et sex alia separatim. Fecit ansas l. in ora sagi unius, et l. in ora sagi alterius, ut sibi invicem iungerentur, et fibulas eneas l. quibus necteretur tectum, ut unum pallium ex omnibus sagis fieret. Fecit et opertorium tabernaculi de pellibus arietum rubricatis, aliudque desuper velamentum de pellibus iacinctinis. Fecit et tabulas tabernaculi de lignis sethim stantes. Decem cubitorum erat longitudo tabule unius, et unum ac semis cubitum latitudo retinebat. Bine incastrature erant per singulas tabulas, ut altera alteri iungeretur. Sic fecit in omnibus tabulis tabernaculi. E quibus xx. ad plagam meridianam erant contra austrum cum xl basibus argenteis. Due bases sub una tabula ponebantur ex utraque angulorum parte, ubi incastrature laterum in angulis terminantur. Ad plagam quoque tabernaculi que respicit ad aquilonem fecit xx. tabulas cum xl. argenteis basibus, duas bases per singulas tabulas. Contra occidentem vero, id est ad eam partem tabernaculi que mare respicit, fecit sex tabulas, et duas alias per singulos angulos tabernaculi retro, que iuncte erant deorsum usque sursum, et in una compagine pariter ferebantur. Ita fecit ex utraque parte per angulos, ut octo essent simul tabule, et haberent bases argenteas sedecim, binas scilicet bases sub singulis tabulis. Fecit et vectes de lignis sethim quinque ad continendas tabulas unius lateris tabernaculi, et quinque alios ad alterius lateris tabulas aptandas, et extra hos alios quinque vectes ad occidentalem plagam tabernaculi contra mare. Fecit quoque vectem alium qui per medias tabulas ab angulo usque ad angulum perveniret. Ipsa autem tabulata deauravit, fusis basibus earum argenteis, et circulos eorum fecit aureos per quos vectes induci possent, quos et ipsos laminis operuit aureis.

Fecit et velum de iacincto et purpura, vermiculo ac bysso retorta, opere polimitario varium atque bistinctum, et iiii columnas de lignis sethim, quas cum capitibus deauravit, fusis basibus earum argenteis. Fecit et tentorium in introitu tabernaculi ex iacincto, purpura, vermiculo, byssoque retorta opere plumarii, et columnas quinque cum capitibus suis, quas operuit auro, basesque earum fudit eneas. Fecit autem beselehel et archam de lignis sethim habentem duos semis cubitos in longitudine, et cubitum ac semissem in latitudine, altitudo quoque unius cubiti fuit et dimidii, vestivitque eam auro purissimo intus et foris. Et fecit illi coronam auream per gyrum, et conflans iiii anulos aureos per iiii angulos eius, duos anulos in latere uno, et duos in altero. Vectes quoque fecit de lignis sethim quos vestivit auro, et quos misit in anulos qui erant in lateribus arche ad portandum eam. Fecit et propiciatorium, id est oraculum, de auro mundissimo, duorum cubitorum et dimidii in longitudine, et cubito ac semisse in latitudine, duos etiam cherubim ex auro ductili, quos posuit ex utraque parte propiciatorii, cherub unum in summitate huius partis, et cherub alterum in summitate partis alterius, duos cherubim in singulis summitatibus propiciatorii, extendentes alas et tegentes propiciatorium, seque mutuo respicientes. Fecit et mensam de lignis sethim in longitudine duorum cubitorum, et in latitudine unius cubiti, que habebat in altitudine cubitum ac semissem, circumdeditque eam auro mundissimo, et fecit illi labium aureum per gyrum, ipsique labio coronam auream interrasilem iiii digitorum, et super eandem coronam alteram auream. Fudit et iiii circulos aureos quos posuit in iiii angulis per singulos pedes mense contra coronam, misitque in eos vectes ut possit mensa portari. Ipsos quoque vectes fecit de lignis sethim et circumdedit eos auro, et vasa ad diversos usus mense, acetabula, fialas, ciathos, et thuribula ex auro puro, in quibus offerenda sunt libamina.

Fecit et candelabrum ductile de auro mundissimo, de cuius vecte chalami, sciphi, sperule, ac lilia procedebant, sex in utroque latere, tres chalami ex parte una, et tres ex altera, tres sciphi in nucis modum per chalamos singulos, sperulque et lilia, et tres sciphi instar nucis in chalamo altero, sperulque simul et lilia. Equum erat opus sex chalamorum qui procedebant de stipite candelabri. In ipso autem vecte erant iiii sciphi in nucis modum, sperulque per singulos et lilia. Et sperule sub duobus chalamis per loca tria, qui simul sex fiunt chalami procedentes de vecte uno. Et sperule igitur et chalami ex ipso erant, universa ductilia ex auro purissimo.

II.

Fecit et lucernas vii cum emunctoriis suis, et vasa ubi ea que emuncta sunt extinguebantur de auro mundissimo. Talentum auri appendebat candelabrum cum omnibus vasis suis. Fecit et altare tymiamatis de lignis sethim, habens per quadrum singulos cubitos, et in altitudine duos, e cuius angulis procedebant cornua, vestivitque illud auro purissimo cum craticula et parietibus et cornibus. Fecitque ei coronam auream per gyrum, et duos anulos aureos sub corona per singula latera, ut mittantur vectes in eos, et possit altare portari. Ipsos autem vectes fecit de lignis sethim, et operuit laminis aureis. Apposuit oleum ad sanctificationis unguentum, et tymiama de aromatibus mundissimis opere pigmentarii. Fecit et altare holocausti de lignis sethim quinque cubitorum per quadrum, et trium in altitudine, cuius cornua de angulis procedebant, operuitque laminis eneis. Et in usus eius paravit vasa ex ere diversa, lebetas, forcipes, fuscinulas, uncinos et ignium receptacula. Craticulamque eius in modum retis fecit eneam, et subter eam in altaris medio arulam, fusis iiii anulis per totidem retiaculi summitates, ad immittendos vectes ad portandum, quos et ipsos fecit de lignis sethim, et operuit laminis eneis, induxitque in circulos qui in altaris lateribus eminebant. Ipsum autem altare non erat solidum, sed cavum ex tabulis et intus vacuum. Fecit et labrum eneum cum basi sua de speculis mulierum que excubabant in ostio tabernaculi, et atrium in cuius australi plaga erant tentoria de bysso retorta, cubitorum c. Columne enee xx. cum basibus suis, capita columnarum et tota operis celatura argentea.

Eque ad septentrionalem plagam tentoria, columne basesque et capita

columnarum eiusdem mensurae et operis ac metalli erant. In ea vero plaga quae occidentem respicit fuere tentoria cubitorum L, columnae X cum basibus suis aeneae et capita columnarum caelata argentea. Porro contra orientem L cubitorum paravit tentoria, e quibus XV cubitos columnarum trium cum basibus suis unum tenebat latus. Et in parte altera quia utraque introitum tabernaculi facit, quindecim aeque cubitorum erant tentoria, columnae tres et bases totidem. Cuncta autem tentoria byssus retorta texuerat. Bases columnarum fuere aeneae, capita autem earum cum caelaturis suis argentea. Sed et ipsas columnas atrii vestivit argento. Et in introitu eius opere plumario fecit tentorium ex hyacintho, purpura, vermiculo ac bysso retorta quod habebat XX cubitos in longitudine. Altitudo quoque quinque cubitorum erat, iuxta mensuram quam cuncta atrii habebant tentoria. Columnae autem in ingressu fuere IIII cum basibus aeneis, capita earum et caelaturae argenteae. Paxillos quoque tabernaculi et atrii per gyrum fecit aeneos.

Haec sunt instrumenta tabernaculi testimonii quae numerata sunt iuxta praeceptum Moysi in caerimonias Levitarum per manum Ithamar filii Aaron sacerdotis, quae Beselehel filius Uri filii Ur de tribu Iuda, Domino per Moysen iubente, compleverat, iuncto sibi socio Hooliab filio Achisamech de tribu Dan, qui et ipse artifex lignorum egregius fuit, et polymitarius atque plumarius ex hyacintho, purpura, vermiculo ac bysso. Omne aurum quod expensum est in opere sanctuarii et quod oblatum in donariis XX et VIIII talentorum fuit et septingentorum XXX siclorum ad mensuram sanctuarii. Oblatum est autem ab his qui transierunt ad numerum a XX annis et supra de sexcentis tribus milibus et quingentis L armatorum. Fuerunt praeterea C talenta argenti, e quibus conflatae sunt bases sanctuarii et introitus ubi velum pendet. Centum bases factae sunt de talentis C, singulis talentis per bases singulas supputatis. De mille autem septingentis et septuaginta quinque fecit capita columnarum, quas et ipsas vestivit argento. Aeris quoque oblata sunt talenta LXX, duo milia et quadringenti supra duo sicli, ex quibus fusae sunt bases in introitu tabernaculi testimonii, et altare aeneum cum craticula sua, omniaque vasa quae ad usum eius pertinent, et bases atrii tam in circuitu quam in ingressu eius, et paxilli tabernaculi atque atrii per gyrum. De hyacintho vero ac purpura, vermiculo ac bysso fecit vestes quibus indueretur Aaron quando ministrabat in sanctis, sicut praecepit Dominus Moysi.

Fecit igitur superhumerale de auro, hyacintho et purpura, coccoque bistincto et bysso retorta opere polymitario. Inciditque bratteas aureas et extenuavit in fila, ut possint torqueri cum priorum colorum subtegmine. Duasque oras sibi invicem copulatas in utroque latere summitatum, et balteum ex hisdem coloribus, sicut praeceperat Dominus Moysi. Paravit et duos lapides onychinos, astrictos et inclusos auro, et sculptos arte gemmaria nominibus filiorum Israhel, sicut praeceperat Dominus Moysi. Fecit et rationale opere polymito iuxta opus superhumeralis ex auro, hyacintho, purpura, coccoque bistincto et bysso retorta, quadrangulum duplex mensurae palmi. Et posuit in eo gemmarum ordines IIII. In primo versu erat sardius, topazius, zmaragdus. In secundo carbunculus, sapphyrus, iaspis. In tertio ligurius, achates, amethistus. In quarto chrysolitus, onychinus et berillus, circumdati et inclusi auro per ordines suos. Ipsique lapides sculpti erant XII nominibus XII tribuum Israhel, singuli per nomina singulorum. Fecerunt in rationali catenulas sibi invicem cohaerentes de auro purissimo, et duos uncinos totidemque anulos aureos. Porro anulos posuerunt in utroque latere rationalis, e quibus duae penderent catenae aureae, quas inseruerunt uncinis qui in superhumeralis angulis eminebant. Haec et ante et retro conveniebant sibi, ut superhumerale et rationale mutuo necterentur, stricta ad balteum et anulis fortius copulata, quos iungebat vitta hyacinthina ne laxe fluerent et a se invicem moverentur, sicut praeceperat Dominus Moysi.

Fecerunt quoque tunicam superhumeralis totam hyacinthinam, et capitium in superiori parte contra medium, oramque per gyrum capitii textilem. Deorsum autem ad pedes mala punica ex hyacintho, purpura, vermiculo ac bysso retorta, et tintinnabula de auro mundissimo, quae posuerunt inter malagranata in extrema parte tunicae per gyrum; tintinnabulum aureum et malum punicum, quibus ornatus incedebat pontifex quando ministerio fungebatur, sicut praeceperat Dominus Moysi. Fecerunt et tunicas byssinas opere textili Aaron et filiis eius, et mitras cum coronulis suis ex bysso. Feminalia quoque linea byssina, cingulum vero de bysso retorta, hyacintho, purpura, vermiculo, distinctum arte plumaria, sicut praeceperat Dominus Moysi. Fecerunt et laminam sacrae venerationis de auro purissimo, scripseruntque in ea opere gemmario Sanctum Domini, et strinxerunt eam cum mitra vitta coccinea, sicut praeceperat Dominus Moysi. Perfectum est igitur omne opus tabernaculi et tecti testimonii. Feceruntque filii Israhel omnia quae praeceperat Dominus Moysi. Et obtulerunt tabernaculum et tectum et universam supellectilem, anulos, tabulas, vectes, columnas et bases, opertorium de pellibus arietum rubricatis, et aliud operimentum de ianthinis pellibus, velum, archam, vectes, propitiatorium, mensam cum vasis et propositionis panibus, candelabrum, lucernas et utensilia earum cum oleo, altare aureum et unguentum, et thymiama ex aromatibus, et tentorium in introitu tabernaculi, altare aeneum, retiaculum, vectes et vasa eius omnia, labrum cum basi sua, tentoria atrii et columnas cum basibus suis, tentorium in introitu atrii, funiculosque illius et paxillos. Nihil ex vasis defuit quae in ministerium tabernaculi et in tectum foederis iussa sunt fieri. Vestes quoque quibus sacerdotes utuntur in sanctuario, Aaron scilicet et filii eius, obtulerunt filii Israhel sicut praeceperat Dominus Moysi. Quae postquam Moyses cuncta vidit expleta, benedixit eis.

Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: Mense primo, die mensis prima eriges tabernaculum testimonii, et pones in eo archam, dimittesque ante illam velum. Et inlatam mensam pones super eam quae rite praecepta sunt. Candelabrum stabit cum lucernis suis, et altare aureum in quo adoletur incensum coram archa testimonii. Tentorium in introitu tabernaculi pones, et ante illud altare holocausti, labrum inter altare et tabernaculum, quod implebis aqua. Circumdabisque atrium tabernaculi tentoriis et ingressum eius. Et assumpto unctionis oleo ungues tabernaculum cum vasis suis, ut sanctificentur. Altare holocausti et omnia eius vasa, labrum cum basi sua, omnia unctionis oleo consecrabis, ut sint sancta sanctorum. Applicabisque Aaron et filios eius ad fores tabernaculi testimonii, et lotos aqua indues sanctis vestibus, ut ministrent mihi, et unctio eorum in sacerdotium proficiat sempiternum. Fecitque Moyses omnia quae praeceperat Dominus.

Igitur mense primo anni secundi, prima die mensis collocatum est tabernaculum. Erexitque illud Moyses, et posuit tabulas ac bases et vectes, statuitque columnas, et expandit tectum super tabernaculum, inposito desuper operimento, sicut Dominus imperaverat. Posuit et testimonium in archa, subditis infra vectibus, et oraculum desuper. Cumque intulisset archam in tabernaculum, appendit ante eam velum, ut expleret Domini iussionem. Posuit et mensam in tabernaculo testimonii ad plagam septentrionalem extra velum, ordinatis coram propositionis panibus, sicut praeceperat Dominus Moysi. Posuit et candelabrum in tabernaculo testimonii e regione mensae, in parte australi, locatis per ordinem lucernis iuxta praeceptum Domini. Posuit et altare aureum sub tecto testimonii contra velum, et adolevit super eo incensum aromatum, sicut praeceperat Dominus. Posuit et tentorium in introitu tabernaculi, et altare holocausti in vestibulo testimonii, offerens in eo holocaustum et sacrificia, ut Dominus imperaverat. Labrum quoque statuit inter tabernaculum testimonii et altare, implens illud aqua. Laveruntque Moyses et Aaron ac filii eius manus suas ac pedes, cum ingrederentur tectum foederis et accederent ad altare, sicut praeceperat Dominus. Erexit et atrium per gyrum tabernaculi et altaris, ducto in introitu eius tentorio. Postquam cuncta perfecta sunt, operuit nubes tabernaculum testimonii, et gloria Domini implevit illud. Nec poterat Moyses ingredi tectum foederis, nube operiente omnia et maiestate Domini coruscante, quia cuncta nubes operuerat. Siquando nubes tabernaculum deserebat, proficiscebantur filii Israhel per turmas suas; si pendebat desuper, manebant in eodem loco. Nubes quippe incubabat per diem tabernaculo, et ignis in nocte, videntibus populis Israhel per cunctas mansiones suas. EXPLICIT EXODUS.

INCIPIT LIBER LEVITICUS ID EST UAIECRA

VOCAVIT AUTEM MOYSEN ET LOCUTUS EST EI Dominus de tabernaculo testimonii dicens: Loquere filiis Israhel et dices ad eos: Homo qui obtulerit ex vobis hostiam Domino de pecoribus, id est de bubus et de ovibus offerens victimas, si holocaustum fuerit eius oblatio ac de armento, masculum inmaculatum annicolum offeret ad ostium tabernaculi testimonii ad placandum sibi Dominum. Ponetque manus super caput hostiae, et acceptabilis erit atque in expiationem eius proficiens. Immolabitque vitulum coram Domino, et offerent filii Aaron sacerdotes sanguinem eius, fundentes per altaris circuitum quod est ante ostium tabernaculi. Detractaque pelle hostiae, artus in frusta concident, et subicient in altari ignem, strue lignorum ante composita, et membra quae caesa sunt desuper ordinantes, caput videlicet et cuncta quae adherent iecori, intestinis et pedibus lotis aqua. Adolebitque ea sacerdos super altare in holocaustum et suavem odorem Domino. Quod si de pecoribus oblatio est, de ovibus sive de capris holocaustum, annicolum et absque macula offeret. Immolabitque ad latus altaris quod respicit ad aquilonem coram Domino, sanguinem vero illius fundent super altare filii Aaron per circuitum. Dividentque membra, et omnia quae adherent iecori, et inponent super ligna quibus subiciendus est ignis. Intestina vero et pedes lavabit aqua, et oblata omnia adolebit sacerdos super altare in holocaustum et odorem suavissimum Domino. Si autem de avibus holocausti oblatio fuerit Domino, de turturibus et pullis columbae, offeret eam sacerdos ad altare, et retorto ad collum capite ac rupto vulneris loco decurrere faciat sanguinem super altaris crepidinem. Vesiculam vero gutturis et plumas proiciet coram altare ad orientalem plagam, in loco in quo cineres effundi solent. Confringetque ascellas eius, et non secabit neque ferro dividet eam, et adolebit super altare lignis igne subposito. Holocaustum est et oblatio suavissimi odoris Domino.

Anima cum obtulerit oblationem sacrificii Domino, simila erit eius oblatio. Fundetque super eam oleum ac ponet tus, ac deferet ad filios Aaron sacerdotes, quorum unus tollet pugillum plenum similae et olei ac totum tus, et ponet memoriale super altare in odorem suavissimum Domino. Quod autem reliquum fuerit de sacrificio, erit Aaron et filiorum eius, sanctum sanctorum de oblationibus Domini. Cum autem obtuleris sacrificium coctum in clibano, de simila panes scilicet absque fermento conspersos oleo, et lagana azima oleo lita. Si oblatio tua fuerit de sartagine, similae conspersae oleo et absque fermento, divides eam minutatim et fundes super oleum. Sin autem de craticula sacrificium, aeque simila oleo conspergetur. Quam offerens Domino trades manibus sacerdotis. Qui cum obtulerit eam, tollet memoriale de sacrificio et adolebit super altare in odorem suavissimum Domino. Quicquid autem reliquum est, erit Aaron et filiorum eius, sanctum sanctorum de oblationibus Domini. Omnis oblatio quae offertur Domino absque fermento fiet, nec quicquam fermenti ac mellis adolebitur in sacrificio Domini. Primitias tantum eorum offeretis et munera, super altare vero non inponentur in odorem suavitatis. Quicquid obtuleris sacrificii sale condies, nec auferas sal foederis dei

tui de sacrificio tuo. In omni oblatione offeres sal. Sin autem obtuleris munus primarum frugum tuarum domino de spicis adhuc virentibus, torrebis igni et confringes in morem farris, et sic offeres primitias tuas domino, fundens supra oleum et tus inponens, quia oblatio domini est: de qua adolebit sacerdos in memoriam muneris partem farris fracti et olei ac totum tus. Quod si hostia pacificorum fuerit eius oblatio, et de bubus voluerit offerre marem vel feminam, inmaculata offeret coram domino. Ponetque manus super caput victimae suae, quae immolabitur in introitu tabernaculi: fundentque filii Aaron sacerdotes sanguinem per altaris circuitum. Et offerent de hostia pacificorum in oblationem domino adipem qui operit vitalia, et quicquid pinguedinis est intrinsecus: duos renes cum adipe quo teguntur ilia, et reticulum iecoris cum renunculis. Adolebuntque ea super altare in holocaustum, lignis igne subposito, in oblationem suavissimi odoris domino. Si vero de ovibus fuerit eius oblatio et pacificorum hostia, sive masculum sive feminam obtulerit, inmaculata erunt. Si agnum obtulerit coram domino, ponet manum super caput victimae suae, quae immolabitur in vestibulo tabernaculi testimonii: fundentque filii Aaron sanguinem eius per altaris circuitum. Et offerent de pacificorum hostia sacrificium domino: adipem et caudam totam cum renibus, et pinguedinem quae operit ventrem atque universa vitalia, et utrumque renunculum cum adipe qui est iuxta ilia, reticulumque iecoris cum renunculis: et adolebit ea sacerdos super altare in pabulum ignis et oblationis domini. Si capra fuerit eius oblatio et obtulerit eam domino, ponet manum suam super caput eius, immolabitque eam in introitu tabernaculi testimonii: et fundent filii Aaron sanguinem eius per altaris circuitum. Tolletque ex ea in pastum ignis dominici adipem qui operit ventrem et qui tegit universa vitalia, et utrumque renunculum cum reticulo quod est super eos iuxta ilia, et arvinam iecoris cum renunculis: adolebitque ea sacerdos super altare in alimoniam ignis et suavissimi odoris. Omnis adeps domini erit iure perpetuo in generationibus et cunctis habitaculis vestris: nec adipem nec sanguinem omnino comedetis. Adipes quibus pecus adolvitur et pinnuculis iecoris offerantur super altare.

Locutusque est dominus ad Moysen dicens: Loquere filiis Israhel: Anima quae peccaverit per ignorantiam et de universis mandatis domini quae praecepit ut non fierent quippiam fecerit: si sacerdos qui est unctus peccaverit delinquere faciens populum, offeret pro peccato suo vitulum inmaculatum domino: et adducet illum ad ostium tabernaculi testimonii coram domino, ponetque manum super caput eius et immolabit eum domino. Hauriet quoque de sanguine vituli, inferens illud in tabernaculum testimonii. Cumque intinxerit digitum in sanguine, asperget eo septies coram domino contra velum sanctuarii. Ponetque de eodem sanguine super cornua altaris thymiamatis gratissimi domino, quod est in tabernaculo testimonii. Omnem autem reliquum sanguinem fundet in basim altaris holocausti in introitu tabernaculi. Et adipem vituli auferet pro peccato, tam eum qui operit vitalia quam omnia quae intrinsecus sunt: duos renunculos et reticulum quod est super eos iuxta ilia, et adipem iecoris cum renunculis, sicut aufertur de vitulo hostiae pacificorum: et adolebit ea super altare holocausti. Pellem vero et omnes carnes cum capite et pedibus et intestinis et fimo et reliquo corpore efferet extra castra in locum mundum ubi cineres effundi solent, incendetque ea super lignorum struem, quae in loco effusorum cinerum cremabuntur. Quod si omnis turba Israhel ignoraverit et per inperitiam fecerit quod contra mandatum domini est, et postea intellexerit peccatum suum, offeret pro peccato suo vitulum, adducetque eum ad ostium tabernaculi. Et ponent seniores populi manus super caput eius coram domino. Immolatoque vitulo in conspectu domini, inferet sacerdos qui unctus est de sanguine eius in tabernaculum testimonii, tincto digito aspergens septies contra velum. Ponetque de eodem sanguine in cornibus altaris quod est coram domino in tabernaculo testimonii: reliquum autem sanguinem fundet iuxta basim altaris holocausti, quod est in ostio tabernaculi testimonii. Omnemque eius adipem tollet et adolebit super altare, sic faciens et de hoc vitulo quomodo fecit et prius: et rogante pro eis sacerdote propitius erit eis dominus. Ipsum autem vitulum efferet extra castra atque conburet sicut et priorem vitulum: quia pro peccato est multitudinis.

Si peccaverit princeps et fecerit unum e pluribus per ignorantiam quod domini lege prohibetur, et postea intellexerit peccatum suum, offeret hostiam domino hircum de capris inmaculatum. Ponetque manum suam super caput eius. Cumque immolaverit eum in loco ubi solet mactari holocaustum coram domino, quia pro peccato est, tinguet sacerdos digitum in sanguine hostiae pro peccato, tangens cornua altaris holocausti, et reliquum fundens ad basim eius. Adipem vero adolebit supra, sicut in victimis pacificorum fieri solet: rogabitque pro eo sacerdos et pro peccato eius, et dimittetur ei. Quod si peccaverit anima per ignorantiam de populo terrae, ut faciat quicquam ex his quae domini lege prohibentur, atque deliquerit, et cognoverit peccatum suum, offeret capram inmaculatam. Ponetque manum super caput hostiae quae pro peccato est, et immolabit eam in loco holocausti. Tolletque sacerdos de sanguine in digito suo, et tangens cornua altaris holocausti, reliquum fundet ad basim eius. Omnem autem auferens adipem, sicut auferri solet de victimis pacificorum, adolebit super altare in odorem suavitatis domino: rogabitque pro eo, et dimittetur ei. Sin autem de pecoribus obtulerit victimam pro peccato, ovem scilicet inmaculatam, ponet manum super caput eius et immolabit eam in loco ubi solent caedi holocaustorum hostiae. Sumetque sacerdos de sanguine eius digito suo, et tangens cornua altaris holocausti, reliquum fundet ad basim eius. Omnem quoque auferens adipem, sicut auferri solet adeps arietis qui immolatur pro pacificis, cremabit super altare in incensum domini: rogabitque pro eo et pro peccato eius, et dimittetur ei. Si peccaverit anima et audierit vocem iurantis testisque fuerit quod aut ipse vidit aut conscius est, nisi indicaverit, portabit iniquitatem suam. Anima quae tetigerit aliquid inmundum, sive quod occisum a bestia est aut per se mortuum aut quodlibet aliud reptile, et oblita fuerit inmunditiae suae, rea est et deliquit: et si tetigerit quicquam de inmunditia hominis iuxta omnem inpuritatem qua pollui solet, oblitaque cognoverit postea, subiacebit delicto. Anima quae iuraverit et protulerit labiis suis ut vel male quid faceret vel bene, et idipsum iuramento et sermone firmaverit, oblitaque postea intellexerit delictum suum, agat paenitentiam pro peccato et offerat agnam de gregibus sive capram, orabitque pro eo sacerdos et pro peccato eius. Sin autem non potuerit offerre pecus, offerat duos turtures vel duos pullos columbarum domino, unum pro peccato et alterum in holocaustum, dabitque eos sacerdoti: qui primum offerens pro peccato, retorquebit caput eius ad pinnulas, ita ut collo hereat et non penitus abrumpatur. Et asperget de sanguine eius parietem altaris: quicquid autem reliquum fuerit, faciet distillare ad fundamentum eius, quia pro peccato est. Alterum vero adolebit in holocaustum, ut fieri solet: rogabitque pro eo sacerdos et pro peccato eius, et dimittetur ei. Quod si non quiverit manus eius offerre duos turtures vel duos pullos columbae, offeret pro peccato suo similae partem ephi decimam: non mittet in ea oleum nec turis aliquid inponet, quia pro peccato est. Tradetque eam sacerdoti: qui plenum ex ea pugillum hauriens cremabit super altare in monimentum eius qui obtulit, rogans pro illo et expians: reliquam vero partem ipse habebit in munere.

Locutusque est dominus ad Moysen dicens: Anima si praevaricans caeremonias per errorem in his quae domino sunt sanctificata peccaverit, offeret pro delicto suo arietem inmaculatum de gregibus, qui emi potest duobus siclis iuxta pondus sanctuarii: ipsumque quod intulit damni restituet, et quintam partem ponet supra tradens sacerdoti: qui rogabit pro eo offerens arietem, et dimittetur ei. Anima si peccaverit per ignorantiam feceritque unum ex his quae domini lege prohibentur, et peccati rea intellexerit iniquitatem suam, offeret arietem inmaculatum de gregibus sacerdoti iuxta mensuram aestimationemque peccati: qui orabit pro eo, quod nesciens fecerit, et dimittetur ei: quia per errorem deliquit in dominum.

Locutus est dominus ad Moysen dicens: Anima quae peccaverit et contempto domino negaverit depositum proximo suo quod fidei eius creditum fuerat, vel vi aliquid extorserit aut calumniam fecerit, sive rem perditam invenerit et infitians insuper peieraverit, et quodlibet aliud ex pluribus fecerit in quibus solent peccare homines, convicta delicti reddet omnia quae per fraudem voluit obtinere integra, et quintam insuper partem domino cui damnum intulerat. Pro peccato autem suo offeret arietem inmaculatum de grege, et dabit eum sacerdoti iuxta aestimationem mensuramque delicti: qui rogabit pro eo coram domino, et dimittetur illi pro singulis quae faciendo peccavit.

Locutusque est dominus ad Moysen dicens: Praecipe Aaron et filiis eius: Haec est lex holocausti. Cremabitur in altari tota nocte usque mane: ignis ex eodem altari erit. Vestietur sacerdos tunica et feminalibus lineis, tolletque cineres quos vorans ignis exussit, et ponens iuxta altare, spoliabitur prioribus vestimentis, indutusque aliis efferet eos extra castra, et in loco mundissimo usque ad favillam consumi faciet. Ignis autem in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos subiciens ligna mane per singulos dies, et inposito holocausto desuper adolebit adipes pacificorum. Ignis est iste perpetuus qui numquam deficiet in altari. Haec est lex sacrificii et libamentorum, quae offerent filii Aaron coram domino et coram altari. Tollet sacerdos pugillum similae quae conspersa est oleo, et totum tus quod super similam positum est, adolebitque illud in altari in monimentum odoris suavissimi domino. Reliquam autem partem similae comedet Aaron cum filiis suis absque fermento: et comedet in loco sancto atrii tabernaculi. Ideo autem non fermentabitur, quia pars eius in domini offertur incensum. Sanctum sanctorum erit, sicut pro peccato atque delicto. Mares tantum stirpis Aaron comedent illud. Legitimum sempiternum est in generationibus vestris de sacrificiis domini. Omnis qui tetigerit illa sanctificabitur.

Locutusque est dominus ad Moysen dicens: Haec est oblatio Aaron et filiorum eius, quam offerre debent domino in die unctionis suae. Decimam partem ephi offerent similae in sacrificio sempiterno, medium eius mane et medium eius vespere: quae in sartagine oleo conspersa frigetur. Offeret autem eam calidam in odorem suavissimum domino sacerdos qui iure patri successerit, et tota cremabitur in altari. Omne enim sacrificium sacerdotum igne consumetur, nec quisquam comedet ex eo.

Locutus est dominus ad Moysen dicens: Loquere Aaron et filiis eius: Ista est lex hostiae pro peccato. In loco ubi offertur holocaustum immolabitur coram domino. Sanctum sanctorum est. Sacerdos qui offert comedet eam in loco sancto, in atrio tabernaculi. Quicquid tetigerit carnes eius sanctificabitur. Si de sanguine illius vestis fuerit aspersa, lavabitur in loco sancto. Vas autem fictile in quo cocta est confringetur: quod si vas aeneum fuerit, defricabitur et lavabitur aqua. Omnis masculus de genere sacerdotali vescetur carnibus eius, quia sanctum sanctorum est. Hostia enim quae caeditur pro peccato, cuius sanguis infertur in tabernaculum testimonii ad expiandum in sanctuario, non comedetur, sed conburetur igni. Haec est lex hostiae pro delicto. Sancta sanctorum est: idcirco ubi immolabitur holocaustum, mactabitur et victima pro delicto. Sanguis eius per gyrum fundetur altaris. Offerent ex ea caudam et adipem qui operit vitalia, duos renunculos et pinguedinem quae iuxta ilia est, et reticulum iecoris cum renunculis. Et adolebit ea sacerdos super altare: incensum est domini pro delicto. Omnis masculus de sacerdotali genere in loco sancto vescetur his carnibus, quia sanctum sanctorum est. Sicut pro peccato offertur hostia, ita et pro delicto: utriusque hostiae lex una erit. Ad sacerdotem qui eam obtulerit pertinebit. Sacerdos qui offert holocausti victimam habebit pellem eius. Et omne sacrificium similae quod coquitur in clibano, et quicquid in craticula vel in sartagine praeparatur, eius erit sacerdotis a quo offertur: sive oleo conspersa sive arida fuerint, cunctis filiis Aaron mensura aequa per singulos dividetur. Haec est lex hostiae pacificorum quae offertur domino. Si pro gratiarum actione fuerit oblatio, offerent panes absque fermento conspersos oleo, et lagana azyma uncta oleo, coctamque similam et collyridas olei admixtione conspersas: panes quoque fermentatos cum hostia gratiarum quae immolatur pro pacificis: ex quibus unus pro primitiis offeretur domino, et erit sacerdotis qui fundet hostiae sanguinem. Cuius carnes eadem comedentur die, nec remanebit ex eis quicquam usque mane. Si voto vel sponte quisquam obtulerit hostiam, eadem similiter edetur die: sed et si quid in crastinum remanserit, vesci licitum est. Quicquid autem tertius invenerit dies, ignis absumet. Si quis de carnibus victimae pacificorum die tertio comederit, irrita fiet oblatio, nec proderit offerenti: quin potius quaecumque anima tali se edulio contaminaverit, praevaricationis rea erit. Caro quae aliquid tetigerit inmundum, non comedetur, sed conburetur igni. Qui fuerit mundus, vescetur ex ea. Anima polluta quae ederit de carnibus hostiae pacificorum quae oblata est domino, peribit de populis suis. Et quae tetigerit inmunditiam hominis vel iumenti sive omnis rei quae polluere potest, et comederit de huiuscemodi carnibus, interibit de populis suis.

Locutusque est dominus ad Moysen dicens: Loquere filiis Israhel: Adipem bovis et ovis et caprae non comedetis. Adipem cadaveris morticini et eius animalis quod a bestia captum est habebitis in usus varios. Si quis adipem qui offerri debet in incensum domini comederit, peribit de populo suo. Sanguinem quoque omnis animalis tam de avibus quam de pecoribus non sumetis. Omnis anima quae ederit sanguinem, peribit de populis suis. Locutusque est dominus ad Moysen dicens: Loquere filiis Israhel: Qui offert victimam pacificorum domino, offerat simul et sacrificium, id est libamenta eius. Tenebit manibus adipem hostiae et pectusculum: cumque ambo oblata domino consecraverit, tradet sacerdoti, qui adolebit adipem super altare, pectusculum autem erit Aaron et filiorum eius. Armus quoque dexter de pacificorum hostiis cedet in primitias sacerdotis. Qui obtulerit sanguinem et adipem filiorum Aaron, ipse habebit et armum dextrum in portione sua. Pectusculum enim elevationis et armum separationis tuli a filiis Israhel de hostiis eorum pacificis, et dedi Aaron sacerdoti ac filiis eius lege perpetua ab omni populo Israhel.

Haec est unctio aaron et filiorum eius in ceremoniis domini die qua obtulit eos moyses ut sacerdotio fungerentur. et quae praecepit dari eis dominus a filiis israel religione perpetua in generationibus suis.

Ista est lex holocausti et sacrificii pro peccato atque delicto, et pro consecratione, et pacificorum victimis quas constituit dominus moysi in monte synai, quando mandavit filiis israel ut offerrent oblationes suas domino in deserto synai.

Locutusque est dominus ad moysen dicens. Tolle aaron cum filiis suis, vestes eorum et unctionis oleum, vitulum pro peccato et duos arietes, canistrum cum azimis. et congregabis omnem coetum ad ostium tabernaculi. Fecit moyses ut dominus imperaverat. congregataque omni turba ante fores ait. Iste est sermo quem iussit dominus fieri. Statimque obtulit aaron et filios eius. Cumque lavisset eos, vestivit pontificem subucula linea accingens eum balteo, et induens tunica iacinctina, et desuper humerale imposuit quod astringens cingulo aptavit rationale in quo erat doctrina et veritas. cydari quoque texit caput: et super eam contra frontem posuit laminam auream, consecratam in sanctificatione sicut praeceperat ei dominus. Tulit et unctionis oleum quo linivit tabernaculum cum omni supellectili sua. Cumque sanctificans aspersisset altare septem vicibus unxit illud et omnia vasa eius. labrumque cum basi sua sanctificavit oleo. quod fundens super caput aaron unxit eum et consecravit. filios quoque eius oblatos vestivit tunicis lineis, et cinxit balteo imposuitque mitras ut iusserat dominus. Cumque super caput eius posuissent aaron et filii eius manus suas, immolavit eum hauriens sanguinem et tincto digito tetigit cornua altaris per gyrum. Quo expiato et sanctificato fudit reliquum sanguinem ad fundamenta eius. adipem autem qui erat super vitalia et reticulum iecoris duosque renunculos cum arvinulis suis adolevit super altare vitulum cum pelle carnibus et fimo cremans extra castra sicut praeceperat dominus. Obtulit et arietem in holocaustum super cuius caput cum imposuissent aaron et filii eius manus suas immolavit eum. et fudit sanguinem eius super altare per circuitum. ipsumque arietem in frusta concidens caput eius et artus et adipem adolevit igni. lotis prius intestinis et pedibus. totumque simul arietem incendit super altare. eo quod esset holocaustum suavissimi odoris domino. sicut praeceperat ei. Obtulit et arietem secundum in consecratione sacerdotum, posuitque super caput illius aaron et filii eius manus suas. Quem cum immolasset moyses sumens de sanguine tetigit extremum auriculae dextrae aaron et pollicem manus eius dextrae, similiter et pedis. Obtulit et filios aaron. Cumque de sanguine immolati arietis tetigisset extremum auriculae singulorum dextrae et pollices manus ac pedis dextri. reliquum fudit super altare circuitu. adipem vero et caudam omnemque pinguedinem quae operit intestina, reticulumque iecoris et duos renes cum adipibus suis et armo dextro separavit. Tollens autem de canistro azimorum quod erat coram domino, panem absque fermento et collyridam conspersam oleo, laganumque posuit super adipes, et armum dextrum separavit. tradens simul omnia aaron et filiis eius. Qui postquam levaverunt ea coram domino rursum suscepta de manibus eorum adolevit super altare holocausti. eo quod consecrationis esset oblatio in odorem suavitatis sacrificii domino. Tulitque et pectusculum elevans illud coram domino de ariete consecrationis in partem suam. sicut praeceperat dominus. Assumensque unguentum et sanguinem qui erat in altari aspersit super aaron et vestimenta eius. et super filios eius et vestimenta eorum. Cumque sanctificasset eos in vestitu suo. praecepit eis dicens. Coquite carnes ante fores tabernaculi et ibi comedite eas. Panes quoque consecrationis edite qui positi sunt in canistro. sicut praecepit mihi dominus dicens. Aaron et filii eius comedent eos: quicquid autem reliquum fuerit de carne et panibus, ignis absumet. De ostio quoque tabernaculi non exibitis septem diebus. usque ad diem quo complebitur tempus consecrationis vestrae. Septem enim diebus finitur consecratio. sicut et in praesentiarum factum est, ut ritus sacrificii compleretur. Die ac nocte manebitis in tabernaculo observantes custodias domini ne moriamini. Sic enim mihi praeceptum est.

Feceruntque aaron et filii eius cuncta quae locutus est dominus per manum moysi. Facto autem octavo die vocavit moyses aaron et filios eius, et maiores natu israel, dixitque ad aaron. Tolle de armento vitulum et arietem in holocaustum utrosque immaculatos et offer illos coram domino. Et ad filios israel loqueris. Tollite hyrcum pro peccato et vitulum atque agnum anniculos et sine macula in holocaustum. bovem et arietem pro pacificis et immolate eos coram domino in sacrificio singulorum, similam oleo conspersam offerentes. Hodie enim dominus apparebit vobis. Tulerunt ergo cuncta quae iusserat moyses ad ostium tabernaculi. Ubi cum staret omnis multitudo. ait moyses. Iste est sermo quem praecepit dominus. Facite et apparebit vobis gloria domini. Et dixit ad aaron. Accede ad altare et immola pro peccato tuo. offer holocaustum et deprecare pro te et pro populo. Cumque mactaveris hostiam populi, ora pro eo sicut praecepit dominus. Statimque accedens aaron ad altare immolavit vitulum pro peccato suo. cuius sanguinem obtulerunt ei filii sui in quo tinguens digitum tetigit cornua altaris, et fudit residuum ad basim eius. adipemque et renunculos ac reticulum iecoris quae sunt pro peccato adolevit super altare sicut praeceperat dominus moysi. carnes vero et pellem eius extra castra combussit igni. Immolavit et holocausti victimam. obtuleruntque ei filii sui sanguinem eius, quem fudit per altaris circuitum. Ipsam etiam hostiam in frusta concisam cum capite et membris singulis obtulerunt. Quae omnia super altare cremavit igni, lotis prius aqua intestinis et pedibus. Et pro peccato populi offerens mactavit hyrcum, expiatoque altari fecit holocaustum addens in sacrificio libamenta quae pariter offeruntur et adolens ea super altare absque ceremoniis holocausti matutini. Immolavit et bovem atque arietem. hostias pacificas populi. Obtuleruntque ei filii sui sanguinem quem fudit super altare in circuitum. adipes autem bovis et caudam arietis renunculosque cum adipibus suis et reticulum iecoris posuerunt super pectora. Cumque cremati essent adipes in altari, pectora eorum et armos dextros separavit aaron elevans coram domino, sicut praeceperat moyses. Et extendens manus contra populum benedixit eis. Sicque completis hostiis et holocaustis pro peccato et pacificis descendit. Ingressi autem moyses et aaron tabernaculum testimonii et deinceps egressi benedixerunt populo.

Apparuitque gloria domini omni multitudini. et ecce egressus ignis a domino devoravit holocaustum et adipes qui erant super altare. Quod cum vidissent turbae laudaverunt dominum, ruentes in facies suas. Arreptisque nadab et abiu filii aaron thuribulis suis posuerunt ignem et incensum desuper offerentes coram domino ignem alienum quod eis praeceptum non erat. Egressusque ignis a domino devoravit eos, et mortui sunt coram domino. Dixitque moyses ad aaron. Hoc est quod locutus est dominus. Sanctificabor in his qui appropinquant mihi, et in conspectu omnis populi glorificabor. Quod audiens tacuit aaron. Vocatis autem moyses misael et elsaphan filios oziel patrui aaron, ait ad illos.

Ite tollite fratres vestros de conspectu sanctuarii, et asportate extra castra. Confestimque pergentes tulerunt eos sicut iacebant vestitos lineis tunicis, et eiecerunt foras sicut eis imperatum fuerat. Locutusque est moyses ad aaron et ad eleazar et ad ithamar filios eius dicens. Capita vestra nolite nudare, et vestimenta nolite scindere ne forte moriamini: et super omnem coetum oriatur indignatio. Fratres vestri et omnis domus israel plangant incendium quod dominus suscitavit. vos autem non egrediemini fores tabernaculi. alioquin peribitis. Oleum quippe sanctae unctionis est super vos. Qui fecerunt omnia iuxta praeceptum moysi.

Dixit quoque dominus ad aaron. Vinum et omne quod inebriari potest non bibetis tu et filii tui quando intratis tabernaculum testimonii ne moriamini quia praeceptum est sempiternum in generationes vestras. et ut habeatis scientiam discernendi inter sanctum et prophanum inter pollutum et mundum. doceatisque filios israel omnia legitima mea quae locutus est dominus ad eos per manum moysi. Locutusque est moyses ad aaron et ad eleazar atque ithamar filios eius qui residui erant. Tollite sacrificium quod remansit de oblatione domini, et comedite illud absque fermento iuxta altare quia sanctum sanctorum est. Comedetis autem in loco sancto quod datum est tibi et filiis tuis de oblationibus domini sicut praeceptum est mihi. Pectusculum quoque quod oblatum est et armum qui separatus est comedes in loco mundissimo tu et filii tui ac filiae tuae tecum. Tibi enim ac liberis tuis reposita sunt de hostiis salutaribus filiorum israel eo quod armum et pectus et adipes qui cremantur in altari elevaverunt coram domino, et pertineant ad te et ad filios tuos lege perpetua sicut praecepit dominus. Inter haec hyrcum qui oblatus fuerat pro peccato cum quaereret moyses exustum invenit. Iratusque contra eleazar et ithamar filios aaron qui remanserant ait. Cur non comedistis hostiam pro peccato in loco sancto quae sancta sanctorum est, et data est vobis ut portetis iniquitatem multitudinis et rogetis pro ea in conspectu domini, praesertim cum de sanguine illius non sit illatum intra sancta, et comedere eam debueritis in sanctuario sicut praeceptum est mihi. Respondit aaron. Oblata est hodie victima pro peccato et holocaustum coram domino. mihi autem accidit quod vides. Quomodo potui comedere eam aut placere domino in ceremoniis mente lugubri. Quod cum audisset moyses, recepit satisfactionem.

Locutusque est dominus ad moysen et aaron dicens. Dicite filiis israel. Custodite omnia quae praecepi vobis ut sint munda. Haec sunt animalia quae comedere debetis de cunctis animantibus terrae. Omne quod habet divisam ungulam et ruminat in pecoribus comedetis. Quicquid autem ruminat quidem et habet ungulam sed non dividit eam, sicut camelus et cetera, non comedetis illud, et inter immunda reputabitis. Cyrogrillus qui ruminat ungulamque non dividit immundus est. Lepus quoque nam et ipse ruminat sed ungulam non dividit. Et sus qui cum ungulam dividat non ruminat. Horum carnibus non vescemini, nec cadavera contingetis quia immunda sunt vobis. Haec sunt quae gignuntur in aquis et vesci licitum est. Omne quod habet pennulas et squamas tam in mari quam in fluminibus et stagnis comedetis. quicquid autem pennulas et squamas non habet, eorum quae in aquis moventur et vivunt, abhominabile vobis et execrandum erit. Carnes eorum non comedetis, et morticina vitabitis. Cuncta quae non habent pinnulas et squamas in aquis polluta erunt. Haec sunt quae de avibus comedere non debetis, et vitanda sunt vobis. Aquilam et grifem et aleetum, milvum ac vulturem iuxta genus suum, et omne corvini generis in similitudinem suam, strutionem et noctuam et larum et accipitrem iuxta genus suum. bubonem et mergulum et ibin. et cignum et onocrotalum et porphirionem. herodionem et caradrium iuxta genus suum. upupam quoque et vespertilionem. Omne de volucribus quod graditur super quattuor pedes abhominabile erit vobis. Quicquid autem ambulat quidem super quattuor pedes sed habet longiora retro crura per quae salit super terram comedere debetis, ut est bruchus in genere suo et attacus atque ophiomachus ac locusta singula iuxta genus suum. Quicquid autem de volucribus habet quattuor tantum pedes execrabile erit vobis. et quicumque morticina eorum tetigerit polluetur, et erit immundus usque ad vesperum. Et si necesse fuerit ut portet quippiam horum mortuum, lavabit vestimenta sua et immundus erit usque ad solis occasum. Omne animal quod habet quidem ungulam sed non dividit eam nec ruminat immundum erit, et qui tetigerit illud contaminabitur. Quod ambulat super manus ex cunctis animantibus quae incedunt quadrupedia, immundum erit. Qui tetigerit morticina eorum polluetur usque ad vesperam. et qui portaverit huiuscemodi cadavera lavabit vestimenta sua et immundus erit usque ad vesperam, quia haec omnia immunda sunt vobis. Haec quoque inter polluta reputabuntur de his quae moventur in terra. mustela et mus et corcodrillus singula iuxta genus suum, migale et cameleon et stellio ac lacerta et talpa. Omnia haec immunda sunt. Qui tetigerit morticina eorum immundus erit usque ad vesperam. et super quod ceciderit quicquam de morticinis eorum polluetur tam vas ligneum et vestimentum quam pelles et cilicia. et in quocumque fit opus, tinguentur aqua et polluta erunt usque ad vesperam. et sic postea mundabuntur. Vas autem fictile in quod horum quicquam intro ceciderit polluetur, et ideo frangendum est. Omnis cibus quem comedetis si fusa fuerit super eum aqua immundus erit. et omne liquens quod bibitur de universo vase quod immundum erit. et quicquid de morticinis istiusmodi ceciderit super illud immundum erit. sive clibani, sive chytropodes destruentur, et immundi erunt. Fontes vero et cisternae et omnis aquarum congregatio munda erit. Qui morticinum eorum tetigerit polluetur. Si ceciderit super sementem non polluet eam. Si autem quispiam aqua sementem perfuderit, et postea morticinis tacta fuerit, illico polluetur. Si mortuum fuerit animal quod licet vobis comedere, qui cadaver eius tetigerit immundus erit usque ad vesperum. Et qui comederit ex eo quippiam sive portaverit, lavabit vestimenta sua, et immundus erit usque ad vesperum. Omne quod reptat super terram abhominabile erit nec assumetur in cibum. Quicquid super pectus quadrupes graditur, et multos habet pedes, sive per humum trahitur non comedetis, quia abhominabile est vobis. Nolite contaminare animas vestras, nec tangatis quicquam eorum ne immundi sitis. Ego enim sum dominus deus vester. Sancti estote quia ego sanctus sum. ne polluatis animas vestras in omni reptili quod movetur in terra. Ego enim sum dominus qui eduxi vos de terra egypti ut essem vobis in deum. Sancti eritis quia ego sanctus sum. Ista est lex animantium ac volucrum et omnis animae viventis quae movetur in aqua et reptat in terra, ut differentias noveritis mundi et immundi, et sciatis quid comedere et respuere debeatis.

Locutus est dominus ad moysen dicens. Loquere filiis israel et dices ad eos. Mulier si suscepto semine pepererit masculum immunda erit septem diebus iuxta dies separationis menstruae. et die octavo circumcidetur infantulus. Ipsa vero triginta tribus diebus manebit in sanguine purificationis suae. Omne sanctum non tanget, nec ingredietur sanctuarium donec impleantur dies purgationis eius. Sin autem feminam pepererit immunda erit duabus ebdomadibus iuxta ritum fluxus menstruae et

sexaginta ac sex diebus manebit in sanguine purificationis sue. Cumque expleti fuerint dies purificationis eius, pro filio sive filia deferet agnum anniculum in holocaustum et pullum columbe sive turturem pro peccato ad ostium tabernaculi testimonii, et tradet sacerdoti. Qui offeret illam coram domino et rogabit pro ea, et sic mundabitur a profluvio sanguinis sui. Ista est lex parturientis masculum et feminam. Quod si non invenerit manus eius nec potuerit offerre agnum, sumet duos turtures vel duos pullos columbe, unum in holocaustum et alterum pro peccato. orabitque pro ea sacerdos et sic mundabitur.

Locutusque est dominus ad Moysen et Aaron dicens. Homo in cuius carne et cute ortus fuerit diversus color sive pustula aut quasi lucens quippiam, id est plaga lepre, adducetur ad Aaron sacerdotem, vel ad unum quemlibet filiorum eius. Qui cum viderit lepram in cute et pilos in album mutatos colorem, ipsamque speciem lepre humiliorem cute et carne reliqua, plaga lepre est, et ad arbitrium eius separabitur. Sin autem lucens candor fuerit in cute nec humilior carne reliqua, et pili coloris pristini, recludet eum sacerdos coloris causa septem diebus, et considerabit die septimo si sic mundatur. Et siquidem lepra ultra non creverit nec transierit in cute priores terminos, rursum includet eum septem diebus aliis, et die septimo contemplabitur. Si obscurior fuerit lepra et non creverit in cute, mundabit eum quia scabies est. lavabitque homo vestimenta sua, et mundus erit. Quod si postquam a sacerdote visus fuerit et redditus est munditie, iterum lepra creverit, adducetur ad eum, et inmunditie condempnabitur.

Plaga lepre si fuerit in homine, adducetur ad sacerdotem et videbit eum. Cumque color albus in cute fuerit et capillorum mutaverit aspectum, ipsa quoque caro viva apparuerit, lepra vetustissima iudicabitur atque inolita cuti. Contaminabit itaque eum sacerdos et non recludet, quia perspicue inmunditie est. Sin autem effloruerit discurrens lepra in cute et operuerit omnem carnem a capite usque ad pedes quicquid sub aspectum oculorum cadit, considerabit eum sacerdos et teneri eum lepra mundissima iudicabit, eo quod omnis in candorem versa sit, et idcirco homo mundus erit. Quando autem caro vivens in eo apparuerit, tunc sacerdotis iudicio polluetur et inter inmundos reputabitur. Caro enim viva si lepra aspergitur inmunda est. Quod si rursum versa fuerit in alborem et totum hominem operuerit, considerabit eum sacerdos et mundum esse decernet. Caro et cutis in qua ulcus natum est et sanatum, et in loco ulceris cicatrix apparuerit alba sive subrufa, adducetur homo ad sacerdotem. Qui cum viderit locum lepre humiliorem carne reliqua et pilos versos in candorem, contaminabit eum. Plaga enim lepre orta est in ulcere. Quod si pilus coloris est pristini et cicatrix subobscura et vicina carne non est humilior, recludet eum septem diebus. Et siquidem creverit, adiudicabit eum lepre. Sin autem steterit in loco suo, ulceris est cicatrix, et homo mundus erit. Caro autem et cutis quam ignis exusserit et sanata albam sive rufam habuerit cicatricem, considerabit eam sacerdos, et ecce versa est in alborem et locus eius reliqua cute humilior, contaminabit eum, quia plaga lepre in cicatrice orta est. Quod si pilorum color non fuerit inmutatus nec humilior plaga carne reliqua, et ipsa lepre species subobscura, recludet eum septem diebus, et die septimo contemplabitur. Si creverit in cute lepra, contaminabit eum. Sin autem in loco suo candor steterit non satis clarus, plaga combustionis est, et idcirco mundabitur, quia cicatrix est combusture. Vir sive mulier cuius in capite vel barba germinaverit lepra, videbit eum sacerdos. Et siquidem humilior fuerit locus carne reliqua et capillus flavus solitoque subtilior, contaminabit eos, quia lepra capitis ac barbe est. Sin autem viderit locum macule equalem vicine carni et capillum nigrum, recludet eum septem diebus, et die septimo intuebitur. Si non creverit macula et capillus sui coloris est et locus plage carni relique equalis, radetur homo absque loco macule, et includetur septem diebus aliis. Si die septimo visa fuerit stetisse plaga in loco suo nec humilior carne reliqua, mundabit eum, lotisque vestibus mundus erit. Sin autem post emundationem rursus creverit macula in cute, non querat amplius utrum capillus in flavum colorem sit commutatus, quia aperte inmundus est. Porro si steterit macula et capilli nigri fuerint, noverit hominem esse sanatum, et confidenter eum pronuntiet esse mundum. Vir sive mulier in cuius cute candor apparuerit, intuebitur eos sacerdos. Si deprehenderit subobscurum alborem lucere in cute, sciat non esse lepram sed maculam coloris candidi, et hominem mundum. Vir de cuius capite capilli fluunt calvus et mundus est. Et si a fronte ceciderint pili, recalvaster et mundus est. Sin autem in calvitio sive in recalvatione albus vel rufus color fuerit exortus, et hoc sacerdos viderit, condempnabit eum haud dubie lepre que orta est in calvitio. Quicumque ergo maculatus fuerit lepra et separatus est ad arbitrium sacerdotis, habebit vestimenta dissuta, caput nudum, os veste contectum, contaminatum ac sordidum se clamabit. Omni tempore quo leprosus est et inmundus, solus habitabit extra castra. Vestis lanea sive linea que lepram habuerit in stamine atque subtemine, aut certe pellis vel quicquid ex pelle confectum est, si alba vel rufa macula fuerit infecta, lepra reputabitur ostendeturque sacerdoti. Qui consideratam recludet septem diebus, et die septimo rursus aspiciens, si deprehenderit crevisse, lepra perseverans est; pollutum iudicabit vestimentum et omne in quo fuerit inventa, et idcirco comburetur flammis. Quod si eam viderit non crevisse, precipiet et lavabitur id in quo lepra est, recludetque illud septem diebus aliis. Et cum viderit faciem quidem pristinam non reversam nec tamen crevisse lepram, inmundum iudicabit et igne comburet, eo quod infusa sit in superficie vestimenti vel per totum lepra. Sin autem obscurior fuerit locus lepre postquam vestis est lota, abrumpet eum et a solido dividet. Quod si ultra apparuerit in his locis que prius inmaculata erant, lepra volatilis et vaga debet igne comburi. Si cessaverit, lavabit aqua ea que pura sunt secundo, et munda erunt. Ista est lex lepre vestimenti lanei et linei, staminis atque subteminis, omnisque supellectilis pellicee, quomodo mundari debeat vel contaminari.

Locutusque est dominus ad Moysen dicens. Hic est ritus leprosi quando mundandus est. Adducetur ad sacerdotem, qui egressus e castris cum invenerit lepram esse mundatam, precipiet ei qui purificatur ut offerat pro se duos passeres vivos quibus vesci licitum est, et lignum cedrinum vermiculumque et hysopum. Et unum ex passeribus immolari iubebit in vase fictili super aquas viventes, alium autem vivum cum ligno cedrino et cocco et hysopo tinguet in sanguine passeris immolati, quo asperget illum qui mundandus est septies, ut iure purgetur. Et dimittet passerem vivum ut in agrum avolet. Cumque laverit homo vestimenta sua, radet omnes pilos corporis, et lavabitur aqua; purificatusque ingredietur castra, ita dumtaxat ut maneat extra tabernaculum suum septem diebus, et die septimo radet capillos capitis, barbamque et supercilia ac totius corporis pilos, et lotis rursum vestibus et corpore, die octavo assumet duos agnos inmaculatos et

Ovem anniculam absque macula, et tres decimas simile in sacrificium que conspersa sit oleo, et seorsum olei sextarium. Cumque sacerdos purificans hominem statuerit eum et hec omnia coram domino in ostio tabernaculi testimonii, tollet agnum et offeret eum pro delicto, oleique sextarium. Et oblatis ante dominum omnibus, immolabit agnum ubi immolari solet hostia pro peccato et holocaustum, id est in loco sancto. Sicut enim pro peccato ita et pro delicto ad sacerdotem pertinet hostia. Sancta sanctorum est. Assumensque sacerdos de sanguine hostie que immolata est pro delicto, ponet super extremum auricule dextre eius qui mundatur et super pollices manus dextre et pedis, et de olei sextario mittet in manum suam sinistram, tinguetque digitum dextrum in eo, et asperget septies coram domino. Quod autem reliquum est olei in leva manu fundet super extremum auricule dextre eius qui mundatur et super pollices manus et pedis dextri, et super sanguinem qui fusus est pro delicto, et super caput eius. Rogabitque pro eo coram domino, et faciet sacrificium pro peccato. Tunc immolabit holocaustum et ponet illud in altari cum libamentis suis, et homo rite mundabitur. Quod si pauper est et non potest manus eius invenire que dicta sunt, sumet agnum pro delicto ad oblationem ut roget pro eo sacerdos, decimamque partem simile conspersae oleo in sacrificium, et olei sextarium, duosque turtures sive duos pullos columbe, quorum unus sit pro peccato et alter in holocaustum, offeretque ea die octavo purificationis sue sacerdoti ad ostium tabernaculi testimonii coram domino. Qui suscipiens agnum pro delicto et sextarium olei levabit simul. Immolatoque agno de sanguine eius ponet super extremum auricule dextre illius qui mundatur, et super pollices manus eius et pedis dextri. Olei vero partem mittet in manum suam sinistram, in quo tinguens digitum dextre manus asperget septies coram domino. Tangetque extremum auricule dextre eius qui mundatur et pollices manus ac pedis dextri in loco sanguinis qui effusus est pro delicto. Reliquam autem partem olei que est in sinistra manu mittet super caput purificati, ut placet pro eo dominum. Et turturem sive pullum columbe offeret, unum pro delicto et alterum in holocaustum cum libamentis suis. Hoc est sacrificium leprosi qui habere omnia non potest in emundationem sui.

Locutusque est dominus ad Moysen et Aaron dicens. Cum ingressi fueritis terram Chanaan quam ego dabo vobis in possessionem, si fuerit plaga lepre in edibus, ibit cuius est domus nuntians sacerdoti et dicens: Quasi plaga lepre videtur mihi esse in domo mea. At ille precipiet ut efferant universa de domo priusquam ingrediatur eam et videat utrum leprosa sit, ne inmunda fiant omnia que in domo sunt. Intrabitque postea ut consideret domus lepram, et cum viderit in parietibus illius quasi valliculas pallore sive rubore deformes et humiliores superficie reliqua, egredietur ostium domus et statim claudet eam septem diebus. Reversusque die septimo considerabit eam. Si invenerit crevisse lepram, iubebit erui lapides in quibus lepra est et proici eos extra civitatem in locum inmundum, domum autem ipsam radi intrinsecus per circuitum, et spargi pulverem rasure extra urbem in locum inmundum, lapidesque alios reponi pro his qui ablati fuerint, et luto alio liniri domum. Sin autem postquam eruti sunt lapides et pulvis erasus et alia terra lita, ingressus sacerdos viderit reversam lepram et parietes aspersos maculis, lepra est perseverans, et inmunda domus. Quam statim destruent, et lapides eius ac ligna atque universum pulverem proicient extra oppidum in locum inmundum. Qui intraverit domum quando clausa est, inmundus erit usque ad vesperum, et qui dormierit in ea et comederit quippiam, lavabit vestimenta sua. Quod si introiens sacerdos viderit lepram non crevisse in domo postquam denuo lita fuerit, purificabit eam reddita sanitate. Et in purificationem eius sumet duos passeres, lignumque cedrinum et vermiculum atque hysopum, et immolato uno passere in vase fictili super aquas vivas, tollet lignum cedrinum et hysopum et coccum et passerem vivum, et tinguet omnia in sanguine passeris immolati atque in aquis viventibus, et asperget domum septies, purificabitque eam tam in sanguine passeris quam in aquis viventibus, et in passere vivo lignoque cedrino et hysopo atque vermiculo. Cumque dimiserit passerem avolare in agrum libere, orabit pro domo, et iure mundabitur. Ista est lex omnis lepre et percussure, lepre vestium et domorum, cicatricum et erumpentium papularum, lucentis macule et in varias species coloribus inmutatis, ut possit sciri quo tempore mundum quid vel inmundum sit.

Locutusque est dominus ad Moysen et ad Aaron dicens. Loquimini filiis Israel et dicite eis: Vir qui patitur fluxum seminis inmundus erit. Et tunc iudicabitur huic vitio subiacere cum per momenta singula adheserit carni illius atque concreverit fedus humor. Omne stratum in quo dormierit inmundum erit, et ubicumque sederit. Si quis hominum tetigerit lectum eius, lavabit vestimenta sua, et ipse lotus aqua inmundus erit usque ad vesperum. Si sederit ubi ille sederat, lavabit vestimenta sua, et lotus aqua inmundus erit usque ad vesperum. Qui tetigerit carnem eius, lavabit vestimenta sua, et ipse lotus aqua inmundus erit usque ad vesperum. Si salivam huiuscemodi homo iecerit super eum qui mundus est, lavabit vestimenta sua, et lotus aqua inmundus erit usque ad vesperum. Sagma super quod sederit inmundum erit, et quicquid sub eo fuerit qui fluxum seminis patitur pollutum erit usque ad vesperum. Qui portaverit horum aliquid, lavabit vestem suam, et ipse lotus aqua inmundus erit usque ad vesperum. Omnis quem tetigerit qui talis est non lotis ante manibus, lavabit vestimenta sua, et lotus aqua inmundus erit usque ad vesperum. Vas fictile quod tetigerit confringetur, vas autem ligneum lavabitur aqua. Si sanatus fuerit homo qui huiuscemodi sustinet passionem, numerabit septem dies post emundationem sui, et lotis vestibus et toto corpore in aquis viventibus erit mundus. Die autem octavo sumet duos turtures aut duos pullos columbe, et veniet in conspectu domini ad ostium tabernaculi testimonii, dabitque eos sacerdoti. Qui faciet unum pro peccato et alterum in holocaustum, rogabitque pro eo coram domino ut emundetur a fluxu seminis sui. Vir de quo egreditur semen coitus lavabit aqua omne corpus suum, et inmundus erit usque ad vesperum. Vestem et pellem quam habuerit lavabit aqua, et inmunda erit usque ad vesperum. Mulier cum qua coierit lavabitur aqua, et inmunda erit usque ad vesperum.

Mulier que redeunte mense patitur fluxum sanguinis, septem diebus separabitur. Omnis qui tetigerit eam inmundus erit usque ad vesperum, et in quo dormierit vel sederit diebus separationis sue polluetur. Qui tetigerit lectum eius, lavabit vestimenta sua, et ipse lotus aqua inmundus erit usque ad vesperum. Omne vas super quod illa sederit quisquis attigerit, lavabit vestimenta sua, et ipse lotus aqua polluetur usque ad vesperum. Si coierit cum ea vir tempore sanguinis menstrualis, inmundus erit septem diebus, et omne stratum in quo dormierit polluetur. Mulier que patitur multis diebus fluxum sang

nis non in tempore menstruali uel que post menstruum sanguinē fluere n̄ cessat. quamdiu huic subiacebit passioni, inmunda erit quasi sit in tempore menstruo. Omne stratum in quo dormierit & uas in quo sederit pollutum erit. Quicumq; tetigerit ea. lauabit uestimenta sua. & ipse lotus aqua inmundus erit usq; ad uesperam. Si steterit sanguis & fluere cessauerit. numerabit septē dies purificationis sue. & octauo die offeret p se sacerdoti duos turtures uel duos pullos columbe. ad ostium tabnaculi testimonii. Qui unū faciet p peccato. alterumq; in holocaustum. Rogabitq; p ea coram domino. & p fluxu inmunditie eius.

Docebitis ergo filios isrt ut caueant inmunditiam. & n̄ moriantur in sordib; suis cum polluerint tabnaculum meū qd int eos ē. Ista est lex eius qui patitur fluxum seminis & qui polluitur coitu. & que menstruis temporib; separatur. t que iugi fluit sanguine. & hominis qui dormierit cum ea.

Locutus est dns ad moysen post mortē duor filior aaron. qn̄do offerentes ignē alienum interfecti sunt. & pcepit ei dicens. Loquere ad aaron frem tuum. ne omni tempore ingrediatur sanctuariū qd ē intra uelum coram ppitiatorio quo tegitur archa ut n̄ moriatur. quia in nube apparebo sup oraculum. nisi hec ante fecerit. Vitulū offeret p peccato. & arietem in holocaustum. Tunica linea uestietur. feminalib; lineis uerenda celabit. Accingetur zona linea. cydarim lineam imponet capiti. Hec enim uestimenta sc̄a sunt. Quib; cunctis cum lotus fuerit induetur. Suscipietq; ab uniuersa multitudine filior isrt duos hyrcos p peccato. & unū arietem in holocaustum. Cumq; obtulerit uitulum & orauerit p se & p domo sua. duosq; hyrcos stare faciet coram dno in ostio tabnaculi testimonii. mittens sup utrumq; sortē una dno & alteram capro emissario. Cuius sors exierit domino. offeret illū p peccato. Cuius aūt in caprū emissarium. statuet eum uiuū corā domino. ut fundat preces sup eum. & emittat illū in solitudinē. His rite celebratis offeret uitulum. & rogans p se & domo sua immolabit eum. Assumptoq; thuribulo qd de prunis altaris impleuerat. & hauriens manu compositum thymiama & incensum ultra uelum intrabit in sca. & positis sup ignem aromatib; nebula eor & uapor operiat oraculum qd est sup testimonium & n̄ moriatur. Tollet qq; de sanguine uituli & aspget digito septies contra ppitiatorium ad orientē. Cumq; mactauerit hyrcum p peccato ppli. inferet sanguinē ei intra uelum. sic pceptum ē de sanguine uituli. & aspgat e regione oraculi. & expiet scuarium ab inmunditiis filior isrt. & a puaricationib; eor cunctisq; peccatis. Iuxta hunc ritum faciet tabnaculo testimonii qd fixum ē inter eos in medio sordium habitationis eor. Nullus hominum sit in tabnaculo quando pontifex ingreditur tabnaculum ut roget p se & p domo sua. & p uniuso cetu isrl donec egrediatur. Cum aūt exierit ad altare qd est coram dno. oret p se & sumptū sanguinē uituli atq; hyrci. fundat sup cornua eius p girum. aspgensq; digito septies expiet & scificet illud ab inmunditiis filior isrt. Postquam emundauerit scuarium & tabnaculum & altare. tunc offerat hyrcū uiuentē. & posita utraq; manu sup caput ei. confiteatur omīs iniquitates filior isrt. & uniusa delicta atq; peccata eor. Que p cans capiti eius. emittet illum p hominē paratum in desertum. Cumq; portauerit hyrcus omīs iniquitates eor in terram solitariam & dimissus fuerit in deserto. reuertetur aaron in tabnaculum testimonii. & depositis uestib; quib; prius indutus erat. cū intraret scuarium. relictisq; ibi lauabit carnē suā in loco sco. & induetur uestimentis suis. Et postquam egressus obtulerit holocaustum suum. ac plebis. rogabit tam p se quam p ppło. & adipem qui oblatus ē p peccatis. adolebit sup altare. Ille uero qui dimiserit caprū emissarium. lauabit uestimenta sua & corpus aqua. & sic ingredietur in castra. Vitulum aūt & hyrcum qui p peccato fuerant immolati. & quor sanguis illatus est in scuario ut expiatio compleretur. asportabunt foras castra. & comburent igni tam pelles quam carnes eor & fimum. Et quicumq; combusserit ea. lauabit uestimenta sua & carnē aqua. & sic ingredietur in castra. Eritq; h̄ uob legitimū sempiternum. Mense septimo decimo die mensis affligetis animas uras. nullumq; facietis opus siue indigena siue aduena qui pegrinatur int uos. In hac die expiatio erit uri. atq; mundatio ab omnib; peccatis uris. corā dno mundabimini. Sabbatū enim requietionis est. & affligetis animas uras religione ppetua. Expiabit autem sacerdos qui unctus fuerit. cuius initiate sunt manus ut sacerdotio fungatur p patre suo. indueturq; stola linea & uestib; scis. & expiabit scuarium & tabnaculum testimonii atq; altare. sacerdotes qq; & uniusum pplm. eritq; hoc legitimū sempiternū. Ut oretis p filiis isrt. & p cunctis peccatis eor semel in anno. Fecit igitur ut preceperat dominus moysi.

Et locutus ē dns ad moysen dicens. Loquere aaron & filiis eius. & cunctis filiis isrt. & dices ad eos. Iste est sermo quem mandauit dominus dicens. Homo quilibet de domo isrt si occiderit bouem aut ouem. siue capram in castris t extra castra. & n̄ obtulerit ad ostium tabnaculi oblationē dno. sanguinis reus erit. quasi sanguinē fuderit. sic peribit de ppło suo. Ideo offerre debent sacerdoti filii isrt hostias suas quas occidunt in agro ut scificentur dno ante ostium tabnaculi testimonii. & immolent eas hostias pacificas domino. Fundetq; sacerdos sanguinē sup altare dni ad ostiū tabnaculi testimonii. & adolebit adipē in odore suauitatis dno. Et nequaquam ultra immolabunt hostias suas demonib; cū quib; fornicati sunt. Legitimū sempiternum erit illis. & posteris eor. Et ad ipsos dices. Homo de domo isrt & de aduenis qui pegrinantur apud uos. qui obtulerit holocaustum siue uictimā. & ad ostium tabnaculi testimonii n̄ adduxerit eam ut offeratur domino. interibit de ppło suo. Homo quilibet de domo isrt & de aduenis qui pegrinantur int eos. si comederit sanguinē. obfirmabo faciē meam contra animā illius et disperdā eā de ppło suo. quia anima carnis in sanguine ē. Et ego dedi illum uob ut sup altare in eo expietis p animab; uris. & sanguis p anime piaculo sit. Idcirco dixi filiis isrt. Omnis anima ex uob n̄ comedet sanguinem. nec ex aduenis qui pegrinantur int uos. Homo quicumq; de filiis isrt & de aduenis qui pegrinantur apud uos. si uenatione aut aucupio ceperit feram t auē quib; uesci licitum ē. fundat sanguinē ei. & operiat illum tra. Anima enī omīs carnis i sanguine ē. unde dixi filiis isrt. Sanguinē uniuse carnis n̄ comedetis. quia aīa carnis in sanguine est. Et qui comederit illum interibit. Anima que comederit morticinū t captū a bestia tā de indigenis quam de aduenis lauabit uestimenta sua & semet ipsum aqua. & contaminatus erit usq; ad uespam. & hoc ordine mundus fiet.

Locutus est dns ad moysen dicens. Loquere filiis isrt & dices ad eos. Ego sum dns ds ur. Iuxta consuetudinē terre egypti in qua habitastis n̄ facietis. & iuxta morē regionis chanaan ad quam ego introducturus sum uos n̄ agetis. nec in legitimis eor ambulabitis. facietisq; iudicia mea & pcepta seruabitis. & ambulabitis in eis. Ego sum dns ds ur. Custodite leges meas atq; iudicia. que faciens homo uiuet in eis. Ego dns. Omnis homo ad pximā sanguinis sui n̄ accedet. ut reuelet turpitudinē eius. Ego dominus. Turpitudinem patris tui. & turpitudinē matris tue n̄ discoperies. Mater tua ē. non reuelabis turpitudinē eius. Turpitudinē uxoris patris tui n̄ discoperies. Turpitudo enim patris tui est. Turpitudinē sororis tue ex patre siue ex matre que domi uel foris genita ē non reuelabis. Turpitudinem filie filii tui uel neptis ex filia n̄ reuelabis. quia turpitudo tua est. Turpitudinē uxoris filie patris tui quā peperit patri tuo & est soror tua n̄ reuelabis. Turpitudinē sororis patris tui n̄ discoperies. quia caro est patris tui. Turpitudinē sororis matris tue n̄ reuelabis. eo qd caro sit matris tue. Turpitudinē patrui tui n̄ reuelabis. nec accedas ad uxorem eius. que affinitate coniungitur. Turpitudinē nurus tue n̄ reuelabis quia uxor filii tui est. nec discoperies ignominiā eius. Turpitudinē uxoris fris tui non discoperies nec reuelabis ignominiā eius. quia turpitudo fris tui est. Turpitudinē uxoris tue. & filie eius non reuelabis. Filiam filii ei. & filiā filie eius non sumes ut reueles ignominiā eius. quia caro illius sunt. & talis coitus incestus est. Sororem uxoris tue in pelicatum illi non accipies nec reuelabis ignominiā ei. adhuc illa uiuente. Ad mulierem que patitur menstrua non accedes. nec reuelabis feditatē eius. Cum uxore pximi tui n̄ coibis. nec seminis commixtione maculaberis. De semine tuo n̄ dabis ut consecretur ydolo moloch neq; polluet nomen dei tui. Ego dns. Cum masculo n̄ commiscearis coitu femineo. quia abhominatio ē. Cum omni pecore n̄ coibis. nec maculaberis cum eo. Mulier n̄ succumbet iumento nec miscebitur ei quia scelus ē. Ne polluamini in omnib; his in quib; contaminate sunt uniuse gentes quas ego eiciam ante conspectum urm & quib; polluta ē tra. cuius ego scelera uisitabo. & euomat habitatores suos. Custodite legitima mea atq; iudicia. & n̄ faciatis ex omnib; abhominationib; istis tam indigena quam colonus qui pegrinatur apud uos. Omnes enim execrationes istas fecerunt accole tre qui fuerunt ante uos. & polluerunt eam. Cauete ergo ne & uos similiter euomat cū paria feceritis. sicut euomuit gentē que fuit ante uos. Omnis anima que fecerit de abhominationib; his quippiā peribit de ppło suo. Custodite mandata mea & nolite facere que fecerunt hi qui fuerunt ante uos. & ne polluamini in eis. Ego dns ds ur.

Locutusq; est dominus ad moysen dicens. Loquere ad omnē cetum filior isrt. & dices ad eos. Sci estote. quia ego scs sum dns ds ur. Unusquisq; matrē suā. & patrē suum timeat. Sabbata mea custodite. ego dominus ds ur. Nolite conuerti ad ydola nec deos conflatiles faciatis uob. Ego dns ds ur. Si immolaueritis hostiā pacificor dno. ut sit placabilis. eo die quo fuerit immolata. comedetis eā & die altero. Quicqd aūt residuū fuerit i diē tertium. igni comburetis. Si quis post biduū comederit ex ea p fanus erit & impietatis reus portabit iniquitatē suā. quia scm domini polluit. & peribit anima illius de ppło suo.

Cum messueritis segetes tre non tondebitis usq; ad solum supficiē tre. nec remanentes spicas colliges. neq; in uinea tua racemos & grana decidentia congregabis. sed paupib; & pegrinis capienda dimittes. Ego dns ds ur. Non facietis furtum. nec mentiemini nec decipiat unusqsq; pximum suum. Non piurabis i nomē meo. nec polluet nomen dei tui. Ego dns. Non facies calumniā pximo tuo. nec ui opprimes eū. Non morabitur opus mercennarii tui apud te usq; mane. Non maledices surdo. nec corā ceco pones offendiculum. sed timebis dnm dm tuū. quia ego sum dns. Non facies qd iniquum ē. nec iniuste iudicabis. Non consideres psonā paupis. nec honores uultum potentis. Iuste iudica pximo tuo. Non eris criminosus. nec susurro in pplis. Non stabis contra sanguinē pximi tui. Ego dominus. Non oderis frem tuum in corde tuo. sed publice eum argue ne habeas sup illo peccatum. Non queres ultionē. nec memor eris iniurie ciuium tuor. Diliges amicū tuum sicut te ipsum. Ego dominus. Leges meas custodite. Iumenta tua nō facies coire cum alteri generis animantib;. Agrum n̄ seres diuerso semine. Veste que ex duob; texta ē n̄ indueris. Homo si dormierit cum muliere coitu seminis que sit ancilla etiam nobilis & tamen ptio n̄ redempta. nec libertate donata. uapulabunt ambo & n̄ morientur. quia n̄ fuit libera. Pro delicto aūt suo offeret dno ad ostiū tabnaculi testimonii arietē. orabitq; p delicto ei sacerdos corā dno. & repropitiabitur ei dimitteturq; ei peccatum.

Quando ingressi fueritis tram & plantaueritis in ea ligna pomifera. auferetis pputia eor. Poma que germinant inmunda erunt uob. nec edetis ex eis. Quarto anno omīs fructus eor scificabitur laudabilis domino. Quinto aūt anno comedetis fructus congregantes poma que pferunt. Ego dominus ds ur. Non comedetis carnē cum sanguine. Non augurabimini. nec obseruabitis somnia. neq; in rotundum attondebitis comā. nec radetis barbā. & sup mortuo non incidetis carnē urām. neq; figuras aliquas & stigmata facietis uob. Ego dominus. Non pstituas filiam tuam ne contaminetur tra. & impleatur piaculo. Sabbata mea custodite. & scuariū meū metuite. Ego dominus. Non declinetis ad magos nec ab ariolis aliquid sciscitemini. ut polluamini p eos. Ego dominus ds ur. Coram cano capite consurge. & honora psonā senis. & time dominū dm tuum. Ego sum dominus. Si habitauerit aduena i tra ura. & moratus fuerit int uos. ne exprobretis ei. sed sit int uos quasi indigena. & diligetis eum quasi uosmet ipsos. Fuistis enim & uos aduene in tra egypti. Ego dominus ds ur. Nolite facere iniquum aliquid in iudicio. in regula. in pondere. in mensura. Statera iusta & equa sint pondera. iustus modius. equusq; sextarius. Ego dns ds ur. qui eduxi uos de tra egypti. Custodite omīa pcepta mea. & uniuersa iudicia & facite ea. Ego dominus.

Locutusq; ē dominus ad moysen dicens. Hec loqueris filiis isrt. Homo de filiis isrt & de aduenis qui habitant in isrl. si quis dederit de semine suo ydolo moloch. morte moriatur. Populus tre lapidabit eum. & ego ponā faciē meā contra illum. succidamq; illū de medio ppli sui. eo qd dederit de semine suo ydolo moloch & contaminauerit scuarium meū. ac polluerit nomen scm meū. Quod si negligens pplus tre & quasi paruipendens imperiū meū dimiserit hominem illum qui dedit de semine suo moloch. nec uoluerit eū occidere. ponā faciē meā sup hominē illum & cognationē eius. succidamq; & ipsum & omīs qui consenserunt ei. ut fornicarentur

cum moloch de medio populi sui. Anima que declinauerit ad magos et ariolos et fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, et interficiam illam de medio populi sui. Sanctificamini et estote sancti, quia ego sanctus sum dominus deus uester. Custodite precepta mea, et facite ea. Ego dominus qui sanctificabo uos.

Qui maledixerit patri suo et matri morte moriatur. Qui patri matrique maledixerit, sanguis eius sit super eum. Si mechatus fuerit quis cum uxore alterius, et adulterium perpetrauerit cum uxore proximi sui, morte moriatur et mechus et adultera. Qui dormierit cum nouerca sua et reuelauerit ignominiam patris sui, morte moriantur ambo. sanguis eorum sit super eos. Si quis dormierit cum nuru sua, uterque moriantur, quia scelus operati sunt. sanguis eorum sit super illos. Qui dormierit cum masculo coitu femineo, uterque operati sunt nefas morte moriantur. sanguis eorum sit super eos. Qui supra uxorem filiam duxerit matrem eius, scelus operatus est: uiuus ardebit cum eis. nec permanebit tantum nefas in medio uestri. Qui cum iumento et pecore coierit morte moriatur, pecus quoque occidite. Mulier que succubuerit cuilibet iumento, simul interficietur cum eo. sanguis eorum sit super eos. Qui acceperit sororem filiam patris sui, uel filiam matris sue et uiderit turpitudinem eius, illaque conspexerit fratris ignominiam, nefariam rem operati sunt. occidentur in conspectu populi eo quod turpitudinem suam mutuo reuelauerint, et portabunt iniquitatem suam. Qui coierit cum muliere in fluxu menstruo et reuelauerit turpitudinem eius, ipsaque aperuerit fontem sanguinis sui, interficientur ambo de medio populi sui. Turpitudinem matertere et amite tue non discooperies. Qui hoc fecerit ignominiam carnis sue nudabit, portabit ambo iniquitatem suam. Qui coierit cum uxore patrui sui uel auunculi sui et reuelauerit ignominiam eius et cognationis sue, portabunt ambo peccatum suum. absque liberis morientur. Qui duxerit uxorem fratris sui, rem facit illicitam, turpitudinem fratris sui reuelauit. absque filiis erunt. Custodite leges meas atque iudicia et facite ea, ne et uos euomat terra quam intraturi estis et habitaturi. Nolite ambulare in legitimis nationum, quas ego expulsurus sum ante uos. Omnia enim hec fecerunt, et abhominatus sum eas. Uobis autem loquor: possidete terram eorum quam dabo uobis in hereditatem, terram fluentem lacte et melle. Ego dominus deus uester qui separaui uos a ceteris populis ut essetis mei.

Uir siue mulier in quibus pythonicus uel diuinationis fuerit spiritus, morte moriantur. Lapidibus obruent eos. sanguis eorum sit super eos. Dixit quoque dominus ad moysen. Loquere ad sacerdotes filios aaron, et dices ad eos. Ne contaminetur sacerdos in mortibus ciuium suorum, nisi tantum in consanguineis et propinquis, id est super patre et matre, uirgine que non est nupta uiro. Sed nec in principe populi sui contaminabitur. Non radent caput nec barbam, nec in carnibus suis facient incisuras. Sancti erunt deo suo, et non polluent nomen sancti eius. Incensum enim domini, et panes dei offerunt, et ideo sancti erunt. Scortum et uile prostibulum non ducent uxorem, nec eam que repudiata est a marito, quia consecratus est deo suo, et panes propositionis offert. Sit ergo sanctus quia et ego sanctus sum dominus qui sanctifico uos. Sacerdotis filia si deprehensa fuerit in stupro, et uiolauerit nomen patris sui, flammis exuretur. Pontifex id est sacerdos maximus inter fratres suos, super cuius caput fusum est unctionis oleum, et cuius manus in sacerdotio consecrate sunt, uestitusque est sanctis uestibus: Caput suum non discooperiet, uestimenta sua non scindet: et ad omnem mortuum non ingredietur omnino. Super patre quoque suo et matre non contaminabitur, nec egredietur de sanctis, ne polluat sanctuarium domini, quia oleum sancte unctionis dei sui super eum est. Ego dominus. Uirginem ducet uxorem. Uiduam et repudiatam et sordidam atque meretricem non accipiet, sed puellam de populo suo. Non commisceat stirpem generis sui uulgo gentis sue, quia ego dominus qui sanctifico uos.

Locutusque est dominus ad moysen dicens. Loquere ad aaron. Homo qui de semine tuo per familias qui habuerit maculam, non offerat panes deo suo, nec accedat ad ministerium eius. Si cecus fuerit, si claudus, si uel paruo uel grandi et torto naso, si fracto pede, si manu, si gibbus, uel lippus, si albuginem habens in oculo, si iugem scabiem, si inpetiginem in corpore, uel herniosus. Omnis qui habuerit maculam de semine aaron non accedat hostias offerre domino, nec panes deo suo. Uescetur tamen qui offeruntur in domo domini ita dumtaxat intra uelum non ingrediatur, nec accedat ad altare quia maculam habet, et contaminare non debet sanctuarium meum. Ego dominus qui sanctifico eos. Locutus est ergo moyses ad aaron et ad filios eius, et ad omnem israel cuncta que sibi fuerant imperata.

Locutus quoque est dominus ad moysen dicens. Loquere ad aaron et ad filios eius, ut caueant ab his que consecrata sunt filiorum israel, et non contaminent nomen sanctificatorum michi que ipsi offerunt. Ego dominus. Dic ad eos et ad posteros eorum. Omnis homo qui accesserit de stirpe uestra ad ea que consecrata sunt, et que obtulerunt filii israel domino, in quo est immunditia, peribit coram domino. Ego sum dominus. Homo de semine aaron qui fuerit leprosus, aut patiens fluxum seminis, non uescetur de his que sanctificata sunt michi donec sanetur. Qui tetigerit inmundum super mortuo, et ex quo egreditur semen quasi semen coitus, et qui tangit reptile et quodlibet immundum, cuius tactus est sordidus, inmundus erit usque ad uesperam, et non uescetur his que sanctificata sunt, sed cum lauerit carnem suam aqua, et occubuerit sol, tunc mundatus uescetur de sanctificatis, quia cibus illius est.

Morticinum et captum a bestia non comedent, nec polluentur in eis. Ego sum dominus. Custodiant precepta mea ut non subiaceant peccato, et moriantur in sanctuario cum polluerint illud. Ego dominus qui sanctifico uos. Omnis alienigena non comedet de sanctificatis. Inquilinus sacerdotis et mercennarius non uescentur ex eis. Quem autem sacerdos emerit, et qui uernaculus domus eius fuerit, hi comedent ex eis. Si filia sacerdotis cuilibet ex populo nupta fuerit, de his que sanctificata sunt, et de primitiis non uescetur. Sin autem uidua uel repudiata fuerit et absque liberis reuersa ad domum patris sui, sicut puella consueuerat, aletur cibis patris sui. Omnis alienigena comedendi ex his non habet potestatem. Qui comederit de sanctificatis per ignorantiam, addet quintam partem cum eo quod comedit, et dabit sacerdoti in sanctuarium. Nec contaminabunt sanctificata filiorum israel que offerunt domino, ne forte sustineant iniquitatem delicti sui, cum sanctificata comederint. Ego dominus qui sanctifico uos. Locutus est dominus ad moysen dicens. Loquere ad aaron et ad filios eius, et ad omnes filios israel, dicesque ad eos. Homo de domo israel et de aduenis qui habitant apud uos, qui obtulerit oblationem suam uel uota soluens, uel sponte offerens, quicquid illud obtulerit in holocaustum domini, ut offeratur per uos, masculus ex bubus, ex ouibus, ex capris. Si maculam habuerit immaculatus erit, non offeretis, neque erit acceptabile. Homo qui obtulerit uictimam pacificorum domino, uel uota soluens, uel sponte offerens tam de bubus quam de ouibus: immaculatum offeret, ut acceptabile sit. Omnis macula non erit in eo. Si cecum fuerit, si fractum, si cicatricem habens, si papulas aut scabiem, uel inpetiginem, non offeretis ea domino, nec adolebitis ex eis super altare domini. Bouem et ouem aure et cauda amputatis uoluntarie offerre potes, uotum autem ex his solui non potest. Omne animal quod contritis, uel tunsis, uel sectis, ablatisque testiculis est, non offeretis domino. et in terra uestra omnino hoc non faciatis.

De manu alienigene non offeretis panes deo uestro, et quicquid aliud dare uoluerit quia corrupta et maculata sunt omnia, non suscipietis ea.

Locutusque est dominus ad moysen dicens. Bos, ouis, et capra, cum genita fuerint septem diebus erunt sub ubere matris sue. die autem octauo et deinceps offerri poterunt domino. Siue bos siue ouis non immolabuntur una die cum fetibus suis. Si immolaueritis hostiam pro gratiarum actione domino ut possit esse placabilis, eodem die comedetis eam. Non remanebit quicquam in mane alterius diei. Ego dominus. Custodite mandata mea et facite ea. Ego dominus. Non polluatis nomen sanctum meum, ut sanctificer in medio filiorum israel. Ego dominus qui sanctifico uos. et eduxi de terra egypti ut essem uobis in deum. Ego dominus.

Locutus est dominus ad moysen dicens. Loquere filiis israel et dices ad eos. He sunt ferie domini quas uocabitis sanctas. Sex diebus facietis opus. Dies septimus quia sabbati requies est, uocabitur sanctus. Omne opus non facietis in eo. Sabbatum domini est in cunctis habitationibus uestris. He sunt ergo ferie domini sancte, quas celebrare debetis temporibus suis. Mense primo xiiii. die mensis ad uesperum phase domini est. et xv. die mensis huius sollempnitas azimorum domini est. Septem diebus azima comedetis. Dies primus erit uobis celeberrimus et uocabitur sanctus. et omne opus seruile non facietis in eo. sed offeretis sacrificium in igne domino septem diebus. Dies autem septimus erit celebrior et sanctior. nullumque opus seruile facietis in eo.

Locutusque est dominus ad moysen dicens. Loquere filiis israel et dices ad eos. Cum ingressi fueritis terram quam ego dabo uobis, et messueritis segetem, feretis manipulos spicarum primitias messis uestre ad sacerdotem. Qui leuabit fasciculum coram domino, ut acceptabile sit pro uobis. altero die sabbati et sanctificabit illum. atque in eodem die quo manipulus consecratur, cedetur agnus immaculatus anniculus in holocaustum domini et libamenta offerentur cum eo. Due decime simile conspersę oleo in incensum domini. odoremque suauissimum. Liba quoque uini quarta pars hin. Panem et polentam et pultes non comedetis ex segete usque ad diem qua offeratis ex ea deo uestro. Preceptum est sempiternum in generationibus cunctisque habitaculis uestris. Numerabitis ergo ab altero die sabbati in quo obtulistis manipulum primitiarum septem ebdomadas plenas usque ad alteram diem expletionis ebdomade septime id est quinquaginta dies. et sic offeretis sacrificium nouum domino ex omnibus habitaculis uestris panes primitiarum duos de duabus decimis simile fermentate, quos coquetis cum panibus in primitias domini. Offeretisque cum panibus septem agnos immaculatos anniculos, et uitulum de armento unum, et arietes duos, et erunt in holocausto cum libamentis suis in odorem suauissimum domino. Facietis et hyrcum pro peccato. duosque agnos anniculos hostias pacificorum. Cumque eleuauerit eas sacerdos cum panibus primitiarum coram domino, cedent in usum eius. Et uocabitis hunc diem celeberrimum atque sanctissimum. Omne opus seruile non facietis in eo. Legitimum sempiternum erit in cunctis habitaculis et generationibus uestris. Postquam autem messueritis segetem terre uestre, non secabitis eam usque ad solum, nec remanentes spicas colligetis. sed pauperibus et peregrinis dimittetis eas. Ego dominus deus uester.

Locutus est dominus ad moysen dicens. Loquere filiis israel. Mense septimo prima die mensis erit uobis sabbatum memoriale clangentibus tubis, et uocabitur sanctum. Omne opus seruile non facietis in eo. et offeretis holocaustum domino. Locutusque est dominus ad moysen dicens. Decimo die mensis huius septimi. dies expiationis erit celeberrimus et uocabitur sanctus. affligetisque animas uestras in eo. et offeretis holocaustum domino. Omne opus non facietis in tempore diei huius, quia dies propitiationis est, ut propitietur uobis dominus deus uester. Omnis anima que afflicta non fuerit die hoc peribit de populis suis. et que operis quippiam fecerit delebo eam de populo suo. Nichil ergo operis facietis in eo. Legitimum sempiternum erit in generationibus uestris et habitationibus. Sabbatum requietionis est. affligetis animas uestras. Die nono mensis a uespere usque ad uesperam, celebrabitis sabbata uestra.

Et locutus est dominus ad moysen dicens. Loquere filiis israel. A quintodecimo die mensis huius septimi erunt ferie tabernaculorum septem diebus domino. Dies primus uocabitur celeberrimus atque sanctissimus. et offeretis holocaustum domino. Dies quoque octauus erit celeberrimus atque sanctissimus. et offeretis holocaustum domino. Est enim cetus atque collecte. Omne opus seruile non facietis in eo. He sunt ferie domini quas uocabitis celeberrimas atque sanctissimas. Offeretisque in eis oblationes domino holocausta et libamenta iuxta ritum uniuscuiusque diei exceptis sabbatis domini donisque uestris et que offeretis ex uoto uel que sponte tribuetis domino. A quintodecimo ergo die mensis septimi, quando congregaueritis omnes fructus terre, celebrabitis ferias domini septem diebus. Die primo et die octauo erit sabbatum id est requies. Sumetisque uobis die primo fructus arboris pulcherrime spatulasque palmarum et ramos ligni densarum frondium, et salices de torrente, et letabimini coram domino deo uestro. celebrabitisque sollempnitatem eius septem diebus per annum. Legitimum sempiternum erit in generationibus uestris. Mense septimo festa celebrabitis. et habitabitis in umbraculis septem diebus. Omnis enim qui de genere est israel, manebit in tabernaculis, ut discant posteri uestri quod in tabernaculis habitare fecerim filios israel, cum educerem eos de terra egypti ego dominus deus uester. Locutusque est moyses super sollempnitatibus domini ad filios israel.

Et locutus est dominus ad moysen dicens. Precipe filiis israel ut afferant tibi oleum de oliuis purissimum ac lucidum ad concinnandas lucernas iugiter extra uelum testimonii in tabernaculo federis. ponetque eas aaron a uespere usque mane coram domino. cultu rituque perpetuo in generationibus uestris. Super candelabro mundissimo ponentur semper in conspectu domini.

Accipies quoque similam et coques ex ea xii panes. qui singuli habebunt duas decimas. Quorum senos altrinsecus super mensam purissimam coram domino statues. et pones super eos thus lucidissimum ut sit panis in monimentum oblationis domini. Per singula sabbata mutabuntur coram domino, suscepta a filiis israel federe sempiterno, eruntque aaron et filiorum eius. ut comedant eos in loco sancto. quia sanctum sanctorum est de sacrificiis domini iure perpetuo.

Ecce autem egressus filius mulieris israhelitis quem pepererat de viro aegyptio inter filios Israhel iurgatus est in castris cum viro israhelita. Cumque blasphemasset nomen Domini et maledixisset ei, adductus est ad Moysen. Vocabatur autem mater eius Salumith filia Dabri de tribu Dan. Miseruntque eum in carcerem donec nossent quid iuberet Dominus. Qui locutus est ad Moysen dicens: Educ blasphemum extra castra et ponant omnes qui audierunt manus suas super caput eius et lapidet eum populus universus. Et ad filios Israhel loqueris: Homo qui maledixerit deo suo portabit peccatum suum, et qui blasphemaverit nomen Domini morte moriatur; lapidibus opprimet eum omnis multitudo populi, sive ille civis seu peregrinus fuerit. Qui blasphemaverit nomen Domini morte moriatur. Qui percusserit et occiderit hominem morte moriatur. Qui percusserit animal reddet vicarium, id est animam pro anima. Qui irrogaverit maculam cuilibet civium suorum sicut fecit sic fiet ei; fracturam pro fractura, oculum pro oculo, dentem pro dente restituet; qualem inflixerit maculam talem sustinere cogetur. Qui percusserit iumentum reddet aliud. Qui percusserit hominem punietur. Aequum iudicium sit inter vos, sive peregrinus sive civis peccaverit, quia ego sum Dominus Deus vester.

Locutusque est Moyses ad filios Israhel, et eduxerunt eum qui blasphemaverat extra castra, ac lapidibus oppresserunt. Feceruntque filii Israhel sicut praeceperat Dominus Moysi.

Locutusque est Dominus ad Moysen in monte Sinai dicens: Loquere filiis Israhel et dices ad eos: Quando ingressi fueritis terram quam ego dabo vobis, sabbatizet sabbatum Domini. Sex annis seres agrum tuum et sex annis putabis vineam tuam colligesque fructus eius; septimo autem anno sabbatum erit terrae requietionis Domini. Agrum non seres et vineam non putabis. Quae sponte gignit humus non metes, et uvas primitiarum tuarum non colliges quasi vindemiam; annus enim requietionis terrae est. Sed erunt vobis in cibum, tibi et servo tuo, ancillae et mercennario, et advenae qui peregrinantur apud te. Iumentis tuis et pecoribus omnia quae nascuntur praebebunt cibum. Numerabis quoque tibi septem ebdomadas annorum, id est septies septem, quae simul faciunt annos XL. novem; et clanges bucina mense septimo decima die mensis propitiationis tempore in universa terra vestra. Sanctificabisque annum quinquagesimum et vocabis remissionem cunctis habitatoribus terrae tuae; ipse est enim iubileus. Revertetur homo ad possessionem suam, et unusquisque redibit ad familiam pristinam, quia iubileus est et quinquagesimus annus. Non seretis neque metetis sponte in agro nascentia, et primitias vindemiae non colligetis, ob sanctificationem iubilei, sed statim oblata comedetis. Anno iubilei redient omnes ad possessiones suas.

Quando vendes quippiam civi tuo vel emes ab eo, ne contristes fratrem tuum, sed iuxta numerum annorum iubilei emes ab eo, et iuxta supputationem frugum vendet tibi. Quanto plures anni remanserint post iubileum, tanto crescet et pretium; et quanto minus temporis numeraveris, tanto minoris et emptio constabit. Tempus enim frugum vendet tibi. Nolite affligere contribules vestros, sed timeat unusquisque Deum suum, quia ego Dominus Deus vester. Facite praecepta mea et iudicia custodite et implete ea, ut habitare possitis in terra absque ullo pavore, et gignat vobis humus fructus suos quibus vescamini usque ad saturitatem, nullius impetum formidantes. Quod si dixeritis: Quid comedemus anno septimo si non severimus neque collegerimus fruges nostras? Dabo benedictionem meam vobis anno sexto, et faciet fructus trium annorum. Seretisque anno octavo et comedetis veteres fruges usque ad nonum annum; donec nova nascantur edetis vetera. Terra quoque non venibit in perpetuum, quia mea est et vos advenae et coloni mei estis. Unde cuncta regio possessionis vestrae sub redemptionis condicione vendetur. Si adtenuatus frater tuus vendiderit possessiunculam suam, et voluerit propinquus eius, potest redimere quod ille vendiderat. Sin autem non habuerit proximum et ipse pretium ad redimendum potuerit invenire, computabuntur fructus ex eo tempore quo vendidit, et quod reliquum est reddet emptori, sicque recipiet possessionem suam. Quod si non invenerit manus eius ut reddat pretium, habebit emptor quod emerat usque ad annum iubileum; in ipso enim omnis venditio redit ad dominum et ad possessorem pristinum. Qui vendiderit domum intra urbis muros, habebit licentiam redimendi donec unus impleatur annus. Si non redemerit et anni circulus fuerit evolutus, emptor possidebit eam et posteri eius in perpetuum, et redimi non poterit etiam in iubileo. Sin autem in villa fuerit domus quae muros non habet, agrorum iure vendetur; si ante redempta non fuerit, in iubileo revertetur ad dominum. Aedes Levitarum quae in urbibus sunt semper possunt redimi. Si redemptae non fuerint, in iubileo revertentur ad dominos, quia domus urbium Levitarum pro possessionibus sunt inter filios Israhel. Suburbana autem eorum non veneant, quia possessio sempiterna est.

Si adtenuatus fuerit frater tuus et infirmus manu, et susceperis eum quasi advenam et peregrinum et vixerit tecum, ne accipias usuras ab eo nec amplius quam dedisti. Time Deum tuum ut vivere possit frater tuus apud te. Pecuniam tuam non dabis ei ad usuram et frugum superabundantiam non exiges. Ego Dominus Deus vester qui eduxi vos de terra Aegypti ut darem vobis terram Chanaan et essem vester Deus.

Si paupertate compulsus vendiderit se tibi frater tuus, non eum opprimes servitute famulorum, sed quasi mercennarius et colonus erit; usque ad annum iubileum operabitur apud te, et postea egredietur cum liberis suis et revertetur ad cognationem suam et ad possessionem patrum suorum. Mei enim servi sunt, et ego eduxi eos de terra Aegypti; non veneant condicione servorum. Ne affligas eum per potentiam, sed metuito Dominum Deum tuum.

Servus et ancilla sint vobis de nationibus quae in circuitu vestro sunt, et de advenis qui peregrinantur apud vos vel qui ex his nati fuerint in terra vestra; hos habebitis famulos et hereditario iure transmittetis ad posteros ac possidebitis in aeternum. Fratres autem vestros filios Israhel ne opprimatis per potentiam. Si invaluerit apud vos manus advenae atque peregrini, et adtenuatus frater tuus vendiderit se ei aut cuiquam de stirpe eius, post venditionem potest redimi. Qui voluerit ex fratribus suis redimet eum, et patruus et patruelis et consanguineus et adfinis. Sin autem et ipse potuerit, redimet se, supputatis dumtaxat annis a tempore venditionis suae usque ad annum iubileum, et pecunia qua venditus fuerat iuxta annorum numerum et rationem mercennarii supputata. Si plures fuerint anni qui remanent usque ad iubileum, secundum hos reddet et pretium. Si pauci, ponet rationem cum eo iuxta annorum numerum et reddet emptori quod reliquum est annorum, quibus ante servivit mercedibus inputatis. Non affliget eum violenter in conspectu tuo. Quod si per haec redimi non potuerit, anno iubileo egredietur cum liberis suis. Mei enim sunt servi filii Israhel, quos eduxi de terra Aegypti. Ego enim Dominus Deus vester. Non facietis vos idolum et sculptile nec titulos erigetis nec insignem lapidem ponetis in terra vestra ut adoretis eum; ego enim sum Dominus Deus vester. Custodite sabbata mea et pavete ad sanctuarium meum. Ego Dominus.

Si in praeceptis meis ambulaveritis et mandata mea custodieritis et feceritis ea, dabo vobis pluvias temporibus suis, et terra gignet germen suum, et pomis arbores replebuntur. Apprehendet messium tritura vindemiam, et vindemia occupabit sementem; et comedetis panem vestrum in saturitate et absque pavore habitabitis in terra vestra. Dabo pacem in finibus vestris; dormietis et non erit qui exterreat. Auferam malas bestias, et gladius non transibit terminos vestros. Persequemini inimicos vestros et corruent coram vobis. Persequentur quinque de vestris centum alienos, et centum de vobis decem milia; cadent inimici vestri in conspectu vestro gladio. Respiciam vos et crescere faciam; multiplicabimini et firmabo pactum meum vobiscum. Comedetis vetustissima veterum, et vetera novis supervenientibus proicietis.

Ponam tabernaculum meum in medio vestri, et non abiciet vos anima mea. Ambulabo inter vos et ero vester Deus, vosque eritis populus meus. Ego Dominus Deus vester, qui eduxi vos de terra Aegyptiorum ne serviretis eis, et qui confregi catenas cervicum vestrarum ut incederetis erecti. Quod si non audieritis me nec feceritis omnia mandata mea, si spreveritis leges meas et iudicia mea contempseritis ut non faciatis ea quae a me constituta sunt et ad irritum perducatis pactum meum, ego quoque haec faciam vobis: Visitabo vos velociter in egestate et ardore qui conficiat oculos vestros et consumat animas vestras. Frustra seretis sementem quae ab hostibus devorabitur. Ponam faciem meam contra vos et corruetis coram hostibus vestris, et subiciemini his qui oderunt vos; fugietis nemine persequente. Sin autem nec sic oboedieritis mihi, addam correptiones vestras septuplum propter peccata vestra, et conteram superbiam duritiae vestrae. Daboque vobis caelum desuper sicut ferrum et terram aeneam. Consumetur incassum labor vester, non proferet terra germen nec arbores poma praebebunt. Si ambulaveritis ex adverso mihi nec volueritis audire me, addam plagas vestras in septuplum propter peccata vestra. Emittamque in vos bestias agri quae consumant vos et pecora vestra, et ad paucitatem cuncta redigant, desertaeque fiant viae vestrae. Quod si nec sic volueritis recipere disciplinam, sed ambulaveritis ex adverso mihi, ego quoque contra vos adversus incedam et percutiam vos septies propter peccata vestra. Inducamque super vos gladium ultorem foederis mei. Cumque confugeritis in urbes, mittam pestilentiam in medio vestri, et trademini in manibus hostium, postquam confregero baculum panis vestri, ita ut decem mulieres in uno clibano coquant panes et reddant eos ad pondus; et comedetis et non saturabimini. Sin autem nec per haec audieritis me, sed ambulaveritis contra me, et ego incedam adversus vos in furore contrario, et corripiam vos septem plagis propter peccata vestra, ita ut comedatis carnes filiorum vestrorum et filiarum vestrarum. Destruam excelsa vestra et simulacra confringam. Cadetis inter ruinas idolorum vestrorum, et abominabitur vos anima mea, in tantum ut urbes vestras redigam in solitudinem et deserta faciam sanctuaria vestra, nec recipiam ultra odorem suavissimum. Disperdamque terram vestram, et stupebunt super ea inimici vestri cum habitatores illius fuerint. Vos autem dispergam in gentes et evaginabo post vos gladium; eritque terra vestra deserta et civitates dirutae. Tunc placebunt terrae sabbata sua cunctis diebus solitudinis suae; quando fueritis in terra hostili, sabbatizabit et requiescet in sabbatis solitudinis suae, eo quod non requieverit in sabbatis vestris quando habitabatis in ea. Et qui de vobis remanserint dabo pavorem in cordibus eorum in regionibus hostium; terrebit eos sonitus folii volantis, et ita fugient quasi gladium; cadent nullo persequente, et corruent singuli super fratres suos quasi bella fugientes. Nemo vestrum inimicis audebit resistere. Peribitis inter gentes, et hostilis terra consumet. Quod si et de his aliqui remanserint, tabescent in iniquitatibus suis in terra inimicorum suorum, et propter peccata patrum suorum et sua adfligentur, donec confiteantur iniquitates suas et maiorum suorum, quibus praevaricati sunt in me et ambulaverunt ex adverso mihi. Ambulabo et ego contra eos et inducam illos in terram hostilem, donec erubescat incircumcisa mens eorum. Tunc orabunt pro impietatibus suis, et recordabor foederis mei quod pepigi cum Iacob et Isaac et Abraham. Terrae quoque memor ero, quae cum relicta fuerit ab eis complacebit sibi in sabbatis suis patiens solitudinem propter illos. Ipsi vero rogabunt pro peccatis suis, eo quod abiecerint iudicia mea et leges meas despexerint. Et tamen etiam cum essent in terra hostili non penitus abieci eos, neque sic despexi ut consumerentur, et irritum facerem pactum meum cum eis. Ego enim sum Dominus Deus eorum, et recordabor foederis mei pristini quando eduxi eos de terra Aegypti in conspectu gentium ut essem Deus eorum. Ego Dominus. Haec sunt praecepta atque iudicia et leges quas dedit Dominus inter se et inter filios Israhel in monte Sinai per manum Moysi.

Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: Loquere filiis Israhel et dices ad eos: Homo qui votum fecerit et spoponderit Deo animam suam, sub aestimatione dabit pretium. Si fuerit masculus a vicesimo anno usque ad sexagesimum annum, dabit quinquaginta siclos argenti ad mensuram sanctuarii; si mulier, triginta. A quinto autem anno usque ad vicesimum masculus dabit viginti siclos, femina decem. Ab uno mense usque ad annum quintum pro masculo dabuntur quinque sicli, pro femina tres. Sexagenarius et ultra masculus dabit quindecim siclos, femina decem. Si pauper fuerit et aestimationem reddere non valebit, stabit coram sacerdote, et quantum ille aestimaverit et viderit eum posse reddere, tantum dabit. Animal autem quod immolari potest Domino, si quis voverit, sanctum erit, et mutari non poterit, id est nec melius malo nec peius bono. Quod si mutaverit, et ipsum quod mutatum est et illud pro quo mutatum est consecratum erit Domino. Animal inmundum quod immolari Domino non potest, si quis voverit, adducetur ante sacerdotem. Qui iudicans utrum bonum an malum sit statuet pretium. Quod si dare voluerit is qui offert, addet supra aestimationem quintam partem.

Homo si voverit domum suam et sanctificaverit Domino, considerabit eam sacerdos utrum bona an mala sit, et iuxta pretium quod ab eo fuerit constitutum venundabitur. Sin autem ille qui voverat voluerit redimere eam, dabit quintam partem aestimationis supra, et habebit domum. Quod si agrum possessionis suae voverit et consecraverit Domino, iuxta mensuram sementis aestimabitur pretium. Si triginta modiis hordei seritur terra, quinquaginta siclis venundetur argenti. Si statim ab anno incipientis iubilei voverit agrum, quanto valere potest tanto aestimabitur. Sin autem post aliquantum temporis, supputabit sacerdos pecuniam iuxta annorum qui reliqui sunt numerum usque ad iubileum, et detrahetur ex pretio. Quod si voluerit agrum ille redimere qui voverat, addet quintam partem aestimatae pecuniae et possidebit eum. Sin autem noluerit redimere sed alteri fuerit venundatus, ultra eum qui voverat redimere non poterit, quia cum iubilei venerit dies sci

ficatur erit domino et possessio consecrata ad ius sacerdotum pertinet. Si ager emptus et non de possessione maiorum sanctificatus fuerit domino, supputabit sacerdos iuxta annorum numerum usque ad iubileum pretium et dabit ille qui voverat eum domino. In iubileo autem revertetur ad priorem dominum qui vendiderat eum et habuerat in sorte possessionis suae. Omnis estimatio siclo sanctuarii ponderabitur. Siclus xx obulos habet. Primogenita quae ad dominum pertinent nemo sanctificare poterit et vovere. Sive bos sive ovis fuerit domini sunt. Quod si inmundum est animal redimet qui obtulit iuxta estimationem suam et addet quintam partem pretii. Si redimere noluerit vendetur alteri quantocumque fuerit a te estimatum. Omne quod domino consecratur sive homo fuerit sive animal sive ager non vendetur nec redimi poterit. Quicquid semel fuerit consecratum sanctum sanctorum erit domino. Et omnis consecratio quae offertur ab homine non redimetur sed morte morietur. Omnis decima terrae sive de frugibus sive de pomis arborum domini sunt et illi sanctificantur.

Si quis autem voluerit redimere decimas suas addet quintam partem earum omnium decimarum. Boves et oves et caprae quae sub pastoris virga transeunt quicquid decimum venerit sanctificabitur domino. Non eligetur nec bonum nec malum nec altero commutabitur. Si quis mutaverit et quod mutatum est et pro quo mutatum est sanctificabitur domino et non redimetur. Haec sunt praecepta quae mandavit dominus Moysi ad filios Israhel in monte Synai. Explicit Leviticus.

INCIPIT·LIBER· NUMERI·Q·DR· VAGEDABER·

LOCUTUS EST·DOMINUS·AD· MOYSEN·IN DEserto Synai in tabernaculo foederis prima die mensis secundi anno altero egressionis eorum ex Egypto dicens. Tollite summam universae congregationis filiorum Israhel per cognationes et domos suas et nomina singulorum et quicquid est sexus masculini a xx anno et supra omnium virorum fortium ex Israhel et numerabitis eos per turmas suas tu et Aaron, eruntque vobiscum principes tribuum ac domorum in cognationibus suis quorum ista sunt nomina. De Ruben Helysur filius Sedeyr. De Symeon Salamiel filius Surisadday. De Iuda Naasson filius Aminadap. De Ysachar Nathanael filius Suar. De Zabulon Heliab filius Helon. Filiorum autem Ioseph de Effraim Helisama filius Amiud. De Manasse Gamaliel filius Phadassur. De Beniamin Abidan filius Gedeonis. De Dan Abiezer filius Amisadday. De Aser Fegiel filius Ochran. De Gad Elisaph filius Duel. De Neptalim Abira filius Enan. Hi nobilissimi principes multitudinis per tribus et cognationes suas et capita exercitus Israhel, quos tulerunt Moyses et Aaron cum omni vulgi multitudine et congregaverunt primo die mensis secundi recensentes eos per cognationes suas et domos et familias et capita et nomina singulorum a xx anno et supra sicut praeceperat dominus Moysi. Numeratique sunt in deserto Synai.

De Ruben primogenito Israhelis per cognationes et familias ac domos suas et nomina capitum singulorum omne quod sexus est masculini a xx anno et supra procedentium ad bellum xl. sex milia quingenti. De filiis Symeon per generationes et familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina et capita singulorum quod sexus est masculini a xx anno et supra procedentium ad bella quinquaginta novem milia trecenti. De filiis Gad per generationes et familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum a xx annis et supra omnes qui poterant ad bellum procedere xl. quinque milia sescenti quinquaginta. De filiis Iuda per familias et generationes ac domos cognationum suarum per nomina singulorum a xx anno et supra omnes qui poterant ad bella procedere recensiti sunt lxx iiii milia sescenti. De filiis Ysachar per generationes ac familias et domos cognationum suarum per nomina singulorum a xx anno et supra omnes qui ad bella procederent recensiti sunt l. iiii milia quadringenti. De filiis Zabulon per generationes suas et familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum a xx anno et supra omnes qui poterant ad bella procedere l. vii milia quadringenti. De filiis Ioseph filiorum Effraim per generationes et familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum a xx anno et supra omnes qui poterant ad bella procedere quadraginta milia quingenti. Porro filiorum Manasse per generationes et familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt nominibus singulorum a xx annis et supra omnes qui poterant ad bella procedere xxx duo milia ducenti. De filiis Beniamin per generationes ac familias et domos cognationum suarum recensiti sunt nominibus singulorum a xx anno et supra omnes qui poterant ad bella procedere xxx quinque milia quadringenti. De filiis Dan per generationes et familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt nominibus singulorum a xx anno et supra omnes qui poterant ad bella procedere lx. duo milia septingenti. De filiis Aser per generationes et familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum a xx anno et supra omnes qui poterant ad bella procedere xl. milia et mille quingenti. De filiis Neptalim per generationes et familias ac domos cognationum suarum recensiti sunt per nomina singulorum a xx anno et supra qui poterant ad bella procedere l. tria milia quadringenti. Hii sunt quos numeraverunt Moyses et Aaron et xii principes Israhel singulos per domos cognationum suarum. Fueruntque omnes filiorum Israhel per domos et familias suas a xx anno et supra qui poterant ad bella procedere sescenta tria milia virorum quingenti l. Levitae autem in tribubus familiarum suarum non sunt numerati cum eis.

Locutusque est dominus ad Moysen dicens. Tribum Levi noli numerare neque ponas summam eorum cum filiis Israhel, sed constitue eos super tabernaculum testimonii et cuncta vasa eius et quicquid ad ceremonias pertinet. Ipsi portabunt tabernaculum et omnia utensilia eius et erunt in ministerio ac per gyrum tabernaculi metabuntur. Cum proficiscendum fuerit deponent Levitae tabernaculum; cum castra metanda erigent. Quisquis externorum accesserit occidetur. Metabuntur autem castra unusquisque per turmas et cuneos atque exercitum suum.

Porro Levitae per gyrum tabernaculi figent tentoria ne fiat indignatio super multitudinem filiorum Israhel, et excubabunt in custodiis tabernaculi testimonii. Fecerunt ergo filii Israhel iuxta omnia quae praeceperat dominus Moysi. Locutusque est dominus ad Moysen et Aaron dicens. Singuli per turmas atque vexilla et domos cognationum suarum castrametabuntur filii Israhel per gyrum tabernaculi foederis. Ad orientem Iudas figet tentoria per turmas exercitus sui. Eritque princeps filiorum eius Naasson filius Amminadap, et omnis de stirpe eius summa pugnantium septuaginta iiii milia sescentorum. Iuxta eum castrametati sunt de tribu Ysachar, quorum princeps fuit Nathanael filius Suar, et omnis numerus pugnatorum eius l. iiii milia quadringenti. In tribu Zabulon princeps fuit Eliab filius Elon; omnis de stirpe eius pugnatorum l. vii milia quadringenti. Universi qui in castris Iudae adnumerati sunt fuerunt centum octoginta sex milia quadringenti, et per turmas suas primi egredientur. In castris filiorum Ruben ad meridianam plagam erit princeps Elisur filius Sedeyr, et cunctus exercitus pugnatorum eius qui numerati sunt xl. vi milia quingenti. Iuxta eum castrametati sunt de tribu Symeon, quorum princeps fuit Salamihel filius Surisadday, et cunctus exercitus pugnatorum eius qui numerati sunt l. novem milia trecenti. In tribu Gad princeps fuit Helysaph filius Duel, et cunctus exercitus pugnatorum eius qui numerati sunt xl. v milia sescenti l. Omnes qui recensiti sunt in castris Ruben c. l. milia et mille cccc. l per turmas suas in secundo loco proficiscentur. Levabitur autem tabernaculum testimonii per officia Levitarum et turmas eorum. Quomodo erigetur ita et deponetur. Singuli per loca et ordines suos proficiscentur. Ad occidentalem plagam erunt castra filiorum Effraim, quorum princeps fuit Helisama filius Ammiud; cunctus exercitus pugnatorum qui numerati sunt xl milia quingenti. Et cum eis tribus filiorum Manasse, quorum princeps fuit Gamaliel filius Phadassur; cunctus exercitus pugnatorum eius qui numerati sunt xxx. duo milia ducenti. In tribu filiorum Beniamin princeps fuit Abidan filius Gedeonis, et cunctus exercitus pugnatorum eius qui recensiti sunt xxx. v milia quadringenti. Omnes qui numerati sunt in castris Effraim centum octo milia centum per turmas suas tertii proficiscentur. Ad aquilonis partem castrametati sunt filii Dan, quorum princeps fuit Abiezer filius Amisadday; cunctus exercitus pugnatorum eius qui numerati sunt lx. duo milia septingenti. Iuxta eum fixere tentoria de tribu Aser, quorum princeps fuit Fegihel filius Okran; cunctus exercitus pugnatorum eius qui numerati sunt quadraginta milia et mille quingenti. De tribu filiorum Neptalim princeps fuit Abira filius Enan; cunctus exercitus pugnatorum eius qui numerati sunt l. iii milia quadringenti. Omnes qui numerati sunt in castris Dan fuerunt c. l. vii milia sescenti, et novissimi proficiscentur. Hic numerus filiorum Israhel per domos cognationum suarum et turmas divisi exercitus sescenta tria milia quingenti l. Levitae autem non sunt numerati inter filios Israhel; sic enim praeceperat dominus Moysi. Feceruntque filii Israhel iuxta omnia quae mandaverat dominus. Castrametati sunt per turmas suas et profecti per familias ac domos patrum suorum. Hae sunt generationes Moysi et Aaron in die qua locutus est dominus ad Moysen in monte Synai. Et haec nomina filiorum Aaron: primogenitus eius Nadab, deinde Abiu et Eleazar et Ithamar.

Haec sunt nomina filiorum Aaron sacerdotum qui uncti sunt et quorum repletae et consecratae manus ut sacerdotio fungerentur. Mortui sunt Nadab et Abiu cum offerrent ignem alienum in conspectu domini in deserto Synai absque liberis. Functique sunt sacerdotio Eleazar et Ithamar coram Aaron patre suo.

Locutusque est dominus ad Moysen dicens. Applica tribum Levi et fac stare in conspectu Aaron sacerdotis ut ministrent ei et excubent et observent quicquid ad cultum pertinet multitudinis coram tabernaculo testimonii, et custodiant vasa tabernaculi servientes in ministerio eius. Dabisque dono Levitas Aaron et filiis eius quibus traditi sunt a filiis Israhel. Aaron autem et filios eius constitues super cultum sacerdotii. Externus qui ad ministrandum accesserit morietur.

Locutus est dominus ad Moysen dicens. Ego tuli Levitas a filiis Israhel pro omni primogenito qui aperit vulvam in filiis Israhel, eruntque Levitae mei. Meum est enim omne primogenitum, ex quo percussi primogenitos in terra Egypti. Sanctificavi mihi quicquid primum nascitur in Israhel ab homine usque ad pecus mei sunt. Ego dominus.

Locutusque est dominus ad Moysen in deserto Synai dicens. Numera filios Levi per domos et familias patrum suorum omne masculinum ab uno mense et supra. Numeravit Moyses ut praeceperat dominus, et inventi sunt filii Levi per nomina sua Gerson et Caath et Merari. Filii Gerson Lebni et Semei. Filii Caath Amram et Iessaar, Ebron et Ozihel. Filii Merari Mooli et Musi. De Gerson fuere familiae duae Lebnitica et Semeitica, quarum numeratus est populus sexus masculini ab uno mense et supra vii milia quingentorum. Hi post tabernaculum metabuntur ad occidentem sub principe Elisaph filio Lahel, et habebunt excubias in tabernaculo foederis: ipsum tabernaculum et operimentum eius, tentorium quod trahitur ante fores tecti foederis, et cortinas atrii, tentorium quoque quod appenditur in introitu atrii tabernaculi, et quicquid ad ritum altaris pertinet, funes tabernaculi et omnia utensilia eius. Cognatio Caath habebit populos Amramitas et Iessaaritas et Ebronitas et Ozihelitas. Hae sunt familiae Caathitarum recensitae per nomina sua omnis generis masculini ab uno mense et supra octo milia sescenti. Habebunt excubias sanctuarii et castrametabuntur ad meridianam plagam, princepsque eorum erit Elysaphan filius Ozihel. Et custodient archam mensamque et candelabrum et altaria et vasa sanctuarii in quibus ministratur, et velum cunctamque huiuscemodi supellectilem. Princeps autem principum Levitarum Eleazar filius Aaron sacerdotis erit super excubitores custodiae sanctuarii. At vero de Merari erunt populi Moolitae et Musitae recensiti per nomina sua omnis generis masculini ab uno mense et supra vi milia ducenti. Princeps eorum Suriel filius Abrahel; in plaga septentrionali castrametabuntur. Erunt sub custodia eorum tabulae tabernaculi testimonii et vectes et columnae et bases earum et omnia quae ad cultum huiuscemodi pertinent, columnaeque atrii per circuitum cum basibus suis, et paxilli cum funibus. Castrametabuntur ante tabernaculum foederis, id est ad orientalem plagam, Moyses et Aaron cum filiis suis, habentes custodiam sanctuarii in medio filiorum Israhel. Quisquis alienus accesserit morietur. Omnes Levitae quos numeraverunt Moyses et Aaron iuxta praeceptum domini per familias suas in genere masculino a mense

uno & sup fuerunt uiginti duo milia.

Et ait dns ad moysen. Numera primogenitos sexus masculini de filiis isrl ab uno mense & supra. & habebis summa eor. tollesq: leuitas mi p omni primogenito filior. isrl. Ego sum dns. Et pecora eor. p uniuersis pecorib: filior. isrl. Recensuit moyses sic pcepat dns primogenitos filior. isrl & fuert masculini p nomina sua a mense uno & supra. xx. duo milia ducenti septuaginta tres.

Locutusq: e dominus ad moysen dicens. Tolle leuitas p primogenitis filior. isrl. & pecora leuitaru p pecorib: eor. eruntq: leuite mei. Ego sum dns. In pcio au ducentor. lxx trium qui excedunt numerum leuitarum de primogenitis filior. isrl accipies quinq: siclos p singula capita. ad mensuram scuaru. siclus ht obulos xx. dabisq: pecunia aaron & filiis ei pcium eor. qui sup sunt. Tulit g moyses pecunia eor. qui fuerant amplius & quos redimerant a leuitis pro primogenitis filior. isrl mille trecentor. lx v siclor. iuxta pond scuaru. & dedit eam aaron & filiis eius. iuxta qd pcepat s dns.

Locutusq: e dns ad moysen & aaron dicens. Tolle summa filior. caath de medio leuitaru p familias & domos suas a xxx anno & supra usq: ad sexagesimum annu omniu qui ingdiunt ut stet & ministrent in tabnaculo federis. Hic e cult filior. caath. Tabnaculum federis & scm scor. ingredient aaron & filii ei quando mouenda sunt castra & deponent uelum qd pendet an fores in uoluentq: eo archa testimonii. & opient rursum uelamine iacincinaru pellium. extendentq: desup pallium iacincinu & i ducet uectes. Mensam ppositionis inuoluent iacincino pallio 7 ponet cum eo thuribula & mortariola chyatos & crateras ad liba fundenda. Panes semp in ea erunt. Extendentq: desup palliu coccineum qd rursum opient uelamto iacincinarum pellium. 7 i ducet uectes. Sument & pallium iacincinu quo opient candelabru cum lucernis suis. & forcipib: & emunctoriis & cunctis uasis olei que ad concinnandas lucernas necessaria sunt. & sup oma ponent opimtum iacincinaru pellium. extendentq: desup pallium & inducent uectes. Nec n altare aureu inuoluent iacincino uestimto. & extendent desup opimtum iacincinaru pellium. & inducent uectes. Omnia uasa quib: ministrat in scuario inuoluent iacincino pallio & extendent desup opimtu iacincinaru pellium induc entq: uectes. Sed & altare mundabt cinere. & inuoluent illud purpureo uestimto. ponentq: cu eo uasa omnia quib: in ministerio eius utunt. id est ignium receptacula & fuscinulas ac tridentes uncinos & batilla. Cuncta uasa altaris opient uelamine iacincinaru pellium & i ducent uectes. Cumq: inuoluerint aaron & filii ei scuarium & oma uasa i comotione castror. tunc intrabunt filii caath ut portent i uoluta & n tangant uasa scuarii ne moriant. Ista onera filior. caath in tabnaculo federis. Sup quos erit eleazar filius aaron sacdotis ad cuius ptinet curam. oleu ad concinnandas lucernas & compositionis incensum. & sacficium qd semp offert. & oleum unctionis. & quicqd ad cultum tabnaculi ptinet. omniuq: uasor. que in sanctuario sunt.

Locutusq: est dns ad moysen & aaron dicens. Nolite pdere pplm caath de medio leuitar. s: hoc facite eis ut uiuant & n moriant si tetigerint sca scor. Aaron & filii eius intrabt ipsiq: dispo nent opa singulor. & diuident quid portare qs debeat. Alii nulla curiositate uideant que st in scuario priqm inuoluant. alioquin morient. Locutus e dns ad moysen dicens. Tolle summa etia filior. gerson. p domos ac familias & cognationes suas a xxx annis & supra usq: ad annos l numera oms q ingrediunt & ministrent in tabnaculo federis. Hoc e officium gersonitar ut portent cortinas tabnaculi & tectum federis: opimtu aliud & sup omnia uelami iacincinu. tentoriuq: qd pendet i introitu federis. cortinas atrii & uelum in introitu qd e ant tabnaclm. Omnia q ad altare ptinent. funiculos & uasa ministerii iubente aaron & filiis eius portabt filii gerson. & scient singuli cui debeant oneri mancipari. Hic e cultus familie gersonitaru in tabnaculo federis. eruntq: sub manu ithamar filii aaron sacdotis. Filios qq: merari p familias & domos patru suor. recensebis a xxx annis & sup usq: ad annos l. omis qui ingdiunt ad officiu ministerii sui. & cultum federis testimonii. Hec sunt onera eor. Portabunt tabulas tabnaculi & uectes eius. columnas & bases ear columnas qq: atrii p circuitu cum basib: & paxillis & funib: ei. Omnia uasa & suppellectile ad numeru accipient sicq: portabt. Hoc e officiu familie merarit & ministerium in tabnaculo federis. eruntq: sub manu ithamar filii aaron sacdotis. Recensuerunt g moyses & aaron principesq: synagoge filios caath p cognationes & domos patru suor. a xxx. annis & sup usq: ad annum quinquagesimu omis q ingrediunt ad ministeriu tabnaculi federis. & inuenti sunt duo milia septingenti l. Hic e numerus populi caath. qui intrat tabnaculum federis. Hos numerauit moyses & aaron iuxta sermone domini p manum moysi.

Numerati sunt & filii gerson p cognationes & domos patru suor. a xxx annis & sup usq: ad annum qnqgesimu omis qui ingdiunt ut ministrent in tabnaculo federis. & inuenti st duo milia sexcenti xxx. Hic est pplis gersonitarum qs numerauit moyses & aaron iuxta uerbum domini.

Numerati sunt & filii merari p cognationes & domos patrum suor. a xxx annis & sup usq: ad annum qnqgesimum omis qui ingdiuntur ad explendos ritus tabnaculi federis. & inuenti st tria milia ducenti. Hic est numerus filior. merari quos recensuerunt moyses & aaron iuxta impium dni p manum moysi. Omis qui recensiti sunt de leuitis & quos fecit ad nomn moyses & aaron & pncipes isrl p cognationes & domos patru suor. a xxx annis & sup usq: ad annum qnquagesimu ingdientes ad ministerium tabnaculi & onera portanda. fuert simul octo mil quingenti octoginta. Iuxta uerbum dni recensuit eos moyses unumqmq: iuxta officium & onera sua sic pceperat ei dns.

Locutusq: est dominus ad moysen dicens. Precipe filiis isrl ut eiciant de castris omne lepsum & qui semine fluit pollutusq: est sup mortuo. tam masculum qm femina eicite de castris. ne contaminent ea cum habitauerint uobisc. Feceruntq: ita filii isrl. & eiecert eos extra castra. sicut locutus est dominus moysi.

Locutusq: e dns ad moysen dicens. Loquere ad filios isrl. Vir siue mulier cum fecerint ex omnib: peccatis que solent hominib: accidere. & p negligentiam transgressi fuerint mandatu dni atq: deliquerint. confitebunt peccatum suum & reddent ipsu caput quintamq: parte desup ei in que peccauerint. Sin aut n fuerit qui recipiat dabunt domino & erunt sacdotis excepto ariete qui offert p expiatione ut sit placabilis hostia. Omis qq: primicie quas offerunt filii isrl ad sacdotes ptinent. & quicqd in scuariu offert a singulis & tradit manib: sacerdotum ipsor. erit.

Locutusq: e dominus ad moysen dicens. Loquere ad filios isrl 7 dices ad eos. Vir cuius uxor errauerit. maritu contempserit. dormierit cu altero uiro. & hoc maritus dephendere n quiuerit. s: lateat adulterium. & testib: argui n potest. quia n e inuenta in stupro. si spc zelotypie concitauerit uiru contra uxore sua que uel polluta e t falsa suspitione appetit. adducet ea ad sacdote & offeret p illa oblatione decima parte sati farine hordeacee n fundet sup ea oleum nec inponet thus quia sacficium zelotipie e. & oblatio inuestigans adulterium. Offeret g eam sacdos & statuet cora dno. assumet aqm scam in uase fictili. & paxillum tre de pauimto tabnaculi mittet i eam. Cumq: steterit mulier in conspectu dni. discopiet caput ei. & ponet sup manus illius sacficium recordationis & oblatione zelotipie. Ipse aut tenebit aquas amarissimas i qs cum execratione maledicta congessit. adiurabitq: ea & dicet. Si n dormiuit uir alienus tecu. & si n polluta es deserto mariti thoro. n te nocebunt aque iste amarissime. in quas maledicta congessi. Sin aut declinasti a uiro tuo atq: polluta es. & concubuisti cum alio uiro. his maledictionib: subiacebis. Det te dns i maledictione exemplumq: cunctor. in pplo suo. putrescere faciat femur tuum. & tumens uterus tuus dirrumpat. Ingrediant aq maledicte in uentre tuum. & utero tumescente putrescat femur. Et respondebit mulier am am. Scribetq: sacerdos in libello ista maledicta. & delebit ea aquis amarissimis in quas ista maledicta congessit. & dabit ei bibere. Quas cum exhauserit tollet sacdos de manu ei sacficium zelotipie. & eleuabit illud cora domino. imponetq: sup altare ita du taxat ut pri pugillum sacficii tollat de eo qd offert. & incendat sup altare. & sic potum det mulieri aquas amarissimas. Quas cum biberit si polluta est & contempto uiro adulterii rea p transibit ea aque maledictionis. & inflato uentre computrescet femur. eritq: mulier in maledictione & i exemplu omni pplo. Quod si n fuerit polluta erit innoxia. & faciet liberos. Ista est lex zelotipie. Si declinauerit mulier a uiro suo & si polluta fuerit maritusq: zelotipie spu concitat adduxerit ea in conspectu dni. & fecerit ei sacdos iuxta oma que scpta sunt. maritus absq: culpa erit. & illa recipiet iniquitate sua.

Locutusq: e dominus ad moysen dicens. Loquere ad filios isrl & dices ad eos. Vir siue mulier cum fecerint uotum ut sctificent. & se uoluerint domino consecrare. uino & omne qd inebriare potest abstinebunt. Acetum ex uino & ex qualibet alia potione. 7 quicqd de uua exprimit n bibent. Vuas recentes siccasq: n comedent cunctis dieb: quib: ex uoto domino consecrant. Quicqd ex uinea e potest. ab uua passa usq: ad aciniu n comedent omi tempore separationis sue. Nouacula n transibit p caput ei. usq: ad completu diem quo domino consecrat. Sanctus erit crescente cesarie capitis ei. Omi tempore consecrationis sue sup mortuu n ingredietur. nec sup patris quidem & matris & fris sororisq: funere contaminabit. q: a consecratio dei sui sup caput ei est. Omnis dies separationis sce erit dno. Sin aut mortuus fuerit subito quispia cora eo. polluet caput consecrationis ei. Quod radet ilico & in eade die purgationis sue. & rursum septima. In octaua au die offeret duos turtures. uel duos pullos columbe sacerdoti in introitu federis testimonii. Facietq: sacerdos unum p peccato. & alterum in holocaustu 7 deprecabit p eo. quia peccauit sup mortuo. Scificabitq: caput ei [illegible] & consecrabit domino dies separationis illius offerens agnu anniculum p peccato. ita tam ut dies priores irriti fiant qm polluta est scificatio eius. Ista e lex consecrationis ei. Cum dies qs ex uoto decreuerat complebunt. adducet eum ad ostium tabnaculi federis. & offeret oblatione ei domino. agnum anniculum immaculatu in holocaustum. & oue anniculam inmaculata p peccato. & ariete inmaculatu hostiam pacifica. canistrum qq: panu azimor. q consparsi sint oleo & lagana absq: fermto uncta oleo. ac libamina singulor. Que offeret sacdos cora dno. & faciet tam p peccato qm in holocaustu. ariete u immolabit hostia pacifica dno. offerens simul canistru azimor. & libamina que ex more debent. Tunc radet nazareus an ostium tabnaculi federis cesarie consecrationis sue. tolletq: capillos eius & ponet sup igne qui e suppositus sacficio pacificor. & armum coctu arietis. tortamq: absq: fermto unam de canistro & laganum azimor. unu. & tradet in manib: nazarei. Postqm rasum fuerit caput ei. susceptaq: rursum ab eo eleuabit in conspectu dni. & scificata sacdotis erit. sic pectusculum qd separare iussum e & femur. Post hec potest bibere nazareus uinum. Ista e lex nazarei cum uouerit oblatione sua dno tempore consecrationis sue. exceptis his que inuenerit manus ei. iuxta qd mente deuouerat ita faciet ad pfectionem sanctificationis sue.

Locutus est dominus ad moysen dicens. Loquere aaron & filiis ei. Sic benedicetis filiis isrl & dicetis ad eos. Benedicat tibi dns & custodiat te. ostendat dns facie sua tibi. & misereat tui. Conuertat dominus uultum suum ad te. & det tibi pacem. Inuocabunt nomen meu sup filios isrl. & ego benedica eis. Factum e autem in die qua compleuit moyses tabnaculum & erexit illud. unxitq: & scificauit cum omnib: uasis suis. altare similiter & omnia uasa eius.

Obtulerunt principes isrl & capita familiaru que erant p singulas tribus: p fecti eor. q numerati sunt ad munera cora dno. sex plaustra tecta cum xii. bub: Vnum plaustru obtulere duo duces. & unum bouem singli. obtuleruntq: ea in conspectu tabnaculi. Ait au dns ad moysen. Suscipe ab eis ut seruiant i ministerio tabnaculi. & tradent ea leuitis iuxta ordine ministerii sui. Itaq: cu suscepisset moyses plaustra & boues. tradidit eos leuitis. Duo plaustra & iiii boues dedit filiis gerson. iuxta id qd habebant necessarium. Quattuor alia plaustra & octo boues dedit filiis merari scdm officia & cultum suum sub manu ithamar filii aaron sacdotis. Filiis au caath n dedit plaustra & boues quia in scuario seruiunt & onera ppriis portant humeris. Igitur obtulere duces i dedicatione altaris die qua unctum est oblatione sua an altare. Dixitq: dominus ad moysen. Singuli duces p singlos dies offerant munera in dedicationem altaris.

Primo die obtulit oblatione sua naasson filius aminadap de tribu iuda. Fueruntq: in ea acetabulum argenteu pondo centum xxx siclor. fiala argentea habens lxx siclos. iuxta pond scuarii utrumq: plenu simila conspsa oleo in sacficium. mortariolum ex decem siclis aureis plenum incenso. bouem & arietem & agnum anniculum in holocaustum. Hyrcumq: p peccato. & i sacrificio pacificor. boues duos. arietes quinq: hyrcos quinq. agnos

anniculos quinque. Hec est oblatio naasson filii amminadap. Secundo die obtulit nathanael filius suar dux de tribu ysachar acetabulum argenteum appendens c.xxx. siclos. fialam argenteam habentem lxx siclos iuxta pondus sanctuarii. utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium. mortariolum aureum habens x siclos plenum incenso. bovem de armento & arietem. & agnum anniculum in holocaustum. Hyrcumque pro peccato & in sacrificio pacificorum boves duos. arietes quinque. hyrcos quinque. agnos anniculos quinque. Hec fuit oblatio nathanael filii suar. Tercio die princeps filiorum zabulon heliab filius helon obtulit acetabulum argenteum appendens c.xxx. siclos. fialam argenteam habentem lxx siclos. ad pondus sanctuarii utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium. mortariolum ex decem siclis aureum appendens plenum incenso. bovem de armento & arietem. & agnum anniculum in holocaustum. Hyrcumque pro peccato & in sacrificio pacificorum boves duos. arietes quinque. hyrcos quinque. agnos anniculos quinque. Hec est oblatio heliab filii helon. Die quarto princeps filiorum ruben helysur filius sedeyr obtulit acetabulum argenteum appendens c.xxx. siclos. fialam argenteam habentem lxx siclos ad pondus sanctuarii. utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium. mortariolum aureum appendens x siclos plenum incenso. bovem de armento & arietem & agnum anniculum in holocaustum. Hyrcumque pro peccato & in hostias pacificorum boves duos. arietes quinque. hyrcos quinque. agnos anniculos quinque. Hec fuit oblatio helysur filii sedeyr. Die quinto princeps filiorum symeon salamihel filius surisadday obtulit acetabulum argenteum appendens c.xxx. siclos. fialam argenteam habentem lxx siclos ad pondus sanctuarii utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium. mortariolum aureum appendens x. siclos plenum incenso. bovem de armento & arietem. & agnum anniculum in holocaustum. Hyrcumque pro peccato & in hostias pacificorum boves duos. arietes v. hyrcos quinque. agnos anniculos quinque. Hec fuit oblatio salamihel filii surisadday. Die sexto princeps filiorum gad helyasaph filius duhel obtulit acetabulum argenteum appendens c.xxx. siclos. fialam argenteam habentem lxx siclos ad pondus sanctuarii utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium. mortariolum aureum appendens siclos x plenum incenso. bovem de armento & arietem & agnum anniculum in holocaustum. Hyrcumque pro peccato & in hostias pacificorum boves duos. arietes quinque. hyrcos quinque. agnos anniculos quinque. Hec fuit oblatio helyasaph filii duhel. Die septimo princeps filiorum effraim helysama filius ammiud obtulit acetabulum argenteum appendens c.xxx. siclos. fialam argenteam habentem lxx siclos ad pondus sanctuarii. utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium. mortariolum aureum appendens siclos x. plenum incenso. bovem de armento & arietem & agnum anniculum in holocaustum. Hyrcumque pro peccato & in hostias pacificorum boves duos. arietes quinque. hyrcos quinque. agnos anniculos quinque. Hec fuit oblatio helysama filii ammiud. Die octavo princeps filiorum manasse gamaliel filius fadassur obtulit acetabulum argenteum appendens c.xxx siclos. fialam argenteam habentem lxx siclos ad pondus sanctuarii utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium. mortariolum aureum appendens x siclos plenum incenso. bovem de armento & arietem & agnum anniculum in holocaustum. Hyrcumque pro peccato & in hostias pacificorum boves duos. arietes quinque. hyrcos quinque. agnos anniculos quinque. Hec fuit oblatio gamaliel filii fadassur. Die nono princeps filiorum beniamin abidan filius gedeonis obtulit acetabulum argenteum appendens c.xxx siclos. fialam argenteam habentem lxx siclos ad pondus sanctuarii utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium. mortariolum argenteum appendens x siclos plenum incenso. bovem de armento & arietem & agnum anniculum in holocaustum. Hyrcumque pro peccato & in hostias pacificorum boves duos. arietes quinque. hyrcos quinque. agnos anniculos quinque. Hec fuit oblatio abidan filii gedeonis. Die decimo princeps filiorum dan ahiezer filius amisadday obtulit acetabulum argenteum appendens c.xxx siclos. fialam argenteam habentem lxx siclos ad pondus sanctuarii utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium. mortariolum aureum appendens x siclos plenum incenso. bovem de armento & arietem & agnum anniculum in holocaustum. Hyrcumque pro peccato & in hostias pacificorum boves duos. arietes quinque. hyrcos quinque. agnos anniculos quinque. Hec fuit oblatio ahiezer filii amisadday. Die undecimo princeps filiorum aser fagahel filius ochran obtulit acetabulum argenteum appendens c.xxx siclos. fialam argenteam habentem lxx siclos ad pondus sanctuarii utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium. mortariolum aureum appendens x siclos plenum incenso. bovem de armento & arietem & agnum anniculum in holocaustum. Hyrcumque pro peccato & in hostias pacificorum boves duos. arietes v. hyrcos quinque. agnos anniculos quinque. Hec fuit oblatio fagahel filii ochran. Die duodecimo princeps filiorum neptalim ahira filius enan obtulit acetabulum argenteum appendens c.xxx siclos. fialam argenteam habentem lxx siclos ad pondus sanctuarii utrumque plenum simila conspersa oleo in sacrificium. mortariolum aureum appendens x siclos plenum incenso. bovem de armento & arietem & agnum anniculum in holocaustum. Hyrcumque pro peccato & in hostias pacificorum boves duos. arietes quinque. hyrcos quinque. agnos anniculos quinque. Hec fuit oblatio ahira filii enan. Hec in dedicatione altaris oblata sunt a principibus israhel in die qua consecratum est. acetabula argentea xii. fiale argentee xii. mortariola aurea xii. ita ut centum xxx argenti siclos haberet unum acetabulum. & lxx. siclos una fiala. id est in commune vasorum omnium ex argento sicli duo milia quadringenti pondere sanctuarii. mortariola aurea xii. plena incenso denos siclos appendentia pondere sanctuarii. id est simul auri sicli c.xx. boves de armento in holocaustum xii. arietes xii. agni anniculi xii. & libamenta eorum. & hyrci xii. pro peccato. hostia pacificorum. boves xxiiii. arietes lx. hyrci lx. agni anniculi lx. Hec oblata sunt in dedicatione altaris. quando unctum est. Cumque ingrederetur moyses tabernaculum federis ut consuleret oraculum. audiebat vocem loquentis ad se de propiciatorio quod erat super archam testimonii. inter duos cherubim unde & loquebatur ei.

Locutus est dominus ad moysen dicens. Loquere ad aaron & dices ad eum. Cum posueris vii lucernas. candelabrum in australi parte erigatur. Hoc igitur precipe ut lucerne contra boream e regione respiciant ad mensam panum propositionis contra eam partem quam candelabrum respicit lucere debebunt. Fecitque aaron & imposuit lucernas super candelabrum ut preceperat dominus moysi.

Hec autem erat factura candelabri ex auro ductili tam medius stipes quam ex utroque latere calamorum nascebantur iuxta exemplum quod ostendit dominus moysi. ita operatus est candelabrum. Et locutus est dominus ad moysen dicens. Tolle levitas de medio filiorum israhel. & purificabis eos iuxta hunc ritum. Aspergantur aqua lustrationis. & radant omnes pilos carnis sue. Cumque laverint vestimenta sua. & mundati fuerint tollent bovem de armento & libamentum eius. simila oleo conspersam. bovem autem alterum accipies de armento pro peccato. & applicabis levitas coram tabernaculo federis convocata omni multitudine filiorum israhel. Cumque levite fuerint coram domino. ponent filii israhel manus suas super eos. & offeret aaron levitas munus in conspectu domini a filiis israhel ut serviant in ministerio eius. Levite quoque ponent manus suas super capita boum. e quibus unum facies pro peccato & alterum in holocaustum domini ut depreceris pro eo. Statuesque levitas in conspectu aaron & filiorum eius & consecrabis eos oblatos domino. ac separabis de medio filiorum israhel ut sint mei & postea ingrediantur tabernaculum federis ut serviant mihi. Sicque purificabis & consecrabis eos in oblationem domini. quoniam dono donati sunt mihi a filiis israhel pro primogenitis que aperiunt omnem vulvam in israhel accepi eos. Mea sunt enim omnia primogenita filiorum israhel. tam ex hominibus quam ex iumentis. Ex die quo percussi omne primogenitum in terra egypti sanctificavi eos mihi. & tuli levitas pro cunctis primogenitis filiorum israhel tradidique eos dono aaron & filiis eius. de medio populi ut serviant mihi pro israhel in tabernaculo federis & orent pro eis ne sit in populo plaga si ausi fuerint accedere ad sanctuarium. Feceruntque moyses & aaron & omnis multitudo filiorum israhel super levitas que preceperat dominus moysi. Purificatique sunt & laverunt vestimenta sua. Elevavitque eos aaron in conspectu domini. & oravit pro eis ut purificati ingrederentur ad officia sua in tabernaculum federis coram aaron et filiis eius. sicut preceperat dominus moysi de levitis ita factum est.

Locutus est dominus ad moysen dicens. Hec est lex levitarum. A xxv. annis & supra ingredientur in tabernaculum federis ut ministrent. Cumque quinquagesimum annum etatis impleverint. servire cessabunt. eruntque ministri fratrum suorum in tabernaculo federis ut custodiant que sibi fuerint commendata. opera autem ipsa non faciant. Sic dispones levitas in custodiis suis.

Locutus est dominus ad moysen in deserto synai anno secundo postquam egressi sunt de terra egypti. mense primo dicens. Faciant filii israhel phase in tempore suo. xiiii. die mensis huius ad vesperam. iuxta omnes cerimonias & iustificationes eius. Precepitque moyses filiis israhel ut facerent phase. Qui fecerunt tempore suo. xiiii. die mensis ad vesperam in monte synai iuxta omnia que mandaverat dominus moysi. fecerunt filii israhel.

Ecce autem quidam immundi super anima hominis qui non poterant facere phase in die illo. accedentes ad moysen & aaron dixerunt eis. Immundi sumus super anima hominis. quare fraudamur ut non valeamus offerre oblationem domino. in tempore suo inter filios israhel. Quibus respondit moyses. State ut consulam quid precipiat dominus de vobis. Locutusque est dominus ad moysen dicens. Loquere filiis israhel. Homo qui fuerit immundus super anima sive in via procul in gente vestra. faciat phase domino in mense secundo. xiiii die mensis ad vesperam cum azimis & lactucis agrestibus comedent illud. Non relinquent ex eo quippiam usque mane. & os eius non confringent. Omnem ritum phase observabunt. Si quis autem & mundus est & in itinere non fuit & tamen non fecit phase exterminabitur anima illa de populis suis. quia sacrificium domino non obtulit in tempore suo. peccatum suum ipse portabit. Peregrinus quoque & advena si fuerint apud vos facient phase domini iuxta cerimonias & iustificationes eius.

Preceptum idem erit apud vos tam advene quam indigene. Igitur die qua erectum est tabernaculum operuit illud nubes. A vespere autem super tentorium erat quasi species ignis usque mane. sic fiebat iugiter. Per diem operiebat nubes illud. & per noctem quasi species ignis. Cumque ablata fuisset nubes que tabernaculum protegebat tunc proficiscebantur filii israhel. & in loco ubi stetisset nubes. ibi castrametabantur. Ad imperium domini proficiscebantur. & ad imperium illius figebant tabernaculum. Cunctis diebus quibus stabat nubes super tabernaculum manebant in eodem loco. Et si evenisset ut multo tempore maneret super illud. erant filii israhel in excubiis domini & non proficiscebantur quot diebus fuisset nubes super tabernaculum. Ad imperium domini erigebant tentoria. & ad imperium illius deponebant. Si fuisset nubes a vespere usque mane & statim tabernaculum reliquisset. proficiscebantur. Et si post diem & noctem recessisset. dissipabant tentoria. Si biduo aut uno mense vel longiori tempore fuisset super tabernaculum. manebant filii israhel in eodem loco & non proficiscebantur. Statim autem ut recessisset. movebant castra. Per verbum domini figebant tentoria. & per verbum illius proficiscebantur. Eruntque in excubiis domini iuxta imperium eius per manum moysi.

Locutus est dominus ad moysen dicens. Fac tibi duas tubas argenteas ductiles quibus convocare possis multitudinem quando movenda sunt castra. Cumque increpueris tubis congregabitur ad te omnis turba ad ostium federis tabernaculi. Si semel clangueris venient ad te principes & capita multitudinis israhel. Si autem prolixior atque concisus clangor increpuerit. movebunt castra primi qui sunt ad orientalem plagam. In secundo autem sonitu & pari ululatu tube levabunt tentoria qui habitant ad meridiem. & iuxta hunc modum reliqui facient. ululantibus tubis in profectione. Quando autem congregandus est populus simplex tubarum clangor erit & non concise ululabunt. Filii aaron sacerdotes clangent tubis. eritque hoc legitimum sempiternum in generationibus vestris. Si exieritis ad bellum de terra vestra contra hostes qui dimicant adversum vos clangetis ululantibus tubis. & erit recordatio vestri coram domino deo vestro. ut eruamini de manibus inimicorum vestrorum. Si quando habebitis epulum & dies festos. & kalendas. canetis tubis super holocaustis & pacificis victimis ut sint vobis in recordationem domini dei vestri. Ego dominus deus vester.

16.

Anno secundo mense secundo. xx. die mensis. elevata est nubes de tabernaculo federis. profectique sunt filii israhel per turmas suas de deserto synai & recubuit nubes in solitudine pharan. Moveruntque castra primi iuxta imperium domini in manu moysi. filii iuda per turmas suas quorum princeps erat naasson filius amminadap. In tribu filiorum ysachar fuit princeps nathanael filius suar. In tribu zabulon erat princeps heliab filius helon. Depositumque est tabernaculum quod portantes egressi sunt filii gerson & merari. Profectique sunt & filii ruben per turmas & ordinem suum. quorum princeps erat helysur filius sedeyr. In tribu filiorum symeon princeps fuit salamihel filius surisadday. Porro in tribu gad erat princeps eliasaph filius duhel. Profectique sunt & caathite portantes sanctuarium. Tamdiu tabernaculum portabatur donec venirent ad erectionis locum. Moverunt castra & filii effraym per turmas suas. in quorum exercitu princeps erat helisama filius ammiud. In tribu autem filiorum manasse princeps fuit ga

malihel filius phadassur. Et in tribu beniamin dux abidan filius gedeonis. Novissimi castrorum omnium profecti sunt filii dan per turmas suas, in quorum exercitu princeps fuit ahiezer filius ammisaddai. In tribu autem filiorum aser erat princeps fagaihel filius okran. Et in tribu filiorum neptalim princeps fuit ahira filius enan. Hec sunt castra et profectiones filiorum israhel per turmas suas, quando egrediebantur. Dixitque moyses obab filio raguel madianite cognato suo. Proficiscimur ad locum quem dominus daturus est nobis. Veni nobiscum ut bene faciamus tibi, quia dominus promisit bona israheli. Cui ille respondit. Non vadam tecum, sed revertar in terram meam in qua natus sum. Et ille. Noli inquit nos relinquere. Tu enim nosti in quibus locis per desertum castra ponere debeamus, et eris ductor noster. Cumque nobiscum veneris, quicquid optimum fuerit ex opibus quas nobis daturus est dominus, dabimus tibi. Profecti ergo sunt de monte domini via trium dierum, archaque federis domini precedebat eos, per tres dies providens castrorum locum. Nubes quoque domini super eos erat per diem cum incederent. Cumque elevaretur archa, dicebat moyses. Surge domine et dissipentur inimici tui, et fugiant qui oderunt te a facie tua. Cum autem deponeretur aiebat. Revertere domine ad multitudinem exercitus israhel.

XXX. Interea ortum est murmur populi quasi dolentium pro labore contra dominum. Quod cum audisset iratus est, et accensus in eos ignis domini devoravit extremam castrorum partem. Cumque clamasset populus ad moysen, oravit moyses ad dominum, et absortus est ignis. Vocavitque nomen loci illius incensio, eo quod succensus fuisset contra eos ignis domini. Vulgus quoque promiscuum quod ascenderat cum eis, flagravit desiderio carnium sedens, et flens, iunctis sibi pariter filiis israhel, et ait. Quis dabit nobis ad vescendum carnes? Recordamur piscium quos comedebamus in egypto gratis. In mentem nobis veniunt cucumeres, et pepones, porrique, et cepe et allia. Anima nostra arida est, nichil enim aliud respiciunt oculi nostri nisi man. Erat autem man quasi semen coriandri coloris bdellii. Circuibatque populus et colligebat illud, et frangebat mola, sive terebat in mortario coquens in olla, et faciens ex eo tortulas saporis quasi panis oleati. Cumque descenderet nocte super castra ros, descendebat pariter et man. Audivit ergo moyses flentem populum per familias, singulos per ostia tentorii sui. Iratusque est furor domini valde, sed et moysi intoleranda res visa est, et ait ad dominum. Cur afflixisti servum tuum? Quare non invenio gratiam coram te, et cur imposuisti pondus universi populi huius super me? Numquid ego concepi omnem hanc multitudinem vel genui eam, ut dicas michi, porta eos in sinu tuo, sicut portare solet nutrix infantulum, et defer in terram pro qua iurasti patribus eorum? Unde michi carnes ut dem tante multitudini? Flent contra me dicentes. Da nobis carnes ut comedamus. Non possum solus sustinere hunc populum, quia gravis est michi. Sin autem aliter tibi videtur, obsecro ut interficias me, et inveniam gratiam in oculis tuis, ne tantis afficiar malis. Et dixit dominus ad moysen. Congrega michi lxx viros de senioribus israhel quos tu nosti quod senes populi sint ac magistri, et duces eos ad ostium tabernaculi federis, faciesque ibi stare tecum, ut descendam et loquar tibi, et auferam de spiritu tuo tradamque eis, ut sustentent tecum onus populi, et non tu solus graveris. Populo quoque dices. Sanctificamini. Cras comedetis carnes. Ego enim audivi vos dicere. Quis dabit nobis escas carnium? Bene nobis erat in egypto, ut det vobis dominus carnes et comedatis, non uno die nec duobus, vel quinque aut x, nec xx quidem sed usque ad mensem dierum, donec exeat per nares vestras, et vertatur in nausiam, eo quod repuleritis dominum qui in medio vestri est, et fleveritis coram eo dicentes. Quare egressi sumus de egypto? Et ait moyses ad dominum. Sexcenta milia peditum huius populi sunt, et tu dicis, dabo eis esum carnium mense integro. Numquid ovium et boum multitudo cedetur, ut possit sufficere ad cibum, vel omnes pisces maris in unum congregabuntur ut eis sufficiant? Cui respondit dominus. Numquid manus domini invalida est? Iam nunc videbis utrum sermo meus opere compleatur.

Venit igitur moyses et narravit populo verba domini, congregans lxx viros ex senioribus israhel, quos stare fecit circa tabernaculum. Descenditque dominus per nubem et locutus est ad eum, auferens de spiritu qui erat in moyse, et dans lxx viris. Cumque requievisset spiritus in eis, prophetaverunt, nec ultra cessaverunt. Remanserant autem in castris duo viri quorum unus vocabatur eldad et alter medad, super quos requievit spiritus. Nam et ipsi descripti fuerant, et non exierant ad tabernaculum. Cumque prophetarent in castris, cucurrit puer et nuntiavit moysi dicens. Eldad et medad prophetant in castris. Statim iosue filius nun minister moysi et electus e pluribus ait. Domine mi moyses, prohibe eos. At ille. Quid inquit emularis pro me? Quis tribuat ut omnis populus prophetet, et det eis dominus spiritum suum? Reversusque est moyses et omnes maiores natu in castra. Ventus autem egrediens a domino, arreptas trans mare coturnices detulit et dimisit in castra itinere quantum uno die confici potest ex omni parte castrorum per circuitum, volabantque in aere duobus cubitis altitudine super terram. Surgens ergo populus toto die illo et nocte et die altero, congregavit coturnicum cyparum x choros, et siccaverunt eas per girum castrorum. Adhuc carnes erant in dentibus eorum, nec defecerat huiuscemodi cibus, et ecce furor domini concitatus in populum, et percussit eum plaga magna nimis. Vocatusque est ille locus sepulchra concupiscentie. Ibi enim sepelierunt populum qui desideraverat. Egressi autem de sepulchris concupiscentie venerunt in aseroth, et manserunt ibi.

Locutaque est maria et aaron contra moysen propter uxorem eius ethyopissam et dixerunt. Num per solum moysen locutus est dominus? Nonne et nobis similiter locutus est? Quod cum audisset dominus, iratus est. Erat enim moyses vir mitissimus super omnes homines qui morabantur in terra. Statim locutus est ad eum et ad aaron et mariam. Egredimini tantum vos tres ad tabernaculum federis. Cumque fuissent egressi, descendit dominus in columna nubis et stetit in introitu tabernaculi vocans aaron et mariam. Qui cum issent, dixit ad eos. Audite sermones meos. Si quis fuerit inter vos propheta domini, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum. At non talis servus meus moyses qui in omni domo mea fidelissimus est. Ore enim ad os loquar ei. Et palam, non per enigmata et figuras dominum videt. Quare ergo non timuistis detrahere servo meo moysi? Iratusque contra eos abiit. Nubes quoque recessit que erat super tabernaculum, et ecce maria apparuit candens lepra sicut nix. Cumque respexisset eam aaron et vidisset eam perfusam lepra, ait ad moysen. Obsecro domine mi, ne imponas nobis hoc peccatum, quod stulte commisimus, ne fiat hec quasi mortua, et ut abortivum quod proicitur de vulva matris sue. Ecce iam medium carnis eius devoratum est lepra. Clamavitque moyses ad dominum dicens. Domine obsecro sana eam. Cui respondit dominus. Si pater eius spuisset in faciem eius, nonne debuerat saltem septem dierum rubore perfundi? Septem diebus separetur extra castra, et postea revocabitur. Exclusa est itaque maria extra castra septem diebus, et populus non est motus de loco illo donec revocata est maria. Profectusque est populus de aseroth fixis tentoriis in deserto pharan.

Ibi locutus est dominus ad moysen dicens. Mitte viros qui considerent terram chanaan quam daturus sum filiis israhel singulos de singulis tribubus ex principibus. Fecit moyses quod dominus imperaverat, de deserto pharan mittens principes viros, quorum ista sunt nomina. De tribu ruben semmua filium zacchur. De tribu symeon saphat filium uri. De tribu iuda caleph filium iephone. De tribu ysachar igal filium ioseph. De tribu effraim osee filium nun. De tribu beniamin falti filium raphu. De tribu zabulon geddihel filium sodi. De tribu ioseph sceptri manasse gaddi filium suphi. De tribu dan ammihel filium gamalli. De tribu aser sur filium michael. De tribu neptalim naabi filium vapsi. De tribu gad guhel filium machi. Hec sunt nomina virorum quos misit moyses ad considerandam terram. Vocavitque osee filium nun iosue. Misit ergo eos moyses ad considerandam terram chanaan et dixit ad eos. Ascendite per meridianam plagam. Cumque veneritis ad montes considerate terram qualis sit, et populum qui habitator est eius, utrum fortis sit an infirmus, pauci numero an plures, ipsa terra bona an mala, urbes quales, murate an absque muris, humus pinguis an sterilis, nemorosa an absque arboribus. Confortamini, et afferte nobis de fructibus terre. Erat autem tempus quando iam precoque uve vesci possunt. Cumque ascendissent, exploraverunt terram a deserto sin usque ad rohob intrantibus emath. Ascenderuntque ad meridiem et venerunt in ebron ubi erant ahiman et sisai et tholmai filii enak. Nam ebron septem annis ante thanim urbem egypti condita est. Pergentesque usque ad torrentem botri absciderunt palmitem cum uva sua, quem portaverunt in vecte duo viri. De malis quoque granatis et de ficis loci illius tulerunt. Qui appellatus est nehelescol, id est torrens botri, eo quod botrum inde portassent filii israhel. Reversique exploratores terre post xl dies omni regione circuita venerunt ad moysen et aaron et ad omnem cetum filiorum israhel in desertum pharan quod est in cades. Locutique eis et omni multitudini ostenderunt fructus terre, et narraverunt dicentes. Venimus ad terram ad quam misisti nos, que revera fluit lacte et melle, ut ex his fructibus cognosci potest. Sed cultores fortissimos habet, et urbes grandes atque muratas. Stirpem enak vidimus ibi. Amalech habitat in meridie. Etheus et iebuseus et amorreus in montanis. Chananeus vero moratur iuxta mare et circa fluenta iordanis. Inter hec caleph compescens murmur populi qui oriebatur contra moysen ait. Ascendamus et possideamus terram, quoniam poterimus obtinere eam. Alii vero qui fuerant cum eo dicebant. Nequaquam ad hunc populum valemus ascendere, quia fortior nobis est. Detraxeruntque terre quam inspexerant apud filios israhel dicentes. Terra quam lustravimus devorat habitatores suos. Populum quem aspeximus procere stature est. Ibi vidimus monstra quedam filiorum enak de genere giganteo, quibus comparati quasi locuste videbamur.

Igitur vociferans omnis turba flevit nocte illa, et murmurati sunt contra moysen et aaron cuncti filii israhel dicentes. Utinam mortui essemus in egypto, et non in hac vasta solitudine. Utinam pereamus, et non inducat nos dominus in terram istam, ne cadamus gladio, et uxores ac liberi nostri ducantur captivi. Nonne melius est reverti in egyptum? Dixeruntque alter ad alterum. Constituamus nobis ducem et revertamur in egyptum. Quo audito moyses et aaron ceciderunt proni in terram coram omni multitudine filiorum israhel. At vero iosue filius nun et caleph filius iephone qui et ipsi lustraverant terram sciderunt vestimenta sua, et ad omnem multitudinem filiorum israhel locuti sunt. Terra quam circuivimus valde bona est. Si propicius fuerit dominus inducet nos in eam et tradet nobis humum lacte et melle manantem. Nolite rebelles esse contra dominum, neque timeatis populum terre huius, quia sicut panem ita possumus eos devorare. Recessit ab illis omne presidium. Dominus nobiscum est, nolite timere. Cumque clamaret omnis multitudo et lapidibus eos vellet opprimere, apparuit gloria domini super tectum federis cunctis videntibus filiis israhel. Et dixit dominus ad moysen. Usquequo detrahet michi populus iste? Quousque non credent michi in omnibus signis que feci coram eis? Feriam igitur eos pestilentia atque consumam. Te autem faciam principem super gentem magnam et fortiorem quam hec est.

Et ait moyses ad dominum. Ut audiant egyptii de quorum medio eduxisti populum istum, et habitatores terre huius qui audierunt quod tu domine in populo isto sis, et facie videaris ad faciem, et nubes tua protegat illos, et in columna nubis precedas eos per diem, et in columna ignis per noctem, quod occideris tantam multitudinem quasi unum hominem, et dicant. Non poterat introducere populum in terram pro qua iuraverat, idcirco occidit eos in solitudine. Magnificetur ergo fortitudo domini, sicut iurasti dicens. Dominus paciens et multe misericordie, auferens iniquitatem et scelera, nullumque innoxium derelinquens, qui visitas peccata patrum in filios in tertiam et quartam generationem. Dimitte obsecro peccatum populi huius secundum magnitudinem misericordie tue, sicut propicius fuisti egredientibus de egypto usque ad locum istum. Dixitque dominus. Dimisi iuxta verbum tuum. Vivo ego et implebitur gloria domini universa terra. Attamen omnes homines qui viderunt maiestatem meam et signa que feci in egypto et in solitudine, et temptaverunt me iam per decem vices, nec obedierunt voci mee, non videbunt terram pro qua iuravi patribus eorum, nec quisquam ex illis qui detraxit michi intuebitur eam. Servum meum caleph qui plenus alio spiritu secutus est me, inducam in terram hanc quam circuivit, et semen eius possidebit eam, quoniam amalechites et chananeus habitant in vallibus. Cras movete castra et revertimini in solitudinem per viam maris rubri.

Locutusque est dominus ad moysen et aaron dicens. Usquequo multitudo hec pessima murmurat contra me? Querelas filiorum israhel audivi. Dic ergo eis. Vivo ego ait dominus, quia sicut locuti estis audiente me, sic faciam vobis. In solitudine hac iacebunt cadavera vestra. Omnes qui numerati estis a xx annis et supra et murmurastis contra me non intrabitis terram super quam levavi manum meam ut habitare vos facerem, preter caleph filium iephone et iosue filium nun. Parvulos autem vestros de quibus dixistis quod prede hostibus forent, introducam ut videant terram que vobis displicuit. Vestra cadavera iacebunt in solitudine. Filii vestri erunt vagi in deserto annis xl, et portabunt fornicationem vestram donec consumantur cadavera patrum in deserto. Iuxta numerum xl dierum quibus considerastis terram, annus pro die imputabitur, et xl annis recipietis iniquitates vestras, et scietis ultionem meam. Quoniam sicut locutus sum sic faciam omni multitudini huic pessime que consurrexit adversum me in

In solitudine hac deficiet et morietur.

Igitur omnes viri quos miserat Moyses ad contemplandam terram et qui reversi murmurare fecerant contra eum omnem multitudinem detrahentes terre quod esset mala, mortui sunt atque percussi in conspectu domini. Iosue autem filius Nun et Caleph filius Iephone vixerunt ex omnibus qui perrexerant ad considerandam terram. Locutusque est Moyses universa verba hec ad omnes filios Israel et luxit populus nimis. Et ecce mane primo surgentes ascenderunt verticem montis atque dixerunt: Parati sumus ascendere ad locum de quo dominus locutus est, quia peccavimus. Quibus Moyses: Cur, inquit, transgredimini verbum domini, quod vobis non cedet in prosperum? Nolite ascendere, non enim est dominus vobiscum, ne corruatis coram inimicis vestris. Amalechites et Chananeus ante vos sunt, quorum gladio corruetis, eo quod nolueritis adquiescere domino, nec erit dominus vobiscum. At illi contenebrati ascenderunt in verticem montis. Archa autem testamenti domini et Moyses non recesserunt de castris. Descenditque Amalechites et Chananeus qui habitabant in monte, et percutiens eos atque concidens persecutus est usque Horma.

Locutus est dominus ad Moysen dicens: Loquere ad filios Israel et dices ad eos: Cum ingressi fueritis terram habitationis vestre quam ego dabo vobis, et feceritis oblationem domino in holocaustum aut victimam pacificam vota solventes, vel sponte offerentes munera, aut in sollempnitatibus vestris adolentes odorem suavitatis domino, de bubus sive de ovibus, offeret quicumque immolaverit victimam sacrificium simile decimam partem ephi conspersam oleo quod mensuram habebit quartam partem hin. Et vinum ad liba fundenda eiusdem mensure dabit in holocaustum sive in victimam per agnos singulos et arietes. Erit sacrificium simile duarum decimarum que conspersa sit oleo tertie partis hin. Et vinum ad libamentum tertie partis eiusdem mensure offeret in odorem suavissimum domino. Quando vero de bubus feceris holocaustum domino aut hostias ut impleas votum vel pacificas victimas, dabis per singulos boves simile tres decimas conspersas oleo quod medium sit mensure hin, et vinum ad libamenta fundenda eiusdem mensure in oblationem suavissimi odoris domino. Sic facietis per singulos boves et arietes et agnos et hedos. Tam indigene quam peregrini eodem ritu offerent sacrificia. Unum preceptum erit atque iudicium tam vobis quam advenis terre.

Locutus est dominus ad Moysen dicens: Loquere filiis Israel et dices ad eos: Cum veneritis in terram quam dabo vobis et comederitis de panibus regionis illius, separabitis primitias domino de cibis vestris. Sicut de areis primitias separabitis, ita de pulmentis dabitis primitias domino. Quod si per ignorantiam preterieritis quicquam horum que locutus est dominus ad Moysen et mandavit per eum ad vos a die qua cepit iubere et ultra, oblitaque fuerit facere multitudo, offeret vitulum de armento holocaustum in odorem suavissimum domino et sacrificium eius ac liba ut cerimonie postulant, hircumque pro peccato. Et rogabit sacerdos pro omni multitudine filiorum Israel, et dimittetur eis quoniam non sponte peccaverunt, nichilominus offerentes incensum domino pro se et pro peccato atque errore suo. Et dimittetur universe multitudini filiorum Israel et advenis qui peregrinantur apud eos, quoniam culpa est omnis populi per ignorantiam. Quod si anima una nesciens peccaverit, offeret capram anniculam pro peccato suo. Et deprecabitur pro ea sacerdos quod inscia peccaverit coram domino, impetrabitque ei veniam, et dimittetur ei. Tam indigenis quam advenis una lex erit omnium qui peccaverint ignorantes. Anima vero que per superbiam aliquid commiserit sive civis sit sive peregrinus, quoniam adversum dominum rebellis fuit, peribit de populo suo. Verbum enim domini contempsit, et preceptum illius fecit irritum. Idcirco delebitur et portabit iniquitatem suam.

Factum est autem cum essent filii Israel in solitudine et invenissent hominem colligentem ligna in die sabbati, obtulerunt eum Moysi et Aaron et universe multitudini. Qui recluserunt eum in carcerem, nescientes quid super eo facere debuissent. Dixitque dominus ad Moysen: Morte moriatur homo iste. Obruat eum omnis turba lapidibus extra castra. Cumque eduxissent eum foras, obruerunt eum lapidibus et mortuus est sicut preceperat dominus. Dixit quoque dominus ad Moysen: Loquere filiis Israel et dices ad eos ut faciant fimbrias per singulos angulos palliorum, ponentes in eis vittas iacinctinas, quas cum viderint recordentur omnium mandatorum domini, nec sequantur cogitationes suas et oculos per res varias fornicantes, sed magis memores preceptorum domini ut faciant ea, sintque sancti deo suo. Ego dominus deus vester qui eduxi vos de terra Egypti ut essem vester deus.

Ecce autem Chore filius Ysaar filii Caath filii Levi, et Dathan atque Abiron filii Heliab, Hon quoque filius Phelech de filiis Ruben surrexerunt contra Moysen, et alii filiorum Israel ducenti quinquaginta viri proceres synagoge, et qui tempore concilii per nomina vocabantur. Cumque stetissent adversum Moysen et Aaron dixerunt: Sufficiat vobis quia omnis multitudo sanctorum est, et in ipsis est dominus. Cur elevamini super populum domini? Quod cum audisset Moyses, cecidit pronus in faciem suam. Locutusque est ad Chore et ad omnem multitudinem: Mane, inquit, notum faciet dominus qui ad se pertineant, et sanctos applicabit sibi, et quos elegerit, adpropinquabunt ei. Hoc igitur facite. Tollat unusquisque thuribulum suum, tu Chore et omne concilium tuum, et hausto cras igne ponite desuper thymiama coram domino, et quemcumque elegerit, ipse erit sanctus. Multum erigimini filii Levi. Dixitque rursum ad Chore: Audite filii Levi. Num parum vobis est quod separavit vos deus Israel ab omni populo et iunxit sibi ut serviretis ei in cultu tabernaculi et staretis coram frequentia populi et ministraretis ei? Idcirco fecit ad se accedere te et omnes fratres tuos filios Levi, ut vobis etiam sacerdotium vendicetis, et omnis globus tuus stet contra dominum? Quid est enim Aaron ut murmuretis contra eum? Misit ergo Moyses ut vocaret Dathan et Abiron filios Heliab. Qui responderunt: Non venimus. Numquid parum est tibi quod eduxisti nos de terra que lacte et melle manabat, ut occideres in deserto, nisi et dominatus fueris nostri? Revera induxisti nos in terram que fluit rivis lactis et mellis, et dedisti nobis possessiones agrorum et vinearum. An et oculos nostros vis eruere? Non venimus. Iratusque Moyses valde ait ad dominum: Ne respicias sacrificia eorum. Tu scis quod nec asellum quidem umquam acceperim ab eis, nec afflixerim quempiam eorum. Dixitque ad Chore: Tu et omnis congregatio tua state seorsum coram domino, et Aaron die crastino separatim. Tollite singuli thuribula vestra et ponite super ea incensum coram domino, offerentes ducenta quinquaginta thuribula. Aaron quoque teneat thuribulum suum. Quod cum fecissent stantibus Moyse et Aaron, et coacervassent adversum eos omnem multitudinem ad ostium tabernaculi, apparuit cunctis gloria domini. Locutusque est dominus ad Moysen et Aaron et ait: Separamini de medio congregationis huius ut eos repente disperdam. Qui ceciderunt proni in faciem atque dixerunt: Fortissime deus spirituum universe carnis. Num uno peccante contra omnes ira tua deseviet? Et ait dominus ad Moysen: Precipe universo populo ut separetur a tabernaculis Chore et Dathan et Abiron. Surrexitque et abiit ad Dathan et Abiron, et sequentibus eum senioribus Israel dixit ad turbam: Recedite a tabernaculis hominum impiorum et nolite tangere que ad eos pertinent, ne involvamini in peccatis eorum. Cumque recessissent a tentoriis eorum per circuitum, Dathan et Abiron egressi stabant in introitu papilionum suorum cum uxoribus et liberis omnique frequentia. Et ait Moyses: In hoc scietis quod miserit me dominus ut facerem universa que cernitis, et non ex proprio ea corde protulerim. Si consueta morte hominum interierint et visitaverit eos plaga qua et ceteri visitari solent, non misit me dominus. Sin autem novam rem fecerit dominus, ut aperiens terra os suum deglutiat eos et omnia que ad illos pertinent, descenderintque viventes in infernum, scietis quod blasphemaverint dominum. Confestim igitur ut cessavit loqui, dirupta est terra sub pedibus eorum, et aperiens os suum devoravit illos cum tabernaculis suis et universa substantia eorum, descenderuntque vivi in infernum operti humo, et perierunt de medio multitudinis. At vero omnis Israel qui stabat per girum fugit a clamore pereuntium dicens: Ne forte et nos terra deglutiat. Sed et ignis egressus a domino interfecit ducentos quinquaginta viros qui offerebant incensum.

Locutus est dominus ad Moysen dicens: Precipe Eleazaro filio Aaron sacerdotis ut tollat thuribula que iacent in incendio, et ignem huc illucque dispergat, quoniam sanctificata sunt in mortibus peccatorum, producatque ea in laminas et affigat altari, eo quod oblatum sit in eis incensum domino et sanctificata sint, ut cernant ea pro signo et monimento filii Israel. Tulit ergo Eleazar sacerdos thuribula enea in quibus obtulerant hi quos incendium devoravit, et produxit ea in laminas, affigens altari, ut haberent postea filii Israel quibus commonerentur ne quis accedat alienigena et qui non est de semine Aaron ad offerendum incensum domino, ne patiatur sicut passus est Chore et omnis congregatio eius, loquente domino ad Moysen. Murmuravit omnis multitudo filiorum Israel contra Moysen et Aaron sequenti die dicens: Vos interfecistis populum domini. Cumque oriretur seditio et tumultus cresceret, Moyses fugerit ad tabernaculum federis. Quod postquam ingressi sunt, operuit nubes tabernaculum, et apparuit gloria domini. Dixitque dominus ad Moysen et Aaron: Recedite de medio huius multitudinis, etiam nunc delebo eos.

Cumque iacerent in terra, dixit Moyses ad Aaron: Tolle thuribulum et hausto igne de altari mitte incensum desuper, pergens cito ad populum et rogans pro eis. Iam enim egressa est ira a domino, et plaga desevit. Quod cum fecisset Aaron et cucurrisset ad mediam multitudinem quam iam vastabat incendium, obtulit thymiama et stans inter mortuos ac viventes pro populo deprecatus est, et plaga cessavit. Fuerunt autem qui percussi sunt XIIII milia hominum et DCC, absque his qui perierant in seditione Chore. Reversusque est Aaron ad Moysen ad ostium tabernaculi federis, postquam quievit interitus. Et locutus est dominus ad Moysen dicens: Loquere filiis Israel et accipe ab eis virgas singulas per cognationes suas, a cunctis principibus tribuum virgas XII, et uniuscuiusque nomen superscribes virge sue. Nomen autem Aaron erit in tribu Levi, et una virga cunctas seorsum continebit familias. Ponesque eas in tabernaculo federis coram testimonio, ubi loquar ad te. Quem ex his elegero, germinabit virga eius, et cohibebo a me querimonias filiorum Israel quibus contra vos murmurant. Locutusque est Moyses ad filios Israel, et dederunt ei omnes principes filiorum virgas per singulas tribus, fueruntque virge XII absque virga Aaron. Quas cum posuisset Moyses coram domino in tabernaculo testimonii, sequenti die invenit germinasse virgam Aaron in domo Levi, et turgentibus gemmis eruperant flores, qui foliis dilatatis in amigdalas deformati sunt. Protulit ergo Moyses omnes virgas de conspectu domini ad cunctos filios Israel, videruntque et receperunt singuli virgas suas. Dixitque dominus ad Moysen: Refer virgam Aaron in tabernaculum testimonii ut servetur ibi in signum rebellium filiorum Israel, et quiescant querele eorum a me ne moriantur. Fecitque Moyses sicut preceperat dominus. Dixerunt autem filii Israel ad Moysen: Ecce consumpti sumus, omnes perivimus. Quicumque accedit ad tabernaculum domini moritur. Numquid usque ad internecionem cuncti delendi sumus?

Dixitque dominus ad Aaron: Tu et filii tui et domus patris tui tecum portabitis iniquitatem sanctuarii, et tu et filii tui simul sustinebitis peccata sacerdotii vestri. Sed et fratres tuos de tribu Levi et sceptrum patris tui sume tecum, prestoque sint et ministrent tibi. Tu autem et filii tui ministrabitis in tabernaculo testimonii. Excubabuntque Levite ad precepta tua et ad cuncta opera tabernaculi, ita dumtaxat ut ad vasa sanctuarii et ad altare non accedant, ne et illi moriantur et vos pereatis simul. Sint autem tecum et excubent in custodiis tabernaculi et in omnibus cerimoniis eius. Alienigena non miscebitur vobis. Excubate in custodia tabernaculi et in ministerio altaris, ne oriatur indignatio super filios Israel. Ego dedi vobis fratres vestros Levitas de medio filiorum Israel et tradidi donum domino, ut serviant in ministeriis tabernaculi eius. Tu autem et filii tui custodite sacerdotium vestrum, et omnia que ad cultum altaris pertinent et intra velum sunt per sacerdotes administrabuntur. Si quis externus accesserit, occidetur.

17

Locutus est dominus ad Aaron: Ecce dedi tibi custodiam primitiarum mearum. Omnia que sanctificantur a filiis Israel tibi tradidi et filiis tuis pro officio sacerdotali legitima sempiterna. Hec ergo accipies de his que sanctificantur et oblata sunt domino. Omnis oblatio et sacrificium et quicquid pro peccato atque delicto redditur mihi et cedit in sancta sanctorum, tuum erit et filiorum tuorum. In sanctuario comedes illud. Mares tantum edent ex eo, quia consecratum est tibi. Primitias autem quas voverint atque obtulerint filii Israel tibi dedi et filiis tuis ac filiabus iure perpetuo. Qui mundus est in domo tua vescetur eis. Omnem medullam olei et vini ac frumenti et quicquid offerunt primitiarum domino tibi dedi. Universas frugum primitias quas gignit humus et domino deportantur cedent in usus tuos. Qui mundus est in domo tua vescetur eis. Omne quod ex voto reddiderint filii Israel tuum erit. Quicquid primum erumpit de vulva cuncte carnis quam offerunt domino, sive ex hominibus sive de pecoribus fuerit, tui iuris erit, ita dumtaxat ut pro hominis primogenito pretium accipias, et omne animal quod inmundum est redimi facias. Cuius redemptio erit post unum mensem siclis argenti quinque, pondere sanctuarii. Siclus XX obulos habet. Primogenita autem bovis et ovis et capre non facies redimi, quia sanctificata sunt domino. Sanguinem tantum eorum fundes super altare, et adipe adolebis in suavissimum odorem domino. Carnes vero in usum tuum cedent. Sicut pectusculum consecratum et armus dexter tua erit. Omnes primitias sanctuarii quas offerunt filii Israel domino tibi dedi et filiis ac filiabus

iure perpetuo. Pactum salis est coram domino sempiternum, tibi ac filiis tuis. Dixitque dominus ad aaron: In terra eorum nihil possidebitis, nec habebitis partem inter eos. Ego pars et hereditas tua in medio filiorum israhel. Filiis autem levi dedi omnes decimas israhelis in possessionem pro ministerio quo serviunt mihi in tabernaculo foederis: ut non accedant ultra filii israhel ad tabernaculum foederis, nec committant peccatum mortiferum, solis filiis levi mihi in tabernaculo servientibus, et portantibus peccata populi. Legitimum sempiternum erit in generationibus vestris. Nihil aliud possidebunt, decimarum oblatione contenti, quas in usus eorum et necessaria separavi.

Locutusque est dominus ad moysen, dicens: Praecipe levitis atque denuntia: Cum acceperitis a filiis israhel decimas, quas dedi vobis, primitias earum offerte domino, id est decimam partem decimae, ut reputetur vobis in oblationem primitivorum, tam de areis quam de torcularibus: et universis quorum accipitis primitias, offerte domino, et date aaron sacerdoti. Omnia quae offeretis ex decimis, et in donaria domini separabitis, optima et electa erunt. Dicesque ad eos: Si praeclara et meliora quaeque obtuleritis ex decimis, reputabitur vobis quasi de area et torculari dederitis primitias: et comedetis eas in omnibus locis vestris, tam vos quam familiae vestrae: quia pretium est pro ministerio quo servitis in tabernaculo testimonii. Et non peccabitis super hoc, egregia vobis et pinguia reservantes, ne polluatis oblationes filiorum israhel, et moriamini.

Locutusque est dominus ad moysen et aaron, dicens: Ista est religio victimae, quam constituit dominus. Praecipe filiis israhel, ut adducant ad te vaccam rufam aetatis integrae, in qua nulla sit macula, nec portaverit iugum: tradetisque eam eleazaro sacerdoti, qui eductam extra castra immolabit in conspectu omnium: et tingens digitum in sanguine eius, asperget contra fores tabernaculi septem vicibus, comburetque eam cunctis videntibus, tam pelle et carnibus eius, quam sanguine et fimo flammae traditis. Lignum quoque cedrinum et hysopum coccumque bis tinctum sacerdos mittet in flammam, quae vaccam vorat: et tunc demum lotis vestibus et corpore suo, ingredietur in castra, commaculatusque erit usque ad vesperam. Sed et ille qui combusserit eam, lavabit vestimenta sua et corpus, et immundus erit usque ad vesperam. Colliget autem vir mundus cineres vaccae, et effundet eos extra castra in loco purissimo, ut sint multitudini filiorum israhel in custodiam, et in aquam aspersionis: quia pro peccato vacca combusta est. Cumque laverit qui vaccae portaverat cineres vestimenta sua, immundus erit usque ad vesperam. Habebunt hoc filii israhel, et advenae qui habitant inter eos, sanctum iure perpetuo. Qui tetigerit cadaver hominis, et propter hoc septem diebus fuerit immundus, aspergetur ex hac aqua die tertio et septimo, et sic mundabitur. Si die tertio aspersus non fuerit, septimo non poterit emundari. Omnis qui tetigerit humanae animae morticinum, et aspersus hac commixtione non fuerit, polluet tabernaculum domini, et peribit ex israhel: quia aqua expiationis non est aspersus, immundus erit, et manebit spurcitia eius super eum. Ista est lex hominis qui moritur in tabernaculo. Omnes qui ingrediuntur tentorium illius, et universa vasa quae ibi sunt, polluta erunt septem diebus. Vas quod non habuerit operculum nec ligaturam desuper, immundum erit. Si quis in agro tetigerit cadaver occisi hominis, aut per se mortui, sive os illius, vel sepulchrum, immundus erit septem diebus. Tollent de cineribus combustionis atque peccati, et mittent aquas vivas super eos in vas. In quibus cum homo mundus tinxerit hysopum, asperget ex eo omne tentorium, et cunctam supellectilem, et homines huiuscemodi contagione pollutos: atque hoc modo mundus lustrabit immundum tertio et septimo die. Expiatusque septimo lavabit et se et vestimenta sua, et immundus erit usque ad vesperam. Si quis hoc ritu non fuerit expiatus, peribit anima illius de medio ecclesiae: quia sanctuarium domini polluit, et non est aqua lustrationis aspersus. Erit hoc praeceptum legitimum sempiternum. Ipse quoque qui aspergit aquas, lavabit vestimenta sua. Omnis qui tetigerit aquas expiationis, immundus erit usque ad vesperam. Quicquid tetigerit immundus, immundum faciet: et anima quae horum quippiam tetigerit, immunda erit usque ad vesperam.

Veneruntque filii israhel et omnis multitudo in desertum syn mense primo: et mansit populus in cades. Mortuaque est ibi maria, et sepulta in eodem loco. Cumque indigeret aqua populus, convenerunt adversum moysen et aaron: et versi in seditionem, dixerunt: Utinam periissemus inter fratres nostros coram domino. Cur eduxistis ecclesiam domini in solitudinem, ut et nos et nostra iumenta moriantur? Quare nos fecistis ascendere de aegypto, et adduxistis in locum istum pessimum, qui seri non potest, qui nec ficum gignit, nec vineas, nec mala granata, insuper et aquam non habet ad bibendum? Ingressusque moyses et aaron dimissa multitudine tabernaculum foederis, corruerunt proni in terram, clamaveruntque ad dominum atque dixerunt: Domine deus, audi clamorem populi huius, et aperi eis thesaurum tuum, fontem aquae vivae, ut satiati cesset murmuratio eorum. Et apparuit gloria domini super eos.

Locutusque est dominus ad moysen, dicens: Tolle virgam, et congrega populum, tu et aaron frater tuus, et loquimini ad petram coram eis, et illa dabit aquas. Cumque eduxeris aquam de petra, bibet omnis multitudo et iumenta eius. Tulit igitur moyses virgam, quae erat in conspectu domini, sicut praeceperat ei, congregata omni multitudine ante petram, dixitque eis: Audite rebelles et increduli. Num de petra hac vobis aquam poterimus eicere? Cumque elevasset moyses manum, percutiens virga bis silicem, egressae sunt aquae largissimae, ita ut populus biberet et iumenta. Dixitque dominus ad moysen et aaron: Quia non credidistis mihi, ut sanctificaretis me coram filiis israhel, non introducetis hos populos in terram quam dabo eis. Haec est aqua contradictionis, ubi iurgati sunt filii israhel contra dominum, et sanctificatus est in eis. Misit interea nuntios moyses de cades ad regem edom, qui dicerent: Haec mandat frater tuus israhel: Nosti omnem laborem qui apprehendit nos, quomodo descenderint patres nostri in aegyptum, et habitaverimus ibi multo tempore, afflixerintque nos aegyptii et patres nostros: et quomodo clamaverimus ad dominum, et exaudierit nos, miseritque angelum qui eduxerit nos de aegypto. Ecce in urbe cades, quae est in extremis finibus tuis, positi obsecramus ut nobis transire liceat per terram tuam. Non ibimus per agros, nec per vineas, nec bibemus aquas de puteis tuis, sed gradiemur via publica, nec ad dexteram nec ad sinistram declinantes, donec transeamus terminos tuos. Cui respondit edom: Non transibis per me: alioquin armatus occurram tibi. Dixeruntque filii israhel: Per tritam gradiemur viam: et si biberimus aquas tuas nos et pecora nostra, dabimus quod iustum est: nulla erit in pretio difficultas, tantum velociter transeamus. At ille respondit: Non transibis. Statimque egressus est obvius cum infinita multitudine

L.

et manu forti, nec voluit acquiescere deprecanti ut concederet transitum per fines suos. Quam ob rem divertit ab eo israhel. Cumque castra movissent de cades, venerunt in montem hor, qui est in finibus terrae edom: ubi locutus est dominus ad moysen et aaron, dicens: Pergat inquit aaron ad populos suos. Non enim intrabit terram quam dedi filiis israhel, eo quod incredulus fuerit ori meo ad aquas contradictionis. Tolle aaron et filium eius cum eo, et duces eos in montem hor. Cumque nudaveris patrem veste sua, indues ea eleazarum filium eius: et aaron colligetur, et morietur ibi. Fecit moyses ut praeceperat dominus: et ascenderunt in montem hor coram omni multitudine. Cumque aaron spoliasset vestibus suis, induit eis eleazarum filium eius. Illo mortuo in montis supercilio, descendit cum eleazaro. Omnis autem multitudo videns occubuisse aaron, flevit super eo triginta diebus per cunctas familias suas.

Quod cum audisset chananeus rex arad, qui habitabat ad meridiem, venisse scilicet israhel per exploratorum viam, pugnavit contra illum, et victor existens duxit ex eo praedam. At israhel voto se domino obligans, ait: Si tradideris populum istum in manu mea, delebo urbes eius. Exaudivitque dominus preces israhel, et tradidit chananeum, quem ille interfecit subversis urbibus eius: et vocavit nomen loci illius horma, id est anathema.

Profecti sunt autem et de monte hor, per viam quae ducit ad mare rubrum, ut circumirent terram edom. Et taedere coepit populum itineris ac laboris. Locutusque contra deum et moysen, ait: Cur eduxisti nos de aegypto, ut moreremur in solitudine? Deest panis, non sunt aquae: anima nostra iam nauseat super cibo isto levissimo. Quam ob rem misit dominus in populum ignitos serpentes, ad quorum plagas et mortes plurimorum, venerunt ad moysen atque dixerunt: Peccavimus, quia locuti sumus contra dominum et te: ora ut tollat a nobis serpentes. Oravitque moyses pro populo.

Et locutus est dominus ad eum: Fac serpentem aeneum, et pone eum pro signo: qui percussus aspexerit eum, vivet. Fecit ergo moyses serpentem aeneum, et posuit eum pro signo: quem cum percussi aspicerent, sanabantur. Profectique filii israhel castrametati sunt in oboth. Unde egressi fixere tentoria in ieabarim in solitudine, quae respicit moab contra orientalem plagam. Et inde moventes venerunt ad torrentem zared. Quem relinquentes castrametati sunt contra arnon, quae est in deserto, et prominet in finibus amorrhaei. Siquidem arnon terminus est moab, dividens moabitas et amorrhaeos. Unde dicitur in libro bellorum domini: Sicut fecit in mari rubro, sic faciet in torrentibus arnon. Scopuli torrentium arnon inclinati sunt ut requiescerent in ar, et recumberent in finibus moabitarum.

Ex eo loco apparuit puteus, super quo locutus est dominus ad moysen: Congrega populum, et dabo ei aquam. Tunc cecinit israhel carmen istud: Ascendat puteus. Concinebant: Puteus quem foderunt principes, et paraverunt duces multitudinis in datore legis, et in baculis suis. De solitudine mathana. De mathana in nahaliel: de nahaliel in bamoth. Bamoth, vallis est in regione moab, in vertice phasga, et quae respicit contra desertum. Misit autem israhel nuntios ad seon regem amorrhaeorum, dicens: Obsecro ut transire mihi liceat per terram tuam: non declinabimus in agros et vineas, non bibemus aquas ex puteis, via regia gradiemur, donec transeamus terminos tuos. Qui concedere noluit ut transiret israhel per fines suos: quin potius exercitu congregato, egressus est obviam in desertum, et venit in iasa, pugnavitque contra eum. A quo percussus est in ore gladii, et possessa est terra eius ab arnon usque ieboc, et filios ammon: quia forti praesidio tenebantur termini ammonitarum. Tulit ergo israhel omnes civitates eius, et habitavit in urbibus amorrhaei, in esebon scilicet, et viculis eius. Urbs esebon fuit regis seon amorrhaei, qui pugnavit contra regem moab, et tulit omnem terram quae ditionis illius fuerat usque arnon. Idcirco dicitur in proverbio: Venite in esebon, aedificetur et construatur civitas seon. Ignis egressus est de esebon, flamma de oppido seon, et devoravit ar moabitarum, et habitatores excelsorum arnon. Vae tibi moab. Periisti popule chamos. Dedit filios eius in fugam, et filias in captivitatem regi amorrhaeorum seon. Iugum ipsorum disperiit ab esebon usque dibon, lassi pervenere in nophe, et usque medaba. Habitavit itaque israhel in terra amorrhaei. Misitque moyses qui explorarent iazer: cuius ceperunt viculos, et possederunt habitatores. Verteruntque se, et ascenderunt per viam basan, et occurrit eis og rex basan cum omni populo suo, pugnaturus in edrai. Dixitque dominus ad moysen: Ne timeas eum, quia in manu tua tradidi illum, et omnem populum ac terram eius: faciesque illi sicut fecisti seon regi amorrhaeorum habitatori esebon. Percusserunt igitur et hunc cum filiis suis, universumque populum eius usque ad internecionem, et possederunt terram illius. Profectique castrametati sunt in campestribus moab, ubi trans iordanem hiericho sita est.

Videns autem balac filius sephor omnia quae fecerat israhel amorrhaeo, et quod pertimuissent eum moabitae, et impetum eius ferre non possent, dixit ad maiores natu madian: Ita delebit hic populus omnes qui in nostris finibus commorantur, quomodo solet bos herbas usque ad radices carpere. Ipse erat eo tempore rex in moab. Misit ergo nuntios ad balaam filium beor ariolum, qui habitabat super flumen terrae filiorum ammon, ut vocarent eum, et dicerent: Ecce egressus est populus ex aegypto, qui operuit superficiem terrae, sedens contra me. Veni igitur, et maledic populo huic, quia fortior me est: si quo modo possim percutere et eicere eum de terra mea. Novi enim quod benedictus sit cui benedixeris, et maledictus in quem maledicta congesseris. Perrexerunt seniores moab, et maiores natu madian, habentes divinationis pretium in manibus. Cumque venissent ad balaam, et narrassent ei omnia verba balac, ille respondit: Manete hic nocte, et respondebo quicquid mihi dixerit dominus. Manentibus illis apud balaam, venit deus, et ait ad eum: Quid sibi volunt homines isti apud te? Respondit: Balac filius sephor rex moabitarum misit ad me, dicens: Ecce populus qui egressus est ex aegypto, operuit superficiem terrae: veni, et maledic ei, si quo modo possim pugnans abigere eum. Dixitque deus ad balaam: Noli ire cum eis, neque maledicas populo, quia benedictus est. Qui mane consurgens dixit ad principes: Ite in terram vestram, quia prohibuit me dominus venire vobiscum. Reversi principes, dixerunt ad balac: Noluit balaam venire nobiscum. Rursum ille multo plures et nobiliores quam ante miserat, misit. Qui cum venissent ad balaam, dixerunt: Sic dicit balac filius sephor: Ne cuncteris venire ad me: paratum honorabo te, et quicquid volueris dabo tibi: veni, et maledic populo isti. Respondit balaam: Si dederit mihi balac plenam domum suam argenti et auri, non potero mutare verbum domini dei mei, ut vel plus vel minus loquar. Obsecro ut hic maneatis etiam hac nocte, ut scire possim quid mihi rursum respondeat dominus. Venit ergo deus ad balaam nocte, et ait ei: Si vocare te venerunt homines

isti surge & uade cum eis. ita dumtaxat ut qd tibi precepero facias. Surrexit balaam mane. & strata asina sua pfect e cu eis. Et irat e ds. Stetitq: angls dni in uia cont balaa qui sedebat asine. & habebat duos pueros secu. Cernens asina angtm stante i uia euaginato gladio. auertit se de itinere & ibat p agrum. Qua cu uerberaret balaam & uellet ad semita reducere. stetit angls i angustiis duaru maceriaru quib: uinee cingebant. Que uidens asina iunxit se parieti & attriuit sedentis pede. At ille iteru uerberabat. Cumq: uidisset asina stante angtm cecidit sub pedib: sedentis. Qui irat uehementi cedebat fuste latera eius.

A

peruitq: dns os asine & locuta e. Quid feci t. Cur percutis me ecce iam tcio. Resp balaam. Quia comeruisti & illusisti m. Utina habere gladium ut te pcuterē. Dixitq: asina. Nonne animal tuu sum. cui sedere consueuisti usq: in psentem die. Dic quid simile umqm t fecerim. At ille ait. Numqm. Protinus apuit dns oculos balaa. & uidit angtm stante in uia euaginatu gladium in manu tenente. adorauitq: pnus in tciam. Cui angls. Cur iqt tcio uerberasti asina tua. Ego ueni ut aduersarer t quia puesa e uia tua. michiq: contraria. & nisi asina declinasset de uia dans locum resistenti. te occidissem & illa uiueret. Dixitq: balaam. Peccaui nesciens qd tu stares cont me. & nc si displicet t ire ita dam reuertar. Ait angls. Uade cum istis & caue ne aliud qm pcepero t loquaris. Iuit g cum pncipib: Quod cum audisset balac egressus est in occursum ei in oppido moabitaru qd situ e in extremis finib: arnon. dixitq: ad balaam. Misi nuncios ut uocarent te. cur n statim uenisti ad me. An quia mercede aduentui tuo reddere nequeo. Cui ille resp. Ecce adsum. Numqd loqui potero aliud n qd ds posuerit in ore meo. Pexerunt g simul & uenerunt in urbe que i extremis finib: regni ei erat. Cumq: occidisset balac boues & oues misit ad balaam & pncipes qui cu eo erant munera. Mane au facto duxit eum ad excelsa baal. & intuit e est extrema parte ppli. Dixitq: balaam ad balac. Edifica m hic septe aras. & para totidem uitulos. eiusde numeri arietes. Cumq: fecisset iuxta sermone balaam. imposuert simul uitulu & ariete sup aram. Dixitq: balaam ad balac. Sta paulisp iuxta holocaustum tuu. donec uada si forte occurrat m dns & qd cumq: imperauerit loqr t. Cumq: abisset uelociter occurrit ei ds. Locutq: est ad eum balaa. Septe inqt aras erexi. & imposui uitulum & ariete desup. Dominus au posuit uerbum suum in ore ei. & ait. Reuertere ad balac & hec loqueris. Reuersusq: inuenit balac stante iuxta holocaustum suu. & oms pncipes moabitaru. assumptaq: parabola sua dixit. De aram adduxit me balac rex moabitarum de montib: orientis. Ueni inquit & maledic iacob ppera & detestare isrt. Resp balaam. Quom maledicam cui benedixit ds. Qua ratione detester: que dns n detestat. De summis silicib: uidebo eum. & de collib: considerabo illu. Populus solus habitabit. & int gentes n reputabit. Quis dinumerare possit puluere iacob. & nosse numeru stirpis isrt. Moriat anima mea morte iustor. & fiant nouissima mea hor similia. Dixitq: balac ad balaam. Quid e h qd agis. Ut malediceres inimicis meis uocaui te. & tu e contrario bene dicis eis. Cui ille resp. Num aliud possum loq n qd iusserit dominus. Dixit g balac. Ueni mecum in alterum locum unde e parte isrt uideas. & totu uidere n possis. Inde maledicito ei. Cuq: duxisset eum in locu sublimem sup uerticem montis phasga. edificauit balaa septe aras. & imposito supra uitulo atq: ariete dixit ad balac. Sta hic iuxta holocaustu tuu. donec ego pgam obuius. Cui cu dns occurrisset. posuisset q: uerbu in ore ei ait. Reuertere ad balac & hec loqre. Reuersus inuenit eum stante iuxta holocaustu suu. & pncipes moabitar cu eo. Ad que balac. Quid inqt locutus e dns. At ille assumpta parabola sua ait. Sta balac ausculta. & audi fili sephor. Non e ds quasi homo ut mentiat. nec ut filius hominis ut mutet. Dixit g & n faciet. Locut est & n implebit. Ad benedicendu adductus sum. benedictione phibere n ualeo. Non est ydolum in iacob. nec uidet symulachru in isrt. dns ds ei cu eo est. & clangor uictorie regis in illo. Ds eduxit eu de egypto. cuius fortitudo similis e rinocerotis. Non est augurium in iacob. nec diuinatio in isrt. Temporib: suis dicet iacob. & isrt quid opat sit ds. Ecce ppls ut leena consurget. & qsi leo erigetur. Non accubabit donec deuoret pda. & occisor sanguine bibat. Dixitq: balac ad balaam. Nec maledicas ei nec benedicas. Et ille ait. Nonne dixi t qd quicqd ds imperauerit m h facerē. Et ait balac ad eu. Ueni & ducam te ad alium locu. si forte placeat deo ut inde maledicas eis. Cuq: duxisset eu sup uertice montis phogor q respicit solitudinem. dixit ei balaa. Edifica m h septe aras. & para totide uitulos. eiusdeq: numeri arietes p singulas aras. Cumq: uidisset balaa qd placeret dno ut benediceret isrl. nequaqm abiit ut an pexerat ut auguriu quereret. sed dirigens contra desertu uultum suu. & eleuans oculos uidit isrt in tentoriis commorante p trib: suas. & irruente in se spu di. assumpta q: parabola ait. Dixit balaa filius beor. Dixit homo cuius obturat e oculus. dixit auditor sermonum di. qui uisione omnipotentis intuit e. qui cadit & sic apiunt oculi ei. Qm pulchra tabernacula tua iacob. & tentoria tua isrt. Ut ualles nemorose ut horti irrigui iuxta fluuios. ut tabnacula que fixit dns. qsi cedri ppe aqs. Fluit aqua de situla ei. & semi illi erit i aqs multas. Tollet ppt agag rex ei. & aufereť regnum illius. Ds eduxit illum de egypto. cuius fortitudo similis e rinocerotis. Deuorabunt gentes hostes illius. ossaq: illor confringent & pforabunt sagittis. Accubans dormiuit ut leo. & quasi leena qua suscitare nemo audebit. Qui benedixerit t erit ipse benedictus. qui maledixerit in maledictione reputabit.

I

ratq: balac cont balaam complosis manib: ait. Ad maledicendum inimicis meis uocaui te. quib: e contrario tcio benedixisti. Reuertere ad locum tuu. Decreuera quide magnifice honorare te. s: dns priuauit te honore disposito. Resp balaa ad balac. Nonne nunciis tuis quos misisti ad me dixi. Si dederit m balac plena domu sua argenti & auri n potero preterire sermone domini di mei. ut uel boni qd uel mali pferam ex corde meo. s: quicqd dns dixerit hoc loquar. Uerumtam pgens ad pplm meu dabo consilium quid ppls tuus huic pplo faciat extremo tempore. Sumpta g parabola rursum ait. Dixit balaa filius beor. Dixit homo cuius obturat e oculus. dixit auditor sermonu di. qui nouit doctrina altissimi. & uisiones omnipotentis uidet. qui cadens apertos oculos habet. Uidebo eum sed n modo. intuebor illum sed n ppe. Orietur stella ex iacob. & consurget uirga de isrt. & pcutiet duces moab. uastabitq: oms filios seth. & erit ydumea possessio eius. Hereditas seyr cedet inimicis suis. isrt u fortit aget. De iacob erit qui dominet. & pdat reliquias ciuitatis. Cumq: uidisset amalech assumens parabola sua ait. Principium gentium amalech. cuius extrema pdentur. Uidit qq: cineum. & assumpta parabola ait. Robustum e quide habitaculu tuum. sed si in petra posueris nidu tuu. & fueris electus de stirpe cham. qua diu poteris pmanere. Assur eni capiet te. Assumptaq: iterum parabola rursum ait. Heu quis uicturus e quando ista faciet ds. Uenient in trieribus de italia. superabunt assirios. uastabitq: hebreos. ad extremu etia ipsi pibunt. Surrexitq: balaa & reuersus e in locum suu. balac qq: uia qua uenerat abiit.

M

orabat au eo tempore isrt in sethim. & fornicat e cum filiab: moab que uocauert eos ad sacrificia sua. At illi comederunt & adorauert deos earu. Initiatq: e isrt beelfegor. & irat est dns ait ad moysen. Tolle cunctos pncipes ppli & suspende eos contra solem in patibulis. ut auertat furor ms ab isrt. Dixitq: moyses ad iudices isrt. Occidat unusqsq: pximos suos. qui initiati sunt beelfegor. Et ecce unus de filiis isrt intrauit cora frib: suis ad scortu madianitem uidente moyse & omni turba filior isrt. qui flebant an fores tabnaculi.

Q

uod cum uidisset finees filius eleazari filii aaron sacdotis surrexit de medio multitudinis & arrepto pugione ingressus e post uirum israhelite in lupanar & pfodit ambos simul uiru & muliere in locis genitalib: cessauitq: plaga a filiis isrt. Et occisi sunt iiii milia hominu. Dixitq: dns ad moysē. Finees filius eleazari filii aaron sacdotis auertit ira mea a filiis isrt. quia zelo meo commot e contra eos. ut n ipse delerem filios isrt in zelo meo. Idcirco loquere ad eu. Ecce do ei pacem federis mei. & erit tam ipsi qm semini ei pactu sacdotii sempiternum. quia zelat est p deo suo. & expiauit scelus filior isrt. Erat au nom uiri israhelite qui occisus erat cu madianitide zambri filius salu dux de cognatione de tribu symeonis. Porro mulier madianitides que parit intfecta e uocabat cozbi filia sur principis nobilissimi madianitarum.

L

ocutusq: e dominus ad moysen dicēs. Hostes uos sentiant madianite & pcutite eos quia & ipsi hostilit egert contra uos & deceperunt insidiis p ydolum beelfegor & cozbi filia ducis madian sorore suam. que pcussa est in die plage p sacrilegio beelfegor.

P

ostqm noxior sanguis effusus e. dixit dns ad moysen & ad eleazarum filium aaron sacdotem. Numerate omne summa filior isrt a xx annis & sup p domos & cognationes suas cunctosq: qui ad bella possunt pcedere. Locuti sunt itaq: moyses & eleazar sacdos in campestrib: moab sup iordanem cont iericho ad eos qui erant a xx annis & sup sic dns imperauerat quor iste est numerus. Ruben pmogenitus isrtis. hui filius enoch a q familia enochitar. & phallu a q familia phallutar. & esrom a q familia esronitar. & charmi a q fam charmitar. He st familie de stirpe ruben quaru numerus e xl. tria milia & septingenti xxx. Filius phallu heliab. hui filii namuhel & dathan & abiron. Isti sunt dathan & abiron pncipes ppli qui surrexerunt cont moysen & aaron in seditione chore qn aduersus dnm rebellarunt. & apiens tra os suum deuorauit chore morientib: plurimis. qndo combussit ignis ducentos l uiros & factum e grande miraculum ut chore pereunte filii ei n pirent. Filii symeon p cognationes suas namuhel a q familia namuhelitaru. iamin ab hoc fam iaminitar. iachin ab hoc familia iachinitar. zare ab hoc fam zaretarum. saul ab hoc fam saulitaru. He sunt familie de stirpe symeon quaru omnis numerus fuit xx duo milia ducentor. Filii gad p cognationes suas sephon ab h fam sephonitar. aggi. ab hoc fam aggitaru. suni. ab h fam sunitaru. ozni. ab h fam oznitaru. her ab h fam heritaru. arod. ab h familia aroditaru. arihel ab h fam arihelitaru. He sunt familie gad quaru omnis numerus fuit xl. milia quingentor. Filii iuda her & onan. q ambo mortui sunt i tra chanaan. fuertq: filii iuda p cognationes suas sela. a q fam selanitaru. phares a q fam pharesitaru. zara. a q fam zaraitaru. Porro filii phares esrom a q fam esronitaru. & amul a q fam amulitaru. Iste sunt familie iuda quaru omis numerus fuit lxx milia quingentor. Filii ysachar p cognationes suas thola. a q fam tholaitaru. phua. a q fam phuaitaru. iasub a q fam iasubitaru. semram. a q fam semramitar. He st cognationes ysachar quaru omniu numerus fuit lx. iiii milia trecentor. Filii zabulon p cognationes suas sared a q fam sareditar. helon a q fam helonitar. iahel. a q fam iahelitar. He st cognationes zabulon. quaru numerus fuit lx. quingentor. Filii ioseph p cognationes suas manassen & effraim. De manasse ortus est machir. a q fam machiritaru. Machir genuit galaad a q fam galaaditaru. galaad habuit filios ieher a q fam iehernitaru. & elecha a q fam elechitaru. & asrihel a q fam asrihelitaru. & sechem a q fam sechemitaru. & semida. a q fam semedaitaru. & epher a q fam sepheritaru. Fuit au epher pat salphaad qui filios n habebat. s: tantum filias. quaru ista sunt nomina. Maala. & noa. & egla. & melecha. & thersa. He sunt familie manasse & numerus earu l. duo milia septingentor. Filii au effraim p cognationes suas fuert hi suthala. a q fam suthalitaru. becher a q familia becheritaru. dethen a q fam dethenitaru. Porro filius suthala fuit heran. a q fam heranitaru. He st generationes filior effraim quaru numerus fuit xxx. duo milia quingentor. Isti st filii ioseph p familias suas. Filii beniamin in cognationib: suis bale. a quo fam baleitar. azbel. a q fam azbelitaru. ahiram a q fam ahiramitaru. supham a q fam suphamitaru. uspham. a q fam usphamitar. Filii bale hered & noeman. De hered familia hereditaru. De noeman familia noemanitar. Hi st filii beniamin p cognationes suas quor numerus xl. quinq: milia sexcentor. Filii dan p cognationes suas suham a q fam suhamitarum. He cognationes dan p familias suas. Omnes fuere suhamite quor numerus erat lx. iiii. milia quadringentor. Filii aser p cognationes suas iemna. a q fam iemnaitaru. iessui. a q fam iessuitaru. brie a q fam brietaru. Filii brie haber a q fam haberitaru. & melchiel a q fam melchielitaru. Nomi

lx.

18.

autem filiae Aser fuit Sara. Hae cognationes filiorum Aser et numerus eorum, quinquaginta tria milia quadringentorum. Filii Nepthalim per cognationes suas: Iessihel, a quo familia Iessihelitarum; Guni, a quo familia Gunitarum; Iesser, a quo familia Iesseritarum; Sellem, a quo familia Sellemitarum. Hae sunt cognationes filiorum Nepthalim per familias suas, quorum numerus erat quadraginta quinque milia quadringentorum. Ista est summa filiorum Israhel qui recensiti sunt, sescenta milia et mille septingenti triginta.

Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: Istis dividetur terra iuxta numerum vocabulorum in possessiones suas. Pluribus maiorem partem dabis, et paucioribus minorem. Singulis sicut nunc recensiti sunt tradetur possessio, ita duntaxat ut sors terram tribubus dividat et familiis. Quicquid sorte contigerit, hoc vel plures accipiant vel pauciores.

Hic quoque est numerus filiorum Levi per familias suas: Gerson, a quo familia Gersonitarum; Caath, a quo familia Caathitarum; Merari, a quo familia Meraritarum. Hae sunt familiae Levi: familia Lobni, familia Hebroni, familia Mooli, familia Musi, familia Cori. At vero Caath genuit Amram, qui habuit uxorem Iochabed filiam Levi, quae nata est ei in Aegypto. Haec genuit viro suo Amram filios Aaron et Moysen et Mariam sororem eorum. De Aaron orti sunt Nadab et Abiu et Eleazar et Ithamar; quorum Nadab et Abiu mortui sunt cum obtulissent ignem alienum coram Domino. Fueruntque omnes qui numerati sunt viginti tria milia generis masculini ab uno mense et supra, quia non sunt recensiti inter filios Israhel, nec eis cum ceteris data possessio est. Hic est numerus filiorum Israhel qui descripti sunt a Moyse et Eleazaro sacerdote in campestribus Moab supra Iordanem contra Iericho. Inter quos nullus fuit eorum qui ante numerati sunt a Moyse et Aaron in deserto Synai. Praedixerat enim eis Dominus quod omnes morerentur in solitudine; nullusque remansit ex eis, nisi Caleph filius Iephone et Iosue filius Nun.

Accesserunt autem filiae Salphaad filii Epher filii Galaad filii Machir filii Manasse, qui fuit filius Ioseph; quarum sunt nomina Maala, Noa et Melcha et Egla et Thersa. Steteruntque coram Moyse et Eleazaro sacerdote et cunctis principibus populi ad ostium tabernaculi foederis, atque dixerunt: Pater noster mortuus est in deserto, nec fuit in seditione quae concitata est contra Dominum sub Chore, sed in peccato suo mortuus est; hic non habuit mares filios. Cur tollitur nomen eius de familia sua, quia non habet filium? Date nobis possessionem inter cognatos patris nostri. Retulitque Moyses causam earum ad iudicium Domini. Qui dixit ad eum: Iustam rem postulant filiae Salphaad. Da eis possessionem inter cognatos patris sui, et ei in hereditate succedant. Ad filios autem Israhel loqueris haec: Homo cum mortuus fuerit absque filio, ad filiam eius transibit hereditas. Si filiam non habuerit, habebit successores fratres suos. Quod si et fratres non fuerint, dabitis hereditatem fratribus patris eius. Sin autem nec patruos habuerit, dabitur hereditas his qui ei proximi sunt. Eritque hoc filiis Israhel sanctum lege perpetua, sicut praecepit Dominus Moysi.

Dixit quoque Dominus ad Moysen: Ascende in montem istum Abarim, et contemplare inde terram quam daturus sum filiis Israhel. Cumque videris eam, ibis et tu ad populum tuum, sicut ivit Aaron frater tuus; quia offendistis me in deserto Syn in contradictione multitudinis, nec sanctificare me voluistis coram ea super aquas. Hae sunt aquae contradictionis in Cades deserti Syn. Cui respondit Moyses: Provideat Dominus Deus spirituum omnis carnis hominem qui sit super multitudinem hanc, et qui possit exire et intrare ante eos, et educere eos vel introducere, ne sit populus Domini sicut oves absque pastore.

Dixitque Dominus ad eum: Tolle Iosue filium Nun, virum in quo est spiritus Dei, et pone manum tuam super eum. Qui stabit coram Eleazaro sacerdote et omni multitudine, et dabis ei praecepta cunctis videntibus, et partem gloriae tuae ut audiat eum omnis synagoga filiorum Israhel. Pro hoc, si quid agendum erit, Eleazar sacerdos consulet Dominum. Ad verbum illius egredietur et ingredietur ipse et omnes filii Israhel cum eo et cetera multitudo. Fecit Moyses ut praeceperat Dominus. Cumque tulisset Iosue, statuit eum coram Eleazaro sacerdote et omni frequentia populi. Et impositis capiti eius manibus, cuncta replicavit quae mandaverat Dominus.

Dixit quoque Dominus ad Moysen: Praecipe filiis Israhel et dices ad eos: Oblationem meam et panes et incensum suavissimum offerte per tempora sua. Haec sunt sacrificia quae offerre debeatis: agnos anniculos inmaculatos duos cottidie in holocaustum sempiternum; unum offeretis mane, et alterum ad vesperam; decimam partem ephi quae conspersa sit oleo purissimo, et habeat quartam partem hin. Holocaustum iuge est quod obtulistis in monte Synai in odorem suavissimum incensi Domini. Et libabitis vini quartam partem hin per agnos singulos in sanctuario Domini. Alterumque agnum similiter offeretis ad vesperam iuxta omnem ritum sacrificii et libamentorum eius, oblationem suavissimi odoris Domino. Die autem sabbati offeretis duos agnos anniculos inmaculatos, et duas decimas similae oleo conspersae in sacrificio, et liba quae rite funduntur per singula sabbata in holocaustum sempiternum.

In kalendis autem, id est in mensium exordiis, offeretis holocaustum Domino: vitulos de armento duos, arietem unum, agnos inmaculatos septem, et tres decimas similae oleo conspersae in sacrificio per singulos vitulos, et duas decimas similae per singulos arietes, et decimam decimae similae ex oleo in sacrificio per agnos singulos. Holocaustum suavissimi odoris atque incensi est Domino. Libamenta autem vini quae per singulas fundenda sunt victimas ista erunt: media pars hin per vitulos singulos, tertia per arietem, quarta per agnum. Hoc erit holocaustum per omnes menses qui sibi anno vertente succedunt. Hyrcus quoque offeretur Domino pro peccatis in holocaustum sempiternum cum libamentis suis.

Mense autem primo, quartadecima die mensis, phase erit, et quintadecima die sollempnitas. Septem diebus vescentur azimis, quarum dies prima venerabilis et sancta erit; omne opus servile non facietis in ea. Offeretisque incensum holocaustum Domino: vitulos de armento duos, arietem unum, agnos anniculos inmaculatos septem; et sacrificia singulorum ex simila quae conspersa sit oleo, tres decimas per singulos vitulos, et duas decimas per arietem, et decimam decimae per agnos singulos, id est per septem agnos; et hyrcum pro peccato unum ut expietur pro vobis, praeter holocaustum matutinum quod semper offeretis. Ita facietis per singulos dies septem dierum in fomitem ignis et in odorem suavissimum Domino, qui surgit de holocausto et de libaminibus singulorum. Dies quoque septimus celeberrimus et sanctus erit vobis; omne opus servile non facietis in eo. Dies etiam primitivorum, quando offeretis novas fruges Domino expletis ebdomadibus, venerabilis et sancta erit; omne opus servile non facietis in ea. Offeretisque holocaustum in odorem suavissimum Domino: vitulos de armento duos, arietem unum, agnos anniculos inmaculatos septem, atque in sacrificiis eorum similae oleo conspersae tres decimas per singulos vitulos, per arietes duos, per agnos decimam decimae, qui simul sunt septem agni. Hyrcum quoque qui mactatur pro expiatione, praeter holocaustum sempiternum et liba eius. Inmaculata offeretis omnia cum libationibus suis.

Mensis etiam septimi prima dies venerabilis et sancta vobis erit; omne opus servile non facietis in eo, quia dies clangoris est et tubarum. Offeretisque holocaustum suavissimum Domino: vitulum de armento unum, arietem unum, agnos anniculos inmaculatos septem, et in sacrificiis eorum similae oleo conspersae tres decimas per singulos vitulos, duas decimas per arietem, unam decimam per agnum, qui simul sunt agni septem; et hyrcum pro peccato qui offertur in expiationem populi, praeter holocaustum kalendarum cum sacrificiis suis, et holocaustum sempiternum cum libationibus solitis. Hisdem caerimoniis offeretis in odorem suavissimum incensum Domino.

Decima quoque dies mensis huius septimi erit vobis sancta atque venerabilis, et affligetis animas vestras. Omne opus servile non facietis in ea. Offeretisque holocaustum Domino in odorem suavissimum Domino: vitulum de armento unum, arietem unum, agnos anniculos inmaculatos septem. Et in sacrificiis eorum similae oleo conspersae tres decimas per vitulos singulos, duas decimas per arietem, decimam decimae per agnos singulos, qui sunt simul septem agni; et hyrcum pro peccato, absque his quae offerri pro delicto solent in expiationem, et holocaustum sempiternum in sacrificio et libaminibus eorum.

Quintadecima vero die mensis septimi, quae vobis erit sancta atque venerabilis, omne opus servile non facietis in ea, sed celebrabitis sollempnitatem Domino septem diebus. Offeretisque holocaustum in odorem suavissimum Domino: vitulos de armento tredecim, arietes duos, agnos anniculos quattuordecim inmaculatos, et in libamentis eorum similae oleo conspersae tres decimas per vitulos singulos, qui sunt simul vituli tredecim, et duas decimas arieti uno, id est simul arietibus duobus, et decimam decimae agnis singulis, qui sunt simul agni quattuordecim; et hyrcum pro peccato absque holocausto sempiterno sacrificioque eius et libamine. In die altero offeretis vitulos de armento duodecim, agnos anniculos inmaculatos quattuordecim; sacrificiaque et libamina singulorum per vitulos et arietes et agnos rite celebrabis; et hyrcum unum pro peccato absque holocausto sempiterno sacrificioque eius et libamine. Die tertio offeres vitulos undecim, arietes duos, agnos anniculos inmaculatos quattuordecim; sacrificiaque et libamina singulorum per vitulos et arietes et agnos rite celebrabis; et hyrcum pro peccato absque holocausto sempiterno sacrificioque eius et libamine. Die quarto offeres vitulos decem, arietes duos, agnos anniculos inmaculatos quattuordecim; sacrificiaque et libamina singulorum per vitulos et arietes et agnos rite celebrabis; et hyrcum pro peccato absque holocausto sempiterno sacrificioque eius et libamine. Die quinto offeres vitulos novem, arietes duos, agnos anniculos inmaculatos quattuordecim; sacrificiaque et libamina singulorum per vitulos et arietes et agnos rite celebrabis; et hyrcum pro peccato absque holocausto sempiterno sacrificioque eius et libamine. Die sexto offeres vitulos octo, arietes duos, agnos anniculos inmaculatos quattuordecim; sacrificiaque et libamina singulorum per vitulos et arietes et agnos rite celebrabis; et hyrcum pro peccato absque holocausto sempiterno sacrificioque eius et libamine. Die septimo offeres vitulos septem et arietes duos, agnos anniculos inmaculatos quattuordecim; sacrificiaque et libamina singulorum per vitulos et arietes et agnos rite celebrabis; et hyrcum pro peccato absque holocausto sempiterno et sacrificio eius atque libamine. Die octavo qui est celeberrimus, omne opus non facietis in eo, offerentes holocaustum in odorem suavissimum Domino: vitulum unum et arietem unum, agnos anniculos inmaculatos septem; sacrificiaque et libamina singulorum per vitulos et arietes et agnos rite celebrabis; et hyrcum pro peccato absque holocausto sempiterno sacrificioque eius et libamine. Haec offeretis Domino in sollempnitatibus vestris, praeter vota et oblationes spontaneas in holocausto et sacrificio, in libamine et hostiis pacificis.

Narravitque Moyses filiis Israhel omnia quae ei Dominus imperaverat. Et locutus est ad principes tribuum filiorum Israhel: Iste est sermo quem praecepit Dominus: Si quis virorum votum Domino voverit, aut se constrinxerit iuramento, non faciet irritum verbum suum, sed omne quod promisit implebit. Mulier si quippiam voverit et se constrinxerit iuramento, quae est in domo patris sui et in aetate adhuc puellari, si cognoverit pater votum et quod pollicita est, et iuramentum quo obligavit animam suam, et tacuerit, voti rea erit; quicquid pollicita est et iuravit opere complebit. Sin autem statim ut audierit contradixerit pater, et vota et iuramenta eius irrita erunt, nec obnoxia tenebitur sponsioni, eo quod contradixerit pater. Si maritum habuerit, et voverit aliquid, et semel verbum de ore eius egrediens animam illius obligaverit iuramento, quo die audierit vir, et non contradixerit, voti rea erit, reddetque quodcumque promiserat. Sin autem audiens statim contradixerit, et irritas fecerit pollicitationes eius, verbaque quibus obstrinxerat animam suam, propitius ei erit Dominus. Vidua et repudiata quicquid voverint reddent. Uxor in domo viri cum se voto constrinxerit et iuramento, si audierit vir et tacuerit, nec contradixerit sponsioni, reddet quodcumque promiserat. Sin autem extemplo contradixerit, non tenebitur promissionis rea, quia maritus contradixit, et Dominus ei propitius erit. Si voverit et iuramento se constrinxerit ut per ieiunium vel ceterarum rerum abstinentiam affligat animam suam, in arbitrio viri erit ut faciat sive non faciat. Quod si audiens vir tacuerit, et in alteram diem distulerit sententiam, quicquid voverat atque promiserat reddet, quia statim ut audivit tacuit. Sin autem contradixerit postquam rescivit, portabit ipse iniquitatem eius. Istae sunt leges quas constituit Dominus Moysi inter virum et uxorem, inter patrem et filiam quae in puellari adhuc aetate est, vel quae manet in parentis domo.

Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: Ulciscere prius filios Israhel de Madianitis, et sic colligeris ad populum tuum. Statimque Moyses: Armate, inquit, ex vobis viros ad pugnam, qui possint ultionem Domini expetere de Madianitis. Mille viri de singulis tribubus eligantur ex Israhel qui mittantur ad bellum. Dederuntque millenos de cunctis tribubus, id est duodecim milia expeditorum ad pugnam, quos misit Moyses cum Finees filio Eleazari sacerdotis. Vasa quoque sancta et tubas ad clangendum tradidit ei. Cumque pugnassent contra Madianitas atque vicissent, omnes mares occiderunt, et reges eorum, Evi et Recem et Sur et Ur et Rebe, quinque principes gentis. Balaam quoque filium Beor interfecerunt gladio. Ceperuntque mulieres eorum et parvulos, omniaque pecora et cunctam supellectilem, quicquid habere potuerant depo-

pulata sunt. tam urbes quam viculos et castella flamma consumpsit. Et tulerunt praedam et universa quae ceperant tam ex hominibus quam ex iumentis et adduxerunt ad moysen et ad eleazarum sacerdotem et ad omnem multitudinem filiorum israhel. reliqua autem utensilia portaverunt ad castra in campestribus moab. iuxta iordanem contra iericho. Egressi sunt autem moyses et eleazar sacerdos et omnes principes synagogae in occursum eorum extra castra. Iratusque moyses principibus exercitus. tribunis et centurionibus qui venerant de bello ait. Cur feminas reservastis? Nonne iste sunt quae deceperunt filios israhel ad suggestionem balaam et praevaricari vos fecerunt in domino super peccato phegor. unde et percussus est populus? Ergo cunctos interficite. quicquid est masculini generis etiam in parvulis et mulieres quae noverunt viros in coitu iugulate: Puellas autem et omnes feminas virgines reservate vobis. et manete extra castra septem diebus: Qui occiderit hominem vel occisum tetigerit. lustrabitur die tertio et septimo. et de omni praeda sive vestimentum fuerit sive vas et aliquid in utensilia praeparatum. de caprarum pellibus et pilis. et ligno expiabitur. Eleazar quoque sacerdos ad viros exercitus qui pugnaverant sic locutus est. Hoc est praeceptum legis quod mandavit dominus moysi. Aurum et argentum. et es et ferrum. et stannum et plumbum et omne quod potest transire per flammas. igne purgabitur. Quicquid autem ignem non potest sustinere aqua expiationis sanctificabitur. et lavabitis vestimenta vestra die septimo. et purificati postea castra intrabitis.

D ixitque dominus ad moysen. Tolle summam eorum quae capta sunt ab homine usque ad pecus. tu et eleazar sacerdos et principes vulgi. dividesque ex aequo praedam inter eos qui pugnaverunt et egressi sunt ad bellum. et inter omnem reliquam multitudinem. et separabis domino partem ab his qui pugnaverunt et fuerunt in bello unam animam de quingentis tam ex hominibus quam de bubus et asinis et ovibus: et dabis eam eleazaro sacerdoti. quia primitiae domini sunt: Ex media quoque parte filiorum israhel accipies quinquagesimum caput hominum. et boum. et asinorum. et ovium. cunctorumque animantium et dabis ea levitis qui excubant in custodiis tabernaculi domini. Feceruntque moyses et eleazar sicut praeceperat dominus. Fuit autem praeda quam exercitus ceperat ovium sexcentorum septuaginta quinque milia. boum septuaginta duo milia. asinorum sexaginta milia. et mille animae hominum sexus feminei quae non cognoverunt viros. xxx duo milia. Dataque est media pars his qui in proelio fuerant ovium trecenta xxx septem milia quingentae. e quibus in partem domini supputatae sunt oves sexcentae lxx quinque: et de bubus xxx sex milibus: boves lxx duo. de asinis xxx sex milibus: quingentis asini sexaginta unus. de animabus hominum sedecim milibus: cesserunt in partem domini xxx duae animae. Tradiditque moyses numerum primitiarum domini eleazaro sacerdoti sicut ei fuerat imperatum ex media parte filiorum israhel quam separaverat his qui in proelio fuerant. De media vero parte quae contigerat reliquae multitudini id est de bubus: trecentis xxx septem milibus: quingentis et de bubus xxx sex milibus: quingentis. et de hominibus sedecim milibus: Tulit moyses quinquagesimum caput et dedit levitis qui excubabant in tabernaculo domini sicut praeceperat dominus. Cumque accessissent principes exercitus ad moysen et tribuni centurionesque dixerunt. Nos servi tui recensuimus numerum pugnatorum quos habuimus sub manu nostra. et ne unus quidem defuit. Ob hanc causam offerimus in donariis domini singuli quod in praeda auri potuimus invenire. periscelidas et armillas et anulos et dextralia ac murenulas. ut depreceris pro nobis dominum. Susceperuntque moyses et eleazar sacerdos omne aurum in diversis speciebus: sedecim milia septingentos l. siclos a tribunis et centurionibus: unusquisque enim quod in praeda rapuerat suum erat. et susceptum intulerunt in tabernaculum testimonii in monimentum filiorum israhel coram domino.

F ilii autem ruben et gad habebant pecora multa et erat illis in iumentis infinita substantia. Cumque vidissent iazer et galaad aptas alendis animalibus: terras venerunt ad moysen et ad eleazarum sacerdotem principesque multitudinis atque dixerunt. Astaroth et dibon et iazer. et nemra. esebon et eleale et saban et nebo et beon terram quam percussit dominus in conspectu filiorum israhel regio uberrima est ad pastum animalium. et nos servi tui habemus iumenta plurima. precamurque si invenimus gratiam coram te. ut des nobis famulis tuis eam in possessionem. nec facias nos transire iordanem. Quibus respondit moyses. Numquid fratres vestri ibunt ad pugnam. et vos hic sedebitis? Cur subvertitis mentes filiorum israhel ne transire audeant in locum quem eis daturus est dominus? Nonne ita egerunt patres vestri quando misi de cadesbarne ad explorandam terram? Cumque venissent ad vallem botri lustrata omni regione subverterunt cor filiorum israhel ut non intrarent fines quos eis dominus dedit. Quibus iratus iuravit dicens. Si videbunt homines isti qui ascenderunt de aegypto a xx annis et supra terram quam sub iuramento pollicitus sum abraham. ysaac. et iacob. et noluerunt sequi me praeter caleb filium iephone cenezeum. et iosue filium nun. isti impleverunt voluntatem meam. Iratusque dominus adversum israhel circumduxit eum per desertum xl annis. donec consumeretur universa generatio quae fecerat malum in conspectu eius. Et ecce inquit vos surrexistis pro patribus vestris incrementa et alumni hominum peccatorum. ut augeretis furorem domini contra israhel. Qui si nolueritis sequi eum in solitudine populum derelinquet: et vos causa eritis necis omnium. At illi prope accedentes dixerunt: Caulas ovium fabricabimus. et stabula iumentorum. parvulis quoque nostris urbes munitas. Nos autem ipsi armati et accincti pergemus ad proelium ante filios israhel donec introducamus eos ad loca sua. Parvuli nostri et quicquid habere possumus erunt in urbibus muratis propter habitatorum insidias. Non revertemur in domos nostras usque quo possideant filii israhel hereditatem suam. nec quicquam quaeremus trans iordanem quia habemus possessionem nostram in orientali eius plaga. Quibus moyses ait. Si facitis quod promittitis expediti pergite coram domino ad pugnam. et omnis vir armatus bellator iordanem transeat donec subvertat dominus inimicos suos et subiciatur ei omnis terra. tunc eritis inculpabiles apud dominum. et apud israhel et obtinebitis regiones quas vultis coram domino. Sin autem quod dicitis non feceritis nulli dubium est quin peccetis in dominum. et scitote quoniam peccatum vestrum apprehendet vos. Aedificate ergo urbes parvulis vestris. et caulas ac stabula ovibus ac iumentis. et quod polliciti estis implete. Dixeruntque filii gad et ruben ad moysen. Servi tui sumus. faciemus quod iubet dominus noster. Parvulos nostros et mulieres et pecora ac iumenta relinquemus in urbibus galaad. nos autem famuli tui omnes expediti pergemus ad bellum sicut tu domine loqueris.

P raecepit ergo moyses eleazaro sacerdoti et iosue filio nun et principibus familiarum per tribus israhel et dixit ad eos. Si transierint filii gad et filii ruben vobiscum iordanem omnes armati ad bellum coram domino et vobis fuerit terra subiecta. date eis galaad in possessionem. Sin autem noluerint transire vobiscum in terram chanaan. inter vos habitandi accipiant loca. Responderuntque filii gad et ruben. Sicut locutus est dominus servis suis. ita faciemus. Ipsi armati pergemus coram domino in terram chanaan. et possessionem iam suscepisse nos confitemur trans iordanem. Dedit itaque moyses filiis gad et ruben et dimidiae tribui manasse filii ioseph regnum seon regis amorrei et regnum og regis basan. et terram eorum cum urbibus suis per circuitum. Igitur exstruxerunt filii gad dibon. et astaroth. et aroer. et ephan et iazer. et iecba. et beth nemra. et betharan. urbes munitas. et caulas pecoribus suis. Filii vero ruben aedificaverunt esebon. et eleale et cariathaim. et nabo. et baalmeon versis nominibus: sabama quoque imponentes vocabula urbibus quas exstruxerant. Porro filii machir filii manasse perrexerunt in galaad et vastaverunt eam interfecto amorreo habitatore eius. Dedit ergo moyses terram galaad machir filio manasse qui habitavit in ea. Iahir autem filius manasse abiit et occupavit vicos eius. quos appellavit avothiair: id est villas iahir. Nobe quoque perrexit et apprehendit chanath cum viculis suis vocavitque eam ex nomine suo nobe. Hae sunt mansiones filiorum israhel qui egressi sunt de aegypto per turmas suas in manu moysi et aaron quas descripsit moyses iuxta castrorum loca. quae domini iussione mutabant.

P rofecti igitur de ramesse mense primo xv die mensis primi. altera die phase filii israhel in manu excelsa videntibus cunctis aegyptiis. et sepelientibus cunctos primogenitos quos percusserat dominus. Nam et in diis eorum exercuerat ultionem. Castra metati sunt in sochot. et de sochot venerunt in etham. quae est in extremis finibus solitudinis. Inde egressi venerunt contra phiahiroth quae respicit contra beelsephon et castra metati sunt ante magdalum. Profectique de phiahiroth transierunt per medium mare in solitudinem. et ambulantes tribus diebus per desertum etham. castra metati sunt in mara. Profectique de mara venerunt in helym ubi erant xii fontes aquarum et palmae lxx. ibique castra metati sunt. Sed inde egressi fixere tentoria super mare rubrum. Profectique de mari rubro. castra metati sunt in deserto syn. Unde egressi venerunt in defka. Profectique de defka. castra metati sunt in halus. Egressi de halus. raphidim fixere tentoria. ubi populo aqua defuit ad bibendum. Profectique de raphidim. castra metati sunt in deserto synai. Sed de solitudine synai egressi. venerunt ad sepulchra concupiscentiae. Profectique de sepulchris concupiscentiae. castra metati sunt in aseroth. et de aseroth venerunt in rethma. Profectique de rethma. castra metati sunt in remmonphares. Unde egressi venerunt in lebna. et de lebna castra metati sunt in ressa. Egressi de ressa. venerunt in celatha. Unde profecti castra metati sunt in monte sepher. Egressi de monte sepher venerunt in arada. Inde proficiscentes castra metati sunt in maceloth. Profectique de maceloth venerunt in thaath. de thaath castra metati sunt in thare. Unde egressi. fixere tentoria in methca. Et de methca castra metati sunt in esmona. Profectique de esmona venerunt in moseroth. Et de moseroth castra metati sunt in baneiacan. Egressique de baneiacan. venerunt in montem gadgad. Unde profecti castra metati sunt in iethebatha. et de iethebatha venerunt in hebrona. Egressique de hebrona castra metati sunt in asiongaber. Inde profecti venerunt in desertum syn. haec est cades. Egressique de cades castra metati sunt in monte or in extremis finibus edom. Ascenditque aaron sacerdos in montem or iubente domino. et ibi mortuus est anno xl. egressionis filiorum israhel ex aegypto mense quinto. prima die mensis. cum esset annorum centum xx. trium. Audivitque chananeus rex arad qui habitabat ad meridiem in terram chanaan venisse filios israhel. Et profecti de monte or castra metati sunt in salmona. unde egressi venerunt in phinon. Profectique de phinon castra metati sunt in oboth. et de oboth venerunt in ieabarim quae est in finibus moabitarum. Profectique de ieabarim. fixere tentoria in dibon gad. Unde egressi castra metati sunt in helmon deblathaim. Egressique de helmon deblathaim venerunt ad montes abarim contra nabo. Profectique de montibus abarim abierunt in campestria moab super iordanem contra iericho ibique castra metati sunt de beth simon usque ad beth sathim in planioribus locis moabitarum.

V bi locutus est dominus ad moysen. Praecipe filiis israhel et dic ad eos. Quando transieritis iordanem intrantes terram chanaan disperdite cunctos habitatores regionis illius. confringite titulos. et statuas comminuite. atque omnia excelsa vastate mundantes terram. et habitantes in ea. Ego enim dedi vobis illam in possessionem. quam dividetis vobis sorte. Pluribus dabitis latiorem. et paucis angustiorem. Singulis ut sors ceciderit. ita tribuetur hereditas. Per tribus et familias possessio dividetur. Sin autem nolueritis interficere habitatores terrae qui remanserint erunt vobis quasi clavi in oculis et lanceae in lateribus: et adversabuntur vobis in terra habitationis vestrae. et quicquid illis facere cogitaveram. vobis faciam.

L ocutus est dominus ad moysen dicens. Praecipe filiis israhel et dices ad eos. Cum ingressi fueritis in terram chanaan. et in possessionem vobis sorte ceciderit. his finibus terminabitur. Pars meridiana incipiet a solitudine syn quae est iuxta edom. et habebit terminos contra orientem mare salsissimum qui circuibunt australem plagam per ascensum scorpionis ita ut transeant in senna. et pervenient in meridiem usque ad cadesbarne. Unde egredientur confinia ad villam nomine addar. et tendent usque ad asemona. ibitque per gyrum terminus ab asemona usque ad torrentem aegypti et maris magni litore finietur. Plaga autem occidentalis a mari magno incipiet: et ipso fine claudetur. Porro ad septentrionalem plagam a mari magno incipientes termini pervenient usque ad montem altissimum a quo venient in emath usque ad terminos sedada. ibuntque confinia usque ad zephrona et villam henan. Hi erunt termini in parte aquilonis. Inde metabuntur fines contra orientalem plagam de villa henan usque sephama. et de sephama descendent termini in rebla contra fontem daphnim. Inde pervenient contra orientem ad mare cenereth et tendent usque ad iordanem et ad ultimum salsissimo claudentur mari. Hanc habebitis terram per fines suos in circuitu.

P raecepitque moyses filiis israhel dicens. Haec erit terra quam possidebitis sorte. et quam iussit dominus dari novem tribubus: et dimidiae tribui. Tribus enim filiorum ruben per familias suas. et tribus filiorum gad iuxta cognationum numerum media quoque tribus manasse id est duae semis tribus: acceperunt partem suam trans iordanem contra iericho ad orientalem plagam.

L ocutusque est dominus ad moysen. Haec sunt nomina virorum qui terram vobis divident. Eleazar sacerdos. et iosue filius nun. et singuli principes de tribubus singulis quorum ista sunt

19.

uocabula. De tribu iuda caleph filius iephone. De tribu symeon samuhel filius ammiud. De tribu beniamin helidad filius caselon. De tribu filiorum dan bocci filius iogli. Filiorum ioseph de tribu manasse anihel filius sephot. De tribu effraim camuhel filius sephtam. De tribu zabulon helysaphan filius pharnac. De tribu ysachar dux faltihel filius ozan. De tribu aser ahiud filius salomi. De tribu neptalim phedahel filius ammiud. Hi sunt quibus precepit dominus ut diuiderent filiis israhel terram chanaan.

Haec quoque locutus est dominus ad moysen in campestribus moab super iordanem contra iericho. Precipe filiis israhel ut dent leuitis de possessionibus suis urbes ad habitandum et suburbana earum per circuitum, ut ipsi in oppidis maneant, et suburbana sint pecoribus ac iumentis, que a muris ciuitatum forinsecus per circuitum mille passuum spacio tendentur. Contra orientem duo milia erunt cubiti, et contra meridiem similiter erunt duo milia. Ad mare quoque quod respicit ad occidentem eadem mensura erit, et septentrionalis plaga equali numero finietur, eruntque urbes in medio et foris suburbana. De ipsis autem oppidis que leuitis dabitis sex erunt in fugitiuorum auxilia separata, ut fugiat ad ea qui effuderit sanguinem, et exceptis his alia quadraginta octo cum suburbanis suis. Ipseque urbes que dabuntur de possessionibus filiorum israhel, ab his qui plus habent plures auferentur, et qui minus pauciores: singuli iuxta mensuram hereditatis sue dabunt oppida leuitis.

Ait dominus ad moysen. Loquere filiis israhel et dices ad eos. Quando transgressi fueritis iordanem in terram chanaan, decernite que urbes esse debeant in presidia fugitiuorum qui nolentes sanguinem fuderint. In quibus cum fuerit profugus, cognatus occisi eum non poterit occidere, donec stet in conspectu multitudinis et causa illius iudicetur. De ipsis autem urbibus que ad fugitiuorum subsidia separantur, tres erunt trans iordanem, et tres in terra chanaan, tam filiis israhel quam aduenis atque peregrinis, ut confugiat ad eas qui nolens sanguinem fuderit.

Si quis ferro percusserit et mortuus fuerit qui percussus est, reus erit homicidii, et ipse morietur. Si lapidem iecerit et ictus occubuerit, similiter punietur. Si ligno percussus interierit, percussoris sanguine uindicabitur. Propinquus occisi homicidam interficiat; statim ut apprehenderit eum perimet. Si per odium hominem quis impulerit uel iecerit in eum quippiam per insidias, aut cum esset inimicus manu percusserit et ille mortuus fuerit, percussor homicidii reus erit. Cognatus occisi statim ut inuenerit eum iugulabit. Quod si fortuitu et absque odio et inimicitiis quicquam horum fecerit, et hoc audiente populo fuerit comprobatum, atque inter percussorem et propinquum sanguinis questio uentilata, liberabitur innocens de ultoris manu, et reducetur per sententiam in urbem ad quam fugerat, manebitque ibi donec sacerdos magnus qui oleo sancto unctus est moriatur. Si interfector extra fines urbium que exulibus deputate sunt fuerit inuentus, et percussus ab eo qui ultor est sanguinis, absque noxa erit qui eum occiderit. Debuerat enim profugus usque ad mortem pontificis in urbe residere. Postquam autem ille obierit, homicida reuertetur in terram suam. Hec sempiterna erunt et legitima in cunctis habitationibus uestris. Homicida sub testibus punietur. Ad unius testimonium nullus condempnabitur. Non accipietis pretium ab eo qui reus est sanguinis, et statim ipse morietur. Exules et profugi ante mortem pontificis nullo modo in urbes suas reuerti poterunt, ne polluatis terram habitationis uestre, que insontium cruore maculabitur, nec aliter expiari potest nisi per eius sanguinem qui alterius fuderit. Atque ita emundabitur uestra possessio me commorante uobiscum. Ego enim sum dominus qui habito inter filios israhel.

Accesserunt autem et principes familiarum galaad filii machir filii manasse de stirpe filiorum ioseph, locutique sunt moysi coram principibus israhel atque dixerunt. Tibi domino nostro precepit dominus ut terram sorte diuideres filiis israhel, et ut filiabus salphaad fratris nostri dares possessionem debitam patri. Quas si alterius tribus homines uxores acceperint, sequetur possessio sua, et translata ad aliam tribum de nostra hereditate minuetur. Atque ita fiet ut cum iubileus id est quinquagesimus annus remissionis aduenerit, confundatur sortium distributio, et aliorum possessio ad alios transeat. Respondit moyses filiis israhel et domino precipiente ait. Recte tribus filiorum ioseph locuta est, et hec lex super filiabus salphaad a domino promulgata. Nubant quibus uolunt, tantum ut sue tribus hominibus, ne commisceatur possessio filiorum israhel de tribu in tribum. Omnes enim uiri ducent uxores de tribu et cognatione sua, et cuncte femine maritos de eadem tribu accipiant, ut hereditas permaneat in familiis, nec sibi misceantur tribus, sed ita maneant ut a domino separate sunt. Feceruntque filie salphaad ut fuerat imperatum, et nupserunt maala et thersa et egla et melcha et noa filiis patrui sui de familia manasse qui fuit filius ioseph, et possessio que illis fuerat attributa mansit in tribu et familia patris earum. Hec sunt mandata atque iudicia que precepit dominus per manum moysi ad filios israhel in campestribus moab supra iordanem contra iericho. EXPLICIT LIBER NUMERI

INCIPIT LIBER DEUTRONOMII

QD R ELLEABDARIM

HEC SUNT VERBA QUE LOCUTUS EST MOYSES AD OMNEM israhel trans iordanem in solitudine campestri contra mare rubrum inter pharan et thophel et laban et aseroth, ubi auri est plurimum, undecim diebus de oreb per uiam montis seyr usque ad cadesbarne. Quadragesimo anno, undecimo mense, prima die mensis locutus est moyses ad filios israhel omnia que preceperat illi dominus ut diceret eis, postquam percussit seon regem amorreorum qui habitabat in esebon, et og regem basan qui mansit in aseroth et in edrai, trans iordanem in terra moab. Cepitque moyses explanare legem et dicere. Dominus deus noster locutus est ad nos in oreb dicens. Sufficit uobis quod in hoc monte mansistis. Reuertimini et uenite ad montem amorreorum et ad cetera que ei proxima sunt campestria atque montana et humiliora loca contra meridiem et iuxta litus maris, terram chananeorum et libani usque ad flumen magnum eufraten. En inquit tradidi uobis. Ingredimini et possidete eam super qua iurauit dominus patribus uestris abraham ysaac et iacob ut daret illam eis et semini eorum post eos. Dixique uobis in illo tempore. Non possum solus sustinere uos, quia dominus deus uester multiplicauit uos, et estis hodie sicut stelle celi plurime. Dominus deus patrum uestrorum addat ad hunc numerum multa milia et benedicat uobis sicut locutus est. Non ualeo solus uestra negotia sustinere et pondus ac iurgia. Date e uobis uiros sapientes et gnaros et quorum conuersatio sit probata in tribubus uestris, ut ponam eos uobis principes. Tunc respondistis mihi. Bona res est quam uis facere. Tulique de tribubus uestris uiros sapientes et nobiles et constitui eos principes et tribunos et centuriones et quinquagenarios ac decanos qui uos docerent singula. Precepique eis dicens. Audite illos et quod iustum est iudicate, siue ciuis sit ille siue peregrinus. Nulla erit distantia personarum. Ita paruum audietis ut magnum, nec accipietis cuiusquam personam, quia dei iudicium est. Quod si difficile aliquid uobis uisum fuerit, referte ad me et ego audiam. Precepique omnia que facere deberetis. Profecti autem de oreb transiuimus per heremum terribilem et maximam solitudinem quam uidistis per uiam montis amorrei, sicut preceperat nobis dominus deus noster. Cumque uenissetis in cadesbarne, dixi uobis. Venistis ad montem amorrei quem dominus deus noster daturus est nobis. Vide terram quam dominus deus tuus dat tibi. Ascende et posside eam, sicut locutus est dominus deus noster patribus tuis. Noli metuere nec quicquam paueas. Et accessistis ad me omnes et dixistis. Mittamus uiros qui considerent terram et renuntient per quod iter debeamus ascendere et ad quas pergere ciuitates. Cumque mihi sermo placuisset, misi e uobis XII uiros singulos de singulis tribubus. Qui cum perrexissent et ascendissent in montana, uenerunt usque ad uallem botri, et considerata terra sumentes de fructibus eius ut ostenderent ubertatem, intulerunt ad nos atque dixerunt. Bona est terra quam dominus deus noster daturus est nobis. Sed noluistis ascendere, sed increduli ad sermonem domini dei nostri murmurastis in tabernaculis uestris atque dixistis. Odit nos dominus, et idcirco eduxit nos de terra egypti ut traderet nos in manu amorrei atque deleret. Quo ascendemus? Nuntii terruerunt nos dicentes. Maxima multitudo est et nobis statura procerior, urbes magne et usque ad celum munite, filios enachim uidimus ibi. Et dixi uobis. Nolite metuere nec timeatis eos. Dominus deus qui ductor est noster pro uobis ipse pugnabit, sicut fecit in egypto cunctis uidentibus. Et in solitudine ipsi uidistis, portauit te dominus deus tuus sicut solet homo gestare paruulum filium suum, in omni uia per quam ambulastis, donec ueniretis ad locum istum. Et nec sic quidem credidistis domino deo uestro, qui precessit uos in uia et metatus est locum in quo tentoria figere deberetis, nocte ostendens uobis iter per ignem et die per columnam nubis. Cumque audisset dominus uocem sermonum uestrorum, iratus iurauit et ait. Non uidebit quispiam de hominibus generationis huius pessime terram bonam quam sub iuramento pollicitus sum patribus uestris, preter caleph filium iephone. Ipse enim uidebit eam, et ipsi dabo terram quam calcauit et filiis eius, quia secutus est dominum. Nec miranda indignatio in populum, cum mihi quoque iratus dominus propter uos dixerit. Nec tu ingredieris illuc, sed iosue filius nun minister tuus ipse intrabit pro te. Hunc exhortare et robora, et ipse terram sorte diuidet israheli. Paruuli uestri de quibus dixistis quod captiui ducerentur, et filii qui hodie boni ac mali ignorant distantiam, ipsi ingredientur, et ipsis dabo terram, et possidebunt eam. Vos autem reuertimini et abite in solitudinem per uiam maris rubri. Et respondistis mihi. Peccauimus domino. Ascendemus et pugnabimus sicut precepit nobis dominus deus noster. Cumque instructi armis pergeretis in montem, ait mihi dominus. Dic ad eos. Nolite ascendere neque pugnetis, non enim sum uobiscum, ne cadatis coram inimicis uestris. Locutus sum et non audistis, sed aduersantes imperio domini et tumentes superbia ascendistis in montem. Itaque egressus amorreus qui habitabat in montibus, et obuiam ueniens persecutus est uos, sicut solent apes persequi, et cecidit de seyr usque horma. Cumque reuersi ploraretis coram domino, non audiuit uos, nec uoci uestre uoluit acquiescere. Sedistis ergo in cadesbarne multo tempore. Dixitque dominus ad me. Sufficit uobis circuire montem istum. Ite contra aquilonem, et populo precipe dicens. Transibitis per terminos fratrum uestrorum filiorum esau qui habitant in seyr, et timebunt uos. Videte ergo diligenter ne moueamini contra eos. Neque enim dabo uobis de terra eorum quantum potest unius pedis calcare uestigium, quia in possessionem esau dedi montem seyr. Cibos emetis ab eis pecunia et comedetis, aquam emptam haurietis et bibetis. Dominus deus tuus benedixit tibi in omni opere manuum tuarum. Nouit iter tuum quomodo transieris solitudinem hanc magnam per XL annos habitans tecum dominus deus tuus, et nichil tibi defuit. Cumque transissemus fratres nostros filios esau qui habitabant in seyr per uiam campestrem de helath et de asiongaber, uenimus ad iter quod ducit in desertum moab. Dixitque dominus ad me. Non pugnes contra moabitas nec ineas aduersus eos prelium. Non enim dabo tibi quicquam de terra eorum, quia filiis loth tradidi ar in possessionem. Emim primi fuerunt habitatores eius, populus magnus et ualidus, et tam excelsus ut de enachim stirpe quasi gygantes crederentur, et essent similes filiorum enachim. Denique moabite appellant eos emim. In seyr autem prius habitauerunt horim, quibus expulsis atque deletis habitauerunt filii esau, sicut fecit israhel in terra possessionis sue quam dedit ei dominus. Surgentes ergo ut transiremus torrentem zareth uenimus ad eum. Tempus autem quo ambulauimus de cadesbarne usque ad transitum torrentis zareth XXX et octo annorum fuit, donec consumeretur omnis generatio hominum bellatorum de castris, sicut iurauerat dominus, cuius manus fuit aduersus eos ut interirent de castrorum medio. Postquam autem uniuersi ceciderunt pugnatores, locutus est dominus ad me dicens. Tu transibis hodie terminos moab urbem nomine ar, et accedens in uicina filiorum ammon, caue ne pugnes contra eos, nec mouearis ad prelium. Non enim dabo tibi de terra filiorum ammon, quia filiis loth dedi eam in possessionem. Terra gygantum reputata est, et in ipsa olim

habitaverunt gigantes quos ammonitae vocant zomzommim, populus magnus et multus, et procerae longitudinis sicut enachim quos delevit dominus a facie eorum, et fecit illos habitare pro eis. Sicut fecerat filiis esau qui habitant in seir, delens horreos et terram eorum illis tradens, quam possident usque in praesens. Eveos quoque qui habitabant in asarim usque gazam, cappadoces expulerunt, qui egressi de cappadocia deleverunt eos et habitaverunt pro illis.

Surgite et transite torrentem arnon. Ecce tradidi in manu tua seon regem esebon amorreum, et terram eius. Incipe possidere, et committe adversum eum proelium. Hodie incipiam mittere terrorem atque formidinem tuam in populos qui habitant sub omni caelo, ut audito nomine tuo paveant, et in morem parturientium contremiscant, et dolore teneantur. Misi ergo nuntios de solitudine cademoth ad seon regem esebon, verbis pacificis dicens: Transibimus per terram tuam, publica gradiemur via, non declinabimus neque ad dexteram neque ad sinistram. Alimenta pretio vende nobis ut vescamur, aquam pecunia tribue, et sic bibemus. Tantum est ut nobis concedas transitum, sicut fecerunt filii esau qui in seir habitant, et moabitae qui morantur in ar, donec veniam ad iordanem, et transeam in terram quam dominus deus noster daturus est nobis. Noluit seon rex esebon dare nobis transitum, quia induraverat dominus deus tuus spiritum eius, et obfirmaverat cor eius ut traderetur in manus tuas, sicut nunc vides. Dixitque dominus ad me: Ecce coepi tradere tibi seon et terram eius, incipe possidere eam. Egressusque est seon obviam nobis cum omni populo suo ad proelium in iasa, et tradidit eum dominus deus noster nobis, percussimusque eum cum filiis suis et omni populo suo. Cunctasque urbes in tempore illo cepimus, interfectis habitatoribus earum, viris ac mulieribus et parvulis. Non reliquimus in eis quicquam absque iumentis quae in partem venere praedantium, et spoliis urbium quas cepimus. Ab aroer quae est super ripam torrentis arnon, oppido quod in valle situm est, usque galaad, non fuit vicus et civitas quae nostras effugeret manus. Omnes tradidit dominus deus noster nobis absque terra filiorum ammon, ad quam non accessimus, et cunctis quae adiacent torrenti ieboch, et urbibus montanis universisque locis a quibus nos prohibuit dominus deus noster. Itaque conversi ascendimus per iter basan. Egressusque est og rex basan in occursum nobis cum populo suo ad bellandum in edrai. Dixitque dominus ad me: Ne timeas eum, quia in manu tua traditus est cum omni populo ac terra sua. Facies(que) ei sicut fecisti seon regi amorreorum qui habitavit in esebon. Tradidit ergo dominus deus noster in manibus nostris etiam og regem basan, et universum populum eius. Percussimusque eos usque ad internicionem, vastantes cunctas civitates illius uno tempore. Non fuit oppidum quod nos effugeret: sexaginta urbes, omnem regionem argob regni og in basan. Cunctae urbes erant munitae muris altissimis, portis et vectibus, absque oppidis innumeris quae non habebant muros. Et delevimus eos sicut feceramus seon regi esebon, disperdentes omnem civitatem virosque eius ac mulieres et parvulos. Iumenta autem et spolia urbium diripuimus. Tulimusque illo in tempore terram de manu duorum regum amorreorum qui erant trans iordanem, a torrente arnon usque ad montem hermon, quem sidonii sarion vocant, et amorrei sanir. Omnes civitates quae sitae sunt in planitie, et universam terram galaad et basan usque selcha et edrai, civitates regni og in basan. Solus quippe og rex basan restiterat de stirpe gigantum. Monstratur lectus eius ferreus qui est in rabbath filiorum ammon, novem cubitos habens longitudinis, et quattuor latitudinis ad mensuram cubiti virilis manus. Terramque possedimus in tempore illo, ab aroer quae est super ripam torrentis arnon usque ad mediam partem montis galaad; et civitates illius dedi ruben et gad. Reliquam autem partem galaad, et omnem basan regni og tradidi mediae tribui manasse, omnem regionem argob. Cuncta basan vocatur terra gigantum. Iair filius manasse possedit omnem regionem argob usque ad terminos gessuri et machati. Vocavitque ex nomine suo basan avothiair, id est villas iair, usque in praesentem diem. Machir quoque dedi galaad. Et tribubus ruben et gad dedi terram galaad usque ad torrentem arnon, medium torrentis et finium, usque ad torrentem ieboc, qui est terminus filiorum ammon, et planitiem solitudinis atque iordanem, et terminos chenereth usque ad mare deserti quod est salsissimum, ad radices montis phasga contra orientem. Praecepique vobis in illo tempore dicens: Dominus deus vester dat vobis terram hanc in hereditatem. Expediti praecedite fratres vestros filios israhel omnes viri robusti, absque uxoribus et parvulis ac iumentis. Novi enim quod plura habeatis pecora, et in urbibus remanere debebunt quas tradidi vobis, donec requiem tribuat dominus fratribus vestris sicut vobis tribuit, et possideant etiam ipsi terram quam daturus est eis trans iordanem. Tunc revertetur unusquisque in possessionem suam quam dedi vobis. Iosue quoque praecepi in tempore illo dicens: Oculi tui viderunt quae fecit dominus deus noster duobus his regibus; sic faciet omnibus regnis ad quae transiturus es. Ne timeas eos, dominus enim deus noster pugnabit pro vobis.

Precatusque sum dominum in tempore illo dicens: Domine deus, tu coepisti ostendere servo tuo magnitudinem tuam manumque fortissimam. Neque enim est alius deus vel in caelo vel in terra qui possit facere opera tua et comparari fortitudini tuae. Transibo igitur et videbo terram hanc optimam trans iordanem, et montem istum egregium et libanum. Iratusque est dominus mihi propter vos, nec exaudivit me, sed dixit mihi: Sufficit tibi, nequaquam ultra loquaris de hac re ad me. Ascende cacumen phasgae, et oculos tuos circumfer ad occidentem et ad aquilonem et ad austrum atque orientem, et aspice. Non enim transibis iordanem istum. Praecipe iosue et corrobora eum atque conforta, quia ipse praecedet populum istum, et dividet eis terram quam visurus es. Mansimusque in valle contra fanum phogor.

Et nunc israhel audi praecepta et iudicia quae ego doceo te, ut faciens ea vivas, et ingrediens terram possideas quam dominus deus patrum vestrorum daturus est vobis. Non addetis ad verbum quod vobis loquor, neque auferetis ex eo. Custodite mandata domini dei vestri quae ego praecipio vobis. Oculi vestri viderunt omnia quae fecit dominus contra beelphegor, quomodo contriverit omnes cultores eius de medio vestri. Vos autem qui adhaeretis domino deo vestro vivitis universi usque in praesentem diem. Scitis quod docuerim vos praecepta atque iustitias sicut mandavit mihi dominus deus meus; sic facietis ea in terra quam possessuri estis, et observabitis et implebitis opere. Haec est enim vestra sapientia et intellectus coram populis, ut audientes universa praecepta haec dicant: En populus sapiens et intelligens, gens magna. Nec est alia natio tam grandis quae habeat deos adpropinquantes sibi, sicut deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris. Quae est enim alia gens sic inclita ut habeat caerimonias iustaque iudicia et universam legem quam ego proponam hodie ante oculos vestros?

Custodi igitur temet ipsum et animam tuam sollicite. Ne obliviscaris verborum quae viderunt oculi tui, et ne excedant de corde tuo cunctis diebus vitae tuae. Docebis ea filios ac nepotes tuos, a die in quo stetisti coram domino deo tuo in horeb, quando dominus locutus est mihi dicens: Congrega ad me populum ut audiant sermones meos, et discant timere me omni tempore quo vivunt in terra, doceantque filios suos. Et accessistis ad radices montis qui ardebat usque ad caelum; erantque in eo tenebrae, nubes et caligo. Locutusque est dominus ad vos de medio ignis. Vocem verborum eius audistis, et formam penitus non vidistis. Et ostendit vobis pactum suum quod praecepit ut faceretis, et decem verba quae scripsit in duabus tabulis lapideis. Mihique mandavit in illo tempore ut docerem vos caerimonias et iudicia quae facere deberetis in terra quam possessuri estis.

Custodite igitur sollicite animas vestras. Non vidistis aliquam similitudinem in die qua locutus est dominus vobis in horeb de medio ignis, ne forte decepti faciatis vobis sculptam similitudinem aut imaginem masculi vel feminae, similitudinem omnium iumentorum quae sunt super terram aut avium sub caelo volantium, atque reptilium quae moventur in terra, sive piscium qui sub terra morantur in aquis; ne forte oculis elevatis in caelum videas solem et lunam et omnia astra caeli, et errore deceptus adores ea et colas quae creavit dominus deus tuus in ministerium cunctis gentibus quae sub caelo sunt. Vos autem tulit dominus et eduxit de fornace ferrea aegypti, ut haberet populum hereditarium sicut est in praesenti die. Iratusque est dominus contra me propter sermones vestros, et iuravit ut non transirem iordanem, nec ingrederer terram optimam quam daturus est nobis. Ecce morior in hac humo, non transibo iordanem. Vos transibitis et possidebitis terram egregiam. Cave ne quando obliviscaris pacti domini dei tui quod pepigit tecum, et facias tibi sculptam similitudinem eorum quae fieri dominus prohibuit, quia dominus deus tuus ignis consumens est, deus aemulator. Si genueritis filios ac nepotes, et morati fueritis in terra, deceptique feceritis vobis aliquam similitudinem patrantes malum coram domino deo vestro ut eum ad iracundiam provocetis, testes invoco hodie caelum et terram cito perituros vos esse de terra quam transito iordane possessuri estis. Non habitabitis in ea longo tempore, sed delebit vos dominus atque disperget in omnes gentes, et remanebitis pauci in nationibus ad quas vos ducturus est dominus. Ibique servietis diis qui hominum fabricati sunt manu, ligno et lapidi, qui non vident, non audiunt, non comedunt, non odorantur. Cumque quaesieris ibi dominum deum tuum, invenies eum, si tamen toto corde quaesieris et tota tribulatione animae tuae. Postquam te invenerint omnia quae praedicta sunt, novissimo autem tempore reverteris ad dominum deum tuum, et audies vocem eius. Quia deus misericors dominus deus tuus est. Non dimittet te, nec omnino delebit, neque obliviscetur pacti in quo iuravit patribus tuis.

Interroga de diebus antiquis qui fuerunt ante te, ex die qua creavit deus hominem super terram, a summo caeli usque ad summum eius, si facta est aliquando huiuscemodi res, aut umquam cognitum est ut audiret populus vocem domini loquentis de medio ignis, sicut tu vidisti et audisti; si fecit deus ut ingrederetur et tolleret sibi gentem de medio nationum per temptationes, signa atque portenta, per pugnam et robustam manum extentumque brachium, et horribiles visiones iuxta omnia quae fecit pro vobis dominus deus vester in aegypto videntibus oculis tuis, ut scires quia ipse est deus et non est alius praeter unum. De caelo te fecit audire vocem suam ut doceret te, et in terra ostendit tibi ignem suum maximum, et audisti verba illius de medio ignis, quia dilexit patres tuos, et elegit semen eorum post eos. Eduxitque te praecedens in virtute sua magna ex aegypto, ut deleret nationes maximas et fortiores te in introitu tuo, et introduceret te, daretque tibi terram earum in possessionem, sicut cernis in praesenti die. Scito ergo hodie et cogitato in corde tuo, quod dominus ipse sit deus in caelo sursum et in terra deorsum, et non sit alius. Custodi praecepta eius atque mandata quae ego praecipio tibi, ut bene sit tibi et filiis tuis post te, et permaneas multo tempore super terram quam dominus deus tuus daturus est tibi.

Tunc separavit moyses tres civitates trans iordanem ad orientalem plagam, ut confugiat ad eas qui occiderit hominem nolens, nec fuerit inimicus ante unum et alterum diem, et ad harum aliquam urbium possit evadere: bosor in solitudine quae sita est in terra campestri de tribu ruben, et ramoth in galaad quae est in tribu gad, et golam in basan quae est in tribu manasse. Ista est lex quam proposuit moyses coram filiis israhel. Et haec testimonia et caerimoniae atque iudicia quae locutus est ad filios israhel, quando egressi sunt de aegypto, trans iordanem in valle contra fanum phogor, in terra seon regis amorrei qui habitavit in esebon, quem percussit moyses. Filii quoque israhel egressi ex aegypto possederunt terram eius, et terram og regis basan, duorum regum amorreorum qui erant trans iordanem ad solis ortum, ab aroer quae sita est super ripam torrentis arnon usque ad montem sion qui est et hermon, omnem planitiem trans iordanem ad orientalem plagam, usque ad mare solitudinis et usque ad radices montis phasga. Vocavitque moyses omnem israhelem, et dixit ad eum: Audi israhel caerimonias atque iudicia quae ego loquor in auribus vestris hodie. Discite ea et opere implete.

20.

Dominus deus noster pepigit nobiscum foedus in horeb. Non cum patribus nostris iniit pactum, sed nobiscum qui in praesentiarum sumus et vivimus. Facie ad faciem locutus est nobis in monte de medio ignis. Ego sequester et medius fui inter dominum et vos in tempore illo, ut adnuntiarem vobis verba eius. Timuistis enim ignem, et non ascendistis in montem, et ait: Ego dominus deus tuus qui eduxi te de terra aegypti, de domo servitutis. Non habebis deos alienos in conspectu meo. Non facies tibi sculptile, nec similitudinem omnium quae in caelo sunt desuper, et quae in terra deorsum, et quae versantur in aquis sub terra. Non adorabis ea et non coles. Ego enim sum dominus deus tuus, deus aemulator, reddens iniquitatem patrum super filios in tertiam et quartam generationem his qui oderunt me, et faciens misericordiam in multa milia diligentibus me et custodientibus praecepta mea.

Non usurpabis nomen domini dei tui frustra, quia non erit impunitus qui super re vana nomen eius assumpserit. Observa diem sabbati ut sanctifices eum, sicut praecepit tibi dominus deus tuus. Sex diebus operaberis et facies omnia opera tua. Septimus dies sabbati est, id est requies domini dei tui. Non facies in eo quicquam operis tu et filius tuus et filia, servus et ancilla, et bos et asinus, et omne iumentum tuum, et peregrinus qui est intra portas tuas, ut requiescat servus tuus et ancilla tua sicut et tu. Memento quod et ipse servieris in aegypto, et eduxerit te inde dominus deus tuus in manu forti et brachio extento. Idcirco praecepit tibi ut observares diem sabbati.

Honora patrem tuum et matrem, sicut praecepit tibi dominus deus tuus, ut longo vivas tempore, et sit bene tibi in terra quam dominus deus tuus daturus est tibi. Non occides. Neque moechaberis. Furtumque non facies. Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium. Non concupisces uxorem proximi tui, non domum, non agrum, non servum, non ancillam, non bovem,

non asinum, et universa que illius sunt. Hec verba locutus est dominus ad omnem multitudinem vestram de medio ignis et nubis et caliginis voce magna nichil addens amplius. et scripsit ea in duabus tabulis lapideis quas tradidit michi. Vos autem postquam audistis vocem de medio tenebrarum et montem ardere vidistis. accessistis ad me omnes principes tribuum. et maiores natu atque dixistis. Ecce ostendit nobis dominus deus noster maiestatem et magnitudinem suam. vocem eius audivimus de medio ignis. et probavimus hodie quod loquente deo cum homine vixerit homo. Cur ergo moriemur et devorabit nos ignis hic maximus. Si enim audierimus ultra vocem domini dei nostri moriemur. Quid est omnis caro ut audiat vocem dei viventis. qui de medio ignis loquitur sicut nos audivimus. et possit vivere. Tu magis accede et audi cuncta que dixerit dominus deus noster tibi. loquerisque ad nos et nos audientes faciemus ea. Quod cum audisset dominus ait ad me. Audivi vocem verborum populi huius que locuti sunt tibi. Bene omnia sunt locuti. Quis det talem eos habere mentem ut timeant me et custodiant omnia mandata mea in omni tempore ut bene sit eis. et filiis eorum in sempiternum. Vade et dices eis. Revertimini in tentoria vestra, tu vero hic sta mecum et loquar tibi omnia mandata et cerimonias atque iudicia que docebis eos. ut faciant ea in terra quam dabo eis in possessionem. Custodite igitur et facite que precepit dominus deus vobis. Non declinabitis neque ad dexteram neque ad sinistram. sed per viam quam precepit dominus deus vester ambulabitis ut vivatis et bene sit vobis et protelentur dies in terra possessionis vestre.

Hec sunt precepta et cerimonie atque iudicia que mandavit dominus deus vester ut docerem vos. et faciatis ea in terra ad quam transgredimini possidendam. ut timeas dominum deum tuum et custodias omnia mandata et precepta eius. que ego precipio tibi et filiis ac nepotibus tuis cunctis diebus vite tue ut prolongentur dies tui. Audi israel et observa ut facias que precepit tibi dominus et bene sit tibi et multiplicetis amplius sicut pollicitus est dominus deus patrum tuorum tibi terram lacte et melle manantem. Audi israel. dominus deus noster. dominus unus est. Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo. et ex tota anima tua. et ex tota fortitudine tua. Eruntque verba hec que ego precipio tibi hodie in corde tuo et narrabis ea filiis tuis et meditaberis sedens in domo tua. et ambulans in itinere. dormiens atque consurgens. et ligabis ea quasi signum in manu tua. eruntque et movebuntur inter oculos tuos. scribesque ea in limine et in ostiis domus tue. Cumque introduxerit te dominus deus tuus in terram pro qua iuravit patribus tuis abraham ysaac et iacob. et dederit tibi civitates magnas et optimas quas non edificasti. domus plenas cunctarum opum quas non extruxisti. cisternas quas non fodisti. vineta et oliveta que non plantasti. et comederis et satiatus fueris. cave diligenter ne obliviscaris domini qui eduxit te de terra egypti. de domo servitutis. Dominum deum tuum timebis et ipsi servies. ac per nomen illius iurabis. Non ibitis post deos alienos cunctarum gentium que in circuitu vestro sunt. quia deus emulator dominus deus tuus in medio tui. ne quando irascatur furor domini dei tui contra te. et auferat te de superficie terre.

Non temptabis dominum deum tuum. sicut temptasti in loco temptationis. Custodi precepta domini dei tui et testimonia ac cerimonias quas precepit tibi. et fac quod placitum est et bonum in conspectu domini. ut bene sit tibi. et ingressus possideas terram optimam de qua iuravit dominus patribus tuis. ut deleret omnes inimicos tuos coram te sicut locutus est. Cum interrogaverit te filius tuus cras dicens. quid sibi volunt testimonia hec. et cerimonie et iudicia que precepit dominus deus noster nobis. dices ei. Servi eramus pharaonis in egypto. et eduxit nos dominus de egypto in manu forti. fecitque signa atque prodigia magna et pessima in egypto contra pharaonem et omnem domum illius in conspectu nostro. et eduxit nos inde ut introductis daret terram super qua iuravit patribus nostris. precepitque nobis dominus ut faciamus omnia legitima hec. et timeamus dominum deum nostrum. et bene sit nobis cunctis diebus vite nostre sicut est hodie. eritque nostri misericors si custodierimus et fecerimus omnia precepta eius coram domino deo nostro sicut mandavit nobis. Cum introduxerit te dominus deus tuus in terram quam possessurus ingredieris. et deleverit multas gentes coram te. etheum et gergeseum. et amorreum. chananeum. et ferezeum et eveum. et iebuseum septem istas gentes multo maioris numeri quam tu es. et robustiores te. tradideritque eas dominus deus tibi. percuties eas usque ad internitionem. Non inibis cum eis fedus nec misereberis earum. neque sociabis cum eis coniugia. filiam tuam non dabis filio eius. nec filiam illius accipies filio tuo quia seducet filium tuum ne sequatur me. et ut magis serviat diis alienis. irasceturque furor domini et delebit te cito. Quin potius hec facietis eis. Aras eorum subvertite. confringite statuas. lucosque succidite. et sculptilia comburite. quia populus sanctus es domino deo tuo. Te elegit dominus deus tuus ut sis ei populus peculiaris de cunctis populis qui sunt super terram.

Non quia cunctas gentes numero vincebatis vobis iunctus est dominus. et elegit vos cum omnibus sitis populis pauciores. sed quia dilexit vos dominus et custodivit iuramentum quod iuravit patribus vestris. eduxitque vos in manu forti et redemit de domo servitutis de manu pharaonis regis egypti. et scies quia dominus deus tuus ipse est deus fortis et fidelis. custodiens pactum et misericordiam diligentibus se. et his qui custodiunt precepta eius in mille generationes. et reddens odientibus se statim. ita ut disperdat eos et ultra non differat protinus eis restituens quod merentur.

Custodi ergo precepta et cerimonias atque iudicia que ego mando tibi hodie ut facias. Si postquam audieris hec iudicia custodieris ea et feceris. custodiet et dominus tuus pactum et misericordiam quam iuravit patribus tuis et diliget te ac multiplicabit. benedicetque fructui ventris tui et fructui terre tue. frumento tuo atque vindemie. oleo et armentis gregibus ovium tuarum super terram pro qua iuravit patribus tuis ut daret eam tibi. Benedictus eris inter omnes populos. Non erit apud te sterilis utriusque sexus. tam in hominibus quam in gregibus tuis. Auferet a te dominus omnem languorem et infirmitates egypti pessimas quas novisti non inferet tibi. sed cunctis hostibus tuis. Devorabis omnes populos quos dominus deus tuus daturus est tibi. Non parcet eis oculus tuus nec servies diis eorum ne sint in ruinam tui. Si dixeris in corde tuo plures sunt gentes iste quam ego. quomodo potero delere eas. noli metuere sed recordare que fecerit dominus deus tuus pharaoni et cunctis egyptiis plagas maximas quas viderunt oculi tui. et signa atque portenta manumque robustam et extentum brachium ut educeret te dominus deus tuus. Sic faciet cunctis populis quos metuis. Insuper et crabrones mittet dominus deus tuus in eos donec deleat omnes atque disperdat qui te fugerint et latere potuerint. Non timebis eos quia dominus deus tuus in medio tui est deus magnus et terribilis. ipse consumet nationes has in conspectu tuo [illegible] illos donec penitus deleantur. Tradetque reges eorum in manus tuas et disperdes nomina eorum sub celo. Nullus poterit resistere tibi donec conteras eos. sculptilia eorum igni comburetis.

Non concupisces argentum et aurum de quibus facta sunt. neque assumes ex eis quicquam tibi ne offendas propterea quia abhominatio est domini dei tui. nec inferes quippiam ex ydolo in domum tuam. ne fias anathema sicut illud est. Quasi spurcitiam detestaberis. et velut inquinamentum ac sordes abhominationi habebis quia anathema est.

Omne mandatum quod precipio tibi hodie cave diligenter ut facias ut possitis vivere et multiplicemini. ingressique possideatis terram pro qua iuravit dominus patribus vestris. Et recordaberis cuncti itineris per quod adduxit te dominus deus tuus xl annis per desertum ut affligeret te atque temptaret. et nota fierent que in tuo animo versabantur. utrum custodires mandata illius an non. Afflixit te penuria et dedit tibi cibum manna quem ignorabas tu et patres tui. ut ostenderet tibi quod non in solo pane vivit homo sed in omni verbo quod egreditur ex ore domini. Vestimentum tuum quo operiebaris nequaquam vetustate defecit. et pes tuus non est subtritus. en quadragesimus annus est ut recogites in corde tuo quia sicut erudit homo filium suum sic dominus deus tuus erudivit te. ut custodias mandata domini dei tui. et ambules in viis eius et timeas eum. Dominus enim deus tuus introducet te in terram bonam. terram rivorum aquarumque et fontium. in cuius campis et montibus erumpunt fluviorum abyssi. terram frumenti hordei ac vinearum in qua ficus ac malagranata et oliveta nascuntur. terram olei ac mellis ubi absque ulla penuria comedes panem tuum. et rerum omnium habundantia perfrueris. cuius lapides ferrum sunt. et de montibus eius eris metalla fodiuntur. et cum comederis et satiatus fueris benedicas domino deo tuo. pro terra optima quam dedit tibi. Observa et cave ne quando obliviscaris domini dei tui. et negligas mandata eius atque iudicia et cerimonias quas ego precipio tibi hodie ne postquam comederis et satiatus fueris. domus pulchras edificaveris et habitaveris in eis. habuerisque armenta et ovium greges. argenti et auri cunctarumque rerum copiam. elevetur cor tuum. et non reminiscaris domini dei tui. qui eduxit te de terra egypti de domo servitutis. et ductor tuus fuit in solitudine magna atque terribili. in qua erat serpens flatu adurens et scorpio ac dipsas et nulle omnino aque. qui eduxit rivos de petra durissima. et cibavit te manna in solitudine quod nescierunt patres tui. Et postquam afflixit ac probavit ad extremum misertus est tui. ne diceres in corde tuo fortitudo mea et robur manus mee hec mihi omnia prestiterunt. sed recorderis domini dei tui quod ipse tibi vires prebuerit ut impleret pactum suum super quo iuravit patribus tuis. sicut presens indicat dies. Sin autem oblitus domini dei tui secutus fueris deos alienos colueris que eos et adoraveris. ecce nunc predico tibi quod omnino dispereas. sicut gentes quas delevit dominus in introitu tuo. ita et vos peribitis si inobedientes fueritis voci domini dei vestri.

Audi israel. Tu transgredieris hodie iordanem ut possideas nationes maximas et fortiores te. civitates ingentes. et usque ad celum muratas. populum magnum atque sublimem filios enachim quos ipse vidisti et audisti. quibus nullus potest ex adverso resistere. Scies ergo hodie quod ipse dominus deus tuus ipse transibit ante te ignis devorans atque consumens qui conterat eos et deleat atque disperdat ante faciem tuam velociter sicut locutus est tibi. Ne dicas in corde tuo cum deleverit eos dominus deus tuus in conspectu tuo propter iustitiam meam introduxit me dominus ut terram hanc possiderem. cum propter impietates suas delete sint iste nationes. Neque enim propter iustitias tuas et equitatem cordis tui ingredieris ut possideas terras eorum. sed quia illi egerunt impie, introeunte te deleti sunt. et ut impleret verbum suum dominus quod sub iuramento pollicitus est patribus tuis abraham ysaac et iacob. Scito ergo quod non propter iustitias tuas dominus deus tuus dederit tibi terram hanc optimam atque possessionem eius dure cervicis sis populus. Memento et ne obliviscaris quomodo ad iracundiam provocaveris dominum deum tuum in solitudine. ex eo die quo egressus es ex egypto usque ad locum istum semper adversum dominum contendisti. Nam et in oreb provocasti eum et iratus delere te voluit quando ascendi in montem ut acciperem tabulas lapideas. tabulas pacti quod pepigit vobiscum dominus. et perseveravi in monte xl diebus ac noctibus aquam non bibens et panem non comedens. Deditque mihi dominus duas tabulas lapideas scriptas digito dei et continentes omnia verba que vobis locutus est in monte de medio ignis. quando contio populi congregata est. Cumque transissent xl dies et totidem noctes. dedit michi dominus duas tabulas federis. dixitque mihi. Surge et descende hinc cito. quia populus tuus quem eduxisti de egypto deseruerunt velociter viam quam monstrasti eis. feceruntque sibi conflatile. Rursumque ait dominus ad me. Cerno quod populus iste dure cervicis sit. dimitte me ut conteram eum. et deleam nomen eius sub celo. et constituam te super gentem que hac maior et fortior sit. Cumque de monte ardente descenderem. et duas tabulas federis utraque manu tenerem vidissemque vos peccasse domino deo vestro et fecisse vobis vitulum conflatile. ac deseruisse velociter viam eius quam vobis ostenderat. proieci tabulas de manibus meis confregique eas in conspectu vestro. Et procidi ante dominum sicut prius xl diebus et noctibus panem non comedens et aquam non bibens propter omnia peccata vestra que gessistis contra dominum et eum ad iracundiam provocastis. Timui enim indignationem et iram illius qua adversum vos concitatus est. ut delere vos vellet. et exaudivit me dominus etiam hac vice. Adversum aaron quoque vehementer iratus voluit eum conterere. et pro illo similiter deprecatus sum. Peccatum autem vestrum quod feceratis id est vitulum arripiens igne combussi. et in frusta comminuens omnino in pulverem redegi. et proieci in torrentem qui de monte descendit. In incendio quoque et in temptatione et in sepulchris concupiscentie provocastis dominum. et quando misit vos de cades barne dicens. Ascendite et possidete terram quam dedi vobis. et contempsistis imperium domini dei vestri. et non credidistis ei neque vocem eius audire voluistis. sed semper fuistis rebelles a die qua nosse vos cepi. Et iacui coram domino xl diebus ac noctibus quibus eum suppliciter deprecabar ut non deleret vos ut fuerat comminatus. et orans dixi. Domine deus ne disperdas populum tuum et hereditatem tuam quam redemisti in magnitudine tua quos eduxisti de egypto in manu forti. Recordare servorum tuorum abraham ysaac et iacob. Ne aspicias duritiam populi huius et impietatem atque peccatum ne forte dicant habitatores terre de qua eduxisti nos. non poterat dominus introducere eos in terram quam pollicitus est eis. et oderat illos. idcirco eduxit ut interficeret eos in solitudine. qui sunt populus tuus et hereditas tua. quos eduxisti in fortitudine tua magna et in brachio tuo extento.

In tempore illo dixit dominus ad me. Dola tibi duas tabulas lapideas sicut priores fuerunt. et ascende ad me in montem. faciesque et archam ligneam et scribam in tabulis verba que fuerunt in his quas ante confregisti. ponesque eas in archa. Feci igitur archam de lignis sethim. Cumque dolassem

duas tabulas lapideas instar priorum. ascendi in montem habens eas in manibus. Scripsitque in tabulis iuxta id quod prius scripserat verba decem quae locutus est dominus ad vos in monte de medio ignis quando populus congregatus est, et dedit eas mihi. Reversusque de monte descendi et posui tabulas in archa quam feceram quae hucusque ibi sunt sicut praecepit mihi dominus. Filii autem israhel castra moverunt ex beroth filiorum iacan in mosera ubi aaron mortuus est ac sepultus, pro quo sacerdotio functus est filius eius eleazar. Inde venerunt in gadgad. De quo loco profecti castrametati sunt in ietabatha, in terra aquarum atque torrentium. Eo tempore separavit tribum levi ut portaret archam foederis domini et staret coram domino in ministerio ac benediceret in nomine illius usque in praesentem diem. Quam ob rem non habuit levi partem neque possessionem cum fratribus suis quia ipse dominus possessio eius est sicut promisit ei dominus deus tuus. Ego autem steti in monte sicut prius xl. diebus ac noctibus; exaudivitque me dominus etiam hac vice et te perdere noluit. Dixitque mihi: Vade et praecede populum ut ingrediatur et possideat terram quam iuravi patribus eorum ut traderem eis. Et nunc israhel quid dominus deus tuus petit a te nisi ut timeas dominum deum tuum et ambules in viis eius et diligas eum ac servias domino deo tuo in toto corde tuo et in tota anima tua, custodiasque mandata domini et caerimonias eius quas ego hodie praecipio tibi, et possitis introire et possidere terram ut bene sit tibi.

En domini dei tui caelum est et caelum caeli, terra et omnia quae in ea sunt. Et tamen patribus tuis conglutinatus est dominus et amavit eos, elegitque semen eorum post eos id est vos de cunctis gentibus sicut hodie comprobatur. Circumcidite igitur praeputium cordis vestri et cervicem vestram ne induretis amplius, quia dominus deus vester ipse est deus deorum et dominus dominantium, deus magnus et potens et terribilis qui personam non accipit nec munera. Facit iudicium pupillo et viduae, amat peregrinum et dat ei victum atque vestitum. Et vos ergo amate peregrinum quia et ipsi fuistis advenae in terra aegypti.

Dominum deum tuum timebis et ei servies. Ipsi adherebis iurabisque in nomine illius. Ipse est laus tua et deus tuus qui fecit tibi haec magnalia et terribilia quae viderunt oculi tui. In septuaginta animabus descenderunt patres tui in aegyptum, et ecce nunc multiplicavit te dominus deus tuus sicut astra caeli. Ama itaque dominum deum tuum et observa praecepta eius et caerimonias, iudicia atque mandata omni tempore. Cognoscite hodie quae ignorant filii vestri qui non viderunt disciplinam domini dei vestri, magnalia eius et robustam manum extentumque brachium, signa et opera quae fecit in medio aegypti pharaoni regi et universae terrae eius, omnique exercitui aegyptiorum et equis ac curribus, quomodo operuerint eos aquae rubri maris cum vos persequerentur, et deleverit eos usque in praesentem diem, vobisque quae fecerit in solitudine donec veniretis ad hunc locum, et dathan atque abiron filiis heliab qui fuit filius ruben, quos aperto ore suo terra absorbuit cum domibus et tabernaculis et universa substantia eorum quam habebant in medio israhelis. Oculi vestri viderunt omnia opera domini magna quae fecit, ut custodiatis universa mandata illius quae ego hodie praecipio vobis, ut possitis introire et possidere terram ad quam ingredimini, multoque in ea vivatis tempore, quam sub iuramento pollicitus est dominus patribus vestris et semini eorum lacte et melle manantem.

Terra enim ad quam ingredieris possidendam non est sicut terra aegypti de qua existis ubi iacto semine in hortorum morem aquae ducuntur inriguae, sed montuosa est et campestris de caelo expectans pluvias, quam dominus deus tuus semper invisit, et oculi eius in ea sunt a principio anni usque ad finem eius. Si ergo oboedieritis mandatis meis quae ego hodie praecipio vobis ut diligatis dominum deum vestrum et serviatis ei in toto corde vestro et in tota anima vestra, dabo pluviam terrae vestrae temporaneam et serotinam ut colligatis frumentum et vinum et oleum, faenumque ex agris ad pascenda iumenta et ut ipsi comedatis et saturemini. Cavete ne forte decipiatur cor vestrum et recedatis a domino serviatisque diis alienis et adoretis eos, iratusque dominus claudat caelum et pluviae non descendant nec terra det germen suum, pereatisque velociter de terra optima quam dominus daturus est vobis. Ponite haec verba mea in cordibus et animis vestris et suspendite ea pro signo in manibus vestris et inter oculos vestros collocate. Docete filios vestros ut illa meditentur quando sederis in domo tua et ambulaveris in via et accubueris atque surrexeris. Scribes ea super postes et ianuas domus tuae ut multiplicentur dies tui et filiorum tuorum in terra quam iuravit dominus patribus tuis ut daret eis quamdiu caelum inminet terrae. Si enim custodieritis mandata quae ego praecipio vobis et feceritis ea ut diligatis dominum deum vestrum et ambuletis in omnibus viis eius adherentes ei, disperdet dominus omnes gentes istas ante faciem vestram et possidebitis eas quae maiores et fortiores vobis sunt. Omnis locus quem calcaverit pes vester vester erit. A deserto et libano a flumine magno eufrate usque ad mare occidentale erunt termini vestri. Nullus stabit contra vos; terrorem vestrum et formidinem dabit dominus deus vester super omnem terram quam calcaturi estis sicut locutus est vobis. En propono in conspectu vestro hodie benedictionem et maledictionem. Benedictionem si oboedieritis mandatis domini dei vestri quae ego praecipio vobis, maledictionem si non audieritis mandata domini dei vestri. Sed recesseritis de via quam ego ostendo vobis et ambulaveritis post deos alienos quos ignoratis. Cum vero introduxerit te dominus deus tuus in terram ad quam pergis habitandam, pones benedictionem super montem garizim, maledictionem super montem hebal, qui sunt trans iordanem post viam quae vergit ad solis occubitum in terra chananei qui habitat in campestribus contra galgalam quae est iuxta vallem tendentem et intrantem procul. Vos enim transibitis iordanem ut possideatis terram quam dominus deus vester daturus est vobis, et habeatis et possideatis illam. Videte ergo ut impleatis caerimonias atque iudicia quae ego hodie ponam in conspectu vestro.

Haec sunt praecepta atque iudicia quae facere debeatis in terra quam dominus deus patrum tuorum daturus est tibi ut possideas eam cunctis diebus quibus super humum gradieris. Subvertite omnia loca in quibus coluerunt gentes quas possessuri estis deos suos super montes excelsos et colles et subter omne lignum frondosum. Dissipate aras eorum et confringite statuas, lucos igne conburite et idola comminuite. Disperdite nomina eorum de locis illis. Non facietis ita domino deo vestro, sed ad locum quem elegerit dominus deus vester de cunctis tribubus vestris ut ponat nomen suum ibi et habitet in eo venietis, et offeretis in illo loco holocausta et victimas vestras, decimas et primitias manuum vestrarum et vota atque donaria, primogenita boum et ovium, et comedetis ibi in conspectu domini dei vestri, ac laetabimini in cunctis ad quae miseritis manum vos et domus vestrae in quibus benedixerit vobis dominus deus vester. Non facietis ibi quae nos hic facimus hodie singuli quod sibi rectum videtur. Neque enim usque in praesens tempus venistis ad requiem et ad possessionem quam dominus deus daturus est vobis. Transibitis iordanem et habitabitis in terra quam dominus deus vester daturus est vobis ut requiescatis a cunctis hostibus per circuitum et absque ullo timore habitetis in loco quem elegerit dominus deus vester ut sit nomen eius in eo. Illuc omnia quae praecipio conferetis holocausta et hostias et decimas et primitias manuum vestrarum, et quicquid praecipuum est in muneribus quae vovistis domino. Ibi epulabimini coram domino deo vestro vos et filii ac filiae vestrae, famuli et famulae atque levites qui in vestris urbibus commoratur. Neque enim habet et partem aliam et possessionem inter vos. Cave ne offeras holocausta tua in omni loco quem videris, sed in eo quem elegerit dominus in una tribuum tuarum offeres hostias et facies quaecumque praecipio tibi. Si autem comedere volueris et te esus carnium delectaverit, occide et comede iuxta benedictionem domini dei tui quam dedit tibi in urbibus tuis. Sive inmundum fuerit hoc est maculatum et debile sive mundum hoc est integrum et sine macula quod offerri licet, sicut capream et cervum comedes, absque esu dumtaxat sanguinis quem super terram quasi aquam effundes. Non poteris in oppidis tuis comedere decimam frumenti et vini et olei tui, primogenita armentorum tuorum et pecorum et omnia quae voveris et sponte offerre volueris et primitias manuum tuarum, sed coram domino deo tuo comedes ea in loco quem elegerit dominus deus tuus, tu et filius tuus ac filia, servus et famula atque levites qui manet in urbibus tuis, et laetaberis et reficieris coram domino deo tuo in cunctis ad quae extenderis manum tuam.

Cave ne derelinquas levitem omni tempore quo versaris in terra. Quando dilataverit dominus deus tuus terminos tuos sicut locutus est tibi, et volueris vesci carnibus quas desiderat anima tua, locus autem quem elegerit dominus deus tuus ut sit nomen eius ibi si procul fuerit, occides de armentis et pecoribus quae habueris sicut praecepi tibi, et comedes in oppidis tuis sicut tibi placet. Sicut comeditur caprea et cervus ita vesceris eis, et mundus et inmundus in commune vescentur. Hoc solum cave ne sanguinem comedas. Sanguis enim eorum pro anima est, et idcirco non debes animam comedere cum carnibus, sed super terram fundes quasi aquam, ut sit tibi bene et filiis tuis post te, si feceris quod placet in conspectu domini. Quae autem sanctificaveris et voveris domino, tolles et venies ad locum quem elegerit dominus, et offeres oblationes tuas carnem et sanguinem super altare domini dei tui. Sanguinem hostiarum fundes in altari, carnibus autem ipse vesceris. Observa et audi omnia quae ego praecipio tibi ut bene sit tibi et filiis tuis post te in sempiternum cum feceris quod bonum est et placitum in conspectu domini dei tui. Quando disperdiderit dominus deus tuus ante faciem tuam gentes ad quas ingredieris possidendas, et possederis eas atque habitaveris in terra earum, cave ne imiteris eas postquam te fuerint introeunte subversae, et requiras caerimonias earum dicens: Sicut coluerunt gentes istae deos suos, ita et ego colam. Non facies similiter domino deo tuo. Omnes enim abominationes quas aversatur dominus fecerunt diis suis offerentes filios et filias et conburentes igni. Quod praecipio tibi hoc tantum facito domino, nec addas quicquam nec minuas.

Si surrexerit in medio tui prophetes aut qui somnium vidisse se dicat, et praedixerit signum atque portentum et evenerit quod locutus est, et dixerit tibi: Eamus et sequamur deos alienos quos ignoras et serviamus eis, non audies verba prophetae illius aut somniatoris, quia temptat vos dominus deus vester ut palam fiat utrum diligatis eum an non in toto corde et in tota anima vestra. Dominum deum vestrum sequimini et ipsum timete, mandata illius custodite et audite vocem eius. Ipsi servietis et ipsi adherebitis. Propheta autem ille aut fictor somniorum interficietur quia locutus est ut vos averteret a domino deo vestro qui eduxit vos de terra aegypti et redemit de domo servitutis, ut errare te faceret de via quam tibi praecepit dominus deus tuus, et auferes malum de medio tui. Si tibi voluerit persuadere frater tuus filius matris tuae aut filius tuus aut filia sive uxor quae est in sinu tuo aut amicus quem diligis ut animam tuam clam dicens: Eamus et serviamus diis alienis quos ignoras tu et patres tui, cunctarum in circuitu gentium quae iuxta vel procul sunt ab initio usque ad finem terrae, non adquiescas ei neque audias, neque parcat ei oculus tuus ut miserearis et occultes eum, sed statim interficies. Sit primum manus tua super eum et post te omnis populus mittat manum. Lapidibus obrutus necabitur quia voluit te abstrahere a domino deo tuo qui eduxit te de terra aegypti de domo servitutis, ut omnis israhel audiens timeat et nequaquam ultra faciat quippiam huius rei simile. Si audieris in una urbium tuarum quas dominus deus tuus dabit tibi ad habitandum dicentes aliquos: Egressi sunt filii belial de medio tui et averterunt habitatores urbis suae atque dixerunt: Eamus et serviamus diis alienis quos ignoratis, quaere sollicite et diligenter rei veritate perspecta, si inveneris certum esse quod dicitur et abominationem hanc opere perpetratam, statim percuties habitatores urbis illius in ore gladii et delebis eam, omniaque quae in illa sunt usque ad pecora. Quicquid etiam supellectilis fuerit congregabis in medio platearum eius et cum ipsa civitate succendes ita ut universa consumas domino deo tuo, et sit tumulus sempiternus. Non aedificabitur amplius, et non adherebit de illo anathemate quicquam in manu tua ut avertatur dominus ab ira furoris sui, et misereatur tui multiplicetque te sicut iuravit patribus tuis, quando audieris vocem domini dei tui custodiens omnia praecepta eius quae ego praecipio tibi hodie ut facias quod placitum est in conspectu domini dei tui.

Filii estote domini dei vestri. Non vos incidetis nec facietis calvitium super mortuo, quoniam populus sanctus es domino deo tuo, et te elegit ut sis ei in populum peculiarem de cunctis gentibus quae sunt super terram. Ne comedatis quae inmunda sunt. Hoc est animal quod comedere debetis: bovem et ovem et capram, cervum capream bubalum tragelaphum pygargum orygem camelopardalum. Omne animal quod in duas partes ungulam findit et ruminat comedetis. De his autem quae ruminant et ungulam non findunt haec comedere non debetis: camelum, leporem, chyrogryllium; quia ruminant et non dividunt ungulam, inmunda erunt vobis. Sus quoque quia dividit ungulam et non ruminat inmundus erit. Carnibus eorum non vescimini, et cadavera non tangetis. Haec comedetis ex omnibus quae morantur in aquis: quae habent pinnulas et squamas comedite; quae absque pinnulis et squamis sunt ne comedatis quia inmunda sunt vobis.

Omnes aves mundas comedite. Inmundas ne comedatis, aquilam scilicet et grifem et alietum, ixon et vulturem ac milvum iuxta genus suum, et omne corvini generis, strutionem ac noctuam et larum atque accipitrem iuxta genus suum, herodium et cycnum et ibin ac mergulum, porfyrionem et nycticoracem, onocrotalum et charadrium, singula in genere suo, upupam quoque et vespertilionem. Et omne quod reptat et pinnulas habet inmundum erit et non comedetur. Omne quod mundum est comedite. Quicquid autem morticinum est ne vescamini ex eo. Peregrino qui intra portas tuas est

da ut comedat aut uende ei, quia populus sanctus domini dei tui es. Non coques hedum in lacte matris suae. Decimam partem separabis de cunctis fructibus tuis qui nascuntur in terra per annos singulos. Et comedes in conspectu domini dei tui in loco quem elegerit ut in eo nomen illius inuocetur. Decimam frumenti tui, et uini et olei, primogenita de armentis et ouibus tuis, ut discas timere dominum deum tuum omni tempore. Cum autem longior fuerit uia et locus quem elegerit dominus deus tuus, tibique benedixerit, nec potueris ad eum cuncta haec portare, uendes omnia et in pretium rediges, portabisque manu tua, et proficisceris ad locum quem elegerit dominus deus tuus. Et emes ex eadem pecunia quicquid tibi placuerit, siue ex armentis siue ex ouibus, uinum quoque et siceram, et omne quod desiderat anima tua. Et comedes coram domino deo tuo, et epulaberis tu et domus tua, et leuita qui intra portas tuas est. Caue ne derelinquas eum, quia non habet aliam partem in possessione tua.

Anno tertio separabis aliam decimam ex omnibus quae nascuntur tibi eo tempore, et repones intra ianuas tuas. Venietque leuites qui aliam non habet partem nec possessionem tecum, et peregrinus ac pupillus et uidua qui intra portas tuas sunt, et comedent et saturabuntur, ut benedicat tibi dominus deus tuus in cunctis operibus manuum tuarum quae feceris.

Septimo anno facies remissionem, quae hoc ordine celebrabitur. Cui debetur aliquid ab amico uel proximo ac fratre suo, repetere non poterit, quia annus remissionis est domini. A peregrino et aduena exiges. Ciuem et propinquum non habebis potestatem repetendi. Et omnino indigens et mendicus non erit inter uos, ut benedicat tibi dominus in terra quam traditurus est tibi in possessionem.

Si tamen audieris uocem domini dei tui, et custodieris uniuersa quae iussit, et quae ego hodie praecipio tibi, benedicet tibi ut pollicitus est. Fenerabis gentibus multis, et ipse a nullo accipies mutuum.

Dominaberis nationibus plurimis, et tui nemo dominabitur.

Si unus de fratribus tuis qui morantur intra portas ciuitatis tuae in terra quam dominus deus tuus daturus est tibi ad paupertatem uenerit, non obdurabis cor tuum nec contrahes manum, sed aperies eam pauperi, et dabis mutuum quo eum indigere prospexeris. Caue ne forte subripiat tibi impia cogitatio, et dicas in corde tuo: Appropinquat septimus annus remissionis, et auertas oculos a paupere fratre tuo, nolens ei quod postulat accommodare, ne clamet contra te ad dominum, et fiat tibi in peccatum. Sed dabis ei, nec ages quippiam callide in eius necessitatibus subleuandis, ut benedicat tibi dominus deus tuus in omni tempore et in cunctis ad quae manum miseris. Non deerunt pauperes in terra habitationis tuae. Idcirco ego praecipio tibi ut aperias manum tuam fratri tuo egeno et pauperi, qui tecum uersatur in terra.

Cum tibi uenditus fuerit frater tuus hebreus aut hebrea, et sex annis seruierit tibi, in septimo anno dimittes eum liberum. Et quem libertate donaueris, nequaquam uacuum abire patieris, sed dabis uiaticum de gregibus et de area et de torculari tuo, quibus dominus deus tuus benedixerit tibi. Memento quod et ipse seruieris in terra Aegypti, et liberauerit te dominus deus tuus, et idcirco nunc ego praecipio tibi. Sin autem dixerit: Nolo egredi, eo quod diligat te et domum tuam, et bene sibi apud te esse sentiat, assumes subulam, et perforabis aurem eius in ianua domus tuae, et seruiet tibi usque in aeternum. Ancillae quoque similiter facies. Non auertas ab eis oculos tuos quando dimiseris eos liberos, quoniam iuxta mercedem mercennarii per sex annos seruiuit tibi, ut benedicat tibi dominus deus tuus in cunctis operibus quae agis.

De primogenitis quae nascuntur in armentis et ouibus tuis, quicquid est sexus masculini sanctificabis domino deo tuo. Non operaberis in primogenito bouis, et non tondebis primogenita ouium. In conspectu domini dei tui comedes ea per annos singulos in loco quem elegerit dominus, tu et domus tua. Sin autem habuerit maculam, uel claudum fuerit uel caecum, aut aliqua parte deforme uel debile, non immolabitur domino deo tuo, sed intra portas urbis tuae comedes illud. Tam mundus quam inmundus uescentur eis, quasi caprea et ceruo.

Hoc solum obseruabis, ut sanguinem eorum non comedas, sed effundas in terram quasi aquam.

Obserua mensem nouarum frugum et uerni primum temporis, ut facias phase domino deo tuo, quoniam in isto mense eduxit te dominus deus tuus de Aegypto nocte. Immolabisque phase domino deo tuo de ouibus et de bubus in loco quem elegerit dominus deus tuus ut habitet nomen eius ibi. Non comedes in eo panem fermentatum. Septem diebus comedes absque fermento afflictionis panem, quia in pauore egressus es de Aegypto, ut memineris diei egressionis tuae de Aegypto omnibus diebus uitae tuae. Non apparebit fermentum in omnibus terminis tuis septem diebus, et non remanebit de carnibus eius quod immolatum est uespere in die primo mane. Non poteris immolare phase in qualibet urbium tuarum quas dominus deus tuus daturus est tibi, sed in loco quem elegerit dominus deus tuus ut habitet nomen eius ibi. Immolabis phase uespere ad solis occasum, quando egressus es de Aegypto. Et coques et comedes in loco quem elegerit dominus deus tuus, maneque consurgens uades in tabernacula tua. Sex diebus comedes azima, et in die septimo quia collecta est domini dei tui non facies opus.

Septem ebdomadas numerabis tibi ab ea die qua falcem in segetem miseris. Et celebrabis diem festum ebdomadarum domino deo tuo oblationem spontaneam manus tuae, quam offeres iuxta benedictionem domini dei tui. Et epulaberis coram domino deo tuo, tu et filius tuus et filia tua, et seruus tuus et ancilla tua, et leuites qui est intra portas tuas, et aduena ac pupillus ac uidua qui morantur uobiscum in loco quem elegerit dominus deus tuus ut habitet nomen eius ibi. Et recordaberis quoniam seruus fueris in Aegypto, custodiesque ac facies quae praecepta sunt.

Sollemnitatem quoque tabernaculorum celebrabis per septem dies quando collegeris de area et torculari fruges tuas. Et epulaberis in festiuitate tua, tu et filius tuus et filia, et seruus et ancilla, leuites quoque et aduena et pupillus ac uidua qui intra portas tuas sunt. Septem diebus domino deo tuo festa celebrabis in loco quem elegerit dominus, benedicetque tibi dominus deus tuus in cunctis frugibus tuis et in omni opere manuum tuarum, eritisque in laetitia. Tribus uicibus per annum apparebit omne masculinum tuum in conspectu domini dei tui in loco quem elegerit: in sollemnitate azimorum, et in sollemnitate ebdomadarum, et in sollemnitate tabernaculorum. Non apparebit ante dominum uacuus, sed offeret unusquisque secundum quod habuerit iuxta benedictionem domini dei tui quam dederit ei.

Iudices et magistros constitues in omnibus portis tuis quas dominus deus tuus dederit tibi per singulas tribus tuas, ut iudicent populum iusto iudicio, nec in alteram partem declinent. Non accipies personam nec munera, quia munera excaecant oculos sapientium et mutant uerba iustorum. Iuste quod iustum est persequeris, ut uiuas et possideas terram quam dominus deus tuus daturus est tibi. Non plantabis lucum et omnem arborem iuxta altare domini dei tui, nec facies tibi neque constitues statuam, quae odit dominus deus tuus.

Non immolabis domino deo tuo ouem et bouem in quo est macula aut quippiam uitii, quia abhominatio est domino deo tuo. Cum reperti fuerint apud te intra unam portarum tuarum quas dominus deus tuus daturus est tibi, uir aut mulier qui faciant malum in conspectu domini dei tui, et transgrediantur pactum illius, et uadant et seruiant diis alienis et adorent eos, solem et lunam et omnem militiam caeli, quae non praecepi, et hoc tibi fuerit nuntiatum, audiensque inquisieris diligenter, et uerum esse reppereris, et abhominatio facta est in Israhel, educes uirum et mulierem qui rem sceleratissimam perpetrarunt ad portas ciuitatis tuae, et lapidibus obruentur. In ore duorum aut trium testium peribit qui interficietur. Nemo occidatur uno contra se dicente testimonium. Manus testium prima interficiet eum, et manus reliqui populi extrema mittetur, ut auferas malum de medio tui.

Si difficile et ambiguum apud te iudicium esse prospexeris inter sanguinem et sanguinem, causam et causam, lepram et non lepram, et iudicium intra portas tuas uideris uariari, surge et ascende ad locum quem elegerit dominus deus tuus, ueniesque ad sacerdotes leuitici generis, et ad iudicem qui fuerit in illo tempore, quaeresque ab eis.

Qui indicabunt tibi iudicii ueritatem. Et facies quaecumque dixerint qui praesunt loco quem elegerit dominus, et docuerint te iuxta legem eius. Sequeris sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram neque ad sinistram. Qui autem superbierit nolens oboedire sacerdotis imperio qui eo tempore ministrat domino deo tuo, et decreto iudicis, morietur homo ille, et auferes malum de Israhel, cunctusque populus audiens timebit, ut nullus deinceps intumescat superbia.

Cum ingressus fueris terram quam dominus deus tuus dabit tibi, et possederis eam, habitaueris que in illa, et dixeris: Constituam super me regem, sicut habent omnes per circuitum nationes, eum constitues quem dominus deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius gentis hominem regem facere, qui non sit frater tuus. Cumque fuerit constitutus, non multiplicabit sibi equos, nec reducet populum in Aegyptum equitatus numero subleuatus, praesertim cum praeceperit uobis dominus ut nequaquam amplius per eandem uiam reuertamini. Non habebit uxores plurimas quae inliciant animum eius, neque argenti et auri inmensa pondera. Postquam autem sederit in solio regni sui, describet sibi deuteronomium legis huius in uolumine, accipiens exemplar a sacerdotibus leuiticae tribus, et habebit secum, legetque illud omnibus diebus uitae suae, ut discat timere dominum deum suum, et custodire uerba et caerimonias eius quae in lege praecepta sunt. Nec eleuetur cor eius in superbiam super fratres suos, neque declinet in partem dexteram uel sinistram, ut longo tempore regnet ipse et filius eius super Israhel.

Non habebunt sacerdotes et leuitae, qui de eadem tribu sunt, partem et hereditatem cum reliquo Israhel, quia sacrificia domini et oblationes eius comedent, nihil aliud accipient de possessione fratrum suorum. Dominus enim ipse est hereditas eorum, sicut locutus est illis. Hoc erit iudicium sacerdotum a populo, et ab his qui offerunt uictimas, siue bouem siue ouem immolauerint: dabunt sacerdoti armum ac uentriculum, primitias frumenti uini et olei, et lanarum partem ex ouium tonsione. Ipsum enim elegit dominus deus tuus de cunctis tribubus tuis, ut stet et ministret nomini domini, ipse et filii eius in sempiternum. Si exierit leuites de una urbium tuarum ex omni Israhel in qua habitat, et uoluerit uenire desiderans locum quem elegerit dominus, ministrabit in nomine domini dei sui, sicut omnes fratres eius leuitae qui stabunt eo tempore coram domino. Partem ciborum eandem accipiet quam et ceteri, excepto eo quod in urbe sua ex paterna ei successione debetur.

Quando ingressus fueris terram quam dominus deus tuus dabit tibi, caue ne imitari uelis abhominationes illarum gentium. Nec inueniatur in te qui lustret filium suum aut filiam ducens per ignem, aut qui ariolos sciscitetur et obseruet somnia atque auguria, ne sit maleficus nec incantator, nec pythones consulat nec diuinos, et quaerat a mortuis ueritatem. Omnia enim haec abhominatur dominus, et propter istiusmodi scelera delebit eos in introitu tuo. Perfectus eris et absque macula cum domino deo tuo. Gentes istae quarum possidebis terram, augures et diuinos audiunt; tu autem a domino deo tuo aliter institutus es. Prophetam de gente tua et de fratribus tuis sicut me suscitabit tibi dominus deus tuus, ipsum audies, ut petisti a domino deo tuo in Horeb quando contio congregata est atque dixisti: Ultra non audiam uocem domini dei mei, et ignem hunc maximum amplius non uidebo, ne moriar. Et ait dominus mihi: Bene omnia sunt locuti. Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui, et ponam uerba mea in ore eius, loqueturque ad eos omnia quae praecepero illi. Qui autem uerba eius quae loquetur in nomine meo audire noluerit, ego ultor existam. Propheta autem qui arrogantia deprauatus uoluerit loqui in nomine meo quae ego non praecepi illi ut diceret, aut ex nomine alienorum deorum, interficietur. Quod si tacita cogitatione responderis: Quomodo possum intellegere uerbum quod non est locutus dominus? hoc habebis signum: quod in nomine domini propheta ille praedixerit et non euenerit, hoc dominus non est locutus, sed per tumorem animi sui propheta confinxerit. Et idcirco non timebis eum. Cum disperdiderit dominus deus tuus gentes quarum tibi daturus est terram, et possederis eam, habitaueris que in urbibus eius et in aedibus, tres ciuitates separabis tibi in medio terrae quam dominus deus tuus dabit tibi in possessionem, sternens diligenter uiam, et in tres aequaliter partes totam terrae tuae prouinciam diuides, ut habeat e uicino qui propter homicidium profugus est, quo possit euadere.

Haec erit lex homicidae fugientis, cuius uita seruanda est. Qui percusserit proximum suum nesciens, et qui heri et nudius tertius nullum contra eum habuisse odium conprobatur, sed abisse cum eo simpliciter in siluam ad ligna caedenda, et in succisione lignorum securis fugerit manu, ferrumque lapsum de manubrio amicum eius percusserit et occiderit, hic ad unam supradictarum urbium confugiet et uiuet, ne forsitan proximus eius cuius effusus est sanguis, dolore stimulatus persequatur et adprehendat eum, si longior uia fuerit, et percutiat animam eius, qui non est reus mortis, quia nullum contra eum qui occisus est odium prius habuisse monstratur. Idcirco praecipio tibi ut tres ciuitates aequalis inter se spatii diuidas. Cum autem dilatauerit dominus deus tuus terminos tuos sicut iurauit patribus tuis, et dederit tibi cunctam terram quam eis pollicitus est, si tamen custodieris mandata eius et feceris quae ego hodie praecipio tibi, ut diligas dominum deum tuum et ambules in uiis eius omni tempore, addes tibi tres alias ciuitates, et supradictarum trium urbium numerum duplicabis, ut non effundatur sanguis innoxius in medio terrae quam dominus deus tuus dabit tibi.

Si quis autem odio habens proximum suum insidiatus fuerit uitae eius

surgensque percusserit illum et mortuus fuerit, fugeritque ad unam de supradictis urbibus: mittent seniores civitatis illius et arripient eum de loco effugii, tradentque in manu proximi cuius sanguis effusus est, et morietur. Nec misereberis ei, et auferes noxium sanguinem de Israhel, ut bene sit tibi. Non assumes et transferes terminos proximi tui quos fixerunt priores in possessione sua, quam dominus deus tuus dabit tibi in terra quam acceperis possidendam. Non stabit unus testis contra aliquem, quicquid illud peccati et facinoris fuerit: sed in ore duorum aut trium testium stabit omne verbum. Si steterit testis mendax contra hominem accusans eum prevaricationis, stabunt ambo quorum causa est ante dominum in conspectu sacerdotum et iudicum qui fuerint in diebus illis. Cumque diligentissime perscrutantes invenerint falsum testem dixisse contra fratrem suum mendacium, reddent ei sicut fratri suo cogitavit facere, et auferes malum de medio tui, ut audientes ceteri timorem habeant, et nequaquam talia audeant facere. Non misereberis eius, sed animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede exiges.

Si exieris ad bellum contra hostes tuos, et videris equitatum et currus, et maiorem quam tu habes adversarii exercitus multitudinem, non timebis eos, quia dominus deus tuus tecum est, qui eduxit te de terra Egypti. Appropinquante autem prelio, stabit sacerdos ante aciem, et sic loquetur ad populum: Audi Israhel. Vos hodie contra inimicos vestros pugnam committitis; non pertimescat cor vestrum. Nolite metuere, nolite cedere, nec formidetis eos: quia dominus deus vester in medio vestri est, et pro vobis contra adversarios dimicabit, ut eruat vos de periculo. Duces quoque per singulas turmas audiente exercitu proclamabunt: Quis est homo qui edificavit domum novam, et non dedicavit eam? Vadat et revertatur in domum suam, ne forte moriatur in bello, et alius dedicet illam. Quis est homo qui plantavit vineam, et necdum fecit eam esse communem, et de qua vesci omnibus liceat? Vadat et revertatur in domum suam, ne forte moriatur in bello, et alius homo eius fungatur officio. Quis est homo qui despondit uxorem, et non accepit eam? Vadat et revertatur in domum suam, ne forte moriatur in bello, et alius homo accipiat eam. His dictis addent reliqua, et loquentur ad populum: Quis est homo formidolosus et corde pavido? Vadat et revertatur in domum suam, ne pavere faciat corda fratrum suorum, sicut ipse timore perterritus est. Cumque siluerint exercitus duces et finem loquendi fecerint, unusquisque suos ad bellandum cuneos preparabit.

Si quando accesseris ad expugnandam civitatem, offeres ei primum pacem. Si receperit et aperuerit tibi portas, cunctus populus qui in ea est salvabitur, et serviet tibi sub tributo. Sin autem fedus inire noluerint, et ceperint contra te bellum, oppugnabis eam. Cumque tradiderit dominus deus tuus illam in manu tua, percuties in ea omne quod masculini generis est in ore gladii, absque mulieribus et infantibus, iumentis et ceteris que in civitate sunt. Omnem predam exercitui divides, et comedes de spoliis hostium tuorum que dominus deus tuus dederit tibi. Sic facies cunctis civitatibus que a te procul valde sunt, et non sunt de his urbibus quas in possessionem accepturus es. De his autem civitatibus que dabuntur tibi, nullum omnino permittes vivere: sed interficies in ore gladii, Ettheum videlicet et Amorreum, Chananeum, Ferezeum, et Eveum et Iebuseum, sicut precepit tibi dominus deus tuus, ne forte doceant vos facere cunctas abhominationes quas ipsi operati sunt diis suis, et peccetis in dominum deum vestrum.

Quando obsederis civitatem multo tempore, et munitionibus circumdederis ut expugnes eam, non succides arbores de quibus vesci potest, nec securibus per circuitum debes vastare regionem: quoniam lignum est et non homo, nec potest bellantium contra te augere numerum. Si qua autem ligna non sunt pomifera, sed agrestia, et in ceteros apta usus, succide et instrue machinas, donec capias civitatem que contra te dimicat.

Quando inventum fuerit in terra quam dominus deus daturus est tibi hominis cadaver occisi, et ignoratur cedis reus, egredientur maiores natu et iudices tui, et metientur a loco cadaveris singularum per circuitum spatia civitatum. Et quam viciniorem ceteris esse perspexerint, seniores civitatis illius tollent vitulam de armento que non traxit iugum, neque terram scidit vomere, et ducent eam ad vallem asperam atque saxosam, que numquam arata est, nec sementem recepit: et cedent in ea cervices vitule. Accedentque sacerdotes filii Levi, quos elegerit dominus deus tuus ut ministrent ei et benedicant in nomine eius, et ad verbum eorum omne negocium, et quicquid mundum vel immundum est iudicetur. Et venient maiores natu civitatis illius ad interfectum, lavabuntque manus super vitulam que in valle occisa est, et dicent: Manus nostre non effuderunt hunc sanguinem, nec oculi viderunt. Propitius esto populo tuo Israhel, quem redemisti domine, et ne reputes sanguinem innocentem in medio populi tui Israhel. Et auferetur ab eis reatus sanguinis. Tu autem alienus eris ab innocentis cruore qui fusus est, cum feceris quod precepit dominus.

Si egressus fueris ad pugnam contra inimicos tuos, et tradiderit eos dominus deus tuus in manu tua, captivosque duxeris, et videris in numero captivorum mulierem pulchram, et adamaveris eam, volueris que habere uxorem, introduces in domum tuam. Que radet cesariem, et circumcidet ungues, et deponet vestem in qua capta est: sedensque in domo tua flebit patrem et matrem suam uno mense: et postea intrabis ad eam, dormiesque cum illa, et erit uxor tua. Si autem postea non sederit animo tuo, dimittes eam liberam, nec vendere poteris pecunia, nec opprimere per potentiam: quia humiliasti eam.

Si habuerit homo uxores duas, unam dilectam et alteram odiosam, genuerintque ex eo liberos, et fuerit filius odiose primogenitus, volueritque substantiam inter filios dividere: non poterit filium dilecte facere primogenitum, et preferre filio odiose, sed filium odiose agnoscet primogenitum, dabitque ei de his que habuerit cuncta duplicia: iste est enim principium liberorum eius, et huic debentur primogenita.

Si genuerit homo filium contumacem et protervum, qui non audiat patris aut matris imperium, et coercitus obedire contempserit: apprehendent eum et ducent ad seniores civitatis illius, et ad portam iudicii, dicentque ad eos: Filius noster iste protervus et contumax est, monita nostra audire contempnit, comessationibus vacat et luxurie atque conviviis. Lapidibus eum obruet populus civitatis, et morietur, ut auferatis malum de medio populi, et universus Israhel audiens pertimescat.

Quando peccaverit homo quod morte plectendum est, et adiudicatus morti appensus fuerit in patibulo, non permanebit cadaver eius in ligno, sed in eadem die sepelietur: quia maledictus est a deo qui pendet in ligno: et nequaquam contaminabis terram tuam, quam dominus deus tuus dederit tibi in possessionem. Non videbis bovem fratris tui aut ovem errantem, et preteribis: sed reduces fratri tuo. Etiam si non est propinquus tuus frater, nec nosti eum, duces in domum tuam, et erunt apud te quamdiu querat ea frater tuus, et recipiat. Similiter facies et de asino et de vestimento, et de omni re fratris tui que perierit: si inveneris eam, quasi alienam.

Si videris asinum fratris tui aut bovem cecidisse in via, non despicies, sed sublevabis cum eo. Non induetur mulier veste virili, nec vir utetur veste feminea: abhominabilis enim apud deum est qui facit hec.

Si ambulaveris per viam, et in arbore vel in terra nidum avis inveneris, et matrem pullis vel ovis desuper incubantem, non tenebis eam cum filiis: sed abire patieris, captos tenens filios, ut bene sit tibi, et longo vivas tempore. Cum edificaveris domum novam, facies murum tecti per circuitum, ne effundatur sanguis in domo tua, et sis reus labente alio, et in preceps ruente. Non seres vineam tuam altero semine, ne et sementis quam sevisti, et que nascuntur ex vinea pariter sanctificentur. Non arabis in bove simul et asino. Non indueris vestimento quod ex lana linoque contextum est. Funiculos in fimbriis facies per quattuor angulos pallii tui quo operieris.

Si duxerit vir uxorem, et postea eam odio habuerit, quesieritque occasiones quibus dimittat eam, obiciens ei nomen pessimum, et dixerit: Uxorem hanc accepi, et ingressus ad eam non inveni virginem: tollent eam pater et mater eius, et ferent secum signa virginitatis eius ad seniores urbis qui in porta sunt. Et dicet pater: Filiam meam dedi uxorem huic: quam quia odit, imponit ei nomen pessimum, ut dicat: Non inveni filiam tuam virginem: et ecce hec sunt signa virginitatis filie mee. Expandent vestimentum coram senioribus civitatis: apprehendentque senes urbis illius et verberabunt eum, condempnantes insuper centum siclis argenti, quos dabit patri puelle, quoniam diffamavit nomen pessimum super virginem Israhel, habebitque eam uxorem, et non poterit dimittere omni tempore vite sue. Quod si verum est quod obicit, et non est in puella inventa virginitas: eicient eam extra fores domus patris sui, et lapidibus obruent eam viri civitatis eius, et morietur: quia fecit nefas in Israhel, ut fornicaretur in domo patris sui: et auferes malum de medio tui.

Si dormierit vir cum uxore alterius, uterque morientur, id est adulter et adultera: et auferes malum de Israhel. Si puellam virginem desponderit vir, et invenerit eam aliquis in civitate, et concubuerit cum ea, educes utrumque ad portam civitatis illius, et lapidibus obruentur: puella quia non clamavit cum esset in civitate: vir quia humiliavit uxorem proximi sui. Et auferes malum de medio tui. Sin autem in agro reppererit vir puellam que desponsata est, et apprehendens concubuerit cum ea, ipse morietur solus: puella autem nichil patietur, nec est rea mortis: quoniam sicut latro consurgit contra fratrem suum et occidit animam eius, ita et puella perpessa est. Sola erat in agro: clamavit, et nemo affuit qui liberaret eam.

Si invenerit vir puellam virginem que non habet sponsum, et apprehendens concubuerit cum ea, et res ad iudicium venerit: dabit qui dormivit cum ea patri puelle quinquaginta siclos argenti, et habebit eam uxorem, quia humiliavit eam: non poterit dimittere eam omnibus diebus vite sue.

Non accipiet homo uxorem patris sui, nec revelabit operimentum eius. Non intrabit eunuchus attritis vel amputatis testiculis et abscisso veretro ecclesiam domini. Non ingredietur mamzer, hoc est de scorto natus, ecclesiam domini, usque ad decimam generationem. Ammonites et Moabites etiam post decimam generationem non intrabunt ecclesiam domini in eternum: quia noluerunt vobis occurrere cum pane et aqua in via quando egressi estis de Egypto: et quia conduxerunt contra te Balaam filium Beor de Mesopotamia Syrie, ut malediceret tibi. Et noluit dominus deus tuus audire Balaam, vertitque maledictionem eius in benedictionem tuam, eo quod diligeret te. Non facies cum eis pacem, nec queres eis bona cunctis diebus vite tue in sempiternum. Non abhominaberis Ydumeum, quia frater tuus est, nec Egyptium, quia advena fuisti in terra eius. Qui nati fuerint ex eis, tertia generatione intrabunt ecclesiam domini.

Quando egressus fueris adversus hostes tuos in pugnam, custodies te ab omni re mala. Si fuerit inter vos homo qui nocturno pollutus sit somnio, egredietur extra castra, et non revertetur priusquam ad vesperam lavetur aqua: et post solis occasum regredietur in castra. Habebis locum extra castra, ad quem egrediaris ad requisita nature, gerens paxillum in balteo: cumque sederis, fodies per circuitum, et egesta humo operies. Dominus enim deus tuus ambulat in medio castrorum, ut eruat te, et tradat inimicos tuos tibi, ut sint castra tua sancta, et nichil in eis appareat feditatis, ne derelinquat te.

Non trades servum domino suo, qui ad te confugerit. Habitabit tecum in loco qui ei placuerit, et in una urbium tuarum requiescet, nec contristes eum. Non erit meretrix de filiabus Israhel, neque scortator de filiis Israhel. Non offeres mercedem prostibuli, nec pretium canis, in domum domini dei tui, quicquid illud est quod voverit: quia abhominatio est utrumque apud dominum deum tuum. Non fenerabis fratri tuo ad usuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem, sed alieno. Fratri tuo absque usura id quo indiget commodabis: ut benedicat tibi dominus deus tuus in omni opere tuo in terra ad quam ingredieris possidendam.

Cum votum voveris domino deo tuo, non tardabis reddere: quia requiret illud dominus deus tuus. Et si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum. Si nolueris polliceri, absque peccato eris. Quod autem semel egressum est de labiis tuis, observabis, et facies sicut promisisti domino deo tuo, et propria voluntate et ore tuo locutus es. Ingressus vineam proximi tui, comede uvas quantum placuerit tibi: foras autem non efferas tecum. Si intraveris segetem amici tui, franges spicas et manu conteres: falce autem non metes. Si acceperit homo uxorem, et habuerit eam, et non invenerit gratiam ante oculos eius propter aliquam feditatem: scribet libellum repudii, et dabit in manu illius, et dimittet eam de domo sua. Cumque egressa alterius maritum duxerit, et ille quoque oderit eam, dederitque ei libellum repudii, et dimiserit de domo sua, vel certe mortuus fuerit, non poterit prior maritus recipere eam in uxorem: quia polluta est, et abhominabilis facta est coram domino: ne peccare facias terram tuam, quam dominus deus tuus tibi tradiderit in possessionem.

Cum acceperit homo nuper uxorem, non procedet ad bellum, nec ei quippiam necessitatis iniungetur publice: sed vacabit absque culpa domui sue, ut uno anno letetur cum uxore sua. Non accipies loco pignoris inferiorem et superiorem molam, quia animam suam apposuit tibi. Si deprehensus fuerit homo sollicitans fratrem suum de filiis Israhel, et vendito eo acceperit pretium, interficietur: et auferes malum de medio tui.

Observa diligenter ne incurras in plagam lepre. sed facies quecumq;
docuerint te sacerdotes levitici generis. iuxta id quod precepi eis. et
imple sollicite. Mementote que fecerit dominus ds vr marie
in via cum egrederemini de egypto. Cum repetes a proximo tuo
rem aliquam. quam debet tibi. non ingredieris domum eius ut pignus
auferas. sed stabis foris. et ille tibi proferet quod habuerit. Si aut
pauper est. non pernoctabit apud te pignus. sed statim reddes ei ante solis
occasum. ut dormiens in vestimento suo benedicat tibi. et habeas
iusticiam coram domino deo tuo. Non negabis mercedem
indigentis et fratris tui pauperis. sive advene qui tecum moratur in terra.
et intra portas tuas est. sed eadem die reddes ei precium labori sui
ante solis occasum quia pauper est. et ex eo sustentat animam
suam. ne clamet contra te ad dominum. et reputetur tibi in peccatum.
Non occidentur patres pro filiis. nec filii pro patribus: sed unusquisq: pro suo
peccato morietur. Non pervertes iudicium advene et pupilli.
nec auferes pignoris loco vidue vestimentum. Memento quod ser-
vieris in egypto. et eruerit te dominus ds inde. Idcirco precipio tibi.
ut facias hanc rem. Quando messueris segetem in agro tuo.
et oblitus manipulum reliqueris. non reverteris ut tollas eum. sed adve-
nam et pupillum et viduam auferre patieris ut benedicat tibi
dominus ds tuus. in omni tempore et in omni opere manuum tuarum.
Si fruges colliges olivarum. quicquid remanserit in arboribus: non
reverteris ut colligas. sed relinques advene pupillo et vidue.
Si vindemiaveris vineam tuam. non colliges remanentes racemos.
sed cedent in usus advene. pupilli ac vidue. Memento quod et tu
servieris in egypto. et idcirco precipio tibi. ut facias hanc rem.
Si fuerit causa inter aliquos et interpellaverint iudices quem iusti-
tie perspexerint. illi iusticie palam dabunt que impium condem-
pnabunt impietatis. Si autem eum qui peccavit dignum viderint
plagis. prosternent coram se et facient verberari. pro mensura pec-
cati erit plagarum modus. ita dumtaxat ut quadragenarium
numerum non excedant. ne fede laceratus ante oculos tuos abeat frater tuus.
Non ligabis os bovis terentis in area fruges tuas. Quando
fratres habitaverint simul. et unus ex eis absq: liberis mortuus
fuerit. uxor defuncti non nubet alteri. sed accipiat eam frater eius.
et suscitabit semen fratris sui. et primogenitum ex ea filium nomine
illius appellabit. ut non deleatur nomen eius ex israel. Si autem nolu-
erit accipere uxorem fratris sui que ei lege debetur. perget mulier
ad portam civitatis. et interpellabit maiores natu dicetq:
Non vult frater viri mei suscitare nomen fratris sui in israel. nec meum
coniugium sumere. Statimq: accersiri eum facient. et inter-
rogabunt. Si responderit nolo eam accipere uxorem. accedet ad
eum mulier coram senioribus: et tollet calciamentum de pedibus eius.
spuetq: in faciem eius et dicet. Sic fiet homini qui non edificat
domum fratris sui. Et vocabitur nomen illius in israel domus discalciati.
Si habuerint inter se iurgium viri. et unus contra alterum rixari
ceperit. volensq: uxor alterius eruere virum suum de manu
fortioris. miserit manum et apprehenderit verenda eius. absci-
des manum illius. nec flecteris super eam ulla misericordia. Non
habebis in sacculo diversa pondera maius et minus. nec erit in domo
tua modius maior et minor. Pondus habebis iustum et verum.
et modius equalis et verus erit tibi. et ut multo vivas tempo-
re super terram quam dominus ds tuus dederit tibi. Abhominabitur
enim eum dominus qui facit hec. et aversatur omnem iniusticiam.
Memento que fecerit tibi amalech in via quando egrediebaris
de egypto. quomodo occurrerit tibi et extremos agminis tui
qui lassi residebant ceciderit. quando tu eras fame et labore
confectus. et non timuerit deum. Cum igitur dominus ds tuus dederit
tibi requiem. et subiecerit cunctas per circuitum nationes in terra
quam tibi pollicitus est. delebis nomen eius sub celo. Cave ne obliviscaris.
lxx. Cumq: intraveris terram quam dominus ds tuus tibi daturus est possiden-
dam. et obtinueris eam. atq: habitaveris in illa. tolles de cun-
ctis frugibus tuis primicias. et pones in cartallo. pergesq: ad lo-
cum quem dominus ds tuus elegerit. ut ibi invocetur nomen eius.
accedesq: ad sacerdotem qui fuerit in diebus illis. et dices ad eum.
Profiteor hodie coram domino deo tuo. quod ingressus sum terram pro qua
iuravit patribus nostris. ut daret eam nobis. Suscipiensq: sacerdos
cartallum de manu tua. ponet ante altare domini dei tui. et loque-
ris in conspectu domini dei tui. Syrus persequebatur patrem meum
qui descendit in egyptum et ibi peregrinatus est in paucissimo nu-
mero. crevitq: in gentem magnam et robustam. et infinite multitu-
dinis. afflixeruntq: nos egyptii. et persecuti sunt imponentes
onera gravissima. et clamavimus ad dominum deum patrum nostrorum. qui
exaudivit nos de egypto et respexit humilitatem nostram et
laborem atq: angustias. et eduxit nos de egypto in manu for-
ti et brachio extento. in ingenti pavore. in signis atq: por-
tentis et introduxit ad locum istum. et tradidit nobis terram
lacte et melle manantem. Et idcirco nunc offero primicias frugum
terre. quam dominus ds meus dedit mihi. Et dimittes eas in conspectu
domini dei tui. adorato domino deo tuo epulaberis in omnibus bonis
que dominus ds tuus dederit tibi. et domui tue. tu et levites et ad-
vena qui tecum est. Quando compleveris decimam frugum tuarum
anno decimarum tercio. dabis levite et advene. et pupillo
et vidue. ut comedant intra portas tuas et saturentur.
Loquerisq: in conspectu domini dei tui. Abstuli quod sanctificatum
est de domo mea. et dedi illud levite et advene. pupillo et vi-
due sicut iussisti mihi. Non preterivi mandata tua nec sum oblitus
imperii. Non comedi ex eis in luctu meo. nec separavi ea in qualibet
inmundicia nec expendi ex his quicquam in re funebri. Obe-
divi voci domini. et feci omnia sicut precepisti mihi. Respice
de sanctuario tuo et de excelso celorum habitaculo. et benedic po-
pulo tuo israel. et terre quam dedisti nobis sicut iurasti patribus nostris
terre lacte et melle mananti. Hodie dominus ds tuus precepit tibi
ut facias mandata hec et cerimonias atq: iudicia. ut custodias
et compleas ex toto corde tuo. et ex tota anima tua. Dominum
elegisti hodie ut sit tibi deus. et ambules in viis eius. et custodias
cerimonias illius et mandata atq: iudicia. et obedias eius imperio.
Et dominus elegit te hodie. ut sis ei populus peculiaris sicut locutus
est tibi. et custodias omnia precepta eius. et faciat te excelsiorem cunctis
gentibus: quas creavit in laudem et nomen et gloriam suam. ut sis po-
pulus sanctus domini dei tui sicut locutus est tibi.
Precepit autem moyses et seniores israel populo dicentes. Custodite
omne mandatum quod precipio vobis hodie. Cumq: transieritis ior-
danem in terram quam dominus ds tuus dabit tibi. eriges ingentes la-
pides et calce levigabis eos: ut possis scribere in eis omnia verba le-
gis huius iordane transmisso ut introeas terram quam dominus ds tuus
dederit tibi. terram lacte et melle manantem sicut iuravit patribus tuis.
Quando ergo transieritis iordanem. erigite lapides quos ego precipio
vobis hodie in monte hebal. et levigabis eos calce. et edifica-
bis ibi altare domino deo tuo. de lapidibus quos ferrum non tetigit.
et de saxis informibus et impolitis. et offeres super eo holocausta
domino deo tuo. et immolabis hostias pacificas. comedesq: ibi. et
epulaberis coram domino deo tuo. et immolabis hostias pacificas
et scribes super lapides omnia verba legis huius plane et lucide.
Dixeruntq: moyses et sacerdotes levitici generis ad omnem israel.
Attende et audi israel. Hodie factus es populus domini dei tui. Audies
vocem eius et facies mandata atq: iusticias quas ego precipio tibi. Pre-
cepitq: moyses populo in die illo dicens. Hi stabunt ad benedicendum
domino in monte hebal. et super montem garizim iordane transmis-
so. symeon. levi. iuda. ysachar. ioseph. et beniamin. Et e regi-
one isti stabunt ad maledicendum in monte hebal. ruben. gad. et
aser. zabulon. dan. et neptalim. Et pronunciabunt levite dicentq:
ad omnes viros israel excelsa voce. Maledictus homo qui facit
sculptile et conflatile abhominationem domini opus manuum arti-
ficum. ponetq: illud in abscondito. et respondebit omnis
populus et dicet amen. Maledictus qui non honorat patrem suum
et matrem. et dicet omnis populus amen. Maledictus qui transfert
terminos proximi sui. et dicet omnis populus amen. Maledictus qui
errare facit cecum in itinere. et dicet omnis populus amen. Maledi-
ctus qui pervertit iudicium advene. pupilli et vidue. et dicet
omnis populus amen. Maledictus qui dormit cum uxore patris
sui et revelat operimentum lectuli eius. et dicet omnis populus amen.
Maledictus qui dormit cum omni iumento. et dicet omnis populus amen.
Maledictus qui dormit cum sorore sua filia patris sui vel matris
sue. et dicet omnis populus amen. Maledictus qui dormit cum socru
sua. et dicet omnis populus amen. Maledictus qui dormit cum uxore
proximi sui. et dicet omnis populus amen. Maledictus qui percusserit
clam proximum suum. et dicet omnis populus amen. Maledictus
qui accipit munera ut percutiat animam sanguinis innocentis.
et dicet omnis populus amen. Maledictus qui non permanet in ser-
monibus legis huius. nec eos opere perficit. et dicet omnis populus amen.
Si autem audieris vocem domini dei tui. ut facias atq: custodias
omnia mandata eius que ego precipio hodie. faciet te dominus ds tuus
excelsiorem cunctis gentibus: que versantur in terra. venientq: super
te cuncte benedictiones iste. et apprehendent te si tamen precepta
eius audieris. Benedictus tu in civitate. benedictus in agro. Bene-
dictus fructus ventris tui. et fructus terre tue. fructusq: iumentorum tuorum.
greges armentorum. et caule ovium tuarum. Benedicta horrea tua.
et benedicte reliquie tue. Benedictus eris ingrediens et egrediens.
Dabit dominus inimicos tuos qui consurgunt adversum te. corru-
entes in conspectu tuo. Per unam viam venient contra te: et per
septem fugient a facie tua. Emittet dominus benedictionem super
cellaria tua. et super omnia opera manuum tuarum. Benedicetq:
tibi in terra quam acceperis. Suscitabit te dominus sibi in populum sanctum. sicut
iuravit tibi. si custodieris mandata domini dei tui. et ambu-
laveris in viis eius. videbuntq: omnes terrarum populi quod nomen domini
invocatum sit super te. et timebunt te. Habundare te faciet
dominus omnibus bonis fructu uteri tui. et fructu iumentorum
tuorum. fructu terre tue. quam iuravit dominus patribus tuis ut daret
tibi. Aperiet dominus thesaurum suum optimum celum ut pluviam
tribuat terre tue in tempore suo. Benedicetq: cunctis operibus
manuum tuarum. et fenerabis gentibus multis: et ipse a nullo fenus
accipies. Constituet te dominus in capite et non in cauda. et eris
semper supra et non subter. si audieris mandata domini dei tui. que ego
precipio tibi hodie. et custodieris et feceris: et non declinaveris
ab eis neque ad dexteram neque ad sinistram. nec secutus fueris deos alienos. neq: colu-
eris eos. Quod si audire nolueris vocem domini dei tui. ut custodias
et facias omnia mandata eius et cerimonias quas ego precipio
tibi hodie. venient super te omnes maledictiones iste et apprehen-
dent te. Maledictus eris in civitate. maledictus in agro. male-
dictum horreum tuum. et maledicte reliquie tue. maledictus fru-
ctus ventris tui. et fructus terre tue. armenta boum tuorum. et greges
ovium tuarum. Maledictus eris ingrediens et egrediens.
Mittet dominus super te famem et esuriem. et increpationem
in omnia opera tua que facies donec conterat te et disperdat
velociter propter adinventiones tuas pessimas in quibus reliquisti me.
Adiungat tibi dominus pestilentiam donec consumat te de terra ad quam
ingredieris possidendam. Percutiat te dominus egestate. febri et fri-
gore. ardore et estu. et aere corrupto ac rubigine. et persequatur
donec pereas. Sit celum quod supra te est eneum. et terra quam calcas
ferrea. Det dominus imbrem terre tue pulverem. et de celo descendat
super te cinis donec conteraris. Tradet te dominus corruentem ante hostes
tuos. Per unam viam egredieris contra eos. et per septem fugies et dis-
pergaris per omnia regna terre. Sitq: cadaver tuum in escam cunctis
volatilibus celi. et bestiis terre. et non sit qui abigat. Percutiat te dominus
ulcere egypti parte corporis per quam stercora digeruntur. scabie quoq:
et prurigine. ita ut curari nequeas. Percutiat te dominus amentia et
cecitate ac furore mentis. et palpes in meridie sicut palpare solet
cecus in tenebris. et non dirigas vias tuas. Omni quoq: tempore su-
stinebis. et opprimaris violentia. nec habeas qui liberet te.
Uxorem accipias et alius dormiat cum ea. Domum edifices
et non habites in ea. Plantes vineam. et non vindemies eam.
Bos tuus immoletur coram te. et non comedas ex eo. Asinus tuus
rapiatur in conspectu tuo. et non reddatur tibi. Oves tue dentur inimi-
cis tuis. et non sit qui te adiuvet. Filii tui et filie tue tradantur alteri
populo videntibus oculis tuis. et deficientibus ad conspectum eorum tota
die et non sit fortitudo in manu tua. Fructus terre tue et omnes la-
bores tuos comedat populus quem ignoras. et sis semper calumpniam
sustinens et oppressus cunctis diebus: et stupens ad terrorem eorum
que videbunt oculi tui. Percutiat te dominus ulcere pessimo in genibus:
et in suris. sanariq: non possis a planta pedis usq: ad verticem tuum.
Ducet te dominus et regem tuum quem constitueris super te in gentem quam ig-
noras tu et patres tui. et servies ibi diis alienis ligno et lapidi.
et eris perditus in proverbium ac fabulam omnibus populis ad quos te intro-
duxerit dominus. Sementem multam iacies in terram. et modicum
congregabis. quia locuste omnia devorabunt. Vineam plantabis et
fodies. et vinum non bibes nec colliges ex ea quippiam. quia vasta-
bitur vermibus. Olivas habebis in omnibus terminis tuis. et non ungue-
ris oleo. quia defluent et peribunt. Filios generabis et filias et non
frueris eis. quia ducentur in captivitatem. Omnes arbores tuas et
fruges terre tue rubigo consumet. Advena qui tecum versatur in terra.
ascendet super te. eritq: sublimior. tu autem descendes et eris inferior.

Ipse feneravit tibi, et tu non feneraberis ei. Ipse erit in capud, et tu eris in caudam. Et venient super te omnes maledictiones iste, et persequentes apprehendent te, donec intereas, quia non audisti vocem domini dei tui, nec servasti mandata eius et cerimonias quas precepit tibi. Et erunt in te signa atque prodigia, et in semine tuo usque in sempiternum, eo quod non servieris domino deo tuo in gaudio cordisque leticia, propter rerum omnium habundantiam. Servies inimico tuo, quem inmittet tibi dominus, in fame et siti et nuditate et omnium penuria. Et ponet iugum ferreum super cervicem tuam, donec te conterat. Adducet super te dominus gentem de longinquo et de extremis finibus terre, in similitudinem aquile volantis cum impetu, cuius linguam intelligere non possis, gentem procacissimam que non deferat honorem seni, nec misereatur parvuli, pupilli. Et devoret fructum iumentorum tuorum ac fruges terre tue, donec intereas, et non relinquat tibi triticum, vinum et oleum, armenta boum, greges ovium, donec disperdat te, et conterat in cunctis urbibus tuis, et destruantur muri tui firmi atque sublimes, in quibus habebas fiduciam, in omni terra tua. Obsideberis intra portas tuas in omni terra quam dabit tibi dominus deus tuus, et comedes fructum uteri tui et carnes filiorum et filiarum tuarum, quas dederit tibi dominus deus tuus, in angustia et vastitate qua opprimet te hostis tuus. Homo delicatus in te et luxuriosus valde invidebit fratri suo et uxori que cubat in sinu suo, ne det eis de carnibus filiorum suorum quas comedet, eo quod nichil habeat aliud in obsidione et penuria qua vastaverint te inimici tui intra omnes portas tuas. Tenera mulier et delicata, que super terram ingredi non valebat, nec pedis vestigium figere propter mollitiem et teneritudinem nimiam, invidebit viro suo qui cubat in sinu eius, super filii et filie carnibus, et illuvie secundarum que egrediuntur de medio feminum eius, et super liberis qui eadem hora nati sunt. Comedent enim eos clam propter rerum omnium penuriam, in obsidione et vastitate qua opprimet te inimicus tuus intra portas tuas. Nisi custodieris et feceris omnia verba legis huius que scripta sunt in hoc volumine, et timueris nomen eius gloriosum et terribile, hoc est dominum deum tuum, augebit dominus plagas tuas et plagas seminis tui, plagas magnas et perseverantes, infirmitates pessimas et perpetuas. Et convertet in te omnes afflictiones egypti quas timuisti, et adherebunt tibi. Insuper et universos languores et plagas que non sunt scripte in volumine legis huius, inducet dominus super te, donec te conterat. Et remanebitis pauci numero, qui prius eratis sicut astra celi pre multitudine, quoniam non audisti vocem domini dei tui. Et sicut ante letatus est dominus super vos, bene vobis faciens vosque multiplicans, sic letabitur disperdens vos atque subvertens, ut auferamini de terra ad quam ingredieris possidendam. Disperget te dominus in omnes populos a summitate terre usque ad terminos eius, et servies ibi diis alienis, quos et tu ignoras et patres tui, lignis et lapidibus. In gentibus quoque illis non quiesces, neque erit requies vestigio pedis tui. Dabit enim tibi dominus ibi cor pavidum et deficientes oculos et animam merore consumptam. Et erit vita tua quasi pendens ante te. Timebis nocte et die, et non credes vite tue. Mane dices: Quis michi det vesperum? et vespere: Quis michi det mane? propter cordis tui formidinem, qua terreberis, et propter ea que tuis videbis oculis. Reducet te dominus classibus in egyptum per viam de qua dixit tibi ut eam amplius non videres. Ibi venderis inimicis tuis in servos et ancillas, et non erit qui emat.

Hec sunt verba federis quod precepit dominus moysi ut feriret cum filiis israel in terra moab, preter illud fedus quod pepigit in oreb. Vocavitque moyses omnem israhel et dixit ad eos: Vos vidistis universa que fecit dominus coram vobis in terra egypti, pharaoni et omnibus servis eius, universeque terre illius, temptationes magnas quas viderunt oculi tui, signa illa portentaque ingentia. Et non dedit vobis dominus cor intelligens, et oculos videntes, et aures que possent audire, usque in presentem diem. Adduxit vos xl annis per desertum. Non sunt attrita vestimenta vestra, nec calciamenta pedum vestrorum vetustate consumpta sunt. Panem non comedistis, vinum et siceram non bibistis, ut sciretis quia ego sum dominus deus vester. Et venistis ad locum hunc. Egressusque est seon rex esebon et og rex basan occurrentes nobis ad pugnam. Et percussimus eos, et tulimus terram eorum, ac tradidimus eam possidendam ruben et gad et dimidie tribui manasse. Custodite ergo verba pacti huius, et implete ea, ut intelligatis universa que facitis. Vos statis hodie cuncti coram domino deo vestro, principes vestri ac tribus, et maiores natu atque doctores, omnis populus israel, liberi et uxores vestre, et advena qui tecum moratur in castris, exceptis lignorum cesoribus et his qui comportant aquas, ut transeas in federe domini dei tui, et in iureiurando quod hodie dominus deus tuus percutit tecum, ut suscitet te sibi in populum, et ipse sit deus tuus, sicut locutus est tibi, et sicut iuravit patribus tuis abraham, ysaac et iacob. Nec vobis solis ego hoc fedus ferio, et hec iuramenta confirmo, sed cunctis presentibus et absentibus. Vos enim nostis ut habitaverimus in terra egypti, et quomodo transierimus per medium nationum quas transeuntes vidistis, abhominationes et sordes, id est ydola eorum, ligna et lapidem, argentum et aurum, que colebant. Ne forte sit inter vos vir aut mulier, familia aut tribus, cuius cor aversum est a domino deo nostro, ut vadat et serviat diis illarum gentium, et sit inter vos radix germinans fel et amaritudinem. Cumque audierit verba iuramenti huius, benedicat sibi in corde suo dicens: Pax erit michi, et ambulabo in pravitate cordis mei, et assumat ebrietas sitientem, et dominus non cognoscat eum. Sed tunc quam maxime furor eius fumet, et zelus contra hominem illum, et sedeant super eum maledicta que scripta sunt in hoc volumine, et deleat nomen eius sub celo, et consumat eum in perditionem ex omnibus filiis israel, iuxta maledictiones que in libro legis huius ac federis continentur. Dicetque sequens generatio, et filii qui nascentur deinceps, et peregrini qui de longe venerint, videntes plagas terre illius et infirmitates quibus eam afflixerit dominus, sulphure et salis ardore comburens, ita ut ultra non seratur, nec virens quippiam germinet, in exemplum subversionis sodome et gomorre, adame et seboim, quas subvertit dominus in ira furoris sui, et dicent omnes gentes: Quare sic fecit dominus terre huic? Que est hec ira furoris eius inmensa? Et respondebunt: Quia dereliquerunt pactum domini quod pepigit cum patribus eorum, quando eduxit eos de terra egypti, et servierunt diis alienis, et adoraverunt eos quos nesciebant et quibus non fuerant attributi. Idcirco iratus est furor domini contra terram istam, ut induceret super eam omnia maledicta que in volumine hoc scripta sunt. Et eiecit eos de terra sua in ira et in furore suo et in indignatione maxima, proiecitque in terram alienam, sicut hodie comprobatur.

Abscondita domino deo nostro, que manifesta sunt vobis et filiis vestris usque in sempiternum, ut faciamus universa legis huius mandata.

Cum ergo venerint super te omnes sermones isti, benedictio sive maledictio quam proposui in conspectu tuo, et ductus penitudine cordis tui in universis gentibus in quas disperserit te dominus deus tuus, et reversus fueris ad eum, et obedieris eius imperiis, sicut ego precipio tibi hodie, cum filiis tuis, in toto corde tuo et in tota anima tua, reducet te dominus deus tuus de captivitate tua, ac miserebitur tui, et rursum congregabit te de cunctis populis in quos te ante dispersit. Si ad cardines celi fueris dissipatus, inde te reducet dominus deus tuus, et assumet atque introducet in terram quam possederunt patres tui, et obtinebis eam, et benedicens tibi maioris numeri esse te faciet quam patres tui, et obtinebis eam. Circumcidet dominus deus tuus cor tuum et cor seminis tui, ut diligas dominum deum tuum in toto corde tuo et in tota anima tua, ut possis vivere. Omnes autem maledictiones has convertet super inimicos tuos, et eos qui oderunt te et persequuntur. Tu autem reverteris, et audies vocem domini dei tui, faciesque universa mandata que ego precipio tibi hodie. Et habundare te faciet dominus deus tuus in cunctis operibus manuum tuarum, in sobole uteri tui, et in fructu iumentorum tuorum, in ubertate terre tue, et in rerum omnium largitate. Revertetur enim dominus deus tuus, ut gaudeat super te in omnibus bonis, sicut gavisus est in patribus tuis, si tamen audieris vocem domini dei tui, et custodieris precepta eius et cerimonias que in hac lege conscripta sunt, et revertaris ad dominum deum tuum in toto corde tuo et in tota anima tua. Mandatum hoc quod ego precipio tibi hodie non supra te est, neque procul positum, nec in celo situm, ut possis dicere: Quis nostrum valet ad celum ascendere, ut deferat illud ad nos, et audiamus atque opere compleamus? Neque trans mare positum est, ut causeris et dicas: Quis ex nobis transfretare poterit mare, et illud ad nos deferre, ut possimus audire et facere quod preceptum est? Sed iuxta te est sermo valde, in ore tuo et in corde tuo, ut facias illum. Considera quod hodie proposuerit in conspectu tuo vitam et bonum, et e contrario mortem et malum, ut diligas dominum deum tuum, et ambules in viis eius, et custodias mandata illius et cerimonias atque iudicia, et vivas, ac multiplicet te, benedicatque tibi in terra ad quam ingredieris possidendam. Si autem aversum fuerit cor tuum, et audire nolueris, atque errore deceptus adoraveris deos alienos et servieris eis, predico tibi hodie quod pereas, et parvo tempore moreris in terra ad quam iordane transmisso ingredieris possidendam.

Testes invoco hodie celum et terram, quod proposuerim vobis vitam et mortem, et bonum et malum, benedictionem et maledictionem. Elige ergo vitam, ut et tu vivas et semen tuum, et diligas dominum deum tuum, atque obedias voci eius, et illi adhereas. Ipse est enim vita tua et longitudo dierum tuorum, ut habites in terra pro qua iuravit patribus tuis abraham, ysaac et iacob, ut daret eam illis. Abiit itaque moyses, et locutus est omnia verba hec ad universum israel, et dixit ad eos: Centum viginti annorum sum hodie, non possum ultra egredi et ingredi, presertim cum et dominus dixerit michi: Non transibis iordanem istum. Dominus ergo deus tuus transibit ante te; ipse delebit omnes gentes has in conspectu tuo, et possidebis eas; et iosue iste transibit ante te, sicut locutus est dominus. Facietque dominus eis sicut fecit seon et og regibus amorreorum, et terre eorum, delebitque eos. Cum ergo et hos tradiderit vobis, similiter facietis eis sicut precepi vobis. Viriliter agite et confortamini, nolite timere nec paveatis ad conspectum eorum, quia dominus deus tuus ipse est ductor tuus, et non dimittet nec derelinquet te.

Vocavitque moyses iosue, et dixit ei coram omni israel: Confortare et esto robustus. Tu enim introduces populum istum in terram quam daturum se patribus eorum iuravit dominus, et tu eam sorte divides. Et dominus qui ductor vester est, ipse erit tecum, non dimittet nec derelinquet te. Noli timere nec paveas.

Scripsit itaque moyses legem hanc, et tradidit eam sacerdotibus filiis levi, qui portabant archam federis domini, et cunctis senioribus israel. Precepitque eis dicens: Post septem annos, anno remissionis, in sollempnitate tabernaculorum, convenientibus cunctis ex israel ut appareant in conspectu domini dei sui, in loco quem elegerit dominus, leges verba legis huius coram omni israel audientibus eis. Et in unum omni populo congregato, tam viris quam mulieribus, parvulis et advenis qui sunt intra portas tuas, ut audientes discant et timeant dominum deum vestrum, et custodiant impleantque omnes sermones legis huius. Filii quoque eorum qui ignorant nunc, ut audire possint et timeant dominum deum suum cunctis diebus quibus versantur in terra ad quam vos iordane transmisso pergitis obtinendam.

Et ait dominus ad moysen: Ecce prope sunt dies mortis tue. Voca iosue et state in tabernaculo testimonii, ut precipiam ei. Abierunt ergo moyses et iosue et steterunt in tabernaculo testimonii. Apparuitque dominus ibi in columna nubis, que stetit in introitu tabernaculi. Dixitque dominus ad moysen: Ecce tu dormies cum patribus tuis, et populus iste consurgens fornicabitur post deos alienos in terra ad quam ingreditur, et habitabit in ea. Ibi derelinquet me, et irritum faciet fedus quod pepigi cum eo. Et irascetur furor meus contra eum in die illo, et derelinquam eum, et abscondam faciem meam ab eo, et erit in devorationem. Invenient eum omnia mala et afflictiones, ita ut dicat in illo die: Vere quia non est deus mecum, invenerunt me hec mala. Ego autem abscondam et celabo faciem meam propter omnia mala que fecit, quia secutus est deos alienos. Nunc itaque scribite vobis canticum istud, et docete filios israel, ut memoriter teneant, et ore decantent, et sit michi carmen istud pro testimonio inter filios israel. Introducam enim eum in terram pro qua iuravi patribus eius, lacte et melle manantem. Cumque comederint et saturati crassique fuerint, avertentur ad deos alienos et servient eis, et detrahent michi, et irritum facient pactum meum. Postquam invenerint eum mala multa et afflictiones, respondebit ei canticum istud pro testimonio, quod nulla delebit oblivio ex ore seminis tui. Scio enim cogitationes eius que facturus sit hodie, antequam introducam eum in terram quam ei pollicitus sum. Scripsit ergo moyses canticum, et docuit filios israel.

Precepitque dominus iosue filio nun, et ait: Confortare et esto robustus. Tu enim introduces filios israel in terram quam pollicitus sum, et ego ero tecum. Postquam ergo scripsit moyses verba legis huius in volumine atque complevit, precepit levitis qui portabant archam federis domini, dicens: Tollite librum istum, et ponite eum in latere arche federis domini dei vestri, ut sit ibi contra te in testimonium. Ego enim scio contentionem tuam et cervicem tuam durissimam. Adhuc vivente me et ingrediente vobiscum, semper contentiose egistis contra dominum; quanto magis cum mortuus fuero? Congregate ad me omnes maiores natu per tribus vestras atque doctores, et

loquar audientibus sermones istos. et invocabo contra eos caelum et terram. Novi enim quod post mortem meam inique agetis. et declinabitis cito de via quam praecepi vobis. et occurrent vobis mala in extremo tempore. quando feceritis malum in conspectu domini. ut irritetis eum per opera manuum vestrarum.

Locutus est ergo moyses audiente universo coetu filiorum israhel verba carminis huius. et ad finem usque complevit. Audite caeli quae loquar. audiat terra verba oris mei. Concrescat in pluvia doctrina mea. fluat ut ros eloquium meum. Quasi ymber super herbam. et quasi stillae super gramina. quia nomen domini invocabo. Date magnificentiam deo nostro. dei perfecta sunt opera. et omnes viae eius iudicia. Deus fidelis et absque ulla iniquitate. iustus et rectus. peccaverunt ei. et non filii eius in sordibus. Generatio prava atque perversa. haecine reddis domino popule stulte et insipiens. Numquid non ipse est pater tuus qui possedit te. et fecit et creavit te. Memento dierum antiquorum. cogita generationes singulas. Interroga patrem tuum et annuntiabit tibi. maiores tuos et dicent tibi. Quando dividebat altissimus gentes. quando separabat filios adam. Constituit terminos populorum. iuxta numerum filiorum israhel. pars autem domini populus eius. iacob funiculus hereditatis eius. Invenit eum in terra deserta. in loco horroris et vastae solitudinis. Circumduxit eum et docuit. et custodivit quasi pupillam oculi sui. Sicut aquila provocans ad volandum pullos suos. et super eos volitans. Expandit alas suas et assumpsit eos. atque portavit in humeris suis. Dominus solus dux eius fuit. et non erat cum eo deus alienus. Constituit eum super excelsam terram. ut comederet fructus agrorum. Ut sugeret mel de petra. oleumque de saxo durissimo. Butyrum de armento et lac de ovibus cum adipe agnorum et arietum filiorum basan. Et hyrcos cum medulla tritici. et sanguinem uvae biberet meracissimum. Incrassatus est dilectus et recalcitravit. incrassatus. inpinguatus. dilatatus. Dereliquit deum factorem suum. et recessit a deo salutari suo. Provocaverunt eum in diis alienis. et in abhominationibus ad iracundiam concitaverunt. Immolaverunt daemoniis et non deo. diis quos ignorabant. Novi recentesque venerunt. quos non coluerunt patres eorum. Deum qui te genuit dereliquisti. et oblitus es domini creatoris tui. Vidit dominus et ad iracundiam concitatus est. quia provocaverunt eum filii sui et filiae. Et ait. Abscondam faciem meam ab eis. et considerabo novissima eorum. Generatio enim perversa est. et infideles filii. Ipsi me provocaverunt in eo qui non erat deus. et irritaverunt in vanitatibus suis. Et ego provocabo eos in eo qui non est populus. et in gente stulta irritabo illos. Ignis succensus est in furore meo. et ardebit usque ad inferni novissima. Devorabitque terram cum germine suo. et montium fundamenta comburet. Congregabo super eos mala. et sagittas meas complebo in eis. Consumentur fame. et devorabunt eos aves morsu amarissimo. Dentes bestiarum inmittam in eos. cum furore trahentium super terram atque serpentium. Foris vastabit eos gladius et intus pavor. iuvenem simul ac virginem. lactentem cum homine sene. Et dixi. Ubinam sunt? Cessare faciam ex hominibus memoriam eorum. Sed propter iram inimicorum distuli. ne forte superbirent hostes eorum. et dicerent. Manus nostra excelsa. et non dominus fecit haec omnia. Gens absque consilio est et sine prudentia. Utinam saperent et intellegerent ac novissima providerent. quomodo persequebatur unus mille. et duo fugarent decem milia. Nonne ideo quia deus suus vendidit eos. et dominus conclusit illos? Non enim est deus noster ut dii eorum. et inimici nostri sunt iudices. De vinea sodomorum vinea eorum. et de suburbanis gomorrae. Uva eorum uva fellis. et botrus amarissimus. Fel draconum vinum eorum. et venenum aspidum insanabile. Nonne haec condita sunt apud me. et signata in thesauris meis? Mea est ultio et ego retribuam eis in tempore. ut labatur pes eorum. Iuxta est dies perditionis. et adesse festinant tempora. Iudicabit dominus populum suum. et in servis suis miserebitur. Videbit quod infirmata sit manus. et clausi quoque defecerunt. residuique consumpti sunt. Et dicent. Ubi sunt dii eorum in quibus habebant fiduciam? De quorum victimis comedebant adipes. et bibebant vinum libaminum. Surgant et opitulentur vobis. et in necessitate vos protegant. Videte quod ego sim solus. et non sit alius deus praeter me. Ego occidam. et ego vivere faciam. percutiam et ego sanabo. et non est qui de manu mea possit eruere. Levabo ad caelum manum meam et dicam. Vivo ego in aeternum. Si acuero ut fulgur gladium meum. et arripuerit iudicium manus mea. reddam ultionem hostibus meis. et his qui oderunt me retribuam. Inebriabo sagittas meas sanguine. et gladius meus devorabit carnes. de cruore occisorum et de captivitate nudati inimicorum capitis. Laudate gentes populum eius. quia sanguinem servorum suorum ulciscetur. et vindictam retribuet in hostes eorum. et propitius erit terrae populi sui.

Venit ergo moyses et locutus est omnia verba cantici huius in auribus populi. ipse et iosue filius nun. complevitque omnes sermones istos loquens ad universum israhel. et dixit ad eos. Ponite corda vestra in omnia verba quae ego testificor vobis hodie. ut mandetis ea filiis vestris. custodire et facere. et implere universa quae scripta sunt in volumine legis huius. quia non incassum praecepta sunt vobis sed ut singuli in eis viverent. quae facientes longo perseveretis tempore in terra ad quam iordane transmisso ingredimini possidendam.

Locutusque est dominus ad moysen in eadem die dicens. Ascende in montem istum abarim id est transituum in montem nebo qui est in terra moab. contra iericho. et vide terram chanaan quam ego tradam filiis israhel obtinendam. et morere in monte quem conscendens iungeris populis tuis. sicut mortuus est aaron frater tuus in monte hor et appositus populis suis. quia praevaricati estis contra me in medio filiorum israhel ad aquas contradictionis in cades deserti syn. et non glorificastis me inter filios israhel. E contra videbis eam. et non ingredieris in eam. quam ego dabo filiis israhel.

VERBA MOYSI SERVI DEI ∴

DOMINUS DE SYNA VENIT ET DE SEYR ortus est nobis. Apparuit de monte pharan. et cum eo sanctorum milia. In dextera eius ignea lex. Dilexit populos. Omnes sancti in manu illius sunt. et qui appropinquant pedibus eius. accipient de doctrina illius. Legem praecepit nobis moyses. hereditatem multitudinis iacob. Erit apud rectissimum rex. congregatis principibus populi cum tribubus israhel. Vivat ruben et non moriatur. et sit parvus in numero. Haec est iudae benedictio. Audi domine vocem iudae. et ad populum suum introduc eum. Manus eius pugnabunt pro eo. et adiutor illius contra adversarios eius erit. Levi quoque ait. Perfectio tua et doctrina tua viro sancto tuo. quem probasti in temptatione. et iudicasti ad aquas contradictionis. Qui dixit patri suo et matri suae nescio vos. et fratribus suis ignoro illos. et nescierunt filios suos. Hi custodierunt eloquium tuum. et pactum tuum servaverunt. Iudicia tua o iacob. et legem tuam o israhel. Ponent thymiama in furore tuo. et holocaustum super altare tuum. Benedic domine fortitudini eius. et opera manuum illius suscipe. Percute dorsa inimicorum eius. et qui oderunt eum non consurgant. Et beniamin ait. Amantissimus domini habitabit confidenter. in eo quasi in thalamo tota die morabitur. et inter humeros illius requiescet. De ioseph quoque ait. De benedictione domini terra eius. de pomis caeli et rore. atque abysso subiacente. de pomis fructuum solis ac lunae. de vertice antiquorum montium. de pomis collium aeternorum. et de frugibus terrae et de plenitudine eius. Benedictio illius qui apparuit in rubo veniat super caput ioseph. et super verticem nazarei inter fratres suos. Quasi primogeniti tauri pulchritudo eius. cornua rinocerotis cornua illius. In ipsis ventilabit gentes. usque ad terminos terrae. Hae sunt multitudines effraim. et haec milia manasse. Et zabulon ait. Laetare zabulon in exitu tuo. et ysachar in tabernaculis tuis. Populos ad montem vocabunt. Ibi immolabunt victimas iustitiae. qui inundationem maris quasi lac sugent. et thesauros absconditos arenarum. Et gad ait. Benedictus in latitudine gad. Quasi leo requievit. cepitque brachium et verticem. Et vidit principatum suum quod in parte sua doctor esset repositus. qui fuit cum principibus populi. et fecit iustitias domini. et iudicium suum cum israhel. Dan quoque ait. Dan catulus leonis. fluet largiter de basan. Et neptalim dixit. Neptalim habundantia perfruetur. et plenus erit benedictione domini. Mare et meridiem possidebit. Aser quoque ait. Benedictus in filiis aser. sit placens fratribus suis. et tinguat in oleo pedem suum. Ferrum et aes calciamentum eius. Sicut dies iuventutis tuae. ita et senectus tua. Non est deus alius ut deus rectissimi. Ascensor caeli auxiliator tuus. Magnificentia eius discurrunt nubes. habitaculum eius sursum. et subter brachia sempiterna. Eiciet a facie tua inimicum. dicetque. Conterere. Habitabit israhel confidenter et solus. oculus iacob in terra frumenti vini oleique. caligabuntque caeli rore. Beatus es israhel. Quis similis tui popule qui salvaris in domino? scutum auxilii tui. et gladius gloriae tuae. Negabunt te inimici tui. et tu eorum colla calcabis.

Ascendit ergo moyses de campestribus moab super montem nebo. in verticem phasga contra iericho. ostenditque ei dominus omnem terram galaad usque dan. et universum neptalim. terramque effraim. et manasse. et omnem terram iuda usque ad mare novissimum. et australem partem. et latitudinem campi iericho. civitatis palmarum usque segor. Dixitque dominus ad eum. Haec est terra pro qua iuravi abraham. ysaac. et iacob dicens. Semini tuo dabo eam. Vidisti eam oculis tuis. et non transibis ad illam. Mortuusque est ibi moyses servus domini. in terra moab iubente domino. et sepelivit eum in valle terrae moab. contra phogor. et non cognovit homo sepulchrum eius usque in praesentem diem. Moyses centum viginti annorum erat quando mortuus est. Non caligavit oculus eius. nec dentes illius moti sunt. Fleveruntque eum filii israhel in campestribus moab triginta diebus. et completi sunt dies planctus lugentium moysen. Iosue filius nun repletus est spiritu sapientiae. quia moyses posuit super eum manus suas. et oboedierunt ei filii israhel. Feceruntque sicut praecepit dominus moysi. Et non surrexit propheta ultra in israhel sicut moyses quem nosset dominus facie ad faciem. in omnibus signis atque portentis quae misit per eum ut faceret in terra aegypti pharaoni et omnibus servis eius universaeque terrae illius. et cunctam manum robustam. magnaque mirabilia quae fecit moyses coram universo israhel.

EXPLICIT DEUTERONOMIUM.

TANDEM FINITO PENTATEUCO MOYSI VELUT grandi faenore liberati. ad ihesum filium nave manum mittimus. quem hebrei iosue bennum. id est iosue filium nun vocant. et ad iudicum librum quem sophtim vocant. ad ruth quoque et hester quos hisdem nominibus efferunt. Monemus lectorem ut silvam hebraeorum nominum et distinctiones per membra divisas diligens scriptor conservet. ne et noster labor et illius studium pereat. Et ut in primis quod saepe testatus sum. sciat me non in reprehensionem veterum nova cudere. sicut amici mei criminantur. sed pro virili parte offerre linguae meae hominibus. quos tamen nostra delectant. ut pro graecis EXAPLOYC. quae et sumptu et labore maximo indigent. editionem nostram habeant. et sicubi in antiquorum voluminum lectione dubitaverint. haec illis conferentes inveniant quod requirunt. maxime cum apud latinos tot sint exemplaria quot codices. et unusquisque pro arbitrio suo vel addiderit vel subtraxerit quod ei visum est. et utique non possit verum esse quod dissonat. Unde cesset arcuato vulnere contra nos insurgere scorpius. et sanctum opus venenata carpere lingua desistat. vel suscipiens si placet. vel contemnens si displicet. meminerit illorum versuum. Os tuum habundavit malitia. et lingua tua concinnabat dolos. Sedens adversus fratrem tuum loquebaris. et adversus filium matris tuae ponebas scandalum. haec fecisti et tacui. Existimasti inique quod ero tui similis. Arguam te et statuam contra faciem tuam. Quae enim audientis vel legentis utilitas est. nos laborando sudare. et alios detrahendo laborare? dolere iudaeos quod calumniandi eis et irridendi christianos sit ablata occasio. et ecclesiae homines id despicere immo lacerare unde adversarii torqueantur? Quod si tantum interpretatio placet. et nihil extra recipiendum putent. ubi est ea quae sub asteriscis et obelis vel addita sunt vel amputata. legunt et neglegunt? Quare danielem iuxta theodotionis translationem ecclesiae susceperunt? Cur origenem mirantur et eusebium pamphili cunctas editiones differentes? Aut quae fuit stultitia postquam vera dixerint proferre quae falsa sunt? Unde autem in novo testamento probare poterunt assumpta testimonia quae in libris veteribus non habentur? Haec dixerim ne omnino calumniantibus tacere videar. Ceterum post sanctae paulae dormitionem cuius vita virtutis exemplum est. et hos libros quos eustochio virgini negare non potui decrevimus dum spiritus hos regit artus prophetarum explanatione incumbere. et omissum iam diu opus quodam postliminio repetere. praesertim cum admirabilis sanctusque vir pammachius hoc idem litteris flagitet. et nos ad patriam festinantes mortiferos sirenarum cantus surda debemus aure transire.

INCIPIT·LIBER· IESU NAVE·QDR· BENNUN·

lib' Josue z iudicu

ET FACTVM EST
POST·MORTEM
MOYSI·SERVI
DNI·VT·LOQVE
RET·DNS·AD IO
SVE·FILIV·NVN
MINISTRV·MO
YSI·ET·DICET
EI·MOYSES·S
WS·MS·MORTV
E·SVRGE·ET·TR
SI·IORDANE·IS
TV·TV·ET·OMIS
POPVLVS·TECV
IN TRAM·QVAM
EGO·DABO·FILIS
ISRL·OMNE·LO
CV·QVE·CALCA
VERIT·VESTIGI
V·PEDIS·VRI·VOB
24 TRADA·SICVT
LOCVT·SV·MOY
SI·A DESERTO
ET·LIBANO·VSQ
AD FLVM·MAGNV
EVFRATEN·OIS
TRA·ETHEORV·

usque ad mare magnum contra solis occasum erit terminus vester. Nullus vobis poterit resistere cunctis diebus vitae tuae. Sicut fui cum Moyse, ita ero tecum. Non dimittam nec derelinquam. Confortare et esto robustus. Tu enim sorte divides populo huic terram, pro qua iuravi patribus tuis, ut traderem eam illis. Confortare igitur et esto robustus valde, ut custodias et facias omnem legem quam praecepit tibi servus meus Moyses. Ne declines ab ea ad dexteram vel ad sinistram, ut intellegas omnia quae agis. Non recedat volumen legis huius de ore tuo, sed meditaberis in eo diebus ac noctibus, ut custodias et facias omnia quae scripta sunt in eo. Tunc diriges viam tuam, et intelleges eam. Ecce praecipio tibi, confortare et esto robustus. Noli metuere et noli timere, quoniam tecum est dominus deus tuus in omnibus ad quaecumque perrexeris locum.

Praecepitque Iosue principibus populi dicens: Transite per medium castrorum, et imperate populo ac dicite: Praeparate vobis cibaria, quoniam post diem tertium transibitis Iordanem, et intrabitis ad possidendam terram quam dominus deus vester daturus est vobis. Rubenitis quoque et Gaditis et dimidiae tribui Manasse ait: Mementote sermonis quem praecepit vobis Moyses famulus domini dicens: Dominus deus vester dedit vobis requiem et omnem terram. Uxores vestrae ac filii et iumenta manebunt in terra quam tradidit vobis Moyses trans Iordanem; vos autem transite armati ante fratres vestros, omnes fortes manu, et pugnate pro eis, donec det requiem dominus fratribus vestris, sicut et vobis dedit, et possideant ipsi quoque terram quam dominus deus vester daturus est eis; et sic revertemini in terram possessionis vestrae, et habitabitis in ea quam vobis dedit Moyses famulus domini trans Iordanem contra solis ortum. Responderuntque ad Iosue atque dixerunt: Omnia quae praecepisti nobis faciemus, et quocumque miseris ibimus. Sicut oboedivimus in cunctis Moysi, ita et tibi oboediemus; tantum sit dominus deus tuus tecum, sicut fuit cum Moyse. Qui contradixerit ori tuo et non oboedierit cunctis sermonibus quos praeceperis ei, moriatur. Tu tantum confortare et viriliter age.

Misit igitur Iosue filius Nun de Setthim duos viros exploratores in abscondito, et dixit eis: Ite et considerate terram urbemque Iericho. Qui pergentes ingressi sunt domum mulieris meretricis nomine Rahab, et quieverunt apud eam. Nuntiatumque est regi Iericho et dictum est ei: Ecce viri ingressi sunt huc per noctem de filiis Israhel, ut explorarent terram. Misitque rex Iericho ad Rahab dicens: Educ viros qui venerunt ad te et ingressi sunt domum tuam. Exploratores quippe sunt, et omnem terram considerare venerunt. Tollensque mulier viros abscondit et ait: Fateor, venerunt ad me, sed nesciebam unde essent. Cumque porta clauderetur in tenebris, et illi pariter exierunt, nescio quo abierunt. Persequimini cito, et deprehendetis eos. Ipsa autem fecit ascendere viros in solarium domus suae, operuitque eos lini stipula quae ibi erat. Hi autem qui missi fuerant secuti sunt eos per viam quae ducit ad vadum Iordanis. Illisque egressis statim porta clausa est. Necdum obdormierant qui latebant, et ecce mulier ascendit ad eos et ait: Novi quod tradiderit dominus vobis terram. Etenim irruit in nos terror vester, et elanguerunt omnes habitatores terrae. Audivimus quod siccaverit dominus aquas maris rubri ad vestrum introitum, quando egressi estis ex Aegypto, et quae feceritis duobus Amorreorum regibus qui erant trans Iordanem, Seon et Og, quos interfecistis. Et haec audientes pertimuimus, et elanguit cor nostrum, nec remansit in nobis spiritus ad introitum vestrum. Dominus enim deus vester ipse est in caelo sursum et in terra deorsum. Nunc ergo iurate mihi per dominum, ut quomodo ego feci vobiscum misericordiam, ita et vos faciatis cum domo patris mei, detisque mihi signum verum ut salvetis patrem meum et matrem, et fratres et sorores meas, et omnia quae eorum sunt, et eruatis animas nostras de morte. Qui responderunt ei: Anima nostra sit pro vobis in morte, si tamen non prodideris nos. Cumque tradiderit nobis dominus terram, faciemus in te misericordiam et veritatem. Demisit ergo eos per funem de fenestra. Domus enim eius haerebat muro. Dixitque ad eos: Descendite ad montana, ne forte occurrant vobis revertentes, ibique latitate tribus diebus, donec redeant, et sic ibitis per viam vestram. Qui dixerunt ad eam: Innoxii erimus a iuramento hoc quo adiurasti nos, si ingredientibus nobis terram signum fuerit funiculus iste coccineus, et ligaveris eum in fenestra per quam nos dimisisti, et patrem tuum ac matrem fratresque et omnem cognationem tuam congregaveris in domum tuam. Qui ostium domus tuae egressus fuerit, sanguis ipsius erit in caput eius, et nos erimus alieni. Cunctorum autem sanguis qui tecum fuerint in domo redundabit in caput nostrum, si eos aliquis tetigerit. Quod si nos prodere volueris, et sermonem istum proferre in medium, erimus mundi ab hoc iuramento quo adiurasti nos. Et illa respondit: Sicut locuti estis, ita fiat. Dimittensque eos ut pergerent, appendit funiculum coccineum in fenestra. Illi vero ambulantes venerunt ad montana, et manserunt ibi per tres dies, donec reverterentur qui fuerant persecuti. Quaerentes enim per omnem viam non reppererunt eos. Quibus urbem regressis reversi sunt et descenderunt exploratores, et Iordane transmisso venerunt ad Iosue filium Nun, narraveruntque ei omnia quae acciderant eis atque dixerunt: Tradidit dominus in manus nostras omnem terram hanc, et timore prostrati sunt cuncti habitatores eius.

Igitur Iosue de nocte consurgens movit castra. Egredientesque de Setthim venerunt ad Iordanem, ipse et omnes filii Israhel, et morati sunt ibi per tres dies. Quibus evolutis transierunt praecones per castrorum medium, et clamare coeperunt: Quando videritis arcam foederis domini dei vestri et sacerdotes stirpis Leviticae portantes eam, vos quoque consurgite et sequimini praecedentes; sitque inter vos et arcam spatium cubitorum duum milium, ut procul videre possitis et nosse per quam viam ingrediamini, quia prius non ambulastis per eam; et cavete ne appropinquetis ad arcam.

Dixitque Iosue ad populum: Sanctificamini; cras enim faciet dominus inter vos mirabilia. Et ait ad sacerdotes: Tollite arcam foederis, et praecedite populum. Qui iussa complentes tulerunt et ambulaverunt ante eos. Dixitque dominus ad Iosue: Hodie incipiam exaltare te coram omni Israhel, ut sciant quod sicut cum Moyse fui, ita et tecum sim. Tu autem praecipe sacerdotibus qui portant arcam foederis, et dicito eis: Cum ingressi fueritis partem aquae Iordanis, state in ea. Dixitque Iosue ad filios Israhel: Accedite huc, et audite verba domini dei vestri. Et rursum: In hoc, inquit, scietis quod dominus deus viventis in medio vestri est, et disperdat in conspectu vestro Chananeum, Ettheum et Eveum, et Ferezeum, Gergeseum quoque et Amorreum et Iebuseum. Ecce arca foederis domini omnis terrae antecedet vos per Iordanem. Parate xii. viros de tribubus Israhel, singulos per singulas tribus. Et cum posuerint vestigia pedum suorum sacerdotes qui portant arcam domini dei universae terrae in aquis Iordanis, aquae quae inferiores sunt decurrent atque deficient; quae autem desuper veniunt in una mole consistent.

Igitur egressus est populus de tabernaculis suis, ut transiret Iordanem, et sacerdotes qui portabant arcam foederis pergebant ante eum. Ingressisque eis Iordanem, et pedibus eorum tinctis in parte aquae (Iordanis autem ripas alvei sui tempore messis impleverat), steterunt aquae descendentes in uno loco, ad instar montis intumescentes, apparebant procul ab urbe quae vocatur Adom usque ad locum Sarthan; quae autem inferiores erant, usque ad mare solitudinis, quod nunc vocatur mortuum, descenderunt, usquequo omnino deficerent. Populus autem incedebat contra Iordanem, et sacerdotes qui portabant arcam foederis domini stabant super siccam humum in medio Iordanis accincti, omnisque populus per arentem alveum transiebat.

Quibus transgressis dixit dominus ad Iosue: Elige xii. viros, singulos per singulas tribus, et praecipe eis ut tollant de medio Iordanis alveo, ubi steterunt sacerdotum pedes, xii. durissimos lapides, quos ponetis in loco castrorum, ubi fixeritis hac nocte tentoria. Vocavitque Iosue xii. viros quos elegerat de filiis Israhel, singulos de singulis tribubus, et ait ad eos: Ite ante arcam domini dei vestri ad Iordanis medium, et portate singuli singulos lapides in humeris vestris iuxta numerum filiorum Israhel, ut sit signum inter vos. Et quando interrogaverint vos filii vestri cras dicentes: Quid sibi volunt isti lapides? respondebitis eis: Defecerunt aquae Iordanis ante arcam foederis domini cum transiret eum; idcirco positi sunt lapides isti in monumentum filiorum Israhel usque in aeternum. Fecerunt filii Israhel sicut praecepit eis Iosue, portantes de medio Iordanis alveo xii. lapides, ut ei dominus imperaverat, iuxta numerum filiorum Israhel, usque ad locum in quo castrametati sunt, ibique posuerunt eos. Alios quoque xii. lapides posuit Iosue filius Nun in medio Iordanis alveo, ubi steterunt sacerdotes qui portabant arcam foederis; et sunt ibi usque in praesentem diem. Sacerdotes autem qui portabant arcam stabant in medio Iordanis, donec omnia complerentur quae Iosue ut loqueretur ad populum praeceperat dominus, et dixerat ei Moyses. Festinavitque populus et transiit. Cumque transissent omnes, transivit et arca domini, sacerdotesque pergebant ante populum. Filii quoque Ruben et Gad et dimidia tribus Manasse armati praecedebant filios Israhel, sicut eis praeceperat Moyses, et xl. pugnatorum milia per turmas et cuneos incedebant per plana atque campestria urbis Iericho. In illo die magnificavit dominus Iosue coram omni Israhel, ut timerent eum sicut timuerant Moysen dum adhuc viveret. Dixitque ad eum: Praecipe sacerdotibus qui portant arcam foederis, ut ascendant de Iordane. Qui praecepit eis dicens: Ascendite de Iordane. Cumque ascendissent portantes arcam foederis domini, et siccam humum calcare coepissent, reversae sunt aquae in alveum suum, et fluebant sicut ante consueverant. Populus autem ascendit de Iordane decimo die primi mensis, et castrametati sunt in Galgalis contra orientalem plagam urbis Iericho. Duodecim quoque lapides quos de Iordanis alveo sumpserant posuit Iosue in Galgalis, et dixit ad filios Israhel: Quando interrogaverint filii vestri cras patres suos et dixerint eis: Quid sibi volunt isti lapides? docebitis eos atque dicetis: Per arentem alveum transivit Israhel Iordanem istum, siccante domino deo vestro aquas eius in conspectu vestro donec transiretis, sicut fecerat prius in mari rubro, quod siccavit donec transiremus, ut discant omnes terrarum populi fortissimam manum domini, ut vos timeatis dominum deum vestrum omni tempore.

Postquam ergo audierunt omnes reges Amorreorum qui habitabant trans Iordanem ad occidentalem plagam, et cuncti reges Chanaan qui propinqua possidebant magni maris loca, quod siccasset dominus fluenta Iordanis coram filiis Israhel donec transirent, dissolutum est cor eorum, et non remansit in eis spiritus timentium introitum filiorum Israhel. Eo tempore ait dominus ad Iosue: Fac tibi cultros lapideos, et circumcide secundo filios Israhel. Fecit quod iusserat dominus, et circumcidit filios Israhel in colle praeputiorum. Haec autem causa est secundae circumcisionis: Omnis populus qui egressus est ex Aegypto generis masculini, universi bellatores viri mortui sunt in deserto per longissimos viae circuitus; qui omnes circumcisi erant. Populus autem qui natus est in deserto per xl. annos itineris latissimae solitudinis incircumcisus fuit, donec consumerentur qui non audierant vocem domini, quibus ante iuraverat ut ostenderet eis terram lacte et melle manantem. Horum filii in locum successerunt patrum, et circumcisi sunt ab Iosue, quia sicut nati fuerant in praeputio erant, nec eos in via aliquis circumciderat. Postquam autem omnes circumcisi sunt, manserunt in eodem castrorum loco, donec sanarentur.

Dixitque dominus ad Iosue: Hodie abstuli opprobrium Aegypti a vobis. Vocatumque est nomen loci illius Galgala usque in praesentem diem. Manseruntque filii Israhel in Galgalis, et fecerunt phase xiiii. die mensis ad vesperum in campestribus Iericho, et comederunt de frugibus terrae die altero, azymos panes et polentam eiusdem anni. Defecitque manna postquam comederunt de frugibus terrae, nec usi sunt ultra illo cibo filii Israhel, sed comederunt de frugibus praesentis anni terrae Chanaan. Cum autem esset Iosue in agro urbis Iericho, levavit oculos et vidit virum stantem contra se, evaginatum tenentem gladium, perrexitque ad eum et ait: Noster es an adversariorum? Qui respondit: Nequaquam, sed sum princeps exercitus domini, et nunc venio. Cecidit Iosue pronus in terram, et adorans ait: Quid dominus meus loquitur ad servum suum? Qui respondit: Solve, inquit, calciamentum tuum de pedibus tuis; locus enim in quo stas sanctus est. Fecitque Iosue ut sibi fuerat imperatum.

Iericho autem clausa erat atque munita timore filiorum Israhel, et nullus egredi audebat nec ingredi.

Dixitque dominus ad Iosue: Ecce dedi in manu tua Iericho et regem eius, omnesque fortes viros. Circuite urbem cuncti bellatores semel per diem; sic facietis sex diebus. Septimo autem die sacerdotes tollant septem bucinas quarum usus est in iubileo, et praecedant arcam foederis; septiesque circuibitis civitatem, et sacerdotes clangent bucinis. Cumque insonuerit vox tubae longior atque concisior, et in auribus vestris increpuerit, conclamabit omnis populus vociferatione maxima, et muri funditus corruent civitatis, ingredienturque singuli per locum contra quem steterint. Vocavit ergo Iosue filius Nun sacerdotes et dixit ad eos: Tollite arcam foederis, et septem alii sacerdotes tollant septem iubileorum bucinas, et incedant ante arcam domini. Ad populum quoque ait: Ite et circuite civitatem armati, praecedentes arcam domini. Cumque Iosue verba finisset, et septem sacerdotes septem bucinis clangerent ante arcam foederis domini, omnisque armatus praecederet exercitus, reliquum vulgus arcam sequebatur, ac bucinis omnia concrepabant. Praeceperat autem Iosue populo dicens: Non clamabitis, nec audietur vox vestra, neque ullus sermo ex ore vestro egrediatur,

donec veniat dies in quo dicam vobis: Clamate et vociferamini. Circumivit ergo archa domini civitatem semel per diem, et reversa est in castra mansitque ibi. Igitur Iosue de nocte consurgente, tulerunt sacerdotes archam domini, et septem ex eis septem bucinas quarum in iubileis usus est, precedebantque archam domini, ambulantes atque clangentes. Et armatus populus ibat ante eos. Vulgus autem reliquum sequebatur archam, et bucinis personabat. Circumieruntque civitatem die secundo semel, et reversi sunt in castra. Sic fecerunt sex diebus. Die autem septimo diluculo consurgentes circumierunt urbem sicut dispositum erat septies. Cumque septimo circuitu clangerent bucinis sacerdotes, dixit Iosue ad omnem Israel: Vociferamini. Tradidit enim vobis dominus civitatem, sitque civitas hec anathema et omnia que in ea sunt. Sola Rahab meretrix vivat cum universis que cum ea in domo sunt. Abscondit enim nuntios quos direximus. Vos autem cavete ne de his que precepta sunt quippiam contingatis, et sitis prevaricationis rei, et omnia castra Israhel sub peccato sint atque turbentur. Quicquid autem auri et argenti fuerit, et vasorum eneorum ac ferri, domino consecretur, repositum in thesauris eius. Igitur omni vociferante populo et clangentibus tubis, postquam in aures multitudinis vox sonitusque increpuit, muri ilico corruerunt, et ascendit unusquisque per locum qui contra se erat, ceperuntque civitatem, et interfecerunt omnia que in ea erant, a viro usque ad mulierem, ab infante usque ad senem, boves quoque et oves, et asinos in ore gladii percusserunt. Duobus autem viris exploratoribus qui missi fuerant dixit Iosue: Ingredimini domum mulieris meretricis, et producite eam, omniaque que illius sunt, sicut illi iuramento firmastis. Ingressique iuvenes eduxerunt Rahab et parentes eius, fratres quoque, et cunctam supellectilem ac cognationem illius, et extra castra Israhel manere fecerunt. Urbem autem et omnia que in ea sunt incenderunt, absque argento et auro et vasis eneis ac ferro, que in erarium domini consecrarunt. Rahab vero meretricem et domum patris eius, atque omnia que habebat, fecit Iosue vivere, et habitaverunt in medio Israhel usque in presentem diem, eo quod absconderit nuntios quos miserat ut explorarent Iericho. I.

In tempore illo imprecatus est Iosue dicens: Maledictus vir coram domino qui suscitaverit et edificaverit civitatem Iericho. In primogenito suo fundamenta illius iaciat, et in novissimo liberorum ponat portas eius. Fuit ergo dominus cum Iosue, et nomen eius in omni terra vulgatum est. Filii autem Israhel prevaricati sunt mandatum, et usurpaverunt de anathemate. Nam Achan filius Carmi, filii Zabdi, filii Zare de tribu Iuda, tulit aliquid de anathemate. Iratusque est dominus contra filios Israhel. Cumque mitteret Iosue de Iericho viros contra Ahi, que est iuxta Bethaven ad orientalem plagam contra oppidum Bethel, dixit eis: Ascendite et explorate terram. Qui precepta complentes, exploraverunt Ahi. Et reversi dixerunt ei: Non ascendat omnis populus, sed duo vel tria milia virorum pergant, et deleant civitatem. Quare omnis populus frustra vexetur contra hostes paucissimos? Ascenderunt ergo tria milia pugnatorum. Qui statim terga vertentes percussi sunt a viris urbis Ahi, et corruerunt ex eis XXX et sex homines. Persecutique sunt eos adversarii de porta usque Sabarim, et ceciderunt per prona fugientes. Pertimuitque cor populi, et instar aque liquefactum est. Iosue vero scidit vestimenta sua, et cecidit pronus in terram coram archa domini usque ad vesperam, tam ipse quam omnes senes Israhel, miseruntque pulverem super capita sua. Et dixit Iosue: Heu domine deus, quid voluisti traducere populum istum Iordanem fluvium, ut traderes nos in manus Amorrei et perderes? Utinam ut cepimus mansissemus trans Iordanem. Mi domine deus, quid dicam videns Israhelem hostibus suis terga vertentem? Audient Chananei et omnes habitatores terre, ac pariter conglobati circumdabunt nos, atque delebunt nomen nostrum de terra. Et quid facies magno nomini tuo?

Dixitque dominus ad Iosue: Surge, cur iaces pronus in terra? Peccavit Israhel et prevaricatus est pactum meum, tuleruntque de anathemate, et furati sunt atque mentiti, et absconderunt inter vasa sua. Nec poterit Israhel stare ante hostes suos, eosque fugiet, quia pollutus est anathemate. Non ero ultra vobiscum, donec conteratis eum qui huius sceleris reus est. Surge, sanctifica populum, et dicies: Sanctificamini in crastinum. Hec enim dicit dominus deus Israhel: Anathema in medio tui Israhel est. Non poteris stare coram hostibus tuis, donec deleatur ex te qui hoc contaminatus est scelere. Accedetisque mane singuli per tribus vestras, et quamcumque tribum sors invenerit, accedet per cognationes suas, et cognatio per domus, domusque per viros. Et quicumque ille in hoc facinore fuerit deprehensus, comburetur igni cum omni substantia sua, quoniam prevaricatus est pactum domini, et fecit nefas in Israhel.

Surgens itaque Iosue mane applicuit Israhel per tribus suas, et inventa est tribus Iuda. Que cum iuxta familias suas esset oblata, inventa est familia Zare. Illam quoque per viros offerens, repperit Zabdi. Cuius domum in singulos dividens viros, invenit Achan filium Carmi, filii Zabdi, filii Zare de tribu Iuda. Et ait ad Achan: Fili mi, da gloriam domino deo Israhel, et confitere atque indica mihi quid feceris, ne abscondas. Responditque Achan Iosue et dixit ei: Vere ego peccavi domino deo Israhel, et sic et sic feci. Vidi enim inter spolia pallium coccineum valde bonum, et ducentos siclos argenti, regulamque auream L siclorum, et concupiscens abstuli et abscondi in terra contra medium tabernaculi mei, argentumque fossa humo operui. Misit ergo Iosue ministros, qui currentes ad tabernaculum illius repperunt cuncta abscondita in eodem loco, et argentum simul, auferentesque de tentorio tulerunt ea ad Iosue et ad omnes filios Israhel, proieceruntque ante dominum. Tollens itaque Iosue Achan filium Zare, argentumque et pallium et auream regulam, filiosque eius et filias, boves et asinos et oves, ipsumque tabernaculum et cunctam supellectilem, et omnis Israhel cum eo, duxerunt eos ad vallem Achor, ubi dixit Iosue: Quia turbasti nos, exturbet te dominus in die hac. Lapidavitque eum omnis Israhel, et cuncta que illius erant igne consumpta sunt. Congregaverunt quoque super eum acervum magnum lapidum, qui permanet usque in presentem diem. Et aversus est furor domini ab eis. Vocatumque est nomen loci illius vallis Achor usque hodie. I.

Dixit autem dominus ad Iosue: Ne timeas neque formides. Tolle tecum omnem multitudinem pugnatorum, et consurgens ascende in oppidum Ahi. Ecce tradidi in manu tua regem eius et populum, urbemque et terram. Faciesque urbi Ahi et regi eius sicut fecisti Iericho et regi illius, predam vero et omnia animantia diripietis vobis. Pone insidias urbi post eam. Surrexitque Iosue et omnis exercitus

bellatorum cum eo, ut ascenderent in Ahi. Et electa XXX milia virorum fortium misit nocte, precepitque eis dicens: Ponite insidias post civitatem, nec longius recedatis, et eritis omnes parati. Ego autem et reliqua multitudo que mecum est accedemus ex adverso contra urbem Ahi. Cumque exierint contra nos, sicut ante fecimus fugiemus, et terga vertemus, donec persequentes longe ab urbe protrahantur. Putabunt enim fugere nos sicut prius. Nobis ergo fugientibus et illis sequentibus, consurgetis de insidiis et vastabitis civitatem, tradetque eam dominus deus noster in manus vestras. Cumque ceperitis, succendite eam. Sicque omnia facietis ut iussi. Dimisitque eos, et perrexerunt ad insidiarum locum, sederuntque inter Bethel et Ahi ad occidentalem plagam urbis Ahi. Iosue autem nocte illa mansit in medio populi. Surgensque diluculo recensuit populos, et ascendit cum senioribus in fronte exercitus, vallatus auxilio pugnatorum. Cumque venissent et ascendissent ex adverso civitatis, steterunt ad septentrionalem plagam urbis, inter quam et eos vallis media erat. Quinque milia autem viros elegerat, et posuerat in insidiis inter Bethaven et Ahi ex occidentali parte eiusdem civitatis. Omnis vero exercitus reliquus ad aquilonalem aciem dirigebatur, ita ut novissimi multitudinis occidentalem plagam urbis attingerent. Abiit ergo Iosue nocte illa, et stetit in vallis medio. Quod cum vidisset rex Ahi, festinavit mane, et egressus est cum omni exercitu civitatis, direxitque exercitum contra desertum, ignorans quod post tergum laterent insidie. Iosue vero et omnis exercitus Israhel cesserunt loco, simulantes metum, et fugientes per viam solitudinis. At illi vociferantes et se mutuo cohortantes persecuti sunt eos. Cumque recessissent a civitate, et ne unus quidem in urbe Ahi et Bethel remansisset qui non persequeretur Israhel, sicut eruperant aperta oppida relinquentes, dixit dominus ad Iosue: Leva clipeum qui in manu tua est contra urbem Ahi, quoniam tibi tradam eam. Cumque elevasset clipeum ex adverso civitatis, insidie que latebant surrexerunt confestim, et pergentes ad civitatem ceperunt et succenderunt eam. Viri autem civitatis qui persequebantur Iosue, respicientes et videntes fumum urbis ad celum usque conscendere, non potuerunt ultra huc illucque diffugere, presertim cum hi qui simulaverant fugam et tendebant ad solitudinem contra persequentes fortissime restitissent. Vidensque Iosue et omnis Israhel quod capta esset civitas et fumus urbis ascenderet, reversus percussit viros Ahi. Siquidem et illi qui ceperant et succenderant civitatem, egressi ex urbe contra suos, medios hostium ferire ceperunt. Cum ergo ex utraque parte adversarii cederentur, ita ut nullus de tanta multitudine salvaretur, regem quoque urbis Ahi apprehenderunt viventem, et obtulerunt Iosue. Igitur omnibus interfectis qui Israhel ad deserta tendentem fuerant persecuti, et in eodem loco gladio corruentibus, reversi filii Israhel percusserunt civitatem. Erant autem qui in eodem die conciderant a viro usque ad mulierem XII milia hominum, omnes urbis Ahi. Iosue vero non contraxit manum quam in sublime porrexerat, tenens clipeum, donec interficerentur omnes habitatores Ahi. Iumenta autem et predam civitatis diviserunt sibi filii Israhel, sicut preceperat dominus Iosue. Qui succendit urbem et fecit eam tumulum sempiternum. Regem quoque eius suspendit in patibulo usque ad vesperam et solis occasum. Precepitque et deposuerunt cadaver eius de cruce, proieceruntque in ipso introitu civitatis, congregato super eum magno acervo lapidum, qui permanet usque in presentem diem. I.

Tunc edificavit Iosue altare domino deo Israhel in monte Hebal, sicut preceperat Moyses famulus domini filiis Israhel, et scriptum est in volumine legis Moysi, altare de lapidibus impolitis, quos ferrum non tetigit. Et obtulit super eo holocausta domino, immolavitque pacificas victimas. Et scripsit super lapides deuteronomium legis Moysi, quod ille digesserat coram filiis Israhel. Omnis autem populus et omnes maiores natu, ducesque ac iudices stabant ex utraque parte arche in conspectu sacerdotum qui portabant archam federis domini, ut advena ita et indigena, media pars iuxta montem Garizim, et media pars iuxta montem Hebal, sicut preceperat Moyses famulus domini. Et primum quidem benedixit populo Israhel. Post hec legit omnia verba benedictionis et maledictionis, et cuncta que scripta erant in volumine legis. Nichil ex eis que Moyses iusserat reliquit intactum, sed universa replicavit coram omni multitudine Israhel, mulieribus ac parvulis et advenis qui inter eos morabantur. Quibus auditis, cuncti reges trans Iordanem qui versabantur in montanis et campestribus, et maritimis ac litore magni maris, hi quoque qui habitabant iuxta Libanum, Etheus et Amorreus et Chananeus, Ferezeus et Eveus et Iebuseus, congregati sunt pariter ut pugnarent contra Iosue et Israhel uno animo eademque sententia.

At hi qui habitabant in Gabaon, audientes cuncta que fecerat Iosue Iericho et Ahi, et callide cogitantes, tulerunt sibi cibaria, saccos veteres asinis imponentes, et utres vinarios scissos atque consutos, calciamentaque perantiqua que ad indicium vetustatis pittaciis consuta erant, et induti veteribus vestimentis. Panes quoque quos portabant obviam duri erant et in frusta comminuti. Perrexeruntque ad Iosue qui tunc morabatur in castris Galgale, et dixerunt ei atque omni simul Israheli: De terra longinqua venimus, pacem vobiscum facere cupientes. Responderuntque viri Israhel ad eos atque dixerunt: Ne forte in terra que nobis sorte debetur habitetis, et non possimus fedus inire vobiscum. At illi ad Iosue: Servi inquiunt tui sumus. Quibus ait: Quinam estis vos, et unde venistis? Responderunt: De terra longinqua valde venerunt servi tui in nomine domini dei tui. Audivimus enim famam potentie eius, cuncta que fecit deus tuus in Egypto, et duobus Amorreorum regibus trans Iordanem, Seon regi Esebon et Og regi Basan, qui erat in Astaroth. Dixeruntque nobis seniores et habitatores terre nostre: Tollite in manibus cibaria ob longissimam viam, et occurrite eis ac dicite: Servi vestri sumus, fedus inite nobiscum. En panes quando egressi sumus de domibus nostris ut veniremus ad vos calidos sumpsimus, nunc sicci facti sunt et vetustate nimia consumpti et comminuti. Utres vini novos implevimus, nunc rupti sunt et soluti. Vestes et calciamenta quibus induimur et que habemus in pedibus, ob longitudinem largioris vie trita sunt et pene consumpta. L.

Susceperunt igitur de cibariis eorum, et os domini non interrogaverunt. Fecitque Iosue cum eis pacem, et inito federe pollicitus est quod non occiderentur. Principes quoque multitudinis iuraverunt eis. Post dies autem tres initi federis audierunt quod in vicino habitarent, et inter eos futuri essent. Moveruntque castra filii Israhel

25.

et venerunt in civitates eorum die tertio, quarum vocabula hec sunt: Gabaon, Caphira et Beroth et Cariathiarim. Et non percusserunt eos eo quod iurassent eis principes multitudinis in nomine domini dei Israhel. Murmuravit itaque omne vulgus contra principes. Qui responderunt eis: Iuravimus illis in nomine domini dei Israhel, et idcirco non possumus eos contingere.

Sed hoc faciemus eis: Reserventur quidem ut vivant, ne contra nos ira domini concitetur, si peieraverimus. Sed sic vivant, ut in usus universe multitudinis ligna cedant aquasque comportent. Quibus hec loquentibus vocavit Gabaonitas Iosue et dixit eis: Cur nos decipere fraude voluistis, ut diceretis: Procul valde habitamus a vobis, cum in medio nostri sitis? Itaque sub maledictione eritis, et non deficiet de stirpe vestra ligna cedens aquasque comportans in domum domini mei. Qui responderunt: Nuntiatum est nobis servis tuis quod promisisset dominus deus tuus Moysi servo suo ut traderet vobis omnem terram, et disperderet cunctos habitatores eius. Timuimus igitur valde et providimus animabus nostris, vestro terrore compulsi, hoc consilium inivimus. Nunc autem in manu tua sumus; quod tibi bonum et rectum videtur, fac nobis. Fecit ergo Iosue ut dixerat, et liberavit eos de manibus Israhel ut non occiderentur. Decrevitque in illo die esse eos in ministerio cuncti populi et altaris domini, cedentes ligna et aquas comportantes, usque in presens tempus, in loco quem elegisset dominus. Que cum audisset Adonisedech rex Hierusalem, quod scilicet cepisset Iosue Ahi et subvertisset eam (sicut enim fecerat Iericho et regi eius, sic fecit Ahi et regi illius), et quod transfugissent Gabaonite ad Israhel et essent federati eorum, timuit valde. Urbs enim magna erat Gabaon, et una regalium civitatum, et maior oppido Ahi, omnesque bellatores eius fortissimi. Misit ergo Adonisedech rex Hierusalem ad Oham regem Ebron, et ad Faran regem Ierimoth, et Iaphie regem quoque Lachis, et ad Dabir regem Eglon, dicens: Ascendite ad me et ferte presidium ut expugnemus Gabaon, quare transfugerit ad Iosue et ad filios Israhel. Congregati igitur et ascenderunt quinque Amorreorum reges: rex Hierusalem, rex Ebron, rex Ierimoth, rex Lachis, rex Eglon, simul cum exercitibus suis, et castrametati sunt circa Gabaon oppugnantes eam. Habitatores autem Gabaon urbis obsesse miserunt ad Iosue, qui tunc morabatur in castris apud Galgalam, et dixerunt ei: Ne retrahas manus tuas ab auxilio servorum tuorum. Ascende cito et libera nos, ferque presidium. Convenerunt enim adversus nos omnes reges Amorreorum qui habitant in montanis. Ascenditque Iosue de Galgalis, et omnis exercitus cum eo, viri fortissimi. Dixitque dominus ad Iosue: Ne timeas eos. In manus enim tuas tradidi illos; nullus eorum tibi ex eis resistere poterit. Irruit itaque Iosue super eos repente, tota nocte ascendens de Galgalis. Et conturbavit eos dominus a facie Israhel, contrivitque plaga magna in Gabaon, ac persecutus est per viam ascensus Bethoron, et percussit usque ad Azecha et Maceda. Cumque fugerent filios Israhel et essent in descensu Bethoron, dominus misit super eos lapides magnos de celo usque ad Azecha, et mortui sunt multo plures lapidibus grandinis quam quos percusserant gladio filii Israhel.

Tunc locutus est Iosue domino in die qua tradidit Amorreum in conspectu filiorum Israhel, et dixit ad eos: Sol contra Gabaon ne movearis, et luna contra vallem Ahilon. Steteruntque sol et luna donec ulcisceretur se gens de inimicis suis. Nonne scriptum est in libro iustorum? Stetit itaque sol in medio celi, et non festinavit occumbere spatio unius diei. Non fuit antea et postea tam longa dies, obediente domino voci hominis, et pugnante pro Israhel. Reversusque est Iosue cum omni Israhel in castra Galgale. Fugerunt enim quinque reges, et se absconderant in spelunca urbis Maceda. Nuntiatumque est Iosue quod inventi essent quinque reges latentes in spelunca Maceda. Qui precepit sociis et ait: Volvite saxa ingentia ad os spelunce, et ponite viros industrios qui clausos custodiant. Vos autem nolite stare, sed persequimini hostes et extremos quosque fugientium cedite, nec dimittatis urbium suarum intrare presidia, quos tradidit dominus deus in manus vestras. Cesis ergo adversariis plaga magna, et usque ad internitionem pene consumptis, hi qui Israhelem effugere non potuerunt ingressi sunt civitates munitas. Reversusque est omnis exercitus ad Iosue in Maceda, ubi tunc erant castra, sani et integro numero, nullusque contra filios Israhel mutire ausus est.

Precepitque Iosue dicens: Aperite os spelunce et producite ad me quinque reges qui in ea latitant. Fecerunt ministri ut sibi fuerat imperatum, et eduxerunt ad eum quinque reges de spelunca: regem Hierusalem, regem Ebron, regem Ierimoth, regem Lachis, regem Eglon. Cumque educti essent ad eum, vocavit omnes viros Israhel et ait ad principes exercitus qui secum erant: Ite et ponite pedes super colla regum istorum. Qui cum perrexissent et subiectorum pedibus colla calcarent, rursum ait ad eos: Nolite timere nec paveatis; confortamini et estote robusti. Sic enim faciet dominus cunctis hostibus vestris adversum quos dimicatis. Percussitque Iosue et interfecit eos, atque suspendit super quinque stipites; fueruntque suspensi usque ad vesperum. Cumque occumberet sol, precepit sociis ut deponerent eos de patibulis. Qui depositos proiecerunt in speluncam in qua latitaverant, et posuerunt super os eius saxa ingentia, que permanent usque in presens.

Eodem die Macedam quoque cepit Iosue et percussit in ore gladii, regemque illius interfecit et omnes habitatores eius. Non dimisit in ea saltem parvas reliquias. Fecitque regi Maceda sicut fecerat regi Iericho. Transivitque cum omni Israhel de Maceda in Lebna, et pugnavit contra eam. Quam tradidit dominus cum rege suo in manu Israhel. Percusseruntque urbem in ore gladii et omnes habitatores eius. Non dimiserunt in ea ullas reliquias. Feceruntque regi Lebna sicut fecerant regi Iericho. De Lebna transivit cum omni exercitu Israhel in Lachis, et exercitu per gyrum disposito oppugnabat eam. Tradiditque dominus Lachis in manus Israhel, et cepit eam die altero, atque percussit in ore gladii omnemque animam que fuerat in ea, sicut fecerat Lebna.

Eo tempore ascendit Hyram rex Gaber ut auxiliaretur Lachis. Quem percussit Iosue cum omni populo eius usque ad internitionem. Transivitque de Lachis in Eglon et circumdedit atque expugnavit eadem die, percussitque in ore gladii omnes animas que erant in ea, iuxta omnia que fecerat Lachis. Ascendit quoque cum omni Israhel de Eglon in Ebron et pugnavit contra eam, cepitque et percussit in ore gladii, regem quoque eius et omnia oppida regionis illius universasque animas que in ea fuerant commorate. Non reliquit in ea ullas reliquias. Sicut fecerat Eglon, sic fecit et Ebron, cuncta que repperit consumens gladio.

Inde reversus in Dabira cepit eam atque expugnavit. Regem quoque eius et omnia oppida percussit in ore gladii. Non dimisit in ea ullas reliquias. Sicut fecerat Ebron et Lebna et regibus earum, sic fecit Dabira et regi illius. Percussit itaque Iosue omnem terram montanam et meridianam atque campestrem, et Asedoth cum regibus suis; non dimisit in ea ullas reliquias, sed omne quod spirare poterat interfecit, sicut preceperat ei dominus deus Israhel, a Cades Barne usque Gazam. Omnem terram Iessen usque ad Gabaon, universos reges et regiones eorum uno impetu cepit atque vastavit. Dominus enim deus Israhel pugnabat pro eo. Reversusque est cum omni Israhel ad locum castrorum in Galgala.

Que cum audisset Iabin rex Asor, misit ad Iabob regem Adon, et ad regem Semeron, atque ad regem Abesaph, ad reges quoque aquilonis qui habitabant in montanis et in planicie contra meridiem Ceneroth, in campestribus quoque et in regionibus Dor iuxta mare, Chananeum quoque ab oriente et occidente, et Amorreum atque Etheum ac Ferezeum et Iebuseum in montanis, Eveum quoque qui habitabat ad radices Hermon in terra Masphe. Egressique sunt omnes cum turmis suis, populus multus nimis sicut arena que est in litore maris, equi quoque et currus immense multitudinis. Convenerunt omnes reges isti in unum ad aquas Meron, ut pugnarent contra Israhel. Dixitque dominus ad Iosue: Ne timeas eos. Cras enim hac eadem hora ego tradam omnes istos vulnerandos in conspectu Israhel. Equos eorum subnervabis, et currus igne combures.

Venitque Iosue et omnis exercitus cum eo adversum illos ad aquas Meron, et irruerunt subito super eos. Tradiditque illos dominus in manibus Israhel. Qui percusserunt eos et persecuti sunt usque ad Sydonem magnam et aquas Maserephoth, campumque Masphe qui est ad orientalem illius partem. Ita percussit omnes ut nullas relinqueret eis reliquias. Fecitque sicut preceperat ei dominus: equos eorum subnervavit, currusque combussit. Reversusque statim cepit Asor, et regem eius percussit gladio. Asor enim antiquitus inter omnia regna hec principatum tenebat. Percussitque omnes animas que ibidem morabantur. Non dimisit in ea ullas reliquias, sed usque ad internitionem omnia vastavit, ipsamque urbem permit incendio. Et omnes per circuitum civitates regesque earum cepit, percussit atque delevit, sicut preceperat ei Moyses famulus domini. Absque urbibus que erant in collibus et in tumulis sitę, ceteras succendit Israhel. Unam tantum Asor munitissimam flamma consumpsit. Omnemque predam istarum urbium ac iumenta diviserunt sibi filii Israhel, cunctis hominibus interfectis. Sicut preceperat dominus Moysi servo suo, ita precepit Moyses Iosue, et ille universa complevit. Non preterivit de universis mandatis ne unum quidem verbum quod iusserat dominus Moysi. Cepit itaque Iosue omnem terram montanam et meridianam, terramque Iessen et planiciem et occidentalem plagam montemque Israhel et campestria eius, et partem montis que ascendit Seyr usque Baalgad per planiciem Lybani subter montem Hermon. Omnes reges eorum cepit, percussit, occidit. Multo tempore pugnavit contra reges istos.

Non fuit civitas que se non traderet filiis Israhel, preter Eveum qui habitabat in Gabaon. Omnes bellando cepit. Domini enim sententia fuerat ut indurarentur corda eorum, et pugnarent contra Israhel et caderent, et non mererentur ullam clementiam ac perirent, sicut preceperat dominus Moysi. In tempore illo venit Iosue et interfecit Enachim de montanis Ebron et Dabir et Anab, et de omni monte Iuda et Israhel, urbesque eorum delevit. Non reliquit ullum de stirpe Enachim in terra filiorum Israhel, absque civitatibus Gaza et Geth et Azoto, in quibus solis relicti sunt. Cepit ergo Iosue omnem terram, sicut locutus est dominus ad Moysen, et tradidit eam in possessionem filiis Israhel secundum partes suas et tribus. Quievitque terra a preliis.

Hi sunt reges quos percusserunt filii Israhel et possederunt terram eorum trans Iordanem ad solis ortum, a torrente Arnon usque ad montem Hermon, et omnem orientalem plagam que respicit solitudinem. Seon rex Amorreorum qui habitabat in Esebon, dominatus est ab Aroer que sita est super ripam torrentis Arnon, et medie partis in valle dimidieque Galaad usque ad torrentem Iaboc, qui est terminus filiorum Ammon, et a solitudine usque ad mare Ceneroth contra orientem, et usque ad mare deserti, quod est mare salsissimum, ad orientalem plagam per viam que ducit Bethsimoth, et ab australi parte que subiacet Asedoth Fasga. Terminus Og regis Basan de reliquiis Raphaim qui habitabat in Astaroth et in Edraim, et dominatus est in monte Hermon et in Salacha, atque in universa Basan usque ad terminos Gessuri et Machati, et dimidie partis Galaad, terminos Seon regis Esebon.

Moyses famulus domini et filii Israhel percusserunt eos, tradiditque terram eorum Moyses Rubenitis et Gaditis et dimidie tribui Manasse.

Hi sunt reges terre quos percussit Iosue et filii Israhel trans Iordanem ad occidentalem plagam, a Balgad in campo Lybani usque ad montem Lyban, cuius pars ascendit in Seyr; tradiditque eam Iosue in possessionem tribubus Israhel, singulis partes suas, tam in montanis quam in planis atque campestribus. In Aseroth et in solitudine ac meridie Etheus fuit et Amorreus, Chananeus et Ferezeus, Eveus et Iebuseus. Rex Iericho unus. Rex Ahi, que est ex latere Bethel, unus. Rex Hierusalem unus. Rex Ebron unus. Rex Ierimoth unus. Rex Lachis unus. Rex Eglon unus. Rex Gazir unus. Rex Dabir unus. Rex Gader unus. Rex Herma unus. Rex Hered unus. Rex Lebna unus. Rex Adollam unus. Rex Maceda unus. Rex Bethel unus. Rex Tafua unus. Rex Afer unus. Rex Affech unus. Rex Saron unus. Rex Sameron unus. Rex Madon unus. Rex Assor unus. Rex Acsaph unus. Rex Thenac unus. Rex Mageddo unus. Rex Cedes unus. Rex Iachenem Carmeli unus. Rex Dor et provincie Dor unus. Rex gentium Galgal unus. Rex Thersa unus. Omnes reges XXX et unus.

Iosue senex provecteque etatis erat, et dixit dominus ad eum: Senuisti et longevus es, terraque latissima derelicta est, que necdum est sorte divisa, omnis videlicet Galilea, Philistim, et universa Gessurim, a fluvio turbido qui irrigat Egyptum usque ad terminos Accaron contra aquilonem, terra Chanaan que in quinque regulos Philistim dividitur, Gazeos, Azotios, Ascalonitas, Getheos et Accaronitas. Ad meridiem vero sunt Evei, omnis terra Chanaan et Maara Sydoniorum usque Affecha et terminos Amorrei eiusque confinia, Lybani quoque regio contra orientem, a Balgad sub monte Hermon donec ingrediaris Emath, omnium qui habitant in monte a Lybano usque ad aquas Maserephoth, universique Sydonii. Ego sum qui delebo eos a facie filiorum Israhel. Veniat ergo in partem hereditatis filiorum Israhel, sicut precepi tibi. Et nunc divide terram in possessionem novem tribubus et dimidie tribui Manasse, cum qua Ruben possedit terram quam tradidit eis Moyses famulus domini trans fluenta Iordanis ad orientalem plagam, ab Aroer que sita est in ripa torrentis Arnon et in vallis medio, universaque campestria Medaba usque Dibon, et cunctas civitates Seon regis Amorrei qui regnavit in Esebon usque ad terminos filiorum Ammon, et Galaad ac terminum Gessuri et Machati, omnemque montem Hermon, et universam Basan usque Selecha, omne regnum Og in

basan, qui regnavit in astaroth et edrai. Ipse fuit de reliquiis raphaim. Percussitque eos moyses atque delevit. Noluerunt que disperdere filii israhel gessuri et machati et habitaverunt in medio israhel usque in presentem diem. Tribui autem levi non dedit possessionem, sed sacrificia et victime ipsa est domini dei israhel sic locutus est ei. Et hereditas est illi. Dedit ergo moyses possessionem tribui ruben iuxta cognationes suas. Fuitque terminus eorum ab aroer que sita est in ripa torrentis arnon, et in valle eiusdem torrentis media. Universam planitiem que ducit medaba et esebon. Cunctosque viculos earum qui sunt in campestribus. Dibon quoque et bamoth baal et oppidum baalmon, iessa et cedimoth et mefeeth, et cariathaim et sabama et sarathasar in monte convallis. Beth phegor et asedoth fasga et beth iaisimoth omnes urbes campestres. Universaque regna seon regis amorrei qui regnavit in esebon. Quem percussit moyses cum principibus madian eui et recem et sur et ur et rebee duces seon habitatores terre. Et balaam filium beor ariolum occiderunt filii israhel gladio cum ceteris interfectis. Factusque est terminus filiorum ruben iordanis fluvius. Hec est possessio rubenitarum per cognationes suas urbium et viculorum.

Deditque moyses tribui gad et filiis eius per cognationes suas possessionem, cuius hec divisio est. Terminos iaser et omnes civitates galaad, dimidiamque partem terre filiorum ammon usque ad aroer que est contra rabba, et ab esebon usque ramoth masfe et bathanim, et a manaim usque ad terminos dabir. In valle quoque betharan et bethnemra, et socoth et saphon, reliquam partem regni seon regis esebon. Huius quoque iordanis finis est usque ad extremam partem maris cenereth trans iordanem ad orientalem plagam. Hec est possessio filiorum gad per familias suas, civitates et ville earum.

Dedit et dimidie tribui manasse filiisque eius iuxta cognationes suas possessionem cuius hoc principium est. A manaim universam basan, et cuncta regna og regis basan. Omnesque vicos iair qui sunt in basan sexaginta oppida et dimidiam partem galaad, et astaroth et edrai urbes regni og in basan filiis machir filii manasse dimidie parti filiorum machir iuxta cognationes suas. Hanc possessionem divisit moyses in campestribus moab trans iordanem contra iericho ad orientalem plagam. Tribui autem levi non dedit possessionem quia dominus deus israhel ipse est possessio eius, ut locutus est illi. Hoc est quod possederunt filii israhel in terra chanaan, quam dederunt eis eleazar sacerdos et iosue filius nun et principes familiarum per tribus israhel sorte omnia dividentes, sicut preceperat dominus in manu moysi novem tribubus et dimidie tribui. Duabus enim tribubus et dimidie tribui dederat moyses trans iordanem possessionem absque levitis qui nichil terre acceperunt inter fratres suos, sed in eorum successerant locum. Filii ioseph in duas divisi tribus manasse et effraim, nec acceperunt levite in terra aliam partem nisi urbes ad habitandum et suburbana earum ad alenda iumenta et pecora sua. Sicut preceperat dominus moysi ita fecerunt filii israhel et diviserunt terram.

Accesserunt itaque filii iuda ad iosue in galgal. Locutusque est ad eum caleph filius iephone cenezeus. Nosti quid locutus sit dominus ad moysen hominem dei de me et te in cades barne. Quadraginta annorum eram quando misit me moyses famulus domini de cades barne ut considerarem terram, nunciavique ei quod michi verum videbatur. Fratres autem mei qui ascenderant mecum dissolverunt cor populi, et nichilominus ego secutus sum dominum deum meum. Iuravitque moyses in die illo dicens. Terram quam calcavit pes tuus erit possessio tua et filiorum tuorum in eternum, quia secutus es dominum deum tuum. Concessit ergo dominus vitam michi sicut pollicitus est usque in presentem diem. Quadraginta et quinque anni sunt ex quo locutus est dominus verbum istud ad moysen quando ambulabat israhel per solitudinem. Hodie octoginta quinque annorum sum sic valens ut eo valebam tempore, quando ad explorandum missus sum. Illius in me temporis fortitudo usque hodie perseverat, tam ad bellandum quam ad gradiendum. Da ergo michi montem istum quem pollicitus est dominus te quoque audiente in quo enachim sunt et urbes magne atque munite: si forte sit dominus mecum et potuero delere eos sicut promisit michi.

Benedixitque ei iosue et tradidit ebron in possessionem. Atque ex eo fuit ebron caleph filio iephone cenezeo usque in presentem diem, quia secutus est dominum deum israhel. Nomen ebron ante vocabatur cariatharbe. Adam maximus ibi inter enachim situs est: et terra cessavit a preliis.

Igitur sors filiorum iude per cognationes suas ista fuit. A termino edom desertum syn contra meridiem et usque ad extremam partem australis plage. Initium eius a summitate maris salsissimi et a lingua eius que respicit meridiem. Egrediturque contra ascensum scorpionis, et pertransit in syna, ascenditque in cades barne. Et pervenit in esrom ascendens ad adar et circuiens caracaa, atque inde pertransiens in asemona, et perveniens ad torrentem egypti. Eruntque termini eius mare magnum. Hic erit finis meridiane plage. Ab oriente vero erit initium mare salsissimum usque ad extrema iordanis et ea que respiciunt aquilonem a lingua maris usque ad eundem iordanem fluvium. Ascenditque terminus in bethagla, et transit ab aquilone in betharaba, ascendens ad lapidem boen filii ruben, et tendens usque ad terminos debera de valle achor contra aquilonem respiciens in galgala que est ex adverso ascensionis adommim ab australi parte torrentis. Transitque aquas que vocantur fons solis, et erunt exitus eius ad fontem rogel. Ascenditque per convallem filii ennom ex latere iebusei ad meridiem, que est hierusalem. Et inde se erigens ad verticem montis qui est contra geennom ad occidentem in summitate vallis raphaim contra aquilonem. Pertransitque a vertice montis usque ad fontem aque nephtoa, et pervenit usque ad vicos montis efron, inclinaturque in bala que est cariathiarim id est urbs silvarum. Et circuit de bala contra occidentem usque ad montem seyr. Transitque iuxta latus montis iarim ad aquilonem in ceslon, et descendit in bethsames. Transitque in thamna, et pervenit contra aquilonem partis accaron ex latere. Inclinaturque sechrona, et transit montem baala. Pervenitque in iebnehel, et maris magni contra occidentem fine clauditur. Hi sunt termini filiorum iuda per circuitum in cognationibus suis.

Caleph vero filio iephone dedit partem in medio filiorum iuda sicut preceperat ei dominus, cariatharbe patris enach. Ipsa est ebron. Delevitque ex ea caleph tres filios enak, sesay et aiman et tholmai, de stirpe enak. Atque illinc inde conscendens venit ad habitatores dabir, que prius vocabatur cariathsepher, id est civitas litterarum. Dixitque caleph. Qui percusserit cariathsepher et ceperit eam, dabo ei axam filiam meam uxorem. Cepitque eam othoniel filius cenez frater caleph iunior. Deditque ei axam filiam suam uxorem. Cumque pergerent simul, suasit ei vir eius ut peteret a patre suo agrum. Suspiravitque ut sedebat in asino. Cui caleph, quid habes inquit. At illa respondit. Da michi benedictionem. Terram australem et arentem dedisti michi, iunge et irriguam. Dedit itaque caleph irriguum superius et inferius.

Hec est possessio tribus filiorum iuda per cognationes suas. Erantque civitates ab extremis partibus filiorum iuda iuxta terminos edom a meridie. Cabsehel et eder et iagur et cina et dimona, adada et cedes et asor, iethnan, ciph et thelem, baloth et asor nova et carioth esrom. Hec est asor amam sama et molada et asergadda et asemon, bethfelet et asersual et bersabee et baziothia, baala et hiim et esem et heltholad et exil et harma, sicelech et medemena et sensena, lebaoth et selim et hen remmon. Omnes civitates viginti novem et ville earum.

In campestribus vero esthaul et sarea et asena et azanoe et aengannim, thaffua et enaim et ierimoth, adollam, socco et azecha et sarim et adithaim et iedera et giderothaim. Urbes quattuordecim et ville earum. Sanan et adesa et magdalgad, delean et mesfa et iecethel, lachis et bascath et eglon, chebbon et lechmas et cethlis et gideroth, bethdagon et noema et maceda, civitates sedecim et ville earum. Labana et ether et asan, iepthta et esna et nesib, ceila et achzib et maresa, civitates novem et ville earum. Accaron cum vicis et villulis suis ab accaron usque ad mare omnia que vergunt ad azotum et viculos eius. Azotus cum viculis suis, gaza cum viculis et villulis suis usque ad torrentem egypti et mare magnum terminus eius. Et in monte samir et iether, et socco et edenna, cariathsenna, hec est dabir. Anab et esthemo et anim gosen et olon et gilo, civitates undecim et ville earum. Arab et ruma et esaan, et ianum et bethafua et afeca, athmatha et cariatharbe, hec est ebron, et sior, civitates novem et ville earum. Maon et chermel et ziph et iotha, iezrehel et iucadam et zanoe, accaim, gabaa et thamna, civitates decem et ville earum. Alul et bethsur et iedor, mereth et bethanoth et eltheccen, civitates sex et ville earum. Cariathbaal hec est cariathiarim urbs silvarum et arebba, civitates due et ville earum. In deserto betharabba, meddin et sachacha et nepsan et civitas salis et engaddi, civitates sex et ville earum.

Iebuseum autem habitatorem hierusalem non potuerunt filii iuda delere, habitavitque iebuseus cum filiis iuda in hierusalem usque in presentem diem. Cecidit quoque pars filiorum ioseph ab iordane contra iericho et aquas eius ab oriente solitudo que ascendit de iericho ad montana bethel, et egreditur de bethel luzam, transitque terminum archi ataroth, et descendit ad occidentem iuxta terminum iefleti usque ad terminos beth horon inferioris et gazer, finiunturque regiones eius mari magno. Possederuntque filii ioseph manasse et effraim. Et factus est terminus filiorum effraim per cognationes suas. Et possessio eorum contra orientem atharoth adar usque beth horon superiorem. Egrediunturque confinia in mare. Machmetath vero aquilonem respicit, et circuit terminos contra orientem in thanathselo, et pertransit ab oriente ianoe, descenditque de ianoe in ataroth, et naaratha, et pervenit in iericho, et egreditur ad iordanem. De tafua pertransitque contra mare in valle harundineti, suntque egressus eius in mare salsissimum. Hec est possessio tribus filiorum effraim per familias suas. Urbesque que separate sunt filiis effraim in medio possessionis filiorum manasse et ville earum. Et non interfecerunt filii effraim chananeum qui habitabat in gazer. Habitavitque chananeus in medio effraim usque in diem hanc tributarius.

Cecidit autem sors tribui manasse. Ipse enim est primogenitus ioseph. Machir primogenito manasse patri galaad, qui fuit vir pugnator. Habuitque possessionem galaad et basan. Et reliquis filiorum manasse iuxta familias suas, filiis abiezer et filiis elech et filiis esrihel, et filiis sechem et filiis efer et filiis semida. Isti sunt filii manasse filii ioseph mares per cognationes suas. Salphaad vero filio epher filii galaad filii machir filii manasse non erant filii sed sole filie, quarum ista sunt nomina. Maala et noa et egla et melcha et thersa. Veneruntque in conspectu eleazari sacerdotis et iosue filii nun et principum dicentes. Dominus precepit per manum moysi ut daretur nobis possessio in medio fratrum nostrorum. Deditque eis iuxta imperium domini in medio fratrum patris earum. Et ceciderunt funiculi manasse decem absque terra galaad et basan trans iordanem. Filie enim manasse possederunt hereditatem in medio filiorum eius. Terra autem galaad cecidit in sortem filiorum manasse qui reliqui erant.

Fuitque terminus manasse ab aser machmathath que respicit sichem, et egreditur ad dexteram iuxta habitatores fontis thafue. Etenim in sorte manasse ceciderat thafua, que est iuxta terminos manasse filiorum effraim. Descenditque terminus vallis harundineti in meridiem torrentis et civitatum effraim que in medio sunt urbium manasse. Terminus manasse ab aquilone torrentis et exitus eius pergit ad mare, ita ut ab austro sit possessio effraim, et ab aquilone manasse, et utramque claudit mare et coniunguntur sibi in tribu aser ab aquilone, et in tribu ysachar ab oriente. Fuitque hereditas manasse in ysachar et in aser bethsan et viculis eius et ieblaam cum villis suis, et habitatores dor cum oppidis suis. Habitatores quoque endor cum villis suis. Similiterque habitatores thenac cum viculis suis et habitatores mageddo cum viculis suis et tercia pars urbis nofeth.

Nec potuerunt filii manasse has subvertere civitates, sed cepit chananeus habitare in terra sua. Postquam autem convaluerunt filii israhel subverterunt chananeos et fecerunt sibi tributarios, nec interfecerunt eos. Locutique sunt filii ioseph ad iosue atque dixerunt. Quare dedisti michi possessionem sortis et funiculi unius, cum sim tante multitudinis, et benedixerit michi dominus. Ad quos iosue ait. Si populus multus es, ascende in silvam et succide tibi spatia in terra pherezei et raphaim, quia angusta est tibi possessio effraim. Cui responderunt filii ioseph. Non poterimus ad montana conscendere cum ferreis curribus utantur chananei qui habitant in terra campestri in qua site sunt bethsan cum viculis suis et iezrahel mediam possidens vallem. Dixitque iosue ad domum ioseph effraim et manasse. Populus multus es et magne fortitudinis, non habebis sortem unam sed transibis ad montem et succides tibi atque purgabis ad habitandum spatia. Et poteris ultra procedere cum subverteris chananeum quem dicis ferreos habere currus et esse fortissimum.

Congregatique sunt omnes filii israhel in sylo ibique fixerunt tabernaculum testimonii, et fuit eis subiecta terra. Remanserant autem filiorum israhel septem tribus que necdum acceperant possessiones suas. Ad quos iosue ait. Usque quo marcetis ignavia et non intratis ad possidendam terram, quam dominus deus patrum vestrorum dedit vobis. Eligite

de singulis tribubus ternos viros ut mittam eos et pergant atque circumeant terram et describant eam iuxta numerum uniuscuiusque multitudinis, referantque ad me quod descripserint. Dividite vobis terram in septem partes. Iudas sit in terminis suis ab australi plaga, et domus Ioseph ab aquilone. Mediam inter hos terram in septem partes describite, et huc venietis ad me, ut coram domino deo vestro mittam vobis hic sortem, quia non est inter vos pars levitarum, sed sacerdotium domini est eorum hereditas. Gad autem et Ruben et dimidia tribus Manasse iam acceperant possessiones suas trans Iordanem ad orientalem plagam, quas dedit eis Moyses famulus domini.

Cumque surrexissent viri ut pergerent ad describendam terram, praecepit eis Iosue dicens: Circuite terram et describite eam, ac revertimini ad me, ut hic coram domino deo in Sylo mittam vobis sortem. Itaque perrexerunt et lustrantes eam in septem partes diviserunt, scribentes in volumine. Reversique sunt ad Iosue in castra Sylo. Qui misit sortes coram domino in Sylo,

divisitque terram filiis Israhel in septem partes. Et ascendit sors prima filiorum Beniamin per familias suas, ut possiderent terram inter filios Iuda et filios Ioseph. Fuitque terminus eorum contra aquilonem a Iordane, pergens iuxta latus septentrionalis plagae et inde contra occidentem ad montana conscendens, et perveniens in solitudinem Bethauen, atque pertransiens iuxta Luzam ad meridiem, ipsa est Bethel. Descenditque in Ataroth Addar in monte qui est ad meridiem Bethoron inferioris, et inclinatur circuiens contra mare ad meridiem montis qui respicit Bethoron contra affricum. Suntque exitus eius in Cariathbaal, quae vocatur et Cariathiarim, urbem filiorum Iuda. Haec est plaga contra mare et occidentem. A meridie autem ex parte Cariathiarim egreditur terminus contra mare, et pervenit usque ad fontem aquarum Nepthoa. Descenditque in partem montis qui respicit vallem filiorum Ennon, et est contra septentrionalem plagam in extrema parte vallis Raphaim. Descenditque Geennon, id est vallis Ennon, iuxta latus Iebusei ad austrum, et pervenit ad fontem Rogel, transiens ad aquilonem et egrediens ad Ensemes, id est fontem solis, et pertransit usque ad tumulos qui sunt e regione ascensus Adommim. Descenditque ad Abenboem, id est lapidem Boem filii Ruben, et pertransit ex latere aquilonis ad campestria, descenditque in planitiem, et praetergreditur contra aquilonem Bethagla. Suntque exitus eius contra linguam maris salsissimi ab aquilone in fine Iordanis ad australem plagam, qui est terminus illius ab oriente. Haec est possessio filiorum Beniamin per terminos suos in circuitu, et familias singulas. Fueruntque civitates eius Iericho et Bethagla et vallis Casis, Betharaba et Semeraim et Bethelanim et Effera et Ofra, villa Emona et Ofni et Gabee, civitates XII et villae earum. Gabaon et Rama et Beroth et Mesphe, Casara et Amnosa et Rechel, Iarchel et Charala, Sela et Heleph et Iebus quae est Hierusalem, Gabaath et Chiriath, civitates XIIII et villae earum. Haec est possessio filiorum Beniamin iuxta familias suas.

Et egressa est sors secunda filiorum Symeon per cognationes suas, fuitque hereditas eorum in medio possessionis filiorum Iuda: Bersabee et Sabee et Molada et Asersua, Bala et Asem, Bethmar, Gaboch, Asersusa et Bethleuboch et Etcholath, Bethorlonia et Siceleg et Saroem, civitates XV et villae earum. Ahin et Remmon et Athar et Asan, civitates IIII et villae earum. Omnes viculi per circuitum urbium istarum usque ad Balaath, Beerrameth contra australem plagam. Haec est hereditas filiorum Symeon iuxta cognationes suas in funiculo et possessione filiorum Iuda, quia maior erat. Et idcirco possederunt filii Symeon in medio hereditatis eorum.

Ceciditque sors tertia filiorum Zabulon per cognationes suas. Et factus est terminus possessionis eorum usque Sarith. Ascenditque de mari et Medelaa, et pervenit in Debbaseth usque ad torrentem qui est contra Iecconam. Et revertitur de Sarith contra orientem in fines Ceseleth Thabor, et egreditur ad Daberith, ascenditque contra Iafie. Et inde pertransit ad orientalem plagam Gethefer et Thacasin, et egreditur in Remmon, Amthar et Noa, et circuit ad aquilonem Ennathon. Suntque egressus eius Iepthahel et Cateth et Naalal et Semeron et Iedala et Bethleem, civitates XII et villae earum. Haec est hereditas tribus filiorum Zabulon per cognationes suas, urbes et viculi earum.

Isachar egressa est sors quarta per cognationes suas. Fuitque eius hereditas Iezrahel et Chasaloth et Sunem et Apharaim, Seon et Anaarath et Rabbith et Cesion, Ames et Rameth et Enganim et Enadda et Bethfeses. Et pervenit terminus eius usque ad Thabor et Sesama et Bethsemes. Eruntque exitus eius Iordanis, civitates sedecim et villae earum. Haec est possessio filiorum Isachar per cognationes suas, urbes et viculi earum.

Ceciditque sors quinta tribui filiorum Aser per cognationes suas. Fuitque terminus eorum Alcath et Vali et Bethen et Axaph, Elmelech et Amaad et Mesal. Et pervenit usque ad Carmelum maris et Sior et Labanath, et revertitur contra orientem Bethdagon, et pertransit usque Zabulon et vallem Iepthahel contra aquilonem Bethemec et Neiel, et egreditur ad laevam Chabul et Abran et Roob et Amon et Chana, usque ad Sidonem magnam. Revertiturque in Horma usque ad civitatem munitissimam Tyrum, et usque Osa. Eruntque exitus eius in mare de funiculo Achziba et Amma et Affech et Roob, civitates XX duae et villae earum. Haec est possessio filiorum Aser per cognationes suas, urbes et viculi earum.

Filiorum Nepthalim sexta pars cecidit per familias suas. Et coepit terminus de Heleb et Helon et Saananim et Adami, quae est Neceb, et Iebnahel usque Lecum, et egressus eorum usque ad Iordanem. Revertiturque terminus contra occidentem in Aznoththabor atque inde egreditur in Ucoca, et pertransit in Zabulon contra meridiem et in Aser contra occidentem et in Iuda ad Iordanem contra ortum solis. Civitates munitissimae Asseddim, Ser et Emmath et Reccath, Cenereth et Edema et Arama, Asor et Cedes et Edrai, Enasor et Ieron et Magdahel, Horem et Bethanath et Bethsemes, civitates novem decem et villae earum. Haec est possessio tribus filiorum Nepthalim per cognationes suas, urbes et villae earum.

Tribui filiorum Dan per familias suas egressa est sors septima. Et fuit terminus possessionis eius Saraa et Esthaul et Hirsemes, id est civitas solis, Selebin et Ailon et Iethela, Helon et Themna et Acron, Helthece, Gebbethon et Baalath, Iud et Bene et Barach et Gethremmon, Mehiercon et Arecon cum termino qui respicit Ioppen, et ipso fine concluditur. Ascenderuntque filii Dan et pugnaverunt contra Lesem, ceperuntque eam et percusserunt in ore gladii, ac possederunt et habitaverunt in ea, vocantes nomen eius Lesemdan ex nomine Dan patris sui. Haec est possessio tribus filiorum Dan

per cognationes suas, urbes et viculi earum.

Cumque complesset terram sorte dividere singulis per tribus suas, dederunt filii Israhel possessionem Iosue filio Nun in medio sui iuxta praeceptum domini, urbem quam postulavit, Thamnathsaraa in monte Effraim, et aedificavit civitatem habitavitque in ea. Hae sunt possessiones quas sorte diviserunt Eleazar sacerdos et Iosue filius Nun et principes familiarum ac tribuum filiorum Israhel in Sylo coram domino ad ostium tabernaculi testimonii, partitique sunt terram.

Et locutus est dominus ad Iosue dicens: Loquere filiis Israhel et dic eis: Separate urbes fugitivorum, de quibus locutus sum ad vos per manum Moysi, ut confugiat ad eas quicumque animam percusserit nesciens, et possit evadere iram proximi sui, qui ultor est sanguinis. Cum ad unam harum confugerit civitatum, stabitque ante portam civitatis, et loquetur senioribus urbis illius ea quae se comprobent innocentem, sicque suscipient eum et dabunt ei locum ad habitandum. Cumque ultor sanguinis eum fuerit persecutus, non tradent in manus eius, quia ignorans percussit proximum suum, nec ante biduum triduumve eius probatur inimicus. Et habitabit in civitate illa donec stet ante iudicium causam reddens facti sui, et moriatur sacerdos magnus qui fuerit in illo tempore. Tunc revertetur homicida et ingredietur civitatem et domum suam de qua fugerat. Decreveruntque Cedes in Galilea montis Nepthalim, et Sichem in monte Effraim, et Cariatharbe, ipsa est Ebron, in monte Iuda. Et trans Iordanem contra orientalem plagam Iericho

statuerunt Bosor quae sita est in campestri solitudine de tribu Ruben, et Ramoth in Galaad de tribu Gad, et Gaulon in Basan de tribu Manasse. Hae civitates constitutae sunt cunctis filiis Israhel et advenis qui habitant inter eos, ut fugeret ad eas qui animam nesciens percussisset, et non moreretur in manu proximi effusum sanguinem vindicare cupientis, donec staret ante populum expositurus causam suam.

Accesseruntque principes familiarum Levi ad Eleazar sacerdotem magnum et Iosue filium Nun et ad duces cognationum per singulas tribus filiorum Israhel, locutique sunt ad eos in Sylo terrae Chanaan atque dixerunt: Dominus praecepit per manum Moysi ut darentur nobis urbes ad habitandum, et suburbana earum ad alenda iumenta. Dederuntque filii Israhel de possessionibus suis iuxta imperium domini civitates et suburbana earum.

Egressaque sors in familia Caath filiorum Aaron sacerdotis de tribubus Iuda et Symeon et Beniamin, civitates XIII. Et reliquis filiorum Caath, id est levitis qui superfuerant, de tribu Effraim et Dan et dimidia tribu Manasse civitates decem.

Porro filiis Gerson egressa est sors ut acciperent de tribubus Isachar et Aser et Nepthalim dimidiaque tribu Manasse in Basan civitates XIII. Et filiis Merari per cognationes suas de tribubus Ruben et Gad et Zabulon urbes XII. Dederuntque filii Israhel levitis civitates et suburbana earum, sicut praecepit dominus per manum Moysi, singulis sorte tribuentes. De tribubus filiorum Iuda et Symeon dedit Iosue civitates, quarum ista sunt nomina,

filiis Aaron per familias suas Caath levitici generis. Prima enim sors egressa est illis, Cariatharbe patris Enac, quae vocatur Ebron, in monte Iuda, et suburbana eius per circuitum.

Agros vero filiis Aaron sacerdotis Ebron confugii civitatem et suburbana eius, et Lebnam cum suburbanis suis, et Iether et Isthemon, et Helon, Dabir et Ahin et Ietham et Bethsemes cum suburbanis suis, civitates novem de tribubus ut dictum est duabus. De tribu autem filiorum Beniamin Gabaon et Gabae et Anathoth et Almon cum suburbanis suis, civitates IIII. Omnes simul civitates Aaron filiorum sacerdotis XIII cum suburbanis suis.

Reliquis vero per familias filiorum Caath levitici generis haec data possessio. De tribu Effraim urbes confugii Sichem cum suburbanis suis in monte Effraim, et Gazer et Cibsaim et Bethoron cum suburbanis suis, civitates IIII. De tribu quoque Dan Heltece et Gebethon et Aialon et Gethremmon cum suburbanis suis, civitates IIII. Porro de dimidia tribu Manasse Thenac et Gethremmon cum suburbanis suis, civitates duae. Omnes civitates X et suburbana earum datae sunt filiis Caath inferioris gradus.

Filiis quoque Gerson levitici generis dedit de dimidia tribu Manasse confugii civitates Gaulon in Basan et Bosram cum suburbanis suis, civitates duas. Porro de tribu Isachar Cesion et Daberth et Iaramoth et Engannim cum suburbanis suis, civitates IIII. De tribu quoque Nepthalim civitatem confugii Cedes in Galilea et Amoth Dor et Charthan cum suburbanis suis, civitates tres. Omnes urbes familiarum Gerson XIII cum suburbanis suis.

Filiis autem Merari levitis inferioris gradus per familias suas data est de tribu Zabulon Iecnaan et Charta et Damna et Naalol, civitates IIII cum suburbanis suis. De tribu Aser Masal et Achon et Abdon et Laacuth et Roob cum suburbanis suis. De tribu Ruben ultra Iordanem contra Iericho civitates refugii Bosor in solitudine Misor et Iaser et Masfa, civitates IIII cum suburbanis suis. De tribu Gad confugii civitates Ramoth in Galaad et Manaim et Esebon et Gazer, civitates IIII cum suburbanis suis. Omnes urbes filiorum Merari per familias et cognationes suas XII.

Itaque universae civitates levitarum in medio possessionis filiorum Israhel fuerunt XL octo cum suburbanis suis, singulae per familias distributae.

Deditque dominus Israheli omnem terram quam traditurum se patribus eorum iuraverat, et possederunt illam atque habitaverunt in ea. Dataque est ab eo pax in omnes per circuitum nationes, nullusque eis resistere hostium ausus est, sed cuncti in eorum ditionem redacti sunt. Ne unum quidem verbum quod illis praestaturum se esse promiserat irritum fuit, sed rebus omnia expleta sunt.

Eodem tempore vocavit Iosue Rubenitas et Gaditas et dimidiam tribum Manasse, dixitque ad eos: Fecistis omnia quae praecepit vobis Moyses famulus domini, mihi quoque omnibus oboedistis, nec reliquistis fratres vestros longo tempore usque in praesentem diem, custodientes imperium domini dei vestri. Quia igitur dedit dominus deus vester fratribus vestris quietem ac pacem sicut locutus est, revertimini et ite in tabernacula vestra, et in terram possessionis vestrae quam tradidit vobis Moyses fa

mulus domini trans Iordanem. Ita dumtaxat ut custodiatis attente et opere compleatis mandatum et legem quam praecepit vobis Moyses servus domini, ut diligatis dominum deum vestrum et ambuletis in omnibus viis eius et observetis mandata illius, adhereatisque ei ac serviatis in omni corde et in omni anima vestra. Benedixitque eis Iosue et dimisit eos. Qui reversi sunt in tabernacula sua. Tribui autem dimidiae Manasse possessionem Moyses dederat in Basan, et idcirco mediae quae superfuit dedit Iosue sortem inter ceteros fratres suos trans Iordanem ad occidentalem plagam. Cumque dimitteret eos in tabernacula sua et benedixisset illis, dixit ad eos: In multa substantia atque divitiis revertimini ad sedes vestras, cum argento et auro, aere ac ferro et veste multiplici. Dividite praedam hostium cum fratribus vestris. Reversique sunt et abierunt filii Ruben et filii Gad et dimidia tribus Manasse a filiis Israhel de Silo, quae sita est in Chanaan, ut intrarent Galaad terram possessionis suae, quam obtinuerant iuxta imperium domini in manu Moysi. Cumque venissent ad tumulos Iordanis in terram Chanaan, aedificaverunt iuxta Iordanem altare infinitae magnitudinis. Quod cum audissent filii Israhel et ad eos certi nuntii detulissent aedificasse filios Ruben et Gad et dimidiae tribus Manasse altare in terra Chanaan super Iordanis tumulos contra filios Israhel, convenerunt omnes in Silo ut ascenderent et dimicarent contra eos. Et interim miserunt ad illos in terram Galaad Finees filium Eleazari sacerdotis, et decem principes cum eo, singulos de tribubus singulis. Qui venerunt ad filios Ruben et Gad et dimidiae tribus Manasse in terram Galaad, dixeruntque ad eos: Haec mandat omnis populus domini: Quae est ista transgressio? Cur reliquistis dominum deum Israhel, aedificantes altare sacrilegum, et a cultu illius recedentes? An parum vobis est quod peccastis in Beelphegor, et usque in praesentem diem macula huius sceleris in nobis permanet, multique de populo corruerunt? Et vos hodie reliquistis dominum, et cras in universum Israhel ira eius desaeviet. Quod si putatis immundam esse terram possessionis vestrae, transite ad terram in qua tabernaculum domini est, et habitate inter nos; tantum ut a domino et a nostro consortio non recedatis, aedificato altari praeter altare domini dei nostri. Nonne Achan filius Zare praeterivit mandatum domini, et super omnem populum Israhel ira eius incubuit? Et ille erat unus homo; atque utinam solus perisset in scelere suo. Responderuntque filii Ruben et Gad et dimidiae tribus Manasse principibus legationis Israhel: Fortissimus deus dominus, ipse novit, et Israhel simul intelleget: si praevaricationis animo hoc altare construximus, non custodiat nos, sed puniat in praesenti; et si ea mente fecimus ut holocausta et sacrificium et pacificas victimas super eo imponeremus, ipse quaerat et iudicet; et non ea magis cogitatione atque tractatu ut diceremus: cras dicent filii vestri filiis nostris: Quid vobis et domino deo Israhel? terminum posuit dominus inter nos et vos, o filii Ruben et filii Gad, Iordanem fluvium, et idcirco partem non habetis in domino. Et per hanc occasionem avertent filii vestri filios nostros a timore domini. Putavimus itaque melius, et diximus: Extruamus nobis altare, non in holocausta neque ad victimas offerendas, sed in testimonium inter nos et vos, et sobolem nostram vestramque progeniem, ut serviamus domino, et iuris nostri sit offerre holocausta et victimas et pacificas hostias; et nequaquam dicant cras filii vestri filiis nostris: Non est vobis pars in domino. Quod si voluerint dicere, respondebunt eis: Ecce altare domini, quod fecerunt patres nostri, non in holocausta neque in sacrificium, sed in testimonium nostrum ac vestrum. Absit a nobis hoc scelus, ut recedamus a domino, et eius vestigia relinquamus, extructo altari ad holocausta et victimas offerendas praeter altare domini dei nostri, quod extructum est ante tabernaculum eius. Quibus auditis Finees sacerdos et principes legationis Israhel qui erant cum eo placati sunt, et verba filiorum Ruben et Gad et dimidiae tribus Manasse libentissime susceperunt. Dixitque Finees filius Eleazari sacerdos ad eos: Nunc scimus quod nobiscum est dominus, quia alieni estis a praevaricatione hac, et liberastis filios Israhel de manu domini. Reversusque est cum principibus a filiis Ruben et Gad de terra Galaad finium Chanaan ad filios Israhel, et retulit eis. Placuitque sermo cunctis audientibus. Et laudaverunt deum filii Israhel, et nequaquam ultra dixerunt ut ascenderent contra eos atque pugnarent, et delerent terram possessionis eorum. Vocaveruntque filii Ruben et filii Gad altare quod extruxerant: Testimonium nostrum, quod dominus ipse sit deus.

Evoluto autem multo tempore, postquam pacem dominus dederat Israheli, subiectis in gyro nationibus universis, et Iosue iam longaevo et persenili aetate, vocavit Iosue omnem Israhel maioresque natu et principes ac duces et magistros, dixitque ad eos: Ego senui, et progressioris aetatis sum; vosque cernitis omnia quae fecerit dominus deus vester cunctis per circuitum nationibus, quomodo pro vobis ipse pugnaverit. Et nunc quia vobis sorte divisit omnem terram ab orientali parte Iordanis usque ad mare magnum, multaeque adhuc supersunt nationes, dominus deus vester disperdet eas, et auferet a facie vestra, et possidebitis terram sicut vobis pollicitus est. Tantum confortamini, et estote solliciti, ut custodiatis cuncta quae scripta sunt in volumine legis Moysi, et non declinetis ab eis neque ad dexteram neque ad sinistram, ne postquam intraveritis ad gentes quae inter vos futurae sunt, iuretis in nomine deorum earum, et serviatis eis, et adoretis illos; sed adhaereatis domino deo vestro, quod fecistis usque in diem hanc. Et tunc auferet dominus in conspectu vestro gentes magnas et robustissimas, et nullus vobis resistere poterit. Unus e vobis persequetur hostium mille viros, quia dominus deus vester pro vobis ipse pugnabit, sicut pollicitus est. Hoc tantum diligentissime praecavete, ut diligatis dominum deum vestrum. Quod si volueritis gentium harum quae inter vos habitant erroribus adhaerere, et cum eis miscere conubia atque amicitias copulare, iam nunc scitote quod dominus deus vester non eas deleat ante faciem vestram, sed sint vobis in foveam ac laqueum, et offendiculum ex latere vestro, et sudes in oculis vestris, donec vos auferat atque disperdat de terra hac optima quam tradidit vobis. En ego hodie ingredior viam universae terrae, et toto animo cognoscetis quod de omnibus verbis quae se dominus praestiturum vobis esse pollicitus est, unum non praeterierit incassum. Sicut ergo implevit opere quod promisit, et prospera cuncta venerunt, sic adducet super vos quicquid malorum comminatus est, donec vos auferat atque disperdat de terra hac optima quam tradidit vobis, eo quod praeterieritis pactum domini dei vestri quod pepigit vobiscum, et servieritis diis alienis et adoraveritis eos. Cito atque velociter consurget in vos

furor domini, et auferemini de terra hac optima quam tradidit vobis. Congregavitque Iosue omnes tribus Israhel in Sichem, et vocavit omnes maiores natu et principes ac iudices atque magistros. Steteruntque in conspectu domini, et ad populum sic locutus est: Haec dicit dominus deus Israhel: Trans fluvium habitaverunt patres vestri ab initio, Thare pater Abraham et Nachor, servieruntque diis alienis. Tuli ergo patrem vestrum Abraham de Mesopotamiae finibus, et adduxi eum in terram Chanaan, multiplicavique semen eius, et dedi ei Isaac, illique rursum dedi Iacob et Esau. E quibus Esau dedi montem Seir ad possidendum; Iacob vero et filii eius descenderunt in Aegyptum. Misique Moysen et Aaron, et percussi Aegyptum multis signis atque portentis. Eduxique vos et patres vestros de Aegypto, et venistis ad mare; persecutique sunt Aegyptii patres vestros cum curribus et equitatu usque ad mare Rubrum. Clamaverunt autem ad dominum filii Israhel, qui posuit tenebras inter vos et Aegyptios, et adduxit super illos mare et operuit eos. Viderunt oculi vestri cuncta quae in Aegypto fecerim. Et habitastis in solitudine multo tempore, et introduxi vos in terram Amorrei qui habitabat trans Iordanem. Cumque pugnarent contra vos, tradidi eos in manus vestras, et possedistis terram eorum, atque interfecistis illos. Surrexit autem Balac filius Sephor rex Moab, et pugnavit contra Israhelem. Misitque et vocavit Balaam filium Beor ut malediceret vobis; et ego nolui audire eum, sed e contrario per illum benedixi vobis, et liberavi vos de manu eius. Transistisque Iordanem, et venistis ad Hiericho. Pugnaveruntque contra vos viri civitatis illius, Amorreus et Ferezeus et Chananeus et Hettheus et Gergeseus et Eveus et Iebuseus; et tradidi illos in manus vestras. Misique ante vos crabrones, et eieci eos de locis suis, duos reges Amorreorum, non in gladio et arcu tuo. Dedique vobis terram in qua non laborastis, et urbes quas non aedificastis ut habitaretis in eis, vineas et oliveta quae non plantastis. Nunc ergo timete dominum, et servite ei perfecto corde atque verissimo; et auferte deos quibus servierunt patres vestri in Mesopotamia et in Aegypto, ac servite domino. Sin autem malum vobis videtur ut domino serviatis, optio vobis datur. Eligite hodie quod placet, cui servire potissimum debeatis: utrum diis quibus servierunt patres vestri in Mesopotamia, an diis Amorreorum in quorum terra habitatis. Ego autem et domus mea serviemus domino. Responditque populus, et ait: Absit a nobis ut relinquamus dominum et serviamus diis alienis. Dominus deus noster ipse eduxit nos et patres nostros de terra Aegypti, de domo servitutis; fecitque videntibus nobis signa ingentia, et custodivit nos in omni via per quam ambulavimus, et in cunctis populis per quos transivimus. Et eiecit universas gentes Amorreum habitatorem terrae quam nos intravimus. Serviemus igitur domino, quia ipse est deus noster. Dixitque Iosue ad populum: Non poteritis servire domino; deus enim sanctus et fortis aemulator est, nec ignoscet sceleribus vestris atque peccatis. Si dimiseritis dominum et servieritis diis alienis, convertet se, et affliget vos atque subvertet, postquam praestiterit vobis bona. Dixitque populus ad Iosue: Nequaquam ita ut loqueris erit, sed domino serviemus. Et Iosue ad populum: Testes, inquit, vos estis, quia ipsi elegeritis vobis dominum ut serviatis ei. Responderuntque: Testes sumus. Nunc ergo, ait, auferte deos alienos de medio vestri, et inclinate corda vestra ad dominum deum Israhel. Dixitque populus ad Iosue: Domino deo nostro serviemus, et oboedientes erimus praeceptis eius. Percussit ergo Iosue in die illo foedus, et proposuit populo praecepta atque iudicia in Sichem. Scripsitque omnia verba haec in volumine legis domini, et tulit lapidem grandem posuitque subter quercum quae erat in sanctuario domini. Et dixit ad omnem populum: En lapis iste erit vobis in testimonium, quod audierit omnia verba domini quae locutus est vobis, ne forte postea negare velitis et mentiri domino deo vestro. Dimisitque populum singulos in possessionem suam. Et post haec mortuus est Iosue filius Nun servus domini, centum et decem annorum; et sepelierunt eum in finibus possessionis suae in Thamnathsare, quae sita est in monte Ephraim, a septentrionali parte montis Gaas. Servivitque Israhel domino cunctis diebus Iosue et seniorum qui longo vixerunt tempore post Iosue, et qui noverant omnia opera domini quae fecerat in Israhel. Ossa quoque Ioseph, quae tulerant filii Israhel de Aegypto, sepelierunt in Sichem, in parte agri quem emerat Iacob a filiis Emor patris Sichem centum novellis ovibus, et fuit in possessionem filiorum Ioseph. Eleazar quoque filius Aaron mortuus est, et sepelierunt eum in Gabaath Finees filii eius, quae data est ei in monte Ephraim.

INCIPIT LIBER IUDICUM QUI DICITUR SOBTHIM

POST MORTEM IOSUE consuluerunt filii Israhel dominum dicentes: Quis ascendet ante nos contra Chananeum, et erit dux belli? Dixitque dominus: Iudas ascendet; ecce tradidi terram in manus eius. Et ait Iudas Symeoni fratri suo: Ascende mecum in sorte mea, et pugna contra Chananeum, ut et ego pergam tecum in sorte tua. Et abiit cum eo Symeon. Ascenditque Iudas, et tradidit dominus Chananeum ac Ferezeum

in manus eorum. et percusserunt in bezec decem milia virorum. Inveneruntque adonibezec in bezec et pugnaverunt contra eum. et percusserunt chananeum ac ferezeum. Fugit autem adonibezec, quem secuti comprehenderunt cesis summitatibus manuum eius ac pedum. Dixitque adonibezec: Septuaginta reges amputatis manuum ac pedum summitatibus colligebant sub mensa mea ciborum reliquias. Sicut feci, ita reddidit mihi dominus. Adduxeruntque eum in hierusalem, et ibi mortuus est. Oppugnantes ergo filii iuda hierusalem ceperunt eam, et percusserunt in ore gladii, tradentes cunctam incendio civitatem. Et postea descendentes pugnaverunt contra chananeum qui habitabat in montanis, et ad meridiem, et in campestribus. Pergensque iudas contra chananeum qui habitabat in hebron, cuius nomen fuit antiquitus cariatharbe, percussit sesai et ahiman et tholmai. Atque inde profectus abiit ad habitatores dabir, cuius nomen vetus erat cariathsepher, id est civitas litterarum.

D

Dixitque caleph: Qui percusserit cariathsepher et vastaverit eam, dabo ei axam filiam meam uxorem. Cumque cepisset eam othoniel filius cenez frater caleph minor, dedit ei filiam suam coniugem. Quam pergentem in itinere monuit vir suus ut peteret a patre suo agrum. Que cum suspirasset sedens asino, dixit ei caleph: Quid habes? At illa respondit: Da mihi benedictionem. Quia terram arentem dedisti mihi, da et irriguam aquis. Dedit ergo ei caleph irriguum superius et irriguum inferius.

F

Filii autem cynei cognati moysi ascenderunt de civitate palmarum cum filiis iuda in desertum sortis eius, quod est ad meridiem arad, et habitaverunt cum eo. Abiit autem iudas cum symeone fratre suo, et percusserunt simul chananeum qui habitabat in sephath, et interfecerunt eum. Vocatumque est nomen urbis horma, id est anathema. Cepitque iudas gazam cum finibus suis, et ascalone atque accaron cum terminis suis. Fuitque dominus cum iuda, et montana possedit; nec potuit delere habitatores vallis, quia falcatis curribus habundabant. Dederuntque caleph ebron, sicut dixerat moyses, qui delevit ex ea tres filios enach. Iebuseum autem habitatorem hierusalem non deleverunt filii beniamin; habitavitque iebuseus cum filiis beniamin in hierusalem usque in presentem diem. Domus quoque ioseph ascendit in bethel, fuitque dominus cum eis. Nam cum obsiderent urbem que prius luza vocabatur, viderunt hominem egredientem de civitate, dixeruntque ad eum: Ostende nobis introitum civitatis, et faciemus tecum misericordiam. Qui cum ostendisset eis, percusserunt urbem in ore gladii; hominem autem illum et omnem cognationem eius dimiserunt. Qui dimissus abiit in terram etthim, et edificavit ibi civitatem, vocavitque eam luzam, que ita appellatur usque in presentem diem.

M

Manasses quoque non delevit bethsan et thenac cum viculis suis, et habitatores dor et ieblaam et mageddo cum viculis suis; cepitque chananeus habitare cum eis. Postquam autem confortatus est israhel, fecit eos tributarios, et delere noluit. Effraim etiam non interfecit chananeum qui habitabat in gazer, sed habitavit cum eo. Zabulon non delevit habitatores cetron et naalon, sed habitavit chananeus in medio eius, factusque est ei tributarius. Aser quoque non delevit habitatores achon et sydonis, alab et achazib et alba et afec et roob; habitavitque in medio chananei habitatoris illius terre, nec interfecit eum. Neptalim quoque non delevit habitatores bethsemes et bethanath, et habitavit inter chananeum habitatorem terre; fueruntque ei bethsamite et bethanite tributarii. Artavitque amorreus filios dan in monte, nec dedit eis locum ut ad planiora descenderent. Habitavitque in monte hares, quod interpretatur testaceo, in ahialon et salebim. Et aggravata est manus domus ioseph, factusque est ei tributarius. Fuit autem terminus amorrei ab ascensu scorpionis, petra et superiora loca. Ascenditque angelus domini de galgala ad locum flentium, et ait: Eduxi vos de egypto, et introduxi in terram pro qua iuravi patribus vestris, et pollicitus sum ut non facerem irritum pactum meum vobiscum in sempiternum; ita dumtaxat ut non feriretis pactum cum habitatoribus terre huius, et aras eorum subverteretis; et noluistis audire vocem meam. Cur hoc fecistis? Quam ob rem nolui delere eos a facie vestra, ut habeatis hostes, et dii eorum sint vobis in ruinam.

C

Cumque loqueretur angelus domini omnia verba hec ad omnes filios israhel, elevaverunt vocem suam et fleverunt. Et vocatum est nomen loci illius flentium sive lacrimarum, immolaveruntque ibi hostias domino. Dimisit ergo iosue populum, et abierunt filii israhel unusquisque in possessionem suam, ut obtinerent eam. Servieruntque domino cunctis diebus eius, et seniorum qui longo post eum vixerunt tempore, et noverant omnia opera domini que fecerat cum israhel. Mortuus est autem iosue filius nun famulus domini centum et decem annorum; et sepelierunt eum in finibus possessionis sue in thamnathsare in monte effraim, a septentrionali plaga montis gaas. Omnisque illa generatio congregata est ad patres suos. Et surrexerunt alii qui non noverant dominum et opera que fecerat cum israhel. Feceruntque filii israhel malum in conspectu domini, et servierunt baalim, ac dimiserunt dominum deum patrum suorum, qui eduxerat eos de terra egypti, et secuti sunt deos alienos, deosque populorum qui habitabant in circuitu eorum, et adoraverunt eos, et ad iracundiam concitaverunt dominum, dimittentes eum, et servientes baal et astaroth. Iratusque est dominus contra israhel, et tradidit eos in manus diripientium, qui ceperunt eos et vendiderunt hostibus qui habitabant per gyrum; nec potuerunt resistere adversariis suis, sed quocumque pergere voluissent, manus domini erat super eos, sicut locutus est et iuravit eis; et vehementer afflicti sunt. Suscitavitque dominus iudices, qui liberarent eos de vastantium manibus; sed nec illos audire voluerunt, fornicantes cum diis alienis et adorantes eos. Cito deseruerunt viam per quam ingressi fuerant patres eorum, et audientes mandata domini omnia fecere contraria. Cumque dominus iudices suscitaret, in diebus eorum flectebatur misericordia, et audiebat afflictorum gemitus, et liberabat eos de cede vastantium.

P

Postquam autem mortuus esset iudex, revertebantur et multo faciebant peiora quam fecerant patres eorum, sequentes deos alienos, et servientes eis, et adorantes illos. Non dimiserunt adinventiones suas, et viam durissimam per quam ambulare consueverant. Iratusque est furor domini in israhel, et ait: Quia irritum fecit gens ista pactum meum quod pepigeram cum patribus eorum, et vocem meam audire contempsit, et ego non delebo gentes quas dimisit iosue et mortuus est, ut in ipsis experiar israhel utrum custodiant viam domini, et ambulent in ea, sicut custodierunt

A

patres eorum an non. Dimisit ergo dominus omnes has nationes, et cito subvertere noluit, nec tradidit in manus iosue. He sunt gentes quas dominus dereliquit ut erudiret in eis israhelem, et omnes qui non noverant bella chananeorum, et postea discerent filii eorum certare cum hostibus, et habere consuetudinem prelii. Quinque satrapas philistinorum, omnesque chananeum et sydonium atque eveum qui habitabat in monte libano, de monte baal hermon usque ad introitum emath. Dimisitque eos ut in ipsis experiretur israhelem, utrum audiret mandata domini que preceperat patribus eorum per manum moysi an non. Itaque filii israhel habitaverunt in medio chananei et ethei et amorrei et ferezei et evei et iebusei, et duxerunt uxores filias eorum, ipsique filias suas filiis eorum dederunt, et servierunt diis eorum. Feceruntque malum in conspectu domini, et obliti sunt dei sui, servientes baalim et astaroth.

A

Iratusque dominus contra israhel, tradidit eos in manus chusanrasathaim regis mesopotamie, servieruntque ei octo annis. Et clamaverunt ad dominum, qui suscitavit eis salvatorem, et liberavit eos, othoniel videlicet filium cenez fratrem caleph minorem. Fuitque in eo spiritus domini, et iudicavit israhel. Egressusque est ad pugnam, et tradidit dominus in manus eius chusanrasathaim regem syrie, et oppressit eum. Quievitque terra xl. annis, et mortuus est othoniel filius cenez.

A

Addiderunt autem filii israhel facere malum in conspectu domini; qui confortavit adversum eos eglon regem moab, quia fecerunt malum in conspectu domini. Et copulavit ei filios ammon et amalech, abiitque et percussit israhel, atque possedit urbem palmarum. Servieruntque filii israhel eglon regi moab decem et octo annis. Et postea clamaverunt ad dominum, qui suscitavit eis salvatorem vocabulo aoth, filium gera, filii gemini, qui utraque manu utebatur pro dextera. Miseruntque filii israhel per illum munera eglon regi moab. Qui fecit sibi gladium ancipitem, habentem in medio capulum longitudinis palme manus, et accinctus est eo subter sagum in dextro femore. Obtulitque munera eglon regi moab. Erat autem eglon crassus nimis. Cumque obtulisset ei munera, prosecutus est socios qui cum eo venerant. Et reversus de galgalis, ubi erant ydola, dixit ad regem: Verbum secretum habeo ad te, o rex. Et ille imperavit silentium; egressisque omnibus qui circa eum erant, ingressus est aoth ad eum. Sedebat autem in estivo cenaculo solus. Dixitque: Verbum dei habeo ad te. Qui statim surrexit de throno. Extenditque aoth manum sinistram, et tulit sicam de dextro femore suo, infixitque eam in ventre eius tam valide ut capulum ferrum sequeretur in vulnere, ac pinguissimo adipe stringeretur. Nec eduxit gladium, sed ita ut percusserat reliquit in corpore; statimque per secreta nature alvi stercora proruperunt. Aoth autem clausis diligentissime ostiis cenaculi et obfirmatis sera, per posticum egressus est. Servique regis ingressi viderunt clausas fores cenaculi, atque dixerunt: Forsitan purgat alvum in estivo cubiculo. Expectantesque diu donec erubescerent, et videntes quod nullus aperiret, tulerunt clavem, et aperientes invenerunt dominum suum iacentem in terra mortuum. Aoth autem dum illi turbarentur effugit, et pertransiit locum ydolorum unde reversus fuerat. Venitque in seirath. Et statim insonuit bucina in monte effraim; descenderuntque cum eo filii israhel, ipso in fronte gradiente. Qui dixit ad eos: Sequimini me. Tradidit enim dominus inimicos nostros moabitas in manus nostras. Descenderuntque post eum, et occupaverunt vada iordanis que transmittunt in moab; et non dimiserunt transire quemquam, sed percusserunt de moabitis tempore illo x. milia circiter, omnes robustos et fortes viros; nullus eorum evadere potuit. Humiliatusque est moab die illo sub manu israhel, et quievit terra lxxx. annis.

P

Post hunc fuit samgar filius anath, qui percussit de philistiim sexcentos viros vomere, et ipse quoque defendit israhel. Addideruntque filii israhel facere malum in conspectu domini post mortem aoth. Et tradidit eos dominus in manus iabin regis chanaan, qui regnavit in asor; habuitque ducem exercitus sui nomine sysaram; ipse autem habitabat in aseroth gentium. Clamaveruntque filii israhel ad dominum. Nongentos enim habebat falcatos currus, et per xx. annos vehementer oppresserat eos. Erat autem debbora prophetis uxor laphidoth, que iudicabat populum in illo tempore. Et sedebat sub palma que nomine illius vocabatur, inter rama et bethel in monte effraim; ascendebantque ad eam filii israhel in omne iudicium. Que misit et vocavit barach filium abinoem de cedes neptalim, dixitque ad eum: Precepit tibi dominus deus israhel: Vade et duc exercitum in montem thabor, tollesque tecum x. milia pugnatorum de filiis neptalim et de filiis zabulon. Ego autem adducam ad te in loco torrentis cyson sysaram principem exercitus iabin, et currus eius atque omnem multitudinem, et tradam eos in manu tua. Dixitque ad eam barach: Si venis mecum, vadam; si nolueris venire mecum, non pergam. Que dixit ad eum: Ibo quidem tecum, sed in hac vice tibi victoria non reputabitur, quia in manu mulieris tradetur sysara.

S

Surrexit itaque debbora et perrexit cum barach in cedes. Qui accitis zabulon et neptalim, ascendit cum x. milibus pugnatorum, habens debboram in comitatu suo. Aber autem cyneus recesserat quondam a ceteris cyneis fratribus suis filiis obab cognati moysi, et tetenderat tabernacula usque ad vallem que vocatur sennim, et erat iuxta cedes. Nuntiatumque est sysare quod ascendisset barach filius abinoem in montem thabor. Et congregavit nongentos falcatos currus, omnemque exercitum de aseroth gentium ad torrentem cyson. Dixitque debbora ad barach: Surge, hec est enim dies in qua tradidit dominus sysaram in manus tuas; en ipse ductor est tuus. Descendit itaque barach de monte thabor, et decem milia pugnatorum cum eo. Perterruitque dominus sysaram et omnes currus eius, universamque multitudinem in ore gladii ad conspectum barach, in tantum ut sysara de curru desiliens pedibus fugeret, et barach persequeretur fugientes currus et exercitum usque ad aseroth gentium, et omnis hostium multitudo usque ad internitionem caderet. Sysara autem fugiens pervenit ad tentorium iahel uxoris aber cynei. Erat enim pax inter iabin regem asor et domum aber cynei. Egressa igitur iahel in occursum sysare, dixit ad eum: Intra ad me, domine mi, intra, ne timeas. Qui ingressus tabernaculum eius, et opertus ab ea pallio, dixit ad eam: Da mihi obsecro paululum aque, quia sitio. Que aperuit utrem lactis, et dedit ei bibere, et operuit illum. Dixitque sysara ad eam: Sta ante ostium tabernaculi, et cum venerit aliquis interrogans te et dicens: Numquid hic est aliquis? respondebis: Nullus est hic. Tulit itaque iahel uxor aber clavum tabernaculi, assumens pariter malleum, et ingressa abscondite et silentio posuit supra tympus capitis eius clavum, percussitque

malleo, defixit in cerebrum usque ad terram. Qui sopore morti sotians defecit et mortuus est. Et ecce Barach sequens Sysaram veniebat. Egressaque Iahel in occursum eius, dixit ei: Veni et ostendam tibi virum quem quaeris. Qui cum intrasset ad eam, vidit Sysaram iacentem mortuum, et clavum infixum in tempore eius. Humiliavit ergo Deus in die illo Iabin regem Chanaan coram filiis Israhel. Qui crescebant cotidie et forti manu opprimebant Iabin regem Chanaan donec delerent eum.

Cecineruntque Debbora et Barach filius Abinoem in illo die dicentes: Qui sponte obtulistis de Israhel animas vestras ad periculum, benedicite Domino. Audite reges, auribus percipite principes. Ego sum, ego sum quae Domino canam, psallam Domino Deo Israhel. Domine cum exires de Seir et transires per regiones Edom, terra mota est, caelique ac nubes distillaverunt aquis. Montes fluxerunt a facie Domini, et Synai a facie Domini Dei Israhel. In diebus Samgar filii Anath, in diebus Iahel quieverunt semitae; et qui ingrediebantur per eas, ambulaverunt per calles devios. Cessaverunt fortes in Israhel et quieverunt, donec surgeret Debbora, mater in Israhel. Nova bella elegit Dominus, et portas hostium ipse subvertit. Clipeus et hasta apparuerunt in quadraginta milibus Israhel. Cor meum diligit principes Israhel. Qui propria voluntate obtulistis vos discrimini, benedicite Domino. Qui ascenditis super nitentes asinos, et sedetis in iudicio, et ambulatis in via, loquimini. Ubi collisi sunt currus, et hostium suffocatus est exercitus, ibi narrentur iustitiae Domini, et clementia in fortes Israhel. Tunc descendit populus Domini ad portas, et obtinuit principatum. Surge, surge Debbora, surge, surge et loquere canticum. Surge Barach, et apprehende captivos tuos, fili Abinoem. Salvatae sunt reliquiae populi, Dominus in fortibus dimicavit. Ex Effraim delevit eos in Amalech, et post eum ex Beniamin in populos tuos, o Amalech. De Machir principes descenderunt, et de Zabulon qui exercitum ducerent ad bellandum. Duces Ysachar fuere cum Debbora, et Barach vestigia sunt secuti, qui quasi in praeceps ac barathrum se discrimini dedit. Divisio contra se Ruben, magnanimorum reperta contentio est. Quare habitas inter duos terminos, ut audias sibilos gregum? Divisio contra se Ruben, magnanimorum reperta contentio est. Galaad trans Iordanen quiescebat, et Dan vacabat navibus. Aser habitabat in litore maris, et in portubus morabatur. Zabulon et Neptalim obtulerunt animas suas morti in regione Merome. Venerunt reges et pugnaverunt, reges Chanaan in Thanach iuxta aquas Mageddon, et tamen nihil tulere praedantes. De caelo dimicatum est contra eos: stellae manentes in ordine et cursu suo adversum Sysaram pugnaverunt. Torrens Cison traxit cadavera eorum, torrens Cadumim, torrens Cison. Conculca, anima mea, robustos. Ungulae equorum ceciderunt fugientibus impetu et per praeceps ruentibus fortissimis hostium. Maledicite terrae Meroz, dixit angelus Domini. Maledicite habitatoribus eius, quia non venerunt ad auxilium Domini, in adiutorium fortissimorum eius. Benedicta inter mulieres Iahel uxor Aber Cynei, et benedicatur in tabernaculo suo. Aquam petenti lac dedit, et in fiala principum obtulit butyrum. Sinistram manum misit ad clavum, et dexteram ad fabrorum malleos. Percussitque Sysaram quaerens in capite vulneri locum, et tempus valide perforans. Inter pedes eius ruit, defecit et mortuus est. Ante pedes eius volvebatur, et iacebat exanimis et miserabilis. Per fenestram prospiciens ululabat mater eius, et de cenaculo loquebatur: Cur moratur regredi currus eius? Quare tardaverunt pedes quadrigarum eius? Una sapientior ceteris uxoribus eius haec socrui verba respondit: Forsitan nunc dividit spolia, et pulcherrima feminarum eligitur ei; vestes diversorum colorum Sysarae traduntur in praedam, et supellex varia ad ornanda colla congeritur. Sic pereant omnes inimici tui, Domine; qui autem diligunt te, sicut sol in ortu suo splendet, ita rutilent.

Quievitque terra per quadraginta annos. Fecerunt autem filii Israhel malum in conspectu Domini, qui tradidit eos in manu Madian septem annis. Et oppressi sunt valde ab eis. Feceruntque sibi antra et speluncas in montibus, et munitissima ad repugnandum loca. Cumque sevisset Israhel, ascendebat Madian et Amalech ceterique orientalium nationum, et apud eos figentes tentoria, sicut erant in herbis cuncta vastabant usque ad introitum Gazae; nihilque omnino ad vitam pertinens relinquebant in Israhel, non oves, non boves, non asinos. Ipsi enim et universi greges eorum veniebant cum tabernaculis suis, et instar lucustarum universa complebant, innumera multitudo hominum et camelorum, quicquid tetigerant devastantes. Humiliatusque est Israhel valde in conspectu Madian. Et clamavit ad Dominum postulans auxilium contra Madianitas. Qui misit ad eos virum prophetam, et locutus est: Haec dicit Dominus Deus Israhel: Ego vos feci conscendere de Aegypto, et eduxi de domo servitutis, et liberavi de manu Aegyptiorum et omnium inimicorum qui affligebant vos; eiecique eos ad introitum vestrum, et tradidi vobis terram eorum. Et dixi: Ego Dominus Deus vester, ne timeatis deos Amorreorum in quorum terra habitatis. Et noluistis audire vocem meam. Venit autem angelus Domini et sedit sub quercu quae erat in Ephra, et pertinebat ad Ioas patrem familiae Ezri. Cumque Gedeon filius eius excuteret atque purgaret frumenta in torculari, ut fugeret Madian, apparuit ei angelus Domini et ait: Dominus tecum, virorum fortissime. Dixitque ei Gedeon: Obsecro, domine, si Dominus nobiscum est, cur apprehenderunt nos haec omnia? Ubi sunt mirabilia eius quae narraverunt patres nostri atque dixerunt: De Aegypto eduxit nos Dominus? Nunc autem dereliquit nos, et tradidit in manibus inimici Madian. Respexitque ad eum Dominus et ait: Vade in hac fortitudine tua, et liberabis Israhel de manu Madian. Scito quod miserim te. Qui respondens ait: Obsecro, domine mi, in quo liberabo Israhel? Ecce familia mea infima est in Manasse, et ego minimus in domo patris mei. Dixitque ei Dominus: Ego ero tecum, et percuties Madian quasi unum virum. Et ille: Si inveni, inquit, gratiam coram te, da mihi signum quod tu sis qui loqueris ad me. Ne recedas hinc donec revertar ad te portans sacrificium et offerens tibi. Qui respondit: Ego praestolabor adventum tuum. Ingressus est itaque Gedeon et coxit haedum, et de farinae modio azymos panes, carnesque ponens in canistro et ius carnium mittens in ollam, tulit omnia sub quercu et obtulit ei. Cui dixit angelus Domini: Tolle carnes et panes azymos, et pone supra petram illam, et ius desuper funde. Cumque fecisset ita, extendit angelus Domini summitatem virgae quam tenebat in manu, et tetigit carnes et azymos panes. Ascenditque ignis de petra, et carnes azymosque consumpsit. Angelus autem Domini evanuit ex oculis eius. Vidensque Gedeon quod esset angelus Domini ait: Heu mihi, Domine Deus, quia vidi angelum Domini facie ad faciem. Dixitque ei Dominus: Pax tecum. Ne timeas, non morieris. Aedificavit ergo ibi Gedeon altare Domino, vocavitque illud Domini pax, usque in praesentem diem.

Cum adhuc esset in Ephra, quae est familiae Ezri, nocte illa dixit Dominus ad eum: Tolle taurum patris tui, et alterum taurum annorum VII, destruesque aram Baal quae est patris tui, et nemus quod circa aram est succide. Et aedificabis altare Domino Deo tuo in summitate petrae huius, super quam ante sacrificium posuisti; tollesque taurum secundum, et offeres holocaustum super lignorum struem quae de nemore succideris. Assumptis ergo Gedeon decem viris de servis suis, fecit sicut praeceperat Dominus. Timens autem domum patris sui et homines illius civitatis, per diem facere noluit, sed omnia nocte complevit. Cumque surrexissent viri oppidi eius mane, viderunt destructam aram Baal, lucumque succisum, et taurum alterum impositum super altare quod tunc aedificatum erat. Dixeruntque ad invicem: Quis hoc fecit? Cumque perquirerent auctorem facti, dictum est: Gedeon filius Ioas fecit haec omnia. Et dixerunt ad Ioas: Produc filium tuum huc, ut moriatur, quia destruxit aram Baal, et succidit nemus. Quibus ille respondit: Numquid ultores estis Baal, ut pugnetis pro eo? Qui adversarius eius est, moriatur antequam lux crastina veniat. Si deus est, vindicet se de eo qui suffodit aram eius. Ex illo die vocatus est Gedeon Ierobaal, eo quod dixisset Ioas: Ulciscatur se de eo Baal qui suffodit altare eius.

Igitur omnis Madian et Amalech et orientales populi congregati sunt simul, et transeuntes Iordanem castrametati sunt in valle Iezrahel. Spiritus autem Domini induit Gedeon, qui clangens bucina convocavit domum Abiezer ut sequeretur se. Misitque nuntios in universum Manassen, qui et ipse secutus est eum; et alios nuntios in Aser et Zabulon et Neptalim, qui occurrerunt ei. Dixitque Gedeon ad Dominum: Si salvum facis per manum meam Israhel, sicut locutus es, ponam hoc vellus lanae in area; si ros in solo vellere fuerit, et in omni terra siccitas, sciam quod per manum meam, sicut locutus es, liberabis Israhel. Factumque est ita. Et de nocte consurgens, expresso vellere, concham rore implevit. Dixitque rursum ad Dominum: Ne irascatur furor tuus contra me si adhuc semel temptavero, signum quaerens in vellere. Oro ut solum vellus siccum sit, et omnis terra rore madens. Fecitque Dominus nocte illa ut postulaverat; et fuit siccitas in solo vellere, et ros in omni terra.

Igitur Ierobaal, qui et Gedeon, de nocte consurgens et omnis populus cum eo venit ad fontem qui vocatur Arath. Erant autem castra Madian in valle ad septentrionalem plagam collis excelsi. Dixitque Dominus ad Gedeon: Multus tecum est populus, nec tradetur Madian in manus eius, ne glorietur contra me Israhel et dicat: Meis viribus liberatus sum. Loquere ad populum, et cunctis audientibus praedica: Qui formidolosus et timidus est, revertatur. Recesseruntque de monte Galaad, et reversi sunt ex populo viginti duo milia virorum, et tantum decem milia remanserunt. Dixitque Dominus ad Gedeon: Adhuc populus multus est. Duc eos ad aquas, et ibi probabo illos. Et de quo dixero tibi ut tecum vadat, ipse pergat; quem ire prohibuero, revertatur. Cumque descendisset populus ad aquas, dixit Dominus ad Gedeon: Qui lingua lambuerint aquas, sicut solent canes lambere, separabis eos seorsum; qui autem curvatis genibus biberint, in altera parte erunt. Fuit itaque numerus eorum qui manu ad os proiciente lambuerant aquas trecenti viri; omnis autem reliqua multitudo flexo poplite biberat. Et ait Dominus ad Gedeon: In trecentis viris qui lambuerunt aquas liberabo vos, et tradam in manu tua Madian. Omnis autem reliqua multitudo revertatur in locum suum.

Qui sumptis pro numero cibariis et tubis, omnem reliquam multitudinem abire praecepit ad tabernacula sua, et ipse cum trecentis viris se certamini dedit. Castra autem Madian erant subter in valle. Eadem nocte dixit Dominus ad eum: Surge et descende in castra, quia tradidi eos in manu tua. Sin autem solus ire formidas, descendat tecum Phara puer tuus. Et cum audieris quid loquantur, tunc confortabuntur manus tuae, et securior ad hostium castra descendes. Descendit ergo ipse et Phara puer eius in partem castrorum ubi erant armatorum vigiliae. Madian autem et Amalech et omnes orientales populi fusi iacebant in valle ut lucustarum multitudo. Cameli quoque innumerabiles erant, sicut harena quae iacet in litore maris. Cumque venisset Gedeon, narrabat aliquis somnium proximo suo, et in hunc modum referebat quod viderat: Vidi somnium, et videbatur mihi quasi subcinericius panis ex hordeo volvi et in Madian castra descendere. Cumque pervenisset ad tabernaculum, percussit illud atque subvertit, et terrae funditus coaequavit. Respondit is cui loquebatur: Non est hoc aliud nisi gladius Gedeonis filii Ioas viri Israhelitae. Tradidit enim Dominus in manu eius Madian et omnia castra eius. Cumque audisset Gedeon somnium et interpretationem eius, adoravit; et reversus est ad castra Israhel, et ait: Surgite; tradidit enim Dominus in manus nostras castra Madian. Divisitque trecentos viros in tres partes, et dedit tubas in manibus eorum, lagoenasque vacuas ac lampadas in medio lagoenarum. Et dixit ad eos: Quod me facere videritis, hoc facite. Ingrediar partem castrorum, et quod fecero sectamini. Quando personuerit tuba in manu mea, vos quoque per castrorum circuitum clangite, et conclamate Domino et Gedeoni.

Ingressusque est Gedeon et trecenti viri qui erant cum eo in partem castrorum, incipientibus vigiliis noctis mediae, et custodibus suscitatis coeperunt bucinis clangere et complodere inter se lagoenas. Cumque per gyrum castrorum in tribus personarent locis, et hydrias confregissent, tenuerunt sinistris manibus lampadas et dextris sonantes tubas, clamaveruntque: Gladius Domini et Gedeonis. Stantes singuli in loco suo per circuitum castrorum hostilium. Omnia itaque castra turbata sunt, et vociferantes ululantesque fugerunt. Et nihilominus insistebant trecenti viri bucinis personantes. Immisitque Dominus gladium in omnibus castris, et mutua se caede truncabant, fugientes usque ad Bethsetta, et crepidinem Abelmeula in Tebbath. Conclamantes autem viri Israhel de Nepthalim et Aser et omni Manasse persequebantur Madian. Et dedit Dominus victoriam populo Israhel in die illa. Misitque Gedeon nuntios in omnem montem Effraim dicens: Descendite in occursum Madian, et occupate aquas usque ad Bethbera atque Iordanem. Clamavitque omnis Effraim, et praeoccupavit aquas usque Bethbera. Apprehensosque duos viros Madian, Oreb et Zeb, interfecit, Oreb in petra Oreb, Zeb vero interfecit in torculari Zeb.

Et persecuti sunt Madian, capita Oreb et Zeb portantes ad Gedeon

tis fluenta iordanis. Dixeruntque ad eum uiri effraim. Quid est hoc quod facere uoluisti. ut non nos uocares cum ad pugnam pergeres contra madian iurgantes fortiter et prope uim inferentes. Quibus ille respondit. Nonne melior est racemus effraim uindemiis abiezer. In manus uestras tradidit dominus principes madian oreb et zeb. Quid tale potui facere quale uos fecistis. Quod cum locutus fuisset. requieuit spiritus eorum quo tumebant contra eum.

Cumque uenisset gedeon ad iordanem transiuit cum cum trecentis uiris qui secum erant. et pre lassitudine fugientes persequi non poterant. Dixitque ad uiros socoth. Date obsecro panes populo qui mecum est quia ualde defecerunt. ut possimus persequi zebee et salmana reges madian. Responderunt principes socoth. Forsitan palme manuum zebee et salmana in manu tua sunt. et idcirco postulas ut demus exercitui tuo panes. Quibus ille ait. Cum ergo tradiderit zebee et salmana in manus meas. conteram carnes uestras cum spinis tribulisque deserti. Et inde conscendens uenit in phanuel. locutusque est ad uiros loci illius similia. Cui et illi responderunt sicut responderant uiri socoth. Dixit itaque et eis. Cum reuersus fuero uictor in pace. destruam turrim hanc.

Zebee autem et salmana requiescebant cum omni exercitu suo. Quindecim enim milia uiri remanserant ex omnibus turmis orientalium populorum. cesis centum XX milibus bellatorum et educentium gladium. Ascendensque gedeon per uiam eorum qui in tabernaculis morabantur. ad orientalem partem nobe et iecbaa. percussitque castra hostium qui securi erant. et nichil aduersi suspicabantur. Fugeruntque zebee et salmana. quos persequens gedeon comprehendit. turbato omni exercitu eorum. Reuertensque de bello ante solis ortum apprehendit puerum de uiris socoth interrogauitque eum nomina principum et seniorum socoth. et descripsit LXX septem uiros. Venitque ad socoth et dixit eis. En zebee et salmana super quibus exprobrastis mihi dicentes. Forsitan manus zebee et salmana in manibus tuis sunt. et idcirco postulas ut demus uiris qui lassi sunt et defecerunt panes. Tulit ergo seniores ciuitatis et spinas deserti ac tribulos et contriuit cum eis atque comminuit uiros socoth turrimque phanuel subuertit. occisis habitatoribus eius ciuitatis. Dixitque ad zebee et salmana. Quales fuerunt uiri quos occidistis in thabor. Qui responderunt. Similes tui. et unus ex eis quasi filius regis. Quibus ille ait. Fratres mei fuerunt. filii matris mee. Viuit dominus si seruassetis eos. non uos occiderem. Dixitque iether primogenito suo. Surge et interfice eos. Qui non eduxit gladium. timebat enim. quia adhuc puer erat. Dixeruntque zebee et salmana. Tu surge et irrue in nos. quia iuxta etatem robur est hominis. Surrexit gedeon et interfecit zebee et salmana et tulit ornamenta ac bullas quibus colla regalium camelorum decorari solent. Dixeruntque omnes uiri israel ad gedeon. Dominare nostri tu et filius tuus et filius filii tui. quia liberasti nos de manu madian. Quibus ille ait. Non dominabor uestri. nec dominabitur in uos filius meus. sed dominabitur dominus. Dixitque ad eos. Vnam petitionem postulo a uobis. date mihi inaures ex preda uestra. Inaures enim aureas ismaelite habere consueuerant. Qui responderunt. Libentissime dabimus.

Expandentesque super terram pallium. proiecerunt in eo inaures de preda. et fuit pondus postulatarum inaurium mille septingenti auri sicli absque ornamentis et monilibus et ueste purpurea quibus madian reges uti soliti erant. et preter torques aureas camelorum. Fecitque ex eo gedeon ephod et posuit illud in ciuitate sua ephra. Fornicatusque est omnis israel in eo. et factum est gedeoni et omni domui eius in ruinam. Humiliatus est madian coram filiis israel. nec potuerunt ultra eleuare ceruices. sed quieuit terra per XL annos quibus prefuit gedeon.

Abiit itaque ierobaal filius ioas. et habitauit in domo sua. Habuitque LXX filios qui egressi sunt de femore eius. eo quod plures habuit uxores. Concubina autem illius quam habebat in sichem genuit ei filium nomine abimelech. Mortuus est gedeon filius ioas in senectute bona. et sepultus in sepulchro ioas patris sui in ephra de familia ezri. Postquam autem mortuus est gedeon. auersi sunt filii israel et fornicati sunt cum baalim. percusseruntque cum baal foedus ut esset eis in deum. nec recordati sunt domini dei sui qui eruit eos de manibus omnium inimicorum suorum per circuitum. nec fecerunt misericordiam cum domo ierobaal id est gedeon iuxta omnia bona que fecerat israeli.

Abiit autem abimelech filius ierobaal in sichem ad fratres matris sue. et locutus est ad eos et ad omnem cognationem domus matris sue dicens. Loquimini ad omnes uiros sichem. Quid uobis est melius ut dominentur uobis LXX uiri omnes filii ierobaal. an ut dominetur uobis unus uir. Simulque considerate. quia os uestrum. et caro uestra sum. Locutique sunt fratres matris eius de eo ad omnes uiros sichem uniuersos sermones istos. et inclinauerunt cor post abimelech dicentes. Frater noster est. Dederuntque illi LXX pondo argenti de fano baal berith. qui conduxit sibi uiros inopes et uagos. secutique sunt eum. Et uenit in domum patris sui ephra. et occidit fratres suos filios ierobaal LXX uiros super lapidem unum. Remansitque ionathan filius ierobaal minimus et absconditus est.

Congregati sunt autem omnes uiri sichem. et uniuerse familie urbis mello abieruntque et constituerunt regem abimelech. iuxta quercum que stabat in sichem. Quod cum nuntiatum esset ad ionathan. iuit et stetit in uertice montis garizim. eleuataque uoce clamauit et dixit. Audite me uiri sichem. ita ut audiat uos deus. Ierunt ligna ut ungerent super se regem. Dixeruntque oliue impera nobis. Que respondit. Numquid possum deserere pinguedinem meam qua et dii utuntur et homines. et uenire ut inter ligna promouear. Dixeruntque ligna ad arborem ficum. Veni et super nos regnum accipe. Que respondit eis. Numquid possum deserere dulcedinem meam. fructusque suauissimos. et ire ut inter ligna commouear. Locutaque sunt ligna ad uitem. Veni et impera nobis. Que respondit. Numquid possum deserere uinum meum quod letificat deum et homines. et inter cetera ligna commoueri. Dixeruntque omnia ligna ad ramnum. Veni et impera nobis. Que respondit eis. Si uere me regem uobis constituitis. uenite et sub umbra mea requiescite. Si autem non uultis. egrediatur ignis de ramno meo. et deuoret cedros libani. Nunc igitur si recte et absque peccato constituistis super uos regem abimelech et bene egistis cum ierobaal et cum domo eius. et reddidistis uicem beneficiis eius. qui pugnauit pro uobis et animam suam dedit periculis ut erueret uos de manu madian. qui nunc surrexistis contra domum patris mei et interfecistis LXX filios eius super unum lapidem. et constituistis regem abimelech filium ancille eius super habitatores sichem. eo quod frater uester sit. Si ergo recte et absque uitio egistis cum ierobaal et domo eius. hodie letamini in abimelech. et ille letabitur in uobis. Sin autem peruerse. egrediatur ignis ex eo et consumat habitatores sichem et oppidum mello. et deuoret abimelech. Que cum dixisset fugit. et abiit in bera. habitauitque ibi metu abimelech fratris sui.

Regnauit itaque abimelech super israel tribus annis. Misitque dominus spiritum pessimum inter abimelech et habitatores sichem. Qui ceperunt eum detestari et scelus interfectionis LXX filiorum ierobaal. et effusionem sanguinis eorum conferre in abimelech fratrem suum. et in ceteros sichimorum principes qui eum adiuuerant. posueruntque insidias aduersum eum in montium summitate. Et dum illius prestolarentur aduentum exercebant latrocinia agentes predas de pretereuntibus.

Nuntiatum est abimelech. Venit autem gaal filius obed cum fratribus suis. et transiuit in sichimam. Ad cuius aduentum erecti habitatores sichem. egressi sunt in agros uastantes uineas. uuasque calcantes. et factis cantantium choris ingressi sunt fanum dei sui. et inter epulas et pocula maledicebant abimelech. clamante gaal filio obed. Quis est abimelech. et quis est sichem ut seruiamus ei. Numquid non est filius ierobaal et constituit principem zebul seruum suum super uiros emmor patris sichem. Cur ergo seruiemus ei. Vtinam daret aliquis populum istum sub manu mea. ut auferrem de manu abimelech. Dictumque est abimelech. Congrega exercitus multitudinem et ueni. Zebul enim princeps ciuitatis auditis sermonibus gaal filii obed iratus est ualde. Et misit clam abimelech nuntios dicens. Ecce gaal filius obed uenit in sichimam cum fratribus suis. et oppugnat aduersum te ciuitatem. Surge itaque nocte cum populo qui tecum est. et latita in agro. et primo mane oriente sole irrue super ciuitatem. Illo autem egrediente aduersum te cum populo suo. fac ei quod potueris. Surrexit itaque abimelech cum omni exercitu suo nocte. et tetendit insidias iuxta sichimam in IIII locis. Egressusque est gaal filius obed. et stetit in introitu porte ciuitatis. Surrexit itaque abimelech et omnis exercitus cum eo de insidiarum loco. Cumque uidisset populum gaal dixit ad zebul. Ecce de montibus multitudo descendit. Cui ille respondit. Vmbras montium uides quasi hominum capita. et hoc errore deciperis. Rursumque gaal ait. Ecce populus de umbilico terre descendit. et unus cuneus uenit per uiam que respicit quercum. Cui dixit zebul. Vbi est nunc os tuum quo loquebaris. Quis est abimelech ut seruiamus ei. Nonne iste populus est quem despiciebas. Egredere et pugna contra eum.

Abiit ergo gaal spectante sichimorum populo. et pugnauit contra abimelech. Qui persecutus est fugientem et in urbem compulit. cecideruntque ex parte eius plurimi usque ad portam ciuitatis. et abimelech sedit in ruma. Zebul autem gaal et socios eius expulit de urbe. nec in ea passus est demorari. Sequenti autem die egressus est populus in agrum et in campum. Quod cum nuntiatum esset abimelech tulit exercitum suum et diuisit in tres turmas. tendens insidias in agro. Vidensque quod egrederetur populus de ciuitate surrexit et irruit in eos. cum cuneo suo. oppugnans et obsidens ciuitatem. Due autem turme palantes per campos aduersarios persequebantur. Porro abimelech omni illo die oppugnabat urbem. Quam cepit interfectis habitatoribus eius. ipsaque est destructa. ita ut sal in ea dispergeret. Quod cum audissent qui habitabant in turre sichimorum ingressi sunt fanum dei sui berith ubi foedus cum eo pepigerant. et ex eo locus nomen acceperat. qui erat ualde munitus.

Abimelech uero audiens uiros turris sichimorum pariter conglobatos ascendit in montem selmon cum omni populo suo. et arrepta securi precidit ramum arboris impositumque ferens humero dixit ad socios. Quod me uidetis facere. cito facite. Igitur certatim ramos de arboribus precidentes. sequebantur ducem. Quos circumdantes presidium succenderunt. atque ita factum est ut fumo et igne mille hominum necarentur. uiri pariter ac mulieres habitatorum turris sichem. Abimelech autem inde proficiscens uenit ad oppidum thebes. quod circumdans obsidebat exercitu. Erat autem turris excelsa in media ciuitate ad quam confugerant uiri ciuitatis simul ac mulieres et omnes principes ciuitatis clausa firmissime ianua et super turris tectum stantes per propugnacula. Accedensque abimelech iuxta turrim pugnabat fortiter. et appropinquans ostio ignem supponere nitebatur. Et ecce una mulier fragmen mole desuper iaciens allisit capiti abimelech. et confregit cerebrum eius. Qui uocauit cito armigerum suum. et ait ad eum. Euagina gladium tuum et percute me. ne forte dicatur quod a femina interfectus sim. Qui iussa perficiens eum compleuit. Illoque mortuo omnes qui cum eo erant de israel reuersi sunt in sedes suas. Et reddidit deus malum quod fecerat abimelech contra patrem suum interfectis LXX fratribus suis. Sichimitis quoque quod operati erant retributum est et uenit super eos maledictio ionathan filii ierobaal.

Post abimelech surrexit dux in israel thola filius phua patrui abimelech uir de ysachar qui habitauit in sanyr montis effraim. et iudicauit israel XX et tribus annis. Mortuusque est ac sepultus in sanyr. Huic successit iahir galaadites. qui iudicauit israel per XX et duos annos habens XXX filios sedentes super XXX pullos asinarum. et principes XXX ciuitatum. que ex nomine eius appellate sunt auoth iahir id est oppida iahir usque in presentem diem. Mortuusque est iahir ac sepultus est in loco cui uocabulum est camon. Filii autem israel peccatis ueteribus iungentes noua fecerunt malum in conspectu domini. et seruierunt ydolis baalim et astaroth. et diis syrie ac sydonis. et moab. et filiorum ammon. et philistiim. dimiseruntque dominum et non colebant eum. Contra quos iratus tradidit eos in manus philistiim. et filiorum ammon. Afflictique sunt et uehementer oppressi per annos X et octo omnes qui habitabant trans iordanem in terra amorrei que est in galaad in tantum ut filii ammon iordane transmisso uastarent iudam et beniamin et effraim. Afflictusque est israel nimis. clamaueruntque ad dominum et dixerunt. Peccauimus tibi. quia dereliquimus et seruiuimus baalim.

Quibus locutus est dominus. Numquid non egyptii et amorrei. filiique ammon et philistiim sydonii quoque et amalech et chanaan oppresserunt uos. et clamastis ad me et erui uos de manu eorum. Et tamen reliquistis me et coluistis deos alienos. idcirco non addam uos ultra liberare. Ite et inuocate deos quos elegistis. ut uos liberent in tempore angustie. Di

xeruntque filii Israel ad dominum: Peccavimus tibi, redde nobis tu quicquid tibi placet; tantum nunc libera nos. Que dicentes, omnia de finibus suis alienorum deorum ydola proiecerunt, et servierunt domino. Qui doluit super miseriis eorum. Itaque filii Ammon conclamantes in Galaad fixere tentoria. Contra quos congregati filii Israel in Maspha castrametati sunt. Dixeruntque principes Galaad singuli ad proximos suos: Qui primus e nobis contra filios Ammon ceperit dimicare, erit dux populi Galaad. Fuit illo tempore Iepte Galaadites vir fortissimus atque pugnator, filius mulieris meretricis, qui natus est Galaad. Habuit autem Galaad uxorem, de qua habebat filios. Qui postquam creverant, eiecerunt Iepte dicentes: Heres in domo patris nostri esse non poteris, quia de altera matre generatus es. Quos ille fugiens atque devitans, habitavit in terra Tob. Congregatique sunt ad eum viri inopes et latrocinantes, et quasi principem sequebantur.

In illis diebus pugnabant filii Israel contra filios Ammon. Quibus acriter instantibus, perrexerunt maiores natu de Galaad ut tollerent in auxilium sui Iepte de terra Tob. Dixeruntque ad eum: Veni et esto princeps noster, et pugna contra filios Ammon. Quibus ille respondit: Nonne vos estis qui odistis me, et eiecistis de domo patris mei? Et nunc venistis ad me necessitate compulsi? Dixeruntque principes Galaad ad Iepte: Ob hanc igitur causam nunc ad te venimus, ut proficiscaris nobiscum, et pugnes contra filios Ammon, sisque dux omnium qui habitant in Galaad. Iepte quoque dixit eis: Si vere venistis ad me ut pugnem pro vobis contra filios Ammon, tradideritque eos dominus in manus meas, ego ero princeps vester? Qui responderunt ei: Dominus qui hec audit, ipse mediator est ac testis quod nostra promissa faciamus. Abiit itaque Iepte cum principibus Galaad, fecitque eum omnis populus principem sibi. Locutusque est Iepte omnes sermones suos coram domino in Maspha. Et misit nuntios ad regem filiorum Ammon, qui ex persona sua dicerent: Quid mihi et tibi est, quia venisti contra me, ut vastares terram meam? Quibus ille respondit: Quia tulit Israel terram meam, quando ascendit de Egypto, a finibus Arnon usque Iaboch atque Iordanem. Nunc ergo cum pace redde mihi eam. Per quos rursum mandavit Iepte, et imperavit eis ut dicerent regi Ammon: Hec dicit Iepte: Non tulit Israel terram Moab, nec terram filiorum Ammon; sed quando de Egypto descendit, ambulavit per solitudinem usque ad mare rubrum, et venit in Cades. Misitque nuntios ad regem Edom dicens: Dimitte ut transeam per terram tuam. Qui noluit acquiescere precibus eius. Misit quoque ad regem Moab, qui et ipse transitum prebere contempsit. Mansit itaque in Cades, et circumivit ex latere terram Edom et terram Moab, venitque contra orientalem plagam terre Moab, et castrametatus est trans Arnon, nec voluit intrare terminos Moab. Arnon quippe confinium est terre Moab. Misit itaque Israel nuntios ad Seon regem Amorreorum, qui habitabat in Esebon, et dixerunt ei: Dimitte ut transeam per terram tuam usque ad fluvium. Qui et ipse verba Israel despiciens, non dimisit eum transire per terminos suos; sed infinita multitudine congregata egressus est contra eum in Iesa, et fortiter resistebat. Tradiditque eum dominus in manus Israel cum omni exercitu suo. Qui percussit eum, et possedit omnem terram Amorrei habitatoris regionis illius, et universos fines eius, de Arnon usque Ieboch, et de solitudine usque ad Iordanem. Dominus ergo deus Israel subvertit Amorreum pugnantem illum contra Israel, et tu nunc vis possidere terram eius? Nonne ea que possedit Chamos deus tuus, tibi iure debentur? Que autem dominus deus noster victor obtinuit, in nostram cedent possessionem. Nisi forte melior es Balac filio Sephor rege Moab, aut docere potes quod iurgatus sit contra Israel, et pugnaverit contra eum, quando habitavit in Esebon et viculis eius, et in Aroer et villis eius, vel in cunctis civitatibus iuxta Iordanem, per trecentos annos. Quare tanto tempore super hac repetitione nichil temptastis? Igitur non ego pecco in te, sed tu contra me male agis, indicens mihi bella non iusta. Iudicet dominus arbiter huius diei inter Israel et inter filios Ammon. Noluitque acquiescere rex filiorum Ammon verbis Iepte que per nuntios mandaverat.

Factus est ergo super Iepte spiritus domini, et circuiens Galaad et Manasse, Maspha quoque Galaad, et inde transiens ad filios Ammon, votum vovit domino dicens: Si tradideris filios Ammon in manus meas, quicumque primus fuerit egressus de foribus domus mee, mihique occurrerit revertenti cum pace a filiis Ammon, eum holocaustum offeram domino. Transivitque Iepte ad filios Ammon ut pugnaret contra eos, quos tradidit dominus in manus eius. Percussitque ab Aroer usque dum venias in Mennith xx civitates, et usque ad Abel que est vineis consita, plaga magna nimis. Humiliatique sunt filii Ammon a filiis Israel.

Revertenti autem Iepte in Maspha domum suam, occurrit ei unigenita filia cum tympanis et choris. Non enim habebat alios liberos. Qua visa, scidit vestimenta sua et ait: Heu filia mi, decepisti me, et ipsa decepta es. Aperui enim os meum ad dominum, et aliud facere non potero. Cui illa respondit: Pater mi, si aperuisti os tuum ad dominum, fac mihi quodcumque pollicitus es, concessa tibi ultione atque victoria de hostibus tuis. Dixitque ad patrem: Hoc solum mihi presta quod deprecor. Dimitte me ut duobus mensibus circumeam montes, et plangam virginitatem meam cum sodalibus meis. Cui ille respondit: Vade. Et dimisit eam duobus mensibus. Cumque abisset cum sociis et sodalibus suis, flebat virginitatem suam in montibus. Expletisque duobus mensibus, reversa est ad patrem suum, et fecit ei sicut voverat, que ignorabat virum. Exinde mos increbruit in Israel, et consuetudo servata est, ut post anni circulum conveniant in unum filie Israel, et plangant filiam Iepte Galaaditis diebus iiii.

Ecce autem in Effraim orta seditio est. Nam transeuntes contra aquilonem dixerunt ad Iepte: Quare vadens ad pugnam contra filios Ammon vocare nos noluisti, ut pergeremus tecum? Igitur incendemus domum tuam. Quibus ille respondit: Disceptatio erat mihi contra filios Ammon vehemens; vocavique vos ut mihi preberetis auxilium, et facere noluistis. Quod cernens, posui in manibus meis animam meam, transivique ad filios Ammon, quia dixerat: Fugitivus est Galaad de Effraim, et habitat in medio Effraim. Et tradidit eos dominus in manus meas. Quid commerui ut adversum me surgatis in prelium? Vocatis itaque ad se cunctis viris Galaad, pugnabat contra Effraim. Percusseruntque viri Galaad Effraim et Manasse. Occupaveruntque Galaadite vada Iordanis, per que Effraim reversurus erat. Cumque venisset ad ea de Effraim numero fugiens, atque dixisset: Obsecro ut me transire permittas, dicebant ei Galaadite: Numquid Effrateus es? Quo dicente, Non sum,

interrogabant eum: Dic ergo Sebolleth, quod interpretatur spica. Qui respondente Tebolleth, eadem littera spicam exprimere non valens, statimque apprehensum iugulabant in ipso Iordanis transitu. Et ceciderunt in illo tempore de Effraim xl duo milia.

Iudicavitque Iepte Galaadites Israel sex annis, et mortuus est ac sepultus in civitate sua Galaad. Post hunc iudicavit Israel Abessan de Bethleem, qui habuit xxx filios, et totidem filias, quas emittens foras maritis dedit, et eiusdem numeri filiis suis accepit uxores, introducens in domum suam. Qui septem annis iudicavit Israel, mortuusque est ac sepultus in Bethleem. Cui successit Ahilon Zabulonites x annis, mortuusque est ac sepultus in Zabulon. Post hunc iudicavit Israel Abdon filius Hellel Pharatonites, qui habuit xl filios, et xxx ex eis nepotes, ascendentes super lxx pullos asinarum. Et iudicavit Israel octo annis, mortuusque est ac sepultus in Pharaton terre Effraim in monte Amalech. Rursumque filii Israel fecerunt malum in conspectu domini, qui tradidit eos in manus Philistinorum quadraginta annis.

DE SAMSONE:

ERAT AUTEM VIR quidam de Saraa et de stirpe Dan, nomine Manue, habens uxorem sterilem. Cui apparuit angelus domini, et dixit ad eam: Sterilis es et absque liberis; sed concipies et paries filium. Cave ergo ne vinum bibas ac siceram, ne immundum quicquam comedas, quia concipies et paries filium, cuius non tanget caput novacula. Erit enim nazareus domini ab infantia sua et ex matris utero, et ipse incipiet liberare Israel de manu Philistinorum. Que cum venisset ad maritum, dixit ei: Vir dei venit ad me, habens vultum angelicum, terribilis nimis. Quem cum interrogassem quis esset, et quo nomine vocaretur, noluit mihi dicere, sed hoc respondit: Ecce concipies et paries filium. Cave ne vinum bibas nec siceram, et ne aliquo vescaris immundo. Erit enim nazareus puer ab infantia sua, et ex utero matris usque ad diem mortis sue. Oravit itaque Manue dominum et ait: Obsecro domine, ut vir dei quem misisti veniat iterum, et doceat nos quid debeamus facere de puero qui nasciturus est.

Exaudivitque dominus precantem Manue, et apparuit rursum angelus domini uxori eius sedenti in agro. Manue autem maritus eius non erat cum ea. Que cum vidisset angelum, festinavit et cucurrit ad virum suum, nuntiavitque ei dicens: Ecce apparuit mihi vir quem ante videram. Qui surrexit et secutus est uxorem suam, veniensque ad virum dixit ei: Tu es qui locutus es mulieri? Et ille respondit: Ego sum. Cui Manue: Quando inquit sermo tuus fuerit expletus, quid vis ut faciat puer? Aut a quo se observare debebit? Dixitque angelus domini ad Manue: Ab omnibus que locutus sum uxori tue abstineat se, et quicquid ex vinea nascitur non comedat; vinum et siceram non bibat; nullo vescatur immundo; et quod ei precepi impleat atque custodiat. Dixitque Manue ad angelum domini: Obsecro te ut acquiescas precibus meis, ut faciamus tibi hedum de capris. Cui respondit angelus domini: Si me cogis, non comedam panes tuos; si autem vis holocaustum facere, offer illud domino. Et nesciebat Manue quod angelus dei esset. Dixitque ad eum: Quod est nomen tuum, ut si sermo tuus fuerit expletus, honorificemus te? Cui ille respondit: Cur queris nomen meum, quod est mirabile?

Tulit itaque Manue hedum de capris et libamenta, et posuit supra petram, offerens domino qui facit mirabilia. Ipse autem et uxor eius intuebantur. Cumque ascenderet flamma altaris in celum, angelus domini in flamma pariter ascendit. Quod cum vidissent Manue et uxor eius, proni ceciderunt in terram. Et ultra non eis apparuit angelus domini. Statimque intellexit Manue angelum esse domini, et dixit ad uxorem suam: Morte moriemur, quia vidimus deum. Cui respondit mulier: Si dominus nos vellet occidere, de manibus nostris holocausta et libamenta non suscepisset, sed nec ostendisset nobis hec omnia, neque ea que sunt futura dixisset. Peperit itaque filium, et vocavit nomen eius Samson. Crevitque puer, et benedixit ei dominus. Cepitque spiritus domini esse cum eo in castris Dan inter Saraa et Esthaol.

Descendit ergo Samson in Thamnata, vidensque ibi mulierem de filiabus Philistiim, ascendit et nuntiavit patri suo et matri sue dicens: Vidi mulierem in Thamnata de filiabus Philistinorum, quam queso ut mihi accipiatis uxorem. Cui dixerunt pater et mater sua: Numquid non est mulier in filiabus fratrum tuorum, et in omni populo meo, quia vis accipere de Philistiim qui incircumcisi sunt? Dixitque Samson ad patrem suum: Hanc mihi accipe, quia placuit in oculis meis.

39\. Parentes autem eius nesciebant quod res a domino fieret, et quereret occasionem contra Philistiim. Eo enim tempore Philistiim dominabantur Israeli. Descendit itaque Samson cum patre suo et matre in Thamnata. Cumque venissent ad vineas oppidi, apparuit catulus leonis sevus rugiens, et occurrit ei. Irruit autem spiritus domini in Samson, et dilaceravit leonem, quasi hedum in frusta discerperet, nichil omnino habens in manu. Et hoc patri et matri noluit indicare. Descenditque et locutus est mulieri que placuerat in oculis eius.

Et post aliquot dies revertens ut acciperet eam, declinavit ut videret cadaver leonis; et ecce examen apium in ore leonis erat, ac favus mellis. Quem cum sumpsisset in manibus, comedebat in via. Veniensque ad patrem suum et matrem, dedit eis partem, qui et ipsi comederunt. Nec tamen voluit eis indicare quod mel de corpore leonis assumpserat. Descendit itaque pater eius ad mulierem, et fecit filio suo Samson convivium; sic enim iuvenes facere consueverant. Cum ergo cives loci vidissent eum, dederunt ei sodales xxx, qui essent cum eo. Quibus locutus est Samson: Propono vobis problema, quod si solveritis mihi, dabo vobis xxx syndones, et totidem tunicas. Sin autem non potueritis solvere, vos dabitis mihi xxx syndones, et eiusdem numeri tunicas. Qui responderunt ei: Propone problema ut audiamus. Dixitque eis: De comedente exivit cibus, et de forte egressa est dulcedo. Nec potuerunt per tres dies propositionem solvere. Cumque adesset dies septimus, dixerunt ad uxorem Samson: Blandire viro tuo, et suade ei ut indicet tibi quid significet problema. Quod si dicere nolueris, incendemus te et domum patris tui. An idcirco nos vocastis ad nuptias ut expoliaretis? Que fundebat

apud samson lacrimas et querebatur dicens. Odisti me et non diligis. Idcirco problema quod proposuisti filiis populi mei non vis mihi exponere. At ille respondit. Patri meo et matri nolui dicere. et tibi indicare potero? Septem igitur diebus convivii flebat apud eum. tandemque die septimo cum ei molesta esset exposuit. Quae statim indicavit civibus suis. Et illi dixerunt ei die septimo ante solis occubitum. Quid dulcius melle? Et quid leone fortius? Qui ait ad eos. Si non arassetis in vitula mea. non invenissetis propositionem meam.

Irruit itaque in eo tempore spiritus domini in samson descenditque ascalonem et percussit ibi xxx viros. quorum ablatas vestes dedit his qui problema solverant. Iratusque nimis ascendit in domum patris sui. uxor autem eius accepit maritum unum de amicis suis et pronubis. Post aliquantum temporis cum dies triticeae messis instarent. venit samson invisere volens uxorem suam. et attulit ei hedum de capris. Cumque cubiculum eius solito more vellet intrare. prohibuit eum pater illius dicens. Putavi quod odisses eam. et ideo tradidi eam amico tuo. Sed habet sororem quae iunior et pulchrior illa est. sit tibi pro ea uxor. Respondit samson. Ab hac die non erit culpa in me contra philisteos. faciam enim vobis mala. Perrexitque et cepit trecentas vulpes caudasque earum iunxit ad caudas. et faces ligavit in medio. Quas igne succendit. et dimisit ut huc illucque discurrerent. Quae statim perrexerunt in segetes philistinorum. Quibus succensis et comportatae iam fruges et adhuc stantes in stipula concrematae sunt. in tantum ut vineas quoque et oliveta flamma consumeret. Dixeruntque philisthim. Quis fecit hanc rem? Quibus dictum est. Samson gener thamnathei quia tulit uxorem eius et alteri tradidit viro haec operatus est. Ascenderuntque philisthim et combusserunt tam mulierem quam patrem eius. Quibus ait samson. Licet haec feceritis. tamen expectabo vobis ultionem. et tunc quiescam. Percussitque eos ingenti plaga. ita ut stupentes suram femori imponerent. Et descendens habitavit in spelunca petrae etham.

Igitur ascendentes philisthim in terram iuda castrametati sunt in loco qui postea vocatus est lehi. id est maxilla. ubi eorum effusus est exercitus. Dixeruntque ad eos de tribu iuda. Cur ascendistis adversum nos? Qui responderunt. Ut ligemus samson venimus. et reddamus ei quae in nos operatus est. Descenderunt igitur tria milia ad specum silicis etham. dixeruntque ad samson. Nescis quod philisthim imperent nobis? Quare hoc facere voluisti? Quibus ille ait. Sicut fecerunt mihi feci eis. Ligare inquiunt te venimus. et tradere in manus philistinorum. Quibus respondit samson. Iurate et spondete mihi quod non me occidatis. Dixerunt. Non te occidimus. sed vinctum tradimus. Ligaveruntque eum duobus novis funibus et tulerunt eum de petra etham. Qui cum venisset ad locum maxillae et philisthim vociferantes occurrissent ei. irruit spiritus domini in samson. et sicut solent ad odorem ignis ligna consumi. ita vincula quibus ligatus erat dissipata sunt et soluta. Inventamque maxillam id est mandibulam asini quae iacebat arripiens interfecit in ea mille viros et ait. In maxilla asini in mandibula pulli asinarum delevi eos. et percussi mille viros. Cumque haec canens verba complesset. proiecit mandibulam de manu. et vocavit nomen eius ramath lehi. quod interpretatur elevatio maxillae. Sitiensque valde. clamavit ad dominum et ait. Tu dedisti in manu servi tui salutem hanc maximam atque victoriam. et en siti morior. incidamque in manus incircumcisorum. Aperuitque dominus molarem dentem in maxilla asini et egressae sunt ex ea aquae. quibus haustis refocillavit spiritum. et vires recepit. Idcirco appellatum est nomen loci illius fons invocantis de maxilla usque in praesentem diem. Iudicavitque israhel in diebus philisthim xx annis.

Abiit quoque in gazam. et vidit ibi meretricem mulierem. ingressusque est ad eam. Quod cum audissent philisthim et percrebruisset apud eos intrasse urbem samson. circumdederunt eum positis in porta civitatis custodibus. et ibi tota nocte cum silentio praestolantes. ut facto mane exeuntem occiderent. Dormivit autem samson usque ad noctis medium. et inde consurgens apprehendit ambas portae fores cum postibus suis et sera. inpositasque humeris suis portavit ad verticem montis qui respicit ebron.

Post haec amavit mulierem quae habitabat in valle sorech. et vocabatur dalila. Veneruntque ad eam principes philistinorum. atque dixerunt. Decipe eum et disce ab illo in quo tantam habeat fortitudinem. et quomodo eum superare valeamus. et vinctum affligere. Quod si feceris. dabimus tibi singuli mille centum argenteos. Locuta est igitur dalila ad samson. Dic mihi obsecro in quo sit tua maxima fortitudo et quid sit quo ligatus erumpere nequeas. Cui respondit samson. Si septem nerviceis funibus needum siccis et adhuc humentibus ligatus fuero infirmus ero ut ceteri homines. Attuleruntque ad eam satrapae philistinorum septem funes ut dixerat. Quibus vinxit eum latentibus apud se insidiis. et in cubiculo finem rei expectantibus. clamavit ad eum. Philisthim super te samson. Qui rupit vincula quomodo si rumpat quis filum stuppae tortum. vel stamen putamine cum odorem ignis acceperit. et non est cognitum in quo esset fortitudo eius. Dixitque ad eum dalila. Ecce illusisti mihi. et falsum locutus es. Saltem nunc indica quo ligari debeas. Cui ille respondit. Si ligatus fuero novis funibus qui numquam fuerint in opere. infirmus ero et aliorum hominum similis. Quibus rursum dalila vinxit eum. et clamavit philisthim super te samson. in cubiculo insidiis praeparatis. Qui ita rupit vincula quasi fila telarum. Dixitque dalila rursus ad eum. Usquequo decipis me. et falsum loqueris? Ostende quo vinciri debeas. Cui ait ille. Si septem crines capitis mei cum licio plexueris. et clavum his circumligatum terrae fixeris. infirmus ero. Quod cum fecisset dalila. dixit ad eum. Philisthim super te samson. Qui consurgens de somno extraxit clavum cum crinibus et licio. Dixitque ad eum dalila. Quomodo dicis quod amas me. cum animus tuus non sit mecum? Per tres vices mentitus es mihi. et noluisti dicere in quo sit maxima fortitudo tua. Cumque molesta ei esset et per multos dies adhereret. spatium ad quietem non tribuens defecit anima eius. et ad mortem usque lassata est.

Tunc aperiens veritatem rei dixit ad eam. Ferrum numquam ascendit super caput meum quia nazareus id est consecratus deo sum de utero matris meae. Si rasum fuerit caput meum recedet a me fortitudo mea et deficiam. eroque sicut ceteri homines. Videns illa quod confessus ei esset omnem animum suum. misit ad principes philistinorum atque mandavit. Ascendite adhuc semel. quia nunc mihi aperuit cor suum. Qui ascenderunt assumpta pecunia. quam promiserant. At illa dormire fecit eum super genua sua. et in sinu suo reclinare caput. Vocavitque tonsorem et rasit septem crines eius. et coepit abicere eum. et a se repellere. Statim enim ab eo fortitudo discessit. Dixitque. Philisthim super te samson. Qui de somno consurgens dixit in animo suo. egrediar sicut ante feci et me excutiam. nesciens quod dominus recessisset ab eo. Quem cum apprehendissent philisthim statim eruerunt oculos eius. et duxerunt in gazam vinctum catenis. et clausum in carcere molere fecerunt.

Iamque capilli eius renasci coeperant. et principes philistinorum convenerunt in unum ut immolarent hostias magnificas dagon deo suo. et epularentur dicentes. Tradidit deus noster inimicum nostrum samson in manus nostras. Quod etiam populus videns laudabat deum suum. eademque dicebat. Tradidit deus noster in manus nostras inimicum nostrum. qui delevit terram nostram. et occidit plurimos. Laetantesque per convivia sumptis iam epulis praeceperunt ut vocaretur samson et ante eos luderet. Qui adductus de carcere ludebat ante eos. Feceruntque eum stare inter duas columnas. Qui dixit puero regenti gressus eius. Dimitte me ut tangam columnas quibus omnis imminet domus. et recliner super eas. et paululum requiescam. Domus autem plena erat virorum ac mulierum et erant ibi omnes principes philistinorum. ac de tecto et solario circiter tria milia utriusque sexus spectabant ludentem samson. At ille invocato domino ait. Domine deus memento mei. et redde mihi nunc pristinam fortitudinem deus meus ut ulciscar me de hostibus meis et pro amissione duum luminum unam ultionem recipiam. Et apprehendens ambas columnas quibus innitebatur domus. alteram laeva tenens ait. Moriatur anima mea cum philisthim. Concussisque fortiter columnis cecidit domus super omnes principes et ceteram multitudinem quae ibi erat. multoque plures interfecit moriens. quam ante vivus occiderat. Descendentes autem fratres eius et universa cognatio eius. tulerunt corpus eius. et sepelierunt inter saraa et esthaul in sepulchro patris sui manue. Iudicavitque israhel viginti annis.

Fuit eo tempore vir quidam de monte effraim. nomine michas. Qui dixit matri suae. Mille centum argenteos quos separaveras tibi. et super quibus me audiente iuraveras ecce ego habeo et apud me sunt. Cui illa respondit. Benedictus filius meus domino. Reddidit ergo eos matri suae quae dixerat ei. Consecravi et vovi argentum hoc domino ut de manu mea suscipiat filius meus ut faciat sculptile atque conflatile. et nunc trado tibi illud.

Reddidit ergo eos matri suae. Quae tulit ducentos argenteos et dedit eos argentario ut faceret ex eis sculptile atque conflatile quod fuit in domo michae. Qui aediculam quoque in ea deo separavit et fecit ephod ac theraphim id est vestem sacerdotalem et ydola. implevitque unius filiorum suorum manum. et factus est ei sacerdos.

In diebus illis non erat rex in israhel. sed unusquisque quod sibi rectum videbatur hoc faciebat. Fuit quoque alter adolescens de bethleem iuda ex cognatione eius. eratque ipse levites. et habitabat ibi. Egressusque de civitate bethleem peregrinari voluit ubicumque sibi commodum repperisset. Cumque venisset in montem effraim iter faciens et declinasset parumper in domo michae. interrogatus est ab eo. Unde venis? Qui respondit. Levita sum de bethleem iudae. vado ut habitem ubi potero. et utile mihi esse perspexero. Mane inquit apud me. et esto mihi parens ac sacerdos. daboque tibi per annos singulos x argenteos ac vestem duplicem. et quae ad victum necessaria sunt. Adquievit et mansit apud hominem. fuitque illi quasi unus de filiis. Implevitque micha manum eius. et habuit apud se puerum sacerdotem. Nunc scio dicens quod benefaciet mihi deus habenti levitici generis sacerdotem.

In diebus illis non erat rex in israhel. et tribus dan quaerebat possessionem sibi ut habitaret in ea. Usque ad illum enim diem inter ceteras tribus sortem non acceperat. Miserunt ergo filii dan stirpis et familiae suae quinque viros fortissimos de saraa et esthaul ut explorarent terram et diligenter inspicerent. dixeruntque eis. Ite considerate terram. Qui cum pergentes venissent in montem effraim et intrassent in domum michae requieverunt ibi. et agnoscentes vocem adolescentis levitae. utentesque illius diversorio dixerunt ad eum. Quis te huc adduxit? Quid hic agis? Quam ob causam huc venire voluisti? Qui respondit eis. Haec et haec praestitit mihi michas. et me mercede conduxit ut sim ei sacerdos. Rogaveruntque eum ut consuleret dominum et scire possent an prospero itinere pergerent. et res haberet effectum. Qui respondit eis. Ite cum pace. Dominus respicit viam vestram. et iter quo pergitis. Euntes itaque quinque viri lahis. videruntque populum habitantem in ea absque ullo timore iuxta sydoniorum consuetudinem securum et quietum nullo eis penitus resistente magnarumque opum et procul a sydone atque a cunctis hominibus separatum. Reversique ad fratres suos in saraa et esthaul et quid egissent sciscitantibus responderunt. Surgite et ascendamus ad eos. Vidimus enim terram valde opulentam et uberem. Nolite neglegere. nolite cessare. eamus et possideamus eam. Nullus erit labor. Intrabimus ad securos in regionem latissimam. tradetque nobis dominus locum in quo nullius est rei penuria eorum quae gignuntur in terra.

Profectique sunt de cognatione dan id est de saraa et esthaul sexcenti viri accincti armis bellicis. Ascendentesque manserunt in cariathiarim iudae. Qui locus ex eo tempore castrorum dan nomen accepit et est post tergum cariathiarim. Inde transierunt in montem effraim. Cumque venissent ad domum michae. dixerunt quinque viri qui prius missi fuerant ad considerandam terram lahis ceteris fratribus suis. Nostis quod in domibus istis sit ephod et theraphim et sculptile. Videte quid vobis placeat. Et cum paululum declinassent ingressi sunt domum adolescentis levitae qui erat in domo michae. salutaveruntque eum verbis pacificis. Sexcenti autem viri ita ut erant armati stabant ante ostium. At illi qui ingressi fuerant domum iuvenis sculptile et ephod et theraphim atque conflatile tollere nitebantur. et sacerdos stabat ante ostium sexcentis viris fortissimis haud procul expectantibus. Tulerunt ergo qui intraverant sculptile. ephod et ydola. atque conflatile. Quibus dixit sacerdos. Quid facitis? Responderunt. Tace et pone digitum super os tuum venique nobiscum ut habeamus te patrem et sacerdotem. Quid tibi melius est ut sis sacerdos in domo unius viri. an in tribu una et familia in israhel?

Quod cum audisset. adquievit sermonibus eorum. et tulit ephod et ydola atque sculptile et cum eis profectus est. Qui cum pergerent et ante se ire fecissent parvulos et iumenta et omne quod erat pretiosum. iamque a domo michae essent procul viri qui habitabant in aedibus michae conclamantes secuti sunt. et post tergum cla

mare ceperunt. Qui cum respexissent: dixerunt ad micham.
Quid tibi uis? Cur clamas? Qui resp: Deos meos quos
feci tulistis m. & sacerdotem & omnia que habui. & dicitis
quid tibi est? Dixeruntq: ei filii dan. Caue ne ultra loquaris
ad nos. & ueniant ad te uiri animo concitati. & ipse cum domo
tua pereas. Et sic cepto itinere pregerunt. Uidens michas
quod fortiores se essent. reuersus est in domum suam. Sexcenti autem
uiri tulerunt sacerdotem & que supra diximus. uenerunt in lais
ad populum quiescentem ac securum & percusserunt eos in ore gla
dii. urbemq: incendio tradiderunt nullo penitus ferente pre
sidium eo quod procul habitarent a sydone & cum nullo homi
num haberent quicquam societatis ac negocii. Erat autem ciuitas
sita in regione roob. Quam rursus exstruentes habitauerunt in
ea. uocato nomine ciuitatis dan. iuxta uocabulum patris sui
quem genuerat israhel. que prius lais dicebatur. posueruntq:
sibi sculptile. & ionathan filium gersan filii moysi ac filios
eius sacerdotes in tribu dan. usq: ad diem captiuitatis sue. Man
sitq: apud eos ydolum miche. omni tempore quo fuit domus dei in sylo.
Fuit quidam uir leuites habitans in latere montis effraim qui
accepit uxorem de bethleem iuda. Que reliquit eum & reuersa
est in domum patris sui bethleem. mansitq: apud eum iiii. mensibus.
Secutusq: est eam uir suus uolens ei reconciliari ac blandiri. et
secum reducere. habens in comitatu puerum. & duos asinos.
Que suscepit eum. & introduxit in domum patris sui. Quod cum
audisset socer eius eumq: uidisset. occurrit ei letus. & ample
xatus est hominem. Mansitq: gener in domo soceri tribus diebus:
comedens cum eo & bibens familiariter. Die autem iiii. de nocte con
surgens. proficisci uoluit. quem tenuit socer & ait ad eum. Gusta
prius pauxillum panis. & confortato stomacho sic proficisceris.
Sederuntq: simul. & comederunt ac biberunt. Dixitq: pater
puelle ad generum suum. Queso te ut hodie hic maneas. pariterq:
letemur. At ille consurgens. cepit uelle proficisci. Et nichilominus
obnixe eum socer tenuit. & apud se fecit manere. Mane autem facto.
parabat leuites iter. Cui rursum socer: Oro inquit. ut paululum
cibi accipias. & assumptis uiribus: donec increscat dies. postea
proficiscaris. Comederunt ergo simul. Surrexitq: adolescens ut
pergeret. cum uxore sua & puero. Cui rursum locutus est socer:
Considera quod dies ad occasum declinior sit. & propinquet ad
uesperam. Mane apud me etiam hodie & duc letum diem. & cras
proficisceris ut uadas in domum tuam. Noluit gener acquiescere
sermonibus eius: sed statim perrexit & uenit contra iebus. que altero
nomine uocabatur hierusalem. ducens secum duos asinos onustos
& concubinam. Iamq: aderant iuxta iebus. & dies mutabatur
in noctem. Dixitq: puer ad dominum. Veni obsecro declinemus ad
urbem iebuseorum. & maneamus in ea. Cui respondit dominus. Non in
grediar oppidum gentis aliene que non est de filiis israhel. sed transi
bo usq: gabaa. & cum illuc peruenero manebimus ibi. aut certe
in urbe rama. Transierunt igitur iebus. & ceptum carpebant iter.
Occubuitq: eis sol iuxta gabaa que est in tribu beniamin. diuer
teruntq: ad eam. ut manerent ibi. Quo cum intrassent. sedebant
in platea ciuitatis. & nullus uolebat recipere hospicio. Et ecce
apparuit homo senex reuertens de agro & de opere suo uespere
qui & ipse erat de monte effraim. & peregrinus habitabat in ga
baa. Homines autem regionis illius erant filii gemini. Eleuatisq:
oculis uidit senex sedentem hominem cum sarcinulis suis in platea
ciuitatis. & dixit ad eum. Unde uenis? et quo uadis? Qui respondit
ei. Profecti sumus de bethleem iuda. pergimus ad locum nostrum. qui
est in latere montis effraim. unde ieramus in bethleem. & nunc
uadimus ad domum dei. Nullusq: nos sub tectum suum uult reci
pere habentes paleas & fenum in asinorum pabulum. & panem ac ui
num in meos & ancille mee usus & pueri qui mecum est. nulla re
indigemus nisi hospicio. Cui respondit senex. Pax tecum sit. Ego
prebebo omnia que necessaria sunt. tantum queso ne in platea ma
neas. Introduxitq: eum in domum suam. & pabulum asinis prebuit.
ac postquam lauerunt pedes suos. recepit eos in conuiuium. Illis
epulantibus: & post laborem itineris cibo ac potu reficientibus cor
pora. uenerunt uiri ciuitatis illius filii belial id est absq: iugo
& circumdantes domum senis fores pulsare ceperunt. clamantes
ad dominum domus atq: dicentes. Educ uirum qui ingressus est domum
tuam. ut abutamur eo. Egressusq: est ad eos senex & ait. Nolite
fratres. nolite facere malum hoc. quia ingressus est homo hospicium
meum. & cessate ab hac stulticia. Habeo filiam uirginem et hic
homo habet concubinam. educam eas ad uos ut humilietis eas:
& uestram libidinem compleatis. tantum obsecro ne scelus hoc
contra naturam operemini in uirum. Nolebant acquiescere sermonibus
eius. Quod cernens homo duxit ad eos concubinam suam. & eis tradi
dit illudendam. Qua cum tota nocte abusi essent. dimiserunt eam mane.
At mulier recedentibus tenebris uenit ad ostium domus ubi ma
nebat dominus suus. & ibi corruit. Mane facto surrexit
homo & aperuit ostium ut ceptam expleret uiam. & ecce concu
bina eius iacebat ante ostium. sparsis in limine manibus: Cui ille
putans eam quiescere loquebatur. Surge ut ambulemus. Qua nichil
respondente intelligens quod erat mortua. tulit eam & imposuit
asino. reuersusq: est in domum suam. Quam cum esset ingressus
arripuit gladium. & cadauer uxoris cum ossibus suis in xii.
partes ac frusta concidens. misit in omnes terminos israhel. Quod
cum uidissent singuli conclamabant. Nunquam res talis facta
est in israhel ex eo die quo ascenderunt de egypto usq: ad presens
tempus. Ferte sententiam & in commune decernite quid facto
opus sit. Egressi sunt itaq: omnes filii israhel & pariter congregati
quasi uir unus de dan usq: bersabee. & terra galaad ad do
minum in maspha. omnisq: anguli populorum & cuncte tribus israhel in
ecclesiam populi dei. conuenerunt xl. milia peditum pugnatorum.
Nec latuit filios beniamin quod ascendissent filii israhel in maspha.
interrogatiq: leuita maritus mulieris interfecte. quomodo tantum
scelus perpetratum esset. Respondit. Ueni in gabaa beniamin cum uxo
re mea. illucq: diuerti. & ecce homines ciuitatis illius circumde
derunt nocte domum in qua iacebam uolentes me occidere et uxo
rem meam incredibili libidinis furore uexantes. Denique mor
tua est. Quam arreptam in frusta concidi. misique partes in omnes
terminos possessionis uestre. quia nunquam tantum nefas. & tam
grande piaculum factum est in israhel. Adestis omnes filii israhel.
decernite quid facere debeatis. Stansq: omnis populus. & quasi
unius hominis sermone respondit. Non recedemus in taberna
cula nostra. nec suam quisquam intrabit domum. sed contra gabaa
in commune faciemus. Decem uiri eligantur. centum ex omnibus

30.

tribubus israhel. & centum de mille. & mille de decem milibus: ut
comportent exercitui cibaria & possimus pugnantes contra
gabaa beniamin reddere ei pro scelere quod meretur. Conueneruntq:
omnis israhel ad ciuitatem quasi unus homo eadem mente unoq:
consilio. & miserunt nuncios ad omnem tribum beniamin.
qui dicerent. Cur tantum nefas in uobis repertum est? Tradite
de gabaa qui hoc flagitium perpetrarunt ut moriantur. et auferatur
malum de israhel. Qui noluerunt fratrum suorum filiorum israhel audire
mandatum. sed ex cunctis urbibus que sue sortis erant conue
nerunt in gabaa ut illis ferrent auxilium & contra uniuersum
israhel populum dimicarent. Inuentiq: sunt xxv. quinq: milia de beni
amin educentium gladium preter habitatores gabaa qui sep
tingenti erant uiri fortissimi ita ut sinistra ut dextera prelia
rent. & sic fundis ad certum iacientes lapides ut capillum quoq:
possent percutere. & nequaquam in alteram partem ictus lapidis de
ferretur. Virorum quoq: israhel absq: filiis beniamin inuenta sunt cccc.
uirorum milia & quinq: educentium gladium & paratorum ad pug
nam. Qui surgentes uenerunt in domum dei hoc est in sylo. con
sulueruntq: eum atq: dixerunt. Quis erit in exercitu nostro
princeps certaminis contra filios beniamin? Qui respondit dominus.
Iudas sit dux uester. Statimq: filii israhel surgentes castrametati
sunt iuxta gabaa. & inde procedentes ad pugnam contra beniamin
urbem oppugnare ceperunt. Egressiq: filii beniamin de
gabaa occiderunt de filiis israhel xxii. duo milia uirorum. Rursumq:
filii israhel & fortitudine & numero confidentes in eodem loco in
quo prius certauerant aciem direxerunt. ita tamen ut prius ascen
derent & flerent coram domino usq: ad noctem consulerentque eum et dice
rent. Debeo ultra procedere ad dimicandum contra filios beniamin
fratres meos annon? Quibus ille respondit. Ascendite ad eos & inite
certamen. Cumq: filii israhel altera die contra filios beniamin ad pre
lium processissent. eruperunt filii beniamin de porta gabaa.
& occurrentes eis tanta in eos cede bachati sunt. ut decem et
octo milia uirorum educentium gladium prosternerent. Quam ob rem
omnes filii israhel uenerunt in domum dei. & sedentes flebant coram
domino. ieiunaueruntq: die illo usq: ad uesperam. & obtulerunt
holocausta & pacificas uictimas. & super statu suo interrogauerunt.
Eo tempore ibi archa federis domini. & finees filius eleazari
filii aaron preposito domus. Consuluerunt ergo dominum atq: dixerunt:
Exire ultra debemus ad pugnam contra beniamin fratres nostros an
quiescere? Quibus ait dominus. Ascendite. Cras enim tradam
eos in manus uestras. Posueruntq: filii israhel insidias per circuitum
urbis gabaa & tercia uice sicut semel & bis contra beniamin ex
ercitum produxerunt. Sed & filii beniamin audacter eruperunt
de ciuitate. & fugientes aduersarios longius persecuti sunt. ita ut
uulnerarent ex eis sicut primo & secundo die & cederent per duas
semitas terga uertentes. quarum una ferebatur in bethel. et alia
in gabaa. atq: prosternerent circiter xxx. uiros. Putauerunt enim
solito more eos cedere. Qui fugam arte simulantes inierunt con
silium ut abstraherent eos de ciuitate quasi fugientes. & ad supra
dictas semitas perducerent. Omnis itaq: filii israhel surgentes de
sedibus suis. tetenderunt aciem in loco qui uocabatur baalthamar.
Insidie quoq: que circa urbem erant. paulatim se aperire ceperunt.
& ab occidentali urbis parte procedere. Sed & alia x. milia
uirorum de uniuerso israhel habitatores urbis ad certamina prouoca
bant. Ingrauatumq: est bellum contra filios beniamin & non in
tellexerunt quod ex omni parte illis instaret interitus. Percussitq:
eos dominus in conspectu filiorum israhel. & interfecerunt ex eis illo
die xxv. quinq: milia & centum uiros. omnes bellatores & edu
centes gladium. Filii autem beniamin cum se inferiores esse uidis
sent. ceperunt fugere. Quod cernentes filii israhel dederunt eis ad
fugiendum locum ut ad insidias preparatas deuenirent. quas
iuxta urbem posuerant. Qui cum repente de latibulis surre
xissent. & beniamin terga cedentibus daret. ingressi sunt ciuitatem.
& percusserunt eam in ore gladii. Signum autem dederant filii israhel
his quos in insidiis collocauerant. ut postquam urbem cepissent
ignem accenderent. & ascendente in celum fumo captam urbem de
monstrarent. Quod cum cernerent filii israhel in ipso certamine positi.
putauerunt enim filii beniamin eos fugere & instantius persequ
bantur cesis de exercitu eorum xxx. uiris. & uiderent quasi columnam
fumi de ciuitate ascendere beniamin retro aspiciens captam
cerneret ciuitatem & flammas in sublime ferri. qui prius si
mulauerant fugam uersa facie fortius resistebant. Quod cum
uidissent filii beniamin in fugam uersi sunt. & ad uiam deser
ti ire ceperunt. illuc quoq: eos aduersariis persequentibus: Sed et hii
qui urbem succenderant occurrerunt eis. atq: ita factum est ut ex
utraq: parte ab hostibus cederentur. nec erat ulla morientium requies.
Cecideruntq: atq: prostrati sunt ad orientalem plagam urbis gabaa. Fu
erunt autem qui in eodem loco interfecti sunt x. & octo milia uirorum omnes
robustissimi pugnatores. Quod cum uidissent qui remanserant
de beniamin. fugerunt in solitudinem & pergebant ad petram
cui uocabulum est remmon. In illa quoq: fuga palantes & in diuersa
tendentes. occiderunt quinq: milia uiros. Et cum ultra tenderent
persecuti sunt eos & interfecerunt etiam alia duo milia uirorum. & sic
factum est ut omnes qui ceciderant de beniamin in diuersis
locis essent xxv. quinq: milia pugnatores ad bella promptis
simi. Remanserunt itaq: de omni numero beniamin
qui euadere potuerunt & fugere in solitudinem sexcenti uiri.
Sederuntq: in petra remmon. mensibus iiii. Regressi autem omnes
filii israhel reliquias ciuitatis a uiris usq: ad iumenta gladio percus
serunt. cunctasq: urbes & uiculos beniamin uorax flamma
consumpsit. Iurauerunt quoq: filii israhel in maspha & dixerunt:
Nullus nostrum dabit filiis beniamin de filiabus suis uxorem.
Veneruntq: omnes ad domum dei in sylo. & in conspectu eius seden
tes usq: ad uesperam eleuauerunt uocem. & magno ululatu flere
ceperunt dicentes. Quare domine deus israhel factum est hoc malum
in populo tuo. ut hodie una tribus auferretur a nobis? Altera autem die
diluculo consurgentes extruxerunt altare. & obtulerunt ibi ho
locausta & pacificas uictimas & dixerunt. Quis non ascendit in
exercitu domini de uniuersis tribubus israhel? Grandi enim iura
mento constrinxerant cum essent in maspha interfici eos qui defuissent.
Ductiq: penitencia filii israhel super fratre beniamin ceperunt dicere. Ab
lata est una tribus de israhel. Unde uxores accipient? Omnes enim
in commune iurauimus non daturos nos his filias nostras. Idcirco dixe
runt. Quis est de uniuersis tribubus israhel qui non ascendit ad dominum in
maspha? Et ecce inuenti sunt habitatores iabis galaad in illo
exercitu non fuisse. Eo tempore cum essent in sylo. nullus ex eis ibi

repertus est. Miseruntque decem milia viros robustissimos, et praeceperunt eis: Ite, et percutite habitatores Iabes Galaad in ore gladii, tam uxores quam parvulos eorum. Et hoc erit quod observare debebitis: Omne generis masculini, et mulieres quae cognoverunt viros, interficite, virgines autem reservate. Inventaeque sunt de Iabes Galaad quadringentae virgines, quae nescierunt viri thorum, et adduxerunt eas ad castra in Silo, in terram Chanaan. Miseruntque nuntios ad filios Beniamin, qui erant in petra Remmon, et praeceperunt eis ut eos susciperent in pace. Veneruntque filii Beniamin in illo tempore, et datae sunt eis uxores de filiabus Iabes Galaad: alias autem non repererunt, quas simili modo traderent. Universusque Israel valde doluit, et egit paenitentiam super interfectione unius tribus ex Israel. Dixeruntque maiores natu: Quid faciemus reliquis, qui non acceperunt uxores? Omnes in Beniamin feminae conciderunt, et magna nobis cura, ingentique studio providendum est, ne una tribus deleatur ex Israel. Filias nostras eis dare non possumus, constricti iuramento et maledictione, qua diximus: Maledictus qui dederit de filiabus suis Beniamin uxorem. Ceperuntque consilium, atque dixerunt: Ecce sollemnitas Domini est in Silo anniversaria, quae sita est ad septentrionem urbis Bethel, et ad orientalem plagam viae, quae de Bethel tendit ad Sichimam, et ad meridiem oppidi Lebona. Praeceperuntque filiis Beniamin, atque dixerunt: Ite, et latitate in vineis. Cumque videritis filias Silo ad ducendos choros ex more procedere, exite repente de vineis, et rapite ex eis singuli uxores singulas, et pergite in terram Beniamin. Cumque venerint patres earum ac fratres, et adversum vos queri coeperint atque iurgari, dicemus eis: Miseremini eorum: non enim rapuerunt eas iure bellantium atque victorum, sed rogantibus ut acciperent, non dedistis, et a vestra parte peccatum est. Feceruntque filii Beniamin ut sibi fuerat imperatum: et iuxta numerum suum, rapuerunt sibi de his quae ducebant choros, uxores singulas: abieruntque in possessionem suam, aedificantes urbes, et habitantes in eis. Filii quoque Israel reversi sunt per tribus, et familias in tabernacula sua. In diebus illis non erat rex in Israel: sed unusquisque quod sibi rectum videbatur, hoc faciebat.

DE RUTH·

IN DIEBUS UNIUS iudicis, quando iudices praeerant, facta est fames in terra. Abiitque homo de Bethleem Iuda, ut peregrinaretur in regione Moabitide cum uxore sua ac duobus liberis. Ipse vocabatur Elimelech, et uxor eius Noemi, et duobus filiis alter Maalon, et alter Chelion, Ephrathei de Bethleem Iuda. Ingressique regionem Moabitidem, morabantur ibi. Et mortuus est Elimelech maritus Noemi: remansitque ipsa cum filiis. Qui acceperunt uxores Moabitidas, quarum una vocabatur Orpha, altera Ruth. Manseruntque ibi decem annis, et ambo mortui sunt, Maalon videlicet et Chelion: remansitque mulier orbata duobus liberis ac marito. Et surrexit ut in patriam pergeret cum utraque nuru sua de regione Moabitide: audierat enim quod respexisset Dominus populum suum, et dedisset eis escas. Egressa est itaque de loco peregrinationis suae, cum utraque nuru: et iam in via revertendi posita in terram Iuda, dixit ad eas: Ite in domum matris vestrae, faciat Dominus vobiscum misericordiam, sicut fecistis cum mortuis et mecum. Det vobis invenire requiem in domibus virorum, quos sortiturae estis. Et osculata est eas. Quae elevata voce flere coeperunt, et dicere: Tecum pergemus ad populum tuum. Quibus illa respondit: Revertimini filiae mi: cur venitis mecum? Num ultra habeo filios in utero meo, ut viros ex me sperare possitis? Revertimini filiae mi, abite: iam enim senectute confecta sum, nec apta vinculo coniugali: etiam si possem hac nocte concipere, et parere filios, si eos exspectare velitis donec crescant, et annos impleant pubertatis, ante eritis vetulae quam nubatis. Nolite quaeso filiae mi: quia vestra angustia me magis premit, et egressa est manus Domini contra me. Elevata igitur voce, rursum flere coeperunt: Orpha osculata est socrum, ac reversa est: Ruth adhaesit socrui suae. Cui dixit Noemi: En reversa est cognata tua ad populum suum, et ad deos suos, vade cum ea. Quae respondit: Ne adverseris mihi ut relinquam te et abeam: quocumque perrexeris, pergam: ubi morata fueris, et ego pariter morabor. Populus tuus populus meus, et Deus tuus Deus meus. Quae te morientem terra susceperit, in ea moriar: ibique locum accipiam sepulturae. Videns ergo Noemi, quod obstinato animo Ruth decrevisset secum pergere, adversari noluit, nec ultra ad suos reditum persuadere. Profectaeque sunt simul, et venerunt in Bethleem. Quibus urbem ingressis, velox apud cunctos fama percrebuit: dicebantque mulieres: Haec est illa Noemi. Quibus ait: Ne vocetis me Noemi, id est pulchra, sed vocate me Mara, id est amara, quia valde amaritudine replevit me Omnipotens. Egressa sum plena, et vacuam reduxit me Dominus. Cur igitur vocatis me Noemi, quam humiliavit Dominus, et afflixit Omnipotens? Venit ergo Noemi cum Ruth Moabitide nuru sua, de terra peregrinationis suae: ac reversa est in Bethleem, quando primum hordea metebantur.

Erat autem vir Elimelech consanguineus, homo potens, et magnarum opum, nomine Booz. Dixitque Ruth Moabitis ad socrum suam: Si iubes, vadam in agrum, et colligam spicas quae fugerint manus metentium, ubicumque clementis in me patrisfamilias repperero gratiam. Cui illa respondit: Vade filia mi. Abiit itaque et colligebat spicas post terga metentium. Accidit autem ut ager ille haberet dominum Booz, qui erat de cognatione Elimelech. Et ecce ipse veniebat de Bethleem, dixitque messoribus: Dominus vobiscum. Qui responderunt ei: Benedicat tibi Dominus. Dixitque Booz iuveni, qui messoribus praeerat: Cuius est haec puella? Qui respondit: Haec est Moabitis, quae venit cum Noemi de regione Moabitide, et rogavit ut spicas colligeret remanentes, sequens messorum vestigia: et de mane usque nunc stat in agro, et ne ad momentum quidem domum reversa est. Et ait Booz ad Ruth: Audi filia, ne vadas ad colligendum in alterum agrum, nec recedas ab hoc loco: sed iungere puellis meis, et ubi messuerint, sequere. Mandavi enim pueris meis, ut nemo molestus sit tibi: sed etiam si sitieris, vade ad sarcinulas, et bibe aquas, de quibus et pueri bibunt. Quae cadens in faciem suam, et adorans super terram, dixit ad eum: Unde mihi hoc, ut invenirem gratiam ante oculos tuos, et nosse me dignareris peregrinam mulierem? Cui ille respondit: Nuntiata sunt mihi omnia, quae feceris socrui tuae post mortem viri tui: et quod dereliqueris parentes tuos, et terram in qua nata es, et veneris ad populum quem antea nesciebas. Reddat tibi Dominus pro opere tuo, et plenam mercedem recipias a Domino Deo Israel, ad quem venisti, et sub cuius confugisti alas. Quae ait: Inveni gratiam ante oculos tuos domine mi, qui consolatus es me, et locutus es ad cor ancillae tuae, quae non sum similis unius puellarum tuarum. Dixitque ad eam Booz: Quando hora vescendi fuerit, veni huc, et comede panem, et intingue buccellam tuam in aceto. Sedit itaque ad messorum latus, et congessit polentam sibi, comeditque et saturata est, et tulit reliquias. Atque inde surrexit, ut spicas ex more colligeret. Praecepit autem Booz pueris suis, dicens: Etiam si vobiscum metere voluerit, ne prohibeatis eam: et de vestris quoque manipulis proicite de industria, et remanere permittite, ut absque rubore colligat, et colligentem nemo corripiat. Collegit ergo in agro usque ad vesperam: et quae collegerat virga caedens et excutiens, invenit hordei quasi ephi mensuram, id est tres modios. Quos portans reversa est in civitatem, et ostendit socrui suae: insuper protulit, et dedit ei de reliquiis cibi sui, quo saturata fuerat. Dixitque ei socrus sua: Ubi hodie collegisti, et ubi fecisti opus? Sit benedictus qui misertus est tui. Indicavitque ei apud quem esset operata: et nomen dixit viri, quod Booz vocaretur. Cui respondit Noemi: Benedictus sit a Domino: quoniam eandem gratiam, quam praebuerat vivis, servavit et mortuis. Rursumque ait: Propinquus noster est homo. Et Ruth: Hoc quoque, inquit, praecepit mihi, ut tamdiu messoribus eius iungerer, donec omnes segetes meterentur. Cui dixit socrus: Melius est filia mi ut cum puellis eius exeas ad metendum, ne in alieno agro quispiam resistat tibi. Iuncta est itaque puellis Booz: et tamdiu cum eis messuit, donec hordea et triticum in horreis conderentur.

Postquam autem reversa est ad socrum suam, audivit ab ea: Filia mi, quaeram tibi requiem, et providebo ut bene sit tibi. Booz iste, cuius puellis in agro iuncta es, propinquus est noster, et hac nocte aream hordei ventilat. Lava igitur, et ungere, et induere cultioribus vestimentis, ac descende in aream: non te videat homo, donec esum potumque finierit. Quando autem ierit ad dormiendum, nota locum in quo dormiat: veniesque et discooperies pallium, quo operitur a parte pedum, et proicies te, et ibi iacebis: ipse autem dicet tibi quid agere debeas. Quae respondit: Quicquid praeceperis, faciam. Descenditque in aream, et fecit omnia quae sibi imperaverat socrus. Cumque comedisset Booz, et bibisset, et factus esset hilarior, issetque ad dormiendum iuxta acervum manipulorum, venit abscondite, et discooperto a pedibus eius pallio, se proiecit. Et ecce nocte iam media expavit homo, et conturbatus est: viditque mulierem iacentem ad pedes suos, et ait illi: Quae es? Illaque respondit: Ego sum Ruth ancilla tua: expande pallium tuum super famulam tuam, quia propinquus es. Et ille: Benedicta, inquit, es Domino filia, et priorem misericordiam posteriore superasti: quia non es secuta iuvenes pauperes sive divites. Noli ergo metuere, sed quicquid dixeris mihi, faciam tibi. Scit enim omnis populus, qui habitat intra portas urbis meae, mulierem te esse virtutis. Nec abnuo me propinquum, sed est alius me propinquior. Quiesce hac nocte: et facto mane, si te voluerit propinquitatis iure retinere, bene res acta est: sin autem ille noluerit, ego te absque ulla dubitatione suscipiam, vivit Dominus: dormi usque mane. Dormivit itaque ad pedes eius, usque ad noctis abscessum. Surrexit itaque antequam homines se cognoscerent mutuo, et dixit Booz: Cave, ne quis noverit quod huc veneris. Et rursum: Expande, inquit, palliolum tuum, quo operiris, et tene utraque manu. Qua extendente et tenente, mensus est sex modios hordei, et posuit super eam. Quae portans ingressa est civitatem, et venit ad socrum suam. Quae dixit ei: Quid egisti filia? Narravitque ei omnia quae sibi fecisset homo. Et ait: Ecce sex modios hordei dedit mihi, et ait: Nolo vacuam te reverti ad socrum tuam. Dixitque Noemi: Exspecta filia, donec videamus quem res exitum habeat. Neque enim cessabit homo, nisi compleverit quod locutus est.

Ascendit ergo Booz ad portam, et sedit ibi. Cumque vidisset propinquum praeterire, de quo prius sermo habitus est, dixit ad eum: Declina paulisper, et sede hic, vocans eum nomine suo. Qui divertit, et sedit. Tollens autem Booz decem viros de senioribus civitatis, dixit ad eos: Sedete hic. Quibus residentibus, locutus est ad propinquum: Partem agri fratris nostri Elimelech vendit Noemi, quae reversa est de regione Moabitide: quod audire te volui, et tibi dicere coram cunctis sedentibus, et maioribus natu de populo meo. Si vis possidere iure propinquitatis, eme, et posside: sin autem tibi displicet, hoc ipsum indica mihi, ut sciam quid facere debeam. Nullus est enim propinquus excepto te, qui prior es, et me, qui secundus sum. At ille respondit: Ego agrum emam. Cui dixit Booz: Quando emeris agrum de manu mulieris, Ruth quoque Moabitidem, quae uxor defuncti fuit, debes accipere: ut suscites nomen propinqui tui in hereditate sua. Qui respondit: Cedo iure propinquitatis: neque enim posteritatem familiae meae delere debeo. Tu meo utere privilegio, quo me libenter carere profiteor. Hic autem erat mos antiquitus in Israel inter propinquos, et si quando alter alteri suo iure cedebat: ut esset firma concessio, solvebat homo calciamentum suum, et dabat proximo suo: hoc erat testimonium cessionis in Israel. Dixit ergo propinquus Booz: Tolle calciamentum. Quod statim solvit de pede suo. At ille maioribus natu, et universo populo: Testes, inquit, vos estis hodie, quod possederim omnia quae fuerunt Elimelech, et Chelion, et Maalon, tradente Noemi: et Ruth Moabitidem uxorem Maalon in coniugium sumpserim, ut suscitem nomen defuncti in hereditate sua, ne vocabulum eius de familia sua ac fratribus et populo deleatur. Vos, inquam, huius rei testes estis. Respondit omnis populus, qui erat in porta, et maiores natu: Nos testes sumus: faciat Dominus hanc mulierem, quae ingreditur domum tuam, sicut Rachel et Liam, quae aedificaverunt domum Israel: ut sit exemplum virtutis in Ephrata, et habeat celebre nomen in Bethleem: fiatque domus tua sicut domus Phares, quem Thamar peperit Iudae, de semine quod dederit Dominus tibi ex hac puella. Tulit itaque Booz Ruth, et accepit uxorem: ingressusque est ad eam, et dedit illi Dominus ut conciperet, et pareret filium. Dixeruntque mulieres ad Noemi: Benedictus Dominus, qui non est passus ut deficeret successor familiae tuae, et vocaretur nomen eius in Israel. Et habeas qui consoletur animam tuam, et enutriat senectutem: de nuru enim tua natus est, quae te diligit: et multo tibi melior est, quam si septem haberes filios. Susceptumque Noemi puerum posuit in sinu suo, et nutricis ac gerulae officio fungebatur. Vicinae autem mulieres congratulantes

et dicentes. natus est filius noemi. vocaverunt quoque nomen eius obeth. Hic est pater ysai patris david. He sunt generationes phares. Phares genuit esrom, esrom genuit aram, aram genuit aminadab, aminadab genuit naason, naason genuit salmon, salmon genuit booz, booz genuit obeth, obeth genuit ysai. Explicit liber ruth.

NEMO CUM PROPHETAS VERSIBUS VIDERIT esse descriptos metro eos existimet apud hebreos ligari, et aliquid simile habere de psalmis vel operibus salomonis; sed quod in demosthene vel tullio solet fieri, per cola scribantur et commata, qui utique prosa et non versibus conscripserunt. Nos quoque utilitati legentium providentes interpretationem novam, novo scribendi genere distinximus. Ac primum de ysaia sciendum est quod in sermone suo disertus sit, quippe ut vir nobilis et urbane eloquentie, nec habens quicquam in eloquio rusticitatis admixtum. Unde accidit ut pre ceteris florem sermonis eius translatio non potuerit conservare. Deinde etiam hoc adiciendum, quod non tam propheta quam evangelista dicendus sit. Ita enim universa Christi ecclesieque misteria ad liquidum persecutus est, ut non eum putes de futuro vaticinari, sed de preteritis hystoriam texere. Unde conicio noluisse tunc temporis lxx interpretes fidei sue sacramenta perspicue ethnicis prodere, ne sanctum canibus et margaritas porcis darent. Que cum hanc editionem legeritis, ab illis animadvertetis abscondita. Nec ignoro quanti laboris sit prophetas intellegere, nec facile quempiam posse iudicare de interpretatione nisi intellexerit ante que legerit, nosque patere morsibus plurimorum, qui stimulante invidia quod consequi non valent despiciunt. Sciens ergo et prudens in flammam mitto manum, et nichilominus hoc a fastidiosis lectoribus precor, ut quomodo greci post lxx translatores aquilam et symachum et theodotionem legunt, vel ob studium doctrine sue vel ut lxx magis ex collatione eorum intellegant, sic et illi saltem unum post priores habere dignentur interpretem. Legant prius et postea despiciant, ne videantur non ex iudicio sed ex odii presumptione ignorata dampnare. Prophetavit autem ysaias in hierusalem et in iudea, necdum x tribubus in captivitatem ductis, ac de utroque regno nunc commixtim nunc separatim texit oraculum. Et cum interdum ad presentem respiciat hystoriam, et post babilonie captivitatem reditum populi significet in iudeam, tamen ei omnis cura de vocatione gentium et adventu Christi est. Quem quanto plus amatis o paula et eustochium, tanto magis ab eo petite, ut pro obtrectatione presenti qua me indesinenter emuli laniant, ipse michi mercedem restituat in futurum, qui scit me ob hoc in peregrine lingue eruditione sudasse, ne iudei de falsitate scripturarum ecclesiis eius diutius insultarent.

Ysaias in hierusalem nobili genere ortus, ibique prophetavit. sub manasse rege sectus in duas partes occubuit. sepultusque est sub quercu rogel iuxta transitum aquarum quas olim ezechias rex iacto obstruxerat pulvere.

INCIPIT LIBER YSAIE PROPHETE

VISIO YSAIE PROPHETE QUAM VIDIT SUPER IUDAM ET HIERUSALEM IN DIEBUS OZIE ioatham achaz et ezechie regum iuda. Audite celi et auribus percipe terra, quia dominus locutus est. Filios enutrivi et exaltavi, ipsi autem contempnentes spreverunt me. Cognovit bos possessorem suum, et asinus presepe domini sui. israhel autem non cognovit, populus meus non intellexit. Ve genti peccatrici, populo gravi iniquitate, semini nequam, filiis sceleratis. Dereliquerunt dominum, blasphemaverunt sanctum israhel, abalienati sunt retrorsum. Super quo percutiam vos ultra addentes prevaricationem? Omne caput languidum et omne cor merens. A planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas. Vulnus et livor et plaga tumens non est circumligata, nec curata medicamine, neque fota oleo. Terra vestra deserta, civitates vestre succense igni. Regionem vestram coram vobis alieni devorant, et desolabitur sicut in vastitate hostili. Et relinquetur filia syon ut umbraculum in vinea, et sicut tugurium in cucumerario, sicut civitas que vastatur. Nisi dominus exercituum reliquisset nobis semen, quasi sodoma fuissemus, et quasi gomorra similes essemus. Audite verbum domini principes sodomorum, auribus percipite legem dei nostri populus gomorre. Quo michi multitudinem victimarum vestrarum dicit dominus? Plenus sum. Holocausta arietum, et adipem pinguium, et sanguinem vitulorum et agnorum et hyrcorum nolui. Cum veneritis ante conspectum meum, quis quesivit hec de manibus vestris, ut ambularetis in atriis meis? Ne afferatis ultra sacrificium frustra. Incensum abhominatio est michi. Neomeniam et sabbatum et festivitates alias non feram. Kalendas vestras et sollempnitates vestras odivit anima mea. Facta sunt michi molesta, laboravi sustinens. Et cum extenderitis manus vestras, avertam oculos meos a vobis, et cum multiplicaveritis orationem, non exaudiam vos. Manus vestre sanguine plene sunt. Lavamini, mundi estote. auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis. Quiescite agere perverse, discite benefacere. querite iudicium, subvenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam, et venite et arguite me dicit dominus. Si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabuntur, et si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt. Si volueritis et audieritis me, bona terre comedetis. Quod si nolueritis, et me ad iracundiam provocaveritis, gladius devorabit vos, quia os domini locutum est. Quomodo facta est meretrix civitas fidelis plena iudicii? Iusticia habitavit in ea, nunc autem homicide. Argentum tuum versum est in scoriam, vinum tuum mixtum est aqua. Principes tui infideles, socii furum. Omnes diligunt munera, secuntur retributiones. Pupillo non iudicant, et causa vidue non ingreditur ad eos. Propter hoc ait dominus exercituum fortis israhel. Heu consolabor super hostibus meis, et vindicabor de inimicis meis. Et convertam manum meam ad te, et excoquam ad purum scoriam tuam, et auferam omne stannum tuum. Et restituam iudices tuos ut fuerunt prius, et consiliarios tuos sicut antiquitus. Post hec vocaberis civitas iusta, urbs fidelis. Syon in iudicio redimetur, et reducent eam in iusticia. Et conteret scelestos et peccatores simul, et qui dereliquerunt dominum consumentur. Confundentur enim ab ydolis quibus sacrificaverunt, et erubescetis super hortis quos elegeratis, cum fueritis velut quercus defluentibus foliis, et velut hortus absque aqua. Et erit fortitudo vestra ut favilla stuppe, et opus vestrum quasi scintilla, et succendetur utrumque simul, et non erit qui extinguat.

Verbum quod vidit ysaias filius amos super iudam et hierusalem. Et erit in novissimis diebus preparatus mons domus domini in vertice montium, et elevabitur super colles, et fluent ad eum omnes gentes. Et ibunt populi multi et dicent. Venite ascendamus ad montem domini, et ad domum dei iacob, et docebit nos vias suas, et ambulabimus in semitis eius, quia de syon exibit lex, et verbum domini de hierusalem. Et iudicabit gentes, et arguet populos multos. Et conflabunt gladios suos in vomeres, et lanceas suas in falces. Non levabit gens contra gentem gladium, nec exercebuntur ultra ad prelium. Domus iacob venite ambulemus in lumine domini. Proiecisti enim populum tuum domum iacob, quia repleti sunt ut olim, et augures habuerunt ut philistiim, et pueris alienis adheserunt. Et repleta est terra argento et auro, et non est finis thesaurorum eius. Et repleta est terra eius equis, et innumerabiles quadrige eius. Et repleta est terra eius ydolis. Opus manuum suarum adoraverunt, quod fecerunt digiti eorum. Et incurvavit se homo, et humiliatus est vir. Ne ergo dimittas eis. Ingredere in petram, abscondere fossa humo a facie timoris domini, et a gloria maiestatis eius. Oculi sublimes hominis humiliati sunt, et incurvabitur altitudo virorum. Exaltabitur autem dominus solus in die illa, quia dies domini exercituum super omnem superbum et excelsum, et super omnem arrogantem, et humiliabitur. Et super omnes cedros libani sublimes et erectas, et super omnes quercus basan, et super omnes montes excelsos, et elevatos, et super omnem turrem excelsam, et super omnem murum munitum, et super omnes naves tharsis, et super omne quod visu pulchrum est. Et incurvabitur sublimitas hominum, et humiliabitur altitudo virorum. Et elevabitur dominus solus in die illa, et ydola penitus conterentur. Et introibunt in speluncas petrarum, et in voragines terre, a facie formidinis domini, et a gloria maiestatis eius, cum surrexerit percutere terram.

In die illa proiciet homo ydola argenti sui, et simulachra auri sui que fecerat sibi ut adoraret, talpas et vespertiliones. Et ingredietur fissuras petrarum et cavernas saxorum, a facie formidinis domini, et a gloria maiestatis eius, cum surrexerit percutere terram. Quiescite ergo ab homine cuius spiritus in naribus eius, quia excelsus reputatus est ipse. Ecce enim dominator dominus exercituum auferet de hierusalem et a iuda validum et fortem, et omne robur panis, et omne robur aque, fortem et virum bellatorem, iudicem et prophetam, et ariolum et senem, principem super quinquaginta, et honorabilem vultu, et consiliarium et sapientem de architectis, et prudentem eloquii mystici. Et dabo pueros principes eorum, et effeminati dominabuntur eis. Et irruet populus vir ad virum, unusquisque ad proximum suum. Tumultuabitur puer contra senem, et ignobilis contra nobilem. Apprehendet enim vir fratrem suum, domesticum patris sui dicens. Vestimentum tibi est, princeps esto noster, ruina autem hec sub manu tua. Et respondebit in die illa dicens. Non sum medicus, et in domo mea non est panis, neque vestimentum, nolite constituere me principem populi. Ruit enim hierusalem et iudas concidit, quia lingua eorum et adinventiones eorum contra dominum, ut provocarent oculos maiestatis eius. Agnitio vultus eorum respondit eis. et peccatum suum quasi sodoma predicaverunt nec absconderunt. Ve anime eorum, quoniam reddita sunt eis mala. Dicite iusto quoniam bene, quoniam fructum adinventionum suarum comedet. Ve impio in malum, retributio enim manuum eius fiet ei. Populum meum exactores sui spoliaverunt, et mulieres dominate sunt eis.

Popule meus qui beatum te dicunt, ipsi te decipiunt, et viam gressuum tuorum dissipant. Stat ad iudicandum dominus, et stat ad iudicandos

populos. Dominus ad iudicium veniet cum senibus populi sui et principibus eius. Vos enim depasti estis vineam meam, rapina pauperis in domo vestra. Quare atteritis populum meum et facies pauperum commolitis, dicit dominus exercituum. Et dixit dominus. Pro eo quod elevate sunt filie Syon et ambulaverunt extento collo et nutibus oculorum ibant et plaudebant, ambulabant et in pedibus suis composite incedebant. Decalvabit dominus verticem filiarum Syon et dominus crinem earum nudabit. In die illa auferet dominus ornamentum calciamentorum et lunulas et torques et monilia et armillas et mitras, discriminalia et periscelidas et murenulas et olfactoriola et inaures et anulos et gemmas in fronte pendentes et mutatoria et pallia et linteamina et acus et specula et syndones et vittas et theristra. Et erit pro suavi odore fetor, et pro zona funiculus, et pro crispanti crine calvitium, et pro fascia pectorali cilicium. Pulcherrimi quoque viri in gladio cadent, et fortes tui in prelio. Et merebunt atque lugebunt porte eius, et desolata in terra sedebit.

Et apprehendent septem mulieres virum unum dicentes. Panem nostrum comedemus et vestimentis nostris operiemur, tantummodo invocetur nomen tuum super nos. Aufer opprobrium nostrum. In die illa erit germen domini in magnificentia et gloria, et fructus terre sublimis et exultatio his qui salvati fuerint de Israhel. Et erit omnis qui relictus fuerit in Syon et residuus in Hierusalem sanctus vocabitur, omnis qui scriptus fuerit in vita in Hierusalem. Si abluerit dominus sordem filiarum Syon et sanguinem Hierusalem laverit de medio eius spiritu iudicii et spiritu ardoris. Et creabit dominus super omnem locum montis Syon et ubi invocatus est nubem per diem et fumum et splendorem ignis flammantis in nocte. Super enim omnem gloriam protectio, et tabernaculum erit in umbraculum diei ab estu, et in securitatem et in absconsionem a turbine et a pluvia.

Cantabo dilecto meo canticum patruelis mei vinee sue. Vinea facta est dilecto meo in cornu filio olei. Et sepivit eam et lapides elegit ex illa et plantavit eam electam et edificavit turrim in medio eius et torcular extruxit in ea, et expectavit ut faceret uvas et fecit labruscas. Nunc ergo habitatores Hierusalem et viri Iuda, iudicate inter me et inter vineam meam. Quid est quod debui ultra facere vinee mee et non feci ei? An quod expectavi ut faceret uvas, fecit autem labruscas? Et nunc ostendam vobis quid ego faciam vinee mee. Auferam sepem eius et erit in direptionem. Diruam maceriam eius et erit in conculcationem, et ponam eam desertam. Non putabitur et non fodietur, et ascendent vepres et spine, et nubibus mandabo ne pluant super eam imbrem. Vinea enim domini exercituum domus Israhel est, et vir Iuda germen delectabile eius. Expectavit ut faceret iudicium et ecce iniquitas, et iustitiam et ecce clamor.

Ve qui coniungitis domum ad domum, et agrum agro copulatis usque ad terminum loci. Numquid habitabitis soli vos in medio terre? In auribus meis sunt hec, dicit dominus exercituum. Nisi domus multe deserte fuerint, grandes et pulchre absque habitatore. Decem enim iugera vinearum facient lagunculam unam, et XXX modii sementis facient modios tres. Ve qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, et potandum usque ad vesperam, ut vino estuetis. Cythara et lira et tympanum et tybia et vinum in conviviis vestris, et opus domini non respicitis, nec opera manuum eius consideratis. Propterea captivus ductus est populus meus quia non habuit scientiam, et nobiles eius interierunt fame, et multitudo eius siti exaruit. Propterea dilatavit infernus animam suam et aperuit os suum absque ullo termino, et descendent fortes eius et populus eius et sublimes eius gloriosique eius ad eum. Et incurvabitur homo et humiliabitur vir, et oculi sublimium deprimentur. Et exaltabitur dominus exercituum in iudicio, et deus sanctus in iudicio et iustitia. Et pascentur agni iuxta ordinem suum, et deserta in ubertatem versa advene comedent.

Ve qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, et quasi vinculum plaustri peccatum, qui dicitis: Festinet et cito veniat opus eius, et videamus; et appropiet et veniat consilium sancti Israhel, et sciemus illud. Ve qui dicitis malum bonum et bonum malum, ponentes tenebras lucem et lucem tenebras, ponentes amarum in dulce et dulce in amarum. Ve qui sapientes estis in oculis vestris, et coram vobismet ipsis prudentes. Ve qui potentes estis ad bibendum vinum et ad miscendam ebrietatem, qui iustificatis impium pro muneribus, et iustitiam iusti aufertis ab eo. Propter hoc sicut devorat stipulam lingua ignis, et calor flamme exurit, sic radix eorum quasi favilla erit, et germen eorum ut pulvis ascendet. Abiecerunt enim legem domini exercituum, et eloquium sancti Israhel blasphemaverunt. Ideo iratus est furor domini in populo suo, et extendit manum suam super eum et percussit eum, et conturbati sunt montes, et facta sunt morticina eorum quasi stercus in medio platearum. In omnibus his non est aversus furor eius, sed adhuc manus eius extenta.

Et levabit dominus signum in nationibus procul, et congregabit profugos Israhel, et sibilabit ad eum de finibus terre. Et ecce festinus velociter veniet. Non est deficiens neque laborans in eo. Non dormitabit neque dormiet, neque solvetur cingulum renum eius, nec rumpetur corrigia calciamenti eius. Sagitte eius acute, et omnes arcus eius extenti. Ungule equorum eius ut silex, et rote eius quasi impetus tempestatis. Rugitus eius ut leonis, rugiet ut catuli leonum, et frendet et tenebit predam et amplexabitur, et non erit qui eruat. Et sonabit super eum in die illa sicut sonitus maris. Aspiciemus in terram, et ecce tenebre tribulationis, et lux obtenebrata est in caligine eius.

In anno quo mortuus est rex Ozias, vidi dominum sedentem super solium excelsum et elevatum, et ea que sub ipso erant replebant templum. Seraphim stabant super illud; sex ale uni et sex ale alteri. Duabus velabant faciem eius, et duabus velabant pedes eius, et duabus volabant. Et clamabant alter ad alterum et dicebant: Sanctus, Sanctus, Sanctus dominus deus exercituum; plena est omnis terra gloria eius. Et commota sunt superliminaria cardinum a voce clamantis, et domus impleta est fumo. Et dixi: Ve mihi quia tacui, quia vir pollutus labiis ego sum, et in medio populi polluta labia habentis ego habito, et regem dominum exercituum vidi oculis meis. Et volavit ad me unus de seraphin, et in manu eius calculus quem forcipe tulerat de altari. Et tetigit os meum et dixit: Ecce hoc tetigit labia tua, et auferetur iniquitas tua, et peccatum tuum mundabitur. Et audivi vocem domini dicentis: Quem mittam? Et quis ibit nobis? Et dixi: Ecce ego sum, mitte me. Et dixit: Vade et dic populo huic: Audite audientes, et nolite intelligere, et videte visionem, et nolite cognoscere. Excecа cor populi huius, et aures eius aggrava, et oculos eius claude, ne forte oculis suis videat, et auribus suis audiat, et corde suo intelligat, et convertatur et sanem eum. Et dixi: Usquequo domine? Et dixit: Donec desolentur civitates absque habitatore, et domus sine homine, et terra relinquetur deserta. Et longe faciet dominus homines, et multiplicabitur que derelicta fuerat in medio terre. Et adhuc in ea decimatio, et convertetur et erit in ostensionem sicut terebintus, et sicut quercus que expandit ramos suos. Semen sanctum erit id quod steterit in ea.

Et factum est in diebus Achaz filii Ioathan filii Ozie regis Iuda, ascendit Rasin rex Syrie et Facee filius Romelie rex Israhel in Hierusalem ad preliandum contra eam, et non potuerunt debellare eam. Et nuntiaverunt domui David dicentes: Requievit Syria super Effraim. Et commotum est cor eius et cor populi eius, sicut moventur ligna silvarum a facie venti. Et dixit dominus ad Ysaiam: Egredere in occursum Achaz tu et qui derelictus est Iasub filius tuus ad extremum aqueductus piscine superioris in via agri fullonis. Et dices ad eum: Vide ut sileas. Noli timere, et cor tuum ne formidet a duabus caudis titionum fumigantium istorum, in ira furoris Rasin et Facee filii Romelie, eo quod inierit consilium contra te Syria malum, Effraim et filius Romelie dicentes: Ascendamus ad Iudam et suscitemus eum, et evellamus eum ad nos, et ponamus regem in medio eius filium Tabeel. Hec dicit dominus deus: Non stabit et non erit illud, sed caput Syrie erit Damascus, et caput Damasci Rasin. Et adhuc LXV et quinque anni et desinet Effraim esse populus, et caput Effraim Samaria, et caput Samarie filius Romelie. Si non credideritis non permanebitis.

Et adiecit dominus loqui ad Achaz dicens: Pete tibi signum a domino deo tuo in profundum inferni, sive in excelsum supra. Et dixit Achaz: Non petam, et non temptabo dominum. Et dixit: Audite ergo domus David: Numquid parum est vobis molestos esse hominibus, quia molesti estis et deo meo? Propter hoc dabit dominus ipse vobis signum: Ecce virgo concipiet et pariet filium, et vocabitur nomen eius Emmanuel. Butyrum et mel comedet, ut sciat reprobare malum et eligere bonum. Quia antequam sciat puer reprobare malum et eligere bonum, derelinquetur terra quam tu detestaris a facie duorum regum suorum. Adducet dominus super te et super populum tuum et super domum patris tui dies qui non venerunt a diebus separationis Effraim a Iuda cum rege Assyriorum. Et erit in die illa sibilabit dominus musce que est in extremo fluminum Egypti, et api que est in terra Assur. Et venient et requiescent omnes in torrentibus vallium et cavernis petrarum et in omnibus frutectis et in universis foraminibus. In die illa radet dominus in novacula conducta in his qui trans flumen sunt, in rege Assyriorum, caput et pilos pedum, et barbam universam. Et erit in die illa nutriet homo vaccam boum et duas oves, et pre ubertate lactis comedet butyrum. Butyrum enim et mel manducabit homo quicumque relictus fuerit in medio terre.

Et erit in die illa omnis locus ubi fuerint mille vites mille argenteis, et in spinas et in vepres erunt. Cum sagittis et arcu ingredientur illuc. Vepres enim et spine erunt in universa terra, et in omnes montes qui in sarculo sarientur non veniet illuc terror spinarum et veprium, et erit in pascua bovis et in conculcationem pecoris. Et dixit dominus ad me: Sume tibi librum grandem, et scribe in eo stilo hominis: Velociter spolia detrahe, cito predare. Et adhibui mihi testes fideles, Uriam sacerdotem et Zachariam filium Barachie. Et accessi ad prophetissam, et concepit et peperit filium. Et dixit dominus ad me: Voca nomen eius Accelera spolia detrahere, Festina predari. Quia antequam sciat puer vocare patrem suum et matrem suam, auferetur fortitudo Damasci et spolia Samarie coram rege Assyriorum.

Et adiecit dominus loqui ad me adhuc dicens: Pro eo quod abiecit populus iste aquas Syloe que vadunt cum silentio, et assumpsit magis Rasin et filium Romelie, propter hoc ecce dominus adducet super eos aquas fluminis fortes et multas, regem Assyriorum et omnem gloriam eius. Et ascendet super omnes rivos eius, et fluet super universas ripas eius, et ibit per Iudam inundans, et transiens usque ad collum veniet. Et erit extensio alarum eius implens latitudinem terre tue, o Emmanuel. Congregamini et vincimini, et audite universe procul terre. Confortamini et vincimini, accingite vos et vincimini. Inite consilium et dissipabitur; loquimini verbum et non fiet, quia nobiscum deus. Hec enim ait dominus ad me: Sicut in forti manu erudivit me ne irem in via populi huius, dicens: Non dicatis coniuratio; omnia enim que loquitur populus iste coniuratio est, et timorem eorum non timeatis neque paveatis.

Dominum exercituum ipsum sanctificate. Ipse pavor vester, et ipse terror vester. Et erit vobis in sanctificationem, in lapidem autem offensionis et in petram scandali duabus domibus Israhel, in laqueum et in ruinam habitatoribus Hierusalem. Et offendent ex eis plurimi, et cadent et conterentur, et irretientur et capientur. Liga testimonium, signa legem in discipulis meis. Et expectabo dominum qui abscondit faciem suam a domo Iacob, et prestolabor eum. Ecce ego et pueri quos dedit mihi dominus in signum et in portentum Israhelis a domino exercituum qui habitat in monte Syon. Et cum dixerint ad vos: Querite a phitonibus et a divinis qui strident in incantationibus suis, numquid non populus a deo suo requiret pro vivis et mortuis? Ad legem magis et ad testimonium. Quod si non dixerint iuxta verbum hoc, non erit eis matutina lux. Et transibit per eam, corruet et esuriet, et cum surrexerit irascetur et maledicet regi suo et deo suo. Et suspiciet sursum, et ad terram intuebitur, et ecce tribulatio et tenebre, et dissolutio, angustia et caligo persequens, et non poterit avolare de angustia.

Primo tempore alleviata est terra Zabulon et terra Neptalim, et novissimo aggravata est via maris trans Iordanem Galilee gentium. Populus qui ambulabat in tenebris vidit lucem magnam. Habitantibus in regione umbre mortis lux orta est eis. Multiplicasti gentem, non magnificasti leticiam. Letabuntur coram te sicut letantur in messe, sicut exultant victores capta preda quando dividunt spolia. Iugum enim oneris eius et virgam humeri eius et sceptrum exactoris eius superasti sicut in die Madian. Quia omnis violenta predatio cum tumultu, et vestimentum mixtum sanguine erit in combustionem et cibus ignis. Parvulus enim natus est nobis, filius datus est nobis. Et factus est principatus super humerum eius, et vocabitur nomen eius Admirabilis, Consiliarius, Deus, Fortis, Pater futuri seculi, Princeps pacis. Multiplicabitur eius imperium, et pacis non erit finis. Super solium David et super regnum eius sedebit, ut confirmet illud et corroboret in iudicio et iustitia amodo et usque in sempiternum. Zelus domini exercituum faciet hoc.

Verbum misit dominus in Iacob, et cecidit in Israhel. Et sciet omnis populus Effraim et habitantes Samariam in superbia et magnitudine urbis dicentes: Lateres ceciderunt, sed quadris lapidibus edificabimus. Sichomoros succiderunt, sed cedros im

mutabimus. Et elevabit dominus hostes rasin super eum. & inimicos eius in tumultum vertet. Syriam ab oriente. & philistiim ab occidente. & devorabunt israhel toto ore. In omnibus his non est aversus furor eius. sed adhuc manus eius extenta. & populus non est reversus ad percutientem se. & dominum exercituum non inquisierunt.

Et disperdet dominus de israhel caput & caudam. incurvantem & refrenantem die una. Longevus & honorabilis ipse est caput. & propheta docens mendacium ipse cauda est. Et erunt qui beatificant populum istum seducentes. qui beatificantur precipitati. Propter hoc super adolescentulis eius non letabitur dominus. & pupillorum eius & viduarum non miserebitur. quia omnis ypocrita est nequam. & universum os locutum est stulticiam. In omnibus his non est aversus furor eius. sed adhuc manus eius extenta. Succensa est enim quasi ignis impietas. veprem & spinam vorabit. & succendetur in densitate saltus. & convolvetur superbia fumi. In ira domini exercituum conturbata est terra. & erit populus quasi esca ignis. Vir fratri suo non parcet. & declinabit ad dexteram & esuriet. & comedet ad sinistram & non saturabitur. Unusquisque carnem brachii sui vorabit. manasses effraim. & effraim manassen. simul ipsi contra iudam. In omnibus his non est aversus furor eius. sed adhuc manus eius extenta.

Ve qui condunt leges iniquas. & scribentes iniusticiam scripserunt. ut opprimerent in iudicio pauperes. & vim facerent cause humilium populi mei. ut essent vidue preda eorum. & pupillos diriperent. Quid facietis in die visitationis & calamitatis de longe venientis. Ad cuius confugietis auxilium. & ubi derelinquetis gloriam vestram. ne incurvemini sub vinculo. & cum interfectis cadatis. Super omnibus his non est aversus furor eius. sed adhuc manus eius extenta. Ve assur. virga furoris mei & baculus ipse in manu eorum. indignatio mea. Ad gentem fallacem mittam eum. & contra populum furoris mei mandabo illi. ut auferat spolia & diripiat predam. & ponat illum in conculcationem quasi lutum platearum. Ipse autem non sic arbitrabitur. & cor eius non ita estimabit. sed ad conterendum erit cor eius. & ad internitionem gentium non paucarum. Dicet enim. Numquid non principes mei simul reges sunt. Numquid non ut carchamis sic chalanno. ut arphat. sic emath. Numquid non ut damascus sic samaria. Quomodo invenit manus mea regna ydoli. Sic & symulachra eorum de hierusalem & samaria. Numquid non sicut feci samarie & ydolis eius. sic faciam hierusalem & symulachris eius.

Et erit cum impleverit dominus cuncta opera sua in monte syon & in hierusalem. visitabo super fructum magnifici cordis regis assur. & super gloriam altitudinis oculorum eius. Dixit enim. In fortitudine manus mee ego feci. & in sapientia mea intellexi. & abstuli terminos populorum. & principes eorum depredatus sum. & detraxi quasi potens in sublime sedentes. & invenit quasi nidum manus mea fortitudinem populorum. Et sicut colliguntur ova que derelicta sunt. sic universam terram ego congregavi. & non fuit qui moveret pennam. & aperiret os & ganniret. Numquid gloriabitur securis contra eum qui secat in ea. aut exaltabitur serra contra eum a quo trahitur. Quomodo si elevetur virga contra elevantem se. & exaltetur baculus qui utique lignum est. Propter hoc mittet dominator dominus exercituum in pinguibus eius tenuitatem. & subtus gloriam eius ardebit quasi combustio ignis. Et erit lumen israhel in igne. & sanctus eius in flamma. & succendetur & devorabitur spina eius & vepres in die una. & gloria saltus eius & carmeli eius ab anima usque ad carnem consumetur. Et erit terrore profugus. & reliquie saltus eius pre paucitate numerabuntur. & puer scribet eos.

Et erit in die illa non adiciet residuum israhel. & hii qui fugerint de domo iacob inniti super eo qui percutit eos. sed innitetur super dominum sanctum israhel. In veritate reliquie convertentur. reliquie inquam iacob ad dominum fortem. Si enim fuerit populus tuus israhel quasi arena maris. reliquie convertentur ex eo. Consummatio abbreviata. inundabit iusticiam. Consummationem enim & abbreviationem dominus exercituum deus faciet in medio omnis terre. Propter hoc hec dicit dominus exercituum. Noli timere populus meus habitator syon ab assur. In virga percutiet te & baculum suum levabit super te in via egypti. Adhuc enim paululum modicumque & consummabitur indignatio & furor meus super scelus eorum. Et suscitabit dominus exercituum super eum flagellum iuxta plagam madian in petra oreb. & virgam suam super mare. & levabit eam in via egypti. Et erit in die illa auferetur onus eius de humero tuo. & iugum eius de collo tuo. & computrescet iugum a facie olei.

Veniet in aiath. transibit in magron. apud magmas commendabit vasa sua. Transierunt cursim gabaa sedes nostra. Obstupuit rama. gabaath saulis fugit. Hinni voce tua filia gallim. attende laysa paupercula anathot. Migravit medemena. habitatores gabim confortamini. Adhuc dies est ut in nobe stetur. Agitabit manum suam super montem filie syon. collem hierusalem. Ecce dominator filie syon dominus exercituum confringet lagunculam in terrore. excelsa statura succidentur & sublimes humiliabuntur. & subvertentur condensa saltus ferro. & lybanus cum excelsis cadet. Et egredietur virga de radice yesse & flos de radice eius ascendet. & requiescet super eum spiritus domini. Spiritus sapientie & intellectus. spiritus consilii & fortitudinis. spiritus scientie & pietatis. & replebit eum spiritus timoris domini. Non secundum visionem oculorum iudicabit. neque secundum auditum aurium arguet. sed iudicabit in iudicio pauperes. & arguet in equitate pro mansuetis terre. Et percutiet terram virga oris sui. & spiritu labiorum suorum interficiet impium. Et erit iusticia cingulum lumborum eius. & fides cinctorium renum eius.

Habitabit lupus cum agno. & pardus cum hedo accubabit. Vitulus & leo & ovis simul morabuntur. & puer parvulus minabit eos. Vitulus & ursus pascentur. simul requiescent catuli eorum. & leo quasi bos comedet paleas. Et delectabitur infans ab ubere super foramine aspidis. & in caverna reguli qui ablactatus fuerit manum suam mittet. Non nocebunt & non occident in universo monte sancto meo. quia repleta est terra sciencia domini. sicut aque maris operientes. In die illa radix yesse qui stat in signum populorum. ipsum gentes deprecabuntur. & erit sepulchrum eius gloriosum. Et erit in die illa adiciet dominus secundo manum suam ad possidendum residuum populi sui quod relinquetur ab assyriis. & ab egypto. & ab effrenos. & ab ethiopia. & ab helam. & a sennaar. & ab emath. & ab insulis maris. Et levabit signum in nationes. & congregabit profugos israhel. & dispersos iuda colliget a quattuor plagis terre. Et auferetur zelus effraim. & hostes iuda peribunt. Effraim non emulabitur iudam. & iudas non pugnabit contra effraim.

37.

Et volabunt in humeros philistiim per mare. simul predabuntur filios orientis. Ydumea & moab preceptum manus eorum. & filii ammon obedientes erunt. Et desolabit dominus linguam maris egypti. & levabit manum suam super flumen in fortitudine spiritus sui. & percutiet eum in septem rivis ita ut transeant per eum calciati. & erit via residuo populo meo qui relinquetur ab assyriis. sicut fuit israheli in die qua ascendit de terra egypti. Et dices in die illa.

Confitebor tibi domine quoniam iratus es mihi. conversus est furor tuus & consolatus es me. Ecce deus salvator meus. fiducialiter agam & non timebo. Quia fortitudo mea & laus mea dominus deus. & factus est mihi in salutem. Haurietis aquas in gaudio de fontibus salvatoris & dicetis in illa die confitemini domino & invocate nomen eius. Notas facite in populis adinventiones eius. mementote quoniam excelsum est nomen eius. Cantate domino quoniam magnifice fecit. annunciate hoc in universa terra. Exulta & lauda habitatio syon. quia magnus in medio tui sanctus israhel.

Onus babilonis quod vidit ysaias filius amos. Super montem caliginosum levate signum. exaltate vocem. levate manum. & ingrediantur portas duces. Ego mandavi sanctificatis meis. & vocavi fortes meos in ira mea. exultantes in gloria mea. Vox multitudinis in montibus. quasi populorum frequentium. vox sonitus regum gentium congregatarum. Dominus exercituum precepit milicie belli venientibus de terra procul. A summitate celi dominus veniet. & vasa furoris eius. ut disperdat omnem terram. Ululate quia prope est dies domini. quasi vastitas a domino veniet. Propter hoc omnes manus dissolventur. & omne cor hominis tabescet. & conteretur. Torsiones & dolores tenebunt. quasi parturiens dolebunt. Unusquisque ad proximum suum stupebit. facies combuste vultus eorum.

Ecce dies domini veniet crudelis & indignatione plenus. & ire furorisque ad ponendam terram in solitudinem. & peccatores eius conterendos de ea. Quoniam stelle celi & splendor earum non expandet lumen suum. Obtenebratus est sol in ortu suo. & luna non splendebit in lumine suo. Et visitabo super urbis mala. & contra impios iniquitatem eorum. & requiescere faciam superbiam infidelium. & arrogantiam fortium humiliabo. Preciosior erit vir auro. & homo mundo obrizo. Super hoc celum turbabo. & movebitur terra de loco suo. propter indignationem domini exercituum. & propter diem ire furoris eius. Et erit quasi dammula fugiens & quasi ovis. & non erit qui congreget. Unusquisque ad populum suum convertetur. & singuli ad terram suam fugient. Omnis qui inventus fuerit occidetur. & omnis qui supervenerit cadet in gladio. Infantes eorum allidentur in oculis eorum. diripientur domus eorum. & uxores eorum violabuntur. Ecce ego suscitabo super eos medos qui argentum non querunt nec aurum velint. sed sagittis parvulos interficient. & lactentibus uteri non miserebuntur. & super filios non parcet oculus eorum. Et erit babilon illa gloriosa in regnis. inclita in superbia chaldeorum. sicut subvertit deus sodomam & gomorram non habitabitur usque ad finem. & non fundabitur usque ad generationem & generationem. nec ponet ibi tentoria arabs. nec pastores requiescent ibi. sed requiescent ibi bestie. & replebuntur domus eorum draconibus. & habitabunt ibi struciones. & pilosi saltabunt ibi. & respondebunt ibi ulule in edibus eius & sirene in delubris voluptatis. Prope est ut veniat tempus eius. & dies eius non elongabuntur. Miserebitur enim dominus iacob. & eliget adhuc de israhel. & requiescere eos faciet super humum suam. Adiungetur advena ad eos. & adherebunt domui iacob. & tenebunt eos populi. & adducent eos in locum suum. & possidebit eos domus israhel super terram domini in servos & ancillas. & erunt capientes eos qui se ceperant. & subicient exactores suos.

Et erit in die illa cum requiem dederit tibi deus a labore tuo & a concussione tua. & a servitute dura qua ante servisti. sumes parabolam istam contra regem babilonis & dices. Quomodo cessavit exactor. quievit tributum. Contrivit dominus baculum impiorum. virgam dominantium cedentem populum in indignatione plaga insanabili. subicientem in furore gentes. persequentem crudeliter. Conquievit & siluit omnis terra. gavisa est & exultavit. Abietes quoque letate sunt super te. & cedri lybani. Ex quo dormisti. non ascendit qui succidat nos. Infernus subter conturbatus est. in occursum adventus tui suscitabit tibi gygantes. Omnes principes terre surrexerunt de soliis suis. omnes principes nationum. & universi respondebunt & dicent tibi. Et tu vulneratus es sicut & nos. nostri similis effectus es. Detracta est ad inferos superbia tua. concidit cadaver tuum. Subter te sternetur tinea. & operimentum tuum erunt vermes.

Quomodo cecidisti de celo lucifer qui mane oriebaris. Corruisti in terram qui vulnerabas gentes. qui dicebas in corde tuo. In celum conscendam super astra dei exaltabo solium meum. sedebo in monte testamenti. in lateribus aquilonis. ascendam super altitudinem nubium. & similis ero altissimo. Veruntamen ad infernum detraheris. in profundum laci. Qui te viderint ad te inclinabuntur. teque prospicient. Numquid iste est vir qui conturbavit terram. qui concussit regna. qui posuit orbem desertum & urbes eius destruxit. vinctis eius non aperuit carcerem. Omnes reges gentium dormierunt in gloria. vir in domo sua. tu autem proiectus es de sepulchro tuo quasi stirps inutilis. Pollutus & obvolutus in his qui interfecti sunt gladio. & descenderunt ad fundamenta laci. Quasi cadaver putridum non habes consortium. neque cum eis in sepultura. Tu enim terram disperdidisti. tu populos occidisti. Non vocabitur in eternum semen pessimorum. Preparate filios eius occisioni in iniquitate patrum eorum. Non consurgent nec hereditabunt terram. nec implebunt faciem orbis civitatum. Et consurgam super eos dicit dominus exercituum. & perdam babilonis nomen. & reliquias & germen. & progeniem ait dominus. & ponam eam in possessionem ericii. & in paludes aquarum. & scopabo eam in scopa terens. dicit dominus exercituum.

xxx.

Iuravit dominus exercituum dicens. Si non ut putavi ita erit. & quomodo mente tractavi sic eveniet. ut conteram assyrium in terra mea. & in montibus meis conculcem eum. Et auferetur ab eis iugum eius. & onus illius tolletur ab humero eorum. Hoc consilium quod cogitavi super omnem terram. & hec est manus extenta super universas gentes. Dominus enim exercituum decrevit. & quis poterit infirmare. Et manus eius extenta. & quis avertet eam.

In anno quo mortuus est rex achaz. factum est onus istud. Ne leteris philistea omnis tu. quoniam comminuta est virga percussoris tui. De radice enim colubri egredietur regulus. & semen eius absorbens volucrem. Et pascentur primogeniti pauperum. & pauperes fiducialiter

flumina. Glorificabit me bestia agri, dracones et strutiones, quia dedi in deserto aquas, flumina in invio, ut darem potum populo meo, electo meo. Populum istum formavi mihi, laudem meam narrabit. Non me invocasti Iacob, nec laborasti in me Israhel. Non obtulisti mihi arietem holocausti tui, et victimis tuis non glorificasti me; non te servire feci in oblatione, nec laborem tibi praebui in ture. Non emisti mihi argento calamum, et adipe victimarum tuarum non inebriasti me. Verumtamen servire me fecisti in peccatis tuis, praebuisti mihi laborem in iniquitatibus tuis. Ego sum, ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas propter me, et peccatorum tuorum non recordabor. Reduc me in memoriam, et iudicemur simul; narra si quid habes ut iustificeris. Pater tuus primus peccavit, et interpretes tui praevaricati sunt in me. Et contaminavi principes sanctos, dedi ad internecionem Iacob, et Israhel in blasphemiam.

Et nunc audi serve meus Iacob, et Israhel quem elegi. Haec dicit dominus faciens et formans te, ab utero auxiliator tuus: Noli timere serve meus Iacob, et rectissime quem elegi. Effundam enim aquas super sitientem, et fluenta super aridam; effundam spiritum meum super semen tuum, et benedictionem meam super stirpem tuam. Et germinabunt inter herbas quasi salices iuxta praeterfluentes aquas. Iste dicet: Domini ego sum, et ille vocabit in nomine Iacob, et hic scribet manu sua: Domino, et in nomine Israhel adsimilabitur. Haec dicit dominus rex Israhel, et redemptor eius dominus exercituum: Ego primus et ego novissimus, et absque me non est deus. Quis similis mei? Vocet, et adnuntiet, et ordinem exponat mihi, ex quo constitui populum antiquum; ventura et quae futura sunt adnuntient eis. Nolite timere neque conturbemini; ex tunc audire te feci, et adnuntiavi; vos estis testes mei. Numquid est deus absque me, et formatorem quem ego non noverim? Plastae idoli omnes nihil sunt, et amantissima eorum non proderunt eis; ipsi sunt testes eorum, quia non vident neque intellegunt, ut confundantur. Quis formavit deum, et sculptile conflavit ad nihil utile? Ecce omnes participes eius confundentur; fabri enim sunt ex hominibus. Convenient omnes, stabunt, et pavebunt, et confundentur simul. Faber ferrarius lima operatus est, in prunis et in malleis formavit illud, et operatus est in brachio fortitudinis suae; esuriet et deficiet, non bibet aquam et lassescet. Artifex lignarius extendit normam, formavit illud in runcina, fecit illud in angularibus, et in circino tornavit illud, et fecit imaginem viri quasi speciosum hominem habitantem in domo. Succidit cedros, tulit ilicem et quercum quae steterat inter ligna saltus; plantavit pinum quam pluvia nutrivit. Et facta est hominibus in focum; sumpsit ex eis et calefactus est, et succendit et coxit panes; de reliquo autem operatus est deum et adoravit; fecit sculptile, et curvatus est ante illud. Medium eius combussit igni, et de medio eius carnes comedit; coxit pulmentum et saturatus est, et calefactus est et dixit: Va, calefactus sum, vidi focum. Reliquum autem eius deum fecit et sculptile sibi; curvatur ante illud, et adorat illud, et obsecrat dicens: Libera me, quia deus meus es tu. Nescierunt neque intellexerunt; obliti enim sunt ne videant oculi eorum, et ne intellegant corde suo. Non recogitant in mente sua, neque cognoscunt, neque sentiunt ut dicant: Medietatem eius conbussi igni, et coxi super carbones eius panes, coxi carnes et comedi, et de reliquo eius idolum faciam? Ante truncum ligni procidam? Pars eius cinis est; cor insipiens adoravit illud, et non liberabit animam suam, neque dicet: Forte mendacium est in dextera mea. Memento horum Iacob et Israhel, quoniam servus meus es tu. Formavi te, servus meus es tu Israhel, ne obliviscaris mei. Delevi ut nubem iniquitates tuas, et quasi nebulam peccata tua; revertere ad me, quoniam redemi te. Laudate caeli, quoniam misericordiam fecit dominus; iubilate extrema terrae, resonate montes laudationem, saltus et omne lignum eius, quoniam redemit dominus Iacob, et Israhel gloriabitur. Haec dicit dominus redemptor tuus, et formator tuus ex utero: Ego sum dominus faciens omnia, extendens caelos solus, stabiliens terram, et nullus mecum; irrita faciens signa divinorum, et ariolos in furorem vertens; convertens sapientes retrorsum, et scientiam eorum stultam faciens; suscitans verbum servi sui, et consilium nuntiorum suorum complens; qui dico Hierusalem: Habitaberis, et civitatibus Iuda: Aedificabimini, et deserta eius suscitabo; qui dico profundo: Desolare, et flumina tua arefaciam; qui dico Cyro: Pastor meus es, et omnem voluntatem meam conplebis; qui dico Hierusalem: Aedificaberis, et templo: Fundaberis.

Haec dicit dominus christo meo Cyro, cuius adprehendi dexteram, ut subiciam ante faciem eius gentes, et dorsa regum vertam, et aperiam coram eo ianuas, et portae non claudentur. Ego ante te ibo, et gloriosos terrae humiliabo; portas aereas conteram, et vectes ferreos confringam. Et dabo tibi thesauros absconditos, et arcana secretorum, ut scias quia ego dominus qui voco nomen tuum, deus Israhel. Propter servum meum Iacob, et Israhel electum meum, et vocavi te nomine tuo; adsimilavi te, et non cognovisti me. Ego dominus, et non est amplius; extra me non est deus. Accinxi te, et non cognovisti me, ut sciant hi qui ab ortu solis et qui ab occidente, quoniam absque me non est. Ego dominus, et non est alter, formans lucem et creans tenebras, faciens pacem et creans malum; ego dominus faciens omnia haec. Rorate caeli desuper, et nubes pluant iustum; aperiatur terra, et germinet salvatorem, et iustitia oriatur simul. Ego dominus creavi eum. Vae qui contradicit fictori suo, testa de samiis terrae. Numquid dicet lutum figulo suo: Quid facis, et opus tuum absque manibus est? Vae qui dicit patri: Quid generas? et mulieri: Quid parturis? Haec dicit dominus sanctus Israhel, plastes eius: Ventura interrogate me; super filios meos et super opus manuum mearum mandate mihi. Ego feci terram, et hominem super eam creavi ego; manus meae tetenderunt caelos, et omni militiae eorum mandavi. Ego suscitavi eum ad iustitiam, et omnes vias eius dirigam; ipse aedificabit civitatem meam, et captivitatem meam dimittet, non in pretio neque in muneribus, dicit dominus deus exercituum. Haec dicit dominus: Labor Aegypti, et negotiatio Aethiopiae, et Sabaim viri sublimes ad te transibunt, et tui erunt; post te ambulabunt, vincti manicis pergent, et te adorabunt, teque deprecabuntur: Tantum in te est deus, et non est absque te deus. Vere tu es deus absconditus, deus Israhel salvator. Confusi sunt et erubuerunt omnes; simul abierunt in confusionem fabricatores errorum. Israhel salvatus est in domino salute aeterna; non confundemini et non erubescetis usque in saeculum saeculi. Quia haec dicit dominus creans caelos, ipse deus formans terram et faciens eam, ipse plastes eius; non in vanum creavit eam, ut habitetur formavit eam: Ego dominus, et non est alius. Non in abscondito locutus sum, in loco terrae tenebroso; non dixi semini Iacob: Frustra quaerite me.

Ego dominus loquens iustitiam, adnuntians recta. Congregamini et venite, et accedite simul, qui salvati estis ex gentibus. Nescierunt qui levant lignum sculpturae suae, et rogant deum non salvantem. Adnuntiate et venite, et consiliamini simul. Quis auditum fecit hoc ab initio? Ex tunc praedixit illud? Numquid non ego dominus? Et non est ultra deus absque me; deus iustus et salvans non est praeter me. Convertimini ad me, et salvi eritis omnes fines terrae, quia ego deus, et non est alius. In memet ipso iuravi; egredietur de ore meo iustitiae verbum, et non revertetur, quia mihi curvabitur omne genu, et iurabit omnis lingua. Ergo in domino, dicet, meae sunt iustitiae et imperium; ad eum venient, et confundentur omnes qui repugnant ei. In domino iustificabitur et laudabitur omne semen Israhel.

Confractus est Bel, contritus est Nabo; facta sunt simulacra eorum bestiis et iumentis, onera vestra gravi pondere usque ad lassitudinem. Contabuerunt, et contrita sunt simul; non potuerunt salvare portantem, et anima eorum in captivitatem ibit. Audite me domus Iacob, et omne residuum domus Israhel, qui portamini a meo utero, qui gestamini a mea vulva. Usque ad senectam ego ipse, et usque ad canos ego portabo; ego feci et ego feram, et ego portabo et salvabo. Cui adsimilastis me, et adaequastis, et conparastis me, et fecistis similem? Qui confertis aurum de sacculo, et argentum statera ponderatis, conducentes aurificem ut faciat deum, et procidunt et adorant. Portant illum in umeris gestantes, et ponentes in loco suo; et stabit, ac de loco suo non movebitur. Sed et cum clamaverint ad eum, non audiet; de tribulatione non salvabit eos. Mementote istud et confundamini; redite praevaricatores ad cor. Recordamini prioris saeculi, quoniam ego sum deus, et non est ultra deus, nec est similis mei; adnuntians ab exordio novissimum, et ab initio quae necdum facta sunt, dicens: Consilium meum stabit, et omnis voluntas mea fiet; vocans ab oriente avem, et de terra longinqua virum voluntatis meae. Et locutus sum, et adducam illud; creavi et faciam illud. Audite me duro corde, qui longe estis a iustitia. Prope feci iustitiam meam, non elongabitur, et salus mea non morabitur. Dabo in Sion salutem, et in Hierusalem gloriam meam.

Descende, sede in pulvere virgo filia Babylon; sede in terra. Non est solium filiae Chaldeorum, quia ultra non vocaberis mollis et tenera. Tolle molam, et mole farinam; denuda turpitudinem tuam, discoperi umerum, revela crura, transi flumina. Revelabitur ignominia tua, et videbitur obprobrium tuum; ultionem capiam, et non resistet mihi homo. Redemptor noster dominus exercituum, sanctus Israhel nomen illius. Sede tacens, et intra in tenebras, filia Chaldeorum, quia non vocaberis ultra domina regnorum. Iratus sum super populum meum, contaminavi hereditatem meam, et dedi eos in manu tua; non posuisti eis misericordias; super senem adgravasti iugum tuum valde. Et dixisti: In sempiternum ero domina; non posuisti haec super cor tuum, neque recordata es novissimi tui. Et nunc audi haec delicata, et habitans confidenter, quae dicis in corde tuo: Ego sum, et non est praeter me amplius; non sedebo vidua, et ignorabo sterilitatem. Venient tibi duo haec subito in die una, sterilitas et viduitas; universa venerunt super te, propter multitudinem maleficiorum tuorum, et propter duritiam incantatorum tuorum vehementem. Et fiduciam habuisti in malitia tua, et dixisti: Non est qui videat me. Sapientia tua et scientia tua, haec decepit te, et dixisti in corde tuo: Ego sum, et praeter me non est altera. Veniet super te malum, et nescies ortum eius; et inruet super te calamitas quam non poteris expiare; veniet super te repente miseria quam nescies. Sta cum incantatoribus tuis, et cum multitudine maleficiorum tuorum, in quibus laborasti ab adulescentia tua, si forte quid prosit tibi, aut si possis fieri fortior. Defecisti in multitudine consiliorum tuorum; stent et salvent te augures caeli, qui contemplabantur sidera, et supputabant menses, ut ex eis adnuntiarent ventura tibi. Ecce facti sunt quasi stipula; ignis conbussit eos; non liberabunt animam suam de manu flammae; non sunt prunae quibus calefiant, nec focus ut sedeant ad eum. Sic facta sunt tibi in quibuscumque laboraveras; negotiatores tui ab adulescentia tua unusquisque in via sua erraverunt; non est qui salvet te.

Audite haec domus Iacob, qui vocamini nomine Israhel, et de aquis Iuda existis, qui iuratis in nomine domini, et dei Israhel recordamini, non in veritate neque in iustitia. De civitate enim sancta vocati sunt, et super deum Israhel constabiliti sunt; dominus exercituum nomen eius. Priora ex tunc adnuntiavi, et ex ore meo exierunt, et audita feci ea; repente operatus sum, et venerunt. Scivi enim quia durus es tu, et nervus ferreus cervix tua, et frons tua aerea. Praedixi tibi ex tunc; antequam venirent indicavi tibi, ne forte diceres: Idola mea fecerunt haec, et sculptilia mea et conflatilia mandaverunt ista. Quae audisti, vide omnia; vos autem num adnuntiastis? Audita feci tibi nova ex tunc, et conservata sunt quae nescis. Nunc creata sunt, et non ex tunc, et ante diem et non audisti ea, ne forte dicas: Ecce ego cognovi ea. Neque audisti, neque cognovisti, neque ex tunc aperta est auris tua; scio enim quia praevaricans praevaricaberis, et transgressorem ex utero vocavi te. Propter nomen meum longe faciam furorem meum, et laude mea infrenabo te, ne intereas. Ecce excoxi te, sed non quasi argentum; elegi te in camino paupertatis. Propter me, propter me faciam, ut non blasphemer, et gloriam meam alteri non dabo. Audi me Iacob, et Israhel quem ego voco: Ego ipse, ego primus, et ego novissimus. Manus quoque mea fundavit terram, et dextera mea mensa est caelos; ego vocabo eos, et stabunt simul. Congregamini omnes vos, et audite: Quis de eis adnuntiavit haec? Dominus dilexit eum; faciet voluntatem suam in Babylone, et brachium suum in Chaldeis. Ego, ego locutus sum et vocavi eum; adduxi eum, et directa est via eius. Accedite ad me et audite hoc: Non a principio in abscondito locutus sum; ex tempore antequam fieret, ibi eram; et nunc dominus deus misit me, et spiritus eius. Haec dicit dominus redemptor tuus, sanctus Israhel: Ego dominus deus tuus docens te utilia, gubernans te in via qua ambulas. Utinam adtendisses mandata mea; facta fuisset sicut flumen pax tua, et iustitia tua sicut gurgites maris; et fuisset quasi harena semen tuum, et stirps uteri tui ut lapilli eius; non interisset, et non fuisset adtritum nomen eius a facie mea. Egredimini de Babylone, fugite a Chaldeis; in voce exultationis adnuntiate, auditum facite hoc, et efferte illud usque ad extrema terrae; dicite: Redemit dominus servum suum Iacob. Non sitierunt in deserto cum educeret eos; aquam de petra produxit eis, et scidit petram, et fluxerunt aquae.

Non est pax dicit dominus impiis. Audite insule & attendite populi de longe. Dominus ab utero vocavit me, de ventre matris mee recordatus est nominis mei. & posuit me quasi gladium acutum. In umbra manus sue protexit me. & posuit me sicut sagittam electam. In pharetra sua abscondit me et dixit mihi. Servus meus es tu israel. quia in te gloriabor. Et ego dixi. In vacuum laboravi. sine causa & vane fortitudinem meam consumpsi. Ergo iudicium meum cum domino. & opus meum cum deo meo. Et nunc dicit dominus formans me ex utero servum sibi. ut reducam iacob ad eum. & israel non congregabitur. Et glorificatus sum in oculis domini. & deus meus factus est fortitudo mea. Et dixit. Parum est ut sis mihi servus ad suscitandas tribus iacob & feces israel convertendas. Ecce dedi te in lucem gentium. ut sis salus mea usque ad extremum terre. Hec dicit dominus deus israel redemptor sanctus eius. ad contemptibilem animam. ad abhominatam gentem. ad servum dominorum. Reges videbunt & consurgent principes & adorabunt propter dominum quia fidelis est. & sanctum israel qui elegit te.

Hec dicit dominus. In tempore placito exaudivi te. & in die salutis auxiliatus sum tui. Et servavi te & dedi te in fedus populi mei ut suscitares terram. & possideres hereditates dissipatas. ut diceres his qui vincti sunt exite. & his qui in tenebris revelamini. In viis pascentur. & in omnibus planis pascua eorum. Non esurient neque sitient. & non percutiet eos estus & sol. quia miserator eorum reget eos. & ad fontes aquarum portabit eos. Et ponam omnes montes meos in viam. & semite mee exaltabuntur. Ecce isti de longe venient. & ecce illi ab aquilone & mari. & isti de terra australi. Laudate celi & exulta terra. iubilate montes laudem quia consolatus est dominus populum suum. & pauperum suorum miserebitur. Et dixit syon. Reliquit me dominus. & dominus oblitus est mei. Numquid oblivisci potest mulier infantem suum. ut non misereatur filio uteri sui. Et si illa oblita fuerit. ego tamen non obliviscar tui. Ecce in manibus meis descripsi te. muri tui coram oculis meis semper. Venerunt structores tui destruentes te. & dissipantes a te exibunt. Leva in circuitu oculos tuos & vide. omnes isti congregati sunt venerunt tibi. Vivo ego dicit dominus. quia omnibus his velut ornamento vestieris. & circumdabis eos tibi quasi sponsa. quia deserta tua & solitudines tue. & terra ruine tue nunc angusta erunt pre habitatoribus. & longe fugabuntur qui absorbebant te. Adhuc dicent in auribus tuis filii sterilitatis tue. Angustus est mihi locus. fac spacium mihi ut habitem. Et dices in corde tuo. Quis genuit michi istos. Ego sterilis & non pariens transmigrata & captiva. & istos quis enutrivit. Ego destituta et desolata. & isti ubi erant.

Hec dicit dominus deus. Ecce levo ad gentes manum meam. & ad populos exaltabo signum meum. Et afferent filios tuos in ulnis. & filias tuas super humeros portabunt. Et erunt reges nutricii tui. & regine nutrices tue. Vultu in terram demisso adorabunt te. & pulverem pedum tuorum lingent. Et scies quia ego dominus super quo non confundentur omnes qui expectant eum. Numquid tolletur a forte preda. aut quod captum fuerit a robusto salvum esse poterit. Quia hec dicit dominus. Equidem & captivitas a forte tolletur. & quod ablatum fuerit a robusto salvabitur. Eos vero qui iudicaverunt te ego iudicabo. & filios tuos ego salvabo. & cibabo hostes tuos carnibus suis. & quasi musto sanguine suo inebriabuntur. & sciet omnis caro quia ego dominus salvans te. & redemptor tuus fortis iacob. Hec dicit dominus. Quis est hic liber repudii matris vestre quo dimisi eam. Aut quis est creditor meus cui vendidi vos. Ecce in iniquitatibus vestris venditi estis. & in sceleribus vestris dimisi matrem vestram. quia veni & non erat vir. vocavi et non erat qui audiret. Numquid abbreviata & parvula facta est manus mea ut non possim redimere. aut non est in me virtus ad liberandum. Ecce in increpatione mea desertum faciam mare. ponam flumina in siccum. Computrescent pisces sine aqua. & morientur in siti. Induam celos tenebris. & saccum ponam operimentum eorum.

Dominus dedit mihi linguam eruditam. ut sciam sustentare eum qui lassus est verbo. Erigit mane. mane erigit mihi aurem. ut audiam quasi magistrum. Dominus deus aperuit mihi aurem. ego autem non contradico. retrorsum non abii. Corpus meum dedi percutientibus. & genas meas vellentibus. Faciem meam non averti. ab increpantibus & conspuentibus in me. Dominus deus auxiliator meus. & ideo non sum confusus. Ideo posui faciem meam ut petram durissimam. & scio quia non confundar. Iuxta est qui iustificat me. Quis contradicet michi. Stemus simul. Quis est adversarius meus. Accedat ad me. Ecce dominus deus auxiliator meus. quis est qui condempnet me. Ecce omnes quasi vestimentum conterentur. tinea comedet eos. Quis ex vobis timens dominum. audiens vocem servi eius. Qui ambulavit in tenebris. & non est lumen ei. Speret in nomine domini. & innitatur super deum suum. Ecce omnes vos accendentes ignem. accincti flammis. Ambulate in lumine ignis vestri & in flammis quas succendistis. De manu mea factum est hoc vobis. in doloribus dormietis. Audite me qui sequimini quod iustum est. & queritis dominum. Attendite ad petram unde excisi estis. & ad cavernam laci. de qua precisi estis. Attendite ad abraham patrem vestrum & ad saram que peperit vos. quia unum vocavi eum. & benedixi eum. & multiplicavi eum. Consolabitur ergo dominus syon. & consolabitur omnes ruinas eius. ponet desertum eius quasi delicias. & solitudinem eius quasi hortum domini. Gaudium & leticia invenietur in ea. gratiarum actio & vox laudis. Attendite ad me populus meus. & tribus mea me audite. quia lex a me exiet. & iudicium meum in lucem populorum requiescet. Prope est iustus meus. egressus est salvator meus. & brachia mea populos iudicabunt. Me insule expectabunt. & brachium meum sustinebunt. Levate in celum oculos vestros. & videte sub terra deorsum. quia celi sicut fumus liquescent. & terra sicut vestimentum atteretur. & habitatores eius sicut hec interibunt. Salus autem mea in sempiternum erit. & iusticia mea non deficiet. Audite me qui scitis iustum. populus meus. lex mea in corde eorum. Nolite timere obprobrium hominum. & blasphemias eorum ne timeatis. Sicut enim vestimentum sic comedet eos vermis. & sicut lanam. sic devorabit eos tinea. salus autem mea in sempiternum erit. et iusticia mea in generationes generationum.

Consurge consurge induere fortitudinem brachium domini. consurge sicut in diebus antiquis. in generationibus seculorum. Numquid non tu percussisti superbum, vulnerasti draconem. Numquid non tu siccasti mare. aquam abyssi vehementis. Qui posuisti profundum maris viam. ut transirent liberati. Et nunc qui redempti sunt a domino revertentur. & venient in syon laudantes. & leticia sempiterna super capita eorum. Gaudium & leticiam tenebunt. fugiet dolor & gemitus. Ego ipse consolabor vos. Quis tu ut timeres ab homine mortali & a filio hominis qui quasi fenum ita arescet. & oblitus es domini factoris tui qui tetendit celos & fundavit terram. & formidasti iugiter tota die a facie furoris eius qui te tribulabat. & paraverat ad perdendum. Ubi nunc est furor tribulantis. Cito veniet gradiens ad aperiendum. Et non interficiet usque ad internicionem. nec deficiet panis eius. Ego autem sum dominus deus tuus qui conturbo mare. et intumescunt fluctus eius. Dominus exercituum nomen meum. Posui verba mea in ore tuo. & in umbra manus mee protexi te. ut plantes celos & fundes terram. & dicas ad syon populus meus es tu. Elevare elevare. consurge hierusalem que bibisti de manu domini calicem ire eius. Usque ad fundum calicis soporis bibisti. & potasti usque ad feces. Non est qui sustentet eam ex omnibus filiis quos genuit. & non est qui apprehendat manum eius ex omnibus filiis quos enutrivit. Duo sunt que occurrerunt tibi. Quis contristabitur super te. Vastitas & contritio & fames & gladius. Quis consolabitur te. Filii tui proiecti sunt. dormierunt in capite omnium viarum sicut bestia illaqueata. pleni indignatione domini increpatione dei tui. Ideo audi hoc paupercula. & ebria non a vino. Hec dicit dominator tuus dominus & deus tuus. qui pugnavit pro populo suo. Ecce tuli de manu tua calicem soporis fundum calicis indignationis mee. Non adicias ut bibas illud ultra. Et ponam illud in manu eorum qui te humiliaverunt. & dixerunt anime tue incurvare ut transeamus. Et posuisti ut terram corpus tuum. & quasi viam transeuntibus.

Consurge consurge induere fortitudine tua syon. induere vestimentis glorie tue hierusalem civitas sancti. quia non adiciet ultra ut pertranseat per te incircumcisus & inmundus. Excutere de pulvere consurge sede hierusalem. solve vincla colli tui captiva filia syon. quia hec dicit dominus. Gratis venundati estis. & sine argento redimemini. quia hec dicit dominus deus. In egyptum descendit populus meus in principio ut colonus esset ibi. & assur absque ulla causa calumpniatus est eum. Et nunc quid mihi hic est dicit dominus. quoniam ablatus est populus meus gratis. Dominatores eius inique agunt dicit dominus. & iugiter tota die nomen meum blasphematur. Propter hoc sciet populus meus nomen meum in die illa. quia ego ipse qui loquebar ecce adsum. Quam pulchri super montes pedes annunciantis & predicantis pacem. annunciantis bonum. predicantis salutem. dicentis syon regnabit deus tuus. Vox speculatorum tuorum. levaverunt vocem. simul laudabunt. quia oculo ad oculum videbunt. cum converterit dominus syon. Gaudete & laudate simul deserta hierusalem quia consolatus est dominus populum suum. redemit hierusalem. Paravit dominus brachium sanctum suum in oculis omnium gentium. & videbunt omnes fines terre salutare dei nostri. Recedite recedite. exite inde. pollutum nolite tangere. Exite de medio eius. Mundamini qui fertis vasa domini. quoniam non in tumultu exibitis. nec in fuga properabitis. Precedet enim vos dominus. & congregabit vos deus israel. Ecce intelliget servus meus. exaltabitur & elevabitur. & sublimis erit valde. Sicut obstupuerunt super te multi. sic inglorius erit inter viros aspectus eius. & forma eius inter filios hominum. Iste asperget gentes multas. Super ipsum continebunt reges os suum. quia quibus non est narratum de eo viderunt. & qui non audierunt contemplati sunt.

Domine quis credidit auditui nostro. & brachium domini cui revelatum est. Et ascendet sicut virgultum coram eo. & sicut radix de terra sitienti. Non est species ei neque decor. vidimus eum. & non erat aspectus. Et desideravimus eum despectum. & novissimum virorum, virum dolorum & scientem infirmitatem. & quasi absconditus vultus eius & despectus. Unde nec reputavimus eum. Vere languores nostros ipse tulit. & dolores nostros ipse portavit. Et nos putavimus eum quasi leprosum. & percussum a deo & humiliatum. ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras. attritus est propter scelera nostra. Disciplina pacis nostre super eum. & livore eius sanati sumus. Omnes nos quasi oves erravimus. unusquisque declinavit in viam suam. & dominus posuit in eo iniquitatem omnium nostrum. Oblatus est quia ipse voluit. & non aperuit os suum. Sicut ovis ad occisionem ducetur. & quasi agnus coram tondente se obmutescet. & non aperiet os suum. De angustia & de iudicio sublatus est. Generationem eius quis enarrabit. Quia abscisus est de terra viventium. Propter scelus populi mei percussi eum. & dabit impios pro sepultura. & divitem pro morte sua. eo quod iniquitatem non fecerit neque inventus est dolus in ore eius. & dominus voluit conterere eum in infirmitate. Si posuerit pro peccato animam suam videbit semen longevum. & voluntas domini in manu eius dirigetur. pro eo quod laboravit anima eius. videbit & saturabitur. In scientia sua iustificabit ipse iustus servus meus multos. & iniquitates eorum ipse portabit. Ideo dispertiam ei plurimos. & fortium dividet spolia. pro eo quod tradidit in morte animam suam. & cum sceleratis reputatus est. Et ipse peccatum multorum tulit. & pro transgressoribus rogavit.

Lauda sterilis que non paris. decanta laudem & hinni que non pariebas. quoniam multi filii deserte magis quam eius que habet virum. dicit dominus. Dilata locum tentorii tui. & pelles tabernaculorum tuorum extende ne parcas. Longos fac funiculos tuos. & clavos tuos consolida. Ad dexteram enim & levam penetrabis. & semen tuum gentes hereditabit. & civitates desertas inhabitare faciet. Noli timere quia non confunderis. neque erubesces. Non enim te pudebit quia confusionis adolescentie tue oblivisceris. & obprobrii viduitatis tue non recordaberis amplius. quia dominabitur tui qui fecit te. dominus exercituum nomen eius. & redemptor tuus sanctus israel. deus omnis terre vocabitur. quia ut mulierem derelictam & merentem spiritu vocavit te dominus. & uxorem ab adolescentia abiectam. Dixit deus tuus. Ad punctum in modico dereliqui te. & in miserationibus magnis congregabo te. In momento indignationis abscondi faciem meam parumper a te. & in misericordia sempiterna misertus sum tui. Dixit redemptor tuus dominus. Sicut in diebus noe istud mihi est. cui iuravi ne inducerem aquas noe ultra super terram. sic iuravi ne irascar tibi. & non increpem te. Montes enim commovebuntur & colles contremescent. misericordia autem mea non recedet. & fedus pacis mee non movebitur. Dixit miserator tuus dominus. Paupercula tempestate convulsa absque ulla consolatione ecce ego sternam per ordinem lapides tuos. & fundabo te in saphiris. & ponam iaspidem propugnacula tua. & portas tuas in lapides sculptos. & omnes terminos tuos in lapides desiderabiles universos filios doctos a domino. & multitudinem pacis filiis tuis. & in iusticia fundaberis. Recede procul a calumnia quia non timebis. & a pavore quia non appropinquabit tibi. Ecce accola

uenient. qui non erat mecum. aduena quondam tuus adiungetur tibi. Ecce ego creaui fabrum sufflantem in igne prunas & proferentem uas in opus suum. & ego creaui interfectorem ad disperdendum. Omne uas quod fictum est contra te non dirigetur. & omnem linguam resistentem tibi in iudicio iudicabis. Hec est hereditas seruorum domini. & iusticia eorum apud me dicit dominus.

Omnes sitientes uenite ad aquas. & qui non habetis argentum. properate emite & comedite. Venite emite absque argento. & absque ulla commutatione uinum & lac. Quare appenditis argentum non in panibus: & laborem uestrum non in saturitate. Audite audientes me & comedite bonum. & delectabitur in crassitudine anima uestra. Inclinate aurem uestram & uenite ad me. audite & uiuet anima uestra. & feriam uobiscum pactum sempiternum. misericordias dauid fideles. Ecce testem populis dedi eum. ducem ac preceptorem gentibus. Ecce gentem quam nesciebas uocabis. & gentes que non cognouerunt te ad te current propter dominum deum tuum quia glorificabit te. Querite dominum dum inueniri potest. inuocate eum dum prope est. Derelinquat impius uiam suam. & uir iniquus cogitationes suas. & reuertatur ad dominum & miserebitur eius. & ad deum nostrum quoniam multus est ad ignoscendum. Non enim cogitationes mee cogitationes uestre. neque uie mee uie mee uestre dicit dominus. quia sicut exaltantur celi a terra. sic exaltate sunt uie mee a uiis uestris. & cogitationes mee a cogitationibus uestris. Et quomodo descendit ymber & nix de celo. et illuc ultra non reuertitur sed inebriat terram & infundit eam. & germinare eam facit. & dat semen serenti & panem comedenti. sic erit uerbum quod egredietur de ore meo. non reuertetur ad me uacuum. sed faciet quecumque uolui. & prosperabitur in hiis ad que misi illud. & quia in leticia egrediemini. & in pace deducemini. Montes & colles cantabunt coram uobis laudem. & omnia ligna regionis plaudent manu. Pro saliunca ascendet abies. & pro urtica crescet mirtus. & erit dominus nominatus in signum eternum quod non auferetur.

Hec dicit dominus. Custodite iudicium. & facite iusticiam. quia iuxta est salus mea ut ueniat. & iusticia mea ut reueletur. Beatus uir qui facit hoc. & filius hominis qui apprehendet istud. custodiens sabbatum ne polluat illud. custodiens manus suas ne faciat omne malum. & non dicat filius aduene qui adheret domino dicens. separatione diuidet me dominus a populo suo. Et non dicat eunuchus ecce ego lignum aridum. quia hec dicit dominus eunuchis. Si custodierint sabbata mea & elegerint que uolui. & tenuerint fedus meum. dabo eis in domo mea & in muris meis locum. & nomen melius a filiis & filiabus: Nomen sempiternum in domo mea dabo eis. quod non peribit. Et filios aduene qui adherent domino ut colant eum. & diligant nomen eius ut sint ei in seruos. omnem custodientem sabbatum ne polluat illud. & tenentem fedus meum. adducam eos in montem sanctum meum. & letificabo eos in domo orationis mee. Holocausta eorum & uictime eorum placebunt mihi super altare meum. quia domus mea. domus orationis uocabitur cunctis populis ait dominus deus. qui congregat dispersos israel. Adhuc congregabo ad eum congregatos eius. Omnes bestie agri ad deuorandum. uniuerse bestie saltus. Speculatores eius ceci omnes. nescierunt uniuersi. canes muti non ualentes latrare. uidentes uana. dormientes & amantes somnia. & canes inpudentissimi nescierunt saturitatem. Ipsi pastores ignorauerunt intelligentiam. Omnes in uiam suam declinauerunt. unusquisque ad auariciam suam. A summo usque ad nouissimum uenite sumamus uinum & impleamur ebrietate. & erit sicut hodie sic & cras & multo amplius. Iustus perit & nemo est qui recogitet in corde suo. & uiri misericordie colliguntur. quia non est qui intelligat. A facie enim malicie collectus est iustus. Veniat pax requiescat in cubili suo. qui ambulat in directione sua. Vos autem accedite huc filii auguratricis semen adulteri & fornicarie. Super quem lusistis? Super quem dilatastis os. & eiecistis linguam? Numquid non uos filii scelesti. semen mendax? Qui consolamini in diis super omne lignum frondosum. immolantes paruulos in torrentibus: subter inminentes petras? In partibus torrentis pars tua. hec est pars tua. hec est sors tua. & ipsis effudisti libamen obtulisti sacrificium. Numquid super his non indignabor? Super montem excelsum & sublimem posuisti cubile tuum. & illuc ascendisti ut immolares hostias. & post ostium & retro postem posuisti memoriale tuum. quia iuxta me discoperuisti & suscepisti adulterum. Dilatasti cubile tuum. & pepigisti cum eis fedus. Dilexisti stratum eorum manu aperta. & ornasti te regio unguento. & multiplicasti pigmenta tua. Misisti legatos tuos procul. & humiliata es usque ad inferos. In multitudine uie tue laborasti. & non dixisti quiescam. Vitam manus tue inuenisti. propterea non rogasti. Pro quo sollicita timuisti. quia mentita es & mei non es recordata. neque cogitasti in corde tuo. quia tacens & quasi non uidens. & mei oblita es. Ego annunciabo iusticiam tuam. & opera tua non proderunt tibi. Cum clamaueris. liberent te congregati tui. Et omnes debitores uestros auferet uentus. tollet aura. qui autem fiduciam habet mei hereditabit terram. & possidebit montem sanctum meum. Et dicam. Viam facite prebete iter. declinate a semita. auferte offendicula de uia populi mei. quia hec dicit excelsus & sublimis habitans eternitatem & sanctum nomen eius. in excelso. & in sancto habitans. & cum contrito & humili spiritu. ut uiuificet spiritum humilium. & uiuificet cor contritorum. Non enim in sempiternum litigabo. neque usque ad finem irascar. quia spiritus a facie mea egredietur. & flatus ego faciam. Propter iniquitatem auaricie eius iratus sum. & percussi eum. Abscondi autem & indignatus sum. & abiit uagus in uia cordis sui. Vias eius uidi & dimisi eum. & reduxi eum. & reddidi consolationes ipsi. & lugentibus eius. Creaui fructum labiorum pacem. pacem ei qui longe est. & qui prope dixit dominus. Et sanaui eum. impii autem quasi mare feruens. quod quiescere non potest: & redundant fluctus eius in conculcationem et lutum.

Hec dicit dominus. Clama ne cesses. quasi tuba exalta uocem tuam. & annuncia populo meo scelera eorum. & domui iacob peccata eorum. Me etenim de die in diem querunt. & scire uias meas uolunt quasi gens que iusticiam fecerit. & que iusticiam dei sui non dereliquerit. Rogant me iudicia iusticie. & appropinquare deo uolunt. Quare ieiunauimus & non aspexisti. humiliauimus animas nostras et nescisti? Ecce in die ieiunii uestri inuenitur uoluntas uestra. & omnes debitores uestros repetitis. Ecce ad lites & contentiones ieiunatis. & percutitis pugno impie. Nolite ieiunare sicut ad hanc diem. ut audiatur in excelso clamor uester. Numquid tale est ieiunium quod elegi per diem affligere animam suam? Numquid contorquere quasi circulum caput suum. & saccum & cinerem sternere? Numquid istud uocabis ieiunium. & diem acceptabilem domino? Nonne hoc est magis ieiunium quod elegi? Dissolue colligationes impietatis. solue fasciculos deprimentes. Dimitte eos qui confracti sunt liberos. & omne onus dirumpe. Frange esurienti panem tuum. & egenos uagosque induc in domum tuam. Cum uideris nudum operi eum. & carnem tuam ne despexeris. Tunc erumpet quasi mane lumen tuum. & sanitas tua cicius orietur. & anteibit faciem tuam iusticia tua. & gloria domini colliget te. Tunc inuocabis & dominus exaudiet: clamabis & dicet: ecce adsum. Si abstuleris de medio tui catenam & desieris digitum extendere & loqui quod non prodest. cum effuderis esurienti animam tuam. & animam afflictam repleueris. orietur in tenebris lux tua. & tenebre tue erunt sicut meridies. & requiem tibi dabit dominus semper. & implebit splendoribus animam tuam. & ossa tua liberabit. Et eris quasi hortus irriguus. & sicut fons aquarum cuius non deficient aque. Et edificabuntur in te deserta seculorum. fundamenta generationis & generationis suscitabis. Et uocaberis edificator sepium. auertens semitas in quietem. Si auerteris a sabbato pedem tuum facere uoluntatem tuam in die sancto meo. & uocaueris sabbatum delicatum. & sanctum domini gloriosum. & glorificaueris eum. dum non facis uias tuas. & non inuenitur uoluntas tua ut loquaris sermonem. tunc delectaberis super domino. & sustollam te super altitudines terre. & cibabo te hereditate iacob patris tui. Os enim domini locutum est.

Ecce non est abbreuiata manus mea. ut saluare nequeat. neque aggrauata est auris eius ut non exaudiat. sed iniquitates uestre diuiserunt inter uos & deum uestrum. & peccata uestra absconderunt faciem eius a uobis ne exaudiret. Manus enim uestre pollute sunt sanguine. & digiti uestri iniquitate. Labia uestra locuta sunt mendacium. & lingua uestra iniquitatem fatur. Non est qui inuocet iusticiam. nec est qui iudicet uere. sed confidunt in nichilum. et loquuntur uanitates. Conceperunt laborem. & pepererunt iniquitatem. Oua aspidum ruperunt. & telas aranee texuerunt. Qui comederit de ouis eorum morietur. & quod confotum est erumpet in regulum. Tele eorum non erunt in uestimentum. neque operientur operibus suis. Opera enim eorum opera inutilia. & opus iniquitatis in manibus eorum. Pedes eorum ad malum currunt. & festinant ut effundant sanguinem innocentem. Cogitationes eorum cogitationes inutiles. uastitas & contritio in uiis eorum. Viam pacis nescierunt. & non est iudicium in gressibus eorum. Semite eorum incuruate sunt eis. omnis qui calcat in eis ignorat pacem. Propter hoc elongatum est iudicium a uobis. & non apprehendet nos iusticia. Expectauimus lucem & ecce tenebre. splendorem. & in tenebris ambulauimus. Palpauimus sicut ceci parietem. & quasi absque oculis attrectauimus. Inpegimus meridie quasi in tenebris. in caliginosis quasi mortui. Rugiemus quasi ursi omnes. & quasi columbe meditantes gememus. Expectauimus iudicium & non est: salutem. & elongata est a nobis. Multiplicate sunt enim iniquitates nostre coram te. & peccata nostra responderunt nobis. quia scelera nostra nobiscum. & iniquitates nostras cognouimus peccare & mentiri contra dominum. & auersi sumus ne iremus post tergum dei nostri. ut loqueremur calumpniam & transgressionem. Concepimus et locuti sumus de corde uerba mendacii. & conuersum est retrorsum iudicium. & iusticia longe stetit. quia corruit in platea ueritas. et equitas non potuit ingredi. & facta est ueritas in obliuionem. & qui recessit a malo prede patuit. Et uidit dominus & malum apparuit in oculis eius. quia non est iudicium. Et uidit deus quoniam non est uir. & aporiatus est quia non est qui occurrat. Et saluabit sibi brachium suum. & iusticia eius ipsa confirmauit eum. Indutus est iusticia ut lorica. & galea salutis in capite eius. Indutus est uestimentis ultionis. & opertus est quasi pallio zeli. sicut ad uindictam quasi ad retributionem indignationis hostibus suis. & uicissitudinem inimicis suis. Insulis uicem reddet. & timebunt qui ab occidente sunt nomen domini. & qui ab ortu solis gloriam eius. Cum uenerit quasi fluuius uiolentus quem spiritus domini cogit. & uenerit syon redemptor. & eis qui redeunt ab iniquitate in iacob dicit dominus. Hoc fedus meum cum eis dicit dominus. Spiritus meus qui est in te. & uerba mea que posui in ore tuo non recedent de ore tuo. & de ore seminis tui dicit dominus. amodo et usque in sempiternum.

Surge illuminare hierusalem quia uenit lumen tuum. & gloria domini super te orta est. Quia ecce tenebre operient terram & caligo populos. super te autem orietur dominus. et gloria eius in te uidebitur. Et ambulabunt gentes in lumine tuo. & reges in splendore ortus tui. Leua in circuitu oculos tuos & uide. omnes isti congregati sunt uenerunt tibi. filii tui de longe uenient. & filie tue de latere surgent. Tunc uidebis & afflues & mirabitur & dilatabitur cor tuum. quando conuersa fuerit ad te multitudo maris. fortitudo gentium uenerit tibi. Inundatio camelorum operiet te. dromedarii madian & effa. Omnes de saba uenient. aurum & thus deferentes. & laudem domino annunciantes. Omne pecus cedar congregabitur tibi. arietes nabaioth ministrabunt tibi. Offerentur super placabili altari meo. & domum maiestatis mee glorificabo. Qui sunt isti qui ut nubes uolant. & quasi columbe ad fenestras suas? Me enim insule expectant. & naues maris in principio. ut adducant filios tuos de longe. Argentum eorum & aurum eorum cum eis. nomini domini dei tui. et sancto israel quia glorificabit te. Et edificabunt filii peregrinorum muros tuos. & reges eorum ministrabunt tibi. In indignatione enim mea percussi te. & in reconciliatione mea misertus sum tui. Et aperientur porte tue iugiter. die ac nocte non claudentur. ut afferatur ad te fortitudo gentium. & reges earum adducantur. Gens enim & regnum quod non seruierit tibi peribit. & gentes solitudine uastabuntur. Gloria libani ad te ueniet: & abies. & buxus. & pinus simul ad ornandum locum sanctificationis mee. & locum pedum meorum glorificabo. Et uenient ad te curui filii eorum qui humiliauerunt te. & adorabunt uestigia pedum tuorum omnes qui detrahebant tibi. Et uocabunt te ciuitatem domini syon sancti israel. Pro eo quod fuisti derelicta & odio habita. et non erat qui per te transiret: ponam te in superbiam seculorum. gaudium in generatione & generationem. Et suges lac gentium. et mamillas regum lactaberis. & scies quia ego dominus saluans te. et redemptor tuus fortis iacob. Pro ere afferam aurum. & pro ferro argentum. & pro lignis es. & pro lapidibus ferrum. Et ponam uisitationem tuam pacem. & prepositos tuos iusticiam. Non audietur ultra iniquitas in terra tua. uastitas & contritio in terminis tuis. Et occupabit salus muros tuos. & portas tuas laudatio. Non erit tibi

36.

amplius sol ad lucendum per diem, neque splendor lune illuminabit te, sed erit tibi dominus in lucem sempiternam, et deus tuus in gloriam tuam. Non occidet ultra sol tuus, et luna tua non minuetur: quia dominus erit tibi in lucem sempiternam, et complebuntur dies luctus tui. Populus autem tuus omnes iusti in perpetuum hereditabunt terram. Germen plantationis mee, opus manus mee ad glorificandum. Minimus erit in mille, et parvulus in gentem fortissimam. Ego dominus in tempore eius subito faciam istud. Spiritus domini super me, eo quod unxerit dominus me. Ad annunciandum mansuetis misit me, ut mederer contritis corde, et predicarem captivis indulgentiam, et clausis apertionem. Ut predicarem annum placabilem domino, et diem ultionis deo nostro. Ut consolarer omnes lugentes, ut ponerem fortitudinem lugentibus Syon. Et darem eis coronam pro cinere, oleum gaudii pro luctu, pallium laudis pro spiritu meroris. Et vocabuntur in ea fortes iusticie, plantatio domini ad glorificandum. Et edificabunt deserta a seculo, et ruinas antiquas erigent, et instaurabunt civitates desertas et dissipatas in generatione et generatione. Et stabunt alieni et pascent pecora vestra, et filii peregrinorum agricole et vinitores vestri erunt. Vos autem sacerdotes domini vocabimini. Ministri dei nostri, dicetur vobis. Fortitudinem gentium comedetis, et in gloria eorum superbietis. Pro confusione vestra duplici et rubore, laudabunt partem suam. Propter hoc in terra sua duplicia possidebunt. Leticia sempiterna erit eis. Quia ego dominus diligens iudicium, et odio habens rapinam in holocaustum. Et dabo opus eorum in veritate, et fedus perpetuum feriam eis. Et scietur in gentibus semen eorum, et germen eorum in medio populorum. Omnes enim qui viderint eos cognoscent eos, quia isti sunt semen cui benedixit dominus.

G

Audens gaudebo in domino, et exultabit anima mea in deo meo. Quia induit me vestimento salutis, et indumento iusticie circumdedit me, quasi sponsum decoratum corona, et quasi sponsam ornatam monilibus suis. Sicut enim terra profert germen suum, et sicut hortus semen suum germinat, sic dominus deus germinabit iusticiam et laudem coram universis gentibus. Propter Syon non tacebo, et propter Hierusalem non quiescam, donec egrediatur ut splendor iustus eius, et salvator eius ut lampas accendatur. Et videbunt gentes iustum tuum, et cuncti reges inclitum tuum. Et vocabitur tibi nomen novum, quod os domini nominavit. Et eris corona glorie in manu domini, et diadema regni in manu dei tui. Non vocaberis ultra derelicta, et terra tua non vocabitur amplius desolata, sed vocaberis voluntas mea in ea, quia complacuit domino in te, et terra tua inhabitabitur. Habitabit enim iuvenis cum virgine, et habitabunt in te filii tui. Et gaudebit sponsus super sponsam suam, gaudebit super te dominus deus tuus. Super muros tuos constitui custodes, tota die et tota nocte in perpetuum non tacebunt. Qui reminiscimini domini ne taceatis, et ne detis silentium ei, donec stabiliat et donec ponat Hierusalem laudem in terra. Iuravit dominus in dextera sua, et in brachio fortitudinis sue. Si dedero triticum tuum ultra cibum inimicis tuis, et si biberint alieni vinum tuum in quo laborasti, quia qui congregabunt illud comedent et laudabunt dominum, et qui comportant illud bibent in atriis sanctis meis. Transite transite per portas, preparate viam populo, planum facite iter et eligite lapides, et elevate signum ad populos. Ecce dominus auditum fecit in extremis terre. Dicite filie Syon, ecce salvator tuus venit, ecce merces eius cum eo, et opus eius coram illo. Et vocabunt eos populus sanctus redempti a domino. Tu autem vocaberis civitas quesita et non derelicta.

Q

Quis est iste qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra? Iste formosus in stola sua, gradiens in multitudine fortitudinis sue. Ego qui loquor iusticiam, et propugnator sum ad salvandum. Quare ergo rubrum est indumentum tuum, et vestimenta tua sicut calcantium in torculari? Torcular calcavi solus, et de gentibus non est vir mecum. Calcavi eos in furore meo, et conculcavi eos in ira mea, et aspersus est sanguis eorum super vestimenta mea, et omnia indumenta mea inquinavi. Dies enim ultionis in corde meo, annus redemptionis mee venit. Circumspexi et non erat auxiliator, quesivi et non fuit qui adiuvaret. Et salvavit michi brachium meum, et indignatio mea ipsa auxiliata est michi. Et conculcavi populos in furore meo, et inebriavi eos in indignatione mea, et detraxi in terram virtutem eorum. Miserationum domini recordabor, laudem domini super omnibus que reddidit nobis dominus, et super multitudinem bonorum domui Israel, que largitus est eis secundum indulgentiam suam, et secundum multitudinem misericordiarum suarum. Et dixit: Verumtamen populus meus est, filii non negantes. Et factus est eis salvator. In omni tribulatione eorum non est tribulatus, et angelus faciei eius salvavit eos. In dilectione sua et in indulgentia sua ipse redemit eos, et portavit eos et levavit eos cunctis diebus seculi. Ipsi autem ad iracundiam provocaverunt, et afflixerunt spiritum sancti eius. Et conversus est eis in inimicum, et ipse debellavit eos. Et recordatus est dierum seculi Moysi populi sui. Ubi est qui eduxit eos de mari cum pastoribus gregis sui? Ubi est qui posuit in medio eius spiritum sancti sui, qui eduxit eos ad dexteram Moysen brachio maiestatis sue, qui scidit aquas ante eos, ut faceret sibi nomen sempiternum, qui eduxit eos per abyssos sicut equum in deserto non impingentem? Quasi animal in campo descendens, spiritus domini ductor eius fuit. Sic adduxisti populum tuum, ut faceres tibi nomen glorie.

A

Attende de celo et vide de habitaculo sancto tuo et glorie tue. Ubi est zelus tuus et fortitudo tua, multitudo viscerum tuorum et miserationum tuarum? Super me continuerunt se. Tu enim pater noster es, et Abraham nescivit nos, et Israel ignoravit nos. Tu domine pater noster, redemptor noster a seculo nomen tuum. Quare errare fecisti nos domine de viis tuis? Indurasti cor nostrum ne timeremus te? Convertere propter servos tuos, tribus hereditatis tue. Quasi nichilum possederunt populum sanctum tuum, hostes nostri conculcaverunt sanctificationem tuam. Facti sumus quasi in principio cum non dominareris nostri, neque invocaretur nomen tuum super nos. Utinam dirrumperes celos et descenderes. A facie tua montes defluerent, sicut exustio ignis tabescerent, aque arderent igni, ut notum fieret nomen tuum inimicis tuis, a facie tua gentes turbarentur. Cum feceris mirabilia non sustinebimus. Descendisti, et a facie tua fluxerunt montes. A seculo non audierunt, neque auribus

perceperunt. Oculus non vidit deus absque te que preparasti expectantibus te. Occurristi letanti et facienti iusticiam. In viis tuis recordabuntur tui. Ecce tu iratus es, et peccavimus. In ipsis fuimus semper, et salvabimur. Et facti sumus ut immundus omnes nos, quasi pannus menstruate universe iusticie nostre. Et cecidimus quasi folium universi, et iniquitates nostre quasi ventus abstulerunt nos. Non est qui invocet nomen tuum, qui consurgat et teneat te. Abscondisti faciem tuam a nobis, et allisisti nos in manu iniquitatis nostre. Et nunc domine pater noster es tu, nos vero lutum, et fictor noster, et opera manuum tuarum omnes nos. Ne irascaris domine satis, et ne ultra memineris iniquitatis nostre. Ecce respice, populus tuus omnes nos. Civitas sancti tui facta est deserta, Syon deserta facta est, Hierusalem desolata. Domus sanctificationis nostre et glorie nostre, ubi laudaverunt te patres nostri, facta est in exustionem ignis, et omnia desiderabilia nostra versa sunt in ruinas. Numquid super his continebis te domine, tacebis et affliges nos vehementer?

H

Quesierunt me qui ante non interrogabant, invenerunt qui non quesierunt me. Dixi: Ecce ego, ecce ego, ad gentem que non invocabat nomen meum. Expandi manus meas ad populum incredulum qui graditur in via non bona post cogitationes suas. Populus qui ad iracundiam provocat me ante faciem meam semper, qui immolant in hortis et sacrificant super lateres, qui habitant in sepulchris et in delubris ydolorum dormiunt, qui comedunt carnem suillam et ius profanum in vasis eorum, qui dicunt: Recede a me, non appropinques michi, quia immundus es. Isti fumus erunt in furore meo, ignis ardens tota die. Ecce scriptum est coram me. Non tacebo, sed reddam et retribuam in sinum eorum iniquitates vestras, et iniquitates patrum vestrorum simul, dicit dominus, qui sacrificaverunt super montes, et super colles exprobraverunt michi, et remetiar opus eorum primum in sinum eorum. Hec dicit dominus: Quomodo si inveniatur granum in botro et dicatur: Ne dissipes illud, quoniam benedictio est, sic faciam propter servos meos ut non disperdam totum. Et educam de Iacob semen, et de Iuda possidentem montem meum, et hereditabunt eam electi mei, et servi mei habitabunt ibi. Et erunt campestria in caulas gregum, et vallis Achor in cubile armentorum populo meo qui requisierunt me. Et vos qui dereliquistis dominum, qui obliti estis montem sanctum meum, qui ponitis fortune mensam et libatis super eam, numerabo vos in gladio et omnes in cede corruetis, pro eo quod vocavi et non respondistis, locutus sum et non audistis, et faciebatis malum in oculis meis, et que nolui elegistis. Propter hoc hec dicit dominus deus meus: Ecce servi mei comedent, et vos esurietis. Ecce servi mei bibent, et vos sitietis. Ecce servi mei letabuntur, et vos confundemini. Ecce servi mei laudabunt pre exultatione cordis, et vos pre contritione spiritus ululabitis. Et dimittetis nomen vestrum in iuramentum electis meis. Et interficiet te dominus, et servos suos vocabit alio nomine, in quo qui benedictus est super terram benedicetur in domino amen, et qui iurat in terra iurabit in deo amen, quia oblivioni tradite sunt angustie priores, et quia abscondite sunt ab oculis nostris.

E

Ecce enim ego creo celos novos et terram novam, et non erunt in memoria priora, et non ascendent super cor. Sed gaudebitis et exultabitis usque in sempiternum in his que ego creo. Quia ecce ego creo Hierusalem exultationem et populum eius gaudium. Et exultabo in Hierusalem et gaudebo in populo meo, et non audietur in eo ultra vox fletus et vox clamoris. Non erit ibi amplius infans dierum et senex qui non impleat dies suos, quoniam puer centum annorum morietur, et peccator centum annorum maledictus erit. Et edificabunt domos et habitabunt, et plantabunt vineas et comedent fructus earum. Non edificabunt et alius habitabit, non plantabunt et alius comedet. Secundum dies enim ligni erunt dies populi mei, et opera manuum eorum inveterabunt electi mei. Non laborabunt frustra, neque generabunt in conturbatione, quia semen benedictorum domini est, et nepotes eorum cum eis. Eritque antequam clament exaudiam, adhuc illis loquentibus dicam: Ecce adsum. Lupus et agnus pascentur simul, et leo et bos comedent paleas, et serpenti pulvis panis eius. Non nocebunt neque occident in omni monte sancto meo, dicit dominus.

H

Hec dicit dominus: Celum sedes mea, et terra scabellum pedum meorum. Que est ista domus quam edificabitis michi, et quis est iste locus quietis mee? Omnia hec manus mea fecit, et facta sunt universa ista, dicit dominus. Ad quem autem respiciam nisi ad pauperculum et contritum spiritu et trementem sermones meos? Qui immolat bovem quasi qui interficiat virum, et qui mactat pecus quasi qui excerebret canem, qui offert oblationem quasi qui sanguinem suillum offerat, qui recordatur thuris quasi qui benedicat ydolo. Hec omnia elegerunt in viis suis, et in abhominationibus suis anima eorum delectata est. Unde et ego eligam illusiones eorum, et que timebant adducam eis, quia vocavi et non erat qui responderet, locutus sum et non audierunt, feceruntque malum in oculis meis, et que nolui elegerunt.

A

Audite verbum domini qui tremitis ad sermonem eius. Dixerunt fratres vestri odientes vos et abicientes propter nomen meum: Glorificetur dominus, et videbimus in leticia vestra. Ipsi autem confundentur. Vox populi de civitate, vox de templo, vox domini reddentis retributionem inimicis suis. Antequam parturiret peperit, antequam veniret partus eius peperit masculum. Quis audivit umquam tale, et quis vidit huic simile? Numquid parturiet terra in die una, aut parietur gens simul? Quia parturivit et peperit Syon filios suos. Numquid ego qui alios parere facio, ipse non pariam? Ait dominus deus tuus. Letamini cum Hierusalem et exultate in ea omnes qui diligitis eam. Gaudete cum ea gaudio universi qui lugetis super eam, ut sugatis et repleamini ab ubere consolationis eius, ut mulgeatis et deliciis affluatis ab omnimoda gloria eius. Quia hec dicit dominus: Ecce ego declinabo super eam quasi fluvium pacis, et quasi torrentem inundantem gloriam gentium, quam sugetis. Ad ubera portabimini, et super genua blandientur vobis. Quomodo si cui mater blandiatur, ita ego consolabor vos, et in Hierusalem consolabimini. Videbitis et gaudebit cor vestrum, et ossa vestra quasi herba germinabunt. Et cognoscetur manus domini servis eius, et indignabitur inimicis suis. Quia ecce dominus in igne veniet, et quasi turbo quadrige eius, reddere in indignatione furorem suum et increpationem suam in flamma ignis. Quia in igne dominus diiudicabit, et in gladio suo ad omnem carnem, et multiplicabuntur interfecti a domino. Qui sanctificabantur et mundos se putabant in hortis post ianuam intrinsecus, qui comedebant carnem suillam et abhominationem et murem, simul consumentur, dicit dominus. Ego autem

opera eorum et cogitationes eorum venio ut congregem cum omnibus gentibus et linguis. Et venient et videbunt gloriam meam. Et ponam in eis signum. Et mittam ex eis qui salvati fuerint ad gentes in mari, in Affricam et Lydiam, tenentes sagittam, in Italiam et Greciam, ad insulas longe, ad eos qui non audierunt me et non viderunt gloriam meam. Et annuntiabunt gloriam meam gentibus, et adducent omnes filios vestros de cunctis gentibus donum domino, in equis et quadrigis et in lecticis et in mulis et in carrucis ad montem sanctum meum Hierusalem, dicit dominus, quomodo si inferant filii Israhel munus in vase mundo in domum domini. Et assumam ex eis in sacerdotes et in levitas, dicit dominus. Sic stabit semen vestrum et nomen vestrum, et erit mensis ex mense et sabbatum ex sabbato. Veniet omnis caro ut adoret coram facie mea, dicit dominus. Et egredientur et videbunt cadavera virorum qui prevaricati sunt in me. Vermis eorum non morietur et ignis eorum non extinguetur, et erunt usque ad sacietatem visionis omni carni.

EXPLICIT LIBER YSAIE PROPHETE.

HIEREMIAS PROPHETA CUI HIC PROLOGUS

scribitur sermone quidem apud Hebreos Ysaia et Osee et quibusdam aliis prophetis videtur esse rusticior, sed sensibus par est, quippe qui eodem spiritu prophetaverit. Porro simplicitas eloquii de loco ei in quo natus est accidit. Fuit enim Anathotites, qui est usque hodie viculus tribus ab Hierosolimis distans milibus, sacerdos ex sacerdotibus, et in matris utero sanctificatus, virginitate sua evangelicum virum Christi ecclesie dedicans. Hic vaticinari exorsus est puer, et captivitatem urbis atque videns non solum spiritu, sed et oculis carneis intuitus est. Iam decem tribus Israhel Assyrii in Medos transtulerant, iam terras eorum colone gentium possidebant. Unde Iudam tantum et Beniamin prophetavit, et civitatis sue ruinas quadruplici planxit alfabeto, quod nos mensure metri versibusque reddimus. Propterea ordinem visionum, qui apud Grecos et Latinos omnino confusus est, ad pristinam fidem correximus. Librum autem Baruch notarii eius, qui apud Hebreos nec legitur nec habetur, pretermisimus. Pro his omnibus maledicta ab emulis prestolantes, quibus me necesse est per singula opuscula respondere. Et hoc patior quia vos cogitis. Ceterum ad compendium mali rectius fuerat modum furori eorum silentio meo ponere, quam cotidie novi aliquid scriptitantem invidorum insaniam provocare. Hieremias Anathotites, qui est viculus tribus ab Hierosolimis distans milibus, apud Taphnas in Egypto lapidibus obrutus a populo occubuit. Iacet vero in eo loco sepultus quo dudum Pharao rex habitaverat. Et quoniam postulatione sua defugatis ab eodem loco serpentibus Egyptios a tactu aspidum fecit esse quietos, magna eum ibi religione Egyptii venerantur.

INCIPIT LIBER HIEREMIE PROPHETE

VERBA HIEREMIE FILII HELCHIE DE SACERDOTIBUS QUI FUERUNT IN ANATHOTH IN TERRA BENIAMIN, quod factum est verbum domini ad eum in diebus Iosie filii Amon regis Iuda, in tertiodecimo anno regni eius. Et factum est in diebus Ioachim filii Iosie regis Iuda usque ad consummationem undecimi anni Sedechie filii Iosie regis Iuda, usque ad transmigrationem Hierusalem in mense quinto. Et factum est verbum domini ad me dicens: Priusquam te formarem in utero novi te, et antequam exires de vulva sanctificavi te, et prophetam in gentibus dedi te. Et dixi: A a a, domine deus, ecce nescio loqui quia puer ego sum. Et dixit dominus ad me: Noli dicere quia puer ego sum, quoniam ad omnia que mittam te ibis, et universa quecumque mandavero tibi loqueris. Ne timeas a facie eorum, quia ego tecum sum ut eruam te, dicit dominus. Et misit dominus manum suam et tetigit os meum, et dixit dominus ad me: Ecce dedi verba mea in ore tuo. Ecce constitui te hodie super gentes et super regna, ut evellas et destruas et disperdas et dissipes et edifices et plantes. Et factum est verbum domini ad me dicens: Quid tu vides, Hieremia? Et dixi: Virgam vigilantem ego video. Et dixit dominus ad me: Bene vidisti, quia ego vigilabo super verbo meo ut faciam illud. Et factum est verbum domini ad me secundo dicens: Quid tu vides? Et dixi: Ollam succensam ego video, et faciem eius a facie aquilonis. Et dixit dominus ad me: Ab aquilone pandetur malum super omnes habitatores terre. Quia ecce ego convocabo omnes cognationes regnorum aquilonis, ait dominus, et venient et ponent unusquisque solium suum in introitu portarum Hierusalem, et super omnes muros eius in circuitu, et super universas urbes Iuda. Et loquar iudicia mea cum eis super omni malicia eorum qui dereliquerunt me et libaverunt diis alienis et adoraverunt opus manuum suarum. Tu ergo accinge lumbos tuos et surge et loquere ad eos omnia que ego precipio tibi. Ne formides a facie eorum, nec enim timere te faciam vultum eorum. Ego quippe dedi te hodie in civitatem munitam et in columnam ferream et in murum ereum super omnem terram, regibus Iuda et principibus eius et sacerdotibus et omni populo terre. Et bellabunt adversum te et non prevalebunt, quia ego tecum sum, ait dominus, ut liberem te.

Et factum est verbum domini ad me dicens: Vade et clama in auribus Hierusalem dicens: Hec dicit dominus: Recordatus sum tui, miserans adolescentiam tuam et caritatem desponsationis tue, quando secuta es me in deserto, in terra que non seminatur. Sanctus Israhel domino, primicie frugum eius. Omnes qui devorant eum delinquunt; mala venerunt super eos, dicit dominus. Audite verbum domini, domus Iacob, et omnes cognationes domus Israhel. Hec dicit dominus: Quid invenerunt in me patres vestri iniquitatis, quia elongaverunt a me et ambulaverunt post vanitatem et vani facti sunt? Et non dixerunt: Ubi est dominus qui ascendere nos fecit de terra Egypti, qui transduxit nos per desertum, per terram inhabitabilem et inviam, per terram sitis et ymaginem mortis, per terram in qua non ambulavit vir neque habitavit homo? Et induxi vos in terram Carmeli, ut comederetis fructum eius et optima illius; et ingressi contaminastis terram meam, et hereditatem meam posuistis in abhominationem. Sacerdotes non dixerunt: Ubi est dominus? Et tenentes legem nescierunt me, et pastores prevaricati sunt in me, et prophete prophetaverunt in Baal et ydola secuti sunt. Propterea adhuc iudicio contendam vobiscum, ait dominus, et cum filiis vestris disceptabo. Transite ad insulas Cethim et videte, et in Cedar mittite et considerate vehementer, et videte si factum est huiuscemodi, si mutavit gens deos suos, et certe ipsi non sunt dii. Populus vero meus mutavit gloriam suam in ydolum.

Obstupescite celi super hoc, et porte eius desolamini vehementer, dicit dominus. Duo enim mala fecit populus meus: Me dereliquerunt fontem aque vive, et foderunt sibi cisternas, cisternas dissipatas, que continere non valent aquas. Numquid servus est Israhel aut vernaculus? Quare ergo factus est in predam? Super eum rugierunt leones et dederunt vocem suam. Posuerunt terram eius in solitudinem; civitates eius exuste sunt, et non est qui habitet in eis. Filii quoque Mempheos et Taphnes constupraverunt te usque ad verticem. Numquid non istud factum est tibi, quia dereliquisti dominum deum tuum eo tempore quo ducebat te per viam? Et nunc quid tibi vis in via Egypti, ut bibas aquam turbidam? Et quid tibi cum via Assyriorum, ut bibas aquam fluminis? Arguet te malicia tua, et aversio tua increpabit te. Scito et vide quia malum et amarum est dereliquisse te dominum deum tuum, et non esse timorem mei apud te, dicit dominus deus exercituum. A seculo confregisti iugum meum, rupisti vincula mea, et dixisti: Non serviam. In omni enim colle sublimi et sub omni ligno frondoso tu prosternebaris meretrix. Ego autem plantavi te vineam meam electam, omne semen verum. Quomodo ergo conversa es in pravum, vinea aliena? Si laveris te nitro et multiplicaveris tibi herbam borith, maculata es in iniquitate tua coram me, dicit dominus deus. Quomodo dicis: Non sum polluta, post Baalim non ambulavi? Vide vias tuas in convalle, scito quid feceris. Cursor levis explicans vias tuas, onager assuetus in solitudine, in desiderio anime sue attraxit ventum amoris sui; nullus avertet eam. Omnes qui querunt eam non deficient; in menstruis eius invenient eam.

Prohibe pedem tuum a nuditate et guttur tuum a siti. Et dixisti: Desperavi, nequaquam hoc faciam; adamavi quippe alienos, et post eos ambulabo. Quomodo confunditur fur quando deprehenditur, sic confusi sunt domus Israhel, ipsi et reges eorum, et sacerdotes et principes et prophete eorum, dicentes ligno: Pater meus es tu, et lapidi: Tu me genuisti. Verterunt ad me tergum et non faciem, et in tempore afflictionis sue dicent: Surge et libera nos. Ubi sunt dii tui quos fecisti tibi? Surgant et liberent te in tempore afflictionis tue. Secundum numerum quippe civitatum tuarum erant dii tui, Iuda. Quid vultis mecum iudicio contendere? Omnes dereliquistis me, dicit dominus. Frustra percussi filios vestros, disciplinam non receperunt. Devoravit gladius vester prophetas vestros; quasi leo vastator generatio vestra. Videte verbum domini. Numquid solitudo factus sum Israheli, aut terra serotina? Quare ergo dixit populus meus: Recessimus, non veniemus ultra ad te? Numquid obliviscetur virgo ornamenti sui, sponsa pectoralis sue fascie? Populus vero meus oblitus est mei diebus innumeris. Quid niteris ostendere viam tuam bonam ad querendam dilectionem, que insuper et malicias tuas docuisti vias tuas, et in manibus tuis inventus est sanguis animarum pauperum et innocentum? Non in fossis inveni eos, sed in omnibus que supra memoravi. Et dixisti: Absque peccato sum et innocens ego, et propterea avertatur furor tuus a me. Ecce ego iudicio contendam tecum, eo quod dixeris: Non peccavi. Quam vilis facta es nimis, iterans vias tuas. Et ab Egypto confunderis, sicut confusa es ab Assur.

Nam et ab ista egredieris, et manus tue erunt super caput tuum, quoniam obtrivit dominus confidentiam tuam, et nichil habebis prosperum.

Vulgo dicitur. Si dimiserit vir uxorem et recedens ab eo virum alterum duxerit numquid revertetur ad eam ultra? Numquid non polluta et contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus tuis multis, tamen revertere ad me dicit dominus. et ego suscipiam te. Leva oculos tuos in directum, et vide ubi non sis prostrata. In viis sedebas expectans eos quasi latro in solitudine, et polluisti terram in fornicationibus tuis et in maliciis tuis. Quam ob rem prohibite sunt stille pluviarum. et serotinus ymber non fuit. Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere. Ergo saltem amodo voca me pater meus, dux virginitatis mee tu es. Numquid irasceris in perpetuum, aut perseverabis in finem? Ecce locuta es et fecisti mala ut potuisti.

Et dixit dominus ad me in diebus iosie regis. Numquid vidisti que fecerit aversatrix israhel? Abiit sibimet super omnem montem excelsum. et sub omni ligno frondoso, et fornicata est ibi. Et dixi cum fecisset hec omnia ad me convertere. et non est reversa. Et vidit prevaricatrix soror eius iuda quia pro eo quod mechata esset aversatrix israhel, dimisissem eam et dedissem ei libellum repudii. Et non timuit prevaricatrix iuda soror eius. sed abiit et fornicata est etiam ipsa. Et facilitate fornicationis sue contaminavit terram. et mechata est cum lapide et cum ligno. Et in omnibus his non est reversa ad me. prevaricatrix soror eius iuda in toto corde suo. sed in mendacio ait dominus. Et dixit dominus ad me. Iustificavit animam suam aversatrix israhel comparatione prevaricatricis iudae. Vade et clama sermones istos contra aquilonem et dices. Revertere aversatrix israhel ait dominus et non avertam faciem meam a vobis. quia sanctus ego sum dicit dominus. et non irascar in perpetuum. Tamen scito iniquitatem tuam quia in dominum deum tuum prevaricata es. et dispersisti vias tuas alienis sub omni ligno frondoso ait dominus. et vocem meam non audisti. Convertimini filii revertentes dicit dominus. quia ego vir vester. Et adsumam vos unum de civitate et duos de cognatione et introducam vos in syon. et dabo vobis pastores iuxta cor meum. et pascent vos scientia et doctrina.

Cumque multiplicati fueritis et creveritis in terra in diebus illis ait dominus non dicent ultra archa testamenti domini. neque ascendet super cor. neque recordabuntur illius. nec visitabitur. nec fiet ultra. In tempore illo vocabunt hierusalem solium domini. et congregabuntur ad eam omnes gentes in nomine domini in hierusalem. et non ambulabunt post pravitatem cordis sui pessimi. In diebus illis ibit domus iuda ad domum israhel. et venient simul de terra aquilonis ad terram quam dedi patribus vestris. Ego autem dixi. Quomodo ponam te in filios. et tribuam tibi terram desiderabilem hereditatem preclaram exercituum gentium? Et dixi. Patrem vocabis me. et post me ingredi non cessabis. Sed quomodo si contempnat mulier amatorem suum. sic contempsit me domus israhel dicit dominus. Vox audita est in viis ploratus et ululatus filiorum israhel. quoniam iniquam fecerunt viam suam, obliti sunt domini dei sui. Convertimini filii revertentes. et sanabo aversiones vestras. Ecce nos venimus ad te. tu enim es dominus deus noster. Vere mendaces erant colles multitudo montium. Vere in domino deo nostro salus israhel. Confusio comedit laborem patrum nostrorum ab adolescentia nostra. greges eorum et armenta eorum. filios eorum et filias. Dormiemus in confusione nostra. et operiet nos ignominia nostra. quoniam domino deo nostro peccavimus nos et patres nostri ab adolescentia nostra usque ad hanc diem. et non audivimus vocem domini dei nostri.

Si converteris israhel ait dominus ad me convertere. Si abstuleris offendicula tua a facie mea non commoveberis. et iurabis vivit dominus in veritate et in iudicio. et in iustitia. et benedicent eum omnes gentes. ipsumque laudabunt. Hec enim dicit dominus viro iuda et habitatoribus hierusalem. Novate vobis novale et nolite serere super spinas. Circumcidimini domino. et auferte preputia cordium vestrorum viri iuda. et habitatores hierusalem. ne forte egrediatur ut ignis indignatio mea. et succendatur et non sit qui extinguat propter maliciam cogitationum vestrarum. Annunciate in iuda. et in hierusalem auditum facite. Loquimini et canite tuba in terra. clamate fortiter et dicite. Congregamini et ingrediamur civitates munitas. Levate signum in syon. confortamini nolite stare. quia malum ego adduco ab aquilone et contritionem magnam. Ascendit leo de cubili suo. et predo gentium se levavit. Egressus est de loco suo. ut ponat terram tuam in desolationem. Civitates tue vastabuntur. remanentes absque habitatore. Super hoc accingite vos ciliciis. plangite et ululate quia non est aversa ira furoris domini a vobis. Et erit in die illa dicit dominus peribit cor regis et cor principum et obstupescent sacerdotes et prophete consternabuntur. Et dixi

Heu. heu. heu domine deus. ergo ne decepisti populum istum et hierusalem dicens. pax erit vobis. et ecce pervenit gladius usque ad animam. In tempore illo dicetur populo huic et hierusalem. Ventus urens in viis que sunt in deserto vie filie populi mei. non ad ventilandum et purgandum. Spiritus plenus ex his veniet michi. et nunc ego loquar iudicia mea cum eis. Ecce quasi nubes ascendet. et quasi tempestas currus eius. Velociores aquilis equi illius. ve nobis quia vastati sumus. Lava a malicia cor tuum hierusalem. ut salva fias. Usquequo morabuntur in te cogitationes noxie? Vox enim annunciantis a dan. et notum facientis ydolum de monte effraim. Concitate gentes. ecce auditum est in hierusalem custodes venire de terra longinqua. et dare super civitates iuda vocem suam. Quasi custodes agrorum facti sunt super eam in gyro. quia me ad iracundiam provocavit ait dominus. Vie tue et cogitationes tue fecerunt hec tibi. ista malicia tua quia amara. quia tetigit cor meum. Ventrem meum. ventrem meum doleo. sensus cordis mei turbati sunt in me. Non tacebo. quoniam vocem bucine audivit anima mea. clamorem prelii. Contritio super contritionem vocata est. et vastata est omnis terra. Repente vastata sunt tabernacula mea. subito pelles mee.

Usquequo videbo fugientem. audiam vocem bucine? Quia stultus populus meus me non cognovit. Filii insipientes sunt et vecordes. Sapientes sunt ut faciant malum. bene autem facere nescierunt. Aspexi terram et ecce vacua erat et nichili. celos. et non erat lux in eis. Vidi montes et ecce movebantur. et omnes colles conturbati sunt. Intuitus sum et non erat homo. et omne volatile celi recessit. Aspexi et ecce carmelus desertus. et omnes urbes eius destructe sunt. a facie domini. et a facie ire furoris eius. Hec enim dicit dominus. Deserta erit omnis terra. sed tamen consummationem non faciam. Lugebit terra et merebunt celi desuper eo quod locutus sum. Cogitavi nec penituit me. nec aversus sum ab eo. A voce equitis et mittentis sagittam fugit omnis civitas. ingressi sunt ardua. et ascenderunt rupes. Universe urbes derelicte sunt, et non habitat in eis homo. Tu autem vastata quid facies? Cum vestieris te coccino. cum ornata fueris monili aureo. et pinxeris stibio oculos tuos. frustra componeris. Contempserunt te amatores tui. animam tuam querunt. Vocem enim quasi parturientis audivi. angustias ut puerpere. Vox filie syon intermorientis. expandentisque manus suas. Ve michi quia defecit anima mea propter interfectos.

Circuite vias hierusalem et aspicite et considerate et querite in plateis eius an inveniatis virum facientem iudicium et querentem fidem. et propitius ero ei. Quod si etiam vivit dominus dixerint. et hoc falso iurabunt. Domine oculi tui respiciunt fidem. Percussisti eos et non doluerunt. attrivisti eos. et renuerunt accipere disciplinam. Induraverunt facies suas super petram. et noluerunt reverti. Ego autem dixi. Forsitan pauperes sunt et stulti ignorantes viam domini. iudicium dei sui. Ecce magis hi simul confregerunt iugum. ruperunt vincula. Idcirco percussit eos leo de silva. lupus ad vesperam vastabit eos. pardus vigilans super civitates eorum. Omnis qui egressus fuerit ex eis capietur. quia multiplicate sunt prevaricationes eorum. confortate sunt aversiones eorum. Super quo propitius tibi esse potero? Filii tui dereliquerunt me. et iurant in his qui non sunt dii. Saturavi eos et mechati sunt. et in domo meretricis luxuriabantur. Equi amatores in feminas emissarii facti sunt. unusquisque ad uxorem proximi sui hinniebat. Numquid super his non visitabo dicit dominus. et in gente tali non ulciscetur anima mea? Ascendite muros eius et dissipate. consummationem autem nolite facere. Auferte propagines eius. quia non sunt domini. Prevaricatione enim prevaricata est domus israhel et domus iuda ait dominus.

Negaverunt dominum et dixerunt. Non est ipse neque veniet super nos malum. gladium et famem non videbimus. Prophete fuerunt in ventum locuti. et responsum non est in eis. Hec ergo evenient illis. Hec dicit dominus exercituum. Quia locuti estis verbum istud. ecce ego do verba mea in ore tuo in ignem. et populum istum in ligna. et vorabit eos. Ecce ego adducam super vos gentem de longinquo domus israhel ait dominus. gentem robustam. gentem antiquam. gentem cuius ignorabis linguam. nec intelliges quid loquatur. Faretra eius quasi sepulchrum patens. universi fortes. et comedet segetes tuas. et panem tuum devorabit. filios tuos et filias tuas comedet. gregem tuum. et armenta tua. Comedet vineam tuam et ficum tuam. et conteret urbes munitas tuas in quibus tu habes fiduciam gladio. Verumtamen et in diebus illis ait dominus non faciam vos in consummationem. Quod si dixeritis quare fecit nobis dominus deus noster hec omnia, dices ad eos. Sicut dereliquisti me et servisti deo alieno in terra vestra, sic servietis alienis in terra non vestra. Annunciate hoc domui iacob. et auditum facite in iuda dicentes. Audi popule stulte qui non habes cor. qui habentes oculos non videtis. et aures et non auditis. Me ergo non timebitis ait dominus. et a facie mea non dolebitis? Qui posui arenam terminum mari. preceptum sempiternum quod non preteribit. Et commovebuntur et non poterunt. et intumescent fluctus eius et non transibunt illud. Populo autem huic factum est cor incredulum et exasperans. Recesserunt et abierunt et non dixerunt in corde suo. Metuamus dominum deum nostrum qui dat nobis pluviam temporaneam et serotinam in tempore suo. plenitudinem annue messis custodientem nobis. Iniquitates vestre declinaverunt hec. et peccata vestra prohibuerunt bonum a vobis. quia inventi sunt in populo meo impii insidiantes quasi aucupes. lapides ponentes et pedicas ad capiendos viros. Sicut muscipula plena avibus sic domus eorum plene dolo. Ideo magnificati sunt et ditati. incrassati sunt et impinguati. et preterierunt sermones meos pessime. Causam vidue non iudicaverunt et causam pupilli non direxerunt. Numquid super his non visitabo dicit dominus. aut super gentem huiuscemodi non ulciscetur anima mea?

Stupor et mirabilia facta sunt in terra. Prophete prophetabant mendacium. et sacerdotes applaudebant manibus suis. et populus meus dilexit talia. Quid igitur fiet in novissimo eius? Confortamini filii beniamin in medio hierusalem. et in thecua clangite bucina. et super bethacarem levate vexillum. quia malum visum est ab aquilone et contritio magna. Speciose et delicate assimilavi filiam syon. ad eam venient pastores et greges eorum. Fixerunt in ea tentoria in circuitu. pascet unusquisque eos qui sub manu sua sunt. Sanctificate super eam bellum. consurgite et ascendamus in meridie. Ve nobis quia declinavit dies. quia longiores facte sunt umbre vespere. Surgite et ascendamus in nocte. et dissipemus domos eius. quia hec dicit dominus deus exercituum. Cedite lignum eius. effundite circa hierusalem aggerem. Hec est civitas visitationis. omnis calumnia in medio eius. Sicut frigidam facit cisterna aquam suam. sic frigidam fecit maliciam suam. Iniquitas et vastitas audietur in ea. coram me semper infirmitas et plaga. Erudire hierusalem. ne forte recedat anima mea a te. ne forte ponam te desertam terram inhabitabilem.

Hec dicit dominus exercituum. Usque ad racemum colligent quasi in vinea reliquias israhel. Converte manum tuam quasi vindemiator ad cartallum. Cui loquar. et quem contestabor ut audiat? Ecce verbum domini factum est eis in obprobrium. et non suscipient illud. Fere incircumcise aures eorum et audire non possunt. Idcirco furore domini plenus sum. laboravi sustinens. Effunde super parvulum foris. et super concilium iuvenum simul. Vir enim cum muliere capietur. senex cum pleno dierum. Et transibunt domus eorum ad alteros. agri et uxores pariter. quia extendam manum meam super habitantes terram dicit dominus. A minore quippe usque ad maiorem omnes avaricie student. et a propheta usque ad sacerdotem cuncti faciunt dolum. Et curabant contritionem filie populi mei cum ignominia dicentes pax pax. et non erat pax. Confusi sunt qui abhominationem fecerunt. Quin potius confusione non sunt confusi. et erubescere nescierunt. Quam ob rem cadent inter ruentes. in tempore visitationis sue corruent dicit dominus.

Hec dicit dominus. State super vias et videte. et interrogate de semitis antiquis. que sit via bona. et ambulate in ea et invenietis refrigerium animabus vestris. Et dixerunt. Non ambulabimus. Et constitui super vos speculatores. Et dixi. Audite vocem tube. Et dixerunt. Non audiemus. Ideo audite gentes. et cognosce congregatio quanta ego faciam eis. Audi terra. Ecce ego adducam super populum istum mala fructum cogitationum eius. quia verba mea non audierunt. et legem

meam placuerunt. Ut quid mihi thus de Saba affertis, et calamum suave olentem de terra longinqua? Holocaustomata vestra non sunt accepta, et victimae vestrae non placuerunt michi. Propterea haec dicit dominus: Ecce ego dabo in populum istum ruinas, et ruent in eis patres et filii simul, vicinus et proximus, et peribunt.

Haec dicit dominus: Ecce populus venit de terra aquilonis, et gens magna consurget a finibus terrae. Sagittam et scutum arripiet, crudelis est et non miserebitur. Vox eius quasi mare sonabit, et super equos ascendent praeparati quasi vir ad bellum contra te, filia Syon. Audivimus famam eius, dissolutae sunt manus nostrae, et tribulatio apprehendit nos, dolores ut parturientis. Nolite exire ad agros, et in via ne ambuletis, quoniam gladius inimici pavor in circuitu. Filia populi mei, accingere cilicio, et conspergere cinere. Luctum unigeniti fac tibi, planctum amarum fac tibi, quia repente veniet vastator super nos. Probatorem dedi te in populo meo robustum, et scies et probabis viam eorum. Omnes isti principes declinantium, ambulantes fraudulenter, aes et ferrum, universi corrupti sunt. Defecit sufflatorium in igne, consumptum est plumbum. Frustra conflavit conflator: maliciae eorum non sunt consumptae. Argentum reprobum vocate eos, quia dominus proiecit illos.

Verbum quod factum est ad Hieremiam a domino dicens: Sta in porta domus domini, et praedica ibi verbum istud, et dic: Audite verbum domini omnis Iuda, qui ingredimini per portas has, ut adoretis dominum. Haec dicit dominus exercituum deus Israhel: Bonas facite vias vestras et studia vestra, et habitabo in medio vestri in loco. Nolite confidere in verbis mendacii dicentes: templum domini, templum domini est. Quia si bene direxeritis vias vestras et studia vestra, si feceritis iudicium inter virum et proximum eius, advenae et pupillo non feceritis calumpniam, nec sanguinem innocentem effuderitis in loco hoc, et post deos alienos non ambulaveritis in malum vobismet ipsis, habitabo vobiscum in loco isto in terra quam dedi patribus vestris, a saeculo et usque in saeculum. Ecce confiditis vos vobis in verbis mendacii, qui non proderunt vobis. Furari, occidere, et adulterari, iurare mendaciter, libare Baalim, et ire post deos alienos quos ignoratis. Et venistis, et stetistis coram me in domo hac in qua invocatum est nomen meum, et dixistis in oculis vestris: Liberati sumus, eo quod fecerimus omnes abhominationes istas. Ergo spelunca latronum facta est domus ista, in qua vocatum est nomen meum in oculis vestris? Ego, ego sum, ego vidi, dicit dominus. Ite ad locum meum in Sylo, ubi habitavit nomen meum a principio, et videte quae fecerim ei propter maliciam populi mei Israhel. Et nunc quia fecistis omnia opera haec, dicit dominus, et locutus sum ad vos mane consurgens et loquens, et non audistis, et vocavi vos, et non respondistis, faciam domui huic in qua invocatum est nomen meum, et in qua vos habetis fiduciam, et loco quem dedi vobis et patribus vestris, sicut feci Sylo. Et proiciam vos a facie mea, sicut proieci omnes fratres vestros, universum semen Effraim.

Tu ergo noli orare pro populo hoc, nec assumas pro eis laudem et orationem, et non obsistas michi, quia non exaudiam te. Nonne vides quid isti faciunt in civitatibus Iuda, et in plateis Hierusalem? Filii colligunt ligna, et patres succendunt ignem, et mulieres conspergunt adipem, ut faciant placentas reginae caeli, et libent diis alienis, et me ad iracundiam provocent. Numquid me ad iracundiam provocant, dicit dominus? Nonne semet ipsos in confusionem vultus sui? Ideo haec dicit dominus deus: Ecce furor meus et indignatio mea conflatur super locum istum, super viros et super iumenta, et super lignum regionis, et super fruges terrae, et succendetur et non extinguetur. Haec dicit dominus exercituum deus Israhel: Holocaustomata vestra addite victimis vestris, et comedite carnes. Quia non sum locutus cum patribus vestris et non praecepi eis in die qua eduxi eos de terra Aegypti de verbo holocaustomatum et victimarum. Sed hoc verbum praecepi eis dicens: Audite vocem meam, et ero vobis deus, et vos eritis michi populus, et ambulate in omni via quam mandavi vobis, ut bene sit vobis. Et non audierunt nec inclinaverunt aurem suam, sed abierunt in voluptatibus et in pravitate cordis sui mali, factique sunt retrorsum et non in ante, a die qua egressi sunt patres eorum de terra Aegypti usque ad diem hanc. Et misi ad vos omnes servos meos prophetas per diem consurgens diluculo et mittens. Et non audierunt me nec inclinaverunt aurem suam, sed induraverunt cervicem suam, et peius operati sunt quam patres eorum.

Et loqueris ad eos omnia verba haec, et non audient te, et vocabis eos, et non respondebunt tibi. Et dices ad eos: Haec est gens quae non audivit vocem domini dei sui, nec recepit disciplinam. Periit fides, et ablata est de ore eorum. Tonde capillum tuum et proice, et sume in directum planctum, quia proiecit dominus et reliquit generationem furoris sui. Quia fecerunt filii Iuda malum in oculis meis, dicit dominus. Posuerunt offendicula sua in domo in qua invocatum est nomen meum, et polluerunt eam. Et aedificaverunt excelsa Topheth, quae est in valle filii Ennon, ut incenderent filios suos et filias suas igni, quae non praecepi nec cogitavi in corde meo. Ideo ecce venient dies, dicit dominus, et non dicetur amplius Topheth et vallis filii Ennon, sed vallis interfectionis, et sepelient in Topheth, eo quod non sit locus. Et erit morticinum populi huius in cibum volucribus caeli et bestiis terrae, et non erit qui abigat. Et quiescere faciam de urbibus Iuda et de plateis Hierusalem vocem gaudii et vocem laeticiae, vocem sponsi et vocem sponsae. In desolationem enim erit terra.

In tempore enim illo, ait dominus, eicient ossa regis Iudae, et ossa principum eius, et ossa sacerdotum, et ossa prophetarum, et ossa eorum qui habitaverunt Hierusalem, de sepulchris suis, et expandent ea ad solem et lunam et omnem maliciam quae dilexerunt, et quibus servierunt, et post quae ambulaverunt, et quae quaesierunt et adoraverunt. Non colligentur neque sepelientur; in sterquilinium super faciem terrae erunt. Et eligent magis mortem quam vitam omnes qui residui fuerint de cognatione hac pessima in universis locis quae derelicta sunt, ad quae eieci eos, dicit dominus exercituum. Et dices ad eos: Haec dicit dominus: Numquid qui cadit non resurget, et qui aversus est non revertetur? Quare ergo aversus est populus iste in Hierusalem aversione contentiosa? Apprehenderunt mendacium, et noluerunt reverti. Attendi et auscultavi, nemo quod bonum est loquitur; nullus est qui agat penitentiam super peccato suo dicens: Quid feci? Omnes conversi sunt ad cursum suum, quasi equus impetu vadens ad proelium. Milvus in caelo cognovit tempus suum, turtur et hyrundo et ciconia custodierunt tempus adventus sui; populus autem meus non cognovit iudicium domini.

38.

Quomodo dicitis: Sapientes nos sumus, et lex domini nobiscum est? Vere mendacium operatus est stilus mendax scribarum. Confusi sunt sapientes, et perterriti sunt et capti. Verbum enim domini proiecerunt, et sapientia nulla est in eis.

Propterea dabo mulieres eorum exteris, agros eorum heredibus; quia a minimo usque ad maximum omnes avariciam secuntur, a propheta usque ad sacerdotem cuncti faciunt mendacium. Et sanabant contritionem filiae populi mei ad ignominiam, dicentes: Pax, pax, cum non esset pax. Confusi sunt qui abhominationem fecerunt, quin immo confusione non sunt confusi, et erubescere nescierunt. Idcirco cadent inter corruentes in tempore visitationis suae; corruent, dicit dominus. Congregans congregabo eos, ait dominus. Non est uva in vitibus, et non sunt ficus in ficulnea. Folium defluxit, et dedi eis quae praetermissa sunt. Quare sedemus? Convenite et ingrediamur civitatem munitam, et sileamus ibi, quia dominus noster silere nos fecit, et potum dedit nobis aquam fellis. Peccavimus enim domino. Expectavimus pacem, et non erat bonum; tempus medelae, et ecce formido. A Dan auditus est fremitus equorum eius. A voce hinnituum pugnatorum eius commota est omnis terra, et venerunt et devoraverunt terram et plenitudinem eius, orbem et habitatores eius. Quia ecce ego mittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio, et mordebunt vos, ait dominus. Dolor meus super dolorem, in me cor meum maerens. Ecce vox clamoris filiae populi mei de terra longinqua. Numquid dominus non est in Syon, aut rex eius non est in ea? Quare ergo me ad iracundiam concitaverunt in sculptilibus suis et in vanitatibus alienis? Transiit messis, finita est aestas, et nos salvati non sumus. Super contritione filiae populi mei contritus sum et contristatus; stupor obtinuit me. Numquid resina non est in Galaad, et medicus non est ibi? Quare ergo non est obducta cicatrix filiae populi mei? Quis dabit capiti meo aquam, et oculis meis fontem lacrimarum? Et plorabo die et nocte interfectos filiae populi mei. Quis dabit me in solitudine diversorium viatorum? Et derelinquam populum meum et recedam ab eis, quia omnes adulteri sunt, coetus praevaricatorum. Et extenderunt linguam suam quasi arcum mendacii et non veritatis. Confortati sunt in terra, quia de malo ad malum egressi sunt, et me non cognoverunt, dicit dominus. Unusquisque a proximo suo se custodiat, et in omni fratre suo non habeat fiduciam, quia omnis frater subplantans subplantabit, et omnis amicus fraudulenter incedet. Et vir fratrem suum deridebit, et veritatem non loquentur. Docuerunt enim linguam suam loqui mendacium; ut inique agerent laboraverunt. Habitatio tua in medio doli; in dolo renuerunt scire me, dicit dominus.

Propterea haec dicit dominus exercituum: Ecce ego conflabo et probabo eos. Quid enim aliud faciam a facie populi? Sagitta vulnerans lingua eorum, dolum locuta est. In ore suo pacem cum amico suo loquitur, et occulte ponit ei insidias. Numquid non super his visitabo, dicit dominus, aut in gente huiuscemodi non ulciscetur anima mea? Super montes assumam fletum ac lamentum, et super speciosa deserti planctum, eo quod incensa sunt, et non sit vir pertransiens, et non audierunt vocem possidentis. A volucre caeli usque ad pecora transmigraverunt et recesserunt. Et dabo Hierusalem in acervos arenae et cubilia draconum, et civitates Iuda dabo in desolationem, eo quod non sit habitator. Quis est vir qui intelligit hoc, et ad quem verbum oris domini fiat, ut annunciet istud, quare perierit terra, exusta sit quasi desertum, eo quod non sit qui pertranseat? Et dixit dominus: Quia dereliquerunt legem meam quam dedi eis, et non audierunt vocem meam, et non ambulaverunt in ea, et abierunt post pravitatem cordis sui, et post Baalim, quos didicerunt a patribus suis. Idcirco haec dicit dominus exercituum deus Israhel: Ecce ego cibabo populum istum absinthio, et potum dabo eis aquam fellis. Et dispergam eos in gentibus quas non noverunt ipsi et patres eorum, et mittam post eos gladium donec consumantur.

Haec dicit dominus exercituum deus Israhel: Contemplamini et vocate lamentatrices et veniant, et ad eas quae sapientes sunt mittite, et properent. Festinent et assumant super vos lamentum. Deducant oculi nostri lacrimas, et palpebrae nostrae defluant aquis. Quia vox lamentationis audita est de Syon: Quomodo vastati sumus et confusi vehementer? Quia dereliquimus terram, quoniam deserta sunt tabernacula nostra. Audite ergo mulieres verbum domini, et assumant aures vestrae sermonem oris eius. Quia ascendit mors per fenestras vestras, et ingressa est in domos vestras, disperdere de foris parvulos vestros, iuvenes de plateis. Loquere: Haec dicit dominus: Et cadet morticinum hominis quasi stercus super faciem regionis, et quasi faenum post tergum metentis, et non est qui colligat. Haec dicit dominus: Non glorietur sapiens in sapientia sua, et non glorietur fortis in fortitudine sua, et non glorietur dives in diviciis suis; sed in hoc glorietur qui gloriatur, scire et nosse me, quia ego sum dominus qui facio misericordiam et iudicium et iusticiam in terra. Haec enim placent michi, ait dominus. Ecce dies veniunt, dicit dominus, et visitabo super omnem circumcisum habentem praeputium, super Aegyptum et super Iudam, et super Edom, et super filios Ammon, et super Moab, et super omnes qui attonsi sunt in comam, habitantes in deserto, quia omnes gentes habent praeputium, omnis autem domus Israhel incircumcisi sunt corde.

Audite verbum quod locutus est dominus super vos, domus Israhel. Haec dicit dominus: Iuxta vias gentium nolite discere, et a signis caeli nolite metuere, quae timent gentes, quia leges populorum vanae sunt. Quasi lignum de saltu praecidit opus manus artificis in ascia. Argento et auro decoravit illud, clavis et malleis compegit, ut non dissolvatur. In similitudinem palmae fabricata sunt, et non loquentur. Portata tollentur, quia incedere non valent. Nolite ergo timere ea, quia nec bene nec male facere possunt. Non est similis tui, domine; magnus tu, et magnum nomen tuum in fortitudine. Quis non timebit te, o rex gentium? Tuum est enim decus; inter cunctos sapientes gentium et in universis regnis eorum nullus est similis tui. Pariter insipientes et fatui peribunt. Doctrina vanitatis eorum lignum est. Argentum involutum de Tharsis affertur, et aurum de Ofaz, opus artificis et manus aerarii. Iacinctus et purpura indumentum eorum, opus artificum universa haec. Dominus autem deus verus est, ipse deus vivens et rex sempiternus. Ab indignatione eius commovebitur terra, et non sustinebunt gentes comminationem eius. Sic ergo dicetis eis: Dii qui caelos et terram non fecerunt, pereant de terra et de his quae sub caelo sunt.

Qui facit terram in fortitudine sua, praeparat orbem in sapientia sua, et prudentia sua extendit caelos. Ad vocem suam dat multitudinem

aquarum in celo, et elevat nebulas ab extremitatibus terre.
fulgura in pluviam facit, et educit ventum de thesauris suis.
Stultus factus est omnis homo a scientia, confusus est omnis
artifex in sculptili, quoniam falsum est quod conflavit, et non est spiritus in eis.
Vana sunt, et opus eorum risu dignum, in tempore visitationis
sue peribunt. Non est his similis pars Iacob. Qui enim formavit
ipse est omnia, et virga Israhel hereditatis eius. Dominus exer-
cituum nomen eius. Congrega de terra confusionem tuam que habi-
tas in obsidione. Quia hec dicit Dominus. Ecce ego longe proiciam
habitatores terre in hac vice, et tribulabo eos quia non inveniantur.
Ve mihi super contritione mea, pessima plaga mea. Ego autem dixi.
Plane hec infirmitas mea est, et portabo illam. Tabernaculum
meum vastatum est. Omnes funiculi mei dirupti sunt. Filii
mei exierunt a me et non subsistunt. Non est qui extendat ultra
tentorium suum, et erigat pelles suas. Quia stulte egerunt
pastores et Dominum non quesierunt, propterea non intellexerunt,
et omnis grex eorum dispersus est.

Vox auditionis ecce venit et commotio magna de terra aquilonis
ut ponat civitates Iuda in solitudinem et habitaculum draconum.
Scio Domine quia non est hominis via eius, nec viri est ut ambu-
let, et dirigat gressus suos. Corripe Domine verumtamen in iu-
dicio, et non in furore tuo, ne forte ad nichilum redigas me. Effunde
indignationem tuam super gentes que non cognoverunt te, et super
provincias que nomen tuum non invocaverunt, quia comederunt Iacob
et devoraverunt eum, et consumpserunt illum, et decorem eius dissipaverunt.

Verbum quod factum est ad Hieremiam a Domino dicens. Audite
verba pacti huius, et loquimini ad viros Iuda, et ad habita-
tores Hierusalem, et dices ad eos. Hec dicit Dominus Deus Israhel. Ma-
ledictus vir qui non audierit verba pacti huius, quod precepi patribus
vestris in die qua eduxi eos de terra Egypti, de fornace ferrea dicens.
Audite vocem meam et facite omnia que precepi vobis, et eritis mihi in
populum, et ego ero vobis in Deum, ut suscitem iuramentum quod iura-
vi patribus vestris, daturum me eis terram fluentem lacte et melle
sicut est dies hec. Et respondi et dixi. Amen Domine. Et dixit
Dominus ad me. Inventa est coniuratio in viris Iuda. Voci-
ferare omnia verba hec in civitatibus Iuda et foris Hierusalem dicens.
Audite verba pacti huius et facite illa, quia contestans conte-
status sum patres vestros in die qua eduxi eos de terra Egypti usque
ad diem hanc. Mane consurgens contestatus sum et dixi.
Audite vocem meam et non audierunt, nec inclinaverunt aurem suam,
sed abierunt unusquisque in pravitate cordis sui mali. Et indu-
xi super eos omnia verba pacti huius que precepi ut facerent et non
fecerunt. Et dixit Dominus ad me. Inventa est coniuratio in viris
Iuda et in habitatoribus Hierusalem. Reversi sunt ad iniquitates
patrum priores, qui noluerunt audire verba mea. Et hii ergo
abierunt post deos alienos, ut servirent eis. Irritum fecerunt
domus Israhel et domus Iuda pactum meum, quod pepigi cum patribus eorum.
Quamobrem hec dicit Dominus.

Ecce ego inducam super eos mala de quibus exire non poterunt, et cla-
mabunt ad me et non exaudiam eos. Et ibunt civitates Iuda
et habitatores Hierusalem, et clamabunt ad deos quibus libant, et non
salvabunt eos in tempore afflictionis eorum. Secundum enim numerum
civitatum tuarum erant dii tui Iuda, et secundum numerum viarum
tuarum Hierusalem posuisti aras confusionis, aras ad libandum baalim.
Tu ergo noli orare pro populo hoc, et ne assumas pro eis laudem et orati-
onem, quia non exaudiam in tempore clamoris eorum ad me, in tempore
afflictionis eorum. Quid est quod dilectus meus in domo mea facit
scelera multa? Numquid carnes sancte auferent a te malicias tuas,
in quibus gloriata es? Olivam uberem pulchram fructiferam specio-
sam vocavit Dominus nomen tuum. Ad vocem loquele grandis
exarsit ignis in ea, et combusta sunt fructeta eius. Et Dominus
exercituum qui plantavit te, locutus est super te malum pro malis
domus Israhel et domus Iuda, que fecerunt sibi ad irritandum me
libantes baalim. Tu autem Domine demonstrasti mihi et cognovi.
Tunc ostendisti mihi studia eorum. Et ego quasi agnus mansuetus qui
portatur ad victimam, et non cognovi quia super me cogitaverunt
consilia dicentes. Venite mittamus lignum in panem eius, et era-
damus eum de terra viventium, et nomen eius non memoretur
amplius. Tu autem Domine Sabaoth qui iudicas iuste et probas
renes et corda, videam ultionem tuam ex eis. Tibi enim revelavi
causam meam.

Propterea hec dicit Dominus ad viros Anathoth qui querunt animam
tuam, et dicunt. Non prophetabis in nomine Domini, et non mori-
eris in manibus nostris. Propterea hec dicit Dominus exercituum.
Ecce ego visitabo super eos. Iuvenes eorum morientur in gladio, filii
eorum et filie morientur in fame, et reliquie non erunt ex eis. In-
ducam enim malum super viros Anathoth, annum visitationis eorum.
Iustus quidem tu es Domine, si disputem tecum, verumtamen
iusta loquar ad te. Quare via impiorum prosperatur, et bene est omnibus
qui prevaricantur et inique agunt? Plantasti eos et radicem
miserunt, proficiunt et faciunt fructum. Prope es tu ori eorum,
et longe a renibus eorum. Et tu Domine nosti me, vidisti me, et pro-
basti cor meum tecum. Congrega eos quasi gregem ad victimam,
et sanctifica eos in die occisionis. Usquequo lugebit terra, et herba
omnis regionis siccabitur? Propter maliciam habitantium in ea, con-
sumptum est animal et volucre, quoniam dixerunt non videbit novissima
nostra. Si cum peditibus currens laborasti, quomodo contendere poteris
cum equis? Cum autem in terra pacis securus fueris, quid facies
in superbia Iordanis? Nam et fratres tui et domus patris tui,
etiam ipsi pugnaverunt adversum te, et clamaverunt post te
plena voce. Ne credas eis cum locuti fuerint tibi bona. Re-
liqui domum meam, dimisi hereditatem meam, dedi dilectam animam
meam in manu inimicorum eius. Facta est mihi hereditas quasi leo in silva,
dedit contra me vocem, ideo odivi eam. Numquid avis discolor heredi-
tas mea mihi? Numquid avis tincta per totum? Venite congre-
gamini omnes bestie terre, properate ad devorandum. Pastores mul-
ti demoliti sunt vineam meam, conculcaverunt partem meam, dede-
runt portionem meam desiderabilem in desertum solitudinis. Posu-
erunt eam in dissipatione, luxitque super me.

XXX. Desolatione desolata est omnis terra, quia nullus est qui recogitet
corde. Super omnes vias deserti venerunt vastatores, quia gladius
Domini devorabit ab extremo terre usque ad extremum eius. Non
est pax universe carni. Seminaverunt triticum et spinas
messuerunt. Hereditatem acceperunt et non eis proderit. Confun-
demini a fructibus vestris, propter iram furoris Domini. Hec dicit Dominus
adversum omnes vicinos meos pessimos qui tangunt hereditatem
quam distribui populo meo Israhel. Ecce ego evellam eos de terra eorum, et
domum Iuda evellam de medio eorum. Et cum evulsero eos convertar
et miserebor eorum, et reducam eos virum ad hereditatem suam, et virum
ad terram suam. Et erit si eruditi didicerint vias populi mei, ut
iurent in nomine meo, vivit Dominus, sicut docuerunt populum meum
iurare in baal, edificabuntur in medio populi mei. Quod si non audi-
erint evellam gentem illam evulsione et perditione, ait Dominus.

Hec dicit Dominus ad me. Vade et posside tibi lumbare lineum,
et pones illud super lumbos tuos, et in aquam non inferes illud. Et
possedi lumbare iuxta verbum Domini, et posui circa lumbos meos. Et fa-
ctus est sermo Domini ad me secundo dicens. Tolle lumbare quod pos-
sedisti, quod est circa lumbos tuos, et surgens vade ad Eufraten,
et absconde illud ibi in foramine petre. Et abii et abscondi
illud in Eufraten, sicut preceperat mihi Dominus. Et factum est post dies plu-
rimos, dixit Dominus ad me. Surge et vade ad Eufraten, et tolle inde
lumbare quod precepi tibi ut absconderes illud ibi. Et abii ad Eu-
fraten et fodi, et tuli lumbare de loco ubi absconderam illud.
Et ecce computruerat lumbare, ita ut nullo usui aptum esset.
Et factum est verbum Domini ad me dicens. Hec dicit Dominus.
Sic computrescere faciam superbiam Iuda, et superbiam Hierusalem
multam. Populum istum pessimum qui nolunt audire verba mea, et
ambulant in pravitate cordis sui, abieruntque post deos alie-
nos ut servirent eis, et adorarent eos, et erunt sicut lumbare
istud, quod nullo usui aptum est. Sicut enim adheret lumbare
ad lumbos viri, sic agglutinavi michi omnem domum Israhel, et
omnem domum Iuda, dicit Dominus, ut essent michi in populum, et in nomen,
et in laudem, et in gloriam, et non audierunt. Dices ergo ad eos sermo-
nem istum. Hec dicit Dominus Deus Israhel. Omnis laguncula im-
plebitur vino. Et dicent ad te. Numquid ignoramus quia omnis
laguncula implebitur vino? Et dices ad eos. Hec dicit Dominus.
Ecce ego implebo omnes habitatores terre huius, et reges
qui sedent de stirpe David super thronum eius, et sacerdotes et
prophetas, et omnes habitatores Hierusalem ebrietate, et dispergam
eos virum a fratre suo, et patres et filios pariter ait Dominus.
Non parcam et non concedam neque miserebor, ut non disperdam eos.

Audite et auribus percipite, nolite elevari quia Dominus locutus est.
Date Domino Deo vestro gloriam antequam contenebrescat, et antequam
offendant pedes vestri ad montes caliginosos. Expectabitis
lucem et ponet eam in umbram mortis, et caliginem. Quod si hoc
non audieritis, in abscondito plorabit anima mea a facie superbie.
Plorans plorabit et deducet oculus meus lacrimas, quia captus est
grex Domini. Dic regi et dominatrici, humiliamini, sedete
in terra, quoniam descendit de capite vestro corona glorie vestre. Civitates
austri clause sunt, et non est qui aperiat. Translata est
omnis Iuda transmigratione perfecta. Levate oculos vestros et
videte qui venitis ab aquilone. Ubi est grex qui datus est tibi, pecus
inclitum tuum? Quid dices cum visitaverit te? Tu enim
docuisti eos adversum te, et erudisti in caput tuum. Numquid
non dolores apprehenderunt te, quasi mulierem parturientem?
Quod si dixeris in corde tuo. Quare venerunt michi hec? Propter
multitudinem iniquitatis tue revelata sunt verecundiora
tua, pollute sunt plante tue. Si mutare potest Ethyops
pellem suam, aut pardus varietates suas, et vos poteritis
benefacere cum didiceritis malum. Et disseminabo eos quasi
stipulam que vento raptatur in deserto. Hec est sors tua parsque
mensure tue a me dicit Dominus, quia oblita es mei, et confisa
es in mendacio. Unde et ego nudavi femora tua contra faciem
tuam, et apparuit ignominia tua. Adulteria tua et hinnitus
tuus, sceleris fornicationis tue super colles in agro vidi abhomi-
nationes tuas. Ve tibi Hierusalem, non mundaberis post me usque quo adhuc?

Quod factum est verbum Domini ad Hieremiam de sermonibus
siccitatis. Luxit Iudea et porte eius corruerunt, et obscurate sunt
in terra, et clamor Hierusalem ascendit. Maiores miserunt mino-
res suos ad aquam, venerunt ad hauriendum et non invenerunt
aquam, reportaverunt vasa sua vacua. Confusi sunt et afflicti
et operuerunt capita sua propter terre vastitatem, quia non venit
pluvia in terram, confusi sunt agricole, operuerunt capita sua. Nam
et cerva in agro peperit et reliquit, quia non erat herba. Et
onagri steterunt in rupibus, traxerunt ventum quasi dracones.
Defecerunt oculi eorum, quia non erat herba. Si iniquitates
nostre responderint nobis, Domine fac propter nomen tuum, quia
multe sunt aversiones nostre. Tibi peccavimus, expectatio Israhel,
salvator eius in tempore tribulationis. Quare quasi colonus
futurus es in terra, et quasi viator declinans ad manendum?
Quare futurus es velut vir vagus, ut fortis qui non potest salvare?
Tu autem in nobis es Domine, et nomen tuum invocatum est super nos.
Ne derelinquas nos.

Hec dicit Dominus populo huic qui dilexit movere pedes suos
et non quievit, et Domino non placuit. Nunc recordabitur
iniquitatum eorum, et visitabit peccata eorum. Et dixit Dominus
ad me. Noli orare pro populo isto in bonum. Cum ieiunaverint
non exaudiam preces eorum, et si obtulerint holocaustomata et
victimas non suscipiam ea, quia gladio et fame et peste ego
consumam eos. Et dixi. A, a, a, Domine Deus, prophete dicunt
eis. Non videbitis gladium, et fames non erit in vobis, sed
pacem veram dabit vobis in loco isto. Et dixit Dominus ad me.
Falso prophete vaticinantur in nomine meo. Non misi eos et non
precepi eis, neque locutus sum ad eos. Visionem mendacem et
divinationem fraudulentam, et seductionem sui cordis prophe-
tant vobis. Ideo hec dicit Dominus de prophetis qui prophetant in
nomine meo quos ego non misi, dicentes. Gladius et fames
non erit in terra hac. In gladio et fame consumentur prophete illi,
et populi quibus prophetant erunt proiecti in viis Hierusalem pre
fame et gladio, et non erit qui sepeliat eos, ipsi et uxores
eorum, filii et filie eorum, et effundam super eos malum suum.

Et dices ad eos verbum istud. Deducant oculi mei lacri-
mas per diem et noctem et non taceant, quia contritione
magna contrita est virgo filia populi mei, plaga pessima
vehementer. Si egressus fuero ad agros, ecce occisi gladio, et
si introiero civitatem, ecce attenuati fame. Propheta quoque
et sacerdos abierunt in terram quam ignorabant. Numquid
proiciens abiecisti Iudam, aut Syon abhominata est anima tua?
Quare ergo percussisti nos, ita ut nulla sit sanitas? Expec-
tavimus pacem, et non est bonum, et tempus curationis, et ecce
turbatio. Cognovimus Domine impietates nostras, et iniquitates
patrum nostrorum, quia peccavimus tibi. Ne nos des in obprobrium

propheta nomen tuum. neque facias nobis contumeliam. Solii glorie tue recordare. ne irritum facias fedus tuum nobiscum. Numquid sunt in sculptilibus gentium qui pluant. aut celi possunt dare ymbres? Nonne tu es domine deus noster quem expectavimus? Tu enim fecisti omnia hec. ne iniquum nascaris.

Et dixit dominus ad me. Si steterint moyses et samuel coram me. non est anima mea ad populum istum. Eice illos a facie mea et egrediantur. Quod si dixerint ad te quo egrediemur. dices ad eos. Hec dicit dominus. Qui ad mortem ad mortem. et qui ad gladium ad gladium. et qui ad famem ad famem. et qui ad captivitatem ad captivitatem. Et visitabo super eos quattuor species dicit dominus. gladium ad occisionem. et canes ad lacerandum. et volatilia celi et bestias terre ad devorandum. et dissipandum. Et dabo eos in fervorem universis regnis terre propter manassen filium ezechie regis iuda. super omnibus que fecit in hierusalem. Quis enim miserebitur tui hierusalem. aut quis contristabitur pro te. aut quis ibit ad rogandum pro pace tua? Tu dereliquisti me dicit dominus. retrorsum abisti. Et extendam manum meam super te et interficiam te. laboravi rogans. et dispergam eos ventilabro in portis terre. Interfeci et disperdidi populum meum. et tamen a viis suis non sunt reversi. Multiplicate sunt mihi vidue eius super arenam maris. induxi eis super matrem adolescentis vastatorem meridie. misi super civitates repente terrorem. Infirmata est que peperit septem. defecit anima eius. Occidit ei sol cum adhuc esset dies. confusa est et erubuit. et residuos eius in gladium dabo in conspectu inimicorum eorum. ait dominus. Ve mihi. Mater mea quare genuisti me virum rixe. virum discordie in universa terra? Non feneravi. nec feneravit mihi quisquam. Omnes maledicunt mihi dicit dominus. Si non reliquie tue in bonum. si non occurri tibi in tempore afflictionis. et in tempore tribulationis adversum inimicum. Numquid federabitur ferro ferrum ab aquilone et es? Divitias tuas et thesauros tuos in direptionem dabo gratis in omnibus peccatis tuis. et in omnibus terminis tuis. et adducam inimicos tuos de terra quam nescis. quia ignis succensus est in furore meo. super vos ardebit. Tu scis domine recordare mei et visita me. et tuere me ab his qui persequuntur me. Noli in patientia tua suscipere me. scito quoniam propter te sustinui obprobrium. Inventi sunt sermones tui et comedi eos. et factum est mihi verbum tuum in gaudium et letitiam cordis mei. quoniam invocatum est nomen tuum super me. domine deus exercituum. Non sedi in concilio ludentium. et gloriatus sum a facie manus tue. solus sedebam. quoniam comminatione replesti me. Quare factus est dolor meus perpetuus. et plaga mea desperabilis? Renuit curari. facta est mihi quasi mendacium aquarum infidelium. Propter hoc hec dicit dominus. Si converteris convertam te. et ante faciem meam stabis. et si separaveris pretiosum a vili. quasi os meum eris. Convertentur ipsi ad te. et tu non converteris ad eos. Et dabo te populo huic in murum ereum fortem. et bellabunt adversum te et non prevalebunt quia ego tecum sum ut salvem te. et eruam dicit dominus. et liberabo te de manu pessimorum. et redimam te de manu fortium.

Et factum est verbum domini ad me dicens. Non accipies uxorem et non erunt tibi filii et filie in loco isto. quia hec dicit dominus super filios et filias qui generantur in loco isto. et super matres eorum que genuerunt eos. et super patres eorum de quorum stirpe sunt nati in terra hac mortibus egrotationum morientur. Non plangentur neque sepelientur. in sterquilinium super faciem terre erunt. Et gladio et fame consumentur. et erunt cadavera eorum in escam volatilibus celi et bestiis terre. Hec enim dicit dominus. Non ingrediaris domum convivii. neque vadas ad plangendum neque consoleris eos. quia abstuli pacem meam a populo isto. dicit dominus. misericordiam et miserationes. et morientur grandes et parvi in terra ista. Non sepelientur neque plangentur. et non se incident neque calvitium fiet pro eis. et non frangent inter eos lugenti panem ad consolandum super mortuo. et non dabunt eis potum calicis ad consolandum super patre suo et matre. Et domum convivii non ingrederis ut sedeas cum eis et comedas et bibas. quia hec dicit dominus exercituum deus israel. Ecce ego auferam de loco isto in oculis vestris. et in diebus vestris vocem gaudii. et vocem letitie. vocem sponsi et vocem sponse. Et cum annuntiaveris populo huic omnia verba hec et dixerint tibi. quare locutus est dominus super nos omne malum grande istud. que iniquitas nostra. et quod peccatum nostrum quod peccavimus domino deo nostro. dices ad eos. Quia dereliquerunt patres vestri me ait dominus. et abierunt post deos alienos et servierunt eis. et adoraverunt eos. et me dereliquerunt et legem meam non custodierunt. sed et vos peius operati estis quam patres vestri. Ecce enim ambulat unusquisque post pravitatem cordis sui mali ut me non audiat. Et eiciam vos de terra hac in terram quam ignoratis vos et patres vestri. et servietis ibi diis alienis die ac nocte. qui non dabunt vobis requiem.

Propterea ecce dies veniunt dicit dominus. et non dicetur ultra vivit dominus qui eduxit filios israel de terra egypti. sed vivit dominus qui eduxit filios israel de terra aquilonis. et de universis terris ad quas eieci eos. et reducam eos in terram suam quam dedi patribus eorum. Ecce ego mittam piscatores multos dicit dominus. et piscabuntur eos. Et post hec mittam eis multos venatores et venabuntur eos de omni monte et de omni colle et de cavernis petrarum. quia oculi mei super omnes vias eorum. Non sunt abscondite a facie mea. et non fuit occulta iniquitas eorum ab oculis meis. et reddam primum duplices iniquitates et peccata eorum quia contaminaverunt terram meam in morticinis ydolorum suorum et abhominationibus suis impleverunt hereditatem meam. Domine fortitudo mea et robur meum. et refugium meum in die tribulationis. ad te gentes venient ab extremis terre et dicent. Vere mendacium possederunt patres nostri. vanitatem que eis non profuit. Numquid faciet sibi homo deos alienos? Et ipsi non sunt dii. Ideo ecce ego ostendam eis per vicem hanc. ostendam eis manum meam et virtutem meam. et scient quia nomen mihi dominus. Peccatum iuda scriptum est stilo ferreo in ungue adamantino. exaratum super latitudinem cordis eorum. et in cornibus ararum eorum. Cum recordati fuerint filii eorum ararum suarum et lucorum lignorumque frondentium in montibus excelsis sacrificantes in agro. fortitudinem tuam et omnes thesauros tuos in direptionem dabo. excelsa tua propter peccata in universis finibus tuis. et relinqueris sola ab hereditate tua quam dedi tibi. et servire te faciam inimicis tuis in terra quam ignoras. quoniam ignem succendisti in furore meo. usque in eternum ardebit.

Hec dicit dominus. Maledictus homo qui confidit in homine et ponit carnem brachium suum. et a domino recedit cor eius. Erit enim quasi myrice in deserto et non videbit cum venerit bonum. sed habitabit in siccitate in deserto. in terra salsuginis et inhabitabili. Benedictus vir qui confidit in domino. et erit dominus fiducia eius. Et erit tamquam lignum quod transplantatur super aquas. quod ad humorem mittit radices suas. et non timebit cum venerit estus. Et erit folium eius viride et in tempore siccitatis non erit sollicitum. nec aliquando desinet facere fructum. Pravum est cor hominis et inscrutabile. quis cognoscet illud? Ego dominus scrutans cor et probans renes. qui do unicuique iuxta viam. et iuxta fructum adinventionum suarum. Perdix fovit que non peperit. fecit divitias et non in iudicio. in dimidio dierum suorum relinquet eas. et in novissimo suo erit insipiens. Solium glorie altitudinis a principio. locus sanctificationis nostre expectatio israel.

Domine omnes qui te derelinquunt confundentur. recedentes a te in terra scribentur. quoniam dereliquerunt venam aquarum viventium dominum. xl. Sana me domine et sanabor. salvum me fac et salvus ero. quoniam laus mea tu es. Ecce ipsi dicunt ad me. Ubi est verbum domini? Veniat. Et ego non sum turbatus te pastorem sequens. et diem hominis non desideravi tu scis. Quod egressum est de labiis meis. rectum in conspectu tuo fuit. Non sis mihi tu formidini. spes mea tu in die afflictionis. Confundantur qui me persequuntur. et non confundar ego. Paveant illi. et non paveam ego. Induc super eos diem afflictionis. et duplici contritione contere eos. Hec dicit dominus ad me. Vade et sta in porta filiorum populi mei per quam ingrediuntur reges iuda et egrediuntur et in cunctis portis hierusalem et dices ad eos. Audite verbum domini reges iuda. et omnis iudea cunctique habitatores hierusalem. qui ingredimini per portas istas. Hec dicit dominus. Custodite animas vestras. et nolite portare pondera in die sabbati. nec inferatis per portas hierusalem. et nolite eicere onera de domibus vestris in die sabbati. et omne opus non facietis. Sanctificate diem sabbati sicut precepi patribus vestris. et non audierunt nec inclinaverunt aurem suam. sed induraverunt cervicem suam ne audirent me. et ne acciperent disciplinam. Et erit si audieritis me dicit dominus. ut non inferatis onera per portas civitatis huius in die sabbati et si sanctificaveritis diem sabbati. ne faciatis in eo omne opus servile. ingredientur per portas civitatis huius reges et principes sedentes super solium david. ascendentes in curribus et in equis. ipsi et principes eorum viri iuda et habitatores hierusalem et habitabitur civitas hec in sempiternum. Et venient de civitatibus iuda et de circuitu hierusalem. et de terra beniamin. et de campestribus et de montuosis. et ab austro portantes holocaustum. et victimam. et sacrificium et thus. et inferent oblationem in domum domini. Si autem non audieritis me ut sanctificetis diem sabbati. et ne portetis onus. et ne inferatis per portas hierusalem in die sabbati. succendam ignem in portis eius. domos hierusalem et non extinguetur.

Verbum quod factum est ad hieremiam a domino dicens. Surge et descende in domum figuli. et ibi audies verba mea. Et descendi in domum figuli. et ecce ipse faciebat opus super rotam. Et dissipatum est vas quod ipse faciebat e luto manibus suis. conversusque fecit illud vas alterum sicut placuerat in oculis suis ut faceret. Et factum est verbum domini ad me dicens. Numquid sicut figulus iste non potero vobis facere domus israel ait dominus? Ecce sicut lutum in manu figuli. sic vos in manu mea domus israel. Repente loquar adversum gentem et adversum regnum. ut eradicem et destruam. et disperdam illud. Si penitentiam egerit gens illa a malo suo quod locutus sum adversum eam. agam et ego penitentiam super malo quod cogitavi ut facerem ei. et subito loquar de gente et regno. ut edificem et plantem illud. Si fecerit malum in oculis meis ut non audiat vocem meam. penitentiam agam super bono quod locutus sum ut facerem ei. Nunc ergo dic viro iuda et habitatori hierusalem dicens. Hec dicit dominus. Revertatur unusquisque a via sua mala. et dirigite vias vestras. et studia vestra. Qui dixerunt. Desperavimus. Post cogitationes enim nostras ibimus. et unusquisque pravitatem cordis sui mali faciemus. Ideo hec dicit dominus. Interrogate gentes. Quis audivit talia horribilia que fecit nimis virgo israhel? Numquid deficiet de petra agri nix lybani. aut evelli possunt aque erumpentes frigide et defluentes? Quia obliti sunt mei populus meus frustra libantes et impingentes in viis suis. in semitis seculi ut ambularent per eas in itinere non trito. ut fieret terra eorum in desolationem et in sibilum sempiternum. Omnis qui preterierit per eam obstupescet. et movebit caput suum. Sicut ventus urens dispergam eos coram inimico. dorsum et non faciem ostendam eis in die perditionis eorum.

Et dixerunt. Venite cogitemus contra hieremiam cogitationes. Non enim peribit lex a sacerdote. neque consilium a sapiente. neque sermo a propheta. Venite percutiamus eum lingua. et non attendamus ad universos sermones eius. Attende domine ad me. et audi vocem adversariorum meorum. Numquid redditur pro bono malum. quia foderunt foveam anime mee? Recordare quod steterim coram te ut loquerer pro eis bonum. et averterem indignationem tuam ab eis. Propterea da filios eorum in famem et deduc eos in manus gladii. Fiant uxores eorum absque liberis et vidue. et viri earum interficiantur morte. Iuvenes eorum confodiantur gladio in prelio. audiatur clamor de domibus eorum. Adduces enim super eos latronem repente. quia foderunt foveam ut caperent me. et laqueos absconderunt pedibus meis. Tu autem domine scis omne consilium eorum adversum me in mortem. Ne propitieris iniquitati eorum. et peccatum eorum a facie tua non deleatur. Fiant corruentes in conspectu tuo. in tempore furoris tui abutere eis. Hec dicit dominus. Vade et accipe lagunculam figuli testeam a senioribus populi et a senioribus sacerdotum. et egredere ad vallem filii ennon que est iuxta introitum porte fictilis. et predicabis ibi verba que ego loquar ad te et dices. Audite verbum domini reges iuda. et habitatores hierusalem. Hec dicit dominus exercituum deus israel. Ecce ego inducam afflictionem super locum istum. ita ut omnis qui audierit illa. tinniant aures eius. eo quod dereliquerint me. et alienum fecerint locum istum et libaverint in eo diis alienis quos nescierunt ipsi et patres eorum et reges iuda. et repleverunt locum istum sanguine innocentium. et edificaverunt excelsa baal ad comburendos filios suos igni in holocaustum baal que non precepi. nec locutus sum. nec ascenderunt in cor meum.

Propterea ecce dies veniunt dicit dominus. et non vocabitur locus iste amplius tophet et vallis filii ennon. sed vallis occisionis. Et dissipabo consilium iude et hierusalem in loco isto et subvertam eos gladio in conspectu inimicorum suorum. et in manu querentium animas eorum. et dabo cadavera eorum escas volatilibus celi et bestiis

terre et ponam civitatem istam in stuporem et in sibilum. Omnis qui preterierit per eam obstupescet et sibilabit super universa plaga eius. Et cibabo eos carnibus filiarum suarum et filiorum suorum et unusquisque carnes amici sui comedet in obsidione et in angustia in qua concludent eos inimici eorum et qui querunt animas eorum. Et conteres lagunculam in oculis virorum qui ibunt tecum et dices ad eos. Hec dicit dominus exercituum. Sic conteram populum istum et civitatem istam sicut conteritur vas figuli quod non potest ultra restaurari. Et in tophet sepelientur eo quod non sit alius locus ad sepeliendum. Sic faciam loco huic ait dominus et habitatoribus eius ut ponam civitatem istam sicut tophet. Et erunt domus hierusalem et domus regum iuda sicut locus tophet inmunde omnes domus in quarum climatibus sacrificaverunt omni militie celi et libamina libaverunt diis alienis.

Venit autem hieremias de tophet quo miserat eum dominus ad prophetandum et stetit in atrio domus domini et dixit ad omnem populum. Hec dicit dominus exercituum deus israhel. Ecce ego inducam super civitatem hanc et super omnes urbes eius universa mala que locutus sum adversum eam quoniam induraverunt cervicem suam et non audierunt sermones meos. Et audivit phassur filius emmer sacerdos qui constitutus erat princeps in domo domini hieremiam prophetantem sermones istos. Et percussit phassur hieremiam prophetam et misit eum in nervum quod erat in porta beniamin superiori in domo domini. Cumque illuxisset in crastinum eduxit phassur hieremiam de nervo. Et dixit ad eum hieremias. Non phassur vocavit nomen tuum dominus sed pavorem undique. Quia hec dicit dominus. Ecce ego dabo te in pavorem et omnes amicos tuos et corruent gladio inimicorum suorum et oculi tui videbunt et omnem iudam dabo in manu regis babilonis et traducet eos in babilonem et percutiet eos gladio. Et dabo universam civitatem et substantiam civitatis huius omnemque laborem eius omneque pretium et cunctos thesauros regum iuda dabo in manu inimicorum eorum et diripient eos et tollent et ducent in babilonem. Tu autem phassur et omnes habitatores hierusalem domus tue ibitis in captivitatem et in babilone venies et ibi morieris ibique sepelieris tu et omnes amici tui quibus prophetasti mendacium.

Seduxisti me domine et seductus sum. Fortior me fuisti et invaluisti. Factus sum in derisum tota die omnes subsannant me quia iam olim loquor vociferans iniquitatem et vastitatem clamito. Et factus est mihi sermo domini in opprobrium et in derisum tota die. Et dixi. Non recordabor eius neque loquar ultra in nomine illius. Et factus est in corde meo quasi ignis exestuans claususque in ossibus meis et defeci ferre non sustinens. Audivi enim contumelias multorum et terrorem in circuitu. Persequimini et persequamur eum ab omnibus viris qui erant pacifici mei et custodientes latus meum si quomodo decipiatur et prevaleamus adversus eum et consequamur ultionem ex eo. Dominus autem mecum est quasi bellator fortis et non timebo. Idcirco qui persequuntur me cadent et infirmi erunt et confundentur vehementer quia non intellexerunt opprobrium sempiternum quod numquam delebitur. Et tu domine exercituum probator iusti qui vides renes et cor. Videam queso ultionem tuam ex eis. Tibi enim revelavi causam meam. Cantate domino laudate dominum quia liberavit animam pauperis de manu malorum. Maledicta dies in qua natus sum. Dies in qua peperit me mater mea et non sit benedicta. Maledictus vir qui annunciavit patri meo dicens. Natus est tibi puer masculus et quasi gaudio letificavit eum. Sit homo ille ut sunt civitates quas subvertit dominus et non penituit eum. Audiat clamorem mane et ululatum in tempore meridiano. Qui non me interfecit a vulva ut fieret mihi mater mea sepulchrum et vulva eius conceptus sempiternus. Quare de vulva egressus sum ut viderem laborem et dolorem et consummarentur in confusione dies mei.

Verbum quod factum est ad hieremiam a domino quando misit ad eum rex sedechias phassur filium melchie et sophoniam filium maasie sacerdotem dicens. Interroga pro nobis dominum quia nabugodonosor rex babilonis preliatur adversum nos si forte faciat dominus nobiscum secundum omnia mirabilia sua et recedet a nobis. Et dixit hieremias ad eos. Sic dicetis sedechie. Hec dicit dominus deus israhel. Ecce ego convertam vasa belli que in manibus vestris sunt et quibus vos pugnatis adversum regem babilonis et chaldeos qui obsident vos in circuitu murorum et congregabo ea in medio civitatis huius. Et debellabo ego vos in manu extenta et brachio forti et in furore et in indignatione et in ira grandi. Et percutiam habitatores civitatis huius. Homines et bestie pestilentia magna morientur. Et post hec ait dominus dabo sedechiam regem iuda et servos eius et populum eius et qui derelicti sunt in civitate hac a peste et gladio et fame in manu nabugodonosor regis babilonis et in manu inimicorum eorum et in manu querentium animam eorum et percutiet eos in ore gladii et non movebitur neque parcet nec miserebitur. Et ad populum hunc dices. Hec dicit dominus. Ecce ego do coram vobis viam vite et viam mortis. Qui habitaverit in hac urbe morietur gladio et fame et peste. Qui autem egressus fuerit et transfugerit ad chaldeos qui obsident vos vivet et erit ei anima sua quasi spolium. Posui enim faciem meam super civitatem hanc in malum et non in bonum ait dominus. In manu regis babilonis dabitur et exuret eam igni. Et domui regis iuda.

Audite verbum domini domus david. Hec dicit dominus. Iudicate mane iudicium et eruite vi oppressum de manu calumniantis ne forte egrediatur ut ignis indignatio mea et succendatur et non sit qui extinguat propter maliciam studiorum vestrorum. Ecce ego ad te habitatricem vallis solide atque campestris ait dominus qui dicitis quis percutiet nos et quis ingredietur domos nostras. Et visitabo super vos iuxta fructum studiorum vestrorum dicit dominus. Et succendam ignem in saltu eius et devorabit omnia in circuitu eius. Hec dicit dominus. Descende in domum regis iuda et loqueris ibi omnia verba hec et dices. Audi verbum domini rex iuda qui sedes super solium david tu et servi tui et populus tuus qui ingredimini per portas istas. Hec dicit dominus. Facite iudicium et iusticiam et liberate vi oppressum de manu calumniantis et advenam et pupillum et viduam nolite contristare neque opprimatis inique et sanguinem innocentem ne effundatis in loco isto. Si enim facientes feceritis verbum istud egredientur per portas istas domus huius reges sedentes de genere david super thronum eius et ascendentes currus et equos ipsi et servi et populus eorum. Quod si non audieritis verba hec in memetipso iuravi dicit dominus quia in solitudinem erit domus hec. Quia hec dicit dominus super domum regis iuda. Galaad tu mihi caput libani si non posuero te in solitudinem urbes inhabitabiles. Et sanctificabo super te interficientem virum et armatum et succident electam cedrum tuam et precipitabunt in ignem. Et pertransibunt gentes multe per civitatem hanc et dicet unusquisque proximo suo. Quare fecit dominus sic civitati grandi huic. Et respondebunt. Eo quod dereliquerunt pactum dei sui et adoraverunt deos alienos et servierunt eis. Nolite flere mortuum neque lugeatis super eum fletu. Plangite eum qui egreditur quia non revertetur ultra nec videbit terram nativitatis sue. Quia hec dicit dominus ad sellum filium iosie regem iuda qui regnavit pro iosia patre suo qui egressus est de loco suo. Non revertetur huc amplius sed in loco ad quem transtuli eum ibi morietur et terram istam non videbit amplius.

Ve qui edificat domum suam in iniusticia et cenacula sua non in iudicio. Amicum suum opprimet frustra et mercedem eius non reddet ei. Qui dicit. Edificabo mihi domum latam et cenacula spaciosa qui aperit sibi fenestras et facit laquearia cedrina pingitque sinopide. Numquid regnabis quia confers te cedro. Pater tuus numquid non comedit et bibit et fecit iudicium et iusticiam tunc cum bene erat ei. Iudicavit causam pauperis et egeni in bonum suum. Numquid non ideo quia cognovit me dicit dominus. Tui vero oculi et cor ad avariciam et ad sanguinem innocentem fundendum et ad calumniam et ad cursum mali operis. Propterea hec dicit dominus ad ioachim filium iosie regem iuda. Non plangent eum ve frater et ve soror. Non concrepabunt ei ve domine et ve inclite. Sepultura asini sepelietur putrefactus et proiectus extra portas hierusalem. Ascende libanum et clama et in basan da vocem tuam et clama ad transeuntes quia contriti sunt omnes amatores tui. Locutus sum ad te in habundantia tua. Dixisti non audiam. Hec est via tua ab adolescentia tua quia non audisti vocem meam. Omnes pastores tuos pascet ventus et amatores tui in captivitatem ibunt et tunc confunderis et erubesces ab omni malicia tua que sedes in libano et nidificas in cedrinis. Quomodo congemuisti cum venissent tibi dolores quasi dolores parturientis. Vivo ego dicit dominus quia si fuerit iechonias filius ioachim regis iuda anulus in manu dextera mea inde evellam eum et dabo te in manum querentium animam tuam et in manu quorum tu formidas faciem et in manu nabugodonosor regis babilonis et in manu chaldeorum et mittam te et matrem tuam que genuit te in terram alienam in qua nati non estis ibique moriemini et in terram ad quam levant ipsi animam suam ut revertantur illuc non revertentur. Numquid vas fictile atque contritum vir iste iechonias. Numquid vas ab omni voluptate. Quare abiecti sunt ipse et semen eius et proiecti sunt in terram quam ignorabant. Terra terra terra audi sermonem domini. Hec dicit dominus. Scribe virum istum sterilem virum qui in diebus suis non prosperabitur. Nec enim erit de semine eius qui sedeat super solium david et potestatem habeat ultra in iuda.

Ve pastoribus qui disperdunt et dilacerant gregem pascue mee dicit dominus. Ideo hec dicit dominus deus israhel ad pastores qui pascunt populum meum. Vos dispersistis gregem meum et eiecistis eos et non visitastis eos. Ecce ego visitabo super vos maliciam studiorum vestrorum ait dominus. Et ego congregabo reliquias gregis mei de omnibus terris ad quas eiecero eos illuc et convertam eos ad rura sua et crescent et multiplicabuntur. Et suscitabo super eos pastores et pascent eos. Non formidabunt ultra et non pavebunt et nullus queretur ex numero dicit dominus. Ecce dies veniunt dicit dominus et suscitabo david germen iustum et regnabit rex et sapiens erit et faciet iudicium et iusticiam in terra. In diebus illis salvabitur iuda et israhel habitabit confidenter. Et hoc est nomen quod vocabunt eum dominus iustus noster. Propter hoc ecce dies veniunt dicit dominus et non dicent ultra vivit dominus qui eduxit filios israhel de terra egypti sed vivit dominus qui eduxit et adduxit semen domus israhel de terra aquilonis et de cunctis terris ad quas eiecera eos illuc et habitabunt in terra sua.

Contritum est cor meum in medio mei contremuerunt omnia ossa mea. Factus sum quasi vir ebrius et quasi homo madidus vino a facie domini et a facie verborum sanctorum eius quia adulteriis repleta est terra et a facie maledictionis luxit terra arefacta sunt arva deserti. Factus est cursus eorum malus et fortitudo eorum dissimilis. Propheta namque et sacerdos polluti sunt et in domo mea inveni malum eorum dicit dominus. Idcirco via eorum erit quasi lubricum in tenebris impellentur enim et corruent in ea. Afferam enim super eos mala annum visitationis eorum dicit dominus. Et in prophetis Prophetabant in baal et decipiebant populum meum israhel. Et in prophetis hierusalem vidi similitudinem adulterantium et iter mendacii. Et confortaverunt manus pessimorum ut non converteretur unusquisque a malicia sua. Facti sunt mihi omnes ut sodoma et habitatores eius quasi gomorra. Propterea hec dicit dominus exercituum ad prophetas. Ecce ego cibabo eos absinthio et potabo eos felle. A prophetis enim hierusalem egressa est pollutio super omnem terram. Hec dicit dominus exercituum. Nolite audire verba prophetarum qui prophetant vobis et decipiunt vos. Visionem cordis sui loquuntur non de ore domini. Dicunt his qui blasphemant vos. Locutus est dominus pax erit vobis. Et omni qui ambulat in pravitate cordis sui dixerunt non veniet super vos malum. Quis enim affuit in consilio domini et vidit et audivit sermonem eius. Quis consideravit verbum illius et audivit.

Ecce turbo dominice indignationis egredietur et tempestas erumpens super caput impiorum veniet. Non revertetur furor domini usque dum faciat et usque dum compleat cogitationem cordis sui. In novissimis diebus intelligetis consilium eius. Non mittebam prophetas et ipsi currebant non loquebar ad eos et ipsi prophetabant. Si stetissent in consilio meo et nota fecissent verba mea populo meo avertissem utique eos a via sua mala et a cogitationibus suis pessimis. Putasne e vicino deus ego sum dicit dominus et non deus de longe. Si occultabitur vir in absconditis et ego non videbo eum dicit dominus. Numquid non celum et terram ego impleo ait dominus. Audivi que dixerunt prophete prophetantes in nomine meo mendacium atque dicentes. Somniavi somniavi. Usquequo istud est in corde prophetarum vaticinantium mendacium et prophetantium seductionem cordis sui. Qui volunt facere ut obliviscatur populus nominis mei propter somnia eorum que narrat unusquisque ad proximum suum. Sic

obliti sunt patres eorum nominis mei propter baalim. Propheta qui habet somnium narret somnium, et qui habet sermonem meum narret sermonem meum vere. Quid paleis ad triticum dicit dominus. Numquid non verba mea sunt quasi ignis dicit dominus, et quasi malleus conterens petram. Propterea ecce ego ad prophetas ait dominus qui furantur verba mea unusquisque a proximo suo. Ecce ego ad prophetas ait dominus, qui assumunt linguas suas, et aiunt dicit dominus. Ecce ego ad prophetas somniantes mendacium ait dominus, qui narraverunt ea et seduxerunt populum meum in mendacio suo, et in miraculis suis cum ego non misissem eos. nec mandassem eis qui nichil profuerunt populo huic dicit dominus. Si igitur interrogaverit te populus iste vel propheta aut sacerdos dicens quod est onus domini, dices ad eos. Vos estis onus. Proiciam quippe vos dicit dominus. et propheta et sacerdos et populus qui dicit onus domini. visitabo super virum illum et super domum eius. Hec dicetis unusquisque ad proximum suum et ad fratrem suum. Quid respondit dominus. et quid locutus est dominus. Et onus domini ultra non memorabitur. quia onus erit unicuique sermo suus. Et pervertistis verba dei viventis, domini exercituum dei nostri. Hec dices ad prophetam. Quid respondit tibi dominus. et quid locutus est dominus. Si autem onus domini dixeritis, propter hoc hec dicit dominus. Quia dixistis sermonem istum onus domini et misi ad vos dicens nolite dicere onus domini, propterea ecce ego tollam vos portans et derelinquam vos et civitatem quam dedi vobis et patribus vestris a facie mea. et dabo vos in obprobrium sempiternum et ignominiam eternam. que numquam oblivione delebitur.

Ostendit michi dominus et ecce duo calathi pleni ficis positi ante templum domini. postquam transtulit nabugodonosor rex babilonis iechoniam filium ioachim regem iuda et principes eius. et fabrum et inclusorem de hierusalem. et adduxit eos in babilonem. Calathus unus ficus habebat bonas nimis ut solent ficus esse primi temporis. et calathus unus habebat ficus malas nimis que comedi non poterant. eo quod essent male. Et dixit dominus ad me. Quid tu vides hieremia. Et dixi. Ficus. ficus. bonas. bonas valde. et malas malas valde que comedi non possunt eo quod sint male. Et factum est verbum domini ad me dicens. Hec dicit dominus deus israhel. Sicut ficus hee bone sic cognoscam transmigrationem iuda quam emisi de loco isto in terram chaldeorum in bonum. Et ponam oculos meos super eos ad placandum et reducam eos in terra hanc. et edificabo eos et non destruam. et plantabo eos et non evellam, et dabo eis cor ut sciant me, quia ego sum dominus. et erunt michi in populum. et ego ero eis in deum. quia revertentur ad me in toto corde suo. Et sicut pessime que comedi non possunt eo quod sint male hec dicit dominus. sic dabo sedechiam regem iuda. et principes eius et reliquos de hierusalem qui remanserunt in urbe hac. et qui habitant in terra egypti. et dabo eos in vexationem afflictionemque omnibus regnis terre in obprobrium et in parabolam et in proverbium et in maledictionem in universis locis ad que eieci eos. et mittam in eos gladium et famem et pestem donec consumantur de terra quam dedi eis et patribus eorum.

Verbum quod factum est ad hieremiam de omni populo iude in anno quarto ioachim filii iosie regis iuda. ipse est annus primus nabugodonosor regis babilonis quod locutus est hieremias propheta a domino dicens ad omnem populum iuda. et ad universos habitatores hierusalem dicens. A XIII anno iosie filii ammon regis iuda usque ad diem hanc. iste est tercius et XX annus. factum est verbum domini ad me. et locutus sum ad vos de nocte consurgens et loquens et non audistis. Et misit dominus ad vos omnes servos suos prophetas. consurgens diluculo mittensque et non audistis neque inclinastis aures vestras ut audiretis cum diceret. Revertimini unusquisque a via sua mala, et a pessimis cogitationibus vestris. et habitabitis in terra quam dedit dominus patribus vestris a seculo et usque in seculum. et nolite ire post deos alienos ut serviatis eis adoretisque eos, atque me ad iracundiam provocetis in operibus manuum vestrarum et non affligam vos. et non audistis me dicit dominus. ut me ad iracundiam provocaretis in operibus manuum vestrarum in malum vestrum. Propterea hec dicit dominus deus exercituum. Pro eo quod non audistis verba mea. ecce ego mittam et assumam universas cognationes aquilonis ait dominus. et nabugodonosor regem babilonis servum meum. et adducam eos super terram istam. et super habitatores eius. et super omnes nationes que in circuitu illius sunt et interficiam eos. et ponam eos in stuporem et in sibilum et in solitudines sempiternas. perdamque ex eis vocem gaudii. et vocem leticie. vocem sponsi et vocem sponse. vocem mole et vocem lucerne. Et erit universa terra eius in solitudinem, et in stuporem. et servient omnes gentes iste regi babilonis LXX annis. Cumque impleti fuerint anni LXX. visitabo super regem babilonis et super gentem illam dicit dominus iniquitatem eorum. et super terram chaldeorum. et ponam illam in solitudines sempiternas. Et adducam super terram illam omnia verba que locutus sum contra eam. omne quod scriptum est in libro isto. quecumque prophetavit hieremias adversum omnes gentes quia servierunt eis cum essent gentes multe et reges magni. et reddam eis secundum opera ipsorum. et secundum facta manuum suarum. quia sic dicit dominus exercituum deus israhel. Sume calicem vini furoris huius de manu mea. et propinabis de illo cunctis gentibus ad quas ego mittam te. et bibent et turbabuntur et insanient a facie gladii quem ego mittam inter eos. Et accepi calicem de manu domini. et propinavi cunctis gentibus ad quas misit me dominus hierusalem et civitatibus iuda et regibus eius. et principibus eius. ut darem eos in solitudinem et in stuporem. et in sibilum. et in maledictionem sicut est dies ista. pharaoni regi egypti et servis eius. et principibus eius et omni populo eius, et universis generaliter cunctis regibus terre ausitidis. et cunctis regibus terre philistiim. et ascaloni. et gaze. et accaron. et reliquiis azoti, ydumee et moab. et filiis ammon. et cunctis regibus tyri. et cunctis regibus sydonis. et regibus terre insularum qui sunt trans mare dydan. et theman. et buz et universis qui attonsi sunt in comam. et cunctis regibus arabie et cunctis regibus occidentis qui habitant in deserto. et cunctis regibus zambri. et cunctis regibus helam. et cunctis regibus medorum. et cunctis regibus aquilonis de prope et de longe. unicuique contra fratrem suum. et omnibus regnis terre que super faciem eius sunt. et rex sesac bibet post eos. Et dices ad eos.

Hec dicit dominus exercituum deus israhel. Bibite et inebriamini et vomite, et cadite neque surgatis a facie gladii. quem ego mittam inter vos. Cumque noluerint accipere calicem de manu tua ut bibant dices ad eos. Bibentes bibetis. quia ecce in civitate in qua invocatum est nomen meum. ego incipio affligere. et vos quasi innocentes immunes eritis. Non eritis immunes. Gladium enim ego voco super omnes habitatores terre. dicit dominus exercituum. Et tu prophetabis ad eos omnia verba hec. et dices ad illos. Dominus de excelso rugiet. et de habitaculo sancto suo dabit vocem suam. Rugiens rugiet super decorem suum. celeuma quasi calcantium concinetur. adversus omnes habitatores terre. Pervenit sonitus usque ad extrema terre. quia iudicium domino cum gentibus: iudicatur ipse cum omni carne. impios tradidi gladio dicit dominus. Hec dicit dominus exercituum. Ecce afflictio egredietur de gente in gentem. et turbo magnus egredietur a summitatibus terre. et erunt interfecti domini in die illa. a summo terre usque ad summum eius. Non plangentur et non colligentur nec sepelientur in sterquilinio super faciem terre iacebunt. Ululate pastores et clamate. et aspergite vos cinere optimates gregis quia completi sunt dies vestri ut interficiamini. et dissipationes vestre. et cadetis quasi vasa preciosa. Et peribit fuga a pastoribus et salvatio ab optimatibus gregis. Vox clamoris pastorum et ululatus optimatum gregis. quia vastavit dominus pascua eorum. et conticuerunt arva pacis. a facie ire furoris domini. Dereliquit quasi leo umbraculum suum. facta est terra eorum in desolationem a facie ire columbe. et a facie ire furoris domini.

In principio regni regis ioachim filii iosie regis iuda. factum est verbum istud a domino dicens. Hec dicit dominus. Sta in atrio domus domini. et loqueris ad omnes viros civitatis iuda, de quibus veniunt ut adorent in domo domini universos sermones quos ego mandavi tibi ut loquaris ad eos. Noli subtrahere verbum si forte audiant et convertantur unusquisque a via mala sua. et peniteat me mali quod cogito facere eis propter maliciam studiorum eorum. Et dices ad eos. Hec dicit dominus. Si non audieritis me ut ambuletis in lege mea quam dedi vobis ut audiatis sermones servorum meorum prophetarum quos ego misi ad vos de nocte consurgens et dirigens et non audistis. dabo domum istam sicut sylo et urbem hanc dabo in maledictionem cunctis gentibus terre. Et audierunt sacerdotes et prophete et omnis populus hieremiam loquentem verba hec in domo domini. Cumque complesset hieremias loquens omnia verba que preceperat ei dominus ut loqueretur ad universum populum. apprehenderunt eum sacerdotes et prophete et omnis populus dicens. Morte moriatur. Quare prophetavit in nomine domini dicens. sicut sylo erit domus hec. et urbs ista desolabitur eo quod non sit habitator. Et congregatus est omnis populus adversum hieremiam in domum domini. Et audierunt principes iuda verba hec. et ascenderunt de domo regis in domum domini. et sederunt in introitu porte nove domus domini. Et locuti sunt sacerdotes et prophete ad principes et ad omnem populum dicentes. Iudicium mortis est viro huic quia prophetavit adversum civitatem istam. sicut audistis auribus vestris. Et ait hieremias ad omnes principes. et ad universum populum dicens. Dominus misit me ut prophetarem ad domum istam et ad civitatem hanc. omnia verba hec que audistis. Nunc ergo bonas facite vias vestras et studia vestra. et audite vocem domini dei vestri. et penitebit dominum mali quod locutus est adversum vos. Ecce autem ego in manibus vestris sum. facite michi quod bonum et rectum est in oculis vestris. Verumtamen scitote et cognoscite quod si occideritis me sanguinem innocentem tradetis contra vosmet ipsos. et contra civitatem istam et habitatores eius. In veritate enim misit me dominus ad vos. ut loquerer omnia verba hec in auribus vestris. Et dixerunt omnes principes et omnis populus ad sacerdotes et prophetas. Non est viro huic iudicium mortis. quia in nomine domini dei nostri ad nos locutus est. Surrexerunt ergo viri de senioribus terre. et dixerunt ad omnem cetum populi. loquentes. Micheas de morasthi fuit propheta in diebus ezechie regis iude. et ait ad omnem populum iude dicens. Hec dicit dominus exercituum. Syon quasi ager arabitur. et hierusalem in acervum lapidum erit. et mons domus domini in excelsa silvarum. Numquid morte condempnavit eum ezechias rex iude et omnis iuda. Numquid non timuerunt dominum et deprecati sunt faciem domini. et penituit dominum mali quod locutus erat adversus eos. Itaque nos facimus malum grande contra animas nostras. Fuit quoque vir prophetans in nomine domini urias filius semei de cariathiarim. et prophetavit adversum civitatem istam. et adversum terram hanc iuxta universa verba hieremie. Et audivit rex ioachim et omnes potentes et principes eius verba hec. et quesivit rex interficere eum. Et audivit urias et timuit fugitque: et ingressus est egyptum. Et misit ioachim viros in egyptum elnathan filium achobor: et viros cum eo in egyptum et eduxerunt uriam de egypto et adduxerunt eum ad regem ioachim. et percussit eum gladio et proiecit cadaver eius in sepulchris vulgi ignobilis. Igitur manus ahicam filii saphan fuit cum hieremia. ut non traderetur in manus populi et interficerent eum.

In principio regni ioachim filii iosie regis iuda. factum est verbum istud ad hieremiam a domino dicens. Hec dicit dominus ad me. Fac tibi vincula et cathenas. et pones eas in collo tuo. et mittes eas ad regem edom. et ad regem moab. et ad regem filiorum amon. et ad regem tyri. et ad regem sydonis. in manu nunciorum qui venerunt hierusalem ad sedechiam regem iuda et principes eius. ut ad dominos suos loquantur. Hec dicit dominus exercituum deus israhel. Hec dicetis ad dominos vestros. Ego feci terram et hominem et iumenta que sunt super faciem terre in fortitudine mea magna. et in brachio meo extento. et dedi eam ei qui placuit in oculis meis. Et nunc itaque ego dedi omnes terras istas in manu nabugodonosor regis babilonis servi mei. insuper dedi ei et bestias agri ut serviant illi. et servient ei omnes gentes et filio eius. et filio filii eius, donec veniat tempus terre eius et ipsius. et servient ei gentes multe et reges magni. Gens autem et regnum quod non servierit nabugodonosor regi babilonis. et quicumque non curvaverit collum suum sub iugo regis babilonis. in gladio. et in fame et peste visitabo super gentem illam ait dominus. donec consumam eos in manu eius. Vos ergo nolite audire prophetas vestros. et divinos. et somniatores. et augures et maleficos. qui dicunt vobis non servietis regi babilonis. quia mendacium prophetant vobis ut longe faciant vos de terra vestra. et eiciant vos et pereatis. Porro gens que subiecerit cervicem suam sub iugo regis babilonis et servierit ei. dimittam eam in terra sua dicit dominus. et colet eam et habitabit in ea.

Et ad sedechiam regem iuda locutus sum secundum omnia verba hec dicens. Subicite colla vestra sub iugo regis babilonis et servite ei

40.

et populus eius et vivetis. Quare moriemini tu et populus tuus gladio, fame et peste, sicut locutus est dominus ad gentem que servire noluerit regi babilonis? Nolite audire verba prophetarum dicentium vobis: Non servietis regi babilonis; quia mendacium prophetant ipsi: loquuntur vobis, quia non misi eos ait dominus. Et ipsi prophetant in nomine meo mendaciter, ut eiciant vos et pereatis tam vos quam prophete qui vaticinantur vobis. Et ad sacerdotes et ad populum istum locutus sum dicens. Hec dicit dominus. Nolite audire verba prophetarum vestrorum qui prophetant vobis dicentes: Ecce vasa revertentur de babilone nunc cito. Mendacium enim prophetant vobis. Nolite ergo audire eos, sed servite regi babilonis ut vivatis. Quare datur hec civitas in solitudinem? Et si prophete sunt et est verbum domini in eis, occurrant domino exercituum ut non veniant vasa que derelicta fuerant in domo domini et in domo regis iuda et in hierusalem in babilonem. Quia hec dicit dominus exercituum ad columnas et ad mare et ad bases et ad reliqua vasorum que remanserunt in civitate hac, que non tulit nabugodonosor rex babilonis, cum transferret ieconiam filium ioachim regem iuda de hierusalem in babilonem, et omnes optimates iuda et hierusalem. Quia hec dicit dominus exercituum deus israel ad vasa que derelicta sunt in domo domini et in domo regis iuda et hierusalem. In babilonem transferentur et ibi erunt usque ad diem visitationis sue dicit dominus. Et afferri faciam ea et restitui in locum suum.

Et factum est in anno illo in principio regni sedechie regis iuda in anno iiii. in mense v. dixit ad me annanias filius azur propheta de gabaon in domo domini coram sacerdotibus et omni populo dicens. Hec dicit dominus exercituum deus israel. Contrivi iugum regis babilonis. Adhuc duo anni dierum et ego referri faciam ad locum istum omnia vasa domini que tulit nabugodonosor rex babilonis de loco isto et transtulit ea in babilonem. Et ieconiam filium ioachim regem iuda et omnem transmigrationem iude qui ingressi sunt in babilonem ego convertam ad locum istum ait dominus. Conteram enim iugum regis babilonis. Et dixit hieremias ad annaniam prophetam in oculis sacerdotum et in oculis omnis populi qui stabat in domo domini. Amen. Sic faciat dominus. Suscitet dominus verba tua que prophetasti ut referantur vasa in domum domini et omnis transmigratio de babilone in locum suum. Verumtamen audi verbum hoc quod ego loquor in auribus tuis et in auribus universi populi. Prophete qui fuerunt ante me et te ab initio, et prophetaverunt super terras multas et super regna magna de prelio et de afflictione et de fame. Propheta qui vaticinatus est pacem cum venerit verbum eius sciatur propheta quem misit in veritate dominus. Et tulit annanias propheta cathenam de collo hieremie prophete et confregit eam. Et ait annanias propheta in conspectu omnis populi dicens. Hec dicit dominus. Sic confringam iugum nabugodonosor regis babilonis post duos annos dierum de collo omnium gentium. Et abiit hieremias propheta in viam suam.

Et factum est verbum domini ad hieremiam postquam confregit annanias propheta cathenam de collo hieremie prophete dicens. Vade et dices annanie. Hec dicit dominus. Cathenas ligneas confregisti, et facies cathenas ferreas. Quia hec dicit dominus exercituum deus israel. Iugum ferreum posui super collum cunctarum gentium istarum ut serviant nabugodonosor regi babilonis et servient ei. Insuper et bestias terre dedi ei. Et dixit hieremias ad annaniam prophetam. Audi annania. Non misit te dominus, et tu confidere fecisti populum istum in mendacio. Hec dicit dominus. Idcirco ecce ego mittam te a facie terre. Hoc anno morieris. Adversus enim dominum locutus es. Et mortuus est annanias propheta in anno illo mense septimo.

lx. Et hec sunt verba libri quem misit hieremias propheta de hierusalem ad reliquias seniorum transmigrationis et ad sacerdotes et ad prophetas et ad omnem populum quem traduxerat nabugodonosor de hierusalem in babilonem, postquam egressus est ieconias rex iuda et eunuchi et principes iuda de hierusalem et faber et inclusor de hierusalem, in manu elasa filii saphan et gamarie filii elchie quos misit sedechias rex iuda ad nabugodonosor regem babilonis in babilonem dicens. Hec dicit dominus exercituum deus israel omni transmigrationi quam transtuli de hierusalem in babilonem. Edificate domos et habitate et plantate hortos et comedite fructus eorum. Accipite uxores et generate filios et filias. Date filiis vestris uxores et filias vestras date viris, et pariant filios et filias et multiplicamini ibi, et nolite esse pauci numero. Et querite pacem civitatis ad quam transmigrare vos feci, et orate pro ea ad dominum, quia in pace illius erit pax vobis. Hec enim dicit dominus exercituum deus israel. Non vos seducant prophete vestri qui sunt in medio vestrum et divini vestri, et ne attendatis ad somnia vestra que vos somniatis, quia falso ipsi prophetant vobis in nomine meo et non misi eos dicit dominus. Quia hec dicit dominus. Cum ceperint impleri in babilone lxx anni visitabo vos. Et suscitabo super vos verbum meum bonum, et reducam vos ad locum istum. Ego enim scio cogitationes pacis quas cogito super vos ait dominus, cogitationes pacis et non afflictionis ut dem vobis finem et patientiam. Et reducam captivitatem vestram et congregabo vos de universis gentibus et de cunctis locis ad que expuli vos dicit dominus. Et invocabitis me et vivetis, et orabitis et exaudiam vos. Queretis me et invenietis cum quesieritis me in toto corde vestro. Et inveniar a vobis dicit dominus, et cum reverti vos faciam de loco ad quem transmigrare vos feci. Quia dixistis: Suscitabit nobis prophetas in babilone. Quia dicit dominus ad regem qui sedet super solium david et ad omnem populum habitatorem urbis huius ad fratres vestros qui non sunt egressi vobiscum in transmigrationem. Hec dicit dominus exercituum. Ecce mittam in eos gladium et famem et pestem et ponam eos quasi ficus malas que comedi non possunt eo quod pessime sint. Et persequar eos in gladio et in fame et in pestilentia, et dabo eos in vexationem universis regnis terre, et in maledictionem et in stuporem et in sibilum et in obprobrium cunctis gentibus ad quas ego eieci eos, eo quod non audierunt verba mea dicit dominus que misi ad eos per servos meos prophetas de nocte consurgens et mittens, et non audistis dicit dominus. Vos ergo audite verbum domini omnis transmigratio quam emisi de hierusalem in babilonem. Hec dicit dominus exercituum deus israel ad achab filium colie et ad sedechiam filium maasie qui prophetant vobis in nomine meo mendaciter. Ecce ego tradam eos in manu nabugodonosor regis babilonis et percutiet eos in oculis vestris. Et assumetur ex eis maledictio omni transmigrationi iuda que est in babilone dicentium. Ponat te dominus sicut sedechiam et sicut achab quos frixit rex babilonis in igne, pro eo quod fecerint stultitiam in israel et mechati sunt in uxores amicorum suorum, et locuti sunt verbum in nomine meo mendaciter quod non mandavi eis. Ego sum iudex et testis dicit dominus. Et ad semeiam neelamitem dices. Hec dicit dominus exercituum deus israel. Pro eo quod misisti in nomine tuo libros ad omnem populum qui est in hierusalem et ad sophoniam filium maasie sacerdotem et ad universos sacerdotes dicens. Dominus dedit te sacerdotem pro ioiada sacerdote ut sis dux in domo domini super omnem virum arreptitium et prophetantem, ut mittas eum in nervum et in carcerem. Et nunc quare non increpasti hieremiam anathothiten qui prophetat vobis? Quia super hoc misit ad nos in babilonem dicens. Longum est; edificate domos et habitate et plantate hortos et comedite fructus eorum. Legit ergo sophonias sacerdos librum istum in auribus hieremie prophete. Et factum est verbum domini ad hieremiam dicens. Mitte ad omnem transmigrationem dicens. Hec dicit dominus ad semeiam neelamitem. Pro eo quod prophetavit vobis semeias et ego non misi eum, et fecit vos confidere in mendacio, idcirco hec dicit dominus. Ecce ego visitabo super semeiam neelamitem et super semen eius. Non erit ei vir sedens in medio populi huius, et non videbit bonum quod ego faciam populo meo ait dominus, quia prevaricationem locutus est adversum dominum.

Hoc verbum quod factum est ad hieremiam a domino dicens. Hec dicit dominus deus israel. Scribe tibi omnia verba que locutus sum ad te in libro. Ecce enim dies veniunt dicit dominus, et convertam conversionem populi mei israel et iuda ait dominus, et convertam eos ad terram quam dedi patribus eorum, et possidebunt eam. Et hec verba que locutus est dominus ad israel et ad iudam, quoniam hec dicit dominus. Vocem terroris audivimus, formido et non est pax. Interrogate et videte si generat masculus. Quare ergo vidi omnis viri manum super lumbum suum quasi parturientis, et converse sunt universe facies in auruginem? Ve quia magna dies illa, nec est similis ei, tempusque tribulationis est iacob, et ex ipso salvabitur. Et erit in die illa ait dominus exercituum, conteram iugum eius de collo tuo, et vincula eius dirrumpam, et non dominabuntur eis amplius alieni, sed servient domino deo suo et david regi suo quem suscitabo eis. Tu ergo ne timeas serve meus iacob ait dominus neque paveas israel, quia ecce ego salvabo te de terra longinqua et semen tuum de terra captivitatis eorum, et revertetur iacob et quiescet, et cunctis affluet bonis, et non erit quem formidet, quoniam tecum ego sum ait dominus ut salvem te. Faciam enim consummationem in cunctis gentibus in quibus dispersi te, te autem non faciam in consummationem, sed castigabo te in iudicio ut non tibi videaris innoxius. Quia hec dicit dominus. Insanabilis fractura tua, pessima plaga tua. Non est qui iudicet iudicium tuum ad alligandum, curationum utilitas non est tibi. Omnes amatores tui obliti sunt tui, te non querent. Plaga enim inimici percussi te castigatione crudeli. Propter multitudinem iniquitatis tue dure facta sunt peccata tua. Quid clamas super contritione tua? Insanabilis est dolor tuus. Propter multitudinem iniquitatis tue et propter dura peccata tua feci hec tibi. Propterea omnes qui comedunt te devorabuntur, et universi hostes tui in captivitatem ducentur, et qui te vastant vastabuntur, cunctosque predatores tuos dabo in predam. Obducam enim cicatricem tibi, et a vulneribus tuis sanabo te dicit dominus, quia eiectam vocaverunt te syon: hec est que non habebat requirentem.

Hec dicit dominus. Ecce ego convertam conversionem tabernaculorum iacob et tectis eius miserebor, et edificabitur civitas in excelso suo, et templum iuxta ordinem suum fundabitur. Et egredietur de eis laus voxque laudantium. Et multiplicabo eos et non minuentur, et glorificabo eos et non attenuabuntur. Et erunt filii eius quasi a principio, et cetus eius coram me permanebit, et visitabo adversum omnes qui tribulant eum. Et erit dux eius ex eo, et princeps de medio eius producetur, et applicabo eum et accedet ad me. Quis enim iste est qui applicet cor suum ut appropinquet mihi ait dominus? Et eritis mihi in populum, et ego ero vobis in deum. Ecce turbo domini furor egrediens, procella ruens in capite impiorum conquiescet. Non avertet iram indignationis dominus donec faciat et compleat cogitationem cordis sui. In novissimo dierum intelligetis ea.

In tempore illo dicit dominus, ero deus universis cognationibus israel, et ipsi erunt mihi in populum. Hec dicit dominus. Invenit gratiam in deserto populus qui remanserat gladio; vadet ad requiem suam israel. Longe dominus apparuit mihi. Et in caritate perpetua dilexi te. Ideo attraxi te miserans. Rursumque edificabo te et edificaberis virgo israel. Adhuc ornaberis tympanis tuis et egredieris in choro ludentium. Adhuc plantabis vineas in montibus samarie. Plantabunt plantantes et donec tempus veniat non vindemiabunt. Quia erit dies in qua clamabunt custodes in monte effraim: Surgite et ascendamus in syon ad dominum deum nostrum. Quia hec dicit dominus. Exultate in letitia iacob et hinnite contra caput gentium. Personate, canite et dicite. Salva domine populum tuum reliquias israel. Ecce ego adducam eos de terra aquilonis, et congregabo eos ab extremis terre. Inter quos erunt cecus et claudus, et pregnans et pariens simul, cetus magnus revertentium huc. In fletu venient, et in precibus deducam eos, et adducam eos per torrentes aquarum in via recta, et non impingent in ea, quia factus sum israel pater, et effraim primogenitus meus est.

Audite verbum domini gentes et annuntiate in insulis que procul sunt et dicite. Qui dispersit israel congregabit eum, et custodiet eum sicut pastor gregem suum. Redemit enim dominus iacob et liberavit eum de manu potentioris. Et venient et laudabunt in monte syon, et confluent ad bona domini super frumento et vino et oleo et fetu pecorum et armentorum. Eritque anima eorum quasi hortus irriguus, et ultra non esurient. Tunc letabitur virgo in choro, iuvenes et senes simul. Et convertam luctum eorum in gaudium, et consolabor eos et letificabo a dolore suo. Et inebriabo animam sacerdotum pinguedine, et populus meus bonis meis adimplebitur ait dominus. Hec dicit dominus. Vox in excelso audita est lamentationis, fletus et luctus rachel plorantis filios suos, et nolentis consolari super eis quia non sunt. Hec dicit dominus. Quiescat vox tua a ploratu et oculi tui a lacrimis, quia merces est operi tuo ait dominus. Et revertentur de terra inimici, et est spes novissimis tuis ait dominus, et revertentur filii ad terminos suos. Audiens audivi effraim transmigrantem. Castigasti me et eruditus sum quasi iuvenculus indomitus.

Converte me et revertar, quia tu dominus deus meus. Postquam enim

conuertisti me egi penitentiam. & postquam ostendisti percussi femur meum. Confusus sum & erubui. quoniam sustinui obprobrium adolescentie mee. Si filius honorabilis michi effraim. si puer delicatus. quia ex quo locutus sum de eo. adhuc recordabor eius. Idcirco conturbata sunt uiscera mea super eum. miserans miserebor eius ait dominus. Statue tibi speculam. pone tibi amaritudines. Dirige cor tuum in uiam rectam, in qua ambulasti. Reuertere uirgo israhel in ciuitates tuas. reuertere uirgo israhel. Usquequo deliciis dissolueris filia uaga? Quia creabit dominus nouum super terram. femina circumdabit uirum. Hec dicit dominus exercituum deus israhel. Adhuc dicent uerbum istud in terra iuda & in urbibus eius, cum conuertero captiuitatem eorum. Benedicat tibi dominus pulchritudo iustitie mons sanctus. Et habitabunt in eo iuda & omnes ciuitates eius. simul agricole & minantes greges. quia inebriaui animam lassam. & omnem animam esurientem saturaui. Ideo quasi de somno suscitatus sum. & uidi. & somnus meus dulcis michi. Ecce dies ueniunt dicit dominus. & seminabo domum israhel & domum iuda semine hominum. & semine iumentorum. & sicut uigilaui super eos ut euellerem & demolirer & dissiparem & affligerem. sic uigilabo super eos ut edificem. & plantem ait dominus.

In diebus illis non dicent ultra patres comederunt uuam acerbam. & dentes filiorum obstupescunt. sed unusquisque in iniquitate sua morietur. Omnis homo qui comederit uuam acerbam. obstupescent dentes eius. Ecce dies uenient dicit dominus. & feriam domui israhel & domui iuda fedus nouum. non secundum pactum quod pepigi cum patribus eorum in die qua apprehendi manum eorum ut educerem eos de terra egypti. pactum quod irritum fecerunt. & ego dominatus sum eorum dicit dominus. sed hoc erit pactum quod feriam cum domo israhel post dies illos dicit dominus. Dabo legem meam in uisceribus eorum. & in corde eorum scribam eam. & ero eis in deum. & ipsi erunt michi in populum. Et non docebit ultra proximum suum. & uir fratrem suum dicens cognosce dominum. omnes enim cognoscent me a minimo usque ad maximum ait dominus. quia propitiabor iniquitati eorum. & peccati eorum non ero memor amplius. Hec dicit dominus qui dat solem in lumine diei. ordinem lune & stellarum in lumine noctis. qui turbat mare & sonant fluctus eius. dominus exercituum nomen illi. Si defecerint leges iste coram me dicit dominus tunc & semen israhel deficiet. ut non sit gens coram me cunctis diebus. Hec dicit dominus. Si mensurari potuerint celi sursum & inuestigari fundamenta terre deorsum. & ego abiciam uniuersum semen israhel. propter omnia que fecerunt dicit dominus. Ecce dies ueniunt dicit dominus. & edificabitur ciuitas domino a turre ananhel usque ad portam anguli & exibit ultra norma mensure in conspectu eius super collem gareb. & circuibit goatha. & omnem uallem cadauerum & cineris & uniuersam regionem mortis usque ad torrentem cedron. & usque ad angulum porte equorum orientalis. Sanctum domini non euelletur. & non destruetur ultra in perpetuum.

Uerbum quod factum est ad hieremiam a domino in anno decimo sedechie regis iuda. ipse est annus octauus decimus nabugodonosor. Tunc exercitus regis babilonis obsidebat hierusalem. & hieremias propheta erat clausus in atrio carceris qui erat in domo regis iuda. Clauserat enim eum sedechias rex iuda dicens. Quare uaticinaris dicens, hec dicit dominus. ecce ego dabo ciuitatem istam in manu regis babilonis & capiet eam. & sedechias rex iuda non effugiet de manu chaldeorum. sed tradetur in manu regis babilonis. & loquetur os eius cum ore illius. & oculi eius oculos illius uidebunt. & in babilonem ducet sedechiam. & ibi erit donec uisitem eum. ait dominus. si autem dimicaueritis aduersum chaldeos. nichil prosperum habebitis. Et dixit hieremias. Factum est uerbum domini ad me dicens. Ecce ananhel filius sellum patruelis tuus ueniet ad te dicens. Eme tibi agrum meum qui est in anathoth. tibi enim competit ex propinquitate ut emas. Et uenit ad me ananhel filius patrui mei secundum uerbum domini ad uestibulum carceris & ait ad me. Posside agrum meum qui est in anathoth in terra beniamin. quia tibi competit hereditas. & tu propinquus ut possideas. Intellexi autem quod uerbum domini esset. & emi agrum ab ananhel patrui mei qui est in anathoth & appendi argentum septem stateres & decem argenteos. Et scripsi in libro & signaui. & adhibui testes. & appendi argentum in statera. Et accepi librum possessionis signatum. stipulationes & rata. & signa forinsecus. & dedi librum possessionis baruch filio neri. filii maasie in oculis ananhel patruelis mei. & in oculis testium qui scripti erant in libro emptionis in oculis omnium iudeorum. qui sedebant in atrio carceris. Et precepi baruch coram eis dicens. Sume libros istos librum emptionis hunc signatum. & librum hunc qui apertus est. & pones illos in uase fictili. ut permanere possint diebus multis.

Hec enim dicit dominus exercituum deus israhel. Adhuc possidebuntur domus & agri. & uinee in terra ista. Et oraui ad dominum postquam tradidi librum possessionis baruch filio neri dicens. Heu. heu. heu domine deus. ecce tu fecisti celum & terram in fortitudine tua magna. & in brachio tuo extento. Non erit tibi difficile omne uerbum. qui facis misericordiam in milibus. & reddis iniquitatem patrum in sinum filiorum eorum post eos. fortissime magne potens. dominus exercituum nomen tibi. magnus consilio & incomprehensibilis cogitatu. cuius oculi aperti sunt super omnes uias adam filiorum. ut reddas unicuique secundum uias suas. & secundum fructum adinuentionum eius. qui posuisti signa & portenta in terra egypti usque ad diem hanc. & in israhel & in hominibus. & fecisti tibi nomen sicut est dies hec. & eduxisti populum tuum de terra egypti in signis & in portentis & in manu robusta. & in brachio extento. & in terrore magno. & dedisti eis terram hanc quam iurasti patribus eorum terram fluentem lacte & melle. & ingressi sunt & possederunt eam. & non crediderunt uoci tue. & in lege tua non ambulauerunt omnia que mandasti eis ut facerent non fecerunt. & euenerunt eis omnia hec. Ecce munitiones extructe sunt aduersum ciuitatem ut capiatur. & urbs data est in manu chaldeorum qui preliantur aduersum eam. a facie gladii & famis & pestilentie & quecumque locutus es acciderunt eis ut ipse cernis. & tu dicis michi domine deus eme agrum argento & adhibe testes; cum urbs data sit in manu chaldeorum.

Et factum est uerbum domini ad hieremiam dicens. Ecce ego dominus deus uniuerse carnis. Numquid michi difficile est omne uerbum. Propterea hec dicit dominus. Ecce ego tradam ciuitatem istam in manu chaldeorum. & in manu regis babilonis & capiet eam. & uenient chaldei preliantes aduersum urbem hanc. & succendent eam igni. & comburent eam & domos in quarum domatibus sacrificabant baal. & libabant diis alienis libamina ad irritandum me. Erant enim filii israhel & filii iuda facientes malum in oculis meis ab adolescentia sua. filii israhel qui usque nunc exacerbant me in opere manuum suarum dicit dominus. quia in furorem & in indignationem meam facta est michi ciuitas hec a die qua edificauerunt eam usque ad diem istam qua auferetur de conspectu meo propter maliciam filiorum israhel. & filiorum iuda. quam fecerunt ad iracundiam me prouocantes. ipsi & reges eorum. uiri iuda & habitatores hierusalem. & uerterunt ad me terga & non facies. cum docerem eos diluculo & erudirem. & nollent audire ut acciperent disciplinam. & posuerunt ydola sua in domo in qua inuocatum est nomen meum. ut polluerent eam. Et edificauerunt excelsa baal que sunt in ualle filii ennon. ut initiarent filios suos & filias suas moloch quod non mandaui eis. nec ascendit in cor meum ut facerent abhominationem hanc. & in peccatum deducerent iudam. Et nunc propter ista hec dicit dominus deus israhel ad ciuitatem hanc de qua uos dicitis quod tradatur in manus regis babilonis. in gladio. & in fame. & in peste. Ecce ego congregabo eos de uniuersis terris ad quas eieci eos in furore meo. & in ira mea. & in indignatione grandi. & reducam eos ad locum istum & habitare eos faciam confidenter. & erunt michi in populum. & ego ero eis in deum. & dabo eis cor unum & uiam unam. ut timeant me uniuersis diebus. & bene sit eis. & filiis eorum post eos. & feriam eis pactum sempiternum & non desinam benefacere eis. & timorem meum dabo in corde eorum ut non recedant a me. & letabor super eos cum bene fecero eis. & plantabo eos in terra ista in ueritate. in toto corde meo. & in tota anima mea. quia hec dicit dominus. Sicut adduxi super populum istum omne malum hoc grande. sic adducam super eos omne bonum quod ego loquor ad eos. & possidebuntur in terra ista agri. de qua uos dicitis quod deserta sit. eo quod non remanserit homo & iumentum. & data sit in manus chaldeorum. Agri ementur pecunia & scribentur in libro & imprimetur signum. & testis adhibebitur in terra beniamin & in circuitu hierusalem in ciuitatibus iuda & in ciuitatibus montanis & in ciuitatibus campestribus & in ciuitatibus que ad austrum sunt. quia conuertam captiuitatem eorum ait dominus.

Et factum est uerbum domini ad hieremiam secundo cum adhuc clausus esset in atrio carceris dicens. Hec dicit dominus qui facturus est. & formaturus est illud & paraturus. Dominus nomen eius. Clama ad me & exaudiam te. & annunciabo tibi grandia & firma que nescis. quia hec dicit dominus deus israhel ad domos huius urbis. & ad domos regum iuda que destructe sunt. & ad munitiones & ad gladium uenientium ut dimicent cum chaldeis & impleant eas cadaueribus mortuorum quos percussi in furore meo. & in indignatione mea. abscondens faciem meam a ciuitate hac propter omnem maliciam eorum. Ecce ego obducam ei cicatricem & sanitatem & curabo eos. & reuelabo illis deprecationem pacis & ueritatis. & conuertam conuersionem iuda & conuersionem hierusalem. & edificabo sicut a principio. & emundabo eos ab omni iniquitate sua in qua peccauerunt michi. & propitius ero cunctis iniquitatibus eorum in quibus deliquerunt michi & spreuerunt me. & erunt michi in nomen & in gaudium, & in laudem & in exultationem cunctis gentibus terre que audierint omnia bona que ego facturus sum eis. & pauebunt & turbabuntur in uniuersis bonis & in omni pace quam faciam eis. Hec dicit dominus. Adhuc audietur in loco isto quem uos dicitis esse desertum eo quod non sit homo & iumentum in ciuitatibus iude & foris hierusalem que desolate sunt absque homine & absque habitatore & absque pecore. uox gaudii & uox leticie. uox sponsi & uox sponse. uox dicentium confitemini domino exercituum quoniam bonus. quoniam in eternum misericordia eius. & portantium uota in domum domini. Reducam enim conuersionem terre sicut a principio dicit dominus. Hec dicit dominus exercituum deus israhel. Adhuc erit in loco isto deserto absque homine & absque iumento & in cunctis ciuitatibus eius habitaculum pastorum. & accubantium gregum. In ciuitatibus montuosis. & in ciuitatibus campestribus & in ciuitatibus que ad austrum sunt in terra beniamin & in circuitu hierusalem. & in ciuitatibus iuda adhuc transibunt greges ad manum numerantis ait dominus. Ecce dies ueniunt dicit dominus & suscitabo uerbum bonum quod locutus sum ad domum israhel. & ad domum iuda. In diebus illis & in tempore illo germinare faciam dauid germen iustitie. & faciet iudicium & iustitiam in terra. In diebus illis saluabitur iuda. & hierusalem habitabit confidenter. Et hoc est nomen quod uocabunt eum. dominus iustus noster. quia hec dicit dominus. Non interibit de dauid uir qui sedeat super thronum domus israhel. & de sacerdotibus & leuitis non interibit a facie mea qui offerat holocausta. & incendat sacrificium & cedat uictimas cunctis diebus.

Et factum est uerbum domini ad hieremiam dicens. Hec dicit dominus. Si irritum fieri potest pactum meum cum die. & pactum meum cum nocte ut non sint dies & nox in tempore suo. & pactum meum irritum esse poterit cum dauid seruo meo ut non sit ex eo filius qui regnet in throno eius. & leuite & sacerdotes ministri eius. Sicut numerari non possunt stelle celi & metiri arena maris. sic multiplicabo semen dauid serui mei & leuitas ministros eius. Et factum est uerbum ad hieremiam dicens. Numquid non audisti quid populus hic locutus sit dicens. due cognationes quas elegerat dominus abiecte sunt. & populum meum despexerunt. eo quod non sit ultra gens coram eis. Hec dicit dominus. Si pactum meum inter diem & noctem. & leges celi & terre non posui. equidem & semen iacob & dauid serui mei proiciam. & non assumam de semine eius principes seminis abraham. & ysaac. & iacob. Reducam enim conuersionem eorum. & miserebor eis.

41.

Uerbum quod factum est ad hieremiam quando nabugodonosor rex babilonis & omnis exercitus eius uniuersaque regna terre que erant sub potestate eius. & omnes populi bellabant contra hierusalem. & contra urbes eius dicens. Uade & loquere ad sedechiam regem iuda. & dices ad eum. Hec dicit dominus deus israhel. Ecce ego tradam ciuitatem hanc in manu regis babilonis. & succendet eam igni & tu non effugies manum eius. sed comprehensione capieris. & in manu eius traderis. & oculi tui regis babilonis oculos uidebunt. & os eius cum ore tuo loquetur. & in babilonem introibis. Attamen audi uerbum domini sedechia rex iuda. Hec dicit dominus ad te. Non morieris in gladio sed in pace morieris. & secundum combustiones patrum tuorum regum priorum qui fuerunt ante te sic comburent te. & ve domine plangent te. quia ego uerbum locutus sum ait dominus. Et locutus

hieremias propheta ad sedechiam regem iuda uniuersa uerba hec in hierusalem. Et exercitus regis babilonis pugnabat contra hierusalem et contra omnes ciuitates iuda que reliquę erant contra lachis et contra azecha. Hę enim supererant de ciuitatibus iuda urbes munite.

Verbum quod factum est ad hieremiam a domino postquam percussit rex sedechias fedus cum omni populo in hierusalem predicans ut dimitteret unusquisque seruum suum, et unusquisque ancillam suam hebreum et hebream liberos et nequaquam dominarentur eis id est in iudeo et fratre suo. Audierunt ergo omnes principes et uniuersus populus qui inierant pactum ut dimitteret unusquisque seruum suum et unusquisque ancillam suam liberos et ultra non dominarentur eis. Audierunt igitur et dimiserunt. Et conuersi sunt deinceps et retraxerunt seruos et ancillas suas quos dimiserant liberos et subiugauerunt in famulos et famulas. Et factum est uerbum domini ad hieremiam dicens. Hec dicit dominus exercituum deus israhel. Ego percussi fedus cum patribus uestris in die qua eduxi eos de terra egypti de domo seruitutis dicens. Cum completi fuerint septem anni, dimittat unusquisque fratrem suum hebreum qui uenditus est ei et seruiet tibi sex annis. et dimittes eum a te liberum. Et non audierunt me patres uestri nec inclinauerunt aurem suam. Et conuersi estis uos hodie et non fecistis quod rectum est in oculis meis ut predicaretis unusquisque libertatem ad amicum suum. et inistis pactum in conspectu meo in domo in qua inuocatum est nomen meum super eam. Et reuersi estis. et commaculastis nomen meum. et reduxistis unusquisque seruum suum. et unusquisque ancillam suam quos dimiseratis ut essent liberi. et sue potestatis. et subiugastis eos. ut sint uobis serui et ancille. Propterea hec dicit dominus. Vos non audistis me ut predicaretis libertatem unusquisque fratri suo. et unusquisque amico suo. Ecce ego predico libertatem ait dominus ad gladium. et pestem et famem. et dabo uos in commotionem cunctis regnis terre. et dabo uiros qui preuaricantur fedus meum et non obseruauerunt uerba federis mei quibus assensi sunt in conspectu meo. uitulum quem conciderunt in duas partes et transierunt inter diuisiones eius principes iuda et principes hierusalem. eunuchi et sacerdotes et omnis populus terre. qui transierunt inter diuisiones uituli. et dabo eos in manu inimicorum suorum. et in manu querentium animam eorum. et erit morticinum eorum in escam uolatilibus celi. et bestiis terre. Et sedechiam regem iuda et principes eius dabo in manu inimicorum suorum. et in manu querentium animam eorum. et in manu exercituum regis babilonis qui recesserunt a uobis. Ecce ego precipio dicit dominus. et reducam eos in ciuitatem hanc. et preliabuntur aduersum eam. et capient eam et incendent igni. et ciuitates iuda dabo in solitudinem eo quod non sit habitator.

Verbum quod factum est ad hieremiam a domino in diebus ioachim filii iosie regis iuda dicens. Vade ad domum rechabitarum et loquere eis. et introduces eos in domum domini. in unam exedram thesaurorum. et dabis eis bibere uinum. Et assumpsi iechoniam filium hieremie filii absabie et fratres eius. et omnes filios eius. et uniuersam domum rechabitarum et introduxi eos in domum domini ad gazophilatium filiorum annan filii gedelie hominis dei. quod erat iuxta gazophilatium principum super thesaurum maasie filii sellum qui erat custos uestibuli. et posui coram filiis domus rechabitarum sciphos plenos uino et calices. et dixi ad eos. Bibite uinum. Qui responderunt. Non bibemus uinum. quia ionadab filius rechab pater noster precepit dicens. Non bibetis uos uinum et filii uestri usque in sempiternum et domos non edificabitis. et sementem non seretis, et uineas non plantabitis nec habebitis. sed in tabernaculis habitabitis cunctis diebus uestris. ut uiuatis multis diebus super faciem terre. in qua uos peregrinamini. Obediuimus ergo uoci ionadab filii rechab patris nostri in omnibus que precepit nobis. ita ut non biberemus uinum cunctis diebus nostris. nos et mulieres nostre, filii et filię nostre. et non edificaremus domos ad habitandum. et uineam et agrum et sementem non habuimus. sed habitauimus in tabernaculis. et obedientes fuimus iuxta omnia que precepit nobis ionadab pater noster. Cum autem ascendisset nabugodonosor rex babilonis ad terram nostram diximus. Venite et ingrediamur hierusalem a facie exercitus chaldeorum. et a facie exercitus syrie. Et mansimus in hierusalem.

Et factum est uerbum domini ad hieremiam dicens. Hec dicit dominus exercituum deus israhel. Vade et dic uiris iuda et habitatoribus hierusalem. Numquid non recipietis disciplinam ut obediatis uerbis meis dicit dominus. Preualuerunt sermones ionadab filii rechab quos precepit filiis suis ut non biberent uinum. et non biberunt usque ad diem hanc. quia obedierunt precepto patris sui. Ego autem locutus sum ad uos de mane consurgens et loquens. et non obedistis mihi. Misique ad uos omnes seruos meos prophetas consurgens diluculo mittensque et dicens. Conuertimini unusquisque a uia sua pessima, et bona facite studia uestra. et nolite sequi deos alienos neque colatis eos. et habitabitis in terra quam dedi patribus uestris et uobis. Et non inclinastis aurem uestram. neque audistis me. Firmauerunt igitur filii ionadab filii rechab preceptum patris sui quod preceperat eis. populus autem iste non obediuit mihi. Idcirco hec dicit dominus exercituum deus israhel. Ecce ego adducam super iudam et super omnes habitatores hierusalem uniuersam afflictionem quam locutus sum aduersum eos. eo quod locutus sum ad illos et non audierunt. uocaui illos et non responderunt mihi. Domui autem rechabitarum dixit hieremias. Hec dicit dominus exercituum deus israhel. Pro eo quod obedistis precepto ionadab patris uestri et custodistis omnia mandata eius. et fecistis uniuersa que precepit uobis. propterea hec dicit dominus exercituum deus israhel. Non deficiet de stirpe ionadab uir stans in conspectu meo cunctis diebus.

Et factum est in anno quarto ioachim filii iosie regis iuda, factum est uerbum hoc ad hieremiam a domino dicens. Tolle uolumen libri et scribe in eo omnia uerba que locutus sum tibi aduersum israhel et iudam et aduersum omnes gentes a die qua locutus sum ad te ex diebus iosie usque ad diem hanc si forte audiente domo iuda uniuersa mala que ego cogito eis facere, reuertatur unusquisque a uia sua pessima. et propitius ero iniquitati et peccato eorum. Vocauit ergo hieremias baruch filium nerie. et scripsit baruch ex ore hieremie omnes sermones domini quos locutus est ad eum in uolumine libri. Et precepit hieremias baruch dicens. Ego clausus sum nec ualeo ingredi in domum domini. Ingredere ergo tu et lege de uolumine in quo scripsisti ex ore meo uerba domini audiente populo in domo domini in die ieiunii. in super et audiente uniuerso iuda qui ueniunt de ciuitatibus iuda leges eis. si forte cadat oratio eorum in conspectu domini. et reuertatur unusquisque a uia sua pessima, quia magnus furor et indignatio quam locutus est dominus aduersum populum hunc. et fecit baruch filius nerie iuxta omnia que preceperat ei hieremias propheta legens ex uolumine sermones domini in domo domini.

Factum est autem in anno quinto ioachim filii iosie regis iuda in mense nono predicauerunt ieiunium in conspectu domini omni populo in hierusalem et uniuerse multitudini que confluxerat de ciuitatibus iuda in hierusalem. Legitque baruch ex uolumine sermones hieremie in domo domini in gazophilatio gamarie filii saphan scribe in uestibulo superiori in introitu porte noue domus domini. audiente omni populo. Cumque audisset micheas filius gamarie filii saphan omnes sermones domini ex libro descendit in domum regis in gazophilatium scribe. et ecce ibi omnes principes sedebant elysama scriba et dalaias filius semeie. et elnathan filius achobor. et gamarias filius saphan. et sedechias filius ananie et uniuersi principes. et nuntiauit eis micheas omnia uerba que audiuit legente baruch ex uolumine in auribus populi. Miserunt itaque omnes principes ad baruch filium nathanie filii semeie filii chusi dicentes. Volumen ex quo legisti audiente populo. sume in manu tua et ueni. Tulit ergo baruch filius nerie uolumen in manu sua. et uenit ad eos. Et dixerunt ad eum. Sede et lege hec in auribus nostris. Et legit baruch in auribus eorum. Igitur cum audissent omnia uerba obstupuerunt unusquisque ad proximum suum. et dixerunt ad baruch. Nuntiare debemus regi omnes sermones istos. Et interrogauerunt eum dicentes. Indica nobis quomodo scripsisti omnes sermones istos ex ore eius. Dixit autem eis baruch. Ex ore suo loquebatur quasi legens ad me omnes sermones istos. et ego scribebam in uolumine atramento. Et dixerunt principes ad baruch. Vade abscondere tu. et hieremias. ut nemo sciat ubi sitis. Et ingressi sunt ad regem in atrium. Porro uolumen commendauerunt in gazophilatium elysame scribe. et nuntiauerunt audiente rege omnes sermones. Misitque rex iudi ut sumeret librum. Qui tollens illud de gazophilatio elysame scribe legit audiente rege et uniuersis principibus qui stabant circa regem. Rex autem sedebat in domo hyemali in mense nono. et posita erat coram eo arula plena prunis. Cumque legisset iudi tres pagellas aut quatuor. scidit illud scalpello scribe. et proiecit in ignem qui erat super arulam. donec consumeretur omne uolumen igni qui erat in arula. Et non timuerunt neque sciderunt uestimenta sua rex et omnes serui eius qui audierunt omnes sermones istos. Veruntamen elnathan et dalaias et gamarias contradixerunt regi ne combureret librum. et non audiuit eos. Et precepit rex hieremiel filio amalech. et saraie filio ezrihel. et semelie filio abdeel ut comprehenderent baruch scribam et hieremiam prophetam. Abscondit autem eos dominus.

Et factum est uerbum domini ad hieremiam postquam combussit rex uolumen. et sermones quos scripserat baruch ex ore hieremie dicens. Rursum tolle uolumen aliud et scribe in eo omnes sermones priores qui erant in uolumine priori quod combussit ioachim rex iuda. et ad ioachim regem iuda dices. Hec dicit dominus. Tu combussisti uolumen illud dicens. Quare scripsisti in eo annuntians festinus ueniet rex babilonis et uastabit terram hanc. et cessare faciet ex illa hominem et iumentum. Propterea hec dicit dominus contra ioachim regem iuda. Non erit ex eo qui sedeat super solium dauid. et cadauer eius proicietur ad estum per diem. et ad gelu per noctem. et uisitabo contra eum et contra semen eius. et contra seruos eius iniquitates suas. et adducam super eos et super habitatores hierusalem et super uiros iuda omne malum quod locutus sum ad eos. et non audierunt. Hieremias autem tulit uolumen aliud. et dedit illud baruch filio nerie scribe. Qui scripsit in eo ex ore hieremie omnes sermones libri quem combusserat ioachim rex iuda igni. et insuper additi sunt sermones multo plures quam ante fuerant. Et regnauit rex sedechias filius iosie pro iechonia filio ioachim quem constituit regem nabugodonosor rex babilonis in terra iuda. et non obediuit ipse et serui eius. et populus terre uerbis domini que locutus est in manu hieremie prophete. Et misit rex sedechias iuchal filium selemie et sophoniam filium sacerdotem ad hieremiam prophetam dicens. Ora pro nobis ad dominum deum nostrum. Hieremias autem libere ambulabat in medio populi. Non enim miserant eum in custodiam carceris. Igitur exercitus pharaonis egressus est de egypto. et audientes chaldei qui obsidebant hierusalem huiuscemodi nuntium, recesserunt ab hierusalem.

Et factum est uerbum domini ad hieremiam prophetam dicens. Hec dicit dominus deus israhel. Sic dicetis regi iuda qui misit uos ad me interrogandum. Ecce exercitus pharaonis qui egressus est uobis in auxilium reuertetur in terram suam in egyptum. et redient chaldei et bellabunt contra ciuitatem hanc. et capient eam. et incendent igni. Hec dicit dominus. Nolite decipere animas uestras dicentes. Euntes abibunt et recedent a nobis chaldei quia non abibunt. Sed et si percusseritis omnem exercitum chaldeorum qui preliantur aduersum uos. et relicti fuerint ex eis aliqui uulnerati, singuli de tentorio suo consurgent et incendent ciuitatem hanc igni. Et cum recessisset exercitus chaldeorum ab hierusalem propter exercitum pharaonis egressus est hieremias de hierusalem in terram beniamin ut diuideret ibi possessionem in conspectu ciuium. Cumque peruenisset ad portam beniamin. erat ibi custos porte per uices nomine hierias filius selemie filii ananie. et apprehendit hieremiam prophetam dicens. Ad chaldeos profugis. Et respondit hieremias. Falsum est non fugio ad chaldeos. Et non audiuit eum sed comprehendit hierias hieremiam et adduxit eum ad principes. Quam ob rem irati principes contra hieremiam cesum eum miserunt in carcerem qui erat in domo ionathan scribe. Ipse enim prepositus erat super carcerem. Itaque ingressus est hieremias in domum laci et in ergastulum. et sedit hieremias diebus multis. Mittens autem rex sedechias tulit eum. et interrogauit eum in domo sua abscondite et dixit. Putasne est sermo a domino? Et dixit hieremias. Est. Et ait. In manu regis babilonis traderis. Et dixit hieremias ad sedechiam regem. Quid peccaui tibi et seruis tuis. et populo tuo. quia misisti me in domum carceris? Vbi sunt prophete uestri qui prophetabant uobis et dicebant non ueniet rex babilonis super uos. et super terram hanc? Nunc ergo audi obsecro domine mi rex. ualeat deprecatio mea in conspectu tuo. et ne remittas me in domum ionathan scribe ne moriar ibi. Precepit ergo rex sedechias ut traderetur hieremias in uestibulo carceris. et daretur ei torta panis cotidie excepto pulmento. donec consumerentur omnes panes de ciuitate. Et mansit hieremias in uestibulo carceris.

Audiuit autem saphatias filius mathan. et gedelias filius phassur et iuchal filius selemie sermones quos hieremias loquebatur ad omnem populum dicens. Hec dicit dominus. Quicumque manserit in ciuitate hac morietur gladio. et fame. et peste. qui autem profugerit

ad chaldeos uiuet: et erit anima eius sospes et uiuens. Hec dicit dominus. Tradendo tradetur ciuitas hec in manu exercitus chaldeorum et capiet eam. Et dixerunt principes regi. Rogamus ut occidatur homo iste. De industria enim dissoluit manus uirorum bellantium qui remanserunt in ciuitate hac et manus uniuersi populi. loquens ad eos iuxta uerba hec. Siquidem homo hic non querit pacem populo huic sed malum. Et dixit rex sedechias. Ecce ipse in manibus uestris est, nec enim fas est regem uobis quicquam negare. Tulerunt ergo hieremiam et proiecerunt eum in lacum helchie filii amalech. qui erat in uestibulo carceris et submiserunt hieremiam in funibus; et in lacu non erat aqua sed lutum. Descendit itaque hieremias in cenum. Audiuit autem abdemelech ethyopus uir eunuchus qui erat in domo regis quod misissent hieremiam in lacum. Porro rex sedebat in porta beniamin. Et egressus est abdemelech de domo regis et locutus est ad regem dicens. Domine mi rex male fecerunt uiri isti omnia quecumque perpetrarunt contra hieremiam prophetam mittentes eum in lacum ut moriatur ibi fame. non sunt enim panes ultra in ciuitate.

Precepit itaque rex abdemelech ethyopi dicens. Tolle tecum hinc triginta uiros. et leua hieremiam prophetam de lacu antequam moriatur. Assumptis ergo abdemelech secum uiris ingressus est domum regis que erat sub cellario et tulit inde ueteres pannos et antiqua que computruerant et submisit ea ad hieremiam in lacum per funiculos. Dixitque abdemelech ethyopus ad hieremiam. Pone ueteres pannos et hec scissa et putrida sub cubito manuum tuarum et super funes. Fecit ergo hieremias sic. Et traxerunt hieremiam funibus; et eduxerunt eum de lacu. Mansit autem hieremias in uestibulo carceris. Et misit rex sedechias et tulit ad se hieremiam prophetam ad ostium tertium quod erat in domo domini. Et dixit rex ad hieremiam. Interrogo ego te sermonem, ne abscondas a me aliquid. Dixit autem hieremias ad sedechiam. Si annunciauero tibi, numquid non interficies me? Et si consilium tibi dedero, non me audies. Iurauit ergo rex sedechias hieremie clam dicens. Viuit dominus qui fecit nobis animam hanc si occidero te. et si tradidero te in manu uirorum istorum qui querunt animam tuam. Et dixit hieremias ad sedechiam. Hec dicit dominus exercituum deus israhel. Si profectus exieris ad principes regis babilonis uiuet anima tua et ciuitas hec non succendetur igni. et saluus eris tu et domus tua. Si autem non exieris ad principes regis babilonis. tradetur ciuitas hec in manus chaldeorum. et igni eam succendent et tu non effugies de manu eorum. Et dixit rex sedechias ad hieremiam. Sollicitus sum propter iudeos qui transfugerunt ad chaldeos ne forte tradar in manus eorum. et illudant mihi. Respondit autem hieremias. Non te tradent. Audi queso uocem domini quam ego loquar ad te. quia bene erit tibi. et uiuet anima tua. Quod si nolueris egredi. iste est sermo quem ostendit mihi dominus. Ecce omnes mulieres que remanserunt in domo regis iuda educentur ad principes chaldeorum regis babilonis. et ipse dicent. Seduxerunt te et preualuerunt aduersum te uiri pacifici tui. demerserunt in ceno et lubrico pedes tuos. et recesserunt a te. Et omnes uxores tue et filii tui educentur ad chaldeos. et non effugies manus eorum. sed in manu regis babilonis capieris. et ciuitatem hanc comburent igni. Dixit ergo sedechias ad hieremiam. Nullus sciat uerba hec. et non morieris. Si autem audierint principes quod locutus sum tecum. et uenerint ad te et dixerint tibi. indica nobis quid locutus sis cum rege ne celes nos et non te interficiemus. et quid locutus est tecum rex. dices ad eos. Prostraui preces meas coram rege ne me reduci iuberet in domum ionathan. et ne ibi morerer. Venerunt ergo omnes principes ad hieremiam et interrogauerunt eum. et locutus est eis iuxta omnia uerba que preceperat ei rex. et cessauerunt ab eo. Nichil enim fuerat auditum. Mansit ergo hieremias in uestibulo carceris usque ad diem quo capta est hierusalem.

Et factum est ut caperetur hierusalem anno nono sedechie regis iuda mense decimo uenit nabugodonosor rex babilonis et omnis exercitus eius ad hierusalem et obsidebat eam. Undecimo autem anno sedechie. mense quarto. quinta mensis aperta est ciuitas. et ingressi sunt omnes principes regis babilonis. et sederunt in porta media. neregel. sereser. semegar. nabusarachim. rabsaces. rebmag. et omnes reliqui principes regis babilonis. Cumque uidisset eos sedechias rex iuda. et omnes uiri bellatores fugerunt et egressi sunt nocte de ciuitate per uiam horti regis. et per portam que erat inter duos muros. et egressi sunt ad uiam deserti. Persecutus est autem eos exercitus chaldeorum et comprehenderunt sedechiam in campo solitudinis iericontine. et captum adduxerunt ad nabugodonosor regem babilonis in reblatha que est in terra emath. et locutus est ad eum iudicia. Et occidit rex babilonis filios sedechie in reblatha in oculis eius. et omnes nobiles iuda occidit rex babilonis. oculos quoque sedechie eruit. et uinxit eum compedibus: ut adduceretur in babilonem. domum quoque regis et domum uulgi igni succenderunt chaldei. et muros hierusalem subuerterunt. et reliquias populi que remanserant in ciuitate. et perfugas qui transfugerant ad eum. et superfluos uulgi qui remanserant transtulit nabuzardan magister militum in babilonem. et de plebe pauperum qui nichil penitus habebant dimisit nabuzardan magister militum in terra iuda. et dedit eis uineas. et cisternas in die illa. Preceperat autem nabugodonosor rex babilonis de hieremia nabuzardan magistro militum dicens. Tolle illum et pone eum super oculos tuos, nichilque ei male facias. sed ut uoluerit sic facias ei. Misit ergo nabuzardan princeps milicie et nabusezban et rapsares. et neregel et sereser. et rebmag. et omnes optimates regis babilonis. miserunt et tulerunt hieremiam de uestibulo carceris. et tradiderunt eum godolie filio acham filii saphan ut intraret domum et habitaret in populo. Ad hieremiam autem factus fuerat sermo domini cum clausus esset in uestibulo carceris dicens. Vade et dic abdemelech ethiopi dicens. Hec dicit dominus exercituum deus israhel. Ecce ego inducam sermones meos super ciuitatem hanc in malum, et non in bonum, et erunt in conspectu tuo in die illa. et liberabo te in die illa ait dominus. et non traderis in manus uirorum quos tu formidas. sed eruens liberabo te. et gladio non cades. sed erit tibi anima tua in salutem. quia in me habuisti fiduciam ait dominus.

Sermo qui factus est ad hieremiam a domino postquam dimissus est a nabuzardan magistro milicie de rama quando tulit eum uinctum cathenis in medio omnium qui migrabant de hierusalem et iuda. et ducebantur in babilonem. Tollens ergo princeps milicie hieremiam dixit ad eum. Dominus deus tuus locutus est malum hoc super locum istum. et adduxit et fecit sicut locutus est quia peccastis domino et non audistis uocem eius. et factus est uobis sermo hic. Nunc ergo ecce solui te hodie de cathenis que sunt in manibus tuis. si placet tibi ut uenias mecum in babilonem ueni, et ponam oculos meos super te. si autem displicet tibi uenire mecum in babilonem reside. Ecce omnis terra in conspectu tuo. quod elegeris et quo placuerit tibi ut uadas illuc perge. et mecum noli uenire. sed habita apud godoliam filium acham. filii saphan quem preposuit rex babilonis ciuitatibus iude. Habita ergo cum eo in medio populi. uel quocumque placuerit tibi ut uadas. uade. Dedit quoque ei magister milicie cibaria et munuscula. et dimisit eum. Venit autem hieremias ad godoliam filium acham in masphat et habitauit cum eo in medio populi qui relictus fuerat in terra. Cum ergo audissent omnes principes exercitus qui dispersi fuerant per regiones ipsi et socii eorum quod prefecisset rex babilonis godoliam filium acham terre. et quod commendasset ei uiros et mulieres et paruulos. et de pauperibus terre. qui non fuerant translati in babilonem. uenerunt ad godoliam in masphat. ysmahel filius nathalie. et iohannan. et ionathan. filii caree. et sareas filius tenemeth. et filii offi qui erant de netophati. et iezonias filius maachati. ipsi et uiri eorum. Et iurauit eis godolias filius acham filii saphan et comitibus eorum dicens. Nolite timere seruire chaldeis. Habitate in terra et seruite regi babilonis. et bene erit uobis. Ecce ego habito in masphat ut respondeam precepto chaldeorum qui mittuntur ad nos. Vos autem colligite uindemiam et messem. et oleum et condite in uasis uestris. et manete in urbibus uestris quas tenetis. Sed et omnes iudei qui erant in moab. et in filiis ammon. et in ydumea. et in uniuersis regionibus: audito quod dedisset rex babilonis reliquias in iudea et quod preposuisset super eos godoliam filium acham filii saphan. reuersi sunt inquam omnes iudei de uniuersis locis ad que profugerant et uenerunt in terram iuda ad godoliam in masphat et collegerunt uinum. et messem multam nimis. Iohannan autem filius caree. et omnes principes exercitus qui dispersi erant in regionibus: uenerunt ad godoliam in masphat. et dixerunt ei. Scito quia baalis rex filiorum ammon misit ysmahel filium nathalie percutere animam tuam. Et non credidit eis godolias filius acham. Iohannan uero filius caree dixit ad godoliam. seorsum in masphat loquens. Ibo et percutiam ysmahel filium nathalie nullo sciente ne interficiat animam tuam et dissipentur omnes iudei qui congregati sunt ad te. et peribunt reliquie iuda. Et ait godolias filius acham ad iohannan filium caree. Noli facere uerbum hoc. falsum enim tu loqueris de ysmahel.

Et factum est in mense septimo uenit ysmahel filius nathalie filii elysama de semine regali. et optimates regis et decem uiri cum eo ad godoliam filium acham in masphat. et comederunt ibi panes simul in masphat. Surrexit autem ysmahel filius nathalie et decem uiri qui erant cum eo. et percusserunt godoliam filium acham filii saphan gladio. et interfecerunt eum. quem prefecerat rex babilonis terre. Omnes quoque iudeos qui erant cum godolia in masphat et chaldeos qui reperti sunt ibi. et uiros bellatores percussit ysmahel. Secundo autem die postquam occiderat godoliam nullo adhuc sciente uenerunt uiri de sychem. et de sylo. et de samaria. octoginta uiri rasi barba. et scissis uestibus et squalentes. munera et thus habebant in manu. ut offerrent in domo domini. Egressus ergo ysmahel filius nathalie in occursum eorum de masphat. incedens et plorans ibat. Cum autem occurrisset eis. dixit ad eos. Venite ad godoliam filium acham. Qui cum uenissent ad medium ciuitatis. interfecit eos ysmahel filius nathalie circa medium lacus. ipse et uiri qui erant cum eo. Decem autem uiri reperti sunt inter eos qui dixerunt ad ysmahel. Noli occidere nos. quia habemus in agro thesauros frumenti et hordei. et olei et mellis. Et cessauit et non interfecit eos cum fratribus suis. Lacus autem in quem proiecerat ysmahel omnia cadauera uirorum quos percusserat propter godoliam. ipse est quem fecit rex asa propter baasa regem israhel. ipsum repleuit ysmahel filius nathalie occisis. Et captiuas duxit ysmahel omnes reliquias populi qui erat in masphat. filias regis et uniuersum populum qui remanserat in masphat quos commendauerat nabuzardan princeps milicie godolie filio acham. et cepit eos ysmahel filius nathalie. et abiit ut transiret ad filios ammon.

Audiuit autem iohannan filius caree et omnes principes bellatorum qui erant cum eo omne malum quod fecerat ysmahel filius nathalie et assumptis uniuersis uiris profecti sunt ut bellarent aduersum ysmahel filium nathalie. et inuenerunt eum ad aquas multas que sunt in gabaon. Cumque uidisset omnis populus qui erat cum ysmahel iohannan filium caree. et uniuersos principes bellatorum qui erant cum eo letati sunt. et reuersus est omnis populus quem ceperat ysmahel in masphat. reuersusque abiit ad iohannan filium caree. Ysmahel autem filius nathalie fugit cum octo uiris a facie iohannan. et abiit ad filios ammon. Tulit ergo iohannan filius caree et omnes principes bellatorum qui erant cum eo uniuersas reliquias uulgi quas reduxerant ab ysmahel filio nathalie de masphat postquam percussit godoliam filium acham. fortes uiros ad prelium. et mulieres. et paruos. et eunuchos quos reduxerat de gabaon. et abierunt et sederunt peregrinantes in chanaan que est iuxta bethleem ut pergerent et introirent egyptum a facie chaldeorum. Timebant enim eos quia percusserat ysmahel filius nathalie godoliam filium acham. quem preposuerat rex babilonis in terra iuda.

42. Et accesserunt omnes principes bellatorum et iohannan filius caree. et iezonias filius iosie. et reliquum uulgus a paruo usque ad magnum dixerunt ad hieremiam prophetam. Cadat oratio nostra in conspectu tuo. et ora pro nobis ad dominum deum tuum. pro uniuersis reliquiis istis qui derelicti sumus pauci de pluribus; sicut oculi tui intuentur. et annunciet nobis dominus deus tuus uiam per quam pergamus. et uerbum quod faciamus. Dixit autem ad eos hieremias propheta. Audiui. Ecce ego oro ad dominum deum uestrum secundum uerba uestra. Omne uerbum quodcumque responderit mihi indicabo uobis. nec celabo uos quicquam. Et illi dixerunt ad hieremiam. Sit dominus inter nos testis ueritatis et fidei. si non iuxta omne uerbum in quo miserit te dominus deus tuus ad nos sic faciemus. siue bonum est. siue malum est. Voci domini dei nostri ad quem mittimus te obediemus. ut bene sit nobis cum audierimus uocem domini dei nostri.

Cum autem completi essent decem dies. factum est uerbum domini ad hieremiam prophetam. Vocauitque iohannan filium caree et omnes principes bellatorum qui erant cum eo. et uniuersum populum a minimo usque ad maximum. et dixit ad eos. Hec dicit dominus deus israhel ad quem misistis me ut prosternerem preces uestras in conspectu eius. Si quiescentes manseritis in terra hac. edificabo uos et non destruam. plantabo et non euellam. iam enim placatus sum super malo

quod feci. Nolite timere a facie regis babilonis, quem vos pavidi formidastis. Nolite eum metuere dicit dominus: quia vobiscum ego sum ut salvos faciam vos et eruam de manu eius. Et dabo vobis misericordiam et miserebor vestri et habitare vos faciam in terra vestra. Si autem dixeritis vos in corde vestro: non habitabimus in terra ista, nec audiemus vocem domini dei nostri dicentes: nequaquam, sed ad terram egypti pergemus ubi non videbimus bellum et clangorem tube non audiemus et famem non sustinebimus et ibi habitabimus. Propter hoc nunc audite verbum domini reliquie iuda. Hec dicit dominus exercituum deus israhel. Si posueritis faciem vestram ut ingrediamini egyptum et intraveritis ut ibi habitetis, gladius quem vos formidatis ibi comprehendet vos in terra egypti et fames pro qua estis solliciti adherebit vobis in egypto et ibi moriemini, omnesque viri qui posuerunt faciem suam ut ingrediantur egyptum et habitent ibi morientur gladio et fame et peste, nullusque de eis remanebit nec effugiet a facie mali quod ego afferam super eos. Quia hec dicit dominus exercituum deus israhel. Sicut conflatus est furor meus et indignatio mea super habitatores hierusalem, sic conflabitur indignatio mea super vos cum ingressi fueritis egyptum, et eritis in iusiurandum et in stuporem et in maledictum et in opprobrium, et nequaquam ultra videbitis locum istum. Verbum domini super vos reliquie iuda: nolite intrare egyptum. Scientes scietis quia obtestatus sum vos hodie quia decepistis animas vestras. Vos enim misistis me ad dominum deum vestrum dicentes: Ora pro nobis ad dominum deum nostrum, et iuxta omnia que dixerit dominus deus noster sic annuntia nobis et faciemus. Et annuntiavi vobis hodie et non audistis vocem domini dei vestri super universis pro quibus misit me ad vos. Nunc ergo scientes scietis quia gladio et fame et peste moriemini in loco ad quem voluistis intrare ut habitaretis ibi.

Factum est autem cum complesset hieremias loquens ad populum universos sermones domini dei eorum pro quibus miserat eum dominus deus eorum ad illos, omnia verba hec, dixit azarias filius osie et iohanan filius caree et omnes viri superbi dicentes ad hieremiam: Mendacium tu loqueris, non misit te dominus deus noster dicens: ne ingrediamini egyptum ut habitetis illic. Sed baruch filius nerie incitat te adversum nos ut tradat nos in manibus chaldeorum ut interficiat nos et traduci faciat in babilonem. Et non audivit iohanan filius caree et omnes principes bellatorum et universus populus vocem domini ut manerent in terra iuda. Sed tollens iohanan filius caree et universi principes bellatorum universos reliquiarum iuda qui reversi fuerant de cunctis gentibus ad quas fuerant ante dispersi ut habitarent in terra iuda, viros et mulieres et parvulos et filias regis et omnem animam quam reliquerat nabuzardan princeps militie cum godolia filio ahicam filii saphan, et hieremiam prophetam et baruch filium nerie, et ingressi sunt terram egypti quia non obedierunt voci domini, et venerunt usque ad taphnis. Et factus est sermo domini ad hieremiam in taphnis dicens: Sume in manu tua lapides grandes et abscondes eos in crypta que est sub muro latericio in porta domus pharaonis in taphnis, cernentibus viris iudeis, et dices ad eos: Hec dicit dominus exercituum deus israhel. Ecce ego mittam et assumam nabuchodonosor regem babilonis servum meum et ponam thronum eius super lapides istos quos abscondi, et statuet solium suum super eos. Veniensque percutiet terram egypti, quos in mortem in mortem, et quos in captivitatem in captivitatem, et quos in gladium in gladium. Et succendet ignem in delubris deorum egypti et comburet ea et captivos ducet illos, et amicietur terra egypti sicut amicitur pastor pallio suo, et egredietur inde in pace. Et conteret statuas domus solis que sunt in terra egypti, et delubra deorum egypti comburet igni.

Verbum quod factum est ad hieremiam ad omnes iudeos qui habitabant in terra egypti, habitantes in magdalo et in taphnis et in memphis et in terra phatures dicens: Hec dicit dominus exercituum deus israhel. Vos vidistis omne malum istud quod adduxi super hierusalem et super omnes urbes iuda, et ecce deserte sunt hodie et non est in eis habitator propter malitiam quam fecerunt ut me ad iracundiam provocarent, et irent et sacrificarent et colerent deos alienos quos nesciebant et illi et vos et patres vestri. Et misi ad vos omnes servos meos prophetas de nocte consurgens mittensque et dicens: nolite facere verbum abhominationis huiuscemodi quam odivi. Et non audierunt nec inclinaverunt aurem suam ut converterentur a malis suis et non sacrificarent diis alienis. Et conflata est indignatio mea et furor meus et succensa est in civitatibus iuda et in plateis hierusalem, et verse sunt in solitudinem et vastitatem secundum diem hanc. Et nunc hec dicit dominus exercituum deus israhel: Quare vos facitis malum grande hoc contra animas vestras ut intereat ex vobis vir et mulier, parvulus et lactens de medio iude, nec relinquatur vobis quicquam residuum, provocantes me in operibus manuum vestrarum sacrificando diis alienis in terra egypti in quam ingressi estis ut habitetis ibi, et dispereatis et sitis in maledictionem et in opprobrium cunctis gentibus terre. Numquid obliti estis mala patrum vestrorum et mala regum iuda et mala uxorum eius et mala vestra et mala uxorum vestrarum que fecerunt in terra iuda et in regionibus hierusalem? Non sunt mundati usque ad diem hanc et non timuerunt et non ambulaverunt in lege domini et in preceptis meis que dedi coram vobis et coram patribus vestris. Ideo hec dicit dominus exercituum deus israhel. Ecce ego ponam faciem meam in vobis in malum et disperdam omnem iudam, et assumam reliquias iude qui posuerunt facies suas ut ingrederentur terram egypti et habitarent ibi, et consumentur omnes in terra egypti, cadent in gladio et in fame et in peste, et non erit qui effugiat et sit residuus de reliquiis iudeorum qui vadunt ut peregrinentur in terra egypti et revertantur in terram iuda ad quam ipsi elevant animas suas ut revertantur et habitent ibi. Non revertentur nisi qui effugerint. Responderunt autem hieremie omnes scientes quod sacrificarent uxores eorum diis alienis, et universe mulieres quarum stabat multitudo grandis, et omnis populus habitantium in terra egypti in phatures dicentes: Sermonem quem locutus es ad nos in nomine domini non audiemus ex te, sed facientes faciemus omne verbum quod egredietur de ore nostro ut sacrificemus regine celi et libemus ei libamina sicut fecimus nos et patres nostri, reges nostri et principes nostri in urbibus iuda et in plateis hierusalem, et saturati sumus panibus et bene nobis erat malumque non vidimus. Ex eo autem tempore quo cessavimus sacrificare regine celi et libare ei libamina indigemus omnibus, et gladio et fame consumpti sumus. Quod si nos sacrificamus regine celi et libamus ei libamina, numquid sine viris nostris fecimus ei placentas ad colendum eam et libandum ei libamina? Et dixit hieremias ad omnem populum adversum viros et adversum mulieres et adversum universam plebem qui responderant ei verbum dicens: Numquid non sacrificium quod sacrificastis in civitatibus iuda et in plateis hierusalem vos et patres vestri, reges vestri et principes vestri et populus terre, horum recordatus est dominus et ascendit super cor eius? Et non poterat ultra dominus portare propter malitiam studiorum vestrorum et propter abhominationes quas fecistis, et facta est terra vestra in solitudinem et in stuporem et in maledictum eo quod non sit habitator sicut est dies hec. Propterea quod sacrificaveritis ydolis et peccaveritis domino et non audieritis vocem domini et in lege et in preceptis et in testimoniis eius non ambulaveritis, idcirco evenerunt vobis mala hec sicut est in die hac. Dixit autem hieremias ad omnem populum et ad universas mulieres: Audite verbum domini omnis iuda qui estis in terra egypti. Hec dominus inquit exercituum deus israhel dicens: Vos et uxores vestre locuti estis ore vestro et manibus vestris implestis dicentes: Faciamus vota nostra que vovimus ut sacrificemus regine celi et libemus ei libamina. Implestis vota vestra et opere perpetrastis ea. Ideo audite verbum domini omnis iuda qui habitatis in terra egypti. Ecce ego vigilabo super eos in malum et non in bonum, et consumentur omnes viri iuda qui sunt in terra egypti gladio et fame et peste donec penitus consumantur. Et qui fugerint gladium revertentur de terra egypti in terram iuda viri pauci, et scient omnes reliquie iude ingredientium terram egypti ut habitent ibi, cuius sermo compleatur, meus an illorum. Et hoc vobis signum ait dominus quod visitem ego super vos in loco isto ut sciatis quia vere complebuntur sermones mei contra vos in malum. Hec dicit dominus: Ecce ego tradam pharaonem ephree regem egypti in manu inimicorum eius et in manu querentium animam eius, sicut tradidi sedechiam regem iuda in manu nabuchodonosor regis babilonis inimici sui et querentis animam eius.

Verbum quod locutus est hieremias propheta ad baruch filium nerie, cum scripsisset verba hec in libro de ore hieremie anno quarto ioachim filii iosie regis iuda dicens: Hec dicit dominus deus israhel ad te baruch. Dixisti: Ve misero michi, quoniam addidit dominus dolorem dolori meo. Laboravi in gemitu meo et requiem non inveni. Hec dices ad eum. Sic dicit dominus: Ecce quos edificavi ego destruo et quos plantavi ego evello, et universam terram hanc. Et tu queris tibi grandia? Noli querere, quia ecce ego adducam malum super omnem carnem ait dominus, et dabo tibi animam tuam in salutem in omnibus locis ad quecumque perrexeris.

Quod factum est verbum domini ad hieremiam prophetam contra gentes, ad egyptum adversum exercitum pharaonis nechao regis egypti qui erat iuxta flumen eufraten in charchamis, quem percussit nabuchodonosor rex babilonis in quarto anno ioachim filii iosie regis iuda. Preparate scutum et clipeum et procedite ad bellum. Iungite equos et ascendite equites, state in galeis, polite lanceas, induite vos loricis. Quid igitur? Vidi ipsos pavidos et terga vertentes, fortes eorum cesos; fugerunt conciti nec respexerunt; terror undique ait dominus. Non fugiat velox nec salvari se putet fortis. Ad aquilonem iuxta flumen eufraten victi sunt et ruerunt. Quis est iste qui quasi flumen ascendit, et veluti fluviorum intumescunt gurgites eius? Egyptus fluminis instar ascendit, et velut flumina movebuntur fluctus eius, et dicet: Ascendens operiam terram, perdam civitatem et habitatores eius. Ascendite equos et exultate in curribus, et procedant fortes, ethiopia et libies tenentes scutum, et lydii arripientes et iacientes sagittas. Dies autem ille domini dei exercituum dies ultionis ut sumat vindictam de inimicis suis. Devorabit gladius et saturabitur et inebriabitur sanguine eorum. Victima enim domini dei exercituum in terra aquilonis iuxta flumen eufraten. Ascende in galaad et tolle resinam virgo filia egypti. Frustra multiplicas medicamina, sanitas non erit tibi. Audierunt gentes ignominiam tuam, et ululatus tuus replevit terram, quia fortis impegit in fortem et ambo pariter conciderunt.

Verbum quod locutus est dominus ad hieremiam prophetam, super quo venturus esset nabuchodonosor rex babilonis et percussurus terram egypti. Annuntiate egypto et auditum facite in magdalo, et resonet in memphis et in taphnis. Dicite: Sta et prepara te, quia devorabit gladius ea que per circuitum tuum sunt. Quare computruit fortis tuus? Non stetit, quia dominus subvertit eum. Multiplicavit ruentes, ceciditque vir ad proximum suum, et dicent: Surge et revertamur ad populum nostrum et ad terram nativitatis nostre a facie gladii columbe. Vocate nomen pharaonis regis egypti tumultum: adduxit tempus. Vivo ego inquit rex, dominus exercituum nomen eius, quoniam sicut thabor in montibus et sicut carmelus in mari veniet. Vasa transmigrationis fac tibi filia habitatrix egypti, quia memphis in solitudinem erit et deseretur inhabitabilis. Vitula elegans atque formosa egyptus; stimulator ab aquilone veniet ei. Mercenarii quoque eius qui versabantur in medio eius quasi vituli saginati versi sunt et fugerunt simul nec stare potuerunt, quia dies interfectionis eorum venit super eos, tempus visitationis eorum. Vox eius quasi eris sonabit, quoniam cum exercitu properabunt et cum securibus venient ei quasi ligna cedentes. Succiderunt saltum eius ait dominus, qui supputari non potest. Multiplicati sunt super locustas et non est eis numerus. Confusa est filia egypti et tradita in manu populi aquilonis.

Dixit autem dominus exercituum deus israhel: Ecce ego visitabo super tumultum alexandrie et super pharao et super egyptum et super deos eius et super reges eius et super pharao et super eos qui confidunt in eo. Et dabo eos in manum querentium animam eorum et in manu nabuchodonosor regis babilonis et in manu servorum eius. Et post hec habitabitur sicut diebus pristinis ait dominus. Et tu ne timeas serve meus iacob, et ne paveas israhel, quia ecce ego salvum te faciam de longinquo et semen tuum de terra captivitatis tue. Et revertetur iacob et requiescet et prosperabitur, et non erit qui exterreat eum. Et tu noli timere serve meus iacob ait dominus, quia tecum ego sum, quia consumam ego cunctas gentes ad quas eieci te; te vero non consumam, sed castigabo te in iudicio nec quasi innocenti parcam tibi.

Quod factum est verbum domini ad hieremiam prophetam contra palestinos antequam percuteret pharao gazam. Hec dicit dominus: Ecce aque ascendunt ab aquilone et erunt quasi torrens inundans

& operiet terram & plenitudinem eius. urbem & habitatores eius. Clamabunt homines & ululabunt omnes habitatores terre a strepitu pompe armorum & bellatorum eius. a commotione quadrigarum eius. & multitudine rotarum eius. Non respexerunt patres filios manibus dissolutis pro adventu diei in quo vastabuntur omnes philistiim. & dissipabitur tyrus & sydon cum omnibus reliquis auxiliis suis. Depopulatus est enim dominus palestinos. & reliquias insule capadocie. Venit calvicium super gazam. conticuit ascalon. & reliquie vallis earum. Usque quo concideris o mucro domini. Usque quo non quiesces. Ingredere in vaginam tuam. refrigerare & sile. Quomodo quiesces cum dominus preceperit ei adversum ascalon. & adversum maritimas eius regiones. ibique condixerit illi. Ad moab.

Hec dicit dominus exercituum deus israel. Ve super nabo quoniam vastata est & confusa. capta est cariathaim. confusa est fortis & tremuit. Non est ultra exultatio in moab. contra esebon cogitaverunt malum. Venite & disperdamus eam de gente. Ergo silens conticesces. sequeturque te gladius. Vox clamoris de oronaim. vastitas & contritio magna. Contrita est moab annunciate clamorem parvulis eius. Per ascensum enim luith plorans ascendit in fletu. quoniam in descensu oronaim hostes ululatum contritionis audierunt. Fugite salvate animas vestras. et eritis quasi myrice in deserto. Pro eo enim quod habuisti fiduciam in munitionibus tuis & in thesauris tuis. tu quoque capieris & ibit chamos in transmigrationem. sacerdotes eius & principes eius simul. Et veniet predo ad omnem urbem. & urbs nulla salvabitur. Et peribunt valles & dissipabuntur campestria. quoniam dixit dominus. Date florem moab. quia florens egredietur. & civitates eius deserte erunt & inhabitabiles.

Maledictus qui facit opus dei fraudulenter & desidiose. et maledictus qui prohibet gladium suum a sanguine. Fertilis fuit moab ab adolescentia sua. & requievit in fecibus suis. nec transfusus est de vase in vas. & in transmigrationem non abiit. Ideo permansit gustus eius in eo. & odor eius non est inmutatus. Propterea ecce dies veniunt dicit dominus. & mittam ei ordinatores & stratores laguncularum & sternent eum. & vasa eius exhaurient & lagenas eorum collident. Et confundetur moab a chamos. sicut confusa est domus israel in quo habebat fiduciam. Quomodo dicitis fortes sumus. & viri robusti ad preliandum. Vastata est moab & civitates eius ascenderunt & electi iuvenes eius descenderunt in occisionem. ait rex dominus exercituum nomen eius. Prope est interitus moab ut veniat. & malum eius velociter occurret nimis. Consolamini eum omnes qui estis in circuitu eius. & universi qui scitis nomen eius dicite. Quomodo confracta est virga fortis. baculus gloriosus. Descende de gloria & sede in siti habitatio filie dibon. quoniam vastator moab ascendet ad te. & dissipabit municiones tuas. In via sta & prospice habitatio aroer. interroga fugientem. & eum qui evasit. Dic quid accidit. Confusus est moab quoniam victus est. Ululate & clamate annunciate in arnon. quoniam vastata est moab. & iudicium venit ad terram campestrem. super elon. & super iesa. & super mephaat. & super dibon. & super nabo. & super domum deblathaim. & super cariathaim. & super bethgamul. & super bethmaon. & super carioth. & super bosra. & super omnes civitates terre moab. que longe & que prope sunt. Abscisum est cornu moab. & brachium eius contritum est ait dominus. Inebriate eum. quoniam contra dominum erectus est. & allidet manum moab in vomitu suo. & erit in derisum etiam ipse. Fuit enim in derisum tibi israel. quasi inter fures repperisses eum. Propter verba ergo tua que adversum illum locutus es captivus duceris. Relinquite civitates & habitate in petra habitatores moab. & estote quasi columba nidificans in summo ore foraminis. Audivimus superbiam moab. superbus est valde. Sublimitatem eius & arrogantiam. & superbiam & altitudinem cordis illius ego scio ait dominus. iactantiam eius. et quod non sit iuxta eam virtus eius. nec iuxta quod poterat conata sit facere. Ideo super moab eiulabo & ad moab universam clamabo ad viros muri fictilis lamentantes. De planctu iazer plorabo tibi vinea sabama. Propagines tue transierunt mare. usque ad mare iazer pervenerunt. Super messem tuam & vindemiam tuam predo irruit. Ablata est leticia & exultatio de carmelo. & de terra moab. & vinum de torcularibus sustuli. Nequaquam calcator uve solitum celeuma cantabit. De clamore esebon usque eleale & iesa dederunt vocem suam. a segor usque ad oronaim vitulam conternantem. Aque quoque nemrim pessime erunt. & auferam de moab ait dominus offerentem in excelsis. & sacrificantem diis eius. Propterea cor meum ad moab quasi tybia resonabit. & cor meum ad viros muri fictilis dabit sonitum tibiarum. quia plus fecit quam potuit. Idcirco perierunt. Omne enim caput calvicium. & omnis barba rasa erit. In cunctis manibus colligatio. & super omne dorsum cilicium. & super omnia tecta moab & in plateis eius omnis planctus. quia contrivi moab sicut vas inutile ait dominus. Quomodo victa est & ululaverunt. Quomodo deiecit cervicem moab & confusus est. Eritque moab in derisum. & in exemplum omnibus in circuitu suo. Hec dicit dominus. Ecce sicut aquila volabit. & extendet alas suas ad moab. Capta est carioth. & municiones comprehense sunt. & erit cor fortium moab in die illa sicut cor mulieris parturientis. & cessabit moab esse populus. quoniam contra dominum gloriatus est. Pavor & fovea & laqueus super te o habitator moab. & qui conscenderit de fovea capietur laqueo. Adducam enim super moab annum visitationis eorum dicit dominus. In umbra esebon steterunt de laqueo fugientes. quia ignis egressus est de esebon. & flamma de medio seon. & devorabit partem moab & verticem filiorum tumultus. Ve tibi moab. periisti populus chamos. quia comprehensi sunt filii tui. & filie tue in captivitatem. & convertam captivitatem moab in novissimis diebus. ait dominus.

Hec dicit dominus. Numquid filii non sunt israel. aut heres non est ei. Cur ergo hereditate possedit melchom gad. & populus eius in urbibus eius habitavit. Ideo ecce dies veniunt dicit dominus. & auditum faciam super rabbath filiorum ammon fremitum prelii. & erit in tumulum dissipata. filieque eius igne succendentur. & possidebit israel possessores suos ait dominus. Ulula esebon. quoniam vastata est hai. Clamate filie rabbath. accingite vos ciliciis. plangite & circuite per sepes quia melchom in transmigrationem ducetur. sacerdotes eius & principes simul. Quid gloriaris in vallibus. Defluxit vallis tua filia delicata. que confidebas in thesauris tuis. & dicebas quis veniet ad me. Ecce ego inducam super te terrorem

ait dominus deus exercituum ab omnibus qui sunt in circuitu tuo. & dispergemini singuli a conspectu vestro. nec erit qui congreget fugientes. Et post hec reverti faciam captivitatem filiorum ammon ait dominus.

Hec dicit dominus exercituum. Numquid non est sapientia ultra in theman. Periit consilium a filiis. inutilis facta est sapientia eorum. Fugite. et terga vertite. descendite in voraginem habitatores dedan. quoniam perditionem esau adduxit super eum. tempus visitationis eius. Si vindemiatores venissent super te. non reliquissent racemum. Si fures in nocte rapuissent quod sufficeret sibi. Ego vero discoperui esau. revelavi abscondita eius. & celari non poterit. Vastatum est semen eius. & fratres eius. & vicini eius. & non erit. Relinque pupillos tuos. ego eos faciam vivere. & vidue tue in me sperabunt. Quia hec dicit dominus. Ecce quibus non erat iudicium ut biberent calicem bibentes bibent. & tu quasi innocens relinqueris. Non eris innocens sed bibens bibes. quia per memet ipsum iuravi dicit dominus. quod in solitudinem & in obprobrium. & in desertum & in maledictionem erit bosra. & omnes civitates eius erunt in solitudines sempiternas. Auditum audivi a domino. & legatus ad gentes missus sum. Congregamini & venite adversus eam. & consurgamus in prelium. Ecce enim parvulum dedi te in gentibus. contemptibilem inter homines. Arrogantia tua decepit te. & superbia cordis tui qui habitas in cavernis petre. & apprehendere niteris altitudinem collis. Cum exaltaveris quasi aquila nidum tuum. inde detraham te dicit dominus. & erit ydumea deserta. Omnis qui transibit per eam stupebit. & sibilabit super omnes plagas eius. sicut subversa est sodoma & gomorra & vicine eius ait dominus. Non habitabit ibi vir. & non incolet eam filius hominis. Ecce quasi leo ascendet de superbia iordanis ad pulchritudinem robustam. quia subito currere eum faciam ad illam. Et quis erit electus quem preponam ei. Quis enim similis mei. & quis sustinebit me. Et quis est iste pastor qui resistat vultui meo. Propterea audite consilium domini quod iniit de edom. & cogitationes eius quas cogitavit de habitatoribus theman. Si non deiecerint eos parvuli gregis nisi dissipaverint cum eis habitaculum eorum. A voce ruine eorum commota est terra. clamor in mari rubro auditus est vocis eius. Ecce quasi aquila ascendet. & avolabit & expandet alas suas super bosra. & erit cor fortium ydumee in die illa quasi cor mulieris parturientis.

Ad damascum. Confusa est emath & arphat. quia auditum pessimum audierunt. Turbati sunt in mari. pre sollicitudine quiescere non potuit. Dissoluta est damascus. versa est in fugam. tremor apprehendit eam. Angustia & dolores tenuerunt eam quasi parturientem. Quomodo dereliquerunt civitatem laudabilem urbem leticie. Ideo cadent iuvenes eius in plateis eius. et omnes viri prelii conticescent in die illa ait dominus exercituum. Et succendam ignem in muro damasci. & devorabit menia benadab.

Ad cedar & ad regna asor que percussit nabuchodonosor rex babilonis.

Hec dicit dominus. Surgite ascendite ad cedar. & vastate filios orientis. Tabernacula eorum & greges eorum capient. pelles eorum & omnia vasa eorum & camelos eorum tollent sibi. & vocabunt super eos formidinem in circuitu. Fugite. abite vehementer. in voraginibus sedete. qui habitatis asor ait dominus. Iniit enim contra vos nabuchodonosor rex babilonis consilium. & cogitavit adversum vos cogitationes. Consurgite & ascendite ad gentem quietam et habitantem confidenter ait dominus. Non ostia. non vectes eorum. soli habitant. Et erunt cameli eorum in direptionem. et multitudo iumentorum in predam. & dispergam eos in omnem ventum qui sunt attonsi in comam. & ex omni confinio eorum adducam interitum super eos ait dominus. Et erit asor in habitaculum draconum. deserta usque in eternum. Non manebit ibi vir. nec incolet eam filius hominis.

Quod factum est verbum domini ad hieremiam prophetam adversus helam in principio regni sedechie regis iuda dicens. Hec dicit dominus exercituum. Ecce ego confringam arcum helam. & summam fortitudinem eorum. & inducam super helam quattuor ventos a quattuor plagis celi & terre & ventilabo eos in omnes ventos istos & non erit gens ad quam non perveniant profugi helam. Et pavere faciam helam coram inimicis suis. & in conspectu querentium animam eorum. & adducam super eos malum iram furoris mei. dicit dominus. & emittam post eos gladium. donec consumam eos. Et ponam solium meum in helam. & perdam inde reges & principes ait dominus. In novissimis autem diebus reverti faciam captivos helam dicit dominus.

Verbum quod locutus est dominus de babilone & de terra chaldeorum in manu hieremie prophete. Annunciate in gentibus & auditum facite. Levate signum. predicate nolite celare. Dicite capta est babilon. confusus est bel. victus est marodach. Confusa sunt sculptilia eius. superata sunt ydola eorum. quoniam ascendet contra eam gens ab aquilone que ponet terram eius in solitudinem & non erit qui habitet in ea. ab homine usque ad pecus. & mota sunt & abierunt. In diebus illis et in tempore illo ait dominus venient filii israel. ipsi & filii iuda simul ambulantes & flentes properabunt. & dominum deum suum querent in syon interrogabunt viam. Huc facies eorum venient & apponentur ad dominum federe sempiterno. quod nulla oblivione delebitur. Grex perditus factus est populus meus. Pastores eorum seduxerunt eos. feceruntque vagari in montibus. De monte in collem transierunt obliti sunt cubilis sui. Omnes qui invenerunt comederunt eos & hostes eorum dixerunt. Non peccavimus pro eo quod peccaverunt domino decori iusticie. & expectationi patrum eorum domino. Recedite de medio babilonis. & de terra chaldeorum egredimini & estote quasi hedi ante eos. quoniam ecce ego suscito & adducam in babilonem congregationem gentium magnarum de terra aquilonis et preparabuntur adversus eam. & inde capietur. Sagitta eius quasi viri fortis interfectoris. non revertetur vacua. Et erit chaldea in predam. omnes vastantes eam replebuntur ait dominus. quoniam exultatis & magna loquimini diripientes hereditatem meam quoniam effusi estis sicut vituli super herbam. & mugistis ut tauri. Confusa est mater vestra nimis. & adequata pulveri que genuit vos. Ecce novissima erit in gentibus & deserta invia & arens. Ira domini. Non habitabitur sed redigetur tota in solitudinem. Omnis qui transit per babilonem stupebit. & sibilabit super universis plagis eius. Preparamini contra babilonem per circuitum omnes qui tenditis arcum. & debellate eam. Non parcatis iaculis. quia peccavit domino. Clamate adversus eam. ubique dedit manum. Ceciderunt fundamenta eius. destructi sunt muri eius.

quoniam ultio domini est. Ultionem accipite de ea. sicut fecit facite ei. Disperdite satorem de babilone. et tenentem falcem in tempore messis. a facie gladii columbe. Unusquisque ad populum suum revertetur. et singuli ad terram suam fugient. Grex dispersus israhel. leones eiecerunt eum. Primus comedit eum rex assur. iste novissimus exossavit eum nabuchodonosor rex babilonis. Propterea hec dicit dominus exercituum deus israhel. Ecce ego visitabo regem babilonis et terram eius sicut visitavi regem assur. et reducam israhel ad habitaculum suum. et pascetur carmelum et basan. et in monte effraim et galaad saturabitur anima eius.

In diebus illis et in tempore illo queretur iniquitas israhel et non erit et peccatum iuda et non invenietur. quoniam propitius ero eis. quos reliquero. Super terram dominantium ascende. et super habitatores eius visita. dissipa et interfice que post eos sunt ait dominus et fac omnia que precepi tibi. Vox belli in terra et contritio magna. Quomodo confractus est et contritus est malleus universe terre? Quomodo versa est in desertum babilon in gentibus? Illaqueavi te et capta es et nesciebas. inventa es et apprehensa. quoniam dominum provocasti. Aperuit dominus thesaurum suum. et protulit vasa ire sue. quoniam opus est domino deo exercituum in terra chaldeorum. Venite ad eam ab extremis finibus; aperite ut exeant qui conculcent eam. Tollite de via lapides et redigite in acervos. et interficite eam. nec sit quicquam reliquum. Dissipate omnes fortes eius. descendant in occisionem. Ve eis quia venit dies eorum. tempus visitationis eorum.

Vox fugientium et eorum qui evaserunt de terra aquilonis ut annuntient in syon ultionem domini dei nostri. ultionem templi eius. Annuntiate in babilone plurimis. omnibus qui tendunt arcum. Consistite adversus eam per girum. et nullus evadat. Reddite ei secundum opus suum. iuxta omnia que fecit facite illi. quoniam contra dominum erecta est. adversum sanctum israhel. Idcirco cadent iuvenes eius in plateis eius. et omnes viri bellatores eius conticescent in die illa ait dominus. Ecce ego ad te superbe dicit dominus deus exercituum quia venit dies tuus tempus visitationis tue. et cadet superbus et corruet. et non erit qui suscitet eum. Et succendam ignem in urbibus eius. et devorabit omnia in circuitu eius. Hec dicit dominus exercituum. Calumniam sustinent filii israhel. et filii iuda simul. Omnes qui ceperunt eos tenent. nolunt dimittere eos. Redemptor eorum fortis dominus exercituum nomen eius. iudicio defendet causas eorum. ut exterreat terram et commoveat habitatores babilonis. Gladius ad chaldeos ait dominus. et ad habitatores babilonis. et ad principes. et ad sapientes eius. gladius ad divinos eius. qui stulti erunt. gladius ad fortes eius qui timebunt. Gladius ad equos eius et ad currus eius. et ad omne vulgus quod est in medio eius. et erunt quasi mulieres. gladius ad thesauros eius qui diripientur. Siccitas super aquas eius erit et arescent. quia terra sculptilium est. et in portentis gloriantur. Propterea habitabunt dracones cum fatuis ficariis. et habitabunt in ea strutiones. et non inhabitabitur ultra usque in sempiternum. nec exstruetur usque ad generationem et generationem sicut subvertit deus sodomam et gomorram. et vicinas eius ait dominus. Non habitabit ibi vir. nec incolet eam filius hominis.

Ecce populus venit ab aquilone et gens magna. et reges multi consurgent a finibus terre. Arcum et scutum apprehendent. crudeles sunt et immisericordes. Vox eorum quasi mare sonabit. super equos ascendent sicut vir paratus ad prelium. contra te filia babilon. Audivit rex babilonis famam eorum. et dissolute sunt manus eius. angustia apprehendit eum. dolor quasi parturientem. Ecce quasi leo ascendet de superbia iordanis ad pulchritudinem robustam. quia subito eam currere faciam ad illam. Et quis erit electus quem ego preponam ei? Quis enim similis mei? et quis sustinebit me? Et quis est iste pastor qui resistat vultui meo? Propterea audite consilium domini quod mente concepit adversum babilonem. et cogitationes eius quas cogitavit super terram chaldeorum. Nisi detraxerint eos parvuli gregum. nisi dissipatum fuerit cum ipsis tabernaculum eorum. A voce captivitatis babilonis commota est terra. et clamor inter gentes auditus est.

Hec dicit dominus. Ecce ego suscitabo super babilonem et super habitatores eius qui cor suum levaverunt contra me quasi ventum pestilentem. Et mittam in babilonem ventilatores et ventilabunt eam. et demolientur terram eius. quoniam venerunt super eam undique in die afflictionis eius. Non tendat qui tendit arcum suum. et non ascendat loricatus. Nolite parcere iuvenibus eius. interficite omnem militiam eius. Et cadent interfecti in terra chaldeorum et vulnerati in regionibus eius. quoniam non fuit viduatus israhel et iuda a deo suo domino exercituum. Terra autem eorum repleta est delicto a sancto israhel. Fugite de medio babilonis. et salvet unusquisque animam suam. Nolite tacere super iniquitatem eius. quoniam tempus ultionis est domini. Vicissitudinem ipse retribuet ei. Calix aureus babilon in manu domini. inebrians omnem terram. De vino eius biberunt omnes gentes. et ideo commote sunt. Subito cecidit babilon et contrita est. Ululate super eam. tollite resinam ad dolorem eius. si forte sanetur. Curavimus babilonem. et non est sanata. Derelinquamus eam. et eamus unusquisque in terram suam. quoniam pervenit usque ad celos iudicium eius. et elevatum est usque ad nubes. Protulit dominus iustitias nostras. Venite et narremus in syon opus domini dei nostri. Acuite sagittas. implete pharetras. Suscitavit dominus spiritum regum medorum et contra babilonem mens eius ut perdat eam. quoniam ultio domini est. ultio templi sui. Rex medorum contra babilonem suscitabitur a domino. Super muros babilonis levate signum. augete custodiam. Levate custodes. preparate insidias quia cogitavit dominus et fecit quecumque locutus est contra habitatores babilonis. Que habitas super aquas multas locuples in thesauris venit finis tuus pedalis precisionis tue. Iuravit dominus per animam suam. quoniam replebo te hominibus quasi bruco. et super te celeuma cantabitur. Qui fecit terram in fortitudine sua. et preparavit orbem in sapientia sua. et prudentia sua extendit celos. Dante eo voces. multiplicabuntur aque in celo. Qui levat nubes ab extremo terre. fulgura in pluviam fecit. et produxit ventum de thesauris suis. Stultus factus est omnis homo a scientia sua. confusus est omnis conflator in sculptili. quia mendax est et non est spiritus in eis. Vana sunt opera et risu digna. in tempore visitationis sue peribunt. Non sicut hec pars iacob. quia qui fecit omnia ipse est et israhel sceptrum hereditatis eius. Dominus exercituum nomen eius. Collidis mihi tu vasa belli. et ego collidam in te gentes. et disperdam in te regna. et collidam in te equum et equitem eius. et collidam in te currum et ascensorem eius. et collidam in te virum et mulierem. et collidam in te senem et puerum. et collidam in te iuvenem et virginem. et collidam in te pastorem et gregem eius. et collidam in te agricolam et iugales eius. et collidam in te duces et magistratus. et reddam babiloni et cunctis habitatoribus chaldee omne malum suum quod fecerunt in syon in oculis vestris ait dominus.

Ecce ego ad te mons pestifer ait dominus. qui corrumpis universam terram. et extendam manum meam super te. et evolvam te de petris et dabo te in montem combustionis. et non tollent de te lapidem in angulum. et lapidem in fundamenta. sed perditus in eternum eris ait dominus. Levate signum in terra. clangite bucina in gentibus. Sanctificate super eam gentes. annuntiate contra illam regibus ararath menni. et ascenez. Numerate contra eam thapsar. adducite equum quasi brucum aculeatum. Sanctificate contra eam gentes reges medie. duces eius et universos magistratus eius. cunctamque terram potestatis eius. Et commovebitur terra et turbabitur. quia evigilavit contra babilonem cogitatio domini. ut ponat terram babilonis desertam. et inhabitabilem. Cessaverunt fortes babilonis a prelio. habitaverunt in presidiis. Devoratum est cor eorum et robur eorum. et facti sunt quasi mulieres. Incensa sunt tabernacula eorum. contriti sunt vectes eius. Currens obviam fugienti currenti veniet: et nuntius obvius nuntianti. ut annuntiet regi babilonis quia capta est civitas eius a summo usque ad summum. et vada occupata et paludes incense sunt igni. et viri bellatores conturbati sunt. quia hec dicit dominus exercituum deus israhel.

Filia babilonis quasi area. tempus triture eius. Adhuc modicum. et veniet tempus messionis eius. Comedit me. devoravit me nabuchodonosor rex babilonis. reddidit me quasi vas inane. Absorbuit me quasi draco. replevit ventrem suum teneritudine mea. et eiecit me. Iniquitas adversum me et caro mea super babilonem dicit habitatio syon. et sanguis meus super habitatores chaldee dicit hierusalem. Propterea hec dicit dominus. Ecce ego iudicabo causam tuam. et ulciscar ultionem tuam. et desertum faciam mare eius. et siccabo venam eius. Et erit babilon in tumulos habitatio draconum. stupor et sibilus. eo quod non sit habitator. Simul ut leones rugient. excutient comas velut catuli leonum. In calore eorum ponam potus eorum. et inebriabo eos ut sopiantur. et dormiant somnum sempiternum. et non consurgant dicit dominus. Deducam eos quasi agnos ad victimam. quasi arietes cum hedis. Quomodo capta est sesach. et comprehensa est inclita universe terre? Quomodo facta est in stuporem babilon inter gentes? Ascendit super babilonem mare multitudine fluctuum eius operta est. Facte sunt civitates eius in stuporem terra inhabitabilis et deserta. terra in qua nullus habitet: nec transeat per eam filius hominis. Et visitabo super bel in babilone. et eiciam quod absorbuerat de ore eius. et non confluent ad eum ultra gentes. Siquidem et murus babilonis corruet. Egredimini de medio eius populus meus. ut salvet unusquisque animam suam ab ira furoris domini. et ne forte mollescat cor vestrum. et timeatis auditum qui audietur in terra. Et veniet in anno auditio. et post hunc annum auditio. et iniquitas in terra et dominator super dominatorem.

Propterea ecce dies veniunt dicit dominus. et visitabo super sculptilia babilonis. et omnis terra eius confundetur. et universi interfecti eius cadent in medio eius. Et laudabunt super babilonem celi et terra. et omnia que in eis sunt. quia ab aquilone venient ei predones ait dominus. Et quomodo fecit babilon ut caderent occisi in israhel. sic de babilone cadent occisi in universa terra. Qui fugistis gladium venite nolite stare. Recordamini procul domini et hierusalem ascendat super cor vestrum. Confusi sumus. quoniam audivimus obprobrium. Operuit ignominia facies nostras. quia venerunt alieni super sanctificationem domus domini. Propterea ecce dies veniunt dicit dominus. et visitabo super sculptilia eius. et in omni terra eius mugiet vulneratus. Si ascenderit babilon in celum. et firmaverit in excelso robur suum. a me venient vastatores eius ait dominus. Vox clamoris de babilone et contritio magna de terra chaldeorum. quoniam vastavit dominus babilonem. et perdidit ex ea vocem magnam. et sonabunt fluctus eorum quasi aque multe. Dedit sonitum vox eorum. quia venit super eam id est super babilonem predo et apprehensi sunt fortes eius. et emarcuit arcus eorum. quia fortis ultor dominus reddens retribuet. Et inebriabo principes eius et sapientes eius. duces eius et magistratus eius. et fortes eius. et dormient somnum sempiternum. et non expergiscentur ait rex dominus exercituum nomen eius. Hec dicit dominus exercituum. Murus babilonis ille latissimus suffossione suffodietur. et porte eius excelse igni comburentur. et labores populorum ad nichilum redigentur in igne erunt et disperibunt.

Verbum quod precepit hieremias propheta saraie filio nerie filii maasie cum pergeret cum sedechia rege in babilonem. in anno quarto regni eius. Saraias autem erat princeps prophetie. Et scripsit hieremias omne malum quod venturum erat super babilonem in libro uno. omnia verba hec que scripta sunt in libro contra babilonem. Et dixit hieremias ad saraiam. Cum veneris in babilonem et videris et legeris omnia verba hec dices. Domine tu locutus es contra locum istum ut disperderes eum et non sit qui in eo habitet. ab homine usque ad pecus. et ut sit perpetua solitudo. Cumque compleveris legere librum istum. ligabis ad eum lapidem. et proicies illum in medio eufraten. et dices. Sic submergetur babilon et non consurget a facie afflictionis quam ego adduco super eam. et dissolvetur. Filius xx et unius anni erat sedechias cum regnare cepisset. et xi. annis regnavit in hierusalem. Et nomen matris eius emichal filia hieremie de lobna. Et fecit malum in oculis domini iuxta omnia que fecerat ioachim. quoniam furor domini erat in hierusalem et in iuda. usque quo proiceret eos a facie sua. Et recessit sedechias a rege babilonis.

Factum est autem in anno nono regni eius in mense x. x. die mensis. venit nabuchodonosor rex babilonis ipse et omnis exercitus eius adversus hierusalem et obsederunt eam. et edificaverunt contra eam munitiones in circuitu. et fuit civitas obsessa usque ad xi. annum regni sedechie. Mense autem quarto. nona mensis obtinuit fames in civitate. et non erant alimenta populo terre. Et disrupta est civitas. et omnes viri bellatores fugerunt. et exierunt de civitate nocte per viam porte que est inter duos muros et ducit ad hortum regis. chaldeis obsidentibus urbem in giro. et abierunt per viam que ad heremum ducit. Persecutus autem

exercitus chaldeorum regem & apprehenderunt sedechiam in deserto quod est iuxta iericho. & omnis comitatus eius diffugit ab eo. Cumque comprehendissent regem. adduxerunt eum ad regem babilonis in reblatha. que est iuxta emath. & locutus est ad eum iudicia. Et iugulavit rex babilonis filios sedechie in oculis eius. sed & omnes principes iude occidit in reblatha. & oculos sedechie eruit. & vinxit eum compedibus: & adduxit rex babilonis in babilonem. & posuit eum in domum carceris usque ad diem mortis sue.

In mense autem quinto decima mensis ipse est annus nonus decimus nabuchodonosor regis babilonis venit nabuzardan princeps milicie qui stabat coram rege babilonis in hierusalem. & incendit domum domini & domum regis. & omnes domos hierusalem. & omnem domum magnam igne combussit. & totum murum hierusalem per circuitum destruxit cunctus exercitus chaldeorum qui erat cum magistro milicie. De pauperibus autem populi & de reliquo vulgo quod remanserat in civitate & de perfugis qui transfugerant ad regem babilonis. & ceteros de multitudine transtulit nabuzardan princeps milicie. de pauperibus vero terre reliquit vinitores & agricolas. Columnas quoque ereas que erant in domo domini. & bases. & mare eneum quod erat in domo domini confregerunt chaldei. & tulerunt omne es eorum in babilonem. & lebetes. & creagras. & psalteria. & fialas. & mortariola. & omnia vasa erea que in ministerio fuerant tulerunt. & ydrias. & thymiateria. & urceos. & pelves. & candelabra. & mortariola. & cyathos. & quotquot aurea. & quotquot argentea tulit magister milicie & columnas duas & mare unum. & vitulos xii. ereos qui erant sub basibus: quas fecerat rex salomon in domo domini. Non erat pondus eris omnium vasorum horum. De columnis autem decem & octo cubiti altitudinis erant in columna una. & funiculus xii. cubitorum circuibat eam. Porro grossitudo eius iiii. digitorum & intrinsecus cava erant. & capitella super utramque erea. Altitudo capitelli unius quinque cubitorum. & retiacula & mala granata nonaginta & sex dependentia. Omnia mala granata centum retiaculis circumdabantur. Et tulit magister milicie saraiam sacerdotem primum & sophoniam sacerdotem secundum. & tres custodes vestibuli. Et de civitate tulit eunuchum unum qui erat super viros bellatores. & septem viros de his qui videbant faciem regis qui inventi sunt in civitate. & scribam principem militum qui probabat tyrones. & lx. viros de populo terre. qui inventi sunt in medio civitatis. Tulit autem eos nabuzardan magister milicie & duxit eos ad regem babilonis in reblatha. Et percussit eos rex babilonis & interfecit eos in reblatha. in terra emath. & translatus est iuda de terra sua. Iste est populus quem transtulit nabuchodonosor. In anno septimo tria milia iudeos & xx. tres. In anno xviii. nabuchodonosor de hierusalem animas octingentas xxx. & duas. In anno xxiii. nabuchodonosor transtulit nabuzardan princeps milicie iudeorum animas septingentas. xl. & quinque. Omnes ergo anime iiii. milia sexcente.

Et factum est in xxxvii. anno transmigrationis ioachin regis iude xii. mense xxv. prima elevavit evilmerodach rex babilonis ipso anno regni sui caput ioachim regis iude & eduxit eum de domo carceris. & locutus est cum eo bona. & posuit thronum eius super thronos regum. qui erant post se in babilone. & mutavit vestimenta carceris eius. & comedebat panem coram eo semper cunctis diebus vite sue. & cibaria eius cibaria perpetua dabantur ei a rege babilonis statuta per singulos dies. usque ad diem mortis sue cunctis diebus vite eius.

ET HEC VERBA libri que scripsit baruch filius nerie filii maasie. filii sedechie filii sedei. filii elchie in babilonia in anno quinto. in septima die mensis. in tempore quo ceperunt chaldei hierusalem & succenderunt eam igni. Et legit baruch verba libri huius ad aures iechonie filii ioachim regis iuda. & ad aures universi populi venientis ad librum. & ad aures potentium filiorum regum. & ad aures presbiterorum. & ad aures populi a minimo usque ad maximum eorum habitantium in babilonia ad flumen sudi. Qui audientes plorabant & ieiunabant. & orabant in conspectu domini. & collegerunt pecuniam secundum quod potuit uniuscuiusque manus. & miserunt in hierusalem ad ioachim filium elchie filii salomi sacerdotem. & ad sacerdotes & ad omnem populum qui inventi sunt cum eo in hierusalem. cum acciperet vasa templi domini in terra iudea que ablata fuerant de templo. decima die mensis siuan. vasa argentea que fecit sedechias filius iosie rex iuda. postquam cepisset nabuchodonosor rex babilonis iechoniam & principes. & cunctos potentes & populum terre ab hierusalem. & duxisset in babilonia & dixerunt. Ecce misimus ad vos pecunias quibus emite holocaustomata & thus. & facite manna & offerte pro peccato ad aram domini dei nostri. & orate pro vita nabuchodonosor regis babilonie. & pro vita baltasar filii eius. ut sint dies eorum sicut dies celi super terram. & det dominus virtutem nobis. & illuminet oculos nostros. ut vivamus sub umbra baltasar filii eius. & serviamus eis multis diebus: & inveniamus gratiam in conspectu eorum. Et pro nobis ipsis orate ad dominum deum nostrum quia peccavimus domino deo nostro. & non est aversus furor eius a nobis usque in hunc diem. & legite istum librum quem misimus ad vos recitari in templo domini in die sollempni. & in die oportuno & dicetis. Domino deo nostro iusticia. nobis autem confusio faciei nostre sicut est dies hec omni iuda & habitantibus hierusalem regibus nostris & principibus nostris. sacerdotibus nostris. & prophetis nostris & patribus nostris. Peccavimus ante dominum deum nostrum & non credidimus diffidentes in eum. & non fuimus subiectibiles illi. & non audivimus vocem domini dei nostri ut ambularemus in mandatis eius que dedit nobis a die qua eduxit patres nostros de terra egypti usque in hunc diem. Eramus increduli ad dominum deum nostrum. & dissipati recessimus ne audiremus vocem eius. & adheserunt nobis multa mala & maledictiones que constituit dominus moysi servo suo. qui eduxit patres nostros de terra egypti. dare nobis terram fluentem lacte & melle sicut hodierna die. Et non audivimus vocem domini dei nostri secundum omnia verba prophetarum quos misit ad nos. & ivimus unusquisque in sensum cordis maligni operari diis alienis. facientes mala ante oculos domini dei. Propter quod statuit dominus verbum suum quod locutus est ad nos & ad iudices nostros qui iudicaverunt israel. & ad reges nostros & ad principes nostros. & ad omnem israel. & iuda. ut adduceret dominus super nos mala magna que non sunt facta sub celo quemadmodum facta sunt in hierusalem secundum que scripta sunt in lege moysi. ut manducaret homo carnes filii sui. & carnes filie sue. Et dedit nos sub manus regum omnium qui sunt in circuitu nostro in improperium & in desolationem in omnibus populis quia nos dispersit dominus. & facti sumus subtus & non supra. quia peccavimus domino deo nostro. non obaudiendo voci ipsius. Domino deo nostro iusticia nobis autem & patribus nostris confusio faciei sicut est dies hec. quia locutus est dominus super nos omnia mala hec. que & venerunt super nos. Et non sumus deprecati faciem domini dei nostri. ut reverteremur unusquisque nostrum a viis suis pessimis. Et vigilavit dominus in malis & adduxit ea super nos. quia iustus est dominus in omnibus operibus suis que mandavit nobis & non audivimus vocem eius ut iremus in preceptis domini que dedit ante faciem nostram.

Et nunc domine deus israel qui eduxisti plebem tuam de terra egypti in manu valida. & in signis. & in prodigiis & in virtute tua magna. & in brachio excelso. & fecisti tibi nomen sicut est dies iste peccavimus impie egimus. inique gessimus domine deus noster in omnibus iusticiis tuis. Avertatur ira tua a nobis quia derelicti sumus pauci inter gentes ubi dispersisti nos. Exaudi domine preces nostras & orationes nostras. & educ nos propter te. & da nobis invenire gratiam in conspectu eorum qui nos abduxerunt ut sciat omnis terra quia tu es dominus deus noster. & quia nomen tuum invocatum est super israel & super genus ipsius. Respice domine de domo sancta tua in nos. & inclina aurem tuam & audi. aperi oculos tuos & vide. quia non mortui qui sunt in inferno quorum spiritus acceptus est a visceribus suis dabunt honorem & iustificationem domino. sed anima que tristis est super magnitudine malicie sue. & incedit curva. & infirma. & oculi deficientes. & anima esuriens. dat tibi gloriam & iusticiam domino. quia non secundum iusticias patrum nostrorum nos fundimus misericordiam ante conspectum tuum domine deus noster. sed quia misisti iram tuam & furorem tuum super nos sicut locutus es in manu puerorum tuorum prophetarum dicens. Sic dicit dominus. Inclinate humerum vestrum. & cervicem vestram & opera facite regi babilonis. & sedebitis in terra quam dedi patribus vestris. Quod si non audieritis vocem domini dei operari regi babilonie. defectionem faciam de civitatibus iuda. & a foris de hierusalem. & auferam a vobis vocem iocunditatis. & vocem gaudii. & vocem sponsi & vocem sponse. & erit omnis terra sine vestigio ab inhabitantibus eam. Et non audierunt vocem tuam ut operarentur regi babilonie & statuisti verba tua que locutus es in manibus puerorum tuorum prophetarum ut proferrentur ossa regum nostrorum. & ossa patrum nostrorum de loco isto. Et ecce sunt proiecta in calore solis. & in gelu noctis. & mortui sunt in doloribus pessimis. in fame. & in gladio & in emissione. Et posuisti templum tuum in quo invocatum est nomen tuum in ipso sicut est. & fecisti in nobis domine deus noster secundum omnem benignitatem tuam. & secundum miserationem tuam illam magnam. sicut locutus es in manu pueri tui moysi. in die qua precepisti ei scribere legem tuam coram filiis israel dicens. Si non audieritis vocem meam. ambicio hec magna & multa convertetur in minimam inter gentes. quia ego dispergam eos. quia scio quod me non audiet populus. Populus enim est dura cervice & convertetur ad cor suum in terra captivitatis sue. & scient quia ego dominus deus eorum. & dabo eis cor & audient auribus: & laudabunt me in terra captivitatis sue. & memores erunt nominis mei. & avertent se a dorso suo duro & a malignitatibus suis. quia reminiscentur viam patrum suorum qui peccaverunt in me. & revocabo eos in terram quam iuravi patribus eorum abraham. ysaac. & iacob. & dominabuntur eius. & multiplicabo eos & non minorabuntur. Et statuam illis testamentum alterum sempiternum. ut sim illis in deum. & ipsi erunt michi in populum & non movebo amplius populum meum filios israel a terra quam dedi illis. Et nunc domine omnipotens deus israel. anima in angustiis. & spiritus anxius clamat ad te. Audi domine & miserere quia deus es misericors. & miserere nostri quia peccavimus ante te. quia tu sedes in sempiternum. & nos peribimus in evum. Domine omnipotens deus israel audi nunc orationem mortuorum israel. & filiorum ipsorum qui peccaverunt ante te. & non audierunt vocem domini dei sui. & agglutinata sunt nobis mala. Noli meminisse iniquitates patrum nostrorum. sed memento manus tue. & nominis tui in tempore isto. quia tu es dominus deus noster. & laudabimus te domine quia propter hoc dedisti timorem tuum in cordibus nostris & ut invocemus nomen tuum & laudemus te in captivitate nostra. quia convertemur ab iniquitate patrum nostrorum qui peccaverunt ante te. Et ecce nos hodie in captivitate nostra sumus. quam nos dispersisti in improperium. & in maledictum. & in peccatum. secundum omnes iniquitates patrum nostrorum qui discesserunt a te domine deus noster.

44.

Audi israel mandata vite. auribus percipe ut scias prudentiam. Quid est israel quod in terra inimicorum es. inveterasti in terra aliena. coinquinatus es cum mortuis. deputatus es cum descendentibus in infernum. Dereliquisti fontem sapientie. Si in via dei ambulasses. habitasses utique in pace super terram. Disce ubi sit prudentia. ubi sit virtus. ubi sit lumen oculorum & pax. Quis invenit locum eius. & quis intravit in thesauros eius. Ubi sunt principes gentium. & qui dominantur super bestias que sunt super terram. Qui in avibus celi ludunt. qui argentum thesaurizant & aurum in quo confidunt homines. & non est finis acquisitionis eorum. qui argentum fabricant & solliciti sunt. nec est inventio operum illorum. Exterminati sunt & ad inferos descenderunt. & alii in loco eorum surrexerunt. Iuvenes viderunt lumen. & habitaverunt super terram. viam autem discipline ignoraverunt. neque intellexerunt semitas eius. neque filii eorum susceperunt eam. A facie eorum longe facta est. Non est audita in chanaan. neque visa est in theman. Filii quoque agar qui exquisierunt prudentiam que de terra est. & negociatores terre & theman & fabulatores & exquisitores intelligentie. viam autem sapientie nescierunt. neque commemorati sunt semitas eius. O israel quam magna domus dei. & ingens locus possessionis eius. magnus & non habet finem. excelsus & immensus. Ibi fuerunt gygantes nominati. illi qui ab initio fuerunt statura magna. scientes bellum. Non hos elegit dominus. neque viam discipline dedit eis. propterea perierunt. Et quia non habuerunt sapientiam. perierunt propter suam insipientiam. Quis ascendit in celum & accepit eam. & eduxit eam de nubibus. Quis transfretavit mare & invenit eam. & attulit eam super aurum electum. Non est qui possit scire vias eius. neque qui exquirat semitas eius. Sed qui scit universa novit eam. & invenit eam prudentia sua. qui preparavit terram in sempiterno tempore. & replevit eam pecudibus & quadrupedibus. qui emittit lumen & vadit. & vocavit illud. & obaudit illi cum tremore. Stelle

autem dederunt lumen in custodiis suis, et letate sunt. Vocate sunt et dixerunt: Ecce assumus; et luxerunt ei cum iocunditate qui fecit illas. Hic est deus noster, et non estimabitur alius adversus eum. Hic adinvenit omnem viam discipline, et tradidit illam Iacob puero suo, et Israhel dilecto suo. Post hec in terris visus est, et cum hominibus conversatus est.

Hic liber mandatorum dei, et lex que est in sempiternum. Omnes qui tenent eam ad vitam, qui autem dereliquerint eam in mortem. Convertere Iacob et apprehende eam. Ambula per viam ad splendorem eius, contra lumen eius. Ne tradas alteri gloriam tuam, et dignitatem tuam genti alienigene. Beati sumus Israhel, quia que deo placent nobis manifesta sunt. Animequior esto populus meus, memorabilis Israhel. Venundati estis gentibus non in perditionem, sed propter quod in ira ad iracundiam provocastis deum. Traditi estis adversariis. Exacerbastis enim eum qui fecit vos deum eternum, immolantes demoniis et non deo. Oblivi autem estis deum qui nutrivit vos, et contristastis nutricem vestram Hierusalem. Vidit enim iracundiam a deo venientem vobis et dixit: Audite confines Syon, adduxit enim mihi dominus deus luctum magnum. Vidi enim captivitatem populi mei, filiorum meorum et filiarum, quam superduxit illis eternus. Nutrivi enim illos cum iocunditate, dimisi autem illos cum fletu et luctu. Nemo gaudeat super me viduam et desolatam. A multis derelicta sum propter peccata filiorum meorum, quia declinaverunt a lege dei. Iusticias autem ipsius nescierunt, nec ambulaverunt per vias mandatorum dei, neque per semitas veritatis eius cum iusticia ingressi sunt. Veniant confines Syon, et memorentur captivitatem filiorum et filiarum quam superduxit illis eternus. Adduxit enim super illos gentem de longinquo, gentem improbam et alterius lingue, qui non sunt reveriti senem, neque puerorum miserti sunt, et abduxerunt dilectos vidue, et a filiis unicam desolaverunt. Ego autem quid possum adiuvare vos? Qui enim adduxit super vos mala, ipse vos eripiet de manibus inimicorum vestrorum. Ambulate filii, ambulate; ego autem derelicta sum sola. Exui me stola pacis, indui autem me sacco obsecrationis, et clamabo ad altissimum in diebus meis. Animequiores estote filii, clamate ad dominum, et eripiet vos de manu principum inimicorum. Ego autem speravi in eternum salutem vestram, et venit mihi gaudium a sancto super misericordiam, que veniet vobis ab eterno salutari nostro. Emisi enim vos cum luctu et ploratu, reducet autem vos mihi cum gaudio et iocunditate usque in sempiternum. Sicut enim viderunt vicine Syon captivitatem vestram, sic videbunt et in celeritate salutem vestram a deo, que superveniet vobis cum honore magno et splendore sempiterno. Filii patienter sustinete iram que supervenit vobis. Persecutus est enim te inimicus tuus, sed cito videbis perditionem ipsius, et super cervices eius ascendes. Delicati mei ambulaverunt vias asperas. Ducti sunt enim ut grex direptus ab inimicis. Animequiores estote filii, et proclamate ad dominum. Erit enim memoria vestra ab eo qui duxit vos. Sicut enim fuit sensus vester ut erraretis a deo, decies tantum iterum convertentes requiretis eum. Qui enim induxit super vos mala, ipse rursum adducet vobis sempiternam iocunditatem cum salute vestra. Animequior esto Hierusalem, exhortatur enim te qui te nominavit. Nocentes peribunt qui te vexaverunt, et qui gratulati sunt in tua ruina punientur. Civitates quibus servierunt filii tui punientur, et que accepit filios tuos. Sicut enim gavisa est in ruina tua, et leta est in tuo casu, sic contristabitur in sua desolatione, et amputabitur exaltatio multitudinis eius, et gaudium eius erit in luctum. Ignis enim superveniet ei ab eterno in longiturnis diebus, et habitabitur a demoniis in multitudine temporis. Circumspice Hierusalem ad orientem, et vide iocunditatem tibi a deo venientem. Ecce enim veniunt filii tui quos dimisisti dispersos, veniunt autem collecti ab oriente usque ad occidentem in verbo sancti, gaudentes in honorem. Exue te Hierusalem stola luctus et vexationis tue, et indue te decore et honore, que a deo tibi est sempiterne glorie. Circumdabit te deus diploide iusticie, et imponet mitram capiti tuo honoris eterni. Deus enim ostendet splendorem suum in te omni qui sub celo est. Nominabitur enim tibi nomen tuum a deo in sempiternum: Pax iusticie et honor pietatis. Exsurge Hierusalem et sta in excelso, et circumspice ad orientem, et vide collectos filios tuos ab oriente solis usque ad occidentem in verbo sancti gaudentes dei memoria. Exierunt enim abs te pedibus ducti ab inimicis, adducet autem illos dominus ad te portatos in honore regni sicut filios. Constituit enim deus humiliare montem excelsum et rupes perhennes, et convalles repleri in equalitatem terre, ut ambulet Israhel diligenter in honorem dei. Adducet enim deus Israhel cum iocunditate in lumine maiestatis sue, cum misericordia et iusticia que est ab ipso.

Propter peccata que peccastis ante deum, adducemini in Babiloniam captivi a Nabuchodonosor rege Babilonis. Ingressi itaque in Babiloniam eritis illic annis plurimis et temporibus longis, usque ad generationes septem. Post hoc autem educam vos inde cum pace. Nunc autem videbitis in Babilonia deos aureos et argenteos, et lapideos, et ligneos in humeris portari, ostentantes metum gentibus. Videte ergo ne et vos similes efficiamini factis alienis, et metuatis, et metus vos capiat in ipsis. Visa itaque turba de retro et ab ante adorantes, dicite in cordibus vestris: Te oportet adorari domine. Angelus autem meus vobiscum est, ipse autem requiram animas vestras. Nam lingua ipsorum polita a fabro, et ipsa etiam inaurata et inargentata falsa sunt, et non possunt loqui. Et sicut virgini amanti ornamenta, ita accepto auro fabricata sunt. Coronas certe habent aureas super capita sua dii illorum. Unde subtrahunt sacerdotes ab eis aurum et argentum, et erogant illud in semet ipsis. Dant autem et ex ipso prostitutis, et meretrices ornant; et iterum cum receperint illud a meretricibus, ornant deos suos. Hi autem non liberantur ab erugine et tinea. Opertis autem illis veste purpurea, extergunt faciem illorum propter pulverem domus, qui est plurimus inter eos. Sceptrum autem habet ut homo, sicut iudex regionis, qui in se peccantem non interficit. Habet etiam gladium in manu et securim, se autem de bello et a latronibus non liberat. Unde vobis notum sit quia non sunt dii.

Ne ergo timeatis eos. Sicut enim vas hominis confractum inutile efficitur, tales sunt et dii eorum. Constitutis illis in domo, oculi eorum pleni sunt pulvere a pedibus introeuntium. Et sicut alicui qui regem offendit circumsepte sunt ianue, aut sicut ad sepulchrum adductum mortuum, ita tutantur sacerdotes ostia clausuris et seris, ne a latronibus expolientur. Lucernas accendunt illis, et quidem multas, ex quibus nullam videre possunt. Sunt autem sicut trabes in domo. Corda vero eorum dicunt elingere serpentes qui de terra sunt, dum comedunt eos et vestimentum eorum, et non sentiunt. Nigre sunt facies eorum a fumo qui in domo fit. Supra corpus eorum et supra caput volant noctue et hyrundines, et aves etiam similiter et catte. Unde scietis quia non sunt dii.

Ne ergo timeatis eos. Aurum etiam quod habent ad speciem est; nisi aliquis exterserit eruginem, non fulgebunt. Neque enim dum conflarentur sentiebant. Ex omni pretio empta sunt, in quibus spiritus non inest ipsis. Sine pedibus in humeris portantur, ostentantes ignobilitatem suam hominibus. Confundantur etiam qui colunt ea. Propterea si ceciderint in terram, a semet ipsis non surgent, neque si quis eum statuerit rectum per semet ipsum stabit, sed sicut mortuis eorum munera illis apponentur. Hostias illorum sacerdotes ipsorum vendunt, et abutuntur. Similiter et mulieres eorum detrahentes neque infirmo neque mendicanti aliquid impertiunt. De sacrificiis eorum fete et menstruate contingunt. Scientes itaque ex his quia non sunt dii, ne timeatis eos. Unde enim vocantur dii? Quia mulieres apponunt diis argenteis et aureis et ligneis in domibus eorum, sacerdotes sedent habentes tunicas scissas, et capita et barbam rasam, quorum capita nuda sunt. Rugiunt autem clamantes contra deos suos sicut in cena mortui. Vestimenta eorum auferunt sacerdotes et vestiunt uxores suas et filios suos. Neque si quid mali patiuntur ab aliquo, neque si quid boni, poterunt retribuere; neque regem constituere possunt, neque malum retribuere. Si quis illis votum voverit et non reddiderit, neque hoc requirunt. Hominem a morte non liberant, neque infirmum a potentiore eripiunt. Hominem cecum ad visum non restituent, de necessitate hominem non liberabunt. Vidue non miserebuntur, neque orphanis bene facient. Lapidibus de monte similes sunt dii eorum, lignei et lapidei, aurei et argentei. Qui autem colunt ea confundentur. Quomodo ergo estimandum est aut dicendum illos deos esse? Adhuc enim ipsis Chaldeis non honorantibus ea, qui cum audierint mutum non posse loqui, offerunt illum ad Bel, postulantes ab eo loqui, quasi si possint sentire qui non habent motum. Et ipsi cum intellexerint relinquent ea; sensum enim ipsi dii illorum non habent. Mulieres autem circumdate funibus in viis sedent, succendentes ossa olivarum. Cum autem aliqua ex ipsis attracta ab aliquo transeunte dormierit, proxime sue exprobrat quod ea non sit digna habita sicut ipsa, neque funis eius diruptus est. Omnia autem que illis fiunt falsa sunt. Quomodo ergo estimandum aut dicendum est illos esse deos? A fabris autem et ab aurificibus facta sunt. Nichil aliud erunt nisi id quod volunt esse sacerdotes et aurifices. Ipsi etiam qui ea faciunt non sunt multi temporis. Numquid ergo possunt que ab ipsis fabricata sunt esse dii? Reliquerunt autem falsa et obprobrium postea futuris. Nam cum supervenerit eis prelium et mala, cogitant post se sacerdotes ubi se abscondant cum illis. Quomodo ergo sentiri debeant quoniam dii sunt, qui nec de bello se liberant neque de malis se eripiunt? Nam cum sint lignea et inaurata et inargentata, scietur postea quia falsa sunt gentibus universis et regibus, que manifesta sunt quia non sunt dii, sed opera manuum hominum, et nullum opus dei in illis. Unde ergo notum est quia non sunt dii, sed opera manuum hominum, et nullum opus dei in ipsis est? Regi regionis non suscitant, neque pluviam hominibus dabunt. Iudicium quoque non discernunt, neque regionem liberabunt ab iniuria, quia nichil possunt, sicut cornicule inter medium celi et terre. Etenim cum inciderit ignis in domum deorum ligneorum, aureorum et argenteorum, sacerdotes quidem eorum fugient et liberabuntur; ipsi vero sicut trabes in medio comburentur. Regi autem et bello non resistunt. Quomodo ergo estimandum est aut dicendum quia dii sunt? Non a furibus neque a latronibus se liberabunt dii lignei et lapidei et inaurati et inargentati, quibus hi fortiores sunt; aurum et argentum et vestimentum quo operti sunt auferunt illis et abibunt, nec sibi auxilium ferunt. Itaque melius est esse regem ostentantem virtutem suam, aut vas in domo utile in quo gloriabitur qui possidet illud, quam falsi dii. Sol quidem et luna et sydera, cum sint splendida et emissa ad utilitates, obaudiunt. Similiter et fulgur cum apparuerit perspicuum est. Idipsum autem et spiritus in omni regione spirat. Et nubes, quibus imperatum cum fuerit a deo perambulare universum orbem, perficiunt quod imperatum est eis. Ignis etiam missus desuper ut consumat montes et silvas, facit quod preceptum est ei. Hec autem neque speciebus neque virtutibus uni eorum similia sunt. Unde neque estimandum est neque dicendum illos esse deos, quando non possunt iudicium facere, neque iudicare homines. Scientes itaque quia non sunt dii, ne ergo timueritis eos. Neque enim regibus maledicent neque benedicent. Signa etiam in celo gentibus non ostendunt, neque ut sol lucebunt, neque illuminabunt ut luna. Bestie meliores sunt illis, que possunt fugere sub tectum ac prodesse sibi. Nullo itaque modo nobis est manifestum quia sunt dii. Propter quod ne timeatis eos. Nam sicut in cucumerario formido nichil custodit, ita sunt dii illorum lignei et argentei et inaurati. Eodem modo et in horto spina alba, super quam omnis avis sedet. Similiter et mortuo proiecto in tenebris similes sunt dii illorum lignei et inaurati et inargentati. A purpura quoque et marmore, que super illud tenentur, scietis itaque quia non sunt dii. Ipsi enim postremo comeduntur, et erit obprobrium in regione. Melior est homo iustus qui non habet symulachra, nam erit longe ab obprobrio.

Et factum est postquam in captivitatem ductus est Israhel, et Hierusalem destructa est, sedit Hieremias flens, et planxit lamentatione hac in Hierusalem et dixit:

QUOMODO SEDET SOLA CIVITAS PLENA populo. Facta est quasi vidua domina gentium, princeps provinciarum facta est sub tributo. Plorans ploravit in nocte, et lacrime eius in maxillis eius. Non est qui consoletur eam ex omnibus caris eius. Omnes amici eius spreverunt eam, et facti sunt ei inimici. Migravit Iuda propter afflictionem et multitudinem servitutis. Habitavit inter gentes nec invenit requiem. Omnes persecutores eius apprehenderunt eam inter angustias. Vie Syon lugent eo quod non sint qui veniant ad sollempnitatem. Omnes porte eius destructe, sacerdotes eius gementes, virgines eius squalide, et ipsa oppressa amaritudine. Facti sunt hostes eius in capite, inimici eius locupletati sunt, quia dominus locutus est super eam propter multitudinem iniquitatum eius. Parvuli eius ducti sunt in captivitatem ante faciem tribulantis. Et egressus

sus est a filia Syon omnis decor eius. Facti sunt principes eius velut arietes non invenientes pascua. et abierunt absque fortitudine ante faciem subsequentis. Et recordata est Hierusalem dierum afflictionis sue et prevaricationis omnium desiderabilium suorum. que habuerat a diebus antiquis cum caderet populus eius in manu hostili et non esset auxiliator: viderunt eam hostes et deriserunt sabbata eius.

Peccatum peccavit Hierusalem. propterea instabilis facta est. omnes qui glorificaverunt eam spreverunt illam. quia viderunt ignominiam eius. ipsa autem gemens conversa est retrorsum.

Sordes eius in pedibus eius. nec recordata est finis sui. deposita est vehementer non habens consolatorem. vide domine afflictionem meam quoniam erectus est inimicus. Manum suam misit hostis ad omnia desiderabilia eius. quia vidit gentes ingressas sanctuarium suum de quibus preceperas ne intrarent in ecclesiam tuam. Omnis populus eius gemens et querens panem. dederunt pretiosa queque pro cibo ad refocillandam animam. vide domine et considera quia facta sum vilis.

O vos omnes qui transitis per viam attendite et videte si est dolor similis sicut dolor meus. quoniam vindemiavit me ut locutus est dominus in die furoris sui. De excelso misit ignem in ossibus meis. et erudivit me. expandit rete pedibus meis, convertit me retrorsum. posuit me desolatam. tota die merore confectam. Vigilavit iugum iniquitatum mearum in manu eius. convolute sunt et imposite collo meo. infirmata est virtus mea. dedit me dominus in manu. de qua non potero surgere. Abstulit dominus omnes magnificos meos de medio mei. vocavit adversum me tempus ut contereret electos meos. torcular calcavit dominus virgini filie Iuda. Idcirco ego plorans et oculus meus deducens aquas. quia longe factus est a me consolator convertens animam meam. facti sunt filii mei perditi. quoniam invaluit inimicus.

Expandit Syon manus suas. non est qui consoletur eam. mandavit adversum Iacob. in circuitu eius hostes eius. facta est Hierusalem quasi polluta menstruis inter eos. Iustus est dominus quia os eius ad iracundiam provocavi. audite obsecro universi populi. et videte dolorem meum. virgines mee et iuvenes mei abierunt in captivitatem. vocavi amicos meos. et ipsi deceperunt me. Sacerdotes mei et senes mei in urbe consumpti sunt. quia quesierunt cibum sibi ut refocillarent animam suam. Vide domine quoniam tribulor. venter meus conturbatus est in me subversum est cor meum in memet ipsa quoniam plena sum amaritudine. foris interficit gladius et domi mors similis est. Audierunt quia ingemisco ego. et non est qui consoletur me. omnes inimici mei audierunt malum meum. quoniam tu fecisti. adduxisti diem consolationis. et fient similes mei. Ingrediatur omne malum eorum coram te. et devindemia eos sicut devindemiasti me propter omnes iniquitates meas. multi enim gemitus mei. et cor meum merens.

Quomodo obtexit caligine in furore suo dominus filiam Syon. proiecit de celo in terram inclitam Israhel. et non est recordatus scabelli pedum suorum in die furoris sui. Precipitavit dominus nec pepercit omnia speciosa Iacob. destruxit in furore suo munitiones suas virginis Iuda. deiecit in terram. polluit regnum et principes eius. Confregit in ira furoris sui omne cornu Israhel. avertit retrorsum dexteram suam a facie inimici. et succendit in Iacob quasi ignem flamme devorantis in gyro.

Tetendit arcum suum quasi inimicus. firmavit dexteram suam quasi hostis. et occidit omne quod pulchrum erat visu in tabernaculis filie Syon. effudit quasi ignem indignationem suam.

Factus est dominus velut inimicus. precipitavit Israhel. precipitavit omnia menia eius. dissipavit munitiones eius. et replevit in filia Iuda humiliatum et humiliatam. Et dissipavit quasi hortum tentorium suum. demolitus est tabernaculum suum. oblivioni tradidit dominus in Syon festivitatem et sabbatum. et obprobrio in indignatione furoris sui regem et sacerdotem.

Reppulit dominus altare suum maledixit sanctificationi sue. tradidit in manu inimici muros turrium eius. vocem dederunt in domo domini sicut in die sollempni. Cogitavit dominus dissipare murum filie Syon. tetendit funiculum suum. et non avertit manum suam a perditione. luxitque antemurale. et murus pariter dissipatus est. Defixe sunt in terra porte eius. perdidit et contrivit vectes eius. regem eius et principes eius in gentibus: non est lex. et prophete eius non invenerunt visionem a domino.

Sederunt in terra conticuerunt senes filie Syon. consperserunt cinere capita sua virgines Syon. accincte sunt ciliciis. abiecerunt in terra capita sua virgines Iuda. Defecerunt pre lacrimis oculi mei. conturbata sunt viscera mea. effusum est in terra iecur meum super contritione populi mei, cum deficeret parvulus et lactens in plateis oppidi. Matribus suis dixerunt ubi est triticum et vinum cum deficerent quasi vulnerati in plateis civitatis cum exhalarent animas suas in sinu matrum suarum. cui comparabo te vel cui assimilabo te filia Hierusalem. cui adequabo te. et consolabor te filia Syon. magna enim velut mare contritio tua. quis medebitur tui. Prophete tui viderunt tibi falsa et stulta. nec aperiebant iniquitatem tuam. ut te ad penitentiam provocarent. viderunt autem tibi assumptiones falsas et eiectiones. Plauserunt super te manibus suis omnes transeuntes per viam. sibilaverunt et moverunt caput suum super filiam Hierusalem. hec est urbs dicentes perfecti decoris gaudium universe terre.

45.

Aperuerunt super te os omnes inimici tui. sibilaverunt et fremuerunt dentibus: et dixerunt devorabimus eam. en ista est dies quam expectabamus. invenimus. vidimus. Fecit dominus que cogitavit.

Complevit sermonem suum quem preceperat a diebus antiquis. destruxit et non pepercit. et letificavit super te inimicum. et exaltavit cornu hostium tuorum. Clamavit cor eorum ad dominum super muros filie Syon. deduc quasi torrentem lacrimas per diem. et noctem. et non des requiem tibi. neque taceat pupilla oculi tui. Consurge lauda in nocte in principio vigiliarum. effunde sicut aquam cor tuum ante conspectum domini. Leva ad eum manus tuas pro animabus parvulorum tuorum qui defecerunt in fame in capite omnium compitorum.

Vide domine et considera. quem vindemiaveris ita. Ergone comedent mulieres fructum suum. parvulos ad mensuram palme? si occiditur in sanctuario domini sacerdos et propheta. Iacuerunt foris in terra puer et senex. virgines mee et iuvenes mei ceciderunt in gladio. interfecisti in die furoris tui. percussisti nec misertus es.

Vocasti quasi ad diem sollempnem qui terrerent me de circuitu. et non sunt in die furoris domini qui effugeret et relinqueretur quos educavi et enutrivi. inimicus meus consumpsit eos.

Ego vir videns paupertatem meam in virga indignationis eius.

Me minavit et adduxit in tenebras tantum et non in lucem.

Tantum in me vertit et convertit manum suam tota die:

Vetustam fecit pellem meam et carnem meam. contrivit ossa mea.

Edificavit in gyro meo. et circumdedit me felle et labore. in tenebris collocavit me quasi mortuos sempiternos. Circumedificavit adversum me ut non egrediar. aggravavit compedem meum. Sed et cum clamavero et rogavero. exclusit orationem meam. Conclusit vias meas lapidibus quadris. semitas meas subvertit. et confregit. posuit me desolatam.

Tetendit arcum suum. et posuit me quasi signum ad sagittam. misit in renibus meis filias pharetre sue. Factus sum in derisum omni populo meo, canticum eorum tota die:

Replevit me amaritudinibus: inebriavit me absinthio.

Confregit ad numerum dentes meos. cibavit me cinere.

Et repulsa est anima mea. oblitus sum bonorum. Et dixi periit finis meus. et spes mea a domino. Recordare paupertatis et transgressionis mee. et absinthii et fellis.

Memoria memor ero. et tabescet in me anima mea. Hoc recolens in corde meo. ideo sperabo. Misericordie domini multe quia non sumus consumpti. quia non defecerunt miserationes eius. Renova illas diluculo. multa est fides tua.

Pars mea dominus dixit anima mea. propterea expectabo eum.

Bonus est dominus sperantibus in eum. anime querenti illum.

Bonum est prestolari cum silentio salutare domini. Bonum est viro cum portaverit iugum ab adolescentia sua.

Sedebit solitarius et tacebit. quia levabit se super se.

Ponet in pulvere os suum. si forte sit spes. Dabit percutienti se maxillam saturabitur obprobriis. Quia non repellet in sempiternum dominus. Quia si abiecit et miserebitur secundum multitudinem miserationum suarum. Non enim humiliavit ex toto corde suo. et abiecit filios hominum.

Ut contereret sub pedibus eius omnes vinctos terre.

Ut declinaret iudicium viri in conspectu vultus altissimi.

Ut perverteret hominem in iudicio suo dominus ignoravit.

Quis est iste qui dixit ut fieret domino non iubente? ex ore altissimi egredientur nec bona nec mala. Quid murmuravit homo vivens: vir pro peccatis suis? Scrutemur vias nostras. et queramus. et revertamur ad dominum.

Levemus corda nostra cum manibus: ad dominum in celos. Nos inique egimus. et ad iracundiam provocavimus. idcirco tu inexorabilis es. Operuisti in furore et percussisti nos. occidisti. nec pepercisti. Opposuisti nubem tibi. ne transeat oratio. Eradicationem et abiectionem posuisti me in medio populorum. Aperuerunt super nos os suum omnes inimici mei. Formido et laqueus facta est nobis vaticinatio et contritio. Divisiones aquarum deduxit oculus meus. in contritione filie populi mei. Oculus meus afflictus est. nec tacuit. eo quod non esset requies. Donec respiceret et videret dominus de celis. Oculus meus depredatus est animam meam. in cunctis filiabus urbis mee. venatione ceperunt me quasi avem inimici mei gratis. Lapsa est in lacum vita mea. et posuerunt lapidem super me. Inundaverunt aque super caput meum dixi perii. Invocavi nomen tuum domine de lacu novissimo. Vocem meam audisti. ne avertas aurem tuam a singultu meo et clamoribus:

Appropinquasti michi in die qua invocavi te. dixisti ne timeas. iudicasti domine causam anime mee. redemptor vite mee. vidisti domine iniquitatem eorum adversum me iudicasti iudicium meum. Vidisti omnem furorem. universas cogitationes eorum adversum me. Audisti obprobria eorum domine omnes cogitationes eorum adversum me. Labia insurgentium michi. et meditationes eorum adversum me tota die.

Sessionem eorum et resurrectionem eorum vide domine ego sum psalmus eorum. Redde eis vicem domine. iuxta opera manuum suarum. Dabis eis scutum cordis laborem tuum.

Persequeris in furore. et conteres eos sub celis domine.

Quomodo obscuratum est aurum. mutatus est color optimus. dispersi sunt lapides sanctuarii. in capite omnium platearum. Filii Syon inclyti et amicti auro primo. quomodo reputati sunt in vasa testea. opus manuum figuli.

Sed et lamie nudaverunt mammam. lactaverunt catulos suos. filia populi mei crudelis quasi strutio in deserto.

Adhesit lingua lactantis ad palatum eius in siti. parvuli petierunt panem. et non erat qui frangeret eis. Qui vescebantur voluptuose interierunt in viis. qui nutriebantur in croceis amplexati sunt stercora. Et maior effecta est iniquitas filie populi mei peccato Sodomorum. que subversa est in momento. et non ceperunt in ea manus. Candidiores nazarei eius nive. nitidiores lacte. rubicundiores ebore antiquo. saphiro pulchriores. Denigrata est super carbones facies eorum. et non sunt cogniti in plateis. adhesit cutis eorum ossibus: aruit et facta est quasi lignum.

Melius fuit occisis gladio quam interfectis fame. quoniam isti extabuerunt consumpti a sterilitate terre. Manus mulierum misericordium coxerunt filios suos. facti sunt cibus earum in contritione filie populi mei. Complevit dominus furorem suum. effudit iram indignationis sue. et succendit ignem in Syon. et devoravit fundamenta eius.

Non crediderunt reges terre. et universi habitatores orbis quoniam ingrederetur hostis et inimicus per portas Hierusalem.

Propter peccata prophetarum eius. et iniquitates sacerdotum eius qui effuderunt in medio eius sanguinem iustorum.

Erraverunt ceci in plateis polluti in sanguine. cumque non possent. tenuerunt lacinias suas. Recedite polluti clamaverunt eis. recedite abite nolite tangere. iurgati quippe sunt et commoti dixerunt inter gentes non addet ultra ut habitet in eis. Facies domini divisit eos. et non addet ut respiciat eos. Facies sacerdotum non erubuerunt: neque senum misertis sunt. Cum adhuc subsisteremus defecerunt oculi nostri. ad auxilium nostrum vanum cum respiceremus. ad gentem que salvare non poterat.

Lubricaverunt vestigia nostra in itinere platearum nostrarum. appropinquavit finis noster. completi sunt dies nostri. quia venit finis noster.

Velociores fuerunt persecutores nostri aquilis caeli, super montes persecuti sunt nos, in deserto insidiati sunt nobis. Spiritus oris nostri Christus dominus captus est in peccatis nostris, cui diximus: In umbra tua vivemus in gentibus. Gaude et laetare filia Edom, quae habitas in terra Hus; ad te quoque perveniet calix, inebriaberis atque nudaberis. Completa est iniquitas tua filia Syon, non addet ultra ut transmigret te. Visitabit iniquitatem tuam filia Edom, discooperiet peccata tua.

Oratio Hieremiae prophetae.

Recordare domine quid acciderit nobis, intuere et respice obprobrium nostrum. Hereditas nostra versa est ad alienos, domus nostrae ad extraneos. Pupilli facti sumus absque patre, matres nostrae quasi viduae. Aquam nostram pecunia bibimus, ligna nostra pretio comparavimus. Cervicibus minabamur, lassis non dabatur requies. Aegypto dedimus manum et Assiriis, ut saturaremur pane. Patres nostri peccaverunt et non sunt, et nos iniquitates eorum portavimus. Servi dominati sunt nostri, et non fuit qui redimeret de manu eorum. In animabus nostris afferebamus panem nobis, a facie gladii in deserto. Pellis nostra quasi clibanus exusta est, a facie tempestatum famis. Mulieres in Syon humiliaverunt, virgines in civitatibus Iuda. Principes manu suspensi sunt, facies senum non erubuerunt. Adolescentibus inpudice abusi sunt, et pueri in ligno corruerunt. Senes de portis defecerunt, iuvenes de choro psallentium. Defecit gaudium cordis nostri, versus est in luctum chorus noster. Cecidit corona capitis nostri, vae nobis quia peccavimus. Propterea mestum factum est in dolore cor nostrum, ideo contenebrati sunt oculi nostri, propter montem Syon quia disperiit, vulpes ambulaverunt in eo. Tu autem domine in aeternum permanebis, et solium tuum in generatione et generationem. Quare in perpetuum oblivisceris nostri, et derelinques nos in longitudine dierum? Converte nos domine et convertemur, innova dies nostros sicut a principio.

EZECHIEL PROPHETA CUM IOACHIM REGE captivus ductus est in Babilonem, ibique his qui cum eo captivi fuerant prophetavit penitentibus, quod ad Hieremiae vaticinium se ultro adversariis tradidissent, et viderent adhuc urbem Hierosolimam stare, quam ille casuram esse praedixerat. Tricesimo autem aetatis suae anno, et captivitatis suae primo exorsus est ad concaptivos loqui. Et eodem tempore licet posterior hic in Chaldea, Hieremias in Iudea prophetaverunt. Sermo eius nec satis disertus, nec admodum rusticus est, sed ex utroque medie temperatus. Sacerdos ipse sicut et Hieremias, principia voluminis et finem magnis habens obscuritatibus involuta. Sed et vulgata eius editio non multum distat ab hebraico. Unde satis miror quid causae exstiterit, ut si eosdem in utrisque libris habentes interpretes, in aliis eadem, in aliis diversa transtulerint. Legite igitur et hunc iuxta translationem nostram, quia per cola scripta et commata, manifestiorem sensum legentibus tribuit. Si autem amici mei et hunc subsannaverint, dicite illis quod nemo eos compellat ut scripta mea legant. Sed vereor ne illud eis eveniat quod per ΠΡΗΧΗ significantius dicitur, ut vocentur fagolidori, fagolai dorodi, hoc est manducans senectas.

INCIPIT·LIBER EZECHIELIS· PROPHETE·

ET FACTUM·EST·IN TRICESIMO·ANNO·IN·QUARTO·IN· QUINTA·MENSIS CUM·ESSEM·IN·MEDIO captivorum iuxta fluvium Chobar, aperti sunt caeli, et vidi visiones dei. In quinta mensis, ipse est annus quintus transmigrationis regis Ioachim, factum est verbum domini ad Ezechielem filium Buzi sacerdotem in terra Chaldeorum secus flumen Chobar, et facta est super eum ibi manus domini. Et vidi, et ecce ventus turbinis veniebat ab aquilone, et nubes magna, et ignis involvens, et splendor in circuitu eius; et de medio eius quasi species electri, id est de medio ignis. Et ex medio eius similitudo quattuor animalium, et hic aspectus eorum: similitudo hominis in eis. Et quattuor facies uni, et quattuor pennae uni. Et pedes eorum pedes recti, et planta pedis eorum quasi planta pedis vituli, et scintillae quasi aspectus aeris candentis. Et manus hominis sub pennis eorum in quattuor partibus; et facies et pennas per quattuor partes habebant. Iunctaeque erant pennae eorum alterius ad alterum. Non revertebantur cum incederent, sed unumquodque ante faciem suam gradiebatur. Similitudo autem vultus eorum facies hominis et facies leonis a dextris ipsorum quattuor, facies autem bovis a sinistris ipsorum quattuor, et facies aquilae desuper ipsorum quattuor. Et facies eorum et pennae eorum extentae desuper. Duae pennae singulorum iungebantur, et duae tegebant corpora eorum. Et unumquodque coram facie sua ambulabat. Ubi erat impetus spiritus illuc gradiebantur, nec revertebantur cum ambularent. Et similitudo animalium et aspectus eorum quasi carbonum ignis ardentium, et quasi aspectus lampadarum. Haec erat visio discurrens in medio animalium, splendor ignis, et de igne fulgur egrediens. Et animalia ibant et revertebantur in similitudinem fulguris coruscantis. Cumque aspicerem animalia, apparuit rota una super terram iuxta animalia habens quattuor facies. Et aspectus rotarum et opus earum quasi visio maris. Et una similitudo ipsarum quattuor, et aspectus earum et opera quasi sit rota in medio rotae. Per quattuor partes earum euntes ibant, et non revertebantur cum ambularent. Statura quoque erat rotis et altitudo et horribilis aspectus, et totum corpus plenum oculis in circuitu ipsarum quattuor.

Cumque ambularent animalia, ambulabant pariter et rotae iuxta ea; et cum elevarentur animalia de terra, elevabantur simul et rotae. Quocumque ibat spiritus, illuc eunte spiritu, et rotae pariter levabantur sequentes eum. Spiritus enim vitae erat in rotis. Cum euntibus ibant, et cum stantibus stabant, et cum elevatis a terra pariter elevabantur et rotae sequentes ea, quia spiritus vitae erat in rotis. Et similitudo super caput animalium firmamenti quasi aspectus cristalli horribilis, et extenti super capita eorum desuper. Sub firmamento autem pennae eorum rectae alterius ad alterum. Unumquodque duabus alis velabat corpus suum, et alterum similiter velabatur. Et audiebam sonum alarum quasi sonum aquarum multarum, quasi sonum sublimis dei. Cum ambularent quasi sonus erat multitudinis, ut sonus castrorum. Cumque starent, demittebantur pennae eorum. Nam cum fieret vox super firmamentum quod erat super caput eorum, stabant et submittebant alas suas. Et super firmamentum quod erat imminens capiti eorum, quasi aspectus lapidis sapphiri similitudo throni, et super similitudinem throni similitudo quasi hominis desuper. Et vidi quasi speciem electri velut aspectum ignis eius per circuitum; a lumbis eius et desuper, et a lumbis eius usque deorsum vidi quasi speciem ignis ardentis in circuitu, velut aspectum arcus cum fuerit in nube in die pluviae. Hic erat aspectus splendoris per girum. Haec visio similitudinis gloriae domini. Et vidi, et cecidi in faciem meam,

et audivi vocem loquentis, et dixit ad me: Fili hominis, sta super pedes tuos, et loquar tecum. Et ingressus est in me spiritus postquam locutus est mihi, et statuit me supra pedes meos; et audivi loquentem ad me et dicentem: Fili hominis, mitto ego te ad filios Israhel, ad gentes apostatrices quae recesserunt a me. Patres eorum praevaricati sunt pactum meum usque ad diem hanc, et filii dura facie et indomabili corde sunt, ad quos ego mitto te. Et dices ad eos: Haec dicit dominus deus, si forte vel ipsi audiant et si forte quiescant, quoniam domus exasperans est; et scient quia propheta fuerit in medio eorum. Tu ergo fili hominis ne timeas eos, neque sermones eorum metuas, quoniam increduli et subversores sunt tecum, et cum scorpionibus habitas. Verba eorum ne timeas, et vultus eorum ne formides, quia domus exasperans est. Loqueris ergo verba mea ad eos, si forte audiant et quiescant, quoniam irritatores sunt. Tu autem fili hominis audi quaecumque loquor ad te, et noli esse exasperans sicut domus exasperans est. Aperi os tuum et comede quaecumque ego do tibi.

Et vidi, et ecce manus domini missa ad me in qua erat involutus liber. Et expandit illum coram me, qui erat scriptus intus et foris, et scriptae erant in eo lamentationes et carmen et vae. Et dixit ad me: Fili hominis, quodcumque inveneris comede. Comede volumen istud, et vadens loquere ad filios Israhel. Et aperui os meum, et cibavit me volumine illo. Et dixit ad me: Fili hominis, venter tuus comedet, et viscera tua complebuntur volumine isto quod ego do tibi. Et comedi illud, et factum est in ore meo sicut mel dulce. Et dixit ad me: Fili hominis, vade et ingredere ad domum Israhel, et loqueris verba mea ad eos. Non enim ad populum profundi sermonis et ignotae linguae tu mitteris ad domum Israhel, neque ad populos multos profundi sermonis et ignotae linguae, quorum non possis audire sermones. Et si ad illos mittereris, ipsi audirent te. Domus autem Israhel nolunt audire te, quia nolunt audire me. Omnis quippe domus Israhel attrita fronte est et duro corde. Ecce dedi faciem tuam valentiorem faciebus eorum, et frontem tuam duriorem frontibus eorum. Ut adamantem et silicem dedi faciem tuam. Ne timeas eos neque metuas a facie eorum, quia domus exasperans est. Et dixit ad me: Fili hominis, omnes sermones meos quos loquor ad te assume in corde tuo, et auribus tuis audi, et vade et ingredere ad transmigrationem, ad filios populi tui, et loqueris ad eos et dices eis: Haec dicit dominus deus, si forte audiant et quiescant. Et assumpsit me spiritus, et audivi post me vocem commotionis magnae: Benedicta gloria domini de loco sancto suo; et vocem alarum animalium percutientium alteram ad alteram, et vocem rotarum sequentium animalia, et vocem commotionis magnae. Spiritus quoque levavit me et assumpsit me, et abii amarus in indignatione spiritus mei. Manus enim domini erat mecum confortans me. Et veni ad transmigrationem, ad acervum novarum frugum, ad eos qui habitabant iuxta flumen Chobar, et sedi ubi illi sedebant, et mansi ibi septem diebus maerens in medio eorum. Cum autem pertransissent septem dies, factum est verbum domini ad me dicens: Fili hominis

speculatorem dedi te domui Israel. et audies de ore meo verbum. et annuntiabis eis ex me. Si dicente me ad impium morte morieris non annuntiaveris ei neque locutus fueris ut avertatur a via sua impia et vivat: ipse impius in iniquitate sua morietur: sanguinem autem eius de manu tua requiram. Si autem tu annuntiaveris impio et ille conversus non fuerit ab impietate sua et a via sua iniqua. ipse quidem in iniquitate sua morietur: tu autem animam tuam liberasti. Sed et si conversus iustus a iustitia sua fecerit iniquitatem ponam offendiculum coram eo. Ipse morietur quia annuntiasti ei. in peccato suo morietur. et non erunt in memoria iustitie eius quas fecit. sanguinem vero eius de manu tua requiram. Si autem tu annuntiaveris iusto ut non peccet iustus. et ille non peccaverit. vivens vivet quia annuntiasti ei. et tu animam tuam liberasti.

Et facta est super me manus domini. et dixit ad me. Surgens egredere in campum. et ibi loquar tecum. Et surgens egressus sum in campum. et ecce ibi gloria domini stabat. quasi gloria quam vidi iuxta fluvium chobar. Et cecidi in faciem meam. Et ingressus est in me spiritus et statuit me super pedes meos. et locutus est michi. et dixit ad me. Ingredere et includere in medio domus tue. Et tu fili hominis ecce data sunt super te vincula, et ligabunt te in eis. et non egredieris in medio eorum. et linguam tuam adherescere faciam palato tuo. et eris quasi mutus. nec quasi vir obiurgans quia domus exasperans est. Cum autem locutus fuero tibi, aperiam os tuum. et dices ad eos. Hec dicit dominus deus. Qui audit audiat. et qui quiescit quiescat. quia domus exasperans est.

Et tu fili hominis sume tibi laterem. et pones eum coram te. et describes in eo civitatem hierusalem. et ordinabis adversum eam obsidionem. et edificabis munitiones et comportabis aggerem. et dabis contra eam castra. et pones arietes in gyro. Et tu sume tibi sartaginem ferream. et pones eam in murum ferreum inter te et inter civitatem. et obfirmabis faciem tuam ad eam. et erit in obsidione. et circumdabis eam. Signum est domui Israel.

Et tu dormies super latus tuum sinistrum. et pones iniquitates domus Israel super eo. c. l. numero dierum quibus dormies super illud. et assumes iniquitatem eorum. Ego autem dedi tibi annos iniquitatis eorum numero dierum trecentos et lxxxx. dies. et portabis iniquitatem domus Israel. Et cum compleveris hec. dormies super latus tuum secundo. et assumes iniquitatem domus iuda xl. diebus. Diem pro anno. diem inquam pro anno dedi tibi. Et ad obsidionem hierusalem convertes faciem tuam. et brachium tuum erit extentum, et prophetabis adversus eam. Ecce circumdedi te vinculis et non te convertes a latere tuo in latus aliud donec compleas dies obsidionis tue. Et tu sume tibi frumentum. et hordeum. et fabam. et lentem. et milium. et viciam. et mittes ea in vas unum. et facies tibi panes numero dierum quibus dormies super latus tuum. trecentis et lxxxx. diebus comedes illud. Cibus autem tuus quo vesceris erit in pondere xx. stateris in die. A tempore usque ad tempus comedes illud. Et aquam in mensura bibes sextam partem hyn. A tempore usque ad tempus bibes illud. et quasi subcinericium hordeaceum comedes illud. et stercore quod egreditur de homine operies illud in oculis eorum. Et dixit dominus. Sic comedent filii Israel panem suum pollutum inter gentes. ad quas eiciam eos. Et dixi. A a a. domine deus. ecce anima mea non est polluta et morticinum et laceratum a bestiis non comedi ab infantia mea usque nunc. non est ingressa in os meum omnis caro inmunda. Et dixit ad me. Ecce dedi tibi fimum boum pro stercoribus humanis. et facies panem tuum in eo. Et dixit ad me. Fili hominis ecce ego conteram baculum panis in hierusalem. et comedent panem in pondere. et in sollicitudine. et aquam in mensura et in angustia bibent. ut deficientibus pane et aqua corruat unusquisque ad fratrem suum. et contabescant in iniquitatibus suis.

Et tu fili hominis sume tibi gladium acutum radentem pilos. et assumes eum et duces per caput tuum et barbam tuam. Et assumes tibi stateram ponderis. et divides eos. Terciam partem igni combures in medio civitatis. iuxta completionem dierum obsidionis. Et assumens terciam partem concides gladio in circuitu eius. terciam vero aliam partem disperges in ventum. et gladium nudabo post eos. Et sumes inde parvum numerum. et ligabis eos in summitate pallii tui. et ex eis rursum tolles et proicies in medio ignis. et combures eos igni. et ex eo egredietur ignis in omnem domum Israel. Hec dicit dominus deus. Ista est hierusalem. In medio gentium posui eam. et in circuitu eius terras. et contempsit iudicia mea ut plus esset impia quam gentes. et precepta mea ultra quam terre que in circuitu eius sunt. Iudicia enim mea proiecerunt. et in preceptis meis non ambulaverunt. Idcirco hec dicit dominus deus. Quia superastis gentes. que in circuitu vestro sunt. et in preceptis meis non ambulastis. et iudicia mea non fecistis. et iuxta iudicia gentium que in circuitu vestro sunt non estis operati. Ideo hec dicit dominus deus. Ecce ego ad te. et ipse ego faciam in medio tui iudicia in oculis gentium. et faciam in te que non feci. et quibus similia ultra non faciam propter omnes abhominationes tuas. Ideo comedent patres filios in medio tui. et filii comedent patres suos et faciam in te iudicia et ventilabo universas reliquias tuas in omnem ventum. Idcirco vivo ego dicit dominus deus. nisi pro eo quod sanctum meum violasti in omnibus offensionibus tuis. et omnibus abhominationibus tuis. ego quoque confringam et non parcet oculus meus. et non miserebor. Tercia pars tui peste morietur et fame consumetur in medio tui. et tercia pars tui gladio cadet in circuitu tuo. terciam vero partem tuam in omnem ventum dispergam et gladium evaginabo post eos. Et complebo furorem meum et requiescere faciam indignationem meam in eis. et consolabor. et scient quia ego dominus locutus sum in zelo meo. cum complevero indignationem meam in eis. Et dabo te in desertum et in obprobrium gentibus que in circuitu tuo sunt. in conspectu omnis pretereuntis. Et eris obprobrium et blasphemia. exemplum et stupor in gentibus que in circuitu tuo sunt cum fecero in te iudicia in furore et in indignatione et in increpationibus ire. Ego dominus locutus sum quando misero sagittas famis pessimas in eos que erunt mortifere et quas mittam ut disperdam vos. et famem congregabo super vos. et conteram vobis baculum panis. et inmittam in vos famem et bestias pessimas usque ad internitionem. et pestilentia et sanguis transibunt per te. et gladium inducam super te. Ego dominus locutus sum.

Et factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis pone faciem tuam ad montes Israel. et prophetabis ad eos et dices. Montes Israel audite verbum domini. Hec dicit dominus deus montibus et collibus rupibus et vallibus. Ecce ego inducam super vos gladium. et disperdam excelsa vestra. et demoliar aras vestras. et confringentur simulachra vestra. Et deiciam interfectos vestros ante ydola vestra. et dabo cadavera vestra et filiorum Israel ante faciem simulachrorum vestrorum et dispergam ossa vestra circa aras vestras in omnibus habitationibus vestris. urbes deserte erunt. et excelsa demolientur. et dissipabuntur. et interibunt are vestre et confringentur. et cessabunt ydola vestra. et conterentur delubra vestra. et delebuntur opera vestra. et cadet interfectus in medio vestri. et scietis quia ego sum dominus. Et relinquam in vobis eos qui fugerint gladium in gentibus: cum dispersero vos in terris. et recordabuntur mei liberati vestri in gentibus ad quas captivi ducti sunt, quia contrivi cor eorum fornicans. et recedens a me. et oculos eorum fornicantes post ydola sua. et displicebunt sibimet super malis que fecerant in universis abhominationibus suis. et scient quia ego dominus non frustra locutus sum ut facerem malum hoc.

Hec dicit dominus. Percute manum tuam. et allide pedem tuum. et dic heu ad omnes abhominationes malorum domus Israel quia gladio. fame. peste ruituri sunt. Qui longe est peste morietur. qui autem prope gladio corruet. et qui relictus fuerit et obsessus. fame morietur. Et complebo indignationem meam in eis. et scietis quia ego dominus cum fuerint interfecti vestri in medio ydolorum vestrorum. et in circuitu ararum vestrarum in omni colle excelso. et in cunctis summitatibus montium. et subter omne lignum nemorosum. et subter universam quercum frondosam. locum ubi accenderunt thura redolentia universis ydolis suis. Et extendam manum meam super eos. et faciam terram desolatam. et destitutam a deserto deblatha in omnibus habitationibus eorum. et scient quia ego dominus.

Et factus est sermo domini ad me dicens. Et tu fili hominis. Hec dicit dominus deus Israel. Finis venit. finis venit super quattuor plagas terre. nunc finis super te. Et inmittam furorem meum in te. et iudicabo te iuxta vias tuas. et ponam contra te omnes abhominationes tuas. et non parcet oculus meus super te. et non miserebor. sed vias tuas ponam super te. et abhominationes tue in medio tui erunt. et scietis quia ego dominus. Hec dicit dominus. Afflictio una. afflictio ecce venit. Finis venit. venit finis. evigilavit adversum te. ecce venit. venit contritio super te qui habitas in terra. venit tempus. prope est dies occisionis. et non glorie montium. Nunc de propinquo effundam iram meam super te. et complebo furorem meum in te. et iudicabo te iuxta vias tuas. et imponam tibi omnia scelera tua. et non parcet oculus meus neque miserebor. sed vias tuas imponam tibi. et abhominationes tue in medio tui erunt. et scietis quia ego sum dominus percutiens.

Ecce dies. ecce dies domini venit. egressa est contritio. Floruit virga. germinavit superbia. iniquitas surrexit in virga impietatis. et non ex eis. et non ex populo. neque ex sonitu eorum. et non erit requies in eis. Venit tempus. appropinquavit dies. Qui emit non letetur. et qui vendit non lugeat. quia ira super omnem populum eius. quia qui vendit ad id quod vendidit non revertetur adhuc in viventibus vita eorum. Visio enim ad omnem multitudinem eius non regredietur. et vir in iniquitate vite sue non confortabitur. Canite tuba. preparentur omnes. et non est qui vadat ad prelium. Ira enim mea super universum populum eius. Gladius foris. pestis et fames intrinsecus. Qui in agro est gladio morietur. et qui in civitate pestilentia. et fame devorabitur. et salvabuntur qui fugerint ex eis. et erunt in montibus quasi columbe convallium. omnes trepidi unusquisque in iniquitate sua. Omnes manus dissolventur et omnia genua fluent aquis. Et accingent se ciliciis. et operiet eos formido. et in omni facie confusio. et in universis capitibus eorum calvicium. Argentum eorum foris proicietur. et aurum eorum in sterquilinium erit. Argentum eorum et aurum eorum non valebit liberare eos in die furoris domini. Animam suam non saturabunt. et ventres eorum non implebuntur. quia scandalum iniquitatis eorum factum est. et ornamentum monilium suorum in superbiam posuerunt. et ymagines abhominationum suarum et simulachrorum fecerunt ex eo. Propter hoc dedi eis illud in inmunditiam. et dabo illud in manus alienorum ad diripiendum. et impiis terre in predam. et contaminabunt illud. et avertam faciem meam ab eis. et violabunt archanum meum. et introibunt in illud emissarii. et contaminabunt illud. Fac conclusionem quoniam terra plena est iudicio sanguinum. et civitas plena iniquitate. Et adducam pessimos de gentibus. et possidebunt domos eorum. et quiescere faciam superbiam potentium. et possidebunt sanctuaria eorum. Angustia superveniente requirent pacem et non erit. Conturbatio super conturbationem veniet: et auditus super auditum. Et querent visionem de propheta. et lex peribit a sacerdote. et consilium a senioribus. Rex lugebit et princeps induetur merore. et manus populi terre conturbabuntur. Secundum viam eorum faciam eis. et secundum iudicia eorum iudicabo eos. et scient quia ego dominus.

Et factum est in anno sexto. in sexto mense in quinta mensis; ego sedebam in domo mea. et senes iuda sederunt coram me. et cecidit super me ibi manus domini. Et vidi. et ecce similitudo quasi aspectus ignis. Ab aspectu lumborum eius et deorsum ignis. et a lumbis eius et sursum quasi aspectus splendoris. et visio electri. Et emissa similitudo manus apprehendit me in cincinno capitis mei. et elevavit me spiritus inter terram et celum. et adduxit me in hierusalem in visione dei. iuxta ostium interius quod respiciebat ad aquilonem. ubi erat statutum ydolum zeli ad provocandam emulationem. Et ecce ibi gloria dei Israel. secundum visionem quam videram in campo. Et dixit ad me. Fili hominis. leva oculos tuos ad viam aquilonis. Et levavi oculos meos ad viam aquilonis. et ecce ab aquilone porte altaris ydolum zeli in ipso introitu. Et dixit ad me. Fili hominis. putasne vides tu quid isti faciunt abhominationes magnas. quas domus Israel facit hic. ut procul recedam a sanctuario meo? Et adhuc conversus videbis abhominationes maiores. Et introduxit me ad ostium atrii. Et vidi. et ecce foramen unum in pariete. Et dixit ad me. Fili hominis fode parietem. Et cum perfodissem parietem. apparuit ostium unum. Et dixit ad me. Ingredere et vide abhominationes pessimas quas isti faciunt hic. Et ingressus vidi et ecce omnis similitudo reptilium et animalium abhominatio. et universa ydola domus Israel depicta erant in pariete in circuitu per totum. et lxx. viri de senioribus domus Israel. et iezonias filius saphan stabat in medio eorum stantium ante picturas. et unusquisque habebat thuribulum in manu

fumi et vapor nebulae de thure consurgebat. Et dixit ad me: Certe vides fili hominis quae seniores domus Israel faciunt in tenebris, unusquisque in abscondito cubiculi sui. Dicunt enim: Non videt Dominus nos, dereliquit Dominus terram. Et dixit ad me: Adhuc conversus videbis abhominationes maiores quas isti faciunt. Et introduxit me per ostium portae domus Domini quod respiciebat ad aquilonem, et ecce ibi mulieres sedebant plangentes Adonidem. Et dixit ad me: Certe vidisti fili hominis. Adhuc conversus videbis abhominationes maiores his. Et introduxit me in atrium domus Domini interius, et ecce in ostio templi Domini inter vestibulum et altare quasi XXV viri dorsa habentes contra templum Domini et facies ad orientem, et adorabant ad ortum solis. Et dixit ad me: Certe vidisti fili hominis. Numquid leve est hoc domui Iuda ut facerent abhominationes istas quas fecerunt hic? Quia replentes terram iniquitate conversi sunt ad irritandum me, et ecce applicant ramum ad nares suas. Ergo et ego faciam in furore; non parcet oculus meus nec miserebor. Et cum clamaverint ad aures meas voce magna, non exaudiam eos.

Et clamavit in auribus meis voce magna dicens: Appropinquaverunt visitationes urbis, et unusquisque vas interfectionis habet in manu sua. Et ecce sex viri veniebant de via portae superioris quae respicit ad aquilonem, et uniuscuiusque vas interitus in manu eius. Vir quoque unus in medio eorum vestitus lineis, et atramentarium scriptoris ad renes eius. Et ingressi sunt et steterunt iuxta altare aereum. Et gloria Domini Israel assumpta est de cherub quae erat super eum ad limen domus, et vocavit virum qui indutus erat lineis et atramentarium scriptoris habebat in lumbis suis. Et dixit Dominus ad eum: Transi per mediam civitatem in medio Hierusalem, et signa thau super frontes virorum gementium et dolentium super cunctis abhominationibus quae fiunt in medio eius. Et illis dixit audiente me: Transite per civitatem sequentes eum et percutite. Non parcat oculus vester neque misereamini. Senem, adolescentulum et virginem, parvulum et mulieres interficite usque ad internicionem; omnem autem super quem videritis thau ne occidatis, et a sanctuario meo incipite. Coeperunt ergo a viris senioribus qui erant ante faciem domus. Et dixit ad eos: Contaminate domum et implete atria interfectis; egredimini. Et egressi sunt et percutiebant eos qui erant in civitate. Et caede completa remansi ego, ruique super faciem meam, et clamans aio: Heu, heu, heu Domine Deus, ergone disperdes omnes reliquias Israel effundens furorem tuum super Hierusalem? Et dixit ad me: Iniquitas domus Israel et Iuda magna est nimis valde, et repleta est terra sanguinibus, et civitas repleta est aversione. Dixerunt enim: Dereliquit Dominus terram, et Dominus non videt. Igitur et meus non parcet oculus neque miserebor; viam eorum super caput eorum reddam. Et ecce vir qui indutus erat lineis, qui habebat atramentarium in dorso suo, respondit verbum dicens: Feci sicut praecepisti michi.

Et vidi, et ecce in firmamento quod erat super caput cherubin quasi lapis sapphirus, quasi species similitudinis solii apparuit super ea. Et dixit ad virum qui indutus erat lineis et ait: Ingredere in medio rotarum quae sunt subtus cherubin, et imple manum tuam prunis ignis quae sunt inter cherubin, et effunde super civitatem. Ingressusque est in conspectu meo. Cherubin autem stabant a dextris domus cum ingrederetur vir, et nubes implevit atrium interius. Et elevata est gloria Domini desuper cherub ad limen domus, et repleta est domus nube, et atrium repletum est splendore gloriae Domini. Et sonitus alarum cherubin audiebatur usque ad atrium exterius quasi vox Dei omnipotentis loquentis. Cumque praecepisset viro qui indutus erat lineis dicens: Sume ignem de medio rotarum quae sunt inter cherubin, ingressus ille stetit iuxta rotam. Et extendit cherub manum de medio cherubin ad ignem qui erat inter cherubin, et sumpsit et dedit in manu eius qui indutus erat lineis. Qui accipiens egressus est. Et apparuit in cherubin similitudo manus hominis subter pennas eorum. Et vidi, et ecce quattuor rotae iuxta cherubin; rota una iuxta cherub unum, et rota alia iuxta cherub unum. Species autem erat rotarum quasi visio lapidis chrysolithi, et aspectus earum similitudo una quattuor, quasi sit rota in medio rotae. Cumque ambularent, in quattuor partes gradiebantur.

Non revertebantur ambulantes, sed ad locum ad quem ire declinabat quae prima erat sequebantur et ceterae, nec convertebantur. Et omne corpus earum et colla et manus et pennae et circuli plena erant oculis in circuitu quattuor rotarum. Et rotas istas vocavit volubiles audiente me. Quattuor autem facies habebat unum: facies una facies cherub, et facies secunda facies hominis, et in tertio facies leonis, et in quarto facies aquilae. Et elevata sunt cherubin. Ipsum est animal quod videram iuxta fluvium Chobar. Cumque ambularent cherubin, ibant pariter et rotae iuxta ea; et cum elevarent cherubin alas suas ut exaltarentur a terra, non residebant rotae, sed et ipsae iuxta erant. Stantibus illis stabant, et cum elevatis elevabantur; spiritus enim vitae erat in eis. Et egressa est gloria Domini a limine templi et stetit super cherubin. Et elevantia cherubin alas suas exaltata sunt a terra coram me, et illis egredientibus rotae subsequutae sunt; et stetit in introitu portae domus Domini orientalis, et gloria Domini Israel erat super ea. Ipsum est animal quod vidi subter Deum Israel iuxta fluvium Chobar, et intellexi quia cherubin essent. Quattuor vultus uni, et quattuor alae uni, et similitudo manus hominis sub alis eorum. Et similitudo vultuum eorum, ipsi vultus quos videram iuxta fluvium Chobar, et intuitus eorum et impetus singulorum ante faciem suam ingredi.

Et elevavit me spiritus et introduxit me ad portam domus Domini orientalem quae respicit solis ortum. Et ecce in introitu portae viginti quinque viri, et vidi in medio eorum Iezoniam filium Azur et Pheltiam filium Banaiae principes populi. Dixitque ad me: Fili hominis, hi viri qui cogitant iniquitatem et tractant consilium pessimum in urbe ista dicentes: Nonne dudum aedificatae sunt domus? Haec est lebes, nos autem carnes. Idcirco vaticinare de eis, vaticinare fili hominis. Et irruit in me spiritus Domini et dixit ad me: Loquere: Haec dicit Dominus: Sic locuti estis domus Israel, et cogitationes cordis vestri ego novi. Plurimos occidistis in urbe hac et implestis vias eius interfectis. Propterea haec dicit Dominus Deus: Interfecti vestri quos posuistis in medio eius, hi sunt carnes, et haec est lebes; et educam vos de medio eius. Gladium metuistis, et gladium inducam super vos, ait Dominus Deus. Et eiciam vos de medio eius, daboque vos in manus hostium, et faciam in vobis iudicia. Gladio cadetis; in finibus Israel iudicabo vos, et scietis quia ego Dominus. Haec non erit vobis in lebetem, et vos non eritis in medio eius in carnes; in finibus Israel iudicabo vos. Et scietis quia ego Dominus, quia in praeceptis meis non ambulastis et iudicia mea non fecistis, sed iuxta iudicia gentium quae in circuitu vestro sunt estis operati.

Et factum est cum prophetarem, Pheltias filius Banaiae mortuus est. Et cecidi in faciem meam clamans voce magna et dixi: Heu, heu, heu Domine Deus, consummationem tu facis reliquiarum Israel?

Et factum est verbum Domini ad me dicens: Fili hominis, fratres tui, viri propinqui tui, et omnis domus Israel universi, quibus dixerunt habitatores Hierusalem: Longe recedite a Domino, nobis data est terra in possessionem. Propterea haec dicit Dominus Deus: Quia longe feci eos in gentibus, et quia dispersi eos in terris, ero eis in sanctificationem modicam in terris ad quas venerunt. Propterea loquere: Haec dicit Dominus Deus: Congregabo vos de populis et adunabo vos de terris in quibus dispersi estis, daboque vobis humum Israel. Et ingredientur illuc, et auferent omnes offensiones cunctasque abhominationes eius de illa. Et dabo eis cor unum, et spiritum novum tribuam in visceribus eorum; et auferam cor lapideum de carne eorum, et dabo eis cor carneum, ut in praeceptis meis ambulent et iudicia mea custodiant faciantque ea, et sint michi in populum, et ego sim eis in Deum. Quorum cor post offendicula et abhominationes suas ambulat, horum viam in capite suo ponam, dicit Dominus Deus. Et elevaverunt cherubin alas suas et rotae cum eis, et gloria Dei Israel erat super ea. Et ascendit gloria Domini de medio civitatis stetitque super montem qui est ad orientem urbis. Et spiritus levavit me adduxitque in Chaldaeam ad transmigrationem in visione in spiritu Dei; et sublata est a me visio quam videram. Et locutus sum ad transmigrationem omnia verba Domini quae ostenderat michi.

Et factus est sermo Domini ad me dicens: Fili hominis, in medio domus exasperantis tu habitas, qui oculos habent ad videndum et non vident, et aures ad audiendum et non audiunt, quia domus exasperans est. Tu ergo fili hominis fac tibi vasa transmigrationis, et transmigrabis per diem coram eis; transmigrabis autem de loco tuo ad locum alterum in conspectu eorum, si forte aspiciant, quia domus exasperans est. Et efferes foras vasa tua quasi vasa transmigrantis per diem in conspectu eorum; tu autem egredieris vespere coram eis, sicut egreditur migrans. Ante oculos eorum perfode tibi parietem, et egredieris per eum. In conspectu eorum in humeris portaberis, in caligine effereris; faciem tuam velabis et non videbis terram, quia portentum dedi te domui Israel. Feci ergo sicut praeceperat michi Dominus: vasa mea protuli quasi vasa transmigrantis per diem, et vespere perfodi michi parietem manu; in caligine egressus sum, in humeris portatus in conspectu eorum.

Et factus est sermo Domini ad me mane dicens: Fili hominis, numquid non dixerunt ad te domus Israel, domus exasperans: Quid tu facis? Dic ad eos: Haec dicit Dominus Deus: Super ducem onus istud qui est in Hierusalem, et super omnem domum Israel quae est in medio eorum. Dic: Ego portentum vestrum. Quomodo feci, sic fiet illis: in transmigrationem et in captivitatem ibunt. Et dux qui est in medio eorum in humeris portabitur, in caligine egredietur; parietem perfodient ut educant eum; facies eius operietur ut non videat oculo terram. Et extendam rete meum super illum, et capietur in sagena mea; et adducam eum in Babylonem in terram Chaldaeorum, et ipsam non videbit, ibique morietur. Et omnes qui circa eum sunt praesidium eius et agmina eius dispergam in omnem ventum, et gladium evaginabo post eos. Et scient quia ego Dominus, quando dispersero illos in gentibus et disseminavero eos in terris. Et relinquam ex eis viros paucos a gladio et fame et pestilentia, ut narrent omnia scelera eorum in gentibus ad quas ingredientur, et scient quia ego Dominus.

Et factus est sermo Domini ad me dicens: Fili hominis, panem tuum in conturbatione comede, sed et aquam tuam in festinatione et maerore bibe. Et dices ad populum terrae: Haec dicit Dominus Deus ad eos qui habitant in Hierusalem in terra Israel: Panem suum in sollicitudine comedent et aquam suam in desolatione bibent, ut desoletur terra a multitudine sua propter iniquitatem omnium qui habitant in ea. Et civitates quae nunc habitantur desolatae erunt, terraque deserta, et scietis quia ego Dominus.

Et factus est sermo Domini ad me dicens: Fili hominis, quod est proverbium istud vobis in terra Israel dicentium: In longum differentur dies, et peribit omnis visio? Ideo dic ad eos: Haec dicit Dominus Deus: Quiescere faciam proverbium istud, neque vulgo dicetur ultra in Israel. Et loquere ad eos quod appropinquaverint dies et sermo omnis visionis. Non enim erit ultra omnis visio cassa, neque divinatio ambigua in medio filiorum Israel; quia ego Dominus loquar, et quodcumque locutus fuero verbum, et fiet; non prolongabitur amplius, sed in diebus vestris domus exasperans loquar verbum et faciam illud, dicit Dominus Deus.

Et factus est sermo Domini ad me dicens: Fili hominis, ecce domus Israel dicentium: Visio quam hic videt in dies multos, et in tempora longa iste prophetat. Propterea dic ad eos: Haec dicit Dominus Deus: Non prolongabitur ultra omnis sermo meus; verbum quod locutus fuero complebitur, dicit Dominus Deus.

Et factus est sermo Domini ad me dicens: Fili hominis, vaticinare ad prophetas Israel qui prophetant, et dices prophetantibus de corde suo: Audite verbum Domini. Haec dicit Dominus Deus: Vae prophetis insipientibus qui sequuntur spiritum suum et nichil vident. Quasi vulpes in desertis prophetae tui Israel erant. Non ascendistis ex adverso neque opposuistis murum pro domo Israel, ut staretis in proelio in die Domini. Vident vana et divinant mendacium, dicentes: Ait Dominus, cum Dominus non miserit eos; et perseveraverunt confirmare sermonem. Numquid non visionem cassam vidistis et divinationem mendacem locuti estis? Et dicitis: Ait Dominus, cum ego non sim locutus. Propterea haec dicit Dominus Deus: Quia locuti estis vana et vidistis mendacium, ideo ecce ego ad vos, ait Dominus Deus. Et erit manus mea super prophetas qui vident vana et divinant mendacium; in consilio populi mei non erunt, et in scriptura domus Israel non scribentur, nec in terram Israel ingredientur, et scietis quia ego Dominus Deus. Eo quod deceperint populum meum dicentes: Pax, et non est pax; et ipse aedificabat parietem, illi autem liniebant eum luto absque paleis. Dic ad eos qui liniunt absque temperatura quod casurus sit; erit enim imber inundans, et dabo lapides praegrandes desuper irruentes, et ventum procellae dissipantem. Siquidem ecce cecidit paries; numquid non dicetur vobis: Ubi est litura quam linistis? Propterea haec dicit Dominus Deus: Et erumpere faciam spiritum tempestatum in indignatione mea, et imber inundans

furore meo erit. et lapides grandes in ira in consummationem
et destruam parietem quem linistis absque temperamento. et ad
equabo eum terre. et revelabitur fundamentum eius. et cadet:
et consumetur in medio eius. et scietis quia ego sum dominus.
Et complebo indignationem meam in pariete. et in his qui liniunt
eum absque temperamento. dicamque vobis. Non est paries. et
non sunt qui liniunt eum, prophete israhel qui prophetant ad hierusalem. et vi
dent ei visionem pacis et non est pax ait dominus deus. Et tu fili
hominis pone faciem tuam contra filias populi mei. que prophetant de
corde suo. et vaticinare super eas et dic. Hec dicit dominus deus.
Ve que consuunt pulvillos sub omni cubito. et faciunt cervicalia
sub capite universe etatis. ad capiendas animas. Cum caperent animas
populi mei. vivificabant animas eorum. et violabant me ad populum
meum propter pugillum hordei et fragmen panis ut interficerent animas
que non moriuntur. et vivificarent animas que non vivunt. men
tientes populo credenti mendaciis. Propter hoc hec dicit dominus deus.
Ecce ego ad pulvillos vestros quibus vos capitis animas volantes
et dirumpam eos de brachiis vestris. et dimittam animas quas vos
capitis animas ad volandum. et dirumpam cervicalia vestra. et li
berabo populum meum de manu vestra. neque erunt ultra in manibus ve
stris. ad predandum. et scietis quia ego sum dominus. Pro eo quod
merere fecistis cor iusti mendaciter, quem ego non contristavi. et con
fortastis manus impii ut non reverteretur a via sua mala et viveret.
propterea vana non videbitis. et divinationes non divinabitis amplius.
et eruam populum meum de manu vestra. et scietis quia ego dominus.
Et venerunt ad me viri seniorum israhel. et sederunt coram me.
Et factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis. viri isti po
suerunt immunditias suas in cordibus suis. et scandalum iniqui
tatis sue statuerunt contra faciem suam. Numquid interrogatus respon
debo eis? Propter hoc loquere eis. et dices ad eos. Hec dicit
dominus deus. Homo. homo de domo israhel qui posuerit immundi
tias suas in corde suo. et scandalum iniquitatis sue statuerit
contra faciem suam. et venerit ad prophetam interrogans eum per me. ego
dominus respondebo in multitudine immunditiarum suarum. ut ca
piatur domus israhel in corde suo, quo recesserunt a me in cunctis ydo
lis suis. Propterea dic ad domum israhel. Hec dicit dominus deus israhel.
Convertimini et recedite ab ydolis vestris. et ab universis contamina
tionibus vestris avertite facies vestras. quia homo homo de domo israhel
et de proselitis quicumque advena fuerit in israhel. si alienatus fuerit
a me. et posuerit ydola sua in corde suo. et scandalum iniquita
tis sue statuerit contra faciem suam. et venerit ad prophetam ut inter
roget eum per me. ego dominus respondebo ei per me. et ponam
faciem meam contra hominem illum. et faciam illum in exemplum
et in proverbium et disperdam illum de medio populi mei. et scietis
quia ego dominus. Et propheta cum erraverit et locutus fuerit
verbum. ego dominus decepi prophetam illum. Et extendam manum
meam super illum. et delebo eum de medio populi mei israhel. et por
tabit iniquitatem suam. Iuxta iniquitatem interrogantis. sic iniquitas
prophete erit. ut non erret ultra domus israhel a me. neque polluatur in uni
versis prevaricationibus suis. sed sint mihi in populum. et ego sim eis in
deum. ait dominus exercituum.
Et factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis. terra cum pec
caverit mihi ut prevaricetur prevaricans. extendam manum meam
super eam. et conteram virgam panis eius. et inmittam in eam
famem. et interficiam de ea hominem et iumentum. et si fuerint
tres viri isti in medio eius. noe. daniel. et iob. ipsi iustitia sua
liberabunt animas suas. ait dominus exercituum. Quod si et
bestias pessimas induxero super terram ut vastem eam. et fuerit
invia eo quod non sit pertransiens propter bestias. tres viri isti si fue
rint in ea. vivo ego dicit dominus non liberabunt filios neque fi
lias. sed ipsi soli liberabuntur. terra autem desolabitur. Vel si gladium
induxero super terram illam. et dixero gladio transi per terram. et
interfecero de ea hominem et iumentum. et tres viri isti fuerint
in medio eius. vivo ego dicit dominus. non liberabunt filios neque fi
lias. sed ipsi soli liberabuntur. Si autem et pestilentiam inmisero
super terram illam. et effudero indignationem meam super illam in san
guine. ut auferam ex ea hominem et iumentum. et noe. et
daniel. et iob fuerint in medio eius. vivo ego dicit dominus quia
filium et filiam non liberabunt. sed ipsi soli iustitia sua libera
bunt animas suas. quia hec dicit dominus deus. Quod et si quattuor
iudicia mea pessima. gladium. et famem. et bestias malas
et pestilentiam inmisero in hierusalem ut interficiam de ea hominem
et pecus. tamen relinquetur in ea salvatio educentium filios et fi
lias. Ecce ipsi egredientur ad vos et videbitis viam eorum. et adin
ventiones eorum. et consolabimini super malo quod induxi in hierusalem
in omnibus que importavi super eam. et consolabuntur vos
cum videritis viam eorum et adinventiones eorum et cognoscetis quod
non frustra fecerim omnia que feci in ea ait dominus deus.
Et factum est verbum domini ad me dicens. Fili hominis. quid fiet
ligno vitis ex omnibus lignis nemorum que sunt inter ligna
silvarum? Numquid tolletur de ea lignum ut fiat opus:
aut fabricabitur de ea paxillus ut dependeat in eo quodcumque
vas? Ecce igni datum est in escam. Utramque partem eius con
sumpsit ignis. et medietas redacta est in favillam. Numquid
utile erit ad opus? Etiam cum esset integrum non erat ap
tum ad opus. quanto magis cum ignis illud devoraverit et con
sumpserit nichil ex eo fiet operis? Propterea hec dicit dominus deus.
Quomodo lignum vitis inter ligna silvarum quod dedi igni
ad devorandum. sic tradam habitatores hierusalem et habitatores
eius. et ponam faciem meam in eos. De igne egredientur et ignis
consumet eos. et scietis quia ego dominus cum posuero faciem
meam in eos. et dedero terram meam inviam et desolatam eo quod pre
varicatores extiterint dicit dominus deus.
Et factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis. notas fac
hierusalem abhominationes suas et dices. Hec dicit dominus
hierusalem. Radix tua. et generatio de terra chanaan. Pater
tuus amorreus. et mater tua cethea. Et quando nata es in die
ortus tui non est precisus umbilicus tuus. et in aqua non es lota
in salutem. nec sale salita. nec involuta pannis. Non pepercit
super te oculus meus ut facerem tibi omnia de his miseratus tui. sed
proiecta es super faciem terre in abiectione anime tue in die qua
nata es. Transiens autem per te vidi te conculcari in sanguine tuo.
et dixi tibi cum esses in sanguine tuo vive. Dixi inquam tibi
in sanguine tuo vive. Multiplicatam quasi germen agri dedi te. et
multiplicata es et grandis effecta. et ingressa es. et pervenisti ad
mundum muliebrem. Ubera tua intumuerunt et pilus tuus ger
minavit. et eras nuda et confusione plena. Et transivi
per te et vidi te. et ecce tempus tuum tempus amantium. Et
expandi amictum meum super te. et operui ignominiam tuam. Et
iuravi tibi. et ingressus sum pactum tecum ait dominus deus. et facta
es mihi. Et lavi te aqua et emundavi sanguinem tuum a te. et
unxi te oleo. et vestivi te discoloribus et calciavi te ianthino.
et cinxi te bysso. et indui te subtilibus. et ornavi te ornamento.
et dedi armillas in manibus tuis. et torquem circa collum tuum.
et dedi inaurem super os tuum. et circulos in auribus tuis. et co
ronam decoris in capite tuo. et ornata es auro et argento.
et vestita es bysso. et polymito et multis coloribus. Simi
lam et mel et oleum comedisti. et decora facta es vehementer
nimis. et profecisti in regnum. Et egressum est nomen tuum in gentes.
propter speciem tuam quia perfecta eras in decore meo quem posui
super te dicit dominus deus. Et habens fiduciam in pulchritudine
tua fornicata es in nomine tuo. et exposuisti fornicationem
tuam omni transeunti. ut eius fieres. Et sumens de vestimentis
meis fecisti tibi excelsa hinc inde consuta. et fornicata es super
eis. sicut non est factum neque futurum est. Et tulisti vasa deco
ris tui de auro meo et de argento meo que dedi tibi. et fecisti
tibi ymagines masculinas et fornicata es in eis. Et sumpsi
sti tibi vestimenta multicoloria et vestita es eis. et oleum meum
et thymiama meum et posuisti coram eis. et panem meum quem
dedi tibi. similam. et oleum. et mel quibus enutrivi te et posuisti
in conspectu eorum in odorem suavitatis. Et factum est ait dominus
deus. et tulisti filios tuos et filias tuas quas generasti mihi. et im
molasti eis ad devorandum. Numquid parva est fornicatio
tua. Immolasti filios meos. et dedisti illos consecrans eis.
et post omnes abhominationes et fornicationes non es recor
data dierum adolescentie tue quando eras nuda et confusio
ne plena. et conculcata in sanguine tuo. Et accidit post
omnem maliciam tuam ve ve tibi ait dominus deus. et edificasti tibi
lupanar. et fecisti tibi prostibulum in cunctis plateis. Ad omne
caput vie edificasti signum prostitutionis tue. et abhominabilem
fecisti decorem tuum. et divisisti pedes tuos omni transeunti. et
multiplicasti fornicationes tuas. et fornicata es cum filiis egy
ptii vicinis tuis magnarum carnium. et multiplicasti fornicati
onem tuam ad irritandum me. Ecce ego extendam manum meam
super te. et auferam iustificationem tuam. et dabo in animas o
dientium te filiarum palestinarum que erubescunt in via sua sce
lerata. Et fornicata es in filiis assiriorum. eo quod nondum fueris ex
pleta. et postquam fornicata es. nec sic fueris satiata. Et multipli
casti fornicationem tuam in terra chanaan cum chaldeis. et nec sic
satiata es. In quo mundabo cor tuum ait dominus deus. cum facias
omnia opera hec mulieris meretricis et procacis? Quia fabrica
sti lupanar tuum in capite omnis vie. et excelsum tuum fecisti
in omni platea. nec facta es quasi meretrix fastidio augens pre
tium. sed quasi mulier adultera que super virum suum inducit alie
nos. Omnibus meretricibus dantur mercedes. tu autem dedisti merce
des cunctis amatoribus tuis. et donabas eis ut intrarent ad te
undique ad fornicandum tecum. factumque est in te contra
consuetudinem mulierum in fornicationibus tuis. et post te non erit
fornicatio. In eo enim quod dedisti mercedes. et mercedes non acce
pisti. factum est in te contrarium. Propterea meretrix audi verbum domini.
Hec dicit dominus deus. Quia effusum est es tuum. et revelata est
ignominia tua in fornicationibus tuis super amatores tuos et super
ydola abhominationum tuarum in sanguine filiorum tuorum quos
dedisti eis. ecce ego congregabo omnes amatores tuos quibus com
mixta es. et omnes quos dilexisti cum universis quos ode
ras. et congregabo eos super te undique et nudabo ignominiam
tuam coram eis. et videbunt omnem turpitudinem tuam. Et iudi
cabo te iudiciis adulterarum et effundentium sanguinem et da
bo te in sanguinem furoris et zeli. Et dabo te in manus eorum
et destruent lupanar tuum. et demolientur prostibulum tuum.
et denudabunt te vestimentis tuis. et auferent vasa deco
ris tui. et relinquent te nudam. plenamque ignominia. Et ad
ducent super te multitudinem. et lapidabunt te lapidibus et truci
dabunt te gladiis suis. et comburent domos tuas igni. et fa
cient in te iudicia in oculis mulierum plurimarum. Et desines
fornicari. et mercedes ultra non dabis. et requiescet indigna
tio mea in te. et auferetur zelus meus a te. et quiescam nec irascar
amplius eo quod non fueris recordata dierum adolescentie tue. et
provocasti me in omnibus his. Quapropter et ego vias tuas in capite
tuo dedi ait dominus deus. et non feci iuxta scelera tua in omnibus
abhominationibus tuis. Ecce omnis qui dicit vulgo proverbium
in te assumet illud dicens. Sicut mater ita et filia eius. Filia ma
tris tue es tu. que proiecit virum suum et filios suos. et soror so
rorum tuarum que proiecerunt viros suos et filios suos. Mater vestra
cethea. et pater vester amorreus. et soror tua maior samaria ipsa et
filie eius que habitant ad sinistram tuam. Soror autem tua minor
te que habitat a dextris tuis sodoma et filie eius. Sed nec in viis
earum ambulasti neque secundum scelera earum fecisti. Paucillum
minus pene sceleratiora fecisti illis in omnibus viis tuis. Vivo ego
dicit dominus deus. quia non fecit sodoma soror tua ipsa et filie
eius sicut fecisti tu. et filie tue. Ecce hec fuit iniquitas sodome
sororis tue superbia saturitas panis. et habundantia. et otium
ipsius. et filiarum eius. et manum egeno et pauperi non porrigebant
et elevate sunt et fecerunt abhominationes coram me. et abstu
li eas sicut vidisti. Et samaria dimidium peccatorum tuorum non peccavit.
sed vicisti eas sceleribus tuis. et iustificasti sorores tuas peccatis
tuis. sceleratius agens ab eis. Iustificate sunt enim a te. Ergo
et tu porta confusionem tuam. que vicisti sorores tuas peccatis tuis
sceleratius agens ab eis. Iustificate sunt enim a te. Ergo et tu
confundere et porta ignominiam tuam. que iustificasti sorores tuas.
Et convertam restituens eas conversione sodomorum cum filiabus suis.
et conversione samarie et filiarum eius. et convertam reversionem tuam
in medio earum ut portes ignominiam tuam et confundaris in omnibus
que fecisti consolans eas. Et soror tua sodoma et filie eius rever
tentur ad antiquitatem suam. et samaria et filie eius revertentur
ad antiquitatem suam. et tu et filie tue revertimini ad antiqui
tatem vestram. Non fuit autem sodoma soror tua audita in ore tuo.
in die superbie tue. antequam revelaretur malitia tua hoc tempore
in obprobrium filiarum syrie et cunctarum in circuitu tuo filiarum
palestinarum que ambiunt te per girum. Scelus tuum. et igno
miniam tuam tu portasti ait dominus deus. Et faciam tibi sicut despexisti
iuramentum. ut irritum faceres pactum. et recordabor ego pacti

mei tecum in diebus adolescentiae tuae. et suscitabo tibi pactum sempiternum. et recordaberis viarum tuarum et confunderis cum receperis sorores tuas te maiores cum minoribus tuis. et dabo eas tibi in filias sed non ex pacto tuo. Et suscitabo ego pactum meum tecum. et scies quia ego dominus. et recorderis et confundaris. et non sit tibi ultra aperire os prae confusione tua. cum placatus fuero tibi in omnibus quae fecisti ait dominus deus.

Et factum est verbum domini ad me dicens. Fili hominis. propone enigma et narra parabolam ad domum israhel. et dices. Haec dicit dominus deus. Aquila grandis magnarum alarum longo membrorum ductu plena plumis et varietate venit ad libanum et tulit medullam cedri. Summitatem frondium eius avellit. et transportavit eam in terram chanaan. in urbe negotiatorum posuit illam. Et tulit de semine terrae. et posuit illud in terra pro semine ut firmaret radicem super aquas multas. In superficie posuit illud. Cumque germinasset crevit in vineam latiorem humili statura respicientibus ramis eius ad eam. et radices eius sub illa erant. Facta est ergo vinea et fructificavit in palmites. et emisit propagines. Et facta est aquila altera grandis magnis alis. multisque plumis et ecce vinea ista quasi mittens radices suas ad eam. palmites suos extendit ad illam. ut irrigaret eam de areolis germinis sui. In terra bona super aquas multas plantata est ut faciat frondes et portet fructum. et sit in vineam grandem. Dic. Haec dicit dominus deus. Ergone prosperabitur? Nonne radices eius evellet. et fructus eius distringet. et siccabit omnes palmites germinis et arescet. et non in brachio grandi. neque in populo multo. ut evelleret eam radicitus? Ecce plantata est. Ergone prosperabitur? Nonne cum tetigerit eam ventus urens siccabitur. et in areis germinis sui arescet?

Et factum est verbum domini ad me dicens. Dic ad domum exasperantem. Nescitis quid ista significent? Dic. Ecce rex babilonis venit in hierusalem. et assumet regem et principes eius. et adducet eos ad semet ipsum in babilonem. Et tollet de semine regni. ferietque cum eo foedus. et accipiet ab eo ius iurandum. Sed et fortes terrae tollet. ut sit regnum humile et non elevetur. sed custodiat pactum eius et servet illud. Qui recedens ab eo misit nuntios ad egyptum ut daret sibi equos et populum multum. Numquid prosperabitur vel consequetur salutem qui fecit haec? Et qui dissolvit pactum. numquid effugiet? Vivo ego dicit dominus deus. quoniam in loco regis qui constituit eum regem cuius fecit irritum iuramentum. et solvit pactum quod habebat cum eo in medio babilonis morietur. et non in exercitu grandi atque in populo multo faciet contra eum pharao proelium in iactu aggeris et in extructione vallorum ut interficiat animas multas. Spreverat enim iuramentum ut solveret foedus. Et ecce dedit manum suam. et cum haec omnia fecerit non effugiet. Propterea haec dicit dominus deus. Vivo ego quoniam iuramentum quod sprevit et foedus quod praevaricatus est ponam in capite eius. et expandam super eum rete meum. et conprehendetur in sagena mea. et adducam eum in babilonem et iudicabo eum ibi in praevaricatione qua despexit me. et omnes profugi eius cum universo agmine gladio cadent. residui autem in omnem ventum dispergentur. et scietis quia ego dominus locutus sum. Haec dicit dominus deus. Et sumam ego de medulla cedri sublimis et ponam de vertice ramorum eius tenerum distringam et plantabo super montem excelsum et eminentem. In monte sublimi israhel plantabo illud. et erumpet in germen et faciet fructum. et erit in cedrum magnam. et habitabunt sub ea volucres omnes. et universum volatile sub umbra frondium eius nidificabit. et scient omnia ligna regionis quia ego dominus humiliavi lignum sublime. et exaltavi lignum humile. et exsiccavi lignum viride. et frondere feci lignum aridum. Ego dominus locutus sum.

Et factus est sermo domini ad me dicens. Quid est quod inter vos parabolam vertitis in proverbium in terra israhel dicentes. Patres comederunt uvam acerbam. et dentes filiorum obstupescunt? Vivo ego dicit dominus deus. si erit vobis ultra parabola in proverbium in israhel. Ecce omnes animae meae sunt. Ut anima patris. ita et anima filii mea est. Anima quae peccaverit ipsa morietur. Et vir si fuerit iustus. et fecerit iudicium et iustitiam. in montibus non comederit. et oculos suos non levaverit ad ydola domus israhel. et uxorem proximi sui non violaverit. et ad mulierem menstruatam non accesserit et hominem non contristaverit. pignus debitori reddiderit. per vim nihil rapuerit. et panem suum esurienti dederit. et nudum operuerit vestimento. et ad usuram non commodaverit et amplius non acceperit. ab iniquitate averterit manum suam. iudicium verum fecerit inter virum et virum. in praeceptis meis ambulaverit et iudicia mea custodierit ut faciat veritatem hic iustus est. vita vivet ait dominus deus. Quod si genuerit filium latronem et effundentem sanguinem. et fecerit unum de istis et haec quidem omnia non facientem. sed in montibus comedentem. et uxorem proximi sui polluentem; egenum et pauperem contristantem. rapinas rapientem. pignus non reddentem. et ad ydola levantem oculos. abhominationem facientem ad usuram dantem et amplius accipientem; numquid vivet? Non vivet. Cum universa detestanda haec fecerit morte morietur. sanguis eius in ipso erit. Quod si genuerit filium qui videns omnia peccata patris sui quae fecit timuerit et non fecerit simile eis. super montes non comederit. et oculos suos non levaverit ad ydola domus israhel. et uxorem proximi sui non violaverit. et virum non contristaverit. pignus non retinuerit. et rapinam non rapuerit. panem suum esurienti dederit. et nudum operuerit vestimento. a pauperis iniuria manum suam averterit. usuram et superhabundantiam non acceperit. iudicia mea fecerit et in praeceptis meis ambulaverit. hic non morietur in iniquitate patris sui. sed vita vivet. Pater eius quia calumpniatus est et vim fecit fratri. et malum operatus est in medio populi sui. ecce mortuus est in iniquitate sua. Et dicitis. Quare non portabit filius iniquitatem patris? Videlicet quia filius iudicium et iustitiam fecerit. omnia praecepta mea custodivit. et fecit illa. vita vivet ait dominus deus.

XXX. Anima quae peccaverit. ipsa morietur. Filius non portabit iniquitatem patris. et pater non portabit iniquitatem filii. Iustitia iusti super eum erit. et impietas impii erit super eum. Si autem impius egerit penitentiam ab omnibus peccatis suis quae operatus est et custodierit universa praecepta mea et fecerit iudicium et iustitiam. vita vivet et non morietur. Omnium iniquitatum eius quas operatus est non recordabor. in iustitia sua quam operatus est vivet.

Numquid voluntatis meae est mors impii dicit dominus deus. et non ut convertatur a viis suis et vivat? Si autem averterit se iustus a iustitia sua et fecerit iniquitatem secundum omnes abhominationes quas operari solet impius. numquid vivet? Omnes iustitiae eius quas fecerat non recordabuntur. In praevaricatione sua qua praevaricatus est. et in peccato suo quod peccavit in ipsis morietur. Et dixistis. Non est aequa via domini. Audite domus israhel. Numquid via mea non est aequa. et non magis viae vestrae pravae sunt? Cum enim averterit se iustus a iustitia sua et fecerit iniquitatem. morietur in ipsis. In iniustitia sua quam operatus est morietur. Et cum averterit se impius ab impietate sua quam operatus est et fecerit iudicium et iustitiam. ipse animam suam vivificabit. Considerans enim se et avertens se ab omnibus iniquitatibus suis quas operatus est. vita vivet et non morietur.

Et dicunt filii israhel. Non est aequa via domini. Numquid viae meae non sunt aequae domus israhel. et non magis viae vestrae pravae sunt? Idcirco unumquemque iuxta vias suas iudicabo domus israhel ait dominus deus. Convertimini et agite penitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris et non erit vobis in ruinam iniquitas. Proicite a vobis omnes praevaricationes vestras in quibus praevaricati estis. et facite vobis cor novum et spiritum novum. Et quare moriemini domus israhel? quia nolo mortem morientis dicit dominus deus. revertimini et vivite. Et tu fili hominis assume planctum super principes israhel et dices. Quare mater tua leena inter leones cubavit. In medio leunculorum enutrivit catulos suos. et eduxit unum de leunculis suis. Leo factus est et didicit rapere praedam. hominemque comedere. Et audierunt de eo gentes et non absque vulneribus suis ceperunt eum. et adduxerunt eum in catenis in terram egypti. Quae cum vidisset quoniam infirmata est. et periit expectatio eius. tulit unum de leunculis suis. leonem constituit eum. Qui incedebat inter leones. et factus est leo. et didicit praedam capere et hominem comedere. Didicit viduas facere. et civitates eorum in desertum adducere. et desolata est terra et plenitudo eius. a voce rugitus illius. Et convenerunt adversum eum omnes gentes undique de provinciis. et expanderunt super eum rete suum. In vulneribus eorum captus est; et miserunt eum in caveam. et in catenis adduxerunt eum ad regem babilonis. miseruntque eum in carcerem. ne audiretur vox eius super montes israhel. Mater tua quasi vinea in sanguine tuo plantata est super aquas. Fructus eius et frondes eius creverunt ex aquis multis. et factae sunt ei virgae solidae in sceptrum dominantium. et exaltata est statura eius super frondes. Et vidit altitudinem suam in multitudine palmitum suorum. et evulsa est in ira in terramque proiecta. et ventus urens siccavit fructum eius. Marcuerunt et arefactae sunt virgae roboris eius; ignis comedit eam. Et nunc transplantata est in desertum in terra invia et sitienti. et egressus est ignis de virga ramorum eius. qui fructum eius comedit. et non fuit in ea virga fortis sceptrum dominantium. Planctus est. et erit in planctum.

Et factum est in anno septimo in quinto mense in decima mensis venerunt viri de senioribus israhel ut interrogarent dominum. et sederunt coram me. Et factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis. loquere filiis israhel. et dices ad eos. Haec dicit dominus deus. Numquid ad interrogandum me vos venistis? Vivo ego quia non respondebo vobis ait dominus deus. Si iudicas eos. si iudicas fili hominis abhominationes patrum eorum ostende eis. et dices ad eos. Haec dicit dominus deus. In die qua elegi israhel. et levavi manum meam pro stirpe domus iacob. et apparui eis in terra egypti. et levavi manum meam pro eis. dicens ego sum deus vester. in die illa levavi manum meam pro eis ut educerem eos de terra egypti. in terram quam provideram eis. fluentem lacte et melle quae est egregia inter omnes terras. et dixi ad eos. Unusquisque offensiones oculorum suorum abiciat. et in ydolis egypti nolite pollui. Ego dominus deus vester. Et irritaverunt me noluerunt que me audire. Unusquisque abhominationes oculorum suorum non proiecit nec ydola egypti reliquerunt. Et dixi ut effunderem indignationem meam super eos. et implerem iram meam in eis. in medio terrae egypti. et non feci propter nomen meum ut non violaretur coram gentibus in quarum medio erant. et inter quas apparui eis. ut educerem eos de terra egypti. Eduxi ergo eos de terra egypti et eduxi in desertum et dedi praecepta eis. et iudicia mea ostendi eis. quae faciat homo et vivat in eis. insuper et sabbata mea dedi eis ut essent signum inter me et eos. et scirent quia ego dominus sanctificans eos. Et irritaverunt me domus israhel in deserto. in praeceptis meis non ambulaverunt. et iudicia mea proiecerunt. quae faciens homo vivet in eis. et sabbata mea violaverunt vehementer. Dixi ergo ut effunderem furorem meum super eos in deserto et consumerem eos. et non feci propter nomen meum ne violaretur in gentibus de quibus eieci eos in conspectu earum. Ego ergo levavi manum meam super eos in deserto ne inducerem eos in terram quam dedi eis fluentem lacte et melle. praecipuam terrarum omnium. quia iudicia mea proiecerunt et in praeceptis meis non ambulaverunt et sabbata mea violaverunt. post ydola enim cor eorum gradiebatur. et pepercit oculus meus super eos ut non interficerem eos. nec consumpsi eos in deserto. Dixi autem ad filios eorum in solitudine. In praeceptis patrum vestrorum nolite incedere. nec iudicia eorum custodiatis. nec in ydolis eorum polluamini.

Ego dominus deus vester. In praeceptis meis ambulate. et iudicia mea custodite et facite ea. et sabbata mea sanctificate ut sit signum inter me et vos. et sciatis quia ego dominus deus vester. Et exacerbaverunt me filii eorum. et in praeceptis meis non ambulaverunt. et iudicia mea non custodierunt ut facerent ea. quae cum fecerit homo vivet in eis. et sabbata mea violaverunt. Et comminatus sum ut effunderem furorem meum super eos. et implerem iram meam in eis in deserto. Averti autem manum meam. et non feci propter nomen meum ut non violaretur coram gentibus de quibus eieci eos in oculis earum. Iterum levavi manum meam in eos in solitudine ut dispergerem eos in nationes et ventilarem eos in terras. eo quod iudicia mea non fecissent. et praecepta mea reprobassent. et sabbata mea violassent. et post ydola patrum suorum fuissent oculi eorum. Ergo et ego dedi eis praecepta non bona. et iudicia in quibus non vivent. et pollui eos in muneribus suis cum afferrent omne quod aperit vulvam propter delicta sua. et scient quia ego dominus. Quam ob rem loquere ad domum israhel fili hominis et dices ad eos. Haec dicit dominus deus. Adhuc et in hoc blasphemaverunt me patres vestri cum sprevissent me contemnentes. et induxissem eos in terram super quam levavi manum meam ut darem eis. Viderunt omnem collem excelsum. et omne lignum nemorosum. et immolaverunt ibi victimas suas. et dederunt ibi inritationem oblationis suae. et posuerunt ibi odorem suavitatis suae; et libaverunt oblationes suas. Et dixi ad eos. Quid est excelsum ad quod vos ingredimini? Et vocatum est nomen eius excelsum usque ad diem hanc.

Propterea dic ad domum israhel. Haec dicit dominus deus. Certe in via

patrum vestrorum polluimini. et post offendicula eorum vos fornicamini. et in oblatione donorum vestrorum cum transducitis filios vestros per ignem. vos polluimini in omnibus ydolis vestris usque hodie. et ego respondebo vobis domus israhel? Vivo ego dicit dominus deus. quia ego non respondebo vobis. neque cogitatio mentis vestre fiet dicentium. Erimus sicut gentes. et sicut cognationes terre. ut colamus ligna et lapides. Vivo ego dicit dominus deus. quoniam in manu forti et in brachio extento. et in furore effuso regnabo super vos. et adducam vos in desertum populorum. et iudicabor vobiscum de populis et congregabo vos de terris in quibus dispersi estis. In manu valida et in brachio extento et in furore effuso regnabo super vos. et adducam vos in desertum populorum. et iudicabor vobiscum ibi facie ad faciem. Sicut iudicio contendi adversum patres vestros. in deserto terre egypti. sic iudicabo vos dicit dominus deus. et subiciam vos sceptro meo. et inducam vos in vinculis federis. et eligam de vobis transgressores et impios. de terra incolatus eorum educam eos. et terram israhel non ingredientur. et scietis quia ego dominus. Et vos domus israhel hec dicit dominus deus. Singuli post ydola vestra ambulate. et servite eis. Quod si et in hoc non audieritis me: et nomen sanctum meum pollueritis ultra in muneribus vestris et in ydolis vestris. in monte sancto meo in monte excelso israhel. ait dominus deus. ibi serviet mihi omnis domus israhel. omnes inquam in terra in qua placebunt mihi. et ibi queram primitias vestras. et initium decimarum vestrarum in omnibus sanctificationibus vestris in odore suavitatis suscipiam vos. cum eduxero vos de populis. et congregavero vos de terris in quas dispersi estis. et sanctificabor in vobis in oculis nationum. et scietis quia ego dominus cum induxero vos in terram israhel. in terram ad quam levavi manum meam ut darem eam patribus vestris. et recordamini ibi viarum vestrarum. et omnium scelerum vestrorum quibus polluti estis in eis. et displicebitis vobis in conspectu vestro in omnibus malitiis vestris quas fecistis. et scietis quia ego dominus cum bene fecero vobis propter nomen meum non secundum vias vestras malas. neque secundum scelera vestra pessima domus israhel. ait dominus deus.

Et factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis. pone faciem tuam contra viam austri. et stilla ad affricum. et propheta ad saltum agri meridiani. et dices saltui meridiano. Audi verbum domini. Hec dicit dominus deus. Ecce ego succendam in te ignem. et comburam in te omne lignum viride. et omne lignum aridum. Non extinguetur flamma succensionis. et comburetur in ea omnis facies ab austro usque ad aquilonem. et videbit universa caro quia ego dominus succendi eam. nec extinguetur. Et dixi. A. A. A. domine deus. ipsi dicunt de me. Numquid non per parabolas loquitur iste? Et factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis. pone faciem tuam ad hierusalem. et stilla ad sanctuaria et propheta contra humum israhel. et dices terre israhel. et hec dicit dominus deus. Ecce ego ad te et eiciam gladium meum de vagina sua. et occidam in te iustum et impium. Pro eo autem quod occidi in te iustum et impium idcirco egredietur gladius meus de vagina sua ad omnem carnem ab austro usque ad aquilonem. ut sciat omnis caro quia ego dominus eduxi gladium de vagina sua irrevocabilem. Et tu fili hominis ingemisce in contritione lumborum et in amaritudinibus ingemisces coram eis. Cumque dixerint ad te quare tu gemis. dices: Pro auditu quia venit. et tabescet omne cor. et dissolventur omnes manus. et infirmabitur omnis spiritus. et per cuncta genua fluent aque. Ecce venit. et fiet. ait dominus deus.

Et factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis. propheta et dices. Hec dicit dominus deus. loquere. Gladius. gladius exacutus est. et limatus. ut cedat victimas. exacutus est ut splendeat limatus est. Qui moves sceptrum filii mei. succidisti omne lignum et dedi eum ad levigandum ut teneatur manu. Iste exacutus est gladius. et iste limatus est. ut sit in manu interficientis. Clama et ulula fili hominis. quia hic factus est in populo meo. hic in cunctis ducibus israhel qui fugerant gladio tradita sunt cum populo meo. Idcirco plaude super femur quia probatus est. et hoc cum sceptrum subverterit et non erit dicit dominus deus. Tu ergo fili hominis propheta et percute manu ad manum. et duplicetur ac triplicetur gladius interfectorum. Hic est gladius occisionis magne. qui obstupescere eos facit. et corde tabescere. et multiplicat ruinas. In omnibus portis eorum dedi conturbationem gladii acuti. et limati ad fulgendum et amicti ad cedem. Exacuere vade ad dexteram sive ad sinistram. quocumque faciei tue est appetitus. Quin et ego plaudam manu ad manum. et implebo indignationem meam. Ego dominus locutus sum.

Et factus est sermo domini ad me dicens. Et tu fili hominis pone tibi duas vias. ut veniat gladius regis babilonis. De terra una egredientur ambo. et manu capiet coniecturam. in capite vie civitatis coniciet. Viam pones ut veniat gladius ad rabbath filiorum ammon. et ad iudam in hierusalem munitissimam. Stetit enim rex babilonis in bivio in capite duarum viarum divinationem querens. commiscens sagittas. interrogavit ydola. exta consuluit. Ad dexteram eius facta est divinatio super hierusalem ut ponat arietes ut aperiat os in cede et elevet vocem in ululatu ut ponat arietes contra portas ut comportet aggerem. ut edificet munitiones. Et erit quasi consulens frustra oraculum in oculis eorum. et sabbatorum otium imitans. ipse autem recordabitur iniquitatis ad capiendum. Idcirco hec dicit dominus deus. Pro eo quod recordati estis iniquitates vestras. et revelastis prevaricationes vestras. et apparuerunt peccata vestra in omnibus cogitationibus vestris. pro eo inquam quod recordati estis vestra capiemini. Tu autem profane impie dux israhel. cuius venit dies in tempore iniquitatis prefinita. Hec dicit dominus deus. Aufer cydarim. tolle coronam. Nonne hec est que humilem exaltavit. et sublimem humiliavit? Iniquitatem. Iniquitatem. Iniquitatem ponam eam. et hoc non factum est donec veniat cuius est iudicium. et tradam ei.

Et tu fili hominis propheta et dic. Hec dicit dominus deus ad filios ammon et ad obprobrium eorum. Et dices. Mucro. mucro. evagina te ad occidendum. Lima te ut interficias. et fulgeas cum tibi viderentur vana. et divinarentur mendacia. ut dareris super colla vulneratorum impiorum quorum venit dies in tempore iniquitatis prefinita. Revertere ad vaginam tuam. In loco in quo creatus es. in terra nativitatis tue iudicabo te: et effundam super te indignationem meam. In igne furoris mei sufflabo in te. daboque te in manus hominum insipientium et fabricantium interitum. Igni eris cibus. Sanguis tuus erit in medio terre. oblivioni traderis. quia ego dominus locutus sum.

Et factum est verbum domini ad me dicens. Et tu fili hominis numquid iudicas. numquid iudicas civitatem sanguinum. et ostendes ei omnes abhominationes suas et dices. Hec dicit dominus deus. Civitas effundens sanguinem in medio sui ut veniat tempus eius. et que fecit ydola contra semet ipsam ut pollueretur. In sanguine tuo qui a te effusus est deliquisti. et in ydolis tuis que fecisti polluta es. et appropinquare fecisti dies tuos: et adduxisti tempus annorum tuorum. Propterea dedi te obprobrium gentibus: et irrisionem universis terris. que iuxta te sunt. et que procul a te triumphabunt de te. sordida nobilis grandis interitu. Ecce principes israhel singuli in brachio suo fuerunt in te ad effundendum sanguinem. Patrem et matrem contumeliis affecerunt in te. advenam calumniati sunt in medio tui. pupillum et viduam contristaverunt apud te. Sanctuaria mea sprevisti. et sabbata mea polluisti. Viri detractores fuerunt in te; ad effundendum sanguinem. et super montes comederunt in te. Scelus operati sunt in medio tui. Verecundiora patris discooperuerunt in te. inmunditiam menstruate humiliaverunt in te. et unusquisque in uxorem proximi sui operatus est abhominationem. frater sororem suam oppressit in te. Socer nurum suam polluit nefarie. Munera acceperunt apud te ad effundendum sanguinem. Usuram et superhabundantiam accepisti et avare proximos tuos calumniabaris. meique oblita es ait dominus deus. Ecce complosi manus meas super avaritiam tuam quam fecisti et super sanguinem qui effusus est in medio tui. Numquid sustinebit cor tuum aut prevalebunt manus tue in diebus quos ego faciam tibi? Ego dominus locutus sum. et faciam. et dispergam te in nationes. et ventilabo te in terris. et deficere faciam inmunditiam tuam a te. et possidebo te in conspectu gentium. et scietis quia ego dominus.

Et factum est verbum domini ad me dicens. Fili hominis. versa est michi domus israhel in scoriam. Omnes isti es. et stannum. et ferrum. et plumbum in medio fornacis. scoria argenti facti sunt. Propterea hec dicit dominus deus. Eo quod versi estis omnes in scoriam idcirco ecce ego congregabo vos in medio hierusalem congregatione argenti et eris et ferri et stanni et plumbi in medium fornacis. et succendam in ea ignem ad conflandum. Sic congregabo in furore meo et in ira mea requiescam. et conflabo vos et congregabo vos. et succendam vos in igne furoris mei et conflabimini in medio eius. ut conflatur argentum in medio fornacis. sic eritis in medio eius. et scietis quia ego dominus cum effuderim indignationem meam super vos.

Et factum est verbum domini ad me dicens. Fili hominis dic ei. Tu es terra inmunda. et non conpluta in die furoris. Coniuratio prophetarum in medio eius. sicut leo rugiens capiensque predam. Animas devoraverunt in opes. et pretium acceperunt. Viduas eius multiplicaverunt in medio eius. Sacerdotes eius contempserunt legem meam. et polluerunt sanctuaria mea. Inter sanctum et prophanum non habuerunt distantiam. et inter pollutum et mundum non intellexerunt. et a sabbatis meis avertebant oculos suos. et coinquinabar in medio eorum. Principes eius in medio illius quasi lupi rapientes predam ad effundendum sanguinem. et ad perdendas animas. et avare sectanda lucra. Prophete autem eius liniebant eos absque temperamento videntes vana. divinantes eis mendacium. et dicentes: Hec dicit dominus deus. cum dominus non sit locutus. Populi terre calumniabantur calumniam. et rapiebant violenter; Egenum et pauperem affligebant. et advenam opprimebant calumnia absque iudicio. Et quesivi de eis virum qui interponeret sepem et staret oppositus contra me pro terra ne dissiparem eam. et non inveni. Et effudi super eos indignationem meam. et in igne ire mee consumpsi eos. Viam eorum in capite eorum reddidi ait dominus.

Et factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis: due mulieres filie matris unius fuerunt. et fornicate sunt. In egypto in adolescentia sua fornicate sunt. ibi subacta sunt ubera earum. et fracte sunt mamme pubertatis earum. Nomina autem earum oolla maior: et ooliba soror eius minor. Et habui eas. et pepererunt filios et filias. Porro earum nomina samaria oolla. et hierusalem ooliba. Fornicata est igitur oolla super me: et insanivit in amatores suos in assyrios propinquantes vestitos iacincto principes et magistratus. iuvenes cupidinis universos equites. ascensores equorum. et dedit fornicationes suas super eos. electos assyriorum filios universos. et in omnibus in quos insanivit. In inmunditiis eorum polluta est. insuper et fornicationes suas quas habuerat in egypto non reliquit. Nam et illi dormierant cum ea in adolescentia eius. et illi confregerunt ubera pubertatis eius. et effuderant fornicationem super eam. Propterea tradidi eam in manus amatorum suorum. in manus filiorum assur. super quorum insanivit libidine. Ipsi discoperuerunt ignominiam eius. filios et filias eius tulerunt. et ipsam occiderunt gladio. et facte sunt famose mulieres. et iudicia perpetrarunt in ea. Quod cum vidisset soror eius ooliba. plusquam illa insanivit libidine. et fornicationem suam super fornicationem sororis sue ad filios assyriorum prebuit inpudenter ducibus et magistratibus ad se venientibus indutis veste varia equitibus qui vectabantur equis. et adolescentibus forma cunctis egregia. Et vidi quod polluta esset via una ambarum. et auxit fornicationes suas. Cumque vidisset viros depictos in pariete ymagines chaldeorum expressas coloribus et accinctos balteis renes. et tyaras tinctas in capitibus eorum. formam ducum omnium similitudinem filiorum babilonis. terreque chaldeorum in qua orti sunt. et insanivit super eos concupiscentia oculorum suorum. et misit nuntios ad eos in chaldeam. Cumque venissent ad eam filii babilonis ad cubile mammarum polluerunt eam stupris suis: et polluta est ab eis et saturata est anima eius ab illis. Denudavitque quoque fornicationes suas. et discoperuit ignominiam suam. et recessit anima mea ab ea. sicut recesserat anima mea a sorore eius. Multiplicavit enim fornicationes suas recordans dies adolescentie sue quibus fornicata est in terra egypti. et insanivit libidine super concubitum eorum. quorum carnes sunt ut carnes asinorum. et sicut fluxus equorum. fluxus eorum. Et visitasti scelus adolescentie tue. quando subacta sunt ubera tua in egypto. et confracte sunt mamme pubertatis tue. Propterea ooliba hec dicit dominus deus. Ecce ego suscitabo omnes amatores tuos contra te de quibus satiata est anima tua. et congregabo eos adversum te in circuitu filios babilonis. et universos chaldeos nobiles tyrannos. et principes omnes filios assyriorum iuvenes forma egregia. duces et magistratus. universos principes principum. et nominatos ascensores equorum. et venient super te

48.

instructi curru et rota multitudo populorum. Lorica et clipeo et galea armabuntur contra te undique: et dabo coram eis iudicium et iudicabunt te iudiciis suis. et ponam zelum meum in te. quem exercent tecum in furore. Nasum tuum et aures tuas precident. et que remanserint gladio concident. Ipsi filios tuos et filias tuas capient. et novissimum tuum devorabitur igni. Et denudabunt te vestimentis tuis. et tollent vasa glorie tue. et requiescere faciam scelus tuum de te. et fornicationem tuam de terra egypti. nec levabis oculos tuos ad eos. et egypti non recordaberis amplius. quia hec dicit dominus deus. Ecce ego tradam te in manus eorum quos odisti. in manus de quibus satiata est anima tua. et agent tecum in odio et tollent omnes labores tuos. et dimittent te nudam et ignominia plenam. et revelabitur ignominia fornicationum tuarum. Scelus tuum et fornicationes tue fecerunt hec tibi. quia fornicata es post gentes. inter quas polluta es in ydolis eorum. In via sororis tue ambulasti. et dabo calicem eius in manu tua.

Hec dicit dominus deus. Calicem sororis tue bibes profundum et latum. Eris in derisum et in subsannationem que es capacissima. Ebrietate et dolore repleberis. calice meroris et tristicie. et calice sororis tue samarie. Et bibes illum. et potabis usque ad feces. et fragmenta eius devorabis. et ubera tua lacerabis. quia ego locutus sum ait dominus deus. Propterea hec dicit dominus deus. quia oblita es mei. et proiecisti me post corpus tuum. tu quoque porta scelus tuum. et fornicationes tuas. Et ait dominus ad me dicens. Fili hominis. numquid iudicas oollam et ooliba et annuncia eis scelera earum. quia adultere sunt. et sanguis in manibus earum. et cum ydolis suis fornicate sunt. insuper et filios suos quos genuerunt mihi. obtulerunt eis ad devorandum. Sed et hoc fecerunt mihi. Polluerunt sanctuarium meum in die illa. et sabbata mea profanaverunt. Cumque immolarent filios suos ydolis suis. et ingrederentur sanctuarium meum in die illa ut pollurent illud. etiam hec fecerunt in medio domus mee. Miserunt ad viros venientes de longe. ad quos nuncios miserunt. Itaque ecce venerunt quibus te lavisti et circumlinisti stibio oculos tuos. et ornata es mundo muliebri. Sedisti in lecto pulcherrimo. et mensa ornata est ante te. Thymiama meum et unguentum meum posuisti super eam. et vox multitudinis exultantis erat in ea. et in viris qui de multitudine hominum adducebantur et veniebant de deserto. Posuerunt armillas in manibus eorum. et coronas speciosas in capitibus eorum. Et dixi ei que attrita est in adulteriis. Nunc fornicabitur in fornicatione sua etiam hec. et ingressi sunt ad eam. Quasi ad mulierem meretricem sic ingrediebantur ad oollam et ad oolibam mulieres nefarias. Viri ergo iusti sunt. Hi iudicabunt eas iudicio adulterarum. et iudicio effundentium sanguinem quia adultere sunt et sanguis in manibus earum. et cum ydolis fornicate sunt. Hec dicit dominus deus. Adduc ad eas multitudinem. et trade eas in tumultum et in rapinam. et lapidentur lapidibus populorum. et confodiantur gladiis eorum. Filios et filias earum interficient. et domus earum igni succendent. Et auferam scelus de terra. et discant omnes mulieres ne faciant secundum scelus earum. Et dabunt scelus vestrum super vos. et peccata ydolorum vestrorum portabitis. et scietis quia ego dominus deus.

Et factum est verbum domini ad me in anno nono. in mense decimo. decima mensis dicens. Fili hominis. scribe nomen diei huius. in qua confirmatus est rex babilonis adversus hierusalem hodie. et dices per proverbium ad domum irritantem parabolam et loqueris. Hec dicit dominus deus. Pone ollam. pone inquam. et mitte in eam aquam. Congere frusta eius in eam. omnem partem bonam. femur et armum electum. et ossibus plenam. Pinguissimum pecus assume. Compone quoque struem ossium in ea. Efferbuit coctio eius. et discocta sunt ossa illius in medio eius. Propterea hec dicit dominus deus. Ve civitati sanguinum. olle cuius rubigo in ea est. et rubigo non exivit de ea. Per partes et per partes suas eice eam. Non cecidit super eam sors. sanguis enim eius in medio eius est. Super limpidissimam petram effudit illum. non effudit illum super terram ut possit operiri pulvere. ut superinducerem indignationem meam et vindicta ulciscerer. Dedi sanguinem eius super petram limpidissimam. ne operiretur. Propterea hec dicit dominus deus. Ve civitati sanguinum. cuius ego faciam grandem pyram. Congere ossa. que igne succendam. Consumentur carnes. et coquetur universa compositio. et ossa contabescent. Pone quoque eam super prunas vacuam ut incalescat et liquefiat es eius. et confletur in medio eius inquinamentum eius. et consumatur rubigo eius. Multo labore sudatum est. et non exivit de ea nimia rubigo eius. neque per ignem. Immundicie eius execrabilis quia emundare te volui. et non es mundata a sordibus tuis. Sed nec mundaberis prius donec requiescere faciam iram et indignationem meam in te. Ego dominus locutus sum. Veniet et faciam. Non transeam. nec parcam. nec miserebor. iuxta vias tuas. et iuxta adinventiones tuas iudicabo te dicit dominus.

Et factum est verbum domini ad me dicens. Fili hominis. ecce ego tollo a te desiderabile oculorum tuorum in plaga. et non planges neque plorabis. neque fluent lacrime tue. Ingemisce tacens. mortuorum luctum non facies. Corona tua circumligata sit tibi. et calciamenta tua erunt in pedibus tuis. nec amictu ora velabis. nec cibos lugentium comedes. Locutus sum ergo ad populum mane. et mortua est uxor mea vespere. Fecique mane sicut preceperat mihi. Et dixit ad me populus. Quare non indicas nobis quid ista significent que tu facis. Sermo domini factus est ad me dicens. Loquere domui israel. Hec dicit dominus deus. Ecce ego polluam sanctuarium meum superbiam imperii mei. et desiderabile oculorum vestrorum. et super quo pavet anima vestra. et filii vestri et filie vestre quas reliquistis gladio cadent. et facietis sicut feci. Ora amictu non velabitis. et cibos lugentium non comedetis. Coronas habebitis in capitibus vestris. et calciamenta in pedibus. Non plangetis neque flebitis. sed tabescetis in iniquitatibus vestris. et unusquisque gemet ad fratrem suum. eritque ezechiel vobis in portentum. Iuxta omnia que fecit facietis. cum venerit istud. et scietis quia ego dominus deus. Et tu fili hominis ecce in die qua tollam ab eis fortitudinem eorum et gaudium dignitatis. et desiderium oculorum eorum super quo requiescunt anime eorum. et filios et filias eorum in die illa cum venerit fugiens ad te ut annunciet tibi. in die inquam illa aperietur os tuum cum eo qui fugerit et loqueris

et non silebis ultra. erisque eis in portentum. et scietis quia ego dominus.

Et factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis. pone faciem tuam contra filios ammon. et prophetabis de eis. et dices filiis ammon. Audite verbum domini dei. Hec dicit dominus deus. Pro eo quod dixisti euge euge super sanctuarium quia pollutum est. et super terram israel quia desolata est. et super domum iuda quoniam ducti sunt in captivitatem. ideirco ego tradam te filiis orientalibus in hereditatem. et collocabunt caulas suas in te. et ponent in te tentoria sua. Ipsi comedent fruges tuas. et ipsi bibent lac tuum. daboque rabbath in habitaculum camelorum. et filios ammon in cubile pecorum. et scietis quia ego dominus. quia hec dicit dominus deus. Pro eo quod plausisti manu. et percussisti pede. et gavisa es ex toto affectu super terram israel. ideirco ecce ego extendam manum meam super te. et tradam te in direptionem gentium et interficiam te de populis. et perdam te de terris et conteram. et scietis quia ego dominus.

Hec dicit dominus deus. Pro eo quod dixerunt moab et seyr. ecce sicut omnes gentes domus iuda. ideirco ecce ego aperiam humerum moab de civitatibus. de civitatibus inquam eius. et de finibus eius inclitas terre. bethiesimoth. et beelmeon. et cariathaim filiis orientis cum filiis ammon. et dabo eam in hereditatem ut non sit ultra memoria filiorum ammon in gentibus. Et in moab faciam iudicia. et scient quia ego dominus. Et prophetabis de eis. et dices filiis ammon. Hec dicit dominus deus. Pro eo quod fecit ydumea ultionem ut se vindicaret de filiis iuda. peccavitque delinquens. et vindictam expetivit de eis. ideirco hec dicit dominus deus. Extendam manum meam super ydumeam. et auferam de ea hominem et iumentum. et faciam eam desertam ab austro. et qui sunt in dedan gladio cadent. et dabo ultionem meam super ydumeam per manum populi mei israel. et facient in edom iuxta iram meam et furorem meum. et scient vindictam meam dicit dominus deus. Hec dicit dominus deus. Pro eo quod fecerunt palestini vindictam et ulti se sunt in toto corde. et toto animo interficientes et implentes inimicicias veteres. propterea hec dicit dominus deus. Ecce ego extendam manum meam super palestinos. et interficiam interfectores. et perdam reliquias maritime regionis. faciamque in eis ultiones magnas arguens in furore. et scient quia ego dominus cum videro vindictam meam super eos.

Et factum est in xi. anno. prima mensis. factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis. pro eo quod dixit tyrus de hierusalem euge confracte sunt porte populorum. conversa est ad me. implebor deserta est. propterea hec dicit dominus deus. Ecce ego super te tyre. et ascendere faciam ad te gentes multas. sicut ascendit mare fluctuans. et dissipabunt muros tyri. et destruent turres eius. et radam pulverem eius de eo. et dabo eam in limpidissimam petram. Siccatio sagenarum in medio erit maris. quia ego locutus sum ait dominus deus. Ecce ego extendam manum meam. et erit in direptionem gentibus. Filie quoque eius que sunt in agro gladio interficientur. et scient quia ego dominus. quia hec dicit dominus deus. Ecce ego adducam ad tyrum nabuchodonosor regem babilonis ab aquilone regem regum cum equis et equitibus et curribus et cetu populoque magno. Filias tuas que sunt in agro gladio interficiet. et circumdabit te munitionibus. et comportabit aggerem in gyro. et elevabit contra te clipeum. et vineas et arietes temperabit in muros tuos. et turres tuas destruet in armatura sua. Inundatione equorum suorum operiet te pulvis eorum. a sonitu equitum et rotarum et curruum movebuntur muri tui. Cum ingressus fuerit portas tuas quasi per introitum urbis dissipate. ungulis equorum suorum conculcabit omnes plateas tuas. Populum tuum gladio cedet. et statue tue nobiles in terram cadent. Vastabunt opes tuas. diripient negociationes tuas. et destruent muros tuos. et domos tuas preclaras subvertent. et lapides tuos et ligna tua et pulverem tuum in medio aquarum ponent. Et quiescere faciam multitudinem cantatorum tuorum. et sonitus cytherarum tuarum non audietur amplius. et dabo te in limpidissimam petram. Siccatio sagenarum eris in medio mari. nec edificaberis ultra. quia ego dominus locutus sum.

Hec dicit dominus deus tyro. Numquid non a sonitu ruine tue. et gemitu interfectorum tuorum cum occisi fuerint in medio tui commovebuntur insule. Et descendent de sedibus suis omnes principes maris. et auferent exuvias suas. et vestimenta sua varia abicient. et induentur stupore. In terra sedebunt et attoniti super repentino casu tuo ammirabuntur. et assumentes super te lamentum dicent tibi. Quomodo peristi que habitas in mari urbs inclita. que fuisti fortis in mari cum habitatoribus tuis. quos formidabant universi. Nunc stupebunt naves in die pavoris tui. et turbabuntur insule in mari. eo quod nullus egrediatur ex te. quia hec dicit dominus deus. cum dedero urbem desolatam sicut civitates que non habitantur. et adduxero super te abyssum. et operuerint te aque multe. et detraxero te cum his qui descendunt in lacum. ad populum sempiternum. et collocavero te in terra novissima sicut solitudines veteres cum his qui deducuntur in lacum ut non habiteris. Porro cum dedero gloriam tuam in terra viventium in nichilum. redigam te et non eris. et requisita ultra non invenieris in sempiternum dicit dominus deus.

Et factum est verbum domini ad me dicens. Tu ergo fili hominis assume super tyrum lamentum. et dices tyro que habitat in introitu maris negociationi populorum ad insulas multas. Hec dicit dominus deus. O tyre tu dixisti. Perfecti decoris ego sum. et in corde maris sita. Finitimi tui qui te edificaverunt impleverunt decorem tuum. Abietibus de sanir extruxerunt te. cum omnibus tabulatis maris. Cedrum de lybano tulerunt ut facerent tibi malum. quercus de basan dolaverunt in remos tuos. Transtra tua fecerunt tibi ex ebore indico. et pretoriola de insulis ytalie. byssus varia de egypto texta est tibi in velum ut poneretur in malo tuo. et purpura de insulis elysa facta sunt operimentum tuum. Habitatores sydonis et aradii fuerunt remiges tui. Sapientes tui tyre facti sunt gubernatores tui. Senes biblii et prudentes eius. habuerunt nautas ad ministerium varie supellectilis tue. Omnes naves maris et naute earum fuerunt in populo negociationis tue. Perses et lidii et libies erant in exercitu tuo. Viri bellatores tui clipeum et galeam suspenderunt in te pro ornatu tuo. Filii aradii cum exercitu tuo erant super muros tuos in circuitu tuo. Sed et pigmei qui erant in turribus tuis. pharetras tuas suspenderunt in muris tuis per gyrum. ipsi compleverunt pulchritudinem tuam. Kartaginenses negociatores tui a multitudine cunctarum diviciarum argento. ferro. stanno. plumboque repleverunt nundinas tuas. Grecia. tubal et mosoch. ipsi institores tui. mancipia et vasa erea adduxerunt populo tuo. De domo thogorma. equos. et equites. et

17

mulos adduxerunt ad forum tuum. Filii dedan negociatores
tui. insulę multę negociatio manus tuę. Dentes eburneos
& ebeninos commutauerunt in precio tuo. Syrus negociator
tuus. ppt multitudinem operum tuorum. gemmam. purpuram. &
scutulata. & byssum. & sericum. & chodchod. pposuerunt
in mercatu tuo. Iuda & terra isrl ipsi institores tui in frumento
primo. balsamum & mel & oleum & resinam pposuerunt in
nundinis tuis. Damascenus negociator tuus. in multitudi
ne operum tuorum. in multitudine diuersarum opum in uino pingui.
in lanis coloris optimi. Dan & grecia & mosel. in nun
dinis tuis pposuerunt ferrum fabrefactum. stacten & calami
in negociatione. Dedan institores tui in tapetibus ad sedendum.
arabia & uniuersi principes cedar. ipsi negociatores manus tuę
cum agnis & arietibus & hedis uenerunt ad te. Negocia
tores saba & reema. ipsi nego
tiatores tui cum uniuersis primis aromatibus & lapide precioso
& auro quod pposuerunt in mercatu tuo. Aran. & chenne.
& eden negociatores tui. saba. assur. chelmath uendito
res tui. ipsi negociatores tui multifariam inuolucris iaci
nti & polimitarum gazarumque preciosarum quę obuolutę
& astrictę erant funibus: 7

Cedros quoque habebant in negotiationibus suis. naues maris
principes tui in negociatione tua. Et repleta es & glorifica
ta nimis in corde maris. In aquis multis adduxerunt te re
miges tui. Uentus auster contriuit te. in corde maris. Di
uitię tuę & thesauri tui. & multiplex instrumentum tuum.
nautę tui. & gubernatores tui qui tenebant supellec
tilem tuam. & populo tuo quę preerant uiri quoque bellatores tui
qui erant in te cum uniuersa multitudine tua quę est in medio
tui cadent in corde maris in die ruinę tuę. A sonitu cla
moris gubernatorum tuorum conturbabuntur classes. & descen
dent de nauibus suis omnes qui tenebant remum. Nautę
& uniuersi gubernatores maris in terra stabunt & eiulabunt
super te uoce magna. & clamabunt amare. & superiacient
puluerem capitibus suis. & cinere conspergentur. & radent super
te caluicium. & accingentur ciliciis & plorabunt te in ama
ritudine animę ploratu amarissimo. & assument super
te carmen lugubre. & plangent te. Quę est ut tyrus quę
obmutuit in medio maris. 7 Quę in exitu negociatio
num tuarum de mari implesti populos multos. in multitudine
diuitiarum tuarum & populorum tuorum ditasti reges terrę. Nunc
contrita es a mari in profundis aquarum: opes tuę. & omnis multi
tudo tua quę erat in medio tui ceciderunt. Uniuersi habi
tatores insularum obstupuerunt super te. & reges earum
omnes tempestate perculsi mutauerunt uultus. negociatores
populorum sibilauerunt super te. Ad nichilum deducta es. 7
non eris usque in perpetuum. 7

Et factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis. dic
principi tyri. Hęc dicit dominus deus. Eo quod eleuatum est
cor tuum. & dixisti deus ego sum. & in cathedra dei sedi in
corde maris. cum sis homo & non deus. & dedisti cor tuum quasi
cor dei. Ecce sapientior es tu daniele. omne secretum non
est absconditum a te. In sapientia tua. & prudentia tua fe
cisti tibi fortitudinem. & acquisisti aurum & argentum in the
sauris tuis. In multitudine sapientię tuę. & in negociati
one tua multiplicasti tibi fortitudinem tuam. & eleuatum est cor
tuum in robore tuo. Propterea hęc dicit dominus. Eo quod
eleuatum est cor tuum quasi cor dei. idcirco ecce ego adducam
super te alienos robustissimos gentium. & nudabunt gladi
os suos super fortitudinem sapientię tuę. & pollueNt decorem
tuum. interficient & detrahent te. & morieris in interitu
occisorum in corde maris. Numquid loqueris dicens deus ego
sum. coram interficientibus: & cum sis homo & non deus in manu
occidentium te. Morte incircumcisorum morieris in ma
nu alienorum. quia ego locutus sum ait dominus deus. 7

Et factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis. leua
planctum super regem tyri. & dices ei. Hęc dicit dominus deus.
Tu signaculum similitudinis plenus sapientia. & perfectus
decore. in deliciis paradisi dei fuisti. Omnis lapis preciosus
operimentum tuum. Sardius. Topazius. & Iaspis. & Crisolitus.
& Onix. & Berillus. Saphirus. & Carbunculus. &
Smaragdus. Aurum opus decoris tui. & foramina tua
in die qua conditus es preparata sunt. Tu cherub extentus
& protegens. & posui te in monte sancto dei. In medio lapidum
igni torum ambulasti. perfectus in uiis tuis. a die conditionis
tuę. donec inuenta est iniquitas in te. In multitudine ne
gociationis tuę repleta sunt interiora tua iniquitate &
peccasti. & eieci te de monte dei. & perdidi te cherub protegens
de medio lapidum ignitorum. Et eleuatum est cor tuum in deco
re tuo. perdidisti sapientiam tuam in decore tuo. In terram proieci
te ante faciem regum. dedi te ut cernerent te. In multitudi
ne iniquitatum tuarum. & in iniquitate negociationis tuę
polluisti sanctificationem tuam. Producam ergo ignem de medio tui
qui comedat te. & dabo te in cinerem super terram. in conspectu
omnium uidentium te. Omnes qui uiderint te in gentibus: obstu
pescent super te. Nichil factus es. & non eris in perpetuum. 7

Et factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis. pone
faciem tuam contra sydonem. & prophetabis de ea & dices.
Hęc dicit dominus deus. Ecce ego ad te sydon & glorificabor
in medio tui. & scient quia ego dominus cum fecero in ea iudi
cia. & sanctificatus fuero in ea. Et inmittam ei pestilentiam &
sanguinem in plateis eius. & corruent interfecti in medio
eius gladio per circuitum. & scient quia ego dominus. & non erit ultra
domui israhel offendiculum amaritudinis & spina dolorem inferens
undique per circuitum eorum qui aduersantur eis. & scient quia ego
dominus deus. Hęc dicit dominus deus. Quando congregauero
domum israhel de populis in quibus dispersi sunt. sanctificabor in eis co
ram gentibus: & inhabitabunt in terra sua quam dedi seruo meo iacob.
& habitabunt in ea securi. & ędificabunt domos plantabuntque
uineas. & habitabunt confidenter cum fecero iudicia in omnibus
qui aduersantur eis per circuitum. & scient quia ego dominus deus eorum. 7

In anno x. in decimo mense. undecima die mensis. factum est
uerbum domini ad me dicens. Fili hominis pone faciem contra
pharaonem regem ęgypti. & prophetabis de eo & de ęgypto uniuersa
loqueris & dices. Hęc dicit dominus deus. Ecce ego ad te pharao
rex ęgypti draco magne qui cubas in medio fluminum tuorum.
& dicis. Meus est fluuius. & ego feci memet ipsum. Et ponam
frenum in maxillis tuis. & agglutinabo pisces fluminum tuorum
squamis tuis. & extraham te de medio fluminum tuorum. & uniuersi
pisces tui squamis tuis adherebunt. & proiciam te in desertum. & omnes
pisces fluminis tui. Super faciem terrę cades. & non colligeris neque
congregaberis. Bestiis terrę. & uolatilibus celi dedi te ad de
uorandum. & scient omnes habitatores ęgypti. quia ego dominus.
Pro eo quod fuisti baculus harundineus domui israhel quando appre
henderunt te manu. & confractus es. & lacerasti omnem humerum
eorum. & innitentibus eis super te comminutus es. & dissoluisti omnes
renes eorum. propterea hęc dicit dominus deus. Ecce ego adducam super
te gladium. & interficiam de te hominem & iumentum. & erit
terra ęgypti in desertum & in solitudinem. & scient quia ego dominus.
Eo quod dixeris fluuius meus. & ego feci eum. Idcirco ecce ego ad
te & ad flumina tua. daboque terram ęgypti in solitudines gla
dio dissipatam a turre syenes usque ad terminos ęthyopię.
Non pertransibit eam pes hominis. neque pes iumenti gradietur in
ea. & non habitabitur xl. annis. daboque terram ęgypti desertam
in medio terrarum desertarum. & ciuitates eius in medio urbium
subuersarum. & erunt desolatę xl. annis. Et dispergam ęgy
ptios in nationes. & uentilabo eos in terras. quia hęc dicit dominus deus.
Post finem xl. annorum congregabo ęgyptum de populis in quibus
dispersi fuerant. & reducam captiuitatem ęgypti. & collocabo
eos in terra phatures. in terra natiuitatis suę. & erunt ibi in reg
num humile. & inter regna cetera erit humillima. & non eleua
bitur ultra super nationes. & imminuam eos ne imperent gentibus.
neque erunt ultra domui israhel in confidentia docentes iniquitatem
ut fugiant & sequantur eos. & scient quia ego dominus deus. 7

Et factum est in uicesimo & septimo primo anno. in primo mense
in una mensis. factum est uerbum domini ad me dicens. Fili ho
minis. nabuchodonosor rex babilonis seruire fecit exercitum suum ser
uitute magna aduersum tyrum. omne caput decaluatum. &
omnis humerus depilatus est. & merces reddita non est ei. neque
exercitui eius de tyro pro seruitute qua seruiuit mihi aduersum eam.
Propterea hęc dicit dominus deus. Ecce ego dabo nabuchodonosor regem
babilonis in terra ęgypti. & accipiet multitudinem eius. & predabitur
manubias eius. & diripiet spolia eius. & erit merces
eius exercitui illius. & operi pro quo aduersum eam seruiuit. & dedi ei
terram ęgypti. pro eo quod laborauerit mihi ait dominus deus. In die
illo pullulabit cornu domui israhel. & tibi dabo apertum os in me
dio eorum. & scient quia ego dominus.

Et factum est uerbum domini ad me dicens. Fili hominis. propheta
& dic. Hęc dicit dominus. Ululate. ue ue ue. diei. quia iuxta
est dies. & appropinquat dies domini. dies nubis. Tempus gentium
erit. & ueniet gladius in ęgyptum. & erit pauor in ęthyopia.
cum ceciderint uulnerati in ęgypto. & ablata fuerit multitudo
illius. & destructa fundamenta eius. Ethyopia & lybia. & li
bii & omne reliquum uulgus. & chub. & filii terrę foederis cum
eis gladio cadent. Hęc dicit dominus deus. Et corruent fulcientes
ęgyptum. & destruetur superbia imperii eius. A turre syenes gla
dio cadent in ea. ait dominus exercituum. Et dissipabuntur in
medio terrarum dissipatarum. & urbes eius in medio ciuitatum de
sertarum erunt. & scient quia ego dominus cum dedero ignem
in ęgypto. & attriti fuerint omnes auxiliatores eius. In die illa
egredientur nuntii a facie mea in trieribus ad conterendam con
fidentiam ęthyopię. & erit pauor in eis in die ęgypti. quia
absque dubio ueniet. Hęc dicit dominus deus. Et cessare faciam
multitudinem ęgypti in manu nabuchodonosor regis babilonis. Ipse &
populus eius cum eo. fortissimi gentium adducentur ad disperdendam
terram. & euaginabunt gladios suos super ęgyptum. & implebunt
terram interfectis. & faciam alueos fluminum aridos. & tradam
terram in manu pessimorum. & dissipabo terram & plenitudinem
eius in manu alienorum. Ego dominus locutus sum. Hęc dicit
dominus deus. Et disperdam simulachra & cessare faciam idola
de memphis. & dux de terra ęgypti non erit amplius. Et dabo ter
rorem in terra ęgypti. & disperdam terram phatures. & dabo ignem
in taphnis. & faciam iudicia in alexandria. & effundam indig
nationem meam super pelusium robur ęgypti. & interficiam multi
tudinem alexandrię. & dabo ignem in ęgypto. Quasi parturiens
dolebit pelusium. & alexandria erit dissipata. & in memphis
angustię cotidianę. Iuuenes heliopoleos & bubasti gladio
cadent. & ipsę captiuę ducentur. & in taphnis nigrescet dies. cum
contriuero sceptra ęgypti. & defecerit in ea superbia potentię eius.
Ipsam nubes operiet. filię autem eius in captiuitatem ducentur. &
faciam iudicia in ęgypto. & scient quia ego dominus. 7

Et factum est in xi. anno in primo mense in septima mensis. fa   lx.
ctum est uerbum domini ad me dicens. Fili hominis. brachium
pharaonis regis ęgypti confregi. & ecce non est obuolutum ut re
stitueretur ei sanitas. ut ligaretur pannis. & fasciaretur linteolis.
& recepto robore posset tenere gladium. Propterea hęc dicit
dominus deus. Ecce ego ad pharaonem regem ęgypti. & comminuam
brachium eius forte sed confractum. & deiciam gladium de ma
nu eius. Et dispergam ęgyptum in gentibus & uentilabo eos in terris. Et
confortabo brachium regis babilonis. daboque gladium meum in
manu eius. & confringam brachia pharaonis & gement gemitibus
interfecti coram facie eius. Et confortabo brachia regis babi
lonis. & brachia pharaonis concident. & scient quia ego
dominus cum dedero gladium meum in manu regis babilonis. 7
extenderit eum super terram ęgypti. Et dispergam ęgyptum in natio   49
nes & uentilabo eos in terras. & scient quia ego dominus. 7

Et factum est in xi. anno. tertio mense una mensis. factum est
uerbum domini ad me dicens. Fili hominis. dic pharaoni regi
ęgypti. & populo eius. Cui similis factus es in magnitudine tua.
Ecce assur quasi cedrus in lybano pulcher ramis & frondibus
nemorosus excelsusque altitudine & inter condensas frondes
eleuatum est cacumen eius. Aquę nutrierunt illum. abyssus
exaltauit eum. Flumina eius manabant in circuitu radicum
eius. & riuos suos emisit ad uniuersa ligna regionis. Propterea
eleuata est altitudo eius super ligna regionis. & multiplicata
sunt arbusta eius. & eleuati sunt rami eius pre aquis multis. Cumque
extendisset umbram suam. in ramis eius fecerunt nidos omnia
uolatilia celi. & sub frondibus eius genuerunt bestię saltuum
& sub umbraculo illius habitabat cetus gentium plurimarum.
Eratque pulcherrimus in magnitudine sua. & in dilatatione
arbustorum suorum. Erat enim radix illius iuxta aquas multas.
Cedri non fuerunt altiores illo in paradyso dei. abietes non ad

equauerunt summitatem eius, & platani non fuerunt eque
frondibus illius. Omne lignum paradisi dei non est assimilatum
illi, & pulchritudini eius. quoniam speciosum feci eum, & multis con-
densisque frondibus. & emulata sunt eum omnia ligna volupta-
tis. que erant in paradiso dei. Propterea hec dicit dominus deus.
Pro eo quod sublimatus es in altitudine, & dedit summitatem suam viren-
tem atque condensam, & elevatum est cor eius in altitudine sua,
tradidi eum in manu fortissimi gentium. faciens faciet ei. iuxta
impietatem eius, eieci eum. & succident eum alieni & crudelis-
simi nationum, & proicient eum super montes. Et in cunctis con-
vallibus corruent rami eius, & confringentur arbusta eius, in
universis rupibus terre. & recedent de umbraculo eius omnes populi
terre. & relinquent eum. In ruina eius habitaverunt omnia vola-
tilia celi, & in ramis eius fuerunt universe bestie regionis. Quam
obrem non elevabuntur in altitudine sua omnia ligna aquarum,
neque ponent sublimitatem suam inter nemorosa atque frondosa,
nec stabunt in sublimitate sua omnia que irrigantur aquis
quia omnes traditi sunt ad mortem, ad terram ultimam filiorum
hominum in medio, ad eos qui descendunt in lacum. Hec
dicit dominus deus. In die quando descendit ad inferos in-
duxi luctum, operui eum abysso. & prohibui flumina eius. & co-
ercui aquas multas. Contristatus est super eum libanus. & omnia
ligna agri concussa sunt, a sonitu ruine eius commovi gentes.
cum deducerem eum ad infernum cum his qui descendebant
in lacum. & consolata sunt in terra infima omnia ligna
voluptatis egregia atque preclara in libano universa que ir-
rigabantur aquis. Nam & ipsi cum eo descendent ad infer-
num ad interfectos gladio. & brachium uniuscuiusque sedebit
sub umbraculo eius in medio nationum. Cui assimilatus es
o inclite atque sublimis inter ligna voluptatis. Ecce
deductus es cum lignis voluptatis ad terram ultimam in me-
dio incircumcisorum dormies. cum his qui interfecti sunt
gladio. Ipse est pharao & omnis multitudo eius dicit dominus.

Et factum est in xii anno, in mense xii, in una mensis.
factum est verbum domini ad me dicens. Fili hominis, assume
lamentum super pharaonem regem egypti. & dices ad eum. Leoni
gentium assimilatus es. & draconi qui est in mari. Et
ventilabas cornu in fluminibus tuis. & conturbabas aquas
pedibus tuis. & conculcabas flumina earum. Propterea hec dicit
dominus deus. Expandam super te rete meum in multitudine
populorum multorum, & extraham te in sagena mea. & proiciam
super faciem agri abiciam te. & habitare faciam super te omnia
volatilia celi. & saturabo de te universas bestias terre. & da-
bo carnes tuas super montes. & implebo colles tuos sanie
tua, & irrigabo terram fetore sanguinis tui super montes.
& valles implebuntur ex te. & operiam cum extinctus fueris
celos. & nigrescere faciam stellas eius. Solem nube tegam.
& luna non dabit lumen suum. Omnia luminaria celi me-
rere faciam super te. & dabo tenebras super terram tuam dicit
dominus deus. cum ceciderint vulnerati tui in medio terre. ait
dominus deus. & irritabo cor populorum multorum cum induxero contri-
tionem tuam in gentibus super terram quam nescis. & stupescere fa-
ciam super te populos multos. & reges eorum horrore nimio for-
midabunt super te propter inmensas iniquitates tuas quas
operatus es cum volare ceperit gladius meus super facies eorum
& obstupescent repente singuli pro anima sua in die ruine
sue. quia hec dicit dominus deus. Gladii regis babilonis
veniet tibi. in gladiis fortium deiciam multitudinem tuam. In-
expugnabiles omnes gentes hee. & vastabunt superbiam egypti. &
dissipabitur multitudo eius. & perdam omnia iumenta eius. que
erant super aquas plurimas. & non conturbabit eas pes ho-
minis ultra, neque ungula iumentorum turbabit eas. Tunc
purissimas reddam aquas eorum. & flumina eorum quasi oleum ad-
ducam ait dominus deus. cum dedero terram egypti desolatam.
Deseretur autem terra a plenitudine sua. quando percussero omnes
habitatores eius. & scient quia ego dominus. Planctus est,
& plangent eum. filie gentium plangent eum. super egy-
ptum & super multitudinem eius. plangent ait dominus deus.

Et factum est in xii anno in quinta decima mensis. factum est
verbum domini ad me dicens. Fili hominis. cane carmen lu-
gubre super multitudinem egypti & detrahe eam ipsam & filias
gentium robustarum ad terram ultimam cum his qui descen-
dunt in lacum. Quo pulchrior es descende & dormi cum
incircumcisis. In medio interfectorum gladio cadent. & gladius
datus est. attraxerunt eum, & omnes populos eius. Loquentur ei
potentissimi robustorum de medio inferni, qui cum auxiliatoribus
eius descenderunt. & dormierunt incircumcisi cum interfectis gla-
dio. Ibi assur & omnis multitudo eius. in circuitu eius sepul-
chra eius. omnes interfecti & qui ceciderunt gladio. quorum sepulchra
data sunt in novissimis laci. & facta est multitudo eius per gi-
rum sepulchri eius universi interfecti cadentesque gladio
qui dederant quondam formidinem in terra viventium. Ibi
helam & omnis multitudo eius per girum sepulchri sui
omnes interfecti cadentesque gladio qui descenderunt incircum-
cisi ad terram ultimam qui posuerunt terrorem suum in terra viventium
& portaverunt ignominiam suam cum his qui descenderunt
in lacum. In medio interfectorum posuerunt cubile sui,
in universis populis eius. In circuitu eius sepulchrum illius.
Omnes hi incircumcisi & interfecti gladio. Dederant
enim terrorem in terra viventium. & portaverunt ignominiam
suam cum his qui descendunt in lacum. In medio interfectorum
positi sunt. Ibi mosoch & tubal. & omnis multitu-
do eius. In circuitu eius sepulchrum eius. Omnes hi incircum-
cisi interfectique & cadentes gladio quia dederunt formi-
dinem suam in terra viventium. & dormierunt cum fortibus ca-
dentibusque & incircumcisis qui descenderunt ad infernum cum ar-
mis suis. & posuerunt gladios suos sub capitibus suis. &
fuerunt iniquitates eorum in ossibus eorum. quia terror fortium sunt
in terra viventium. Et tu ergo in medio incircumcisorum contereris.
& dormies cum interfectis gladio. Ibi ydumea & reges eius
omnes duces eius qui dati sunt cum exercitu suo cum interfectis gladio
& qui cum incircumcisis dormierunt. & cum his qui descenderunt in
lacum. Ibi principes aquilonis omnes. & universi venatores qui de-
ducti sunt cum interfectis paventes. & in sua fortitudine con-
fusi. qui dormierunt incircumcisi cum interfectis gladio. & portaverunt
confusionem suam cum his qui descenderunt in lacum. Vidit eos
pharao & consolatus est super universa multitudine sua. que
interfecta est gladio. & portaverunt confusionem suam cum his qui
descenderunt in lacum. pharao & omnis exercitus eius ait dominus
deus. quia dedit terrorem eius in terra viventium. Et dormivit in
medio incircumcisorum cum interfectis gladio pharao & omnis
multitudo eius. ait dominus deus.

Et factum est verbum domini ad me dicens. Fili hominis. loquere
ad filios populi tui. & dices ad eos. Terra cum induxero super eam
gladium. & tulerit populus terre virum unum de novissimis suis
& constituerit eum super se speculatorem & ille viderit gladium
venientem super terram. & cecinerit bucina & annuntiaverit po-
pulo. audiens autem quisquis ille est sonitum bucine non observaverit
veneritque gladius & tulerit eum. sanguis ipsius super caput eius erit.
Sonum bucine audivit & non se observavit. sanguis eius in ipso
erit. si autem se custodierit. animam suam salvabit. Quod si specu-
lator viderit gladium venientem & non insonuerit bucina. & populus
non se custodierit. veneritque gladius & tulerit de eis animam.
ille quidem in iniquitate sua captus est. sanguinem autem eius de manu
speculatoris requiram. Et tu fili hominis speculatorem dedi te
domui israel. Audiens ergo ex ore meo sermonem. annuntiabis eis
ex me. Si me dicente ad impium morte morieris non fueris locutus
ut se custodiat impius a via sua. ipse impius in iniquitate sua
morietur. sanguinem autem eius de manu tua requiram. Si autem annun-
tiante me ad impium ut a viis suis convertatur. non fuerit con-
versus a via sua. ipse in iniquitate sua morietur. porro tu ani-
mam tuam liberasti. Tu ergo fili hominis dic ad domum israel.
Sic locuti estis dicentes. Iniquitates nostre & peccata nostra super
nos sunt. & in ipsis nos tabescimus. Quomodo ergo vivere
poterimus. Dic ad eos. Vivo ego dicit dominus deus. nolo mor-
tem impii. sed ut convertatur impius a via sua mala & vivat.
Convertimini a viis vestris pessimis. Et quare moriemini domus
israel. Tu itaque fili hominis dic ad filios populi tui. Iustitia
iusti non liberabit eum. in quacumque die peccaverit. & impietas
impii non nocebit ei. in quacumque die conversus fuerit ab impie-
tate sua. & iustus non poterit vivere in iustitia sua in quacumque
die peccaverit. etiam si dixero iusto quod vita vivat. & confisus in
iustitia sua fecerit iniquitatem. omnes iustitie eius oblivioni tradentur.
& in iniquitate sua quam operatus est in ipsa morietur. Si autem dixe-
ro impio morte morieris. & egerit penitentiam a peccato suo.
feceritque iudicium & iustitiam. pignus restituerit ille impius. ra-
pinamque reddiderit. in mandatis vite ambulaverit. nec fecerit
quicquam iniustum. vita vivet & non morietur. Omnia peccata eius
que peccavit non imputabuntur ei. & iudicium & iustitiam fecit
vita vivet. Et dixerunt filii populi mei. Non est equi ponde-
ris via domini. & ipsorum via iniusta est. Cum enim recesse-
rit iustus a iustitia sua. feceritque iniquitates morietur in eis.
& cum recesserit impius ab impietate sua. feceritque iudicium
& iustitiam. vivet in eis. Et dicitis. Non est recta via domini.
Unumquemque iuxta vias suas iudicabo de vobis domus israel.

Et factum est in xii anno. in xii mense in quinta mensis transmigra-
tionis nostre. venit ad me qui fugerat de hierusalem dicens. Vastata est
civitas. Manus autem domini facta fuerat ad me vespere antequam
veniret qui fugerat. aperuitque os meum donec veniret ad me
mane. & aperto ore meo non silui amplius. Et factum est ver-
bum domini ad me dicens. Fili hominis qui habitant in ruino-
sis super humum israel. loquentes aiunt. Unus erat abraham. &
hereditate possedit terram. nos autem sumus multi. nobis data est
terra in possessionem. Idcirco dices ad eos. Hec dicit dominus deus.
Qui in sanguine comeditis. & oculos vestros levatis ad inmun-
ditias vestras. & sanguinem funditis. numquid terram hereditate
possidebitis. Stetistis in gladiis vestris. fecistis abhomina-
tiones. & unusquisque uxorem proximi sui polluit. & terram he-
reditate possidebitis. Hec dices ad eos. Sic dicit dominus
deus. Vivo ego. quia qui in ruinosis habitant gladio cadent. &
qui in agro est bestiis tradetur ad devorandum. qui autem in presi-
diis & in speluncis sunt. peste morientur. Et dabo terram in so-
litudinem & desertum. & deficiet superbia & fortitudo eius. &
desolabuntur montes israel. eo quod nullus est qui per eos transeat.
& scient quia ego dominus cum dedero terram eorum desolatam & desertam
propter universas abhominationes suas quas operati sunt. Et tu fili
hominis filii populi tui qui loquuntur de te iuxta muros & in ostiis
domorum. & dicunt unusquisque ad alterum. vir ad proximum suum
loquentes. venite & audiamus quis sit sermo egrediens a
domino. & veniunt ad te quasi si ingrediatur populus. & sedent
coram te populus meus. & audiunt sermones tuos & non faciunt eos.
quia in canticum oris sui vertunt illos. & avaritiam sequitur cor
eorum. & est eis quasi carmen musicum. quod suavi dulcique sono
canitur. & audiunt verba tua & non faciunt ea. & cum venerit
quod predictum est. ecce enim venit tunc scient quod propheta fuerit inter eos.

Et factum est verbum domini ad me dicens. Fili hominis. propheta de
pastoribus israel. propheta & dices pastoribus. Hec dicit dominus deus.
Ve pastoribus israel. qui pascebant semet ipsos. Nonne greges
pascuntur a pastoribus. Lac comedebatis & lanis operiebamini
& quod crassum erat occidebatis. gregem autem meum non pascebatis. Quod
infirmum fuit non consolidastis. & quod egrotum non sanastis.
Quod fractum est non alligastis. & quod abiectum est non reduxistis. Quod
perierat non quesistis. sed cum austeritate imperabatis eis. & cum
potentia. & dispersi sunt oves mee eo quod non esset pastor. &
facte sunt ad devorandum omnium bestiarum agri & dispersi sunt.
Erraverunt greges mei in cunctis gentibus. & in universo colle ex-
celso. & super omnem faciem terre dispersi sunt greges mei. & non erat
qui requireret. non erat inquam qui requireret. Propterea pasto-
res audite verbum domini. Vivo ego dicit dominus deus. quia
pro eo quod facti sunt greges mei in rapinam. & oves mee in devora-
tionem omnium bestiarum agri eo quod non esset pastor. neque enim
quesierunt pastores gregem meum. sed pascebant pastores semet
ipsos. & greges meos non pascebant. propterea pastores audite ver-
bum domini. Hec dicit dominus deus. Ecce ego ipse super pasto-
res requiram gregem meum de manu eorum. & cessare eos faciam ut
ultra non pascant gregem nec pascant pastores semet ipsos. & libe-
rabo gregem meum de manu ipsorum. & non erit eis ultra in escam. quia
hec dicit dominus deus.

Ecce ego ipse requiram oves meas & visitabo eas. sic visitat pa-
stor gregem suum. in die quando fuerit in medio ovium suarum
dissipatarum. sic visitabo oves meas. & liberabo eas de omnibus
locis in quibus dispersi fuerant in die nubis & caliginis. Et edu-

cam eas de populis, et congregabo eas de terris, et inducam eas in terram suam. et pascam eas in montibus israel, in rivis et in cunctis sedibus terre. In pascuis uberrimis pascam eas. et in montibus israel excelsis erunt pascue earum. Ibi requiescent in herbis virentibus et in pascuis pinguibus: pascentur super montes israel. Ego pascam oves meas. et ego eas accubare faciam. dicit dominus deus. Quod perierat requiram. et quod abiectum erat reducam. et quod confractum fuerat alligabo. et quod infirmum fuerat consolidabo. et quod pingue et forte custodiam. et pascam illas in iudicio. Vos autem greges mei hec dicit dominus deus. Ecce ego iudico inter pecus et pecus arietum et hyrcorum. Nonne satis erat pascua bona depasci? Insuper et reliquias pascuarum conculcabatis pedibus vestris. et cum purissimam aquam biberetis: reliquam pedibus vestris turbabatis. et oves mee his que conculcata pedibus vestris fuerunt pascebantur: et que pedes vestri turbaverant hec bibebant.

Propterea hec dicit dominus deus ad vos. Ecce ego ipse iudico inter pecus pingue et macilentum. Pro eo quod lateribus et humeris impingebatis. et cornibus vestris ventilabatis omnia infirma pecora donec dispergerentur foras. salvabo gregem meum. et non erit ultra in rapinam. et iudicabo inter pecus et pecus. et suscitabo super eas pastorem unum qui pascat eas servum meum david. Ipse pascet eas. et ipse erit eis in pastorem. ego autem dominus ero eis in deum. et servus meus david princeps in medio eorum. Ego autem dominus locutus sum. Et faciam cum eis pactum pacis. et faciam cessare bestias pessimas de terra. et qui habitant in deserto securi dormient in saltibus. et ponam eas in circuitu collis mei benedictionem. et deducam ymbrem in tempore suo. Pluvie benedictionis erunt. et dabit lignum agri fructum suum. et terra dabit germen suum. et erunt in terra sua absque timore. et scient quia ego dominus cum contrivero cathenas iugi eorum. et eruero eos de manu imperantium sibi. et non erunt ultra in rapinam gentibus: neque bestie terre devorabunt eos. sed habitabunt confidenter absque ullo terrore. Et suscitabo eis germen nominatum. et non erunt ultra imminuti fame in terra. neque portabunt amplius obprobria gentium. et scient quia ego dominus deus eorum cum eis. et ipsi populus meus domus israel ait dominus deus. Vos autem greges mei. greges pascue mee homines estis. et ego dominus deus vester. dicit dominus.

Et factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis. pone faciem tuam adversum montem seyr. et prophetabis de eo. et dices illi. Hec dicit dominus deus. Ecce ego ad te mons seyr. et extendam manum meam super te. et dabo te desolatum atque desertum. Urbes tuas demoliar. et tu desertus eris. et scies quia ego dominus. pro eo quod fueris inimicus sempiternus et concluseris filios israel in manus gladii in tempore afflictionis eorum in tempore iniquitatis eorum extreme. Propterea vivo ego dicit dominus deus. quoniam sanguini tradam te. et sanguis te persequetur. et cum sanguinem oderis. sanguis persequetur te. Et dabo montem seyr desolatum. et desertum. et auferam de eo euntem et redeuntem. et implebo montes eius occisorum suorum. In collibus tuis et in vallibus tuis atque in torrentibus interfecti gladio cadent. In solitudines sempiternas tradam te. et civitates tue non habitabuntur. et scietis quoniam ego dominus deus. eo quod dixeris due gentes et due terre mee erunt. et hereditate possidebo eas. cum dominus esset ibi. Propterea vivo ego dicit dominus deus. quia faciam iuxta iram tuam. et secundum zelum tuum quem fecisti odio habens eos. et notus efficiar per eos cum te iudicavero. et scies quia ego dominus. Audivi universa obprobria tua que locutus es de montibus israel dicens. deserti dati sunt nobis ad devorandum. et insurrexistis super me ore vestro derogastis adversum me. Verba vestra ego audivi. Hec dicit dominus deus. Letante universa terra. in solitudinem te redigam. Sicut gavisus es super hereditatem domus israel. eo quod fuerit dissipata. sic faciam tibi. Dissipatus eris mons seyr. et omnis ydumea. et scient quia ego dominus. Tu autem fili hominis propheta super montes israel dicens. Montes israel audite verbum domini. Hec dicit dominus deus. Eo quod dixerit inimicus de vobis. euge altitudines sempiterne in hereditatem date sunt nobis. propterea vaticinare et dic.

Hec dicit dominus deus. Pro eo quod desolati estis et conculcati per circuitum. et facti in hereditatem reliquis gentibus: et ascendistis super labium lingue. et obprobrium populi. propterea montes israel audite verbum domini dei. Hec dicit dominus deus montibus et collibus: torrentibus vallibusque et desertis parietibus et urbibus derelictis que depopulate sunt et subsannate a reliquis gentibus per circuitum. Propterea hec dicit dominus deus. quoniam in igne zeli mei locutus sum. de reliquis gentibus et de ydumea universa qui dederunt terram suam sibi in hereditatem cum gaudio et toto corde et ex animo. et eiecerunt eam ut vastarent. Ideo vaticinare super humum israel. et dices montibus et collibus iugis et vallibus: Hec dicit dominus deus. Ecce ego in zelo meo et in furore meo locutus sum. eo quod confusionem gentium sustinueritis. Idcirco hec dicit dominus deus. Ecce levavi manum meam ut gentes que in circuitu vestro sunt ipse confusionem suam portent. vos autem montes israel ramos vestros germinetis. et fructum vestrum afferatis populo meo israel. Prope est ut veniat quia ecce ego ad vos. et convertar ad vos et arabimini. et accipietis sementem. et multiplicabo in vobis homines. omnemque domum israel. et inhabitabuntur civitates. et ruinosa instaurabuntur. et replebo vos hominibus et iumentis. et multiplicabuntur et crescent et habitare vos faciam sicut a principio. bonisque donabo maioribus quam habuistis ab initio. et scietis quia ego dominus. Et adducam super vos homines populum meum israel. et hereditate possidebunt. et eris eis in hereditatem. et non addes ultra ut absque eis sis. Hec dicit dominus deus. Pro eo quod dicunt de vobis. devoratrix hominum es. et suffocans gentem tuam. propterea homines non comedes amplius et gentem tuam non necabis ultra ait dominus deus. nec auditam faciam in te amplius confusionem gentium et obprobrium populorum nequaquam portabis. et gentem tuam non amittes amplius. ait dominus deus.

Et factum est verbum domini ad me dicens. Fili hominis. domus israel habitaverunt in humo sua. et polluerunt eam in viis suis et in studiis suis iuxta inmunditiam menstruate facta est via illorum coram me. et effudi indignationem meam super eos. pro sanguine quem effuderunt super terram. et in ydolis suis polluerunt eam. et dispersi sunt in gentes. et ventilati sunt in terras. Iuxta vias eorum et adinventiones iudicavi illos. Et ingressi sunt ad gentes ad quas introierunt et polluerunt nomen sanctum meum cum diceretur de eis populus domini est iste. et de terra eius egressi sunt. et peperci nomini sancto meo. quod polluerat domus israel in gentibus ad quas ingressi sunt. Idcirco dices populo israel. Hec dicit dominus deus. Non propter vos faciam ego domus israel. sed propter nomen sanctum meum quod polluistis in gentibus ad quas intrastis. et sanctificabo nomen meum magnum quod pollutum est inter gentes. quod polluistis in medio earum. ut sciant gentes quia ego dominus ait dominus exercituum. cum sanctificatus fuero in vobis coram eis. Tollam quippe vos de gentibus et congregabo vos de universis terris. et adducam vos in terram vestram. et effundam super vos aquam mundam. et mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris. et ab universis ydolis vestris mundabo vos. et dabo vobis cor novum. et spiritum novum ponam in medio vestri. Et auferam cor lapideum de carne vestra. et dabo vobis cor carneum. et spiritum meum ponam in medio vestri. Et faciam ut in preceptis meis ambuletis. et iudicia mea custodiatis et operemini. Et habitabitis in terra quam dedi patribus vestris. et eritis michi in populum. et ego ero vobis in deum. Et salvabo vos ex universis inquinamentis vestris. et vocabo frumentum et multiplicabo illud. et non ponam in vos famem. et multiplicabo fructum ligni. et germina agri. et non portetis ultra obprobrium famis in gentibus. Et recordabimini viarum vestrarum pessimarum. studiorumque non bonorum. et displicebunt vobis iniquitates vestre. et scelera vestra. Non propter vos ego faciam ait dominus deus. notum sit vobis. Confundimini et erubescite super viis vestris domus israel. Hec dicit dominus deus. In die qua mundavero vos ex omnibus iniquitatibus vestris et habitare fecero urbes. et instauravero ruinosa. et terra deserta fuerit exculta. que quondam erat desolata in oculis omnis viatoris. dicent. Terra inculta facta est ut hortus voluptatis. et civitates deserte et destructe atque suffosse munite sederunt. Et scient gentes quecumque derelicte fuerint in circuitu vestro quia ego dominus edificavi dissipata. plantavique inculta. ego dominus locutus sum et fecerim.

Hec dicit dominus. Adhuc in hoc invenient me domus israel ut faciam eis. Multiplicabo eos sicut gregem hominum. ut gregem sanctum. ut gregem hierusalem in sollempnitatibus eius. Sic erunt civitates deserte plene gregibus hominum. et scient quia ego dominus. Facta est super me manus domini. et eduxit me in spiritu domini. et dimisit me in medio campi qui erat plenus ossibus: et circumduxit me per ea in gyro. Erant autem multa valde super faciem campi. siccaque vehementer. Et dixit ad me. Fili hominis. putasne vivent ossa ista? Et dixi. Domine deus tu nosti. Et dixit ad me. Vaticinare de ossibus istis. et dices eis. Ossa arida audite verbum domini. Hec dicit dominus deus ossibus his. Ecce ego intromittam in vos spiritum et vivetis. et dabo super vos nervos. et succrescere faciam super vos carnes. et superextendam in vobis cutem. et dabo vobis spiritum et vivetis. et scietis quia ego dominus. Et prophetavi sicut preceperat michi. Factus est autem sonitus prophetante me. et ecce commotio. et accesserunt ossa ad ossa. unumquodque ad iuncturam suam. Et vidi et ecce super ea nervi et carnes ascenderunt. et extensa est in eis cutis desuper. Et spiritum non habebant. Et dixit ad me. Vaticinare ad spiritum. vaticinare fili hominis. et dices ad spiritum. Hec dicit dominus deus. A quattuor ventis veni spiritus. et insuffla super interfectos istos et reviviscant. Et prophetavi sicut preceperat michi. Et ingressus est in ea spiritus. et vixerunt steteruntque super pedes suos. exercitus grandis nimis valde. Et dixit ad me. Fili hominis. ossa hec universa domus israel est. Ipsi dicunt. Aruerunt ossa nostra et periit spes nostra. et abscisi sumus. Propterea vaticinare et dices ad eos. Hec dicit dominus deus. Ecce ego aperiam tumulos vestros. et educam vos de sepulchris vestris populus meus. et inducam vos in terram israel. et scietis quia ego dominus cum aperuero sepulchra vestra. et eduxero vos de tumulis vestris populus meus. et dedero spiritum meum in vobis. et vixeritis. Et requiescere vos faciam super humum vestram. et scietis quia ego dominus locutus sum et feci. ait dominus deus.

Et factus est sermo domini ad me dicens. Et tu fili hominis sume tibi lignum unum. et scribe super illud iude et filiorum israel et sociorum eius. et tolle lignum alterum et scribe super illud ioseph lignum effraim et cuncte domus israel sociorumque eius. et adiunge illa unum ad alterum tibi in lignum unum. et erunt in unionem in manu tua. Cum autem dixerint ad te filii populi tui loquentes. nonne indicas nobis quid in his tibi velis? loqueris ad eos. Hec dicit dominus deus. Ecce ego assumam lignum ioseph quod est in manu effraim. et tribus israel que iuncte sunt ei. et dabo eas pariter cum ligno iuda. et faciam eas in lignum unum. et erunt unum in manu eius. Erunt autem ligna super que scripseris in manu tua in oculis eorum. et dices ad eos. Hec dicit dominus deus. Ecce ego assumam israel de medio nationum ad quas abierunt. et congregabo eos undique. et adducam eos ad humum suam. et faciam eos gentem unam in terra israel. et rex unus erit omnibus imperans. et non erunt ultra due gentes. nec dividentur amplius in duo regna. neque polluentur ultra in ydolis suis. et abhominationibus suis. et in cunctis iniquitatibus suis. et salvos eos faciam de universis sedibus suis in quibus peccaverunt. et emundabo eos. et erunt michi populus. et ego eis ero deus. et servus meus david rex super eos. pastor erit unus omnium eorum. In iudiciis meis ambulabunt. et mandata mea custodient. et facient ea. et habitabunt super terram quam dedi servo meo iacob. in qua habitaverunt patres vestri. et habitabunt super eam ipsi et filii eorum. et filii filiorum eorum usque in sempiternum. et david servus meus princeps eorum in perpetuum. Et percutiam cum illis fedus pacis. pactum sempiternum erit eis. Et fundabo eos et multiplicabo. et dabo sanctificationem meam in medio eorum in perpetuum. et erit tabernaculum meum in eis. et ero eis deus. et ipsi erunt michi populus. et scient gentes quia ego dominus sanctificator israel. cum fuerit sanctificatio mea in medio eorum in perpetuum.

50

Et factus est sermo domini ad me dicens. Fili hominis. pone faciem tuam contra gog. et terram magog principem capitis mosoch et thubal. et vaticinare de eo. et dices ad eum. Hec dicit dominus deus. Ecce ego ad te gog principem capitis mosoch et thubal. et circumagam te. et ponam frenum in maxillis tuis. et educam te et omnem exercitum tuum. equos et equites vestitos loricis universos. multitudinem magnam. hastam et clypeum arripientium et gladium. Perse. ethyopes. et libies cum eis omnes

scutata et galeata. Gomer et universa agmina eius, domus Thogorma, latera aquilonis, et totum robur eius, populique multi tecum. Praepara et instrue te, et omnem multitudinem tuam quae coacervata est ad te, et esto eis in praeceptum. Post dies multos visitaberis: in novissimo annorum venies ad terram quae reversa est a gladio, et congregata de populis multis ad montes Israhel qui fuerunt deserti iugiter. Haec de populis educta est, et habitaverunt in ea confidenter universi. Ascendens autem quasi tempestas venies, et quasi nubes ut operias terram, tu et omnia agmina tua, et populi multi tecum. Haec dicit Dominus Deus: In die illa ascendent sermones super cor tuum, et cogitabis cogitationem pessimam, et dices: Ascendam ad terram absque muro, vectes et portae non sunt eis: ut diripias spolia et invadas praedam, ut inferas manum tuam super eos qui deserti fuerant et postea restituti, et super populum qui est congregatus ex gentibus, qui possidere coepit et esse habitator umbilici terrae. Saba et Dedan, et negotiatores Tharsis, et omnes leones eius dicent tibi: Numquid ad sumenda spolia tu venis? Ecce ad diripiendam praedam congregasti multitudinem tuam, ut tollas argentum et aurum, et auferas supellectilem atque substantiam, et diripias manubias infinitas.

Propterea vaticinare, fili hominis, et dices ad Gog: Haec dicit Dominus Deus: Numquid non in die illo cum habitaverit populus meus Israhel confidenter, scies? Et venies de loco tuo a lateribus aquilonis, tu et populi multi tecum, ascensores equorum universi, coetus magnus et exercitus vehemens. Et ascendes super populum meum Israhel quasi nubes ut operias terram. In novissimis diebus eris, et adducam te super terram meam, ut sciant gentes me cum sanctificatus fuero in te in oculis eorum, o Gog. Haec dicit Dominus Deus: Tu ergo ille es de quo locutus sum in diebus antiquis in manu servorum meorum prophetarum Israhel, qui prophetaverunt in diebus illorum temporum, ut adducerem te super eos. Et erit in die illa, in die adventus Gog super terram Israhel, ait Dominus Deus, ascendet indignatio mea in furore meo. Et in zelo meo, in igne irae meae locutus sum: quia in die illa erit commotio magna super terram Israhel. Et commovebuntur a facie mea pisces maris, et volucres caeli, et bestiae agri, et omne reptile quod movetur super humum, cunctique homines qui sunt super faciem terrae; et subvertentur montes, et cadent sepes, et omnis murus in terram corruet. Et convocabo adversum eum in cunctis montibus meis gladium, ait Dominus Deus: gladius uniuscuiusque in fratrem suum dirigetur. Et iudicabo eum peste et sanguine, et imbre vehementi, et lapidibus inmensis; ignem et sulphur pluam super eum, et super exercitum eius, et super populos multos qui sunt cum eo. Et magnificabor, et sanctificabor, et notus ero in oculis gentium multarum: et scient quia ego Dominus.

Tu autem, fili hominis, vaticinare adversum Gog, et dices: Haec dicit Dominus Deus: Ecce ego super te, Gog, principem capitis Mosoch et Thubal. Et circumagam te, et reducam te, et ascendere te faciam de lateribus aquilonis, et adducam te super montes Israhel. Et percutiam arcum tuum in manu sinistra tua, et sagittas tuas de manu dextera tua deiciam. Super montes Israhel cades tu, et omnia agmina tua, et populi tui qui tecum sunt: feris, avibus omnique volatili, et bestiis terrae dedi te ad devorandum. Super faciem agri cades, quia ego locutus sum, ait Dominus Deus. Et emittam ignem in Magog, et in his qui habitant in insulis confidenter: et scient quia ego Dominus. Et nomen sanctum meum notum faciam in medio populi mei Israhel, et non polluam nomen sanctum meum amplius: et scient gentes quia ego Dominus sanctus Israhel. Ecce venit, et factum est, ait Dominus Deus:

Haec est dies de qua locutus sum. Et egredientur habitatores de civitatibus Israhel, et succendent et comburent arma, clipeum et hastas, arcum et sagittas, et baculos manus, et contos: et succendent ea igni septem annis. Et non portabunt ligna de regionibus, neque succident de saltibus, quoniam arma succendent igni; et depraedabuntur eos quibus praedae fuerant, et diripient vastatores suos, ait Dominus Deus. Et erit in die illa: dabo Gog locum nominatum sepulchrum in Israhel, vallem viatorum ad orientem maris, quae obstupescere faciet praetereuntes: et sepelient ibi Gog, et omnem multitudinem eius, et vocabitur vallis multitudinis Gog. Et sepelient eos domus Israhel, ut mundent terram, septem mensibus. Sepeliet autem eum omnis populus terrae, et erit eis nominata dies in qua glorificatus sum, ait Dominus Deus. Et viros iugiter constituent lustrantes terram, qui sepeliant et requirant eos qui remanserant super faciem terrae, ut emundent eam: post menses autem septem quaerere incipient. Et circuibunt peragrantes terram; cumque viderint os hominis, statuent iuxta illud titulum, donec sepeliant illud pollinctores in valle multitudinis Gog. Nomen autem civitatis Amona: et mundabunt terram.

Tu ergo, fili hominis, haec dicit Dominus Deus: Dic omni volucri, et universis avibus, cunctisque bestiis agri: Convenite, properate, concurrite undique ad victimam meam quam ego immolabo vobis, victimam grandem super montes Israhel, ut comedatis carnes et bibatis sanguinem. Carnes fortium comedetis, et sanguinem principum terrae bibetis, arietum, agnorum, et hircorum, taurorumque, altilium et pinguium omnium. Et comedetis adipem in saturitate, et bibetis sanguinem in ebrietate, de victima quam ego immolabo vobis. Et saturabimini super mensam meam de equo et de equite forti, et de universis viris bellatoribus, ait Dominus Deus. Et ponam gloriam meam in gentibus: et videbunt gentes iudicium meum quod fecerim, et manum meam quam posuerim super eos. Et scient domus Israhel quia ego Dominus Deus eorum a die illa et deinceps. Et scient gentes quoniam in iniquitate sua capta sit domus Israhel, eo quod dereliquerint me, et absconderim faciem meam ab eis: et tradiderim eos in manus hostium, et ceciderint in gladio universi. Iuxta immunditiam eorum et scelus feci eis, et abscondi faciem meam ab illis. Propterea haec dicit Dominus Deus: Nunc reducam captivitatem Iacob, et miserebor omnis domus Israhel, et assumam zelum pro nomine sancto meo. Et portabunt confusionem suam, et omnem praevaricationem qua praevaricati sunt in me, cum habitaverint in terra sua confidenter, neminem formidantes. Et reduxero eos de populis, et congregavero de terris inimicorum suorum, et sanctificatus fuero in eis in oculis gentium plurimarum. Et scient quia ego Dominus Deus eorum, eo quod transtulerim eos in nationes, et congregaverim eos super terram suam, et non dereliquerim quemquam ex eis ibi. Et non abscondam ultra faciem meam ab eis, eo quod effuderim spiritum meum super omnem domum Israhel, ait Dominus Deus.

In vicesimo quinto anno transmigrationis nostrae, in exordio anni, decima mensis, quartodecimo anno postquam percussa est civitas, in ipsa hac die facta est super me manus Domini, et adduxit me illuc. In visionibus Dei adduxit me in terram Israhel, et dimisit me super montem excelsum nimis, super quem erat quasi aedificium civitatis vergentis ad austrum. Et introduxit me illuc: et ecce vir cuius erat species quasi species aeris, et funiculus lineus in manu eius, et calamus mensurae in manu eius: stabat autem in porta. Et locutus est ad me idem vir: Fili hominis, vide oculis tuis, et auribus tuis audi, et pone cor tuum in omnia quae ego ostendam tibi, quia ut ostendantur tibi adductus es huc: adnuntia omnia quae tu vides domui Israhel. Et ecce murus forinsecus in circuitu domus undique, et in manu viri calamus mensurae sex cubitorum et palmo: et mensus est latitudinem aedificii calamo uno, altitudinem quoque calamo uno. Et venit ad portam quae respiciebat viam orientalem, et ascendit per gradus eius, et mensus est limen portae calamo uno latitudinem, id est limen unum calamo uno latitudine; et thalamum uno calamo in longum, et uno calamo in latum: et inter thalamos quinque cubitos: et limen portae iuxta vestibulum portae intrinsecus calamo uno. Et mensus est vestibulum portae octo cubitorum, et frontem eius duobus cubitis: vestibulum autem portae erat intrinsecus. Porro thalami portae ad viam orientalem tres hinc et tres inde: mensura una trium, et mensura una frontium ex utraque parte. Et mensus est latitudinem liminis portae decem cubitorum, et longitudinem portae tredecim cubitorum. Et marginem ante thalamos cubiti unius, et cubitus unus finis utrimque: thalami autem sex cubitorum erant hinc et inde. Et mensus est portam a tecto thalami usque ad tectum eius, latitudinem viginti et quinque cubitorum: ostium contra ostium. Et fecit frontes per sexaginta cubitos: et ad frontem atrii portam undique per circuitum. Et ante faciem portae quae pertingebat usque ad faciem vestibuli portae interioris, quinquaginta cubitos. Et fenestras obliquas in thalamis, et in frontibus eorum, quae erant intra portam undique per circuitum: similiter autem erant et in vestibulis fenestrae per gyrum intrinsecus, et ante frontes pictura palmarum. Et eduxit me ad atrium exterius, et ecce gazophylacia et pavimentum stratum lapide in atrio per circuitum: triginta gazophylacia in circuitu pavimenti. Et pavimentum in fronte portarum secundum longitudinem portarum erat inferius. Et mensus est latitudinem a facie portae inferioris usque ad frontem atrii interioris extrinsecus, centum cubitos ad orientem et ad aquilonem. Portam quoque quae respiciebat viam aquilonis atrii exterioris mensus est tam in longitudine quam in latitudine. Et thalamos eius tres hinc et tres inde: et frontem eius et vestibulum eius secundum mensuram portae prioris, quinquaginta cubitorum longitudinem eius, et latitudinem viginti quinque cubitorum. Fenestrae autem eius, et vestibulum, et sculpturae secundum mensuram portae quae respiciebat ad orientem: et septem graduum erat ascensus eius, et vestibulum ante eam. Et porta atrii interioris contra portam aquilonis et orientalem: et mensus est a porta usque ad portam centum cubitos. Et duxit me ad viam australem, et ecce porta quae respiciebat ad austrum: et mensus est frontem eius et vestibulum eius iuxta mensuras superiores. Et fenestras eius, et vestibula in circuitu, sicut fenestras ceteras: quinquaginta cubitorum longitudine, et latitudine viginti quinque cubitorum. Et in gradibus septem ascendebatur ad eam: et vestibulum ante fores eius: et caelatae palmae erant, una hinc et altera inde in fronte eius. Et porta atrii interioris in via australi: et mensus est a porta usque ad portam in via australi, centum cubitos. Et introduxit me in atrium interius ad portam australem: et mensus est portam iuxta mensuras superiores. Thalamum eius, et frontem eius, et vestibulum eius eisdem mensuris: et fenestras eius, et vestibulum eius in circuitu, quinquaginta cubitos longitudinis, et latitudinis viginti quinque cubitos. Et vestibulum per gyrum longitudine viginti quinque cubitorum, et latitudine quinque cubitorum. Et vestibulum eius ad atrium exterius, et palmas eius in fronte: et octo gradus erant quibus ascendebatur per eam. Et introduxit me in atrium interius per viam orientalem: et mensus est portam secundum mensuras superiores. Thalamum eius, et frontem eius, et vestibulum eius sicut supra: et fenestras eius, et vestibula eius in circuitu, longitudine quinquaginta cubitorum, et latitudine viginti quinque cubitorum. Et vestibulum eius, id est atrii exterioris: et palmae caelatae in fronte eius hinc et inde: et in octo gradibus ascensus eius. Et introduxit me ad portam quae respiciebat ad aquilonem: et mensus est secundum mensuras superiores. Thalamum eius, et frontem eius, et vestibulum eius, et fenestras eius per circuitum, longitudine quinquaginta cubitorum, et latitudine viginti quinque cubitorum. Et vestibulum eius respiciebat ad atrium exterius: et caelatura palmarum in fronte eius hinc et inde: et in octo gradibus ascensus eius. Et per singula gazophylacia ostium in frontibus portarum: ibi lavabant holocaustum. Et in vestibulo portae duae mensae hinc, et duae mensae inde: ut immoletur super eas holocaustum, et pro peccato, et pro delicto. Et ad latus exterius quod ascendit ad ostium portae quae pergit ad aquilonem, duae mensae: et ad latus alterum ante vestibulum portae duae mensae. Quattuor mensae hinc, et quattuor mensae inde: per latera portae octo mensae erant, super quas immolabant. Quattuor autem mensae ad holocaustum de lapidibus quadris extructae: longitudine cubiti unius et dimidii, et latitudine cubiti unius et dimidii, et altitudine cubiti unius: super quas ponant vasa in quibus immolatur holocaustum et victima. Et labia earum palmi unius reflexa intrinsecus per circuitum: super mensas autem carnes oblationis. Et extra portam interiorem gazophylacia cantorum in atrio interiori quod erat in latere portae respicientis ad aquilonem: et facies eorum contra viam australem, una ex latere portae orientalis quae respiciebat ad viam aquilonis. Hoc est gazophylacium quod respicit viam meridianam, sacerdotum erit qui excubant in custodiis templi. Porro gazophylacium quod respicit viam aquilonis, sacerdotum erit qui excubant in ministerio altaris. Isti sunt filii Sadoch, qui accedunt de filiis Levi ad Dominum ut ministrent ei. Et mensus est atrium longitudine centum cubitorum, et latitudine centum cubitorum per quadrum: et altare ante faciem templi. Et introduxit me in vestibulum templi, et mensus est vestibulum quinque cubitis: et latitudinem portae trium cubitorum hinc, et trium cubitorum inde. Longitudinem autem vestibuli viginti cubitorum, et latitudinem undecim cubitorum, et octo gradibus ascendebat ad eam. Et columnae erant in frontibus, una hinc et altera inde.

Et introduxit me in templum, et mensus est frontes sex cubitos latitudinis hinc, et sex cubitos latitudinis inde, latitudinem tabernaculi. Et latitudo portae decem cubitorum erat: et latera portae

quinque cubitis hinc et quinque cubitis inde. Et mensus est longitudinem eius xl cubitorum, et latitudinem xx cubitorum. Et introgressus intrinsecus mensus est in fronte portae duos cubitos, et portam decem cubitorum, et latitudinem portae septem cubitorum. Et mensus est longitudinem eius xx cubitorum, et latitudinem eius xx cubitorum ante faciem templi. Et dixit ad me: Hoc est sanctum sanctorum. Et mensus est parietem domus sex cubitorum, et latitudinem lateris quattuor cubitorum undique per circuitum domus. Latera autem latus ad latus bis triginta tria, et erant eminentia quae ingrederentur per parietem domus in lateribus per circuitum, ut continerent et non attingerent parietem templi. Et platea erat in rotundum ascendens sursum per cocleam, et in cenaculum templi deferebat per gyrum. Idcirco latius erat templum in superioribus, et sic de inferioribus ascendebatur ad superiora in medium. Et vidi in domo altitudinem per circuitum fundata latera ad mensuram calami sex cubitorum spatio, et latitudinem per parietem lateris forinsecus quinque cubitorum, et erat interior domus in lateribus domus. Et inter gazophylacia latitudinem xx cubitorum in circuitu domus undique. Et ostium lateris ad orientem, ostium unum ad viam aquilonis, et ostium unum ad viam australem, et latitudinem loci ad orationem quinque cubitorum in circuitu. Et aedificium quod erat separatum versumque ad viam respicientem ad mare latitudinis lxx cubitorum. Paries autem aedificii quinque cubitorum latitudinis per circuitum, et longitudo eius xc cubitorum. Et mensus est domus longitudinem centum cubitorum, et quod separatum erat aedificium, et parietes eius longitudinis centum cubitorum. Latitudo autem ante faciem domus et eius quod erat separatum contra orientem centum cubitorum. Et mensus est longitudinem aedificii contra faciem eius quod erat separatum ad dorsum, ethecas ex utraque parte centum cubitorum, et templum interius, et vestibula atrii. Limina, et fenestras obliquas, et ethecas in circuitu per tres partes contra uniuscuiusque limen, stratumque ligno per gyrum in circuitu. Terra autem usque ad fenestras, et fenestrae clausae super ostia, et usque ad domum interiorem, et forinsecus per omnem parietem in circuitu, intrinsecus et forinsecus ad mensuram. Et fabricata cherubim et palmae, et palma inter cherub et cherub, duasque facies habebat cherub: faciem hominis iuxta palmam ex hac parte, et faciem leonis iuxta palmam ex alia parte, expressa per omnem domum in circuitu. De terra usque ad superiora portae cherubim et palmae caelatae erant in pariete templi. Limen quadrangulum, et facies sanctuarii aspectus contra aspectum. Altaris lignei trium cubitorum altitudo, et longitudo eius duorum cubitorum, et anguli eius, et longitudo eius, et parietes eius lignei. Et locutus est ad me: Haec est mensa coram Domino. Et duo ostia erant in templo et in sanctuario. Et in duobus ostiis ex utraque parte bina erant ostiola, quae in se invicem plicabantur. Bina enim ostia erant ex utraque parte ostiorum. Et caelata erant in ipsis ostiis templi cherubim et sculpturae palmarum, sicut in parietibus quoque expressa erant. Quam ob rem et grossiora erant ligna in vestibuli fronte forinsecus. Super quae fenestrae obliquae, et similitudo palmarum hinc atque inde in humerulis vestibuli, secundum latera domus latitudinemque parietum.

Et eduxit me in atrium exterius per viam ducentem ad aquilonem, et induxit me in gazophylacium quod erat contra separatum aedificium, et contra aedem vergentem ad aquilonem, in facie longitudinis centum cubitos ostii aquilonis, et latitudinis l cubitos, contra xx cubitos atrii interioris, et contra pavimentum stratum lapide atrii exterioris, ubi erat porticus iuncta porticui triplici. Et ante gazophylacia deambulacrum x cubitorum latitudinis, ad interiora respiciens viae cubiti unius, et ostia earum ad aquilonem, ubi erant gazophylacia in superioribus humiliora, quia supportabant porticus quae ex illis eminebant de inferioribus et de mediis aedificii. Tristega enim erant et non habebant columnas sicut erant columnae atriorum. Propterea eminebant de inferioribus et de mediis a terra cubitis l. Et peribolus exterior secundum gazophylacia quae erant in via atrii exterioris ante gazophylacia, longitudo eius l cubitorum. Quia longitudo erat gazophylaciorum atrii exterioris l cubitorum, et longitudo ante faciem templi c cubitorum. Et erat subter gazophylacia haec introitus ab oriente ingredientium in ea de atrio exteriori. In latitudine periboli atrii quod erat contra viam orientalem in faciem aedificii separati, et erant ante aedificium gazophylacia. Et via ante faciem eorum iuxta similitudinem gazophylaciorum quae erant in via aquilonis. Secundum longitudinem eorum, sic et latitudo eorum, et omnis introitus eorum, et similitudines, et ostia eorum. Secundum ostia gazophylaciorum quae erant in via respiciente ad notum, ostium in capite viae, quae via erat ante vestibulum separatum per viam orientalem ingredientibus. Et dixit ad me: Gazophylacia aquilonis et gazophylacia austri quae sunt ante aedificium separatum, haec sunt gazophylacia sancta, in quibus vescuntur sacerdotes qui appropinquant ad Dominum in sancta sanctorum. Ibi ponent sancta sanctorum, et oblationem pro peccato et pro delicto. Locus enim sanctus est. Cum autem ingressi fuerint sacerdotes, non egredientur de sanctis in atrium exterius, et ibi reponent vestimenta sua in quibus ministrant, quia sancta sunt, vestienturque vestimentis aliis, et sic procedent ad populum. Cumque complesset mensuras domus interioris, eduxit me per viam portae quae respiciebat ad viam orientalem, et mensus est eam undique per circuitum. Mensus est autem contra ventum orientalem calamo mensurae quingentos calamos in calamo mensurae per circuitum. Et mensus est contra ventum aquilonis quingentos calamos in calamo mensurae per gyrum. Et ad ventum australem mensus est quingentos calamos in calamo mensurae per circuitum. Et ad ventum occidentalem mensus est quingentos calamos in calamo mensurae. Per iiii ventos mensus est murum eius undique per circuitum, longitudinem quingentorum cubitorum, et latitudinem quingentorum cubitorum, dividentem inter sanctuarium et vulgi locum.

Et duxit me ad portam quae respiciebat ad viam orientalem. Et ecce gloria Dei Israel ingrediebatur per viam orientalem, et vox erat ei quasi vox aquarum multarum, et terra splendebat a maiestate eius. Et vidi visionem secundum speciem quam videram quando venit ut disperderet civitatem, et species secundum aspectum quem videram iuxta fluvium Chobar. Et cecidi super faciem meam. Et maiestas Domini ingressa est templum per viam portae quae respiciebat ad orientem. Et elevavit me spiritus et introduxit me in atrium interius, et ecce erat repleta gloria domus Domini.

Et audivi loquentem ad me de domo, et vir qui stabat iuxta me dixit ad me: Fili hominis, locus solii mei et locus vestigiorum pedum meorum, ubi habito in medio filiorum Israel in aeternum. Et non polluent ultra domus Israel nomen sanctum meum, ipsi et reges eorum in fornicationibus suis, et in ruinis regum suorum, et in excelsis, qui fabricati sunt limen suum iuxta limen meum, et postes suos iuxta postes meos. Et murus erat inter me et eos, et polluerunt nomen sanctum meum in abominationibus quas fecerunt. Propter quod consumpsi eos in ira mea. Nunc ergo repellant procul fornicationem suam et ruinas regum suorum a me, et habitabo in medio eorum semper. Tu autem, fili hominis, ostende domui Israel templum, et confundantur ab iniquitatibus suis, et metiantur fabricam, et erubescant ex omnibus quae fecerunt. Figuram domus et fabricae eius, exitus et introitus, et omnem descriptionem eius, et universa praecepta eius, cunctumque ordinem eius, et omnes leges eius ostende eis, et scribes in oculis eorum, ut custodiant omnes descriptiones eius et praecepta illius, et faciant ea. Ista est lex domus in summitate montis. Omnis finis eius in circuitu sanctum sanctorum est. Haec ergo est lex domus. Istae autem mensurae altaris in cubito verissimo, qui habebat cubitum et palmum. In sinu eius erat cubitus, et cubitus in latitudine, et diffinitio usque ad labium eius, et in circuitu palmus unus. Haec quoque erat fossa altaris. Et de sinu terrae usque ad crepidinem novissimam duo cubiti, et latitudo cubiti unius. Et a crepidine minore usque ad crepidinem maiorem quattuor cubiti, et latitudo cubiti unius. Ipse autem ariel quattuor cubitorum, et ab ariel usque sursum cornua quattuor. Et ariel xii cubitorum in longitudine per xii cubitos latitudinis, quadrangulatum aequis lateribus. Et crepido xiiii cubitorum longitudinis per xiiii cubitos latitudinis in quattuor angulis eius, et corona in circuitu eius dimidii cubiti, et sinus eius unius cubiti per circuitum. Gradus autem eius versi ad orientem. Et dixit ad me: Fili hominis, haec dicit Dominus Deus: Hi sunt ritus altaris in quacumque die fuerit fabricatum, ut offeratur super illud holocaustum, et effundatur sanguis. Et dabis sacerdotibus et levitis qui sunt de semine Sadoc, qui accedunt ad me, ait Dominus Deus, ut offerant mihi vitulum de armento pro peccato. Et assumens de sanguine eius pones super quattuor cornua eius, et super quattuor angulos crepidinis, et super coronam in circuitu, et mundabis illud et expiabis. Et tolles vitulum qui oblatus fuerit pro peccato, et comburetur in separato loco domus extra sanctuarium. Et in die secunda offeres hircum caprarum immaculatum pro peccato, et expiabunt altare sicut expiaverunt in vitulo. Cumque compleveris expians illud, offeres vitulum de armento immaculatum, et arietem de grege immaculatum. Et offeres eos in conspectu Domini, et mittent sacerdotes super eos sal, et offerent eos holocaustum Domino. Septem diebus facies hircum pro peccato cotidie, et vitulum de armento et arietem de pecoribus immaculatos offerent. Septem diebus expiabunt altare, et mundabunt illud, et implebunt manum eius. Expletis autem diebus, in die octava et ultra facient sacerdotes super altare holocausta vestra, et quae pro pace offerunt, et placatus ero vobis, ait Dominus Deus.

Et convertit me ad viam portae sanctuarii exterioris quae respiciebat ad orientem, et erat clausa. Et dixit Dominus ad me: Porta haec clausa erit, non aperietur, et vir non transibit per eam, quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam, eritque clausa principi. Princeps ipse sedebit in ea, ut comedat panem coram Domino. Per viam vestibuli portae ingredietur, et per viam eius egredietur. Et adduxit me per viam portae aquilonis in conspectu domus. Et vidi, et ecce implevit gloria Domini domum Domini, et cecidi in faciem meam. Et dixit ad me Dominus: Fili hominis, pone cor tuum, et vide oculis tuis, et auribus tuis audi omnia quae ego loquor ad te de universis caeremoniis domus Domini et de cunctis legibus eius. Et pones cor tuum in viis templi per omnes exitus sanctuarii. Et dices ad exasperantem me domum Israel: Haec dicit Dominus Deus: Sufficiant vobis omnia scelera vestra, domus Israel, eo quod inducitis filios alienos incircumcisos corde et incircumcisos carne, ut sint in sanctuario meo et polluant domum meam. Et offertis panes meos, adipem et sanguinem, et dissolvitis pactum meum in omnibus sceleribus vestris. Et non servastis praecepta sanctuarii mei, et posuistis custodes observationum mearum in sanctuario meo vobismetipsis.

Haec dicit Dominus Deus: Omnis alienigena incircumcisus corde et incircumcisus carne non ingredietur sanctuarium meum, omnis filius alienus qui est in medio filiorum Israel. Sed et levitae qui longe recesserunt a me in errore filiorum Israel, et erraverunt a me post idola sua, et portaverunt iniquitatem suam, erunt in sanctuario meo aeditui, et ianitores portarum domus, et ministri domus. Ipsi mactabunt holocausta et victimas populi, et ipsi stabunt in conspectu eorum ut ministrent eis. Pro eo quod ministraverunt illis in conspectu idolorum suorum, et facti sunt domui Israel in offendiculum iniquitatis, idcirco levavi manum meam super eos, ait Dominus Deus, et portaverunt iniquitatem suam. Et non appropinquabunt ad me ut sacerdotio fungantur mihi, neque accedent ad omne sanctuarium meum iuxta sancta sanctorum, sed portabunt confusionem suam et scelera sua quae fecerunt. Et dabo eos ianitores domus in omni ministerio eius et in universis quae fiunt in ea. Sacerdotes autem et levitae filii Sadoc, qui custodierunt caeremonias sanctuarii mei cum errarent filii Israel a me, ipsi accedent ad me ut ministrent mihi, et stabunt in conspectu meo ut offerant mihi adipem et sanguinem, ait Dominus Deus. Ipsi ingredientur sanctuarium meum, et ipsi accedent ad mensam meam ut ministrent mihi, et custodiant caeremonias meas. Cumque ingredientur portas atrii interioris, vestibus lineis induentur, nec ascendet super eos quidquam laneum quando ministrant in portis atrii interioris et intrinsecus. Vittae lineae erunt in capitibus eorum, et feminalia linea erunt in lumbis eorum, et non accingentur in sudore. Cumque egredientur atrium exterius ad populum, exuent se vestimentis suis in quibus ministraverant, et reponent ea in gazophylacio sanctuarii, et vestient se vestimentis aliis, et non sanctificabunt populum in vestibus suis. Caput autem suum non radent, neque comam nutrient, sed tondentes attondent capita sua. Et vinum non bibet omnis sacerdos quando ingressurus est atrium interius. Et viduam et repudiatam non accipient uxores, sed virgines de semine domus Israel, sed et viduam quae fuerit vidua a sacerdote accipient. Et populum meum docebunt quid sit inter sanctum et pollutum, et inter mundum et immundum ostendent eis. Et cum fuerit controversia, stabunt in iudiciis meis et iudicabunt. Leges meas et praecepta mea in omnibus sollemnitatibus meis custodient, et sabbata mea sanctificabunt. Et ad mortuum hominem non ingredientur, ne polluantur, nisi ad patrem et matrem, et filium et filiam, et fratrem et sororem quae alterum virum non habuerit, in quibus contaminabuntur. Et postquam fuerit mundatus, septem

dies enumerabuntur ei. & in die introitus sui in sanctuarium ad
atrium interius ut ministret mihi in sanctuario meo offeret pro pecca
to suo ait dominus ds.

Non erit autem eis hereditas. ego hereditas eorum. Et possessionem non
dabitis eis in isrl. ego enim sum possessio eorum. Victimam & pro pecca
to & pro delicto ipsi comedent. & omne votum in isrl ipsorum erit. &
primitiva omnium primogenitorum. & omnia libamenta ex omnibus que
offeruntur sacerdotum erunt. & primitiva ciborum vestrorum dabitis sacer
doti. ut reponat benedictionem domui sue. Omne morticinum &
captum a bestia de avibus & pecoribus non comedent sacerdotes.
Cumque ceperitis terram dividere sortito. separate primitias domino.
Sanctificatum de terra longitudine xx. quinque milia. & latitudine
x. milia. sanctificatum erit in omni termino eius per circuitum. & erit
ex omni parte sanctificatum quingentos per quingentos quadrifariam
per circuitum. & l. cubitis in suburbana eius per gyrum. Et a mensura
ista mensurabitis longitudinem xx. quinque milium. & latitudinem
x. milium. & in ipso erit templum sanctumque sanctorum. Sanctificatum de terra
erit sacerdotibus ministris sanctuarii qui accedunt ad ministerium
domini. & erit eis locus in domos & in sanctuarium sanctitatis. xx.
autem quinque milia longitudinis. & x. milia latitudinis erunt
levites qui ministrant domui. Ipsi possidebunt xx. gazophilacia.
Et possessionem civitatis dabitis quinque milia latitudinis. et lon
gitudinis xx. quinque milia secundum separationem sanctuarii omni domui
isrl. principi quoque hinc & inde in separationem sanctuarii & in pos
sessionem civitatis contra faciem separationis sanctuarii. & contra fa
ciem possessionis urbis a latere maris usque ad mare. & a latere o
rientis usque ad orientem. longitudine autem iuxta unamquamque partem
a termino occidentali. usque ad terminum orientalem. De terra erit
possessio in isrl. & non populabuntur ultra principes populum meum.
sed terram dabunt domui isrl. secundum tribus eorum. Hec dicit dns ds.
Sufficiat vobis principes isrl. Iniquitatem & rapinas intermittite.
& iudicium & iustitiam facite. Separate confinia vestra a populo
meo. ait dominus ds. Statera iusta. & ephi iustum. & bathus
iustus erit vobis. Ephi & bathus equalia & unius mensure erit.
ut capiat decimam partem chori bathus. & decimam partem ephi. Iuxta
mensuram chori erit equa libratio eorum. Siclus autem xx. obolos ha
beat. Porro xx. sicli. & xx. quinque sicli. quindecim sicli mnam
faciunt. Et he sunt primitie quas tolletis. Sextam partem ephi de
choro frumenti. & sextam partem ephi de choro hordei. mensura quoque
olei bathus olei decima pars chori est. & decima bathi chorum
faciunt. quia decem bathi implent chorum. & arietem unum de grege
ducentorum de his que nutriunt isrl in sacrificium & in holocaustum
& pacifica ad expiandum pro eis ait dominus ds. Omnis populus
terre tenebitur primitiis his. Principi in isrl & super princi
pem erunt holocausta & sacrificium & libamina in sollempni
tatibus & in kalendis & in sabbatis. & in universis sollempni
tatibus domus isrl. ipse faciet sacrificium pro peccato & holo
caustum. & pacifica ad expiandum pro domo isrl.

Hec dicit dominus ds isrl. In primo mense una mensis sumes
vitulum de armento inmaculatum. & expiabis sanctuarium.
Et tollet sacerdos de sanguine quod erit pro peccato. & ponet
in postibus domus & in iiii. angulis crepidinis altaris. et in postibus
porte atrii interioris. Et sic facies in septima mensis. pro unoquoque
qui ignoravit & errore deceptus est. & expiabis pro domo. In primo
mense xiiii. mensis. erit vobis pasche sollempnitas. Septem
diebus azima comedentur. Et faciet princeps in die illa pro se
& pro universo populo terre vitulum pro peccato & in septem dierum
sollempnitate faciet holocaustum dno. septem vitulos &
septem arietes inmaculatos cottidie septem diebus & pro peccato
hyrcum caprarum cottidie. & sacrificium ephi per vitulum. et ephi
per arietem faciet. & olei hin per singula ephi. Septimo mense
xv. die mensis. in sollempnitate faciet. sicut supradicta sunt
per septem dies tam pro peccato quam pro holocausto. & in sacrificio
& in oleo.

Hec dicit dominus ds. Porta atrii interioris que respicit
ad orientem erit clausa sex diebus in quibus opus fit. die autem
sabbati aperietur. Sed & in die kalendarum aperietur. Et intra
bit princeps per viam vestibuli porte deforis. & stabit in li
mine porte. & facient sacerdotes holocausta eius. & pa
cifica eius. & adorabit super limen porte & egredietur. Porta
autem non claudetur usque ad vesperam. & adorabit populus terre ad ostium
porte illius in sabbatis & in kalendis coram domino. Holo
caustum autem hoc offeret princeps domino in die sabbati sex
agnos inmaculatos. & arietem inmaculatum. & sacrificium ephi
per arietem. agnis autem sacrificium quod dederit manus eius. et olei hin
per singula ephi. in die autem kalendarum vitulum de armento inmacula
tum. Et sex agni & arietes inmaculati erunt. Et ephi per
vitulum. ephi quoque per arietem faciet sacrificium. agnis autem
sicut invenerit manus eius. & olei hin per singula ephi. Cumque
ingressurus est princeps per viam vestibuli porte ingrediatur.
& per eandem viam exeat. Et cum intrabit populus terre in conspectu
domini in sollempnitatibus qui ingreditur per portam aquilonis
ut adoret. egrediatur per viam porte meridiane. porro qui ingreditur
per viam porte meridiane. egrediatur per viam porte aquilonis. Non
revertatur per viam porte per quam ingressus est. sed e regione illius
egrediatur. Princeps autem in medio eorum erit. Cum ingredien
tibus ingredietur. & cum egredientibus egredietur. Et in nun
dinis & in sollempnitatibus erit sacrificium ephi per vitulum
& ephi per arietem. agnis autem erit sacrificium sicut invenerit manus
eius. & olei per singula ephi. Cum autem fecerit princeps spontaneum
sacrificium aut pacifica voluntaria domino. aperietur ei por
ta que respicit ad orientem. & faciet holocaustum suum et pacifica
sua sicut fieri solet in die sabbati. & egredietur. clauditurque
porta postquam exierit. Et agnum eiusdem anni inmaculatum
faciet holocaustum cottidie domino. semper mane faciet illud
& sacrificium faciet super eo cata mane mane sextam partem ephi.
& de oleo terciam partem hin ut misceatur simile. Sacrificium
domino legitimum iuge atque perpetuum. Faciet agnum &
sacrificium & oleum cata mane mane holocaustum sempiternum.

Hec dicit dominus ds. Si dederit princeps donum alicui de
filiis suis. hereditas eius filiorum suorum erit possidebunt ea he
reditarie. Si autem dederit legatum de hereditate sua uni servorum
suorum. erit illius usque ad annum remissionis. & revertetur
ad principem. Hereditas autem eius filiis eius erit. Et non accipiet
princeps de hereditate populi per violentiam & de possessione eorum
sed de possessione sua hereditatem filiis suis. ut non dispergatur

Et populus meus unusquisque a possessione sua.
Et introduxit me per ingressum qui erat ex latere porte in gazo
filacia sanctuarii ad sacerdotes que respiciebant ad aquilonem.
& erat ibi locus vergens ad occidentem. Et dixit ad me. Iste est locus
ubi coquent sacrificium sacerdotes pro peccato & pro delicto ut non efferant
in atrium exterius. & sanctificetur populus. Et eduxit me in atrium exteri
& circumduxit me per iiii. angulos atrii. Et ecce atriolum erat in
angulo atrii. & atriola singula per angulos atrii. In iiii. angulis
atrii atriola disposita xl. cubitorum per longum. & xxx. per latum. Men
sure unius iiii. erant & paries per circuitum ambiens iiii. atriola &
culine fabricate erant subter porticus per gyrum. Et dixit ad me. Hec
est domus culinarum in qua coquent ministri domus domini victimas
populi. Et convertit me ad portam domus. & ecce aque egrediebantur
subter limen domus ad orientem. Facies enim domus respiciebat ad
orientem. aque autem descendebant in latus templi dextrum ad meri
diem altaris. Et eduxit me per viam porte aquilonis. & convertit
me ad viam foras portam exteriorem viam que respiciebat ad orien
tem. & ecce aque redundantes a latere dextro cum egrederetur vir
ad orientem qui habebat funiculum in manu sua. Et mensus est mille
cubitos. & transduxit me per aquam usque ad talos. Rursumque mensus
est mille cubitos. & transduxit me per aquam usque ad genua. Et mensus
est mille. & transduxit me per aquam usque ad renes. Et mensus est
mille torrentemque non potui transire quoniam intumuerant aque profunde
torrentis. qui non potest transvadari. Et dixit ad me. Certe
vidisti fili hominis. Et eduxit me & convertit me ad ripam tor
rentis. Cumque me convertissem. ecce in ripa torrentis ligna ni
mis ex utraque parte. Et ait ad me. Aque iste que egrediuntur ad
tumulos sabuli orientalis. & descendunt ad plana deserti. intra
bunt mare & exibunt. & sanabuntur aque. & omnis anima vivens
que serpit quocumque venerit torrens vivet. & erunt pisces mul
ti satis postquam venerint illuc aque iste. & sanabuntur & vi
vent omnia ad que venerit torrens vivent & stabunt super illa
piscatores ab engaddi usque ad engallim. Siccatio sagenarum
erunt. Plurime species erunt piscium eius. sicut pisces maris ma
gni multitudinis nimie. In litoribus autem eius & in palustribus non sana
buntur quia in salinas dabuntur. Et super torrentem orietur in ripis eius
ex utraque parte omne lignum pomiferum. Non defluet folium ex eo.
& non deficiet fructus eius. Per singulos menses afferet primitiva.
quia aque eius de sanctuario egredientur. & erunt fructus eius in cibum
& folia eius ad medicinam sanitatemque gentium.

Hec dicit dominus ds. Hic est terminus in quo possidebitis terram
in xii. tribubus isrl. quia ioseph duplicem funiculum habet.
Possidebitis autem eam singuli eque ut frater suus. super quam levavi
manum meam ut darem patribus vestris. & cadet terra hec vobis
in possessionem. Hic est autem terminus terre ad plagam septen
trionalem. A mari magno via bethalon venientibus sadada.
emath. berotha. sabarim que est inter terminum damasci & con
finium emath. domus atthicon. que est iuxta terminos auran.
& erit terminus a mari usque ad atrium enon terminus damasci
& ab aquilone ad aquilonem terminus emath plaga autem septen
trionalis. Porro plaga orientalis de medio auran. et de me
dio damasci. & de medio galaad. & de medio terre isrl ior
danis disterminans ad mare orientale. Metiemini etiam
plagam orientalem. Plaga autem australis meridiana a thamar
usque ad aquas contradictionis cades. & torrens usque ad ma
re magnum a confinio per directum donec venias emath. Hec
est plaga maris. Et dividetis terram istam vobis per tribus isrl. &
mittetis eam in hereditatem vobis & advenis qui accesserint ad vos
qui genuerunt filios in medio vestrum. & erunt vobis sicut indigene
inter filios israhel. Vobiscum divident possessionem in medio
tribuum isrl. In tribu autem quacumque fuerit advena. ibi dabitis
possessionem illi. ait dominus ds. Et hec nomina tribuum a finibus
aquilonis iuxta viam methalon pergentibus emath. Atrium enon
terminus damasci ad aquilonem iuxta emath. & erit ei pla
ga orientalis mare dan una. & ad terminum dan a plaga orienta
li usque ad plagam maris aser una. & super terminum aser a plaga
orientali usque ad plagam maris neptalim una. & super terminum neptali
a plaga orientali usque ad plagam manasse una. & super terminum
manasse a plaga orientali usque ad plagam maris effraim una.
& super terminum effraim a plaga orientali usque ad plagam maris
ruben una. & super terminum ruben a plaga orientali usque ad pla
gam maris iuda una. & super terminum iuda a plaga orientali usque
ad plagam maris erunt primitie quas separabitis xx. quinque
milibus latitudinis & longitudinis sicut singule partes a pla
ga orientali usque ad plagam maris. & erit sanctuarium in medio
eius. Primitie quas separabitis domino. longitudo xx. quinque
milibus & latitudo decem milibus.

He autem erunt primitie sanctuarii sacerdotum ad aquilonem
longitudinis xx. quinque milia. & ad mare latitudinis x. milia
sed & ad orientem latitudinis x. milia. & ad meridiem longitu
dinis xx. quinque milibus. & erit sanctuarium domini in medio eius.
Sacerdotibus sanctuarium erit de filiis sadoch qui custodierunt
cerimonias meas & non erraverunt cum errarent filii isrl sicut
erraverunt & levite. & erunt eis primitie de primitiis terre sanc
tum sanctorum iuxta terminum levitarum. Sed & levitis similiter iuxta fi
nes sacerdotum xx. quinque milibus longitudinis. & latitudinis x. milibus.
Omnis longitudo xx. quinque milium. & latitudo x. milium. Et non
venundabunt ex eo neque mutabunt. neque transferentur primitie terre
quia sanctificate sunt domino. Quinque milia autem que supersunt in la
titudine per xx. quinque milia profana erunt urbis in habitaculum et
in suburbana. Et erit civitas in medio eius. & he mensure eius.
Ad plagam septentrionalem l. & iiii. milia. & ad plagam meridi
anam l. & iiii. milia. ad plagam orientalem l. & iiii. milia. & ad pla
gam occidentalem l. & iiii. milia. Erunt autem suburbana civitatis ad
aquilonem ducenta quinquaginta. & in meridie ducenta l. & ad
orientem ducenta l. & ad mare ducenta l. Quod autem reliquum
fuerit in longitudine secundum primitias sanctuarii. x. milia in orientem
& x. milia ad occidentem erunt sicut primitie sanctuarii. & erunt
fruges eius in panes his qui serviunt civitati. Servientes autem
civitati operabuntur ex omnibus tribubus isrl. Omnes primitie xx. v.
milium. per xx. v. milia in quadrum. separabuntur in primitias sanc
tuarii. & possessionem civitatis. Quod autem reliquum fuerit principis
erit ex omni parte primitiarum sanctuarii & possessionis civitatis
e regione xx. v. milium primitiarum usque ad terminum orientalem. Sed
& a mari e regione xx. v. milium. & ad terminum maris similiter in par
tibus principis erit. & erunt primitie sanctuarii. & sanctuarium templi in me

dio eius. De possessione autem levitarum et de possessione civitatis in medio partium principis erit inter terminum Iuda et inter terminum Beniamin. et ad principem pertinebit. Et reliquis tribubus: a plaga orientali usque ad plagam occidentalem Beniamin una. Et contra terminum Beniamin a plaga orientali usque ad plagam occidentalem Symeon una. Et super terminum Symeonis a plaga orientali usque ad plagam occidentis Ysachar una. Et super terminum Ysachar a plaga orientali usque ad plagam occidentalem Zabulon una. Et super terminum Zabulon a plaga orientali usque ad plagam maris Gad una. Et super terminum Gad a plaga austri in meridie: et erit finis de Thamar usque ad aquas contradictionis Cades. hereditas contra mare magnum. Hec est terra quam mittetis in sortem tribubus Israhel: et he partitiones earum, ait dominus deus. Et hi egressus civitatis. A plaga septentrionali quingentos et quattuor milia mensurabis. Et porte civitatis in nominibus tribuum Israhel. Porte tres a septentrione. porta Ruben una. porta Iuda una. porta Levi una. Et ad plagam orientalem quingentos et quattuor milia. et porte tres. porta Ioseph una. porta Beniamin una. porta Dan una. Et ad plagam meridianam quingentos et quattuor milia metieris. Et porte tres. porta Symeon una. porta Ysachar una. porta Zabulon una. Et ad plagam occidentalem quingentos et quattuor milia: et porte eorum tres. porta Gad una. porta Aser una. porta Neptalim una. Per circuitum decem et octo milia. Et nomen civitatis ex illa die: Dominus ibidem. Amen. Explicit Ezechiel

DANIHELEM PROPHETAM iuxta septuaginta interpretes domini salvatoris ecclesie non legunt, utentes Theodotionis editione. et hoc cur acciderit nescio. Sive enim quia sermo chaldaicus est, et quibusdam proprietatibus a nostro eloquio discrepat, noluerunt LXX interpretes easdem lingue lineas in translatione servare: sive sub nomine eorum ab alio nescio quo non satis chaldeam linguam sciente editus liber est: sive aliud quid cause extiterit ignorans. hoc unum affirmare possum, quod multum a veritate discordet, et recto iudicio repudiatus est. Sciendum quippe est Danielem maxime et Esdram hebraicis quidem litteris, sed chaldaico sermone conscriptos, et unam Hieremie pericopen: Iob quoque cum arabica lingua plurimam habere societatem. Denique et ego adolescentulus post Quintiliani et Tullii lectionem ac flores rhetoricos, cum me in lingue huius pistrinum inclusissem, et multo sudore multoque tempore vix cepissem anhelantia stridentiaque verba resonare, et quasi per cryptam ambulans rarum desuper lumen aspicere: impegi novissime in Danielem, et tanto tedio affectus sum, ut desperatione subita omnem veterem laborem voluerim contempnere. Verum adhortante me quodam hebreo, et illud mihi sua lingua crebrius ingerente, labor omnia vincit improbus: qui mihi videbar sciolus inter hebreos, cepi rursum discipulus esse chaldaicus. Et ut verum fatear, usque ad presentem diem magis possum sermonem chaldaicum legere et intelligere quam sonare. Hec ideo dixi, ut difficultatem vobis Danielis ostenderem, qui apud hebreos nec Susanne habet hystoriam, nec ymnum trium puerorum, nec Belis draconisque fabulas: quas nos quia in toto orbe disperse sunt, veru anteposito, easque iugulante subiecimus, ne videremur apud imperitos magnam partem voluminis detruncasse. Audivi ego quendam de preceptoribus iudeorum, cum Susanne derideret hystoriam, et a greco nescio quo diceret esse confictam, illud opponere quod Origeni quoque Affricanus opposuit: ethymologias istas ΑΠΟ ΤΟΥ ΣΧΙΝΟΥ ΣΧΙΣΑΙ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΟΥ ΠΡΙΝΟΥ ΠΡΙΣΑΙ de greco sermone descendere. Cuius rei nos intelligentiam nostris hanc possumus dare, ut verbi gratia dicamus, continuo a arbore ilice dixisse eum: ilico pereas. et a lentisco: in lentem comminuat te angelus: vel non lente pereas: aut lentus, id est flexibilis, ducaris ad mortem: sive aliud quid ab arboris nomine conveniens. Deinde tantum otii fuisse tribus pueris cavillabatur, ut in camino estuantis incendii metro luderent, et per ordinem ad laudem dei elementa omnia provocarent. aut quod miraculum divine aspirationis indicium esset, vel draconem interfectum offa picis, vel sacerdotum Belis machinas deprehensas, que magis prudentia sollertis viri quam prophetali essent spiritu perpetrata. Cum vero Abbacuc veniret, et de Iudea in Chaldeam raptum discophorum lectitaret, querebat exemplum ubi legissemus in toto veteri testamento quemquam sanctorum gravi volasse corpore, et in puncto hore tanta terrarum spatia transisse. Cui cum quidam e nostris satis promptulus ad loquendum Ezechielem adduxisset in medium, et diceret eum de Chaldea in Iudeam fuisse translatum, derisit hominem, et ex ipso volumine demonstravit Ezechielem in spiritu se vidisse transpositum. Denique et apostolum nostrum, videlicet ut eruditum virum et qui legem ab hebreis didicisset, non fuisse ausum affirmare se in corpore raptum, sed dixisse: sive in corpore sive extra corpus, nescio, deus scit. His et talibus argumentis apocrifas in libro fabulas arguebat. Super qua re lectoris arbitrio iudicium derelinquens, illud ammoneo, Danielem non haberi apud hebreos inter prophetas, sed inter eos qui ΑΓΙΟΓΡΑΦΑ conscripserunt. In tres siquidem partes omnis ab eis scriptura dividitur: in legem, in prophetas, in agyografa, id est ΑΓΙΟΓΡΑΦΑ, id est in quinque et octo et XI libros. De quo non est huius temporis disserere. Que autem ex hoc propheta, immo contra hunc librum Porphirius obiciat, testes sunt Methodius et Eusebius, Apollinaris, qui multis versuum milibus eius vesanie respondentes, nescio an curioso lectori satisfecerint. Unde obsecro vos, o Paula et Eustochium, ut fundatis pro me preces ad dominum, quamdiu in hoc corpusculo sum, scribam gratum aliquid vobis, utile ecclesie, dignum posteris. Presentium quippe iudicium non satis moveor: qui in utramque partem aut amore labuntur aut odio.

INCIPIT LIBER DANIELIS PROPHETE

ANNO TRICESIMO REGNI IOACHIM REGIS IUDA VENIT NABUCODONOSOR REX BABILONIS IN HIERUSALEM et obsedit eam. Et tradidit dominus in manus eius regem Iuda. et partem vasorum domus domini. et asportavit ea in terram Sennaar in domo dei sui. et vasa intulit in domum thesauri dei sui. Et ait rex Assanaz preposito eunuchorum suorum, ut introduceret de filiis Israhel et de semine regio et tyrannorum pueros, in quibus nulla esset macula, decoros forma, et eruditos omni sapientia, cautos scientia et doctos disciplina, et qui possent stare in palatio regis, ut doceret eos litteras et linguam chaldeorum. Et constituit eis rex annonam per singulos dies de cibis suis, et de vino unde bibebat ipse, ut enutriti tribus annis postea starent in conspectu regis. Fuerunt ergo inter eos de filiis Iuda, Daniel, Ananias, Misahel, et Azarias. Et imposuit eis prepositus eunuchorum nomina, Danieli Balthasar, et Ananie Sydrac, Misaheli Misac, et Azarie Abdenago. Proposuit autem Daniel in corde suo ne pollueretur de mensa regis, neque de vino potus eius. et rogavit eunuchorum prepositum ne contaminaretur. Dedit autem deus Danieli gratiam et misericordiam in conspectu principis eunuchorum. Et ait princeps eunuchorum ad Danielem: Timeo ego dominum meum regem, qui constituit vobis cibum et potum: qui si viderit vultus vestros macilentiores pre ceteris adolescentibus coevis vestris, condempnabitis caput meum regi. Et dixit Daniel ad Malasar, quem constituerat princeps eunuchorum super Danielem, Ananiam, Azariam, et Misahel: Tempta nos, obsecro, servos tuos diebus decem, et dentur nobis legumina ad vescendum, et aqua ad bibendum. et contemplare vultus nostros, et vultus puerorum qui vescuntur cibo regio: et sicut videris, facies cum servis tuis. Qui audito sermone huiuscemodi, temptavit eos diebus decem. Post dies autem decem apparuerunt vultus eorum meliores et corpulentiores pre omnibus pueris qui vescebantur cibo regio. Porro Malasar tollebat cibaria et vinum potus eorum, dabatque eis legumina. Pueris autem his dedit deus scientiam et disciplinam in omni libro et sapientiam: Danieli autem intelligentiam omnium visionum et somniorum. Completis itaque diebus post quos dixerat rex ut introducerentur, introduxit eos prepositus eunuchorum in conspectu Nabuchodonosor. Cumque locutus fuisset eis rex, non sunt inventi de universis tales ut Daniel, Ananias, Misahel et Azarias. Et steterunt in conspectu regis. Et omne verbum sapientie et intellectus quod sciscitatus est ab eis rex, invenit in eis decuplum super cunctos ariolos et magos qui erant in universo regno eius. Fuit autem Daniel usque ad annum primum Cyri regis.

In anno secundo regni Nabuchodonosor vidit Nabuchodonosor somnium, et conterritus est spiritus eius, et somnium eius fugit ab eo. Precepit ergo rex ut convocarentur arioli, et magi, et malefici, et chaldei, ut indicarent regi somnia sua. Qui cum venissent, steterunt coram rege. Et dixit ad eos rex: Vidi somnium, et mente confusus ignoro quid viderim. Responderuntque chaldei regi syriace: Rex, in sempiternum vive. Dic somnium servis tuis, et interpretationem eius indicabimus. Et respondens rex ait chaldeis: Sermo recessit a me. Nisi indicaveritis michi somnium et coniecturam eius, peribitis vos, et domus vestre publicabuntur. Si autem somnium et coniecturam eius narraveritis, premia et dona et honorem multum accipietis a me. Somnium ergo et interpretationem eius indicate michi. Responderunt secundo atque dixerunt: Rex dicat somnium servis suis, et interpretationem illius indicabimus. Respondit rex et ait: Certe novi quia tempus redimitis, scientes quod recesserit a me sermo. Si ergo somnium non indicaveritis michi, una est de vobis sententia, quod interpretationem quoque fallacem et deceptione plenam composueritis, ut loquamini michi donec

52

tempus pertranseat. Somnium itaque dicite michi ut sciam quod interpretationem eius quoque veram loquamini. Respondentes ergo chaldei coram rege dixerunt. Non est homo super terram qui sermonem tuum rex possit implere. sed neque regum quisquam magnus et potens verbum huiuscemodi sciscitatur ab omni ariolo et mago et chaldeo. Sermo enim quem tu rex queris gravis est. nec repperietur quisquam qui indicet illum in conspectu regis. exceptis diis quorum non est cum hominibus conversatio. Quo audito rex in furore et in ira magna precepit ut perirent omnes sapientes babilonis. Et egressa sententia sapientes interficiebantur. querebanturque daniel et socii eius ut perirent.

Tunc daniel requisivit de lege atque sententia ab arioch principe militie regis. qui egressus fuerat ad interficiendos sapientes babilonis. et interrogavit eum qui a rege acceperat potestatem quam ob causam tam crudelis sententia a facie regis esset egressa. Cumque rem indicasset arioch danieli. daniel ingressus rogavit regem ut tempus daret sibi ad solutionem indicandam regi. Et ingressus est domum suam. ananieque misaheli et azarie sociis suis indicavit negotium. ut quererent misericordiam a facie dei celi super sacramento isto. et non perirent daniel et socii eius cum ceteris sapientibus babilonis. Tunc danieli per visionem nocte mysterium revelatum est. Et daniel benedixit deo celi. et locutus est. Sit nomen domini benedictum a seculo et usque in seculum. quia sapientia et fortitudo eius sunt. et ipse mutat tempora et etates. transfert regna atque constituit. dat sapientiam sapientibus: et scientiam intelligentibus disciplinam. Ipse revelat profunda et abscondita. et novit in tenebris constituta. et lux cum eo est. Tibi deus patrum meorum confiteor atque laudo. quia sapientiam et fortitudinem dedisti michi. et nunc ostendisti michi que rogavimus te. quia sermonem regis aperuisti nobis. Post hec daniel ingressus ad arioch quem constituerat rex ut perderet sapientes babilonis. et sic ei locutus est. Sapientes babilonis ne perdas. Introduc me in conspectu regis. et solutionem regi enarrabo.

Tunc arioch festinans introduxit danielem ad regem et dixit ei. Inveni hominem de filiis transmigrationis iude. qui solutionem regi annuntiet. Respondit rex et dixit danieli cuius nomen erat balthasar. Putasne vere potes indicare michi somnium quod vidi et interpretationem eius? Et respondens daniel coram rege ait. Mysterium quod rex interrogat: sapientes. magi. et arioli et aruspices non queunt indicare regi. sed est deus in celo revelans mysteria qui indicavit tibi rex nabugodonosor que ventura sunt novissimis temporibus. Somnium tuum. et visiones capitis tui in lectulo tuo huiuscemodi sunt. Tu rex cepisti cogitare in strato tuo quid esset futurum post hec. et qui revelat mysteria ostendit tibi que ventura sunt. Michi quoque non in sapientia que est in me plusquam in cunctis viventibus: sacramentum hoc revelatum est. sed ut interpretatio regi manifesta fieret. et cogitationem mentis tue scires. Tu rex videbas et ecce quasi statua una grandis. Statua illa magna et statura sublimis stabat contra te. et intuitus illius erat terribilis. Huius statue caput ex auro optimo erat: pectus autem et brachia de argento. Porro venter et femora ex ere. tybie autem ferree. pedum quedam pars erat ferrea quedam autem fictilis. Videbas ita. donec abscisus est lapis sine manibus: et percussit statuam in pedibus eius ferreis et fictilibus: et comminuit eos. Tunc contrita sunt pariter ferrum. testa. es. et argentum et aurum. et redacta quasi in favillam estive aree. que rapta sunt vento. nullusque locus inventus est eis. Lapis autem qui percusserat statuam. factus est mons magnus. et implevit universam terram. Hoc est somnium.

Interpretationem quoque eius dicemus coram rege. Tu rex regum es. et deus celi regnum et fortitudinem et imperium. et gloriam dedit tibi. et omnia in quibus habitant filii hominum. et bestias agri volucresque celi dedit in manu tua. et sub ditione tua universa constituit. Tu ergo es caput aureum. et post hec consurget regnum aliud ereum quod imperabit universe terre. et regnum quartum erit velut ferrum. Quomodo ferrum comminuit et domat omnia. sic comminuet omnia hec et conteret. Porro quia vidisti pedum et digitorum partem teste figuli et partem ferream: regnum divisum erit. quod tamen de plantario ferri orietur. Secundum quod vidisti ferrum mixtum teste ex luto. et digitos pedum ex parte ferreos et ex parte fictiles. ex parte regnum erit solidum. et ex parte contritum. Quia autem vidisti ferrum mixtum teste ex luto. commiscebuntur quidem humano semine sed non adherebunt sibi. sicut ferrum non potest commisceri teste. In diebus autem regnorum illorum. suscitabit deus celi regnum quod in eternum non dissipabitur: et regnum eius populo alteri non dabitur. Comminuet autem et consumet omnia regna hec. et ipsum stabit in eternum secundum quod vidisti quod de monte abscisus est lapis sine manibus: et comminuit testam et ferrum. et es. et argentum et aurum. Deus magnus ostendit regi que futura sunt post hec. et verum est somnium et fidelis interpretatio eius. Tunc nabugodonosor cecidit in faciem suam. et danielem adoravit. et hostias et incensum precepit ut sacrificarent ei. Loquens ergo danieli ait. Vere deus vester deus deorum est. et dominus regum et revelans mysteria. qui potuisti aperire sacramentum hoc. Tunc rex danielem in sublime extulit. et munera magna et multa dedit ei. et constituit eum principem super omnes provincias babilonis. et prefectum magistratuum super omnes sapientes babilonis. Daniel autem postulavit a rege et constituit super opera provincie babilonis sydrac. mysac. et abdenago. Ipse autem daniel erat in foribus regis.

Nabugodonosor rex fecit statuam auream altitudine cubitorum lx. latitudine cubitorum sex. et statuit eam in campo duran provincie babilonis. Itaque nabugodonosor rex misit ad congregandos satrapas magistratus et iudices. duces et tyrannos prefectos omnesque principes regionum ut convenirent ad dedicationem statue quam erexerat nabugodonosor rex. Tunc congregati sunt satrape magistratus et iudices. duces et tyranni. et optimates qui erant in potestatibus constituti. et universi principes regionum ut convenirent ad dedicationem statue quam erexerat nabugodonosor rex. Stabant autem in conspectu statue quam posuerat nabugodonosor. et preco clamabat valenter. Vobis dicitur populis. tribubus et linguis. In hora qua audieritis sonitum tube et fistule et cythare sambuce. et psalterii. symphonie et universi generis musicorum. cadentes adorate statuam auream quam constituit nabugodonosor rex. Si quis autem non prostratus adoraverit. eadem hora mittetur in fornacem ignis ardentis. Post hec ergo statim ut audierunt omnes populi sonitum tube. fistule. et cythare sambuce et psalterii symphonie. et omnis generis musicorum. cadentes omnes populi tribus et lingue adoraverunt statuam auream quam constituerat nabugodonosor rex. Statimque in ipso tempore accedentes viri chaldei accusaverunt iudeos dixeruntque nabugodonosor regi. Rex in eternum vive. Tu rex posuisti decretum ut omnis homo qui audierit sonitum tube. fistule. et cythare sambuce. et psalterii et symphonie et universi generis musicorum prosternat se et adoret statuam auream. si quis autem non procidens adoraverit. mittatur in fornacem ignis ardentis. Sunt ergo viri iudei quos constituisti super opera regionis babilonis. sydrac. mysac et abdenago. viri isti contempserunt rex decretum tuum. Deos tuos non colunt. et statuam auream quam erexisti non adorant.

Tunc nabugodonosor in furore et ira precepit ut adducerentur sydrac. mysac et abdenago. Qui confestim adducti sunt in conspectu regis. Pronuntiansque nabugodonosor rex ait. Vere ne sydrac mysac. et abdenago deos meos non colitis. et statuam auream quam constitui non adoratis? Nunc ergo si estis parati. quacumque hora audieritis sonitum tube fistule. cythare sambuce. et psalterii symphonie omnisque generis musicorum. prosternite vos et adorate statuam auream quam feci. Quod si non adoraveritis. eadem hora mittemini in fornacem ignis ardentis. Et quis est deus qui eripiat vos de manu mea? Respondentes sydrac. mysac. et abdenago dixerunt regi nabugodonosor. Non oportet nos de hac re respondere tibi. Ecce enim deus noster quem colimus. potest eripere nos de camino ignis ardentis. et de manibus tuis rex liberare. Quod si noluerit notum tibi sit quia deos tuos non colimus. et statuam auream quam erexisti non adoramus. Tunc nabugodonosor repletus est furore. et aspectus faciei illius immutatus est super sydrac. mysac et abdenago. et precepit ut succenderetur fornax septuplum quam succendi consueverat. et viris fortissimis de exercitu suo iussit ut ligatis manibus et pedibus sydrac. mysac et abdenago mitterent eos in fornacem ignis ardentis. Et confestim viri illi vincti cum bracis suis et thyaris et calciamentis et vestibus missi sunt in medium fornacis ignis ardentis. Nam iussio regis urgebat. Fornax autem succensa erat nimis. Porro viros illos qui miserant sydrac. mysac et abdenago interfecit flamma ignis. Viri autem hi tres id est sydrac mysac et abdenago ceciderunt in medio camini ignis ardentis colligati.

Que secuntur. in hebraicis voluminibus non repperi.

Et ambulabant in medio flamme laudantes deum. et benedicentes domino. Stans autem azarias oravit sic. aperiens os suum in medio ignis ait. Benedictus es domine deus patrum nostrorum. et laudabilis. et gloriosum nomen tuum in secula. quia iustus es in omnibus que fecisti nobis. et universa opera tua vera. et vie tue recte. et omnia iudicia tua vera. Iudicia enim vera fecisti iuxta omnia que induxisti super nos. et super civitatem sanctam patrum nostrorum hierusalem. quia in veritate et iudicio induxisti omnia hec propter peccata nostra. Peccavimus enim et inique egimus recedentes a te. et deliquimus in omnibus: et precepta tua non audivimus. nec observavimus. nec fecimus sicut preceperas nobis. ut bene nobis esset. Omnia ergo que induxisti super nos. et universa que fecisti nobis vero iudicio fecisti. et tradidisti nos in manibus inimicorum iniquorum et pessimorum prevaricatorumque. et regi iniusto et pessimo ultra omnem terram. Et nunc non possumus aperire os. Confusio et obprobrium facti sumus servis tuis. et his qui colunt te. Ne quesumus tradas nos in perpetuum propter nomen tuum. et ne dissipes testamentum tuum. neque auferas misericordiam tuam a nobis propter abraham dilectum tuum. et ysaac servum tuum. et israel sanctum tuum quibus locutus es pollicens quod multiplicares semen eorum sicut stellas celi. et sicut arenam que est in litore maris. quia domine imminuti sumus plusquam omnes gentes. sumusque humiles in universa terra hodie propter peccata nostra. et non est in tempore hoc princeps et propheta. et dux. neque holocaustum. neque sacrificium. neque oblatio. neque incensum. neque locus primitiarum coram te ut possimus invenire misericordiam. sed in anima contrita et spiritu humilitatis suscipiamur. Sicut in holocausto arietum et taurorum. et sicut in milibus agnorum pinguium sic fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo ut placeat tibi. quia non est confusio confidentibus in te. Et nunc sequimur in toto corde. et timemus te. et querimus faciem tuam. Ne confundas nos. sed fac nobiscum iuxta mansuetudinem tuam. et secundum multitudinem misericordie tue. et erue nos in mirabilibus tuis. et da gloriam nomini tuo domine. et confundantur omnes qui ostendunt servis tuis mala. Confundantur in omnipotentia tua. et robur eorum conteratur. et sciant quia tu es dominus deus solus et gloriosus super orbem terrarum.

Et non cessabant qui miserant eos ministri regis succendere fornacem. napta et stuppa et pice et malleolis. et effundebatur flamma super fornacem cubitis xl. novem. et erupit et incendit quos repperit iuxta fornacem de chaldeis. Angelus autem domini descendit cum azaria et sociis eius in fornacem. et excussit flammam ignis de fornace. et fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem. Flamma autem diffusa est super fornacem cubitis xl. novem. et incendit quos repperit iuxta fornacem de chaldeis ministros regis qui eam incendebant. Et non tetigit eos omnino ignis neque contristavit nec quicquam molestie intulit. Tunc hi tres quasi ex uno ore laudabant et glorificabant et benedicebant deo in fornace dicentes.

Benedictus es domine deus patrum nostrorum. et laudabilis et superexaltatus in secula. et benedictum nomen glorie tue sanctum. et laudabile et superexaltatum in omnibus seculis. Benedictus es in templo sancto glorie tue. et superlaudabilis. et superexaltatus in secula. Benedictus es in throno regni tui. et superlaudabilis et superexaltatus in secula. Benedictus es qui intueris abyssos. et sedes super cherubin. et laudabilis et superexaltatus in secula. Benedictus es in firmamento celi. et laudabilis et gloriosus in secula. Benedicite omnia opera domini domino. laudate et superexaltate eum in secula. Benedicite angeli domini domino. laudate et superexaltate eum in secula. Benedicite celi domino. laudate et superexaltate eum in secula. Benedicite aque omnes que super celos sunt domino. laudate et superexaltate eum in secula. Benedicite omnes virtutes domini domino. laudate et superexaltate eum in secula. Benedicite sol et luna domino. laudate et superexaltate eum in secula. Benedicite stelle celi domino. laudate et superexaltate eum in secula. Benedicite omnis ymber et

ros domino. laudate & sup exaltate eum in scła. Bened
omnis sp̄c di dno. laudate & sup exaltate eū in scła. Bened
ignis & estus dno. laudate & sup exaltate eū i scła. Bened
frigus & estas dno. laudate & sup exaltate eū in scła. Bened
rores & pruina dno. laudate & sup exaltate eū i scła. Bened
gelu & frigus dno. laudate & sup exaltate eū i scła. Bened
glacies 7 niues dno. laudate & sup exaltate eū i scła. Bened
noctes & dies dno. laudate & sup exaltate eum i scła. Bened
lux & tenebre dno. laudate & sup exaltate eum in secula.
Bened fulgura & nubes dno. laudate & sup exaltate
eum in scła. Benedicat tra dnm. laudet & sup exaltet
eū in scła. Bened montes & colles dno. laudate & sup
exaltate eum in scła. Bened uniusa germinantia i tra dno.
laudate & sup exaltate eū in scła. Ben fontes domino.
laudate & sup exaltate eū in scła. Ben maria & flumina dno
laudate & sup exaltate eū in scła. Ben cete & oma q̄ mouent̄
in aquis domino. laudate & sup exaltate eū in scła. Ben
omīs uolucres celi domino. laudate & sup exaltate eū in s.
Ben omīs bestie & pecora domino. laudate & sup exalta
te eū in scła. Ben filii hominū dno. laudate & sup exal
tate eū in scła. Ben sacerdotes dni dno. laudate 7 sup
exaltate eū in scła. Ben serui dni dno. laudate & sup
exaltate eū in scła. Ben sp̄c & anime iustoȝ domino.
laudate & sup exaltate eum in scła. Ben sci 7 humiles
corde dno. laudate & sup exaltate eū in scła. Bened
ananias. azarias misahel domino. laudate & sup exal
tate eum in scła. qui eripuit nos de medio ignis flammete
de medio ignis eruit nos. Confitemini domino qui bonus.
qm in seculum misedia eius. Benedicite omnes religiosi dno
deo deoȝ. laudate & confitemini ei. q̄a i oia scła misedia ei.

Hucusq; non habet̄ in hebreo & que posuimus de theodo
tionis editionis ab eruditis translata sunt.

Tunc nabugodonosor rex obstupuit & surrexit pp̄e: &
ait optimatib; suis. Nonne tres uiros misimus in medio ignis
compeditos. Qui respondentes dixerunt. Vere rex. Resp
& ait. Ecce ego uideo uiros iiii. solutos ambulantes i medio
ignis. & nichil corruptionis in eis est: & species quarti si
milis filio dei. Tunc accessit nabug ad ostium fornacis ig
nis ardentis. & ait Sydrac mysac. & abdenago serui dei
excelsi egredimini & uenite. Statimq; egssi sunt sydrac.
misac & abdenago de medio ignis. & congregati satrape
& magistratus & iudices & potentes regis contemplabant̄
uiros illos qm nichil potestatis habuisset ignis in corporib;
eoȝ. & capillus capitis eoȝ n̄ est adustus. & saraballa eoȝ
non fuissent inmutata. & odor ignis non transisset p eos.
Erumpens nabug ait. Benedictus ds deoȝ sydrac my
sac & abdenago. qui misit angłm suum & eruit seruos suos
quia crediderunt in eum. & uerbum regis inmutauerūt. &
tradiderunt corpora sua ne seruirent & ne adorarent om
ne dm excepto deo suo. A me g̊ positum ē hoc decretū. ut oīs
ppłs. & trib; & lingua. quecumq; locuta fuerit blasphemiā
contra dm sydrac. mysac. & abdenago dispeat. & dom ei
uastet̄. Neq; enim est alius ds. qui possit ita saluare. Tunc
rex p moũit sydrac mysac & abdenago in puincia babilonis.

Nabugodonosor rex omnib; ppłis. gentib; & linguis qui habi
tant in uniusa tra. pax uob multiplicet̄. Signa & mirabilia
fecit ap me ds excelsus. Placuit g̊ m̄ p dicare signa ei q̄a
magna sunt. & mirabilia eius quia forcia. & regnum ei regnū
sempitnum. & potestas eius in generatione & generationem.
Ego nabug quietus eram in domo mea. & florens in palacio
meo. Somnium uidi qd ꝑterruit me: & cogitationes mee in
stratu meo. & uisiones capitis mei conturbauerūt me. p me p
positum est decretum ut introducerent̄ in conspectu meo cun
ctos sapientes babilonis. & ut solutione somnii indicarent m̄.
Tunc ingrediebant̄ magi. arioli. chaldei & aruspices. & som
nium narraui in conspectu eoȝ. & solutione n̄ indicauerūt m̄.
donec collega ingressus ē in conspectu meo daniel cui nomen
baldasar scdm nomi di mei. qui habet spm deoȝ scoȝ in
semet ipso. & somniū corā eo locut̄ sum. Baldasar pn
ceps ariolum que ego scio qd̄ spm deoȝ habeas in te. 7 oē
sacramentum non ē inpossibile tibi. uisiones somnioȝ meoȝ
quas uidi & solutione eoȝ narra. Visio capitis mei i cubi
li meo. Videbam & ecce arbor in medio tre. & altitudo eī
nimia. arbor magna & fortis. & p ceritas ei contingens ce
lum. Aspectus illius erat usq; ad terminos uniuse tre. Folia eī
pulcherrima. & fruct ei nimi. & esca uniusoȝ in ea. Subt̄
ea habitabant animalia & bestie. & in ramis ei conusabant̄
uolucres celi. & ex ea uescebat̄ omnis caro. Videbā in uisiōe
capitis mei sup stratum meū. & ecce uigil & scs descendit de
celo. & clamauit forcit & sic ait. Succidite arbore & pci
dite ramos ei. & excutite folia ei. & dispgite fruct ei. Fugi
ant bestie que subt ea sunt. & uolucres de ramis ei. Veriū
tamē germen radicum ei in tra sinite. Et alliget̄ uinculo fer
reo & ereo in herbis que foris sunt. & rore celi tinguat̄.
& cum feris pars eius in herba tre. Cor ei ab humano co
mutet̄. & cor fere det̄ ei. & septe tempora mutent̄ sup eū.
In sententia uigilum decretū est. & sermo scoȝ & peticio. do
nec cognoscant uiuentes qm dominat̄ excelsus in regno ho
minum. & cuicumq; uoluerit dabit illud. & humillimum
hominē constituet sup eū. 7

Hoc somnium uidi ego rex nabug. Tu ũ baltasar inꝑreta
tione narra festinus. quia oms sapientes regni mei non que
unt solutionem dicere michi. Tu aũ potes quia sp̄c deoȝ scoȝ
in te est. Tunc daniel cui nomi baltasar cepit intra se qua
si una hora tacit cogitare. & cogitationes ei con
turbabant eum. Respondens aũ rex ait. Baltasar
somnium & inꝑretatio ei non conturbet te. Resp
baltasar & dixit. Domine mi somnium his qui te oderīt
& inꝑretatio ei hostib; tuis sit. Arbore quā uidisti sub
limē atq; robusta. cui altitudo ptingit ad celum. & aspect
illi in omne tram. & rami ei pulcherrimi. & fruct ei nimius.
& esca omnium in ea. subt ea habitantes bestie agri. &
i ramis ei commorantes aues celi. tu es rex q magnificat
es & inualuisti. & magnitudo tua creuit & puenit usq; ad
celum. & potestas tua in uniuse tre. Q̊d aũ uidit rex uigile
& scm de celo descendere. & dicere succidite arbore & dis

sipate illam. attamē germen radicum ei in tra dimittite. & uin
ciat̄ ferro & ere in herbis foris. & rore celi conspgat̄. & cum
feris sit pabulum eius. donec septē tempora commutent̄ sup
eum. hec est inꝑretatio sententie altissimi que puenit sup do
minum meū regem. Eicient te ab hominib; & cum bestiis fe
risq; erit habitatio tua. & fenum ut bos comedes. & rore
celi infunderis. septē q̊q; tempora mutabunt̄ sup te. donec
scias qd̄ dominetur excelsus sup regnum hominū. & cuicūq;
uoluerit det illud. Q̊d aũ pcepit ut relinqueret̄ germ̄ radicū
ei. idest arboris. regnū tuum tibi manebit. postq̄m cogno
ueris potestate ee celestem. Quā ob rem rex consilium meum
placeat t̄. & peccata tua elemosinis redime. & iniquitates
tuas misericordiis pauꝑum. Forsitan ignoscet delictis tuis.
Omnia uenerūt sup nabug regem. Post fine mensium xii.
in aula babilonis deambulabat respͣq; rex & ait. Nonne

Hec est babilon magna quā ego edificaui in domū regni in ro
bore fortitudinis mee. & in gloria decoris mei. 7

Cum adhuc sermo eēt in ore regis. uox de celo ruit. Tibi di
nabug rex. Regnum transit a te. & ab hominib; te eici
ent. & cum bestiis ferisq; erit habitatio tua. fenū quasi
bos comedes. & septē tempora mutabunt̄ sup te. donec
scias q̊d dominet̄ excelsus in regno hominū. & cuicūq;
uoluerit det illud. Eadem hora sermo complet̄ est sup
nabug. Ex hominib; abiect̄ est. & fenum ut bos come
dit. & rore celi corpus ei infectum est. donec capilli ei in
similitudine aquilarum crescerent. & ungues ei quasi auiū.

Igit post fine dierum ego nabug oculos meos ad celū leua
ui. & sensus ms redditus ē m̄. & altissimo benedixi. &
uiuente in sempitnum laudaui & głificaui. quia potestas
ei potestas sempitna. & regnum eius in generatione &
generatione. & omnes habitatores tre ap eum in nichi
lum reputati sunt. Iuxta uoluntate enim suā facit tam
in uirtutib; celi. q̄m in habitatorib; tre. & n̄ est q̄ resistat
manui eius. & dicat ei. Quare fecisti. In ipso tempore
sensus ms reuersus est ad me. & ad honore decoremq;
regni mei pueni. & figura reuersa est ad me. & optima
tes mei & magistratus mei requisierunt me. & in reg
no meo constitut̄ sum. & magnificentia amplior addita
ē m̄. Nunc g̊ ego nabug laudo & magnifico & głifico
regem celi. quia omnia opa eius uera. & uie ei iudicia.
& gradientes in supbia potest humiliare.

Baltasar rex fecit grande conuiuiū optimatib; suis
mille. & unusquisq; scdm suā bibebat etate. Precep
g̊ iam temulentus ut afferrent̄ uasa aurea & argentea
que asportauerat nabug pat ei de templo q̊d fuerat
in hierłm ut biberent in eis rex & optimates eius. uxo
resq; ei & concubine. Tunc allata sunt uasa aurea qͤ
asportauerat de templo qd̄ fuerat in hierłm & biberūt
i eis rex & optimates ei. & uxores & concubine. Bibe
bant uinum. & laudabant deos suos aureos & argente
os. & ereos. & ferreos. ligneosq; & lapideos. In eadem
hora apparuerunt digiti quasi hominis scribentis contͣ
candelabrū in supficie parietis aule regie. & rex aspicie
bat articulos manus scribentis. Tunc regis facies commu
tata est. & cogitationes ei conturbauerūt eum. & compagēs
renum ei soluebant̄. & genua ei ad semuice collidebantur.
Clamauit itaq; rex fortit̄. ut introducerent magos. chalde
os & aruspices. Et ploquens rex ait sapientib; babiloīs.
Quicumq; legerit scripturam hanc. & inꝑretatione ei
manifestam michi fecerit. purpura uestiet̄. & torque au
ream habebit in collo. & tercius in regno meo erit. Tunc
ingressi oms sapientes regis. non potuerūt nec scripturam
legere. nec inꝑretationem indicare regi. Vn̄ rex baltha
sar satis conturbatus est. & uult̄ eius inmutat̄ est. Sed
& optimates ei conturbabant̄. Regina aũ pre que
acciderat & optimatib; suis domum conuiuii ingssa est
& ploquens ait. Rex in etnum uiue. Non te contur
bent cogitationes tue. neq; facies tua inmutet̄. Est uir
in regno tuo qui spm deoȝ scoȝ habet i se. & in dieb; pa
tris tui scientia & sapientia inuente sc in eo. Nam 7 rex
nabug pat tuus pncipem magoȝ. incantatoȝ. chaldeoȝ
& aruspicū constituit eum. pat inquā tuus o rex quiā sp̄c
amplior & prudentia intelligentiaq; & inꝑretatio somni
oȝ & ostensio secretoȝ & solutio ligatoȝ inuente sunt
in eo. hoc ē in daniele cui rex inposuit nomen baldasar.
Nunc itaq; daniel uocet̄. & inꝑretatione ei narrabit. 7

Igit introductus est daniel coram rege. Ad quē pfatus rex ait.
Tu es daniel de filiis captiuitatis iude. quē adduxit pat
ms de iudea. Audiui de te qd̄ spm deoȝ habeas. & sci
entia intelligentiaq; ac sapientia ampliores inuente sc in te.
Et nunc ingressi sunt in conspectu meo sapientes magi. ut
scripturam hanc legerent. & inꝑretatione eius indicarent
m̄. & nequiuerunt sensum sermonis huius edicere michi.
Porro ego audiui de te qd̄ possis obscura inꝑretari. &
ligata dissoluere. Si g̊ uales scriptura legere. & inꝑre
tatione ei indicare michi. purpura uestieris. & torquem
aurea circa collum tuū habebis. & tercius in regno meo eris
princeps. Ad que respondens daniel corā rege ait. Mu
nera tua sint t̄. & dona domus tue alteri da. Scripturā aũ
legā t̄ rex. & inꝑretatione ei ostendā tibi. O rex. ds
altissimus regnum & magnificentiā. & głam. & honorē
dedit nabug patri tuo. & ppt magnificentiā quā dederat
ei. uniusi populi trib; & lingue tremebant & metuebāt
eum. Quos uolebat interficiebat. & quos uolebat pcutiebat
& q̊s uolebat exaltabat. & q̊s uolebat humiliabat. Quādo
aũ eleuatū ē cor ei. & sp̄c illius obfirmat est ad supbiam.
deposit̄ est de solio regni sui. & gła ei ablata ē. & a filiis
hominū eiect̄ est. sed & cor ei cum bestiis positū est. 7 cū
onagris erat habitatio ei. fenū q̊q; ut bos comedebat &
rore celi corpus ei infectum est. donec cognosceret qd̄ po
testate haberet altissimus in regno hominū. & quecumq;
uoluerit suscitabit sup illud. 7

Tu q̊q; filius ei balthasar n̄ humiliasti cor tuū cum sciret
hec omnia. sed aduersum dominatore celi eleuatus es. & uasa
domus ei allata sunt corā te. & tu. & optimates tui. & uxo
res tue & concubine uinū bibistis in eis. deos q̊q; aureos

53.

et argenteos et ereos, ferreos ligneosque et lapideos, qui non vident neque audiunt neque sentiunt, laudasti. Porro Deum qui habet flatum tuum in manu sua, et omnes vias tuas, non glorificasti. Idcirco ab eo missus est articulus manus qui scripsit hoc quod exaratum est. Hec est autem scriptura que digesta est: Mane. Thechel. Phares. Et hec est interpretatio sermonis. Mane: numeravit Deus regnum tuum, et complevit illud. Thechel: appensum est in statera, et inventus es minus habens. Phares: divisum est regnum tuum, et datum est Medis et Persis. Tunc iubente rege indutus est Daniel purpura, et circumdata est torques aurea collo eius, et predicatum de eo quod haberet potestatem tertius in regno eius.

Eadem nocte interfectus est Balthasar rex Chaldeus. Et Darius Medus successit in regnum, annos natus lxii. Placuit Dario et constituit supra regnum satrapas cxx. ut essent in toto regno. Et super eos principes tres, ex quibus Daniel unus erat, ut satrape illis redderent rationem, et rex non sustineret molestiam. Igitur Daniel superabat omnes principes et satrapas, quia spiritus Dei amplior erat in eo. Porro rex cogitabat constituere eum super omne regnum. Unde principes et satrape querebant occasionem ut amoverent eum a latere regis; nullamque causam et suspicionem invenire potuerunt, eo quod fidelis esset, et omnis culpa et suspicio non inveniretur in eo. Dixerunt ergo viri illi: Non inveniemus Danieli huic aliquam occasionem, nisi forte in lege Dei sui. Tunc principes et satrape surripuerunt regi, et sic locuti sunt ei: Dari rex, in eternum vive. Consilium inierunt omnes principes regni, magistratus et satrape, senatores et iudices, ut decretum imperatorium exeat et edictum, ut omnis qui petierit aliquam petitionem a quocumque deo et homine usque ad dies xxx. nisi a te rex, mittatur in lacum leonum. Nunc itaque rex confirma sententiam, et scribe decretum ut non immutetur quod statutum est a Medis et Persis, nec prevaricari cuiquam liceat. Porro rex Darius proposuit edictum et statuit.

xx.

Quod cum Daniel comperisset, id est constitutam legem, ingressus est domum suam, et fenestris apertis in cenaculo suo contra Hierusalem tribus temporibus in die flectebat genua sua, et adorabat confitebaturque coram Deo suo, sicut et antea facere consueverat. Viri ergo illi curiosius inquirentes invenerunt Danielem orantem et obsecrantem Deum suum. Et accedentes locuti sunt regi super edicto: Rex, numquid non constituisti ut omnis homo qui rogaret quemquam de diis et hominibus usque ad dies xxx. nisi a te rex, mitteretur in lacum leonum? Ad quos rex respondens ait: Verus sermo iuxta decretum Medorum atque Persarum, quod prevaricari non licet. Tunc respondentes dixerunt coram rege: Daniel de filiis captivitatis Iude non curavit de lege tua, et de edicto quod constituisti, sed tribus temporibus per diem orat obsecratione sua. Quod verbum cum audisset rex, satis contristatus est, et pro Daniele posuit cor ut liberaret eum, et usque ad occasum solis laborabat ut erueret eum. Viri autem illi intellegentes regem dixerunt ei: Scito rex quia lex Medorum est atque Persarum ut omne decretum quod constituerit rex non liceat immutari. Tunc rex precepit et adduxerunt Danielem, et miserunt eum in lacum leonum. Dixitque rex Danieli: Deus tuus quem colis semper, ipse liberabit te. Allatusque est lapis unus, et positus est super os laci, quem obsignavit rex anulo suo et anulo optimatum suorum, ne quid fieret contra Danielem. Et abiit rex in domum suam, et dormivit incenatus, cibique non sunt allati coram eo, insuper et somnus recessit ab eo. Tunc rex mane diluculo consurgens festinus perrexit ad lacum leonum. Appropinquansque ad lacum voce lacrimabili inclamavit et affatus est eum: Daniel serve Dei viventis, Deus tuus cui tu servis semper, putasne valuit te liberare a leonibus? Et Daniel respondens regi ait: Rex in eternum vive. Deus meus misit angelum suum et conclusit ora leonum et non nocuerunt mihi, quia coram eo iustitia inventa est in me; sed et coram te rex delictum non feci. Tunc rex vehementer gavisus est super eo, et Danielem precepit educi de lacu. Eductusque est Daniel de lacu, et nulla lesio inventa est in eo, quia credidit Deo suo. Iubente autem rege adducti sunt viri illi qui accusaverant Danielem, et in lacum leonum missi sunt ipsi et filii eorum et uxores eorum, et non pervenerunt usque ad pavimentum laci, donec arriperent eos leones et omnia ossa eorum comminuerent. Tunc Darius rex scripsit universis populis, tribubus et linguis habitantibus in universa terra: Pax vobis multiplicetur. A me constitutum est decretum ut in universo imperio et regno meo contremiscant et paveant Deum Danielis. Ipse est enim Deus vivens et eternus in secula, et regnum eius non dissipabitur, et potestas eius usque in eternum. Ipse liberator atque salvator, faciens signa et prodigia et mirabilia in celo et in terra, qui liberavit Danielem de lacu leonum. Porro Daniel perseveravit usque ad regnum Darii regnumque Cyri Perse.

Anno primo Balthasar regis Babylonis Daniel somnium vidit. Visio autem capitis eius in cubili suo, et somnium scribens brevi sermone comprehendit, summatimque perstringens ait: Videbam in visione mea nocte, et ecce quattuor venti celi pugnabant in mari magno, et quattuor bestie grandes ascendebant de mari, diverse inter se. Prima quasi leena, et alas aquile habebat. Aspiciebam donec evulse sunt ale eius, et sublata est de terra, et super pedes quasi homo stetit, et cor eius datum est ei. Et ecce bestia alia similis urso in parte stetit, et tres ordines erant in ore eius et in dentibus eius, et dicebant ei: Surge, comede carnes plurimas. Post hec aspiciebam, et ecce alia quasi pardus, et alas habebat quattuor super se quasi avis, et quattuor capita erant in bestia, et potestas data est ei. Post hec aspiciebam in visu noctis, et ecce bestia quarta terribilis atque mirabilis et fortis nimis. Dentes ferreos habebat magnos, comedens atque comminuens, et reliqua pedibus suis conculcans. Dissimilis autem ceteris bestiis quas videram ante eam, et habebat cornua x. Considerabam cornua, et ecce cornu aliud parvulum ortum est de medio eorum, et tria de cornibus primis evulsa sunt a facie eius. Et ecce oculi quasi oculi hominis erant in cornu isto, et os loquens ingentia.

Aspiciebam donec throni positi sunt, et antiquus dierum sedit. Vestimentum eius quasi nix candidum, et capilli capitis eius quasi lana munda. Thronus eius flamme ignis, rote eius ignis accensus. Fluvius igneus rapidusque egrediebatur a facie eius. Milia milium ministrabant ei, et decies milies centena milia assistebant ei. Iudicium sedit, et libri aperti sunt. Aspiciebam propter vocem sermonum grandium quos cornu illud loquebatur, et vidi quoniam interfecta esset bestia, et perisset corpus eius, et traditum esset ad comburendum igni. Aliarum quoque bestiarum ablata esset potestas, et tempora vite constituta essent eis usque ad tempus et tempus.

Aspiciebam ergo in visione noctis, et ecce cum nubibus celi quasi filius hominis veniebat, et usque ad antiquum dierum pervenit, et in conspectu eius obtulerunt eum. Et dedit ei potestatem et honorem et regnum, et omnes populi tribus et lingue ipsi servient. Potestas eius potestas eterna que non auferetur, et regnum eius quod non corrumpetur. Horruit spiritus meus. Ego Daniel territus sum in his, et visiones capitis mei conturbaverunt me. Accessi ad unum de assistentibus, et veritatem querebam ab eo de omnibus his. Qui dixit mihi interpretationem sermonum, et edocuit me: Hee bestie magne quattuor, quattuor regna consurgent de terra. Suscipient autem regnum sancti Dei altissimi, et obtinebunt regnum usque in seculum et in seculum seculorum. Post hec volui diligenter discere de bestia quarta, que erat dissimilis valde ab omnibus, et terribilis nimis; dentes et ungues eius ferrei; comedebat et comminuebat, et reliqua pedibus suis conculcabat; et de cornibus x. que habebat in capite, et de alio quod ortum fuerat, ante quod ceciderant tria cornua, et de cornu illo quod habebat oculos et os loquens grandia, et maius erat ceteris. Aspiciebam, et ecce cornu illud faciebat bellum adversus sanctos, et prevalebat eis, donec venit antiquus dierum, et iudicium dedit sanctis excelsi, et tempus advenit, et regnum obtinuerunt sancti. Et sic ait: Bestia quarta regnum quartum erit in terra, quod maius erit omnibus regnis, et devorabit universam terram, et conculcabit et comminuet eam. Porro cornua x. ipsius regni x. reges erunt, et alius consurget post eos, et ipse potentior erit prioribus, et tres reges humiliabit. Et sermones contra excelsum loquetur, et sanctos altissimi conteret. Et putabit quod possit mutare tempora et leges, et tradentur in manu eius usque ad tempus et tempora et dimidium temporis. Et iudicium sedebit ut auferatur potentia, et conteratur, et dispereat usque in finem. Regnum autem et potestas et magnitudo regni que est subter omne celum detur populo sanctorum altissimi, cuius regnum sempiternum est, et omnes reges servient ei et obedient. Ego Daniel multum cogitationibus meis conturbabar, et facies mea immutata est in me, verbum autem in corde meo conservavi.

Anno tertio regni Balthasar regis visio apparuit mihi. Ego Daniel, post id quod videram in principio, vidi in visione cum essem in Susis castro quod est in Helam civitate. Vidi autem in visione mea esse me super portam Ulay. Et levavi oculos meos et vidi, et ecce aries unus stabat ante paludem habens cornua excelsa, et unum excelsius altero atque succrescens. Postea vidi arietem cornibus ventilantem contra occidentem, et contra aquilonem, et contra meridiem, et omnes bestie non poterant resistere ei, neque liberari de manu eius. Fecitque secundum voluntatem suam et magnificatus est. Et ego intellegebam. Ecce autem hircus caprarum veniebat ab occidente super faciem totius terre, et non tangebat terram. Porro hircus habebat cornu insigne inter oculos suos. Et venit usque ad arietem illum cornutum quem videram stantem ante portam, et cucurrit ad eum in impetu fortitudinis sue. Cumque appropinquasset prope arietem efferatus est in eum, et percussit arietem, et comminuit duo cornua eius, et non poterat aries resistere ei. Cumque eum misisset in terram conculcavit, et nemo quibat liberare arietem de manu eius. Hircus autem caprarum magnus factus est nimis. Cumque crevisset, fractum est cornu magnum, et orta sunt cornua quattuor subter illud per quattuor ventos celi. De uno autem ex eis egressum est cornu unum modicum, et factum est grande contra meridiem, et contra orientem, et contra fortitudinem. Et magnificatum est usque ad fortitudinem celi, et deiecit de fortitudine et de stellis, et conculcavit eas. Et usque ad principem fortitudinis magnificatum est, et ab eo tulit iuge sacrificium, et deiecit locum sanctificationis eius. Robur autem datum est contra iuge sacrificium propter peccata, et prosternetur veritas in terra, et faciet et prosperabitur. Et audivi unum de sanctis loquentem, et dixit unus sanctus alteri nescio cui loquenti: Usquequo visio, et iuge sacrificium, et peccatum desolationis que facta est, et sanctuarium et fortitudo conculcabitur? Et dixit ei: Usque ad vesperam, et duo milia trecenti, et mundabitur sanctuarium.

Factum est autem cum viderem ego Daniel visionem, et quererem intellegentiam, ecce stetit in conspectu meo quasi species viri. Et audivi vocem viri inter Ulay, et clamavit et ait: Gabriel, fac intellegere istum visionem. Et venit et stetit iuxta ubi ego stabam. Cumque venisset, pavens corrui in faciem meam. Et ait ad me: Intellege fili hominis, quoniam in tempore finis complebitur visio. Cumque loqueretur ad me, collapsus sum pronus in terram. Et tetigit me et statuit me in gradu meo, dixitque mihi: Ego ostendam tibi que futura sunt in novissimo maledictionis, quoniam habet tempus finem suum. Aries quem vidisti habentem cornua, rex Medorum est atque Persarum. Porro hircus caprarum rex Grecorum est, et cornu grande quod erat inter oculos eius, ipse est rex primus. Quod autem fracto illo surrexerunt quattuor pro eo, quattuor reges de gente eius consurgent, sed non in fortitudine eius. Et post regnum eorum, cum creverint iniquitates, consurget rex impudens facie et intellegens propositiones, et roborabitur fortitudo eius, sed non in viribus suis. Et supra quam credi potest universa vastabit, et prosperabitur et faciet, et interficiet robustos et populum sanctorum secundum voluntatem suam, et dirigetur dolus in manu eius. Et cor suum magnificabit, et in copia rerum omnium occidet plurimos, et contra principem principum consurget, et sine manu conteretur. Et visio vespere et mane que dicta est vera est. Tu ergo signa visionem, quia post dies multos erit. Et ego Daniel langui et egrotavi per dies. Cumque surrexissem faciebam opera regis, et stupebam ad visionem, et non erat qui interpretaretur.

In anno primo Darii filii Assueri de semine Medorum, qui imperavit super regnum Chaldeorum, anno uno regni eius, ego Daniel intellexi in libris numerum annorum, de quo factus est sermo Domini ad Hieremiam prophetam, ut complerentur dies desolationis Hierusalem lxx. anni. Et posui faciem meam ad Dominum Deum meum rogare et deprecari in ieiuniis, sacco et cinere. Et oravi Dominum meum, et con

fessus sum et dixi. Obsecro domine deus noster magne et terribilis custodiens pactum et misericordiam diligentibus te et custodientibus mandata tua. Peccavimus iniquitatem fecimus. impie egimus et recessimus et declinavimus a mandatis tuis ac iudiciis. Non obedivimus servis tuis prophetis qui locuti sunt in nomine tuo regibus nostris. principibus nostris. patribus nostris. omnique populo terre. Tibi domine iusticia nobis autem confusio faciei sicut est hodie viro iuda et habitatoribus hierusalem. et omni israel. his qui prope sunt et his qui procul in universis terris ad quas eiecisti eos propter iniquitates eorum in quibus peccaverunt in te domine. Nobis confusio faciei. regibus nostris. principibus nostris. et patribus nostris qui peccaverunt. Tibi autem domino deo nostro misericordia et propiciatio. quia recessimus a te et non audivimus vocem domini dei nostri ut ambularemus in lege eius. quam posuit nobis per servos suos prophetas. et omnis israel prevaricati sunt legem tuam. et declinaverunt ne audirent vocem tuam. et stillavit super nos maledictio et detestatio que scripta est in libro moysi servi dei. quia peccavimus ei. et statuit sermones suos quos locutus est super nos. et super principes nostros qui iudicaverunt nos. ut superadduceret in nos malum magnum. quale numquam fuit sub omni celo. secundum quod factum est in hierusalem. sicut scriptum est in lege moysi. Omne malum hoc venit super nos. et non rogavimus faciem tuam domine deus noster ut reverteremur ab iniquitatibus nostris et cogitaremus veritatem tuam.

Et vigilavit dominus super maliciam. et adduxit eam super nos. Iustus dominus deus noster in omnibus operibus suis que fecit. Non enim audivimus vocem eius. Et nunc domine deus noster qui eduxisti populum tuum de terra egypti in manu forti. et fecisti tibi nomen secundum diem hanc. peccavimus iniquitatem fecimus domine in omnem iusticiam tuam. Avertatur obsecro ira tua et furor tuus a civitate tua hierusalem. et monte sancto tuo. Propter peccata enim nostra et iniquitates patrum nostrorum hierusalem et populus tuus in opprobrium sunt omnibus per circuitum nostrum. Nunc ergo exaudi domine deus noster orationem servi tui et preces eius. et ostende faciem tuam super sanctuarium tuum quod desertum est. Propter temet ipsum inclina deus meus aurem tuam et audi. aperi oculos tuos et vide desolationem nostram. et civitatem super quam invocatum est nomen tuum. Neque enim in iustificationibus nostris prosternimus preces ante faciem tuam. sed in miserationibus tuis multis. Exaudi domine. placare domine. attende et fac. Ne moreris propter temet ipsum deus meus. quia nomen tuum invocatum est super civitatem. et super populum tuum.

Cumque adhuc loquerer et orarem. et confiterer peccata mea et peccata populi mei israel. ut prosternerem preces meas in conspectu dei mei pro monte sancto dei mei. adhuc me loquente in oratione mea. ecce vir gabriel quem videram in visione a principio cito volans tetigit me in tempore sacrificii vespertini. et docuit me. et locutus est michi et dixit. Daniel nunc egressus sum ut docerem te. et intelligeres. Ab exordio precum tuarum egressus est sermo. ego autem veni ut indicarem tibi. quia vir desideriorum es. Tu autem animadverte sermonem. et intellige visionem. Septuaginta ebdomade abbreviate sunt super populum tuum. et super urbem sanctam tuam. ut consummetur prevaricatio. et finem accipiat peccatum. et deleatur iniquitas. et adducatur iusticia sempiterna. et impleatur visio et prophetia. et unguatur sanctus sanctorum. Scito ergo et animadverte. Ab exitu sermonis ut iterum edificetur hierusalem usque ad christum ducem. ebdomade sunt septem. et ebdomade lxii. erunt. Et rursus edificabitur platea et muri in angustia temporum. et post ebdomadas lxii. occidetur christus et non erit eius populus qui eum negaturus est. et civitatem et sanctuarium dissipabit populus cum duce venturo. et finis eius vastitas. et post finem belli statuta desolatio. Confirmabit autem pactum multis ebdomada una. et in dimidio ebdomadis deficiet hostia et sacrificium. et in templo erit abhominatio desolationis. et usque ad consummationem et finem perseverabit desolatio.

Anno tertio regni cyri regis persarum verbum revelatum est danieli cognomento baltasar. et verum verbum. et fortitudo magna. intellexitque sermonem. Intelligentia est enim opus in visione. In diebus illis ego daniel lugebam trium ebdomadarum diebus. panem desiderabilem non comedi. et caro et vinum non introierunt in os meum. sed neque unguento unctus sum. donec complerentur trium ebdomadarum dies. Die autem xxiiii. mensis primi. eram iuxta fluvium magnum qui est tygris. et levavi oculos meos et vidi. et ecce vir unus vestitus lineis. et renes eius accincti auro obrizo. et corpus eius quasi chrisolitus. et facies eius velut species fulguris. et oculi eius ut lampas ardens. et brachia eius et que deorsum usque ad pedes quasi species eris candentis et vox sermonum eius ut vox multitudinis. Vidi autem ego daniel solus visionem. Porro viri qui erant mecum non viderunt. sed terror nimius irruit super eos. et fugerunt in absconditum. ego autem relictus sum solus. et vidi visionem hanc grandem. Et non remansit in me fortitudo. sed et species mea immutata est in me. et emarcui. nec habui quicquam virium. Et audivi vocem sermonum eius. et audiens iacebam consternatus super faciem meam. vultusque meus herebat terre. Et ecce manus tetigit me. et erexit me super genua mea et super articulos manuum mearum et dixit ad me. Daniel vir desideriorum intellige verba que ego loquor ad te. et sta in gradu tuo. Nunc enim missus sum ad te. Cumque dixisset michi sermonem istum. steti tremens. Et ait ad me. Noli timere daniel quia ex die primo quo posuisti cor tuum ad intelligendum ut te affligeres in conspectu dei tui. exaudita sunt verba tua. et ego veni propter sermones tuos. Princeps autem persarum restitit michi xxi. et uno diebus. et ecce michael unus de principibus primis venit in adiutorium meum. et ego remansi ibi iuxta regem persarum. Veni autem ut docerem te que ventura sunt populo tuo in novissimis diebus. quia adhuc visio in dies.

Cumque loqueretur michi huiuscemodi verbis. deieci vultum meum ad terram. et tacui. Et ecce quasi similitudo filii hominis tetigit labia mea. Et aperiens os meum locutus sum. et dixi ad eum qui stabat contra me. Domine in visione tua dissolute sunt compages mee. et nichil in me remansit virium. Et quomodo poterit servus domini mei loqui cum domino meo? Nichil remansit in me virium. sed et alitus meus intercluditur. Rursum ergo tetigit me quasi visio hominis. et confortavit me et dixit. Noli timere vir desideriorum. Pax tibi. Confortare et esto robustus. Cumque loqueretur mecum. convalui et dixi. Loquere domine mi quia confortasti me. Et ait. Numquid scis quare venerim ad te? Et nunc revertar ut prelier adversum principem persarum. Cum enim egrederer. apparuit princeps

54

grecorum veniens. Verumtamen annuntiabo tibi quod expressum est in scriptura veritatis. et nemo est adiutor meus in omnibus his nisi michael princeps vester. Ego autem ab anno primo darii medi stabam ut confortaretur et roboraretur. Et nunc veritatem annuntiabo tibi.

Ecce adhuc tres reges stabunt in perside. et quartus ditabitur opibus nimiis super omnes. et cum invaluerit divitiis suis concitabit omnes adversum regnum grecie. Surget vero rex fortis et dominabitur potestate multa. et faciet quod placuerit ei. Et cum steterit conteretur regnum eius et dividetur in iiii. ventos celi. sed non in posteros eius neque secundum potentiam illius qua dominatus est. Lacerabitur enim regnum eius etiam in externos exceptis his. Et confortabitur rex austri. et de principibus eius prevalebit super eum. et dominabitur ditione. Multa enim dominatio eius. Et post finem annorum federabuntur. filiaque regis austri veniet ad regem aquilonis facere amiciciam et non obtinebit fortitudinem brachii nec stabit semen eius. et tradetur ipsa et qui adduxerunt eam adolescentes eius. et qui confortabant eam in temporibus suis. Et stabit de germine radicum eius plantatio. et veniet cum exercitu et ingredietur provinciam regis aquilonis. et abutetur eis et obtinebit insuper et deos eorum et sculptilia vasa quoque preciosa argenti et auri captiva ducet in egyptum. Ipse prevalebit adversum regem aquilonis. et intrabit in regnum rex austri. et revertetur ad terram suam. Filii autem eius provocabuntur et congregabunt multitudinem exercituum plurimorum. Et veniet properans et inundans. et revertetur et concitabitur et congredietur cum robore eius. Et provocatus rex austri egredietur et pugnabit adversum regem aquilonis. et preparabit multitudinem nimiam. Et dabitur multitudo in manus eius. et capiet multitudinem et exaltabitur cor eius. et deiciet multa milia sed non prevalebit.

Convertetur enim rex aquilo et preparabit multitudinem multo maiorem quam prius. et in fine temporum annorumque veniet properans cum exercitu magno et opibus nimiis. Et in temporibus illis multi consurgent adversus regem austri. filii quoque prevaricatorum populi tui extollentur. ut impleant visionem et corruent. Et veniet rex aquilonis et comportabit aggerem. et capiet urbes munitissimas. et brachia austri non sustinebunt. Et consurgent electi eius ad resistendum. et non erit fortitudo. Et faciet veniens post eum iuxta placitum suum. et non erit qui stet contra faciem eius. Et stabit in terra inclita. et consumetur in manu eius. Et ponet faciem suam ut veniat et teneat universum regnum eius. et recta faciet cum eo. et filiam feminarum dabit ei ut evertat illud. Et non stabit nec illius erit. Et convertet faciem suam ad insulas et capiet multas. et cessare faciet principem opprobrii sui. et opprobrium eius convertetur in eum. Et convertet faciem suam ad imperium terre sue. et impinget. et corruet et non invenietur. Et stabit in loco eius vilissimus. et indignissimus decore regio. et in paucis diebus conteretur non in furore neque in prelio. Et stabit in loco eius despectus. et non tribuetur ei honor regius. et veniet clam et obtinebit regnum in fraudulentia. et brachia pugnatoris expugnabuntur a facie eius. et conterentur insuper et dux federis. Et post amicicias cum eo faciet dolum. et ascendet et superabit in modico populo. et habundantes et uberes urbes ingredietur. et faciet que non fecerunt patres eius. et patres patrum eius. Rapinas et predam et divicias eorum dissipabit. et contra firmissimas cogitationes inibit. et hoc usque ad tempus.

Et concitabitur fortitudo eius. et cor eius adversus regem austri in exercitu magno. et rex austri provocabitur ad bellum multis auxiliis et fortibus nimis. Et non stabunt quia inibunt adversus eum consilia. Et comedentes panem cum eo conterent eum. exercitusque eius opprimetur et cadent interfecti plurimi. Duorum quoque regum cor erit ut malefaciant et ad mensam unam mendacium loquentur. Et non proficient. quia adhuc finis in aliud tempus. Et revertetur in terram suam cum opibus multis. et cor eius adversus testamentum sanctum. et faciet et revertetur in terram suam. Statuto tempore revertetur et veniet ad austrum et non erit priori simile novissimum. Et venient super eum trieres et romani et percutietur. Et revertetur et indignabitur contra testamentum sanctuarii. et faciet. reverteturque et cogitabit adversum eos qui dereliquerunt testamentum sanctuarii. Et brachia ex eo stabunt et polluent sanctuarium fortitudinis. et auferent iuge sacrificium. et dabunt abhominationem in desolationem et impii in testamentum simulabunt fraudulenter.

Populus autem sciens deum suum obtinebit et faciet. et docti in populo docebunt plurimos. et ruent in gladio et in flamma et in captivitatem et in rapinam dierum. Cumque corruerint sublevabuntur auxilio parvulo. Et applicabuntur eis plurimi fraudulenter. et de eruditis ruent ut conflentur et eligantur et dealbentur usque ad tempus prefinitum. quia adhuc tempus aliud erit. Et faciet iuxta voluntatem suam rex. et elevabitur et magnificabitur adversum omnem deum. et adversum deum deorum loquetur magnifica. et dirigetur donec compleatur iracundia. Perpetrata est quippe diffinitio. Et deum patrum suorum non reputabit. et erit in concupiscentiis feminarum. nec quemquam deorum curabit. quia adversum universa consurget. Deum autem maozim in loco suo venerabitur. et deum quem ignoraverunt patres eius colet. auro et argento et lapide precioso rebusque preciosis. Et faciet ut muniat maozim cum deo alieno quem cognovit. et multiplicabit gloriam. et dabit eis potestatem in multis. et terram dividet gratuito. Et in tempore prefinito preliabitur adversus eum rex austri. et quasi tempestas veniet contra illum rex aquilonis in curribus et in equitibus et in classe magna. et ingredietur terras et conteret et pertransiet. et introibit in terram gloriosam. et multe corruent. Hee autem sole salvabuntur de manu eius. edom et moab. et principium filiorum ammon. Et mittet manum suam in terras et terra egypti non effugiet. Et dominabitur thesaurorum auri et argenti. et in omnibus preciosis egypti. per lybias quoque et ethyopias transibit. Et fama turbabit eum ab oriente. et ab aquilone et veniet in multitudine magna ut conterat et interficiat plurimos. Et figet tabernaculum suum apedno inter maria super montem inclitum et sanctum. et veniet usque ad summitatem eius. et nemo auxiliabitur ei.

In tempore autem illo consurget michael princeps magnus qui stat pro filiis populi sui. et veniet tempus quale non fuit ex

eo quo gentes esse coeperunt usque ad tempus illud. Et in tempore illo salvabitur populus tuus: omnis qui inventus fuerit scriptus in libro. Et multi de his qui dormiunt in terrae pulvere evigilabunt: alii in vitam aeternam, et alii in opprobrium ut videant semper. Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: et qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellae in perpetuas aeternitates. Tu autem Daniel claude sermones, et signa librum usque ad tempus statutum. Plurimi pertransibunt, et multiplex erit scientia. Et vidi ego Daniel, et ecce quasi alii duo stabant: unus hinc super ripam fluminis, et alius inde ex altera ripa fluminis. Et dixi viro qui indutus erat lineis, qui stabat super aquas fluminis: Usquequo finis horum mirabilium? Et audivi virum qui indutus erat lineis, qui stabat super aquas fluminis, cum elevasset dexteram et sinistram suam in caelum, et iurasset per viventem in aeternum, quia in tempus et tempora et dimidium temporis. Et cum completa fuerit dispersio manus populi sancti, complebuntur universa haec. Et ego audivi, et non intellexi. Et dixi: Domine mi, quid erit post haec? Et ait: Vade Daniel, quia clausi signatique sunt sermones usque ad tempus praefinitum. Eligentur et dealbabuntur, et quasi ignis probabuntur multi: et impie agent impii, neque intellegent omnes impii: porro docti intellegent. Et a tempore cum ablatum fuerit iuge sacrificium, et posita fuerit abominatio in desolationem, dies mille ducenti nonaginta. Beatus qui expectat, et pervenit ad dies mille trecentos XXXV. Tu autem Daniel vade ad praefinitum: et requiesces, et stabis in sorte tua in finem dierum.

Hucusque Danielem in hebraico volumine legimus. Cetera quae sequuntur usque in finem libri de Theodotionis editione translata sunt.

Et erat vir habitans in Babylone, et nomen eius Ioachim: et accepit uxorem nomine Susannam filiam Helciae, pulchram nimis, et timentem Deum. Parentes enim illius, cum essent iusti, erudierunt filiam suam secundum legem Moysi. Erat autem Ioachim dives valde, et erat ei pomerium vicinum domui suae: et ad ipsum confluebant Iudaei, eo quod esset honorabilior omnium. Et constituti sunt de populo duo senes iudices in illo anno, de quibus locutus est Dominus: Quia egressa est iniquitas de Babylone a senioribus iudicibus, qui videbantur regere populum. Isti frequentabant domum Ioachim, et veniebant ad eos omnes qui habebant iudicia. Cum autem populus revertisset per meridiem, ingrediebatur Susanna, et deambulabat in pomerio viri sui. Et videbant eam senes cotidie ingredientem et deambulantem: et exarserunt in concupiscentiam eius: et everterunt sensum suum, et declinaverunt oculos suos ut non viderent caelum, neque recordarentur iudiciorum iustorum. Erant ergo ambo vulnerati amore eius, nec indicaverunt sibi vicissim dolorem suum: erubescebant enim indicare concupiscentiam suam, volentes concumbere cum ea. Et observabant cotidie sollicitius videre eam. Dixitque alter ad alterum: Eamus domum, quia hora prandii est. Et egressi recesserunt a se. Cumque revertissent, venerunt in unum: et sciscitantes ab invicem causam, confessi sunt concupiscentiam suam: et tunc in commune statuerunt tempus, quando eam possent invenire solam.

Factum est autem, cum observarent diem aptum, ingressa est aliquando sicut heri et nudius tertius, cum duabus solis puellis, voluitque lavari in pomerio: aestus quippe erat. Et non erat ibi quisquam, praeter duos senes absconditos, et contemplantes eam. Dixit ergo puellis: Afferte mihi oleum et smigmata, et ostia pomerii claudite, ut laver. Et fecerunt sicut praeceperat: clauseruntque ostia pomerii, et egressae sunt per posticum ut afferrent quae iusserat: nesciebantque senes intus esse absconditos. Cum autem egressae essent puellae, surrexerunt duo senes, et accurrerunt ad eam, et dixerunt: Ecce ostia pomerii clausa sunt, et nemo nos videt, et nos in concupiscentia tui sumus: quam ob rem assentire nobis, et commiscere nobiscum. Quod si nolueris, dicemus contra te testimonium, quod fuerit tecum iuvenis, et ob hanc causam emiseris puellas a te. Ingemuit Susanna, et ait: Angustiae sunt mihi undique: si enim hoc egero, mors mihi est: si autem non egero, non effugiam manus vestras. Sed melius est mihi absque opere incidere in manus vestras, quam peccare in conspectu Domini. Et exclamavit voce magna Susanna: exclamaverunt autem et senes adversus eam. Et cucurrit unus, et aperuit ostia pomerii. Cum ergo audissent clamorem famuli domus in pomerio, irruerunt per posticum ut viderent quidnam esset. Postquam autem senes locuti sunt, erubuerunt servi vehementer: quia numquam dictus fuerat sermo huiuscemodi de Susanna. Et facta est dies crastina.

Et cum venisset populus ad virum eius Ioachim, venerunt et duo presbyteri pleni iniqua cogitatione adversus Susannam ut interficerent eam. Et dixerunt coram populo: Mittite ad Susannam filiam Helciae uxorem Ioachim. Et statim miserunt. Et venit cum parentibus et filiis et universis cognatis suis. Porro Susanna erat delicata nimis, et pulchra specie. At iniqui illi iusserunt ut discooperiretur (erat enim cooperta) ut vel sic satiarentur decore eius. Flebant igitur sui, et omnes qui noverant eam. Consurgentes autem duo presbyteri in medio populi, posuerunt manus suas super caput eius. Quae flens suspexit ad caelum: erat enim cor eius fiduciam habens in Domino. Et dixerunt presbyteri: Cum deambularemus in pomerio soli, ingressa est haec cum duabus puellis: et clausit ostia pomerii, et dimisit puellas. Venitque ad eam adolescens qui erat absconditus, et concubuit cum ea. Porro nos cum essemus in angulo pomerii, videntes iniquitatem, cucurrimus ad eos, et vidimus eos pariter commisceri. Et illum quidem non quivimus comprehendere, quia fortior nobis erat, et apertis ostiis exilivit: hanc autem cum apprehendissemus, interrogavimus quisnam esset adolescens, et noluit indicare nobis: huius rei testes sumus. Credidit eis multitudo quasi senibus et iudicibus populi, et condemnaverunt eam ad mortem. Exclamavit autem voce magna Susanna, et dixit: Deus aeterne, qui absconditorum es cognitor, qui nosti omnia antequam fiant, tu scis quoniam falsum contra me tulerunt testimonium: et ecce morior, cum nihil horum fecerim, quae isti malitiose composuerunt adversum me. Exaudivit autem Dominus vocem eius.

Et cum duceretur ad mortem, suscitavit Dominus spiritum sanctum pueri iunioris, cuius nomen Daniel: et exclamavit voce magna: Mundus ego sum a sanguine huius. Et conversus omnis populus ad eum, dixit: Quis est iste sermo, quem tu locutus es? Qui cum staret in medio eorum, ait: Sic fatui filii Israel, non iudicantes, neque quod verum est cognoscentes, condemnastis filiam Israel? Revertimini ad iudicium, quia falsum testimonium locuti sunt adversus eam. Reversus est ergo populus cum festinatione. Et dixerunt ei senes: Veni, et sede in medio nostrum, et indica nobis: quia tibi dedit Deus honorem senectutis. Et dixit ad eos Daniel: Separate illos ab invicem procul, et diiudicabo eos. Cum ergo divisi essent alter ab altero, vocavit unum de eis, et dixit ad eum: Inveterate dierum malorum, nunc venerunt peccata tua, quae operabaris prius: iudicans iudicia iniusta, innocentes opprimens, et dimittens noxios, dicente Domino: Innocentem et iustum non interficies. Nunc ergo si vidisti eam, dic sub qua arbore videris eos loquentes sibi. Qui ait: Sub schino. Dixit autem Daniel: Recte mentitus es in caput tuum: ecce enim angelus Dei, accepta sententia ab eo, scindet te medium. Et amoto eo, iussit venire alium, et dixit ei: Semen Chanaan, et non Iuda, species decepit te, et concupiscentia subvertit cor tuum: sic faciebatis filiabus Israel, et illae timentes loquebantur vobis: sed filia Iuda non sustinuit iniquitatem vestram. Nunc ergo dic mihi, sub qua arbore comprehenderis eos loquentes sibi. Qui ait: Sub prino. Dixit autem ei Daniel: Recte mentitus es et tu in caput tuum: manet enim angelus Domini gladium habens, ut secet te medium, et interficiat vos. Exclamavit itaque omnis coetus voce magna, et benedixerunt Deum, qui salvat sperantes in se. Et consurrexerunt adversus duos presbyteros (convicerat enim eos Daniel ex ore suo falsum dixisse testimonium) feceruntque eis sicut male egerant adversus proximum, ut facerent secundum legem Moysi: et interfecerunt eos, et salvatus est sanguis innoxius in die illa. Helcias autem et uxor eius laudaverunt Deum pro filia sua Susanna cum Ioachim marito eius et cognatis omnibus, quia non esset inventa in ea res turpis. Daniel autem factus est magnus in conspectu populi a die illa, et deinceps.

Et rex Astyages appositus est ad patres suos, et suscepit Cyrus Perses regnum eius. Erat autem Daniel conviva regis, et honoratus super omnes amicos eius. Erat quoque idolum apud Babylonios nomine Bel: et impendebantur in eo per dies singulos similae artabae duodecim, et oves quadraginta, vinique amphorae sex. Rex quoque colebat eum, et ibat per singulos dies adorare eum: porro Daniel adorabat Deum suum. Dixitque ei rex: Quare non adoras Bel? Qui respondens, ait ei: Quia non colo idola manufacta, sed viventem Deum, qui creavit caelum et terram, et habet potestatem omnis carnis. Et dixit rex ad eum: Non videtur tibi esse Bel vivens deus? an non vides quanta comedat et bibat cotidie? Et ait Daniel arridens: Ne erres rex: iste enim intrinsecus luteus est, et forinsecus aereus, neque comedit aliquando. Et iratus rex vocavit sacerdotes eius, et ait eis: Nisi dixeritis mihi quis est qui comedat impensas has, moriemini. Si autem ostenderitis quoniam Bel comedat haec, morietur Daniel, quia blasphemavit in Bel. Et dixit Daniel regi: Fiat iuxta verbum tuum.

Erant autem sacerdotes Bel septuaginta, exceptis uxoribus et parvulis et filiis. Et venit rex cum Daniele in templum Bel. Et dixerunt sacerdotes Bel: Ecce nos egredimur foras: et tu rex pone escas, et vinum misce, et claude ostium, et signa anulo tuo: et cum ingressus fueris mane, nisi inveneris omnia comesta a Bel, morte moriemur, vel Daniel qui mentitus est adversum nos. Contemnebant autem quia fecerant sub mensa absconditum introitum, et per ipsum ingrediebantur semper, et devorabant ea. Factum est igitur postquam egressi sunt illi, et rex posuit cibos ante Bel: praecepit Daniel pueris suis, et attulerunt cinerem, et cribravit per totum templum coram rege: et egressi clauserunt ostium, et signantes anulo regis abierunt. Sacerdotes autem ingressi sunt nocte iuxta consuetudinem suam, et uxores et filii eorum: et comederunt omnia, et biberunt. Surrexit autem rex primo diluculo, et Daniel cum eo. Et ait rex: Salvane sunt signacula, Daniel? Qui respondit: Salva, rex. Statimque cum aperuisset ostium, intuitus rex mensam, exclamavit voce magna: Magnus es Bel, et non est apud te dolus quisquam. Et risit Daniel: et tenuit regem ne ingrederetur intro, et dixit: Ecce pavimentum, animadverte cuius vestigia sunt haec. Et dixit rex: Video vestigia virorum et mulierum et infantium. Et iratus est rex. Tunc apprehendit sacerdotes, et uxores, et filios eorum: et ostenderunt ei abscondita ostiola per quae ingrediebantur, et consumebant quae erant super mensam. Occidit ergo illos rex, et tradidit Bel in potestatem Danielis: qui subvertit eum et templum eius.

Et erat draco magnus in loco illo, et colebant eum Babylonii. Et dixit rex Danieli: Ecce nunc non potes dicere quia iste non sit deus vivens: adora ergo eum. Dixitque Daniel: Dominum Deum meum adoro: quia ipse est Deus vivens: iste autem non est deus vivens. Tu autem rex da mihi potestatem, et interficiam draconem absque gladio et fuste. Et ait rex: Do tibi. Tulit ergo Daniel picem, et adipem, et pilos, et coxit pariter: fecitque massas, et dedit in os draconis, et diruptus est draco. Et dixit: Ecce quem colebatis. Quod cum audissent Babylonii, indignati sunt vehementer: et congregati adversum regem, dixerunt: Iudaeus factus est rex: Bel destruxit, draconem interfecit, et sacerdotes occidit. Et dixerunt cum venissent ad regem: Trade nobis Danielem, alioquin interficiemus te, et domum tuam. Vidit ergo rex quod irruerent in eum vehementer: et necessitate compulsus tradidit eis Danielem. Qui miserunt eum in lacum leonum, et erat ibi diebus sex. Porro in lacu erant leones septem, et dabantur eis duo corpora cotidie, et duae oves: et tunc non data sunt eis, ut devorarent Danielem. Erat autem Abacuc propheta in Iudaea, et ipse coxerat pulmentum, et intriverat panes in alveolo: et ibat in campum ut ferret messoribus. Dixitque angelus Domini ad Abacuc: Fer prandium quod habes in Babylonem Danieli, qui est in lacu leonum. Et dixit Abacuc: Domine, Babylonem non vidi, et lacum nescio. Et apprehendit eum angelus Domini in vertice eius, et portavit eum capillo capitis sui, posuitque eum in Babylone supra lacum in impetu spiritus sui. Et clamavit Abacuc, dicens: Daniel serve Dei, tolle prandium quod misit tibi Deus. Et ait Daniel: Recordatus es mei Deus, et non dereliquisti diligentes te. Surgensque Daniel comedit. Porro angelus Domini restituit Abacuc confestim in loco suo. Venit ergo rex die septimo ut lugeret Danielem: et venit ad lacum, et introspexit, et ecce Daniel sedens. Et exclamavit voce magna rex, dicens: Magnus es Domine Deus Danielis. Et extraxit eum de lacu leonum. Porro illos qui perditionis eius causa fuerant, intromisit in lacum, et devorati sunt in momento coram eo.

Explicit liber Danielis.

Non idem ordo est duodecim prophetarum apud hebreos qui et apud nos. unde secundum id quod ibi legitur hic quoque disposita sunt. Osee commaticus est et quasi per sententias loquens. Iohel planus in principiis et in fine obscurior. et usque ad Malachiam habet singuli proprietates suas. quem Esdram scribam legisque doctorem hebrei autumant. Et quia longum est nunc de omnibus dicere. hoc tantum vos o Paula et Eustochium admonitas fore volo. unum librum esse et duodecim prophetarum. et Osee cynxronon ysaie. Malachiam vero Aggei Zacharie fuisse temporibus. in quibus autem tempus non profertur in titulo. sub illis eos regibus prophetasse sub quibus et hi qui ante eos habent titulos prophetarum. Duplex apud hebreos de his minoribus versibus qui a capite pro tacti sunt sententia est. Plerique enim dicunt quod ab Esdra scriba in omnibus prophetis sic fuerit titulatum. ut prescriptio cuiusque nomine prophete cuius sit sequens noscatur. Ipse autem Esdras qui ultimus prophetarum scribitur Malachie nomine. Alii vero dicunt quod ab ipsis prophetis per spiritum sanctum ut cetera sint conscripta.

INCIPIT LIBER OSEE.

VERBUM QUOD FACTUM EST AD OSEE filium Beeri. in diebus Ozie Ioathan. Achaz. Ezechie regum Iuda. et in diebus Hieroboam filii Ioas regis Israhel. Principium loquendi Domino in Osee. Et dixit Dominus ad Osee. Vade sume tibi uxorem fornicationum. et fac filios fornicationum. quia fornicans fornicabitur terra a Domino. Et abiit et accepit Gomer filiam Debelaim. Et concepit et peperit filium. Et dixit Dominus ad eum. Voca nomen eius Iezrahel. quoniam adhuc modicum. et visitabo sanguinem Iezrahel super domum Hieu. et quiescere faciam regnum domus Israhel. et in die illa conteram arcum Israhel in valle Iezrahel. Et concepit adhuc et peperit filiam. Et dixit ei. Voca nomen eius Absque misericordia. quia non addam ultra misereri domui Israhel. sed oblivione obliviscar eorum. et domui Iuda miserebor. et salvabo eos in Domino Deo suo. et non salvabo eos in arcu et gladio et in bello. et in equitibus et in equis. Et ablactavit eam que erat Absque misericordia. Et concepit et peperit filium. Et dixit. Voca nomen eius Non populus meus. quia non vos populus meus. et ego non ero vester Deus.

Et erit numerus filiorum Israhel quasi arena maris. que sine mensura est et non numerabitur. et erit in loco ubi dicetur non populus meus vos. dicetur eis filii Dei viventis. Et congregabuntur filii Iuda et filii Israhel pariter. et ponent sibimet caput unum. et ascendent de terra. quia magnus dies Iezrahel. Dicite fratribus vestris populus meus. et sorori vestre misericordiam consecuta. Iudicate matrem vestram iudicate. quoniam ipsa non uxor mea. et ego non vir eius. Auferat fornicationes suas a facie sua. et adulteria sua de medio uberum suorum. ne forte expoliem eam nudam. et statuam eam secundum diem nativitatis sue. et ponam eam quasi solitudinem. et statuam eam quasi terram inviam. et interficiam eam siti. Et filiorum eius non miserebor. quoniam filii fornicationum sunt. quia fornicata est mater eorum. confusa est que concepit eos. quia dixit. Vadam post amatores meos qui dant michi panes. et aquas meas. lanam meam. et linum meum. et oleum meum. et potum meum. Propter hoc ecce ego sepiam viam tuam spinis. et sepiam eam maceria. et semitas suas non inveniet. Et sequetur amatores suos et non apprehendet eos. et queret eos et non inveniet. Et dicet. Vadam et revertar ad virum meum priorem. quia michi bene erat tunc magis quam nunc. Et hec nescivit quia ego dedi ei frumentum. et vinum. et oleum. et argentum multiplicavi ei. et aurum que fecerunt Baal.

Idcirco convertar et sumam frumentum meum in tempore suo. et vinum meum in tempore suo. et liberabo lanam meam et linum meum que operiebant ignominiam eius. Et nunc revelabo stultitiam eius in oculis amatorum eius. et vir non eruet eam de manu mea. Et cessare faciam omne gaudium eius. sollempnitates eius. et neomeniam eius. sabbatum eius. et omnia festa tempora eius. Et corrumpam vineam eius. et ficum eius de quibus dixit. mercedes hee mee sunt. quas dederunt michi amatores mei. Et ponam eam in saltum. et comedet illam bestia agri. Et visitabo super eam dies Baalim. quibus accendebat incensum. et ornabatur inaure sua et monili suo. et ibat post amatores suos. et mei obliviscebatur dicit Dominus. Propter hoc ecce ego lactabo eam. et ducam eam in solitudinem. et loquar ad cor eius. et dabo ei vinitores eius ex eodem loco. et vallem Achor ad aperiendam spem. et canet ibi iuxta dies iuventutis sue. et iuxta dies ascensionis sue de terra Egypti. Et erit in die illa ait Dominus vocabit me vir meus. et non vocabit me ultra Baalim. et auferam nomina Baalim de ore eius. et non recordabitur ultra nominis eorum. Et percutiam eis fedus in die illa cum bestia agri. et cum volucre celi. et cum reptili terre. et arcum. et gladium. et bellum conteram de terra et dormire eos faciam fiducialiter.

Et sponsabo te michi in sempiternum. et sponsabo te michi in iustitia et iudicio et in misericordia. et miserationibus. sponsabo te michi in fide. et scies quia ego Dominus. Et erit in die illa exaudiam dicit Dominus. et exaudiam celos. et illi exaudient terram. et terra exaudiet triticum et vinum et oleum. et hec exaudient Iezrahel. Et seminabo eam michi in terram et miserebor eius. que fuit Absque misericordia. et dicam Non populo meo populus meus es tu. et ipse dicet Deus meus es tu.

Et dixit Dominus ad me. Adhuc vade dilige mulierem dilectam amico et adulteram. sic diligit Dominus filios Israhel. et ipsi respectant ad deos alienos et diligunt vinacia uvarum. Et fodi eam michi quindecim argenteis et choro hordei et dimidio choro hordei. et dixi ad eam. Dies multos expectabis me. Non fornicaberis. et non eris viro. sed et ego expectabo te. quia dies multos sedebunt filii Israhel sine rege. et sine principe. et sine sacrificio. et sine altari. et sine ephod. et sine teraphim. Et post hec revertentur filii Israhel et querent Dominum Deum suum. et David regem suum. et pavebunt ad Dominum. et ad bonum eius in novissimo dierum. Audite verbum Domini filii Israhel. quia iudicium Domino cum habitatoribus terre. Non est enim veritas. et non est misericordia. et non est scientia Dei in terra. Maledictum. et mendacium et homicidium. et furtum. et adulterium inundaverunt. et sanguis sanguinem tetigit.

Propter hoc lugebit terra. et infirmabitur omnis qui habitat in ea in bestia agri et in volucre celi. Sed et pisces maris congregabuntur. Verumtamen unusquisque non iudicet. et non arguatur vir. Populus enim tuus sicut hii qui contradicunt sacerdoti. Et corrues hodie. et corruet etiam propheta tecum. Nocte tacere feci matrem tuam. Conticuit populus meus. eo quod non habuerit scientiam. Quia tu scientiam repulisti repellam te. ne sacerdotio fungaris michi. Et oblita es legis Dei tui. obliviscar filiorum tuorum et ego. Secundum multitudinem eorum. sic peccaverunt michi. Gloriam eorum in ignominiam commutabo. Peccata populi mei comedent. et ad iniquitatem eorum sublevabunt animas eorum. Et erit sicut populus sic sacerdos. Et visitabo super eum vias eius. et cogitationes eius reddam ei. et comedent et non saturabuntur. Fornicati sunt et non cessaverunt. quoniam Dominum dereliquerunt in non custodiendo. Fornicatio et vinum et ebrietas aufert cor. Populus meus in ligno suo interrogavit. et baculus eius annuntiavit ei. Spiritus enim fornicationum decepit eos. et fornicati sunt a Deo suo. Super capita montium sacrificabant. et super colles accendebant thymiama. subtus quercum et populum. et terebintum. quia bona erat umbra eius.

Ideo fornicabuntur filie vestre. et sponse vestre adultere erunt. Non visitabo super filias vestras cum fuerint fornicate. et super sponsas vestras cum adulteraverint. quoniam ipsi cum meretricibus versabantur. et cum effeminatis sacrificabant. et populus non intelligens vapulabit. Si fornicaris tu Israhel. non delinquat saltem Iuda. Et nolite ingredi in Galgala. et ne ascenderitis in Bethaven. neque iuraveritis vivit Dominus. quoniam sicut vacca lasciviens declinavit Israhel. Nunc pascet eos Dominus quasi agnum in latitudine. Particeps ydolorum Effraim. dimitte eum. Separatum est convivium eorum. Fornicatione fornicati sunt. dilexerunt afferre ignominiam protectores eius. Ligavit spiritus eum in alis suis. et confundentur a sacrificiis suis. Audite hoc sacerdotes. et attendite domus Israhel. et domus regis auscultate. quoniam vobis iudicium est. quoniam laqueus facti estis speculationi. et rete expansum super Thabor. et victimas declinastis in profundum. et ego eruditor omnium eorum. Ego scio Effraim. et Israhel non est absconditus a me. quia nunc fornicatus est Effraim. contaminatus est Israhel.

Non dabunt cogitationes suas ut revertantur ad Dominum Deum suum. quia spiritus fornicationis in medio eorum. et Dominum non cognoverunt. Et respondebit arrogantia Israhel in facie eius. et Israhel et Effraim ruent in iniquitate sua. Ruet etiam Iudas cum eis. In gregibus suis et in armentis suis vadent ad querendum Dominum et non invenient. Ablatus est ab eis. In Domino prevaricati sunt. quia filios alienos genuerunt. Nunc devorabit eos mensis cum partibus suis. Clangite bucina in Gabaa. tuba in Rama. ululate in Bethaven. post tergum tuum Beniamin. Effraim in desolatione erit. In die correptionis in tribubus Israhel ostendi fidem. Facti sunt principes Iuda quasi assumentes terminum. super eos effundam quasi aquam iram meam. Calumniam patiens Effraim. fractus iudicio. quoniam cepit abire post sordes. Et ego quasi tinea Effraim. et quasi putredo domui Iuda. Et vidit Effraim languorem suum. et Iudas vinculum suum. Et abiit Effraim ad Assur. et misit ad regem ultorem. et ipse non poterit sanare vos. nec solvere poterit a vobis vinculum. quoniam ego quasi leena Effraim et quasi catulus leonis domui Iuda. Ego capiam. et vadam. tollam. et non est qui eruat. Vadens revertar ad locum meum. donec deficiatis et queratis faciem meam.

In tribulatione sua mane consurgent ad me. Venite et revertamur ad Dominum. quoniam ipse cepit et sanabit nos. percutiet et curabit nos. Vivificabit nos post duos dies. in die tertia suscitabit nos. Sciemus sequemurque ut cognoscamus Dominum. Quasi diluculum preparatus est egressus eius. et veniet nobis quasi ymber temporaneus et serotinus terre. Quid faciam tibi Effraim? quid faciam tibi Iuda? Misericordia vestra quasi nubes matutina. et quasi ros mane pertransiens. Propter hoc dolavi in prophetis. occidi eos in verbis oris mei. et iudicia mea quasi lux egredientur. quia misericordiam volui et non sacrificium. et scientiam Dei plusquam holocausta. Ipsi autem sicut Adam transgressi sunt pactum. ibi prevaricati sunt in me. Galaad civitas operantium ydolum. supplantata sanguine. et quasi fauces virorum latronum. particeps sacerdotum in via interficientium pergentes de Sichem. quia scelus operati sunt. In domo Israhel vidi horrendum. ibi fornicationes Effraim. contaminatus est Israhel. Sed et Iuda pone messem tibi. cum convertero captivitatem populi mei. Cum sanare vellem Israhel. revelata est iniquitas Effraim et malitia Samarie. quia operati sunt mendacium. nunc circumdederunt eos adinventiones sue. coram facie mea facte sunt.

In malitia sua letificaverunt regem. et in mendaciis suis principes. Omnes adulterantes quasi clibanus succensus a coquente. Quievit paululum civitas a commixtione fermenti. donec fermentaretur totum. Dies regis nostri. Ceperunt principes furere a vino. Extendit manum suam cum illusoribus. quia applicuerunt quasi clibanum

cor suum cum insidiaretur eis. Tota nocte dormivit coquens eos, mane ipse succensus quasi ignis flammae. Omnes calefacti sunt quasi clibanus, et devoraverunt iudices suos. Omnes reges eorum ceciderunt; non est qui clamet in eis ad me. Effraim in populis ipse commiscebatur; effraim factus est subcinericius qui non reversatur. Comederunt alieni robur eius, et ipse nescivit; sed et cani effusi sunt in eo, et ipse ignoravit.

Et humiliabitur superbia Israhel in faciem eius. Nec reversi sunt ad dominum deum suum, et non quaesierunt eum in omnibus his. Et factus est effraim quasi columba seducta non habens cor: Aegyptum invocabant, ad Assyrios abierunt. Et cum profecti fuerint, expandam super eos rete meum, et quasi volucrem caeli detraham eos. Caedam eos secundum auditionem coetus eorum. Vae eis, quoniam recesserunt a me. Vastabuntur, quia praevaricati sunt in me. Et ego redemi eos, et ipsi locuti sunt contra me mendacia. Et non clamaverunt ad me in corde suo, sed ululabant in cubilibus suis. Super triticum et vinum ruminabant; recesserunt a me. Et ego erudivi eos, et confortavi brachia eorum, et in me cogitaverunt malitiam. Reversi sunt ut essent absque iugo; facti sunt quasi arcus dolosus. Cadent in gladio principes eorum, a furore linguae suae. Ista subsannatio eorum in terra Aegypti.

In gutture tuo sit tuba, quasi aquila super domum domini, pro eo quod transgressi sunt foedus meum, et legem meam praevaricati sunt. Me invocabunt: deus meus, cognovimus te Israhel. Proiecit Israhel bonum; inimicus persequetur eum. Ipsi regnaverunt et non ex me; principes exstiterunt et non cognovi. Argentum suum et aurum suum fecerunt sibi idola, ut interirent. Proiectus est vitulus tuus, Samaria; iratus est furor meus in eis. Usquequo non poterunt emundari? Quia ex Israhel et ipse est; artifex fecit illum, et non est deus; quoniam in aranearum telas erit vitulus Samariae. Quia ventum seminabunt, et turbinem metent. Culmus stans non est in eis, germen non faciet farinam; quod et si fecerit, alieni comedent eam. Devoratus est Israhel; nunc factus est in nationibus quasi vas immundum, quia ipsi ascenderunt ad Assur. Onager solitarius sibi effraim; munera dederunt amatoribus. Sed et cum mercede conduxerint nationes, nunc congregabo eos, et quiescent paulisper ab onere regis et principum. Quia multiplicavit effraim altaria ad peccandum, factae sunt ei arae in delictum. Scribam ei multiplices leges meas, quae velut alienae computatae sunt. Hostias afferent, immolabunt carnes et comedent, et dominus non suscipiet eas. Nunc recordabitur iniquitates eorum, et visitabit peccata eorum; ipsi in Aegyptum revertentur. Et oblitus est Israhel factoris sui, et aedificavit delubra, et Iudas multiplicavit urbes munitas. Et mittam ignem in civitates eius, et devorabit aedes illius.

Noli laetari Israhel, noli exultare sicut populi, quia fornicatus es a deo tuo; dilexisti mercedem super omnes areas tritici. Area et torcular non pascet eos, et vinum mentietur eis. Non habitabunt in terra domini.

Reversus est effraim in Aegyptum, et in Assyriis pollutum comedit. Non libabunt domino vinum, et non placebunt ei. Sacrificia eorum quasi panis lugentium: omnes qui comedunt eum contaminabuntur, quia panis eorum animae ipsorum; non intrabit in domum domini. Quid facietis in die sollempni, in die festivitatis domini? Ecce enim profecti sunt a vastitate. Aegyptus congregabit eos, Memphis sepeliet eos. Desiderabile argentum eorum urtica hereditabit, lappa in tabernaculis eorum. Venerunt dies visitationis, venerunt dies retributionis. Scitote Israhel stultum, prophetam insanum virum spiritalem, propter multitudinem iniquitatis tuae et multitudinem amentiae. Speculator effraim cum deo meo; propheta laqueus ruinae factus est super omnes vias eius, insania in domo dei eius. Profunde peccaverunt, sicut in diebus Gabaa. Recordabitur iniquitatis eorum, et visitabit peccata eorum. Quasi uvas in deserto inveni Israhel; quasi prima poma ficulneae in cacumine eius vidi patres eorum. Ipsi autem intraverunt ad Beelfegor, et abalienati sunt in confusionem, et facti sunt abhominabiles sicut ea quae dilexerunt.

Effraim quasi avis avolavit; gloria eorum a partu et ab utero et a conceptu. Quod si enutrierint filios suos, absque liberis eos faciam in hominibus. Sed et vae eis cum recessero ab eis. Effraim ut vidi, Tyrus erat fundata in pulchritudine; et effraim educet ad interfectorem filios suos. Da eis domine. Quid dabis eis? Da eis vulvam sine liberis, et ubera arentia.

Omnes nequitiae eorum in Galgal, quia ibi exosos habui eos. Propter malitiam adinventionum eorum de domo mea eiciam eos; non addam ut diligam eos. Omnes principes eorum recedentes.

Percussus est effraim, radix eorum exsiccata est; fructum nequaquam facient. Quod et si genuerint, interficiam amantissima uteri eorum. Abiciet eos deus meus, quia non audierunt eum, et erunt vagi in nationibus. Vitis frondosa Israhel, fructus adaequatus est ei; secundum multitudinem fructus sui multiplicavit altaria, iuxta ubertatem terrae suae exuberavit simulachris. Divisum est cor eorum, nunc interibunt. Ipse confringet simulachra eorum, depopulabitur aras eorum. Quia nunc dicent: Non est rex nobis; non enim timemus dominum; et rex quid faciet nobis? Loquimini verba visionis inutilis, et ferietis foedus; et germinabit quasi amaritudo iudicium super sulcos agri.

Vaccas Bethaven coluerunt habitatores Samariae; quia luxit super eum populus eius, et aeditui super eum exultaverunt in gloria eius, quia migravit ab eo. Siquidem et ipse in Assur delatus est, munus regi ultori. Confusio effraim capiet, et confundetur Israhel in voluntate sua. Transire fecit Samaria regem suum quasi spumam super faciem aquae. Et disperdentur excelsa idoli, peccatum Israhel; lappa et tribulus ascendet super aras eorum. Et dicent montibus: operite nos, et collibus: cadite super nos. Ex diebus Gabaa peccavit Israhel; ibi steterunt. Non comprehendet eos in Gabaa proelium super filios iniquitatis. Iuxta desiderium meum corripiam eos.

Congregabuntur super eos populi, cum corripientur propter duas iniquitates suas. Effraim vitula docta diligere trituram, et ego transivi super pulchritudinem colli eius. Ascendam super effraim, arabit Iudas, confringet sibi sulcos Iacob. Seminate vobis in iustitia, et metite in ore misericordiae; innovate vobis novale. Tempus autem requirendi dominum, cum venerit qui docebit vos iustitiam. Arastis impietatem, iniquitatem messuistis, comedistis frugem mendacii, quia confisus es in viis tuis, in multitudine fortium tuorum. Consurget tumultus in populo tuo,

et omnes munitiones tuae vastabuntur, sicut vastatus est Salmana a domo eius qui iudicavit Baal in die proelii, matre super filios allisa. Sic fecit vobis Bethel a facie malitiae nequitiarum vestrarum. Sicut mane transit, pertransiit rex Israhel. Quia puer Israhel, et dilexi eum, et ex Aegypto vocavi filium meum. Vocaverunt eos, sic abierunt a facie eorum; Baalim immolabant, et simulachris sacrificabant. Et ego quasi nutricius effraim portabam eos in brachiis meis, et nescierunt quod curarem eos.

In funiculis Adam traham eos, in vinculis caritatis. Et ero eis quasi exaltans iugum super maxillas eorum, et declinavi ad eum ut vesceretur. Non revertetur in terram Aegypti, et Assur ipse rex eius, quoniam noluerunt converti. Coepit gladius in civitatibus eius, et consumet electos eius, et comedet capita eorum. Et populus meus pendebit ad reditum meum; iugum autem imponetur eis simul, quod non auferetur. Quomodo dabo te effraim, protegam te Israhel? Quomodo dabo te? Sicut Adama ponam te, ut Seboim. Conversum est in me cor meum; pariter conturbata est paenitudo mea. Non faciam furorem irae meae, non convertar ut disperdam effraim, quoniam ego deus et non homo; in medio tui sanctus, et non ingrediar civitatem. Post dominum ambulabunt; quasi leo rugiet, quia ipse rugiet, et formidabunt filii maris. Et avolabunt quasi avis ex Aegypto, et quasi columba de terra Assyriorum; et collocabo eos in domibus suis, dicit dominus deus.

Circumdedit me in negatione effraim, et in dolo domus Israhel; Iudas autem testis descendit cum deo, et cum sanctis fidelis.

Effraim pascit ventum, et sequitur aestum. Tota die mendacium et vastitatem multiplicat; et foedus cum Assyriis iniit, et oleum in Aegyptum ferebat. Iudicium ergo domini cum Iuda, et visitatio super Iacob; iuxta vias eius et iuxta adinventiones eius reddet ei. In utero supplantavit fratrem suum, et in fortitudine sua directus est cum angelo. Et invaluit ad angelum, et confortatus est; flevit, et rogavit eum. In Bethel invenit eum, et ibi locutus est nobiscum. Et dominus deus exercituum, dominus memoriale eius. Et tu ad dominum deum tuum converteris; misericordiam et iudicium custodi, et spera in deo tuo semper. Chanaan, in manu eius statera dolosa, calumniam dilexit. Et dixit effraim: Verumtamen dives effectus sum, inveni idolum mihi; omnes labores mei non invenient mihi iniquitatem quam peccavi. Et ego dominus deus tuus ex terra Aegypti.

Adhuc sedere te faciam in tabernaculis, sicut in diebus festivitatis. Et locutus sum super prophetas, et ego visionem multiplicavi, et in manu prophetarum assimilatus sum. Si Galaad idolum, tamen frustra erant in Galgal bubus immolantes; nam et altaria eorum quasi acervi super sulcos agri. Fugit Iacob in regionem Syriae, et servivit Israhel in uxore, et in uxore servavit. In propheta autem eduxit dominus Israhel de Aegypto, et in propheta servatus est. Ad iracundiam me provocavit effraim in amaritudinibus suis; et sanguis eius super eum veniet, et obprobrium eius restituet ei dominus deus suus.

Loquente effraim horror invasit Israhel; et deliquit in Baal, et mortuus est. Et nunc addiderunt ad peccandum, feceruntque sibi conflatile de argento suo quasi similitudinem idolorum; factura artificum totum est. His ipsi dicunt: Immolate homines, vitulos adorantes. Idcirco erunt quasi nubes matutina, et sicut ros matutinus praeteriens, sicut pulvis turbine raptus ex area, et sicut fumus de fumario. Ego autem dominus deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti; et deum absque me nescies, et salvator non est praeter me. Ego cognovi te in deserto, in terra solitudinis. Iuxta pascua sua adimpleti sunt, et saturati sunt, et levaverunt cor suum, et obliti sunt mei. Et ero eis quasi leaena; sicut pardus in via Assyriorum. Occurram eis quasi ursa raptis catulis, et dirumpam interiora iecoris eorum; et consumam eos ibi quasi leo; bestia agri scindet eos. Perditio tua Israhel; tantummodo in me auxilium tuum. Ubi est rex tuus? Maxime nunc salvet te in omnibus urbibus tuis; et iudices tui, de quibus dixisti: Da mihi regem et principes. Dabo tibi regem in furore meo, et auferam in indignatione mea. Colligata est iniquitas effraim, absconditum peccatum eius. Dolores parturientis venient ei; ipse filius non sapiens; nunc enim non stabit in contritione filiorum. De manu mortis liberabo eos, de morte redimam eos. Ero mors tua o mors, ero morsus tuus inferne. Consolatio abscondita est ab oculis meis, quia ipse inter fratres dividet. Adducet urentem ventum dominus de deserto ascendentem; et siccabit venas eius, et desolabit fontem eius; et ipse diripiet thesaurum omnis vasis desiderabilis.

Pereat Samaria, quia ad amaritudinem concitavit dominum suum. In gladio pereant, parvuli eorum elidantur, et fetae eius discindantur. Convertere Israhel ad dominum deum tuum, quoniam corruisti in iniquitate tua. Tollite vobiscum verba, et convertimini ad dominum, et dicite ei: Omnem aufer iniquitatem, et accipe bonum; et reddemus vitulos labiorum nostrorum. Assur non salvabit nos, super equos non ascendemus, nec dicemus ultra: dii nostri opera manuum nostrarum; quia eius qui in te est misereberis pupilli. Sanabo contritiones eorum, diligam eos spontanee, quia aversus est furor meus ab eis. Ero quasi ros, Israhel germinabit quasi lilium, et erumpet radix eius ut Libani. Ibunt rami eius, et erit quasi oliva gloria eius, et odor eius ut Libani. Convertentur sedentes in umbra eius; vivent tritico, et germinabunt quasi vinea; memoriale eius sicut vinum Libani. Effraim quid mihi ultra idola? Ego exaudiam, et dirigam eum; ego ut abietem virentem; ex me fructus tuus inventus est. Quis sapiens et intelliget ista? Intelligens et sciet haec? Quia rectae viae domini, et iusti ambulabunt in eis; praevaricatores vero corruent in eis.

IOHEL FILIUS PHATUHEL DESCRIBIT

terram duodecim tribuum eruca, bruco, locusta, rubigine vastantibus consumptam; et post eversionem prioris populi effusum iri spiritum sanctum super servos dei et ancillas, id est centum XX credentium nomina, et effusum iri in cenaculo Syon. Qui centum XX ab uno usque ad quinque paulatim et per incrementa surgentes XV graduum numerum efficiunt, qui in psalterio mystice continentur. Ex tribus ergo generibus rethorum hic sumuntur principia, et tres sunt argumentorum partes, ex quibus incipere solet omnis orator. Aut enim docibilis aut benivolus aut attentus auditor debet effici. Hic ergo propheta recte a magnitudinis clade sumens principium, eosque qui audituri erant volens ad penitentiam provocare, reddit intentos, admirans futuri

malum, ut considerantes uenture cladis asperitatem, citius arripiant penitentiam. In hoc propheta idcirco nec reges nec tempora sunt prenotata, quia hisdem temporibus ac regibus quibus et Osee prophetauit. Iohel interpretatur incipiens, aut domini deo sensus. Tropologice hoc est quod qui ostium dei et scientiam dei habuerit aspiciam recte incipit prophetare. Iohel quod interpretatur dominus deus, siue incipiens deo, uel fuit dei. Hoc enim eius uocabulo resonat. Hic ad Iudam tantum et ad Hierusalem uaticinia profert, atque in principio sui uoluminis post uoluptuosa conuiuia Hierusalem ad luctum prouocat, excidiumque ei pronuntiat. Predicat quoque uocationem gentium et super congregatos credentes super uenturum spiritum sanctum. Prophetauit autem sub Ioatham rege Iuda, quando et Micheas. Iohel de tribu Ruben natus in agro Bethoron, ubi etiam in pace mortuus est atque sepultus. Sanctus Iohel aput Hebreos post Osee ponitur. Et sicut ibi sub nomine Effraim ad decem tribus conferuntur uaticinia, que uel Samaria, uel Israhel sepe memorantur. Sed in hoc propheta omne quod dicitur ad tribum Iuda et ad Hierusalem pertinere credendum est, et nulla omnino Israhelis id est decem tribuum in hoc fieri mentione. Tempora quoque quibus prophetauit eadem debemus accipere que in Osee legimus, uidelicet Ozie, Ioatham, Achaz et Ezechie regum Iuda, et in diebus Hieroboam filii Ioas regis Israhel. Porro factum esse sermonem domini ad meritum eius refertur, ut sic non ad conditionem que fieri dicitur, ut alibi legimus: Dominus factus est mihi in salutem. Audituus autem in scripturis sanctis non est iste qui aure sonat, sed qui in corde percipitur, iuxta illud quod dominus loquitur in euangelio: Qui habet aures audiendi audiat. Quod autem dicitur ΕΝΩΤΙΣΑΣΘΕ, et latine sonat auribus percipite, proprie non aurium, sed cordi percipitur. Qui senes sunt et celestes audiunt spiritaliter; qui autem habitant in terra appellantur terreni, qui auribus percipiunt. Ubicumque autem hec duo uerba iuncta ponuntur, non ad simplicem tantum uerborum sonitum, sed ad recondita quoque dictorum intelligentiam pertinere. In genesi Lamech loquitur ad uxores suas Ada et Sella: Audite uerba mea uxores Lamech, auribus percipite sermones meos, quia occidi uirum in uulnus meum, et iuuenem in liuorem meum. Et Ysaias: Audite celi, et auribus percipe terra.

INCP. LIB. IOHEL.

VERBUM DOMINI QUOD FACTUM EST AD IOHEL filium Phatuel. Audite hoc senes, et auribus percipite omnes habitatores terre. Si factum est istud in diebus uestris, aut in diebus patrum uestrorum. Super hoc filiis uestris narrate, et filii uestri filiis suis, et filii eorum generationi altere. Residuum eruce comedit locusta, et residuum bruci comedit rubigo. Expergiscimini ebrii et flete, et ululate omnes qui bibitis uinum in dulcedine, quoniam periit ab ore uestro. Gens enim ascendit super terram meam, fortis et innumerabilis. Dentes eius ut dentes leonis, et molares eius ut catuli leonis. Posuit uineam meam in desertum, et ficum meam decorticauit. Nudans spoliauit eam et proiecit, albi facti sunt rami eius. Plange quasi uirgo accincta sacco super uirum pubertatis sue. Periit sacrificium et libatio de domo domini. Luxerunt sacerdotes ministri domini. Depopulata est regio, luxit humus, quoniam deuastatum est triticum. Confusum est uinum et elanguit oleum, confusi sunt agricole, ululauerunt uinitores super frumento et hordeo, quia periit messis agri. Uinea confusa est, et ficus elanguit, malogranatum et palma, et malum et omnia ligna agri aruerunt, quia confusum est gaudium a filiis hominum. Accingite uos, et plangite sacerdotes, ululate ministri altaris, ingredimini cubate in sacco ministri domini mei, quoniam interiit de domo dei uestri sacrificium et libatio. Sanctificate ieiunium, uocate cetum, congregate senes omnes habitatores terre in domo domini dei uestri, et clamate ad dominum: A, a, a, diei, quia prope est dies domini, et quasi uastitas a potente ueniet. Numquid non coram oculis uestris alimenta perierunt, de domo dei nostri letitia et exultatio? Computruerunt iumenta in stercore suo, demolita sunt horrea, dissipate sunt apothece, quoniam confusum est triticum. Quid ingemuit animal, mugierunt greges armenti? Quia non est pascua eis, sed et greges pecorum disperierunt. Ad te domine clamabo, quia ignis comedit speciosa deserti, et flamma succendit omnia ligna regionis. Sed et bestie agri quasi area sitiens ymbrem suspexerunt ad te, quoniam exsiccati sunt fontes aquarum, et ignis deuorauit speciosa deserti. Canite tuba in Syon, ululate in monte sancto meo, conturbentur omnes habitatores terre, quia uenit dies domini, quia prope est. Dies tenebrarum et caliginis, dies nubis et turbinis, quasi mane expansum super montes. Populus multus et fortis, similis ei non fuit a principio, et post eum non erit usque in annos generationis et generationis. Ante faciem eius ignis uorans, et post eum exurens flamma. Quasi hortus uoluptatis terra coram eo, et post eum solitudo deserti, nec est qui effugiat eum. Quasi aspectus equorum aspectus eorum, et quasi equites sic current. Sicut sonitus quadrigarum super capita montium exilient, sicut sonitus flamme ignis deuorantis stipulam, uel ut populus fortis preparatus ad prelium. A facie eius cruciabuntur populi, omnes uultus redigentur in ollam. Sicut fortes current, et quasi uiri bellatores ascendent murum. Uir in uiis suis gradientur, et non declinabunt a semitis suis. Unusquisque fratrem suum non coartabit, singuli in calle suo ambulabunt, sed et per fenestras cadent et non demolientur. Urbem ingredientur, in muro current, domos conscendent, et per fenestras intrabunt quasi fur. A facie eius contremuit terra, moti sunt celi, sol et luna obtenebrati sunt, et stelle retraxerunt splendorem suum. Et dominus dedit uocem suam ante faciem exercitus sui, quia multa sunt nimis castra eius, quia fortia et facientia uerbum eius. Magnus enim dies domini et terribilis ualde, et quis sustinebit eum?

Nunc ergo dicit dominus: conuertimini ad me in toto corde uestro, in ieiunio et fletu, et planctu. Et scindite corda uestra et non uestimenta uestra, et conuertimini ad dominum deum uestrum, quia benignus et misericors est, patiens et multe misericordie, et prestabilis super malitia. Quis scit si conuertatur et ignoscat, et relinquat post se benedictionem, sacrificium et libamen domino deo nostro? Canite tuba in Syon, sanctificate ieiunium, uocate cetum, congregate populum, sanctificate ecclesiam, coadunate senes, congregate paruulos et sugentes ubera. Egrediatur sponsus de cubili suo, et sponsa de thalamo suo. Inter uestibulum et altare plorabunt sacerdotes ministri domini et dicent: Parce domine, parce populo tuo, et ne des hereditatem tuam in opprobrium, ut dominentur eis nationes. Quare dicunt in populis: Ubi est deus eorum? Zelatus est dominus terram suam, et pepercit populo suo. Et respondit dominus et dixit populo suo: Ecce ego mittam uobis frumentum et uinum et oleum, et replebimini eis, et non dabo uos ultra obprobrium in gentibus. Et eum qui ab aquilone est procul faciam a uobis, et expellam eum in terram inuiam et desertam. Faciem eius contra mare orientale, et extremum eius ad mare nouissimum. Et ascendit fetor eius, et ascendit putredo eius, quia superbe egit. Noli timere terra, exulta et letare, quoniam magnificauit dominus ut faceret. Nolite timere animalia regionis, quia germinauerunt speciosa deserti, quia lignum attulit fructum suum, ficus et uinea dederunt uirtutem suam.

Et filii Syon exultate et letamini in domino deo uestro, quia dedit uobis doctorem iustitie, et descendere faciet ad uos ymbrem matutinum et serotinum in principio. Et implebuntur aree frumento, et redundabunt torcularia uino et oleo. Et reddam uobis annos quos comedit locusta, bruchus et rubigo et eruca, fortitudo mea magna quam misi in uos. Et comedetis uescentes et saturabimini, et laudabitis nomen domini dei uestri qui fecit uobiscum mirabilia. Et non confundetur populus meus in sempiternum. Et scietis quia in medio Israhel ego sum. Et ego dominus deus uester, et non est amplius, et non confundetur populus meus in eternum.

Et erit post hec effundam spiritum meum super omnem carnem, et prophetabunt filii uestri et filie uestre. Senes uestri somnia somniabunt, et iuuenes uestri uisiones uidebunt. Sed et super seruos meos et super ancillas meas in diebus illis effundam spiritum meum. Et dabo prodigia in celo et in terra, sanguinem et ignem et uaporem fumi. Sol conuertetur in tenebras, et luna in sanguinem, antequam ueniat dies domini magnus et horribilis. Et erit omnis quicumque inuocauerit nomen domini saluus erit, quia in monte Syon et in Hierusalem erit saluatio, sicut dixit dominus, et in residuis quos dominus uocauerit. Quia ecce in diebus illis et in tempore illo cum conuertero captiuitatem Iuda et Hierusalem, congregabo omnes gentes et deducam eas in uallem Iosaphat, et disceptabo cum eis ibi super populo meo, et hereditate mea Israhel, quos disperserunt in nationibus, et terram meam diuiserunt, et super populum meum miserunt sortem. Et posuerunt puerum in prostibulum, et puellam uendiderunt pro uino ut biberent. Uerum quid uobis et mihi Tyrus et Sydon et omnis terminus Palestinorum? Numquid ultionem uos reddetis mihi? Et si ulciscimini uos contra me, cito uelociter reddam uicissitudinem uobis super caput uestrum.

Argentum enim meum et aurum tulistis, et desiderabilia mea et pulcherrima intulistis in delubra uestra. Et filios Iuda et filios Hierusalem uendidistis filiis Grecorum, ut longe faceretis eos de finibus suis. Ecce ego suscitabo eos de loco in quo uendidistis eos, et conuertam retributionem uestram in caput uestrum. Et uendam filios uestros et filias uestras in manibus filiorum Iuda, et uenundabunt eos Sabeis genti longinque, quia dominus locutus est. Clamate hoc in gentibus, sanctificate bellum, suscitate robustos. Accedant, ascendant omnes uiri bellatores. Concidite aratra uestra in gladios, et ligones uestros in lanceas. Infirmus dicat quia fortis ego sum. Erumpite et uenite omnes gentes de circuitu et congregamini. Ibi occumbere faciet dominus robustos tuos. Consurgant et ascendant gentes in uallem Iosaphat, quia ibi sedebo ut iudicem omnes gentes in circuitu. Mittite falces, quoniam maturauit messis. Uenite et descendite, quia plenum est torcular, exuberant torcularia, quia multiplicata est malitia eorum, et populi in ualle concisionis. Sol et luna obtenebrati sunt, et stelle retraxerunt lumen suum. Et dominus de Syon rugiet, et de Hierusalem dabit uocem suam. Et mouebuntur celi et terra, et dominus spes populi sui, et fortitudo filiorum Israhel. Et scietis quia ego dominus deus uester habitans in Syon, in monte sancto meo. Et erit Hierusalem sancta, et alieni non transibunt per eam amplius. Et erit in die illa stillabunt montes dulcedinem, et colles fluent lacte. Et per omnes riuos Iuda ibunt aque, et fons de domo domini egredietur, et irrigabit torrentem spinarum. Egyptus in desolationem erit, et Ydumea in desertum perditionis, pro eo quod inique egerint in filios Iuda, et effuderint sanguinem innocentem in terra sua. Et Iudea in eternum habitabitur, et Hierusalem in generationem et generationem. Et mundabo sanguinem eorum quem non mundaueram, et dominus commorabitur in Syon.

Explicit liber Iohel.

56.

AMOS PASTOR ET RUSTICUS. ET RUbos mora distringens paucis uerbis explicari non potest. Quis enim digne exprimat tria & iiii. scelera damasci. gaze. tyri. ydumee. filiorum ammon. & moab & in septimo gradu iude et isrl. Hic loquitur ad uaccas pingues que erant in monte samarie. & ruituram domum maiorem minoremque testatur. Ipse cernit fabricatorem locuste. & stantem dominum super murum litum uel adamantinum & uncinum pomorum. & adtrahentem supplicia peccatoribus & famem in terra. & non famem panis. neque sitim aque. sed audiendi uerbum dei. Ozias rex cum religionem dei sollicite emularetur. nimio religionis amore prouocatus contra preceptum legis moysi. arrepto thuribulo. ut hystoria libri secundi paralipomenon ostendit. sacerdotale officium presumere conatus est. Ob eam rem terremotum in templo dei exortum constat. cuius etiam zacharias propheta meminit. Ante hunc itaque terremotum amos propheta temporibus predicti regis & temporibus hieroboam filii ioas regis isrl. eas gentes que lectione comprehense sunt. ad eas causas quas memorauit. futura denunciat. Et quia de prophane sequentibus: ait tribus impietatibus & super iiii. non conuertam eum. tercio peccatorum indulgentiam deum dare posse significabat. que quarto eadem peccata admittentibus: nec penitentiam nec indulgentiam daturum enunciat. Nam pignus similitudinem quem in predictas gentes immittendum predixit. graue quamque irreuocabile. dei ira ad subuersionem earundem ciuitatum processuram uoluit demonstrare.

INCP. LIB. AMOS.

VERBA AMOS QUI FUIT IN PASTORALIBUS de thecue que uidit super isrl in diebus ozie regis iuda. et in diebus hieroboam filii ioas regis isrl. ante duos annos terremotus. Et dixit. Dominus de syon rugiet. & de hierusalem dabit uocem suam. Et luxerunt speciosa pastorum. & exsiccatus est uertex carmeli. Hec dicit dominus deus. Super tribus sceleribus damasci & super iiii. non conuertam eum. eo quod triturauerint in plaustris ferreis galaad. Et mittam ignem in domum azahel. & deuorabit domum benadab. Et conteram uectem damasci. & disperdam habitatores de campo ydoli. & tenentem sceptrum de domo uoluptatis. Et transferetur populus syrie in cyrenen dicit dominus. Hec dicit dominus. Super tribus sceleribus gaze & super iiii. non conuertam eum. eo quod transtulerit captiuitatem perfectam ut concluderet eam in ydumea. Et mittam ignem in murum gaze & deuorabit edes eius. & disperdam habitatorem de azoto. & tenentem sceptrum de ascalone. Et conuertam manum meam super accaron. et peribunt reliquie philistinorum. dicit dominus deus. Hec dicit dominus deus. Super tribus sceleribus tyri & super iiii. non conuertam eum. eo quod concluserunt captiuitatem perfectam in ydumea. & non sunt recordati federis domini. Et mittam ignem in murum tyri. & deuorabit edes eius. Hec dicit dominus. Super tribus sceleribus edom & super iiii. non conuertam eum. eo quod persecutus sit in gladio fratrem suum & uiolauerit misericordiam eius. & tenuerit ultra furorem suum. & indignationem suam seruauerit usque in finem. Mittam ignem in theman. & deuorabit edes bosre. Hec dicit dominus. Super tribus sceleribus filiorum ammon & super iiii. non conuertam eum. eo quod dissecuerit pregnantes galaad ad dilatandum terminum suum. Et succendam ignem in murum rabbath. & deuorabit edes eius in ululatu in die belli. & in turbine in die commotionis. Et ibit melchom in captiuitatem. ipse & principes eius simul dicit dominus. Hec dicit dominus. Super tribus sceleribus moab & super iiii. non conuertam eum. eo quod incenderit ossa regis ydumee usque ad cinerem. Et mittam ignem in moab. & deuorabit edes carioth. & morietur in sonitu moab. & in clangore tube. Et disperdam iudicem de medio eius. & omnes principes eius interficiam cum eo dicit dominus. Hec dicit dominus. Super tribus sceleribus iuda & super iiii. non conuertam eum. eo quod abiecerint legem domini. & mandata eius non custodierunt. Deceperunt enim eos ydola sua. post que abierant patres eorum. Et mittam ignem in iuda. & deuorabit edes hierusalem. Hec dicit dominus. Super tribus sceleribus isrl & super iiii. non conuertam eum. pro eo quod uendiderit argento iustum. & pauperem pro calciamentis. Qui conterunt super puluerem terre capita pauperum. & uiam humilium declinant. Et filius ac pater eius ierunt ad puellam ut uiolarent nomen sanctum meum. & super uestimentis pigneratis accubuerunt iuxta omne altare. & uinum dampnatorum bibebant in domo domini.

Ego autem exterminaui amorreum a facie eorum. cuius altitudo cedrorum altitudo eius. & fortis ipse quasi quercus. Et contriui fructum eius desuper. & radices eius subter. Ego sum qui ascendere uos feci de terra egypti. & eduxi uos in deserto xl. annis. ut possideretis terram amorrei. Et suscitaui de filiis uestris in prophetas. & de iuuenibus uestris nazareos. Numquid non ita est filii israhel dicit dominus. Et propinabatis nazareis uinum. & prophetis mandabatis dicentes. ne prophetetis. Ecce ego stridebo super uos sicut stridet plaustrum onustum feno. & peribit fuga a ueloce. & fortis non obtinebit uirtutem suam. Et robustus non saluabit animam suam. & tenens arcum non stabit. Et uelox pedibus non saluabitur. & ascensor equi non saluabit animam suam. Et robustus corde inter fortes. nudus effugiet in die illa dicit dominus.

A udite uerbum quod locutus est dominus super uos filii isrl. super omni cognatione quam eduxi de terra egypti dicens. Tantummodo uos cognoui ex omnibus cognationibus terre. idcirco uisitabo super uos omnes iniquitates uestras. Numquid ambulabunt duo pariter. nisi conuenerit eis? Numquid rugiet leo in saltu. nisi habuerit predam? Numquid dabit catulus leonis uocem suam. de cubili suo. nisi aliquid apprehenderit? Numquid cadet auis in laqueum terre absque aucupe? Numquid auferetur laqueus de terra antequam quid ceperit? Si clanget tuba in ciuitate. & populus non expauescet? Si erit malum in ciuitate quod dominus non fecerit? Quia non faciet dominus deus uerbum nisi reuelauerit secretum suum ad seruos suos prophetas. Leo rugiet. & quis non timebit? Dominus deus locutus est. quis non prophetabit? Auditum facite in edibus azoti. & in edibus terre egypti. et dicite. Congregamini super montes samarie. & uidete insanias multas in medio eius. & calumniam patientes in penetralibus eius. Et nescierunt facere rectum dicit dominus deus. thesaurizantes iniquitatem & rapinas in edibus suis. Propterea

H ec dicit dominus deus. Tribulabitur & circuietur terra. & detrahetur ex te fortitudo tua. & diripientur edes tue. Hec dicit dominus. Quomodo si eruat pastor de ore leonis duo crura. aut extremum auricule. sic eruentur filii israhel qui habitant in samaria in plaga lectuli. & in damasco grabbati. Audite & contestamini domum iacob dicit dominus deus exercituum. quia in die cum uisitare cepero preuaricationes isrl. super eum uisitabo & super altaria bethel & amputabuntur cornua altaris. & cadent in terram. Et percutiam domum hyemalem cum domo estiua. & peribunt domus eburnee. & dissipabuntur edes multe dicit dominus. Audite uerbum hoc uacce pingues que estis in monte samarie. que calumniam facitis egenis & confringitis pauperes. que dicitis dominis uestris afferte & bibemus. Iurauit dominus deus in sancto suo. quia ecce dies uenient super uos. & leuabunt uos in contis. & reliquias uestras in ollis feruentibus. & per aperturas exibitis altera contra alteram & proiciemini in armon dicit dominus. Venite ad bethel & impie agite. ad galgalam & multiplicate preuaricationem. Et afferte mane uictimas uestras tribus diebus decimas uestras. & sacrificate de fermentato laudem & uocate uoluntarias oblationes & annunciate. Sic enim uoluistis filii isrl dicit dominus. Unde & ego dedi

E uobis stuporem dentium. in cunctis urbibus uestris. & indigentiam panum in omnibus locis uestris. & non estis reuersi ad me dicit dominus. Ego quoque prohibui a uobis ymbrem cum adhuc tres menses superessent usque ad messem. & plui super ciuitatem unam. & super ciuitatem alteram non plui. Pars una conpluta est. & pars super quam non plui aruit. Et uenerunt due & tres ciuitates ad ciuitatem unam ut biberent aquam & non sunt satiate. & non redistis ad me dicit dominus. Percussi uos in uento urente & in rubigine multitudinem hortorum comedit eruca. & non redistis ad me dicit dominus. Misi in uos mortem in uia egypti. percussi in gladio iuuenes uestros. usque ad captiuitatem equorum uestrorum. & ascendere feci putredinem castrorum in nares uestras. & non redistis ad me dicit dominus. Subuerti uos sicut subuertit deus sodomam & gomorram. & facti estis quasi torris raptus de incendio. & non redistis ad me dicit dominus. Quapropter hec faciam tibi isrl. Postquam autem hec fecero tibi. preparare in occursum dei tui isrl. quia ecce formans montes & creans uentum. & annuncians homini eloquium suum. faciens matutinam nebulam. & gradiens super excelsa terre. dominus deus exercituum nomen eius. Audite uerbum istud quod ego leuo super uos planctum. Domus isrl cecidit & non adiciet ut resurgat. Virgo isrl proiecta est in terram suam. non est qui suscitet eam. quia hec dicit dominus deus. Urbs de qua egrediebantur mille. relinquentur in ea centum. & de qua egrediebantur centum. relinquentur in ea x. in domo isrl. quia hec dicit dominus deus domui isrl.

Q uerite me & uiuetis. & nolite querere bethel. & in galgala nolite intrare. & in bersabee non transibitis. quia galgala captiua ducetur. & bethel erit inutilis. Querite dominum & uiuite. ne forte comburatur ut ignis domus ioseph. & deuorabit. & non erit qui extinguat bethel. Qui conuertitis in absinthium iudicium. & iusticiam in terra relinquitis. facientem arcturum & orionem. & conuertentem in mane tenebras. & diem nocte mutantem. Qui uocat aquas maris. & effundit eas super faciem terre. dominus nomen eius. Qui subridet uastitatem super robustum. et depopulationem super potentem affert. Odio habuerunt in porta corripientem. & loquentem perfecte abhominati sunt. Idcirco pro eo quod diripiebatis pauperem. & predam electam tollebatis ab eo. domos quadrato lapide edificabitis. & non habitabitis in eis. Vineas amantissimas plantabitis. & non bibetis uinum earum. quia cognoui multa scelera uestra. & fortia peccata uestra. Hostes iusti accipientes munus. & pauperes in porta deprimentes. Ideo prudens in tempore illo tacebit. quia tempus malum est. Querite bonum & non malum ut uiuatis. & erit dominus deus exercituum uobiscum. Sicut dixistis. Odite malum. & diligite bonum. & constituite in porta iudicium. si forte misereatur dominus deus exercituum reliquiis isrl & ioseph.

P ropterea hec dicit dominus exercituum dominator. in omnibus plateis planctus. & in cunctis que foris sunt ve ve. & uocabunt agricolam ad luctum. & ad planctum eos qui sciunt plangere. et in omnibus uineis erit planctus. quia pertransibo in medio tui dicit dominus. Ve desiderantibus diem domini. Ad quid eam uobis? Dies domini ista tenebre & non lux. Quomodo si fugiat uir a facie leonis. & occurrat ei ursus. & ingrediatur domum. & innitatur manu sua super parietem. & mordeat eum coluber. Numquid non tenebre dies domini & non lux? Et caligo & non splendor in ea? Odi &

piam festiuitates uestras. & non capiam odorem cetuum uestrorum. Quod si attuleritis michi holocaustomata. & munera uestra non suscipiam. & uota pinguium uestrorum non respiciam. Aufer a me tumultum carminum tuorum. & cantica lyre tue non audiam. Et reuelabitur quasi aqua iudicium. & iusticia quasi torrens fortis. Numquid hostias & sacrificium obtulistis michi in deserto xl annis domus israel? Et portastis tabernaculum moloch ydolo uestro. & ymaginem ydolorum uestrorum. & sidus dei uestri que fecistis uobis. & migrare uos faciam trans damascum dixit dominus deus exercituum nomen eius. Ve qui opulenti estis in syon. & confiditis in monte samarie. Optimates capita bellatorum ingredientes pompatice domus israel. Transite in chalanne & uidete. & inde ite in emath magnam. & descendite in geth palestinorum. & ad optima queque regna horum. Si latior terminus eorum termino uestro est. qui separati estis in diem malum. & appropinquatis solio iniquitatis. Qui dormitis in lectis eburneis. & lasciuitis in stratis uestris. Qui comeditis agnum de grege. & uitulos de medio armenti. qui canitis ad uocem psalterii. sicut dauid. putauerunt se habere uasa cantici bibentes in fialis uinum. & optimo unguento delibuti. et nichil patiebantur super contritione ioseph. Quapropter nunc migrabunt in capite transmigrantium. & auferetur factio lasciuientium. Iurauit dominus deus in anima sua. dicit dominus deus exercituum. Detestor ego superbiam iacob. & domus eius odi. & tradam ciuitatem cum habitatoribus suis. Quod si reliqui fuerint x. uiri in domo una. & ipsi morientur. & tollet eum propinquus suus & comburet eum. ut efferat ossa de domo. Et dicet ei qui in penetrabilibus domus est. Numquid adhuc est penes te? Et respondebit. Finis est. Et dicet ei. Tace & non recorderis nominis domini. quia ecce dominus mandauit. & percutiet domum maiorem ruinis. & domum minorem scissionibus. Numquid currere queunt in petra equi. aut arari potest in bubalis? Quia conuertistis in amaritudinem iudicium. & fructum iusticie in absinthium. qui letamini in nichili. qui dicitis numquid non in fortitudine nostra assumpsimus nobis cornua? Et ecce ego suscitabo super uos domus israel dicit dominus deus exercituum gentem & conteret uos ab introitu emath. usque ad torrentem deserti. Hec ostendit michi dominus deus. Et ecce fictor locuste in principio germinantium serotini ymbris. & ecce serotinus post tonsorem gregis. Et factum est cum consummasset comedere herbam terre. & dixit. Domine deus. propicius esto obsecro. Quis suscitabit iacob quia paruulus est? Misertus est dominus super hoc. Non erit dixit dominus deus. Hec ostendit michi dominus deus. Et ecce uocabat iudicium ad ignem dominus deus. & deuorabit abyssum multam. & comedet simul partem. Et dixi. Domine deus quiesce obsecro. Quis suscitabit iacob quia paruulus est? Misertus est dominus super hoc. Sed & istud non erit dixit dominus deus. Hec ostendit michi dominus. Et ecce dominus stans super murum litum. & in manu eius trulla cementarii. Et dixit dominus ad me. Quid tu uides amos? Et dixi. Trullam cementarii. Et dixit ad me. Ecce ego ponam trullam in medio populi mei israel. & non adiciam ultra superinducere eum. & demolientur excelsa ydoli. & sanctificationes israel desolabuntur. & consurgam super domum hieroboam in gladio. Et misit amasias sacerdos bethel ad hieroboam regem israel dicens. Rebellauit contra te amos in medio domus israel. non poterat terra sustinere uniuersos sermones eius. Hec enim dicit amos. In gladio morietur hieroboam. & israel captiuus migrabit de terra sua. Et dixit amasias ad amos. Qui uides gradere fuge in terram iuda. & comede ibi panem & ibi prophetabis. & in bethel non adicies ultra ut prophetes. quia sanctificatio regis est. & domus regni est. Et respondit amos & dixit ad amasiam. Non sum propheta. non sum filius prophete. sed armentarius ego sum uellicans sychomoros. et tulit me dominus cum sequerer gregem. Et dixit ad me dominus. Uade propheta ad populum meum israel. Et nunc audi uerbum domini. Tu dicis non prophetabis super israel. & non stillabis super domum ydoli. Propter hoc hec dicit dominus deus. Uxor tua in ciuitate fornicabitur. & filii tui & filie in gladio cadent. & humus tua funiculo metietur. & tu in terra polluta morieris. & israel captiuus migrabit de terra sua. Hec ostendit michi dominus deus. Et ecce uncinus pomorum. Et dixit dominus. Quid tu uides amos? Et dixi. Uncinum pomorum. Et dixit dominus ad me. Uenit finis super populum meum israel. Non adiciam ultra ut pertranseam eum. & stridebunt cardines templi. In die illa dicit dominus deus multi morientur. in omni loco proicietur silentium. Audite hoc qui conteritis pauperem. & deficere facitis egenos dicentes. Quando transibit messis. & uenundabimus merces? Et sabbatum. & aperiemus frumentum ut imminuamus mensuram. & augeamus siclum. & supponamus stateras dolosas. Et ut possideamus in argento egenos. & pauperes pro calciamentis. & quisquilias frumenti uendamus. Iurauit dominus in superbia iacob. si oblitus fuero usque ad finem omnia opera eorum. Numquid non super istos non commouebitur terra. & lugebit omnis habitator eius? Et ascendet quasi fluuius uniuersus & eicietur. & defluet quasi riuus egypti. Et erit in die illa dicit dominus. & occidet sol meridie. & tenebrescere faciam terram in die luminis. Et conuertam festiuitates uestras in luctum. & omnia cantica uestra in planctum. Et inducam super omne dorsum uestrum saccum. & super omne caput caluicium. et ponam eam quasi luctum unigeniti. & nouissima eius quasi diem amarum. Ecce dies ueniunt dicit dominus. & emittam famem in terram. non famem panis neque sitim aque. sed audiendi uerbi domini. Et commouebuntur a mari usque ad mare. & ab aquilone usque ad orientem. circuibunt querentes uerbum domini & non inuenient. In die illa deficient uirgines pulchre & adolescentes in siti. qui iurant in delicto samarie & dicunt. Uiuit deus tuus dan. & uiuit uia bersabee. & cadent & non resurgent ultra. Uidi dominum stantem super altare & dixit. Percute cardinem. & commoueantur superliminaria. Auaricia enim in capite omnium. & nouissimum eorum gladio interficiam. Non erit fuga eis. fugiet & non saluabitur ex eis qui fugerit. Si descenderint usque ad infernum. inde manus mea educet eos. Et si ascenderint usque ad celum. inde detraham eos. Et si absconsi fuerint in uertice carmeli. inde scrutans auferam eos. Et si celauerint se ab oculis meis in profundo maris. ibi mandabo serpenti & mordebit eos. Et si abierint in captiuitatem coram inimicis suis. ibi mandabo gladio & occidet eos. & ponam oculos meos super eos in malum & non in bonum. Et dominus deus exercituum qui tangit terram & tabescet. & lugebunt omnes habitantes in ea. Et ascendet sicut riuus omnis. & effluet sicut fluuius egypti. Qui edificat in celo ascensionem suam. & fasciculum suum super terram fundauit. Qui uocat aquas maris. & effundit eas super faciem terre dominus nomen eius. Numquid non ut filii ethyopum uos estis michi filii israel ait dominus deus? Numquid non israel ascendere feci de terra egypti. & palestinos de capadocia & syros de cyrenen? Ecce oculi domini dei super regnum peccans. & conteram illud a facie terre. Ueruntamen conterens non conteram iacob dicit dominus.

Ecce enim ego mandabo & concutiam in omnibus gentibus domum israel. sicut concutitur triticum in cribro. & non cadet lapillus super terram. In gladio morientur omnes peccatores populi mei. qui dicunt non appropinquabit. & non ueniet super nos malum. In die illo suscitabo tabernaculum dauid quod cecidit. & reedificabo aperturas murorum eius. & que corruerant instaurabo. & reedificabo eum sicut in diebus antiquis. ut possideant reliquias ydumee & omnes nationes eo quod inuocatum sit nomen meum super eos dicit dominus faciens hec. Ecce dies ueniunt dicit dominus. & comprehendet arator messorem. & calcator uue mittentem semen. & stillabunt montes dulcedinem. & omnes colles culti erunt. Et conuertam captiuitatem populi mei israel. & edificabunt ciuitates desertas. & habitabunt in eis. & plantabunt uineas. & bibent uinum earum. & facient hortos. & comedent fructus eorum. Et plantabo eos super humum suam. & non euellam eos ultra de terra sua quam dedi eis. dicit dominus deus tuus. Explicit liber Amos

ABDIAS QUI INTERPRETATUR SERUUS DOMINI pertonat contra edom & sanguineum terrenumque. Fratrem iacob semper emulum hasta percutit spiritali. Iacob patriarcha fratrem habuit esau. qui ob ruborem corporis sui edom hebrea lingua appellatus est. quod latine sanguineus dicitur. Iste memoratum fratrem suum qui israel nomen acceperat. grauiori odio commotus interimere conatus est. Qua de causa omnem quoque populum israel id est filios patriarche iacob predicti esau odium imitati persecuti sunt edom appellati. & quia populus israel de captiuitate chaldeorum per cyrum regem persarum iussu dei reuocatus in hierusalem. ab alio regno grauiter afflictus atque oppressus est. ideo hoc regnum quod more esau predictum populum persecutus est. per denunciationem abdie prophete increpatur: quia de non dei indignatione sed sua uirtute populum superatum gloriabatur. De quo regno olim per dauid in psalmo centesimo xxx. sexto dictum est. Memento domine filiorum edom in die hierusalem. Qua reliqua lectione comprehensa. futurum in gentes iudicium ob causas lectione comprehensas regnum dei in populum israel significat. Hebrei hunc esse dicunt qui sub rege samarie achab. et impiissima iezabel pauit centum prophetas in specubus: qui non curuauerunt genua ante baal. & de septem milibus erat quos helyas arguitur ignorasse. Sepulchrum quoque eius usque hodie cum uasis oleo elysei prophete. & baptiste iohannis in sebastia ueneratione habetur. que olim samaria dicebatur. Hanc herodes antipatris filius in honore augusti cesaris. greco nomine uocauit augustam. Hic ergo quia c. prophetas saluauerat. accepit gratiam prophetalem. & de duce exercitus fuit dux ecclesie. Tunc in samaria pori rege pauerat. nunc in toto orbe christi pascit ecclesiam. Et sicut stephanus coronam meruit passionis. ita hic seruus domini est appellatus quia abdias seruus in nostro sonat eloquio.

INCIPIT LIBER ABDIE.

UISIO ABDIE. HEC DICIT DOMINUS ad edom. Auditum audiuimus a domino. & legatum ad gentes misit. Surgite & consurgamus aduersus eum in prelium. Ecce paruulum te dedi in gentibus: contemptibilis tu es ualde. Superbia cordis tui extulit te. habitantem in scissuris petrarum exaltantem solium suum. Qui dicis in corde tuo. quis detrahet me in terram? Si exaltatus fueris ut aquila. & si inter sydera posueris nidum tuum. inde detraham te dicit dominus. Si fures introissent ad te: si latrones per noctem quomodo conticuisses? Nonne furati essent sufficientia sibi? Si uindemiatores introissent ad te. numquid saltem racemos reliquissent tibi? Quomodo scrutati sunt esau. inuestigauerunt abscondita eius. usque ad terminum dimiserunt te. Omnes uiri federis tui illuserunt tibi. inualuerunt aduersum te uiri pacis tue. Qui comedunt tecum. ponent insidias subter te. non est prudentia in eo. Numquid non in die illa dicit dominus perdam sapientes de ydumea. & prudentes de monte esau? Et timebunt fortes tui a meri

die. ut intereat uir de monte esau. Propter interfectionem et propter iniquitatem in fratrem tuum iacob. operiet te confusio. et peribis in eternum. In die cum stares adversus eum. quando capiebant alieni exercitum eius. et extranei ingrediebantur portas eius. et super hierusalem mittebant sortem. tu quoque eras quasi unus ex eis. Et non despicies in die fratris tui. in die peregrinationis eius. et non letaberis super filios iuda. in die perditionis eorum. Et non magnificabis os tuum in die angustie. neque ingredieris portam populi mei in die ruine eorum. neque despicias et tu in malis eius. in die vastitatis illius. Et non emitteris adversus exercitum eius in die vastitatis illius. neque stabis in exitibus. ut interficias eos. qui fugerint. et non concludes reliquos eorum in die tribulationis. quoniam iuxta est dies domini super omnes gentes. Sicut enim fecisti fiet tibi. retributionem tuam convertet in caput tuum. Quando enim bibistis super montem sanctum meum bibent omnes gentes iugiter. et bibent. et absorbebunt. et erunt quasi non sint. et in monte syon erit salvatio. et erit sanctus. Et possidebit domus iacob eos qui se possederant. Et erit domus iacob ignis. et domus ioseph flamma. et domus esau stipula. et succendentur in eis et devorabunt eos. et non erunt reliquie domus esau. quia dominus locutus est. Et hereditabunt hii qui ad austrum montem esau. et qui in campestribus philistiim. et possidebunt regionem effraim. et regionem samarie. Et beniamin possidebit galaad. et transmigratio exercitus eius filiorum israel. omnia regna chananeorum. usque ad sarapham. Et transmigratio hierusalem que in bosforo est. possidebit civitates austri. et ascendent salvatores in montem syon iudicare montem esau. et erit domino regnum. Explicit liber Abdie.

IONAS COLUMBA PULCHERRIMA naufragio suo domini passionem prefigurans. mundum ad penitentiam revocat. et sub nomine ninive salutem gentibus nuntiat. Ionam sancti hebrei affirmant filium mulieris vidue sareptene quem helyas propheta mortuum suscitavit. matre postea dicente ad eum. Nunc cognovi quia vir dei es tu. et verbum dei in ore tuo veritas. et ob hanc causam etiam ipsum puerum sic vocatum amathi. Amathi enim in nostra lingua veritatem sonat. ex eo quod verum helyas locutus est. ille qui suscitatus est filius esse dicitur veritatis. ideo de veritate columba nascitur. quia ionas columba sonat. In condempnatione autem israel ionas ad gentes mittitur. quod ninive agente penitentiam illi in malicia perseverent. Temporibus quippe ieroboe regis israel qui deo derelicto cum populo suo in samaria ydolis sacrificaverat ionam prophetam fuisse hystoria quarti libri regum indicat. Cum prophetia illuminante peccatores civitatis ninive dei misericordiam consecutos videret. ne falsa predicare videretur. ad denunciandum interitum eiusdem civitatis ire nolebat. Nam sic dicitur ad abraham de impietate sodomorum locutus est. clamor sodomorum et gomorreorum pervenit ad me. ita et de ninive dicitur. eo quod ascenderet clamor malicie eius ad eum. et quia sententia dei de sodomis facta ninive revocata est. ita et ionas adversum ninivem placatam revocari nolebat divine dispensationis ignarus qui salutem hominum ad se convertentium magis vult. quam interitum. Hoc illi accidit quod sancto elyseo quod filium sunamitis mulieris mortuum ignoravit. et ideo a specie dei fugere se ionas putabat. Humanum aliquid passus dicente david. Quo ibo a spiritu tuo. et a facie tua quo fugiam.

INCIPIT LIBER IONE

ET FACTUM EST VERBUM DOMINI AD IONAM filium amathi dicens. Surge et vade in ninivem civitatem magnam. et predica in ea. quia ascendit clamor malicie eius coram me. Et surrexit ionas ut fugeret in tharsis a facie domini. Et descendit ioppen. et invenit navem euntem in tharsis. et dedit naulum eius et descendit in eam. ut iret cum eis in tharsis a facie domini. Dominus autem misit ventum magnum in mare. et facta est tempestas magna in mari. et navis periclitabatur. Conterriti timuerunt nautae. et clamaverunt viri ad dominum suum. Et miserunt vasa que erant in navi in mare. ut alleviaretur ab eis. Et ionas descendit ad interiora navis. et dormiebat sopore gravi. Et accessit ad eum gubernator et dixit ei. Quid tu sopore deprimeris? Surge invoca dominum tuum. si forte recogitet deus de nobis. et non pereamus. Et dixit vir ad collegam suum. Venite et mittamus sortes. et sciamus quare hoc malum sit nobis. Et miserunt sortes. et cecidit sors super ionam. Et dixerunt ad eum. Indica nobis. cuius causa malum istud sit nobis. Quod est opus tuum. et que terra tua. et quo vadis. vel ex quo populo es tu? Et dixit ad eos. Hebreus ego sum. et dominum deum celi ego timeo. qui fecit mare et aridam.

Et timuerunt viri timore magno. et dixerunt ad eum. Quid hoc fecisti? Cognoverunt enim viri quod a facie domini fugeret. quia indicaverat eis ionas. Et dixerunt ad eum. Quid faciemus tibi. et cessabit mare a nobis? Quia mare ibat et intumescebat. Et dixit ad eos. Tollite me et mittite in mare. et cessabit mare a vobis. Scio enim ego quoniam propter me tempestas grandis hec venit super vos. Et remigabant viri ut reverterentur ad aridam et non valebant. quia mare ibat et intumescebat super eos. Et clamaverunt ad dominum et dixerunt. Quesumus domine. ne pereamus in anima viri istius. et ne des super nos sanguinem innocentem. quia tu domine sicut voluisti fecisti. Et tulerunt ionam. et miserunt in mare. Et stetit mare a fervore suo. Et timuerunt viri timore magno dominum. et immolaverunt hostias domino. et voverunt vota. Et preparavit dominus piscem grandem ut deglutiret ionam. Et erat ionas in ventre piscis. tribus diebus et tribus noctibus.

Et oravit ionas ad dominum deum suum de ventre piscis et dixit. Clamavi de tribulatione mea ad dominum et exaudivit me. de ventre inferi clamavi et exaudisti vocem meam. et proiecisti me in profundum in corde maris. et flumen circumdedit me. Omnes gurgites tui et fluctus tui super me transierunt. et ego dixi. Abiectus sum a conspectu oculorum tuorum. Veruntamen rursus videbo templum sanctum tuum. Circumdederunt me aque ad animam. Abyssus vallavit me. et pelagus operuit caput meum. Ad extrema montium descendi. terre vectes concluserunt me in eternum. et sublevabis de corruptione vitam meam domine deus meus. Cum angustiaretur in me anima mea domini recordatus sum ut veniat ad te oratio mea. ad templum sanctum tuum. Qui custodiunt vanitates. frustra misericordiam suam derelinquunt. Ego autem in voce laudis immolabo tibi. quecumque vovi reddam pro salute domino. Et dixit dominus pisci. et evomuit ionam in aridam.

Et factum est verbum domini ad ionam secundo dicens. Surge et vade in ninivem civitatem magnam. et predica in ea predicationem quam ego loquor ad te. Et surrexit ionas. et abiit in ninivem iuxta verbum domini. Et ninive erat civitas magna. itinere dierum trium. Et cepit ionas introire civitatem. itinere diei unius. et clamavit et dixit. Adhuc XL dies. et ninive subvertetur. Et crediderunt viri ninivitei deo. et predicaverunt ieiunium. et vestiti sunt saccis a maiore usque ad minorem. Et pervenit verbum ad regem ninive et surrexit de solio suo. et abiecit vestimentum suum a se. et indutus est sacco. et sedit in cinere. et clamavit et dixit. In ninive ex ore regis et principum eius dicens. Homines et iumenta et boves et pecora non gustent quicquam nec pascantur. et aquam non bibant. Et operiantur saccis homines. et iumenta clament ad dominum in fortitudine et convertatur vir a via sua mala. et ab iniquitate que est in manibus eorum. Quis scit si convertatur et ignoscat deus. et revertatur a furore ire sue et non peribimus?

Et vidit deus opera eorum quia conversi sunt de via sua mala. et misertus est deus super maliciam quam locutus fuerat ut faceret eis et non fecit. Et afflictus est ionas afflictione magna. et iratus est. et oravit ad dominum et dixit. Obsecro domine. numquid non hoc est verbum meum. cum adhuc essem in terra mea? Propter hoc preoccupavi ut fugerem in tharsis. Scio enim quia tu deus clemens et misericors es. patiens et multe miserationis et ignoscens super maliciam. Et nunc domine tolle queso animam meam a me. quia melior est mihi mors quam vita. Et dixit dominus. Putasne bene irasceris tu? Et egressus est ionas de civitate et sedit contra orientem civitatis. et fecit sibimet ibi umbraculum. et sedebat subter illud in umbra. donec videret quid accideret civitati.

Et preparavit dominus deus ederam et ascendit super caput ione ut esset umbra super caput eius. et protegeret eum. laboraverat enim. Et letatus est ionas super edera leticia magna. Et paravit deus vermem ascensu diluculi in crastinum. et percussit ederam et exaruit. Et cum ortus fuisset sol. precepit dominus vento calido et urenti. et percussit sol super caput ione et estuabat. Et petivit animae sue ut moreretur et dixit. Melius est mihi mori quam vivere. Et dixit dominus ad ionam. Putasne bene irasceris tu super ederam? Et dixit. Bene irascor ego usque ad mortem. Et dixit dominus. Tu doles super ederam in qua non laborasti ut cresceret que sub una nocte nata est et sub una nocte periit. et ego non parcam ninive civitati magne. in qua sunt plusquam C.XX. milia hominum qui nesciunt quid sit inter dexteram et sinistram suam. et iumenta multa. Explicit liber ione.

MICHEAS DE MORASTIM coheres christi vastationem annunciat filie latronis. et obsidionem posuit contra eam. quia maxillam percusserat iudicis israel. Temporibus ioatham. et achaz. et ezechie regum iuda micheam ad hanc prophetiam spiritu sancto repletum fuisse lectio ipsa demonstrat. Sed et de supradicto numero regum ioatham et ezechiam deo ob religionem placuisse. hystoria libri IIII. regum. et sed et paralipomenon indicat. Achaz vero derelicto deo. ydola samarie et syrie quibus et filios suos in sacrificium igni comburendo obtulit. consuluisse scitur. Quam ob rem deus quod reges israel et iuda memoratorum symulachrorum superstitione fefellerit increpans. indignationem suam in eam processuram comminatus est. populo israel prevaricatori et principibus eius. qui eundem populum in fallaci suasione ad colenda ydola impulerat. verbis insequentibus captivitatem et interitum affuturum denunciat.

INCIPIT LIBER MICHEE

VERBUM DOMINI QUOD FACTUM EST AD MICHEAM

Morasthiten in diebus Ioatham, Achaz et Ezechie regum Iuda, quod vidit super Samariam et Hierusalem. Audite populi omnes, et attendat terra et plenitudo eius, et sit Dominus Deus vobis in testem, Dominus de templo sancto suo. Quia ecce Dominus egredietur de loco sancto suo, et descendet et calcabit super excelsa terre. Et consumentur montes subtus eum, et valles scindentur sicut cera a facie ignis, sicut aque que decurrunt in preceps. In scelere Iacob omne istud, et in peccatis domus Israhel. Quod scelus Iacob? Nonne Samaria? Que excelsa Iude? Nonne Hierusalem? Et ponam Samariam quasi acervum lapidum in agro cum plantatur vinea, et detraham in vallem lapides eius, et fundamenta eius revelabo. Et omnia sculptilia eius concidentur, et omnes mercedes eius comburentur igni, et omnia ydola eius ponam in perditionem, quia de mercedibus meretricis congregata sunt, et usque ad mercedem meretricis revertentur. Super hoc plangam et ululabo, vadam spoliatus et nudus. Faciam planctum velut draconum, et luctum quasi struthionum, quia desperata est plaga eius, quia venit usque ad Iudam. Tetigit portam populi mei usque ad Hierusalem. In Geth nolite annuntiare, lacrimis ne ploretis. In domo pulveris pulvere vos conspergite. Et transite vobis habitatio pulchra confusa ignominia; non est egressa que habitat in exitu. Planctum domus, domus vicina accipiet ex vobis, que stetit sibimet. Quia infirmata est in bonum que habitat in amaritudinibus, quia descendit malum a Domino in portam Hierusalem. Tumultus quadrige stuporis habitanti Lachis. Principium peccati est filie Syon, quia in te inventa sunt scelera Israhel. Propterea dabit emissarios super hereditatem Geth, domus mendacii in deceptionem regibus Israhel. Adhuc heredem adducam tibi que habitas in Maresa; usque ad Odollam veniet gloria Israhel. Decalvare et tondere super filios deliciarum tuarum, dilata calvitium tuum sicut aquila, quoniam captivi ducti sunt ex te.

Ve qui cogitatis inutile, et operamini malum in cubilibus vestris. In luce matutina faciunt illud, quoniam contra Deum est manus eorum. Et concupierunt agros, et violenter tulerunt, et domos rapuerunt, et calumniabantur virum et domum eius, virum et hereditatem eius. Ideo hec dicit Dominus Deus: Ecce ego cogito super familiam istam malum, unde non auferetis colla vestra, et non ambulabitis superbi, quoniam tempus pessimum est. In die illa sumetur super vos parabola, et cantabitur canticum cum suavitate dicentium: Depopulatione devastati sumus, pars populi mei commutata est. Quomodo recedet a me, cum revertatur qui regiones nostras dividat? Propterea non erit tibi mittens funiculum sortis in cetu Domini. Ne loquamini loquentes; non stillabit super istos, et non comprehendet confusio. Dicit domus Iacob: Numquid abbreviatus est spiritus Domini, aut tales cogitationes eius? Nonne verba mea bona sunt cum eo qui recte graditur? Et econtrario populus meus in adversarium consurrexit. Desuper tunica pallium sustulistis, et eos qui simpliciter transiebant convertistis in bellum. Mulieres populi mei eiecistis de domo deliciarum suarum, a parvulis earum tulistis laudem meam in perpetuum. Surgite et ite, quia non habetis hic requiem. Propter inmunditiam eius corrumpetur putredine pessima. Utinam non essem vir habens spiritum, et mendacium potius loquerer. Stillabo tibi in vinum et in ebrietatem, et erit super quem stillabitur populus iste. Congregatione congregabo Iacob totum te, in unum conducam reliquias Israhel. Pariter ponam illum quasi gregem in ovili, quasi pecus in medio caularum; tumultuabuntur a multitudine hominum. Ascendet enim pandens iter ante eos; divident, et transibunt portam, et egredientur per eam. Et transibit rex eorum coram eis, et Dominus in capite eorum. Et dixi: Audite principes Iacob et duces domus Israhel. Numquid non vestrum est scire iudicium? Qui odio habetis bonum et diligitis malum, qui violenter tollitis pelles eorum desuper eis, et carnem eorum desuper ossibus eorum, qui comederunt carnem populi mei, et pellem eorum desuper excoriaverunt, et ossa eorum confregerunt, et conciderunt sicut in lebete, et quasi carnem in medio olle.

Tunc clamabunt ad Dominum, et non exaudiet eos, et abscondet faciem suam ab eis in tempore illo, sicut nequiter egerunt in adinventionibus suis. Hec dicit Dominus super prophetas qui seducunt populum meum, qui mordent dentibus suis et predicant pacem; et si quis non dederit in ore eorum quippiam, sanctificant super eum prelium. Propterea nox vobis pro visione erit, et tenebre pro divinatione. Et occumbet sol super prophetas, et obtenebrabitur super eos dies. Et confundentur qui vident visiones, et confundentur divini, et operient omnes vultus suos, quia non est responsum Dei. Verumtamen ego repletus sum fortitudine spiritus Domini, iudicio et virtute, ut annuntiem Iacob scelus suum, et Israhel peccatum suum. Audite hoc principes domus Iacob et iudices domus Israhel, qui abhominamini iudicium et omnia recta pervertitis, qui edificatis Syon in sanguinibus et Hierusalem in iniquitate. Principes eius in muneribus iudicabant, et sacerdotes eius in mercede docebant, et prophete eius in pecunia divinabant, et super Dominum requiescebant dicentes: Numquid non Dominus in medio nostrum? Non venient super nos mala. Propter hoc causa vestri Syon quasi ager arabitur, et Hierusalem quasi acervus lapidum erit,

et mons templi in excelsa silvarum. Et erit in novissimo dierum mons domus Domini preparatus in vertice montium, et sublimis super colles. Et fluent ad eum gentes, et properabunt gentes dicentes: Venite ascendamus ad montem Domini, et ad domum Dei Iacob, et docebit nos de viis suis, et ibimus in semitis eius, quia de Syon exibit lex, et verbum Domini de Hierusalem. Et iudicabit inter populos multos, et corripiet gentes fortes usque in longinquum. Et concident gladios suos in vomeres, et hastas suas in ligones. Non sumet gens adversus gentem gladium, et non discent ultra belligerare. Et sedebit sub vinea sua, et subtus ficum suam, et non erit qui deterreat, quia os Domini exercituum locutum est. Quia omnis populi ambulabunt unusquisque in nomine dei sui; nos autem ambulabimus in nomine Domini Dei nostri in eternum et ultra.

In die illa dicit Dominus, congregabo claudicantem, et eam quam eieceram colligam, et eam quam afflixeram consolabor. Et ponam claudicantem in reliquias, et eam que laboraverat in gentem robustam. Et regnabit Dominus super eos in monte Syon, ex hoc nunc et usque in eternum. Et tu turris gregis nebulosa filie Syon, usque ad te veniet, et veniet potestas prima, regnum filie Hierusalem. Nunc quare merore contraheris? Numquid rex non est tibi, aut consiliarius tuus periit, quia comprehendit te dolor sicut parturientem? Dole et satage filia Syon quasi parturiens, quia nunc egredieris de civitate et habitabis in regione, et venies usque ad Babilonem. Ibi liberaberis, ibi redimet te Dominus de manu inimicorum tuorum. Et nunc congregate sunt super te gentes multe, que dicunt: Lapidetur, et aspiciat in Syon oculus noster. Ipsi autem non cognoverunt cogitationes Domini, et non intellexerunt consilium eius, quia congregavit eos quasi fenum aree. Surge et tritura filia Syon, quia cornu tuum ponam ferreum, et ungulas tuas ponam ereas, et comminues populos multos. Et interficiam Domino rapinas eorum, et fortitudinem eorum Domino universe terre. Nunc vastaberis filia latronis; obsidionem posuerunt super nos; in virga percutient maxillam iudicis Israhel. Et tu Bethleem Effrata, parvula es in milibus Iuda; ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israhel, et egressus eius ab initio a diebus eternitatis. Propter hoc dabit eos usque ad tempus in quo parturiens pariet, et reliquie fratrum eius convertentur ad filios Israhel. Et stabit, et pascet in fortitudine Domini, in sublimitate nominis Domini Dei sui. Et convertentur, quia nunc magnificabitur usque ad terminos terre. Et erit iste pax, cum venerit Assyrius in terram nostram, et cum calcaverit in domibus nostris. Et erunt reliquie Iacob in medio populorum multorum quasi ros a Domino, et quasi stille super herbam, que non expectat virum, et non prestolatur filios hominum. Et erunt reliquie Iacob in gentibus in medio populorum multorum, quasi leo in iumentis silvarum, et quasi catulus leonis in gregibus pecorum, qui cum transierit et conculcaverit et ceperit, non est qui eruat. Exaltabitur manus tua super hostes tuos, et omnes inimici tui interibunt.

Et erit in die illa, dicit Dominus, auferam equos tuos de medio tui, et disperdam quadrigas tuas, et perdam civitates terre tue, et destruam omnes munitiones tuas. Et auferam maleficia de manu tua, et divinationes non erunt in te. Et perire faciam sculptilia tua et statuas tuas de medio tui, et non adorabis ultra opera manuum tuarum. Et evellam lucos tuos de medio tui, et conteram civitates tuas. Et faciam in furore et in indignatione ultionem in omnibus gentibus que non audierunt. Audite que Dominus loquitur: Surge, contende iudicio adversus montes, et audiant colles vocem tuam. Audiant montes iudicium Domini, et fortia fundamenta terre, quia iudicium Domini cum populo suo, et cum Israhel diiudicabitur. Popule meus, quid feci tibi, aut quid molestus fui tibi? Responde mihi. Quia eduxi te de terra Egypti, et de domo servientium liberavi te, et misi ante faciem tuam Moysen et Aaron et Mariam. Popule meus, memento quid cogitaverit Balac rex Moab, et quid responderit ei Balaam filius Beor, de Sethim usque ad Galgalam, ut cognosceres iustitiam Domini. Quid dignum offeram Domino? Curvabo genua Deo excelso? Numquid offeram ei holocaustomata et vitulos anniculos? Numquid placari potest in milibus arietum, aut in multis milibus hircorum pinguium? Numquid dabo primogenitum meum pro scelere meo, fructum ventris mei pro peccato anime mee? Indicabo tibi o homo quid sit bonum, et quid Dominus requirat a te. Utique facere iudicium, et diligere misericordiam, et sollicitum ambulare cum Deo tuo.

Vox Domini ad civitatem clamat, et salus erit timentibus nomen eius. Audite tribus, et quis approbabit illud? Adhuc ignis in domo impii thesauri iniquitatis, et mensura minor ire plena. Numquid iustificabo stateram impiam, et saccelli pondera dolosa, in quibus divites eius repleti sunt iniquitate, et habitantes in ea loquebantur mendacium, et lingua eorum fraudulenta in ore ipsorum? Et ego incepi percutere perditione super peccatis tuis. Tu comedes et non saturaberis, et humiliatio tua in medio tui, et apprehendes et non salvabis, et quos salvaveris in gladium dabo. Tu seminabis et non metes, tu calcabis olivam et non ungueris oleo, et mustum et non bibes vinum. Et custodisti precepta Amri, et omne opus domus Achab, et ambulasti in voluptatibus eorum, ut darem te in perditionem, et habitantes in ea in sibilum, et obprobrium populi mei portabitis. Ve mihi, quia factus sum sicut qui colligit in autumno racemos vindemie. Non est botrus ad comedendum; precoquas ficus desideravit anima mea. Periit sanctus de terra, et rectus in hominibus non est. Omnes in sanguine insidiantur, vir fratrem suum venatur ad mortem. Malum manuum suarum dicunt bonum; princeps postulat, et iudex in reddendo est, et magnus locutus est desiderium anime sue, et conturbaverunt eam. Qui optimus in eis est, quasi paliurus, et qui rectus quasi spina de sepe. Dies speculationis tue, visitatio tua venit; nunc erit vastitas eorum. Nolite credere amico, et nolite confidere in duce; ab ea que dormit in sinu tuo custodi claustra oris tui. Quia filius contumeliam facit patri, et filia consurgit adversus matrem suam, et nurus contra socrum suam, et inimici hominis domestici eius. Ego autem ad Dominum aspiciam, et expectabo Deum salvatorem meum; audiet me Deus meus. Ne leteris inimica mea super me, quia cecidi; consurgam, cum sedero in tenebris, Dominus lux mea est. Iram Domini portabo, quoniam peccavi ei, donec iudicet causam meam et faciat iudicium meum. Educet me in lucem; videbo iustitiam eius. Et aspiciet inimica mea, et operietur confusione que dicit ad me: Ubi est Dominus Deus tuus? Oculi mei videbunt in eam; nunc erit in conculcationem ut lutum platearum. Dies ut edificentur macerie tue.

In die illa longe fiet lex. In die illa et usque ad te veniet Assur, et usque ad civitates munitas, et a civitatibus munitis usque ad flumen, et ad mare de mari, et ad montem de monte. Et erit terra in desolationem propter habitatores suos, et propter fructum cogitationum eorum. Pasce populum tuum in virga tua, gregem hereditatis tue ha

58

bitantes solos in saltu, in medio Carmeli. Pascentur Basan et Galaad iuxta dies antiquos. Secundum dies egressionis tuae de terra Aegypti ostendam ei mirabilia. Videbunt gentes et confundentur super omni fortitudine sua. Ponent manum super os, aures eorum surdae erunt. Lingent pulverem sicut serpens, velut reptilia terrae perturbabuntur in aedibus suis. Dominum Deum nostrum desiderabunt et timebunt te. Quis Deus similis tui qui aufers iniquitatem et transis peccatum reliquiarum hereditatis tuae? Non inmittet ultra furorem suum quia volens misericordiam est. Revertetur et miserebitur nostri. Deponet iniquitates nostras, et proiciet in profundum maris omnia peccata nostra. Dabis veritatem Iacob, misericordiam Abraham quae iurasti patribus nostris a diebus antiquis.

NAUM CONSOLATOR ORBIS INCREPAT civitatem sanguinum, et post eversionem illius loquitur: Ecce super pedes evangelizantis et annuntiantis pacem. Naum propheta ante adventum regis Assyriorum qui populum Israhel captivum in suam regionem transtulerat fuisse Hebreorum traditio confirmat. Siquidem in fine huius lectionis praedicti regis adventum ideo propheta annuntiare monstratur. Sed cum habitatores Ninive Iona interitum civitatis praedicante ne divina ira denuntiatum interitum sustinerent peccatorum et impietatis paenitentiam egissent, accepta Dei misericordia gravioribus se criminibus implicare coeperunt. Qua de causa memoratus propheta Spiritu Sancto plenus iudicium Dei annuntians ita est locutus: Deus zelans et ulciscens Dominus. Ita enim X tribus ab Assyriis ductae fuerant in captivitatem sub Ezechia rege Iuda, sub quo etiam Nineve in consolatione populi transmigrantis ad visum Ninive visio cernitur. Nec erat parva consolatio tam his qui Assyriis serviebant quam reliquis qui sub Ezechia de tribu Iuda et Beniamin ab hisdem hostibus insidiabantur, ut audirent Assyrios quoque a Chaldeis esse capiendos, sic in consequentibus libri huius demonstrabitur. Sciendum autem quod Ninive in nostra lingua de hebreo speciosa sonat. Speciosus autem hic mundus dicitur. Unde et apud Graecos ΚΟCΜΟC ab ornatu nomen accepit. Et quicquid nunc ad visum Ninive dicitur de mundo figuraliter praedicatur. Qua ob causam et assumptio quam Septuaginta interpretes ΛΒΗΛ apud Hebreos massa ponitur, id est grave onus. Et quod eam adversus quam prophetat premat nec sinat levare cervicem. Simulque hoc attendendum quod haec ipsa assumptio vel onus vel pondus prophete visio fuit. Non enim loquitur in ecstasi ut Montanus et Priscilla, Maximilla quae delirant, sed quod prophetat liber est visionis intellegens universa quae loquitur et pondus ostium faciens suo populo visionem. De consummatione utique mundi secundum anagogen in consolationem sanctorum prophetia texitur, ut quicumque in mundo vident quasi praetereuntia et caduca contempnant et praeparent se ad iudicii diem ubi ultor ad visum nostros Assyrios futurus est Dominus.

INCP. LIB. NAVM

ONVS NINIVE. LIBER VISIONIS naum helcesei.

Deus aemulator et ulciscens Dominus, ulciscens Dominus et habens furorem. Ulciscens Dominus in hostes suos, et irascens ipse inimicis suis. Dominus patiens et magnus in fortitudine, et mundans non faciet innocentem. Dominus in tempestate et turbine viae eius, et nebulae pulvis pedum eius. Increpans mare et exsiccans illud, et omnia flumina ad desertum adducens. Infirmatus est Basan et Carmelus, et flos Libani elanguit. Montes commoti sunt ab eo, et colles desolati sunt. Et contremuit terra a facie eius, et orbis et omnes habitantes in eo. Ante faciem indignationis eius quis stabit? et quis resistet in ira furoris eius? Indignatio eius effusa est ut ignis, et petrae dissolutae sunt ab eo. Bonus Dominus et confortans in die tribulationis, et sciens sperantes in se. Et in diluvio praetereunte consummationem faciet loci eius, et inimicos eius persequentur tenebrae. Quid cogitatis contra Dominum? Consummationem ipse faciet. Non consurget duplex tribulatio, quia sicut spinae se invicem complectuntur, sic convivium eorum pariter potantium, et consumentur quasi stipula ariditate plena. Ex te exibit cogitans contra Dominum malitiam, mente pertractans praevaricationem.

Haec dicit Dominus: Si perfecti fuerint et ita plures, sic quoque attondentur et pertransibunt. Afflixi te, et non affligam te ultra. Et nunc conteram virgam eius de dorso tuo, et vincula tua disrumpam. Et praecipiet super te Dominus: non seminabitur ex nomine tuo amplius. De domo dei tui interficiam sculptile et conflatile, ponam sepulchrum tuum quia inhonoratus es. Ecce super montes pedes evangelizantis et annuntiantis pacem. Celebra Iuda festivitates tuas, et redde vota tua, quia non adiciet ultra ut pertranseat in te Belial; universus interiit. Ascendit qui dispergat coram te, qui custodiat obsidionem. Contemplare viam, conforta lumbos, robora virtutem valde. Quia reddidit Dominus superbiam Iacob sicut superbiam Israhel, quia vastatores dissipaverunt eos, et propagines eorum corruperunt. Clipeus fortium eius ignitus, viri exercitus in coccineis. Igneae habenae currus in die praeparationis eius, et agitatores consopiti sunt. In itineribus conturbati sunt, quadrigae eius collisae sunt in plateis. Aspectus eorum quasi lampades, quasi fulgura discurrentia. Recordabitur fortium suorum, ruent in itineribus suis. Velociter ascendent muros eius, et praeparabitur umbraculum. Portae fluviorum apertae sunt, et templum usque ad solum dirutum. Et miles captivus abductus est, et ancillae eius minabantur gementes ut columbae murmurantes in cordibus suis. Et Ninive quasi piscina aquarum aquae eius. Ipsi vero fugerunt. State, state, et non est qui revertatur. Diripite argentum, diripite aurum, et non est finis divitiarum ex omnibus vasis desiderabilibus. Dissipata et scissa et dilacerata, et cor tabescens, et dissolutio geniculorum, et defectio in cunctis renibus, et facies omnium sicut nigredo ollae. Ubi est habitaculum leonum, et pascua catulorum leonum, ad quam ivit leo ut ingrederetur illuc catulus leonis, et non est qui exterreat? Leo cepit sufficienter catulis suis, et necavit leaenis suis. Et implevit praeda speluncas suas, et cubile suum rapina.

Ecce ego ad te dicit Dominus exercituum, et succendam usque ad fumum quadrigas tuas, et leunculos tuos comedet gladius. Et exterminabo de terra praedam tuam, et non audietur ultra vox nuntiorum tuorum. Vae civitas sanguinum universa mendacii dilaceratione plena, non recedet a te rapina. Vox flagelli et vox impetus rotae, et equi frementis, et quadrigae ferventis, et equitis ascendentis, et micantis gladii, et fulgurantis hastae, et multitudinis interfectae, et gravis ruinae, nec est finis cadaverum. Et corruent in corporibus suis, propter multitudinem fornicationum meretricis speciosae et gratae, et habentis maleficia, quae vendidit gentes in fornicationibus suis, et familias in maleficiis suis. Ecce ego ad te dicit Dominus exercituum, et revelabo pudenda tua in facie tua, et ostendam gentibus nuditatem tuam, et regnis ignominiam tuam. Et proiciam super te abominationes, et contumeliis te afficiam, et ponam te in exemplum. Et erit omnis qui viderit te resiliet a te et dicet: Vastata est Ninive. Quis commovebit super te caput? Unde quaeram consolatorem tibi? Numquid melior es Alexandria populorum, quae habitat in fluminibus? Aqua in circuitu eius, cuius divitiae mare, aquae muri eius. Aethiopia fortitudo eius, et Aegyptus, et non est finis. Africa et Libyes fuerunt in auxilio tuo. Sed et ipsa in transmigrationem ducta est in captivitatem. Parvuli eius elisi sunt in capite omnium viarum, et super inclitos eius miserunt sortem, et omnes optimates eius confixi sunt in compedibus. Et tu ergo inebriaberis, et eris despecta, et tu quaeres auxilium ab inimico. Omnes munitiones tuae sicut ficus cum grossis suis; si concussae fuerint, cadent in os comedentis. Ecce populus tuus mulieres in medio tui; inimicis tuis adapertione pandentur portae terrae tuae, devorabit ignis vectes tuos. Aquam propter obsidionem hauri tibi, extrue munitiones tuas. Intra in lutum et calca, subigens tene laterem. Ibi comedet te ignis, peribis gladio, devorabit te ut bruchus. Congregare ut bruchus, multiplicare ut lucusta. Plures fecisti negotiationes tuas quam stellae sint caeli. Bruchus expansus est et avolavit. Custodes tui quasi lucustae, et parvuli tui quasi lucustae lucustarum quae considunt in sepibus in die frigoris. Sol ortus est et avolaverunt, et non est cognitus locus earum ubi fuerint. Dormitaverunt pastores tui, rex Assur; sepelientur principes tui. Latitavit populus tuus in montibus, et non est qui congreget. Non est obscura contritio tua, pessima est plaga tua. Omnes qui audierunt auditionem tuam compresserunt manum super te, quia super quem non transiit malitia tua semper? Explicit liber Naum.

ABBACUC LUCTATOR FORTISSIMUS stat super custodiam suam, et gradum figit super munitionem, ut Christum in cruce contempletur et dicat: Operuit caelos gloria eius, et laudis eius plena est terra. Splendor eius ut lux erit, cornua in manibus eius, ibi abscondita est fortitudo eius. Abbacuc propheta amplexans, quod vel ex eo quod amabilis Domini fuit vocatur amplexatio, vel quod in certamen cum Deo congreditur amplexantis, id est luctantis, sortitur vocabulum. Nullus enim tam audaci voce ausus est Deum ad disceptationem iustitiae provocare, cur in rebus humanis et mundi istius tanta rerum versetur iniquitas. Hic in principio voluminis sui describit diabolum cum membris suis, in fine vero pronuntiat adventum passionemque Domini salvatoris. Nam de quo alio quam de Christi adventu qui futurus fuerat intellegitur dicere: Et respondit Dominus ad me et dixit mihi: Scribe visum in buxo aperte, ita ut assequatur ea qui legit, quia adhuc visio ad tempus ostenditur in fine, et non in vacuum. Si tardaverit, sustine eum, quia veniens veniet et non morabitur. De passione autem in cantico eius idem dicit: Domine audivi auditionem tuam et timui, Domine consideravi opera tua et expavi. Quid enim hoc est nisi percognita novae ac repentinae salutis hominum ineffabilis admiratio? In medio duorum animalium cognosceris. Quid est nisi aut duorum testamentorum, aut in medio duorum latronum, aut in medio Moysi et Heliae cum illo in monte sermocinantium? Dum adpropinquaverint anni cognosceris, in adventu temporis ostenderis. Quod autem dicit: Cornua in manibus eius, quid est nisi tropheum crucis? Vocabulum autem salvatoris hic propheta proprie ponit dicens: Ego autem in Domino exultabo, gaudebo in Deo Ihesu meo, quod est nobis amicum et dulce et annuntiare et praedicare.

INCP. LIB. ABBACVC

ONUS QUOD UIDIT ABBACUC PROPHETA.

Usque quo domine clamabo et non exaudies. Vociferabor ad te uim patiens et non saluabis. Quare ostendisti mihi iniquitatem et laborem uidere predam et iniusticiam contra me. Et factum est iudicium et contradictio potentior. Propter hoc lacerata est lex et non peruenit usque ad finem iudicium. quia impius preualet aduersus iustum. propterea egredietur iudicium peruersum. Aspicite in gentibus et uidete et admiramini et obstupescite quia opus factum est in diebus uestris quod nemo credet cum narrabitur. Quia ecce ego suscitabo chaldeos gentem amaram et uelocem ambulantem super latitudinem terre ut possideat tabernacula non sua. Horribilis et terribilis est, ex semet ipsa iudicium et onus eius egredietur. Leuiores pardis equi eius et uelociores lupis uespertinis. et diffundentur equites eius. Equites namque eius de longe uenient. uolabunt quasi aquila festinans ad comedendum. Omnes ad predam uenient. facies eorum uentus urens. Et congregabit quasi arenam captiuitatem. et ipse de regibus triumphabit et tyranni ridiculi eius erunt. Ipse super omnem munitionem ridebit et comportabit aggerem et capiet eam. Tunc mutabitur spiritus et pertransibit et corruet. Hec est fortitudo eius dei sui. Numquid non tu a principio domine deus meus sancte meus. et non moriemur. Domine in iudicium posuisti eum et fortem ut corriperes fundasti eum. Mundi sunt oculi tui ne uideant malum. et respicere ad iniquitatem non poteris. Quare non respicis super iniqua agentes et taces deuorante impio iustiorem se. Et facies homines quasi pisces maris. et quasi reptile non habens principem. Totum in hamo subleuauit. traxit illud in sagena sua. et congregauit in rete suum. Super hoc letabitur et exultabit. propterea immolabit sagene sue. et sacrificabit reti suo. quia in ipsis incrassata est pars eius. et cibus eius electus. Propter hoc ergo expandit sagenam suam. et semper interficere gentes non cessat.

Super custodiam meam stabo. et figam gradum super munitionem et contemplabor ut uideam quid dicatur mihi. Et quid respondeam ad arguentem me. Et respondit mihi dominus et dixit. Scribe uisum et explana eum super tabulas ut percurrat qui legerit eum. quia adhuc uisus procul apparet in finem et non mentietur. Si moram fecerit expecta eum. quia ueniens ueniet et non tardabit. Ecce qui incredulus est non erit recta anima eius in semet ipso. iustus autem ex fide uiuet. Et quomodo uinum potantem decipit. sic erit uir superbus et non decorabitur. qui dilatauit quasi infernus animam suam. et ipse quasi mors et non adimpletur. Et congregabit ad se omnes gentes. et coaceruabit ad se omnes populos. Numquid non omnes isti super eum parabolam sument. et loquela enigmatum eius. Et dicetur. Ve ei qui multiplicat non sua. Usque quo aggrauat contra se densum lutum. Numquid non repente consurgent qui mordeant te. et suscitabuntur lacerantes te. et eris in rapinam eis. Quia tu spoliasti gentes multas. spoliabunt te omnes qui reliqui fuerint de populis. propter sanguinem hominis et iniquitatem terre ciuitatis et omnium habitantium in ea. Ve qui congregat auariciam malam domui sue. ut sit in excelso nidus eius. et liberari se putat de manu mali. Cogitasti confusionem domui tue. concidisti populos multos. et peccauit anima tua. quia lapis de pariete clamabit. et lignum quod inter iuncturas edificiorum est. respondebit. Ve qui edificat ciuitatem in sanguinibus et preparat urbem in iniquitate. Numquid non hec a domino sunt exercituum. Laborabunt enim populi in multo igni. et gentes in uacuum et deficient. quia replebitur terra ut cognoscant gloriam domini. quasi aque operientes mare. Ve qui potum dat amico suo mittens fel suum et inebrians. ut aspiciat nuditatem eius. Repletus est ignominia pro gloria. Bibe tu quoque et consopire. circumdabit te calix dextere domini. et uomitus ignominie super gloriam tuam. quia iniquitas libani operiet te. et uastitas animalium deterrebit te. de sanguinibus hominum et iniquitate terre et ciuitatis. et omnium habitantium in ea. Quid prodest sculptile. quia sculpsit illud fictor suus. conflatile et ymaginem falsam. quia sperauit in figmento fictor eius. ut faceret symulachra muta. Ve qui dicit ligno expergiscere. surge lapidi tacenti. Numquid ipse docere poterit. Ecce iste coopertus est auro et argento. et omnis spiritus non est in uisceribus eius. Dominus autem in templo sancto suo. sileat a facie eius omnis terra.

Domine audiui auditionem tuam et timui. Domine opus tuum. in medio annorum uiuifica illud. In medio annorum notum facies. cum iratus fueris misericordie recordaberis. Deus ab austro ueniet. et sanctus de monte pharan. Operuit celos gloria eius. et laudis eius plena est terra. Splendor eius ut lux erit. cornua in manibus eius. Ibi abscondita est fortitudo eius. ante faciem eius ibit mors. Egredietur diabolus ante pedes eius. Stetit et mensus est terram. Aspexit et dissoluit gentes. et contriti sunt montes seculi. Incuruati sunt colles mundi. ab itineribus eternitatis eius. Pro iniquitate uidi tentoria ethyopie. turbabuntur pelles terre madian. Numquid in fluminibus iratus es domine. aut in fluminibus furor tuus. uel in mari indignatio tua. Qui ascendes super equos tuos. et quadrige tue saluatio. Suscitans suscitabis arcum tuum. iuramenta tribubus que locutus es. Fluuios scindes terre. uiderunt te et doluerunt montes. gurges aquarum transiit. Dedit abyssus uocem suam. altitudo manus suas leuabit. Sol et luna steterunt in habitaculo suo. in luce sagittarum tuarum ibunt in splendore fulgurantis haste tue. In fremitu conculcabis terram. in furore obstupefacies gentes. Egressus es in salutem populi tui. in salutem cum christo tuo. Percussisti caput de domo impii. denudasti fundamentum usque ad collum. Maledixisti sceptris eius. capiti bellatorum eius. uenientibus ut turbo ad dispergendum me. Exultatio eorum sicut eius. qui deuorat pauperem in abscondito. Uiam fecisti in mari equis tuis. in luto aquarum multarum. Audiui et conturbatus est uenter meus. a uoce contremuerunt labia mea. Ingrediatur putredo in ossibus meis. et subter me scateat. Ut requiescam in die tribulationis. ut ascendam ad populum accinctum nostrum. Ficus enim non florebit. et non erit germen in uineis. Mentietur opus oliue. et arua non afferent cibum. Abscidetur de ouili pecus. et non erit armentum in presepibus. Ego autem in domino gaudebo. et exultabo in deo ihesu meo. Deus dominus fortitudo mea. et ponet pedes meos quasi ceruorum. Et super excelsa mea deducet me uictor in psalmis canentem. Explicit liber abbacuc.

Sophonias speculator et archanorum dei cognitor. audiuit clamorem a porta piscium. et eiulatum a secunda. et contritionem a collibus. Indicit quoque ululatum habitatoribus pile. quia conticuit omnis populus chanaan. dispersi sunt uniuersi qui inuoluti sunt argento. Tradunt hebrei cuiuscumque prophete pater aut auus ponatur in titulo. ipsos quoque prophetas fuisse. Unde et amos unus de .XII. prophetis qui dixit non sum propheta nec filius prophete sed pastor caprarum uellicans sicamina. patris nomen non habere. Hoc sincerum est. sophonias propheta qui generatione ut ita dicam prophetica. et glosa maiorum suorum stirpe generatus est. et sub iosia rege iuda predicauit. Habuit enim patrem chusi. auum godoliam. proauum amasiam. atauum ezechiam. Et talem auriga uelut extremus auriga compleuit. Nomen sophonie alii speculam. alii archanum domini transtulerunt. Siue ergo specula. siue absconditum domini interpretetur. utrumque prophete conuenit. Dicatur quoque et ezechieli. Fili hominis. speculatorem te posui domui israel. Iste ergo est propheta qui erat in specula et in sublimibus constitutus. et nouerat mysteria domini. Filius erat chusi qui interpretatur humilitas. habebat auum godoliam qui dicitur magnitudo domini. et proauum amasiam qui et ipse uertitur in sermone domini. atauum ezechiam qui sonat fortitudinem domini. De fortitudine namque nata est sermo domini. et de sermone domini nata est magnitudo domini. et de magnitudine domini nata est humilitas. ut cum uenerit aliquis ad perfectum dicat quia non sum dignus uocari apostolus. et illud in psalmis. Domine non est exaltatum cor meum. neque elati sunt oculi mei. Iosiam regem iuda cuius temporibus sophonias propheta se inuenit. deo pre omnibus regibus iude placuisse. hystoria quarti libri regum et secundi paralipomenon demonstrat. Is omnia symulachra que pater suus ammon. et auus suus manasses in templo dei collocauerant deiecta comminuisse demonstrat. In quo etiam serpentem eneum a moyse factum. cuius errore inductus populus supersticione ydolorum detinebatur. admiserat. idem pascha etiam in cunctis sum temporibus memorati regis. que preteritura erant ostendens gentibus quidem lectione comprehensis affuturum iudicium. populo uero israel ad salutem. et ciuitatibus hierusalem restaurationem et temporibus tribuendam textu lectionis denunciant.

INCIPIT LIBER SOPHONIE.

Uerbum domini quod factum est ad sophoniam filium chusi. filii godolie. filii amasie. filii ezechie in diebus iosie filii ammon regis iude. Congregans congregabo omnia a facie terre. dicit dominus. congregans hominem et pecus. congregans uolatilia celi. et pisces maris. et ruine impiorum erunt. et disperdam homines a facie terre dicit dominus. et extendam manum meam super iudam. et super omnes habitatores hierusalem. Et disperdam de hoc loco reliquias baal et nomina edituorum cum sacerdotibus. et eos qui adorant super tecta miliciam celi. et adorant et iurant in domino. et iurant in melchom. et qui auertuntur de post tergum domini. et qui non quesierunt dominum. nec inuestigauerunt eum. Silete a facie domini dei. quia iuxta est dies domini. quia preparauit dominus hostiam. et sanctificauit uocatos suos. Et erit in die hostie domini. uisitabo super principes et super filios regis. et super omnes qui induti sunt ueste peregrina. et uisitabo super omnem qui arrogans ingreditur super limen in die illa. qui complent domum domini dei sui iniquitate et dolo. Et erit in die illa dicit dominus uox clamoris a porta piscium. et ululatus a secunda. et contritio magna a collibus. Ululate habitatores pile. conticuit omnis populus chanaan. disperierunt omnes inuoluti argento. Et erit in tempore illo scrutabor hierusalem in lucernis. et uisitabo super uiros defixos in fecibus suis. qui dicunt in cordibus suis non faciet bene dominus. et non faciet male. Et erit fortitudo eorum in direptionem. et domus eorum in desertum. Et edificabunt domos et non habitabunt in eis. et plantabunt uineas. et non bibent uinum earum. Iuxta est dies domini magnus. iuxta et uelox nimis.

Uox diei domini amara. tribulabitur ibi fortis. Dies ire dies illa

59.

dies tribulationis et angustie, dies calamitatis et miserie,
dies tenebrarum et caliginis, dies nebule et turbinis, dies tu
be et clangoris super civitates munitas, et super angulos excel
sos. Et tribulabo homines et ambulabunt ut ceci, quia domino
peccaverunt. Et effundetur sanguis eorum sicut humus, et corpus
eorum sicut stercora. Sed et argentum eorum et aurum eorum non poterit
liberare eos in die ire furoris domini. In igne zeli eius devora
bitur omnis terra, quia consummationem cum festinatione faciet
cunctis habitantibus terram. Convenite, congregamini gens non
amabilis priusquam pariat iussio quasi pulverem transeuntem
diem, antequam veniat super vos ira furoris domini, antequam veniat
super vos dies indignationis eius. Querite dominum omnes man
sueti terre, qui iudicium eius estis operati. Querite iustum, querite
mansuetum, si quomodo abscondamini in die furoris domini.
Quia gaza destructa erit et ascalon in desertum. Azotum
in meridie eicient, et accaron eradicabitur.

[V]e qui habitatis funiculum maris, gens perditorum. Verbum domini
super vos chanaan terra philistinorum, et disperdam te ita ut non sit
habitator. Et erit funiculus maris requies pastorum et ovile
pecorum. Et erit funiculus eius qui remanserit de domo iuda. Ibi
pascentur in domibus ascalonis, ad vesperam requiescent quia visita
bit eos dominus deus ipsorum, et avertet captivitatem eorum. Audivi
in obprobrium moab, et blasphemias filiorum ammon, que expro
braverunt populo meo, et magnificati sunt super terminos eorum.
Propterea vivo ego dicit dominus deus exercituum deus israel, quia moab
ut sodoma erit, et filii ammon quasi gomorra, siccitas spinarum
et acervi salis, et desertum usque in eternum. Reliquie populi mei di
ripient illos, et residui gentis mee possidebunt eos. Hoc eis
eveniet pro superbia sua, quia blasphemaverunt, et magnifica
ti sunt super populum domini exercituum. Horribilis super eos
dominus, et attenuabit omnes deos terre. Et adorabunt eum vir
de loco suo, omnes insule gentium. Sed et vos ethyopes inter
fecti gladio meo eritis. Et extendet manum suam super aquilonem
et perdet assur. Et ponet speciosam in solitudinem, et in invium,
et quasi desertum, et accubabunt in medio eius greges, omnes be
stie gentium. Et onocrotalus et ericius in liminibus eius mora
buntur. Vox cantantis in fenestra, corvus in superliminari, quoniam
attenuabo robur eius.

[H]ec est civitas gloriosa habitans in confidentia, que dicebat in cor
de suo. Ego sum, et extra me non est amplius. Quomodo fac
ta est in desertum cubile bestie? Omnis qui transit per eam sibi
labit, et movebit caput suum. Ve provocatrix et redempta civi
tas, columba non audivit vocem, et non suscepit disciplinam. In domino
non est confisa, ad deum suum non appropinquavit. Principes eius in
medio eius quasi leones rugientes, iudices eius lupi vespe
re, non relinquebant in mane. Prophete eius vesani, viri infideles. Sa
cerdotes eius polluerunt sanctum, iniuste egerunt contra legem. Dominus
iustus in medio eius, non faciet iniquitatem. Mane mane iudicium
suum dabit in luce, et non abscondetur. Nescivit autem iniquus con
fusionem. Disperdidi gentes, et dissipati sunt anguli earum. Desertas
feci vias eorum, dum non est qui transeat. Desolate sunt civitates
eorum, non remanente viro, neque ullo habitatore. Dixi. Attamen
timebis me, suscipies disciplinam, et non peribit tabernaculum eius
propter omnia in quibus visitavi eam. Verumtamen diluculo consur
gentes, corruperunt omnes cogitationes suas.

[Q]uapropter expecta me dicit dominus in die resurrectionis mee
in futurum, quia iudicium meum ut congregem gentes et col
ligam regna, et effundam super eos indignationem meam, omnem
iram furoris mei. In igne enim zeli mei devorabitur omnis terra.
Quia tunc reddam populis labium electum, ut vocent omnes in
nomine domini, et serviant ei humero uno. Ultra flumina
ethyopie inde supplices mei filii dispersorum meorum deferent
munus mihi. In die illa non confunderis super cunctis adinven
tionibus tuis, quibus prevaricata es in me, quia tunc aufe
ram de medio tui magniloquos superbie tue, et non adicies ex
altari amplius in monte sancto meo. Et derelinquam in medio
tui pauperem et egenum, et sperabunt in nomine domini.
Reliquie israel non facient iniquitatem, nec loquentur menda
cium, et non invenietur in ore eorum lingua dolosa. Quoniam ipsi
pascentur et accubabunt, et non erit qui exterreat. Lauda fi
lia syon, iubila israel, letare et exulta in omni corde filia
hierusalem. Abstulit dominus iudicium tuum, avertit inimicos
tuos. Rex israel dominus in medio tui, non timebis malum ultra. In
die illa dicetur israel, noli timere syon, non dissolvantur manus tue.
Dominus deus tuus in medio tui, fortis, ipse salvabit. Gaude
bit super te in letitia, silebit in dilectione tua, et exultabit
super te in laude. Nugas qui a lege recesserant congregabo quia
ex te erant, ut non ultra habeas super eis obprobrium. Ecce ego
interficiam omnes qui afflixerunt te in tempore illo, et salvabo
claudicantem, et eam que eiecta fuerat congregabo, et po
nam eos in laudem et in nomen in omni terra confusionis eorum.
In tempore illo quo adducam vos, et in tempore quo congregabo
vos. Dabo enim vos in nomen et in laudem omnibus populis terre
cum convertero captivitatem vestram coram oculis vestris dicit dominus
omnipotens. Explicit liber Sophonie.

[A]GGEUS FESTIVUS ET LETUS
qui seminavit in lacrimis ut in gaudio meteret, destru
ctum templum reedificat, deumque patrem inducit loquentem:
Adhuc modicum, et ego commovebo celum et terram,
mare et aridam, et movebo omnes gentes, et veniet deside
ratus cunctis gentibus. Hieremias propheta ob causam periurii
sedechie regis ut hystoria libri secundi paralipomenon indicat
qui fidem promissam nabuchodonosor regi chaldeorum non servaverat,
populum israel refert cum memorato rege hierusalem expugnata
captivum in babilonia fuisse perductum. Sed commemoratas
populus multis temporibus ydolis serviendo etiam in effusione
sanguinis innocentum se gravius impiasse; volens deus ge
nerationem universam eiusdem populi ob causas memoratas penitus
deperire, lxx annorum captivitatem eundem populum in regno chal
deorum statuit sustinere. Hac ratione ut completo numero anno
rum, novus populus a memoratis peccatis ad renovationem hierusalem per
veniret. Sexagesimo itaque anno secundo rege chaldeorum sub
urso tunc adhuc octo anni ad regnandum restabant, quod etiam sex
ta visio danielis ostendit propter causam sacrilegii que in eadem
visione continetur fuisse extinctum darium qui medis im
perabat ut septima visio danielis ostendit, memoratum re
gni successor cuius primo anno regni ut decima visio manife
stat, daniel supputatis annis videns appropinquare tempus
reversionis que per hieremiam fuerat promissa, orat tam pro se
quam pro populo, eandem promissionem a deo postulat impleri, cui per
gabrielem angelum in eadem visione iuxta preces eiusdem universa
completa deus ostendit. Nam moriente dario rege medorum, et suc
cedente in regno cyro rege persarum, promissione dei completa, per
eundem regem populum israel hierusalem reductum hystoria secundi libri
paralipomenon, et initium esdre prophete confirmant. Cumque
a populo israel et senioribus templum dei edificari cepisset, mor
tuo cyro rege ac regnante dario rege persarum qui memoratum
successerat, vicine gentes civitatis hierusalem ut idem esdras
refert restaurationem templi et civitatis resistendo impe
dire ceperunt. Qua ratione detentum populus israel reparatione
supradicti templi domini necdum iuxta promissionem concessam
esse credebat. Propter quod in secundo anno regni memorati darii re
gis persarum aggeus propheta a deo missus, zorobabel qui de
tribu erat iuda, qui potestatem regni susceptus erat et
hierusalem, filiumque iosedech summum sacerdotem ammon, et
ut tradunt completo numero annorum tempus restaurationis
hierusalem advenisse, hoc etiam addito ne incredulitatem populi
vellent imitari, de quo deus per eum dixerat populus hic dicit non
dum venit tempus ut edificet domus dei. Omnia autem que textu
huius prophetie continentur, reversionem populi, edificationem
templi, renovationem civitatis, observantiam sacerdotalem, et
interitum regnorum et terrarum significant.

INCIPIT LIBER AGGEI

[I]N ANNO SECUNDO DARII REGIS PERSARUM
in mense sexto, in die una mensis, factum est verbum domini in ma
nu aggei prophete ad zorobabel filium salathiel ducem iuda,
et ad ihesum filium iosedech sacerdotem magnum dicens. Hec ait
dominus exercituum dicens. Populus iste dicit: nondum
venit tempus domus domini edificande. Et factum est
verbum domini in manu aggei prophete dicens. Numquid tempus
vobis est ut habitetis in domibus laqueatis, et domus ista deser
ta? Et nunc hec dicit dominus exercituum. Ponite corda
vestra super vias vestras. Seminastis multum, et intulistis parum.
Comedistis et non estis satiati. Bibistis, et non estis inebriati.
Operuistis vos et non estis calefacti. Et qui mercedes congregavit,
misit eas in sacculum pertusum. Hec dicit dominus exercituum.
Ponite corda vestra super vias vestras. Ascendite in montem, por
tate ligna, et edificate domum, et acceptabilis mihi erit,
et glorificabor dicit dominus. Respexistis ad amplius, et
ecce factum est minus, et intulistis in domum, et exsuffla
vi illud. Quam ob causam dicit dominus deus exercituum, quia domus
mea deserta est, et vos festinatis unusquisque in domum suam
suam. Propter hoc super vos prohibiti sunt celi ne darent rorem, et
terra prohibita est ne daret germen suum. Et vocavi siccitatem
super terram, et super montes, et super triticum, et super vinum, et
super oleum, et quecumque profert humus, et super homines et super
iumenta, et super omnem laborem manuum.

[E]t audivit zorobabel filius salathiel, et ihesus filius iosedech
sacerdos magnus, et omnes reliquie populi vocem domini dei sui, et
verba aggei prophete sicut misit eum dominus deus eorum ad ipsos.
Et timuit populus a facie domini. Et dixit aggeus nuntius domini
populo dicens. Ego vobiscum sum dicit dominus. Et suscitavit dominus
spiritum ihesu filii iosedech sacerdotis magni, et spiritum reliquorum de
omni populo, et ingressi sunt et faciebant opus in domo domini ex
ercituum dei sui. In die xx. quarta mensis in sexto mense, in anno
secundo darii regis. Et in septimo mense, xx. et prima mensis, factum
est verbum domini in manu aggei prophete dicens. Loquere ad zo
robabel filium salathiel ducem iuda, et ad ihesum filium iosedech
sacerdotem magnum, et ad reliquos populi dicens. Quis in vobis est
derelictus qui vidit domum istam in gloria sua prima? Et quid
vos videtis hanc nunc? Numquid non ita est quasi non sit in oculis
vestris? Et nunc confortare zorobabel dicit dominus, et confor
tare ihesu fili iosedech sacerdos magne, et confortare omnis populus
terre dicit dominus exercituum. Et facite quoniam ego vobiscum sum
dicit dominus exercituum. Verbum quod placui vobiscum cum
egrederemini de terra egypti, et spiritus meus erit in medio vestrum. No
lite timere, quia hec dicit dominus exercituum. Adhuc unum
modicum est, et ego commovebo celum et terram, et mare et aridam.
Et movebo omnes gentes, et veniet desideratus cunctis gentibus, et im
plebo domum gloria dicit dominus exercituum. Meum est argentum
et meum est aurum, dicit dominus exercituum. Magna erit gloria
domus istius novissime plusquam prime dicit dominus exercituum. Et in
loco isto dabo pacem dicit dominus exercituum.

[I]n xx. et quarta noni mensis, in anno secundo darii regis, factum est verbum
domini ad aggeum prophetam dicens. Hec dicit dominus exercituum.
Interroga sacerdotes legem dicens. Si tulerit homo carnem sanctificatam
in ora vestimenti, et tetigerit de summitate eius panem aut pulmentum
aut vinum, aut oleum, aut omnem cibum, numquid sanctificabitur? Res
pondentes autem sacerdotes dixerunt. Non. Et dixit aggeus. Si te
tigerit pollutus in anima ex omnibus his, numquid contaminabitur?
Et responderunt sacerdotes et dixerunt. Contaminabitur. Et respondit
aggeus et dixit. Sic populus iste, et sic gens ista ante faciem meam dicit dominus.
Et sic omne opus manuum eorum, et omnia que ibi obtulerunt conta
minata erunt. Et nunc ponite corda vestra a die hac et supra. Antequam
poneretur lapis super lapidem in domo domini, cum accederetis ad
acervum xx. modiorum et fierent x. intraretis ad torcular ut exp
meretis l. lagenas, et fiebant xx. Percussi vos vento urente et eru
gine, et grandine omnia opera manuum vestrarum, et non fuit in vobis
qui reverteretur ad me dicit dominus. Ponite corda vestra ex die ista et
in futurum a die xx. et quarta noni mensis, a die qua fundamenta
templi iacta sunt domini, ponite super cor vestrum. Numquid iam semen in ger
mine est, et adhuc vinea et ficus et malogranatum et lignum olive
non floruit? Ex die ista benedicam. Et factum est verbum domini

secundo ad aggeum in xx. et quarta mensis dicens. Loquere ad zorobabel regem iuda dicens. Ego movebo celos pariter et terram et subvertam solium regnorum. et conteram fortitudinem regni gentium. et subvertam quadrigam et ascensorem eius. et descendent equi et ascensores eorum. vir in gladio fratris sui. In die illa dicit dominus exercituum assumam te zorobabel fili salathiel serve mi dicit dominus. et ponam te quasi signaculum quia te elegi dicit dominus exercituum. Explicit liber Aggei.

ZACHARIAS MEMOR DOMINI SUI. MULtiplex in propheta. ihesum vestibus sordidis. et lapidem oculorum vii. candelabrum quoque aureum cum totidem lucernis quot oculis. Duas quoque olivas a sinistris lampadis cernit et dextris. Et post equos rufos. varios. albos. et nigros. et dissipatas quadrigas ex effraim. et equum de hierusalem. pauperem regem vaticinetur et predicat sedentem super pullum filium asine subiugalis. Secundo anno darii regis medorum aggeum et zachariam prophetasse lectiones eorum demonstrant. Sed hac de causa aggeus zacharie in ordine prophetarum prelatus videtur quod cum duobus mensibus ut predictorum lectiones ostendunt in prophetia precessisse invenitur. Ad restaurationem etiam templi precepto dei populum animasse esdras refert dicens. In secundo anno darii regis persarum prophetaverunt aggeus et zacharias filius addo propheta super iudeos qui erant in iudea et in hierusalem in nomine israhel super eos. Tunc surrexerunt zorobabel filius salathiel. et ihesus filius iosedech et principes eius. et inchoaverunt edificare domum dei que est in hierusalem. Quibus cum adessent prophete exhortatione sua adiuverunt eos. Nam et populum israhel ab imitatione patrum delictorum per suam commonitionem idem propheta cupiens revocare. verbis lectione comprehensus est. Vidi nocte et ecce vir ascenderat super equum rubeum et cetera. Videt propheta virum equo rubeo sedentem et stantem in medio myrteti umbrosi. cuius visionis hec solutio est. Vir ascendens equum rubeum licet angelus intelligatur. tamen quia predicti coloris equum ascendere visus est. vindictam sanguinis in ea gente significat offerendam quoque populum israhel in captivitate redigerat. Stantem vero in medio myrteti umbrantis quod dixit. leticiam populo affuturam per myrteti significationem voluit designare. Eiusdem ligni moyses in levitico cum faceret mentionem ait. Accipietis die primo fructus ligni speciosi ut leticiam populi de bene olentis ligni speciosi umbraculum demonstraret. Sed hanc visionem et liberationem populi. et vindictam de adversariis futuram demonstrat. Ob hoc nocte se propheta vidisse memorat. quia populum israhel in pena liberatione de terra egypti nocte discessisse constabat. Cuius exempli presens populus aliquam partem in se retinere videbatur. Liberatio eiusdem ac reditus captivitatis de terra chaldeorum prophete est revelata.

INCIPIT LIBER ZACHARIE

IN MENSE OCTAVO IN ANNO SECUNDO darii. factum est verbum domini ad zachariam filium barachie filium addo prophetam dicens. Iratus est dominus super patres vestros iracundia magna. Et dices ad eos. Hec dicit dominus deus exercituum. Convertimini ad me ait dominus exercituum. et convertar ad vos. dicit dominus exercituum. Ne sitis sicut patres vestri. ad quos clamabant prophete priores dicentes. Hec dicit dominus exercituum. Convertimini de viis vestris malis. et de cogitationibus pessimis. Et non audierunt neque attenderunt ad me dicit dominus. Patres vestri ubi sunt et prophete? Numquid in sempiternum vivent? Verumtamen verba mea et legitima mea que mandavi servis meis prophetis. numquid non comprehenderunt patres vestros? Et conversi sunt et dixerunt. Sicut cogitavit dominus exercituum facere nobis secundum vias nostras. et secundum adinventiones nostras. fecit nobis. In die xx. et iiii. undecimi mensis sabath in anno secundo darii regis. factum est verbum domini ad zachariam filium barachie filium addo prophetam dicens. Vidi per noctem. et ecce vir ascendens super equum rufum. et ipse stabat inter myrteta que erant in profundo. et post eum equi rufi et albi. Et dixi. Quid sunt isti domine mi? Et dixit ad me angelus qui loquebatur in me. Ego ostendam tibi quid sint hec. Et respondit vir qui stabat inter myrteta et dixit. Isti sunt quos misit dominus ut perambularent terram. Et responderunt angelo domini qui stabat inter myrteta et dixerunt. Perambulavimus terram. et ecce omnis terra habitatur et quiescit. Et respondit angelus domini et dixit. Domine exercituum usquequo tu non misereris hierusalem et urbium iuda quibus iratus es? Iste iam septuagesimus annus est. Et respondit dominus angelo qui loquebatur in me verba bona consolatoria. Et dixit ad me angelus qui loquebatur in me. Clama dicens. Hec dicit dominus exercituum. Zelatus sum hierusalem et syon zelo magno. et ira magna. Ego irascor super gentes opulentas. quia ego iratus sum parum. ipsi vero adiuverunt in malum. Propterea hec dicit dominus. Revertar ad hierusalem in misericordiis. domus mea edificabitur in ea. dicit dominus exercituum. et perpendiculum extendetur super hierusalem. Adhuc clama dicens. Hec dicit dominus exercituum. Adhuc fluent civitates mee bonis. et consolabitur dominus adhuc syon. et eliget adhuc hierusalem. Et levavi oculos meos et vidi. et ecce quattuor cornua. Et dixi ad angelum qui loquebatur in me. Quid sunt hec domine mi? Et dixit ad me. Hec sunt cornua que ventilaverunt iudam et israhel. et hierusalem. Et ostendit mihi dominus quattuor fabros. Et dixi. Quid isti veniunt facere? Qui ait. Hec sunt que ventilaverunt iudam per singulos viros. et nemo eorum levavit caput suum. Et venerunt isti deterrere ea. ut deiciant cornua gentium que levaverunt cornu super terram iuda ut dispergerent eam. Et levavi oculos meos et vidi. et ecce vir et in manu eius funiculus mensorum. Et dixi. Quo tu vadis? Et dixit ad me. Ut metiar hierusalem. et videam quanta sit latitudo eius. et quanta longitudo eius. Et ecce angelus qui loquebatur in me egrediebatur et alius angelus egrediebatur in occursum eius. et dixit ad eum. Curre et loquere ad puerum istum dicens. Absque muro habitabitur hierusalem pre multitudine hominum et iumentorum in medio eius. et ego ero ei ait dominus murus ignis in circuitu. et gloria eius in medio eius. O fugite de terra aquilonis dicit dominus quoniam in iiii. ventos celi dispersi vos dicit dominus. Ex iiii. ventis colligam vos. O syon fuge que habitas apud filiam babylonis quia hec dicit dominus exercituum. Post gloriam misit me ad gentes que expoliaverunt vos. Qui enim tetigerit vos. tangit pupillam oculi mei. quia ecce ego levo manum meam super eos. et erunt preda his qui serviebant sibi. et cognoscetis quia dominus exercituum misit me.

Lauda et letare filia syon. quia ecce ego venio et habitabo in medio tui dicit dominus. Et applicabuntur gentes multe ad dominum in die illa. et erunt mihi in populum. Et habitabo in medio tui. et scies quia dominus exercituum misit me ad te. Et possidebit dominus iudam partem suam in terra sanctificata. et eliget adhuc hierusalem. Sileat omnis caro a facie domini. quia consurrexit de habitaculo sancto suo. Et ostendit mihi ihesum sacerdotem magnum stantem coram angelo domini. et sathan stabat a dextris eius. ut adversaretur ei. Et dixit dominus ad sathan. Increpet in te dominus sathan. et increpet dominus in te qui elegit hierusalem. Numquid non iste torris est erutus de igne? Et ihesus erat indutus vestibus sordidis. et stabat ante faciem angeli. Qui respondit et ait ad eos qui stabant coram se dicens. Auferte vestimenta sordida ab eo. Et dixit ad eum. Ecce abstuli a te iniquitatem tuam. et indui te mutatoriis. Et dixit. Ponite cydarim mundam super caput eius. Et posuerunt cydarim mundam super caput eius. et induerunt eum vestibus. Et angelus domini stabat. Et contestabatur angelus domini ihesum dicens. Hec dicit dominus exercituum. Si in viis meis ambulaveris. et custodiam meam custodieris. tu quoque iudicabis domum meam. et custodies atria mea. et dabo tibi ambulantes de his. qui nunc hic adsistunt. Audi ihesu sacerdos magne tu. et amici tui qui habitant coram te. quia viri portendentes sunt. Ecce enim ego adducam servum meum orientem. quia ecce lapis quem dedi coram ihesu super lapidem unum septem oculi sunt. Ecce ego celabo sculpturam eius. ait dominus exercituum. et auferam iniquitatem terre illius in die una. In die illa dicit dominus exercituum. vocabit amicum suum subter vineam et subter ficum. Et reversus est angelus qui loquebatur in me. et suscitavit me quasi virum qui suscitatur de somno suo. Et dixit ad me. Quid tu vides? Et dixi. Vidi et ecce candelabrum aureum totum. et lampas eius super caput ipsius. et septem lucerne eius super illud. et septem infusoria lucernis que erant super caput illius. et due olive super illud. una a dextris. et una a sinistris eius. Et respondi et aio ad angelum qui loquebatur in me dicens. Quid sunt hec domine mi? Et respondit angelus qui loquebatur in me. et dixit ad me. Numquid nescis quid sunt hec? Et dixi. Non domine mi. Et respondit et ait ad me dicens. Hoc est verbum domini ad zorobabel dicens. Non in exercitu. nec in robore. sed in spiritu meo dicit dominus exercituum. Quid tu mons magne coram zorobabel in planum? Et educet lapidem primarium. et exequabit gratiam gratie eius.

Et factum est verbum domini ad me dicens. Manus zorobabel fundaverunt domum istam. et manus eius perficient eam. et scietis quia dominus exercituum misit me ad vos. Quis enim despexit dies parvos? Et letabuntur et videbunt lapidem stanneum in manu zorobabel. Septem isti oculi domini qui discurrunt in universam terram. Et respondi et dixi ad eum. Quid sunt due olive iste ad dexteram candelabri. et ad sinistram eius? Et respondi secundo et dixi ad eum. Quid sunt due spice olivarum. que sunt duo rostra aurea in quibus sunt suffusoria ex auro? Et ait ad me dicens. Numquid nescis quid sunt hec? Et dixi. Non domine mi. Et dixit ad me. Isti sunt duo filii olei splendoris. qui assistunt dominatori universe terre. Et conversus sum et levavi oculos meos et vidi. et ecce volumen. Et dixit ad me. Quid tu vides? Et dixi. Ecce ego video volumen volans. Longitudo eius xx. cubitorum. et latitudo eius x. cubitorum. Et dixit ad me. Hec est maledictio que egreditur super faciem omnis terre. quia omnis fur sicut ibi scriptum est iudicabitur. et omnis iurans. ex hoc similiter iudicabitur. Educam illud dicit dominus exercituum. et veniet ad domum furis et ad domum iurantis in nomine meo mendaciter. et commorabitur in medio domus eius. et consumet eam et ligna eius. et lapides eius. Et egressus est angelus qui loquebatur in me. et dixit ad me. Leva oculos tuos et vide. Quid est hoc quod egreditur? Et dixi. Quidnam est? Et ait. Hec est amfora egrediens. Et dixit. Hec est oculus eorum in universa terra. Et ecce talentum plumbi portabatur. et ecce mulier una sedens in medio amfore. Et dixit. Hec est impietas. Et proiecit eam in medio amfore. et misit massam plumbeam in os eius. Et levavi oculos meos et vidi. et ecce due mulieres egredientes. et spiritus in alis earum. Et habebant alas quasi alas milvi. et levaverunt amforam inter terram et celum. Et dixi ad angelum qui loquebatur in me. Quo iste deferunt amforam? Et dixit ad me. Ut edificetur ei domus in terra sennaar. et stabiliatur. et ponatur ibi super basim suam. Et conversus sum et levavi oculos meos et vidi. et ecce iiii. quadrige egredientes de medio duorum montium. et montes. montes erei. In quadriga prima equi rufi. et in quadriga secunda equi nigri. et in quadriga tercia equi albi. et in quadriga iiii. equi varii fortes. Et respondi et dixi ad angelum qui loquebatur in me. Quid sunt hec domine mi? Et respondit angelus et ait ad me. Isti sunt iiii. venti celi qui egrediuntur ut stent coram dominatore universe terre. In qua erant equi nigri. egrediebantur in terram aquilonis. et albi egressi sunt post eos. et varii egressi sunt ad terram austri. Qui autem erant robustissimi exierunt et querebant ire et discurrere per omnem terram. Et dixit. Ite et perambulate terram. Et perambulaverunt eam. Et vocavit me. et locutus est ad me dicens. Ecce qui egrediuntur in terram aquilonis. requiescere fecerunt spiritum meum in terra aquilonis.

Et factum est verbum domini ad me dicens. Sume a transmigratione ab oldai. et a tobia. et ab idaia. et venies tu in die illa. et intrabis in domum iosie filii sophonie qui venerunt de babylone. et sumes argentum et aurum. et facies coronas et pones in capite ihesu filii iosedech sacerdotis magni. et loqueris ad eum dicens. Hec ait dominus exercituum dicens. Ecce vir oriens nomen eius. et subter eum orietur. Et edificabit templum domino. et ipse extruet templum domino. et ipse portabit gloriam. et sedebit et dominabitur super solio suo. Et erit sacerdos super solio suo. et consilium pacis erit inter duos illos. Et corone erunt helem. et tobie et idaie. et hen filio sophonie. memoriale in templo domini. Et qui procul sunt venient et edificabunt in templo domini. et scietis quia dominus exercituum misit me ad vos. Erit autem hoc si auditu audieritis

60.

uocem domini dei uestri. Et factum est in anno iiii. darii regis. factum est uerbum domini ad zachariam in iiii. noni mensis qui est casleu. Et miserunt ad domum dei sarasar. et rogomellech. et uiri qui erant cum eo ad deprecandam faciem domini. ut dicerent sacerdotibus domus domini exercituum. et prophetis loquentes. Numquid flendum mihi est in mense quinto. uel sanctificari me debeo sicut feceram iam annis multis?

Et factum est uerbum domini exercituum ad me dicens. Loquere ad omnem populum terre. et ad sacerdotes dicens. Cum ieiunaretis et plangeretis in quinto et in septimo mense per hos lxx. annos. numquid ieiunium ieiunastis mihi? Et cum comederetis et biberetis. numquid non uobis comedistis et bibistis? Numquid non sunt uerba que locutus est dominus in manu prophetarum priorum cum adhuc hierusalem habitaretur et opulenta esset et ipsa et urbes in circuitu eius. et ad austrum. et in campestribus habitaretur? Et factum est uerbum domini ad zachariam dicens. Hec dicit dominus exercituum. Iudicium uerum iudicate. et misericordiam et miserationes facite. unusquisque cum fratre suo. Viduam et pupillum. et aduenam. et pauperem nolite calumniari. et malum uir fratri suo non cogitet in corde suo. Et noluerunt attendere et auerterunt scapulam recedentes. et aures suas aggrauauerunt ne audirent et cor suum posuerunt ut adamantem ne audirent legem et uerba que misit dominus exercituum in spiritu suo per manum prophetarum priorum. Et facta est indignatio magna a domino exercituum. Et factum est sicut locutus sum et non audierunt. Sic clamabunt et non exaudiam dicit dominus exercituum. Et dispersi eos per omnia regna que nesciunt. et terra desolata est ab eis. eo quod non esset transiens et reuertens. et posuerunt terram desiderabilem in desertum. Et factum est uerbum domini exercituum ad me dicens. Hec dicit dominus exercituum. Zelatus sum syon zelo magno. et indignatione magna zelatus sum eam. Hec dicit dominus exercituum. Reuersus sum ad syon. et habitabo in medio hierusalem. Et uocabitur hierusalem ciuitas ueritatis. et mons domini exercituum. mons sanctificatus. Hec dicit dominus exercituum. Adhuc habitabunt senes et anus in plateis hierusalem. et uiri baculus in manu eius pre multitudine dierum. Et platee ciuitatis complebuntur infantibus et puellis ludentibus in plateis eius. Hec dicit dominus exercituum. Si difficile uidebitur in oculis reliquiarum populi huius in diebus illis. numquid in oculis meis difficile erit dicit dominus exercituum?

Hec dicit dominus exercituum. Ecce ego saluabo populum meum de terra orientis. et de terra occasus solis. et adducam eos. et habitabunt in medio hierusalem. et erunt michi in populum. et ego ero eis in deum. in ueritate et iustitia.

Hec dicit dominus exercituum. Confortentur manus uestre qui auditis in diebus his sermones istos per os prophetarum in die qua fundata est domus domini exercituum. ut templum edificaretur. Siquidem ante dies illos merces hominum non erat. nec merces iumentorum erat. neque introeunti et exeunti pax pre tribulatione. et dimisi omnes homines unumquemque contra proximum suum. Nunc autem non iuxta dies priores ego faciam reliquiis populi huius dicit dominus exercituum. sed semen pacis erit. Vinea dabit fructum suum. et terra dabit germen suum. et celi dabunt rorem suum. Et possidere faciam reliquias populi huius uniuersa hec. Et erit sicut eratis maledictio in gentibus domus iuda et domus israel. sic saluabo uos et eritis benedictio. Nolite timere. confortentur manus uestre. quia hec dicit dominus exercituum. Sicut cogitaui ut affligerem uos cum ad iracundiam me prouocassent patres uestri dicit dominus et non sum misertus. sic conuersus cogitaui in diebus istis ut benefaciam hierusalem et domui iuda. Nolite timere. Hec sunt uerba que facietis. Loquimini ueritatem unusquisque cum proximo suo. ueritatem et iudicium pacis iudicate in portis uestris. et unusquisque malum contra amicum suum ne cogitetis in cordibus uestris. et iuramentum mendax ne diligatis. Omnia enim hec sunt que odi dicit dominus. Et factum est uerbum domini exercituum ad me dicens. Hec dicit dominus exercituum. Ieiunium quarti. et ieiunium quinti. et ieiunium septimi. et ieiunium decimi. erit domui iuda in gaudium et in leticiam. et in sollempnitates preclaras. Veritatem tantum et pacem diligite. Hec dicit dominus exercituum. Vsque quo ueniant populi et habitent in ciuitatibus multis. et uadant habitatores unus ad alterum dicentes. Eamus et deprecemur faciem domini. et queramus dominum exercituum. Vadam etiam ego. et uenient populi multi et gentes robuste ad querendum dominum exercituum in hierusalem. et deprecandam faciem domini. Hec dicit dominus exercituum. In diebus illis in quibus apprehendent x. homines ex omnibus linguis gentium. apprehendent fimbriam uiri iudei dicentes. Ibimus uobiscum. Audiuimus enim quoniam deus uobiscum est. Onus uerbi domini in terra adrahc et damasci requiei eius. quia domini est oculus hominis. et omnium tribuum israel. Emath quoque in terminis eius. et tyrus et sydon. Assumpserunt quippe sibi sapientiam ualde. Et edificauit tyrus munitionem suam. et coaceruauit argentum quasi humum. et aurum ut lutum platearum. Ecce dominus possidebit eam. et percutiet in mari fortitudinem eius. et hec igni deuorabitur. Videbit ascalon et timebit. et gaza dolebit nimis. et accaron quoniam confusa est spes eius. Et peribit rex de gaza. et ascalon non habitabitur. et sedebit separator in azoto. Et disperdam superbiam philisteorum. et auferam sanguinem eius de ore eius. et abhominationes eius de ore eius. et abhominationes eius de medio dentium eius. Et relinquetur etiam ipse deo nostro. et erit quasi dux in iuda. et accaron quasi iebuseus. Et circumdabo domum meam ex his qui militant mihi euntes. et reuertentes. et non transibit super eos ultra exactor. quia nunc uidi in oculis meis. Exulta satis filia syon. iubila filia hierusalem. ecce rex tuus ueniet tibi. iustus et saluator. Ipse pauper et ascendens super asinum. et super pullum filium asine. Et disperdam quadrigam ex effraim. et equum de hierusalem. et dissipabitur arcus belli. Et loquetur pacem gentibus. et potestas eius a mari usque ad mare. et a fluminibus usque ad fines terre.

Tu quoque in sanguine testamenti tui emisisti uinctos tuos de lacu in quo non erat aqua.

Conuertimini ad munitionem uincti spei. hodie quoque annuncians duplicia reddam tibi. quia extendi mihi iudam quasi arcum. impleui terram effraim. Et suscitabo filios tuos syon super filios tuos grecia. et ponam te quasi gladium fortium. et dominus deus super eos uidebitur. Et exibit ut fulgur iaculum eius. et dominus deus in tuba canet. et uadet in turbine austri. Dominus exercituum proteget eos. et deuorabunt et subicient lapidibus funde. Et bibentes inebriabuntur quasi uino. et replebuntur ut fiale. et quasi cornua altaris. Et saluabit eos dominus deus eorum in die illa. ut gregem populi sui. quia lapides sancti eleuabuntur super terram eius. Quid enim bonum eius est. et quid pulchrum est eius nisi frumentum electorum. et uinum germinans uirgines?

Petite a domino pluuiam in tempore serotino. et dominus faciet niues et pluuiam ymbris dabit eis singulis herbam in agro. quia simulacra locuta sunt inutile. et diuini uiderunt mendacium. et somniatores frustra locuti sunt. uane consolabantur. Idcirco adducti sunt quasi grex. affligentur quia non est eis pastor. Super pastores iratus est furor meus. et super hyrcos uisitabo. quia uisitabit dominus exercituum gregem suum domum iuda. et posuit eos quasi equum glorie sue in bello. Ex ipso angulus. ex ipso paxillus. et ex ipso arcus prelii. et ex ipso egredietur omnis exactor simul. Et erunt quasi fortes conculcantes lutum uiarum in prelio. et bellabunt quia dominus cum eis. Et confundentur ascensores equorum. et confortabo domum iuda. et domum ioseph saluabo. Et conuertam eos quia miserebor eorum. et erunt sicut fuerunt quando non proieceram eos. Ego enim dominus deus eorum. et exaudiam eos. et erunt quasi fortes effraim. et letabitur cor eorum quasi a uino. Et filii eorum uidebunt et letabuntur. et exultabit cor eorum in domino. Sibilabo eis et congregabo illos. quia redemi eos. Et multiplicabo eos sicut ante fuerant multiplicati. et seminabo eos in populis. et de longe recordabuntur mei. Et uiuent cum filiis suis et reuertentur. et reducam eos de terra egypti. et de assyriis congregabo eos. et ad terram galaad et lybani adducam eos. et non inuenietur in eis locus. Et transibit in maris freto. et percutiet in mari fluctus. et confundentur omnia profunda fluminis. et humiliabitur superbia assur. et sceptrum egypti recedet. Confortabo eos in domino. et in nomine eius ambulabunt dicit dominus. Aperi lybane portas tuas. et comedat ignis cedros tuas. Vlula abies quia cecidit cedrus. quoniam magnifici uastati sunt. Vlulate quercus basan. quoniam succisus est saltus munitus. Vox ululatus pastorum. quia uastata est magnificentia eorum. Vox rugitus leonum. quoniam uastata superbia iordanis.

Hec dicit dominus deus. Pasce pecora occisionis que qui possederant occidebant et non dolebant. et uendebant ea dicentes. Benedictus dominus. diuites facti sumus. Et pastores eorum non pascebant eis. et ego non parcam ultra habitantes in terra dicit dominus. Ecce ego tradam homines unumquemque in manu proximi sui. et in manu regis sui. et concident terram. et non eruam de manu eorum. et pascam pecus occisionis propter hoc o pauperes gregis. Et assumpsi mihi duas uirgas. unam uocaui decorem. et alteram uocaui funiculum. et paui gregem. Et succidi tres pastores in mense uno. et contracta est anima mea in eis. siquidem anima eorum uariauit in me et dixi. Non pascam uos. Quod moritur moriatur. et quod succiditur succidatur. et reliqui deuorent unusquisque carnem proximi sui. Et tuli uirgam meam que uocabatur decus. et abscidi eam ut irritum facerem fedus meum quod percussi cum omnibus populis. et in irritum deductum est in die illa. Et cognouerunt sic pauperes gregis qui custodiunt mihi quia uerbum domini est. et dixi ad eos. Si bonum est in oculis uestris afferte mercedem meam. et si non quiescite. Et appenderunt mercedem meam xxx. argenteos. Et dixit dominus ad me. Proice illud ad statuarium decorum precium quo appreciatus sum ab eis. Et tuli xxx. argenteos et proieci eos in domo domini ad statuarium. Et precidi uirgam meam secundam que appellabatur funiculus ut dissoluerem germanitatem inter iudam et israel. Et dixit dominus ad me. Adhuc sume tibi uasa pastoris stulti. quia ecce suscitabo pastorem in terra qui derelicta non uisitabit et dispersum non queret. et contritum non sanabit. et id quod stat non enutriet. et carnes pinguium comedet. et ungulas eorum dissoluet. O pastor et ydolum derelinquens gregem. gladius super brachium eius. et super oculum dextrum eius. Brachium eius ariditate siccabitur. et oculus eius dexter tenebrescens obscurabitur. Onus uerbi domini super israel. Et dixit dominus extendens celum et fundans terram. et fingens spiritum hominis in eo. Ecce ego ponam hierusalem superliminare crapule omnibus populis in circuitu. sed et iuda erit in obsidione contra hierusalem. Et erit in die illa ponam hierusalem lapidem oneris cunctis populis. Omnes qui leuabunt eam. concisione lacerabuntur. et colligentur aduersus eam omnia regna terre. In die illa dicit dominus percutiam omnem equum in stuporem et ascensorem eius in amentiam. Et super domum iuda aperiam oculos meos. et omnem equum populorum percutiam cecitate. et dicent duces iuda in corde suo. Confortentur michi habitatores hierusalem in domino exercituum deo eorum. In die illa ponam duces iuda sicut caminum ignis in lignis. et sicut facem ignis in feno. et deuorabunt ad dexteram et ad sinistram omnes populos in circuitu. Et habitabitur hierusalem rursum in loco suo in hierusalem. et saluabit dominus tabernacula iuda sicut in principio ut non magnifice glorietur domus dauid. et gloria habitantium hierusalem contra iudam.

In die illa proteget dominus habitatores hierusalem. Et erit qui offenderit ex eis in die illa quasi dauid. et domus dauid quasi dei. sicut angelus domini in conspectu eius. Et erit in die illa queram conterere omnes gentes que ueniunt contra hierusalem. Et effundam super domum dauid et super habitatores hierusalem spiritum gratie et precum. Et aspicient ad me quem confixerunt. et plangent eum planctu quasi super unigenitum. et dolebunt super eum. ut doleri solet in morte primogeniti. In die illa magnus erit planctus in hierusalem. sicut planctus adadremmon in campo mageddon. et plangent terra. familie et familie seorsum. Familie domus dauid seorsum. et mulieres eorum seorsum. Familie domus nathan seorsum. et mulieres eorum seorsum. Familie domus leui seorsum. et mulieres eorum seorsum. Familie domus semei seorsum. et mulieres eorum seorsum. Omnes familie reliquie familie. et familie seorsum. et mulieres eorum seorsum. In die illa erit fons patens domui dauid et habitatoribus hierusalem in ablutione peccatoris et menstruate. Et erit in die illa dicit dominus exercituum disperdam ydolorum nomina de terra. et non recordabuntur et non memorabuntur ultra. et pseudoprophetas. et spiritum inmundum auferam de terra. Et erit cum prophetauerit quispiam ultra. dicent ei pater eius et mater eius qui genuerunt eum. Non uiues. quia mendacium locutus es in nomine domini. Et configent eum pater eius et mater eius qui genuerunt eum. cum prophetauerit. Et erit in die illa confundentur prophete unusquisque ex uisione sua cum prophetauerit. nec palliabuntur saccino ut mentiantur sed dicet. Non sum propheta. homo agricola ego sum quia adam exemplum meum ab adolescentia mea. Et dicetur ei. Quid sunt plage iste in medio manuum tuarum? Et dicet: His plagatus sum in medio eorum qui diligebant me. Framea suscitare super pastorem meum. et super uirum coherentem mihi. dicit dominus exercituum. Percute pastorem. et dispergentur oues. Et conuertam manum meam ad paruulos. et erunt in omni terra dicit dominus. Partes due in ea dispergentur et deficient. et tertia pars relinquetur in ea. Et ducam tertiam

parcem per ignem. & uram eos sicut uritur argentum. & probabo eos sicut probatur aurum. Ipse uocabit nomen meum & ego exaudiam eum. Dicam populus meus es. & ipse dicet dominus deus meus. Ecce dies ueniunt dicit dominus. & diuidentur spolia tua in medio tui. Et congregabo omnes gentes ad hierusalem in prelium. & capietur ciuitas & uastabuntur domus. & mulieres uiolabuntur. Et egredietur media pars ciuitatis in captiuitate. & reliquum populi non auferetur ex urbe. Et egredietur dominus & preliabitur contra gentes illas. sicut preliatus est in die certaminis. Et stabunt pedes eius in die illa super montem oliuarum qui est contra hierusalem ad orientem. & scindetur mons oliuarum ex media parte sui ad orientem. & occidentem prerupto grandi ualle. Et separabitur medium ad aquilonem. & medium eius ad meridiem. & fugietis ad uallem montium eorum. quoniam coniungetur uallis montium usque ad proximum. Et fugietis sicut fugistis a facie terremotus in diebus ozie regis iuda. Et ueniet dominus deus meus. omnesque sancti cum eo. Et erit in die illa & non erit lux. sed frigus & gelu. & erit in die una que nota est domino. non dies neque nox. & in tempore uespere erit lux. Et erit in die illa exibunt aque uiue de hierusalem. medium earum ad mare orientale. & medium earum ad mare nouissimum. In estate & hyeme erunt. & erit dominus rex super omnem terram. In die illa erit dominus unus. & erit nomen eius unum. Et reuertetur omnis terra usque ad desertum de colle remon ad austrum hierusalem. & exaltabitur hec. habitabit in loco suo a porta beniamin usque ad locum porte prioris usque ad portam angulorum. & a turre ananehel usque ad torcularia regis. Et habitabunt in ea & anathema non erit amplius. sed sedebit hierusalem secura. Et hec erit plaga qua percutiet dominus omnes gentes que pugnauerunt aduersus hierusalem. Tabescet caro uniuscuiusque stantis super pedes suos. & oculi eius contabescent in foraminibus suis. & lingua eorum contabescet in ore ipsorum. In die illo erit tumultus domini magnus in eis. & apprehendet uir manum proximi sui. & conseretur manus eius super manum proximi sui. Sed & iudas pugnabit contra hierusalem. & congregabuntur diuitie omnium gentium in circuitu. aurum & argentum. & uestes multe satis. Et sic erit ruina equi & muli. & cameli & asini. & omnium iumentorum que fuerint in castris illis. sicut ruina hec. Et omnes qui reliqui fuerint de uniuersis gentibus que uenerunt contra hierusalem ascendent ab anno in annum ut adorent dominum exercituum regem. & celebrent festiuitatem tabernaculorum. Et erit qui non ascenderit de familiis terre ad hierusalem ut adoret dominum exercituum. non erit super eos ymber. Quod & si familia egypti non ascenderit & non uenerit nec super eos erit. sed erit ruina qua percutiet dominus omnes gentes que non ascenderint ad celebrandam festiuitatem tabernaculorum. Hoc erit peccatum egypti. & hoc peccatum omnium gentium que non ascenderint ad celebrandam festiuitatem tabernaculorum. In die illa erit quod super frenum. & equi est sanctum domino. & erunt lebetes in domo domini quasi fiale coram altari. Et erit omnis lebes in hierusalem & in iuda sanctificatus domino exercituum. & uenient omnes immolantes & sumentes ex eis. & coquent in eis. & non erit mercator ultra in domo domini exercituum in die illo.

MALACHIAS LATINE INTERPRETATUR angelus domini id est nuntius. Quicquid enim loquebatur quasi a domino esset mandatum, ita credebatur. Et inde etiam eius nomen lxx transtulerunt dicentes. Assumptio uerbi domini super israhel in manu angeli eius. Prophetauit autem nouissimus in hierusalem, quando & aggeus. Malachias in fine omnium prophetarum de abiectione israhel & uocatione gentium. Non est mihi autem uoluntas in uobis dicit dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu uestra. Ab ortu enim solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus: & in omni loco sacrificatur. Deus per moysen populo israhel preceperat sacerdotes tabernaculi sui omni corporali uitio liberos hostias omni uitio uacuas sibi offerre quibus legem suam ad regendum populum ob hoc dederat ut per sacrificiorum oblationem internuntii dei & hominum facti populum preceptis celestibus facerent obedire. Unde sacerdotes angelos dei esse hoc loco scriptura testatur. Sed quia tanti muneris gratiam contempnentes, supradictus populus ac sacerdotes sacrificia uitio deturpata ipsi criminibus atque impietatibus maculati deo offerre ceperunt. Ideo per malachiam prophetam deus populum israhel increpans ait. Dilexi uos dicit dominus. Et dixistis. In quo dilexisti nos? Nonne frater erat esau iacob dicit dominus. & dilexi iacob. esau autem odio habui? Esau itaque frater iacob non iniquitate aut spontanea uoluntate odio habitum a deo. uel sine merito gratie iacob dilectum manifestum est. cum secundum prescientiam suam esau quidem effusionem fraterni sanguinis concupiscere. iacob autem sui cognitione obseruandam legem desiderare cognosceret. Cuius rei gratia supradicto usus exemplo est dicens deus. Iacob dilexi. esau autem odio habui. Quorum ex operibus memoratorum quorum liber geneseos meminit. in quo unusquisque eorum futurus erat propositum manifeste constare uidetur scriptum est. creuerunt pueri. et erat esau homo agrestis sciens uenari. iacob autem homo simplex manens in tabernaculo. Nam & reliqua lectione comprehensa sunt: preuaricatione populi israhel in obseruandis sacrificiis dei increpationeque in eundem quod deos alienos coluerunt significant.

INCIPIT LIBER MALACHIE.

ONUS VERBI DOMINI AD ISRAHEL IN MANU malachie prophete. Dilexi uos dicit dominus. Et dixistis. In quo dilexisti nos? Nonne frater erat esau iacob. dicit dominus. & dilexi iacob. esau autem odio habui? Et posui seyr montes eius in solitudinem. & hereditatem eius in dracones deserti. Quod si dixerit ydumea destructi sumus. sed reuertentes edificabimus que deserta sunt. Hec dicit dominus exercituum. Isti edificabunt & ego destruam. & uocabuntur termini impietatis. & populus cui iratus est dominus usque in eternum. Et oculi uestri uidebunt. & uos dicetis. Magnificetur dominus super terminum israhel. Filius honorat patrem. & seruus dominum suum timebit. Si ergo pater ego sum. ubi est honor meus? Et si dominus ego sum. ubi est timor meus? Dicit dominus exercituum ad uos o sacerdotes. qui despicitis nomen meum. Et dixistis. In quo despeximus nomen tuum? Offertis super altare meum panem pollutum. Et dicitis. In quo polluimus te? In eo quod dicitis mensa domini despecta est. Si offeratis cecum ad immolandum. nonne malum est? Offer illud duci tuo si placuerit ei. aut si susceperit faciem tuam. dicit dominus exercituum. Et nunc deprecamini uultum domini ut misereatur uestri. de manu enim uestra factum est hoc. si quomodo suscipiat facies uestras dicit dominus exercituum. Quis est in uobis qui claudat ostia. & incendat altare meum gratuito? Non est mihi uoluntas in uobis dicit dominus exercituum & munus non suscipiam de manu uestra. Ab ortu enim solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus: & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda. quia magnum est nomen meum in gentibus: dicit dominus exercituum. Et uos polluistis illud. in eo quod dicitis. mensa domini contaminata est. & quod superponitur contemptibile est. cum igne qui illud deuorat. Et dixistis. Ecce de labore. Et exsufflastis illud dicit dominus exercituum. Et intulistis de rapinis claudum et languidum. & intulistis munus. Numquid suscipiam illud de manu uestra dicit dominus? Maledictus dolosus qui habet in grege suo masculum. & uotum faciens immolat debile domino. quia rex magnus ego dicit dominus exercituum. & nomen meum horribile in gentibus. Et nunc ad uos mandatum hoc o sacerdotes. Si nolueritis audire & si nolueritis ponere super cor ut detis gloriam nomini meo ait dominus exercituum. mittam in uos egestatem & maledicam benedictionibus uestris. & maledicam illis. quoniam non posuistis super cor. Ecce ego proiciam uobis brachium. & dispergam super uultum uestrum stercus sollempnitatum uestrarum. Et assumet uos secum. & scietis quia misi ad uos mandatum istud ut esset pactum meum cum leui dicit dominus exercituum. Pactum meum fuit cum eo uite & pacis. & dedi ei timorem & timuit me. a facie nominis mei pauebat. Lex ueritatis fuit in ore eius. & iniquitas non est inuenta in labiis eius. In pace & in equitate ambulauit mecum. & multos auertit ab iniquitate. Labia enim sacerdotis custodiunt scientiam. & legem requirent ex ore eius. quia angelus domini exercituum est. Uos autem recessistis de uia. & scandalizastis plurimos in lege. Irritum fecistis pactum leui dicit dominus exercituum. Propter quod & ego dedi uos contemptibiles & humiles omnibus populis. sicut non seruastis uias meas. & accepistis faciem in lege. Numquid non pater unus omnium uestrum? Numquid non deus unus creauit uos? Quare ergo despicit unusquisque uestrum fratrem suum uiolans pactum patrum nostrorum? Transgressus est iuda. & abhominatio facta est in israhel. & in hierusalem. quia contaminauit iuda sanctificationem domini. quam dilexit. & habuit filiam dei alieni. Disperdat dominus uirum qui fecerit hoc. magistrum & discipulum de tabernaculis iacob. & offerentem munus domino exercituum. Et hoc rursum fecistis. Operiebatis lacrimis altare domini. fletu et mugitu. ita ut ultra non respiciam ad sacrificium. nec accipiam placabile quid de manu uestra. Et dixistis. Quam ob causam? Quia dominus testificatus est inter te & uxorem pubertatis tue. quam tu despexisti. Et hec particeps tua. & uxor federis tui. Nonne unus fecit. & residuum spiritus eius est? Et quid unus querit nisi semen dei? Custodite ergo spiritum uestrum. & uxorem adolescentie tue noli despicere. Cum odio habueris dimitte dicit dominus deus israhel. Operiet autem iniquitas uestimentum eius. dicit dominus exercituum. Custodite spiritum uestrum. & nolite despicere. Laborare fecistis dominum in sermonibus uestris. Et dixistis. In quo eum laborare fecimus? In eo cum diceretis. omnis qui facit malum bonus est in conspectu domini. & tales ei placent. Aut certe ubi est deus iudicii?

Ecce ego mittam angelum meum. & preparabit uiam ante faciem meam. Et statim ueniet ad templum suum dominator quem uos queritis. & angelus testamenti quem uos uultis. Ecce uenit dicit dominus exercituum. Et quis poterit cogitare diem aduentus eius? Et quis stabit ad uidendum eum? Ipse enim quasi ignis conflans. & quasi herba fullonum. Et sedebit conflans et emundans argentum. & purgabit filios leui. Et colabit eos quasi aurum et quasi argentum. & erunt domino offerentes sacrificia in iustitia. Et placebit domino sacrificium iuda & hierusalem. sicut dies seculi. & sicut anni antiqui. Et accedam ad uos in iudicio. et ero testis uelox maleficis. & periuris. et adulteris. & qui calumniantur mercedem mercennarii. & humiliant uiduas & pupillos. & opprimunt peregrinum. nec timuerunt me dicit dominus exercituum. Ego enim dominus & non mutor: & uos filii iacob non estis consumpti. A diebus enim patrum uestrorum recessistis a legitimis meis: & non custodistis. Reuertimini ad me & ego reuertar ad uos. dicit dominus exercituum. Et dixistis. In quo reuertemur? Si affigit homo deum. quia uos configitis me. Et dixistis. In quo configimus te? In decimis & in primitiis. & in penuria. Uos maledicti estis. & uos configitis gens tota. Inferte omnem decimam in horreum. & sit cibus in domo mea & probate me super hoc dicit dominus. Si non aperuero uobis cataractas celi et effudero uobis benedictionem usque ad habundantiam. & increpauero pro uobis deuorantem & non corrumpet fructum terre uestre. nec erit sterilis uinea in agro dicit dominus exercituum. Et beatos uos dicent omnes gentes. eritis enim uos terra desiderabilis. dicit dominus exercituum. Inualuerunt super me uerba dicit dominus. Et dixistis. Quid locuti sumus contra te? Dixistis. Uanus est qui seruit deo. Et quid emolumentum quia custodiuimus precepta eius. & quia ambulauimus tristes coram domino exercituum? Ergo nunc beatos dicimus arrogantes. Siquidem edificati sunt facientes impietatem. & temptauerunt deum. & salui facti sunt. Tunc locuti sunt timentes dominum. unusquisque cum proximo suo. Et attendit dominus & audiuit. & scriptus est liber monimenti coram eo timentibus dominum. & cogitantibus nomen eius. Et erunt mihi ait dominus exercituum in die qua ego facio in peculium. & parcam eis sicut parcit uir filio suo seruienti sibi. Et conuertimini. & uidebitis quid sit inter iustum & impium. & inter seruientem deo & non seruientem. Ecce enim dies ueniet succensa quasi caminus & erunt omnes superbi & omnes facientes impietatem stipula. & inflammabit eos dies ueniens dicit dominus exercituum. que non relinquet eis radicem & germen. Et orietur uobis timentibus nomen meum sol iustitie. & sanitas in pennis eius. Et egrediemini et salietis sicut uituli de armento. et calcabitis impios cum fuerint cinis sub planta pedis uestri. in die qua ego facio dicit dominus exercituum. Mementote legis moysi serui mei. quam mandaui ei in oreb ad omnem israhel precepta & iudicia. Ecce ego mittam uobis helyam prophetam antequam ueniat dies domini magnus et horribilis. et conuertet cor patrum ad filios. & cor filiorum ad patres eorum. ne forte ueniam & percutiam terram anathemate. Explicit liber malachie.

Cogor per singulos scripture divine libros adversariorum respondere maledictis qui interpretationem meam reprehensionem LXX interpretum criminantur, quasi non et apud grecos Aquila, Symmachus, Theodotion vel verbum e verbo, vel sensum de sensu, vel ex utroque commixtum et medie temperatum genus translationis expresserint. Et omnia veteris instrumenti volumina Origenes obelis asteriscisque distinxerit, quos additos vel de Theodotione sumptos translationi antique inseruit, probans defuisse quod additum est. Discant igitur obtrectatores mei recipere in toto quod in partibus susceperunt, aut interpretationem meam cum asteriscis suis radere. Neque enim fieri potest ut quos plura intermisisse susceperint, non eosdem etiam errasse fateantur, precipue in Iob, cui si ea que sub asteriscis addita sunt subtraxeris, pars maxima voluminis detruncabitur, hoc dumtaxat et apud grecos. Ceterum apud latinos ante eam translationem quam sub asteriscis et obelis nuper edidimus, septingenti ferme aut octingenti versus sunt, ut decurtatus et laceratus corrosusque liber feditatem sui publice legentibus prebeat. Hec autem translatio nullum de veteribus sequitur interpretem, sed ex ipso hebraico arabicoque sermone et interdum syro nunc verba, nunc sensum, nunc simul utrumque resonabit. Obliquus enim etiam apud hebreos liber fertur et lubricus, et quod greci rhetores vocant ESXIMATISMENON, dumque aliud loquitur aliud agit, ut si velis anguillam aut murenulam strictis tenere manibus, quanto fortius presseris, tanto citius elabitur. Memini me ob intellegentiam huius voluminis Lyddeum quendam preceptorem qui apud hebreos primus haberi putabatur, non parvis redemisse nummis; cuius doctrina an aliquid profecerim nescio. Hoc unum scio, non potuisse me interpretari nisi quod ante intellexeram. A principio itaque voluminis usque ad verba Iob apud hebreos prosa oratio est. Porro a verbis Iob in quibus ait: Pereat dies in qua natus sum, et nox in qua dictum est conceptus est homo, usque ad eum locum ubi ante finem voluminis scriptum est: Idcirco ipse me reprehendo et ago penitentiam in favilla et cinere, exametri versus sunt, dactylo spondeoque currentes, et propter lingue idioma crebro recipientes et alios pedes non earundem syllabarum, sed eorundem temporum. Interdum quoque rythmus ipse dulcis et tinnulus fertur numeris lege metri solutis, quod metrici magis quam simplex lector intellegit. A supradicto autem versu usque ad finem libri parvum comma quod remanet prosa oratione contexitur. Quod si cui videtur incredibile metra scilicet esse apud hebreos, et in morem nostri Flacci et grecique Pindari et Alcei et Sapphus vel psalterium vel lamentationes Hieremie vel omnia ferme scripturarum cantica comprehendi, legat Philonem, Iosephum, Origenem, Cesariensem Eusebium, et eorum testimonio me verum dicere comprobabit. Audiant quapropter canes mei idcirco me in hoc volumine laborasse, non ut interpretationem antiquam reprehenderem, sed ut ea que in illa aut obscura sunt aut omissa aut certe scriptorum vitio depravata, manifestiora nostra interpretatione fierent, qui et hebreum sermonem ex parte didicimus, et in latino pene ab ipsis incunabulis inter grammaticos et rhetores et philosophos detriti sumus. Quod si apud grecos post LXX editionem iam Christi evangelio coruscante iudeus Aquila et Symmachus ac Theodotion iudaizantes heretici sunt recepti, qui multa mysteria salvatoris subdola interpretatione celarunt, et tamen in exaplo habentur apud ecclesias et explanantur ab ecclesiasticis viris, quanto magis ego christianus de parentibus christianis et vexillum crucis in mea fronte portans, cuius studium fuit omissa repetere, depravata corrigere et sacramenta ecclesie puro et fideli aperire sermone, vel a fastidiosis vel a malignis lectoribus non debeo reprobari? Habeant qui volunt veteres libros vel in membranis purpureis auro argentoque descriptos vel uncialibus ut vulgo aiunt litteris onera magis exarata quam codices, dummodo mihi meisque permittant pauperes habere scedulas, et non tam pulchros codices quam emendatos. Utraque autem editio, et LXX iuxta grecos et mea iuxta hebreos in latinum meo labore translata est. Eligat unusquisque quod vult, et studiosum me magis quam malivolum probet.

INCIPIT LIBER IOB.

VIR ERAT IN TERRA HUS NOMINE IOB ET ERAT VIR ILLE SIMPLEX ET RECTUS ac timens deum et recedens a malo. Natique sunt ei septem filii et tres filie. Et fuit possessio eius septem milia ovium et tria milia camelorum. Quingenta quoque iuga boum et quingente asine, ac familia multa nimis. Eratque vir ille magnus inter omnes orientales. Et ibant filii eius et faciebant convivium unusquisque in die suo. Et mittentes vocabant tres sorores suas ut comederent et biberent cum eis. Cumque in orbem transissent dies convivii, mittebat ad eos Iob et sanctificabat illos. Consurgensque diluculo offerebat deo holocausta per singulos. Dicebat enim: Ne forte peccaverint filii mei et benedixerint deo in cordibus suis. Sic faciebat Iob cunctis diebus. Quadam autem die cum venissent filii dei ut assisterent coram domino, affuit inter eos etiam Sathan. Cui dixit dominus: Unde venis? Qui respondens ait: Circuivi terram et perambulavi eam. Dixitque dominus ad eum: Numquid considerasti servum meum Iob, quod non sit similis ei in terra, homo simplex et rectus et timens deum et recedens a malo? Cui respondens Sathan ait: Numquid frustra Iob timet deum? Nonne tu vallasti eum ac domum eius universamque substantiam eius per circuitum? Operibus manuum eius benedixisti, et possessio eius crevit in terra. Sed extende paululum manum tuam et tange cuncta que possidet, nisi in faciem benedixerit tibi. Dixit ergo dominus ad Sathan: Ecce universa que habet in manu tua sunt; tantum in eum ne extendas manum tuam. Egressusque est Sathan a facie domini. Cum autem quadam die filii et filie eius comederent et biberent vinum in domo fratris sui primogeniti, nuntius venit ad Iob qui diceret: Boves arabant et asine pascebantur iuxta eas, et irruerunt Sabei tuleruntque omnia, et pueros percusserunt gladio, et evasi ego solus ut nuntiarem tibi. Cumque adhuc ille loqueretur, venit alter et dixit: Ignis dei descendit de celo et tactas oves puerosque consumpsit, et effugi ego solus ut nuntiarem tibi. Sed et illo adhuc loquente venit alius et dixit: Chaldei fecerunt tres turmas et invaserunt camelos et tulerunt eos, necnon et pueros percusserunt gladio, et ego fugi solus ut nuntiarem tibi. Adhuc loquebatur ille, et ecce alius intravit et dixit: Filiis tuis et filiabus vescentibus et bibentibus vinum in domo fratris sui primogeniti, repente ventus vehemens irruit a regione deserti et concussit quattuor angulos domus, que corruens oppressit liberos tuos et mortui sunt, et effugi ego solus ut nuntiarem tibi. Tunc surrexit Iob et scidit vestimenta sua, et tonso capite corruens in terram adoravit et dixit: Nudus egressus sum de utero matris mee et nudus revertar illuc. Dominus dedit, dominus abstulit; sicut domino placuit ita factum est; sit nomen domini benedictum. In omnibus his non peccavit Iob labiis suis neque stultum quid contra deum locutus est.

Factum est autem cum quadam die venissent filii dei et starent coram domino, venisset quoque Sathan inter eos et staret in conspectu eius, ut diceret dominus ad Sathan: Unde venis? Qui respondens ait: Circuivi terram et perambulavi eam. Et dixit dominus ad Sathan: Numquid considerasti servum meum Iob, quod non sit ei similis in terra, vir simplex et rectus ac timens deum et recedens a malo, et adhuc retinens innocentiam? Tu autem commovisti me adversus eum, ut affligerem eum frustra. Cui respondens Sathan ait: Pellem pro pelle et cuncta que habet homo dabit pro anima sua. Alioquin mitte manum tuam et tange os eius et carnem, et tunc videbis quod in faciem benedicat tibi. Dixit ergo dominus ad Sathan: Ecce in manu tua est, verumtamen animam illius serva. Egressus igitur Sathan a facie domini percussit Iob ulcere pessimo a planta pedis usque ad verticem eius. Qui testa saniem radebat sedens in sterquilinio. Dixit autem illi uxor sua: Adhuc tu permanes in simplicitate tua? Benedic deo et morere. Qui ait ad illam: Quasi una de stultis mulieribus locuta es. Si bona suscepimus de manu domini, mala quare non suscipiamus? In omnibus his non peccavit Iob labiis suis. Igitur audientes tres amici Iob omne malum quod accidisset ei, venerunt singuli de loco suo, Eliphaz Themanites et Baldad Suites et Sophar Naamathites. Condixerant enim ut pariter venientes visitarent eum et consolarentur. Cumque elevassent procul oculos suos non cognoverunt eum, et exclamantes ploraverunt, scissisque vestibus sparserunt pulverem super caput suum in celum. Et sederunt cum eo in terra septem diebus et septem noctibus, et nemo loquebatur ei verbum; videbant enim dolorem esse vehementem.

Post hec aperuit Iob os suum et maledixit diei suo, et locutus est: Pereat dies in qua natus sum, et nox in qua dictum est: Conceptus est homo. Dies ille vertatur in tenebras, non requirat eum deus desuper, et non illustretur lumine. Obscurent eum tenebre et umbra mortis, occupet eum caligo, et involvatur amaritudine. Noctem illam tenebrosus turbo possideat, non computetur in diebus anni, nec numeretur in mensibus. Sit nox illa solitaria nec laude digna. Maledicant ei qui maledicunt diei, qui parati sunt suscitare Leviathan. Obtenebrentur stelle caligine eius; expectet lucem et non videat, nec ortum surgentis aurore. Quia non conclusit ostia ventris qui portavit me, nec abstulit mala ab oculis meis. Quare non in vulva mortuus sum, egressus ex utero non statim perii? Quare exceptus genibus? Cur lactatus uberibus? Nunc enim dormiens silerem et somno meo requiescerem cum regibus et consulibus terre, qui edificant sibi solitudines, aut cum principibus qui possident aurum et replent domos suas argento; aut sicut abortivum absconditum non subsisterem, vel qui concepti non viderunt lucem. Ibi impii cessaverunt a tumultu, et ibi requieverunt fessi robore. Et quondam vincti pariter sine molestia non audierunt vocem exactoris. Parvus et magnus ibi sunt, et servus liber a domino suo. Quare data est misero lux, et vita his qui in amaritudine anime sunt? Qui expectant mortem et non venit, quasi effodientes thesaurum, gaudentque vehementer cum invenerint sepulchrum. Viro cuius abscondita est via et circumdedit eum deus tenebris. Antequam comedam suspiro, et quasi inundantes aque sic rugitus meus. Quia timor quem timebam evenit mihi, et quod verebar accidit. Nonne dissimulavi? Nonne silui? Nonne quievi? Et venit super me indignatio.

Respondens autem Eliphaz Themanites dixit: Si ceperimus loqui tibi, forsitan moleste accipies; sed conceptum sermonem tenere quis poterit? Ecce docuisti multos, et manus lassas roborasti; vacillantes confirmaverunt sermones tui, et genua trementia confortasti. Nunc autem venit super te plaga et defecisti; tetigit te et conturbatus es. Timor tuus et fortitudo tua, patientia tua et perfectio viarum tuarum? Recordare obsecro: quis umquam innocens periit, aut quando recti deleti sunt? Quin pot

vidi eos qui operantur iniquitatem et seminant dolores et metunt eos, flante Deo perisse, et spiritu irae eius esse consumptos. Rugitus leonis et vox leaenae, et dentes catulorum leonum contriti sunt. Tigris periit eo quod non haberet praedam, et catuli leonis dissipati sunt. Porro ad me dictum est verbum absconditum, et quasi furtive suscepit auris mea venas susurri eius. In horrore visionis nocturnae, quando solet sopor occupare homines, pavor tenuit me et tremor, et omnia ossa mea perterrita sunt. Et cum spiritus me praesente transiret, inhorruerunt pili carnis meae. Stetit quidam cuius non agnoscebam vultum, imago coram oculis meis, et vocem quasi aurae lenis audivi. Numquid homo Dei comparatione iustificabitur? aut factore suo purior erit vir? Ecce qui serviunt ei non sunt stabiles, et in angelis suis reperit pravitatem: quanto magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumentur velut a tinea? De mane usque ad vesperam succidentur, et quia nullus intelligit, in aeternum peribunt. Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis; morientur, et non in sapientia. Voca ergo si est qui tibi respondeat, et ad aliquem sanctorum convertere. Virum stultum interficit iracundia, et parvulum occidit invidia. Ego vidi stultum firma radice, et maledixi pulchritudini eius statim. Longe fient filii eius a salute, et conterentur in porta, et non erit qui eruat. Cuius messem famelicus comedet, et ipsum rapiet armatus, et bibent sitientes divitias eius. Nihil in terra sine causa fit, et de humo non orietur dolor. Homo ad laborem nascitur, et avis ad volandum. Quam ob rem ego deprecabor Dominum, et ad Deum ponam eloquium meum: qui facit magna et inscrutabilia et mirabilia absque numero; qui dat pluviam super faciem terrae, et irrigat aquis universa; qui ponit humiles in sublime, et maerentes erigit sospitate; qui dissipat cogitationes malignorum, ne possint implere manus eorum quod coeperant; qui apprehendit sapientes in astutia eorum, et consilium pravorum dissipat. Per diem incurrent tenebras, et quasi in nocte sic palpabunt in meridie. Porro salvum faciet egenum a gladio oris eorum, et de manu violenti pauperem. Et erit egeno spes, iniquitas autem contrahet os suum. Beatus homo qui corripitur a Deo; increpationem ergo Domini ne reprobes, quia ipse vulnerat et medetur, percutit, et manus eius sanabunt. In sex tribulationibus liberabit te, et in septima non tanget te malum. In fame eruet te de morte, et in bello de manu gladii. A flagello linguae absconderis, et non timebis calamitatem cum venerit. In vastitate et fame ridebis, et bestias terrae non formidabis. Sed cum lapidibus regionum pactum tuum, et bestiae terrae pacificae erunt tibi. Et scies quod pacem habeat tabernaculum tuum, et visitans speciem tuam non peccabis. Scies quoque quoniam multiplex erit semen tuum, et progenies tua quasi herba terrae. Ingredieris in abundantia sepulchrum, sicut infertur acervus tritici in tempore suo. Ecce hoc, ut investigavimus, ita est; quod auditum mente pertracta.

Respondens autem Iob dixit: Utinam appenderentur peccata mea quibus iram merui, et calamitas quam patior in statera! Quasi arena maris haec gravior appareret; unde et verba mea dolore sunt plena; quia sagittae Domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum, et terrores Domini militant contra me. Numquid rugiet onager cum habuerit herbam? aut mugiet bos cum ante praesepe plenum steterit? Aut poterit comedi insulsum, quod non est sale conditum? aut potest aliquis gustare quod gustatum affert mortem? Quae prius nolebat tangere anima mea, nunc prae angustia cibi mei sunt. Quis det ut veniat petitio mea, et quod exspecto tribuat mihi Deus? Et qui coepit, ipse me conterat; solvat manum suam, et succidat me? Et haec mihi sit consolatio, ut affligens me dolore non parcat, nec contradicam sermonibus Sancti. Quae est enim fortitudo mea ut sustineam? aut quis finis meus ut patienter agam? Nec fortitudo lapidum fortitudo mea, nec caro mea aenea est. Ecce non est auxilium mihi in me, et necessarii quoque mei recesserunt a me. Qui tollit ab amico suo misericordiam, timorem Domini derelinquit. Fratres mei praeterierunt me sicut torrens qui raptim transit in convallibus. Qui timent pruinam, irruet super eos nix. Tempore quo fuerint dissipati, peribunt, et ut incaluerit, solventur de loco suo. Involutae sunt semitae gressuum eorum; ambulabunt in vacuum, et peribunt. Considerate semitas Thema, itinera Saba, et exspectate paulisper. Confusi sunt, quia speravi; venerunt quoque usque ad me, et pudore cooperti sunt. Nunc venistis, et modo videntes plagam meam timetis. Numquid dixi: Afferte mihi, et de substantia vestra donate mihi? vel: Liberate me de manu hostis, et de manu robustorum eruite me? Docete me, et ego tacebo; et si quid forte ignoravi, instruite me. Quare detraxistis sermonibus veritatis, cum e vobis nullus sit qui possit arguere me? Ad increpandum tantum eloquia concinnatis, et in ventum verba profertis. Super pupillum irruitis, et subvertere nitimini amicum vestrum. Verumtamen quod coepistis explete; praebete aurem, et videte an mentiar. Respondete, obsecro, absque contentione; et loquentes id quod iustum est, iudicate. Et non invenietis in lingua mea iniquitatem, nec in faucibus meis stultitia personabit. Militia est vita hominis super terram, et sicut dies mercenarii dies eius. Sicut servus desiderat umbram, et sicut mercenarius praestolatur finem operis sui, sic et ego habui menses vacuos, et noctes laboriosas enumeravi mihi. Si dormiero, dico: Quando consurgam? et rursum exspectabo vesperam, et replebor doloribus usque ad tenebras. Induta est caro mea putredine et sordibus pulveris, cutis mea aruit et contracta est. Dies mei velocius transierunt quam a texente tela succiditur, et consumpti sunt absque ulla spe. Memento quia ventus est vita mea, et non revertetur oculus meus ut videat bona. Nec aspiciet me visus hominis; oculi tui in me, et non subsistam. Sicut consumitur nubes et pertransit, sic qui descenderit ad inferos non ascendet, nec revertetur ultra in domum suam, neque cognoscet eum amplius locus eius. Quapropter et ego non parcam ori meo; loquar in tribulatione spiritus mei, confabulabor cum amaritudine animae meae. Numquid mare sum ego, aut cetus, quia circumdedisti me carcere? Si dixero: Consolabitur me lectulus meus, et relevabor loquens mecum in strato meo, terrebis me per somnia, et per visiones horrore concuties. Quam ob rem elegit suspendium anima mea, et mortem ossa mea. Desperavi; nequaquam ultra iam vivam. Parce mihi, nihil enim sunt dies mei. Quid est homo, quia magnificas eum? aut quid apponis erga eum cor tuum? Visitas eum diluculo, et subito probas illum. Usquequo non parcis mihi, nec dimittis me ut glutiam salivam meam? Peccavi. Quid faciam tibi? O custos hominum, quare posuisti me contrarium tibi, et factus sum mihimetipsi gravis? Cur non tollis peccatum meum, non aufers iniquitatem meam? Ecce nunc in pulvere dormiam, et si mane me quaesieris, non subsistam.

Respondens autem Baldad Suhites dixit: Usquequo loqueris talia, et spiritus multiplex sermones oris tui? Numquid Deus supplantat iudicium, et omnipotens subvertit quod iustum est? Etiam si filii tui peccaverunt ei, et dimisit eos in manu iniquitatis suae: tu tamen si diluculo consurrexeris ad Deum, et omnipotentem fueris deprecatus, si mundus et rectus incesseris, statim evigilabit ad te, et pacatum reddet habitaculum iustitiae tuae, in tantum ut priora tua fuerint parva, et novissima tua multiplicentur nimis. Interroga enim generationem pristinam, et diligenter investiga patrum eorum memoriam. Hesterni quippe sumus, et ignoramus quoniam sicut umbra dies nostri sunt super terram. Et ipsi docebunt te, loquentur tibi, et de corde suo proferent eloquia. Numquid vivere potest scirpus absque humore? aut crescere carectum sine aqua? Cum adhuc sit in flore, nec carpatur manu, ante omnes herbas arescit. Sic viae omnium qui obliviscuntur Deum, et spes hypocritae peribit. Non ei placebit vecordia sua, et sicut tela aranearum fiducia eius. Innitetur super domum suam, et non stabit; fulciet eam, et non consurget. Humectus videtur antequam veniat sol, et in ortu suo germen eius egredietur. Super acervum petrarum radices eius densabuntur, et inter lapides commorabuntur. Si absorbuerit eum de loco suo, negabit eum et dicet: Non novi te. Haec est enim laetitia viae eius, ut rursum de terra alii germinentur. Deus non proiciet simplicem, nec porriget manum malignis, donec impleatur risu os tuum, et labia tua iubilo. Qui oderunt te induentur confusione, et tabernaculum impiorum non subsistet.

Et respondens Iob ait: Vere scio quod ita sit, et quod non iustificetur homo compositus Deo. Si voluerit contendere cum eo, non poterit ei respondere unum pro mille. Sapiens corde est, et fortis robore; quis restitit ei, et pacem habuit? Qui transtulit montes, et nescierunt hi quos subvertit in furore suo. Qui commovet terram de loco suo, et columnae eius concutiuntur. Qui praecipit soli, et non oritur, et stellas claudit quasi sub signaculo. Qui extendit caelos solus, et graditur super fluctus maris. Qui facit Arcturum et Oriona, et Hyadas, et interiora austri. Qui facit magna et incomprehensibilia, et mirabilia quorum non est numerus. Si venerit ad me, non videbo eum; si abierit, non intelligam. Si repente interroget, quis respondebit ei? vel quis dicere potest: Cur ita facis? Deus, cuius irae nemo resistere potest, et sub quo curvantur qui portant orbem. Quantus ergo sum ego ut respondeam ei, et loquar verbis meis cum eo? qui etiam si habuero quippiam iustum, non respondebo, sed meum iudicem deprecabor. Et cum invocantem exaudierit me, non credo quod audierit vocem meam. In turbine enim conteret me, et multiplicabit vulnera mea etiam sine causa. Non concedit requiescere spiritum meum, et implet me amaritudinibus. Si fortitudo quaeritur, robustissimus est; si aequitas iudicii, nemo pro me audet testimonium dicere. Si iustificare me voluero, os meum condemnabit me; si innocentem ostendero, pravum me comprobabit. Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea, et taedebit me vitae meae. Unum est quod locutus sum: et innocentem et impium ipse consumit. Si flagellat, occidat semel, et non de poenis innocentum rideat. Terra data est in manus impii, vultum iudicum eius operit; quod si non ille est, quis ergo est? Dies mei velociores fuerunt cursore; fugerunt, et non viderunt bonum. Pertransierunt quasi naves poma portantes, sicut aquila volans ad escam. Cum dixero: Nequaquam ita loquar, commuto faciem meam, et dolore torqueor. Verebar omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti. Si autem et sic impius sum, quare frustra laboravi? Si lotus fuero quasi aquis nivis, et fulserint velut mundissimae manus meae, tamen sordibus intinges me, et abominabuntur me vestimenta mea. Neque enim viro qui similis mei est respondebo, nec qui mecum in iudicio ex aequo possit audiri. Non est qui utrumque valeat arguere, et ponere manum suam in ambobus. Auferat a me virgam suam, et pavor eius non me terreat. Loquar, et non timebo eum; neque enim possum metuens respondere. Taedet animam meam vitae meae; dimittam adversum me eloquium meum, loquar in amaritudine animae meae. Dicam Deo: Noli me condemnare; indica mihi cur me ita iudices. Numquid bonum tibi videtur, si calumnieris me, et opprimas me opus manuum tuarum, et consilium impiorum adiuves? Numquid oculi carnei tibi sunt? aut sicut videt homo, et tu videbis? Numquid sicut dies hominis dies tui, et anni tui sicut humana sunt tempora, ut quaeras iniquitatem meam, et peccatum meum scruteris? et scias quia nihil impium fecerim, cum sit nemo qui de manu tua possit eruere. Manus tuae plasmaverunt me, et fecerunt me totum in circuitu, et sic repente praecipitas me? Memento, quaeso, quod sicut lutum feceris me, et in pulverem reduces me. Nonne sicut lac mulsisti me, et sicut caseum me coagulasti? Pelle et carnibus vestisti me; ossibus et nervis compegisti me. Vitam et misericordiam tribuisti mihi, et visitatio tua custodivit spiritum meum. Licet haec celes in corde tuo, tamen scio quia universorum memineris. Si peccavi, et ad horam pepercisti mihi, cur ab iniquitate mea mundum me esse non pateris? Et si impius fuero, vae mihi est; et si iustus, non levabo caput, saturatus afflictione et miseria. Et propter superbiam quasi leaenam capies me, reversusque mirabiliter me crucias. Instauras testes tuos contra me, et multiplicas iram tuam adversum me, et poenae militant in me. Quare de vulva eduxisti me? qui utinam consumptus essem, ne oculus me videret. Fuissem quasi non essem, de utero translatus ad tumulum. Numquid non paucitas dierum meorum finietur brevi? Dimitte ergo me, ut plangam paululum dolorem meum, antequam vadam et non revertar, ad terram tenebrosam et opertam mortis caligine, terram miseriae et tenebrarum, ubi umbra mortis et nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.

Respondens autem Sophar Naamathites dixit: Numquid qui multa loquitur, non audiet? aut vir verbosus iustificabitur? Tibi soli tacebunt homines? et cum ceteros irriseris, a nullo confutaberis? Dixisti enim: Purus est sermo meus, et mundus sum in conspectu tuo. Atque utinam Deus loqueretur tecum, et aperiret labia sua tibi, ut ostenderet tibi secreta sapientiae, et quod multiplex esset lex eius, et intelligeres quod multo minora exigaris ab eo quam meretur iniquitas tua. Forsitan vestigia Dei comprehendes, et usque ad perfectum omnipotentem reperies? Excelsior caelo est, et quid facies? profundior inferno, et unde cognosces? Longior terra mensura eius, et latior mari. Si subverterit omnia, vel in unum coarctaverit, quis contradicet ei? Vel quis dicere potest: Cur ita facis? Ipse enim novit hominum vanitatem; et videns iniquitatem, nonne considerat? Vir vanus in superbiam erigitur, et tamquam pullum onagri se liberum natum putat. Tu autem firmasti cor tuum, et expandisti ad eum manus tuas. Si iniquitatem quae est in manu tua abstuleris a te, et non remanserit in tabernaculo tuo iniustitia, tunc levare

poteris faciem tuam absque macula. et eris stabilis et non timebis. Miseriae quoque oblivisceris. et quasi aquarum quae praeterierunt recordaberis. et quasi meridianus fulgor consurget tibi ad vesperam. Et cum te consumptum putaveris, orieris ut lucifer. et habebis fiduciam proposita tibi spe. et defensus securus dormies. Requiesces et non erit qui te exterreat. et deprecabuntur faciem tuam plurimi. Oculi autem impiorum deficient. et effugium peribit ab eis. et spes eorum abhominatio animae.

Respondens autem Iob dixit. Ergo vos estis soli homines. et vobiscum morietur sapientia. Et mihi est cor sicut et vobis. nec inferior vestri sum. Quis enim haec quae nostis ignorat? Qui deridetur ab amico suo sicut ego. invocabit dominum et exaudiet eum. Deridetur enim iusti simplicitas. Lampas contempta apud cogitationes divitum. parata ad tempus statutum. Habundant tabernacula praedonum. et audacter provocant deum. cum ipse dederit omnia in manibus eorum. Nimirum interroga iumenta et docebunt te. et volatilia caeli et indicabunt tibi. Loquere terrae et respondebit tibi. et narrabunt pisces maris. Quis ignorat quod omnia haec manus domini fecerit? In cuius manu anima omnis viventis. et spiritus universae carnis hominis. Nonne auris verba diiudicabit. et fauces comedentis saporem? In antiquis est sapientia. et in multo tempore prudentia. Apud ipsum est sapientia et fortitudo. ipse habet consilium et intelligentiam. Si destruxerit nemo est qui aedificet. si incluserit hominem, nemo est qui eripiat. Si continuerit aquas omnia siccabuntur. et si emiserit eas. subvertent terram. Apud ipsum est fortitudo et sapientia. novit et decipientem. et eum qui decipitur. Adducit consiliarios in stultum finem. et iudices in stuporem. Balteum regum dissolvit. et praecingit fune renes eorum. Ducit sacerdotes inglorios. et optimates supplantat. Commutans labium veracium. et doctrinam senum auferens. Effundit despectionem super principes. et eos qui oppressi fuerant relevans. Qui revelat profunda de tenebris. et producit in lucem umbram mortis. Qui multiplicat gentes et perdit eas. et subversas in integrum restituit. Qui immutat cor principum populi terrae, et decipit eos. ut frustra incedant per invium. Palpabunt quasi in tenebris et non in luce. et errare eos faciet quasi ebrios. Ecce omnia vidit oculus meus. et audivit auris mea. et intellexi singula. Secundum scientiam vestram et ego novi. nec inferior vestri sum. Sed tamen ad omnipotentem loquar. et disputare cum deo cupio. prius vos ostendens fabricatores mendacii. et cultores perversorum dogmatum. Atque utinam taceretis. ut putaremini esse sapientes. Audite ergo correptiones meas. et iudicium labiorum meorum attendite. Numquid deus indiget vestro mendacio. ut pro illo loquamini dolos? Numquid faciem eius accipitis. et pro deo iudicare nitimini? Aut placebit ei quem celare nichil potest. aut decipietur ut homo vestris fraudulentiis? Ipse vos arguet. quia in abscondito faciem eius accipitis. Statim ut se commoverit turbabit vos. et terror eius irruet super vos. Memoria vestra comparabitur cineri. et redigentur in lutum cervices vestrae. Tacete paulisper ut loquar. quodcumque mihi mens suggesserit. Quare lacero carnes meas dentibus meis. et animam meam porto in manibus meis? Etiam si occiderit me in ipso sperabo. verumtamen vias meas in conspectu eius arguam. et ipse erit salvator meus. Non enim veniet in conspectu eius omnis ypocrita. Audite sermonem meum. et enigmata percipite auribus vestris. Si fuero iudicatus. scio quod iustus inveniar. Quis est qui iudicetur mecum? Veniat. Quare tacens consumor? Duo tantum ne facias mihi. et tunc a facie tua non abscondar. Manum tuam longe fac a me. et formido tua non me terreat. Voca me et respondebo tibi. aut certe loquar, et tu responde mihi. Quantas habeo iniquitates et peccata. Scelera mea et delicta mea ostende mihi. Cur faciem tuam abscondis et arbitraris me inimicum tibi? Contra folium quod vento rapitur ostendis potentiam tuam. et stipulam siccam persequeris. Scribis enim contra me amaritudines. et consumere me vis peccatis adolescentiae meae. Posuisti in nervo pedem meum. et observasti omnes semitas meas. et vestigia pedum meorum considerasti. Qui quasi putredo consumendus sum. et quasi vestimentum quod comeditur a tinea. Homo natus de muliere brevi vivens tempore. repletur multis miseriis. Qui quasi flos egreditur et conteritur. et fugit velut umbra. et numquam in eodem statu permanet. Et dignum ducis super huiuscemodi aperire oculos tuos. et adducere eum tecum in iudicio? Quis potest facere mundum de inmundo conceptum semine? Nonne tu qui solus es? Breves dies hominis sunt. numerus mensium eius apud te est. Constituisti terminos eius. qui praeteriri non poterunt. Recede paululum ab eo. ut quiescat donec optata veniat. et sicut mercennarii dies eius. Lignum habet spem. si praecisum fuerit rursumque virescit. et rami eius pullulant. Si senuerit in terra radix eius. et in pulverem mortuus fuerit truncus illius. ad humorem aquae germinabit. et faciet omnia quasi cum primum plantatum est. Homo vero cum mortuus fuerit et nudatus atque consumptus, ubi quaeso est? Quomodo si recedant aquae de mari. et fluvius vacuefactus arescat. sic homo cum dormierit non resurget. donec atteratur caelum non evigilabit. nec consurget de somno suo. Quis mihi hoc tribuat. ut in inferno protegas me. et abscondas me. donec pertranseat furor tuus. et constituas mihi tempus in quo recorderis mei? Putasne mortuus homo rursum vivat? Cunctis diebus quibus nunc milito. expecto donec veniat immutatio mea. Vocabis et ego respondebo tibi. operi manuum tuarum porriges dexteram. Tu quidem gressus meos dinumerasti. sed parce peccatis meis. Signasti quasi in sacculo delicta mea. sed curasti iniquitatem meam. Mons cadens defluit. et saxum transfertur de loco suo. Lapides excavant aquae. et alluvione paulatim terra consumitur. Hominem ergo similiter perdes. Roborasti eum paululum. ut in perpetuum transiret. Immutabis faciem eius. et emittes eum. Sive nobiles fuerint filii eius, sive ignobiles non intelliget. Attamen caro eius dum vivit dolebit. anima illius super semetipsum lugebit.

Respondens autem Eliphaz Themanites dixit. Numquid sapiens respondebit quasi in ventum loquens. et implebit ardore stomachum suum? Arguis eum verbis. qui non est equalis tui. et loqueris quod tibi non expedit. Quantum in te est evacuasti timorem. et tulisti preces coram deo. Docuit enim iniquitas tua os tuum. et imitaris linguam blasphemantium. Condempnabit te os tuum et non ego. labia tua respondebunt tibi. Numquid tu primus homo natus es. et ante colles formatus? Numquid consilium dei audisti. et inferior te erit sapientia? Quid nosti quod ignoremus? Quid intelligis quod nesciamus? Et senes et antiqui sunt in nobis. multo vetustiores quam patres tui. Numquid grande est ut consoletur te deus? Sed verba tua prava hoc prohibent. Quid te elevat cor tuum. et quasi magna cogitans attonitos habes oculos? Quid tumet contra deum spiritus tuus. ut proferas de ore tuo huiuscemodi sermones? Quid est homo ut inmaculatus sit. et ut iustus appareat natus de muliere? Ecce inter sanctos eius nemo inmutabilis. et caeli non sunt mundi in conspectu eius. quanto magis abhominabilis et inutilis homo. qui bibit quasi aquam iniquitatem? Ostendam tibi, audi me. quod vidi narrabo tibi. Sapientes confitentur et non abscondunt patres suos. quibus solis data est terra. et non transibit alienus per eos. Cunctis diebus suis impius superbit. et numerus annorum incertus est tyrannidis eius. Sonitus terroris semper in auribus eius. et cum pax sit, ille insidias suspicatur. Non credit quod reverti possit de tenebris ad lucem. circumspectans undique gladium. Cum se moverit ad quaerendum panem. novit quod paratus sit in manu eius tenebrarum dies. Terrebit eum tribulatio. et angustia vallabit eum. sicut regem qui praeparatur ad bellum. Tetendit enim adversus deum manum suam. et contra omnipotentem roboratus est. Cucurrit adversus eum erecto collo. et pingui cervice armatus est. Operuit faciem eius crassitudo. et de lateribus eius arvina dependet. Habitabit in civitatibus desolatis. et in domibus desertis quae in tumulos sunt redactae. Non ditabitur. nec perseverabit substantia eius. nec mittet in terra radicem suam. Non recedet de tenebris. Ramos eius arefaciet flamma. et auferetur spiritu oris eius. Non credat frustra errore deceptus. quod aliquo pretio redimendus sit. Antequam dies eius impleantur peribit. et manus eius arescet. Laedetur quasi vinea in primo flore botrus eius. et quasi oliva proiciens florem suum. Congregatio enim ypocritae sterilis. et ignis devorabit tabernacula eorum. qui munera libenter accipiunt. Concepit dolorem et peperit iniquitatem. et uterus eius praeparat dolos.

Respondens Iob dixit. Audivi frequenter talia. consolatores onerosi omnes vos estis. Numquid habebunt finem verba ventosa. aut aliquid tibi molestum est si loquaris? Poteram et ego similia vestri loqui. atque utinam esset anima vestra pro anima mea. Consolarer et ego vos sermonibus. et moverem caput meum super vos. roborarem vos ore meo. et moverem labra mea quasi parcens vobis. Sed quid agam? Si locutus fuero non quiescet dolor meus. et si tacuero non recedet a me. Nunc autem oppressit me dolor meus. et in nichilum redacti sunt omnes artus mei. Rugae meae testimonium dicunt contra me. et suscitatur falsiloquus adversus faciem meam. contradicens mihi. Collegit furorem suum in me. et comminans mihi infremuit contra me dentibus suis. Hostis meus terribilibus oculis me intuitus est. Aperuerunt super me ora sua. exprobrantes percusserunt maxillam meam. saciati sunt poenis meis. Conclusit me deus apud iniquum. et manibus impiorum me tradidit. Ego ille quondam opulentus repente contritus sum. tenuit cervicem meam. confregit me. et posuit sibi quasi in signum. Circumdedit me lanceis suis. convulneravit lumbos meos non pepercit. et effudit in terram viscera mea. Concidit me vulnere super vulnus. irruit in me quasi gygas. Saccum consui super cutem meam. et operui cinere corpus meum. Facies mea intumuit a fletu. et palpebrae meae caligaverunt. Haec passus sum absque iniquitate manus meae. cum haberem mundas ad deum preces. Terra ne operias sanguinem meum. neque inveniat locum in te latendi clamor meus. Ecce enim in caelo testis meus. et conscius meus in excelsis. Verbosi amici mei. ad deum stillat oculus meus. Atque utinam sic iudicaretur vir cum deo. quomodo iudicatur filius hominis cum collega suo. Ecce enim breves anni transeunt. et semitam per quam non revertar ambulo. Spiritus meus attenuabitur. dies mei breviabuntur. et solum mihi superest sepulchrum. Non peccavi. et in amaritudinibus moratur oculus meus. Libera me et pone me iuxta te. et cuiusvis manus pugnet contra me. Cor eorum longe fecisti a disciplina. et propterea non exaltabuntur. Praedam pollicetur sociis. et oculi filiorum eius deficient. Posuit me quasi in proverbium vulgi. exemplum sum coram eis. Nunc autem derident me iuniores tempore. quorum non dignabar patres ponere cum canibus gregis mei. Caligavit ab indignatione oculus meus. et membra mea quasi in nichilum redacta sunt. Stupebunt iusti super hoc. et innocens contra ypocritam suscitabitur. Et tenebit iustus viam suam. et mundis manibus addet fortitudinem. Igitur vos omnes convertimini et venite. et non inveniam in vobis ullum sapientem. Dies mei transierunt. cogitationes dissipatae sunt torquentes cor meum. Noctem verterunt in diem. et rursum post tenebras spero lucem. Si sustinuero infernus domus mea est. et in tenebris stravi lectulum meum. Putredini dixi. Pater meus es. mater mea. et soror mea vermibus. Ubi est ergo nunc praestolatio mea. et patientiam meam quis considerat? In profundissimum infernum descendent omnia mea. Putasne saltem ibi requies mihi?

Respondens autem Baldad Suites dixit. Usque ad quem finem verba iactabis? Intellige prius. et sic loquamur. Quare reputati sumus ut iumenta. et sorduimus coram vobis? Qui perdis animam tuam in furore tuo. numquid propter te derelinquetur terra. et transferentur rupes de loco suo? Nonne lux impii extinguetur. nec splendebit flamma ignis eius? Lux obtenebrescet in tabernaculo illius. et lucerna quae super eum est extinguetur. Artabuntur gressus virtutis eius. et praecipitabit eum consilium suum. Inmisit enim in rete pedes suos. et in maculis eius ambulat. Tenebitur planta illius laqueo. et exardescet contra eum sitis. Abscondita est in terra pedica eius. et decipula illius super semitam. Undique terrebunt eum formidines. et involvent pedes eius. Attenuetur fame robur eius. et inedia invadat costas eius. Devoret pulchritudinem cutis eius. consumat brachia illius primogenita mors. Avellatur de tabernaculo suo fiducia eius. et calcet super eum quasi rex interitus. Habitent in tabernaculo illius socii eius. qui non est. aspergatur in tabernaculo eius sulphur. Deorsum radices eius siccentur. sursum autem atteratur messis eius. Memoria illius pereat de terra. et non celebretur nomen eius in plateis. Expellet eum de luce in tenebras. et de orbe transferet eum. Non erit semen eius neque progenies in populo suo. nec ullae reliquiae in regionibus eius. In die eius stupebunt novissimi. et primos invadet horror. Haec sunt ergo tabernacula iniqui. et iste locus eius qui ignorat deum.

Respondens autem Iob dixit. Usquequo affligitis animam meam. et atteritis me sermonibus? En decies confunditis me. et non erubescitis opprimentes me. Nempe et si ignoravi. mecum erit ignorantia mea. At vos contra me erigimini. et arguitis me obprobriis meis. Saltem nunc intelligite. quia deus non aequo iudicio afflixerit me. et flagellis suis me cinxerit. Ecce clamabo vim patiens. et nemo exaudiet. vociferabor et non est qui iudicet. Semitam meam circumsepsit. et transire non possum. et in calle meo tenebras posuit. Expoliavit me gloria

mea. et abstulit coronam de capite meo. Destruxit me undique et pereo. et quasi evulsae arbori abstulit spem meam. Iratus est contra me furor eius. et sic me habuit quasi hostem suum. Simul venerunt latrones eius. et fecerunt sibi viam per me. et obsederunt in gyro tabernaculum meum. Fratres meos longe fecit a me. et noti mei quasi alieni recesserunt a me. Dereliquerunt me propinqui mei. et qui me noverant obliti sunt mei. Inquilini domus meae et ancillae meae sicut alienum habuerunt me. et quasi peregrinus fui in oculis eorum. Servum meum vocavi et non respondit. ore proprio deprecabar illum. Halitum meum exhorruit uxor mea. et orabam filios uteri mei. Stulti quoque despiciebant me. et cum ab eis recessissem detrahebant michi. Abominati sunt me quondam consiliarii mei. et quem maxime diligebam aversatus est me. Pelli meae consumptis carnibus adhaesit os meum. et derelicta sunt tantummodo labia circa dentes meos. Miseremini mei, miseremini mei saltem vos amici mei. quia manus domini tetigit me. Quare persequimini me sicut deus. et carnibus meis saturamini? Quis mihi tribuat ut scribantur sermones mei? Quis mihi det ut exarentur in libro stilo ferreo. et plumbi lamina. aut celte sculpantur in silice? Scio enim quod redemptor meus vivit. et in novissimo die de terra surrecturus sum. et rursum circumdabor pelle mea. et in carne mea videbo deum. Quem visurus sum ego ipse et oculi mei conspecturi sunt et non alius. Reposita est haec spes mea in sinu meo. Quare ergo nunc dicitis persequamur eum. et radicem verbi inveniamus contra eum? Fugite ergo a facie gladii. quoniam ultor iniquitatum gladius est. et scitote esse iudicium.

Respondens autem Sophar Naamathites ait. Idcirco cogitationes meae variae succedunt sibi. et mens in diversa rapitur. Doctrinam qua me arguis audiam. et spiritus intelligentiae meae respondebit michi. Hoc scio a principio ex quo positus est homo super terram. quod laus impiorum brevis est. et gaudium hypocritae ad instar puncti. Si ascenderit in caelum superbia eius. et caput eius nubes tetigerit. quasi sterquilinium in fine perdetur. et qui eum viderant dicent: Ubi est? Velut somnium avolans non invenietur. transiet sicut visio nocturna. Oculus qui eum viderat non videbit. neque ultra intuebitur eum locus suus. Filii eius atterentur egestate. et manus illius reddent ei dolorem suum. Ossa eius implebuntur vitiis adolescentiae eius. et cum eo in pulvere dormient. Cum enim dulce fuerit in ore eius malum. abscondet illud sub lingua sua. Parcet illi et non derelinquet illud. et celabit in gutture suo. Panis eius in utero illius vertetur in fel aspidum intrinsecus. Divitias quas devoravit evomet. et de ventre illius extrahet eas deus. Caput aspidum suget. et occidet eum lingua viperae. Non videat rivulos fluminis torrentes mellis et butyri. Luet quae fecit omnia. nec tamen consumetur. iuxta multitudinem adinventionum suarum sic et sustinebit. Quoniam confringens nudavit pauperes. domum rapuit et non aedificavit eam. Nec est satiatus venter eius. et cum habuerit quae cupierat possidere non poterit. Non remansit de cibo eius. et propterea nihil permanebit de bonis eius. Cum satiatus fuerit arctabitur. aestuabit. et omnis dolor irruet in eum. Utinam impleatur venter eius. ut emittat in eum iram furoris sui. et pluat super illum bellum suum. Fugiet arma ferrea. et irruet in arcum aereum. Eductus et egrediens de vagina sua. et fulgurans in amaritudine sua. vadent et venient super eum horribiles. Omnes tenebrae absconditae sunt in occultis eius. devorabit eum ignis qui non succenditur. affligetur relictus in tabernaculo suo. Revelabunt caeli iniquitatem eius. et terra consurget adversus eum. Apertum erit germen domus illius. detrahetur in die furoris domini. Haec est pars hominis impii a deo. et hereditas verborum eius a domino.

Respondens autem iob dixit. Audite quaeso sermones meos. et agite paenitentiam. Sustinete me ut et ego loquar. et post mea si videbitur verba ridete. Numquid contra hominem disputatio mea est. ut merito non debeam contristari? Attendite me et obstupescite. et superponite digitum ori vestro. Et ego quando recordatus fuero pertimesco. et concutit carnem meam tremor. Quare ergo impii vivunt. sublevati sunt confortatique divitiis? Semen eorum permanet coram eis. propinquorum turba et nepotum in conspectu eorum. Domus eorum securae sunt et pacatae. et non est virga dei super illos. Bos eorum concepit et non abortivit. vacca peperit et non est privata fetu suo. Egrediuntur quasi greges parvuli eorum. et infantes eorum exsultant lusibus. Tenent tympanum et citharam. et gaudent ad sonitum organi. Ducunt in bonis dies suos. et in puncto ad inferna descendunt. Qui dixerunt deo: Recede a nobis. et scientiam viarum tuarum nolumus. Quis est omnipotens ut serviamus ei? et quid nobis prodest si oraverimus eum? Verumtamen quia non sunt in manu eorum bona sua. consilium impiorum longe sit a me. Quotiens lucerna impiorum extinguetur. et superveniet eis inundatio. et dolores dividet furoris sui. Erunt sicut paleae ante faciem venti. et sicut favilla quam turbo dispergit. Deus servabit filiis illius dolorem patris. et cum reddiderit tunc sciet. Videbunt oculi eius interfectionem suam. et de furore omnipotentis bibet. Quid enim ad eum pertinet de domo sua post se. et si numerus mensium eius dimidietur? Numquid deus docebit quispiam scientiam. qui excelsos iudicat? Iste moritur robustus et sanus. dives et felix. Viscera eius plena sunt adipe. et medullis ossa illius irrigantur. Alius vero moritur in amaritudine animae absque ullis opibus. et tamen simul in pulvere dormient. et vermes operient eos. Certe novi cogitationes vestras. et sententias contra me iniquas. Dicitis enim: Ubi est domus principis. et ubi tabernacula impiorum? Interrogate quemlibet de viatoribus. et haec eadem illum intelligere cognoscetis. quia in diem perditionis servatur malus. et ad diem furoris ducetur. Quis arguet coram eo viam eius? et quae fecit quis reddet illi? Ipse ad sepulchra ducetur. et in congerie mortuorum vigilabit. Dulcis fuit glareis Cocyti. et post se omnem hominem trahet. et ante se innumerabiles. Quomodo igitur consolamini me frustra. cum responsio vestra repugnare ostensa sit veritati?

Respondens autem Eliphaz Themanites dixit. Numquid deo comparari potest homo. etiam cum perfectae fuerit scientiae? Quid prodest deo si iustus fueris? aut quid ei confers si immaculata fuerit via tua? Numquid timens arguet te. et veniet tecum in iudicium. et non propter malitiam tuam plurimam. et infinitas iniquitates tuas? Abstulisti enim pignus fratrum tuorum sine causa. et nudos spoliasti vestibus. Aquam lasso non dedisti. et esurienti subtraxisti panem. In fortitudine brachii tui possidebas terram. et potentissimus obtinebas eam. Viduas dimisisti vacuas. et lacertos pupillorum comminuisti. Propterea circumdatus es laqueis. et non turbat te formido subitanea. Et putabas te tenebras non visurum. et impetu aquarum inundantium non oppressum iri. An cogitas quod deus excelsior caelo sit. et super stellarum verticem sublimetur? Et dicis: Quid enim novit deus? et quasi per caliginem iudicat. Nubes latibulum eius. nec nostra considerat. et circa cardines caeli perambulat. Numquid semitam saeculorum custodire cupis. quam calcaverunt viri iniqui? Qui sublati sunt ante tempus suum. et fluvius subvertit fundamentum eorum. Qui dicebant deo: Recede a nobis. et quasi nihil possit facere omnipotens aestimabant eum. cum ille implesset domos eorum bonis. quorum sententia procul sit a me. Videbunt iusti et laetabuntur. et innocens subsannabit eos. Nonne succisa est erectio eorum. et reliquias eorum devorabit ignis? Acquiesce ergo ei. et habeto pacem. et per haec habebis fructus optimos. Suscipe ex ore illius legem. et pone sermones eius in corde tuo. Si reversus fueris ad omnipotentem aedificaberis. et longe facies iniquitatem a tabernaculo tuo. Dabit pro terra silicem. et pro silice torrentes aureos. Eritque omnipotens contra hostes tuos. et argentum coacervabitur tibi. Tunc super omnipotentem deliciis affluens. et elevabis ad deum faciem tuam. Rogabis eum et exaudiet te. et vota tua reddes. Decernes rem et veniet tibi. et in viis tuis splendebit lumen. Qui enim humiliatus fuerit erit in gloria. et qui inclinaverit oculos suos ipse salvabitur. Salvabitur innocens. salvabitur autem in munditia manuum suarum.

Respondens autem iob dixit. Nunc quoque in amaritudine est sermo meus. et manus plagae meae aggravata est super gemitum meum. Quis mihi tribuat ut cognoscam et inveniam illum. et veniam usque ad solium eius? Ponam coram eo iudicium. et os meum replebo increpationibus. ut sciam verba quae mihi respondeat. et intelligam quid loquatur mihi. Nolo multa fortitudine contendat mecum. nec magnitudinis suae mole me premat. Proponat aequitatem contra me. et perveniat ad victoriam iudicium meum. Si ad orientem iero non apparet. si ad occidentem non intelligam eum. Si ad sinistram quid agam? non apprehendam eum. si me vertam ad dexteram non videbo illum. Ipse vero scit viam meam. et probavit me quasi aurum quod per ignem transit. Vestigia eius secutus est pes meus. viam eius custodivi et non declinavi ex ea. A mandatis labiorum eius non recessi. et in sinu meo abscondi verba oris eius. Ipse enim solus est. et nemo avertere potest cogitationem eius. et anima eius quodcumque voluit hoc fecit. Cum expleverit in me voluntatem suam. et alia multa similia praesto sunt ei. Et ideo a facie eius turbatus sum. et considerans eum timore sollicitor. Deus mollivit cor meum. et omnipotens conturbavit me. Non enim perii propter imminentes tenebras. nec faciem meam operuit caligo. Ab omnipotente non sunt abscondita tempora. qui autem noverunt eum ignorant dies illius. Alii terminos transtulerunt. diripuerunt greges et paverunt eos. Asinum pupillorum abegerunt. et abstulerunt pro pignore bovem viduae. Subverterunt pauperum viam. et oppresserunt pariter mansuetos terrae. Alii quasi onagri in deserto egrediuntur ad opus suum. vigilantesque ad praedam praeparant panem liberis. Agrum non suum demetunt. et vineam eius quem vi oppresserint vindemiant. Nudos dimittunt homines indumenta tollentes. quibus non est operimentum in frigore. quos imbres montium rigant. et non habentes velamen amplexantur lapides. Vim fecerunt depraedantes pupillos. et vulgum pauperem spoliaverunt. Nudis et incedentibus absque vestitu. et esurientibus tulerunt spicas. Inter acervos eorum meridiati sunt. qui calcatis torcularibus sitiunt. De civitatibus fecerunt viros gemere. et anima vulneratorum clamavit. et deus inultum abire non patitur. Ipsi fuerunt rebelles lumini. nescierunt vias eius. nec reversi sunt per semitas illius. Mane primo consurgit homicida. interficit egenum et pauperem. per noctem vero erit quasi fur. Oculus adulteri observat caliginem dicens. Non me videbit oculus. et operiet vultum suum. Perfodit in tenebris domos. sicut in die condixerant sibi. et ignoraverunt lucem. Si subito apparuerit aurora. arbitrantur umbram mortis. et sic in tenebris quasi in luce ambulant. Levis est super faciem aquae. maledicta sit pars eius in terra. nec ambulet per viam vinearum. Ad nimium calorem transeat ab aquis nivium. et usque ad inferos peccatum illius. Obliviscatur eius misericordia. dulcedo illius vermis. non sit in recordatione. sed conteratur quasi lignum infructuosum. Pavit enim sterilem et quae non parit. et viduae bene non fecit. Detraxit fortes in fortitudine sua. et cum steterit non credet vitae suae. Dedit ei deus locum paenitentiae. et ille abutitur eo in superbiam. oculi autem eius sunt in viis illius. Elevati sunt ad modicum. et non subsistent. et humiliabuntur sicut omnia et auferentur. et sicut summitates spicarum conterentur. Quod si non est ita. quis me potest arguere esse mentitum. et ponere ante deum verba mea?

Respondens autem Baldad Suhites dixit. Potestas et terror apud eum est. qui facit concordiam in sublimibus suis. Numquid est numerus militum eius? et super quem non surget lumen illius? Numquid iustificari potest homo comparatus deo. aut apparere mundus natus de muliere? Ecce etiam luna non splendet. et stellae non sunt mundae in conspectu eius. quanto magis homo putredo. et filius hominis vermis?

Respondens autem iob dixit. Cuius adiutor es? numquid imbecillis? et sustentas brachium eius qui non est fortis? Cui dedisti consilium? forsitan illi qui non habet sapientiam. et prudentiam tuam ostendisti plurimam. Quem docere voluisti? nonne eum qui fecit spiramentum? Ecce gigantes gemunt sub aquis. et qui habitant cum eis. Nudus est infernus coram illo. et nullum est operimentum perditioni. Qui extendit aquilonem super vacuum. et appendit terram super nihilum. Qui ligat aquas in nubibus suis. ut non erumpant pariter deorsum. Qui tenet vultum solii sui. et expandit super illud nebulam suam. Terminum circumdedit aquis. usque dum finiantur lux et tenebrae. Columnae caeli contremiscunt. et pavent ad nutum eius. In fortitudine illius repente maria congregata sunt. et prudentia eius percussit superbum. Spiritus eius ornavit caelos. et obstetricante manu eius eductus est coluber tortuosus. Ecce haec ex parte dicta sunt viarum eius. et cum vix parvam stillam sermonis eius audierimus. quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri?

Addidit quoque iob assumens parabolam suam et dixit. Vivit deus qui abstulit iudicium meum. et omnipotens qui ad amaritudinem adduxit animam meam. quia donec superest halitus in me. et spiritus dei in naribus meis. non loquentur labia mea iniquitatem. nec lingua mea meditabitur mendacium. Absit a me ut iustos vos esse iudicem. Donec deficiam non recedam

ab innocentia mea. & iustificationem meam quam cepi non deseram.
Neque enim reprehendit me cor meum in omni uita mea. Sit ut
impius inimicus meus. & aduersarius meus quasi iniquus. Que
enim spes est ypocrite. si auare rapiat & non liberet deus animam
eius? Numquid clamorem eius audiet deus. cum uenerit super illum
angustia? Aut poterit in omnipotente deo delectari. & inuo
care deum in omni tempore? Docebo uos per manum dei que omnipotens
habeat nec abscondam. Ecce uos omnes nostis. & quid sine causa
uana loquimini? Hec est pars hominis impii apud deum. &
hereditas uiolentorum quam ab omnipotente suscipient. Si multi
plicati fuerint filii eius in gladio erunt. & nepotes eius non satu
rabuntur pane. Qui reliqui fuerint ex eo sepelientur in interitu.
& uidue illius non plorabunt. Si comportauerit quasi terram argen
tum. & sicut lutum preparauerit uestimenta. preparabit quidem.
sed iustus uestietur illis. & argentum innocens diuidet. Edifica
uit sicut tinea domum suam. & sicut custos fecit umbraculum. Diues
cum dormierit nichil secum afferet. aperiet oculos suos & nichil
inueniet. Apprehendet eum quasi aqua inopia. nocte oppri
met eum tempestas. Tollet eum uentus urens. & auferet. et
uelut turbo rapiet eum de loco suo. & mittet super eum et non parcet.
De manu eius fugiens fugiet. Stringet super eum manus suas.
& sibilabit super illum intuens locum eius. Habet argentum uena
rum suarum principia. & auro locus est in quo conflatur. Ferrum
de terra tollitur. & lapis solutus calore in es uertitur. Tempus
posuit tenebris. & uniuersorum finem ipse considerat. Lapidem
quoque caliginis & umbram mortis diuidet torrens a populo
peregrinante eos quos oblitus est pes egentis hominum & inuios.
Terra de qua oriebatur panis in loco suo igne subuersa est.
Locus saphiri lapides eius. & glebe illius aurum. Semitam
ignorauit auis. nec intuitus est eam oculus uulturis. Non calca
uerunt eam filii institorum. nec pertransiuit per eam leena. Ad sili
cem extendit manum suam. subuertit a radicibus montes. In
petris riuos excidit. & omne preciosum uidit oculus eius. Profun
da quoque fluuiorum scrutatus est. & abscondita produxit in lucem.
Sapientia uero ubi inuenitur? Quis est locus intelligentie?
Nescit homo pretium eius. nec inuenitur in terra suauiter uiuentium.
Abyssus dicit non est in me. & mare loquitur non est mecum. Non
dabitur aurum obrizum pro ea. nec appendetur argentum in commu
tatione eius. Non conferetur tinctis indie coloribus. nec lapidi
sardonico preciosissimo uel saphyro. Non adequabitur ei aurum uel
uitrum. nec commutabuntur pro ea uasa auri excelsa et eminen
tia. & non memorabuntur comparatione eius. Trahitur autem sapien
tia de occultis. & non adequabitur ei topatium de ethyopia. nec
tincture mundissime componetur. Unde ergo sapientia uenit?
Et quis est locus intelligentie? Abscondita est ab oculis
omnium uiuentium. Uolucres quoque celi latet. Perditio & mors
dixerunt. Auribus nostris audiuimus famam eius. Deus intelligit
uiam eius. & ipse nouit locum illius. Ipse enim fines mundi in
tuetur. & omnia que sub celo sunt respicit. qui fecit uentis pondus.
& aquas appendit mensura. Quando ponebat pluuiis legem.
& uiam procellis sonantibus. tunc uidit illam & enarrauit & pre
parauit & inuestigauit. Et dixit homini. Ecce timor domini
ipsa est sapientia. & recedere a malo intelligentia.

A ddidit quoque iob assumens parabolam suam & dixit. Quis mihi tribuat
ut sim iuxta menses pristinos. secundum dies quibus deus custodiebat me.
Quando splendebat lucerna eius super caput meum. & ad lumen eius
ambulabam in tenebris. sicut fui in diebus adolescentie mee. quando
de secreto deus erat in tabernaculo meo. quando erat omnipotens mecum. &
in circuitu meo pueri mei. quando lauabam pedes meos butyro.
& petra fundebat mihi riuos olei. quando procedebam ad portam
ciuitatis. & in platea parabant cathedram mihi. Uidebant me
iuuenes & abscondebantur. & senes exurgentes stabant. Prin
cipes cessabant loqui. & digitum superponebant ori suo. Uocem
suam cohibebant duces. & lingua eorum gutturi suo adherebat.
Auris audiens beatificabat me. oculus uidens testimonium
reddebat mihi. quod liberassem uociferantem & pupillum cui non erat
adiutor. Benedictio perituri super me ueniebat. & cor uidue
consolatus sum. Iustitia indutus sum. & uestiui me sicut uestimento
& diademate iudicio meo. Oculus fui ceco. & pes claudo.
Pater eram pauperum. & causam quam nesciebam diligentissime inue
stigabam. Conterebam molas iniqui. & de dentibus illius aufe
rebam predam. Dicebamque in nidulo meo moriar. & sicut palma
multiplicabo dies. Radix mea aperta est secus aquas. & ros
morabitur in messione mea. Gloria mea semper innouabitur. & arcus
meus in manu mea instaurabitur. Qui me audiebant expectabant
sententiam meam. & intenti tacebant ad consilium meum. Ex
pectabant me sicut pluuiam. & os suum aperiebant quasi ad ymbrem
serotinum. Si quando ridebam ad eos non credebant. & lux uultus
mei non cadebat in terram. Si uoluissem ire ad eos sedebam primus.
Cumque sederem quasi rex circumstante exercitu. eram tamen merentium
consolator. Nunc autem derident me iuniores tempore. quorum non
dignabar patres ponere cum canibus gregis mei. quorum uirtus
manuum suarum erat mihi pro nichilo. & uita ipsa putabantur indigni.
Egestate & fame steriles qui rodebant in solitudine squalentes
calamitate & miseria. & mandebant herbas & arborum cor
tices. & radix iuniperorum erat cibus eorum. Qui de conuallibus ista
rapientes cum singula repperissent cum clamore currebant.
In desertis habitabant torrentium. in cauernis terre uel super
glaream. Qui inter huiuscemodi letabantur. & esse sub sentibus de
licias computabant. Filii stultorum & ignobilium. & in terra penitus
non parentes. Nunc in eorum canticum uersus sum. & factus sum eis in
prouerbium. Abhominantur me & longe fugiunt a me. & faciem
meam conspuere non uerentur. Pharetram enim suam aperuit & afflixit
me. & frenum posuit in os meum. Ad dexteram orientis cala
mitates mee ilico surrexerunt. Pedes meos subuerterunt & op
presserunt quasi fluctibus semitis suis. Dissipauerunt itinera
mea. insidiati sunt mihi & preualuerunt. & non fuit qui ferret auxi
lium. Quasi rupto muro & aperta ianua irruerunt super me. et
ad meas miserias deuoluti sunt. Redactus sum ad nichilum. abs
tulit quasi uentus desiderium meum. & uelut nubes pertransiit
salus mea. Nunc autem in memetipsa marcescit anima mea. &
possident me dies afflictionis. Nocte os meum perforatur dolo
ribus. & qui me comedunt non dormiunt. In multitudine eorum con
sumitur uestimentum meum. & quasi capitio tunice succinxerunt me.
Comparatus sum luto. & assimilatus sum fauille & cineri. Clamo
ad te & non exaudis. sto. & non respicis me. Mutatus es mihi in cru

delem. & in duritia manus tue aduersaris mihi. Eleuasti me. et
quasi super uentum ponens elisisti me ualde. Scio quia morti tra
des me. ubi constituta est domus omni uiuenti. Ueruntamen
non ad consumptionem eorum emittis manum tuam. & si corruerint.
ipse saluabis. Flebam quondam super eum qui afflictus erat. & com
patiebatur anima mea pauperi. Expectabam bona. & uenerunt mihi
mala. Prestolabar lucem. & eruperunt tenebre. Interiora mea
efferbuerunt absque ulla requie. preuenerunt me dies afflictio
nis. Merens incedebam sine furore. consurgens in turba cla
mabam. Frater fui draconum. & socius strucionum. Cutis mea
denigrata est super me. & ossa mea aruerunt pre caumate.
Uersa est in luctum cythara mea. & organum meum in uocem
flentium. Pepigi fedus cum oculis meis. ut ne cogitarem quidem
de uirgine. Quam enim partem haberet in me deus desuper. et here
ditatem omnipotens de excelsis? Numquid non perditio est iniquo.
& alienatio operantibus iniustitiam? Nonne ipse considerat
uias meas. & cunctos gressus meos dinumerat? Si ambu
laui in uanitate & festinauit in dolo pes meus. appendat me in
statera iusta. & sciat deus simplicitatem meam. Si declina
uit gressus meus de uia. & si secutum est oculus meus cor meum.
in manibus meis adhesit macula. seram & alius comedat.
& progenies mea eradicetur. Si deceptum est cor meum super muli
ere. & si ad ostium amici mei insidiatus sum. scortum sit al
terius uxor mea. & super illam incuruentur alii. Hoc enim nefas
est & iniquitas maxima. Ignis est usque ad perditionem deuo
rans. omnia eradicans genimina. Si contempsi subire iudi
cium cum seruo meo & ancilla mea. cum disceptarent aduersum me.
Quid enim faciam cum surrexerit ad iudicandum deus. & cum quesierit
quid respondebo ei? Numquid non in utero fecit me qui et illum
operatus est. & formauit me in uulua unus? Si negaui quod
uolebant pauperibus. & oculos uidue expectare feci. Si comedi
buccellam meam solus. & non comedit pupillus ex ea. quia ab
infantia mea creuit mecum miseratio. & de utero matris mee
egressa est mecum. Si despexi pereuntem eo quod non haberet in
dumentum. & absque operimento pauperem. Si non benedixerunt
mihi latera eius. & de uelleribus ouium mearum calefactus est. Si leuaui
super pupillum manum meam. etiam cum uiderem me in porta superio
rem. humerus meus a iunctura sua cadat. & brachium meum cum
ossibus suis confringatur. Semper enim quasi tumentes super me
fluctus timui deum. & pondus eius ferre non potui. Si putaui aurum
robur meum. & obrizo dixi fiducia mea. Si letatus sum super
multis diuitiis meis. & quia plurima reperit manus mea.
Si uidi solem cum fulgeret & lunam incedentem clare & letatum est
in abscondito cor meum. & osculatus sum manum meam ore meo
que est iniquitas maxima & negatio contra deum altissimum. Si
gauisus sum ad ruinam eius qui me oderat. & exultaui quod inuenisset
eum malum. Non enim dedi ad peccandum guttur ut expeterem
maledicens animam eius. Si non dixerunt uiri tabernaculi mei. quis
det de carnibus eius ut saturemur? Foris non mansit peregrinus.
ostium meum uiatori patuit. Si abscondi quasi homo peccatum
meum. & celaui in sinu meo iniquitatem meam. Si expaui ad
multitudinem nimiam. & despectio propinquorum terruit me. & non
magis tacui. nec egressus sum ostium. Quis mihi tribuat auditorem
ut desiderium meum omnipotens audiat. & librum scribat ipse qui
iudicat. ut in humero meo portem illum. & circumdem illum quasi
coronam michi. Per singulos gradus meos pronuntiabo illum.
& quasi principi offeram illum. Si aduersum me terra mea clamat.
& cum ipsa sulci eius deflent. si fructus eius comedi absque pecunia
& animam agricolarum eius afflixi. pro frumento oriatur michi
tribulus & pro hordeo spina. Finita sunt uerba iob.

O miserunt autem tres uiri isti respondere iob. eo quod iustus sibi ui
deretur. Et iratus indignatusque heliu filius barachel buzites
de cognatione ram. iratus est autem aduersum iob. eo quod iustum se esse
diceret coram deo. Porro aduersus amicos eius indignatus est eo quod
non inuenissent responsionem rationabilem. sed tantummodo con
dempnassent iob. Igitur heliu expectauit iob loquentem. eo quod
seniores essent qui loquebantur. Cum autem uidisset quod respon
dere non potuissent. iratus est uehementer.

R espondensque heliu filius barachel buzites dixit. Iunior sum
tempore. uos autem antiquiores. Idcirco demisso capite ueritus sum
uobis indicare meam sententiam. Sperabam enim quod etas prolixior
loqueretur. & annorum multitudo doceret sapientiam. Sed ut cer
no spiritus est in hominibus. & inspiratio omnipotentis dat intelligen
tiam. Non sunt longeui sapientes. nec senes intelligunt iudicium.
Ideo dicam. Audite me ostendam uobis etiam ego meam scientiam.
Expectaui enim sermones uestros. audiui prudentiam uestram donec
disceptaremini sermonibus. & donec putabam uos aliquid dicere con
siderabam. Sed ut uideo non est qui arguere possit iob. & res
pondere ex uobis sermonibus eius. ne forte dicatis inuenimus sapien
tiam. Deus proiecit eum non homo. Nichil locutus est mihi. & ego non
secundum sermones uestros respondebo ei. Extimuerunt & non respon
derunt ultra. abstuleruntque a se eloquia. Quoniam ergo expectaui &
non sunt locuti. steterunt nec responderunt ultra. Respondebo
& ego partem meam. & ostendam scientiam meam. Plenus sum
enim sermonibus & coartat me spiritus uteri mei. En uenter meus quasi
mustum absque spiraculo quod lagunculas nouas disrumpit. Lo
quar & respirabo paululum. aperiam labia mea & respondebo.
Non accipiam personam uiri. & deum homini non adequabo. Nescio
quamdiu subsistam. & si post modicum tollat me factor meus. Audi
igitur iob eloquia mea. & omnes sermones meos ausculta. Ecce
aperui os meum. loquatur lingua mea in faucibus meis. Simplici
corde meo sermones mei. & scientiam labia mea pure loquentur.
Spiritus domini fecit me. & spiraculum omnipotentis uiuificauit me. Si
potes responde mihi. & aduersus faciem meam consiste. Ecce et me
sicut & te fecit deus. & de eodem quoque luto ego formatus sum. Ue
runtamen miraculum meum non te terreat. & eloquentia mea non
sit tibi grauis. Dixisti ergo in auribus meis. & uocem uerborum audiui.
Mundus sum absque delicto & inmaculatus. & non est iniquitas in
me. quia querelas in me repperit. ideo arbitratus est me inimicum sibi.
Posuit in neruo pedes meos. custodiuit omnes semitas meas. Hoc
est ergo in quo non es iustificatus. Respondebo tibi. quia maior sit deus
homine. Aduersus eum contendis. quod non ad omnia uerba respon
derit tibi. Semel loquitur deus. & secundo idipsum non repetit. Per som
nium in uisione nocturna quando irruit sopor super homines.
& dormiunt in lectulo. tunc aperit aures uirorum. & erudiens eos
instruit disciplina. ut auertat hominem ab his que facit. & libere

eum de superbia. eruens animam eius de corruptione et vitam illius ut non transeat in gladium. Increpat quoque per dolorem in lectulo. et omnia ossa eius marcescere facit. Abhominabilis ei fit in vita sua panis. et anime illius cibus ante desiderabilis. Tabescet caro eius. et ossa que tecta fuerant nudabuntur. Appropinquavit corruptioni anima eius. et vita illius mortiferis. Si fuerit pro eo angelus loquens unus de milibus. ut adnuntiet hominis equitatem. miserebitur eius et dicet. Libera eum ut non descendat in corruptionem. inveni in quo ei propitier. Consumpta est caro eius a suppliciis. revertatur ad dies adolescentie sue. Deprecabitur dominum et placabilis ei erit. et videbit faciem eius in iubilo. et reddet homini iustitiam suam. Respiciet homines et dicet: Peccavi et vere deliqui. et ut eram dignus non recepi. Liberavit animam suam ne pergeret in interitum. sed vivens lucem videret. Ecce hec omnia operatur deus tribus vicibus per singulos ut revocet animas eorum a corruptione et illuminet luce viventium. Attende iob et audi me. et tace dum ego loquor. Si autem habes quod loquaris. responde mihi. Loquere. Volo enim te apparere iustum. Quod si non habes audi me. tace et docebo te sapientiam.

Pronuntians itaque heliu. etiam hec locutus est. Audite sapientes verba mea. et eruditi auscultate me. Auris enim verba probat et guttur escas gustu diiudicat. Iudicium eligamus nobis. et inter nos videamus quid sit melius quia dixit iob iustus sum. et deus subvertit iudicium meum. In iudicando enim me mendacium est. violenta sagitta mea absque ullo peccato. Quis est vir ut est iob. qui bibit subsannationem quasi aquam? Qui graditur cum operantibus iniquitatem. et ambulat cum viris impiis? Dixit enim. non placebit vir deo. etiam si cucurrerit cum eo. Ideo viri cordati audite me. Absit a deo impietas. et ab omnipotente iniquitas. Opus enim hominis reddet ei. et iuxta vias singulorum restituet. Vere enim deus non condempnavit frustra. nec omnipotens subvertet iudicium. Quem constituit alium super terram. aut quem posuit super orbem quem fabricatus est? Si direxerit ad eum cor suum spiritum illius et flatum ad se trahet. deficiet omnis caro simul. et homo in cinerem revertetur. Si quo habes intellectum audi quod dicitur. et ausculta vocem eloquii mei. Numquid qui non amat iudicium sanari potest? Et quomodo tu eum qui iustus est in tantum condempnas? Qui dicit regi apostata. qui vocat duces impios. qui non accipit personas principum. nec cognovit tyrannum cum disceptaret contra pauperem. Opus enim manuum eius sunt universi subito morientur. et media nocte turbabuntur populi. et pertransibunt. et auferent violentum absque manu. Oculi enim eius super vias hominum. et omnes gressus eorum considerat. Non sunt tenebre et non est umbra mortis. ut abscondantur ibi qui operantur iniquitatem. Neque enim ultra in hominis potestate est. ut veniat ad deum in iudicio. Conteret multos innumerabiles. et stare faciet alios pro eis. Novit enim opera eorum. et idcirco inducet noctem et conterentur. Quasi impios percussit eos. in loco videntium qui quasi de industria recesserunt ab eo. et omnes vias eius intelligere noluerunt. ut pervenire facerent ad eum clamorem egeni. et audiret vocem pauperum. Ipso enim concedente pacem. quis est qui condempnet? Ex quo absconderit vultum. quis est qui contempletur eum? Et super gentem et super omnes homines. qui regnare facit hominem ypocritam propter peccata populi. Quia ergo ego locutus sum ad deum. te quoque non prohibeo. Si erravi tu doce me. Si iniquitatem locutus sum. ultra non addam. Numquid a te deus expetet eam qui displicuit tibi? Tu enim cepisti loqui non ego. Quod si quid nosti melius loquere. Viri intelligentes loquantur michi. et vir sapiens audiet me. Iob autem stulte locutus est: et verba illius non sonant disciplinam. Propterea probetur usque ad finem ne desinas ab omnibus iniquitates. qui addidit super peccata sua blasphemiam inter nos interim constringatur. et tunc ad iudicium provocet sermonibus suis deum.

Igitur heliu hec rursum locutus est. Numquid equa tibi videtur tua cogitatio ut diceres: iustior deo sum? Dixisti enim non tibi placet quod rectum est. vel quid tibi proderit si ego peccavero? Itaque ego respondebo sermonibus tuis. et amicis tuis tecum. Suspice celum et intuere. et contemplare ethera quod altior te sit. Si peccaveris quid ei nocebis? Et si multiplicate fuerint iniquitates tue quid facies contra eum? Porro si iuste egeris quid donabis ei. aut quid de manu tua accipiet? Hominem qui similis tui est: nocebit impietas sua. et filium hominis adiuvabit iustitia sua. Propter multitudinem calumniatorum clamabit et eiulabit propter vim brachii tyrannorum. Et non dixit. Ubi est deus qui fecit me? Qui dedit carmina in nocte. qui docet nos super iumenta terre. super volucres celi erudit nos. Ibi clamabit et non exaudiet propter superbiam eorum. Non ergo frustra audiet deus. et omnipotens singulorum causas intuebitur. Etiam si dixeris non considerat iudicare coram eo expecta eum. Nunc enim non infert furorem suum. nec ulciscitur scelus valde. Ergo frustra iob aperit os suum. et absque scientia verba multiplicat.

Addens quoque heliu hec locutus est. Sustine me paululum et indicabo tibi. Adhuc enim habeo quod pro deo loquar. Repetam scientiam meam a principio. et operatorem meum probabo iustum. Vere enim absque mendacio sermones mei. et perfecta scientia probabitur tibi. Deus potentes non abicit cum et ipse sit potens. sed non salvat impios. et iudicium pauperibus tribuit. Non auferet a iusto oculos suos. et reges in solio collocat in perpetuum. et illi eriguntur. Et si fuerint in cathenis et vinciantur funibus paupertatis. indicabit eis opera eorum et scelera eorum quia violenti fuerunt. Revelabit quoque aurem eorum ut corripiat et loquetur ut revertantur ab iniquitate. Si audierint et observaverint complebunt in bono dies suos. et annos suos in gloria. Si autem non audierint transibunt per gladium. et consumentur in stultitia. Simulatores et callidi provocant iram dei. neque clamabunt cum vincti fuerint. Morietur in tempestate anima eorum. et vita eorum inter effeminatos. Eripiet pauperem de angustia sua. et revelabit in tribulatione aurem eius. Igitur salvabit te de ore angusto latissime. et non habentis fundamentum subter se. Requies autem mense tue erit plena pinguedine. Causa tua quasi impii iudicata est. Causam iudiciumque recipies. Non te ergo superet ira ut aliquem opprimas. nec multitudo dolorum inclinet te. Depone magnitudinem tuam absque tribulatione. et omnes robustos fortitudine. Ne protrahas noctem. ut ascendant populi pro eis. Cave ne declines ad iniquitatem. Hanc enim cepisti sequi post miseriam. Ecce deus excelsus in fortitudine sua. et nullus ei similis in legislatoribus. Quis poterit scrutari vias eius? Aut quis ei audet dicere operatus es iniquitatem? Memento quod ignores opus eius. de quo cecinerunt viri. Omnes homines vident eum. unusquisque intuetur procul. Ecce deus magnus vincens scientiam nostram. Numerus annorum eius inestimabilis. Qui aufert stillas pluvie et effundit ymbres ad instar gurgitum. qui de nubibus fluunt que pretexunt cuncta desuper. Si voluerit extendere nubes quasi tentorium suum. et fulgurare lumine suo desuper cardines quoque maris operiet. Per hec enim iudicat populos. et dat escas multis mortalibus. In manibus abscondit lucem. et precipit ut rursus adveniat. Annuntiat de ea amico suo quod possessio eius sit. et ad eam possit ascendere. Super hoc expavit cor meum. et emotum est de loco suo. Audite auditionem in terrore vocis eius. et sonum de ore illius procedentem. Subter omnes celos ipse considerat. et lumen illius super terminos terre. Post eum rugiet sonitus. tonabit voce magnitudinis sue. et non investigabitur cum audita fuerit vox eius. Tonabit deus in voce sua mirabiliter. Qui facit magna et inscrutabilia. qui precipit nivi ut descendat super terram. et hyemis pluviis et ymbri fortitudinis sue. Qui in manu omnium hominum signat ut noverint singuli opera sua. Ingredietur bestia latibulum. et in antro suo morabitur. Ab interioribus egredietur tempestas. et ab arcturo frigus. Flante deo concrescit gelu. et rursum latissime funduntur aque. Frumentum desiderat nubes. et nubes spargunt lumen suum que lustrant per circuitum. quocumque eas voluntas gubernantis duxerit: ad omne quod preceperit illis super faciem orbis terrarum. sive in una tribu. sive in terra sua. sive in quocumque loco misericordie sue eas iusserit inveniri. Ausculta hec iob. sta et considera mirabilia dei. Numquid scis quando preceperit deus pluviis ut ostenderent lucem nubium eius? Numquid nosti semitas nubium magnas et perfectas scientias? Nonne vestimenta tua calida sunt. cum perflata fuerit terra austro? Tu forsitan cum eo fabricatus es celos. qui solidissime quasi ere fusi sunt. Ostende nobis quid dicamus illi. Nos quippe involvimur tenebris. Quis narrabit ei que loquor? Etiam si locutus fuerit homo devorabitur. At nunc non vident lucem. subito aer cogetur in nubes. et ventus transiens fugabit eas. Ab aquilone aurum venit. et ad deum formidolosa laudatio. Digne eum invenire non possumus. magnus fortitudine et iudicio et iustitia. enarrari non potest. Ideo timebunt eum viri. et non audebunt contemplari omnes qui sibi videntur esse sapientes.

Respondens autem dominus iob de turbine dixit. Quis est iste involvens sententias sermonibus imperitis? Accinge sicut vir lumbos tuos. interrogabo te et responde mihi. Ubi eras quando ponebam fundamenta terre? Indica mihi si habes intelligentiam. Quis posuit mensuras eius si nosti. vel quis tetendit super eam lineam. super quo bases eius solidate sunt? Aut quis collocavit lapidem angularem eius cum me laudarent simul astra matutina. et iubilarent omnes filii dei? Quis conclusit ostiis mare quando erumpebat quasi de vulva procedens? Cum ponerem nubem vestimentum eius et caligine illud quasi pannis infantie obvolverem. circumdedi illud terminis meis. et posui vectem et ostia. Et dixi. Usque huc venies et non procedes amplius. et hic confringes tumentes fluctus tuos. Numquid post ortum tuum precepisti diluculo. et ostendisti aurore locum suum. et tenuisti concutiens extrema terre. et excussisti impios ex ea? Restituetur ut lutum signaculum. et stabit sicut vestimentum. Auferetur ab impiis lux sua. et brachium excelsum confringetur. Numquid ingressus es profunda maris. et in novissimis abyssi deambulasti? Numquid aperte sunt tibi porte mortis. et ostia tenebrosa vidisti? Numquid considerasti latitudinem terre? Indica mihi si nosti omnia in qua via habitet lux. et tenebrarum quis locus sit. ut ducas unumquodque ad terminos suos. et intelligas semitas domus eius. Sciebas tunc quod nasciturus esses. et numerum dierum tuorum noveras? Numquid ingressus es thesauros nivis. et thesauros grandinis aspexisti? Que preparavi in tempus hostis. in diem pugne et belli. Per quam viam spargitur lux. dividitur estus super terram? Quis dedit vehementissimo ymbri cursum. et viam sonantis tonitrui ut plueret super terram absque homine in deserto ubi nullus mortalium commoratur. ut impleret inviam et desolatam. et produceret herbas virentes? Quis est pluvie pater. vel quis genuit stillas roris? De cuius utero egressa est glacies. et gelu de celo quis genuit? In similitudinem lapidis aque durantur. et superficies abyssi constringitur. Numquid coniungere valebis micantes stellas pliades. aut gyrum arcturi poteris dissipare? Numquid producis luciferum in tempore suo et vesperum super filios hominum consurgere facis? Numquid nosti ordinem celi. et pones rationem eius in terra? Numquid elevabis in nebula vocem tuam. et impetus aquarum operiet te? Numquid mittes fulgura et ibunt. et revertentia dicent tibi adsumus? Quis posuit in visceribus hominis sapientiam. vel quis dedit gallo intelligentiam? Quis enarravit celorum rationem. et concentum celi quis dormire faciet? Quando fundebatur pulvis in terra. et glebe compingebantur? Numquid capies leene predam. et animam catulorum eius implebis? Quando cubant in antris et in speluncis insidiantur? Quis preparat corvo escam suam. quando pulli eius ad deum clamant. vagientes eo quod non habeant cibos? Numquid nosti tempus partus ibicum in petris. vel parturientes cervas observasti? Dinumerasti menses conceptus earum. et scisti tempus partus earum? Incurvantur ad fetum et pariunt. et rugitus emittunt. Separantur filii earum et pergunt ad pastum. egrediuntur et non revertuntur ad eas. Quis dimisit onagrum liberum. et vincula eius quis solvit? Cui dedi in solitudine domum et tabernacula eius in terra salsuginis. Contempnit multitudinem civitatis. clamorem exactoris non audit. Circumspicit montes pascue sue. et virentia queque perquirit. Numquid volet rinocerus servire tibi. aut morabitur ad presepe tuum? Numquid alligabis rinocerota ad arandum loro tuo. aut confringet glebas vallium post te? Numquid fiduciam habebis in magna fortitudine eius. et derelinques ei labores tuos? Numquid credes ei quod reddat sementem tibi. et aream tuam congreget? Penna strutionis similis est pennis herodii et accipitris. Quando derelinquit in terra ova sua. tu forsitan

in pulvere calefacies ea. Obliviscitur quod pes conculcet ea, aut bestie agri conterant. Duratur ad filios suos quasi non sint sui. Frustra laboravit nullo timore cogente. Privavit enim eam Deus sapientia, nec dedit ei intelligentiam. Cum tempus fuerit in altum alas suas erigit, deridet equum et ascensorem eius. Numquid prebebis equo fortitudinem, aut circumdabis collo eius hinnitum? Numquid suscitabis eum quasi locustam? Gloria narium eius terror. Terram ungula fodit, exultat audacter, in occursum pergit armatis. Contemnit pavorem, nec cedit gladio. Super ipsum sonabit pharetra, vibrabit hasta et clipeus. Fervens et fremens sorbet terram, nec reputat tube sonore clangorem. Ubi audierit bucinam dicit vah. Procul odoratur bellum, exhortationem ducum et ululatum exercitus. Numquid per sapientiam tuam plumescit accipiter expandens alas suas ad austrum? Aut ad preceptum tuum elevabitur aquila et in arduis ponet nidum suum? In petris manet et in preruptis silicibus commoratur, atque inaccessis rupibus. Inde contemplatur escam et de longe oculi eius prospiciunt. Pulli eius lambent sanguinem, et ubicumque cadaver fuerit statim adest.

Et adiecit dominus et locutus est ad Iob. Numquid qui contendit cum Deo tam facile conquiescit? Utique qui arguit Deum debet respondere ei. Respondens autem Iob Domino dixit: Qui leviter locutus sum, respondere quid possum? Manum meam ponam super os meum. Unum locutus sum quod utinam non dixissem, et alterum quibus ultra nichil addam.

Respondens autem dominus Iob de turbine dixit: Accinge sicut vir lumbos tuos, interrogabo te et indica mihi. Numquid irritum facies iudicium meum, et condempnabis me ut tu iustificeris? Et si habes brachium sicut Deus, et si voce simili tonas, circumda tibi decorem et in sublime erigere et esto gloriosus et speciosis induere vestibus. Disperge superbos in furore tuo, et respiciens omnem arrogantem humilia. Respice cunctos superbos et confunde eos, et contere impios in loco suo. Absconde eos in pulvere simul, et facies eorum demerge in foveam, et ego confitebor quod salvare te possit dextera tua. Ecce behemoth quem feci tecum fenum quasi bos comedet. Fortitudo eius in lumbis eius, et virtus illius in umbilico ventris eius. Constringit caudam suam quasi cedrum, nervi testiculorum eius perplexi sunt. Ossa eius velut fistule eris, cartilago illius sicut lamine ferree. Ipse principium viarum Dei, qui fecit eum applicabit gladium eius. Huic montes herbas ferunt, omnes bestie agri ludunt ibi. Sub umbra dormit in secreto calami et locis humentibus. Protegunt umbre umbram eius, circumdabunt eum salices torrentis. Ecce absorbebit fluvium et non mirabitur, habet fiduciam quod influat Iordanis in os eius. In oculis eius quasi hamo capiet eum, et in sudibus perforabit nares eius. An extrahere poteris leviathan hamo, et fune ligabis linguam eius? Numquid pones circulum in naribus eius, aut armilla perforabis maxillam eius? Numquid multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia? Numquid feriet tecum pactum, et accipies eum servum sempiternum? Numquid illudes ei quasi avi, aut ligabis eum ancillis tuis? Concident eum amici, divident illum negotiatores. Numquid implebis sagenas pelle eius, et gurgustium piscium capite eius? Pone super eum manum tuam, memento belli, nec ultra addas loqui. Ecce spes eius frustrabitur eum, et videntibus cunctis precipitabitur. Non quasi crudelis suscitabo eum. Quis enim resistere potest vultui meo? Quis ante dedit mihi ut reddam ei? Omnia que sub celo sunt mea sunt. Non parcam ei et verbis potentibus et ad deprecandum compositis. Quis revelabit faciem indumenti eius, et in medium oris eius quis intrabit? Portas vultus eius quis aperiet? Per gyrum dentium eius formido. Corpus illius quasi scuta fusilia et compactum squamis se prementibus. Una uni coniungitur, et ne spiraculum quidem incedit per eas. Una alteri adherebunt, et tenentes se nequaquam separabuntur. Sternutatio eius splendor ignis, et oculi eius ut palpebre diluculi. De ore eius lampades procedunt sicut tede ignis accense. De naribus eius procedit fumus sicut olle succense atque ferventis. Halitus eius prunas ardere facit, et flamma de ore eius egreditur. In collo eius morabitur fortitudo, et faciem eius precedit egestas. Membra carnium eius coherentia sibi. Mittet contra eum fulmina, et ad locum alium non ferentur. Cor eius indurabitur quasi lapis, et stringetur quasi malleatoris incus. Cum sublatus fuerit timebunt angeli, et territi purgabuntur. Cum apprehenderit eum gladius subsistere non poterit, neque hasta neque thorax. Reputabit enim quasi paleas ferrum, et quasi lignum putridum es. Non fugabit eum vir sagittarius, in stipulam versi sunt ei lapides funde. Quasi stipulam estimabit malleum, et deridebit vibrantem hastam. Sub ipso erunt radii solis, sternet sibi aurum quasi lutum. Fervescere faciet quasi ollam profundum mare, et ponet quasi cum unguenta bulliunt. Post eum lucebit semita, estimabit abyssum quasi senescentem. Non est super terram potestas que comparetur ei, qui factus est ut nullum timeret. Omne sublime videt, ipse est rex super universos filios superbie.

Respondens autem Iob domino dixit: Scio quia omnia potes, et nulla te latet cogitatio. Quis est iste qui celat consilium absque scientia? Ideo insipienter locutus sum, et que ultra modum excederent scientiam meam. Audi et ego loquar, interrogabo te et responde mihi. Auditu auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te. Idcirco ipse me reprehendo, et ago penitentiam in favilla et cinere. Postquam autem locutus est dominus verba hec ad Iob, dixit ad Eliphaz Themanitem: Iratus est furor meus in te et in duos amicos tuos, quoniam non estis locuti coram me rectum sicut servus meus Iob. Sumite ergo vobis vii. tauros et vii. arietes, et ite ad servum meum Iob, et offerte holocaustum pro vobis. Iob autem servus meus orabit pro vobis. Faciem eius suscipiam, ut non vobis imputetur stultitia. Neque enim locuti estis coram me recta sicut servus meus Iob. Abierunt ergo Eliphaz Themanites et Baldad Suites et Sophar Naamathites, et fecerunt sicut locutus fuerat ad eos dominus, et suscepit dominus faciem Iob. Dominus quoque conversus est ad penitentiam Iob cum oraret ille pro amicis suis. Et addidit dominus omnia quecumque fuerant Iob duplicia. Venerunt autem ad eum omnes fratres sui et universe sorores sue et cuncti qui noverant eum prius, et comederunt cum eo panem in domo eius, et moverunt super eum caput, et consolati sunt eum super omni malo quod intulerat dominus super eum, et dederunt ei unusquisque ovem unam et inaurem auream unam. Dominus autem benedixit novissimis Iob magis quam principio eius, et facta sunt ei xiiii. milia ovium et sex milia camelorum et mille iuga boum et mille asine. Et fuerunt ei vii. filii et tres filie. Et vocavit nomen unius Diem, et nomen secunde Cassiam, et nomen tertie Cornustibii. Non sunt autem invente mulieres tam speciose sicut filie Iob in universa terra. Deditque eis pater suus hereditatem inter fratres earum. Vixit autem Iob post hec c.xl. annis, et vidit filios suos et filios filiorum suorum usque ad quartam generationem, et mortuus est senex et plenus dierum. Explicit liber Iob.

VIGINTI DUAS ESSE LITTERAS apud hebreos, syrorum quoque lingua et chaldeorum testatur, que hebree magna ex parte confinis est. Nam et ipsi xxii. elementa habent eodem sono, sed diversis caracteribus. Samaritani etiam pentateuchum Moysi totidem litteris scriptitant, figuris tantum et apicibus discrepantes. Certumque est Esdram scribam legisque doctorem post captam Hierosolimam et instaurationem templi sub Zorobabel alias litteras repperisse quibus nunc utimur, cum ad illud usque tempus idem Samaritanorum et Hebreorum caracteres fuerint. In libro numerorum hec eadem supputatio sub levitarum ac sacerdotum censu mystice ostenditur. Et nomen domini tetragrammaton in quibusdam grecis voluminibus usque hodie antiquis expressum litteris invenimus. Sed et psalmi xxxvi. et centesimus x. et xi. et centesimus octavus decimus et centesimus quadragesimus iiii., quamquam diverso scribantur metro, tamen eiusdem numeri texuntur alfabeto. Et Hieremie lamentationes et oratio eius. Salomonis quoque in fine proverbia ab eo loco in quo ait Mulierem fortem quis inveniet, eisdem alfabetis vel incisionibus supputantur. Porro quinque littere duplices apud hebreos sunt: caph, mem, nun, phe, sade. Aliter enim per has scribunt principia medietatesque verborum, aliter fines. Unde et quinque a plerisque libri duplices estimantur: Samuel, Malachim, Dabreiamin, Esdras, Hieremias cum Cynoth, id est lamentationibus suis. Quomodo igitur xxii. elementa sunt per que scribimus hebraice omne quod loquimur, et eorum initiis vox humana comprehenditur, ita xxii. volumina supputantur, quibus quasi litteris et exordiis in Dei doctrina tenera adhuc et lactens viri iusti eruditur infantia. Primus apud eos liber vocatur Bresith, quem nos Genesim dicimus. Secundus Elesmoth, qui Exodus appellatur. Tertius Vagecra, id est Leviticus. Quartus Vagedaber, quem Numeros vocamus. Quintus Helleaddabarim, qui Deuteronomium prenotatur. Hi sunt quinque libri Moysi, quos proprie Thorath, id est legem appellant. Secundum prophetarum ordinem faciunt, et incipiunt ab Iesu filio Nave, qui apud eos Iosue Benum dicitur. Deinde subtexunt Sophtim, id est Iudicum librum. Et in eundem compingunt Ruth, quia in diebus iudicum facta narratur hystoria. Tertius sequitur Samuel, quem nos Regnorum primum et secundum dicimus. Quartus Malachim, id est Regum, qui tertio et quarto Regnorum volumine continetur. Meliusque multo est Malachim, id est Regum, quam Malachoth, id est Regnorum dicere. Non enim multarum gentium regna describit, sed unius israhelitici populi, qui tribubus xii. continetur. Quintus est Esaias, sextus Hieremias, septimus Ezechiel, octavus liber xii. prophetarum, qui apud illos vocatur Thareasra. Tertius ordo agiografa possidet. Et primus liber incipit ab Iob. Secundus a David, quem quinque incisionibus et uno psalmorum volumine comprehendunt. Tertius Salomon, tres libros habens: Proverbia, que illi Parabolas, id est Masloth appellant; quartus Ecclesiasten, id est Coeleth; quintus Canticum canticorum, quem titulo Sirasirim prenotant. Sextus est Daniel, septimus Dabreiamin, id est Verba dierum, quod significantius chronicon totius divine hystorie possumus appellare, qui liber apud nos Paralipomenon primus et secundus inscribitur. Octavus Esdras, qui et ipse similiter apud grecos et latinos in duos libros divisus est. Nonus Hester. Atque ita fiunt pariter veteris legis libri xxii., id est Moysi quinque, prophetarum octo, agiografarum novem. Quamquam nonnulli Ruth et Cynoth inter agiografa scriptitent et hos libros in suo putent numero supputandos, ac per hoc esse prisce legis libros xxiiii., quos sub numero xxiiii. seniorum apocalypsis Iohannis inducit adorantes agnum et coronas suas prostratis vultibus offerentes, stantibus coram quattuor animalibus oculatis retro et ante, id est in preteritum et in futurum, et indefessa voce clamantibus Sanctus sanctus sanctus dominus Deus omnipotens, qui erat et qui est et qui futurus est. Hic prologus scripturarum quasi galeatum principium omnibus libris quos de hebreo vertimus in latinum convenire potest, ut scire valeamus quicquid extra hos est inter apocrifa esse ponendum. Igitur Sapientia que vulgo Salomonis inscribitur, et Iesu filii Syrach liber et Iudith et Tobias et Pastor non sunt in canone. Machabeorum primum librum hebraicum repperi, secundus grecus est, quod ex ipsa frasi probari potest. Que cum ita se habeant, obsecro te lector, ne laborem meum reprehensionem estimes antiquorum. In tabernaculo Dei offert unusquisque quod potest: alii aurum et argentum et lapides pretiosos, alii byssum et purpuram et coccum offerunt et iacintum. Nobiscum bene agetur si obtulerimus pelles et caprarum pilos. Et tamen apostolus contemptibiliora nostra magis necessaria iudicat. Unde et tota illa tabernaculi pulchritudo et per singulas species ecclesie presentis futureque distinctio pellibus tegitur et ciliciis, ardoremque solis et iniuriam ymbrium ea que viliora sunt prohibent. Lege ergo primum Samuel et Malachim meum. Meum, inquam, meum. Quicquid enim crebrius vertendo et emendando sollicitius et didicimus et tenemus, nostrum est. Et cum intellexeris quod antea nesciebas, vel interpretem me estimato si gratus es, vel ΠΑΡΑΦΡΑCΤΗΝ si ingratus, quamquam mihi omnino conscius non sim mutasse me quippiam de hebraica veritate. Certe si incredulus es, lege grecos codices et latinos et confer cum his opusculis, et ubicumque inter se videris discrepare, interroga quemlibet hebreorum cui magis accommodare debeas fidem, et si nostra firmaverit, puto quod eum non estimes coniectorem, ut in eodem loco similiter mecum divinaverit. Sed et vos famulas Christi rogo, que domini discumbentis pretiosissimo fidei myrto unguitis caput, que nequaquam salvatorem queritis in sepulchro, quibus iam ad patrem Christus ascendit, ut contra latrantes canes, qui adversum me rabido ore deseviunt, orationum vestrarum clipeos opponatis. Ego sciens humilitatem meam illius sententie semper recordabor: Dixi custodiam u. m. u. n. d. i. m. Posui ori m. c. cum c. p. a. m. Obmutui et humiliatus sum et silui a bonis.

IN NOMINE DOMINI INCIPIT LIBER REGUM QUI DICITUR MALACHIM MALAC

FVIT·VIR·VNVS·
DE·RAMATHAIM
SOPHIM·DE·MŌ
TE·EFFRAĪ·ET
NOM̄·EIVS·ELCH
ANA·FILIVS·HIE
ROBOĀ·FILII·HELV
FILII·THAV·FILII·
SVPH·EFFRATEVS
ET·HABVIT·DVĀS
VXORES·NOMEN
VNI·ANNA·ET·N
SC̄DE·FENENNA
FVERVNTQ̄·FENE
NNE·FILII·ANNE
AVTĒ·N̄·ERANT
LIBERI·ET·ASCĒ
DEBAT·VIR·ILLE
DE·CIVITATE·
SVA·STATVTIS
DIEBVS·VT·AD
ORARET·ET·SA
CRIFICARET·DO
MINO·EXERCITVVM
IN·SYLO·ERANT
AVTĒ·IBI·DVO·FI
LII·HELI·OFNI·ET

Finees sacerdotes Domini. Venit ergo dies et immolavit Elcana, deditque Fenennae uxori suae et cunctis filiis eius et filiabus partes. Annae autem dedit partem unam tristis, quia Annam diligebat; Dominus autem concluserat vulvam eius. Affligebat quoque eam aemula eius et vehementer angebat, in tantum ut exprobraret quod conclusisset Dominus vulvam eius. Sicque faciebat per singulos annos, cum redeunte tempore ascenderent templum Domini, et sic provocabat eam. Porro illa flebat et non capiebat cibum. Dixit ergo ei Elcana vir suus: Anna, cur fles? et quare non comedis? et quam ob rem affligitur cor tuum? Numquid non ego melior tibi sum quam decem filii? Surrexit autem Anna postquam comederat in Silo et biberat; et Heli sacerdote sedente super sellam ante postes templi Domini, cum esset Anna amaro animo, oravit ad Dominum flens largiter, et votum vovit, dicens: Domine exercituum, si respiciens videris afflictionem famulae tuae, et recordatus mei fueris, nec oblitus ancillae tuae, dederisque servae tuae sexum virilem, dabo eum Domino omnibus diebus vitae eius, et novacula non ascendet super caput eius. Factum est autem, cum illa multiplicaret preces coram Domino, ut Heli observaret os eius. Porro Anna loquebatur in corde suo, tantumque labia illius movebantur, et vox penitus non audiebatur. Aestimavit ergo eam Heli temulentam, dixitque ei: Usquequo ebria eris? digere paulisper vinum quo mades. Respondens Anna: Nequaquam, inquit, domine mi, nam mulier infelix nimis ego sum, vinumque et omne quod inebriare potest non bibi, sed effudi animam meam in conspectu Domini. Ne reputes ancillam tuam quasi unam de filiabus Belial, quia ex multitudine doloris et maeroris mei locuta sum usque in praesens. Tunc Heli ait ei: Vade in pace, et Deus Israel det tibi petitionem quam rogasti eum. Et illa dixit: Utinam inveniat ancilla tua gratiam in oculis tuis. Et abiit mulier in viam suam, et comedit, vultusque illius non sunt amplius in diversa mutati. Et surrexerunt mane, et adoraverunt coram Domino, reversique sunt et venerunt in domum suam in Ramatha. Cognovit autem Elcana Annam uxorem suam, et recordatus est eius Dominus. Et factum est post circulum dierum, concepit Anna et peperit filium, vocavitque nomen eius Samuel, eo quod a Domino postulasset eum. Ascendit autem vir eius Elcana, et omnis domus eius, ut immolaret Domino hostiam sollemnem, et votum suum. Et Anna non ascendit; dixit enim viro suo: Non vadam donec ablactetur infans, et ducam eum, et appareat ante conspectum Domini, et maneat ibi iugiter. Et ait ei Elcana vir suus: Fac quod bonum tibi videtur, et mane donec ablactes eum; precorque ut impleat Dominus verbum suum. Mansit ergo mulier, et lactavit filium suum, donec amoveret eum a lacte. Et adduxit eum secum, postquam ablactaverat, in vitulis tribus, et tribus modiis farinae, et amphora vini, et adduxit eum ad domum Domini in Silo. Puer autem erat adhuc infantulus. Et immolaverunt vitulum, et obtulerunt puerum Heli. Et ait Anna: Obsecro mi domine, vivit anima tua, domine: ego sum illa mulier quae steti coram te hic orans Dominum. Pro puero isto oravi, et dedit mihi Dominus petitionem meam quam postulavi eum. Idcirco et ego commodavi eum Domino cunctis diebus quibus fuerit commodatus Domino. Et adoraverunt ibi Dominum. Et oravit Anna, et ait:

Exultavit cor meum in Domino, et exaltatum est cornu meum in Deo meo; dilatatum est os meum super inimicos meos, quia laetata sum in salutari tuo. Non est sanctus ut est Dominus; neque enim est alius extra te, et non est fortis sicut Deus noster. Nolite multiplicare loqui sublimia, gloriantes; recedant vetera de ore vestro, quia Deus scientiarum Dominus est, et ipsi praeparantur cogitationes. Arcus fortium superatus est, et infirmi accincti sunt robore. Repleti prius pro panibus se locaverunt, et famelici saturati sunt; donec sterilis peperit plurimos, et quae multos habebat filios infirmata est. Dominus mortificat et vivificat, deducit ad inferos et reducit. Dominus pauperem facit et ditat, humiliat et sublevat. Suscitat de pulvere egenum, et de stercore elevat pauperem, ut sedeat cum principibus, et solium gloriae teneat. Domini enim sunt cardines terrae, et posuit super eos orbem. Pedes sanctorum suorum servabit, et impii in tenebris conticescent, quia non in fortitudine sua roborabitur vir. Dominum formidabunt adversarii eius, et super ipsos in caelis tonabit. Dominus iudicabit fines terrae, et dabit imperium regi suo, et sublimabit cornu christi sui. Et abiit Elcana Ramatha, in domum suam; puer autem erat minister in conspectu Domini ante faciem Heli sacerdotis.

Porro filii Heli filii Belial, nescientes Dominum, neque officium sacerdotum ad populum; sed quicumque immolasset victimam, veniebat puer sacerdotis, dum coquerentur carnes, et habebat fuscinulam tridentem in manu sua, et mittebat eam in lebetem, vel in caldariam, aut in ollam, sive in cacabum, et omne quod levabat fuscinula, tollebat sacerdos sibi. Sic faciebant universo Israeli venientium in Silo. Etiam antequam adolerent adipem, veniebat puer sacerdotis, et dicebat immolanti: Da mihi carnem, ut coquam sacerdoti; non enim accipiam a te carnem coctam, sed crudam. Dicebatque illi immolans: Incendatur primum iuxta morem hodie adeps, et tolle tibi quantumcumque desiderat anima tua. Qui respondens aiebat ei: Nequaquam, nunc enim dabis, alioquin tollam vi. Erat ergo peccatum puerorum grande nimis coram Domino, quia detrahebant homines sacrificio Domini. Samuel autem ministrabat ante faciem Domini, puer accinctus ephod lineo. Et tunicam parvam faciebat ei mater sua, quam afferebat statutis diebus, ascendens cum viro suo ut immolaret hostiam sollemnem. Et benedixit Heli Elcanae et uxori eius, dixitque ei: Reddat tibi Dominus semen de muliere hac, pro foenore quod commodasti Domino. Et abierunt in locum suum. Visitavit ergo Dominus Annam, et concepit, et peperit tres filios et duas filias; et magnificatus est puer Samuel apud Dominum.

Heli autem erat senex valde, et audivit omnia quae faciebant filii sui universo Israeli, et quomodo dormiebant cum mulieribus quae observabant ad ostium tabernaculi; et dixit eis: Quare facitis res huiuscemodi, quas ego audio, res pessimas, ab omni populo? Nolite, filii mei; non enim est bona fama quam ego audio, ut transgredi faciatis populum Domini. Si peccaverit vir in virum, placari ei potest Deus; si autem in Dominum peccaverit vir, quis orabit pro eo? Et non audierunt vocem patris sui, quia voluit Dominus occidere eos. Puer autem Samuel proficiebat, atque crescebat, et placebat tam Domino quam hominibus. Venit autem vir Dei ad Heli, et ait ad eum: Haec dicit Dominus: Numquid non aperte revelatus sum domui patris tui, cum essent in Aegypto in domo Pharaonis? et elegi eum ex omnibus tribubus Israel mihi in sacerdotem, ut ascenderet ad altare meum, et adoleret mihi incensum, et portaret ephod coram me; et dedi domui patris tui omnia de sacrificiis filiorum Israel. Quare calce abicitis victimam meam et munera mea quae praecepi ut offerrentur in templo, et magis honorasti filios tuos quam me, ut comederetis primitias omnis sacrificii Israel populi mei? Propterea ait Dominus Deus Israel: Loquens locutus sum, ut domus tua et domus patris tui ministraret in conspectu meo usque in sempiternum. Nunc autem dicit Dominus: Absit hoc a me; sed quicumque glorificaverit me, glorificabo eum; qui autem contemnunt me, erunt ignobiles. Ecce dies veniunt, et praecidam brachium tuum et brachium domus patris tui, ut non sit senex in domo tua. Et videbis aemulum tuum in templo in universis prosperis Israel, et non erit senex in domo tua omnibus diebus. Verumtamen non auferam penitus ex te virum ab altari meo, sed ut deficiant oculi tui, et tabescat anima tua; et pars magna domus tuae morietur, cum ad virilem aetatem venerit. Hoc autem erit tibi signum quod venturum est duobus filiis tuis, Ophni et Phinees: in die uno morientur ambo. Et suscitabo mihi sacerdotem fidelem, qui iuxta cor meum et animam meam faciet; et aedificabo ei domum fidelem, et ambulabit coram christo meo cunctis diebus. Futurum est autem ut quicumque remanserit in domo tua, veniat ut oretur pro eo, et offerat nummum argenteum et tortam panis, dicatque: Dimitte me, obsecro, ad unam partem sacerdotalem, ut comedam buccellam panis.

Puer autem Samuel ministrabat Domino coram Heli, et sermo Domini erat pretiosus in diebus illis; non erat visio manifesta. Factum est ergo in die quadam, Heli iacebat in loco suo, et oculi eius caligaverant, nec poterat videre lucernam Dei antequam extingueretur. Samuel autem dormiebat in templo Domini, ubi erat arca Dei. Et vocavit Dominus Samuel. Qui respondens ait: Ecce ego. Et cucurrit ad Heli, et dixit: Ecce ego, vocasti enim me. Qui dixit: Non vocavi; revertere et dormi. Et abiit et dormivit. Et adiecit Dominus vocare rursum Samuel. Consurgensque Samuel abiit ad Heli, et dixit: Ecce ego, quia vocasti me. Qui respondit: Non vocavi te, fili mi; revertere et dormi. Porro Samuel necdum sciebat Dominum, neque revelatus fuerat ei sermo Domini. Et adiecit Dominus ut vocaret adhuc Samuel tertio. Qui consurgens abiit ad Heli, et ait: Ecce ego, quia vocasti me. Intellexit ergo Heli quia Dominus vocaret puerum, et ait ad Samuel: Vade, et dormi; et si deinceps vocaverit te, dices: Loquere, Domine, quia audit servus tuus. Abiit ergo Samuel, et dormivit in loco suo. Et venit Dominus, et stetit, et vocavit sicut vocaverat secundo: Samuel, Samuel. Et ait Samuel: Loquere, Domine, quia audit servus tuus. Et dixit Dominus ad Samuel: Ecce ego facio verbum in Israel, quod quicumque audierit, tinnient ambae aures eius. In die illa suscitabo adversum Heli omnia quae locutus sum super domum eius; incipiam et complebo. Praedixi enim ei quod iudicaturus essem domum eius in aeternum propter iniquitatem, eo quod noverat indigne agere filios suos, et non corripuerit eos. Idcirco iuravi domui Heli quod non expietur iniquitas domus eius victimis et muneribus usque in aeternum. Dormivit autem Samuel usque mane, aperuitque ostia domus Domini. Et Samuel timebat indicare visionem Heli. Vocavit ergo Heli Samuelem, et dixit: Samuel fili mi. Qui respondens ait: Praesto sum. Et interrogavit eum: Quis est sermo quem locutus est Dominus ad te? Oro te, ne celaveris me. Haec faciat tibi Deus, et haec addat, si absconderis a me sermonem ex omnibus verbis quae dicta sunt tibi. Indicavit itaque ei Samuel universos sermones, et non abscondit ab eo. Et ille respondit: Dominus est; quod bonum est in oculis suis faciat. Crevit autem Samuel, et Dominus erat cum eo, et non cecidit ex omnibus verbis eius in terram. Et cognovit universus Israel a Dan usque Bersabee quod fidelis Samuel propheta esset Domini. Et addidit Dominus ut appareret in Silo, quoniam revelatus fuerat Dominus Samueli in Silo iuxta verbum Domini. Et evenit sermo Samuelis universo Israeli.

Et factum est in diebus illis, convenerunt Philisthiim in pugnam; et egressus est Israel obviam Philisthiim in proelium, et castrametatus est iuxta Lapidem Adiutorii. Porro Philisthiim venerunt in Aphec, et instruxerunt aciem contra Israel. Inito autem certamine, terga vertit Israel Philisthaeis; et caesa sunt in illo certamine passim per agros quasi quattuor milia virorum. Et reversus est populus ad castra; dixeruntque maiores natu de Israel: Quare percussit nos Dominus hodie coram Philisthiim? Afferamus ad nos de Silo arcam foederis Domini, et veniat in medium nostri, ut salvet nos de manu inimicorum nostrorum. Misit ergo populus in Silo, et tulerunt inde arcam foederis Domini exercituum sedentis super cherubim; erantque duo filii Heli cum arca foederis Dei, Ophni et Phinees. Cumque venisset arca foederis Domini in castra, vociferatus est omnis Israel clamore grandi, et personuit terra. Et audierunt Philisthiim vocem clamoris, dixeruntque: Quaenam est haec vox clamoris magni in castris Hebraeorum? Et cognoverunt quod arca Domini venisset in castra. Timueruntque Philisthiim, dicentes: Venit Deus in castra. Et ingemuerunt, dicentes: Vae nobis; non enim fuit tanta exultatio heri et nudiustertius. Vae nobis: quis nos salvabit de manu deorum sublimium istorum? Hi sunt dii qui percusserunt Aegyptum omni plaga in deserto. Confortamini et estote viri, Philisthiim, ne serviatis Hebraeis sicut et illi servierunt vobis; confortamini et bellate. Pugnaverunt ergo Philisthiim, et caesus est Israel, et fugit unusquisque in tabernaculum suum; et facta est plaga magna nimis, et ceciderunt de Israel triginta milia peditum. Et arca Dei capta est; duo quoque filii Heli mortui sunt, Ophni et Phinees.

Currens autem vir de Beniamin ex acie, venit in Silo in die illa, scissa veste, et conspersus pulvere caput. Cumque ille venisset, Heli sedebat super sellam contra viam expectans; erat enim cor eius pavens pro arca Domini. Vir autem ille postquam ingressus est, nuntiavit urbi; et ululavit omnis civitas. Et audivit Heli sonitum clamoris, dixitque: Quis est hic sonitus tumultus huius? At ille festinavit, et venit, et nuntiavit Heli. Heli autem erat nonaginta et octo annorum, et oculi eius caligaverant, et videre non poterat. Et dixit ad Heli: Ego sum qui veni de proelio, et ego qui de acie fugi hodie. Cui ille ait: Quid actum est, fili mi? Respondens autem ille qui nuntiabat: Fugit, inquit, Israel coram Philisthiim, et ruina magna facta est in populo; insuper et duo filii tui mortui sunt, Ophni et Phinees, et arca Dei capta est.

Cumque ille nominasset arcam Dei, cecidit de sella retrorsum iuxta ostium, et fractis cervicibus mortuus est. Senex enim erat vir et grandaevus; et ipse iudicavit Israel quadraginta annis. Nurus autem eius, uxor Phinees, praegnans erat, vicinaque partui; et audito nuntio quod capta esset arca Dei, et mortuus esset socer suus et vir suus, incurvavit se et peperit; irruerant enim in eam dolores

subito. In ipso autem momento mortis eius dixerunt ei quae stabant circa eam. Ne timeas, quia filium peperisti. Quae non respondit eis, neque animadvertit. Et vocavit puerum hiccabod dicens. Translata est gloria dei de israhel, quia capta est archa dei. Et pro socero suo et pro viro suo ait. Translata est gloria dei ab israhel, eo quod capta esset archa dei.

Philistiim autem tulerunt archam dei, et asportaverunt eam a lapide adiutorii in azotum. Tuleruntque philistiim archam dei, et intulerunt eam in templum dagon, et statuerunt eam iuxta dagon. Cumque surrexissent diluculo azotii altera die, ecce dagon iacebat pronus in terra ante archam dei. Et tulerunt dagon, et restituerunt in locum suum. Rursumque mane die altero consurgentes invenerunt dagon iacentem super faciem suam in terra coram archa domini. Caput autem dagon et duae palmae manuum eius abscisae erant super limen. Porro dagon truncus solus remanserat in loco suo. Propter hanc causam non calcant sacerdotes dagon et omnes qui ingrediuntur templum eius super limen dagon in azoto usque in hodiernum diem. Aggravata est autem manus domini super azotios, et demolitus est eos. Et ebullierunt villae et agri in medio regionis illius, et nati sunt mures, et facta est confusio mortis magnae in civitate. Et percussit eos in secretiori parte natium azotum et fines eius. Et percussit eos passione quam greci [illegible] vocant. Videntes autem azotii huiuscemodi plagam, dixerunt. Non maneat archa dei israhel apud nos, quia dura est manus eius super nos, et super dagon deum nostrum. Et mittentes congregaverunt omnes satrapas philistinorum ad se, et dixerunt. Quid faciemus de archa dei israhel? Responderuntque gethei. Circumducatur archa dei israhel. Et circumduxerunt archam dei israhel. Illis autem circumducentibus eam, fiebat manus domini super singulas civitates interfectionis magnae nimis. Et percutiebat viros uniuscuiusque urbis a parvo usque ad maiorem, et computrescebant prominentes extales eorum. Inieruntque gethei consilium, et fecerunt sibi sedes pelliceas. Et miserunt archam dei in accaron. Cumque venisset archa dei in accaron, conclamaverunt accaronitae dicentes. Adduxerunt ad nos archam dei israhel, ut interficiat nos et populum nostrum. Miserunt itaque et congregaverunt omnes satrapas philistinorum, qui dixerunt. Dimittite archam dei israhel, et revertatur in locum suum, et non interficiat nos cum populo nostro. Fiebat enim pavor mortis in singulis urbibus, et gravissima valde manus dei. Viri quoque qui mortui non fuerant, percutiebantur in secretiori parte natium, et ascendebat ululatus uniuscuiusque civitatis clamor in caelum. Fuit ergo archa domini in regione philistinorum septem mensibus. Et vocaverunt philistiim sacerdotes et divinos dicentes. Quid faciemus de archa dei? Indicate nobis quomodo remittamus eam in locum suum. Qui dixerunt. Si remittitis archam dei israhel, nolite dimittere eam vacuam, sed quod debetis reddite ei pro peccato, et tunc curabimini, et scietis quare non recedat manus eius a vobis. Qui dixerunt. Quid est quod pro delicto reddere debeamus ei? Responderuntque illi. Iuxta numerum provinciarum philistinorum quinque anos aureos facietis, et quinque mures aureos, quia plaga una fuit omnibus vobis et satrapis vestris. Facietisque similitudinem anorum vestrorum, et similitudinem murium qui demoliti sunt terram, et dabitis deo israhel gloriam, si forte relevet manum suam a vobis, et a diis vestris, et a terra vestra. Quare gravatis corda vestra sicut gravavit aegyptus et pharao cor suum? Nonne postquam percussus est, tunc dimisit eos, et abierunt? Nunc ergo arripite et facite plaustrum novum, et duas vaccas foetas quibus non est impositum iugum iungite in plaustro, et recludite vitulos earum domi. Tolletisque archam domini, et ponetis in plaustro, et vasa aurea quae exsolvistis ei pro delicto ponetis in capsella ad latus eius, et dimittite eam ut vadat. Et aspicietis. Et siquidem per viam finium suorum ascenderit contra bethsames, ipse fecit vobis hoc malum grande. Sin autem minime, sciemus quia nequaquam manus eius tetigit nos, sed casu accidit. Fecerunt ergo illi hoc modo, et tollentes duas vaccas quae lactabant vitulos iunxerunt ad plaustrum, vitulosque earum concluserunt domi, et posuerunt archam dei super plaustrum, et capsellam quae habebat mures aureos et similitudinem anorum. Ibant autem in directum vaccae per viam quae ducit bethsames, et itinere uno gradiebantur pergentes et mugientes, et non declinabant neque ad dexteram neque ad sinistram. Sed et satrapae philistinorum sequebantur usque ad terminos bethsames. Porro bethsamitae metebant triticum in valle. Et elevantes oculos viderunt archam dei, et gavisi sunt cum vidissent. Et plaustrum venit in agrum iosue bethsamitae, et stetit ibi. Erat autem ibi lapis magnus, et conciderunt ligna plaustri, vaccasque imposuerunt super ea in holocaustum domino. Levitae autem deposuerunt archam dei, et capsellam quae erat iuxta eam in qua erant vasa aurea, et posuerunt super lapidem grandem. Viri autem bethsamitae obtulerunt holocausta et immolaverunt victimas in die illa domino. Et quinque satrapae philistinorum viderunt, et reversi sunt in accaron in die illa. Hi sunt autem ani aurei quos reddiderunt philistei pro delicto domino. Azotus unum. Gaza unum. Ascalon unum. Geth unum. Accaron unum. Et mures aureos secundum numerum urbium philistiim quinque provinciarum. Ab urbe murata usque ad villam quae erat absque muro, et usque ad abel magnum super quem posuerunt archam domini, quae erat usque in illa die in agro iosue bethsamitis. Percussit autem de viris bethsamitibus dominus eo quod vidissent archam domini, et percussit de populo LXX viros, et L milia plebis. Luxitque populus, quod percussisset dominus plebem plaga magna. Et dixerunt viri bethsamitae. Quis poterit stare in conspectu domini dei sancti huius? Et ad quem ascendet a nobis? Miseruntque nuntios ad habitatores cariathiarim dicentes. Reduxerunt philistei archam domini. Descendite et reducite eam ad vos. Venerunt ergo viri cariathiarim et reduxerunt archam domini, et intulerunt eam in domum aminadab in gabaa. Eleazarum autem filium eius sanctificaverunt ut custodiret archam domini.

Et factum est ex qua die mansit archa in cariathiarim multiplicati sunt dies. Erat quippe iam annus vicesimus, et requievit omnis domus israhel post dominum. Ait autem samuel ad universam domum israhel dicens. Si in toto corde vestro revertimini ad dominum, auferte deos alienos de medio vestri, et astaroth, et praeparate corda vestra domino, et servite illi soli, et eruet vos de manu philistinorum. Abstulerunt ergo filii israhel baalim et astaroth, et servierunt domino soli. Dixit autem samuel. Congregate universum israhel in masphat, ut orem pro vobis dominum. Et convenerunt in masphat, hauseruntque aquam et effuderunt in conspectu domini, et ieiunaverunt in die illa, et dixerunt. Tibi peccavimus domine. Iudicavitque samuel filios israhel in masphat.

Et audierunt philistiim quod congregati essent filii israhel in masphat, et ascenderunt satrapae philistinorum ad israhel. Quod cum audissent filii israhel, timuerunt a facie philistinorum. Dixeruntque ad samuel. Ne cesses pro nobis clamare ad dominum deum nostrum, ut salvet nos de manu philistinorum. Tulit autem samuel agnum unum lactentem, et obtulit holocaustum integrum domino. Et clamavit samuel ad dominum pro israhel, et exaudivit eum dominus. Factum est ergo cum samuel offerret holocaustum, philisteos inire proelium contra israhel. Intonuit autem dominus fragore magno in die illa super philisteos, et exterruit eos, et caesi sunt a filiis israhel. Egressique viri israhel de masphat persecuti sunt philisteos, et percusserunt eos usque ad locum qui erat subter bethchar. Tulit autem samuel lapidem unum, et posuit eum inter masphat et inter sen, et vocavit nomen loci illius lapis adiutorii. Dixitque. Hucusque auxiliatus est nobis dominus. Et humiliati sunt philistei, nec apposuerunt ultra ut venirent in terminos israhel. Facta est itaque manus domini cunctis diebus samuelis super philisteos. Et redditae sunt urbes quas tulerant philistiim ab israhel ab accaron usque geth, et terminos suos. Liberavitque dominus israhel de manu philistinorum, eratque pax inter israhel et amorreum. Iudicabat quoque samuel israhel cunctis diebus vitae suae, et ibat per singulos annos circuiens bethel, et galgala, et masphat, et iudicabat israhelem in supradictis locis. Revertebaturque in ramatha, ibi enim erat domus eius, et ibi iudicabat israhelem. Aedificavit etiam ibi altare domino.

Factum est autem cum senuisset samuel, posuit filios suos iudices israhel. Fuitque nomen filii eius primogeniti iohel, et nomen secundi abia, iudicum in bersabee. Et non ambulaverunt filii illius in viis eius, sed declinaverunt post avaritiam, acceperuntque munera, et perverterunt iudicium. Congregati ergo universi maiores natu de israhel venerunt ad samuel in ramatha, dixeruntque ei. Ecce tu senuisti, et filii tui non ambulant in viis tuis. Constitue nobis regem ut iudicet nos, sicut et universae habent nationes. Displicuitque sermo in oculis samuelis, eo quod dixissent, da nobis regem ut iudicet nos. Et oravit samuel ad dominum. Dixit autem dominus ad samuelem. Audi vocem populi in omnibus quae loquuntur tibi. Non enim te abiecerunt, sed me ne regnem super eos. Iuxta omnia opera sua quae fecerunt a die qua eduxi eos de aegypto usque ad diem hanc, sicut dereliquerunt me et servierunt diis alienis, sic faciunt etiam tibi. Nunc ergo audi vocem eorum. Verumtamen contestare eos, et praedic eis ius regis qui regnaturus est super eos. Dixit itaque samuel omnia verba domini ad populum qui petierant a se regem,

et ait. Hoc erit ius regis qui imperaturus est vobis. Filios vestros tollet, et ponet in curribus suis. Facietque sibi equites et praecursores quadrigarum suarum, et constituet sibi tribunos et centuriones, et aratores agrorum suorum, et messores segetum, et fabros armorum et curruum suorum. Filias quoque vestras faciet sibi unguentarias et focarias et panificas. Agros quoque vestros et vineas et oliveta optima tollet, et dabit servis suis. Sed et segetes vestras et vinearum reditus addecimabit, ut det eunuchis et famulis suis. Servos etiam vestros et ancillas et iuvenes optimos et asinos auferet, et ponet in opere suo. Greges quoque vestros addecimabit, vosque eritis ei servi. Et clamabitis in die illa a facie regis vestri quem elegistis vobis, et non exaudiet vos dominus in die illa, quia petistis vobis regem. Noluit autem populus audire vocem samuelis, sed dixerunt. Nequaquam. Rex enim erit super nos, et erimus nos quoque sicut omnes gentes, et iudicabit nos rex noster, et egredietur ante nos, et pugnabit bella pro nobis. Et audivit samuel omnia verba populi, et locutus est ea in auribus domini. Dixit autem dominus ad samuelem. Audi vocem eorum, et constitue super eos regem. Et ait samuel ad viros israhel. Vadat unusquisque in civitatem suam.

Et erat vir de beniamin nomine cis, filius abiel, filii seor, filii bechor, et filii afia, filii viri iemini, fortis robore. Et erat ei filius vocabulo saul electus et bonus, et non erat vir de filiis israhel melior illo. Ab humero et sursum eminebat super omnem populum. Perierant autem asinae cis patris saul. Et dixit cis ad saul filium suum. Tolle tecum unum de pueris, et exsurgens vade et quaere asinas. Qui cum transissent per montem effraim per terram salisa et non invenissent, transierunt etiam per terram salim, et non erant. Sed et per terram iemini, et minime repperrerunt. Cum autem venissent in terram suph, et non invenissent, dixit saul ad puerum qui erat cum eo. Veni et revertamur, ne forte dimiserit pater meus asinas, et sollicitus sit pro nobis. Qui ait. Ecce est vir dei in civitate hac, vir nobilis. Omne quod loquitur absque ambiguitate venit. Nunc ergo eamus illuc, si forte indicet nobis de via nostra propter quam venimus. Dixitque saul ad puerum suum. Ecce ibimus. Quid feremus ad virum? Panis defecit in sitarciis nostris, et sportulam non habemus ut demus homini dei, nec quicquam aliud. Rursum puer respondit sauli et ait. Ecce inventa est in manu mea quarta pars stateris argenti. Demus homini dei, ut indicet nobis viam nostram. Olim in israhel sic loquebatur unusquisque vadens consulere deum. Venite et eamus ad videntem. Qui enim propheta dicitur hodie, vocabatur olim videns. Et dixit saul ad puerum suum. Optimus sermo tuus. Veni eamus. Et ierunt in civitatem in qua erat vir dei. Cumque ascenderent clivum civitatis, invenerunt puellas egredientes ad hauriendam aquam, et dixerunt eis. Num hic est videns? Quae respondentes dixerunt eis. Hic est, ecce ante te. Festina nunc. Hodie enim venit in civitatem, quia sacrificium est hodie populi in excelso. Ingredientes urbem statim invenietis eum, antequam ascendat excelsum ad vescendum. Neque enim comesturus est populus donec ille veniat, quia ille benedicet hostiae, et deinceps comedunt qui vocati sunt. Nunc ergo conscendite, quia hodie repperietis eum. Et ascenderunt in civitatem. Cumque illi ambularent in medio urbis, apparuit samuel egrediens obviam eis ut ascenderet in excelsum. Dominus autem revelaverat auriculam samuelis ante unam diem quam veniret saul, dicens. Hac ipsa quae nunc est hora cras mittam ad te virum de terra beniamin, et ungues eum ducem super populum meum israhel, et salvabit populum meum de manu philistinorum, quia respexi populum meum. Venit enim clamor eorum ad me. Cumque aspexisset samuel saulem, dominus ait ei. Ecce vir quem dixeram tibi. Iste dominabitur populo meo. Accessit autem saul ad samuelem in medio portae, et ait. Indica oro mihi ubi est domus videntis. Et respondit samuel sauli dicens. Ego sum videns. Ascende ante me in excelsum ut comedatis mecum hodie, et dimittam te mane, et omnia quae sunt in corde tuo indicabo tibi. Et de asinis quas perdidisti nudius tertius ne sollicitus sis, quia inventae sunt. Et cuius erunt optima quaeque israhel? Nonne tibi et omni domui patris tui? Respondens autem saul ait. Numquid non filius iemini ego sum de minima tribu israhel, et cognatio mea novissima inter omnes cognationes de tribu beniamin? Quare ergo locutus es mihi sermonem istum? Assumens itaque samuel saulem et puerum eius, introduxit eos in tri

clinium et dedit eis locum in capite eorum qui fuerant invitati. Erant autem quasi xxx viri. Dixitque Samuel coco: Da partem quam dedi tibi, et praecepi ut reponeres seorsum apud te. Levavit autem cocus armum et posuit ante Saul. Dixitque Samuel: Ecce quod remansit pone ante te et comede, quia de industria servatum est tibi quando populum vocavi. Et comedit Saul cum Samuele in die illa. Et descenderunt de excelso in oppidum, et locutus est cum Saul in solario. Stravitque Saul et dormivit. Cumque mane surrexissent, et iam mane illucesceret, vocavit Samuel Saul in solarium dicens: Surge ut dimittam te. Et surrexit Saul, egressique sunt ambo, ipse videlicet et Samuel. Cumque descenderent in extrema parte civitatis, Samuel dixit ad Saul: Dic puero ut antecedat nos et transeat, tu autem subsiste paulisper ut indicem tibi verbum Domini.

Tulit autem Samuel lenticulam olei et effudit super caput eius, et deosculatus eum ait: Ecce unxit te Dominus super hereditatem suam in principem, et liberabis populum eius de manibus inimicorum eius qui in circuitu eius sunt. Et hoc tibi signum quia unxit te Deus in principem. Cumque abieris hodie a me, invenies duos viros iuxta sepulchrum Rachel in finibus Beniamin in meridie, salientes magnas foveas, dicentque tibi: Inventae sunt asinae ad quas ieras perquirendas, et intermissis pater tuus asinis sollicitus est pro vobis, et dicit: Quid faciam de filio meo? Cumque abieris inde et ultra transieris, et veneris ad quercum Thabor, invenient te ibi tres viri ascendentes ad Deum in Bethel, unus portans tres hedos, et alius tres tortas panis, et alius portans lagenam vini. Cumque te salutaverint, dabunt tibi duos panes, et accipies de manu eorum. Post haec venies in collem Domini, ubi est statio Philistinorum; et cum ingressus fueris ibi urbem, obvium habebis gregem prophetarum descendentium de excelso, et ante eos psalterium et tympanum et tibiam et citharam, ipsosque prophetantes. Et insiliet in te spiritus Domini, et prophetabis cum eis, et mutaberis in virum alium. Quando ergo evenerint signa haec omnia tibi, fac quaecumque invenerit manus tua, quia Dominus tecum est. Et descendes ante me in Galgala; ego quippe descendam ad te, ut offeras oblationem et immoles victimas pacificas. Septem diebus expectabis donec veniam ad te, et ostendam tibi quid facias. Itaque cum avertisset humerum suum ut abiret a Samuele, immutavit ei Deus cor aliud, et venerunt omnia signa haec in die illa. Veneruntque ad praedictum collem, et ecce cuneus prophetarum obvius ei. Et insiluit super eum spiritus Dei, et prophetavit in medio eorum. Videntes autem omnes qui noverant eum heri et nudiustertius quod esset cum prophetis et prophetaret, dixerunt ad invicem: Quaenam res accidit filio Chis? Numquid et Saul inter prophetas? Respondit alius ad alium dicens: Et Chis pater eius? Propterea versum est in proverbium: Num et Saul inter prophetas? Cessavit autem prophetare, et venit ad excelsum. Dixit autem patruus Saul ad eum et ad puerum eius: Quo abistis? Qui responderunt: Quaerere asinas. Quas cum non repperissemus, venimus ad Samuelem. Et dixit ei patruus suus: Indica mihi quid dixerit tibi Samuel. Et ait Saul ad patruum suum: Indicavit nobis quia inventae essent asinae. De sermone autem regni non indicavit ei, quem locutus fuerat ei Samuel. Et convocavit Samuel populum ad Dominum in Masphat, et ait ad filios Israel: Haec dicit Dominus Deus Israel: Ego eduxi Israel de Aegypto, et erui vos de manu Aegyptiorum et de manu omnium regum qui affligebant vos. Vos autem proiecistis hodie Deum vestrum, qui solus salvavit vos de universis malis et tribulationibus vestris, et dixistis: Nequaquam, sed regem constitue super nos. Nunc ergo state coram Domino per tribus vestras et per familias. Et applicuit Samuel omnes tribus Israel, et cecidit sors tribus Beniamin. Et applicuit tribum Beniamin et cognationes eius, et cecidit cognatio Metri, et pervenit usque ad Saul filium Chis. Quaesierunt ergo eum, et non est inventus. Et consuluerunt post haec Dominum utrumnam venturus esset illuc. Responditque Dominus: Ecce absconditus est domi. Cucurrerunt itaque et tulerunt eum inde, stetitque in medio populi, et altior fuit universo populo ab humero et sursum. Et ait Samuel ad omnem populum: Certe videtis quem elegit Dominus, quia non sit similis illi in omni populo. Et clamavit cunctus populus et ait: Vivat rex. Locutus est autem Samuel ad populum legem regni, et scripsit in libro, et reposuit coram Domino. Et dimisit Samuel omnem populum singulos in domum suam. Sed et Saul abiit in domum suam in Gabaath, et abiit cum eo pars exercitus, quorum tetigerat Deus corda. Filii vero Belial dixerunt: Num salvare nos poterit iste? Et despexerunt eum, et non attulerunt ei munera. Ille vero dissimulabat se audire.

Et factum est quasi post mensem, ascendit Naas Ammonites et pugnare coepit contra Iabes Galaad. Dixeruntque omnes viri Iabes ad Naas: Habeto nos foederatos, et serviemus tibi. Et respondit ad eos Naas Ammonites: In hoc feriam vobiscum foedus, ut eruam omnium vestrum oculos dextros, ponamque vos obprobrium in universo Israel. Et dixerunt ad eum seniores Iabes: Concede nobis septem dies, ut mittamus nuntios ad universos terminos Israel; et si non fuerit qui defendat nos, egrediemur ad te. Venerunt ergo nuntii in Gabaath Saulis, et locuti sunt verba audiente populo. Et levavit omnis populus vocem suam et flevit. Et ecce Saul veniebat sequens boves de agro, et ait: Quid habet populus quod plorat? Et narraverunt ei verba virorum Iabes. Et insilivit spiritus Domini in Saul cum audisset verba haec, et iratus est furor eius nimis. Et assumens utrumque bovem concidit in frusta, misitque in omnes terminos Israel per manus nuntiorum dicens: Quicumque non exierit secutusque fuerit Saul et Samuelem, sic fiet bubus eius. Invasit ergo timor Domini populum, et egressi sunt quasi vir unus. Et recensuit eos in Bezech, fueruntque filiorum Israel trecenta milia, virorum autem Iuda xxx milia. Et dixerunt nuntiis qui venerant: Sic dicetis viris qui sunt in Iabes Galaad: Cras erit vobis salus, cum incaluerit sol. Venerunt ergo nuntii et annuntiaverunt viris Iabes, qui laetati sunt. Et dixerunt: Mane exibimus ad vos, et facietis nobis omne quod placuerit vobis. Et factum est cum venisset dies crastinus, constituit Saul populum in tres partes; et ingressus est media castra in vigilia matutina, et percussit Ammon usque dum incalesceret dies. Reliqui autem dispersi sunt, ita ut non relinquerentur in eis duo pariter. Et ait populus ad Samuelem: Quis est iste qui dixit: Saul non regnabit super nos? Date viros, et interficiemus eos. Et ait Saul: Non occidetur quisquam in die hac, quia hodie fecit Dominus salutem in Israel. Dixit autem Samuel ad populum: Venite et eamus in Galgala, et innovemus ibi regnum. Et perrexit omnis populus in Galgala, et fecerunt ibi regem Saul coram Domino in Galgala, et immolaverunt ibi victimas pacificas coram Domino. Et laetatus est Saul et cuncti viri Israel nimis.

Dixit autem Samuel ad universum Israel: Ecce audivi vocem vestram iuxta omnia quae locuti estis ad me, et constitui super vos regem. Et nunc rex graditur ante vos; ego autem senui et incanui, porro filii mei vobiscum sunt. Itaque conversatus coram vobis ab adolescentia mea usque ad hanc diem, ecce praesto sum. Loquimini de me coram Domino et christo eius, utrum bovem cuiusquam tulerim aut asinum, si quempiam calumniatus sum, si oppressi aliquem, si de manu cuiusquam munus accepi, et contempnam illud hodie, restituamque vobis. Et dixerunt: Non es calumniatus nos, neque oppressisti, neque tulisti de manu alicuius quippiam. Dixitque ad eos: Testis Dominus adversum vos, et testis christus eius in die hac, quia non inveneritis in manu mea quippiam. Et dixerunt: Testis. Et ait Samuel ad populum: Dominus qui fecit Moysen et Aaron et eduxit patres nostros de terra Aegypti adest. Nunc ergo state ut iudicio contendam adversum vos coram Domino de omnibus misericordiis Domini, quas fecit vobiscum et cum patribus vestris: quomodo ingressus est Iacob in Aegyptum, et clamaverunt patres nostri ad Dominum, et misit Dominus Moysen et Aaron, et eduxit patres nostros ex Aegypto, et collocavit eos in loco hoc. Qui obliti sunt Domini Dei sui, et tradidit eos in manu Sisarae magistri militiae Asor, et in manu Philistinorum, et in manu regis Moab, et pugnaverunt adversus eos. Postea autem clamaverunt ad Dominum et dixerunt: Peccavimus, quia dereliquimus Dominum et servivimus Baalim et Astaroth; nunc ergo erue nos de manu inimicorum nostrorum, et serviemus tibi. Et misit Dominus Hierobaal et Hadan et Barach et Iepte, et eruit vos de manu inimicorum vestrorum per circuitum, et habitastis confidenter. Videntes autem quod Naas rex filiorum Ammon venisset adversum vos, dixistis mihi: Nequaquam, sed rex imperabit nobis, cum Dominus Deus vester regnaret in vobis. Nunc ergo praesto est rex vester quem elegistis et petistis; ecce dedit vobis Dominus regem. Si timueritis Dominum et servieritis ei, et audieritis vocem eius, et non exasperaveritis os Domini, eritis et vos et rex qui imperat vobis sequentes Dominum Deum vestrum. Si autem non audieritis vocem Domini, sed exasperaveritis sermonem Domini, erit manus Domini super vos et super patres vestros. Sed et nunc state et videte rem istam grandem quam facturus est in conspectu vestro. Numquid non messis tritici est hodie? Invocabo Dominum, et dabit voces et pluvias, et scietis et videbitis quia grande malum feceritis vobis in conspectu Domini petentes super vos regem. Et clamavit Samuel ad Dominum, et dedit Dominus voces et pluvias in die illa. Et timuit omnis populus nimis Dominum et Samuelem. Dixitque universus populus ad Samuelem: Ora pro servis tuis ad Dominum Deum tuum, ut non moriamur; addidimus enim universis peccatis nostris malum, ut peteremus nobis regem. Dixit autem Samuel ad populum: Nolite timere; vos fecistis universum malum hoc. Verumtamen nolite recedere a tergo Domini, sed servite Domino in omni corde vestro, et nolite declinare post vana quae non proderunt vobis neque eruent vos, quia vana sunt. Et non derelinquet Dominus populum suum propter nomen suum magnum, quia iuravit Dominus vos facere sibi populum. Absit autem a me hoc peccatum in Domino, ut cessem orare pro vobis, et docebo vos viam bonam et rectam. Igitur timete Dominum et servite ei in veritate ex toto corde vestro; vidistis enim magnifica quae in vobis gesserit. Quod si perseveraveritis in malitia, et vos et rex vester pariter peribitis. Filius unius anni erat Saul cum regnare coepisset; duobus autem annis regnavit super Israel. Et elegit sibi Saul tria milia de Israel; et erant cum Saule duo milia in Machmas et in monte Bethel, mille autem cum Ionatha in Gabaa Beniamin. Porro ceterum populum remisit unumquemque in tabernacula sua. Et percussit Ionathas stationem Philistinorum quae erat in Gabaa. Quod cum audissent Philistiim, Saul cecinit bucina in omni terra dicens: Audiant Hebraei. Et universus Israel audivit huiuscemodi famam: Percussit Saul stationem Philistinorum, et erexit se Israel adversus Philistiim. Clamavit ergo populus post Saul in Galgala. Et Philistiim congregati sunt ad proeliandum contra Israel, xxx milia curruum et sex milia equitum et reliquum vulgus sicut arena quae est in litore maris plurima. Et ascendentes castrametati sunt in Machmas ad orientem Bethaven. Quod cum vidissent viri Israel se in arto positos (afflictus enim erat populus), absconderunt se in speluncis et in abditis, in petris quoque et in antris et in cisternis. Hebraei autem transierunt Iordanem in terram Gad et Galaad. Cumque adhuc esset Saul in Galgala, universus populus perterritus est qui sequebatur eum. Et expectavit septem diebus iuxta placitum Samuelis, et non venit Samuel in Galgala, dilapsusque est populus ab eo. Ait ergo Saul: Afferte mihi holocaustum et pacifica. Et obtulit holocaustum. Cumque complesset offerens holocaustum, ecce Samuel veniebat; et egressus est Saul obviam ei ut salutaret eum. Locutusque est ad eum Samuel: Quid fecisti? Respondit Saul: Quia vidi quod dilaberetur populus a me, et tu non veneras iuxta placitos dies, porro Philistiim congregati fuerant in Machmas, dixi: Nunc descendent Philistiim ad me in Galgala, et faciem Domini non placavi; necessitate compulsus obtuli holocaustum. Dixitque Samuel ad Saul: Stulte egisti, nec custodisti mandata Domini Dei tui quae praecepit tibi. Quod si non fecisses, iam nunc praeparasset Dominus regnum tuum super Israel in sempiternum; sed nequaquam regnum tuum ultra consurget. Quaesivit Dominus sibi virum iuxta cor suum, et praecepit ei Dominus ut esset dux super populum suum, eo quod non servaveris quae praecepit Dominus. Surrexit autem Samuel et ascendit de Galgalis in Gabaa Beniamin. Et reliqui populi ascenderunt post Saul obviam populo qui expugnabant eos venientes de Galgala in Gabaa in colle Beniamin. Et recensuit Saul populum qui inventi fuerant cum eo, quasi sexcentos viros. Et Saul et Ionathan filius eius, populusque qui inventus fuerat cum eis, erat in Gabaa Beniamin. Porro Philistiim consederant in Machmas. Et egressi sunt ad praedandum de castris Philistiim tres cunei. Unus cuneus pergebat contra viam Effraim ad terram Saul; porro alius ingrediebatur per viam Bethoron; tertius autem verterat se ad iter termini imminentis valli Seboim contra desertum. Porro faber ferrarius non inveniebatur in omni terra Israel; caverant enim Philistiim ne forte facerent Hebraei gladium aut lanceam. Descendebat ergo omnis Israel ad Philistiim, ut exacueret unusquisque vomerem suum et ligonem et securim et sarculum. Retusae itaque erant acies vomerum et ligonum et tridentium et securium, usque ad stimulum corrigendum. Cumque venisset dies proelii, non est inventus ensis et lancea in manu totius populi qui erat cum Saul et cum Ionatha, excepto Saul et Ionatha filio eius. Egressa est autem statio Philistiim ut transcenderet in Machmas.

Et accidit quadam die ut diceret Ionathas filius Saul ad adoles

centem armigerum suum. Veni et transeamus ad stationem philistiim, que est trans locum illum. Patri autem suo hoc ipsum non indicavit. Porro saul morabatur in extrema parte gabaa sub malo granato que erat in agro. Et erat populus cum eo quasi sexcentorum virorum. Et achimaas filius achitob fratris hicabod filii finees qui ortus fuerat ex heli sacerdote domini in silo portabat ephod. Sed et populus ignorabat quo isset ionathas. Erant autem inter ascensus per quos nitebatur ionathas transire ad stationem philistinorum eminentes petre ex utraque parte, et quasi in modum dentium scopuli hinc et inde prerupti, nomen uni boses et nomen alteri sene. Unus scopulus prominens ad aquilonem ex adverso machmas, et alter ad meridiem contra gabaa. Dixit autem ionathas ad adolescentem armigerum suum: Veni transeamus ad stationem incircumcisorum horum, si forte faciat dominus pro nobis, quia non est domino difficile salvare vel in multis vel in paucis. Dixitque ei armiger suus: Fac omnia que placent animo tuo. Perge quo cupis, et ero tecum ubicumque volueris. Et ait ionathas: Ecce nos transimus ad viros istos. Cumque appropinquaverimus eis, si taliter locuti fuerint ad nos: Manete donec veniamus ad vos, stemus in loco nostro nec ascendamus ad eos. Si autem dixerint: Ascendite ad nos, ascendamus, quia tradidit eos dominus in manibus nostris. Hoc erit nobis signum. Apparuit igitur uterque stationi philistinorum. Dixeruntque philistiim: En hebrei egrediuntur de cavernis in quibus absconditi fuerant. Et locuti sunt viri de statione ad ionathan et ad armigerum suum dixeruntque: Ascendite ad nos, et ostendemus vobis rem. Et ait ionathas ad armigerum suum: Ascendamus. Sequere me, tradidit enim eos dominus in manus israhel. Ascendit autem ionathas reptans manibus et pedibus, et armiger eius post eum. Itaque alii cadebant ante ionathan, alios armiger eius interficiebat sequens eum. Et facta est plaga prima qua percussit ionathas et armiger eius quasi viginti virorum in media parte iugeri quam par boum in die arare consuevit. Et factum est miraculum in castris per agros. Sed et omnis populus stationis eorum qui ierant ad predandum obstupuit, et conturbata est terra, et accidit quasi miraculum a deo. Et respexerunt speculatores saul qui erant in gabaa beniamin, et ecce multitudo prostrata et huc illucque diffugiens. Et ait saul populo qui erat cum eo: Requirite et videte quis abierit ex nobis. Cumque requisissent, repertum est non adesse ionathan et armigerum eius. Et ait saul ad achiam: Applica archam dei. Erat enim ibi archa dei in die illa cum filiis israhel. Cumque loqueretur saul ad sacerdotem, tumultus magnus exortus est in castris philistinorum. Crescebatque paulatim et clarius reboabat. Et ait saul ad sacerdotem: Contrahe manum tuam. Conclamavit ergo saul et omnis populus qui erat cum eo, et venerunt usque ad locum certaminis. Et ecce versus fuerat gladius uniuscuiusque ad proximum suum, et cedes magna nimis. Sed et hebrei qui fuerant cum philistiim heri et nudiustertius, ascenderantque cum eis in castris, reversi sunt ut essent cum israhel qui erant cum saul et ionatha. Omnes quoque israhelite qui se absconderant in monte effraim, audientes quod fugissent philistiim, sociaverunt se cum suis in prelio. Et erant cum saul quasi decem milia virorum. Et salvavit dominus in die illa israhel. Pugna autem pervenit usque ad bethaven. Et viri israhel sociati sunt sibi in die illa. Adiuravit autem saul populum dicens: Maledictus vir qui comederit panem usque ad vesperam, donec ulciscar de inimicis meis. Et non gustavit universus populus panem. Omneque terre vulgus venit in saltum in quo erat mel super faciem agri. Ingressus est itaque populus saltum, et apparuit fluens mel. Nullusque applicuit manum ad os suum. Timebat enim populus iuramentum. Porro ionathas non audierat cum adiuraret pater eius populum. Extenditque summitatem virgule quam habebat in manu, et intinxit in favum mellis, et convertit manum suam ad os suum, et illuminati sunt oculi eius. Respondensque unus de populo ait: Iureiurando constrinxit pater tuus populum dicens: Maledictus vir qui comederit panem hodie. Defecerat autem populus. Dixitque ionathas: Turbavit pater meus terram. Vidistis ipsi quia illuminati sunt oculi mei eo quod gustaverim paululum de melle isto. Quanto magis si comedisset populus de preda inimicorum suorum quam repperit, nonne maior plaga facta fuisset in philistiim? Percusserunt ergo in die illa philisteos a machmis usque in aialon. Defatigatus est autem populus nimis, et versus ad predam tulit oves et boves et vitulos, et mactaverunt in terra. Comeditque populus cum sanguine. Nuntiaverunt autem sauli dicentes quod populus peccasset domino comedens cum sanguine. Qui ait: Prevaricati estis. Volvite ad me iam nunc saxum grande. Et dixit saul: Dispergimini in vulgus, et dicite eis ut adducat ad me unusquisque bovem suum et arietem, et occidite super istud et vescimini, et non peccabitis domino comedentes cum sanguine. Adduxit itaque omnis populus unusquisque bovem in manu sua usque ad noctem, et occiderunt ibi. Edificavit autem saul altare domino. Tuncque primum cepit edificare altare domino. Et dixit saul: Irruamus super philisteos nocte, et vastemus eos usque dum illucescat mane, nec relinquamus ex eis virum. Dixitque populus: Omne quod bonum videtur in oculis tuis fac. Et ait sacerdos: Accedamus huc ad deum. Et consuluit saul dominum: Num persequar philistiim? Si trades eos in manus israhel? Et non respondit ei in die illa. Dixitque saul: Applicate huc universos angulos populi, et scitote et videte per quem acciderit peccatum hoc hodie. Vivit dominus salvator israhel, quia si per ionathan filium meum factum est, absque retractatione morietur. Ad quod nullus contradixit ei de omni populo. Et ait ad universum israhel: Separamini vos in partem unam, et ego cum ionatha filio meo ero in parte altera. Responditque populus ad saul: Quod bonum videtur in oculis tuis fac. Et dixit saul ad dominum deum israhel: Domine deus israhel, da indicium. Quid est quod non responderis servo tuo hodie? Si in me aut in ionatha filio meo est iniquitas hec, da ostensionem; aut si hec iniquitas est in populo tuo, da sanctitatem. Et deprehensus est ionathas et saul, populus autem exivit. Et ait saul: Mittite sortem inter me et inter ionathan filium meum. Et captus est ionathas. Dixit autem saul ad ionathan: Indica michi quid feceris. Et indicavit ei ionathas et ait: Gustans gustavi in summitate virge que erat in manu mea paululum mellis, et ecce ego morior. Et ait saul: Hec faciat michi deus et hec addat, quia morte morieris ionatha. Dixitque populus ad saul: Ergone ionathas morietur qui fecit salutem hanc magnam in israhel? Hoc nefas est. Vivit dominus, si ceciderit capillus de capite eius in terram, quia cum deo operatus est hodie. Liberavit ergo populus ionathan ut non moreretur. Recessitque saul nec persecutus est philistiim. Porro philistiim abierunt in loca sua.

Et saul confirmato regno super israhel pugnabat per circuitum adversum omnes inimicos eius, contra moab et filios ammon et edom, et reges soba, et philisteos, et quocumque se verterat superabat. Congregatoque exercitu percussit amalech, et eruit israhel de manu vastatorum eius. Fuerunt autem filii saul ionathas et iesui et melchisua. Nomina duarum filiarum eius: nomen primogenite merob, et nomen minoris michol. Et nomen uxoris saul achinoem filia achimaas. Et nomen principis militie eius abner filius ner patruelis saul. Porro cis fuerat pater saul, et ner pater abner filius abiel. Erat autem bellum potens adversum philisteos omnibus diebus vite saul. Nam quecumque viderat saul virum fortem et aptum ad prelium, sociabat eum sibi. Et dixit samuel ad saul: Me misit dominus ut ungerem te in regem super populum eius israhel. Nunc ergo audi vocem domini. Hec dicit dominus exercituum: Recensui quecumque fecit amalech israheli, quomodo restitit ei in via cum ascenderet de egypto. Nunc ergo vade et percute amalech, et demolire universa eius. Non parcas ei, et non concupisces ex rebus ipsius aliquid, sed interfice a viro usque ad mulierem, et parvulum usque ad lactentem, bovem et ovem, camelum et asinum. Precepit itaque saul populo, et recensuit eos quasi agnos, ducenta milia peditum, et decem milia virorum iuda. Cumque venisset saul ad civitatem amalech, tetendit insidias in torrente. Dixitque saul cyneo: Abite, recedite atque discedite ab amalech, ne forte involvam te cum eo. Tu enim fecisti misericordiam cum omnibus filiis israhel cum ascenderent de egypto. Et recessit cyneus de medio amalech. Percussitque saul amalech ab euilath donec venias assur que est e regione egypti. Et apprehendit agag regem amalech vivum, omne autem vulgus interfecit in ore gladii. Et pepercit saul et populus agag, et optimis gregibus ovium et armentorum et vestibus et arietibus, et universis que pulchra erant, nec voluerunt disperdere ea. Quicquid vero vile fuit et reprobum, hoc demoliti sunt.

Factum est autem verbum domini ad samuel dicens: Penitet me quod constituerim saul regem, quia dereliquit me, et verba mea opere non implevit. Contristatusque est samuel, et clamavit ad dominum tota nocte. Cumque de nocte surrexisset samuel ut iret ad saul mane, nuntiatum est samueli quod venisset saul in carmelum, et erexisset sibi fornicem triumphalem, et reversus transisset descendissetque in galgala. Venit ergo samuel ad saul, et saul offerebat holocaustum domino de initiis predarum que attulerat ex amalech. Et cum venisset samuel ad saul, dixit ei saul: Benedictus tu domino. Implevi verbum domini. Dixitque samuel: Et que est hec vox gregum que resonat in auribus meis, et armentorum quam ego audio? Et ait saul: De amalech adduxerunt ea. Pepercit enim populus melioribus ovibus et armentis, ut immolarentur domino deo tuo, reliqua vero occidimus. Ait autem samuel ad saul: Sine me, et indicabo tibi que locutus sit dominus ad me nocte. Dixitque ei: Loquere. Et ait samuel: Nonne cum parvulus esses in oculis tuis, caput in tribubus israhel factus es? Unxitque te dominus in regem super israhel, et misit te dominus in viam et ait: Vade et interfice peccatores amalech, et pugnabis contra eos usque ad internecionem eorum. Quare ergo non audisti vocem domini, sed versus ad predam es, et fecisti malum in oculis domini? Et ait saul ad samuelem: Immo audivi vocem domini, et ambulavi in via per quam misit me dominus, et adduxi agag regem amalech, et amalech interfeci. Tulit autem de preda populus oves et boves, primitias eorum que cesa sunt, ut immolet domino deo suo in galgalis. Et ait samuel: Numquid vult dominus holocausta et victimas, et non potius ut obediatur voci domini? Melior est enim obedientia quam victime, et auscultare magis quam offerre adipem arietum. Quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare, et quasi scelus ydolatrie nolle acquiescere. Pro eo ergo quod abiecisti sermonem domini, abiecit te dominus ne sis rex. Dixitque saul ad samuelem: Peccavi quia prevaricatus sum sermonem domini et verba tua, timens populum et obediens voci eorum. Sed nunc porta quaeso peccatum meum, et revertere mecum ut adorem dominum. Et ait samuel ad saul: Non revertar tecum, quia proiecisti sermonem domini, et proiecit te dominus ne sis rex super israhel. Et conversus est samuel ut abiret. Ille autem apprehendit summitatem pallii eius, que et scissa est. Et ait ad eum samuel: Scidit dominus regnum israhel a te hodie, et tradidit illud proximo tuo meliori te. Porro triumphator in israhel non parcet, et penitudine non flectetur. Neque enim homo est ut agat penitentiam. At ille ait: Peccavi, sed nunc honora me coram senioribus populi mei et coram israhel, et revertere mecum ut adorem dominum deum tuum. Reversus ergo samuel secutus est saulem, et adoravit saul dominum. Dixitque samuel: Adducite ad me agag regem amalech. Et oblatus est ei agag pinguissimus et tremens. Et dixit agag: Siccine separat amara mors? Et ait samuel: Sicut fecit absque liberis mulieres gladius tuus, sic absque liberis erit inter mulieres mater tua. Et in frusta concidit eum samuel coram domino in galgalis. Abiit autem samuel in ramatha, saul vero ascendit in domum suam in gabaa. Et non vidit samuel ultra saul usque ad diem mortis sue. Verumtamen lugebat samuel saul, quoniam dominum penitebat quod constituisset eum regem super israhel.

Ait autem dominus ad samuel: Usquequo tu luges saul, cum ego proiecerim eum ne regnet super israhel? Imple cornu tuum oleo et veni, ut mittam te ad ysai bethleemitem. Providi enim in filiis eius michi regem. Et ait samuel: Quomodo vadam? Audiet enim saul et interficiet me. Et ait dominus: Vitulum de armento tolles in manu tua, et dices: Ad immolandum domino veni. Et vocabis ysai ad victimam, et ego ostendam tibi quid facias, et unges quemcumque monstravero tibi. Fecit ergo samuel sicut locutus est ei dominus. Venitque in bethleem, et admirati sunt seniores civitatis occurrentes ei, dixeruntque: Pacificusne est ingressus tuus? Et ait: Pacificus. Ad immolandum domino veni. Sanctificamini et venite mecum ut immolem. Sanctificavit ergo ysai et filios eius, et vocavit eos ad sacrificium. Cumque ingressi essent, vidit heliab et ait: Num coram domino est christus eius? Et dixit dominus ad samuelem: Ne respicias vultum eius neque altitudinem stature eius, quoniam abieci eum, nec iuxta intuitum hominis ego iudico. Homo enim videt ea que parent, dominus autem intuetur cor. Et vocavit ysai abinadab, et adduxit eum coram samuele. Qui dixit: Nec hunc elegit dominus. Adduxit autem ysai samma, de quo ait: Etiam hunc non elegit dominus. Adduxit itaque ysai septem filios suos coram samuele. Et ait samuel ad ysai: Non elegit dominus ex istis. Dixitque samuel ad ysai: Numquid iam completi sunt filii? Qui respondit: Adhuc reliquus est parvulus, et pascit oves. Et ait samuel ad ysai: Mitte et adduc eum. Neque enim discumbemus priusquam ille huc veniat. Misit ergo et adduxit eum.

Erat autem rufus et pulcher aspectu decoraque facie. Et ait dominus: Surge et unge eum, ipse est enim. Tulit ergo samuel cornu olei, et unxit eum in medio fratrum eius, et directus est spiritus domini in david in die illa et in reliquum. Surgensque samuel abiit in ramatha. Spiritus autem domini recessit a saul, et exagitabat eum spiritus nequam a domino. Dixeruntque servi saul ad eum: Ecce spiritus dei malus exagitat te. Iubeat dominus noster, et servi tui qui coram te sunt, ut querant hominem scientem psallere cythara, ut quando te arripuerit spiritus domini malus, psallat manu sua, et levius feras. Et ait saul ad servos suos: Providete ergo mihi aliquem bene psallentem, et adducite eum ad me. Et respondens unus de pueris ait: Ecce vidi filium ysai bethleemitem scientem psallere, et fortissimum robore, et virum bellicosum, et prudentem in verbis, et virum pulchrum, et dominus est cum eo. Misit ergo saul nuntios ad ysai dicens: Mitte ad me david filium tuum qui est in pascuis. Tulitque ysai asinum plenum panibus, et lagenam vini, et hedum de capris unum, et misit per manum david filii sui saul. Et venit david ad saul, et stetit coram eo. At ille dilexit eum nimis, et factus est eius armiger. Misitque saul ad ysai dicens: Stet david in conspectu meo, invenit enim gratiam in oculis meis. Igitur quandocumque spiritus dei malignus arripiebat saul, tollebat david cytharam et percutiebat manu sua, et refocilabatur saul, et levius habebat; recedebat enim spiritus malus ab eo.

Congregantes vero philistiim agmina in prelium, convenerunt in sochot iude, et castrametati sunt inter sochot et azecha in finibus domim. Porro saul et viri israel congregati venerunt in valle therebinti, et direxerunt aciem ad pugnandum contra philistiim. Et philistiim stabant super montem ex parte hac, et israel stabat super montem ex altera parte, vallisque erat inter eos. Et egressus est vir spurius de castris philistinorum nomine goliad de geth, altitudinis sex cubitorum et palmo, et cassis erea super caput eius, et lorica hamata induebatur. Porro pondus lorice eius quinque milia syclorum eris erat, et ocreas ereas habebat in cruribus, et clipeus ereus tegebat humeros eius. Hastile autem haste eius erat quasi liciatorium texentium. Ipsum autem ferrum haste eius sexcentos syclos habebat ferri, et armiger eius antecedebat eum. Stansque clamabat adversus phalangas israel, et dicebat eis: Quare venistis parati ad prelium? Numquid non ego sum philisteus, et vos servi saul? Eligite ex vobis virum, et descendat ad singulare certamen. Si quiverit pugnare mecum et percusserit me, erimus vobis servi. Si autem ego prevaluero et percussero eum, vos servi eritis, et servietis nobis. Et aiebat philisteus: Ego exprobravi agminibus israel hodie. Date mihi virum, et ineat mecum singulare certamen. Audiens autem saul et omnes viri israelite sermones philistei huiuscemodi, stupebant et metuebant nimis. David autem filius erat viri effratei, de quo supra dictum est, de bethleem iuda, cui nomen erat ysai, qui habebat octo filios, et erat vir in diebus saul senex et grandevus inter viros. Abierunt autem tres filii eius maiores post saul in prelium, et nomina trium filiorum eius qui perrexerant ad bellum eliab primogenitus, et secundus amminadap, tercius semmaa. David autem erat minimus. Tribus ergo maioribus secutis saulem, abiit david et reversus est a saul ut pasceret gregem patris sui in bethleem. Procedebat vero philisteus mane et vespere et stabat xl diebus. Dixit autem ysai ad david filium suum: Accipe fratribus tuis ephi polente, et decem panes istos, et curre in castra ad fratres tuos, et decem formellas casei has deferes ad tribunum, et fratres tuos visitabis si recte agant, et cum quibus ordinati sunt disce. Saul autem et illi et omnes filii israel in valle therebinti pugnabant adversus philistiim. Surrexit itaque david mane, et commendavit gregem custodi, et onustus abiit sicut preceperat ei ysai, et venit ad locum magala, et ad exercitum qui egressus ad pugnam vociferatus erat in certamine. Direxerat enim aciem israel. Sed et philistiim ex adverso fuerant preparati. Derelinquens ergo david vasa que attulerat sub manu custodis ad sarcinas, cucurrit ad locum certaminis, et interrogabat si omnia recte agerentur erga fratres suos. Cumque adhuc ille loqueretur eis, apparuit vir ille spurius ascendens goliad nomine philisteus de geth ex castris philistinorum. Et loquente eo hec eadem verba audivit david. Omnes autem israelite cum vidissent virum, fugerunt a facie eius timentes eum valde. Et dixit unus quispiam de israel: Num vidistis virum hunc qui ascendit? Ad exprobrandum enim israel ascendit. Virum ergo qui percusserit eum ditabit rex divitiis magnis, et filiam suam dabit ei, et domum patris eius faciet absque tributo in israel. Et ait david ad viros qui stabant secum dicens: Quid dabitur viro qui percusserit philisteum hunc, et tulerit obprobrium de israel? Quis est enim hic philisteus incircumcisus qui exprobravit acies dei viventis? Respondebat autem ei populus eundem sermonem dicens: Hec dabuntur viro qui percusserit eum. Quod cum audisset eliab frater eius maior loquente eo cum aliis, iratus est contra david et ait: Quare venisti, et quare reliquisti pauculas oves illas in deserto? Ego novi superbiam tuam, et nequitiam cordis tui, quia ut videres prelium descendisti. Et dixit david: Quid feci? Numquid non verbum est? Et declinavit paululum ab eo ad alium, dixitque eundem sermonem. Et respondit ei populus verbum sicut et prius. Audita sunt autem verba que locutus est david, et annuntiata in conspectu saul. Ad quem cum fuisset adductus, locutus est ei: Non concidat cor cuiusquam in eo. Ego servus tuus vadam et pugnabo adversus philisteum. Et ait saul ad david: Non vales resistere philisteo isti, nec pugnare adversus eum, quia puer es. Hic autem vir bellator ab adolescentia sua.

Dixitque david ad saul: Pascebat servus tuus patris sui gregem, et veniebat leo vel ursus, tollebatque arietem de medio gregis, et sequebar eos et percutiebam, eruebamque de ore eorum. Et illi consurgebant adversum me, et apprehendebam mentum eorum et suffocabam interficiebamque eos. Nam leonem et ursum interfeci ego servus tuus. Erit igitur et philisteus iste incircumcisus quasi unus ex eis. Quia ausus est maledicere exercitum dei viventis. Dominus qui eruit me de manu leonis, et de manu ursi, ipse liberabit me de manu philistei huius. Dixit autem saul ad david: Vade et dominus tecum sit. Et induit david saul vestimentis suis, et imposuit galeam eream super caput eius, et vestivit eum lorica. Accinctus ergo david gladio eius super vestem suam, cepit temptare si armatus posset incedere. Non enim habebat consuetudinem. Dixitque david ad saul: Non possum sic incedere, quia nec usum habeo. Et deposuit ea, et tulit baculum suum quem semper habebat in manibus, et elegit sibi quinque limpidissimos lapides de torrente, et misit eos in peram pastoralem quam habebat secum, et fundam manu tulit, et processit adversus philisteum. Ibat autem philisteus incedens et appropinquans adversum david, et armiger eius ante eum. Cumque inspexisset philisteus et vidisset david, despexit eum. Erat enim adolescens rufus et pulcher aspectu. Et dixit philisteus ad david: Numquid ego canis sum, quod tu venis ad me cum baculo? Et maledixit philisteus david in diis suis. Dixitque ad david: Veni ad me, et dabo carnes tuas volatilibus celi et bestiis terre. Dixit autem david ad philisteum: Tu venis ad me cum gladio et hasta et clipeo, ego autem venio ad te in nomine domini exercituum dei agminum israel, quibus exprobrasti hodie. Et dabit te dominus in manu mea, et percutiam te, et auferam caput tuum a te. Et dabo cadavera philistiim hodie volatilibus celi et bestiis terre, ut sciat omnis terra quia est dominus deus in israel. Et noverit universa ecclesia quia non in gladio nec in hasta salvat dominus. Ipsius est enim bellum, et tradet vos in manus nostras. Cum ergo surrexisset philisteus et veniret et appropinquaret contra david, festinavit david et cucurrit ad pugnam ex adverso philistei. Et misit manum suam ad peram, tulitque unum lapidem et funda iecit. Et circumducens percussit philisteum in fronte, et infixus est lapis in fronte eius, et cecidit in faciem suam super terram. Prevaluitque david adversus philisteum in funda et lapide, percussumque philisteum interfecit. Cumque gladium non haberet in manu david, cucurrit et stetit super philisteum, et tulit gladium eius, et eduxit de vagina sua, et interfecit eum, preciditque caput eius. Videntes autem philistiim quod mortuus esset fortissimus eorum, fugerunt. Et consurgentes viri israel et iuda vociferati sunt, et persecuti sunt philisteos usque dum venirent in vallem, et usque dum venirent ad portas accaron. Cecideruntque vulnerati de philistiim in via sarim usque geth et usque accaron. Et revertentes filii israel postquam persecuti fuerant philisteos, invaserunt castra eorum. Assumens autem david caput philistei attulit illud in iherusalem, arma vero eius posuit in tabernaculo suo. Eo autem tempore quo videbat saul david egredientem contra philisteum, ait ad abner principem militie: De qua stirpe descendit hic adolescens abner? Dixitque abner: Vivit anima tua rex si novi. Et ait rex: Interroga tu cuius filius sit puer. Cumque regressus esset david percusso philisteo, tulit eum abner et introduxit coram saul, caput philistei habentem in manu. Et ait saul ad eum: De qua progenie es o adolescens? Dixitque david: Filius servi tui ysai bethleemite ego sum.

Et factum est cum complesset loqui ad saul, anima ionathe colligata est anime david, et dilexit eum ionathas quasi animam suam. Tulitque saul david in die illa, et non concessit ei ut reverteretur in domum patris sui. Inierunt autem ionathas et david fedus, diligebat enim eum quasi animam suam. Nam expoliavit se ionathas tunica qua erat vestitus et dedit eam david, et reliqua vestimenta sua usque ad gladium et arcum suum et usque ad balteum. Egrediebatur quoque david ad omnia quecumque misisset eum saul, et prudenter se agebat. Posuitque eum saul super viros belli, et acceptus erat in oculis universi populi maximeque in conspectu servorum saul. Porro cum reverteretur percusso philisteo david, et ferret caput eius in iherusalem, egresse sunt mulieres de universis urbibus israel cantantes chorosque ducentes in occursum saul regis in tympanis letitie et in sistris. Et precinebant mulieres ludentes atque dicentes: Percussit saul mille, et david decem milia. Iratus est autem saul nimis, et displicuit in oculis eius iste sermo. Dixitque: Dederunt david decem milia, et mihi dederunt mille. Quid ei super est nisi solum regnum? Non rectis ergo oculis saul aspiciebat david ex illa die et deinceps. Post diem autem alteram invasit spiritus dei malus saul, et prophetabat in medio domus sue. David autem psallebat manu sua sicut per singulos dies. Tenebatque saul lanceam, et misit eam putans quod configere posset david cum pariete. Et declinavit a facie eius secundo. Et timuit saul david, eo quod esset dominus cum eo, et a se recessisset. Amovit ergo eum saul a se, et fecit eum tribunum super mille viros, et egrediebatur et intrabat in conspectu populi. In omnibus quoque viis suis david prudenter agebat, et dominus erat cum eo. Vidensque itaque saul quod prudens esset nimis, cepit cavere eum. Omnis autem israel et iuda diligebat david. Ipse enim egrediebatur et ingrediebatur ante eos. Dixit autem saul ad david: Ecce filia mea maior merob, ipsam dabo tibi uxorem. Tantummodo esto vir fortis, et preliare bella domini. Saul autem reputabat dicens: Non sit manus mea in eo, sed sit super eum manus philistinorum. Ait autem david ad saul: Quis ego sum, aut que est vita mea, aut cognatio mea in israel, ut fiam gener regis?

Factum est autem tempus cum deberet dari merob filia saul david, data est hadriel molatite uxor. Dilexit michol filia saul altera david, et nuntiatum est saul et placuit ei. Dixitque saul: Dabo eam illi ut fiat ei in scandalum, et sit super eum manus philistinorum. Dixit ergo saul ad david: In duabus rebus gener meus eris hodie. Et mandavit saul servis suis: Loquimini ad david clam dicentes: Ecce places regi, et omnes servi eius diligunt te. Nunc ergo esto gener regis. Et locuti sunt servi saul in auribus david omnia verba hec. Et ait david: Num parum vobis videtur generum esse regis? Ego autem sum vir pauper et tenuis. Et renuntiaverunt regi dicentes: Huiuscemodi verba locutus est david. Dixit autem saul: Sic loquimini ad david. Non habet rex necesse sponsalia, nisi tantum centum preputia philistinorum, ut fiat ultio de inimicis regis. Porro saul cogitabat tradere david in manibus philistinorum. Cumque renuntiassent servi eius david verba que dixerat saul, placuit sermo in oculis david ut fieret gener regis. Et post dies paucos surgens david abiit cum viris qui cum eo erant, et percussit ex philistiim ducentos viros, et attulit preputia eorum, et annumeravit ea regi ut esset gener regis. Dedit itaque ei saul michol filiam suam uxorem. Et vidit saul et intellexit quia dominus esset cum david. Michol autem filia saul diligebat eum. Et saul magis cepit timere david. Factusque est saul inimicus david cunctis diebus. Et egressi sunt principes philistinorum. A principio autem egressionis eorum prudentius se agebat david quam omnes servi saul, et celebre factum est nomen eius nimis. Locutus est autem saul ad ionathan filium suum, et ad omnes servos suos ut occiderent david. Porro ionathas filius saul diligebat david valde, et indicavit ionathas david dicens: Querit saul pater meus occidere te. Quapropter observa te mane, et manebis clam et absconderis. Ego autem egrediens stabo iuxta patrem meum in agro ubicumque fueris, et ego loquar de te ad patrem meum.

et quodcumque videro nuntiabo tibi. Locutus est ergo Ionathas de David bona ad Saul patrem suum, dixitque ad eum: Ne pecces rex in servum tuum David, quia non peccavit tibi, et opera eius bona sunt tibi valde. Et posuit animam suam in manu sua, et percussit Philisteum, et fecit Dominus salutem magnam universo Israheli. Vidisti et laetatus es. Quare ergo peccas in sanguine innoxio, interficiens David qui est absque culpa? Quod cum audisset Saul, placatus voce Ionathae iuravit: Vivit Dominus, quia non occidetur. Vocavit itaque Ionathas David, et indicavit ei omnia verba haec. Et introduxit Ionathas David ad Saul, et fuit ante eum sicut fuerat heri et nudiustertius.

Motum est autem rursum bellum, et egressus David pugnabat adversum Philisteos, percussitque eos plaga magna, et fugerunt a facie eius. Et factus est spiritus Dei malus in Saul. Sedebat autem in domo sua, et tenebat lanceam. Porro David psallebat in manu sua. Nisusque est Saul configere lancea David in pariete, et declinavit David a facie Saul. Lancea autem casso vulnere perlata est in parietem, et David fugit et salvatus est nocte illa. Misit ergo Saul satellites suos nocte in domum David ut custodirent eum, et interficeretur mane. Quod cum annuntiasset David Michol uxor sua, dicens: Nisi salvaveris te nocte hac, cras morieris; deposuit eum per fenestram. Porro ille abiit et aufugit atque salvatus est. Tulit autem Michol statuam et posuit eam super lectum, et pellem pilosam caprarum posuit ad caput eius, et operuit eam vestimentis. Misit autem Saul apparitores qui raperent David, et responsum est quod aegrotaret. Rursumque misit Saul nuntios ut viderent David, dicens: Afferte eum ad me in lecto ut occidatur. Cumque venissent nuntii, inventum est simulacrum super lectum, et pellis caprarum ad caput eius. Dixitque Saul ad Michol: Quare sic illusisti mihi, et dimisisti inimicum meum ut fugeret? Et respondit Michol ad Saul: Quia ipse locutus est mihi: Dimitte me, alioquin interficiam te. David autem fugiens salvatus est, et venit ad Samuhel in Ramatha, et nuntiavit ei omnia quae fecerat sibi Saul. Et abierunt ipse et Samuhel et morati sunt in Naioth. Nuntiatum est autem Saul a dicentibus: Ecce David in Naioth in Rama. Misit ergo Saul lictores ut raperent David. Qui cum vidissent cuneum prophetarum vaticinantium, et Samuhel stantem super eos, factus est etiam in illis spiritus Domini, et prophetare coeperunt etiam ipsi. Quod cum nuntiatum esset Sauli, misit et alios nuntios; prophetaverunt autem et illi. Et rursum Saul misit tertios nuntios, qui et ipsi prophetaverunt. Et abiit etiam ipse in Ramatha, et venit usque ad cisternam magnam quae est in Socho, et interrogavit et dixit: In quo loco sunt Samuhel et David? Dictumque est ei: Ecce in Naioth sunt in Rama. Et abiit in Naioth in Rama, et factus est etiam super eum spiritus Domini, et ambulabat ingrediens et prophetabat usque dum veniret in Naioth in Rama. Et expoliavit etiam ipse se vestimentis suis, et prophetavit cum ceteris coram Samuhel, et cecinit nudus tota die illa et nocte. Unde et exivit proverbium: Num et Saul inter prophetas? Fugit autem David de Naioth quae est in Rama, veniensque locutus est coram Ionathan: Quid feci? Quae est iniquitas mea, et quod peccatum meum in patrem tuum, quia quaerit animam meam? Qui dixit ei: Absit, non morieris. Neque enim faciet pater meus quicquam grande vel parvum nisi prius indicaverit mihi. Hunc ergo celavit me pater meus sermonem tantummodo? Nequaquam erit istud. Et iuravit rursum Davidi. Et ille ait: Scit profecto pater tuus quia inveni gratiam in oculis tuis, et dicet: Nesciat hoc Ionathas, ne forte tristetur. Quin immo vivit Dominus et vivit anima tua, quia uno tantum gradu ego morsque dividimur. Et ait Ionathas ad David: Quodcumque dixerit mihi anima tua faciam tibi. Dixit autem David ad Ionathan: Ecce kalendae sunt crastino, et ego ex more sedere soleo iuxta regem ad vescendum. Dimitte ergo me ut abscondar in agro usque ad vesperam diei tertiae. Si respiciens requisierit me pater tuus, respondebis ei: Rogavit me David ut iret celeriter in Bethleem civitatem suam, quia victimae sollemnes ibi sunt universis contribulibus suis. Si dixerit: Bene, pax erit servo tuo. Si autem fuerit iratus, scito quia completa est malitia eius. Fac ergo misericordiam in servum tuum, quia foedus Domini me famulum tuum tecum inire fecisti. Si autem est aliqua in me iniquitas, tu me interfice, et ad patrem tuum ne introducas me. Et ait Ionathas: Absit hoc a te. Neque enim fieri potest ut si certo cognovero completam esse patris mei malitiam contra te, non annuntiem tibi. Responditque David ad Ionathan: Quis renuntiabit mihi si quid forte responderit tibi pater tuus dure de me? Et ait Ionathas ad David: Veni et egrediamur in agrum. Cumque exissent ambo in agrum, ait Ionathas ad David: Domine Deus Israhel, si investigavero sententiam patris mei crastino vel perendie, et aliquid boni fuerit super David, et non statim misero ad te et notum tibi fecero, haec faciat Dominus Ionathan et haec augeat. Si autem perseveraverit patris mei malitia adversum te, revelabo aurem tuam, et dimittam te ut vadas in pace, et sit Dominus tecum sicut fuit cum patre meo. Et si vixero, facies mihi misericordiam Domini; si vero mortuus fuero, non auferes misericordiam tuam a domo mea usque in sempiternum. Aut si non fecero quando eradicaverit Dominus inimicos David unumquemque de terra, auferat Ionathas de domo sua, et requirat Dominus de manu inimicorum David.

Pepigit ergo Ionathas foedus cum domo David, et addidit Ionathas iurare David eo quod diligeret illum. Sicut animam enim suam, ita diligebat eum. Dixitque ad eum Ionathas: Cras kalendae sunt, et requireris. Requiretur enim sessio tua usque perendie. Descendes ergo festinus et venies in locum ubi celandus es in die qua operari licet, et sedebis iuxta lapidem cui nomen est Ezel. Et ego tres sagittas mittam iuxta eum, et iaciam quasi exercens me ad signum. Mittam quoque et puerum dicens ei: Vade et affer mihi sagittas. Si dixero puero: Ecce sagittae intra te sunt, tolle eas; tu veni ad me, quia pax tibi est et nihil mali est, vivit Dominus. Si autem sic locutus fuero: Ecce sagittae ultra te sunt; vade, quia dimisit te Dominus. De verbo autem quod locuti sumus ego et tu, sit Dominus inter me et te usque in sempiternum. Absconditus est ergo David in agro. Et venerunt kalendae, et sedit rex ad comedendum panem. Cumque sedisset rex super cathedram suam secundum consuetudinem, quae erat iuxta parietem, surrexit Ionathas, et sedit Abner ex latere Saul; vacuusque apparuit locus David. Et non est locutus Saul quicquam in die illa. Cogitabat enim quod forte evenisset ei ut non esset mundus nec purificatus. Cumque illuxisset dies secunda post kalendas, rursum apparuit vacuus locus David. Dixitque Saul ad Ionathan filium suum: Cur non venit filius Isai nec heri nec hodie ad vescendum? Et respondit Ionathas Sauli: Rogavit me obnixe ut iret in Bethleem, et ait: Dimitte me, quia sacrificium sollemne est in civitate, unus de fratribus accersivit me. Nunc ergo si inveni gratiam in oculis tuis, vadam cito et videbo fratres meos. Ob hanc causam non venit ad mensam regis. Iratus autem Saul adversum Ionathan, dixit ei: Fili mulieris ultro virum rapientis, numquid ignoro quia diligis filium Isai in confusionem tuam et in confusionem ignominiosae matris tuae? Omnibus enim diebus quibus filius Isai vixerit super terram, non stabiliveris tu neque regnum tuum. Itaque iam nunc mitte et adduc eum ad me, quia filius mortis est. Respondens autem Ionathas Sauli patri suo ait: Quare moritur? Quid fecit? Et arripuit Saul lanceam ut percuteret eum. Et intellexit Ionathas quod definitum esset a patre suo ut interficeret David. Surrexit ergo Ionathas a mensa in ira furoris, et non comedit in die kalendarum secunda panem. Contristatus est enim super David, eo quod confudisset eum pater suus. Cumque illuxisset mane, venit Ionathas in agrum iuxta placitum David, et puer parvulus cum eo. Et ait ad puerum suum: Vade et affer mihi sagittas quas iacio. Cumque puer cucurrisset, iecit aliam sagittam trans puerum. Venit itaque puer ad locum iaculi quod miserat Ionathas, et clamavit Ionathas post tergum pueri et ait: Ecce ibi sagitta porro ultra te est. Et clamavit iterum Ionathas post tergum pueri, dicens: Festina velociter, ne steteris. Collegit autem puer Ionathae sagittas et attulit ad dominum suum, et quid ageretur penitus ignorabat; tantummodo enim Ionathas et David rem noverant. Dedit ergo Ionathas arma sua puero et dixit ei: Vade, defer in civitatem. Cumque abisset puer, surrexit David de loco qui vergebat ad austrum, et cadens pronus in terram adoravit tertio; et osculantes alterutrum fleverunt pariter, David autem amplius. Dixit ergo Ionathas ad David: Vade in pace. Quaecumque iuravimus ambo in nomine Domini, dicentes: Dominus sit inter me et te, et inter semen meum et semen tuum usque in sempiternum. Et surrexit David et abiit; sed et Ionathas ingressus est civitatem.

Venit autem David in Nobe ad Achimelech sacerdotem. Et obstupuit Achimelech eo quod venisset David, et dixit ei: Quare tu solus, et nullus est tecum? Et ait David ad Achimelech sacerdotem: Rex praecepit mihi sermonem et dixit: Nemo sciat rem propter quam missus es, et quae tibi praecepta dederim. Nam et pueris condixi in illum et illum locum. Nunc ergo si quid habes ad manum, vel quinque panes da mihi, aut quicquid inveneris. Et respondens sacerdos ad David ait: Non habeo panes laicos ad manum, sed tantum panem sanctum, si mundi sunt pueri, maxime a mulieribus. Et respondit David sacerdoti et dixit ei: Et quidem si de mulieribus agitur, continuimus nos ab heri et nudiustertius quando egrediebamur, et fuerunt vasa puerorum sancta. Porro via haec polluta est; sed et ipsa hodie sanctificabitur in vasis. Dedit ergo ei sacerdos sanctificatum panem. Neque enim erat ibi panis nisi tantum panes propositionis qui sublati fuerant a facie Domini ut ponerentur panes calidi. Erat autem ibi vir quidam de servis Saul in die illa intus in tabernaculo Domini, et nomen eius Doech Idumeus, potentissimus pastorum Saul. Dixit autem David ad Achimelech: Si habes hic ad manum hastam aut gladium? quia gladium meum et arma mea non tuli mecum; sermo enim regis urguebat. Et dixit sacerdos: Gladius Goliath Philistei, quem percussisti in valle Terebinthi, est involutus pallio post ephod. Si istum vis tollere, tolle; neque enim hic est alius absque eo. Et ait David: Non est huic alter similis; da mihi eum. Surrexit itaque David et fugit a facie Saul, et venit ad Achis regem Geth. Dixeruntque servi Achis ad eum cum vidissent David: Numquid non iste est David rex terrae? Nonne huic cantabant per choros, dicentes: Percussit Saul mille, et David decem milia? Posuit autem David sermones istos in corde suo, et extimuit valde a facie Achis regis Geth. Et immutavit os suum coram eis, et collabebatur inter manus eorum, et impingebat in ostia portae, defluebantque salivae eius in barbam. Et ait Achis ad servos suos: Vidistis hominem insanum; quare adduxistis eum ad me? An desunt nobis furiosi, quod introduxistis istum ut fureret me praesente? Dimittite illum hinc; et ne ingrediatur domum meam. Abiit ergo inde David, et fugit in speluncam Odollam. Quod cum audissent fratres eius et omnis domus patris eius, descenderunt ad eum illuc. Et convenerunt ad eum omnes qui erant in angustia constituti, et oppressi aere alieno, et amaro animo; et factus est eorum princeps. Fueruntque cum eo quasi quadringenti viri. Et profectus est David inde in Maspha quae est Moab, et dixit ad regem Moab: Maneat, oro, pater meus et mater mea vobiscum, donec sciam quid faciat mihi Deus. Et reliquit eos ante faciem regis Moab, manseruntque apud eum cunctis diebus quibus David fuerat in praesidio.

Dixitque Gad propheta ad David: Noli manere in praesidio; proficiscere et vade in terram Iuda. Et profectus est David, et venit in saltum Areth. Et audivit Saul quod apparuisset David et viri qui erant cum eo. Saul autem cum maneret in Gabaa et esset in nemore quod est in Rama, hastam manu tenens, cunctique servi eius circumstarent eum, ait ad servos suos qui assistebant ei: Audite, filii Iemini: Numquid omnibus vobis dabit filius Isai agros et vineas, et universos vos faciet tribunos et centuriones, quia coniurastis omnes adversum me, et non est qui mihi renuntiet, maxime cum et filius meus iniverit cum filio Isai? Non est qui vicem meam doleat ex vobis, nec qui annuntiet mihi, eo quod suscitaverit filius meus servum meum adversum me insidiatorem mihi usque hodie. Respondens autem Doech Idumeus, qui assistebat et erat primus inter servos Saul: Vidi, inquit, filium Isai in Nobe apud Achimelech filium Achitob sacerdotem, qui consuluit pro eo Dominum, et cibaria dedit ei, sed et gladium Goliath Philistei dedit ei. Misit ergo rex Saul ad accersiendum Achimelech filium Achitob sacerdotem, et omnem domum patris eius, sacerdotum qui erant in Nobe; qui venerunt universi ad regem. Et ait Saul ad Achimelech: Audi, fili Achitob. Qui respondit: Praesto sum, domine. Dixitque ad eum Saul: Quare coniurastis adversum me tu et filius Isai, et dedisti ei panes et gladium, et consuluisti pro eo Dominum, ut consurgeret adversum me insidiator usque hodie permanens? Respondensque Achimelech regi ait: Et quis in omnibus servis tuis sicut David fidelis, et gener regis, et pergens ad imperium tuum, et gloriosus in domo tua? Num hodie coepi consulere pro eo Dominum? Absit hoc a me. Non suspicetur rex adversum servum suum rem huiuscemodi, in universa domo patris mei; non enim scivit servus tuus quicquam super hoc negotio, vel modicum vel grande. Dixitque rex Saul: Morte morieris, Achimelech, tu et omnis domus patris tui. Et ait rex emissariis qui

circumstabant eum: Convertimini et interficite sacerdotes Domini, nam manus eorum cum David est; scientes quod fugisset, et non indicaverunt mihi. Noluerunt autem servi regis extendere manum suam in sacerdotes Domini. Et ait rex ad Doec: Convertere tu, et irrue in sacerdotes Domini. Conversusque Doec Idumeus irruit in sacerdotes, et trucidavit in die illa octoginta quinque viros vestitos ephod lineo. Nobe autem civitatem sacerdotum percussit in ore gladii, viros et mulieres, parvulos et lactentes, bovem et asinum et ovem in ore gladii. Evadens autem unus filius Achimelech filii Achitob, cuius nomen erat Abiathar, fugit ad David, et annuntiavit ei quod occidisset Saul sacerdotes Domini. Et ait David ad Abiathar: Sciebam in die illa quod, cum ibi esset Doec Idumeus, procul dubio annuntiaret Saul. Ego sum reus omnium animarum domus patris tui. Mane mecum, ne timeas. Si quis quesierit animam tuam, queret et animam meam, mecumque servaberis. Et annuntiaverunt David dicentes: Ecce Philistiim oppugnant Ceila, et diripiunt areas.

Consuluit ergo David Dominum dicens: Num vadam et percutiam Philisteos istos? Et ait Dominus ad David: Vade, et percuties Philisteos, et salvabis Ceila. Et dixerunt viri qui erant cum David ad eum: Ecce nos hic in Iudea consistentes timemus; quanto magis si ierimus in Ceila adversus agmina Philistinorum? Rursum David consuluit Dominum. Qui respondens ait: Surge et vade in Ceila; ego enim tradam Philisteos in manu tua. Abiit David et viri eius in Ceila, et pugnavit adversus Philisteos, et abegit iumenta eorum, et percussit eos plaga magna; et salvavit David habitatores Ceile. Porro eo tempore quo fugerat Abiathar filius Achimelech ad David in Ceila, ephod secum habens descenderat. Nuntiatum est autem Saul quod David venisset in Ceila. Et ait Saul: Tradidit eum Dominus in manus meas, conclususque est introgressus urbem in qua porte et sere sunt. Et precepit Saul omni populo ad pugnam descendere in Ceila, ut obsiderent David et viros eius. Quod cum rescisset David quia prepararet ei Saul insidias, dixit ad Abiathar sacerdotem: Applica ephod. Et ait David: Domine Deus Israel, audivit famam servus tuus quod disponat Saul venire ad Ceila ut evertat urbem propter me. Si tradent me viri Ceile in manus eius? et si descendet Saul sicut audivit servus tuus? Domine Deus Israel, indica servo tuo. Et ait Dominus: Descendet. Dixitque rursum David: Si tradent me viri Ceile et viros qui mecum sunt in manus Saul? Dixitque Dominus: Tradent. Surrexit ergo David et viri eius quasi sexcenti, et egressi de Ceila huc atque illuc vagabantur incerti. Nuntiatumque est Saul quod fugisset David et salvatus esset; quam ob rem dissimulavit exire. Morabatur autem David in deserto in locis firmissimis, mansitque in monte solitudinis Ziph in monte opaco. Querebat tamen eum Saul cunctis diebus, et non tradidit eum Dominus in manus eius. Et vidit David quod egressus esset Saul ut quereret animam eius. Porro David erat in deserto Ziph in silva. Et surrexit Ionathas filius Saul et abiit ad David in silva, et confortavit manus eius in Deo, dixitque ei: Ne timeas; neque enim inveniet te manus Saul patris mei, et tu regnabis super Israel, et ego ero tibi secundus. Sed et Saul pater meus scit hoc. Percussit ergo uterque fedus coram Domino. Mansitque David in silva; Ionathas autem reversus est in domum suam. Ascenderunt autem Ziphei ad Saul in Gabaa dicentes: Nonne ecce David latitat apud nos in locis tutissimis in silvis, in colle Achile, que est ad dexteram deserti? Nunc ergo, sicut desideravit anima tua ut descenderes, descende; nostrum autem erit ut tradamus eum in manus regis. Dixitque Saul: Benedicti vos Domino, quia doluistis vicem meam. Abite ergo et diligentius preparate, et curiosius agite, et considerate ubi sit pes eius, vel quis viderit eum ibi; recogitat enim de me quod callide insidier ei. Considerate et videte omnia latibula eius in quibus absconditur, et revertimini ad me ad rem certam, ut vadam vobiscum. Quod si etiam se abstruserit, perscrutabor eum in cunctis milibus Iuda. At illi surgentes abierunt in Ziph ante Saul. David autem et viri eius erant in deserto Maon in campestribus ad dexteram Hiesimuth. Iit ergo Saul et socii eius ad querendum eum. Et nuntiatum est David, statimque descendit ad petram, et versabatur in deserto Maon. Quod cum audisset Saul, persecutus est David in deserto Maon. Et ibat Saul ad latus montis ex parte una; David autem et viri eius erant in latere montis ex parte altera. Porro David desperabat se posse evadere a facie Saul. Itaque Saul et viri eius in modum corone cingebant David et viros eius ut caperent eum. Et nuntius venit ad Saul dicens: Festina et veni, quia infuderunt se Philistei super terram. Reversus est ergo Saul desistens persequi David, et perrexit in occursum Philistinorum, et fugerunt Philistiim. Propter hoc vocaverunt locum illum Petram dividentem. Ascendit ergo David inde, et habitavit in locis tutissimis Engaddi. Assumens ergo Saul tria milia virorum electorum ex omni Israel, perrexit ad investigandum David et viros eius, etiam super abruptissimas petras que solis ibicibus pervie sunt. Et venit ad caulas ovium que se offerebant vianti. Eratque ibi spelunca, quam ingressus est Saul ut purgaret ventrem. Porro David et viri eius in interiori parte spelunce latebant. Et dixerunt servi David ad eum: Ecce dies de qua locutus est Dominus ad te: Ego tradam tibi inimicum tuum, ut facias ei sicut placuerit in oculis tuis. Surrexit ergo David et precidit oram clamidis Saul silenter. Post hec percussit cor suum David, eo quod abscidisset oram clamidis Saul, dixitque ad viros suos: Propitius mihi sit Dominus, ne faciam hanc rem domino meo christo Domini, ut mittam manum meam in eum, quia christus Domini est. Vivit Dominus, quia nisi Dominus percusserit eum, aut dies eius venerit ut moriatur, aut descendens in prelium perierit, propitius mihi sit Dominus ut non mittam manum meam in christum Domini. Et confregit David viros suos sermonibus, et non permisit eos ut consurgerent in Saul. Porro Saul surgens de spelunca pergebat cepto itinere. Surrexit autem et David post eum, et egressus de spelunca clamavit post tergum Saul dicens: Domine mi rex. Et respexit Saul post se. Et inclinans se David pronus in terram adoravit, dixitque ad Saul: Quare audis verba hominum loquentium: David querit malum adversum te? Ecce hodie viderunt oculi tui quod tradiderit te Dominus in manu mea in spelunca, et cogitavi ut occiderem te, sed pepercit tibi oculus meus. Dixi enim: Non extendam manum meam in dominum meum, quia christus Domini est. Quin potius pater mi vide et cognosce oram clamidis tue, nolui extendere manum tuam in te. Animadverte et vide quia non est in manu mea malum neque iniquitas, neque peccavi in te; tu autem insidiaris anime mee ut auferas eam. Iudicet Dominus inter me et te, et ulciscatur me Dominus ex te; manus autem mea non sit in te. Sicut et in proverbio antiquo dicitur: Ab impiis egredietur impietas. Manus ergo mea non sit in te. Quem persequeris rex Israel? quem persequeris? Canem mortuum persequeris et pulicem unum. Sit Dominus iudex, et iudicet inter me et te, et videat et iudicet causam meam, et eruat me de manu tua. Cum autem complesset David loquens sermones huiuscemodi ad Saul, dixit Saul: Numquid vox tua hec est fili mi David? Et elevavit Saul vocem suam et flevit, dixitque ad David: Iustior tu es quam ego. Tu enim tribuisti mihi bona, ego autem reddidi tibi mala. Et tu indicasti mihi hodie que feceris mihi bona, quomodo tradiderit me Dominus in manum tuam et non occideris me. Quis enim cum invenerit inimicum suum dimittet eum in via bona? Sed Dominus reddat tibi vicissitudinem hanc pro eo quod operatus es in me. Et nunc scio quia certissime regnaturus sis et habiturus in manu tua regnum Israel. Iura mihi in Domino ne deleas semen meum post me, neque auferas nomen meum de domo patris mei. Et iuravit David Sauli. Abiit ergo Saul in domum suam, et David et viri eius ascenderunt ad tutiora loca.

Mortuus est Samuel, et congregatus est universus Israel et planxerunt eum, et sepelierunt eum in domo sua in Ramatha. Consurgensque David descendit in desertum Pharan. Erat autem vir quispiam in solitudine Maon, et possessio eius in Carmelo; et homo ille magnus nimis. Erantque ei oves tria milia et mille capre. Et accidit ut tonderetur grex eius in Carmelo. Nomen autem viri illius Nabal, et nomen uxoris eius Abigail. Eratque mulier illa prudentissima et speciosa. Porro vir eius durus et pessimus et maliciosus; erat autem de genere Caleph. Cum ergo audisset David in deserto quod tonderet Nabal gregem suum, misit decem iuvenes et dixit eis: Ascendite in Carmelum, et venietis ad Nabal, et salutabitis eum ex nomine meo pacifice, et dicetis: Sit fratribus meis et tibi pax, et domui tue, et omnibus quecumque habes sit pax. Et multis annis salvos faciens tuos et omnia tua. Audivi quod tonderent pastores tui oves qui erant nobiscum in deserto; numquam eis molesti fuimus, nec aliquando defuit eis quicquam de grege omni tempore quo fuerunt nobiscum in Carmelo. Interroga pueros tuos et indicabunt tibi. Nunc ergo inveniant pueri tui gratiam in oculis tuis; in die enim bona venimus. Quodcumque invenerit manus tua da servis tuis et filio tuo David. Cumque venissent pueri David, locuti sunt ad Nabal omnia verba hec ex nomine David, et siluerunt. Respondens autem Nabal pueris David ait: Quis est David, et quis est filius Isai? Hodie increverunt servi qui fugiunt dominos suos. Tollam ergo panes meos et aquas meas et carnes pecorum meorum que occidi tonsoribus meis, et dabo viris quos nescio unde sint? Regressi sunt itaque pueri David per viam suam, et reversi venerunt et nuntiaverunt ei omnia verba Nabal que dixerat. Et ait David pueris suis: Accingatur unusquisque gladio suo. Et accincti sunt singuli gladiis suis, accinctusque est et David ense suo; et secuti sunt David quasi quadringenti viri. Porro ducenti remanserunt ad sarcinas. Abigail autem uxori Nabal nuntiavit unus de pueris dicens: Ecce misit David de deserto nuntios ut benedicerent domino nostro, et aversatus est eos. Homines isti boni satis fuerunt nobis et non molesti, nec quicquam aliquando periit omni tempore quo sumus conversati cum eis in deserto. Pro muro erant nobis tam in nocte quam in die omnibus diebus quibus pavimus apud eos greges. Quam ob rem considera et recogita quid facias, quoniam completa est malicia adversus virum tuum et adversus domum tuam; et ipse filius est Belial, ita ut nemo possit ei loqui. Festinavit ergo Abigail et tulit ducentos panes et duos utres vini et quinque arietes coctos, et tulit quinque sata polente et centum ligaturas une passe et ducentas massas caricarum, et imposuit super asinos. Dixitque pueris suis: Precedite me; ecce ego post tergum sequar vos. Viro autem suo Nabal non indicavit. Cum ergo ascendisset asinum et descenderet ad radices montis, David et viri eius descendebant in occursum eius; quibus et illa occurrit. Et ait David: Vere frustra servavi omnia que huius erant in deserto, et non periit quicquam ex his que ad eum pertinebant; et reddidit mihi malum pro bono. Hec faciat Deus inimicis David, et hec addat, si reliquero de omnibus que ad eum pertinent usque mane mingentem ad parietem. Cum autem vidisset Abigail David, festinavit et descendit de asino, et procidit coram David super faciem suam, et adoravit super terram, et cecidit ad pedes eius et dixit: In me sit domine mi hec iniquitas. Loquatur obsecro ancilla tua in auribus tuis, et audi verba famule tue. Ne ponat obsecro dominus meus rex cor suum super virum istum iniquum Nabal, quia secundum nomen suum stultus est, et est stulticia cum eo. Ego autem ancilla tua non vidi pueros tuos domine mi quos misisti. Nunc ergo domine mi, vivit Dominus et vivit anima tua, qui prohibuit te ne venires in sanguinem, et salvavit manum tuam tibi. Et nunc fiant sicut Nabal inimici tui et qui querunt domino meo malum. Quapropter suscipe benedictionem hanc quam attulit ancilla tua tibi domino meo, et da pueris tuis qui sequuntur te dominum meum. Aufer iniquitatem famule tue. Faciens enim faciet Dominus tibi domino meo domum fidelem, quia prelia Domini domine mi tu preliaris. Malicia ergo non inveniatur in te omnibus diebus vite tue. Si enim surrexerit aliquando homo persequens te et querens animam tuam, erit anima domini mei custodita quasi in fasciculo viventium apud Dominum Deum tuum. Porro anima inimicorum tuorum rotabitur quasi in impetu et circulo funde. Cum ergo fecerit tibi Dominus domino meo omnia que locutus est bona de te, et constituerit te ducem super Israel, non erit tibi hoc in singultum et in scrupulum cordis domino meo quod effuderis sanguinem innoxium, aut ipse te ultus fueris. Et cum benefecerit Dominus domino meo, recordaberis ancille tue, et tu benefacies ei. Et ait David ad Abigail: Benedictus Dominus Deus Israel qui misit te hodie in occursum meum, et benedictum eloquium tuum, et benedicta tu que prohibuisti me hodie ne irem ad sanguinem et ulciscerer me manu mea. Alioquin vivit Dominus Deus Israel, qui prohibuit me ne malum facerem tibi: nisi cito venisses in occursum mihi, non remansisset de Nabal usque ad lucem matutinam mingens ad parietem. Suscepit ergo David de manu eius omnia que attulerat ei, dixitque ei: Vade pacifice in domum tuam; ecce audivi vocem tuam et honoravi faciem tuam. Venit autem Abigail ad Nabal; et ecce erat ei convivium in domo eius quasi convivium regis, et cor Nabal iocundum; erat enim ebrius nimis. Et non indicavit ei verbum pusillum vel grande usque mane. Diluculo autem cum digessisset vinum Nabal, indicavit ei uxor sua verba hec, et emortuum est cor eius intrinsecus, et factus est quasi lapis. Cumque pertransissent decem dies, percussit Dominus Nabal et mortuus est. Quod cum audisset David mortuum Nabal, ait: Benedictus Dominus qui iudicavit causam

Mobprobrii mei de manu nabal. & seruum suum custodiuit a malo
& maliciã nabal reddidit dominus in caput eius.
Misit ergo dd & locut est ad abigail ut sumeret eam sibi in uxorem.
Et uenerunt pueri dd ad abigail in carmelum & locuti sunt ad eã dicentes. Dauid misit nos ad te ut accipiat te sibi in uxorem. Que consurgens adorauit prona in terram & ait. Ecce famula tua sit in ancillam. ut lauet pedes seruorum domini mei. Et festinauit & surrexit abigail & ascendit sup asinum. & quinq; puelle ierunt secum pedisseque eius. & secuta est nuncios dd. & facta ẽ illi uxor.
Sed & achinoem accepit dd de iezrahel. & fuit utraq; uxor eius.
Saul autem dedit michol filiam suam uxorem dd falti filio lais qui erat de gallim. Et uenerunt ziphei ad saul in gabaa dicentes.
Ecce dd absconditus est in colle achile. que ẽ ex aduerso solitudinis. Et surrexit saul & descendit in desertum ziph. & cum eo tria milia uirorum de electis isrl. ut quereret dd in deserto ziph.
Et castrametatus est saul in gabaa achile. que est ex adũso solitudinis in uia. Dauid autem habitabat in deserto. Videns autem quod uenisset saul post se in desertum. misit exploratores & didicit quod uenisset certissime. Et surrexit dd clam. & uenit ad locum ubi erat saul. Cumq; uidisset locum in quo dormiebat saul. & abner princeps milicie eius. & saulem dormientem in tentorio. & reliquum uulgus p circuitum eius. ait dd ad achimelech etheum & ad abisay filium saruie fratrem ioab dicens. Quis descendet mecum ad saul in castra. Dixitq; abisay. Ego descendam tecum.
Venerunt ergo dd & abisay ad pplm nocte & inuenerunt saulem iacentem & dormientem in tentorio. & hastam fixam in terram ad caput eius. abner autem & pplm dormientes in circuitu eius. Dixitq; abisay ad dd. Conclusit ds hodie inimicum tuum in manus tuas. Nunc ergo pfodiam eum lancea in terra semel. & secundo opus non erit. Et dixit dd ad abisay. Ne interficias eum. Quis enim extendet manum suam in xpm domini & innocens erit.
Et dixit dd. Viuit dominus quia nisi dns percusserit eum. aut dies eius uenerit ut moriatur. aut in prelio descendens perierit. propicius mihi sit dominus ne extendam manum meam in xpm domini. Nunc ergo tolle hastam que ẽ ad caput eius. & sciphum aque. & abeamus.
Tulit ergo dd hastam & sciphum aque qui erat ad caput saulis. & abierunt. Et non erat quisquam qui uideret & intelligeret & uigilaret sed omnes dormiebant. quia sopor domini irruerat sup eos. Cumq; transisset dd ex aduso. & stetisset in uertice montis de longe. & esset grande interuallum inter eos. clamauit dauid ad pplm & ad abner filium ner dicens. Nonne respondebis abner. Et respondens abner ait. Quis es tu qui clamas & inquietas regem. Et ait dd ad abner. Numquid non uir tu es. Et quis alius similis tui in isrl. Quare ergo non custodisti dnm tuum regem. Ingressus est enim unus de turba. ut interficeret regem dnm tuum. Non est hoc bonum quod fecisti. Viuit dominus quia filii mortis estis uos. qui non custodistis dominum urm xpm domini. Nunc ergo uide ubi sit hasta regis. & ubi sciphus aque qui erat ad caput eius. Cognouit autem saul uocem dd & dixit. Numquid uox tua hec est fili mi dauid.
Et ait dd. Vox mea domine mi rex. Et ait. Quam ob causam psequitur dominus seruum suum. Quid feci. Aut quod est in manu mea malum. Nunc ergo audi oro domine mi rex uerba serui tui. Si dominus incitat te aduersum me. odoretur sacrificium. Si autem filii hominum maledicti sunt in conspectu domini qui eiecerunt me hodie ut non habitem in hereditate domini dicentes uade serui diis alienis. Et nunc non effundatur sanguis meus in terra coram domino. quia egressus est rex isrl ut quereret pulicem unum. sicut psequitur pdix in montibus. Et ait saul. Peccaui. reuertere fili mi dauid. Nequaquam enim ultra malefaciam tibi. eo quod preciosa fuerit anima mea in oculis tuis hodie. Apparet enim quod stulte egerim. & ignorauerim multa nimis. Et respondens dd ait. Ecce hasta regis. transeat unus de pueris & tollat eam. Dominus autem retribuet unicuiq; secundum iusticiam suam & fidem.
Tradidit enim te dominus in manu mea. & nolui leuare manum meam in xpm domini. Et sicut magnificata ẽ anima tua hodie in oculis meis. sic magnificetur anima mea in oculis domini. & liberet me de omni angustia. Ait ergo saul ad dd. Benedictus tu fili mi dd. Et quidem faciens facies. & potens poteris. Abiit autem dd in uiam suam. & saul reuersus est in locum suum.
Et ait dauid in corde suo. Aliquando incidam uno die in manus saul. Nonne melius ẽ ut fugiam. & saluer in terra philistinorum. ut desperet saul. cessetq; me querere in cunctis finibus isrl. Fugiam ergo manus eius. Et surrexit dd & abiit ipse & sexcenti uiri cum eo. ad achis filium maoch regem geth. & habitauit dd cum achis in geth & uiri eius & domus eius. & due uxores eius achinoem iezrahelites. & abigail uxor nabal carmeli.
Et nunciatum est saul quod fugisset dd in geth. & non addidit ultra querere eum. Dixit autem dd ad achis. Si inueni gratiam in oculis tuis. detur michi locus in una urbium regionis huius ut habitem ibi. Cur enim manet seruus tuus in ciuitate regis tecum. Dedit itaq; ei achis in die illa siceleg. Propter quam causam facta est siceleg regum iuda usq; in diem hanc. Fuit autem numerus dierum quibus habitauit dd in regione philistinorum iiii mensium. Et ascendit dd & uiri eius. & agebant predas de gessuri. & de gedri. & de amalechitis. Hii enim pagi habitabantur in terra antiquitus euntibus sur usq; ad terram egypti. Et percutiebat dd omnem terram. nec relinquebat uiuentem uirum ac mulierem. Tollensq; oues & boues & asinos & camelos reuertebatur & ueniebat ad achis. Dicebat autem ei achis. In quem irruisti hodie.
Respondebat dd. Contra meridiem iude. & contra meridiem hieramel. & contra meridiem ceni. Virum & mulierem non uiuificabat dd nec adducebat in geth dicens. ne forte loquantur aduersum me. Hoc fecit dd & hoc erat decretum illi omnibus diebus quibus habitauit in regione philistinorum. Credidit ergo ei achis dicens.
Multa mala operatus est contra pplm suum isrl. erit ergo mihi seruus sempiternus.
Factum est autem in diebus illis congregauerunt philistiim agmina sua ut prepararentur ad bellum contra isrl. Dixitq; achis ad dd.
Sciens nunc scito quia mecum egredieris in castris tu. & uiri tui.
Dixitq; dd ad achis. Nunc scies que facturus est seruus tuus.
Et ait achis ad dd. Et ego custodem capitis mei ponam te cunctis diebus. Samuel autem mortuus est. planxitq; eum omnis isrl. & sepelierunt eum in ramatha in urbe sua. & saul abstulit magos & ariolos de terra. Congregatiq; sunt philistiim & uenerunt & castrametati sunt in sunam. Congregauit autem & saul uniuersum isrl. & uenit in gelboe. Et uidit saul castra philistiim & timuit. & expauit cor eius nimis. Consuluitq; dominum & non respondit ei. neq; p somnia neq; p sacerdotes. neq; p prophetas. Dixitq; saul seruis suis. Querite mihi mulierem habentem phitonem. & uadam ad eam & sciscitabor p illam. Et dixerunt serui eius ad eum. Est mulier habens phitonem in endor. Mutauit ergo habitum suum. uestitusq; aliis uestimentis. & abiit ipse & duo uiri cum eo. Veneruntq; ad mulierem nocte & ait. Diuina mihi in phitone & suscita michi quem dixero tibi. Et ait mulier ad eum. Ecce tu nosti quanta fecerit saul. & quomodo eraserit magos & ariolos de terra. Quare insidiaris anime mee ut occidar. Et iurauit ei saul in domino dicens. Viuit dominus quia non eueniet tibi quicquam mali ppter hanc rem. Dixitq; ei mulier.
Quem suscitabo tibi. Qui ait. Samuelem suscita michi. Cum autem uidisset mulier samuelem. exclamauit uoce magna & dixit ad saul. Quare imposuisti mihi. Tu es enim saul. Dixitq; ei rex.
Noli timere. Quid uidisti. Et ait mulier ad saul. Deos uidi ascendentes de terra. Dixitq; ei. Qualis est forma eius.
Que ait. Vir senex ascendit. & ipse amictus est pallio. Et intellexit saul quod samuel esset. & inclinauit se sup faciem suam in terra. & adorauit. Dixit autem samuel ad saul. Quare inquietasti me ut suscitarer. Et ait saul. Coartor nimis. Siquidem philistiim pugnant aduersum me. & ds recessit a me. & exaudire me noluit neq; in manu pphetarum neq; p somnia. Vocaui ergo te ut ostenderes mihi quid faciam. Et ait samuel. Quid interrogas me cum dominus recesserit a te. & transierit ad emulum tuum. Faciet enim tibi dns sicut locutus est in manu mea. & scindet regnum de manu tua. & dabit illud pximo tuo dd. quia non obedisti uoci domini. neq; fecisti iram furoris eius in amalech.
Idcirco quod pateris fecit tibi dominus hodie. & dabit dns etiam isrl tecum in manus philistiim. Cras autem tu & filii tui mecum eritis. Sed & castra isrl tradet dominus in manus philistiim.
Statimq; saul cecidit porrectus in terram. Extimuerat enim uerba samuelis & robur non erat in eo. quia non comederat panem tota die illa. Ingressa est itaq; mulier ad saul. Conturbatus enim erat ualde. Dixitq; ad eum. Ecce obediuit ancilla tua uoci tue. & posui animam meam in manu tua. & audiui sermones tuos quos locutus es ad me. Nunc igitur & tu audi uocem ancille tue. ut ponam coram te buccellam panis & comedens conualescas. & possis iter agere. Qui renuit & ait. Non comedam. Coegerunt autem eum serui sui & mulier. & tandem audita uoce eorum surrexit de terra & sedit sup lectum. Mulier autem illa habebat uitulum pascualem in domo. & festinauit & occidit eum. Tollensq; farinam miscuit eam. & coxit azimam & posuit ante saul & ante seruos eius.
Qui cum comedissent. surrexerunt & ambulauerunt per totam noctem illam.
Congregata sunt ergo philistiim uniuersa agmina in afech. sed & israhel castrametatus est sup fontem qui erat in iezrahel. sed & satrape quidem philistiim incedebant in centuriis & milibus:
Dauid autem & uiri eius erant in nouissimo agmine cum achis.
Dixeruntq; principes philistiim ad achis. Quid sibi uolunt hebrei isti. Et ait achis ad principes philistiim. Num ignoratis dd qui fuit seruus saul regis isrl. & est apud me multis diebus uel annis. & non inueni in eo quicquam ex die qua transfugit ad me usq; ad diem hanc. Irati sunt autem aduersus eum principes philistiim & dixerunt ei. Reuertatur uir & sedeat in loco suo in quo constituisti eum. & non descendat nobiscum in prelium. & non sit consiliarius nr. ne fiat nobis aduersarius cum preliari ceperimus. Quomodo enim aliter placare poterit dominum suum nisi in capitibus uiris. Nonne iste est dd cui cantabant in choris dicentes percussit saul in milibus suis. & dd in decem milibus suis. Vocauit ergo achis dd & ait ei. Viuit dominus quia rectus es tu & bonus in conspectu meo. & exitus tuus & introitus tuus mecum est in castris & non inueni in te quicquam mali ex die qua uenisti ad me usq; ad diem hanc. sed satrapis non places.
Reuertere ergo & uade in pace. & non offendas oculos satraparum philistiim. Dixitq; dd ad achis. Quid enim feci. aut quid inuenisti in me seruo tuo a die qua fui in conspectu tuo usq; in diem hanc ut non ueniam & pugnem contra inimicos domini mei regis.
Respondens autem achis locutus est ad dd. Scio quia bonus es in oculis meis sicut angelus dei. sed principes philistiim dixerunt. non ascendet nobiscum in prelium. Igitur consurge mane tu & serui domini tui qui uenerunt tecum. & cum de nocte surrexeritis & ceperit dilucescere pergite. Surrexit itaq; de nocte dd ipse & uiri eius ut pficiscerentur mane & reuerterentur ad terram philistiim.
Philistiim autem ascenderunt in iezrahel. Cumq; uenisset dd & uiri eius in siceleg die tercia. amalech impetum fecerat ex parte australi in siceleg & succenderunt eam igni. & captiuas duxerant mulieres ex ea a minimo usq; ad magnum & non interfecerant quemquam sed secum duxerant. & pgebant itinere suo. Cum ergo uenisset dd & uiri eius ad ciuitatem & inuenissent eam succensam igni. & uxores suas & filios suos & filias ductas esse captiuas. leuauerunt dd. & ppls qui erat cum eo uoces suas. & planxerunt donec deficerent in eis lacrime. Siquidem & due uxores dd capte fuerant achinoem iezrahelites & abigail uxor nabal carmeli. & contristatus est dd ualde. Volebat enim eum ppls lapidare: quia amara erat anima uniuscuiusq; uiri sup filiis suis & filiabus. Confortatus est dd in domino. & ait ad abiathar sacerdotem filium achimelech. Applica ad me ephod.
Et applicauit abiathar ephod ad dd. Et consuluit dd dnm dicens.
Psequar an non latrunculos istos. & comphendam eos. Dixitq; ei. Psequere. absq; dubio enim comphendes eos. & excuties predam. Abiit ergo dd ipse & sexcenti uiri qui erant cum eo. & uenerunt usq; ad torrentem besor. & lassi quidam substiterunt. Psecutus est autem dd ipse & quadringenti uiri. Substiterant enim ducenti qui lassi transire non poterant torrentem besor. Et inuenerunt uirum egyptium in agro. & adduxerunt eum ad dd. dederuntq; ei panem ut comederet & biberet aquam. sed & fragmen masse caricarum & duas ligaturas uue passe. Que cum comedisset reuersus est spc eius. & refocillatus est. Non enim comederat panem neq; biberat aquam tribus diebus & tribus noctibus. Dixit itaq; ei dd. Cuius es tu. uel unde. & quo pgis. Qui ait. Puer egyptius ego sum. seruus uiri amalechite. Dereliquit autem me dominus meus. quia egrotare cepi nudius tercius. Siquidem nos erupimus ad australem partem cerethi & contra iudam & ad meridiem caleb &

69

Siceleg succendimus igni. Dixitque ei David: Potes me ducere ad istum cuneum? Qui ait: Iura mihi per Deum quod non me occidas, et non tradas me in manus domini mei, et ducam te ad cuneum istum. Et iuravit David. Qui cum duxisset eum, ecce illi discumbebant super faciem universae terrae comedentes et bibentes et quasi festum diem celebrantes pro cuncta praeda et spoliis quae ceperant de terra Philisthim et de terra Iuda. Et percussit eos David a vespere usque ad vesperam alterius diei, et non evasit ex eis quisquam, nisi quadringenti viri adolescentes qui ascenderant camelos et fugerant. Eruit ergo David omnia quae tulerant Amalechitae, et duas uxores suas eruit. Nec defuit quisquam a parvo usque ad magnum, tam de filiis quam de filiabus, et de spoliis, et quaecumque rapuerant, omnia reduxit David. Et tulit universos greges et armenta, et minavit ante faciem suam. Dixeruntque: Haec est praeda David. Venit autem David ad ducentos viros qui lassi substiterant nec sequi potuerant David, et residere eos iusserat in torrente Besor. Qui egressi obviam David et populo qui erat cum eo. Accedens autem David ad populum salutavit eos pacifice. Respondensque omnis vir pessimus et iniquus qui erat cum David dixit: Quia non venerunt nobiscum, non dabimus eis quicquam de praeda quam eruimus, sed sufficiat unicuique uxor sua et filii, quos cum acceperint recedant. Dixit autem David: Non sic facietis, fratres mei, de his quae tradidit nobis Dominus, et custodivit nos, et dedit latrunculos qui eruperant adversum nos in manus nostras. Nec audiet vos quisquam super sermone hoc. Aequa enim pars erit descendentis ad proelium et remanentis ad sarcinas, et similiter divident. Et factum est hoc ex die illa et deinceps constitutum et praefinitum, et quasi lex in Israhel usque ad diem hanc. Venit ergo David in Siceleg et misit dona de praeda senioribus Iuda proximis suis, dicens: Accipite benedictionem de praeda hostium Domini. His qui erant in Bethel, et qui in Ramoth ad meridiem, et qui in Iether, et qui in Aroer, et qui in Sephamoth, et qui in Esthamo, et qui in Rachal, et qui in urbibus Ierameel, et qui in urbibus Ceni, et qui in Arama, et qui in lacu Asan, et qui in Athach, et qui in Hebron, et reliquis qui erant in his locis in quibus commoratus fuerat David ipse et viri eius.

Philisthiim autem pugnabant adversum Israhel, et fugerunt viri Israhel ante faciem Philisthim, et ceciderunt interfecti in monte Gelboe. Irrueruntque Philisthim in Saul et in filios eius, et percusserunt Ionathan et Aminadab et Melchisua filios Saul. Totumque pondus proelii versum est in Saul, et consecuti sunt eum sagittarii, et vulneratus est vehementer a sagittariis. Dixitque Saul ad armigerum suum: Evagina gladium tuum et percute me, ne forte veniant incircumcisi isti et interficiant me illudentes mihi. Et noluit armiger eius, fuerat enim nimio terrore perterritus. Arripuit itaque Saul gladium et irruit super eum. Quod cum vidisset armiger eius, videlicet quod mortuus esset Saul, irruit etiam ipse super gladium suum, et mortuus est cum eo. Mortuus est ergo Saul et tres filii eius et armiger eius et universi viri eius in die illa pariter. Videntes autem viri Israhel qui erant trans vallem et trans Iordanem quod fugissent viri Israhelitae, et quod mortuus esset Saul et filii eius, reliquerunt civitates suas et fugerunt. Veneruntque Philisthiim et habitaverunt ibi. Facta autem die altera, venerunt Philisthiim ut spoliarent interfectos, et invenerunt Saul et tres filios eius iacentes in monte Gelboe. Et praeciderunt caput Saul, et spoliaverunt eum armis, et miserunt in terram Philisthinorum per circuitum ut adnuntiaretur in templo idolorum et in populis. Et posuerunt arma eius in templo Astaroth, corpus vero eius suspenderunt in muro Bethsan. Quod cum audissent habitatores Iabes Galaad quaecumque fecerant Philisthiim Saul, surrexerunt omnes viri fortissimi et ambulaverunt tota nocte, et tulerunt cadaver Saul et cadavera filiorum eius de muro Bethsan, veneruntque Iabes et combusserunt ea ibi, et tulerunt ossa eorum et sepelierunt in nemore Iabes, et ieiunaverunt septem diebus.

EXPLICIT LIBER PRIMUS.

INCIPIT LIBER II.

FACTUM EST AUTEM POSTQUAM MORTUUS est Saul, ut David reverteretur a caede Amalech et maneret in Siceleg duos dies. In die autem tertia apparuit homo veniens de castris Saul veste conscissa et pulvere aspersus caput. Et ut venit ad David, cecidit super faciem suam et adoravit. Dixitque ad eum David: Unde venis? Qui ait ad eum: De castris Israhel fugi. Et dixit ad eum David: Quod est verbum quod factum est? Indica mihi. Qui ait: Fugit populus de proelio, et multi corruentes e populo mortui sunt; sed et Saul et Ionathas filius eius interierunt. Dixitque David ad adolescentem qui nuntiabat ei: Unde scis quia mortuus est Saul et Ionathas filius eius? Et ait adolescens qui narrabat ei: Casu veni in montem Gelboe, et Saul incumbebat super hastam suam. Porro currus et equites appropinquabant ei. Et conversus post tergum suum vidensque me vocavit. Cui cum respondissem: Adsum, dixit mihi: Quisnam es tu? Et aio ad eum: Amalechites sum. Et locutus est mihi: Sta super me et interfice me, quoniam tenent me angustiae, et adhuc tota anima mea in me est. Stansque super eum occidi illum. Sciebam enim quod vivere non posset post ruinam. Et tuli diadema quod erat in capite eius et armillam de brachio illius, et attuli ad dominum meum huc. Adprehendens autem David vestimenta sua scidit, omnesque viri qui erant cum eo, et planxerunt et fleverunt et ieiunaverunt usque ad vesperam super Saul et super Ionathan filium eius, et super populum Domini, et super domum Israhel, quod corruissent gladio. Dixitque David ad iuvenem qui nuntiaverat ei: Unde es tu? Qui respondit: Filius hominis advenae Amalechites ego sum. Et ait ad eum David: Quare non timuisti mittere manum tuam ut occideres christum Domini? Vocansque David unum de pueris suis ait: Accedens irrue in eum. Qui percussit illum, et mortuus est. Et ait ad eum David: Sanguis tuus super caput tuum, os enim tuum locutum est adversum te dicens: Ego interfeci christum Domini.

Planxit autem David planctum huiuscemodi super Saul et super Ionathan filium eius, et praecepit ut docerent filios Iuda arcum, sicut scriptum est in libro Iustorum. Inclyti Israhel super montes tuos interfecti sunt. Quomodo ceciderunt fortes? Nolite adnuntiare in Geth, neque adnuntietis in compitis Ascalonis, ne forte laetentur filiae Philisthim, ne exultent filiae incircumcisorum. Montes Gelboe, nec ros nec pluvia veniant super vos, neque sint agri primitiarum, quia ibi abiectus est clypeus fortium, clypeus Saul, quasi non esset unctus oleo. A sanguine interfectorum, ab adipe fortium, sagitta Ionathae numquam rediit retrorsum, et gladius Saul non est reversus inanis. Saul et Ionathas amabiles et decori in vita sua, in morte quoque non sunt divisi. Aquilis velociores, leonibus fortiores. Filiae Israhel super Saul flete, qui vestiebat vos coccino in deliciis, qui praebebat ornamenta aurea cultui vestro. Quomodo ceciderunt fortes in proelio? Ionathas in excelsis tuis occisus est. Doleo super te, frater mi Ionatha, decore nimis et amabilis super amorem mulierum. Sicut mater unicum amat filium suum, ita ego te diligebam. Quomodo ceciderunt robusti, et perierunt arma bellica?

Igitur post haec consuluit David Dominum dicens: Num ascendam in unam de civitatibus Iuda? Et ait Dominus ad eum: Ascende. Dixitque David: Quo ascendam? Et respondit ei: In Hebron. Ascendit ergo David et duae uxores eius, Achinoem Iezrahelites et Abigail uxor Nabal Carmeli. Sed et viros qui erant cum eo duxit David singulos cum domo sua, et manserunt in oppidis Hebron. Veneruntque viri Iuda et unxerunt ibi David ut regnaret super domum Iuda. Et nuntiatum est David quod viri Iabes Galaad sepelissent Saul. Misit ergo David nuntios ad viros Iabes Galaad, dixitque ad eos: Benedicti vos Domino qui fecistis misericordiam hanc cum domino vestro Saul et sepelistis eum. Et nunc retribuet quidem vobis Dominus misericordiam et veritatem, sed et ego reddam gratiam eo quod fecistis verbum istud. Confortentur manus vestrae, et estote filii fortitudinis. Licet enim mortuus sit dominus vester Saul, tamen me unxit domus Iuda in regem sibi.

Abner autem filius Ner princeps exercitus Saul tulit Isboseth filium Saul, et circumduxit eum per castra, regemque constituit super Galaad et super Gessuri et super Iezrahel et super Effraim et super Beniamin et super Israhel universum. Quadraginta annorum erat Isboseth filius Saul cum regnare coepisset super Israhel, et duobus annis regnavit. Sola autem domus Iuda sequebatur David. Et fuit numerus dierum quos commoratus est David imperans in Hebron super domum Iuda septem annorum et sex mensium. Egressusque est Abner filius Ner et pueri Isboseth filii Saul de castris in Gabaon. Porro Ioab filius Sarviae et pueri David egressi sunt, et occurrerunt eis iuxta piscinam in Gabaon. Et cum in unum convenissent, e regione sederunt, hii iuxta piscinam ex una parte, et illi ex altera. Dixitque Abner ad Ioab: Surgant pueri et ludant coram nobis. Et respondit Ioab: Surgant. Surrexerunt ergo et transierunt numero duodecim de Beniamin ex parte Isboseth filii Saul, et duodecim de pueris David. Adprehensoque unusquisque capite comparis sui defixit gladium in latus contrarii, et ceciderunt simul. Vocatumque est nomen loci illius Ager robustorum in Gabaon. Et ortum est bellum durum satis in die illa. Fugatusque est Abner et viri Israhel a pueris David. Erant autem ibi tres filii Sarviae, Ioab et Abisai et Asahel. Porro Asahel cursor velocissimus fuit, quasi unus de capreis quae morantur in silvis. Persequebatur autem Asahel Abner, et non declinavit ad dexteram neque ad sinistram omittens persequi Abner. Respexit itaque Abner post tergum suum et ait: Tu es Asahel? Qui respondit: Ego sum. Dixitque ei Abner: Vade ad dexteram sive ad sinistram, et adprehende unum de adolescentibus et tolle tibi spolia eius. Noluit autem Asahel omittere quin urgeret eum. Rursumque locutus est Abner ad Asahel: Recede, noli me sequi, ne compellar confodere te in terram, et levare non potero faciem meam ad Ioab fratrem tuum. Qui audire contempsit et noluit declinare. Percussit ergo eum Abner aversa hasta in inguine et transfodit, et mortuus est in eodem loco. Omnesque qui transibant per locum in quo ceciderat Asahel et mortuus erat subsistebant. Persequentibus autem Ioab et Abisai fugientem Abner, sol occubuit, et venerunt usque ad collem Aquaeductus, qui est ex adverso vallis itineris deserti in Gabaon. Congregatique sunt filii Beniamin ad Abner, et conglobati in unum, steterunt in summitate tumuli unius. Et exclamavit Abner ad Ioab et ait: Num usque ad internecionem tuus mucro desaeviet? An ignoras quod periculosa sit desperatio? Usquequo non dicis populo ut omittat persequi fratres suos? Et ait Ioab: Vivit Dominus, si locutus fuisses, mane recessisset populus persequens fratrem suum. Insonuit ergo Ioab bucina, et stetit omnis exercitus, nec persecuti sunt ultra Israhel, neque iniere certamen. Abner autem et viri eius abierunt per campestria tota nocte illa, et transierunt Iordanem, et lustrata omni Beth-horon venerunt ad castra. Porro Ioab reversus omisso Abner congregavit omnem populum, et defuerunt de pueris David decem et novem viri excepto Asahel. Servi autem David percusserunt de Beniamin et de viris qui erant cum Abner trecentos sexaginta qui et mortui sunt. Tuleruntque Asahel et sepelierunt eum in sepulchro patris sui in Bethleem, et ambulaverunt tota nocte Ioab et viri qui erant cum eo, et in ipso crepusculo pervenerunt in Hebron.

Facta est ergo longa concertatio inter domum Saul et inter domum David. David proficiens et semper seipso robustior, domus autem Saul decrescens cotidie. Natique sunt filii David in Hebron. Fuitque primogenitus eius Amnon de Achinoem Iezrahelitide, et post eum Cheleab de Abigail uxore Nabal Carmeli. Porro tertius Absalon filius Maacha filiae Tholomai regis Gessur. Quartus autem Adonias filius Aggith. Et quintus Saphatias filius Abital. Sextus quoque Iethraam de Egla uxore David. Hii nati sunt David in Hebron.

Cum ergo esset proelium inter domum Saul et domum David, Abner filius Ner regebat domum Saul. Fuerat autem Saul concubina nomine Respha filia Ahia. Dixitque Isboseth ad Abner: Quare ingressus es ad concubinam patris mei? Qui iratus nimis propter verba Isboseth ait: Numquid caput canis ego sum adversum Iudam hodie? Qui feci hodie

qui fecerim misericordiam sup domum saul patris tui. & sup fr̄s & pximos ei. & n tradidi te in manu dd. & tu requisisti in me qd argueres p muliere hodie. Hec faciat ds abner & hec addat ei, nisi quomodo iurauit dominus dd sic faciam cum eo. ut transferat regnum de domo saul. & eleuet thronus dd sup isrl. & sup iudam. a dan usq; bersabee. Et non potuit ei respondere quicqm. quia timebat illum. Misit g abner nuncios ad dd p se dicentes. Cuius est tra. Et ut loquerent. Fac mecum amicitias. & erit manus mea tecum. & reducam ad te uniuersu isrl. Qui ait. Optime ego tecum amicitias. sed una rem peto a te dicens. Non uidebis faciem meam antequam adduxeris michol filiam saul. & sic uenies & uidebis me. Misit au dd nuncios ad isboseth filium saul dicens. Redde uxore mea michol quam despondi m centum pputiis philistium. Misit g isboseth & tulit eam a uiro suo falti filio lais. Sequebat q; eam uir suus plorans usq; bahurim. Dixitq; ad eum abner. Vade reuertere. Qui & reuersus est.

Sermonem qq; intulit abner ad seniores isrl dicens. Tam heri q nudius tercius querebatis dd ut regnaret sup uos. Nunc g facite. q dominus locut est ad dd dicens. In manu serui mei dd saluabo pplm meu isrl de manu philistium & omnium inimicorum ei. Locutus e au abner etiam ad beniamin. & abiit ut loqueret ad dd in ebron. omnia que placuerat isrl. & uniuso beniamin. Venitq; ad dd in ebron. cum xx uiris. Et fecit dd abner & uiris ei qui uenerant cum eo conuiuium. Et dixit abner ad dd. Surgam ut congregem ad te dnm meu omnem isrl. & ineam tecum fedus & impes omnib; sic desiderat aia tua. Cum g deduxiss& dd abner & ille iss& in pace. statim pueri dd & ioab uenerunt cesis latronib; cum pda magna nimis. Abner au non erat cu dd in ebron qm dimiserat eu & pfect fuerat in pace. & ioab & omnis exercit qui erat cum eo postea uenerant.

Nuntiatum est itaq; ioab a narrantib; Venit abner filius ner ad regem. & dimisit eum in pace. Et ingressus est ioab ad regem & ait. Quid fecisti. Ecce uenit abner ad te. quare dimisisti eum. & abiit & recessit. Ignoras abner filium ner qm ad hoc uenit ut deciper& te. & sciret exitum tuum & introitum tuum. & nosse omnia que agis. Egressus itaq; ioab a dd misit nuncios post abner & reduxit eum a cisterna syra ignorante dd. Cumq; rediss& abner in ebron seorsum abduxit eum ioab ad medium porte ut loqueret ei in dolo. Et pcussit illum ibi in inguine & mortuus est in ultione sanguinis asael fris eius. Qd cum audiss& dd rem gestam ait. Mundus ego sum & regnum meum apud dnm usq; in sempiternum a sanguine abner filii ner. & ueniat sup caput ioab. & sup omne domum patris ei. Nec deficiat de domo ioab fluxum seminis sustinens & leprosus tenens fusum & cadens gladio & indigens pane. Igit ioab & abisay fr ei interfecerunt abner. eo qd occidiss& asael fratrem eorum in gabaon in prelio.

Dixit au dd ad ioab & ad omnem pplm qui erat cum eo. Scindite uestimenta ura & accingimini saccis. & plangite ante exequias abner. Porro rex dd sequebat feretrum. Cumq; sepelissent abner in ebron. leuauit rex dd uocem suam. & fleuit sup tumulu abner. flebat au & omnis ppls. Plangensq; rex abner ait. Nequaquam ut mori solent ignaui mortuus est abner. manus tue non sunt ligate. & pedes tui non sunt compedib; aggrauati. sed sicut solent cadere coram filiis iniquitatis sic corruisti. Congeminansq; omnis ppls fleuit sup eum. Cumq; uenisset uniuusa multitudo cibum capere cum dd clara adhuc die. iurauit dd dicens. Hec faciat m ds & hec addat. si ante occasum solis gustauero panem uel aliud quicquam. Omnisq; ppls audiuit & placuerunt eis cuncta que fecit rex in conspectu totius ppli. Et cognouit omne uulgus & uniuersus isrl in die illa qm non actum fuiss& a rege ut occideret abner filius ner. Dixit quoq; rex ad seruos suos. Num ignoratis quia princeps & maximus cecidit hodie in isrl. Ego autem adhuc delicat & unctus rex. Porro uiri isti filii saruie duri m sunt. retribuat dominus facienti malum iuxta malicia suam. Audiuit au filius saul qd cecidiss& abner in ebron. & dissolute sunt manus ei. omnisq; isrl pturbat e. Duo au uiri principes latronum erant filio saul. nom uni banaa. & nom alteri rechab filii remmon berothite de filiis beniamin. Siquide & beroth reputata e in beniamin. Et fugerunt berothite in geth haim. fueruntq; ibi aduene usq; ad tempus illud. Erat au ionathe filio saul filius debilis pedib; Quinquennis enim fuit quando uenit nuncius de saul & ionathan ex iezrahel. tollensq; eum nutrix sua fugit. Cumq; festinaret ut fuger&. cecidit & claudus effect est. Habuitq; uocabulum misiboseth. Venientes g filii remmon berothite rechab & banaa ingressi sunt feruente die domum isboseth q dormiebat sup stratum suum meridie. & ostiaria domus purgans triticum obdormiuit. Ingressi sunt au domu. & assumentes spicas tritici latenter ingressi st & pcusserunt in inguine rechab & banaa fr ei & fugerunt. Cum au ingressi fuissent domu ille dormiebat sup lectum suum in conclaui. & pcutientes interfecerunt eum. Sublatoq; capite ei abierunt p uia deserti tota nocte. & attulerunt caput isboseth ad dauid in ebron. Dixeruntq; ad rege. Ecce caput isboseth filii saul inimici tui qui querebat anima tua. & dedit dominus domino nro regi ultione hodie de saul & de semine ei. Respondens au dd rechab & banaa fri ei filiis remmon berothite dixit ad eos. Viuit dominus qui eruit animam meam de omni angustia. qm eum q annunciauerat michi & dixerat mortuus est saul qui putabat se pspa nunciare tenui & occidi eum in siceleg cui oportebat mercede me dare p nuncio. quanto magis nunc cum homines impii interfecerunt uiru innoxium in domo sua sup lectum suum, n queram sanguine eius de manu ura. & auferam uos de tra. Precepit itaq; dd pueris & interfecerunt eos. Precidentesq; manus & pedes eoz. suspenderunt eos sup piscinam in ebron. caput au isboseth tulerunt & sepelierunt in sepulchro abner in ebron.

Et uenerunt uniuerse tribus isrl ad dd in ebron dicentes. Ecce nos os tuum. & caro tua sumus. Sed heri & nudius tercius cu ess& saul rex sup nos. tu eras educens & reducens isrl. Dixit au dns ad te. Tu pasces pplm meum isrl. & tu eris dux sup isrl. Venerunt qq; & senes de isrl ad regem in ebron. & pcussit cum eis rex dd fedus in ebron coram domino. unxeruntq; dd regem sup isrl. Filius xxx annorum erat dd quando regnare cepiss&. & xl annis regnauit. In ebron regnauit sup iuda septem annis & sex mensib; In hierlm au regnauit xxx & trib; annis sup omne isrl & iudam. Et abiit rex & omnes uiri qui erant cum eo in hierlm ad iebuseum habitatorem tre. Dictumq; est ad dd ab eis. Non ingredieris huc nisi abstuleris claudos & cecos dicentes. Non ingrediet dd huc. Cepit au dd arcem syon. hec est ciuitas dd. Pposuerat enim dd in die illa premium. qui pcussiss& iebuseum & tetigiss& domatum fistulas & abstuliss& claudos & cecos odientes anima dd. Idcirco dr in puerbio. cecus & claudus non intrabunt in templum. Habitauit au dd in arce. & uocauit eam ciuitate dd. & edificauit p gyrum a mello & intrinsecus. Et ingrediebat pficiens atq; succrescens. & dns ds exercituum erat cu eo. Misit qq; hyram rex tyri nuncios ad dd. & ligna cedrina & artifices lignorum. artificesq; lapidum ad parietes. & edificauerunt domum dd. Et cognouit dd qm confirmass& eum dominus rege sup isrl. & qm exaltass& regnum eius sup pplm suum isrl. Accepit g dauid adhuc concubinas & uxores de hierlm. postquam uenerat de ebron. Natiq; sunt dd & alii filii & filie. Et hec noia eoz qui nati sunt ei in hierlm. Samua & sobab. & nathan. & salomon. & ibaar. & helysua. & neseph. & iasia. & helysama. & helyda. & helyfeleth.

Audierunt g philistiim qd unxissent dd sup isrl. & ascenderunt uniuersi ut quererent dd. Qd cum audiss& dd descendit in psidium. philistiim au diffusi sunt in ualle raphaim. Et consuluit dd dnm dicens. Si ascendam ad philisteos. & si dabis eos in manu mea. Et dixit dominus ad dd. Ascende. quia tradens tradam philistiim in manus tuas. Venit g dd in baalfarasim. & pcussit eos ibi & dixit. Diuisit dominus inimicos meos coram me sic diuiduntur aque. Propterea uocatum est nom loci illius baalfarasim. Et reliquerunt ibi sculptilia sua. que tulit dd & uiri eius. Et addiderunt adhuc philistiim ut ascenderent & diffusi st in ualle raphaim. Consuluit au dd dnm dicens. Si ascendam contra philisteos. & si tradas eos in manus meas. Qui resp. Non ascendas obuia eis. sed gira post tergum eoz. & uenies ad eos ex aduso pirorum. Et cum audieris sonitu gradientis in cacumine pirorum. tunc inibis plium quia tunc egredietur dominus ante faciem tua. ut pcutiat castra philistiim. Fecit itaq; dd sicut pcepit ei dominus. & pcussit philistiim de gabaa usq; dum uenias iezer. Congregauit au rursum dd omnes electos ex isrl xxx milia. Surrexitq; & abiit uniuusus ppls qui erat cu eo de uiris iuda. ut adducerent archa di sup qua inuocatum est nomen domini exercituum sedentis sup cherubin sup eam. Et imposuerunt archa di sup plaustrum nouum. tuleruntq; eam de domo aminadab q erat in gabaa. Oza au & ahio filii aminadab minabant plaustrum nouum. Cumq; tulissent eam de domo aminadab qui erat in gabaa. custodiens archa di ahio pcedebat archam. Dauid au & omnis isrl ludebant coram domino in omnib; lignis fabrefactis. & cytharis. & lyris. & tympanis. & sistris. & cymbalis.

Postquam au uenerunt ad aream nachor: extendit oza manu ad archa domini & tenuit ea. qm calcitrabant boues & declinauerant eam. Iratusq; e indignatione dominus contra oza & pcussit eum sup temeritate qui mortuus est ibi iuxta archam di. Contristat est au dd eo qd pcussiss& dominus oza & uocatum est nom loci illi pcussio oze usq; ad die hanc. Et extimuit dd dnm in die illa dicens. Quomo ingrediet ad me archa dei. Et noluit diuertere ad se archa domini i ciuitate dd. sed diuertit eam in domo obededom gethei. Et habitauit archa domini in domo obededom gethei trib; mensib; Et benedixit dominus obededom. & omne domum ei. Nuntiatumq; est regi dd quia benedixiss& dominus obededom & omnia ei ppt archa domini. Dixitq; dd. Ibo & reducam archa dei cu benedictione in domum meam.

Abiit g dd & adduxit archam dei de domo obededom gethei in ciuitate dd cum gaudio. Et erant cum dd septem chori. & uictima uituli. Cumq; transcendissent q portabant archa domini sex passus. immolabant boue & oue & ariete. Et dd pcutiebat in organis & saltabat totis uirib; ante dominum. Porro dd accinct erat ephod lineo. & dd & omnis domus isrl deducebant archa testamti domini in iubilo. & in clangore bucine. Cumq; intrass& archa domini in ciuitate dd. michol filia saul pspiciens p fenestram. uidit rege dd subsilientem atq; saltante coram domino. & despexit eum in corde suo. Et introduxerunt archam dei. & posuerunt eam in loco suo in medio tabnaculi qd tetenderat ei dd. Et obtulit dd holocausta coram domino & pacifica. Cumq; compless& afferens holocausta & pacifica. benedixit pplo in nomine domini exercituum. Et partit e uniuse multitudini isrl tam uiro qm mulieri singulis collirida panis una. & assaturam bubale carnis una. & simila frixa oleo. Et abiit omnis ppls unusqisq; in domum suam.

Reuersus est dd ut benediceret domui sue: & egressa michol filia saul in occursum dd & dixit ei. Quam gloriosus fuit hodie rex isrl discoopiens se ante ancillas seruoz suoz. & nudat est quasi si nudet unus de scurris. Dixitq; dd ad michol. Viuit dominus quia ludam ante dominum qui elegit me potius qua patrem tuum. & qm omne domum eius. & precepit m ut essem dux sup pplm domini isrl. & ludam. & uilior fiam plusqm factus sum. & ero humilis in oculis meis. & cum ancillis de quib; locuta es gloriosior apparebo. Igit michol filie saul non est natus filius usq; in die mortis sue.

Factum est au cum sediss& rex in domo sua. & dominus dediss& ei requie undiq; ab uniuersis inimicis suis. dixitq; ad nathan pphām. Vides ne qd ego habitem in domo cedrina. & archa di posita sit in medio pellium. Dixitq; nathan ad regem. Omne qd est in corde tuo uade fac. qm dominus tecum est. Factum est au in nocte illa & ecce sermo domini ad nathan dicens. Vade & loquere ad seruum meum dd. Hec dicit dominus. Numquid tu edificabis m domu ad habitandum. Neq; enim habitaui in domo ex die qua eduxi filios isrl de tra egypti usq; in die hanc. sed ambulaui in tabnaculo & in tentorio p cuncta loca que transiui cu omnib; filiis isrl. Numquid loquens locut sum ad una de tribub; isrl cui pcepi ut pasceret pplm meum isrl dicens. quare n edificastis m domum cedrina. Et nunc hec dices seruo meo dd. Hec dic dns exercituum.

70.

Ego te tuli de pascuis sequentem greges ut esses dux sup po
pulum meum isrl. & fui tecum in omnib; ubicumq; ambulasti.
& interfeci uniusos inimicos tuos. a facie tua. Fecitq; ti nomi
grande iuxta nomen magnor qui sunt in tra. Et ponam locu pplo
meo isrl. & plantabo eum. & habitabo cum eo. & n turbabitur
ampli. nec addent filii iniquitatis ut affligant eum sic prius
ex die quo constitui iudices sup populum meu isrl. Et requie
dabo tibi ab omnib; inimicis tuis. predicatq; ti dominus. quod
domum faciat ti dns. Cumq; completi fuerint dies tui. &
dormieris cum patrib; tuis. suscitabo semen tuum post te. qd
egredietur ex utero tuo. & firmabo regnum ei. Ipse edificabit
domum nomini meo. & stabiliam thronum regni ei usq; in sem
piternum. Ego ero ei in patrem. & ipse erit m in filium. Qui
si inique aliquid gesserit arguam eum in uirga uiror. & in pla
gis filior hominum. misericordiam au mea n auferam ab eo. sic
abstuli a saul que amoui a facie mea. Et fidelis erit domus tua.
& regnum tuum usq; in eternum ante faciem mea. & thronus
tuus firmus iugiter. Scdm omnia uerba hec. & iuxta omne
uisione ista. sic locutus e nathan ad dd. Ingressus e au rex
dd. & sedit coram domino & dix. Quis ego sum domine ds.
& que domus mea. quia adduxisti me huc usq; Sed & h
parum uisum est in conspectu tuo domine ds ms quia dilexisti
me. nisi loquereris etiam de domo serui tui in longinquum.
Ista est lex adam domine ds. Quid g addere poterit ad
huc dd ut loquatur ad te. Tu enim scis seruum tuu dne
ds. ppt uerbum tuum. & scdm cor tuum fecisti oma magna
lia hec. ita ut notum faceres seruo tuo. Idcirco magnificatus
es domine ds. quia non est similis tui. neq; est ds extra te i
omnib; que audiuimus auribus nris. Que est au ut ppls tuus
isrl gens in tra. ppt quam iuit dominus ut redimeret ea sibi
in populum. & poneret sibi nom. faceretq; ei magnalia &
horribilia sup tra a facie ppli tui quem redemisti tibi ex egy
pto gentem & dm eius. & firmasti tibi pplm isrl in pplm
sempiternum. Et tu domine factus es eis in dm. Nunc
g domine ds uerbum qd locutus es sup seruum tuu & super
domum ei. suscita in sempiternum. & fac sic locutus es. ut nom
tuum magnificetur in sempiternum atq; dicatur. Dominus ex
ercituum ds sup isrl. & domus serui tui dd erit stabilita
coram domino. quia tu domine exercituum ds isrl reuelasti
auriculam serui tui dicens. domum edificabo ti. Propterea in
uenit seruus tuus cor suum ut oraret te oratione hac. Nc
g domine ds tu es ds & uerba tua erunt uera. Locutus es eni
ad seruum tuum bona hec. Incipe g & benedic domui serui tui.
ut sit in sempiternum coram te: quia tu domine ds locutus es h.
& benediccione tua benedicetur domus serui tui in sempiternu.
Factum est au post hec percussit dd philistum. & humiliauit
eum. Et tulit dd frenum tributi de manu philistum. et percussit
moab. & mensus est funiculo coequans tre. Mensus est au
duos funiculos. unum ad occidendum. & unum ad uiuificandu.
Factusq; est moab dd seruiens sub tributo. Et percussit dd ad
adiazer filium roab regem soba. quando pfectus est ut domina
retur sup flumium eufraten. Et captis dd ex parte ei mille sep
tingentis equitib; & xx. milib; peditum. subneruauit omis
ungulas curruum. Dereliquit autem ex eis centu currus. Ve
nit qq; syria damasci. ut presidium ferret adadiezer regi
soba. Et percussit dd de syria xx duo milia uiror. Et
posuit dd psidium in syria damasci. factaq; e syria dd ser
uiens sub tributo. Seruauit dominus dd in omnib; ad que
cumq; pfectus e. Et tulit dd arma aurea & torques que
habebant serui adadiezer. & detulit ea in hierlm. & de bethe.
& de beroth. ciuitatib; adadiazer. tulit rex dd es multu nimis.
de quo fecit salomon omnia uasa erea in templo.
Audiuit au thou rex emath qd percussisset dd omne robur adad
iezer. & misit thou ioram filium suum ad regem dd ut salutaret
eum congratulans & gras ageret eo qd expugnasset adadiezer
& percussisset eum. Hostis quippe erat thou adadiezer & i
manu eius erant uasa argentea. & uasa aurea & erea. Que
ipsa sacrificauit rex dd domino cu argento & auro. que sci
ficauerat de uniusis gentib; quas subegerat de syria. et moab
& filiis ammon. & philistim. & amalech. & de manib; ad
adiezer filii roab regis soba. Fecitq; sibi dd nom cum reuerte
retur capta syria in ualle salinarum cesis xii. & i gebelemach
xx. iiii. milib; & posuit ydumea custodes statuitq; psidium.
Et facta est uniuersa ydumea seruiens dd. Et seruauit dns
ds dd in omnib; ad quecumq; pfectus est. & regnauit dd sup
omne isrl. Faciebat qq; dd iudicium & iusticiam omni pplo suo.
Ioab au filius saruie erat sup exercitum. Porro iosaphat fili
ahilud erat a commentariis. & sadoch filius achitob. & abime
lech filius abiathar sacerdotis. & saraia scriba. Banaias au
filius ioiade sup celethi & felethi.
Filii au dd sacerdotes erant. Et dixit dd. Putasne est aliquis
qui remanserit de domo saul. & faciam cum eo misericordiam ppt
ionathan. Erat au de domo saul seruus nomine siba. Quem
cum aduocasset ad se rex dixit ei. Tune es siba. Et ille
resp. Ego sum seruus tuus. Et ait rex. Num sup est aliquis
de domo saul ut faciam cum eo misericordiam di. Dixitq; siba
regi. Sup est filius ionathe debilis pedib; Ubi inquit est.
Et siba ad regem. Ecce ait in domo est machir filii amiheli
lodobar. Misit g rex dd & tulit eum de domo machir filii
amihel de lodobar. Cum au uenisset misiboseth filius
ionathan filii saul ad dd. corruit in faciem suam. & adorauit.
Dixitq; dd. Misiboseth. Qui resp. Adsum seruus tuus.
Et ait dd. Ne timeas. quia faciens faciam in te misericordiam
ppt ionathan patrem tuu & restituam tibi omis agros saul
patris tui. & tu comedes panem in mensa mea semp. Qui ado
rauit eu & ait. Quis ego sum seruus tuus. qm respexisti sup
canem mortuu similem mei. Vocauit itaq; rex siba pueru
saul & dixit ei. Omnia quecumq; fuerunt saul & uniusa
domu eius. dedi filio domini tui. Operare g ei tram tu & filii
tui. & serui tui. & inferes filio domini tui cibos ut alatur.
Misiboseth au filius domini tui comedet panem semp
sup mensam mea. Erant au siba quinq; filii & xx. serui.
Dixitq; siba ad rege. Sic iussisti domine mi rex seruo tuo.
sic faciet seruus tuus. & misiboseth comedat sup mensam
tuam. quasi unus de filiis regis. Habebat au misiboseth
filium paruulum nomine micha. Omis g cognatio dom

siba seruiebat misiboseth. Porro misiboseth habitabat
in hierlm quia de mensa regis iugiter uescebatur. et erat claudus utroq; pede.
Factum e au post hec ut moreretur rex filior ammon. & reg
naret anon filius ei pro eo. Dixitq; dd. Faciam misericordiam cu anon
filio naas. sic fecit pater eius mecu misericordiam. Misit g dd con
solans eum p seruos suos sup patris interitu. Cum au uenissent
serui dd in terra filior ammon. dixeruntq; principes filior
ammon ad anon dominu sui. Putas qd ppt honore patris dd
miserit ad te consolatores & n ideo ut inuestigaret & explo
raret ciuitate & euerteret ea misit dd seruos suos ad te.
Tulit itaq; anon seruos dd. rasitq; dimidia parte barbe eor.
& pcidit uestes eor medias usq; ad nates. & dimisit eos. Qd
cum nunciatum esset dd. misit in occursum eor. Erant eni uiri
confusi turpiter ualde. & mandauit eis dd dicens. Manete i hie
richo donec crescant barbe ure. & tc reuertimini. Videntes
au filii ammon qd iniuria fecissent dd. miserunt & conduxerunt
mercede syrum roob. & syrum soba xx. milia peditu. et a rege
maacha mille uiros. & ab istob xii. milia uiror. Qd cu audisset
dd. misit ioab & omne exercitum bellator. Egressi sunt g filii
ammon. & direxerunt acie an ipsum introitum porte. Syrus
au soba. & roob. & istob. & maacha seorsum erant i campo.
Videns g ioab qd pparatum eet aduersum se plium. & ex aduso.
& post tergum. elegit ex omnib; electis isrl. & instruxit acie
contra syrum. Reliquam au parte ppli tradidit abisay fri suo.
Qui direxit acie aduersum filios ammon. Et ait ioab. Si pua
luerint aduersum me syri. eris michi in adiutorium. Si au filii
ammon pualuerint aduersum te auxiliabor ti. Esto uir fortis
& pugnemus p pplo nro & ciuitate di nri. dominus au faciet
qd bonum est in conspectu suo. Iniit au ioab & ppls ei qui erat
cum eo certamen contra syros. qui statim fugerunt a facie ei. Filii
au ammon uidentes qd fugissent syri. fugerunt & ipsi a facie
abisay. & ingressi sunt ciuitate. Reuersusq; e ioab a filiis amon
& uenit in hierlm. Videntes g syri qd corruissent cora isrl.
congregati sunt pariter. Miseruntq; ad adiezer & eduxerunt
syros qui erant trans flumen. & adduxit exercitum eor. Sobach
au magister milicie adadiezer erat princeps eor. Qd cu nunci
atum esset dd. contraxit omne israhelem & transiuit iordane.
uenitq; in helema. Et direxerunt acie syri ex aduso dd. &
pugnauert contra eum. fugeruntq; syri a facie isrl. & occidit
dd de syris septingentos currus. & xl. milia equitu. et sobach
principem milicie percussit. qui statim mortuus est. Videntes
au uniusi reges qui erant in psidio adadiezer uictos se ab isrl.
expauerunt & fugerunt l. octo milia cora isrl. feceruntq; pace
cum isrl. & seruierunt eis. Timueruntq; syri auxiliu pbere filiis ammon.
Factum e au uertente anno. eo tempore quo solent reges ad bel
la pcedere. misit dd ioab & seruos suos cu eo & uniusum
israhel. & uastauerunt filios ammon. & obsederunt rabath.
Dauid au remansit in hierlm. Dum hec agerentur accidit ut sur
geret dd de stratu suo post meridie. & deambularet i solario
domus regie. Vidensq; muliere se lauante ex aduso sup sola
rium suum. Erat au mulier pulchra ualde. Misit g rex &
requisiuit que eet mulier. Nunciatumq; e ei qd ipsa esset beth
sabee filia heliam uxor urie ethei. Missis itaq; nunciis dd
tulit eam. Que cum ingressa eet ad eum. dormiuit cu ea.
Statimq; scificata est ab inmundicia sua. & reuersa est
domum sua concepto fetu. Mittensq; nunciauit dd &
ait. Concepi. Misit au dd ad ioab dicens. Mitte ad me
uria etheum. Misitq; ioab uria ad dd. Et uenit urias ad
dd. Quesiuitq; dd qua recte agerent ioab & ppls. & quom
administraretur bellum. Et dix dd ad uriam. Vade in do
mum tua. & laua pedes tuos. Egressus e urias de domo
regis. secutusq; e eum cibus regius. Dormiuit au urias ante
porta domus regis cum aliis seruis domini sui. & n descen
dit in domu suam. Et nunciatum e dd a dicentib; Non
iuit urias ad domum sua. Et ait dd ad uria. Numqd
n de uia longinqua uenisti. Quare n descendisti i domu
tuam. Et ait urias ad dd. Archa & isrl & iuda ha
bitant in papilionib; & dominus ms ioab & serui dni mei
sup faciem terre manent. & ego ingrediar domu mea. ut co
medam & biba & dormia cum uxore mea. Per salutem tua. et
p salutem anime tue. qd non facia hanc re. Ait g dd ad uria.
Mane hic etia hodie. & cras dimitta te. Mansit itaq; uria
in hierlm in die illa & altera. Et uocauit illum dd ut come
deret coram se & biberet. & inebriauit eum. Qui egressus
uespe dormiuit simul in strato suo cum seruis domini sui. et
in domum sua no descendit. Factum e g mane. & scripsit dd
epistlam ad ioab misitq; p manum urie scribens in epla. Po
nite uria ex aduso belli ubi fortissimum plium e. & dereli
quite eum. ut percussus intereat. Igitur cum ioab obsideret
urbem. posuit uria in loco ubi sciebat ee uiros fortissimos.
Egressiq; uiri de ciuitate bellabant aduersum ioab. & cecide
runt de pplo seruor dd. & mortuus e etia urias etheus. Mi
sit itaq; ioab. & nunciauit regi omnia uerba plii. Precepitq;
nuncio dicens. Cum compleueris uniusos sermones belli ad
regem. si eum uideris indignari. & dixerit quare accessistis
ad murum ut pliaremini. an ignorabatis qd multa desup
ex muro tela mittantur. Quis percussit abimelech filium
ierobaal. Nonne mulier misit sup eum fragmen mole de
muro & interfecit eum in thebes. Dices. Etia seru
tuus urias etheus occubuit. Abiit g nuncius & narrauit
dd omnia que preceperat ioab. Et dixit nuncius ad dd. Preua
luerunt aduersum nos uiri. & egressi sunt aduersum nos in agru.
Nos au facto impetu psecuti eos sumus usq; ad porta ciuita
tis. & direxerunt iacula sagittarii ad seruos tuos ex muro
desup. mortuiq; sunt de seruis regis. Quin etia seruus tuus
urias etheus mortuus est. Et dixit dd ad nunciu. Hec
dices ioab. Non te frangat ista res. Varius enim est euentus
plii. & nc hunc. nc illum consumit gladius. Conforta bella
tores tuos aduersum urbem ut destruas ea. & exhortare eos.
Audiuit au uxor urie qd mortuus eet urias uir suus. &
planxit eum. Transactoq; luctu. misit dd & introduxit
eam in domum sua. & facta e ei uxor peperitq; ei filium. Et
displicuit uerbum hoc qd fecerat dd coram domino.
Misit g dominus nathan ad dd. Qui cum uenisset ad eu dix
ei. Responde m iudicium. Duo uiri erant in ciuitate una. un
diues. & alter paup. Diues habebat oues & boues pluri

nos valde. pauper autem non habebat omnino praeter unam ovem parvulam quam emerat et nutrierat. et quae creverat apud eum cum filiis eius simul de pane illius comedens et de calice illius bibens. et in sinu illius dormiens. eratque illi sicut filia. Cum autem peregrinus quidam venisset ad divitem. parcens ille sumere de ovibus et de bubus suis ut exhiberet convivium peregrino illi qui venerat ad se. tulit ovem pauperis. et praeparavit cibos homini qui venerat ad se. Iratus autem indignatione David adversus hominem illum nimis. dixit ad nathan. Vivit dominus quia filius mortis est vir qui fecit hoc. Ovem reddet in quadruplum. eo quod fecerit verbum istud. et non pepercerit. Dixit autem nathan ad David. Tu es ille vir qui fecisti hanc rem. Haec dicit dominus deus israhel. Ego unxi te in regem super israhel. et ego erui te de manu saul. et dedi tibi domum domini tui. et uxores domini tui in sinu tuo, dedique tibi domum israhel et iuda. Et si parva sunt ista. adiciam tibi multo maiora. Quare ergo contempsisti verbum domini. ut faceres malum in conspectu meo. Uriam etheum percussisti gladio. et uxorem illius accepisti in uxorem. et interfecisti eum gladio filiorum ammon. Quam ob rem non recedet gladius de domo tua usque in sempiternum. eo quod despexeris me et tuleris uxorem uriae ethei ut esset uxor tua. Itaque haec dicit dominus. Ecce ego suscitabo super te malum de domo tua. et tollam uxores tuas in oculis tuis. et dabo proximo tuo. et dormiet cum uxoribus tuis in oculis solis huius. Tu enim fecisti abscondite. ego autem faciam verbum istud in conspectu omnis israhel et in conspectu solis. Et dixit David ad nathan. Peccavi domino. Dixitque nathan ad David. Dominus quoque transtulit peccatum tuum. non morieris. Verumtamen quoniam blasphemare fecisti inimicos nomen domini propter verbum hoc. filius qui natus est tibi morte morietur. Et reversus est nathan in domum suam. Percussitque dominus parvulum quem pepererat uxor uriae David. et desperatus est. Deprecatusque est dominum David pro parvulo. et ieiunavit David ieiunio. et ingressus seorsum iacuit super terram. Venerunt autem seniores domus eius, cogentes eum ut surgeret de terra. Qui noluit neque comedit cum eis cibum. Accidit autem die septima ut moreretur infans, timueruntque servi David nuntiare ei quod mortuus esset parvulus. Dixerunt enim. Ecce cum parvulus adhuc viveret loquebamur ei et non audiebat vocem nostram. quanto magis si dixerimus mortuus est puer se affliget. Cum ergo audisset David servos suos mussitantes. intellexit quod mortuus esset infantulus. dixitque ad servos suos. Num mortuus est puer. Qui responderunt ei. Mortuus est. Surrexit ergo David de terra. et lotus unctusque est. Cumque mutasset vestem ingressus est domum domini. et adoravit et venit in domum suam. Petivitque ut ponerent ei panem. et comedit. Dixeruntque ei servi sui. Quis est sermo quem fecisti. Propter infantem cum adhuc viveret ieiunabas et flebas. mortuo autem puero surrexisti et comedisti panem. Qui ait. Propter infantem cum adhuc viveret ieiunavi et flevi. Dicebam enim. Quis scit si forte donet eum mihi dominus et vivat infans. Nunc autem quia mortuus est quare ieiunem. Numquid potero revocare eum amplius. Ego vadam magis ad eum. ille vero non revertetur ad me. Et consolatus est David bethsabee uxorem suam. ingressusque ad eam dormivit cum ea. quae genuit filium. et vocavit nomen eius salomon. et dominus dilexit eum. Misitque eum in manu nathan prophetae et vocavit nomen eius amabilis domino. eo quod diligeret eum dominus. Igitur pugnabat ioab contra rabbath filiorum ammon. et expugnabat urbem regiam. Misitque ioab nuntios ad David dicens. Dimicavi adversum rabbath et capienda est urbs aquarum. Nunc igitur congrega reliquam partem populi et obside civitatem et cape eam. ne cum a me vastata fuerit urbs. nomini meo adscribatur victoria. Congregavit itaque David omnem populum. et profectus est adversus rabbath. Cumque dimicasset cepit eam. et tulit diadema regis eorum de capite eius pondo auri talentum habens gemmas pretiosissimas. et impositum est super caput David. Sed et praedam civitatis asportavit multam valde. Populum quoque eius adducens serravit. et circumegit super eos ferrata carpenta. divisitque cultris et transduxit in typo laterum. Sic fecit universis civitatibus filiorum ammon. et reversus est David et omnis exercitus in hierusalem.

Factum est autem post haec ut absalon filii David haberet sororem speciosissimam nomine thamar, et adamaret eam ammon filius David. et deperiret propter eam valde, ita ut aegrotaret propter amorem eius. quia cum esset virgo. difficile ei videbatur ut quippiam inhoneste ageret cum ea. Erat autem ammon amicus nomine ionadab filius semmaa fratris David vir prudens valde. Qui dixit ad eum. Quare sic attenuaris macie fili regis per singulos dies. Cur non indicas mihi. Dixitque ei ammon. Thamar sororem absalon fratris mei amo. Cui respondit ionadab. Cuba super lectum tuum. et languorem simula. Cumque venerit pater tuus ut visitet te dicito ei. Veniat oro thamar soror mea ut det mihi cibum. et faciat pulmentum. et comedam de manu eius. Accubuit itaque ammon. et quasi aegrotare coepit. Cumque venisset rex ad visitandum eum; ait ammon ad regem. Veniat obsecro thamar soror mea ut faciat in oculis meis duas sorbitiunculas. et cibum capiam de manu eius. Misit ergo David ad thamar domum dicens. Veni in domum fratris tui ammon. et fac ei pulmentum. Venitque thamar in domum ammon fratris sui. Ille autem iacebat. Quae tollens farinam commiscuit et liquefaciens in oculis eius. coxit sorbitiunculas. tollensque quod coxerat effudit et posuit coram eo. et noluit comedere. Dixitque ammon. Eicite universos a me. Cumque eiecissent omnes, dixit ammon ad thamar. Infer cibum in conclave ut vescar de manu tua. Tulit ergo thamar sorbitiunculas quas fecerat. et intulit ad ammon fratrem suum in conclavi. Cumque obtulisset cibum apprehendit eam. et ait. Veni cuba mecum soror mea. Quae respondit ei. Noli frater mi noli opprimere me. neque enim hoc fas est in israhel. Noli facere stultitiam hanc. Ego enim ferre non potero obprobrium meum. et tu eris quasi unus de insipientibus in israhel. quin potius loquere ad regem. et non negabit me tibi. Noluit autem adquiescere precibus eius. sed praevalens viribus. oppressit eam. et cubavit cum illa. et exosam eam habuit ammon magno odio nimis, ita ut maius esset odium quo oderat eam amore quo ante dilexerat. Dixitque ei ammon. Surge et vade. Quae respondit ei. Maius est hoc malum quod nunc agis adversum me. quam quod ante fecisti expellens me. Et noluit audire eam. sed vocato puero qui ministrabat ei dixit. Eice hanc a me foras. et claude ostium post eam. Quae induta erat talari tunica. Huiuscemodi enim filiae regis virgines vestibus utebantur. Eiecitque eam minister illius foras. clausitque fores post eam. quae aspergens cinerem capiti suo. scissa talari tunica, inpositisque manibus super caput suum. ibat ingrediens et clamans. Dixit autem ei absalon frater

suus. Numquid ammon frater tuus concubuit tecum. Sed nunc soror tace frater tuus est. neque affligas cor tuum pro re hac. Mansit itaque thamar contabescens in domo absalon fratris sui. Cum autem audisset David rex verba haec contristatus est valde. et noluit contristare spiritum ammon filii sui quia diligebat eum. quia primogenitus erat ei. Porro non est locutus absalon ad ammon nec bonum nec malum. Oderat enim absalon ammon. eo quod violasset thamar sororem suam.

Factum est autem post tempus biennii ut tonderentur oves absalon in baalasor quae est iuxta effraim. et vocavit absalon omnes filios regis. Venitque ad regem. et ait ad eum. Ecce tondentur oves servi tui. veniat oro rex cum servis suis ad servum suum. Dixitque rex ad absalon. Noli fili mi. noli rogare ut veniamus omnes et gravemus te. Cum autem cogeret eum et noluisset ire. benedixitque ei. Et ait absalon. Si non vis venire. veniat obsecro saltem ammon frater meus. Dixitque ad eum rex. Non est necesse ut vadat tecum. Coegit itaque eum absalon. et dimisit cum eo ammon. et universos filios regis. Feceratque absalon convivium. quasi convivium regis. Praeceperat autem absalon pueris suis dicens. Observate cum temulentus fuerit ammon vino. et dixero vobis percutite eum et interficite. Nolite timere. Ego enim sum qui praecipio vobis. roboramini et estote viri fortes. Fecerunt ergo pueri absalon adversum ammon sicut praeceperat eis absalon. et percusserunt ammon qui et mortuus est. Surgentesque omnes filii regis ascenderunt singuli mulas suas et fugerunt. Cumque adhuc pergerent in itinere. fama pervenit ad David dicens. Percussit absalon omnes filios regis. et non remansit ex eis saltem unus. Surrexit itaque rex et scidit vestimenta sua. et cecidit super terram. et omnes servi ipsius qui assistebant ei. sciderunt vestimenta sua. Respondens autem ionadab filius semmaa fratris David dixit. Ne aestimet dominus meus rex quod omnes pueri filii regis occisi sint. ammon solus mortuus est. quoniam in ore absalon erat positus ex die qua oppressit thamar sororem eius. Nunc ergo ne ponat dominus meus rex super cor suum verbum istud dicens. omnes filii regis occisi sunt. quoniam ammon solus mortuus est. Fugit autem absalon. Elevavit puer speculator oculos suos. et aspexit. et ecce populus multus veniebat per iter devium ex latere montis. Dixit autem ionadab ad regem. Ecce filii regis adsunt. iuxta verbum servi tui. sic factum est. Cumque cessasset loqui apparuerunt filii regis. et intrantes levaverunt vocem suam et fleverunt. Sed et rex et omnes servi eius fleverunt planctu magno nimis. Porro absalon fugiens abiit ad tholomai filium ammiud regem gessur. Luxit igitur David filium suum multis diebus. Absalon autem cum fugisset et venisset in gessur, fuit ibi tribus annis. Cessavitque rex David persequi absalon. eo quod consolatus esset super ammon interitu. Intellegens autem ioab filius sarviae quod cor regis versum esset ad absalon. misit thecuam. et tulit inde mulierem sapientem. dixitque ad eam. Lugere te simula. et induere veste lugubri. et ne unguaris oleo ut sis quasi mulier plurimo iam tempore lugens mortuum. et ingredieris ad regem et loqueris ad eum sermones huiuscemodi. Posuit autem ioab verba in ore eius. Itaque cum ingressa fuisset mulier thecuitis ad regem, cecidit coram eo super terram. et adoravit et dixit. Salva me rex. Et ait ad eam rex. Quid causae habes. Quae respondit. Heu mulier vidua ego sum. Mortuus est enim vir meus. et ancillae tuae erant duo filii qui rixati sunt adversum se in agro. nullusque erat qui eos prohibere posset. et percussit alter alterum. et interfecit eum. Et ecce consurgens universa cognatio adversum ancillam tuam dicit. Trade eum qui percussit fratrem suum. et occidamus eum pro anima fratris sui quem interfecit. et deleamus heredem. Et quaerunt extinguere scintillam meam quae relicta est. ut non sit super viro meo nomen et reliquiae super terram. Et ait rex ad mulierem. Vade in domum tuam. et ego iubebo pro te. Dixitque mulier thecuitis ad regem. In me domine mi rex sit iniquitas. et in domum patris mei. rex autem et thronus eius sit innocens. Et ait rex. Qui contradixerit tibi adduc eum ad me. et ultra non addet ut tangat te. Quae ait. Recordetur dominus deus sui. ut non multiplicentur proximi sanguinis ad ulciscendum. et nequaquam interficient filium meum. Qui ait. Vivit dominus quia non cadet de capillis filii tui super terram. Dixit ergo mulier. Loquatur ancilla tua ad dominum meum regem verbum. Et ait. Loquere. Dixitque mulier. Quare cogitasti huiuscemodi rem contra populum dei. Et locutus est rex verbum istud ut peccet. et non reducat eiectum suum. Omnes morimur. et quasi aquae dilabimur quae non revertuntur. nec vult deus perire animam sed retractat cogitans ne penitus pereat qui abiectus est. Nunc igitur veni ut loquar ad dominum meum regem verbum hoc praesente populo. Et dixit ancilla tua. Loquar ad regem si quomodo faciat rex verbum ancillae suae. Et audivit rex verba ut liberaret ancillam suam. de manu omnium qui volebant simul de hereditate domini delere me et filium meum. Dicat ergo ancilla tua ut fiat verbum domini mei regis sicut sacrificium. sicut enim angelus domini sic est dominus meus rex. ut nec benedictione nec maledictione moveatur. Unde et dominus deus tuus tecum est. Et respondens rex dixit ad mulierem. Ne abscondas a me verbum quod te interrogo. Dixitque mulier. Loquere domine mi rex. Et ait rex. Numquid manus ioab tecum est in omnibus istis. Respondit mulier et ait. Per salutem animae tuae domine mi rex. nec ad dexteram nec ad sinistram est. ex omnibus his quae locutus est dominus meus rex. Servus enim tuus ioab ipse praecepit mihi. et ipse posuit in os ancillae tuae omnia verba haec. ut verterem figuram sermonis huius. Servus enim tuus ioab praecepit istud. Tu autem domine mi rex sapiens es sicut habet sapientiam angelus dei. ut intellegas omnia super terram. Et ait rex ad ioab. Ecce placatus feci verbum tuum. vade ergo et revoca puerum absalon. Cadensque ioab super faciem suam in terram. adoravit et benedixit regi. Et dixit ioab. Hodie intellexit servus tuus quia inveni gratiam in oculis tuis. domine mi rex. fecisti enim sermonem servi tui. Surrexit ergo ioab et abiit in gessur. et adduxit absalon in hierusalem. Dixit autem rex. Revertatur in domum suam. et faciem meam non videat. Reversus est itaque absalon in domum suam. et faciem regis non vidit.

73.

Porro sicut erat absalon. non erat vir pulchrior in omni israhel. et decorus nimis. A vestigio pedis usque ad verticem non erat in eo ulla macula. Et quando tondebat capillos. semel autem in anno tondebatur quia gravabat eum caesaries. ponderabat capillos capitis sui ducentis siclis pondere publico. Nati sunt autem absalon filii tres et filia una nomine thamar eleganti forma. Mansitque absalon in hierusalem duobus annis. et faciem regis non vidit. Misit itaque ad ioab

ut mitterem eum ad regem. qui noluit venire ad eum. Cumque secundo misisset. et ille noluisset venire. dixit servis suis. Scitis agrum ioab iuxta agrum meum habentem messem hordei. Ite igitur et succendite eum igni. Succenderunt ergo servi absalon segetem igni. et venientes servi ioab scissis vestibus suis dixerunt. Succenderunt servi absalon partem agri igni. Surrexitque ioab et venit ad absalon in domum eius et dixit. Quare succenderunt servi tui segetem meam igni? Et respondit absalon ad ioab. Misi ad te obsecrans ut venires ad me ut mitterem te ad regem et diceres ei. Quare veni de gessur? Melius mihi erat ibi esse. Obsecro ergo ut videam faciem regis. Quod si memor est iniquitatis meae interficiat me. Ingressus ioab ad regem nunciavit ei. Vocatusque absalon intravit ad regem. et adoravit super faciem terrae coram eo. Osculatusque est rex absalon.

Igitur post haec fecit sibi absalon currus et equites et l. viros qui praecederent eum. Et mane surgens absalon stabat iuxta introitum portae in via. et omnem virum qui habebat negotium ut veniret ad regis iudicium. vocabat ad se absalon et dicebat: De qua civitate es tu? Qui respondens aiebat. Ex una tribu israhel ego sum servus tuus. Respondebatque ei absalon. Videntur mihi sermones tui boni et iusti. sed non est qui te audiat constitutus a rege. Dicebatque absalon. Quis me constituat iudicem super terram. ut ad me veniant qui habent negotium et iuste iudicem? Sed et cum accederet homo ut salutaret illum, extendebat manum et apprehendens osculabatur eum. Faciebatque hoc omni israhel qui veniebat ad iudicium ut audiretur a rege. et sollicitabat corda virorum israhel. Post quattuor autem annos dixit absalon ad regem david. Vadam et reddam vota mea quae vovi domino in ebron. Vovens enim vovit servus tuus. cum esset in gessur syriae dicens. si reduxerit me dominus in hierusalem. sacrificabo domino. Dixitque ei rex david. Vade in pace. Et surrexit et abiit in ebron. Misit autem absalon exploratores in universas tribus israhel dicens. Statim ut audieritis clangorem tubae dicetis. Regnabit absalon in ebron. Porro cum absalon ierunt ducenti viri de hierusalem vocati. euntes simplici corde, causam penitus ignorantes. Accersivit quoque absalon achitofel gilonitem consiliarium david. de civitate sua gilon. Cumque immolaret victimas. facta est coniuratio valida. populusque concurrens augebatur cum absalon. Venit igitur nuncius ad david dicens. Toto corde universus israhel sequitur absalon. Et ait david servis suis qui erant cum eo in hierusalem. Surgite et fugiamus. neque enim erit nobis refugium a facie absalon. Festinate egredi. ne forte veniens occupet nos. et impellat super nos ruinam. et percutiat civitatem in ore gladii. Dixeruntque servi regis ad eum. Omnia quaecumque praeceperit dominus noster rex libenter exequimur servi tui. Egressus est ergo rex. et universa domus eius pedibus suis. Et dereliquit rex decem mulieres concubinas ad custodiendam domum. Egressusque est rex et omnis israhel pedibus suis. stetit procul a domo. Et universi servi eius ambulabant iuxta eum. et legiones cerethi et felethi. et omnes gethei pugnatores validi sexcenti viri qui secuti eum fuerant de geth. praecedebant regem. Dixit autem rex ad ethai ethaeum. Cur venis nobiscum? Revertere et habita cum rege quia peregrinus es. et egressus de loco tuo. Heri venisti. et hodie compelleris nobiscum egredi? Ego autem vadam quo iturus sum. Revertere et reduc fratres tuos tecum et dominus faciat tecum misericordiam et veritatem. ostendisti enim gratiam et fidem. Et respondit ethai regi dicens. Vivit dominus. et vivit dominus meus rex. qui in quocumque loco fueris domine mi rex sive in morte sive in vita. ibi erit servus tuus. Et ait david ethai. Veni et transi. Et transivit ethai gethaeus et rex. et omnes viri qui cum eo erant. et reliqua multitudo. Omnesque flebant voce magna. et universus populus transiebat. Rex quoque transgrediebatur torrentem cedron. et cunctus populus incedebat contra viam olivae quae respicit ad desertum. Venit autem et sadoch et universi levitae cum eo portantes archam foederis domini a bethleem. et deposuerunt archam dei. Et ascendit abiathar donec expletus est omnis populus qui egressus fuerat de civitate. Et dixit rex ad sadoch. Reporta archam dei in urbem. Si invenero gratiam in oculis domini. reducet me et ostendet eam mihi. et tabernaculum suum. Si autem dixerit mihi non places praesto sum. faciat quod bonum est coram se. Et dixit rex ad sadoch sacerdotem. O videns revertere in civitatem in pace. et achimaas filius tuus. et ionathas filius abiathar duo filii vestri sint vobiscum. ecce ego abscondar in campestribus deserti. donec veniat sermo a vobis indicans mihi. Reportaverunt ergo sadoch et abiathar archam dei in hierusalem. et manserunt ibi. Porro david ascendebat clivum olivarum. ascendens et flens operto capite et nudis pedibus incedens. Sed et omnis populus qui erat cum eo. operto capite incedebat plorans. Nunciatum est autem david quod et achitofel esset in coniuratione cum absalon. Dixitque david. Infatua domine quaeso consilium achitofel. Cumque ascenderet david summitatem montis in quo adoraturus erat dominum. ecce occurrit ei chusai arachites scissa veste et terra pleno capite. et dixit ei david. Si veneris mecum eris mihi oneri. Si autem in civitatem reverteris et dixeris absalon servus tuus sum rex. sicut fui servus patris tui. sic ero servus tuus. dissipabis consilium achitofel. Habes autem tecum sadoch et abiathar sacerdotes. Et omne verbum quodcumque audieris de domo regis indicabis sadoch et abiathar sacerdotibus. Sunt autem cum eis duo filii eorum achimaas filius sadoch. et ionathas filius abiathar. et mittetis per eos ad me omne verbum quodcumque audieritis. Veniente ergo chusai amico david in civitatem. absalon quoque ingressus est in hierusalem.

Cumque david transisset paululum montis verticem. apparuit siba puer miphiboseth in occursum eius. cum duobus asinis qui onerati erant ducentis panibus. et centum alligaturis uvae passae. et centum massis palmarum. et duobus utribus vini. Et dixit rex sibae. Quid sibi volunt haec? Respondit siba. Asini domestici regis ut sedeant. et panes et palatae ad vescendum pueris tuis. vinum autem ut bibat si quis defecerit in deserto. Et ait rex. Ubi est filius domini tui? Respondit siba regi. Remansit in hierusalem dicens. Hodie restituet mihi domus israhel regnum patris mei. Et ait rex sibae. Tua sint omnia quae fuerunt miphiboseth. Dixitque siba. Oro ut inveniam gratiam coram te domine mi rex. Venit ergo rex david usque bahurim. et ecce egrediebatur inde vir de cognatione saul nomine semei filius gera. procedebatque egrediens et maledicebat. mittebatque lapides contra david. et contra universos servos regis david. Omnis autem populus et universi bellatores a dextro et sinistro latere regis incedebant. Ita autem loquebatur semei cum malediceret regi. Egredere egredere vir sanguinum et vir belial. Reddidit tibi dominus universum sanguinem domus saul. quoniam invasisti regnum pro eo. et dedit dominus regnum in manu absalon filii tui. Et ecce te premunt mala tua. quoniam vir sanguinum es. Dixit autem abisai filius sarviae regi. Quare maledicit canis hic mortuus domino meo regi? Vadam et amputabo caput eius. Et ait rex. Quid mihi et vobis est filii sarviae? Dimittite eum ut maledicat. dominus enim praecepit ei ut malediceret david. Et quis est qui audeat dicere quare sic fecerit? Et ait rex ad abisai et universis servis suis. Ecce filius meus qui egressus est de utero meo quaerit animam meam. quanto magis nunc filius iemini? Dimittite eum ut maledicat iuxta praeceptum domini. si forte respiciat dominus afflictionem meam et reddat mihi benedictionem pro maledictione hac hodierna. Ambulabat itaque david et socii eius per viam cum eo. semei autem per iugum montis ex latere contra illum gradiebatur. maledicens et mittens lapides contra eum. terramque spargens. Venit itaque rex et universus populus cum eo lassus. et refocilati sunt ibi. Absalon autem et omnis populus ingressi sunt hierusalem. sed et achitofel cum eo. Cum autem venisset chusai arachites amicus david ad absalon. locutus est ad eum. Salve rex. salve rex. Ad quem absalon. Haec est inquit gratia tua ad amicum tuum. Quare non isti cum amico tuo? Respondit chusai ad absalon. Nequaquam quia illius ero quem elegit dominus et omnis populus israhel. et cum eo manebo. Sed ut et hoc inferam cui ego serviturus sum? Nonne filio regis? Sicut parui patri tuo. sic parebo et tibi.

Dixit autem absalon ad achitofel. Inite consilium quid agere debeamus. Et ait achitofel ad absalon. Ingredere ad concubinas patris tui. ut cum audierit omnis israhel quod foedaveris patrem tuum. roborentur manus eorum tecum. Tetenderunt ergo tabernaculum absalon in solario. ingressusque est ad concubinas patris sui coram universo israhel. Consilium autem quod dabat in diebus illis quasi si quis consuleret dominum. sic erat omne consilium achitofel. et cum esset cum david. et cum esset cum absalon. Dixit ergo achitofel ad absalon. Eligam mihi xii. milia virorum. et consurgens persequar david hac nocte. et irruens super eum quippe qui lassus est. et solutis manibus percutiam eum. Cumque fugerit omnis populus qui cum eo est, percutiam regem desolatum. et reducam universum populum. quomodo unus homo reverti solet. Unum enim virum tu quaeris. et omnis populus erit in pace. Placuitque sermo eius absalon. et cunctis maioribus natu israhel. Ait autem absalon. Vocate chusai arachiten. et audiamus quid etiam ipse dicat. Cumque venisset chusai ad absalon. ait absalon ad eum. Huiuscemodi sermone locutus est achitofel. Facere debemus annon? Quod das consilium? Et dixit chusai ad absalon. Non est bonum consilium quod dedit achitofel hac vice. Et rursum intulit chusai. Tu nosti patrem tuum et viros qui cum eo sunt esse fortissimos et amaro animo. velut si ursa raptis catulis in saltu saeviat. Sed et pater tuus vir bellator est. nec morabitur cum populo. Forsitan nunc latitat in foveis. aut in uno quo voluerit loco. et cum ceciderit unus quilibet in principio. audiet quicumque audierit et dicet: Facta est plaga in populo qui sequebatur absalon. et fortissimus quoque cuius cor est quasi leonis pavore solvetur. Scit enim omnis populus israhel fortem esse patrem tuum. et robustos omnes qui cum eo sunt. Sed hoc mihi rectum videtur esse consilium. Congregetur ad te universus israhel a dan usque bersabee quasi arena maris innumerabilis. et tu eris in medio eorum. Et irruemus super eum in quocumque loco fuerit inventus. et operiemus eum sicut cadere solet ros super terram. et non relinquemus de viris qui cum eo sunt ne unum quidem. Quod si urbem aliquam fuerit ingressus. circumdabit omnis israhel civitati illi funes. et trahemus eam in torrentem. ut non reperiatur nec calculus quidem ex ea. Dixitque absalon et omnis vir israhel. Melius est consilium chusai arachitae consilio achitofel. Domini autem nutu dissipatum est consilium achitofel utile. ut induceret dominus super absalon malum. Et ait chusai sadoch et abiathar sacerdotibus. Hoc et hoc consilium dedit achitofel absalon et senioribus israhel. et ego tale et tale dedi consilium. Nunc ergo mittite cito et nunciate david dicentes. Ne moreris nocte hac in campestribus deserti. sed absque dilatione transgredere ne forte absorbeatur rex. et omnis populus qui cum eo est. Ionathas autem et achimaas stabant iuxta fontem rogel. Abiit ancilla et nunciavit eis. et illi profecti sunt ut referrent ad regem david nuncium. Non enim poterant videri aut introire civitatem. Vidit autem eos quidam puer. et indicavit absalon. Illi vero concito gradu ingressi sunt domum cuiusdam viri in bahurim qui habebat puteum in vestibulo suo. et descenderunt in eum. Tulit autem mulier et expandit velamen super os putei quasi siccans ptisanas. et sic latuit res. Cumque venissent servi absalon ad mulierem in domum dixerunt. Ubi est achimaas et ionathas? Respondit eis mulier. Transierunt festinantes gustata paululum aqua. At hi qui quaerebant cum non invenissent reversi sunt in hierusalem.

Cumque abissent ascenderunt illi de puteo. et pergentes nunciaverunt regi david et dixerunt. Surgite transite cito fluvium. quia huiuscemodi dedit consilium contra vos achitofel. Surrexit ergo david et omnis populus qui erat cum eo et transierunt iordanem donec dilucesceret. et ne unus quidem residuus fuit qui non transisset fluvium. Porro achitofel videns quod non fuisset factum consilium suum. stravit asinum suum et surrexit et abiit in domum suam. et in civitatem suam. Et disposita domo sua suspendio interiit. et sepultus est in sepulchro patris sui. David autem venit in castra. et absalon transivit iordanem ipse et omnes viri israhel cum eo. Amasam vero constituit absalon pro ioab super exercitum. Amasa autem erat filius viri qui vocabatur iethra de iesreli. qui ingressus est ad abigal filiam naas sororem sarviae quae fuit mater ioab. Et castrametatus est israhel cum absalon in terra galaad. Cumque venisset david in castra madian. sobi filius naas de rabbath filiorum ammon. et machir filius amihel de lodabar. et berzellai galaadites de rogelim. obtulerunt ei stratoria. et tapetia. et vasa fictilia. frumentum. et hordeum. et farinam. polentam et fabam. lentem et frixum cicer. et mel. et butyrum. oves et pingues vitulos. dederuntque david et populo qui cum eo erat ad vescendum. Suspicati enim sunt populum fame et siti fatigari in deserto. Igitur considerato david populo suo. constituit super eum tribunos et centuriones. et dedit tertiam partem populi sub manu ioab. et tertiam sub manu ethai qui erat de geth. Dixitque rex ad populum. Egrediar et ego vobiscum. Et respondit populus. Non exibis. Sive enim fugerimus. non magnopere ad eos de nobis pertinebit. sive media pars ceciderit e nobis non satis curabunt. quia tu unus pro decem milibus computaris. Melius est ergo

uesis nobis in urbe p̄sidio. Ad quos rex ait. Quod uob̄ rectu
uidet' hoc faciam. Stetit ergo rex iuxta portam. egrediebat'q; po
pulus p turmas suas. centeni & milleni. Et p̄cepit rex ioab
& abisay & ethai dicens. Seruate m̄ puerum absalon. Et
omnis ppls audiebat p̄cipientē regē cunctis principib; p absa
lon. Itaq; egressus est ppls in campu' contra isrl'. Et factu
ē p̄lium in saltu effraim. & cesus ē ibi ppls isrl ab exercitu dd.
factaq; est plaga magna in die illa .xx. milium. Fuit au' ibi p
lium dispsum sup faciem omnis t'e. & multo plures erant quos
saltus consumpserat de pplo quā hi quos uorauerat gladius
in die illa. Accidit au' ut occurreret absalon seruis dd sedens
mulo. Cumq; ingressus fuiss& mulus subt' condensā q̄rcū
& magnā. adhesit caput eius quercui. Et illo suspenso int'
celum & t'ram. mulus cui sederat p̄transiit. Uidit au' hoc
quispiam. & nunciauit ioab dic̄s. Uidi absalon pendere
in quercu. Et ait ioab uiro qui nunciauerat ei. Si uidisti.
quare non confodisti eum cu' terra. & ego dedissem tibi dece
argenti siclos. & unu' balteu'? Qui dixit ad ioab. Si
appenderes in manib; meis mille argenteos. nequaq'm mitt
ere manu' meā in filium regis. Audientib; enim nob p̄ce
pit rex tibi & abisay & ethay dicens. Custodite m̄ puerum
absalon. Sed & si fecissem contra animā meā audact' neq̄q̄.
hoc latere potuiss& regē. & tu stares ex aduso. Et ait ioab.
Non sic ut tu uis. sed ego aggrediar eum coram te. Tulit ergo ioab
tres lanceas in manu sua. & infixit eas in corde absalon.
Cumq; adhuc palpitaret herens quercu, cucurrert dece
iuuenes armigeri ioab. & p̄cutientes int'fecerūt eū. Cecinit
au' ioab bucina & retinuit ppl'm ne p̄sequeret' fugientē isrl'
nolens parcere multitudini. Et tulerunt absalon & p̄iecerūt
eum in saltu in foueam grandē. & comportauerūt sup eu' acer
uum lapidum magnum nimis. Omnis au' isrl' fugit in taba
cula sua. Porro absalon erexerat sibi cum adhuc uiueret ti
tulum q̄ est in ualle regis. Dixerat enim. Non habeo filium.
& hoc erit monimentum nominis mei. Uocauitq; titulu' noīe
suo. & apellat' manus absalon usq; ad hanc diē. Achimaas
au' filius sadoch ait. Curram & nunciabo regi quia iudiciu'
fecerit ei dominus de manu inimicor' ei'. Ad quem ioab dixit.
Non eris nuncius in hac die. sed nunciabis in alia. Hodie
nolite nunciare. filius enim regis mortuus est. Et ait ioab
chusi. Uade & nuncia regi que uidisti. Adorauit chusi ioab
& cucurrit. Rursus autē achimaas filius sadoch dix' ad
ioab. Quid impedit si etiam ego curram post chusi? Dix'q;
ei ioab. Quid uis currere fili mi? Ueni huc. n' eris bonu' nun
cii baiulus. Qui resp'. Quid enim si currero? Et ait ei. Curre.
Currens ergo achimaas p uiam compendii transiuit chusi. Dauid
au' sedebat int' duas portas. Speculator u' qui erat in fastigio
porte sup muru'. eleuans oculos uidit hominē currentē solum.
& exclamans indicauit regi. Dix'q; rex. Si solus ē. bonum
est nuncium in ore ei'. Properante au' illo & accedente p̄pi',
uidit speculator hominē alteru' currentē. & uociferans in culmi
ne ait. Appar& m' homo alter currens solus. Dix'q; rex.
Et iste bonus ē nuncius. Speculator au' contemplor ait cur
sum prioris quasi cursum achimaas filii sadoch. Et ait rex.
Uir bonus est. & nuncium bonum portans uenit. Clamans au'
achimaas dix' ad regem. Salue rex. Et adorans regē coram eo
pronus in t'ram ait. Benedictus dominus ds tuus. qui conclusit ho
mines qui leuauerunt manus suas contra dominu' meu' regē. Et ait
rex. Estne pax puero absalon? Dix'q; achimaas. Uidi tu
multum magnum cum mitter& te ioab seruus tuus o rex seruum
tuum. nescio aliud. Ad quē rex. Transi ait & sta hic. Cumq;
transiss& & staret. apparuit chusi. & ueniens ait. Bonu' apor
to nuncium domine mi rex. Iudicauit enim p̄ te dominus hodie
de manu omnium qui surrexerunt contra te. Dix' au' rex ad chusi.
Estne pax puero absalon? Cui resp' chusi. Fiant inq't sic puer'
absalon inimici domini mei regis. & uniusi q̄ consurgunt ad u's
eum in malu'. Contristat' itaq; rex ascendit cenaculu' porte & fle
uit. & sic loquebat' uadens. Fili mi absalon. Absalon fili mi.
Quis m' d& ut ego moriar p te? Absalon fili mi. fili mi absa
lon. Nunciatum est au' ioab q̄d rex fleret & lugeret filiu' suu'.
& uersa ē i' uictoria in luctum in die illa omi pplo. Audiuit eni'
ppls in die illa dici. Dolet rex sup filio suo. Et declinauit po
pulus in die illa ingredi ciuitatem. quomodo declinare sol& pplss
uersus & fugiens de p̄lio. Porro rex operuit caput suum. & cla
mabat uoce magna dic̄s. Fili mi absalon. absalon fili mi. Ingressus
ergo ioab ad regē in domum dix'. Confudisti hodie uult' omnium
seruor' tuor' qui saluam fecerunt animā tuā. & animā filior'
tuor' & filiarum tuaru'. & animā uxor' tuaru'. & animā concu
binarum tuaru'. Diligis odientes te. & odio habes diligen
tes te. & ostendisti hodie quia n' curas de ducib; tuis. & de ser
uis tuis. Et uere cognoui modo quia si absalon uiueret. & nos
omīs occubuissemus tunc placeret tibi. Nunc ergo surge & p̄cede
& alloquens satisfac seruis tuis. Iuro enim t' p dnm q̄d si nō
exieris. ne unus quidē remansurus sit tecū nocte hac. & peius
erit hoc t'. quam omnia mala que uenerūt sup te ab adolescen
tia tua usq; in p̄sens.

Surrexit igit' rex & sedit in porta. Et omni pplo nunciatū ē
q̄d rex sederet in porta. uenitq; uniusa multitudo corā rege.
isrl' au' fugit in tabernacula sua. Omnisq; ppls certabat in
cunctis tribub; isrl' dicens. Rex liberauit nos de manu
inimicor' nror'. ipse saluauit nos de manu philistinor'. & nūc
fugit de t'ra p̄pt' absalon. Absalon autē quē unximus sup
nos. mortuus est in bello. Usq;q̄ siletis & nō reducitis regē?
Et consilium domus isrl' uenit ad regem. Rex u' dd misit
ad sadoch & abiathar sacerdotes domini dicens. Loquimi
ad maiores natu iuda dicentes. Cur uenitis nouissimi ad
reducendum regē in domum sua'. Sermo au' omnis isrl'
peruenerat ad regem [illegible] in domu ei'. quia dixerat
rex. Hec dicetis ad pplm. Frs mei uos. os meum & caro mea
uos. qr nouissimi reducitis regē? Et amasie dicite.
Nonne os meum es & caro mea? Hec faciat m' ds & hec
addat. si nō magister militie fueris coram me omi tempore
p ioab. Et inclinauit cor omniu' uiror' iuda q'si uiri unius.
miseruntq; ad regem dicentes. Reuertere tu & omīs serui tui.
Et reuersus est rex & uenerunt usq; ad iordanē. Et omnis
iuda uenit usq; in galgala ut occurrer& regi. ut transduceret
eum iordanem. Festinauit au' semei filius gera filii iemini.

de bahurim. & descendit cum uiris iuda in occursum regis dd
cum mille uiris de beniamin. Et siba puer de domo saul.
& xv. filii eius. ac xx. serui erant cum eo. Et irrumpentes
iordanem ante regem transierunt uada ut traducerent domum
regis. & facerent iuxta iussionē ei'. Semei au' filius gera p
stratus coram rege cum iam transiss& iordanem. dixit ad eum.
Ne reputes m' domine iniquitatē. neq; memineris iniuriaru'
serui tui. in die qua egressus es domine mi rex de hierl'm.
neq; ponas rex in corde tuo. Agnosco enim seruus tuus pec
catum meu'. & idcirco hodie p̄mus ueni de omni domo ioseph
descendiq; in occursum domini mei regis. Respondens u' abi
say filius saruie dix'. Numq'd p his uerbis nō occidet' semei
qui maledixit xp̄o domini? Et ait dd. Quid m' & uob
filii saruie? Cur efficimini m' in sathan hodie? Ergone
hodie int'ficiet' uir in isrl'? An ignoro hodie me factum re
gē sup isrl'? Et ait rex semei. Non morieris. Iurauitq;
ei. Misiboseth q̄q; filius ionathe filii saul descendit i' occ'
sum regis non lotis pedib; & intonsa barba. uestesq; ei' n'
lauerat. a die qua egressus fuerat rex. usq; ad diē reuersionis
ei' in pace. Cumq; hierl'm occurriss& ei. dix' ei. Q'r n' ueni
sti mecu' misiboseth? Qui respondens ait. Domine mi
rex. seruus m's contempsit me. Dixiq; ei ego famulus tuus
ut sterner& m' asinum. & ascendens abirem cum rege.
Claudus enim sum seruus tuus. Insup & accusauit me seruu'
tuum ad te dominum meum regem. Tu au' domine mi rex sic'
angl's di fac q̄d placitum ē t'. Neq; enim fuit dom' patris
mei nisi morti obnoxia domino meo regi. tu au' posuisti me
seruum tuum int' conuiuas mēse tue. Quid ergo habeo iuste que
rele. aut quid possum ultra uociferari ad regē? Ait rex.
Quid ultra loqueris? Fixum est q̄d locutus sum. tu & siba
diuidite possessiones. Resp'q; misiboseth regi. Etiā cuncta
accipiat postq'm reuersus ē dominus m's rex pacifice i' domum
sua'. Berzellai q̄q; galaadites descendens de rogelim tradux'
regem iordanē. paratus etiā ultra fluuiu' p̄sequi eum. Erat au'
berzellai galaadites senex ualde id est octogenari'. & ipse p̄
bebat alimenta regi. cum moraret' in castris. Fuit q'ppe uir
diues nimis. Dix'q; rex ad berzellai. Ueni mecum ut requiescā
securus mecu' in hierl'm. Et ait berzellai ad regē. Quot sunt
dies annor' uite mee. ut ascendā cum rege in hierl'm? Octo
genarius sum hodie. Numq'd uigent sensus mei ad discer
nendum suaue ac amarum. aut delectare potest seruu' tuum
cibus ac potus. uel audire ultra possum uocem cantor' atq'
cantatricum? Quare seruus tuus sit oneri dno meo?
Paululum p̄cedam famulus tuus ab iordane tecu'. Nec
indigeo hac uicissitudine. sed obsecro seruus tuus ut reuer
tar & moriar in ciuitate mea. & sepeliar iuxta sepulch
rum patris mei & matris mee. Est au' seruus tuus cha
maā. ipse uadat tecum domine mi rex. & fac ei q̄d bonu' t'
uidet'. Dix'q; rex. Mecum transeat chamaā. & ego faciā
ei quicq̄d tibi placuerit. & omne q̄d petieris a me impetra
bis. Cumq; transiss& uniusus ppls & rex iordanem. os
culat' ē rex berzellai & benedixit ei. & ille reuersus ē in
locum suum. Transiuit ergo rex in galgala. & chamaā cu' eo.
Omnis au' ppls iuda traduxerunt regē. & media tantum
pars affuerat de pplo isrl'. Itaq; oms uiri isrl' concurrentes
ad regē dixerunt ei. Quare furati sunt fr's mi uiri iuda. &
traduxerunt regē & domum ei' iordanē. omsq; uiros dd cu' eo?
Et resp' omīs uir iuda ad uiros isrl'. Quia p̄pior est m' rex.
Cur irasceris sup hac re? Numq'd comedim' aliq'd ex rege.
aut munera nobis data st'? Et resp' uir isrl' ad uiros iuda
& ait. Decē partib; ego maior sum apud regē. & m'g ad te p'tinet
ego sum. magisq; ad me p'tinet dd quā ad te. Cur m' fecisti
iniuriā. & n' m' nunciatum ē p'ori ut reducerē regē meu'?
Durius au' responderunt uiri iuda uiris isrl'. ¶
Accidit q̄q; ut ibi ess& uir belial nomine siba filius bochri
uir iemineus. & cecinit bucina & ait. Non est nob pars i' dd.
neq; hereditas in filio isay. Reuertere in tabernacula tua isrl'.
Et separat' est omīs isrl' a dd. secutusq; est siba filium bochri.
Uiri au' iuda adheserunt regi suo. a iordane usq; in hierl'm. Cumq;
uenisset rex in domum suam in hierl'm. tulit decē mulieres con
cubinas quas dereliquerat ad custodiendā domum. & tradi
dit eas in custodiā. alimenta eis p̄bens. Et nō est ingressus ad
eas. sed erant clause usq; ad diem mortis sue. in uiduitate ui
uentes. Dix' au' rex amasie. Conuoca m' omīs uiros iuda in
die tercium. & tu adesto p̄sens. Abiit ergo amasias ut con
uocaret iuda. & morat' ē extra placitum quod ei constituerat
rex. Ait au' dd ad abisay. Nunc magis afflicturus est nos
siba filius bochri quā absalon. Tolle ergo seruos dni tui. &
p̄sequere eum ne forte inueniat ciuitates munitas. & effugiat
nos. Egressi sunt ergo uiri cum eo ioab. cerethi q̄q; & felethi. &
omnes robusti exierunt de hierl'm ad p̄sequendum siba filiu'
bochri. Cumq; illi essent iuxta lapidem grandē qui ē in ga
baon. amasa ueniens occurrit eis. Porro ioab uestit' erat tu
nica stricta ad mensuram habit' sui. & desup accinct' gladio de
pendente usq; ad ilia in uagina. qui fabrefactus leui motu egre
di poterat & percutere. Dixitq; ioab ad amasa. Salue mi frat'.
Et tenuit manu dextera mentum amase quasi osculans eu'. Por
ro amasa non obseruauit gladium quē habebat ioab. Qui p̄
cussit eum in latere. & effudit intestina ei' in t'ram. nec secu'
uulnus apposuit. Ioab autē & abisay fr' ei' p̄secuti st' siba
filium bochri. Interea quida' uiri cum stetissent iuxta cadauer
amase de sociis ioab dixerunt. Ecce qui esse uoluit p ioab co
mes dd. Amasa au' conspsus sanguine iacebat in media uia.
Uidit hoc quida' uir q̄d subsisteret omnis ppls [illegible] uidendu'
eum. & amouit amasā de uia in agrum. operuitq; eu' uestimento
ne subsisterent transeuntes p̄pt' eum. Amoto ergo illo de uia.
transiebat omnis uir sequens ioab. ad p̄sequendu' siba filiu' bo
chri. Porro ille transierat p omīs tribus isrl' i' abela. & i' bet
macha. omīsq; electi congregati fuerant ad eu'. Uenerunt itaq;
& oppugnabant eum in abela. & in bethmacha. & circumdede
runt munitionib; ciuitatē. & obsessa ē urbs. Omnis au' t'ba
que erat cu' ioab. moliebat' destruere muros. Et exclamauit
mulier sapiens de ciuitate. Audite audite. dicite ioab. Ap
p̄pinqua huc & loquar tecu'. Qui cum accessiss& ad ea. ait illi.
Tu es ioab? Et ille resp'. Ego. Ad quē locuta ē. Audi ser
mone' ancille tue. Et resp'. Audio. Rursumq; illa. Sermo iq'

dicebatur in veteri proverbio. Qui interrogant, interrogent in abela, et sic perficiebant. Nonne ego sum quae respondeo veritatem israhel, et tu quaeris subvertere civitatem et evertere matrem in israhel? Quare praecipitas hereditatem domini? Respondensque ioab ait. Absit, absit hoc a me. Non praecipito neque demolior. Non se sic habet res. Sed homo de monte effraim siba filius bochri cognomine levavit manum suam contra regem david. Tradite illum solum, et recedemus a civitate. Et ait mulier ad ioab. Ecce caput eius mittetur ad te per murum. Ingressa est ergo ad omnem populum et locuta est eis sapienter. Qui abscisum caput siba filio bochri proiecerunt ad ioab. Et ille cecinit tuba, et recesserunt ab urbe unusquisque in tabernacula sua. Ioab autem reversus est in hierusalem ad regem. Fuit autem ioab super omnem exercitum israhel. Banaias autem filius ioiade super cerethaeos et felethaeos. Aduram vero super tributa. Porro iosaphat filius ahilud a commentariis. Saias autem scriba. Sadoch vero et abiathar sacerdotes. Hyra autem hyairites erat sacerdos david. Facta est quoque fames in diebus david tribus annis iugiter. Et consuluit david oraculum domini. Dixitque dominus. Propter saul et domum eius est, et sanguinem, quia occidit gabaonitas. Vocatis autem gabaonitis rex dixit ad eos. Porro gabaonitae non sunt de filiis israhel, sed reliquiae amorreorum. Filii quippe israhel iuraverant eis ne perimerent eos, et voluit saul percutere eos zelo quasi pro filiis israhel et iuda. Dixit ergo david ad gabaonitas. Quid faciam vobis, et quod erit vestri piaculum, ut benedicatis hereditati domini? Dixeruntque ei gabaonitae. Non est nobis super argento et auro quaestio, sed contra saul et contra domum eius, neque volumus ut interficiatur homo de israhel. Ad quos rex ait. Quid ergo vultis ut faciam vobis? Qui dixerunt regi. Virum qui adtrivit nos et oppressit inique, ita delere debemus ut ne unus quidem residuus sit de stirpe eius in cunctis finibus israhel. Dentur nobis septem viri de filiis eius ut crucifigamus eos domino in gabaath saul quondam electi domini. Et ait rex. Ego dabo. Pepercitque rex mifiboseth filio ionathae filii saul propter iusiurandum domini quod fuerat inter david et inter ionathan filium saul. Tulit itaque rex duos filios respha filiae achia, quos peperit sauli, armoni et mifiboseth, et quinque filios michol filiae saul quos genuerat adrieli filio berzellai qui fuit de molathi, et dedit eos in manu gabaonitarum, qui crucifixerunt eos in monte coram domino. Et ceciderunt hi septem simul occisi in diebus messis primis, incipiente messione hordei. Tollens autem respha filia achia cilicium substravit sibi super petram ab initio messis donec stillaret super eos aqua de caelo, et non dimisit aves lacerare eos per diem neque bestias per noctem. Et nuntiata sunt david quae fecerat respha filia achia concubina saul. Et abiit david et tulit ossa saul et ossa ionathan filii eius a viris iabes galaad qui furati fuerant ea de platea bethsam, in qua suspenderant eos philistei cum interfecissent saul in gelboe. Et asportavit inde ossa saul et ossa ionathan filii eius. Et colligentes ossa eorum qui affixi fuerant, sepelierunt ea cum ossibus saul et ionathan filii eius in terra beniamin in latere in sepulchris patris sui. Feceruntque omnia quae praeceperat rex, et repropitiatus est dominus terrae post haec.

F

Factum est autem rursum proelium philistinorum adversum israhel. Et descendit david et servi eius cum eo et pugnabant contra philistum. Deficiente autem david, iesbidenob qui fuit de genere arafa, cuius ferrum hastae trecentas uncias appendebat, et accinctus erat ense novo, nisus est percutere david. Praesidioque ei fuit abisai filius sarviae, et percussum philisteum interfecit. Tunc iuraverunt viri david dicentes. Iam non egredieris nobiscum in bellum, ne extinguas lucernam in israhel. Secundum quoque fuit bellum in gob contra philisteos. Tunc percussit sobochai de usathi seph de stirpe arafa de genere gygantum. Tertium quoque fuit in gob contra philisteos, in quo percussit adeodatus filius saltus polimitarius bethleemites goliath getheum, cuius hastile hastae erat quasi liciatorium texentium. Quartum bellum fuit in geth, in quo fuit vir excelsus qui senos in manibus pedibusque habebat digitos, id est viginti quattuor, et erat de origine arafa, et blasphemavit israhel. Percussit autem eum ionathan filius semmaa fratris david. Hi quattuor nati sunt de arafa in geth, et ceciderunt in manu david et servorum eius.

L

Locutus est autem david domino verba carminis huius in die qua liberavit eum dominus de manu omnium inimicorum suorum et de manu saul, et ait. Dominus petra mea et robur meum et salvator meus. Deus meus fortis meus, sperabo in eum. Scutum meum et cornu salutis meae, elevator meus et refugium meum. Salvator meus de iniquitate liberabis me. Laudabilem invocabo dominum, et ab inimicis meis salvus ero. Quia circumdederunt me contritiones mortis, torrentes belial terruerunt me. Funes inferi circumdederunt me, praevenerunt me laquei mortis. In tribulatione mea invocabo dominum, et ad deum meum clamabo. Et exaudiet de templo suo vocem meam, et clamor meus veniet ad aures eius. Commota est et contremuit terra, et fundamenta montium concussa sunt et conquassata, quoniam iratus est. Ascendit fumus de naribus eius, et ignis de ore eius vorabit, carbones succensi sunt ab eo. Et inclinavit caelos et descendit, et caligo sub pedibus eius. Et ascendit super cherubin et volavit, et lapsus est super pennas venti. Posuit tenebras in circuitu eius latibulum suum, cribrans aquas de nubibus caelorum. Prae fulgore in conspectu eius succensi sunt carbones ignis. Tonabit de caelo dominus, et excelsus dabit vocem suam. Misit sagittas suas et dissipavit eos, fulgura et consumpsit eos. Et apparuerunt effusiones maris, et revelata sunt fundamenta orbis ab increpatione domini, ab inspiratione spiritus furoris eius. Misit de excelso et assumpsit me, et extraxit me de aquis multis. Liberavit me ab inimico meo potentissimo, et ab his qui oderant me, quoniam robustiores me erant. Praevenit me in die afflictionis meae, et factus est dominus firmamentum meum. Et eduxit me in latitudinem, liberavit me quia complacui ei. Retribuet mihi dominus secundum iustitiam meam, et secundum munditiam manuum mearum reddet mihi. Quia custodivi vias domini, et non egi impie a deo meo. Omnia enim iudicia eius in conspectu meo, et praecepta eius non amovi a me. Et ero perfectus cum eo, et custodiam me ab iniquitate mea. Et restituet mihi dominus secundum iustitiam meam, et secundum munditiam manuum mearum in conspectu oculorum eius. Cum sancto sanctus eris, et cum robusto robustus perfectus. Cum electo electus eris, et cum perverso perverteris. Et populum pauperem salvum facies, oculisque tuis excelsos humiliabis. Quia tu lucerna mea domine, et tu domine illuminabis tenebras meas. In te enim curram accinctus, in domino transiliam murum. Deus meus inmaculata via eius, eloquium domini igne examinatum. Scutum est omnium sperantium in se. Quis est deus praeter dominum, aut quis fortis praeter deum nostrum? Deus qui accingit me fortitudine, et complanavit perfectam viam meam. Coaequans pedes meos cervis, et super excelsa statuens me. Docens manus meas ad proelium, et componens quasi arcum aereum brachia mea. Dedisti mihi clipeum salutis meae, et mansuetudo mea multiplicavit me. Dilatabis gressus meos subtus me, et non deficient tali mei. Persequar inimicos meos et conteram, et non convertar donec consumam eos. Consumam eos et confringam ut non consurgant, cadent sub pedibus meis. Accinxisti me fortitudine ad proelium, incurvasti resistentes mihi subtus me. Inimicos meos dedisti mihi dorsum, odientes me et disperdam eos. Clamabunt et non erit qui salvet, ad dominum et non exaudiet eos. Delebo eos ut pulverem terrae, quasi lutum platearum comminuam eos atque compingam. Salvabis me a contradictionibus populi mei, custodies in caput gentium. Populus quem ignoro serviet mihi. Filii alieni resistent mihi, auditu auris oboedient mihi. Filii alieni defluxerunt et contrahentur in angustiis suis. Vivit dominus et benedictus deus meus, et exaltabitur deus fortis salutis meae. Deus qui das vindictas mihi, et deicis populos sub me. Qui educis me ab inimicis meis, et a resistentibus mihi elevas me, a viro iniquo liberabis me. Propterea confitebor tibi in gentibus, et nomini tuo cantabo. Magnificans salutes regis sui, et faciens misericordiam christo suo david et semini eius usque in sempiternum. Haec autem sunt verba novissima. Dixit david filius isai. Dixit vir cui constitutum est de christo dei iacob, egregius psaltes israhel. Spiritus domini locutus est per me, et sermo eius per linguam meam. Dixit deus israhel, mihi locutus est fortis israhel. Dominator hominum iustus, dominator in timore dei. Sicut lux aurorae oriente sole mane absque nubibus rutilat, et sicut pluviis germinat herba de terra, nec tanta est domus mea apud deum ut pactum aeternum iniret mecum firmum in omnibus atque munitum. Cuncta enim salus mea et omnis voluntas, nec est quicquam ex ea quod non germinet. Praevaricatores autem quasi spinae evellentur universi, quae non tolluntur manibus. Et si quis tangere eas voluerit armabitur ferro et ligno lanceato, igneque succensae conburentur ad nihilum. Haec nomina fortium david.

S

Sedens in cathedra sapientissimus princeps inter tres. Ipse est quasi tenerrimus ligni vermiculus, qui octingentos interfecit impetu uno. Post hunc eleazar filius patrui eius ahohites inter tres fortes qui erant cum david quando exprobraverunt philisthiim, et congregati sunt illuc in proelium. Cumque ascendissent viri israhel, ipse stetit et percussit philisteos donec deficeret manus eius et obrigesceret cum gladio. Fecitque dominus salutem magnam in die illa, et populus qui fugerat reversus est ad caesorum spolia detrahenda. Et post hunc semma filius age de arari. Et congregati sunt philisthiim in statione. Erat quippe ager ibi plenus lente. Cumque fugisset populus a facie philisthiim, stetit ille in medio agri et tuitus est eum, percussitque philisteos, et fecit dominus salutem magnam. Necnon et ante descenderant tres qui erant principes inter triginta, et venerant tempore messis ad david in speluncam odollam. Castra autem philisthiim erant posita in valle gygantum. Et david erat in praesidio. Porro statio philistinorum tunc erat in bethleem. Desideravit ergo david aquam de lacu et ait. Si quis mihi daret potum aquae de cisterna quae est in bethleem iuxta portam. Inruperunt ergo tres fortes castra philistinorum, et hauserunt aquam de cisterna bethleem quae erat iuxta portam, et attulerunt ad david. At ille noluit bibere, sed libavit eam domino dicens. Propitius mihi sit dominus ne faciam hoc. Num sanguinem hominum istorum qui profecti sunt, et animarum periculum bibam? Noluit ergo bibere. Haec fecerunt tres robustissimi. Abisai quoque frater ioab filius sarviae princeps erat de tribus. Ipse est qui elevavit hastam suam contra trecentos quos interfecit, et nominatus in tribus, et inter tres nobilior. Eratque eorum princeps, sed usque ad tres primos non pervenerat. Et banaias filius ioiade viri fortissimi magnorum operum de capsahel. Ipse percussit duos leones moab, et ipse descendit et percussit leonem in media cisterna diebus nivis. Ipse quoque interfecit virum aegyptium, virum dignum spectaculo, habentem in manu hastam. Itaque cum descendisset ad eum in virga, vi extorsit hastam de manu aegyptii, et interfecit eum hasta sua. Haec fecit banaias filius ioiade, et ipse nominatus inter tres robustos, qui erant inter triginta nobiliores, veruntamen usque ad tres primos non pervenerat. Fecitque eum david sibi auricularium a secreto. Asael frater ioab inter triginta. Eleanan filius patrui eius de bethleem. Semma de arari. Helisa de arodi. Helas de feldi. Hyra filius achis de thecua. Abiezer de anathot. Maonnai de usathi. Selmon ahohites. Maharai netophatites. Eled filius baana, et ipse netophatites. Hittai filius ribai de gebeth filiorum beniamin. Banai afratonites. Heddai de torrente gaas. Abialbon arabathites. Azmaveth de beromi. Eliaba de salboni. Filii iasen ionathan et ara. Semma de orodi. Haiam filius sarar arorites. Helifeleth filius aasbai filii machati. Heliam filius achitofel gelonites. Esrai de carmelo. Farai de arabi. Igaal filius nathan de soba. Bonni de gaddi. Selech de ammoni. Naharai berothites armiger ioab filii sarviae. Hyra iethrites. Gareb et ipse iethrites. Urias ethaeus. Omnes xxxvii.

E

Et addidit furor domini irasci contra israhel, commovitque david in eis dicentem. Vade numera israhel et iudam. Dixitque rex ad ioab principem exercitus sui. Perambula omnes tribus israhel a dan usque bersabee, et numerate populum ut sciam numerum eius. Dixitque ioab regi. Adaugeat dominus ad populum tuum quantum nunc est, iterumque centuplicet in conspectu domini mei regis. Sed quid sibi dominus meus rex vult in re huiuscemodi? Obtinuit autem sermo regis verba ioab et principum exercitus. Egressusque est ioab et principes militum a facie regis ut numerarent populum israhel. Cumque pertransissent iordanem venerunt in aroer ad dexteram urbis quae est in valle gad. Et per iazer transierunt in galaad, et in terram inferiorem hodsi, et venerunt in dan silvestria. Circumeuntesque iuxta sidonem transierunt prope moenia tyri, et omnem terram evei et chananei, veneruntque ad meridiem iuda in bersabee. Et lustrata universa terra, affuerunt post novem menses et viginti dies in hierusalem. Dedit ergo ioab numerum descriptionis populi regi, et inventa sunt de israhel octingenta milia virorum fortium qui educerent gladium

et de Iuda quinquaginta milia pugnatorum. Percussit autem cor David eum postquam numeratus est populus, et dixit David ad dominum: Peccavi valde in hoc facto, sed precor domine ut transferas iniquitatem servi tui, quia stulte egi nimis. Surrexit itaque David mane, et sermo domini factus est ad Gad prophetam et videntem dicens: Vade et loquere ad David: Hec dicit dominus: Trium tibi datur optio, elige unum quod volueris ex his ut faciam tibi. Cumque venisset Gad ad David, nuntiavit ei dicens: Aut septem annis veniet tibi fames in terra tua, aut tribus mensibus fugies adversarios tuos et illi persequentur, aut certe tribus diebus erit pestilentia in terra tua. Nunc ergo delibera et vide quem respondeam ei qui me misit sermonem. Dixit autem David ad Gad: Artor undique nimis, sed melius est ut incidam in manus domini, multe enim sunt misericordie eius, quam in manus hominis. Inmisitque dominus pestilentiam in Israhel de mane usque ad tempus constitutum, et mortui sunt ex populo a Dan usque Bersabee septuaginta milia virorum. Cumque extendisset manum angelus domini super Hierusalem ut disperderet eam, misertus est dominus super afflictione, et ait angelo percutienti: Sufficit, nunc contine manum tuam. Erat autem angelus domini iuxta aream Areuna Iebusei. Dixitque David ad dominum cum vidisset angelum cedentem populum: Ego sum qui peccavi, ego inique egi. Isti qui oves sunt quid fecerunt? Vertatur obsecro manus tua contra me et contra domum patris mei. Venit autem Gad ad David in die illa et dixit ei: Ascende et constitue domino altare in area Areuna Iebusei. Et ascendit David iuxta sermonem Gad quem preceperat ei dominus. Conspiciensque Areuna animadvertit regem et servos eius transire ad se. Et egressus adoravit regem pronus in terram, et ait: Quid cause est ut veniat dominus meus rex ad servum suum? Cui David ait: Ut emam a te aream et edificem altare domino, et cesset interfectio que grassatur in populo. Et ait Areuna ad David: Accipiat et offerat dominus meus rex sicut ei placet; habes boves in holocaustum, et plaustrum et iuga boum in usum lignorum. Omnia dedit Areuna regi. Dixitque Areuna ad regem: Dominus deus tuus suscipiat votum tuum. Cui respondens rex ait: Nequaquam ut vis, sed emam pretio a te, et offeram domino deo meo holocausta gratuita. Emit ergo David aream et boves argenti siclis quinquaginta, et edificavit ibi altare domino, et obtulit holocausta et pacifica. Et propitiatus est dominus terre, et cohibita est plaga ab Israhel.

INCIPIT LIBER III.

ET REX DAVID SENUERAT

habebatque etatis plurimos dies. Cumque operiretur vestibus, non calefiebat. Dixerunt ergo servi sui: Queramus domino nostro regi adolescentulam virginem, et stet coram rege et foveat eum, dormiatque in sinu eius, et calefaciat dominum nostrum regem. Quesierunt ergo adolescentulam speciosam in omnibus finibus Israhel, et invenerunt Abisag Sunamitidem, et adduxerunt eam ad regem. Erat autem puella pulchra nimis, dormiebatque cum rege et ministrabat ei. Rex vero non cognovit eam. Adonias autem filius Aggith elevabatur dicens: Ego regnabo. Fecitque sibi currum et equites, et quinquaginta viros qui ante eum currerent. Nec corripuit eum pater suus aliquando dicens: Quare hoc fecisti? Erat autem pulcher valde, secundus natu post Absalon. Et sermo ei cum Ioab filio Sarvie, et cum Abiathar sacerdote, qui adiuvabant partes Adonie. Sadoch vero sacerdos et Banaias filius Ioiade et Nathan propheta et Semei et Cerethi et robur exercitus David non erat cum Adonia. Immolatis ergo Adonias arietibus et vitulis et universis pinguibus iuxta lapidem Hoelech qui erat vicinus fonti Rogel, vocavit universos fratres suos filios regis et viros Iuda servos regis. Nathan autem prophetam et Banaiam et robustos quosque et Salomonem fratrem suum non vocavit. Dixit itaque Nathan ad Bethsabee matrem Salomonis: Num audisti quod regnaverit Adonias filius Aggith, et dominus noster David hoc ignorat? Nunc ergo veni, accipe a me consilium, et salva animam tuam filiique tui Salomonis. Vade et ingredere ad regem David et dic ei: Nonne tu domine mi rex iurasti mihi ancille tue dicens: Salomon filius tuus regnabit post me, et ipse sedebit in solio meo? Quare ergo regnat Adonias? Et adhuc ibi te loquente cum rege, ego veniam post te et complebo sermones tuos. Ingressa est itaque Bethsabee ad regem in cubiculum. Rex autem senuerat nimis, et Abisag Sunamitis ministrabat ei. Inclinavit se Bethsabee et adoravit regem. Ad quam rex: Quid tibi inquit vis? Que respondens ait: Domine mi, tu iurasti per dominum deum tuum ancille tue: Salomon filius tuus regnabit post me, et ipse sedebit in solio meo. Et ecce nunc Adonias regnat, te domine mi rex ignorante. Mactavit boves et pinguia queque et arietes plurimos, et vocavit omnes filios regis, Abiathar quoque sacerdotem et Ioab principem militie, Salomonem autem servum tuum non vocavit. Verumtamen domine mi rex, in te oculi respiciunt totius Israhel, ut indices eis quis sedere debeat in solio tuo domine mi rex post te. Eritque cum dormierit dominus meus rex cum patribus suis, ego et filius meus Salomon peccatores. Adhuc illa loquente cum rege, Nathan propheta venit. Et nuntiaverunt regi dicentes: Adest Nathan propheta. Cumque introisset ad conspectum regis et adorasset eum pronus in terram, dixit Nathan: Domine mi rex, tu dixisti: Adonias regnet post me, et ipse sedebit super thronum meum? Quia descendit hodie et immolavit boves et pinguia et arietes plurimos, et vocavit universos filios regis et principes exercitus, Abiathar quoque sacerdotem. Illisque vescentibus et bibentibus coram eo et dicentibus: Vivat rex Adonias, me servum tuum et Sadoch sacerdotem et Banaiam filium Ioiade et Salomonem servum tuum non vocavit. Numquid a domino meo exivit hoc verbum, et mihi non indicasti servo tuo quis sessurus esset super thronum domini mei regis post eum? Et respondit rex David dicens: Vocate ad me Bethsabee. Que cum fuisset ingressa coram rege et stetisset coram eo, iuravit rex et ait: Vivit dominus qui eruit animam meam de omni angustia, quia sicut iuravi tibi per dominum deum Israhel dicens: Salomon filius tuus regnabit post me, et ipse sedebit super solium meum pro me, sic faciam hodie. Submissoque Bethsabee in terram vultu, adoravit regem dicens: Vivat dominus meus rex in eternum. Dixit quoque rex David: Vocate mihi Sadoch sacerdotem et Nathan prophetam et Banaiam filium Ioiade. Qui cum ingressi fuissent coram rege, dixit ad eos rex: Tollite vobiscum servos domini vestri, et imponite Salomonem filium meum super mulam meam, et ducite eum in Gyon. Et ungat eum ibi Sadoch sacerdos et Nathan propheta in regem super Israhel, et canetis buccina atque dicetis: Vivat rex Salomon. Et ascendetis post eum, et veniet et sedebit super solium meum, et ipse regnabit pro me, illique precipiam ut sit dux super Israhel et super Iudam. Et respondit Banaias filius Ioiade regi: Amen. Sic loquatur dominus deus domini mei regis. Quomodo fuit dominus cum domino meo rege, sic sit cum Salomone, et sublimius faciat solium eius a solio domini mei regis David. Descendit ergo Sadoch sacerdos et Nathan propheta et Banaias filius Ioiade et Cerethi et Felethi, et imposuerunt Salomonem super mulam regis David, et adduxerunt eum in Gyon. Sumpsitque Sadoch sacerdos cornu olei de tabernaculo, et unxit Salomonem. Et cecinerunt buccina, et dixit omnis populus: Vivat rex Salomon. Et ascendit universa multitudo post eum, et populus canentium tibiis et letantium gaudio magno, et insonuit terra a clamore eorum. Audivit autem Adonias et omnes qui invitati fuerant ab eo, iamque convivium finitum erat. Sed et Ioab audita voce tube ait: Quid sibi vult clamor civitatis tumultuantis? Adhuc illo loquente, Ionathas filius Abiathar sacerdotis venit. Cui dixit Adonias: Ingredere, quia fortis vir es et bona nuntians. Responditque Ionathas Adonie: Nequaquam, dominus enim rex noster David regem constituit Salomonem. Misitque cum eo Sadoch sacerdotem et Nathan prophetam et Banaiam filium Ioiade et Cerethi et Felethi, et imposuerunt eum super mulam regis. Unxeruntque eum Sadoch sacerdos et Nathan propheta regem in Gyon, et ascenderunt inde letantes, et insonuit civitas. Hec est vox quam audistis. Sed et Salomon sedet super solium regni. Et ingressi servi regis benedixerunt domino nostro regi David dicentes: Amplificet deus nomen Salomonis super nomen tuum, et magnificet thronum eius super thronum tuum. Et adoravit rex super lectulo suo. Insuper et hec locutus est: Benedictus dominus deus Israhel qui dedit hodie sedentem in solio meo videntibus oculis meis. Territi sunt ergo et surrexerunt omnes qui invitati fuerant ab Adonia, et iit unusquisque in viam suam. Adonias autem timens Salomonem surrexit et abiit in tabernaculum domini, tenuitque cornu altaris. Et nuntiaverunt Salomoni dicentes: Ecce Adonias timens regem Salomonem tenet cornu altaris dicens: Iuret mihi hodie rex Salomon quod non interficiat servum suum gladio. Dixitque Salomon: Si fuerit vir bonus, non cadet nec unus quidem capillus eius in terram; sin autem malum inventum fuerit in eo, morietur. Misit ergo rex Salomon et eduxit eum ab altari. Et ingressus adoravit regem Salomonem. Dixitque ei Salomon: Vade in domum tuam.

Appropinquaverunt autem dies David ut moreretur, precepitque Salomoni filio suo dicens: Ego ingredior viam universe terre. Confortare et esto vir, et observa custodias domini dei tui, ut ambules in viis eius, et custodias cerimonias eius, et precepta eius et iudicia et testimonia eius, sicut scriptum est in lege Moysi, ut intelligas omnia que facis, et quocumque te verteris, et confirmet dominus sermones suos quos locutus est de me dicens: Si custodierint filii tui vias suas, et ambulaverint coram me in veritate et in omni corde suo et in omni anima sua, non auferetur tibi vir de solio Israhel. Tu quoque nosti que fecerit mihi Ioab filius Sarvie, que fecerit duobus principibus exercitus Israhel, Abner filio Ner et Amase filio Iether, quos occidit et effudit sanguinem belli in pace, et posuit cruorem prelii in balteo suo qui erat circa lumbos suos et in calciamento suo quod erat in pedibus eius. Facies ergo iuxta sapientiam tuam, et non deduces canitiem eius pacifice ad inferos. Sed et filiis Berzellai Galaaditis reddes gratiam, eruntque comedentes in mensa tua; occurrerunt enim mihi quando fugiebam a facie Absalon fratris tui. Habes quoque apud te Semei filium Gera filii Iemini de Bahurim, qui maledixit mihi maledictione pessima quando ibam ad castra. Sed quia descendit mihi in occursum cum transirem Iordanem, et iuravi ei per dominum dicens: Non te interficiam gladio, tu noli pati eum esse innoxium. Vir autem sapiens es, et scies que facias ei, deducesque canos eius cum sanguine ad infernum. Dormivit ergo David cum patribus suis, et sepultus est in civitate David. Dies autem quibus regnavit David super Israhel quadraginta anni sunt. In Hebron regnavit septem annis, in Hierusalem triginta tribus. Salomon autem sedit super thronum David patris sui, et firmatum est regnum eius nimis.

Et ingressus est Adonias filius Aggith ad Bethsabee matrem Salomonis. Que dixit ei: Pacificusne est ingressus tuus? Qui respondit: Pacificus. Addiditque: Sermo mihi est ad te. Cui ait: Loquere. Et ille: Tu inquit nosti quia meum erat regnum, et me proposuerat omnis Israhel sibi in regem; sed translatum est regnum et factum est fratris mei, a domino enim constitutum est ei. Nunc ergo petitionem unam deprecor a te, ne confundas faciem meam. Que dixit ad eum: Loquere. Et ille ait: Precor ut dicas Salomoni regi, neque enim negare tibi quicquam potest, ut det mihi Abisag Sunamitidem uxorem. Et ait Bethsabee: Bene, ego loquar pro te regi. Venit ergo Bethsabee ad regem

salomonem ut loqueretur ei pro adonia. Et surrexit rex in occursum eius adoravitque eam. et sedit super thronum suum. Positusque est thronus matri regis. Que sedit ad dexteram eius. dixitque ei. Petitionem unam parvulam ego deprecor a te. ne confundas faciem meam. Dixitque ei rex. Pete mater mi. neque enim fas est ut avertam faciem meam. Que ait. Detur abisag sunamitis adonie fratri tuo uxor. Respondit rex salomon. et dixit matri sue. Quare postulas abisag sunamitem adonie? Postula ei et regnum. Ipse enim est frater meus maior. et habet abiathar sacerdotem. et ioab filium sarvie. Iuravit itaque rex salomon per dominum dicens. Hec faciat mihi deus et hec addat. quia hodie occidetur adonias. Misitque rex salomon per manum banaie filium ioiade. qui interfecit eum et mortuus est. Abiathar quoque sacerdoti dixit rex. Vade in anathot ad agrum tuum. Es quidem vir mortis. sed hodie te non interficiam quia portasti archam domini dei coram david patre meo. et sustinuisti laborem in omnibus in quibus laboravit pater meus. Eiecit ergo salomon abiathar ut non esset sacerdos domini ut impleretur sermo domini. quem locutus est super domum hely in sylo. Venit autem nuntius ad salomonem quod ioab declinasset post adoniam. et post salomonem non declinasset. Fugit ergo ioab in tabernaculum domini. et apprehendit cornu altaris. Nuntiatumque est regi salomoni quod fugisset ioab in tabernaculum domini. et esset iuxta altare. Misitque salomon banaiam filium ioiade dicens. Vade interfice eum. Venit banaias ad tabernaculum domini et dixit ei. Hec dicit rex. Egredere. Qui ait. Non egrediar sed hic moriar. Renuntiavit banaias regi salomoni dicens. Hec locutus est ioab. et hec respondit mihi. Dixitque ei rex. Fac sicut locutus est. et interfice eum et sepeli. et amovebis sanguinem innocentem qui effusus est a ioab a me. et a domo patris mei. Et reddat dominus sanguinem super caput eius. quia interfecit duos viros iustos melioresque se. et occidit eos gladio david patre meo ignorante. abner filium ner principem militie. et amasa filium iethra principem exercitus iuda. Et revertetur sanguis illorum in caput ioab. et in caput seminis eius in sempiternum. David autem et semini eius et domui eius. et throno illius sit pax usque in eternum a domino. Ascendit itaque banaias filius ioiade et aggressus eum interfecit. sepultusque est in domo sua in deserto. Et constituit rex banaiam filium ioiade pro eo super exercitum. et sadoch sacerdotem posuit pro abiathar. Misitque rex et vocavit semei dixitque ei. Edifica tibi domum in hierusalem et habita ibi. et non egredieris inde huc atque illuc. Quacumque autem die egressus fueris et transieris torrentem cedron. scito te interficiendum. sanguis tuus erit super caput tuum. Dixitque semei regi. Bonus est sermo regis. Sicut locutus est dominus meus rex. sic faciet servus tuus. Habitavit autem semei in hierusalem diebus multis.

Factum est autem post annos tres ut fugerent servi semei ad achis filium maacha regem geth. Et surrexit semei et stravit asinum suum. ivitque in geth ad achis ad requirendos servos suos. et adduxit eos de geth. Nuntiatum est autem salomoni quod isset semei in geth de hierusalem et redisset. Et mittens vocavit eum dixitque illi. Nonne testificatus sum tibi per dominum et predixi tibi quacumque die egressus ieris huc atque illuc. scito te esse moriturum. Et respondisti michi bonus est sermo quem audivi. Quare ergo non custodisti iusiurandum domini et preceptum quod preceperam tibi? Dixitque rex ad semei. Tu nosti omne malum cuius est conscium cor tuum quod fecisti patri meo. Reddidit dominus malitiam tuam in caput tuum. et rex salomon benedictus. et thronus david erit fidelis coram domino usque in sempiternum. Iussit itaque rex banaie filio ioiade qui egressus percussit eum et mortuus est.

Confirmatum est ergo regnum in manu salomonis. et affinitate coniunctus est pharaoni regi egypti. Accepit namque filiam eius et adduxit in civitatem david. donec compleret edificans domum suam et domum domini. et murum hierusalem per circuitum. Attamen populus immolabat in excelsis. non enim edificatum erat templum nomini domini usque in diem illum. Dilexit autem salomon dominum ambulans in preceptis david patris sui. excepto quod in excelsis immolabat. et accendebat thimiamata. Abiit itaque in gabaon ut immolaret ibi. illud quippe erat excelsum maximum. Mille hostias in holocaustum obtulit salomon super altare in gabaon. Apparuit autem dominus salomoni per somnium nocte dicens. Postula quod vis ut dem tibi. Et ait salomon. Tu fecisti cum servo tuo david patre meo misericordiam magnam sicut ambulavit in conspectu tuo in veritate et iustitia. et recto corde tecum. Custodisti ei misericordiam tuam grandem. et dedisti ei filium sedentem super thronum eius. sicut est hodie. Et nunc domine deus tu regnare fecisti servum tuum pro david patre meo. Ego autem sum puer parvulus et ignorans egressum et introitum meum. Et servus tuus in medio populi est quem elegisti. populi infiniti qui numerari et supputari non potest pre multitudine. Dabis ergo servo tuo cor docibile ut iudicare possit populum tuum. et discernere inter malum et bonum. Quis enim poterit iudicare populum istum. populum tuum hunc multum? Placuit ergo sermo coram domino quod salomon rem huiuscemodi postulasset. Et dixit dominus salomoni. Quia postulasti verbum hoc. et non petisti tibi dies multos. nec divitias. aut animas inimicorum tuorum. sed postulasti tibi sapientiam ad discernendum iudicium. ecce feci tibi secundum sermones tuos. et dedi tibi cor sapiens et intelligens in tantum ut nullus ante te similis tui fuerit. nec post te surrecturus sit. Sed et hec que non postulasti dedi tibi. divitias scilicet et gloriam ut nemo fuerit similis tui in regibus cunctis retro diebus. Si autem ambulaveris in viis meis. et custodieris precepta mea et mandata mea. sicut ambulavit pater tuus. longos faciam dies tuos. Igitur evigilavit salomon. et intellexit quod esset somnium. Cumque venisset hierusalem. stetit coram archa federis domini et obtulit holocausta et fecit victimas pacificas et grande convivium universis famulis suis. Tunc venerunt due mulieres meretrices ad regem. steteruntque coram eo. Quarum una ait. Obsecro mi domine. Ego et mulier hec habitabam in domo una. et peperi apud eam in cubiculo. Tertia autem die postquam ego peperi. peperit et hec. et eramus simul. nullusque alius in domo nobiscum. exceptis nobis duabus. Mortuus est autem filius mulieris huius nocte. dormiens quippe oppressit eum. Et consurgens intempeste noctis silentio. tulit filium meum de latere meo ancille tue dormientis et collocavit in sinu suo. suum autem qui erat mortuus posuit in sinu meo. Cumque surrexissem mane ut darem lac filio meo. apparuit mortuus. Quem diligentius intuens clara luce. deprehendi non esse meum quem genueram. Responditque alia mulier. Non est ita. sed filius tuus mortuus est; meus autem vivit. E contrario illa dicebat. Mentiris. filius quippe meus vivit. et filius tuus mortuus est. Atque in hunc modum contendebant coram rege. Tunc rex ait. Hec dicit filius meus vivit. et filius tuus mortuus est. et ista respondet non. sed filius tuus mortuus est meus autem vivit. Dixit ergo rex. Afferte mihi gladium. Cumque attulissent gladium coram rege. Dividite inquit infantem vivum in duas partes et date dimidiam partem uni. et dimidiam partem alteri. Dixit autem mulier cuius filius erat vivus ad regem. commota sunt quippe viscera eius super filio suo. Obsecro domine. date illi infantem vivum. et nolite interficere eum. E contrario illa dicebat. Nec mihi nec tibi sit; sed dividatur. Respondens rex ait. Date huic infantem vivum. et non occidatur. Hec est enim mater eius. Audivit itaque omnis israhel iudicium quod iudicasset rex. et timuerunt regem. videntes sapientiam dei esse in eo ad faciendum iudicium.

Erat autem rex salomon regnans super omnem israhel. et hii principes quos habebat. azarias filius sadoch sacerdotis. helyoreph et achia filius sesa scribe. iosaphat filius ahilud a commentariis. banaias filius ioiade super exercitum. sadoch autem et abiathar sacerdotes. azarias filius nathan super eos qui assistebant regi. zabud filius nathan sacerdos amicus regis. et ahiasar prepositus domus. et adoniram filius abda super tributa. Habebat autem salomon xii. prefectos super omnem israhel. qui preberant annonam regi et domui eius. Per singulos enim menses in anno. singuli necessaria ministrabant. Et hec nomina eorum. Benhur in monte effraym. bendechar in macces et in salebim. et in bethsames. et helon. et bethanan. benesed in araboth. ipsius erat socco. et omnis terra epher. Benabinadab cuius omnis nephtad. dorthafeth filia salomonis habebat uxorem. Bena filius ahilud regebat thanec et mageddo. et universam bethsan. que est iuxta sarthana subter iezrahel et bethsan. usque abelmaula e regione iecmaan. Bengaber in ramoth galaad habebat avothiair filii manasse in galaad. ipse preerat in omni regione argob que est in basan. sexaginta civitatibus magnis atque muratis que habebant seras ereas. Achinadab filius addo preerat in manaim. achimaas in neptalim. sed et ipse habebat basmath filiam salomonis in coniugio. Baana filius husi in aser et in baloth. iosaphat filius pharue in ysachar. Semei filius hela in beniamin. gaber filius uri in terra galaad. in terra seon regis amorrei. et og regis basan super omnia que erant in illa terra. Iuda et israhel innumerabiles sicut arena maris in multitudine comedentes et bibentes atque letantes.

Salomon autem erat in ditione sua habens omnia regna a flumine terre philistum usque ad terminum egypti offerentium sibi munera. et servientium cunctis diebus vite eius. Erat autem cibus salomonis per dies singulos xxx. chori simile. et lx. chori farine decem boves pingues. et xx. boves pascuales. et centum arietes. excepta venatione cervorum. caprearum. atque bubalorum et avium altilium. Ipse enim obtinebat omnem regionem que erat trans flumen quasi a thapsa usque gazam. et cunctos reges illarum regionum. et habebat pacem ex omni parte in circuitu. Habitabatque iuda et israhel absque timore ullo. unusquisque sub vite sua. et sub ficu sua a dan usque bersabee cunctis diebus salomonis. Et habebat salomon xl. milia presepia equorum currilium. et xii. milia equestrium. nutriebantque eos supradicti regis prefecti. Sed et necessaria mense regis salomonis cum ingenti cura prebebant in tempore suo. Hordeum quoque et paleas equorum et iumentorum deferebant in locum ubi erat rex iuxta tempus constitutum sibi. Dedit quoque deus sapientiam salomoni et prudentiam multam nimis. et latitudinem cordis quasi arenam que est in litore maris. Et precedebat sapientia salomonis sapientiam omnium orientalium et egyptiorum et erat sapientior cunctis hominibus sapientia ethan iezrahelite. et eman. et chalcal. et dorda filiis maol. et erat nominatus in universis gentibus per circuitum. Locutusque est salomon tria milia parabolarum. et fuerunt carmina eius quinque milia. Et disputavit super lignis a cedro que est in libano usque ad ysopum que egreditur de pariete. et disseruit de iumentis et volucribus et reptilibus et piscibus. Et veniebant de cunctis populis ad audiendam sapientiam salomonis. et ab universis regibus terre. qui audiebant sapientiam eius. Misit quoque hyram rex tyri servos suos ad salomonem. Audivit enim quod ipsum unxissent regem pro patre eius. quia amicus fuerat hyram david omni tempore. Misit autem et salomon ad hyram dicens. Tu scis voluntatem patris mei david. et quia non potuerit edificare domum nomini domini dei sui propter bella imminentia per circuitum. donec daret eos dominus sub vestigio pedum eius. Nunc autem requiem dedit dominus deus meus mihi per circuitum. et non est sathan neque occursus malus. Quam obrem cogito edificare templum nomini domini dei mei sicut locutus est dominus deus david patri meo dicens. Filius tuus quem dabo pro te super solium tuum. ipse edificabit domum nomini meo. Precipe ergo ut precidant mihi cedros de libano. et servi mei sint cum servis tuis. mercedem autem servorum tuorum dabo quamcumque petieris. Scis enim quia non est in populo meo vir qui noverit ligna cedere sicut sydonii. Cum ergo audisset hyram verba salomonis. letatus est valde et ait. Benedictus dominus deus hodie qui dedit david filium sapientissimum super populum hunc plurimum. Et misit hyram ad salomonem dicens. Audivi quecumque mandasti mihi. ego faciam omnem voluntatem tuam in lignis cedrinis et abiegnis. Servi mei deponent ea de libano ad mare. et ego componam ea in ratibus in mari usque ad locum quem significaveris mihi. et applicabo ea ibi. et tu tolles ea. prebebisque necessaria mihi. ut detur cibus domui mee. Itaque hyram dabat salomoni ligna cedrina et ligna abiegna. iuxta omnem voluntatem eius. Salomon autem prebebat hyram xx. milia chorum tritici in cibum domui eius. et xx. choros purissimi olei. Hec tribuebat salomon hyram per singulos annos. Dedit quoque dominus sapientiam salomoni sicut locutus est ei. Et erat pax inter hyram et salomonem. et percusserunt fedus ambo. Elegitque rex salomon operarios de omni israhel. et erat indictio xxx. milia virorum. mittebatque eos in libanum

x. milia per menses singulos uicissim. ita ut duobus mensibus essent
in domibus suis. Et adoniram erat super huiuscemodi indictione.
Fueruntque salomoni lxx. milia eorum qui onera portabant
& lxxx. milia lathomorum in monte absque prepositis qui preerant
singulis operibus: trium milium numero. & trecentorum precipien
tium populo. & his qui faciebant opus. Precepitque rex ut tol
lerent lapides grandes. lapides preciosos in fundamentum templi
& quadrarent eos. quos dolauerunt cementarii salomonis. &
cementarii hyram. Porro biblii preparauerunt ligna & lapides
ad edificandam domum.

Factum est autem quadringentesimo & octogesimo anno egressionis fi
liorum israhel de terra egypti. in anno quarto mense zio. ipse est men
sis secundus regis salomonis super israhel. edificare cepit domum domino.
Domus autem quam edificabat rex salomon domino. habebat lx.
cubitos in longitudinem. & xx. cubitos in latitudine. & xxx.
cubitos in altitudine. Et porticus erat ante templum xx. cubi
torum longitudinis. iuxta mensuram latitudinis templi. & habe
bat x. cubitos latitudinis ante faciem templi. Fecitque in templo fe
nestras obliquas. & edificauit super parietem templi tabulata per
girum in parietibus domus per circuitum templi & oraculi. & fecit
latera in circuitu. Tabulatum quod subter erat quinque cubitos ha
bebat altitudinis. & medium tabulatum vi. habens cubitos
[illegible] latitudinis. Trabes autem posuit in domo per circuitum fori
secus. ut non hererent muris templi. Domus autem cum edificaretur
lapidibus dedolatis atque perfectis edificata est. & malleus &
securis & omne ferramentum non sunt audita in domo cum edi
ficaretur. Ostium lateris medii in pariete erat domus dextro.
& per cocleam ascendebant in medium cenaculum. & a medio
in tercium. Et edificauit domum. & consummauit eam. Texit
quoque domum laquearibus cedrinis. & edificauit tabulatum super
omnem domum. v. cubitis latitudinis. & operuit domum lignis cedrinis.

Et factus est sermo domini ad salomonem dicens. Domus hec quam
edificas. si ambulaueris in preceptis meis. & iudicia mea feceris.
& custodieris omnia mandata mea gradiens per ea. firmabo ser
monem meum tibi quem locutus sum ad dauid patrem tuum. & habita
bo in medio filiorum israhel. & non derelinquam populum meum israhel.
Igitur edificauit salomon domum & consummauit eam. & edifi
cauit parietes domus intrinsecus tabulatis cedrinis. A pa
uimento domus usque ad summitatem parietum. & usque ad la
quearia operuit lignis intrinsecus. & texit pauimentum domus
tabulatis abiegnis. Edificauitque xx. cubitorum ad posteriorem
partem templi tabulata cedrina. a pauimento usque ad superiora. &
fecit interiorem domum oraculi in sanctum sanctorum. Porro xl. cubitorum
erat ipsum templum pro foribus oraculi. & cedro omnis domus intrin
secus uestiebatur. habens tornaturas suas & iuncturas fabrefac
tas & celaturas eminentes. Omnia cedrinis tabulis uestiebantur.
nec omnino lapis apparere poterat in pariete. Oraculum autem in me
dio domus in interiori parte fecerat. ut poneret ibi archam federis
domini. Porro oraculum habebat xx. cubitos longitudinis. & xx.
cubitos latitudinis. & xx. cubitos altitudinis. & operuit illud atque
uestiuit auro purissimo. Sed & altare uestiuit cedro. Domum
quoque ante oraculum operuit auro purissimo. & affixit laminas
clauis aureis. Nihil erat in templo quod non auro tegeretur. Sed
& totum altare oraculi texit auro. & fecit in oraculo duo che
rubim de lignis oliuarum x. cubitorum altitudinis. Quinque cubitorum
ala cherub una. & v. cubitorum ala cherub altera. id est x. cubitos
habentes. a summitate alę usque ad alę alterius summitatem. De
cem quoque cubitorum erat cherub secundus in mensura pari. & opus unum
erat in duobus cherubim. id est altitudinem habebat unus cherub
x. cubitorum. & similiter cherub secundus. Posuitque cherubim in medio
templi interioris. Extendebant autem alas suas cherubim. &
tangebat ala una parietem. & ala cherub secundi tangebat parietem
alterum. alę autem alterę in media parte templi se inuicem contingebant.
Texit quoque cherubim auro. & omnes parietes templi per circuitum
sculpsit uariis celaturis & torno. & fecit in eis cherubim & palmas
& picturas uarias quasi prominentes de pariete & egredientes.
Sed & pauimentum domus texit auro intrinsecus. & extrinsecus.
Et in ingressu oraculi fecit ostiola de lignis oliuarum. postesque an
gulorum v. & duo ostia de lignis oliuarum. & sculpsit in eis picturam
cherubim & palmarum species. & anaglifa ualde prominentia.
& texit ea auro. & operuit tam cherubim quam palmas & cetera auro.
Fecitque in introitu templi postes de lignis oliuarum quadrangula
tos. & duo ostiola de lignis abiegnis altrinsecus. Et utrumque
ostium duplex erat. & se inuicem tenens aperiebatur. Et sculpsit
cherubim & palmas & celaturas ualde eminentes. operuitque omnia
laminis opere quadro ad regulam. Et edificauit atrium interius
tribus ordinibus lapidum politorum. & uno ordine lignorum cedri.
Anno quarto. fundata est domus domini in mense zio. in anno xi.
mense ebul. ipse est mensis octauus. perfecta est domus in omni ope
re suo. & in uniuersis utensilibus: edificauitque eam annis vii. Domum
autem suam edificauit salomon xiii. annis. & ad perfectum usque per
duxit. Edificauit quoque domum saltus libani c. cubitorum longitu
dinis. & l. cubitorum latitudinis. & xxx. cubitorum altitudinis.
& iiii. deambulatoria inter columnas cedrinas. Ligna quippe
cedrina exciderat in columnas. & tabulatis cedrinis uesti
uit totam cameram. que xl. v. columnis sustentabatur. Unus
autem ordo habebat columnas xv. contra se inuicem positas. & e
regione se respicientes equali spacio inter columnas. & super colum
nas quadrangulata ligna in cunctis equalia. Et porticum co
lumnarum fecit l. cubitorum longitudinis. & xxx. cubitorum la
titudinis. & alteram porticum in facie maioris porticus. & co
lumnas & epistilia super columnas fecit. Porticum quoque solii
qua tribunal est fecit. & texit lignis cedrinis a pauimento
usque ad summitatem. & domuncula in qua sedebatur ad iudican
dum. erat in media porticu simili opere. Domum quoque fecit filię
pharaonis quam uxorem duxerat salomon tali opere quali & hanc
porticum. omnia lapidibus preciosis qui ad normam quandam atque
mensuram tam intrinsecus quam extrinsecus serrati erant a fundamento
usque ad summitatem parietis. & extrinsecus usque ad atrium maius.
Fundamenta autem de lapidibus preciosis. lapidibus magnis x. siue viii
cubitorum. & desuper lapides preciosi equalis mensurę secti erant. si
militerque de cedro. Et atrium maius rotundum trium ordinum
de lapidibus sectis. & unius ordinis dolata cedro. nec non & in atrio
domus domini interiori & in porticu domus.

Misitque rex salomon & tulit hyram de tyro filium mulieris uidue
de tribu neptalim de patre tyrio artificem erarium plenum sapien

74

tia & intelligentia & doctrina ad faciendum omne opus ex ere.
Qui cum uenisset ad regem salomonem. fecit omne opus eius. Et
finxit duas columnas ereas xviii. cubitorum altitudinis co
lumnam unam. & linea xii. cubitorum ambiebat columnam utramque.
Duo quoque capitella fecit que ponerentur super capita columnarum
fusilia ex ere. Quinque cubitorum altitudinis capitellum unum.
& v. cubitorum altitudinis capitellum alterum. & quasi in modum
retis & cathenarum sibi inuicem miro opere contextarum. Utrumque
capitellum columnarum fusile erat. Septena uersuum retiacu
la in capitello uno. & septena retiacula in capitello altero. Et
perfecit columnas & duos ordines per circuitum retiaculorum sin
gulorum ut tegerent capitella que erant super summitatem malo
granatorum. Eodem modo fecit & capitello secundo. Capitella
autem que erant super capita columnarum quasi opere lilii fabrefacta
erant in porticu iiii. cubitorum. Et rursum alia capitella in sum
mitate columnarum desuper iuxta mensuram columnę contra retia
cula. Malogranatorum autem ducenti ordines erant in circuitu ca
pitelli secundi. Et statuit duas columnas in porticu templi. Cumque
statuisset columnam dexteram uocauit eam nomine iachim.
id est firmitas. Similiter erexit columnam secundam. & uocauit
nomen eius booz id est in robore. Et super capita columnarum
opus in modum lilii posuit. perfectumque est opus columnarum.
Fecit quoque mare fusile x. cubitorum a labio usque ad labium ro
tundum in circuitu v. cubitorum altitudo eius. Et resticula xxx.
cubitorum cingebat illud per circuitum. & sculptura subter labium
circuibat illud x. cubitos ambiens mare. Duo ordines sculp
turarum histriatarum erant fusiles. & stabant super xii. boues.
E quibus tres respiciebant ad aquilonem. & tres ad occidentem.
& tres ad meridiem. & tres ad orientem. & mare desuper eos de
super erat. quorum posteriora uniuersa intrinsecus latitabant.
Grossitudo autem luteris trium unciarum erat. labiumque eius quasi
labium calicis. & folium repandi lilii duo milia batos capi
ebat. Et fecit bases x. eneas iiii. cubitorum longitudinis ba
ses singulas. & iiii. cubitorum latitudinis. & trium cubitorum
altitudinis. Et ipsum opus basium interrasile erat. & sculp
ture inter iuncturas & inter coronulas & plectas leones & bo
ues & cherubim. & in iuncturis similiter desuper. & subter leo
nes & boues quasi lora ex ere dependentia. Et iiii. rote per
bases singulas. & axes erei. & per iiii. partes quasi humeruli
subter luterem fusiles contra se inuicem respectantes. Os quoque lu
teris intrinsecus erat in capitis summitate. & quod forinsecus
apparebat unius cubiti erat totum rotundum. pariterque habe
bat unum cubitum & dimidium. In angulis autem columnar
um uarie celature erant. & media inter columnas quadrata non ro
tunda erant. Quatuor quoque rote que per iiii. angulos basis erant
coherebant subter basim. Una rota habebat altitudinis cubi
tum & semis. Tales autem rote erant quales solent in curru fieri.
& axes earum & radii. & canti. & modioli. omnia fusilia.
Nam & humeruli illi iiii. per singulos angulos basis unius. ex
ipsa basi fusiles & coniuncti erant. In summitate basis erat
quedam rotunditas unius & dimidii cubiti. ita fabrefacta. ut luter
desuper possit imponi. habens celaturas suas. & sculpturas
uarias ex semet ipsa. Sculpsit quoque in tabulatis illis que erant
ex ere & in angulis cherubim. & leones & palmas quasi in si
militudinem stantis hominis. ut non celata sed apposita per circuitum
uiderentur. In hunc modum fecit x. bases fusura una. & men
sura sculpturaque consimili. Fecit quoque x. luteres eneos. Quadra
ginta batos capiebat luter unus. eratque iiii. cubitorum. singulosque
luteres per singulas. id est x. bases posuit. Et constituit x. bases
v. ad dexteram partem. & v. ad sinistram. mare autem posuit ad dex
teram partem templi contra orientem ad meridiem. Fecit ergo hyram
lebetes & scutras & hamulas & perfecit omne opus regis
salomonis in templo domini columnas duas & funiculos capi
tellorum super capita columnarum duos. & retiacula duo ut operi
rent duos funiculos qui erant super capita columnarum. & malo
granatorum quadringenta in duobus retiaculis. Duo uersus ma
logranatorum in retiaculis singulis ad operiendos funiculos capi
tellorum qui erant super capita columnarum. & bases x. & luteres
x. super bases. & mare unum. & boues xii. subter mare. & lebetes
& scutras & hamulas. Omnia uasa que fecit hyram regi
salomoni in domo domini de auricalco erant. & in campestri
regione iordanis fudit ea rex in argillosa terra inter socoth &
sarthan. Et posuit salomon omnia uasa in templo domini.
Propter multitudinem autem nimiam non erat pondus eris. Fecitque sa
lomon omnia uasa in domo domini. altare aureum & mensam
super quam ponerentur panes propositionis auream. & candelabra
aurea. quinque ad dexteram. & v. ad sinistram contra oraculum
ex auro purissimo & quasi lilii flores. & lucernas desuper au
reas. & forcipes aureos. & ydrias. & fuscinulas. & fialas. &
mortariola. & thuribula. de auro purissimo. Et cardines
ostiorum domus interioris sancti sanctorum. & ostiorum domus templi
ex auro erant. Et perfecit omne opus quod faciebat salomon
in domo domini. & intulit que sanctificauerat dauid pater suus
argentum & aurum. & uasa. reposuitque in thesauris domus domini.

Tunc congregati sunt omnes maiores natu israhel cum principibus
tribuum. & duces familiarum filiorum israhel ad regem salomonem
in hierusalem ut deferrent archam federis domini de ciuitate dauid id est
de syon. Conuenitque ad regem salomonem uniuersus israhel in mense he
thanim in sollempni die. ipse est mensis septimus. Ueneruntque cun
cti senes ex israhel. & tulerunt sacerdotes archam. & portauerunt
archam domini & tabernaculum federis. & omnia uasa sanctuarii que
erant in tabernaculo. & ferebant ea sacerdotes & leuite. Rex
autem salomon & omnis multitudo israhel que conuenerat ad eum gra
diebatur cum illo ante archam. & immolabant oues & boues absque
estimatione & numero. Et intulerunt sacerdotes archam federis
domini in locum suum in oraculum templi in sanctum sanctorum subter alas
cherubim. Siquidem cherubim expandebant alas suas super lo
cum arche. & protegebant archam. & uectes eius desuper. Cumque
eminerent uectes. & apparerent summitates eorum foris sanctua
rium ante oraculum non apparebant ultra extrinsecus. qui & fuerunt
ibi usque in presentem diem. In archa autem non est aliud nisi due tabule
lapidee quas posuerat in ea moyses in oreb. quando pepigit fedus
dominus cum filiis israhel. cum egrederentur de terra egypti. Factum est
autem cum exissent sacerdotes de sanctuario. nebula impleuit domum
domini. & non poterant sacerdotes stare & ministrare propter ne
bulam. impleuerat enim gloria domini domum domini. Tunc ait salomon.

Dominus dixit ut habitaret in nebula. Edificans edificavi domum in habitaculum tuum, firmissimum solium tuum in sempiternum. Convertitque rex faciem suam, et benedixit omni ecclesie Israel. Omnis enim ecclesia Israel stabat. Et ait Salomon. Benedictus dominus deus Israel qui locutus est ore suo ad David patrem meum et in manibus eius perfecit dicens: A die qua eduxi populum meum Israel de Egypto non elegi civitatem de universis tribubus Israel ut edificaretur domus et esset nomen meum ibi. Sed elegi David ut esset super populum meum Israel. Voluitque pater meus David edificare domum nomini domini dei Israel et ait dominus ad David patrem meum. Quod cogitasti in corde tuo edificare domum nomini meo bene fecisti, hoc ipsum mente pertractans. Verumtamen tu non edificabis mihi domum, sed filius tuus qui egredietur de renibus tuis, ipse edificabit domum nomini meo. Confirmavit autem dominus sermonem suum quem locutus est. Stetique pro David patre meo, et sedi super thronum Israel sicut locutus est dominus. Et edificavi domum nomini domini dei Israel. Et constitui ibi locum arche in qua fedus est domini dei Israel quod percussit cum patribus nostris quando egressi sunt de terra Egypti.

Stetit autem Salomon ante altare domini in conspectu ecclesie Israel, et expandit manus suas ad celum et ait. Domine deus Israel non est similis tui deus in celo desuper, et super terram deorsum, qui custodis pactum et misericordiam servis tuis, qui ambulant coram te in toto corde suo. Qui custodisti David servo tuo patri meo que locutus es ei ore locutus es et manibus perfecisti, ut hec dies probat. Nunc igitur domine deus Israel, conserva famulo tuo David patri meo que locutus es ei dicens: Non auferetur de te vir coram me qui sedeat super thronum Israel, ita tamen si custodierint filii tui viam suam ut ambulent coram me sicut tu ambulasti in conspectu meo. Et nunc domine deus Israel firmentur verba tua que locutus es servo tuo David patri meo. Ergone putandum est quod vere deus habitet super terram? Si enim celum et celi celorum te capere non possunt, quanto magis domus hec quam edificavi tibi? Sed respice ad orationem servi tui et ad preces eius, domine deus meus, audi ymnum et orationem quam servus tuus orat coram te hodie, ut sint oculi tui aperti super domum hanc nocte et die, super domum de qua dixisti: Erit nomen meum ibi, ut exaudias orationem quam orat ad te servus tuus in loco isto, ut exaudias deprecationem servi tui et populi tui Israel. Quodcumque oraverint in loco isto, et exaudies in loco habitaculi tui in celo, et cum exaudieris, propitius eris. Si peccaverit homo in proximum suum, et habuerit aliquod iuramentum quo teneatur astrictus, et venerit propter iuramentum coram altari tuo in domum tuam, tu exaudies in celo et facies et iudicabis servos tuos condemnans impium et reddens viam suam super caput eius, iustificansque iustum et retribuens ei secundum iustitiam suam. Si fugerit populus tuus Israel inimicos suos quia peccaturus est tibi, et agentes penitentiam et confitentes nomini tuo venerint et oraverint et deprecati fuerint in hac domo, exaudi eos in celo, et dimitte peccatum populi tui Israel, et reduces eos in terram quam dedisti patribus eorum. Si clausum fuerit celum et non pluerit propter peccata eorum, et orantes in loco isto penitentiam egerint nomini tuo, et a peccatis suis conversi fuerint propter afflictionem suam, exaudi eos in celo et dimitte peccata servorum tuorum et populi tui Israel, et ostende eis viam bonam per quam ambulent, et da pluviam super terram tuam quam dedisti populo tuo in possessionem. Fames si oborta fuerit in terra, aut pestilentia, aut corruptus aer, aut erugo, locusta, rubigo, et afflixerit eum, et inimicus eius portas obsidens, omnis plaga, universa infirmitas, cuncta devotatio, et imprecatio que acciderit omni homini de populo tuo Israel, si quis cognoverit plagam cordis sui, et expanderit manus suas in domo hac, tu exaudies in celo in loco habitationis tue, et repropitiaberis et facies ut des unicuique secundum omnes vias suas, sicut videris cor eius, quia tu nosti solus cor omnium filiorum hominum, ut timeant te cunctis diebus quibus vivunt super faciem terre quam dedisti patribus nostris. Insuper et alienigena qui non est de populo tuo Israel, cum venerit ergo et oraverit in loco hoc, tu exaudies in celo in firmamento habitaculi tui, et facies omnia pro quibus invocaverit te alienigena, ut discant universi populi terrarum nomen tuum timere sicut populus tuus Israel, et probent quia nomen tuum invocatum est super domum hanc quam edificavi. Si egressus fuerit populus tuus ad bellum contra inimicos suos per viam quocumque miseris eos, orabunt te contra viam civitatis quam elegisti, et contra domum quam edificavi nomini tuo, tu exaudies in celo orationes eorum et preces, et facies iudicium eorum. Quod si peccaverint tibi, non est enim homo qui non peccet, et iratus tradideris eos inimicis suis, et captivi ducti fuerint in terram inimicorum suorum longe vel prope, et egerint penitentiam in corde suo in loco captivitatis, et conversi deprecati te fuerint in captivitate sua dicentes: Peccavimus, inique egimus, impie gessimus, et reversi fuerint ad te in universo corde suo, et tota anima sua in terra inimicorum suorum ad quam captivi ducti fuerint, et oraverint te contra viam terre sue quam dedisti patribus eorum, et civitatis quam elegisti, et templi quod edificavi nomini tuo, exaudies in celo in firmamento solii tui orationem eorum et preces, et facies iudicium eorum, et propitiaberis populo tuo qui peccavit tibi, et omnibus iniquitatibus eorum quibus prevaricati sunt in te, et dabis misericordiam coram eis qui eos captivos habuerint ut misereantur eis. Populus enim tuus est et hereditas tua quos eduxisti de terra Egypti de medio fornacis ferree, ut sint oculi tui aperti ad deprecationem servi tui et populi tui Israel, et exaudies eos in universis pro quibus invocaverint te. Tu enim separasti eos tibi in hereditatem de universis populis terre sicut locutus es per Moysen servum tuum, quando eduxisti patres nostros de Egypto domine deus.

Factum est autem cum complesset Salomon orans dominum omnem orationem et deprecationem hanc, surrexit de conspectu altaris domini. Utrumque enim genu in terram fixerat, et manus expanderat ad celum. Stetit ergo et benedixit omni ecclesie Israel voce magna dicens. Benedictus dominus deus qui dedit requiem populo suo Israel, iuxta omnia que locutus est. Non cecidit nec unus quidem sermo de omnibus bonis que locutus est per Moysen servum suum. Sit dominus deus noster nobiscum sicut fuit cum patribus nostris non derelinquens nos neque proiciens, sed inclinet corda nostra ad se ut ambulemus in viis eius, et custodiamus mandata eius et cerimonias et iudicia quecumque mandavit patribus nostris. Et sint sermones mei isti quibus deprecatus sum coram domino appropinquantes domino deo nostro die ac nocte, ut faciat iudicium servo tuo et populo tuo Israel per singulos dies, et sciant omnes populi terre quia dominus ipse est deus, et non est ultra absque eo. Sit quoque cor nostrum perfectum cum domino deo nostro ut ambulemus in decretis eius et custodiamus mandata eius sicut hodie. Igitur rex et omnis Israel cum eo immolabant victimas coram domino. Mactavitque Salomon hostias pacificas quas immolavit domino boum XX duo milia, et ovium C XX milia, et dedicaverunt templum domini rex et filii Israel. In die illa sanctificavit rex medium atrii quod erat ante domum domini. Fecit quippe ibi holocaustum et sacrificium et adipem pacificorum, quia altare ereum quod erat coram domino minus erat, et capere non poterat holocausta et sacrificium et adipem pacificorum. Fecit ergo Salomon in tempore illo festivitatem celebrem, et omnis Israel cum eo multitudo magna, ab introitu Emath usque ad rivum Egypti coram domino deo nostro septem diebus et septem diebus, id est XIIII diebus. Et in die octava dimisit populos. Qui benedicentes regi, profecti sunt in tabernacula letantes et alacri corde, super omnibus bonis que fecerat dominus David servo suo, et Israel populo suo.

Factum est autem cum perfecisset Salomon edificium domus domini, et edificium regis, et omne quod optaverat et voluerat facere, apparuit ei dominus secundo sicut apparuerat ei in Gabaon. Dixitque dominus ad eum. Exaudivi orationem tuam et deprecationem tuam qua deprecatus es coram me. Sanctificavi domum hanc quam edificasti ut ponerem ibi nomen meum in sempiternum, et erunt oculi mei et cor meum ibi cunctis diebus. Tu quoque si ambulaveris coram me sicut ambulavit pater tuus in simplicitate cordis et equitate, et feceris omnia que precepi tibi, et legitima mea et iudicia mea servaveris, ponam thronum regni tui super Israel in sempiternum, sicut locutus sum David patri tuo dicens: Non auferetur de genere tuo vir de solio Israel. Si autem aversione aversi fueritis vos et filii vestri non sequentes me nec custodientes mandata mea et cerimonias quas proposui vobis, sed abieritis et colueritis deos alienos et adoraveritis eos, auferam Israel de superficie terre quam dedi eis, et templum quod sanctificavi nomini meo proiciam a conspectu meo, eritque Israel in proverbium et in fabulam cunctis populis, et domus hec erit in exemplum. Omnis qui transierit per eam stupebit, et sibilabit et dicet: Quare fecit sic dominus terre huic et domui huic? Et respondebunt: Quia dereliquerunt dominum deum suum qui eduxit patres eorum de terra Egypti, et secuti sunt deos alienos, et adoraverunt eos et coluerunt, idcirco induxit dominus super eos omne malum hoc. Expletis igitur annis XX postquam edificaverat Salomon duas domos, id est domum domini et domum regis, Hyram rege Tyri prebente Salomoni ligna cedrina et abiegna et aurum iuxta omne quod opus habuerat, tunc dedit Salomon Hyram XX oppida in terra Galilee. Et egressus est Hyram de Tyro ut videret oppida que dederat ei Salomon, et non placuerunt ei et ait. Hecine sunt civitates quas dedisti mihi frater? Et appellavit eas terram Chabul usque in diem hanc. Misit quoque Hyram ad regem centum XX talenta auri. Hec est summa expensarum quam obtulit rex Salomon ad edificandam domum domini, et domum suam et Mello et murum Hierusalem, et Eser, et Mageddo et Gazer. Pharao rex Egypti ascendit et cepit Gazer succenditque eam igni, et Chananeum qui habitabat in civitate interfecit, et dedit eam in dotem filie sue uxori Salomonis. Edificavit ergo Salomon Gazer et Bethoron inferiorem, et Baalath et Palmiram in terra solitudinis, et omnes vicos qui ad se pertinebant et que erant absque muro munivit et civitates curruum, et civitates equitum, et quodcumque ei placuit edificare in Hierusalem et in Libano, et in omni terra potestatis sue. Universum populum qui remanserat de Amorreis, et Ettheis et Ferezeis, et Eveis, et Iebuseis qui non sunt de filiis Israel, horum filios qui remanserant in terra, quos scilicet non potuerant filii Israel exterminare, fecit Salomon tributarios usque in diem hanc. De filiis autem Israel non constituit Salomon servire quemquam, sed erant viri bellatores et ministri eius, et principes eius, duces et prefecti curruum et equorum.

Erant autem principes super omnia opera Salomonis prepositi quingenti quinquaginta qui habebant subiectum populum et statutis operibus imperabant. Filia autem Pharaonis ascendit de civitate David in domum suam quam edificaverat ei Salomon. Tunc edificavit Mello. Offerebat quoque Salomon tribus vicibus per annos singulos holocausta et pacificas victimas super altare quod edificaverat domino, et adolebat thymiama coram domino, perfectumque est templum. Classem quoque fecit rex Salomon in Asiongaber que est iuxta Haylam in litore maris rubri in terra Ydumee. Misitque Hyram in classe illa servos suos nauticos et gnaros maris, cum servis Salomonis. Qui cum venissent in Ophir, sumptum inde aurum quadringentorum XX talentorum detulerunt ad regem Salomonem.

Sed et regina Saba audita fama Salomonis in nomine domini venit temptare eum in enigmatibus. Et ingressa Hierusalem cum multo comitatu, et divitiis, camelis portantibus aromata et aurum infinitum nimis, et gemmas pretiosas, venit ad Salomonem et locuta est ei universa que habebat in corde suo. Et docuit eam Salomon omnia verba que proposuerat. Non fuit sermo qui regem posset latere, et non responderet ei. Videns autem regina Saba omnem sapientiam Salomonis, et domum quam edificaverat, et cibos mense eius et habitacula servorum, et ordines ministrantium, vestesque eorum, et pincernas, et holocausta que offerebat in domo domini, non habebat ultra spiritum. Dixitque ad regem. Verus est sermo quem audivi in terra mea super sermonibus tuis et super sapientia tua, et non credebam narrantibus mihi, donec ipsa venissem et vidissem oculis meis et probassem quod media pars nuntiata mihi non fuerit. Maior est sapientia tua quam rumor quem audivi. Beati viri tui et beati servi tui qui stant coram te semper et audiunt sapientiam tuam. Sit dominus deus tuus benedictus cui complacuisti, et posuit te super thronum Israel, eo quod dilexerit dominus deus Israel in sempiternum et constituit te regem ut faceres iudicium et iustitiam. Dedit ergo regi C XX talenta auri et aromata multa nimis, et gemmas pretiosas. Non sunt allata ultra aromata tam multa quam ea que dedit regina Saba regi Salomoni. Sed et classis Hyram que portabat de Ophir aurum, attulit ex Ophir ligna thyina multa nimis, et gemmas pretiosas. Fecitque rex de lignis thyinis fulchra domus domini, et domus regie, et citharas lyrasque cantoribus. Non sunt allata huiuscemodi ligna thyina neque visa in presentem diem. Rex autem Salomon dedit regine Saba omnia que voluit et expetiit ab eo exceptis his que ultro obtulerat ei munere regio. Que reversa est et abiit in terram suam cum servis suis.

Erat autem pondus auri quod offerebatur Salomoni per annos singulos sescentorum LX sex talentorum auri, excepto eo quod afferebant viri qui super vectigalia erant, et negotiatores universique scruta vendentes, et omnes reges Arabie ducesque terre. Fecitque rex Salomon ducenta scuta de auro puro. Sescentos auri siclos dedit in laminas scuti unius, et trecentas peltas ex auro probato.

Trecentis etiam eum aureis una parma vestiebatur. posuitque eas rex in domo saltus libani. Fecit etiam rex salomon thronum de ebore grandem. et vestivit eum auro fulvo nimis. qui habebat VI gradus. Et summitas throni rotunda erat in parte posteriori. et duae manus hinc atque inde tenentes sedile. et duo leones stabant iuxta manus singulas. et XII leunculi stantes super VI gradus hinc atque inde. Non est factum tale opus in universis regnis. Sed et omnia vasa de quibus potabat rex salomon erant aurea. et universa supellex domus saltus libani de auro purissimo. Non erat argentum nec alicuius precii putabatur in diebus salomonis. quia classis regis per mare cum classe hyram semel per tres annos ibat in tharsis deferens inde aurum et argentum. dentes elefantorum et simias et pavos. Magnificatus est ergo rex salomon super omnes reges terrae divitiis et sapientia. Et universa terra desiderabat vultum salomonis ut audiret sapientiam eius. quam dederat deus in corde eius. et singuli deferebant ei munera. vasa argentea et aurea. vestes et arma bellica. aromata quoque et equos et mulos per annos singulos. Congregavitque salomon currus. et XII milia equitum. et disposuit eos per civitates munitas et cum rege in hierusalem. Fecitque ut tanta habundantia esset argenti in hierusalem quanta lapidum et cedrorum praebuit multitudinem quasi sicomoros quae nascuntur in campestribus. et educebantur equi salomoni de egypto. et de choa. Negociatores enim regis emebant de choa. et statuto precio perducebant. Egrediebatur autem quadriga ex egypto sexcentis siclis argenti. et equus C.L. atque in hunc modum cuncti reges cetheorum et syriae equos venundabant.

Rex autem salomon amavit mulieres alienigenas multas. filiam quoque pharaonis et moabitidas. et ammonitidas. ydumeas et sydonias. et ettheas de gentibus super quibus dixit dominus filiis israhel non ingrediemini ad eas. neque de illis ingredientur ad vestras. certissime enim avertent corda vestra ut sequamini deos earum. His itaque copulatus est salomon ardentissimo amore. fueruntque ei uxores quasi reginae septingentae. et concubinae trecentae. et averterunt mulieres cor eius. Cumque iam esset senex depravatum est per mulieres cor eius. ut sequeretur deos alienos. Nec erat cor eius perfectum cum domino deo suo sicut cor david patris eius. sed colebat salomon astarthen deam sydoniorum. et chamos deum moabitarum. et moloch ydolum ammonitarum. Fecitque salomon quod non placuerat coram domino. et non adimplevit ut sequeretur dominum sicut david pater eius. Tunc edificavit salomon fanum chamos ydolo moab in monte qui est contra hierusalem. et moloch ydolo filiorum ammon. Atque in hunc modum fecit universis uxoribus suis alienigenis quae adolebant thura et immolabant diis suis.

Igitur iratus est dominus salomoni quod aversa esset mens eius a domino deo israhel qui apparuerat ei secundo et praeceperat de verbo hoc ne sequeretur deos alienos. et non custodivit quae mandaverat ei dominus. Dixit itaque dominus salomoni. Quia habuisti hoc apud te. et non custodisti pactum meum et praecepta mea quae mandavi tibi. dirrumpens scindam regnum tuum. et dabo illud servo tuo. Veruntamen in diebus tuis non faciam propter david patrem tuum. de manu filii tui scindam illud. nec totum regnum auferam. sed unam tribum dabo filio tuo. propter david servum meum et hierusalem quam elegi. Suscitavit autem dominus adversarium salomoni adad ydumeum de semine regio qui erat in edom. Cum enim esset david in ydumea et ascendisset ioab princeps militiae ad spoliandos eos qui fuerant interfecti et occidisset omne masculinum in ydumea. sex enim mensibus ibi moratus est ioab et omnis israhel donec interimeret omne masculinum in ydumea. fugit adad ipse et viri ydumei de servis patris eius cum eo. ut ingrederentur egyptum. Erat autem adad puer parvulus. Cumque surrexissent de madian. venerunt in faran. Tuleruntque secum viros de faran. et introierunt egyptum ad pharaonem regem egypti. Qui dedit ei domum et cibos constituit et terram delegavit. Et invenit adad gratiam coram pharaone valde. in tantum ut daret ei uxorem sororem uxoris suae germanam tafnes reginae. Genuitque ei soror tafnes genabath filium. et nutrivit eum tafnes in domo pharaonis. eratque genabath habitans apud pharaonem cum filiis eius. Cumque audisset adad in egypto dormisse david cum patribus suis et mortuum esse ioab principem militiae dixit pharaoni. Dimitte me ut vadam in terram meam. Dixitque ei pharao. Qua enim re apud me indiges. ut quaeras ire ad terram tuam? At ille respondit. Nulla. Sed obsecro te ut dimittas me. Suscitavit quoque ei deus adversarium razon filium elyada qui fugerat adadezer regem soba dominum suum. et congregavit contra eum viros. et factus est princeps latronum cum interficeret eos david. Abieruntque damascum et habitaverunt ibi. et constituerunt eum regem in damasco. eratque adversarius israhel cunctis diebus salomonis. Et haec malum adad et odium contra israhel. regnavitque in syria. Hieroboam quoque filius nabath effrateus de sareda servus salomonis cuius mater erat nomine sarua mulier vidua. levavit manum suam contra regem. Et haec est causa rebellionis adversum eum. quia salomon edificavit mello. et coequavit voraginem civitatis david patris sui. Erat autem hieroboam vir fortis et potens. Vidensque salomon adolescentem bonae indolis et industrium. constituerat eum praefectum super tributa universae domus ioseph.

XX.

Factum est igitur in tempore illo ut hieroboam egrederetur de hierusalem et inveniret eum ahias silonites propheta in via opertus pallio novo. Erant enim duo tantum in agro. Apprehendensque ahias pallium suum novum quo opertus erat scidit in XII partes. et ait ad hieroboam. Tolle tibi X scissuras. Haec enim dicit dominus deus israhel. Ecce ego scindam regnum de manu salomonis. et dabo tibi X tribus. Porro una tribus remanebit ei. propter servum meum david. et hierusalem civitatem quam elegi ex omnibus tribubus israhel. eo quod dereliquerit me et adoraverit astarthen deam sydoniorum. et chamos deum moab. et moloch deum filiorum ammon. et non ambulaverit in viis meis ut faceret iustitiam coram me. et praecepta mea. et iudicia mea sicut david pater eius. Nec auferam omne regnum de manu eius. sed ducem ponam eum cunctis diebus vitae suae propter david servum meum quem elegi qui custodivit praecepta et mandata mea. Auferam enim regnum de manu filii eius. et dabo tibi X tribus. Filio autem eius dabo tribum unam. ut remaneat lucerna david servo meo. cunctis diebus coram me in hierusalem civitate quam elegi ut esset nomen meum ibi. Te autem assumam et regnabis super omnia quae desiderat anima tua. erisque rex super israhel. Si igitur audieris omnia quae praecepero tibi. et ambulaveris in viis meis. et feceris quod rectum est coram me. custodiens mandata mea et praecepta mea sicut fecit david servus meus. ero tecum et edificabo tibi domum fidelem. quomodo edificavi david. et tradam tibi

israhel. et affligam semen david super hoc. veruntamen non cunctis diebus.

Voluit ergo salomon interficere hieroboam. Qui surrexit et aufugit in egyptum ad susac regem egypti. et fuit in egypto usque ad mortem salomonis. Reliqua autem verborum salomonis et omnia quae fecit et sapientia eius. ecce universa scripta sunt in libro verborum dierum salomonis. Dies autem quos regnavit salomon in hierusalem super omnem israhel XL anni sunt. Dormivitque salomon cum patribus suis et sepultus est in civitate david patris sui. regnavitque roboam filius eius pro eo. Venit autem roboam in sichem. illuc enim congregatus erat omnis israhel ad constituendum eum regem.

At hieroboam filius nabath cum esset profugus in egypto a facie regis salomonis. audita morte eius reversus est de egypto. miseruntque et vocaverunt eum. Venit ergo hieroboam et omnis multitudo israhel. et locuti sunt ad roboam dicentes. Pater tuus durissimum iugum imposuit nobis. tu itaque nunc imminue paululum de imperio patris tui durissimo et de iugo gravissimo quod imposuit nobis. et serviemus tibi. Qui ait eis. Ite usque ad diem tertium. et revertimini ad me. Cumque abisset populus inivit consilium rex roboam cum senibus qui assistebant coram salomone patre eius dum adhuc viveret et ait. Quod datis consilium ut respondeam populo huic? Qui dixerunt ei. Si hodie oboedieris populo huic et servieris et petitioni eorum cesseris. locutusque fueris ad eos verba lenia. erunt tibi servi cunctis diebus. Qui dereliquit consilium senum quod dederant ei. et adhibuit adolescentes qui nutriti fuerant cum eo. et assistebant ei. dixitque ad eos. Quod mihi datis consilium ut respondeam populo huic qui dixerunt mihi levius fac iugum quod imposuit pater tuus super nos? Et dixerunt ei iuvenes qui nutriti fuerant cum eo. Sic loquere populo huic qui locuti sunt ad te dicentes. pater tuus aggravavit iugum nostrum tu releva nos. sic loqueris ad eos. Minimus digitus meus grossior est dorso patris mei. Et nunc pater meus posuit super vos iugum grave. ego addam super iugum vestrum. Pater meus cecidit vos flagellis. ego autem caedam vos scorpionibus. Venit ergo hieroboam et omnis populus ad roboam die tertia sicut locutus fuerat rex dicens. revertimini ad me die tertia. Responditque rex populo dura derelicto consilio seniorum quod dederant ei. et locutus est eis secundum consilium iuvenum dicens. Pater meus aggravavit iugum vestrum. ego autem addam iugo vestro. Pater meus cecidit vos flagellis. et ego caedam vos scorpionibus. Et non acquievit rex populo. quia aversatus fuerat eum dominus. ut suscitaret verbum suum quod locutus fuerat in manu ahiae silonitae ad hieroboam filium nabath. Videns itaque populus quod noluisset eos audire rex. respondit ei dicens. Quae nobis pars cum david. vel quae hereditas in filio ysai? Revertere in tabernacula tua israhel. Nunc vide domum tuam david. Et abiit israhel in tabernacula sua. Super filios autem israhel quicumque habitabant in civitatibus iuda regnavit roboam. Misit ergo rex roboam aduram qui erat super tributa. et lapidavit eum omnis israhel et mortuus est. Porro rex roboam festinus ascendit currum et fugit in hierusalem. recessitque israhel a domo david usque in praesentem diem.

Factum est autem cum audisset omnis israhel quod reversus esset hieroboam miserunt et vocaverunt eum congregato coetu. et constituerunt eum regem super omnem israhel. nec secutus est quisquam domum david praeter tribum iuda solum. Venit autem roboam hierusalem et congregavit universam domum iuda et tribum beniamin centum octoginta milia electorum virorum et bellatorum ut pugnaret contra domum israhel et reduceret regnum roboam filio salomonis.

Factus est autem sermo domini ad semeiam virum dei dicens. Loquere ad roboam filium salomonis regem iuda. et ad omnem iuda et beniamin. et reliquos de populo dicens. Haec dicit dominus. Non ascendetis nec bellabitis contra fratres vestros filios israhel. Revertatur vir in domum suam. a me enim factum est verbum hoc. Audierunt sermonem domini. et reversi sunt de itinere. sicut eis praeceperat dominus.

Edificavit autem hieroboam sichem in monte effraim. et habitavit ibi. Et egressus inde edificavit fanuhel. Dixitque hieroboam in corde suo. Nunc revertetur regnum ad domum david si ascenderit populus iste ut faciat sacrificia in domo domini in hierusalem. et convertetur cor populi huius ad dominum suum roboam regem iuda. interficientque me et revertentur ad eum. Et excogitato consilio fecit duos vitulos aureos. et dixit eis. Nolite ultra ascendere hierusalem. ecce dii tui israhel qui eduxerunt te de terra egypti. Posuitque unum in bethel. et alterum in dan. Et factum est verbum hoc in peccatum. Ibat enim populus ad adorandum vitulum usque in dan. Et fecit fana in excelsis. et sacerdotes de extremis populi. qui non erant de filiis levi. Constituitque diem sollempnem in mense octavo quinta decima die mensis. in similitudinem sollempnitatis quae celebratur in iuda. Et ascendens altare similiter fecit in bethel ut immolaret vitulis quos fabricatus erat. Constituitque in bethel sacerdotes excelsorum quae fecerat et ascendit super altare quod extruxerat in bethel quinta decima die mensis octavi. quem finxerat de corde suo. et fecit sollempnitatem filiis israhel. et ascendit super altare ut adoleret incensum. Et ecce vir dei venit de iuda in sermone domini in bethel. et invenit hieroboam stantem super altare et thus iacientem. et exclamavit contra altare in sermone domini et ait. Altare altare. Haec dicit dominus. Ecce filius nascetur domui david iosias nomine. et immolabit super te sacerdotes excelsorum qui nunc in te thura succendunt. et ossa hominum incendet super te. Deditque in die illa signum dicens. Hoc erit signum quod locutus est dominus. Ecce altare scindetur et effundetur cinis qui in eo est.

Cumque audisset rex sermonem hominis dei quem inclamaverat contra altare in bethel. extendit manum suam de altari dicens. Apprehendite eum. Et exaruit manus eius quam extenderat contra eum. nec valuit contrahere eam ad se. Altare quoque scissum est. et effusus cinis de altari. iuxta signum quod praedixerat vir dei in sermone domini. Et ait rex ad virum dei. Deprecare faciem domini dei tui. et ora pro me ut restituatur manus mea mihi. Oravitque vir dei faciem domini et reversa est manus eius ad eum. et facta est sicut prius fuerat. Locutus est autem rex ad virum dei. Veni mecum domum ut prandeas. et dabo tibi munera. Responditque vir dei ad regem. Si dederis mihi mediam partem domus tuae non veniam tecum nec comedam tecum. neque bibam aquam in loco isto. Sic enim mandatum est mihi in sermone domini praecipientis. Non comedes panem neque bibes aquam. neque reverteris per viam qua venisti. Abiit ergo per aliam viam. et non est reversus per iter quo venerat in bethel.

Propheta autem quidam senex habitabat in bethel ad quem venit filius suus et narravit ei omnia opera quae fecerat vir dei in die illa in bethel et verba quae locutus fuerat ad regem. et narraverunt patri suo. Et dixit eis pater suus. Per quam viam abiit? Ostenderunt ei filii sui viam per qua abierat vir dei qui venerat de iuda. Et ait filiis suis. Sternite

75.

in asinum. Qui cum stravissent ascendit et abiit post virum dei. et invenit eum sedentem subter therebintum et ait ei. Tu nes vir dei qui venisti de iuda? Respondit ille. Ego sum. Dixitque ad eum. Veni mecum domum ut comedas panem. Qui ait ei. Non possum reverti neque venire tecum. nec comedam panem nec bibam aquam in loco isto. quia locutus est dominus ad me in sermone domini dicens. Non comedes panem et non bibes aquam ibi. nec reverteris per viam qua ieris. Qui ait illi. Et ego propheta sum similis tui. et angelus domini locutus est mihi in sermone domini dicens. Reduc eum tecum in domum tuam. et comedat panem et bibat aquam. Fefellit autem eum. et reduxit secum. Comedit ergo panem in domo eius et bibit aquam. Cumque sederent ad mensam factus est sermo domini ad prophetam qui reduxerat eum. et exclamavit ad virum dei qui venerat de iuda dicens. Haec dicit dominus. Quia inobediens fuisti ori domini. et non custodisti mandatum quod praecepit tibi dominus deus tuus. et reversus es et comedisti panem et bibisti aquam in loco isto in quo praeceperat tibi ne comederes nec biberes aquam. non inferetur cadaver tuum in sepulchrum patrum tuorum. Cumque comedisset et bibisset. stravit asinum suum propheta quem reduxerat. Qui cum abisset. invenit eum leo in via et occidit. Et erat cadaver eius proiectum in itinere. Asinus autem stabat iuxta illum. et leo stabat iuxta cadaver. Et ecce viri transeuntes viderunt cadaver proiectum in via. et leonem stantem iuxta cadaver et venerunt et divulgaverunt in civitate in qua propheta senex ille habitabat. Quod cum audisset propheta ille. qui reduxerat eum de via ait. Vir dei est qui inobediens fuit ori domini. et tradidit eum dominus leoni et confregit eum et occidit iuxta verbum domini quod locutus est ei. Dixitque ad filios suos. Sternite mihi asinum. Qui cum stravissent et ille abisset. invenit cadaver eius proiectum in via. et asinum et leonem stantes iuxta cadaver. Et non comedit leo de cadavere. nec lesit asinum. Tulit ergo propheta cadaver viri dei. et posuit illum super asinum. et reversus intulit in civitatem prophetae senex ut plangeret eum. Et posuit cadaver eius in sepulchro suo. et planxerunt eum. Heu heu frater. Cumque planxissent eum. dixit ad filios suos. Cum mortuus fuero sepelite me in sepulchro in quo vir dei sepultus est. iuxta ossa eius ponite ossa mea. Profecto enim veniet sermo quem praedixit in sermone domini contra altare quod est in bethel et contra omnia fana excelsorum quae sunt in urbibus samariae.

Post haec verba non est reversus hieroboam de via sua pessima sed e contrario fecit de novissimis populi sacerdotes excelsorum. Quicumque volebat implebat manum suam. et fiebat sacerdos excelsorum. Et propter hanc causam peccavit domus hieroboam et eversa est et deleta de superficie terrae. In tempore illo egrotavit abia filius hieroboam. Dixitque hieroboam uxori suae. Surge et commuta habitum ne cognoscaris quod sis uxor hieroboam et vade in sylo ubi est ahia propheta. qui locutus est mihi quod regnaturus essem super populum israhel. Tolle quoque in manu tua decem panes. et crustulam et vas mellis. et vade ad illum. ipse indicabit tibi quid eventurum sit huic puero. Fecit ut dixerat uxor hieroboam. et consurgens abiit in sylo. et venit in domum ahie. At ille non poterat videre quia caligaverant oculi eius prae senectute. Dixit autem dominus ad ahiam. Ecce uxor hieroboam ingreditur ut consulat te super filio suo qui egrotat. Haec et haec loqueris ei. Cum ergo illa intraret et dissimularet se esse quae erat audivit ahia sonitum pedum introeuntis per ostium et ait. Ingredere uxor hieroboam. Quare aliam te esse simulas? Ego autem missus sum ad te durus nuntius. Vade et dic hieroboam. Haec dicit dominus deus israhel. Quia exaltavi te de medio populi. et dedi te ducem super populum meum israhel. et scidi regnum domus david. et dedi illud tibi. et non fuisti sicut servus meus david qui custodivit mandata mea et secutus est me in toto corde suo faciens quod placitum esset in conspectu meo. sed operatus es male super omnes qui fuerunt ante te. et fecisti tibi deos alienos et conflatiles ut me ad iracundiam provocares. et me proiecisti post corpus tuum. idcirco ecce ego inducam mala super domum hieroboam. et percutiam de hieroboam mingentem ad parietem. et clausum et novissimum in israhel. et mundabo reliquias domus hieroboam. sicut mundari solet fimus usque ad purum. Qui mortui fuerint de hieroboam in civitate comedent eos canes. qui autem mortui fuerint in agro. vorabunt eos aves celi quia dominus locutus est. Tu igitur surge et vade in domum tuam. et in ipso introitu pedum tuorum in urbem morietur puer. et planget eum omnis israhel et sepeliet. Iste enim solus inferetur de hieroboam in sepulchrum. quia inventus est super eo sermo bonus a domino deo israhel in domo hieroboam. Constituet autem sibi dominus regem qui percutiat domum hieroboam in hac die et in hoc tempore. Et percutiet dominus deus israhel sicut solet moveri harundo in aqua. et evellet israhel de terra bona hac quam dedit patribus eorum. et ventilabit eos trans flumen quia fecerunt sibi lucos ut irritarent dominum. Et tradet dominus israhel propter peccata hieroboam qui peccavit et peccare fecit israhel. Surrexit itaque uxor hieroboam. et abiit et venit in thersa. Cumque illa ingrederetur limen domus. puer mortuus est et sepelierunt eum. Et planxit eum omnis israhel iuxta sermonem domini. quem locutus est in manu ahie prophetae. Reliqua autem verborum hieroboam quomodo pugnaverit. et quomodo regnaverit ecce scripta sunt in libro verborum dierum regum israhel. Dies autem quibus regnavit hieroboam viginti et duo anni sunt. Et dormivit hieroboam cum patribus suis. regnavitque nabad filius eius pro eo.

Porro roboam filius salomonis regnavit in iuda. Quadraginta et unius anni erat roboam cum regnare cepisset. et decem et septem annis regnavit in hierusalem civitate quam elegit dominus ut poneret nomen suum ibi ex omnibus tribubus israhel. Nomen autem matris eius naama amanites. Et fecit iuda malum coram domino. et irritaverunt eum in omnibus quae fecerant patres eorum. et in peccatis suis quae peccaverunt. Edificaverunt enim et ipsi sibi aras et statuas et lucos super omnem collem excelsum. et subter omnem arborem frondosam. Sed et effeminati fuerunt in terra. feceruntque omnes abhominationes gentium. quas attrivit dominus deus ante faciem filiorum israhel. In quinto autem anno regni roboam. ascendit susac rex egypti in hierusalem. et tulit thesauros domus domini. et thesauros regios. et universa diripuit. scuta quoque aurea quae fecerat salomon. pro quibus fecit rex roboam scuta erea. et tradidit ea in manu ducum scutariorum et eorum qui excubabant ad ostium domus regis. Cumque ingrederetur rex in domum domini. portabant ea qui praeeundi habebant officium. et postea reportabant ad armamentarium scutariorum. Reliqua autem sermonum roboam et omnia quae fecit ecce scripta sunt in libro verborum dierum regum iuda. Fuitque bellum inter roboam et hieroboam cunctis diebus. Dormivit itaque roboam cum patribus suis. et sepultus est cum eis in civitate david. Nomen autem matris eius naama amanites. Et regnavit abia filius eius pro eo.

Igitur in octavo decimo anno regni hieroboam filii nabath regnavit abia super iudam. Tribus annis regnavit in hierusalem. Nomen matris eius maacha filia absalon. Ambulavitque in omnibus peccatis patris sui quae fecerat ante eum. nec erat cor eius perfectum coram domino deo suo sicut cor david patris eius. Sed propter david dedit ei dominus deus suus lucernam in hierusalem ut suscitaret filium eius post eum. et statueret hierusalem. eo quod fecisset david rectum in oculis domini. et non declinasset ab omnibus quae praeceperat ei cunctis diebus vitae suae. excepto sermone urie ethei. Attamen bellum fuit inter hieroboam et abiam omni tempore vitae eius. Reliqua autem sermonum abia et omnia quae fecit. nonne haec scripta sunt in libro verborum dierum regum iuda? Fuitque proelium inter abiam et inter hieroboam. Et dormivit abia cum patribus suis. et sepelierunt eum in civitate david. regnavitque asa filius eius pro eo.

In anno vicesimo hieroboam regis israhel. regnavit asa rex iuda. et quadraginta et uno anno regnavit in hierusalem. Nomen matris eius maacha filia absalon. Et fecit asa rectum ante conspectum domini sicut david pater eius. et abstulit effeminatos de terra. purgavitque universas sordes ydolorum quae fecerant patres eorum. insuper et maacham matrem suam amovit ne esset princeps in sacris priapi. et in luco eius quem consecraverat. Subvertitque specum eius. et confregit symulachrum turpissimum. et combussit in torrente cedron. excelsa autem non abstulit. Veruntamen cor asa perfectum erat cum domino deo suo cunctis diebus vitae suae. Et intulit ea quae sanctificaverat pater suus et voverat in domum domini argentum et aurum et vasa. Bellum autem erat inter asa et baasa regem israhel cunctis diebus vitae eorum. Ascendit quoque baasa rex israhel in iudeam et edificavit rama. ut non posset quispiam egredi vel ingredi de parte asa regis iudae. Tollens itaque asa omne argentum et aurum quod remanserat in thesauris domus domini. et in thesauris domus regiae. dedit illud in manus servorum suorum. et misit ad benadab filium tabremmon filii ezion regem syriae qui habitabat in damasco dicens. Foedus est inter me et te. et inter patrem meum et patrem tuum. Ideo misi tibi munera argentum et aurum. et peto ut venias. et irritum facias foedus quod habes cum baasa rege israhel. et recedat a me. Adquiescens benadab regi asa misit principes exercitus sui in civitates israhel. et percusserunt ahion. et dan. et abel domum maacha. et universam cenneroth. omnem scilicet terram nepthalim. Quod cum audisset baasa intermisit edificare rama. et reversus est in thersa. Rex autem asa nuntium misit in omnem iudam dicens. Nemo sit excusatus. Et tulerunt lapides rama et ligna eius. quibus edificaverat baasa. et extruxit de eis rex asa gabaa beniamin et maspha. Reliqua autem omnium sermonum asa. et universae fortitudines eius. et cuncta quae fecit. et civitates quas extruxit. nonne haec scripta sunt in libro verborum dierum regum iuda? Veruntamen in tempore senectutis suae doluit pedes. et dormivit cum patribus suis. et sepultus est cum eis in civitate david patris sui. regnavitque iosaphat filius eius pro eo.

Nadab vero filius hieroboam regnavit super israhel anno secundo asa regis iuda. Regnavitque super israhel duobus annis. et fecit quod malum est in conspectu domini. et ambulavit in viis patris sui. et in peccatis eius quibus peccare fecit israhel. Insidiatus est autem ei baasa filius ahia de domo ysachar et percussit eum in gebbethon quae est urbs philistinorum. Siquidem nadab et omnis israhel obsidebant gebbethon. Interfecit ergo illum baasa in anno tertio asa regis iuda. et regnavit pro eo. Cumque regnasset. percussit omnem domum hieroboam non dimisit ne unam quidem animam de semine eius. donec deleret eum. iuxta verbum domini quod locutus fuerat in manu servi sui ahie silonitis. propter peccata hieroboam quae peccaverat et quibus peccare fecerat israhel. et propter delictum quo irritaverat dominum deum israhel. Reliqua autem sermonum nadab et omnia quae operatus est. nonne haec scripta sunt in libro verborum dierum regum israhel? Fuitque bellum inter asa et baasa regem israhel cunctis diebus vitae eorum.

Anno tertio asa regis iuda. regnavit baasa filius ahia super omnem israhel in thersa. viginti et quattuor annis. et fecit malum coram domino ambulavitque in via hieroboam et in peccatis eius quibus peccare fecit israhel. Factus est autem sermo domini ad hieu filium anani contra baasa dicens. Pro eo quod exaltavi te de pulvere. et posui ducem super populum meum israhel. tu autem ambulasti in via hieroboam. et peccare fecisti populum meum israhel ut me irritares in peccatis eorum. ecce demetam posteriora baasa et posteriora domus eius. et faciam domum tuam sicut domum hieroboam filii nabath. Qui mortuus fuerit de baasa in civitate comedent eum canes. et qui mortuus fuerit in regione comedent eum volucres celi. Reliqua autem sermonum baasa et quaecumque fecit et proelia eius. nonne haec scripta sunt in libro verborum dierum regum israhel? Dormivit ergo baasa cum patribus suis. sepultusque est in thersa. et regnavit hela filius eius pro eo.

Cum autem in manu hieu filii anani prophetae verbum domini factum esset contra baasa et contra domum eius. et contra omne malum quod fecerat coram domino ad irritandum eum in operibus manuum suarum ut fieret sicut domus hieroboam. ob hanc causam occidit eum hoc est hieu filium anani prophetam.

Anno vicesimo sexto asa regis iuda. regnavit hela filius baasa super israhel in thersa duobus annis. Et rebellavit contra eum servus suus zamri dux mediae partis equitum. Erat autem hela in thersa bibens et temulentus in domo arsa praefecti thersa. Irruens ergo zamri percussit et occidit eum. anno vicesimo septimo asa regis iuda et regnavit pro eo. Cumque regnasset et sedisset super solium eius. percussit omnem domum baasa et non dereliquit ex eo mingentem ad parietem et propinquos et amicos. Delevitque zamri omnem domum baasa. iuxta verbum domini quod locutus fuerat ad baasa in manu hieu prophetae propter universa peccata baasa et peccata hela filii eius. qui peccaverunt et peccare fecerunt israhel. provocantes dominum deum israhel in vanitatibus suis. Reliqua autem sermonum hela. et omnia quae fecit. nonne haec scripta sunt in libro verborum dierum regum israhel?

Anno vicesimo et septimo asa regis iuda regnavit zamri septem diebus in thersa. Porro exercitus obsidebat gebbethon urbem philistinorum. Cumque audisset rebellasse zamri et occidisse regem. fecit sibi regem omnis israhel amri qui erat princeps militiae super israhel in die illa in castris. Ascendit ergo amri et omnis israhel cum eo de gebbethon. et obsidebant thersa. Videns autem zamri quod expugnanda esset civitas. ingressus est palatium et succendit se cum domo regia. et mortuus est in peccatis suis quae peccaverat faciens

cieus malum coram domino ambulans in uia hieroboã & in pec
catis eius qui peccare fecit isrl. Reliqua aũ sermonũ zamri 7
insidiarum & tyrannidis. nonne hec scripta sunt in libro uerbo⁊
dierum regum isrl.? 7

Tunc diuisus est ppls isrl in duas partes. Media pars ppli seq
batur thebni filium gineth ut constitueret eum regem. & media ps
amri. Preualuit autẽ ppls qui erat cum amri ppło qui sequebatur thebni fi
lium gineth. mortuusq: est thebni. & regnauit amri. Anno xxx
primo asa regis iuda regnauit amri sup israhel xii. annis. In thersa
regnauit sex annis. emitq: montẽ samarię a somer duob: talentis ar
genti & edificauit eum. Et uocauit nom ciuitatis quã extruxerat
nomine somer: id est montẽ domini. l montẽ samarię. Fecit aũ amri
malum in conspectu domini. & operatus est nequit sup omis qui fuere
ante eum. ambulauitq: in omi uia hieroboam filii nabath & in pec
catis eius quib: peccare fecit isrl ut irritaret dominũ dm isrl in ua
nitatib: suis. Reliqua aũ sermonum amri. & plia eius que gessit
nonne hec scripta sunt in libro uerbo⁊ dierũ regum isrl.? Et dor
miuit amri cum patrib: suis & sepultus est in samaria. regnauitq:
achab filius eius pro eo. 7

Achab uero filius amri regnauit sup isrl anno xxx. & viii asa regis
iuda. Et regnauit achab filius amri sup isrl in samaria xx. 7
duob: annis. Et fecit achab filius amri malum in conspectu domini
sup omis qui fuerunt ante eum. Nec sufficit ei ut ambularet in pecca
tis hieroboam filii nabath. insup duxit uxorem iezabel filiam
methbaal regis sydonio⁊. & abiit & seruiuit baal & adorauit
eum. Et posuit aram baal in templo baali quod edificauerat in sa
maria. & plantauit lucum. Et addidit achab in ope suo irri
tare dominum dm isrl sup omnes reges qui fuerunt ante eũ. In
dieb: eius edificauit ahiel de bethel iericho. In abiram primitiuo
suo edificauit eam. & in segub nouissimo suo posuit portas eius. iuxta
uerbum domini quod locutus fuerat in manu iosue filii nun. 7

Et dixit helyas thesbites de habitatorib: galaad ad achab. Uiuit
dominus ds isrl in cuius conspectu sto. si erit annis his ros 7 pluuia
nisi iuxta oris mei uerba. Et factum est uerbum domini ad eũ dicens.
Recede hinc & uade contra orientẽ. & abscondere in torrente
carith qui est contra iordanẽ. Et ibi de torrente bibes. coruisq:
precepi ut pascant te. Abiit ergo & fecit iuxta uerbum domini.
Cumq: abisset. sedit in torrente carith qui est contra iordanem.
Corui quoq: deferebant ei panẽ 7 carnes mane. similiter panẽ &
carnes uespi. & bibebat de torrente. Post dies aũ siccatus est
torrens. non enim pluerat sup terram. 7

Factus est ergo sermo domini ad eum dicens. Surge & uade in sarepta
sydonio⁊ & manebis ibi. precepi enim ibi mulieri uidue ut pascat
te. Surrexit. & abiit in sarepta. Cumq: uenisset ad portam
ciuitatis, apparuit ei mulier uidua colligens ligna. Et uocauit
eam. dixitq: ei. Da m paululũ aquę in uase ut bibã. Cumq: illa
pgeret ut afferret: clamauit post tergum eius dicens. Affer michi
obsecro & buccellam panis in manu tuã. Que respondit. Uiuit domin
ds tuus quia n habeo panem nisi quantũ pugillus potest capere fa
rinę in ydria. & paululum olei in lechito. En colligo duo ligna ut
ingrediar ut faciã illud & filio meo ut comedamus & moriamur.
Ad quã helyas ait. Noli timere. sed uade & fac sicut dixisti.
Uerumtamen michi primum fac de ipsa farinula subcinericiũ panẽ
paruulum & affer ad me. tibi autem & filio tuo facies postea. Hec
enim dicit dominus ds isrl. Ydria farinę nõ deficiet nec lechitus
olei minuetur usq: ad diem qua daturus est dominus pluuiã sup
faciẽ terre. Que abiit & fecit iuxta uerbum helye. & comedit
ipse & illa & domus eius. Et ex illa die ydria farinę n defecit
& lechitus olei nõ est imminutus. iuxta uerbum domini quod locutus
fuerat in manu helye. 7

xl. Factum est aũ post uerba hec. egrotauit filius mulieris matris
familię. & erat languor fortissimus. ita ut n remaneret in eo halitus.
Dixit ergo ad helyam. Quid m & tibi uir dei? Ingressus es ad
me. ut rememorarentur iniquitates mee & interficeres filium meũ.
Et ait ad eã helyas. Da m filium tuum. Tulitq: eum de sinu
illius. & portauit in cenaculum ubi ipse manebat & posuit
sup lectum suum. & clamauit ad dnm & dixit. Domine ds mi.
etiam ne uiduã aput quã ego utcumq: sustentor afflixisti ut interficeres
filium eius? Et expandit se atq: mensus est sup puerũ trib:
uicib: clamauitq: ad dnm & ait. Domine ds mi. reuertatur
oro anima pueri huius in uiscera eius. Exaudiuit dominus uocẽ
helye. & reuersa est anima pueri intra eum. & reuixit. Tulitq:
helyas puerum & deposuit eum de cenaculo in inferiore domũ.
& tradidit matri sue & ait illi. En uiuit filius tuus. Dixitq:
mulier ad helyam. Nunc in isto cognoui quoniam uir dei es tu. & uer
bum domini in ore tuo uerum est. 7

Post dies multos uerbum domini factum est ad helyam in anno iii.
dicens. Uade & ostende te achab ut dem pluuiam sup faciem terre.
Iuit ergo helyas ut ostenderet se achab. Erat aũ fames uehemens
in samaria. Uocauitq: achab abdiam dispensatorẽ domus sue.
Abdias aũ timebat dominũ ualde. Nam cum interficeret ieza
bel pphas domini. tulit ille centum pphas & abscondit eos quinq
genos in spelunca. & pauit eos pane & aqua. Dixit ergo achab
ad abdiam. Uade in terrã ad uniuersos fontes aquarum. & in
cunctas ualles si forte inuenire possimus herbam & saluare
equos & mulos. & n penitus iumenta intereant. Diuiseruntq: sibi re
giones. & circuierunt eas. Achab ibat p uiam unã. & abdias
p uiam alterã seorsum. Cumq: esset abdias in uia. helyas occurrit
ei. Qui cum cognouisset eum. cecidit in faciem suã & ait. Num
tu domine mi es helyas? Cui ille respondit. Ego. Uade dic
Uade dic domino tuo. Adest helyas. Et ille. Quid peccaui
inquit quia tradis me seruum tuũ in manu achab ut interficiat me?
Uiuit dominus ds tuus n est gens aut regnum quo n miserit dns
meus te requirens. Et respondentib: cunctis non est hic. adiu
rauit regna singula & gentes eo quod minime reppereris. 7 nunc
dicis m uade & dic domino tuo adest helyas. Cumq: re
cessero a te sps domini asportabit te in locum quem ignoro. &
ingressus nunciabo achab & nõ inueniens te interficiet me.
Seruus aũ tuus timet dominum ab infantia sua. Numquid n in
dicatum est tibi domino meo quid fecerim cum interficeret ieza
bel pphas domini quod absconderim de pphis domini centum uiros
quinquagenos & quinquagenos in speluncis. & pauerim eos pane 7 aqua
& nunc tu dicis uade & dic domino tuo adest helyas ut interficiat me?
Et dixit helyas. Uiuit dominus exercituũ ante cuius uultum sto. quia ho
die apparebo ei. Abiit ergo abdias in occursum achab & indicauit ei. Ue
nitq: achab in occursum helye. & cum uidisset eum ait. Tune es ille qui con

turbas isrl? Et ille ait. Non ego turbaui isrl sed tu & domus
patris tui qui dereliquistis mandata domini & secuti estis baalim.
Uerumtamen nunc mitte & congrega ad me uniuersum isrl in monte
carmeli. & pphas baal quingentos l. pphetasq: luco⁊ quadrin
gentos qui comedunt de mensa iezabel. Misit achab ad omis
filios isrl. & congregauit pphas in monte carmeli. Accedens
aũ helyas ad omnem pplm ait. Usq: quo claudicatis in duas partes?
Si dominus est ds. sequimini eum. si aũ baal sequimini eum.
Et n respondit ei ppls uerbum. Et ait rursum helyas ad pplm. Ego
remansi ppha solus. pphe aũ baal quadringenti & l. uiri sunt.
Dentur nob duo boues. & illi eligant bouẽ unum. & in frusta ce
dentes ponant sup ligna ignem aũ nõ subponant. & ego faciã
bouẽ alterum & inponã sup ligna ignemq: n subponã. Inuo
cate nomina deo⁊ uro⁊. & ego inuocabo nomẽ domini dei mei
& ds qui exaudierit p ignẽ. ipse sit ds. Respondens omis po
pulus ait. Optima ppositio quam locutus est helyas. Dixit ergo he
lyas pphis baal. Eligite bouem unum uob. & facite primi quia
uos plures estis. & inuocate nomina deo⁊ uro⁊. ignemq: n subpo
natis. Qui cum obtulissent bouem quẽ dederat eis. fecerunt & in
uocabant nomẽ baal de mane usq: ad meridiẽ dicentes. Baal
exaudi nos. Et n erat uox neq: qui responderet. Transiliebantq:
altare quod fecerant. Cumq: iam esset meridies. illudebat eis he
lyas dicens. Clamate uoce maiore. Ds enim est: & forsitan
loquitur aut in diuersorio est. aut in itinere: aut certe dormit
ut excitetur. Clamabant ergo uoce magna. & incidebant se iuxta
ritum suum cultris & lanceolis. donec pfunderentur sanguine.
Postquam aũ transiit meridies & illis pphantib: uenerat temp
quo sacrificium offerri solet. nec audiebatur uox. neq: aliquis
respondebat. neq: attendebat orantes. dixit helyas omi pplo.
Uenite ad me. Et accedente ad se pplo curauit altare domini
quod destructum erat: & tulit xii. lapides iuxta numerum
tribuum filio⁊ iacob. ad quẽ factus est sermo domini dicens.
isrl erit nomen tuum. & edificauit ex lapidib: altare in noie
domini. Fecitq: aqueductum quasi p duas aratiunculas in cir
cuitu altaris. & composuit ligna diuisitq: p membra bouem
& posuit sup ligna & ait. Implete iiii. ydrias aqua. &
fundite sup holocaustum. & sup ligna. Rursumq: dixit.
Etiam secundo hoc facite. Qui cum fecissent & secundo ait. Etiã
tercio id ipsum facite. Feceruntq: & tercio. & currebant aque
circa altare. & fossa aque ductus repleta est. 7

Cumq: iam tempus esset ut offerretur holocaustum. accedens he
lyas ppha ait. Domine ds abraham. ysaac. & isrl. ho
die ostende quia tu es ds isrl & ego seruus tuus. & iuxta p
ceptum tuum feci omnia uerba hec. Exaudi me domine ex
audi me. ut discat ppls iste quia tu es dominus ds. & tu con
uertisti cor eo⁊ iterum. Cecidit aũ ignis a domino de celo. &
deuorauit holocaustum & ligna. & lapides. puluerẽ quoq: 7
aquã que erat in aque ductu lambens. Quod cum uidisset omis
ppls cecidit in faciem suã & ait. Dominus ipse est ds. dns
ipse est ds. Dixit aũ helyas ad eos. Apphendite pphas
baal. & nemo quidẽ fugiat ex eis. Quos cũ comphendis
sent. duxit eos helyas ad torrentẽ cyson. & interfecit eos ibi.
Et ait helyas ad achab. Ascende comede & bibe. quia sonus
multę pluuię est. Ascendit achab ut comederet & biberet;
Helyas aũ ascendit in uerticẽ carmeli. & pronus in terram posu
it faciem suam int genua sua. & dixit ad puerũ suũ. Ascende
& prospice contra mare. Qui cum ascendisset & contemplatus
esset ait. Non est quicquam. Et rursum ait illi. Reuertere
septẽ uicib: In septima aũ uice ecce nubecula parua quasi uesti
gium hominis ascendebat de mari. Qui ait. Ascende & dic
achab. Iunge currum tuũ & ascende. ne occupet te pluuia.
Cumq: se uerteret huc atq: illuc. ecce celi contenebrati sunt
& nubes & uentus. & facta est pluuia grandis. Ascendens
itaq: achab abiit iezrahel. Et manus domini facta est sup
helyam. accinctisq: lumbis currebat ante achab donec ue
niret in iezrahel. Nunciauit aũ achab iezabel omnia que
fecerat helyas. & quomodo occidisset uniuersos pphas gladio.
Misitq: iezabel nuncium ad helyam dicens. Hec faciant
michi dii & hec addant. nisi hac hora cras posuero animam
tuã sic animã unius ex illis. Timuit ergo helyas & fugiens abiit
quocumq: eum ferebat uoluntas. Uenitq: in bersabee iuda. &
dimisit ibi puerum suum. & perrexit in desertum uiam unius diei.
Cumq: uenisset & sederet subter unã iunipum. petiuit ani
mę sue ut moreretur & ait. Sufficit m domine: tolle quęso animã
76. meã. Neq: enim melior sum quã patres mei. Proiecitq: se.
& obdormiuit in umbra iunipi. Et ecce angls domini tetigit eũ.
& dixit ei. Surge & comede. Respexit: & ecce ad caput suũ
subcinericius panis & uas aque. Comedit ergo & bibit. & rur
sum obdormiuit. Reuersusq: est angls domini secundo. & tetigit
eum. dixitq: illi. Surge comede. grandis enim tibi restat uia.
Qui cum surrexisset comedit & bibit. & ambulauit in for
titudine cibi illius xl. dieb: & xl. noctib: usq: ad montẽ dei
oreb. Cumq: uenisset illuc mansit in spelunca. 7

Et ecce sermo domini ad eum dixitq: illi. Quid hic agis helya?
At ille respondit. Zelo zelatus sum p domino deo exercituum. quia
dereliquerunt pactum domini filii isrl. Altaria tua destruxe
runt & pphas tuos occiderunt gladio. & derelictus sum ego
solus. & querunt animã meam ut auferant eã. Et ait ei. Eg
redere & sta in monte coram domino. Et ecce dominus transit.
& sps grandis & fortis. subuertens montes & conterens petras.
ante dominũ. nõ in spu dominus. Et post spm commotio. n in
commotione dominus. Et post commotionẽ ignis. n in igne
dominus. Et post ignẽ sibilus aure tenuis. Quod cum audisset
helyas operuit uultum suũ pallio & egressus stetit in ostio spe
lunce. Et ecce uox ad eum dicens. Quid hic agis helya? Et ille
respondit. Zelo zelatus sum p domino deo exercituum. quia dereli
querunt pactum tuũ filii isrl. Altaria tua destruxerunt. 7 pphas
tuos occiderunt gladio. & derelictus sum ego solus. & querunt
animã meã ut auferant eã. Et ait dominus ad eũ. Uade &
reuertere in uiã tuã p desertum in damascum. Cumq: perueneris illuc.
ungues azahel regem sup syriã & hieu filium namsi ungues
regem sup isrl. Helyseum aũ filium saphat qui est de abelmaula
ungues pphetam pro te. Et erit quicumq: fugerit gladium azahel. occi
det eum hieu. 7 qui fugerit gladium hieu interficiet eum helyseus. Et
derelinquam m in isrl vii. milia uiro⁊ quorum genua n sunt incuruata ante baal. &
omne os quod n adorauit eum osculans manum. 7

Profectus ergo inde repperit Helyseum filium Saphat arantem in duodecim iugis boum, et ipse in duodecim iugis boum arantibus unus erat. Cumque venisset Helyas ad eum, misit pallium suum super illum. Qui statim relictis bubus, cucurrit post Helyam et ait: Osculer oro te patrem meum et matrem meam, et sic sequar te. Dixitque ei: Vade et revertere. Quod enim meum erat feci tibi. Reversus autem ab eo, tulit par boum et mactavit illud, et in aratro boum coxit carnes, et dedit populo et comederunt. Consurgensque abiit et secutus est Helyam et ministrabat ei.

Porro Benadab rex Syrie congregavit omnem exercitum suum, et triginta duos reges secum, et equos et currus. Et ascendens pugnabat contra Samariam, et obsidebat eam. Mittensque nuntios ad Achab regem Israhel in civitatem ait: Hec dicit Benadab: Argentum tuum et aurum tuum meum est, uxores tue et filii tui optimi mei sunt. Responditque rex Israhel: Iuxta verbum tuum domine mi rex, tuus sum ego et omnia mea. Revertentesque nuntii dixerunt: Hec dicit Benadab qui misit nos ad te: Argentum tuum et aurum tuum et uxores tuas et filios tuos dabis mihi. Cras igitur eadem hora mittam servos meos ad te et scrutabuntur domum tuam et domum servorum tuorum, et omne quod eis placuerit ponent in manibus suis et auferent. Vocavit autem rex Israhel omnes seniores terre et ait: Animadvertite et videte quoniam insidietur nobis. Misit enim ad me pro uxoribus meis et filiis et pro argento et auro, et non abnui. Dixeruntque omnes maiores natu et universus populus ad eum: Non audias, neque acquiescas illi. Respondit itaque nuntiis Benadab: Dicite domino meo regi: Omnia propter que misisti ad me servum tuum in initio faciam, hanc autem rem facere non possum. Reversique nuntii retulerunt ei. Qui remisit et ait: Hec faciant mihi dii et hec addant, si suffecerit pulvis Samarie pugillis omnis populi qui sequitur me. Et respondens rex Israhel ait: Dicite ei: Non glorietur accinctus eque ut discinctus. Factum est autem cum audisset verbum istud, bibebat ipse et reges in umbraculis, et ait servis suis: Circumdate civitatem. Et circumdederunt eam. Et ecce propheta unus accedens ad Achab regem Israhel ait: Hec dicit dominus: Certe vidisti omnem multitudinem hanc nimiam? Ecce ego tradam eam in manu tua hodie, ut scias quia ego sum dominus. Et ait Achab: Per quem? Dixitque ei: Per pedissequos principum provinciarum. Et ait: Quis incipiet preliari? Et ille dixit: Tu. Recensuit ergo pueros principum provinciarum, et repperit numerum ducentorum triginta duorum. Et post eos recensuit populum omnium filiorum Israhel septem milia, et egressi sunt meridie. Benadab autem bibebat temulentus in umbraculo suo, et reges triginta duo cum eo, qui ad auxilium eius venerant. Egressi sunt autem pueri principum provinciarum in prima fronte. Misit itaque Benadab qui nuntiaverunt ei dicentes: Viri egressi sunt de Samaria. At ille: Sive ait pro pace veniunt, apprehendite eos vivos, sive ut prelientur, vivos eos accipite. Egressi sunt ergo pueri principum provinciarum, ac reliquus exercitus sequebatur, et percussit unusquisque virum qui contra se veniebat. Fugeruntque Syri, et persecuta sunt eos ex Israhel. Fugitque Benadab rex Syrie in equo cum equitibus. Nec non et egressus rex Israhel percussit equos et currus, et percussit Syriam plaga magna.

Accedens autem propheta ad regem Israhel ait: Vade et confortare, et scito et vide quid facias. Sequenti enim anno rex Syrie ascendet contra te. Servi vero Syrie dixerunt ei: Dii montium sunt dii eorum, et ideo superaverunt nos. Sed melius est ut pugnemus contra eos in campestribus et obtinebimus eos. Tu ergo hoc fac: Amove reges singulos ab exercitu suo, et pone principes pro eis, et instaura numerum militum qui ceciderunt de tuis, et equos secundum equos pristinos et currus secundum currus quos ante habuisti, et pugnabimus contra eos in campestribus et videbis quod obtinebimus eos. Credidit consilio eorum et fecit ita. Igitur postquam annus transierat, recensuit Benadab Syros, et ascendit in Affech ut pugnaret contra Israhel. Porro filii Israhel recensiti sunt, et acceptis cibariis profecti sunt ex adverso, castraque metati contra eos quasi duo parvi greges caprarum, Syri autem repleverunt terram. Et accedens unus vir Dei dixit ad regem Israhel: Hec dicit dominus: Quia dixerunt Syri: Deus montium est dominus et non est deus vallium, dabo omnem multitudinem grandem hanc in manu tua, et scietis quia ego sum dominus. Dirigebantque septem diebus ex adverso hii atque illi acies. Septima autem die commissum est bellum, percusseruntque filii Israhel de Syris centum milia peditum in die una. Fugerunt autem qui remanserant in Affech in civitatem, et cecidit murus super viginti septem milia hominum qui remanserant. Porro Benadab fugiens ingressus est civitatem in cubiculo quod erat intra cubiculum. Dixeruntque ei servi sui: Ecce audivimus quod reges Israhel clementes sint. Ponamus itaque saccos in lumbis nostris et funiculos in capitibus nostris, et egrediamur ad regem Israhel, forsitan salvabit animas nostras. Accinxerunt saccis lumbos suos, et posuerunt funiculos in capitibus suis, veneruntque ad regem Israhel et dixerunt: Servus tuus Benadab dicit: Vivat oro te anima mea. Et ille ait: Si adhuc vivit, frater meus est. Quod acceperunt viri pro omine, et festinantes rapuerunt verbum ex ore eius atque dixerunt: Frater tuus Benadab vivit. Et dixit eis: Ite et adducite eum. Egressus est ergo ad eum Benadab, et levavit eum in currum suum. Qui dixit ei: Civitates quas tulit pater meus a patre tuo reddam, et plateas fac tibi in Damasco sicut fecit pater meus in Samaria, et ego federatus recedam a te. Pepigit ergo fedus et dimisit eum. Tunc vir quidam de filiis prophetarum dixit ad socium suum in sermone domini: Percute me. At ille noluit percutere. Cui ait: Quia noluisti audire sermonem domini, ecce recedes a me et percutiet te leo. Cumque paululum recessisset ab eo, invenit eum leo atque percussit. Sed et alterum inveniens virum dixit ei: Percute me. Qui percussit eum et vulneravit. Abiit ergo propheta et occurrit regi in via, et mutavit aspersione pulveris os et oculos suos. Cumque rex transisset, clamavit ad regem et ait: Servus tuus egressus est ad preliandum comminus. Cumque fugisset vir unus, adduxit eum ad me quidam et ait: Custodi virum istum. Qui si lapsus fuerit, erit anima tua pro anima eius, aut talentum argenti appendes. Dum autem ego turbatus huc illucque me verterem, subito non comparuit. Et ait rex Israhel ad eum: Hoc est iudicium tuum quod ipse decrevisti. At ille statim abstersit pulverem de facie sua, et cognovit eum rex Israhel quod esset de prophetis. Qui ait ad eum: Hec dicit dominus: Quia dimisisti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima eius, et populus tuus pro populo eius. Reversus est ergo rex Israhel in domum suam audire contempnens, et furibundus venit in Samariam.

Post verba autem hec tempore illo vinea erat Naboth Iezrahelite qui erat in Israhel iuxta palacium regis Samarie. Locutus est ergo Achab ad Naboth dicens: Da mihi vineam tuam ut faciam mihi hortum holerum, quia vicina est et prope domum meam, daboque tibi pro ea vineam meliorem, aut si tibi commodius putas argenti precium quanto digna est dabo. Cui respondit Naboth: Propicius mihi sit dominus ne dem hereditatem patrum meorum tibi. Venit ergo Achab in domum suam indignans et frendens super verbum quod locutus fuerat ad eum Naboth Iezrahelites dicens: Non dabo tibi hereditatem patrum meorum. Et proiciensque se in lectulum avertit faciem suam ad parietem et non comedit panem. Ingressa est autem ad eum Iezabel uxor sua dixitque ei: Quid est hoc unde anima tua contristata est, et quare non comedis panem? Qui respondit ei: Locutus sum Naboth Iezrahelite et dixi ei: Da mihi vineam tuam accepta pecunia, aut si tibi placet dabo vineam pro ea. Et ille ait: Non dabo tibi vineam meam. Dixit ergo ad eum Iezabel uxor eius: Grandis auctoritatis es, et bene regis regnum Israhel. Surge et comede panem, et equo esto animo, ego dabo tibi vineam Naboth Iezrahelite. Scripsit itaque litteras ex nomine Achab, et signavit eas anulo eius, et misit ad maiores natu et optimates qui erant in civitate eius et habitabant cum Naboth. Litterarum autem erat ista sententia: Predicate ieiunium et sedere facite Naboth inter primates populi, et submittite duos viros filios Belial contra eum, et falsum testimonium dicant: Benedixit deum et regem. Et educite eum et lapidate, sicque moriatur. Feceruntque ergo cives eius maiores natu et optimates qui habitabant cum eo sicut preceperat eis Iezabel, et sicut scriptum erat in litteris quas miserat ad eos. Predicaverunt ieiunium et sedere fecerunt Naboth inter primos populi. Et adductis duobus viris filiis diaboli, fecerunt eos sedere contra eum. At illi scilicet ut viri diabolici dixerunt contra eum testimonium coram multitudine: Benedixit Naboth deum et regem. Quam ob rem eduxerunt eum extra civitatem et lapidibus interfecerunt. Miseruntque ad Iezabel dicentes: Lapidatus est Naboth et mortuus est. Factum est autem cum audisset Iezabel lapidatum Naboth et mortuum, locuta est ad Achab: Surge et posside vineam Naboth Iezrahelite qui noluit tibi acquiescere et dare eam accepta pecunia. Non enim vivit Naboth sed mortuus est. Quod cum audisset Achab videlicet mortuum Naboth, surrexit et descendit in vineam Naboth Iezrahelite ut possideret eam.

Factus est ergo sermo domini ad Helyam Thesbiten dicens: Surge et descende in occursum Achab regis Israhel qui est in Samaria. Ecce ad vineam Naboth descendit ut possideret eam, et loqueris ad eum dicens: Hec dicit dominus: Occidisti, insuper et possedisti. Et post hec addes: Hec dicit dominus: In loco hoc in quo linxerunt canes sanguinem Naboth, lambent quoque tuum sanguinem. Et ait Achab ad Helyam: Num invenisti me inimicum tibi? Qui dixit: Inveni, eo quod venundatus sis ut faceres malum in conspectu domini. Ecce ego inducam super te malum, et demetam posteriora tua, et interficiam de Achab mingentem ad parietem, et clausum et ultimum in Israhel, et dabo domum tuam sicut domum Hieroboam filii Nabath, et sicut domum Baasa filii Ahia, quia egisti ut me ad iracundiam provocares, et peccare fecisti Israhel. Sed et de Iezabel locutus est dominus dicens: Canes comedent Iezabel in agro Iezrahel. Si mortuus fuerit Achab in civitate, comedent eum canes, si autem mortuus fuerit in agro, comedent eum volucres celi. Igitur non fuit alter talis ut Achab qui venundatus est ut faceret malum in conspectu domini. Concitavit enim eum Iezabel uxor sua, et abhominabilis factus est in tantum ut sequeretur ydola que fecerant Amorrei, quos consumpsit dominus a facie filiorum Israhel. Itaque cum audisset sermones istos, scidit vestem suam et operuit cilicio carnem suam, ieiunavitque et dormivit in sacco, et ambulavit demisso capite. Factus est autem sermo domini ad Helyam Thesbiten dicens: Nonne vidisti Achab humiliatum coram me? Quia ergo humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus eius, sed in diebus filii sui inferam malum domui eius. Transierunt ergo tres anni absque bello inter Syriam et Israhel. In anno autem tertio descendit Iosaphat rex Iuda ad regem Israhel. Dixitque rex Israhel ad servos suos: Ignoratis quod nostra sit Ramoth Galaad, et negligimus eam tollere de manu regis Syrie? Et ait ad Iosaphat: Venies mecum ad preliandum in Ramoth Galaad? Dixitque Iosaphat ad regem Israhel: Sicut ego sum, ita et tu. Populus meus et populus tuus unum sunt, et equites mei et equites tui. Dixitque Iosaphat ad regem Israhel: Quere oro te hodie sermonem domini. Congregavit ergo rex Israhel prophetas quadringentos circiter viros, et ait ad eos: Ire debemus in Ramoth Galaad ad bellandum an quiescere? Qui responderunt: Ascende et dabit eam dominus in manu regis. Dixit autem Iosaphat: Non est hic propheta domini quispiam, ut interrogemus per eum? Et ait rex Israhel ad Iosaphat: Remansit vir unus per quem possumus interrogare dominum, sed ego odi eum quia non prophetat mihi bonum sed malum, Micheas filius Hiemla. Cui Iosaphat ait: Ne loquaris ita rex. Vocavit ergo rex Israhel eunuchum quendam et dixit ei: Festina adducere Micheam filium Hiemla. Rex autem Israhel et Iosaphat rex Iuda sedebant unusquisque in solio suo, vestiti cultu regio, in area iuxta ostium porte Samarie, et universi prophete prophetabant in conspectu eorum. Fecit quoque sibi Sedechias filius Chanana cornua ferrea et ait: Hec dicit dominus: His ventilabis Syriam, donec deleas eam. Omnesque prophete similiter prophetabant dicentes: Ascende in Ramoth Galaad et vade prospere, et tradet dominus in manu regis inimicos eius. Nuntius vero qui ierat ut vocaret Micheam, locutus est ad eum dicens: Ecce sermones prophetarum ore uno bona regi predicant. Sit ergo et sermo tuus similis eorum, et loquere bona. Cui Micheas ait: Vivit dominus, quia quodcumque dixerit mihi dominus hoc loquar. Venit itaque ad regem, et ait illi rex: Michea, ire debemus in Ramoth Galaad ad preliandum an cessare? Cui ille respondit: Ascende et vade prospere, et tradet dominus in manum regis. Dixit autem ad eum rex: Iterum atque iterum adiuro te ut non loquaris mihi nisi quod verum est in nomine domini. Et ille ait: Vidi cunctum Israhel dispersum in montibus quasi oves non habentes pastorem. Et ait dominus: Non habent dominum isti, revertatur unusquisque in domum suam in pace. Dixit ergo rex Israhel ad Iosaphat regem Iuda: Numquid non dixi tibi quia non prophetat mihi bonum sed semper malum? Ille vero addens ait: Propterea audi sermonem domini: Vidi dominum sedentem super solium suum, et omnem exercitum celi assistentem ei a dextris et a sinistris. Et ait dominus: Quis decipiet Achab regem Israhel ut ascendat et cadat in Ramoth Galaad? Et dixit unus verba huiuscemodi, et alius aliter.

Egressus est autem spiritus et stetit coram domino et ait: Ego decipiam eum. Cui locutus est dominus: In quo? Et ille ait: Egrediar et ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum eius. Et dixit dominus: Decipies et praevalebis. Egredere et fac ita. Nunc igitur ecce dedit dominus spiritum mendacii in ore omnium prophetarum tuorum qui hic sunt, et dominus locutus est contra te malum. Accessit autem sedechias filius chanaana et percussit micheam in maxillam et dixit: Mene ergo dimisit spiritus domini et locutus est tibi? Et ait micheas: Visurus es in die illa, quando ingredieris cubiculum intra cubiculum ut abscondaris. Et ait rex israhel: Tollite micheam et maneat apud amon principem civitatis et apud ioas filium amalech, et dicite eis: Haec dicit rex: Mittite virum istum in carcerem et sustentate eum pane tribulationis et aqua angustiae donec revertar in pace. Dixitque micheas: Si reversus fueris in pace, non est dominus locutus in me. Et ait: Audite populi omnes.

Ascendit itaque rex israhel et iosaphat rex iuda in ramoth galaad. Dixitque rex israhel ad iosaphat: Sume arma et ingredere proelium et induere vestibus tuis. Porro rex israhel mutavit habitum suum et ingressus est bellum. Rex autem syriae praeceperat principibus curruum XXX duobus dicens: Non pugnabitis contra minorem et maiorem quempiam nisi contra regem israhel solum. Cum ergo vidissent principes curruum iosaphat, suspicati sunt quod ipse esset rex israhel, et impetu facto pugnabant contra eum. Et exclamavit iosaphat. Intellexeruntque principes curruum quod non esset rex israhel, et cessaverunt ab eo. Unus autem quidam tetendit arcum in incertum sagittam dirigens, et casu percussit regem israhel inter pulmonem et stomachum. At ille dixit aurigae suo: Verte manum tuam et eice me de exercitu, quia graviter vulneratus sum. Commissum est ergo proelium in die illa, et rex israhel stabat in curru suo contra syros, et mortuus est vespere. Fluebat autem sanguis plagae in sinum currus. Et praeco personuit in universo exercitu antequam sol occumberet dicens: Unusquisque revertatur in civitatem et in terram suam. Mortuus est autem rex et perlatus est in samariam. Sepelieruntque eum in samaria, et laverunt currum in piscina samariae, et linxerunt canes sanguinem eius, et habenas laverunt iuxta verbum domini quod locutus fuerat. Reliqua vero sermonum achab et universa quae fecit, et domus eburneae quam aedificavit, cunctarumque urbium quas extruxit, nonne haec scripta sunt in libro verborum dierum regum israhel? Dormivit ergo achab cum patribus suis, et regnavit ochozias filius eius pro eo.

Iosaphat filius asa regnare coeperat super iudam anno quarto achab regis israhel. Triginta et quinque annorum erat cum regnare coepisset, et XXV annis regnavit in hierusalem. Nomen matris eius azuba filia salai. Et ambulavit in omni via asa patris sui, et non declinavit ex ea, et fecit quod rectum erat in conspectu domini. Verumtamen excelsa non abstulit. Adhuc enim populus sacrificabat et adolebat incensum in excelsis. Pacemque habuit iosaphat cum rege israhel. Reliqua autem verborum iosaphat et opera eius quae gessit et proelia, nonne haec scripta sunt in libro dierum verborum regum iuda? Sed et reliquias effeminatorum qui remanserant in diebus asa patris eius abstulit de terra. Nec erat tunc rex constitutus in edom. Rex vero iosaphat fecerat classes in mari quae navigarent in ophir propter aurum, et ire non potuerunt quia confractae sunt in asiongaber. Tunc ait ochozias filius achab ad iosaphat: Vadant servi mei cum servis tuis in navibus. Et noluit iosaphat. Dormivitque cum patribus suis, et sepultus est cum eis in civitate david patris sui, regnavitque ioram filius eius pro eo. Ochozias autem filius achab regnare coeperat super israhel in samaria anno XVII iosaphat regis iuda, regnavitque super israhel duobus annis. Et fecit malum in conspectu domini, et ambulavit in via patris sui et matris suae, et in via hieroboam filii nabath qui peccare fecit israhel. Servivit quoque baal et adoravit eum, et irritavit dominum deum israhel iuxta omnia quae fecerat pater eius.

INCIPIT LIBER IIII

PRAEVARICATUS EST AUTEM MOAB IN israhel postquam mortuus est achab. Ceciditque ochozias per cancellos cenaculi sui quod habebat in samaria, et aegrotavit. Misitque nuntios dicens ad eos: Ite, consulite beelzebub deum accaron utrum vivere queam de infirmitate mea hac. Angelus autem domini locutus est ad heliam thesbiten dicens: Surge et ascende in occursum nuntiorum regis samariae et dices ad eos: Numquid non est deus in israhel, ut eatis ad consulendum beelzebub deum accaron? Quam ob rem haec dicit dominus: De lectulo super quem ascendisti non descendes, sed morte morieris. Et abiit helias. Reversique sunt nuntii ad ochoziam. Qui dixit eis: Quare reversi estis? At illi responderunt ei: Vir occurrit nobis et dixit ad nos: Ite et revertimini ad regem qui misit vos, et dicetis ei: Haec dicit dominus: Numquid quia non erat deus in israhel mittis ut consulatur beelzebub deus accaron? Idcirco de lectulo super quem ascendisti non descendes, sed morte morieris. Qui dixit eis: Cuius figurae et habitus est vir qui occurrit vobis et locutus est verba haec? At illi dixerunt: Vir pilosus et zona pellicia accinctus renibus. Qui ait: Helias thesbites est. Misitque ad eum quinquagenarium principem et quinquaginta qui erant sub eo. Qui ascendit ad eum, sedentique in vertice montis ait: Homo dei, rex praecepit ut descendas. Respondensque helias dixit quinquagenario: Si homo dei sum, descendat ignis de caelo et devoret te et quinquaginta tuos. Descendit itaque ignis de caelo et devoravit eum et quinquaginta qui erant cum eo. Rursum misit ad eum principem quinquagenarium alterum, et quinquaginta cum eo. Qui locutus est illi: Homo dei, haec dicit rex: Festina, descende. Respondens helias ait: Si homo dei sum, descendat ignis de caelo et devoret te et quinquaginta tuos. Descendit ergo ignis de caelo et devoravit eum et quinquaginta eius. Iterum misit principem quinquagenarium tertium, et quinquaginta qui erant cum eo. Qui cum venisset, curvavit genua contra heliam, et precatus est eum et ait: Homo dei, noli despicere animam meam et animas servorum tuorum qui mecum sunt. Ecce descendit ignis de caelo et devoravit duos principes quinquagenarios primos et quinquagenos viros qui erant cum eis. Sed nunc obsecro ut miserearis animae meae. Locutus est autem dominus ad heliam dicens: Descende cum eo, ne timeas. Surrexit igitur et descendit cum eo ad regem, et locutus est ei: Haec dicit dominus: Quia misisti nuntios ad consulendum beelzebub deum accaron, quasi non esset deus in israhel a quo posses interrogare sermonem, ideo de lectulo super quem ascendisti non descendes, sed morte morieris. Mortuus est autem iuxta sermonem domini quem locutus est helias, et regnavit ioram frater eius pro eo anno secundo ioram filii iosaphat regis iuda. Non enim habebat filium. Reliqua autem sermonum ochoziae quae operatus est, nonne haec scripta sunt in libro verborum dierum regum israhel?

Factum est autem cum levare vellet dominus heliam per turbinem in caelum, ibant helias et heliseus de galgalis. Dixitque helias ad heliseum: Sede hic, quia dominus misit me usque in bethel. Et ait heliseus: Vivit dominus et vivit anima tua, quia non derelinquam te. Cumque descendissent bethel, egressi sunt filii prophetarum qui erant in bethel ad heliseum et dixerunt ei: Numquid nosti quia hodie dominus tollet dominum tuum a te? Qui respondit: Et ego novi, silete. Dixit autem helias ad heliseum: Sede hic, quia dominus misit me in iericho. Et ille ait: Vivit dominus et vivit anima tua, quia non derelinquam te. Iverunt ergo ambo pariter, et quinquaginta viri de filiis prophetarum secuti sunt, qui et steterunt contra longe. Illi autem ambo stabant super iordanen. Tulitque helias pallium suum et involvit illud, et percussit aquas. Quae divisae sunt in utramque partem, et transierunt ambo per siccum. Cumque transissent, helias dixit ad heliseum: Postula quod vis ut faciam tibi antequam tollar a te. Dixitque heliseus: Obsecro ut fiat duplex spiritus tuus in me. Qui respondit: Rem difficilem postulasti. Attamen si videris me quando tollar a te, erit quod petisti. Si autem non videris, non erit. Cumque pergerent et incedentes sermocinarentur, ecce currus igneus et equi ignei diviserunt utrumque, et ascendit helias per turbinem in caelum. Heliseus autem videbat et clamabat: Pater mi, pater mi, currus israhel et auriga eius. Et non vidit eum amplius. Apprehenditque vestimenta sua et scidit illa in duas partes. Et levavit pallium heliae quod ceciderat ei, reversusque stetit super ripam iordanis, et pallio heliae quod ceciderat ei percussit aquas, et non sunt divisae. Et dixit: Ubi est deus heliae etiam nunc? Percussitque aquas, et divisae sunt huc atque illuc, et transiit heliseus. Videntes autem filii prophetarum qui erant in iericho de contra dixerunt: Requievit spiritus heliae super heliseum. Et venientes in occursum eius adoraverunt eum pronique in terram dixeruntque illi: Ecce cum servis tuis sunt quinquaginta viri fortes, qui possunt ire et quaerere dominum tuum, ne forte tulerit eum spiritus domini et proiecerit eum in unum montium aut in unam vallium. Qui ait: Nolite mittere. Coegeruntque eum donec acquiesceret eis, et diceret: Mittite. Et miserunt quinquaginta viros. Qui cum quaesissent tribus diebus, non invenerunt. Et reversi sunt ad eum. At ille habitabat in iericho. Dixitque eis: Numquid non dixi vobis, nolite mittere?

Dixerunt quoque viri civitatis ad heliseum: Ecce habitatio civitatis huius optima est, sicut tu ipse domine perspicis, sed aquae pessimae sunt et terra sterilis. At ille ait: Afferte mihi vas novum et mittite in illud sal. Qui cum attulissent, egressus est ad fontem aquarum, misit in illum sal et ait: Haec dicit dominus: Sanavi aquas has, et non erit in eis ultra mors neque sterilitas. Sanatae sunt ergo aquae usque ad diem hanc, iuxta verbum helisei quod locutus est.

Ascendit autem inde bethel. Cumque ascenderet per viam, pueri parvi egressi sunt de civitate et illudebant ei dicentes: Ascende calve, ascende calve. Qui cum respexisset, vidit eos et maledixit eis in nomine domini. Egressique sunt duo ursi de silva, et laceraverunt ex eis XL et duos pueros. Abiit autem inde in montem carmeli, et inde reversus est samariam.

77.

Ioram vero filius achab regnavit super israhel in samaria anno octavo decimo iosaphat regis iudae. Regnavitque XII annis. Et fecit malum coram domino, sed non sicut pater suus et mater. Tulit enim statuas baal quas fecerat pater eius. Verumtamen in peccatis hieroboam filii nabath qui peccare fecit israhel adhaesit, nec recessit ab eis.

Porro mesa rex moab nutriebat pecora multa, et solvebat regi israhel centum milia agnorum et centum milia arietum cum velleribus suis. Cumque mortuus fuisset achab, praevaricatus est foedus quod habebat cum rege israhel. Egressus est ergo rex ioram in die illa de samaria, et recensuit universum israhel. Misitque ad iosaphat dicens: Rex moab recessit a me. Veni mecum contra moab ad proelium. Qui respondit: Ascendam. Qui meus est tuus est. Populus meus populus tuus, et equites mei equites tui. Dixitque: Per quam viam ascendemus? At ille respondit: Per desertum idumaeae. Perrexerunt igitur rex israhel et rex iuda et rex edom, et circumierunt viam septem dierum, nec erat aqua exercitui et iumentis quae sequebantur eos. Dixitque rex israhel: Heu heu heu, congregavit nos dominus tres reges ut traderet in manu moab. Et ait iosaphat: Estne hic propheta domini, ut deprecemur dominum per eum? Et respondit unus de servis regis israhel: Est heliseus filius saphat, qui fundebat aquam super manus heliae. Et ait iosaphat: Est apud eum sermo domini. Descenditque ad eum rex israhel et iosaphat rex iuda et rex edom. Dixit autem heliseus ad regem israhel: Quid mihi et tibi est? Vade ad prophetas patris tui et matris tuae. Et ait illi rex israhel: Quare congregavit dominus tres reges hos ut traderet eos in manu moab? Dixit autem heliseus: Vivit dominus exercituum in cuius conspectu sto, quod si non vultum iosaphat regis iudae erubescerem, nec attendissem quidem te nec respexissem. Nunc autem adducite mihi psalten. Cumque caneret psaltes, facta est super eum manus domini et ait: Haec dicit dominus: Facite

alueum torrentis huius fossas & fossas. Haec enim dicit dns.
Non uidebitis uentum neq; pluuiam. & alueus iste replebitur
aquis. & bibetis uos & familie uestre & iumenta uestra. Paruq;
est hoc in conspectu domini. insup etiam tradet & moab in man
us uestras. & percutietis omnem ciuitatem munitam. & omnem urbem
electam. & uniuersum lignum fructiferum succidetis. cunc
tosq; fontes aquarum obturabitis. & omnem agrum egregium
operietis lapidib; Factum est g mane qn sacrificium offerri
solet. & ecce aque ueniebant p uiam edom. & repleta est
terra aquis. Uniuersi autem moabite audientes qd ascendissent
reges ut pugnarent aduersum eos. conuocauerunt omnes q accin
cti erant balteo desup. & steterunt in terminis. Primoq;
mane surgentes. & orto iam sole ex aduerso aquarum. ui
derunt moabite contra aquas rubras quasi sanguinem
dixeruntq; Sanguis est gladii. Pugnauerunt reges contra
se. & cesi sunt mutuo. Nunc p(er)ge ad predam moab. Pro
ruerunt in castris isrl. Porro consurgens isrl p(er)cussit
moab. At illi fugerunt coram eis. Uenerunt g qui uicerant
& p(er)cusserunt moab. & ciuitates destruxerunt. & omnem
agrum optimum mittentes singuli lapides repleuerunt. &
uniuersos fontes aquarum obturauerunt. & omnia ligna fru
ctifera succiderunt. ita ut muri tantum fictiles remanerent.
& circumdata est ciuitas a fundibulariis. & magna ex
parte p(er)cussa. Qd cum uidisset rex moab p(re)ualuisse uide
licet hostes tulit secum septingentos uiros educentes gla
dium ut irruerent ad regem edom. & n potuerunt. Arripi
ensq; filium suum primogenitum qui regnaturus erat p eo. ob
tulit holocaustum sup murum. Et facta est indignatio ma
gna in isrl. statimq; recesserunt ab eo & reuersi sunt in terram suam.

MUlier autem quedam de uxorib; p(ro)phetarum clamabat ad helyseum
dicens. Seruus tuus uir meus mortuus est. & tu nosti quia
seruus tuus fuit timens dm. & ecce creditor uenit ut tol
lat duos filios meos ad seruiendu sibi. Cui dixit helyseus.
Quid uis ut faciam tibi? Dic mihi quid habes in domo
tua. At illa resp. Non habeo ancilla tua quicqm in domo
mea nisi parum olei quo ungar. Cui ait. Uade pete mutuo
ab omnib; uicinis tuis uasa uacua n pauca. & ingredere &
claude ostium cum intrinsecus fueris tu & filii tui. & mitte
inde in omnia uasa hec. & cum plena fuerint tolles. Iuit itaq;
mulier. & clausit ostium sup se & sup filios suos. Illi afferebant
uasa. & illa infundebat. Cumq; plena fuissent uasa. dixit ad
filium suum. Affer mihi adhuc uas. Et ille resp. Non habeo.
Stetitq; oleum. Uenit autem illa. & indicauit homini dei. Et ille.
Uade inquit uende oleum. & redde creditori tuo. tu autem & filii tui
uiuite de reliquo.

FActa est autem quedam dies & transiebat helyseus p sunam. Erat
autem ibi mulier magna que tenuit eum ut comederet panem. Cumq;
frequenter inde transiret. diuertebat ad eam ut comederet panem.
Que dixit ad uirum suum. Animaduerto qd uir di scs est iste
qui p transit p nos frequenter. Faciamus g cenaculum paruum. &
ponamus ei in eo lectulum. & mensam. & sellam. & candelabrum.
ut cum uenerit ad nos maneat ibi. Facta est g dies quedam & ueni
ens diuertit in cenaculum. & requieuit ibi. Dixitq; ad iezi pueru
suum. Uoca sunamitem istam. Qui cum uocasset illam. & illa
stetisset coram eo. dixit ad puerum. Loquere ad eam. Ecce
sedule in omnib; ministrasti nob. quid uis ut faciam tibi?
Numqd habes negocium & uis ut loquar regi siue principi
milicie? Que resp. In medio p(o)p(u)li mei habito. Et ait. Quid
g uult ut faciam ei? Dixitq; iezi. Ne queras. filium enim
non habet. & uir ei senex est. Precepit itaq; ut uocaret eam.
Que cum uocata fuisset. & stetisset ad ostium. dixit ad eam. In
tempore isto & in hac eadem hora si uita comes fuerit habebis
in utero filium. At illa resp. Noli queso domine mi uir di
noli mentiri ancille tue. Et concepit mulier & peperit filium
in tempore & in hora eadem qua dixerat helyseus. Creuit
autem puer. Et cum esset quedam dies. & egressus esset ad
patrem suum ad messores ait patri suo. Caput meum doleo.
caput meu doleo. At ille dixit puero. Tolle & duc eu ad
matrem suam. Qui cum tulisset & duxisset eum ad matrem
suam. posuit eum illa sup genua sua usq; ad meridiem & mor
tuus est. Ascendit autem & collocauit eu sup lectu hominis
di. & clausit ostium. & egressa uocauit uirum suum & ait.
Mitte mecum obsecro unum de pueris & asinam. ut excurram
usq; ad hominem dei. & reuertar. Et ait illi. Quam ob causam
uadis ad eum? Hodie n sunt kalende neq; sabbatum. Que
resp. Uadam. Strauitq; asinam. & p(re)cepit puero. Mina &
p(ro)pera ne mihi moram facias in eundo. & hoc age qd p(re)cipio tibi.
Profecta est g & uenit ad uirum di in montem carmeli. Cumq;
uidisset eam uir di de contra. ait ad iezi puerum suum. Ecce
sunamitis illa. Uade g in occursum ei & dic ei. Recte
ne agitur circa te. & circa uirum tuu. & circa fil[illegible] tuu?
Que resp. Recte. Cumq; uenisset ad uirum di[illegible] in
montem. apprehendit pedes eius. Et accessit iezi [illegible] amo
ueret eam. & ait homo dei. Dimitte eam. Anima enim ei in
amaritudine est. & dominus celauit a me & n indicauit mihi.
Que dixit illi. Numquid petiui filium a domino meo? Num
quid non dixi tibi ne illudas me? Et ille ait ad
iezi. Accinge lumbos tuos & [illegible] tolle baculum
meum in manu tua. & uade. Si occurrerit tibi homo n salutes
eum. Et si salutauerit te quispiam no respondebis ei. & pones
baculum meu sup faciem pueri. Porro mater pueri ait. Uiuit
dominus & uiuit anima tua. non dimittam te. Surrexit g
& secutus e eam. Iezi autem p(re)cesserat eos. & posuerat bacu
lum sup faciem pueri. & n erat uox neq; sensus. Reuersusq;
est in occursum eius. & nunciauit ei dicens. Non surrexit puer.
Ingressus e g helyseus domum. & ecce puer mortuus ia
cebat in lectulo ei. Ingressusq; clausit ostium sup se & sup pue
rum. & orauit ad dominum. & ascendit & incubuit sup
puerum. Posuitq; os suum sup os ei. & oculos suos sup ocu
los ei. & manus suas sup manus ei. & incuruauit se sup
eum. & calefacta e caro pueri. At ille reuersus deambulauit
in domo semel huc atq; illuc. Et ascendit & incubuit sup
eum. & oscitauit puer septies. aperuitq; oculos. Et ille uoca
uit iezi & dix ei. Uoca sunamitem hanc. Que uocata ingressa
est ad eum. Cui ait. Tolle filium tuum. Uenit illa & corruit
ad pedes ei. & adorauit sup terram. tulitq; filium suum & egressa.

ET helyseus reuersus est in galgala.
ERat autem fames in terra. & filii prophetarum habitabant coram
eo. Dixitq; uni de pueris suis. Pone ollam grandem. & coque
pulmentum filiis p(ro)phetarum. Et egressus e unus in agrum ut
colligeret herbas agrestes. inuenitq; quasi uitem silue
strem. & collegit ex ea colocyntidas agri & impleuit
pallium suum. & reuersus concidit in ollam pulmenti. Ne
sciebat enim quid esset. Infuderunt g sociis ut comederent.
Cumq; gustassent de coctione exclamauerunt dicentes. Mors
in olla uir di. Et n potuerunt comedere. At ille. Afferte inquit
mihi farinam. Cumq; tulissent misit in ollam & ait. In
funde turbe & comedant. Et n fuit quicqm amplius
amaritudinis in olla.
UIr autem quidam ueniebat de balsalisa deferens uiro di panes
primiciarum. & xx. panes hordeaceos. & frumentu nouum
in pera sua. At ille dixit. Da p(o)p(u)lo ut comedat. Responditq;
ei minister eius. Quantum est hoc ut apponam coram uiris?
Rursum ille. Da hoc p(o)p(u)lo ut comedat. hec enim dicit dominus.
Comedent & sup erit. Posuit itaq; coram eis. Qui comede
runt. & sup fuit iuxta uerbum domini.
NAaman princeps milicie regis syrie erat uir magnus apud
dominum suum & honoratus. Per illum enim dedit dns
salutem syrie. Erat autem uir fortis & diues. sed leprosus.
Porro de syria egressi fuerant latrunculi & captiuam duxe
rant de isrl puellam paruulam que erat in obsequio uxoris
naaman. Que ait ad dominam suam. Utinam fuisset dominus
meus ad p(ro)phetam qui est in samaria. p(er)fecto curasset eum a lepra
quam habet. Ingressus est itaq; naaman ad dnm suum. & nunci
auit ei dicens. Sic & sic locuta est puella de terra isrl. Dixitq; ei
rex syrie. Uade & mittam litteras ad regem isrl. Qui cu p(ro)fectus
esset. & tulisset secum decem talenta argenti. & sex milia
aureos. & decem mutatoria uestimentorum. detulit litteras ad re
gem isrl in hec uerba. Cum acceperis epistolam hanc. scito qd
miserim ad te naaman seruum meum. ut cures eum a lepra sua.
Cumq; legisset rex isrl litteras. scidit uestimenta sua & ait. Num
quid ds sum ut occidere possim & uiuificare. quia iste misit ad
me ut curem hominem a lepra sua? Animaduertite & uide
te. qd occasiones querat aduersum me. Qd cum audisset hely
seus uir di. scidisse uidelicet regem isrl uestimenta sua. misit ad eum
dicens. Quare scidisti uestimenta tua? Ueniat ad me. & sciat
p(ro)phetam esse in isrl. Uenit g naaman cum equis & curribus &
stetit ad ostium domus helysei. Misitq; ad eum helyseus nun
cium dicens. Uade & lauare septies in iordane. & recipiet sa
nitatem caro tua. atq; mundaberis. Iratus naaman recedebat dicens.
Putabam qd egrederetur ad me. & stans inuocaret nomen domini
di sui. & tangeret manu sua locum lepre. & curaret me. Num
quid non meliores sunt abana & farfar fluuii damasci omnib;
aquis isrl. ut lauer in eis & munder? Cumq; uertisset se
& abiret indignans. accesserunt ad eum serui sui. & locuti sunt ei.
Pater: & si rem grandem dixisset tibi p(ro)pheta. certe facere debueras.
quanto magis quia nunc dixit tibi lauare & mundaberis? Des
cendit & lauit in iordane septies iuxta sermonem uiri di. & resti
tuta est caro eius sic caro pueri paruuli. & mundatus e a lepra.
Reuersusq; ad uirum di cum uniuerso comitatu suo. uenit & stetit
coram eo & ait. Uere scio qd non sit ds in uniuersa terra. nisi tantum
in isrl. Obsecro itaq; ut accipias benedictionem serui tui. At ille
respondit. Uiuit dominus ante quem sto. quia n accipiam. Cumq; ui
faceret. penitus n adquieuit. Dixitq; naaman. Ut uis. Sed obse
cro concede mihi seruo tuo ut tollam onus duorum burdonum de terra.
Non enim faciet ultra seruus tuus holocaustum aut uictimas diis
alienis nisi domino. Hoc autem solum est de quo dep(re)ceris dnm p ser
uo tuo. Quando ingredietur dominus meus templum remmon ut ado
ret. & illo innitente sup manum meam si adorauero in templo
remmon adorante eo in eodem loco. ut ignoscat mihi dominus p ser
uo tuo p hac re. Qui dixit ei. Uade in pace. Abiit g ab eo
electo terre tempore. Dixitq; iezi puer uiri di. Pepercit dns
meus naaman syro isti. ut n acciperet ab eo que attulit. Uiuit
dominus quia curram post eum. & accipiam ab eo aliquid. Et
secutus est iezi post tergum naaman. Quem cum uidisset ille
currentem ad se desiluit de curru in occursum ei & ait. Rec
tene sunt omnia? Et ille. Recte. Dominus meus misit
me ad te dicens. Modo uenerunt ad me duo adolescentes de
monte effraim ex filiis p(ro)phetarum. da eis talentum argenti. &
uestes mutatorias duplices. Dixitq; naaman. Melius est ut
accipias duo talenta. Et coegit eum. Ligauitq; duo talenta
argenti in duob; saccis & duplicia uestimenta. & imposuit duob;
pueris suis. qui & portauerunt coram eo. Cumq; uenisset iam
uesp(er)i. tulit de manu eorum & deposuit in domo. dimisitq; uiros
& abierunt. Ipse autem ingressus stetit coram domino suo. Et dixit
helyseus. Unde uenis iezi? Qui resp. Non iuit seruus tuus
quoquam. At ille ait. Nonne cor meum in p(re)senti erat quando
reuersus est homo de curru suo in occursum tui? Nunc g acce
pisti argentum & accepisti uestes ut emas oliueta & uineas
& oues & boues. & seruos & ancillas. sed lepra naaman
adherebit tibi & semini tuo usq; in sempiternum. Et egressus e
ab eo leprosus quasi nix.
DIxerunt autem filii p(ro)phetarum ad helyseum. Ecce locus in quo habitamus
coram te angustus est nob. eamus usq; ad iordanem. & tollant
singuli de silua materias singulas. ut edificemus nob ibi domum
ad habitandum. Qui dixit. Ite. Et ait unus ex illis. Ueni
g & tu cum seruis tuis. Respondit. Ego ueniam. Et abiit cum
eis. Cumq; uenissent ad iordanem. cedebant ligna. Accidit
autem ut cum unus materiam incidisset. caderet ferrum securis
in aquam. Exclamauitq; ille & ait. Heu heu heu domine mi.
& hoc ipsum mutuo acceperam. Dixit autem homo di. Ubi cecidit?
At ille monstrauit ei locum. Precidit g lignum & misit illuc
natauitq; ferrum. Et ait. Tolle. Qui extendit manum & tulit illud.
REx autem syrie pugnabat contra isrl. consiliumq; iniit cum seruis
suis dicens. In loco illo & illo ponamus insidias. Misit itaq;
uir di ad regem isrl dicens. Caue ne transeas in loco illo. quia
ibi syri in insidiis sunt. Misit rex isrl ad locum quem dixerat
ei uir dei. & p(re)occupauit eum & obseruauit se ibi non semel neq;
bis. Conturbatumq; e cor regis syrie p hac re. & conuocatis
seruis suis ait. Quare n indicatis mihi quis proditor mei sit apud
regem isrl? Dixitq; unus seruorum ei. Nequaquam domine mi
rex. sed heliseus p(ro)pheta qui est in isrl indicat regi isrl omnia

uerba que locutus fueris in conclaui tuo. Dixit eis. Ite et
uidete ubi sit, ut mittam et capiam eum. Annunciaueruntque
ei dicentes. Ecce in dothaim. Misit ergo illuc equos et currus
et robur exercitus. Qui cum uenissent nocte, circumdederunt
ciuitatem. Consurgens autem diluculo minister uiri dei egressus
est uiditque exercitum in circuitu ciuitatis. et equos et currus.
Nunciauitque ei dicens. Heu heu heu domine mi quid faciemus?
At ille respondit. Noli timere plures enim nobiscum sunt quam cum
illis. Cumque orasset helyseus ait. Domine aperi oculos huius
ut uideat. Et aperuit dominus oculos pueri. et uidit et ecce
mons plenus equorum et curruum igneorum in circuitu helysei.
Hostes uero descenderunt ad eum. Porro helyseus orauit dominum
dicens. Percute obsecro te gentem hanc cecitate. Percussitque
eos dominus ne uiderent iuxta uerba helysei. Dixit autem ad eos
helyseus. Non est hec uia. nec est ista ciuitas. Sequimini me.
et ostendam uobis uirum quem queritis. Duxit ergo eos in sama-
riam. Cumque ingressi fuissent samariam, dixit helyseus. Domine
aperi oculos istorum ut uideant. Aperuitque dominus oculos eorum. et
uiderunt se esse in medio samarie. Dixitque rex ad helyseum cum
uidisset eos. Numquid percutiam eos pater mi? At ille ait. Non
percuties. Neque enim cepisti eos in gladio et arcu tuo ut percutias.
sed pone panem et aquam coram eis. ut comedant et bibant et
uadant ad dominum suum. Appositaque est eis ciborum magna prepara-
tio. et comederunt et biberunt. et dimisit eos. Abieruntque ad
dominum suum. et ultra non uenerunt latrunculi syrie in terram israel.
Factum est autem post hec congregauit benadap rex syrie uniuersum
exercitum suum. et ascendit et obsidebat samariam. Factaque
est fames magna in samaria. et tamdiu obsessa est donec uenun-
daretur caput asini octoginta argenteis. et quarta pars cabi
stercoris columbarum quinque argenteis. Cumque rex israel trans-
iret per murum. mulier exclamauit ad eum dicens. Salua me domine
mi rex. Qui ait. Non te saluet dominus. Unde saluare te pos-
sum. de area. uel de torculari? Dixitque ad eam rex. Quid
tibi uis? Que respondit. Mulier ista dixit michi. Da filium tuum
ut comedamus eum hodie. et filium meum comedemus cras. Co-
ximus ergo filium meum et comedimus. Dixique ei die altera. Da
filium tuum ut comedamus eum. Que abscondit filium suum.
Quod cum audisset rex israel scidit uestimenta sua et transiebat
per murum. uiditque omnis populus cilicium quo uestitus erat ad carnem
intrinsecus. Et ait rex. Hec faciat michi deus et hec addat
si steterit caput helysei filii saphat super eum hodie. Helyseus
autem sedebat in domo sua. et senes israel sedebant cum eo. Pre-
misit itaque uirum. et antequam ueniret nuncius. ille dixit ad senes.
Numquid scitis quod miserit filius homicide ut precidatur caput
meum? Uidete ergo cum uenerit nuncius claudite ostium. et
non sinatis eum introire. Ecce enim sonitus pedum domini eius
post eum est. Adhuc illo loquente eis. apparuit nuncius qui
ueniebat ad eum et ait. Ecce tantum malum a domino est:
quid amplius expectabo a domino? Dixit autem helyseus.
Audite uerbum domini. Hec dicit dominus. In tempore hoc
cras modius simile uno statere erit. et duo modii hordei sta-
tere uno in porta samarie. Respondens unus de ducibus super
cuius manum rex incumbebat homini dei ait. Si dominus
fecerit etiam cataractas in celo aperiri. numquid poterit esse quod
loqueris? Qui ait. Uidebis oculis tuis. et inde non comedes.
Quattuor ergo erant uiri leprosi iuxta introitum porte samarie qui
dixerunt ad inuicem. Quid hic esse uolumus donec moriamur?
Siue ingredi uoluerimus ciuitatem fame moriemur: siue manserimus
hic moriendum nobis est. Uenite ergo et transfugiamus ad castra
syrie. Si pepercerint nobis uiuemus. si autem occidere uoluerint. ni-
chilominus moriemur. Surrexerunt ergo uespere ut uenirent ad ca-
stra syrie. Cumque uenissent ad principium castrorum syrie. nul-
lum ibidem repperrerunt. Siquidem dominus sonitum audire
fecerat in castris syrie curruum et equorum et exercitus plurimi.
Dixeruntque ad inuicem. Ecce mercede conduxit aduersum nos
rex israel reges etheorum et egyptiorum. et uenerunt super nos. Sur-
rexerunt ergo et fugerunt in tenebris et dereliquerunt tentoria sua et
equos. et mulos. et asinos in castris. fugeruntque animas suas
tantum saluare cupientes. Igitur cum uenissent leprosi illi ad prin-
cipium castrorum. ingressi sunt unum tabernaculum. et comederunt
et biberunt. tuleruntque inde aurum et argentum. et uestes. et
abierunt et absconderunt. Et rursum reuersi sunt ad aliud taber-
naculum. et inde similiter auferentes absconderunt. Dixeruntque ad in-
uicem. Non recte facimus. hec enim dies boni nuncii est. Si ta-
cuerimus et noluerimus nunciare usque mane sceleris arguemur.
Uenite eamus et nunciemus in aula regis. Cumque uenissent ad
portam ciuitatis. narrauerunt eis dicentes. Iuimus ad castra syrie:
et nullum ibidem repperimus hominem: nisi equos et asinos alli-
gatos. et fixa tentoria. Ierunt ergo portarii. et nunciauerunt in pala-
tio regis intrinsecus. Qui surrexit nocte. et ait ad seruos suos.
Dico uobis quid fecerint nobis syri. Sciunt quia fame laboramus.
et idcirco egressi sunt de castris. et latitant in agris dicentes.
Cum egressi fuerint de ciuitate capiemus eos uiuos. et tunc ciui-
tatem ingredi poterimus. Respondens autem unus seruorum eius ait.
Tollamus quinque equos qui remanserunt in urbe quia ipsi sunt
tantum in multitudine uniuersa israel. alii enim consumpti sunt et mitten-
tes explorare poterimus. Adduxerunt ergo duos equos. misitque rex
ad castra syrorum dicens. Ite et uidete. Qui abierunt post eos usque
ad iordanem. Ecce autem omnis uia plena erat uestibus et uasis que
proiecerant syri cum turbarentur. Reuersique nuncii indicauerunt
regi. Et egressus populus diripuit castra syrie. Factusque est modius
simile statere uno iuxta uerbum domini. Porro rex ducem illum in
cuius manu incumbebat constituit ad portam. quem conculcauit tur-
ba in introitu porte et mortuus est iuxta quod locutus fuerat uir dei
quando descenderat rex ad eum. Factumque est secundum sermonem uiri
dei quem dixerat regi quando ait. Duo modii hordei statere uno
erunt. et modius simile statere uno. hoc eodem tempore cras in porta
samarie. qui responderat dux. in celo numquid fieri poterit quod loque-
ris. et dixit ei. Uidebis oculis tuis et inde non comedes. Euenit
ergo ei sicut predictum fuerat. et conculcauerunt eum populus in porta.
et mortuus est.

Helyseus autem locutus est ad mulierem cuius uiuere fecerat filium
dicens. Surge et uade tu et domus tua. et peregrinare ubicumque
reppereris. uocauit enim dominus famem. et ueniet super terram vii. annis.
Que surrexit et fecit iuxta uerbum hominis dei. Et uadens cum
domo sua peregrinata est in terra philistiim diebus multis. Cumque

finiti essent septem anni reuersa est mulier de terra philistiim.
et egressa est ut interpellaret regem pro domo sua. et agris suis.
Rex autem loquebatur cum iehi puero uiri dei dicens. Narra michi
omnia magnalia que fecit helyseus. Cumque narraret ille regi
quomodo mortuum suscitasset. apparuit mulier cuius uiuifi-
cauerat filium. clamans ad regem pro domo sua et pro agris suis.
Dixitque iehi. Domine mi rex. Hec est mulier. et hic est filius
suus quem suscitauit helyseus. Et interrogauit rex mulierem.
que narrauit ei. Deditque ei rex eunuchum unum dicens.
Restitue ei omnia que sua sunt. et uniuersos reditus agrorum a die
qua dereliquit terram usque in presens.

Uenit quoque helyseus damascum. et benadap rex syrie egrota-
bat. Nunciaueruntque ei dicentes. Uenit uir dei huc. Et ait
rex ad azahel. Tolle tecum munera et uade in occursum uiri
dei. et consule dominum per eum dicens. si euadere potero de infir-
mitate mea hac. Dixitque ei helyseus. Uade et dic ei. Sana-
beris. Porro ostendit michi dominus quia morte morietur.
Stetitque cum eo et conturbatus est usque ad suffusionem uultus.
Fleuitque uir dei. Cui azahel ait. Quare dominus meus flet?
At ille respondit. Quia scio que facturus sis filiis israel mala.
Ciuitates eorum munitas igni succendes. et iuuenes eorum inter-
ficies gladio. et paruulos eorum elides. et pregnan-
tes diuides. Dixitque azahel. Quid enim sum seruus tuus
canis. ut faciam rem istam magnam? Et ait helyseus.
Ostendit michi dominus te regem syrie fore. Qui cum recessis-
set ab helyseo. uenit ad dominum suum. Qui ait ei. Quid tibi
dixit helyseus? At ille respondit. Dixit michi. Recipies
sanitatem. Cumque uenisset dies altera. tulit stragulum
et infudit aquam. et expandit super faciem eius. Quo mortuo.
regnauit azahel pro eo.

Anno quinto ioram filii achab regis israel. et iosaphat regis
iuda. regnauit ioram filius iosaphat rex iuda. Triginta
duorum annorum erat cum regnare cepisset. et octo annis reg-
nauit in ierusalem. ambulauitque in uiis regum israel. sicut am-
bulauit domus achab. filia enim achab erat uxor eius. et
fecit quod malum est coram domino. Noluit autem dominus dis-
perdere iudam propter dauid seruum suum sicut promiserat illi
ut daret ei lucernam et filiis eius cunctis diebus. In diebus eius
recessit edom ne esset sub iuda. et constituit sibi regem. Venitque
ioram seyra. et omnes currus cum eo. Et surrexit nocte per-
cussitque ydumeos qui eum circumdederant et principes
curruum. Populus autem fugit in tabernacula sua. Recessit
ergo edom ne esset sub iuda. usque ad diem hanc. Tunc recessit
et lobna in tempore illo. Reliqua autem sermonum ioram et uniuersa
que fecit. nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum
iuda? Et dormiuit ioram cum patribus suis. sepultusque
est cum eis in ciuitate dauid. et regnauit ahazias filius eius pro eo.

Anno duodecimo ioram filii achab regis israel regnauit ahazias
filius ioram regis iuda. Uiginti duorum annorum erat ahazias cum
regnare cepisset. et anno uno regnauit in ierusalem. Nomen ma-
tris eius athalia filia amri regis israel. Et ambulauit in uiis domus
achab. et fecit quod malum est coram domino. sicut domus achab.
Gener enim domus achab fuit. Abiit quoque cum ioram filio
achab ad preliandum contra azahel regem syrie in ramoth ga-
laad. et uulnerauerunt syri ioram. Qui reuersus est ut cura-
retur in iezrahel. quia uulnerauerunt eum syri in rama prelian-
tem contra azahel regem syrie. Porro ahazias filius ioram
rex iuda descendit inuisere ioram filium achab in iezrahel
quia egrotabat.

Helyseus autem propheta uocauit unum de filiis prophetarum
et ait illi. Accinge lumbos tuos. et tolle lenticulam olei hanc
in manu tua. et uade in ramoth galaad. Cumque ueneris il-
luc. uidebis hieu filium iosaphat filii namsi. et ingressus
suscitabis eum de medio fratrum suorum. et introduces in interius
cubiculum. tenensque lenticulam olei. fundes super caput eius et
dices. Hec dicit dominus. Unxi te regem super israel. Aperiesque
ostium et fugies. et non ibi subsistes. Abiit ergo adolescens puer
prophete in ramoth galaad. et ingressus est illuc. Ecce autem princi-
pes exercitus sedebant et ait. Verbum michi est ad te o princeps.
Dixitque hieu. Ad quem ex omnibus nobis? Et ille dixit.
Ad te o princeps. Et surrexit et ingressus est cubiculum.
At ille effudit oleum super caput eius et ait. Hec dicit dominus
deus israel. Unxi te regem super populum domini israel. et percuties
domum achab domini tui. ut ulciscar sanguinem seruorum meorum
prophetarum. et sanguinem omnium seruorum domini de manu ie-
zabel. perdamque omnem domum achab. et interficiam de achab
mingentem ad parietem. et clausum et nouissimum in israel.
Et dabo domum achab sicut domum hieroboam filii nabath.
et sicut domum baasa filii ahia. Iezabel quoque comedent canes
in agro iezrahel. nec erit qui sepeliat eam. Aperuitque ostium
et fugit. Hieu autem egressus est ad seruos domini sui. Qui di-
xerunt ei. Recte ne sunt omnia? Quid uenit insanus iste
ad te? Qui ait eis. Nostis hominem et quid locutus sit. At
illi responderunt. Falsum est. Sed magis narra nobis. Qui ait eis.
Hec et hec locutus est michi. Et ait. Hec dicit dominus. Unxi
te regem super israel. Festinauerunt itaque et unusquisque tollens
pallium suum posuerunt sub pedibus eius in similitudinem tribunalis
et cecinerunt tuba atque dixerunt. Regnabit hieu. Coniura-
uit ergo hieu filius iosaphat filii namsi contra ioram. Porro ioram
obsederat ramoth galaad ipse et omnis israel contra azahel
regem syrie. et reuersus fuerat ut curaretur in iezrahel propter
uulnera quia percusserant eum syri preliantem contra azahel regem
syrie. Dixitque hieu. Si placet uobis nemo egrediatur profugus
de ciuitate ne uadat et nunciet in iezrahel. Et ascendit et
profectus est in iezrahel. Ioram enim egrotabat ibi. et ahazias rex
iuda descenderat ad uisitandum ioram. Igitur speculator qui stabat
super turrem iezrahel uidit globum hieu uenientis et ait. Uideo
ego globum. Dixitque ioram. Tolle currum et mitte in occursum
eorum. et dicat uadens. Recte ne sunt omnia? Abiit igitur
qui ascenderat currum in occursum eius et ait. Hec dicit rex. Pa-
cata sunt omnia? Dixitque ei hieu. Quid tibi et paci? Transi
et sequere me. Nunciauit quoque speculator dicens. Uenit nuncius
ad eos et non reuertitur. Misit etiam currum equorum secundum. uenitque
ad eos et ait. Hec dicit rex. Num pax est? Et ait hieu.
Quid tibi et paci? Transi et sequere me. Nunciauit autem specu-
lator dicens. Uenit usque ad eos. et non reuertitur. Est autem incessus

78.

quasi incessus hieu filii namsi. Praeceps enim graditur. Et ait ioram. Iunge currum. Iunxeruntque currum eius. Et egressus est ioram rex israhel. et ahazias rex iuda singuli in curribus suis. Egressique sunt in occursum hieu et invenerunt eum in agro naboth iezrahelitis. Cumque vidisset ioram hieu dixit. Pax est hieu? At ille respondit. Quae pax? Adhuc fornicationes iezabel matris tuae et veneficia eius multa vigent. Convertit autem ioram manum suam. et fugiens ait ad ahaziam. Insidiae ahazia. Porro hieu tetendit arcum manu. et percussit ioram inter scapulas. et egressa est sagitta per cor eius. Statimque corruit in curru suo. Dixitque hieu ad adecher ducem. Tolle proice eum in agro naboth iezrahelitae. Memini enim quando ego et tu sedentes in curru sequebamur patrem huius quod dominus hoc onus levaverit super eum dicens. Si non pro sanguine naboth et pro sanguine filiorum eius quem vidi heri ait dominus. reddam tibi in agro isto dicit dominus. Nunc ergo tolle et proice eum in agro iuxta verbum domini. Ahazias autem rex iuda videns hoc fugit per viam domus horti. Persecutus est eum hieu et ait. Etiam hunc percutite in curru suo in ascensu gaber qui est iuxta ieblaam. Qui fugit in mageddo. et mortuus est ibi. Et inposuerunt eum servi eius super currum suum. et tulerunt in hierusalem. sepelieruntque in sepulchro cum patribus suis in civitate david.

xx. Anno xi. ioram filii achab regis israhel. achazias super iudam regnavit. Venitque hieu in iezrahel. Porro iezabel introitu eius audito. depinxit oculos suos stibio. et ornavit caput suum. et respexit per fenestram ingredientem hieu per portam et ait. Numquid pax esse potest zambri qui interfecit dominum suum? Levavitque hieu faciem suam ad fenestram et ait. Quae est ista? Et inclinaverunt se ad eum duo vel tres eunuchi et dixerunt. Haec est iezabel. At ille dixit. Praecipitate eam deorsum. Et praecipitaverunt eam. aspersusque est sanguine paries et equorum ungulae qui conculcaverunt eam. Cumque ingressus esset ut comederet biberetque ait. Ite videte maledictam illam et sepelite eam. quia filia regis est. Cumque issent ut sepelirent eam. non invenerunt nisi calvariam et pedes et summam manus. reversique nuntiaverunt ei. Et ait hieu. Sermo domini est quem locutus est per servum suum heliam thesbiten dicens. In agro iezrahel comedent canes carnes iezabel. Et erunt carnes iezabel sicut stercus super faciem terrae in agro iezrahel. ita ut praetereuntes dicant. Haecine est illa iezabel?

Erant autem achab septuaginta filii in samaria. Scripsit ergo hieu litteras et misit in samaria ad optimates civitatis. et ad maiores natu. et ad nutricios achab dicens. Statim ut acceperitis litteras has qui habetis filios domini vestri. et currus et equos. et civitates firmas. et arma. eligite meliorem et eum qui vobis placuerit de filiis domini vestri. et ponite eum super solium patris sui. et pugnate pro domo domini vestri. Timuerunt illi vehementer et dixerunt. Ecce duo reges non potuerunt stare coram eo. et quomodo nos valebimus resistere? Miserunt ergo praepositi domus. et praefecti civitatis. et maiores natu. et nutricii ad hieu dicentes. Servi tui sumus. quaecumque iusseris faciemus. nec constituemus regem. Quodcumque tibi placet fac. Scripsit autem eis secundo litteras dicens. Si mei estis. et oboeditis mihi. Tollite capita filiorum domini vestri. et venite ad me hac eadem hora in iezrahel. Porro filii regis septuaginta viri apud optimates civitatis nutriebantur. Cumque venissent litterae ad eos. tulerunt omnes filios regis. et occiderunt septuaginta viros. et posuerunt capita in cophinis. et miserunt ad eum in iezrahel. Venit autem nuntius ad eum. et indicavit ei dicens. Attulerunt capita filiorum regis. Qui respondit. Ponite ea ad duos acervos iuxta introitum portae usque mane. Cumque diluxisset. ingressus est et stans dixit ad omnem populum. Iusti estis. Si ego coniuravi contra dominum meum. quis percussit omnes hos? Videte ergo nunc quoniam non cecidit de sermonibus domini in terram. quos locutus est dominus super domum achab. et dominus fecit quod locutus est in manu servi sui heliae. Percussit ergo hieu omnes qui reliqui erant de domo achab in iezrahel. et universos optimates eius et notos. et sacerdotes. donec non remanerent ex eo reliquiae. Et surrexit. et venit in samariam. Cumque venisset ad camaram pastorum in via. invenit fratres achaziae regis iuda. Dixitque ad eos. Quinam estis vos? At illi responderunt. Fratres achaziae sumus. et descendimus ad salutandos filios regis. et filios reginae. Qui ait. Comprehendite eos vivos. Quos cum comprehendissent vivos. iugulaverunt eos in cisterna iuxta camaram xl. duos viros. et non reliquit ex eis quemquam. Cumque abisset inde. invenit ionadab filium rechab in occursum sibi et benedixit ei. et ait ad eum. Numquid est cor tuum rectum. sicut cor meum cum corde tuo? Et ait ionadab. Est. Si est inquit da manum tuam. Qui dedit ei manum suam. At ille levavit eum ad se in currum. Dixitque ad eum. Veni mecum. et vide zelum meum pro domino. Et inpositum curru suo duxit in samariam et percussit omnes qui reliqui fuerant de achab in samaria usque ad unum. iuxta verbum domini quod locutus est per heliam. Congregavit ergo hieu omnem populum dixitque ad eum. Achab coluit baal parum. ego autem colam eum amplius. Nunc igitur omnes prophetas baal et universos servos eius. et cunctos sacerdotes eius vocate ad me. nullus sit qui non veniat. sacrificium enim grande mihi est baal. Quicumque defuerit non vivet. Porro hieu faciebat hoc insidiose. ut disperderet cultores baal. Dixitque. Sanctificate diem sollemnem baal. Vocavitque et misit in omnes terminos israhel. et venerunt cuncti servi baal. Non fuit residuus ne unus quidem qui non veniret. Et ingressi sunt templum baal. et repleta est domus baal a summo usque ad summum. Dixitque his qui erant super vestes. Proferte vestimenta universis servis baal. Et protulerunt eis vestes. Ingressusque hieu et ionadab filius rechab templum baal. ait cultoribus baal. Perquirite et videte ne quis forte sit vobiscum de servis domini. sed ut sint soli servi baal. Ingressi sunt igitur ut facerent victimas et holocausta. Hieu autem praeparaverat sibi foris octoginta viros. et dixerat eis. Quicumque fugerit de hominibus istis quos ego adduxero in manus vestras. anima eius erit pro anima illius. Factum est autem cum completum esset holocaustum. praecepit hieu militibus et ducibus suis. Ingredimini et percutite eos. nullus evadat.

Percusseruntque eos in ore gladii. et proiecerunt milites et duces et ierunt in civitatem templi baal. et protulerunt statuam de templo baal. et conbuserunt et comminuerunt eam. Destruxerunt etiam aedem baal. et fecerunt pro ea latrinas usque ad diem hanc. Delevit itaque hieu baal de israhel. Verumtamen a peccatis hieroboam filii nabath qui peccare fecit israhel non recessit. nec dereliquit vitulos aureos qui erant in bethel et in dan.

Dixit autem dominus ad hieu. Quia studiose fecisti quod rectum erat et placebat in oculis meis. et omnia quae erant in corde meo fecisti contra domum achab. filii tui usque ad quartam generationem sedebunt super thronum israhel. Porro hieu non custodivit ut ambularet in lege domini dei israhel in toto corde suo. Non enim recessit a peccatis hieroboam qui peccare fecit israhel. In diebus illis coepit dominus taedere super israhel. Percussitque eos azahel in universis finibus israhel a iordane contra orientalem plagam. omnem terram galaad et gad. et ruben. et manasse. ab aroer quae est super torrentem arnon. et galaad et basan. Reliqua autem verborum hieu. et omnia quae fecit et fortitudo eius. nonne haec scripta sunt in libro verborum dierum regum israhel? Et dormivit hieu cum patribus suis. sepelieruntque eum in samaria. et regnavit ioachaz filius eius pro eo. Dies autem quibus regnavit hieu super israhel. xx. et octo anni sunt in samaria.

Athalia vero mater achaziae videns mortuum filium suum. surrexit et interfecit omne semen regium. Tollens autem iosaba filia regis ioram soror achaziae ioas filium achaziae. furata est eum de medio filiorum regis qui interficiebantur et nutricem eius de triclinio. et abscondit eum a facie athaliae ut non interficeretur. Eratque cum ea in domo domini clam sex annis. Porro athalia regnavit super terram. Anno autem septimo misit ioiada et assumens centuriones et milites introduxit ad se in templum domini. Pepigitque cum eis foedus. et adiurans eos in domo domini. ostendit eis filium regis. Et praecepit illis dicens. Iste est sermo quem facere debetis. Tertia pars vestrum introeat sabbato. et observet excubias domus regis. Tertia autem pars sit ad portam sur. et tertia pars ad portam quae est post habitaculum scutariorum. et custodietis excubias domus messa. Duae vero partes e vobis omnes egredientes sabbato custodiant excubias domus domini circa regem. et vallabitis eum habentes arma in manibus vestris. Si quis autem ingressus fuerit septum templi interficiatur. eritisque cum rege introeunte et egrediente. Et fecerunt centuriones iuxta omnia quae praeceperat eis ioiada sacerdos. Et assumentes singuli viros suos qui ingrediebantur sabbatum cum his qui egrediebantur e sabbato. venerunt ad ioiadam sacerdotem. Qui dedit eis hastas et arma regis david quae erant in domo domini. Et steterunt singuli habentes arma in manu sua. a parte templi dextra usque ad partem sinistram altaris et aedis circa regem. Produxitque filium regis. et posuit super eum diadema et testimonium. Feceruntque eum regem et unxerunt. et plaudentes manu dixerunt. Vivat rex.

Audivit autem athalia vocem concurrentis populi. et ingressa ad turbas in domum domini. vidit regem stantem super tribunal iuxta morem. et cantores et tubas prope eum. omnemque populum terrae laetantem et canentem tubis. et scidit athalia vestimenta sua. clamavitque. Coniuratio. coniuratio. Praecepit autem ioiada centurionibus qui erant super exercitum et ait eis. Educite eam extra consepta templi. et quicumque eam secutus fuerit gladio feriatur. Dixerat enim sacerdos. Non occidatur in templo domini. Inposueruntque ei manus et inpinxerunt eam per viam introitus equorum. iuxta palatium. et interfecta est ibi.

Pepigit ergo ioiada foedus inter dominum et inter regem. et inter populum ut esset populus domini. et inter populum et regem. Ingressusque est omnis populus terrae templum baal. et destruxerunt aras eius et imagines contriverunt valide. Mathan quoque sacerdotem baal occiderunt coram altari. et posuit sacerdos custodias in domo domini. Tulitque centuriones. et cerethi et felethi legiones et omnem populum terrae. deduxeruntque regem de domo domini. et venerunt per viam portae scutariorum in palatium. et sedit super thronum regum. Laetatusque est omnis populus terrae. et civitas conquievit. Athalia autem occisa est gladio in domo regis. Septem annorum erat ioas cum regnare coepisset. Anno autem septimo hieu regnavit ioas. Quadraginta annis regnavit in hierusalem. nomen matris eius sebia de bersabee. Fecitque ioas rectum coram domino cunctis diebus quibus docuit eum ioiada sacerdos. verumtamen excelsa non abstulit. Adhuc populus immolabat et adolebat in excelsis incensum. Dixitque ioas ad sacerdotes. Omnem pecuniam sanctorum quae inlata fuerit in templum domini a praetereuntibus quae offertur pro pretio animae. et quam sponte et arbitrio cordis sui inferunt in templum domini. accipiant illam sacerdotes iuxta ordinem suum. et instaurent sartatecta templi si quid necessarium viderint instauratione. Igitur usque ad vicesimum tertium annum regis ioas non instauraverunt sacerdotes sartatecta templi. Vocavitque rex ioas ioiadam pontificem et sacerdotes dicens eis. Quare sartatecta non instauratis templi? Nolite ergo amplius accipere pecuniam iuxta ordinem vestrum. sed ad instaurationem templi reddite eam. Prohibitique sunt sacerdotes ultra recipere pecuniam a populo. et instaurare sartatecta domus. Et tulit ioiada pontifex gazophilacium unum. aperuitque foramen desuper. et posuit illud iuxta altare ad dexteram ingredientium domum domini. Mittebantque in eo sacerdotes qui custodiebant ostia omnem pecuniam quae deferebatur ad templum domini. Cumque viderent nimiam pecuniam in gazophilacio. ascendebat scriba regis et pontifex. effundebantque et numerabant pecuniam quae inveniebatur in domo domini. et dabant eam iuxta numerum atque mensuram in manus eorum qui praeerant caementariis domus domini. Qui inpendebant eam in fabris lignorum et in caementariis his qui operabantur in domo domini et sartatecta faciebant. et in his qui caedebant saxa. et ut emerent ligna et lapides qui excidebantur. ita ut impleretur instauratio domus domini in universis quae indigebant expensa ad muniendam domum. Verumtamen non fiebant ex eadem pecunia hydriae templi domini. et fuscinulae. et turibula. et tubae omne vas aureum et argenteum de pecunia quae inferebatur in templum domini. His enim qui faciebant opus dabatur ut instauraretur templum domini. Et non fiebat ratio his hominibus qui accipiebant pecuniam ut distribuerent eam artificibus: sed in fide tractabant eam. Pecuniam vero pro delicto et pecuniam pro peccatis non inferebant in templum domini. quia sacerdotum erat.

Tunc ascendit azahel rex syrie & pugnabat contra geth. cepitque eam. & direxit faciem suam ut ascenderet in hierusalem. Quam ob rem tulit ioas rex iuda omnia sanctificata que consecrauerat iosaphat & ioram & achazias patres eius reges iuda. & que ipse obtulerat. & uniuersum argentum quod inueniri potuit in thesauris templi domini. & in palatio regis. misitque azaheli regi syrie. & recessit ab hierusalem. Reliqua autem sermonum ioas. & uniuersa que fecit. nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum iuda? Surrexerunt autem serui eius. & coniurauerunt inter se percusseruntque ioas in domo mello in descensu sela. Iozachar namque filius semath & iozabad filius somer serui eius percusserunt eum. & mortuus est. Et sepelierunt eum cum patribus suis in ciuitate dauid. regnauitque amasias filius eius pro eo.

Anno uicesimo tercio ioas filii achazie regis iude regnauit ioachaz filius hieu super israhel in samaria decem & septem annis & fecit malum coram domino. Secutusque est peccata hieroboam filii nabath qui peccare fecit israhel. & non declinauit ab eis. Iratusque est furor domini contra israhel. & tradidit eos in manu azahelis regis syrie. & in manu benadab filii azahel cunctis diebus. Deprecatus est autem ioachaz faciem domini. & audiuit eum dominus. Vidit enim angustiam israhel qua attriuerat eos rex syrie. & dedit dominus israhel saluatorem. & liberatus est de manu regis syrie. habitaueruntque filii israhel in tabernaculis suis sicut heri & nudius tercius. ueruntamen non recesserunt a peccatis hieroboam qui peccare fecit israhel. in ipsis ambulauerunt. Siquidem & lucus permansit in samaria. Et non derelicti sunt de populo ioachaz nisi quinquaginta equites. & decem currus. & decem milia peditum. Interfecerat enim eos rex syrie. & redegerat quasi puluerem in tritura aree. Reliqua autem sermonum ioachaz & uniuersa que fecit. sed & fortitudo eius. nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum israhel? Dormiuitque ioachaz cum patribus suis. & sepelierunt eum in samaria. regnauitque ioas filius eius pro eo.

Anno tricesimo septimo ioas regis iude. regnauit ioas filius ioachaz super israhel in samaria sedecim annis. & fecit quod malum est in conspectu domini. Non declinauit ab omnibus peccatis hieroboam filii nabath qui peccare fecit israhel. in ipsis ambulauit. Reliqua autem sermonum ioas. & uniuersa que fecit. sed & fortitudo eius quomodo pugnauerit contra amasiam regem iuda. nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum israhel? Et dormiuit ioas cum patribus suis. hieroboam autem sedit super solium eius. Porro ioas sepultus est in samaria cum regibus israhel.

Helyseus autem infirmitate egrotabat qua & mortuus est. Descenditque ad eum ioas rex israhel. ac flebat coram eo. Dicebatque: Pater mi. pater mi. currus israhel & auriga eius. Et ait illi helyseus. Affer arcum & sagittas. Cumque attulisset ad eum arcum & sagittas. dixit ad regem israhel. Pone manum tuam super arcum. Et cum posuisset ille manum suam. superposuit helyseus manus suas manibus regis & ait. Aperi fenestram orientalem. Cumque aperuisset. dixit helyseus. Iace sagittam. Et iecit. Et ait helyseus. Sagitta salutis domini. & sagitta salutis contra syriam. percutiesque syriam in affech. donec consumas eam. Et ait. Tolle sagittas. Qui cum tulisset. rursum dixit ei. Percute iaculo terram. Et cum percussisset tribus uicibus & stetisset. iratus est contra eum uir dei & ait. Si percussisses quinquies aut sexies. siue septies. percussisses syriam usque ad consummationem. Nunc autem tribus uicibus percuties eam.

Mortuus est ergo helyseus & sepelierunt eum. Latrunculique de moab uenerunt in terram in ipso anno. Quidam autem sepelientes hominem uiderunt latrunculos. & proiecerunt cadauer in sepulchrum helysei. Quod cum tetigisset ossa helysei reuixit homo. & stetit super pedes suos. Igitur azahel rex syrie afflixit israhel cunctis diebus ioachaz. Et misertus est dominus eorum. & reuersus est ad eos propter pactum suum quod habebat cum abraham. & ysaac. & iacob. & noluit disperdere eos neque proicere penitus usque in presens tempus. Mortuus est autem azahel rex syrie. & regnauit benadap filius eius pro eo. Porro ioas filius ioachaz tulit urbes de manu benadap filii azahel quas tulerat de manu ioachaz patris sui iure prelii. Tribus uicibus percussit eum ioas. & reddidit ciuitates israheli.

79

Anno secundo ioas filii ioachaz regis israhel. regnauit amasias filius ioas regis iude. XXV. quinque annorum erat cum regnare cepisset. XX autem & nouem annis regnauit in hierusalem. nomen matris eius ioaden de israhel. Et fecit rectum coram domino. ueruntamen non ut dauid pater eius. Iuxta omnia que fecit ioas pater suus fecit. nisi hoc tantum quod excelsa non abstulit. Adhuc enim populus immolabat & adolebat in excelsis. Cumque obtinuisset regnum percussit seruos suos qui interfecerant regem patrem eius. Filios autem eorum qui non occiderant non occidit. iuxta quod scriptum est in libro legis moysi. sicut precepit dominus dicens. Non morientur patres pro filiis. neque filii morientur pro patribus: sed unusquisque in peccato suo morietur. Ipse percussit edom in ualle salinarum decem milia. & apprehendit petram in prelio xl. uocauitque nomen eius iecechel usque in presentem diem.

Tunc misit amasias nuncios ad ioas filium ioachaz filii hieu regis israhel dicens. Veni & uideamus nos. Remisitque ioas rex israhel ad amasiam regem iuda dicens. Carduus libani misit ad cedrum que est in libano dicens. Da filiam tuam filio meo uxorem. Transieruntque bestie saltus que sunt in libano. & conculcauerunt carduum. Percutiens inualuisti super edom. & subleuauit te cor tuum. Contentus esto gloria. & sede in domo tua. Quare prouocas malum ut cadas tu. & iuda tecum? Et non acquieuit amasias. Ascenditque ioas rex israhel & uiderunt se ipse & amasias rex iuda in bethsames oppido iude. Percussusque est iuda coram israhel. & fugerunt unusquisque in tabernacula sua. Amasiam uero regem iuda filium ioas filii ioachaz cepit ioas rex israhel in bethsames. & adduxit eum in hierusalem. Et interrupit murum hierusalem a porta effraim usque ad portam anguli quadringentis cubitis. tulitque omne aurum & argentum & uniuersa uasa que inuenta sunt in domo domini & in thesauris regis & obsides. & reuersus est in samariam. Reliqua autem uerborum ioas que fecit & fortitudo eius qua pugnauit contra amasiam regem iuda. nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum israhel? Dormiuitque ioas cum patribus suis. & sepultus est in samaria cum regibus israhel. & regnauit hieroboam filius eius pro eo.

Vixit autem amasias filius ioas rex iuda postquam mortuus est ioas filius ioachaz regis israhel uiginti quinque annis. Reliqua autem sermonum amasie. nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum iuda? Factaque est contra eum coniuratio in hierusalem. At ille fugit in lachis. Miseruntque post eum in lachis & interfecerunt eum ibi. & asportauerunt eum in equis sepultusque est in hierusalem cum patribus suis in ciuitate dauid. Tulit autem uniuersus populus iude azariam annos natum sedecim. & constituerunt eum regem pro patre eius amasia. Ipse edificauit ahilam & restituit eam iude. postquam dormiuit rex cum patribus suis.

Anno quintodecimo amasie filii ioas regis iuda. regnauit hieroboam filius ioas regis israhel in samaria xl. & uno anno & fecit quod malum est coram domino. & non recessit ab omnibus peccatis hieroboam filii nabath qui peccare fecit israhel. Ipse restituit terminos israhel ab introitu emath usque ad mare solitudinis iuxta sermonem domini dei israhel quem locutus est per seruum suum ionam filium amathi prophetam qui erat de geth que est in opher. Vidit enim dominus afflictionem israhel amaram nimis. & quod consumpti essent usque ad clausos carceris. & extremos. & non esset qui auxiliaretur israhel. Nec locutus est dominus ut deleret nomen israhel sub celo. sed saluauit eos in manu hieroboam filii ioas. Reliqua autem sermonum hieroboam & uniuersa que fecit & fortitudo eius qua preliatus est: & quomodo restituit damascum & emath iude in israhel. nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum israhel? Dormiuitque hieroboam cum patribus suis regibus israhel. & regnauit azarias filius eius pro eo.

Anno uicesimo septimo hieroboam regis israhel regnauit azarias filius amasie regis iude. Sedecim annorum erat cum regnare cepisset. & quinquaginta duobus annis regnauit in hierusalem. nomen matris eius iecelia de hierusalem. Fecitque quod placitum erat coram domino. iuxta omnia que fecerat amasias pater eius. ueruntamen non est demolitus excelsa. adhuc enim populus sacrificabat & adolebat incensum in excelsis. Percussit autem dominus regem & fuit leprosus usque in diem mortis sue. & habitabat in domo libera seorsum. Ioatham uero filius regis gubernabat palatium. & iudicabat populum terre. Reliqua autem sermonum azarie & uniuersa que fecit. nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum iuda? Et dormiuit azarias cum patribus suis. sepelieruntque eum cum maioribus suis in ciuitate dauid. & regnauit ioatham filius eius pro eo.

Anno XXX. octauo azarie regis iude regnauit zacharias filius hieroboam super israhel in samaria septem mensibus. & fecit quod malum est coram domino. sicut fecerant patres eius. & non recessit a peccatis hieroboam filii nabath qui peccare fecit israhel. Coniurauit autem contra eum sellum filius iabes percussitque eum palam & interfecit. regnauitque pro eo. Reliqua autem uerborum zacharie. nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum israhel? Iste est sermo domini quem locutus est ad hieu dicens. Filii tui usque ad quartam generationem sedebunt de te super thronum israhel. Factumque est ita.

Sellum filius iabes regnauit XXX. nono anno azarie regis iude. regnauit autem uno mense in samaria. Et ascendit manahen filius gaddi de thersa uenitque in samariam & percussit sellum filium iabes in samaria & interfecit eum. regnauitque pro eo. Reliqua autem uerborum sellum & coniuratio eius per quam tetendit insidias. nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum israhel? Tunc percussit manahen tapsam & omnes qui erant in ea. & terminos eius de thersa. noluerant enim aperire ei. & interfecit omnes pregnantes eius. & scidit eas.

Anno XXX. nono azarie regis iude regnauit manahen filius gaddi super israhel decem annis in samaria. Fecitque quod erat malum coram domino. non recessit a peccatis hieroboam filii nabath qui peccare fecit israhel cunctis diebus eius. Veniebat phul rex assyriorum in thersa. & dabat manahen phul mille talenta argenti ut esset ei in auxilium. & firmaret regnum eius. Indixitque manahen argentum super israhel cunctis potentibus & diuitibus ut daret regi assyriorum quinquaginta siclos argenti per singulos. Reuersusque est rex assyriorum & non est moratus in thersa. Reliqua autem sermonum manahem & uniuersa que fecit nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum israhel? Et dormiuit manahen cum patribus suis. regnauitque faceia filius eius pro eo.

Anno quinquagesimo azarie regis iude regnauit faceia filius manahen super israhel in samaria biennio. Fecitque quod erat malum coram domino. non recessit a peccatis hieroboam filii nabath qui peccare fecit israhel. Coniurauit autem aduersum eum facee filius romelie dux eius. & percussit eum in samaria in turre domus regie iuxta argob & iuxta arie. & cum eo quinquaginta uiros de filiis galaaditarum. & interfecit eum. regnauitque pro eo. Reliqua autem sermonum faceie & uniuersa que fecit. nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum israhel?

Anno quinquagesimo secundo azarie regis iude regnauit facee filius romelie super israhel in samaria uiginti annis. & fecitque quod malum erat coram domino. & non recessit a peccatis hieroboam filii nabath qui peccare fecit israhel. In diebus facee regis israhel uenit teglathfalasar rex assur & cepit aiom & abel. & domum macha & ianne. & cedes. & asor. & galaad & galileam uniuersam terram neptalim. & transtulit eos in assyrios. Coniurauit autem & tetendit insidias osee filius hela contra facee filium romelie. & percussit eum & interfecit. regnauitque pro eo XX. anno ioatham filii ozie. Reliqua autem sermonum facee & uniuersa que fecit. nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum israhel?

Anno secundo facee filii romelie regis israhel. regnauit ioatham filius ozie regis iuda. Viginti quinque annorum erat cum regnare cepisset: & sedecim annis regnauit in hierusalem. nomen matris eius hierusa filia sadoch. Fecitque quod erat placitum coram domino. iuxta omnia que fecerat ozias pater suus operatus est. ueruntamen excelsa non abstulit. Adhuc populus immolabat & adolebat incensum in excelsis. Ipse edificauit portam domus domini sublimissimam. Reliqua autem sermonum ioatham & uniuersa que fecit. nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum iuda? In diebus illis cepit

dominus mittere in iudam rasin regem syrie. et facee filium romelie. Et dormiuit ioatham cum patribus suis. et sepultus est cum eis in ciuitate david. et regnauit achaz filius eius pro eo.

Anno septimodecimo facee filii romelie regnauit achaz filius ioatham super iudam. Viginti annorum erat achaz cum regnare cepisset: et sedecim annis regnauit in hierusalem. Non fecit quod erat placitum in conspectu domini dei sui. sicut david pater eius. sed ambulauit in uia regum israhel. insuper et filium suum consecrauit transferens per ignem secundum ydola gentium. que dissipauit dominus coram filiis israhel. Immolabat quoque uictimas. et adolebat incensum in excelsis. et collibus. et sub omni ligno frondoso. Tunc ascendit rasin rex syrie. et facee filius romelie rex israhel in hierusalem ad preliandum. Cumque obsiderent achaz. non ualuerunt superare eum. In tempore illo restituit rasin rex syrie ahylam syrie. et eiecit iudeos de ahylam. et ydumei et syri uenerunt in ahylam. et habitauerunt ibi usque in hanc diem. Misit autem rex achaz nuncios ad teglathfalasar regem assyriorum. dicens. Seruus tuus. et filius tuus ego sum. Ascende et saluum me fac de manu regis syrie. et de manu regis israhel qui consurrexerunt aduersum me. Et cum collegisset argentum et aurum quod inueniri potuit in domo domini. et in thesauris regis. misit regi assyriorum munera. Qui et adquieuit uoluntati eius. Ascendit autem rex assyriorum in damascum et uastauit eam. et transtulit habitatores eius cyrenen. rasin autem interfecit. Perrexitque rex achaz in occursum teglathfalasar regi assyriorum in damascum. Cumque uidisset altare damasci rex achaz misit ad uriam sacerdotem. exemplar eius et similitudinem iuxta omne opus eius. Extruxitque urias sacerdos altare iuxta omnia que preceperat rex achaz de damasco ita fecit urias sacerdos donec ueniret rex achaz de damasco. Cumque uenisset rex de damasco. uidit rex altare et ueneratus est illud. Ascenditque et immolauit holocausta et sacrificium suum et libauit libamina. effudit sanguinem pacificorum que obtulerat super altare. Porro altare ereum quod erat coram domino transtulit de facie templi. et de loco altaris. et de loco templi domini. posuitque illud ex latere altaris ad aquilonem. Precepit quoque rex achaz urie sacerdoti dicens. Super altare maius offer holocaustum matutinum. et sacrificium uespertinum. et holocaustum regis et sacrificium eius. et holocaustum uniuersi populi terre. et sacrificia eorum et libamina eorum. et omnem sanguinem holocausti. et uniuersum sanguinem uictime super illum effundes. Altare uero ereum erit paratum ad uoluntatem meam. Fecit igitur urias sacerdos iuxta omnia que preceperat ei achaz. Tulit autem rex achaz celatas bases et luterem qui erat desuper. et mare deposuit de bubus ereis qui sustentabant illud. et posuit super pauimentum stratum lapide. Musach quoque sabbati quod edificauerat in templo. et ingressum regis exterius. conuertit in templum domini propter regem assyriorum. Reliqua autem uerborum achaz. et omnia que fecit. nonne hec scripta sunt in libro uerborum dierum regum iuda? Dormiuitque achaz cum patribus suis. et sepultus est cum eis in ciuitate david. et regnauit ezechias filius eius pro eo.

Anno duodecimo achaz regis iuda regnauit osee filius hela in samaria super israhel nouem annis. Fecitque malum coram domino sed non sicut reges israhel qui ante eum fuerunt. Contra hunc ascendit salmanasar rex assyriorum. et factus est ei osee seruus. reddebatque ei tributa. Cumque deprehendisset rex assyriorum osee quod rebellare nisus misisset nuncios ad sua regem egypti ne prestaret tributa regi assyriorum sicut singulis annis solitus erat: obsedit eum. et uinctum misit in carcerem. Peruagatusque est omnem terram. et ascendens samariam obsedit eam tribus annis.

Anno autem nono osee cepit rex assyriorum samariam. et transtulit israhel in assyrios posuitque eos in ala et in abor iuxta fluuium gozan in ciuitatibus medorum. Factum est autem cum peccassent filii israhel domino deo suo qui eduxit eos de terra egypti de manu pharaonis regis egypti coluerunt deos alienos et ambulauerunt iuxta ritum gentium quas consumpserat dominus in conspectu filiorum israhel. et regum israhel. quia similiter fecerunt et irritauerunt filii israhel uerbis non rectis dominum deum suum et edificauerunt sibi excelsa in cunctis urbibus suis. a turre custodum. usque ad ciuitatem munitam. Feceruntque sibi statuas et lucos in omni colle sublimi. et subter omne lignum nemorosum. et adolebant ibi incensum super aras in morem gentium quas transtulerat dominus a facie eorum. Feceruntque uerba pessima irritantes dominum. et coluerunt inmunditias de quibus preceperat dominus ne facerent uerbum hoc. et testificatus est dominus in israhel et in iuda per manum omnium prophetarum et uidentium dicens. Reuertimini a uiis uestris pessimis et custodite precepta mea et cerimonias iuxta omnem legem quam precepi patribus uestris et sicut misi ad uos in manu seruorum meorum prophetarum. Qui non audierunt sed indurauerunt ceruicem suam iuxta ceruicem patrum suorum qui noluerunt obedire domino deo suo. et abiecerunt legitima eius et pactum quod pepigit cum patribus eorum et testificationes quibus contestatus est eos dominus. secutique sunt uanitates et uane egerunt. et secuti sunt gentes que erant per circuitum eorum. super quibus preceperat dominus eis ut non facerent sicut et illi faciebant. Et dereliquerunt omnia precepta domini dei sui feceruntque sibi duos conflatiles uitulos et lucos et adorauerunt uniuersam militiam celi. seruieruntque baal. et consecrabant eis filios suos et filias suas per ignem et diuinationibus inseruiebant et auguriis. et tradiderunt se ut facerent malum coram domino et irritauerunt eum. Iratusque est dominus uehementer israheli et abstulit eos de conspectu suo et non remansit nisi tribus iuda tantummodo. Sed nec ipse iuda custodiuit mandata domini dei sui. uerumtamen ambulauit in erroribus israhel quos operatus fuerat. Proiecitque dominus omne semen israhel et afflixit eos. et tradidit in manu diripientium donec proiceret eos a facie sua ex eo iam tempore quo scissus est israhel a domo david. et constituerunt sibi regem hieroboam filium nabath. Separauit enim hieroboam israhel a domino. et peccare eos fecit peccatum magnum. Et ambulauerunt filii israhel in uniuersis peccatis hieroboam que fecerat. non recesserunt ab eis usque quo auferret dominus israhel a facie sua. sicut locutus fuerat in manu omnium seruorum suorum prophetarum. Translatusque est israhel de terra sua in assyrios usque in diem hanc. Adduxit autem rex assyriorum de babilone et de chuta. et de auaa et de emath. et de sepharuaim. et collocauit eos in ciuitatibus samarie pro filiis israhel. Qui possederunt samariam. et habitauerunt in urbibus eius. Cumque ibi habitare cepissent. non timebant dominum. Et immisit in eos dominus leones qui interficiebant eos. Nunciatumque est regi assyriorum et dictum. Gentes quas transtulisti et habitare fecisti in ciuitatibus samarie ignorant legitima dei terre. et immisit dominus in eos leones. et ecce interficiunt eos. eo quod ignorent ritum dei terre. Precepit autem rex assyriorum dicens. Ducite illuc unum de sacerdotibus quos inde captiuos adduxistis. et uadat et habitet cum eis. et doceat eos legitima dei terre. Igitur cum uenisset unus de sacerdotibus his qui captiui ducti fuerant de samaria habitauit in bethel. et docebat eos quomodo colerent dominum. Et unaquaque gens fabricata est deum suum. Posueruntque eos in fanis excelsis que fecerant samaritę. gens et gens in urbibus suis in quibus habitabant. Viri autem babilonii fecerunt socoth benoth. uiri autem chutei fecerunt nergel. et uiri de emath fecerunt asima. Porro euei fecerunt nebaas et tharthac. Hii autem qui erant de sepharuaim comburebant filios suos igni adramalech et anamalech diis sepharuaim. et nichilominus colebant dominum. Fecerunt autem sibi de nouissimis populi sacerdotes excelsorum. et ponebant eos in fanis sublimibus. Et cum dominum colerent. diis quoque suis seruiebant iuxta consuetudinem gentium. de quibus translati fuerant samariam. Usque in presentem diem morem sequuntur antiquum non timent dominum. neque custodiunt cerimonias eius et iudicia et legem. et mandatum quod preceperat dominus filiis iacob quem cognominauit israhel. et percusserat cum eis pactum et mandauerat eis dicens. Nolite timere deos alienos. et non adoretis eos neque colatis. et non immoletis eis. sed dominum deum uestrum qui eduxit uos de terra egypti in fortitudine magna et in brachio extento. ipsum timete. illum adorate. et illi immolate. Cerimonias quoque et iudicia. et legem. et mandatum quod scripsit uobis. custodite ut faciatis cunctis diebus: et non timeatis deos alienos. Et pactum quod pepigit uobiscum nolite obliuisci. nec colatis deos alienos sed dominum deum uestrum timete et ipse eruet uos de manu omnium inimicorum uestrorum. Illi uero non audierunt. sed iuxta consuetudinem suam pristinam perpetrabant. Fuerunt igitur gentes iste timentes quidem dominum. sed nichilominus ydolis suis seruientes. Nam et filii eorum et nepotes sicut fecere parentes sui. ita faciunt usque in presentem diem.

Anno tercio osee filii hela regis israhel regnauit ezechias filius achaz regis iuda. Viginti quinque annorum erat cum regnare cepisset: et uiginti nouem regnauit in hierusalem. nomen matris eius abra filia zacharie. Fecitque quod erat bonum in conspectu domini iuxta omnia que fecerat david pater suus. Ipse dissipauit excelsa et contriuit statuas. et succidit lucos. confregitque serpentem eneum quem fecerat moyses. Siquidem usque ad illud tempus filii israhel adolebant incensum. uocauitque eum noesthan. et in domino deo israhel sperauit. Itaque post eum non fuit similis ei de cunctis regibus iuda. sed neque in his qui ante eum fuerunt. Et adhesit domino. et non recessit a uestigiis eius. fecitque mandata eius. que preceperat dominus moysi. Unde et erat dominus cum eo. et in cunctis ad que procedebat sapienter se agebat. Rebellauit quoque contra regem assyriorum. et non seruiuit ei. Ipse percussit philisteos usque gazam. et omnes terminos eorum a turre custodum usque ad ciuitatem munitam.

Anno quarto regis ezechie qui erat annus septimus osee filii hela regis israhel. ascendit salmanasar rex assyriorum samariam. et oppugnauit eam et cepit. Nam post annos tres. anno sexto ezechie id est nono anno osee regis israhel capta est samaria. Et transtulit rex assyriorum israhel in assyrios. Collocauitque eos in ala et in abor fluuiis gozam in ciuitatibus medorum. quia non audierunt uocem domini dei sui. sed preterierunt pactum eius. Omnia que preceperat moyses seruus domini non audierunt neque fecerunt.

Anno quartodecimo ezechie ascendit sennacherib rex assyriorum ad uniuersas ciuitates iuda munitas. et cepit eas. Tunc misit ezechias rex iuda nuncios ad regem assyriorum lachis dicens. Peccaui recede a me. et omne quod imposueris mihi feram. Indixit itaque rex assyriorum ezechie regi iuda trecenta talenta argenti. et XXX talenta auri. Deditque ezechias omne argentum quod repertum fuerat in domo domini. et in thesauris regis. In tempore illo confregit ezechias ualuas templi domini. et laminas auri quas ipse affixerat. et dedit eas regi assyriorum. Misit autem rex assyriorum tharthan et rabsacen. et rabsaris de lachis ad ezechiam regem cum manu ualida in hierusalem. Qui cum ascendissent uenerunt in hierusalem. et steterunt iuxta aqueductum piscine superioris que est in uia agri fullonis uocaueruntque regem. Egressus est autem ad eos eliachim filius elchie prepositus domus et sobna scriba et ioahe filius asaph a commentariis. Dixitque ad eos rabsaces. Loquimini ezechie. Hec dicit rex magnus rex assyriorum. Que est ista fiducia qua niteris? Forsitan inisti consilium ut prepares te ad prelium. In quo confidis ut audeas rebellare? An speras in baculo harundineo atque confracto egypto? Super quem si incubuerit homo comminutus ingredietur manum eius et perforabit eam. sic est pharao rex egypti omnibus qui confidunt in eum. Quod si dixeritis mihi in domino deo nostro habemus fiduciam: nonne iste est cuius abstulit ezechias excelsa et altaria. et precepit iude et hierusalem. ante altare hoc adorabitis in hierusalem? Nunc igitur transite ad dominum meum regem assyriorum. et dabo uobis duo milia equorum. et uidete an habere ualeatis ascensores eorum. Et quomodo potestis resistere ante unum satrapam de seruis domini mei minimis? An fiduciam habeas in egypto propter currus et equites? Numquid sine domini uoluntate ascendi ad locum istum ut demolirer eum? Dominus dixit mihi. Ascende ad terram hanc et demolire eam. Dixerunt autem eliachim filius elchie et sobna et ioahe rabsaci. Precamur ut loquaris nobis seruis tuis syriace. siquidem intelligimus hanc linguam. et non loquaris nobis iudaice audiente populo qui est super murum. Responditque eis rabsaces dicens. Numquid ad dominum tuum et ad te misit me dominus meus ut loquerer sermones hos. et non ad uiros qui sedent super murum ut comedant stercora sua et bibant urinam suam uobiscum? Stetit itaque rabsaces et clamauit uoce magna iudaice et ait. Audite uerba regis magni. regis assyriorum. Hec dicit rex. Non uos seducat ezechias. non enim poterit uos eruere de manu mea. neque fiduciam uobis tribuat super domino dicens. eruens liberabit nos dominus et non

dabitur civitas hec in manu regis assyriorum. Nolite audire ezechiam. Hec enim dicit rex assyriorum. Facite mecum quod vobis est utile et egredimini ad me. et comedat unusquisque de vinea sua. et de ficu sua. et bibetis aquas de cisternis vestris. donec veniam et transferam vos in terram que similis terre vestre est. in terram fructiferam et ferace vini. terram panis et vinearum. terram olivarum et olei et mellis. et vivetis et non moriemini. Nolite audire ezechiam qui vos decipit dicens: Dominus liberabit nos. Numquid liberaverunt dii gentium terram suam de manu regis assyriorum? Ubi est deus emath et arphat? ubi est deus sepharvaim. ana. et ava? Numquid liberaverunt samariam de manu mea? Qui nam illi sunt in universis diis terrarum qui eruerunt regionem suam de manu mea ut possit dominus eruere hierusalem de manu mea? Tacuit itaque populus. et non respondebat ei quicquam. Siquidem preceptum regis acceperant ut non responderent ei.

Venitque eliachim filius elchie prepositus domus. et sobna scriba. et ioahe filius asaph a commentariis ad ezechiam scissis vestibus: et nuntiaverunt ei verba rabsacis. Quod cum audisset rex ezechias scidit vestimenta sua et opertus est sacco. ingressusque est domum domini. et misit eliachim prepositum domus. et sobnam scribam. et senes de sacerdotibus: opertos saccis ad ysaiam prophetam filium amos. Qui dixerunt: Hec dicit ezechias. Dies tribulationis et increpationis et blasphemie dies iste. Venerunt filii usque ad partum. et vires non habet parturiens. Si forte audiat dominus deus tuus universa verba rabsacis quem misit rex assyriorum dominus suus ut exprobraret deo viventi et argueret verbis que audivit dominus deus tuus. et fac orationem pro reliquiis que reperte sunt. Venerunt autem servi regis ezechie ad ysaiam. dixitque eis ysaias. Hec dicetis domino vestro. Hec dicit dominus. Noli timere a facie sermonum quos audisti quibus blasphemaverunt pueri regis assyriorum me. Ecce ego inmittam ei spiritum et audiet nuntium et revertetur in terram suam. et deiciam eum gladio in terra sua. Reversus est ergo rabsaces. et invenit regem assyriorum expugnantem lobnam. Audierat enim quod recessisset de lachis. Cumque audisset de tharaca rege ethiopie dicentes. ecce egressus est ut pugnet adversum te et iret contra eum. misit nuntios ad ezechiam dicens: Hec dicite ezechie regi iude: Non te seducat deus tuus in quo habes fiduciam. neque dicas non tradetur hierusalem in manu regis assyriorum. Tu enim ipse audisti que fecerunt reges assyriorum universis terris. quomodo vastaverunt eas. Num ergo solus poteris liberari? Numquid liberaverunt dii gentium singulos quos vastaverunt patres mei. gozan videlicet et aran. et reseph et filios eden qui erant in thalassar?

Ubi est rex emath. et rex arphat. et rex civitatis sepharvaim. ana. et ava? Itaque cum accepisset ezechias litteras de manu nuntiorum et legisset eas ascendit in domum domini et expandit eas coram domino. et oravit in conspectu eius dicens. Domine deus israel qui sedes super cherubin. tu es deus solus regum omnium terre. tu fecisti celum et terram. inclina aurem tuam et audi. Aperi domine oculos tuos et vide. et audi omnia verba sennacherib qui misit ut exprobraret nobis deum viventem. Vere domine dissipaverunt reges assyriorum gentes et terras omnium. et miserunt deos eorum in ignem. non enim erant dii sed opera manuum hominum. ex ligno et lapide. et perdiderunt eos. Nunc ergo domine deus noster salvos nos fac de manu eius. ut sciant omnia regna terre: quia tu es dominus deus solus. Misit itaque ysaias filius amos ad ezechiam dicens. Hec dicit dominus deus israel. Que deprecatus es me super sennacherib regem assyriorum audivi. Iste est sermo quem locutus est dominus de eo. Sprevit te et subsannavit te virgo filia syon. post tergum tuum caput movit filia hierusalem. Cui exprobrasti. et quem blasphemasti. contra quem exaltasti vocem tuam et elevasti in excelsum oculos tuos? contra sanctum israel. Per manum servorum tuorum exprobrasti domino et dixisti. In multitudine curruum meorum ascendi excelsa montium in summitate libani: succidi cedros eius. electas abietes eius. et ingressus sum usque ad terminos eius. Saltum carmeli eius ego succidi. et bibi aquas alienas. et siccavi vestigiis pedum meorum omnes aquas clausas. Numquid non audisti quid ab initio fecerim? Ex diebus antiquis plasmavi illud. et nunc adduxi eritque in ruinam collium pugnantium civitates munitas. et qui sedent in eis humiles manu. contremuerunt et confusi sunt. Facti sunt quasi fenum agri et virens herba tectorum que arefacta est antequam veniret ad maturitatem. Habitaculum tuum et egressum tuum. et introitum tuum. et viam tuam ego prescivi. et furorem tuum contra me. Insanisti in me. et superbia tua ascendit in aures meas. Ponam itaque circulum in naribus tuis. et chamum in labiis tuis. et reducam te in viam per quam venisti. Tibi autem ezechia hoc erit signum. Comede hoc anno que reppereris. in secundo autem anno que sponte nascuntur. Porro in anno tercio seminate et metite. plantate vineas. et comedite fructum earum. Et quodcumque reliquum fuerit de domo iuda mittet radicem deorsum. et faciet fructum sursum. De hierusalem quippe egredientur reliquie. et quod salvetur de monte syon. Zelus domini exercituum faciet hoc. Quam ob rem hec dicit dominus de rege assyriorum. Non ingredietur urbem hanc. nec mittet in eam sagittam. nec occupabit eam clypeus. nec circumdabit eam munitio. Per viam qua venit revertetur. et civitatem hanc non ingredietur dicit dominus. Protegamque urbem hanc. et salvabo eam propter me. et propter david servum meum. Factum est igitur in nocte illa venit angelus domini et percussit castra assyriorum centum octoginta quinque milia. Cumque diluculo surrexisset. vidit omnia corpora mortuorum. et recedens abiit. Et reversus est sennacherib rex assyriorum et mansit in ninive. Cumque adoraret in templo nesrach deum suum. adramelech et sarasar filii eius percusserunt eum gladio. fugeruntque in terram armeniorum. et regnavit asaraddon filius eius pro eo.

In diebus illis egrotavit ezechias usque ad mortem. et venit ad eum ysaias filius amos propheta dixitque ei. Hec dicit dominus. Dispone domui tue. morieris enim et non vives. Qui convertit faciem suam ad parietem. et oravit dominum dicens. Obsecro domine memento quomodo ambulaverim coram te in veritate et in corde perfecto. et quod placitum est coram te fecerim. Flevit itaque ezechias fletu magno. et antequam egrederetur ysaias mediam partem atrii. factus est sermo domini ad eum dicens. Revertere et dic ezechie duci populi mei. Hec dicit dominus deus david patris tui. Audivi orationem tuam. et vidi lacrimam tuam. et ecce sanavi te. Die tercio ascendes templum domini. et addam diebus tuis quindecim annos. Sed et de manu regis assyriorum liberabo te et civitatem hanc. et protegam urbem istam propter me et propter david servum meum. Dixitque ysaias. Afferte massam ficorum. Quam cum attulissent et posuissent super ulcus eius. curatus est. Dixit autem ezechias ad ysaiam. Quod erit signum quia dominus me sanabit. et quia ascensurus sum die tercio templum domini? Cui ait ysaias. Hoc erit signum a domino quod facturus sit dominus sermonem quem locutus est. Vis ut descendat umbra decem lineis. an ut revertatur totidem gradibus? Et ait ezechias. Facile est umbram crescere decem lineis. nec hoc volo ut fiat. sed ut revertatur retrorsum decem gradibus. Invocavit itaque ysaias propheta dominum et reduxit umbram per lineas quibus iam descenderat in horologium achaz retrorsum decem gradibus.

In tempore illo misit herodach baladan filius baladan rex babiloniorum litteras et munera ad ezechiam. audierat enim quod egrotasset ezechias. Letatus est autem in adventu eorum ezechias. et ostendit eis domum aromatum et aurum. et argentum. et pigmenta varia. unguenta quoque. et domum vasorum suorum. et omnia que habere poterat in thesauris suis. non fuit quod non monstraret eis ezechias in domo sua. et in omni potestate sua. Venit autem ysaias propheta ad regem ezechiam dixitque ei. Quid dixerunt viri isti. aut unde venerunt ad te? Cui ait ezechias. De terra longinqua venerunt ad me: de babilone. At ille respondit. Quid viderunt in domo tua? Ait ezechias. Omnia quecumque sunt in domo mea viderunt. nichil est quod non monstraverim eis in thesauris meis. Dixit itaque ysaias ezechie. Audi sermonem domini. Ecce dies venient et auferentur omnia que sunt in domo tua. et que condiderunt patres tui usque in diem hanc in babilonem. non remanebit quicquam ait dominus. Sed et de filiis tuis qui egredientur ex te quos generabis tollentur. et erunt eunuchi in palacio regis babilonis. Dixit ezechias ad ysaiam. Bonus sermo domini quem locutus est. fiat tantum pax et misericordia et veritas in diebus meis. Reliqua autem sermonum ezechie et omnis fortitudo eius. et quomodo fecit piscinam et aqueductum. et introduxit aquas in civitatem. nonne hec scripta sunt in libro verborum dierum regum iuda? Dormivitque ezechias cum patribus suis. et regnavit manasses filius eius pro eo.

Duodecim annorum erat manasses quando regnare cepisset: et quinquaginta quinque annis regnavit in hierusalem. nomen matris eius apsiba. Fecitque malum in conspectu domini iuxta ydola gentium que delevit dominus a facie filiorum israel. Conversusque est et edificavit excelsa que dissipaverat ezechias pater eius. et erexit aras baal. et fecit lucos sicut fecerat achab rex israel. et adoravit omnem miliciam celi et coluit eam. Extruxitque aras in domo domini de qua dixit dominus in hierusalem ponam nomen meum. et extruxit altaria universe milicie celi. in duobus atriis templi domini. et transduxit filium suum per ignem. et ariolatus est. et observavit auguria. et fecit phitones. et aruspices multiplicavit ut faceret malum coram domino. et irritaret eum. Posuit quoque ydolum luci quem fecerat in templo domini. super quo locutus est dominus ad david. et ad salomonem filium eius dicens. In templo hoc et in hierusalem quam elegi de cunctis tribubus israhel ponam nomen meum in sempiternum et ultra non faciam commoveri pedem israel de terra quam dedi patribus eorum. sic tamen si custodierint omnia opera que precepi eis. et universam legem quam mandavit eis servus meus moyses. Illi vero non audierunt sed seducti sunt a manasse ut facerent malum super gentes quas contrivit dominus a facie filiorum israel. Locutusque est dominus in manu servorum suorum prophetarum dicens. Quia fecit manasses rex iuda abhominationes istas pessimas super omnia que fecerunt amorrei ante eum. et peccare fecit etiam iudam in inmundiciis suis. Propterea hec dicit dominus deus israel. Ecce ego inducam mala super hierusalem et iudam. ut quicumque audierit tinniant ambe aures eius. Et extendam super hierusalem funiculum samarie et pondus domus achab. et delebo hierusalem sicut deleri solent tabule. Delens vertam et ducam crebrius stilum super faciem eius. Dimittam vero reliquias hereditatis mee. et tradam eas in manus inimicorum eius. eruntque in vastitatem et in rapinam cunctis adversariis suis. eo quod fecerint malum coram me. et perseveraverint irritantes me ex die qua egressi sunt patres eorum ex egypto usque in diem hanc. Insuper et sanguinem innoxium fudit manasses multum nimis. donec impleret hierusalem usque ad os. absque peccatis suis quibus peccare fecit iudam ut faceret malum coram domino. Reliqua autem verborum manasse et universa que fecit et peccatum eius quod peccavit. nonne hec scripta sunt in libro verborum dierum regum iuda? Dormivitque manasses cum patribus suis et sepultus est in horto domus sue. et regnavit amon filius eius pro eo.

Viginti et duorum annorum erat amon cum regnare cepisset. et duobus annis regnavit in hierusalem. nomen matris eius mesalemeth filia arus de iecteba. Fecitque malum in conspectu domini. sicut fecerat manasses pater eius. et ambulavit in omni via per quam ambulaverat pater eius. Servivitque inmundiciis quibus servierat pater suus. et adoravit eas. et dereliquit dominum deum patrum suorum et non ambulavit in via domini. Tetenderuntque ei insidias servi sui. et interfecerunt regem in domo sua. Percussit autem populus terre omnes qui coniuraverant contra regem amon.

80

et constituerunt sibi regem Iosiam filium eius pro eo. Reliqua autem sermonum Ammon quae fecit, nonne haec scripta sunt in libro verborum dierum regum Iuda? Dormivitque cum patribus suis, et sepelierunt eum in sepulchro suo in horto Aza, et regnavit Iosias filius eius pro eo. Octo annorum erat Iosias cum regnare coepisset, et XXXI uno anno regnavit in Hierusalem. Nomen matris eius Idida filia Adaye de Besachat. Fecitque quod placitum erat coram domino, et ambulavit per omnes vias David patris sui. Non declinavit ad dexteram sive ad sinistram.

Anno autem octavo decimo regis Iosiae misit rex Saphan filium Asia filii Messulam scribam templi domini dicens. Vade ad Elchiam sacerdotem magnum, ut confletur pecunia quae illata est in templum domini, quam collegerunt ianitores templi a populo, deturque fabris per praepositos domus domini, qui et distribuant eam his qui operantur in templo domini ad instaurandas sartatecta templi, lignariis videlicet et caementariis, et his qui interrupta componunt, et ut emantur ligna et lapides de lapidicinis ad instaurandum templum domini. Verumtamen non supputetur eis argentum quod accipiunt, sed in potestate habeant et in fide. Dixit autem Elchias pontifex ad Saphan scribam. Librum legis repperi in domo domini. Deditque Elchias volumen Saphan, qui et legit illud. Venit quoque Saphan scriba ad regem, et renuntiavit ei quod praeceperat, et ait. Conflaverunt servi tui pecuniam quae reperta est in domo domini, et dederunt ut distribueretur fabris a praepositis operum templi domini. Narravitque Saphan scriba regi dicens. Librum dedit mihi Elchias sacerdos. Quem cum legisset Saphan coram rege, et audisset rex verba legis domini, scidit vestimenta sua, et praecepit Elchie sacerdoti et Achiam filio Saphan, et Achobor filio Micha, et Saphan scribae, et Asiae servo regis, dicens. Ite et consulite dominum super me et super populo et super omni Iuda, de verbis voluminis istius quod inventum est. Magna enim ira domini succensa est contra nos, quia non audierunt patres nostri verba libri huius, ut facerent omne quod scriptum est nobis. Ierunt itaque Elchias sacerdos et Achiam et Achobor et Saphan et Asia ad Oldam prophetissam uxorem Sellum filii Thecuae filii Araas custodis vestium, quae habitabat in Hierusalem in secunda, locutique sunt ad eam. Et illa respondit eis. Haec dicit dominus deus Israel. Dicite viro qui misit vos ad me. Haec dicit dominus. Ecce ego adducam mala super locum hunc et super habitatores eius, omnia verba legis quae legit rex Iuda, quia dereliquerunt me et sacrificaverunt diis alienis irritantes me in cunctis operibus manuum suarum, et succendetur indignatio mea in loco hoc, et non extinguetur. Regi autem Iuda qui misit vos ut consuleretis dominum, sic dicetis. Haec dicit dominus deus Israel. Pro eo quod audisti verba voluminis, et perterritum est cor tuum, et humiliatus es coram domino auditis sermonibus contra locum istum et habitatores eius, quod videlicet fierent in stuporem et in maledictum, et scidisti vestimenta tua et flevisti coram me, et ego audivi, ait dominus. Idcirco colligam te ad patres tuos, et colligeris ad sepulchrum tuum in pace, ut non videant oculi tui mala quae inducturus sum super locum istum. Et renuntiaverunt regi quod dixerat. Qui misit, et congregati sunt ad eum omnes senes Iuda et Hierusalem. Ascenditque rex templum domini, et omnes viri Iuda universique qui habitabant in Hierusalem cum eo, sacerdotes et prophetae et omnis populus a parvo usque ad magnum. Legitque cunctis audientibus omnia verba libri foederis qui inventus est in domo domini. Stetitque rex super gradum, et percussit foedus coram domino ut ambularent post dominum, et custodirent praecepta eius et testimonia et caerimonias in omni corde et in tota anima, et suscitarent verba foederis eius quae scripta erant in libro illo. Adquievitque populus pacto. Et praecepit rex Elchiae pontifici et sacerdotibus secundi ordinis et ianitoribus, ut proicerent de templo domini omnia vasa quae facta fuerant Baal et in luco et universae militiae caeli, et combussit ea foris Hierusalem in convalle Cedron, et tulit pulverem eorum in Bethel. Et delevit aruspices quos posuerant reges Iuda ad sacrificandum in excelsis per civitates Iuda et in circuitu Hierusalem, et eos qui adolebant incensum Baal et soli et lunae et XII signis, et omni militiae caeli. Et efferri fecit lucum de domo domini foras Hierusalem in valle Cedron, et combussit eum ibi, et redegit in pulverem, et proiecit super sepulchra vulgi. Destruxitque aediculas effeminatorum quae erant in domo domini, pro quibus mulieres texebant quasi domunculas luci. Congregavitque sacerdotes de civitatibus Iuda, et contaminavit excelsa ubi sacrificabant sacerdotes de Gabaa usque Bersabee. Et destruxit aras portarum in introitu ostii Iosue principis civitatis quod erat ad sinistram portae civitatis. Verumtamen non ascendebant sacerdotes excelsorum ad altare domini in Hierusalem, sed tantum comedebant azima in medio fratrum suorum. Contaminavit quoque Tofeth, quod est in convalle filii Ennon, ut nemo consecraret filium suum aut filiam per ignem Moloch. Abstulit quoque equos quos dederant reges Iuda soli in introitu templi domini iuxta exedram Nathanmelech eunuchi qui erat in Farurim. Currus autem solis combussit igni. Altaria quoque quae erant super tecta cenaculi Achaz quae fecerant reges Iuda, et altaria quae fecerat Manasses in duobus atriis templi domini destruxit rex, et cucurrit inde, et dispersit cinerem eorum in torrentem Cedron. Excelsa quoque quae erant in Hierusalem ad dexteram partem montis Offensionis quae aedificaverat Salomon rex Israel, et Astaroth ydolo Sydoniorum, et Chamos offensioni Moab, et Melcham abhominationi filiorum Ammon, polluit rex, et contrivit statuas, et succidit lucos, replevitque loca eorum ossibus mortuorum. Insuper et altare quod erat in Bethel, et excelsum quod fecerat Hieroboam filius Nabath qui peccare fecerat Israel, et altare illud et excelsum destruxit atque combussit et comminuit in pulverem, succenditque etiam lucum. Et conversus Iosias vidit ibi sepulchra quae erant in monte. Misitque et tulit ossa de sepulchris, et combussit ea super altare, et polluit illud iuxta verbum domini quod locutus est vir dei qui praedixerat verba haec. Et ait. Quis est titulus iste quem video? Responderuntque ei cives illius urbis. Sepulchrum est hominis dei qui venit de Iuda et praedixit verba haec quae fecisti super altare Bethel. Et ait. Dimittite eum, nemo commoveat ossa eius. Et intacta manserunt ossa illius cum ossibus prophetae qui venerat de Samaria. Insuper et omnia fana excelsorum quae erant in civitatibus Samariae, quae fecerant reges Israel ad irritandum dominum, abstulit Iosias, et fecit eis secundum omnia opera quae fecerat in Bethel. Et occidit universos sacerdotes excelsorum qui erant ibi super altaria, et combussit ossa humana super ea. Reversusque est in Hierusalem, et praecepit omni populo dicens. Facite phase domino deo vestro, secundum quod scriptum est in libro foederis huius. Nec enim factum est phase tale a diebus iudicum qui iudicaverunt Israel, et omnium dierum regum Israel et regum Iuda, sicut in XVIII anno regis Iosiae factum est phase istud domino in Hierusalem. Sed et phitones et ariolos et figuras ydolorum et inmunditias abhominationesque quae fuerant in terra Iuda et Hierusalem abstulit Iosias, ut statueret verba legis quae scripta sunt in libro quem invenit Elchias sacerdos in templo domini. Similis illi non fuit ante eum rex qui reverteretur ad dominum in toto corde suo et in tota anima sua et in universa virtute sua iuxta omnem legem Moysi, neque post eum surrexit similis illi. Verumtamen non est aversus dominus ab ira furoris sui magni, quo iratus est furor eius contra Iudam, propter irritationes quibus provocaverat eum Manasses. Dixit itaque dominus. Etiam Iudam auferam a facie mea, sicut abstuli Israel, et proiciam civitatem hanc quam elegi Hierusalem, et domum de qua dixi, erit nomen meum ibi. Reliqua autem sermonum Iosiae et universa quae fecit, nonne haec scripta sunt in libro verborum dierum regum Iuda? In diebus illius ascendit Pharao Nechao rex Aegypti contra regem Assyriorum ad flumen Eufraten, et abiit rex Iosias in occursum eius, et occisus est in Mageddo. Et portaverunt eum servi sui mortuum de Mageddo, et pertulerunt in Hierusalem, et sepelierunt eum in sepulchro suo.

Tulit autem populus terrae Ioachaz filium Iosiae, et unxerunt eum, et constituerunt eum regem pro patre suo. Viginti trium annorum erat Ioachaz cum regnare coepisset, et tribus mensibus regnavit in Hierusalem. Nomen matris eius Amichaal filia Hieremiae de Lobna. Et fecit malum coram domino iuxta omnia quae fecerant patres eius. Vinxitque eum Pharao Nechao in Reblatha quae est in terra Emath, ne regnaret in Hierusalem, et inposuit mulctam terrae centum talentis argenti et talento auri. Regemque constituit Pharao Nechao Eliachim filium Iosiae pro Iosia patre eius, vertitque nomen eius Ioachim. Porro Ioachaz tulit et duxit in Aegyptum. Argentum autem et aurum dedit Ioachim Pharaoni, cum indixisset terrae per singulos ut conferretur iuxta praeceptum Pharaonis, et unumquemque secundum vires suas exegit tam argentum quam aurum de populo terrae ut daret Pharaoni Nechao. Viginti quinque annorum erat Ioachim cum regnare coepisset, et XI annis regnavit in Hierusalem. Nomen matris eius Zebida filia Phadaye de Ruma. Et fecit malum coram domino iuxta omnia quae fecerant patres eius.

In diebus illis ascendit Nabugodonosor rex Babylonis, et factus est ei Ioachim servus tribus annis, et rursum rebellavit contra eum. Inmisitque ei dominus latrunculos Chaldeorum et latrunculos Syriae, et latrunculos Moab et latrunculos filiorum Ammon, et inmisit eos in Iudam ut disperderet eum iuxta verbum domini quod locutus fuerat per servos suos prophetas. Factum est autem hoc per verbum domini contra Iudam, ut auferret eum coram se propter peccata Manasse et universa quae fecit, et propter sanguinem innoxium quem effudit, et implevit Hierusalem cruore innocentium, et ob hanc rem noluit dominus propitiari. Reliqua autem sermonum Ioachim et universa quae fecit, nonne haec scripta sunt in libro verborum dierum regum Iuda? Et dormivit Ioachim cum patribus suis, regnavitque Ioachin filius eius pro eo. Et ultra non addidit rex Aegypti ut egrederetur de terra sua. Tulerat enim rex Babylonis a rivo Aegypti usque ad flumen Eufraten omnia quae fuerant regis Aegypti.

Decem et VIII annorum erat Ioachin cum regnare coepisset, et tribus mensibus regnavit in Hierusalem. Nomen matris eius Naestha filia Elnathan de Hierusalem. Et fecit malum coram domino iuxta omnia quae fecerat pater eius. In tempore illo ascenderunt servi Nabugodonosor regis Babylonis in Hierusalem, et circumdata est urbs munitionibus. Venitque Nabugodonosor rex Babylonis ad civitatem cum servi eius oppugnarent eam. Egressusque est Ioachin rex Iuda ad regem Babylonis, ipse et mater eius, et servi eius, et principes eius, et eunuchi eius, et suscepit eum rex Babylonis anno octavo regni sui. Et protulit inde omnes thesauros domus domini, et thesauros domus regiae. Et concidit omnia vasa aurea quae fecerat Salomon rex Israel in templo domini iuxta verbum domini. Et transtulit omnem Hierusalem, et universos principes, et omnes fortes exercitus X milia in captivitatem, et omnem artificem et clusorem, nihilque relictum est exceptis pauperibus populi terrae. Transtulit quoque Ioachin in Babylonem, et matrem regis, et uxores regis, et eunuchos eius, et iudices terrae duxit in captivitatem de Hierusalem in Babylonem, et omnes viros robustos VII milia, et artifices et clusores mille, omnes viros fortes et bellatores. Duxitque eos rex Babylonis captivos in Babylonem, et constituit Mathaniam patruum eius pro eo, inposuitque nomen ei Sedechiam. Vicesimum et primum annum habebat aetatis Sedechias cum regnare coepisset, et XI annis regnavit in Hierusalem. Nomen matris eius erat Amithal filia Hieremiae de Lobna. Et fecit malum coram domino iuxta omnia quae fecerat Ioachim. Irascebatur enim dominus contra Hierusalem et contra Iudam, donec proiceret eos a facie sua. Recessitque Sedechias a rege Babylonis.

Factum est autem anno nono regni eius, mense decimo, X die mensis, venit Nabugodonosor rex Babylonis ipse et omnis exercitus eius in Hierusalem, et circumdederunt eam, et extruxerunt in circuitu eius munitiones. Et clausa est civitas atque vallata usque ad XI annum regis Sedechiae, nona mensis die. Praevaluitque fames in civitate, nec erat panis populo terrae. Et interrupta est civitas, et omnes viri bellatores nocte fugerunt per viam portae quae est inter duplicem murum ad hortum regis. Porro Chaldei obsidebant in circuitu civitatem. Fugit itaque Sedechias per viam quae ducit ad campestria solitudinis. Et persecutus est exercitus Chaldeorum regem, conprehenditque eum in planitie Hiericho. Et omnes bellatores qui erant cum eo dispersi sunt et reliquerunt eum. Adprehensum ergo regem duxerunt ad regem Babylonis in Reblatha. Qui locutus est cum eo iudicium. Filios autem Sedechiae occidit coram eo, et oculos eius effodit, vinxitque eum catenis, et adduxit in Babylonem. Mense quinto VII die mensis, ipse est annus nonus decimus regis Babylonis, venit Nabuzardan princeps exercitus servus regis Babylonis in Hierusalem, et succendit domum domini et domum regis et domus Hierusalem, omnemque domum conbussit igni. Et muros Hierusalem per circuitum destruxit omnis exercitus Chaldeorum qui erat cum principe militiae. Reliquam autem populi partem quae remanserat in civitate, et perfugas qui transfugerant ad regem Babylonis, et reliquum vulgus transtulit Nabuzardan princeps militiae, et de pauperibus terrae reliquit vinitores et agricolas. Columnas autem aereas quae erant in templo domini, et bases et mare aereum quod erat in domo domini, confregerunt Chaldei, et transtulerunt aes in Babylonem. Ollas quoque aereas et trullas et tridentes et fialas et mortariola et omnia vasa aerea quibus ministrabant tulerunt. Necnon et turibula et fialas, quae aurea aurea, et quae argentea argentea, tulit princeps militiae, id est columnas duas, mare unum, et bases quas fecerat Salomon in templo domini. Non erat pondus aeris omnium vasorum.

Reliquum require in volumine Hieremiae ante verba Baruch.

INCIPIT PFACIO EUSEBII HIERONIMI AD SOFRONIUM DISCIPULUM IN LIBRO PSALMORUM QUOD DICITUR NABLUM

SCIO QUOSDAM PUTARE PSALTERIUM in quinque libros esse divisum, ut ubicumque apud septuaginta interpretes scriptum est γένοιτο γένοιτο, id est fiat fiat, finis librorum sit, pro quo in hebreo legitur amen amen. Nos autem hebreorum auctoritatem secuti, et maxime apostolorum qui semper in novo testamento psalmorum librum nominant, unum volumen asserimus. Psalmos quoque omnes eorum testamur auctorum qui ponuntur in titulis. David scilicet et asaph et ydithun, filiorum chore, eman ezrahelite, moysi et salomonis, et reliquorum quos esdras uno volumine comprehendit. Si enim amen, fideliter pro quo aquila transtulit πεπιστωμένος, in fine tantum librorum ponitur, et non interdum aut in exordio aut in calce sermonis sive sententie. Nunquam et salvator in evangelio loquitur: amen amen dico vobis, et pauli epistole in medio illud opere continerent. Moyses quoque et hieremias et ceteri in hunc modum multos habent libros qui in mediis voluminibus suis amen frequenter inserant. Sed et numerus viginti duorum hebreorum librorum et misteriorum eiusdem numeri commutabitur. Nam et titulus ipse hebraicus sephar thalim quod interpretatur volumen ymnorum, apostolice auctoritati congruens, non plures libros sed unum volumen ostendit. Quia igitur nuper cum hebreo disputans, que de domino salvatore de psalmis testimonia protulisti, volensque illud eludere per sermones pene singulos asserebat non ita haberi in hebreo, ut tu de septuaginta interpretibus opponebas, studiosissime postulasti, ut post aquilam, simmachum, et theodotionem novam editionem latino sermone transferre. Aiebas enim te magis interpretum varietate turbari, et amore quo laboras vel translatione vel iudicio meo esse contentum. Unde impulsus a te cui et que non possum negare, rursum me obtrectatorum latratibus tradidi, malui que te vires potius meas quam voluntatem in amicicia querere. Certe confidenter dico, et multos huius operis testes suscitabo, me nichil dumtaxat scientem de hebraica veritate mutasse. Sicubi ergo editio mea a veteribus discrepaverit, interroga quemlibet hebreorum, et liquido pervidebis me ab emulis frustra lacerari qui malunt contempnere videre preclara quam discere perversissimi homines. Nam cum semper novas expectant voluptates, et gulae eorum vicina maria non sufficiunt, cur in solo studio scripturarum veteri sapore contenti sunt? Nec hoc dico quo persecutores meos mordeam, aut quicquam detrahendum arbitrer eorum translatione diligentissime emendatam olim mee lingue hominibus dederim. Sed quod aliud sit in ecclesiis Christo credentium psalmos legere, aliud iudeis singula verba calumpniantibus respondere. Quod opusculum meum si in grecum ut polliceris transtuleris ἀμαθίαν τῶν ἐμῶν … [illegible] et imperitie mee doctissimos quoque testes facere dicam tibi illud oracianum: In silvam ne ligna feras. Nisi quod habeo solamen, si in labore communi intelligam michi et laudem et remunerationem valere, in domino Ihesu et in omni missa me.

EXPLICIT PREFACIO.

IN hebreo libro psalmorum … [illegible] PROLOGUS. descripti sunt omnes et diverse quidem quidam autem continua, sunt quidam autem divisi. Quapropter primus et secundus continue sunt iuxta hebreum. Et iterum septuagesimus septimus continue est apud nos in hebraico autem parati sunt in duos. In quinque vero libros dividunt hebrei psalmorum librum. Quorum quidem primum a beatus vir usque ad finem quadragesimi. Secundum autem quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum usque ad septuagesimi finem. Tercium vero quam bonus israel usque ad octogesimum octavum. Quartum autem domine refugium factus es usque ad centesimum quintum. Quintum vero confitemini domino usque ad novissimum. Observandum autem quia non secundum hystorias que temporum psalmorum compositus sit ordo. Commutata est enim minus multum temporibus sicut liber regnorum declarat. Multa enim ydolorum cultura obprimentis videntur gente oblivione inferebat patriarum scripturarum, ut nec pareret liber moysi legis, neque memoria patrum pietatis salva haberetur apud eos. Sic ergo et prophetas mitterent arguentes illorum impietates, et horum causa primum assyriorum tradita sunt captivitati. Nichil ergo mirabile sub huiusmodi constitucione, et que inlata sunt in libro psalmorum decideruntque oblivioni longis tradita temporibus. Post hec autem sive esdram sive quendam virum prophetarum circa congregationem eorum festinasse cum ceteris, et librum psalmorum coadunasse, non liquide invenientes omnes, sed per varia tempora. Taxare autem in primis qui priores inventi sunt, propter quod nec ipsi ut david in ordine iacere omnes. Deinde autem et filiorum chore, et asaph et salomonis, et moysi, et ethan, et eman, et ydithun. Item totum ipsius david invenies mixtum in libro texatos, non secundum quibus dicti sunt temporibus, sed quibus inventi. Hinc etiam pervenit ut qui temporibus erant novissimi, et qui temporibus erant primi, postea inventi secundo ordinarentur loco. Id ipsum autem invenies factum in prophetis. Libri psalmorum hec est divisio, ipsorum sic certa scribentium diligentissima exempla priorum, et ipsum hebraicum continent personae. Quorum sunt psalmi sine inscriptione .xvii. supra scripti .c.xxx.iii. Supra scriptorum divisio. Ipsi david .lxxii. Filiis chore .xi. Asaph .xii. Ethani .i. Eman .i. Moysi .i. Salomonis .ii. Sine nomine .xvii. Alleluia .ci.xvii. Proculcaribus .iii. Graduum .xv. Sunt autem sine nomine qui tantum superscriptiones quidem habent, non tamen significat cuius sint .xvii. Simul .cl. Non sic accipiat quis, quia omnes sint psalmi david sed aliorum prophetarum ad psallendum prophetantium. Propter quod hec omnis scriptura quia apud hebreos psalterii nomen est ipsius david suprascribitur, sed individue liber psalmorum nominatur. Sicut dicebat quidam, quia exametro sicut scriptum est canticum deuteronomii apud hebreos trimetro vero et tetrametro scripti sunt psalmi versu. Ergo qui apud hebreos alii sunt qui apud nos ipsi david .iii. .iiii. .v. .vii. .viii. .viiii. .x. .xi. .xii. .xiii. .xiiii. .xv. .xvi. .xvii. .xviii. .xviiii. .xx. .xxi. .xxii. .xxiii. .xxiiii. .xxv. .xxvi. .xxvii. .xxviii. .xxviiii. .xxx. .xxxi. .xxxii. .xxxiii. .xxxiiii. .xxxv. .xxxvi. .xxxvii. .xxxviii. .xxxviiii. .xl. .xli. .xlii. .xliii. .xliiii. .xlv. .xlvi. .xlvii. .xlviii. .xlviiii. .cii. .cvii. .cviii. .cxxi. .cxxii. .cxxx. .cxxxii. .cxxxvii. .cxxxviii. .cxxxviiii. .cxl. .cxli. .cxlii. .cxliii. .cxliiii. simul .lxxii. Non supra scripti, primus vero .xxxii. .xlii. .lxx. .c. .cxii. .cxiii. .cxiiii. .cxv. .cxvi. .cxvii. .cxviii. .ciii. .cxv. .cxxxvi. .cxlvii. simul .xvii. Filiis chore .xli. .xliii. .xliiii. .xlv. .xlvi. .xlvii. .xlviii. .xlviiii. .lxxxiii. .lxxxiiii. .lxxxvi. .lxxxviii. simul .xi. Sine nomine qui tantum superscriptiones habent non tamen significant cuius sint .lxv. .lxvi. .xli. .xcviii. .ci. .cxviii. .cxx. .cxxii. .cxxiii. .cxxv. .cxxvii. .cxxviii. .cxxxviii. .cxxxi. .cxxxii. simul cum .xvii. Alleluia .ci. .ciiii. .cv. .cvi. .cx. .cxi. .cxii. .cxiii. .cxiiii. .cxvi. .cxvii. .cxxxiiii. .cxxxv. .cxlv. .cxlvi. .cxlvii. .cxlviii. .cl. simul .xvii. Ethan .lxxxiii. Salomonis .lxxi. .cxxvi. Asaph .xlviii. .lxxii. .lxxiii. .lxxiiii. .lxxv. .lxxvi. .lxxvii. .lxxviii. .lxxviiii. .lxxx. .lxxxi. .lxxxii. simul .xii. Moysi .lxxxviii. Sunt omnes simul psalmi .cl. Proculcaribus .iii. et graduum .xv. pronominibus positi sunt extra .cl. non sunt. In quibus psalmis vel superscriptionibus eorum obulus iacet, hec pene solos .lxx. inferunt. Neque vero apud ceteros inveniuntur asteriscis obulis quia adiacentia in hebraico et apud ceteros non sunt inventa penes .lxx. et theodotione adiecimus cum asteriscis. Quanta vero apud memoratos .lxx. aut theodotione invenimus, neque ante in hebraico, neque apud ceteros obolos supposuimus. De supradicti vero quia secundum quandam dispensationem .lxx. interpretati sunt. De morte filii. Pro occultis filii. Sicut ergo eduxit prius terra quadrupedia, et que ex ea generata sunt, et sicut quedam parte locum primum, sic ante salvatoris adventum dispensata est interpretatio scripturarum propter ptholomeum et cum interpretate sunt sub apostolis, quoniam erat impossibile propter infidelitatem de Christo prophetari nominum. Confitebor tibi in toto corde meo, pro eo quod gratias ago. Narrabo omnia mirabilia tua. Moyses non omnia erat possibilis narrare, sed ex parte ea mirabilia que in egypto. Christus autem et que super celestia, in avertendo inimicum meum retrorsum. Diabolus erat inimicus qui humanum genus obtinebat. Increpasti gentes, periit impius diabolus. Quomodo annunciem laudes tuas in portis filie syon. Civitati dividentes celestis hierusalem filii syon .lxxviii. Domine refugium factus es nobis in generatione et generationem. Refugium secundum generationem fuit enoch in die abraham, et reliqua terra habens apud se absconditos montes, novissime quando sic ea demonstravit aquarum secundum tempora terrarum denudante et demonstrati sunt montes, et dixisti convertimini filii hominum, de gentium vocatione. Quia mille anni que fecit moysi, mane sicut herba transeat, que secundum david et salomonem vespere decidat. De consummationibus desolacionum hierusalem hec moyses propheta in spiritu dixit. Principium psalmorum david secundum hystoriam que in libro regnorum continetur .cxliii. Adversus goliath cum stetit .lviii. cum misit saul et custodivit domum eius ut interficeret eum .lvi. cum fugeret a facie saul in speluncam .xxxiii. cum venit ad achimelech sacerdotem et commutavit vultum suum coram abimelech rege et dimisit eum et abiit .cxli. cum fugit de geth, et venit in speluncam odollam .li. Cum venit doech ydumeus et annunciavit saul et dixit venit david in domum abimelech .lxii. cum esset in deserto iudee .liii. Cum venerunt zifei et dixerunt sauli nonne ecce david absconditus est penes nos .lv. Quando tenuerunt eum allophili in geth .xxvi. Post mortem saul priusquam ungeretur in regem .xliv. Cum domus edificata est post captivitatem et archa domini reducta est .xxviii. In consummatione tabernaculi in quo archa posita est .xxviii. In dedicatione domus .lviiii. Cum ioab percussisset mesopotamiam syrie et syriam sobe et valle salinarum .xxl. Cum venit ad eum nathan propheta et intravit ad bethsabee .iii. cum fugeret a facie absalon filii sui .vii. Pro verbis chusi filii gemini .cxlii. cum eum persequeretur absalon filius suus .xvii. In die qua liberavit eum dominus de manu omnium inimicorum suorum et de manu saul.

EXPLICIT PROLOGUS.

83

INCIPIT LIBER PSALMORUM

BEATUS VIR QUI NON ABIIT

Psaltr

in consilio impiorum, et in via peccatorum non stetit, et in cathedra derisorum non sedit. Sed in lege Domini voluntas eius, et in lege eius meditabitur die ac nocte. Et erit tamquam lignum quod transplantatum est iuxta rivos aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo, et folium eius non defluet, et omne quod fecerit prosperabitur. Non sic impii, sed tamquam pulvis quem proicit ventus. Propterea non resurgent impii in iudicio, neque peccatores in congregatione iustorum. Quoniam novit Dominus viam iustorum, et via peccatorum peribit.

Quare turbantur gentes, et tribus meditantur inania. Consurgent reges terrae et principes tractabunt pariter adversus Dominum, et adversus christum eius. Disrumpamus vincula eorum, et proiciamus a nobis laqueos eorum. Habitator caeli deridebit, Dominus subsannabit eos. Tunc loquetur ad eos in ira sua, et in furore suo conturbabit eos. Ego autem ordinavi regem meum super Sion montem sanctum meum. Adnuntiabo Dei praeceptum, Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Postula a me et dabo tibi gentes hereditatem tuam, et possessionem tuam terminos terrae. Pasces eos in virga ferrea, et ut vas figuli confringes eos. Nunc ergo reges intellegite, erudimini iudices terrae. Servite Domino in timore, et exultate in tremore. Adorate pure, ne forte irascatur et pereatis de via. Cum exarserit post paululum furor eius, beati omnes qui sperant in eo.

Psalmus David cum fugeret a facie Abessalon filii sui.

Domine quare multiplicati sunt hostes mei, multi consurgunt adversum me. Multi dicunt animae meae: non est salus huic in Deo semper. Tu Domine clypeus circa me, gloria mea et exaltans caput meum. Voce mea ad Dominum clamabo, et exaudiet me de monte sancto suo semper. Ego dormivi et soporatus sum et evigilavi, quia Dominus sustentavit me. Non timebo milia populi qui circumdederunt me. Surge Domine, salvum me fac Deus meus, quia percussisti omnium inimicorum meorum maxillam, dentes impiorum confregisti. Domini est salus, et super populum tuum benedictio tua semper.

Victori in psalmis canticum David.

Invocantem me exaudi me Deus iustitiae meae, in tribulatione dilatasti me. Miserere mei, et exaudi orationem meam. Filii viri, usquequo inclyti mei ignominiose diligitis vanitatem, quaerentes mendacium semper. Et cognoscite quoniam mirabilem reddidit Dominus sanctum suum, Dominus exaudiet me cum clamavero ad eum. Irascimini et nolite peccare, loquimini in cordibus vestris super cubilia vestra, et tacete semper. Sacrificate sacrificium iustitiae, et fidite in Domino. Multi dicunt: quis ostendit nobis bonum? Leva super nos lumen vultus tui Domine. Dedisti laetitiam in corde meo, in tempore frumenti et vini eorum multiplicati sunt. In pace simul dormiam et requiescam, quia tu Domine specialiter securum habitare fecisti me.

Victori super hereditatibus canticum David.

Verba mea auribus percipe Domine, intellege murmur meum. Adtende ad vocem clamoris mei, rex meus et Deus meus, quia te deprecor. Domine mane audies vocem meam, mane praeparabor ad te et contemplabor. Quoniam non es Deus volens iniquitatem, nec habitabit iuxta te malignus. Non stabunt iniqui in conspectu oculorum tuorum. Odisti omnes operantes iniquitatem, perdes loquentes mendacium. Virum sanguinum et dolosum abominabitur Dominus, ego autem in multitudine misericordiae tuae introibo in domum tuam, adorabo in templo sancto tuo in timore tuo. Domine deduc me in iustitia tua propter insidiatores meos, dirige ante faciem tuam viam meam. Non est enim in ore eorum rectum, interiora eorum insidiae. Sepulchrum patens guttur eorum, lingua sua lenificant. Condemna eos Deus, decidant a consiliis suis, iuxta multitudinem scelerum eorum expelle eos, quoniam provocaverunt te. Et laetentur omnes qui sperant in te, in perpetuum laudabunt. Et proteges eos, et laetabuntur in te qui diligunt nomen tuum, quia tu benedices iusto. Domine ut scuto placabilitatis coronabis eum.

Victori in psalmis super octava canticum David.

Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me. Miserere mei Domine, quoniam infirmus ego sum, sana me Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea. Et anima mea turbata est valde, et tu Domine usquequo. Convertere Domine, eripe animam meam, salva me propter misericordiam tuam. Quoniam non est in morte recordatio tui, in inferno quis confitebitur tibi. Laboravi in gemitu meo, natare faciam tota nocte lectum meum, lacrimis meis stratum meum rigabo. Caligavit prae amaritudine oculus meus, consumptus sum ab universis hostibus meis. Recedite a me omnes qui operamini iniquitatem, quia exaudivit Dominus vocem fletus mei. Audivit Dominus deprecationem meam, Dominus orationem meam suscepit. Confundantur et conturbentur vehementer omnes inimici mei, revertantur et confundantur subito.

Pro ignoratione David, quod cecinit Domino super verba Aethiopis filii Gemini.

Domine Deus meus in te speravi, salva me ab omnibus persequentibus et libera me. Ne forte capiat ut leo animam meam, lacerans et non sit qui eruat. Domine Deus meus si feci istud, si est iniquitas in manibus meis. Si reddidi retribuentibus mihi malum, et dimisi hostes meos vacuos. Persequatur inimicus animam meam et adprehendat, et conculcet in terra vitam meam, et gloriam meam in pulvere conlocet semper. Surge Domine in furore tuo, elevare in indignationibus super hostes meos, et consurge ad me in iudicio quod mandasti. Et congregatio tribuum circumdabit te, et pro ea in altum revertere. Dominus iudicabit populos, iudica me Domine secundum iustitiam meam, et secundum simplicitatem quae est in me. Consummetur malum impiorum, et confirmetur iustus. Probator cordis et renum Deus iustus. Clypeus meus in Deo, qui salvat rectos corde. Deus iudex iustus et fortis, comminans tota die. Convertenti gladium suum acuet, arcum suum tetendit et paravit illum. Et in ipso paravit vasa mortis, sagittas suas ad comburendum operatus est. Ecce parturiit iniquitatem, et concepit dolorem, peperit mendacium. Lacum aperuit et effodit eum, et incidit in interitum quem operatus est. Revertetur dolor suus in caput eius, et super verticem eius iniquitas sua descendet. Confitebor Domino secundum iustitiam eius, et psallam nomini Domini altissimi.

Victori pro torcularibus psalmus David.

Domine dominator noster, quam magnificum est nomen tuum in universa terra, qui posuisti gloriam tuam super caelos. Ex ore infantium et lactentium fundasti laudem propter adversarios tuos, ut quiescat inimicus et ultor. Videbo enim caelos tuos, opera digitorum tuorum, lunam et stellas quae tu fundasti. Quid est homo quia recordaris eius, vel filius hominis quoniam visitas eum. Minues eum paulo minus a Deo, gloria et decore coronabis eum. Dabis ei potestatem super opera manuum tuarum, cuncta posuisti sub pedibus eius. Oves et armenta omnia, insuper et animalia agri. Aves caeli et pisces maris, qui perambulant semitas maris. Domine dominator noster, quam magnificum est nomen tuum in universa terra.

Victori super morte filii canticum David.

Confitebor Domino in toto corde meo, narrabo omnia mirabilia tua. Laetabor et exultabo in te, cantabo nomini tuo altissime. Cum ceciderint inimici mei retrorsum, et corruerint et perierint a facie tua. Fecisti enim iudicium meum et causam meam, sedisti super solium iudex iustitiae. Increpasti gentes, perdidisti impium, nomen eorum delesti in sempiternum iugiter. Inimici completae sunt solitudines in finem, et civitates subvertisti, periit memoria eorum cum ipsis. Dominus autem in sempiternum sedebit, stabilivit ad iudicandum solium suum. Et ipse iudicabit orbem in iustitia, iudicabit populos in aequitatibus. Et erit Dominus elevatio oppresso, elevatio opportuna in angustia. Et confidant in te qui noverunt nomen tuum, quoniam non dereliquisti quaerentes te Domine. Cantate Domino habitatori Sion, adnuntiate in populis cogitationes eius. Quoniam quaerens sanguinem eorum recordatus est, non oblitus est clamoris pauperum. Misertus est mei Dominus, vidit adflictionem meam de inimicis meis, qui exaltat me de portis mortis. Ut narrem omnes laudes tuas in portis filiae Sion, exultabo in salutari tuo. Demersae sunt gentes in interitum quem fecerunt, in rete quod absconderunt capti sunt pedes eorum. Agnitus est Dominus iudicium faciens, in opere manuum suarum corruit impius, sonitu sempiterno. Convertantur impii in infernum, omnes gentes quae obliviscuntur Deum. Quoniam non in perpetuum oblivioni erit pauper, expectatio pauperum non peribit in perpetuum. Surge Domine, non confortetur homo, iudicentur gentes ante faciem tuam. Pone Domine terrorem eis, sciant gentes homines se esse. Quare Domine stas a longe, despicis in temporibus angustiae. In superbia impii ardet pauper, capiantur in sceleribus quae cogitaverunt. Quia laudabitur impius in desiderio animae suae, et avarus applaudens sibi blasphemavit Dominum. Impius secundum altitudinem furoris sui non requiret, nec est Deus in omnibus cogitationibus eius. Parturiunt viae eius in omni tempore, longe sunt iudicia tua a facie eius, omnes inimicos suos despicit. Loquitur in corde suo: non movebor in generatione et generationem ero sine malo. Maledictione os eius plenum est et dolis et avaritia, sub lingua eius dolor et iniquitas. Sedet insidians iuxta vestibula, in absconditis ut interficiat innocentem, oculi eius robustos tuos circumspiciunt. Insidiatur in abscondito quasi leo in cubili, insidiatur ut rapiat pauperem, rapiet pauperem cum adtraxerit eum ad rete suum. Et confractum subiciet, et ruet viribus suis valentium. Dixit in corde suo: oblitus est Deus, abscondit faciem suam, non respicit in perpetuum. Surge Domine, leva manum tuam, noli oblivisci pauperum. Quare blasphemat impius Deum, dicens in corde suo quod non requiras. Vides quoniam tu laborem et furorem respicis, ut detur in manu tua, tibi relinquunt fortes tui, pupillo tu eris factus adiutor. Contere brachium impii et maligni, quaeres impietatem eius et non invenies. Dominus rex saeculi et aeternitatis, perierunt gentes de terra eius. Desiderium pauperum audivit Dominus, praeparasti cor eorum, ut audiat auris tua. Ut iudices pupillo et oppresso, et nequaquam ultra superbiat homo de terra.

Victori David.

In Domino speravi, quomodo dicitis animae meae: transvola in montem sicut passer. Quia ecce inimici tetenderunt arcum, posuerunt sagittam suam super nervum, ut sagittent in abscondito rectos corde. Quia leges dissipatae sunt, iustus quid operatus est. Dominus in templo sancto suo, Dominus in caelo thronus eius. Oculi eius vident, palpebrae eius probant filios hominum. Dominus iustum probat, impium autem et diligentem iniquitatem odit anima eius. Pluet super peccatores laqueos, ignis et sulphur et spiritus tempestatum pars calicis eorum. Quoniam iustus Dominus iustitias dilexit, rectum videbit facies eius.

Victori pro octava canticum David.

Salva me Domine, quoniam defecit sanctus, quoniam imminuti sunt fideles a filiis hominum. Frustra locuti sunt unusquisque ad proximum suum, labium dolosum in corde et corde locuti sunt. Disperdat Dominus omnia labia dolosa, linguam magniloquam. Qui dixerunt: linguam nostram roborabimus, labia nostra nobiscum sunt, quis dominus noster est. Propter vastitatem inopum et gemitum pauperum nunc consurgam, dicit Dominus, ponam in salutari auxilium eorum. Eloquia Domini eloquia munda, argentum igne probatum, separatum a terra, colatum septuplum. Tu Domine custodies eos, servabis nos a generatione hac in aeternum. In circuitu impii ambulant, cum exaltati fuerint vilissimi filiorum hominum.

Victori canticum David.

Usquequo Domine oblivisceris me penitus, usquequo abscondes faciem tuam a me. Usquequo ponam consilium in anima mea, dolorem in corde meo per diem. Usquequo exaltabitur inimicus meus super me. Convertere et exaudi me Domine Deus meus, inlumina oculos meos ne umquam obdormiam in morte. Ne quando dicat inimicus meus: praevalui adversus eum. Ego autem in misericordia tua confido, exultavit cor meum in salutari tuo, cantabo Domino qui reddidit mihi.

Victori David.

Dixit stultus in corde suo: non est Deus. Corrupti sunt et abominabiles facti sunt in studiis, non est qui faciat bonum. Dominus de caelo prospexit super filios hominum, ut videret si est intellegens, aut requirens Deum. Omnes recesserunt simul, conglutinati sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. Nonne cognoscent omnes qui operantur iniquitatem, qui devorant populum meum ut cibum panis, Dominum non invocaverunt. Ibi trepidabunt formidine, quoniam Dominus in generatione iusta est. Consilium pauperis confudistis, quoniam Dominus spes eius est. Quis dabit ex Sion salutem Israhel, quando reduxerit Dominus captivitatem populi sui, exultabit Iacob et laetabitur Israhel.

Canticum David.

Domine quis peregrinabitur in tabernaculo tuo, et quis habitabit in monte sancto tuo. Qui ingreditur sine macula et operatur iustitiam, loquitur veritatem in corde suo. Qui non est facilis in lingua sua, nec fecit amico suo malum, et obprobrium non sustinuit super vicino suo. Despicitur oculis eius improbus, timentes autem Dominum glorificat, iurat ut se adfligat et non mutat. Pecuniam suam non dedit ad usuram, et munera adversus innoxium non accepit, qui facit haec non movebitur in aeternum.

Humilis et simplicis David.

Custodi me Domine, quoniam speravi in te. Dicens Domino: Deus meus es tu, bene mihi non est sine te. Sanctis qui in terra sunt et magnificis, omnis voluntas mea in eis. Multiplicabuntur idola eorum, post tergum sequentium. Non libabo libamina eorum de sanguine, neque adsumam nomina eorum in labiis meis. Dominus pars hereditatis meae et calicis mei, tu possessor sortis meae. Lineae ceciderunt mihi in pulcherrimis, et hereditas speciosissima mea est. Benedicam Domino qui dedit consilium mihi, insuper et noctibus erudierunt me renes mei. Proponebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam a dextris est mihi, non commovebor. Propterea laetatum est cor meum et exultavit gloria mea, et caro mea habitabit confidenter. Non enim derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem. Ostendes mihi semitas vitae, plenitudinem laetitiarum ante vultum tuum, decores in dextera tua aeternos.

Oratio David.

Audi Deus iustum, intende deprecationem meam. Auribus percipe orationem meam absque labiis mendacibus. De vultu tuo iudicium meum procedat, oculi tui videant aequitates. Probasti cor meum et visitasti nocte, conflasti me et non invenisti cogitationes meas transire os meum in opera hominum. Propter verbum labiorum tuorum ego observavi vias latronis. Sustenta gressus meos in callibus tuis, et non labantur vestigia mea. Ego invocabo te, quoniam exaudisti me Deus, inclina aurem tuam, audi eloquium meum. Mirabilem fac misericordiam tuam, salvator sperantium a resistentibus dexterae tuae. Custodi me quasi pupillam intus oculi, in umbra alarum tuarum proteges me a facie impiorum vastantium me. Inimici mei animam meam circumdederunt, adipe suo concluserunt, et ore locuti sunt superbe. Incedentes adversum me nunc circumdederunt me, oculos suos posuerunt declinare in terram. Similitudo eius quasi leonis desiderantis

predam. et quasi catulus leonis sedens in absconditis. Surge domine preveni faciem eius. incurva eum. salva animam meam ab impio qui est gladius tuus. A viris manus tue domine qui mortui sunt in profundo quorum pars in vita. et quorum de absconditis tuis replesti ventrem. qui saturabuntur filiis et dimittent reliquias suas parvulis eorum. Ego in iusticia videbo faciem tuam. replebor cum evigilavero similitudine tua.

victori servo domini david qui locutus est domino verba cantici huius in die qua liberavit eum dominus de manu omnium inimicorum suorum et de manu saul. et ait.

Diligam te domine fortitudo mea. dominus petra mea et refugium meum et salvator meus. Deus meus fortis meus. sperabo in eum. scutum meum et cornu salutis mee et susceptor meus. Laudatum invocabo dominum. et ab inimicis meis salvus ero. Circumdederunt me funes mortis. et torrentes diaboli terruerunt me. Funes inferni circumdederunt me. prevenerunt me laquei mortis. In tribulatione invocabo dominum. et ad deum meum clamabo. et exaudiet de templo sancto suo vocem meam. et clamor meus ante faciem eius veniet in aures eius. Commota est et contremuit terra. et fundamenta montium concussa sunt et conquassata sunt quoniam iratus est. Ascendit fumus de furore eius. et ignis de ore eius devorans. carbones succensi sunt ab eo. Inclinavit celos et descendit. et caligo sub pedibus eius. Et ascendit super cherubin et volavit. volavit super pennas ventorum. Posuit tenebras latibulum suum in circuitu suo. tabernaculum eius. tenebrosas aquas in nubibus aeris. Pre fulgore in conspectu eius nubes transierunt. grando et carbones ignis. Intonuit de celis dominus. et altissimus dedit vocem suam. grando et carbones ignis. Et emisit sagittas suas et dissipavit eos. fulgura multiplicavit et conturbavit eos. Et apparuerunt effusiones aquarum. et revelata sunt fundamenta orbis terre. Ab increpatione tua domine. ab inspiratione spiritus furoris tui. Misit de alto et accepit. et extraxit me de aquis multis. Liberavit me de inimicis meis potentissimis. et de his qui oderunt me. quoniam robustiores me erant. Prevenerunt me in die afflictionis mee. et factus est dominus firmamentum meum. Et eduxit me in latitudinem. liberavit me quoniam placui ei. Retribuet michi dominus secundum iusticiam meam. et secundum munditiam manuum mearum reddet michi. Quia custodivi vias domini. nec impie egi a deo meo. Omnia enim iudicia eius in conspectu meo. et precepta eius non amovi a me. Et fui immaculatus cum eo. et custodivi me ab iniquitate mea. Et retribuet michi dominus secundum iusticiam meam. et secundum iusticiam manuum mearum in conspectu oculorum eius. Cum sancto sanctus eris. et cum viro innocente innocens ages. Cum electo electus eris. et cum perverso perverteris. Quia tu populum pauperem salvabis. et oculos excelsos humiliabis. Quia tu illuminas lucernam meam domine. deus meus illuminabis tenebras meas. In te enim curro accinctus. in deo meo transiliam murum. Deus immaculata via eius. eloquium domini igne examinatum. scutum est omnium sperantium in se. Quis enim deus preter te domine. et quis fortis preter deum nostrum. Deus qui accingit me fortitudine. et posuit immaculatam viam meam. Coequans pedes meos cervis. et super excelsa statuens me. Docens manus meas ad prelium. et componens quasi arcum ereum brachia mea. Dedisti michi clypeum salutis tue. et dextera tua confortavit me. et mansuetudo tua multiplicavit me. Dilatasti gressus meos subter me. et non deficient tali mei. Persequar inimicos meos et apprehendam. et non revertar donec consumam eos. Cedam eos et non poterunt surgere. cadent sub pedibus meis. Accinxisti me fortitudine ad prelium. incurvabis resistentes michi subter me. Inimicorum meorum dedisti michi dorsum. et odientes me disperdidisti. Clamabunt et non erit qui salvet. ad dominum et non exaudiet eos. Delebo eos ut pulverem ante faciem venti. ut lutum platearum conteram eos. Salvabis me a contradictionibus populi. pones me in caput gentium. Populus quem ignoravi serviet michi. auditione auris obaudiet michi. Filii alieni mentientur michi. filii alieni defluent et contrahentur in angustiis suis. Vivit dominus et benedictus deus meus. et exaltabitur deus salutis mee. Deus qui das ultiones michi. et congregans populos subter me. Qui servas me ab inimicis meis. et a resistentibus michi. Elevas me a viro iniquo libera me. Propterea confitebor tibi in gentibus domine. et nomini tuo cantabo. Magnificanti salutem regis sui. et facienti misericordiam christo suo david. et semini eius usque in eternum.

victori canticum david.

Celi enarrant gloriam dei. et opus manuum eius annunciat firmamentum. Dies diei eructat verbum. et nox nocti indicat scientiam. Non est sermo et non sunt verba. quibus non audiatur vox eorum. In universam terram exivit sonus eorum. et in fines orbis verba eorum. soli posuit tabernaculum in eis. Et ipse tamquam sponsus procedens de thalamo suo. exultavit ut fortis ad currendam viam. A summitate celi egressus eius. et cursus eius usque ad summitatem illius. nec est qui se abscondat a calore eius. Lex domini immaculata convertens animas. testimonium domini fidele sapientiam prestans parvulis. Precepta domini recta. letificantia corda. Mandatum domini lucidum illuminans oculos. Timor domini mundus perseverans in seculum. iudicia domini vera iustificata in semet ipsis. Desiderabilia super aurum et lapidem preciosum multum. et dulciora super mel et favum redundantem. Unde et servus tuus docebitur ea. in custodiendis eis fructus multus. Errores quis intelligit. ab occultis munda me. Ab superbis quoque libera servum tuum. si non fuerint dominati mei. tunc immaculatus ero. et mundabor a delicto maximo. Sint placentes sermones oris mei. et meditatio cordis mei in conspectu tuo. domine fortitudo mea et redemptor meus.

87.

victori canticum david.

Exaudiat te dominus in die tribulationis. protegat te nomen dei iacob. Mittat tibi auxilium de sancto. et de syon roboret te. Memor sit omnis sacrificii tui. et holocaustum tuum pinguefiat semper. Det tibi secundum cor tuum. et omnem voluntatem tuam impleat. Laudabimus in salutari tuo. et in nomine domini dei nostri ducemus choros. impleat dominus omnes petitiones tuas. Nunc scio quoniam salvabit dominus christum suum. exaudiet eum de celo sancto suo. in fortitudine salutis dextere eius. Hii in curribus et hii in equis. nos autem in nomine domini dei nostri recordabimur. Ipsi incurvati sunt et ceciderunt. nos autem surreximus et erecti sumus. Domine salva rex. exaudi nos in die qua invocaverimus te.

victori canticum david.

Domine in fortitudine tua letabitur rex. et in salutari tuo exultabit vehementer. Desiderium cordis eius dedisti ei. et voluntatem labiorum eius non fraudasti eum semper. Quoniam prevenies eum benedictionibus bonitatis. pones in capite eius coronam de lapide precioso. Vitam petivit et dedisti ei. longitudinem dierum in seculum in eternum. Magna gloria eius in salutari tuo. gloriam et decorem impones super eum. Pones enim eum in benedictionem sempiternam. et exhilarabis leticia apud vultum tuum. Quia rex confidit in domino. et in misericordia excelsi non commovebitur. Inveniet manus tua omnes inimicos tuos. et dextera tua inveniet odientes te. Pones eos ut clybanum ignis in tempore vultus tui. Dominus in furore suo precipitabit eos. et devorabit eos ignis. Fructum eorum de terra perdes. et semen eorum a filiis hominum. Quia inclinaverunt super te malum. cogitaverunt scelus quod non potuerunt. Quia pones eos humerum. funes tuos firmabis. firmabis contra facies eorum. Exaltare domine in fortitudine tua. cantabimus et psallemus virtutes tuas.

pro cervo matutino canticum david.

Deus deus meus quare dereliquisti me. longe a salute mea verba rugitus mei. Deus meus clamabo per diem et non exaudies. et nocte et non est silentium michi. Et tu sancte habitator laus israhel. In te confisi sunt patres nostri. confisi sunt et salvasti eos. Ad te clamaverunt et salvi facti sunt. in te confisi sunt et non sunt confusi. Ego autem sum vermis et non homo. obprobrium hominum et despectio plebis. Omnes videntes me subsannabant me. dimittebant labium movebant caput. Confugiat ad dominum salvet eum. liberet eum quoniam vult eum. Tu autem propugnator meus ex utero. fiducia mea ab uberibus matris mee. In te proiectus sum ex vulva. de ventre matris mee deus meus es tu. Ne longe facias a me. quoniam tribulatio proxima est. quoniam non est adiutor. Circumdederunt me vituli multi. tauri pingues vallaverunt me. Aperuerunt super me os suum. sicut leo capiens et rugiens. Sicut aqua effusus sum. et separata sunt omnia ossa mea. Factum est cor meum sicut cera liquescens. in medio ventris mei. Aruit velut testa fortitudo mea. et lingua mea adhesit faucibus meis. et in pulverem mortis deduxisti me. Circumdederunt me venatores. consilium pessimorum vallavit me. Vinxerunt manus meas et pedes meos. dinumeravi omnia ossa mea. quae ipsi respicientes viderunt me. Diviserunt vestimenta sibi. et super vestimentum meum miserunt sortem. Tu autem domine ne longe facias. fortitudo mea in auxilium meum festina. Erue a gladio animam meam. et de manu canis solitariam meam. Salva me ex ore leonis. et de cornibus unicornium exaudi me. Narrabo nomen tuum fratribus meis. in medio ecclesie laudabo te. Qui timetis dominum laudate eum. omne semen iacob glorificate eum. et metuat eum universum semen israhel. Quoniam non despexit neque contempsit modestiam pauperis. et cum clamaret ad eum exaudivit. Comedent mites et saturabuntur. laudabunt dominum querentes eum. vivet cor vestrum in sempiternum. Recordabuntur et convertentur ad dominum. universi fines terre. et adorabunt coram te universe nationes gentium. Quia domini est regnum. et dominabitur gentium. Comederunt et adoraverunt omnes pingues terre. ante faciem eius curvabunt genu suum. omnes qui descendunt in pulverem. et anima eius non vivet. Et semen serviet ei. narrabitur domino generatio seculi. Venient et annunciabunt iusticiam eius populo qui nascetur quem fecit dominus.

canticum david.

Dominus pascit me et nichil michi deerit. et in loco virentium ibi me collocabit. super aquas refectionis enutrivit me. Animam meam refecit. duxit me per semitas iusticie propter nomen suum. Sed et si ambulavero in valle mortis. non timebo malum quoniam tu mecum es. virga tua et baculus tuus ipsa consolabuntur me. Pones coram me mensam. ex adverso hostium meorum. Impinguasti in oleo caput meum. et calix meus inebrians. Sed et benignitas et misericordia subsequetur me. omnibus diebus vite mee. Et habitabo in domo domini in longitudine dierum.

canticum david.

Domini est terra et plenitudo eius. orbis et habitatores eius. Quia ipse super maria fundavit eum. et super flumina stabilivit eum. Quis ascendet in montem domini. et quis stabit in monte sancto eius. Innocens manibus et mundo corde. qui non exaltavit frustra animam suam. et non iuravit dolose. Accipiet benedictionem a domino. et iusticiam a deo salutari suo. Hec est generatio querentium dominum. querentium faciem tuam iacob semper. Levate porte capita vestra. et erigimini ianue sempiterne. et ingredietur rex glorie. Quis est iste rex glorie. dominus fortis et potens. dominus potens in prelio. Levate porte capita vestra. et erigite ianue sempiterne et ingredietur rex glorie. Quis est iste rex glorie. dominus exercituum ipse est rex glorie semper.

canticum david.

Alef. Ad te domine levavi animam meam. Beth. deus meus in te fisus sum ne confundar. ne letentur inimici mei. Sed et universi qui sperant in te non confundentur. confundantur qui iniqua gerunt frustra. Gimel. Vias tuas domine ostende michi. et semitas tuas doce me. Delech. Deduc me in veritate tua et doce me. quia tu es deus salvator meus. He. te expectavi tota die. Vau. Recordare miserationum tuarum domine. et misericordiarum tuarum que a sempiterno sunt. Zayn. Peccatorum adolescentie mee et scelerum meorum ne memineris. secundum misericordiam tuam recordare mei propter bonitatem tuam domine. Heth. Bonus et rectus dominus. propterea docebit propterea docebit peccatores in via. Theth. Deducet mansuetos in iudicio. et docebit modestos viam suam. Omnes semite domini misericordia et veritas. his qui servant pactum eius et testificationem eius. Lamed. Propter nomen tuum domine propiciare iniquitati mee. quia grandis est. Quis est iste vir timens dominum. quem docebit viam quam eligere. Anima eius in bono morabitur. et semen eius hereditabit terram. Secretum domini timentibus eum. et pactum suum ostendit eis. Oculi mei semper ad dominum. quia ipse educet de rete pedes meos. Respice in me et miserere mei. quia solus et pauper sum ego. Tribulationes cordis mei multiplicate sunt. de angustiis meis erue me. Vide afflictionem meam et laborem meum. et porta omnia peccata mea. Vide inimicos meos quoniam multiplicati sunt. et odio iniquo oderunt me. Tau. Custodi animam meam et libera me. non confundar quoniam speravi in te. Simplicitas et equitas servabunt me. quia expectavi te. Hofac. Redime deus israhel ex omnibus angustiis suis.

canticum david.

Iudica me deus quoniam ego in simplicitate mea ambulavi. et in domino confidens non deficiam. Proba me domine et tempta me. ure renes meos et cor meum. Quia misericordia tua in conspectu oculorum meorum est. et ambulabo in veritate tua. Non sedi cum viris vanitatis. et cum superbis non ingrediar. Odivi ecclesiam pessimorum. et cum iniquis non sedebo. Lavabo in innocentia manus meas. et circuibo altare tuum domine. Ut clara voce predicem laudem. et narrem omnia mirabilia tua. Domine dilexi habitaculum domus tue. et locum tabernaculi glorie tue. Non auferas cum peccatoribus animam meam. cum viris sanguinum vitam meam. In quorum manibus iniquitates sunt. dextera eorum repleta est muneribus. Ego autem in simplicitate mea gradiar. redime me et miserere mei. Pes meus stetit in recto. in ecclesiis benedicam domino.

canticum david.

Dominus lux mea et salutare meum. quem timebo. Dominus fortitudo vite mee. quem formidabo. Dum appropinquarent michi maligni. ut comederent carnem meam. Hostes mei et inimici mei. ipsi impegerunt et ceciderunt. Si steterint adversum me castra. non timebit cor meum. Si surrexerit contra me bellum. in hoc ego confidam. Unum petii a domino hoc requiram. ut inhabitem in domo domini omnibus diebus vite mee. Ut videam pulchritudinem domini. et attendam templum eius. Abscondet me in umbra sua. in die pessima. abscondet me in secreto tabernaculi sui. in petra exaltabit me. Tunc quoque exaltabit caput meum super inimicos meos qui sunt in circuitu meo. Et immolabo in tabernaculo eius hostias iubili. cantabo et psallam domino. Audi domine vocem meam invocantis. miserere mei et exaudi me. Tibi dixit cor meum quesivit vultus meus. faciem tuam domine requiram. Ne abscondas faciem tuam a me. ne declines a servo tuo in furore tuo. Auxilium meum fuisti ne derelinquas me. et ne derelinquas me deus salvator meus. Pater enim meus et mater mea dereliquerunt. dominus autem collegit me. Ostende michi domine viam tuam. et deduc me in semita recta propter insidiatores meos. Ne tradas me domine anime tribulantium me. quoniam surrexerunt contra me testes falsi et apertum mendacium. Ego autem credo quod videam bona domini. in terra viventium. Expecta dominum et confortare. et roboretur cor tuum et sustine dominum.

canticum david.

Ad te domine fortis meus. ne obsurdescas michi. Ne forte taceas michi et comparer his qui descendunt in lacum. Audi domine deprecationem meam dum clamavero ad te. cum levavero manus meas ad oraculum sanctum tuum. Ne tradas me cum impiis et cum operantibus iniquitatem. qui loquuntur pacem cum amicis suis. et est malum in corde eorum. Da eis secundum opus suum. et secundum mala adinventionum suarum. Iuxta opus manuum suarum da eis. redde retributionem suam illis. Quoniam non intellexerunt in opera domini et op

manuum eius. destrues eos et non edificabis. Benedictus deus. quia audiuit uocem deprecationis mee. Dominus fortitudo mea et scutum meum. in ipso confisum est cor meum. et adiutus sum. Et refloruit caro mea. et ex uoluntate mea confitebor illi. Dominus fortitudo plebis sue. et protector saluationum christi sui est. Salua populum tuum et benedic hereditati tue. et rege eos et extolle illos usque in eternum. canticum dauid.

Afferte domino filios arietum. afferte domino gloriam et imperium. Afferte domino gloriam nomini eius. adorate dominum in atrio sancto eius. Vox domini super aquas. deus maiestatis intonuit. dominus super aquas multas. Vox domini in fortitudine. uox domini in decore. Vox domini confringentis cedros. et confringet dominus cedros libani. Et comminuet eas tamquam uitulum libani. et dilectus quemadmodum filius unicornium. Vox domini intercidentis flammam ignis. uox domini concutientis desertum. et commouebit dominus desertum cades. Vox domini preparantis ceruos. et reuelabit condensa. et in templo eius omnes dicent gloriam. Dominus diluuium inhabitare facit. et sedebit dominus rex in eternum. Dominus uirtutem populo suo dabit. dominus benedicet populo suo in pace. psalmus cantici pro dedicatione domus dauid.

Exaltabo te domine quoniam suscepisti me. nec delectasti inimicos meos super me. Domine deus meus. clamaui ad te et sanasti me. Domine eduxisti ab inferno animam meam. saluasti me a descendentibus in lacum. Psallite domino sancti eius. et confitemini memorie sanctitatis eius. Quoniam ira in indignatione eius. et uita in uoluntate eius. Ad uesperum demorabitur fletus. et ad matutinum letitia. Ego autem dixi in abundantia mea. non mouebor in eternum. Domine in uoluntate tua. prestitisti decori meo uirtutem. Auertisti faciem tuam a me. et factus sum conturbatus. Ad te domine clamabo. et ad deum meum deprecabor. Que utilitas in sanguine meo. dum descendo in corruptionem. Numquid confitebitur tibi puluis. aut annuntiabit ueritatem tuam. Audiuit dominus et misertus est mei. dominus factus est adiutor meus. Conuertisti planctum meum in gaudium mihi. conscidisti saccum meum et circumdedisti me letitia. Vt cantet tibi gloria mea et non compungar. domine deus meus in eternum confitebor tibi. in finem psalmus dauid pro extasi.

.xxx. In te domine speraui non confundar in eternum. in iustitia tua libera me. Inclina ad me aurem tuam. accelera ut eruas me. Esto mihi in deum protectorem et in domum refugii ut saluum me facias. Quoniam fortitudo mea et refugium meum es tu. et propter nomen tuum deduces me et enutries me. Educes me de laqueo hoc quem absconderunt mihi. quoniam tu es protector meus. In manus tuas commendo spiritum meum. redemisti me domine deus ueritatis. Odisti obseruantes uanitates superuacue. ego autem in domino speraui. Exultabo et letabor in misericordia tua. quoniam respexisti humilitatem meam. saluasti de necessitatibus animam meam. Nec conclusisti me in manibus inimici. statuisti in loco spatioso pedes meos. Miserere mei domine quoniam tribulor. conturbatus est in ira oculus meus. anima mea et uenter meus. Quoniam defecit in dolore uita mea. et anni mei in gemitibus. Infirmata est in paupertate uirtus mea. et ossa mea conturbata sunt. Super omnes inimicos meos factus sum opprobrium et uicinis meis nimis. et timor notis meis. Qui uidebant me foras fugerunt a me. Obliuioni datus sum tamquam mortuus a corde. Factus sum tamquam uas perditum. Quoniam audiui uituperationem multorum commorantium in circuitu. In eo dum conuenirent simul aduersum me. accipere animam meam consiliati sunt. Ego autem in te speraui domine. dixi deus meus es tu. in manibus tuis sortes mee. Eripe me de manu inimicorum meorum. et a persequentibus me. Illustra faciem tuam super seruum tuum. saluum me fac in misericordia tua. Domine non confundar quoniam inuocaui te. Erubescant impii et deducantur in infernum. Muta fiant labia dolosa. que loquuntur aduersus iustum iniquitatem. in superbia et in abusione. Quam magna multitudo dulcedinis tue domine. quam abscondisti timentibus te. Perfecisti eis qui sperant in te. in conspectu filiorum hominum. Abscondes eos in abscondito faciei tue a conturbatione hominum. Proteges eos in tabernaculo tuo a contradictione linguarum. Benedictus dominus. quoniam mirificauit misericordiam suam mihi in ciuitate munita. Ego autem dixi in excessu mentis mee. proiectus sum a facie oculorum tuorum. Ideo exaudisti uocem orationis mee. dum clamarem ad te. Diligite dominum omnes sancti eius. quoniam ueritatem requiret dominus. et retribuet abundanter facientibus superbiam. Viriliter agite et confortetur cor uestrum. omnes qui speratis in domino. canticum dauid.

Beati quorum remisse sunt iniquitates. et quorum tecta sunt peccata. Beatus uir cui non imputauit dominus peccatum. nec est in spiritu eius dolus. Quoniam tacui inueterauerunt ossa mea. dum clamarem tota die. Quoniam die ac nocte grauata est super me manus tua. conuersus sum in erumna mea dum configitur spina. Delictum meum cognitum tibi feci. et iniustitiam meam non abscondi. Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam domino. et tu remisisti impietatem peccati mei. Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore oportuno. Verumtamen in diluuio aquarum multarum. ad eum non approximabunt. Tu es refugium meum a tribulatione que circumdedit me. exultatio mea erue me a circumdantibus me. Intellectum tibi dabo et instruam te in uia hac qua gradieris. firmabo super te oculos meos. Nolite fieri sicut equus et mulus. quibus non est intellectus. In camo et freno maxillas eorum constringe. qui non approximant ad te. Multa flagella peccatoris. sperantem autem in domino misericordia circumdabit. Letamini in domino et exultate iusti. et gloriamini omnes recti corde. psalmus dauid.

Exultate iusti in domino. rectos decet collaudatio. Confitemini domino in cithara. in psalterio decem cordarum psallite illi. Cantate ei canticum nouum. bene psallite ei in uociferatione. Quia rectum est uerbum domini. et omnia opera eius in fide. Diligit misericordiam et iudicium. misericordia domini plena est terra. Verbo domini celi firmati sunt. et spiritu oris eius omnis uirtus eorum. Congregans sicut in utre aquas maris. ponens in thesauris abyssos. Timeat dominum omnis terra. ab eo autem commoueantur omnes inhabitantes orbem. Quoniam ipse dixit et facta sunt. ipse mandauit et creata sunt. Dominus dissipat consilia gentium. reprobat autem cogitationes populorum. et reprobat consilia principum. Consilium autem domini in eternum manet. cogitationes cordis eius in generatione et generationem. Beata gens cuius est dominus deus eius. populus quem elegit in hereditatem sibi. De celo respexit dominus. uidit omnes filios hominum. De preparato habitaculo suo. respexit super omnes qui habitant terram. Qui finxit sigillatim corda eorum. qui intelligit omnia opera eorum. Non saluatur rex per multam uirtutem. et gigas non saluabitur in multitudine uirtutis sue. Fallax equus ad salutem. in abundantia autem uirtutis sue non saluabitur. Ecce oculi domini super metuentes eum. et in eis qui sperant super misericordia eius. Vt eruat a morte animas eorum. et alat eos in fame. Anima nostra sustinet dominum. quoniam adiutor et protector noster est. Quia in eo letabitur cor nostrum. et in nomine sancto eius sperauimus. Fiat misericordia tua domine super nos. quemadmodum sperauimus in te. dauid quando immutauit os suum coram abimelech et dimisit eum et abiit.

Benedicam dominum in omni tempore. semper laus eius in ore meo. — Alef
In domino laudabitur anima mea. audiant mansueti et letentur. — Beth
Magnificate dominum mecum. et exaltemus nomen eius in idipsum. — Gimel
Exquisiui dominum et exaudiuit me. et ex omnibus tribulationibus meis eripuit me. — Deleth
Accedite ad eum et illuminamini. et facies uestre non confundentur. — He
Iste pauper clamauit et dominus exaudiuit eum. et de omnibus tribulationibus eius saluauit eum. — Zay
Immittet angelus domini in circuitu timentium eum. et eripiet eos. — Heth
Gustate et uidete quoniam suauis est dominus. beatus uir qui sperat in eo. — Teth
Timete dominum omnes sancti eius. quoniam non est inopia timentibus eum. — Ioth
Diuites eguerunt et esurierunt. inquirentes autem dominum non minuentur omni bono. — Caf
Venite filii audite me. timorem domini docebo uos. — Lamech
Quis est homo qui uult uitam. diligit dies uidere bonos. — Mem
Prohibe linguam tuam a malo. et labia tua ne loquantur dolum. — Nun
Diuerte a malo et fac bonum. inquire pacem et persequere eam. — Samech
Oculi domini super iustos. et aures eius in preces eorum. — Ain
Vultus autem domini super facientes mala. ut perdat de terra memoriam eorum. — Fe
Clamauerunt iusti et dominus exaudiuit eos. et ex omnibus tribulationibus eorum liberauit eos. — Sade
Iuxta est dominus his qui tribulato sunt corde. et humiles spiritu saluabit. — Cof
Multe tribulationes iustorum. et de omnibus his liberabit eos dominus. — Res
Custodit dominus omnia ossa eorum. unum ex his non conteretur. — Sun
Mors peccatorum pessima. et qui oderunt iustum delinquent. Redimet dominus animas seruorum suorum. et non delinquent omnes qui sperant in eo. — Tau. canticum dauid.

Iudica domine nocentes me. expugna impugnantes me. Apprehende arma et scutum. et exurge in adiutorium mihi. Effunde frameam et conclude aduersus eos qui persequuntur me. dic anime mee salus tua ego sum. Confundantur et reuereantur querentes animam meam. auertantur retrorsum et confundantur cogitantes mihi mala. Fiant tamquam puluis ante faciem uenti. et angelus domini coartans eos. Fiat uia illorum tenebre et lubricum. et angelus domini persequens eos. Quoniam gratis absconderunt mihi interitum laquei sui. superuacue exprobrauerunt animam meam. Veniat illi laqueus quem ignorat. et captio quam abscondit apprehendat eum. et in laqueum cadat in ipsum. Anima autem mea exultabit in domino. et delectabitur super salutari suo. Omnia ossa mea dicent domine quis similis tibi. Eripiens inopem de manu fortiorum eius. egenum et pauperem a diripientibus eum. Surgentes testes iniqui. que ignorabam interrogabant me. Retribuebant mihi mala pro bonis. sterilitatem anime mee. Ego autem cum mihi molesti essent. induebar cilicio. Humiliabam in ieiunio animam meam. et oratio mea in sinu meo conuertetur. Quasi proximum et quasi fratrem nostrum sic complacebam. quasi lugens et contristatus sic humiliabar. Et aduersum me letati sunt et conuenerunt. congregata sunt super me flagella et ignoraui. Dissipati sunt nec compuncti. temptauerunt me subsannauerunt me subsannatione. frenduerunt super me dentibus suis. Domine quando respicies. restitue animam meam a malignitate eorum. a leonibus unicam meam. Confitebor tibi in ecclesia magna. in populo graui laudabo te. Non supergaudeant mihi qui aduersantur mihi inique. qui oderunt me gratis et annuunt oculis. Quoniam mihi quidem pacifice loquebantur. et in iracundia terre loquentes dolos cogitabant. Et dilatauerunt super me os suum. dixerunt euge euge uiderunt oculi nostri. Vidisti domine ne sileas. domine ne discedas a me. Exurge et intende iudicio meo. deus meus et dominus meus in causam meam. Iudica me secundum iustitiam tuam domine deus meus. et non supergaudeant mihi. Non dicant in cordibus suis euge euge anime nostre. nec dicant deuorauimus eum. Erubescant et reuereantur simul qui gratulantur malis meis. Induantur confusione et reuerentia. qui magna loquuntur super me. Exultent et letentur qui uolunt iustitiam meam. et dicant semper magnificetur dominus qui uolunt pacem serui eius. Et lingua mea meditabitur iustitiam tuam. tota die laudem tuam. in finem seruo domini ipsi dauid.

Dixit iniustus ut delinquat in semetipso. non est timor dei ante oculos eius. Quoniam dolose egit in conspectu eius. ut inueniatur iniquitas eius ad odium. Verba oris eius iniquitas et dolus. noluit intelligere ut bene ageret. Iniquitatem meditatus est in cubili suo. astitit omni uie non bone. malitiam autem non odiuit. Domine in celo misericordia tua. et ueritas tua usque ad nubes. Iustitia tua sicut montes dei. iudicia tua abyssus multa. Homines et iumenta saluabis domine. quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam deus. Filii autem hominum in tegmine alarum tuarum sperabunt. Inebriabuntur ab ubertate domus tue. et torrente uoluptatis tue potabis eos. Quoniam apud te est fons uite. et in lumine tuo uidebimus lumen. Pretende misericordiam tuam scientibus te. et iustitiam tuam his qui recto sunt corde. Non ueniat mihi pes superbie. et manus peccatoris non moueat me. Ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem. expulsi sunt nec potuerunt stare. psalmus ipsi dauid.

Noli emulari in malignantibus. neque zelaueris facientes iniquitatem. — Alef
Quoniam tamquam fenum uelociter arescent. et quemadmodum olera herbarum cito decident. — Beth
Spera in domino et fac bonitatem. et inhabita terram et pasceris in diuitiis eius. — Gimel
Delectare in domino. et dabit tibi petitiones cordis tui. — Deleth
Reuela domino uiam tuam. et spera in eo. et ipse faciet. Et educet quasi lumen iustitiam tuam. et iudicium tuum tamquam meridiem. — He. Vau
Subditus esto domino et ora eum. noli emulari in eo qui prosperatur in uia sua. in homine faciente iniustitias. — Zay
Desine ab ira et derelinque furorem. noli emulari ut maligneris. — Heth
Quoniam qui malignantur exterminabuntur. sustinentes autem dominum ipsi hereditabunt terram. — Teth
Et adhuc pusillum et non erit peccator. et queres locum eius et non inuenies. — Ioth
Mansueti autem hereditabunt terram. et delectabuntur in multitudine pacis. — Caf
Obseruabit peccator iustum. et stridebit super eum dentibus suis. — Lamech
Dominus autem irridebit eum. quoniam prospicit quod ueniet dies eius. — Mem. Nun
Gladium euaginauerunt peccatores. intenderunt arcum suum. Vt deiciant pauperem et inopem. ut trucident rectos corde. Gladius eorum intret in corda ipsorum. et arcus eorum confringatur. — Samech
Melius est modicum iusto. super diuitias peccatorum multas. Quoniam brachia peccatorum conterentur. confirmat autem iustos dominus. — Ain. Fe
Nouit dominus dies immaculatorum. et hereditas eorum in eternum erit. — Sade
Non confundentur in tempore malo. et in diebus famis saturabuntur. — Cof
Quia peccatores peribunt. inimici uero domini mox ut honorificati fuerint et exaltati. deficientes quemadmodum fumus deficient. — Res
Mutuabitur peccator et non soluet. iustus autem miseretur et tribuet. Quia benedicentes ei hereditabunt terram. maledicentes autem ei disperibunt. A domino gressus hominis dirigentur. et uiam eius uolet. Cum ceciderit non collidetur. quia dominus supponit manum suam. Iunior fui etenim senui. et non uidi iustum derelictum. nec semen eius querens panem. Tota die miseretur et commodat. et semen illius in benedictione erit. Declina a malo et fac bonum. et inhabita in seculum seculi. Quia dominus amat iudicium. et non derelinquet sanctos suos in eternum conseruabuntur. Iniusti punientur. et semen impiorum peribit. Iusti autem hereditabunt terram. et inhabitabunt in seculum seculi super eam. Os iusti meditabitur sapientiam. et lingua eius loquetur iudicium. Lex dei eius in corde ipsius. et non supplantabuntur gressus eius. Considerat peccator iustum. et querit mortificare eum. Dominus autem non derelinquet eum in manibus eius. nec damnabit eum cum iudicabitur illi. Expecta dominum et custodi uiam eius. et exaltabit te ut hereditate capias terram. cum perierint peccatores uidebis. Vidi impium superexaltatum. et eleuatum sicut cedros libani. Et transiui et ecce non erat. et quesiui eum et non est inuentus locus eius. Custodi innocentiam et uide equitatem. quoniam sunt reliquie homini pacifico. Iniusti autem disperibunt simul. reliquie impiorum interibunt. Salus autem iustorum a domino. et protector eorum in tempore tribulationis. Et adiuuabit eos dominus et liberabit eos. et eruet eos a peccatoribus et saluabit eos. quia sperauerunt in eo. psalmus dauid in rememorationem de sabbato.

Domine ne in furore tuo arguas me. neque in ira tua corripias me. Quoniam sagitte tue infixe sunt mihi. et confirmasti super me manum tuam. Non est sanitas in carne mea a facie ire tue. non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum. Quoniam iniquitates mee supergresse sunt caput meum. et sicut onus graue grauate sunt super me. Putruerunt et corrupte sunt cicatrices mee. a facie insipientie mee. Miser factus sum et curuatus sum usque in finem. tota die contristatus ingrediebar. Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus. et non est sanitas in carne mea. Afflictus sum et humiliatus sum nimis. rugiebam a gemitu cordis mei. Domine ante te omne desiderium meum. et gemitus meus a te non est absconditus. Cor meum conturbatum est dereliquit me uirtus mea. et lumen oculorum meorum et ipsum non est mecum. Amici mei et proximi mei aduersum me appropinquauerunt et steterunt. Et qui iuxta me erant de longe steterunt. et uim faciebant qui querebant animam meam. Et qui inquirebant mala mihi locuti sunt uanitates.

insidias et dolos tota die meditabantur. Ego autem quasi surdus non audiebam. et quasi mutus non aperiens os suum. Et eram quasi homo non audiens. nec habens in ore suo redargutiones. Te enim domine expectabam. tu exaudies domine deus meus. Quia dixi ne forte insultent mihi. et cum vacillaverint pedes mei super me magnificentur. Quia ego ad plagas paratus sum. et dolor meus contra me est semper. Quia iniquitatem meam annuntio. et contristor pro peccato meo. Inimici autem mei viventes confortati sunt. et multiplicati sunt odientes me mendaciter. Et qui reddunt malum pro bono adversabantur mihi. quia sequebar bonum. Non derelinquas me domine deus meus. ne elongeris a me. Festina in auxilium meum. domine deus salutis meae.

Pro victoria Idithun canticum David.

Dixi custodiam vias meas. ne peccem in lingua mea. Custodiam os meum silentio. donec est impius contra me. Obmutui silentio. tacui de bono. et dolor meus conturbatus est. Incaluit cor meum in medio mei. in meditatione mea incensus sum igne. locutus sum in lingua mea. Ostende mihi finem meum. et mensuram dierum meorum quae sit. ut sciam quid mihi desit. Ecce breves posuisti dies meos. et vita mea quasi non sit in conspectu tuo. omnia autem vanitas omnis homo subsistens. Tantum in imagine ambulat homo. tantum frustra turbatur. congregat et ignorat cui dimittat ea. Nunc ergo quid expecto domine? praestolatio mea tu es. Ab omnibus iniquitatibus meis libera me. obprobrium stulto ne ponas me. Obmutui et non aperui os meum quia tu fecisti. Tolle a me plagas tuas. a contentione manus tuae ego consumptus sum. In increpationibus pro iniquitate corripuisti virum. et posuisti quasi tineam desiderabilia eius. verumtamen vanitas omnis homo. Audi orationem meam domine. et clamorem meum. exaudi lacrimam. advena ego sum apud te et peregrinus sicut omnes patres mei. Parce mihi ut rideam antequam vadam et non subsistam.

Pro victoria David canticum.

Expectans expectavi dominum et inclinavit se ad me et audivit clamorem meum. Et eduxit me de lacu sonitus. de luto caeni. et statuit supra petram pedes meos. stabilivit gressus meos. et dedit in ore meo canticum novum. laudem deo nostro. videbunt multi et timebunt et sperabunt in domino. Beatus vir qui posuit dominum confidentiam suam. et non est aversus ad superbias pompasque mendacii. Multa fecisti tu domine deus meus mirabilia tua. et cogitationes tuas pro nobis. Non invenitur ordine coram te. si narrare voluero et numerare plura sunt quam ut narrari queant. Victimam et oblationem non indiguisti aures fodisti mihi. holocaustum etiam pro peccato non petisti. Tunc dixi ecce venio in volumine libri scriptum est de me. Ut facerem tibi placitum tibi deus meus volui. et legem tuam in medio ventris mei. Annuntiavi iustitiam tuam in ecclesia multa. ecce labia mea non prohibebo domine tu nosti. Iustitiam tuam non abscondi in medio cordis mei. fidem tuam et salutare tuum dixi. non abscondi misericordiam tuam et veritatem tuam in ecclesia multa. Tu autem domine non prohibeas misericordias tuas a me. misericordia tua et veritas tua iugiter servabunt me. Circumdederunt enim me mala quorum non est numerus. comprehenderunt me iniquitates meae et non potui videre. Plures factae sunt quam capilli capitis mei. et cor meum dereliquit me. Placeat tibi domine ut liberes me. domine ad adiuvandum me festina. Confundantur et revereantur simul. quaerentes animam meam ut auferant eam. Convertantur retrorsum et confundantur. qui volunt mihi mala. Ferant post confusionem suam. qui dicunt mihi va va. Gaudeant et laetentur in te qui quaerunt te. Dicant semper magnificetur dominus qui diligunt salutare tuum. Ego autem sum egenus et pauper. dominus sollicitus erit pro me. Auxilium meum et salutare meum tu deus ne moreris.

Pro victoria canticum David.

xl

Beatus qui cogitat de paupere. in die malo liberabit eum dominus. Dominus custodiet eum et vivificet eum. et beatus erit in terra. et non tradet eum animae inimicorum suorum. Dominus confortabit eum in lecto infirmitatis. totum stratum eius versasti in egrotatione sua. Ego dixi domine miserere mei. sana animam meam quia peccavi tibi. Inimici loquentur malum mihi. quando morietur et peribit nomen eius. Et si veniret ut videret vana loquebatur cor eius. congregavit iniquitatem sibi. et egrediens foras detrahebat. Simul adversum me murmurabant omnes odientes me. cogitabant contra me malum mihi. Verbum diaboli infundebat sibi. qui dormivit non addet ut resurgat. Sed homo pacificus meus in quo habui fiduciam qui manducavit panem meum levavit contra me plantam. Tu autem domine miserere mei. et leva me. et reddam eis. In hoc cognovi quod volueris me. quia non insultabit inimicus meus mihi. Ego autem in simplicitate mea adiutus sum a te. statues me ante faciem tuam in perpetuum. Benedictus dominus deus Israhel a saeculo et usque in saeculum amen amen.

Pro victoria doctissimum filiorum Chore.

Sicut areola praeparata ad irrigationes aquarum. sic anima mea praeparata est ad te deus. Sitivit anima mea ad deum fortem viventem. quando veniam et apparebo ante faciem dei. Fuerunt mihi lacrimae meae panes per diem et noctem. cum diceretur mihi tota die ubi est deus tuus. Horum recordatus sum et effudi in me animam meam. quia veniam ad umbraculum. Tacebo usque ad domum dei in voce laudis et confessionis multitudinis festa celebrantis. Quare incurvaris anima mea. expecta dominum quia adhuc confitebor ei salutaribus vultus eius. Deus meus in me ipso anima mea incurvatur. propterea recordabor tui de terra Iordanis et Hermonis de monte minimo. Abyssus abyssum invocat de voce cataractarum tuarum. omnes gurgites tui et fluctus tui super me ingressi sunt. Per diem mandavit dominus misericordiam suam. et in nocte canticum eius. mecum oratio deo vitae meae. Dicam deo petra mea. quare oblitus es mei. quare tristis incedo affligente inimico. Dum me interficerent in ossibus meis. exprobraverunt mihi hostes mei dicentes ad me tota die ubi est deus tuus. Quare incurvaris anima mea. aut quare conturbas me. expecta dominum quoniam adhuc confitebor ei. salutaribus vultus mei et deo meo.

Canticum David.

Iudica me deus et discerne causam meam de gente non sancta. a viro iniquo et doloso salva me. Tu enim deus fortitudo mea. quare proiecisti me. quare tristis incedo affligente me inimico. Mitte lucem tuam et veritatem tuam. ipsa deducent me et introducent in montem sanctum tuum et ad tabernacula tua. Et introibo ad altare dei. ad deum laetitiae et exultationis meae. et confitebor tibi in cythara deus deus meus. Quare incurvaris anima mea. et quare conturbas me. expecta dominum quoniam adhuc confitebor ei salutaribus vultus mei et deo meo.

Pro victoria filiorum Chore eruditionis.

Deus auribus nostris audivimus. patres nostri annuntiaverunt nobis. opus quod operatus es in diebus eorum. et in diebus antiquis. Tu manu tua gentes delesti et plantasti eos. affixisti populos et emisisti eos. Non enim in gladio suo possederunt terram. neque brachium eorum salvabit eos. Sed dextera tua et brachium tuum et lux vultus tui. quia placuisti eis. Tu es ipse rex meus deus. praecipe salutibus Iacob. In te hostes nostros ventilabimus. in nomine tuo conculcabimus adversarios nostros. Non enim in arcu meo confidam. neque gladius meus salvabit me. Quia salvasti nos de hostibus nostris. et eos qui oderunt nos confudisti. In deo laudabimur tota die. et in nomine tuo confitebimur in aeternum semper. Verumtamen confudisti et proiecisti nos. et non egredieris in exercitibus nostris. Vertisti terga nostra hosti. et qui oderunt nos diripiebant sibi. Dedisti nos tamquam gregem ad vorandum. et in gentibus dispersisti nos. Vendidisti populum tuum sine pretio. nec grandis fuit commutatio eorum. Posuisti nos obprobrium vicinis nostris. subsannationem et irrisum his qui erant in circuitu nostro. Posuisti nos similitudinem gentibus. commotionem capitis in tribubus. Tota die confusio mea contra me. et ignominia faciei meae cooperuit me. A voce exprobrantis et blasphemantis. a facie inimici et ultoris. Omnia haec venerunt super nos nec obliti sumus tui. nec mentiti sumus in pacto tuo. Non est reversum retro cor nostrum. nec declinaverunt gressus nostri a semita tua. Quoniam deiecisti nos in loco draconum. et operuisti nos umbra mortis. Si obliti sumus nominis dei nostri. et expandimus manus nostras ad deum alienum. Numquid non deus investigabit istud. ipse enim novit cogitationem cordis. Quoniam propter te mortificati sumus tota die. reputati sumus ut grex occisionis. Consurge quare dormitas domine. evigila. quare proicis nos in sempiternum. Quare faciem tuam abscondis. oblivisceris afflictionis et inopias nostras. Quoniam incurvata est in pulvere anima nostra. adhesit terrae venter noster. Surge auxiliare nobis. et redime nos propter misericordiam tuam.

Victoria pro filiis Chore eruditionis canticum amantissimum.

Eructavit cor meum verbum bonum. dico ego opera mea regi. lingua mea stilus scribae velocis. Decore pulchrior es filiis hominum. effusa est gratia in labiis tuis. propterea benedixit te deus in aeternum. Accingere gladio tuo super femur potentissime. gloria tua et decore tuo. Decore tuo ascende prospere propter verbum veritatis et mansuetudinem iustitiae. docebit te terribilia dextera tua. Sagittae tuae acutae. in corde inimicorum regis populi sub te cadent. Thronus tuus in saeculum et in aeternum. sceptrum aequitatis sceptrum regni tui. Dilexisti iustitiam et odisti iniquitatem. propterea unxit te deus deus tuus oleo exultationis prae participibus tuis. Myrra et stacten et cassia in cunctis vestimentis tuis. de domibus eburneis quibus laetificaverunt te. Filiae regum in honore tuo. stetit coniux in dextera tua in diademate aureo. Audi filia et vide. et inclina aurem tuam. et obliviscere populum tuum. et domum patris tui. Et concupiscet rex decorem tuum. quia ipse est dominus deus tuus et adora eum. Et filia fortissimi in muneribus faciem tuam deprecabuntur principes populi. Omnis gloria filiae regis intrinsecus. fasciis aureis vestita est. In scutulatis ducetur ad regem. virgines sequentur eam. amicae eius ducentur tibi. Ducentur in laetitiis et exultatione. ingredientur thalamum regis. Pro patribus tuis erunt filii tui. pones eos principes in universa terra. Propterea populi confitebuntur tibi. in saeculum et in aeternum.

Victori filiorum Chore pro iuventutibus canticum.

Deus noster spes et fortitudo auxilium in tribulationibus inventus es valide. Ideo non timebimus cum fuerit translata terra. et concussi montes in corde maris. Sonantibus et intumescentibus gurgitibus eius. et agitatis in montibus in potentia eius semper. Fluminis divisiones eius laetificant civitatem dei. sanctum tabernaculum altissimi. Deus in medio eius non commovebitur. auxiliabitur ei deus in ipso ortu matutino. Conturbatae sunt gentes concussa sunt regna. dedit vocem suam prostrata est terra. Dominus exercituum nobiscum. protector noster deus Iacob. Venite et videte opera domini. quantas posuerit solitudines in terra. Compescens bella usque ad extremum terrae. Arcum confringet et concidet hastam. plaustra comburet igni. Cessate et cognoscite quoniam ego sum deus. exaltabor in gentibus et exaltabor in terra. Dominus exercituum nobiscum. fortitudo nostra deus Iacob semper.

Victori filiorum Chore canticum.

Omnes populi plaudite manibus. iubilate deo in voce laudis. Quoniam dominus altissimus terribilis. rex magnus super omnem terram. Subiecit populos sub nos. et tribus sub pedibus nostris. Elegit nobis hereditatem suam. gloriam Iacob quam dilexit semper. Ascendit deus in iubilatione. dominus in voce bucinae. Cantate deo cantate. cantate regi nostro cantate. Quoniam rex omnis terrae. cantate erudite. Regnavit deus super gentes. deus sedet super thronum sanctum suum. Principes populorum congregati sunt populus dei Abraham. quia dei scuta terrae vehementer elevata sunt.

Canticum psalmi filiorum Chore.

Magnus dominus nimis in civitate dei nostri in monte sancto eius. Speciosum germine gaudium universae terrae. mons Sion latera aquilonis. civitatis regis magni. Deus in domibus eius agnitus est in auxiliando. Quia ecce reges congregati sunt. venerunt simul. Ipsi videntes sic obstupuerunt. conturbati sunt et admirati sunt. Horror possedit eos. ibi dolor quasi parturientis. In vento urente confringes naves Tharsis. Sicut audivimus sic et vidimus in civitate domini exercituum. in civitate dei nostri. deus fundavit eam usque in aeternum semper. Aestimavimus deus misericordiam tuam in medio templi tui. Secundum nomen tuum deus. sic et laus tua usque in extremum terrae. iustitia plena est dextera tua. Laetetur mons Sion et exultent filiae Iudae. propter iudicia tua. Circumdate Sion et circuite eam. numerate turres eius. Ponite cor vestrum in moenibus eius. separate palacia eius. Ut narretis in generatione novissima. quia iste deus in saeculum et in perpetuum. deus noster. ipse erit dux noster in morte.

Victori filiorum Chore canticum.

Audite hoc omnes populi. auribus percipite universi habitatores occidentis. Nunc filii Adam cum filiis singulorum. simul dives et pauper. Os meum loquetur sapientias. et meditatio cordis mei prudentias. Inclinabo ad parabolam aurem meam. aperiam in cythara enigma meum. Quare timebo in diebus malis. iniquitas calcanei mei circumdabit me. Qui fiduciam habent in fortitudine sua. et in multitudine divitiarum suarum superbiunt. Frater non redimens redimet. nec dabit deo placationem pro eo. et pretium redemptionis animae eorum. Sed quiescet in saeculum et vivet in aeternum. et non videbit interitum cum viderit sapientes morientes. Simul insipiens et indoctus peribunt. et relinquent alienis divitias suas. Interiora sua domus suas in saeculo. tabernacula sua in generatione et generatione. Et homo in honore non commorabitur. assimilabitur iumentis et comparatus est. Haec est via insipientiae eorum. et postea in ore suo currentes semper. Quasi grex in inferno positi sunt mors depascet eos. et subicient eos recti in matutino. et figura eorum conteretur in inferno post habitaculum suum. Verumtamen deus liberabit animam meam de manu inferi cum assumpserit me semper. Noli timere cum ditatus fuerit vir. cum multiplicata fuerit gloria domus eius. neque enim moriens tollet omnia. neque descendet post eum gloria eius. Quia animae suae in vita sua benedicet. laudabunt te cum bene feceris tibi. Introibit usque ad generationes patrum suorum. usque in finem non videbunt lucem. Homo cum in honore esset non intellexit. comparatus est iumentis et silebit.

Canticum Asaph.

Fortis deus dominus locutus est et vocavit terram. congregans ab ortu solis usque ad occasum eius. De Sion perfecta decore deus apparuit. Veniet deus noster et non tacebit. ignis ante eum ardebit. et in circuitu eius tempestas valida. Vocabit caelum desursum. et terram ut iudicet populum suum. Congregate mihi sanctos meos. qui ferierunt pactum meum in sacrificio. Et annuntiabunt caeli iustitiam eius. quoniam deus iudex est ipse semper. Audi populus meus et loquar. Israhel et contestabor te. deus deus tuus ego sum. Non propter victimas tuas arguam te. et holocausta tua coram me sunt semper. Non accipiam de domo tua vitulum. neque de gregibus tuis hircum. Mea sunt enim omnia animalia silvarum. pecudes in montibus milium. Scio omnes aves montium. et universitas agri mecum est. Si esuriero non dicam tibi. meus est enim orbis terrae et plenitudo eius. Numquid comedam carnes taurorum. aut sanguinem hircorum bibam. Immola deo laudem. et redde altissimo vota tua. Et invoca me in die tribulationis. liberabo te et glorificabis me. Impio autem dixit deus quid tibi est cum narratione praeceptorum meorum. et assumis pactum meum in ore tuo. Qui odisti disciplinam. et proiecisti verba mea post te. Qui videbas furem consentiebas ei. et cum adulteris erat pars tua. Os tuum dimisisti ad malitiam. et lingua tua concinnavit dolum. Sedens adversus fratrem tuum loquebaris. et adversus filium matris tuae fabricabaris obprobrium. Haec fecisti et tacui. existimasti futurum me similem tui. arguam te et proponam ea ante oculos tuos. Intellegite hoc qui obliviscimini

domini, ne forte capiam et non sit qui liberet. Qui immolat confessionem glorificat me, et qui ordinat viam ostendam ei salutare dei.

canticum dauid cum uenisset ad eum nathan propheta quando ingressus est ad bethsabee.

Miserere mei deus secundum misericordiam tuam, iuxta multitudinem miserationum tuarum dele iniquitates meas. Multum lava me ab iniquitate mea, et a peccato meo munda me. Quoniam iniquitates meas ego cognosco, et peccatum meum contra me est semper. Tibi soli peccavi et malum coram te feci, ut iustificeris in sermonibus tuis et vincas cum iudicaris. Ecce in iniquitate conceptus sum, et in peccato peperit me mater mea. Ecce enim veritatem dilexisti, absconditum et archanum sapientiae tuae manifestasti mihi. Asperges me ysopo et mundabor, lavabis me et super nivem dealbabor. Auditum mihi facies gaudium et laetitiam, et exultent ossa quae confregisti. Absconde faciem tuam a peccatis meis, et omnes iniquitates meas dele. Cor mundum crea mihi deus, et spiritum stabilem renova in visceribus meis. Ne proicias me a facie tua, et spiritum sanctum tuum ne auferas a me. Redde mihi laetitiam salutaris tui, et spiritu potenti confirma me. Docebo iniquos vias tuas, et peccatores ad te revertentur. Libera me de sanguinibus deus deus salutis meae, laudabit lingua mea iustitiam tuam. Domine labia mea aperies, et os meum annuntiabit laudem tuam. Non enim vis victimam ut feram, nec holocaustum tibi placet. Sacrificium dei spiritus contribulatus, cor contritum et humiliatum deus non despicies. Benefac domine in voluntate tua Syon, et aedificentur muri Hierusalem. Tunc suscipies sacrificium iustitiae, oblationes et holocausta, tunc imponent super altare tuum vitulos.

victoria eruditio dauid cum uenisset doec ydumeus et annunciasset sauli dicens ei: uenit dauid in domum achimelech.

Quid gloriaris in malitia potens? misericordia dei tota est die. Insidias cogitat lingua tua, quasi novacula acuta faciens dolum. Dilexisti malitiam quam bonum, mendacium magis quam loqui iustitiam. Dilexisti omnia verba ad devorandum, lingua dolosa. Sed deus destruet te in sempiternum, terrebit et evellet te de tabernaculo tuo, et eradicabit te de terra viventium semper. Videbunt iusti et timebunt, et super eum ridebunt. Ecce vir qui non posuit deum fortitudinem suam, sed speravit in multitudine divitiarum suarum, confortatus est in insidiis suis. Ego autem sicut oliva virens in domo dei, speravi in misericordia dei in saeculum et in aeternum. Confitebor tibi domine in saeculum quia fecisti, et expectabo nomen tuum quoniam bonum in conspectu sanctorum tuorum.

victori per chorum eruditi dauid.

Dixit stultus in corde suo non est deus. Corrupti sunt et abhominabiles facti sunt in iniquitate, non est qui faciat bonum. Dominus de caelo prospexit super filios hominum, ut videret si est intellegens requirens deum. Omnes aversi sunt pariter, adheserunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. Numquid non cognoverunt qui operantur iniquitatem, qui comedunt populum meum ut cibum panis? deum non invocaverunt. Ibi timuerunt timore ubi non erat timor, quia deus dispersit ossa circumdantium te; confunderis quia deus proiecit eos. Quis dabit ex Syon salutare Israhel? cum reduxerit deus captivitatem populi sui, exultabit Iacob et laetabitur Israhel.

victori in psalmis eruditi dauid quando uenerunt zifei et dixerunt saul: nonne dauid absconditus est apud nos.

Deus in nomine tuo salvum me fac, et in fortitudine tua ulciscere me. Deus exaudi orationem meam, auribus percipe verba oris mei. Quia alieni insurrexerunt adversum me, et fortes quaesierunt animam meam, et non proposuerunt deum in conspectu suo semper. Ecce deus auxiliator mihi, dominus sustentans animam meam. Redde malum insidiatoribus meis, in veritate tua disperde eos. Voluntarie sacrificabo tibi, confitebor nomini tuo domine quoniam bonum est. Quia ex omni tribulatione eripuisti me, et inimicos meos vidit oculus meus.

victori in psalmis eruditi dauid.

Exaudi deus orationem meam, et ne despexeris deprecationem meam. Intende mihi et exaudi me. Humiliatus sum in meditatione mea, et conturbatus sum a voce inimici, a facie persequentis impii. Quoniam proiecerunt super me iniquitatem, et in furore adversabantur mihi. Cor meum doluit in visceribus meis, et terrores mortis ceciderunt super me. Timor et tremor venerunt super me, et operuit me caligo. Et dixi: quis dabit mihi pinnas sicut columbae, ut volem et requiescam? Ecce procul abeam et commorer in deserto semper. Festinabo ut salver a spiritu tempestatis et turbinis. Praecipita domine, divide linguas eorum, quoniam vidi iniquitatem et contradictionem in civitate. Die et nocte circumeunt eam super muros eius, scelus et dolor in medio eius. Insidiae in visceribus eius, et non recedet de plateis eius damnum et fraudulentia. Non enim inimicus exprobravit mihi ut sustinerem, neque is qui oderat me super me magnificatus est, ut absconderer ab eo. Sed tu homo unanimis meus, dux meus et notus meus. Qui simul habuimus dulce secretum, in domo dei ambulavimus cum terrore. Veniat mors super illos, et descendant in infernum viventes, quia nequitiae in congregatione eorum, et in medio eorum. Ego ad deum clamabo, et dominus salvabit me. Vespere mane et meridie loquar et resonabo, et exaudiet vocem meam. Redimet in pace animam meam ab appropinquantibus mihi, multi enim fuerunt adversum me. Exaudiet deus et humiliabit eos, qui iudex est ab initio, non enim mutantur neque timent deum semper. Extendit manum suam ad pacifica sua, contaminavit pactum suum. Nitidum butyro os eius, pugnat autem cor illius; molliores sermones eius oleo, cum sint lanceae. Proice super dominum caritatem tuam, et ipse enutriet te, non dabit in aeternum fluctuationem iusto. Tu autem deus deduces eos in puteum interitus; viri sanguinum et dolosi non dimidiabunt dies suos, ego autem fiduciam habebo in te.

victori pro columba muta eo quod procul abierit dauid humilis et simplex quando tenuerunt eum palestini in geth.

Miserere mei deus quoniam conculcavit me homo, tota die pugnans tribulavit me. Conculcaverunt me inimici mei tota die, quoniam multi pugnant contra me altissime. Quacumque die territus fuero, ego in te confido. In deo laudabo verbum, in deo speravi, non timebo quid faciat mihi caro. Tota die sermonibus me affligebant, contra me omnes cogitationes eorum in malum. Congregabantur abscondite, plantas meas observabant expectantes animam meam. Quia nullus est salus meis, in furore populos detrahe deus. Secreta mea numerasti, pone lacrimas meas in conspectu tuo, sed non in narratione tua. Tunc convertentur inimici mei retrorsum in quacumque die invocavero te; hoc scio quia deus meus es. In deo laudabo verbum, et in domino praedicabo sermonem. In deo speravi, non timebo quid faciat mihi homo. In me sunt deus vota tua, ut reddam gratiarum actiones tibi. Quia liberasti animam meam de morte, et pedes meos de lapsu, ut ambulem coram deo in lumine viventium.

pro uictoria ut non disperdas dauid humilem et simplicem quando fugit a facie saul in speluncam.

Miserere mei deus miserere mei, quoniam in te speravit anima mea. Et in umbra alarum tuarum sperabo, donec transeant insidiae. Invocabo deum altissimum, deum ultorem meum. Mittet de caelo et salvabit me, exprobravit conculcantes me. Mittet deus misericordiam tuam et veritatem tuam semper. Anima mea in medio leonum dormivit ferocientium. Filii hominum dentes eorum lanceae et sagittae, et lingua eorum gladius acutus. Exaltare super caelos deus, et in omni terra gloria tua. Rete paraverunt gressibus meis, ad incurvandam animam meam. Foderunt ante me foveam, et ceciderunt in medio eius. Paratum cor meum deus, paratum cor meum, cantabo et psallam. Surge gloria mea, surge psalterium et cythara, surgam mane. Confitebor tibi in populis domine, cantabo tibi, cantabo tibi in gentibus. Quia magna usque ad caelos misericordia tua, et usque ad nubes veritas tua. Exaltare super caelos deus, et in omni terra gloria tua.

victori ut non disperdat dauid humilem et simplicem.

Si vere utique iustitiam loquimini, recta iudicate filii hominum. Etenim in corde iniquitates operamini in terra, iniquitates manus vestras appenditis. Alienati sunt peccatores a vulva, erraverunt ab utero, loquentes mendacium. Furor eorum sicut similitudo serpentis, sicut reguli surdi obturantis aures suas. Ut non audiat vocem murmurantium, neque incantatoris incantationes callidas. Deus excute dentes eorum ex ore ipsorum, molas leonum confringe domine. Dissolvantur quasi aquae quae defluunt, intendit arcum suum donec conterantur. Quasi vermis tabefactus putrescant, quasi abortivum mulieris quod non vidit solem. Antequam crescant spinae vestrae in ramnum, quasi viventes quasi in ira tempestatis rapiet eos. Laetabitur iustus cum viderit ultionem, pedes suos lavabit in sanguine impii. Et dicet homo: vere est fructus iusto, vere est deus iudicans in terra.

victori ut non disperdat dauid humilem et simplicem quando misit saul et custodierunt domum ut occideret eum.

Erue me de inimicis meis deus meus, et a resistentibus mihi protege me. Libera me ab operantibus iniquitatem, et a viris sanguinum salva me. Quia ecce insidiati sunt animae meae, congregantur adversum me fortissimi absque iniquitate mea, et absque peccato meo domine. Nequaquam et illi currunt et praeparantur; surge ex adverso mihi et respice. Tu domine deus exercituum deus Israhel, evigila ut visites omnes gentes. Non miserearis universis qui operantur iniquitatem semper. Revertantur ad vesperam et latrent ut canes, et circueant civitatem. Ecce loquentur in ore suo, et gladius in labiis, quasi nemo audiat. Tu autem domine deridebis eos, subsannabis omnes gentes. Fortitudinem meam ad te servabo, quia tu deus elevator meus. Deus misericordia mea praeveniet me, deus ostendit mihi in insidiatoribus meis. Ne occidas eos, ne forte obliviscantur populi mei; disperge eos in fortitudine tua, et destrue eos protector meus domine. In peccato oris sui, in sermone labiorum suorum, et capiantur in superbia sua, maledictione et mendacium narrantes. Consume in furore, consume ut non subsistant, et sciant quia deus dominabitur Iacob in finibus terrae semper. Et convertantur ad vesperam, et latrent ut canes, et circueant civitatem. Ipsi vagabuntur ut comedant, et cum saturati non fuerint murmurabunt. Ego autem cantabo imperium tuum, et laudabo mane misericordiam tuam. Quia factus es fortitudo mea et refugium meum in die tribulationis meae. Virtus mea tibi cantabo, quia adiutor meus es, fortitudo mea, misericordia mea.

victori pro liliis testimonium humilis et perfecti dauid ad docendum quando expugnauit syriam mesopotamie et saba et reuersus est ioab et percussit edom in ualle salinarum xii milia.

Deus proiecisti nos et scidisti, iratus convertisti nos. Commovisti terram et dirupisti eam, sana contritiones eius quoniam commota est. Ostendisti populo tuo duritiam, potasti nos vino meroris. Dedisti metuentibus te signum, ut fugerent a facie arcus. Ut liberentur amici tui, salva dextera tua et exaudi me. Deus locutus est in sancto suo: laetabor et dividam Sycimam, et convallem Sochoth dimetiar. Meus est Galaad et meus est Manasses, et Effraym fortitudo capitis mei, Iuda legifer meus. Moab olla spei meae, super Ydumeam incedam calciamento meo, mihi Palestina foederata est. Quis deducet me ad civitatem munitam? quis deducet me usque in Ydumeam? Nonne tu deus qui proiecisti nos, et non egredieris deus in exercitibus nostris? Da nobis auxilium de tribulatione, vana est salus ab homine. In deo faciemus virtutem, et ipse conculcabit tribulantes nos.

lx. *victori in psalmis dauid.*

Exaudi deus laudem meam, intende orationem meam. De novissimo terrae ad te clamabo, cum tristis fuerit cor meum. Dum fortis elevabit adversum me, tu eris ductor meus. Fuisti spes mea, turris munitissima a facie inimici. Habitabo in tabernaculo tuo iugiter, sperabo in protectione alarum tuarum semper. Tu enim deus exaudisti orationem meam, dedisti hereditatem timentibus nomen tuum. Dies super dies regis adicies, annos eius donec est generatio et generatio. Sedebit semper ante faciem dei, misericordia et veritas servabunt eum. Sic cantabo nomini tuo iugiter, reddens vota mea per singulos dies.

victori per ydithun canticum.

Attamen apud deum silebit anima mea, ex eo salus mea. Attamen ipse scutum meum et salus mea, fortitudo mea, non commovebor amplius. Usquequo insidiamini contra virum, interficitis omnes sicut murus inclinatus et maceria corruens? Partem eius cogitaverunt repellere, placuerunt sibi in mendacio; ore suo singuli benedicunt, et corde suo maledicunt semper. Verumtamen deo tacebit anima mea, ab ipso enim praestolatio mea. Ipse est fortitudo mea et salus mea, susceptor meus, non timebo. In deo salutare meum et gloria mea, robur fortitudinis meae, salus mea in deo. Sperate in eo omni tempore populi, effundite coram eo corda vestra, deus spes nostra est semper. Verumtamen vanitas filii Adam, mendacium filii viri; in stateris dolosis fraudulenter agunt simul. Nolite confidere in calumnia, et in rapina nolite frustrari; divitiae si fuerint, ne apponatis cor. Unum locutus est deus, duo haec audivi, quia imperium dei est. Et tibi domine misericordia, tu reddes unicuique secundum opus suum.

canticum dauid cum esset in deserto iuda.

Deus fortitudo mea tu es, de luce consurgam ad te. Sitivit anima mea, desideravit te caro mea, in terra invia et conficiente absque aqua. Sic in sancto apparui tibi, ut viderem fortitudinem tuam et gloriam tuam. Melior enim est misericordia tua quam vita, labia mea laudabunt te. Sic benedicam te in vita mea, in nomine tuo levabo manus meas. Quasi adipe et pinguedine impleatur anima mea, et labiis laudantibus canet os meum. Recordans tui in cubili meo, per singulas vigilias meditabor tibi. Quia fuisti auxilium meum, et in umbra alarum tuarum laudabo. Adhesit anima mea post te, me suscepit dextera tua. Ipsi vero interficere quaerunt animam meam, ingrediuntur in extrema terrae. Congregentur in manus gladii, pars vulpium erunt. Rex autem laetabitur in deo, laudabitur omnis qui iurat in eo, quia obstruetur os loquentium mendacium.

victori canticum dauid.

Audi deus vocem meam loquentis, a timore inimici serva animam meam. Absconde me a concilio malignantium, a tumultu operantium iniquitatem. Qui exacuerunt quasi gladium linguam suam, intenderunt sagittam suam verbum amarissimum. Ut sagittarent in absconditis simplicem, subito sagittabunt eum, et non timebunt. Confortaverunt sibi sermonem pessimum, narraverunt ut absconderent laqueos, dixerunt: quis videbit eos? Scrutati sunt iniquitates, defecerunt scrutantes scrutinio, cogitationibus singulorum et corde profundo. Sagittabit ergo deus iaculo repentino, inferentur plagae eorum. Et corruent in semetipsos plagis suis, fugient omnes qui viderint eos. Et timebunt omnes homines, et annuntiabunt opus dei, et opera eius intellegent. Laetabitur iustus in domino, et sperabit in eo, et exultabunt omnes recti corde.

victori dauid canticum.

Tibi sit laus deus in Syon, et tibi reddetur votum. Exaudi orationem meam, donec ad te omnis caro veniat. Verba iniquitatum praevaluerunt adversum me, sceleribus nostris tu propitiaberis. Beatus quem elegeris et susceperis, habitabit in atriis tuis. Replebimur in bonis domus tuae, sanctificatione templi tui. Terribilis in iustitia, exaudi nos deus salutaris noster, confidentia omnium finium terrae et maris longinqui. Praeparans montes in virtute tua, accinctus fortitudine. Compescens sonitum maris, fremitum fluctuum eius et multitudinem eius. Et timebunt qui habitant in extremis a signis tuis; egressus matutini et vespere laudantes facies. Visita terram et irriga eam, ubertate dita eam. Rivus dei plenus aqua, praeparabis frumentum eorum, quia sic fundasti eam. Sulcos eius inebria, multiplica fruges eius, fluviis irriga eam, et germini eius benedic. Solvetur annus in bonitate tua, et vestigia tua rorabunt pinguedinem. Pinguescent pascua deserti, et exultatione colles accingentur. Vestientur agris

In... greges. et valles plene erunt frumento coequabunt et cantent.

Iubilate deo omnis terra. cantate gloriam nomini eius. victori canticum dd.

Date gloriam laudi eius. dicite deo quam terribile opus tuum. In multitudine fortitudinis tue mentientur tibi inimici tui. Omnis terra adoret te et cantet tibi. canet nomini tuo semper. Venite et videte opera domini. terribilia consilia super filios hominum. Convertit mare in aridam in flumine pertransibunt pede ibi letabimur in eo. Qui dominatur in fortitudine sua a seculo. oculi eius gentes aspiciunt. Qui increduli sunt non exaltentur in semet ipsis semper. Benedicite populi deum. et auditam facite vocem laudis eius. Qui posuit animam nostram in vita. et non dedit in commotionem pedes nostros. Probasti enim nos deus. igne nos conflasti sicut conflatur argentum. Induxisti nos in obsidione. posuisti stridorem in dorso nostro. imposuisti homines super capita nostra. Transivimus per ignem et aquam. et eduxisti nos in refrigerium. Ingrediar domum tuam in holocaustis. reddam tibi vota mea. que promiserunt labia mea. et locutum os meum cum tribularer. Holocausta medullata offeram tibi cum incenso et arietibus: faciam boves cum hyrcis semper. Venite audite et narrabo omnes qui timetis deum. quanta fecit anime mee. Ipsum ore meo vocavi. et exaltavi in lingua mea. Iniquitatem si vidi in corde meo. non exaudiet dominus. Ideo exaudivit dominus. et attendit vocem deprecationis mee. Benedictus deus. qui non abstulit orationem meam. et misericordiam suam a me. victori in psalmis canticum carminis

Deus misereatur nostri et benedicat nos. illustret faciem suam super nos semper. Ut noscatur in terra via tua. in universis gentibus salus tua. Confiteantur tibi populi deus. confiteantur tibi populi omnes. Letentur et laudent gentes. quia iudicas populos in equitate. et gentium que in terra sunt ductor es semper. Confiteantur tibi populi omnes. confiteantur tibi populi omnes. Terra dedit germen suum. benedicat nobis dominus deus noster. Benedicat nobis deus. et metuant eum omnes fines terre. victori in psalmis david canticum.

Exurgat deus et dissipentur inimici eius. et fugiant qui oderunt eum a facie eius. Sicut deficit fumus deficiant. sicut tabescit cera a facie ignis. sic pereant impii a facie dei. Iusti autem letentur et exultent in conspectu dei et delectentur. Cantate deo canite nomini eius. preparate viam ascendenti per deserta. In domino nomen eius et exultate coram eo. patri pupillorum et defensori viduarum. Deus in habitaculo sancto suo. deus habitare facit solitarios in domo. Educit vinctos in fortitudine. increduli autem habitaverunt in siccitatibus. Deus cum egredereris ante populum tuum. et ambulares per desertum. Terra commota est et celi stillaverunt a facie dei et synai a facie dei israhel. Pluviam voluntariam elevasti deus hereditati tue. laborantem tu confortasti. Animalia tua habitaverunt in ea. preparasti in bonitate tua pauperi deus. Domine dabis sermonem annuntiantibus fortitudinis plurime. Reges exercituum federabuntur. pulchritudo domus dividet spolia. Si dormieritis inter medios terminos penne columbe deargentate et posteriora eius in virore auri. Cum discerneret omnipotens reges in ea. nive dealbabuntur in selmon. Mons dei mons pinguis mons excelsus. mons pinguis. Quare contenditis montes excelsi adversum montem quem dilexit deus ut habitaret in eo. siquidem dominus confidet. Currus dei innumerabilis milia abundantium. dominus in eis in sinai in sancto. Ascendisti in excelsum. captivam duxisti captivitatem. accepisti dona in hominibus: insuper et non credentes habitare dominum deum. Benedictus dominus per singulos dies. portabit nos deus salutis nostre semper. Deus noster deus salvans. et domini dei mortis egressus. Verumtamen confringet capita inimicorum suorum. verticem crinis ambulantis in delictis suis. Dixit dominus ex basan convertam. convertam de profundis maris. Ut calcet pes tuus in sanguine lingua canum tuorum ex inimicis a temet ipso. Viderunt itinera tua deus. itinera dei mei regis in sancto. Precesserunt cantatores eos qui post tergum psallebant. in medio puellarum tympanistriarum. In ecclesiis benedicite deum. dominum de fontibus israhel. Ibi beniamin parvulus. continens eos. principes iuda in purpura sua. principes zabulon principes neptalim. Precepit deus tuus de fortitudine tua. conforta deus hoc quod operatus es in nobis. De templo tuo quod est in hierusalem. tibi offerent reges munera. Increpa bestiam calami. congregatio fortium in vaccis populorum calcantium rotas argenteas. disperge populos qui bella volunt. Afferant velociter ex egypto. ethiopia festinet manus deo. Regna terre cantate deo. psallite domino semper. Qui ascendit super celum celi ab oriente. ecce dabit voci sue vocem fortitudinis. Date gloriam deo super israhel. magnificentia eius et fortitudo eius in nubibus. Terribilis deus de sanctuario suo. deus israhel ipse dabit fortitudinem et robur populo suo benedictus deus. victori pro liliis david.

Salva me deus quoniam venerunt aque usque ad animam meam. Infixus sum in limo profundi. et non possum subsistere. Veni in profundum aquarum. et flumen operuit me. Laboravi clamans. exasperatum est guttur meum. defecerunt oculi mei expectantes deum meum. Multiplicati sunt super capillos capitis mei. qui oderunt me gratis. Confortati sunt qui persequebantur me iniuste. que non rapueram tunc reddebam. Deus tu scis stultitiam meam. et peccata mea a te non sunt abscondita. Non confundantur in me expectantes te domine deus exercituum. Non revereantur super me qui querunt te deus israhel. Quia propter te portavi obprobrium. operuit confusio faciem meam. Alienus factus sum fratribus meis. et peregrinus filiis matris mee. Quia zelus domus tue comedit me. et obprobrium exprobrantium tibi cecidit super me. Et flevi in ieiunio animam meam. et factum est in obprobrium mihi. Et posui vestimentum meum saccum. et factus sum eis in parabolam. Contra me loquebantur qui sedebant in porta. et cantabant bibentes vinum. Mea autem oratio ad te domine. tempus reconciliationis est. Deus in multitudine misericordie tue exaudi me in veritate salutis tue. Erue me de luto ut non infigar liberer ab his qui oderunt me et de profundis aquarum. Non operiat me fluctus aque. ne absorbeat me profundum. et non coronet super me puteus os suum. Exaudi me domine quoniam bona est misericordia tua. secundum multitudinem miserationum tuarum respice in me. Et ne abscondas faciem tuam a servo tuo. quia tribulor cito exaudi me. Intende anime mee et redime eam. propter inimicos meos redime me. Tu scis obprobrium et confusionem et ignominiam meam. contra te sunt omnes hostes mei. Obprobrio contritum est cor meum et desperatus sum. Et expectavi qui contristaretur et non fuit. et consolaretur et non inveni. Et dederunt in escam meam fel. et in siti mea potaverunt me aceto. Sit mensa eorum coram eis in laqueum. et in retributiones et ad corruendum. Contenebrentur oculi eorum ne videant et dorsum eorum semper incurva. Effunde super eos indignationem tuam. et ira furoris tui comprehendat eos. Fiat commoratio eorum deserta. et in tabernaculis eorum non sit qui inhabitet. Quia quem tu percussisti persecuti sunt. et ut affligerent vulneratos tuos narrabunt. Da iniquitatem super iniquitatem eorum. et non veniant in iustitia tua. Deleantur de libro viventium. et cum iustis non scribantur. Ego autem pauper et dolens. salus tua deus suscipiet me. Laudabo nomen dei cum cantico. et magnificabo eum in confessione. Et placebit deo super vitulum novellum. cornua producentem et ungulas. Videntes mansueti letabuntur. qui queritis deum vivet anima vestra. Quia exaudivit pauperes dominus. et vinctos suos non despexit. Laudent eum celi et terra. et omne quod movetur in eis. Quia dominus salvabit syon. et edificabuntur civitates iuda. et habitabunt ibi et possidebunt eam. Et semen servorum eius possidebit eam. et qui diligunt nomen eius habitabunt in ea. victori david ad recordandum.

Deus ut liberes me. deus in auxilium meum festina. Confundantur et erubescant qui querunt animam meam. Convertantur retrorsum et erubescant qui volunt malum mihi. Revertantur confusionis sue ad vestigium. qui dicunt vah vah. Gaudeant et letentur in te omnes qui querunt te. et dicant semper magnificetur dominus qui diligunt salutare tuum. Ego autem egenus et pauper. deus festina pro me. Auxilium meum et salvator meus tu domine ne moreris. psalmi david

lxx.

In te domine speravi non confundar in eternum. In iustitia tua erue me et libera me inclina aurem tuam et salva me. Esto mihi robustum habitaculum ut ingrediar iugiter. precepisti ut liberes me. quia petra et refugium meum es tu. Deus meus salva me de manu impii. et de manu iniqui et nocentis. Quia tu es expectatio mea domine. deus fiducia mea ab adolescentia mea. A te sustentatus sum ex utero. de ventre matris mee tu es protector meus. in te laus mea semper. Quasi portentum factus sum multis. et tu spes mea fortissima. Impleatur os meum laude tota die magnitudine tua. Ne proicias me in tempore senectutis. cum defecerit fortitudo mea ne derelinquas me. Quia dixerunt inimici mei mihi. et qui observabant animam meam inierunt consilium pariter. Dicentes deus dereliquit eum. persequimini et comprehendite eum. quia non est qui eripiat. Deus ne elongeris a me. deus meus ad auxilium meum festina. Confundantur et consumantur adversarii anime mee. Operiantur obprobrio et confusione qui querunt mala mihi. Ego autem iugiter expectabo. et adiciam super omnes laudationes tuas. Os meum narrabit iustitiam tuam. tota die salutare tuum. quia non cognovi litteraturas. Ingrediar in fortitudine domini dei. recordabor iustitie tue solius. Deus docuisti me ab adolescentia mea. et usque nunc annunciabo mirabilia tua. Insuper et usque ad senectutem et canos. deus ne derelinquas me. Donec annunciem brachium tuum. generationi cunctisque venturis fortitudines tuas. Et iustitiam tuam deus usque in excelsum. quanta fecisti magnalia deus quis similis tibi. Quia ostendisti nobis tribulationes plurimas et malas. Et conversus vivificabis nos. et de abyssis terre rursus educes nos. Multiplicabis magnitudinem meam. et conversus consolaberis me. Ego autem confitebor tibi in vasis psalmi veritatem tuam deus meus. cantabo tibi in cythara sancte israhel. Exultabunt labia mea cum cantavero tibi. et anima mea quam redemisti. Insuper et lingua mea tota die meditabitur iustitiam tuam. quia confusi et dehonestati querentes malum mihi. Salomonis psalmus.

Deus iudicium tuum regi da. et iustitiam tuam filio regis. Iudicabit populum tuum in iustitia. et pauperes tuos in iudicio. Assument montes pacem populo tuo. et colles iustitiam. Iudicabit pauperes populi. salvabit filios pauperum. et humiliabit calumpniatorem. Et timebunt te quamdiu erit sol. et ultra lunam in generatione generationum. Descendet ut pluvia super vellus. et ut stille irrorantes terram. Permanebit in diebus eius iustitia et multitudo pacis. donec non sit luna. Et dominabitur a mari usque ad mare. et a flumine usque ad terminos orbis terre. Ante eum procident ethiopes. et inimici eius pulverem lingent. Reges tharsis et insule munera offerent: reges arabie et saba tributum conferent. Et adorabunt eum omnes reges. omnes nationes servient ei. Quia eruet pauperem a potente. et inopem cui non est adiutor. Parcet inopi et pauperi. et animas pauperum salvabit. Ab usura et iniquitate redimet animas eorum. et preciosus erit sanguis eorum coram oculis eius. Et vivet et dabitur ei de auro saba. et orabit de eo. tota die benedicet ei. Et erit memorabile triticum in terra in capite montium. et elevabitur sicut lybanus fructus eius. et florebunt de civitate sicut fenum terre. Et erit nomen eius in eternum. ultra solem perseverabit nomen eius. Et benedicentur in eo omnes gentes. et beatificabunt eum. Benedictus dominus deus israhel. qui facit mirabilia solus. Et benedictum nomen glorie eius in sempiternum. et implebitur gloria eius universa terra amen amen. complete sunt orationes david filii ysai.

Attamen bonus est israhel deus his qui mundo sunt corde. Cantica asaph.

Mei autem pene vacillaverunt pedes. pene effusi sunt gressus mei. Quia emulatus sum contra iniquos. pacem impiorum videns. Quia non cogitaverunt de morte sua. et firma sunt vestibula eorum. In labore hominum non sunt. et cum hominibus non flagellabuntur. Ideo nutriti sunt ad superbiam. circumdederunt iniquitates sibi. Processerunt a pinguedine oculi eorum. transierunt cogitationes cordis. Irriserunt et locuti sunt in malitia. calumpniam de excelso loquentes. Posuerunt in celum os suum. et lingua eorum deambulavit in terra. Propterea convertetur populus eius hic. et quis plenus invenietur in eis. Et dixerunt quomodo novit deus. et si est scientia in excelso. Ecce isti impii et habundantes in seculo. multiplicaverunt divitias. Ergone frustra mundavi cor meum. et lavi in innocentia manus meas. Et fui flagellatus tota die. et increpatio mea in matutinis. Et dixi si narravero sic. ecce generationem filiorum tuorum reliqui. Et cogitavi ut intelligerem. istud labor est in oculis meis. Donec venirem ad sanctuarium dei. et intelligerem in novissimo eorum. Verumtamen in lubrico posuisti eos. deiecisti eos ad interitum. Quomodo vastati sunt subito defecerunt. consumpti sunt quasi non sint. Quasi somnium evigilantis domine. in civitate ymaginem illorum ad nichilum rediges. Quia concitatum est cor meum. et renes mei resoluti sunt. Et ego insipiens et nesciens. quasi iumentum factus sum apud te. Et eram semper tecum. et tenebas manum dextere mee. In consilium tuum deduces me. et postea in gloria suscipies me. Quid mihi est in celum. et tecum nolui in terram. Consumpta est caro mea et cor meum. robur cordis mei et pars mea deus in eternum. Quia ecce qui elongant se a te peribunt. perdidisti omnem fornicantem a te. Mihi autem appropinquare deo bonum est. posui in domino deo spem meam. Ut narrem omnes annunciationes tuas.

Ut quid deus repulisti in finem: fumavit furor tuus psalmus.

in grege pascue tue. Recordare congregationis tue. quam possedisti ab initio. Et redemisti virgam hereditatis tue: montem syon in quo habitasti. Sublimitas pedum tuorum dissipata est usque ad finem. omnia mala egit inimicus in sanctuario. Fremuerunt hostes tui in medio pacti tui posuerunt signa sua. Signa manifesta in introitu. desuper in saltu lignorum secures. Et nunc sculpturas eius pariter bipenne et dolabris deiecerunt. Miserunt ignem in sanctuarium tuum. in terra contaminaverunt tabernaculum nominis tui. Dixerunt in cordibus suis posteri eorum simul. incenderunt omnes sollempnitates dei in terra. Signa nostra non vidimus non est ultra propheta. et non est nobiscum qui sciat usque quo. Usque quo deus exprobrabit adversarius. blasphemabit inimicus nomen tuum in finem. Quare convertis manum tuam et dexteram tuam. a medio sinu tuo consumens. Deus autem rex meus ab initio. operatur salutes in medio terre. Tu dissipasti in fortitudine tua mare. contrivisti capita draconum in aquis. Tu confregisti capita leviathan. et dedisti eum in escam populo ethiopum. Tu dirupisti fontes et torrentes. tu siccasti flumina fortia. Tuus est dies et tua est nox. tu ordinasti luminaria et solem. Tu statuisti omnes terminos terre. estatem et hyemem tu plasmasti. Memor esto huius inimicus exprobravit domino. et populus insipiens blasphemavit nomen tuum. Ne tradas bestiis animam eruditam lege tua. vitae pauperum tuorum ne obliviscaris in perpetuum. Respice ad pactum tuum. quia repleta sunt tenebris terre habitationes iniquae. Non revertatur confractus confusus. egenus et pauper laudabunt nomen tuum. Surge domine iudica causam tuam. memento obprobrii tui ab insipiente tota die. Ne obliviscaris vocis hostium tuorum. sonitus adversariorum tuorum ascendit iugiter. victori ne disperdas. psalmus asaph.

Confitebimur tibi deus confitebimur iuxta nomen tuum narrabo mirabilia tua. Cum accepero tempus ego recta iudicabo. Dissolvetur terra cum habitatoribus suis. ego appendi columnas eius semper. Dixi iniquis agentibus nolite inique agere. et impiis nolite exaltare cornu. Nolite exaltare cornu vestrum in excelsum. loquentes in cervice veteri. Quia

84.

neque ab oriente neque ab occidente, neque a solitudine montium. Sed deus iudex: hunc humiliabit, & hunc exaltabit. Quia calix in manu domini est & uino meraco quisque ad plenum mixtus, & propinauit ex eo. Verumtamen feces eius potabunt omnes bibentes impii terrae. Ego autem annuntiabo in sempiternum, cantabo deo iacob. Et omnia cornua impiorum confringam, & exaltabuntur cornua iusti.

Cognoscet in iudea deus. *uictori psalmus canticum asaph carminis.*

& in israhel magnum nomen eius. Et in hierusalem tabernaculum eius, & habitatio eius in syon. Ibi confregit uolatilia arcus, scutum & gladium & bellum semper. Lumen tu es magnifice a montibus captiuitatis. Expoliati sunt superbi corde, dormitauerunt somnum suum, & non inuenerunt omnes uiri exercitus manus suas. Ab increpatione tua deus iacob, consopitus est currus & equus. Terribilis es & quis stabit aduersum te, ex tunc ira tua. De caelo annuntiabis iudicium, terra timens tacebit. Cum surrexerit ad iudicandum deus, ut saluos faceret omnes mites terrae semper. Quia meror hominis confitebitur tibi, reliquias meroris accingeris. Vouete & reddite domino deo uestro omnes qui in circuitu eius, offerte dona terribili. Qui aufert spiritum principum, terribili regibus terrae.

Voce mea ad dominum clamaui, uoce mea *uictori super idithun psalmus asaph.*

ad deum & exaudiuit me. In die tribulationis meae dominum requisiui, manus mea nocte extenditur & non quiescit. Noluit consolari anima mea, recordans dei conturbabar. Loquar in memetipso, & deficiebat spiritus meus semper. Prohibebam oculos meos suspectum, & stupebam & non loquebar. Recogitabam dies antiquos, & annos seculi. Recordabar psalmorum meorum in nocte, cum corde meo loquebar, & scrutabar spiritum meum. Ergone in aeternum proiciet deus, & non repropitiabitur ultra? Ergone complebit in finem misericordiam suam, consummabit uerbum de generatione & generatione? Numquid oblitus est misereri deus, aut comprehendit in furore misericordias suas semper? Et dixi inbecillitas mea est haec commutatio dexterae excelsi. Et meditabor in omni opere tuo, & adinuentiones tuas loquar. Deus in sancto uia tua, quis deus magnus ut deus? Tu es deus faciens mirabilia, ostendes in populis fortitudinem tuam. Redemisti in brachio tuo populum tuum, filios iacob & ioseph semper. Viderunt te aquae deus, uiderunt te aquae parturierunt, & conturbatae sunt abyssi. Excusserunt aquas nubila, uocem dederunt nubes, sagittae tuae discurrebant. Vox tonitrui tui in rota, apparuerunt fulgura tua orbi, commota & contremuit terra. In mari uia tua & semitae tuae in aquis multis, & uestigia tua non sunt agnita. Deduxisti quasi gregem populum tuum in manu mosi & aaron. *eruditio asaph.*

Ausculta populus meus legem meam, inclinate aurem uestram ad uerba oris mei. Aperiam in parabola os meum, loquar enigmata antiqua. Quae audiuimus & cognouimus, & patres nostri narrauerunt nobis. Non sunt abscondita a filiis eorum, a generatione sequenti. Narrantes laudes domini & potentiam eius, & mirabilia eius quae fecit. Statuit contestationem iacob, & legem posuit in israhel, quae mandauit patribus nostris ut docerent filios suos. Ut cognosceret generatio subsequens, filii nascituri surgerent, & narrarent filiis suis. Ut ponerent in deo spem suam, & non obliuiscerentur cogitationum dei, & mandata eius custodirent. Et non fierent sicut patres eorum, generatio declinans & prouocans, generatio quae non praeparauit cor suum, & non credidit deo spiritus eius. Filii effrem intendentes & mittentes arcum, terga uerterunt in die belli. Non custodierunt pactum dei sui, & in lege eius noluerunt ingredi. Et obliti sunt cogitationum eius, & mirabilium eius quae ostendit eis. Coram patribus eorum fecit mirabilia in terra aegypti, in regione thaneos. Diuisit mare & transduxit eos, & stare fecit aquas quasi aceruum. Et duxit eos in nube per diem, & tota nocte in lumine ignis. Scidit petram in deserto, & potum dedit quasi de abyssis magnis. Et eduxit riuos de petra, & elicuit quasi flumina aquas. Et addiderunt ultra peccare ei, & prouocauerunt excelsum in inuio. Et temptauerunt in cordibus suis, postulantes animae suae cibum. Et loquentes contra deum dicebant, numquid poterit deus ponere mensam in solitudine? Ecce percussit petram & fluxerunt aquae, & torrentes inundauerunt. Numquid & panem poterit dare, aut praeparare carnem populo suo? Ideo audiuit dominus & distulit, & ignis accensus est in iacob, & furor ascendit in israhel. Quia non crediderunt deo, nec habuerunt fiduciam in salutari eius. Et praecepit nubibus desuper, & portas caeli aperuit. Et pluit super eos manna ut comederent, & triticum caeli dedit eis. Panem fortium comedit uir, cibaria misit illis in saturitate. Transtulit eurum de caelo, & induxit in fortitudine sua affricum. Et pluit super eos quasi puluerem carnes, & quasi arenam maris uolatilia pennata. Et ceciderunt in medio castrorum eius, in circuitu tabernaculorum eius. Et comederunt & saturati sunt nimis, & desiderium eorum attulit eis. Non indiguerunt de concupiscentia sua, cum adhuc cibus esset in ore eorum. Furor quoque dei ascendit super eos, & occidit pingues eorum, & electos israhel incuruauit. In omnibus his peccauerunt ultra, & non crediderunt in mirabilibus eius. Et consumpsit in uanitate dies eorum, & annos eorum uelociter. Si occidebat eos, tunc quaerebant eum, & conuertebantur ad eum & diluculo consurgebant. Et recordabantur quia deus fortitudo eorum, & deus excelsus redemptor eorum. Et lactauerunt eum in ore suo, & lingua sua mentiti sunt ei. Cor autem eorum non erat firmum cum eo, nec permanserunt in pacto eius. Ipse autem misericors propitiabitur iniquitati & non disperdet. Multumque auertit iram suam, & non suscitauit furorem suum. Recordatus est quia caro essent, spiritus uadens & non reuertens. Quotiens prouocauerunt eum in deserto, affixerunt eum in solitudine. Et conuersi sunt & temptauerunt deum, & sanctum israhel concitauerunt. Non sunt recordati manus eius, die qua redemit eos de tribulatione. Qui fecit in aegypto signa sua, & ostenta sua in regione thaneos. Qui conuertit in sanguinem fluuios eorum, & riuos eorum ne biberent. Qui immisit in eis omne genus muscarum ut comederent eos, & ranas ut disperderent eos. Qui dedit bruco germen eorum, & labores eorum lucustae. Qui occidit grandine uineas eorum, & sicomoros eorum frigore. Qui tradidit grandini pascua eorum, & iumenta eorum uolucribus. Qui misit in eos iram furoris sui, indignationem & comminationem & angustiam, immissionem angelorum malorum. Parauit semitam furori suo, non pepercit morti animae eorum, & animalia eorum morti tradidit. Et percussit omne primogenitum in aegypto, principium partus in tabernaculis cham. Et tulit ut oues populum suum, & minauit eos sicut gregem in deserto. Et duxit eos cum fiducia absque timore, inimicos autem eorum operuit mare. Et adduxit eos ad terminum sanctificationis suae, montem illum quem possedit dextera eius. Et eiecit a facie eorum gentes, & possidere eos fecit funiculo hereditatis, & collocauit in tabernaculis eorum tribus israhel. Et temptauerunt & prouocauerunt deum excelsum, & testimonia eius non custodierunt. Et auersi sunt & praeuaricati sunt ut patres eorum, incuruati sunt quasi arcus inutilis. Et prouocauerunt eum in excelsis suis, & in sculptilibus suis ad aemulationem eum concitauerunt. Audiuit dominus & distulit, & proiecit uehementer israhel. Et reliquit tabernaculum sylo, tentorium suum quod collocauit in hominibus. Et tradidit in captiuitatem fortitudinem eorum, & decorem suum in manu hostis. Et conclusit in gladio populum suum, & in hereditate sua distulit. Iuuenes eorum deuorauit ignis, & uirgines eorum non sunt lamentatae. Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt, & uiduae eorum non sunt fletae. Et euigilauit quasi dormiens dominus, tamquam fortis post crapulam uini. Et percussit hostes suos retrorsum, obprobrium sempiternum dedit eos. Et proiecit tabernaculum ioseph, & tribum effraim non elegit. Sed elegit tribum iuda, montem syon quem dilexit. Et aedificauit in similitudinem mono-

cerotis sanctuarium suum, quasi terram quam fundauit in seculum. Et elegit dauid seruum suum, & sustulit eum de gregibus ouium. Sequentem fetas adduxit eum, ut pasceret iacob populum suum, & israhel hereditatem eius. Qui pauit eos in simplicitate cordis sui, & in prudentia manuum suarum deduxit eos. *canticum asaph.*

Deus uenerunt gentes in hereditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum, posuerunt hierusalem in aceruum lapidum. Dederunt cadauera seruorum tuorum escam auibus caeli, carnes sanctorum tuorum bestiis terrae. Effuderunt sanguinem eorum quasi aquam in circuitu hierusalem, & non erat qui sepeliret. Facti sumus obprobrium uicinis nostris, subsannatio & derisio his qui in circuitu nostro sunt. Usquequo domine irasceris in finem, ardebit quasi ignis zelus tuus? Effunde furorem tuum in gentes quae te non cognouerunt, & super regna quae nomen tuum non inuocauerunt. Ne recorderis iniquitatum nostrarum ueterum, cito anticipent nos misericordiae tuae, quia attenuati sumus nimis. Auxiliare nobis deus salutaris noster propter gloriam nominis tui, & libera nos, & propitiare peccatis nostris propter nomen tuum. Quare dicent gentes, ubi est deus eorum? Nota fiat in gentibus ante oculos nostros ultio sanguinis seruorum tuorum qui effusus est. Ingrediatur coram te gemitus uincti, in magnitudine brachii tui derelinque filios interitus. Et redde uicinis nostris septuplum in sinu eorum, obprobrium suum quod exprobrauerunt tibi domine. Nos autem populus tuus & oues pascuae tuae, confitebimur tibi in seculum, in generatione & generatione narrabimus laudes tuas. *pro liliis testimonium asaph.*

Qui pascis israhel ausculta, qui ducis quasi gregem ioseph, qui sedes super cherubin ostendere. Ante effraim & beniamin & manasse suscita fortitudinem tuam, & ueni ut saluos facias nos. Deus conuerte nos, & ostende faciem tuam & salui erimus. Domine deus exercituum, quousque fumabis ad orationem serui tui? Cibasti nos pane flebili, & potasti nos in lacrimis tripliciter. Posuisti nos contentionem uicinis nostris, & inimici nostri subsannauerunt nos. Deus exercituum conuerte nos, & ostende faciem tuam & salui erimus. Uineam de aegypto tulisti, eiecisti gentes & plantasti eam. Praeparasti ante faciem eius, & stabilisti radices eius & impleuit terram. Operti sunt montes umbra eius, & ramis eius cedri dei. Extendit comas suas usque ad mare, & usque ad flumen germina sua. Quare dissipasti maceriam eius, & uindemiauerunt eam omnes qui transeunt per uiam? Uastauit eam aper de silua, & omnes bestiae agri depastae sunt eam. Deus exercituum conuertere obsecro, respice de caelo & uide, & uisita uineam hanc. Et radicem quam plantauit dextera tua, & filium quem confirmasti tibi. Fiat manus tua super uirum dexterae tuae, & super filium hominis quem confirmasti tibi. Et non recedimus a te, uiuificabis nos, & nomen tuum inuocabimus. Domine deus exercituum conuerte nos, & ostende faciem tuam & salui erimus. *uictori in torcularibus.*

lxxx

Laudate dominum fortitudinem nostram, iubilate deo iacob. Assumite carmen & date tympanum, cytharam decoram cum psalterio. Clangite in neomenia bucina, in medio mense die sollempnitatis nostrae. Quia legitimum israhel est, & testimonium dei iacob. Testimonium in ioseph posuit cum egrederetur de terra aegypti, labium quod nesciebam audiui. Amoui ab onere humerum eius, manus eius a cophino recesserunt. In tribulatione inuocasti & erui te, exaudiui te in abscondito tonitrui, probaui te super aquam contradictionis semper. Audi populus meus & contestabor te, israhel si audieris me. Non sit in te deus alienus, & non adores deum peregrinum. Ego sum dominus deus tuus qui eduxi te de terra aegypti, dilata os tuum & implebo illud. Et non audiuit populus meus uocem meam, & israhel non acquieuit mihi. Et dimisi eum in prauitate cordis sui, & ambulabunt in consiliis suis. Utinam populus meus audisset me, & israhel in uiis meis ambulasset. Quasi nihilum inimicos eius humiliassem, & super hostes eorum misissem manum meam. Qui oderunt dominum negabunt eum, & erit tempus eorum in seculum. Et cibauit eos ex adipe frumenti, & de petra melle saturauit eos.

Deus stetit in coetu dei, in medio deorum iudicauit. Usquequo iudicabitis iniquitatem, & facies impiorum suscipietis semper? Iudicate pauperi & pupillo, egenum & pauperem iustificate. Saluate inopem & pauperem, de manu impiorum liberate. Non cognoscunt nec intellegunt, in tenebris ambulant, mouebuntur omnia fundamenta terrae. Ego dixi dii estis, & filii excelsi omnes. Ergo quasi adam moriemini, & quasi unus de principibus cadetis. Surge deus iudica terram, quoniam tu hereditabis in omnibus gentibus. *canticum psalmi asaph.*

Deus ne taceas tibi, ne sileas & ne quiescas deus. Quia ecce inimici tui tumultuati sunt, & qui oderunt te leuauerunt caput. Contra populum tuum inique tractauerunt, & inierunt consilium aduersum arcanum tuum. Dixerunt uenite & conteramus eos de gente, & non sit memoria nominis israhel ultra. Quia tractauerunt corde pariter, contra te foedus pepigerunt. Tabernacula idumaea & ismahelitarum, moab & agareni. Gebal & ammon & amalech, palestina cum habitatoribus tyri. Sed & assur uenit cum eis, facti sunt in brachium filiis loth semper. Fac illis sicut madian & sisarae, sicut iabin in torrente cyson. Contriti sunt in endor, facti sunt quasi sterquilinium terrae. Pone duces eorum sicut oreb & zeb, & zebee & salmana omnes principes eorum. Qui dixerunt possideamus nobis pulchritudinem dei. Deus meus pone eos ut rotam, quasi stipulam ante faciem uenti. Quomodo ignis comburit siluam, & sicut flamma comburens montes. Sic persequeris eos tempestate tua, & in turbine tuo conturbabis eos. Imple facies eorum ignominia, & quaerent nomen tuum domine. Confundantur & conturbentur usque in seculum, & erubescant & pereant. Et sciant quoniam nomen tibi dominus, tu solus excelsus super omnem terram. *uictori pro torcularibus filiorum chore canticum.*

Quam dilecta tabernacula tua domine exercituum. Desiderat & deficit anima mea in atria domini, cor meum & caro mea laudabunt deum uiuentem. Siquidem passer inuenit domum, & auis nidum sibi ubi ponat pullos suos. Altaria tua domine exercituum, rex meus & deus meus. Beati qui habitant in domo tua, adhuc laudabunt te semper. Beatus homo cuius fortitudo est in te, semitae in corde eius. Transeuntes in ualle fletus fontem ponent eam, benedictione quoque amicietur doctor. Ibunt de fortitudine in fortitudinem, parebunt apud deum in syon. Domine deus exercituum exaudi orationem meam, ausculta deus iacob semper. Clypeus noster uide deus, & respice in faciem christi tui. Quia melior est dies in atriis tuis super milia, elegi abiectus esse in domo dei mei magis quam habitare in tabernaculis impietatis. Quia sol & scutum dominus deus, gratiam & gloriam dabit dominus. Non prohibebit bonum ab his qui ambulant in perfectione. Domine exercituum, beatus homo qui confidit in te. *uictori filiorum chore canticum.*

Placatus es domine terrae tuae, reduxisti captiuitatem iacob. Remisisti iniquitatem populo tuo, operuisti omnia peccata eorum semper. Contraxisti omnem indignationem tuam, conuersus es ab ira furoris tui. Conuerte nos deus ihesu noster, & solue iram tuam a nobis. Numquid in aeternum irasceris nobis, extendes iram tuam in generatione & generatione? Nonne tu conuersus uiuificabis nos, & populus tuus laetabitur in te? Ostende nobis domine misericordiam tuam, & salutare tuum da nobis. Audiam quid loquatur deus dominus, loquetur enim pacem ad populum suum & ad sanctos suos, & non conuertantur ad stultitiam. Uerumtamen prope est his qui timent eum salutare eius, ut habitet gloria in terra nostra. Misericordia & ueritas occurrerunt, iustitia & pax deosculatae sunt. Ueritas de terra orta est, & iustitia de caelo prospexit. Sed & dominus dabit bonum, & terra nostra dabit fructum suum. Iustitia ante eum ambulabit, & ponet in uia gressus suos. *oratio dauid.*

Inclina domine aurem tuam & exaudi me, quia egenus & pauper ego sum. Custodi animam meam quia sanctus sum, saluum fac seruum tuum deus meus qui speran-

fidentem in te. Miserere mei domine quoniam ad te clamabo tota die. Laetifica animam servi tui quia ad te domine animam meam levavi. Tu domine bonus et propitiabilis et multae misericordiae omnibus qui invocant te. Exaudi domine orationem meam et ausculta vocem deprecationum mearum. In die tribulationis meae invocabo te quia exaudies me. Non est similis tui in diis domine et non est iuxta opera tua. Omnes gentes quas fecisti venient et adorabunt nomen tuum. Quia magnus es tu et faciens mirabilia tu deus solus. Doce me domine viam tuam ut ambulem in veritate tua, unicum fac cor meum ut timeat nomen tuum. Confitebor tibi domine deus meus in toto corde meo, et glorificabo nomen tuum in sempiternum. Quia misericordia tua magna super me, et eruisti animam meam de inferno extremo. Deus superbi surrexerunt adversum me, et coetus robustorum quaesierunt animam meam, et non posuerunt te in conspectu suo. Tu autem deus miserator et clemens, patiens et multae misericordiae et verus. Respice ad me et miserere mei, da fortitudinem servo tuo, et salva filium ancillae tuae. Fac mecum signum in bonum, ut videant qui oderunt me et confundantur, quoniam tu domine auxiliatus es mihi et consolatus es me.

filiorum chore psalmus cantici.

Fundamenta eius in montibus sanctis. Diligit dominus portas sion super omnia tabernacula iacob. Gloriosa dicta sunt de te civitas dei semper. Commemorabo superbiae et babylonis scientibus me. Ecce palestina et tyrus et aethiopia iste natus est ibi. Ad sion autem dicetur vir et vir natus est in ea, et ipse fundavit eam excelsus. Dominus numerabit scribens populos: iste natus est ibi semper. Et principes quasi in choris, omnes fontes mei in te.

canticum carminis filiorum chore uictori per chorum ad praecinendum eman iezrahelite.

Domine deus salutis meae per diem clamavi et nocte coram te. Ingrediatur ad te oratio mea, inclina aurem tuam ad orationem meam. Quia repleta est malis anima mea, et vita mea ad infernum descendit. Deputatus sum cum descendentibus in lacum, factus sum sicut homo invalidus, inter mortuos liber. Sicut interfecti et dormientes in sepulchro, quorum non recordaris amplius, et qui a manu tua abscisi sunt. Posuisti me in lacu novissimo, in tenebris in profundis. Super me confirmatus est furor tuus, et cunctis fluctibus tuis adflixisti me semper. Longe fecisti notos meos a me, posuisti me abominationem eis, clausum et non prodeuntem. Oculus meus infirmatus est ab adflictione, invocavi te domine tota die, expandi manus meas ad te. Numquid mortuis facies mirabilia, aut gigantes surgent et confitebuntur tibi semper? Numquid narrabitur in sepulchro misericordia tua, et veritas tua in perditione? Numquid noscentur in tenebris mirabilia tua, et iustitia tua in terra oblivionis? Ego autem ad te domine clamavi, et mane oratio mea praeveniet te. Quare domine abicis animam meam, abscondis faciem tuam a me? Pauper ego et aerumnosus ab adulescentia, portavi furorem tuum et conturbatus sum. Per me transierunt irae tuae, et furores tui oppresserunt me. Circumdederunt me quasi aquae tota die, vallaverunt me pariter. Longe fecisti a me amicum et sodalem, notos meos abstulisti.

eruditionis eman iezrahelite.

Misericordias domini in aeternum cantabo, in generatione et generatione annuntiabo veritatem tuam in ore meo. Dixi enim in aeternum misericordia aedificabitur, caelos fundabis et veritas tua in eis. Percussi foedus cum electo meo, iuravi david servo meo. Usque in aeternum stabiliam semen tuum, et aedificabo in generatione et generatione sedem tuam semper. Confitebuntur caeli mirabilia tua domine, et veritatem tuam in ecclesia sanctorum. Quis enim in nubibus aequabitur domino, aut assimilabitur domino in filiis deorum? Deus robustus in arcano sanctorum nimis, terribilis in cunctis qui circa eum sunt. Domine deus exercituum quis similis tibi? fortissime domine, et veritas tua in circuitu tuo. Tu dominaris superbiae maris, et elationes gurgitum eius tu comprimis. Tu confregisti quasi vulneratum superbum, in brachio fortitudinis tuae dispersisti inimicos tuos. Tui sunt caeli et tua est terra, orbem et plenitudinem eius tu fundasti. Aquilonem et dextram tu creasti, thabor et hermon in nomine tuo exultabunt. Tuum brachium cum fortitudine, roboretur manus tua et exaltetur dextera tua. Iustitia et iudicium firmamentum throni tui, misericordia et veritas praecedent faciem tuam. Beatus populus qui novit iubilationem, domine in lumine vultus tui ambulabunt. In nomine tuo exultabunt tota die, et in iustitia tua exaltabuntur. Quoniam gloria fortitudinis eorum tu es, et in voluntate tua exaltabitur cornu nostrum. Quia domini est protectio nostra, et sancti israhel regis nostri. Tunc locutus es per visionem sanctis tuis et dixisti: posui adiutorium super robustum, et exaltavi electum de populo. Inveni david servum meum, oleo sancto meo unxi eum. Cum quo manus mea firma erit, et brachium meum roborabit eum. Non decipiet inimicus eum, et filius iniquitatis non adfliget eum. Sed concidam ante vultum eius hostes illius, et qui eum oderunt percutiam. Veritas autem mea et misericordia mea cum eo, et in nomine meo exaltabitur cornu eius. Et ponam in mari manum eius, et in fluminibus dexteram eius. Ipse invocabit me: pater meus es tu, deus meus et fortitudo salutis meae. Ego autem primogenitum ponam illum, excelsum regibus terrae. In aeternum custodiam misericordiam meam, et pactum meum fidele erit ei. Et ponam in perpetuum semen eius, et thronum eius sicut dies caeli. Si autem dereliquerint filii eius legem meam, et in iudiciis meis non ambulaverint, si caerimonias meas profanaverint, et praecepta mea non custodierint, visitabo in virga scelera eorum, et in plagis iniquitates eorum. Misericordiam autem meam non auferam ab eo, nec mentiar in veritate mea. Non violabo pactum meum, et quod egressum est de labiis meis non mutabo. Semel iuravi in sancto meo, ne david mentiar. Semen eius in aeternum erit, et thronus eius sicut sol in conspectu meo. Et sicut luna stabilietur in aeternum, et testis in caelo fidelis semper. Tu autem reppulisti et proiecisti, iratus es adversum christum tuum. Antiquasti pactum servi tui, profanasti in terra diadema eius. Dissipasti omnes maceries eius, posuisti munitiones eius pavorem. Diripuerunt eum omnes qui transeunt per viam, factus est obprobrium vicinis suis. Elevasti dexteram hostium eius, laetificasti omnes inimicos eius. Avertisti robur gladii eius, et non sublevasti eum in proelio. Quiescere fecisti munditiam eius, et thronum eius in terram deiecisti. Abbreviasti dies adulescentiae eius, operuisti eum ignominia sempiterna. Usque quo domine abscondêris in finem, succendetur quasi ignis indignatio tua? Memento mei [illegible], alioquin quare frustra creasti filios hominum? Quis est homo qui vivat et non videat mortem, salvans animam suam de manu inferi semper? Ubi sunt misericordiae tuae antiquae domine, quas iurasti david in veritate tua? Recordare opprobrii servorum tuorum, quod portavi in sinu meo omnes iniquitates populorum. Quod exprobraverunt inimici tui domine, quod exprobraverunt vestigia christi tui. Benedictus dominus in sempiternum amen et amen.

oratio moysi viri dei.

Domine habitaculum factus es nobis in generatione et generatione. Antequam montes nascerentur, aut parturiretur terra et orbis, a saeculo et usque in saeculum tu es deus. Ne avertas hominem usque ad contritionem, dicens: revertimini filii adam. Quia mille anni ante oculos tuos sicut dies hesterna quae pertransiit, et vigilia nocturna. Percutiente te somnium erunt, mane quasi herba pertransiens. Mane floruit et abiit, ad vesperam conteretur atque siccabitur. Consumpti enim sumus in furore tuo, et in indignatione tua conturbati sumus. Posuisti iniquitates nostras coram te, neglegentias nostras in luce vultus tui. Omnes dies nostri pertransierunt in furore tuo, consumpsimus annos nostros quasi sermonem loquens. Dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni, si autem in potentatibus octoginta anni, et quod amplius est labor et dolor, quia transivimus cito et avolavimus. Quis novit fortitudinem irae tuae, et secundum timorem tuum indignationem tuam? Ut numerentur dies nostri sic ostende, et veniemus corde sapienti. Revertere domine usque quo, et exorabilis esto super servos tuos. Imple nos matutina misericordia tua, et laudabimus et laetabimur in cunctis diebus nostris. Laetifica nos pro diebus quibus adflixisti nos, annis quibus vidimus mala. Appareat apud servos tuos opus tuum, et gloria tua super filios eorum. Et sit decor domini dei nostri super nos, et opus manuum nostrarum fac stabile super nos, et opus manuum nostrarum dirige.

Qui habitat in abscondito excelsi, in umbraculo domini commorabitur. Dicam domino: spes mea et fortitudo mea, deus meus es, confidam in eo. Quia ipse liberabit te de laqueo venantium, de morte insidiarum. In scapulis suis obumbrabit tibi, et sub alis eius sperabis, scuto et protectio veritas eius. Non timebis a timore nocturno, a sagitta volante per diem, a peste in tenebris ambulante, a morsu insanientis meridie. Cadent a latere tuo mille, et decem milia a dextris tuis, ad te autem non adpropinquabit. Verumtamen oculis tuis videbis, et ultionem impiorum cernes. Tu enim es domine spes mea, excelsum posuisti habitaculum tuum. Non accedet ad te malum, et lepra non adpropinquabit tabernaculo tuo. Quia angelis suis mandabit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis. In manibus portabunt te, ne forte offendat ad lapidem pes tuus. Super aspidem et basiliscum ambulabis, et conculcabis leonem et draconem. Quoniam mihi adhesit et liberabo eum, exaltabo eum quia cognovit nomen meum. Invocabit me et ego exaudiam eum, cum ipso ero in tribulatione, eruam eum et glorificabo eum. Longitudine dierum implebo eum, et ostendam illi salutare meum.

psalmus cantici in diem sabbati.

Bonum est confiteri domino, et psallere nomini tuo altissime. Ad annuntiandum mane misericordiam tuam, et fidem tuam in nocte. In decacordo et psalterio, et cantico et cithara. Quia laetificasti me domine in opere tuo, et in factura manuum tuarum laudabo. Quam magnificata sunt opera tua domine, satis profundae factae sunt cogitationes tuae. Vir insipiens non cognoscet, et stultus non intelleget istud. Germinaverunt impii quasi faenum, et floruerunt omnes qui operantur iniquitatem, ut conterantur usque in sempiternum. Tu autem excelsus in aeternum domine. Ecce inimici tui domine, ecce inimici tui peribunt, et dissipabuntur omnes qui operantur iniquitatem. Et exaltabitur quasi monocerotis cornu meum, et senecta mea in oleo uberi. Et respiciet oculus meus eos qui insidiantur mihi, de his qui consurgunt adversum me malignantibus audiet auris mea. Iustus ut palma florebit, ut cedrus libani multiplicabitur. Transplantati in domo domini, in atriis domus dei nostri germinabunt. Adhuc fructificabunt in senectute, pingues et frondentes erunt. Annuntiantes quia rectus dominus fortitudo mea, et non est iniquitas in eo.

ps. david.

Dominus regnavit, gloria indutus est, indutus est dominus fortitudine, insuper appendit orbem qui non commovebitur. Firmum solium tuum ex tunc, a saeculo tu es. Elevaverunt flumina gurgites suos a vocibus aquarum multarum. Grandes fluctus maris, grandis in excelsis dominus. Testimonia tua fidelia facta sunt nimis, domum tuam decet sanctitas in longitudine dierum.

ps. david.

Deus ultionum domine, deus ultionum ostendere. Exaltare qui iudicas terram, redde vicissitudinem superbis. Usque quo impii domine, usque quo impii exultabunt? Fluent loquentes antiquum, garrient omnes qui operantur iniquitatem. Populum tuum domine conterent, et hereditatem tuam adfligent. Viduam et advenam interficient, et pupillos occident. Et dixerunt non videbit dominus, nec intelleget deus iacob. Intellegite insipientes in populo, et stulti quando discetis? Qui plantavit aurem non audiet, aut qui finxit oculum non videbit? Qui erudit gentes non arguet, qui docet hominem scientiam? Dominus novit cogitationes hominum, quia vanae sunt. Beatus vir quem erudieris domine, et de lege tua docueris eum, ut quiescat a diebus adflictionis, donec fodiatur impio interitus. Non enim relinquet dominus populum suum, et hereditatem suam non derelinquet. Quoniam ad iustitiam revertetur iudicium, et sequentur illud omnes recti corde. Quis stabit pro me adversum malos, quis stabit pro me adversus operantes iniquitatem? Nisi quia dominus auxiliator meus, paululum habitasset in inferno anima mea. Dicebam motus est pes meus, misericordia tua domine sustentabat me. In multitudine cogitationum mearum quae sunt intrinsecus, consolationes tuae delectabunt animam meam. Numquid particeps erit tui thronus insidiarum, fingens dolorem in praecepto? Populabuntur adversus animam iusti, et sanguinem innocentem condemnabunt. Et erit mihi dominus in refugium, et deus meus quasi petra spei meae. Et reddet eis iniquitatem suam, et in malitia sua disperdet eos, disperdet eos dominus deus noster.

psalmus david.

Venite laudemus dominum, iubilemus petrae Iesu nostro. Praeoccupemus vultum eius in actione gratiarum, in canticis iubilemus ei. Quoniam fortis et magnus dominus, et rex magnus super omnes deos. In cuius manu fundamenta terrae, et excelsa montium. Cuius est mare et ipse fecit illud, et siccam manus eius plasmaverunt. Venite adoremus et curvemur, et flectamus genua ante faciem domini factoris nostri. Quia ipse est deus noster, et nos populus pascuae eius, et grex manus eius. Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra, sicut in contradictione, sicut in die temptationis in deserto. Ubi temptaverunt me patres vestri, probaverunt et viderunt opus meum. Quadraginta annis displicuit mihi generatio, et dixi populus errans corde est, et non cognoverunt vias meas. Ut iuravi in furore meo, si introierint in requiem meam.

psalmus david.

Cantate domino canticum novum, cantate domino omnis terra. Cantate domino et benedicite nomini eius, annuntiate de die in diem salutare eius. Narrate in gentibus gloriam eius, in universis populis mirabilia eius. Quia magnus dominus et laudabilis nimis, terribilis super omnes deos. Omnes dii populorum sculptilia, dominus autem caelos fecit. Gloria et decor ante vultum eius, fortitudo et exultatio in sanctuario eius. Adferte domino familiae populorum, adferte domino gloriam et fortitudinem. Adferte domino gloriam nominis eius, levate munera et introite in atria eius. Adorate dominum in decore sanctuarii, paveat a facie eius omnis terra. Dicite in gentibus dominus regnavit, siquidem appendit orbem immobilem, iudicabit populos in aequitate. Laetentur caeli et exultet terra, tonet mare et plenitudo eius. Gaudeat ager et omnia quae in eo sunt, tunc laudabunt omnia ligna saltus, ante faciem domini quia venit iudicare terram. Iudicabit orbem terrae in iustitia, et populos in fide sua.

psalmus david.

Dominus regnavit, exultet terra, laetentur insulae multae. Nubes et caligo in circuitu eius, iustitia et iudicium firmamentum solii eius. Ignis ante faciem eius ibit, et exuret per circuitum hostes eius. Apparuerunt fulgura eius orbi, vidit et contremuit terra. Montes sicut cera tabefacti sunt a facie domini, a facie dominatoris omnis terrae. Annuntiaverunt caeli iustitiam eius, et viderunt omnes populi gloriam eius. Confundantur universi qui adorant sculptilia, qui gloriantur in idolis. Adorate eum omnes angeli eius. Audivit et laetata est sion, et exultaverunt filiae iudae propter iudicia tua domine. Tu autem dominus excelsus super omnem terram, vehementer elevatus es super omnes deos. Qui diligitis dominum odite malum, custodit animas sanctorum suorum, de manu impiorum eruet eos. Lux orta est iusto, et rectis corde laetitia. Laetamini iusti in domino, et confitemini memoriae sanctitatis eius.

psalmus david.

Cantate domino canticum novum, quia mirabilia fecit. Salvabit sibi

85.

dextera eius. & brachium sanctum eius. Notum fecit dominus salutare suum.
in conspectu gentium reuelauit iustitiam suam. Recordatus est misericordiae suae
& ueritatis suae domui israhel. Iubilate deo omnis terra. uociferamini. & lau
date & canite. Canite deo in cythara. in cythara carminis. In tubis &
clangore bucinae. iubilate coram rege domino. Donec mare & plenitudo
eius. orbis & habitatores eius. Flumina plaudent manibus simul laudabunt.
Ante dominum quia uenit iudicare. iudicabit orbem in iustitia. & populos in aequitatibus. *psalmus.*
Dominus regnauit commoueantur populi. sessor cherubin concutiatur terra.
Dominus in syon magnus. & excelsus super omnes populos. Confiteantur nomi
ni tuo magno & terribili sanctoque. imperium regis iudicium diligit. Tu fun
dasti aequitates. iudicium & iustitiam in iacob tu fecisti. Exaltate dominum deum
nostrum. & adorate scabellum pedum eius quoniam sanctum est. Moyses & aaron in
sacerdotibus eius. & samuel in his qui inuocant nomen eius. Inuocabant
dominum & ipse exaudiebat eos. in columna nubis loquebatur ad eos. Cu
stodiebant testimonia eius. & preceptum quod dedit illis. Domine deus noster tu
exaudisti eos. domine propitius fuisti eis. & ultor in commutationibus eorum.
Exaltate dominum deum nostrum & adorate in monte sancto eius. quoniam sanctus dominus deus noster.
Iubilate deo omnis terra. seruite domino in laetitia. *canticum in gratiarum actione.*
Ingredimini coram eo in laude scitote quoniam dominus ipse est deus. Ipse fecit nos
& ipsius sumus. populus eius & grex pascuae eius. Ingredimini portas eius
in gratiarum actione. atria eius in laude. Confitemini benedicite nomini eius
quia bonus dominus. in sempiternum misericordia eius. & usque in generationem & gene
rationem fides eius. *canticum dauid.*
Misericordiam & iudicium cantabo tibi domine psallam. Erudiar in uia perfe
cta. quando uenies ad me. Perambulabam in simplicitate cordis mei. in me
dio domus meae. Non proponebam coram oculis meis uerba belial. facientem
declinationem odiui. non adhesit mihi. Cor prauum recedet a me. malum nesciam.
Loquentem in abscondito contra proximum suum hunc interficiebam. Superbum
oculis & altum corde. cum hoc esse non poteram. Oculi mei ad fideles terrae ut
habitent mecum. ambulans in uia simplici hic ministrabat mihi. Non ha
bitabit in medio domus meae faciens dolum. loquens mendacium non pla
cebit in conspectu oculorum meorum. Mane perdam omnes impios terrae. ut interfi
ciam domino uniuersos qui operantur iniquitatem. *oratio pauperis cum sollicitus fuerit & coram domino fuderit precem suam.*

C.

Domine exaudi orationem meam & clamor meus ad te ueniat.
ne abscondas faciem tuam a me. In die tribulationis meae inclina ad me aurem
tuam. in quacumque die inuocauero te uelociter exaudi me. Quoniam consumpti sunt
sicut fumus dies mei. & ossa mea quasi frixa contabuerunt. Percussum est
quasi fenum & arefactum est cor meum. quia oblitus sum comedere panem
meum. A uoce gemitus mei. adhesit os meum carni meae. Assimilatus sum peli
cano deserti. factus sum quasi bubo solitudinum. Vigilaui. & fui sicut auis
solitaria super tectum. Tota die exprobrabant me inimici mei. exultantes per
me iurabant. Quia cinerem sicut panem comedi. & potum meum cum fletu miscui.
A facie indignationis & irae tuae. quia eleuasti & allisisti me. Dies mei
quasi umbra inclinati sunt. ego quasi fenum arui. Tu autem domine in aeternum
permanes. memoriale tuum in generatione & generatione. Tu suscitans mi
sereberis syon. quia tempus est ut miserearis eius. quoniam uenit tempus. quoniam uenit
pactum. Quoniam placatos fecerunt serui tui lapides eius. & pulueremei mi
tabilem. Et timebunt gentes nomen domini. & uniuersi reges terrae gloriam tuam.
Quia aedificauit dominus syon. apparuit in gloria sua. Respexit ad ora
tionem uacui. & non despexit orationem eorum. Scribantur haec in generationem
nouissimam. & populus qui creabitur laudabit dominum. Quoniam prospexit de
excelso sanctuario suo. dominus de caelo terram contemplatus est. Ut audiret
gemitum uincti. ut solueret filios mortis. Ut narraretur in syon nomen domini.
& laudatio eius in hierusalem. Cum congregati fuerint populi simul. & regna
ut seruiant domino. Afflixit in uia fortitudinem meam. adbreuiauit dies
meos. Dicam deus mi ne rapias me in dimidio dierum meorum in generatione
generationum anni tui. In principio terram fundasti. & opus manuum tuarum
sunt caeli. Ipsi peribunt tu autem stabis. & omnes quasi uestimentum adterentur.
& quasi pallium mutabis eos & mutabuntur. Tu autem ipse es. & anni tui non
deficient. Filii seruorum tuorum habitabunt. & semen eorum ante faciem tuam dirigetur.
Benedic anima mea domino. & omnia uiscera mea nomini sancto eius. *psalmus dauid.*
Benedic anima mea domino. & noli obliuisci omnes retributiones eius.
Qui propitiatur cunctis iniquitatibus meis. & sanat omnes infirmitates meas.
Qui redemit de corruptione uitam meam. & coronat te in misericordia & mi
serationibus. Qui replet bonis ornamentum tuum. innouabitur sicut aquilae
iuuentus tua. Faciens iustitias dominus. & iudicium cunctis qui calumniam
sustinent. Notas fecit uias suas moysi. filiis israhel cogitationes suas.
Misericors & clemens dominus. patiens & multae miserationis. Non
in sempiternum iudicabit. neque in sempiternum irascetur. Quantum enim excelsum
est caelum a terra. tantum confortata est misericordia eius super timentes eum. Quan
tum longe est oriens ab occidente. tantum longe fecit a nobis scelera nostra.
Sicut miseretur pater filiorum. misertus est dominus timentibus se. Ipse enim
nouit plasmationem nostram. recordatus est quia puluis sumus. Homo quasi
herba dies eius. sicut flos agri florebit. Quia spiritus pertransibit eum & non sub
sistet. & non cognoscet eum ultra locus eius. Misericordia autem domini a saeculo & usque
in aeternum super timentes eum. & iustitia eius in filios filiorum. His qui custo
diunt pactum eius. & recordantur preceptorum eius. ad faciendum ea.
Dominus in caelo stabiliuit thronum suum. & regnum eius omnium domina
bitur. Benedicite domino omnes angeli eius. fortes robore facientes uerbum
eius. obedientes uoci sermonum eius. Benedicite domino omnis exercitus
eius. ministri eius qui facitis placitum illius. Benedicite domino uniuersa
opera eius. in omnibus locis potestatis eius. benedic anima mea domino. *psalmus.*
Benedic anima mea domino. domine deus mi magnificatus es nimis. Gloria
& decore indutus es. amictus luce quasi uestimento. Extendens caelos ut
pellem. qui tegis aquis cenacula eius. Qui ponit nubes currum suum. qui
ambulat super pennas uenti. Qui facit angelos suos spiritus. & ministros suos
ignem urentem. Qui fundasti terram super bases suas. non commouebitur in
saeculum & saeculum. Abysso quasi uestimento operuisti eam. super montes stabunt
aquae. Ab increpatione tua fugient. a uoce tonitrui tui formidabunt.
Ascendunt montes & descendunt campi. ad locum quem fundasti eis.
Terminum posuisti quem non transibunt. nec reuertentur ut operiant terram.
Qui emittit fontes in conuallibus. ut medios montes ambulent. Et
bibant animalia regionum. & reficiant onagri sitim suam. Super ea uolucres
caeli morabuntur. de medio nemorum dabunt uocem suam. Qui irrigat montes
de cenaculis suis. de fructu operum tuorum implebitur terra. Germinans her
bam iumentis. & fenum seruituti hominum. Ut educat panem de terra. &
uinum laetificet cor hominis. Ad exhilarandum faciem in oleo. panis
autem cor hominis roborat. Saturabuntur ligna domini. & cedri libani quas
plantauit. Ibi aues nidificabunt. miluo abies domus eius. Montes excel
si ceruis. petra refugium cuniculi. Fecit lunam in tempora. sol cognouit oc
cubitum suum. Posuit tenebras & facta est nox. in ipsa mouebuntur omnes
bestiae siluae. Leones rugientes ad predam. & quaerentes a deo escam sibi.
Oriente sole recedent. & in speluncis suis cubabunt. Egredietur homo
ad opus suum. & ad seruitutem suam usque ad uesperam. Quam magnificata
sunt opera tua domine. omnia in sapientia fecisti. impleta est terra possessione
tua. Hoc mare magnum & latum manibus. ibi reptilia innumerabilia. ani
malia parua cum grandibus. Ibi naues pertranseunt. leuiathan istum plasmasti
ut illuderet ei. Omnia a te sperant ut des cibum eis in tempore suo. Dante
te illis colligent. aperiente te manum tuam implebuntur bono. Abscondes
uultum tuum & turbabuntur. auferes spiritum eorum & deficient & in puluerem
suum reuertentur. Emittes spiritum tuum & creabuntur. & instaurabis faciem
terrae. Sit gloria domini in sempiternum. laetabitur dominus in operibus suis. Qui respicit
terram & tremet. tangit montes & fumabunt. Cantabo domino in uita mea.
psallam deo quamdiu sum. Placeat ei eloquium meum. ego autem laetabor in
domino. Deficiant peccatores de terra. & impii ultra non sint. benedic anima mea domino. *Alleluia.*
Confitemini domino & inuocate nomen eius. notas facite populis
cogitationes eius. Cantate ei & psallite ei. loquimini uniuersis mirabi
lia eius. Exultate in nomine sancto eius. laetetur cor quaerentium dominum. Quae
rite dominum & uirtutem eius. quaerite faciem eius iugiter. Recordamini
mirabilium eius quae fecit. signorum & iudiciorum eius. Semen abraham
serui eius. filii iacob electi eius. Ipse dominus deus noster. in uniuersa terra iudi
cia eius. Recordatus est in saeculum pacti sui. uerbi quod mandauit in mille
generationes. Quod pepigit cum abraham. & iuramenti sui cum ysaac.
Et firmauit illud cum iacob in lege cum israhel in pactum sempiternum.
Dicens tibi dabo terram chanaan. funiculum hereditatis uestrae. Cum essent
uiri pauci. & aduenae in ea. Et transierunt de gente in gentem. & de reg
no ad populum alterum. Non dimisit hominem nocere eis. & corripuit
pro eis reges. Nolite tangere christos meos. & in prophetis meis nolite affligere.
Et uocauit famem super terram. & omnem uirgam panis contriuit. Misit
ante faciem eorum uirum. in seruum uenundatus est ioseph. Afflixerunt
in compede pedes eius. ferrum uenit animam eius. Usque ad tempus cum
uenit uerbum eius. eloquium domini probauit eum. Misit rex &
soluit eum. princeps populorum & dimisit eum. Posuit eum dominum domus suae
& principem omnis possessionis suae. Ut erudiret principes eius secundum
uoluntatem suam. & senes eius sapientiam doceret. Et ingressus est israhel
in aegyptum. & iacob aduena fuit in terra cham. Et crescere fecit populum suum
nimis. & roborauit eum super hostes eius. Conuertit cor eorum ut odio habe
rent populum eius. & dolose agerent contra seruos illius. Misit moysen ser
uum suum. aaron quem elegit sibi. Posuit in eis uerba signorum suorum. &
portentorum in terra cham. Misit tenebras & contenebrauit. & non fuerunt
increduli uerbi eius. Commutauit aquas eorum in sanguinem. & occidit
pisces eorum. Ebulliuit terra eorum ranas. in cubiculis regum eorum. Dixit &
uenit musca omnimoda. sciniphes in omnibus terminis eorum. Dedit pluuias
eorum in grandinem. ignem flammantem in terra eorum. Percussit uineam eorum &
ficum eorum. & confregit lignum finium eorum. Dixit & uenit lucusta
& bruchus. cuius non erat numerus. Et comedit omne fenum terrae eorum. &
deuorauit fructum terrae eorum. Et percussit omne primogenitum in terra eorum. &
primitias uniuersi partus eorum. Et eduxit eos cum argento & auro. & non
erat in tribubus eorum infirmus. Laetata est aegyptus cum egrederentur quia ir
ruerat timor eorum super eos. Expandit nubem in tentorium. & ignem ut luceret
nocte. Petierunt & adduxit ortigometram. & pane caelesti satura
uit eos. Aperuit petram & fluxerunt aquae. cucurrerunt in arida flumina.
Quia recordatus est uerbi sancti sui. cum abraham seruo suo. Et eduxit po
pulum suum in laetitia. in laude electos suos. Et dedit eis terram gentium.
& labores tribuum possederunt. Ut custodiant caerimonias eius. & leges eius seruent.
Confitemini domino quoniam bonus. quoniam in aeternum misericordia eius. *Alleluia.*
Quis loquetur fortitudines domini. auditas faciet omnes laudes eius.
Beati qui custodiunt iudicium. & faciunt iustitiam in omni tempore. Recor
dare mei domine in repropitiatione populi tui. Ut uideam bona electorum tuorum
& laeter in laetitia gentis tuae. & exultem cum hereditate tua. Peccauimus
cum patribus nostris. inique fecimus. impie egimus. Patres nostri in aegypto non intellexe
runt mirabilia tua. non sunt recordati multitudinis misericordiae tuae. Et
ad iracundiam prouocauerunt super mare in mari rubro. saluauit autem eos propter
nomen suum. ut ostenderet fortitudinem suam. Et comminatus est mari rubro
& aruit. & transduxit eos per abyssos quasi in deserto. Et saluauit eos
de manu odientium. & redemit eos de manu inimici. Et operuit aqua
hostes eorum. unus de ipsis non remansit. Et crediderunt uerbis eius &
cecinerunt laudes eius. Cito obliti sunt operum illius. nec expectauerunt
uoluntatem illius. Et desiderauerunt desiderium in deserto. & temptauerunt
deum in solitudine. Dedit quoque eis petitionem ipsorum. & misit tenuitatem in anima
eorum. Et zelati sunt moysen in castris. aaron sanctum domini. Aperta est terra &
deuorauit dathan. & operuit synagogam abyron. Et succensus est ignis
in synagoga eorum. flamma exussit impios. Fecerunt uitulum in choreb. &
adorauerunt conflatile. Et mutauerunt gloriam suam in similitudinem
bouis comedentis fenum. Obliti sunt dei saluatoris sui. qui fecerat mag
nalia in aegypto. Mirabilia in terra cham. terribilia super mare rubrum.
Dixitque ut contereret eos. nisi moyses electus eius stetisset in medio contra
faciem illius. ut conuerteret indignationem eius ne interficeret. Et despe
xerunt terram desiderabilem. nec crediderunt sermonibus eius. Et
murmurauerunt in tabernaculis suis. non audierunt uocem domini. Et
eleuauit manus suas super eos. ut deiceret eos in deserto. Ut deice
ret semen eorum in gentibus. & dispergeret eos in terris. Et consecrati sunt
beelfegor. & comederunt uictimas mortuorum. Et concitauerunt eum in
studiis eorum. & percussit eos plaga. Stetit autem finees & exorauit. & est
retenta percussio. Et reputatum est ei in iustitiam in generatione & gene
ratione usque in sempiternum. Et prouocauerunt super aquam contradictionis. &
afflictus est moyses propter eos. Quia prouocauerunt spiritum eius. & pronuntiauit
labiis suis. Non exterminauerunt populos quos dixit dominus eis. Et commixti sunt
in gentibus. & didicerunt opera eorum. Et seruierunt sculptilibus eorum. & fa
ctum est eis in scandalum. Et immolauerunt filios suos. & filias suas de
moniis. Et effuderunt sanguinem innocentem. sanguinem filiorum suorum
& filiarum suarum quas immolauerunt sculptilibus chanaan. Et pollu
ta est terra per sanguinem. & polluerunt eam in operibus suis. & fornicati sunt
in studiis ipsorum. Iratus est itaque furor domini in populum suum. & abomi
natus est hereditatem suam. Et dedit eos in manu gentium. & dominati sunt
eorum qui oderunt eos. Et afflixerunt eos inimici eorum. & humiliati sunt
sub manibus eorum. Multis uicibus liberauit eos. ipsi uero prouocabant eum in
consiliis suis. & humiliati sunt propter iniquitates suas. Et uidit tribulationem
eorum. cum audiret eos rogantes. Et recordatus est pacti sui cum eis. & pe
nituit eum secundum multitudinem misericordiae suae. Et dedit eos in misericordias co
ram omnibus qui ceperant eos. Salua nos domine deus noster. & congrega nos
de nationibus. Ut confiteamur nomini sancto tuo. & cantemus laudantes.
Benedictus dominus deus israhel a saeculo usque in saeculum. & dicet omnis populus amen. *Alleluia.*
Confitemini domino quoniam bonus. quoniam in aeternum misericordia eius. *Alleluia.*
Dicant qui redempti sunt a domino. quos redemit de manu hostis.
De terris congregauit eos ab oriente & occidente. ab aquilone &
mari. Errauerunt in solitudine in deserto in uia. ciuitatem quam habitarent
non repperierunt. Esurientes & sitientes. anima eorum in ipsis deficiebat.
Et clamauerunt ad dominum in tribulatione sua. & de angustiis eorum eripuit
eos. Et duxit illos per uiam rectam. ut irent ad ciuitatem habitabilem. Confiteantur
domino misericordiae eius & mirabilia eius filiis hominum. Quia saturauit
animam uacuam. & animam esurientem impleuit bonis. Habitantes in umbra

mortis, alligatos in inopia et ferro. Quia prouocauerunt eloquia domini, et consilium altissimi irritauerunt. Et humiliatum est in laboribus cor eorum, infirmati sunt nec fuit qui adiuuaret. Et clamauerunt ad dominum cum tribularentur, et de necessitatibus eorum liberauit eos. Et eduxit eos de tenebris et umbra mortis, et uincula eorum disrupit. Confiteantur domino misericordiae eius, et mirabilia eius filiis hominum. Quia contriuit portas aereas, et uectes ferreos confregit. Suscepit eos de uia iniquitatis eorum, propter iniustitias enim suas humiliati sunt. Omnem escam abhominata est anima eorum, et appropinquauerunt usque ad portas mortis. Et clamauerunt ad dominum cum tribularentur, et de necessitatibus eorum liberauit eos. Misit uerbum suum et sanauit eos, et eripuit eos de interitionibus eorum. Confiteantur domino misericordiae eius, et mirabilia eius filiis hominum. Et sacrificent sacrificium laudis, et annuntient opera eius in exultatione. Qui descendunt mare in nauibus, facientes operationem in aquis multis. Ipsi uiderunt opera domini, et mirabilia eius in profundo. Dixit et stetit spiritus procellae, et exaltati sunt fluctus eius. Ascendunt usque ad caelos et descendunt usque ad abyssos, anima eorum in malis tabescebat. Turbati sunt et moti sunt sicut ebrius, et omnis sapientia eorum deuorata est. Et clamauerunt ad dominum cum tribularentur, et de necessitatibus eorum eduxit eos. Et statuit procellam eius in auram, et siluerunt fluctus eius. Et laetati sunt quia siluerunt, et deduxit eos in portum uoluntatis eorum. Confiteantur domino misericordiae eius, et mirabilia eius filiis hominum. Et exaltent eum in ecclesia plebis, et in cathedra seniorum laudent eum. Posuit flumina in desertum, et exitus aquarum in sitim. Terram fructiferam in salsuginem, a malitia inhabitantium in ea. Posuit desertum in stagna aquarum, et terram sine aqua in exitus aquarum. Et collocauit illic esurientes, et constituerunt ciuitatem habitationis. Et seminauerunt agros et plantauerunt uineas, et fecerunt fructum natiuitatis. Et benedixit eis et multiplicati sunt nimis, et iumenta eorum non minorauit. Et pauci facti sunt et uexati sunt, a tribulatione malorum et dolore. Effusa est contemptio super principes, et errare fecit eos in inuio et non in uia. Et adiuuit pauperem de inopia, et posuit sicut oues familias. Videbunt recti et laetabuntur, et omnis iniquitas oppilabit os suum. Quis sapiens et custodiet haec, et intelleget misericordias domini.

Canticum psalmi Dauid.

Paratum cor meum deus, paratum cor meum, cantabo et psallam in gloria mea. Exsurge gloria mea, exsurge psalterium et cithara, exsurgam diluculo. Confitebor tibi in populis domine, et psallam tibi in nationibus. Quia magna super caelos misericordia tua, et usque ad nubes ueritas tua. Exaltare super caelos deus, et super omnem terram gloria tua, ut liberentur dilecti tui. Saluum fac dextera tua et exaudi me. Deus locutus est in sancto suo, exultabo et diuidam Sicimam, et conuallem tabernaculorum dimetiar. Meus est Galaad et meus est Manasses, et Effraim susceptio capitis mei. Iuda rex meus, Moab lebes spei meae. In Idumaeam extendam calciamentum meum, mihi alienigenae amici facti sunt. Quis deducet me in ciuitatem munitam, quis deducet me usque in Idumaeam. Nonne tu deus qui repulisti nos, et non exibis deus in uirtutibus nostris. Da nobis auxilium de tribulatione, quia uana salus hominis. In deo faciemus uirtutem, et ipse ad nihilum deducet inimicos nostros.

Pro uictoria Dauid canticum.

Deus laudem meam ne tacueris, quia os peccatoris et os dolosi super me apertum est. Locuti sunt aduersum me lingua dolosa, et sermonibus odii circumdederunt me, et expugnauerunt me gratis. Pro eo ut me diligerent detrahebant mihi, ego autem orabam. Et posuerunt aduersum me mala pro bonis, et odium pro dilectione mea. Constitue super eum peccatorem, et diabolus stet a dextris eius. Cum iudicatur exeat condemnatus, et oratio eius fiat in peccatum. Fiant dies eius pauci, et episcopatum eius accipiat alter. Fiant filii eius orfani, et uxor eius uidua. Nutantes transferantur filii eius et mendicent, et eiciantur de habitationibus suis. Scrutetur fenerator omnem substantiam eius, et diripiant alieni labores eius. Non sit illi adiutor, nec sit qui misereatur pupillis eius. Fiant nati eius in interitum, in generatione una deleatur nomen eius. In memoriam redeat iniquitas patrum eius in conspectu domini, et peccatum matris eius non deleatur. Fiant contra dominum semper, et dispereat de terra memoria eorum. Pro eo quod non est recordatus facere misericordiam, et persecutus est hominem inopem et mendicum, et compunctum corde mortificare. Et dilexit maledictionem et ueniet ei, et noluit benedictionem et elongabitur ab eo. Et induit maledictionem sicut uestimentum, et intrauit sicut aqua in interiora eius, et sicut oleum in ossibus eius. Fiat ei sicut uestimentum quo operitur, et sicut zona qua semper praecingitur. Hoc opus eorum qui detrahunt mihi apud dominum, et qui loquuntur mala aduersus animam meam. Et tu domine domine fac mecum propter nomen tuum, quia suauis misericordia tua. Libera me quia egenus et pauper ego sum, et cor meum conturbatum est intra me. Sicut umbra cum declinat ablatus sum, excussus sum sicut lucustae. Genua mea infirmata sunt a ieiunio, et caro mea inmutata est propter oleum. Et ego factus sum opprobrium illis, uiderunt me et mouerunt capita sua. Adiuua me domine deus meus, saluum me fac secundum misericordiam tuam. Et sciant quia manus tua haec, et tu domine fecisti eam. Maledicent illi et tu benedices, qui insurgunt in me confundantur, seruus autem tuus laetabitur. Induantur qui detrahunt mihi pudore, et operiantur sicut deploide confusione sua. Confitebor domino nimis in ore meo, et in medio multorum laudabo eum. Quia adstitit a dextris pauperis, ut saluam faceret a persequentibus animam meam.

Canticum Dauid.

Dixit dominus domino meo sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Virgam uirtutis tuae emittet dominus ex Sion, dominare in medio inimicorum tuorum. Tecum principium in die uirtutis tuae in splendoribus sanctorum, ex utero ante luciferum genui te. Iurauit dominus et non paenitebit eum, tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech. Dominus a dextris tuis, confregit in die irae suae reges. Iudicabit in nationibus implebit ruinas, conquassabit capita in terra multorum. De torrente in uia bibet, propterea exaltabit caput.

Alleluia.

Confitebor tibi domine in toto corde meo, in consilio iustorum et congregatione. Magna opera domini, exquisita in omnes uoluntates eius. Confessio et decor opus eius, et iustitia eius manet in saeculum saeculi. Memoriam fecit mirabilium suorum, misericors et miserator dominus. Escam dedit timentibus se, memor erit in saeculum testamenti sui. Fortitudinem operum suorum adnuntiauit populo suo, ut daret eis hereditatem gentium. Opera manuum eius ueritas et iudicium, fidelia omnia mandata eius. Confirmata in saeculum saeculi, facta in ueritate et aequitate. Redemptionem misit populo suo, mandauit in aeternum pactum suum, sanctum et terribile nomen eius. Principium sapientiae timor domini, intellectus bonus omnibus facientibus eum, laudatio eius manet in saeculum saeculi.

Alleluia.

C.L.

Beatus uir qui timet dominum, in mandatis eius uolet nimis. Potens in terra erit semen eius, generatio rectorum benedicetur. Gloria et diuitiae in domo eius, et iustitia eius manet in saeculum saeculi. Exortum est in tenebris lumen rectis, misericors et miserator et iustus. Iucundus homo qui miseretur et commodat, disponet sermones suos in iudicio. Quia in aeternum non commouebitur, in memoria aeterna erit iustus. Ab auditione mala non timebit, paratum cor eius sperare in domino. Confirmatum est cor eius non commouebitur, donec despiciat inimicos suos. Dispersit dedit pauperibus, iustitia eius manet in saeculum saeculi, cornu eius exaltabitur in gloria. Peccator uidebit et irascetur, dentibus suis fremet et tabescet, desiderium peccatorum peribit.

Alleluia.

Laudate pueri dominum, laudate nomen domini. Sit nomen domini benedictum, ex hoc nunc et usque in saeculum. A solis ortu usque ad occasum, laudabile nomen domini. Excelsus super omnes gentes dominus, et super caelos gloria eius. Quis sicut dominus deus noster qui in altis habitat, et humilia respicit in caelo et in terra. Suscitans a terra inopem, et de stercore erigens pauperem. Ut conlocet eum cum principibus, cum principibus populi sui. Qui habitare facit sterilem in domo, matrem filiorum laetantem.

Alleluia.

In exitu Israhel de Aegypto, domus Iacob de populo barbaro. Facta est Iudaea sanctificatio eius, Israhel potestas eius. Mare uidit et fugit, Iordanis conuersus est retrorsum. Montes exultauerunt ut arietes, et colles sicut agni ouium. Quid est tibi mare quod fugisti, et tu Iordanis quia conuersus es retrorsum. Montes exultastis sicut arietes, et colles sicut agni ouium. A facie domini mota est terra, a facie dei Iacob. Qui conuertit petram in stagna aquarum, et rupem in fontes aquarum. Non nobis domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam, super misericordia tua et ueritate tua. Nequando dicant gentes ubi est deus eorum. Deus autem noster in caelo, omnia quaecumque uoluit fecit. Simulacra gentium argentum et aurum, opera manuum hominum. Os habent et non loquentur, oculos habent et non uidebunt. Aures habent et non audient, nares habent et non odorabunt. Manus habent et non palpabunt, pedes habent et non ambulabunt, non clamabunt in gutture suo. Similes illis fiant qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis. Domus Israhel sperauit in domino, adiutor et protector eorum est. Domus Aaron sperauit in domino, adiutor et protector eorum est. Qui timent dominum sperauerunt in domino, adiutor et protector eorum est. Dominus memor fuit nostri et benedixit nobis. Benedixit domui Israhel, benedixit domui Aaron. Benedixit omnibus qui timent dominum, pusillis cum maioribus. Adiciat dominus super uos, super uos et super filios uestros. Benedicti uos domino, qui fecit caelum et terram. Caelum caeli domino, terram autem dedit filiis hominum. Non mortui laudabunt te domine, neque omnes qui descendunt in infernum. Sed nos qui uiuimus benedicimus domino, ex hoc nunc et usque in saeculum.

Alleluia.

Dilexi quoniam exaudiet dominus, uocem orationis meae. Quia inclinauit aurem suam mihi, et in diebus meis inuocabo. Circumdederunt me dolores mortis, et pericula inferni inuenerunt me. Tribulationem et dolorem inueni, et nomen domini inuocaui. O domine libera animam meam, misericors dominus et iustus, et deus noster miseretur. Custodiens paruulos dominus, humiliatus sum et liberauit me. Conuertere anima mea in requiem tuam, quia dominus benefecit tibi. Quia eripuit animam meam de morte, oculos meos a lacrimis, pedes meos a lapsu. Placebo domino in regione uiuorum.

Alleluia.

Credidi propter quod locutus sum, ego autem humiliatus sum nimis. Ego dixi in excessu meo, omnis homo mendax. Quid retribuam domino, pro omnibus quae retribuit mihi. Calicem salutaris accipiam, et nomen domini inuocabo. Vota mea domino reddam coram omni populo eius, pretiosa in conspectu domini mors sanctorum eius. O domine quia ego seruus tuus, ego seruus tuus et filius ancillae tuae. Dirupisti uincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis, et nomen domini inuocabo. Vota mea domino reddam in conspectu omnis populi eius. In atriis domus domini, in medio tui Hierusalem.

Alleluia.

Laudate dominum omnes gentes, laudate eum omnes populi. Quoniam confirmata est super nos misericordia eius, et ueritas domini manet in aeternum.

Alleluia.

Confitemini domino quoniam bonus, quoniam in saeculum misericordia eius. Dicat nunc Israhel quoniam bonus, quoniam in saeculum misericordia eius. Dicat nunc domus Aaron, quoniam in saeculum misericordia eius. Dicant nunc qui timent dominum, quoniam in saeculum misericordia eius. De tribulatione inuocaui dominum, et exaudiuit me in latitudine dominus. Dominus mihi adiutor non timebo quid faciat mihi homo. Dominus mihi adiutor, et ego despiciam inimicos meos. Bonum est confidere in domino, quam confidere in homine. Bonum est sperare in domino, quam sperare in principibus. Omnes gentes circumierunt me, et in nomine domini quia ultus sum in eos. Circumdantes circumdederunt me, et in nomine domini quia ultus sum in eos. Circumdederunt me sicut apes et exarserunt sicut ignis in spinis, et in nomine domini quia ultus sum in eos. Inpulsus euersus sum ut caderem, et dominus suscepit me. Fortitudo mea et laudatio mea dominus, et factus est mihi in salutem. Vox exultationis et salutis in tabernaculis iustorum. Dextera domini fecit uirtutem, dextera domini exaltauit me, dextera domini fecit uirtutem. Non moriar sed uiuam, et narrabo opera domini. Castigans castigauit me dominus, et morti non tradidit me. Aperite mihi portas iustitiae, ingressus in eas confitebor domino. Haec porta domini, iusti intrabunt in eam. Confitebor tibi quoniam exaudisti me, et factus es mihi in salutem. Lapidem quem reprobauerunt aedificantes, hic factus est in caput anguli. A domino factum est istud, et est mirabile in oculis nostris. Haec est dies quam fecit dominus, exultemus et laetemur in ea. O domine saluum me fac, o domine bene prosperare. Benedictus qui uenturus est in nomine domini, benediximus uobis de domo domini. Deus dominus et illuxit nobis, constituite diem sollemnem in condensis usque ad cornu altaris. Deus meus es tu et confitebor tibi, deus meus et exaltabo te. Confitemini domino quoniam bonus, quoniam in saeculum misericordia eius.

Alef. Alef.

Beati inmaculati in uia, qui ambulant in lege domini. Beati qui scrutantur testimonia eius, in toto corde exquirunt eum. Non enim qui operantur iniquitatem, in uiis eius ambulauerunt. Tu mandasti praecepta tua custodiri nimis. Utinam dirigantur uiae meae, ad custodienda praecepta tua. Tunc non confundar, cum perspexero in omnia mandata tua. Confitebor tibi in directione cordis mei, cum didicero iudicia iustitiae tuae. Praecepta tua custodiam, non me derelinquas nimis.

Beth.

In quo corrigit iunior semitam suam, cum custodierit uerba tua. In toto corde meo exquisiui te, ne errare me facias a mandatis tuis. Benedictus es domine, doce me praecepta tua. In labiis meis narraui, omnia iudicia oris tui. In uia testimoniorum tuorum laetatus sum, quasi in omnibus diuitiis. In praeceptis tuis meditabor, et contemplabor semitas tuas. In iustitiis tuis delectabor, non obliuiscar uerba tua.

Gimel.

Retribue seruo tuo, uiuam et custodiam uerba tua. Reuela oculos meos, et uideam mirabilia de lege tua. Aduena ego sum in terra, ne abscondas a me mandata tua. Desiderauit anima mea desiderare iudicia tua, in omni tempore. Increpasti superbos, maledicti qui declinant a mandatis tuis. Aufer a me obprobrium et contemptum, quia testimonia tua custodiui. Etenim sederunt principes et aduersum me loquebantur, seruus autem tuus meditabitur praecepta tua. Sed et testimonia tua uoluntas mea, quasi uiri amicissimi mei.

Deleth.

Adhesit pauimento anima mea, uiuifica me iuxta uerbum tuum. Vias meas exposui et exaudisti, doce me iustitiam tuam. Viam praeceptorum tuorum fac me intellegere, et loquar in mirabilibus tuis. Destillauit anima mea prae tristitia, serua me iuxta eloquium tuum. Viam mendacii aufer a me, et legem tuam dona mihi. Viam fidei elegi, iudicia tua proponebam. Adhesi testimoniis tuis domine, ne confundas me. Viam mandatorum tuorum cucurri, quoniam dilatasti cor meum.

He.

Ostende mihi domine uiam praeceptorum tuorum, et custodiam eam per uestigium. Doce me et obseruabo legem tuam, et custodiam in toto corde meo. Deduc me in semitam mandatorum tuorum, quia ipsam uolui. Inclina cor meum ad testimonia tua, et non ad auaritiam. Auerte oculos meos ne uideant uanitatem, in uia tua uiuifica me. Suscita seruo tuo eloquium tuum in timore tuo. Auerte obprobrium quod reueritus sum, iudicia tua bona. Ecce desideraui praecepta tua, in iustitia tua uiuifica me.

Vau.

Et ueniant mihi misericordiae tuae domine, salus tua iuxta eloquium tuum. Et respondebo exprobrantibus mihi sermonem, quia speraui in sermone tuo. Et ne auferas

de ore meo verbum veritatis usquequaque, quia in iudicia tua expectavi. Et custodiam legem tuam semper iugiter, in sempiternum et ultra. Et ambulabo in spacioso, quia precepta tua quesivi. Et loquebar in testimoniis tuis coram regibus et non confundebar. Et meditabar in mandatis tuis que dilexi. Et levabo manus meas ad mandata tua que dilexi, et loquar in preceptis tuis. *Zay.*

Memento sermonis tui servo tuo, quo me sperare fecisti. Hec est consolatio mea in afflictione mea, quia eloquium tuum vivificavit me. Superbi deridebant in nimis, a lege autem tua non declinavi. Recordatus sum iudiciorum tuorum a seculo domine, et delectatus sum. Horror obtinuit me ab impiis, qui derelinquerunt legem tuam. Carmina erant mihi precepta tua in domo peregrinationis mee. Recordatus sum in nocte nominis tui domine, et custodivi legem tuam. Hec facta est mihi, quia iustificationes tuas custodivi. *Eth.*

Pars mea domine, dixi custodire verbum tuum. Deprecatus sum vultum tuum in corde meo, miserere mei secundum eloquium tuum. Recogitavi vias meas, et converti pedes meos ad testimonia tua. Festinavi et non neglexi custodire mandata tua. Funes impiorum implicuerunt me, legem tuam non sum oblitus. Media nocte surgebam ad confitendum tibi super iudicia iustificationis tue. Particeps ego sum omnium timentium te, et custodientium precepta tua. Misericordia domine completa est terra, precepta tua doce me. *Teth.*

Bene fecisti servo tuo domine, secundum verbum tuum. Bonum sermonem et scientiam doce me, quia mandatis tuis credidi. Antequam audirem ego ignoravi, nunc autem eloquium tuum custodivi. Bonus tu et beneficus, doce me precepta tua. Applicabant mihi mendacium superbi, ego autem in toto corde servabam precepta tua. Incrassatum est velut adeps cor eorum, ego in lege tua delectabor. Bonum michi quia afflixisti me, ut discerem precepta tua. Melior mihi lex oris tui, super milia auri et argenti. *Ioth.*

Manus tue fecerunt me et firmaverunt me, doce me et discam mandata tua. Qui timent te videbunt me et letabuntur, quia sermonem tuum expectavi. Scio domine quia iustum iudicium tuum, et vere afflixisti me. Sit obsecro misericordia tua in consolatione mea, sicut locutus es servo tuo. Veniant miserationes tue mihi, quia lex tua delectatio mea est. Confundantur superbi quia iniuste contriverunt me, ego autem loquar in preceptis tuis. Revertantur mihi qui timent te, et qui sciunt testimonium tuum. Fiat cor meum perfectum in preceptis tuis, ut non confundar. *Caf.*

Defecit in salutari tuo anima mea, verbum tuum expectavi. Consumpti sunt oculi mei in verbum tuum dicentes, quando consolaberis me. Et cum essem quasi uter in pruina, precepta tua non sum oblitus. Quot sunt dies servi tui, quando facies in persequentibus me iudicium. Foderunt mihi superbi foveas, que non erant secundum legem tuam. Omnia mandata tua veritas, falso persecuti sunt me, auxiliare michi. Paulominus consummaverunt me in terra, ego autem non dimisi precepta tua. Secundum misericordiam tuam vivifica me, et custodiam testimonia oris tui. *Lamech.*

In eternum domine, verbum tuum permanet in celo. In generatione et generationem fides tua, fundasti terram et stat. Iudicio tuo stant usque in hodie, quia omnia serviunt tibi. Nisi quod lex tua delectatio mea est, tunc forsitan perissem in humilitate mea. In sempiternum non obliviscar precepta tua, quia per ipsum vivificasti me. Tuus sum ego, salva me, quia precepta tua quesivi. Me expectaverunt impii ut perderent me, testimonium tuum considerabo. Omni consummationi vidi finem, latum mandatum tuum nimis. *Mem.*

Quam ego dilexi legem tuam domine, tota die meditatio mea est. Super inimicos meos instruxisti mandata tua, quia in sempiternum hoc est mihi. Super omnes qui docebant me eruditus sum, quia testimonia tua meditatio mea est. Super senes intellexi, quia precepta tua servavi. Ab omni semita mala prohibui pedes meos, ut custodiam verba tua. A iudiciis tuis non recessi, quia tu illuminasti me. Quam dulce gutturi meo eloquium tuum, super mel ori meo. Precepta tua conservabam, propterea odivi omnem se… mitam mendacii. *Nun.*

Lucerna pedi… meo verbum tuum, et lux semite mee. Iuravi et perseverabo, ut custodiam iudicia iustitie tue. Afflictus sum usque nimis domine, vivifica me iuxta verbum tuum. Voluntaria oris mei complaceant tibi domine, et secundum iustitiam tuam doce me. Anima mea in manibus meis semper, et legis tue non sum oblitus. Posuerunt impii laqueum michi, et a preceptis tuis non oberravi. Hereditate testimonia tua in eternum, quia gaudium cordis mei sunt. Inclinavi cor meum ut facerem iustitias tuas, propter eternam retributionem. *Samech.*

Iniquos odi, et legem tuam dilexi. Protectio mea et susceptor meus tu es, verbum tuum expectavi. Recedite a me maligni, et custodiam mandata dei mei. Conserva me secundum verbum tuum et vivam, et noli me confundere ab expectatione mea. Auxiliare mihi et salvus ero, et delectabor in preceptis tuis iugiter. Abiecisti omnes qui avertunt precepta tua, quia mendax cogitatio eorum. Quasi scoria computasti omnes impios terre, propterea dilexi testimonia tua. Horripilavit a timore tuo caro mea, et iudicia tua timui. *Ayn.*

Feci iudicium et iustitiam, ne derelinquas me his qui calumniantur me. Sponde pro servo tuo in bono, non calumnientur me superbi. Oculi mei defecerunt in salutare tuum, et in eloquium iustitie tue. Fac cum servo tuo iuxta misericordiam tuam, et precepta tua doce me. Servus tuus sum ego, instrue me et cognoscam testimonia tua. Tempus est ut facias domine, prevaricati sunt legem tuam. Propterea dilexi mandata tua super aurum et topazion. Propterea in universa precepta tua dilexi, omnem semitam mendacii odio habui. *Fe.*

Mirabilia testimonia tua, ideo custodivit ea anima mea. Ostium sermonum tuorum lucidum, docet parvulos. Os meum aperui et suspiravi, quia mandata tua desiderabam. Respice ad me et miserere mei, iuxta iudicium diligentium nomen tuum. Gressus meos firma in sermone tuo, et non dominetur mei omnis iniquitas. Redime me a calumpnia hominum, et custodiam precepta tua. Vultum tuum ostende super servum tuum, et doce me precepta tua. Rivi aquarum fluebant de oculis meis, quia non custodierunt legem tuam. *Sade.*

Iustus es domine, et rectum iudicium tuum. Precepisti iustitiam testimonia tua, et veritatem nimis. Consumpsit me zelus meus, quia obliti sunt verba tua hostes mei. Probatus sermo tuus nimis, et servus tuus dilexit illud. Parvulus ego sum et contemptibilis, sed precepta tua non sum oblitus. Iustitia tua iustitia in sempiternum, et lex tua veritas. Tribulatio et angustia invenerunt me, mandata tua voluntas mea. Iusta testimonia tua semper, doce me et vivam.

Clamavi in toto corde meo, exaudi me domine, precepta tua custodiam. *Cof.* Invocavi te, salvum me fac, et custodiam testimonia tua. Surgebam adhuc in tenebris et clamabam, verbum tuum expectans. Prevenerunt oculi mei vigilias, ut meditarer in sermonibus tuis. Vocem meam audi iuxta misericordiam tuam domine, secundum iudicium tuum vivifica me. Appropinquaverunt persecutores mei et scelesti, et a lege tua procul facti sunt. Prope es tu domine, et omnia mandata tua veritas. Principio cognovi de testimoniis tuis, quia in eternum fundaveris ea. *Res.*

Vide afflictionem meam et eripe me, quia legis tue non sum oblitus.

Iudica causam meam et redime me, in sermone tuo vivifica me. Longe est ab impiis salus, quia precepta tua non custodierunt. Misericordie tue multe domine, iuxta iudicia tua vivifica me. Multi qui persequuntur me et affligunt me, a testimoniis tuis non declinavi. Vidi prevaricatores et tabescebam, quia verbum tuum non custodierunt. Vide quia precepta tua dilexi domine, iuxta misericordiam tuam vivifica me. Caput verborum tuorum veritas, et in sempiternum omnia iudicia iustitie tue. *Syn.*

Principes persecuti sunt me sine causa, a verbo autem tuo timuit cor meum. Gaudebo ego super eloquio tuo, sicut qui invenit spolia multa. Mendacium odio habui et detestatus sum, legem autem tuam dilexi. Septies in die laudavi te super iudicia iustitie tue. Pax multa diligentibus legem tuam, et non est illis scandalum. Expectabam salutare tuum domine, et mandata tua dilexi. Custodivit anima mea testimonia tua, et dilexit ea nimis. Custodivi precepta tua et testimonia tua, quia omnes vie mee in conspectu tuo. *Tau.*

Ingrediatur laus mea coram te domine, secundum verbum tuum doce me. Veniat deprecatio mea in conspectu tuo, secundum eloquium tuum libera me. Fundant labia mea ymnum, cum docueris me precepta tua. Loquetur lingua mea sermonem tuum, quia mandata tua iusta. Sit manus tua adiutrix mea, quia precepta tua elegi. Desideravi salutare tuum domine, et lex tua voluntas mea. Vivet anima mea et laudabit te, et iudicia tua auxiliabuntur mihi. Erravi quasi ovis perdita, quere servum tuum, quia mandatorum tuorum non sum oblitus.

Canticum graduum.

Ad dominum in tribulatione mea clamavi, et exaudivit me. Domine libera animam meam a labio mendaci, et a lingua dolosa. Quid detur tibi aut quid apponetur tibi, ad linguam dolosam. Sagitte potentis acute, cum carbonibus iniperorum. Heu michi quia peregrinatio mea prolongata est, habitavi cum tabernaculis cedar. Multum peregrinata est anima mea cum odientibus pacem, ego pacificus loquebar, et illi bellabant. *Canticum grad.*

Levavi oculos meos in montes, unde veniet auxilium mihi. Auxilium meum a domino, qui fecit celum et terram. Non det in commotionem pedem tuum, neque dormitet qui custodit te. Ecce non dormitabit neque dormiet qui custodit israel. Dominus custodit te, dominus protectio tua super manum dexteram tuam. Per diem sol non uret te, neque luna per noctem. Dominus custodit te ab omni malo, custodiat animam tuam dominus. Dominus custodiat introitum tuum et exitum tuum, amodo et usque in seculum. *Canticum grad.*

Letatus sum in his que dixerunt mihi, in domum domini ibimus. Stantes erant pedes nostri in atriis tuis hierusalem. Hierusalem que edificatur ut civitas, cuius participatio eius simul. Quia illuc ascenderunt tribus, tribus domini, testimonium israel ad confitendum nomini domini. Quia ibi sederunt sedes in iudicio, sedes super domum david. Rogate pacem hierusalem, et abundantia diligentibus te. Fiat pax in virtute tua, et habundantia in turribus tuis. Propter fratres meos et amicos meos, loquebar pacem de te. Propter domum domini dei nostri, inquisivi bona tibi. *Canticum graduum.*

Ad te levavi oculos meos, qui habitas in celis. Ecce sicut oculi servorum in manibus dominorum suorum, sicut oculi ancille in manibus domine sue, ita oculi nostri ad dominum deum nostrum donec misereatur nostri. Miserere nostri domine miserere nostri, quia multum repleti sumus despectione. Quia multum repleta est anima nostra, obprobrium habundantibus et despectio superbis. *Cant. g.*

Nisi quia dominus fuisset in nobis dicat nunc israel, nisi quia dominus fuisset in nobis, cum exsurgerent homines in nos. Forsitan vivos absorbuissent nos, cum irasceretur furor eorum in nos. Forsitan aqua absorbuisset nos, torrentem pertransivit anima nostra, forsitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilem. Benedictus dominus qui non dedit nos in captionem dentibus eorum. Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium; laqueus contritus est, et nos liberati sumus. Adiutorium nostrum in nomine domini, qui fecit celum et terram. *Canticum grad.*

Qui confidunt in domino sicut mons syon, non commovebitur in eternum qui habitat in hierusalem. Montes in circuitu eius, et dominus in circuitu populi sui, amodo et usque in seculum. Quia non relinquet dominus virgam peccatorum super sortem iustorum, ut non extendant iusti ad iniquitatem manus suas. Benefac domine bonis et rectis corde. Qui autem declinant ad pravitates suas, deducet eos dominus cum his qui operantur iniquitatem; pax super israel. *Cant. graduum.*

In convertendo dominus captivitatem syon, facti sumus sicut somniantes. Tunc implebitur risu os nostrum, et lingua nostra laude. Tunc dicent inter gentes, magnificavit dominus facere cum istis. Magnificavit dominus facere nobiscum, facti sumus letantes. Converte domine captivitatem nostram, sicut torrens in austro. Qui seminant in lacrimis, in exultatione metent. Qui ambulantes ibant et flebant, portantes semina sua; venientes autem venient in exultatione, portantes manipulos suos. *Cant. g.*

Nisi dominus edificaverit domum, in vanum laboraverunt qui edificant eam. Nisi dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam. Frustra nobis est de mane surgere, postquam sederitis qui manducatis panem doloris. Sic dabit diligentibus se somnum. Ecce hereditas domini filii, merces fructus ventris. Sicut sagitte in manu potentis, ita filii excussorum. Beatus vir qui implevit pharetram suam ex ipsis, non confundetur cum loquetur inimicis suis in porta. *Canticum graduum.*

Beati omnes qui timent dominum, qui ambulant in viis eius. Labores manuum tuarum cum comederis, beatus es et bene tibi erit. Uxor tua sicut oliva fructifera in penetrabilibus domus tue. Filii tui sicut germina olivarum, in circuitu mense tue. Ecce sic benedicetur vir qui timet dominum. Benedicat tibi dominus ex syon, et videas bona hierusalem. Et videas filios filiorum tuorum, pacem super israel. *Canticum graduum.*

Sepe expugnaverunt me a adolescentia mea, etenim non potuerunt mihi. Super cervicem meam arabant aratores, prolongaverunt sulcum suam. Dominus iustus concidit laqueos inimicorum. Confundantur et revertantur retrorsum omnes qui querunt syon. Fiant sicut fenum tectorum, quod statim ut exurrexit arescit. De quo non implevit manum suam messor, et sinum suum qui manipulos faciet. De quo non dixerunt transeuntes, benedictio domini super vos, benediximus vobis in nomine domini. *Canticum graduum.*

De profundis clamavi ad te domine, domine exaudi vocem meam. Fiant aures tue intendentes, ad vocem deprecationis mee. Si iniquitates observaveris domine, domine quis sustinebit. Quia tecum propitiatio est, et terribilis es. Sustinui dominum, sustinuit anima mea in verbum eius; expectavit anima mea dominum. A vigilia matutina usque ad vigiliam matutinam, expectet israel dominum. Quia apud dominum misericordia, et multa apud eum redemptio. Et ipse redimet israel ex omnibus iniquitatibus eius. *Cant. grad.*

Domine non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei. Neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me. Si non proposui et silere feci animam meam. Sicut ablactatus super matre sua, ita ablactetur super me anima mea. Expectet israel dominum, amodo et usque in seculum. *Cant. grad.*

Memento domine david, et omnis afflictionis eius. Quomodo iuravit domino, votum vovit deo iacob. Si introiero in tabernaculum domus mee, si ascendero super lectum strati mei. Si dedero somnum oculis meis, et palpebris meis dormitationem, donec inveniam locum domino, tabernaculum deo iacob. Ecce audivimus illum in eufrata, invenimus illum in regione saltus. Introibimus in tabernacula eius, adorabimus scabellum pedum eius. Surge domine in requiem tuam, tu et archa fortitudinis tue. Sacerdotes tui induantur iustitia, et sancti tui te laudent. Propter david servum

tuum ne avertas faciem christi tui. Iuravit dominus david veritatem et non avertetur ab ea. de fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Si custodierint filii tui testamentum meum et testimonia mea haec quae docebo eos. et filii eorum usque in seculum sedebunt super sedem tuam. Quia elegit dominus syon. desideravit eam in habitationem sibi. Haec requies mea in seculum seculi. hic habitabo quoniam desideravi eam. Viduam eius benedicens benedicam. pauperes eius saturabo panibus. Sacerdotes eius induam salutari. et sancti eius laude laudabunt. Illuc producam cornu david. paravi lucernam christo meo. Inimicos eius induam confusione. super ipsum autem florebit sanctificatio mea. *canticum graduum.*

Ecce quam bonum et quam iocundum. habitare fratres in unum. Sicut unguentum optimum in capite quod descendit in barbam barbam aaron. quod descendit in oram vestimenti eius. Sicut ros hermon qui descendit in montem syon. Quoniam illic mandavit dominus benedictionem. et vitam usque in seculum. *Canticum.*

Ecce nunc benedicite dominum. omnes servi domini. Qui statis in domo domini in atriis domus dei nostri. In noctibus extollite manus vestras in sancta. et benedicite dominum. Benedicat te dominus ex syon. qui fecit celum et terram. *Alleluia.*

Laudate nomen domini. laudate servi dominum. Qui statis in domo domini. in atriis domus dei nostri. Laudate dominum quia bonus dominus. psallite nomini eius quoniam suave. Quia iacob elegit sibi dominus israel in possessionem sibi. Quia ego cognovi quod magnus est dominus. et deus noster prae omnibus diis. Omnia quaecumque voluit dominus fecit in celo et in terra in mari et in omnibus abyssis. Educens nubes ab extremo terrae: fulgura in pluviam fecit. Qui producit ventos de thesauris suis. Qui percussit primogenita egypti. ab homine usque ad pecus. Et misit signa et prodigia in medio tui egypte. in pharaonem et in omnes servos eius. Qui percussit gentes multas. et occidit reges fortes. Seon regem amorreorum et og regem basan. et omnia regna chanaan. Et dedit terram eorum hereditatem. hereditatem israel populo suo. Domine nomen tuum in eternum. domine memoriale tuum in generationem et generationem. Quia iudicabit dominus populum suum. et in servis suis deprecabitur. Simulacra gentium argentum et aurum. opera manuum hominum. Os habent et non loquentur. oculos habent et non videbunt. Aures habent et non audient. neque enim est spiritus in ore ipsorum. Similes illis fiant qui faciunt ea. et omnes qui confidunt in eis. Domus israel benedicite domino. domus aaron benedicite domino. Domus levi benedicite domino. qui timetis dominum benedicite domino. Benedictus dominus ex syon. qui habitat in hierusalem. *Alleluia.*

Confitemini domino quoniam bonus. quoniam in eternum misericordia eius. Confitemini deo deorum. quoniam. Confitemini domino dominorum. quoniam. Qui facit mirabilia magna solus. quoniam. Qui fecit celos in intellectu. quoniam. Qui firmavit terram super aquas. quoniam. Qui fecit luminaria magna. quoniam. Solem in potestatem diei. quoniam. Lunam et stellas in potestatem noctis. quoniam. Qui percussit egyptum cum primogenitis eorum. quoniam. Qui eduxit israel de medio eorum. quoniam. Et excussit pharaonem et virtutem eius in mari rubro. quoniam. Qui traduxit populum suum per desertum. quoniam. Qui percussit reges magnos. quoniam. Et occidit reges fortes. quoniam. Seon regem amorreorum. quoniam. Et og regem basan. quoniam. Et dedit terram eorum hereditatem. quoniam. Hereditatem israel servo suo. quoniam. Quia in humilitate nostra memor fuit nostri. quoniam. Et redemit nos ab inimicis nostris. quoniam. Qui dat escam omni carni. quoniam. Confitemini deo celi. quoniam in eternum misericordia eius. *psalmus david.*

Super flumina babylonis illic sedimus et flevimus. cum recordaremur syon. In salicibus in medio eius. suspendimus organa nostra. Quia illic interrogaverunt nos qui captivos duxerunt nos. verba cantionum. Et qui abduxerunt nos hymnum cantate nobis de canticis syon. Quomodo cantabimus canticum domini in terra aliena. Si oblitus fuero tui hierusalem. oblivioni detur dextera mea. Adhereat lingua mea faucibus meis. si non meminero tui. Si non proposuero hierusalem in principio letitiae meae. Memor esto domine filiorum edom in diem hierusalem. Qui dicunt exinanite exinanite usque ad fundamentum in ea. Filia babylonis misera. beatus qui retribuet tibi retributionem tuam quam retribuisti nobis. Beatus qui tenebit et allidet parvulos suos ad petram. *psalmus david.*

Confitebor tibi domine in toto corde meo. quoniam audisti verba oris mei. in conspectu angelorum psallam tibi. adorabo ad templum sanctum tuum et confitebor nomini tuo. Super misericordia tua et veritate tua. quoniam magnificasti super omne nomen sanctum tuum. In quacumque die invocavero te exaudi me. multiplicabis in anima mea virtutem. Confiteantur tibi domine omnes reges terrae. quia audierunt omnia verba oris tui. Et cantent in viis domini. quoniam magna est gloria domini. Quoniam excelsus dominus et humilia respicit. et alta a longe cognoscit. Si ambulavero in medio tribulationis vivificabis me. et super iram inimicorum meorum extendisti manum tuam. et salvum me fecit dextera tua. Dominus retribuet pro me. domine misericordia tua in seculum. opera manuum tuarum ne despicias. *psalmus david.*

Domine probasti me et cognovisti me. tu cognovisti sessionem meam et resurrectionem meam. Intellexisti cogitationes meas de longe. semitam meam et funiculum meum investigasti. Et omnes vias meas praevidisti. quia non est sermo in lingua mea. Ecce domine tu cognovisti omnia novissima et antiqua. tu formasti me et posuisti super me manum tuam. Mirabilis facta est scientia tua ex me. confortata est et non potero ad eam. Quo ibo a spiritu tuo. et quo a facie tua fugiam. Si ascendero in celum tu illic es. si descendero ad infernum ades. Si sumpsero pennas meas diluculo. et habitavero in extremis maris. Etenim illuc manus tua deducet me. et tenebit me dextera tua. Et dixi forsitan tenebrae conculcabunt me. et nox illuminatio mea in deliciis meis. Quia tenebrae non obscurabuntur a te. et nox sicut dies illuminabitur: sicut tenebrae eius ita et lumen eius. Quia tu possedisti renes meos. suscepisti me de utero matris meae. Confitebor tibi quia terribiliter magnificatus es: mirabilia opera tua et anima mea cognoscit nimis. Non est occultatum os meum a te quod fecisti in occulto. et substantia mea in inferioribus terrae. Imperfectum meum viderunt oculi tui. et in libro tuo omnes scribentur. dies formabuntur et nemo in eis. Michi autem nimis honorificati sunt amici tui deus. nimis confortatus est principatus eorum. Dinumerabo eos et super arenam multiplicabuntur. exsurrexi et adhuc sum tecum. Si occideris deus peccatores. viri sanguinum declinate a me. Quia dicitis in cogitatione: accipient in vanitate civitates tuas. Nonne qui oderunt te domine oderam. et super inimicos tuos tabescebam. Perfecto odio oderam illos. inimici facti sunt michi. Proba me deus et scito cor meum. interroga me et cognosce semitas meas. Et vide si via iniquitatis in me est. et deduc me in via eterna. *pro victoria canticum david.*

Eripe me domine ab homine malo. a viro iniquo eripe me. Qui cogitaverunt iniquitates in corde. tota die constituebant praelia. Acuerunt linguas suas sicut serpentis. venenum aspidum sub labiis eorum. semper. Custodi me domine de manu peccatoris. ab hominibus iniquis eripe me. Qui cogitaverunt supplantare gressus meos. Absconderunt superbi laqueum michi. et funes extenderunt in laqueum. iuxta iter scandalum posuerunt michi. semper. Dixi domino deus meus es tu. exaudi domine vocem deprecationis meae. Domine domine virtus salutis meae. obumbrasti super caput meum in die belli. Ne tradas domine a desiderio meo peccatori. cogitaverunt contra me ne derelinquas me ne forte exaltentur. semper. Caput circuitus eorum. labor labiorum ipsorum operiet eos. Cadent super eos carbones in ignem deicies eos. in miseriis non subsistent. Vir linguosus non dirigetur in terra. virum iniustum mala capient in interitu. Cognovi quia faciet dominus iudicium inopis. et vindictam pauperum. Verumtamen iusti confitebuntur nomini tuo. et habitabunt recti cum vultu tuo.

Domine clamavi ad te exaudi me. intende voci meae cum clamavero ad te. Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum. Pone domine custodiam ori meo. et ostium circumstantiae labiis meis. Non declines cor meum in verba malitiae. ad excusandas excusationes in peccatis. Cum hominibus operantibus iniquitatem. et non communicabo cum electis eorum. Corripiet me iustus in misericordia et increpabit me. oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. Quoniam adhuc et oratio mea in beneplacitis eorum. absorpti sunt iuncti petrae iudices eorum. Audient verba mea quoniam potuerunt. sicut crassitudo terrae erupta est super terram. Dissipata sunt ossa nostra secus infernum. Quia ad te domine domine oculi mei. in te speravi non auferas animam meam. Custodi me a laqueo quem statuerunt michi. et a scandalis operantium iniquitatem. Cadent in retiaculo eius peccatores. singulariter sum ego donec transeam. *Eruditio david cum esset in spelunca oratio.*

Voce mea ad dominum clamavi. voce mea ad dominum deprecatus sum. Effundo in conspectu eius orationem meam. et tribulationem meam ante ipsum pronuntio. In deficiendo ex me spiritum meum. et tu cognovisti semitas meas. In via hac qua ambulabam absconderunt laqueum michi. Considerabam ad dexteram et videbam. et non erat qui cognosceret me. Periit fuga a me. et non est qui requirat animam meam. Clamavi ad te domine. dixi tu es spes mea. portio mea in terra viventium. Intende ad deprecationem meam. quia humiliatus sum nimis. Libera me a persequentibus me. quia confortati sunt super me. Educ de custodia animam meam. ad confitendum nomini tuo. me expectant iusti. donec retribuas michi. *canticum david.*

Domine exaudi orationem meam. auribus percipe obsecrationem meam. in veritate tua exaudi me in tua iustitia. Et non intres in iudicium cum servo tuo. quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis vivens. Quia persecutus est inimicus animam meam. humiliavit in terra vitam meam. Collocavit me in obscuris sicut mortuos seculi. Et anxiatus est super me spiritus meus. in me turbatum est cor meum. Memor fui dierum antiquorum. meditatus sum in omnibus operibus tuis. in factis manuum tuarum meditabar. Expandi manus meas ad te. anima mea sicut terra sine aqua tibi. Velociter exaudi me domine. defecit spiritus meus. Non avertas faciem tuam a me. et similis ero descendentibus in lacum. Auditam fac michi mane misericordiam tuam. quia in te speravi. Notam fac michi viam in qua ambulem. quia ad te levavi animam meam. Eripe me de inimicis meis domine ad te confugi. Doce me facere voluntatem tuam quia deus meus es tu. spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam. Propter nomen tuum domine vivificabis me in equitate tua. Educes de tribulatione animam meam. Et in misericordia tua disperdes inimicos meos. Et perdes omnes qui tribulant animam meam. quoniam ego servus tuus sum. *canticum david.*

Benedictus dominus deus meus. qui docet manus meas ad praelium. et digitos meos ad bellum. Misericordia mea et fortitudo mea. susceptor meus et liberator meus. Protector meus et in ipso speravi. qui subdit populum meum sub me. Domine quid est homo quia innotuisti ei. aut filius hominis quia reputas eum. Homo vanitati similis factus est. dies eius sicut umbra praetereunt. Domine inclina celos tuos et descende. tange montes et fumigabunt. Fulgura coruscationem et dissipabis eos. emitte sagittas tuas et conturbabis eos. Emitte manum tuam de alto, eripe me et libera me de aquis multis. de manu filiorum alienorum. Quorum os locutum est vanitatem. et dextera eorum dextera iniquitatis. Deus canticum novum cantabo tibi. in psalterio decachordo psallam tibi. Qui das salutem regibus: qui redemisti david servum tuum de gladio maligno. Eripe me et erue me de manu filiorum alienorum quorum os locutum est vanitatem. et dextera eorum dextera iniquitatis. Quorum filii sicut novellae plantationes in iuventute sua. Filiae eorum compositae circumornatae. ut similitudo templi. Promptuaria eorum plena. eructantia ex hoc in illud. Oves eorum fetosae abundantes in egressibus suis. boves eorum crassae. Non est ruina maceriae neque transitus. neque clamor in plateis eorum. Beatum dixerunt populum cui haec sunt. beatus populus cuius dominus deus eius. *hymnus david.*

Exaltabo te deus meus rex. et benedicam nomini tuo in seculum et in seculum seculi. Per singulos dies benedicam tibi. et laudabo nomen tuum in seculum et in seculum seculi. Magnus dominus et laudabilis nimis. et magnitudinis eius non est finis. Generatio et generatio laudabit opera tua. et potentiam tuam pronuntiabunt. Magnificentiam gloriae sanctitatis tuae loquentur. et mirabilia tua narrabunt. Et virtutem terribilium tuorum dicent. et magnitudinem tuam narrabunt. Memoriam abundantiae suavitatis tuae eructabunt. et iustitia tua exultabunt. Miserator et misericors dominus. patiens et multum misericors. Suavis dominus universis. et miserationes eius super omnia opera eius. Confiteantur tibi domine omnia opera tua. et sancti tui benedicant tibi. Gloriam regni tui dicent. et potentiam tuam loquentur. Ut notam faciant filiis hominum potentiam tuam. et gloriam magnificentiae regni tui. Regnum tuum regnum omnium seculorum. et dominatio tua in omni generatione et generatione. Allevat dominus omnes qui corruunt. et erigit omnes elisos. Oculi omnium in te sperant. et tu das escam illorum in tempore opportuno. Aperis tu manum tuam. et imples omne animal benedictione. Iustus dominus in omnibus viis suis. et sanctus in omnibus operibus suis. Prope est dominus omnibus invocantibus eum in veritate. Voluntatem timentium se faciet. et deprecationem eorum exaudiet et salvos faciet eos. Custodit dominus omnes diligentes se. et omnes peccatores disperdet. Laudationem domini loquetur os meum. et benedicat omnis caro nomini sancto eius. *Alleluia.*

Lauda anima mea dominum. laudabo dominum in vita mea. psallam deo meo quamdiu ero. Nolite confidere in principibus. in filiis hominum in quibus non est salus. Exibit spiritus eius et revertetur in terram suam. in illa die peribunt omnes cogitationes eorum. Beatus cuius deus iacob adiutor eius. spes eius in domino deo ipsius. Qui fecit celum et terram. mare et omnia quae in eis sunt. Qui custodit veritatem in seculum. Facit iudicium iniuriam patientibus. dat escam esurientibus. Dominus solvit compeditos. dominus illuminat caecos. Dominus erigit elisos. dominus diligit iustos. Dominus custodit advenas. pupillum et viduam suscipiet. et vias peccatorum disperdet. Regnabit dominus in secula. deus tuus syon in generationem et generationem. *Alleluia.*

Laudate dominum quoniam bonus est psalmus. deo nostro sit iocunda decoraque laudatio. Aedificans hierusalem dominus. dispersiones israelis congregabit. Qui sanat contritos corde. et alligat contritiones eorum. Qui numerat multitudinem stellarum. et omnibus eis nomina vocat. Magnus dominus noster et magna virtus eius. et sapientiae eius non est numerus. Suscipiens mansuetos dominus. humilians autem peccatores usque ad terram. Praecinite domino in confessione. psallite deo nostro in cithara. Qui operit celum nubibus. et parat terrae pluviam. Qui producit in montibus fenum. Qui dat iumentis escam ipsorum. et pullis corvorum invocantibus eum. Non in fortitudine equi voluntatem habebit. nec in tibiis viri beneplacitum erit ei. Beneplacitum est domino super timentes eum. et in eis qui sperant super misericordia eius. *Alleluia.*

Lauda hierusalem dominum. lauda deum tuum syon. Quoniam confortavit seras portarum tuarum. benedixit filiis tuis in te. Qui posuit fines tuos pacem. et adipe frumenti satiat te. Qui emittit eloquium suum terrae. velociter currit sermo eius. Qui dat nivem sicut lanam. nebulam sicut cinerem spargit. Mittit crystallum suam sicut buccellas. ante faciem frigoris eius quis sustinebit. Emittet verbum suum et liquefaciet ea. flabit spiritus eius et fluent aquae. Qui annuntiat verbum suum iacob. iustitias et iudicia sua israel. Non fecit taliter omni nationi. et iudicia sua non manifestavit eis. *Alleluia.*

Laudate dominum de celis. laudate eum in excelsis. Laudate eum omnes angeli eius. laudate eum omnes virtutes eius. Laudate eum sol et luna. laudate eum omnes stellae et lumen. Laudate eum celi celorum. et aquae quae super celos sunt. laudent nomen domini. Quia ipse dixit et facta sunt. ipse mandavit et creata sunt. Statuit ea in aeternum et in seculum seculi. praeceptum posuit et non praeteribit. Laudate

87.

libri Sapie

dominum de terra. dracones et omnes abyssi. Ignis grando nix et glacies ventus et turbo. que faciunt sermonem eius. Montes et omnes colles. lignum fructiferum et universe cedri. Bestie et universa iumenta. reptilia et aves volantes. Reges terre et omnes populi principes et universi iudices terre. Iuvenes et virgines senes cum pueris laudent nomen domini. Quia sublime nomen solius; gloria eius in celo et terra. Et exaltavit cornu populi sui. Laus omnibus sanctis eius. filiis Israhel populo appropinquanti sibi. Alleluia.

Cantate domino canticum novum. laus eius in congregatione iustorum. Letetur Israhel in factore suo. filii Syon exultent in rege suo. Laudent nomen eius in choro. in tympano et cythara cantent ei. Quia conplacuit sibi dominus in populo suo. et exaltabit mansuetos in Ihesu. Exultabunt sancti in gloria. laudabunt in cubilibus suis. Exultationes dei in gutture eorum. et gladii ancipites in manibus eorum. Ad faciendam ultionem in gentibus increpationes in populis. Ut alligent reges eorum in catenis. et inclitos eorum in compedibus ferreis. Ut faciant in eis iudicium scriptum. decor iste omnium sanctorum eius. Alleluia.

Laudate dominum in sanctis eius. laudate eum in fortitudine potentie eius. Laudate eum in fortitudinibus eius. laudate eum iuxta multitudinem magnificentie eius. Laudate eum in clangore bucine. laudate eum in psalterio et cythara. Laudate eum in tympano et choro. laudate eum in cordis et organo. Laudate eum in cymbalis sonantibus. laudate eum in cymbalis tinnientibus. omne quod spirat laudet dominum.

PROLOGUS IN LIBRO PROVERBIORUM SALOMONIS QUI DICITUR MASLOTH

IUNGAT EPISTOLA QUOS IUNGIT SACERDOTIUM, immo carta non dividat quos Christi nectit amor. Commentarios in Osee, Amos, Zachariam, Malachiamque, ut poscitis, scripsissem si licuisset pre valitudine. Mittitis solatia sumptuum notarios nostros et librarios sustentatis, ut vobis potissimum nostrum desudet ingenium. Et ecce ex latere frequens turba diversa poscentium, quasi aut equum sit me vobis esurientibus aliis laborare, aut in ratione dati et accepti cuiquam preter vos obnoxius sim. Itaque longa egrotatione fractus, ne penitus hoc anno reticerem, et apud vos mutus essem, tridui opus nomini vestro consecravi, interpretationem videlicet trium Salomonis voluminum: Masloth, quas Hebrei parabolas, vulgata editio proverbia vocat; Coeleth, quod grece Ecclesiasten, latine concionatorem possumus dicere; Sirasirim, quod in nostram linguam vertitur Canticum canticorum. Fertur et panaretos Ihesu filii Syrach liber, et alius pseudographus qui Sapientia Salomonis inscribitur. Quorum priorem hebraicum repperi, non Ecclesiasticum ut apud Latinos, sed Parabolas prenotatum. Cui iuncti erant Ecclesiastes et Canticum canticorum, ut similitudinem Salomonis non solum librorum numero, sed etiam materiarum genere coequaret. Secundus apud Hebreos nusquam est, quia et ipse stilus grecam eloquentiam redolet; et nonnulli scriptorum veterum hunc esse Iudei Filonis affirmant. Sicut ergo Iudith et Tobi et Machabeorum libros legit quidem Ecclesia, sed inter canonicas scripturas non recipit, sic et hec duo volumina legat ad edificationem plebis, non ad auctoritatem ecclesiasticorum dogmatum confirmandam. Si cui sane LXX interpretum magis editio placet, habet eam a nobis olim emendatam. Neque enim sic nova cudimus, ut vetera destruamus. Et tamen cum diligentissime legerit, sciat magis nostra intellegi, que non in tertium vas transfusa coacuerint, sed statim de prelo purissime commendata teste suum saporem servaverint. EXPLICIT PROLOGUS.

HIC LIBER HABET CAPITULA LXI. VERSUS D.CC.XL.

PARABOLE SALOMONIS FILII DAVID REGIS ISRAHEL AD

sciendam sapientiam et disciplinam, ad intellegenda verba prudentie, et suscipiendam eruditionem doctrine, iustitiam et iudicium et equitatem, ut detur parvulis astutia, adolescenti scientia et intellectus. Audiens sapiens sapientior erit, et intellegens gubernacula possidebit. Animadvertet parabolam et interpretationem, verba sapientium et enigmata eorum. Timor domini principium sapientie. Sapientiam atque doctrinam stulti despiciunt. Audi fili mi disciplinam patris tui, et ne dimittas legem matris tue, ut addatur gratia capiti tuo, et torques collo tuo.

Fili mi si te lactaverint peccatores, ne adquiescas eis. Si dixerint: Veni nobiscum, insidiemur sanguini, abscondamus tendiculas contra insontem frustra; deglutiamus eum sicut infernus viventem, et integrum quasi descendentem in lacum; omnem pretiosam substantiam reperiemus, implebimus domos nostras spoliis; sortem mitte nobiscum, marsupium unum sit omnium nostrum. Fili mi, ne ambules cum eis, prohibe pedem tuum a semitis eorum. Pedes enim illorum ad malum currunt, et festinant ut effundant sanguinem. Frustra autem iacitur rete ante oculos pennatorum. Ipsi quoque contra sanguinem suum insidiantur, et moliuntur fraudes contra animas suas. Sic semite omnis avari animas possidentium rapiunt. Sapientia foris predicat, in plateis dat vocem suam. In capite turbarum clamitat, in foribus portarum urbis profert verba sua dicens: Usquequo parvuli diligitis infantiam, et stulti ea que sibi sunt noxia cupient, et imprudentes odibunt scientiam? Convertimini ad correptionem meam. En proferam vobis spiritum meum, et ostendam verba mea. Quia vocavi et renuistis, extendi manum meam et non fuit qui aspiceret. Despexistis omne consilium meum, et increpationes meas neglexistis. Ego quoque in interitu vestro ridebo, et subsannabo, cum vobis quod timebatis advenerit. Cum irruerit repentina calamitas, et interitus quasi tempestas ingruerit, quando venerit super vos tribulatio et angustia. Tunc invocabunt me et non exaudiam; mane consurgent et non invenient me, eo quod exosam habuerint disciplinam, et timorem domini non susceperint, nec adquieverint consilio meo, et detraxerint universe correptioni mee. Comedent igitur fructus vie sue, suisque consiliis saturabuntur. Aversio parvulorum interficiet eos, et prosperitas stultorum perdet illos. Qui autem audierit me absque terrore requiescet, et habundantia perfruetur, malorum timore sublato.

Fili mi si susceperis sermones meos, et mandata mea absconderis penes te, ut audiat sapientiam auris tua, inclina cor tuum ad cognoscendam prudentiam. Si enim sapientiam invocaveris, et inclinaveris cor tuum prudentie, si quesieris eam quasi pecuniam, et sicut thesauros effoderis illam, tunc intelleges timorem domini, et scientiam dei invenies. Quia dominus dat sapientiam, et ex ore eius scientia et prudentia. Custodiet rectorum salutem, et proteget gradientes simpliciter, servans semitas iustitie, et vias sanctorum custodiens. Tunc intelleges iustitiam et iudicium, et equitatem et omnem semitam bonam. Si intraverit sapientia cor tuum, et scientia anime tue placuerit, consilium custodiet te, et prudentia servabit te, ut eruaris de via mala, ab homine qui perversa loquitur, qui relinquunt iter rectum, et ambulant per vias tenebrosas, qui letantur cum male fecerint, et exultant in rebus pessimis, quorum vie perverse et infames gressus eorum; ut eruaris a muliere aliena, et ab extranea que mollit sermones suos, et relinquit ducem pubertatis sue, et pacti dei sui oblita est. Inclinata est enim ad mortem domus eius, et ad inferos semite ipsius. Omnes qui ingrediuntur ad eam non revertentur, nec apprehendent semitas vite. Ut ambules in via bona, et calles iustorum custodias. Qui enim recti sunt habitabunt in terra, et simplices permanebunt in ea. Impii vero de terra perdentur, et qui inique agunt auferentur ex ea.

Fili mi ne obliviscaris legis mee, et precepta mea custodiat cor tuum. Longitudinem enim dierum, et annos vite, et pacem apponent tibi. Misericordia et veritas non te deserant. Circumda eas gutturi tuo, et describe in tabulis cordis tui. Et invenies gratiam et disciplinam bonam coram deo et hominibus. Habe fiduciam in domino ex toto corde tuo, et ne innitaris prudentie tue. In omnibus viis tuis cogita illum, et ipse diriget gressus tuos. Ne sis sapiens apud temet ipsum. Time deum et recede a malo. Sanitas quippe erit umbilico tuo, et irrigatio ossium tuorum. Honora dominum de tua substantia, et de primitiis omnium frugum tuarum, et implebuntur horrea tua saturitate, et vino torcularia redundabunt.

Disciplinam domini fili mi ne abicias, nec deficias cum ab eo corriperis. Quem enim diligit dominus corripit, et quasi pater in filio conplacet sibi. Beatus homo qui invenit sapientiam, et qui affluit prudentia. Melior est adquisitio eius negotiatione argenti, et auri primi et purissimi fructus eius. Pretiosior est cunctis opibus, et omnia que desiderantur huic non valent comparari. Longitudo dierum in dextera eius, et in sinistra illius divitie et gloria. Vie eius vie pulchre, et omnes semite illius pacifice. Lignum vite est his qui apprehenderint eam, et qui tenuerit eam beatus. Dominus sapientia fundavit terram, stabilivit celos prudentia. Sapientia illius eruperunt abyssi, et nubes rore concrescunt.

Fili mi ne effluant hec ab oculis tuis. Custodi legem atque consilium, et erit vita anime tue, et gratia faucibus tuis. Tunc ambulabis fiducialiter in via tua, et pes tuus non impinget. Si dormieris non timebis; quiesces, et suavis erit somnus tuus. Ne paveas repentino terrore, et irruentes tibi potentias impiorum. Dominus enim erit in latere tuo, et custodiet pedem tuum ne capiaris. Noli prohibere benefacere eum qui potest; si vales, et ipse benefac. Ne dicas amico tuo: Vade et revertere, et cras dabo tibi, cum statim possis dare. Ne moliaris amico tuo malum, cum ille in te habeat fiduciam. Non contendas adversus hominem frustra, cum ipse tibi nihil mali fecerit. Ne emuleris hominem iniustum, nec imiteris vias eius, quia abominatio domini est omnis illusor, et cum simplicibus sermocinatio eius. Egestas a domino in domo impii; habitacula autem iustorum benedicentur. Illusores ipse deludet, et mansuetis dabit gratiam. Gloriam sapientes possidebunt; stultorum exaltatio ignominia.

Audite filii disciplinam patris, et attendite ut sciatis prudentiam. Donum bonum tribuam vobis; legem meam ne derelinquatis. Nam et ego filius fui patris mei tenellus, et unigenitus coram matre mea, et docebat me atque dicebat: Suscipiat verba mea cor tuum; custodi precepta mea et vives. Posside sapientiam, posside prudentiam; ne obliviscaris neque declines a verbis oris mei. Ne dimittas eam, et custodiet te; dilige eam, et servabit te. Principium sapientie, posside sapientiam, et in omni possessione tua adquire prudentiam. Arripe illam, et exaltabit te; glorificaberis ab ea cum eam fueris amplexatus. Dabit capiti tuo augmenta gratiarum, et corona inclita proteget te.

Audi fili mi et suscipe verba mea, ut multiplicentur tibi anni vite. Viam sapientie monstrabo tibi, ducam te per semitas equitatis. Quas cum ingressus fueris, non artabuntur gressus tui, et currens non habebis offendiculum. Tene disciplinam, ne dimittas eam; custodi illam, quia ipsa est vita tua. Ne delecteris in semitis impiorum, nec tibi placeat malorum via. Fuge ab ea, nec transeas per illam; declina et desere eam. Non enim dormiunt nisi malefecerint, et rapitur somnus ab eis nisi supplantaverint. Comedunt panem impietatis, et vinum iniquitatis bibunt. Iustorum autem semita quasi lux splendens procedit, et crescit usque ad perfectam diem. Via impiorum tenebrosa, nesciunt ubi corruant. Fili mi ausculta sermones meos, et ad eloquia mea inclina aurem tuam.

Ne recedant ab oculis tuis, custodi ea in medio cordis tui. Vita enim sunt invenientibus ea, et universe carnis sanitas. Omni custodia serva cor tuum, quia ex ipso vita procedit. Remove a te os pravum, et detrahentia labia sint procul a te. Oculi tui recta videant, et palpebre tue precedant gressus tuos. Dirige semitam pedibus tuis, et omnes vie tue stabilientur. Ne declines ad dexteram neque ad sinistram. Averte pedem tuum a malo. Vias enim que a dextris sunt novit Dominus, perverse vero sunt que a sinistris sunt. Ipse autem rectos faciet cursus tuos, itinera autem tua in pace producet.

Fili mi, attende ad sapientiam meam, et prudentie mee inclina aurem tuam, ut custodias cogitationes, et disciplinam labia tua conservent. Favus enim distillans labia meretricis, et nitidius oleo guttur eius. Novissima autem illius amara quasi absinthium, et acuta quasi gladius biceps. Pedes eius descendunt in mortem, et ad inferos gressus illius penetrant. Per semitam vite non ambulant, vagi sunt gressus eius et investigabiles. Nunc ergo fili mi audi me, et ne recedas a verbis oris mei. Longe fac ab ea viam tuam, et ne appropinques foribus domus eius. Ne des alienis honorem tuum, et annos tuos crudeli. Ne forte impleantur extranei viribus tuis, et labores tui sint in domo aliena, et gemas in novissimis quando consumpseris carnes et corpus tuum, et dicas: Cur detestatus sum disciplinam, et increpationibus non adquievit cor meum, nec audivi vocem docentium me, et magistris non inclinavi aurem meam? Pene fui in omni malo, in medio ecclesie et synagoge. Bibe aquam de cisterna tua, et fluenta putei tui. Deriventur fontes tui foras, et in plateis aquas tuas divide. Habeto eas solus, nec sint alieni participes tui. Sit vena tua benedicta, et letare cum muliere adolescentie tue. Cerva carissima et gratissimus hinnulus, ubera eius inebrient te omni tempore, et in amore eius delectare iugiter. Quare seduceris fili mi ab aliena, et foveris in sinu alterius? Respicit Dominus vias hominis, et omnes gressus illius considerat. Iniquitates sue capiunt impium, et funibus peccatorum suorum constringetur. Ipse morietur quia non habuit disciplinam, et in multitudine stultitie sue decipietur.

Fili mi, si spoponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam. Illaqueatus es verbis oris tui, et captus propriis sermonibus. Fac ergo quod dico fili mi, et temet ipsum libera, quia incidisti in manus proximi tui. Discurre, festina, suscita amicum tuum. Ne dederis somnum oculis tuis, nec dormitent palpebre tue. Eruere quasi dammula de manu, et quasi avis de insidiis aucupis. Vade ad formicam o piger, et considera vias eius, et disce sapientiam. Que cum non habeat ducem nec preceptorem nec principem, parat in estate cibum sibi, et congregat in messe quod comedat. Usquequo piger dormies? Quando consurges de somno tuo? Paululum dormies, paululum dormitabis, paululum conseres manus ut dormias, et veniet tibi quasi viator egestas, et pauperies quasi vir armatus. Si vero impiger fueris, veniet tibi ut fons messis tua, et egestas longe fugiet a te. Homo apostata vir inutilis, graditur ore perverso, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, pravo corde machinatur malum, et omni tempore iurgia seminat. Huic extemplo veniet perditio sua, et subito conteretur, nec habebit ultra medicinam.

Sex sunt que odit Dominus, et septimum detestatur anima eius. Oculos sublimes, linguam mendacem, manus effundentes innoxium sanguinem, cor machinans cogitationes pessimas, pedes veloces ad currendum in malum, proferentem mendacia testem fallacem, et eum qui seminat inter fratres discordias.

Conserva fili mi precepta patris tui, et ne dimittas legem matris tue. Liga ea in corde tuo iugiter, et circumda gutturi tuo. Cum ambulaveris gradiantur tecum, cum dormieris custodiant te, et evigilans loquere cum eis. Quia mandatum lucerna est, et lex lux, et via vite increpatio discipline.

Ut custodiant te a muliere mala, et a blanda lingua extranee. Non concupiscat pulchritudinem eius cor tuum, nec capiaris nutibus illius. Pretium enim scorti vix unius est panis; mulier autem viri preciosam animam capit. Numquid abscondere potest homo ignem in sinu suo, ut vestimenta illius non ardeant? Aut ambulare super prunas, et non comburentur plante eius? Sic qui ingreditur ad mulierem proximi sui, non erit mundus cum tetigerit eam. Non grandis est culpa cum quis furatus fuerit; furatur enim ut esurientem impleat animam. Deprehensus quoque reddet septuplum, et omnem substantiam domus sue tradet, et liberabitur. Qui autem adulter est, propter cordis inopiam perdet animam suam. Turpitudinem et ignominiam congregat sibi, et obprobrium eius non delebitur. Quia zelus et furor viri non parcet in die vindicte, nec adquiescet cuiusquam precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima.

Fili mi, custodi sermones meos, et precepta mea reconde tibi. Serva mandata mea et vives, et legem meam quasi pupillam oculi tui. Liga eam in digitis tuis, scribe illam in tabulis cordis tui. Dic sapientie: Soror mea es, et prudentiam voca amicam tuam, ut custodiat te a muliere extranea, et ab aliena que verba sua dulcia facit. De fenestra enim domus mee per cancellos prospexi, et video parvulos, considero vecordem iuvenem qui transit per plateam iuxta angulum, et prope viam domus illius graditur in obscuro, advesperascente die, in noctis tenebris et caligine. Et ecce mulier occurrit illi ornatu meretricio, preparata ad capiendas animas, garrula et vaga, quietis impatiens, nec valens in domo consistere pedibus suis, nunc foris, nunc in plateis, nunc iuxta angulos insidians. Apprehensumque deosculatur iuvenem, et procaci vultu blanditur dicens: Victimas pro salute debui, hodie reddidi vota mea. Idcirco egressa sum in occursum tuum, desiderans te videre, et repperi. Intexui funibus lectulum meum, stravi tapetibus pictis ex Egypto. Aspersi cubile meum mirra, aloe et cynamomo. Veni, inebriemur uberibus et fruamur cupitis amplexibus donec illucescat dies. Non est enim vir in domo sua, abiit via longissima. Sacculum pecunie secum tulit, in die plene lune reversurus est domum suam. Irretivit eum multis sermonibus, et blanditiis labiorum protraxit illum. Statim eam sequitur quasi bos ductus ad victimam, et quasi agnus lasciviens, et ignorans et nescit quod ad vincula stultus trahatur, donec transfigat sagitta iecur eius. Velut si avis festinet ad laqueum, et nescit quia de periculo anime illius agitur. Nunc ergo fili mi audi me, et attende verba oris mei. Ne abstrahatur in viis illius mens tua, neque decipiaris semitis eius. Multos enim vulneratos deiecit, et fortissimi quique interfecti sunt ab ea. Vie inferi domus eius, penetrantes in interiora mortis. Numquid non sapientia clamitat, et prudentia dat vocem suam? In summis excelsisque verticibus super viam in mediis semitis stans, iuxta portas civitatis in ipsis foribus loquitur dicens: O viri ad vos clamito, et vox mea ad filios hominum. Intelligite parvuli astutiam, et insipientes animadvertite. Audite quoniam de rebus magnis locutura sum, et aperientur labia mea ut recta predicent. Veritatem meditabitur guttur meum, et labia mea detestabuntur impium. Iusti sunt omnes sermones mei, non est in eis pravum quid neque perversum. Recti sunt intelligentibus, et equi invenientibus scientiam.

Accipite disciplinam meam et non pecuniam, doctrinam magis quam aurum eligite. Melior est enim sapientia cunctis preciosissimis, et omne desiderabile ei non potest comparari. Ego sapientia habito in consilio, et eruditis intersum cogitationibus. Timor Domini odit malum. Arrogantiam et superbiam, et viam pravam et os bilingue detestor. Meum est consilium et equitas, mea prudentia, mea est fortitudo. Per me reges regnant, et legum conditores iusta decernunt. Per me principes imperant, et potentes decernunt iustitiam. Ego diligentes me diligo, et qui mane vigilant ad me invenient me. Mecum sunt divitie et gloria, opes superbe et iustitia. Melior est fructus meus auro et lapide precioso, et genimina mea argento electo. In viis iustitie ambulo, in medio semitarum iudicii, ut ditem diligentes me et thesauros eorum repleam.

Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quicquam faceret a principio. Ab eterno ordinata sum, et ex antiquis antequam terra fieret. Necdum erant abyssi, et ego iam concepta eram, necdum fontes aquarum eruperant, necdum montes gravi mole constiterant. Ante colles ego parturiebar. Adhuc terram non fecerat et flumina, et cardines orbis terre. Quando preparabat celos aderam, quando certa lege et gyro vallabat abyssos, quando ethera firmabat sursum, et librabat fontes aquarum, quando circumdabat mari terminum suum, et legem ponebat aquis ne transirent fines suos. Quando appendebat fundamenta terre, cum eo eram cuncta componens, et delectabar per singulos dies, ludens coram eo omni tempore, ludens in orbe terrarum, et delicie mee esse cum filiis hominum. Nunc ergo filii audite me. Beati qui custodiunt vias meas. Audite disciplinam et estote sapientes, et nolite abicere eam. Beatus homo qui audit me, et qui vigilat ad fores meas cotidie, et observat ad postes hostii mei. Qui me invenerit inveniet vitam, et hauriet salutem a Domino. Qui autem in me peccaverit ledet animam suam. Omnes qui me oderunt diligunt mortem.

Sapientia edificavit sibi domum, excidit columnas septem. Immolavit victimas suas, miscuit vinum, et proposuit mensam suam. Misit ancillas suas ut vocarent ad arcem et ad menia civitatis. Si quis est parvulus veniat ad me. Et insipientibus locuta est: Venite comedite panem meum, et bibite vinum quod miscui vobis. Relinquite infantiam et vivite, et ambulate per vias prudentie. Qui erudit derisorem ipse sibi iniuriam facit, et qui arguit impium, generat malum sibi. Noli arguere derisorem, ne oderit te. Argue sapientem et diliget te. Da sapienti occasionem et addetur ei sapientia. Doce iustum et festinabit accipere.

Principium sapientie timor Domini, et scientia sanctorum prudentia. Per me enim multiplicabuntur dies tui, et addentur tibi anni vite. Si sapiens fueris, tibimet ipsi eris; si autem illusor fueris, solus portabis malum. Mulier stulta et clamosa, plenaque illecebris, et nichil omnino sciens, sedit in foribus domus sue super sellam in excelso urbis loco, ut vocaret transeuntes viam, et pergentes itinere suo: Qui est parvulus declinet ad me. Et vecordi locuta est: Aque furtive dulciores sunt, et panis absconditus suavior. Et ignoravit quod gigantes ibi sunt, et in profundis inferni convive eius.

Filius sapiens letificat patrem, filius vero stultus mestitia est matris sue. Non proderunt thesauri impietatis, iustitia vero liberabit a morte. Non affliget Dominus fame animam iusti, et insidias impiorum subvertet. Egestatem operata est manus remissa, manus autem fortium divitias parat. Qui congregat in messe filius sapiens est, qui autem stertit estate filius confusionis. Benedictio Domini super caput iusti, os autem impiorum operit iniquitatem. Memoria iusti cum laudibus, et nomen impiorum putrescet. Sapiens corde precepta suscipit, stultus ceditur labiis. Qui ambulat simpliciter ambulat confidenter, qui autem depravat vias suas manifestus erit. Qui annuit oculo dabit dolorem, stultus labiis verberabitur. Vena vite os iusti, et os impiorum operit iniquitatem. Odium suscitat rixas, et universa delicta operit caritas. In labiis sapientis invenitur sapientia, et virga in dorso eius qui indiget corde. Sapientes abscondunt scientiam, os autem stulti confusioni proximum est. Substantia divitis urbs fortitudinis eius, pavor pauperum egestas eorum. Opus iusti ad vitam, fructus autem impii ad peccatum. Via vite custodienti disciplinam, qui autem increpationes relinquit errat. Abscondunt odium labia mendacia, qui profert contumeliam insipiens est. In multiloquio peccatum non deerit, qui autem moderatur labia sua prudentissimus est. Argentum electum lingua iusti, cor impiorum pro nichilo. Labia iusti erudiunt plurimos, qui autem indocti sunt in cordis egestate morientur. Benedictio Domini divites facit, nec sociabitur eis afflictio. Quasi per risum stultus operatur scelus, sapientia autem est viro prudentia. Quod timet impius veniet super eum, desiderium suum iustis dabitur. Quasi tempestas transiens non erit impius, iustus autem quasi fundamentum sempiternum. Sicut acetum dentibus et fumus oculis, sic piger his qui miserunt eum. Timor Domini apponet dies, et anni impiorum breviabuntur. Expectatio iustorum letitia, spes autem impiorum peribit. Fortitudo simplicis via Domini, et pavor his qui operantur malum. Iustus in eternum non commovebitur, impii autem non habitabunt super terram. Os iusti parturiet sapientiam, lingua pravorum peribit. Labia iusti considerant placita, et os impiorum perversa.

Statera dolosa abhominatio est apud Dominum, et pondus equum voluntas eius. Ubi fuerit superbia, ibi erit et contumelia; ubi autem humilitas, ibi et sapientia. Simplicitas iustorum diriget eos, et supplantatio perversorum vastabit illos. Non proderunt divitie in die ultionis, iustitia autem liberabit a morte. Iustitia simplicis diriget viam eius, et in impietate sua corruet impius. Iustitia rectorum liberabit eos, et in insidiis suis capientur iniqui. Mortuo homine impio nulla erit ultra spes, et expectatio sollicitorum peribit. Iustus de angustia liberatus est, et tradetur impius pro eo. Simulator ore decipit amicum suum, iusti autem liberabuntur scientia. In bonis iustorum exultabit civitas, et in perditione impiorum erit laudatio. Benedictione iustorum exaltabitur civitas, et ore impiorum subvertetur. Qui despicit amicum suum indigens corde est, vir autem prudens tacebit. Qui ambulat fraudulenter revelat archana, qui autem fidelis est celat amici commissum. Ubi non est gubernator populus corruet, salus autem ubi multa consilia. Affligetur malo qui fidem facit pro extraneo, qui autem cavet laqueos securus erit. Mulier gratiosa inveniet gloriam, et robusti habebunt divitias. Benefacit anime sue vir misericors, qui autem crudelis est et propinquos abicit. Impius facit opus instabile, seminanti autem iustitiam merces fidelis.

Clementia preparat vitam, et sectatio malorum mortem. Abhominabile Domino cor pravum, et voluntas eius in his qui simpliciter ambulant. Manus in manu non erit innocens malus, semen autem iustorum salvabitur. Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra et fatua. Desiderium iustorum omne bonum est, prestolatio impiorum furor.

Alii dividunt propria et ditiores fiunt, alii rapiunt non sua et semper in egestate sunt. Anima que benedicit impinguabitur, et qui inebriat ipse quoque inebriabitur. Qui abscondit frumenta maledicetur in populis, benedictio autem super caput vendentium. Bene consurgit diluculo qui querit bona, qui autem investigator malorum est opprimetur ab eis. Qui confidit in divitiis suis corruet, iusti autem quasi virens folium germinabunt. Qui conturbat domum suam possidebit ventos, et qui stultus est serviet sa

Stultitia hominis supplantat gressus eius. et contra deum fervet animo suo. Divitiae addunt amicos plurimos. a paupere autem et hi quos habuit separantur. Testis falsus non erit impunitus. et qui loquitur mendacia non effugiet. Multi colunt personam potentis. et amici sunt dona tribuentis. Fratres hominis pauperis oderunt eum. insuper et amici procul recesserunt ab eo. Qui tantum verba sectatur nihil habebit. qui autem possessor est mentis diligit animam suam. et custos prudentiae inveniet bona. Testis falsus non erit impunitus. et qui loquitur mendacia peribit. Non decent stultum deliciae. nec servum dominari principibus. Doctrina viri per patientiam noscitur. et gloria eius iniqua praetergredi. Sicut fremitus leonis. ita et regis ira. et sicut ros super herba. ita et hylaritas eius. Dolor patris filius stultus. et tecta iugiter perstillantia. litigiosa mulier. Domus et divitiae dantur a parentibus. a domino autem proprie uxor prudens. Pigredo immittit soporem. et anima dissoluta esuriet. Qui custodit mandatum. custodit animam suam. qui autem negligit vias suas mortificabitur.

Feneratur domino qui miseretur pauperis. et vicissitudinem suam reddet ei. Erudi filium tuum ne desperes. ad interfectionem autem eius ne ponas animam tuam. Qui impatiens est sustinebit damnum. et cum rapuerit aliud apponet. Audi consilium et suscipe disciplinam. ut sis sapiens in novissimis tuis. Multae cogitationes in corde viri. voluntas autem domini permanebit. Homo indigens misericors est. et melior est pauper quam vir mendax. Timor domini ad vitam. et in plenitudine morabitur absque visitatione pessima. Abscondit piger manum suam sub ascella. nec ad os suum applicat eam. Pestilente flagellato stultus sapientior erit. Si autem corripueris sapientem. intelliget disciplinam. Qui affligit patrem et fugit matrem. ignominiosus est et infelix. Non cesses fili audire doctrinam. nec ignores sermones scientiae. Testis iniquus deridet iudicium. et os impiorum devorat iniquitatem. Parata sunt derisoribus iudicia. et mallei percutientes stultorum corporibus. Luxuriosa res vinum. et tumultuosa ebrietas. quicumque his delectatur non erit sapiens. Sicut rugitus leonis ita et terror regis. qui provocat eum. peccat in animam suam. Honor est homini qui separat se a contentionibus. omnes autem stulti miscentur contumeliis. Propter frigus piger arare noluit. mendicabit ergo aestate et non dabitur ei. Sicut aqua profunda sic consilium in corde viri. sed homo sapiens exhauriet illud. Multi homines misericordes vocantur. virum autem fidelem quis inveniet? Iustus qui ambulat in simplicitate sua. beatos post se filios derelinquet. Rex qui sedet in solio iudicii. dissipat omne malum intuitu suo.

Quis potest dicere mundum est cor meum. purus sum a peccato? Pondus et pondus. mensura et mensura. utrumque abhominabile est apud deum. Ex studiis suis intelligitur puer. si munda et si recta sunt opera eius. Aurem audientem. et oculum videntem. dominus fecit utrumque. Noli diligere somnum. ne te egestas opprimat. aperi oculos tuos et saturare panibus. Malum est malum est. dicit omnis emptor. et cum recesserit tunc gloriabitur. Aurum et multitudo gemmarum. et vas pretiosum labia scientiae. Tolle vestimentum eius qui fideiussor extitit alieni. et pro extraneis aufer pignus ab eo. Suavis est homini panis mendacii. et postea implebitur os eius calculo. Cogitationes consiliis roborantur. et gubernaculis tractanda sunt bella. Ei qui revelat mysteria. et ambulat fraudulenter. et dilatat labia sua ne commiscearis. Qui maledicit patri suo et matri. extinguetur lucerna eius in mediis tenebris. Hereditas ad quam festinatur in principio. in novissimo benedictione carebit. Non dicas reddam malum pro malo. expecta dominum et liberabit te.

Abhominatio est apud dominum pondus et pondus. statera dolosa non est bona. A domino diriguntur gressus viri. Quis autem hominum intelligere potest viam suam? Ruina est homini devotare sanctos. et post vota tractare. Dissipat impios rex sapiens. et incurvat super eos fornicem. Lucerna domini spiraculum hominis. quae investigat omnia secreta ventris. Misericordia et veritas custodiunt regem. et roboratur clementia thronus eius. Exultatio iuvenum fortitudo eorum. et dignitas senum canities. Livor vulneris absterget mala. et plagae in secretioribus ventris. Sicut divisiones aquarum. ita cor regis in manu domini. quocumque voluerit inclinabit illud. Omnis via viri recta sibi videtur. appendit autem corda dominus.

Facere misericordiam et iudicium. placet magis domino quam victimae. Exaltatio oculorum. et dilatatio cordis. lucerna impiorum peccatum. Cogitationes robusti semper in habundantia. omnis autem piger semper in egestate est. Qui congregat thesauros lingua mendacii. vanus et excors est. et impingetur ad laqueos mortis. Rapinae impiorum detrahent eos. qui noluerunt facere iudicium. Perversa via viri aliena est. qui autem mundus est. rectum opus eius. Melius est sedere in angulo domatis. quam cum muliere litigiosa. et in domo communi. Anima impii desiderat malum. non miserebitur proximo suo. Mulctato pestilente sapientior erit parvulus. et si sectetur sapientem sumet scientiam. Excogitat iustus de domo impii. et detrahet impios a malo. Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis. et ipse clamabit et non exaudietur. Munus absconditum extinguit iras. et donum in sinu indignationem maximam. Gaudium iusto est facere iudicium. et pavor operantibus iniquitatem. Vir qui erraverit a via doctrinae. in coetu gigantum commorabitur. Qui diligit epulas in egestate erit. et qui amat vinum et pinguia non ditabitur. Pro iusto datur impius. et pro rectis iniquus. Melius est habitare in terra deserta. quam cum muliere rixosa et iracunda. Thesaurus desiderabilis et oleum in habitaculo iusti. et imprudens homo dissipabit illud. Qui sequitur iustitiam et misericordiam. inveniet vitam et gloriam. Civitatem fortium ascendit sapiens. et destruet robur fiduciae eius. Qui custodit os suum et linguam suam. custodit ab angustiis animam suam.

Superbus et arrogans vocatur indoctus. qui in ira operatur superbiam. Desideria occidunt pigrum. noluerunt enim quicquam manus eius operari. Tota die concupiscit et desiderat. qui autem iustus est tribuet et non cessabit. Hostiae impiorum abhominabiles. quae offeruntur ex scelere. Testis mendax peribit. vir obediens loquetur victoriam. Vir impius procaciter obfirmat vultum suum. qui autem rectus est corrigit viam suam. Non est sapientia et non est prudentia. non est consilium contra dominum. Equus paratur ad diem belli. dominus autem salutem tribuet. Melius est nomen bonum quam divitiae multae. super aurum et argentum gratia bona. Dives et pauper obviaverunt sibi. utriusque operator est dominus. Callidus vidit malum et abscondit se. innocens pertransiit. et afflictus est damno. Finis modestiae timor domini. divitiae et gloria et vita. Arma et gladii in via perversi. custos autem animae suae longe recedit ab eis. Proverbium est: Adolescens iuxta viam suam etiam cum senuerit non recedet ab ea. Dives pauperibus imperat. et qui accipit mutuum servus est fenerantis. Qui seminat iniquitatem metet mala. et virga irae suae consummabitur. Qui pronus est ad misericordiam benedicetur. de panibus enim suis dedit pauperi. Eice derisorem. et exibit cum eo iurgium. cessabuntque causae et contumeliae. Qui diligit cordis munditiam. propter gratiam labiorum suorum habebit amicum regem. Oculi domini custodiunt scientiam. et supplantantur verba iniqui. Dicit piger. Leo est foris. in medio platearum occidendus sum. Fovea profunda os alienae. cui iratus est dominus incidet in eam. Stultitia colligata est in corde pueri. et virga disciplinae fugabit eam. Qui calumniatur pauperem ut augeat divitias suas. dabit ipse ditiori et egebit. Inclina aurem tuam. et audi verba sapientium: appone autem cor ad doctrinam meam. quae pulchra erit tibi cum servaveris eam in ventre tuo. et redundabit in labiis tuis. ut sit in domino fiducia tua. Unde et ostendi tibi eam hodie. Ecce descripsi eam tibi tripliciter in cogitationibus et scientia. ut ostenderem tibi firmitatem et eloquia veritatis. respondere ex his illis qui miserunt te. Non facias violentiam pauperi. quia pauper est. neque conteras egenum in porta. quia dominus iudicabit causam eius. et configet eos qui confixerunt animam eius.

Noli esse amicus homini iracundo. neque ambules cum viro furioso. ne forte discas semitas eius. et sumas scandalum animae tuae. Noli esse cum his qui defigunt manus suas. et qui vades se offerunt pro debitis. Si autem non habes unde restituas. quid causae est ut tollat operimentum de cubili tuo? Ne transgrediaris terminos antiquos quos posuerunt patres tui. Vidisti virum velocem in opere suo. ante reges stabit. nec erit ante ignobiles. Quando sederis ut comedas cum principe. diligenter attende quae posita sunt ante faciem tuam. et statue cultrum in gutture tuo. si tamen habes potestatem in animam tuam. Ne desideres de cibis eius. in quo est panis mendacii. Noli laborare ut diteris. sed prudentiae tuae pone modum. Ne erigas oculos tuos ad opes. quas habere non potes. quia facient sibi pennas quasi aquilae. et avolabunt in caelum. Ne comedas cum homine invido. et ne desideres cibos eius. quia in similitudinem arioli et coniectoris aestimat quod ignorat. Comede et bibe dicet tibi. et mens eius non est tecum. Cibos quos comederas evomes. et perdes pulchros sermones tuos. In auribus insipientium ne loquaris. quia despicient doctrinam eloquii tui. Non attingas terminos parvulorum. et agrum pupillorum non introeas. Propinquus enim eorum fortis est. et ipse iudicabit contra te causam illorum. Ingrediatur ad doctrinam cor tuum. et aures tuae ad verba scientiae. Noli subtrahere a puero disciplinam. Si enim percusseris eum virga non morietur. Tu virga percuties eum. et animam eius de inferno liberabis.

Fili mi si sapiens fuerit animus tuus. gaudebit tecum cor meum. Et exultabunt renes mei cum locuta fuerint rectum labia tua. Non aemuletur cor tuum peccatores. sed in timore domini esto tota die: quia habebis spem in novissimo. et praestolatio tua non auferetur. Audi fili mi et esto sapiens. et dirige in via animum tuum. Noli esse in conviviis potatorum. nec in comessationibus eorum. qui carnes ad vescendum conferunt. quia vacantes potibus et dantes symbola consumentur. et vestietur pannis dormitatio. Audi patrem tuum qui genuit te: et ne contempnas cum senuerit mater tua. Veritatem eme. et noli vendere sapientiam. et doctrinam. et intelligentiam. Exultat gaudio pater iusti. qui sapientem genuit laetabitur in eo. Gaudeat pater tuus et mater tua. exultet quae genuit te. Praebe fili mi cor tuum mihi. et oculi tui vias meas custodiant. Fovea enim profunda est meretrix. et puteus angustus aliena. Insidiatur in via quasi latro. et quos incautos viderit interficiet. Cui vae? cuius patri vae? Cui rixae? cui foveae? Cui sine causa vulnera? cui suffusio oculorum? Nonne his qui morantur in vino. et student calicibus epotandis? Ne intuearis vinum quando flavescit. cum splenduerit in vitro color eius. Ingreditur blande. sed in novissimo mordebit ut coluber: et sicut regulus venena diffundet. Oculi tui videbunt extraneas. et cor tuum loquetur perversa. Et eris sicut dormiens in medio mari. et quasi sopitus gubernator amisso clavo. Et dices. Verberaverunt me sed non dolui. traxerunt me: et ego non sensi. Quando evigilabo. et rursus vina repperiam? Ne aemuleris viros malos. nec desideres esse cum eis. quia rapinas meditatur mens eorum. et fraudes labia eorum loquuntur. Sapientia aedificabitur domus. et prudentia roborabitur. In doctrina replebuntur cellaria. universa substantia pretiosa et pulcherrima. Vir sapiens et fortis est. et vir doctus robustus et validus. Quia cum dispositione initur bellum. et erit salus ubi multa consilia sunt. Excelsa stulto sapientia. in porta non aperiet os suum. Qui cogitat mala facere. stultus vocabitur. Cogitatio stulti peccatum est. et abhominatio hominum detractor. Si desperaveris lassus in die angustiae. imminuetur fortitudo tua. Erue eos qui ducuntur ad mortem. et qui trahuntur ad interitum. liberare non cesses. Si dixeris vires non suppetunt. qui inspector est cordis ipse intelligit: et servatorem animae tuae nihil fallit. reddetque homini iuxta opera sua. Comede fili mi mel quia bonum est. et favum dulcissimum gutturi tuo. Sic et doctrina sapientiae animae tuae: Quam cum inveneris habebis in novissimis spem. et spes tua non peribit. Ne insidieris et quaeras impietatem in domo iusti. neque vastes requiem eius.

Septies enim cadet iustus et resurget: impii autem corruent in malum. Cum ceciderit inimicus tuus ne gaudeas. et in ruina eius ne exultet cor tuum. ne forte videat dominus et displiceat ei. et auferat ab eo iram suam. Ne contendas cum pessimis nec aemuleris eos. quoniam non habent futurorum spem mali. et lucerna impiorum extinguetur. Time dominum fili mi et regem. et cum detractoribus ne commiscearis. quoniam repente consurget perditio eorum. et ruinam utriusque quis novit? Haec quoque sapientibus: Cognoscere personam in iudicio non est bonum. Qui dicunt impio iustus es. maledicent eis populi. et detestabuntur eos tribus. Qui arguunt laudabuntur. et super ipsos veniet benedictio. Labia deosculabitur. qui recta verba respondet. Praepara foris opus tuum. et diligenter exerce agrum tuum. ut postea aedifices domum tuam. Ne sis testis frustra contra proximum tuum. nec lactes quemquam labiis tuis. Ne dicas. quomodo fecit mihi sic faciam ei. reddam unicuique secundum opus suum.

Per agrum hominis pigri transivi. et per vineam viri stulti. et ecce totum repleverant urticae; operuerant superficiem eius spinae: et maceria lapidum eius destructa erat. Quod cum vidissem posui in corde meo. et exemplo didici disciplinam. Usquequo piger dormies? Usquequo de somno consurges? Paululum dormies. paululum dormitabis. paululum manus conseres ut quiescas. et veniet quasi cursor egestas tua. et mendicitas quasi vir armatus. Haec quoque parabolae Salomonis quas transtulerunt viri Ezechiae regis Iuda.

Gloria dei est celare verbum. et gloria regum investigare sermonem. Caelum sursum. et terra deorsum. et cor regum inscrutabile. Aufer rubiginem de argento. et egredietur vas purissimum. Aufer impietatem de vultu regis. et firmabitur iustitia thronus eius. Ne gloriosus appareas coram rege. et in loco magnatorum ne steteris. Melius est enim ut dicatur tibi ascende huc. quam ut humilieris coram principe. Quae viderunt oculi tui ne proferas in iurgio cito. ne postea emendare non possis. cum dehonestaveris amicum tuum. Causam tuam tracta cum amico tuo. et secretum extraneo ne reveles. ne forte insultet tibi cum audierit. et exprobrare non cesset. Gratia et amicitia liberant quas tibi serva ne

et exprobrabilis fias. Mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore suo. Inauris aurea et margaritum fulgens, qui arguit sapientem et aurem obedientem. Sicut frigus nivis in die messis, ita legatus fidelis ei qui misit eum; animam ipsius requiescere facit. Nubes et ventus et pluviae non sequentes, vir gloriosus et promissa non complens. Patientia lenietur princeps, et lingua mollis confringet duritiam. Mel invenisti, comede quod sufficit tibi, ne forte saturatus evomas illud. Subtrahe pedem tuum de domo proximi tui, ne quando satiatus oderit te. Iaculum et gladius et sagitta acuta, homo qui loquitur contra proximum suum falsum testimonium. Dens putridus et pes lassus, qui sperat super infideli in die angustiae, et amittit pallium in die frigoris. Acetum in nitro qui cantat carmina cordi pessimo. Sicut tinea vestimento et vermis ligno, ita tristitia viri nocet cordi. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum; si sitierit, da ei aquam bibere. Prunas enim congregabis super caput eius, et Dominus reddet tibi. Ventus aquilo dissipat pluvias, et facies tristis linguam detrahentem. Melius est sedere in angulo domatis, quam cum muliere litigiosa et in domo communi. Aqua frigida animae sitienti, et nuntius bonus de terra longinqua. Fons turbatus pede et vena corrupta, iustus cadens coram impio. Sicut qui mel comedit multum non est ei bonum, sic qui scrutator est maiestatis, opprimetur a gloria. Sicut urbs patens et absque murorum ambitu, ita vir qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum.

Quomodo nix in aestate et pluviae in messe, sic indecens est stulto gloria. Nam sicut avis ad alta transvolans, et passer quolibet vadens, sic maledictum frustra prolatum in quempiam superveniet. Flagellum equo, et chamus asino, et virga in dorso imprudentium. Ne respondeas stulto iuxta stultitiam suam, ne efficiaris ei similis. Responde stulto iuxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur. Claudus pedibus et iniquitatem bibens, qui mittit verba per nuntium stultum. Quomodo pulchras frustra habet claudus tibias, sic indecens est in ore stultorum parabola. Sicut qui mittit lapidem in acervum Mercurii, ita qui tribuit insipienti honorem. Quomodo si spina nascatur in manu temulenti, sic parabola in ore stultorum. Iudicium determinat causas, et qui imponit stulto silentium iras mitigat. Sicut canis qui revertitur ad vomitum suum, sic imprudens qui iterat stultitiam suam. Vidisti hominem sapientem sibi videri? Magis illo spem habebit stultus. Dicit piger: Leo in via, leaena in itineribus. Sicut ostium vertitur in cardine suo, ita piger in lectulo suo. Abscondit piger manus sub ascella sua, et laborat si ad os suum eas converterit. Sapientior sibi videtur piger septem viris loquentibus sententias. Sicut qui apprehendit auribus canem, sic qui transit et impatiens commiscetur rixae alterius. Sicut noxius est qui mittit lanceas et sagittas in mortem, sic vir qui fraudulenter nocet amico suo, et cum fuerit deprehensus dicit: Ludens feci. Cum defecerint ligna, extinguetur ignis, et susurrone subtracto iurgia conquiescunt. Sicut carbones ad prunas, et ligna ad ignem, sic homo iracundus suscitat rixas. Verba susurronis quasi simplicia, et ipsa perveniunt ad intima ventris. Quomodo si argento sordido ornare velis vas fictile, sic labia tumentia cum pessimo corde sociata. Labiis suis intellegitur inimicus, cum in corde tractaverit dolos. Quando summiserit vocem suam, ne credideris ei, quoniam septem nequitiae sunt in corde illius. Qui operit odium fraudulenter, revelabitur malitia eius in concilio. Qui fodit foveam incidet in eam, et qui volvit lapidem revertetur ad eum. Lingua fallax non amat veritatem, et os lubricum operatur ruinas.

Ne glorieris in crastinum, ignorans quid superventura pariat dies. Laudet te alienus, et non os tuum; extraneus, et non labia tua. Grave est saxum et onerosa arena, sed ira stulti utroque gravior. Ira non habet misericordiam nec erumpens furor, et impetum concitati ferre quis poterit? Melior est manifesta correptio quam amor absconditus. Meliora sunt vulnera diligentis quam fraudulenta odientis oscula. Anima saturata calcabit favum, anima esuriens et amarum pro dulci sumet. Sicut avis transmigrans de nido suo, sic vir qui relinquit locum suum. Unguento et variis odoribus delectatur cor, et bonis amici consiliis anima dulcoratur. Amicum tuum et amicum patris tui ne dimiseris, et domum fratris tui ne ingrediaris in die afflictionis tuae. Melior est vicinus iuxta quam frater procul. Stude sapientiae, fili mi, et laetifica cor meum, ut possis exprobranti respondere sermonem. Astutus videns malum absconditus est, parvuli transeuntes sustinuere dispendia. Tolle vestimentum eius qui fide spopondit pro extraneo, et pro alienis aufer ei pignus. Qui benedicit proximo suo voce grandi, de nocte consurgens maledicenti similis erit. Tecta perstillantia in die frigoris et litigiosa mulier comparantur. Qui retinet eam, quasi qui ventum teneat, et oleum dexterae suae vocabit. Ferrum ferro acuitur, et homo exacuit faciem amici sui. Qui servat ficum comedet fructus eius, et qui custos est domini sui glorificabitur. Quomodo in aquis resplendent vultus prospicientium, sic corda hominum manifesta sunt prudentibus. Infernus et perditio repleri non possunt, similiter et oculi hominum insatiabiles. Quomodo probatur in conflatorio argentum et in fornace aurum, sic probatur homo ore laudantis. Cor iniqui inquirit mala, cor autem rectum inquirit scientiam. Si contuderis stultum in pila quasi tisanas feriente desuper pilo, non auferetur ab eo stultitia eius. Diligenter agnosce vultum pecoris tui, tuosque greges considera. Non enim habebis iugiter potestatem, sed corona tribuetur in generatione generationum.

Aperta sunt prata, et apparuerunt herbae virentes, et collecta sunt fena de montibus. Agni ad vestimentum tuum, et haedi agri pretium. Sufficiat tibi lac caprarum in cibos tuos, et in necessaria domus tuae, et ad victum ancillis tuis. Fugit impius nemine persequente, iustus autem quasi leo confidens absque terrore erit. Propter peccata terrae multi principes eius, et propter hominis sapientiam et horum scientiam quae dicuntur vita ducis longior erit. Vir pauper calumnians pauperes, similis est imbri vehementi in quo paratur fames. Qui derelinquunt legem laudant impium, qui custodiunt succenduntur contra eum. Viri mali non cogitant iudicium, qui autem requirunt Dominum animadvertunt omnia. Melior est pauper ambulans in simplicitate sua quam dives pravis itineribus. Qui custodit legem filius sapiens est, qui autem pascit comessatores confundit patrem suum. Qui coacervat divitias usuris et fenore liberali, in pauperes congregat eas. Qui declinat aurem suam ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Qui decipit iustos in via mala, in interitu suo corruet, et simplices possidebunt bona eius. Sapiens sibi videtur vir dives, pauper autem prudens scrutabitur eum. In exultatione iustorum multa gloria est, regnantibus impiis ruinae hominum. Qui abscondit scelera sua non dirigetur, qui autem confessus fuerit et reliquerit ea, misericordiam consequetur. Beatus homo qui semper est pavidus, qui vero mentis est durae corruet in malum. Leo rugiens et ursus esuriens, princeps impius super populum pauperem. Dux indigens prudentia multos opprimet per calumniam, qui autem odit avaritiam longi fient dies eius. Hominem qui calumniatur animae sanguinem, si usque ad lacum fugerit nemo sustinet. Qui ambulat simpliciter salvus erit, qui perversis ingreditur viis concidet semel.

Qui operatur terram suam saturabitur panibus, qui sectatur otium replebitur egestate. Vir fidelis multum laudabitur, qui autem festinat ditari non erit innocens. Qui cognoscit in iudicio faciem non facit bene, iste et pro buccella panis deserit veritatem. Vir qui festinat ditari et aliis invidet, ignorat quod egestas superveniet ei. Qui corripit hominem gratiam postea inveniet apud eum magis quam ille qui per linguae blandimenta decipit. Qui subtrahit aliquid a patre suo vel a matre, et dicit hoc non esse peccatum, particeps homicidae est. Qui se iactat et dilatat iurgia concitat, qui vero sperat in Domino saginabitur. Qui confidit in corde suo stultus est, qui autem graditur sapienter iste salvabitur. Qui dat pauperi non indigebit, qui despicit deprecantem sustinebit penuriam. Cum surrexerint impii abscondentur homines, cum illi perierint multiplicabuntur iusti.

Viro qui corripientem dura cervice contemnit, repentinus superveniet interitus, et eum sanitas non sequetur. In multiplicatione iustorum laetabitur vulgus, cum impii sumpserint principatum gemet populus. Vir qui amat sapientiam laetificat patrem suum, qui autem nutrit scorta perdet substantiam. Rex iustus erigit terram, vir avarus destruet eam. Homo qui blandis fictisque sermonibus loquitur amico suo, rete expandit pedibus eius. Peccantem virum iniquum involvet laqueus, et iustus laudabit atque gaudebit. Novit iustus causam pauperum, impius ignorat scientiam. Homines pestilentes dissipant civitatem, sapientes vero avertunt furorem. Vir sapiens si cum stulto contenderit, sive irascatur sive rideat, non inveniet requiem. Viri sanguinum oderunt simplicem, iusti autem quaerunt animam eius. Totum spiritum suum profert stultus, sapiens differt et reservat in posterum. Princeps qui libenter audit verba mendacii, omnes ministros habet impios. Pauper et creditor obviaverunt sibi, utriusque illuminator est Dominus. Rex qui iudicat in veritate pauperes, thronus eius in aeternum firmabitur. Virga atque correptio tribuit sapientiam, puer autem qui dimittitur voluntati suae confundit matrem suam. In multiplicatione impiorum multiplicabuntur scelera, et iusti ruinas eorum videbunt. Erudi filium tuum et refrigerabit te, et dabit delicias animae tuae. Cum prophetia defecerit dissipabitur populus, qui custodit legem beatus est. Servus verbis non potest erudiri, quia quod dicis intellegit et respondere contemnit. Vidisti hominem velocem ad loquendum? Stultitia magis speranda est quam illius correptio. Qui delicate a pueritia nutrit servum suum, postea illum sentiet contumacem. Vir iracundus provocat rixas, et qui ad indignandum facilis est erit ad peccandum proclivior. Superbum sequitur humilitas, et humilem spiritu suscipiet gloria. Qui cum fure participat odit animam suam, adiurantem audit et non indicat. Qui timet hominem cito corruet, qui sperat in Domino sublevabitur. Multi requirunt faciem principis, et a Domino iudicium egreditur singulorum.

Abominantur iusti virum impium, et abominantur impii eos qui in recta sunt via. Verba Congregantis filii Vomentis. Visio quam locutus est vir cum quo est Deus, et qui Deo secum morante confortatus ait: Stultissimus sum virorum, et sapientia hominum non est mecum. Non didici sapientiam, et non novi sanctorum scientiam. Quis ascendit in caelum atque descendit? Quis continuit spiritum in manibus suis? Quis colligavit aquas quasi in vestimento? Quis suscitavit omnes terminos terrae? Quod nomen est eius, et quod nomen filii eius, si nosti? Omnis sermo Dei ignitus, clypeus est sperantibus in se. Ne addas quicquam verbis illius, et arguaris inveniarisque mendax. Duo rogavi te, ne deneges mihi antequam moriar. Vanitatem et verba mendacia longe fac a me, mendicitatem et divitias ne dederis mihi. Tribue tantum victui meo necessaria, ne forte satiatus illiciar ad negandum et dicam: Quis est Dominus? Et egestate compulsus furer et periurem nomen Dei mei. Ne accuses servum ad dominum suum, ne forte maledicat tibi et corruas. Generatio quae patri suo maledicit, et quae matri suae non benedicit. Generatio quae sibi munda videtur, et tamen non est lota a sordibus suis. Generatio cuius excelsi sunt oculi, et palpebrae eius in alta subrectae. Generatio quae pro dentibus gladios habet, et commandit molaribus suis ut comedat inopes de terra et pauperes ex hominibus. Sanguisugae duae sunt filiae dicentes: Affer, affer. Tria sunt insaturabilia, et quartum quod numquam dicit: Sufficit. Infernus, et os vulvae, et terra quae non satiatur aqua, ignis vero numquam dicit: Sufficit. Oculum qui subsannat patrem et despicit partum matris suae, effodiant eum corvi de torrentibus, et comedant eum filii aquilae.

Verba Lamuhelis regis.

Tria sunt difficilia mihi, et quartum penitus ignoro: viam aquilae in caelo, viam colubri super petram, viam navis in medio mari, et viam viri in adolescentia sua. Talis est et via mulieris adulterae, quae comedit et tergens os suum dicit: Non sum operata malum. Per tria movetur terra, et quartum non potest sustinere: per servum cum regnaverit, per stultum cum saturatus fuerit cibo, per odiosam mulierem cum in matrimonio fuerit assumpta, et per ancillam cum heres fuerit dominae suae. Quattuor sunt minima terrae, et ipsa sunt sapientiora sapientibus: formicae, populus infirmus, qui praeparat in messe cibum sibi; lepusculus, plebs invalida, qui collocat in petra cubile suum; regem locusta non habet, et egreditur universa per turmas suas; stellio manibus nititur, et moratur in aedibus regis. Tria sunt quae bene gradiuntur, et quartum quod incedit feliciter: leo fortissimus bestiarum ad nullius pavebit occursum; gallus succinctus lumbos, et aries, nec est rex qui resistat ei. Et qui stultus apparuit postquam elevatus est in sublime, si enim intellexisset ori imposuisset manum. Qui autem fortiter premit ubera ad eliciendum lac exprimit butyrum, et qui vehementer emungit elicit sanguinem, et qui provocat iras producit discordias.

Verba Lamuhelis regis.

Visio qua erudivit eum mater sua. Quid, dilecte mi? Quid, dilecte uteri mei? Quid, dilecte votorum meorum? Ne dederis mulieribus substantiam tuam, et divitias tuas ad delendos reges. Noli regibus, o Lamuhel, noli regibus dare vinum, quia nullum secretum est ubi regnat ebrietas, ne forte bibant et obliviscantur iudiciorum, et mutent causam filiorum pauperis. Date siceram maerentibus, et vinum his qui amaro sunt animo. Bibant et obliviscantur egestatis suae, et doloris sui non recordentur amplius. Aperi os tuum muto, et causis omnium filiorum qui pertranseunt. Aperi os tuum, decerne quod iustum est, et iudica inopem et pauperem.

Aleph. Mulierem fortem quis inveniet? Procul et de ultimis finibus pretium eius. Beth. Confidit in ea cor viri sui, et spoliis non indigebit. Gimel. Reddet ei bonum et non malum omnibus diebus vitae suae. Deleth. Quaesivit lanam et linum, et operata est consilio manuum suarum. He. Facta est quasi navis institoris, de longe portans panem suum. Vav. Et de nocte surrexit, deditque praedam domesticis suis et cibaria ancillis suis. Zai. Consideravit agrum et emit eum, de fructu manuum suarum plantavit vineam. Heth. Accinxit fortitudine lumbos suos, et roboravit brachium suum. Teth. Gustavit et vidit quia bona est negotiatio eius, non extinguetur in nocte lucerna eius. Ioth. Manum suam misit ad fortia, et digiti

eius apprehenderunt fusum. caph. Manum suam aperuit inopi et palmas suas extendit ad pauperem. lamech. Non timebit domui suae a frigore nivis. Omnes enim domestici eius vestiti sunt duplicibus. mem. Stragulatam vestem fecit sibi, byssus et purpura indumentum eius. nun. Nobilis in portis vir eius, quando sederit cum senatoribus terrae. samech. Syndonem fecit et vendidit, et cingulum tradidit chananeo. ayn. Fortitudo et decor indumentum eius, et ridebit in die novissimo. phe. Os suum aperuit sapientiae, et lex clementiae in lingua eius. sadhy. Consideravit semitas domus suae, et panem otiosa non comedit. cof. Surrexerunt filii eius et beatissimam praedicaverunt, vir eius et laudavit eam. res. Multae filiae congregaverunt divitias, tu supergressa es universas. syn. Fallax gratia et vana est pulchritudo, mulier timens Dominum ipsa laudabitur. thau. Date ei de fructu manuum suarum, et laudent eam in portis opera sua.

EXPLICIT LIBER PROVERBIORUM SALOMONIS.

INCIPIT LIBER ECCLESIASTES QUOD DICIT CELETH

hic liber habet XXX capitula, vers. D CC…

VERBA ECCLESIASTES FILII DD REGIS ISRAHEL.

Vanitas vanitatum dixit ecclesiastes, vanitas vanitatum et omnia vanitas. Quid habet amplius homo de universo labore suo quo laborat sub sole? Generatio praeterit et generatio advenit, terra autem in aeternum stat.

Oritur sol et occidit, et ad locum suum revertitur, ibique renascens gyrat per meridiem et flectitur ad aquilonem. Lustrans universa in circuitu pergit spiritus, et in circulos suos revertitur. Omnia flumina intrant in mare, et mare non redundat. Ad locum unde exeunt flumina revertuntur, ut iterum fluant. Cunctae res difficiles, non potest eas homo explicare sermone. Non saturatur oculus visu, nec auris auditu. Quid est quod fuit? Ipsum quod futurum est. Quid est quod factum est? Ipsum quod faciendum est. Nichil sub sole novum, nec valet quisquam dicere: ecce hoc recens est. Iam enim praecessit in saeculis quae fuerunt ante nos. Non est priorum memoria, sed nec eorum quidem quae postea futura sunt, erit recordatio apud eos qui futuri sunt in novissimo. Ego ecclesiastes fui rex Israhel in Hierusalem, et proposui in animo meo quaerere et investigare sapienter de omnibus quae fiunt sub sole. Hanc occupationem pessimam dedit Deus filiis hominum, ut occuparentur in ea. Vidi quae fiunt cuncta sub sole, et ecce universa vanitas et afflictio spiritus. Perversi difficile corriguntur, et stultorum infinitus est numerus. Locutus sum in corde meo dicens: Ecce magnus effectus sum, et praecessi sapientia omnes qui fuerunt ante me in Hierusalem, et mens mea contemplata est multa sapienter, et didici. Dedique cor meum ut scirem prudentiam atque doctrinam, erroresque et stultitiam. Et agnovi quod in his quoque esset labor et afflictio spiritus.

Eo quod in multa sapientia multa sit indignatio, et qui addit scientiam addit et laborem. Dixi ego in corde meo: Vadam et affluam deliciis et fruar bonis. Et vidi quod hoc quoque esset vanitas. Risum reputavi errorem, et gaudio dixi: Quid frustra deciperis? Cogitavi in corde meo abstrahere a vino carnem meam, ut animum meum transferrem ad sapientiam, devitaremque stultitiam, donec viderem quid esset utile filiis hominum, quo facto opus est sub sole numero dierum vitae suae.

Magnificavi opera mea, edificavi michi domos, plantavi vineas, feci hortos et pomeria, et consevi ea cuncti generis arboribus, et exstruxi michi piscinas aquarum, ut irrigarem silvam lignorum germinantium. Possedi servos et ancillas, multamque familiam habui, armenta quoque et magnos ovium greges ultra omnes qui fuerunt ante me in Hierusalem. Coacervavi michi argentum et aurum et substantias regum ac provinciarum. Feci michi cantores et cantatrices, et delicias filiorum hominum, scyphos et urceos in ministerio ad vina fundenda, et supergressus sum opibus meis omnes qui fuerunt ante me in Hierusalem. Sapientia quoque perseveravit mecum, et omnia quae desideraverunt oculi mei non negavi eis. Nec prohibui cor meum quin omni voluptate frueretur et oblectaret se in his quae praeparaveram, et hanc ratus sum partem meam si uterer labore meo. Cumque convertissem me ad universa opera quae fecerant manus meae, et ad labores in quibus

frustra desudaveram, vidi in omnibus vanitatem et afflictionem animi, et nichil permanere sub sole. Transivi ad contemplandam sapientiam, erroresque et stultitiam. Quid est, inquam, homo, ut sequi possit regem factorem suum? Et vidi quia tantum praecederet sapientia stultitiam, quantum differt lux a tenebris. Sapientis oculi in capite eius, stultus in tenebris ambulat. Et didici quod unus utriusque esset interitus, et dixi in corde meo: Si unus et stulti et prudentis occasus erit, quid michi prodest quod maiorem sapientiae dedi operam? Locutusque cum mente mea animadverti quod hoc quoque esset vanitas. Non enim erit memoria sapientis similiter ut stulti in perpetuum, et futura tempora oblivione cuncta pariter operient. Moritur doctus similiter ut indoctus, et idcirco taeduit me vitae meae, videntem mala esse universa sub sole, et cuncta vanitatem atque afflictionem spiritus. Rursum detestatus sum omnem industriam meam, qua sub sole studiosissime laboravi, habiturus heredem post me, quem ignoro utrum sapiens an stultus futurus sit, et dominabitur in laboribus meis quibus desudavi et sollicitus fui. Et est quicquam tam vanum? Unde cessavi renuntiavitque cor meum ultra laborare sub sole. Nam cum alius laboret in sapientia et doctrina et sollicitudine, homini otioso quaesita dimittit. Et hoc ergo vanitas et magnum malum. Quid enim proderit homini de universo labore suo et afflictione spiritus qua sub sole cruciatus est? Cuncti dies eius doloribus et aerumnis pleni sunt, nec per noctem mente requiescit. Nonne melius est comedere et bibere, et ostendere animae suae bona de laboribus suis? Et hoc de manu Dei est. Quis ita devorabit et deliciis affluet ut ego? Homini bono in conspectu suo dedit Deus sapientiam et scientiam et letitiam. Peccatori autem dedit afflictionem et curam superfluam, ut addat et congreget, et tradat ei qui placuit Deo. Sed et hoc vanitas et cassa sollicitudo mentis. Omnia tempus habent, et suis spatiis transeunt universa sub caelo. Tempus nascendi et tempus moriendi, tempus plantandi et tempus evellendi quod plantatum est. Tempus occidendi et tempus sanandi, tempus destruendi et tempus edificandi. Tempus flendi et tempus ridendi, tempus plangendi et tempus saltandi. Tempus spargendi lapides et tempus colligendi, tempus amplexandi et tempus longe fieri a complexibus. Tempus acquirendi et tempus perdendi, tempus custodiendi et tempus abiciendi. Tempus scindendi et tempus consuendi, tempus tacendi et tempus loquendi. Tempus dilectionis et tempus odii, tempus belli et tempus pacis. Quid habet homo amplius de labore suo? Vidi afflictionem quam dedit Deus filiis hominum ut distendantur in ea. Cuncta fecit bona in tempore suo, et mundum tradidit disputationi eorum, ut non inveniat homo opus quod operatus est Deus ab initio usque in finem. Et cognovi quod non esset melius nisi letari et bene facere in vita sua. Omnis enim homo qui comedit et bibit et videt bonum de labore suo, hoc donum Dei est. Didici quod omnia opera quae fecit Deus perseverent in perpetuum. Non possumus eis quicquam addere nec auferre, quae fecit Deus ut timeatur. Quod factum est, ipsum permanet, quae futura sunt iam fuerunt, et Deus instaurat quod abiit. Vidi sub sole in loco iudicii impietatem, et in loco iustitiae iniquitatem. Et dixi in corde meo: Iustum et impium iudicabit Deus, et tempus omni rei tunc erit. Dixi in corde meo de filiis hominum, ut probaret eos Deus, et ostenderet similes esse bestiis.

Idcirco unus interitus est hominis et iumentorum, et aequa utriusque conditio. Sicut moritur homo, sic et illa moriuntur. Similiter spirant omnia, et nichil habet homo iumento amplius. Cuncta subiacent vanitati, et omnia pergunt ad unum locum. De terra facta sunt, et in terram pariter revertentur.

Quis novit si spiritus filiorum Adam ascendat sursum, et si spiritus iumentorum descendat deorsum? Et deprehendi nichil esse melius quam letari hominem in opere suo, et hanc esse partem illius. Quis enim eum adducet, ut post se futura cognoscat? Verti me ad alia, et vidi calumnias quae sub sole geruntur, et lacrimas innocentium, et consolatorem neminem, nec posse resistere eorum violentiae, cunctorum auxilio destitutos. Et laudavi magis mortuos quam viventes, et feliciorem utroque iudicavi qui necdum natus est, nec vidit mala quae sub sole fiunt. Rursus contemplatus sum omnes labores hominum et industrias, animadverti patere invidiae proximi. Et in hoc ergo vanitas et cura superflua est. Stultus complicat manus suas, et comedit carnes suas dicens: Melior est pugillus cum requie quam plena utraque manus cum labore et afflictione animi. Considerans repperi aliam vanitatem sub sole.

Unus est et secundum non habet, non filium, non fratrem, et tamen laborare non cessat, nec satiantur oculi eius divitiis, nec recogitat dicens: Cui laboro et fraudo animam meam bonis? In hoc quoque vanitas est et afflictio pessima. Melius est ergo duos simul esse quam unum, habent enim emolumentum societatis suae. Si unus ceciderit, ab altero fulcietur. Vae soli, quia cum ceciderit non habet sublevantem. Et si dormierint duo, fovebuntur mutuo, unus quomodo calefiet? Et si quispiam praevaluerit contra unum, duo resistent ei.

Funiculus triplex difficile rumpitur. Melior est puer pauper et sapiens rege sene et stulto, qui nescit praevidere in posterum, quod et de carcere catenisque interdum quis egrediatur ad regnum, et alius natus in regno inopia consumatur. Vidi cunctos viventes qui ambulant sub sole cum adolescente secundo qui consurget pro eo. Infinitus est numerus populi omnium qui fuerunt ante eum, et qui postea futuri sunt non letabuntur in eo. Sed et hoc vanitas et afflictio spiritus. Custodi pedem tuum ingrediens domum Dei, et appropinqua ut audias. Multo enim melior est obedientia quam stultorum victimae, qui nesciunt quid faciunt mali. Ne temere quid loquaris, neque cor tuum sit velox ad proferendum sermonem coram Domino. Deus enim in caelo et tu super terram, idcirco sint pauci sermones tui. Multas curas sequuntur somnia, et in multis sermonibus invenietur stultitia.

Si quid vovisti Domino, ne moreris reddere. Displicet enim infidelis et stulta promissio. Sed quodcumque voveris redde. Multoque melius est non vovere, quam post votum promissa non reddere. Ne dederis os tuum ut peccare facias carnem tuam, neque dicas coram angelo: Non est providentia, ne forte iratus Deus super sermones tuos dissipet cuncta opera manuum tuarum. Ubi multa sunt somnia, plurimae vanitates et sermones innumeri. Tu vero Deum time. Si videris calumnias egenorum, et violenta iudicia, et subverti iustitiam in provincia, non mireris super hoc negotio, quia excelso alius excelsior est, et super hos quoque eminentiores sunt alii, et insuper universae terrae rex imperat servienti.

Avarus non implebitur pecunia, et qui amat divitias fructum non capiet ex eis. Et hoc ergo vanitas. Ubi multae sunt opes, multi et qui comedunt eas. Et quid prodest possessori, nisi quod cernit divitias oculis suis? Dulcis est somnus operanti, sive parum sive multum comedat. Saturitas autem divitis non sinit dormire eum. Est et alia infirmitas pessima quam vidi sub sole: divitiae conservatae in malum domini sui. Pereunt enim in afflictione pessima. Generavit filium qui in summa egestate erit. Sicut egressus est nudus de utero matris suae, sic revertetur, et nichil aufferet secum de labore suo. Miserabilis prorsus infirmitas. Quomodo venit, sic revertetur. Quid ergo prodest ei quod laboravit in ventum? Cunctis diebus vitae suae comedit in tenebris, et in curis multis, et in aerumna atque tristitia. Hoc itaque visum est michi bonum, ut comedat quis et bibat et fruatur letitia

90.

& de labore suo quod laborauit ipse sub sole numero dierum uitae suae quos dedit ei deus. Et haec est pars illius. Et omni homini cui dedit deus diuitias atque substantiam, potestatemque tribuit ei ut comedat ex eis et fruatur parte sua, et laetetur de labore suo, hoc est donum dei. Non enim satis recordabitur dierum uitae suae, eo quod deus occupet deliciis cor eius. Est et aliud malum quod uidi sub sole, et quidem frequens apud homines. Vir cui dedit deus diuitias et substantiam et honorem, et nichil deest animae eius ex omnibus quae desiderat, nec tribuit ei deus potestatem ut comedat ex eo, sed homo extraneus uorabit illud. Hoc uanitas et magna miseria est. Si genuerit quispiam centum filios, et uixerit multos annos, et plures dies aetatis habuerit, et anima illius non utatur bonis substantiae suae, sepulturaque careat, de hoc ego pronuntio quod melior illo sit abortiuus. Frustra enim uenit et pergit ad tenebras, et obliuione delebitur nomen eius. Non uidit solem neque cognouit distantiam boni et mali. Etiam si duobus milibus annis uixerit et non fuerit perfruitus bonis, nonne ad unum locum properant omnia? Omnis labor hominis in ore eius, sed anima illius non implebitur. Quid habet amplius sapiens a stulto? Et quid pauper nisi ut pergat illuc ubi est uita? Melius est uidere quod cupias, quam desiderare quod nescias. Sed et hoc uanitas est, et praesumptio spiritus. Qui futurus est, iam uocatum est nomen eius, et scitur quod homo sit, et non possit contra fortiorem se in iudicio contendere. Verba sunt plurima, multamque in disputando habentia uanitatem.

[Q]uid necesse est homini maiora se quaerere, cum ignoret quid conducat sibi in uita sua, numero dierum peregrinationis suae, et tempore quod uelut umbra praeterit? Aut quis ei poterit indicare quid post eum futurum sit sub sole? Melius est nomen bonum quam unguenta pretiosa, et dies mortis die natiuitatis. Melius est ire ad domum luctus, quam ad domum conuiuii. In illa enim finis cunctorum admonetur hominum, et uiuens cogitat quid futurus sit. Melior est ira risu, quia per tristitiam uultus corrigitur animus delinquentis. Cor sapientium ubi tristitia est, et cor stultorum ubi laetitia. Melius est a sapiente corripi, quam stultorum adulatione decipi, quia sicut sonitus spinarum ardentium sub olla, sic risus stulti. Sed et hoc uanitas. Calumnia conturbat sapientem, et perdet robustum cor illius. Melior est finis orationis quam principium. Melior patiens arrogante.

[N]e uelox sis ad irascendum, quia ira in sinu stulti requiescit. Ne dicas: Quid putas causae est quod priora tempora meliora fuere quam nunc sunt? Stulta est enim huiuscemodi interrogatio. Vtilior est sapientia cum diuitiis, et magis prodest uidentibus solem. Sicut enim protegit sapientia, sic protegit pecunia. Hoc autem plus habet eruditio et scientia, quod uitam tribuunt possessori suo. Considera opera dei, quod nemo possit corrigere quem ille despexerit. In die bona fruere bonis, et malam diem praecaue. Sicut enim hanc, sic et illam fecit deus, ut non inueniat homo contra eum iustas querimonias. Haec quoque uidi in diebus uanitatis meae: Iustus perit in sua iustitia, et impius multo uiuit tempore in malitia sua. Noli esse iustus multum, neque plus sapias quam necesse est, ne obstupescas. Ne impie agas multum, et noli esse stultus, ne moriaris in tempore non tuo. Bonum est te sustentare iustum, sed et ab illo ne subtrahas manum tuam, quia qui deum timet nichil neglegit. Sapientia confortauit sapientem super decem principes ciuitatis. Non est homo iustus super terram, qui faciat bonum et non peccet. Sed et cunctis sermonibus qui dicuntur ne accommodes cor tuum, ne forte audias seruum tuum maledicentem tibi. Scit enim tua conscientia, quia et tu crebro maledixisti aliis. Cuncta temptaui in sapientia. Dixi: Sapiens efficiar, et ipsa longius recessit a me, multo magis quam erat. Et alta profunditas, quis inueniet eam? Lustraui uniuersa animo meo, ut scirem et considerarem sapientiam et rationem, et ut cognoscerem impietatem stulti, et errorem imprudentium. Et inueni amariorem morte mulierem, quae laqueus uenatorum est, et sagena cor eius, uincula sunt manus illius. Qui placet deo effugiet eam, qui autem peccator est capietur ab illa. Ecce hoc inueni, dixit ecclesiastes, unum et alterum, ut inuenirem rationem quam adhuc quaerit anima mea et non inueni. Virum de mille unum repperi, mulierem ex omnibus non inueni. Solummodo hoc inueni, quod fecerit deus hominem rectum, et ipse se infinitis miscuerit quaestionibus. Quis talis ut sapiens est? Et quis cognouit solutionem uerbi?

[S]apientia hominis lucet in uultu eius, et potentissimus faciem illius commutabit. Ego os regis obseruo, et praecepta iuramenti dei. Ne festines recedere a facie eius, neque permaneas in opere malo, quia omne quod uoluerit faciet. Et sermo illius potestate plenus est, nec dicere ei quisquam potest: Quare ita facis? Qui custodit praeceptum, non experietur quicquam mali. Tempus et responsionem cor sapientis intellegit. Omni negotio tempus est et opportunitas, et multa hominis afflictio, quia ignorat praeterita, et futura nullo scire potest nuntio. Non est in hominis dicione prohibere spiritum, nec habet potestatem in die mortis, nec sinitur quiescere ingruente bello, neque saluabit impietas impium. Omnia haec consideraui, et dedi cor meum in cunctis operibus quae fiunt sub sole. Interdum dominatur homo homini in malum suum. Vidi impios sepultos, qui etiam cum uiuerent in loco sancto erant, et laudabantur in ciuitate quasi iustorum operum. Sed et hoc uanitas est.

[E]tenim quia non profertur cito contra malos sententia, absque ullo timore filii hominum perpetrant mala. Attamen ex eo quod centies facit malum et patientia sustentatur, ego cognoui quod erit bonum timentibus deum, qui uerentur faciem eius. Non sit bonum impio, nec prolongentur dies eius, sed quasi umbra transeant qui non timent faciem domini. Est et alia uanitas quae fit super terram.

[S]unt iusti quibus multa proueniunt, quasi opera egerint impiorum, et sunt impii qui ita securi sunt, quasi iustorum facta habeant. Sed et hoc uanissimum iudico. Laudaui igitur laetitiam, quod non esset homini bonum sub sole, nisi quod comederet et biberet atque gauderet, et hoc solum secum auferret de labore suo in diebus uitae suae quos dedit ei deus sub sole. Et apposui cor meum ut scirem sapientiam et intellegerem distractionem. Est homo qui diebus ac noctibus somnum oculis non capit. Et intellexi quod omnium operum dei nullam possit homo inuenire rationem eorum quae fiunt sub sole. Et quanto plus laborauerit ad quaerendum, tanto minus inueniat. Etiam si dixerit sapiens se nosse, non poterit repperire. Omnia haec tractaui in corde meo, ut curiose intellegerem.

[S]unt iusti atque sapientes, et opera eorum in manu dei, et tamen nescit homo utrum amore an odio dignus sit. Sed omnia in futurum seruantur incerta, eo quod uniuersa aeque eueniant iusto et impio, bono et malo, mundo et inmundo, immolanti uictimas et sacrificia contemnenti. Sicut bonus sic et peccator, ut periurus ita et ille qui uerum deierat. Hoc est pessimum inter omnia quae sub sole fiunt, quia eadem cunctis eueniunt. Vnde et corda filiorum hominum implentur malitia, et contemptu in uita sua, et post haec ad inferos deducentur. Nemo est qui semper uiuat, et qui huius rei habeat fiduciam. Melior est canis uiuus leone mortuo. Viuentes enim sciunt se esse morituros, mortui uero nichil nouerunt amplius. Nec habent ultra mercedem, quia obliuioni tradita est memoria eorum. Amor quoque et odium et inuidia simul perierunt, nec habent partem in hoc saeculo et in opere quod sub sole geritur. Vade ergo et comede in laetitia panem tuum, et bibe cum gaudio uinum tuum, quia deo placent opera tua. Omni tempore sint uestimenta tua candida, et oleum de capite tuo non deficiat. Perfruere uita cum uxore quam diligis cunctis diebus uitae instabilitatis tuae, qui dati sunt tibi sub sole omni tempore uanitatis tuae. Haec est enim pars tua in uita et in labore tuo quo laboras sub sole. Quodcumque potest manus tua facere instanter operare, quia nec opus nec ratio nec scientia nec sapientia erunt apud inferos quo tu properas. Verti me ad aliud et uidi sub sole nec uelocium esse cursum, nec fortium bellum, nec sapientium panem, nec doctorum diuitias, nec artificum gratiam, sed tempus casumque in omnibus. Nescit homo finem suum, sed sicut pisces capiuntur hamo et sicut aues comprehenduntur laqueo, sic capiuntur homines tempore malo, cum eis extemplo superuenerit. Hanc quoque uidi sub sole sapientiam, et probaui maximam. Ciuitas parua et pauci in ea uiri, uenit contra eam rex magnus et uallauit eam, extruxitque munitiones per gyrum, et perfecta est obsidio. Inuentusque est in ea uir pauper et sapiens, et liberauit urbem per sapientiam suam, et nullus deinceps recordatus est hominis illius pauperis. Et dicebam ego meliorem esse sapientiam quam fortitudinem. Quomodo ergo sapientia pauperis contempta est, et uerba eius non sunt audita? Verba sapientium audiuntur in silentio, plus quam clamor principis inter stultos. Melior est sapientia quam arma bellica, et qui in uno peccauerit multa bona perdet.

[M]uscae morientes perdunt suauitatem unguenti. Pretiosior sapientia est et gloria parua ad tempus stultitia. Cor sapientis in dextera eius, et cor stulti in sinistra illius. Sed et in uia stultus ambulans, cum ipse insipiens sit, omnes stultos aestimat. Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris, quia curatio cessare faciet peccata maxima. Est et malum quod uidi sub sole, quasi per errorem egrediens a facie principis, positum stultum in dignitate sublimi, et diuites sedere deorsum. Vidi seruos in equis, et principes ambulantes quasi seruos super terram.

[Q]ui fodit foueam incidet in eam, et qui dissipat sepem mordebit eum coluber. Qui transfert lapides affligetur in eis, et qui scindit ligna uulnerabitur ab eis. Si retunsum fuerit ferrum, et hoc non ut prius sed hebetatum fuerit, multo labore exacuetur, et post industriam sequitur sapientia.

[S]i mordeat serpens in silentio, nichil eo minus habet qui occulte detrahit. Verba oris sapientis gratia, et labia insipientis praecipitabunt eum. Initium uerborum eius stultitia, et nouissimum oris illius error pessimus. Stultus uerba multiplicat. Ignorat homo quid ante se fuerit, et quid post se futurum est, quis illi poterit indicare? Labor stultorum affliget eos, qui nesciunt in urbem pergere. Vae tibi terra cuius rex puer est, et cuius principes uescuntur mane.

[B]eata terra cuius rex nobilis est, et cuius principes uescuntur in tempore suo ad reficiendum et non ad luxuriam. In pigritiis humiliabitur contignatio, et in infirmitate manuum perstillabit domus. In risu faciunt panem ac uinum, ut epulentur bibentes,

[E]t pecuniae oboediunt omnia. In cogitatione tua regi ne detrahas, et in secreto cubiculi tui ne maledixeris diuiti, quia aues caeli portabunt uocem tuam, et qui habet pennas annuntiabit sententiam.

[M]itte panem tuum super transeuntes aquas, quia post multa tempora inuenies illum. Da partes septem necnon et octo, quia ignoras quid futurum sit mali super terram. Si repletae fuerint nubes, imbrem super terram effundent. Si ceciderit lignum ad austrum aut ad aquilonem, in quocumque loco ceciderit ibi erit. Qui obseruat uentum non seminat, et qui considerat nubes numquam metet. Quomodo ignoras quae sit uia spiritus, et qua ratione compingantur ossa in uentre praegnatis, sic nescis opera dei, qui fabricator est omnium. Mane semina semen tuum, et uespere ne cesset manus tua, quia nescis quid magis oriatur, hoc an illud; et si utrumque simul, melius erit. Dulce lumen et delectabile est oculis uidere solem. Si annis multis uixerit homo, et in his omnibus laetatus fuerit, meminisse debet tenebrosi temporis et dierum multorum, qui cum uenerint uanitatis arguentur praeterita. Laetare ergo iuuenis in adolescentia tua, et in bono sit cor tuum in diebus iuuentutis tuae, et ambula in uiis cordis tui et in intuitu oculorum tuorum, et scito quod pro omnibus his adducet te deus in iudicium.

[A]ufer iram a corde tuo, et amoue malitiam a carne tua. Adolescentia enim et uoluptas uana sunt.

[M]emento creatoris tui in diebus iuuentutis tuae, antequam ueniat tempus afflictionis, et appropinquent anni de quibus dicas: Non michi placent; antequam tenebrescat sol et lumen et luna et stellae, et reuertantur nubes post pluuiam; quando commouebuntur custodes domus, et nutabunt uiri fortissimi, et otiosae erunt molentes inminuto numero, et tenebrescent uidentes per foramina, et claudent ostia in platea, in humilitate uocis molentis, et consurgent ad uocem uolucris, et obsurdescent omnes filiae carminis. Excelsa quoque timebunt, et formidabunt in uia. Florebit amygdalum, inpinguabitur lucusta, dissipabitur capparis, quoniam ibit homo in domum aeternitatis suae, et circuibunt in platea plangentes.

[A]ntequam rumpatur funiculus argenteus, et recurrat uitta aurea, et conteratur hydria super fontem, et confringatur rota super cisternam, et reuertatur puluis in terram suam unde erat, et spiritus redeat ad deum qui dedit illum. Vanitas uanitatum, dixit ecclesiastes, et omnia uanitas. Cumque esset sapientissimus ecclesiastes, docuit populum, et enarrauit quae fecerat, et inuestigans composuit parabolas multas. Quaesiuit uerba utilia, et conscripsit sermones rectissimos ac ueritate plenos. Verba sapientium sicut stimuli, et quasi claui in altum defixi, quae per magistrorum consilium data sunt a pastore uno. His amplius, fili mi, ne requiras. Faciendi plures libros nullus est finis, frequensque meditatio carnis afflictio est.

[F]inem loquendi omnes pariter audiamus. Deum time et mandata eius obserua. Hoc est enim omnis homo, et cuncta quae fiunt adducet deus in iudicium, pro omni errato siue bonum siue malum.

EXPLICIT LIBER ECCLESIASTES.

INCIPIUNT CANTICA CANTICORUM QUOD DICITUR SYRASYRIS

SCV
LETUR

ME OSCULO ORI
SUI QUIA MELIORA
SUNT UBERA TUA
VINO FRAGLANTIA

unguentis optimis. Oleum effusum nomen tuum, ideo adolescentule dilexerunt te. Vox ecclesie ad Christum. Trahe me post te, curremus simul in odorem unguentorum tuorum. Vox sponse ad adolescentulas. Introduxit me rex in cellaria sua. Exultabimus et letabimur in te, memores uberum tuorum super vinum. Recti diligunt te. Vox synagoge. Nigra sum sed formosa filie Hierusalem, sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis. Vox sponse. Nolite me considerare quod fusca sim, quia decoloravit me sol. Filii matris mee pugnaverunt contra me, posuerunt me custodem in vineis. Vineam meam non custodivi. Vox ecclesie ad Christum. Indica mihi quem diligit anima mea ubi pascas, ubi cubes in meridie, ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum. Vox Christi ad ecclesiam. Si ignoras te o pulchra inter mulieres, egredere et abi post vestigia gregum, et pasce hedos tuos iuxta tabernacula pastorum. Equitatui meo in curribus pharaonis assimilavi te amica mea. Pulchre sunt gene tue sicut turturis, collum tuum sicut monilia. Vox amicorum. Murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argento. Vox ecclesie de Christo. Cum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum. Fasciculus mirre dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur. Botrus cypri dilectus meus mihi, in vineis Engaddi. Vox Christi. Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra, oculi tui columbarum. Vox ecclesie. Ecce tu pulcher es dilecte mi, et decorus. Lectulus noster floridus, tigna domorum nostrarum cedrina, laquearia nostra cypressina. Vox Christi. Ego flos campi, et lilium convallium. Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. Vox ecclesie. Sicut malum inter ligna silvarum, sic dilectus meus inter filios. Sub umbra illius quem desideraveram sedi, et fructus illius dulcis gutturi meo. Introduxit me rex in cellam vinariam, ordinavit in me caritatem. Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo. Leva eius sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me. Vox Christi. Adiuro vos filie Hierusalem per capreas cervosque camporum, ne suscitetis neque evigilare faciatis dilectam quoadusque ipsa velit. Vox dilecte. Ecce iste venit saliens in montibus, transiliens colles. Similis est dilectus meus capree hinuloque cervorum. En ipse stat post parietem nostrum, respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos. Et dilectus meus loquitur mihi. Surge propera amica mea, columba mea, formosa mea et veni. Iam enim hiemps transiit, imber abiit et recessit. Flores apparuerunt in terra nostra, tempus putationis advenit. Vox turturis audita est in terra nostra. Ficus protulit grossos suos, vinee florentes dederunt odorem. Vox Christi. Surge amica mea speciosa mea et veni, columba mea in foraminibus petre, in caverna macerie. Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis. Vox enim tua dulcis, et facies tua decora. Vox adversus hereticos. Capite nobis vulpes parvulas, que demoliuntur vineas, nam vinea nostra floruit. Vox ecclesie. Dilectus meus mihi et ego illi qui pascitur inter lilia donec aspiret dies et inclinentur umbre. Revertere similis esto dilecte mi capree aut hinulo cervorum super montes Bethel. Vox ecclesie de gentibus. In lectulo meo per noctes quesivi quem diligit anima mea, quesivi illum et non inveni. Surgam et circuibo civitatem per vicos et plateas, queram quem diligit anima mea. Invenerunt me vigiles qui custodiunt civitatem. Ecclesia de Christo dicit. Num quem diligit anima mea vidistis? Paululum cum pertransissem eos, inveni quem diligit anima mea. Tenui eum nec dimittam, donec introducam illum in domum matris mee, et in cubiculum genitricis mee. Sponsus ad amicos. Adiuro vos filie Hierusalem per capreas cervosque camporum, ne suscitetis neque evigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit. Synagoga de ecclesia. Que est ista que ascendit per desertum sicut virgula fumi, ex aromatibus mirre et thuris, et universi pulveris pigmentarii? Vox ecclesie. En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel, omnes tenentes gladios, et ad bella doctissimi. Uniuscuiusque ensis super femur suum, propter timores nocturnos. Ferculum fecit sibi Salomon de lignis Libani. De Christo dicit. Columnas eius fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum, media caritate constravit, propter filias Hierusalem. Vox ecclesie de Christo. Egredimini et videte filie Syon regem Salomonem in diademate quo coronavit eum mater sua in die desponsationis illius, et in die letitie cordis eius. Christus ecclesie dicit. Quam pulchra es amica mea, quam pulchra es. Oculi tui columbarum, absque eo quod intrinsecus latet. Capilli tui sicut greges caprarum, que ascenderunt de monte Galaad. Dentes tui sicut greges tonsarum, que ascenderunt de lavachro. Omnes gemellis fetibus, et sterilis non est inter eas. Sicut vitta coccinea labia tua, et eloquium tuum dulce. Sicut fragmen mali punici, ita gene tue, absque eo quod intrinsecus latet. Sicut turris David collum tuum, que edificata est cum propugnaculis. Mille clipei pendent ex ea, omnis armatura fortium. Duo ubera tua sicut duo hinuli capree gemelli, qui pascuntur in liliis, donec aspiret dies et inclinentur umbre. Sponsus de sponsa dicit. Vadam ad montem mirre, et ad collem thuris. Sponsus ad sponsam. Tota pulchra es amica mea, et macula non est in te. Veni de Libano sponsa mea, veni de Libano veni. Coronaberis de capite Amana, de vertice Sanir et Hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum. Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, vulnerasti cor meum in uno oculorum tuorum, et in uno crine colli tui. Quam pulchre sunt mamme tue soror mea sponsa. Pulchriora ubera tua vino, et odor unguentorum tuorum super omnia aromata. Favus distillans labia tua sponsa, mel et lac sub lingua tua, et odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris. Hortus conclusus soror mea sponsa, ortus conclusus fons signatus. Emissiones tue paradysus malorum punicorum cum pomorum fructibus. Cypri cum nardo, nardus et crocus, fistula et cinnamomum cum universis lignis Libani, mirra et aloe cum universis primis unguentis. Fons hortorum, puteus aquarum viventium, que fluunt impetu de Libano. Christus gentes convocat. Surge aquilo et veni auster, perfla hortum meum, et fluent aromata illius. Ecclesia de Christo dicit. Veniat dilectus meus in hortum suum, ut comedat fructum pomorum suorum. Christus dicit. Veni in hortum meum soror mea sponsa, messui mirram meam cum aromatibus meis. Comedi favum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo. Comedite amici mei, bibite et inebriamini karissimi. Ego dormio, et cor meum vigilat. Ecclesia dicit. Vox dilecti mei pulsantis. Aperi mihi soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea, quia caput meum plenum est rore, et cincinni mei guttis noctium. Sponsa ad se ipsam. Expoliavi me tunica mea, quomodo induar illam? Lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos? Vox ecclesie ad Christum. Dilectus meus misit manum suam per foramen, et venter meus intremuit ad tactum eius. Sponsa ad se ipsa. Surrexi ut aperirem dilecto meo. Manus mee stillaverunt mirram, et digiti mei pleni mirra probatissima. Pessulum ostii mei aperui dilecto meo, at ille declinaverat atque transierat. Anima mea liquefacta est ut dilectus locutus est. Quesivi et non inveni illum, vocavi et non respondit michi. Invenerunt me custodes qui circumeunt civitatem, percusserunt me et vulneraverunt me, tulerunt pallium meum mihi custodes murorum. Adiuro vos filie Hierusalem, si inveneritis dilectum meum, ut annuntietis ei quia amore langueo. Vox synagoge. Qualis est dilectus tuus ex dilecto, o pulcherrima mulierum? Qualis est dilectus tuus ex dilecto, quia sic adiurasti nos? Vox ecclesie de Christo. Dilectus meus candidus et rubicundus, electus ex milibus. Caput eius aurum optimum, come eius sicut elate palmarum, nigre quasi corvus. Oculi eius sicut columbe super rivos aquarum, que lacte sunt lote, et resident iuxta fluenta plenissima. Gene illius sicut areole aromatum, consite a pigmentariis. Labia eius lilia distillantia mirram primam. Manus illius tornatiles auree, plene iacinctis, venter eius eburneus distinctus saphiris. Crura illius columne marmoree, que fundate sunt super bases aureas. Species eius ut Libani, electus ut cedri. Guttur illius suavissimum, et totus desiderabilis. Talis est dilectus meus, et iste est amicus meus filie Hierusalem. Vox synagoge ad ecclesiam. Quo abiit dilectus tuus, o pulcherrima mulierum? Quo declinavit dilectus tuus, et queremus eum tecum? Vox ecclesie. Dilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatum, ut pascatur in hortis, et lilia colligat. Ego dilecto meo et dilectus meus mihi, qui pascitur inter lilia. Vox Christi ad ecclesiam. Pulchra es amica mea, suavis et decora sicut Hierusalem, terribilis ut castrorum acies ordinata. Averte oculos tuos a me, quia ipsi me avolare fecerunt. Capilli tui sicut greges caprarum, que apparuerunt de Galaad. Dentes tui sicut greges ovium, que ascenderunt de lavachro. Omnes gemellis fetibus, et sterilis non est in eis. Sicut vitta coccinea labia tua, et eloquium tuum dulce. Sicut cortex mali punici, sic gene tue, absque occultis tuis. Sexaginta sunt regine, et octoginta concubine, et adolescentularum non est numerus. Vox Christi ad ecclesiam. Una est columba mea, perfecta mea, una est matris sue, electa genitricis sue. Viderunt illam filie, et beatissimam predicaverunt, regine et concubine, et laudaverunt eam. Que est ista que progreditur quasi aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata? Vox ecclesie ad synagogam. Descendi in hortum nucum ut viderem poma convallium, et inspicerem si floruissent vinee et germinassent mala punica. Nescivi, anima mea conturbavit me propter quadrigas Aminadab. Synagoga dicit. Revertere revertere Sunamitis, revertere revertere ut intueamur te. Vox synagoge. Quid videtis in Sunamite, nisi choros castrorum? Vox Christi ad ecclesiam. Quam pulchri sunt gressus tui in calciamentis filia principis. Iunctura feminum tuorum sicut monilia, que fabricata sunt manu artificis. Umbilicus tuus crater tornatilis, numquam indigens poculis. Venter tuus sicut acervus tritici, vallatus liliis. Duo ubera tua sicut duo hinuli gemelli capree. Collum tuum sicut turris eburnea. Oculi tui sicut piscine in Esebon que sunt in porta filie multitudinis. Nasus tuus sicut turris Libani, que respicit contra Damascum. Caput tuum ut Carmelus, et come capitis tui sicut purpura regis iuncta canalibus. Quam pulchra es et quam decora, carissima in deliciis. Statura tua assimilata est palme, et ubera tua botris. Dixi: Ascendam in palmam, et apprehendam fructus eius. Et erunt ubera tua sicut botri vinee, et odor oris tui sicut malorum. Guttur tuum sicut vinum optimum. Ecclesia de Christo dicit. Dignum dilecto meo ad potandum, labiisque et dentibus illius ruminandum. Ego dilecto meo et ad me conversio eius. Veni dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in villis. Mane surgamus ad vineas, videamus si floruit vinea, si flores fructus parturiunt, si floruerunt mala punica, ibi dabo tibi ubera mea. Mandragore dederunt odorem in portis nostris. Omnia poma nova et vetera dilecte mi servavi tibi. Quis mihi det te fratrem meum sugentem ubera matris mee, ut inveniam te foris et deosculer te, et iam me nemo despiciat? Apprehendam te et ducam te in domum matris mee, et in cubiculum genitricis mee. Ibi me docebis, et dabo tibi poculum ex vino condito, et mustum malorum granatorum meorum. Leva eius sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me. Ecclesia ad synagogam. Adiuro vos filie Hierusalem, ne suscitetis neque evigilare faciatis dilectam donec ipsa velit. Respondit synagoga ad ecclesiam. Que est ista que ascendit de deserto deliciis affluens, innixa super dilectum suum? Sub arbore malo suscitavi te, ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua. Ecclesia ad Christum. Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum, quia fortis est ut mors dilectio, dura sicut infernus emulatio. Lampades eius lampades ignis atque flammarum. Aque multe non potuerunt extinguere caritatem, nec flumina obruent illam. Si dederit homo omnem substantiam domus sue pro dilectione, quasi nichil despiciet eam. Soror nostra parvula, et ubera non habet. Quid faciemus sorori nostre in die qua alloquenda est? Si murus est, edificemus super eum propugnacula argentea. Si ostium est, compingamus illud tabulis cedrinis. Respondit ecclesia. Ego murus et ubera mea sicut turris, ex quo facta sum coram eo quasi pacem reperiens. Synagoga ecclesie. Vinea fuit pacifico in ea que habet populos, tradidit eam custodibus. Vir affert pro fructu eius mille argenteos. Christus dicit. Vinea mea coram me est. Mille tui pacifici, et ducenti his qui custodiunt fructus eius. Ecclesia Christo dicit. Que habitas in hortis, amici auscultant, fac me audire vocem tuam. Fuge dilecte mi et assimilare capree hinuloque cervorum super montes aromatum.

EXPLICIT SYRASYRIS.

INCIPIT LIBER SAPIENTIĘ SALOMONIS

CAPITULA XL
VS. I DCC VIII

DILIGITE IUSTICIAM QUI IUDICATIS TERRAM. SENTITE DE DOMINO IN bonitate, et in simplicitate cordis querite illum. Quoniam invenitur ab his qui non temptant illum, apparet autem his qui fidem habent in illum. Perverse enim cogitationes separant a deo, probata autem virtus corripit insipientes. Quoniam in malivolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Sanctus enim spiritus disciplinę effugiet fictum, et auferet se a cogitationibus que sunt sine intellectu, et corripietur a superveniente iniquitate. Benignus est enim spiritus sapientię, et non liberabit maledicum a labiis suis. Quoniam renum illius testis est deus, et cordis eius scrutator est verus, et linguę eius auditor. Quoniam spiritus domini replevit orbem terrarum, et hoc quod continet omnia scientiam habet vocis. Propter hoc qui loquitur iniqua non potest latere, nec preteriet illum corripiens iudicium. In cogitationibus enim impii interrogatio erit, sermonum autem illius auditio ad deum veniet, ad correptionem iniquitatum illius. Quoniam auris zeli audit omnia, et tumultus murmurationum non abscondetur. Custodite ergo vos a murmuratione que nichil prodest, et a detractione parcite linguę, quoniam sermo obscurus in vacuum non ibit. Os autem quod mentitur occidit animam. Nolite zelare mortem in errore vitę vestrę, neque adquiratis perditionem in operibus manuum vestrarum. Quoniam deus mortem non fecit, nec letatur in perditione vivorum. Creavit enim ut essent omnia, et sanabiles fecit nationes orbis terrarum. Non est in illis medicamentum exterminii, nec inferorum regnum in terra. Iusticia enim perpetua est et immortalis. Iniusticia autem mortis est acquisitio. Impii autem manibus et verbis accersierunt illam, et estimantes illam amicam defluxerunt, et sponsiones posuerunt ad illam, quoniam digni sunt qui sunt ex parte illius.

Dixerunt enim apud se non recte cogitantes: Exiguum et cum tedio est tempus vitę nostrę, et non est refrigerium in fine hominis, et non est agnitus qui reversus sit ab inferis, quia ex nichilo nati sumus, et post hec erimus tamquam si non fuerimus. Quoniam fumus flatus est in naribus nostris, et sermo scintillę ad commovendum cor nostrum, qua extincta cinis erit corpus nostrum, et spiritus diffundetur tamquam mollis aer, et transiet vita nostra tamquam vestigium nubis, et sicut nebula dissolvetur que fugata est a radiis solis, et a calore illius adgravata. Et nomen nostrum oblivionem accipiet per tempus, et nemo memoriam habebit operum nostrorum. Umbrę enim transitus est tempus nostrum, et non est reversio finis nostri, quoniam consignata est et nemo revertitur. Venite ergo et fruamur bonis que sunt, et utamur creatura tamquam in iuventute celeriter. Vino precioso et unguentis nos impleamus, et non pretereat nos flos temporis. Coronemus nos rosis antequam marcescant; nullum pratum sit quod non pertranseat luxuria nostra. Nemo nostrum sit exsors luxurię nostrę; ubique relinquamus signa leticię, quoniam hec est pars nostra, et hec est sors.

Opprimamus pauperem iustum, et non parcamus viduę, nec veterani revereamur canos multi temporis. Sit autem fortitudo nostra lex iusticię; quod enim infirmum est inutile invenitur. Circumveniamus ergo iustum, quoniam inutilis est nobis, et contrarius est operibus nostris, et improperat nobis peccata legis, et diffamat in nos peccata disciplinę nostrę. Promittit se scientiam dei habere, et filium dei se nominat. Factus est nobis in traductionem cogitationum nostrarum. Gravis est nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est aliis vita illius, et immutatę sunt vię eius. Tamquam nugaces estimati sumus ab illo, et abstinet se a viis nostris tamquam ab inmunditiis, et prefert novissima iustorum, et gloriatur patrem se habere deum. Videamus ergo si sermones illius veri sunt, et temptemus que ventura sunt illi, et sciemus que erunt novissima illius. Si enim est verus dei filius, suscipiet illum, et liberabit eum de manu contrariorum. Contumelia et tormento interrogemus eum, ut sciamus reverentiam illius, et probemus patientiam eius.

Morte turpissima condempnemus eum; erit enim ei respectus ex sermonibus illius. Hec cogitaverunt et erraverunt; excecavit enim illos malicia eorum. Et nescierunt sacramenta dei, neque speraverunt mercedem iusticię, nec iudicaverunt honorem animarum sanctarum. Quoniam deus creavit hominem inexterminabilem, et ad imaginem suę similitudinis creavit illum. Invidia autem diaboli mors introivit in orbem terrarum. Imitantur autem illum qui sunt ex parte illius.

Iustorum autem animę in manu dei sunt, et non tanget illos tormentum mortis. Visi sunt oculis insipientium mori, et estimata est afflictio exitus illorum, et ab itinere iusto abierunt in exterminium, et quod a nobis est iter exterminii; illi autem sunt in pace. Et si coram hominibus tormenta passi sunt, spes illorum immortalitate plena est. In paucis vexati, in multis bene disponentur, quoniam deus temptavit illos, et invenit illos dignos se. Tamquam aurum in fornace probavit eos, et quasi holocausta hostię accepit illos, et in tempore erit respectus illorum. Fulgebunt iusti, et tamquam scintillę in harundineto discurrent. Iudicabunt nationes et dominabuntur populis, et regnabit dominus illorum in perpetuum. Qui confidunt in domino intelligent veritatem, et fideles in dilectione adquiescent illi, quoniam donum et pax est electis dei.

Impii autem secundum que cogitaverunt correptionem habebunt, qui neglexerunt iustum, et a domino recesserunt. Sapientiam enim et disciplinam qui abicit infelix est, et vacua est spes illorum, et labores sine fructu, et inhabitabilia opera illorum. Mulieres eorum insensatę sunt, et nequissimi filii eorum. Maledicta creatura illorum, quoniam felix sterilis et incoinquinata que nescivit thorum in delicto; habebit fructum in respectione animarum sanctarum. Et spado qui non operatus est per manus suas iniquitatem, nec cogitavit adversus deum nequissima. Dabitur enim illi fidei donum electum, et sors in templo dei acceptissima. Bonorum enim laborum gloriosus est fructus, et que non concidat radix sapientię. Filii autem adulterorum in consummatione erunt, et ab iniquo thoro semen exterminabitur. Et si quidem longe vitę erunt, in nichilum computabuntur, et sine honore erit novissima senectus eorum. Et si celerius defuncti fuerint, non habebunt spem, nec in die agnitionis allocutionem. Nationes enim iniquę dirę sunt consummationis. O quam pulchra est casta generatio cum caritate. Immortalis est enim memoria illius, quoniam et apud deum nota est et apud homines. Cum presens est imitantur illam, et desiderant eam cum se eduxerit, et in perpetuum coronata triumphat, incoinquinatorum certaminum premium vincens. Multigena autem impiorum multitudo non erit utilis, et spuria vitulamina non dabunt radices altas, nec stabile firmamentum collocabunt. Et si in ramis in tempore germinaverint, infirmiter posita a vento commovebuntur, et a nimietate ventorum eradicabuntur. Confringentur enim rami inconsummati, et fructus eorum inutiles, et acerbi ad manducandum, et ad nichilum apti. Ex iniquis enim omnes filii qui nascuntur testes sunt nequitię adversus parentes in interrogatione sua.

Iustus autem si morte preoccupatus fuerit, in refrigerio erit. Senectus enim venerabilis est non diuturna, neque numero annorum computata. Cani sunt autem sensus hominis, et etas senectutis vita inmaculata. Placens deo factus dilectus, et vivens inter peccatores translatus est. Raptus est ne malicia mutaret intellectum illius, aut ne fictio deciperet animam illius. Fascinatio enim nugacitatis obscurat bona, et inconstantia concupiscentię transvertit sensum sine malicia. Consummatus in brevi explevit tempora multa; placita enim erat deo anima eius; propter hoc properavit educere illum de medio iniquitatum. Populi autem videntes et non intelligentes, nec ponentes in precordiis talia, quoniam gratia dei et misericordia in sanctos eius, et respectus in electos illius. Condempnat autem iustus mortuus vivos impios, et iuventus celerius consummata longam vitam iniusti. Videbunt enim finem sapientis, et non intelligent quid cogitaverit de illo deus, et quare munierit illum dominus. Videbunt enim et contempnent illum; illos autem dominus irridebit. Et erunt post hec decidentes sine honore, et in contumelia inter mortuos in perpetuum, quoniam disrumpet illos inflatos sine voce, et commovebit illos a fundamentis, et usque ad supremum desolabuntur. Et erunt gementes, et memoria illorum peribit. Venient in cogitatione peccatorum suorum timidi, et traducent illos ex adverso iniquitates ipsorum.

Tunc stabunt iusti in magna constantia adversus eos qui se angustiaverunt, et qui abstulerunt labores illorum. Videntes turbabuntur timore horribili, et mirabuntur in subitatione insperatę salutis, gementes pre angustia spiritus, dicentes intra se penitentiam agentes et pre angustia spiritus gementes: Hi sunt quos habuimus aliquando in derisum, et in similitudinem improperii. Nos insensati vitam illorum estimabamus insaniam, et finem illorum sine honore. Ecce quomodo computati sunt inter filios dei, et inter sanctos sors illorum est. Ergo erravimus a via veritatis, et iusticię lumen non luxit nobis, et sol intelligentię non est ortus nobis. Lassati sumus in via iniquitatis et perditionis, et ambulavimus vias difficiles, viam autem domini ignoravimus. Quid nobis profuit superbia? Aut quid divitiarum iactantia contulit nobis? Transierunt omnia illa tamquam umbra, et tamquam nuntius percurrens, et tamquam navis que pertransit fluctuantem aquam, cuius cum preterierit non est vestigium invenire, neque semitam carinę illius in fluctibus; aut tamquam avis que transvolat in aere, nullum invenitur argumentum itineris illius, sed tantum sonitus alarum verberans levem ventum, et scindens per vim itineris aerem, commotis alis transvolavit, et post hoc nullum signum invenitur itineris illius; aut tamquam sagitta emissa in locum destinatum, divisus aer continuo in se reclusus est, ut ignoretur transitus illius. Sic et nos nati continuo desivimus esse, et virtutis quidem signum nullum valuimus ostendere, in malignitate autem nostra consumpti sumus. Talia dixerunt in inferno hi qui peccaverunt, quoniam spes impii tamquam lanugo est que a vento tollitur, et tamquam spuma gracilis que a procella dispergitur, et tamquam fumus qui a vento diffusus est, et tamquam memoria hospitis unius diei pretereuntis.

Iusti autem in perpetuum vivent, et apud dominum est merces eorum, et cogitatio eorum apud altissimum. Ideo accipient regnum decoris, et diadema speciei de manu domini, quoniam dextera sua teget eos, et brachio sancto suo defendet illos. Et accipiet armaturam zelus illius, et armabit creaturam ad ultionem inimicorum. Induet pro thorace iusticiam, et accipiet pro galea iudicium certum. Sumet scutum inexpugnabile equitatem. Acuet autem duram iram in lanceam, et pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos. Ibunt directe emissiones fulgurum, et tamquam a bene curvato arcu nubium exterminabuntur, et ad certum locum insilient. Et a petrosa ira plenę mittentur grandines. Excandescet contra illos aqua maris, et flumina concurrent duriter. Contra illos stabit spiritus virtutis, et tamquam turbo venti dividet illos, et ad heremum perducet omnem terram iniquitas illorum, et malignitas evertet sedes potentium. Melior est sapientia quam vires, et vir prudens magis quam fortis.

Audite ergo reges et intelligite, discite iudices finium terrę. Prebete aures vos qui continetis multitudines, et placetis vobis in turbis nationum, quoniam data est a domino potestas vobis, et virtus ab altissimo, qui interrogabit opera vestra, et cogitationes scrutabitur. Quoniam cum essetis ministri regni illius, non recte iudicastis, neque custodistis legem iusticię, neque secundum voluntatem dei am

bulastis. Horrende et cito apparebit vobis. quoniam iudicium durissimum his qui praesunt fiet. Exiguo enim conceditur misericordia. potentes autem potenter tormenta patientur. Non enim subtrahet personam cuiusquam dominus. nec verebitur magnitudinem cuiusquam. quoniam pusillum et magnum ipse fecit. et aequaliter cura est illi de omnibus. Fortioribus autem fortior instat cruciatio. Ad vos ergo reges sunt hi sermones mei. ut discatis sapientiam et non excidatis. Qui enim custodierint iusticiam iuste iustificabuntur. et qui didicerint ista invenient quid respondeant.

Concupiscite ergo sermones meos. diligite illos et habebitis disciplinam. Clara est et quae numquam marcescit sapientia. et facile videtur ab his qui diligunt eam. et invenitur ab his qui querunt illam. Preoccupat qui se concupiscunt. ut illis se prior ostendat. Qui de luce vigilaverit ad illam non laborabit. Assidentem autem illam foribus suis inveniet. Cogitare ergo de illa sensus est consummatus. et qui vigilaverit propter illam cito erit securus. quoniam dignos se ipsa circuit querens. et in viis suis ostendit se illis hylariter. et in omni providentia occurret illis. Initium enim illius verissima est disciplinae concupiscentia. Cura ergo disciplinae dilectio est. et dilectio custodia legum illius est. Custoditio autem legum consummatio incorruptionis est.

Incorruptio autem facit esse proximum deo. Concupiscentia itaque sapientiae deducit ad regnum perpetuum. Si ergo delectamini sedibus et sceptris reges populi. diligite sapientiam ut in perpetuum regnetis. Diligite lumen sapientiae omnes qui praeestis populis. Quid est autem sapientia et quemadmodum facta sit referam. et non abscondam a vobis sacramenta dei. sed ab initio nativitatis investigabo. et ponam in lucem scientiam illius. et non preteribo veritatem. neque cum invidia tabescente iter habebo. quoniam talis homo non erit particeps sapientiae. Multitudo autem sapientium sanitas est orbis terrarum. et rex sapiens populi stabilimentum est. Ergo accipite disciplinam per sermones meos. et proderit vobis.

Sum quidem et ego mortalis homo similis omnibus. et ex genere terreno illius qui prior factus est. et in ventre matris figuratus sum caro. Decem mensium tempore coagulatus sum in sanguine ex semine hominis. et delectamento somni conveniente. et ego natus accepi communem aerem. et in similiter factam decidi terram. et primam vocem similem omnibus emisi plorans. In involumentis nutritus sum. et curis magnis. Nemo enim ex regibus aliud habuit nativitatis initium. Unus ergo est introitus omnibus ad vitam. et similis exitus.

Propter hoc optavi et datus est michi sensus. et invocavi et venit in me spiritus sapientiae. et preposui illam regnis et sedibus. et divitias nichil esse duxi in comparatione illius. nec comparavi illi lapidem preciosum. quoniam omne aurum in comparatione illius arena est exigua. et tamquam lutum estimabitur argentum in conspectu illius. Super salutem et speciem dilexi illam. et proposui pro luce habere illam. quoniam inextinguibile est lumen illius. Venerunt autem michi omnia bona pariter cum illa. et innumerabilis honestas per manus illius. Et letatus sum in omnibus. quoniam antecedebat me ista sapientia. et ignorabam quoniam horum omnium mater est. Quam sine fictione didici. et sine invidia communico. et honestatem illius non abscondo. Infinitus enim thesaurus est hominibus. quo qui usi sunt participes facti sunt amicitiae dei. propter disciplinae dona commendati. Michi autem dedit deus dicere ex sententia et presumere digna horum quae michi dantur. quia ipse sapientiae dux est. et sapientium emendator. In manu enim illius et nos et sermones nostri. et omnis sapientia. et operum scientia et disciplina. Ipse enim michi dedit horum quae sunt scientiam veram. ut sciam dispositionem orbis terrarum et virtutes elementorum. initium et consummationem et medietatem temporum. vicissitudinum permutationes. et consummationes temporum. et mutationes et divisiones temporum. anni cursus. et stellarum dispositiones. naturas animalium et iras bestiarum. vim ventorum et cogitationes hominum. differentias virgultorum et virtutes radicum. et quaecumque sunt absconsa et inprovisa didici. Omnium enim artifex docuit me sapientiam. Est enim in illa spiritus intelligentiae. sanctus. unicus. multiplex. subtilis. mobilis. disertus. incoinquinatus. certus. suavis. amans bonum. acutus. qui nichil vetat benefacere. humanus. benignus. stabilis. certus. securus. omnem habens virtutem. omnia prospiciens. et qui capiat omnes spiritus. intelligibiles. mundus. subtilis. Omnibus enim mobilibus mobilior est sapientia.

Attingit autem ubique propter suam munditiam. Vapor est enim virtutis dei. et emanatio quaedam est claritatis omnipotentis dei sincera. et ideo nichil inquinatum in illam incurrit. Candor enim est lucis aeternae. et speculum sine macula dei maiestatis. et ymago bonitatis illius. Et cum sit una omnia potest. et permanens in se omnia innovat. et per nationes in animas sanctas se transfert. amicos dei et prophetas constituit. Neminem enim diligit deus. nisi eum qui cum sapientia inhabitat. Est enim haec speciosior sole. et super omnem stellarum dispositionem luci comparata invenitur prior. Illi enim succedit nox.

Sapientiam autem non vincit malicia. Attingit ergo a fine usque ad finem fortiter. et disponit omnia suaviter. Hanc amavi et exquisivi eam a iuventute mea. et quesivi sponsam michi eam assumere. et amator factus sum formae illius. Generositatem illius glorificat. contubernium habens dei. Sed et omnium dominus dilexit illam. Doctrix enim est disciplinae dei. et electrix operum illius. Et si divitiae appetuntur in vita. quid sapientia locupletius. quae omnia operatur. Si autem sensus operatur. quis horum quae sunt magis quam illa quae est artifex. Et si iusticiam quis diligit labores huius magnas habent virtutes. Sobrietatem enim et sapientiam docet. et iusticiam. et virtutem. quibus utilius nichil est in vita hominibus. Et si multitudinem scientiae desiderat quis. scit praeterita. et de futuris estimat. Scit versutias sermonum. et dissolutiones argumentorum. signa et monstra scit antequam fiant. et eventus temporum et seculorum. Proposui ergo hanc adducere michi ad convivendum. sciens quoniam communicabit mecum de bonis. et erit allocutio cogitationis et tedii mei. Habebo propter hanc claritatem ad turbas. et honorem apud seniores iuvenis. et acutus inveniar in iudicio. et in conspectu potentium admirabilis ero. et facies principum mirabuntur me. Tacentem me sustinebunt. et loquentem me respicient. et sermocinante me plura manus ori suo inponent. Praeterea habebo per hanc inmortalitatem. et memoriam eternam his qui post me futuri sunt relinquam. Disponam populos. et nationes michi erunt subiectae. Timebunt me audientes reges horrendi. In multitudine videbor bonus. et in bello fortis. Intrans in domum meam conquiescam cum illa. non enim habet amaritudinem conversatio illius. nec tedium convictus ipsius. sed leticiam et gaudium. Haec cogitans apud me et commemorans in corde meo. quoniam inmortalitas est in cogitatione sapientiae. et in amicitia illius delectatio bona. et in operibus manuum illius honestas sine defectione. et in certamine loquelae illius sapientia. et praeclaritas in communicatione sermonum ipsius. circuibam querens ut michi illam assumerem. Puer autem eram ingeniosus. et sortitus sum animam bonam.

Et cum essem magis bonus. veni ad corpus incoinquinatum. Et ut scivi quoniam aliter non possum esse continens nisi deus det. et hoc ipsum erat sapientiae scire cuius esset hoc donum.

Adii dominum et deprecatus sum illum. et dixi ex totis praecordiis meis. Deus patrum meorum et domine misericordiae qui fecisti omnia verbo tuo. et sapientia tua constituisti hominem ut dominaretur creaturae quae a te facta est. ut disponat orbem terrarum in equitate et iusticia. et in directione cordis iudicium iudicet. da michi sedium tuarum assistricem sapientiam. et noli me reprobare a pueris tuis. quoniam ego servus tuus sum et filius ancillae tuae. homo infirmus et exigui temporis. et minor ad intellectum iudicii et legum. Et si quis erit consummatus inter filios hominum. si abfuerit ab illo sapientia tua. in nichilum computabitur. Tu autem me elegisti regem populo tuo. et iudicem filiorum tuorum et filiarum tuarum. et dixisti aedificare templum in monte sancto tuo. et in civitate habitationis tuae altare. similitudinem tabernaculi sancti tui. quod praeparasti ab initio. et tecum sapientia quae novit opera tua. quae et affuit tunc cum orbem terrarum faceres. et sciebat quid placitum esset oculis tuis. et quid directum in preceptis tuis. Mitte illam de caelis sanctis tuis. et de sede magnitudinis tuae. ut mecum sit et mecum laboret. ut sciam quid acceptum sit apud te. Scit enim illa omnia et intelligit. et deducet me in operibus meis sobrie. et custodiet me in sua potentia. et erunt accepta opera mea. et disponam populum tuum iuste. et ero dignus sedium patris mei. Quis enim hominum poterit scire consilium dei. aut quis poterit cogitare quid velit dominus. Cogitationes enim mortalium timidae et incertae providentiae nostrae. Corpus enim quod corrumpitur aggravat animam. et deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. et difficile estimabimus quae in terra sunt. et quae in prospectu sunt inveniemus cum labore. Quae in caelis sunt autem quis investigabit. Sensum autem tuum quis sciet nisi tu dederis sapientiam. et miseris spiritum sanctum tuum de altissimis. Et sic correctae sunt semitae eorum qui in terris sunt. et quae tibi placent didicerunt homines.

Nam per sapientiam sanati sunt quicumque placuerunt tibi domine a principio. Haec illum qui primus formatus est a deo pater orbis terrarum cum solus esset creatus custodivit. et eduxit illum a delicto suo. et dedit illi virtutem continendi omnia. Ab hac ut recessit iniustus in ira sua. per iram homicidii fraternitatis deperiit. Propter quod cum aqua deleret terram. sanavit sapientia. per contemptibile lignum iustum gubernans. Haec et in consensu nequitiae cum se nationes contulissent. scivit iustum. et conservavit sine querela deo. et in filii misericordia fortem custodivit. Haec iustum a pereuntibus impiis fugientem liberavit. descendente igne in pentapolim. quibus in testimonium nequitiae fumigabunda constat terra. et incerto tempore fructus habentes arbores. et incredibilis animae memoria stans figmentum salis. Sapientiam enim praetereuntes non tantum in hoc lapsi sunt ut ignorarent bona. sed et insipientiae suae reliquerunt hominibus memoriam. ut in his quae peccaverunt nec latere potuissent. Sapientia autem hos qui se observant a doloribus liberavit. Haec autem profugum irae fratris iustum deduxit dominus per vias rectas. et ostendit illi regnum dei. et dedit illi scientiam sanctorum. Honestavit illum in laboribus. et complevit labores illius. In fraude circumvenientium illum affuit illi. et honestum fecit illum. Custodivit eum ab inimicis. et a seductoribus tutavit eum. Et certamen forte dedit illi ut vinceret. et sciret quoniam omnium potentior est sapientia. Haec venditum iustum non dereliquit. sed a peccatoribus liberavit eum. Descenditque cum illo in foveam. et in vinculis non dereliquit eum. donec afferret illi sceptrum regni. et potentiam adversus eos qui eum deprimebant. Et mendaces ostendit qui maculaverunt eum. et dedit illi claritatem aeternam.

Haec populum iustum et semen sine querela liberavit a nationibus quae illum comprimebant. Intravit in animam servi domini. et stetit contra reges horrendos in portentis et signis. et reddidit iustis mercedem laborum suorum. et deduxit illos in via mirabili. et fuit illis in velamento diei. et in luce stellarum per noctem. Et transtulit illos per mare rubrum. et transvexit eos per aquam nimiam. inimicos autem illorum demersit in mare. Et ab altitudine inferorum eduxit eos. Ideo iusti tulerunt spolia impiorum. et decantaverunt domine nomen sanctum tuum. et victricem manum tuam laudaverunt pariter. quia sapientia aperuit os mutorum. et linguas infantium fecit disertas.

Direxit opera illorum in manibus prophetae sancti. Iter fecerunt per deserta quae non habitabantur. et in locis desertis fixerunt casas. Steterunt contra hostes. et de inimicis se vindicaverunt. Sitierunt et invocaverunt te. et data est illis de petra altissima aqua. et requies sitis de lapide duro. Per quae enim poenas passi sunt inimici eorum a defectione potus sui. et cum abundarent filii israhel laetati sunt. per haec cum illis deessent bene cum illis actum est. Nam pro fonte quidem sempiterni fluminis humanum sanguinem dedisti iniustis. Qui cum minuerentur in traductione infantium occisorum. dedisti illis abundantem aquam insperate. ostendens per sitim quae tunc fuit. quemadmodum tuos exaltares. et adversarios illorum necares. Cum enim temptati sunt. et quidem cum misericordia disciplinam accipientes. scierunt quemadmodum cum ira iudicati impii tormenta paterentur. Hos quidem tamquam pater monens probasti. illos autem tamquam durus rex interrogans condempnasti. Absentes enim et praesentes similiter torquebantur. duplex enim illos acceperat tedium. et gemitus cum memoria praeteritorum. Cum enim audirent per sua tormenta bene secum agi. commemorati sunt dominum. et mirantes in finem exitus. Quem enim in expositione prava proiectum deriserunt. in finem eventus mirati sunt. Non similiter iustis sitientes. Pro cogitationibus autem insensatis iniquitatis illorum.

Quod quidam errantes colebant mutos serpentes et bestias supervacuas. inmisisti illis multitudinem mutorum animalium in vindictam. ut scirent quia per quae peccat quis. per haec et torquetur. Non enim impossibilis erat omnipotens manus tua. quae creavit orbem terrarum ex materia invisa. inmittere illis multitudinem ursorum. aut audaces leones aut novi generis ira plenas et ignotas bestias. aut vaporem igneum spirantes. aut odorem fumi proferentes. aut horrendas ab oculis scintillas emittentes. quarum non solum lesura poterat illos exterminare. sed et aspectus per timorem occidere. Sed et sine his uno spiritu occidi poterant. persecutionem passi ab ipsis factis suis. et dispersi per spiritum virtutis tuae. sed omnia in mensura et numero et pondere disposuisti. Multum enim valere tibi soli superat semper. et virtuti brachii tui quis resistet.

Quoniam tamquam momentum staterae sic ante te est orbis terrarum. et tamquam gutta roris antelucani quae descendit in terram. Sed misereris omnium quia omnia potes. et dissimulas peccata hominum propter penitentiam. Diligis enim omnia quae sunt. et nichil odisti eorum quae fecisti. Nec enim odiens aliquid constituisti aut fecisti. Quomodo autem posset aliquid permanere nisi tu voluisses. aut quod a te vocatum non esset conservaretur. Parcis autem omnibus quoniam tua sunt domine qui animas amas.

O quam bonus et suavis est domine spiritus tuus in nobis. Ideoque hos qui exerrant partibus corripis. et de quibus peccant ammones et alloqueris.

ut relicta malitia credant in te domine. Illos enim antiquos inhabitatores terrae sanctae tuae quos exhorruisti, quoniam odibilia tibi opera faciebant per medicamina et sacrificia iniusta, filiorum suorum necatores sine misericordia, et comessores viscerum hominum, et devoratores sanguinis a medio sacramento tuo, et auctores parentes animarum inauxiliatarum voluisti perdere per manus parentum nostrorum, ut dignam perciperent peregrinationem puerorum dei, quae tibi omnium carior est terra. Sed et his tamquam hominibus pepercisti, et misisti antecessores exercitus tui vespas, ut illos paulatim exterminarent. Non quia impotens eras in bello subicere impios iustis, aut bestiis saevis, aut verbo duro simul exterminare, sed partibus iudicans dabas locum paenitentiae, non ignorans quoniam nequam est natio eorum, et naturalis malitia ipsorum. Et quia non poterat mutari cogitatio illorum in perpetuum, semen enim erat maledictum ab initio, nec timens aliquem, veniam dabas peccatis eorum. Quis enim dicet tibi quid fecisti? Aut quis stabit contra iudicium tuum? Aut quis in conspectu tuo veniet vindex iniquorum hominum? Aut quis tibi imputabit si nationes perierint, quas tu fecisti? Non est enim alius deus quam tu, cui cura est de omnibus, ut ostendas quoniam non iniuste iudicas iudicium. Neque rex neque tyrannus in conspectu tuo inquirent de his quos perdidisti. Cum sis ergo iustus, iuste omnia disponis. Ipsum quoque qui non debet puniri condempnas, et exterum aestimas a tua virtute. Virtus enim tua iustitiae initium est, et ob hoc quod omnium dominus es, omnibus te parcere facis. Virtutem enim ostendis tu, qui non crederis esse in virtute consummatus, et hos qui te nesciunt audacia traducis. Tu autem dominator virtutis cum tranquillitate iudicas, et cum magna reverentia disponis nos. Subest enim tibi cum volueris posse. Docuisti autem populum tuum per talia opera, quoniam oportet iustum esse et humanum. Et bonae spei fecisti filios tuos.

Quoniam iudicans das locum in peccatis paenitentiae. Si enim inimicos servorum tuorum et debitos morti cum tanta cruciasti attentione, et liberasti dans tempus et locum per quae possint mutari a malitia. Cum quanta diligentia iudicasti filios tuos, quorum parentibus iuramenta et conventiones dedisti bonarum promissionum. Cum ergo nobis disciplinam das, inimicos nostros multipliciter flagellas,

Ut bonitatem tuam cogitemus iudicantes, et cum de nobis iudicatur, speremus misericordiam tuam. Unde et illis qui in vita sua insensate et iniuste vixerunt, per haec quae coluerunt dedisti summa tormenta. Etenim in erroris via diutius erraverunt, deos aestimantes haec quae in animalibus sunt supervacua, infantium insensatorum more viventes. Propter hoc tamquam pueris insensatis iudicium in derisum dedisti. Qui autem ludibriis et increpationibus non correpti sunt, dignum dei iudicium experti sunt. In his enim quae patiebantur moleste ferebant, in quibus patientes indignabantur. Per haec quos putabant deos, in ipsis cum exterminarentur, videntes illum quem olim negabant se nosse, deum verum agnoverunt. Propter quod et finis condempnationis eorum veniet super illos.

Vani sunt autem omnes homines, in quibus non subest scientia dei, et de his quae videntur bona non potuerunt intellegere eum qui est, neque operibus attendentes agnoverunt quis esset artifex. Sed aut ignem, aut spiritum, aut citatum aerem, aut gyrum stellarum, aut nimiam aquam, aut solem, aut lunam rectores orbis terrarum deos putaverunt. Quorum si specie delectati deos putaverunt, sciant quanto his dominator eorum speciosior est. Speciei enim generator haec omnia constituit. Aut si virtutem et opera eorum mirati sunt, intellegant ab illis quoniam qui haec constituit fortior est illis. A magnitudine enim speciei et creaturae cognoscibiliter poterit horum creator videri. Sed tamen adhuc in his minor est querela. Et hi enim fortassis errant, cum quaerentes et volentes invenire. Etenim cum in operibus illius conversentur inquirunt, et persuasum habent quoniam bona sunt quae videntur. Iterum autem nec his debet ignosci. Si enim tantum potuerunt scire ut possent aestimare saeculum, quomodo huius dominum non facilius invenerunt?

Infelices autem sunt, et inter mortuos spes illorum est, qui appellaverunt deos opera manuum hominum, aurum et argentum artis inventionem, et similitudines animalium, aut lapidem inutilem, opus manus antiquae. Aut si quis artifex faber de silva lignum rectum secaverit, et huius docte eradat omnem corticem, et arte sua usus diligenter fabricet vas utile in conversationem vitae, reliquias autem eius operis ad praeparationem escae abutatur, et reliquum horum quod ad nullum usum facit, lignum curvum et verticibus plenum, sculpat diligenter per vacuitatem suam, et per scientiam artis suae figuret illud, et assimilet illud imagini hominis, aut alicui ex animalibus illud comparet, perliniens rubrica et rubicundum faciens fuco colorem illius, et omnem maculam quae in illo est perliniens, et faciat ei dignam habitationem, in pariete ponens illud, et confirmans ferro, ne forte cadat, prospiciens illi, sciens quoniam non potest se adiuvare; imago enim est, et opus est illi adiutorium. Et de substantia sua et de filiis suis et de nuptiis votum faciens inquirit. Non erubescit loqui cum illo qui sine anima est, et pro sanitate quidem infirmum deprecatur, et pro vita mortuum rogat, et in adiutorium inutilem invocat, et de itinere petit ab eo qui ambulare non potest, et de acquirendo et de operando et de omnium rerum eventu petit ab eo qui in omnibus est inutilis. Iterum alius navigare cogitans, et per feroces fluctus iter facere incipiens, ligno portante se fragilius lignum invocat. Illud enim cupiditas acquirendi excogitavit, et artifex sapientia fabricavit sua. Tua autem pater gubernat providentia, quoniam dedisti et in mari viam, et inter fluctus semitam firmissimam, ostendens quoniam potens es ex omnibus sanare, etiam si sine rate quis adeat mare. Sed ut non essent vacua sapientiae tuae opera, propter hoc etiam et exiguo ligno credunt homines animas suas, et transeuntes mare per ratem liberati sunt. Ab initio enim cum perirent superbi gigantes, remisit saeculo semen nativitatis, quae manu tua erat gubernata. Benedictum est enim lignum per quod fit iustitia. Per manus autem quod fit idolum, maledictum est et ipsum, et qui fecit illud. Quia ille quidem operatus est, illud autem cum esset fragile, deus cognominatum est. Similiter autem odio sunt deo impius et impietas eius. Etenim quod factum est cum illo qui fecit tormenta patietur. Propter hoc et in idolis nationum non erit respectus, quoniam creaturae dei in odium factae sunt, et in temptationem animis hominum, et in muscipulam pedibus insipientium. Initium enim fornicationis est exquisitio idolorum, et adinventio illorum corruptio vitae est. Neque enim erant ab initio, neque erunt in perpetuum. Supervacuitas enim hominum haec advenit in orbem terrarum, et ideo brevis illorum finis inventus est. Acerbo enim luctu dolens pater cito sibi rapti filii fecit imaginem, et illum qui tunc quasi homo mortuus fuerat, nunc quasi deum colere coepit, et constituit inter servos suos sacra et sacrificia. Deinde interveniente tempore, convalescente iniqua consuetudine, hic error tamquam lex custoditus est, et tyrannorum imperio colebantur figmenta. Hos quos in palam honorare non poterant homines propter quod longe essent, e longinquo figura illorum allata evidentem imaginem regis quem honorare volebant fecerunt, ut illum qui aberat tamquam praesentem colerent sua sollicitudine. Provexit autem ad horum culturam et hos qui ignorabant artificis eximia diligentia. Ille enim volens placere illi qui se assumpsit, elaboravit arte sua ut similitudinem in melius figuraret. Multitudo autem hominum abducta per speciem operis, eum qui ante tempus tamquam homo honoratus fuerat, nunc deum existimaverunt. Et haec fuit vitae humanae deceptio, quoniam aut affectui aut regibus deservientes homines incommunicabile nomen lapidibus et lignis imposuerunt. Et non suffecerat errasse eos circa dei scientiam, sed et in magno viventes inscientiae bello, tot et tam magna mala pacem appellant. Aut enim filios suos sacrificantes, aut obscura sacrificia facientes, aut insaniae plenas vigilias agentes, neque vitam neque nuptias iam mundas custodiunt, sed alius alium per invidiam occidit, aut adulterans contristat. Et omnia commixta sunt, sanguis, homicidium, furtum, et fictio, corruptio, infidelitas, turbatio et periurium, tumultus bonorum, domini immemoratio, animarum inquinatio, nativitatis immutatio, nuptiarum inconstantia, inordinatio moechiae et impudicitiae. Infandorum enim idolorum cultura omnis mali causa est, et initium et finis. Aut enim dum laetantur insaniunt, aut vaticinantur falsa, aut vivunt iniuste, aut peierant cito. Dum enim confidunt in idolis quae sine anima sunt, male iurantes noceri se non sperant. Utraque ergo illis evenient digne, quoniam male senserunt de deo, attendentes idolis, et iniuste iuraverunt in dolo, contempnentes iustitiam. Non enim iuratorum est virtus, sed peccantium poena. Perambulat semper iniustorum praevaricationem.

Tu autem domine deus noster suavis et verus es, patiens et in misericordia disponens omnia. Etenim si peccaverimus tui sumus, scientes magnitudinem tuam. Et si non peccaverimus, scimus quoniam apud te sumus computati. Nosse enim te consummata iustitia est, et scire iustitiam et virtutem tuam radix est inmortalitatis.

Non enim in errorem induxit nos hominum malae artis excogitatio, nec umbra picturae labor sine fructu, effigies sculpta per varios colores, cuius aspectus insensato dat concupiscentiam, et diligit mortuae imaginis effigiem sine anima. Malorum amatores digni qui spem habeant in talibus, et qui faciunt illos, et qui diligunt, et qui colunt. Sed et figulus mollem terram premens laboriose fingit ad usus nostros unumquodque vas, et de eodem luto fingit quae munda sunt in usum vasa, similiter et quae his sunt contraria. Horum autem vasorum quis sit usus, iudex est figulus. Et cum labore vano deum fingit de eodem luto, ille qui paulo ante de terra factus fuerat, et post pusillum se reducit unde acceptus est, repetitus debitum animae quam habebat. Sed illi est cura non quia laboraturus est, nec quoniam brevis vita illi est, sed concertatur aurificibus et argentariis, sed et aerarios imitatur, et gloriam praefert, quoniam res supervacuas fingit. Cinis est enim cor eius, et terra supervacua spes illius, et luto vilior vita illius, quoniam ignoravit qui se finxit, et qui inspiravit illi animam quae operatur, et qui insufflavit spiritum vitalem. Sed et aestimaverunt lusum esse vitam nostram, et conversationem vitae compositam ad lucrum, et oportere undecumque etiam ex malo acquirere. Hic enim super omnes scit se delinquere, qui ex terrae materia vasa et sculptilia fingit. Omnes enim insipientes et infelices supra modum animae superbi sunt, inimici populi tui et imperantes illi,

Quoniam omnia idola nationum existimaverunt deos, quibus neque oculorum usus est ad videndum, nec nares ad percipiendum spiritum, neque aures ad audiendum, neque digiti manuum ad tractandum, sed et pedes eorum pigri ad ambulandum. Homo enim fecit illos, et qui spiritum mutuatus est finxit illum. Nemo enim sibi similem homo poterit deum fingere. Cum sit enim mortalis, mortuum fingit manibus iniquis. Melior est enim ipse his quos colit, quia ipse quidem vixit cum esset mortalis, illi autem numquam. Sed et animalia miserrima colunt. Insensata enim comparata his sunt aliis deteriora, sed nec aspectu aliquis ex his animalibus bona potest conspicere. Effugerunt autem dei laudem et benedictionem eius. Propter hoc per similia passi sunt digne tormenta, et per multitudinem bestiarum exterminati sunt. Pro quibus tormentis bene disposuisti populum tuum, quibus dedisti concupiscentiam delectamenti sui, novum saporem escam parans eis ortigometram, ut illi quidem concupiscentes escam propter ea quae illis ostensa et missa sunt, etiam a necessaria concupiscentia averterentur. Hi autem in brevi inopes facti novam gustaverunt escam. Oportebat enim illis quidem sine excusatione supervenire interitum exercentibus tyrannidem, his autem tantum ostendere quemadmodum inimici illorum exterminabantur. Etenim cum supervenit illis saeva bestiarum ira, morsibus perversorum colubrorum exterminabantur. Sed non in perpetuum permansit ira tua, sed ad correptionem in brevi turbati sunt, signum habentes salutis ad commemorationem mandati legis tuae. Qui enim conversus est, non per hoc quod videbat sanabatur, sed per te omnium salvatorem. In hoc autem ostendisti inimicis nostris, quia tu es qui liberas ab omni malo. Illos enim locustarum et muscarum morsus occiderunt, et non est inventa sanitas animae illorum, quia digni erant ab huiusmodi exterminari. Filios autem tuos nec draconum venenatorum vicerunt dentes.

Misericordia enim tua adveniens sanabat illos. In memoria enim sermonum tuorum examinabantur, et velociter salvabantur, ne in altam incidentes oblivionem non possent tuo uti adiutorio. Etenim neque herba neque malagma sanavit illos, sed tuus domine sermo qui sanat omnia.

Tu enim domine quis vitae et mortis habes potestatem, et deducis usque ad portas mortis et reducis. Homo autem occidit quidem per malitiam animam suam, et cum exierit spiritus non revertetur, nec revocabit animam quae recepta est. Sed tuam manum effugere impossibile est.

Negantes enim nosse te impii per fortitudinem brachii tui flagellati sunt, novis aquis et grandinibus et pluviis persecutionem passi sunt, et per ignem consumpti. Quod enim mirabile erat in aqua, quae omnia extinguit, plus ignis valebat. Vindex est enim orbis iustorum. Quodam enim tempore mansuetabatur ignis, ne comburerentur quae ad impios missa erant animalia, sed ut ipsi videntes scirent quoniam dei iudicio patiuntur persecutionem. Et quodam tempore in aqua supra virtutem ignis exardebat undique, ut iniquae terrae nationem exterminaret. Pro quibus angelorum esca nutristi populum tuum,

Et paratum panem de caelo praestitisti illis sine labore, omne delectamentum in se habentem, et omnis saporis suavitatem. Substantia enim tua et dulcedinem tuam quam in filios habes ostendebas, et deserviens uniuscuiusque voluntati, ad quod quisque volebat convertebatur. Nix autem et glacies sustinebant vim ignis et non tabescebant, ut scirent quoniam fructus inimicorum exterminabat ignis ardens in grandine et pluvia choruscans. Hoc autem iterum ut nutrirentur iusti, etiam suae virtutis oblitus est.

Creatura enim tibi factori deserviens excandescit in tormentum adversus iniustos, et lenior fit ad benefaciendum pro his qui in te confidunt. Propter hoc et tunc in omnia transfigurata omnium nutrici gratiae tuae deserviebant, ad voluntatem horum qui a te desiderabant.

Ut scirent filii tui quos dilexisti domine, quoniam non nativitatis fructus pascunt homines, sed sermo tuus hos qui in te crediderint conservat. Quod enim ab igne non poterat exterminari, statim ab exiguo radio solis calefactum tabescebat, ut notum omnibus esset quoniam oportet praevenire solem ad bene

directionem tuam, et ad orientem lucis adorare. Ingrati enim spes tamquam hibernalis glacies tabescet, et disperiet tamquam aqua supervacua.

Magna enim sunt iudicia tua domine, et inenarrabilia verba tua. Propter hoc indisciplinatae animae erraverunt. Dum enim persuasum habent iniqui posse dominari nationi sanctae, vinculis tenebrarum et longae noctis compediti, inclusi sub tectis fugitivi perpetuae providentiae iacuerunt. Qui dum putant se latere in obscuro peccatis, tenebroso oblivionis velamento dispersi sunt, paventes horrende, et cum admiratione nimia perturbati. Neque enim quae continebat illos spelunca, sine timore custodiebat, quoniam sonitus descendens perturbabat illos, et personae tristes illis apparentes, pavorem illis praestabant. Et ignis quidem nulla vi poterat illis lumen praebere, nec siderum limpidae flammae illuminare poterant illam noctem horrendam.

Apparebat autem illis subitaneus ignis, timore plenus, et timore perculsi illius quae non videbatur faciei, aestimabant deteriora esse quae videbant, et magicae artis appositi erant derisus, et sapientiae gloriae correptio cum contumelia. Illi enim qui promittebant timores et perturbationes expellere se ab anima languente, hi cum derisu pleni timore languebant. Nam etsi nihil illos ex monstris perturbabat, transitu animalium et serpentium sibilatione commoti tremebundi peribant, et aerem quem nulla ratione quis effugere posset, negantes se videre. Cum sit enim timida nequitia, dat testimonium condempnationem. Semper enim praesumit saeva conturbata conscientia. Nihil enim est timor, nisi proditio cogitationis auxiliorum. Et dum ab intro minor est expectatio, maiorem computat scientiam eius causae de qua tormentum praestat. Illi autem qui impotentem vere noctem, et ab infimis et ab altissimis inferis supervenientem eundem somnum dormientes, aliquando monstrorum exagitabantur timore, aliquando animae deficiebant traductione. Subitaneus enim illis et insperatus timor supervenerat. Deinde si quisquam ex illis decidisset, custodiebatur in carcere sine ferro reclusus. Si enim rusticus quis erat aut pastor aut agricola, horum operarius praeoccupatus esset, ineffugabilem sustinebat necessitatem. Una enim catena tenebrarum omnes erant colligati. Sive spiritus sibilans, aut inter spissos arborum ramos avium sonus suavis, aut vis aquae decurrentis nimium, aut sonus validus praecipitatarum petrarum, aut ludentium animalium cursus invisus, aut mugientium valida bestiarum vox, aut resonans de altissimis montibus echo, deficientes faciebant illos prae timore. Omnis enim orbis terrarum limpido illuminabatur lumine, et non impeditis operibus continebatur. Solis autem illis superposita erat gravis nox, imago tenebrarum quae superventura illis erat. Ipsi ergo sibi erant graviores tenebris.

Sanctis autem tuis maxima erat lux, et horum quidem vocem audiebant, sed figuram non videbant. Et quia non et ipsi eadem passi erant magnificabant, et qui ante laesi erant, non laedebantur gratias agebant, et ut esset differentia, te domine petebant. Propter quod ignis ardentem columnam ducem habuerunt ignotae viae, et solem sine laesura boni hospitii praestitisti. Digni quidem illi carere luce et pati carcerem tenebrarum, qui inclusos custodiebant filios tuos, per quos incipiebat incorruptum legis lumen saeculo dari. Cogitarent iustorum occidere infantes, et uno exposito filio et liberato in traductione illorum, multitudinem filiorum abstulisti, et pariter illos perdidisti in aqua valida. Illa enim nox ante cognita est a patribus nostris, ut vere scientes quibus iuramentis crediderunt, animaequiores essent. Suscepta est autem a populo tuo sanitas quidem iustorum,

iniustorum autem exterminatio. Sicut enim laesisti adversarios, sic et nos provocans magnificasti. Absconse enim sacrificabant iusti pueri bonorum, et iustitiae legem in concordiam disposuerunt. Similiter bona et mala percepturos iustos patrias decantantes laudes. Resonabat autem inconveniens inimicorum vox, et flebilis audiebatur planctus ploratorum infantium. Simili autem poena servus cum domino afflictus, et popularis homo regi est similia passus. Similiter ergo omnes uno nomine mortis mortuos habebant innumerabiles. Nec enim ad sepeliendum vivi sufficiebant, quoniam uno momento quae erat praeclarior natio illorum exterminata est. De omnibus enim non credentes propter beneficia, tunc cum primum fuit exterminium primogenitorum, spoponderunt populum dei se esse. Cum enim quietum silentium contineret omnia, et nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus exiliens de caelo a regalibus sedibus durus debellator in mediam exterminii terram prosilivit, gladius acutus insimulatum imperium tuum portans, et stans replevit omnia morte, et usque ad caelum attingebat stans in terra. Tunc continuo visus somniorum malorum turbaverunt illos, et timores supervenerunt insperati. Et alius alibi proiectus semivivus, propter quam moriebatur causam demonstrabat mortis. Visiones enim quae illos turbaverunt, haec praemonebant, ne inscii quare mala patiebantur perirent.

Tetigit autem tunc et iustos temptatio mortis, et commotio in heremo facta est multitudinis. Sed non diu permansit ira tua.

Properans enim homo sine querela deprecari pro populis, proferens servitutis suae scutum, orationem, et per incensum deprecationem allegans, restitit irae, et finem imposuit necessitati, ostendens quoniam tuus esset famulus. Vicit autem turbas non in virtute corporis, nec armaturae potentia, sed verbo illum qui se vexabat subiecit, iuramenta parentum et testamentum commemorans.

Cum enim iam acervatim cecidissent super alterutrum mortui, interstitit et amputavit impetum, et divisit illam quae ad vivos ducebat viam. In veste enim poderis quam habebat totus erat orbis terrarum, et parentum magnalia in quattuor ordinibus lapidum erant sculpta, et magnificentia tua in diademate capitis illius erat scripta. His autem cessit qui exterminabat, et haec extimuit. Erat enim sola temptatio irae sufficiens. Impiis autem usque in novissimum sine misericordia ira supervenit. Praesciebat enim et futura illorum, quoniam ipsi cum permisissent ut se educerent, et cum magna sollicitudine praemisissent illos, consequebantur illos paenitentia acti. Adhuc enim inter manus habentes luctum, et deplorantes ad monumenta mortuorum, aliam sibi assumpserunt cogitationem inscientiae, et quos rogantes proiecerant, hos tamquam fugitivos persequebantur. Ducebat enim illos ad hunc finem digna necessitas, et horum quae acciderant commemorationem amittebant, ut quae deerant tormentis repleret punitio. Et populus quidem tuus mirabiliter transiret, illi autem novam mortem invenirent. Omnis enim creatura ad suum genus ab initio refigurabatur, deserviens tuis praeceptis, ut pueri tui custodirentur illaesi. Nam nubes castra eorum obumbrabat, et ex aqua quae erat ante arida terra apparuit, et in mari rubro via sine impedimento, et campus germinans de profundo nimio. Per quem omnis natio transiit, quae tegebatur tua manu, videntes tua mirabilia et monstra. Tamquam equi enim depaverunt, et tamquam agni exultaverunt, magnificantes te domine, qui liberasti illos. Memores enim erant adhuc eorum quae in incolatu illorum facta fuerant, quemadmodum pro natione animalium eduxit terra muscas, et pro piscibus eructavit fluvius multitudinem ranarum. Novissime autem viderunt novam creaturam avium, cum adducti concupiscentia postulaverunt escas epulationis.

In allocutione enim desiderii ascendit illis de mari ortygometra, et vexationes peccatoribus supervenerunt, non sine illis quae ante facta erant argumentis per vim fluminum. Iuste enim patiebantur secundum suas nequitias. Etenim detestabiliorem inhospitalitatem instituerunt. Alii quidem ignotos non recipiebant advenas, alii autem bonos hospites in servitutem accipiebant. Et non solum haec, sed et alius quidam respectus erat illorum, quoniam inviti recipiebant extraneos. Qui autem cum laetitia receperunt hos qui eisdem usi erant iustitiis, saevissimis afflixerunt doloribus. Percussi sunt autem caecitate, sicut illi in foribus iusti, cum subitaneis cooperti essent tenebris, unusquisque ostii sui transitum quaerebat. In se enim elementa convertuntur, sicut in organo qualitatis sonus immutatur, et omnia suum sonum custodiunt. Unde et aestimari ex ipso certo visu potest. Agrestia enim in aquatica convertebantur, et quaecumque erant natantia in terram transiebant. Ignis in aqua valebat supra suam virtutem, et aqua extinguentis naturae obliviscebatur. Flammae econtrario corruptibilium animalium non vexaverunt carnes coambulantium, nec dissolvebant illam quae facile dissolvebatur sicut glacies bonam escam. In omnibus enim domine magnificasti populum tuum et honorasti, et non despexisti in omni tempore et in omni loco assistens eis.

PROLOGUS IN LIBRUM IHESU FILII SYRACH

MULTORUM NOBIS ET MAGNORUM per legem et prophetas aliosque qui persecuti sunt illos sapientia demonstrata, in quibus oportet laudare Israhel doctrinae et sapientiae causa, quia non solum ipsos loquentes necesse est peritos, sed etiam extraneos posse et dicentes et scribentes doctissimos fieri. Avus meus Ihesus, postquam se amplius ad diligentiam lectionis legis et prophetarum, et aliorum librorum qui nobis a parentibus nostris traditi sunt, voluit et ipse scribere aliquid horum quae ad doctrinam et sapientiam pertinent, ut desiderantes discere et illorum periti facti magis magisque attendant animo ad legitimam vitam, et confirmentur. Hortor itaque venire vos cum benivolentia et attentione et studio lectionem facere, et veniam habere in illis in quibus videmur sequentes imaginem sapientiae et deficere in verborum compositione. Nam deficiunt verba hebraica, quando translata fuerint ad alteram linguam. Non solum autem haec, sed et ipsa lex et prophetae ceteraque librorum non parvam habent differentiam, quando inter se dicuntur. Nam in octavo et tricesimo anno temporibus Ptholomei et Evergetis regis, postquam perveni in Aegyptum, et cum multum temporis ibi fecissem, inveni libros ibi relictos non parvae neque contempnendae doctrinae. Itaque bonum et necessarium putavi et ipse aliquam addere diligentiam et laborem interpretandi istum librum, et multa vigilia attuli doctrinam in spatio temporis ad illa quae ad finem ducunt librum dare, et illis qui volunt animum intendere et discere quemadmodum oporteat instruere mores, qui secundum legem domini proposuerunt vitam agere.

HIC LIBER HABET C.XX CAPITULA, VERSUS DUO MILIA OCTINGENTOS.

OMNIS SAPIENTIA A DOMINO DEO EST ET CUM ILLO FUIT SEMPER ET ANTE AEVUM.

Arenam maris, et pluviae guttas, et dies saeculi quis dinumeravit? Altitudinem caeli, et latitudinem terrae, et profundum abyssi quis mensus est? Sapientiam dei praecedentem omnia quis investigavit? Prior omnium

creata est sapientia. et intellectus prudentiae ab aevo. Fons sapientiae verbum dei in excelsis. et ingressus illius mandata aeterna. Radix sapientiae cui revelata est. et astutias illius quis agnovit? Disciplina sapientiae cui revelata est et manifestata. et multiplicationem ingressus illius quis intellexit? Unus est creator altissimus omnipotens. rex potens et metuendus nimis. sedens super thronum illius et dominans deus. ipse creavit illam spiritu sancto. et vidit et dinumeravit. et mensus est et effudit illam super omnia opera sua. et super omnem carnem secundum datum suum praebet illam diligentibus se. Timor domini gloria et gloriatio. et laetitia. et corona exultationis. Timor domini delectabit cor. et dabit laetitiam et gaudium in longitudine dierum. Timenti dominum bene erit in extremis. et in die defunctionis suae benedicetur. Dilectio dei honorabilis sapientia. Quibus autem apparuerit in visu. diligunt eam in visione. et in agnitione magnalium suorum.

Initium sapientiae timor domini. et cum fidelibus in vulva concreatus est. et cum electis feminis graditur. et cum iustis et fidelibus agnoscitur. Timor domini scientiae religiositas. Religiositas custodiet et iustificabit cor. iucunditatem atque gaudium dabit. Timenti deum bene erit. et in diebus consummationis illius benedicetur. Plenitudo sapientiae timere deum. et plenitudo a fructibus illius. omnem domum illius implebit a generationibus. et receptacula a thesauris illius. Corona sapientiae timor domini replens pacem et salutis fructum. et vidit et dinumeravit eam. Utraque autem sunt dona dei. Scientiam et intellectum prudentiae sapientia compartietur. et gloriam tenentium se exaltat. Radix sapientiae est timere deum. rami enim illius longaevi. In thesauris sapientiae intellectus. et scientiae religiositas. execratio autem peccatoribus sapientia. Timor domini expellit peccatum. nam qui sine timore est non poterit iustificari. Iracundia enim animositatis illius subversio illius est. Usque in tempus sustinebit patiens. et postea redditio iucunditatis. Bonus sensus usque in tempus abscondet verba illius. et labia multorum enarrabunt sensum illius. In thesauris sapientiae significatio disciplinae. execratio autem peccatori cultura dei.

Fili concupiscens sapientiam. conserva iustitiam. et deus praebebit illam tibi. Sapientia enim et disciplina timor domini. et quod beneplacitum est illi fides et mansuetudo. et adimplebit thesauros illius. Ne fueris incredibilis timori domini. et ne accesseris ad illum duplici corde. Ne fueris hypocrita in conspectu hominum. et non scandalizeris labiis tuis. Attende in illis ne forte cadas. et adducas animae tuae inhonorationem. et revelet deus absconsa tua. et in medio synagogae elidat te. Quoniam accessisti maligne ad dominum. et cor tuum plenum est dolo et fallacia.

Fili accedens ad servitutem dei sta in iustitia et timore. et praepara animam tuam ad temptationem. Deprime cor tuum et sustine. inclina aurem tuam et excipe verba intellectus. et ne festines in tempore obductionis. Sustine sustentationes dei. coniungere deo et sustine. ut crescat in novissimo vita tua. Omne quod tibi applicitum fuerit accipe. et in dolore sustine. et in humilitate tua patientiam habe. quoniam in igne probatur aurum et argentum. homines vero receptabiles in camino humiliationis. Crede deo et recuperabit te. et dirige viam tuam. Spera in eum et serva timorem illius. et in illo veterasce.

Metuentes dominum sustinete misericordiam eius. et non deflectatis ab illo ne cadatis. Qui timetis dominum credite illi. et non evacuabitur merces vestra. Qui timetis dominum sperate in illum. et in oblectatione veniet vobis misericordia. Qui timetis dominum diligite illum. et illuminabuntur corda vestra. Respicite filii nationes hominum. et scitote quia nullus speravit in domino et confusus est. et permansit in mandatis eius. et derelictus est. Aut quis invocavit illum. et despexit eum? Quoniam pius et misericors est deus. et remittet in tempore tribulationis peccata. et protector est omnibus exquirentibus se in veritate. Vae duplici corde. et labiis scelestis et manibus malefacientibus. et peccatori terram ingredienti duabus viis.

Vae dissolutis corde qui non credunt deo. ideo non protegentur ab eo. Vae his qui perdiderunt substantiam. qui dereliquerunt vias rectas. et diverterunt in vias pravas. Et quid facient cum inspicere coeperit dominus? Qui timent dominum non erunt incredibiles verbo illius. et qui diligunt eum. conservabunt viam illius. Qui timent dominum inquirent quae beneplacita sunt illi. et qui diligunt eum replebuntur lege ipsius. Qui timent dominum praeparabunt corda sua. et in conspectu illius sanctificabunt animas suas. Qui timent dominum custodiunt mandata illius. et patientiam habebunt usque ad inspectionem illius dicentes. Si paenitentiam non egerimus incidemus in manus dei. et non in manus hominum. Secundum magnitudinem illius. sic et misericordia ipsius cum ipso est. Filii sapientiae ecclesia iustorum. et natio illorum obedientia et dilectio. Iudicium patris audite filii dilecti. et sic facite ut salvi sitis. Deus enim honoravit patrem in filiis. et iudicium matris exquirens firmavit in filios. Qui diligit deum exorabit pro peccatis. et continebit se ab illis. et in oratione dierum exaudietur. et sicut qui thesaurizat ita et qui honorificat matrem suam.

Qui honorat patrem iucundabitur in filiis. et in die orationis suae exaudietur. Qui honorat patrem suum vita vivet longiore. et qui obedit patri refrigerabit matrem. Qui timet dominum honorat parentes. et quasi dominis serviet his qui se genuerunt. in opere et sermone et omni patientia. Honora patrem tuum. ut superveniat tibi benedictio a deo. et benedictio illius in novissimo maneat. Benedictio patris firmat domus filiorum. maledictio autem matris eradicat fundamenta. Ne glorieris in contumelia patris tui. Non est enim tibi gloria sed confusio. Gloria enim hominis ex honore patris sui. et dedecus filii pater sine honore. Fili suscipe senectam patris tui. et ne contristes eum in vita illius. et si defecerit sensu. veniam da et ne spernas eum in virtute tua. Elemosina enim patris non erit in oblivione. Nam pro peccato matris restituetur tibi bonum. et in iustitia aedificabitur tibi. Et in die tribulationis commemorabitur tui. et sicut in sereno glacies solventur tua peccata. Quam malae famae est qui derelinquit patrem. et est maledictus a deo. qui exasperat matrem.

Fili in mansuetudine opera tua perfice. et super hominum gloriam diligeris. Quanto magnus es. humilia te in omnibus. et coram deo invenies gratiam. quoniam magna potentia dei solius. et ab humilibus honoratur. Altiora te ne quaesieris. et fortiora te ne scrutatus fueris. sed quae praecepit tibi deus illa cogita semper. et in pluribus operibus eius ne fueris curiosus. Non est enim tibi necessarium ea quae abscondita sunt videre oculis tuis. In supervacuis rebus noli scrutari multipliciter. et in pluribus operibus eius non eris curiosus. Plurima enim super sensum hominum ostensa sunt tibi. Multos enim suspicio illorum. et in vanitate detinuit sensus illorum. Cor durum male habebit in novissimo. et qui amat periculum in illo peribit. Cor ingrediens duas vias. non habebit requiem. et pravus corde in illis scandalizabitur. Cor nequam gravabitur in doloribus. et peccator adiciet ad peccandum. Synagogae superborum non est sanitas. Frutex enim peccati eradicabitur illis. et non intelligetur. Cor sapientis intelligitur in sapientia. et auris bona audiet cum omni concupiscentia sapientiam. Sapiens cor et intelligibile abstinebit se a peccatis. et in operibus iustitiae successus habebit. Ignem ardentem extinguit aqua. et elemosina resistit peccatis. et deus prospector eius qui reddit gratiam. meminit in posterum. et in tempore casus sui inveniet firmamentum.

Fili elemosinam pauperis ne defraudes. et oculos tuos ne transvertas a paupere. Animam esurientem ne despexeris. et non exasperes pauperem in inopia sua. Cor inopis ne afflixeris. et non protrahas datum angustianti. Rogationem tribulati ne abicias. et non avertas faciem tuam ab egeno. Ab inope ne avertas oculos propter iram. et non relinquas quaerentibus tibi retro maledicere. Maledicentis enim tibi in amaritudine animae exaudietur precatio illius. Exaudiet autem illum qui fecit eum. Congregationi pauperum affabilem te facito. et presbytero humilia animam tuam. et magnato humilia caput tuum. Declina pauperi sine tristitia aurem tuam. et redde debitum tuum. et responde pacifica in mansuetudine. Libera eum qui iniuriam patitur de manu superbi. et non acide feras in anima tua.

In iudicando esto pupillis misericors ut pater. et pro viro matri illorum. et eris tu velut filius altissimi obediens. et miserebitur tui magis quam mater.

Sapientia filiis suis vitam inspirat. et suscipit exquirentes se. et praeibit in via iustitiae. Et qui illam diligit. diligit vitam. et qui vigilaverint ad illam. complectentur placorem eius. Qui tenuerint illam vitam hereditabunt. et quo introibit. benedicet deus. Qui serviunt ei obsequentes erunt sancto. et eos qui diligunt illam diligit deus. Qui audit illam iudicat gentes. et qui intuetur illam permanebit confidens. Si crediderit ei hereditabit illam. et erunt in confirmatione creaturae illorum. quoniam in temptatione ambulat cum eo. et in primis eligit eum. Timorem et metum et probationem inducet super illum. et cruciabit illum in tribulatione doctrinae suae donec temptet illum in cogitationibus illius. et credat animae illius. et firmabit illum. et iter adducet directum ad illum. et laetificabit illum. et denudabit absconsa sua illi. et thesaurizabit super illum scientiam et intellectum iustitiae. Si autem oberraverit derelinquet eum. et tradet eum in manu inimici sui.

Fili conserva tempus. et devita a malo. Pro anima tua non confundaris dicere verum. Est enim confusio adducens peccatum. et est confusio adducens gloriam et gratiam. Ne accipias faciem adversus faciem tuam. nec adversus animam tuam mendacium. Non reverearis proximum tuum in casu suo. nec retineas verbum in tempore salutis. Non abscondas sapientiam tuam in decore eius. in lingua enim agnoscitur sapientia et sensus. et scientia et doctrina in verbo sensati. et firmamentum in operibus iustitiae. Non contradicas verbo veritatis ullo modo. et de mendacio ineruditionis tuae noli confundere. Non confundaris confiteri peccata tua. et ne subicias te omni homini pro peccato. Noli resistere contra faciem potentis. nec coneris contra ictum fluvii. Pro iustitia agonizare pro anima tua. et usque ad mortem certa pro iustitia. Et deus expugnabit pro te inimicos tuos. Noli citatus esse in lingua tua. et inutilis et remissus in operibus tuis. Noli esse sicut leo in domo tua. evertens domesticos tuos. et opprimens subiectos tibi. Non sit porrecta manus tua ad accipiendum. et ad dandum collecta.

Noli attendere ad possessiones iniquas. et ne dixeris est mihi sufficiens vita. Nihil enim proderit in tempore vindictae. et obductionis. Non sequaris concupiscentiam cordis tui. et ne dixeris quomodo potui. aut quis me subiciet propter facta mea? Deus enim vindicans vindicabit. Ne dixeris peccavi. et quid accidit mihi triste? Altissimus enim est patiens et redditor. De propitiato peccato noli esse sine metu. neque adicias peccatum super peccatum. et dicas miseratio domini magna est. multitudinis peccatorum meorum miserebitur. Misericordia enim et ira ab illo cito proximat. et in peccatores respicit ira illius.

Non tardes converti ad dominum. et ne differas de die in diem. Subito enim veniet ira illius. et in tempore vindictae disperdet te. Noli anxius esse in divitiis iniustis. nichil enim proderunt tibi in die obductionis et vindictae. Non ventiles te in omnem ventum. et non eas in omni via. Sic enim peccator probatur duplici lingua. Esto firmus in via domini. et in veritate sensus tui. et scientia. et prosequatur te verbum pacis et iustitiae. Esto mansuetus ad audiendum verbum dei ut intelligas. et cum sapientia proferas responsum verum. Si est tibi intellectus responde proximo tuo. sin autem. sit manus tua super os tuum. ne capiaris in verbo indisciplinato et confundaris. Honor et gloria in sermone sensati. lingua vero imprudentis subversio est ipsius. Non appelleris susurro et lingua tua capiaris. et confundaris. Super furem enim est confusio et paenitentia. et denotatio pessima super bilinguem. Susurratori autem odium. et inimicitia. et contumelia. Iustifica pusillum et magnum similiter. Noli fieri pro amico inimicus proximo. improperium enim et contumeliam malus hereditabit. et omnis peccator invidus et bilinguis. Non te extollas in cogitatione animae tuae velut taurus. ne forte elidatur virtus tua per stultitiam tuam. et folia tua comedat. et fructus tuos perdat. et relinquaris velut lignum aridum in heremo. Anima enim nequam disperdet qui se habet. et in gaudium inimicis dat illum. et deducet in sortem impiorum.

Verbum dulce multiplicat amicos. et mitigat inimicos. et lingua eucharis. gratiosa in bono homine habundabit. Multi pacifici sint tibi. et consiliarius tibi sit unus de mille. Si possides amicum in temptatione. posside eum. et non facile credas illi. Est enim amicus secundum tempus suum. et non permanebit in die tribulationis. Et est amicus qui convertitur ad inimicitiam. et est amicus qui odium et rixam et convicia denudabit.

Est autem amicus socius mensae. et non permanebit in die necessitatis. Amicus si permanserit fixus. erit tibi quasi coaequalis. et in domesticis tuis fiducialiter aget. Si humiliaverit se contra te. et a facie tua absconderit se. unanimem habebis amicitiam bonam. Ab inimicis tuis attende. separare ab inimicis tuis. Amicus fidelis protectio fortis. Qui autem invenit illum. invenit thesaurum. Amico fideli nulla est comparatio. et non est digna ponderatio auri et argenti contra bonitatem fidei illius. Amicus fidelis medicamentum vitae et immortalitatis. et qui metuunt dominum invenient illum. Qui timet deum aeque habebit amicitiam bonam. quoniam secundum eum erit amicus illius.

Fili a iuventute tua excipe doctrinam. et usque ad canos invenies sapientiam. Quasi is qui arat et seminat accede ad illam. et sustine bonos fructus illius. In opere enim ipsius exiguum laborabis. et cito edes de generationibus illius. Quam aspera est nimium sapientia indoctis hominibus. et non permanebit in illa excors. Quasi lapidis virtus probatio erit in illis. et non demorabuntur proicere illam. Sapientia enim doctrinae secundum nomen est eius. et non est multis manifestata. Quibus autem agnita est. permanet usque ad conspectum dei.

Audi fili et accipe consilium intellectus. et ne abicias consilium meum. Inice pedem tuum in compedes illius. et in torques illius collum tuum.

Subice humerum tuum et porta illam, et ne acedieris vinculis illius. In omni animo tuo accede ad illam, in omni virtute tua serva vias eius. Investiga illam, et manifestabitur tibi, et continens factus ne derelinquas eam. In novissimis enim invenies requiem in ea, et convertetur tibi in oblectationem. Et erunt tibi compedes eius in protectionem fortitudinis, et in bases virtutis, et torques illius in stolam glorie. Decor enim vite est in illa, et vincula illius alligatura salutaris. Stolam glorie indues eam, et coronam gratulationis superpones tibi. Fili, si attenderis michi, disces eam, et si accommodaveris animum tuum, sapiens eris. Si inclinaveris aurem tuam, excipies doctrinam, et si dilexeris audire, sapiens eris. In multitudine presbiterorum prudentium sta, et sapientie illorum ex corde coniungere, et omnem narrationem dei possis audire, et proverbia laudis non effugiant a te. Et si audieris sensatum, evigila ad illum, et gradus ostiorum illius exterat pes tuus. Cogitatum tuum in preceptis habe dei, et in mandatis illius maxime assiduus esto, et ipse dabit tibi cor, et concupiscentia sapientie dabitur tibi.

Noli facere mala, et non te apprehendent. Discede ab iniquo, et deficient mala abs te. Non semines mala in sulcis iniusticie, et non metes ea in septuplum. Noli querere ab homine ducatum, neque a rege cathedram honoris.

Non te iustifices ante dominum, quoniam agnitor cordis ipse est, et penes regem noli velle videri sapiens. Noli querere fieri iudex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates, ne forte extimescas faciem potentis, et ponas scandalum in agilitate tua. Non pecces in multitudine civitatis, nec te immittas in populum, neque alliges duplicia peccata, nec enim in uno eris immunis. Noli esse pusillanimis in anima tua, exorare et facere elemosinam non despicias. Ne dicas: In multitudine munerum meorum respiciet deus, et offerente me deo altissimo suscipiet munera mea. Non irrideas hominem in amaritudine anime, est enim qui humiliat et exaltat circumspector deus.

Noli amare mendacium adversus fratrem tuum, neque in amicum similiter facias. Noli velle mentiri omne mendacium, assiduitas enim illius non est bona. Noli verbosus esse in multitudine presbiterorum, et non iteres verbum in tua oratione. Non oderis laboriosa opera, et rusticationem ab altissimo creatam. Non te reputes in multitudine indisciplinatorum. Memento ire, quoniam non dabit. Humilia valde spiritum tuum, quoniam vindicta carnis impii ignis et vermis. Noli prevaricari in amicum pecunia differente, neque fratrem carissimum auro spreveris. Noli discedere a muliere sensata et bona, quam sortitus es in timore dei, gratia enim verecundie illius super aurum.

Non ledas servum operantem in veritate, neque mercennarium dantem animam suam. Servus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua, non defraudes illum libertate, neque inopem derelinquas illum. Pecora tibi sunt, attende illis, et si sunt utilia, perseverent apud te.

Filii tibi sunt, erudi illos, et curva illos a puericia illorum. Filie tibi sunt, serva corpus illarum, et non ostendas hylarem faciem tuam ad illas. Trade filiam, et grande opus perfeceris, et homini sensato da illam. Mulier si est tibi secundum animam tuam, ne proicias illam, et odibili non credas te in toto corde.

Honora patrem tuum, et gemitus matris tue ne obliviscaris. Memento quoniam nisi per illos non fuisses, et retribue illis quomodo et illi tibi.

In tota anima tua time dominum, et sacerdotes illius sanctifica. In omni virtute tua dilige eum qui fecit te, et ministros eius non derelinquas. Honora dominum ex tota anima tua, et honorifica sacerdotes, et propurga te cum brachiis. Da illis partem sicut mandatum est tibi primitiarum et purgationis, et de negligentia tua purga te cum paucis. Datum brachiorum tuorum et sacrificium sanctificationis offeres domino, et initia sanctorum, et pauperi porrige manum tuam, et perficiatur propiciatio et benedictio tua. Gratia datus in conspectu omnis viventis.

Et mortuo non prohibeas gratiam. Non desis plorantibus in consolatione, et cum lugentibus ambula. Non te pigeat visitare infirmum, ex his enim in dilectione firmaberis. In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, et in eternum non peccabis.

Non litiges cum homine potente, ne forte incidas in manus illius. Non contendas cum viro locuplete, ne forte contra constituat litem tibi. Multos enim perdidit aurum et argentum, et usque cor regum extendit et convertit. Non litiges cum homine linguato, et non strues in ignem eius ligna. Non communices homini indocto, ne male de progenie tua loquatur. Ne despicias hominem avertentem se a peccato, neque improperes ei. Memento quoniam in correptione omnes sumus. Ne spernas hominem in sua senectute, etenim ex nobis senescunt.

Noli de mortuo inimico tuo gaudere, sciens quoniam omnes morimur, et in gaudium nolumus venire. Ne despicias narrationem presbiterorum sapientium, et in proverbiis illorum conversare. Ab ipsis enim disces doctrinam intellectus, et servire magnatis sine querela. Non te pretereat narratio seniorum, ipsi enim didicerunt a patribus suis, quoniam ab ipsis disces intellectum, et in tempore necessitatis dabis responsum. Non incendas carbones peccatorum arguens eos, et ne incendaris flamma ignis peccatorum illorum.

Ne contra faciem stes contumeliosi, ne sedeat quasi insidiator ori tuo. Noli fenerari homini fortiori te, quod si feneraveris, quasi perditum habe. Non spondeas super virtutem tuam, quod si spoponderis, quasi restituens cogita. Non iudices contra iudicem, quoniam secundum quod dignum est iudicat. Cum audace non eas in via, ne forte gravet mala sua in te. Ipse enim secundum voluntatem suam vadit, et simul cum stulticia illius peribis. Cum iracundo non facies rixam, et cum audace non eas in desertum, quoniam quasi nichil est ante illum sanguis, et ubi non est adiutorium elidet te. Cum fatuis ne consilium habeas, non enim poterunt diligere nisi que ipsis placent. Coram extraneo ne facias consilium, nescis enim quid pariat. Non omni homini cor tuum manifestes, ne forte inferat tibi gratiam falsam, et convicietur tibi.

Non zeles mulierem sinus tui, ne ostendat super te maliciam doctrine nequam. Non des mulieri potestatem anime tue, ne ingrediatur in virtutem tuam et confundaris. Ne respicias mulierem malivolam, ne forte incidas in laqueos illius. Cum saltatrice ne assiduus sis, nec audias illam, ne forte pereas in efficacia illius. Virginem ne concupiscas, ne forte scandalizeris in decore illius. Non des fornicariis animam tuam in ullo, ne perdas te et hereditatem tuam. Noli circumspicere in vicis civitatis, nec oberraveris in plateis illius. Averte faciem tuam a muliere compta, et non circumspicias speciem alienam. Propter speciem mulieris multi perierunt, et hoc concupiscentia quasi ignis exardescit. Omnis mulier que est fornicaria quasi stercus in via conculcabitur. Speciem mulieris aliene multi admirati reprobi facti sunt. Colloquium enim illius quasi ignis exardescit. Cum aliena muliere ne sedeas omnino, nec accumbas cum ea super cubitum. Et non alterceris cum illa in vino, ne forte declinet cor tuum in illam, et in sanguine tuo labaris in perditionem.

Ne derelinquas amicum antiquum, novus enim non erit similis illi. Vinum novum amicus novus, veterascet, et cum suavitate bibes illud. Non zeles gloriam et opes peccatoris, non enim scis que futura sit illius subversio.

Non placeat tibi iniuria iniustorum, sciens quoniam usque ad inferos non placebit impius. Longe abesto ab homine potestatem habente occidendi, et non suspicaberis timorem mortis. Et si accesseris ad illum, noli aliquid committere, ne forte auferat vitam tuam. Communionem mortis scito, quoniam in medio laqueorum ingredieris, et super dolentium arma ambulabis. Secundum virtutem tuam cave te a proximo tuo, et cum sapientibus et prudentibus tracta.

Viri iusti sint tibi convive, et in timore dei sit tibi gloriatio. Et in sensu sit tibi cogitatus dei, et omnis narratio tua in preceptis altissimi. In manibus artificum opera laudabuntur, et princeps populi in sapientia sermonis sui, in sensu vero seniorum verbum. Terribilis est in civitate sua homo linguosus, et temerarius in verbo suo odibilis erit.

Iudex sapiens iudicabit populum suum, et principatus sensati stabilis erit. Secundum iudicem populi sic et ministri eius, et qualis rector est civitatis, tales et inhabitantes in ea. Rex insipiens perdet populum suum, et civitates inhabitabuntur per sensum prudentium. In manu dei potestas terre, et execrabilis omnis iniquitas gentium, et utilem rectorem in tempus suscitabit super illam. In manu dei potestas hominis, et super faciem scribe imponet os suum. Omnis iniurie proximi ne memineris, et nichil agas in operibus iniurie. Odibilis coram deo est et hominibus superbia, et execrabilis omnis iniquitas gentium. Regnum a gente in gentem transfertur propter iniusticias et iniurias et contumelias et diversos dolos.

Avaro autem nichil est scelestius. Quid superbit terra et cinis? Nichil est iniquius quam amare pecuniam, hic enim animam suam venalem habet, quoniam in vita sua proiecit intima sua. Omnis potentatus brevis vita. Languor prolixior gravat medicum. Brevem languorem precidit medicus, sic et rex hodie est et cras morietur. Cum enim morietur homo, hereditabit serpentes et bestias et vermes.

Initium superbie hominis apostatare a deo, quoniam ab eo qui fecit illum recessit cor eius, quoniam initium peccati est omnis superbia. Qui tenuerit illam adimplebitur maledictis, et subvertet eos in finem. Propterea exhonoravit dominus conventus malorum, et destruxit eos usque in finem. Sedes ducum superborum destruxit deus, et sedere fecit mites pro eis. Radices gentium superbarum arefecit deus, et plantavit humiles ex ipsis gentibus. Terras gentium evertit dominus, et perdidit eas usque ad fundamentum. Arefecit ex ipsis et disperdidit illos, et cessare fecit memoriam eorum a terra. Perdidit deus memoriam superborum, et reliquit memoriam humilium sensu. Non est creata hominibus superbia, neque iracundia nationi mulierum. Semen hominum honorabitur hoc quod timet deum, semen autem hoc exhonorabitur quod preterit mandata domini. In medio fratrum rector illorum in honore, et qui timent dominum erunt in oculis suis. Gloria divitum honoratorum et pauperum timor domini est. Ne despicere hominem iustum pauperem, et non magnificare virum peccatorem divitem. Magnus est iudex et potens est in honore, et non est maior illo qui timet deum. Servo sensato liberi servient, et vir prudens et disciplinatus non murmurabit correptus, et inscius non honorabitur. Noli te extollere in faciendo opere tuo, et noli cunctari in tempore angustie. Melior est qui operatur et habundat in omnibus, quam qui gloriatur et eget pane.

Fili, in mansuetudine serva animam tuam, et da illi honorem secundum meritum suum. Peccantem in animam suam quis iustificabit? et quis honorificabit exhonorantem animam suam? Pauper gloriatur per disciplinam et timorem suum. Et est homo qui honorificatur propter substantiam suam. Qui autem gloriatur in paupertate, quanto magis in substantia? Et qui gloriatur in substantia, paupertatem vereatur.

Sapientia humiliati exaltabit caput illius, et in medio magnatorum consedere illum faciet. Non laudes virum in specie sua, neque spernas hominem in visu suo. Brevis in volatilibus est apis, et initium dulcoris habet fructus illius. In vestitu ne glorieris umquam, nec in die honoris tui extollaris, quoniam mirabilia opera altissimi solius, et gloriosa, et absconsa, et invisa opera illius. Multi tyranni sederunt in throno, et insuspicabilis portavit diadema. Multi potentes oppressi sunt valide, et gloriosi traditi sunt in manus alterorum. Priusquam interroges, ne vituperes quemquam, et cum interrogaveris, corripe iuste. Priusquam audias, ne respondeas verbum, et in medio seniorum ne adicias loqui. De ea re que te non molestat ne certeris, et in iudicio peccantium ne consistas. Fili, ne in multis sint actus tui, et si dives fueris, non eris immunis a delicto. Si secutus fueris, non apprehendes, et non effugies si precurreris. Est homo laborans et festinans et dolens impius, et tanto magis non habundat. Est homo marcidus et egens recuperatione, plus deficiens virtute et habundans paupertate, et oculus dei respexit illum in bono, et erexit illum ab humilitate ipsius, et exaltavit caput eius, et mirati sunt in illo multi, et honoraverunt deum. Bona et mala, vita et mors, paupertas et honestas a deo sunt. Datio dei permanet iustis, et profectus illius successus habebit in eternum. Est qui locupletatur parce agendo, et hec pars mercedis illius in eo quod dicit: Inveni requiem michi, et nunc manducabo de bonis meis solus. Et nescit quod tempus preteriet, et relinquet omnia aliis. Sta in testamento tuo, et in illo colloquere, et in opere mandatorum tuorum veterasce. Ne manseris in operibus peccatorum, confide autem in deo et mane in loco tuo. Facile est enim in oculis dei subito honestare pauperem. Benedictio dei in mercedem iusti festinat, et in hora veloci processus illius sanctificat. Ne dicas:

Quid est michi opus, et que michi erunt ex hoc bona? Ne dicas: Sufficiens sum, et quid ex hoc pessimabor?

In die bonorum non immemor sis malorum, et in die malorum non immemor sis bonorum, quoniam facile est coram deo in die obitus retribuere unicuique secundum vias suas. Malicia hore oblivionem facit luxurie magne, et in fine hominis denudatio operum illius. Ante mortem ne laudes hominem quemquam, quoniam in filiis suis agnoscitur vir. Non omnem hominem inducas in domum tuam, multe enim insidie sunt dolosi. Sicut enim eructant precordia fetentium, et sicut perdix inducitur in caveam, et ut caprea in laqueum, sic et cor superborum, et sicut prospector videns casum proximi sui. Bona enim in mala convertens insidiatur, et in electis imponet maculam. A scintilla una augetur ignis, et ab uno doloso augetur sanguis. Homo vero peccator sanguini insidiatur. Attende tibi a pestifero, fabricat enim mala, ne forte inducat super te subsannationem in perpetuum. Admitte ad te alienigenam, et subvertet te in turbine, et abalienabit te a tuis propriis.

94.

Si benefeceris, scito cui feceris, et erit gratia bonis tuis multa. Benefac iusto, et invenies retributionem magnam, et si non ab ipso, certe a domino. Non enim est ei bene qui assiduus est in malis, et elemosinam non danti, quoniam et altissimus odio habet peccatores, et misertus est penitentibus. Da misericordi, et ne suscipias peccatorem, et impiis et peccatoribus reddet vindictam, custodiens eos in diem vindicte. Da bono, et non receperis peccatorem. Benefac humili, et non dederis impio. Prohibe panes illi dari, ne in ipsis potentior te fiat.

Nam duplicia mala invenies in omnibus malis, quoniam et altissimus odio habet peccatores, et impiis reddet vindictam.

Non agnoscetur in bonis amicus, et non abscondetur in malis inimicus. In bonis viri inimici illius in tristicia, et in malicia illius amicus agnitus est. Non credas inimico tuo in eternum, sicut enim eramentum eruginat nequitia illius. Et si humiliatus vadat curvus, abice animum tuum et custodi te ab illo. Non statuas illum penes te, nec sedeat ad dexteram tuam, ne conversus stet in loco tuo, ne forte conversus in locum tuum inquirat cathedram tuam, et in novissimo cognoscas verba mea, et in sermonibus meis stimuleris.

Quis miserebitur incantatori a serpente percusso, et omnibus qui appropiant bestiis? Sic et qui comitatur cum viro iniquo, et obvolutus est in peccatis eius. Una hora tecum permanebit; si autem declinaveris, non subportabit. In labiis suis indulcat inimicus, et in corde suo insidiatur ut subvertat te in foveam. In oculis suis lacrimatur inimicus, et si invenerit tempus, non saciabitur sanguine. Et si occurrerint tibi mala, invenies eum illic priorem. In oculis suis lacrimatur inimicus, et quasi adiuvans suffodiet plantas tuas. Caput suum movebit et plaudebit manu, et multa susurrans commutabit vultum suum.

Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea; et qui communicat superbo, induet superbiam. Pondus super se tollit qui honestiori se communicat. Et ditiori te ne socius fueris. Quid communicabit cacabus ad ollam? Quando enim colliserint, confringetur. Dives iniuste egit, et fremebit; pauper autem lesus tacebit. Si largitus ei fueris, assumet te; et si non habueris, derelinquet te. Si habes, convivabitur tecum, et evacuabit te, et ipse non dolebit super te. Si necessarius illi fueris, subplantabit te, et subridens spem dabit, narrans tibi bona. Et dicet: Quid opus est tibi? Et confundet te in cibis suis, donec te exinaniat bis et ter, et in novissimo deridebit te. Postea videns derelinquet te, et caput suum movebit ad te. Humiliare Deo, et expecta manus eius. Attende ne seductus in stultitiam humilieris. Noli esse humilis in sapientia tua, ne humiliatus in stultitiam seducaris. Advocatus a potentiore discede; ex hoc enim magis te advocabit. Ne improbus sis, ne inpingaris; et ne longe sis ab eo, ne eas in oblivionem. Ne retineas ex equo loqui cum illo, et credas multis verbis illius. Ex multa enim loquela temptabit te, et subridens interrogabit te de absconditis tuis. Inmitis animus illius conservabit verba tua, et non parcet de malitia et de vinculis. Cave tibi et attende diligenter auditui tuo, quoniam cum subversione tua ambulas. Audiens vero illa, quasi in somnis vide, et vigilabis. Omni vita tua dilige Deum, et invoca eum in salute tua. Omne animal diligit simile sibi, sic et omnis homo proximum sibi. Omnis caro ad similem sibi coniungetur, et omnis homo simili sibi sociabitur. Si communicabit lupus cum agno aliquando, sic peccator iusto. Que communicatio sancto homini ad canem? Aut que pax bona diviti ad pauperem? Venatio leonis onager in heremo; sic pascua sunt divitum pauperes. Et sicut abhominatio est superbo humilitas, sic execratio divitis pauper. Dives commotus confirmatur ab inimicis; humilis autem cum ceciderit, expelletur et a notis. Diviti decepto multi recuperatores; locutus est superbe, et iustificaverunt illum. Humilis deceptus, insuper arguitur; locutus est sensate, et non est ei locus datus. Dives locutus est, et omnes tacuerunt, et verbum illius usque ad nubes perducent. Pauper locutus est, et dicunt: Quis est hic? Et si offenderit, subvertent illum. Bona est substantia cui non est peccatum in conscientia, et nequissima paupertas in ore impii. Cor hominis inmutat faciem illius, sive bona sive mala. Vestigium cordis boni et faciem bonam difficile invenies, et cum labore.

Beatus vir qui non est lapsus verbo ex ore suo, et non est stimulatus in tristicia delicti. Felix qui non habuit animi sui tristiciam, et non excidit a spe sua. Viro cupido et tenaci sine ratione est substantia, et homini livido ad quid aurum? Qui acervat ex animo suo iniuste, aliis congregat, et in bonis illius alius luxuriabitur. Qui sibi nequam est, cui alii bonus erit? Et non iocundabitur in bonis suis. Qui sibi invidet, nichil est illo nequius, et hec redditio est malicie illius. Et si benefecerit, ignoranter et non volens facit, et in novissimo manifestat maliciam suam. Nequam est oculus lividi, et avertens faciem et despiciens animam suam. Insatiabilis oculus cupidi in parte iniquitatis; non satiabitur donec consumat arefaciens animam suam. Oculus malus ad mala, et non saciabitur pane, et indigens in tristicia erit super mensam suam.

Fili, si habes, benefac tecum, et Deo dignas oblationes offer. Memor esto quoniam mors non tardat, et testamentum inferorum quia demonstratum est tibi. Testamentum enim huius mundi morte morietur. Ante mortem benefac amico tuo, et secundum vires tuas exporrigens da pauperi. Non defrauderis a die bono, et particula boni doni non te pretereat. Nonne aliis relinques dolores et labores tuos in divisione sortis? Da et accipe, et iustifica animam tuam. Ante obitum tuum operare iusticiam, quoniam non est apud inferos invenire cibum. Omnis caro sicut fenum veterascet, et sicut folium fructificans in arbore viridi. Alia generantur, et alia deiciuntur; sic generatio carnis et sanguinis: alia finitur, et alia nascitur. Omne opus corruptibile in fine deficiet, et qui illud operatur ibit cum ipso. Et omne opus electum iustificabitur, et qui operatur illud honorabitur in illo. Beatus vir qui in sapientia morabitur, et qui in iusticia sua meditabitur, et in sensu cogitabit circumspectionem Dei; qui excogitat vias illius in suo corde, et in absconsis illius intelligens, vadens post illam quasi investigator, et in viis illius consistens; qui respicit per fenestras eius, et in ianuis illius audiens; qui requiescit iuxta domum illius, et in parietibus illius figens palum, statuet casulam suam ad manus illius, et requiescent in casula illius bona per evum. Statuet filios suos sub tegmine illius, et sub ramis illius morabitur. Protegetur sub tegmine illius a fervore, et in gloria eius requiescet.

Qui timet Deum faciet illud, et qui continens est iusticie apprehendet illam, et obviabit illi quasi mater honorificata, et quasi mulier a virginitate suscipiet illum. Cibabit illum pane vite et intellectus, et aqua sapientie salutaris potabit illum. Et firmabitur in illo et non flectetur, et continebit illum et non confundetur, et exaltabit illum apud proximos suos. Et in medio ecclesie aperiet os eius, et implevit eum spiritu sapientie et intellectus, et stola glorie vestiet eum. Iocunditatem et exultationem thesaurizavit super illum, et nomine eterno hereditavit illum. Homines stulti non apprehendent illam, et homines sensati obviabunt illi. Homines stulti non videbunt illam; longe enim abest a superbia et dolo. Viri mendaces non erunt illius memores, et viri veraces invenientur in illa, et successum habebunt usque ad aspectionem Dei. Non est speciosa laus in ore peccatoris, quoniam a Deo profecta est sapientia. Sapientie enim Dei astabit laus, et in ore fideli habundabit, et dominator dabit eam illi. Non dixeris: Per Deum abest. Que odit ne feceris. Non dicas: Ille me inplanavit. Non enim necessarii sunt illi homines impii. Omne execramentum erroris odit Dominus, et non erit amabile timentibus illum.

Deus ab initio constituit hominem, et reliquit illum in manu consilii sui. Adiecit mandata et precepta sua. Si volueris mandata conservare, conservabunt te, et in perpetuum fidem placitam facient. Apposuit tibi aquam et ignem; ad quod volueris porrige manum tuam. Ante hominem vita et mors, bonum et malum; quod placuerit ei dabitur illi. Quoniam multa sapientia Dei, et fortis in potentia, videns omnes sine intermissione. Oculi Domini ad timentes eum, et ipse agnoscit omnem operam hominis. Nemini mandavit impie agere, et nemini dedit spacium peccandi. Non enim concupiscit multitudinem filiorum infidelium et inutilium.

Ne iocunderis de filiis impiis si multiplicentur. Non oblecteris super ipsis, si non est timor Dei in illis. Non credas vite illorum, et ne respexeris in labores illorum. Melior est enim unus timens Deum quam mille filii impii. Et utile est mori sine filiis quam relinquere filios impios. Ab uno sensato inhabitabitur patria, et a tribubus impiis deseretur. Multa alia vidit oculus meus, et fortiora horum audivit auris mea. In synagoga peccantium exardebit ignis, et in gente incredibili exardescet ira. Non exoraverunt pro peccatis suis antiqui gigantes, qui destructi sunt confidentes sue virtuti. Et non pepercit peregrinationi illorum, et execratus est illos pre superbia verbi illorum. Non misertus est illis, gentem totam perdens, et extollentem se in suis peccatis. Et sicut sexcenta milia peditum qui congregati sunt in duritia cordis sui. Et si unus fuisset cervicatus, mirum si fuisset inmunis. Misericordia enim et ira est cum illo. Potens exoratio et effundens iram. Secundum misericordiam suam, sic correptio illius hominis secundum opera sua iudicat. Non effugiet in rapina peccator, et non retardabit sufferentia misericordiam facientis. Omnis misericordia faciet locum unicuique secundum meritum operum suorum, et secundum intellectum peregrinationis ipsius.

Non dicas: A Deo abscondar, et ex summo quis mei memorabitur? In populo magno non agnoscar. Que enim est anima mea in tam inmensa creatura? Ecce celum et celi celorum, abyssus et universa terra, et que in eis sunt, in conspectu illius commovebuntur. Montes simul et colles et fundamenta terre cum conspexerit illa Deus, tremore concucientur. Et in omnibus his insensatum est cor, et omne cor intelligitur ab illo. Et vias illius quis intelligit, et procellam quam nec oculus videbit hominis? Nam plurima opera illius sunt in absconsis; sed opera iusticie eius quis annunciabit, aut quis sustinebit? Longe enim est testamentum a quibusdam, et interrogatio hominum in consummatione est. Qui minoratur corde cogitat inania, et vir inprudens et errans cogitat stulta.

Audi me, fili, et disce disciplinam sensus, et in verbis meis attende in corde tuo, et dicam in equitate disciplinam, et scrutabor enarrare sapientiam. Et in verbis meis attende in corde tuo, et dico in equitate spiritus virtutes quas Deus posuit in opere suo ab initio, et in veritate annuntio scientiam eius. In iudicio Dei opera ipsius ab initio, et ab institutione ipsorum distinxit partes illorum, et initia ipsorum in gentibus suis. Ornavit in eternum opera illorum; nec esurierunt nec laboraverunt, et non destiterunt ab operibus suis. Unusquisque proximum sibi non angustiabit usque in eternum. Non sis incredibilis verbo illius. Post hec Deus in terram respexit, et implevit illam bonis suis. Anima omnis vitalis denunciavit ante faciem illius, et in ipsam iterum reversio illorum.

Deus creavit de terra hominem, et secundum ymaginem suam fecit illum, et iterum convertit illum in ipsam, et secundum se vestivit illum virtute. Numerum dierum et tempus dedit illi, et potestatem dedit illi eorum que sunt super terram. Posuit timorem illius super omnem carnem, et dominatus est bestiarum et volatilium. Creavit ex ipso adiutorium simile ipsi; consilium et linguam et oculos et aures et cor dedit illis excogitandi, et disciplina intellectus replevit eos. Creavit illis scientiam spiritus, sensu implevit corda illorum, et mala et bona ostendit illis. Posuit oculum ipsorum super corda illorum, ostendere illis magnalia operum suorum, ut nomen sanctificationis collaudent, et gloriari in mirabilibus ipsius, ut magnalia enarrent operum eius. Addidit illis disciplinam, et legem vite hereditavit illos. Testamentum eternum constituit cum illis, et iusticiam et iudicia sua ostendit illis. Et magnalia honoris eius vidit oculus illorum, et honorem vocis audierunt aures illorum, et dixit illis: Attendite ab omni iniquo. Et mandavit illis unicuique de proximo. Vie illorum coram ipso sunt semper, non sunt absconse ab oculis ipsius. In unamquamque gentem preposuit rectorem, et pars Dei Israel facta est manifesta. Et omnia opera illorum velut sol in conspectu Dei, et oculi eius sine intermissione inspicientes in viis eorum. Non sunt absconsa testamenta per iniquitatem eorum, et omnes iniquitates eorum in conspectu Dei. Elemosina viri quasi signaculum cum ipso, et gratiam hominis quasi pupillam conservabit. Et postea resurget, et retribuet illis retributionem unicuique in caput ipsorum, et convertet in interiores partes terre. Penitentibus autem dedit viam iusticie, et confirmavit deficientes sustinere, et destinavit illis sortem veritatis.

Convertere ad Dominum, et relinque peccata tua. Precare ante faciem Domini, et minue offendicula. Revertere ad Dominum, et avertere ab iniusticia tua, et nimis odito execrationem. Et cognosce iusticias et iudicia Dei, et sta in sorte propositionis et orationis altissimi Dei. In partes vade seculi sancti, cum vivis et dantibus confessionem Deo.

Non demoreris in errore impiorum; ante mortem confitere. A mortuo quasi nichil perit confessio. Confiteberis vivens; vivus et sanus confiteberis, et laudabis Deum, et gloriaberis in miserationibus illius. Quam magna misericordia Dei, et propiciatio illius convertentibus ad se! Nec enim omnia possunt esse in hominibus, quoniam non est inmortalis filius hominis, et in vanitate malicie placuerunt. Quid lucidius sole? Et hic deficiet. Aut quid nequius quam quod excogitavit caro et sanguis? Et hoc arguetur. Virtutem altitudinis celi ipse conspicit, et omnes homines terra et cinis. Qui vivit in eternum creavit omnia simul. Deus solus iustificabitur, et manet invictus rex in eternum. Quis sufficiet enarrare opera illius? Quis enim investigabit magnalia eius? Virtutem autem magnitudinis eius quis enunciabit? Aut quis adiciet enarrare misericordiam eius? Non est minuere neque adicere, nec est invenire magnalia Dei. Cum consummaverit homo, tunc incipiet; et cum quieverit, operabitur. Quid est homo, et que est gratia illius? Et quid bonum aut quid nequam illius? Numerus dierum hominum ut multum centum anni; quasi gutta aque maris deputati sunt, et sicut calculus arene, sic exigui anni in die evi. Propter hoc patiens est Deus in illis, et effundit super eos misericordiam suam. Vidit presumptionem cordis illorum, quoniam mala est, et cognovit subversionem illorum, quoniam nequam est. Ideo adimplevit propitiationem suam in illis, et ostendit illis viam equitatis. Miseratio hominis circa proximum suum; misericordia autem Dei super omnem carnem. Qui misericordiam habet, docet et erudit quasi pastor gregem suum. Miseretur excipientis doctrinam miserationis, et qui festinat in iudiciis eius.

Fili, in bonis non des querelam, et in omni datione des tristiciam verbi mali. Nonne ardorem refrigerabit ros? Sic et verbum melius quam datum. Nonne ecce verbum super datum bonum? Sed utraque cum homine iustificato. Stultus acriter inproperabit, et datus indisciplinati tabescere facit oculos. Ante iudicium para iusticiam tibi, et antequam loquaris disce. Ante languorem adhibe medicinam, et ante iudicium interroga teipsum, et in conspectu Dei invenies propiciationem. Ante languorem humilia te, et in tempore infirmitatis ostende conversationem tuam.

Non impediaris orare semper, et ne verearis usque ad mortem iustificari, quoniam merces Dei manet in eternum. Ante orationem prepara animam tuam, et noli esse quasi homo qui temptat Deum. Memento ire in die consummationis, et tempus retributionis in conversatione faciei. Memento paupertatis in die habundantie, et necessitatis paupertatis in die divitiarum. A mane usque ad vesperum inmutabitur tempus, et hec omnia citata in oculis Dei. Homo sapiens in omnibus metuet, et in diebus delictorum attendet ab inertia. Omnis astutus agnoscit sapientiam, et invenienti eam dabit confessionem. Sensati in verbis et ipsi sapienter egerunt, et intellexerunt veritatem et iusticiam, et inploraverunt proverbia et iudicia.

Post concupiscentias tuas non eas, et a voluntate tua avertere. Si prestes anime tue concupiscentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis. Ne oblecteris in turbis nec in modicis; assidua est enim commissio illorum. Ne fueris mediocris in contentione ex fenore, et non est tibi nichil in sacculo; eris enim invidus vite tue.

Operarius ebriosus non locupletabitur, et qui spernit modica paulatim decidet.

Vinum et mulieres apostatare faciunt sapientes, et arguent sensatos. Et qui se iungit fornicariis erit nequam. Putredo et vermes hereditabunt illum, et extolletur in exemplum maius, et tolletur de numero anima eius. Qui credit cito levis corde est, et minorabitur; et qui delinquit in animam suam insuper habebitur. Et qui gaudet iniquitati denotabitur, et qui odit correptionem minuetur vita, et qui odit loquacitatem extinguit maliciam. Qui peccat in animam suam penitebit, et qui iocundatur malicia denotabitur. Ne iteres verbum nequam et durum, et non minoraberis.

Amico et inimico noli narrare sensum tuum, et si est tibi delictum noli denudare. Audiet enim te et custodiet te, et quasi defendens peccatum odiet te, et sic aderit tibi semper. Audisti verbum adversus proximum tuum, commoriatur in te, fidens quoniam non te dirumpet. A facie verbi parturit fatuus, tamquam gemitus partus infantis. Sagitta infixa femori carnis, sic verbum in corde stulti. Corripe amicum ne forte non intellexerit, et dicat: Non feci; aut si fecerit, ne iterum addat facere. Corripe proximum ne forte non dixerit, et si dixerit, ne forte iteret. Corripe amicum, sepe enim fit commissio, et non omni verbo credas. Est qui labitur lingua sua, sed non ex animo. Quis est enim qui non deliquerit in lingua sua?

Corripe proximum antequam comminneris, et da locum timori altissimi. Quia omnis sapientia timor domini, et in illa timere deum. Et in omni sapientia dispositio legis, et non est sapientia nequitie disciplina, et non est cogitatus peccatorum prudentia. Est nequitia et in ipsa execratio, et est insipiens qui minuitur sapientia. Melior est homo qui deficit sapientia et deficiens sensu in timore, quam qui habundat sensu et transgreditur legem altissimi. Est sollertia certa et ipsa iniqua. Et est qui emittit verbum certum enarrans veritatem. Est qui nequiter humiliat se, et interiora eius plena sunt dolo. Et est iustus qui se nimium summittit a multa humilitate. Et est iustus qui inclinat faciem et fingit non videre se, quod ignoratum est. Et si ab inbecillitate virium peccare vetetur, si invenerit tempus male faciendi malefaciet. Ex visu cognoscitur vir, et ab occursu faciei cognoscitur sensatus. Amictus corporis et risus dentium et ingressus hominis enuntiant de illo. Est correptio mendax in ira contumeliosi, et est iudicium quod non probatur esse bonum, et est tacens, et ipse est prudens.

Quam bonum est arguere quam irasci, et confitentem in oratione non prohibere. Concupiscentia spadonis devirginavit iuvenculam, sic qui facit per vim iudicium iniquum. Quam bonum est correptum manifestare penitentiam, sic enim effugies voluntarium peccatum. Est tacens qui invenitur sapiens, et est odibilis qui procax est ad loquendum. Est autem tacens non habens sensum loquele, et est tacens sciens tempus apti temporis. Homo sapiens tacebit usque ad tempus, lascivus autem et imprudens non servabit tempus. Qui multis utitur verbis ledet animam suam, et qui potestatem sibi assumit iniuste odietur. Est processio in malis viro indisciplinato, et est inventio in detrimentum. Est datum quod non est bonum, et est datum cui retributio duplex est. Est propter gloriam minoratio, et est qui ab humilitate levabit caput. Est qui multa redimat modico pretio, et restituens ea in septuplum. Sapiens in verbis seipsum amabilem facit, gratie autem fatuorum effundentur. Datus insipientis non erit utilis tibi, oculi enim illius septemplices sunt. Exigua dabit et multa inproperabit, et apertio oris illius inflammatio est. Hodie feneratur quis et cras expetit, et odibilis homo huiusmodi. Fatuo non erit amicus, et non erit gratia bonis illius. Qui enim edunt panem illius false lingue sunt. Quotiens et quanti irridebunt eum, neque enim quod habendum erat directo sensu distribuit, similiter et quod non erat habendum. Lapsus false lingue quasi qui in pavimento cadens, sic casus malorum festinanter veniet. Homo gratis acharis quasi fabula vana, in ore indisciplinatorum assidua erit. Ex ore fatui reprobabitur parabola, non enim dicit illam in tempore suo. Est qui vetatur peccare ab inopia, et in requie sua stimulabitur. Est qui perdit animam suam pre confusione, et ab inprudenti persona perdet eam. Persone autem acceptione perdet se.

Est qui pre confusione promittit amico, et lucratus est eum inimicum gratis. Obprobrium nequam in homine mendacium, et in ore indisciplinatorum assidue erit. Potior fur quam assiduitas viri mendacis; perditionem autem ambo hereditabunt. Mores hominum mendacium sine honore, et confusio illius cum ipso sine intermissione.

Sapiens in verbis producet seipsum, et homo prudens placebit magnatis. Qui operatur terram suam exaltabit acervum frugum, et qui operatur iustitiam ipse exaltabitur; qui vero placet magnatis effugiet iniquitatem. Xenia et dona excecant oculos iudicum, et quasi mutus in ore avertit correptiones eorum. Sapientia absconsa et thesaurus invisus, que utilitas in utrisque? Melior est qui celat insipientiam suam quam homo qui abscondit sapientiam suam.

Fili, peccasti? non adicias iterum, sed et de pristinis deprecare ut tibi dimittantur. Quasi a facie colubri fuge peccata; et si accesseris ad illa, suscipient te. Dentes leonis dentes eius, interficientes animas hominum. Quasi romphea bis acuta omnis iniquitas; plage illius non est sanitas. Obiurgationes et iniurie adnullabunt substantiam, et domus que nimis locuples est adnullabitur superbia; sic substantia superbi eradicabitur. Deprecatio pauperis ex ore usque ad aures eius perveniet, et iudicium festinato adveniet illi. Qui odit correptionem vestigium est peccatoris, et qui timet deum convertetur ad cor suum. Notus a longe potens lingua audaci, et sensatus scit labi se ab illo. Qui edificat domum suam inpendiis alienis quasi qui colligit lapides suos in hyeme.

Stuppa collecta synagoga peccantium, et consummatio illorum flamma ignis. Via peccantium conplanata lapidibus, et in fine illorum inferi et tenebre et pene. Qui custodit iustitiam continebit sensum eius. Consummatio timoris dei sapientia et sensus. Non erudietur qui non est sapiens in bono. Est autem insipientia que habundat in malo, et non est sensus ubi est amaritudo. Sapientia sapientis tamquam inundatio habundabit, et consilium illius sicut fons vite permanet. Cor fatui quasi vas confractum, et omnem sapientiam non tenebit. Verbum sapiens quodcumque audierit scius laudabit et ad se adiciet. Audivit luxuriosus et displicebit ei, et proiciet illud post dorsum suum. Narratio fatui quasi sarcina in via; nam in labiis sensati invenietur gratia. Os prudentis queritur in ecclesia, et verba illius cogitabunt in cordibus suis. Tamquam domus exterminata sic fatuo sapientia, et scientia insensati inenarrabilia verba. Compedes in pedibus stulto doctrina, et quasi vincula manuum super manum dextram.

Fatuus in risu exaltat vocem suam, vir autem sapiens vix tacite ridebit. Ornamentum aureum prudenti doctrina, et quasi brachiale in brachio dextro. Pes fatui facilis in domum proximi, et homo peritus confundetur a persona potentis. Stultus a fenestra respiciet in domum, vir autem eruditus foris stabit. Stultitia est hominis auscultare per ostium, et prudens gravabitur contumelia. Labia inprudentium stulta narrabunt, verba autem prudentium statera ponderabuntur. In ore fatuorum cor illorum, et in corde sapientium os illorum. Dum maledicit impius diabolum, maledicit ipse animam suam. Susurro coinquinabit animam suam, et in omnibus odietur; et qui manserit odiosus erit; tacitus et sensatus honorabitur.

In lapide luteo lapidatus est piger, et omnes loquentur super aspernationem illius. De stercore boum lapidatus est piger, et omnis qui tetigerit eum excutiet manus. Confusio patris est de filio indisciplinato, filia autem fatua in deminoratione fiet. Filia prudens hereditas viro suo, nam que confundit in contumeliam fit genitoris. Patrem et virum confundit audax, et ab impiis non minorabitur; ab utrisque autem inhonorabitur. Musica in luctu importuna narratio; flagella et doctrina in omni tempore sapientie. Qui docet fatuum quasi qui conglutinat testam.

Qui narrat verbum non audienti quasi qui excitat dormientem de gravi somno. Qui enumerat stulto in fine dicet: Quis est hic? Supra mortuum plora, defecit enim lux eius, et super fatuum plora, defecit enim sensus. Modicum plora super mortuum quoniam requievit. Nequissimi enim nequissima vita super mortem fatui. Luctus mortui septem dies, fatui autem et impii omnes dies vite illorum. Cum stulto ne multum loquaris, et cum insensato ne abieris. Serva te ab illo ut non molestiam habeas, et non coinquinaberis in peccato illius. Deflecte ab illo et invenies requiem, et non acediaberis in stultitiam illius. Super plumbum quid gravabitur? et quod illi aliud nomen quam fatuus? Arenam et salem et massam ferri facilius est portare quam hominem inprudentem et fatuum et impium. Loramentum ligneum colligatum in fundamento edificii non dissolvetur; sic et cor confirmatum in cogitatione consilii. Cogitatus sensati in omni tempore nec metu depravabitur. Sicut pale in excelsis et cementa sine inpensa posita contra faciem venti non permanebunt, sic et cor timidum in cogitatione stulti contra impetum timoris non resistet. Sic et cor trepidum in cogitatione fatui omni tempore non metuet; sic et qui in preceptis dei permanet semper. Pungens oculum deducit lacrimas, et qui pungit cor profert sensum.

Mittens lapidem in volatilia deiciet illa; sic et qui conviciatur amico dissolvit amicitiam. Ad amicum etsi produxeris gladium, non desperes; est enim regressus ad amicum. Si aperueris os triste, non timeas; est enim concordatio excepto convicio et inproperio et superbia et mysterii revelatione et plaga dolosa; in his omnibus effugiet te amicus. Fidem posside cum amico in paupertate illius, ut et in bonis illius leteris. In tempore tribulationis illius permane illi fidelis, ut in hereditate illius coheres sis. Ante ignem camini vapor et fumus ignis inaltatur; sic et ante sanguinem maledicta et contumelie et mine. Amicum salutare non confundar, et a facie illius non abscondam; et si mala mihi evenerint per illum, sustinebo. Omnis qui audiet cavebit se ab eo. Quis dabit ori meo custodiam et supra labia mea signaculum certum, ut non cadam in ipsis et lingua mea perdat me?

Domine pater et dominator vite mee, ne derelinquas me in consilio illorum, nec sinas me cadere in illa exprobratione. Quis superponet in cogitatu meo flagella et in corde meo doctrinam sapientie, ut ignorationibus eorum non parcant mihi, et non appareant delicta illorum, ne adincrescant ignorantie mee et multiplicentur delicta mea et peccata mea habundent, et incidam in conspectu adversariorum, et gaudeat inimicus meus. Domine pater et deus vite mee, ne derelinquas me in cogitatu illorum. Extollentiam oculorum meorum ne dederis mihi, et omne desiderium averte a me. Aufer a me ventris concupiscentias, et concubitus concupiscentie ne apprehendant me, et anime irreverenti et infrunite ne tradas me. Doctrinam oris audite filii, et qui custodierit illam non periet labiis suis, nec scandalizabitur in operibus nequissimis. In vanitate sua apprehenditur peccator, et superbus et maledicus scandalizabitur in illo. Iurationi non assuescat os tuum, multi enim casus in illa. Nominatio vero dei non sit assidua in ore tuo, et nominibus sanctorum non admiscearis, quia non eris inmunis ab eis.

Sicut enim servus interrogatus assidue a livore non minuitur, sic omnis iurans et nominans in toto a peccato non purgabitur. Vir multum iurans implebitur iniquitate, et non discedet a domo illius plaga. Et si frustraverit, delictum illius super ipsum erit; et si dissimulaverit, delinquet dupliciter; et si in vacuum iuraverit, non iustificabitur; replebitur enim retributione pessima domus illius. Est et alia loquela contraria morti; non inveniatur in hereditate Iacob. Etenim a misericordibus omnia hec auferentur, et in delictis non volutabuntur. Indisciplinate loquele non assuescat os tuum, est enim in illa verbum peccati. Memento patris et matris tue, in medio enim magnatorum consistis, ne forte obliviscatur te deus in conspectu illorum, et assiduitate tua infatuatus inproperium patiaris, et malueris non nasci, et diem nativitatis tue maledicas. Homo assuetus in verbis inproperii in omnibus diebus suis non erudietur. Duo genera habundant in peccatis, et tertium adducit iram et perditionem. Anima calida quasi ignis ardens non extinguetur donec aliquid deglutiat. Et homo nequam in ore carnis sue non desinet donec incendat ignem. Homini fornicario omnis panis dulcis, non fatigabitur transgrediens usque ad finem.

Omnis homo qui transgreditur lectum suum contempnens in animam suam et dicens: Quis me videt? Tenebre circumdant me, et parietes cooperiunt me, et nemo circumspicit me; quem vereor? Delictorum meorum non memorabitur altissimus. Et non intellegit quoniam omnia videt oculus eius, quoniam expellit a se timorem dei huiusmodi hominis timor, et oculi hominum timentes illum. Et non cognovit quoniam oculi domini multo plus lucidiores super solem, circumspicientes omnes vias hominum et profundum abyssi et hominum corda intuentes in absconditas partes. Et domino enim deo antequam crearentur omnia sunt agnita, sic et post perfectum respicit omnia. Hic in plateis civitatis vindicabitur, et quasi pullus equinus fugabitur, et ubi non speravit apprehendetur. Et erit dedecus omnibus, eo quod non intellexerit timorem domini. Sic et mulier omnis relinquens virum suum et statuens hereditatem ex alieno matrimonio. Primo enim in lege altissimi incredibilis fuit, et secundo virum suum dereliquit, tertio in adulterio fornicata est, et ex alio viro filios statuit sibi. Hec in ecclesiam adducetur, et in filios eius respicietur. Non tradent filii eius radices, et rami eius non dabunt fructum. Derelinquet in maledictum memoriam illius, et dedecus illius non delebitur. Et agnoscent qui derelicti sunt quoniam nichil melius quam timor domini, et nichil dulcius quam respicere in mandatis domini. Gloria magna est sequi dominum, longitudo enim dierum assumetur ab eo.

Sapientia laudabit animam suam, et in deo honorabitur, et in medio populi sui gloriabitur. Et in ecclesiis altissimi aperiet os suum, et in conspectu virtutis illius gloriabitur. In medio populi sui exaltabitur, et in plenitudine sancta ammirabitur. Et in multitudine electorum habebit laudem, et inter benedictos benedicetur, dicens: Ego ex ore altissimi prodii, primogenita ante omnem creaturam. Ego feci in celis ut oriretur lumen indeficiens, et sicut nebula texi omnem terram. Ego in altissimis habitavi, et thronus meus in columpna nubis. Gyrum celi circuivi sola, et in profundum abyssi penetravi, et in fluctibus maris ambulavi, et in omni terra steti, et in omni populo et in omni gente primatum habui, et omnium excellentium et humilium corda virtute calcavi. Et in his omnibus requiem quesivi, et in hereditate domini morabor. Tunc precepit et dixit mihi creator omnium, et qui creavit me requievit in tabernaculo meo, et dixit mihi: In Iacob inhabita, et in Israhel hereditare, et in electis meis mitte radices. Ab initio et ante secula creata sum, et usque ad futurum seculum non desinam, et in habitatione sancta coram ipso ministravi.

Et sic in Syon firmata sum, et in civitate sanctificata similiter requievi, et in hierusalem potestas mea. Et radicavi in populo honorificato, et in partes dei mei hereditas illius, et in plenitudine sanctorum detentio mea. Quasi cedrus exaltata sum in libano, et quasi cypressus in monte Syon, et quasi palma exaltata sum in cades, et quasi plantatio rose in hiericho. Quasi oliva speciosa in campis, et quasi platanus exaltata sum iuxta aquam in plateis. Sicut cynnamomum et balsamum aromatizans odorem dedi. Quasi myrra electa dedi suavitatem odoris. Et quasi storax et galbanus, et ungula et gutta, et quasi libanus non incisus vaporavi habitationem meam, et quasi balsamum non mixtum odor meus. Ego quasi terebintus extendi ramos meos, et rami mei honoris et gratie. Ego quasi vitis fructificavi suavitatem odoris, et flores mei fructus honoris et honestatis. Ego mater pulchre dilectionis et timoris et agnitionis et sancte spei. In me gratia omnis vie et veritatis, in me omnis spes vite et virtutis. Transite ad me omnes qui concupiscitis me, et a generationibus meis implemini. Spiritus enim meus super mel dulcis, et hereditas mea super mel et favum. Memoria mea in generatione seculorum. Qui edunt me adhuc esurient, et qui bibunt me adhuc sitient. Qui audit me non confundetur, et qui operantur in me non peccabunt. Qui elucidant me vitam eternam habebunt. Hec omnia liber vite et testamentum altissimi, et agnitio veritatis. Legem mandavit moyses in preceptis iusticiarum, et hereditatem domui iacob et israel. Promissionem posuit david puero suo, excitare regem ex ipso fortissimum in throno honoris sedentem in sempiternum. Qui implet quasi phison sapientiam, et quasi tygris in diebus novorum. Qui adimplet quasi eufrates sensum, qui multiplicat quasi iordanis in tempore messis. Qui mittit disciplinam sicut lucem, et assistens quasi geon in die vindemie. Qui perficit primus scire ipsam, et infirmior non investigabit eam. A mari enim habundabit cogitatio eius, et consilium eius in abysso magna. Ego sapientia effudi flumina, ego quasi trames aque immense defluo. Ego quasi fluvius dorix, et sicut aqueductus exivi de paradyso. Dixi. Rigabo hortum meum plantationum, et inebriabo partus mei fructum. Et ecce factus est mihi trames habundans, et fluvius meus propinquavit ad mare. Quoniam doctrinam quasi antelucanum illumino omnibus, et enarrabo illam usque in longinquum. Penetrabo inferiores partes terre, et inspiciam omnes dormientes, et illuminabo omnes sperantes in domino. Adhuc doctrinam quasi prophetiam effundam, et relinquam illam querentibus sapientiam, et non desinam in progenies illorum usque in evum sanctum. Videte quoniam non soli mihi laboravi, sed omnibus exquirentibus veritatem.

In tribus placitum est spiritui meo, que sunt probata coram deo et hominibus: concordia fratrum, et amor proximorum, et vir et mulier sibi consentientes. Tres species odivit anima mea, et aggravor valde anime illorum: pauperem superbum, et divitem mendacem, et senem fatuum et insensatum. Que in iuventute tua non congregasti, quomodo invenies ea in senectute tua? Quam speciosum canitiei iudicium, et presbiteris cognoscere consilium. Quam gloriosa veteranis sapientia, et gloriosis intellectus et consilium. Corona senum multa peritia, et gloria illorum timor dei. Novem insuspicabilia cordis magnificavi, et decimum dicam in lingua hominibus. Homo qui iocundatur in filiis vivens et videns subversionem inimicorum. Beatus qui habitat cum muliere sensata, et qui lingua sua non est lapsus, et qui non servivit indignis se. Beatus qui invenit amicum verum, et qui enarrat iusticiam auri audienti. Quam magnus qui invenit sapientiam et scientiam, sed non est super timentem dominum. Timor dei super omnia super posuit. Beatus cui donatum est habere timorem dei, qui tenet illum cui assimilabitur? Timor dei initium dilectionis eius, fidei autem initium adglutinandum est ei.

Omnis plaga tristicia cordis est, et omnis malicia nequitia mulieris est. Et omnem plagam et non plagam videbit cordis, et omnem nequitiam, et non nequitiam mulieris, et omnem obductum et non obductum odientium, et omnem vindictam et non vindictam inimicorum. Non est caput nequius super caput colubri, et non est ira super iram mulieris. Commorari leoni et draconi placebit, quam habitare cum muliere nequam. Nequitia mulieris immutat faciem eius, et obcecat vultum suum tamquam ursus, et quasi saccum ostendit se in medio proximorum eius, et audiens suspiravit modicum. Brevis omnis malicia super maliciam mulieris, sors peccatorum cadet super illam. Ascensus arenosus in pedibus veterani, sic mulier linguata homini quieto. Ne respicias in mulieris speciem, et non concupiscas mulierem in specie. Mulieris ira et irreverentia, confusio magna. Mulier si primatum habeat, contraria est viro suo. Cor humile et facies tristis, et plaga mortis mulier nequam. Manus debiles et genua dissoluta, mulier que non beatificat virum suum. A muliere initium factum est peccati, et per illam omnes morimur. Non des aque exitum nec modicum, nec mulieri nequam veniam prodeundi. Si non ambulaverit ad manum tuam, confundet te in conspectu inimicorum. A carnibus tuis abscide illam, ne semper te abutatur.

Mulieris bone beatus vir, numerus enim annorum illorum duplex. Mulier fortis oblectat virum suum, et annos vite illius in pace implebit. Pars bona mulier bona, in parte bona timentium dominum dabitur viro pro factis bonis. Divitis autem et pauperis cor bonum in omni tempore, vultus illorum hylaris. A tribus timuit cor meum, et in quarto facies mea metuit: delaturam civitatis, et collectionem populi, et calumniam mendacem, super mortem omnia gravia. Dolor cordis et luctus mulier zelotipa. In muliere zelotipa flagellum lingue omnibus communicans. Sicut boum iugum quod movetur, ita et mulier nequam. Qui tenet illam quasi qui apprehendit scorpionem. Mulier ebriosa ira magna, et contumelia et turpitudo illius non tegetur. Fornicatio mulieris in extollentia oculorum, et in palpebris illius agnoscetur. In filia non avertente se firma custodiam, ne inventa occasione utatur se. Ab omni irreverentia oculorum eius cave, et ne mireris si te neglexerit. Sicut viator sitiens ad fontem os aperiet, et ab omni aqua proxima bibet, et contra omnem palum sedebit, et contra omnem sagittam aperiet pharetram donec deficiat. Gratia mulieris sedule delectabit virum suum, et ossa illius impinguabit. Disciplina illius datum dei. Mulier sensata et tacita, non est immutatio erudite anime. Gratia super gratiam mulier sancta et pudorata. Omnis autem ponderatio non est digna continentis anime. Sicut sol oriens mundo in altissimis dei, sic mulieris bone species in ornamentum domus eius. Lucerna splendens super candelabrum sanctum, et species faciei super etatem [illegible] stabilem. Columpne auree super bases argenteas, et pedes firmi super plantas stabilis mulieris. Fundamenta eterna super petram solidam, et mandata dei in corde mulieris sancte. In duobus contristatum est cor meum, et in tercio iracundia mihi advenit: vir bellator deficiens per inopiam, et vir sensatus contemptus, et qui transgreditur de iusticia ad peccatum. Deus paravit eum ad romphea. Due species difficiles et periculose mihi apparuerunt. Difficile exuitur negocians a negligentia, et non iustificabitur caupo a peccatis labiorum.

Propter inopiam multi deliquerunt, et qui querit locupletari avertit oculum suum. Sicut in medio compaginis lapidum palus figitur, sic et inter medium venditionis et emptionis angustiabitur peccatum. Conteretur cum delinquente delictum. Si non in timore domini tenueris te instanter, cito subvertetur domus tua. Sicut in percussura cribri remanebit pulvis, sic aporia hominis in cogitatu illius. Vasa figuli probat fornax, et homines iustos temptatio tribulationis. Sicut rusticatio de ligno ostendit fructum illius, sic verbum ex cogitatu cordis hominis. Ante sermonem non laudes virum, hec enim temptatio est hominum. Si sequeris iusticiam, apprehendes illam, et indues quasi poderem honoris, et inhabitabis cum ea, et proteget te in sempiternum, et in die agnitionis invenies firmamentum. Volatilia ad sibi similia conveniunt, et veritas ad eos qui operantur illam revertetur. Leo venationi insidiatur semper, sic peccata operantibus iniquitatem. Homo sanctus in sapientia manet sicut sol, nam stultus sicut luna mutatur. In medio insensatorum serva verbum tempori, in medio autem cogitantium assiduus esto. Narratio peccantium odiosa, et risus illorum in deliciis peccati. Loquela multum iurans horripilationem capiti statuet, et irreverentia ipsius obturatio aurium. Effusio sanguinis in rixa superborum, et maledictio illorum auditus gravis.

Qui denudat archana amici perdit fidem, et non inveniet amicum ad animum suum. Dilige proximum, et coniungere cum illo fide. Quod si denudaveris absconsa illius, non sequeris post eum. Sicut enim homo qui perdit amicum suum, sic qui perdit amicitiam proximi sui. Et sicut qui dimittit avem de manu sua, sic dereliquisti proximum tuum, et non eum capies. Non illum sequeris quoniam longe abest; effugit enim quasi caprea de laqueo, quoniam vulnerata est anima eius. Ultra enim non poteris colligare. Maledicti est concordatio, denudare autem amici mysteria desperatio est anime infelicis. Annuens oculo fabricat iniqua, et nemo eum abiciet. In conspectu oculorum tuorum conculcabit os suum, et super sermones tuos admirabitur; novissime autem pervertet os suum, et in verbis tuis dabit scandalum. Multa audivi et non coequavi ei, et dominus odiet illum. Qui in altum mittit lapidem, super caput eius cadet, et plaga dolosa dolosi dividet vulnera. Et qui foveam fodit incidet in eam, et qui statuit lapidem proximo offendet in eo. Qui laqueum alii ponit peribit in illo. Facienti nequissimum consilium, super ipsum devolvetur, et non agnoscet unde adveniet illi. Illusio et improperium superborum, et vindicta sicut leo insidiabitur illi. Laqueo peribunt qui oblectantur casu iustorum, dolor autem consumet illos antequam moriantur. Ira et furor utraque execrabilia, et vir peccator continens erit illorum.

Qui vindicari vult a deo inveniet vindictam, et peccata illius servans servabit. Relinque proximo tuo nocenti te, et tunc deprecanti tibi peccata solventur. Homo homini servat iram, et a deo querit medelam? In hominem similem sibi non habet misericordiam, et de peccatis suis deprecatur? Ipse dum caro sit reservat iram, et propitiationem petit a deo? quis exorabit pro delictis illius? Memento novissimorum, et desine inimicari. Tabitudo enim et mors imminent in mandatis. Memorare timorem dei, et non irascaris proximo. Memorare testamenti altissimi, et despice ignorantiam proximi. Abstine te a lite, et minues peccata. Homo enim iracundus incendit litem, et vir peccator turbabit amicos, et in medio pacem habentium immittet inimicitiam. Secundum enim ligna silve sic ignis exardescit, et secundum virtutem hominis sic iracundia illius erit, et secundum substantiam suam exaltabit iram suam. Certamen festinatum incendit ignem, et lis festinans effundet sanguinem, et lingua testificans adducit mortem. Si sufflaveris quasi ignis exardebit, et si expueris super illam extinguetur. Utraque ex ore proficiscuntur.

Susurro et bilinguis maledictus. Multos enim turbabit pacem habentes. Lingua tercia multos commovit, et dispersit illos a gente in gentem. Civitates muratas divitum destruxit, et domos magnatorum effodit. Virtutes populorum concidit, et gentes fortes dissolvit. Lingua tercia mulieres eiecit, et privavit illas de laboribus suis. Qui respicit illam non habebit requiem, nec habebit amicum in quo requiescat. Flagelli plaga livorem facit, plaga autem lingue comminuet ossa. Multi ceciderunt in ore gladii, sed non sic quasi ceciderunt per linguam suam. Beatus qui tectus est a lingua nequam, qui in iracundiam illius non transivit, et qui non adtraxit iugum eius, et vinculis illius non est ligatus. Iugum enim illius iugum ferreum est, et vinculum illius vinculum ereum est. Mors illius mors nequissima est, et utilis potius infernus quam illa. Perseverantia illius non permanebit, sed obtinebit vias iniustorum, in flamma sua non comburet iustos. Qui derelinquunt deum incident in illam, et exardebit in illis et non extinguetur, et immittetur in illos quasi leo, et quasi pardus ledet illos. Sepi aures tuas spinis, et noli audire linguam nequam, et ori tuo facito ostia, et seras auribus tuis. Aurum tuum et argentum tuum confla, et verbis tuis facito stateram, et frenos ori tuo rectos, et attende ne forte labaris in lingua, et cadas in conspectu inimicorum insidiantium tibi, et sit casus tuus insanabilis in mortem.

Qui facit misericordiam fenerat proximo suo, et qui prevalet manu mandata servat. Fenerare proximo tuo in tempore necessitatis illius, et iterum redde proximo in tempore suo. Confirma verbum et fideliter age cum illo, et in omni tempore invenies quod tibi necessarium est. Multi quasi inventionem estimaverunt fenus, et prestiterunt molestiam his qui se adiuverunt. Donec accipiant osculantur manus dantis, et in promissionibus humiliant vocem suam, et in tempore redditionis postulabit tempus, et loquetur verba tedii et murmurationum, et tempus causabitur. Si autem potuerit reddere adversabitur; solidi vix reddet dimidium, et computabit illud quasi inventionem. Sin autem fraudabit illum pecunia sua, et possidebit illum inimicum gratis. Convicia et maledicta reddet illi, et pro honore et beneficio reddet illi contumeliam. Multi non causa nequitie non feneraverunt, sed fraudari gratis timuerunt. Verumtamen super humilem animo fortior esto, et pro elemosina non trahas illum. Propter mandatum assume pauperem, et propter inopiam eius ne dimittas eum vacuum. Perde pecuniam propter fratrem et amicum, et non abscondas illam sub lapide in perditionem. Pone thesaurum tuum in preceptis altissimi, et proderit tibi magis quam aurum.

Conclude elemosinam in corde pauperis, et hec pro te exorabit ab omni malo. Elemosina viri quasi sacculum cum ipso, et gratiam hominis quasi pupillam conservabit, et postea resurget, et retribuet illis retributionem unicuique in caput illorum. Super scutum potentis et super lanceam adversus inimicum tuum pugnabit. Vir bonus fidem facit pro proximo suo, et qui perdiderit confusionem derelinquet sibi. Gratiam fideiussoris ne obliviscaris, dedit enim pro te animam suam. Repromissorem fugit peccator et immundus. Bona repromissoris sibi ascribit peccator, et ingratus sensu derelinquet liberantem se. Vir repromittit de proximo suo, et cum perdiderit reverentiam relinquetur ab eo. Repromissio nequissima multos perdidit dirigentes, et commovit illos quasi fluctus maris. Viros potentes gyrans migrare fecit, et vagati sunt in gentibus alienis. Peccator transgrediens mandata domini incidet in promissionem nequam, et qui conatur multa agere incidet in iudicium. Recupera proximum secundum virtutem tuam, et attende tibi ne incidas.

Initium vite hominis aqua et panis, et vestimentum, et domus protegens turpitudinem. Melior est victus pauperis sub tegmine asserum, quam epule splendide in peregre sine domicilio. Minimum pro magno placeat tibi, et improperium peregrinationis non audies. Vita nequam hospitandi de domo in domum: et ubi hospitabitur non fiducialiter aget, nec aperiet os. Hospitabitur et pascet, et potabit ingratos, et ad hec amara audiet. Transi hospes et orna mensam, et que in manu habes ciba ceteros. Exi a facie honoris amicorum meorum: necessitudine domus mee hospitio mihi factus es frater. Gravia hec homini habenti sensum, correptio domus et improperium feneratoris.

Qui diligit filium suum assiduat illi flagella, ut letetur in novissimo suo, et non palpet proximorum ostia. Qui docet filium suum laudabitur in illo, et in medio domesticorum in illo gloriabitur. Qui docet filium suum in zelum mittit inimicum, et in medio inimicorum gloriabitur in illo. Mortuus est pater illius, et quasi non est mortuus: similem enim reliquit sibi post se. In vita sua vidit et letatus est in illo: in obitu suo non est contristatus, nec confusus est coram inimicis. Reliquit enim defensorem domus contra inimicos, et amicis reddendam gratiam. Pro animabus filiorum colligabit vulnera sua, et super omnem vocem turbabuntur viscera eius. Equus indomitus evadit durus, et filius remissus evadit preceps. Lacta filium et paventem te faciet: lude cum eo, et contristabit te. Non corrideas illi, ne doleas, et in novissimo obstupescent dentes tui. Non des illi potestatem in iuventute, et ne despicias cogitatus illius. Curva cervicem eius in iuventute, et tunde latera illius dum infans est, ne forte induret et non credat tibi, et erit tibi dolor anime. Doce filium tuum, et operare in illo, ne in turpitudinem illius offendas. Melior est pauper sanus et fortis viribus, quam dives imbecillis et flagellatus malitia. Salus anime in sanctitate iustitie, et melior omni auro et argento: et corpus validum quam census immensus. Non est census super censum salutis corporis, et non est oblectatio super cordis gaudium. Melior est mors quam vita amara, et requies eterna quam languor perseverans. Bona abscondita in ore clauso, quasi appositio epularum circumposite sepulchro. Quid proderit libatio idolo? nam nec manducabit nec odorabit. Sic qui effugatur a domino, portans mercedes iniquitatis, videns oculis et ingemiscens, sic spado complectens virginem et suspirans. Tristitiam non des anime tue, et non affligas temet ipsum in consilio tuo. Iocunditas cordis, hec est vita hominis, et thesaurus sine defectione sanctitatis: et exultatio viri est longevitas. Miserere anime tue placens deo, et contine, et congrega cor tuum in sanctitate eius: et tristitiam longe expelle a te. Multos enim occidit tristitia, et non est utilitas in illa. Zelus et iracundia minuunt dies, et ante tempus senectam adducet cogitatus. Splendidum cor bonum in epulis: epule enim illius diligenter fiunt.

Vigilia honestatis tabefaciet carnes, et cogitatus illius auferet somnum. Cogitatus prescientie avertit sensum, et infirmitas gravis sobriam facit animam. Laboravit dives in congregatione substantie, et in requie sua replebitur bonis suis. Laboravit pauper in diminutione victus, et in fine inops fit. Qui aurum diligit non iustificabitur, et qui insequitur consumptionem replebitur ex ea. Multi dati sunt in auri casus, et facta est in specie ipsius perditio illorum. Lignum offensionis est aurum sacrificantium: ve illis qui sectantur illud, et omnis imprudens deperiet in illo. Beatus vir dives qui inventus est sine macula, et qui post aurum non abiit, nec speravit in pecunia thesauris. Quis est hic, et laudabimus eum? fecit enim mirabilia in vita sua. Qui probatus est in illo et perfectus est, et erit illi gloria eterna. Qui potuit transgredi et non est transgressus, et facere mala et non fecit: ideo stabilita sunt bona illius in domino, et elemosinas illius enarrabit omnis ecclesia sanctorum. Supra mensam magnam sedisti? non aperias super illam faucem tuam prior. Non dicas sic: Multa sunt que super illam sunt. Memento quoniam malus oculus nequam. Nequius oculo quid creatum est? ideo ab omni facie sua lacrimabitur cum viderit. Ne extendas manum tuam prior, et invidia contaminatus erubescas. Ne comprimaris in convivio. Intellige que sunt proximi tui ex te ipso. Utere quasi homo frugi his que tibi apponuntur, et ne cum manducas multum, odio habearis. Cessa prior causa discipline, et noli nimius esse, ne forte offendas. Et si in medio multorum sedisti, prior illis non extendas manum tuam, nec prior poscas bibere. Quam sufficiens est homini erudito vinum exiguum, et in dormiendo non laborabis ab illo, et non senties dolorem. Vigilia et colera et tortura viro infruniti: somnus sanitatis in homine parco: dormiet usque mane, et anima illius cum ipso delectabitur. Et si coactus fueris in edendo multum, surge e medio, et evome: et refrigerabit te, et non adduces corpori tuo infirmitatem. Audi me fili, et ne spernas me: et in novissimo invenies verba mea. In omnibus operibus tuis esto velox, et omnis infirmitas non occurret tibi. Splendidum in panibus benedicent labia multorum, et testimonium veritatis illius fidele. In nequissimo pane murmurabit civitas, et testimonium nequitie illius verum est. Diligentes in vino noli provocare: multos enim exterminavit vinum. Ignis probat ferrum durum: sic vinum corda superborum arguet in ebrietate potatum. Equa vita hominibus vinum in sobrietate: si bibas illud moderate, eris sobrius. Que est vita que minuitur vino? Quid defraudat vitam? mors.

Vinum in iocunditate creatum est, non in ebrietate, ab initio. Exultatio anime et cordis vinum moderate potatum. Sanitas est et corpori et anime sobrius potus. Vinum multum potatum irritationem et iram et ruinas multas facit. Amaritudo anime vinum multum potatum. Ebrietatis animositas imprudentis offensio, minorans virtutem, et faciens vulnera. In convivio vini non arguas proximum, et non despicias illum in iocunditate illius. Verbum improperii non dicas illi, et non premas illum in repetendo.

Rectorem te posuerunt? noli extolli: esto in illis quasi unus ex ipsis. Curam illorum habe, et sic considera, et omni cura tua explicata recumbe, ut leteris propter eos, et ornamentum gratie accipias coronam, et dignationem consequaris corrogationis. Loquere maior natu: decet enim te primum verbum diligenti scientia, et non impedias musicam. Ubi auditus non est, non effundas sermonem, et importune noli extolli in sapientia tua. Gemmula carbunculi in ornamento auri, et comparatio musicorum in convivio vini. Sic in confabricatione auri signum est smaragdi, sic numerus musicorum in iocundo et moderato vino. Audi tacens, et pro reverentia accedet tibi bona gratia. Adolescens loquere in tua causa vix. Si bis interrogatus fueris, habeat caput responsum tuum. In multis esto quasi inscius, et audi tacens simul et querens. In medio magnatorum non presumas, et ubi sunt senes, non multum loquaris. Ante grandinem preibit choruscatio, et ante verecundiam preibit gratia, et pro reverentia accedet tibi bona gratia. Et hora surgendi non te trices: precurre autem in domum tuam, et illic avocare, et illic lude, et age conceptiones tuas, et non in delictis et verbo superbo. Super his omnibus benedicito dominum qui fecit te, et inebriantem te ab omnibus bonis suis. Qui timet deum excipiet doctrinam eius, et qui vigilaverint ad illum invenient benedictionem. Qui querit legem replebitur ab ea, et qui insidiose agit scandalizabitur in ea. Qui timent dominum invenient iudicium iustum, et iustitias quasi lumen accendent. Peccator homo vitabit correptionem, et secundum voluntatem suam inveniet comparationem. Vir consilii non disperdet intelligentiam, alienus et superbus non pertimescet timorem. Etiam postquam fecit cum eo sine consilio, et suis insectationibus arguetur. Fili, sine consilio nihil facias, et post factum non penitebis. In via ruine non eas, et non offendas in lapides. Ne credas te vie laboriose, ne ponas anime tue scandalum. Et a filiis tuis cave, et a domesticis tuis attende. In omni opere crede ex fide anime tue: hoc est enim conservatio mandatorum. Qui credit deo attendit mandatis, et qui confidit in illo non minorabitur.

Timenti dominum non occurrent mala, sed in temptatione deus illum conservabit, et liberabit a malis. Sapiens non odit mandata et iustitias, et non illidetur quasi in procella navis. Homo sensatus credit legi dei, et lex illi fidelis. Qui interrogationem manifestat parabit verbum, et sic deprecatus exaudietur, et conservabit disciplinam, et tunc respondebit. Precordia fatui quasi rota carri, et quasi axis versatilis cogitatus illius. Equus emissarius sic et amicus subsannator: sub omni supra sedente hinnit. Quare dies diem superat, et iterum lux lucem, et annus annum a sole? A domini scientia separati sunt, facto sole et preceptum custodiente. Et immutavit tempora et dies festos ipsorum, et in illis dies festos celebraverunt ad horam. Ex ipsis exaltavit et magnificavit deus, et ex ipsis posuit in numerum dierum. Et homines omnes de solo et ex terra, unde creatus est Adam. In multitudine discipline dominus separavit eos, et immutavit vias eorum. Ex ipsis benedixit et exaltavit, et ex his sanctificavit et ad se applicavit. Ex ipsis maledixit et humiliavit, et convertit a separatione ipsorum. Quasi lutum figuli in manu ipsius, plasmare illud et disponere. Omnes vie eius secundum dispositionem eius: sic homo in manu illius qui se fecit, et reddet illi secundum iudicium suum. Contra malum bonum est, et contra mortem vita: sic et contra virum iustum peccator. Et sic intuere in omnia opera altissimi: duo et duo, unum contra unum. Et ego novissimus evigilavi, et quasi qui colligit acinos post vindemiatores. In benedictione dei et ipse speravi, et quasi qui vindemiat replevi torcular. Respicite quoniam non mihi soli laboravi, sed omnibus exquirentibus disciplinam. Audite me magnates et omnes populi, et rectores ecclesiarum auribus percipite. Filio et mulieri, fratri et amico non des potestatem super te in vita tua, et non dederis alii possessionem tuam, ne forte peniteat te, et depreceris pro illis. Dum adhuc superes et aspiras, non immutabit te omnis caro. Melius est enim ut filii tui te rogent, quam te respicere in manus filiorum tuorum. In omnibus operibus tuis precellens esto. Ne dederis maculam in gloriam tuam. In die consummationis dierum vite tue, et in tempore exitus tui distribue hereditatem tuam.

Cibaria et virga et onus asino: panis et disciplina et opus servo. Operatur in disciplina, et querit requiescere: laxa manus illi, et querit libertatem. Iugum et lorum curvant collum durum, et servum inclinant operationes assidue. Servo malivolo tortura et compedes: mitte illum in operationem, ne vacet: multam enim malitiam docuit otiositas. In opere constitue eum: sic enim condecet illi. Quod si non obaudierit, curva illum compedibus, et non amplifices super omnem carnem: verum sine iudicio nihil facias grave. Si est tibi servus bonus, sit tibi quasi anima tua: quasi fratrem sic eum tracta, quoniam in sanguine anime comparasti eum. Si leseris eum iniuste, in fugam convertetur: et si extollens discesserit, quem queras, et in qua via queras illum nescias.

Vana spes et mendacium insensato viro, et somnia extollunt imprudentes. Quasi qui apprehendit umbram et persequitur ventum, sic et qui attendit ad visa mendacia. Hoc secundum hoc visio somniorum: ante faciem hominis similitudo alterius hominis. Ab inmundo quid mundabitur? et a mendace quid verum dicetur? Divinatio erroris et auguria mendacia et somnia malefacientium vanitas est. Et sicut parturientis cor tuum fantasias patitur: nisi ab altissimo missa fuerit visitatio, ne dederis in illis cor tuum. Multos enim errare fecerunt somnia, et exciderunt sperantes in illis. Sine mendacio consummabitur verbum legis, et sapientia in ore fidelis complanabitur. Qui non est temptatus quid scit? Vir in multis expertus cogitabit multa, et qui multa didicit enarrabit intellectum. Qui non est expertus pauca recognoscit: qui autem in multis factus est, multiplicabit malitiam. Qui temptatus non est, qualia scit? Et qui implanatus est, habundabit nequitia. Multa vidi narrando, et plurimas consuetudines. Aliquando usque ad mortem periclitatus sum horum causa, et liberatus sum gratia dei. Spiritus timentium deum queritur, et in respectu illius benedicetur. Spes enim illorum in salvantem eos, et oculi dei in diligentes se. Qui timet dominum nihil trepidabit, et non pavebit, quoniam ipse est spes eius. Timentis dominum beata est anima. Ad quem respicit, et quis est fortitudo eius? Oculi domini super timentes eum: protector potentie, firmamentum virtutis, tegmen ardoris, et umbraculum meridiani, deprecatio offensionis, et adiutorium casus, exaltans animam, et illuminans oculos, dans sanitatem et vitam in benedictionem.

Immolantis ex iniquo oblatio est maculata, et non sunt beneplacite subsannationes iniustorum. Dominus solus sustinentibus se in via veritatis et iustitie. Dona iniquorum non probat altissimus, nec respicit in oblationes iniquorum, nec in multitudine sacrificiorum eorum propitiabitur peccatis. Qui offert sacrificium de substantia pauperum, quasi qui victimat filium in conspectu patris sui. Panis egentium vita pauperis est: qui defraudat illum, homo sanguinis est. Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum. Qui effundit sanguinem, et qui fraudem facit mercenario, fratres sunt. Unus edificans, et unus destruens: quid prodest illis nisi labor? Unus orans, et unus maledicens: cuius vocem exaudiet deus? Qui baptizatur a mortuo et iterum tangit mortuum, quid proficit lavatio illius? Sic homo qui ieiunat in peccatis suis, et iterum eadem faciens, quid proficit humiliando se? orationem illius quis exaudiet?

Qui conservat verbum, multiplicat orationem. Sacrificium salutare est attendere mandatis, et discedere ab omni iniquitate. Et propitiatio est super sacrificium litare iniustitias, et deprecatio pro peccatis recedere ab iniustitia. Retribuet gratiam qui offert similaginem, et qui facit misericordiam offert sacrificium. Beneplacitum est domino recedere ab iniquitate, et deprecatio pro peccatis abstinere ab iniustitia. Non apparebis ante conspectum dei vacuus. Hec enim omnia propter mandatum dei fiunt. Oblatio iusti impinguat altare, et odor suavitatis est in conspectu altissimi. Sacrificium iusti acceptum est, et memoriam eius non obliviscetur dominus. Bono animo gloriam redde deo, et non minuas primitias manuum tuarum. In omni dato hylarem fac vultum tuum, et in exultatione sanctifica decimas tuas. Da altissimo secundum datum eius, et in bono oculo adinventionem facito manuum tuarum, quoniam dominus retribuens est, et septies tantum reddet tibi. Noli offerre munera prava, non enim suscipiet illa. Et noli inspicere sacrificium iniustum, quo

dominus iudex est, et non est apud illum gloria personae. Non accipiet dominus personam in pauperem, et precationem laesi exaudiet. Non despiciet preces pupilli, nec viduam, si effundat loquelam gemitus. Nonne lacrimae viduae ad maxillam descendunt, et exclamatio eius super deducentem eas? A maxilla enim ascendunt usque ad caelum, et dominus exauditor non delectabitur in illis. Qui adorat deum in oblectatione excipietur, et precatio illius usque ad nubes propinquabit.

Oratio humiliantis se nubes penetrabit, et donec propinquet non consolabitur, et donec altissimus aspiciat non discedet. Et dominus non elongabit, sed iudicabit iustos, et faciet iudicium, et fortissimus non habebit in illis patientiam, ut contribulet dorsum ipsorum. Et gentibus reddet vindictam, donec tollat plenitudinem superborum, et sceptra iniquorum contribulet; donec reddat hominibus secundum actus suos, et secundum opera Adae, et secundum praesumptionem illius; donec iudicet iudicium plebis suae, et oblectabit iustos misericordia sua.

Speciosa misericordia dei in tempore tribulationis, quasi nubes pluviae in tempore siccitatis. Miserere nostri deus omnium et respice nos, et ostende nobis lucem miserationum tuarum, et immitte timorem tuum super gentes quae non exquisierunt te, ut cognoscant quia non est deus nisi tu, ut enarrent magnalia tua. Eleva manum tuam super gentes alienas, ut videant potentiam tuam. Sicut enim in conspectu eorum sanctificatus es in nobis, sic in conspectu nostro magnificaberis in illis, ut cognoscant te sicut et nos agnovimus quia non est deus praeter te domine. Innova signa et immuta mirabilia. Glorifica manum et brachium dextrum. Excita furorem et effunde iram. Extolle adversarium et afflige inimicum. Festina tempus et memento finis, ut enarrent mirabilia tua. In ira flammae devoretur qui salvatur, et qui pessimant plebem tuam inveniant perditionem. Contere caput principum inimicorum dicentium: non est alius praeter nos. Congrega omnes tribus Iacob, et cognoscant quia non est deus nisi tu, ut enarrent magnalia tua, et hereditabis eos sicut ab initio.

Miserere plebi tuae super quam invocatum est nomen tuum, et Israhel quem coaequasti primogenito tuo. Miserere civitati sanctificationis tuae Hierusalem, civitati requiei tuae. Reple Sion inenarrabilibus verbis tuis, et gloria tua populum tuum. Da testimonium quia ab initio creaturae tuae sunt, et suscita praecationes quas locuti sunt in nomine tuo prophetae priores. Da mercedem domine sustinentibus te, ut prophetae tui fideles inveniantur, et exaudi orationem servorum tuorum. Secundum benedictionem Aaron de populo tuo, et dirige nos in viam iustitiae, et sciant omnes qui habitant terram, quia tu es deus conspector saeculorum. Omnem escam manducabit venter, et est cibus cibo melior. Fauces degustant cibum, et cor insensatum verba mendacia. Cor pravum dabit tristitiam, et homo peritus resistet illi. Omnem masculum excipiet mulier, et est filia melior filio. Species mulieris exhilarat faciem viri sui, et super omnem concupiscentiam hominis superducet desiderium. Si est lingua curationis et mitigationis et misericordiae, non est vir illius secundum filios hominum. Qui possidet mulierem bonam, inchoat possessionem. Adiutorium secundum illum est, et columna ut requies. Ubi non est sepis, diripietur possessio, et ubi non est mulier, gemiscet egens. Cui credit qui non habet nidum, et deflectens ubicumque obscuraverit, quasi succinctus latro exsiliens de civitate in civitatem.

Omnis amicus dicet: et ego amicitiam copulavi, sed est amicus solo nomine amicus. Nonne tristitia inest usque ad mortem? Sodalis autem et amicus ad inimicitiam convertentur. O praesumptio nequissima, unde creata es cooperire aridam malitia et dolositate illius? Sodalis amico coniucundatur in oblectatione, et in tempore tribulationis adversarius erit. Sodalis amico condolet causa ventris, et contra hostem accipiet scutum. Non obliviscaris amici tui in animo tuo, et non immemor sis illius in opibus tuis. Noli consiliari cum socero tuo, et a zelantibus te absconde consilium. Omnis consiliarius prodit consilium, sed est consiliarius in semet ipso. A consiliario serva animam tuam. Prius scito quae sit illius necessitas, et ipse enim animo suo cogitabit, ne forte mittat sudem in terram, et dicat tibi: bona est via tua, et stet e contrario videre quid tibi eveniat.

Cum viro religioso tracta de sanctitate, et cum iusto de iustitia, et cum muliere de his quae aemulatur, cum timido de bello, et cum negotiatore de traiectione, cum emptore de venditione, cum viro livido de gratiis agendis, cum impio de pietate, cum honesto de honestate, cum operario agri de omni opere, cum operario annuali de consummatione anni, cum servo pigro de multa operatione. Non attendas his in omni consilio.

Sed cum viro sancto assiduus esto, quemcumque cognoveris observantem timorem domini, cuius anima est secundum animam tuam, qui cumque titubaverit in tenebris non condolebit tibi. Et cor boni consilii statue tecum. Non est enim tibi aliud plus illo.

Anima viri sancti enuntiat aliquando vera, quam septem circumspectores sedentes in excelso ad speculandum. Et in his omnibus deprecare altissimum, ut dirigat in veritate viam tuam. Initium omnis operis verbum, et ante omnia opera verbum verax praecedat te, et ante omnem actum consilium stabile. Verbum nequam immutabit cor, quattuor partes oriuntur: bonum et malum, vita et mors, et dominatrix est illorum assidua lingua. Vir peritus multos erudivit, et animae suae suavis est.

Qui sophistice loquitur odibilis est, omni re defraudabitur. Non enim data est illi a domino gratia, omni enim sapientia defraudatus est. Est sapiens animae suae sapiens, et fructus sensus illius laudabilis. Vir sapiens plebem suam erudit, et fructus sensus illius fideles sunt. Sapiens in populo hereditabit honorem, et nomen illius erit vivens in aeternum. Vir sapiens implebitur benedictionibus, et videntes illum laudabunt. Vita viri in numero dierum, dies autem Israhel innumerabiles sunt. Sapiens in populo hereditabit honorem, et nomen illius erit vivens in aeternum. Fili, in vita tua tempta animam tuam, et si fuerit nequam, non des illi potestatem. Non enim omnia omnibus expediunt, et non omni animae omne genus placet. Noli avidus esse in omni epulatione, et non te effundas super omnem escam. In multis enim escis erit infirmitas, et aviditas appropinquabit usque ad choleram. Propter crapulam multi obierunt, qui autem abstinens est adiciet vitam.

Honora medicum propter necessitatem, etenim illum creavit altissimus. A deo est enim omnis medela, et a rege accipiet donationem. Disciplina medici exaltabit caput illius, et in conspectu magnatorum collaudabitur. Altissimus creavit de terra medicamenta, et vir prudens non abhorrebit illis. Nonne de ligno indulcata est aqua amara? Ad agnitionem hominum virtus illorum, et dedit hominibus scientiam altissimus, honorari in mirabilibus suis. In his curans mitigabit dolorem, et unguentarius faciet pigmenta suavitatis, et unctiones conficiet sanitatis, et non consummabuntur opera eius. Pax enim dei super faciem terrae. Fili, in tua infirmitate non despicias te ipsum, sed ora dominum et ipse curabit te. Averte a delicto et dirige manus, et ab omni delicto munda cor tuum. Da suavitatem et memoriam similaginis, et impingua oblationem, et da locum medico, etenim illum dominus creavit, et non discedat a te, quia opera eius sunt necessaria. Est enim tempus quando in manus eorum incurras. Ipsi vero dominum deprecabuntur, ut dirigat requiem eorum et sanitatem propter conversationem eorum. Qui delinquit in conspectu eius qui fecit eum, incidet in manus medici.

Fili, in mortuum produc lacrimas, et quasi dira passus incipe plorare, et secundum iudicium contege corpus illius, et non despicias sepulturam illius. Propter delaturam autem amare fer luctum illius uno die, et consolare propter tristitiam, et fac luctum secundum meritum eius uno die vel duobus propter detractionem. A tristitia enim festinat mors, et cooperit virtutem, et tristitia cordis flectet cervicem. In abductione permanet tristitia, et substantia inopis secundum cor eius. Ne dederis in tristitia cor tuum, sed repelle eam a te, et memento novissimorum. Noli oblivisci, neque enim est conversio, et huic nihil proderis, et te ipsum pessimabis. Memor esto iudicii mei, sic enim erit et tuum. Mihi heri et tibi hodie. In requie mortui requiescere fac memoriam eius, et consolare illum in exitu spiritus sui. Sapientia scribae in tempore vacuitatis, et qui minoratur actu sapientiam percipiet. Quasi sapientia replebitur qui tenet aratrum, et qui gloriatur in iaculo, stimulo boves agitat? Conversatur in operibus eorum, et enarratio eius in filiis taurorum. Cor suum dabit ad versandos sulcos, et vigilia eius in sagina vaccarum.

Sic omnis faber et architectus qui noctem tamquam diem transigit, qui sculpit signacula sculptilia, et assiduitas eius variat picturam. Cor suum dabit in similitudinem picturae, et vigilia sua perficiet opus. Sic faber ferrarius sedens iuxta incudem, et considerans opus ferri. Vapor ignis uret carnes eius, et in calore fornacis concertatur. Vox mallei innovat aurem eius, et contra similitudinem vasis oculus eius. Cor suum dabit in consummationem operum, et vigilia sua ornabit in perfectionem. Sic figulus sedens ad opus suum, convertens pedibus suis rotam, qui in sollicitudine positus est semper propter opus suum, et innumera est omnis operatio eius. In brachio suo formabit lutum, et ante pedes ei curvabit virtutem suam. Cor suum dabit ut consummet linitionem, et vigilia sua mundabit fornacem. Omnes hi in manibus suis speraverunt, et unusquisque in arte sua sapiens est. Sine his omnibus non aedificatur civitas, et non inhabitabunt nec inambulabunt, et in ecclesia non transilient. Super sellam iudicis non sedebunt, et testamentum iudicii non intellegent, neque palam facient disciplinam et iudicium, et in parabolis non invenientur. Sed creaturam aevi confirmabunt, et deprecatio illorum in operatione artis, accommodantes animam suam, et conquirentes in lege altissimi.

Sapientiam omnium antiquorum exquiret sapiens, et in prophetis vacabit. Narrationem virorum nominatorum conservabit, et in versutias parabolarum simul introibit. Occulta proverbiorum exquiret, et in absconditis parabolarum conversabitur. In medio magnatorum ministrabit, et in conspectu praesidis apparebit. In terram alienarum gentium pertransiet. Bona enim et mala in hominibus temptabit. Cor suum tradet ad vigilandum diluculo ad dominum qui fecit illum, et in conspectu altissimi deprecabitur. Aperiet os suum in oratione, et pro delictis suis deprecabitur. Si enim dominus magnus voluerit, spiritu intellegentiae replebit illum, et ipse tamquam imbres mittet eloquia sapientiae suae, et in oratione confitebitur domino. Et ipse diriget consilium eius et disciplinam, et in absconditis suis consiliabitur. Ipse palam faciet disciplinam doctrinae suae, et in lege testamenti domini gloriabitur. Collaudabunt multi sapientiam eius, et usque in saeculum non delebitur. Non recedet memoria eius, et nomen eius requiretur a generatione in generationem. Sapientiam eius enarrabunt gentes, et laudem eius enuntiabit ecclesia. Si permanserit, nomen eius derelinquet plus quam mille, et si requieverit, proderit illi. Adhuc consiliabor ut enarrem, ut furore enim repletus sum. In voce dicit: obaudite me divini fructus, et quasi rosa plantata super rivos aquarum fructificate. Et quasi Libanus odorem suavitatis habete. Florete flores quasi lilium, date odorem, et frondete in gratiam, et collaudate canticum. Et benedicite dominum in omnibus operibus. Date nomini eius magnificentiam, et confitemini illi in voce labiorum vestrorum, in canticis labiorum, et citharis, et sic dicetis in confessione: Opera domini universa bona valde. In verbo eius stetit aqua sicut congeries, et in sermone oris illius sicut exceptoria aquarum, quoniam in praecepto illius placor fit, et non est minoratio in salute illius. Opera omnis carnis coram illo, et non est quicquam absconditum ab oculis eius. A saeculo usque in saeculum respicit, et nihil est mirabile in conspectu eius. Non est dicere: quid est hoc, aut quid est illud? Omnia enim in tempore suo quaerentur. Benedictio illius quasi fluvius inundavit, et quomodo cataclysmus aridam inebriavit, sic ira ipsius gentes quae non exquisierunt eum hereditabit. Quomodo convertit aquas in siccitatem, et siccata est terra, et viae illius viis illorum directae sunt, sic peccatoribus offensiones in ira eius. Bona bonis creata sunt ab initio, sic nequissimis bona et mala.

Initium necessariae rei vitae hominum aqua, ignis et ferrum, lac et panis similagineus, et mel, et botrus uvae, et oleum et vestimentum. Haec omnia sanctis in bonis, sic et impiis et peccatoribus in mala convertentur. Sunt spiritus qui ad vindictam creati sunt, et in furore suo confirmaverunt tormenta sua. In tempore consummationis effundent virtutem, et furorem eius qui fecit illos confundent. Ignis, grando, fames et mors, omnia haec ad vindictam creata sunt. Bestiarum dentes et scorpii et serpentes et rumphea vindicans in exterminium impios. In mandatis eius epulabuntur, et super terram in necessitate praeparabuntur, et in temporibus suis non praeterient verbum. Propterea ab initio confirmatus sum et consiliatus sum et cogitavi, et scripta dimisi. Omnia opera domini bona, et omne opus hora sua subministrabit. Non est dicere: hoc illo nequius est, omnia enim in tempore suo comprobabuntur. Et nunc in omni corde et ore collaudate, et benedicite nomen domini.

Occupatio magna creata est omnibus hominibus, et iugum grave super filios Adam, a die exitus de ventre matris eorum usque in diem sepulturae in matrem omnium. Cogitationes eorum et timores cordis, adinventio expectationis, et dies diffinitionis, a residente super sedem gloriosam usque ad humiliatum in terra et cinere, ab eo qui utitur iacintho et portat coronam, usque ad eum qui operitur lino crudo. Furor, zelus, tumultus, fluctuatio, et timor mortis, iracundia perseverans et contentio, et in tempore refectionis in cubili somnus noctis immutat scientiam eius. Modicum tamquam nihil in requie, et ab eo in somnis quasi respectus. Conturbatus est in visu cordis sui, tamquam qui evaserit in die belli. In tempore salutis suae exsurrexit, et admirans ad nullum timorem. Cum omni carne ab homine usque ad pecus, et super peccatores septuplum. Ad haec mors, sanguis, contentio, et rumphea, oppressiones, fames, et contritio, et flagella. Super iniquos creata sunt haec omnia, et propter illos factus est cataclismus. Omnia quae de terra sunt in terram convertentur, et aquae omnes in mare convertentur. Omne munus et iniquitas delebitur, et fides in saeculum stabit. Substantiae iniustorum sicut fluvius siccabuntur, et sic tonitruum magnum in pluvia personabit. Et aperiendo manus suas laetabitur, sic praevaricatores in consummatione tabescent. Nepotes impiorum non multiplicabunt ramos, et radices immundae super cacumen petrae sonant. Super omnem aquam viriditas et ad horam fluminis ante omne faenum evelletur.

Gratia sicut paradisus in benedictionibus, et misericordia in saeculo permanet. Vita sibi sufficientis operarii condulcabitur, et in ea invenies thesaurum. Filii, aedificatio civitatis confirmabit nomen, et super hoc mulier immaculata computabitur. Vinum et musica laetificant cor, et super utraque dilectio sapientiae. Tibiae et psalterium suavem faciunt melodiam, et super utraque lingua suavis. Gratiam et speciem desiderabit oculus tuus, et super hoc virides sationes. Amicus et sodalis in tempore convenientes, et super utrosque mulier cum viro. Fratres in adiutorium in tempore tribulationis, et super eos misericordia liberabit. Aurum et argentum et constitutio pedum, et super utrumque consilium beneplacitum. Facultates et virtutes exaltant cor, et super hoc timor domini. Non est in timore domini minoratio, et non est in eo quaerere adiutorium. Timor domini sicut paradisus benedictionis, et super omnem gloriam operuerunt illum.

Fili, in tempore vitae tuae ne indigeas; melius est enim mori quam indigere. Vir respiciens in mensam alienam, non est vita eius in cogitatione victus. Alit animam suam cibis alienis; vir autem disciplinatus et eruditus custodiet se. In ore imprudentis condulcabitur inopia, et in ventre eius ignis ardebit.

O mors, quam amara est memoria tua homini pacem habenti in substantiis suis, viro quieto et cuius viae directae sunt in omnibus, et adhuc valenti accipere cibum. O mors, bonum est iudicium tuum homini indigenti et qui minoratur viribus, defecto aetate et cui de omnibus cura est, et incredibili qui perdit sapientiam. Noli metuere iudicium mortis; memento quae ante te fuerunt, et quae superventura sunt tibi. Hoc iudicium a domino omni carni, et quid superveniet in beneplacito altissimi, sive decem sive centum sive mille anni. Non est enim in inferno accusatio vitae. Filii abominationum fiunt filii peccatorum, et qui conversantur secus domos impiorum. Filiorum peccatorum periet hereditas, et cum semine illorum assiduitas opprobrii. De patre impio queruntur filii, quoniam propter illum sunt in opprobrio. Vae vobis viri impii, qui dereliquistis legem domini altissimi. Et si nati fueritis, in maledictione nascemini, et si mortui fueritis, in maledictione erit pars vestra. Omnia quae de terra sunt in terram convertentur; sic impii a maledicto in perditionem. Luctus hominum in corpore ipsorum, nomen autem impiorum delebitur. Curam habe de bono nomine; hoc enim magis permanebit tibi quam mille thesauri magni et pretiosi. Bonae vitae numerus dierum, bonum autem nomen permanebit in aevo. Disciplinam in pace conservate, filii. Sapientia enim abscondita et thesaurus invisus, quae utilitas in utrisque? Melior est homo qui abscondit stultitiam suam quam homo qui abscondit sapientiam suam. Verumtamen reveremini in his quae procedunt de ore meo. Non est enim bonum omnem reverentiam observare, et non omnia omnibus beneplacent in fide.

Erubescite matrem et patrem de fornicatione, et a praeside et potente de mendacio, a principe et iudice de delicto, a synagoga et plebe de iniquitate. A socio et amico de iniustitia, de loco in quo habitas de furto, de veritate dei et testamento, de discubitu in panibus, de obfuscatione dati et accepti. A salutantibus de silentio, a respectu mulieris fornicariae, et ab aversione vultus cognati. Ne avertas faciem a proximo tuo, ab auferendo partem et non restituendo. Ne respicias mulierem alieni viri, et ne scruteris ancillam eius, neque steteris ad lectum eius. Ab amicis de sermonibus improperii, et cum dederis ne improperes.

Non duplices sermonem auditus de revelatione sermonis absconditi, et eris vere sine confusione, et invenies gratiam in conspectu omnium hominum. Ne pro his omnibus confundaris, et ne accipias personam ut delinquas. De lege altissimi et testamento, et de iudicio iustificare impium. De verbo sociorum et viatorum, et de datione hereditatis amicorum. De aequalitate staterae et ponderum, de acquisitione multorum et paucorum. De corruptione emptionis et negotiatorum, et de multa disciplina filiorum, et servo pessimo latus sanguinare. Super mulierem nequam bonum est signum. Ubi manus multae sunt, claude, et quodcumque trades, numera et appende; datum vero et acceptum omne describe.

De disciplina insensati et fatui, et de senioribus qui iudicantur ab adolescentibus, et eris eruditus in omnibus, et probabilis in conspectu omnium virorum. Filia patris abscondita est vigilia, et sollicitudo eius auferet somnum, ne forte in adolescentia sua adultera efficiatur, et cum viro commorata odibilis fiat; nequando polluatur in virginitate sua, et in paternis suis gravida inveniatur; ne forte cum viro commorata transgrediatur, aut certe sterilis efficiatur. Super filiam luxuriosam confirma custodiam, nequando faciat te in opprobrium venire inimicis, a detractione in civitate et abiectione plebis, et confundat te in multitudine populi. Omni homini noli intendere in specie, et in medio mulierum noli commorari. De vestimentis enim procedit tinea, et a muliere iniquitas viri. Melior est iniquitas viri quam benefaciens mulier, et mulier confundens in opprobrium.

Memor ero igitur operum domini, et quae vidi annuntiabo. In sermonibus domini opera eius. Sol illuminans per omnia respexit, et gloria domini plenum est opus eius.

Nonne dominus fecit sanctos enarrare omnia mirabilia sua, quae confirmavit dominus omnipotens stabiliri in gloria sua? Abyssum et cor hominum investigavit, et in astutia eorum excogitavit. Cognovit enim dominus omnem scientiam, et inspexit in signum aevi, annuntians quae praeterierunt et quae superventura sunt, revelans vestigia occultorum. Non praeterit illum omnis cogitatus, et non abscondit se ab eo ullus sermo. Magnalia sapientiae suae decoravit, qui est ante saeculum et usque in saeculum; neque adiectum est neque minuitur, et non eget alicuius consilio. Quam desiderabilia omnia opera eius, et tamquam scintilla quae est considerare. Omnia haec vivunt et manent in saeculum, et in omni necessitate omnia obaudiunt ei. Omnia duplicia, unum contra unum, et non fecit quicquam deesse. Unicuique confirmavit bona, et quis satiabitur videns gloriam eius?

97

Altitudinis firmamentum pulchritudo eius. **Laus creaturae.** Species caeli in visione gloriae. Sol in aspectu annuntians in exitu, vas admirabile, opus excelsi. In meridiano exurit terram, et in conspectu ardoris eius quis poterit sustinere? Fornacem custodiens in operibus ardoris, tripliciter sol exurens montes, radios igneos exsufflans, et refulgens radiis suis obcaecat oculos. Magnus dominus qui fecit illum, et in sermonibus eius festinavit iter. Et luna in omnibus in tempore suo, ostensio temporis et signum aevi. A luna signum diei festi, luminare quod minuitur in consummatione. Mensis secundum nomen eius est, crescens mirabiliter in consummatione. Vas castrorum in excelsis, in firmamento caeli resplendens gloriose. Species caeli gloria stellarum, mundum illuminans in excelsis dominus. In verbis sancti stabunt ad iudicium, et non deficient in vigiliis suis. Vide arcum et benedic qui fecit illum; valde speciosus est in splendore suo. Gyravit caelum in circuitu gloriae suae; manus excelsi aperuerunt illum. Imperio suo acceleravit nivem, et accelerat coruscationes emittere iudicii sui. Propterea aperti sunt thesauri, et evolaverunt nebulae sicut aves. In magnitudine sua posuit nubes, et confracti sunt lapides grandinis. In conspectu eius commovebuntur montes, et in voluntate eius aspirabit notus. Vox tonitrui eius verberabit terram, tempestas aquilonis et congregatio spiritus. Et sicut avis deponens ad sedendum aspergit nivem, et sicut locusta demergens descensus eius. Pulchritudinem coloris eius admirabitur oculus, et super imbrem eius expavescet cor. Gelu sicut salem effundet super terram, et dum gelaverit fiet tamquam cacumina tribuli. Frigidus ventus aquilo flavit, et gelavit cristallus ab aqua; super omnem congregationem aquarum requiescet, et sicut lorica induet se aquis. Et devorabit montes et exuret desertum, et extinguet viride sicut ignem. Medicina omnium in festinatione nebulae, ros obvians ab ardore venienti humilem efficiet eum. In sermone eius siluit ventus, cogitatione sua placabit abyssum, et plantavit illum dominus Iesus. Qui navigant mare enarrant pericula eius, et audientes auribus nostris admirabimur. Illic praeclara et mirabilia opera, varia genera bestiarum et omnium pecorum et creatura beluarum. Propter ipsum confirmatus est itineris finis, et in sermone eius composita sunt omnia. Multa dicemus et deficiemus verbis; consummatio autem sermonum ipse est. In omnibus gloriantes ad quid valebimus aliquid? Ipse enim omnipotens super omnia opera sua. Terribilis dominus et magnus vehementer, et mirabilis potentia ipsius. Glorificantes dominum quantumcumque potueritis, supervalebit adhuc, et admirabilis magnificentia eius. Benedicentes dominum exaltate illum quantum potestis; maior est enim omni laude. Exaltantes eum replemini virtute. Ne laboretis, non enim pervenietis. Quis videt eum et enarrabit? Quis magnificabit eum sicut est ab initio? Multa abscondita sunt maiora his; pauca enim vidimus operum eius. Omnia autem dominus fecit, et pie agentibus dedit sapientiam.

Laudemus viros gloriosos et parentes nostros in generatione sua. **Laus patrum.** Multam gloriam fecit dominus magnificentia sua a saeculo. Dominantes in potestatibus suis, homines magni virtute et prudentia sua praediti, nuntiantes in prophetis dignitatem prophetarum, et imperantes in praesenti populo, et virtute prudentiae populis sanctissima verba. In peritia sua requirentes modos musicos, et narrantes carmina scripturarum. Homines divites in virtute, pulchritudinis studium habentes, pacificantes in domibus suis. Omnes isti in generationibus gentis suae gloriam adepti sunt, et in diebus suis habentur in laudibus. Qui de illis nati sunt reliquerunt nomen narrandi laudes eorum. Et sunt quorum non est memoria; perierunt quasi qui non fuerint, et nati sunt quasi non nati, et filii ipsorum cum illis. Sed illi viri misericordiae sunt, quorum pietates non defuerunt. Et cum semine ipsorum permanent bona hereditas. Nepotes illorum semen in testamentis stetit, et filii ipsorum propter illos. Usque in aeternum manet semen eorum, et gloria eorum non derelinquetur. Corpora ipsorum in pace sepulta sunt, et nomina eorum vivent in generationes et generationes. Sapientiam ipsorum narrent populi, et laudem eorum nuntiet ecclesia.

Enoch placuit deo, et translatus est in paradisum, ut det gentibus paenitentiam.

Noe inventus est perfectus et iustus, et in tempore iracundiae factus est reconciliatio. Ideo dimissum est reliquum terrae, cum factum est diluvium. Testamenta saeculi posita sunt apud illum, ne deleri possit diluvio omnis caro.

Abraham magnus pater multitudinis gentium, et non est inventus similis illi, qui conservavit legem excelsi, et fuit in testamento cum illo. In carne eius stare fecit testamentum, et in temptatione inventus est fidelis. Ideo iureiurando dedit illi semen in gente sua, crescere illum quasi terrae cumulum, et ut stellas exaltare semen eius, et hereditare illos a mari usque ad mare, et a flumine usque ad terminos terrae.

Et in Isaac eodem fecit modo propter Abraham patrem ipsius. Benedictionem omnium gentium dedit illi, et testamentum suum confirmavit super caput Iacob. Agnovit eum in benedictionibus suis, et dedit illi hereditatem, et divisit ei partem in tribubus XII. Et conservavit illi homines misericordiae invenientes gratiam in oculis omnis carnis.

Dilectus deo et hominibus Moyses, cuius memoria in benedictione est. Similem illum fecit in gloria sanctorum, et magnificavit eum in timore inimicorum, et in verbis suis monstra placavit. Glorificavit eum in conspectu regum, et iussit illi coram populo, et ostendit illi gloriam suam. In fide et lenitate ipsius sanctum fecit illum, et elegit illum de omni carne. Audivit enim eum et vocem ipsius, et induxit illum in nube, et dedit illi coram praecepta et legem vitae et disciplinae, docere Iacob testamentum et iudicia sua Israhel.

Excelsum fecit Aaron fratrem eius et similem sibi de tribu Levi. Statuit ei testamentum aeternum, et dedit illi sacerdotium gentis, et beatificavit illum in gloria, et circumcinxit illum zona iustitiae, et induit eum stolam gloriae, et coronavit illum in vasis virtutis. Circumpedes et femoralia et humerale posuit ei, et cinxit illum tintinnabulis aureis plurimis in gyro, dare sonitum in incessu suo, auditum facere sonitum in templo, in memoriam filiis gentis suae. Stolam sanctam auro et iacintho et purpura, opus textile viri sapientis, iudicio et veritate praeditum, torto cocco opus artificis, gemmis pretiosis figuratis in ligatura auri, et opere lapidarii sculptis in memoriam secundum numerum tribuum Israhel. Coronam auream super mitram eius expressam signo sanctitatis, gloria honoris et opus virtutis, desideria oculorum ornata. Sic pulchra ante ipsum non fuerunt talia usque ad originem. Non indutus est alienigena illis, sed tantum filii ipsius soli et nepotes eius per omne tempus. Sacrificia ipsius consumpta sunt igni cotidie. Complevit Moyses manus eius et unxit illum oleo sancto. Factum est illi in testamentum aeternum, et semini eius sicut dies caeli, fungi sacerdotio et habere laudem, et glorificare populum suum in nomine suo. Ipsum elegit ab omni vivente offerre sacrificium deo, incensum et bonum odorem in memoriam placere pro populo suo. Et dedit illi in praeceptis suis potestatem in testamentis iudiciorum, docere Iacob testimonia, et in lege sua lucem dare Israhel. Quia contra illum steterunt alieni, et propter invidiam circumdederunt illum in deserto homines qui erant circa Dathan et Abiron, et congregatio Chore in iracundia. Vidit dominus deus et non placuit illi, et consumpti sunt in impetu iracundiae. Fecit illis monstra, et consumpsit illos in flamma ignis. Et addidit Aaron gloriam, et dedit illi hereditatem, et primitias frugum terrae divisit illi. Panem ipsis in primis paravit in satietatem; nam sacrificia domini edent, quae dedit ipsi et semini eius. Ceterum in terra gentis non hereditabit, et pars non est illi in gente; ipse enim pars eius est et hereditas.

Phinees filius Eleazari tertius in gloria est, imitando ipsum in timore domini, et stare in reverentia gentis in bonitate et alacritate animae suae. Placuit deo Israhel. Ideo statuit ad illum testamentum pacis, principem sanctorum et gentis suae, ut sit illi et semini eius sacerdotii dignitas in aeternum. Et testamentum David regi filio Iesse de tribu Iuda, hereditas ipsi et semini eius, ut daret sapientiam in cor nostrum, iudicare gentem suam in iustitia, ne abolerentur bona ipsorum, et gloriam ipsorum in gentem eorum aeternam fecit.

Fortis in bello Iesus Nave, successor Moysi in prophetis, qui fuit magnus secundum nomen suum, maximus in salutem electorum dei, expugnare insurgentes hostes, ut consequeretur hereditatem Israhel. Quam gloriam adeptus est in tollendo manus suas, et iactando contra civitates romphaeas! Quis ante illum sic restitit? Nam hostes dominus ipse perduxit. An non iracundia eius impedita est sol, et una dies facta est quasi duo?

Invocavit altissimum potentem in oppugnando inimicos undique, et audivit illum magnus et sanctus deus in saxis grandinis virtutis valde fortis. Impetum fecit contra gentem hostilem, et in descensu perdidit contrarios. ut cognoscant gentes potentiam eius, quia contra deum pugnare non est facile. et secutus est a tergo potentes, et in diebus moysi misericordiam fecit ipse et caleb filius iefonne stare contra hostem et prohibere gentem a peccatis. et perfringere murmur malicie. et ipsi duo constituti a periculo liberati sunt a numero sexcentorum milium peditum, inducere illos in hereditatem in terram que manat lacte et melle. Et dedit dominus ipsi caleb fortitudinem et usque ad senectutem permansit illi virtus ut ascenderet in excelsum terre locum. et semen ipsius obtinuit hereditatem ut viderent omnes filii israhel quia bonum est obsequi sancto deo. Et iudices singuli suo nomine quorum non est corruptum cor qui non aversi sunt a domino, ut sit memoria illorum in benedictione. et ossa eorum pullulent de loco suo. et nomen eorum permaneat in eternum, permanens ad filios illorum sanctorum virorum gloria.

[D]ilectus a deo samuel propheta domini renovavit imperium. et unxit principes in gente sua. in lege domini iudicavit congregationem. Et vidit dominus iacob. et in fide sua probatus est propheta. et cognitus est in verbis suis fidelis. quia vidit deum lucis. et invocavit dominum omnipotentem in pugnando hostes circumstantes undique in oblatione agni inviolati. Et intonuit de celo dominus in sonitu magno auditam fecit vocem suam. et contrivit principes tyriorum. et omnes duces philistim. et ante tempus finis vite sue et seculi. testimonium perhibuit in conspectu domini et christi. Pecunias et usque ad calciamenta ab omni carne non accepit. et non accusavit illum homo. Et post hoc dormivit et notum fecit regi. et ostendit illi finem vite sue. et exaltavit vocem suam de terra in prophetia delere impietatem gentis.

[P]ost hec surrexit nathan propheta in diebus david. et quasi adeps separatus a carne.

[S]ic david a filiis israhel. Cum leonibus lusit quasi cum agnis. et in ursis similiter fecit sic cum agnis ovium, in iuventute sua. Numquid non occidit gygantem. et abstulit obprobrium de gente. In tollendo manum in saxo fundę deiecit exultationem golię. ubi invocavit dominum omnipotentem. et dedit in dextera eius tollere hominem fortem in bello. et exaltare cornu gentis sue. sic in decem milibus glorificavit eum. et laudavit eum in benedictionibus domini. in offerendo illi coronam glorie. Contrivit enim inimicos undique. et extirpavit philistim contrarios, usque in hodiernum diem. Contrivit cornu ipsorum usque in eternum. In omni opere dedit confessionem sancto. excelso in verbo glorię. De omni corde suo laudavit dominum. et dilexit deum qui fecit illum. et dedit illi contra inimicos potentiam. et stare fecit cantores contra altare. et in sono eorum dulces fecit modos. Et dedit in celebrationibus decus. et ornavit tempora usque ad consummationem vite. ut laudarent nomen domini sanctum. et amplificarent mane dei sanctitatem. Christus purgavit peccata ipsius. et exaltavit in eternum cornu eius. et dedit illi testamentum regum. et sedem glorie in israhel. Post illum surrexit filius sensatus. et propter illum deiecit omnem potentiam inimicorum.

[S]alomon imperavit in diebus pacis. cum subiecit deus omnes hostes ut conderet domum in nomine suo. et pararet sanctitatem in sempiternum. quemadmodum eruditus est in iuventute sua. et impletus est quasi flumen sapientia. et terram retexit anima sua. et replesti in comparationibus enigmata. Ad insulas longe divulgatum est nomen tuum. et dilectus es in pace tua. In cantilenis et proverbiis et comparationibus et interpretationibus miratę sunt terre. et in nomine domini dei. cui est cognomen deus israhel. Collegisti quasi auricalcum aurum. et ut plumbum implesti argentum. et inclinasti femora tua mulieribus. Potestatem habuisti in corpore tuo. et dedisti maculam in gloria tua. et profanasti semen tuum inducere iracundiam ad liberos tuos. et incitari stultitiam tuam ut faceres imperium bipertitum. et ex effraim imperare imperium durum. Deus autem non derelinquet misericordiam suam et non corrumpet. neque delebit opera sua. neque perdet ab stirpe nepotes electi sui. et semen eius qui diligit dominum non corrumpet. Dedit autem reliquum iacob. et david de ipsa stirpe. et finem habuit salomon cum patribus suis. et reliquit post se de semine suo gentis stultitiam.

[E]t minutum prudentia roboam qui avertit gentem consilio suo.

[E]t hieroboam filium nabath qui peccare fecit israhel. et dedit effraim viam peccandi. et plurima redundaverunt peccata ipsorum. Valde enim avertit eos a terra sua et quesivit omnes nequitias. usque dum perveniret ad illos defensio. et ab omnibus peccatis liberavit eos.

[E]t surrexit helyas propheta quasi ignis. et verbum ipsius quasi facula ardebat. Qui induxit in illos famem. et irritantes illum invidia sua pauci facti sunt. Non poterant enim sustinere precepta domini. Verbo domini continuit celum. et deiecit a se igne ter. Sic amplificatus est helyas in mirabilibus suis. Et quis potest similiter gloriari tibi. qui sustulisti mortuum ab inferis. de sorte mortis in verbo domini dei tui. Qui deiecisti reges ad perniciem. et confregisti facile potentiam ipsorum. et gloriosos de lecto suo. qui audis in syna iudicium et in oreb iudicia defensionis. qui ungis reges ad penitentiam. et prophetas facis successores post te. qui receptus es in turbine ignis. et in curru equorum igneorum. qui scriptus es in iudiciis temporum lenire iracundiam domini. conciliare cor patris ad filium. et restituere tribus iacob. Beati sunt qui te viderunt et in amicitia tua decorati sunt. Nam nos vita vivimus tantum, post mortem autem non erit tale nomen nostrum. Helyas quidem in turbine tectus est. et in helyseo completus est spiritus eius. in diebus suis non pertimuit principem. et in potentia nemo vicit illum. nec superavit illum verbum aliquod. et mortuum prophetavit corpus eius. In vita sua fecit monstra. et in morte mirabilia operatus est. In omnibus istis non penituit populus. et non recesserunt a peccatis suis usque dum abiecti sunt de terra sua. et dispersi sunt in omnem terram. et relicta est gens perpauca. et princeps in domo david. Quidam ipsorum fecerunt quod placeret deo. alii autem multa commiserunt peccata.

[E]zechias munivit civitatem suam. et induxit in medium ipsius aquam. et fodit ferro rupem. et edificavit ad aquam puteum. In diebus suis ascendit sennacherib. et misit rabsacen. et abstulit manum suam contra illos. et extulit manum suam in syon. et superbus factus est potentia sua. Tunc mota sunt corda et manus ipsorum. et doluerunt quasi parturientes mulieres. et invocaverunt dominum misericordem. Et expandentes manus extulerunt ad celum. et sanctus dominus deus audivit cito vocem ipsorum. non est commemoratus peccatorum illorum. neque dedit illos inimicis suis. sed purgavit illos in manu ysaie sancti prophete. Subiecit castra assyriorum et contrivit illos angelus dei. Nam fecit ezechias quod placuit deo. et fortiter ivit in via david patris sui. quam mandaverat illi ysaias propheta magnus et fidelis in conspectu dei. In diebus suis retro rediit sol. et addidit regi vitam. Spiritu magno vidit ultima. et consolatus est lugentes in syon. usque in sempiternum ostendit futura. et abscondita antequam evenirent.

Memoria iosie

[I]n compositione odoris facta opus pigmentarii. In omni ore quasi mel indulcabitur eius memoria. et ut musica in convivio vini.

Ipse est directus divinitus in penitentiam gentis. et tulit abhominationes impietatis. et gubernavit ad dominum cor ipsius. et in diebus peccatorum corroboravit pietatem.

[P]reter david et ezechiam et iosiam omnes peccatum commiserunt. nam dereliquerunt legem potentes reges iude. et contempserunt timorem dei. Dereliquerunt enim regnum suum aliis. et gloriam suam alienigene genti. incenderunt electam sanctitatis civitatem.

[E]t desertas fecerunt vias ipsius in manu hieremie. Nam male tractaverunt illum qui a ventre matris consecratus est propheta. evertere et eruere et perdere. et iterum reedificare et renovare. Ezechiel qui vidit conspectum glorię. quam ostendit illi in curru cherubin. Nam commemoratus est inimicorum in imbre. benefacere illis qui ostenderunt rectas vias. et duodecim prophetarum ossa pullulant de loco suo. Nam corroboraverunt iacob. et redimerunt se in fide virtutis. Quomodo amplificemus zorobabel. Nam et ipse quasi signum in dextera manu in israhel et ihesum iosedech. qui in diebus suis edificaverunt domum. et exaltaverunt templum sanctum domino paratum in gloriam sempiternam. et neemias in memoria multi temporis. qui erexit nobis muros eversos. et stare fecit portas et seras. qui erexit domos nostras. Nemo natus est in terra qualis enoch. nam et ipse receptus est a terra. et ioseph qui natus est homo princeps fratrum. firmamentum gentis. rector fratrum. stabilimentum populi. et ossa ipsius visitata sunt. et post mortem prophetaverunt. Seth et sem apud homines gloriam adepti sunt. et super omnem animam in origine adam.

[S]ymon onye filius sacerdos magnus qui in vita sua suffulsit domum. et in diebus suis corroboravit templum. Templi etiam altitudo ab ipso fundata est. duplex edificatio. et excelsi parietes templi. In diebus ipsius emanaverunt putei aquarum. et quasi mare adimpleti sunt supra modum. Qui curavit gentem suam. et liberavit eam a perditione. qui prevaluit amplificare civitatem. qui adeptus est gloriam in conversatione gentis. et ingressum domus et atrii amplificavit. Est quasi stella matutina in medio nebule. et quasi luna plena in diebus suis lucet. et quasi sol refulgens. sic ille effulsit in templo dei. quasi arcus refulgens inter nebulas glorię. et quasi flos rosarum in diebus vernis. quasi lilia que sunt in transitu aque. et quasi thus redolens in diebus estatis. Quasi ignis effulgens. et thus ardens in igne. quasi vas auri solidum ornatum omni lapide precioso. quasi oliva pullulans et cypressus in altitudinem se extollens. in accipiendo ipsum stolam glorie et vestiri eum in consummatione virtutis. In ascensu altaris sancti gloriam dedit sanctitatis amictum. in accipiendo autem partes de manu sacerdotum. et ipse stans iuxta aram. Circa illum corona fratrum quasi plantatio cedri in monte lybano. sic circa illum steterunt quasi rami palmę. et omnes filii aaron in gloria sua. Oblatio autem domini in manibus ipsorum coram omni synagoga israhel. et consummatione fungens in ara. amplificare oblationem excelsi regis. Porrexit manum suam in libatione. et libavit de sanguine uve. effudit in fundamento altaris odorem divinum excelso principi. Tunc exclamaverunt filii aaron in tubis productilibus sonaverunt. et auditam fecerunt magnam vocem in memoriam coram deo. Tunc omnis populus simul properaverunt et ceciderunt in faciem super terram adorare dominum deum suum. et dare preces deo omnipotenti excelso. et amplificaverunt psallentes in vocibus suis. et in magna domo auctus est sonus suavitatis plenus. Et rogavit populus dominum excelsum prece usque dum perfectus est honor domini. et munus suum perfecerunt. Tunc descendens extulit manus suas in omnem congregationem filiorum israhel. dare gloriam deo a labiis suis. et in nomine ipsius gloriari. Et iteravit orationem suam. volens ostendere virtutem dei. et plus oravit deum omnium. qui magna fecit in omni terra. qui auxit dies nostros a ventre matris nostre. et fecit nobiscum secundum suam misericordiam. Det nobis iocunditatem cordis. et fieri pacem in diebus nostris in israhel per dies sempiternos. credere israhel nobiscum esse misericordiam dei. ut liberet eos in diebus suis. Duas gentes odit anima mea, tertia autem non est gens quam oderim qui sedent in monte seyr. et philistim et stultus populus qui habitat in sychimis. Doctrinam sapientie et disciplinę scripsit in codice isto ihesus filius syrak hierosolimita. qui renovavit sapientiam de corde suo. Beatus qui in istis versatur bonis. qui ponit illa in corde suo. sapiens erit semper. Si enim hec fecerit ad omnia valebit. quia lux dei vestigium est eius.

Oratio ihesu filii syrak.

[C]onfitebor tibi domine rex et collaudabo te deum salvatorem meum. Confitebor nomini tuo magno, quoniam adiutor et protector factus es mihi. et liberasti corpus meum a perditione, a laqueo lingue inique, et a labiis operantium mendacium. et in conspectu astantium factus es mihi adiutor. et liberasti me secundum multitudinem misericordie nominis tui. a rugientibus preparatis ad escam. de manibus querentium animam meam. et de portis tribulationum que circumdederunt me. et a pressura flammę que circumdedit me. et in medio ignis non sum estuatus. de altitudine ventris inferi. et a lingua coinquinata. et a verbo mendacii. a rege iniquo. et a lingua iniusta. Laudabit usque ad mortem anima mea dominum. et vita mea appropinquans erat in inferno deorsum. Circumdederunt me undique et non erat qui adiuvaret. Respiciens eram ad adiutorium hominum et non erat. Memoratus sum misericordie tue domine. et operationis que a seculo est. quoniam eruis sustinentes te et liberas eos de manibus gentium. Exaltasti super terram habitationem meam. et pro morte defluente deprecatus sum. Invocavi dominum patrem domini mei. ut non derelinquat me in die tribulationis mee. et in tempore superborum sine adiutorio. Laudabo nomen tuum assidue. et collaudabo illud in confessione et exaudita est oratio mea. Liberasti me de perditione. et eripuisti me de tempore iniquo. Propterea confitebor et laudem dicam tibi. et benedicam nomini domini. Cum adhuc iunior sum. priusquam oberrarem quesivi sapientiam palam in oratione mea. Ante templum postulabam pro illa. et usque in novissimis inquiram illam. et florebit tamquam precox uva. Letatum est cor meum in ea. ambulavit pes meus iter rectum. A iuventute mea investigabam eam. inclinavi modice aurem meam et excepi illam. Multam inveni in memet ipso sapientiam. et multum profeci in ea. Danti mihi sapientiam dabo gloriam. consiliatus sum enim ut facerem illam. zelatus sum bonum. et non confundar. Colluctata est anima mea in illa. et faciendo eam confirmatus sum. Manus meas extendi in altum. et insipientiam eius luxit anima mea. Direxi ad illam. et in agnitione inveni eam. Possedi cum ipsis cor ab initio. propter hoc non derelinquar. Venter meus conturbatus est querendo illam propterea possidebo bonam possessionem. Dedit enim mihi dominus linguam mercedem meam. et in ipsa laudabo eum. Appropiate ad me indocti. et congregate vos in domo disciplinę. Quid adhuc retardatis. et quid dicitis in his. Anime vestre sitiunt vehementer. Aperui os meum et locutus sum. Comparate vobis sine argento. et collum vestrum subicite iugo. et suscipiat anima vestra disciplinam. In proximo est enim invenire eam. Videte oculis vestris quia modicum laboravi. et inveni mihi multam requiem. Assumite disciplinam in multo numero argenti. et copiosum aurum possidete in ea. Letetur anima vestra in misericordia eius. et non confundemini in laude ipsius. Operamini opus vestrum ante tempus. et dabit vobis mercedem vestram in tempore suo.

Et inclinavit Salomon genua sua in conspectu totius *oratio Salomonis regis.* ecclesie Israel. et expandit ad celum manus suas et dixit. Domine deus Israel non est similis tibi deus in celo sursum. neque in terra deorsum. qui custodis pactum tuum et misericordiam pueris tuis euntibus in conspectu tuo in toto corde. servans puero tuo David que locutus es illi. Locutus es ore tuo. et manu tua implesti. quasi dies iste. Et nunc domine deus Israhel custodi puero tuo David patri meo. que locutus es illi dicens. Non deerit tibi vir a facie mea sedens in throno Israel. verumtamen si custodierint filii tui legem meam ut in preceptis meis ambulent: sicut ambulaverunt in conspectu meo fideles. Et nunc domine deus credo tu me verbum quod locutus es puero tuo David. quia si vere habitabit deus cum hominibus in terra. si celum celi non sufficiunt tibi. quanto magis domus hec quam tibi edificavi. Sed respicias ad orationem servi tui. et precationem exaudias. domine placatione orationis quam puer tuus orat coram te hodie ut sint oculi tui super domum hanc die ac nocte. in locum quem dixisti invocari nomen tuum. et exaudias orationem quam puer tuus orat in hoc loco. et exaudias precationem pueri tui. et populi tui Israel. Si oraverit quis in loco isto. et exaudies in loco habitationis tue de celo. ut exaudias et propitius sis si peccaverit vir in te.

EXPLICIT LIBER IHESU FILII SYRAK.

INCIPIT PREFATIO HIERONIMI PRESBITERI IN LIBRO PARALIPOMENON. ID EST VERBA DIERUM QUOD DICITUR DABREIAMIN.

SI SEPTUAGINTA INTERPRETUM PURA ET ut ab eis in grecum versa est editio permaneret. et superflue me chromati episcoporum sanctissime atque doctissime impelleres ut hebrea volumina latino sermone transferre. Quod enim semel aures hominum occupaverat. et nascentis ecclesie roboraverat fidem. iustum erat etiam nostro silentio comprobari. Nunc vero cum pro varietate regionum diversa ferantur exemplaria. et germana illa antiqua que translatio corrupta sit atque violata. nostri arbitrii putas. aut e pluribus iudicare quod verum sit. aut novum opus in veteri opere condere. illudentibusque iudeis cornicum ut dicitur oculos configere. Alexandria et egyptus in septuaginta suis Esichium laudat auctorem. Constantinopolis usque ad Antiochiam. Luciani martiris exemplaria probat. medie inter has provincie palestinos codices legunt. quos ab Origene elaboratos Eusebius et Pamphilus vulgaverunt. totusque orbis hac inter se trifaria varietate compugnat. Et certe Origenes non solum exempla composuit quatuor editionum e regione singula verba describens ut unum dissentientem statim ceteris inter se consentientibus arguat. sed quod maioris audacie est in editione lxx. Theodotionis editionem miscuit. asteriscis designans que minus fuerint. et virgulis que ex superfluo videbantur apposita. Si igitur aliis licuit non tenere quod semel susceperant: et post lxx cellulas que vulgo sine auctoritate iactantur singulas cellulas aperire. hocque in ecclesiis legitur quod lxx nescierunt. cur me non suscipiant latini mei. qui inviolata editione veteri ita nova condidi ut laborem meum hebreis. et quod his maius est apostolis auctoribus probem. Scripsi nuper librum de optimo genere interpretandi ostendens illa de evangelio. Ex egypto vocavi filium meum. et quoniam nazareus vocabitur. et videbunt in quem compunxerunt. et illud apostoli. Quod oculus non vidit nec auris audivit nec in cor hominis ascendit que preparavit deus diligentibus se. ceteraque his similia in hebreorum libris inveniri. Certe apostoli et evangeliste lxx interpretes noverant. et unde eis hec dicere que lxx non habent. Christus deus noster utriusque testamenti conditor in evangelio secundum Iohannem. Qui credit in me sicut dicit scriptura. flumina de ventre eius fluent aque vive. Utique scriptum est: quod salvator scriptum esse testatur. Ubi scriptum est. lxx non habent. apocrifa nescit ecclesia. Ad hebreos igitur revertendum est. unde et dominus loquitur et discipuli exempla presumunt. Hec pace veterum loquor. et obtrectatoribus meis tantum respondeo. qui canino dente me rodunt. in publico detrahentes. legentes in angulis. idem et accusatores et defensores cum in aliis probent quod in me reprobant quasi virtus et vitium non in rebus sit sed cum auctore mutetur. Ceterum memini editionem lxx translatorum olim de greco emendatam tribuisse me nostris. nec inimicum debere estimari eorum quos in conventu fratrum semper edissero. et quod nunc dabreiamin id est verba dierum interpretatus sum. idcirco feci ut inextricabiles nodos et silvam nominum que scriptorum confusa sunt vitio. sensuumque barbariem apertius et per versuum cola digerere mihimet et ipsis. et meis iuxta hysmenium canens. si aures surde sunt ceterorum.

ADAM SETH ENOS CAINAN malalehel. iared. enoch. Matusalam. lamech. Noe. sem. cham. et iafeth. Filii iafeth gomer. magog. maday. et iavan. tubal. mosoch. et thiras. Porro filii gomer ascenez. et riphat. et togorma. Filii autem iavan helysa. et tharsis. cethim. et dodanim. Filii cham chus et mesraym. phut et canaan. Filii autem chus saba et evila. sabatha. et regma et sabathaca. Porro filii regma. saba et dadan. Chus autem genuit nemroth. Iste cepit esse potens in terra. Mesraym vero genuit ludym et anamyn et laabim et nepthoym. Phetrusim quoque et casluym. de quibus egressi sunt philistiim et capthurim. Canaan vero genuit sydonem primogenitum suum. etheum. iebuseumque amorreum et gergeseum. eveumque et araceum et asineum. aradium quoque et samareum. et emathceum. Filii sem elam et assur et arfaxat et lud et aram et hus et hul et gethor et mosoch. Arfaxat autem genuit sala qui et ipse genuit heber. Porro heber nati sunt duo filii nomen uni faleg quia in diebus eius divisa est terra. et nomen fratris eius iectan. Iectan autem genuit helmodad. et saleph. et asermoth et iare adoram quoque et uzal et decla. et ebal. et abimahel et saba. necnon et ophir et evila et iobab. Omnes isti filii iectan. Sem et arfaxat sale. heber. faleg. ragau. seruc. nachor. thare. abram. Iste est abraham.

Filii autem abraham ysaac et ysmahel et he generationes eorum. Primogenitus ysmahelis nabaioth et cedar. et abdeel et mabsam et masma et duma. et massa. adad et thema. iathur. naphis et cedma. Hii sunt filii ysmahelis. Filii autem cethure concubine abraham quos genuit zamram. iecsan. madan et madian. iesboch. sue. Porro filii iecsan saba. et dadan. Filii autem madian effa et apher. et enoch et abida et heldaa. Omnes hii filii cethure. Genuit autem abraham ysaac cuius fuerunt filii esau et israel. Filii esau eliphaz. rahuel. iahus. ialan chore. Filii eliphaz theman. omar. sephu. gethem. cenez. thamna amalech. Filii rahuel naad. zara. samma. meza. Filii seyr lothan sobal. sebeon. ana. dyson. eser. dysan. Filii lothan horri. humam. Soror autem lothan fuit thamna. Filii sobal alian et manaath et hebal et sephi. et onam. Filii sebeon aia et ana. Filii ana dyson. Filii dyson amaram. et eseban et iethran et charan. Filii eser balaan. et zavan. et iethan. Filii dysan us et aram. Isti sunt reges qui imperaverunt terre edom. antequam esset rex super filios israhel. Bale filius beor: et nomen civitatis eius denaba. Mortuus est autem bale et regnavit pro eo iobab filius zare de bosra. Cumque iobab fuisset mortuus. regnavit pro eo usan de terra themanorum. Obiit quoque et usam. et regnavit pro eo adad filius badath qui percussit madian in terra moab. et nomen civitatis eius avith. Cumque et adad fuisset mortuus. regnavit pro eo semla de masreca. Sed et semla mortuus est. et regnavit pro eo saul de rooboth. que iuxta amnem sita est. Mortuo quoque saul regnavit pro eo balaanam filius achobor. Sed et hic mortuus est et regnavit pro eo adad. cuius urbis nomen phou. et appellata est uxor eius meetabel filia matred filie mezaab. Adad autem mortuo. duces pro regibus in edom esse ceperunt.

Dux thamna. dux alva. dux ietheth. dux oolibama. dux hela. dux phinon. dux cenez. dux theman. dux mabsar. dux medihel. dux hiram. Hii duces edom. Filii autem israel ruben. symeon. levi. iuda. ysachar et zabulon. dan. ioseph. beniamin. neptalim. gad. et aser. Filii iuda her et onan. sela. tres nati sunt de filia sue chananitidis. Fuit autem her primogenitus iuda malus coram domino. et occidit eum. Thamar autem nurus eius peperit ei fares et zara. Omnes ergo filii iuda quinque. Filii autem fares esrom et hamul. Filii quoque zare zambri et ethan et eman. chalcal quoque et darain. simul quinque. Filii charmi achar qui conturbavit israhel et peccavit in furto anathematis. Filii ethan azarias. Filii autem esrom qui nati sunt ei ieramehel et aram. et chalubi. Porro aram genuit aminadab. Aminadab autem genuit naason principem filiorum iuda. Naason quoque genuit salmon de quo ortus est booz. Booz vero genuit obeth. qui et ipse genuit ysai. Ysai autem genuit primogenitum heliab. secundum aminadab. tertium semaa. quartum nathanael. quintum raddai. sextum asom. septimum david. quorum sorores fuerunt sarvia. et abigail. Abigail autem genuit amasa cuius pater fuit iether ysmahelites. Chalubi vero filius esrom accepit uxorem nomine azuba de qua genuit ierioth. Fuerunt quoque filii eius iesar et sobad et ardon. Cumque mortua esset azuba accepit uxorem chalubi effrata. que peperit ei hur. Porro hur genuit uri. et uri genuit beseleel.

Post hec ingressus est esrom ad filiam machir patris galaad. et accepit eam cum esset annorum lx. que peperit ei segub. sed et segub genuit iair. et possedit xx et tres civitates in terra galaad. cepitque iessur et aram. oppida iair et chanath et viculos eius lx civitatum. Omnes isti filii machir patris galaad. Cum autem mortuus esset esrom. ingressus est chalubi ad effrata. habuit quoque esrom uxorem abia. que peperit ei assur patrem thecue. Nati sunt autem filii ei ieramehel primogenito esrom ram primogenitus eius et buna. et aram. et asom. et achia. Duxit quoque uxorem alteram ieramehel nomine athara que fuit mater onam. Sed et filii ram primogeniti ieramehel fuerunt moos et iamin et achar. Onam autem habuit filios semei et iada. Filii autem semei nadab et abisur. Nomen vero uxoris abisur abiail que peperit ahoba et molid. Filii autem nadab fuerunt saled et apphaim. Mortuus est autem saled absque liberis. Filius vero apphaim iesi. qui iesi genuit sesan. Porro sesan genuit oolai. Filii autem iada fratris semei iether et ionathan. Sed et iether mortuus est absque liberis. Porro ionathan genuit phaleth et ziza. Isti fuerunt filii ieramehel. Sesan autem non habuit filios sed filias et servum egyptium nomine ieraa. Deditque ei filiam suam uxorem. que peperit ei ethei. Ethei autem genuit nathan. et nathan genuit zabath. Zabath quoque genuit ophlal. et ophlal genuit obed. et obed genuit iehu. iehu genuit azariam. azarias genuit helles. helles genuit elasa. elasa genuit sesamoi. Sesamoi genuit sellum. sellum genuit iechamian. iechamian genuit elisama. Filii autem caleph fratris ieramehel mosa primogenitus eius. ipse est pater ziph. et filii maresa patris ebron. Porro filii ebron chore et taphua. et recem et samma. Samma autem genuit raam patrem iercaam. et recem genuit semei. Filius semei maon. et maon pater bethsur. Effa autem concubina caleb peperit aram et mosa et gezez. Porro aram genuit gezez. Filii addai regom. et iothan et iesem. et phalet. et epha. et saaph. Concubina autem caleb macha peperit saber et tharana. Genuit autem saaph patrem madmena sue patrem machbena et patrem gabaa. Filia vero caleb fuit achsa. Hii erant filii caleb filii ur primogeniti ephrata. sobal pater cariathiarim. salma pater bethlehem. arib pater bethgader.

Fuerunt autem filii sobal patris cariathiarim qui videbat dimidium requietionum. et de cognatione cariathiarim iethrei et aphutei et semathei et maserei. Ex his egressi sunt saraite. et esthaolite. Filii salma bethlehem et netophati coronę domus ioab. et dimidium requietionis sarai. cognationes quoque scribarum habitantium in iabes. canentes atque resonantes. et in tabernaculis commorantes. Hii sunt cinei qui venerunt de calore patris domus rechab. David vero hos habuit filios qui ei nati sunt in ebron. primogenitum amnon ex achinoem iezrahelitide. secundum daniel de abigail carmelitide. Tertium absalon filium maacha filie tholomei regis gessuri. Quartum adoniam filium

98.

libri paralipomenon

aggith. quintum saphatia ex abital. sextum iethraam de egla uxore sua. Sex ergo nati sunt ei in hebron ubi regnavit septem annis et sex mensibus. Triginta autem et tribus annis regnavit in hierusalem. Porro in hierusalem nati sunt ei filii samaa et sobab et nathan et salomon. Quatuor de bethsabee filia amihel. Iebaar quoque et elisama et elifaleth et noge et iafeg et iaphie necnon et elisama et eliade et elifaleth novem. Omnes hii filii david absque filiis concubinarum. Habueruntque sororem thamar. Filius autem salomonis roboam cuius abia filius genuit asa. De hoc quoque natus est iosafat pater ioram. Qui ioram genuit ochoziam ex quo ortus est ioas. Et huius amasias filius genuit azariam. Porro azarie filius ioatham procreavit achaz patrem ezechie. De quo natus est manasses. Sed et manasses genuit ammon patrem iosie. Filii autem iosie fuerunt primogenitus iohannan. secundus ioachim. tercius sedechias. quartus sellum. De ioachim natus est iechonias et sedechias. Filii iechonie fuerunt asir. salathiel. malchiram. fadaia. semaser et iecemia. samaa et nadabia. De fadaia orti sunt zorobabel et semei. Zorobabel genuit mosollam. ananiam. et salomith sororem eorum. asabal quoque et ochol. et barachia et asadia iosabesed quinque. Filius autem ananie phaltias pater iesaie cuius filius raphaia. huius quoque filius arnan de quo natus est abdia. cuius filius fuit sechenia. Filius sechenie semeia. cuius filius atthus. et iegal. et baria. et naaria et saphat et seza sex numero. Filii naarie helionai. ezechias ezricham tres. Filii helionai oduia et heliasub et pheleia. et accub. et iohanna. et dalaia et anani vii. Filii iuda phares et esrom. et charmi et hur et sobal. Reaia vero filius sobal genuit geth de quo nati sunt achumai et laath.

Hec quoque cognationes sarathi. Ista quoque stirps ietham. iezrahel iesema et iedebos. nomenque sororis eorum asahel. Fuit phunuel autem pater gedor. et eser pater osa. Isti sunt filii hur primogeniti effrata patris bethleem. Assur vero patris thecue erant due uxores alaa et naara. Peperit autem ei naara oozam et epher et temani et astari. Isti sunt filii naara. Porro filii alaa sereth et isaar et ethan. Quos autem genuit anob et soboba et cognatione arul filii aran. Fuit autem iabes inclitus pre fratribus suis. et mater eius vocavit nomen eius iabes dicens. quia in dolore peperi eum. Invocavit vero iabes deum israhel dicens. Si benedicens benedixeris michi et dilataveris terminos meos. et fuerit manus tua mecum. et feceris me a malicia non opprimi. et prestitit deus que precatus est. Caleb autem frater sue genuit machir qui fuit pater esthon. Porro esthon genuit bethrafa. et phese. et thema patrem urbis naas. Hii sunt viri recha. Filii autem cenez othoniel et saraia. Porro filii othoniel athat et maon. Achat genuit ephra. Saraias autem genuit ioab patrem vallis artificum. Ibi quippe artifices erant. Filii vero caleb filii iephone hir et hala et naham. Filii hala mereth et cenez. Filii quoque ialehel ziph et zipha. thyria et asrahel. Et filii ezra iether et mered et epher et ialon. Genuitque mariam et sammai et iesba patrem esthama. Uxor quoque eius iudaia peperit iared patrem gedor. et heber patrem socho et ichutiel patrem zanon. Hii autem filii bethie filie pharaonis quam accepit mered. Et filii uxoris adaie sororis nathan patris ceila garmi et esthamo qui fuit de maachati. Filii quoque symeon amnon et rinna. Filius anan et thilon. et filii iesi zoheth. et benzoheth. Filii sela filii iuda her pater lecha et laada pater maresa et cognationes domum domus operantium byssum in domo iuramenti. et qui stare fecit solem. virique mendacii et securus incendens qui principes fuerunt in moab. et qui reversi sunt in lehem. Hec autem vetera verba.

Hii sunt figuli habitantes in plantationibus et in sepibus apud regem in operibus eius. commoratique sunt ibi. Filii symeon namuhel et iamin. iarib zara. saul. sellum filius eius mabsam filius eius. masma filius eius. Filii masma. amuhel filius eius. zacchur filius eius. semei filius eius. Filii semei sedecim. et filie sex. Fratres autem eius non habuerunt filios multos et universa cognatio non potuit adequare summam filiorum iuda. Habitaverunt autem in bersabee et molada. et asarsuhal et in balaa. et in asomech et in tholad et in bathuel et in orma et in siceleg. et in bethmarchaboth. et in asarsusim et in bethbarai. et in saarim. Hee civitates eorum usque ad regem david. Ville quoque eorum etham. ethen et remon et thocen. et asan civitates quinque. et universi viculi eorum per circuitum civitatum istarum usque ad baal. Hec est habitatio eorum et sedium distributio. Masobab quoque et iemlech. et iosa filius amasie et iohel et iehu filius iosabie filii sarie filii asihel et helioenai et iacoba et isuhaia et asaia et adihel et ysimiel et banaia et ziza filius sephei filii allon. filii idaia filii semri. filii samaia. Isti sunt nominati principes in cognationibus suis. et in domo affinitatum suarum multiplicati sunt vehementer. et profecti sunt ut ingrederentur in gador usque ad orientem vallis. et ut quererent pascua gregibus suis. et invenerunt pascuas uberes. et valde bonas. et terram latissimam et quietam et fertilem. in qua ante habitaverant de stirpe cham. Hii ergo venerunt quos supra descripsimus nominatim in diebus ezechie regis iuda. et percusserunt tabernacula eorum. et habitatores qui inventi fuerant ibi. et deleverunt eos usque in presentem diem. habitaveruntque pro eis quia uberrimas ibidem pascuas repperrerunt. De filiis quoque symeon abierunt in montem seyr viri quingenti habentes principes phaltia et naaria et raphaia. et oziel. filios iesi. et percusserunt reliquias que evadere potuerant amalechitarum et habitaverunt ibi pro eis usque in diem hanc.

Filii quoque ruben primogeniti israhel. ipse quippe fuit primogenitus eius. Sed cum violasset thorum patris sui. data sunt primogenita eius filiis ioseph filii israhel et non est ille reputatus in primogenitum. Porro iudas qui erat fortissimus inter fratres suos. de stirpe eius principes germinati sunt. Primogenita autem reputata sunt ioseph. Filii ergo ruben primogeniti israhel enoch et phallu. esrom et charmi. Filii iohel samaia. filius eius gog. filius eius semei. filius eius baal. filius eius beera. quem captivum duxit theglathfallasar rex assiriorum. et fuit princeps in tribu ruben. Fratres autem eius et universa cognatio quando numerabantur per familias suas habueruntque principes iehiel et zachariam. Porro baal filius azaz filii samma filii iohel ipse habitavit in aroher usque ad nebo et beelmeon. contra orientalem quoque plagam habitavit usque ad introitum heremi et flumen eufraten. Multum quippe numerum iumentorum possidebant in terra galaad. In diebus autem saul preliati sunt contra agarenos et interfecerunt illos. habitaveruntque pro eis in tabernaculis eorum in omni plaga que respicit ad orientem galaad. Filii vero gad e regione eorum habitaverunt in terra basan usque ad selcha. Iohel in capite et saphan secundus. ianai autem et saphat in basan. Fratres vero eorum secundum domos cognationum suarum michael et mosollam. et sebe. et iorai et iachan et zie. et heber. vii. Hii filii abihail filii huri filii iaro. filii galaad filii michael. filii iesesi. filii iedo. filii buz. Fratres quoque filii abdiel filii guni principes domus in familiis suis. et habitaverunt in galaad et in basan et in viculis eius. et in cunctis suburbanis usque ad terminos. Omnes hii numerati sunt in diebus ioathan regis iuda. et in diebus ieroboam regis israhel.

Filii ruben et gad et dimidie tribus manasse viri bellatores scuta portantes et gladios et tendentes arcum eruditique ad prelia quadraginta quattuor milia et septingenti sexaginta. procedentes ad pugnam. dimicaverunt contra agarenos. iturei vero et naphei prebuerunt eis auxilium. traditique sunt in manus eorum agareni et universi qui fuerant cum eis quia dominum invocaverunt cum preliarentur et exaudivit eos eo quod credidissent in eum. ceperuntque omnia que possederant camelorum quinquaginta milia. asinos duo milia. et animas hominum centum milia. vulnerati enim multi corruerunt. fuit enim bellum domini. habitaveruntque pro eis usque ad transmigrationem. Filii quoque dimidie tribus manasse possederunt terram a finibus basan usque baal hermon sanir et montem hermon. Ingens quippe eorum numerus erat. et hii fuerunt principes domus cognationis eorum epher et iesi. et elihel. et ezrihel. et hieremia. et oduia. et iedihel viri fortissimi et potentes. et nominati duces in familiis suis. Reliquerunt autem deum patrum suorum et fornicati sunt post deos populorum terre quos abstulit dominus coram eis. et suscitavit deus israhel spiritum ful regis assiriorum et spiritum teglathfallasar regis assur et transtulit ruben et gad. et dimidium tribus manasse et adduxit eos in ale et abor et ara et fluvium gozan usque ad diem hanc.

Filii levi gerson. caath merari. Filii caath amram. ysaar ebron et oziel. Filii amram aaron moyses et maria. Filii aaron nadab et abiu. eleazar et ithamar. Eleazar genuit finees. finees genuit abisue. Abisue vero genuit bocci. et bocci genuit ozi. ozi genuit zaraiam. zaraias genuit maraioth. Porro maraioth genuit amariam. et amarias genuit achitob. achitob genuit sadoch. et sadoch genuit achimaas. Achimaas genuit azariam. azarias genuit iohannan. Iohannas genuit azariam. Ipse est qui sacerdotio functus est in domo quam edificavit salomon in hierusalem. Genuit autem azarias amariam. et amarias genuit achitob. achitob genuit sadoch. et sadoch genuit sellum. Sellum genuit elchiam. helcias genuit azariam. Azarias genuit saraiam. et saraias genuit iosedech. Porro iosedech egressus est quando transtulit dominus iudam et hierusalem per manus nabuchodonosor. Filii ergo levi gerson. caath. et merari. Et hec nomina filiorum gerson. lobni et semei. Filii caath amram. et ysaar. et ebron et oziel. Filii merari mooli et musi. Hee autem cognationes levi secundum familias eorum. Gerson lobni filius eius iaar filius eius addo. filius eius zara. filius eius iethrai filius eius. Filii caath aminadab filius eius chore filius eius asir. filius eius elchana. filius eius abiasar. filius eius asir. filius eius caath. filius eius uriel. filius eius ozias. filius eius saul filius eius. Filii elchana amasai. et achimoth et helcana. Filii elchana sophai. filius eius naath. filius eius heliab filius eius. ieroham filius eius. elchana filius eius. Filius samuel primogenitus vasseni et abia. Filii autem merari mooli et lobeni filius eius. semei filius eius. Oza filius eius. samaa filius eius. aggia filius eius asaia filius eius. Isti sunt quos constituit david super cantores domus domini ex quo collocata est archa. et ministrabant coram tabernaculo testimonii canentes donec edificaret salomon domum domini in hierusalem. Stabant autem iuxta ordinem suum in ministerio. Hii vero sunt qui assistebant cum filiis suis de filiis caath eman cantor filius iohel. filii samuel. filii elchana. filii hieroam. filii heli. filii thau. filii suph. filii elchana. filii mahath. filii amasai. filii elchana filii iohel. filii azarie. filii sophonie filii caath. filii asir. filii abiasaph. filii chore filii isaar. filii caath. filii levi. filii israhel. et fratres eius. Asaph qui stabat a dextris eius. Asaph filius barachie filii samaa. filii michael. filii basie. filii melchie. filii athanai. filii zara. filii adaia. filii ethan. filii zamma. filii semei. filii geth. filii gerson. filii levi. Filii autem merari fratres eorum ad sinistram. ethan filius chusi. filii abdi. filii maloch. filii amasie. filii elchie. filii amasai. filii bonni. filii somer. filii mooli. filii musi. filii merari. filii levi. Fratres quoque eorum levite qui ordinati sunt in cunctum ministerium tabernaculi domus domini. Aaron vero et filii eius adolebant incensum super altare holocausti. et super altare thimiamatis. in omne opus sancti sanctorum et ut precarentur pro israhel iuxta omnia que preceperat moyses servus dei.

Hii autem sunt filii aaron eleazar. filius eius finees. filius eius abisue. filius eius bocci. filius eius ozi. filius eius zaraia. filius eius maraioth. filius eius amaria. filius eius achitob. filius eius sadoch. filius eius achimaas. filius eius. Et hec habitacula eorum per vicos atque confinia filiorum scilicet aaron iuxta cognationes caathitarum. Ipsi enim sorte contigerant. Dederunt igitur eis ebron in terra iuda et suburbana eius per circuitum. agros autem civitatis et villas caleb filio iefone. Porro filiis aaron dederunt civitates ad confugiendum ebron et lobna. et suburbana eius. iether quoque et esthimo cum suburbanis suis. sed et helon et dabir cum suburbanis suis. asan quoque et bethsamis et suburbana eorum. De tribu autem beniamin gabee et suburbana eius. et almath cum suburbanis suis anathot quoque cum suburbanis suis. Omnes civitates tredecim per cognationes suas. Filiis autem caath residuis de cognatione sua dederunt ex media tribu manasse in possessionem urbes x. Porro filiis gerson per cognationes suas de tribu ysachar et de tribu aser. et de tribu neptalim. et de tribu manasse in basan dederunt urbes quatuordecim. Filiis autem merari per cognationes suas de tribu ruben. et de tribu gad. et de tribu zabulon dederunt sorte civitates xii. Dederunt quoque filii israhel levitis civitates et suburbana earum. dederuntque per sortem ex tribu filiorum iuda. et ex tribu filiorum beniamin urbes has quas vocaverunt nominibus suis. et ex his qui erant ex cognatione filiorum caath. fueruntque civitates in terminis eorum de tribu effraim. Dederunt ergo eis urbes ad confugiendum sichem cum suburbanis suis in monte effraim. et gazer cum suburbanis suis. Iecmaam quoque cum suburbanis suis. et bethoron similiter necnon et elon cum suburbanis suis et gethremmon in eundem modum. Porro ex dimidia tribu manasse aner et suburbana eius. balaam et suburbana illius. hiis videlicet qui de cognatione filiorum caath reliqui erant. Filiis autem gerson de cognatione dimidie tribus manasse gaulon in basan. et astaroth cum suburbanis suis. De tribu ysachar cedes et suburbana eius. et daberath cum suburbanis suis. Ramoth quoque et suburbana illius. et anem cum suburbanis suis. De tribu vero aser masal cum suburbanis suis et abdon similiter. asac quoque et suburbana eius. et roob cum suburbanis suis. Porro de tribu neptalim cedes in galilea. et suburbana eius. amon cum suburbanis suis. et cariathaim et suburbana eius. Filiis autem merari residuis de tribu zabulon remmon et suburbana eius. et thabor cum suburbanis suis. Trans iordanem quoque ex adverso iericho contra orientem iordanis. de tribu ruben bosor in solitudine cum suburbanis suis. cadimoth quoque et suburbana eius. et miphaat cum suburbanis suis. Necnon et de tribu gad ramoth in galaad et suburbana eius. manaim cum suburbanis suis. sed et esebon cum suburbanis suis. iezer cum suburbanis suis. Porro filii ysachar thola et phua. iasub et samaron iiii. Filii thola ozi. et raphaia et ieriel. et iemai et iebsem et samuel principes per domos cognationum suarum. De stirpe thola viri fortissimi numerati sunt in diebus david xxii milia sexcenti. Filii ozi izraia de quo nati sunt michael et obadia. et iohel et ysaia quinque omnes principes. cumque eis per familias et populos suos accincti ad prelium viri fortissimi xxxvi milia. Multas enim habuere uxores et filios. Fratres quoque eorum per omnem cognationem ysachar robustissimi ad pugnandum octoginta septem milia numerati sunt. Filii beniamin bale et bechor et adihel. tres. Filii bale esbon et ozi et oziel et ierimoth et uraia quinque principes familiarum et ad pugnandum robustissimi. Numerus autem eorum

viginti duo milia et ducenti triginta quattuor. Porro filii bechor: zamira et ioas et eliezer et elioenai et amri et ierimoth et abia et anathoth et almathan. Omnes hii filii bechor. Numerati sunt autem per familias suas principes cognationum ad bella fortissimi viginti milia ducenti. Porro filii iediel: balan. Filii autem balan: hieus et beniamin et aod et chanana et iothan et tharsis et ahisaar. Omnes hii filii iadihel principes cognationum suarum viri fortissimi decem et septem milia ducenti ad proelium procedentes. Sephan quoque et ophan filii hir, et husim filii aser.

Filii autem neptalim: iasihel et guni et asar et sellum filii bale. Porro filii manasse esribel. Concubinaque eius syra peperit machir patrem galaad. Machir autem accepit uxores filiis suis apphan et sephan, et habuit sororem nomine maacha. Nomen autem secundi salphaad, natae que sunt salphaad filiae. Peperit maacha uxor machir filium, vocavitque nomen eius phares. Porro nomen fratris eius sares, et filii eius ulam et recem. Filius autem ulam badam. Hii sunt filii galaad filii machir filii manasse. Soror autem eius regina peperit virum decorum et abiezer et moolla. Erant autem filii semida achin et sichem et leci et aniam. Filii autem effraim: suthala, bared filius eius, thaath filius eius, eladd filius eius, et huius filius zabad, et huius filius suthala, et huius filius ezer et elad. Occiderunt autem eos viri geth indigenae, quia descenderant ut invaderent possessiones eorum. Luxit igitur effraim pater eorum multis diebus, et venerunt fratres eius ut consolarentur eum. Ingressusque est ad uxorem suam, quae concepit et peperit filium, et vocavit nomen eius beria, eo quod in malis domus eius ortus esset. Filia autem eius fuit sara quae aedificavit bethoron inferiorem et superiorem, et ozensara. Porro filius eius rapha et reseph et thale, de quo natus est thaan, qui genuit laadan. Huius quoque filius ammiud genuit elisama, de quo ortus est nun, qui habuit filium iosue. Possessio autem eorum et habitatio bethel cum filiabus suis, contra orientem noram, ad occidentalem plagam gazer et filiae eius, sichem quoque cum filiabus suis usque ad aza cum filiabus eius. Iuxta quoque filios manasse bethsan et filias eius, thanach et filias eius, mageddo et filias eius, dor et filias eius. In his habitaverunt filii ioseph filii israhel.

Thamad et filias eius, mageddo et filias eius. Filii aser: iemna et iesua et isui et baria, et sara soror eorum. Filii autem baria: heber et melchiel. Ipse est pater barsaith. Heber autem genuit ieflath et somer et otham et suaa sororem eorum. Filii autem ieflat: phosech et chamaal et asoth. Hii filii ieflat. Porro filius somer: ahi et roaga et iaba et aram. Filii autem helem fratris eius: supha et iemna et selles et amal. Filii supha: sue, arnapher et sual et beri et iamra, bosor et hod et samma et salusa et iethran et bera. Filii iether: iephonne et phaspha et ara. Filii autem olla: aree et haniel et resia. Omnes hii filii aser principes cognationum electi atque fortissimi duces ducum. Numerus autem eorum aetatis quae apta esset ad bellum viginti sex milia. Beniamin autem genuit bale primogenitum suum, asbaal secundum, et ahara tertium, naaman quartum et rapha quintum. Fueruntque filii bale addar et gera et abiud, abisue quoque et naaman et ahoe, sed et gera et sephuphan et huram. Hii sunt filii aod principes cognationum habitantium in gabaa, qui translati sunt in manaath. Noom autem et achia et gera ipse transtulit eos, et genuit oza et ahiud. Porro saharaim genuit in regione moab postquam dimisit usim et bara uxores suas. Genuit autem de edes uxore sua iobab et sebia et mosa et molchom, iehus quoque et sechia et marma. Hii sunt filii eius principes in familiis eorum. Meusim vero genuit abitob et elphaal. Porro filii elphaal heber et misaam et samad. Hic aedificavit ono et lod et filias eius. Baria autem et samma principes cognationum habitantium in aialon.

Hii fugaverunt habitatores geth. Et ahio et sesac et ierimoth et zabadia et arod et heder. Michael quoque et iespha et ioaa filii baria. Et zabadia et mosollam et ezeci et heber et iesamari et iezlia et iobab filii elphaal. Et iacim et zechri et zabdi et elioenai et selethai et elihel et adaia et baraia et samarath filii semei. Et iesphan et heber et elihel et abdon et zechri et canan et anania et aelam et anathothia et iephdaia et phanuhel filii sesac. Et samsari et sooria et otholia et iersia et helia et zechri filii ieroam. Hii patriarchae et cognationum principes qui habitaverunt in hierusalem. In gabaon autem habitaverunt abigabaon, et nomen uxoris eius maacha. Filiusque eius primogenitus abdon et sur et cis et baal et nadab, gedur quoque et ahio et zacher et macelloth genuit samaa. Habitaveruntque ex adverso fratrum suorum in hierusalem cum fratribus suis. Ner autem genuit cis, et cis genuit saul. Porro saul genuit ionathan et melchisue et aminadab et iesbaal. Filius autem ionathan meribbaal, et meribbaal genuit micha. Filii micha: phiton et melech et thara et ahaz. Et ahaz genuit ioada, et ioada genuit almoth et azmoth et zamri. Porro zamri genuit mosa, et mosa genuit banaa, cuius filius fuit rapha, de quo ortus est elasa, qui genuit asel. Porro asel sex filii fuerunt his nominibus: ezricam, bocru, ismahel, saria, obdia, anan. Omnes hii filii asel. Filii autem esec fratris eius ulam primogenitus, et hus secundus, et eliphalet tertius. Fueruntque filii ulam viri robustissimi et magno robore tendentes arcum, et multos habentes filios ac nepotes usque ad centum quinquaginta milia. Omnes hii filii beniamin. Universus ergo israhel dinumeratus est, et summa eorum scripta est in libro regum israhel et iuda, translatique sunt in babylonem propter delictum suum. Qui autem habitaverunt primi in possessionibus et in urbibus suis israhel et sacerdotes et levitae et nathinnei, commorati sunt in hierusalem. De filiis iuda, et de filiis beniamin, de filiis quoque effraim et manasse, othei filius ammiud filius amri filius omrai filius bani, de filiis phares filii iuda. Et de siloni asaia primogenitus et filii eius. De filiis autem zarae iehihel et fratres eorum sescenti nonaginta. Porro de filiis beniamin: salo filius mosollam filius oduia filius asana, et iobania filius hieroam, et hela filius ozi filius mochori, et mosollam filius saphatiae filius rahuhel filius iebaniae. Et fratres eorum per familias suas nongenti quinquaginta sex. Omnes hii principes cognationum suarum per domos patrum suorum.

De sacerdotibus autem ioiada, ioarib et iachin. Azarias quoque filius helciae filii mosollam filii sadoch filii maraioth filii ahitob, pontifex domus dei. Porro adaias filius ieroam filii phassur filii melchia, et masaia filius adihel filii iezra filii mosollam filii mosollamoth filii emmer. Fratres quoque eorum principes per familias suas mille septingenti sexaginta, fortissimi robore ad faciendum opus ministerii in domo domini. De levitis autem semeia filius asub filii ezricam filii asebia de filiis merari. Bachbachar quoque carpentarius et galal et mathania filius micha filii zechri filii asaph, et abdias filius semeiae filii galal filii idithun, et barachia filius asa filii helcana qui habitavit in atriis netophati. Ianitores autem sellum et accub et telmon et ahiman, et fratres eorum sellum princeps usque ad illud tempus in porta regis ad orientem. Observabant per vices suas de filiis levi. Sellum vero filius core filii abiasaph cum fratribus suis et domo patris sui. Hii sunt coritae super opera ministerii custodes vestibulorum tabernaculi, et familiae eorum per vices castrorum domini custodientes introitum. Finees autem filius eleazari erat dux eorum coram domino. Porro zaccharias filius mosollam ianitor portae tabernaculi testimonii. Omnes hii electi in ostiarios per portas ducenti duodecim, et descripti in villis propriis, quos constituerunt david et samuhel videns in fide sua, tam ipsos quam filios eorum in ostiis domus domini et in tabernaculo vicibus suis. Per quattuor ventos erant ostiarii, id est ad orientem et ad occidentem et ad aquilonem et ad austrum. Fratres autem eorum in viculis morabantur, et veniebant in sabbatis suis de tempore usque ad tempus. His quattuor levitis creditus erat omnis numerus ianitorum, et erant super exedras et thesauros domus domini. Per gyrum quoque templi domini morabantur in custodiis suis, ut cum tempus fuisset, ipsi mane aperirent fores. De horum genere erant et super vasa ministerii. Ad numerum enim et inferebantur vasa et efferebantur. De ipsis et quibus credita habebant utensilia sanctuarii praeerant similae et vino et oleo et thuri et aromatibus. Filii autem sacerdotum unguenta ex aromatibus conficiebant.

Et mathathias levites primogenitus sellum coritae praefectus erat eorum quae in sartagine frigebantur. Porro de filiis caath fratribus eorum super panes erant propositionis, ut semper novos per singula sabbata praepararent. Hii sunt principes cantorum per familias levitarum qui in exedris morabantur, ita ut die et nocte iugiter suo ministerio deservirent. Capita levitarum per familias suas principes manserunt in hierusalem. In gabaon autem commorati sunt pater gabaon iahiel, et nomen uxoris eius maacha. Filius primogenitus eius abdon, et sur et cis et baal et ner et nadab, gedor quoque et aio et zacharias et macelloth. Porro macelloth genuit samaan. Isti habitaverunt e regione fratrum suorum in hierusalem cum fratribus suis. Ner autem genuit cis, et cis genuit saul, et saul genuit ionathan et melchisue et aminadab et isbaal. Filius autem ionathan mifibaal, et mifibaal genuit micha. Porro filii micha: fiton et melech et tharaa et ahaz. Ahaz autem genuit iara, et iara genuit alamath et azmoth et zamri. Zamri autem genuit mosa. Mosa vero genuit banaa, cuius filius raphaia genuit elasa, de quo ortus est esel. Porro esel sex filios habuit his nominibus: ezricam, bocru, ismahel, saria, abadia, anan. Hii filii esel.

Philisthim autem pugnabant contra israhel. Fugeruntque viri israhel palaestinos, et ceciderunt vulnerati in monte gelboe. Cumque appropinquassent philistei philistei persequentes saul et filios eius, percusserunt ionathan et aminadab et melchisue filios saul. Et adgravatum est proelium contra saul, invenerunteque eum sagittarii et vulneraverunt iaculis. Et dixit saul ad armigerum suum: Evagina gladium tuum et interfice me, ne forte veniant incircumcisi isti et inludant mihi. Noluit autem armiger eius hoc facere, timore perterritus. Arripuit ergo saul ensem et inruit in eum. Quod cum vidisset armiger eius, videlicet mortuum saul, inruit etiam ipse in gladium suum et mortuus est. Interiit ergo saul et tres filii eius, et omnis domus illius pariter concidit. Quod cum vidissent viri israhel qui habitabant in campestribus, fugerunt, et saul ac filiis eius mortuis dereliquerunt urbes suas et huc illucque dispersi sunt, veneruntque philisthim et habitaverunt in eis. Die igitur altero detrahentes philisthim spolia caesorum invenerunt saul et filios eius iacentes in monte gelboe. Cumque spoliassent eum et amputassent caput armisque nudassent, miserunt in terram suam ut circumferretur et ostenderetur idolorum templis et populis. Arma autem eius consecraverunt in fano dei sui, et caput adfixerunt in templo dagon. Hoc cum audissent viri iabesgalaad, omnia scilicet quae philisthim fecerant super saul, consurrexerunt singuli virorum fortium et tulerunt cadavera saul et filiorum eius, attuleruntque ea in iabes, et sepelierunt ossa eorum subter quercum quae erat in iabes, et ieiunaverunt septem diebus. Mortuus est ergo saul propter iniquitates suas, eo quod praevaricatus sit mandatum domini quod praeceperat, et non custodierit illud, sed insuper etiam pythonissam consuluerit, nec speraverit in domino, propter quod et interfecit eum, et transtulit regnum eius ad david filium isai. Congregatus est igitur omnis israhel ad david in hebron dicens: Os tuum sumus et caro tua. Heri quoque et nudiustertius cum adhuc regnaret saul, tu eras qui educebas israhel et introducebas. Tibi enim dixit dominus deus tuus: Tu pasces populum meum israhel, et tu eris princeps super eum. Venerunt ergo maiores natu israhel ad regem in hebron, et iniit david cum eis foedus coram domino. Unxeruntque eum regem super israhel iuxta sermonem domini quem locutus est in manu samuhel. Abiit quoque david et omnis israhel in hierusalem. Haec est iebus, ubi erant iebusei habitatores terrae. Dixeruntque qui habitabant in iebus ad david: Non ingredieris huc. Porro david cepit arcem sion, quae est civitas david. Dixitque: Omnis qui percusserit iebuseum in primis, erit princeps et dux. Ascendit igitur primus ioab filius sarviae, et factus est princeps.

Habitavit autem david in arce, et idcirco appellata est civitas david. Aedificavitque urbem in circuitu a mello usque ad gyrum, ioab autem reliqua urbis extruxit. Proficiebatque david vadens et crescens, et dominus exercituum erat cum eo. Hii principes virorum fortium david, qui adiuverunt eum ut rex fieret super omnem israhel iuxta verbum domini quod locutus est ad israhel. Et iste numerus robustorum david: iesbaam filius achamoni princeps inter triginta. Iste levavit hastam suam super trecentos vulneratos una vice. Et post eum eleazar filius patrui eius ahohites, qui erat inter tres potentes. Iste fuit cum david in afesdomim quando philisthim congregati sunt ad locum illum in proelium, et erat ager regionis illius plenus hordeo, fugeratque populus a facie philisthinorum. Hii steterunt in medio agri et defenderunt eum. Cumque percussissent philisteos, dedit dominus salutem magnam populo suo. Descenderunt autem tres de triginta principibus ad petram in qua erat david, ad speluncam odollam, quando philisthim castra metati sunt in valle raphaim. Porro david erat in praesidio, et statio philisthinorum in bethleem. Desideravit igitur david et dixit: O si quis daret mihi aquam de cisterna bethleem quae est in porta. Tres ergo isti per media castra philisthinorum perrexerunt et hauserunt aquam de cisterna bethleem quae erat in porta, et attulerunt ad david ut biberet. Qui noluit, sed magis libavit illam domino dicens: Absit ut in conspectu dei mei hoc faciam, ut sanguinem virorum istorum bibam, quia in periculo animarum suarum attulerunt mihi aquam. Et ob hanc causam noluit bibere. Haec fecerunt tres robustissimi. Abisai quoque frater ioab ipse erat princeps trium, et ipse levavit hastam suam contra trecentos vulneratos, et ipse erat inter tres nominatissimus, inter tres secundos inclitus et princeps eorum, verumtamen usque ad tres primos non pervenerat. Banaias filius ioiadae viri robustissimi qui multa opera perpetrarat, de capsehel, ipse percussit duos arihel moab, et ipse descendit et interfecit leonem in media cisterna tempore nivis. Et ipse percussit virum aegyptium cuius statura erat quinque cubitorum, et habebat lanceam ut liciatorium texentium. Descendit igitur ad eum cum virga, et rapuit hastam quam tenebat manu, et interfecit eum hasta sua. Haec fecit banaias filius ioiadae, qui erat inter tres robustos nominatissimus, et inter triginta primus, verumtamen ad tres usque non pervenerat. Posuit autem eum david ad auriculam suam. Porro fortissimi viri in exercitu asahel frater ioab, et elchanan filius patrui eius de bethleem, semmoth arorites, helles phallonites, hiras filius acces thecuites, abiezer anathothites, sobbochai husathites, ilai ahohites, maharai netophathites, heled filius baana netophathites, ethai filius ribai de gabaath filiorum beniamin, banaia pharathonites, hurai de torrente gaas, abihel arabathites, azmoth bauramites, heliaba salabonites, filii assem gezonites, ionathan filius sage ararites, ahiam filius sachar ararites, elifal filius hur, epher mecherathites, ahia phellonites, asrai carmelites, naarai filius azbai, iohel frater nathan, mabaar filius agarai, selec ammanites, naorai berothites armiger ioab filii sarviae, hiras iethreus, gareb iethreus, urias etheus, zabad filius oholi, adina filius siza rubenites princeps rubenitarum, et cum eo triginta, hanan filius maacha, et iosaphat mathanites,

Oziha Astarotites, Semma et Iaihel filii Othan Aroerites, Iedihel filius Samri et Ioha frater eius Thosaites, Elihel Maaumites, et Ieribai et Iosia filii Elnaam, et Iethma Moabites, Elihel et Obed et Iasihel de Masobia. Hii quoque venerunt ad David in Siceleg cum adhuc fugeret Saul filium Cis, qui erant fortissimi et egregii pugnatores, tendentes arcum et utraque manu fundis saxa iacientes et dirigentes sagittas, de fratribus Saul ex Beniamin. Princeps Ahiezer et Ioas filii Samaa Gabaathites, et Iaziel et Phalech filii Azmoth, et Baracha et Hieu Anathothites, Samaias quoque Gabaonites, fortissimus inter triginta et super triginta. Hieremias et Iesihel et Iohanan et Iezbad Gaderothites, et Eluzai et Ierimuth et Baalia et Samaria et Saphatia Araphites, Elchana et Iesia et Azrahel et Ioezer et Iesbaam de Careim, Ioela quoque et Zabadia filii Ieroam de Gedor. Sed et de Gaddi transfugerunt ad David cum lateret in deserto viri robustissimi et pugnatores optimi tenentes clipeum et hastam; facies eorum quasi facies leonis, et veloces quasi capree in montibus. Ezer princeps et primus, Obdias secundus, Eliab tertius, Masmana quartus, Hieremias quintus, Ethi sextus, Elihel septimus, Iohannan octavus, Helzabad nonus, Hieremias decimus, Bachbannai undecimus. Hii de filiis Gad principes exercitus; novissimus centum militibus preerat et maximus mille.

Isti sunt qui transierunt Iordanem mense primo quando inundare consuevit super ripas suas, et omnes fugaverunt qui morabantur in convallibus ad orientalem plagam et ad occidentalem. Venerunt autem et de Beniamin et de Iuda ad presidium in quo morabatur David. Egressusque est David obviam eis et ait: Si pacifice venistis ad me ut auxiliemini michi, cor meum iungatur vobis; si autem insidiamini mihi pro adversariis meis, cum ego iniquitatem in manibus non habeam, videat Deus patrum nostrorum et iudicet. Spiritus vero induit Abisai principem inter triginta et ait: Tui sumus o David, et tecum fili Ysai. Pax pax tibi, et pax adiutoribus tuis; te enim adiuvat Deus tuus. Suscepit ergo eos David, et constituit eos principes turme. Porro de Manasse transfugerunt ad David quando veniebat cum Philistiim ut adversum Saul pugnaret, et non dimicavit cum eis, quia inito consilio remiserunt eum principes Philistinorum dicentes: Periculo capitis nostri revertetur ad dominum suum Saul. Quando igitur reversus est in Siceleg, transfugerunt ad eum de Manasse Ednas et Iozabad et Iedihel, Michael et Ednas et Iozabad et Helin et Salathi, principes milium in Manasse. Hii prebuerunt auxilium David adversum latrunculos; omnes enim erant viri fortissimi, et facti sunt principes in exercitu. Sed et per singulos dies veniebant ad David ad auxiliandum ei, usque dum fieret grandis numerus, quasi exercitus Dei. Iste est quoque numerus principum qui venerunt ad David cum esset in Hebron, ut transferrent regnum Saul ad eum iuxta verbum Domini. Filii Iuda portantes clipeum et hastam sex milia octingenti expediti ad prelium. De filiis Symeon fortissimorum ad pugnandum septem milia centum. De filiis Levi quattuor milia sexcenti. Ioiada quoque princeps de stirpe Aaron, et cum eo tria milia septingenti. Sadoch etiam puer egregie indolis, et domus patris eius principes viginti et duo. De filiis autem Beniamin fratribus Saul tria milia; magna enim pars eorum adhuc sequebatur domum Saul. Porro de filiis Effraim viginti milia octingenti fortissimi robore, viri nominati in cognationibus suis. Ex dimidia parte tribus Manasse decem et octo milia, singuli per nomina sua venerunt ut constituerent regem David. De filiis quoque Ysachar viri eruditi qui noverant singula tempora ad precipiendum quid facere deberet Israel, principes ducenti; omnis autem reliqua tribus eorum consilium sequebatur. Porro de Zabulon qui egrediebantur ad prelium et stabant in acie instructi armis bellicis, quinquaginta milia venerunt in auxilium non in corde duplici. Et de Neptalim principes mille, et cum eis instructi clipeo et hasta triginta et septem milia. De Dan etiam preparati ad prelium viginti et octo milia sexcenti. Et de Aser egredientes ad pugnam et in acie provocantes quadraginta milia. Trans Iordanem autem de filiis Ruben et de Gad et dimidia parte tribus Manasse instructi armis bellicis centum viginti milia. Omnes isti viri bellatores et expediti ad pugnam corde perfecto venerunt in Hebron ut constituerent regem David super universum Israel. Sed et omnes reliqui Israel uno corde erant ut rex fieret David super universum Israel. Fueruntque ibi apud David tribus diebus comedentes et bibentes; preparaverant enim eis fratres eorum. Sed et qui iuxta eos erant usque ad Ysachar et Zabulon et Neptalim, afferebant panes in asinis et camelis et mulis et bubus ad vescendum, farinam, palatas, uvam passam, oleum et vinum, boves, arietes ad omnem copiam; gaudium quippe erat in Israel.

Iniit autem consilium David cum tribunis et centurionibus et universis principibus, et ait ad omnem cetum Israel: Si placet vobis et a Domino Deo nostro egreditur sermo quem loquor, mittamus ad fratres nostros reliquos in universas regiones Israel, et ad sacerdotes et levitas qui habitant in suburbanis urbium, ut congregentur ad nos, et reducamus archam Dei nostri ad nos; non enim requisivimus eam in diebus Saul. Et respondit universa multitudo ut ita fieret; placuerat enim sermo omni populo. Congregavit ergo David cunctum Israel a Sior Egypti usque dum ingrediaris Emath, ut adduceret archam Domini Dei de Cariathiarim. Et ascendit David et omnis vir Israel ad collem Cariathiarim que est in Iuda, ut afferret inde archam Domini Dei sedentis super cherubin, ubi invocatum est nomen eius. Imposueruntque archam Domini super plaustrum novum de domo Aminadab. Oza autem et frater eius minabant plaustrum. Porro David et universus populus ludebant coram Domino omni virtute in canticis et cytharis et psalteriis et tympanis et cymbalis et tubis. Cum autem pervenissent ad aream Chidon, tetendit manum suam Oza ut sustentaret archam; bos quippe lasciviens paululum inclinaverat eam. Iratus est itaque Dominus contra Ozam, et percussit eum eo quod tetigisset archam, et mortuus est ibi coram Domino. Contristatusque est David eo quod divisisset Dominus Ozam, et vocavit locum illum Divisio Oze usque in presentem diem. Et timuit Dominum in tempore illo dicens: Quomodo possum ad me introducere archam Domini? Et ob hanc causam non eam adduxit ad se, hoc est in civitatem David, sed avertit in domum Obededom Iethei. Mansit ergo archa Dei in domo Obededom tribus mensibus, et benedixit Dominus domui eius et omnibus que habebat.

Misit quoque Hyram rex Tyri nuntios ad David, et ligna cedrina, et artifices parietum lignorumque ut edificarent ei domum. Cognovitque David eo quod confirmasset eum Dominus in regem super Israel, et sublevatum esset regnum suum super populum eius Israel.

Accepit quoque David alias uxores in Hierusalem, genuitque filios ac filias. Et hec nomina eorum qui nati sunt ei in Hierusalem: Samua et Sobal, Nathan et Salomon, Gebaar et Helisua et Eliphalech, Noga quoque et Napheth et Iaphie, Elisama et Baliada et Eliphalech. Audientes autem Philistiim eo quod unctus esset David in regem super universum Israel, ascenderunt omnes ut quererent eum. Quod cum audisset David, egressus est obviam eis. Porro Philistiim venientes diffusi sunt in valle Raphaim. Consuluitque David Dominum dicens: Si ascendam ad Philisteos, et si tradas eos in manu mea? Et dixit ei Dominus: Ascende, et tradam eos in manu tua. Cumque illi ascendissent in Baalpharasim, percussit eos ibi David, et dixit: Divisit Deus inimicos meos per manum meam sicut dividuntur aque; et idcirco vocatum est nomen loci illius Baalpharasim. Dereliqueruntque ibi deos suos, quos David iussit exuri. Alia etiam vice Philistiim irruerunt et diffusi sunt in valle. Consuluitque rursum David Dominum, et dixit ei Deus: Non ascendes post eos; recede ab eis, et venies contra eos ex adverso pirorum. Cumque audieris sonitum gradientis in cacumine pirorum, tunc egredieris ad bellum; egressus est enim Deus ante te ut percutiat castra Philistiim. Fecit ergo David sicut preceperat ei Deus, et percussit castra Philistinorum de Gabaon usque ad Gazera. Divulgatumque est nomen David in universis regionibus, et Dominus dedit pavorem eius super omnes gentes.

Fecit quoque sibi domos in civitate David, et edificavit locum arche Dei, tetenditque ei tabernaculum. Tunc dixit David: Illicitum est ut a quoquam portetur archa Dei nisi a levitis quos elegit Dominus ad portandum eam et ad ministrandum sibi usque in eternum. Congregavitque universum Israel in Hierusalem ut afferretur archa Dei in locum suum quem preparaverat ei. Necnon et filios Aaron et levitas. De filiis Caath Huriel princeps fuit et fratres eius centum viginti. De filiis Merari Asaias princeps et fratres eius ducenti triginta. De filiis Gerson Iohel princeps et fratres eius centum triginta. De filiis Elisaphan Semeias princeps et fratres eius ducenti. De filiis Ebron Elihel princeps et fratres eius octoginta. De filiis Ozihel Aminadab princeps et fratres eius centum duodecim. Vocavitque David Sadoch et Abiathar sacerdotes et levitas Huriel, Asaia, Iohel, Semeiam, Elihel et Aminadab, et dixit ad eos: Vos qui estis principes familiarum leviticarum sanctificamini cum fratribus vestris, et afferte archam Domini Dei Israel ad locum qui ei preparatus est; ne ut a principio quia non eratis presentes percussit nos Dominus, sic et nunc fiat illicitum quid nobis agentibus. Sanctificati sunt ergo sacerdotes et levite ut portarent archam Domini Dei Israel. Et tulerunt filii Levi archam Dei sicut preceperat Moyses iuxta verbum Domini in humeris suis in vectibus. Dixitque David principibus levitarum ut constituerent de fratribus suis cantores in organis musicorum, nablis videlicet et lyris et cymbalis, ut resonaret in excelsum sonitus letitie. Constitueruntque levitas Eman filium Iohel, et de fratribus eius Asaph filium Barachie; de filiis vero Merari fratribus eorum Ethan filium Casaie; et cum eis fratres eorum in secundo ordine, Zachariam et Ben et Iaziel et Semiramoth et Iahiel et Ani, Eliab et Banaiam et Maasiam et Mathathiam et Eliphalu et Macheniam et Obededom et Iehiel ianitores. Porro cantores Eman, Asaph et Ethan in cymbalis eneis concrepantes. Zacharias autem et Oziel et Semiramoth et Iahiel et Ani et Eliab et Maasias et Banaias in nablis archana cantabant. Porro Mathathias et Eliphalu et Macenias et Obededom et Iehiel et Ozazim in cytharis pro octava canebant. Chonenias autem princeps levitarum prophetie preerat ad precinendam melodiam; erat quippe valde sapiens. Et Barachias et Elchana ianitores arche. Porro Sebenias et Iosaphat et Nathanael et Amasai et Zacharias et Banaias et Eliezer sacerdotes clangebant tubis coram archa Dei; et Obededom et Ahias erant ianitores arche. Igitur David et omnes maiores natu Israel et tribuni ierunt ad deportandum archam federis Domini de domo Obededom cum letitia. Cumque adiuvisset Deus levitas qui portabant archam federis Domini, immolabantur septem tauri et septem arietes. Porro David erat indutus stola byssina, et universi levite qui portabant archam, cantoresque, et Chonenias princeps prophetie inter cantores; David autem indutus erat ephod lineo. Universusque Israel deducebant archam federis Domini in iubilo et sonitu bucine et tubis et cymbalis et nablis et cytharis concrepantes. Cumque pervenisset archa federis Domini usque ad civitatem David, Michol filia Saul prospiciens per fenestram vidit regem David saltantem atque ludentem, et despexit eum in corde suo.

Attulerunt igitur archam Dei et constituerunt eam in medio tabernaculi quod tetenderat ei David, et obtulerunt holocausta et pacifica coram Deo. Cumque complesset David offerens holocausta et pacifica, benedixit populum in nomine Domini. Et divisit universis per singulos a viro usque ad mulierem tortam panis et partem assature carnis bubale et frixam oleo similam. Constituitque coram archa Dei de levitis qui ministrarent et recordarentur operum eius et glorificarent atque laudarent Dominum Deum Israel: Asaph principem et secundum eius Zachariam. Porro Iahiel et Semiramoth et Iahiel et Mathathiam et Eliab et Banaiam et Obededom et Iehiel super organa psalterii et lyras; Asaph autem ut cymbalis personaret; Banaias vero et Iaziel sacerdotes canere tuba iugiter coram archa federis Domini. In illo die fecit David principem ad confitendum Domino Asaph et fratres eius, et ut precinerent Domino dicentes: Confitemini Domino et invocate nomen eius, notas facite in populis adinventiones eius. Cantate ei et psallite ei, narrate omnia mirabilia eius. Laudate nomen sanctum eius; letetur cor querentium Dominum. Querite Dominum et virtutem eius, querite faciem eius semper. Recordamini mirabilium eius que fecit, signorum illius et iudiciorum oris eius. Semen Israel servi eius, filii Iacob electi eius. Ipse Dominus Deus noster, in universa terra iudicia eius. Recordamini in sempiternum pacti eius, sermonis quem precepit in mille generationes, quod pepigit cum Abraham, et iuramenti illius cum Ysaac. Et constituit illud Iacob in preceptum et Israel in pactum sempiternum, dicens: Tibi dabo terram Chanaan, funiculum hereditatis vestre. Cum essent numero pauci, parvi et coloni eius. Et transierunt de gente in gentem et de regno ad populum alterum. Non dimisit quemquam calumniari eos, sed increpavit pro eis reges. Nolite tangere christos meos, et in prophetis meis nolite malignari. Cantate Domino omnis terra, annuntiate de die in diem salutare eius. Narrate in gentibus gloriam eius, in cunctis populis mirabilia eius. Quia magnus Dominus et laudabilis nimis, et horribilis super omnes deos. Omnes enim dii populorum ydola, Dominus autem celos fecit. Confessio et magnificentia coram illo, fortitudo et gaudium in loco eius. Afferte Domino familie populorum, afferte Domino gloriam et imperium; date Domino gloriam nomini eius. Levate sacrificium et venite in conspectu eius, et adorate Dominum in decore sancto. Commoveatur a facie illius omnis terra; ipse enim fundavit orbem immobilem. Letentur celi et exultet terra, et dicant in nationibus: Dominus regnavit. Tonet mare et plenitudo eius; exultent agri et omnia que in eis sunt. Tunc laudabunt ligna saltus coram Domino, quia venit iudicare terram. Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in eternum misericordia eius. Et dicite: Salva nos Deus salvator noster, et congrega nos et erue nos de gentibus, ut confiteamur nomini sancto tuo et exultemus in carminibus tuis. Benedictus Dominus Deus Israel ab eterno et usque in eternum. Et dicat omnis populus amen, et ymnum Deo.

Reliquit itaque ibi coram archa federis Domini Asaph et fratres eius, ut ministrarent in conspectu arche iugiter per singulos dies et vices suas. Porro Obededom et fratres eius sexaginta octo, et Obededom filium Idithun et Osa constituit ianitores. Sadoch autem sacerdotem et fratres eius sacerdotes coram tabernaculo Domini in excelso quod erat in Gabaon, ut offerrent holocausta Domino super altare holocausti iugiter mane et vespere, iuxta omnia que scripta sunt in lege Domini quam precepit Israheli. Et post eum Eman et Ydithun et reliquos electos unumquemque vocabulo suo ad confitendum Domino: Quoniam in eternum misericordia eius. Eman quoque et Ydithun canentes tubis et quatientes cymbala et omnia musicorum organa ad canendum Deo; filios autem Ydithun fecit esse portarios. Reversusque est omnis populus in domum suam, et David ut benediceret etiam domui sue.

Cum autem habitaret David in domo sua, dixit ad Nathan prophetam: Ecce ego habito in domo cedrina; archa autem federis Domini sub pellibus est. Et ait Nathan ad David: Omnia que in corde tuo sunt fac; Deus enim tecum est. Igitur nocte illa factus est sermo Domini ad Nathan dicens: Vade et loquere David servo meo: Hec dicit Dominus: Non edificabis tu mihi

domum ad habitandum. neque enim mansi in domo ex eo tempore quo eduxi israhel de egypto usque ad diem hanc. Sed fui semper mutans loca tabernaculi, et in tentorio manens cum omni israhel. Numquid locutus sum saltem uni iudicum israhel quibus preceperam ut pascerent populum meum et dixi: quare non edificastis mihi domum cedrinam? Nunc itaque sic loqueris ad servum meum david. Hec dicit dominus exercituum. Ego tuli te cum in pascuis sequereris gregem, ut esses dux populi mei israhel. et fui tecum quocumque perrexisti. et interfeci omnes inimicos tuos coram te. Feci que tibi nomen quasi unius magnorum qui celebrantur in terra. et dedi locum populo meo israhel. Plantabitur et habitabit in eo. et ultra non commovebitur. nec filii iniquitatis atterent eos. sicut a principio ex diebus quibus dedi iudices populo meo israhel. et humiliavi universos inimicos tuos. Adnuntio ergo tibi quod edificaturus sit dominum tibi dominus. Cumque impleveris dies tuos ut vadas ad patres tuos. suscitabo semen tuum post te quod erit de filiis tuis. et stabiliam regnum eius. Ipse edificabit mihi domum. et firmabo solium eius usque in eternum. Ego ero ei in patrem. et ipse erit mihi in filium. Et misericordiam meam non auferam ab eo sicut abstuli ab eo qui ante te fuit. et statuam eum in domo mea et in regno meo usque in sempiternum. et thronus eius erit firmissimus usque in perpetuum. Iuxta omnia verba hec. et iuxta universam visionem istam. sic locutus est nathan ad david. Cumque venisset rex david et sedisset coram domino dixit. Quis ego sum domine deus. et que domus mea ut prestares mihi talia? Sed et hoc parum visum est in conspectu tuo. ideoque locutus es super domum servi tui etiam in futurum. et fecisti me spectabilem super omnes homines. Quid ultra addere potest david cum ita glorificaveris servum tuum. et cognoveris eum? Domine propter famulum tuum iuxta cor tuum fecisti omnem magnificentiam hanc. et nota esse voluisti universa magnalia hec. Domine non est similis tui. et non est alius absque te ex omnibus quos audivimus auribus nostris. Quis autem est alius ut populus tuus israhel gens una in terra ad quam perrexit deus. ut liberaret et faceret sibi populum. et magnitudine sua atque terroribus eiceret nationes a facie eius quem de egypto liberat? Et posuisti populum tuum israhel tibi in populum usque in eternum. et tu domine factus es deus eius. Nunc ergo domine sermo quem locutus es famulo tuo. et super domum eius confirmetur in perpetuum. et fac sicut locutus es permaneatque. et magnificetur nomen tuum usque in sempiternum. et dicatur dominus exercituum deus israhel. et domus david servi eius permanens coram eo. Tu enim domine deus meus. revelasti auriculam servi tui. ut edificares ei domum. et idcirco invenit servus tuus fiduciam ut oret coram te. Nunc ergo domine tu es deus. et locutus es ad servum tuum tanta beneficia. et cepisti benedicere domui servi tui ut sit semper coram te. Te enim domine benedicente benedicta erit in perpetuum. Factum est autem post hec ut percuteret david philistiim et humiliaret eos. et tolleret geth et filias eius de manu philistiim percuteretque moab. et fierent moabite servi david offerentes ei munera.

Eo tempore percussit david etiam adadezer regem soba regionis emath. quando perrexit ut dilataret imperium suum usque ad flumen eufraten. Cepit ergo david mille quadrigas eius. et septem milia equitum. ac viginti milia virorum peditum. Subnervavitque omnes equos curruum. exceptis centum quadrigis quas reservavit sibi. Supervenit autem et syrus damascenus ut auxilium preberet adadezer regi soba. Sed et huius percussit david viginti duo milia virorum. et posuit milites in damasco. ut syria quoque serviret sibi et offerret munera. Adiuvitque eum dominus in cunctis ad que perrexerat. Tulit quoque david pharetras aureas quas habuerant servi adadezer. et attulit eas in hierusalem. Necnon de thebath et chun urbibus adadezer eris plurimum. de quo fecit salomon mare eneum. et columnas et vasa enea. Quod cum audisset thou rex emath; percussisse videlicet david omnem exercitum adadezer regis soba. misit adoram filium suum ad regem david ut postularet ab eo pacem et congratularetur ei. eo quod expugnasset et percussisset adadezer. Adversarius quippe thou erat adadezer. Sed et omnia vasa aurea et argentea et enea consecravit rex david domino. cum argento et auro quod tulerat ex universis gentibus; tam de ydumea et moab et filiis amon. quam de philistiim et amalech. Abisai vero filius sarvie percussit edom in valle salinarum decem et octo milia. et constituit in edom presidium ut serviret ydumea david. salvavitque dominus david in cunctis ad que perrexerat. Regnavit ergo david super universum israhel. et faciebat iudicium atque iustitiam cuncto populo suo. Porro ioab filius sarvie erat super exercitum. et iosaphat filius ahilud a commentariis. Sadoch autem filius achitob et abimelech filius abiathar sacerdotes et susa scriba. banaias quoque filius ioiade super legiones cerethi et phelethi. porro filii david primi ad manum regis.

Accidit autem ut moreretur naas rex filiorum amon. et regnaret filius eius pro eo. Dixitque david. faciam misericordiam cum amon filio naas. prestitit enim pater eius mihi gratiam. Misitque david nuntios ad consolandum eum post mortem patris sui. Qui cum pervenissent in terram filiorum amon ut consolarentur amon. dixerunt principes amon. Tu forsitan putas quod david honoris causa in patrem tuum miserit qui consolarentur te. nec animadvertis quod ut explorarent et investigarent et scrutarentur terram tuam. venerunt ad te servi eius. Igitur amon pueros david decalvavit et rasit. et precidit tunicas eorum a natibus usque ad pedes et dimisit eos. Qui cum abissent et hoc mandasset david. misit in occursum eorum. grandem enim contumeliam sustinuerant. et precepit ut manerent in iericho donec cresceret barba eorum. et tunc reverterentur. Videntes autem filii amon quod iniuriam fecissent david. tam amon quam reliquus populus miserunt mille talenta argenti ut conducerent sibi de mesopotamia. et de syria macha et de soba currus et equites. conduxeruntque triginta duo milia curruum. et regem macha cum populo eius. Qui cum venissent castrametati sunt e regione medaba. Filii quoque amon congregati de urbibus suis. venerunt ad bellum. Quod cum audisset david misit ioab. et omnem exercitum virorum fortium. Egressique filii amon direxerunt aciem iuxta portam civitatis. Reges autem qui ad auxilium eius venerant. separatim in agro steterunt. Igitur ioab intelligens bellum ex adverso et post tergum contra se fieri. elegit viros fortissimos de universo israhel et perrexit contra syrum. reliquam autem partem populi dedit sub manu abisai fratris sui. et perrexerunt contra filios amon. Dixitque: Si vicerit me syrus. auxilio eris mihi. Si autem superaverint te filii amon. ero tibi in presidium. Confortare et agamus viriliter pro populo nostro. et pro urbibus dei nostri. Dominus autem quod in conspectu suo bonum est faciat. Perrexit ergo ioab et populus qui cum eo erat contra syrum ad prelium. et fugavit eos. Porro filii amon videntes quod fugisset syrus. ipsi quoque fugerunt abisai fratrem eius. et ingressi sunt civitatem. Reversusque est etiam ioab in hierusalem.

Videns autem syrus quod cecidisset coram israhel. misit nuntios et adduxit syrum qui erat trans flumen. Sophach autem princeps militie adadezer erat dux eorum. Quod cum nuntiatum esset david. congregavit universum israhel et transivit iordanem. irruitque in eos. et direxit ex adverso aciem illis contra pugnantibus. Fugit autem syrus israhel. et interfecit david de syris septem milia curruum. et quadraginta milia peditum. et sophach exercitus principem. Videntes autem servi adadezer se ab israhel esse superatos. transfugerunt ad david et servierunt ei. Noluitque syria ultra auxilium prebere filiis amon. Factum est autem post anni circulum eo tempore quo solent reges ad bella procedere congregavit ioab exercitum et robur militie. et vastavit terram filiorum amon. perrexitque et obsedit rabba. Porro david manebat in hierusalem. quando ioab percussit rabba et destruxit eam. Tulit autem david coronam melchon de capite eius. et invenit in ea auri pondo talentum. et pretiosissimas gemmas. fecitque sibi inde diadema. Manubias quoque urbis plurimas tulit. Populum autem qui erat in ea eduxit et

100

fecit super eos tribulas et trahas et ferrata carpenta transire. ita ut secarentur et contererentur. Sic fecit david cunctis urbibus filiorum amon. et reversus est cum omni populo in hierusalem.

Post hec initum est bellum in gazer adversus philistiim. in quo percussit sobochai usathites saphai de genere raphaim. et humiliavit eos. Aliud quoque bellum gestum est adversus philistiim in quo percussit adeodatus filius saltus bethleemites fratrem goliath gethei. cuius hastile ligni erat quasi liciatorium texentium. Sed et aliud bellum accidit in geth. in quo fuit homo longissimus habens digitos senos. id est simul viginti quattuor. qui et ipse de raphaim fuerat stirpe generatus. Hic blasphemavit israhel. et percussit eum ionathan filius samaa fratris david. Hii sunt filii rapham in geth qui ceciderunt in manu david et servorum eius. Consurrexit autem sathan contra israhel. et incitavit david ut numeraret israhel. Dixitque david ad ioab et ad principes populi. Ite et numerate israhel a bersabee usque ad dan. et afferte mihi numerum ut sciam. Dixitque ioab. Augeat dominus populum suum centuplum quam sunt. Nonne domine mi rex omnes servi tui sunt? Quare hoc querit dominus meus quod in peccatum reputetur israheli? Sed sermo regis magis prevaluit. Egressusque est ioab et circuivit universum israhel. et reversus est in hierusalem. Deditque david numerum eorum quos circuierat. et inventus est omnis israhel numerus mille milia. et centum milia virorum educentium gladium. de iuda autem quadringenta septuaginta milia bellatorum. Nam levi et beniamin non numeravit. eo quod invitus exequeretur regis imperium. Displicuit autem deo quod iussum erat. et percussit israhel. Dixitque david ad dominum. Peccavi nimis. ut hoc facerem. Obsecro aufer iniquitatem servi tui. quia insipienter egi. Et locutus est dominus ad gad videntem david dicens. Vade et loquere ad david et dic ei. Hec dicit dominus. Trium tibi optionem do. Unum elige quod volueris et faciam tibi. Cumque venisset gad ad david. dixit ei. Hec dicit dominus. Elige quod volueris. aut tribus annis pestilentiam. aut tribus mensibus fugere hostes tuos et gladium eorum non posse evadere. aut tribus diebus gladium domini et mortem versari in terra. et angelum domini interficere in universis finibus israhel. Nunc igitur vide quid respondeam ei qui me misit. Et dixit david ad gad. Ex omni parte me angustie premunt. Sed melius est mihi ut incidam in manus domini. quia multe sunt miserationes eius. quam in manus hominum. Misitque dominus pestilentiam in israhel. et ceciderunt in israhel septuaginta milia virorum. Misit quoque angelum in hierusalem ut percuteret eam. Cumque percuteretur. vidit dominus et misertus est super magnitudine mali. et imperavit angelo qui percutiebat. Sufficit iam cesset manus tua. Porro angelus domini stabat iuxta aream ornan iebusei. Levansque david oculos suos vidit angelum domini stantem inter celum et terram. et evaginatum gladium in manu eius. et versum contra hierusalem. Et ceciderunt tam ipse quam maiores natu vestiti ciliciis proni in terram. Dixitque david ad dominum. Nonne ego sum qui iussi ut numeraretur populus? Ego qui peccavi. ego qui malum feci. Iste grex quid commeruit? Domine deus meus vertatur obsecro manus tua in me et in domum patris mei. Populus autem tuus non percutiatur. Angelus autem precepit gad ut diceret ad david. ut ascenderet extrueretque altare domino deo in area ornan iebusei. Ascendit ergo david iuxta sermonem gad quem locutus ei fuerat ex sermone domini. Porro ornan cum suspexisset et vidisset angelum. quattuor filii eius cum eo absconderunt se. Nam eo tempore terebat in area triticum. Igitur cum veniret david ad ornan conspexit eum ornan et processit ei obviam de area et adoravit eum pronus in terram. Dixitque ei david. Da mihi locum aree tue ut edificem in ea altare domino. ita ut quantum valet argenti accipias. et cesset plaga a populo. Dixit autem ornan ad david. Tolle et faciat dominus meus rex quodcumque ei placet. Sed et boves do in holocaustum et tribulas in ligna et triticum in sacrificium. Omnia libens prebeo. Dixitque ei rex david. Nequaquam ita fiet. sed argentum dabo quantum valet. Neque enim tibi auferre debeo. et sic offerre holocausta gratuita. Dedit ergo david ornan pro loco siclos auri iustissimi ponderis sescentos. et edificavit ibi altare domino. obtulitque holocausta et pacifica et invocavit dominum et exaudivit eum in igne de celo super altare holocausti. Precepitque dominus angelo. et convertit gladium suum in vaginam. Protinus ergo david videns quod exaudisset eum dominus in area ornan iebusei. immolavit ibi victimas. Tabernaculum autem domini quod fecerat moyses in deserto et altare holocaustorum ea tempestate erat in excelso gabaon. et non prevaluit david ire ad altare ut ibi obsecraret dominum. Nimio enim fuerat timore perterritus videns gladium angeli domini. Dixitque david. Hec est domus domini et hoc altare in holocaustum israhel. Et precepit ut congregarentur omnes proselyti de terra israhel. et constituerunt ex eis lathomos ut edificarent domum domini. ferrum quoque plurimum ad clavos ianuarum. et ad commissuras et ad iuncturas preparavit david. et eris pondus innumerabile. Ligna quoque cedrina non poterant estimari. que sydonii et tyrii deportaverant ad david. Et dixit david. Salomon filius meus puer parvulus est et delicatus. domus autem quam edificare volo domino talis esse debet. ut in cunctis regionibus nominetur. Preparabo ergo ei necessaria. Et ob hanc causam ante mortem suam. omnes preparavit impensas. Vocavitque salomonem filium suum et precepit ut edificaret domum domino deo israhel. Dixitque david ad salomonem. Fili mi. voluntatis mee fuit ut edificarem domum nomini domini dei mei. sed factus est ad me sermo domini dicens. Multum sanguinem effudisti. et plurima bella bellasti. Non poteris edificare domum nomini meo tanto effuso sanguine coram me. Filius qui nascetur tibi. erit vir quietissimus. Faciam enim requiescere ab omnibus inimicis suis per circuitum. et ob hanc causam pacificus vocabitur. et pacem et otium dabo in israhel cunctis diebus eius. Ipse edificabit domum nomini meo. et ipse erit mihi in filium. et ego ero ei in patrem. firmaboque solium regni eius super israhel in eternum. Nunc ergo fili mi sit dominus tecum. et prospereris et edifica domum domino deo tuo. sicut locutus est de te. Det quoque tibi dominus prudentiam et sensum ut regere possis israhel et custodias legem domini dei tui. Tunc enim proficere poteris. si custodieris mandata et iudicia que precepit dominus moysi. ut doceret israhel. Confortare viriliter age. ne timeas neque paveas. Ecce ego in paupertatecula mea preparavi impensas domus domini. auri talenta centum milia. et argenti mille milia talentorum. Eris vero et ferri non est pondus. Vincitur enim numerus magnitudine. ligna et lapides preparavi ad universa impendia. Habes quoque plurimos artifices lathomos et cementarios. artificesque lignorum et omnium artium ad faciendum opus prudentissimos in auro et argento ere et ferro cuius non est numerus. Surge ergo et fac. et erit dominus tecum. Precepitque david cunctis principibus israhel. ut adiuvarent salomonem filium suum. Cernitis inquiens quod dominus deus vester vobiscum sit. et dederit vobis requiem per circuitum. et tradiderit omnes inimicos vestros in manu vestra. et subiecta sit terra coram domino. et coram populo eius. Prebete ergo corda vestra et animas vestras ut queratis dominum deum vestrum. et consurgite et edificate sanctuarium domino deo. ut introducatur archa federis domini. et vasa domino consecrata in domum. que edificatur nomini domini. Igitur david senex et plenus dierum regem constituit salomonem filium suum super israhel. et congregavit omnes principes israhel et sacerdotes atque levitas. Numeratique sunt levite a triginta annis et supra. et inventa sunt triginta et octo milia virorum. Ex his electi sunt et distributi in ministerium domus domini

viginti quattuor milia. Prepositorum autem et iudicum sex milia. Porro quattuor milia ianitores. et totidem psalterium canentes domino in organis que fecerat ad canendum. Et distribuit eos david per vices filiorum levi. gerson videlicet et caath. et merari. Filii gerson leedan. et semei. Filii leedan. princeps iehiel. et zethan et iohel tres. Isti principes familiarum leedan. Porro filii semei. salomith et oziel et aran

et iaus et baria. Isti filii semei IIII. Erat autem leech prior, ziza secundus. Porro iaus et baria non habuerunt plurimos filios, et idcirco in una familia unaque domo computati sunt.

Filii caath amram et ysaar cebron et oziel IIII. Filii amram aaron et moyses. Separatusque est aaron ut ministraret in sancta sanctorum ipse et filii eius in sempiternum, et adoleret incensum domino secundum ritum suum ac benediceret nomini eius in perpetuum. Moysi quoque hominis dei filii adnumerati sunt in tribu levi. Filii moysi gersom et eliezer. Filii gersom subuhel primus. Fuerunt autem filii eliezer roboia primus. Et non erant eliezer filii alii. Filii roboia multiplicati sunt nimis. Filii ysaar salumith primus. Filii cebron ieriau primus, amarias secundus, iahiel tercius, iecmaan quartus. Filii ozihel micha primus, iesia secundus. Filii merari mooli et musi. Filii mooli eleazar et cis. Mortuus est autem eleazar et non habuit filios sed filias, acceperuntque eas filii cis fratres earum. Filii musi mooli et eder et ierimuth tres. Hii filii levi in cognationibus et familiis suis, principes et in numero capitum singulorum qui faciebant opera ministerii domus domini a XX annis et supra.

Dixit enim david. Requiem dedit dominus deus israel populo suo, et habitationem hierusalem usque in sempiternum. Nec erat officii levitarum ut ultra portarent tabernaculum et omnia vasa eius ad ministrandum. Iuxta precepta quoque david novissima supputabitur numerus filiorum levi a XX annis et supra. Et erunt sub manu filiorum aaron in cultum domus domini in vestibulis et in exedris, et in loco purificationis et sanctuario et universis operibus ministerii templi domini. Sacerdotes autem super panes propositionis et ad simile sacrificium ad laganam et azima et sartaginem et ad torrendum similam et super omne pondus atque mensuram. Levitae vero ut stent mane ad confitendum et canendum domino similiterque ad vesperam tam in oblatione holocaustorum domini quam in sabbatis et in kalendis et sollempnitatibus reliquis iuxta numerum et cerimonias uniuscuiusque rei iugiter coram domino. Et custodiebant observationes tabernaculi federis et ritum sanctuarii et observationem filiorum aaron fratrum suorum ut ministrarent in domo domini. Porro filiis aaron he portiones erant. Filii aaron nadab et abiud et eleazar et ithamar.

Mortuus est autem nadab et abiud ante patrem suum absque liberis. Sacerdotioque functus est eleazar et ithamar. Et divisit eos david id est sadoch de filiis eleazar et abimelech de filiis ithamar secundum vices suas et ministerium. Inventique sunt multo plures filii eleazar in principibus virorum quam filii ithamar. Divisit autem eis hoc est filiis eleazar principes per familias XVI. Et filiis ithamar per familias et domos suas octo. Porro divisit utrasque inter se familias sortibus. Erant enim principes sanctuarii et principes dei tam de filiis eleazar quam de filiis ithamar. Descripsitque eos semeias filius nathanahel scriba levites coram rege et principibus et sadoch sacerdote et abimelech filio abiathar principibus quoque familiarum sacerdotalium et leviticarum. Unam domum que ceteris preerat eleazar, et alteram domum que sub se habebat ceteros ithamar. Exivit autem sors prima ioiarib, secunda iedeie, tercia arim, quarta seorim, V melchia, VI maiman, VII accos, VIII abia, VIIII iesua, X sechenia, XI eliasib, XII iacim, XIII opha, XIIII isbaal, XV abelga, XVI emer, XVII phezia, XVIII agapses, XVIIII afezia, XX zesel, XXI iachim, XXII gamul, XXIII dalaiau, XXIIII maziau.

Hae vices eorum secundum ministeria sua ut ingrediantur domum domini et iuxta ritum suum sub manu aaron patris eorum sicut preceperat dominus deus israel. Porro filiorum levi qui reliqui fuerunt de filiis amram erat subahel et filius subahel iadeia. De filiis quoque roboie princeps iesias. Iesie vero filius salemoth. Filius quoque salemoth iaadiath. Filius quoque eius ieriau primus, amarias secundus, iaziel III, iecmoam IIII. Filius ozihel melcha. Filius micha samir. Frater micha iesiae. Filiusque iesiae zacharias. Filii merari mooli et musi. Filius musi oziau et beunon. Filii quoque merari oziau et soem et zacchur et hebri. Porro mooli filius eleazar qui non habebat liberos. Filius vero cis ieramel. Filii musi mooli, eder et ierimuth. Isti filii secundum domos familiarum suarum. Miseruntque et ipsi sortes contra fratres suos filios aaron coram david rege et sadoch et abimelech et principibus familiarum sacerdotalium leviticarum tam maiores quam minores omnes sors equaliter dividebat. Igitur david et magistratus exercitus segregaverunt in ministerio filios asaph et eman et ydithun qui prophetarent in psalteriis et cytharis et cymbalis secundum numerum suum dedicato sibi officio servientes. De filiis asaph zacchur et ioseph et nathania et asarela filii asaph sub manu asaph prophetantes iuxta regem. Porro ydithun filii ydithun godolias, sorci, iesaias et sabias et mathathias sex sub manu patris sui ydithun qui in cythara prophetabant super confitentes et laudantes dominum. Eman quoque filii eman bocciau et mathania, ozihel et subahel et ierimuth, ananias, anani, eliatha, geldelti et romemthi, ezer et iesbacasa, mellothi, othir, mathioth.

Omnes isti filii eman videntes regis in sermonibus dei ut exaltaret cornu. Deditque deus eman filios XIIII et filias tres. Universi sub manu patris sui ad cantandum in templo domini distributi erant in cymbalis et psalteriis et cytharis in ministerio domus domini iuxta regem asaph videlicet et ydithun et eman. Fuit autem numerus eorum cum fratribus suis qui erudiebant canticum domini cuncti doctores CC et LXXXVIII. Miseruntque sortes per vices suas ex equo tam maior quam minor, doctus pariter et indoctus. Egressaque est sors prima ioseph que erat asaph, secunda godolie ipsi et filiis eius et fratribus eius XII. Tercia zacchur filiis eius et fratribus eius XII. Quarta asari filiis et fratribus eius XII. Quinta nathanie filiis et fratribus eius XII. Sexta bocciau filiis et fratribus eius XII. Septima isreela filiis et fratribus eius XII. Octava ysaie filiis et fratribus eius XII. Nona mathanie filiis et fratribus eius XII. Decima semeie filiis et fratribus eius XII. XI azarahel filiis et fratribus eius XII. XII asabie filiis et fratribus eius XII. XIII subahel filiis et fratribus eius XII. XIIII mathathie filiis et fratribus eius XII. XV ierimuth filiis et fratribus eius XII. XVI ananie filiis et fratribus eius XII. XVII iesbocase filiis et fratribus eius XII. XVIII anani filiis et fratribus eius XII. XVIIII mellothi filiis et fratribus eius XII. XX eliathe filiis et fratribus eius XII. XXI othir filiis et fratribus eius XII. XXII godollathi filiis et fratribus eius XII. XXIII mathioth filiis et fratribus eius XII. XXIIII romemthiezer filiis et fratribus eius XII.

Divisiones autem ianitorum de chorites meselemia filius chore de filiis asaph. Filii meselemie zacharias primogenitus, iadihel secundus, zabadias tercius, iathanael quartus, ailam quintus, ionathan sextus, elioenai septimus. Filii autem obededom semeias primogenitus, iozabath secundus, ioaa tercius, sachar quartus, nathanael quintus, amihel sextus, ysachar septimus, pholathi octavus quia benedixit illi dominus. Semei autem filio eius nati sunt filii prefecti familiarum suarum. Erant enim viri fortissimi. Filii ergo semei othni et rafahel et obedihel, zabad et fratres eius viri fortissimi, heliu quoque et samachias. Omnes hii de filiis obededom ipsi et filii et fratres eorum fortissimi ad ministrandum LX duo de obededom. Porro meselemie filii et fratres robustissimi decem et octo. De osa autem id est de filiis merari semri princeps. Non enim habuerat primogenitum et idcirco posuerat eum pater eius in principem. Helchias secundus, tabelias tercius, zacharias quartus. Omnes hii filii et fratres osa tredecim. Hii divisi sunt ianitores ut semper principes custodiarum sicut et fratres eorum ministrarent in domo domini.

Missae sunt autem sortes ex equo et parvis et magnis per familias suas in unamquamque portarum. Cecidit ergo sors orientalis selemie. Porro zacharie filio eius viro prudentissimo et erudito sorte obtigit plaga septentrionalis. Obededom vero et filiis eius ad austrum in qua parte domus erat seniorum concilium. Sephim et chosa ad occidentem iuxta portam que ducit ad viam ascensionis custodia contra custodiam. Ad orientem vero levite sex, et ad aquilonem IIII per diem atque ad meridiem similiter in die IIII. Et ubi erat concilium bini et bini in cellulis quoque ianitorum ad occidentem IIII in via, binique per cellulas.

Hae sunt divisiones ianitorum filiorum chore et merari. Porro achias erat super thesauros domus domini ac vasa sanctorum. Filii ledan filii gerson. De ledan principes familiarum ledan et gersoni et iehiel. Filii iehiel zathan et iohel fratres eius super thesauros domus domini, et amramitis et isaaritis et hebronitis et ozielitis. Subahel autem filius gerson filii moysi prepositus thesauris. Fratres quoque eius elyezer cuius filius raabia et huius filius ysaias et huius filius ioram, sed et huius filius zechri, sed et huius filius semeloch. Ipse semeloch et fratres eius super thesauros sanctorum erant que sanctificavit david rex et principes familiarum et tribuni et centuriones et duces exercitus de bellis et manubiis preliorum que consecraverant ad instaurationem et supellectilem templi domini.

Haec autem omnia sanctificavit samuel videns et saul filius cis et abner filius ner et ioab filius sarvie. Omnesque sanctificaverant ea per manum semeloch et fratrum eius. Isaaritis vero preerat chonenias et filii eius ad opera forinsecus super israel ad docendum et ad iudicandum eos. Porro de hebronitis asabias et fratres eius fortissimi viri mille septingenti preerant israel trans iordanem contra occidentem in cunctis operibus domini et in ministerium regis. Hebronitarum autem princeps fuit ierias secundum familias et cognationes eorum. Quadragesimo anno regni david recensiti sunt et inventi viri fortissimi in iazer galaad. Fratresque eius robustioris etatis duo milia septingenti principes familiarum. Preposuit autem eos david rex rubenitis et gaditis et dimidie tribui manasse in omne ministerium dei et regis. Filii autem israel secundum numerum suum principes familiarum tribuni et centuriones et prefecti qui ministrabant regi iuxta turmas suas ingredientes et egredientes per singulos menses in anno XX et IIII milibus singuli preerant. Prime turme in primo mense isboam preerat filius zabadiel, et sub eo XX et IIII milia.

De filiis phares princeps cunctorum principum in exercitu mense primo. Secundi mensis habebat turmam dudia chorites et post se alterum nomine macelloth qui regebat partem exercitus XX et IIII milium. Dux quoque turme tercie in mense tercio erat banaias filius ioiade sacerdos et in divisione sua XX et IIII milia. Ipse est banaias fortissimus inter XXX et super XXX. Preerat autem turme ipsius amizabath filius eius. Quarto mense asahel frater ioab et zabadias filius eius post eum, et in turma eius XX et IIII milia. Quinto mense princeps samaoth iezerites, et in turma eius XX et IIII milia. Sexto mense sexto hira filius acces thecuites, et in turma eius XX et IIII milia. Septimo mense VII helles phalonites de filiis effraim, et in turma eius XX et IIII milia. Octavus mense octavo sobochai asochites de stirpe zarai, et in turma eius XX et IIII milia. Nonus mense nono abiezer anathothites de stirpe gemini, et in turma eius XX et IIII milia. X mense decimo marai et ipse netophatites de stirpe zarai, et in turma eius XX et IIII milia. XI mense XI banaias pharathonites de filiis effraim, et in turma eius XX et IIII milia. XII mense XII oldai netophatites de stirpe gothonihel et in turma eius XX et IIII milia.

Porro tribubus preerant israel rubenitis dux eliezer filius zechri. Symeonites dux saphatias filius macha. Levitis asabias filius camuhel. Aaronitis sadoch. Iuda heliu frater david. Ysachar amri filius michael. Zabulonitis iesmaias filius abdie. Neptalitibus ierimuth filius ozihel. Filiis effraim osee filius ozaziu. Et dimidie tribui manasse iohel filius phadaie. Et dimidie tribui manasse in galaad addo filius zacharie. Beniamin autem iasiel filius abner. Dan vero ezriel filius ioram. Hii principes filiorum israel. Noluit autem david numerare eos a XX annis inferius, quia dixerat dominus ut multiplicaret israel quasi stellas celi. Ioab filius sarvie ceperat numerare nec compleverat quia super hoc ira irruerat in israel. Et idcirco numerus eorum qui fuerant recensiti non est relatus in fastos regis david. Super thesauros autem regis fuit azmoth filius abdihel. His autem thesauris qui erant in urbibus et in vicis et in turribus presidebat ionathan filius ozie. Operi autem rustico et agricolis qui exercebant terram preerat ezri filius chelub. Vinearumque cultoribus semeias ramathites. Cellis autem vinariis zabadias aphonites. Nam super oliveta et ficeta que erant in campestribus balanan gederites. Super apothecas autem olei ioas. Porro armentis que pascebantur in sarona prepositus fuit sethrai saronites, et super boves in vallibus saphat filius addi. Super camelos vero ubil ysmahelites, et super asinos iadias meronathites. Super oves quoque iaziz agareus. Omnes hii principes substantie regis david. Ionathan autem patruus david consiliarius vir prudens et litteratus ipse et iahiel filius achamoni erant cum filiis regis. Achitofel etiam consiliarius regis, et chusi arachites amicus regis. Post achitofel fuit ioiada filius banaie et abiathar. Princeps autem exercitus regis erat ioab.

Convocavit igitur david omnes principes israel, duces tribuum et prepositos turmarum qui ministrabant regi, tribunos quoque et centuriones qui preerant substantie et possessionibus regis, filiosque suos cum eunuchis et potentes et robustissimos quoque in exercitu hierusalem. Cumque surrexisset rex et stetisset ait. Audite me fratres mei et populus meus. Cogitavi ut edificarem domum in qua requiesceret archa federis domini et scabellum pedum dei nostri et ad edificandum omnia preparavi. Deus autem dixit mihi. Non edificabis domum nomini meo eo quod sis vir bellator et sanguinem fuderis. Sed elegit dominus deus israel me de universa domo patris mei ut essem rex super israel in sempiternum. De iuda enim elegit principes. Porro de domo iuda domum patris mei. Et de filiis patris mei placuit ei ut me eligeret regem super cunctum israhel. Sed et de filiis meis, filios enim multos dedit mihi dominus, elegit salomonem filium meum ut sederet in throno regni domini super israel, dixitque mihi. Salomon filius tuus edificabit domum meam et atria mea. Ipsum enim elegi mihi in filium, et ego ero ei in patrem et firmabo regnum eius usque in eternum si perseveraverit facere precepta mea et iudicia mea sicut et hodie. Nunc ergo coram universo cetu israel audiente domino deo nostro custodite et perquirite cuncta mandata domini dei nostri ut possideatis terram bonam et relinquatis eam filiis vestris post vos usque in sempiternum. Tu autem salomon fili mi scito deum patris tui et servi ei corde perfecto et animo voluntario.

Omnia enim corda scrutatur dominus et universas mentium cogitationes intelligit. Si quesieris eum invenies. Si autem dereliqueris illum proiciet te in eternum. Nunc ergo quia elegit te dominus ut edificares domum sanctuarii confortare et perfice. Dedit autem david salomoni filio suo descriptionem porticus et templi et cellariorum et cenaculi cubiculorum in adytis et domus propitiationis necnon et omnium que cogitaverat atriorum et exedrarum per circuitum in thesauros domus domini et in thesauros sanctorum, divisionumque sacerdotalium et leviticarum in omnia opera domus domini et in universa vasa ministerii templi domini. Aurum in pondere per singula vasa ministerii. Argenti quoque pondus pro vasorum et operum diversitate. Sed et ad candelabra aurea et ad lucernas eorum aurum pro mensura uniuscuiusque candelabri et lucernarum. Similiter et in candelabris argenteis et lucernis eorum pro diversitate mensure pondus argenti tradidit. Aurum quoque dedit in mensas propositionis pro diversitate mensure, similiter et argentum in alias mensas argenteas. Ad fuscinulas quoque et fialas et thuribula ex auro purissimo, et leunculos aureos pro qualitate mensure pondus distribuit in leunculum et leunculum.

Similiter et leones argenteos diversum argenti pondus separavit. Altario

autem in quo adolebatur incensum, aurum purissimum dedit, ut ex ipso fieret similitudo quadrige cherubin extendentium alas, et velantium archam federis domini. Omnia inquit venerunt scripta manu domini ad me, ut intellegerem universa opera exemplaris.

Dixitque David Salomoni filio suo: Viriliter age et confortare et fac, ne timeas et ne paveas. Dominus enim deus meus tecum erit, et non dimittet te nec derelinquet, donec perficias omne opus ministerii domus domini. Ecce divisiones sacerdotum et levitarum in omne opus ministerii domus domini assistunt tibi, et parati sunt, et noverunt tam principes quam populus facere omnia precepta tua. Locutusque est David rex ad omnem ecclesiam: Salomonem filium meum unum elegit deus, adhuc puerum et tenellum. Opus enim grande est, neque enim homini preparatur habitatio sed deo. Ego autem totis viribus meis preparavi impensas domus dei mei, aurum ad vasa aurea, et argentum in argentea, es in enea, ferrum in ferrea, ligna ad lignea, lapides onichinos et quasi stibinos et diversorum colorum, omnemque pretiosum lapidem, et marmor parium habundantissime, et super hec que obtuli in domum dei mei, de peculio meo, aurum et argentum do in templum dei mei, exceptis his que preparavi in edem sanctam, tria milia talenta auri de auro ophir, et vii milia talentorum argenti probatissimi ad deaurandos parietes templi, ut ubicumque opus est aurum de auro, et ubicumque opus est argentum argentea opera fiant per manus artificum. Et si quis sponte offert, impleat manum suam hodie, et offerat quod voluerit domino. Polliciti sunt itaque principes familiarum et proceres tribuum israel, tribuni quoque et centuriones, et principes possessionis regis.

Dederunt autem in opera domus domini auri talenta et solidos x milia, argenti talenta x milia, et eris talenta x et viii milia, ferri quoque c milia talentorum. Et apud quemcumque inventi sunt lapides, dederunt in thesaurum domus domini per manum iehiel gersonitis. Letatusque est populus cum vota sponte promitterent, quia corde toto offerebant ea domino. Sed et David rex letatus est gaudio magno, et benedixit domino coram universa multitudine et ait: Benedictus es domine deus israhel patris nostri ab eterno in eternum. Tua est domine magnificentia et potentia et gloria atque victoria, et tibi laus. Cuncta enim que in celo sunt et in terra, tua sunt. Tuum domine regnum, et tu es super omnes principes. Tue divitie et tua est gloria, tu dominaris omnium. In manu tua virtus et potentia, in manu tua magnitudo et imperium omnium. Nunc igitur deus noster confitemur tibi, et laudamus nomen tuum inclitum. Quis ego, et quis populus meus, ut possimus tibi hec universa promittere? Tua sunt omnia, et que de manu tua accepimus dedimus tibi. Peregrini enim sumus coram te et advene, sicut omnes patres nostri. Dies nostri quasi umbra super terram, et nulla est mora. Domine deus noster omnis hec copia quam paravimus ut edificaretur domus nomini sancto tuo, de manu tua est, et tua sunt omnia. Scio deus meus quod probes corda, et simplicitatem diligas. Unde et ego in simplicitate cordis mei letus obtuli universa hec, et populum tuum qui hic repertus est vidi cum ingenti gaudio tibi offerre donaria. Domine deus abraham, ysaac et israel patrum nostrorum, custodi in eternum hanc voluntatem cordis eorum, et semper in venerationem tui mens ista permaneat. Salomoni quoque filio meo da cor perfectum, ut custodiat mandata tua et testimonia tua et cerimonias tuas, et faciat universa, et edificet edem cuius impensas paravi.

Precepit autem David universe ecclesie: Benedicite domino deo nostro. Et benedixit omnis ecclesia domino deo patrum suorum, et inclinaverunt se et adoraverunt deum, et deinde regem. Immolaveruntque victimas domino, et obtulerunt holocausta die sequenti, tauros mille, arietes mille, agnos mille cum libaminibus suis, et universo ritu habundantissime in omnem israel. Et comederunt et biberunt coram domino in die illa cum grandi letitia, et unxerunt secundo Salomonem filium David. Unxerunt autem domino in principem, et sadoch in pontificem. Seditque Salomon super solium domini in regem pro David patre suo, et cunctis placuit, et paruit illi omnis israel. Sed et universi principes et potentes et cuncti filii regis David dederunt manum, et subiecti fuerunt Salomoni regi. Magnificavit ergo dominus Salomonem super omnem israel, et dedit illi gloriam regni qualem nullus habuit ante eum rex israel. Igitur David filius ysai regnavit super universum israel, et dies quibus regnavit super israel fuerunt xl anni. In ebron regnavit septem annis, et in hierusalem annis xxx tribus. Et mortuus est in senectute bona plenus dierum et divitiis et gloria. Regnavitque Salomon filius eius pro eo. Gesta autem regis David priora et novissima scripta sunt in libro samuelis videntis, et in libro nathan prophete atque in volumine gad videntis, universique regni eius et fortitudinis, et temporum que transierunt sub eo, sive in israel, sive in cunctis regnis terrarum.

INCIPIT LIBER II PARALIPOMENON

101.

CONFORTATUS EST ergo Salomon filius David in regno suo, et dominus erat cum eo, et magnificavit eum in excelsum. Precepitque Salomon universo israheli, tribunis et centurionibus et ducibus et iudicibus omnis israel et principibus familiarum, et abiit cum universa multitudine in excelsum gabaon, ubi erat tabernaculum federis domini, quod fecit moyses famulus dei in solitudine. Archam autem dei adduxerat David de cariathiarim in locum quem preparaverat ei, et ubi fixerat illi tabernaculum, hoc est in hierusalem. Altare quoque eneum quod fabricatus fuerat beseleel filius uri filii ur, ibi erat coram tabernaculo domini, quod et requisivit Salomon et omnis ecclesia. Ascenditque Salomon ad altare eneum coram tabernaculo federis domini, et obtulit in eo mille hostias. Ecce autem in ipsa nocte apparuit ei deus dicens: Postula a me quod vis, ut dem tibi. Dixitque Salomon deo: Tu fecisti cum David patre meo misericordiam magnam, et constituisti me regem pro eo. Nunc ergo domine deus, impleatur sermo tuus quem pollicitus es David patri meo. Tu enim fecisti me regem super populum tuum multum, qui tam innumerabilis est quam pulvis terre. Da mihi sapientiam et intelligentiam, ut ingrediar coram populo tuo et egrediar. Quis enim potest hunc populum tuum digne qui tam grandis est iudicare? Dixit autem deus ad Salomonem: Quia hoc magis placuit cordi tuo, et non postulasti divitias et substantias et gloriam, neque animas eorum qui te oderant, sed nec dies vite plurimos, postulasti autem sapientiam et scientiam ut iudicare possis populum meum super quem constitui te regem, sapientia et scientia data sunt tibi. Divitias autem et substantiam et gloriam dabo tibi, ita ut nullus in regibus nec ante te nec post te fuerit similis tui. Venit ergo Salomon ab excelso gabaon in hierusalem coram tabernaculo federis, et regnavit super israel. Congregavitque sibi currus et equites, et facti sunt ei mille quadringenti currus et xii milia equitum, et fecit eos esse in urbibus quadrigarum, et cum rege in hierusalem. Prebuitque rex argentum et aurum in hierusalem quasi lapides, et cedros quasi sychomoros que nascuntur in campestribus multitudine magna. Adducebantur autem ei equi de egypto et de thecua a negotiatoribus regis, qui ibant et emebant pretio quadrigam equorum sexcentis argenteis, et equum c l. Similiter de universis regnis etheorum, et a regibus syrie emptio celebrabatur. Decrevit autem Salomon edificare domum nomini domini, et palatium sibi. Et numeravit lxx milia virorum portantium humeris, et lxxx milia qui cederent lapides in montibus, prepositosque eorum tria milia sexcentos. Misitque ad hyram regem tyri dicens: Sicut egisti cum David patre meo, et misisti ei ligna cedrina ut edificaret sibi domum in qua et habitavit, sic fac mecum ut edificem domum nomini domini dei mei, et consecrem eam ad adolendum incensum coram illo, et fumiganda aromata, et ad propositionem panum sempiternam, et holocaustomata mane et vespere, sabbatis quoque et neomeniis et sollempnitatibus domini nostri in sempiternum, que mandata sunt israeli. Domus autem quam edificare cupio magna est. Magnus enim deus noster super omnes deos. Quis ergo poterit prevalere ut edificet ei dignam domum? Si celum et celi celorum capere eum nequeunt, quantus ego sum ut possim ei edificare domum? Sed ad hoc tantum ut adoleatur incensum coram illo. Mitte ergo michi virum eruditum qui noverit operari in auro et argento, ere et ferro, purpura et coccino et iacincto, et qui sciat sculpere celaturas cum his artificibus quos mecum habeo in iudea et hierusalem, quos preparavit pater meus. Sed et ligna cedrina mitte mihi, et thuina et pinea de libano. Scio enim quod servi tui noverint cedere ligna de libano, et erunt servi mei cum servis tuis, ut parentur mihi ligna plurima. Domus enim quam cupio edificare magna est nimis et inclita. Preterea operariis qui cesuri sunt ligna servis tuis dabo in cibaria tritici choros xx milia, et hordei choros totidem, olei quoque sata xx milia. Dixit autem hyram rex tyri per litteras quas miserat Salomoni: Quia dilexit dominus populum suum, ideirco te regnare fecit super eum. Et addidit dicens: Benedictus dominus deus israel qui fecit celum et terram, qui dedit David regi filium sapientem et eruditum et sensatum atque prudentem, ut edificaret domum domino et palatium sibi. Misi ergo tibi virum prudentem et scientissimum hyram patrem meum, filium mulieris de filiabus dan, cuius pater tyrius fuit, qui novit operari in auro et argento et ere et ferro et marmore et lignis, in purpura quoque et iacincto et bisso et coccino, et qui sciat celare omnem sculpturam, et adinvenire prudenter quodcumque in opere necessarium est cum artificibus tuis et cum artificibus domini mei David patris tui. Triticum autem et hordeum et vinum et oleum que pollicitus es domine mi, mitte servis tuis. Nos autem cedemus ligna de libano quot necessaria habueris, et applicabimus ea ratibus per mare in ioppe. Tuum erit transferre ea in hierusalem. Numeravit ergo Salomon omnes viros proselytos qui erant in terra israel post dinumerationem quam dinumeravit David pater eius, et inventa sunt c l milia et tria milia sexcenta. Fecitque ex eis lxx milia qui humeris onera portarent, et lxxx milia qui lapides in montibus cederent, tria autem milia et sexcentos prepositos operum populi. Et cepit Salomon edificare domum domini in hierusalem in monte moria qui demonstratus fuerat David patri eius, in loco quem preparaverat David in area ornan iebusei. Cepit autem edificare mense secundo anno iiii regni sui. Et hec sunt fundamenta que iecit Salomon ut edificaret domum domini. Longitudinis cubitos in mensura prima lx, latitudinis cubitos xx. Porticum vero ante frontem que tendebatur in longum iuxta mensuram latitudinis domus cubitorum xx. Porro altitudo c xx cubitorum erat, et deauravit eam intrinsecus auro purissimo. Domum quoque maiorem texit tabulis ligneis abiegnis, et laminas auri obrizi affixit per totum, sculpsitque in ea palmas et quasi catenulas se invicem complectentes. Stravit quoque pavimentum templi pretiosissimo marmore decore multo. Porro aurum erat probatissimum, de cuius laminis texit domum et trabes eius et postes et parietes et ostia, et celavit cherubin in parietibus. Fecit quoque domum sancti sanctorum longitudine iuxta latitudinem domus cubitorum xx, et latitudine similiter xx cubitorum, et laminis aureis texit eam quasi talentis sexcentis. Sed et clavos fecit aureos, ita ut singuli clavi singulos siclos quinquagenos appenderent. Cenacula quoque texit auro. Fecit etiam in domo sancti sanctorum cherubin duo opere statuario, et texit ea auro. Ale cherubin xx cubitis extendebantur, ita ut una ala haberet cubitos quinque, et tangeret parietem domus, et altera quinque cubitos habens alam tangeret alterius cherub. Similiter cherub alterius ala quinque habebat cubitos, et tangebat parietem, et ala eius altera quinque cubitorum alam cherub alterius contingebat. Igitur ale utriusque cherubin expanse erant, et extendebantur per cubitos xx. Ipsi autem stabant erectis pedibus, et facies eorum erant verse ad exteriorem domum. Fecitque velum ex iacincto, purpura, cocco et bysso, et intexuit ei cherubin. Ante fores etiam templi duas columnas fecit, que xxx et quinque cubitos habebant altitudinis. Porro capita earum quinque cubitorum. Necnon et quasi catenulas in oraculo, et superposuit eas capitibus columnarum, mala granata etiam centum, que catenulis interposuit. Ipsas quoque columnas posuit in vestibulo templi, unam a dextris et alteram a sinistris. Eam que a dextris erat vocavit iachin, et que ad levam booz, hoc est in robore. Fecit quoque altare eneum xx cubitorum longitudinis, et xx cubitorum latitudinis, et x cubitorum altitudinis. Mare etiam fusile x cubitis a labio usque ad labium rotundum per circuitum, quinque cubitos habebat altitudinis, et funiculus xxx cubitorum ambiebat gyrum eius. Similitudo quoque boum erat subter illud, et x cubitis quedam extrinsecus celature quasi duobus versibus alvum maris circuibant. Boves autem erant fusiles, et ipsum mare super xii

boves impositum erat, quorum tres respiciebant ad aquilonem et alii tres occidentem, porro tres alii meridiem et tres qui reliqui erant orientem, mare habentes superpositum. Posteriora autem boum erant intrinsecus sub mari. Porro vastitas eius habebat mensuram palmi et labium illius erat quasi labium calicis vel repandi lilii, capiebatque mensure tria milia metretas. Fecit quoque concas decem et posuit quinque a dextris et quinque a sinistris, ut lavarent in eis omnia que in holocaustum oblaturi erant. Porro in mari sacerdotes lavabantur. Fecit autem et candelabra aurea decem secundum speciem qua iussa erant fieri, et posuit ea in templo quinque a dextris et quinque a sinistris. Necnon et mensas decem, posuitque eas in templo quinque a dextris et quinque a sinistris; fialas quoque aureas centum. Fecit autem atrium sacerdotum et basilicam grandem et ostia in basilica que texit ere. Porro mare posuit in latere dextro contra orientem ad meridiem. Fecit autem Hiram lebetas et creagras et fialas, et complevit omne opus regis in domo Dei, hoc est columnas duas et epistilia et capita et quasi quedam retiacula que capita tegerent super epistilia, mala quoque granata quadringenta et retiacula duo, ita ut bini ordines malogranatorum singulis retiaculis iungerentur que protegerent epistilia et capita columnarum. Bases etiam fecit et concas quas superposuit basibus, mare unum boves quoque duodecim sub mari, et lebetas et creagras et fialas. Omnia vasa fecit Salomoni Hiram pater eius in domo Domini ex ere mundissimo. In regione Iordanis fudit ea rex in argillosa terra inter Socoth et Saredatha. Fecit autem multitudinem vasorum innumerabilem, ita ut ignoraretur pondus eris. Fecitque Salomon omnia vasa domus Dei et altare aureum et mensas, super eas panes propositionis, candelabra quoque cum lucernis suis ut lucerent ante oraculum iuxta ritum, ex auro purissimo, et florentia quedam et lucernas et forcipes aureos; omnia de auro mundissimo facta sunt. Timiamateria quoque et thuribula et fialas et mortariola ex auro purissimo. Et ostia celavit templi interioris, id est in sancta sanctorum, et ostia templi foris aurea. Sicque completum est omne opus quod fecit Salomon in domo Domini. Intulit ergo Salomon omnia que voverat David pater suus, argentum et aurum et universa vasa posuit in thesauris domus Dei.

Post que congregavit maiores natu Israhel et cunctos principes tribuum et capita familiarum de filiis Israhel in Hierusalem, ut adducerent archam federis Domini de civitate David, que est Syon. Venerunt igitur ad regem omnes viri Israhel in die sollempni mensis septimi. Cumque venissent cuncti seniores Israhel, portaverunt levite archam et intulerunt eam et omne paraturam tabernaculi. Porro vasa sanctuarii que erant in tabernaculo portaverunt sacerdotes cum levitis. Rex autem Salomon et universus cetus Israhel et omnes qui fuerant congregati ante archam immolabant arietes et boves absque ullo numero; tanta enim erat multitudo victimarum. Et intulerunt sacerdotes archam federis Domini in locum suum, id est ad oraculum templi, in sancta sanctorum, subter alas cherubin, ita ut cherubin expanderent alas suas super locum in quo posita erat archa, et ipsam archam tegerent cum vectibus suis. Vectium autem quibus portabatur archa, quia paululum longiores erant, capita parebant ante oraculum; si vero quis paululum fuisset extrinsecus, eos videre non poterat. Fuit itaque archa ibi usque in presentem diem, nihilque erat aliud in archa nisi due tabule quas posuerat Moyses in Oreb, quando legem dedit Dominus filiis Israhel egredientibus ex Egypto.

Egressis autem sacerdotibus de sanctuario (omnes enim sacerdotes qui ibi potuerant inveniri sanctificati sunt, nec adhuc in illo tempore vices et ministeriorum ordo inter eos divisus erat), tam levite quam cantores, id est et qui sub Asaph erant et qui sub Eman et qui sub Idithun, filii et fratres eorum vestiti bissinis, cimbalis et psalteriis et cytharis concrepabant, stantes ad orientalem plagam altaris, et cum eis sacerdotes centum viginti canentes tubis. Igitur cunctis pariter et tubis et voce et cimbalis et organis et diversi generis musicorum concinentibus et vocem in sublime tollentibus, longe sonitus audiebatur, ita ut cum Dominum laudare cepissent et dicere: Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in eternum misericordia eius, impleretur domus Dei nube, nec possent sacerdotes stare et ministrare propter caliginem. Compleverat enim gloria Domini domum Dei.

Tunc Salomon ait: Dominus pollicitus est ut habitaret in caligine; ego autem edificavi domum nomini eius, ut habitaret ibi in perpetuum. Et convertit rex faciem suam et benedixit universe multitudini Israhel, nam omnis turba stabat intenta, et ait: Benedictus Dominus Deus Israhel, qui quod locutus est David patri meo opere complevit, dicens: A die qua eduxi populum meum de terra Egypti non elegi civitatem de cunctis tribubus Israhel ut edificaretur in ea domus nomini meo, neque elegi alium virum ut esset dux in populo meo Israhel; sed elegi Hierusalem ut sit nomen meum in ea, et elegi David ut constituerem eum super populum meum Israhel. Cumque fuisset voluntatis David patris mei ut edificaret domum nomini Domini Dei Israhel, dixit ad eum Dominus: Quia hec fuit voluntas tua ut edificares domum nomini meo, bene quidem fecisti habere huiuscemodi voluntatem; sed non tu edificabis domum, verum filius tuus qui egredietur de lumbis tuis, ipse edificabit domum nomini meo. Complevit ergo Dominus sermonem suum quem locutus fuerat, et ego surrexi pro David patre meo et sedi super thronum Israhel sicut locutus est Dominus, et edificavi domum nomini Domini Dei Israhel, et posui in ea archam in qua est pactum Domini quod pepigit cum filiis Israhel. Stetit ergo coram altari Domini ex adverso universe multitudinis Israhel et extendit manus suas. Siquidem fecerat Salomon basem eneam et posuerat eam in medio basilice, habentem quinque cubitos longitudinis et quinque cubitos latitudinis et tres cubitos in altum, stetitque super eam et deinceps flexis genibus contra universam multitudinem Israhel et palmis in celum levatis ait: Domine Deus Israhel, non est similis tui deus in celo et in terra, qui custodis pactum et misericordiam cum servis tuis qui ambulant coram te in toto corde suo, qui prestitisti servo tuo David patri meo quecumque locutus fueras ei, et que ore promiseras opere complesti, sicut et presens tempus probat. Nunc ergo Domine Deus Israhel imple servo tuo patri meo David quecumque locutus es dicens: Non deficiet ex te vir coram me qui sedeat super thronum Israhel, ita tamen si custodierint filii tui vias suas et ambulaverint in lege mea sicut tu ambulasti coram me.

Et nunc Domine Deus Israhel firmetur sermo tuus quem locutus es servo tuo David. Ergone credibile est ut habitet Deus cum hominibus super terram? Si celum et celi celorum non te capiunt, quanto magis domus ista quam edificavi? Sed ad hoc tantum facta est, ut respicias orationem servi tui et obsecrationem eius, Domine Deus meus, et audias preces quas fundit famulus tuus coram te, ut aperias oculos tuos super domum istam diebus ac noctibus, super locum in quo pollicitus es ut invocaretur nomen tuum, et exaudires orationem quam servus tuus orat in eo. Exaudi preces famuli tui et populi tui Israhel. Quicumque oraverit in loco isto, exaudi de habitaculo tuo, id est de celis, et propitiare. Si peccaverit quispiam in proximum suum et iurare contra eum paratus venerit seque maledicto constrinxerit coram altari in domo ista, tu exaudias de celo et facies iudicium servorum tuorum, ita ut reddas iniquo viam suam in caput proprium, et ulciscaris iustum retribuens ei secundum iustitiam suam. Si superatus fuerit populus tuus Israhel ab inimicis (peccabunt enim tibi) et conversi egerint penitentiam et obsecraverint in loco isto, tu exaudies de celo et propitiare peccato populi tui Israhel et reduces eos in terram quam dedisti eis et patribus eorum. Si clauso celo et pluvia non fluente propter peccata populi, et deprecati fuerint te in loco isto et confessi nomini tuo, et conversi a peccatis suis cum eos afflixeris, exaudi de celo Domine et dimitte peccata servis tuis et populo tuo Israhel, et doce eos viam bonam per quam ingrediantur, et da pluviam terre quam dedisti populo tuo ad possidendum. Fames si orta fuerit in terra et pestilentia, erugo et aurugo et locusta et bruchus, et hostes vastatis regionibus portas obsederint civitatis, omnisque plaga et infirmitas presserit, si quis de populo tuo Israhel deprecatus fuerit, cognoscens plagam et infirmitatem suam, et expanderit manus suas in domo hac, tu exaudias de celo de sublimi scilicet habitaculo tuo, et propitiare et redde unicuique secundum vias suas quas nosti eum habere in corde suo; tu enim solus nosti corda filiorum hominum, ut timeant te et ambulent in viis tuis cunctis diebus quibus vivunt super faciem terre quam dedisti patribus nostris. Externum quoque qui non est de populo tuo Israhel, si venerit de terra longinqua propter nomen tuum magnum et propter manum tuam robustam et brachium tuum extentum et adoraverit in loco isto, tu exaudies de celo firmissimo habitaculo tuo et facies cuncta pro quibus invocaverit te ille peregrinus, ut sciant omnes populi terre nomen tuum et timeant te sicut populus tuus Israhel, et cognoscant quia nomen tuum invocatum est super domum hanc quam edificavi. Si egressus fuerit populus tuus ad bellum contra adversarios suos per viam in qua miseris eos, adorabunt te contra viam in qua civitas hec est quam elegisti et domus quam edificavi nomini tuo, ut exaudias de celo preces eorum et obsecrationem et ulciscaris. Si autem peccaverint tibi (neque enim est homo qui non peccet) et iratus fueris eis et tradideris hostibus, et captivos eos duxerint in terram longinquam vel certe que iuxta est, et conversi in corde suo in terra ad quam captivi ducti fuerant egerint penitentiam et deprecati te fuerint in terra captivitatis sue dicentes: Peccavimus, inique fecimus, iniuste egimus, et reversi fuerint ad te in toto corde suo et in tota anima sua in terra captivitatis sue ad quam ducti sunt, adorabunt te contra viam terre sue quam dedisti patribus eorum et urbis quam elegisti et domus quam edificavi nomini tuo, ut exaudias de celo, hoc est de firmo habitaculo tuo, preces eorum et facias iudicium et dimittas populo tuo quamvis peccatori. Tu es enim Deus meus. Aperiantur queso oculi tui et aures tue intente sint ad orationem que fit in loco isto. Nunc igitur consurge Domine Deus in requiem tuam, tu et archa fortitudinis tue. Sacerdotes tui Domine Deus induantur salute, et sancti tui letentur in bonis. Domine Deus ne averteris faciem christi tui; memento misericordiarum David servi tui.

Cumque complesset Salomon fundens preces, ignis descendit de celo et devoravit holocausta et victimas, et maiestas Domini implevit domum; nec poterant sacerdotes ingredi templum Domini, eo quod implesset maiestas Domini templum Domini. Sed et omnes filii Israhel videbant descendentem ignem et gloriam Domini super domum, et corruentes proni in terram super pavimentum stratum lapide adoraverunt et laudaverunt Dominum: Quoniam bonus, quoniam in eternum misericordia eius. Rex autem et omnis populus immolabant victimas coram Domino. Mactavit igitur rex Salomon hostias boum viginti duo milia, arietum centum viginti milia, et dedicavit domum Dei rex et universus populus. Sacerdotes autem stabant in officiis suis et levite in organis carminum Domini que fecit David rex ad laudandum Dominum: Quoniam in eternum misericordia eius, ymnos David canentes per manus suas; porro sacerdotes canebant tubis ante eos cunctusque Israhel stabat. Sanctificavit quoque Salomon medium atrii ante templum Domini; obtulerat enim ibi holocausta et adipes pacificorum, quia altare eneum quod fecerat non poterat sustinere holocausta et sacrificia et adipes. Fecit ergo Salomon sollempnitatem in tempore illo septem diebus, et omnis Israhel cum eo, ecclesia magna valde, ab introitu Emath usque ad torrentem Egypti. Fecitque die octavo collectam, eo quod dedicasset altare septem diebus et sollempnitatem celebrasset diebus septem. Igitur in die vicesimo tertio mensis septimi dimisit populum ad tabernacula sua, letantes atque gaudentes super bono quod fecerat Dominus David et Salomoni et Israhel populo suo. Complevitque Salomon domum Domini et domum regis, et omnia que disposuerat in corde suo ut faceret in domo Domini et in domo sua et prosperatus est. Apparuit autem ei Dominus nocte et ait: Audivi orationem tuam et elegi locum istum mihi in domum sacrificii. Si clausero celum et pluvia non fluxerit, et mandavero et precepero locuste ut devoret terram, et misero pestilentiam in populum meum, conversus autem populus meus super quos invocatum est nomen meum deprecatus me fuerit et exquisierit faciem meam et egerit penitentiam a viis suis pessimis, et ego exaudiam de celo et propitius ero peccatis eorum et sanabo terram eorum. Oculi quoque mei erunt aperti et aures mee erecte ad orationem eius qui oraverit in loco isto, quia elegi et sanctificavi locum istum ut sit nomen meum ibi in sempiternum, et permaneant oculi mei et cor meum ibi cunctis diebus. Tu quoque si ambulaveris coram me sicut ambulavit pater tuus David, et feceris iuxta omnia que precepi tibi et iustitias meas iudiciaque servaveris, suscitabo thronum regni tui sicut pollicitus sum David patri tuo dicens: Non auferetur de stirpe tua vir qui sit princeps in Israhel. Si autem aversi fueritis et dereliqueritis leges meas et precepta mea que proposui vobis, et abeuntes servieritis diis alienis et adoraveritis eos, evellam vos de terra mea quam dedi vobis, et domum hanc quam sanctificavi nomini meo proiciam a facie mea et tradam eam in parabolam et in exemplum cunctis populis, et domus ista erit in proverbium universis transeuntibus, et dicent stupentes: Quare fecit Dominus sic terre huic et domui huic? Respondebuntque: Quia dereliquerunt Dominum Deum patrum suorum qui eduxit eos de terra Egypti et apprehenderunt deos alienos et adoraverunt eos et coluerunt; idcirco venerunt super eos universa mala hec.

Expletis autem viginti annis postquam edificavit Salomon domum Domini et domum suam, et civitates quas dederat Hiram Salomoni edificavit et habitare ibi fecit filios Israhel. Abiit quoque in Emath Suba et obtinuit eam, et edificavit Palmiram in deserto et alias civitates munitissimas edificavit in Emath. Extruxitque Bethoron superiorem et Bethoron inferiorem, civitates muratas habentes portas et vectes et seras, Baalath etiam et omnes urbes firmissimas que fuerunt Salomonis, cunctasque urbes quadrigarum et urbes equitum. Omnia quecumque voluit Salomon atque disposuit edificavit in Hierusalem et in Libano et in universa terra potestatis sue. Omnem populum qui derelictus fuerat de Ettheis et Amorreis et Ferezeis et Eveis et Iebuseis, qui non erant de stirpe Israhel, de filiis eorum et de posteris quos non interfecerant, subiugavit Salomon in tributarios usque in diem hanc. Porro de filiis Israhel non posuit ut servirent operibus regis; ipsi enim erant viri bellatores et duces primi et principes quadrigarum et equitum eius. Omnes autem principes exercitus regis Salomonis fuerunt ducenti quinquaginta qui erudiebant populum. Filiam vero Pharaonis transtulit de civitate David in domum quam edificaverat ei. Dixit autem rex: Non habitabit uxor mea in domo David regis Israhel, eo quod sanctificata sit, quia ingressa est in eam archa Domini. Tunc obtulit Salomon holocausta Domino super altare Domini quod construxerat ante porticum, ut per singulos dies offerretur in eo iuxta preceptum Moysi in sabbatis et in calendis et in festis diebus ter per annum, id est in sollempnitate azimorum et in sollempnitate ebdomadarum et in sollempnitate tabernaculorum. Et con

statuit iuxta dispositionem David patris sui officia sacerdotum in ministeriis suis, et levitas in ordine suo, ut laudarent et ministrarent coram sacerdotibus iuxta ritum uniuscuiusque diei, et ianitores in divisionibus suis per portam et portam. Sic enim praeceperat David homo Dei. Nec praetergressi sunt de mandatis regis, tam sacerdotes quam levitae, ex omnibus quae praeceperat, et in custodiis thesaurorum. Omnes impensas praeparatas habuit Salomon ex eo die quo fundavit domum Domini, usque in diem quo perfecit eam. Tunc abiit Salomon in Asiongaber et in Ahilath ad oram maris Rubri, quae est in terra Edom. Misit autem ei Hiram per manus servorum suorum naves et nautas gnaros maris, et abierunt cum servis Salomonis in Ophir, tuleruntque inde quadringenta talenta auri, et attulerunt ad regem Salomonem. Regina quoque Saba cum audisset famam Salomonis, venit ut temptaret eum in enigmatibus in Hierusalem cum magnis opibus et camelis qui portabant aromata et auri plurimum gemmasque pretiosas. Cumque venisset ad Salomonem, locuta est ei quaecumque erant in corde suo. Et exposuit ei Salomon omnia quae proposuerat, nec quicquam fuit quod non perspicuum ei fecerit. Quae postquam vidit sapientiam scilicet Salomonis, et domum quam aedificaverat, necnon et cibaria mensae eius, et habitacula servorum, et officia ministrorum eius, et vestimenta eorum, pincernas quoque et vestes eorum, et victimas quas immolabat in domo Domini, non erat prae stupore ultra in se spiritus. Dixitque ad regem: Verus sermo quem audieram in terra mea de virtutibus et sapientia tua. Non credebam narrantibus donec ipsa venissem et vidissent oculi mei, et probassem vix medietatem mihi sapientiae tuae fuisse narratam. Vicisti famam virtutibus tuis. Beati viri tui et beati servi tui, hii qui assistunt coram te omni tempore et audiunt sapientiam tuam. Sit Dominus Deus tuus benedictus, qui voluit te ordinare super thronum suum regem Domini Dei tui. Quia diligit Deus Israhel et vult servare eum in aeternum, ideo posuit te super eum regem, ut facias iudicium atque iustitiam.

Dedit autem regi cxx talenta auri, et aromata multa nimis, et gemmas pretiosissimas. Non fuerunt aromata talia ut haec quae dedit regina Saba regi Salomoni. Sed et servi Hiram cum servis Salomonis attulerunt aurum de Ophir, et ligna thyina, et gemmas pretiosissimas. De quibus fecit rex, de lignis scilicet thyinis, gradus in domo Domini et in domo regia, citharas quoque et psalteria cantoribus. Numquam visa sunt in terra Iuda ligna talia. Rex autem Salomon dedit reginae Saba cuncta quae voluit et quae postulavit, multo plura quam attulerat ad eum. Quae reversa abiit in terram suam cum servis suis. Erat autem pondus auri quod afferebatur Salomoni per annos singulos sexcenta lx sex talenta auri, excepta ea summa quam legati diversarum gentium et negotiatores afferre consueverant. Omnesque reges Arabiae et satrapae terrarum qui comportabant aurum et argentum Salomoni. Fecit igitur Salomon rex ducentas hastas aureas de summa sexcentorum aureorum qui in hastis singulis expendebantur, ccc quoque scuta aurea trecentorum aureorum quibus tegebantur scuta singula. Posuitque ea rex in armamentario quod erat consitum nemore. Fecit quoque rex solium eburneum grande, et vestivit illud auro mundissimo. Sex quoque gradus quibus ascendebatur ad solium, et scabellum aureum, et brachiola duo altrinsecus, et duos leones stantes iuxta brachiola. Sed et alios xii leunculos stantes super sex gradus ex utraque parte. Non fuit tale solium in universis regnis. Omnia quoque vasa convivii regis erant aurea, et vasa domus saltus Libani ex auro purissimo. Argentum enim in diebus illis pro nihilo reputabatur. Siquidem naves regis ibant in Tharsis cum servis Hiram semel in annis tribus, et deferebant inde aurum et argentum et ebur et simias et pavos. Magnificatus est igitur Salomon super reges terrae prae divitiis et gloria. Omnesque reges terrarum desiderabant faciem Salomonis videre, ut audirent sapientiam quam dederat Deus in corde eius. Et deferebant ei munera, vasa argentea et aurea, et vestes et arma et aromata, equos et mulos per singulos annos.

Habuit autem Salomon xl milia equorum in stabulis, et curruum equitum xii milia, constituitque eos in urbibus quadrigarum et ubi erat rex in Hierusalem. Exercuit etiam potestatem super cunctos reges a flumine Eufraten usque ad terram Philisthinorum, id est usque ad terminos Aegypti. Tantamque copiam praebuit argenti in Hierusalem quasi lapidum, et cedrorum tantam multitudinem velut sycomororum quae gignuntur in campestribus. Adducebantur autem ei equi de Aegypto et de cunctis regionibus. Reliqua opera Salomonis priorum et novissimorum scripta sunt in verbis Nathan prophetae, et in libro Ahiae Silonitis, in visione quoque Addo videntis contra Hieroboam filium Nabath. Regnavit autem Salomon in Hierusalem super omnem Israhel xl annis. Dormivitque cum patribus suis, et sepelierunt eum in civitate David. Regnavitque Roboam filius eius pro eo. Profectusque est Roboam in Sichem; illuc enim cunctus Israhel convenerant ut constituerent eum regem. Quod cum audisset Hieroboam filius Nabath qui erat in Aegypto (fugerat quippe illuc ante Salomonem), statim reversus est. Vocaveruntque eum, et venit cum universo Israhel, et locuti sunt ad Roboam dicentes: Pater tuus durissimo iugo nos compressit; tu leviora impera patre tuo qui nobis gravem imposuit servitutem, et paululum de onere sublevia, ut serviamus tibi. Qui ait: Post tres dies revertimini ad me. Cumque abisset populus, iniit consilium cum senibus qui steterant coram patre eius Salomone dum adhuc viveret, dicens: Quid datis consilii ut respondeam populo? Qui dixerunt ei: Si placueris populo huic et leniveris eos verbis clementibus, servient tibi omni tempore.

At ille reliquit consilium senum, et cum iuvenibus tractare coepit qui cum eo nutriti fuerant et in comitatu illius. Dixitque ad eos: Quid vobis videtur? Vel quid respondere populo huic debeo, qui dixit mihi: Sublevia iugum quod imposuit nobis pater tuus? At illi responderunt ut iuvenes et nutriti cum eo in deliciis atque dixerunt: Sic loqueris populo qui dixit tibi: Pater tuus aggravavit iugum nostrum, tu sublevia; et sic respondebis eis: Minimus digitus meus grossior est lumbis patris mei. Pater meus imposuit vobis iugum grave, et ego maius pondus adponam. Pater meus cecidit vos flagellis, ego vero caedam vos scorpionibus. Venit ergo Hieroboam et universus populus ad Roboam die tertio, sicut praeceperat eis. Respondit rex populo dura, derelicto consilio seniorum, locutusque est iuxta iuvenum voluntatem: Pater meus grave vobis imposuit iugum, quod ego gravius faciam. Pater meus cecidit vos flagellis, ego vero caedam vos scorpionibus. Et non acquievit populi precibus; erat enim voluntatis Dei ut compleretur sermo eius quem locutus fuerat per manum Ahiae Silonitis ad Hieroboam filium Nabath. Populus autem universus rege duriora dicente sic locutus est ad eum: Non est nobis pars in David, neque hereditas in filio Isai. Revertere in tabernacula tua Israhel, tu autem pasce domum tuam David. Et abiit Israhel in tabernacula sua. Super filios autem Israhel qui habitabant in civitatibus Iuda regnavit Roboam. Misitque rex Roboam Aduram qui praeerat tributis, et lapidaverunt eum filii Israhel, et mortuus est. Porro Roboam currum festinavit ascendere et fugit in Hierusalem. Recessitque Israhel a domo David usque ad diem hanc. Venit autem Roboam in Hierusalem et convocavit universam domum Iuda et Beniamin, centum lxxx milibus electorum atque bellantium, ut dimicaret contra Israhel et converteret ad se regnum suum. Factumque est verbum Domini ad Semeiam hominem Dei dicens: Loquere ad Roboam filium Salomonis regem Iuda, et ad universum Israhel qui est in Iuda et Beniamin. Haec dicit Dominus: Non ascendetis neque pugnabitis contra fratres vestros. Revertatur unusquisque in domum suam, quia mea hoc gestum est voluntate. Qui cum audissent sermonem Domini reversi sunt, nec perrexerunt contra Hieroboam.

Habitavit autem Roboam in Hierusalem, et aedificavit civitates muratas in Iuda. Extruxitque Bethleem et Etham et Thecue, Bethsur quoque et Socho et Odollam, necnon et Geth et Maresa et Ziph, sed et Aduram et Lachis et Azeca, Saraa quoque et Ailon et Hebron, quae erant in Iuda et Beniamin civitates munitissimas. Cumque clausisset eas muris, posuit in eis principes ciborumque horrea, hoc est olei et vini. Sed et in singulis urbibus fecit armamentaria scutorum et hastarum, firmavitque eas multa diligentia. Et imperavit super Iudam et Beniamin. Sacerdotes autem et levitae qui erant in universo Israhel venerunt ad eum de cunctis sedibus suis, relinquentes suburbana et possessiones suas, et transeuntes ad Iudam et Hierusalem, eo quod abiecisset eos Hieroboam et posteri eius ne sacerdotio Domini fungerentur. Qui constituit sibi sacerdotes excelsorum et daemoniorum vitulorumque quos fecerat. Sed et de cunctis tribubus Israhel quicumque dederant cor suum ut quererent Dominum Deum Israhel venerunt in Hierusalem ad immolandas victimas Domino Deo patrum suorum. Et roboraverunt regnum Iuda, et confirmaverunt Roboam filium Salomonis per tres annos. Ambulaverunt enim in viis David et Salomonis annis tantum tribus. Duxit autem Roboam uxorem Maalath filiam Hierimuth filii David, Abiahil quoque filiam Heliab filii Isai, quae peperit ei filios Ieus et Somoriam et Zoom. Post hanc quoque accepit Maacha filiam Absalon, quae peperit ei Abiam et Ethei et Ziza et Salumith. Amavit autem Roboam Maacha filiam Absalon super omnes uxores suas et concubinas. Nam uxores x et viii duxerat, concubinasque lx, et genuit xx et viii filios ac lx filias. Constituit vero in capite Abiam filium Maacha ducem super omnes fratres suos; ipsum enim regem facere cogitabat, quia sapientior fuit et potentior super omnes filios suos. Et in cunctis finibus Iuda et Beniamin et in universis civitatibus muratis, praebuitque eis escas plurimas, et multas petivit uxores.

Cumque roboratum esset regnum Roboam et confortatum, dereliquit legem Domini et omnis Israhel cum eo. Anno autem quinto regni Roboam, ascendit Sesach rex Aegypti in Hierusalem, quia peccaverunt Domino, cum mille ducentis curribus et lx milibus equitum. Nec erat numerus vulgi quod venerat cum eo ex Aegypto, Libies scilicet et Trogoditae et Aethiopes. Cepitque civitates munitissimas in Iuda, et venit usque ad Hierusalem. Semeias autem propheta ingressus est ad Roboam et principes Iuda qui congregati fuerant in Hierusalem fugientes Sesach, dixitque ad eos: Haec dicit Dominus: Vos reliquistis me, et ego reliqui vos in manu Sesach. Consternatique principes Israhel et rex dixerunt: Iustus est Dominus. Cumque vidisset Dominus quod humiliati essent, factus est sermo Domini ad Semeiam dicens: Quia humiliati sunt, non disperdam eos; daboque eis pauxillum auxilii, et non stillabit furor meus super Hierusalem per manum Sesach. Verumtamen servient ei, ut sciant distantiam servitutis meae et servitutis regni terrarum. Recessit itaque Sesach rex Aegypti ab Hierusalem, sublatis thesauris domus Domini et domus regis, omniaque secum tulit, et clypeos aureos quos fecerat Salomon. Pro quibus fecit rex aeneos, et tradidit illos principibus scutariorum qui custodiebant vestibulum palatii. Cumque introiret domum Domini rex, veniebant scutarii et tollebant eos, iterumque referebant ad armamentarium suum. Verumtamen quia humiliati sunt, aversa est ab eis ira Domini, nec deleti sunt penitus. Siquidem et in Iuda inventa sunt opera bona.

Confortatus est ergo rex Roboam in Hierusalem atque regnavit. Quadraginta autem et unius anni erat cum regnare coepisset, et decem septemque annis regnavit in Hierusalem, urbe quam elegit Dominus ut confirmaret nomen suum ibi de cunctis tribubus Israhel. Nomenque matris eius Naama Ammanitis. Fecitque malum, et non praeparavit cor suum ut quaereret Dominum. Opera vero Roboam prima et novissima scripta sunt in libro Semeiae prophetae et Addo videntis, et diligenter exposita. Pugnaveruntque adversum se Roboam et Hieroboam cunctis diebus. Et dormivit Roboam cum patribus suis, sepultusque est in civitate David, et regnavit Abia filius eius pro eo.

In anno octavo decimo regis Hieroboam regnavit Abia super Iudam. Tribus annis regnavit in Hierusalem; nomenque matris eius Maacha filia Huriel de Gabaa. Et erat bellum inter Abiam et Hieroboam. Cumque inisset Abia certamen et haberet bellicosissimos viros et electorum xl milia, Hieroboam instruxit e contra aciem octoginta milia virorum, qui et ipsi electi erant et ad bella fortissimi. Stetit igitur Abias super montem Semeron, qui erat in Effraim, et ait: Audi Hieroboam et omnis Israhel. Num ignoratis quod Dominus Deus Israhel dederit regnum David super Israhel in sempiternum, ipsi et filiis eius in pactum salis? Et surrexit Hieroboam filius Nabath servus Salomonis filii David, et rebellavit contra dominum suum. Congregatique sunt ad eum viri vanissimi et filii Belial, et praevaluerunt contra Roboam filium Salomonis. Porro Roboam erat rudis et corde pavido, nec potuit resistere eis. Nunc ergo vos dicitis quod resistere possitis regno Dei, quod possidet per filios David. Habetisque grandem populi multitudinem atque vitulos aureos quos fecit vobis Hieroboam in deos. Et eiecistis sacerdotes Domini filios Aaron atque levitas, et fecistis vobis sacerdotes sicut omnes populi terrarum. Quicumque venerit et initiaverit manum suam in tauro de bubus et in arietibus septem, fit sacerdos eorum qui non sunt dii. Noster autem Dominus Deus est, quem non relinquimus. Sacerdotesque ministrant Domino de filiis Aaron, et levitae sunt in ordine suo. Holocausta quoque offerunt Domino per singulos dies, mane et vespere, et thymiama iuxta legis praecepta conficiunt, et proponuntur panes in mensa mundissima. Estque apud nos candelabrum aureum et lucerna eius, ut accendatur semper ad vesperam. Nos quippe custodimus praecepta Domini Dei nostri, quem vos reliquistis. Ergo in exercitu nostro dux Deus est, et sacerdotes eius qui clangunt tubis et resonant contra vos. Filii Israhel, nolite pugnare contra Dominum Deum patrum vestrorum, quia non vobis expedit.

Haec illo loquente, Hieroboam retro moliebatur insidias. Cumque ex adverso hostium staret, ignorantem Iudam suo ambiebat exercitu. Respiciensque Iuda vidit instare bellum ex adverso et post tergum, et clamavit ad Dominum, ac sacerdotes tubis canere coeperunt. Omnesque viri Iuda vociferati sunt, et ecce illis clamantibus perterruit Deus Hieroboam et omnem Israhel qui stabat ex adverso Abia et Iuda. Fugeruntque filii Israhel Iudam, et tradidit eos Dominus in manu eorum. Percussit ergo eos Abia et populus eius plaga magna, et corruerunt vulnerati ex Israhel L milia virorum fortium. Humiliatique sunt filii Israhel in tempore illo, et vehementissime confortati filii Iuda, eo quod sperassent in Domino Deo patrum suorum. Persecutus est autem Abia fugientem Hieroboam, et cepit civitates eius, Bethel et filias eius, et Iesena cum filiabus suis, Ephron quoque et filias eius. Nec valuit ultra resistere Hieroboam in diebus Abia. Quem percussit Dominus et mortuus est.

Igitur Abia confortato imperio suo, accepit uxores xiiii, procreavitque xx duos filios et xvi filias. Reliqua autem sermonum Abia viarumque et operum eius scripta sunt diligentissime in libro Addo prophetae.

Dormivit autem abia cum patribus suis et sepelierunt eum in civitate david. Regnavitque asa filius eius pro eo, in cuius diebus quievit terra annis x.

Fecit autem asa quod bonum et placitum erat in conspectu domini dei sui, et subvertit altaria peregrini cultus, et excelsa, et confregit statuas lucosque succidit. ac praecepit iudae ut quaereret dominum deum patrum suorum, et faceret legem et universa mandata. et abstulit ex cunctis urbibus iuda aras et fana. et regnavit in pace. Aedificavit quoque urbes munitas in iuda, quia quietus erat, et nulla temporibus eius bella surrexerant pace domino largiente. Dixit autem iudae. Aedificemus civitates istas, et vallemus muris. et roboremus turribus et portis et seris donec a bellis quieta sunt omnia, eo quod quaesierimus dominum deum patrum nostrorum, et dederit nobis pacem per girum. Aedificaverunt ergo, et nullum in extruendo impedimentum fuit. Habuit autem asa in exercitu suo portantium scuta et hastas de iuda trecenta milia, de beniamin vero scutariorum et sagittariorum ducenta et octoginta milia. Omnes isti viri fortissimi.

Egressus est autem contra eos zara aethiops cum exercitu suo decies centenis milibus et curribus trecentis, et venit usque maresa. Porro asa perrexit ei obviam, et instruxit aciem ad bellum in valle sephata, quae est iuxta maresa. et invocavit dominum deum et ait. Domine non est apud te ulla distantia, utrum in paucis auxilieris an in pluribus: adiuva nos domine deus noster. In te enim et in tuo nomine habentes fiduciam venimus contra hanc multitudinem. domine deus noster tu es, non praevaleat contra te homo. Exterruit itaque dominus aethiopes coram asa et iuda. fugeruntque aethiopes et persecutus est eos asa et populus qui cum eo erat usque gerara. et ruerunt aethiopes usque ad internitionem. Quia domino caedente contriti sunt, et exercitu illius proeliante. Tulerunt ergo spolia multa. et percusserunt omnes civitates per circuitum gerarae. grandis quippe cunctos terror invaserat. et diripuerunt urbes. et praedam multam asportaverunt. Sed et caulas ovium destruentes: tulerunt pecorum infinitam multitudinem et camelorum. reversique sunt hierusalem.

Azarias autem filius oded facto in se spiritu dei, egressus est in occursum asa, et dixit ei. Audite me asa, et omnis iuda et beniamin. Dominus vobiscum quia fuistis cum eo. Si quaesieritis eum invenietis. si autem dereliqueritis eum, derelinquet vos. Transibunt autem multi dies in israhel absque deo vero, et absque sacerdote doctore et absque lege. Cumque reversi fuerint in angustia sua, clamaverintque ad dominum deum israhel. et quaesierint eum, repperient eum.

In tempore illo non erit pax egredienti, et ingredienti. sed terrores undique in cunctis habitatoribus terrarum. Pugnabit enim gens contra gentem. et civitas contra civitatem, quia dominus conturbabit eos in omni angustia. Vos ergo confortamini et non dissolvantur manus vestrae, erit enim merces operi vestro. Quod cum audisset asa verba scilicet et prophetiam azariae filii oded prophetae: confortatus est. et abstulit ydola de omni terra iuda. et de beniamin, et ex urbibus quas ceperat montis effraim, et dedicavit altare domini, quod erat ante porticum domini, congregavitque universum iudam et beniamin et advenas cum eis, de effraim et de manasse, et de symeon. Plures enim ad eum confugerant ex israhel, videntes quod dominus deus illius esset cum eo. Cumque venissent in hierusalem mense tertio, anno xv regni asa, immolaverunt domino in die illa de manubiis et praeda quam adduxerant boves septingentos, et arietes vii milia. Et intravit ex more ad corroborandum foedus, ut quaererent dominum deum patrum suorum in toto corde et in tota anima sua. Si quis autem inquit non quaesierit dominum deum israhel moriatur, a minimo usque ad maximum. a viro usque ad mulierem. Iuraveruntque domino voce magna in iubilo. et in clangore tubae, et in sonitu bucinarum. omnes qui erant in iuda cum execratione: In omni enim corde suo iuraverunt: et in tota voluntate quaesierunt eum et invenerunt. Praestititque eis dominus requiem per circuitum. Sed et maacham matrem asa regis ex augusto deposuit imperio, eo quod fecisset in luco simulacrum priapi, quod omne contrivit et in frusta comminuens combussitque in torrente cedron. Excelsa autem derelicta sunt in israhel. Attamen cor asa erat perfectum cunctis diebus eius. Eaque quae voverat pater suus, et ipse intulit in domum domini argentum et aurum, vasorumque diversam supellectilem. Bellum vero non fuit usque ad tricesimum annum regni asa.

Anno autem tricesimo sexto regni eius, ascendit baasa rex israhel in iudam et muro circumdabat rama, ut nullus tute posset egredi et ingredi de regno asa. Protulit ergo asa argentum et aurum de thesauris domus domini, et de thesauris regis, misitque ad benadab regem syriae: qui habitabat in damasco dicens. Foedus inter me et te est: pater quoque meus et pater tuus habuere concordiam. Quam ob rem misi tibi argentum et aurum, ut rupto foedere quod habes cum baasa rege israhel. facias eum a me recedere. Quo comperto benadab misit principes exercituum suorum ad urbes israhel. qui percusserunt ahion et dan, et abelmaim et universas urbes muratas nepthalim. Quod cum audisset baasa, desiit aedificare rama, et intermisit opus suum. Porro asa rex assumpsit universum iuda, et tulerunt lapides de rama et ligna quae aedificationi praeparaverat rex baasa. aedificavitque ex eis gabaa et maspha. In tempore illo venit anani propheta ad asa regem iuda et dixit ei. Quia habuisti fiduciam in rege syriae et non in domino deo tuo, idcirco evasit syriae regis exercitus de manu tua. Nonne aethiopes et libies multo plures erant quadrigis et equitibus et multitudine nimia? Quos cum domino credidisses, tradidit in manu tua? Oculi enim eius contemplantur universam terram. et praebent fortitudinem his qui corde perfecto credunt in eum. Stulte igitur egisti. et propter hoc ex praesenti tempore contra te bella consurgent.

Iratusque asa adversus videntem iussit eum mitti in nervum. Valde quippe super hoc fuerat indignatus: domine, et interfecit de populo in tempore illo plurimos. Opera autem asa prima et novissima scripta sunt in libro regum iuda et israhel. Aegrotavit etiam asa anno xxx nono regni sui, dolore pedum vehementissimo. et nec in infirmitate sua quaesivit dominum sed magis in medicorum arte confisus est. Dormivitque cum patribus suis. et mortuus est anno xl primo regni sui. et sepelierunt eum in sepulchro suo, quod foderat sibi in civitate david. posueruntque eum super lectulum suum, plenum aromatibus et unguentis meretriciis, quae erant pigmentariorum arte confecta, et combusserunt super eo ambitione nimia.

Regnavit autem iosaphat filius eius pro eo. et invaluit contra israhel. constituitque militum numeros in cunctis urbibus iuda, quae erant vallatae muris. praesidiaque disposuit in terra iuda, et in civitatibus effraim quas ceperat asa pater eius. Et fuit dominus cum iosaphat. quia ambulavit in viis patris sui david primis. et non speravit in baalim sed in deo patris sui et perrexit in praeceptis illius, et non iuxta peccata israhel. Confirmavitque dominus regnum in manu eius, et dedit omnis iuda munera iosaphat, factaeque sunt ei infinitae divitiae et multa gloria. Cumque sumpsisset cor eius audaciam propter vias domini, etiam excelsa et lucos de iuda abstulit. Tertio autem anno regni sui, misit de principibus suis benayl. et obdiam, et zachariam, et nathanahel. et micheam, ut docerent in civitatibus iuda, et cum eis levitas semeiam. et nathaniam et zabadiam. asahel quoque et semiramoth et ionathan et adoniam. et tobiam, et tobadoniam levitas. et cum eis elisama et ioram sacerdotes, et docebantque populum in iuda habentes librum legis domini. Et circuibant cunctas urbes iuda. atque erudiebant populum. Itaque factus est pavor domini super omnia regna terrarum quae erant per girum iuda, nec audebant bellare contra iosaphat. Sed et philistei iosaphat munera deferebant et vectigal argenti. Arabes quoque adducebant pecora arietum septem milia septingentos, et hircos totidem.

Crevit ergo iosaphat et magnificatus est usque in sublime. et aedificavit in iuda domos ad instar turrium, urbesque in sublime muratas. et multa opera paravit in urbibus iuda. Viri quoque bellatores et robusti erant in hierusalem quorum iste est numerus per domos atque familias singulorum. In iuda principes exercitus ednas dux. et cum eo robustissimi viri ccc milia. Post hunc iohanan princeps. et cum eo cc lxxx milia. Post illum quoque amazias filius zechri, consecratus domino et cum eo cc milia virorum fortium. Hunc sequebatur robustus ad proelia eliada. et cum eo tenentium arcum et clypeum cc milia. Post istum etiam iozabach. et cum eo c lxxx milia expeditorum militum. Hii omnes erant ad manum regis, exceptis aliis quos posuerat in urbibus muratis et in universo iuda. Fuit ergo iosaphat dives et inclitus multum. et affinitate coniunctus est achab. descenditque cum eo post annos in samariam. Ad cuius adventum mactavit achab arietes et boves plurimos. et populo qui venerat cum eo. persuasitque illi ut ascenderet in ramoth galaad. Dixitque achab rex israhel ad iosaphat regem iuda. Veni mecum in ramoth galaad. Cui ille respondit. Ut ego et tu, sic populus tuus. sic et populus meus, tecumque erimus in bello. Dixitque iosaphat ad regem israhel. Consule obsecro in praesentiarum sermonem domini. Congregavit ergo rex israhel prophetarum baalim quadringentos viros, et dixit ad eos. Ire debemus ad bellandum in ramoth galaad an quiescere? At illi. Ascende inquiunt, et tradet eos dominus in manus regis. Dixitque iosaphat: Numquid non est hic propheta domini, ut ab illo etiam inquiramus? Et ait rex israhel ad iosaphat. Est vir unus a quo possumus quaerere domini voluntatem, sed ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, sed malum omni tempore. Est autem micheas filius iemla. Dixitque ei iosaphat. Ne loquaris rex hoc modo. Vocavit ergo rex israhel unum de eunuchis et dixit ei. Voca cito micheam filium iemla. Porro rex israhel et iosaphat rex iuda, uterque sedebant in solio suo, vestiti cultu regio. Sedebant autem in area iuxta portam samariae, omnesque prophetae vaticinabantur coram eis. Sedechias vero filius chanaana fecit sibi cornua ferrea et ait. Haec dicit dominus. His ventilabis syriam. donec conteras eam. Omnesque prophetae similiter prophetabant atque dicebant. Ascende in ramoth galaad et prosperaberis. et tradent eos dominus in manu regis. Nuntius autem qui ierat ad vocandum micheam ait illi. En verba omnium prophetarum uno ore bona regi annuntiant, quaeso ergo te ut et sermo tuus ab eis non dissentiat. Loquaris prospera. Cui respondit micheas. Vivit dominus quia quodcumque dixerit mihi deus meus hoc loquar.

Venit ergo micheas ad regem. Cui rex ait. Michea, ire debemus in ramoth galaad ad bellandum an quiescere? Ille respondit. Ascendite. Cuncta enim prospera evenient et tradentur hostes in manus vestras. Dixitque rex. Iterum atque iterum adiuro te, ut non mihi loquaris quod verum est in nomine domini. At ille ait. Vidi universum israhel dispersum in montibus: sicut oves absque pastore. Et dixit dominus. Non habent isti dominos. Revertatur unusquisque in domum suam in pace. Et ait rex israhel ad iosaphat. Nonne dixi tibi quod non prophetaret iste mihi quicquam boni, sed ea quae mala sunt? At ille idcirco ait. Audite verbum domini. Vidi dominum sedentem in solio suo, et omnem exercitum caeli assistentem ei a dextris et a sinistris. Et dixit dominus. Quis decipiet achab regem israhel ut ascendat et corruat in ramoth galaad? Cumque diceret unus hoc modo, et alter alio. processit spiritus et stetit coram domino et ait. Ego decipiam eum. Cui dominus. In quo inquit decipies? At ille respondit. Egrediar et ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum eius. Dixitque dominus. Decipies et praevalebis. Egredere et fac ita. Nunc igitur ecce dedit dominus spiritum mendacii in ore omnium prophetarum tuorum, et dominus locutus est de te mala. Accessit autem sedechias filius chanaana, et percussit micheae maxillam et ait. Per quam viam transivit spiritus domini a me ut loqueretur tibi? Dixitque micheas. Tu ipse videbis in die illo quando ingressus fueris cubiculum in cubiculum ut abscondaris. Praecepit autem rex israhel dicens. Tollite micheam et ducite eum ad amon principem civitatis, et ad ioas filium amalech et dicetis. Haec dicit rex. Mittite hunc in carcerem. et date ei panis modicum, et aquae pauxillum. donec revertar in pace. Dixitque micheas. Si reversus fueris in pace: non est locutus dominus in me. Et ait. Audite populi omnes.

Igitur ascenderunt rex israhel et iosaphat rex iuda in ramoth galaad. Dixitque rex israhel ad iosaphat. Mutabo habitum meum, et sic ad pugnandum vadam. Tu autem induere vestibus tuis. Mutatoque rex israhel habitu, venit ad bellum. Rex autem syriae praeceperat ducibus equitatus sui dicens. Non pugnetis contra minimum aut contra maximum. nisi contra solum regem israhel. Itaque cum vidissent principes equitatus iosaphat dixerunt. Rex israhel iste est. Et circumdederunt eum dimicantes. At ille clamavit ad dominum et auxiliatus est ei. atque avertit eos ab illo. Cum enim vidissent duces equitatus quod non esset rex israhel, reliquerunt eum. Accidit autem ut unus e populo sagittam in incertum iaceret. et percuteret regem israhel inter cervicem et scapulas. At ille aurigae suo ait: Converte manum tuam. et educ me de acie. quia vulneratus sum. Et finita est pugna in die illo. Porro rex israhel stabat in curru suo contra syrios usque ad vesperam. et mortuus est occidente sole. Reversus est autem iosaphat rex iuda in domum suam pacifice in hierusalem. Cui occurrit hieu filius anani videns. et ait ad eum. Impio praebes auxilium. et his qui oderunt dominum amicitia iungeris. Et idcirco iram quidem domini merebaris sed bona opera inventa sunt in te. et quod abstuleris lucos de terra iuda et praeparaveris cor tuum ut quaereres dominum deum patrum tuorum. Habitavit ergo iosaphat in hierusalem. Rursumque egressus est ad populum de bersabee usque ad montem effraim. et revocavit eos ad dominum deum patrum suorum. Constituitque iudices terrae in cunctis civitatibus iuda munitis per singula loca. et praecipiens iudicibus videte ait quid faciatis. Non enim hominis exercetis iudicium sed domini. et quodcumque iudicaveritis in vos redundabit. Sit timor domini vobiscum. et cum diligentia cuncta facite. Non est enim apud dominum deum nostrum iniquitas. nec personarum acceptio, nec cupido munerum.

In hierusalem quoque constituit iosaphat levitas et sacerdotes et principes familiarum ex israhel. ut iudicium et causam domini iudicarent habitatoribus eius. Praecepitque eis dicens. Sic agetis in timore domini fideliter et corde perfecto. Omnem causam quae venerit ad vos fratrum vestrorum qui habitant in urbibus suis inter cognationem et cognationem ubicumque quaestio est de lege de mandato, de caerimoniis, de iustificationibus: ostendite eis. ut non peccent in dominum et ne veniat ira super vos et super fratres vestros. Sic ergo agentes non peccabitis. Amarias autem sacerdos et pontifex vester in his quae ad dominum pertinent praesidebit. Porro zabadias filius ismahel qui est dux in domo iuda super ea opera erit quae ad regis officium pertinent. habetisque magistros levitas coram vobis. Confortamini et agite diligenter. et erit dominus vobiscum.

Post haec congregati sunt filii moab, et filii amon. et cum eis de ydumaeis. ad iosaphat ut pugnarent contra eum. Veneruntque nuntii et indicaverunt iosaphat dicentes. Venit contra te multitudo magna de his locis quae trans mare sunt, et de syria. et ecce consistunt in asasonthamar

que est engaddi. Iosaphat autem timore perterritus totum se contulit ad rogandum dominum et predicavit ieiunium universo Iuda. Congregatusque est Iudas ad deprecandum dominum, sed et omnes de urbibus suis venerunt ad obsecrandum eum. Cumque stetisset Iosaphat in medio cetu Iuda et Hierusalem in domo domini ante atrium novum, ait: Domine deus patrum nostrorum, tu es deus in celo et dominaris cunctis regnis gentium, in manu tua est fortitudo et potentia, nec quisquam tibi potest resistere. Nonne tu deus noster interfecisti omnes habitatores terre huius coram populo tuo Israhel et dedisti eam semini Abraham amici tui in sempiternum? Habitaveruntque in ea et extruxerunt in illa sanctuarium nomini tuo dicentes: Si irruerint super nos mala, gladius iudicii, pestilentia et fames, stabimus coram domo hac in conspectu tuo, in qua invocatum est nomen tuum, et clamabimus ad te in tribulationibus nostris, et exaudies salvosque facies.

Nunc igitur ecce filii Ammon et Moab et mons Seir, per quos non concessisti Israhel ut transirent quando egrediebantur de Egypto, sed declinaverunt ab eis et non interfecerunt illos, e contrario agunt et nituntur eicere nos de possessione quam tradidisti nobis. Deus noster, ergo non iudicabis eos? In nobis quidem non est tanta fortitudo ut possimus huic multitudini resistere que irruit super nos, sed cum ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te. Omnis vero Iuda stabat coram domino cum parvulis et uxoribus et liberis suis. Fuit autem Iaziel filius Zacharie filii Banaie filii Iehiel filii Mathanie levites de filiis Asaph, super quem factus est spiritus domini in medio turbe, et ait: Attendite, omnis Iuda et qui habitatis Hierusalem et tu, rex Iosaphat: hec dicit dominus vobis: Nolite timere nec paveatis hanc multitudinem; non est enim vestra pugna sed dei. Cras descendetis contra eos; ascensuri enim sunt per clivum nomine Sis, et invenietis illos in summitate torrentis, que est contra solitudinem Hieruhel. Non eritis vos qui dimicabitis, sed tantummodo confidenter state et videbitis auxilium domini super vos. O Iuda et Hierusalem, nolite timere nec paveatis; cras egrediemini contra eos, et dominus erit vobiscum. Iosaphat ergo et Iuda et omnes habitatores Hierusalem ceciderunt proni in terram coram domino et adoraverunt eum. Porro levite de filiis Caath et de filiis Core laudabant dominum deum Israhel voce magna in excelsum. Cumque mane surrexissent, egressi sunt per desertum Thecue, profectisque eis stans Iosaphat in medio eorum dixit:

Audite me, viri Iuda et omnes habitatores Hierusalem: credite in domino deo vestro et securi eritis; credite prophetis eius et cuncta evenient prospera. Deditque consilium populo et statuit cantores domini ut laudarent eum in turmis suis et antecederent exercitum ac voce consona dicerent: Confitemini domino quoniam in eternum misericordia eius. Cumque cepissent laudes canere, vertit dominus insidias eorum in semetipsos, filiorum scilicet Ammon et Moab et montis Seir qui egressi fuerant ut pugnarent contra Iudam, et percussi sunt. Namque filii Ammon et Moab consurrexerunt adversum habitatores montis Seir ut interficerent et delerent eos, cumque hoc opere perpetrassent, etiam in semetipsos versi mutuis concidere vulneribus. Porro Iudas cum venisset ad speluncam que respicit solitudinem, vidit procul omnem late regionem plenam cadaveribus, nec superesse quemquam qui necem potuisset evadere. Venit ergo Iosaphat et omnis populus cum eo ad detrahenda spolia mortuorum, inveneruntque inter cadavera variam supellectilem, vestes quoque et vasa pretiosissima, et diripuerunt, ita ut omnia portare non possent, nec per dies tres spolia auferre pre magnitudine prede. Die autem quarto congregati sunt in valle Benedictionis, etenim quia ibi benedixerant domino vocaverunt locum illum vallem Benedictionis usque in presentem diem. Reversusque est omnis vir Iuda et habitatores Hierusalem et Iosaphat ante eos in Hierusalem cum leticia magna, eo quod dedisset eis dominus gaudium de inimicis suis. Ingressique sunt in Hierusalem cum psalteriis et citharis et tubis in domum domini. Irruit autem pavor domini super universa regna terrarum cum audissent quod pugnasset dominus adversum inimicos Israhel. Quievitque regnum Iosaphat, et prebuit ei deus pacem per circuitum.

Regnavit igitur Iosaphat super Iudam, et erat triginta quinque annorum cum regnare cepisset, viginti autem et quinque annis regnavit in Hierusalem; nomen matris eius Azuba filia Selahi. Et ambulavit in via patris sui Asa nec declinavit ab ea, faciens que placita erant coram domino. Verumtamen excelsa non abstulit, et adhuc populus non direxerat cor suum ad dominum deum patrum suorum. Reliqua autem gestorum Iosaphat priorum et novissimorum scripta sunt in libro Hieu filii Anani, que digessit in libros regum Israhel. Post hec iniit amicitias Iosaphat rex Iuda cum Ochozia rege Israhel, cuius opera fuerunt impiissima, et particeps fuit ut facerent naves que irent in Tharsis, feceruntque classem in Asiongaber. Prophetavit autem Eliezer filius Dodau de Maresa ad Iosaphat dicens: Quia habuisti fedus cum Ochozia, percussit dominus opera tua. Contriteque sunt naves nec potuerunt ire in Tharsis. Dormivit autem Iosaphat cum patribus suis et sepultus est cum eis in civitate David, regnavitque Ioram filius eius pro eo. Qui habuit fratres filios Iosaphat Azariam et Iahiel et Zachariam et Azariam et Michahel et Saphatiam; omnes hi filii Iosaphat regis Iuda. Deditque eis pater suus multa munera argenti et auri et pensitationes cum civitatibus munitissimis in Iuda, regnum autem tradidit Ioram eo quod esset primogenitus. Surrexit ergo Ioram super regnum patris sui, cumque se confirmasset, occidit omnes fratres suos gladio et quosdam de principibus Israhel. Triginta duorum annorum erat Ioram cum regnare cepisset, et octo annis regnavit in Hierusalem. Ambulavitque in viis regum Israhel sicut egerat domus Ahab, filia quippe Ahab erat uxor eius, et fecit malum in conspectu domini. Noluit autem dominus disperdere domum David propter pactum quod inierat cum eo, et quia promiserat ut daret ei lucernam et filiis eius omni tempore.

In diebus illis rebellavit Edom ne esset subditus Iude et constituit sibi regem. Cumque transisset Ioram cum principibus suis et cuncto equitatu qui erat secum, surrexit nocte et percussit Edom qui se circumdederat et omnes duces equitatus eius. Attamen rebellavit Edom ne esset sub dicione Iuda usque ad hanc diem; eo tempore et Lobna recessit ne esset sub manu illius, dereliquerat enim dominum deum patrum suorum. Insuper et excelsa fabricatus est in urbibus Iuda et fornicari fecit habitatores Hierusalem et prevaricari Iudam. Allate sunt autem ei littere ab Helia propheta in quibus scriptum erat: Hec dicit dominus deus David patris tui: Quoniam non ambulasti in viis Iosaphat patris tui et in viis Asa regis Iuda, sed incessisti per iter regum Israhel et fornicari fecisti Iudam et habitatores Hierusalem imitatus fornicationem domus Ahab, insuper et fratres tuos domum patris tui meliores te occidisti, ecce dominus percutiet te plaga magna cum populo tuo et filiis et uxoribus tuis universaque substantia tua; tu autem egrotabis pessimo languore uteri tui, donec egrediantur vitalia tua paulatim per singulos dies. Suscitavit ergo dominus contra Ioram spiritum Philistinorum et Arabum qui confines sunt Ethiopibus, et ascenderunt in terram Iuda et vastaverunt eam diripueruntque cunctam substantiam que inventa est in domo regis, insuper et filios eius et uxores, nec remansit ei filius nisi Ioachaz qui minimus natu erat. Et super hec omnia percussit eum dominus alvi languore insanabili.

Cumque diei succederet dies et temporum spatia volverentur, duorum annorum expletus est circulus, et sic longa consumptus tabe ita ut egereret etiam viscera sua, languore pariter et vita caruit. Mortuusque est in infirmitate pessima, et non fecit ei populus secundum morem combustionis exequias, sicut fecerat maioribus eius. Triginta duorum annorum fuit cum regnare cepisset, et octo annis regnavit in Hierusalem. Ambulavit autem non recte, et sepelierunt eum in civitate David, verumtamen non in sepulchro regum. Constituerunt autem habitatores Hierusalem Ochoziam filium eius minimum pro eo. Omnes enim maiores natu qui ante eum fuerant interfecerant latrones Arabum, qui irruerant in castra, regnavitque Ochozias filius Ioram regis Iuda. Quadraginta duorum annorum erat Ochozias cum regnare cepisset, et uno anno regnavit in Hierusalem. Nomen matris eius Otholia filia Amri. Sed et ipse ingressus est per vias domus Ahab. Mater enim eius impulit eum ut impie ageret. Fecit igitur malum in conspectu domini sicut domus Ahab. Ipsi enim fuerunt ei consiliarii post mortem patris sui in interitum eius. Ambulavitque in consiliis eorum et perrexit cum Ioram filio Ahab rege Israhel in bellum contra Azahel regem Syrie in Ramoth Galaad. Vulneraveruntque Syri Ioram. Qui reversus est ut curaretur in Iezrahel, multas enim plagas acceperat in supradicto certamine.

Igitur Ochozias filius Ioram rex Iuda descendit ut inviseret Ioram filium Ahab in Iezrahel egrotantem. Voluntatis quippe fuit dei adversum Ochoziam ut veniret ad Ioram; et cum venisset, et egrederetur cum eo adversum Hieu filium Namsi, quem unxit dominus ut deleret domum Ahab. Cum ergo everteret Hieu domum Ahab, invenit principes Iuda et filios fratrum Ochozie qui ministrabant ei, et interfecit illos. Ipsumque perquirens Ochoziam comprehendit latentem in Samaria, adductumque ad se occidit, et sepelierunt eum eo quod esset filius Iosaphat qui quesierat dominum in toto corde suo. Nec erat ultra spes aliqua ut de stirpe regnaret Ochozie. Siquidem Otholia mater eius videns quod mortuus esset filius suus surrexit et interfecit omnem stirpem regiam domus Ioram. Porro Iosabeth filia regis tulit Ioas filium Ochozie et furata est eum de medio filiorum regis cum interficerentur. Absconditque eum cum nutrice sua in cubiculo lectulorum. Iosabeth autem que absconderat eum erat filia regis Ioram, uxor Ioiade pontificis, soror Ochozie, et idcirco Otholia non interfecit eum. Fuit ergo cum eis in domo dei absconditus sex annis, quibus regnavit Otholia super terram. Anno autem septimo confortatus Ioiada assumpsit centuriones, Azariam videlicet filium Ieroam et Ismahel filium Iohanan, Azariam quoque filium Obed, et Maasiam filium Adaie et Elisaphat filium Zechri, et iniit cum eis fedus. Qui circumeuntes Iudam congregaverunt levitas de cunctis urbibus Iuda et principes familiarum Israhel, veneruntque in Hierusalem.

Iniit ergo omnis multitudo pactum in domo dei cum rege, dixitque ad eos Ioiada: Ecce filius regis regnabit sicut locutus est dominus super filios David. Iste est ergo sermo quem facietis: Tertia pars vestrum qui veniunt ad sabbatum sacerdotum et levitarum et ianitorum erit in portis, tertia vero pars ad domum regis, et tertia ad portam que appellatur Fundamenti. Omne vero reliquum vulgus sit in atriis domus domini. Nec quispiam alius ingrediatur domum domini nisi sacerdotes et qui ministrant de levitis; ipsi tantummodo ingrediantur, quia sanctificati sunt, et omne reliquum vulgus observet custodias domini. Levite autem circumdent regem habentes singuli arma sua, et si quis alius ingressus fuerit templum, interficiatur; sintque cum rege et intrante et egrediente. Fecerunt igitur levite et universus Iuda iuxta omnia que preceperat Ioiada pontifex, et assumpserunt singuli viros qui sub se erant, tam qui veniebant per ordinem sabbati quam qui impleverant sabbatum et egressuri erant; siquidem Ioiada pontifex non dimiserat abire turmas que sibi per singulas ebdomadas succedere consueverant. Deditque Ioiada sacerdos centurionibus lanceas clypeosque et peltas regis David quas consecraverat in domo domini. Constituitque omnem populum tenentium pugiones a parte templi dextra usque ad partem templi sinistram, coram altari et templo per circuitum regis. Et eduxerunt filium regis et imposuerunt ei diadema et testimonium dederuntque in manu eius tenendam legem, et constituerunt eum regem; unxit quoque illum Ioiada pontifex et filii eius, imprecatique sunt atque dixerunt:

Vivat rex. Quod cum audisset Otholia vocem scilicet currentium atque laudantium regem, ingressa est ad populum in templum domini. Cumque vidisset regem stantem super gradum in introitu et principes turmasque circa eum omnemque populum terre gaudentem atque clangentem tubis et diversi generis organis concinentem vocemque laudantium, scidit vestimenta sua et ait: Insidie, insidie. Egressus autem Ioiada pontifex ad centuriones et principes exercitus dixit eis: Educite illam extra septa templi et interficiatur foris gladio. Precepitque sacerdos ne occideretur in domo domini. Et imposuerunt cervicibus eius manus, cumque intrasset portam equorum domus regis, interfecerunt eam ibi. Pepigit autem Ioiada fedus inter se universumque populum et regem ut esset populus domini. Itaque ingressus est omnis populus domum Baal et destruxerunt eam et altaria ac simulacra illius confregerunt. Mathan quoque sacerdotem Baal interfecerunt ante aras. Constituit autem Ioiada prepositos in domo domini sub manibus sacerdotum et levitarum quos distribuit David in domo domini, ut offerrent holocausta domino sicut scriptum est in lege Moysi in gaudio et canticis iuxta dispositionem David. Constituit quoque ianitores in portis domus domini, ut non ingrederetur eam immundus in omni re. Assumpsitque centuriones et fortissimos viros ac principes populi et omne vulgus terre, et fecerunt descendere regem de domo domini et introire per medium porte superioris in domum regis, et collocaverunt eum in solio regali. Letatusque est omnis populus terre et urbs quievit. Porro Otholia interfecta est gladio. Septem annorum erat Ioas cum regnare cepisset et quadraginta annis regnavit in Hierusalem. Nomen matris eius Sebia de Bersabee. Fecitque quod bonum est coram domino cunctis diebus Ioiade sacerdotis. Accepit autem ei Ioiada uxores duas, e quibus genuit filios et filias. Post que placuit Ioas ut instauraret templum domini.

Congregavitque sacerdotes et levitas et dixit eis: Egredimini ad civitates Iuda et colligite de universo Israhel pecuniam ad sartatecta templi dei vestri per singulos annos, festinatoque hoc facite. Porro levite egere negligentius. Vocavitque rex Ioiadam principem et dixit ei: Quare tibi non fuit cure ut cogeres levitas inferre de Iuda et de Hierusalem pecuniam que constituta est a Moyse servo domini ut inferret eam omnis multitudo Israhel in tabernaculum testimonii? Otholia enim impiissima et filii eius destruxerunt domum dei, et de universis que sanctificata fuerant in templo domini ornaverunt fanum Baalim. Precepit ergo rex et fecerunt archam posueruntque eam iuxta portam domus domini forinsecus. Et predicatum est in Iuda et Hierusalem ut deferrent singuli pretium domino, quod constituit Moyses servus dei super omnem Israhel in deserto. Letatique sunt cuncti principes et omnis populus, et ingressi contulerunt in archam domini atque miserunt ita ut impleretur. Cumque iam tempus esset ut deferrent archam coram rege per manus levitarum, videbant enim multam pecuniam, ingrediebatur scriba regis et quem primus sacerdos constituerat, effundebantque pecuniam que erat in archa. Porro archam reportabant ad locum suum, sicque faciebant per singulos dies. Et congregata est infinita pecunia quam dederunt rex et Ioiada his qui preerant operibus domus domini. At illi conducebant ex ea cesores lapidum et artifices operum singulorum ut instaurarent domum domini, fabros quoque ferri et eris ut quod cadere ceperat fulcirent. Egeruntque hi qui operabantur industrie et obducebatur parietum

103

ciatrix per manus eorum. ac suscitauerunt domum domini in statum pristinum et firmiter eam stare fecerunt. Cumque omnes complessent omnia opera detulerunt coram rege et ioiada reliquam partem pecunie. de qua facta sunt uasa templi in ministerium. et ad holocaustum. fiale quoque. et cetera uasa aurea et argentea. Et offerebantur holocausta in domo domini iugiter cunctis diebus ioiade. ꝛ

Senuit autem ioiada plenus dierum. et mortuus est cum centum XXX esset annorum. Sepelieruntque eum in ciuitate dauid cum regibus: eo quod fecisset bonum cum israhel et cum domo eius. Postquam autem obiit ioiada. ingressi sunt principes iuda et adorauerunt regem. Qui delinitus obsequiis eorum acquieuit eis. et dereliquerunt templum domini dei patrum suorum. seruieruntque lucis et sculptilibus: et facta est ira contra iudam et hierusalem propter hoc peccatum. Mittebatque eis prophetas ut reuerterentur ad dominum quos protestantes illi audire nolebant. Spiritus itaque domini induit zachariam filium ioiade sacerdotis. et stetit in conspectu populi et dixit eis. Hec dicit dominus. Quare transgredimini mandatum domini quod uobis non proderit. et dereliquistis dominum ut relinqueret et uos. Qui congregati aduersus eum. miserunt lapides iuxta regis imperium in atrio domus domini. Et non est recordatus ioas rex misericordie quam fecerat ioiada pater illius secum. sed interfecit filium eius. Qui cum moreretur ait. Videat dominus et requirat. Cumque euolutus esset annus. ascendit contra eum exercitus syrie. uenitque in iudam et hierusalem et interfecit cunctos principes populi. atque uniuersam predam miserunt regi damascum. Et certe cum permodicus uenisset numerus syrorum. tradidit dominus in manibus eorum infinitam multitudinem eo quod reliquissent dominum deum patrum suorum. In ioas quoque ignominiosa exercuere iudicia. et abeuntes dimiserunt eum in langoribus magnis. ꝛ

Surrexerunt autem contra eum serui sui in ultionem sanguinis filii ioiade sacerdotis. et occiderunt eum in lectulo suo et mortuus est: sepelieruntque illum in ciuitate dauid. sed non in sepulchris regum. Insidiati uero sunt ei zabeth filius samaath ammonitidis. et iosabath filius samarith moabitidis. Porro filii eius ac summa pecunie que adunata fuerat sub eo. et instauratio domus dei. scripta sunt diligentius in libro regum. Regnauitque amasias filius eius pro eo. Viginti quinque annorum erat amasias cum regnare cepisset: et XX. VIIII. annis regnauit in hierusalem. Nomen matris eius ioaden de hierusalem. Fecitque bonum in conspectu domini. uerumtamen non in corde perfecto. Cumque roboratum sibi uideret imperium. iugulauit seruos qui occiderant regem patrem suum. sed filios eorum non interfecit sicut scriptum est in libro legis moysi. ubi precepit dominus dicens. Non occidentur patres pro filiis. neque filii pro patribus suis. sed unusquisque in peccato suo morietur. Congregauit igitur amasias iudam. et constituit eos per familias tribunosque et centuriones in uniuerso iuda et beniamin et recensuit a XX annis et supra. inuenitque XXX milia iuuenum. qui egrederentur ad pugnam et tenerent hastam et clipeum. Mercede quoque conduxit de israhel C milia robustorum. C talentis argenti. Venit autem ad illum homo dei et ait. O rex ne egrediatur tecum exercitus israhel. Non enim est dominus cum israhel. et cunctis filiis effraim. Quod si putas in robore exercitus bella consistere. superari te faciet deus ab hostibus: dei quippe est adiuuare et in fugam uertere. Dixitque amasias ad hominem dei. Quid ergo fiet de C talentis. que dedi militibus israhel? Et respondit ei homo dei. Habet dominus unde tibi dare possit multo his plura. Separauit itaque amasias exercitum qui uenerat ad eum ex effraim ut reuerteretur in locum suum. At illi contra iudam uehementer irati, reuersi sunt in regionem suam. Porro amasias confidenter eduxit populum suum. et abiit in uallem salinarum. percussitque filios seir decem milia. et alia decem milia uirorum ceperunt filii iuda. et adduxerunt ad preruptum cuiusdam petre. precipitaueruntque eos de summo in preceps. qui uniuersi crepuerunt. At ille exercitus quem remiserat amasias ne secum iret ad prelium. diffusus est in ciuitatibus iuda. a samaria usque in bethoron. et interfectis tribus milibus diripuit predam magnam. Amasias uero post cedem ydumeorum. et allatos deos filiorum seir statuit illos in deos sibi. et adorabat eos. et illis adolebat incensum. Quamobrem iratus dominus contra amasiam. misit ad illum prophetam qui diceret ei. Cur adorasti deos qui non liberauerunt populum suum de manu tua? Cumque hec loqueretur respondit ei rex. Num consiliarius regis es? Quiesce ne forte interficiam te. Discedensque propheta. Scio inquit quod cogitauerit dominus occidere te. quia et fecisti hoc malum. et insuper non adquieuisti consilio meo. Igitur amasias rex iuda inito pessimo consilio. misit ad ioas filium ioachaz filii hieu regem israhel dicens. Veni. uideamus nos mutuo. At ille remisit nuntios dicens. Carduus qui est in lybano misit ad cedrum lybani dicens. Da filiam tuam filio meo uxorem. Et ecce bestie que erant in silua lybani. transierunt et conculcauerunt carduum. Dixisti percussi edom. et idcirco erigitur cor tuum in superbiam. Sede in domo tua. cur malum aduersum te prouocas. ut cadas tu. et iuda tecum? Noluit audire amasias eo quod domini esset uoluntas ut traderetur in manibus hostium. propter deos edom. Ascendit ergo ioas rex israhel. et mutuos sibi prebuere conspectus. Amasias autem rex iuda erat in bethsames iude. corruitque iudas coram israhel et fugit in tabernacula sua. Porro amasiam regem iuda filium ioas filii ioachaz cepit ioas rex israhel in bethsames. et adduxit in hierusalem. destruxitque murum eius a porta effraim. usque ad portam anguli. quadringentis cubitis. ꝛ

Omne quoque aurum et argentum et uniuersa uasa que repperierat in domo domini et apud obededom. in thesauris etiam domus regie. necnon et filios obsidum reduxit in samariam. Vixit autem amasias filius ioas rex iuda postquam mortuus est ioas filius ioachaz rex israhel XV. annis. Reliqua uero sermonum amasie priorum et nouissimorum scripta sunt in libro regum iuda et israhel. Qui postquam recessit a domino. tetenderunt ei insidias in hierusalem. Cumque fugisset lachis. miserunt et interfecerunt eum ibi. reportantesque super equos sepelierunt eum cum patribus suis in ciuitate dauid. Omnis autem populus iuda filium eius oziam annorum XVI. constituit regem pro patre suo amasia. Ipse edificauit ahilath. et restituit eam dicioni iude. postquam dormiuit rex cum patribus suis. Sedecim annorum erat ozias cum regnare cepisset. et L. duobus annis regnauit in hierusalem. Nomen matris eius iechelia de hierusalem. Fecitque quod erat bonum in oculis domini. iuxta omnia que fecerat amasias pater eius. Et exquisiuit dominum in diebus zacharie. intelligentis et uidentis deum. Cumque requireret dominum. direxit eum in omnibus. Denique egressus est et pugnauit contra philistiim. et destruxit murum geth. et murum iamnie. murumque azoti. Edificauit quoque oppida in azoto et philistiim. et adiuuit eum deus contra philistiim. et contra arabas qui habitabant in gurbaal. et contra ammanitas. Apprehendebantque ammanite munera ozie. et diuulgatum est nomen eius. usque ad introitum egypti. propter crebras uictorias. Edificauitque ozias turres in hierusalem. super portam anguli. et super portam uallis. et reliquas in eodem muri latere. firmauitque eas. Extruxit etiam turres in solitudine. et fodit cisternas plurimas. eo quod haberet multa pecora. tam in campestribus quam in heremi uastitate. uineas quoque habuit et uinitores in montibus et in carmelo. Erat quippe homo agriculture deditus. ꝛ

Fuit autem exercitus bellatorum eius qui procedebant ad prelia sub manu iehiel scribe. maasieque doctoris. et sub manu ananie qui erat de ducibus regis. Omnisque numerus principum per familias uirorum fortium duo milia sescentorum. et sub eis uniuersus exercitus. trecentorum et septem milium quingentorum. qui erant apti ad bella et pro rege contra aduersarios dimicabant. Preparauit quoque eis ozias id est cuncto exercitui clipeos. et hastas et galeas et loricas arcusque et fundas ad iaciendos lapides. et fecit in hierusalem diuersi generis machinas quas in turribus collocauit. et in angulis murorum. ut mitterent sagittas et saxa grandia. Egressumque est nomen eius procul. eo quod auxiliaretur ei dominus. et corroborasset illum. Sed cum roboratus esset. eleuatum est cor eius ad interitum suum. et neglexit dominum deum suum. ingressusque est templum domini. adolere uoluit incensum super altare thymiamatis. Statimque ingressus post eum azarias sacerdos. et cum eo sacerdotes domini. LXXX. uiri fortissimi. restiterunt regi atque dixerunt. Non est tui officii ozia. ut adoleas incensum domino. sed sacerdotum est filiorum aaron. qui consecrati sunt ad huiuscemodi ministerium. Egredere de sanctuario ne contempseris. quia non reputabitur tibi in gloriam hoc a domino deo. ꝛ

Iratusque est ozias et tenens in manu thuribulum. ut adoleret incensum. minabatur sacerdotibus. Statimque orta est lepra in fronte eius. coram sacerdotibus in domo domini super altare thymiamatis. Cumque respexisset eum azarias pontifex. et omnes reliqui sacerdotes. uiderunt lepram in fronte eius. et festinato expulerunt eum. Sed et ipse perterritus accelerauit egredi. eo quod sensisset ilico plagam domini. Fuit igitur ozias rex leprosus usque ad diem mortis sue. et habitauit in domo separata plenus lepra. ob quam et eiectus fuerat de domo domini. Porro ioatham filius eius rexit domum regis. et iudicabat populum terre. Reliqua autem sermonum ozie priorum et nouissimorum scripsit ysaias filius amos propheta.

Dormiuitque ozias cum patribus suis. et sepelierunt eum in agro regalium sepulchrorum. eo quod esset leprosus. Regnauitque ioatham filius eius pro eo. Viginti quinque annorum erat ioatham cum regnare cepisset: et XVI. annis regnauit in hierusalem. Nomen matris eius hierusa filia sadoch. Fecitque quod rectum erat coram domino. iuxta omnia que fecerat ozias pater eius. excepto quod ingressus templum domini. et adhuc populus delinquebat. Ipse edificauit portam domus domini excelsam. et in muro ophel multa construxit. Vrbes quoque edificauit in montibus iuda. et in saltibus castella et turres. Ipse pugnauit contra regem filiorum ammon. et uicit eum. Dederuntque ei filii ammon in tempore illo centum talenta argenti. et decem milia choros tritici. ac totidem choros hordei. Hec ei prebuerunt filii ammon. in anno secundo et tertio. Corroboratusque est ioatham eo quod direxisset uias suas coram domino deo suo. Reliqua autem sermonum ioatham et omnes pugne eius et opera scripta sunt in libro regum israhel et iuda. Viginti quinque annorum erat cum regnare cepisset. et sedecim annis regnauit in hierusalem. ꝛ

Dormiuitque ioatham cum patribus suis. et sepelierunt eum in ciuitate dauid. et regnauit achaz filius eius pro eo. Viginti annorum erat achaz cum regnare cepisset. et sedecim annis regnauit in hierusalem. Non fecit rectum in conspectu domini sicut dauid pater eius. sed ambulauit in uiis regum israhel insuper et statuas fudit baalim. Ipse est qui adoleuit incensum in ualle ennon. et lustrauit filios suos in igne. iuxta ritum gentium. quas interfecit dominus in aduentu filiorum israhel. Sacrificabat quoque et thymiama succendebat in excelsis. et in collibus et sub omni ligno frondoso. Tradiditque eum dominus deus eius in manu regis syrie. qui percussit eum. magnamque predam de eius cepit imperio. et adduxit in damascum. Manibus quoque regis israhel traditus est. et percussus plaga grandi. Occiditque facee filius romelie de iuda centum uiginti milia una die: omnes uiros bellatores eo quod reliquissent dominum deum patrum suorum. ꝛ

Eodem tempore occidit zechri uir potens ex effraim maasiam filium regis et ezricam ducem domus eius. helchanam quoque secundum a rege. Ceperuntque filii israhel de fratribus suis ducenta milia mulierum puerorum et puellarum et infinitam predam. pertuleruntque eam in samariam. Ea tempestate erat ibi propheta domini nomine oded qui egressus obuiam exercitui uenienti in samariam dixit eis. Ecce iratus dominus patrum uestrorum contra iudam. tradidit eos in manibus uestris. et occidistis illum atrociter. ita ut ad celum pertingeret uestra crudelitas. insuper filios iuda et hierusalem uultis uobis subicere in seruos. et ancillas. quod nequaquam facto opus est. Peccastis enim super hoc domino deo uestro sed audite consilium meum. et reducite captiuos quos adduxistis de fratribus uestris. quia magnus furor domini imminet uobis. Steterunt itaque uiri de principibus effraim. azarias filius iohanan. barachias filius mosollamoth. ezechias filius sellum. et amasias filius adali contra eos qui ueniebant de prelio. et dixerunt eis. Non introducetis huc captiuos. ne peccemus domino. Quare uultis addere super peccata nostra et uetera cumulare delicta. Grande quippe peccatum est. et ira furoris domini imminet super israhel. Dimiseruntque uiri bellatores predam. et uniuersa que ceperant coram principibus et omni multitudine. Steteruntque uiri quos supra memorauimus. et apprehendentes captiuos. omnesque qui nudi erant uestierunt de spoliis. Cumque uestissent eos et calciassent et refecissent cibo ac potu. unxissentque propter laborem. et adhibuissent eis curam. quicumque ambulare non poterant inposuerunt iumentis et adduxerunt iericho ciuitatem palmarum ad fratres eorum. ipsique reuersi sunt in samariam. Tempore illo misit rex achaz ad regem assyriorum auxilium postulans. Veneruntque ydumei et percusserunt multos ex iuda. et ceperunt predam magnam. Philistiim quoque diffusi sunt per urbes campestres. et ad meridiem iude. ceperuntque bethsames et ailon. et gaderoth. socho quoque et thamnan. et gamzo cum uiculis suis. et habitauerunt in eis. Humiliauerat enim dominus iudam propter achaz regem iuda. eo quod nudasset eum auxilio. et contemptui habuisset dominum. Adduxitque contra eum teglathfallasar regem assyriorum qui et afflixit eum. et nullo resistente uastauit. Igitur achaz spoliata domo domini. et domo regum et principum dedit regi assyriorum munera. et tamen nichil ei profuit. Insuper et in tempore angustie sue auxit contemptum in dominum. Ipse per se rex achaz immolauit diis damasci uictimas percussoribus suis. et dixit. Dii regum syrie auxiliantur eis. quos ego placabo hostiis et aderunt mihi. cum e contrario ipsi fuerint causa ruine eius. et uniuerso israheli. ꝛ

Direptis itaque achaz omnibus uasis domus dei. atque confractis. clausit ianuas templi dei. et fecit sibi altaria in uniuersis angulis hierusalem. In omnibus quoque urbibus iuda. extruxit aras ad cremandum thus. atque ad iracundiam prouocauit dominum patrum suorum. Reliqua autem sermonum eius et omnium operum eius priorum et nouissimorum scripta sunt in libro regum iuda et israhel. Dormiuitque achaz cum patribus suis. et sepelierunt eum in ciuitate hierusalem. neque enim receperunt eum in sepulchris regum israhel. Regnauitque ezechias filius eius pro eo. Igitur ezechias cepit regnare cum XX. quinque esset annorum. et XX. VIIII. annis regnauit in hierusalem. Nomen matris eius abia filia zacharie. Fecitque quod erat placitum in conspectu domini. iuxta omnia que fecerat dauid pater eius. Ipse anno et mense primo regni sui. aperuit ualuas domus domini. et instaurauit eas. adduxitque sacerdotes atque leuitas. et congregauit eos in plateam orientalem. Dixitque ad eos. Audite me leuite et sanctificamini. mundate domum domini dei patrum uestrorum. auferte omnem immunditiam de sanctuario. Peccauerunt patres nostri. et fecerunt malum in conspectu domini dei nostri derelinquentes eum. auerterunt facies suas a tabernaculo domini dei nostri. et prebuerunt dorsum. Clauseruntque ostia que erant in porticu et extinxerunt lucernas. incensumque non adoleuerunt. et holocausta non obtulerunt in sanctuario deo israhel. Concitatus est itaque furor domini super iudam et hierusalem ira

deditque eos in commotionem et in interitum et in sibilum sicut ipsi oculis videtis. En corruerunt patres nostri gladiis, filii nostri et filiae nostrae et coniuges captivae ductae sunt propter hoc scelus. Nunc ergo placet michi ut ineamus foedus cum domino deo Israhel, et avertet a nobis dominus furorem irae suae. Filii mei nolite negligere; vos elegit dominus ut stetis coram eo et ministretis ei, colatisque eum et crematis incensum. Surrexerunt ergo levitae Maath filius Amasie et Iohel filius Azarie de filiis Caath; porro de filiis Merari Cis filius Abdai et Azarias filius Ialelel; de filiis autem Gerson Ioha filius Zemma et Hedem filius Iohaa; at vero de filiis Elisaphan Samri et Iahiel; de filiis quoque Asaph Zacharias et Mathanias; necnon de filiis Eman Iahiel et Semei; sed et de filiis Idithun Semeias et Ozihel.

Congregaveruntque fratres suos et sanctificati sunt, et ingressi iuxta mandatum regis et imperium domini ut expiarent domum dei. Sacerdotes quoque ingressi templum domini ut sanctificarent illud, extulerunt omnem inmunditiam quam intro repperere in vestibulo domus domini, quam tulerunt levitae et asportaverunt ad torrentem Cedron foras. Coeperunt autem prima die mensis primi mundare, et in die octavo eiusdem mensis ingressi sunt porticum templi domini. Expiaveruntque templum diebus octo, et in die sextadecima mensis eiusdem quod coeperant impleverunt. Ingressique sunt ad Ezechiam regem et dixerunt ei: Sanctificavimus omnem domum domini et altare holocausti eius vasaque eius, necnon et mensam propositionis cum omnibus vasis suis, cunctamque templi supellectilem quam polluerat rex Achaz in regno suo postquam praevaricatus est; et ecce exposita sunt omnia coram altari domini. Consurgensque diluculo Ezechias rex adunavit omnes principes civitatis et ascendit in domum domini. Obtuleruntque simul tauros septem, arietes septem, agnos septem, hircos septem pro peccato, pro regno, pro sanctuario. Dixitque sacerdotibus filiis Aaron ut offerrent super altare domini. Mactaverunt igitur tauros, et susceperunt sacerdotes sanguinem et fuderunt illum super altare; mactaverunt etiam arietes et illorum sanguinem super altare fuderunt; immolaveruntque agnos et fuderunt super altare sanguinem. Applicaverunt hircos pro peccato coram rege et universa multitudine, inposueruntque manus suas super eos, et immolaverunt illos sacerdotes et asperserunt sanguinem eorum coram altari pro piaculo universi Israhelis. Pro omni quippe Israhel praeceperat rex ut holocaustum fieret et pro peccato.

Constituit quoque levitas in domo domini cum cymbalis et psalteriis et citharis secundum dispositionem David et Gad videntis regis et Nathan prophetae. Siquidem domini praeceptum fuit per manum prophetarum eius. Steteruntque levitae tenentes organa David, et sacerdotes tubas. Et iussit Ezechias ut offerrent holocaustum super altare. Cumque offerrentur holocausta, coeperunt laudes canere domino et clangere tubis atque in diversis organis quae David rex Israhel praeparaverat concrepare. Omni autem turba adorante, cantores et hii qui tenebant tubas erant in officio suo, donec compleretur holocaustum. Cumque finita esset oblatio, incurvatus est rex et omnes qui erant cum eo et adoraverunt. Praecepitque Ezechias et principes levitis ut laudarent dominum sermonibus David et Asaph videntis. Qui laudaverunt eum magna laetitia et incurvato genu adoraverunt. Ezechias autem etiam haec addidit: Implestis manus vestras domino; accedite et offerte victimas et laudes in domo domini. Obtulit ergo universa multitudo hostias et laudes et holocausta mente devota. Porro numerus holocaustorum quae obtulit multitudo hic fuit: tauros septuaginta, arietes centum, agnos ducentos. Sanctificaveruntque domino boves sescentos et oves tria milia. Sacerdotes vero pauci erant, nec poterant sufficere ut pelles holocaustorum detraherent. Unde et levitae fratres eorum adiuverunt eos, donec impleretur opus et sanctificarentur antistites. Levitae quippe faciliori ritu sanctificantur quam sacerdotes. Fuerunt ergo holocausta plurima, adipes pacificorum et libamina holocaustorum, et completus est cultus domus domini.

Laetatusque est Ezechias et omnis populus eo quod ministerium domini esset expletum. De repente quippe hoc fieri placuerat. Misit quoque Ezechias ad omnem Israhel et Iudam, scripsitque epistulas ad Ephraim et Manassen, ut venirent ad domum domini in Hierusalem et facerent phase domino deo Israhel. Inito ergo consilio regis et principum et universi coetus Hierusalem, decreverunt ut facerent phase mense secundo. Non enim potuerant facere in tempore suo, quia sacerdotes qui possent sufficere sanctificati non fuerant, et populus necdum congregatus fuerat in Hierusalem. Placuitque sermo regi et omni multitudini, et decreverunt ut mitterent nuntios in universum Israhel de Bersabee usque Dan, ut venirent et facerent phase domino deo Israhel in Hierusalem; multi enim non fecerant sicut lege praescriptum est. Perrexeruntque cursores cum epistulis ex regis imperio et principum eius in universum Israhel et Iudam, iuxta quod rex iusserat praedicantes: Filii Israhel revertimini ad dominum deum Abraham et Isaac et Israhel, et revertetur ad reliquias quae effugerunt manum regis Assyriorum. Nolite fieri sicut patres vestri et fratres qui recesserunt a domino deo patrum suorum, qui tradidit eos in interitum ut ipsi cernitis. Nolite indurare cervices vestras sicut patres vestri; tradite manus domino et venite ad sanctuarium eius quod sanctificavit in aeternum; servite domino deo patrum vestrorum, et avertetur a vobis ira furoris eius. Si enim vos reversi fueritis ad dominum, fratres vestri et filii habebunt misericordiam coram dominis suis qui illos duxere captivos, et revertentur in terram hanc. Pius enim et clemens est dominus deus vester, et non avertet faciem suam a vobis si reversi fueritis ad eum. Igitur cursores pergebant velociter de civitate in civitatem per terram Ephraim et Manasse usque ad Zabulon, illis irridentibus et subsannantibus eos. Attamen quidam viri ex Aser et Manasse et Zabulon acquiescentes consilio venerunt in Hierusalem.

In Iuda vero facta est manus domini ut daret eis cor unum et facerent iuxta praeceptum regis et principum verbum domini. Congregatique sunt in Hierusalem populi multi ut facerent sollempnitatem azymorum mense secundo. Et surgentes destruxerunt altaria quae erant in Hierusalem, atque universa in quibus ydolis adolebatur incensum subvertentes, proiecerunt in torrentem Cedron. Immolaverunt autem phase quartadecima die mensis secundi. Sacerdotes quoque atque levitae tandem sanctificati obtulerunt holocausta in domo domini. Steteruntque in ordine suo iuxta dispositionem et legem Moysi hominis dei. Sacerdotes vero suscipiebant effundendum sanguinem de manibus levitarum, eo quod multa turba sanctificata non esset; et idcirco levitae immolarent phase his qui non occurrerant sanctificari domino. Magna etiam pars populi de Ephraim et Manasse et Isachar et Zabulon quae sanctificata non fuerat comedit phase non iuxta quod scriptum est. Et oravit pro eis Ezechias dicens: Dominus bonus propitiabitur cunctis qui in toto corde requirunt dominum deum patrum suorum, et non inputabit eis quod minus sanctificati sunt. Quem exaudivit dominus et placatus est populo. Feceruntque filii Israhel qui inventi sunt in Hierusalem sollempnitatem azymorum septem diebus in laetitia magna, laudantes dominum per singulos dies; levitae quoque et sacerdotes per organa quae suo officio congruebant. Et locutus est Ezechias ad cor omnium levitarum qui habebant intellegentiam bonam super domino; et comederunt azyma septem diebus sollempnitatis, immolantes victimas pacificorum et laudantes dominum deum patrum suorum.

Placuitque universae multitudini ut celebrarent etiam alios dies septem; quod et fecerunt cum ingenti gaudio. Ezechias enim rex Iuda praebuerat universae multitudini mille tauros et septem milia ovium; principes vero dederant populis tauros mille et oves decem milia. Sanctificata est ergo sacerdotum plurima multitudo, et hylaritate perfusa omnis turba Iuda, tam sacerdotum et levitarum quam universae frequentiae quae venerat ex Israhel, proselytorum quoque de terra Israhel et habitantium in Iuda. Factaque est grandis celebritas in Hierusalem, qualis a diebus Salomonis filii David regis Israhel in ea urbe non fuerat. Surrexerunt autem sacerdotes et levitae benedicentes populo, et exaudita est vox eorum, pervenitque oratio in habitaculum sanctum caeli. Cumque haec fuissent rite celebrata, egressus est omnis Israhel qui inventus fuerat in urbibus Iuda, et fregerunt simulacra, succideruntque lucos, demolitique sunt excelsa et altaria destruxerunt, non solum de universo Iuda et Beniamin sed et de Ephraim quoque et Manasse, donec penitus everterent. Reversique sunt omnes filii Israhel in possessiones et civitates suas. Ezechias vero constituit turmas sacerdotales et leviticas per divisiones suas, unumquemque in officio proprio, ad holocausta et pacifica, ut ministrarent et confiterentur canerentque in portis castrorum domini. Pars autem regis erat ut de propria eius substantia offerretur holocaustum mane semper et vespere, sabbatis quoque et kalendis et sollemnitatibus ceteris, sicut scriptum est in lege Moysi.

Praecepit etiam populo habitantium Hierusalem ut darent partes sacerdotibus et levitis, ut possent vacare legi domini. Quod cum percrebruisset in auribus multitudinis, plurimas obtulere primitias filii Israhel frumenti, vini et olei, mellis quoque; et omnium quae gignit humus decimas obtulerunt. Sed et filii Israhel et Iuda qui habitabant in urbibus Iuda obtulerunt decimas boum et ovium, decimasque sanctorum quae voverant domino deo suo, atque universa comportantes fecere acervos plurimos. Mense tertio coeperunt acervorum iacere fundamenta, et mense septimo impleverunt eos. Cumque ingressi fuissent Ezechias et principes eius, viderunt acervos et benedixerunt domino ac populo Israhel. Interrogavitque Ezechias sacerdotes et levitas cur ita iacerent acervi. Respondit illi Azarias sacerdos primus de stirpe Sadoch dicens: Ex quo coeperunt offerri primitiae in domo domini, comedimus et saturati sumus, et remanserunt plurima, eo quod benedixerit dominus populo suo; reliquiarum autem copia est ista quam cernitis. Praecepit igitur Ezechias ut praepararent horrea in domo domini. Quod cum fecissent, intulerunt tam primitias quam decimas et quaecumque voverant fideliter. Fuit autem praefectus eorum Chonenias levita, et Semei frater eius secundus; post quem Iehihel et Azarias et Naath et Asahel et Ierimuth, Iozabad quoque et Helihel et Iesmachias et Maath et Banaias praepositi sub manibus Choneniae et Semei fratris eius, ex imperio Ezechiae regis et Azariae pontificis domus dei, ad quos omnia pertinebant. Chore vero filius Iemna levites et ianitor orientalis portae praepositus erat his quae sponte offerebantur domino, primitiisque et consecratis in sancta sanctorum. Et sub cura eius Eden, Beniamin, Iesue et Semeias, Amarias quoque et Sechenias in civitatibus sacerdotum, ut fideliter distribuerent fratribus suis partes, minoribus atque maioribus, exceptis maribus ab annis tribus et supra, cunctis qui ingrediebantur templum domini, et quicquid per singulos dies conducebat in ministerio atque observationibus iuxta divisiones suas, sacerdotibus per familias et levitis

a vicesimo anno et supra per ordines et turmas suas, universaeque multitudini tam uxoribus quam liberis eorum utriusque sexus, fideliter cibi de his quae sanctificata fuerant praebebantur. Sed et filiorum Aaron per agros et suburbana urbium singularum dispositi erant viri qui partes distribuerent universo sexui masculino de sacerdotibus et levitis. Fecit ergo Ezechias universa quae diximus in omni Iuda, operatusque est bonum et rectum et verum coram domino deo suo in universa cultura ministerii domus domini, iuxta legem et cerimonias, volens requirere dominum suum in toto corde suo, fecitque et prosperatus est. Post quae et huiuscemodi veritatem venit Sennacherib rex Assyriorum, et ingressus Iudam obsedit civitates munitas, volens eas capere. Quod cum vidisset Ezechias venisse videlicet Sennacherib, et totum belli impetum verti contra Hierusalem, inito cum principibus consilio virisque fortissimis ut obturarent capita fontium quae erant extra urbem, et hoc omnium decernente sententia, congregavit plurimam multitudinem, et obturaverunt cunctos fontes et rivum qui fluebat in medio terrae dicentes: Ne forte veniant reges Assyriorum et inveniant aquarum abundantiam.

Edificavit quoque agens industrie omnem murum qui fuerat dissipatus, et extruxit turres desuper, et forinsecus alterum murum; instauravitque Mello in civitate David, et fecit universi generis armaturam et clipeos. Constituitque principes bellatorum in exercitu, et convocavit universos in platea portae civitatis, ac locutus est ad cor eorum dicens: Viriliter agite et confortamini; nolite timere nec paveatis regem Assyriorum et universam multitudinem quae est cum eo. Multo enim plures nobiscum sunt quam cum illo. Cum illo est brachium carneum, nobiscum dominus deus noster, qui auxiliator noster est pugnatque pro nobis. Confortatusque est populus huiuscemodi verbis Ezechiae regis Iuda. Quae postquam gesta sunt, misit Sennacherib rex Assyriorum servos suos in Hierusalem (ipse enim cum universo exercitu obsidebat Lachis) ad Ezechiam regem Iuda et ad omnem populum qui erat in urbe dicens: Haec dicit Sennacherib rex Assyriorum: In quo habentes fiduciam sedetis obsessi in Hierusalem? Num Ezechias decipit vos ut tradat morti in fame et siti, affirmans quod dominus deus vester liberet vos de manu regis Assyriorum? Numquid non iste est Ezechias qui destruxit excelsa illius et altaria, et praecepit Iudae et Hierusalem dicens: Coram altari uno adorabitis et in ipso comburetis incensum? An ignoratis quae ego fecerim et patres mei cunctis terrarum populis? Numquid praevaluerunt dii gentium omniumque terrarum liberare regionem suam de manu mea? Quis est de universis diis gentium quas vastaverunt patres mei, qui potuerit eruere populum suum de manu mea, ut possit etiam deus vester eruere vos de hac manu? Non ergo vos decipiat Ezechias nec vana persuasione deludat, neque credatis ei. Si enim nullus potuit deus cunctarum gentium atque regnorum liberare populum suum de manu mea et de manu patrum meorum, consequenter nec deus vester poterit eruere vos de hac manu.

Sed et alia multa locuti sunt servi eius contra dominum deum et contra Ezechiam servum eius. Epistulas quoque scripsit plenas blasphemiis in dominum deum Israhel, et locutus est adversus eum: Sicut dii gentium ceterarum non potuerunt liberare populum suum de manu mea, sic et deus Ezechiae non poterit eruere populum suum de manu ista. Insuper et clamore magno lingua iudaica contra populum qui sedebat in muris Hierusalem personabat, ut terreret eos et caperet civitatem. Locutusque est contra deum Hierusalem sicut adversum deos populorum terrae, opera manuum hominum. Oraverunt igitur Ezechias rex et Esaias filius Amos propheta adversum hanc blasphemiam, ac vociferati sunt usque in caelum. Et misit dominus angelum qui percussit omnem virum robustum et bellatorem et principem exercitus regis Assyriorum; reversusque est cum ignominia in terram suam. Cumque ingressus esset domum dei sui, filii qui egressi fuerant de utero eius interfecerunt eum gladio. Salvavitque dominus Ezechiam et habitatores Hierusalem de manu Sennacherib regis Assyriorum et de manu omnium inimicorum, et posuit eis quietem per circuitum. Multi etiam deferebant hostias et sacrificia domino in Hierusalem et munera Ezechiae regi Iuda, qui exaltatus est post haec coram cunctis gentibus.

In diebus illis aegrotavit Ezechias usque ad mortem, et oravit dominum, exaudivitque eum et dedit ei signum. Sed non iuxta beneficia quae acceperat retribuit, quia elevatum est cor eius, et facta est contra eum ira dei et contra Iudam ac Hierusalem. Humiliatusque est postea eo quod exaltatum fuisset cor eius, tam ipse quam habitatores Hierusalem, et idcirco non venit super eos ira domini in diebus Ezechiae. Fuit autem Ezechias dives et inclitus valde, et thesauros sibi multos congregavit argenti et auri et lapidis pretiosi, aromatum et armorum universi generis et vasorum magni pretii. Apothecas quoque frumenti, vini et olei, et praesepia omnium iumentorum caulasque pecoribus, et urbes sex edificavit. Habebat quippe greges ovium et armentorum innumerabiles, eo quod dedisset ei dominus substantiam multam nimis. Ipse est Ezechias qui obturavit superiorem fontem aquarum Gion et avertit eas subter ad occidentem urbis David. In omnibus operibus suis fecit prospere quae voluit.

104

Attamen in legatione principum Babilonis qui missi fuerant ad eum, ut interrogarent de portento quod acciderat super terram, dereliquit eum Deus ut temptaretur, et nota fierent omnia quae erant in corde eius. Reliqua autem sermonum Ezechiae et misericordiarum eius scripta sunt in visione Isaiae filii Amos prophetae, et in libro regum Iuda et Israhel.

Dormivitque Ezechias cum patribus suis, et sepelierunt eum super sepulchra filiorum David, et celebravit eius exequias universus Iuda, et omnes habitatores Hierusalem. Regnavitque Manasses filius eius pro eo. Duodecim annorum erat Manasses cum regnare coepisset, et quinquaginta quinque annis regnavit in Hierusalem. Fecit autem malum coram Domino iuxta abhominationes gentium quas subvertit Dominus coram filiis Israhel, et conversus instauravit excelsa quae demolitus fuerat Ezechias pater eius. Construxitque aras Baalim, et fecit lucos, et adoravit omnem militiam caeli, et coluit eam. Aedificavit quoque altaria in domo Domini, de qua dixerat Dominus: In Hierusalem erit nomen meum in aeternum. Aedificavit autem ea cuncto exercitui caeli in duobus atriis domus Domini. Transireque fecit filios suos per ignem in valle Ennon. Observabat somnia, sectabatur auguria, maleficis artibus inserviebat. Habebat secum magos et incantatores, multaque mala operatus est coram Domino ut irritaret eum. Sculptile quoque et conflatile signum posuit in domo Dei, de qua locutus est Deus ad David et ad Salomonem filium eius dicens: In domo hac et in Hierusalem quam elegi de cunctis tribubus Israhel ponam nomen meum in sempiternum, et moveri non faciam pedem Israhel de terra quam tradidi patribus eorum, ita dumtaxat si custodierint facere quae praecepi eis, cunctamque legem et cerimonias atque iudicia per manum Moysi.

Igitur Manasses seduxit Iuda et habitatores Hierusalem ut facerent malum super omnes gentes quas subverterat Dominus a facie filiorum Israhel. Locutusque est Dominus ad eum et ad populum illius, et attendere noluerunt. Idcirco superinduxit eis principes exercitus regis Assyriorum, ceperuntque Manassen et vinctum catenis atque compedibus duxerunt Babilonem. Qui postquam in angustiis est, oravit Dominum Deum suum, et egit paenitentiam valde coram Deo patrum suorum. Deprecatusque eum, et obsecravit intente, et exaudivit orationem eius, reduxitque eum in Hierusalem in regnum suum. Et cognovit Manasses quod Dominus ipse esset Deus. Post haec aedificavit murum extra civitatem David ad occidentem Gyon in convalle ab introitu portae piscium per circuitum usque ad Ophel, et exaltavit illud vehementer. Constituitque principes exercitus in cunctis civitatibus Iuda munitis, et abstulit deos alienos et simulacrum de domo Domini, aras quoque quas fecerat in monte domus Domini et in Hierusalem, et proiecit omnia extra urbem. Porro instauravit altare Domini, et immolavit super illud victimas et pacificas hostias et laudem. Praecepitque Iudae ut serviret Domino Deo Israhel. Attamen adhuc populus immolabat in excelsis Domino Deo suo. Reliqua autem gestorum Manasse, et obsecratio eius ad Dominum suum, verba quoque videntium qui loquebantur ad eum in nomine Domini Dei Israhel, continentur in sermonibus regum Israhel.

Oratio quoque eius et exauditio, et cuncta peccata atque contemptus, loca etiam in quibus aedificavit excelsa, et fecit lucos et statuas antequam ageret paenitentiam, scripta sunt in sermonibus Ozai. Dormivit autem Manasses cum patribus suis, et sepelierunt eum in domo sua. Regnavitque pro eo filius eius Amon. Viginti duorum annorum erat Amon cum regnare coepisset, et duobus annis regnavit in Hierusalem. Fecitque malum in conspectu Domini, sicut fecerat Manasses pater eius, et cunctis idolis quae Manasses fuerat fabricatus immolavit atque servivit. Et non est reveritus faciem Domini, sicut reveritus est Manasses pater eius, et multo maiora deliquit. Cumque coniurassent adversus eum servi sui, interfecerunt eum in domo sua. Porro reliqua populi multitudo caesis his qui Amon percusserant, constituerunt regem Iosiam filium eius pro eo. Octo annorum erat Iosias cum regnare coepisset, et triginta et uno anno regnavit in Hierusalem. Fecitque quod erat rectum in conspectu Domini, et ambulavit in viis David patris sui. Non declinavit neque ad dexteram neque ad sinistram. Octavo autem regni sui anno, cum adhuc esset puer, coepit quaerere Dominum Deum patris sui David, et duodecimo anno postquam coeperat, mundavit Iudam et Hierusalem ab excelsis et lucis simulacrisque et sculptilibus. Destruxeruntque coram eo aras Baalim, et simulachra quae superposita fuerant demoliti sunt. Lucos etiam et sculptilia succidit atque comminuit, et super tumulos eorum qui eis immolare consueverant fragmenta dispersit. Ossa praeterea sacerdotum conbussit in altaribus idolorum, mundavitque Iudam et Hierusalem.

Sed et in urbibus Manasse et Effraim et Symeon usque Nepthalim cuncta subvertit. Cumque altaria dissipasset, et lucos et sculptilia contrivisset in frusta, cunctaque delubra demolitus esset de universa terra Israhel, reversus est in Hierusalem. Igitur anno octavo decimo regni sui, mundata iam terra et templo Domini, misit Saphan filium Elchie et Maasiam principem civitatis et Ioha filium Ioachaz a commentariis ut instaurarent domum Domini Dei sui. Qui venerunt ad Helchiam sacerdotem magnum, acceptamque ab eo pecuniam quae inlata fuerat in domum Domini, et quam congregaverant Levitae et ianitores de Manasse et Effraim et universis reliquiis Israhel, ab omni quoque Iuda et Beniamin et habitatoribus Hierusalem, tradiderunt in manibus eorum qui praeerant operariis in domo Domini, ut instaurarent templum et infirma quaeque sarcirent. At illi dederunt eam artificibus et caementariis ut emerent lapides de lapidicinis, et ligna ad commissuras aedificii, et ad contignationem domorum quas destruxerant reges Iuda. Qui fideliter cuncta faciebant. Erant autem praepositi operantium Iaath et Abdias de filiis Merari, Zacharias et Mosollam de filiis Caath, qui urguebant opus, omnes Levitae scientes organis canere. Super eos vero qui ad diversos usus onera portabant, erant scribae et magistri de Levitis ianitores. Cumque efferrent pecuniam quae inlata fuerat in domo Domini, repperit Helchias sacerdos librum legis Domini per manum Moysi, et ait ad Saphan scribam: Librum legis Domini inveni in domo Domini. Et tradidit ei. At ille intulit volumen ad regem, et nuntiavit ei dicens: Omnia quae dedisti in manu servorum tuorum, ecce complentur.

Argentum quod repertum est in domo Domini conflaverunt, datumque est praefectis artificum et diversa opera fabricantium. Praeterea tradidit mihi Helchias sacerdos hunc librum. Quem cum rege praesente recitasset, audissetque ille verba legis, scidit vestimenta sua, et praecepit Helchiae et Ahicam filio Saphan, et Abdon filio Micha, Saphan quoque scribae, et Asiae servo regis, dicens: Ite et orate Dominum pro me, et pro reliquiis Israhel et Iuda, super sermonibus libri istius qui repertus est. Magnus enim furor Domini stillabit super nos, eo quod non custodierint patres nostri verba Domini ut facerent omnia quae scripta sunt in isto volumine. Abiit ergo Helchias et hi qui simul a rege missi fuerant ad Oldam prophetin, uxorem Sellum filii Thecuath filii Asra custodis vestium, quae habitabat in Hierusalem in secunda, et locuti sunt ei verba quae supra narravimus. At illa respondit eis: Haec dicit Dominus Deus Israhel: Dicite viro qui misit vos ad me: Haec dicit Dominus: Ecce ego adducam mala super locum istum et super habitatores eius, cunctaque maledicta quae scripta sunt in libro hoc quem legerunt coram rege Iuda, quia dereliquerunt me et sacrificaverunt diis alienis, ut me ad iracundiam provocarent in cunctis operibus manuum suarum. Idcirco stillabit furor meus super locum istum, et non extinguetur. Ad regem autem Iuda qui misit vos pro Domino deprecando, sic loquimini:

Haec dicit Dominus Deus Israhel: Quoniam audisti verba voluminis atque emollitum est cor tuum, et humiliatus es in conspectu Dei super his quae dicta sunt contra locum hunc et habitatores Hierusalem, reveritusque faciem meam scidisti vestimenta tua et flevisti coram me, ego quoque exaudiam te, dicit Dominus.

Iam enim colligam te ad patres tuos, et infereris in sepulchrum tuum in pace, nec videbunt oculi tui omne malum quod ego inducturus sum super locum istum et super habitatores eius. Retulerunt itaque regi cuncta quae dixerat. At ille convocatis universis maioribus natu Iuda et Hierusalem, ascendit in domum Domini, unaque omnes viri Iuda et habitatores Hierusalem, sacerdotes et Levitae et cunctus populus a minimo usque ad maximum. Quibus audientibus in domo Domini, legit rex omnia verba voluminis, et stans in tribunali suo percussit foedus coram Domino, ut ambularet post eum et custodiret praecepta et testimonia et iustificationes eius in toto corde suo et in tota anima sua, faceretque quae scripta sunt in volumine illo quod legerat. Adiuravit quoque super hoc omnes qui reperti fuerant in Hierusalem et Beniamin, et fecerunt habitatores Hierusalem iuxta pactum Domini Dei patrum suorum. Abstulit ergo Iosias cunctas abhominationes de universis regionibus filiorum Israhel, et fecit omnes qui residui erant in Israhel servire Domino Deo suo. Cunctis diebus eius non recesserunt a Domino Deo patrum suorum. Fecit autem Iosias in Hierusalem phase Domino, quod immolatum est quarto decimo die mensis primi. Et constituit sacerdotes in officiis suis, hortatusque est eos ut ministrarent in domo Domini. Levitis quoque ad quorum eruditionem omnis Israhel sanctificabatur Domino locutus est: Ponite arcam in sanctuario templi quod aedificavit Salomon filius David rex Israhel. Nequaquam enim eam ultra portabitis.

Nunc autem ministrate Domino Deo vestro et populo eius Israhel, et praeparate vos per domos et cognationes vestras in divisionibus singulorum, sicut praecepit David rex Israhel et descripsit Salomon filius eius. Ministrate in sanctuario per familias turmasque Leviticas, et sanctificati immolate phase. Fratres etiam vestros ut possint iuxta verba quae locutus est Dominus in manu Moysi facere, praeparate. Dedit praeterea Iosias omni populo qui ibi fuerat inventus in sollemnitate phase agnos et hedos de gregibus, et reliqui pecoris triginta milia, boum quoque tria milia. Haec de regis universa substantia. Duces quoque eius sponte quod voverant obtulerunt tam populo quam sacerdotibus et Levitis. Porro Helchias et Zacharias et Ihiel principes domus Domini dederunt sacerdotibus ad faciendum phase pecora commixtim duo milia sescenta, et boves trecentos. Chonenias autem et Semeias etiam et Nathanael fratres eius, necnon et Asabias et Iaihel et Iosabad principes Levitarum dederunt ceteris Levitis ad celebrandum phase quinque milia pecorum et boves quingentos. Praeparatumque est ministerium, et steterunt sacerdotes in officio suo, Levitae quoque in turmis iuxta regis imperium. Et immolatum est phase, asperseruntque sacerdotes manu sua sanguinem, et Levitae detraxerunt pelles holocaustorum, et separaverunt ea ut darent per domos et familias singulorum, et offerrentur Domino sicut scriptum est in libro Moysi.

De bubus quoque fecerunt similiter, et assaverunt phase super ignem iuxta quod in lege praeceptum est. Pacificas vero hostias coxerunt in lebetis et caccabis et ollis, et festinato distribuerunt universae plebi. Sibi autem et sacerdotibus postea paraverunt. Nam in oblatione holocaustorum et adipum usque ad noctem sacerdotes fuerant occupati. Unde Levitae et sibi et sacerdotibus filiis Aaron paraverunt novissimis. Porro cantores filii Asaph stabant in ordine suo iuxta praeceptum David et Asaph et Eman et Idithun prophetarum regis. Ianitores vero per portas singulas observabant, ita ut ne puncto quidem discederent a ministerio. Quam ob rem et fratres eorum Levitae paraverunt eis cibos. Omnis igitur cultura Domini rite completa est in die illa, ut facerent phase et offerrent holocausta super altare Domini iuxta praeceptum regis Iosiae. Feceruntque filii Israhel qui reperti fuerant ibi phase in tempore illo, et sollemnitatem azimorum septem diebus. Non fuit phase simile huic in Israhel a diebus Samuhelis prophetae, sed nec quisquam de cunctis regibus Israhel fecit phase sicut Iosias, sacerdotibus et Levitis et omni Iuda et Israhel qui repertus fuerat et habitatoribus Hierusalem. Octavo decimo anno regni Iosiae hoc phase celebratum est. Postquam instauraverat Iosias templum, ascendit Nechao rex Aegypti ad pugnandum in Charcamis iuxta Eufraten, et processit in occursum eius Iosias. At ille missis ad eum nuntiis ait: Quid mihi et tibi rex Iuda? Non adversum te hodie venio, sed contra aliam pugno domum, ad quam Deus me festinato ire praecepit. Desine adversum Deum facere qui mecum est, ne interficiat te.

Noluit Iosias reverti, sed praeparavit contra eum bellum, nec adquievit sermonibus Nechao ex ore Dei. Verum processit ut dimicaret in campo Mageddo, ibique vulneratus a sagittariis, dixit pueris suis: Educite me de proelio, quia oppido vulneratus sum. Qui transtulerunt eum de curru in alterum currum qui sequebatur eum ex more regio, et asportaverunt in Hierusalem. Mortuusque est, et sepultus in mausoleo patrum suorum, et universus Iuda et Hierusalem luxerunt eum. Hieremias maxime, cuius omnes cantores et cantatrices usque in praesentem diem lamentationes super Iosiam replicant, et quasi lex obtinuit in Israhel. Ecce scriptum fertur in lamentationibus. Reliqua autem sermonum Iosiae et misericordiarum eius, quae legis praecepta sunt Domini, opera quoque illius prima et novissima scripta sunt in libro regum Israhel et Iuda. Tulit ergo populus terrae Ioachaz filium Iosiae, et constituit eum regem pro patre suo in Hierusalem. Viginti trium annorum erat Ioachaz cum regnare coepisset, et tribus mensibus regnavit in Hierusalem. Amovit autem eum rex Aegypti cum venisset in Hierusalem, et condempnavit terram centum talentis argenti et talento auri. Constituitque regem pro eo Eliachim fratrem eius super Iudam et Hierusalem, et vertit nomen eius Ioachim. Ipsum vero Ioachaz tulit secum, et adduxit in Aegyptum. Viginti quinque annorum erat Ioachim cum regnare coepisset, et undecim annis regnavit in Hierusalem. Fecitque malum coram Domino Deo suo. Contra hunc ascendit Nabuchodonosor rex Chaldeorum, et vinctum catenis duxit in Babilonem, ad quam et vasa Domini transtulit, et posuit ea in templo suo. Reliqua autem verborum Ioachim et abhominationum eius quas operatus est, et quae inventa sunt in eo, continentur in libro regum Israhel et Iuda.

Regnavit autem Ioachin filius eius pro eo. Octo annorum erat Ioachin cum regnare coepisset, et tribus mensibus ac decem diebus regnavit in Hierusalem. Fecitque malum in conspectu Domini. Cumque anni circulus advolveret, misit Nabuchodonosor rex qui et adduxerunt eum in Babilonem, asportatis simul pretiosissimis vasis domus Domini. Regem vero constituit Sedechiam patruum eius super Iudam et Hierusalem. Viginti et unius anni erat Sedechias cum regnare coepisset, et undecim annis regnavit in Hierusalem. Fecitque malum in oculis Domini Dei sui, nec erubuit faciem Hieremiae prophetae loquentis sibi ex ore Domini. A rege quoque Nabuchodonosor recessit, qui adiuraverat eum per Deum, et induravit cervicem suam et cor, ut non reverteretur ad Dominum Deum Israhel. Sed et universi principes sacerdotum et populus praevaricati sunt inique iuxta universas abhominationes gentium, et polluerunt domum Domini quam sanctificaverat sibi in Hierusalem. Mittebat autem Dominus Deus patrum suorum per manum nuntiorum suorum de nocte consurgens, et cotidie commonens, eo quod parceret populo et habitaculo suo. At illi subsannabant nuntios Dei, et parvipendebant sermones eius, inludebantque prophetis, donec ascenderet furor Domini in populum eius, et esset nulla curatio. Adduxit enim super eos regem Chaldeorum, et interfecit iuvenes eorum gladio in domo sanctuarii

Non est misertus adolescentis et virginis et senis, nec decrepiti quidem, sed omnes tradidit manibus eius. Universaque vasa domus domini tam maiora quam minora, et thesauros templi et regis, et principum transtulit in babilonem. Incenderunt hostes domum domini, destruxerunt murum hierusalem, universas turres combusserunt, et quicquid preciosum fuerat demoliti sunt. Si quis evaserat gladium, ductus in babilonem servivit regi et filiis eius, donec imperaret rex persarum, et compleretur sermo domini ex ore hieremie, et celebraret terra sabbata sua. Cunctis enim diebus desolationis egit sabbatum usque dum complerentur lxx anni.

Anno autem primo cyri regis persarum ad complendum sermonem domini quem locutus fuerat per os hieremie, suscitavit dominus spiritum cyri regis persarum. Qui iussit predicari in universo regno suo etiam per scripturam dicens. Hec dicit cyrus rex persarum. Omnia regna terre dedit michi dominus deus celi, et ipse precepit michi ut edificarem ei domum in hierusalem que est in iudea. Quis ex vobis est in omni populo eius? Sit dominus deus suus cum eo, et ascendat.

EXPLICIT LIBER SECUNDUS PARALIPOMENON.

INCIPIT PREFATIO HIERONIMI PRESBITERI IN LIBRUM ESDRE

UTRUM DIFFICILIUS SIT FACERE QUOD POSCITIS an negare, necdum statui. Nam neque vobis imperantibus abnuere sententie est, et magnitudo oneris impositi ita cervices premit, ut ante sub fasce ruendum sit, quam levandum. Accedunt ad hoc invidorum studia, qui omne quod scribimus reprehendendum putant, et interdum contra se conscientia repugnante publice lacerant que occulte legunt, in tantum ut clamare compellar et dicere: Domine libera animam meam a labiis iniquis et a lingua dolosa. Tertius annus est quod semper scribitis atque rescribitis, ut esdre librum vobis de hebreo transferam, quasi non habeatis greca et latina volumina, aut quicquid illud est quod a vobis vertitur, non statim ab omnibus conspuendum sit. Frustra autem, ut ait quidam, niti neque aliud fatigando nisi odium querere, extreme dementie est. Itaque obsecro vos mi dompnion et rogatiane karissimi, ut privata lectione contenti librum non efferatis in publicum, nec fastidiosis ingeratis cibos, vitetisque eorum supercilium, qui iudicare tantum de aliis, et ipsi facere nichil noverunt. Si qui autem fratrum sunt, quibus nostra non displicent, his tribuatis exemplar, ammonentes ut hebrea nomina quorum grandis in hoc volumine copia est, distincte per intervalla transscribant. Nichil enim proderit emendasse librum, nisi emendatio librariorum diligentia conservetur. Nec quemquam moveat quod unus a nobis editus liber est, nec apocriforum tertii et quarti libri somniis delectetur, quia et apud hebreos esdre neemieque sermones in unum volumen coartantur, et que non habentur apud illos, nec de xxiiii senioribus sunt procul abicienda. Si quis autem septuaginta vobis opposuerit interpretes, quorum exemplaria varietas ipsa lacerata et eversa demonstrat, nec potest utique verum asseri quod diversum est, mittite eum ad evangelia, in quibus multa ponuntur de veteri testamento, que apud septuaginta interpretes non habentur, velut illud, quoniam nazareus vocabitur, et ex egipto vocavi filium meum, et videbunt in quem compunxerunt, multaque alia que latiori operi servamus, et querite ab eo ubi scripta sunt. Cumque proferre non potuerit, vos legite de his exemplaribus que nuper a nobis edita, maledicorum cotidie linguis confodiuntur. Sed ut ad compendium veniam, certe quod in latum sum equissimum est. Edidi aliquid quod non habetur in greco, vel aliter habetur quam a me versum est. Quid interpretem laniant? Interrogent hebreos, et ipsis auctoribus translationi mee vel arrogent vel derogent fidem. Porro aliud est si clausis quod dicitur oculis mihi volunt maledicere, et non imitantur grecorum studium, et benivolentiam, qui post septuaginta translatores iam christi evangelio coruscante, iudeos et ebionitas legis veteris interpretes aquilam videlicet et simachum et theodotionem curiose legunt et per origenis laborem in exapolis ecclesiis dedicarunt. Quanto magis latini grati esse deberent quod exultantem cernerent greciam a se aliquid mutuari. Primum enim magnorum sumptuum est et infinite difficultatis exemplaria posse habere omnia, deinde etiam qui habuerint et hebrei sermonis ignari sunt, magis errabunt ignorantes, quis e multis verius dixerit. Quod etiam sapientissimo cuidam nuper apud grecos accidit, ut interdum scripture sensum relinquens, uniuscuiusque interpretis sequeretur errorem. Nos autem qui hebree lingue saltem parvam habemus scientiam, et latinus nobis utcumque non deest, et de aliis magis possumus iudicare, et ea que ipsi intelligimus in nostram linguam exprimere. Itaque licet excetra sibilet, victorque sinon incendia iactet, numquam meum iuvante christo silebit eloquium, etiam precisa lingua balbutiet. Legant qui volunt, qui nolunt abiciant. Eventilent apices, litteras calumpnientur, magis vestra caritate provocabor ad studium, quam illorum detractione et odio deterrebor.

IN ANNO PRIMO REGIS PERSARUM UT COMPLERETUR VERBUM DOMINI ex ore hieremie, suscitavit dominus spiritum cyri regis persarum, et traduxit vocem in universo regno suo, etiam per scripturam dicens. Hec dicit cyrus rex persarum. Omnia regna terre dedit michi dominus deus celi, et ipse precepit michi ut edificarem ei domum in hierusalem que est in iudea. Quis est in vobis de universo populo eius? Sit deus illius cum ipso. Ascendat in hierusalem que est in iudea, et edificet domum domini dei israhel, ipse est deus qui est in hierusalem. Et omnes reliqui in cunctis locis ubicumque habitant, adiuvent eum viri de loco suo, in argento et auro et substantia et pecoribus, excepto quod voluntarie offerunt templo dei, quod est in hierusalem. Et surrexerunt principes patrum de iuda et beniamin, et sacerdotes et levite, omnis cuius suscitavit deus spiritum ut ascenderet ad edificandum templum domini quod erat in hierusalem. Universique qui erant in circuitu adiuverunt manus eorum in vasis argenteis et aureis, in substantia et iumentis, in supellectili, exceptis his que sponte obtulerunt. Rex quoque cyrus protulit vasa templi domini que tulerat nabugodonosor de hierusalem, et posuerat ea in templo dei sui. Protulit autem cyrus rex persarum per manum mithridatis filii gazabar, et annumeravit ea sasabasar principi iude. Et hic est numerus eorum. Fiale auree xxx, fiale argentee mille, cultri xxviiii, sciphi aurei xxx, sciphi argentei secundi cccc x, vasa alia mille. Omnia vasa aurea et argentea quinque milia cccc. Universa tulit sasabasar cum his qui ascendebant de transmigratione babilonis in hierusalem.

Hi sunt autem filii provincie qui ascenderunt de captivitate quam transtulerat nabugodonosor rex babilonis in babilonem, et reversi sunt in hierusalem et iudam, unusquisque in civitatem suam, qui venerunt cum zorobabel, iesua, neemias, saraia, rehelaia, mardocai, belsan, melphar, beguai, reum, baana. Numerus virorum populi israhel. Filii phares duo milia c lxx duo. Filii area septingenti lxx quinque. Filii iesphetia ccc lxx v. Filii phaeth moab filiorum iosue ioab duo milia septingenti xii. Filii hela mille cc l iiii. Filii zechara dcccc lxv. Filii zacchai dcc lx. Filii bani dc xlii. Filii bebai dc xxiii. Filii azgad mille cc xxii. Filii adonica dc lxvi. Filii beguai duo milia l vi. Filii adin quadringenti l iiii. Filii ather qui erant ex ezechia xc viii. Filii besai ccc xxiii. Filii iora c xii. Filii asom cc xxiii. Filii zebar lxxxx v. Filii bethleem c xxiii. Filii necupha l vi. Filii anathoth c xxviii. Filii azmaveth xlii. Filii cariathiarim cephira et beroth septingenti xliii. Filii arama et gaba sexcenti xxi. Viri magmas c xxii. Viri bethel et gai cc xxiii. Filii nebo l ii. Filii magbis c l vi. Filii helam alterius mille cc l iiii. Filii arim ccc xx. Filii lod adid et ono septingenti xxv. Filii iericho ccc xlv. Filii senaa sexcenti xxx. Sacerdotes filii idaia in domo iosue nongenti lxxiii. Filii emmer mille l ii. Filii phessur mille cc xl vii. Filii arim mille x et vii. Levite filii iosue et cedmihel filiorum odovie lxxiiii. Cantores filii asaph c xxviii. Filii ianitorum filii sellum, filii azar, filii thelmon, filii accub, filii atita, filii sobai, universi c xxx viiii. Nathinei filii sisai, filii asupha, filii tebbaoth, filii ceros, filii siaa, filii phadon, filii lebana, filii agaba, filii accub, filii agab, filii selmai, filii anan, filii gadel, filii gaher, filii raaia, filii rasin, filii nechoda, filii gazem, filii aza, filii phasea, filii besee, filii asenaa, filii munim, filii nephusim, filii bechuc, filii acupha, filii arur, filii besluth, filii maida, filii arsa, filii bercos, filii sisara, filii thema, filii nasia, filii atipha. Filii servorum salomonis, filii sotai, filii soferet, filii pharuda, filii iala, filii dercon, filii gedel, filii saphatia, filii athil, filii phochereth qui erant de asebaim, filii ami. Omnes nathinei et filii servorum salomonis ccc xc ii. Et hii qui ascenderunt de thelmela, thelarsa, cherub, et don, et mear, et non potuerunt indicare domum patrum suorum et semen suum, utrum ex israhel essent. Filii delaia, filii tobia, filii necoda, dc l ii. Et de filiis sacerdotum filii obia, filii accos, filii berzellai, qui accepit de filiabus berzellai galaaditis uxorem, et vocatus est nomine eorum. Hii quesierunt scripturam genealogie sue, et non invenerunt, et eiecti sunt de sacerdotio. Et dixit athersatha eis ut non comederent de sancto sanctorum, donec surgeret sacerdos doctus atque perfectus. Omnis multitudo quasi unus, xl duo milia ccc lx, exceptis servis eorum et ancillis, qui erant vii milia ccc xxx vii. Et in ipsis cantores atque cantatrices ducenti. Equi eorum septingenti xxx vi, muli eorum cc xlv, cameli eorum quadringenti xxx quinque, asini eorum nongenti xx.

De principibus patrum cum ingrederentur templum domini, quod est in hierusalem, sponte obtulerunt in domo dei ad extruendam eam in loco suo. Secundum vires suas dederunt impensas operis auri solidos xl milia et mille, argenti mnas quinque milia, et vestes sacerdotales c. Habitaverunt ergo sacerdotes et levite de populo, et cantores et ianitores et nathinei in urbibus suis, universusque israhel in civitatibus suis. Iamque venerat mensis septimus, et erant filii israhel in civitatibus suis. Congregatus est ergo populus quasi vir unus in hierusalem, et surrexit iosue filius iosedech et fratres eius sacerdotes, et zorobabel filius salathiel et fratres eius, et edificaverunt altare dei israhel, ut offerrent in eo holocaustomata sicut scriptum est in lege moysi viri dei. Collocaverunt autem altare super bases suas, deterrentibus eos per circuitum populis terrarum, et obtulerunt super illud holocaustomata domino, mane et vespere. Feceruntque sollempnitatem tabernaculorum sicut scriptum est, et holocaustum diebus singulis per ordinem secundum preceptum diei opus in die suo, et post hec holocaustum iuge tam in kalendis quam in universis sollempnitatibus domini que erant consecrate, et in omnibus in quibus ultro offerebatur munus deo. A prima die mensis septimi ceperunt offerre holocaustum domino. Porro templum domini fundatum necdum erat. Dederunt autem pecunias lathomis et cementariis, cibum quoque et potum et oleum sydoniis tyriisque, ut deferrent ligna cedrina de lybano ad mare ioppes, iuxta quod preceperat cyrus rex persarum eis.

Anno autem secundo adventus eorum ad templum dei in hierusalem mense secundo, ceperunt zorobabel filius salathiel, et iosue filius iosedech, et reliqui de fratribus eorum sacerdotes et levite, et omnes qui venerant de captivitate in hierusalem, et constituerunt levitas a xx annis et supra, ut urgerent opus domini. Stetitque iosue et filii eius et fratres eius, cedmihel et filii eius, et filii iuda quasi vir unus, ut instarent super eos qui faciebant opus in templo dei, filii enadad, filii eorum, et fratres eorum levite. Fundato igitur a cementariis templo domini, steterunt sacerdotes in ornatu suo cum tubis, et levite filii asaph in cymbalis, ut laudarent deum per manus david regis israhel, et concinebant in ymnis et confessionibus domino, quoniam bonus, quoniam in eternum misericordia eius super israhel. Omnis quoque populus vociferabatur clamore magno in laudando dominum, eo quod fundatum esset templum domini. Plurimi autem de sacerdotibus et levitis et principes patrum et seniores, qui viderant templum prius cum fundatum esset, et hoc templum in oculis eorum, flebant voce magna, et multi vociferantes in letitia, et levabant vocem. Nec poterat quisquam agnoscere vocem clamoris letantium et vocem fletus populi. Commixtim enim populus vociferabatur clamore magno, et vox audiebatur procul. Audierunt autem hostes iude et beniamin, quia filii captivitatis edificarent templum domino deo israhel, et accedentes ad zorobabel et ad principes patrum dixerunt eis. Edificemus vobiscum, quia ut vos querimus deum vestrum. Ecce nos immolavimus victimas a diebus asor haddan regis assur, qui adduxit nos huc. Et dixit eis zorobabel et iosue

et reliqui principes patrum israel. Non est vobis et nobis ut edificemus domum domino deo nostro. sed nos ipsi soli edificabimus domino deo nostro sicut precepit nobis cyrus rex persarum.

Factum est ergo ut populus terre impediret manus populi iude. et turbaret eos in edificando. Conduxerunt quoque adversum eos consiliatores ut destruerent consilium eorum omnibus diebus cyri regis persarum. et usque ad regnum darii regis persarum. In regno autem assueri ipse est qui et artaxersis in principio regni eius scripserunt accusationem adversus habitatores iude et hierusalem et in diebus artaxersis scripsit beselam. mitridates et tabel et reliqui qui erant in consilio eorum. ad artaxersen regem persarum. Epistola autem accusationis scripta erat syriace. et legebatur sermone syro. Reum beelteem et samsai scriba scripserunt epistolam unam de hierusalem artaxersi regi huiuscemodi. Reum beelteem et samsai scriba et reliqui consiliatores eorum dinei. et apharsatachei. terphalei. apharsei. erchuei. babylonii susanechei. dievi. helamite. et ceteri de gentibus quas transtulit asenaphar magnus et gloriosus. et habitare eas fecit in civitatibus samarie. et in reliquis regionibus trans flumen in pace. Hoc est exemplar epistole quam miserunt ad eum. Artaxersi regi servi tui viri qui sunt trans fluvium salutem dicunt. Notum sit regi quia iudei qui ascenderunt a te ad nos venerunt in hierusalem civitatem rebellem et pessimam quam edificant. et extruentes muros eius. et parietes componentes. Nunc ergo notum sit regi quia si civitas illa edificata fuerit et muri eius instaurati. tributum et vectigal et annuos reditus non dabunt. et usque ad reges hec noxa perveniet.

Nos ergo memores salis quod in palatio comedimus. et quia lesiones regis nefas ducimus. idcirco misimus et nuntiavimus regi ut recenseas in libro hystoriarum patrum tuorum. et invenies scriptum in commentariis et scies quia urbs illa rebellis est. et nocens regibus et provinciis. et bella concitantur in ea ex diebus antiquis. quam obrem et civitas ipsa destructa est. Nuntiamus nos regi. quoniam si civitas illa edificata fuerit et muri ipsius instaurati. possessionem trans fluvium non habebis. Verbum misit rex ad reum beelteem et samsai scriba. et ad reliquos qui erant in consilio eorum habitatores samarie et ceteris trans fluvium salutem dicens et pacem. Accusatio quam misistis ad nos. manifeste lecta est coram me. et a me preceptum est et recensuerunt. inveneruntque quoniam civitas illa a diebus antiquis et adversum reges rebellat. et seditiones et prelia concitantur in ea. Nam et reges fortissimi fuerunt in hierusalem qui et dominati sunt omni regioni que trans fluvium est. Tributum quoque et vectigal. et reditus accipiebant. Nunc ergo audite sententiam. ut prohibeatis viros illos. et urbs illa non edificetur. donec si forte a me iussum fuerit. Videte ne negligenter hoc impleatis. et paulatim crescat malum contra reges. Itaque exemplum edicti artaxersis regis lectum est coram reum beelteem et samsai scriba. et consiliariis eorum et abierunt festini in hierusalem ad iudeos et prohibuerunt eos in brachio et robore. Tunc intermissum est opus domus dei in hierusalem. et non fiebat usque ad annum secundum darii regis persarum.

Prophetaverunt autem aggeus propheta. et zacharias filius addo prophetantes ad iudeos qui erant in iudea et hierusalem in nomine dei israel. Tunc surrexerunt zorobabel filius salathiel et iosue filius iosedech. et ceperunt edificare templum dei in hierusalem. et cum eis prophete domini adiuvantes eos. In ipso autem tempore venit ad eos tatannai qui erat dux trans flumen et starbuzannai. et consiliarii eorum. sicque dixerunt eis. Quis dedit vobis consilium ut domum hanc edificaretis. et muros hos instauraretis? Ad quod respondimus eis. que essent nomina hominum auctorum illius edificationis. Oculus autem dei eorum factus est super senes iudeorum. et non potuerunt inhibere eos. Placuitque ut res ad darium referretur. et tunc satisfacerent adversus accusationem illam. Exemplar epistole quam misit tatannai dux regionis trans flumen et starbuzannai et consiliatores eius arfarsacei. qui erant trans flumen ad darium regem. Sermo quem miserant ei. sic scriptus erat. Dario regi pax omnis. Notum sit regi isse nos ad iudeam provinciam ad domum dei magni que edificatur lapide impolito. et ligna ponuntur in parietibus. opusque illud diligenter extruitur et crescit in manibus eorum. Interrogavimus ergo senes illos. et ita diximus eis. Quis dedit vobis potestatem ut domum hanc edificaretis. et muros instauraretis? Sed et nomina eorum quesivimus ab eis ut nuntiaremus tibi. que scripsimus nomina virorum qui sunt principes in eis. Huiuscemodi autem sermonem responderunt nobis dicentes. Nos sumus servi dei celi et terre. et edificamus templum quod erat extructum ante hos annos multos. quodque rex israel magnus edificaverat et extruxerat.

Postquam autem ad iracundiam provocaverunt patres nostri deum celi. et tradidit eos in manu nabugodonosor regis babylonis et chaldei. domum quoque hanc destruxit et populum eius transtulit babylonem. Anno autem primo cyri regis babylonis. cyrus rex proposuit edictum ut domus dei edificaretur. Nam et vasa templi dei aurea et argentea que nabugodonosor tulerat de templo quod erat in hierusalem. et asportaverat in templum babylonis. protulit cyrus rex de templo babylonis. et data sunt sasabasar vocabulo. quem et principem constituit dixitque ei. Hec vasa tolle et vade et pone ea in templo quod est in hierusalem. et domus dei edificetur in loco suo. Tunc itaque sasabasar ille venit. et posuit fundamenta templi dei in hierusalem. et ex eo tempore edificatur usque nunc. et necdum completum est. Nunc ergo si videtur regi bonum recenseat in bibliotheca regis que est in babylone. utrumnam a cyro rege iussum sit ut edificaretur domus dei in hierusalem. et voluntatem regis super hoc remittat ad nos. Tunc darius rex precepit et recensuerunt in bibliotheca librorum qui erant repositi in babylone. et inventum est in egbathanis quod est castrum in madena provincia volumen unum. talisque scriptus erat in eo commentarius. Anno primo cyri regis. cyrus rex decrevit ut domus dei que est in hierusalem edificaretur in loco ubi immolent hostias. et ut imponant fundamenta supportantia. Altitudinem cubitorum lx. et latitudinem cubitorum lx. ordines de lapidibus impolitis tres. et sic ordines de lignis novis. Sumptus autem de domo regis dabuntur. sed et vasa templi dei aurea et argentea que nabugodonosor de templo tulerat hierusalem. et adtulerat ea in babylonem. reddantur et referantur in templum hierusalem in locum suum. que et posita sunt in templo dei.

Nunc ergo tatannai dux regionis que est trans flumen et starbuzannai et consiliarii vestri apharsachei. qui estis trans flumen procul recedite ab illis et dimittite fieri templum domini illud a duce iudeorum et a senioribus eorum. Domum dei illam edificent in loco suo. sed et a me preceptum est. quid oporteat fieri a presbiteris iudeorum illis ut edificetur domus dei. scilicet ut de arca regis id est de tributis que dantur de regione trans flumen studiose sumptus dentur viris illis. ne impediatur opus. Quod si necesse fuerit et vitulos et agnos. et hedos in holocaustum deo celi. frumentum. sal. vinum et oleum. secundum ritum sacerdotum qui sunt in hierusalem detur eis per dies singulos ne sit in aliquo querimonia. et offerant oblationes deo celi. orentque pro vita regis. et filiorum eius. A me ergo positum est decretum. ut omnis homo qui hanc mutaverit iussionem tollatur

lignum de domo ipsius et erigatur et configatur in eo. Domus autem eius publicetur. Deus autem qui habitare fecit nomen suum ibi dissipet omnia regna et populum qui extenderit manum suam ut repugnet et dissipet domum dei illam que est in hierusalem. Ego darius statui decretum. quod studiose impleri volo.

Igitur tatannai dux regionis trans flumen et starbuzannai et consiliarii eius secundum quod preceperat darius rex. sic diligenter executi sunt. Seniores autem iudeorum edificabant et prosperabantur iuxta prophetiam aggei prophete et zacharie filii addo. et edificaverunt et construxerunt iubente deo israel et iubente cyro et dario et artaxerse regibus persarum. et compleverunt domum dei istam usque ad diem tertium mensis adar qui est annus sextus regni darii regis. Fecerunt autem filii israel sacerdotes et levite et reliqui filiorum transmigrationis dedicationem domus dei in gaudio. et obtulerunt in dedicatione domus dei vitulos c. arietes cc. agnos cccc. hyrcos caprarum pro peccato totius israel xii. iuxta numerum tribuum israel. Et statuerunt sacerdotes in ordinibus suis. et levitas in vicibus suis. super opera dei in hierusalem. sicut scriptum est in libro moysi. Fecerunt autem filii israel et filii transmigrationis pascha xiiii die mensis primi. Purificati enim fuerant sacerdotes et levite quasi unus. omnes mundi ad immolandum pascha. universis filiis transmigrationis et fratribus suis sacerdotibus et sibi. et comederunt filii israel. qui reversi fuerant de transmigratione et omnis qui se separaverat a coinquinatione gentium terre ad eos ut quererent dominum deum israel. Et fecerunt sollempnitatem azimorum septem diebus in leticia. quoniam letificaverat eos dominus et converterat cor regis assur ad eos. ut adiuvaret manus eorum in opere domus domini dei israel.

Post hec autem verba in regno artaxersis regis persarum esdras filius saraie filii azarie. filii helchie. filii sellum. filii sadoch. filii achitob. filii amarie. filii azarie. filii maraioth. filii zarie. filii ozi. filii bocci. filii abisue. filii phinees. filii eleazar filii aaron sacerdotis ab initio. Ipse esdras ascendit de babylone. et ipse scriba velox in lege moysi quam dedit dominus deus israel. Et dedit ei rex secundum manum domini dei eius super eum omnem petitionem eius. et ascenderunt de filiis israel et de filiis sacerdotum et de filiis levitarum. et de cantoribus et de ianitoribus et de nathineis in hierusalem. Anno septimo artaxersis regis et venerunt in hierusalem mense quinto. ipse est annus septimus regis. quia in primo die mensis primi cepit ascendere de babylone. et in prima die mensis quinti venit in hierusalem iuxta manum dei sui bonam super se. Esdras enim paravit cor suum ut investigaret legem domini. et faceret. et doceret in israel preceptum et iudicium. Hoc autem exemplar epistole edicti. quod dedit rex artaxersis esdre sacerdoti scribe erudito in sermonibus et preceptis domini. et cerimoniis eius in israel. Artaxersis rex regum esdre sacerdoti scribe legis dei celi doctissimo salutem. A me decretum est ut cuicumque placuerit in regno meo de populo israel et de sacerdotibus eius. et de levitis ire in hierusalem tecum vadat. A facie enim regis et septem consiliatorum eius missus es ut visites iudeam et hierusalem in lege dei tui que est in manu tua. et ut feras argentum et aurum quod rex et consiliatores eius sponte obtulerunt deo israel cuius in hierusalem tabernaculum est. et omne argentum et aurum quodcumque inveneris in universa provincia babylonis et populus offerre voluerit et de sacerdotibus qui sponte obtulerint domui dei sui que est in hierusalem libere accipe et studiose eme de hac pecunia vitulos. arietes. agnos. et sacrificia et libamina eorum. et offer ea super altare templi dei vestri quod est in hierusalem.

Sed et si quid tibi et fratribus tuis placuerit de reliquo argento et auro ut faciatis iuxta voluntatem dei vestri facite. Vasa quoque que dantur tibi in ministerium domus dei tui. trade in conspectu dei in hierusalem. Sed et cetera quibus opus fuerit in domo dei tui quantumcumque necesse est ut expendas dabitur de thesauro et de fisco regis et a me. Ego artaxersis rex statui atque decrevi omnibus custodibus arce publice qui sunt trans flumen. ut quodcumque petierit a vobis esdras sacerdos scriba legis dei celi absque mora detis usque ad argenti talenta centum. et usque ad frumenti choros centum. et usque ad vini batos c. et usque ad batos olei c. sal vero absque mensura. Omne quod ad ritum dei celi pertinet. tribuatur diligenter in domum dei celi. ne forte irascatur contra regnum regis. et filiorum eius. Vobis quoque notum facimus de universis sacerdotibus et levitis. cantoribus ianitoribus nathineis et ministris domus dei huius. ut vectigal et tributum et annonas non habeatis potestatem imponendi super eos. Tu autem esdra secundum sapientiam dei tui que est in manu tua. constitue iudices et presides ut iudicent omni populo qui est trans flumen. his videlicet qui noverunt legem dei tui.

Sed et imperitos docete libere. et omnis qui non fecerit legem dei tui et legem regis diligenter. iudicium erit de eo sive in mortem. sive in exilium. sive in condempnationem substantie eius. vel certe in carcerem. Benedictus dominus deus patrum nostrorum. qui dedit hoc in corde regis ut glorificaret domum domini que est in hierusalem. et in me inclinavit misericordiam suam coram rege et consiliatoribus eius. et universis principibus regis potentibus. Et ego confortatus manu dei mei que erat in me. congregavi de israel principes qui ascenderent mecum. Hii sunt ergo principes familiarum et genealogia eorum qui ascenderunt mecum in regno artaxersis regis de babylone. De filiis finees gerson. De filiis ithamar daniel. De filiis david accus. De filiis sechenie. De filiis pharos zacharias et cum eo numerati sunt viri cl. De filiis phaeth moab. helioenai filius zarie. et cum eo cc viri. De filiis sechenie filius ezechiel. et cum eo ccc viri. De filiis adden abed filius ionathan. et cum eo l viri. De filiis helam ysaias filius athalie. et cum eo lxx viri. De filiis saphatie zebedia filius michael. et cum eo lxxx viri. De filiis ioab obedia filius iehiel et cum eo ccxviii viri. De filiis selomith filius iosphie. et cum eo clx viri. De filiis bebai zacharias filius bebai. et cum eo xxviii viri. De filiis ezgad iohannan filius eccetan. et cum eo cx viri. De filiis adonicam qui erant novissimi. et hec nomina eorum. Eliphelech et iehiel. et samaias. et cum eis lx viri. De filiis beguai uthai et zacchur. et cum eo lxx viri. Congregavi autem eos ad fluvium qui decurrit ad ahava. et mansimus ibi diebus tribus. Et quesivi in populo et in sacerdotibus de filiis levi. et non inveni ibi. Itaque misi eliezer et arihel. et semeiam. et elnathan. et iarib. et alterum elnathan et nathan. et zachariam. et mesollam principes. et ioarib et elnathan sapientes. et misi eos ad eddo qui est primus in casphie loco. et posui in ore eorum verba que loquerentur ad eddo. et ad fratres eius nathineos in loco casphie ut adducerent nobis ministros domus dei nostri.

Et adduxerunt nobis per manum dei nostri bonam super nos virum doctissimum de filiis moholi. filii levi. filii israel. et sarabiam et filios eius. et fratres eius xviii. Et asabiam et cum eo ysaiam de filiis merari fratres eius. et filios eius xx. Et de nathineis quos dederat david et principes ad ministeria levitarum et nathineos ccxx. Omnes hii suis nominibus vocabantur. Et predicavi ibi ieiunium iuxta fluvium ahava ut affligeremur coram domino deo nostro. et peteremus ab eo viam rectam nobis et filiis nostris. universeque substantie nostre. Erubui enim petere a rege auxilium et equites.

qui defenderent nos ab inimico in via. quia dixeramus regi: Manus dei nostri est super omnes qui querunt eum in bonitate. et imperium eius et fortitudo eius. et furor super omnes qui derelinquunt eum. Ieiunavimus autem et rogavimus deum nostrum per hoc. et evenit nobis prospere. Et separavi de principibus sacerdotum xii. Sarabiam. et Asabiam. et cum eis de fratribus eorum x. appendique eis argentum et aurum. et vasa consecrata domus dei nostri. que obtulerat rex. et consiliatores eius. et principes eius universusque Israhel eorum qui inventi fuerant. et appendi in manibus eorum argenti talenta sexcenta l. et vasa argentea c. et auri c talenta. et crateras aureas xx. que habebant solidos millenos. et vasa eris fulgentis optimi duo pulchra ut aurum. et dixi eis: Vos sancti domini. et vasa sancta. et argentum et aurum quod sponte oblatum est domino deo patrum vestrorum. vigilate et custodite donec appendatis coram principibus sacerdotum et levitarum. et ducibus familiarum Israhel in Hierusalem in thesaurum domus domini. Susceperunt autem sacerdotes et levite pondus argenti et auri. et vasorum ut deferrent in Hierusalem in domum domini dei nostri. Promovimus ergo a flumine Ahava xii die mensis primi ut pergeremus in Hierusalem. et manus dei nostri fuit super nos. et liberavit nos de manu inimici et insidiatoris in via. Et venimus in Hierusalem. et mansimus ibi diebus tribus. Die autem quarta appensum est argentum et aurum et vasa in domo dei nostri per manum Remoth filii Hurie sacerdotis. et cum eo Eleazar filius Finees. cumque eis Iozabed filius Iosue. et Noadaia filius Bennoy levite iuxta numerum et pondus omnium. descriptumque est omne pondus in tempore illo. Sed et qui venerant de captivitate transmigrationis obtulerunt holocausta deo Israhel. vitulos xii pro omni Israhel. arietes lxxxxvi. agnos lxxvii. hircos pro peccato xii. omnia in holocaustum domino. Dederunt autem edicta regis satrapis qui erant de conspectu regis et ducibus trans flumen. et elevaverunt populum et domum dei.

Postquam autem hec completa sunt. accesserunt ad me principes dicentes: Non est separatus populus Israhel et sacerdotes et levite a populis terrarum et de abhominationibus eorum. Chananei videlicet. et Ethei. et Pherezei. et Iebusei. et Ammonitarum. et Moabitarum. et Egyptiorum. et Amorreorum. Tulerunt enim de filiabus eorum sibi et filiis suis uxores. et commiscuerunt semen sanctum cum populis terrarum. Manus etiam principum et magistratuum fuit in transgressione hac prima. Cumque audissem sermonem istum. scidi pallium meum et tunicam. et evelli capillos capitis mei et barbe. et sedi merens. Convenerunt autem ad me omnes qui timebant verbum dei Israhel pro transgressione eorum qui venerant de captivitate. et ego sedebam tristis usque ad sacrificium vespertinum. Et in sacrificio vespertino surrexi de afflictione mea. et scisso pallio et tunica curvavi genua mea. et expandi manus meas ad dominum deum meum et dixi: Deus meus confundor et erubesco levare faciem meam ad te. quoniam iniquitates nostre multiplicate sunt super caput nostrum. et delicta nostra creverunt usque ad celum a diebus patrum nostrorum. Sed et nos ipsi peccavimus graviter usque ad diem hanc. et in iniquitatibus nostris traditi sumus ipsi et reges nostri. et sacerdotes nostri in manus regum terrarum. et in gladium. et in captivitatem. et in rapinam. et in confusionem vultus. sicut et die hac. Et nunc quasi parum et ad momentum facta est deprecatio nostra apud dominum deum nostrum. ut dimitterentur nobis reliquie. et daretur nobis paxillus in loco sancto eius. et illuminaret oculos nostros deus noster. et daret nobis vitam modicam in servitute nostra. quia servi sumus. et in servitute nostra non dereliquit nos deus noster. et inclinavit super nos misericordiam coram rege Persarum. ut daret nobis vitam et sublimaret domum dei nostri. et extrueret solitudines eius. et daret nobis sepem in Iuda et in Hierusalem.

Et nunc quid dicemus deus noster post hec? quia dereliquimus mandata tua. que precepisti in manu servorum tuorum prophetarum dicens: Terram ad quam vos ingredimini ut possideatis eam. terra immunda est iuxta immunditiam populorum ceterarumque terrarum. abhominationibus eorum qui repleverunt eam ab ore usque ad os in coinquinatione sua. Nunc ergo filias vestras ne detis filiis eorum. et filias eorum non accipiatis filiis vestris. et non queratis pacem eorum et prosperitatem eorum usque in eternum. ut confortemini et comedatis que bona sunt terre. et heredes habeatis filios vestros usque in seculum. Et post omnia que venerunt super nos in operibus nostris pessimis. et in delicto nostro magno. quia tu deus noster liberasti nos de iniquitate nostra. et dedisti nobis salutem sicut est hodie. ut non converteremur. et irrita faceremus mandata tua. neque matrimonia iungeremus cum populis abhominationum istarum. Numquid iratus es nobis usque ad consummationem. ne dimitteres nobis reliquias ad salutem? Domine deus Israhel iustus es tu. quoniam derelicti sumus qui salvaremur sicut die hac. Ecce coram te sumus in delicto nostro. non enim stari potest coram te super hoc.

Sic ergo orante Esdra. et implorante dominum flente et iacente ante templum dei. collectus est ad eum de Israhel cetus grandis nimis virorum et mulierum puerorumque. et flevit populus multo fletu. Et respondit Sechenias filius Iehiel de filiis Helam et dixit Esdre: Nos prevaricati sumus in deum nostrum. et duximus uxores alienigenas de populis terre. et nunc si est penitentia in Israhel super hoc. percutiamus fedus cum domino deo nostro. et proiciamus universas uxores. et eos qui de his nati sunt iuxta voluntatem domini. et eorum qui timent preceptum domini dei nostri. secundum legem fiat. Surge. tuum est decernere. nosque erimus tecum. confortare et fac.

Surrexit ergo Esdras et adiuravit principes sacerdotum et levitarum. et omnem Israhel ut facerent secundum verbum hoc. et iuraverunt. Et surrexit Esdras ante domum dei. et abiit ad cubiculum Iohannan filii Eliasib. et ingressus est illuc. Panem non comedit et aquam non bibit. lugebat enim transgressionem eorum qui de captivitate venerant. Et missa est vox in Iuda et in Hierusalem omnibus filiis transmigrationis ut congregarentur in Hierusalem. et omnis qui non venerit in tribus diebus iuxta consilium principum et seniorum. auferetur universa substantia eius. et ipse abicietur de cetu transmigrationis. Convenerunt ergo omnes viri Iuda et Beniamin in Hierusalem tribus diebus. ipse est mensis nonus xx die mensis. et sedit omnis populus in platea domus dei trementes pro peccato et pluviis. Et surrexit Esdras sacerdos et dixit ad eos: Vos transgressi estis et duxistis uxores alienigenas. ut adderetis super delictum Israhel. Et nunc date confessionem domino deo patrum vestrorum. et facite placitum eius. et separamini a populis terre et ab uxoribus alienigenis. Et respondit universa multitudo dixitque voce magna: Iuxta verbum tuum ad nos sic fiat. Verumtamen quia populus multus est et tempus pluvie. et non sustinemus stare foris. et opus non est diei unius vel duorum. vehementer quippe peccavimus in sermone isto. Constituantur principes in universa multitudine. et omnes in civitatibus nostris qui duxerunt uxores alienigenas veniant in temporibus statutis. et cum his seniores per civitatem et civitatem. et iudices eius. donec avertatur ira dei nostri a nobis super peccato hoc.

Igitur Ionathan filius Asahel et Iaasia filius Thecue steterunt super hoc. et Mesollam et Sebethai levites adiuverunt eos. Feceruntque sic filii transmigrationis. et abierunt Esdras sacerdos et viri principes familiarum in domos patrum suorum. et omnes per nomina sua. et sederunt in die primo mensis decimi ut quererent rem. Et consummati sunt omnes viri qui duxerant uxores alienigenas usque ad diem primam mensis primi. Et inventi

106

sunt de filiis sacerdotum qui duxerunt uxores alienigenas de filiis Iosue filii Iosedech. et fratres eius Maasia. et Eliezer. et Ierib. et Godolia. et dederunt manus suas ut eicerent uxores suas. et pro delicto suo arietem de ovibus offerrent. et de filiis Emmor Anani et Zebedia. et de filiis Yerim Maasia et Helya. et Semeia. et Iehiel et Ozias. Et de filiis Phessur Helionai Maasia. Ismahel. Nathanael. Iozabed. et Elasa. et de filiis levitarum Iozabed. et Semei. et Celaia. ipse est Calita. et Phataia. Iuda. et Eliezer. et de cantoribus Eliasib. et de ianitoribus Sellum. et Thelem. et Uri. et ex Israhel de filiis Pharos. Remia et Ezya. et Melchia. et Miamin. et Eliezer. et Melchia. et Banea. et de filiis Helam Mathania. et Zacharias et Iehiel et Abdi. et Yrimoth. et Helia. et de filiis Zethua Elionai. Eliasib. Mathania. et Ierimuth. et Zabeth et Aziza. Et de filiis Babai Iohanna. Anania. Zabbai. Athalai. et de filiis Banim Mosollam. et Melluc. et Adaia. Iasub et Saal. et Ramoth. Et de filiis Phaeth Moab. Edna et Calal. Banaias. Maasias. Mathanias. Beselehel et Bennui et Manasse. Et de filiis Herem. Eliezer. Iesue. Melchias. Semeias. Symeon. Beniamin. Maloch. Samarias. De filiis Azon. Mathanai. Mathetha. Zabeth. Elyphelech. Germai. Manasse. Semei. De filiis Bani. Maaddi. Amram. et Huhel. Baneas. et Badadias. Cheliu. Vannia. Marimuth. et Heliasib. Mathanias. Mathanai. et Iasisai. et Bani. et Bennui. Semei. et Salmias. et Nathan. et Adadias. Mechnedabia. Sisai. Sarai. Ezrel. et Selemau. Semeria. Sellum. Amaria. Ioseph. De filiis Nebo Iehiel. Mathathias. Zabeth. Zabina. Ieddu. et Iohel. Banaia. Omnes hi acceperunt uxores alienigenas. et fuerunt ex eis mulieres que pepererant filios.

Verba Neemie filii Helchie.

Et factum est in mense casleu anno xx. et ego eram in Susis castro. et venit Anani unus de fratribus meis. ipse et viri ex Iuda. et interrogavi eos de Iudeis qui remanserant et supererant de captivitate. et de Hierusalem. Et dixerunt mihi: Qui remanserunt et relicti sunt de captivitate ibi in provincia. in afflictione magna sunt et in obprobrio. et murus Hierusalem dissipatus est. et porte eius combuste sunt igni. Cumque audissem verba huiuscemodi. sedi et flevi et luxi diebus multis. et ieiunabam. et orabam ante faciem dei celi. et dixi: Queso domine deus celi fortis. magne atque terribilis. qui custodis pactum et misericordiam cum his qui te diligunt et custodiunt mandata tua. fiat auris tua auscultans et oculi tui aperti ut audias orationem servi tui. quam ego oro coram te hodie nocte et die pro filiis Israhel servis tuis. et confiteor pro peccatis filiorum Israhel quibus peccaverunt tibi. Et ego et domus patris mei peccavimus. vanitate seducti sumus. et non custodivimus mandatum et cerimonias et iudicia que precepisti Moysi servo tuo. Memento verbi quod mandasti Moysi famulo tuo dicens: Cum transgressi fueritis. ego dispergam vos in populis. et si revertamini ad me et custodiatis mandata mea et faciatis ea. etiam si abducti fueritis ad extrema celi. inde congregabo vos et adducam vos in locum quem elegi ut habitaret nomen meum ibi. Et ipsi servi tui et populus tuus quos redemisti in fortitudine tua magna. et in manu tua valida. Obsecro domine sit auris tua attendens ad orationem servi tui. et ad orationem servorum tuorum qui volunt timere nomen tuum. et dirige servum tuum hodie. et da ei misericordiam ante virum hunc. Ego enim eram pincerna regis.

Factum est autem in mense nisan anno xx Artaxersis regis. et vinum erat ante eum. et levavi vinum et dedi regi. et eram quasi languidus ante faciem eius. Dixitque mihi rex: Quare vultus tuus tristis est. cum te egrotum non videam? Non est hoc frustra. sed malum nescio quod in corde tuo est. Et timui valde ac nimis. et dixi regi: Rex in eternum vive. Quare non meret vultus meus. quia civitas domus sepulchrorum patris mei deserta est. et porte eius combuste sunt igni? Et ait mihi rex: Pro qua re postulas? Et oravi deum celi. et dixi ad regem: Si videtur regi bonum. et si placet servus tuus ante faciem tuam. ut mittas me in Iudeam ad civitatem sepulchri patris mei. et edificabo eam. Dixitque mihi rex et regina que sedebat iuxta eum: Usque ad quod tempus erit iter tuum. et quando reverteris? Et placuit ante vultum regis. et misit me. et constitui ei tempus. et dixi regi: Si regi videtur bonum. epistolas det mihi ad duces regionis trans flumen. ut traducant me donec veniam in Iudeam. et epistolam ad Asaph custodem saltus regis. ut det mihi ligna. et tegere possim portas templi domus. et muri civitatis. et domum quam ingressus fuero. Et dedit mihi rex iuxta manum dei mei bonam mecum. et veni ad duces regionis trans flumen. dedique eis epistolas regis. Miserat autem mecum rex principes militum et equites. Et audierunt Sanaballath Horonites. et Tobias servus Ammanites. et contristati sunt afflictione magna quod venisset homo qui quereret prosperitatem filiorum Israhel. Et veni in Hierusalem. et eram ibi diebus tribus.

Et surrexi nocte ego et viri pauci mecum. et non indicavi cuiquam quid deus dedisset in corde meo ut facerem in Hierusalem. et iumentum non erat mecum. nisi animal cui ego insedebam. Et egressus sum per portam vallis nocte. et ante fontem draconis. et ad portam stercoris. et considerabam murum Hierusalem dissipatum. et portas eius consumptas igni. Et transivi ad portam fontis. et ad aqueductum regis. et non erat locus iumento cui sedebam ut transiret. Et ascendi per torrentem nocte. et considerabam murum. et reversus veni ad portam vallis et redii. Magistratus autem nesciebant quo abissem. aut quid ego facerem. Sed et Iudeis et sacerdotibus et optimatibus et magistratibus et reliquis qui faciebant opus usque ad id locorum nihil indicaveram. Et dixi eis: Vos nostis afflictionem in qua sumus. quia Hierusalem deserta est. et porte eius consumpte sunt igni. Venite et edificemus muros Hierusalem. et non simus ultra obprobrium. Et indicavi eis manum dei mei quod esset bona mecum. et verba regis que locutus est mihi. et aio: Surgamus et edificemus. Et confortate sunt manus eorum in bono. Audierunt autem Sanaballath Horonites et Tobias servus Ammanites et Gosem Arabs. et subsannaverunt nos. et despexerunt. dixeruntque: Que est hec res quam facitis? numquid contra regem vos rebellatis? Et reddidi eis sermonem. dixique ad eos: Deus celi ipse nos iuvat. et nos servi eius sumus. surgamus et edificemus. Vobis autem non est pars et iustitia et memoria in Hierusalem. Et surrexit Eliasib sacerdos magnus et fratres eius sacerdotes. et edificaverunt portam gregis. ipsi sanctificaverunt eam. et statuerunt valvas eius. et usque ad turrem centum cubitorum sanctificaverunt eam usque ad turrem Ananehel. et iuxta eum edificaverunt viri Iericho. et iuxta eum edificavit Zacchur filius Amri. Portam autem piscium edificaverunt filii Asnaa. ipsi texerunt eam. et statuerunt valvas eius. et seras et vectes. Et iuxta eum edificavit Marimuth filius Hurie filii Accus. et iuxta eum edificavit Mosollam filius Barachie filii Meseze(b)el. Et iuxta eum edificavit Sadoch filius Baana. et iuxta eos edificaverunt Thecueni. Optimates autem eorum non supposuerunt colla sua in opere domini sui. Et portam veterem edificaverunt Ioiada filius Phasea et Mosollam filius Phasea. ipsi texerunt eam et statuerunt valvas eius. et seras et vectes. Et iuxta eos edificaverunt Meltias Gabaonites et Iadon Meronathites. viri de Gabaon et Maspha. pro duce qui erat in regione trans flumen. et iuxta eum edificavit Ezihel filius Araia aurifex

et iuxta eum edificauit anani filius pigmentarii. et dimiserunt hierusalem usque ad murum platearum latioris. Et iuxta eum edificauit rafaia filius hur princeps uici hierusalem. Et iuxta eum edificauit ieiada filius aromath contra domum suam. et iuxta eum edificauit acchus filius asebonie. mediam partem uici. edificauit melchias filius herem. et asub filius phaeth moab et turrem furnorum. et iuxta eum edificauit sellum filius aloes princeps medie partis uici hierusalem. ipse et filie eius. Et portam uallis edificauit anum et habitatores zanoe. ipsi edificauerunt eam et statuerunt ualuas eius et seras et uectes. et mille cubitos in muro usque ad portam sterquilinii. Et portam sterquilinii edificauit melchias filius rechab princeps uici bethacarem. ipse edificauit eam. et statuit ualuas eius. et seras et uectes. Et portam fontis edificauit sellum filius colozai princeps pagi maspha. Ipse edificauit eam et texit. et statuit ualuas eius et seras et uectes. et muros piscine syloe in hortum regis et usque ad gradus qui descendunt de ciuitate dauid. Post eum edificauit neemias filius azboch princeps dimidie partis uici bessur. usque contra sepulchrum dauid et usque ad piscinam que grandi opere constructa est. et usque ad domum fortium. Post eum edificauerunt leuite. reum filius benni. post eum edificauerunt asebias princeps dimidie partis uici ceile in uico suo. Post eum edificauerunt fratres eorum. bebai filius enadad. princeps dimidie partis ceile. Et edificauit iuxta eam azer filius iesue princeps maspha mensuram secundam contra ascensum firmissimi anguli. Post eum in monte edificauit baruch filius zacchai mensuram secundam ab angulo usque ad portam domus eliasib sacerdotis magni. Post eum edificauit meremuth filius hurie filii acchus mensuram secundam a porta domus eliasib. donec extenderetur domus eliasib. Et post eum edificauerunt sacerdotes uiri de campestribus iordanis. Post eum edificauit beniamin et asub contra domum suam. Post eum edificauit azarias filius maasie filii ananie iuxta domum suam. Post eum edificauit bennui filius enadad mensuram secundam a domo azarie usque ad flexuram et usque ad angulum. Falel filius ozi contra flexuram et turrem que eminet de domo regis excelsa id est in atrio carceris. Post eum phadaia filius pheros. Nathinei autem habitabant in ophel usque contra portam aquarum ad orientem et turrem que prominebat. Post hec edificauerunt thecueni mensuram secundam e regione et a turre magna eminenti usque ad murum templi. Sursum autem a porta equorum edificauerunt sacerdotes unusquisque contra domum suam. Post eos edificauit sedoc filius emer contra domum suam. et post eum edificauit semeia filius sechenie custos porte orientalis. Post eum edificauerunt anania filius selemie et anon filius selop sextus mensuram secundam. Post eum edificauit mosollam filius barachie contra gazophilacium suum. Post eum edificauit melchias filius aurificis usque ad domum nathineorum. et scruta uendentium contra portam iudicialem et usque ad cenaculum anguli. et inter cenaculum anguli in porta gregis edificauerunt artifices et negociatores.

Factum est autem cum audisset sanaballach quod edificaremus murum. iratus est ualde. et motus nimis subsannauit iudeos. et dixit coram fratribus suis. et frequentia samaritanorum. Quid iudei imbecilles faciunt. Num dimittent eos gentes. Num sacrificabunt et complebunt in una die. Numquid edificare poterunt lapides de aceruis pulueris qui combusti sunt. Sed et thobias ammanites proximus eius ait. Edificent. Si ascenderit uulpes transiliet murum eorum lapideum. Audi deus noster quia facti sumus despectui. Conuerte obprobrium super caput eorum. et da eos in despectionem in terra captiuitatis. Ne operias iniquitatem eorum. et peccatum eorum coram facie tua non deleatur. quia irriserunt edificantes. Itaque edificauimus murum et coniunximus totum usque ad partem dimidiam. et prouocatum est cor populi ad operandum.

Factum est autem cum audisset sanaballach et thobias. et arabes. et ammanite. et azotii quod obducta esset cicatrix muri hierusalem. et quod cepissent interrupta concludi. irati sunt nimis. et congregati sunt omnes pariter ut uenirent et pugnarent contra hierusalem. et molirentur insidias. Et orauimus dominum deum nostrum. et posuimus custodes super murum die et nocte contra eos. Dixit autem iudas. Debilitata est fortitudo portantis. et humus nimia est. et nos non poterimus edificare murum. Et dixerunt hostes nostri. Nesciant et ignorent donec ueniamus in medio eorum. et interficiamus eos. et cessare faciamus opus. Factum est autem uenientibus iudeis qui habitabant iuxta eos et dicentibus nobis per decem uices ex omnibus locis quibus uenerant ad nos statui in loco post murum per circuitum populum in ordinem cum gladiis suis. et lanceis. et arcubus. Et perspexi atque surrexi. et aio ad optimates et ad magistratus et ad reliquam partem uulgi. Nolite timere a facie eorum. domini magni et terribilis mementote. et pugnate pro fratribus uestris. filiis uestris et filiabus uestris. et uxoribus uestris et domibus.

Factum est autem cum audissent inimici nostri nunciatum esse nobis. dissipauit deus consilium eorum. et reuersi sumus omnes ad muros. unusquisque ad opus suum. Et factum est a die illa media pars iuuenum eorum faciebat opus. et media pars parata erat ad bellum. et lancee. et scuta. et arcus. et lorice. et principes post eos in omni domo iuda edificantium in muro et portantium onera. et inponentium. Una manu sua faciebat opus. et altera tenebat gladium. Edificantium enim unusquisque gladio erat accinctus renes. et edificabant et clangebant bucina iuxta me. Et dixi ad optimates et ad magistratus. et ad reliquam partem uulgi. Opus grande est et latum. et nos separati sumus in muro procul alter ab altero. In loco quocumque audieritis clangorem tube. illuc concurrite ad nos. Deus noster pugnabit pro nobis. et nos ipsi faciemus opus. et media pars nostrum teneat lanceas ab ascensu aurore. donec egrediantur astra.

In tempore quoque illo dixi populo. Unusquisque cum puero suo maneat in medio hierusalem. et sint uobis uices per noctem et diem ad operandum. Ego autem et fratres mei et pueri mei et custodes qui erant post me non deponamus uestimenta nostra. Unusquisque tantum nudabatur ad baptismum. Et factus est clamor populi et uxorum eius magnus aduersus fratres suos iudeos. et erant qui dicerent. Filii nostri et filie nostre multe sunt nimis. accipiamus pro pretio eorum frumentum et comedamus et uiuamus. Et erant qui dicerent. Agros nostros et uineas et domos nostras apponamus et accipiamus frumentum in fame. Et alii dicebant. Mutuo sumamus pecunias in tributa regis. demusque agros nostros et uineas. et nunc sicut carnes fratrum nostrorum. sic carnes nostre sunt. et sicut filii eorum. ita et filii nostri. Ecce nos subiugamus filios nostros et filias nostras in seruitutem. et de filiabus nostris sunt famule. nec habemus unde possint redimi. et agros nostros et uineas alii possident. Et iratus sum nimis cum audissem clamorem eorum secundum uerba hec. cogitauitque cor meum mecum. et increpaui magistratus et optimates et dixi eis. Usuras ne singuli a fratribus uestris exigatis. Et congregaui aduersus eos contionem magnam et dixi eis. Nos ut scitis redemimus fratres nostros iudeos qui uenditi fuerant gentibus secundum possibilitatem nostram. et uos igitur uendetis fratres uestros. et redimemus eos. Et siluerunt nec inuenerunt quid responderent. Dixitque ad eos. Non est bona res quam uos facitis. Quare non in timore dei nostri ambulatis ne exprobretur nobis a gentibus inimicis nostris. Et ego et fratres mei et pueri mei commendauimus plurimis pecuniam et frumentum. Non repetamus in commune istud. es alienum. et concedamus quod debetur nobis. Reddite eis hodie agros suos. et uineas suas. oliueta sua. et domos suos. quin potius et centesimam pecunie frumenti uini et olei quam exigere soletis ab eis. date pro illis. Et dixerunt. Reddemus. et ab eis nichil queremus. sicque faciemus ut loqueris. Et uocaui sacerdotes et adiuraui eos. ut facerent iuxta quod dixeram. insuper et sinum meum excussi et dixi. Sic excutiat deus omnem uirum qui non compleuerit uerbum istud de domo sua. et de laboribus suis. sic excutiatur et uacuus fiat. Et dixit uniuersa multitudo amen. et laudauerunt dominum. Fecit ergo populus sicut dictum erat. A die autem illa qua preceperat michi ut essem dux in terra iuda. ab anno xx. usque ad annum xxx. secundum preceptum artaxersis regis per annos xii. ego et fratres mei annonas que ducibus debebantur non comedimus. Duces autem primi qui fuerunt ante me grauauerunt populum. et acceperunt ab eis in pane. uino et pecunia cottidie siclos xl. sed et ministri eorum depresserant populum. Ego autem non feci ita propter timorem dei. quin potius in opere muri edificaui. et agrum non emi. et omnes pueri mei congregati ad opus erant. Iudei quoque et magistratus et liberi c.l. uiri et qui ueniebant ad nos de gentibus que in circuitu nostro sunt. in mensa mea erant. Parabatur autem michi per singulos dies bos unus. arietes sex electi. exceptis uolatilibus: et inter dies x. uina diuersa. et alia multa tribuebantur insuper et annonas ducatus mei non quesiui. Valde enim erat attenuatus populus. Memento mei deus meus in bonum secundum omnia que feci populo huic.

Factum est autem cum audisset sanaballach et thobias et gosem arabs et ceteri inimici nostri quod edificassem ego murum. et non esset in eo residua interruptio. usque ad tempus autem illud ualuas non posueram in portis. Miserunt autem sanaballach et gosem ad me dicentes. Ueni et percutiamus fedus pariter in uiculis in campo uno. Ipsi autem cogitabant ut facerent michi malum. Misi ergo ad eos nuncios dicens. Opus grande ego facio. et non possum descendere. ne forte negligatur cum uenero et descendero ad uos. Miserunt autem ad me secundum uerbum hoc per quattuor uices. et respondi eis iuxta sermonem priorem. Et misit ad me sanaballach iuxta uerbum prius quinta uice puerum suum. et epistolam habebat in manu scriptam hoc modo. In gentibus auditum est et gosem dixit. quod tu et iudei cogitetis rebellare et propterea edifices murum. et leuare te uelis super eos regem. propter quam causam et prophetas posueris. qui predicent de te in hierusalem dicentes. Rex iudee est. Auditurus est rex uerba hec. Idcirco nunc ueni ut ineamus consilium pariter. Et misi ad eos dicens. Non est factum secundum uerba hec que loqueris. De corde enim tuo componis hec. Omnes autem hi terrebant nos. cogitantes quod cessarent manus nostre ab opere et quiescerent. Quam ob causam confortaui magis manus meas. et ingressus sum domum samaie filii dalaie filii metabahel secreto. Qui ait. Tractemus nobiscum in domo dei in medio templi. et claudamus portas edis. quia uenturi sunt ut interficiant te. et nocte uenturi sunt ad occidendum te. Et dixi. Num quisquam similis mei fugit. et quis ut ego ingredietur templum et uiuet. non ingrediar. Et intellexi quod deus non misisset eum. sed quasi uaticinans locutus esset ad me. et thobias et sanaballach conduxissent eum. Acceperat enim pretium ut territus facerem et peccarem. et haberent malum quod exprobrarent michi. Memento mei domine pro thobia et sanaballach iuxta opera eorum talia. sed et noadie prophete. et ceterorum prophetarum qui terrebant me.

Completus est autem murus xxv. die mensis elul. lii. diebus.

Factum est ergo cum audissent omnes inimici nostri. ut timerent uniuerse gentes que erant in circuitu nostro. et conciderent intra semetipsos et scirent quod a deo factum esset opus hoc. Sed et in diebus illis multe optimatum iudeorum epistole mittebantur ad thobiam. et a thobia ueniebant ad eos. Multi enim erant in iudea habentes iuramentum eius. quia gener erat sechenie filii orei. et ionam filius eius acceperat filiam mosollam filii barachie. Sed et laudabant eum coram me. et uerba mea nunciabant ei. et thobias mittebat epistolas ut terreret me. Postquam autem edificatus est murus. et posui ualuas et recensui ianitores et cantores. et leuitas. precepi ananie fratri meo. et ananie principi domus de hierusalem. ipse enim erat quasi uir uerax et timens deum plus ceteris uidebatur. Et dixi eis. Non aperiantur porte hierusalem usque ad calorem solis. Cumque adhuc assisterent. clause porte sunt et oppilate. Et posui custodes de habitatoribus hierusalem singulos per uices suas. et unumquemque contra domum suam. Ciuitas autem erat lata nimis. et grandis. et populus paruus in medio eius. et non erant domus edificate. Dedit autem deus in corde meo. et congregaui optimates et magistratus et uulgum ut recenserem eos. et inueni librum census eorum qui ascenderant primum. et inuentum est scriptum in eo.

Isti filii prouincie qui ascenderunt de captiuitate transmigrantium quos transtulerat nabugodonosor rex babilonis. et reuersi sunt in hierusalem et in iudea. unusquisque in ciuitatem suam. qui uenerunt cum zorobabel. Iesue. neemias. azarias. raamaias. naan. mardocheus. belsan. mesfarath. beggoai. naum. baana. Numerus uirorum populi israel.

Filii pharos duo milia. c. lxx. duo. Filii saphatie ccc. lxx. duo. Filii area septingenti l. duo. Filii phaeth moab filiorum iesue et ioab duo milia octingenti. x. viii. Filii helam mille ducenti. l. iiii. Filii zethua octingenti xl. quinque. Filii zachai septingenti lx. Filii bennui sexcenti xl. viii. Filii bebai sexcenti xx. viii. Filii azgad duo milia ccc. xxii. Filii adonicam sexcenti lx. vii. Filii bagoaui duo milia lx. vii. Filii adin sexcenti. l. v. Filii athur filii ezechie lxxx. viii. Filii asem. ccc. xx. viii. Filii besai ccc. xx. iiii. Filii areph c. xii. Filii gabaon lxxxx. v. Viri bethleem et nephura c. lxxx. viii. Viri anathot c. xx. viii. Viri bethamoth xl. ii. Viri cariathiarim cephira et beroth septingenti xl. iii. Viri rama et gaba sexcenti xx. i. Viri magmas c. xx. ii. Viri bethel et hai. c. xx. iii. Viri nebo alterius quinquaginta duo. Viri helam alterius mille cc. l. iiii. Filii arem ccc. xx. Filii iericho ccc. xl. v. Filii lodadid et ono septingenti xx. i. Filii senaa tria milia nongenti xxx.

Sacerdotes. filii idaia in domo iosua. nongenti lxx. iii. Filii emmer mille l. ii. Filii phassur mille cc. xl. vii. Filii arem mille xvii. Leuite filii iosue et cedmihel filiorum oduia lxx. iiii. Cantores filii asaph c. xl. viii. Ianitores filii sellum. filii ater. filii thelmon. filii accub. filii atita. filii sobai. c. xxx. viii. Nathinei filii soha. filii asupha. filii thebaoth. filii ceros. filii sia. filii phadon. filii lebana. filii agaba. filii selmai. filii anan. filii geddel. filii gaer. filii raaia. filii rasin. filii necoda. filii gezem. filii aza. filii phasea. filii besai. filii munim. filii nephussim. filii bacbuc. filii acupha. filii arur. filii besloth. filii meida. filii arsa. filii bercos. filii sisara. filii thema. filii nasia. filii atipha. filii seruorum salomonis. filii sothai. filii sophereth. filii pherida. filii iahala. filii dercon. filii geddel. filii saphatia. filii athil. filii phochereth qui erat ortus ex sabaim filio amon. Omnes nathinei et filii seruorum salomonis ccc. xc. ii.

Hi sunt autem qui ascenderunt de thelmela. thelarsa. cherub. addon. et emmer. et non potuerunt indicare domum patrum suorum. et semen suum.

narum ex isr̄l essent. filii dalaia. filii chobia. filii neroda sexcen-
genta xl. ii. Et de sacerdotib: filii abia. filii accos. filii berzellay qui
accepit de filiab: berzellai filii galaaditis uxorem & uocatus est nomine
eorum. Hi quesierunt scripturam suam in censu & non inuenerunt & eiecti sunt de
sacerdotio. Dixitque athersatha eis. ut non manducarent de sanctis sanctorum. donec
staret sacerdos doctus & eruditus. Omnis multitudo quasi unus. xl.
duo milia sexcenti lx. absque seruis & ancillis eorum qui erant septem
milia ccc. xxxvii. & inter eos cantores & cantatrices ducenti xlv.
Cameli ccc xxxv quinque. Asini sex milia septingenti xx. Storia textus.
Huc usque refertur quid in commentario scriptum fuerit. Exin neemie hystoria.

Nonnulli autem de principibus familiarum dederunt in opus. Athersatha
dedit in thesaurum auri dragmas mille. fialas l. tunicas sacerdotales
quingentas xxx. & de principib: familiarum dederunt in thesaurum
operis auri dragmas xx milia. & argenti mnas duo milia cc. & quod dedit
reliquus populus auri dragmas xx milia. & argenti mnas duo milia. &
tunicas sacerdotales lxvii. Habitauerunt autem sacerdotes & leuite
& ianitores & cantores. & reliquum uulgus & nathinei & omnis isr̄l
in ciuitatib: suis. & uenerat mensis septimus scenophegie sub esdra
& neemia. Filii autem isr̄l erant in ciuitatib: suis.

Congregatusque est omnis populus quasi uir unus ad plateam que est ante portam
aquarum. & dixerunt esdre scribe ut afferret librum legis moysi
quem preceperat dominus isr̄l. Attulit ergo esdras sacerdos legem coram multi-
tudine uirorum & mulierum cunctisque qui poterant intelligere in die prima
mensis septimi. & legit in eo aperte in platea que erat ante portam aquarum
de mane usque ad mediam diem in conspectu uirorum & mulierum & sapi-
entium. Et aures omnis populi erant erecte ad librum. Stetit autem
esdras scriba super gradum ligneum quem fecerat ad loquendum. Steteruntque
iuxta eum mathathia. & sema. & anania. & huria. & helcia. & maa-
sia ad dexteram eius. & ad sinistram phadaia. misahel & melchia. & asum
& asephdana. zacharia. & mosollam. Et aperuit esdras librum coram
omni populo. super uniuersum quippe populum eminebat. Et cum aperuisset eum
stetit omnis populus. & benedixit esdras domino deo. uoce magna. Et
respondit omnis populus amen amen. Eleuantes manus suas. & incuruati sunt
& adorauerunt deum proni in terram. Porro iosue. & baani. & serebia.
iamin. accub. sephatia. odia. maasia. celita. azarias. iozabeth.
anam. phalaia. & leuite silentium faciebant in populo ad audiendam legem.
Populus autem stabat in gradu suo. Et legerunt in libro legis dei distincte
& aperte ad intelligendum. & intellexerunt cum legeretur. Dixit autem
neemias ipse est athersatha. & esdras sacerdos scriba. & leuite interpre-
tantes uniuerso populo. Dies sanctificatus est domino deo nostro. nolite lugere
& nolite flere. Flebat enim omnis populus cum audiret uerba legis.
Et dixit eis. Ite comedite pinguia & bibite mulsum. & mittite par-
tes eis qui non preparauerunt sibi. quia sanctus dies domini est. & nolite contri-
stari. Gaudium enim domini est fortitudo uestra. Leuite autem silentium facie-
bant in omni populo dicentes. Tacete. quia dies sanctus est & nolite flere.

Abiit itaque omnis populus ut comederet. & biberet. & mitteret partes. &
faceret letitiam magnam. quia intellexerant uerba que docuerat eos.
Et in die secundo congregati sunt principes familiarum uniuersi populi sa-
cerdotes & leuite ad esdram scribam. ut interpretaretur eis uerba legis.
Et inuenerunt scriptum in lege precepisse dominum in manu moysi. ut habi-
tarent filii isr̄l in tabernaculis suis in die sollempni mense septimo. Et ut
predicent & diuulgent uocem in uniuersis urbib: suis. & in hierusalem dicentes.
Egredimini in montem. & afferte frondes oliue. & frondes ligni pul-
cherrimi. frondes myrti & ramos palmarum. & frondes ligni nemo-
rosi. ut fiant tabernacula sicut scriptum est. Et egressus est populus & attu-
lerunt. Feceruntque sibi tabernacula unusquisque in domate suo & atriis
suis. & in atriis domus dei. & in platea porte aquarum. & in platea por-
te effraim. Fecit ergo uniuersa ecclesia eorum qui redierant de captiuitate taber-
nacula. & habitauerunt in tabernaculis. Non enim fecerant a diebus iosue
filii nun taliter filii isr̄l. usque ad diem illum. Et fuit leticia magna nimis.
Legit autem in libro legis dei per dies singulos. a die primo. usque ad diem nouis-
simum. Et fecerunt sollempnitatem septem dieb: & in die octauo collectam
iuxta ritum.

In die autem xxiiii. mensis huius. conuenerunt filii isr̄l in ieiunio & in sac-
cis. & humus super eos. & separatum est semen filiorum isr̄l ab omni filio
alienigena. & steterunt & confitebantur peccata sua. & iniquitates
patrum suorum. & consurrexerunt ad standum. Et legerunt in uolumi-
ne legis domini dei sui quater in die. & quater confitebantur. & adorabant
dominum deum suum. Surrexerunt autem super gradum leuitarum iosue & bani.
chemuel. remni. abani. sarabias. bani. chanani. & clamauerunt dominum deum
suum. Et dixerunt leuite chemuel. iosue. & bonnia. sebias. serebias.
arabias. odaia. sebna. fataia. Surgite benedicite domino deo uestro. ab
eterno usque in eternum. Et benedicant nomini glorie tue excelso. in omni be-
nedictione & laude. Tu ipse domine solus. tu fecisti celum celorum & om-
nem exercitum eorum. terram & uniuersa que in ea sunt. maria & omnia que
in eis sunt. & tu uiuificas omnia hec. & exercitus celi te adorat. Tu ipse
domine deus qui elegisti abram. & eduxisti eum de igne chaldeorum. &
posuisti nomen eius abraham. & inuenisti cor eius fidele coram te. &
percussisti cum eo fedus ut dares ei terram chananei. ethei. amorrei &
ferezei. & iebusei. & gersei. ut dares semini eius. & implesti uerba
tua quoniam iustus es. & uidisti afflictionem patrum nostrorum in egypto. cla-
moremque eorum audisti super mare rubrum. & dedisti signa & portenta in
pharaone & in uniuersis seruis suis. & in omni populo terre illius. cognouisti
enim quia superbe egerant contra eos. & fecisti tibi nomen sicut & in hac die.
& mare diuisisti ante eos. & transierunt per medium maris in sicco. Per-
secutores autem eorum proiecisti in profundum quasi lapidem in aquas ualidas. & in
columna nubis ductor eorum fuisti per diem. & in columna ignis per noctem
ut appareret eis uia per quam ingrediebantur.

Ad montem quoque synai descendisti. & locutus es cum eis de celo. & dedisti eis
iudicia recta & legem ueritatis. cerimonias & precepta bona. & sabbatum
sanctificatum ostendisti eis. & mandata & cerimonias & legem precepisti eis
in manu moysi serui tui. panem quoque de celo dedisti in fame eorum. & aquam
de petra eduxisti eis sitientib: & dixisti eis ut ingrederentur & possiderent
terram super quam leuasti manum tuam ut traderes eis. Ipsi uero & patres nostri
superbe egerunt. & indurauerunt ceruices suas. & non audierunt mandata
tua. & noluerunt audire. & non sunt recordati mirabilium tuorum que feceras
eis. & indurauerunt ceruices suas. & dederunt caput ut reuerterentur ad
seruitutem suam quasi per contentionem. Tu autem deus propitius. clemens. & miseri-
cors. longanimis. & multe miserationis non dereliquisti eos. & quidem cum
fecissent sibi uitulum conflatilem & dixissent. iste est deus tuus isr̄l qui eduxit
te de egypto. Feceruntque blasphemias magnas. tu autem in misericordiis tuis
multis non dimisisti eos in deserto. columna nubis non recessit ab eis per diem
ut duceret eos in uiam. & columna ignis per noctem. ut ostenderet eis iter
per quod ingrederentur. & spiritum tuum bonum dedisti. qui doceret eos.

Manna tuum non prohibuisti ab ore eorum. & aquam dedisti eis in siti. xl annis
pauisti eos in deserto. nichilque eis defuit. uestimenta eorum non inueterauerunt

& pedes eorum non sunt attriti. & dedisti eis regna & populos. & partitus
es eis sortes. & possederunt terram seon. & terram regis esebon. & terram og re-
gis basan. & filios eorum multiplicasti sicut stellas celi. & adduxisti eos ad
terram de qua dixeras patrib: eorum ut ingrederentur & possiderent. Et
uenerunt filii & possederunt terram. & humiliasti coram eis habitatores
terre chanaan. & dedisti eos in manib: eorum. & reges eorum. & populos terre.
ut facerent eis sicut placebat illis. Ceperunt itaque urbes munitas. & humum
pinguem. & possederunt domos plenas cunctis bonis. cisternas ab aliis
fabricatas. uineas & oliueta. & ligna pomifera multa. & comederunt
& saturati sunt. & impinguati sunt & habundauerunt deliciis in bo-
nitate tua magna. Prouocauerunt autem te ad iracundiam & recesserunt
a te & proiecerunt legem tuam post terga sua. & prophetas tuos occiderunt
qui contestabantur eos ut reuerterentur ad te: feceruntque blasphemias
grandes. & dedisti eos in manu hostium suorum. & afflixerunt eos. &
in tempore tribulationis sue clamauerunt ad te. & tu de celo exaudi-
sti eos. & secundum miserationes tuas multas dedisti eis saluatores qui
saluauerunt eos de manu hostium suorum. Cumque requieuissent reuer-
si sunt ut facerent malum in conspectu tuo. & dereliquisti eos in
manu inimicorum suorum. & possederunt eos.

Conuersique sunt & clamauerunt ad te. tu autem de celo exaudisti. &
liberasti eos in misericordiis tuis multis temporib: & contestatus
es eos. ut reuerterentur ad legem tuam. Ipsi uero superbe egerunt & non audi-
erunt uocem tuam. & in iudiciis tuis peccauerunt que faciet homo. & ui-
uet in eis. Et dederunt humerum recedentem. & ceruicem suam
indurauerunt nec audierunt. & protraxisti super eos annos multos.
& contestatus es eos in spiritu tuo per manum prophetarum tuorum & non audierunt
& tradidisti eos in manu populorum terrarum. in misericordiis autem tuis
plurimis non fecisti eos in consummationem. nec dereliquisti eos. quoniam deus
miserationum & clemens tu es. Nunc itaque deus noster deus magne fortis
& terribilis. custodiens pactum & misericordiam. ne auertas a facie tua
omnem laborem qui inuenit nos. reges nostros. principes nostros. & sacerdo-
tes nostros. & prophetas nostros. & patres nostros. & omnem populum tuum a dieb:
regis assur. usque ad diem hanc. Et tu iustus in omnib: que uenerunt super
nos. quia ueritatem fecisti. nos autem impie egimus. Reges nostri principes
nostri. sacerdotes nostri. & patres nostri non fecerunt legem tuam. & non atten-
derunt mandata tua. & testimonia tua que testificatus es in eis.
Et ipsi in regnis suis bonis. & in bonitate tua multa quam dederas
eis. & in terra latissima & pingui quam tradideras in conspectu eorum.
non seruierunt tibi nec reuersi sunt a studiis suis pessimis. Ecce nos ip-
si hodie serui sumus. & terra quam dedisti patrib: nostris ut comederent
panem eius. & que bona sunt eius. & nos ipsi serui sumus in ea.
& fruges eius multiplicantur regib: quos posuisti super nos propter pecca-
ta nostra. & corporib: nostris dominantur. & iumentis nostris secundum uolun-
tatem suam. & in tribulatione magna nos sumus.

Super omnib: ergo his. nos ipsi percutimus fedus & scribimus. & signant
principes nostri. leuite nostri. & sacerdotes nostri. Signatores autem fuerunt
neemias athersatha filius achelai. & sedechias. saraias. azarias.
melchia. phessur. amaria. hieremias. acthus. sechenia. melluch.
arem. merimuth. obdias. daniel. iecton. baruch. mosollam. abia.
miamim. masia. belga. semaia. Hi sacerdotes. Porro leuite iosue
filius azanie. bennui de filiis enaddad. cedmihel & fratres eorum. seche-
nia. odeuia. chelita. phalaia. annam. micha. roob. asebia. zacchur
serebia. sabania. oria. bani. bannu. Capita populi ferossa. phetmo-
ab. helam. zau. ybani. azgad. bebai. odonia. beggoai. addin.
ather. ezechia. azur. odeuia. assum. besai. aresanath. nebai. nes-
phia. mosollam. azir. mesizabel. sadoch. ieddua. pheltia. anan.
annania. osee. anania. asub. aloes. phaleam. sobech. reum. asem-
na. machsia. & gai. & anan. melluch. arem. baana. & reliqui de populo.
sacerdotes & leuite ianitores & cantores. nathinei & omnis qui se sepa-
rauerunt de populis terrarum ad legem dei. uxores eorum. filii eorum. & filie eorum.
omnis qui poterant sapere spondentes pro fratrib: suis optimates eorum. & qui
ueniebant ad pollicendum & iurandum. ut ambularent in lege dei quam
dederat in manu moysi serui dei. ut facerent & custodirent uniuersa man-
data domini dei nostri. & iudicia eius. & cerimonias eius. & ut non daremus
filias nostras populo terre. & filias eorum non acciperemus filiis nostris.

Populi quoque terre qui important uenalia. & omnia ad usum per diem sabba-
ti. ut uendant. Non accipiemus ab eis in sabbato. & in die sanctificato.
& dimittemus annum septimum. & exactionem uniuerse manus. & statuemus
super nos precepta. ut demus tertiam partem sicli per annum ad opus domus dei
nostri. ad panes propositionis. & ad sacrificium sempiternum. & in holocaustum
sempiternum. In sabbatis. in kalendis. in sollempnitatib: & in sanctificatis
& pro peccato ut exoretur pro isr̄l. & in omnem usum domus dei nostri. Sortes
ergo misimus super oblationem lignorum inter sacerdotes & leuitas & populos
ut inferrentur in domo dei nostri per domos patrum nostrorum. per tempora a tem-
porib: anni usque ad annum ut arderent super altare domini dei nostri. sicut
scriptum est in lege moysi. & ut afferremus primogenita terre nostre. & primi-
tiua uniuersa fructus omnis ligni ab anno in annum in domo domini. & primiti-
ua filiorum nostrorum. & pecorum nostrorum sicut scriptum est in lege. & primitiua
boum nostrorum. & ouium nostrarum ut offerrentur in domo dei nostri sacerdotib:
qui ministrant in domo dei nostri. & primitias ciborum nostrorum & libaminum nostrorum
& poma omnis ligni. uindemie quoque & olei afferremus sacerdotib:
ad gazophilacium dei nostri. & decimam partem terre nostre leuitis. Ipsi etiam
leuite decimas accipient ex omnib: ciuitatib: operum nostrorum. Erit autem
sacerdos filius aaron. cum leuitis in decimis leuitarum. & leuite of-
ferent decimam partem decime sue in domo dei nostri ad gazophilacium in
domo thesauri. Ad gazophilacium enim deportabunt filii isr̄l & filii
leui. primitias frumenti. & uini. & olei. & ibi erunt uasa sanctificata. &
sacerdotes. & cantores. & ianitores. & ministri. & non dimittemus do-
mum domini dei nostri.

Habitauerunt autem principes populi in hierusalem. reliqua uero plebs misit sortem
ut tollerent unam partem de decem qui habitaturi essent in hierusalem in ciuita-
te sancta. nouem uero partes in ciuitatib: Benedixit autem populus omnib: uiris
qui se sponte obtulerunt ut habitarent in hierusalem. Hi sunt itaque princi-
pes prouincie qui habitauerunt in hierusalem. & in ciuitatib: iuda. Habita-
uit unusquisque in possessione sua. in urbib: suis isr̄l. sacerdotes. leuite.
nathinei. & filii seruorum salomonis. Et in hierusalem habitauerunt de filiis
iuda. & de filiis beniamin. De filiis iuda atharas. filius aziam. filii
zacharie. filii amarie. filii saphatie. filii malalehel. De filiis phares
maasia filius baruch. filius colozai. filius azia. filius adaia. filii ioiarib.
filius zacharie. filius philonites. Omnes filii phares qui habitauerunt in
hierusalem quadringenti lxviii. uiri fortes. Hi sunt autem filii beniamin
sellum filius mosollam. filius iohel. filius phadaia. filius colaia. filius
masia. filius ethel. filius isaia. & post eum gebbai sellai. nongenti
xxviii. & iohel filius zechri prepositus eorum. & iudas filius senua. super
ciuitatem secundus. Et de sacerdotib: adaia filius ioiarib. iachim. saraia fili-
us elchie filius mosollam. filii sadoch. filii meraioth. filii achitob. princeps

domus dī. & frs eorum facientes opa templi. nongenti xxii. Et adaya fili
hieroam. filius phaleam. filius amsi. filius zacharie. filius phessur.
filius melchie & frs eius. principes patrum cc.xlii. & amassay filius
azrihel. filius aazi. filius mosollamoth. filius emmer & frs eorum po
tentissimi c.xxviii. & ppositus eorum zabdihel filius potentium. Et
de levitis sebenia filius asor. filius azarica. filius asabia. filius bonj.
& sabadnia. & iosadech sup opa que erant forinsecus in domo dī a
principib; levitarum. Et mathanias filius macha. filius zebedei.
filius asaph princips ad laudandum & confitendū in oratione. &
becbechias scds de frib; eius. & abida filius sammua. filius galal.
filius ydithun. 2

O mnes levite in civitate scā. cc. lxxxiiii. Et ianitores accub. thelmon
& frs eorum. qui custodiebant ostia. c.lxxii. Et reliqui ex isrl sacerdo
tes & levite in univsis civitatib; iuda. unusquisq; in possessione sua. &
nathinei qui habitabant in ophel. & siaba. & gapha de nathineis
& episcopus levitarū in hirlm azzy. filius bennj. filius asabie.
filius mathanie. filius miche. De filiis asaph cantores in ministerio
domus dī. pceptum quippe regis sup eos erat. & ordo in cantorib;
p dies singulos. & phataia filius meseźebel de filiis zera filii iuda
in manu regis iuxta omne verbum ppli. & in domib; p omnes re
giones eorum. De filiis iuda habitaverunt in cariatharbe & in
filiab; eius. & in dibon. & in filiab; eius. & in cabsehel & in villis
eius. & in iesue. & in molada. & in bethfaleth. & in asersual. &
in bersabee. & in filiab; eius. & in siceleg. & in mochana. & in filiab;
eius. & in remmon. & in saraa. & in ierimuth. zanoa. adolla. & in villis
earum. Lachis in regionib; eius. azeca & filiab; eius. & manserunt in
bersabee usq; ad vallem ennon. Filii autem beniamin a geba. mecmas
& hai. & bethel & filiab; eius. anathot. nob. ananiā. asor. hyra.
magehaim. adid seboym. neballath. loth. & ono valle artificū.
& de levitis portiones iuda & beniamin. 2

H ii autem sacerdotes & levite qui ascenderunt cum zorobabel filio salathi
el & iosue. saraia. hieremia. esdra. amaria. melluch. atthus. seche
nia. reum. meremuth. addo. gethon. abia. miamin. madia. belga.
semeia. ioiarib. ydaia. sellum. amoch. elchea. adaia. Isti principes
sacerdotum. & frs eorum in dieb; iosue. Levite iosua. bennuy. cedmihel.
sarabia. iuda. mathanias. sup ymnos ipse & frs eorum & becbechia
& banni frs eorum. unusquisq; in officio suo. Iosue autem genuit ioachim.
& ioachim genuit eliasib. & eliasib genuit ioiada. & ioiada genuit iona
than. & ionathan genuit ieddua. In dieb; autem ioachim erant sacerdotes
& principes familiarum saraie. amarie. hieremie. ananie. esdre. mo
sollam. amarie. iohannā. milico. ionathan. sebenie. ioseph. aremeda.
maioroth. helci. eddaya. zacharia. miamin. & moadie. Feltabelge.
gethon. mosollā. abiezchri. sammua. sammaie. ionathan. ioiarib.
mathania. ioiade. azisellay. & elay. amocheber. helcie. asebia.
ydaie. nathanael. Levite in dieb; eliasib. & ioiada. & ionā. & geddo.
scripti principes familiarū. & sacerdotes in regno darii perse. Filii
levi principes familiarū scripti in libro verborum dierū. & usq; ad
dies ionathan filii eliasib & principes levitarū. asebia. sarebia. &
iosue filius cedmihel. & frs eorum p vices suas. ut laudarent & con
fiterentur iuxta pceptum dd viri dī. & observarent eque p ordine.
Mathania & becbechia. obediam. mosollā. thelmon. accub custo
des portarū & vestibulorum ante portas. 2

h ii in dieb; ioachim filii iosue filii iosedech. & in dieb; neemie ducis
& esdre. sacerdotis scribeq; In dedicatione autem muri hirlm requisierunt
levitas de omnib; locis suis ut adducerent eos in hirlm. & facerent
dedicationē & leticiā in actione grārum & in cantico. in cymbalis psal
teriis & cytharis. Congregati sunt autem filii cantorum. & de campestrib;
circa hirlm. & de villis nethuphati. & de domo galgal & de regionib;
gebae & azmaveth. qm villas edificaverunt sibi cantores in circuitu
hirlm. & mundati sunt sacerdotes & levite. & mundaverunt pplm.
& portas & murū. Ascendere autem feci principes iuda sup murum.
& statui duos choros laudantium magnos. Et exierunt ad dexterā
sup murū. ad portā sterquilinii. Et ivit post eos osaias & media pars
principum iuda. & azarias. esdra. & mosollam iuda. & beniamin
& semeia. & hieremia. & de filiis sacerdotum in tubis. zacharias
filius ionathan. filius semeie. filius mathanie. filius miche. filius
zacchur. filius asaph & frs eius. semeia & azahel. malalay. galalay.
mahai. nathaneel & iuda & anani in vasis cantici dd viri dī. & esdras
scriba ante eos in porta fontis. Et contra eos ascenderunt in gradib;
civitatis dd. in ascensum muri sup domum dd. & usq; ad portā aquarū
ad orientem. Et chorus scds grās referentium ibat ex adverso. & ego
post eum. & media pars populi sup murū. & sup turrē furnorum.
& usq; ad murū latissimum. & sup portas effraim. & sup portam
antiquā. & sup portam piscium. & sup turrem ananehel. & turrē

E

emath. & usq; ad portam gregis. & steterunt in porta custodie. Ste
teruntq; duo chori laudantium in domo dī. & ego. & dimidia pars magistratuum mecum.
& sacerdotes eliachim. & maasia. miamin. michea. elionaa. zacharia
& anania. in tubis. & maasia. & semeia. & eleazar. & azi. & ioha
nan. & melchia. & helam. & ezer. & clare cecinerunt cantores. &
iezraia ppositus. Et immolaverunt in die illa victimas magnas. &
letati sunt. Deus enim letificaverat eos leticia magna. Sed &
uxores eorum & liberi gavisi sunt. & audita ē leticia hirlm procul.
Recensuerunt quoq; in die illa viros sup gazofilacia thesauri ad libami
na. & ad primitias. & ad decimas. ut introferrent p eos principes
civitatis in decore grārum actionis. sacerdotes & levitas. quia leti
ficatus ē iuda in sacerdotib; & levitis astantib; & custodierunt ob
servationē dī sui. & observationē expiationis. & cantores & ia
nitores iuxta pceptum dd & salomonis filii eius. quia in dieb; dd &
asaph ab exordio erant principes constituti cantorum in carmine
laudantium & confitentium dō. & omnis isrl in dieb; zorobabel
& in dieb; neemie dabant partes cantorib; & ianitorib; p dies sin
gulos. & scificabant levitas. & levite scificabant filios aaron. In
die autem illa lectum est in volumine moysi audiente pplo. & inventum
est scriptum in eo quod nō debeant introire ammonithe & moabite
in ecclesiam dī usq; in eternum. eo quod nō occurrerint filiis isrl cum pane
& aqua. & conduxerunt adversus eos balaam ad maledicendū eis.
Et convertit deus nr maledictionē in benedictionē. 2

F actum est autem cū audissent legē. separaverunt omnē alienigenam
ab isrl. & sup hoc erat eliasib sacerdos qui fuerat positus in gazo
philacio domus dī nri. & pximus tobie. Fecit ergo sibi gazofila
cium grande. & ibi erant ante eum reponentes munera & thus. & va
sa. & decimā frumenti. vini & olei. partes levitarū & cantorum. &
ianitorum. & primitias sacerdotales. In omnib; autem his non fui in hirlm
quia anno xxxii artaxersis regis babilonis veni ad regē. & in fine
dierū rogavi regē & veni in hirlm. & intellexi malum quod fecerat
eliasib tobie ut faceret ei thesaurum in vestibulo domus dī. & malum
nimium ē valde. Et proieci vasa domus tobie foras de gazofilacio. precepiq;
& mundaverunt gazofilacia. & retuli ibi vasa domus dī sacrificium & thus.
Et cognovi quod partes levitarum non fuissent date. & fugisset unusquisq;
in regionē suā. de levitis & de cantorib; & de his qui ministrabant.
& egi causā adversus magistratus & dixi. Quare dereliquimus domum dī?
Et congregavi eos. & feci stare in stationib; suis. omnis iuda apor
tabat decimam frumenti. & vini. & olei in horrea. Et constituimus
sup horrea selemiā sacerdotē. & sadoch scribā. & phadaiā de levitis
& iuxta eos ananiū filium zachur. filium mathanie qm fideles com
pbati sunt. & ipsis credite sunt partes fratrum suorum. Memento mei
deus meus p hoc. & ne deleas miserationes meas quas feci in domo dī
& in ceremoniis eius. 2

I n dieb; illis vidi in iuda calcantes torcularia in sabbato & portantes
acervos. & onerantes sup asinos vinū & uvas & ficus & omne onus.
& inferentes in hirlm in die sabbati. & contestatus sum eos ut in
die qua vendere liceret venderent. & tyrii habitaverunt in ea infe
rentes pisces & omnia venalia & vendebant in sabbatis filiis iuda.
& hirlm. & obiurgavi optimates iuda & dixi eis. Que ē hec
res mala quam vos facitis. & pfanatis diē sabbati? Numquid nō hec
fecerunt patres nri. & adduxit dēs nr sup nos omne malum hoc. &
sup civitatē hanc? Et vos additis iracundiā sup isrl violando
sabbatum? Factum ē autem cum quievissent porte hirlm die sabba
ti dixi. & clauserunt ianuas & pcepi ut nō aperirent eas usq; post
sabbatū. Et de pueris meis constitui sup portas. ut nullus infer
ret onus in die sabbati. Et manserunt negotiatores & vendentes
univsa venalia foris hirlm semel & bis. & contestatus sum eos. &
dixi eis. Quare manetis ex adverso muri? Si scdo hoc feceritis. ma
num mittam in vos. Itaq; ex tempore illo nō venerunt in sabbato. Dixi
quoq; levitis ut mundarentur & venirent ad custodiendas portas. & scifi
candum diē sabbati. Et p hoc ergo memento mei dēs meus. & parce mihi
scdm multitudinē miserationum tuarum. 2

S ed & in dieb; illis vidi iudeos ducentes uxores azotidas. ammoni
das & moabitidas. & filii eorum ex media parte loquebantur azotice.
& nesciebant loqui iudaice. & loquebantur iuxta linguā ppli & ppli.
Et obiurgavi eos & maledixi. & cecidi ex ipsis viros & decalvavi
eos. & adiuravi in deo. ut nō darent filias suas filiis eorum. & sibi non
ipsis dicens. Numquid nō huiuscemodi re peccavit salomon rex isrl?
Et certe in gentib; multis nō erat rex similis ei. & dilectus dō suo erat
& posuit eum dēs regē sup omnē isrl. Et ipsum ergo ad peccatū addu
xerunt mulieres alienigene. Numquid & nos inobedientes faciemus
omne malum grande hoc ut pvaricemur in dō nrō et ducamus uxo
res pegrinas? De filiis autem ioiada filii eliasib sacerdotis magni
gener erat sanaballath horonites quem fugavi a me. Recordare dne
deus meus adversum eos. qui polluunt sacerdotium. iusq; sacerdotale & le
viticum. Igitur mundavi eos ab omnib; alienigenis. & constitui ordines
sacerdotum & levitarū unīusquisq; in ministerio suo. & in oblatione
lignorum in temporib; constitutis & in primitiis. Memento mei dēs meus. 2

EXPLICIT LIBER ESDRE.

INCIPIT PREFACIO HIERONIMI PRESBITERI IN LIBRUM TOBIE.

C HROMATIO ET HELIODORO EPISCOPIS hie
ronimus prbr in domino salutem. Mirari nō desino exactionis vestre
instantiam. Exigitis enim ut librum chaldeo sermone conscriptum, ad
latinum stilum traham. librum utiq; tobie quem hebrei de cathalogo
divinarum scripturarū secantes. his que APOCRIFA memorant,
manciparunt. Feci satis desiderio vrō. nō tamen meo studio. Arguunt
enim nos hebreorum studia. & imputant nobis contra suum canonem latinis
aurib; ista transferre. Sed melius esse iudicans pharisseorum displicere
iudicio & episcoporum iussionib; deservire. institi ut potui. Et quia vi
cina est chaldeorum lingua sermoni hebraico. utriusq; lingue peritissimum
loquacem repperiens. unius diei laborem arripui. & quicquid ille he
braicis verbis expressit. hec ego accito notario. sermonib; latinis ex
posui. Orationib; vris mercedē huius opis compensabo. cum gratū
vobis didicero me quod iubere estis dignati complexi.

OBIAS EX TRIBU

et civitate Neptalim que est in superioribus Galilee supra Naason post viam que ducit ad occidentem in sinistro habens civitatem Sephet. cum captus in diebus Salmanasar regis Assyriorum, in captivitate tamen positus viam veritatis non deseruit, ita ut omnia que habere poterat cotidie concaptivis fratribus qui erant ex genere suo impertiret. Cumque esset iunior omnibus in tribu Neptalim, nichil tamen puerile gessit in opere. Denique cum irent omnes ad vitulos aureos quos Hieroboam fecerat rex Israhel, hic solus fugiebat consortia omnium, et pergebat ad Hierusalem in templum Domini, et ibi adorabat Dominum Deum Israhel, omnia primitiva sua et decimas suas fideliter offerens, ita ut in tertio anno proselytis et advenis ministraret omnem decimationem. Hec et his similia secundum legem Dei puerulus observabat.

Cum vero factus fuisset vir, accepit uxorem Annam de tribu sua, genuitque ex ea filium, nomen suum imponens ei. Quem ab infantia timere Deum docuit et abstinere ab omni peccato. Igitur cum per captivitatem devenisset cum uxore sua et filio in civitatem Ninive cum omni tribu sua, et omnes ederent ex cibis gentilium, iste custodivit animam suam, et numquam contaminatus est in escis eorum. Et quia memor fuit Domini in toto corde suo, dedit illi Dominus gratiam in conspectu Salmanasar regis, et dedit ei potestatem quocumque vellet ire, habens libertatem quecumque facere voluisset.

Pergebat ergo per omnes qui erant in captivitate, et monita salutis dabat eis. Cum autem venisset in Rages civitatem Medorum, et ex his quibus honoratus fuerat a rege habuisset x talenta argenti, et cum multa turba generis sui Gabelum egentem videret qui erat ex tribu eius, sub cirografo dedit illi memoratum pondus argenti. Post multum vero temporis mortuo Salmanasar rege, cum regnaret Sennacherib filius eius pro eo, et filios Israhel exosos haberet in conspectu suo, Tobias pergebat per omnem cognationem suam, et consolabatur eos, dividebatque unicuique prout poterat de facultatibus suis. Esurientes alebat, nudisque vestimenta prebebat, et mortuis atque occisis sepulturam sollicitus exhibebat.

Denique cum reversus esset rex Sennacherib fugiens a Iudea plaga quam circa eum Deus fecerat propter blasphemiam suam, et iratus multos occideret ex filiis Israhel, Tobias sepeliebat corpora eorum. At ubi nuntiatum est regi, iussit eum occidi, et tulit omnem substantiam eius. Tobias vero cum filio suo et cum uxore fugiens nudus latuit, quia multi diligebant eum. Post dies vero xlv occiderunt regem filii ipsius, et reversus est Tobias ad domum suam, omnisque facultas eius restituta est ei. Post hec vero cum esset dies festus Domini, et factum esset prandium in domo Tobie, dixit filio suo: Vade et adduc aliquos de tribu nostra timentes Deum, ut epulentur nobiscum. Cumque abisset, reversus nuntiat unum ex filiis Israhel iugulatum iacere in platea.

Statimque exiliens de accubitu suo, relinquens prandium, ieiunus pervenit ad corpus, tollensque illud portavit ad domum suam occulte, ut dum sol occubuisset caute sepeliret eum. Cumque occultasset corpus, manducavit panem cum luctu et tremore, memorans illum sermonem quem dixit Dominus per Amos prophetam: Dies festi vestri convertentur in lamentationem et luctum. Cum vero sol occubuisset, abiit et sepelivit eum. Arguebant autem illum omnes proximi sui dicentes: Iam huius rei causa interfici iussus es, et vix effugisti mortis imperium, et iterum sepelis mortuos?

Sed Tobias plus timens Deum quam regem, rapiebat corpora occisorum, et occultabat in domo sua, et mediis noctibus sepeliebat ea. Contigit autem ut quadam die fatigatus a sepultura veniens domum iactasset se iuxta parietem et obdormisset, et ex nido hyrundinum dormienti illi calida stercora inciderent super oculos eius, fieretque cecus. Hanc autem temptationem ideo permisit Dominus evenire illi, ut posteris daretur exemplum patientie eius, sicut et sancti Iob. Nam cum ab infantia sua semper Deum timuerit, et mandata eius custodierit, non est contristatus contra Deum quod plaga cecitatis evenerit ei, sed immobilis in Dei timore permansit, agens gratias Deo omnibus diebus vite sue.

Nam sicut beato Iob insultabant reges, ita isti parentes et cognati eius irridebant vitam eius dicentes: Ubi est spes tua pro qua elemosinas et sepulturas faciebas? Tobias autem increpabat eos dicens: Nolite ita loqui, quoniam filii sanctorum sumus, et vitam illam expectamus quam Deus daturus est his qui fidem suam numquam mutant ab eo. Anna vero uxor eius ibat ad opus textrinum cotidie, et de labore manuum suarum victum quem consequi poterat deferebat. Unde factum est ut hedum caprarum accipiens detulisset domi. Cuius vocem balantis cum vir eius audisset, dixit: Videte ne furtivus sit; reddite eum dominis suis, quia non licet nobis aut edere ex furto aliquid aut contingere.

Ad hec uxor eius irata respondit: Manifeste vana facta est spes tua, et elemosine tue modo paruerunt. Atque his et aliis huiusmodi verbis exprobrabat ei. Tunc Tobias ingemuit et cepit orare Dominum cum lacrimis dicens: Iustus es Domine, et omnia iudicia tua iusta sunt, et omnes vie tue misericordia et veritas et iudicium. Et nunc Domine memor esto mei, ne vindictam sumas de peccatis meis, neque reminiscaris delicta mea vel parentum meorum. Quoniam non obedivimus preceptis tuis, et traditi sumus in direptionem et captivitatem et mortem, et in fabulam et in improperium omnibus nationibus in quibus dispersisti nos. Et nunc Domine magna iudicia tua, quia non egimus secundum precepta tua, et non ambulavimus sinceriter coram te. Et nunc Domine secundum voluntatem tuam fac mecum, et precipe in pace recipi spiritum meum. Expedit enim mihi mori magis quam vivere.

Eadem itaque die contigit ut Sara filia Raguel in civitate Medorum, ut et ipsa audiret improperium ab una ex ancillis patris sui, quoniam tradita fuerat septem viris, et demonium nomine Asmodeus occiderat eos mox ut ingressi fuissent ad eam. Ergo cum pro culpa sua increparet puellam, respondit ei dicens: Amplius ex te non videamus filium aut filiam super terram, interfectrix virorum tuorum. Numquid et me occidere vis, sicut occidisti septem viros? Ad hanc vocem perrexit in superiori cubiculo domus sue, et tribus diebus ac tribus noctibus non manducavit neque bibit, sed in oratione persistens lacrimis deprecabatur Dominum ut ab isto improperio liberaret eam.

Factum est tertia die cum compleret orationem, benedicens Dominum dixit: Benedictum est nomen tuum Deus patrum nostrorum, qui cum iratus fueris misericordiam facies, et in tempore tribulationis peccata dimittis his qui invocant te. Ad te Domine faciem meam converto, ad te oculos meos converto. Peto Domine ut de vinculo improperii huius absolvas me, aut certe desuper terram eripias me. Tu scis Domine quia numquam concupivi virum, et mundam servavi animam meam ab omni concupiscentia. Numquam cum ludentibus miscui me, neque cum his qui in levitate ambulant participem me prebui. Virum autem cum timore tuo, non cum libidine mea consensi suscipere. Et aut ego indigna fui illis, aut illi forsitan me digni non fuerunt, quia forsitan viro alio conservasti me. Non est enim in hominis potestate consilium tuum.

Hoc autem pro certo habet omnis qui colit te, quia vita eius si in probatione fuerit coronabitur, si autem in tribulatione fuerit liberabitur, et si in correptione fuerit ad misericordiam tuam venire licebit. Non enim delectaris in perditionibus nostris, quia post tempestatem tranquillum facis, et post lacrimationem et fletum exultationem infundis. Sit nomen tuum Deus Israhel benedictum in secula. In illo tempore exaudite sunt preces amborum in conspectu glorie summi Dei, et missus est angelus Domini sanctus Raphael ut curaret eos ambos, quorum uno tempore sunt orationes in conspectu Domini recitate.

Igitur cum Tobias putaret orationem suam exaudiri ut mori potuisset, vocavit ad se Tobiam filium suum, dixitque ei: Audi fili mi verba oris mei, et ea in corde tuo quasi fundamentum construe. Cum acceperit Deus animam meam, corpus meum sepeli, et honorem habebis matri tue omnibus diebus vite eius. Memor enim esse debes que et quanta pericula passa sit propter te in utero suo.

Cum autem et ipsa compleverit tempus vite sue, sepelias eam circa me. Omnibus autem diebus vite tue in mente habeto Deum, et cave ne aliquando peccato consentias, et ne pretermittas precepta Dei nostri. Ex substantia tua fac elemosinam, et noli avertere faciem tuam ab ullo paupere. Ita enim fiet ut nec a te avertatur facies Domini. Quomodo potueris, ita esto misericors. Si multum tibi fuerit, habundanter tribue; si exiguum fuerit tibi, etiam exiguum libenter impartiri stude. Premium enim tibi bonum thesaurizas in die necessitatis, quoniam elemosina ab omni peccato et a morte liberat, et non patietur animam ire in tenebras.

Fiducia magna erit coram summo Deo elemosina omnibus facientibus eam. Attende tibi fili mi ab omni fornicatione, et preter uxorem tuam numquam patiaris crimen scire. Superbiam numquam in tuo sensu aut in tuo verbo dominari permittas. In ipsa enim initium sumpsit omnis perditio. Quicumque aliquid tibi operatus fuerit, statim ei mercedem restitue, et merces mercenarii tui apud te omnino non maneat. Quod ab alio odis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias. Panem tuum cum esurientibus et egenis comede, et de vestimentis tuis nudos tege. Panem tuum et vinum tuum super sepulturam iusti constitue, et noli ex eo manducare et bibere cum peccatoribus. Consilium semper a sapiente perquire.

Omni tempore benedic Deum, et pete ab eo ut vias tuas dirigat, et omnia consilia tua in ipso permaneant. Indico etiam tibi fili mi dedisse me decem talenta argenti dum infantulus esses Gabelo in Rages civitate Medorum, et cyrographum eius apud me habeo. Et ideo perquire quomodo ad eum pervenias, et recipias ab eo supramemoratum pondus argenti, et restituas ei cyrographum suum. Noli timere fili mi; pauperem quidem vitam gerimus, sed multa bona habebimus si timuerimus Deum, et recesserimus ab omni peccato, et fecerimus bene.

Tunc Tobias respondit patri suo et dixit: Omnia quecumque precepisti mihi faciam pater. Quomodo autem hanc pecuniam inquiram ignoro. Ille me nescit et ego eum ignoro. Quod signum dabo ei? Sed neque viam per quam pergatur illuc aliquando cognovi. Tunc pater suus respondit illi et dixit: Cyrographum quidem illius penes me habeo, quod dum illi ostenderis, statim restituet argentum. Sed perge nunc et inquire tibi aliquem fidelem virum qui eat tecum salva mercede sua dum adhuc vivo, ut recipias eam.

Tunc egressus Tobias invenit iuvenem splendidum stantem precinctum et quasi paratum ad ambulandum, et ignorans quod angelus Dei esset, salutavit eum et dixit: Unde te habemus bone iuvenis? At ille respondit: Ex filiis Israhel. Et Tobias dixit ei: Nosti viam que ducit in regionem Medorum? Cui respondit: Novi, et omnia itinera eius frequenter ambulavi, et mansi apud Gabelum fratrem nostrum qui moratur in Rages civitate Medorum, que posita est in monte Egbathanis. Cui Tobias ait: Sustine me obsecro, donec hec ipsa nuntiem patri meo. Tunc ingressus Tobias indicavit universa hec patri suo. Super que ammiratus pater rogavit ut introiret ad eum. Ingressus itaque salutavit eum et dixit: Gaudium tibi semper sit. Et Tobias ait: Quale mihi gaudium erit, qui in tenebris sedeo et lumen celi non video? Cui ait iuvenis: Forti esto animo; in proximo est ut a Deo cureris.

Dixit itaque illi Tobias: Numquid poteris perducere filium meum ad Gabelum in Rages civitate Medorum? Et cum redieris, restituam tibi mercedem tuam. Et dixit ei angelus: Ego ducam et reducam eum ad te. Cui Tobias respondit: Rogo te, indica mihi de qua domo aut de qua tribu es tu. Cui Raphael angelus dixit: Genus queris mercenarii, an ipsum mercenarium qui cum filio tuo eat? Sed ne forte sollicitum te reddam, ego sum Azarias Anania magni filius. Et Tobias respondit: Ex magno genere es tu. Sed peto ne irascaris quod voluerim cognoscere genus tuum. Dixit autem illi angelus: Ego sanum ducam et sanum reducam tibi filium tuum.

Respondens autem Tobias dixit: Bene ambuletis, et sit Deus in itinere vestro, et angelus eius comitetur vobiscum. Tunc paratis omnibus que erant in via portanda, fecit Tobias vale patri suo et matri sue, et ambulaverunt ambo simul. Cumque profecti essent, cepit flere mater eius et dicere: Baculum senectutis nostre tulisti et transmisisti a nobis. Numquam esset ipsa pecunia pro qua misisti eum. Sufficiebat nobis paupertas nostra, ut divitias computaremus hoc quod videbamus filium nostrum. Dixitque Tobias: Noli flere; salvus perveniet filius noster, et salvus revertetur ad nos, et oculi tui videbunt eum. Credo enim quod angelus Dei bonus comitetur ei, et bene disponat omnia que circa ipsum geruntur, ita ut cum gaudio revertatur ad nos.

Ad hanc vocem cessavit mater eius flere et tacuit. Profectus est autem Tobias, et canis secutus est eum, et mansit prima mansione iuxta fluvium Tigris. Et exivit ut lavaret pedes suos, et ecce piscis immanis exivit ad devorandum eum. Quem expavescens Tobias clamavit voce magna dicens: Domine, invadit me. Et dixit ei angelus: Apprehende branciam eius et trahe eum ad te. Quod cum fecisset, attraxit eum in siccum, et palpitare cepit ante pedes eius. Tunc dixit ei angelus: Exentera hunc piscem, et cor eius et fel et iecur repone tibi; sunt enim hec necessaria ad medicamenta utilia. Quod cum fecisset, assavit carnes eius, et secum tulerunt in via. Cetera salierunt que sufficerent eis quousque pervenirent in Rages civitate Medorum.

Tunc interrogavit Tobias angelum et dixit ei: Obsecro te Azaria frater, ut dicas mihi quod remedium habebunt ista que de pisce servare iussisti. Respondensque dixit ei: Cordis eius particulam si super carbones ponas, fumus eius extricat omne genus demoniorum, sive a viro sive a muliere, ita ut ultra non accedat ad eos. Et dixit ei: Ubi vis ut maneamus? Respondensque angelus dixit ei: Est hic Raguel nomine propinquus vir de tribu tua, et hic habet filiam nomine Saram, sed neque masculum neque feminam ullum habet alium preter eam. Tibi debetur omnis substantia eius, et oportet eam te accipere coniugem. Pete ergo eam a patre eius, et dabit tibi eam uxorem.

Tunc respondit Tobias et dixit: Audio quia tradita est viris septem, et mortui sunt. Sed et hoc audivi quia demonium illos occidit. Timeo ergo ne forte et mihi hoc eveniat, et cum sim unicus parentibus meis, deponam senectutem illorum cum tristitia ad inferos. Tunc angelus Raphael dixit ei: Audi me et ostendam tibi qui sunt quibus prevalere potest demonium. Hi namque qui coniugium ita suscipiunt ut Deum a se et a sua mente excludant, et sue libidini ita vacent sicut equus et mulus quibus non est intellectus, habet potestatem demonium super eos. Tu autem cum acceperis eam, ingressus cubiculum per tres dies continens esto ab ea, et nichil aliud nisi orationibus vacabis cum ea.

Ipsa autem nocte incenso iecore piscis fugabitur demonium. Secunda vero nocte in copulatione sanctorum patriarcharum admitteris. Tertia autem nocte benedic

108

tione consequeris, ut filii ex vobis incolumes perveniant. Transacta autem tertia nocte accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis quam libidinis ductus, ut in semine Abrahae benedictionem in filiis consequaris.

Ingressi sunt autem ad Raguelem, et suscepit eos Raguel cum gaudio. Intuensque Tobiam Raguel, dixit Annae uxori suae: Quam similis est iuvenis iste consobrino meo. Et cum haec dixisset, ait: Unde estis iuvenes fratres nostri? At illi dixerunt: Ex tribu Nephtalim sumus, ex captivitate Ninive. Dixitque illis Raguel: Nostis Tobiam fratrem meum? Qui dixerunt: Novimus. Cumque bona multa loqueretur de eo, dixit angelus ad Raguel: Tobias de quo interrogas, pater huius est. Et misit se Raguel, et cum lacrimis osculatus est eum, et plorans super collum eius dixit: Benedictio sit tibi fili mi, quia boni et optimi viri filius es. Et Anna uxor eius, et Sara filia ipsorum lacrimatae sunt. Postquam autem locuti sunt, praecepit Raguel occidere arietem, et parare convivium. Cumque hortaretur eos discumbere ad prandium, Tobias dixit: Hic ego hodie non manducabo neque bibam, nisi prius petitionem meam confirmes, et promittas mihi dare filiam tuam. Quo audito, Raguel expavit, sciens quid evenerit illis septem viris, et timere coepit ne forte huic similiter accideret.

Et cum nutaret, et non daret ullum petenti responsum, dixit ei angelus: Noli timere dare illam isti, quoniam huic timenti Deum debetur coniux filia tua. Propterea alius non potuit habere illam. Tunc dixit Raguel: Non dubito quod Deus preces et lacrimas meas in conspectu suo admiserit. Et credo quoniam ideo vos fecit ad me venire, ut ista coniungeretur cognationi suae, secundum legem Moysi. Et nunc noli dubium gerere quod tibi eam tradam. Et apprehendens dexteram filiae suae, dexterae Tobiae tradidit dicens: Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Iacob sit vobiscum, et ipse coniungat vos, impleatque benedictionem suam in vobis. Et accepta carta, fecerunt conscriptionem coniugii. Et post haec epulati sunt benedicentes Deum. Vocavitque ad se Raguel Annam uxorem suam, et praecepit ei ut praepararet alterum cubiculum. Et introduxit in illud Saram filiam suam, et lacrimata est. Dixitque ei: Forti animo esto filia mi. Dominus caeli det tibi gaudium pro taedio quod perpessa es. Postquam vero cenaverunt, introduxerunt iuvenem ad eam.

Recordatus itaque Tobias sermonum angeli, protulit de cassidili suo partem iecoris, posuitque eam super carbones vivos. Tunc Raphael angelus apprehendit daemonium, et religavit eum in deserto superioris Aegypti. Tunc hortatus est virginem Tobias, dixitque ei: Sara, surge, deprecemur Deum hodie et cras et secundum cras, quia istis tribus noctibus Deo iungimur; tertia autem transacta nocte, in nostro erimus coniugio. Filii sanctorum quippe sumus, et non possumus ita coniungi sicut gentes quae ignorant Deum. Surgentes autem pariter instanter orabant Dominum ambo simul, ut sanitas daretur eis. Dixitque Tobias: Domine Deus patrum nostrorum, benedicant te caeli et terra, et mare, et fontes et flumina, et omnis creatura quae in eis est. Tu fecisti Adam de limo terrae, dedistique ei adiutorium Evam. Et nunc Domine tu scis, quia non luxuriae causa accipio sororem meam, sed sola posteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen tuum in saecula saeculorum. Dixit itaque Sara: Miserere nobis Domine, miserere nobis, et consenescamus ambo pariter sani.

Et factum est circa pullorum cantum, accersiri iussit Raguel servos suos, et abierunt cum eo ut foderent sepulchrum. Dicebat enim: Ne forte simili modo evenerit ei, quo et ceteris illis septem qui sunt ingressi ad eam. Cumque parassent fossam, reversus Raguel ad uxorem suam dixit ei: Mitte unam ex ancillis tuis, et videat si mortuus est, ut sepeliamus eum antequam illucescat. At illa unam ex ancillis misit. Quae ingressa cubiculum, reperit illos salvos et incolumes, secum pariter dormientes. Et reversa nuntiavit bonum nuntium. Et benedixerunt Dominum Raguel videlicet et Anna uxor eius, et dixerunt: Benedicimus te Domine Deus Israel, quia non contigit nobis quemadmodum putabamus. Fecisti enim misericordiam tuam nobiscum, et exclusisti a nobis inimicum persequentem nos. Misertus es autem duobus unicis. Fac eos Domine plenius benedicere te, et sacrificium tibi laudis tuae et suae sanitatis offerre, ut cognoscat universitas gentium, quia tu es Deus solus in universa terra. Statimque praecepit servis suis Raguel, ut replerent fossam quam fecerant, priusquam lucesceret. Uxori autem suae dixit ut instrueret convivium, et praepararet omnia quae in cibos erant iter agentibus necessaria. Duas quoque vaccas pingues, et quattuor arietes occidi fecit, et parari epulas omnibus vicinis suis, cunctisque amicis.

Et adiuravit Raguel Tobiam, ut duas hebdomadas moraretur apud eum. De omnibus autem quae possidebat Raguel, dimidiam partem dedit Tobiae, et fecit hanc scripturam, ut pars dimidia quae supererat post obitum eorum, Tobiae dominio deveniret. Tunc vocavit ad se Tobias angelum, quem quidem hominem aestimabat, dixitque ei: Azaria frater, peto ut auscultes verba mea. Si me ipsum tradam tibi servum, non ero condignus providentiae tuae. Tamen obsecro te, ut assumas tibi animalia sive servitia, et vadas ad Gabelum in Rages civitatem Medorum, reddasque ei chirographum suum, et recipias ab eo pecuniam, et roges eum venire ad nuptias meas. Scis enim ipse quoniam numerat dies pater meus, et si tardavero una die plus, contristatur anima eius. Et certe vides quomodo Raguel adiuraverit me, cuius adiuramentum spernere non possum. Tunc Raphael assumens quattuor ex servis Raguelis, et duos camelos, in Rages civitatem Medorum perrexit. Et inveniens Gabelum dedit ei chirographum suum, et recepit omnem pecuniam. Indicavitque ei de Tobia filio Tobiae omnia quae gesta sunt, fecitque eum secum venire ad nuptias.

Cumque ingressus esset domum Raguelis, invenit Tobiam discumbentem. Et exiliens, osculati sunt se invicem. Et flevit Gabelus, benedixitque Deum, et dixit: Benedicat te Dominus Deus Israel, quia filius es viri optimi et iusti, et timentis Deum, et eleemosynas facientis. Et dicatur benedictio super uxorem tuam, et super parentes vestros, et videatis filios vestros, et filios filiorum vestrorum usque in tertiam et quartam generationem, et sit semen vestrum benedictum a Deo Israel, qui regnat in saecula saeculorum. Cumque omnes dixissent Amen, accesserunt ad convivium. Sed et cum timore Domini nuptiarum convivium exercebant. Cum vero moras faceret Tobias causa nuptiarum, sollicitus erat pater eius Tobias dicens: Putas quare moratur filius meus, aut quare detentus est ibi? Putasne Gabelus mortuus est, et nemo illi reddit pecuniam? Coepit autem contristari nimis et ipse, et uxor eius Anna cum eo, et coeperunt ambo simul flere, eo quod die statuto minime reverteretur filius eorum ad eos. Flebat igitur mater eius irremediabilibus lacrimis, atque dicebat: Heu heu me fili mi, ut quid te misimus peregrinari, lumen oculorum nostrorum, baculum senectutis nostrae, et solacium vitae nostrae, spem posteritatis nostrae? Omnia simul in te uno habentes, non te debuimus dimittere a nobis. Cui dicebat Tobias: Tace et noli turbari, sanus est filius noster. Satis fidelis est vir ille cum quo misimus eum. Illa autem nullo modo consolari poterat, sed cotidie exiliens circumspiciebat, et circuibat vias omnes per quas spes remeandi videbatur, ut procul videret eum, si fieri posset, venientem.

At vero Raguel dicebat ad generum suum: Mane hic, et ego mittam nuntium salutis de te ad Tobiam patrem tuum. Cui Tobias dixit: Ego novi quia pater meus et mater mea modo dies computant, et cruciatur spiritus eorum in ipsis. Cumque verbis multis rogaret Raguel Tobiam, et ille eum nulla ratione vellet audire, tradidit Saram ei, et dimidiam partem omnis substantiae suae, in pueris et in puellis, in pecudibus, in camelis, et in vaccis, et in pecunia multa, et salvum atque gaudentem dimisit eum a se dicens: Angelus Domini sanctus sit in itinere vestro, perducatque vos incolumes, et inveniatis omnia recte circa parentes vestros, et videant oculi mei filios vestros priusquam moriar. Et apprehendentes parentes filiam suam osculati sunt eam, et dimiserunt ire, monentes eam honorare soceros, diligere maritum, regere familiam, gubernare domum, et seipsam irreprehensibilem exhibere.

Cumque reverterentur, pervenerunt ad Charan quae est in medio itinere contra Nineve, undecimo die. Dixitque angelus: Tobia frater, scis quemadmodum reliquisti patrem tuum. Si placet itaque tibi, praecedamus, et lento gradu sequantur iter nostrum familiae simul cum coniuge tua, et cum animalibus. Cumque hoc placuisset ut irent, dixit Raphael ad Tobiam: Tolle tecum ex felle piscis, erit enim necessarium. Tulit itaque ex felle illo, et abierunt. Anna vero sedebat secus viam cotidie in supercilio montis, unde respicere poterat de longinquo. Et dum ex eodem loco specularetur adventum eius, vidit a longe, et illico cognovit venientem filium suum, et currens nuntiavit viro suo dicens: Ecce filius tuus venit. Dixitque Raphael ad Tobiam: At ubi introieris domum tuam, statim adora Dominum Deum tuum, et gratias agens ei accede ad patrem tuum, et osculare eum. Statimque lini super oculos eius ex felle isto piscis quod portas tecum. Scias enim quoniam mox aperientur oculi eius, et videbit pater tuus lumen caeli, et in aspectu tuo gaudebit.

Tunc praecucurrit canis qui simul fuerat in via, et quasi nuntius adveniens blandimento suae caudae gaudebat. Et exsurgens caecus pater eius coepit offendens pedibus currere, et data manu puero, occurrit obviam filio suo. Et suscipiens osculatus est eum cum uxore sua, et coeperunt flere prae gaudio. Cumque adorassent Deum, et gratias egissent, consederunt. Tunc sumens Tobias de felle piscis linivit oculos patris sui. Et sustinuit quasi dimidiam fere horam, coepitque albugo ex oculis eius quasi membrana ovi egredi. Quam apprehendens Tobias traxit ab oculis eius, statimque visum recepit. Et glorificabant Deum, ipse videlicet, et uxor eius, et omnes qui sciebant eum. Dicebatque Tobias: Benedico te Domine Deus Israel, quia tu castigasti me, et tu salvasti me. Et ecce video Tobiam filium meum. Ingressa est etiam post septem dies Sara uxor eius, et omnis familia, et pecora sana, et cameli, et pecunia multa uxoris, sed et pecunia illa quam receperat a Gabelo. Et narravit parentibus suis omnia beneficia Dei, quae fecisset circa eum per hominem qui eum duxerat.

Veneruntque Achior et Nabath consobrini Tobiae gaudentes ad Tobiam, congratulantes ei de omnibus quae circa illum ostenderat Deus. Et per septem dies epulantes cum gaudio magno gavisi sunt. Tunc vocavit ad se Tobias filium suum, dixitque ei: Quid possumus dare viro isti sancto qui venit tecum? Respondens Tobias dixit patri suo: Pater, quam mercedem dabimus ei? Aut quid dignum poterit esse beneficiis eius? Me duxit et reduxit sanum, pecuniam a Gabelo ipse suscepit, uxorem ipse habere me fecit, et daemonium ab ea compescuit, gaudium parentibus eius fecit, me ipsum a devoratione piscis eripuit, te quoque fecit videre lumen caeli, et bonis omnibus per eum repleti sumus. Quid illi ad haec dignum poterimus dare? Sed peto te pater ut roges eum, si forte dignabitur medietatem de omnibus quae allata sunt sibi assumere. Et vocantes eum pater et filius, tulerunt eum in partem, et rogare coeperunt ut dignaretur dimidiam partem omnium quae attulerant acceptam habere. Tunc dixit eis occulte: Benedicite Deum caeli, et coram omnibus viventibus confitemini ei, quoniam fecit vobiscum misericordiam.

Etenim sacramentum regis abscondere bonum est, opera autem Dei revelare et confiteri honorificum est. Bona est oratio cum ieiunio, et eleemosyna magis quam thesauros auri condere, quoniam eleemosyna a morte liberat, et ipsa est quae purgat peccata, et facit invenire vitam aeternam. Qui autem faciunt peccatum et iniquitatem, hostes sunt animae suae. Manifesto ergo vobis veritatem, et non abscondam a vobis occultum sermonem. Quando orabas cum lacrimis, et sepeliebas mortuos, et derelinquebas prandium tuum, et mortuos abscondebas per diem in domo tua, et nocte sepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam Domino. Et quia acceptus eras Deo, necesse fuit ut temptatio probaret te. Et nunc misit me Dominus ut curarem te, et Saram uxorem filii tui a daemonio liberarem. Ego enim sum Raphael angelus, unus ex septem qui astamus ante Dominum. Cumque haec audissent, turbati sunt, et trementes ceciderunt super faciem suam. Dixitque eis angelus: Pax vobis, nolite timere. Etenim cum essem vobiscum, per voluntatem Dei eram. Ipsum benedicite, et cantate ei. Videbar quidem vobiscum manducare et bibere, sed ego cibo invisibili et potu qui ab hominibus videri non potest utor. Tempus est ergo ut revertar ad eum qui me misit. Vos autem benedicite Deum, et enarrate omnia mirabilia eius.

Et cum haec dixisset, ab aspectu eorum ablatus est, et ultra eum videre non potuerunt. Tunc prostrati per horas tres in faciem, benedixerunt Deum, et exsurgentes narraverunt omnia mirabilia eius. Aperiens autem Tobias senior os suum benedixit Dominum, et dixit: Magnus es Domine in aeternum, et in omnia saecula regnum tuum, quoniam tu flagellas et salvas, deducis ad inferos et reducis, et non est qui effugiat manum tuam. Confitemini Domino filii Israel, et in conspectu gentium laudate eum, quoniam ideo dispersit vos inter gentes quae ignorant eum, ut vos enarretis mirabilia eius, et faciatis scire eos, quia non est alius Deus omnipotens praeter eum. Ipse castigavit nos propter iniquitates nostras, et ipse salvabit nos propter misericordiam suam. Aspicite ergo quae fecit nobiscum, et cum timore et tremore confitemini illi. Ego autem in terra captivitatis meae confitebor illi, quoniam ostendit maiestatem suam in gentem peccatricem. Convertimini itaque peccatores, et facite iustitiam coram Deo, credentes quod faciat vobiscum misericordiam suam. Ego autem et anima mea in eo laetabimur. Benedicite Dominum omnes electi eius, agite dies laetitiae, et confitemini illi. Hierusalem civitas Dei, castigavit te Dominus in operibus manuum tuarum. Confitere Domino in bonis, et benedic Deum saeculorum, ut reaedificet in te tabernaculum suum, et revocet ad te omnes captivos, et gaudeas in omnia saecula saeculorum. Luce splendida fulgebis, et omnes fines terrae adorabunt te. Nationes ex longinquo ad te venient, et munera deferentes adorabunt Dominum in te, et terram tuam in sanctificationem habebunt. Nomen enim magnum invocabunt in te. Maledicti erunt qui contempserint te, et condemnati erunt qui blasphemaverint te, benedictique erunt qui aedificaverint te. Tu autem laetaberis in filiis tuis, quoniam omnes benedicentur et congregabuntur ad Dominum. Beati omnes qui diligunt te, et qui gaudent super pace tua.

Anima mea benedic Dominum, quoniam liberavit Hierusalem civitatem suam. Beatus ero si fuerint reliquiae seminis mei ad videndam claritatem Hierusalem. Portae Hierusalem ex sapphiro et smaragdo aedificabuntur, et ex lapide pretioso omnis circuitus murorum eius. Ex lapide candido et mundo omnes plateae eius sternentur, et per vicos eius alleluia cantabitur. Benedictus Dominus qui exaltavit eam, ut sit regnum eius in saecula saeculorum super eam. Amen. Et consummati sunt sermones Tobiae. Et postea quam illuminatus est Tobias, vixit annis .l. duobus, et vidit filios nepotum suorum. Completis itaque annis .c.xii., sepultus est ho

norifice in ninive. Quinquaginta namque sex annorum lumen oculorum amisit, sexagenarius vero recepit. Reliquum vero vite sue in gaudio fuit, et cum bono profectu timoris dei perrexit in pace. In hora autem mortis sue vocavit tobiam filium suum, et septem iuvenes filios eius nepotes suos, dixitque eis. Prope erit interitus ninive; Non enim excidit verbum domini, et fratres nostri qui dispersi sunt a terra israhel revertentur ad eam. Omnis autem deserta terra eius replebitur, et domus dei que in ea incensa est iterum reedificabitur, ibique revertentur omnes timentes deum. Et relinquent gentes ydola sua, et venient in hierusalem et habitabunt in ea, omnes reges terre adorantes regem israhel. Audite ergo filii mei patrem vestrum. Servite domino in veritate, et inquirite ut faciatis que placita sunt illi, et filiis vestris mandate ut faciant iustitias et elemosinas, ut sint memores dei, et benedicant eum in omni tempore in veritate, et in tota virtute sua. Nunc ergo filii audite me, et nolite manere hic, sed quacumque die sepelieritis matrem vestram circa me in uno sepulchro, ex eo dirigite gressus vestros, ut exeatis hinc. Video enim quia iniquitas eius finem dabit illi. Factum est autem post obitum matris sue, tobias abscessit ex ninive cum uxore sua et filiis, et filiorum filiis, et reversus est ad soceros suos. Invenitque eos incolumes in senectute bona, et curam eorum gessit, et ipse clausit oculos eorum, et omnem hereditatem domus raguel percepit, viditque quintam generationem filios filiorum suorum. Et completis annis nonaginta novem in timore domini cum gaudio sepelierunt eum. Omnis autem cognatio eius, et omnis generatio eius in bona vita, et in sancta conversatione permansit, ita ut accepti essent tam deo quam hominibus, et cunctis habitatoribus terre.

EXPLICIT LIBER TOBIE. HABET VERSUS NONGENTOS.

INCIPIT PROLOGUS IN LIBRUM IUDITH

Apud hebreos liber iudith inter agyografa legitur, cuius auctoritas ad roboranda illa que in contentionem veniunt, minus ydonea iudicatur. Chaldeo tamen sermone conscriptus, inter hystorias computatur. Sed quia hunc librum synodus nicena in numero sanctarum scripturarum legitur computasse, acquievi postulationi vestre, immo exactioni, et sepositis occupationibus quibus vehementer artabar, huic unam lucubratiunculam dedi, magis sensum e sensu, quam ex verbo verbum transferens. Multorum codicum varietatem vitiosissimam amputavi. sola ea que intelligentia integra in verbis chaldeis invenire potui, latinis expressi. Accipite iudith viduam castitatis exemplum, et triumphali laude perpetuis eam preconiis declarate. Hanc enim non solum feminis, sed et viris imitabilem dedit, qui castitatis eius remunerator virtutem talem tribuit, ut invictam omnibus hominibus vinceret, et insuperabilem superaret.

ARFAXAT ITAQUE REX MEDORUM subiugaverat multas gentes imperio suo, et ipse edificavit civitatem potentissimam quam appellavit egbathanis, ex lapidibus quadratis et sectis. Fecit muros eius in altitudine cubitorum septuaginta, et in latitudine cubitorum xxx. Turres vero eius posuit in altitudine cubitorum centum. Per quadrum vero earum latus utrumque vicenorum pedum spatio tendebatur. Posuitque portas eius in altitudine turrium, et gloriabatur quasi potens in potentia exercitus sui, et in gloria quadrigarum suarum. Anno igitur xii regni sui, nabugodonosor rex assyriorum qui regnabat in ninive civitate magna, pugnavit contra arfaxat, et obtinuit eum in campo magno qui appellatur ragau, circa eufraten, et tygrin, et iadasan, in campo erioch regis helycorum. Tunc exaltatum est regnum nabugodonosor, et cor eius elevatum est. Et misit ad omnes qui habitabant in cilicia, et damasco et lybano, et ad gentes que sunt in carmelo, et cedar, et inhabitantes galileam in campo magno hesdrahelon, et ad omnes qui erant in samaria, et trans flumen iordanem usque in hierusalem, et omnem terram gessen, quousque perveniatur usque ad montes ethiopie. Ad hos omnes misit nuntios nabugodonosor rex assyriorum. Qui omnes uno animo contradixerunt, et remiserunt eos vacuos, ac sine honore abiecerunt. Tunc indignatus est nabugodonosor rex, adversus omnem terram illam, et iuravit per regnum et thronum suum quod defenderet se ab omnibus his. Anno xiii nabugodonosor regis, xxii die mensis primi, factum est verbum in domo nabugodonosor regis assyriorum ut defenderet se. Vocavitque omnes maiores omnesque duces et bellatores suos, et habuit cum eis mysterium consilii sui. Dixitque cogitationem suam in eo esse, ut omnem terram subiugaret suo imperio. Quod dictum cum placuisset omnibus, vocavit nabugodonosor rex holofernem principem militie sue, et dixit ei. Egredere adversus omne regnum occidentis, et contra eos precipue qui contempserunt imperium meum. Non parcet oculus tuus ulli regno, omnemque urbem munitam subiugabis michi. Tunc holofernes vocavit duces et magistratus virtutis assyriorum, et dinumeravit viros in expeditione sicut precepit ei rex, c.xx milia peditum pugnatorum, et equites sagittarios xii milia. Omnemque expeditionem suam fecit precedere in multitudine innumerabilium camelorum, cum his que exercitibus sufficerent copiose, boum quoque armenta gregesque ovium quorum non erat numerus. Frumentum ex omni syria in transitu suo parari constituit. Aurum vero et argentum de domo regis assumpsit multum nimis, et profectus est ipse et omnis exercitus cum quadrigis et equitibus et sagittariis. Qui cooperuerunt superficiem terre sicut locuste.

Cumque pertransisset fines assyriorum, venit ad montes magnos ange, qui sunt a sinistro cilicie; ascenditque omnia castella eorum, et obtinuit omnem munitionem. Effregit autem civitatem opinatissimam melothi, predavitque omnes filios tharsis, et filios israhel qui erant contra faciem deserti, et ad austrum terre celeon. Et transivit eufraten et venit ad mesopotamiam, et fregit omnes civitates excelsas que erant ibi, a torrente mambre usque quo perveniatur ad mare, et occupavit terminos eius, a cilicia usque ad fines iapheth qui sunt ad austrum. Adduxitque omnes filios madian, et predavit omnem locupletationem, omnesque resistentes sibi occidit in ore gladii. Et post hec descendit in campos damasci, in diebus messis, et succendit omnia sata, omnesque arbores ac vineas fecit incidi. Et cecidit timor illius super omnes inhabitantes terram. Tunc miserunt legatos suos universarum urbium et provinciarum reges ac principes syrie, scilicet mesopotamie et syrie sobal et libie, atque cilicie, qui venientes ad holofernem dixerunt. Desinat indignatio tua circa nos. Melius est ut viventes serviamus nabugodonosor regi magno, et subditi simus tibi, quam morientes cum interitu nostro, ipsi servitutis nostre dampna patiamur. Omnis civitas nostra, omnisque possessio, omnes montes et colles et campi, armenta boum, greges ovium caprarumque, equorum camelorumque, et universe facultates nostre atque familie in conspectu tuo sunt. Sint omnia sub lege tua. Nos etiam et filii nostri servi tui sumus. Veni nobis pacificus dominus, et utere servitio nostro sicut placuerit tibi.

Tunc descendit de montibus cum equitibus in virtute magna, et obtinuit omnem civitatem, et omnem inhabitantem terram. De universis autem urbibus assumpsit sibi auxiliarios viros fortes et electos ad bellum. Tantusque metus provinciis illis incubuit, ut universarum urbium habitatores, principes et honorati simul cum populis exirent obviam venienti, excipientes eum cum coronis et lampadibus, ducentes choros in tybiis, et tympanis et organis. Nec ista tamen facientes ferocitatem eius pectoris mitigare potuerunt. Nam et civitates eorum destruxit, et lucos eorum excidit. Preceperat enim illi nabugodonosor rex ut omnes deos terre exterminaret, videlicet ut ipse solus diceretur deus, ab his nationibus que potuissent holofernis potentia subiugari. Pertransiens autem syriam sobal, et omnem apamiam, omnemque mesopotamiam, venit ad ydumeos in terra gabaa, accepitque civitates eorum, et sedit ibi per xxx dies. In quibus diebus adunari precepit universum exercitum virtutis sue.

Tunc audientes hec filii israhel qui habitabant terram iuda, timuerunt valde a facie eius. Tremor etiam et horror invasit sensus eorum, ne hoc faceret hierusalem et templo domini quod fecerat ceteris civitatibus et templis earum. Et miserunt in omnem samariam per circuitum usque iericho, et preoccupaverunt omnes vertices montium, et muris circumdederunt vicos eorum, et congregaverunt frumenta in preparatione pugne. Sacerdos etiam eliachim scripsit ad universos qui erant contra hesdrelon, que est contra faciem campi magni iuxta dothaym, et universis per quos transitus esse poterat, ut obtinerent ascensus montium per quos via esse poterat ad hierusalem, ut illic custodirent ubi angustum iter esse poterat inter montes.

Et fecerunt filii israhel secundum quod constituerat eis sacerdos domini eliachim. Et clamavit omnis populus ad dominum instantia magna, et humiliaverunt animas suas in ieiuniis, ipsi et mulieres eorum. Et induerunt se sacerdotes ciliciis, et infantes prostraverunt contra faciem templi domini, et altare domini operuerunt cilicio. Et clamaverunt ad dominum deum israhel unanimiter, ne darentur in predam infantes eorum, et uxores eorum in divisionem, et civitates eorum in exterminium, et sancta eorum in pollutionibus. Tunc eliachim sacerdos domini magnus circuivit omnem israhel, allocutusque est eos dicens. Scitote quoniam exaudiet dominus preces vestras, si manentes permanseritis in ieiuniis et orationibus in conspectu domini. Memores estote moysi servi domini, qui amalech confidentem in virtute sua, et in potentia sua, et in exercitu suo, et in clipeis suis, et in curribus suis, et in equitibus suis, non in ferro pugnando, sed precibus sanctis orando deiecit. Sic erunt universi hostes israhel, si perseveraveritis in hoc opere quo cepistis. Ad hanc ergo exhortationem eius deprecantes dominum, permanebant in conspectu domini, ita ut etiam hi qui holocausta domino offerebant, precincti ciliciis offerrent sacrificia domino, et erat cinis super capita eorum, et ex toto corde suo orabant dominum, ut visitaret populum suum israhel.

Nuntiatumque est holoferni principi militie assyriorum, quod filii israhel prepararent se ad resistendum, ac montium itinera conclusissent. Et furore nimio exarsit in iracundia magna, vocavitque omnes principes moab, et duces amon, et dixit eis. Dicite michi quis sit populus iste qui montana obsidet, aut que et quales sunt, et quante civitates eorum, que etiam sit virtus eorum, aut que sit multitudo eorum, vel quis rex militie eorum. Et quare pre omnibus qui habitant in oriente isti contempserunt me, et non exierunt obviam nobis, ut susciperent nos cum pace.

109.

Tunc achior dux filiorum amon respondens ait. Si digneris audire domine mi, dicam veritatem in conspectu tuo, de populo isto, qui in montanis habitat, et non egredietur verbum falsum ex ore meo. Populus iste ex progenie chaldeorum est. Hic primum in mesopotamia habitavit, quoniam noluerunt sequi deos patrum suorum, qui erant in terra chaldeorum. Deserentes itaque cerimonias patrum suorum, que in multitudine deorum erant, unum deum celi coluerunt. Qui et precepit eis ut exirent inde, et habitarent in charran. Cumque operuisset omnem terram fames, descenderunt in egyptum, illicque per quadringentos annos sic multiplicati sunt, ut dinumerari eorum non posset exercitus. Cumque gravasset eos rex egypti, atque in edificationibus urbium suarum in luto et latere subiugasset eos, clamaverunt ad dominum suum, et percussit totam terram egypti plagis variis. Cumque eiecissent eos egyptii a se, et cessasset plaga ab eis, et iterum vellent eos capere, et ad suum servitium revocare, fugientibus his deus celi mare aperuit, ita ut hinc inde aque quasi murus solidarentur, et isti pede sicco fundum maris perambulando transirent. In quo loco dum innumerabilis exercitus egyptiorum eos persequeretur, ita aquis coopertus est, ut non remaneret vel unus, qui factum posteris nuntiaret.

Egressi etiam mare rubrum deserta syna montis occupaverunt, in quibus numquam homo habitare potuit, vel filius hominis requievit. Illic fontes amari obdulcati sunt eis ad bibendum, et per annos xl annona de celo consecuti sunt. Ubicumque ingressi sunt sine arcu et sagitta, et absque scuto et gladio, deus eorum pro eis pugnavit et vicit.

Et non fuit qui insultaret populo isti, nisi quando recessit a cultura domini dei sui. Quotiensque autem preter ipsum deum suum alterum coluerunt, dati sunt in predam, et in gladium, et in obprobrium. Quotiensque autem penituerunt se recessisse a cultura dei sui, dedit eis deus celi virtutem resistendi. Denique

chananeum regem et iebuseum et ferezeum et etheum et eveum et amorreum et omnes potentes in esebon prostraverunt et terras eorum et civitates eorum ipsi possederunt. Et usque dum non peccarent in conspectu dei sui erant cum illis bona. Deus enim illorum odit iniquitatem. Nam et ante hos annos cum recessissent a via quam dederat illis deus ut ambularent in ea, exterminati sunt preliis multis a nationibus et plurimi eorum captivi ducti sunt in terram non suam. Nuper autem reversi sunt ad dominum deum suum ex dispersione qua dispersi fuerant adunati sunt, et ascenderunt montana hec omnia et iterum possident hierusalem ubi sunt sancta eorum.

Nunc ergo mi domine perquire si est aliqua iniquitas eorum in conspectu dei eorum, ascendamus ad illos quoniam tradens tradet illos deus eorum tibi, et subiugati erunt sub iugo potentie tue. Si autem non est offensio populi huius coram deo suo, non poterimus resistere illis quoniam deus illorum defendet illos, et erimus in obprobrium universe terre. Et factum est cum cessasset loqui achior verba hec, irati sunt omnes magnates holofernis et cogitabant interficere eum, dicentes ad alterutrum: Quis iste est qui filios israhel posse dicat resistere regi nabuchodonosor et exercitibus eius, homines inermes et sine virtute et sine peritia artis pugne? Ut ergo agnoscat achior quoniam fallit nos, ascendamus in montana, et cum capti fuerint potentes eorum tunc cum eisdem gladio transverberabitur, ut sciat omnis gens quoniam nabuchodonosor deus terre est, et preter ipsum alius non est.

Factum est autem cum cessassent loqui, indignatus holofernes vehementer dixit ad achior: Quoniam prophetasti nobis dicens quod gens israhel defendatur a deo suo, ut ostendam tibi quia non est deus nisi nabuchodonosor, cum percusserimus eos omnes sicut hominem unum, tunc et ipse cum illis assyriorum gladio interibis, et omnis israhel tecum perditione disperiet. Et probabis quoniam nabuchodonosor dominus sit universe terre, tuncque gladius militie mee transiet per latera tua, et confixus cades inter vulneratos israhel, et non respirabis ultra donec extermineris cum illis. Porro autem si prophetiam tuam veram existimas, non concidat vultus tuus, et pallor qui faciem tuam obtinuit abscedat a te, si verba mea hec putas impleri non posse. Ut autem noveris quia simul cum illis hec experieris, ecce ex hac hora illorum populo sociaberis, ut dum dignas mei gladii penas exceperint, ipse simul ultioni subiaceas.

Tunc holofernes precepit servis suis ut comprehenderent achior et ducerent eum in bethuliam, et traderent eum in manus filiorum israhel. Et accipientes eum servi holofernis profecti sunt per campestria. Et cum appropinquassent ad bethuliam, exierunt contra eos fundibularii. Illi autem divertentes a latere montis ligaverunt achior ad arborem manibus et pedibus, et sic vinctum de restibus dimiserunt eum, et reversi sunt ad dominum suum. Porro filii israhel descendentes de bethulia venerunt ad eum. Quem solventes duxerunt ad bethuliam, atque in medio populi illum statuentes percontati sunt quid rerum esset quod illum vinctum assyrii reliquissent. In diebus illis erant illic principes ozias filius micha de tribu symeon, et charmi qui et gothoniel. In medio itaque seniorum et in conspectu omnium achior dixit omnia que locutus ipse fuerat ab holoferne interrogatus, et qualiter populus holofernis voluisset propter hoc verbum interficere eum, et quemadmodum holofernes ipse iratus iusserit eum israhelitis hac de causa tradi, ut dum vicerit filios israhel tunc et ipsum achior diversis iubeat suppliciis interire, propter hoc quod dixisset: Deus celi defensor eorum est. Cumque universa achior exposuisset, omnis populus cecidit in faciem dominum adorantes, et communi lamentatione ac fletu unanimes preces suas domino effuderunt dicentes: Domine deus celi et terre, intuere superbiam illorum et respice ad nostram humilitatem, et faciem sanctorum tuorum attende, et ostende quia non derelinquis presumentes de te, et presumentes de se et de sua virtute gloriantes humilias. Finito itaque fletu et per totum diem populorum oratione completa, consolati sunt achior dicentes: Deus patrum nostrorum cuius tu virtutem predicasti, ipse tibi hanc dabit vicissitudinem ut eorum magis tu interitum videas. Cum vero dominus deus noster dederit hanc libertatem servis suis, sit et tecum deus in medio nostri, ut sicut placuerit tibi ita cum tuis omnibus converseris.

Tunc ozias finito concilio suscepit eum in domum suam et fecit cenam magnam, et vocatis omnibus presbiteris simul expleto ieiunio refecerunt. Postea vero convocatus omnis populus per totam noctem intra ecclesiam oraverunt petentes auxilium a deo israhel. Holofernes autem altera die precepit exercitibus suis ut ascenderent contra bethuliam. Erant autem pedites bellatorum centum viginti milia et equites viginti duo milia, preter preparationes virorum illorum quos occupaverat captivitas et adducti fuerant de provinciis et urbibus universe iuventutis. Omnes pariter paraverunt se ad pugnam contra filios israhel, et venerunt per crepidinem montis usque ad apicem qui respicit contra dothaym, a loco qui dicitur belma usque ad chelmon qui est contra hesdrelon. Filii autem israhel ut viderunt multitudinem illorum prostraverunt se super terram, mittentes cinerem super capita sua, unanimes orantes ut deus israhel misericordiam suam ostenderet super populum suum israhel. Et assumentes arma sua bellica sederunt per loca que angusti itineris tramitem dirigunt inter montuosa, et erant custodientes ea tota nocte et die. Porro holofernes dum circuit per gyrum, repperit quod fons qui influebat aqueductum illorum a parte australi extra civitatem dirigeret, et incidi precepit aqueductum eorum. Erant tamen non longe a muris fontes ex quibus furtim videbantur haurire aquam, ad refocillandum potius quam ad potandum. Sed filii amon et moab accesserunt ad holofernem dicentes: Filii israhel non in lancea nec in sagittis confidunt, sed montes defendunt illos, et muniunt illos colles in precipitio constituti. Ut ergo sine congressione pugne possis superare eos, pone custodes fontium ut non hauriant aquam ex eis, et sine gladio interficies eos, vel certe fatigati tradent civitatem suam, quam putant in montibus positam superari non posse.

Et placuerunt verba hec coram holoferne et coram omnibus satellitibus eius, et constituit per gyrum centenarios per singulos fontes. Cumque ista custodia per dies viginti fuisset expleta, defecerunt cisterne et collectiones aquarum omnibus habitantibus in bethulia, ita ut non esset intra civitatem unde satiarentur vel una die, quoniam ad mensuram dabatur populis aqua cotidie. Tunc ad oziam congregati omnes viri ac femine, iuvenes et senes et parvuli, simul omnes una voce dixerunt: Iudicet deus inter nos et te, quoniam fecisti in nos mala, nolens loqui pacifice cum assyriis, et propter hoc vendidit nos deus in manibus eorum. Et ideo non est qui adiuvet, cum prosternamur ante oculos eorum in siti et perditione magna. Et nunc congregate universos qui in civitate sunt, ut sponte nos tradamus omnes populo holofernis. Melius est enim ut captivi benedicamus dominum viventes, quam moriamur et simus obprobrium omni carni, cum viderimus uxores nostras et infantes nostros mori ante oculos nostros. Contestamur hodie celum et terram et deum patrum nostrorum qui ulciscatur nos secundum peccata nostra, ut iam tradatis civitatem in manu militie holofernis, ut sit finis noster brevis in ore gladii, qui longior efficitur in ariditate sitis. Et cum hec dixissent, factus est fletus et ululatus magnus in ecclesia magna omnibus, et per multas horas una voce clamaverunt ad deum dicentes: Peccavimus cum patribus nostris, iniuste egimus, iniquitatem fecimus. Tu quia pius es miserere nostri, aut in tuo flagello vindica iniquitates nostras, et noli tradere confitentes te populo qui ignorat te, ut non dicant inter gentes: Ubi

est deus eorum? Et cum fatigati his clamoribus et his fletibus lassati fuissent, exurgens ozias infusus lacrimis dixit: Equo animo estote fratres, et hos quinque dies expectemus a domino misericordiam. Forsitan enim indignationem suam abscidet et dabit gloriam nomini suo. Si autem transactis quinque diebus non venerit adiutorium, faciemus hec verba que locuti estis.

Et factum est cum audisset hec verba iudith vidua, que erat filia merari filii ydoch, filii ioseph, filii ozie, filii elay, filii iamnor, filii gedeon, filii rafom, filii achitob, filii melchie, filii enam, filii nathanie, filii salathiel, filii symeon, filii ruben. Et vir eius fuit manasses, qui mortuus est in diebus messis hordearie. Instabat enim super alligantes manipulos in campo, et venit estus super caput eius, et mortuus est in bethulia civitate sua, et sepultus est illic cum patribus suis. Erat autem iudith relicta eius vidua iam annis tribus et mensibus sex. Et in superioribus domus sue fecit sibi secretum cubiculum in quo cum puellis suis clausa morabatur, et habens super lumbos suos cilicium ieiunabat omnibus diebus vite sue preter sabbata et neomenias et festa domus israhel. Erat autem eleganti aspectu nimis, cui vir suus reliquerat divitias multas et familiam copiosam, ac possessiones armentis boum et gregibus ovium plenas. Et erat hec in omnibus famosissima, quoniam timebat dominum valde, nec erat qui loqueretur de ea verbum malum. Hec itaque cum audisset quoniam ozias promisisset quod transacto quinto die traderet civitatem, misit ad presbiteros chabri et carmyn. Et venerunt ad illam, et dixit illis: Quod est verbum istud in quo consensit ozias ut tradat civitatem assyriis, si intra quinque dies non venerit nobis adiutorium? Et qui estis vos qui temptatis dominum? Non est iste sermo qui misericordiam provocet, sed potius qui iram excitet et furorem accendat. Posuistis vos tempus miserationis domini, et in arbitrium vestrum diem constituistis ei. Sed quia patiens dominus est, in hoc ipso peniteamus et indulgentiam eius lacrimis postulemus. Non enim quasi homo deus sic comminabitur, neque sicut filius hominis ad iracundiam inflammabitur. Et ideo humiliemus illi animas nostras, et in spiritu constituti humiliato serviamus illi. Dicamus flentes domino ut secundum voluntatem suam sic faciat nobiscum misericordiam suam, ut sicut conturbatum est cor nostrum in superbia eorum, ita etiam de nostra humilitate gloriemur, quoniam non secuti sumus peccata patrum nostrorum qui dereliquerunt deum suum et adoraverunt deos alienos, pro quo scelere dati sunt in gladium et in rapinam et in confusionem inimicis suis. Nos autem alterum deum nescimus preter ipsum. Expectemus humiles consolationem eius, et exquiret sanguinem nostrum de afflictionibus inimicorum nostrorum, et humiliabit omnes gentes quecumque insurgunt contra nos, et faciet illas sine honore dominus deus noster.

Et nunc fratres mei, quoniam vos qui estis presbiteri in populo dei et ex vobis pendet anima illorum, ad eloquium vestrum corda eorum erigite, ut memores sint quia temptati sunt patres nostri ut probarentur si vere colerent deum suum. Memores esse debent quomodo pater noster abraham temptatus est et per multas tribulationes probatus dei amicus effectus est. Sic ysaac, sic iacob, sic moyses et omnes qui placuerunt deo per multas tribulationes transierunt fideles. Illi autem qui temptationes non susceperunt cum timore domini, et patientiam suam et improperium murmurationis sue contra dominum protulerunt, exterminati sunt ab exterminatore et a serpentibus perierunt. Et nos ergo non ulciscamur nos pro his que patimur, sed reputantes peccatis nostris hec ipsa minora esse supplicia flagella domini quasi servi qui corripimur ad emendationem non ad perditionem nostram evenisse credamus. Et dixerunt illi ozias et presbiteri: Omnia que locuta es vera sunt, et non est in sermonibus tuis ulla reprehensio. Nunc ergo ora pro nobis quoniam mulier sancta es et timens deum. Et dixit illis iudith: Sicut quod loqui potui dei esse cognoscitis, ita quod facere disposui probate si ex deo est, et orate ut firmum faciat consilium meum deus. Stabitis vos ad portam nocte ista, et ego exeam cum abra mea, et orate ut sicut dixistis in diebus quinque respiciat dominus populum suum israhel. Vos autem nolo ut scrutemini actum meum, et usque dum renuntiem vobis nichil aliud fiat nisi oratio pro me ad dominum deum nostrum. Et dixit ad eam ozias princeps iude: Vade in pace, et dominus tecum in ultionem inimicorum nostrorum. Et revertentes abierunt. Quibus abscedentibus ingressa est iudith oratorium suum, et induens se cilicio posuit cinerem super caput suum, et prosternens se domino clamavit ad dominum dicens: Domine deus patris mei symeon, qui dedisti illi gladium in defensionem alienigenarum qui violatores extiterunt in coinquinatione sua et denudaverunt femur virginis in confusionem, et dedisti mulieres eorum in predam et filias eorum in captivitatem, et omnem predam in divisionem servis tuis qui zelaverunt zelum tuum, subveni queso te domine deus meus michi vidue. Tu enim fecisti priora et illa post illa cogitasti, et hoc factum est quod ipse voluisti.

Omnes enim vie tue parate sunt, et tua iudicia in tua providentia posuisti. Respice castra assyriorum nunc sicut tunc castra egyptiorum videre dignatus es, quando post servos tuos armati currebant confidentes in quadrigis et in equitatu suo et in multitudine bellatorum. Sed aspexisti super castra eorum, et tenebre fatigaverunt eos. Tenuit pedes eorum abyssus, et aque operuerunt eos. Sic fiant et isti domine, qui confidunt in multitudine sua et in curribus suis et in contis et in sagittis suis et in lanceis gloriantur, et nesciunt quia tu ipse es deus noster qui conteris bella ab initio, et dominus nomen est tibi. Erige brachium tuum sicut ab initio, et allide virtutem eorum in virtute tua. Cadat virtus eorum in iracundia tua, qui promittunt se violare sancta tua et polluere tabernaculum nominis tui, et deicere gladio suo cornu altaris tui. Fac domine ut gladio proprio eius superbia amputetur. Capiatur laqueo oculorum suorum in me, et percuties eum ex labiis caritatis mee. Da michi in animo constantiam ut contempnam illum, et virtutem ut evertam illum. Erit enim memoriale nominis tui cum manus feminea deiecerit eum. Non enim in multitudine est virtus tua domine, neque in equorum viribus voluntas tua est, nec superbi ab initio placuerunt tibi, sed humilium et mansuetorum tibi semper placuit deprecatio. Deus celorum creator aquarum et dominus totius creature, exaudi me miseram deprecantem et de tua misericordia presumentem. Memento domine testamenti tui, et da verbum in ore meo, et in corde meo consilium corrobora, ut domus tua in sanctificatione permaneat, et omnes gentes agnoscant quia tu es deus et non est alius preter te.

Factum est autem cum cessasset clamare ad dominum, surrexit de loco quo iacuerat prostrata coram domino, vocavitque abram suam, et descendens in domum suam abstulit a se cilicium, et exuit se vestimentis viduitatis sue, et lavit corpus suum, et unxit se myrro optimo, et discriminavit crinem capitis sui, et imposuit mitram super caput suum, et induit se vestimentis iocunditatis sue. Induitque sandalia pedibus suis, assumpsitque dextraliola et lilia et inaures et anulos, et omnibus ornamentis suis ornavit se. Cui etiam dominus contulit splendorem, quoniam omnis ista compositio non ex libidine sed ex virtute pendebat. Et ideo dominus hanc in illam pulchritudinem ampliavit, ut incomparabili decore omnium oculis appareret. Imposuit itaque abre sue ascopam vini et vas olei et polentam et palatas et panes et caseum, et profecta est. Cumque venissent ad portam civitatis, invenerunt expectantem

oziam & presbiteros civitatis. Qui cum vidissent eam, stupentes mi-
rati sunt nimis pulchritudinem eius. nichil tamen interrogantes eam. dimi-
serunt transire dicentes. Deus patrum nostrorum det tibi gratiam. &
omne consilium tui cordis sua virtute corroboret: & glorietur super
te hierusalem. & sit nomen tuum in numero sanctorum & iustorum. Et dixerunt
hi qui illic erant omnes una voce fiat fiat.

Iudith vero orans dominum transiit portas. ipsa & abra eius. Factum est autem
cum descenderet montem circa ortum diei, occurrerunt ei exploratores
assyriorum. & tenuerunt eam dicentes. Unde venis. aut quo vadis.
Que respondit. filia sum hebreorum. ideo ego fugi a facie eorum. quia futurum
agnovi quod dentur vobis in depredationem. pro eo quod contempnentes vos
noluerunt ultro tradere seipsos. ut invenirent misericordiam in conspectu
vestro. Hac de causa cogitavi mecum dicens. Vadam ad faciem principis
holofernis. ut indicem illi secreta illorum. & ostendam illi quo aditu possit
obtinere eos. ita ut non cadat unus vir de exercitu eius. Et cum audis-
sent viri illi verba eius. considerabant faciem eius. & erat in oculis
eorum stupor. quia mirabantur pulchritudinem eius nimis. Et dixerunt
ad eam. Conservasti animam tuam. eo quod tale repperisti consilium. ut
descenderes ad dominum nostrum. Hoc autem scias quia cum steteris in conspectu
eius. bene tibi faciet. & eris gratissima in corde eius. Duxeruntque
illam ad tabernaculum holofernis nunciantes eam. Cumque intrasset
ante faciem eius. statim captus est in suis oculis holofernes. Dixeruntque
ad eum satellites eius. Quis contempnat populum hebreorum qui tam de-
coras mulieres habent. ut non pro his merito pugnare contra eos debe-
amus. Vidit itaque holofernem iudith sedentem in conopeo quod
erat ex purpura. & auro. & smaragdo. & lapidibus preciosis intex-
tum. cum in faciem eius intendisset. adoravit eum prosternens se super
terram. & levaverunt eam servi holofernis. iubente domino suo. Et
holofernes dixit ei. Equo animo esto. & noli pavere in corde tuo.
quia ego numquam nocui virum qui voluit servire nabugodonosor regi. Populus
autem tuus si non contempsisset me: non levassem lanceam meam super
illum. Nunc autem dic michi qua ex causa recessisti ab illis. & placuit
tibi ut venisses ad nos. Et dixit iudith.

Sume verba ancille tue. quia si secutus fueris verba ancille tue. perfec-
tam rem faciet dominus tecum. Vivit enim nabugodonosor rex terre. & vivit
virtus eius que est in te. ad correctionem omnium animarum errantium.
quia non solum homines servient illi per te. sed & bestie agri obtemperant
illi. Nunciatur enim industria animi tui universis gentibus. & indicatum
est omni seculo quia tu solus bonus. & potens es in omni regno eius. & dis-
ciplina tua omnibus provinciis predicatur. Nec hoc latet quod locutus est
achior. nec illud ignoratur quod ei iusseris evenire. Constat enim deum
nostrum sic peccatis offensum ut mandaverit per prophetas suos ad populum
quod tradat eum pro peccatis suis. & quia sciunt se offendisse deum suum filii
israhel. tremor tuus super ipsos est. & insuper etiam fames invasit eos. & ab
ariditate aque iam nunc inter mortuos computantur. Denique hoc
ordinant ut interficiant pecora sua. & sanguinem eorum bibant. & sancta
domini sui que precepit dominus non contingi. in frumento. vino. & oleo hec
cogitaverunt impendere. & volunt consumere que nec manibus de-
berent contingere. Ergo quia hec faciunt. certum est quod in perditionem
dabuntur. Quod ego ancilla tua cognoscens. fugi ab illis. & misit me
dominus hec ipsa nunciare tibi. Ego enim ancilla tua deum colo. etiam
nunc apud te. & exiet ancilla tua & adorabo deum. & dicet michi quando
eis reddat peccatum suum. & veniens nunciabo tibi. ita ut ego adducam
te per mediam hierusalem. & habebis omnem populum israhel. sicut oves quibus
non est pastor. & non latrabit vel unus contra te. quia hec michi dicta sunt
per providentiam dei. & quia iratus est illis deus. hoc ipsa sum missa nunciare
tibi. Placuerunt autem omnia verba hec coram holoferne. & coram
pueris eius. & mirabantur ad sapientiam eius. & dicebant alter ad alterum.
Non est talis mulier super terram in aspectu & pulchritudine. & in sensu
verborum. Et dixit ad illam holofernes. Benefecit deus qui misit te ante
populum. ut des illum tu in manibus nostris. & quia bona est promissio tua. si
fecerit michi hoc deus tuus. erit & meus deus. & tu in domo nabugodonosor magna
eris. & nomen tuum nominabitur in universa terra.

Tunc iussit eam introire ubi repositi erant thesauri eius. & iussit illic
manere eam. & constituit quid daretur illi de convivio suo. Cui respondit
iudith & dixit. Nunc non potero manducare ex his que michi precipis tribui.
ne veniat super me offensio. Ex his autem que michi detuli manducabo. Cui
holofernes ait. Si defecerint tibi ista que tecum detulisti. quid faciemus
tibi. Et dixit iudith. Vivit anima tua domine meus. quia non expen-
det hec omnia ancilla tua. donec faciat deus in manu mea hec que cogitavi.
Et induxerunt illam servi eius in tabernaculum quod preceperat. Et petiit
dum introiret. ut daretur ei copia nocte & ante lucem egrediendi fo-
ras ad orationem. & deprecandi dominum. Et precepit cubiculariis suis
ut sicut placeret illi exiret & introiret ad adorandum deum suum per tri-
duum. Et exiebat in noctibus in vallem bethulie. & baptizabat
se in fonte aque. Et ut ascendebat orabat dominum deum israhel ut diri-
geret viam eius ad liberationem populi sui. Et introiens munda
manebat in tabernaculo. usque dum acciperet escam suam in vespere.

110.

Et factum est in quarto die holofernes fecit cenam servis suis. & dixit
ad vagao eunuchum. Vade & suade hebream illam. ut sponte
consentiat habitare mecum. Fedum est enim apud assyrios si femina
irrideat virum agendo. ut immunis transeat ab eo. Tunc introivit
vagao ad iudith. & dixit ei. Non vereatur bona puella intro-
ire ad dominum meum. ut honorificetur ante faciem eius. & manducet
cum eo & bibat vinum in iocunditate. Cui iudith respondit. Que
ego sum. ut contradicam domino meo. Omne quod erit ante ocu-
los eius bonum & optimum faciam. Quicquid autem illi placuerit:
hoc michi erit optimum omnibus diebus vite mee. Et surrexit &
ornavit se vestimento suo. & ingressa stetit ante faciem eius. Cor
autem holofernis concussum est. erat enim ardens in concupiscentia
eius. Et dixit ad eam holofernes. Bibe nunc & accumbe in iocundi-
tate. quia gratiam invenisti coram me. Et dixit iudith. Bibam domine
quia magnificata est anima mea hodie pre omnibus diebus meis. Et
accepit & manducavit & bibit coram ipso. ea que preparaverat
illi ancilla eius. Et iocundus factus est holofernes ad illam. Bibitque
vinum multum nimis. quantum numquam biberat in vita sua. Ut
autem sero factum est. festinaverunt servi illius ad hospitia sua. &
conclusit vagao ostia cubiculi. & abiit. Erant autem omnes fatigati
a vino. Eratque iudith sola in cubiculo. Porro holofernes iacebat
in lecto. nimia ebrietate sopitus. Dixitque iudith puelle sue ut
staret foris ante cubiculum & observaret. Stetitque iudith ante
lectum. orans cum lacrimis. & labiorum motu in silentio dicens.
Confirma me domine deus israhel. respice in hac hora ad opera manuum
mearum. ut sicut promisisti hierusalem civitatem tuam erigas. & hoc quod cre-
dens per te fieri posse cogitavi perficiam. Et cum hec dixisset. accessit
ad columpnam que erat ad caput lectuli eius. & pugionem eius qui in ea li-
gatus pendebat exsolvit. Cumque evaginasset illum. apprehendit co-
mam capitis eius. & ait. Confirma me domine deus meus in hac hora. Et
percussit bis in cervicem eius. & abscidit caput eius. & abstulit conopeum
eius a columpnis. & evolvit corpus eius truncum. Et post pusillum exi-
vit: & tradidit caput holofernis ancille sue. & iussit ut mitteret illud
in peram suam. Et exierunt due secundum consuetudinem suam quasi ad orationem
& transierunt castra. & gyrantes vallem venerunt ad portam civitatis.
Et dixit iudith a longe custodibus murorum. Aperite portas quoniam no-
biscum est deus qui fecit virtutem magnam in israhel. Et factum est cum audis-
sent viri vocem eius. vocaverunt presbiteros civitatis. & concurrerunt
ad eam omnes a minimo usque ad maximum. quia speraverunt eam iam non esse
venturam. Et accendentes luminaria. congyraverunt circa eam
universi. Illa autem ascendens in eminentiori loco. iussit fieri silentium.
Cumque omnes tacuissent. dixit iudith.

Laudate dominum deum nostrum qui non deseruit sperantes in se. & in me
ancilla sua adimplevit misericordiam suam quam promisit domui israhel. & interfecit
in manu mea hostem populi sui. in hac nocte. Et proferens de pera
caput holofernis. ostendit illis dicens. Ecce caput holofernis principis
milicie assyriorum. & ecce conopeum illius in quo recumbebat in ebrieta-
te sua. ubi & per manum femine percussit illum dominus deus noster. Vivit autem
ipse dominus. quoniam custodivit me angelus eius. & hinc euntem. & ibi com-
morantem. & inde huc revertentem. & non permisit deus me ancillam
suam coinquinari. sed sine pollutione peccati revocavit me vobis gau-
dentem. in victoria sua in evasione mea. in liberatione vestra. Confi-
temini illi omnes quoniam bonus. quoniam in seculum misericordia eius. Universi autem ado-
rantes dominum. dixerunt ad eam. Benedixit te dominus in virtute
sua. quia per te in nichilum redegit inimicos nostros. Porro ozias princeps
populi israhel dixit ad eam. Benedicta es tu filia a domino deo excelso pre omnibus
mulieribus super terram. Benedictus dominus qui creavit celum & terram. qui te
direxit in vulnera capitis principis inimicorum nostrorum. quia hodie nomen
tuum ita magnificavit. ut non recedat laus tua de ore hominum. qui me-
mores fuerint virtutis domini in eternum. pro quibus non pepercisti anime tue
propter angustias & tribulationem generis tui. sed subvenisti ruine ante
conspectum dei nostri. Et dixit omnis populus fiat fiat. Porro achior
vocatus venit. & dixit ei. Deus israhel cui tu testimonium dedisti. quod ulciscatur
de inimicis suis. ipse caput omnium incredulorum incidit in hac nocte:
in manu mea. Et ut probes quia ita est. ecce caput holofernis qui contemptu
superbie sue deum israhel contempsit & tibi interitum minabatur dicens. cum
captus fuerit populus israhel. gladio perforari precipiam latera tua. Videns
autem achior caput holofernis angustiatus est pre pavore cecidit in faciem
suam super terram. & estuavit anima eius. Postea vero quam resumpto spiritu
recreatus est procidit ad pedes eius. & adoravit eam & dixit. Benedicta
tu a deo tuo in omni tabernaculo iacob. quia in omni gente que audierit
nomen tuum. magnificabitur deus israhel super te. Dixit autem iudith ad omnem
populum. Audite me fratres. Suspendite caput hoc super muros nostros. &
erit cum exierit sol. accipiat unusquisque arma sua. & exite cum impetu
non ut descendatis deorsum. sed quasi impetum facientes. Tunc ex-
ploratores necesse erit ut fugiant. ad principem suum excitandum ad pug-
nam. Cumque duces eorum occurrerint ad tabernaculum holofernis &
invenerint eum truncum in suo sanguine volutantem. decidet super eos
timor. Cumque cognoveritis fugere illos. ite post illos securi. quia
dominus conteret eos sub pedibus vestris.

Tunc achior videns virtutem quam fecit deus israhel relicto gentilitatis ritu
credidit deo. & circumcidit carnem preputii sui. & appositus est ad populum
israhel. & omnis successio eius usque in hodiernum diem. Mox autem ut ortus
est dies. suspenderunt super muros caput holofernis. accepitque unusquisque
vir arma sua. & egressi sunt cum grandi strepitu & ululatu. Quod viden-
tes exploratores. ad tabernaculum cucurrerunt. Porro hi qui in taberna-
culo erant venientes. & ante ingressum cubiculi perstrepentes. excitan-
di gratia. inquietudinem arte moliebantur. ut non ab excitantibus sed a sonan-
tibus holofernes evigilaret. Nullus enim audebat cubiculum virtutis as-
syriorum pulsando. aut aperiendo intrare. Sed cum venissent duces ei(us)
& tribuni. & universi maiores exercitus assyriorum. dixerunt cubicula-
riis. Intrate & excitate illum. quia egressi sunt mures de cavernis suis.
ausi sunt provocare ad prelium. Tunc ingressus vagao cubiculum eius.
stetit ante cortinam. & plausum fecit manibus suis. Suspicabatur enim
illum cum iudith dormire. Sed cum nullum motum iacentis sensu au-
rium caperet: accessit proximans ad cortinam. & elevans eam videns
cadaver absque capite holofernis in suo sanguine madefactum iacere super
terram, exclamavit voce magna cum fletu. & scidit vestimenta sua.
Et ingressus tabernaculum iudith non invenit eam. & exilivit fo-
ras ad populum & dixit. Una mulier hebrea fecit confusionem in domo
regis nabugodonosor. Ecce enim holofernes iacet in terra. & caput illius non est in illo.
Quod cum audissent principes virtutis assyriorum sciderunt vestimenta
sua. & intolerabilis timor & tremor cecidit super eos. & turbati sunt
animi eorum valde. & clamor factus est incomparabilis in medio castrorum
eorum. Cumque omnis exercitus decollatum holofernem audisset. fugit mens
& consilium ab eis. & solo tremore & metu agitati. fuge presidium
sumunt. ita ut nullus loqueretur cum proximo suo. sed inclinato capite

relictis omnibus: cupiebant evadere hebreos. quos armatos super se ve-
nire audierant. querebant fugientes per vias camporum & semitas collium.
Videntes itaque filii israhel fugientes illos. descenderuntque: clangentesque tubis
& ululantes post illos. & quia assyrii non adunati in fugam ibant precipites.
filii autem israhel uno agmine persequentes debilitabant omnes quos invenire potu-
issent. Misitque ozias nuncios per omnes civitates & regiones israhel. Omnis
itaque regio omnisque urbs electam iuventutem misit armatam post eos. et
persecuti sunt eos in ore gladii. quousque pervenirent ad extremitatem
finium suorum. Reliqui autem qui erant in bethulia ingressi sunt castra
assyriorum. & predam quam fugientes assyrii reliquerant abstulerunt: et
onustati sunt valde. Hi vero qui victores reversi sunt ad bethuliam
omnia quecumque illorum erant abstulerunt secum. ita ut non esset numerus in
pecoribus in iumentis. & universis mobilibus eorum ut a minimo usque ad
maximum omnes divites fierent de predationibus eorum. Ioachim autem summus
pontifex de hierusalem venit in bethuliam cum universis presbiteris suis. ut vi-
deret iudith. Que cum exisset ad illum. benedixerunt omnes illam
una voce dicentes. Tu gloria hierusalem. tu leticia israhel. tu honorificentia
populi nostri. quia fecisti viriliter. & confortatum est cor tuum. eo quod castitatem
amaveris. & post virum tuum alterum nescieris. ideo & manus domini
confortavit te. & ideo eris benedicta in eternum. Et dixit omnis populus
fiat fiat. Per dies autem xxx vix collecta sunt spolia assyriorum a populo
israhel. Porro autem universa holofernis peculiaria fuisse probata sunt
dederunt iudith in auro & argento. & vestibus & gemmis. & omni
supellectili. & tradita sunt illi omnia a populo. Et omnes populi gaudebant
cum mulieribus & virginibus & iuvenibus in organis & cytharis. Tunc

cantavit canticum hoc domino iudith dicens.

Incipite domino in tympanis. cantate domino in cymbalis. modulamini illi

psalmum novum. et exultate et invocate nomen eius. Dominus conterens bella, dominus nomen est illi. Qui posuit castra sua in medio populi sui, ut eriperet nos de manu omnium inimicorum nostrorum. Venit assur ex montibus ab aquilone in multitudine fortitudinis sue. cuius multitudo obturavit torrentes. et equi eorum cooperuerunt valles. Dixit se incensurum fines meos. et iuvenes meos occisurum gladio. infantes meos dare in predam. et virgines in captivitatem. Dominus autem omnipotens nocuit eum. et tradidit illum in manus femine. et confudit eum. Non enim cecidit potens eorum a iuvenibus; nec filii titan percusserunt eum. nec excelsi gygantes imposuerunt se illi. sed iudith filia merari in specie faciei sue dissolvit eum. Exuit enim se vestimentum viduitatis et induit se vestimenta letitie in exultatione filiorum israel. Unxit faciem suam unguento. colligavit cincinnos suos mitra, ad decipiendum illum. Sandalia eius rapuerunt oculos eius. pulchritudo eius captivam fecit animam eius. Amputavit pugione cervicem eius. Horruerunt perse constantiam eius. et medi audaciam eius. Tunc ululaverunt castra assyriorum. quando apparuerunt humiles mei arescentes in siti. Filii puellarum compunxerunt eos. et sicut pueros fugientes occiderunt eos. Ymnum cantemus domino. ymnum cantemus deo nostro. Adonay domine magnus es tu. et preclarus in virtute; et quem superare nemo potest. Tibi serviat omnis creatura tua. quia dixisti et facta sunt. misisti spiritum tuum et creata sunt. et non est qui resistat voci tue. Montes a fundamentis movebuntur cum aquis. petre sicut cera liquescent ante faciem tuam. Qui autem timent te magni erunt apud te per omnia. Ve genti insurgenti super genus meum. Dominus enim omnipotens vindicabit in eis. in die iudicii visitabit illos. Dabit enim ignem et vermes in carnes eorum. ut urantur et sentiant usque in sempiternum.

Et factum est post hec. omnis populus post victoriam venit ad iherusalem adorare dominum. Et mox ut purificati sunt, obtulerunt omnes holocausta. et vota. et repromissiones suas. Porro iudith obtulit universa vasa belli holofernis que dedit illi populus. et conopeum quod ipsa sustulerat in anathema oblivionis. Erat autem populus iocundus secundum faciem sanctorum et per tres menses gaudium huius victorie celebratum est cum iudith. Post dies autem illos. unusquisque rediit in sua, et iudith magna facta est in bethulia. et preclarior erat universe terre israel. Erat etiam virtuti castitas adiuncta. ita ut non cognosceret virum omnibus diebus vite sue; ex quo defunctus est manasses vir eius. Erat autem diebus festis procedens cum gloria magna. Mansit autem in domo viri sui annos centum quinque; et dimisit abram suam liberam. et defuncta est ac sepulta cum viro suo in bethulia. Luxitque illam omnis populus diebus septem. In omni autem spatio vite eius non fuit qui perturbaret israel. et post mortem eius annis multis. Dies autem victorie huius festivitatis ab hebreis in numero dierum sanctorum accipitur. et colitur a iudeis ex illo tempore usque in presentem diem.

EXPLICIT LIBER IUDITH.

INCIPIT PREFACIO HIERONIMI PRESBITERI IN LIBRUM HESTER.

LIBRUM HESTER VARIIS TRANSLATORIBUS constat esse viciatum. quem ego de archivis hebreorum relevans verbum e verbo pressius transtuli. Quem librum editio vulgata laciniosis hinc inde verborum finibus trahit. Addens ea que ex tempore dici poterant. et audiri sicut solitum est scolaribus disciplinis. sumpto themate excogitare quibus verbis uti potuit qui iniuriam passus est. vel ille qui iniuriam fecit. Vos autem o paula et eustochium. quia et bibliothecas hebreorum studuistis intrare. et interpretum certamina comprobastis. tenentes hester hebraicum librum per singula verba. nostram translationem aspicite. ut possitis agnoscere me nichil etiam augmentasse addendo sed fideli testimonio simpliciter sicut in hebreo habetur historiam hebraicam latine lingue tradidisse. Nec affectamus laudes hominum. nec vituperationes expavescimus. Deo enim placere curantes. minas hominum penitus non timemus. quia deus dissipavit ossa eorum qui hominibus placere desiderant. Et secundum apostolum. qui huiusmodi sunt. servi christi esse non possunt. Rufini in libro hester alfabetum ex minio usque ad tetam litteram fecimus diversis in locis volentes scilicet. lxx interpretum ordinem per hec insinuare studioso lectori. Non enim iuxta morem hebreorum ordinem persequi etiam in septuaginta editione malumus.

IN DIEBUS ASSUERI REGIS QUI REGNAVIT ab india usque ad ethiopiam super centum viginti septem provincias. quando sedit in solio regni sui. susa civitas regni eius exordium fuit. Tercio igitur anno imperii sui fecit grande convivium cunctis principibus et pueris suis. fortissimis persarum et medorum inclitis et prefectis provinciarum coram se ut ostenderet divitias glorie sue ac magnitudinem atque iactantiam potentie sue multo tempore centum videlicet et lxxx diebus. Cumque implerentur dies convivii. invitavit omnem populum qui inventus est in susis. a maximo usque ad minimum. Et septem diebus iussit convivium preparari in vestibulo horti. et nemoris quod regio cultu et manu consitum erat. et pendebant ex omni parte tentoria aerii coloris. et carbasini et iacintini sustentacula funibus byssinis atque purpureis qui eburneis circulis inserti erant. et columnis marmoreis fulciebantur. Lectuli quoque aurei et argentei super pavimentum smaragdino et pario strato lapide dispositi erant. quod mira varietate pictura decorabat. Bibebant autem qui invitati erant aureis poculis. et aliis atque aliis vasis cibi inferebantur. Vinum quoque ut magnificentia regia dignum erat habundans. et precipuum ponebatur. nec erat qui nolentes cogeret ad bibendum. sed sicut rex statuerat preponens mensis singulis de principibus suis. ut sumeret unusquisque quod vellet.

Vasthi quoque regina fecit convivium feminarum in palacio ubi rex assuerus manere consueverat. Itaque die septimo cum rex esset hylarior. et post nimiam potationem incaluisset mero. precepit mauman. et bazatha. et arbona. et bagatha. et abgatha. et zarath. et carchas. septem eunuchis qui in conspectu eius ministrabant. ut introducerent reginam vasthi coram rege. posito super caput eius diademate. ut ostenderet cunctis populis et principibus illius pulchritudinem. Erat enim pulchra valde. Que renuit. et ad regis imperium quod per eunuchos mandaverat venire contempsit. Unde iratus rex et nimio furore succensus. interrogavit sapientes qui ex more regio semper ei aderant et illorum faciebat cuncta consilio scientium leges ac iura maiorum. Erant autem primi et proximi carsena. et sethar. et admatha. et tharsis. et mares. et marsana. et mamucha septem duces persarum atque medorum qui videbant faciem regis. et primi post eum sedere soliti erant. cui sententie vasthi regina subiaceret. que assueri regis imperium quod per eunuchos mandaverat facere noluisset. Responditque mamucha audiente rege atque principibus: Non solum regem lesit regina vasthi. sed et omnes principes et populos qui sunt in cunctis provinciis regis assueri. Egredietur enim sermo regine ad omnes mulieres ut contempnant viros suos et dicant. Rex assuerus iussit ut regina vasthi intraret ad eum. et illa noluit. atque hoc exemplo omnes principum coniuges persarum atque medorum parvipendent imperia maritorum. Unde regis iusta est indignatio. Si tibi placet egrediatur edictum a facie tua. et scribatur iuxta legem persarum atque medorum quam preteriri illicitum est. ut nequaquam ultra vasthi ingrediatur ad regem. sed regnum illius que melior illa est accipiat. Et hoc in omnem quod latissimum est provinciarum tuarum divulgetur imperium. et cuncte uxores tam maiorum quam minorum deferant maritis suis honorem. Placuit consilium eius regi et principibus; fecitque rex iuxta consilium mamucha. et misit epistolas ad universas provincias regni sui. ut quequeque gens audire et legere poterat diversis linguis et litteris esse viros principes ac maiores in domibus suis. et hoc per cunctos populos divulgari.

His itaque gestis postquam regis assueri deferbuerat indignatio. recordatus est vasthi et que fecisset vel que passa esset. Dixeruntque pueri regis ac ministri eius. Querantur regi puelle ac virgines speciose; et mittantur qui considerent per universas provincias puellas speciosas et virgines et adducant eas ad civitatem susan. et tradant in domum feminarum sub manu egei eunuchi. qui est prepositus et custos mulierum regiarum et accipiant mundum muliebrem. et cetera ad usus necessaria. et quecumque inter omnes oculis regis placuerit ipsa regnet pro vasthi. Placuit sermo regi. et ita ut suggesserant iussit fieri. Erat vir iudeus in susis civitate vocabulo mardocheus filius iayr. filii semei. filii cis de stirpe gemini qui translatus fuerat de iherusalem eo tempore quo iechoniam regem iuda nabugodonosor rex babilonis transtulerat. qui fuit nutricius filie fratris sui edisse. que altero nomine hester vocabatur. et utrumque parentem amiserat. pulchra nimis. et decora facie. Mortuisque patre eius ac matre. mardocheus sibi eam adoptavit in filiam. Cumque percrebruisset regis imperium. et iuxta mandata illius multe virgines pulchre adducerentur susan. et egeo traderentur eunucho. hester quoque inter ceteras puellas ei tradita est. ut servaretur in numero feminarum. Que placuit ei. et invenit gratiam in conspectu eius. ut acceleraret mundum muliebrem. et traderet ei partes suas. et septem puellas speciosissimas de domo regis. et tam ipsam quam pedissequas ornaret atque excoleret. Que noluit ei indicare populum et patriam suam. Mardocheus enim preceperat ut de hac re omnino taceret. Qui deambulabat cotidie ante vestibulum domus in qua electe virgines servabantur curam agens salutis hester. et scire volens quid ei accideret. Cum autem venisset tempus singularum per ordinem puellarum ut intrarent ad regem expletis omnibus; que ad cultum muliebrem pertinebant mensis duodecimus vertebatur. ita dumtaxat ut sex menses oleo ungerentur myrtino. et aliis sex quibusdam pigmentis et aromatibus uterentur. Ingredientesque ad regem quicquid postulassent ad ornatum pertinens accipiebant. et ut eis placuerat compositte de triclinio feminarum ad regis cubiculum transiebant. et que intraverat vespere; egrediebatur mane. Atque inde in secundas edes deducebantur que sub manu sysagazi eunuchi erant qui concubinis regis presidebat. Nec habebat potestatem ad regem ultra redeundi. nisi voluisset rex et eam venire iussisset ex nomine. Volvente autem tempore instabat dies quo hester filia abihel fratris mardochei quam sibi adoptaverat in filiam intrare deberet ad regem. que non quesivit muliebrem cultum. sed quecumque voluit egeus eunuchus custos virginum. hec ei ad ornatum dedit. Erat enim formosa valde; et incredibili pulchritudine omnium oculis graciosa. et amabilis videbatur. Ducta est itaque ad cubiculum regis assueri mense decimo qui vocatur thebeth septimo anno regni eius. et amavit eam rex plusquam omnes mulieres. Habuitque gratiam et misericordiam coram eo. super omnes mulieres et posuit diadema regni in capite eius. Fecitque eam regnare in loco vasthi. et iussit convivium preparari permagnificum. cunctis principibus et servis suis. pro coniunctione et nuptiis hester. Et dedit requiem universis provinciis. ac dona largitus est iuxta magnificentiam principalem. Cumque et secundo quererentur virgines et congregarentur. mardocheus manebat ad regis ianuam. necdum prodiderat hester patriam et populum suum. iuxta mandatum eius. Quicquid enim ille precipiebat observabat hester. et ita cuncta faciebat ut eo tempore solita erat quo eam parvulam nutriebat. Eo igitur tempore quo mardocheus ad regis ianuam morabatur. irati sunt bagathan et thares duo eunuchi regis qui ianitores erant et in primo palacii limine presidebant. volueruntque insurgere in regem et occidere eum. Quod mardocheum non latuit. Statimque nunciavit regine hester. et illa regi ex nomine mardochei. qui ad se rem detulerat. Quesitum est et inventum. et appensus est uterque eorum in patibulo. mandatumque hystoriis. et annalibus traditum coram rege.

Post hec rex assuerus exaltavit aman filium amadathi qui erat de stirpe agag. et posuit solium eius super omnes principes quos habebat. Cunctique servi regis qui in foribus palacii versabantur flectebant genua et adorabant aman. Sic enim eis preceperat imperator. Solus mardocheus non flectebat genua. nec adorabat eum. Cui dixerunt regis pueri. qui ad fores palacii presidebant. Cur preter ceteros non observas mandatum regis? Cumque hoc crebrius dicerent. et ille nollet audire. nunciaverunt aman scire cupientes utrum perseveraret in sententia. Dixerat enim eis se esse iudeum. Quod cum aman audisset et experimento probasset quod mardocheus non sibi flecteret genua nec se adoraret iratus est valde. et pro nichilo duxit in unum mardocheum mittere manus suas. Audierat enim quod esset gentis iudee. magisque voluit omnem iudeorum qui erant in regno assueri perdere nationem.

Mense primo cuius vocabulum est nisan anno duodecimo regni assueri. missa est

sors in urnam quae hebraice dicitur phur coram aman quo die et quo mense gens iudaeorum deberet interfici. Et exivit mensis duodecimus qui vocatur adar. Dixitque aman regi assuero. Est populus per omnes provincias regni tui dispersus, et a se mutuo separatus novis utens legibus et caerimoniis, insuper et regis scita contemnens. Et optime nosti quod non expediat regno tuo ut insolescat per licentiam. Si tibi placet decerne ut pereat, et decem milia talentorum appendam arcariis gazae tuae.

Tulit ergo rex anulum quo utebatur de manu sua, et dedit eum aman filio amadathi de progenie agag hosti iudaeorum. Dixitque ad eum. Argentum quod polliceris tuum sit. De populo age quod tibi placet. Vocatique sunt scribae regis mense primo nisan, tertiodecimo die eiusdem mensis. Et scriptum est ut iusserat aman ad omnes satrapas regis, et iudices provinciarum diversarumque gentium, ut quaeque gens legere poterat et audire pro varietate linguarum ex nomine assueri regis. Et litterae signatae ipsius anulo, missae sunt per cursores regis ad universas provincias, ut occiderent atque delerent omnes iudaeos a puero usque ad senem, parvulos et mulieres uno die, hoc est tertiodecimo die mensis duodecimi qui vocatur adar, et bona eorum diriperent. Summa autem epistolarum haec fuit, ut omnes provinciae scirent et pararent se ad praedictam diem. Festinabant cursores qui missi erant explere regis imperium. Statimque in susis pependit edictum, rege et aman celebrante convivium, et cunctis qui in urbe erant iudaeis flentibus. Quae cum audisset mardocheus, scidit vestimenta sua, et indutus est sacco, spargens cinerem capiti. Et in platea mediae civitatis voce magna clamabat ostendens amaritudinem animi sui. Et hoc eiulatu usque ad fores palatii gradiens. Non enim erat licitum indutum sacco aulam regis intrare. In omnibus quoque provinciis, oppidis, ac locis, ad quae crudele regis dogma pervenerat, planctus ingens erat apud iudaeos ieiunium, ululatus et fletus, sacco et cinere multis pro strato utentibus. Ingressae sunt autem puellae hester et eunuchi, nuntiaveruntque ei. Quod audiens consternata est, et misit vestem, ut ablato sacco induerent eum. Quam accipere noluit. Accitoque athac eunucho, quem rex ministrum ei dederat, praecepit ut iret ad mardocheum, et disceret ab eo cur hoc faceret. Egressusque athac ivit ad mardocheum stantem in platea civitatis, ante ostium palatii. Qui indicavit ei omnia quae acciderant, quomodo aman promisisset ut in thesauros regis pro iudaeorum nece inferret argentum. Exemplarque edicti quod pendebat in susis dedit ei ut reginae ostenderet et moneret eam ut intraret ad regem, et deprecaretur eum pro populo suo. Regressusque athac nuntiavit hester omnia quae mardocheus dixerat. Quae respondit ei et iussit ut diceret mardocheo. Omnes servi regis, et cunctae quae sub dicione eius sunt norunt provinciae, quod sive vir sive mulier non vocatus interius atrium regis intraverit, absque ulla cunctatione statim interficiatur, nisi forte rex auream virgam ad eum tetenderit, pro signo clementiae, atque ita possit vivere. Ego igitur quomodo ad regem intrare potero, quae triginta iam diebus non sum vocata ad eum? Quod cum audisset mardocheus, rursum mandavit hester dicens. Ne putes quod animam tuam tantum liberes quia in domo regis es prae cunctis iudaeis. Si enim nunc silueris, per aliam occasionem liberabuntur iudaei, et tu et domus patris tui peribitis. Rursumque hester haec mardocheo verba mandavit. Vade et congrega omnes iudaeos quos in susis reppereris, et orate pro me. Non comedatis et non bibatis tribus diebus ac noctibus, et ego cum ancillis meis similiter ieiunabo. Et tunc ingrediar ad regem contra legem faciens, non vocata, tradensque me morti et periculo. Ivit itaque mardocheus et fecit omnia quae ei hester praeceperat. Die autem tertio induta est hester regalibus vestimentis, et stetit in atrio domus regiae, quod erat interius contra basilicam regis. At ille sedebat super solium suum in consistorio palatii, contra ostium domus. Cumque vidisset hester reginam stantem, placuit oculis eius, et extendit contra eam virgam auream, quam tenebat manu. Quae accedens osculata est summitatem virgae eius. Dixitque ad eam rex. Quid vis hester regina? Quae est petitio tua? Etiam si dimidiam regni mei partem petieris dabitur tibi. At illa respondit. Si regi placet obsecro ut venias ad me hodie et aman tecum ad convivium quod paravi. Statimque rex. Vocate inquit aman cito, ut hester obediat voluntati. Venerunt itaque rex et aman ad convivium quod eis regina paraverat. Dixitque ei rex postquam vinum biberat habundanter. Quid petis ut detur tibi? Et pro qua re postulas? Etiam si dimidiam partem regni mei petieris impetrabis. Cui respondit hester. Petitio mea et preces istae sunt. Si inveni gratiam in conspectu regis, et si regi placet ut det mihi quod postulo, et meam impleat petitionem, veniat rex et aman ad convivium quod paravi eis. Et cras regi aperiam voluntatem meam. Egressus est itaque illo die aman laetus et alacer. Cumque vidisset mardocheum sedentem ante fores palatii, et non solum non assurrexisse sibi, sed nec motum quidem de loco sessionis suae, iratus est valde. Et dissimulata ira, reversus est in domum suam, convocavit ad se amicos et zares uxorem suam, et exposuit illis magnitudinem divitiarum suarum, filiorumque turbam, et quanta eum gloria super omnes principes et servos suos rex elevasset. Et post haec ait. Regina quoque hester nullum alium vocavit praeter me, apud quam etiam cras cum rege pransurus sum. Et cum haec omnia habeam, nihil me habere puto, quamdiu video mardocheum iudaeum sedentem ante fores regias. Responderuntque zares uxor eius et ceteri amici. Iube parari excelsam trabem habentem altitudinis quinquaginta cubitos, et dic mane regi ut appendatur super eam mardocheus, et sic ibis cum rege laetus ad convivium. Placuit ei consilium, et iussit excelsam parari crucem.

Noctem illam rex duxit insomnem, iussitque afferri sibi hystorias et annales priorum temporum. Quae cum illo praesente legerentur, ventum est ad eum locum ubi scriptum est, quando nuntiasset mardocheus insidias bagathan et thares eunuchorum, regem assuerum iugulare cupientium. Quod cum audisset rex ait. Quid pro hac fide honoris ac praemii mardocheus consecutus est? Dixeruntque servi illius ac ministri. Nihil omnino mercedis accepit. Statimque rex. Quis est inquit in atrio? Aman quippe interius atrium domus regiae intraverat, ut suggereret regi ut iuberet mardocheum affigi patibulo, quod ei fuerat praeparatum. Responderuntque pueri. Aman stat in atrio. Dixitque rex. Ingrediatur. Cumque esset ingressus ait illi. Quid debet fieri viro quem rex honorare desiderat? Cogitans autem aman in corde suo, et reputans quod nullum alium rex nisi se vellet honorare respondit.

Homo quem rex honorare cupit, debet indui vestibus regiis, et imponi super equum qui de sella regis est, et accipere regium diadema super caput suum, et primus de regiis principibus ac tyrannis teneat equum eius, et per plateam civitatis incedens clamet, et dicat. Sic honorabitur quemcumque voluerit rex honorare. Dixitque ei rex. Festina et sumpta stola et equo fac ut locutus es mardocheo iudaeo, qui sedet ante fores palatii. Cave ne quicquam de his quae locutus es praetermittas. Tulit itaque aman stolam et equum, indutumque mardocheum in platea civitatis, et impositum equo praecedebat atque clamabat. Hoc honore condignus est, quemcumque rex voluerit honorare. Reversus est mardocheus ad ianuam palatii, et aman festinavit ire in domum suam, lugens et operto capite. Narravitque zares uxori suae, et amicis omnia quae evenissent sibi. Cui responderunt sapientes quos habebat in consilio, et uxor eius. Si de semine iudaeorum est mardocheus, ante quem cadere coepisti, non poteris ei resistere, sed cades in conspectu eius. Adhuc illis loquentibus, venerunt eunuchi regis, et cito eum ad convivium quod regina paraverat pergere compulerunt.

Intravit itaque rex et aman ut biberent cum regina. Dixitque ei rex etiam in secunda die postquam vino incaluerat. Quae est petitio tua hester ut detur tibi? Et quid vis fieri? Etiam si dimidiam regni mei partem petieris impetrabis. Ad quem illa respondit. Si inveni gratiam in oculis tuis o rex, et si tibi placet dona mihi animam meam pro qua rogo, et populum meum pro quo obsecro. Traditi enim sumus ego et populus meus ut conteramur, iugulemur, et pereamus. Atque utinam in servos et in famulas venderemur, esset tolerabile malum, et gemens tacerem. Nunc autem hostis noster est, cuius crudelitas redundat in regem. Respondensque rex assuerus ait. Quis est iste, et cuius potentiae, ut haec audeat facere? Dixitque hester. Hostis et inimicus noster pessimus iste est aman. Quod ille audiens ilico obstupuit, vultum regis ac reginae ferre non sustinens. Rex autem surrexit iratus, et de loco convivii intravit in hortum arboribus consitum. Aman quoque surrexit ut rogaret hester reginam pro anima sua, intellexit enim a rege paratum sibi malum. Qui cum reversus esset de horto nemoribus consito, et intrasset convivii locum, repperit aman super lectulum corruisse, in quo iacebat hester, et ait. Etiam reginam vult opprimere me praesente in domo mea. Necdum verbum ex ore regis exierat, et statim operuerunt faciem eius. Dixitque arbona unus de eunuchis qui stabant in ministerio regis. En lignum quod paraverat mardocheo qui locutus est pro rege, stat in domo aman, habens altitudinis quinquaginta cubitos. Cui dixit rex. Appendite eum in eo. Suspensus itaque est aman in patibulo quod paraverat mardocheo, et regis ira quievit. Die illo dedit rex assuerus hester reginae domum aman, adversarii iudaeorum, et mardocheus ingressus est ante faciem regis. Confessa est enim hester quod esset patruus eius. Tulitque rex anulum quem ab aman recipi iusserat, et tradidit mardocheo. Hester autem constituit mardocheum super domum suam. Nec his contenta procidit ad pedes regis, flevitque et locuta ad eum, oravit ut malitiam aman agagitae, et machinationes eius pessimas quas excogitaverat contra iudaeos, iuberet irritas fieri. At ille ex more sceptrum aureum protendit manu, quo signum clementiae monstrabatur. Illaque consurgens, stetit ante eum et ait. Si placet regi, et si inveni gratiam coram oculis eius, et deprecatio mea non ei videtur esse contraria, obsecro ut novis epistolis veteres aman litterae insidiatoris et hostis iudaeorum, quibus eos in cunctis regis provinciis perire praeceperat corrigantur. Quomodo enim potero sustinere necem et interfectionem populi mei? Responditque rex assuerus hester reginae, et mardocheo iudaeo. Domum aman concessi hester, et ipsum iussi affigi cruci, qui ausus est manum in iudaeos mittere. Scribite ergo iudaeis sicut vobis placet ex regis nomine, signantes litteras anulo meo. Haec enim consuetudo erat, ut epistolis quae ex regis nomine mittebantur, et illius anulo signatae erant, nemo auderet contradicere. Accitisque scribis et librariis regis, erat autem tempus tertii mensis qui appellatur siban, vicesima et tertia illius die scriptae sunt epistolae ut mardocheus voluerat ad iudaeos et ad principes procuratoresque et iudices qui centum viginti septem provinciis ab india usque aethiopiam praesidebant, provinciae atque provinciae, populo et populo iuxta linguas et litteras suas, iudaeis ut legere poterant et audire. Ipsaeque epistolae quae ex regis nomine mittebantur, anulo illius obsignatae sunt, et missae per veredarios qui per omnes provincias discurrentes, veteres litteras novis nuntiis praevenirent. Quibus imperavit rex ut convenirent iudaeos per singulas civitates et in unum praeciperent congregari, ut starent pro animabus suis, et omnes inimicos suos cum coniugibus ac liberis et universis domibus interficerent atque delerent. Et constituta est per omnes provincias una ultionis dies, id est tertiadecima die mensis duodecimi adar. Summaque epistolae fuit, ut in omnibus terris ac populis qui regis assueri imperio subiacebant notum fieret paratos esse iudaeos ad capiendam vindictam de hostibus suis. Egressique sunt veredarii celeres nuntium perferentes, et edictum regis pependit in susis. Mardocheus autem de palatio et de conspectu regis egrediens, fulgebat vestibus regiis, hyacinthinis videlicet et aerinis, coronam auream portans capite, et amictus pallio serico atque purpureo. Omnisque civitas exultavit atque laetata est. Iudaeis autem nova lux oriri visa est, gaudium, honor, et tripudium. Apud omnes populos atque provincias, quocumque regis iussa veniebant, mira exultatio, epulae atque convivia, et festus dies, in tantum ut plures alterius gentis et sectae eorum religioni et caerimoniis iungerentur. Grandis enim cunctos iudaici nominis terror invaserat.

Igitur duodecimi mensis quem adar vocari ante diximus, tertiadecima die, quando cunctis iudaeis interfectio parabatur, et hostes eorum inhiabant sanguini, versa vice iudaei superiores esse coeperunt, et se de adversariis vindicarent. Congregatique sunt per singulas civitates, oppida, et loca, ut extenderent manum contra inimicos et persecutores suos. Nullusque ausus est resistere, eo quod omnes populos magnitudinis eorum formido penetraret. Nam et provinciarum iudices, duces et procuratores omnisque dignitas quae singulis locis et operibus praeerat, extollebant iudaeos timore mardochei, quem principem esse palatii, et plurimum posse cognoverant. Fama quoque nominis eius crescebat cotidie, et per cunctorum ora volitabat. Itaque percusserunt iudaei inimicos suos plaga magna et occiderunt eos, reddentes eis quod sibi paraverant facere. In tantum ut etiam in susis quingentos viros interficerent, et decem filios aman agagitae hostis iudaeorum, quorum ista sunt nomina: farsandatha, et delfon, et esfata, et phorata, et adalya, et aridatha, et ephermestha, et arisay, et aridai, et vaiezatha. Quos cum occidissent, praedas eorum de substantiis tangere noluerunt. Statimque numerus eorum qui occisi erant in susis, ad regem delatus est. Qui dixit reginae. In urbe susis interfecere iudaei quingentos viros, et alios decem filios aman. Quantam putas eos exercere caedem in universis provinciis? Quid ultra postulas, et quid vis ut fieri iubeam? Cui illa respondit. Si regi placet, ut detur potestas iudaeis, ut sicut hodie fecerunt in susis, sic et cras faciant, et decem filii aman in patibulis suspendantur.

Praecepitque rex ut ita fieret. Statimque in susis pependit edictum, et decem aman filii suspensi sunt. Congregatis itaque iudaeis quartadecima adar mensis die, interfecti sunt in susis trecenti viri, nec eorum ab illis direpta substantia est. Sed et per omnes provincias quae dicioni regis subiacebant, pro animabus suis steterunt iudaei interfectis hostibus ac persecutoribus suis, in tantum ut septuaginta quinque milia occisorum implerentur, et nullus de substantiis eorum quicquam contingeret. Dies autem tertius decimus mensis adar, unus apud omnes interfectionis fuit, et quartadecima die caedere desierunt.

Quem constituerunt esse sollempnem, ut in eo omni deinceps tempore vacarent epulis, gaudio atque conviviis. At hi qui in urbe Susis caedem exercuerant, XIII et XIIII eiusdem mensis die in caede versati sunt. Quinto decimo autem die percutere desierunt. Et idcirco eundem diem constituere sollempnem epularum atque laetitiae.

Hi vero Iudaei qui in oppidis non muratis ac villis morabantur, XIIII diem mensis Adar conviviorum et gaudii decreverunt, ita ut exultent in eo, et mittant sibi mutuo partes epularum et ciborum. Scripsit autem Mardocheus omnia haec, et litteris comprehensa misit ad Iudaeos qui in omnibus regis provinciis morabantur, tam in vicino positis quam procul, ut XIIII et XV diem mensis Adar pro festis susciperent, et revertente semper anno sollempni honore celebrarent, quia in ipsis diebus se ulti sunt Iudaei de inimicis suis, et luctus atque tristitia in hylaritatem atque gaudium conversa sunt, essetque iste dies epularum atque laetitiae, et mitterent sibi invicem ciborum partes, et pauperibus munuscula largirentur. Susceperuntque Iudaei in sollempnem ritum cuncta quae eo tempore facere ceperant, et quae Mardocheus litteris facienda mandaverat. Aman vero filius Amadathi stirpis Agag hostis et adversarius Iudaeorum cogitavit contra eos malum, ut occideret illos atque deleret, et misit phur quod nostra lingua vertitur in sortem. Et postea ingressa est Hester ad regem obsecrans ut conatus eius litteris regis irrita fierent, et malum quod contra Iudaeos cogitaverat reverteretur in caput eius. Denique et ipsum et filios eius affixere cruci. Itaque ex illo tempore dies isti appellati sunt phurim id est sortium, eo quod phur id est sors in urnam missa fuerat. Et cuncta quae gesta sunt epistolis et libri huius volumine continentur, quaeque sustinuerunt, et quae deinceps immutata sunt, susceperunt Iudaei super se et semen suum, et super cunctos qui religioni eorum voluerant copulari, ut nulli liceat duos hos dies absque sollempnitate transigere, quos scriptura testatur et certa expetunt tempora, annis sibi iugiter succedentibus. Isti sunt dies quos nulla umquam delebit oblivio, et per singulas generationes cunctae in toto orbe provinciae celebrabunt. Nec est ulla civitas in qua dies phurim id est sortium non observentur a Iudaeis, et ab eorum progenie quae his cerimoniis obligata est. Scripseruntque Hester regina filia Abihel et Mardocheus Iudaeus etiam secundam epistolam, ut omni studio dies ista sollempnis sanciretur in posterum. Et miserunt ad omnes Iudaeos qui in CXXVII regis Asueri provinciis versabantur, ut haberent pacem et susciperent veritatem, observantes dies sortium, et suo tempore cum gaudio celebrarent. Sic constituerant Mardocheus et Hester, et illi observanda susceperant a se et semine suo ieiunia atque clamores et sortium dies, et omnia quae libri huius qui vocatur Hester hystoria continentur. Rex vero Asuerus omnem terram et cunctas maris insulas fecit tributarias. Cuius fortitudo et imperium et dignitas atque sublimitas qua exaltavit Mardocheum scripta sunt in libris Medorum atque Persarum. Et quomodo Mardocheus Iudaici generis secundus a rege Asuero fuerit, et magnus apud Iudaeos et acceptabilis plebi fratrum suorum, quaerens bona populo suo, et loquens ea quae ad pacem sui seminis pertinerent.

Hier. Quae habentur in hebreo plena fide expressi. Haec autem quae secuntur scripta repperi in editione vulgata, quae Graecorum lingua et litteris continentur, et interim post finem libri hoc capitulum ferebatur, quod iuxta consuetudinem nostram obelo id est veru praenotavimus.

Dixitque Mardocheus: A Deo facta sunt ista. Recordatus sum somnii quod videram, haec eadem significantis, nec eorum quicquam irritum fuit. Parvus fons qui crevit in fluvium, et in lucem solemque conversus est, et in aquas plurimas redundavit. Hester est quam rex accepit uxorem, et voluit esse reginam. Duo autem dracones ego sum et Aman. Gentes autem quae convenerant: hi sunt qui delere nomen conati sunt Iudaeorum. Gens autem mea Israhel est, quae clamavit ad Dominum, et salvum fecit Dominus populum suum, liberavitque nos de omnibus malis, et fecit signa magna atque portenta inter gentes. Et duas sortes esse praecepit, unam populi Domini, et alteram cunctarum gentium. Venitque utraque sors in statutum diem ex illo iam tempore coram Deo universis gentibus; et recordatus est Dominus populi sui, ac misertus est hereditatis suae. Et observabuntur dies isti mense Adar XIIII et XV die eiusdem mensis cum omni studio et gaudio in unum coetum populi congregati, in cunctas deinceps generationes populi Israhel. Anno quarto regnantibus Ptholomeo et Cleopatra attulerunt Dositheus qui se sacerdotem et Levitici generis ferebat, et Ptholomeus filius eius hanc epistolam phurim, quam dixerunt interpretatum esse Lysimachum Ptholomei filium in Hierusalem.

Hiero. Hoc quoque principium erat in editione vulgata, quod nec in hebreo nec apud ullum fertur interpretum.

Anno secundo regnante Artaxerse maximo prima die mensis Nisan, vidit somnium Mardocheus filius Iayri, filii Semei, filii Cis, de tribu Beniamin, homo Iudaeus qui habitabat in urbe Susis, magnus et inter primos aulae regiae. Erat autem de eo numero captivorum quos transtulerat Nabuchodonosor rex Babylonis de Hierusalem cum Iechonia rege Iudae. Et hoc eius somnium fuit. Apparuerunt voces et tumultus, et tonitrua, et terrae motus, et conturbatio super terram. Et ecce dracones duo magni, paratique contra se in proelium. Ad quorum clamorem cunctae concitatae sunt nationes, ut pugnarent contra gentem iustorum. Fuitque dies illa tenebrarum et discriminis, tribulationis et angustiae, et ingens formido super terram. Conturbataque est gens iustorum timentium mala sua, et praeparata ad mortem. Clamaveruntque ad Dominum. Et illis vociferantibus fons parvus crevit in fluvium maximum, et in aquas plurimas redundavit. Lux et sol ortus est, et humiles exaltati sunt, et devoraverunt inclitos. Quod cum vidisset Mardocheus et surrexisset de strato, cogitabat quid Deus facere vellet, et fixum habebat in animo, scire cupiens quid significaret somnium. Morabatur autem eo tempore in aula regis cum Gabatha et Thara eunuchis regis, qui ianitores erant palatii. Cumque intellexisset cogitationes eorum, et curas diligentius pervidisset, didicit quod conarentur in regem Artaxersem manus mittere, et nuntiavit super eo regi. Qui de utroque habita quaestione, confessos iussit duci ad mortem. Rex autem quod gestum erat scripsit in commentariis, sed et Mardocheus rei memoriam litteris tradidit. Praecepitque ei rex ut in aula palatii moraretur, datis ei pro delatione muneribus. Aman vero filius Amadathi Bugeus erat gloriosissimus coram rege, et voluit nocere Mardocheo et populo eius, pro duobus eunuchis regis qui fuerant interfecti.

Hier. Hucusque prohemium. Quae secuntur in eo loco posita erant ubi scriptum est in volumine: ut diriperent bona vel substantias eorum; quae in sola vulgata editione repperimus. Epistulae autem hoc exemplar fuit.

Rex maximus Artaxerses ab India usque Aethiopiam CXXVII provinciarum principibus et ducibus qui eius imperio subiecti sunt salutem dicit. Cum plurimis gentibus imperarem, et universum orbem meae dicioni subiugassem, volui nequaquam abuti potentiae magnitudine, sed clementia et lenitate gubernare subiectos, ut absque ullo terrore vitam silentio transigentes, optata cunctis mortalibus pace fruerentur. Quaerente autem me a consiliariis meis quomodo hoc posset impleri, unus qui sapientia et fide ceteros praecellebat, et erat post regem secundus, Aman nomine, indicavit michi in toto orbe terrarum populum esse dispersum qui novis uteretur legibus, et contra omnium gentium faciens consuetudinem, regum iussa contempnere, et universarum concordiam nationum sua dissensione violare. Quod cum didicissemus, videntes unam gentem rebellem adversum omne hominum genus perversis uti legibus, nostrisque iussionibus contraire, et turbare subiectarum nobis provinciarum pacem atque concordiam, iussimus ut quoscumque Aman qui omnibus provinciis praepositus est et secundus a rege, et quem patris loco colimus, monstraverit, cum coniugibus ac liberis deleantur ab inimicis suis, nullusque eorum misereatur, XIIII die XII mensis Adar anni praesentis, ut nefarii homines uno die ad inferos descendentes reddant imperio nostro pacem quam turbaverant.

Hier. Hucusque exemplar epistulae. Quae secuntur post eum locum scripta repperi ubi legitur: pergensque Mardocheus fecit omnia quae ei mandaverat Hester. Nec tamen habentur in hebraico, et apud nullum penitus feruntur interpretum.

Mardocheus autem deprecatus est Dominum, memor omnium operum eius, et dixit: Domine Domine rex omnipotens, in dicione enim tua cuncta sunt posita, et non est qui possit tuae resistere voluntati, si decreveris salvare nos continuo liberabimur. Tu fecisti caelum et terram, et quicquid caeli ambitu continetur. Dominus omnium es, nec est qui resistat maiestati tuae. Cuncta nosti et scis quia non pro superbia et contumelia et aliqua gloriae cupiditate fecerim hoc ut non adorarem Aman superbissimum. Libenter enim pro salute Israhel etiam vestigia pedum eius deosculari paratus essem, sed timui ne honorem Dei mei transferrem ad hominem, et ne quemquam adorarem excepto Deo meo. Et nunc Domine rex Deus Abraham miserere populo tuo, quia volunt nos inimici perdere et hereditatem tuam delere. Ne despicias partem tuam quam redemisti de Aegypto. Exaudi deprecationem meam, et propitius esto sorti et funiculo tuo, et converte luctum nostrum in gaudium, ut viventes laudemus nomen tuum Domine, et ne claudas ora canentium te.

Omnis quoque Israhel pari mente et obsecratione clamavit ad Dominum, eo quod eis certa mors impenderet. Hester quoque regina confugit ad Dominum pavens periculum quod imminebat. Cumque deposuisset vestes regias, fletibus et luctui apta indumenta suscepit, et pro unguentis variis cinere et stercore implevit caput, et corpus suum humiliavit ieiuniis. Omniaque loca in quibus ante laetari consueverat, crinium laceratione complevit, et deprecabatur Dominum Deum Israhel dicens: Domine mi qui rex noster es solus, adiuva me solitariam, et cuius praeter te nullus auxiliator est alius. Periculum meum in manibus meis est. Audivi a patre meo quod tu Domine tulisses Israhel de cunctis gentibus, et patres nostros ex omnibus retro maioribus suis, ut possideres hereditatem sempiternam, fecistique eis sicut locutus es. Peccavimus in conspectu tuo, et idcirco tradidisti nos in manus inimicorum nostrorum. Coluimus enim deos eorum. Iustus es Domine. Et nunc non eis sufficit quod durissima nos opprimunt servitute, sed robur manuum suarum ydolorum potentiae deputantes, volunt tua mutare promissa, et delere hereditatem tuam, et claudere ora te laudantium, atque extinguere gloriam templi et altaris tui, ut aperiant ora gentium, et laudent ydolorum fortitudinem, et praedicent carnalem regem in sempiternum. Ne tradas Domine sceptrum tuum his qui non sunt, ne rideant ad ruinam nostram, sed converte consilium eorum super eos, et eum qui in nos coepit saevire disperde. Memento Domine et ostende te nobis in tempore tribulationis nostrae, et michi da fiduciam rex deorum et universae dominator potestatis. Tribue sermonem compositum in ore meo in conspectu leonis, et transfer cor illius in odium hostis nostri, ut et ipse pereat et ceteri qui ei consentiunt. Nos autem libera in manu tua, et adiuva me nullum alium habentem auxiliatorem nisi te Domine, qui habes omnium scientiam, et nosti quia oderim gloriam iniquorum, et detester cubile incircumcisorum et omnis alienigenae. Tu scis necessitatem meam, quod abominer signum superbiae et gloriae meae quod est super caput meum in diebus ostentationis meae, et detester illud quasi pannum menstruatae, et non portem in diebus silentii mei, et quod non comederim in mensa Aman, nec mihi placuerit convivium regis, et non biberim vinum libaminum, et numquam laetata sit ancilla tua ex quo huc translata sum usque in praesentem diem nisi in te Domine Deus Abraham. Deus fortis super omnes, exaudi vocem eorum qui nullam aliam spem habent, et libera nos de manu iniquorum, et erue me a timore meo.

Haec quoque addita repperi in editione vulgata.

Et mandavit ei haud dubium quin Hester Mardocheus ut ingrederetur ad regem et rogaret pro populo suo et pro patria sua. Memor inquit dierum humilitatis tuae, quomodo nutrita sis in manu mea, quia Aman secundus a rege locutus est contra nos in mortem. Et tu invoca Dominum et loquere regi pro nobis, et libera nos de morte.

Nec non et ista quae subdita sunt.

Die autem tertio deposuit vestimenta ornatus sui, et circumdata est gloria sua. Cumque regio fulgeret habitu, et invocasset omnium rectorem et salvatorem Deum, assumpsit duas famulas, et super unam quidem innitebatur quasi prae deliciis et nimia teneritudine corpus suum ferre non sustinens. Altera autem famularum sequebatur dominam defluentia in humum indumenta sustentans. Ipsa autem roseo vultui colore perfusa, et gratis ac nitentibus oculis tristem celabat animum, et nimio timore contractum. Ingressa igitur cuncta per ordinem ostia, stetit contra regem ubi ille residebat super solium regni sui, indutus vestibus regiis, auroque fulgens et pretiosis lapidibus, eratque terribilis aspectu. Cumque elevasset faciem et ardentibus oculis furorem pectoris indicasset, regina corruit, et in pallorem colore mutato, lassum super ancillulam reclinavit caput. Convertitque Deus spiritum regis in mansuetudinem, et festinus ac metuens exilivit de solio, et sustentans eam ulnis suis donec rediret ad se, his verbis blandiebatur: Quid habes Hester? Ego sum frater tuus. Noli metuere, non morieris. Non enim pro te sed pro omnibus haec lex constituta est. Accede igitur et tange sceptrum. Cumque illa taceret, tulit auream virgam et posuit super collum eius, et osculatus est eam et ait: Cur mihi non loqueris? Quae respondit: Vidi te domine quasi angelum Dei, et conturbatum est cor meum prae timore gloriae tuae. Valde enim mirabilis es domine, et facies tua plena est gratiarum. Cumque loqueretur rursus corruit et paene exanimata est. Rex autem turbabatur et omnes ministri eius consolabantur eam.

[…]itium eorum … Amadathi … [.]pes q[..] ha[…] … flere[t]

Exemplar epistolae regis Artaxersis quam pro Iudaeis ad totas regni sui provincias misit, quod et ipsum in hebraico volumine non habetur.

Rex magnus Artaxerses ab India usque Aethiopiam CXXVII provinciarum ducibus ac principibus qui nostrae iussioni oboediunt salutem dicit. Multi bonitate principum et honore qui in eos collatus est abusi sunt in superbiam, et non solum subiectos regibus nituntur opprimere, sed et datam sibi gloriam non ferentes in ipsos qui dederunt moliuntur insidias. Nec contenti sunt gratias non agere beneficiis et humanitatis in se iura violare, sed Dei quoque cuncta cernentis arbitrantur se fugere posse sententiam. Et in tantum vesaniae proruperunt, ut eos qui credita sibi officia diligenter observant et ita cuncta agunt ut omnium laude digni sint, mendaciorum cuniculis conentur subvertere, dum aures principum simplices et ex sua natura alios aestimantes callida fraude decipiunt.

Que res et ex veteribus probatur hystoriis. et ex his que geruntur cotidie. quomodo malis quorundam suggestionibus regum studia depraventur. Unde providendum est paci omnium provinciarum. nec putare debeatis si diversa iubeamus ex animi nostri venire levitate: sed pro qualitate et necessitate temporum ut rei publice poscit utilitas ferre sententiam. Et ut manifestius quod dicimus intelligatis. aman filius amadathi et animo et gente macedo. alienusque a persarum sanguine et pietatem nostram sua crudelitate commaculans. peregrinus est a nobis susceptus. et tantam in se expertus humanitatem ut pater noster vocaretur. et adoraretur ab omnibus post regem secundus. Qui in tantum arrogantie tumorem sublatus est. ut regno nos privare niteretur et spiritu. Nam mardocheum cuius fide et beneficiis vivimus. et consortem regni nostri hester cum omni gente sua novis quibusdam atque inauditis machinis expetivit in mortem. hoc cogitans ut illis interfectis insidiaretur nostre solitudini. et regnum persarum transferret in macedonas. Nos autem a pessimo mortalium iudeos neci destinatos. in nulla penitus culpa repperimus. sed e contrario iustis utentes legibus. et filios altissimi et maximi semperque viventis dei. cuius beneficio et patribus nostris et nobis regnum est traditum. et usque hodie custoditur. Unde eas litteras quas sub nomine nostro ille direxerat. sciatis esse irritas. pro quo scelere ante portas huius urbis id est susis. et ipse qui machinatus est. et omnis cognatio eius pendet in patibulis. non nobis sed deo ei reddente quod meruit. Hoc autem edictum quod nunc mittimus. in cunctis urbibus proponatur. ut liceat iudeis uti legibus suis. Quibus debetis esse adminiculo. ut eos qui se ad necem eorum paraverant. possint interficere: xiii die mensis duodecimi qui vocatur adar. Hunc enim diem omnipotens deus meroris et luctus vertit in gaudium. Unde et vos inter ceteros dies hanc habete diem. et celebrate eam cum omni leticia. ut et in posterum agnoscatur omnes qui fideliter persis obediunt. dignam pro fide recipere mercedem. Qui autem insidiantur regno eorum. perire pro scelere. Omnis autem provincia et civitas que noluerit sollempnitatis huius esse particeps. gladio et igne pereat. et sic deleatur ut non solum hominibus sed etiam bestiis invia sit in sempiternum. pro exemplo contemptus et inobedientie.

EXPLICIT LIBER HESTER.

INCIPIT PROLOGUS IN LIBRUM MACHABEORUM

MACHABEORUM LIBRI PRENOTANT prelia inter prelia hebreorum duces gentemque persarum pugnamque sabbatorum. et nobiles machabei ducis triumphos. ex cuius nomine et libri idem sunt nuncupati. Hec quoque hystoria continet et etiam inclita illa gesta machabeorum fratrum qui sub antiocho rege pro sacris legibus dira tormenta perpessi sunt. quos mater pia cum diversis suppliciis urgerentur non solum non flevit. sed et gaudens hortabatur ad gloriam passionis.

ET FACTUM EST POSTQUAM PERCUSSIT ALEXANDER PHILIPPI macedo qui primus regnavit in grecia egressus de terra cethim. darium regem persarum et medorum. constituit prelia multa. et omnium obtinuit munitiones. et interfecit reges terre. et pertransiit usque ad fines terre. et accepit spolia multitudinis gentium. et siluit terra in conspectu eius. Et congregavit virtutem et exercitum fortem nimis. et exaltatum est. et elevatum cor eius. Et obtinuit regiones gentium. et tyrannos. et facti sunt illi in tributum. Et post hec decidit in lectum. et cognovit quia moreretur. Et vocavit pueros suos nobiles qui secum erant nutriti a iuventute sua. et divisit illis regnum suum cum adhuc viveret. Et regnavit alexander annis xii. et mortuus est. Et obtinuerunt pueri eius regnum unusquisque in loco suo. et imposuerunt sibi omnes diademata post mortem eius. et filii eorum post eos annis multis. et multiplicata sunt mala in terra. Et exiit ex eis radix peccati. antiochus illustris filius antiochi regis qui fuerat rome obses. et regnavit in anno centesimo xxx et vii regni grecorum. In diebus illis exierunt ex israhel filii iniqui. et suaserunt multis dicentes. Eamus et disponamus testamentum cum gentibus que circa nos sunt. quia ex quo recessimus ab eis. invenerunt nos multa mala. Et bonus visus est sermo in oculis eorum. Et destinaverunt aliqui de populo. et abierunt ad regem. et dedit illis potestatem ut facerent iustitias gentium. Et edificaverunt in hierosolimis gymnasium secundum leges nationum. et fecerunt sibi preputia et recesserunt a testamento sancto. et iuncti sunt nationibus: et venundati sunt ut facerent malum. Et paratum est regnum in conspectu antiochi. et cepit regnare in terra egypti. ut regnaret super duo regna. Et intravit in egyptum in multitudine gravi. in curribus: et in elefantis et in equitibus: et copiosa navium multitudine: et constituit bellum adversus ptholomeum regem. Et veritus est ptholomeus a facie eius. et fugit. et ceciderunt vulnerati multi. Et comprehendit civitates munitas in terra egypti. et accepit spolia terre egypti. Et convertit antiochus postquam percussit egyptum in centesimo et xl. et iii anno. et ascendit ad israhel. Et ascendit hierosolimis in multitudine gravi. et intravit in sanctificationem cum superbia. et accepit altare aureum. et candelabrum luminis. et universa vasa eius. mensam propositionis et libatoria. et fialas. et mortariola aurea. et velum. et coronas. et ornamentum aureum quod in facie templi erat. et comminuit omnia. et accepit argentum et aurum et vasa concupiscibilia. et accepit thesauros occultos quos invenit: et sublatis omnibus abiit in terram suam. et fecit cedem hominum. et locutus est superbia magna. Et factus est planctus magnus in israhel. et in omni loco eorum. et ingemuerunt principes et seniores. iuvenes et virgines infirmati sunt et speciositas mulierum immutata est. Omnis maritus sumpsit lamentum. et que sedebant in thoro maritali lugebant. Et commota est terra super inhabitantes in ea. et universa domus iacob induit confusionem.

Et post duos annos dierum. misit rex principem tributorum in civitates iuda. Et venit hierusalem cum turba magna. et locutus est ad eos verba pacifica in dolo. et crediderunt ei. Et irruit super civitatem repente et percussit eam plaga. et perdidit populum multum ex israhel. et accepit spolia civitatis et succendit eam igni. et destruxit domos eius et muros eius in circuitu. et captivas duxerunt mulieres et natos. et pecora possederunt. Et edificaverunt civitatem david muro magno et firmo. et turribus firmis et facta est illis in arcem. Et posuerunt illic gentem peccatricem viros iniquos. et convaluerunt in ea. Et posuerunt arma et escas. et congregaverunt spolia hierusalem et reposuerunt illic. et facti sunt in laqueum magnum. Et factum est hoc ad insidias sanctificationis. et in diabolum magnum in israhel. Et effuderunt sanguinem innocentem per circuitum sanctificationis. et contaminaverunt sanctificationem. Et fugerunt habitatores hierusalem propter eos. et facta est habitatio exterorum et facta est extera semini suo. et nati eius reliquerunt eam. Sanctificatio eius desolata est sicut solitudo. dies festi eius conversi sunt in luctum sabbata eius in obprobrium. honores eius in nichilum. Secundum gloriam eius. multiplicata est ignominia eius. et sublimitas eius conversa est in luctum.

Et scripsit antiochus rex omni regno suo. ut esset populus unus omnis. Et relinqueret unusquisque legem suam. et consenserunt omnes gentes secundum verbum regis antiochi. et multi ex israhel consenserunt ei. et sacrificaverunt ydolis. et coinquinaverunt sabbatum. Et misit rex antiochus libros per manus nunciorum in hierusalem. et in omnes civitates iude. ut sequerentur legem gentium terre: et prohiberent holocausta et sacrificia et placationes fieri in templo dei. et prohiberent [illegible] celebrari sabbatum et dies sollempnes. et coinquinari sancta. et sanctum populum israhel. Et iussit edificari aras et templa et ydola. et immolari carnes suillas. et pecora communia. et relinquere filios suos incircumcisos. et coinquinari animas eorum in omnibus immunditiis et in abhominationibus: ita ut oblivioni traderent legem. et immutarent omnes iustificationes dei. et quicumque non fecissent secundum verbum regis antiochi morerentur. Secundum omnia verba hec scripsit omni regno suo et preposuit principes populo. qui hec fieri cogerent. Et iusserunt civitatibus iude sacrificare. Et congregati sunt multi de populo ad eos qui dereliquerant legem domini. et fecerunt mala super terram. et effugaverunt populum israhel in abditis et in absconsis fugitivorum locis.

Die quintadecima mensis casleu quinto et xl anno edificavit rex antiochus abhominandum ydolum desolationis super altare dei. et per universas civitates iude in circuitu edificaverunt aras et ante ianuas domorum et in plateis incendebant thura. et sacrificabant. et libros legis dei combusserunt igni. scindentes eos. et apud quemcumque inveniebantur libri testamenti dei. et quicumque observabant legem domini. secundum edictum regis trucidabant eos. In virtute sua faciebant hoc populo israhel qui inveniebatur in omni mense in civitatibus: et quinta et xx die mensis sacrificabant super aram que erat contra altare. et mulieres que circumcidebant filios suos trucidabant: secundum iussum regis antiochi. et suspendebant pueros a cervicibus per universas domos eorum. et eos qui circumciderant eos trucidabant. Et multi de populo israhel definierunt apud se ut non manducarent immunda. et elegerunt magis mori quam cibis coinquinari immundis. et noluerunt infringere legem dei sanctam. et trucidati sunt. et facta est ira magna super populum valde.

In diebus illis surrexit mathathias filius iohannis filii symeonis sacerdos ex filiis ioarim ab hierusalem et consedit in monte modin. et habebat filios quinque: iohannan qui cognominabatur gaddis. et symeon qui cognominabatur thasi. et iudas qui cognominabatur machabeus. et eleazarus qui cognominabatur abaron. et ionathas qui cognominabatur apphus. Hi viderunt mala que fiebant in populo iuda et in hierusalem. Et dixit mathathias. Ve mihi ut quid natus sum. videre contritionem populi mei. et contritionem civitatis sancte. et sedere illic cum datur in manibus inimicorum. Sancta in manu extraneorum facta sunt: templum eius sicut homo ignobilis. vasa glorie eius captiva abducta sunt. trucidati sunt senes eius in plateis. et iuvenes eius ceciderunt in gladio inimicorum. Que gens non hereditavit regnum eius. et non obtinuit spolia eius. Omnis compositio eius ablata est. Que erat libera. facta est ancilla. Et ecce sancta nostra et pulchritudo nostra. et claritas nostra desolata est. et coinquinaverunt ea gentes. Quo ergo nobis adhuc vivere. Et sciderunt mathathias et filii eius vestimenta sua. et operuerunt se ciliciis. et planxerunt valde.

Et venerunt illuc qui missi erant a rege antiocho ut cogerent eos qui confugerant in civitatem modin immolare et thura accendere. et a lege dei discedere. Et multi de populo israhel consentientes accesserunt ad eos. sed mathathias et filii eius constanter steterunt. Et respondentes qui missi erant ab

antiocho dixerunt mathathie: Princeps et clarissimus et magnus es in hac civitate: et ornatus filiis et fratribus. Ergo accede prior et fac iussum regis antiochi. sicut fecerunt omnes gentes et viri iuda et qui remanserunt in hierusalem. et eris tu et filii tui inter amicos regis. et amplificatus argento et auro. et muneribus multis. Et respondit mathathias et dixit magna voce. Et si omnes gentes regi antiocho obediunt ut discedat unusquisque a servitute patrum suorum. et consentiat mandatis eius. ego et filii mei et parentes mei. obediemus legi patrum nostrorum. propitius sit nobis deus. Non est nobis utile relinquere legem et iustitias dei. Non audiemus verba antiochi regis. nec sacrificabimus transgredientes legis nostre mandata. ut eamus altera via. Et ut cessavit loqui verba hec accessit quidam iudeus in omnium oculis sacrificare ydolis super aram in civitate modin. secundum iussum regis. Et vidit mathathias et doluit et contremuerunt renes eius. et accensus est furor eius secundum iudicium legis. et insiliens trucidavit eum super aram. Sed et virum quem miserat rex antiochus qui cogebat immolare in ipso tempore. et aram destruxit. Et zelatus est legem sic fecit finees zambri filio salomi. Et exclamavit mathathias voce magna dicens. Omnis qui zelum habet legis statuens testamentum exeat post me. Et fugit ipse et filii eius in montes et reliquerunt quecumque habebant in civitate.

Tunc descenderunt multi querentes iudicium et iustitiam in desertum. et sederunt ibi ipsi et filii eorum. et mulieres eorum. et pecora eorum quoniam induraverunt super eos mala. Et renuntiatum est viris regis. et exercitui regis qui erant in hierusalem civitate david. quoniam discessissent viri quidam qui dissipaverunt mandatum regis in loca occulta in deserto. et abissent post illos multi. Et statim perrexerunt adversus eos. et constituerunt adversus eos prelium in die sabbatorum. et dixerunt ad eos. Resistitis et nunc adhuc? Exite. et facite secundum verbum regis et vivetis. Et dixerunt. Non exibimus. neque faciemus verbum regis. ut polluamus diem sabbatorum. Et concitaverunt adversus eos prelium. Et non responderunt eis. nec lapidem miserunt. nec oppilaverunt loca occulta dicentes. Moriamur omnes in simplicitate nostra. et testes erunt super nos celum et terra. quod iniuste perditis nos. Et intulerunt eis bellum. et mortui sunt ipsi et uxores eorum. et filii eorum et pecora eorum usque ad mille animas hominum. Et cognovit mathathias et amici eius. et luctum habuerunt super eos valde.

Et dixit vir proximo suo. Si omnes fecerimus sicut fratres nostri fecerunt. et non pugnabimus adversus gentes pro animabus nostris et iustificationibus nostris. citius disperdent nos a terra. Et cogitaverunt die illa dicentes. Omnis homo quicumque venerit ad nos in bello in die sabbatorum. pugnemus adversus eum. et non moriemur omnes sicut mortui sunt fratres nostri in occultis. Tunc congregata est ad eos synagoga iudeorum fortis viribus ex israel omnis voluntarius in lege. et omnes qui fugiebant a malis additi sunt ad eos. et facti sunt illis ad firmamentum. Et collegerunt exercitum. et percusserunt peccatores in ira sua. et viros iniquos in indignatione sua. et ceteri fugerunt ad nationes ut evaderent. Et circuivit mathathias et amici eius. et destruxerunt aras. et circumciderunt pueros incircumcisos quotquot invenerunt in finibus israel in fortitudine et persecuti sunt filios superbie. Et prosperatum est opus in manibus eorum. et obtinuerunt legem de manibus gentium. et de manibus regum. et non dederunt cornu peccatori.

Et appropinquaverunt dies mathathie moriendi. et dixit filiis suis. Nunc confortata est superbia. et castigatio. et tempus eversionis. et ira indignationis. Nunc ergo filii emulatores estote legis. et date animas vestras pro testamento patrum. et mementote operum patrum. que fecerunt in generationibus suis. et accipietis gloriam magnam. et nomen eternum. Abraham nonne in temptatione fidelis inventus est. et reputatum est ei ad iustitiam? Ioseph in tempore angustie sue custodivit mandatum. et factus est dux egypti. Finees pater noster zelando zelum dei. accepit testamentum sacerdotii eterni. Iesus dum implevit verbum. factus est dux israel. Caleph dum testificatur in ecclesia. accepit hereditatem. David in sua misericordia consecutus est sedem regni in secula. Helyas dum zelat zelum legis. receptus est in celum. Ananias. azarias. misahel credentes liberati sunt de flamma ignis. Daniel in sua simplicitate liberatus est de ore leonum. Et ita cogitate per generationem et generationem. quia omnes qui sperant in eum non infirmantur. et a verbis viri peccatoris ne timueritis. quia gloria eius stercus. et vermis est. Hodie extollitur. et cras non invenietur. quia conversus est in terram suam. et cogitatio eius periit. Vos ergo filii confortamini et viriliter agite in lege. quia in ipsa gloriosi eritis. Et ecce symeon frater vester scio quia vir consilii est. ipsum audite semper. et ipse erit vobis pater. Et iudas machabeus fortis viribus a iuventute sua. sit vobis princeps milicie. et ipse aget bellum populi. Et vos adducetis omnes factores legis. et vindicate vindictam populi vestri. Et retribuite retributionem gentibus: et intendite in preceptum legis. Et benedixit eos. et appositus est ad patres suos. et defunctus est centesimo et quadragesimo sexto anno. et sepultus est a filiis suis in sepulchro patrum suorum in modin. et planxerunt eum omnis israel planctu magno.

Et surrexit iudas qui vocabatur machabeus filius eius pro eo. et adiuvabat eum omnes fratres eius. et universi qui se coniunxerant patri eius. et preliabantur prelium israel cum letitia. Et dilatavit gloriam populo suo. et induit se loricam sicut gygas. et succinxit se arma bellica sua in preliis. et protegebat gladio suo castra. Similis factus est leoni in operibus suis. et sicut catulus leonis rugiens in venatione. et persecutus est iniquos perscrutans eos. et qui conturbabant populum suum. eos succendit flammis. Et repulsi sunt inimici pre timore eius. et omnes operarii iniquitatis conturbati sunt. Et directa est salus in manu eius. et exacerbabat reges multos. et letificabat iacob in operibus suis. et in seculum memoria eius in benedictione. Et perambulavit civitates iuda. et perdidit impios ex eis. et avertit iram ab israel. Et nominatus est usque ad novissimum terre. et congregavit pereuntes.

Et congregavit apollonius gentes. et a samaria virtutem multam et magnam ad bellandum contra israel. Et cognovit iudas et exiit obviam illi. et percussit et occidit illum. Et ceciderunt vulnerati multi. et reliqui fugerunt. et accepit spolia eorum. et gladium apollonii abstulit iudas. et erat pugnans in eo omnibus diebus. Et audivit seron princeps exercitus syrie quod congregavit iudas congregationem. et ecclesiam fidelium secum et ait. Faciam mihi nomen et glorificabor in regno. et debellabo iudam et omnes qui cum ipso sunt. qui spernebant verbum regis. Et preparavit se et ascenderunt cum eo castra impiorum fortes auxiliarii. ut facerent vindictam in filios israel. Et appropinquaverunt usque bethoron. et exivit iudas obviam illi cum paucis. Ut viderunt autem exercitum venientem sibi obviam. dixerunt iude: Quomodo poterimus pauci pugnare ad multitudinem tantam tam fortem? Et nos fatigati sumus ieiunio hodie. Et ait iudas. Facile est concludi multos in manus paucorum. et non est differentia in conspectu dei celi. liberare in multis et in paucis. Quia non in multitudine exercitus victoria belli. sed de celo fortitudo est. Ipsi veniunt ad nos in multitudine contumaci. et superbia. ut disperdant nos et uxores nostras et filios nostros. et ut spolient nos. Nos vero pugnabimus pro animabus nostris et legibus nostris. et ipse dominus conteret eos ante faciem nostram. Vos autem ne timueritis eos. Ut cessavit autem loqui. insiluit in eos subito. et contritus est seron et exercitus eius in conspectu ipsius. et persequebatur eum in descensu bethoron. usque in campum. Et ceciderunt ex eis octingenti viri. reliqui autem fugerunt in terram philistiim. Et cecidit timor iude ac fratrum eius. et formido super gentes in circuitu eorum. et pervenit ad regem nomen eius. et de preliis iude narrabant omnes gentes.

Ut audivit autem antiochus rex sermones istos. iratus est animo. et misit et congregavit exercitum universi regni sui castra fortia valde. et aperuit erarium suum. et dedit stipendia exercitui in annum. et mandavit illis ut essent parati ad omnia. Et vidit quod defecit pecunia de thesauris et tributa regionis modica propter dissensionem et plagam quam fecit in terra ut tolleret legitima que erant a primis diebus. et timuit ne non haberet et semel et bis in sumptus et donativa que dederat ante larga manu. et habundaverat super reges qui ante eum fuerant: consternatus erat animo valde. et cogitavit ire in persidem ut acciperet tributa regionum. et congregaret argentum multum. Et reliquit lysiam hominem nobilem de genere regali super negotia regia. a flumine eufraten usque ad flumen egypti. et ut nutriret antiochum filium suum. donec rediret. Et tradidit ei medium exercitum. et elefantos. et mandavit ei de omnibus que volebat. et de inhabitantibus iudeam et hierusalem. ut mitteret ad eas exercitum ad conterendam. et extirpandam virtutem israel. et reliquias hierusalem. et auferendam memoriam eorum de loco. et ut constitueret habitatores filios alienigenas in omnibus finibus eorum. et sorte distribueret terram eorum. Et rex assumpsit partem exercitus residui et exiit ab antiochia civitate regni sui. anno centesimo et quadragesimo et septimo. et transfretavit eufraten flumen. et perambulabat superiores regiones. Et elegit lysias ptholomeum filium dorimini. et nicanorem. et gorgiam viros potentes ex amicis regis. et misit cum eis xl milia virorum. et vii milia equitum. ut venirent in terram iuda. et disperderent eam secundum verbum regis. Et processerunt cum universa virtute sua. et venerunt et applicuerunt ammaum in terra campestri. Et audierunt mercatores regionum nomen eorum. et acceperunt argentum et aurum multum valde. et pueros. et venerunt in castra. ut acciperent filios israel in servos. Et addita sunt ad eas exercitus syrie. et terre alienigenarum. et vidit iudas et fratres eius quia multiplicata sunt mala. et exercitus applicabat ad fines eorum. et cognoverunt verba regis que mandavit populo facere in interitum et consummationem. Et dixerunt unusquisque ad proximum suum. Erigamus deiectionem populi nostri. et pugnemus pro populo nostro et sanctis nostris. Et congregatus est conventus ut essent parati in prelium. et ut orarent et peterent misericordiam et miserationes. Et hierusalem non habitabatur sed erat sicut desertum. Non erat qui ingrederetur et egrederetur de natis eius. et sanctum conculcabatur et filii alienigenarum erant in arce: ibi erat habitatio gentium. Et ablata est voluptas a iacob. et defecit ibi tybia et cythara. Et congregati sunt et venerunt in masephat contra hierusalem quia locus orationis erat in masephat ante israel. Et ieiunaverunt illa die: et induerunt se ciliciis. et cinerem in capite suo. et disciderunt vestimenta sua. Et expanderunt librum legis de quibus scrutabantur gentes similitudinem simulachrorum suorum. et attulerunt ornamenta sacerdotalia. et primitias et decimas. et suscitaverunt nazareos qui impleverant dies. et clamaverunt voce magna in celum dicentes. Quid faciemus istis. et quo eos ducemus? Et sancta tua conculcata sunt et contaminata sunt et sacerdotes facti sunt in luctum. et in humilitatem, et ecce nationes convenerunt adversum nos. ut nos disperdant. Tu scis que cogitant in nos. Quomodo poterimus subsistere ante faciem illorum. nisi tu deus adiuves nos? Et tubis exclamaverunt voce magna. Et post hoc constituit iudas duces populi et tribunos. et centuriones. et pentacontarchos. et decuriones. et dixit his qui edificabant domos. et sponsabant uxores. et plantabant vineas. et formidolosis. ut redirent unusquisque in domum suam secundum legem. Et moverunt castra. et collocaverunt ad austrum ammaum. Et ait iudas. Accingimini. et estote filii potentes. estote parati in mane: ut pugnetis adversus nationes has. que convenerunt disperdere nos. et sancta nostra. quoniam melius est nobis mori in bello. quam videre mala gentis nostre et sanctorum. Sicut autem fuerit voluntas in celo. sic fiat. Et assumpsit gorgias quinque milia virorum. et mille equites electos. et moverunt castra nocte. ut applicarent ad castra iudeorum. et percuterent eos subito. Et filii qui erant ex arce. erant illis duces. Et audivit iudas et surrexit ipse et potentes percutere virtutem exercituum qui aderant in ammaum. Adhuc enim dispersus erat exercitus a castris. Et venit gorgias in castra iude nocte. et neminem invenit. Et querebant eos in montibus: quoniam dixit fugiunt hii a nobis. Et cum dies factus esset. apparuit iudas in campo cum tribus milibus virorum tantum. qui tegumenta et gladios non habebant. Et viderunt castra gentium valida. et loricatos. et equitatus in circuitu eorum. et hii docti ad prelium. Et ait iudas viris qui secum erant. Ne timueritis multitudinem eorum. et impetum eorum ne formidetis. Mementote qualiter salvi facti sunt patres nostri in mari rubro. cum sequeretur eos pharao. cum exercitu multo. Et nunc clamemus in celum. et miserebitur nobis dominus et memor erit testamenti patrum nostrorum. et conteret exercitum istum ante faciem nostram hodie. et scient omnes gentes quia est qui redimat et liberet israel. Et levaverunt alienigene oculos suos. et viderunt eos venientes ex adverso. et exierunt de castris in prelium. Et tuba cecinerunt hii qui erant cum iuda. et congressi sunt. et contrite sunt gentes et fugerunt in campum. novissimi autem ceciderunt in gladio. Et persecuti sunt eos usque gazeron. et usque in campos ydumee: et azoti et iamnie. et ceciderunt ex illis tria milia virorum. Et reversus est iudas et exercitus eius sequens eum. et dixit ad populum. Non concupiscatis spolia. quia bellum contra nos est. et gorgias et exercitus eius in monte prope nos. sed state nunc contra inimicos nostros. et expugnate eos. et post hec sumetis spolia. Et adhuc loquente iuda verba hec, ecce apparuit pars quedam prospiciens de monte. Et vidit gorgias quod in fugam conversi sunt sui. et succensa sunt castra. fumus enim qui videbatur declarabat quod factum est. Quibus illi conspectis, timuerunt valde. aspicientes simul et iudam et exercitum in campo paratum ad prelium. Et fugerunt omnes in campo alienigenarum. et iudas reversus est ad spolia castrorum. Et acceperunt aurum multum et argentum. et iacinctum et purpuram maximam. et opes magnas. et conversi ymnum canebant. et benedicebant in celum quoniam bonus est. quoniam in seculum misericordia eius. Et facta est salus magna in israel in die illa. Quicumque autem alienigenarum evaserunt venerunt et nuntiaverunt lysie universa que acciderant. Quibus auditis ille consternatus animo deficiebat quod non qualia voluit talia contigerunt in israel. et qualia mandaverat rex.

Et sequenti anno congregavit lysias electorum virorum lx milia. et equitum quinque milia. ut debellaret eos. Et venerunt in iudeam. et castra posuerunt in bethoron. Et occurrit illis iudas cum decem milibus viris.

Et viderunt exercitum fortem, et oravit et dixit: Benedictus es salvator Israhel, qui contrivisti impetum potentis in manu servi tui David, et tradidisti castra alienigenarum in manus Ionathae filii Saul et armigeri eius. Conclude exercitum istum in manu populi tui Israhel, et confundantur in exercitu suo et in equitibus. Da illis formidinem, et tabefac audaciam virtutis eorum, et commoveantur contritione sua. Deice eos gladio diligentium te, et collaudent te omnes qui noverunt nomen tuum in hymnis. Et commiserunt, et ceciderunt de exercitu Lysiae quinque milia virorum. Videns autem Lysias suorum fugam, et Iudaeorum audaciam, et quod parati sunt aut vivere aut mori fortiter, abiit ad Antiochum, et elegit milites ut multiplicati rursus venirent in Iudaeam. Dixit autem Iudas et fratres eius: Ecce contriti sunt inimici nostri; ascendamus nunc mundare sancta et renovare. Et congregatus est omnis exercitus, et ascenderunt in montem Syon. Et viderunt sanctificationem desertam, et altare profanatum, et portas exustas, et in atriis virgulta nata sicut in saltu vel in montibus, et pastoforia diruta. Et sciderunt vestimenta sua, et planxerunt planctu magno, et imposuerunt cinerem super caput suum, et ceciderunt in faciem super terram, et exclamaverunt tubis signorum, et clamaverunt in caelum. Tunc ordinavit Iudas viros ut pugnarent adversus eos qui erant in arce, donec emundarent sancta. Et elegit sacerdotes sine macula, voluntatem habentes in lege Domini, et emundaverunt sancta, et tulerunt lapides contaminationis in locum inmundum. Et cogitavit de altari holocaustorum quod profanatum erat, quid de eo faceret. Et incidit illis consilium ut destruerent illud, ne forte esset illis in obprobrium, quia contaminaverunt illud gentes. Et demoliti sunt illud, et reposuerunt lapides in monte domus in loco apto, quoadusque veniret propheta et responderet de eis. Et acceperunt lapides integros secundum legem, et edificaverunt altare novum secundum illud quod fuit prius. Et edificaverunt sancta, et quae intra domum erant intrinsecus, et aedem et atria sanctificaverunt. Et fecerunt vasa sancta nova, et intulerunt candelabrum et altare incensorum et mensam in templum. Et incensum posuerunt super altare, et accenderunt lucernas quae super candelabrum erant, et lucebant in templo. Et posuerunt super mensam panes, et appenderunt vela, et consummaverunt omnia opera quae fecerant. Et ante matutinum surrexerunt quinta et vicesima die mensis noni (hic est mensis Casleu) centesimi quadragesimi octavi anni, et obtulerunt sacrificium secundum legem super altare holocaustorum novum quod fecerant. Secundum tempus et secundum diem in qua contaminaverunt illud gentes, in ipsa renovatum est cum canticis et cytharis et organis et cymbalis. Et cecidit omnis populus in faciem suam, et adoraverunt et benedixerunt in caelum eum qui prosperavit eis. Et fecerunt dedicationem altaris diebus octo, et obtulerunt holocausta cum laetitia, et salutaria laudis. Et ornaverunt faciem templi coronis aureis et scutulis, et dedicaverunt portas et pastoforia, et imposuerunt eis ianuas. Et facta est laetitia magna in populo valde, et aversum est obprobrium gentium. Et statuit Iudas et fratres eius et universa ecclesia Israhel, ut agatur dies dedicationis altaris in temporibus suis ab anno in annum per dies octo, a quinta et vicesima mensis Casleu, cum laetitia et gaudio. Et edificaverunt in tempore illo montem Syon, et per circuitum muros altos et turres firmas, ne quando venirent gentes et conculcarent eum, sicut antea fecerunt. Et collocavit illic exercitum ut servarent eum, et munivit eum ad custodiendam Bethsuram, ut haberet populus munitionem contra faciem Idumeae. ·

Et factum est, ut audierunt gentes in circuitu quia edificatum est altare et sanctuarium sicut prius, iratae sunt valde. Et cogitabant tollere genus Iacob qui erant inter eos, et coeperunt occidere de populo et persequi. Et debellabat Iudas filios Esau in Idumea, et eos qui erant in Acrabathane, quia circumsedebant Israhelitas, et percussit eos plaga magna. Et recordatus est maliciam filiorum Bean, qui erant populo in laqueum et in scandalum, insidiantes ei in via. Et conclusi sunt ab eo in turribus, et applicuit ad eos, et anathematizavit eos, et incendit turres eorum igni cum omnibus qui in eis erant. Et transiit ad filios Amon, et invenit manum fortem et populum copiosum, et Tymotheum ducem ipsorum. Et commisit cum eis proelia multa, et contriti sunt in conspectu eorum, et percussit eos, et cepit Iazer civitatem et filias eius, et reversus est in Iudeam. Et congregatae sunt gentes quae sunt in Galaad adversus Israhelitas qui erant in finibus eorum, ut tollerent eos. Et fugerunt in Datheman munitionem, et miserunt litteras ad Iudam et ad fratres eius dicentes: Congregatae sunt adversum nos gentes per circuitum ut auferant nos, et parant venire et occupare munitionem in quam confugimus, et Tymotheus dux est exercitus eorum. Nunc ergo veni, et eripe nos de manibus eorum, quia cecidit multitudo de nobis. Et omnes fratres nostri qui erant in locis Tubin interfecti sunt, et captivas duxerunt uxores eorum et natos et spolia, et peremerunt illic fere mille viros. Et adhuc epistolae legebantur, et ecce alii nuntii venerunt de Galilea, conscissis tunicis, nuntiantes secundum verba haec, dicentes convenisse adversum se a Ptolomaida et Tyro et Sydone: Et repleta est omnis Galilea alienigenis, ut nos consummarent. Ut audivit autem Iudas et populus sermones istos, convenit ecclesia magna cogitare quid facerent fratribus suis qui in tribulatione erant et expugnabantur ab eis. ·

Dixitque Iudas Symoni fratri suo: Elige tibi viros, et vade, et libera fratres tuos in Galileam. Ego autem et frater meus Ionathas ibimus in Galaaditidim. Et reliquit Iosephum filium Zachariae, et Azariam duces populi cum residuo exercitu in Iudea ad custodiendam, et praecepit illis dicens: Praeestote populo huic, et nolite bellum committere adversus gentes, donec revertamur. Et data sunt Symoni tria milia virorum ut iret in Galileam, Iudae autem octo milia in Galaaditidim. Et abiit Symon in Galileam, et commisit proelia multa cum gentibus, et contritae sunt gentes a facie eius, et persecutus est eos usque ad portam Ptolomaidis. Et ceciderunt de gentibus fere tria milia virorum, et accepit spolia eorum. Et assumpsit eos qui erant in Galilea et in Arbatis cum uxoribus et natis et omnibus quae erant illis, et adduxit in Iudeam cum laetitia magna. ·

Et Iudas Machabeus et Ionathas frater eius transierunt Iordanem, et abierunt viam trium dierum per desertum. Et occurrerunt eis Nabutheii, et susceperunt eos pacifice, et narraverunt eis omnia quae acciderant fratribus eorum in Galaaditide, et quia multi ex eis comprehensi sunt in Barasa et Bosor et in Alimis et in Casphor et Mageth et Carnaim. Hae omnes civitates munitae et magnae. Sed et in ceteris civitatibus Galaaditidis tenentur comprehensi. Et in crastinum constituerunt admovere exercitum civitatibus his, et comprehendere et tollere eos in una die. Et convertit Iudas et exercitus eius viam in desertum Bosor repente, et occupavit civitatem, et occidit omnem masculum in ore gladii. Et accepit omnia spolia eorum, et succendit eam igni. Et surrexerunt inde nocte, et ibant usque ad munitionem. Et factum est diluculo, cum elevassent oculos suos, ecce populus multus, cuius non erat numerus, portantes scalas et machinas ut comprehenderent munitionem, et expugnarent eos. Et vidit Iudas quia coepit bellum, et clamor belli ascendit in caelum sicut tuba, et clamor magnus de civitate, et dixit exercitui suo: Pugnate hodie pro fratribus vestris.

Et venit tribus ordinibus post eos, et clamaverunt tubis, et clamaverunt in oratione. Et cognoverunt castra Tymothei quia Machabeus est, et refugerunt a facie eius, et percusserunt eos plaga magna, et ceciderunt ex eis in illa die fere octo milia virorum. Et divertit Iudas in Maspha, et expugnavit et cepit eam, et occidit omnem masculum eius, et sumpsit spolia eius, et succendit eam igni. Inde perrexit et cepit Casbon et Mageth et Bosor, et reliquas civitates Galaaditidis. Post haec autem verba congregavit Tymotheus exercitum alium, et castra posuit contra Rafon trans torrentem. Et misit Iudas speculari exercitum, et renuntiaverunt ei dicentes: Quia convenerunt ad eum omnes gentes quae in circuitu nostro sunt, exercitus multus nimis, et Arabas conduxerunt in auxilium sibi, et castra posuerunt trans torrentem parati ad te venire in proelium. Et abiit Iudas obviam illis. Et ait Tymotheus principibus exercitus sui: Cum adpropinquaverit Iudas et exercitus eius ad torrentem aquae, si transierit ad nos prior, non poterimus sustinere eum, quia potens poterit adversum nos. Si vero timuerit transire, et posuerit castra extra flumen, transfretemus ad eos, et poterimus adversum illum.

Ut autem adpropinquavit Iudas ad torrentem aquae, statuit scribas populi secus torrentem, et mandavit eis dicens: Neminem hominum reliqueritis, sed veniant omnes in proelium. Et transfretavit ad illos prior, et omnis populus post eum. Et contritae sunt a facie eorum omnes gentes, et proiecerunt arma sua, et fugerunt ad fanum quod erat in Carnaim. Et occupavit ipsam civitatem, et fanum succendit igni cum omnibus qui erant in ipso. Et oppressa est Carnaim, et non potuit sustinere contra faciem Iudae. Et congregavit Iudas universos Israhelitas qui erant in Galaaditide a minimo usque ad maximum, et uxores eorum et natos, et exercitum magnum valde, ut venirent in terram Iudae. Et venerunt usque Efron. Et haec civitas magna in ingressu posita, munita valde, et non erat declinare ab ea dextra vel sinistra, sed per mediam iter erat. Et incluserunt se qui erant in civitate, et obstruxerunt portas lapidibus. Et misit ad eos Iudas verbis pacificis dicens: Transeamus per terram vestram, ut eamus in terram nostram, et nemo nocebit vobis; tantum pedibus transibimus. Et nolebant eis aperire. Et praecepit Iudas praedicare in castris, ut applicarent unusquisque in quo erant loco. Et applicuerunt se viri virtutis, et oppugnavit civitatem illam tota die et tota nocte. Et tradita est civitas in manus eius, et peremerunt omnem masculum in ore gladii. Et eradicavit eam, et accepit spolia eius, et transiit per totam civitatem super interfectos. Et transgressi sunt Iordanem in campo magno contra faciem Bethsan. Et erat Iudas congregans extremos, et exhortabatur populum per totam viam, donec venirent in terram Iuda. Et ascenderunt in montem Syon cum laetitia et gaudio, et obtulerunt holocausta quod nemo ex eis cecidisset donec reverterentur in pace. ·

Et in diebus quibus erat Iudas et Ionathas in terra Galaad, et Symon frater eius in Galilea contra faciem Ptolomaidis, audivit Iosephus Zachariae filius et Azarias princeps virtutis res bene gestas et proelia quae facta sunt, et dixit: Faciamus et ipsi nobis nomen, et eamus pugnare adversum gentes quae in circuitu nostro sunt. Et praecepit his qui erant in exercitu suo, et abierunt Iamniam. Et exivit Gorgias de civitate et viri eius obviam illis in pugnam. Et fugati sunt Iosephus et Azarias usque ad fines Iudaeae. Et ceciderunt illa die de populo Israhel ad duo milia viri, et facta est fuga magna in populo, quia non audierunt Iudam et fratres eius, existimantes se fortiter facturos. Ipsi autem non erant de semine virorum illorum per quos salus facta est in Israhel. Et viri Iuda magnificati sunt valde in conspectu omnium Israhel et gentium omnium ubi audiebatur nomen eorum. Et convenerunt ad eos fausta clamantes. Et exivit Iudas et fratres eius, et expugnabant filios Esau in terra quae ad austrum est, et percussit Chebron et filias eius, et muros eius et turres eius succendit in circuitu. Et movit castra ut iret in terram alienigenarum, et perambulabat Samariam. In illa die ceciderunt sacerdotes in bello, dum volunt fortiter facere, dum sine consilio exeunt in proelium. Et declinavit Iudas in Azotum in terram alienigenarum, et diruit aras eorum, et sculptilia deorum ipsorum succendit igni, et cepit spolia civitatum, et reversus est in terram Iuda. ·

Et rex Antiochus perambulabat superiores regiones, et audivit esse civitatem Elymaidem in Perside nobilissimam, et copiosam in argento et auro, templumque in ea locuplex valde, et illic velamina aurea et loricae et scuta quae reliquit Alexander Philippi Macedo, qui regnavit primus in Graecia. Et venit, et quaerebat civitatem capere et praedari eam, et non potuit, quoniam innotuit sermo his qui erant in civitate, et insurrexerunt in proelium. Et fugit inde, et abiit cum tristitia magna, et reversus est Babiloniam. Et venit qui nuntiaret ei in Perside quia fugata sunt castra quae erant in terra Iuda, et quia abiit Lysias cum virtute forti in primis, et fugatus est a facie Iudaeorum, et invaluerunt armis et viribus et spoliis multis quae ceperunt, et quia diruerunt abhominationem quam edificaverat super altare quod erat in Hierusalem, et sanctificationem sicut prius circumdederunt muris excelsis, sed et Bethsuram civitatem suam. Et factum est ut audivit rex sermones istos, expavit et commotus est valde, et decidit in lectum, et incidit in languorem prae tristitia, quia non est factum sicut cogitabat. Et erat illic dies multos, quia renovata est in eo tristitia magna, et arbitratus est se mori. Et vocavit omnes amicos suos et dixit illis: Recessit somnus ab oculis meis, et concidi et corrui corde prae sollicitudine. Et dixi in corde meo: In quantam tribulationem deveni, et in quos fluctus tristitiae in qua nunc sum, qui iocundus eram et dilectus in potestate mea! Nunc vero reminiscor malorum quae feci in Hierusalem, unde abstuli spolia omnia argentea et aurea quae erant in ea, et misi auferri habitantes Iudeam sine causa. Cognovi ergo quia propterea invenerunt me mala ista, et ecce pereo tristitia magna in terra aliena. Et vocavit Philippum unum de amicis suis, et praeposuit eum super universum regnum suum. Et dedit ei diadema et stolam suam et anulum, ut adduceret Antiochum filium suum, et nutriret eum et regnaret. Et mortuus est illic Antiochus rex, anno centesimo quadragesimo et nono. ·

Et cognovit Lysias quia mortuus est rex, et constituit regnare Antiochum filium eius, quem nutrivit adolescentem, et vocavit nomen eius Eupator. Et hii qui erant in arce concluserant Israhel in circuitu sanctorum, et quaerebant eis mala semper ad firmamentum gentium. Et cogitavit Iudas disperdere eos, et convocavit universum populum ut obsiderent eos. Et convenerunt simul et obsederunt eos anno centesimo quinquagesimo, et fecerunt balistas et machinas. Et exierunt quidam ex eis qui obsidebantur, et adiunxerunt se illis aliqui ex impiis Israhel, et abierunt ad regem et dixerunt: Quousque non facies iudicium, et vindicas fratres nostros? Nos decrevimus servire patri tuo, et ambulare in praeceptis eius, et obsequi edictis eius. Et filii populi nostri propter hoc alienabant se a nobis. Et quicumque inveniebantur ex nobis interficiebantur, et hereditates nostrae diripiebantur. Et non ad nos tantum extenderunt manum, sed in omnes fines nostros. Et ecce applicuerunt hodie ad arcem in Hierusalem occupare eam, et munitionem in Bethsuram munierunt. Et nisi pre-

Et uenerit super eos uelocius, maiora quam hec facient, nec poteris obtinere eos.

Et iratus est rex ut audiuit. et conuocauit omnes amicos suos et principes exercitus sui. et eos qui super equites erant. Sed et de regnis aliis. et de insulis. et de maritimis. uenerunt ad eum exercitus conducticii. et erat numerus exercitus eius centum milia peditum. et uiginti milia equitum. et elefanti triginta duo docti ad prelium. Et uenerunt per ydumeam et applicuerunt ad bethsuram et pugnauerunt dies multos. et fecerunt machinas. et exierunt et succenderunt eas igni. et pugnauerunt uiriliter. Et recessit iudas ab arce et mouit castra. ad bethzacara contra castra regis. Et surrexit rex ante lucem et concitauit exercitus in impetum facere contra uiam bethzacara. Et comparauerunt se exercitus in prelium. et tubis cecinerunt. et elefantis ostenderunt sanguinem uue et mori ad acuendos eos in prelium. Et diuiserunt bestias per legiones et astiterunt singulis elefantis mille uiri in loricis concatenatis et galee eree in capitibus eorum. et quingenti ordinati equites unicuique bestie electi erant. Hi ante tempus ubicumque erat bestia ibi erant. et quocumque ibat ibant. et non discedebant ab ea. Sed et turres lignee super eos firme, protegentes super singulas bestias. et super eas machine. et super singulas uiri uirtutis triginta duo. qui pugnabant desuper et intus magister bestie. Et residuum equitatum hinc et inde statuit in duas partes. tubis exercitum commouere. et urgere constipatos in legionibus eius.

Et ut refulsit sol in clippeos aureos et ereos. resplenduerunt montes ab eis, et resplenduerunt sicut lampades ignis. Et distincta pars exercitus regis per montes excelsos. et alii per loca humilia. et ibant caute et ordinate. et commouebantur omnes inhabitantes terram, a uoce multitudinis eorum. et incessu turbe, et collisione armorum. Erat enim exercitus magnus ualde et fortis. Et appropinquauit iudas et exercitus eius in prelium. et ceciderunt de exercitu eius sexcenti uiri. Et uidit eleazar filius saura unam de bestiis loricatam loricis regis. et erat eminentior super ceteras bestias. et uisum est ei quod in ea esset rex. et dedit se ut liberaret populum suum. et acquireret sibi nomen eternum. et cucurrit ad eam audacter in medio legionis interficiens a dextris et a sinistris. et cadebant ab eo huc et illuc. et iuit sub pedes elefanti. et supposuit se ei. et occidit eum. et cecidit in terra super ipsum. et mortuus est illic. Et uidentes uirtutem regis et impetum exercitus eius. diuerterunt ab eo.

Castra autem regis ascenderunt contra eos in hierusalem. Et applicuerunt castra regis ad iudeam et montem syon. et fecit pacem cum his qui erant in bethsura. Et exierunt de ciuitate quia non erant eis ibi alimenta conclusis, quia sabbata erant terre. Et comprehendit rex bethsuram. et constituit illic custodiam seruare eam. Et conuertit castra ad locum sanctificationis dies multos. et statuit illic balistas et machinas. et ignis iacula. et tormenta ad lapides iactandos. et spicula. et scorpios ad mittendas sagittas et fundibula. Fecerunt autem et ipsi machinas aduersus machinas eorum. et pugnauerunt dies multos. Esce autem non erant in ciuitate eo quod septimus annus esset. et qui remanserant in iudea de gentibus consumpserant reliquias eorum. que reposita fuerant. Et remanserunt in sanctis uiri pauci, quoniam obtinuerat eos fames. et dispersi sunt unusquisque in locum suum. Et audiuit lysias quod philippus quem constituerat rex antiochus cum adhuc uiueret. ut nutriret antiochum filium suum ut regnaret. et reuersus esset a perside et media. et exercitus qui abierat cum ipso. et quia querit suscipere regni negocia. festinauit ire et dicere ad regem et duces exercitus. Deficimus cottidie. et esca nobis modica est. et locus quem obsidemus est munitus. et incumbit nobis ordinare de regno. Nunc itaque demus dextras hominibus istis. et faciamus cum illis pacem. et cum omni gente eorum. et constituamus illis ut ambulent in legitimis suis. sicut et prius. Propter legitima enim ipsorum que despeximus irati sunt. et fecerunt omnia hec. Et placuit sermo in conspectu regis et principum. et misit ad eos pacem facere. et receperunt illam. Et iurauit illis rex et principes. et exierunt de munitione. et intrauit rex in montem syon. et uidit munitionem loci. et rupit citius iuramentum quod iurauit. et mandauit murum destruere in gyro. et discessit festinanter. Et reuersus est antiochiam. et inuenit philippum dominantem ciuitati. et pugnauit aduersus eos. et ui occupauit ciuitatem.

Anno centesimo quadragesimo et primo exiit demetrius seleuci filius ab urbe roma. et ascendit cum paucis uiris in ciuitatem maritimam. et regnauit illic. Et factum est ut ingressus est domum regni patrum suorum comprehendit exercitus antiochum et lysiam, ut adducerent eos ad eum. Et res ei innotuit et ait. Nolite ostendere michi faciem eorum. Et occidit eos exercitus. Et sedit demetrius super sedem regni sui. et uenerunt ad eum uiri impii. et iniqui ex israel. et alchimus dux eorum. qui uolebat fieri sacerdos. et accusauerunt populum apud regem dicentes. Perdidit iudas et fratres eius amicos tuos. et nos dispersit de terra nostra. Nunc ergo mitte uirum cui credis, et eat et uideat exterminium omne quod fecit nobis et regionibus nostris. et puniat omnes amicos eius. et omnes adiutores eorum. Et elegit rex ex amicis suis bacchidem qui dominabatur trans flumen magnum in regno. et fidelem regi. et misit eum et alchimum impium constituit in sacerdotium. et mandauit ei facere ultionem in filios israel. Et surrexerunt et uenerunt cum exercitu magno in terram iuda. Et miserunt nuncios et locuti sunt ad iudam et ad fratres eius uerbis pacificis in dolo. et non intenderunt sermonibus eorum. Uiderunt enim quia uenerant cum exercitu magno. Et conuenerunt ad alchimum et bacchidem congregatio scribarum requirere que iusta sunt. et primi assidei qui erant ex filiis israel. et exquirebant ab eis pacem. Dixerunt enim. Homo sacerdos de semine aaron uenit non decipiet nos. Et locutus est cum eis uerba pacifica. et iurauit illis dicens. Non inferimus uobis malum, neque amicis uestris. Et crediderunt ei. Et comprehendit ex eis sexaginta uiros. et occidit eos in una die. secundum uerbum quod scriptum est. Carnes sanctorum tuorum et sanguinem ipsorum effuderunt in circuitu hierusalem. et non erat qui sepeliret. Et incubuit timor et tremor in omnem populum. quia dixerunt non est in eis ueritas et iudicium. Transgressi enim sunt constitutum. et ius iurandum quod iurauerunt. Et mouit bacchides castra ab hierusalem. et applicuit in bethzeca. et misit et comprehendit multos ex eis qui a se refugerant. Et quosdam ex populo mactauit. et in puteum magnum proiecit. Et commisit regionem alchimo. et reliquit cum eo auxilia in adiutorium ipsi. Et abiit bacchides ad regem. et satis agebat alchimus pro principatu sacerdotii sui. et conuenerunt ad eum omnes qui perturbabant populum suum. et obtinuerunt terram iuda. et fecerunt plagam magnam in israel. Et uidit iudas omnia mala que fecit alchimus. et qui cum eo erant filii israel. plus multo quam gentes. et exiit in omnes fines iudee in circuitu. et fecit uindictam in uiros desertores. et cessauerunt exire ultra in regionem. Uidit autem alchimus quod preualuit iudas et qui cum eo sunt. et cognouit quia non potest sustinere eos. et regressus est ad regem. et accusauit eos multis criminibus.

Et misit rex nichanorem unum de principibus suis nobilioribus qui erat inimicitias exercens contra iudeos. et mandauit ei euertere populum. Et uenit nichanor in hierusalem cum exercitu magno. et misit ad iudam et ad fratres eius uerbis pacificis cum dolo dicens. Non sit pugna inter me et uos. ueniam cum uiris paucis et uideam facies uestras cum pace. Et uenit ad iudam. et salutauerunt se inuicem pacifice. et hostes parati erant rapere iudam. Et innotuit sermo iude quoniam cum dolo uenerat ad eum. et conterritus est ab eo. et amplius noluit uidere faciem eius. Et cognouit nichanor quoniam denudatum est consilium eius. et exiit obuiam iude in pugnam. contra capharsalama. Et ceciderunt de nichanoris exercitu fere quinque milia uiri. et fugerunt in ciuitatem dauid. Et post hec uerba ascendit nichanor in montem syon. et exierunt de sacerdotibus populi salutare eum in pace. et demonstrare ei holocaustomata que offerebantur pro rege. Et irridens spreuit eos. et polluit et locutus est superbe. et iurauit cum ira dicens. nisi traditus fuerit iudas et exercitus eius in manus meas continuo cum regressus fuero in pace. succendam domum istam. Et exiit cum ira magna. Et intrauerunt sacerdotes et steterunt ante faciem altaris et templi, et flentes dixerunt. Tu elegisti domum istam domine ad inuocandum nomen tuum in ea. ut esset domus orationis et obsecrationis populo tuo. Fac uindictam in homine isto. et in exercitu eius. et cadant gladio. Memento blasphemias eorum. et ne dederis eis ut permaneant. Et exiit nichanor ab hierusalem. et castra applicuit ad bethoron. et occurrit illi exercitus syrie. Et iudas applicuit in adarsa cum tribus milibus uiris. et orauit iudas et dixit. Qui missi erant a rege sennacherib. domine quia blasphemauerunt te. exiit angelus et percussit ex eis centum octoginta quinque milia. Sic contere exercitum istum in conspectu nostro hodie. et sciant ceteri quia male locutus est super sancta tua. et iudica illum secundum maliciam illius. Et commiserunt exercitus prelium tercia decima die mensis adar. et contrita sunt castra nichanoris. et cecidit ipse primus in prelio. Ut uidit autem exercitus eius quia cecidit nichanor. proiecerunt arma sua et fugerunt. Et persecuti sunt eos uia diei unius ab adazor usque quo ueniatur gazara. et tubis cecinerunt post eos. cum significationibus. Et exierunt de omnibus castellis iudee in circuitu. et uentilabant eos cornibus. et conuertebantur iterum ad eos. Et ceciderunt omnes gladio. et non est relictus ex eis nec unus. Et acceperunt spolia eorum et predam. et caput nichanoris amputauerunt. et dexteram suam quam extenderat superbe. et attulerunt et suspenderunt contra hierusalem. Et letatus est omnis populus ualde. et egerunt diem illam in leticia magna. Et constituit agi omnibus annis diem istum. tercia decima die mensis adar. Et siluit terra iuda dies paucos.

Et audiuit iudas nomen romanorum quia sunt potentes uiribus. et acquiescunt ad omnia que postulantur ab eis. et quicumque accesserunt ad eos. statuerunt cum eis amicicias, et quia sunt potentes uiribus. Et audierunt prelia eorum et uirtutes bonas quas faciunt in galathia. et quia obtinuerunt eos. et duxerunt eos sub tributum. et quanta fecerunt in regione hyspanie. et quod in potestatem redegerunt metalla argenti et auri. que illic sunt. et possederunt omnem locum consilio suo et potentia. loca que longe erant ualde ab eis. et reges qui superuenerant illis ab extremis terre contriuerunt. et percusserunt eos plaga magna. ceteri autem dant eis tributum singulis annis. et philippum et persen cethiorum regem. et ceteros qui aduersus eos arma tulerunt contriuerunt in bello. et obtinuerunt eos. et antiochum magnum regem asye qui eis pugnam intulerat habens centum uiginti elefantos et exercitum magnum ualde contritum ab eis. et quia ceperunt eum uiuum. et statuerunt ei ut daret ipse. et qui regnauerint post eum tributum magnum. et daret obsides. et constitutum. et regionem medorum. et lidios et medos. de optimis regionibus eorum. et acceptas eas ab illis dederunt eumeni regi. et quia qui erant apud elladam. uoluerunt ire et tollere eos. et innotuit sermo his. et miserunt ad eos ducem unum. et pugnauerunt contra illos. et ceciderunt ex eis multi. et captiuas duxerunt uxores eorum et filios. et diripuerunt eos. et terram eorum possederunt. et destruxerunt muros eorum. et in seruitutem illos redegerunt usque ad hunc diem. Et residua regna et insulas que aliquando restiterant illis exterminauerunt. et in potestatem redegerunt, cum amicis autem suis. et qui in ipsis requiem habebant conseruauerunt amiciciam. et obtinuerunt regna que erant proxima et que longe. quia quicumque audiebant nomen eorum timebant eos. Quibus uero uellent auxilio esse ut regnarent regnabant. et exaltati sunt ualde. et in omnibus istis nemo portabat. quos autem uellent regno deturbabant. diadema. nec induebatur purpura ut magnificaretur in ea. et quia curiam fecerunt sibi. et cottidie consulebant trecentos uiginti consilium agentes semper de multitudine. ut que digna sunt gerant. et committunt uni homini magistratum suum per singulos annos dominari uniuerse terre sue. et omnes obediunt uni. et non est inuidia neque zelus inter eos.

Et elegit iudas eupolemum filium iohannis. filii iacob. et iasonem filium eleazari. et misit eos romam constituere cum illis amiciciam et societatem. et ut auferrent ab eis iugum grecorum. quia uiderunt quod in seruitute premerent regnum israhel. Et abierunt romam uiam multam ualde. Et introierunt in curiam et dixerunt. Iudas machabeus et fratres eius et populus iudeorum miserunt nos ad uos. statuere uobiscum societatem et pacem. et conscribere nos socios et amicos uestros. Et placuit sermo in conspectu eorum. Et hoc rescriptum quod rescripserunt in tabulis ereis. et miserunt in hierusalem. ut esset apud eos ibi memoriale pacis et societatis.

Bene sit romanis et genti iudeorum in mari et in terra in eternum. gladiusque et hostis procul sit ab eis. Quod si institerit bellum romanis prius aut omnibus sociis eorum in omni dominatione eorum. auxilium feret gens iudeorum prout tempus dictauerit corde pleno. et preliantibus non dabunt neque subministrabunt triticum, arma, pecuniam. naues. sic placuit romanis. et custodient mandata eorum. nichil ab eis accipientes. Similiter autem et si genti iudeorum prius acciderit bellum. adiuuabunt romani ex animo prout eis tempus permiserit. Et adiuuantibus non dabitur triticum, arma, pecunia. naues. sic placuit romanis. et custodient mandata eorum absque dolo. Secundum hec uerba constituerunt romani populo iudeorum. Quod si post hec hi aut illi addere ad hec uoluerint. facient ex proposito suo. Et quecumque addiderint uel dempserint rata erunt. Sed et de malis que fecit demetrius rex in eos. scripsimus ei dicentes. Quare grauasti iugum tuum super amicos nostros. et socios iudeos? Si igitur iterum adierint nos. aduersum te faciemus illis iudicium. et pugnabimus tecum mari terraque.

Interea ubi audiuit demetrius quia cecidit nichanor et exercitus eius in prelio. apposuit bacchidem et alchimum rursum mittere in iudeam. et dextrum cornu cum illis. Et abierunt uiam que ducit in galgala. et castra posuerunt in mesaloth que est in arbellis. et occupauerunt eam. et peremerunt animas hominum multas. Et mense primo anni centesimi et quinquagesimi et secundi applicuerunt exercitum ad hierusalem. Et surrexerunt et abierunt in berea uiginti milia uirorum. et duo milia equitum. Et iudas castra posuerat in laysa. et tria milia uiri cum eo electi. Et uiderunt multitudinem exercitus quia multa sunt. et timuerunt ualde. et multi subtraxerunt se de castris. et non remanserunt ex eis nisi octingenti uiri. Et uidit iudas quod defluxit exercitus suus. et bellum urgebat eum. et confractus est corde. quia non habebat tempus congregandi eos. et dissolutus est. et dixit his qui residui erant. Surgamus et eamus ad aduersarios nostros. si poterimus pugnare aduersus eos. Et auertebant eum dicentes. Non poterimus

sed liberemus animas nostras modo et revertamur ad fratres nostros et tunc pugnabimus adversus eos. Nos autem pauci sumus. Et ait Iudas. Absit istam rem facere ut fugiamus ab eis. et si adpropiavit tempus nostrum moriamur in virtute propter fratres nostros. et non inferamus crimen gloriae nostrae.

Et movit exercitus de castris. et steterunt illis obviam. Et divisi sunt equites in duas partes. et fundibularii et sagittarii praeibant exercitum. et primi certaminis omnes potentes. Bacchides autem erat in dextro cornu. Et proximavit legio ex duabus partibus. et clamabant tubis. Exclamaverunt autem et hi qui erant ex parte Iudae etiam ipsi. Et commota est terra a voce exercituum. et commissum est proelium a mane usque ad vesperam. Et vidit Iudas quia firmior est pars exercitus Bacchidis in dextris. et convenerunt cum ipso omnes constantes corde. Et contrita est dextera pars ab eis. et persecutus est eos usque ad montem Azoti. Et qui in sinistro cornu erant viderunt quod contritum esset dextrum cornu. et secuti sunt post Iudam. et qui cum ipso erant a tergo. Et ingravatum est bellum. et ceciderunt vulnerati multi ex his et illis. et Iudas cecidit. et ceteri fugerunt. Et Ionathas et Symon tulerunt fratrem suum. et sepelierunt eum in sepulchro patrum suorum in civitate Modin. Et fleverunt eum omnis populus Israhel planctu magno. et lugebant dies multos et dixerunt. Quomodo cecidit potens. qui salvum faciebat Israhel. Et cetera verba Iudae bellorum et virtutum quas fecit non sunt descripta. multa enim erant valde.

Et factum est post obitum Iudae. emerserunt viri iniqui in omnibus finibus Israhel. et exorti sunt omnes qui operabantur iniquitatem. In diebus illis facta est fames magna valde. et tradidit se Bacchidi omnis regio eorum cum ipsis. Et elegit Bacchides impios viros. et constituit eos dominos regionis. et exquirebant et perscrutabantur amicos Iudae. et adducebant eos ad Bacchidem. et vindicabat in illos et inludebat. Et facta est tribulatio magna in Israhel. qualis non fuit ex qua die non est visus propheta in Israhel. Et congregati sunt omnes amici Iudae. et dixerunt Ionathae. Ex quo frater tuus Iudas defunctus est. vir similis ei non est. qui exeat contra inimicos Bacchidem. et eos qui sunt inimici gentis nostrae. Nunc itaque te eligimus hodie pro eo esse nobis principem et ducem ad bellandum bellum nostrum. et suscepit Ionathas tempore illo principatum. et surrexit loco Iudae fratris sui. Et cognovit Bacchides. et quaerebat eum occidere. Et cognovit Ionathas et Symon frater eius. et omnes qui cum eo erant. et fugerunt in desertum Thecuae. et consederunt ad aquam lacus Asphar. Et cognovit Bacchides. et in die sabbatorum venit ipse et omnis exercitus eius trans Iordanem. Et misit fratrem suum ducem populi. et rogavit Nabutheos amicos suos. ut commodarent illis apparatum suum qui erat copiosus. Et exierunt filii Iambri ex Madaba. et conprehenderunt Iohannem et omnia quae habebat. et abierunt habentes ea. Post haec verba renuntiatum est Ionathae. et Symoni fratri eius quia filii Iambri faciunt nuptias magnas. et ducunt sponsam ex Madaba filiam unius de magnis principibus Chanaan cum ambitione magna. Et recordati sunt sanguinis Iohannis fratris sui. et ascenderunt et absconderunt se sub tegumento montis. et levaverunt oculos suos et viderunt. et ecce tumultus. et apparatus multus. Et sponsus processit et amici eius et fratres eius obviam illis cum tympanis et musicis. et armis multis. Et surrexerunt adversus eos ex insidiis. et occiderunt eos. et ceciderunt multi vulnerati. et residui fugerunt in montem. et acceperunt omnia spolia eorum. et conversae sunt nuptiae in luctum. et vox musicorum ipsorum in lamentum. et vindicaverunt vindictam fratris sui. et reversi sunt ad ripam Iordanis. Et audivit Bacchides et venit die sabbatorum usque ad oram Iordanis in virtute multa. Et dixit ad suos Ionathas. Surgamus et pugnemus contra inimicos nostros. non est enim hodie sicut heri et nudius tertius. Ecce enim bellum ex adverso. Aqua enim Iordanis hinc et inde. et ripae. et paludes. et saltus. et non est locus divertendi. Nunc ergo clamate in caelum. ut liberemini de manu inimicorum vestrorum. et commissum est bellum. Et extendit Ionathas manum suam percutere Bacchidem. et divertit ab eo retro. Et desiluit Ionathan et qui cum eo erant in Iordanem. et transnataverunt ad eos Iordanem. et ceciderunt de parte Bacchidis die illa mille viri. Et reversi sunt Hierusalem. Et aedificaverunt civitates munitas in Iudaea munitione quae erat in Hiericho. et in Ammaum. et in Bethoron. et Bethel. et Thamnatha. et Phara. et Thopo. muris excelsis et portis et seris. et posuit custodias in eis. ut inimicitias exercerent in Israhel. Et munivit civitatem Bethsuram. et Gazaram et arcem. et posuit in eis auxilia. et apparatum escarum. Et accepit filios principum regionis obsides. et posuit eos in arce in Hierusalem in custodia.

Et anno centesimo quinquagesimo tertio. mense secundo. praecepit Alchimus destrui muros domus sanctae interioris. et destrui opera prophetarum. et coepit destruere. In illo tempore percussus est Alchimus. et inpedita sunt opera illius. et occlusum est os eius. et dissolutus est paralysi. nec ultra loqui potuit verbum. et mandare de domo sua. Et mortuus est Alchimus in illo tempore. cum tormento magno. Et vidit Bacchides quoniam mortuus est Alchimus. et reversus est ad regem. et siluit terra duobus annis. Et cogitaverunt omnes iniqui dicentes. Ecce Ionathas et qui cum eo sunt in silentio habitant confidenter. Nunc ergo adducamus Bacchidem. et conprehendet eos omnes una nocte. Et abierunt et consilium ei dederunt. Et surrexit ut veniret cum exercitu magno. et misit occulte epistolas sociis suis qui erant in Iudaea. ut conprehenderent Ionathan et eos qui cum eo erant. sed non potuerunt quia innotuit eis consilium eorum. Et adprehendit de viris regionis qui principes erant militiae quinquaginta viros et occidit eos. Et secessit Ionathas et Symon et qui cum eo erant in Bethbessen. quae est in deserto. et extruxit diruta eius. et firmaverunt eam.

Et cognovit Bacchides et congregavit universam multitudinem suam. et his qui de Iudaea erant denuntiavit et venit et posuit castra desuper a Bethbessen. et obpugnavit eam dies multos. et fecit machinas. Et reliquit Ionathas Symonem fratrem suum in civitate. et exiit in regionem. et venit cum numero. Et percussit Odaren et fratres eius et filios Phaseron in tabernaculis ipsorum. et coepit caedere et crescere in virtutibus. Symon vero et qui cum ipso erant exierunt de civitate et succenderunt machinas. et pugnaverunt contra Bacchidem. et contritus est ab eis. et adflixerunt eum valde. quoniam consilium eius et congressus eius erat inanis. Et iratus contra viros iniquos qui ei consilium dederunt ut veniret in regionem ipsorum. multos ex eis occidit. Ipse autem cogitavit cum reliquis abire in regionem suam. Et cognovit Ionathas et misit ad eum legatos conponere cum ipso pacem. et reddere ei captivitatem. Et libenter accepit et fecit secundum verba eius. et iuravit nihil se ei facturum mali omnibus diebus vitae suae. et reddidit ei captivitatem quam prius erat praedatus de terra Iuda. Et conversus abiit in terram suam. et non adposuit amplius venire in fines eius. et cessavit gladius ex Israhel. Et habitavit Ionathas in Machmas. et coepit Ionathas ibi iudicare populum. et exterminavit impios ex Israhel.

Et anno centesimo sexagesimo. ascendit Alexander Antiochi filius qui cognominatus est nobilis. et occupavit Ptholomaidem. et receperunt eum. et regnavit illic. Et audivit Demetrius rex. et congregavit exercitum valde copiosum. et exivit obviam illi in proelium. Et misit Demetrius ad Ionathan epistolam verbis pacificis ut magnificaret eum. Dixit enim. Anticipemus facere pacem cum eo. priusquam faciat cum Alexandro adversum nos. Recordabitur enim omnium malorum quae fecimus in eum. et in fratrem eius. et in gentem eius.

Et dedit ei potestatem congregandi exercitum et fabricare arma. et esse ipsum socium eius. et obsides qui erant in arce iussit tradi ei. Et venit Ionathas in Hierusalem. et legit epistolas in auditu omnis populi. et eorum qui in arce erant. et timuerunt timore magno. quia audierunt quod dedit ei rex potestatem congregandi exercitum. Et traditi sunt Ionathae obsides. et reddidit eos parentibus suis. Et habitavit Ionathas in Hierusalem. et coepit aedificare et innovare civitatem. et dixit facientibus opera ut extruerent muros et montem Syon in circuitu lapidibus quadratis ad munitionem. Et ita fecerunt. Et fugerunt alienigenae qui erant in munitionibus quas aedificaverat Bacchides. et reliquit unusquisque locum suum. et abiit in terram suam. Tantum in Bethsura remanserunt aliqui ex his qui reliquerant legem et praecepta Dei. Erat enim haec eis ad refugium.

Et audivit Alexander rex promissa quae promisit Demetrius Ionathae. et narraverunt ei proelia et virtutes quas ipse fecit et fratres eius. et labores quos laboraverunt. et ait. Numquid inveniemus aliquem virum talem. Et nunc faciemus eum amicum et socium nostrum. Et scripsit epistolam et misit ei secundum haec verba dicens. Rex Alexander fratri Ionathae salutem. Audivimus de te quod vir potens viribus. et aptus es. ut sis amicus noster. Et nunc constituimus te hodie summum sacerdotem gentis tuae. et ut amicus regis voceris. Et misimus tibi purpuram et coronam auream. ut quae nostra sunt sentias. et conserves amicitias ad nos. Et induit se Ionathas stolam sanctam septimo mense anno centesimo sexagesimo. in die sollemni scenopegiae. et congregavit exercitum et fecit arma copiosa.

Et audivit Demetrius verba ista. et contristatus est nimis et ait. Quid hoc fecimus quia praeoccupavit nos Alexander adprehendere amicitiam Iudaeorum ad munimen sui. Scribam et ego illis verba deprecatoria. et dignitates et dona. ut sint mecum in adiutorium. Et scripsit in haec verba. Rex Demetrius genti Iudaeorum salutem. Quoniam servastis ad nos pactum et mansistis in amicitia nostra. et non accessistis ad inimicos nostros. audivimus. et gavisi sumus. Et nunc perseverate adhuc conservare ad nos fidem. et retribuemus vobis bona pro his quae fecistis nobiscum. et remittemus vobis praestationes multas. et dabimus vobis donationes. Et nunc absolvo vos et omnes Iudaeos a tributis et pretia salis indulgeo. et coronas remitto. et tertias seminis. et dimidiam partem fructus ligni quod est portionis meae. et relinquo vobis ex hodierno et deinceps. ne accipiatur a terra Iuda et a tribus civitatibus quae additae sunt illi. et Samaria. et Galilea ex hodierna die et in totum tempus. Et Hierusalem sit sancta. et libera cum finibus suis. et decimae. et tributa ipsius sint. Remitto etiam potestatem arcis quae est in Hierusalem. et do eam summo sacerdoti ut constituat in ea viros. quoscumque ipse elegerit ut custodiant eam. et omnem animam Iudaeorum quae captiva est a terra Iuda in omni regno meo relinquo liberam gratis. et omnes a tributis solvantur. etiam pecorum suorum. Et omnes dies sollemnes et sabbata. et neomeniae. et dies decreti. et tres dies ante diem sollemnem. et tres dies post diem sollemnem sint omnes inmunitatis et remissionis. omnibus Iudaeis qui sunt in regno meo. Et nemo habebit potestatem agere aliquid et movere negotia adversus aliquem eorum in omni causa. et ut adscribantur ex Iudaeis in exercitu regis ad triginta milia virorum. et dabuntur illis copiae ut oportet omnibus exercitibus regis. et ex ipsis ordinabuntur qui sint in munitionibus magni regis. et ex his constituentur super negotia regni quae aguntur ex fide. et principes sint ex eis. et ambulent in legibus suis sicut praecepit rex in terra Iuda. et tres civitates quae additae sunt Iudaeae ex regione Samariae. cum Iudaea reputentur ut sint sub uno et non oboediant alii potestati. nisi summi sacerdotis. Ptholomaida et confines eius quas dedi donum sanctis qui sunt in Hierusalem ad necessarios sumptus sanctorum. et ego singulis annis dabo quindecim milia siclorum argenti de rationibus regis quae me contingunt. et omne quod reliquum fuit quod non reddiderant qui super negotia erant annis prioribus. ex hoc dabunt in opera domus. et super haec quinque milia siclorum argenti quae accipiebant de sanctorum ratione per singulos annos. et haec ad sacerdotes pertineat qui ministerio funguntur. et quicumque fugerint in templum quod est Hierosolimis. et in omnibus finibus eius obnoxii regi in omni negotio dimittantur. et universa quae sunt eis in regno meo libera habeant. et ad aedificanda vel restauranda opera sanctorum sumptus dabuntur de ratione regis. et ad extruendos muros Hierusalem et communiendos in circuitu. et ad extruendos muros in Iudaea. Ut audivit autem Ionathas et populus sermones istos. non crediderunt eis nec receperunt eos quia recordati sunt malitiae magnae quam fecerat in Israhel. et tribulaverat eos valde. Et conplacuit eis in Alexandrum. quia ipse fuerat eis princeps pacis. et ipsi auxilium ferebant omnibus diebus.

Et congregavit Alexander rex exercitum magnum. et admovit castra contra Demetrium. Et commiserunt proelium duo reges. Et fugit exercitus Alexandri. et secutus est eum Demetrius. et incubuit super eos. Et invaluit proelium nimis. donec occidit sol. Et cecidit Demetrius in illa die. Et misit Alexander ad Ptholomeum regem Aegypti secundum legatos haec verba dicens. Quoniam regressus sum in regnum meum. et sedi in sede patrum meorum. et obtinui principatum. et contrivi Demetrium. et possedi regionem nostram. et commisi cum eo pugnam. et contritus est ipse et castra eius a nobis. et sedimus in sede regni eius. et nunc statuamus ad invicem amicitiam. et da mihi filiam tuam uxorem. et ero gener tuus. et dabo tibi dona et dignitatem. Et respondit Ptholomeus rex dicens. Felix dies in qua reversus es ad terram patrum tuorum. et sedisti in sede regni eorum. Et nunc faciam tibi quae scripsisti. Sed occurre Ptholomaide ut videamus nos ad invicem. et spondeam tibi sicut dixisti. Et exiit Ptholomeus de Aegypto ipse et Cleopatra filia eius. et venit Ptholomaide anno centesimo sexagesimo secundo. et occurrit ei Alexander rex. et dedit ei Cleopatram filiam suam. et fecit nuptias eius Ptholomaide sicut reges in magna gloria. Et scripsit rex Alexander Ionathae ut veniret obviam sibi. Et abiit cum gloria Ptholomaide. et occurrit ibi duobus regibus. et dedit illis argentum multum et aurum. et dona. et invenit gratiam in conspectu eorum. Et convenerunt adversus eum viri pestilentes ex Israhel. viri iniqui interpellantes adversus eum. et non intendit ad eos rex. Et iussit Ionathan spoliari vestimentis suis. et indui eum purpura. et ita fecerunt. Et collocavit eum rex sedere secum. dixitque principibus. Exite cum eo in medio civitatis. et praedicate ut nemo interpellet adversus eum de ullo negotio. nec quisquam ei molestus sit de ulla ratione. Et factum est ut viderunt qui interpellabant gloriam eius quae praedicabatur. et opertum eum purpura. fugerunt omnes. Et magnificavit eum rex et scripsit eum inter primos amicos. et posuit eum ducem. et participem principatus. Et reversus est Ionathas in Hierusalem in pace et laetitia.

In anno centesimo et sexagesimo quinto venit Demetrius filius Demetrii a Creta in terram patrum suorum. Et audivit Alexander rex et contristatus est valde. et reversus est Antiochiam. Et constituit Demetrius Apollonium qui praeerat Coelesyriae. et congregavit exercitum magnum. et accessit ad

iam iam. Et misit ad Ionathan summum sacerdotem dicens: Tu solus resistis nobis. Ego autem factus sum in derisum et in obprobrium propterea quia potestatem exerces adversum nos in montibus. Nunc ergo si confidis in virtutibus tuis, descende ad nos in campum, et comparemus illic invicem, quia mecum est virtus bellorum. Interroga et disce quis sim ego, et ceteri qui auxilio sunt michi. Qui et dicunt, quia non potest stare pes vester ante faciem nostram, quia bis in fugam conversi sunt patres tui in terram suam. Et nunc quomodo poteris sustinere equitatum et exercitum tantum in campo, ubi non est lapis neque saxum nec locus fugiendi? Ut audivit autem Ionathas sermones Apollonii, motus est animo, et elegit X milia virorum, et exiit ab Hierusalem, et occurrit ei Symon frater eius in adiutorium. Et applicuerunt castra in Ioppen, et exclusit eum a civitate quia custodia Apollonii Ioppe erat, et obpugnavit eam. Et exterriti sunt qui erant intra civitatem, et aperuerunt ei, et obtinuit Ionathas Ioppen. Et audivit Apollonius et admovit tria milia equitum, et exercitum multum, et abiit Azotum tamquam iter faciens. Et statim exiit in campum eo quod haberet multitudinem equitum, et confideret in eis. Et insecutus est eum Ionathas in Azotum, et prelium commiserunt. Et reliquit Apollonius mille equites in castris post eos occulte. Et cognovit Ionathas quia sunt insidie post se, et circuierunt castra eius, et iaciebant iacula in populum a mane usque ad vesperam. Populus autem stabat sicut preceperat Ionathas, et laboraverunt equi eorum. Et eiecit Symon exercitum suum, et commisit contra legionem; equites enim fatigati erant, et contriti sunt ab eo et fugerunt. Et qui dispersi sunt in campum, fugerunt in Azotum, et intraverunt Bethdagon ydolum suum ut se liberarent. Et succendit Ionathas Azotum, et civitates que erant in circuitu eius, et accepit spolia eorum, et templum Dagon et eos omnes qui fugerunt in illud succendit igni. Et fuerunt qui ceciderunt gladio cum his qui succensi sunt fere VIII milia virorum.

Et movit inde Ionathas castra, et applicuit ea Ascalonam, et exierunt de civitate obviam illi in magna gloria. Et reversus est Ionathas in Hierusalem cum suis, habentibus spolia multa. Et factum est ut audivit Alexander rex sermones istos, addidit adhuc magnificare Ionathan. Et misit ei fibulam auream sicut est consuetudo dari cognatis regis, et dedit ei Accaron et omnes fines eius in possessionem.

Et rex Egypti congregavit exercitum sicut arenam que est circa oram maris, et naves multas, et querebat obtinere regnum Alexandri dolo, et addere illud regno suo. Et exiit in Syriam verbis pacificis, et aperiebant ei civitates et occurrebant ei, quia mandaverat Alexander rex exire ei obviam, eo quod socer suus esset. Cum autem introiret civitatem Ptholomeus, ponebat custodias militum in singulis civitatibus. Et ut appropiavit Azoto, ostenderunt ei templum Dagon succensum, et Azotum, et cetera eius demolita, et corpora proiecta eorum qui cesi erant in bello, tumulos quos fecerant secus viam. Et narraverunt regi quia hec fecit Ionathas, ut invidiam facerent ei. Et tacuit rex. Et occurrit Ionathas regi in Ioppen cum gloria, et invicem se salutaverunt. Et dormierunt illic. Et abiit Ionathas cum rege usque ad flumen qui vocatur Eleutherus, et reversus est in Hierusalem. Rex autem Ptholomeus obtinuit dominium civitatum usque Seleuciam maritimam, et cogitabat in Alexandrum consilia mala. Et misit legatos ad Demetrium dicens: Veni componamus inter nos pactum, et dabo tibi filiam meam quam habuit Alexander, et regnabis in regno patris tui. Penituit enim me quod dederim illi filiam meam. Quesivit enim me occidere. Et vituperavit eum propterea quod concupierat regnum eius. Et abstulit filiam suam, et dedit eam Demetrio, et abalienavit se ab Alexandro, et manifeste facte sunt inimicitie eius. Et intravit Ptholomeus Antiochiam, et imposuit duo diademata capiti suo, Egypti et Asye. Ptholomeus autem rex erat in Cilicia illis temporibus, quia rebellabant qui erant in locis suis. Et audivit Alexander rex, et venit ad eum in bello. Et produxit Ptholomeus rex exercitum, et occurrit ei in manu valida, et fugavit eum. Et fugit Alexander in Arabiam ut ibi protegeretur. Rex autem Ptholomeus exaltatus est; Et abstulit Gabdiel Arabs caput Alexandri, et misit Ptholomeo. Et rex Ptholomeus mortuus est in die tercia, et qui erant in munitionibus perierunt ab his qui erant in castris. Et regnavit Demetrius anno centesimo sexagesimo septimo.

In diebus illis congregavit Ionathas eos qui erant in Iudea, ut expugnarent arcem que est in Hierusalem, et fecerunt contra eam machinas multas. Et abierunt quidam qui oderant gentem suam viri iniqui ad regem, et renuntiaverunt ei quod Ionathas obsideret arcem. Et ut audivit rex iratus est, et statim venit Ptholomaidam, et scripsit Ionathe ne obsideret, sed occurreret sibi ad colloquium festinato. Ut audivit autem Ionathas, iussit obsidere, et elegit de senioribus Israel, et de sacerdotibus, et dedit se periculo. Et accepit aurum et argentum et vestem, et alia xenia multa, et abiit ad regem Ptholomaidam, et invenit gratiam in conspectu eius. Et interpellabant quidam adversus eum iniqui ex gente sua. Et fecit ei rex sicut fecerant ei qui ante ipsum fuerant, et exaltavit eum in conspectu omnium amicorum eius. Et statuit ei principatum sacerdotii, et quecumque alia habuit prius preciosa, et fecit eum principem amicorum suorum. Et postulavit Ionathas a rege ut inmunem faceret Iudeam et tres toparchias idest et Samariam, et promisit ei talenta CCC. Et consensit rex, et scripsit Ionathe epistolas de his omnibus hunc modum continentes. Rex Demetrius Ionathe fratri salutem et genti Iudeorum. Exemplum epistole quam scripsimus Lastheni parenti nostro de vobis misimus ad vos, ut sciretis. Rex Demetrius Lastheni parenti salutem. Genti Iudeorum amicis nostris, et conservantibus que iusta sunt apud nos, decrevimus benefacere propter benignitatem ipsorum quam erga nos habent. Statuimus ergo illis omnes fines Iudee, et tres civitates Liddam et Thiramathe, que addite sunt Iudee ex Samaria, et omnes confines earum sequestrari omnibus sacrificantibus in Hierosolimis. Pro his que ab eis rex accipiebat per singulos annos, et pro fructibus terre et pomorum. Et alia que ad nos pertinebant decimarum et tributorum ex hoc tempore remittimus eis, et areas salinarum et coronas quas nobis deferebant, omnia ipsis concedimus, et nichil horum irritum erit ex hoc et in omne tempus. Nunc ergo curate facere horum exemplum, et detur Ionathe, et ponatur in monte sancto in loco celebri. Et videns Demetrius rex quod siluit terra in conspectu suo, et nichil ei resistit, dimisit ergo totum exercitum suum, unumquemque in locum suum, excepto peregrino exercitu quem contraxit ab insulis gentium. Et inimici erant ei omnis exercitus patrum eius.

Tryphon autem quidam erat partium Alexandri prius, et vidit quoniam omnis exercitus murmurabat contra Demetrium, et ivit ad Emachuhel Arabem qui nutriebat Antiochum filium Alexandri, et assidebat ei ut traderet eum ipsi, ut regnaret loco patris sui. Et nuntiavit ei quanta fecisset Demetrius, et inimicicias exercituum eius adversum illum, et mansit ibi diebus multis. Et misit Ionathas ad Demetrium regem ut eiceret eos qui in arce erant in Hierusalem, et qui in presidiis erant, quia impugnabant Israel. Et misit Demetrius ad Ionathan dicens, Non hec tantum faciam tibi et genti tue, sed gloria illustrabo te et gentem tuam, cum fuerit opportunum.

Nunc ergo recte feceris si miseris michi viros in auxilium, quia discessit omnis exercitus meus. Et misit ei Ionathas tria milia virorum Antiochiam, et venerunt ad regem, et delectatus est rex in adventu eorum. Et convenerunt qui erant de civitate centum XX milia virorum, et volebant interficere regem. Et fugit rex in aulam. Et occupaverunt qui erant de civitate itinera civitatis, et ceperunt pugnare. Et vocavit rex Iudeos in auxilium, et convenerunt omnes simul ad eum. Et dispersi sunt omnes per civitatem, et occiderunt in illa die centum XX milia hominum, et succenderunt civitatem, et ceperunt spolia multa in illa die, et liberaverunt regem. Et viderunt qui erant de civitate quod obtinuissent Iudei civitatem sicut volebant, et infirmati sunt mente sua, et clamaverunt ad regem cum precibus dicentes: Da nobis dextras, et cessent Iudei obpugnare nos et civitatem. Et proiecerunt arma sua et fecerunt pacem. Et glorificati sunt Iudei in conspectu regis, et in conspectu omnium qui erant in regno eius, et nominati sunt in regno, et regressi sunt in Hierusalem habentes spolia multa. Et sedit Demetrius rex in sede regni sui, et siluit terra in conspectu eius. Et mentitus est omnia quecumque dixit, et alienavit se a Ionatha, et non retribuit secundum beneficia que sibi tribuerat, et vexabat eum valde.

Post hec autem reversus est Tryphon et Antiochus cum eo puer adolescens, et regnavit, et imposuit sibi diadema. Et congregati sunt ad eum omnes exercitus quos disperserat Demetrius, et pugnaverunt contra eum, et fugit et terga vertit. Et accepit Tryphon bestias, et obtinuit Antiochiam. Et scripsit Antiochus adolescens Ionathe dicens: Constituo tibi sacerdotium, et constituo te super IIII civitates, ut sis de amicis regis. Et misit illi vasa aurea et ministerium, et dedit ei potestatem bibendi in auro, et esse in purpura, et habere fibulam auream. Et Symonem fratrem eius constituit ducem a terminis Tyri usque ad fines Egypti. Et exiit Ionathas et perambulabat trans flumen civitates, et congregatus est ad eum omnis exercitus Syrie in auxilium. Et venit ad Ascalonem, et occurrerunt ei de civitate honorifice. Et abiit inde Gazam. Et concluserunt se qui erant in Gaza, et obsedit eam. Et succendit que in circuitu erant civitatis, et predatus est eas. Et rogaverunt Gazenses Ionathan, et dedit illis dextras. Et accepit filios eorum obsides, et misit eos in Hierusalem, et perambulavit regionem usque Damascum.

Et audivit Ionathas quia prevaricati sunt principes Demetrii in Cades que est in Galilea cum exercitu magno, volentes eum removere a negocio regni. Et occurrit illis. Fratrem autem suum Symonem reliquit intra provinciam. Et applicuit Symon ad Bethsuram, et expugnabat eam diebus multis, et conclusit eos. Et postulaverunt ab eo dextras accipere, et dedit illis. Et eiecit eos inde, et cepit civitatem, et apposuit in ea presidium. Et Ionathas et castra eius applicuerunt ad aquam Gennesar, et ante lucem vigilaverunt in campum Asor. Et ecce castra alienigenarum occurrebant in campo, et tendebant ei insidias in montibus. Ipse autem occurrit ex adverso. Insidie vero exsurrexerunt de locis suis, et commiserunt prelium. Et fugerunt qui erant ex parte Ionathe omnes, et nemo relictus est ex eis nisi Mathathias filius Absalomi, et Iudas filius Calphi, princeps militie exercitus. Et scidit Ionathas vestimenta sua, et posuit terram in capite suo, et oravit. Et reversus est ad eos in prelium, et convertit illos et pugnaverunt. Et videbant qui fugiebant partis illius, et reversi sunt ad eum, et insequebantur cum eo usque Cades ad castra sua, et pervenerunt usque illuc. Et ceciderunt de alienigenis in die illa tria milia virorum, et regressus est Ionathas in Hierusalem.

Et vidit Ionathas quia tempus eum iuvat, et elegit viros et misit Romam statuere et renovare cum eis amicicias. Et ad Spartiatas et ad alia loca misit epistolas secundum eandem formam. Et abierunt Romam et intraverunt curiam, et dixerunt: Ionathas summus sacerdos et gens Iudeorum miserunt nos ut renovaretis amiciciam et societatem secundum pristinum. Et dederunt illis epistolas ad ipsos per loca, ut deducerent eos in terram Iuda cum pace. Et hoc exemplum epistolarum quas scripsit Ionathas Spartiatis. Ionathas summus sacerdos et seniores gentis et sacerdotes et reliquus populus Iudeorum Spartiatis fratribus salutem. Iam pridem misse erant epistole ad Oniam summum sacerdotem a Dario qui regnabat apud vos, quia estis fratres nostri, sicut rescriptum continet quod subiectum est. Et suscepit Onias virum qui fuerat missus cum honore et accepit epistolas in quibus significabatur de societate et amicicia. Nos cum nullo horum indigeremus habentes solacio sanctos libros qui sunt in manibus nostris, maluimus mittere ad vos renovare fraternitatem et amiciciam, ne forte alieni efficiamur a vobis. Multa enim tempora transierunt ex quo misistis ad nos. Nos ergo in omni tempore sine intermissione et in diebus sollempnibus et ceteris quibus oportet, memores sumus vestri in sacrificiis que offerimus et observationibus, sicut fas est et decet meminisse fratrum. Letamur itaque de gloria vestra. Nos autem circumdederunt multe tribulationes et multa prelia, et inpugnaverunt nos reges qui sunt in circuitu nostro. Noluimus ergo vobis molesti esse, neque ceteris sociis et amicis nostris in his preliis. Habuimus enim de celo auxilium, et liberati sumus nos, et humiliati sunt inimici nostri. Elegimus itaque Numenium Antiochi, et Antipatrum Iasonis filium, et misimus ad Romanos renovare cum eis amiciciam et societatem pristinam. Mandavimus itaque eis ut veniant etiam ad vos, et salutent vos, et reddant vobis epistolas nostras de renovatione fraternitatis nostre. Et nunc benefacietis nobis respondentes ad hec. Et hoc est rescriptum epistolarum quod miserat Onie. Arius rex Spartiatarum Onie sacerdoti magno salutem. Inventum est in scriptura de Spartiatis et Iudeis, quia sunt fratres, et quia sunt de genere Abraham. Et nunc ex quo hec cognovimus, benefacitis scribentes nobis de pace vestra. Sed et nos rescripsimus vobis. Pecora nostra et possessiones nostre vestre sunt, et vestre nostre. Mandavimus itaque hec nuntiari vobis.

Et audivit Ionathas quoniam egressi sunt principes Demetrii cum exercitu magno, supra quam prius, pugnare adversus eum. Et exiit ab Hierusalem, et occurrit eis in Amathite regione. Non enim dederat eis spacium ut ingrederentur regionem eius. Et misit speculatores in castra eorum, et reversi renuntiaverunt quia constituunt supervenire illis nocte. Cum occidisset autem sol, precepit Ionathas suis vigilare et esse in armis paratos ad pugnam tota nocte, et posuit custodes per circuitum castrorum. Et audierunt adversarii quia paratus est Ionathas cum suis in bello, et timuerunt et formidaverunt in corde suo, et accenderunt focos in castris suis. Ionathas autem et qui cum eo erant non cognoverunt usque mane. Videbant enim luminaria ardentia. Et secutus est Ionathas eos, et non comprehendit eos. Transierant enim flumen Eleutherum. Et divertit Ionathas ad Arabas qui vocantur Zabbadei, et percussit eos, et accepit spolia eorum. Et iunxit et venit Damascum, et perambulavit omnem regionem illam. Symon autem exiit et venit usque ad Ascalonam, et ad proxima presidia, et declinavit in Ioppen et occupavit eam. Audierat enim quod vellent presidium tradere partibus Demetrii, et posuit ibi custodes ut custodirent eam. Et reversus est Ionathas, et convocavit seniores populi, et cogitavit cum eis edificare presidia in Iudea, et edificare muros in Hierusalem, et exaltare magna altitudine inter medium arcis et civitatis, ut separaret eam a civitate ut esset ipsa singularis, et neque vendant neque emant. Et convenerunt ut edi

edificarent civitatem. Et cecidit murus qui erat super torrentem qui erat ab ortu solis, et reparavit eum Caphetetha. Et Symon edificavit Adiada in Sephela et munivit eam et imposuit portas et seras.

Et cum cogitasset Triphon regnare Asye et assumere diadema et extendere manum in Antiochum regem, timens ne forte non permitteret eum Ionathas sed pugnaret adversus eum, querebat comprehendere eum et occidere. Et exsurgens abiit in Bethsan. Et exivit Ionathas obviam illi cum quadraginta milibus virorum electorum in prelium. Et venit Bethsan. Et vidit Triphon quia venit Ionathas cum exercitu multo ut extenderet in eum manus, et timuit. Et excepit eum cum honore et commendavit eum omnibus amicis suis et dedit ei munera, et precepit exercitibus suis ut obedirent ei sicut sibi. Et dixit Ionathe: Ut quid vexasti universum populum cum bellum nobis non sit? Et nunc remitte eos in domos suas. Elige autem tibi viros paucos qui tecum sint, et veni mecum Ptholomaida et tradam illam tibi et reliqua presidia et exercitum et universos prepositos negotii, et conversus abibo. Propterea enim veni. Et credidit ei et fecit sicut dixit. Et dimisit exercitum, et abierunt in terram Iuda. Retinuit autem secum tria milia virorum, ex quibus remisit in Galileam duo milia, mille autem cum eo venerunt. Ut intravit autem Ionathas Ptholomaidam, clauserunt portas Ptholomenses et comprehenderunt eum, et omnes qui cum eo venerunt gladio interfecerunt. Et misit Triphon exercitum et equites in Galileam et in campum magnum, ut perderet omnes socios Ionathe. At illi cum cognovissent quia comprehensus est et periit et omnes qui cum eo erant, hortati sunt semet ipsos et exierunt parati in prelium. Et videntes hi qui insecuti fuerant quia pro anima res est illis, regressi sunt. Illi autem venerunt cum pace in terram Iuda. Et planxerunt Ionathan et eos qui cum eo fuerant valde, et luxit Israhel luctu magno. Et quesierunt omnes gentes que erant in circuitu eorum perdere eos. Dixerunt enim: Non habent principem et adiuvantem. Nunc ergo expugnemus eos et tollamus de hominibus memoriam eorum.

Et audivit Symon quod congregavit Triphon exercitum copiosum ut veniret in terram Iuda et attereret eam. Videns quia in tremore populus est et in timore, ascendit Hierusalem et congregavit populum. Et adhortans dixit: Vos scitis quanta ego et fratres mei et domus patris mei fecimus pro legibus et pro sanctis prelia et angustias quales vidimus. Horum gratia perierunt fratres mei omnes propter Israhel, et relictus sum ego solus. Et nunc non michi contingat parcere anime mee in omni tempore tribulationis. Non enim melior sum fratribus meis. Vindicabo itaque gentem meam et sancta, natosque nostros et uxores, quia congregate sunt universe gentes conterere nos inimicitie gratia. Et accensus est spiritus populi simul ut audivit sermones istos. Et responderunt voce magna dicentes: Tu es dux noster loco Iude et Ionathe fratris tui. Pugna prelium nostrum, et omnia quecumque dixeris nobis faciemus. Et congregans omnes viros bellatores acceleravit consummare omnes muros Hierusalem et munivit eam in gyro. Et misit Ionathan filium Absalomi et cum eo exercitum novum in Ioppen. Et eiectis his qui erant in ea, mansit illic ipse. Et movit Triphon a Ptholomaida cum exercitu multo ut veniret in terram Iuda, et Ionathan cum eo in custodia. Symon autem applicuit in Addus contra faciem campi. Et ut cognovit Triphon quia surrexit Symon in loco Ionathe fratris sui, et quia commissurus esset cum eo prelium, misit ad eum legatos dicens: Pro argento quod debebat frater tuus Ionathas in ratione regis detinuimus eum. Et nunc mitte argenti talenta centum et duos filios eius obsides, ut non dimissus fugiat a nobis, et remittemus eum. Et cognovit Symon quia cum dolo loqueretur secum, iussit tamen dari argentum et pueros, ne inimicitiam magnam sumeret ad Israhel populum dicentem: Quia non misit argentum et pueros, propterea periit. Et misit pueros et centum talenta, et mentitus est et non dimisit Ionathan. Et post hec venit Triphon intra regionem ut contereret eam, et gyraverunt per viam que ducit Ador. Et Symon et castra eius ambulabant in omnem locum quocumque ibant. Qui autem in arce erant miserunt ad Triphonem legatos ut festinaret venire per desertum et mitteret illis alimonias. Et paravit Triphon omnem equitatum ut veniret illa nocte. Erat autem nix multa valde, et non venit in Galaditin. Et cum appropiasset Bethsama, occidit Ionathan et filios eius illic. Et convertit Triphon et abiit in terram suam. Et misit Symon et accepit ossa Ionathe fratris sui et sepelivit ea in Modin, civitate patrum eius. Et planxerunt eum omnis Israhel planctu magno, et luxerunt eum dies multos. Et edificavit Symon super sepulchrum patris sui et fratrum suorum edificium altum visu lapide polito retro et ante. Et statuit septem piramidas unam contra unam patri et matri et quattuor fratribus. Et his circumposuit columnas magnas, et super columnas arma ad memoriam eternam, et iuxta arma naves sculptas que viderentur ab omnibus navigantibus mare. Hoc est sepulchrum quod fecit in Modin usque in hunc diem. Triphon autem cum iter faceret cum Antiocho rege adolescente, dolo occidit eum et regnavit in loco eius et imposuit sibi diadema Asye, et fecit plagam magnam in terra. Et edificavit Symon presidia Iudee muniens ea turribus excelsis et muris magnis et portis et seris, et posuit alimenta in munitionibus. Et elegit Symon viros et misit ad Demetrium regem ut faceret remissionem regioni, quia actus omnes Triphonis per direptionem fuerant gesti. Et Demetrius rex ad verba ista respondit et scripsit epistolam talem.

Rex Demetrius Symoni summo sacerdoti et amico regum et senioribus et genti Iudeorum salutem. Coronam auream et bahem quam misistis suscepimus, et parati sumus vobiscum facere pacem magnam et scribere prepositis regis remittere vobis que indulsimus. Quecumque enim constituimus vobis constant. Munitiones quas edificastis sint vobis. Remittimus quoque ignorantias et peccata usque in hodiernum diem, et coronam quam habebatis. Et si quid aliud erat tributarium in Hierusalem, iam non sit tributarium. Et si qui ex vobis apti sunt conscribi inter nostros, conscribantur, et sit inter nos pax. Anno centesimo sexagesimo ablatum est iugum gentium ab Israhel. Et cepit populus Israhel scribere in tabulis et gestis publicis, anno primo sub Symone summo sacerdote magno duce et principe Iudeorum.

115

In illis diebus Symon applicuit ad Gazam et circumdedit eam castris et fecit machinas et applicuit ad civitatem et percussit turrim unam et comprehendit. Et qui eruperunt erant intra machinam in civitate. Et factus est motus magnus in civitate. Et ascenderunt qui erant in civitate cum uxoribus et filiis supra murum scissis tunicis suis, et clamaverunt voce magna postulantes a Symone dextras sibi dari. Et dixerunt: Non nobis reddas secundum malicias nostras, sed secundum misericordias tuas. Et flexus Symon non debellavit eos, eiecit tamen eos de civitate et emundavit edes in quibus fuerant symulachra, et tunc intravit in eam cum ymnis benedicens Dominum. Et eiecta ab ea omni immundicia, collocavit in ea viros qui legem facerent, et munivit eam et fecit sibi habitationem. Qui autem erant in arce in Hierusalem prohibebantur egredi et ingredi in regionem et emere ac vendere, et esurierunt valde, et multi ex eis fame perierunt. Et clamaverunt ad Symonem ut dextras acciperent, et dedit illis. Et eiecit eos inde et emundavit arcem a contaminationibus. Et intraverunt in eam tertia et vicesima die secundi mensis anno centesimo septuagesimo primo cum laude et ramis palmarum et cytharis et cynaris et cymbalis et nablis et ymnis et canticis, quia contritus est inimicus magnus ex Israhel. Et constituit ut omnibus annis agerentur dies hi cum leticia. Et munivit montem templi qui erat secus arcem, et habitavit ibi ipse et qui cum eo erant. Et vidit Symon Iohannem filium suum quod vir esset, et posuit eum ducem virtutum universarum, et habitavit in Gazaris.

Anno centesimo septuagesimo secundo congregavit rex Demetrius exercitum suum et abiit in Mediam ad contrahenda sibi auxilia, ut expugnaret Triphonem. Et audivit Arsaces rex Persidis et Medie quia intravit Demetrius confines suos, et misit unum de principibus suis ut comprehenderent eum vivum et adducerent eum ad se. Et abiit et percussit castra Demetrii et comprehendit eum et duxit eum ad Arsacem, et posuit eum in custodiam.

Et siluit terra Iuda omnibus diebus Symonis. Et quesivit bona genti sue, et placuit illis potestas eius et gloria eius omnibus diebus. Et cum omni gloria sua accepit Ioppen in portum et fecit introitum in insulis maris. Et dilatavit fines gentis sue et obtinuit regionem. Et congregavit captivitatem multam, et dominatus est Gazare et Bethsure et arcis, et abstulit immundicias ex ea, et non erat qui resisteret ei. Et unusquisque colebat terram suam cum pace, et terra Iuda dabat fructus suos et ligna camporum fructum suum. Seniores in plateis sedebant omnes et de bonis terre tractabant, et iuvenes induebant se gloriam et stolas belli. Et civitatibus tribuebat alimonias et constituebat eas ut essent vasa munitionis, quoadusque nominatum est nomen glorie eius usque ad extremum terre. Fecit pacem super terram, et letatus est Israhel leticia magna. Et sedit unusquisque sub vite sua et sub ficulnea sua, nec erat qui eos terreret. Defecit impugnans eos super terram. Reges contriti sunt in diebus illis. Et confirmavit omnes humiles populi sui, et legem exquisivit, et abstulit omnem iniquum et malum. Sancta glorificavit et multiplicavit vasa sanctorum.

Et auditum est Rome quia defunctus est Ionathas, et usque in Spartam, et contristati sunt valde. Ut audierunt autem quod Symon frater eius factus est summus sacerdos loco eius et ipse obtineret regionem et civitates in ea, scripserunt ad eum tabulis ereis ut renovarent amicitias et societatem quam fecerunt cum Iuda et Ionatha fratribus suis. Et lecte sunt in conspectu ecclesie in Hierusalem. Et hoc exemplum epistolarum quas miserunt Spartiate: Spartianorum principes et civitates Symoni sacerdoti magno et senioribus et sacerdotibus et reliquo populo Iudeorum fratribus salutem. Legati qui missi sunt ad populum nostrum nuntiaverunt nobis de vestra gloria et honore ac leticia, et gavisi sumus in introitu eorum. Et scripsimus que ab ipsis erant dicta in conciliis populi sic: Numenius Antiochi et Antipater Iasonis filius, legati Iudeorum, venerunt ad nos renovantes amicitiam nobiscum pristinam. Et placuit populo excipere viros gloriose et ponere exemplum sermonum eorum in segregatis populi libris, ut sit ad memoriam populo Spartiatarum. Exemplum autem horum scripsimus Symoni magno sacerdoti.

Post hec autem misit Symon Numenium Romam habentem clipeum aureum magnum pondus mnarum mille ad statuendum cum eis societatem. Cum audisset autem populus Romanus sermones istos, dixerunt: Quam gratiarum actionem reddemus Symoni et filiis eius? Restituit enim ipse fratres suos et expugnavit inimicos Israhel ab eis. Et statuerunt ei libertatem et descripserunt in tabulis ereis et posuerunt in titulis in monte Syon. Octava decima die mensis Elul anno centesimo septuagesimo secundo, anno tertio sub Symone sacerdote magno in Asaramel, in conventu magno sacerdotum et populi et principum gentis et seniorum regionis, nota facta sunt hec: Quoniam frequenter facta sunt prelia in regione nostra. Symon autem Mathathie filius ex filiis Iarib et fratres eius dederunt se periculo et restiterunt adversariis gentis sue, ut starent sancta ipsorum et lex, et gloria magna glorificaverunt gentem suam. Et congregavit Ionathas gentem suam, et factus est illis sacerdos magnus, et appositus est ad populum suum. Et voluerunt inimici eorum calcare et atterere regionem ipsorum et extendere manus in sancta eorum. Tunc restitit Symon et pugnavit pro gente sua, et erogavit multas pecunias, et armavit viros virtutis gentis sue, et dedit eis stipendia. Et munivit civitates Iudee et Bethsuram que erat in finibus Iudee, ubi erant arma hostium antea, et posuit illic presidium viros Iudeos. Et Ioppen munivit que erat in mare, et Gazaram que est in finibus Azoti, in qua hostes ante habitabant, et collocavit illic Iudeos, et quecumque apta erant ad correptionem eorum posuit in eis. Et vidit populus actum Symonis et gloriam quam cogitabat facere genti sue, et posuerunt eum ducem suum et principem sacerdotum, eo quod ipse fecerat hec omnia et iusticiam et fidem quam conservavit genti sue, et exquisivit omnimodo exaltare populum suum. Et in diebus eius prosperatum est in manibus eius ut tollerentur gentes de regione ipsorum, qui in civitate David erant in Hierusalem in arce, de qua procedebant et contaminabant omnia que in circuitu sanctorum sunt, et inferebant plagam magnam castitati. Et collocavit in ea viros Iudeos ad tutamentum regionis et civitatis, et exaltavit muros Hierusalem. Et rex Demetrius statuit illi summum sacerdotium. Secundum hec fecit eum amicum suum et glorificavit eum gloria magna. Audivit enim quod appellati sunt Iudei a Romanis amici et socii et fratres, et quia susceperunt legatos Symonis gloriose. Et quia Iudei et sacerdotes eorum consenserunt eum esse ducem suum et summum sacerdotem in eternum, donec surgat propheta fidelis, et ut sit super eos dux, et ut cura illi esset pro sanctis, et ut constitueret prepositos super opera eorum et super regionem et super arma et super presidia, et cura sit illi de sanctis, et ut audiatur ab omnibus, et ut scribantur in nomine eius omnes conscriptiones in regione, et ut operiatur purpura et auro, et ne liceat ulli ex populo et ex sacerdotibus irritum facere aliquid horum et contradicere his que ab eo dicuntur aut convocare conventum sine ipso, et vestiri purpura et uti fibula aurea. Qui autem fecerit extra hec aut irritum fecerit aliquid horum, reus erit. Et complacuit omni populo statuere Symonem et facere secundum verba ista. Et suscepit Symon, et placuit ut summo sacerdotio fungeretur et esset dux et princeps gentis Iudeorum et sacerdotum et preesset omnibus. Et scripturam istam dixerunt ponere in tabulis ereis et ponere eas in peribulo sanctorum in loco celebri, exemplum autem eorum ponere in erario, ut habeat Symon et filii eius.

Et misit rex Antiochus filius Demetrii epistolas ab insulis maris Symoni sacerdoti et principi gentis Iudeorum et universe genti. Et erant continentes hunc modum: Rex Antiochus Symoni sacerdoti magno et genti Iudeorum salutem. Quoniam quidem pestilentes obtinuerunt regnum patrum nostrorum, volo autem vindicare regnum et restituere illud sicut erat antea, electam feci multitudinem exercitus et feci naves bellicas. Volo autem procedere per regiones ut ulciscar in eos qui corruperunt regionem nostram et qui desolaverunt civitates multas in reg

no meo. Nunc ergo statuo tibi omnes oblationes quas remiserunt tibi ante me reges, et quecumque alia dona remiserunt tibi. Et permitto tibi facere percussuram proprii nummismatis in regione tua. Hierusalem autem sanctam esse et liberam, et omnia arma que fabricata sunt, et presidia que exstruxisti, et que tenes maneant tibi. Et omne debitum regum, et que futura sunt regia, ex hoc et in totum tempus remittantur tibi. Cum autem obtinuerimus regnum nostrum, glorificabimus te et gentem tuam, et templum gloria magna, ita ut manifestetur gloria vestra in universa terra. Anno centesimo septuagesimo quarto exiit Antiochus in terram patrum suorum, et convenerunt ad eum omnes exercitus, ita ut pauci relicti essent cum Tryphone. Et insecutus est eum Antiochus rex, et venit Doram fugiens per maritimam. Sciebat enim quod congregata sunt in eum mala, et reliquit eum exercitus. Et applicuit Antiochus super Doram cum centum viginti milibus virorum belligeratorum, et octo milibus equitum, et circuivit civitatem. Et naves a mari accesserunt, et vexabant civitatem a terra et a mari, et neminem sinebant egredi.

Venit autem Numenius et qui cum eo fuerant ab urbe Roma, habentes epistolas regibus et regionibus scriptas, in quibus continebantur hec. Lucius consul Romanorum Ptholomeo regi salutem. Legati Iudeorum venerunt ad nos amici nostri, renovantes pristinam amicitiam et societatem, missi a Symone principe sacerdotum et populo Iudeorum. Attulerunt autem et clipeum aureum minarum mille. Placuit itaque nobis scribere regibus et regionibus, ut non inferant illis mala, neque impugnent eos, et civitates eorum, et regiones eorum, et ut non ferant auxilium pugnantibus adversus eos. Visum est autem nobis accipere ab eis clipeum. Si qui ergo pestilentes refugerunt de regione ipsorum ad vos, tradite eos Symoni principi sacerdotum, ut vindicet in eos secundum legem suam. Hec eadem scripta sunt Demetrio regi, et Attalo, et Arabe, et Arsaci, et in omnes regiones, et Lampsamo, et Spartanis, et in Delo, et Myndo, et Sicione, et Carie, et Samum, et Pamphiliam, et Lyciam, et Alicarnasum, et Rhodum, et Faselida, et Choo, et Syden, et Arado, et Gortynam, et Gnydum, et Cyprum, et Cyrenen. Exemplum autem eorum scripserunt Symoni principi sacerdotum, et populo Iudeorum.

Antiochus autem rex applicuit castra in Doram secundo, admovens ei semper manus et machinas faciens, et conclusit Tryphonem ne procederet. Et misit ei Symon duo milia virorum electorum in auxilium, et argentum, et aurum, et vasa copiosa. Et noluit ea accipere, sed rupit omnia que pactus est cum eo antea, et alienavit se ab eo. Et misit ad eum Athenobium unum de amicis suis, ut tractaret cum ipso, dicens: Vos tenetis Ioppen et Gazaram, et arcem que est in Hierusalem, civitates regni mei. Fines earum desolastis, et fecistis plagam magnam super terram, et dominati estis per loca multa in regno meo. Nunc ergo tradite civitates quas occupastis, et tributa locorum quibus dominati estis extra fines Iudee. Sin autem, date pro illis quingenta talenta argenti, et exterminii quod exterminastis, et tributorum civitatum alia talenta quingenta. Sin autem, veniemus et expugnabimus vos. Et venit Athenobius amicus regis in Hierusalem, et vidit gloriam Symonis, et claritatem in auro et argento, et apparatum copiosum, et obstupuit, et retulit ei verba regis. Et respondit Symon et dixit ei: Neque alienam terram sumpsimus, neque aliena detinemus, sed hereditatem patrum nostrorum, que ab inimicis nostris iniuste aliquo tempore possessa est. Nos vero tempus habentes, vindicamus hereditatem patrum nostrorum. Nam de Ioppen et Gazaram que expostulas, ipsi faciebant in populo plagam magnam, et in regione nostra; horum damus talenta centum. Et non respondit ei verbum. Reversus autem cum ira ad regem, renuntiavit ei verba ista, et gloriam Symonis, et universa que vidit. Et iratus est rex ira magna. Tryphon autem fugit navi in Orthosiada. Et constituit rex Cendebeum ducem maritimum, et exercitum equitum et peditum dedit illi. Et mandavit illi movere castra contra faciem Iudee. Et mandavit ei edificare Cedronem, et obstruere portas civitatis, et debellare populum. Rex autem persequebatur Tryphonem. Et pervenit Cendebeus Iamniam, et cepit irritare plebem, et conculcare Iudeam, et captivare populum, et interficere, et edificare Cedronem. Et collocavit illic equites et exercitum, ut egressi perambularent viam Iudee, sicut constituit ei rex.

Et ascendit Iohannes de Gazaris, et nuntiavit Symoni patri suo que fecit Cendebeus in populo ipsorum. Et vocavit Symon duos filios suos seniores Iudam et Iohannem, et ait illis: Ego et fratres mei, et domus patris mei expugnavimus hostes Israel ab adolescentia usque in hunc diem, et prosperatum est in manibus nostris liberare Israel ab inimicis suis aliquotiens. Nunc autem senui, sed estote loco meo et fratris mei, et egressi pugnate pro gente nostra. Auxilium vero de celo vobiscum sit. Et elegit de regione viginti milia virorum belligeratorum, et equites, et profecti sunt ad Cendebeum, et dormierunt in Modin. Et surrexerunt mane, et abierunt in campum. Et ecce exercitus copiosus in obviam illis, peditum et equitum, et fluvius torrens erat inter medium ipsorum.

Et admovit castra contra faciem eorum, et ipse et populus eius. Et vidit populum trepidantem ad transfretandum torrentem, et transfretavit primus. Et viderunt eum viri, et transfretaverunt post eum. Et divisit populum, et equites in medio peditum. Erat autem equitatus adversariorum copiosus nimis. Et exclamaverunt sacris tubis, et in fugam conversus est Cendebeus et castra eius. Et ceciderunt ex eis multi vulnerati, residui autem fugerunt in munitionem. Tunc vulneratus est Iudas frater Iohannis. Iohannes autem insecutus est eos donec venit Cedronem quam edificavit. Et fugerunt usque ad turres que erant in agris Azoti, et succendit eas igni. Et ceciderunt ex illis duo milia virorum, et reversus est in Iudeam cum pace.

Et Ptholomeus filius Abobi constitutus erat dux in campo Iericho, et habebat argentum et aurum multum. Erat enim gener summi sacerdotis. Et exaltatum est cor eius, et volebat obtinere regionem, et cogitabat dolum adversus Symonem et filios eius, ut tolleret eos. Symon autem perambulans civitates que erant in regione Iudee, et sollicitudinem gerens earum, descendit Iericho ipse et Mathathias filius eius et Iudas, anno centesimo septuagesimo septimo, mense undecimo, hic est mensis Sabath. Et suscepit eos filius Abobi in munitiunculam que vocatur Doch, cum dolo, quam edificavit. Et fecit eis convivium magnum, et abscondit illic viros. Et cum inebriatus esset Symon et filii eius, surrexit Ptholomeus cum suis, et sumpserunt arma sua, et intraverunt in convivium magnum, et occiderunt eum et duos filios eius, et quosdam pueros eius. Et fecit deceptionem magnam in Israel, et reddidit mala pro bonis. Et scripsit hec Ptholomeus, et misit regi, ut mitteret ei exercitum in auxilium, et traderet regionem et civitates eorum et tributa. Et misit alios in Gazara tollere Iohannem, et tribunis misit epistolas ut venirent ad se, et daret eis argentum, et aurum, et dona multa. Et alios misit occupare civitatem Hierusalem, et montem templi. Et precurrens quidam nuntiavit Iohanni in Gazara quia periit pater eius et fratres eius, et quia misit te quoque interfici. Ut audivit autem, vehementer expavit, et comprehendit viros qui venerant perdere eum, et occidit eos. Cognovit enim quia querebant eum perdere. Et cetera sermonum Iohannis, et bellorum eius, et bonarum virtutum quibus fortiter gessit, et edificii murorum quos struxit, et rerum gestarum eius, ecce hec scripta sunt in libro dierum sacerdotii eius, ex quo factus est princeps sacerdotum post patrem suum.

EXPLICIT LIBER PRIMUS MACHABEORUM.

INCIPIT LIBER SECUNDUS MACHABEORUM

FRATRIBUS QUI SUNT PER EGYPTUM IUDEIS SALUTEM DICUNT

fratres qui sunt in Hierosolimis Iudei, et qui in Iudee regione, et pacem bonam. Benefaciat vobis Deus, et meminerit testamenti sui, quod ad Abraham et Ysaac et Iacob locutus est, servorum suorum fidelium. Et det vobis cor omnibus ut colatis eum, et faciatis eius voluntatem corde magno et animo volenti. Adaperiat cor vestrum in lege sua et in preceptis suis, et faciat pacem. Exaudiat Dominus orationes vestras, et reconcilietur vobis, nec vos deserat in tempore malo. Et nunc hic sumus orantes pro vobis. Regnante Demetrio anno centesimo sexagesimo nono, nos Iudei scripsimus vobis in tribulatione et impetu qui supervenit nobis in istis annis, ex quo recessit Iason a sancta terra et a regno. Portam succenderunt, et effuderunt sanguinem innocentem. Et oravimus ad Dominum et exauditi sumus, et obtulimus sacrificium et similaginem, et accendimus lucernas, et proposuimus panes. Et nunc frequentate dies scenophegie mensis Casleu.

Anno centesimo octogesimo octavo, populus qui est in Hierosolimis et in Iudea, senatusque et Iudas Aristobolo magistro Ptholomei regis, qui est de genere christorum sacerdotum, et his qui in Egypto sunt Iudeis salutem et sanitatem. De magnis periculis a Deo liberati, magnifice gratias ipsi agimus, utpote qui adversus talem regem dimicavimus. Ipse enim ebullire fecit de Perside eos qui pugnaverunt contra nos et sanctam civitatem. Nam cum in Perside esset dux ipse, et cum eo immensus exercitus, cecidit in templo Naneę, consilio deceptus sacerdotum Naneę. Etenim cum ea habitaturus venit Antiochus ad locum, et amici eius, ut acciperent pecunias multas dotis nomine. Cumque proposuissent eas sacerdotes Naneę, et ipse cum paucis ingressus esset intra ambitum fani, clauserunt templum cum intrasset Antiochus, apertoque occulto aditu templi, mittentes lapides percusserunt ducem et eos qui cum eo erant, et diviserunt membratim, et capitibus amputatis foras proiecerunt. Per omnia benedictus Deus qui tradidit impios.

Facturi igitur quinta et vicesima die mensis Casleu purificationem templi, necessarium duximus significare vobis, ut et vos quoque agatis diem scenophegie, et diem ignis qui datus est quando Neemias edificato templo et altari obtulit sacrificia. Nam cum in Persidem ducerentur patres nostri, sacerdotes qui tunc Dei cultores erant, acceptum ignem de altari occulte absconderunt in valle ubi erat puteus altus et siccus, et in eo contutati sunt eum, ita ut omnibus ignotus esset locus. Cum autem preterissent anni multi, et placuit Deo ut mitteretur Neemias a rege Persidis, nepotes sacerdotum illorum qui absconderant misit ad requirendum ignem. Et sicut narraverunt nobis, non invenerunt ignem, sed aquam crassam. Et iussit haurire eos et afferri sibi. Et sacrificia que imposita erant iussit sacerdos Neemias aspergi aqua ipsa, et ligna que erant superposita. Utque hoc factum est, et tempus affuit quo sol refulsit qui prius erat in nubilo, accensus est ignis magnus, ita ut omnes mirarentur. Orationem autem faciebant omnes sacerdotes dum consummaretur sacrificium, Ionatha inchoante, ceteris autem respondentibus, et Neemie erat oratio hunc habens modum.

Domine Domine Deus omnium creator, terribilis et fortis, iustus et misericors, qui solus bonus es rex, solus prestans, solus iustus et omnipotens et eternus, qui liberas Israel de omni malo, qui fecisti patres nostros electos, et sanctificasti eos, accipe sacrificium pro universo populo tuo Israel, et custodi partem tuam, et sanctifica. Congrega dispersionem nostram, et libera eos qui serviunt gentibus, contemptos et abhominatos respice, ut sciant gentes quod tu es Deus noster. Afflige opprimentes et contumeliam facientes in superbiam. Constitue populum tuum in loco sancto tuo, sicut dixit Moyses. Sacerdotes autem psallebant ymnos usque quo consumptum esset sacrificium. Ex residua aqua Neemias iussit lapides maiores perfundi. Quod ut factum est, flamma ex eis accensa est, sed ex lumine quod refulsit ab altari consumpta est. Ut vero manifestata res est, renuntiatum est regi Persarum quod in loco in quo ignem absconderant hi qui translati fuerant sacerdotes, aqua apparuit, de qua Neemias et qui cum eo erant purificaverunt sacrificia. Considerans autem rex, et rem diligenter examinans, fecit ei templum. Et si quibus donaverat rex, multa bona accipiebat, et hoc et tribuebat. Appellavit autem Neemias hunc locum Nephthar, quod interpretatur purificatio. Vocatur autem apud plures Nephi.

Invenitur autem in descriptionibus Hieremie prophete, quod iussit accipere ignem eos qui transmigrabant, ut significatum est. Et ut mandavit transmigratis, et dedit illis legem ne obliviscerentur precepta Domini, et ut non exerrarent mentibus, videntes simulachra aurea et argentea et ornamenta eorum, et alia huiuscemodi dicens. Hortabatur ne legem amoverent a corde suo. Erat autem in ipsa scriptura, quomodo tabernaculum et archam iussit propheta divino responso ad se facto comitari secum, usque quo exiit in montem in quo Moyses ascendit, et vidit Dei hereditatem. Et veniens ibi Hieremias invenit locum spelunce, et tabernaculum et archam, et altare incensi intulit illuc, et ostium obstruxit. Et accesserunt quidam simul qui sequebantur, ut notarent sibi locum, et non potuerunt invenire. Ut autem cognovit Hieremias, culpans illos dixit quod

ignotus erit locus donec congreget ds congregatione ppli & ppitiu fiat. Et tunc dominus ostendet hec. & apparebit maiestas domini & nubes erit sicut moysi manifestabat. & sicut cum salomon petiit ut locus scificaret magno deo manifestabat hec. & ut sapientia habens obtulit sacrificium dedicationis & consummationis templi. sic & moyses orabat ad dnm. & descendit ignis de celo. & consumpsit holocaustum. Dixit moyses eo qd non sit manducatum qd erat p peccato. & consumptum est. Similit & salomon octo dieb; celebrauit dedicationem. Inferebant au in descriptionib; & commentariis neemie hec eadem. Et ut construens bibliothecam. & congregauit de regionib; libros & pphtarum. & dauid. & epistolas regum. & de donariis. similit autem & iudas ea que dideerat p bellum quod nobis acciderat congregauit omnia. & sunt apud nos. Si g desideratis hec. mittite q p feratis uobis. Acturi itaq; purificatione scripsimus uobis. bene igit facietis. si egeritis hos dies. Ds au qui liberauit pplm suum & reddit hereditatem omnib; & regnum & sacerdotium & scificatione sicut pmisit in lege: spamus quod cito nri miserebit. & congregabit de sub celo in locum scm. eripuit enim nos de magnis piculis. & locum purgauit. De iuda u machabeo & frib; eius & de templi magni purificatione & are dedicatione. sed & de preliis que ptinent ad antiochum nobilem & filium eius eupatorem. & de illuminationib; que de celo facte sunt ad eos qui p iudeis fortit fecerunt. ita ut uniuersam regione cum pauci essent uindicarent. & barbaram multitudinem fugarent. & famosissimum toto orbe templum reciperarent. & ciuitate liberarent. ut leges que abolende erant restituerent domino cum omni tranquillitate ppitio facto illis. itemq; ab iasone cyreneo quinq; libris comprehensa. temptauimus nos uno uolumine breuiare. Considerantes enim multitudinem libror & difficultatem uolentib; aggredi narrationes hystoriarum ppt multitudinem rerum curauimus uolentib: quidem legere ut esset animi oblectatio. studiosis u ut facile possent memorie commendare: oib; au legentib. utilitas conferat. Et nobis quidem ipsis qui opus breuiandi causa suscepimus non facilem laborem immo u negotium plenum uigiliarum & sudoris assumpsimus. Sicut hi qui pparant conuiuiu & querunt alior uoluntati parere. ppt multor gratiam libent laborem sustinemus. ueritatem quidem de singulis auctorib; concedentes. ipsi au scdm datam formam breuitati studentes. Sicut enim noue domus architecto de uniuersa structura curandum est. ei u q pingere curat que apta sunt ad ornatum exquirenda sunt. ita estimandu est & in nobis. Et enim intellectum colligere. & ordinare sermone & curiosius p partes singulas quasq; inquirere. hystorie congruit auctori. Breuitate u dictionis sectari. & executiones rerum uitare. breuitati concedendum est. Hinc g narratione incipiem de pfatione tantum dixisse sufficiat. Stultum & enim est ante hystoriam effluere. in ipsa autem hystoria succingi.

Igitur cum sca ciuitas habitaret in omni pace: leges etiam adhuc optime custodirentur. ppt onye pontificis dispositione & pietatem & animos odio habentes mala. agebant ut ipsi reges & principes locum summo honore dignum ducerent. & templum maximis munerib; illustrarent. ita ut seleucus assyrie rex de reddittib; suis pstaret omnes sumptus ad ministerium sacrificior pertinentes. Symon au de tribu beniamin ppositus templi constitutus contendebat. obsistente sibi principe sacerdotum iniquum aliquid in ciuitate moliri. Sed cum uincere onyam non posset: uenit ad apollonium tharse filium qui illo tempore erat dux celessyrie & fenicis. & nuntiauit ei pecuniis innumerabilib; plenum ee erarium hierosolimis. & communes copias immensas ee. que ri pertinent ad rationem sacrificior. Esse au possibile sub potestate regis cadere uniusa. Cumq; rettulisset apollonius ad regem de pecuniis que delate erant. ille accitum helyodorum qui erat sup negotia ei. misit cum mandans ut pdictam pecuniam transportaret. Statimq; helyodorus iter aggressus. specie quidem quasi p celessyriam & feniceni ciuitates esset pagraturus. re autem uera regis ppositum pfecturus. Sed cum uenisset hierosolimam & benigne a summo sacerdote in ciuitate esset exceptus. narrauit de dato indicio pecuniarum. & cuius rei gra adesset: aperit. Interrogabat au si uere hec ita essent. Tunc summus sacerdos ostendit deposita ee hec adiccualia uiduarum ac pupillor. quedā u ee hyrcani tobie uiri ualde eminentis in his que detulerat impius symon. Uniuersa au argenti talenta quadringenta ee & auri ducenta. decipi uero eos qui credidissent loco & templo qd p uniusum mundum honorat p sui ueneratione & sctitate impossibile omnino ee. At ille p his que habebat in mandatis a rege dicebat omni genere regi ee deferenda. Constituta au die intrabat de his helyodor ordinaturus. Non modica u p uniusam ciuitate erat trepidatio. Sacerdotes au ante altare cum sacerdotalib; stolis iactauerunt se. & inuocabant de celo eum qui de depositis legem posuit. ut his qui deposuerant ea salua custodiret. Iam u qui uideret summi sacerdotis uultum mente uulnerabat. facies enim & color immutat declarabat internum animi dolore. Circumfusa enim erat uiro mesticia quedam. & horror corporis. p quē manifestus aspicientib; dolor cordis eius efficiebat. Alii etiam congregati de domib; confluebant. publica supplicatione obsecrantes. p eo quod in contemptum locus eet uenturus. Accinteq; mulieres ciliciis pectus p plateas confluebant: sed & uirgines que conclusē erant pcurrebant ad onyam. Alie au ad muros. quedā u p fenestras aspiciebant. Uniuse au ptendentes manus in celum depcabantur. Erat enim misera commixte multitudinis. & magni sacerdotis in agone constituti expectatio. Et hi quidem inuocabant omnipotente dnm. ut credita sibi his qui crediderant. cum omni integritate conseruarent.

Helyodorus au qd decreuerat pficiebat. Eodem loco ipse cum satellitib; circa erarium presens. sed spc omnipotentis magnam fecit sue ostensionis euidentiam. ita ut omnes qui ausi fuerant parere ei. corruentes di uirtute in dissolutione & formidinem conuerterent. Apparuit enim illis quidam equus terribilem habens sessorem. optimis opimis adornatum. isq; cum impetu helyodoro priores calces elisit. qui au ei sedebat uidebat arma habere aurea. Alii etiam apparuerunt duo iuuenes uirtute decori optimi gla. speciosiq; amictu. Qui circumsteterunt eum. & ex utraq; parte flagellabant sine intermissione multis plagis uerberantes. Subito au helyodor concidit in terram. eumq; multa caligine circumfusum rapuerunt. atq; in sella gestatoria impositum eiecerunt. Et his q cum multis cursorib; & satellitib; p dictum ingressus est erarium. portabat nullo sibi auxilium ferente: manifesta cognita di uirtute. Et ille quidē p diuina uirtute iacebat mut. atq; omi spe & salute priuat. Hi autē dominum benedicebant quia magnificabat locum suum. & templum qd paulo ante timore ac tumultu erat plenum. apparente omnipotente domino gaudio & letitia plenum est.

Tunc u ex amicis helyodori quidam rogabant confestim onyam ut inuocaret altissimum & uitam donaret ei. qui in supremo spiritu erat constitutus. Considerans au summus sacerdos: ne forte rex suspicaret malitiam aliquā ex iudeis. circa helyodorū consummatā. obtulit p salute uiri hostiam salutarem. Cumq; summus sacerdos exoraret: idem iuuenes eisdem uestib; amicti astantes helyodoro dixerunt. Onye sacerdoti grās age. Nam ppt eum ē dominus uitā donauit. Tu au ab eo flagellat nuntia omnib; magnalia di & potestatem. Et his dictis non comparuerunt. Helyodorus au hostia do oblata. & uotis magnis pmissis ei qui uiuere illi concessit: & onye grās agens. recepto exercitu repedabat ad regem. Testabat au omnib; ea que sub oculis suis uiderat opa magna dei. Cum au rex interrogasset helyodorum quis esset aptus adhuc semel hierosolimā mitti. Ait. Si quem habes hostem. aut regni tui insidiatorem mitte illuc. & flagellatum eum recipies. si tam euaserit. eo qd i loco uere sit di quedam uirtus. Nam ipse qui habet in celis habitationem uisitator & adiutor est loci illius. & uenientes ad malefaciendum percutit ac pdit. Igit de helyodoro & de erarii custodia ita res habet.

Symon au pdictus pecuniarum. & patrie delator male loquebat de onya. tamquā ipse helyodorum instigasset ad hec. & ipse fuisset incentor malor. puisoremq; ciuitatis. ac defensorem gentis sue & emulatorem legis di. audebat insidiatorem regni dicere. Sed cu inimicitie in tantum pcederent. ut etiam p quosdam symonis necessarios homicidia fierent. Considerans onyas piculum contentionis & apollonium insanire ut pote ducem celessyrie & fenicis. ad augendam malitiam symonis ad regem se contulit. Non ut ciuium accusator. sed communem utilitatem apud semet ipsum uniuerse multitudinis considerans. Uidebat enim sine regali puidentia impossibile ee pacem rebus dari. nec symonem posse cessare a stultitia sua.

Sed post seleuci uite excessum cum suscepisset regnum antiochus q nobilis appellabat. ambiebat iason fr onye summum sacerdotiu. adito rege: pmittens ei argenti talenta lx. & trecenta ex redditib; aliis talenta octingenta. Sup hoc pmittebat & alia centum quinquaginta si potestati eius concederet gymnasium. & ephebiam sibi construere: & eos qui in hierosolimis erant antiocheno scribere. Qd cum rex annuisset & obtinuisset pncipatum. statim ad gentilem ritum contribules suos transferre cepit. & amotis his que humanitatis causa iudeis a regib; fuerant constituta p iohannem patrem eupolemi. qui apud romanos de amicicia & societate functus est legatione. legitima ciuium iura destituens praua instituta sanciebat. Et enim ausus est sub ipsa arce gymnasium constituere. & optimos quosq; epheblor in lupanarib; ponere. Erat au hoc non initium sed incrementum qdam & pfectus gentilis & alienigene conuersationis ppt impii & n sacerdotis iasonis nefarium & inauditum scelus. ita ut sacerdotes iam n circa altaris officia dediti essent. sed contempto templo & sacrificiis neglectis festinarent participes fieri palestre. & pbitionis eius iniuste & in exercitiis disci & patricii quidem honoris nichil habentes grecas glās optimas arbitrabant. quarum grā piculosa eos contentio habebat. & eor instituta emulabant. ac p omnia his consimiles esse cupiebant: quos hostes & peremptores habuerant. In leges enim diuinas impie agere: impune non cedit. sed hec sequens tempus declarabit.

Cum au quinquennalis agon tyro celebraret & rex psens esset: misit iason facinorosus ab hierosolimis uiros peccatores portantes argenti didragmas trecentas in sacrificiis herculis. quas etiam postulauerunt hii qui aportauerant ne in sacrificiis erogarent: quia oporteret i aliōs sumptus eas deputari. Sed hec oblata sunt quidem ab eo qui misit in sacrificium herculis. ppt psentes au date sunt in fabricam nauium triremium. Misso au in egyptum apollonio nesthey filio ppt pmates ptholomei filometoris regis. Cum cognouisset antiochus alienum se a negotiis regni effectum pprius utilitatib; consulens. pfectus inde uenit ioppen. & inde hierosolima. & magnifice ab iasone & ciuitate susceptus. cum facularum luminib; & laudib; ingressus est. & inde in feniceni exercitum conuertit.

Et post triennii tempus. misit iason menelaum supradicti symonis frem portante pecunias regi. & de negotiis necessariis responsa platurum. At ille commendatus regi cum magnificasset faciem potestatis eius. in semet ipsum retorsit summum sacerdotium. Superponens iasoni talenta argenti trecenta. Acceptisq; a rege mandatis uenit. nichil quidem dignum habens sacerdotio. Animos u crudelis tyranni & fere belue iram gerens. Et iason quidem qui pprium frem captiuauerat. ipse deceptus pfugus in ammanitē expulsus e regione. Menelaus au principatum quidē obtinuit. De pecuniis u regi pmissis nichil agebat cum exactione faceret sostratus qui arci erat ppositus. Nam ad hunc exactio uectigalium ptinebat. Qua ob causa utriq; ad regem sunt uocati. Menelaus motus est sacerdotio. succedente lysimacho fre suo. sostratus au prelatus est cypriis.

Et cum hec agerent contigit tharsenses & mallothas seditione mouere. eo qd antiochi concubine regis dono essent date. Festinanter itaq; rex uenit sedare illos. relicto suffecto uni ex comitib; suis andronico. Ratus au menelaus accepisse se tempus oportunū. aurea uasa qdā e templo furat donauit andronico. & alia uendiderat tyro & per uicinas ciuitates. Qd cum certissime cognouisset onyas. arguebat eum ipse in loco tuto se continens. antiochie secus daphnen. Unde menelaus accedens ad andronicum. rogabat eum ut onyā interficeret: Qui cum uenisset ad onyam & datis dextris cum iureiurando quis esset ei suspectus suasisset de silo pcedere: statim eum peremit non ueritus iustitiam. Ob quā causam non solum iudei. sed & alie q q: nationes indignabant & moleste ferebant de nece tanti uiri i iusta.

Sed regressum regem de cilicie locis adierunt iudei apud antiochiam simul & greci conquerentes de iniqua nece onye. Contristatus itaq; animo antiochus. & flexus ad misericordiam lacrimas fudit. Recordat defuncti sobrietate & modestiam. accensusq; animo. andronicum purpura exutum. circumduci p totam ciuitatem iubet: ut eodem loco quo in onyam impietate commiserat. sacrilegū uita piuari domino illi dignam penam tribuente.

Multis au sacrilegiis in templo a lysimacho commissis menelay consilio. & diuulgata fama congregata est multitudo aduersus lysimachum multo iam auro exportato. Turbis au insurgentib; & animis ira replentis lysimachus armatis fere trib; milib; iniquis manib; uti cepit. duce quodam tyranno etate pariter & dementia pueto. Sed ut intellexerunt conatū lysimachi. alii lapides. alii fustes ualidos arripe: quidam u cinerē in lysimachū iacere festinabant. & multi quidem uulnerati. quidā au pstrati. Omnes uero in fugam conuersi sunt ipsum etiam sacrilegū secus erarium interfecerunt. De his g cepit iudicium aduersum menelaum agitari. Et cum uenisset rex tyrum ad ipsum negotium detulerunt missi uiri tres a seniorib; Et cum superaret menelaus pmisit ptholomeo multas pecunias dare ad suadendum regi. Itaq;

116

Itaque ptholomeus in quodam atrio positum, quasi refrigerandi gratia regem adiit, et a sententia deduxit. Et menelaum quidem universe malicie reum criminibus absolvit. Miseros autem qui etiam si apud scithas causam dixissent innocentes iudicarentur, morte dampnavit. Cito ergo iniustam penam dederunt, qui pro civitate et populo et sacris vasis causam prosecuti sunt. Quam obrem tyrii quoque indignati erga sepulturam eorum liberalissimi extiterunt. Menelaus autem propter eorum qui in potentia erant avariciam, permanebat in potestate, crescens in malicia et ad insidias civium.

Eodem tempore antiochus secundam profectionem paravit in egyptum. Contigit autem per universam hierosolimorum civitatem videri diebus quadraginta per aera equites discurrentes, auratas stolas habentes, et hastas quasi cohortes armatas. Et cursus equorum per ordines digestos, et congressiones fieri comminus, et scutorum motus, et galeatorum multitudinem, gladiis districtis, et telorum iactus, et aureorum armorum splendorem, omnisque generis loricarum. Quapropter omnes rogabant in bonum monstra converti. Sed cum falsus rumor exisset, tamquam vita excessisset antiochus, assumptis iason non minus mille viris, repente aggressus est civitatem. Et civibus ad murum convolantibus, ad ultimum apprehensa civitate menelaus fugit in arcem. Iason vero non parcebat in cede civibus suis. Nec cogitabat prosperitatem adversus cognatos malum esse maximum, arbitrans hostium et non civium se trophea capturum. Et principatum quidem non obtinuit. Finem vero insidiarum suarum confusionem cepit. Et profugus iterum abiit in ammanitem. Ad ultimum in exitium sui conclusus ab areta arabum tyranno fugiens de civitate in civitatem, omnibus odiosus, ut refuga legum et execrabilis, ut patrie et civium hostis in egyptum extrusus est. Et qui multos de patria sua expulerat, peregre periit, lacedemonas profectus, quasi pro cognatione ibi refugium habiturus. Qui insepultos abiecerat multos, ipse illamentatus et insepultus abicitur, sepultura neque peregrina usus, neque patrio sepulchro participans. His ita gestis suspicatus est rex societatem deserturos iudeos. Et ob hoc profectus ex egypto efferatis animis civitatem quidem armis cepit. Iussit autem militibus interficere nec parcere occursantibus, et per domos ascendentes trucidare. Fiebant ergo cedes iuvenum, ac seniorum, mulierum et natorum exterminia, virginumque et parvulorum neces. Erant autem toto triduo octoginta milia interfecti, quadraginta milia vincti, non minus autem venundati. Sed nec ista sufficiunt. Ausus est etiam intrare templum universe terre sanctius, menelao ductore qui legum et patrie fuit proditor. Et scelestis manibus sumens sancta vasa, que ab aliis regibus et civibus erant posita ad ornatum loci et gloriam, contrectabat indigne et contaminabat. Ita alienatus mente antiochus, non considerabat quod propter peccata habitantium civitatem modicum dominus fuerat iratus, propter quod et accidit circa locum despectio. Alioquin nisi contigisset eos multis peccatis esse involutos, sic heliodorus qui missus est a seleuco rege ad expoliandum erarium, etiam hic statim adveniens flagellatus et repulsus utique fuisset. Verum non propter locum gentem, sed propter gentem dominus elegit. Ideoque et ipse locus particeps factus est populi malorum. Postea autem fiet socius et bonorum. Et qui derelictus est in ira dei omnipotentis, iterum in magni domini reconciliatione cum summa gloria exaltabitur.

Igitur antiochus mille octingentis ablatis de templo talentis, velociter antiochiam regressus est. Existimans se pre superbia terram ad navigandum, pelagus vero ad iter agendum deducturum propter mentis elationem. Reliquit autem et prepositos ad affligendam gentem. Hierosolimis quidem philippum genere frigem moribus crudeliorem eo ipso a quo constitutus est. In garizim autem andronicum et menelaum qui gravius quam ceteri imminebant civibus. Cumque appositus esset contra iudeos, misit odiosum principem apollonium cum exercitu viginti et duorum milium, precipiens ei omnes perfecte etatis interficere, mulieres ac iuvenes vendere. Qui cum venisset hierosolimam pacem simulans, quievit usque ad diem sanctum sabbati. Et tunc feriatis iudeis arma capere suis precepit. Omnesque qui ad spectaculum processerant trucidavit. Et civitatem cum armatis discurrens, ingentem multitudinem peremit.

Iudas autem machabeus qui decimus fuerat, secesserat in desertum locum, ibique inter feras vitam in montibus cum suis agebat. Et feni cibo vescentes demorabantur ne participes essent coinquinationis.

Sed non post multum temporis misit rex quendam antiochenum senem qui compelleret iudeos ut se transferrent a patriis et dei legibus. Contaminare etiam quod in hierosolimis erat templum et cognominare iovis olimpii, et in garizim prout erant hi qui locum inhabitabant iovis hospitalis. Pessima autem et universis gravis malorum erat incursio. Nam templum luxuria et comessationibus erat plenum et scortantium cum meretricibus, sacratisque edibus se mulieres ultro ingerebant, intro ferentes ea que non licebat. Altare etiam plenum erat illicitis, que legibus prohibebantur. Neque autem sabbata custodiebantur, neque dies sollempnes patrii servabantur, nec simpliciter se quisquam iudeum esse confitebatur. Ducebantur autem cum amara necessitate in die natalis regis ad sacrificia, et cum liberi sacra celebrarentur cogebantur hedera coronati libero circuire. Decretum autem exiit in proximas gentilium civitates suggerentibus ptholomeis, ut pari modo et ipsi adversus iudeos agerent ut sacrificarent, eos autem qui nollent transire ad instituta gentilium interficerent. Erat ergo videre miseriam. Due enim mulieres delate sunt natos suos circumcidisse, quas infantibus ad ubera suspensis cum publice per civitatem circumduxissent, per muros precipitaverunt. Alii vero ad proximas coeuntes speluncas et latenter sabbati diem celebrantes, cum indicati essent philippo, flammis succensi sunt, eo quod verebantur propter religionem et observantiam manu sibimet auxilium ferre. Obsecro autem eos qui hunc librum lecturi sunt, ne abhorrescant propter adversos casus, sed reputent ea que acciderunt non ad interitum sed ad correptionem generis esse nostri. Etenim multo tempore non sinere peccatoribus ex sententia agere, sed statim ultiones adhibere, magni beneficii est indicium. Non enim sicut in aliis nationibus dominus patienter expectat, ut eas cum iudicii dies venerit in plenitudine peccatorum puniat. Ita et in nobis statuit, ut peccatis nostris in finem devolutis, ita demum in nos vindicet. Propter quod numquam quidem a nobis misericordiam suam amovet. Corripiens vero in adversis populum suum non derelinquit. Sed hec nobis ad commonitionem legentium dicta sint paucis. Iam autem veniendum est ad narrationem. Igitur eleazarus unus de prioribus scribarum vir etate provectus et vultu decorus aperto ore hians compellebatur carnem porcinam manducare. At ille gloriosissimam mortem magis quam odibilem vitam amplectens, voluntarie preibat ad supplicium. Intuens autem quemadmodum oporteret accedere, patienter sustinens, destinavit non admittere illicita propter vite amorem. Hii autem qui astabant iniqua miseratione commoti, propter antiquam viri amiciciam, tollentes eum secreto, rogabant afferri carnes quibus vesci ei licebat, et simularet manducasse sicut rex imperaverat de carnibus sacrificii, ut hoc facto a morte liberaretur, et propter veterem amiciciam hanc in eo facerent humanitatem. At ille cogitare cepit etatis ac senectutis sue eminentiam dignam et ingenuitatis nobilitatis canitiei, atque a puero optime conversationis et sancte et a deo condite legis constituta. Respondit cito dicens, premitti se velle in infernum. Non enim etati nostre dignum est inquit fingere, ut multi adolescentium arbitrantes eleazarum nonaginta annorum transisse ad vitam alienigenarum, et ipsi propter meam simulationem et propter modicum corruptibilis vite tempus decipiantur, et per hoc maculam atque execrationem mee senectuti conquiram. Nam et si in presenti tempore suppliciis hominum eripiar, sed manum omnipotentis neque vivus neque defunctus effugiam. Quam obrem fortiter vita excedendo senectute quidem dignus apparebo. Adolescentibus autem exemplum forte relinquam, si prompto animo ac fortiter pro gravissimis ac sanctissimis legibus honesta morte perfungar. His dictis, confestim ad supplicium trahebatur. Hii autem qui eum ducebant et paulo ante fuerant mitiores, in iram versi sunt propter sermones ab eo dictos, quos illi per arrogantiam prolatos arbitrabantur. Sed cum plagis perimeretur, ingemuit et dixit. Domine qui habes sanctam scientiam, manifeste tu scis, quia cum a morte possim liberari, duros corporis sustineo dolores. Secundum animam vero propter timorem tuum libenter hec patior. Et iste quidem hoc modo vita decessit. Non solum iuvenibus sed et universe genti memoriam mortis sue ad exemplum virtutis et fortitudinis derelinquens.

Contigit autem et septem fratres cum matre apprehensos compelli a rege contra fas contingere carnes porcinas, flagris et taureis cruciatos. Unus autem ex illis qui erat primus, sic ait. Quid queris et quid vis discere a nobis? Parati sumus mori, magis quam patrias dei leges prevaricari. Iratus itaque rex, iussit sartagines et ollas eneas succendi. Quibus statim succensis, iussit ei qui prior fuerat locutus amputari linguam, et cute capitis abstracta, summas quoque ei manus et pedes precidi, ceteris eius fratribus et matre inspicientibus. Et cum iam per omnia inutilis factus esset, iussit eum igni admoveri, et adhuc spirantem torreri in sartagine. In qua cum diu cruciaretur, ceteri una cum matre invicem se hortabantur mori fortiter dicentes. Dominus deus aspiciet veritatem et consolabitur in nobis, quemadmodum in protestatione cantici declaravit moyses, et in servis suis consolabitur. Mortuo itaque primo illo hoc modo, sequentem deducebant ad illudendum. Et cute capitis eius cum capillis detracta, interrogabant si manducaret, priusquam toto corpore per membra singula puniretur. At ille respondens patria voce dixit, Non faciam. Propter quod et iste sequenti loco primi tormenta suscepit. Et in ultimo spiritu constitutus sic ait. Tu quidem scelestissime in presenti vita nos perdis, sed rex mundi defunctos nos pro suis legibus in eterne vite resurrectione suscitabit. Post hunc tertius illuditur. Et linguam postulatus cito protulit et manus constanter extendit. Et cum fiducia ait. E celo ista possideo, sed propter dei leges nunc hec ipsa despicio, quoniam ab ipso me ea recepturum spero. Ita ut rex et qui cum ipso erant mirarentur adolescentis animum, quod tamquam nichilum duceret cruciatus. Et hoc ita defuncto, quartum similiter vexabant torquentes. Et cum iam proximus esset ad mortem sic ait. Potius est ab hominibus morti datos spem expectare a deo, iterum ab ipso resuscitandos. Tibi enim resurrectio ad vitam non erit. Et cum admovissent quintum vexabant eum. At ille respiciens in eum dixit. Potestatem inter homines habens cum sis corruptibilis facis quod vis. Noli autem putare genus nostrum a deo esse derelictum. Patienter sustine, et videbis magnam potestatem ipsius, qualiter te et semen tuum torquebit. Post hunc ducebant et sextum, et is mori incipiens sic ait. Noli frustra errare. Nos enim propter nosmet ipsos hec patimur peccantes in deum nostrum. Et digna admiratione facta sunt in nobis. Tu autem ne existimes tibi impune futurum quod contra deum pugnare temptaveris. Supra modum autem mater mirabilis, et bonorum memoria digna, que pereuntes septem filios sub unius diei tempore conspiciens, bono animo ferebat propter spem quam in deum habebat. Singulos illorum hortabatur patria voce fortiter repleta sapientia. Et femineę cogitationi masculinum animum inserens dixit ad eos. Nescio qualiter in utero meo apparuistis. Neque enim ego spiritum et animam donavi vobis et vitam. Et singulorum membra non ego ipsa compegi. Sed enim mundi creator, qui formavit hominis nativitatem, et spiritum vobis iterum cum misericordia reddet et vitam, sic nunc vosmet ipsos despicitis propter legem eius. Antiochus autem contemni se arbitratus simul et exprobrantis voce despecta, cum adhuc adolescentior superesset, non solum verbis hortabatur, sed et iuramento affirmabat divitem se et beatum facturum, et translatum a patriis legibus amicum habiturum. Sed ad ista cum adolescens nequaquam inclinaretur, vocavit rex matrem, et suadebat ut adolescenti fieret in salutem. Cum autem multis eam verbis esset hortatus, promisit suasuram se filio suo. Itaque inclinata ad illum, irridens crudelem tyrannum, ait patria voce. Fili mi miserere mei, que te in utero decem mensibus portavi, et lac triennio dedi et alui, et in etatem istam perduxi. Peto nate ut aspicias in celum et terram, et ad omnia que in eis sunt, et intelligas quia ex nichilo fecit illa deus et hominum genus. Ita fiet ut non timeas carnificem istum, sed dignus fratribus tuis effectus, suscipe mortem, ut in illa miseratione cum fratribus tuis te recipiam. Cum hec illa adhuc diceret, ait adolescens. Quem sustinetis? Non obedio precepto regis, sed precepto legis que data est nobis per moysen. Tu vero qui inventor omnis malicie factus es in hebreos, non effugies manum dei. Nos enim pro peccatis nostris hec patimur. Sed si nobis propter increpationem et correptionem dominus noster in modicum iratus est, sed iterum reconciliabitur servis suis. Tu autem o sceleste et omnium hominum flagitiosissime noli frustra extolli, vanis spebus in servos eius inflammatus. Nondum enim omnipotentis dei et omnia inspicientis iudicium effugisti. Nam et fratres mei modico nunc dolore sustentato sub testamento eterne vite effecti sunt. Tu vero iudicio dei iustas superbie penas solves. Ego autem sicut fratres mei, et animam et corpus meum trado pro patriis legibus, invocans deum maturius genti nostre propicium fieri, teque cum tormentis et verberibus confiteri quod ipse est deus solus. In me vero et in fratribus meis desinet omnipotentis ira, que super omne genus nostrum iuste superducta est. Tunc rex accensus ira in hunc super omnes crudelius desevit, indigne ferens derisum se. Et hic itaque mundus obiit, per omnia in domino confidens. Novissime autem post filios et mater consumpta est. Igitur de sacrificiis et de nimiis crudelitatibus satis dictum est.

Iudas vero machabeus et qui cum illo erant, introibant latenter in castella, et convocantes cognatos, et eos qui permanserant in iudaismo assumentes, eduxerunt ad sex milia viros. Et invocabant dominum ut respiceret in populum qui ab omnibus conculcabatur. Misereretur templo quod contaminabatur ab impiis. Misereretur etiam et exterminio civitatis que esset illico complananda, et vocem sanguinis ad se clamantis audiret. Memoraretur quoque iniquissimas mortes innocentium parvulorum, et blasphemias nomini suo illatas, et indignaretur super his. At machabeus congregata multitudine intolerabilis gentibus efficiebatur. Ira enim domini in misericordiam conversa est. Et superveniens castellis et civitatibus improvisus succendebat eas, et oportuna loca occupans non paucas hostium strages dabat. Maxime autem noctibus ad huiuscemodi excursus ferebatur, et fama virtutis eius ubique diffundebatur.

Videns autem philippus paulatim virum ad profectum venire, ac frequentius res ei prospere cedere, ad ptholomeum ducem celesyrie et fenicis scripsit

ut auxilium ferret regis negotiis. At ille velociter misit Nicanorem Patrocli de primoribus amicum, datis ei permixtis gentibus armatis non minus viginti milibus, ut universum Iudeorum genus deleret, adiuncto ei Gorgia viro militari et in bellicis rebus experientissimo. Constituit autem Nicanor ut regi tributum Romanis quod erat dandum duo milia talentorum de captivitate Iudeorum suppleret. Statimque ad maritimas civitates misit, convocans ad coemptionem Iudaicorum mancipiorum, promittens se nonaginta mancipia talento distracturum, non respiciens ad vindictam que eum ab omnipotente esset consecutura. Iudas autem ubi comperit, indicavit his qui secum erant Iudeis Nicanoris adventum. Ex quibus quidam formidantes et non credentes Dei iustitie, in fugam vertebantur. Alii vero si qui de his superabant vendebant, simulque Dominum deprecabantur ut eriperet eos ab impio Nicanore, qui eos priusquam comminus veniret vendiderat. Et si non propter eos, sed propter testamentum quod erat ad patres eorum, et propter invocationem sancti et magnifici nominis eius super ipsos.

Convocatis autem Machabeus septem milibus qui cum ipso erant, rogabat ne hostibus reconciliarentur, neque metuerent inique venientium adversum se hostium multitudinem, sed fortiter contenderent ante oculos habentes contumeliam que in locum sanctum ab his iniuste esset illata, itemque et ludibrio habite civitatis iniuriam, adhuc etiam veterum instituta convulsa. Nam illi quidem armis confidunt, ait, simul et audacia; nos autem in omnipotente Domino, qui potest et venientes adversum nos et universum mundum uno nutu delere, confidimus. Admonuit autem eos et de auxiliis Dei que facta sunt erga parentes, et quod sub Sennacherib centum octoginta quinque milia perierunt. Et de prelio quod eis adversus Galathas fuit in Babilonia, ut omnes, ubi ad rem ventum est, Macedonibus socius hesitantibus, ipsi sex milia soli peremerunt centum viginti milia propter auxilium illis datum de celo, et beneficia pro his plurima consecuti sunt. His verbis constantes effecti sunt, et pro legibus et patria mori parati. Constituit itaque fratres suos duces utrique ordini, Symonem et Iosephum et Ionathan, subiectis unicuique millenis et quingentenis. Adhuc etiam a Esdra lecto illis sancto libro, et dato signo adiutorii Dei, in prima acie ipse dux commisit cum Nicanore. Et facto sibi adiutore omnipotente, interfecerunt super novem milia hominum; maiorem autem partem exercitus Nicanoris vulneribus debilem factam fugere compulerunt. Pecuniis vero eorum qui ad emptionem ipsorum venerant sublatis, ipsos usquequaque persecuti sunt; sed reversi sunt hora conclusi. Nam erat ante sabbatum, quam ob causam non perseveraverunt insequentes. Arma autem ipsorum et spolia congregantes, sabbatum agebant, benedicentes Dominum qui liberavit eos in isto die, misericordie initium stillans in eos. Post sabbatum vero debilibus et orphanis et viduis diviserunt spolia, et residua ipsi cum suis habuere.

His itaque gestis, et communiter ab omnibus facta obsecratione, misericordem Dominum postulabant ut in finem servis suis reconciliaretur. Et ex his qui cum Tymotheo et Bachide erant contra se contendentes, super viginti milia interfecerunt, et munitiones excelsas obtinuerunt, et plures predas diviserunt, equam portionem debilibus, pupillis et viduis, sed et senioribus facientes. Et cum arma eorum collegissent, diligenter omnia composuerunt in locis oportunis; residua vero spolia Hierosolimam detulerunt. Et Phylarchem, qui cum Tymotheo erat, interfecerunt, virum scelestum, qui in multis Iudeos afflixerat. Et cum epinicia agerent in Hierosolimis, eos qui sacras ianuas incenderant, id est Calisthenen, cum in quoddam domicilium refugisset, incenderunt, digna eis mercede pro impietatibus suis reddita. Facinorosissimus autem Nicanor, qui mille negociantes ad Iudeorum venditionem adduxerat, humiliatus auxilio Domini ab his quos nullius existimaverat, deposita veste glorie per mediterranea fugiens, solus venit Antiochiam, summam infelicitatem de interitu sui exercitus consecutus. Et qui promiserat Romanis se tributum restituere de captivitate Hierosolimorum, predicabat nunc protectorem Dominum habere Iudeos, et ob ipsum invulnerabiles esse, eo quod sequerentur leges ab ipso constitutas.

Eodem tempore Antiochus inhoneste revertebatur de Perside. Intraverat enim eam que dicitur Persipolis, et temptavit spoliare templa et civitatem opprimere. Sed multitudine ad arma concurrente, in fugam versi sunt. Et ita contigit ut Antiochus post fugam turpiter rediret. Et cum venisset circa Ecbathanam, recognovit que erga Nicanorem et Tymotheum gesta sunt. Elatus autem ira, arbitrabatur se iniuriam illorum qui se fugaverant posse in Iudeos retorquere. Ideoque iussit agitari currum suum, sine intermissione agens iter, celesti eum iudicio perurgente, eo quod ita superbe locutus est, venturum se Hierosolimam et congeriem sepulchri Iudeorum facturum eam.

Sed qui universa conspicit Dominus Deus Israhel percussit eum insanabili et invisibili plaga. Ut enim finivit hunc ipsum sermonem, apprehendit eum dolor dirus viscerum et amara internorum tormenta. Et quidem satis iuste, quippe qui multis et novis cruciatibus aliorum torserat viscera, licet ille nullo modo a sua malitia cessaret. Super hec autem superbia repletus, ignem spirans animo in Iudeos, et precipiens accelerari negotium, contigit illum impetu euntem de curru cadere, et gravi corporis collisione membra vexari. Isque qui sibi videbatur etiam fluctibus maris imperare, supra humanum modum superbia repletus, et montium altitudines in statera appendere, nunc humiliatus ad terram in gestatorio portabatur, manifestam Dei virtutem in semetipso contestans, ita ut de corpore impii vermes scaturirent, ac viventes in doloribus carnes eius effluerent, odore etiam illius et fetore exercitus gravaretur. Et qui paulo ante sydera celi contingere se arbitrabatur, eum nemo poterat propter intolerantiam fetoris portare.

Hinc igitur cepit ex gravi superbia deduci ad agnitionem sui, divina admonitus plaga, per momenta singula doloribus suis augmenta capientibus. Et cum nec ipse iam fetorem suum ferre posset, ita ait: Iustum est subditum esse Deo, et mortalem non paria Deo sentire. Orabat autem hic scelestus Dominum, a quo non esset misericordiam consecuturus. Et civitatem ad quam festinans veniebat ut eam ad solum deduceret ac sepulchrum congestorum faceret, nunc optat liberam reddere; et Iudeos quos nec sepultura quidem se dignos habiturum, sed avibus ac feris diripiendos traditurum, et cum parvulis exterminaturum dixerat, equales nunc Atheniensibus facturum pollicetur; templum etiam sanctum quod prius expoliaverat optimis donis ornaturum, et sancta vasa multiplicaturum, et pertinentes ad sacrificia sumptus de redditibus suis prestaturum; super hec et Iudeum futurum, et omnem locum terre perambulaturum et predicaturum Dei potestatem. Sed non cessantibus doloribus, supervenerat enim in eum iustum iudicium Dei, desperans scripsit ad Iudeos in modum deprecationis epistolam hec continentem: Optimis civibus Iudeis plurimam salutem et bene valere et esse felices rex et princeps Antiochus. Si bene valetis et filii vestri, et ex sententia a vobis cuncta sunt, maximas agimus gratias. Et ego in infirmitatibus constitutus, vestri autem benigne memor, reversus de Persidis locis, et infirmitate gravi apprehensus, necessarium duxi pro communi utilitate curam habere, non desperans memetipsum, sed spem multam habens effugiendi infirmitatem. Respiciens autem quod et pater meus quibus temporibus in locis superioribus ducebat exercitum, ostendit qui post se susciperet principatum, ut si quid contrarium accideret aut difficile nuntiaretur, scientes hi qui in regionibus erant cui esset rerum summa derelicta, non turbarentur. Ad hec considerans de proximo potentes quosque et vicinos temporibus insidiantes et eventum expectantes, designavi filium meum Antiochum regem, quem sepe recurrens in superiora regna multis vestrum commendabam. Et scripsi ad eum que subiecta sunt. Oro itaque vos et peto, memores beneficiorum publice et privatim, ut unusquisque conservetis fidem ad me et ad filium meum. Confido enim eum modeste et humane acturum, et sequentem propositum meum communem vobis fore.

Igitur homicida et blasphemus pessime percussus, et ut ipse alios tractaverat, peregre in montibus miserabili obitu vita defunctus est. Transferebat autem corpus Philippus collactaneus eius, qui metuens filium Antiochi, ad Ptholomeum Philometorem in Egyptum abiit.

Machabeus autem et qui cum illo erant, Domino se protegente templum quidem et civitatem recepit. Aras autem quas alienigene per plateas struxerant, itemque delubra demolitus est. Et purgato templo, aliud altare fecerunt. Et de ignitis lapidibus igne concepto obtulerunt sacrificia post biennium, et incensum, et lucernas, et panes propositionis posuerunt. Quibus gestis rogabant Dominum prostrati in terram ne amplius malis talibus inciderent; sed et si quando peccassent, ut ab ipso mitius corriperentur, et non blasphemis ac barbaris hominibus traderentur. Qua die autem templum ab alienigenis pollutum fuerat, contigit eadem die purgationem fieri, vicesima et quinta mensis qui fuit Casleu. Et cum letitia egerunt diebus octo in modum tabernaculorum, recordantes quod ante modicum temporis diem sollempnem tabernaculorum in montibus et in speluncis more bestiarum egerant. Propter quod tyrsos et ramos virides et palmas preferebant ei qui prosperavit mundari locum suum. Et decreverunt communi precepto et decreto universe genti Iudeorum omnibus annis agere dies istos.

Et Antiochi quidem qui appellatus est nobilis vite excessus ita se habuit. Nunc autem de Eupatore Antiochi filio impii que gesta sunt narrabimus, breviantes mala que in bellis gesta sunt. Hic enim suscepto regno constituit super negotia regni Lysiam quendam Fenicis et Syrie militie principem. Nam Ptholomeus qui dicebatur Macer, iusti tenax erga Iudeos esse instituit, et precipue propter iniquitatem que facta erat in eos, et pacifice agere cum eis. Sed ob hoc accusatus ab amicis apud Eupatorem, cum frequenter proditor audiret, eo quod Cyprum creditam a Filometore nobilem translatus etiam ab eo recessisset, veneno vitam finivit.

Gorgias autem cum esset dux locorum, assumptis advenis frequenter Iudeos debellabat. Iudei vero qui tenebant oportunas munitiones, fugatos ab Hierosolimis suscipiebant et debellare temptabant. Hi vero qui erant cum Machabeo per orationes Dominum rogantes ut esset sibi adiutor, impetum fecerunt in munitiones Ydumeorum, multaque insistentes loca obtinuerunt, occurrentes interemerunt, et omnes simul non minus a viginti milibus trucidaverunt. Quidam autem cum confugissent in duas turres valde munitas, omnem apparatum ad repugnandum habentes, Machabeus ad eorum expugnationem relicto Symone ac Iosepho, itemque Macheo eisque qui cum ipso erant satis multis, ipse ad eas que amplius perurgebant pugnas conversus est. Hi vero qui cum Symone erant, cupiditate ducti, a quibusdam qui in turribus erant suasi sunt pecunia, et septuaginta milibus didragmis acceptis, dimiserunt quosdam effugere. Cum autem Machabeo nuntiatum esset quod factum est, congregatis principibus populi accusavit quod pecunia fratres vendidissent, adversariis eorum dimissis. Hos igitur proditores factos interfecit, et confestim duas turres occupavit. Armis autem ac manibus omnia prospere agendo, in duabus munitionibus plus quam viginti milia peremit.

At Tymotheus, qui prius a Iudeis fuerat superatus, convocato exercitu peregrine multitudinis, et congregato exercitu Asiano, advenit quasi Iudeam armis capturus. Machabeus autem et qui cum ipso erant, appropinquante illo deprecabantur Dominum, caput terra aspergentes lumbosque ciliciis precincti, ad altaris crepidinem provoluti, ut sibi propitius, inimicis autem eorum esset inimicus, et adversariis adversaretur, sicut lex dicit. Et ita post orationem sumptis armis, longius de civitate procedentes, et proximi hostibus effecti resederunt. Primo autem solis ortu utrique commiserunt, isti quidem victorie et prosperitatis sponsorem cum virtute Dominum habentes, illi autem ducem belli animum habebant. Sed cum vehemens pugna esset, apparuerunt adversariis de celo viri quinque in equis frenis aureis decori, ducatum Iudeis prestantes. Ex quibus duo Machabeum medium habentes, armis suis circumseptum incolumem conservabant; in adversarios autem tela et fulmina iaciebant, ex quo et cecitate confusi et repleti perturbatione cadebant. Interfecti sunt autem viginti milia quingenti, et equites sexcenti. Tymotheus autem confugit in Gazaram presidium munitum, cui preerat Chereas. Machabeus autem et qui cum eo erant letantes obsederunt presidium diebus quattuor. At hi qui intra erant, loci firmitate confisi, supra modum maledicebant et sermones nefandos iactabant. Sed cum dies quinta illucesceret, viginti iuvenes ex his qui cum Machabeo erant, accensi animis propter blasphemiam, viriliter accesserunt ad murum, et feroci animo incedentes ascendebant; sed et alii similiter ascendentes turres portasque succendere aggressi sunt, atque ipsos maledicos vivos concremare. Per continuum autem biduum presidio vastato, Tymotheum occultantem se in quodam repertum loco peremerunt, et fratrem illius Chere et Apollofanen occiderunt. Quibus gestis in hymnis et confessionibus benedicebant Dominum, qui magna fecit cum Israhel et victoriam illis dedit.

Sed parvo post tempore Lysias procurator regis et propinquus ac negotiorum prepositus, graviter ferens de his que acciderant, congregatis octoginta milibus et equitatu universo veniebat adversus Iudeos, existimans se civitatem quidem captam gentibus habitaculum facturum, templum vero in pecunie questu sicut cetera delubra gentium habiturum, et per singulos annos venale sacerdotium. Nunquam recogitans Dei potestatem, sed mente effrenatus in multitudine peditum et in milibus equitum et in octoginta elefantis confidebat. Ingressus autem Iudeam et appropians Bethsure, quod erat in angusto loco ab Hierosolima intervallo quinque stadiorum, illud presidium expugnabat. Ut autem Machabeus et qui cum eo erant cognoverunt expugnari presidia, cum fletu et lacrimis rogabant Dominum, et omnis turba simul, ut bonum angelum mitteret ad salutem Israhel.

Et ipse primus Machabeus sumptis armis ceteros adhortatus est simul secum periculum subire et ferre auxilium fratribus suis. Cumque pariter prompto animo procederent de Hierosolimis, apparuit precedens eos eques in veste candida, armis aureis hastam vibrans. Tunc omnes simul benedixerunt misericordem Dominum, et convaluerunt animis, non solum homines sed et bestias ferocissimas et muros ferreos parati penetrare.

Ibant igitur prompti, de celo habentes adiutorem, et miserante eos Domino. Leonum autem more impetum irruentes in hostibus, prostraverunt ex eis undecim milia peditum, et equites mille sexcentos. Universos autem in fugam verterunt; plures vero ex eis vulnerati nudi evaserunt. Sed et ipse Lysias turpiter fugiens evasit. Et quia non insensatus erat, secum ipse reputans factam erga se diminutionem, et intelligens invictos esse Hebreos Dei omnipotentis auxilio innitentes, misit ad eos, promisitque se consensurum omnibus que iusta sunt, et regem compulsurum amicum fieri. Annuit autem Machabeus precibus Lysie in omnibus utilitati consulens; et quecumque

machabeus scripsit lysie de iudeis, ea rex concessit. Nam erant iudeis scripte epistole a lysia quidem hunc modum continentes. Lysias populo iudeorum salutem. Iohannes et abessalon qui missi sunt a vobis tradentes scripta postulabant ut ea que per illos significabantur implerem. Quecumque igitur regi potuerunt perferri exposui, et que res permittebant concessi. Si igitur in negotiis fidem conservaveritis, etiam deinceps bonorum causa vobis temptabo. De ceteris autem per singula verba mandavi et istis et his qui a me missi sunt colloqui vobiscum. Bene valete. Anno centesimo quadragesimo octavo dioscori mensis xx et iiii. Regis autem epistola ita continebat. Rex antiochus lysie fratri salutem. Patre nostro inter deos translato, nos volentes eos qui sunt in regno nostro sine tumultu agere et rebus suis adhibere diligentiam, audivimus iudeos non consensisse patri ut transferrentur ad ritum grecorum, sed tenere velle suum institutum, ac propterea postulantes concedi sibi legitima sua. Volentes igitur hanc quoque gentem quietam esse, statuentes iudicavimus templum restitui illis, ut agerent secundum maiorum suorum consuetudinem. Bene igitur feceris si miseris ad eos et dextram dederis, ut cognita nostra voluntate bono animo sint et utilitatibus propriis deserviant. Ad iudeos autem regis epistola talis erat. Rex antiochus senatui iudeorum et ceteris iudeis salutem. Si valetis, sic est ut volumus. Sed et ipsi bene valemus. Adiit nos menelaus dicens velle vos descendere ad vestros qui sunt apud nos. His igitur qui commeant usque ad diem tricesimum mensis xandici damus dextras securitatis, ut iudei utantur cibis et legibus suis sicut et prius, et nemo eorum ullo modo molestiam patiatur de his que per ignorantiam gesta sunt. Misimus autem et menelaum qui vos alloquatur. Valete. Anno centesimo quadragesimo octavo xandici mensis xv. Miserunt autem etiam romani epistolam ita se habentem. Quintus memmius et titus manilius legati romanorum iudeorum populo salutem. De his que lysias cognatus regis concessit vobis, et nos concessimus. De quibus autem iudicavit ad regem referendum, confestim aliquem mittite, diligentius inter vos conferentes, ut decernamus sicut congruit vobis. Nos enim antiochiam accedimus. Ideoque festinate rescribere, ut nos quoque sciamus cuius estis voluntatis. Bene valete. Anno centesimo quadragesimo viii, xv die mensis xandici. His factis pactionibus lysias pergebat ad regem. Iudei autem agriculture operam dabant. Sed hi qui resederant tymotheus et apollonius gennei filius, sed et hieronimus et demofon sinebant eos in silentio agere et quiete.

Ioppite vero tale quoddam flagitium perpetrarunt. Rogaverunt iudeos cum quibus habitabant ascendere scaphas quas paraverant cum uxoribus et filiis, quasi nullis inimicitiis inter eos subiacentibus. Secundum commune itaque decretum civitatis, et ipsis adquiescentibus pacisque causa nichil suspectum habentibus, cum in altum processissent, submerserunt non minus ducentos. Quam crudelitatem iudas in sue gentis homines factam ut cognovit, precepit viris qui erant cum ipso. Et invocato iusto iudice deo venit adversus interfectores fratrum. Et portum quidem nocte succendit, scaphas exussit, eos autem qui ab igne refugerant gladio peremit. Et cum hec ita egisset, discessit quasi iterum reversurus et universos ioppitas eradicaturus. Sed cum cognovisset et eos qui erant iamnie velle pari modo facere habitantibus secum iudeis, iamnitis quoque nocte supervenit, et portum cum navibus succendit, ita ut lumen ignis appareret hierosolimis a stadiis ducentis quadraginta.

Inde cum iam abissent novem stadiis, et iter facerent ad tymotheum, commiserunt cum eo arabes quinque milia viri et equites quingenti. Cumque pugna valida fieret et auxilio dei prospere cessisset, residui victi arabes petebant a iuda dextras sibi dari, promittentes pascua daturos et in ceteris profuturos. Iudas autem arbitratus vere in multis eos utiles, promisit pacem, dextrisque acceptis discessere ad tabernacula sua. Aggressus est autem et civitatem quandam firmam pontibus murisque circumseptam, que a turbis habitabatur gentium promiscuarum, cui nomen caspin. Hi vero qui intus erant confidentes in stabilitate murorum et apparatu alimoniarum, remissius agebant, maledictis lacessentes iudam, ac blasphemantes mundi principem, et loquentes que fas non est. Machabeus autem invocato magno mundi principe qui sine arietibus et machinis temporibus ihesu precipitavit iericho, irruit ferociter muris. Et capta civitate per domini voluntatem inenarrabiles cedes fecit, ita ut adiacens stagnum stadiorum duorum latitudine sanguine interfectorum fluere videretur. Inde discesserunt stadia septingenta l, et venerunt in characa ad eos qui dicuntur tubianei iudeos. Et tymotheum quidem in illis locis non comprehenderunt, nulloque negotio perfecto regressus est, relicto in quodam loco firmissimo presidio. Dositheus autem et sosipater qui erant duces cum machabeo peremerunt a tymotheo relictos in presidio decem milia viros.

Et machabeus ordinatis circum se sex milibus et constitutis per cohortes adversus tymotheum processit, habentem secum c. xx milia peditum, equitumque duo milia quingentos. Cognito autem iude adventu, tymotheus premisit mulieres et filios et reliquum apparatum in presidium quod carnion dicitur. Erat enim inexpugnabile et accessu difficile propter locorum angustias. Cumque cohors iude prima apparuisset, timor hostibus incussus est ex presentia dei qui universa conspicit, et in fugam versi sunt alius ab alio, ita ut magis a suis deicerentur et gladiorum suorum ictibus debilitarentur. Iudas autem vehementer instabat puniens profanos, et prostravit ex eis xxx milia virorum. Ipse vero tymotheus incidit in partes dosithei et sosipatris, et multis precibus postulabat ut vivus dimitteretur, eo quod multorum ex iudeis parentes haberet ac fratres, quos morte eius decipi eveniret. Et cum fidem dedisset restituturum se eos secundum constitutum, illesum eum dimiserunt propter fratrum salutem.

Iudas autem egressus est ad carnion, interfectis xx quinque milibus. Post horum fugam et necem movit exercitum ad efron civitatem munitam, in qua multitudo diversarum gentium habitabat, et robusti iuvenes pro muris consistentes fortiter repugnabant. In hac autem machine multe et telorum erat apparatus. Sed cum omnipotentem invocassent, qui potestate vires hostium confringit, ceperunt civitatem, et ex eis qui intus erant xx milia prostraverunt. Inde ad civitatem scitarum abierunt, que ab hierosolimis sexcentis stadiis aberat. Contestantibus autem his qui apud scitopolitas erant iudeis quod benigne ab eis haberentur, etiam temporibus infelicitatis, et quod modeste secum egerint, gratias agentes eis et exhortati etiam de cetero erga genus suum benignos esse, venerunt hierosolimam die sollempni septimanarum instante.

Et post pentecosten abierunt contra gorgiam prepositum ydumee. Exivit autem cum peditibus tribus milibus et equitibus quadringentis. Quibus congressis contigit paucos ruere iudeorum. Dositheus vero quidam de bachinoris eques vir fortis gorgiam tenebat, et cum vellet illum capere vivum, eques quidam de tracibus irruit in eum, humerumque eius amputavit, atque ita gorgias effugit in maresa. At illis qui cum esdrin erant diutius pugnantibus et fatigatis, invocavit dominum iudas adiutorem et ducem belli fieri. Incipiens voce patria et cum ymnis clamorem extollens, fugam gorgie militibus incussit. Iudas autem collecto exercitu venit in civitatem odollam. Et cum septima dies superveniret, secundum consuetudinem purificati in eodem loco sabbatum egerunt. Et sequenti die venit cum suis iudas ut corpora prostratorum tolleret, et cum parentibus poneret in sepulchris paternis. Invenerunt autem sub tunicis interfectorum de donariis ydolorum que apud iamniam fuerunt, a quibus lex prohibet iudeos. Omnibus ergo manifestum factum est ob hanc causam eos corruisse. Omnes itaque benedixerunt iustum iudicium domini qui occulta fecerat manifesta. Atque itaque ad preces conversi rogaverunt ut id quod factum erat delictum oblivioni traderetur. At vero fortissimus iudas hortabatur populum conservare se sine peccato, sub oculis habentes et videntes que facta sunt pro peccato eorum qui prostrati sunt. Et facta collatione xii milia dragmas argenti misit hierosolimam offerri pro peccato sacrificium, bene et religiose de resurrectione cogitans. Nisi enim eos qui ceciderant resurrecturos speraret, superfluum videretur et vanum orare pro mortuis. Sed quia considerabat quod hi qui cum pietate dormitionem acceperant optimam haberent repositam gratiam. Sancta ergo et salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis solverentur.

Anno centesimo xl nono cognovit iudas antiochum eupatorem venire cum multitudine adversus iudeam, et cum eo lysiam procuratorem et prepositum negotiorum, secum habentem peditum nonaginta milia et equitum v milia, et elefantos xxii, currus cum falcibus trecentos. Commiscuit autem se illis et menelaus, et cum multa fallacia deprecabatur antiochum, non pro patrie salute, sed sperans se constitui in principatum. Sed rex regum suscitavit animos antiochi in peccatorem, et suggerente lysia hunc esse causam omnium malorum, iussit, ut eis est consuetudo, comprehensum in eodem loco necari. Erat autem in eodem loco turris quinquaginta cubitorum, aggestum undique habens cineris. Hec prospectum habebat in preceps. Inde in cinerem deici iussit sacrilegum, omnibus eum propellentibus ad interitum. Et tali lege prevaricatorem legis contigit mori, nec terre dari menelaum. Et quidem satis iuste. Nam quia multa erga aram dei delicta commisit, cuius ignis et cinis erat sanctus, ipse in cineris morte damnatus est.

Sed rex mente effrenatus veniebat nequiorem se iudeis ostensurus. Quibus iudas cognitis precepit populo ut die ac nocte dominum invocarent, quo sicut semper et nunc adiuvaret eos, quippe qui lege et patria sanctoque templo privari vererentur, ac populum qui nuper paululum respirasset non sineret blasphemis rursus nationibus subdi. Omnibus itaque id simul facientibus et petentibus a domino misericordiam cum fletu et ieiuniis per triduum continuum prostratis, hortatus est eos iudas ut se prepararent. Ipse vero cum senioribus cogitavit, priusquam rex admoveret exercitum ad iudeam et obtineret civitatem, exire et domini iudicio committere exitum rei. Dans itaque potestatem omnium deo mundi creatori, et hortatus suos ut fortiter dimicarent et usque ad mortem pro legibus, templo, civitate, patria et civibus starent, circa modin exercitum constituit. Et dato signo suis dei victoria, iuvenibus fortissimis electis, nocte aggressus aulam regiam in castris interfecit viros iiii milia, et maximum elefantorum cum his qui superpositi erant. Summoque metu ac perturbatione hostium castra replentes, rebus prospere gestis abierunt. Hoc autem factum est die iam illucescente, adiuvante eum domini protectione. Sed rex accepto gustu audacie iudeorum et bethsure, quod erat presidium iudeorum maximum, castra admovebat, sed fugabatur, impingebatur, minuebatur. His autem qui intus erant iudas necessaria mittebat. Enuntiavit autem mysteria hostibus rodocus quidam de exercitu iudaico, qui requisitus comprehensus conclusus est.

Iterum rex sermonem habuit ad eos qui erant in bethsuris, dextram dedit, accepit, abiit, commisit cum iuda, superatus est. Ut autem cognovit rebellasse philippum antiochie qui relictus erat super negotia, mente consternatus, iudeos deprecans subditusque eis iuravit de omnibus quibus iustum visum est. Et reconciliatus obtulit sacrificium, honorificavit templum, et munera posuit, machabeum amplexus est, et fecit eum a ptolomaida usque ad gerrenos ducem et principem. Ut autem venit ptolomaidam, graviter ferebant ptolomenses amicitie conventionem, indignantes ne forte fedus irrumperent. Tunc ascendit lysias tribunal et exposuit rationem, et populum sedavit. Regressusque est antiochiam, et hoc modo regis profectio et reditus processit.

Sed post triennium temporis cognovit iudas et qui cum eo erant demetrium seleuci cum multitudine valida et navibus per portum tripolis ascendisse ad loca oportuna, et tenuisse regiones adversus antiochum et eius ducem lysiam. Alchimus autem quidam qui summus sacerdos fuerat, sed voluntarie coinquinatus est temporibus commixtionis, considerans nullo modo sibi esse salutem neque accessum ad altare, venit ad regem demetrium centesimo et l anno, offerens ei coronam auream et palmam super hec et tallos qui templi esse videbantur. Et ipsa quidem die siluit. Tempus autem oportunum dementie sue nactus, convocatus a demetrio ad consilium, et interrogatus quibus rebus et consiliis iudei niterentur, respondit: Ipsi qui dicuntur assidei iudeorum, quibus preest iudas machabeus, bella nutriunt et seditiones movent, nec patiuntur regnum esse quietum. Nam et ego defraudatus parentum gloria, dico autem summo sacerdotio, huc veni, primo quidem utilitatibus fidem regis servans, secundo autem etiam civibus consulens. Nam illorum pravitate universum genus nostrum non minime vexatur. Sed his singulis oro, rex, cognitis, et regioni et generi secundum pervulgatam omnibus humanitatem tuam prospice. Nam quamdiu superest iudas, impossibile est pacem esse negotiis. Talibus autem ab hoc dictis, et ceteri amici hostiliter agentes adversus iudam inflammaverunt demetrium. Qui statim nichanorem prepositum elefantorum ducem misit in iudeam, datis mandatis ut ipsum quidem iudam caperet, eos vero qui cum illo erant dispergeret, et constitueret alchimum maximi templi summum sacerdotem. Tunc gentes que de iudea fugerant iudam, segregatim se nichanori miscebant, miserias et clades iudeorum prosperitates rerum suarum existimantes. Audito itaque iudei nichanoris adventu et conventu nationum, conspersi terra rogabant eum qui populum suum constituit ut in eternum custodiret, quique suam portionem signis evidentibus protegit. Imperante autem duce, statim inde moverunt, et convenerunt ad castellum desau. Symon vero frater iude commiserat cum nichanore, sed conterritus est repentino adventu adversariorum.

Nichanor tamen audiens virtutem comitum iude et animi magnitudinem quam pro patrie certaminibus habebant, sanguine iudicium facere metuebat. Quam ob rem misit possidonium et theodotium et mathiam, ut darent dextras atque acciperent. Et cum diu de his consilium ageretur, et ipse dux ad multitudinem retulisset, omnium una fuit sententia amicitiis annuere. Itaque diem constituerunt, qua inter se secreto agerent, et a singulis selle prolate sunt et posite. Precepit autem iudas armatos esse locis oportunis, ne forte ab hostibus repente mali aliquid oriretur, et congruum colloquium fecerunt. Morabatur autem nichanor hierosolimis, et nichil inique agebat, gregesque turbarum que congregate fuerant dimisit. Habebat autem iudam semper carum ex animo, et erat viro inclinatus. Rogavitque eum ducere uxorem filiosque procreare. Nuptias fecit, quiete egit, communiterque vivebant.

Alchimus autem videns caritatem illorum ad invicem et conventiones, venit ad demetrium et dicebat nichanorem rebus alienis assentire, iudamque

insidiatorem sibi destinasse. Itaque rex exasperatus et pessimi huius criminationibus irritatus, scripsit Nichanori dicens: Graviter quidem se ferre de amicitie conventione: iubere tamen Machabeum citius vinctum mittere Antiochiam. Quibus cognitis Nichanor consternabatur, et graviter ferebat si ea que convenerant irrita faceret, nichil lesus a viro. Sed quia regi resistere non poterat, oportunitatem observabat qua preceptum perficeret.

At Machabeus videns austerius secum agere Nichanorem, et consuetum occursum ferocius exhibentem, intelligens non ex bono esse austeritatem istam, paucis suorum congregatis, occultavit se a Nichanore. Quod ille cognovit fortiter se a viro preventum, venit ad maximum et sanctissimum templum, et sacerdotibus solitas hostias offerentibus, iussit sibi tradi virum. Quibus cum iuramento dicentibus nescire se ubi esset qui querebatur, extendens manum ad templum iuravit: Nisi michi Iudam vinctum tradideritis, istud Dei fanum in planitiem deducam, et altare effodiam, et templum hoc Libero patri consecrabo. Et hec dicens abiit. Sacerdotes autem protendentes manus in celum, invocabant eum qui semper est propugnator gentis ipsorum, hec dicentes: Tu domine universitatis, nullius indigens, voluisti templum habitationis tue fieri in nobis. Et nunc sancte sanctorum omnium domine, conserva in eternum impollutam domum istam que nuper mundata est.

Razias autem quidam de senioribus ab Hierosolimis delatus est Nichanori, vir amator civitatis et bene audiens, qui pro affectu pater Iudeorum appellabatur. Hic multis temporibus continentie propositum tenuit in iudaismo, corpusque et animam tradere contentus pro perseverantia. Volens autem Nichanor manifestare odium quod habebat in Iudeos, misit milites quingentos ut eum comprehenderent. Putabat enim si illum decepisset, non se cladem maximam inlaturum. Turbis autem irruere domum eius, et ianuam dirrumpere, atque ignem admovere cupientibus, cum iam comprehenderetur, gladio se petiit, eligens nobiliter mori potius quam subditus fieri peccatoribus, et contra natales suos indignis iniuriis agi. Sed cum per festinationem non certo ictu plagam dedisset, et turbe intra hostia irrumperent, recurrens audacter ad murum, precipitavit semet ipsum viriliter in turbas. Quibus velociter locum dantibus casui eius, venit per mediam cervicem. Et cum adhuc spiraret, accensus animis surrexit, cum et sanguis eius magno fluxu deflueret, et gravissimis vulneribus esset saucius, cursu turbam pertransiit. Et stans supra petram quandam preruptam, et iam exsanguis effectus, complexus intestina sua utrisque manibus proiecit super turbas, invocans dominatorem vite ac spiritus, ut hec illi iterum redderet, atque ita vita defunctus est.

Nichanor autem ut comperit Iudam esse in locis Samarie, cogitavit die sabbati cum omni impetu committere. Iudeis vero qui illum per necessitatem sequebantur dicentibus: Ne ita ferociter ac barbare feceris, sed honorem tribue diei sanctificationis, et honora eum qui universa conspicit. Ille infelix interrogavit si est potens in celo qui imperavit agi diem sabbatorum. Et respondentibus illis: Est dominus vivus ipse in celo potens, qui iussit agi septimam diem. At ille ait: Et ego potens sum super terram, qui impero sumi arma et negotia regis impleri. Tamen non obtinuit ut consilium perficeret. Et Nichanor quidem cum summa superbia erectus, cogitaverat commune tropheum statuere de Iuda. Machabeus autem confidebat semper cum omni spe auxilium sibi a Deo affuturum, et hortabatur suos ne formidarent adventum nationum, sed in mente haberent adiutoria sibi facta de celo, et nunc sperarent ab omnipotente affuturam sibi victoriam. Et allocutus illos de lege et prophetis, admonens etiam certamina que fecerant prius, promptiores eos constituit. Et ita animis eorum erectis, simul ostendens gentium fallaciam et iuramentorum prevaricationem, singulos autem illorum armavit non clipei et haste munitione, sed sermonibus optimis et exhortationibus, exposito digno fide somnio, per quod universos letificavit. Erat autem huiusmodi visus: Oniam qui fuerat summus sacerdos, virum bonum et benignum, verecundum visu, modestum moribus, et eloquio decorum, et qui a puero in virtutibus exercitatus sit, manus protendentem, orare pro omni populo Iudeorum. Post hoc et alium virum apparuisse, etate et gloria mirabilem, et magni decoris habitudine circa illum. Respondentem vero Oniam dixisse: Hic est fratrum amator et populi Israhel. Hic est qui multum orat pro populo et universa sancta civitate, Hieremias propheta Dei. Extendisse autem prophetam Hieremiam dexteram, et dedisse Iude gladium aureum dicentem: Accipe sanctum gladium munus a Deo, in quo deicies adversarios populi mei Israhel.

Exhortati itaque Iude sermonibus bonis valde, de quibus extolli posset impetus, et animi iuvenum confortari, statuerunt dimicare et confligere fortiter, ut virtus de negotiis iudicaret, eo quod civitas sancta et templum periclitaretur. Erat enim pro uxoribus et filiis, itemque pro fratribus et cognatis minor sollicitudo, maximus vero et primus pro sanctitate timor erat templi. Sed et eos qui in civitate erant non minima sollicitudo habebat pro his qui congressuri erant. Et cum iam omnes sperarent iudicium futurum, hostisque adesset, atque exercitus esset ordinatus, bestie equitesque in oportuno loco composita, considerans Machabeus adventum multitudinis, et apparatum varium armorum, ac ferocitatem bestiarum, extendens manus in celum, prodigia facientem dominum invocavit, qui non secundum armorum potentiam, sed prout ipsi placet, dat dignis victoriam. Dixit autem invocans hoc modo: Tu domine qui misisti angelum tuum sub Ezechia rege Iuda, et interfecisti de castris Sennacherib centum octoginta quinque milia, et nunc dominator celorum mitte angelum tuum bonum ante nos in timore et tremore magnitudinis brachii tui, ut metuant qui cum blasphemia veniunt adversus sanctum populum tuum. Et hic quidem ita peroravit. Nichanor autem et qui cum ipso erant, cum tubis et canticis admovebantur. Iudas vero et qui cum ipso erant, invocato Deo per orationes congressi sunt, et manu quidem pugnantes, sed dominum cordibus orantes, prostraverunt non minus triginta quinque milia, presentia Dei magnifice delectati. Cumque cessassent, et cum gaudio redirent, cognoverunt Nichanorem ruisse cum armis suis. Facto itaque clamore et perturbatione excitata, patria voce omnipotentem dominum benedicebant.

Precepit autem Iudas qui per omnia corpore et animo mori pro civibus paratus erat, caput Nichanoris et manum cum humero abscisam Hierosolimam perferri. Quo cum venisset, convocatis contribulibus et sacerdotibus ad altare, accersiit et eos qui in arce erant. Et ostenso capite Nichanoris et manu nefaria quam extendens contra domum sanctam omnipotentis Dei magnifice gloriatus est, linguam autem impii Nichanoris precisam iussit particulatim avibus dari, manum autem dementis contra templum iussit suspendi. Omnes igitur celi dominum benedixerunt dicentes: Benedictus dominus qui locum suum incontaminatum conservavit. Suspendit autem Nichanoris caput in summa arce, ut evidens esset et manifestum signum auxilii Dei. Itaque omnes communi consilio decreverunt nullo modo diem istum absque celebritate preterire, habere autem celebritatem tertiadecima die mensis Adar, quod dicitur voce Syriaca pridie Mardochei diei. Igitur his erga Nichanorem gestis, ex illis temporibus ab Hebreis civitas est possessa.

EXPLICIT LIBER SECUNDUS MACHABEORUM

HYSTORIAM SCRIBERE DISPONENTIBUS

non unam nec eandem video eiusdem studii causam, sed multas existere, et ab alterutro plurimum differentes. Nam quidam eorum sui sermonis pandere volentes ornatum, et ex hoc gloriam aucupantes ad partem huius disciplinae accedunt. Alii vero illis gratiam referentes de quibus ipsam descriptionem esse contigerit, in eodem opere ultra virtutem coacti sunt laborare. Quidam autem ipsa rerum necessitate vim passi sunt, ut ea quibus interfuere cum agerentur, scripturae declaratione colligerent. Multos autem magnitudo rerum utilium in occulto iacentium invitavit, ut hystoriam ex his ad utilitatem deberent proferre communem. Harum itaque quas predixi causarum due novissime michi etiam provenerunt. Bellum namque quod inter Romanos et nos Iudeos fuit, et qui actus eius, quique finis fuerit, experimento ipse cognoscens, narrare coactus sum propter eos qui veritatem in ipsa conscriptione corrumpunt. Presens autem opus assumpsi, credens etiam dignum studium Grecis omnibus apparere. Continebit itaque omnem antiquitatem nostram, et conversationis ordinem ex Hebraicis litteris interpretatum. Dudum siquidem cum bella conscribere proposueram, declarare qui fuerint initio Iudei, et quibus usi sint fortunis, et per quem legislatorem sint eruditi, hoc quod ad pietatem aliamque virtutis continentiam noscitur attingere, et quam longis pugnantes temporibus, inviti novissimo venerint ad certamina Romanorum. Sed quia ingens erat operis eius ordo, et valde perplexus, in ipso libro dividens, disponensque principia atque finem, conscriptionem ipsam abbreviare temptavi. Tempore namque procedente, secundum illud quod solet accidere, grandia cogitantibus michi quoque segnities tarditasque cessit tantam arripiendi materiam, in usu quippe extranee lingue, et aliena consuetudine peregrine. Erant autem qui me hystorie desiderio prebentibus incitarent. Et prepue omnium Epafroditus vir qui universas quidem diligeret disciplinas, maxime autem rerum gestarum cognitione gauderet, utique cum et ipse magnis rebus et multimodis causis interfuisset, et in omnibus mirabilem nature fortitudinem et immutabilem voluntatem sue virtutis ostenderet. Huic enim viro semper obediens, qui valentes et bene agentium cooperator existeret, ne viderer desidia potius quam optimo labore gaudere, ad liment prius armavi. Illud quoque preter ea que iam dicta sunt non iniuste cognitans, quia prius et de nostra prosapia aliquid tradere nostris volui, et de Grecis qui eorum scire que sunt nostra voluerint. Comperi siquidem quia Ptholomeus secundus rex maxime circa disciplinam et librorum collectionem studium habens, in nostra precipue lege opus sue largitatis ostendit, et constituta eius festinavit Greca voce transferri. Pontifex vero noster Eleazarus nulli virtute secundus non invidit, ut predicto rege hac utilitate privaret, eum omnino forsitan restrinxisset, nisi patrio nostro congrueret, ut nichil bonorum ei remaneret occultum. Ideoque ut sibi etiam ipse convenire putavi, ut magnitudinem quidem pontificis imitarer, et ut regis largitati similiter responderet, abesse, quod doctrine amator esset cognoscet. Neque enim ille omnem descriptionem arcanis laboribus accepit, qui ea tantum que legis sunt, hi qui ad explanationem missi fuerant Alexandriam tradiderunt, cum sint alia innumera que per sacras litteras indicantur, ut pote quinque milium annorum hystoria in his exposita, et diverse quidem in his continentur, multe vero civitates, fortune et fortia facta ducum, et mutabilitates conversationum. Quod totum ex ipsa hystoria precipue poterit quilibet agnoscere, si ea voluerit lectitare, in qua reperiet quoniam eis qui voluntatem propriam non secuntur, et ea que bene sancita sunt transcendere non presumunt, omnia ad terminum fidei tendentia prospere peraguntur, et honoris felicitas prebetur a Deo. Quando vero recesserint aliqui ab huius diligentie veritate, fiunt eis omnia sub inopia, que videbantur in habundantia constituta, et in calamitatem inportabilem eis convertuntur, quod quasi bonum agere festinabunt. Iam itaque eos qui lecturi sunt hos libros exoro, ut voluntatem suam Deo summittant, et legis latorem nostrum probent, si naturam eius digne consideravit, et semper decentes actus virtutis eius exposuit, puram rationem de illo custodiens, ab omni que refertur ab aliis turpitudine fabularum, licet ex longitudine temporis et etate vetustiore potuisset multam figmentorum fallacium habere licentiam. Fuit enim ante annos duo milia, in qua longitudine seculi neque ipsorum deorum generationes poete nisi fortes hominum actus, aut leges dicere presumpserunt. Integritatem videlicet eorum que ante conscripta sunt, procedens sermo ordine proprio declarabit. Hoc pacturum me in negocio isto proposui, ut nichil adiciam, nec iterum pretermittam. Quia vero pene omnia ex Moyseos legis latoris sapientia apud nos pendere noscuntur, necesse michi est pauca de illo predicere, ne qui legentium querant, cur noster sermo studium descriptionis habens de dictis et factis in tantam nature rationem processerit. Sciendum itaque quia legis lator ille omnium rerum necessarium iudicavit, ut quisquis suam vitam bene gubernaturus, et legem aliis positurus esset, Dei primitus naturam operaque eius mente contemplaret, et eius exemplum imitaretur, et quantum virtus esset, hunc sequi temptaret. Neque enim vel ipsi legis latori fuit sufficiens mens, dum ipsius itaque contemplatione deficeret, nec eis qui conscripturi sunt pro causa virtutis aliquid prosper eventus erit, nisi pre omnibus doceantur quia pater omnium et dominus Deus existens, et universa respiciens

sequentib: se uitam felicissimam p̄ib&. a uirtute u̇ degredi
entes maximis calamitatib: subdit. Hoc ḡ docere desiderans
moyses suos ciues populis legis constitutione non abute com
muni. nec a propriis placitis inchoauit. sed ad deum & mundi
fabricam eoꝝ mentes erigens. & p̄suadens. qm̄ creaturarum ter
renarum opus dei p̄cipuum homines sumus. dum habuiss&
eos iam ad pietatem obedientes. de reliquis eis facillime p̄suasit.
Alii namq: legislatores fabulas sequentes humanoꝝ deli
ctoꝝ confusionem potius in deos suos sacrilego sermone uer
terunt. & multam malignis peccandi licentiam p̄buerunt.
noster u̇ legislator summam uirtutem deum p̄nuncians. in
fudit ea hominib: participari. & eos qui taliter n̄ saperent
nec crederent. iussit ineuitabilit̄ castigari. Secundum hoc
igit̄ argumentum facere examinationem lecturos exoro.
Sic enim considerantib: nichil irrationabile dictū. nichil ad
maiestatem dei atq: clementiam uidet̄ incongruum. Cuncta
namq: circa naturam rerum affectionem consonam habere
noscuntur. alia quidem apto uel simplici modo legislatore
tangente. alia u̇ cum sua honestate allegorice p̄ferente. quia
que clare dici poterant. hec manifesto declarauit. Uolentib:
aut̄ etiam causas rerum singulas considerare. contemplatio
multa nimis. & ualde philosophica inuenit̄. Quod ego
quidem nunc dicere sperno. sed deo nobis tempus p̄bente. p̄
hoc opus temptabo conscribere. Conuertar aut̄ ad reru
narrationem. reminiscens primitus eoꝝ que de mundi fabri
ca moyses dixit. Hec autem in sacris libris comperi ita con
scripta.

IN PRINCIPIO

creauit ds̄ celum & t̄ram. Sed dum t̄ra ad aspectū non du ueniret.
& p̄funditate tenebris celaret̄. & sp̄c di desup portaret̄. ds̄ lum̄
fieri iussit. Quo facto. considerans omne materiam separauit lumen
a tenebras. Et alis quide rei nom̄ imposuit nocte. alteram u̇ uocauit
die. uespe & mane appellans & requie. & his quide est prim̄ dies.
moyses aū eū unū dixit. Et licet sufficiat causam hui̇ rei & nc̄ dicere.
tam qa pollicit̄ summatione causarū singular seorsū tradere. & illud
tempus ad hui̇ rei interpretatione mē necessariū ē differre. Post hec
scdo die celum sup oīa collocauit. ipsūq: ab aliis distinguens. in semet
ipso cōstitui ē̄ precep. & ei cristallū circūfigens. humidū eū & pluui
ale ad utilitatem q̄ fit ex ymbrib: t̄re. congrue fabricat̄ ē. Tercio
u̇ die statuit t̄ram. circa eam mare diffundens. Ipsa itaq: die repente
uirens herba & sem̄ de t̄ra surrexit. Quarto aū die ornauit celū sole
& luna. aliisq: syderib: motus eis tribuens atq: cursus. q̄b: horar distinctio
nes manifesto designarent. Quinto die animalia natatilia & uolatilia
alia q̄de in p̄fundo. alia u̇ i aere cōstituit. copulans ea ad comunione
atq: p̄mixtione causa plus p̄ficere. & uter eoꝝ natura multiplicari po
tuiss& & crescere. Sexto u̇ die creauit quadrupedes. genus mascu
linū faciens atq: femininū. In qua & hoiem finxit. Ita ḡ mundū
cunctas sex diebus & omnia q̄ i eo sunt facta. moyses ait. septimo die dm̄
ab opib: manuum suarū requiesse dicens. unde & nos eo die laborib:
pprus uacare dinoscim̄. eū sabbatū appellantes. q̄d nom̄ hebraica
lingua requie significat. Post septima u̇ die cepit de hoīs natura
moyses reddere ratione ita dicens. Finxit ds̄ homine puluere de t̄ra
sumens. & i eū sp̄m inspirauit & aiam. Hic aū hō adā uocat̄ est.
q̄d nom̄ hebraica lingua significat rubeus. qm̄ cōspersa rubea t̄ra
fact̄ ē. Talis ē eni uirgo tellus & uera. Presentauit aū ds̄ ade
animalia scdm̄ gen̄ femininū masculinūq: demonstrans. & his noīa
imposuit. q̄b: etiā nc̄ uocant̄. Uidens aū ds̄ adā n̄ habente so
cietate ad femina neq: cohabitatione. cū itaq: n̄ ēēt delectat̄ aut̄
i aliis animalib: q̄ copulata uidebant̄. una die eo dormiente aufe
rens costa ei̇. finxit ei muliere. Et adā sibi iuncta. cognouit de se
fuisse plasmata. Issa u̇ hebraica lingua mulier appellat̄. Nom̄
u̇ mulieris illi̇ erat eua. q̄d significat omniū uiuentiū matre. Dic
aū dm̄ ad oriente plantasse paradysū. oī germinatione florente.
In h̄ eni ēē & uite plantatione. & alia prudentie qua cognosce
ret q̄d ēēt boni q̄d ue mali. & i hc̄ horto introduxisse adā & ei
uxore. p̄cipiens plantationū eos habere sollicitudine. Rigatū aū
hic hort̄ ab uno flumine circa omne t̄ram undiq: p̄fluente. Hic
i iiii. partes diuidit̄. & fison quide nom̄ ē uni. quod i undatione
significat. educit in india in pelago lat̄e diffundit̄. q̄d ganges nunc
pat̄ a grecis. Eufrates aū & tygris i mare rubrū ferunt̄. Uocat̄
aū eufrates foras. q̄d significat dispsiones siue flos. Tygris aute
diglath uocat̄. q̄d indicat acutū aliq̄d & angustū. Geon aū p̄ egy
ptum fluens. ostendit eū q̄ nob ab oriente reddit̄. qm̄ greci appellant̄
cuius ḡ adā & muliere ex aliis quide plantationib: gustare simul
p̄cepit. de prudentie u̇ plantatione uoluit eos abstinere. p̄dicens
cōtangentib: ex ea p̄ditionis ēē uenturam. Et dū illo tempore cuncta
aialia cōcordarent. serpens cohabitans cū adā atq: muliere inuidiam
habuit. in q̄b: eos arbitrabat̄ ēē felices. obedientes itaq: p̄ceptis dei.
Quos putans p̄ inobedientia calamitati succumbere. p̄suasit mala uo
luntate mulieri. ut de prudentie plantatione gustaret. dicens inea
ēē boni maliq: cognitione. Quo facto. beata eis uita. & tū nich di
uine cognitionis de ēēt dicebat accedere. & sedux̄e quide muliere.
ut di mandata cōtempner&. Que cū ex illa plantatione gustass&. &
epulatione gauder&. & adā ut ea uesceret̄ p̄suasit. Quo facto. cogno
uerunt semet ipsos ēē nudos. cōfusioneq: manifesta habentes. tegum
ta sibimet requirebant. Illa itaq: plantatio causa acuminis erat.
& intellect̄. Foliis ḡ fici semet ipsos operuerunt. & h̄ genitalib: appo
nentes. uidebant̄ sibi his magis ēē felices. q̄ prius reputabant
se difficili inuenire. Deo aū in hortū ueniente. adā q̄de p̄i̇ ne ad
ei ueniret colloqui. cōsci̇ iniquitatis discessit. Ds̄ aū intendens q̄d ege
rat. causā requirebat. ppt q̄m ei p̄i̇ alloquio delectaret̄. postea u̇ refuge
ret. atq: cōfunderetur. Illo u̇ nich loquente eo q̄d se cognouerat dei
trāsgressū ēē mandatum. ds̄ ait. Michi q̄dem de uob̄ nouū ē. qm̄
admodū felice uita. ext̄ omniū maloꝝ passione habueritis. nulla
sollicitudine animū uestrū cōterente. cū uob sponte ad fruendū & ad
uoluptates habundantia oriret̄. iniussa me prudente. uirtute sine
uro labore & miseria. sed ne malis p̄sentib: senectus uelox uob adue
nit̄. & n̄ longa uita succedit. qm̄ michi cōtumelia tali uoluntate se
cistis. mea mandata p̄uaricando. Neq: eni̇ uirtutis causa taciturnitate
cōstringeris. sed mala cōscientia retineris. Adā u̇ peccati ueniam
postulabat. rogabatq: dm̄ ne eū nimis affligeret. & de facto cō
iuge accusabat. dicens se ab ea seductū fuisse. Et illa rursus de
serpente q̄ ea seduxerat querebat̄. Ds̄ aū adā uictū cōsilio mulie
ris pene subiecit. p̄cipiens t̄re ne q̄cq̄m ei sponte p̄ferret. sed la

borantib: & operatione conterentibus. alia q̄de fruges redderet. alia de
negaret. Eua u̇ fructū & conceptionū dolorib: castigauit. qm̄ adā
i quib: ipsa fuerat a serpente decepta. seducens calamitatib: impli
cauit. Abstulit aū & serpenti uoce. irat̄ ei malignitati q̄m gesse
rat i adā. & uenenū ei sub lingua ponens. q̄d ēēt hoīb: inimicum.
p̄cepitq: ut mulier ei capiti plagas inferret. ille u̇ iacens hoīb: ēēt
aduersus. & intereat facile eis p̄ninimicitia portaret. Que etiā pe
dib: p̄uauit. ut uolutat̄ in puluere traheret. Et ds̄ quidē eos hec
pati p̄cipiens. transmigrauit adā & euā ex horto paradysi i alia regione.
Nati sunt aū eis filii duo masculi. quoꝝ unus quide prior appellabat cayn.
q̄d nom̄ interpretatū significat possessione. Abel aū scd̄s. q̄d signifi
cat mich hoc. Quib: natę sc̄ & filię. Germani q̄de diuersis studiis
laetabant̄. Abel quide iunior iustitia colebat. & i omib: q̄cq: ge
rebat. dm̄ putabat ēē p̄sente. uirtuteq: p̄spiciebat. cui erat con
uersatio pastoralis. Cayn aū erat circa alia malignissim̄. & ad lucra
solummō semp intent̄. Terra arare primus cepit. & fratrē huiusmodi
causa p̄emit. Nā cum eis placuiss& sacrificare deo. cayn obtulit
fructū de culture germinationib: abel aū lac. & p̄mogenita gregū
agnū obtulit. Ds̄ aū pociꝰ h̄ sacrificio delectat̄ ē. q̄d spontaneis &
naturalit̄ ortis frugib: fuerat honorat̄. & n̄ illis que ex inuentio
hoīs auari nata uidebant̄. Quapp̄t cayn indignat̄. eo q̄d sibi abel
fuiss& p̄posit̄. eūq: stati interemit. Que cū necass& & mortuum
occultar&. credidit latere cōmissum. Ds̄ aū sciens q̄d erat factū. ueni
ad cayn p̄q̄rens de fr̄e ubi ēēt. tāqm̄ si ignoraret factū. dicens q̄d eum
dieb: pluribus n̄ uideret. dū p̄ori tempore illū cū eo cōuersari respiceret.
Cū aū cayn hesitar&. n̄ habens q̄d deo potuiss& dicere. & cogitans
ad h̄ respondere q̄d & ipse miraret q̄d frem suū n̄ uideret. & cū dm̄
p̄q̄rendo uehement̄ ei instar&. demū indignat̄ ille. dix̄ n̄ se pedago
gū ēē fr̄is sui. nec custode ei̇. neq: actuū ei̇. Ds̄ aū cayn repente i cre
pauit. & interfectore fr̄is factū. dix̄ ad eū. Admiror si de fr̄e nescias
dicē q̄d factū sit. qm̄ ipse p̄emisti. Cū tam sacrificiū celebrans atq:
posceret. ne ob homicidium ira ei sustineret. seniore pena homicidium
relaxauit. maledictūq: ēē cōstituit. & ei sobole usq: ad generatione
septima minat̄ ē ēē puniendā. & excilla t̄ra eū cū uxore p̄iecit.
Quo formidante. ne a bestiis capiend̄ interir&. & tam̄ taliter piret.
iussit ut nichil triste de tali cogitatione metuer&. nec ipp̄ea mali
q̄cq̄ eueniret p̄ bestias. ac p̄ omne t̄ram eū sine formidine signo ei
imposito. q̄ notus ēēt oīb: circumabire p̄cepit. Multa u̇ p̄agrans
t̄ram cayn cū uxore sua. collocat̄ in loco q̄ naida nuncupat̄. Ibi t̄e
morat̄ est. q̄ etiā ei filii nati sc̄. At u̇ pena illā q̄m sibi ds̄ i posuit
habuit p̄ emundatione. s: ad crementum mali. Libidine ḡ poci̇ in suo
corpore nutriuit. licet cū iniuria sociū cōmorantiū h̄ ui uictū haber&.
augens domū multitudine pecuniar ex rapinis & uiolentia cōge
starū. Ad luxuria q̄q: & latrocinia suos familiares i uitans. quor
doctor i scelestis studiis erat. & simplicitate cū q̄ uiuebant hoīes.
& ad inuentiones mensurar & ponderū p̄mutauit. integritate eoꝝ aut̄
ex ea rer ignorantia atq: unanimitate ad calliditatem corruptio
neq: p̄duxit. & t̄minos t̄re primus posuit. ciuitatesq: cōstrux̄. mu
risq: muniuit. illicq: coegit suos conuenire domesticos. Hanc u̇ ciui
tatem ab enoch filio suo seniore enocha appellauit. Enoch u̇ fuit fili̇
irach. ex q̄ ortus ē maiuael. cui fuit fili̇ matusahel. q̄ habuit filium
lamech cui fuerūt filii & filię ex duab: uxorib: sela & ada lxx. uii.
De q̄b: filius iobal q̄ fuit de ada nat̄. tabnacula fixit. & greges
amauit. Tubal cōsanguineus ei̇ existens. musica coluit. & psaltium.
cytharaq: laudauit. Tubalcayn q̄ ex sela ort̄ ē fortitudine ceteros
excellens. res bellicas decent̄ exercuit. Ex his & q̄ ad libidine p̄
tinent suū corpus enutriuit. & ferraria arte prim̄ inuenit. Ha
buit & sororem noie noema. Et qm̄ lamech diuinas res sapient̄
sciens. uidebat se subiacere pene q̄ cayn ob nece fr̄is. h̄ suis uxorib: in
dicauit. adhuc aū uiuente adā. cōtigit sobole ei̇ p̄ successiones corpo
fieri neq̄ssima. & aliū alio peiore existere. ita ad bella i cōuenientiar
& latrocinia exercebant. Siq̄s aū eoꝝ segnis ēēt ad effundendū sangui
ne. aliis uicius t̄n pessimis imminebat. auarus existens & contumeliosus.
Adā u̇ q̄ primus de t̄ra fact̄ ē. & de q̄ nos exigit ratio adhuc habe
sermone. abel filio suo extincto. & cayn p̄pt̄ nece ei̇ effugato de
filioꝝ p̄creatione cogitabat. & uehement̄ eū generationis amor
habebat. Agens ḡ annos ducentos & xxx. sup q̄s adhuc annis
dcc. uiuens. defunctus ē. Fuere aū ei & alii plurimi filii & filię. int̄
quos & seth natus ē. Et de aliis quidē longū ē dicē. conabor tam̄
de seth dicē tm̄. Is eni seth nutrit̄. & p̄ueniens ad ea etate i q̄
iā poss& ea q̄ sc̄ bona discernere. uirtuti insistebat. Et cū ēēt fact̄
uir egregi̇. imitatores sui filios dereliq̄t. Illi aū cū boni fuissent om̄
i eadem t̄ra sine uexatione uiuentes feliciss̄ime cōmorati sc̄. nichil
eis usq: ad uitę t̄minū crudele p̄uenit. Disciplina u̇ rerū celestiū. &
ornamentū ear primit̄ inuenerūt. & ne dilaberent̄ hoīb: a memoria
q̄ ab eis inuenta fuerant. aut antiq̄m uenirent ad cognitione futuroꝝ
hominū deperirent. hac arte excogitauerūt. Cū p̄dixiss& adā ext̄
minatione omniū rer futura. unam exiguis uirtute. alteram u̇ in aque
ac multitudine fore uentura. duas facientes columnas una ex late
rib: alia u̇ ex lapidib: i ambab: que inuenerant cōscripserūt. ut si con
structa ex laterib: diluuio exterminaret̄. lapidea p̄manens p̄beret
hoīb: futuris scripta recognoscere. simul & q̄ā laterale alia posuisset.
Que tam̄ lapidea p̄manet hactenus in t̄ra syrida. Et multis quidē uii
generationib: homines iusti p̄manserūt. dm̄ indicantes ēē dnm̄ omniū
& uirtute semp erant exercentes. Deinde tempore p̄cedente deprauati
exercitationib: ad mala p̄gressi sc̄. neq: legitimos honores ulteri deo
p̄bentes. neq: circa hoīes uerba iustitie facientes. s: zelū quē prius ha
buerē p̄ uirtute. in duplū p̄ ea i malitia p̄mutauerūt. p̄ ea que gerebant.
Ob h̄ itaq: contra se dnm̄ irritauerūt. Nā multi filii cū mulierib: coeuntes
i iuriosos filios genuerūt. q̄ omne bonū despicientes. ppt̄ confidentia
fortitudinis. similia his q̄ dicta sc̄ a grecis gygantes p̄petrasse tradunt̄.
Noe aū grauit̄ ferens eoꝝ act̄. & habens eoꝝ consilia nimis ingrata. age
bat ut ad meliora mente eoꝝ atq: act̄ transferret. Cū aū uideret n̄ ab
eis uertere eos ad sua monita. s: uehement̄ eos maloꝝ libidine detineri.
metuensq: ne ipsū q̄q: cū uxore & filiis & suis omib: interficerent. discessit
sic ab ea t̄ra. Ds̄ itaq: noe iustitia dilexit. cōdempnauit aū n̄ solū illoꝝ
malitia. s: omne genus humanū. Q̄d cū do disp̄dere placuiss&. &
aliud genus hominū cōstituere malignitate p̄uatū. & minuere hominū
uita. annisq: n̄ quantis ea temporis uiuebant. s: deinceps usq: ad centū
xx. annis ēē mansura. t̄n uidens hominū malitia ds̄ & duritia. arida
quoq: i maria. & sic uniūsi inundatione perierūt. Noe u̇ liberat̄ ē solus
dicente ei dno. ut sibi fabricā ad salute hui̇modi facer&. id est archā
iiii. cameras habente longitudine ccc. cubitoꝝ. latitudine u̇ quinquaginta
cubitoꝝ. & altitudine xxx. cubitoꝝ. i qua cū uxore sua. & filiis & uxorib:
introiuit. Cetera quide secū assumpsit. q̄ sibi p̄ solatio uitę & secū com
morantiū fuerat necessaria. cunctorūq: animaliū ad seruandū genus.

na masculos simul ac feminas pariter introducit. aliorum vero animalium numerum septemplum. Erat autem archa parietibus atque camera fortis. ut ex nulla parte fluctuaret. nec aquis violentia irrueret. Erant que de eo sint ita salvata est. Erat autem ipse noe ab adam decimus. Lamech vero filius eius pater fuit matusale. hic autem enoch qui fuit iareth. hic iareth autem malaleel qui de caynan natus est. qui fuit enos cum fratribus plurimis. Enos seth hic filius fuit qui natus est ex adam. Contigit autem hic passio sexcentesimo anno nativitatis noe: mense secundo. qui mensis a macedonibus dyos vocatur. Ab hebreis autem marchasnat nuncupatur. ita etiam et marsuane primum in egypto annum constituerit. Moyses autem nysan mensem qui est xanticus. primum in festivitatibus definivit. in quo mense ex egypto hebreos eduxit. Hic autem apud eos et in cunctis muneribus divinis valde pollebat. In venditionibus autem et emptionibus: et alia gubernatione pristinis seculi decreta servavit. Pluviam vero idem moyses inchoasse dicit vii. et xx. die presentis mensis. Ab illo namque tempore quo adam creatus est. usque ad hoc tempus anni fuerunt duo milia sexcenti. l. vi. Adam siquidem cum esset ducentorum et xxx. annorum seth hic natus est. Qui adam nongentos et xxx annos agens defunctus est. Seth hic autem centesimo et v. anno genuit enos. Seth hic autem cum nongentis v. annis vixisset mortuus est. Enos autem nonagesimo anno genuit caynan. Vivens autem enos annis nongentis et xii. mortuus est. caynan filio suo diligentia rerum tradens. Caynan cum vixisset annis nongentis et x. malaleel filium derelinquens quem genuerat lxx. anno etatis sue. Iste malaleel cum vixisset lxxx. octingentis et v. annis mortuus est. iareth hic filium derelinquens quem genuit cum lx. et c. esset annorum. Iareth hic autem cum vixisset nongentis lx. et vii. annis. defunctus est. enoch filium relinquens quem genuerat cum esset annorum c. lx. et duorum. Qui enoch vivens trecentis lx. quinque annis discessit ad dominum. unde nec finis eius invenitur descriptus. filium relinquens matusalam. qui ei centesimo et v. anno natus est. Iste autem matusala lamech filium habuit cum esset annorum c. lxxx. vii. cui etiam principatum suum tradidit quem ipse tenuit annis nongentis lx. et xi. Lamech autem cum habuisset principatum annis septingentis et vii. noe filium suum preceptorem rerum designavit. quem genuit cum esset lxxx. duorum annorum. Iste autem noe nongentis l. annis rerum extitit presul. Istos vero annos qui collecti sunt tempus quod superius scriptum est ita plenius colligitur. Nullus itaque proscrutetur preteritorum fines. quando cum suis filiis eorumque annis. aut etatis [illegible] quis extendebat etate. sed tantum ortu generationis intendat.

Igitur decernente deo et incipiente pluere aqua cunctis diebus xl. ferebatur ita ut usque ad xv. cubitos transcenderet montes. quod propterea factum est: ne plurimos fuge occasio liberaret. Quiescente autem pluvia aque vix c. et l. diebus defecere. quasi mense septimo. qui nisi instanter paulatim inchoavit latens herba apparere. Deinde cum arca circa summitatem cuiusdam montis in armenia constituta requievisset: reserans hic noe aperto fenestra. et respiciens modicam terram apparere in spe meliore constitutus est quidem siluit. Post paucos vero dies respiciens terram indicatam videri aquis cessasse. et emisit corvum volens agnoscere si quid et aliud terre fuisset ab aqua derelictum. et sua ei ad egrediendum tuta esse videret. Qui cum terram repperiens inundantem. regressus est ad noe. Post vii. vero dies columbam quam emiserat ut aliquid de terra cognosceret: lutulenta remeante simul et ramum olive portante: cognoscens terram diluvio liberatam. manensque adhuc aliis vii. diebus: animalia ex archa dimisit. et ipse cum generatione sua egressus. sacrificansque deo cum suis epulabatur. Hunc autem locum armenii egressionum vocant. illic enim reliquie arche salvate nunc usque provinciales ostendunt. Huius vero diluvii et arche memoriam faciunt omnes qui hystorias barbaricas conscripserunt. quorum unus est berosus chaldeus. Narrans enim de diluvio taliter scribit. Dicitur autem et navis eius que in armeniam venit circa montem chordieum aliqua pars esse. et quosdam bitumen ex ea tollere. quo maxime homines ad expiationes utuntur. Meminit autem horum et hieronimus egyptius qui antiquitates phenices noscitur descripsisse. Sed et manaseas damascenus in xvi. hystoriarum libro ita dicens dicit. Est et super ninivadam excelsus mons in armenia qui baris appellatur in quo multos confugientes sermo est diluvii tempore liberatos. et quendam simul in archa devectum in montis sedisse summitate, lignorumque reliquias multo tempore conservatas. Fuit autem iste quem et moyses legis lator iudeorum scripsit. Noe vero metuens ne per annos singulos diluvium deus induceret terre. et decerneret genus humanum omnino delere. omnia facta incendens supplicabat deo pro potestate statu ut nulla huiusmodi exterminatione amplius super terram induceret. quo pereat omne genus animalium. sed primus malis parceret hominibus: qui propter bonitatem fuerant derelicti. et qui iam decreverunt mala vitare. Nam infeliciores esse ab illis qui fuerant diluvio dampnati. et peiori afflictione dampnarentur si non salvarentur ad integrum. sed magis alteri diluvio servarentur. cum pote [illegible] terrore experimentumque vidissent; ipsius posteri perditione novissima sustinerent. Rogabat ergo noe dominum ut suas hostias propicius suscipere dignaretur. et nulla iracundiam similem ulterius terra susciperet. ut de bonis eius impinguati. et civitates construentes vitam possent habere feliciorem. et nullo bonorum quibus ante diluvium usi fuerant fraudarentur. et similiter ad longam senectutem. et vite longitudinem pervenirent. Deo vero has effundente preces deus pro iusticia viri diligens. annuit precibus: eique vitam suam ad finem usque perduceret. neque defunctos diluvio se perdidisse dicens. sed pena pro malicia propria eos pertulisse. neque tales a se fuisse factos homines ut ita perderentur. cum utique ipse nosset eis castum fuisse principium. neque donasse vitam que corruptioni delectaret. sed pro que contumelia in quantitate peccati et iniuriam fecerint. preterea quoque compulerunt me ut hanc penam eis inferre. Cessabo itaque deinceps pro hac ira mea eis presumptis umquam [illegible] inducere. et multo potius te rogante. Et si aliquo amplius peccaverint. iam non opus erit ymbrium magnitudo. neque enim ulterius terram inundatione rigabit. Moneo tamen ut ab humana nece omnes abstineant. et sint ab homicidio puri. facientes quippe tale aliquid luituri sunt. Utimini vero cunctis animalibus: aliis ut voletis. et ut desiderium quisque habuerit. dominos enim vos omnium feci esse terrenorum. et omnium reptantium. et quecumque volandi habent modum. et quecumque in aere vegetantur. Hoc tamen animo custodite. ut abstineatis a sanguine in quo est anima. Designabo autem posteris vestris futura requie cum arcu meo. Arcus enim dei apud illos yris nuncupatur. Et deus quidem hec ammonens noe promittens deinde siluit. Noe vero cum vixisset post diluvium ccc. et l. annis. omne tempus feliciter agens. mortuus est anno vite sue nongentesimo quinquagesimo. Nullus autem ad vitam modernam et annorum brevitate quibus nunc vivimus vitam comparans antiquorum putet falsa esse que de illis sunt dicta. ex eo quod nunc vita nostra et etas tam longo spacio non ducitur. et ideo non credat illos ad tante illius longitudine pervenisse. Antiqui enim cum erant religiosi. et ab ipso deo facti. cum eis existerent pabula preparata. et oportuna ad longum tempus. ideo poterant tantorum annorum curriculis recte vivere. Deinde et propter virtutes. et gloriosas virtutis utilitates. quas iugiter perscrutabantur. id est astrologia. et geometria. deus eis ampliora vivendi spacia condonavit que numquam potuissent nisi sexcentis viverent annis. Post tot enim annorum curricula magnus annus impletur. Testes autem istorum librorum sunt omnes qui antiquitate apud grecos et barbaros conscribere maluerunt manethon qui descriptione fuit egyptiorum. berosus qui chaldaica defloravit. et mochus et estius conscriptores. ad hec hieronimus

119.

egyptius qui phenica disposuit. et horum ei dictis mei concordant. Ysiodus quoque et egatheus. et hellanicus. et acusilaus. et ut hoc ephorus et nicolaus in hystoriis suis memoriam faciunt antiquorum mille annis pene viventium. Dedit itaque omnibus sicut singulis complacuerit. ita considerent.

Filii autem noe tres erant. sem. cham. et iafeth. qui ante c. annos diluvium fuerant generati. Hi primum de montibus ad campestria descenderunt habitaculum illic habere. et alios valde metuentes propter diluvium ad campos descendere. et sequentes habitantes ab excelsis locis ad inferiora descendere coegerunt eos. ut sue fiducie imitatores existerent. et campus est primum habitaverunt sennaar appellatur. Deo autem iubente ad incrementum hominum eos pervenire dispersit. ut ne invicem habitantes dissensiones facerent. sed terre multitudinem spacia inhabitantes. habundantia fructuum potirentur. Cum autem essent inerudit et ideo non obedientes existerent. in calamitatibus incidentes sua gravitate peccata senserunt. Et qua iuventutis multitudine fervebant. rursus eos deus a se metipsis migrare fecit. quam non illi propiciatione putabant se bona temporalia habere. et ideo per suam fortitudinem putabant causa sibi esse divitiarum. Unde et invicem gementes statuerunt ut voluntati dei in obedientes existerent. putantes quod per invidiam dei ab alterutris disiungerentur. ut divisi facilius possent subiugari ei. Fecit autem eos esse elatos. et incitavit ad iniuriam dei atque contemptum. nemroth filius cham. filii noe. qui cum esset audacior omnibus: et manu fortissimus. suadebat eis ut non deo ascriberent. quia hominibus per illum felicitas eveniret: sed hoc eis propria virtute afferret. et cognatos quidem generis sui ad causam tyrannidis adduxit. Ergo solus ipse presumpsit homines a dei amore revocare. et spem suam in propria virtute ponere. et omnino deum se ulcisci se putabant indignum. si iterum eis minaretur diluvium inferre. Ob quam causam turrim altiorem edificandam suadebat. ubi aquarum [illegible] et ascendere. Multitudo autem prompta erat ut nemroth preceptionibus obediret: grave putantes servitium obsequi deo. et turrim edificabant in nullo sua studia deserentes. Sumebatur ergo altitudo facilitate. et plusquam sperare quis posset: et multis manibus fabricata crescebat turris. Latitudo tamen ita erat fortissima. ut propterea [illegible] aspicientibus: longitudo eius videretur minimum. Construebatur autem ex latere cocto. colligato bitumine. ne forte penetraret ac dissolveret aquis. Sic illos insanientes intendens deus. exterminare omnes non decrevit. quam nec alius dudum perditis formidabant. sed discordiam illis immisit diversarum linguarum. ut post multas absonas voces intellectu carere possent. Locus autem in quo turrim edificabant nunc babilon vocatur. dicta propter confusionem quam circa locutionem suam te habuerit. Hebrei namque babel confusionem appellant. De hac vero turri et diversis linguis meminit et sibilla dicens. Cum omnes homines unius vocis existerent. quidam turrim edificaverunt excelsam. tamquam ascensuri per eam in celum. deus vero immittentes ventos evertit turrim. et vocem propriam unicuique partitus est. et propterea vocari contigit civitatem babiloniam. Hec quidem sibilla scribit. De campo vero qui vocatur sennaar in regione babilonis. meminit estius ita dicens. Qui vero de sacerdotibus sunt erepti. iovis sacra sumentes. in sennaar babilonis venerunt. Hec autem figmenta preter mittentes. ad rerum narrationem redeamus. Divisi sunt itaque post hoc diversitate linguarum. migrationes agentes ubique et terram apprehendentes unusquisque feliciter. et ad quam eos deus educeret. ut terram omnis terra per eos complerentur. mediterranea simul atque maritima. Quidam autem et navibus transeuntes insulas habitaverunt unde et aliquae gentes ab institutoribus positas appellationes servant. Quidam vero placita sibi nomina mutaverunt. alii autem ut in habitatoribus clari esse visum est. confusione nominum fecerunt. Greci sunt tamen rei huius auctores. qui posteris temporibus conforti. etiam antiquorum gloriam propriam effecerunt. et gentes nominibus aliis exornarunt. ut eis sapientia esse videbatur. ornatum utique ponentes rei publice. velut a se constitutis.

Verumtamen filius noe filii. quorum nomina propter honorem gentibus imposuerunt homines. qui quacumque terram apprehendere potuerunt. Iafeth hic autem noe filius habuit filios vii. Isti habitaverunt regionem a tauro et amano montibus incipientes et pergentes in asiam usque ad flumen tanaym. In europa autem terra gadyrorum nullus eorum qui superdicti sunt ibidem habitator extiterit. gentes enim diversis sermonibus appellabant. qui nunc a grecis galathe nuncupantur. olim vero dicti sunt gamarite. quos gomer instituit. Magog vero magogas a se nominatas instituit. et isti a grecis scythe sunt appellati. Tres filiorum iafeth hic madeus et ianus fuerunt. ex madeo sunt gentes orte que a grecis medi vocantur. de iano vero omnes iones. helladicique descendunt. Condidit autem iobel iobelos. qui nostris temporibus hiberes. synagoga primum dicebatur qui nunc cesarea est. Capadocia a romanis hic sortita est vocabulo. id est a cesaree greci appellant. Moschum vero amorochum plantatum sunt. qui nunc capadoces nuncupantur. quorum antique appellationis signum ostenditur. Ista civitas est apud eos que haccen modicha dicitur. ostendens intelligere valentibus: eo quod aliquando omnis gens regionis ipsius ita vocata sit. Phiras autem thyrenses appellavit suos. quorum princeps fuit quibus greci tantum nomen commutaverunt. Tantum siquidem gentes priores iafeth filios instituisse [illegible]. Gomer autem habente tres filios. astenegas quidem astinegos instituit. qui nunc regni vocantur a grecis. Riphat autem ripheos. qui nunc dicuntur paflagones. Tygran vero tygrameros. qui a grecis friges sunt nuncupati. Arvand autem iafeth hic filio. et ipso tres filios habente. helysas autem helyseos vocavit eos. quorum princeps fuit qui nunc sunt eoli. Tharsis vero tharsas. sic enim antiquitus cilicia vocabatur. Tharsis enim apud eos maxima civitatum metropolis appellatur. chrau littera pro theta mutata. Cethim autem cethima insulam habuit. qui nunc dicitur cyprus. et alia omnes insulas et maritima loca cethim hebraice appellantur. Testis enim est sermonis mei una in cypro civitatum que appellatione valuit retinere. Cythis enim ab his qui ei grecum nomen imposuerunt vocatur. neque sic fugiens cethim nomen. Iafeth hic itaque filii seu nepotes has habuerunt gentes. que forsitan ignorantur a grecis. Hoc ergo predicens. ad narrationem recurram eorum unde digressus sum. Nomina siquidem greci propter scripture decorem. et ad delectationem legentium mutaverunt. Neque enim pudendum nostre est huiusmodi formis uti. solicet unumquodque scema. et finis nominum sicut ultimas tamen nominum sillabas alii [illegible] declinant. Noe namque nochus. et abram abramus. et sic hec forma in omni se mate custoditur. Filii autem cham a puniceta syria. et amman. et libano monte cunctas terras obtinuerunt. quecumque ad mare sunt posite apprehendentes [illegible] que usque ad oceanum sunt. et proprias facientes appellationes. tamen aliorum quidem est omnino periret. in alias vero aliorum transmutate et transformate [illegible] cognoscuntur. Quattuor enim filiis existentibus cham. chuso quidem nich vocatur [illegible] ethyopes quorum princeps fuit hactenus et a semet ipsis et ab omnibus asianis chusei vocitantur. Servata vero est et mersei sedium appellatione [illegible] memoria. Egypti namque mersin. et merseos omnes vocamus egyptios. Instituit autem [illegible] lybia phutios suos vocans puniciales. Est autem et flumen in [illegible] unctia qui isto noe vocatur. unde et plurimos grecorum hystoriographos [illegible] huius fluminis memoriam facientes. et ex ad [illegible] punicia que [illegible] ei nomen impositum. Mutatum est autem ei nomen. quod nunc vocatur [illegible] sam. qui lybius dictus est. Post paululum vero dicam et causam [illegible] affrica nominari. Chananeus vero quartus existens filius cham. que nunc iudea vocatur inhabitans regionem a se chananea nominavit. Fuerunt autem filii existentes chuso quidem sabas. ex quo sabei. Evilas autem a quo evilei. qui nunc getuli appellantur. Sabath vero ex quo sabacheni. qui nominantur a grecis ustabarri. Condidit et sabach sabacheros. Ramma vero rameos instituit. et duos filios habuit quorum

respiciens tres angelos dum sederet ad ilicem in umbre circa ianuas domus sue. putaret quod essent peregrini. consurgens amplexatus est. et ibidem eos retinens. rogabat quatinus exenia eius perciperent. Quibus annuentibus: panem repente de simila precepit fieri. et occidens vitulum et assans. eis obtulit sub quercu iacentibus: [illegible] et gratiam prebuerunt. Cumque adhuc comederent de sara uxore eius requirebant ubi esset. Qui dicente intus esse. futurum esse dixerunt se iterum venturos esse. et inventuros saram iam matrem filium gestare. In hiis vero subridente muliere et impossibile fore filium habere cum ipsa iam de nonaginta esset annorum. vir autem eius centum. et illi iam non se celare potuerunt. Sed pronunciaverunt semet ipsos angelos dei esse. et quod unus eis significaret de filio nascituro. duo vero sodomitas debere evertere. Hec audiens abraham doluit super sodomitas. et surgensque dominum deprecatus est. rogans ne iustos et bonos perderet cum malignis. Quod si vero essent multi sodomitarum esse boni. Nam si inter eos essent decem boni. iustis omnibus peccata remitteret et supplicium. Et abraham quidem cessavit interrogare. angeli vero in civitatem sodomam pervenerunt. quos loth pro susceptione rogabat. cum esset circa peregrinos valde humanus. et quasi discipulus abrahe in benignitate. Sodomite vero respicientes iuvenculos nimium vultu decore prepollentes. et apud loth eos hospicio successisse cognoscentes. ad vim et iniuriam eorum pulchritudinis se gesserunt. Loth autem monente ut castitatem tenerent. et nequaquam ad peregrinorum confusionem accederent. sed reverentiam in eorum ingressu haberent. quod si tam intemperantes essent ut vellent filias suas pro illis corrumpi. earum eorum se prebiturum dicebat. Sicque illi nec sic quieverunt. Deus autem eorum presumptionibus indignatus. ita quidem eos excecavit ut non possent ingressum domus invenire. et omne sodomitarum populum pestifere morti damnavit. Loth autem deo dicente de futura perditione sodomorum ipse exiit cum coniuge et filias duas assumens. que adhuc virgines erant. Sponsi autem filiarum eius egressionem prevenientes. consuetudine habuerunt hunc loth esse [illegible]. Deus autem immisit gladium in civitatem. eamque cum habitatoribus concremavit. Uxor autem loth cum descendens respiceret semper civitatem. et eventum haberet. nec obtemperaret domino ne post se respiceret: in statuam salis convertitur. Vidi siquidem eam. hactenus manet. Fugit autem loth cum duabus filiabus in parvo quodam agro se continens. abique liberato. qui locus segor hactenus appellatur. sicut hebrei modicum vocant. Illic igitur desolatione hominum affecti habitabant. Filie autem eius virgines omne genus humanum exterminandum existimantes. cum eo quamquam mixti nollet sibi licere credebant. Hec autem faciebant ne deficeret genus humanum. fueruntque filii de seniore filia quidem moab. ac si quis dicat ex patris concubitu. minor autem filia genuit ammon. quod nomen significat filius generis. et instituerunt alteri quidem moabitas. quorum hactenus magna gens est. alter vero ammonitas utique cuius gens est in valle syrie. et loth quidem hunc eventum contigit de sodomis egressum. Abraham vero migravit in gerara palestine terre simulando habens saram in loco sororis. simulia prioribus simulans pro timore ut in egypto fecerat. Metuebat enim abimelech locorum regem. qui et ipse cum adamasset saram. credens eam sepos se corrumpere. ipsius concupiscentia. et statim in egritudine incidit ex dei voluntate. Cumque medici eum desperarent: soporatus per somnium iubetur illi. ne uxori peregrini contumeliam faceret. Cumque aliquantulum levigatus ex egritudine amicis exposuit quod deus hanc egritudinem ei intulerat pro tutione peregrini. ut ei uxorem sine iniuria conservasset; eo quod non sororem eam haberet idem peregrinus sed lege iunctam uxorem et promisisse prebiturum se ei de cetero sospitatem: si pro uxore ille sincere contenderet. Et cum hec dixisset amicis suadentibus: abraham vocavit. nichilque vereri eum de coniuge quasi aliquid turpe passa formidare precepit: deum ei habere curam dicens. cum auxilio uxorem suam permanente sine iniuria reputaret. Deo enim sibi attestante et conscientia mulieris dicebat. neque se eam ab initio appetisse uxorem et eam tamquam sororem eius estimasse. et rogabat ut mitius circa eum esset et deum sibi propicium faceret. Sed et si apud eum manere vellet. omne ubertatem ei ferret. volenti vero discedere promisit danda munera rerum omnium quibus ad eum indigens advenisset. Hec abimelech dicente abraham non se de cognatione mulieris mentitum esse dicebat. fratris sui filiam eam referens. et preter hoc figmentum adventum suum illuc non fuisse quorum arbitraretur. nec esse sua culpa nulli egritudine predicabat. et debere regem habere de salute fiducia. paratumque se manere apud eum dicebat. Abimelech autem et tam ei distribuit et pecunias. convenerunt inter se ut sine dolo viverent. facientes fedus ad quendam puteum quem bersabee vocant. quod federis puteus poterit dici. sic enim hactenus a provincialibus nominatur.

Post non multum vero temporis natus est filius abraham de sara. sic fuerat ei a deo predictum. quem nominavit ysaac. quod significat risum. Nam eo quod sara risisset. dicente ei domino quod pareret. et ipsa iam pre senectute non speraret partum. ideo filius ysaac nominatur. Nam ipsa iam tunc habebat annos circiter nonaginta. abraham vero centum. Natus est vero utroque sine spe. et repente post dies octo circumcisus est. Et ex illo tempore usque nunc post totidem dies mos est iudeorum circumcisiones efficere. Arabes autem post annos XIII. solent pueros suos circumcidere. eo quod ysmahel qui genitor eorum institutor de concubina natus abrahe. hoc tempore etatis circumcisus est. De quo ysmahel certissime omne tempus exponam. Sara namque de ancilla agar ysmahel primitus diligebat. nichil in eo favoris imminuens. que itaque quasi proprii filii et heredem principatus abrahe nutriebat. Ysaac autem filio procreato. dedignabatur iam eum cum proprio filio nutrire. cum ysmahel senior esset. et metuens et ne ysaac in opprimeret abraham moriente. Suadebat ergo abrahe ut ysmahel cum matre in alia regione transmitteret. Ille vero initio voluntate sua non apposuit ad ea que sara fieri postulabat. crudelissimus arbitratus parvulum suum cum matre et necessariis indigentes abicere. Postea vero precipiente sibi domino ut ad ea que sara precipiebat consentiret. tradidit ysmahelem matri. quia non dum esse ipso poterat gubernari. et aquam in utre et panes conferens eis iussit eos abire quocumque necessitas itineris imperaret. Deus vero quia ab euntibus in solitudine necessaria deficerent. eumque in malis posita cum non esset aqua in solitudine. et pariens puerum sub arbore quadam iam animam prebentem. procul abscessit ne eam presente deficeret. Ad quam veniens divinus angelus ostendens ei ad esse fontem et monuit ut curreret et puerum recrearet. predicens ea grandia esse conferenda. de pueri sospitate: Illa vero confidens de promissionibus et studens alere puerum. adhibendo ei curam declinavit erumnas. Cum vero puer adultus pervenisset etatem. uxor illi iuncta est egyptia genere unde erat et mater ipsius. atque ex ea orti duodecim filii nati sunt ysmaheli XII. quorum ista sunt nomina. Nabaioth. carius. abdeelus. marsam. masmarus. ydumas. masinisus. quodam. themasus. iecurus. namflesus. cadomas. Isti namque omne etiam ab eufrate usque ad mare rubrum positum tenuerunt. nabathea nominantes provinciam. Sunt autem que gente arabica [illegible] tribum ab eis vocant [illegible] eorum. propter dignitatem abraham.

Abraham autem diligebat ysaac filium suum. cum esset unigenitus. eumque pro munere a deo in senectute esse donatum. Provocabat enim ipse puer ysaac ad favorem amoremque suum parentes suos. eo quod omni virtute studebat et parentum habere sollicitudinem et affectum circa religionem dei. Abraham autem gaudebat quod felicitate sua legitimo filio relicturus esset moriens iam incolumis. et hoc benignitate dei promeruisset. Deus itaque temptare volens religionem eius apparuit ei. et cuncta que sibi prestitisset dinumerans. quomodo hostium victor fuisset effectus. et ysaac filium habuisset. eundemque filium facta immolatione sibi precepit offerri in monte nomine morium. in terra arabie collocatum. Sicut enim appareret religione eius si et mortem filii preponeret: quam hoc magis deo placeret. Abraham autem recogitans in omnibus iustum esse obedire deo. et cunctis illi ministrare debere. tamquam eius providentia regantur omnes quibus ipse est propicius. celabat coniuge sara dei preceptum. et quam ipse habebat de nece filii voluntatem. Sed neque servorum suorum cuiquam hoc palam faciens. ne forte deo parere prohiberetur. Sumens ergo ysaac cum duobus servis et que erant ad sacrificium necessaria imponens asino ibat ad montem. Et duobus quidem diebus iter cum eo servi fecerunt. tertia vero die cum iam circa locum montis essent. relinquens in campo servos qui cum eo erant. cum solo filio venit ad montem. In quo monte postea rex david templum collocavit. Portabat autem secum omnia sacrificio necessaria. preter victimam. Ysaac autem cum esset viginti et quinque annorum et presente felicitate patris eius studio prospexisset. altare constructo interrogabat patrem quid esset sacrificaturus cum victima deesset. Ille autem dicebat dominum ydoneum esse ad prebendum sacrificium. qui et necessaria habundanter hominibus largiretur. et ea et quando vult ab hominibus aufert. dum putant quod hec omnia a semetipsis habeant. Deus autem quoniam mei illi victimam spondeo. si ipse propicius dignabitur ad meum sacrificium aspicere. Cum vero altare fuisset constructum. et ligna super imposita. et omnia preparata. dixit ad filium. O puer. quem innumeris votis a deo optavimus donari. et dum pervenisses ad vitam. nichil fuit quod alimento tuo preposuerim. neque me feliciorem per tempore arbitratus sum. nisi quando te viderem ad virilem etatem pervenisse. et gauderem te successorem mei honoris et principatus relinquere cogitabam. quia ex dei voluntate tuus pater sum factus. Nunc denuo te secundum eius preceptum ipsi victimam offerre curabo. et te immutare moneo forti animo sufferre hanc dicationem. Deo namque te offero. qui hanc victimam a nobis dignatur accipere. eo quod usque in hanc horam nobis placatus extitit ac per omnia suffragator. Existimo enim fili quia ipse dignum iudicaverit nec egritudine nec bello. nec aliqua qualibet passione que solent hominibus accidere te taliter ex hac vita liberare. sed cum orationibus et sacrificiis vult animam tuam suscipere. Deo etenim autem eris ipse dominus mei curam habens. senectuteque regens. sic et antea quam nascereris. quia et ea gratia te maxime nutriebam. hunc mihi deo scilicet preberturo. Ysaac autem videns patrem valde fortissimum et sapientissimum. sapientiaque eius delectatus. et sermones eius libentissime accipiens ait: Quia iustum non erat ut esset a deo donatus si dei et patris ne iudicium refutare. aut me non monstrare preparatum amborum voluntatibus. scilicet dei et patris. licet refutare si hoc ex propria voluntate faceres. sed et hoc minus esse iniustum. Hoc dicens. accessit parat ad altare. Sed obedientia amborum impedita est. faciente deo impedimentum. Clamavit enim nominatim deus vocans abraham suspendens eum a nece filii. et dicebat non se impasse necem filii quasi sanguine desiderasset humanum. neque hunc auferre ei cum tanta impietate voluisse. cuius patrem eum fecerat. sed tantummodo se mentem eius probare voluisse: si et talia iussus ei obediret. Cognoscens ergo deus obedientiam abrahe. et excellentiam religionis eius incendens. promisit ei genus eius fore honorandum. filiumque eius longevum futurum. feliciterque futurum. omnibus bonis habundaturum. et se prebiturum magnum principatum soboli eius. atque genus eius multis gentibus et divitiis constituendum. et memoriam sempiternam generis eius principibus affuturam. et etiam chananeorum armis possessuros. et exemplum boni futuros cunctis hominibus. Hec cum dixisset deus. arietem ad sacrificium produxit ex improviso. Illi vero preter spem semetipsos amplexantes quippe qui talium bonorum promissiones audirent. in gaudio se invicem osculabantur. Altero vero die sacrificio celebrato. reversi sunt ad saram feliciterque vivebant. cuncta eis prestante deo que vellent. Et cum multum post tempore sara defuncta est cum vixisset annis CXXVII. sepultaque est in civitate hebron permittentibus chananeis. Sepulchrum autem eius publice factum est. emente abraham agrum siclis quadringentis a quodam effron de hebron. ibique sepulchra sibi et sue soboli abraham constituit.

Post hec autem abraham duxit uxorem nomine cethuram. ex qua ei filii sex nati sunt. in laboribus validi et sapientia cauti. Zambri. iexar. madan. magian. iesuo. et iesue. Nati sunt autem et his filii. Et ex iesue quidem sabachim ortus est et dadam. et opher. et enoch. et abida. et helda. His omnibus filiis et filiorum natis abraham ex propriis pecuniis dona prebuit. qui omnes et trogoditen provinciam apprehenderunt et felicem arabiam inquantum ad mare rubrum pertingit possederunt. Dicitur autem quia opher filius abraham castra fixisset in libia. et filiorum eius filii ea habitassent. et etiam illam ex illius nomine affricam vocaverunt. Testatur et hunc meo de sermone alexander qui dicitur polyystor id est multarum hystoriarum sic dicens. Cledemus et propheta qui et malchus scribens hystoriam iudeorum. sicut et moyses legislator iudeorum retulit. quia de cethura abrahe fuerunt filii multi. Dicit autem de his tres apheran. surim. et iafan. et de surim assyriam nuncupatam. ex duobus autem reliquis iafan et apheran civitatem abran. et provinciam affricam nuncupatam. Dicit et his auxilium prebuisse in lybia et eidem herculem duxisse uxorem filiam apheran nomine echea. et genuisse ex ea dodorum filium. cuius filius fuit phoron. ex quo barbari phorofaci nominantur. Ysaac autem iam circa XL annos constitutus a patre abraham ut uxorem duceret eo tempore rebeccam filiam batuel que fuit neptis fratris eius nachor. misit servum suum seniorem ad sponsandam eam. magnis fidei facturus obsecrationibus quod hoc more antiqui faciebant sub femore manum mittentes. et deinde invocantes dominum in testimonium futurorum. Misit et abraham munera per servum ibidem commorantibus que apud illos rariora essent. aut omnino nequiquam reperirentur in illa regione. Quo tempore multo iste servus iter peragens. eo quod sit eadem provincia mesopotamia iter agentibus dura. hyeme quidem propter luti profunditatem. estate vero propter aque defectionem. insuper et latronibus ibidem commorantibus quos effugere non est facile nisi providentia viatoribus adhereat. Pervenit ergo servus abrahe in civitatem carrenorum. et cum esset in suburbanis vidit plures virgines euntes ad aquam orantque ut rebecca ob quam desponsandam ysaac eum misit abraham secundum voluntatem eius esset inter alias virgines hoc signo cognosceret. ut se aquam ab illis poscentibus et illis dare nolentibus illa solam preberet. Et ille servus hanc orationem ad dominum fundens venit ad puteum. rogavitque virgines ut potum ei preberent. Illis autem avertentibus se potius indigentibus aquam domum portare debere quam illi prebere. que utique difficile posset hauriri. una ex illis omnibus increpans eas pro peregrino quasi numquam prebuisset eis aliquando cum hominibus aliqua communio. que neque aquam vellent participare egeno. et ipsa sola ei prebuit aquam ad potum habundanter. Ille autem in spe omnium rerum veniens. et volens cognoscere veritatem: lauda

bat eius nobilitate atque benignitate; quia & cum summo labore egentem atque sitientem sufficientia minime denegasset. Interrogabat ergo eam de quibus parentibus esset, optabatque quod illi gratissimum foret, ut in domum boni uiri ueniret. Illa uero neque hec inuidie uolens cognoscere, sed statum generis sui ex ordine indicauit: Rebecca inquit ego dicor; pater autem meus Bathuel fuit, qui iam defunctus est; Laban uero frater meus est, qui cum domum simul prospicit & matri, & mee uirginitatis est sollicitudine gerit. Ille autem magis gaudebat de his que facta fuerant atque dicta, deum uidens suo itineri clare prospicere. Proferens igitur redimicula & alia pariter ornamenta quibus uirgines decet uti, dedit ei, ut hec ornamenta ei retributio forent & honoris causa poculi quem prebuerat, iustum esse dicens ut talia mereretur que sibi fuissent bona preter alias uirgines uniuersas. Poscebat autem ut manere posset apud eos, quando ad eam integre aliter peruenire nequiret, cum iam nox adesset. Portabat namque iste seruus & alia ornamenta muliebria ualde preciosissima, estimans erga nullos sibi esse cautius manere quam cum illis quibus iam uidebat expertus, & conicere ex eam matris fratrisque clementiam erga se, et quod nichil eorum uirtuti esset difficile, neque se in nullo grauaturum, sed et mercedem peregrinationis eius se prebiturum & propriis expensis usurum se esse dicebat. Rebecca uero eum de parentum suorum clementia recte asseruit arbitrantem, culpauit autem eum de mercedibus uerbo, cum ibi ipse omnia sine mercede esset habiturus. Dicebat tamen prius esse nunciandum Laban, & ipso permittente sic tandem eum ibi mansurum. Quod cum factum fuisset, peregrinus adductus est. Et camelos sumentes hii qui erant famuli Laban, diligentiam eis exhibebant. Ipse uero cenaturus cum eo ingrediebatur. Et post cenam ad Laban matremque puelle locutus est dicens: Abraham qui est filius Thare, uester uero cognatus. Nachor enim horum puerorum auus fuit ex eodem patre tamen matre; is ergo misit me ad uos petens ut hanc puellam filio suo Ysaac uxorem detis iungendam, qui solus est ei legitimus & in omnibus bonis enutritus. Cum quidem possibile fuisset ex illa terra felicissima muliere eum copulare, sed noluit. Honorans autem genus suum & cognatos nuptias a uobis postulat. Cuius studium & uoluntatem nolite contempnere. Dei enim uoluntate talia numquam preter prospera congerunt; nam puellam eius & uiam inueni domum. Dum enim proximus essem ciuitati, uirgines uidens plurimas uenientes ad puteum, oraui ut istam uiderem, quod & factum est. Nuptias ergo diuina prouidentia dispositas uos quoque firmate. Illi autem prius que fuerant prospere facta, dispositione diuine uoluntatis intellexerunt, miseruntque sicut petebatur uirginem Rebeccam, quam duxit Ysaac potitus omnium rerum Abrahe. Nam qui fuerant de Cethura nati, exinde [illegible] migrauerunt.

Post paululum uero tempus mortuus est Abraham uir omni uirtute summus, & digne a deo pro studio quod circa eum habuerat honoratus. Vixit autem omne tempus suum annis c.lxx.v. & in Hebron cum Sara coniuge sua a filiis suis Ysaac & Ysmahele sepultus est. Post mortem autem Abrahe concepit Rebecca uxor Ysaac. Cuius uentre nimis intumescente hesitans Ysaac consuluit deum. Qui respondit geminos parituram fore Rebeccam, & ipsos in gentibus esse nominandos, maioris autem primatum esse minuendum. Peperit igitur Rebecca paulatim secundum diuinum eloquium geminos filios, quorum senior ut credimus a capite usque ad pedes erat uehementer hyrsutus, quem etiam iunior prodeuntem tenebat a planta. Diligebat autem pater seniorem qui est qui uocabatur Esau secundum ethymologiam pilorum. Hebrei namque capillaturam seyron uocant. Iacob autem iunior carus erat genitrici. Fame uero superueniente cum placuisset Ysaac ut iret in Egyptum ubertate ualde prouinciam, precipiente deo pergebat in Geraris. Hunc suscepit rex Abimelech pro muneribus & amicitiis pacti sui cum Abraham. Et cum multo fauore circa eum usus fuisset in initio, in hac amicitia permanere inuidia faciente est prohibitus. Videns namque deum in Ysaac esse presentem & tanto eum studio fouentem, expulit eum de Geraris. Ille uero huiusmodi inuidia contemptus ab Abimelech discessit in agrum qui dicitur Phara, id est conuallis, non longe a Geraris. Ubi cum foderet puteum, irruentes pastores in lite congressi sunt, prohibentes illum opus impleri. Quando lente timens contendere, preualuisse uidebantur. Discedens autem in alium puteum fodiebat, quem & alii quibusdam pastoribus Abimelech facientibus rixam relinquens abscessit, expectans bone uoluntatis rationem & licentiam. Quod dum ei fuisset sponte concessum ut puteum sine prohibitione foderet, puteum Roboth appellauit, quod nomen significat spaciosum. Priorum uero puteorum alius quidem Escon appellatur, quod potest dici litigium, alius uero Suennan, quod nomen designat inimicitias. Ysaac itaque rerum magnitudine pullulabat. Abimelech autem contra crescere putans Ysaac, metuensque ne prior amicitia qua cum eo habuerat nichil sibi prodesset propter hoc quod cum eo litigans ex incertis inimicus fecerat, si primo modo conuerteret Ysaac ad ultionem eorum que uidebatur perpessus ab eo, rursus cum eo amicitias firmauit, & ad eum unum amicorum suorum & ducem Philochum nomine destinauit. Et cum omnia que poposcerat Abimelech promeruisset propter benignitatem Ysaac, qui iracundia prisca quam habebat ad Abimelech obliuiscebatur propter gratiam quam patri suo exhibuerat, et Abimelech redixit in propria. Esau uero filius Ysaac, circa quem pater maximum habebat affectum, cum esset annorum xl, duxit uxorem Agamidam filiam Echonis & Alibamin Eusebonis, uirorum inter Chananeos ualde potentium, faciens seipsum dominum in potestate nuptiarum. Denique nec patris sui consilium in hoc acquisierat, quia nec permisisset has nuptias fieri, si ei uoluntatem retulisset. Non enim uolebat ad compuncionales sua copulare cognatione. Nolens autem molestus esse filio ut iuberet eum a mulieribus abstinere, tacere decreuit. Cum autem esset senex Ysaac & aspectum oculorum penitus non haberet, uocans ad se Esau, & ei senectutem suam indicans, & quod pre cecitate & passione uisus iam ei esset impedimentum deo seruire, iussit eum ergo ire ad uenandum ut caperet quodcumque potuisset, & ei prepararet cenam, & postea deo supplicaret pro ipso ut ei auxiliator existeret & cooperator in omni uita sua, incertum esse dicens quando moreretur, ut prius mortem suam deum propitium habere mereretur. Esau namque ad uenationem egressus est. Rebecca uero deum pro honore Iacob filii sui rogabat, & preter Ysaac uoluntatem iussit hedos occidere cenamque preparare. Iacob ergo ministrabat matri sue in omnibus obediens. Cum uero fuisset cena parata, hedi pelle brachia Iacob inuoluit, ut pater eius propter pilos eum crederet Esau. Nam in ceteris omnibus alius faciem simularent, eo quod essent gemini, in uoce tantum uero differebant. Trepidus ergo Iacob ne ante reperiretur in hac calliditate quam fierent orationes, patrem ut contra faceret irritaret, & proferebat patri cenam. Ysaac uero sentiens uocem Iacob, proprio eum nomine uociferabat. Illo autem brachio porrigente quod pelle circumdederat, contingens eum Ysaac ait: Vocem quidem Iacob proximam, sed in pellis uero profunditatem Esau uideris esse. Nichil quoque suspicans mali cum cenasset, conuersus est ad orationes & dei preces: Domine inquit omnium seculorum & creator uniuerse substantie, tu patri meo concessisti magna fortitudine bonorum, & me dignum rebus presentibus effecisti, & ex me prodeuntibus promisisti te adiutorem eorum & propicium datorem semper esse meliorum. Hec ergo confirma, & noli me despicere propter presentem senectutem, propter quam precipue te deprecor ut hunc filium meum propicius serues & ab omni malo sine passione custodi, dans ei felicem uitam possessionemque bonorum quecumque tibi potestas est prebere. Fac eum metuendum equidem inimicis, amicis uero honorandum atque gratissimum. Ysaac ergo ita rogabat deum, arbitratus se pro Esau orationes effundere. Mox autem ut cessauit ab oratione, affuit et Esau de uenatione cibos inferens patri. Ysaac autem sentiens quod egerat Iacob, tacuit. Esau uero petebat similia impetrari que ab eo iam fratri fuerant collata. Patre uero negante eo quod omnes in Iacob fuissent orationes expense, luctum habebat Esau eo quod esset oratione frustratus. Cuius uero lacrimis afflictus pater, eo quod esset in uenatione & fortitudine corporis aptus in armis & in omnibus operibus probabilis, duxit eum fructuum terre & omnium regionum gloriam sempiternam, & genus quod ab eo descenderet habiturum, fratri uero seruiturum. Esau igitur se uolente ulcisci in fratre suo Iacob, mater eum eripuit, patrique persuasit ut Iacob daret uxorem de Mesopotamia cognatam suam, eo quod Esau iam Semilis patrui sui filiam Basamin coniugem accepisset ob admonitionem patris. Non enim erant deuoti Chananei circa Ysaac in prioribus ei bellis ualde grauati cum Barennachim cepisset, circa quam propter laborabat. Iacob ergo in Mesopotamiam missus a matre propter nuptias filie Laban eius germani, permittente Ysaac eum nuptias celebrare, eo quod fuisset et hoc matris consilio persuasum. Per Chananeam igitur Iacob pergebat, & propter odium principalium apud nullum quidem succedere uoluit, sed sub diuo iacebat capiti suo lapidibus suppositis supponens. Ubique per somnum uidit huiuscemodi uisionem: astitisse sibi scalam a terra pergentem ad celum, & per ea descendentes & ascendentes figuras honestiorem naturam habentes quam homines, & ad ultimum super eam deum manifeste sibimet apparentem, nominatimque uocantem & huiusmodi uerba facientem: Iacob cum sis boni patris filius & aui qui gloriam magne uirtutis inuenit, fatigari te in presentibus non oportet, sed sperare meliora. Terra enim opulentissima est maximorum bonorum, meo solatio erit ubique presentia. Abraham enim ex Mesopotamia huc deduxi a cognatis expulsum, & patrem tuum eum felicem ostendi, quorum bonorum non minore parte te quoque reponam. Confidens ergo ex hoc tantum iter, proficiscere me pergente securus. Impetrabis enim nuptias ad quas ualde festinas, eruntque tibi filii boni, quorum multitudo numero maior erit, & potiores filios derelinquet, quibus ego huius terre dominatum condonabo, eorumque semini qui replebit omnem terram quam sol aspicit simul & maria. Sed neque ullum periculum timeas, nec laborum magnitudinem metuas, me prouidente omnia que tibi conferenda sunt & in presentibus & multo magis in posteris. Hec itaque deus Iacob oraculo predixit. Ille uero letificatus in his que uiderat & que fuerant promissa, clarificauit ipsos lapides, quippe cum tantorum bonorum ibi factum ei fuisset alloquium, uouitque se immolaturum super eos, si acquirens uitam impassibilem remearet, deoque exsoluturum promissum denuo remeans. Nam & ipsum agrum honorandum esse decreuit, eique Bethel nomen imposuit, quod diuinas diuitias latina lingua significat. Procedens ergo ad Mesopotamiam longo tempore uenit in Carram. Pastoresque in suburbanis inueniens, & pueros adolescentulos ad puteum, & uirgines aquam haurientes, morabatur cum eis potum querens, & uerba cum eis faciens percunctabatur ab eis si nossent quendam Laban, & si adhuc superesset. Illi uero omnia se nosse dixerunt, talemque uirum illum esse dixerunt qui ignorari non possit, eiusque filiam Rachel una cum eis pascere, quam mirarentur non esse presentem, dicentes ei: ab ipsa integrius agnoscere omnia poteris quecumque de tali uiro audire desideras. Hec itaque illis dicentibus aduenit puella cum pastoribus qui una descenderant, eique Iacob ostenderunt dicentes: peregrinus iste uenit de patre tuo consulens. Illa uero leta & ad puerilitatem propter Iacob presentiam requirebat quis esset & unde uenisset ad eos, & qua causa adductus fuisset, orabatque simul ut sibi esset possibile prestandi omnia quibus ipse uenisset egens. Iacob autem non propter cognationis causam neque propter presentem fauorem, sed amore puelle uictus obstupescebat, pulchritudinem eius talem esse conspiciens ut pauce mulierum ita florerent. Ait ergo ad eam: Michi ad te & ad patrem tuum, si tamen tu filia es Laban, familiaritas magna est & antiqua, mea uestraque generatio consistens. De Thare enim Abraham & Aran & Nachor filii sunt procreati. Bathuel autem auus tuus filius fuit Nachor. De Abraham autem & Sara que nata est de Aran, Ysaac pater meus ortus est. Uerum enim autem & nouum cognationis pignus inuicem possidemus. Rebecca autem mater mea soror est Laban patris tui, & eodem patre simul & matre progeniti. Consobrini siquidem sumus ergo. Nunc autem ueniens amplector uos, antiquam nobilitatem renouaturus assisto. Illa uero recordata, sicut iuuenibus accidere solet, que post audisset a patre de Rebecca, & parentes sciens nomen eius desiderans audire, propter patrium fauorem ad lacrimas adducta est, & amplexata est Iacob. Quem cum osculata fuisset, perducere maxima delectatione optabat ad patrem, omnibusque domesticis se dicebat eum commendare ob memoriam matris eius, impendique ei totius boni retributionem; cumque iam ad patrem uenire posset & sequi se precedentem, nec iam ei delectatione fraudari amplius illo tardare poterat. Hec dicens, ducebat eum ad Laban. Cognitus ergo Iacob ab auunculo, & ipse sine formidine inter amicos conuersabatur, & illis delectationem maternam conferebat, inopinabiliter eis ostensus. Post non paucos itaque dies, dicebat Laban ad eum gaudere se quod eius maxime esset presentia, & ultra quam indicare posset sermone. Causam uero perquirebat cur patrem matremque senes derelinquens, & eius presentie solatio indigentes, ab eo querebatur, prebiturumque ei se omnia quibus opus haberet, si manere apud eum uellet. Iacob autem omnem causam enarrabat dicens: Ysaac fuisse geminos filios, se & Esau, quem propter patris orationibus matris sapientia supplantasset, & ob hoc se illum interficere uoluisse, tamquam ablato sibi a deo regno & bonis que pater optasset; & hanc fuisse causam sui aduentus & presentie, ex matris mandato facti. Omnibus enim nobis et fratribus; sed mater amplius illi cognationi metuens iam me prospexit, quod utique solum mee pueritie munimen indicauit. Verumtamen deum solum respiciens in presentibus sum securus. Laban autem & propter parentes eius promisit omnem se ei participare clementiam, & propter matrem cum fauore hoc absentis studium suum circa eum se dicebat ostendere. Gregis ergo sui curam eum habiturum constituere se dicebat, & preponendum his exoptabat, uolentemque ad proprios remeare parentes, cum talibus donis & honoribus dimittendum, qualibus talis cognatus iuste promeritus esset. Iacob autem libenter hoc audiens, donec esset apud eos, hunc laborem ferre grauissime se respondit. Mercedem uero pro tali labore Rachel nuptias postulauit, cum & propter alia honore digno haberet, & maxime quod ipsa monstratrix fuisset aduentus ei. Amor namque puelle eum huiusmodi uerba facere compellebat. Laban uero gauisus in his, annuit ei puelle nuptias, nec alium generum meliorem sibi optare, si tamen apud eum aliquantum tempus maneret. Ad Chananeos enim non se missurum dixit filiam suam, quando etiam de sorore sua Rebecca penitentiam se agere dicebat quod eam illuc duxisset. Cum uero Iacob hoc fieri consentiret, septem annos promisit secum mansurum. Tantum enim tempus socero indicauit ministrandum, ut uirtutis sue prebens experimentum, quis esset magis agnosceret. Laban uero suscipiens eius sermones, in facto tempore constituit epulas nuptiarum. Nocte uero superueniente ignoranti Iacob collocauit ei alteram filiarum, sororem Rachel, & non decoram aspectu.

Ille uero pro ebrietate conuictus, dicebat facto apud laban de iniusticia sibi facta quem dauid ueniam necessitati poscebat. ubi quoniam talia gesserat. Non iniquitate ei lyam dedisse, sed alia maiore causa, fecisse autem hoc fecit. sed tamen impedire non posse sed amaturam daturum se ea post vii. annos promittebat. Consensit ergo iacob. nam nichil aliud ei amor permittebat. Et peractis aliis septem annis rachel accepit uxorem. Et utrique ambabus ministras quas dederat pater: zelpha quidem lye, bala uero rachel, non quidem ancille sed subdite. Et lye magna erat sollicitudo amore uiri quem habebat circa sororem suam. sperabatque se maritandam existentibus filiis. exorabatque continue deum. natoque filio uir propitia eius adeo uiro ruben filium nominauit. eo quia dei misericordie concessus. hoc enim significat istud nomen. Habuit et post tres filios symeon quod nomen significat exaudibilem eum, deinde leui quasi firmator societatis. post hunc iudas quod gratiarum significat actionem. Rachel autem metuens ne propter copiam prolis minore apud uirum partem haberet. collocauit cum eo famulam bala. ex qua nascitur dan. quod adeo iudicatum lingua significat. Et post hec neptalim tamquam ex machinis: eo quod copia pare sororis arte fuerat usa. Hoc autem erat contra opus sororis demo machinata. Collocauit et lya suam famulam cum iacob. et natus est de zelfa filius gad. quod est appellare fortuitum. et post hunc aser quod beatificum poterat. lye gloriam cumulauit. Cum autem ruben senior filiorum lye mandragore mala portaret. rachel aspiciens dari sibi poscebat cupierat cibum. Illa autem non consentiente sed sufficere ei dicente eam uiri honore priuasse: rachel mitigans sororis iram sua se ei dicebat uice cum eam uiro cubilia dormiret. Qua hoc promunus. iacob cum lya dormiuit. Rursus ergo nati sunt ei filii ysachar, quod significat mercede factum. et zabulon quod significat pignus a deo. Nata est autem et filia dina. Post hec uero natus est et rachel filius ioseph. quod significat augmentum alicuius futurum. Hoc ergo omne tempus quod sunt anni xx. pascebat socerum.

Post hec rogabat iacob labanum suum ut sumptis uxoribus ab eo discederet. Socero autem non sinente hoc latenter hoc facere cogitabat. uxoresque requirebat qua affectione tractarent. Illis autem discedere uolentibus: rachel simulachra deorum quos colere patria lex fuerat. pariter furata cum lya effugiebat. et utriusque filii. et pueri et puelle. et quecumque pro eis erat. Ducebat autem et gregum medietatem, non respiciente laban. Rachel autem deorum simulachra portabat. hoc docuisset iacob huiusmodi deorum honorem spernendum. ut si comprehenderentur sequente patre illi ad hec confugiens impetraret. Laban autem post primum cognoscens discessum iacob simul et filiarum multum malo animo ferebat. maxima uirtute currebat. et septima die in quodam colle post collocantes inuenit. et tunc quidem quia erat uespera requieuit. Visio apparuit monens quod eum inueniret generum atque filias contemnere; et nichil inconsulto furore presumeret. sed ut pacem faceret cum eo. Quod si contempnens et paucitatem aggrederetur cum eo pugnare iacob se auxilium dicebat illa uisio prebitura. Laban autem post huiusmodi ei factum ad colloquium orto die conuocans iacob et manifestans ei uisionem ut credens ad talia declinasset. cepit culpare eum. quia eum paupere ueniente ad se et omnium indigentem suscepisset: cuncta possessionis sue prebuerit ubertate. Nam et filias meas in tibi fauore tui circa nos prebere agendum esse confidens. tu uero neque tue aut communionis quam circa me pro cognatione habes. neque quas duxisti pudorem gerens. neque filiorum quorum sum auus. longe abis ius est belli possessione quidem mea auferens. filiabus autem genitore suo fugere persuadens. facta quoque patria diripiens domini mei taurus: que et a me et parentibus honorata sunt. et a me ipsa religione colantur. Et hec quidem omnia que nec expugnantes inimici tu proprio perpetrasti cognatus. et sororis mee quidem filius. filiarum uero uir. peregrinus et copulator meus. domini mee talia ingerere nequaquam dubitasti. Cum hec dixisset laban satisfaciebat iacob dicens. Non solum deum patrie desideraui. sed et omnes uita cognatos meos desideraui. et post tantum tempus dignum est me ad propria remeare. quia dicis alio iudicante inueniris iniustus. cum te deos gratias nobis soluere pro his que ante custodita sunt. et facta natura in uoce ergo in hoc iuste non priuaris. cum in iniquitate existis. Cur fenerarium paruam sumentes abscessimus. Filiis uero tuis non mea malignitate sed contemptu sed iusta deuotione qua sumus uxoribus erga uiros posse competere. Secuntur itaque non tantum me. quam filios. Et hec itaque ipse iacob dicebat. ne aliquid gereret in cognatum. Querebat autem cum accusatione quam faciebat aduersus laban dicens. quia cum matris ei uideretur esse germanus. et filias suas sibi iunxisset. in propriis eum uulnerasset. asperum. xx. annis eum detinens. et alia que inpetrarum occasione fecisset. que licet crudelia forent leuiter sustinuisse. peiora tamen facta post nuptias quibuslibet et inimicus effugeret. Reuera enim ualde crudeliter laban usus est iacob. Videns enim ei dominum quodcumque uoluisset esse prestabilem. promittebat ut quod de gregibus nasceretur ei preberet. modo quod de grege procederet album. aliquando uero quod uarium nasceretur. Crescente autem sub nomine iacob gregum parte. aliquando quidem laban fidem de presenti non custodiebat. aliquando autem in alterius anni prouentu se concedere dicebat. eo quod multitudine gregum uideret eum habundare et in futuro anno tantum fore potius desperaret. fallebatque rursus eum in his que nata conspiceret. De sacris autem furtis iussit iacob inquisitionem fieri. Cum accepisset autem perscrutandi potestatem rachel hoc audiens. posuit ydola in stratorio cameli quo portabatur. et sedens naturale sibi menstruum purgatione dicebat imminere. Et laban quidem cessauit amplius perscrutari. non credens filiam quod cum tali passione ad ydola accederet. Fecit ergo cum iacob fedus. in nullo eorum que acta fuerant memoria habiturus. sed et iacob promisit filias eius se diligere. Et has pollicitationes fecerunt super montes quosdam. in quibus columnam statuerunt sub dimidio are. unde collis ipse dicitur galaad ex quo hactenus terram galadicen appellant. Et tunc factis pactionibus laban quidem reuersus est. Iacob autem in chananeam procedente. subinde uisiones ei apparebant. de futuro ei spe optima pollicentes. Et locum quidem illum appellauit dei castra. Volens autem nosse quid cogitaret frater suus esau. et singula cognituros cum integritate premisit. propter priorem suspicionem; precepitque his quos mittebat ut dicerent esau. Quia iacob putans iniustum esse ...

spem salutis sue commisit. et prudentia rerum presentium in eo posuit: quatenus et seipsum sine passione seruaret: et inimicisque suis preualeret. si aliquid iniusti facere uoluissent. Distribuens ergo eos qui secum erant. alios quidem preire iubebat. alios autem post eorum proxime sequi iubebat. ut si in preeuntes qui premissi fuerant insisterent fratres. refugium sequentes haberent. et omnes qui cum eo erant hoc modo disponens. misit quosdam fratri munera deportantes. Erant autem iumenta que mittebantur et quadrupedum uariorum multitudo que grata suscipientibus forent. eo quod illi rara hec haberentur. Mittebantur autem diuisis uicibus ut frequentes aduenientes. multi esse putarentur. Placabat autem per dona iram eius. uel si adhuc aliqua indignatio remansisset. illos blandis sermonibus iubebat uti. quos mittebat ad eum. Hec disponens per totum diem. nocte ueniente amouebat suos. Cumque transissent fluuium quendam nomine iabos. remanente ibi iacob uisio quedam apparuit ei cum qua luctabatur. Illa autem uisione incepit certamen facientem que etiam uoce usa est simul et uerbis. letarique monens eum in his que faciunt uidebantur. nec modico se preualuisse crederet. sed grande esse eum angelum dei uicisse. sed et hoc signum arbitraretur magnorum sibi fore bonorum. et quia numquam deficeret eius genus nec fortitudine hominum quequam illi esse uirtutis. Precepitque eum uocari israel. quod hebraica lingua significat reluctantem angelo sacro. Hec ergo uisio postulante iacob predicebat. Qui sentiens angelum dei esse. rogabat ut in qua parte abiturus esset ei significaret. Et uisio quidem cum ei ista dixisset disparuit. Letatus autem iacob in his. phanuel locum denominauit. Cumque ei propter certamen dolor fuisset factus circa neruum laterum. et ipse abstinuit eo cibo. et propter illum neque nobis est comestibilis. Proximum uero iam audiens esse fratrem. iussit precedere utrasque coniuges seorsum cum suis ancillis ut de longe conspicerent opera uirorum pugnantium. si hoc uoluisset esau. fratre autem sibi proxime ueniente ipse salutauit nichil de eo dolose cogitante. Et esau amplexus eum. requirebat de multitudine filiorum et mulierum. Et eis cognouisset; ipse quidem uenire cum secum rogabat ad patrem. Iacob autem excusante eos de iumentorum labore. esau discessit in seyr: ibi enim commorabatur. appellauerat enim illa de sua sollicitudine hyrsuta capillatura. Iacob autem uenit ad scenas. id est ad tabernacula. que hactenus sic uocantur. Unde in sycimam quoque perrexit que ciuitas est chananeorum. Sycimitis autem sollempnitatem agentibus: dina que erat filia iacob sola transiuit ad ciuitatem emptura ornamenta prouincialium mulierum. Videns autem sychem filius regis emor. eam corruptam abrepta. et amore corrupit et concepit. deprecatur patrem ut eam puellam acciperet in uxorem. Ille uero consentiens uenit ad iacob. supplicans ut filio suo sychem dina lege iungeretur. Iacob autem neque contradicere ualens propter dignitatem supplicantis. neque legitimum iudicans alienigene filiam copulare. petit concedendum sibi ut deliberaret de quibus poscebat. Abscessit ergo rex sperans iacob nuptias filio suo concessurum. Iacob autem indicans filiis corruptionem sororis et supplicationem emor: petebat cogitationem quid fieri deberet. Et plurimi quidem tacebant consilium non inuenientes. Symeon autem et leui fratres puelle ex eadem matre nati. huiusmodi sibi constituerunt pactionem adinuicem. ut cum esset festiuitas. et sycimite requie et epulis uterentur. incipiente nocte primis custodiis assistentes occiderent. et uenientes in ciuitatem interfecerunt omnem masculum et regem cum eis et filium eius. solisque pepercerunt mulieribus. Hec autem facientes preter consensum patris. reuocauerunt dinam. Iacob autem factorum magnitudine admirante. et filiis irascente. deus assistens iussit eum confidere. et tabernacula purificare. et sibi sacrificia celebrare que prius cum iret in mesopotamia per somnii apparitionem deo uouerat. Cum ergo iacob suos purgaret deos laban inuenit: neque enim sciebat eos rachel furata esse. et quia eos celasset in terra sub arbore quadam. Hos ergo inde tollens sacrificabat domino in bethel ubi somnium uiderat cum in mesopotamiam iret. Hinc autem proficiscens uenit in effrata. ubi rachel ex partu mortuam sepeliuit; que sola inter cognatos in hebron honorem sepulture non meruit habere. Et ualde flens filium ex ea natum beniamin appellauit. propter dolorem quem ab eo mater peruenerat. Isti sunt ergo filii iacob omnes masculi quidem xii. femina uero una. Horum octo legitimi. de lya quidem sex. duos de rachel. iiii. autem de famulabus. bini ex utraque: quorum nomina dixi supra. Uenit ergo hinc in ciuitatem hebron posita inter chananeos. Illic autem ysaac commorabatur. et paruulo quidem tempus pariter uixerunt. Rebeccam autem matrem suam iacob uiuam non inuenit. Mortuus autem ysaac non post multum tempus quam filius ei aduenit. et sepultus est a filiis cum uxore sua rebecca in hebron. ubi erat sepultura eius parentum. Fuit autem ysaac uir deo carus. et multa eius prudentia dignus. post abraham patrem suum ualde longeuus. Cumque uixisset c. lxxx. duobus annis. cum uirtute defunctus est.

Explicit liber primus iosephi antiquitatis iudaice.

121.

INCIPIT LIBER II.

POST MORtem ysaac filii eius mutuo diuiserunt tabernacula non ea que acceperant et tenuerant. sed esau hebron ciuitatem fratri dans. ipse habitabat in seyr. et in ydumea regnabat. quam et regionem a semetipso ita uocauit. Edom enim nominatus est. quam nuncupationem huiusmodi uenationis causa sortitus est. Aliquando labore uenationis esuriens. redibat. dum adhuc puer esset etate; inueniensque fratrem lente sibi preparante ad prandium rubei coloris nimis habentem. et propterea potius incitatus rogabat fratrem ut sibi preberet cibum. Qui uendere sibi primatum et primogenita pro eo cibo preciosum esurientem compulit. Ille fame compulsus cessit ei iuramento primatum. Unde obrem propter ruborem cibi coetaneis sue infantie tempore edom uocatus est. Hebrea namque edom rubeum dicunt. Et ipse ideo regionem sic appellauit. quam greci honestius ydumeam denominauerunt. Fuit autem pater filiorum numero v. Quorum iehus quidem. et ielon. et chore. ex una muliere nomine olibama. Reliqui uero elifaz quidem ex ada. raubel autem de basemath sunt nati. Iehus autem filii non fuerunt. elifaz uero fuerunt legitimi quinque: omach. sephu. gathan. cenech. amalech. Amalech autem naturalis non erat. sed de concubina nomine tamna pereat. Isti siquidem habitauerunt in ydumea que gopolitis est dicta. et ab amalech amalechitis est appellata. Cum enim aliquando magna fuisset ydumea et in tota regione nomen integrum retinerent in partibus appellatione ab habitationibus conseruabant. Iacob autem consistit ut ad tantam felicitatis magnitudinem perueniret. que facile ab aliis apprehendi non posset. Diuitiis enim cunctis prouincialibus eminebat. et filiorum uirtutibus imitabilis et conspicuus erat. nec ulli rei penitus indigebat quando illi ad opus manuum et laborum tolerantia erant promptissima et ad intelligentiam preparati. In tantum uero eius felicitatis cura habuit diuinitas. ut

tetia excessus que etiam uidebantur esse bonorum ei preberet sublimitas. fe
cerunt eum et qui ex eo procreati sunt auctores reuersionis ex egypto. quo
pacto uero hi uiri huiusmodi causa moram sustinuerunt. Iacob filium ex rachel susceptum
nomine ioseph propter honestatem corporis et animi uirtutem. nam et
aliis sapientia precellebat. eum amplius aliis filiis diligebat. Huic quoque
ioseph paterna dilectio odium generauit fratrum. Unde et somnia que
uiderat patri et fratribus pronuntians indicauit. eo quod prouentum ei annuntia
rent. cum septimo [illegible] hominis et filiorum felicitatis. Uisiones autem que
apparuerunt ioseph huiusmodi erant. Missus a patre cum fratribus ut collige
rent messes et maturas fruges. uidit minus perspicua uisione et ultra
ea que solent per somnia prouenire. Quam uisionem dum surgeret fratribus suis
tamquam sibi somnium disserentibus enarrauit. dicens se uidisse cum
acta nocte manipulum suum de tritico constantem in loco quo eum posuerat.
illorum uero concurrentes adorare eum sic dominum serui. Illi uero intelligentes ei
uirtute et rerum magnitudine predicere uisionem. et contra se potestatem
ei futuram. ipsi quidem tamquam ignorantes somnia nichil inde expla
nauerunt. Consilium uero fecerunt non ad profectum ei que arbitrabantur
accederent. et circa eum graues amplius existebant. Diuinitas autem
impugnans eorum inuidiam. secundam ioseph ostendit uisionem multo
mirabiliorem quam prima. Uidit enim solem sumentem lunam et ceteras
stellas in terram descendere et se adorare. Quam uisionem patri nichil
de fratribus mali formidans et etiam his presentibus indicauit. et ut
preciperet sibi quid hoc significare uellet poscebat. Ille uero gaudens
de somnio. cum expositione mente conciperet. et cum sapientia non sine
consideratione coniecto letabatur. magnisque significationibus felicitatem
filio suo ioseph iacob nuntiabat. tempusque largiente deo futurum
quo a parentibus et fratribus esset honorandus et adorari dignus. lunam quidem et
solem patri et matri comparans. eo quod illa augeat et nutriat uniuersa.
illi uero formam et aliis fortitudinem prestent. stellas uero fratribus. cum et ipsi
xi. essent sicut et stelle uigorem a sole et luna percipientes. Et iacob quidem
ioseph filio non insipienti discretione predixit uisionis. fratres uero eius
uehementer ea que sunt predicta contristauerunt. et tamquam aduersus eum uelut
extraneo bona que significata fuerant illius somniis habitura. et
non quasi de fratre gaudentes. dum et cum eo potuissent his adipisci bonis.
nempe quos cognatione communicarent. et felicitatis socii forent. ut eum
interimerent adolescentulum se aggressi. Cumque hoc consilium statuissent.
ad perficiendum illud tendebant in systimis abeuntes. Hec autem prouincia
est optima pastoribus ouium et gregum alimentis ualde copiosa. Quo
dum gregum curam haberent. patri esse non fecerunt quid ibi demorati essent.
Ille autem ignorans hec eo quod nullus ad eum de gregibus aduenire qui
quod uerum esset de filiis nuntiaret. tristis pro illis animum gerens. et in for
midine constitutus. misit ioseph ad greges ut de fratribus suis agnosceret
et quod agerent indicaret. Illi autem fratrem uidentes ad se uenire gauisi sunt
quidem. sed non quasi familiaris sui presentia. et a patre ad eos missi. sed quasi
super inimico gaudebant. et manibus eorum diuina uoluntate contradito.
Ad interfectionem quoque eum presens tempus nolentes differre parati accesserunt.
Quos dum ruben senior eorum inspiceret ita conspirare. et ad actum
et necem fratris tam uideret unanimes. eos retinere temptabat. mag
nitudinem presumptionis et sceleris eis ostendens. quia malignum
quidem esset apud deum et hominibus abhominabile et non consanguineum
hominem perimere. multo magis autem scelestum cede in fratrem ita perficere. quo
scilicet interfecto pater una perimeretur. et mater in luctu de filii perdi
tione consumeretur. Sed et hec ruben eis dicebat ne uno animo patrarent
quod ipsi paterent in mortuo sibi bene filio et iuuenculo. et recederent
a tali presumptione deum timentes. qui inspector simul et testis esset.
et ut ab huiusmodi actione recedentes penitentiam diligerent. et potius
temperantie deseruirent. Nam accedentes ad hoc opus omnem penam pro
fratris nece persoluerent. uiolantes utique dei prudentiam ubique presente(m).
cum neque quod in deserto neque quod in ciuitatibus agitur est absconsum.
Ubicumque enim homo est. oportet eum scire illic esse deum. sed et conscientiam
suam eos habituros inimicam in his presumptionibus edicebat. quam neque
bona habentes aliquis. neque tale quale eis est habituro. pro morte
fratris effugeret. Adiciebat autem dictis suis et hoc ruben. quia fratrem
neque iniustum aliquid facientem [illegible] occidere. bonum uero esse et tamquam
obliuisci si quid forte peccauerunt. Ioseph autem dicebat in nullo malig
num circa eos extitisse ut eum occiderent. cui et etatis infirmitatem
misericordiam deberent: quod ipse eorum tutelam potius expectaret. Causam autem
eis uideri multo peiorem eorum facere actionem. eo quod propter inuidiam
futurorum bonorum eum uita priuare niterentur. cum possent simul cum eo
illis bonis uti. et communionis partem participantes. cum non extraneus
sed domesticus et frater eorum existeret. unde et debere eum sua putare
que ioseph diuina largitas offerret. sed et munera superna [illegible]
sibimet semper futura [illegible] quod a deo indicatum fuerat futurorum bo
norum dignus [illegible] occiderent. et auferrent deo eum cui esset talia bona dona
turus. Et ruben quidem hec dicens et super hec potiora supplicans.
eos a fratricidio conabatur auertere. Cum uero in nullo eos mitiores
uideret. sed festinantes ad necem. suadebat ut mali sceleris aliquantum
leuigarent. nam [illegible] se uolentes prius credebat sermonibus flectere.
Cum uero preualuissent ut fratrem occiderent. dicebat eis non esse eos ualde
futuros malos. si et obedirent. et que in his que hortaretur in [illegible]
consilio esse et opus quod festinarent facere. non tam huiusmodi sed aliquid leuius
in comparatione mali. Precabatur autem eos manus quidem suas in fratrem non im
mittere ad interficiendum eum. sed proicere in lacum uicinum et illic eum fame
interire mori. et [illegible] manuum ita curarent. Illis autem eum his consenti
entibus. sumens ruben adolescentulum ioseph et caute ligans eum in lacu
leniter deposuit. Erat enim sine aqua. Et ille quidem cum hoc fecisset
abscessit. querens loca oportuna pasture. Iudas autem qui et ipse erat
filius iacob. uidens negotiatores arabes ex ysmahelitarum genere aro
mata et cetera syrica portantes egyptiis de galaad. post discessum
fratribus persuasit ut extrahentes ioseph uenderent arabis. ut longius ab
eis constitutus moreretur apud peregrinos. ipsi forent a scelere liberi.
Hoc dum placuisset extrahentes eum uendiderunt negotiatoribus precio
nummorum xxx. cum x et vii esset annorum. Ruben autem nocte ad lacum
ueniens ut liberaret ioseph latenter. dum clamante eo non responderet
metuens ne post suum abscessum interemptus esset a fratribus. et ob hoc culpabat
eos. Illis autem quod gestum fuerat edicentibus cessauit a luctu ruben. Cumque
hec circa ioseph gesta uiderentur a fratribus. postea quod agerent ut extra
suspicionem patris fierent inter se exquirebant. tunicamque qua ueniebat
indutus ad eos ioseph. et quam ei abstulerant dum eum in lacum deponerent.
placuit eis discerpere et hyrci sanguine maculatam portare patri
monstrare. ut ei uideretur quasi a bestiis deuoratus. Quod facientes
uenerunt ad patrem. Et cum [illegible] de filii cognitione requireret. dice
bant se quidem ioseph neque uidisse. neque si qua ei calamitas accidisset
nouisse. illam uero tunicam se inuenisse sanguine maculatam atque dirruptam.
et arbitrari se quod incidens in bestias interisset. si tamen ex tunica agno
sceret si hac uiuentis fuisse de domo profectus. Iacob autem cum prius

in leuiori spe fuisset tamquam [illegible] tunc hanc spem deserueri(t).
tunicam et mortis iudicium ei faceret manifestum. Cognouerat enim eum
ipsam tunicam uestitum cum properaret ad fratres. et uelut super mortuum decedens
uidebatur affligi adolescentem. tamquam si unius filii pater esset. et
aliorum consolatione priuaretur. sicque [illegible] ipsum male se habens pri
[illegible] estimans eum a fratribus comparatum [illegible] credebatur consumptus.

Sedebat autem saccis uestitus [illegible] luctus. ita ut neque a filiis con
solationem sumens lenior fuisset [illegible] doloribus mediocre preualeret.

Ioseph autem uenditum a negotiatoribus [illegible] emit putifar eunuchus egyptius qui
erat super cocos pharaonis regis [illegible] et eum in omni honore et doctrina
liberalium edocebat eum. committens [illegible] cura. Ille uero cum his frueretur
uirtute humilitatis que circa [illegible] neque hac mutatione dereliquit.
sed ostendit prudentiam suam [illegible] posset preualere rebus diffi
cillimis. nec solum temporali[illegible] inherere. Itaque dum uxor
eius domini propter pulchritudinem [illegible] uenustate actuum ei illi amo
re esset confecta. et putaret quod [illegible] manifestum faceret. facile ei suade
re ad suum uenire concubitum. quem [illegible] iudicaret magnam hanc esse felici
tatem. quod ei domina supplicare [illegible] figura illi seruienti. et admodum
respiceret castitatis. desider[illegible] prodit. et uerba de prauitatione
cum eo fatur. Cuius preces ioseph [illegible] dicens non esse iustum huiusmodi sibi
imponi negocium. ne dominum [illegible] tanta dignitate honoratum in
quietatis contingeret iniuria [illegible]. Rogabat quoque eam comprimere de
sperationem eius huius desiderii [illegible] esset spes hoc scelus ei facile per
suaderi. se uero omnia potius [illegible] quam [illegible] scelus con
senturo. Nam si seruum in [illegible] omnia sua nichil facile oportere
adiussi. contra hec precepta magis [illegible] resultare. Contra hec igitur
uerba domine illius amor [illegible] quod non speraret omnino
decipere ioseph. Et dum [illegible] fieret a passione. secundum rursus
fecit experimentum. Nam [illegible] publice celebrationis instante.
in qua ad cerimonias et [illegible] egritudine marito simulauit
captans ob hoc solitudinem [illegible] exorare ioseph.
Ad quem cum accessisset uberioribus obtulit ei sermones. quia bonum
quidem fuisset ut precibus prioribus [illegible] aliquid [illegible] propter reueren
tiam domine poscentis. et [illegible] passionis qua urgeretur domina
de sua benignitate descenderet [illegible] ageret si que prius contemp
serat emendaret. Nam [illegible] expectare [illegible] studio
maiore se fecisse referebat [illegible]
[illegible] et cerimoniis [illegible]
[illegible]
[illegible]
Hec dicente muliere [illegible] ioseph in nullo [illegible]
[illegible]
[illegible] Commemorabat nuptias et [illegible] societate [illegible]
[illegible] contenta esse [illegible] libidini succumberet [illegible]
[illegible] magis penitentia [illegible] dolore [illegible]
quod deliquerat emendaret. et [illegible] habitura. quando [illegible]
huius mali nullatenus posse abdi. [illegible]
magna [illegible] fiducia apud dominum [illegible] amplexibus
mundo manens. et apud eum domum [illegible]
habitura [illegible] confusione multo [illegible] habere fiduciam in bonis que
cognoscunt [illegible] in malis [illegible] celant. Hec dicens ioseph et his
multo maiora addens [illegible] retinere [illegible]
nitebatur. Illa uero studio suo uehementius [illegible]
bis desperasset ei suadere cum [illegible]. Cumque ioseph fugisset et [illegible]
illa ei tenente ueste qua se exuerat [illegible] Illa uero domi
formidine constricta ne ioseph [illegible] uolens pre
uenire: [illegible] aduersus ioseph [illegible] ut [illegible]
iniuria que ab ipso fuerat [illegible] Precedere [illegible] accusatio
ne sapientissimum iudicauit fore. sedebatque deiecta atque confusa [illegible]
et quia fuerat sua cupiditate deiecta [illegible] corruptionis sue
cum ira fingebat. Ueniente autem [illegible] marito [illegible] causa consu
lenti. fecit de ioseph accusationem [illegible]. et uelut mortua dixit marito.
Seruum nequam ioseph cubile tuum uiolare uolentem castiga [illegible]
in domum nostram ueneris [illegible] neque quantum ex tua bonitate
promeruit [illegible] sed pro his rebus omnia bona nobis reddere debuisset.
insidiatus est nobis. [illegible] melius afficeret. Et [illegible] festiuitate
facere uoluit. captans absentiam tuam. quia hec humilis [illegible] uideretur [illegible]
propter timorem quem [illegible] non quia esset natura benignus. Hoc autem factum est
eo quod indignus et [illegible] ad honorem accessit. Quidem [illegible]
possessionis [illegible] et dispensatione omnis [illegible] preualuisset et senio
ribus famulis propositus esset. tuam quoque uxorem temptauit [illegible]
quem [illegible] uerbis ostendebat [illegible] et uim facere
nudus reliquisset eam. Putifar autem [illegible] ex lacrimis et ex his que dice
bat illa. et ex ueste quam ostenderat in nullo erat incredulus. et ei amorem
cuncta distribuens. non perinde [illegible] examinatione fieri. de uxoris castita
te confidens. ioseph uero nequam esse decernens. illum quidem misit in carcere ma
lignorum. uxori autem castitatis ornamentum esse testatus est. Ioseph itaque sua
omnia deo committens. neque ad satisfactionem neque ad integram factorum ma
nifestationem [illegible] est. sed uinculis et necessitatibus tacite mansuetique succu
buit. confidens dominum ueritate sciente maiorem causam esse calamitatis quam illos
qui eum iniuste pene contraderent. cuius prudentie experimenta repente suscepit.
Custos namque carceris diligentiam eius fideque considerans. et uidens digni
tatem ei forme subtraxit ei uincula. et quod erat pessimum aliis uinculatis
in cibo. ipse ei leuius fecit: ciboque eum meliore quam uinctis conueniebat recepit.
Alius uero qui eisdem calamitatibus erant [illegible] onere cessarent
ad colloquium ut assolet communionis et similis calamitatibus uenientibus et
ad inuicem causas per quibus uincti fuerant requirentibus: pincerna regis et ab
eo uehementer honoratus [illegible] affectu [illegible]. et cum ioseph habens prius
compedes. et familiarior ei ob hoc fieret [illegible] somnium suum petens ut
ei insinuaret quid significaret. dicens quod [illegible] ad hunc ei [illegible] sollicitudine
apponere uellet somniorum [illegible] que a rege toleraret. Dicebat quoque se
uidisse trium palmitum [illegible] quaque uite pendere gran
des iam et ad uindemiandum speciosos. eosque se comprimente in poculo [illegible]
mustumque se offerre bibitum. et illum grato suscepisse. Quod quoque uideratur hoc esse di
cebat: poscebatque ut quicquid ioseph in his sortiretur intellectum. ei suo manife
staret eloquio. Ille uero exhortabatur eum confidere. et sperare in diebus tribus se a uinculo
hoc absoluendum. rege desiderante ministerium eius. et rursum in eo esse constituendum

Frumentum uinee significauit in bonum deum hominibus prebuisse. quod et ipsi libat. et fide hominibus amiciciamque pacem. Salubritates et passiones et ceteram auferat habilis quibus offertur ad bibendum. et ad delectationes sepe conuertit. Hoc ergo quod dicis ex tribus botris compressum. suscepisse regem ex manibus tuis bonam uisionem scito tibi futuram. et presentis necessitatis indulgenciam intra triduum pronunciante. de quibus palmitibus fructum uisus es prebuisse. Sed memor esto mei cum fuerit hoc expletum quod tibi pronunciaui bona. et impetrata restitucionis non obliuiscaris in quibus nos derelinquis angustiis. Nichil enim peccans ad uincula ueni. sed pro causa ueritatis et castitatis et quietis sustinere dampnatus sum. quando nec in propria uoluntate cum iniuria nobis hec uincula et iniuriam sustinere uolumus. Et pincerne quidem gaudium erat in huiusmodi expositione somnii audiente. expectabatque interpretationis finem. Seruus autem quidam super pistores regis constitutus cum pincerna uinctus erat in carcere. cum tale ioseph protulisse de pincerne uisione sententiam. ipse bona constituit cum et ipse somnium uidisset. petiit ioseph ut et illi que preterita nocte uiderat somnia quid uellent significare pandere. Erat somnium igitur huiusmodi. Canistra tria me super caput ferre uidi. duo quidem panibus plena. tercium uero obsoniis uariisque cibis. et qualia solent regibus ministrari. superuolantes autem alites omnia consumpsisse. Et hic et credebat ioseph dicturum similem expositione futuram qualem pincerne dixerat. Ioseph autem concipiens animo somnium dixit ad eum. Uellem se quidem interpretem tibi fore bonorum. et non talium qualium uisio tibi demonstrat. Duas itaque ei uite superesse dies hec canistra significare dicens. tercium uero signare eum crucifigendum. cibumque uolatilium esse futurum. nichilque fore quod ei auxilium posset ferre. Hec ergo in ambobus similiter euenerunt ut ioseph expectauerat esse perfecta. Predicto namque die cum natalis esset regis non sic rex optimus agens. pistorem suum crucifixit. pincernam uero uinculis absoluens. in proprium ministerium reuocauit.

Ioseph uero cum duobus annis uinculorum mala sustineret. nichilque eum a pincerna preditorum memoria iuuaret. deus eripere eum uolens de carcere. huiusmodi ei machinatus est libertatem. Rex pharao eadem nocte uisiones somniorum duas uidens. et cum huius utriusque expositiones et interpretationes obliuisceretur. uisiones tamen retinuit. afflictusque in hiis que uiderat. tempestiue extra uiderentur. die facto conuocauit sapientes egyptiorum uolens cognoscere somniorum discretionem. Hesitantibus autem illis. rex potius turbabatur. Pincerna uero uidens confusionem regis. in memoriam reducit ei ioseph. et eius sapientis interpretationem circa somnia. Et accedens ad regem indicauit ei de ioseph. et de uisione quam ipse uiderat in carcere. pariter et euentum. et quia ipse dixerit crucifigendum pistorem eadem die. et sibi omnia bona secundum interpretationem somnii euenisse. predicente eodem ioseph. uinctumque eum asserens a principe cocorum. ut seruum eum diceret ipsum hebreorum non humilis generis nec gloria patris. Hunc inquit conuocans rex nec spernas moderna culpa cum calumnies. et que significent ista somnia agnosces. Iubente ergo rege ioseph ad suum uultum adduci. obedierunt famuli. diligentiam ei pro precepto regis adhibentes. Rex ergo ioseph dexteram apprehendens. o iuuenis inquit cum etenim mei nec optimum et prudencia dignissimus testimonio mei famuli nunciatus es. His ergo bonis quibus iste pincerna participatus est. facere te cupio consortem. pandens michi quecumque somniorum pronunciant uisiones. Nolo autem te ullo timore constrictum fallaci sermone blandire. nec delectationem facere. sed ueram. Sic est quod uidi. Putabam enim circa flumen ambulans. uidere me boues pinguissimas simul et magnitudine precipuas numero vii. gradere de pascuis ad paludem. alias uero tantas numero prospexi maximas de palude currere ualde tenuissimas. et ad uidendum deformes. Que deuorassent pingues et magnas nichil adiute sunt crudeli fame deuicte. Et post hanc uisionem de somnis surgens et turbatus quid esset hec uisio apud me considerans. rursus in sopore solutus sum. et uidi secundum somnium multo mirabilius priori. quod somnia et me potius terruit atque conturbauit. Spicas vii. uidi ex una radice natas. capite iam grauatas. et inclinatas a fructu. et aptas ad messem. et post has alias vii. spicas inanes et infirmas nimia siccitate que ut consumerent et comederent spicas speciosas. stuporem michi fecit. Ioseph autem respondens ait. Uisio quidem ista rex. licet duabus formis apparuerit. unum tamen eundemque significat futurorum euentum. Quod enim boues uidisti animalia laborare in aratro fortissima. a peioribus et macilentis deuoratas. et spicas a minoribus consumptas. famem et sterilitatem in egypto totidem annis futuram pronunciat. septem annis ubertatis et felicitatis ferentibus. quorum ubertas totidem annorum sterilitate consumitur. Erit enim magna difficultas rerum necessariarum. que in eis mendabilis uehementer existat. Signum autem hoc est. quod exhauste boues meliores consumpserunt. saciarique minime ualuerunt. Deus tamen non terret ista tamen cognoscantur futura predicere hominibus. sed ut presentibus faciat experimenta pronunciatarum rerum. Tu ergo o pharao congregari facias futura bona in septem annis fertilitatis. ut calamitatem futuram egyptiorum deus non sentiat. Mirante ergo rege prudenciam sapienciamque ioseph. et consulente quemadmodum ubertatis tempora dispensaret. ut posterior sterilitas lenior esse uideretur. huiusmodi consilium dedit ut frugum parcitas haberetur. et non affluenter egyptios hys uti permitteret. sed quantum sufficeret ad pabulum erogaret eis. que uero superessent in tempore sterilitatis seruari recondique monebat tritici ab agricolis perceptum. ut ad satias tantummodo ministrarent experta alimentorum. Pharao itaque utrique ioseph miratus et interpretationem somnii pariter et consilium. Dispensationem ergo de rei pharao ioseph commisit. quam agere que pro populo egyptiorum et regi scire esse utile. inuentorem scilicet horum bonum uite et dispensatorem optimum esse confidens. Ille uero potestate sibi a rege collata. anulo eius frueretur signaculo. et purpura uestiretur. per uniuersam terram ducebatur. uehebatur in curru. frumentumque agricolis sufficiens ad semen et ad pabulum singulis mittens. nulli significabat causam pro qua talia peragebat. Triginta siquidem ioseph etatis annos transierat. et omni honore fruebatur sibi a rege collato. quem et rex appellauit psonphtonpaneos. uidens eius intellectum inopinabilem. Significat autem nomen hoc inuentorem absconditorum. Duxit autem ioseph uxorem ualde dignissimam filiam pocofre qui fuit unus heliopolitanorum sacerdos. adhuc uirginem nomine asenech. cooperante sibi rege. Ex hac ergo fuerunt ei filii duo ante sterilitatis tempus. manasses quidem senior. quod nomen significat obliuionem. eo quod pro felicitate obliuio infelicitatis accesserit. Iunior uero effraim. quod restitutionem significat. ergo quod esset redditus libertati maiori in egypto. Siquidem secundum somniorum expositionem ioseph vii. annis beatissime transeuntibus. fames annum iam tangebat octauum. et ex eo quod iam presens esset fames. super malum laborantes et crudeliter omnis populus ad regias ianuas confluebant. Ille uero ioseph uocabatur. quia eis frumentum uendidit. factus salutator multitudinis sine dubitatione. et mercedem omnium cum prouincialibus tantummodo faciens. sed et parat uendere peregrinis. omnesque homines secundum cogitationes suas solacium merebantur ioseph. felicitate eius utentes.

His ita gestis. dum chananea fame crudeliter uexaretur. omnem denique terram hec pestis inuaserat. misit iacob uniuersos filios suos in egyptum comparatores frumentum. confideras licere peregrinis commercium tritici facere. beniamin tantummodo secum tenens. quia et ex rachel generatus fuerat. et germanus ioseph. Illi siquidem in egyptum uenientes. adierunt ioseph.

122.

frumentum se emere supplicantes. Uehemens erat ergo quod non illius consilio salutem ioseph amministraret. non tantum ministratio regia utilis erat hominibus quando ioseph honor exhibebatur. Qui dum cognouisset fratres suos nichil de se cogitantes eo quod adolescens esset quando ab eis discesserat. ad hanc autem etatem a puericia ut ex figura sua eis ignotus esse uideretur. et magnitudine quoque dignitatis neque suspectum aliquid de eo puenirent. Temptabat ergo fratres suos. ut ei dicerent quid uoluntatis haberent de rebus omnibus. et frumenta quidem eis non uendebat. sed exploratores rerum et principum eos esse dicebat. in exemplum eis locis congregatos. et excusationis causa se fratres inuicem esse asserere. impossibile esse dicens uiro ydiote tales filios. et forma tam clarissimos enutrire. cum regibus eorum filiorum esset copia ualde difficilis. ut per hec uerba et que peruenisset de patre latente et callide agnosceret. et similiter de fratre suo beniamin audiret. Metuebat enim ne forsitan et illum ut in se peccauerant aliquid malum circa se deliquissent. Illi igitur erant in tumultu parte et timore constituti maximo. periculum sibimet putantes imminere. nichil de fratre meminere ioseph. perterriti. asstabant et de singulis causis ratione reddentes. ruben tamquam primitus persistens ut ex eis senior existebat. Nos inquit non pro lesione uenimus. neque regis negocii aliqua mala facturi. sed egentes salute et negocio. et malorum refugio que in tam regione obuenire nos fatent. et tamen uiuique sientes clementia. quod non solum uos subuenire ciuibus propriis sed et peregrinis audiuimus mercimonium frumenti proposuisse. et omnibus indigentibus salutem maximam prestare. Quia uero sumus fratres. et communis est nobis sanguis. clarum quidem hic et manifestum facit forme familiaritas non ualde mutata. Pater autem nobis est iacob. uir hebreus. cui sunt xii. filii ex mulieribus iiii. quibus omnibus uiuentibus felices eramus. et uno fratre nostro ioseph moriente res nostre ad peiora conuerse sunt. Nam et pater minor sum de eo tabitulutar. et nos ex calamitate defuncti fratris. et ex erumna patris nostri seuius affligimur. Uenimus ergo ad comparationem frumenti. curamque patris et nostrorum prouidentiam. beniamin autem iuniorem fratrem domi reliquimus. Poteris autem mittendo ad domum nostram agnoscere. si quoque non dicimus mentientes. Et ruben quidem huiusmodi uerbis temptabat persuadere ioseph. ut de eis meliora decerneret. Ioseph uero iacob uiuere cognoscens. fratremque beniamin nunc de prope esse. tunc omnes in carcere iecit quasi de uacantia discutiendos. Tercia uero die deducens eos de carcere. dixit ad eos. Quoniam asseritis uos neque pro malignitate rerum. nec principum huc uenisse. et esse uos fratres et unius patris filios de quo dixistis. et hec ita esse ueraciter manifestabitis. si relinquentis quidem unum apud me nichil iniuriabile passurum. portantesque pabula genitori. deinde reuertamini ad me. et fratrem quem reliquisse uos apud patrem dicitis. uobiscum pariter adducentes ueneritis. et hoc erit signum ueritatis eorum que dixistis. Illi uero in maioribus malis adducti flebant inter alterutros. de calamitate ioseph frequenter ingemiscentes. tamquam pro eo quod in illum peccauerant. deo hoc in eis ulciscente talia sustinerent. Ruben autem eos inanis de penitencie uerbis increpabat. ex qua nulla iam generaretur penitencie utilitas de ioseph. sed autem omnes quoque mala sustinerent faciente deo pro uindicta illius forcius tolerare poscebat. Hec autem inuicem dicebant. non credentes ioseph linguam suam intelligere. Eos autem ruben increpante. omnes detinebat defectio et penitencia rerum gestarum. cum illi non cognouissent illo tempore pro quibus eum te puniuerint. iudicabant deum esse iustissimum. Uidens autem eos ioseph sic estuantes pro compassione cessit in lacrimis. nolensque fratribus apparere discessit. Et postquam reliquit eos. iterum uenit ad eos. Et retinens obsidem symeon pro reuersione fratrum illos abire precepit sumentes mercimonium tritici. iubens ministro ut pecuniam quam pro emptione tritici detulerant. oneribus eorum latenter inmitteret dimitteretque eos. illa pecunia pariter reportaturos. Et ille quidem imperata perfecit. Filii iacob uenientes in chananea nunciauerunt patri que eis in egypto contigerant. et quasi exploratores regis illuc uenisse tunc crediti. dicentibusque se fratres esse. et undecimum apud patrem domi reliquisse. creditum eis non sic. et quomodo symeon reliquerunt apud principe milicie donec beniamin ueniret. et fidem de his que apud eum de se dicta fuerant perferret. rogabantque patrem nichil metuentem ut cum eis iuuenculum destinaret. Iacob autem nichil placebat ex his que a filiis suis gesta fuerant. Et dum de symeon detentione grauiter fleret. stultissimum uidebatur beniamin quoque his malis adicere. et neque ruben sermonibus supplicantis flexus est. qui duos filios suos tradere uolebat ut si quid beniamin in itinere pateretur. illos ipse occideret. Iacob autem hesitabat in his malis. sed et filios potius conturbabat argentum quod in saccis nuscii inuenerant. Triticum uero quod delatum fuerat deficiente. et fame magis inualescente. coacto necessitate iacob. beniamin deliberauit cum fratribus destinare. Non enim poterant in egyptum nisi cum sua missione pergerent. et non sine beniamin uenire. Cumque iacob fame cotidie urgeretur. et pateretur filiis supplicantibus. quid aliud de presenti faceret non habebat. Iudas autem cum esset in aliis uir audax. tunc apud patrem fiducialiter usus est dicens. non debere eum de filio metuere. nec aliquid suspiciosum et aduersum cogitare qui nichil mali circa eum agendum fore. ubi deus adesset. et hi crederet quia quecumque ei ibi mali immineret. et apud te eum manente eodem contingeret. Eos autem sic palam in suspicione pueri sibi mala adicere non debere. nec alimentorum exuberante pharaonis promissu propter puerum irrationabiliter auferendum. Cogitandum et esse de salute symeonis dum pareceret pro secessu beniamin. symeon perimeretur. Deo totum credendum. hoc ne ego cum esse exhortabatur. dicebatque patrem aut se saluum reuocare filium beniamin. aut ibi remansurum cum eo atque uicturum. Credens ergo iacob tradidit eis beniamin. et duplex tritici precium. et simul que apud chananeos nascuntur. scilicet unguenta balsami et stacten. et terebinthi et mel munera ioseph misit a filiis portanda. Multo uero a patre in egressione filiorum effundunt lacrime. pariter et ab illis. Ille namque optabat ut filios saluos deinde recuperet. illi autem optabant ut fratrem symeon incolomem reperirent. nichil pro eorum tristicia mali perpessum. et contristatis meror augebatur. Et senior quidem iacob hec fessus tolerabat. illi uero ibant in egyptum spe meliorum rebus presentibus ituri. Cum uero in egyptum peruenissent. successerunt quidem ad ioseph. Timor autem eos non fortiter perturbabat ne propter tritici precium crimini subiacerent. et uelut ipsi furti sub calliditate egissent. et apud prepositum domus ioseph multis factionibus uiebantur. dicentes se domi in saccis inuenisse pecuniam. eamque nunc reuocasse. Illo itaque respondente se ignorare quod dicerent. releuati sunt a timore. Soluensque repente symeon. cum fratribus esse permisit. Ueniente autem ioseph a ministerio regis. ei fratres munera proferebant. Sciscitanteque de patre. dicebant quod eum incolumem reliquissent. Ille uero cognoscens super esse beniamin. interrogabat si sic esset iunior frater suus quem in presentia uidebat. Quibus respondentibus eum esse. ait deum omnium bonorum semper ei suffragatorem esse. Ipse uero passione motus ad lacrimas discedebat. nolens se fratribus demonstrare. sumptosque eos ad cibum secum discumbere sic erant soliti apud patrem. Qui dum circa cunctos tribuentes benignus existeret. beniamin duplicibus partibus honorabat. Qui uero post cenam fuissent in sopore constituti. iussit preposito domus sue. ut eis tritici

mensuratum in saccis traderet. pecuniamque rursum eorum in saccis absconderet: in sacculo uero beniamin poculum argenteum quo ipse bibere consue[illegible]debat immitteret. Hec itaque faciebat ioseph experimentum fratrum sumere uolens, utrum aliquando auxilium ferrent beniamin in furto deprehenso, et pacientia periculum, an certe relinquentes eum tamquam ipsi nichil gerentes mali, ad paterna limina remearent. Cum uero famulus mane ita perfecisset. die facto filii iacob nichil horum scientes discedebant recepto et symeon. et duplici gaudio congaudentes tam propter frumentum quam et beniamin secum reuertentes, sicut promiserant patri. Qui dum abirent, insequebantur eos egyptii secum ducentes famulum a quo in sacco beniamin poculum uidebatur immissum. Illorum ergo inopinabili egyptiorum inuasione turbatos, causasque suas querentes pro qua causa sic post eos uenissent, illi maliuolos eos appellabant, quod dum honore et muneribus potati a domino suo fuissent, neque munerum neque hospitalitatis eius ioseph memoria retinentes, presumpsere in eum iniqua committere. et scyphum quo ille in conuiuio congaudere [illegible] auferentes, in multa secum lucra portarent: summumque periculum secreto loco ponentes, si inuenirentur in fraude. Mirabanturque [illegible] eis supplicium uenturum, quia nec dominum laeserunt, nec cum furto fugientes [illegible] ministerium uel famulum laesissent. Cognoscetis ergo dicebant quod ignorantes de poculo passi fueritis. scietote tamen repente et uos esse puniendos. Hec et his maiora in eos dicens famulus increpabat. Illi uero nescientes factum et uerba deridebant. leuitatemque uerborum illi famuli mirabantur, quod talem causam presumeret et uiris inferre. Qui dum primum in suis saccis inuentam neque [illegible] si quod gestum fuerat nullo sciente potuerat tenere, seruum reuocassent, multo potius ab huius malefici uoluntate discedere [illegible], et qua re pro seruitutione negatione iudicabant esse fideliorem, [illegible] famulum inprobabant, et si quisquam rapuisset, cum repperiretur omnes esse puniendos. Nichil enim sibi conscii fiduciam habebant, ne putabant omni periculo carituram, et inquisitionem fieri exigebant, uni fore supplicium qui in furto fuisset inuentus. Et dum quererent omnesque [illegible] pertransissent secundum inquisitionis modum, ad beniamin nouissime peruenit, non ignorantes quod in illius sacculo poculum absconditum fuisset, et subtilem inquisitionem se facere simulantes. Alii siquidem de suo timore liberati, de beniamin uidebantur esse solliciti. Confidebant tamen quia nec in illo posset maleficium inueniri: increpabantque eos qui fuerant profecti. Cum uero uelut eis multum profuturis impedimentum itineris attulissent, scrutantes onus de sacculo beniamin inuentum poculum protulissent, illico et [illegible] omnes repente confusi sunt. et indumenta rumpentes, flebant patrem suum pro furti crimine puniendum, seque [illegible] patri de salute beniamin. Crescebat autem eis hoc malum, eo quod credentes iam se cetera deuitasse, rursus in fratris sui manum inciderent. et patri [illegible] in illo causa se fore dicentes, qui eum patri spopondissent ut cum eis incolumem reduceret. Egyptii uero sumentes beniamin ad ioseph adducebant, eosque parentes sequebantur. Ille autem dum illum uideret in custodia positum, illos autem luctuoso scemate laceratos: quid actum maligni aut dementia aut de prudentia dei cogitantes, talia in peregrinum et benefactorem facere presumpsistis? Illis autem in supplicium se tradentibus pro salute beniamin, et rursus recordantibus dicentibusque: beatiorem esse ioseph, qui siquidem mortuus est et a uite huius liber existeret [illegible] quia pro illo super eos deus uindictam inferret: asserentibus autem se fecisse amaritudine patris, qui tam certe quam pro ioseph tractatus habebat, et de beniamin nisi rursus eum adduceret, ruben uero in his omnibus increpante. Ioseph ergo dimittens illos quidem a se absolutos, a quibus in nullo fuerat lesus, solamque eis sufficere penam [illegible] neque enim iustum esse, illum propter eos dimittere qui in nullo deliquerat, nec propter illos eum fuere puniendos, sed et abeuntibus se prebere securitatem. Omnes quidem tenuit stupor. et dolore huiusmodi passionis obmutuere. Iudas autem qui et patri persuaserat ut adolescentulum dirigeret, et malis [illegible] efficax, pro fratris salute decreuit opponere dicens ad ioseph. Uere scelerata commisimus et supplicio digna, iustumque fuerat omnes nos subiacere tormento, licet non sit iniquitas omnium sed unius iunioris. tamen nobis desperantibus de eius salute spes relicta est nobis de tua benignitate pollicentibus nobis euadendi periculum. Et nunc non ad nos respiciens, neque malefacta consideranti, sed a tua natura conuersus misericordiam propriam exerce [illegible]. quam [illegible] paruitatis fine, non in maximis solum, sed et in fortitudinis rebus sumentes uirtutem. Tu ergo magnanimus, neque unicam [illegible] nostram quae neque potuere sua obtinere salutem, sed a te sumere ea potuerunt. Non enim ea nunc primum nobis donas salutem, sed et dum frumenti uenissemus emptione, uelociter et opulentia donasti cibos, et nostris familiaribus uberrime deferentes [illegible], et periculum famis sustinentes a peste eripuisti. Et nunc ne despicias pereuntes egestate rerum necessariarum, neque uidentur deliquisse [illegible] beneficium quod a te nobis splendidissime collatum est, nec uindicte calamitate dampnetur. Saluabis enim quos ob hoc et nunc [illegible] animasque nostras quas fame laborare non passus es, et a morte eius muneribus liberabis. quamuis hoc mirabile sit et magnum, ut et animas nobis dones, prebeasque unde possint indigentibus permanere. Recordamur dum ob hanc causam preparasse, ut uirtutem tuam circa nos cunctis uelis ostendere, nosque in hac erumna constituisse, ut iniquitatibus peccantium uincere uidearis ignoscere. et non ob aliam causam indigentibus uel clementie ammonimenta condonares. quia hoc magnum bonum est si bene fiat inopibus; principale tamen bonum existit: saluare eos qui pro delicto iure debeant penas exsoluere. Nam si paruas lesiones dimittere delinquentibus laude attollitur, et [illegible] multas iracundiam cohibere pro quibus uita peccantium sic obligata, diuine cognoscitur esse nature. Et si scires quemadmodum pater noster amantissime filiorum affligitur propter mortem ioseph, non [illegible] a nos attendit uerba salutis proferre, quia non solum nos in ea potestate subdidissemus, cum donatum est adeo nos saluare, sed et preberemus nos passuros quecumque uelles. Nunc autem licet non nostri miserearis, licet iuuenes simus, uerum dum fruentes uite huius bonis mortem tamen de patre nostro cogitantes, et senectute illius miserantes, has tibi preces offerimus, et commendamus tibi animas nostras, quas tibi malignitas nostra tradidit, ad supplicia proferenda. Nam neque pater noster malignus est, neque nos tales futuros genuit. sed cum sit benignus, non est iustum ut talia mala experiatur, cum et nunc nobis absentibus suspectus affligitur. Cum autem nos audierit perditos, et causa mortis amarissime sustinebit, et ob hoc multo citius uitam suam derelinquet, ut uite eius consummationis nostre turpitudo corrumpat pessimumque faciat ei exitum de presenti luce. In hac ergo tribulatione constitutis, licet tam mala nostra commoueant, tuam iusticiam dona patri nostro, ut propter illius miseriam maiora facias, quam propria malicia et generis facere, ut senectus eius in desolatione consistat, aut [illegible] deficiat. In hoc itaque facto nostro honorabis genitorem, et honorem prestabis, cum hac appellatione [illegible], et in ea sine passione seruaueris a deo patre cunctorum, id est quo pro communione in hoc nomine [illegible] comprobaueris. nostri patris habendo misericordiam, ne fraudatus filiis aliquid paciatur. Tua ergo sunt omnia que nobis prebuit deus, habentem itaque potestatem et auferre et dare, nichil ab eius gratia differentem. Nam dum quilibet in utrumque habuerit potestatem, optimum est uel in bonis uti, in potestate quod in malo est tamquam sint sic oblitus, quasi hoc solum concessum sit ut de salute sit cogitandum. Tu uero omnes nos saluabis ignoscendo fratri in quibus

infelicitate egit. quia neque uita nobis est hoc puniendo, et hoc defuncto, non licet nobis ad patrem remeare. Supplicamus ergo domine, ut si decreueris fratrem nostrum occidi, cum eo nos pariter punias, tamquam delicti participes. non enim patimur nosipsos quasi propter mortem eius tribulatione afficere, sed tamquam similes ei malicie existentes, ita omnes habemus interitum. Et quamuis ut iuuenis deliquit, et non [illegible] ad bonum, huiusmodi erit talibus uenia tibi. Omnia ergo tribulationibus [illegible] et consolationis uerba proferre cessabo, et si quidem nos condempnare uolueris, ea querimonia non indecens [illegible] nos ad [illegible] deducere. Si uero absolueris, illa et tue benignitatis conscientia reuoluens, non solum nos saluabis, sed et uita donabis, propter quod potius iustiores appareamus quando plus a nobis ipsis probaris de nostra salute sollicitudine. Si autem culpa castigatione maius, me magis pro illo castigans, hunc patri remitte. Si uero aliquem esse retinendum iudicas seruum, ego utilitatibus tuis potior ero minister, qui aptior ad utrasque passiones existo. Iudas itaque omnia sustinere pro fratris salute libenter habens, prostrauit se ante pedes ioseph, si quomodo eius iram flectere potuisset. Prostrati sunt etiam fratres uniuersi flentes [illegible] semet ipsos pro uita beniamin tradentes neci. Ioseph autem animi sui passionibus uictus, et nequaquam ualens ira tolerare figmentum iussit abire presentes, ut fratribus tantummodo demonstraret. Discedentibus autem [illegible] semet ipsum fratribus demonstrauit dicens. Ego sum ioseph. Uirtutem quidem uestram atque fauorem circa fratrem uestrum collaudo, et meliores quam sperabam ex his que in me cogitastis inuenio. Hec autem omnia feci ex [illegible] amore uestre fraternitatis. Naturaliter autem neque circa me malignos uos arbitror extitisse, sed ex dei uoluntate factum, ut bonorum adoptio et in presenti nobis conferenda sit, et in futuro si propitius nobis fuerit deus. Patris ergo inopinatam salutem cognoscens, et tales uos circa fratrem beniamin inueniens, neque illorum que in me commisisse putamini recordabor. Cessabo autem et ab odio malignitatis, quod super uos habebam, et tamquam omnia in me fuerint de uoluntate dei complecta in rebus presentibus: quia uobis [illegible] occasio gratie. et hoc [illegible] socios gaudii. uosque ipsos uolo obliuione sumere illorum factorum que in me [illegible] dum adhuc animi qualitate causa non peruenit. quam confusione [illegible] non debetis propter hec que putamini deliquisse. Non ergo uideatur uos contristari quod ad usum mentem maligna pertulistis sententiam, nec penitentia eius uos affligat, quando impleri non potuerit [illegible] de me cogitatum. Exultantes ergo in his que a deo facta sunt, ite et nunciate hec patri nostro iacob, ne pro me consumptus sollicitudine splendorem mee felicitatis obscuret, sed ante [illegible] ueniat, et presentium rerum bonis potiatur, antequam hac luce priuetur. Ipsum ergo patrem uestrum, uxoresque coniuges et liberos, et omnem cognationem uiam sumentes huc ad me migrate. Non enim oportet carissimos mihi absentes esse bonorum meorum, insuper et fame adhuc quinque annis manente. Hec cum dixisset ioseph, amplexus est fratres suos. Illi uero in lacrimis et tristicia constituti super his que olim cogitauerant contra illum, et uidebatur eis pro supplicio bonitas [illegible] fratris. Igitur cum ioseph fratres sui erant in epulis et gaudio. Rex autem audiens uenisse fratres ioseph letatus est eximie, tamquam in propriis bonis exultauit. et prebenda eis uehicula tritico plena, aurumque simul et argentum portandum patri eorum direxit. Sumentes ergo fratres ioseph dona regis, alia quidem patri ferenda, alia uero sibi singulis donata, gaudebant in maioribus muneribus donato beniamin, exultantes abibant. Cum uero uenientibus filiis iacob de ioseph agnouisset, quia non solum euasisse mortem, pro qua ipse degebat in luctu, sed et uiuere clara felicitate, et cum rege totam egyptum sua prudentia gubernare, nichil quidem horum que ei nunciata fuerant incredibile iudicabat, cogitans de maximis operibus dei, et ipsius equitate. Etsi [illegible] affectione defecisset, repente tamen surgens perrexit ad ioseph. Et cum uenisset ad puteum iuramenti, sacrificauit ibidem deo. et [illegible] timebat ne propter felicitatem egypti et habundantiam filii sui amantibus habitatione [illegible] neque ad chananeam soboles conuerterent. et nolebat in egyptum preter uoluntatem dei uenire. et [illegible] formidabat ne prius a uita recederet quam ad faciem ioseph perueniret. Deumque cum has haberet cogitationes in sopore resolutus est. Astitit ei deus secundo, eum nomine proprio uocans. Interrogauitque iacob quis esset, et ait deus. Non est iustum te ignorare deum, qui semper presidio fuit tuis parentibus et post eos et tibi. Nam cum te pater tuus ysaac primatu priuare uellet, hunc ego restitui. et meo fauore in mesopotamiam missus es solus, et bonas nuptias adeptus es, et filiorum multitudine pecuniarumque plenus ad propria remeasti. permansitque in te omne [illegible] salutare: insuper filium tuum quem te perdidisse putabas, ad maiorem bonorum adoptionem et culminis perduxi. et in egypto [illegible] constitui. [illegible] paululum uidetur a rege differre. Assum igitur nunc dux futurus in hac uia, uitamque tuam in manibus ioseph finiendam nunciaturus. longoque secundum tuam sobolem in principatu et gloriam fore pronuncians, eamque terram quam prius [illegible]. In hac ergo uisione confidens, properauit in egyptum cum filiis et nepotibus [illegible]. Erant ergo omnes hi. Nomina autem eorum significare non uidetur innecessarium, et propter [illegible] difficultatem eorum. Attamen ostendam eis qui non arbitrantur nos de mesopotamia esse, sed ex egypto. necessarium iudicaui nomina quoque ferre memoriam.

Iacob quidem filii erant xii. quorum ioseph iam prius abierat in egyptum. Eos autem qui post eum profecti sunt cum sobole demonstrabo. Ruben namque fuere filii iiii. enoch. faleth. esrom. carmi. Symeon autem habuit sex filios. iamuhel. iamin. aoth. iachim. filius et hoc. saul. Leui uero fuere filii tres. gerson. cahat. et merari. Iude autem fuere filii tres. sylom. phares. zare. Duo autem nati sunt de phares. esrom. et amin. Ysachar autem habuit iiii. filios. cholas. furas. iob. semrom. Tres zabulon habuit filios. farad. ylon. iachili. Hoc ergo genus de lya descendit. cum qua et ascenderat filia eius dina. Sunt ergo isti omnes xxxiii. Rachel autem fuerunt filii duo. quorum ioseph quidem fuerunt filii duo. manasses et effraim. Beniamin autem x. fuere filii. bela. bechor. asbelus. iera. naama. ysar. mobim. ofim. ared. ros. Isti ex superioribus adiecti fuere numero xl.vii. Legitimum quidem iacob genus hoc fuit. De bala uero famula rachel fuerunt filii duo. dan et neptalim. Neptalim sequebantur filii iiii. enol. gunus. sares. et silim. Dan autem unigenitum habuit usis. His itaque additis superioribus quos prediximus. quinquaginta iiii adimpletur numerus. Gad autem et aser nati sunt de zelfa, que fuit famula lye. Fuere autem filii gad vii. goforon. rafim. unim. habron. aurum. rochim. ariel. Aser autem filia fuit ara, et masculi numero sex. quorum nomina sunt [illegible]. ysur. iasse. ubbares. abar. et melchel. Isti autem sunt xvi. additi superioribus [illegible] memoratus numerus compleuit [illegible] iacob. Cognoscens autem ioseph aduentum patris sui iacob [illegible] iudas [illegible] eius nunciauerat aduentum. occursurus egressus est. ei que [illegible] uocatur apparuit. Iacob autem ex inopinata magna leticia pene ad defectum mortis peruenit, sed ioseph eum recreauit, licet nec ipse ferre tantum potuerit, ut non simili leticia talia [illegible] sustinuit. non tamen illa qua pater passione detentus. Et quidem deinceps patrem suum precepit uenire cum quiete lubens, ipseque cum fratribus suis sumens [illegible]

regem. dicturus ei aduenisse genitorem suum iacob. Rex uero animo leto
hoc audiuit. iussitque ut diceret ei qua uita et quas artes operarentur
et ut sibi ipsi placeret. in quacumque parte egypti eos uellet manere:
eos habitare decerneret. Ille uero optimos eos pastores esse respondit.
nichilque eos aliud opus preter hoc solummodo uelle exercere: ut et sepa-
ratim sed et una parte habitarent. atque prouidentiam facerent partis-
quam et egyptiis grauis esset. et nichil quod illorum esset hiis imponeretur;
Egyptiis enim erat abhominabilis conuersatio pastoralis. Veniente uero
iacob ad regem. et salutante patrem et pro regno eius orante. Pharao sci-
scitabatur quanto tempore iam uixisset. Ille uero se C.XXX. annorum esse
dicebat. et quia pauciores annos uixerit. quam eius maiores. Pharao
itaque longinquitatem uite iacob miratus est. concessitque ei ut cum filiis
suis in heliopolitana urbe conuersaretur. Illic enim pascua multa erant
pastores regis habentes. Fames enim egyptiis augebatur. et peius mag-
nis eos inopes faciebat. cum neque fluuius terram irrigaret. non enim
ut mos erat crescebat. neque enim pluebat deus; cum utique per ignorantiam
futuri prouidere nequiuerint. Populi autem a ioseph cum pecuniis emerent
frumenta. cum eis et pecunia defecisset: de suis mancipiis et iumentis
triticum comparabant. et post hec quibuscumque erat pars aliqua terre: hanc pro
alimentis uendebant. Sic itaque rege per ioseph omnium possessionum
in egypto domino facto. alii alibi migrauerunt; ut eius regiones eorum fierent
firma possessio. excepta terra sacerdotum solummodo. His enim regio
sua seruata est. Non solum ergo egyptiorum corpora ad seruitutem pessima
illa adduxit. sed et mentes. ita ut deinceps ad turpe egestate alimentorum
uenire cogerentur. Deficiente uero fame. fluuius secundum morem terram in-
undabat. fructuque terra habundante. fecit ioseph ad unamquamque
ueniens ciuitatem eique multitudine congregata. eandem terram quam ipsi
uendentibus rex habere poterat. solusque fructum in toto redonabat;
et ut uelut possessionis proprie laborare amarent poscebat. et quintam par-
tem frugum solutum iri regi soluturos propterea quibus dabat. Illos ergo in propria
te terre dominos leuiter comprehendit. Ob quam rem et principes
constituit. Hoc ergo modo dignitas ioseph apud egyptios potior habe-
batur. maiorque fauor ab egyptiis regi collatus est. et ut quintam partem
frugum persoluere deberent et apud reges posteros lex ista permansit.
Iacob autem X. et VII. annis in egypto commoratus. et languore confectus.
presentibus ibi filiis. cum optasset aliis possessionem bonorum. predixit post
prophetiam quemadmodum ex eorum generatione posteri possessuri et habitaturi
essent terram chananeorum. quod et post multis temporibus est completum.
Cumque ioseph magnis preconiis pertulisset et laudasset. quia malorum
memoriam circa fratres non habuerit. sed potius in eos benignus fuerit
et donauerit donis innumeris. que nec benefactoribus soleant re-
pensari. precepitque filiis suis iacob. ut filios ioseph effraim et manasse
in suum numerum reciperent. diuisuri cum eis chananeam. de quibus per hec
loquemur. poposcitque simul ut sibi sepultura fieret in hebron. Mortuus
ergo iacob cum uixisset annis C.XL. et VII. in nullo maiorum suorum cultu di-
uine pietatis inferior. retributioneque promeruit quam illorum erat tanta
benignitate accipere. Ioseph autem concedente sibimet rege patris corpus in
hebron reducens. multa largitate sepeliuit. Fratribus autem eius contra
nolentibus cum eos terrori haberet. ne iam patre mortuo eos castigaret
propter nequitiam quam exercuerant. nec ulterius circa eos mitis existeret. satis
fecit eis ioseph ut nichil metuerent. neque talium habere deberent suspi-
cionem. Multa ergo bona que sensu decuerat donauit eis. nichilque quod circa
eos benigne debuisset impendere dereliquit. Mortuus est autem et ipse
cum uixisset annis C. et X. uir admirabilis. et omnia ratione disponens.
potestatemque humiliter agens. quod utique huiusmodi felicitatis causa ei fuit
apud egyptios. et aliunde [illegible] in illam terram uenienti. et tale quale
diximus passum calumniam. Mortui sunt et fratres eius in egyp-
to feliciter conuiuentes. quorum corpora in hebron per mortem posteri
eorum reportantes sepelierunt. Ossa uero ioseph nouissime quando
hebrei egressi sunt ex egypto in chananeam reportauerunt. sic enim con-
iurauerat eos ioseph. Horum ergo unusquisque qualiter se habuerit. quibusque
laboribus obtinuerit chananeam significabo. causasque primitus nar-
rabo. propter quas egyptum deseruisse uideantur. Egyptii siquidem
delicati et desidiosi in labore existentibus et aliis libidinibus sub-
iecti. ualde propter amorem lucri coegerunt eos. ut pessime circa hebreos in-
uidia eorum felicitatis afficerentur. Videntes ergo israhelitarum genus auge-
ri. et propter uirtutem et laboris ingenium diuitiarum affluentia ualde
nobilitatos. contra se eos augeri suspicabantur. obliquique sunt bonorum que
meruerant per ioseph propter longinquitatem temporum. Regno ergo in egyp-
to translato ad aliam domum. crudeliter opprimentes israhelitas studebant
eis uarias inferre miserias. Fluuium namque per multas deriuationes
eos diuidere faciebant. murosque ciuitatibus edificare precipiebant:
et fossata circumducere. ut eas fluuius inundare non ualuisset. sed et py-
ramidas edificare eos precipiebant. ut in miseriis hi nostrum genus delerent.
Omnes ergo artes efficientes. et in laboribus assueti. quadringentorum annorum
tempus in his miseriis exercuerunt. eratque inter eos hec pugna. ut egyptii
quidem laboribus uellent israhelitas expendere. illi uero se meliores semper
eorum preceptionibus exhiberent. Dum uero utrique in hiis essent rebus: quod potius
studerent in exterminatione generis nostri. causa nostre respirationis ab
egyptiis deo opitulante huiusmodi fuit. 123.

Quidam sacrorum scriba cum sint experti de futuris predicere ueritatem. re-
nunciauit regi pariendum quendam illo tempore inter israhelitas. qui humili-
aret quidem egypti principatum. augeret autem suo incremento israhelitarum
genus. uirtuteque transcenderet uniuersos. et gloriam memorabilem in
perpetuum possideret. Cuius consilio saluatoris scribe rex iussit ut omne
masculinum quod ex israhelitis nasceretur. iactantes in fluuio consumerent:
custodirentque conceptus mulierum hebrearum. et partum earum obseruare
precipiens. egyptias obstetrices. et ab his hoc officium iubebat rex ex-
pleri. que propter cognationem regis non credebat contendere iussione: eos
autem qui contempnerent hoc preceptum. et partum earum occulte seruarent
primum cum sua generatione perire precepit. Hebrei ergo hanc sustinebant crudelitatis
passionem. ut non tantum dolentes quod filiis priuarentur. atque quod ipsi parentes
fierent ad perditionem filiorum sibi nascentium ministrarent. sed et ex illa
cognatione quam eorum deleret et generationem. quando natos quidem eorum necabant. ipsi
uero paulatim [illegible] egyptiis redigebantur ad nichilum. et exercitantes et
machinantes omnia in malum contra genus nostrum. Contra uoluntatem uero dei
nemo poterat preualere. et si innumeris artibus hoc exercerent. Puer
itaque quem predixerat sacer ille scriba. latenter regia cautela nutritus est.
et uera eius que predicta sunt. illeque predixit inuentus est. quod hoc modo gestum est.
Amramus unus hebreorum nobilis. cum timeret pro uniuersa sua generatione
defectio in iuuenda iuuentute proueniret. et exaltata pre grauitate timebat
ne uxor eius pareret. dumque in hac hesitatione consisteret: ad dei supplicatio-
nem conuersus est. rogans ut aliquam miserationem hominum haberet: qui in nullo
eius religione preuaricasse uiderentur. dansque eis liberationem rerum per quibus in
tempore illo affligebantur. Deus autem misericordiam eius habens. et ad supplicationem
eius aures inclinans. astitit ei per somnium. et monuit eum de suis desperare ex-

hortabatur. pietatisque eorum se habere memoriam dicebat. et propter eam retributio-
nem esse percepturum. Et dudum quidem eorum donasse maioribus: ut ex paucis tanta
gratia fieret multitudo. et abraham quidem solum de mesopotamia in chananeam
uenisse. fecitque locupletem. et cum alia dum uxor eius de alia habere ad generandum
primitus fuisset sterilis. deinde ei uoluntate ad hoc habilis facta genuisset fi-
lium. et reliquisse ysmahel quidem [illegible] fuerunt arabie regiones. ce-
dere autem filiis quos ex chetura. ysaac uero chananeam. Quantis uero sunt in pugnas
sit auxilio. semper meruit. Iacob et contribulibus suis eiusque quod deinceps mag-
nitudine felicitatis cum qua uixit. et suis posteris dereliquerit cum LXX ho-
minibus solummodo in egyptum ueniret. et ultra sexcenta milia iam eius essent.
Nunc autem me sacro utilitatis uestre. et uestre glorie prouidentia communiter habitaturum.
Iste enim puer generatione metuentes egyptii proicere [illegible]
que ex israhelitico semine generatur. uestri erit filius. et despectis quidem eos
qui eius interitum meditabuntur. mirificeque miraculis hebreorum genus ab e-
gyptiorum necessitate liberabit. eritque eius memoria quamdiu [illegible] tempo-
ribus uixerit uniuersa. non solum apud omnes hebreos. sed et apud alienigenas gen-
tes. meritoque omnia hec prebentur. et his quidem esse nascituris. Erit autem et
frater huius qui meum habeat sacerdotium. et ipse. et qui de eo fuerint omnino
tempore perfecto. Dum uero amrami hec uisio fuisset ostensa. surgens statim
indicauit hoc iocabel uxori sue. maiorque timor eis a loquo huiusmodi
uisionis instabat. Non enim solummodo de filio trepidabant re formido. sed
et pro magnitudine future felicitatis. Hic autem uerbis quod pronunciata
fuerat a deo. fidem partus prebuit. mulieresque custodes latuit. propter cepte
suum silentium. ex eo quod non uehementer insisterent dolores ei. et tribus quidem
mensibus apud semetipsos occulte nutrierunt infantem. Deinceps autem metuens
amramus ne captus regie ire succumberet: et ipse cum puero periret:
et dei prouidentiam irritaret. deliberauit potius hoc modo consulere pueri sa-
luti. prouidentiaque latendi hanc esse indicauit. Nam illud erat incertum
cum periculo imminere: non solum puero quem nutriebatur occultare sed et patri
qui nutriebat. deinque indicauit omnium habitantium cautela. qua eius etiam
nullo que promiserat esset mendax. Hec cogitantes. uas rotundum ex
uimine complicant. uelut alueoli magnitudine preparauerunt quod suf-
ficeret. ut infans spaciose ibi iaceret. et deinde unxerunt illud bitumine:
Natura enim est bituminis. ut in uiminalibus uasculis accessum possit aque
coercere. Illi ergo infantem mittentes. et circa fluuium ponentes. eius sa-
lutem deo commiserunt. Et fluuius quidem suscipiens eum deportabat. maria
uero soror pueri iussione matris custodiebat. intendens quo illud uasculum
deportaret. Tunc itaque deus ostendit non humanam prudentiam. sed omnia quecumque
uult ipse fieri. effectum optimum percipere adipiscuntur; nec preualere quod eos
qui pro sua cautela alios condempnare intendunt interitu. multoque studio hoc
implere conantur: cum inopinabili illi saluentur et prius in medio malorum
inuenirentur periculorum ereptione dei solius uoluntate. Tale ergo aliquod circa
hunc infantem gestum est. apud dei uirtute probatum. Thermuth ergo filia regis
dum luderet circa litus fluminis. portari a flumine illud uas conspiciens.
precepit ut ad se ille alueus portaretur. Venientibus autem qui ad hoc fuerant de-
putati cum alueo. uidens infantem thermuth ualde gauisa est propter magnitu-
dinem et pulchritudinem speciei eius. Tanto enim studio deus circa moysen
usus est. ut ab hiis qui propter natiuitatem eius decreuerunt interimere genus heb-
reorum. alimento et cura hic dignus iudicaretur. Iussitque mulierem egyptiam
adduci thermuth filia regis. que daret infanti mamillas. Quo non
accedente ad ubera eius sed euitante. et hoc multis mulieribus egyptiis fa-
cientibus. maria soror pueri assistens. his que fiebant quasi insciens. et quasi
ex operibus cum alios astaret dixit. Frustra ergo o regina has mulieres ad
nutrimentum infantis uocas. que nulla cognationem ad eum habent. Si uero
quandam hebraicam mulierum adduci precepisses. pro eo tantum cognatione tribulis
sue poterit ubera excipere. Cumque bene putaret dixisse. iussit ipsam ire.
ut aliquam que lactare possit infantem adduceret. Maria ergo soror pueri
huiusmodi potestate accepta. reuersa est adducens matrem pueri nulli cognitam.
statimque infans gratanter quodam modo accessit ad eius ubera. et supplicante regina.
commissus est ei cum omni diligentia nutrimentum pueri. Cui secundum euentum
rei nomen impositum est. eo quod de flumine sit saluatus. Aquam enim egyptii
moy uocant. ses uero saluatum. Componentes itaque hec duo uerba. ex ambobus
ei nomen moyses imposuerunt. id est ex aqua saluatus. Erat ergo ut non dubitarent
secundum dei promissum prudentie magnitudo et laborum. et sapientia heb-
reorum nimium industri. Huic ergo abraham pater septimus erat. Erat enim mo-
yses filius amrami qui natus est de patre caath. qui natus est de leui. leui uero de ia-
cob. qui fuit ex ysaac filio abraham. Erat autem ei sapientia non pro etate concessa.
sed sua mensura multo superior. et seniore huius rei facilitatem in infantia de-
monstrabat. maioreque spe actuum eius tantum ante nutrimentum perfecta gerebat.
Et cum extremus fuisset effectus. deus mirabiliter eius statuire eleuauit spacium.
Ita quantum ad speciem nullus erat secundus. et uidens moysen pulchritu-
dine non horreret. multasque coniungebat dum eum cernerent per plateam ferri.
ut conuerterentur quidem ad aspectum pueri. et ea in quibus uidebant studium
habere deseruerint. delectati potius eius uisione. Erat enim in eo multa infan-
tilis gratia. et excellentes decentiaque circa se retinebat inspicientes. Hunc ergo
cum talis esset. thermuth filia regis in filium adoptauit. dum sobole legi-
tima non haberet. Et dum aliquando eum portasset ad regem patrem suum. os-
tendit eum ipsi. ut de successione regni non cogitaret. si ex uoluntate dei
proprium filium non haberet. dicebatque: Nutriui infantem forma diuinum.
et prudentia ualde fortissimum. mirabiliterque de fluminis gratia condona-
tum. quem meum quidem esse filium decreui. tuum uero imperii successorem. Hec dicens.
posuit in manibus patris infantem. Ille uero sumens eum et ad pectus applicans.
pro amore. pro filie gratia imposuit ei diadema. Moyses autem conuoluens
illud proiecit in terram. conculcauitque suis pedibus. quod regi augurium ferre
uidebatur. Contemplatus autem ille sacer scriba qui eius natiuitate pre-
dixerat. et futurum ad humiliandum principatum egypti. impetum fecit
ut eum occideret: et terribiliter clamans ait. Hic est puer ille o rex. quem
deus nobis occidendum ostendit. ut de cetero timore careamus. Iste autem
eum ostendit. quam [illegible] principatui. Ista namque [illegible] egyptiis
quidem eius amor tollit. hebreis autem spem confidentie. qui propter eum habere
crediderunt auferet. Quo cum dixisset et ut preualeret eum arripere [illegible]
cum et rex segnior esset ad eius necem. deus hoc faciente propter prudentiam salu-
auit moysen. Alebatur itaque multa sollicitudine: et hebreis quidem erat
in eo spes optima circa cunctam. suspiciosi uero inueniuntur generaliter egyp-
tii. Et cum nullus esset certus. ut uel si occideret rex non [illegible] et cognationis
propter adoptionem quam filia eius fecerat. aut aliquis [illegible]: quod amplius ad egyp-
tiorum utilitatem prodesset. quia tamen non [illegible] et ideo se
abstinebant ab eius nece. Moyses itaque [illegible] natus est [illegible]
iens ad etatem perfectam. egyptiis formam sue uirtutis ostendit. et ad hu-
miliationem quidem egyptiorum. augmentum uero hebreorum. tale aliquod factum est.
ut huiusmodi occasio proueniret. Ethyopes enim [illegible] proximi [illegible] egyptiis. negocia
sua in eorum regionem portabant. et non impetu negocia egyptiorum referebant.
Egyptii uero ira castra contra ethyopes mouentes. iniuriam uindicaturi contemptum
suum. Prelio ergo commisso deuicti sunt egyptii. et alii occiderunt. alii uero turpiter
domum fugientes euadere potuerunt. Secuti sunt autem ethyopes. et arbitrantes
illos defecisse. presumptione sua omnem egypti prouinciam obtinere potuissent

exarserunt. gustantesque eorum bona ab eis ferri abstinebant. Cumque mediterraneas partes adirent, non presumerent repugnare egyptii. accesserunt usque ad memphim et mare, nulla civitate resistere prevalente. His igitur malis obstricti, ad responsa et divinationes egyptii conversi sunt. Et deo prebente eis consilium, ut auxiliatorem et ducem sumerent secum hebreum, iussit rex filie sue ut daret moysen ducem a se constituendum. Illa vero iuramentis sibi prebitis ut nichil omnino ei fieret mali, tradidit moysen, pro magno quidem beneficio eis indicans auxilium. Et redarguens sacerdotes qui eum velut morte dignum predixerant occidendum, quasi nescientes quod aliquando utile foret eis auxilium. Moyses vero a thermuth exoratus et a rege, diligenter suscepit hoc opus. Gaudebant autem sacerdotes utriusque gentis, egyptiorum quidem tamquam eius virtute hostes devincerent, et moysen hoc modo cum dolo opprimerent; hebreorum autem plebs gaudebat tamquam eis hec occasio fieret egyptios omnino diffugere quo moyses eorum dux esset. Moyses vero antequam hostes cognoscerent eius invasionem, sumens exercitum ducebat contra ethyopes, et ducebat eos non per flumina sed per terram, ubi quoque sapientie sue mirabile fecit indicium. Nam cum terra ethyopum valde sit fera iter agentibus, propter reptilium multitudinem; quia illic hec omnia nascuntur, ita ut etiam que apud alios non sunt illa terra nutriat, virtute atque malitia, et aspectu solito differentia, quorum sunt aliqua et volatilia, ita ut etiam de terra nocere nequeant, supervolando non provisos occidant. Moyses itaque pro cautela exercitus et de providentia itineris eorum, tale mirabile factum excogitavit. Plectas ex papyro fecit in modum archarum, easque de hybibus complens secum portabat. Hoc enim serpentibus est inimicum. Fugiunt enim serpentes eis advenientibus, et cum se celare voluerint, velut flatu cervorum abrepti devorantur. Hybes autem valde sunt mansuete, et generi tantum serpentino feroces. Et de his quidem pretereo nunc scribere, non ignorantibus grecis quale sit genus hybis. Dum vero moyses ad terram nutricem bestiarum cum exercitu venisset, cum hybibus ut prediximus naturam serpentium expugnabat, eisque velut adiutoribus contra hostes utebatur. Hoc ergo modo iter agens, antequam ethyopes agnoscerent supervenit, et congressus cum eis pugna devicit eos, et spem quam habebant contra egyptios, et eorum civitates abstulit, ibatque subvertens omnia, et terram ethyopum maxima virtute vastabat. Tunc pro felicitate moysi cum post laborem gustasset, egyptiorum exercitus fatigationem pugne minime sentiebant, tamquam per moysen servitute et novissimum subversionis periculum potuissent egyptii evadere. Post hec autem insequentibus egyptiis, cuncti ethyopes obsidebantur in saba civitate regia ethyopie, quam postea cambyses meroen denominavit a sororis sue nomine. Erat enim valde inexpugnabilis locus ille. Cumque nylus circumdaret civitatem, et circumcluderet et alia flumina astabus et astabusias, fluctus difficiles obviant eis qui illuc temptant accedere. Civitas enim interior existens habitatur ut insula, muro circumdata valde fortissimo, et contra hostes quidem habens prepositos fluvios, et fossata grandia intra terminos et flumina sunt, quatinus inundari non possit civitas, aquis illic violentia deportatis. Hec ergo res, et illa flumina transeuntibus difficilem faciebant civitatis invasionem. Cum ergo graviter ferret moyses sedentem exercitum, quando hostes neque presumerent venire ad manum, tunc aliquid tale provenit. Tharbis filia regis ethyopum fuit, que dum videret moysen circa muros exercitum applicantem, fortiterque cerneret pugnantem, eius efficaciam expertaque mirata est. Et desperantibus iam egyptiis moysen libertatis sue auctorem existere, bona sue felicitatis existimans, et ethyopibus iam exultantibus in his que prius contra eos gesserant, moysen quoque illa etiam videns periculis inherere, in amorem eius lapsa est crudeliter. Et cum amoris passio prevaleret, misit ad eum fidelissimos servorum suorum, ut ei de nuptiis loquerentur. Moyse vero suscipiente sermonem eius, et ut ipsa ei traderet civitatem, promisitque federibus iurare eam se ducere, et civitate obtenta neque pacta transcenderet. Effecta autem verba provenit. Et post necem ethyopum gratias deo agens, moyses cum filia regis nuptias celebravit, et post hec egyptios in terram propriam reduxit. Egyptii ergo ex his operibus quibus salvati erant a moyse, ex his odium adversus eum habebant, et ferventioribus consiliis adversus eum utebantur, arbitrantes non propter bonos actus eum in egypto crevisse. Innotuerunt et regi eadem quam fecerat in egypto quondam que rixa cum fuerit cum hebreo, et quomodo ille occiderat et absconderat sub sabulo. Rex vero a propria industria iam conivit, insidiasque ducatui moysi opposuit, suaque fortitudine vacuans. compulsusque a sacris scribis nitebatur immo et sine nece grassari. Quod dum cognovisset eius insidias, latenter aufugit. et munieribus obsessus per desertum fuga lapsus est. Cumque esset in deserto ciborum esset inopia, virtute tolerantie prevalebat. Veniensque ad civitatem madian circa mare rubrum positam, cognomen habentem ab uno filiorum abrahe de cethura progenito, sedens super quendam puteum ex labore atque miseria quiescebat existente meridie non procul a civitate, quod ei accidit pro eventu huiusmodi ex usu provincialium: cumulum eius virtutis ostendens, et occasionem ad meliora prebens. Nam cum sint loca in angustia, precedebant pastores ne forte a puteis aqua ab aliis exhauriretur, et oves potu necessario privarentur. Astiterunt itaque ad puteum septem virgines sorores filie raguelis sacerdotis, quem multo honore apud provinciales habebatur. et filie eius gregum patris curam agentes, eo quod ministerium et mulieribus regionum sit trogoditarum. sufficientem aquam de puteo hauserunt, expectantes ut greges suos habundanti irrigatione satiarent. Supervenientibus vero pastoribus et virgines expellentibus ut aquam ipsi occuparent, moyses crudele iudicans puellas despicere in iniustitia patientes, violentiam virorum inanem facere virginibus; et quidem pastores prohibuit molestos esse virginibus: aut oportunum prebuit adiutorium. Que beneficio impetrato, venerunt ad patrem raguel, iniuriamque pastorum narrantes, et solatium sibi prebitum peregrini, rogabantque patrem ne eum beneficium esset vacuum, et ne retributione debita privaretur. Ille autem et filias laudavit circa benefactorem ita studentes, et moysen ad vultum suum iussit adduci in testissime gratie premia mereturum. Cumque moyses advenisset ad raguel, et filiarum testimonium et de suo solatio declarabat, eiusque virtutem admiratus, non fore ei auxilium bonum sine repensatione dicebat. sed ydoneum se ad reddendam gratiam, ut magnitudine repensationis mensuram possit transcendere beneficii. Fecitque eum filium, et unam filiarum suarum dedit ei uxorem, gregumque suorum in quibus omnis erat antiquis barbaris possessio, eum voluit habere curam et dominium. Et moyses quidem dum hec impetrasset a iethegle, hoc enim cognomen erat raguelis, degebat ibi eius pascendo greges.

Post hec autem tempora dum pasceret in monte synai, ducebat oves qui mons est excelsus, et ad pascuas egregius, optimas herbas habens. Hic scilicet in monte deum esse opinio habitare deum, prius etiam nemo ibi pascebat. quia pastores illic minime ambulare presumebant. quoniam tanti in loco prodigium ei mirabile nimis apparuit. ignis namque depascens rubum, viriditatem eius atque florem transiuit innoxius. fructuososque ramos nullo incendio dissipavit. Cumque flamma vehemens esset et velocissima, ille et ipsa visione inopinabili formidat obstupuit. et divina voce ignis emittere: et nomine eum vocaret, verbaque faceret; vide-

ret. quibus eius fiducia redarguit presumentis ad illa loca accedere, ubi nullus hominum primitus ambulasset: eo quod illa divina loca essent. eique suasit ut a bigne procul recederet, et ut sufficerent ei que vidisset: nichilque amplius indagaret. Predicebatque deus moysi cum esset vir bonus et magnorum virorum proles, futuram ei gloriam et honorem apud homines. iussitque ut cum fiducia abiret in egyptum dux et princeps futurus multitudinis hebreorum. et cognatos proprios ab egyptiorum iniuria liberaret. Nam et habitabitis hanc terram felicem quam habitaverat pater vester abraham, cum omnibus bonis adepturi estis. et ad hec utique bona eos tua sapientia deduces. Iussit et moysi deus ut educens hebreos ex egypto, et ad ipsum locum veniens, sacrificium gratiarum actionis ibi sacrificaret. Hec verba ex rubo et igne quod viderat moyses divina voce probata sunt. Moyses vero obstupescens in his que viderat, et multo potius in his que audierat, ex tua virtute inquit quam et ipso colo, me omnia credere oportet que audivi. et a patre maioribus meis te apparuisse non dubito. et qui hoc non credunt, ut sanctissimos sed in meam insipientiam puto. Verumtamen hesito domine, quemadmodum ego vir ignarus, et nullius virtutis ydoneus, ut suadeam verbis quatenus cognati derelinquentes terram quam nunc habitant me sequantur ad aliam terram ad quam eos deducam. aut si ipsis hoc satisfiat, quomodo tamen potero exigere a pharaone ut dimittat hebreos, quorum laboribus et opibus virtus facultatis eorum augetur. Deus autem eum in omnibus confidere iussit. seque eius adesse promittens. et ubi opus esset verba suasoria preberet. ubi autem opibus opus esset, virtutes et signa ministraret. Iussitque ut baculum quem teneret in terram iaceret, et fieret serpens. et hoc signo viso crederet se promissa percepturum. Hoc dum fecisset moyses, virga conversa in draconem convolvebatur spiris ingentibus: et tamquam contra se persequentes suum caput sensim erigebat. et deinceps statim factus est virga. Post hec vero mittere eum dexteram manum in sinum precepit. Videns igitur eam candidam factam, et induc[tam] coloris nivei protulit. postquam eam ad solitum est reversam. Iussit quoque eum aquam de proximo sumere, eamque in terram fundere, viditque colorem sanguineo mutatam. mirantique moysen in his factis, confideret eum precepit deus. et adiutorem se ei nosse maximum. et his signis credibilibus apud omnes usurum. dicebatque ei. Ante me missus sedem in eam mandata facere iniuncta. Iubeo ergo te in nullo tardante ad egyptum festinare: die noctuque laborare, ne tua tarditas maius tempus faciat hebreos in servitute consistere. Moyses autem non diffidens in his que divinitas promittebat, inspector utique talium iudiciorum factus, orabat ut hanc virtutem eodem modo exprimeret in egypto. Supplicabat et deo moyses ne nominis sui noticiam ei celaret: ut dum voces eius participatus fuisset, patris et aspectu, et vocabulum ipsius agnosceret, quatinus ei sacrificans nominatim eum adesse hostiis supplicaret. Deus igitur ei suam significavit appellationem: quam prius etiam homines neque modo audisse. de qua appellatione non est mihi fas dicere. Moyses itaque illa signa non solum fecit tunc. sed semper et ubicumque opus fuerat faciebat. Ex quibus omnibus plus maiore credulitate concipiens. deumque propitium et suffragatorem in se habiturum credens, et domesticos se salvare sperabat, et egyptios malis afficere. Audiens ergo moyses regem egyptiorum pharaonem fuisse defunctum, sub quo ipse diffugerat, petiit raguel ut ei permissu prevaleret cognatorum ire in egyptum. sumensque sephorim uxorem suam filiam raguelis et filios quos habebat ex ea gersan et elyezer, contendit ad egyptum. Nomina vero filiorum hebrea lingua significant gersan ut terra peregrina interpretatur, elyezer vero significat quia adiutore patre deo usus egyptios effugisset. Cum vero venisset iuxta montem, frater aaron deo iubente occurrit illi. Cui moyses significavit omnia que in monte gesserit. patrem et omnia mandata. Procedentibus autem eis occurrebant nobiles hebreorum. et presentia agnoscentes. Quibus moyses qui verbis suadere non poterat, signa sibi ante precepta monstrabat. Illi vero stupore eorum quod inopinabiliter inspiciebant omnino credebant. et ex omnibus etiam in spe maxima constituti, de salute eorum prudente securitate. Dum vero tam obedientes haberet hebreos moyses, promittentes secuturos se quod iuberet, libertatemque libenter aspicere, venit ad regem illum qui nuper fuerat in principatum constitutus, et declaravit ei quemadmodum obtinuerat egyptios ab ethyopibus oppressos. cum fuissent eorum provincie direpte ab eis. et quanta militia et laboribus magnus per eos usus esset tamquam propriis. et post diversa pericula non digna retributione accepit immaniter. Indicavit et patri regi, quod sibi in monte synai gesserant, deique voces et signa singula ab eo monstrata. ut prefideret docentem exposuit. rogavitque ne discredens in his impedimentum faceret dei voluntati. Deridente vero rege, moyses opere fecit ut conspiceret signa que fuerant in monte synai monstrata. Rex vero dedignatus illum quidem malignissimum appellavit. et prius egyptiorum fugisse servitium. et nunc per seditionem remeasse. et in amorem factum prodigiorum operum et magicarum artium apposuisse remedia. Cumque hec dixisset rex. iussit sacerdotes easdem visiones facere: quas moyses fecerat. tamquam egyptii in hac disciplina sapientes existerent. et non quasi solus moyses peritus esset rerum. quas ipse per deum possit complere: ut quod erat valde mirabile et ab aliis ostenderetur: quam et hec et humana doctrina nosset. Ponentibus ergo sacerdotibus virgas suas. dracones facti sunt. Moyses autem non expavit sed dixit. Non ego quidem o rex egyptiorum despicio sapientiam. sed tamen hec que a me sunt facta meliora fieri quam horum artes et magica. quantum humanis divina esse constat meliora. Ostendam vero non arte magica neque errore sed veritate subsistere que a me facta sunt dei providentia et virtute patefacta. Cumque hec dixisset moyses. precepit in terram virgam suam iacere ut in colubrum verteretur. Illa igitur obediens. et egyptiorum virgas quas videbat esse dracones devoravit. circuiens et insidians donec consumeret et inviscerasset. Quam in suo semet reversam resumpsit eam moyses. Rex autem nichil magnum in hac re iudicavit. sed iratus et in nullo eum proferri se dicens egyptiorum sapientie et ingenio: Rex ergo iussit ei qui super hebreos videbatur constitutus, ut nulla hebreis preberet requie. sed maioribus eos malis affligeret: quam prius. Ille vero cum prius eis paleas preberet ad lateres, nichil ultra eis dedit. sed die quidem operibus eos faciebat affligi. nocte vero paleas congregare. cum duplex eis hoc malum existeret: et erumna crudele pullum instruxisse. Moyses vero neque minis regis fatigatus, neque increpationibus hebreorum cessit. sed animam suam constituit ad utraque: ut et laboraret et libertatem cognatis acquireret. Veniensque rursus ad regem. suadebat ei ut dimitteret hebreos ad montem synai sacrificaturos deo. Hoc enim deum precepisse dicebat. et in nullo contradicendum iussioni illi exorabat. dumque propitium fore ei ceteris si eas dimitteret egredi. et ne prohibendo illos sibimet reportaret iudicium qui patiuntur qui preceptionibus dei contradicunt. quia et eis quecumque in ipse commonuerint divina. ex omnibus oboriuntur adversa. nec eis utique terra, neque aer favens existit. nec soboles eorum natali more proredit. Hec ora et alia multa adversa sentire egyptios dicebat moyses, et hebreorum populum ex illorum provincia abire et illis nolentibus affirmabat. Rex ergo vero moysi sermones

despiciente, nullamque reverentiam ad talia verba exhibente, passiones pessime Egyptios invaserunt, quas singulas explanabo. quia nec prius floruerunt quam earum passionum experimenta perceperint. et quia simul volo deum in nullo eorum que predixerat monstrari mendacem; et quia prodesset hominibus ut discerent observare et facere ea in quibus non possent offendi divinitatem, ne ad iracundiam commotus eorum iniquitatibus se ulciscatur. Fluvius enim sanguineus Egyptiis dei voluntate et Moysi iussione factus est. Et non poterant Egyptii bibere aquam, cum alibi nusquam fontem haberent. Non solum enim fluvius colore mutatus erat, sed et se gustantibus doloris amari gemitum inferebat. Erat quoque talis Egyptiis. hebreis autem dulcis et potabilis existebat, nec naturaliter videretur esse mutatus. In hoc miraculo rex timens atque hesitans propter Egyptios abire permisit hebreos. Cumque malum fuisset aliquatenus relaxatum, rursus sententiam permutavit, nec eos abire permisit. Deus autem illum contemptum post calamitatis ablationem, et nolentem a sua malicia temperare, aliam Egyptiis intulit plagam. Ranarum namque infinita multitudo eorum terram late depasta est. plenusque his erat et fluvius, et polluebatur eorum potus. Ranis enim putrescentibus fetor cunctus noxius exalabat ex aqua. Eratque cuncta regio huiusmodi malo plena, ebullientibus ranis et morientibus; que et domestica eorum habitacula valde vexabant, dum in cibis et poculis invenirentur et in cubiculis eorum ambulantes. fetorque crudelis erat et abhominabilis, morientibus ranis et putrescentibus. Dumque in his malis perirent Egyptii, iussit rex Moysi ut tollens hebreos abscederet. Cumque rex hec dixisset, repente ranarum consummata est multitudo. et terra simul et fluvius in sua reversa sunt natura. Pharao vero mox ut passionibus terra privata est, oblitus causa(?) mutatis illis, retinuit hebreos. et tamquam si plurimas passiones experiri vellet, nequaquam dimisit Moysen cum plebe sua discedere; quam prius timore potius quam prudentia animo abire preceperat. Rursus ergo alterius mali percussione eius fallaciam divinitas vulneravit. Pediculorum namque … eorum infinita multitudo in Egypto pullulavit, et interioribus ebullientes, ex quibus male consumebantur, et neque lavacris neque medicamentorum unguentis genus eorum exterminare prevalentes. Ob hanc ergo pestem Egypti rex turbatus metuensque simul pestem populi sui, licet pateretur fatue iracundie animum habere, cogebatur tamen se a malo temperare. hebreisque concessit egressionem. Cumque hec tum levigarentur, filios et uxores obsides reversionis sue eos relinquere sanciebat. unde et irritavit potius deum, credens se eius quoque fallere providentiam, tamquam si Moysen. Sed deum hec latere non potuit, puniente Egyptios propter hebreos. Bestiis namque multigenis et multimodis, quorum aspectibus nullus occurrere poterat, eorum implevit regionem; a quibus et ipsi consumebantur et terra agricolarum cultura nudabatur. Si quis enim primarum passionum portione evasisset, hic langore et inertia cetera sustinentium succumbebat. Cumque Pharao neque sic dei iussionibus obediret, uxores quidem cum viris abire precepit, et filios in Egypto obsides relinquendos. Unde non defuit deo cum quo calamitate et calliditatem eius diversis malis et maioribus denuo supervenientibus castigaret. Crudeliter namque eorum corpora a predictis bestiis vulnerabantur, interius et corrupta. et ita passim Egyptiorum multitudo consumebatur. Rege vero neque ex hac plaga se convertente, statim grando vehemens, qualis neque prius in Egypto aer tale aliquid protulerat, neque similis apud eos hyemis tempore descenderet, maiorque quam apud habitatores boree partis et septentrionis aeris rigore differetur, grando effluxit, et fructus Egyptiorum usque quaque confregit. Deinde genus locustarum germen quod non fuerat vexatum a grandine totum devoravit; ita ut in eis generaliter spes terrenorum fructuum deperiret. Sufficiebat namque quibuslibet sine calliditate et ea que predicta mala ad intellectum et cogitationem utilitatis adducere. Pharao namque imprudens, quantum mali faciens causam, deo iterum contradicebat. iussitque Moysi cum uxoribus et filiis hebreos adducere, facultates vero relinquere in Egypto, ne Egyptiorum depopularentur domus. Moyse vero non acquiescente ita eos dimitti, quos oporteret deo sacrificium de propriis rebus offerre, cumque propter hanc causam multo tempore moraretur, tenebre profundissime et partem luminis non habentes per Egyptum sunt diffuse, per quas visus aeris crassitudine clausi sunt, eosque mirabiliter undique impellebant. metuebant enim ne caligine absorberentur. Deinde his excussis post tres dies totidemque noctes, dum nullatenus penitentiam ageret Pharao propter egressum hebreorum, accedens ad eum Moyses ait: Quousque inobediens eris voluntati dei? Iubet enim dimitti hebreos. Non enim poteris ab his malis eripi, nisi hoc volueris implere. Rex autem irascens in his que fuerant dicta minatus est ei se caput eius auferre, si ad eum ob hanc oportunitatem denuo veniret. Tunc Moyses nequaquam se de his ultra verba facturum dixit, neque illum ulterius cum proceribus Egyptiorum deprecaturum fore ut hebrei discederent. Et Moyses quidem cum hec dixisset abscessit. Deus autem ostendit Moysi adhuc una plaga feriendos Egyptios ut dimitterent hebreos. Iussit ergo Moysi ut preciperet populo ut sacrificium paratum haberent. erat enim prima tertia decima die Xanthici mensis, quem apud Egyptios Pharmuthi vocatur, apud hebreos autem Nisan. Macedones vero Xanthicum eum appellant. et egressuros hebreos immutaque paratos asserunt. Et terra quidem iam paratos habens ad egressionem hebreos et constitutos per tribus ibidem expectabant. Cum autem instaret XIIII dies, omnes ad egressionem tendentes, et immolantes agnum, eiusque sanguine domos purificabant cum ysopi frondibus emundabant. Cumque cenassent reliquias carnium, tamquam egressuri cremaverunt. quod significat transcensionem, eo quod illa nocte deus transcendere ista hebreos voluit cum illa plaga, cum qua Egyptios visitavit. Mors enim primogenitorum ita magna Egyptiis facta est, ut multi procerum congregati circa regalia Pharaoni persuaderent, quatinus hebreos sub celeritate dimitteret. Tunc Pharao vocatum Moysen abire precepit, arbitratus ut si de provincia recederent, statim innumeris Egyptiis plaga cessaret. Muneribus ergo Egyptii hebreos honoraverunt. alii quidem ut citius egrederentur, alii vero propter vicinitatis eorum consuetudinem. Sed cum ergo viderent egredientes, flentibus Egyptiis et penitentiam agentibus eo quod eis sic fuerunt crudeles. Tendebant ergo hebrei ad civitatem nomine Litus, que tunc erat deserta, ubi Babilon quedam civitas postea fabricata est, dum Cambyses rex Egyptum devastaret. Celeriter ergo facientes iter Beelsephon, tertia die ad mare rubrum devenerunt. Et cum per desertum nichil possent habere ciborum, farina fermentata absque … panibus modico calido tempore coagulatis vescebantur. et hoc cibo sustentati XXX diebus. Longiori enim tempore eis non sufficere … quam tulerant ex Egypto. cum et eis cibus sub necessitate custodiretur, nec ad satietatem eodem uterentur. Unde et ad memoriam illius inopie festivitatem octo dierum agunt, que dicitur azimorum. Omnibus ergo consideratis, multitudine hebreorum innumerabilis exercitus videbatur, virorum et mulierum et infantum. Qui vero etate habebant apta ad bellum procedentia, sexcenta milia fuerunt. reliqueruntque Egyptum mense Xanthico, luna XV, post annos quadringentos et XXX, quam pater noster Abraham venisset in Chananeam, post Iacob autem adventum in Egyptum anno ducentesimo et quinto. Moyses autem annorum erat LXXX. frater autem eius Aaron tribus annis maior existebat. Portabant et secum ossa Ioseph, dum hec ille suos filios facere precepisset. Porro cum Egyptios hebreos penituisset egressus, rexque graviter ferret, tamquam ex veneficiis Moysi signa facta fuissent, deliberaverunt super eos irruere. Sumentes ergo arma persequebantur eos, tamquam revocare eos possent, nec ulterius dimitterent eos sequi Moysen. dicebantque se facillime prevalere posse contra eos, cum illi venirent inermes et fatigati ex

124.

itinere. et a singulis interrogantibus sibi occurrentibus requirebant per quam viam abissent hebrei. persequentes eos summo studio festinabant. Hec molesta sed illa via erat agentibus non solum in expeditis, sed et singulariter ambulantibus. Moyses autem per alia loca providendo ducebat hebreos, ut si quidem penitentes Egyptii persequi vellent hebreos, supplicium malicie sue et transgressionis indubitanter exsolverent. Per Palestinam namque vitavit hebreos transire propter antiquam molestiam, volebatque quolibet modo preterire latenter. Confinis enim erat hec provincia Egyptiorum. et propterea non eduxit populum per viam ad Palestinos. Per desertum vero multum iter agens, mala perpessus innumera, ad Chananeam studuit pervenire. insuper et propter mandata dei iubentis adduci populum ad montem Syna sacrificium oblaturos. Persequentes ergo Egyptii hebreos ad prelium parabantur. et multa virtute persecuti concluserant eos in parvulo quodam loco. Sexcenti enim currus persequebantur hebreos, et equites quinquaginta milia, et ducenta milia peditum armatorum. Et itinera quidem perstrinxerunt quibus hebreos fugere putabant, inter rupes inaccessibiles et mare eos claudentes, ubi terminatur mons exasperante marium nimis immensus. et fugam eis penitus amputantes, a mari et montibus congressione hebreos militibus obsederunt. os ipsum fuge claudentes, egressum eis ad campestria denegaverunt. Hebrei ergo non tolerantes talem obsidionis modum propter egestatem necessariorum et neque fuge facultatem habentes, armisque privati, quamvis licet et si pugnare vellent, eis spes omnium rerum amissa videretur, nisi semetipsos traderent voluntati Egyptiorum. His iratis Moysen in omnibus culpabant, obliti signorum que eis fuerant a deo pro sua libertate monstrata. usque adeo hi venerunt ut et prophetam qui eis salutis dona promiserat, pre incredulitate lapidibus niterentur obruere, seque tradere cogitarent Egyptiis. Eratque luctus et gemitus mulierum et infantum ante oculos habentium mortem, montibus quidem se et mari claudentibus, simul et hostibus, et fugam nullatenus exitus malis invenientibus. Moyses autem licet esset in eum exasperata multitudo, ipse tamen non cessabat circa providentiam eorum, et hoc omnia committendo deo, qui eis et alia que predixerat pro sua libertate gessisset; et neque nunc relinquendos eos esse inimicis dicebat, neque perituros, nec servituros Egyptiis. Stansque Moyses in medio eorum ait: Hominibus quidem bene circa vos conversantibus iustum non erat credere. de dei autem providentia vos desperare impium non est, a quo vobis omnia bona provenerunt, quecumque promisit ad salutem et libertatem servitutis vestre; cum potius in hesitatione venientes oporteret nos dei adiutorium sustinere; cum operetur et nunc in tali difficultate conclusos ex desperatione habituros salutem et ex hostibus libertatem. et fortitudinem suam circa nos est ostensurus, et providentiam facturus. Non enim in parvis solet divinitas auxilium sui favoris accommodare, sed potius in his in quibus humanam spem non videt accedere. Unde tali auxiliatori credite … et parva grandia facere, et tantam infirmitatem rerum suo munimine … maris … roborare. nolite timere Egyptiorum arma. et quamvis … re et montes viam fuge prohibent, ideo salutis spem … desperare. fient enim vobis montes quasi campus ex dei providentia, et pelagus convertetur in terram. Cumque hec dixisset Moyses, ducebat eos ad mare Egyptiis intuentibus. Ipsi enim e diverso eorum erant positi, et labore persecutionis affecti, in crastinum differre prelium utile fore iudicabant. Dum vero Moyses pervenisset ad litus … maris, sumens virgam rogabat dominum, et auxiliatorem atque adiutorem eum invocabat dicens: Neque tu deus quidem ignoras quia effugere nobis mala presentia nec fortitudine nec auxilio humano, sed tu prebe aliquid salutare exercitui tua voluntate Egyptum relinquenti. Tuum est nos eripere, quia nec omni spe et consilio desolati ad tua solius subsidia convolamus. et quicquid extra providentiam nobis accesserit, quod nos ab Egyptiorum ira liberare nunc possit, inspiciamus. velociterque tua nobis ostende virtute, et populum desperatione ruente … ad securitatem dignare, et ad fiduciam precatus perducere. Non enim in extraneis sumus, sed tuum est mare, tuus et mons est, qui nos ita circumdat. ita ut et mons aperiatur te precipiente, et mare conversum possit arida. Valebimus et effugere per aera, si tibi placeat virtuti hac et nos parte salvare. Talia siquidem cum orasset Moyses, percussit virga mare. Quod repente divisum percussione, et in semetipsum contractum reliquit nudam, ut hebreis iter esset et fuga. Moyses autem ad destinationem dei pelagus cessisse eis, primus ipse intravit. et hebreos sequi precepit divino itinere facto, et declinare periculum sequentium hostium. Qui delectabantur in ingressu agebantque deo gratias propter salutem que preter ullum modum rationis accesserat. Quos iam nequaquam tardantes, sed cum festinatione pergentes velut presente deo, vesanos eos Egyptii primitus iudicabant, et tamquam ad … manifeste mortis intentos. Cum vero vidissent eos illesos abire, nullumque impedimentum eis nec difficultatem aliquam obviare, persequi eos aggressi sunt, tamquam et illis pelagus quietum existeret. Preordinantes ergo equos ingrediebatur totus exercitus Pharaonis in mare. Hebrei vero se illis armantibus atque tardantibus ad terram contra positam pervenerunt sine aliqua passione Egyptios effugientes. Quapropter illi audaciores effecti persequebantur hebreos, tamquam nec ipsi aliquid essent passuri. Cum nescirent hebreis hanc viam proprie a deo factam, et non esse communem hanc viam que usque pro salute periclitantium patentem fuisse ostensam, et non propter eos qui ad perditionem eorum accedere festinabant. Dum ergo Egyptiorum exercitus omnis in mare transisset, rursus effusum est, et descendens ventorum procella omnes Egyptios comprehendit, ymbresque simul et tonitrua valde gravissima de celo descenderunt, choruscationesque labentes concluserunt eos in mari. Hec quoque in vindictam ultimam fuit Egyptiis … per iram dei adveniente ad perditionem hominum. quod eis … accessit nocte mors, et caliginose et fluctuose eos apprehendit. Et Egyptii quidem ita sunt perditi, ut … ex eis omnino relinqueretur. Hebrei vero neque retinere poterant de gaudio inopinabili sue salutis et hostium perditione, et firmissime sue libertatis, quando defecerunt qui eos servire cogebant, deumque sic aperte sui dominatorem inspiciebant. Et hebrei quidem ita periculum effugientes, insuper et inimicos suos punitos sic … respicientes, … nulli umquam priorum hominum tale aliquod miraculum potuisse reminisci, ymnum deo tota nocte cecinerunt. Moyses autem … cum cantica et laude gratiarumque actione propiciationis eius in metro composuit.

Ego quidem singula queque … in sacris libris, ita hec singula quoque tradidi. Nullus vero dubitet … si miraculo sit antiquis hominibus et malicia privatis via salutis per mare sit facta, sive voluntate dei, sive … revelata. dum et eis qui cum magno Alexandro rege Macedonie erant olim atque resistentibus persis Pamphilicum mare divisum sit, et cum aliud non esset iter, transitum prebuit … volente deo per Alexandrum destruere principatum persarum. et hoc confitentur omnes qui actus Alexandri conscripserunt. De his itaque sicut cuilibet placuerit estimet. Postera vero arma Egyptiorum ex fluctibus maris violentia ventorum appulsa ad litus, Moyses arbitratus hoc dei iussione factum, ut hebrei neque armis egerent, valde letatus est. Deinde exercitum … colligens Egyptiorum arma, … eos ad muniendam corpora eorum, duxit eos per desertum illuc immolaturos deo et pro salute multitudinis hebreorum, ut … fuerat … redderetur in pace.

Explicit liber secundus Iosephi antiquitatis iudaice.

INCIPIT LIBER III

EGIT INOPINABILITER hebreos tali salute donatos, graviter iterum contristavit, dum in montem Syna ducerentur, quod esset regio valde deserta, et necessariis alimentis egena, et aqua difficilis, que non solum ut preberet aliquid hominibus indigebat, sed et nec aliqua animalia ut aleret erat ydonea. Erat enim terra sterilis, nullusque novus fructus ex ea nasceretur oriri. Per huiusmodi siquidem regionem necessarie hebrei pergebant, quando non habebant unde ad aliam viam divertere possent. Portabant autem ab ipsis aquam ex locis transactis moyse iubente, et ea hausta ad effodiendos puteos iuvenes ex multitudine cum labore propter terre duritiam accedebant. Et cum invenirent aquam non erat potabilis, sed amara simul et parva. Hoc itaque iter facientes, circa meridianam vesperam venerunt ad locum, quem propter aque amaritudinem mar nominaverunt. Amaritudo enim hebraica lingua sic dicitur. Ibique fatigati itineris violentia, indigentiaque ciborum que eis defecerant, omnino desperaverunt. Erat enim illic puteus valde dirus, qui nec sufficere quidem tanto exercitui poterat, et tamen aliquam eis consolationem prebebat, quod in illis locis fuisset inventus. Audierant enim ab exploratoribus quia ambulantes per desertum nichil uberius invenirent. Illa siquidem aqua amara graviter existebat non solum hominibus sed et animalibus. Videns itaque moyses populum in angustia constitutum, et simul causam eum resultare non poterat, neque enim inimicus erat hostis, quem virum inferre de necessitate potuisset, et fortitudo resisteret. Sed dum istorum deficeret virtus, infantiumque et mulierum multitudo debilior foret, nichilque prodesset doctrina verborum, calamitatem omnium suam moyses propriam faciebat. Ad nullum autem alium concurrebant nisi ad moysen. Eumque cuncti postulabant, mulieres quidem pro parvulis, viri autem pro semet ipsis, ne eorum utilitatem spernerent, sed eorum saluti quomodocumque providerent. Moyses vero ad hoc conversus est, ut solummodo deo supplicaret, ut aquam ex malitia presenti commutaret, eamque illis potabilem condonaret. Concedente ergo deo tantam gratiam, sumens moyses summitatem virge qua in presenti gerebat, divisit aquas amaras per medium, et in longitudine ipsa incisione faciens, deinde iactavit ipsum lignum in puteum, satisfaciens hebreis, eo quod deus orationes eius exaudisset, et promisisset aquam se eis qualem concupiscerent prebiturum, si tamen iussis eius non segniter, sed promptissime obedirent. Illis vero dicentibus quod vellent cuncta que iuberet facere, si aqua converteretur in melius, iussit eos qui iuventute valebant aquam superhaurire, dicens quia prius effusa plurima aqua, que remaneret ultima, posset esse eis potabilis. Illi quidem laborantes haec egerunt ... dictum, et aqua frequenti conversione exercitata ... ita perg... taque facta est potabilis. Hinc itaque castrametati venerunt in helym, qui procul locus quidem bonus videbatur aspicientibus, eo quod palmarum haberet arbores. De proximo autem aspicientibus locus malignus comprobatur. Nam palme ille non amplius quam LXX erant, increscibiles nec multum eminentes a terra propter inopiam aque, quia dum esset omnis locus ibi arenosus, ipsis arboribus palmarum ex XII fontibus ad ... nec humectatio quedam nec ad hauriendum spes ulla habebatur. Et quia germinare non poterant, steriles erant indubitanter et pauce. Cumque hebrei per universam et immensam arenam discurrerent, nichil inveniebant vel si paululum aque manibus sumerent, sed et illa quam inveniebant inutilis erat atque cenosa. Fructum vero ferre ille arbores nimis erant invalide, propter aque ut dixi sterilitatem. Pro hac ergo causa culpabant moysen, clamabantque sua esse miseria, experimentumque malorum per se sepati dicebant, iam XXX dierum ambulantes via. Quecumque enim secum portabant iam consumpserant, et nichil penitus invenientes, erant in desperatione rerum cunctarum posita. In presenti et malo animum habentes et non recordantes quanta eis fuissent a deo, et a moysi virtute sapientiaque collata, irascebantur adversus eum, et lapidare eum omnes simul aggressi sunt, quasi ipse eis tante calamitatis existeret. Moyses vero a tanta multitudine provocata, et contra se amare commota, de deo confidens et conscientia puram habens, contempnens tribules suos, semet ipsum dedit in medium eorum, et illis conclamantibus atque lapides tamen in manu habentibus, cum esset moyses aspectu gratissimus, et ad loquendum suadibilis, mitigare cepit iras eorum, et neque priorum benefactorum oblivione eos habere poscebat, propter retributione malorum presentium, et quia nec laborarent, ideo non deberent propter ea dimittere munera donaque preteritae, que tam magna et inopinabilia meruissent. Promittebat et eis dei providentia eos de presenti anxietate liberandos, qui eorum virtute probare voluisset, si haberent tolerantiam, et animo bono se continerent in adversis, et non quasi ad priora bona respicerent, cum nec exercerentur in malis, et arguerentur a deo non esse grati, neque benivoli existerent circa preteritorum bonorum memoriam, cum ita dominum eique voluntate contempnerent, per quam ab egypto liberati essent, et ita circa ministerium eius maligni esse viderentur, cum eis in nullo fuisset iniuria, nichil de quibus faciendum aliquid aut dicendum dei mandato iussus esset. Enumerabat ergo eis omnia moyses, quemadmodum afflicti fuissent egyptii, qui eos contra voluntatem dei oppresserant, et quomodo fluvius iste egyptiis sanguinem esset, ipsis vero potabilis atque dulcis, et quando per rubrum mare fugientes ipsi per medium mare transissent, et novam viam aggressi essent, inimici autem eorum prorsus absorpti, et quando arma non haberent, haec et deus eis habunde prebuerit, et alia quecumque ad perdendos inimicos, ipsosque salvandos necessaria fuissent, ultra spem virtutis sue more contulerit. Non ergo debeatis nunc et in presenti dei providentia desperare, sed sine iracundia sustinere eius auxilium, et dominum non quidem tardum esse, sed idoneum differre vestros hac difficultate probet, credentes dominum non pro defectu esse segnem, sed pro experimento virtutis vestre, ut desiderium libertatis vestre cognoscat, utrum ciborum inopia et sterilitate aque pro eo fortiter ferre possitis, an servire potius eligatis sicut iumenta, et eis qui propter ministerium suum habundantissime nutrire consueverunt. Super haec autem omnia adiciens timebat, non se tantum de sua salute metuere, quando utique nichil pateretur si moreretur iniuste, sed potius pro illis cogitare, ne per lapides quos super eum mitterent dominum viderentur condempnare. Sic itaque moyses verbis illos mitigavit, et ab impetu lapidationis abstinere fecit, et ad penitentiam sceleris convertit, dicens eos in hoc rationabiliter sed pro necessitate fecisse. Monuitque omnes ut ad divinam supplicationem properesque venirent. Et ascendens ipse quendam scopulum exorabat dominum, ut querelam a populo auferret, et eos ab inopia liberaret. In ipso enim esse salutem suam et in nullo alio, atque ut condonaret veniam, his que in presenti fuerant necessitate populi gesta, cum humano generi res oportune providentes et difficile placeant, et eius accusatio sit amica. Deus autem et indulsurum se culpa promisit, et occasiones eorum desideriis prebiturum. Moyses vero haec audiens a deo, descendit ad plebem. Illi vero cum viderent eum promissionibus letum, a tristitia ad hylaritatem conversi sunt. Statimque moyses in medio eorum dixit venisse se a deo, et portare eis promissionibus libertatem. Et post paululum multitudo ortigometrarum quasi praecipue nutrit sinus arabicus, transcenso medio mari supervolavit, et post laborem volatus quasi ad requiem descendit inter hebreos. Illi vero tamquam alimentum sibi a deo collatum esset, comprehenderunt eas. Et moyses adoratione repente conversus est, qui eis promissionis suum prebuit auxilium. Mox autem post commessationem cibi istius, et secundum cibum eis deus emisit. Extendente namque moyse manus ad orationem, ros descendit ex aere. Cumque fuisset ei manibus illitum, moyses arbitratus est et hunc ad cibum eorum a deo fuisse collatum. Gustavit ergo ipse primum, et letus effectus ignorantes ymbremque esse credentes, et tempus esse pluviarum, quod agebatur credebant. Ille ergo docebat eos non quod secundum opinionem illorum ros de celo descenderet, sed ad salutem eorum cibus fuerit missus a deo. Et cum gustarent, fidem credendi prebebat eis. Tunc imitantes ducem delectabantur in cibo. Habebat enim mellis dulcedinem, et delectatione valde suave. Similis autem erat aromatibus papiri, et magnitudo eius similis semini coriandri. Festinabantque singuli colligere vehementer, et precipiebatur eis a moyse ut omnes equaliter per dies singulos assarii mensura colligerent, propter hoc ne debilibus fieret colligendi difficultas ex virtute valentium, et ne fortes per hoc ad necem et litem accederent. Quicumque ergo plus a precepta mensura collegisset, nichil amplius quam laborem habebant, cum per nullum modum illic nichil amplius quam assarium inveniret, et quod remaneret in crastinum nullam utilitatem proficeret, quando vermes illud et amaritudo consumeret. Sic ergo erat ille cibus divinus et inopinabilis, et huiusmodi erat utilitas cibi ipsius prevaricationes servantibus. Post haec autem sicut irrigabatur ymbribus locus ille, sic et moysi prestando divinitas hoc alimentum misit. Manna itaque nostra lingua est interrogatio dicentis: Quid est hoc? Hebrei quidem tempore huius gaudium celebrabant, que eis fuerant celitus missa. Hoc ergo cibo XL annis usi sunt, quo tempore in deserto fuerunt. Cum autem de helym migrassent, venerunt in rafidim, passi ibi novissimas pro intolerabili siti miserias. Nam cum precedentibus diebus paucam aque difficultate sustinuissent, tunc omnino comperientes terram itaque sam iam in malis erant posita, et rursus irascebantur in moysen. Ille vero paululum multitudinis impetum declinans, ad deum convertebat preces, rogans ut sicut cibum eis indigentibus prebuit, sic et potum daret, cum prius ab eo cibi gratiam percepissent, et non existente potum. Deus ergo non diu sustulit preces moysi, sed promisit se prebiturum eis tantam aque multitudinem, qualem non possent sperare. Iussitque ei ut virga percuteret petram quam ibidem erat apposita, et ex ea sumerent habundantiam aque qua egerent. Curabat namque deus ut neque cum labore potus eis adesset. Hanc ergo moyses a deo consolationem sumens, veniebat ad populum sustinentem, et in eum respicientem; videbant namque eum de monte descendere. Cum vero venisset ad eos, dicebat dominum liberaturum et eos de hac necessitate, et promisisse de petra eis fluvium manare. Quibus obstupescentibus et dicentibus eos siti et itinere fatigatos non posse hac tribulatione sustinere, ut ita dum per eum inciderent quod aqua exiret, tunc moyses virga percussit petram illamque, scissa aqua manavit copiosa, et valde perspicua. Illi vero inopinabile factum mirati sunt, et videndo aquam et ipsa cupiditas sitis ablata est. Bibentibusque dulcis et suavissimus erat potus, et qualem donum esset deo donante videretur. Tunc omnes moysen laudaverunt, quasi a deo fuisset honoratus, et ipse moyses sacrificia obtulit pro dei providentia, sibi munere copiose collata. Declarat et hoc scriptura in templo reposita, eo quod deus predixerit moysi aquam manaturam hoc modo. Iam vero cum hebreorum nomen iam valde ubique divulgaretur, et de eis sermo cresceret, timorem non parvum provinciales erant, et mittentes legatos ad invicem solatia deposcebant ut simul viros illos interimere viderentur. Erant autem hi qui inhabitabant per eum gobolitim, qui vocantur amalechite, et pugnatores validissimi illarum gentium existebant. Ex quibus quoque reges circumhabitantes invicem semet ipsos ad bella rogabant, et tunc mandaverunt dicentes alienum exercitum advenire, et egyptiorum servitutem fugientem, sibi invasiones minitantem, nec bonum sibi fore si tales non despicerent, ideoque ... antequam eorum fortitudo ad maiorem tenderet potestatem et ipsi magis pugnare inciperent, dicentes ergo illis nullus resisteret, sed mature convenientes cautissime atque sapientissime se communirent, et penam ... eis de actibus quos in deserto gesserant inferrent, antequam ipsi civitatibus eorum et bonis manus inicerent. Alii vero inchoantem virtutem inimicorum mollire, et dicere optimum esse magis quam tam proficiscentem prohibere credebant, alii vero hoc superfluum putabant, alii nullam occasionem eis adversus se fieri credebant. Hii autem et his similia per multas provincias ad invicem legationibus agitantes, deliberaverunt unius adversus hebreos bella suscipere. Moyses itaque cum nichil de bello speraret, tumultum et turbam magnam provincialium repente audivit congregatam, et aggressionem et inspirata prelia hebreorum multitudine provocabant, quia cum ipsi omnium rerum haberent inopiam, maxima necessitate putabant cum illis hominibus pugnare qui habundarent omnibus bonis, et bene armis essent muniti. Moyses autem consolari eos cepit, et confidere deposcebat, et decernendi credere quod sepe fuissent liberati, et quia et nunc debellaret eos, qui eorum hostes existerent. Apud dominum autem nichil prevalere posse exercitum multum et omnibus armis instructum pecuniis habundantem et aliments aliisque rebus in quibus solent homines confisi pugnare, sed in auxilio divino constare eventum belli, et sibi per dominum illa omnia satis adesse; inimicorum vero manum parvam inertem debilem, et tamquam non fruantur bonis quibus habundant, deo volente eos facile a vobis superari. Sed tamen eos oportere dicebat qualis eorum auxiliator deus fuisset in multis iam experimentis et gravioribus periculis, et tunc de presentia quidem bello haberent timorem adversus homines, cum prius eis fuisset inopia magna sitis et famis et in montibus ac in mari periculum, ubi fugam invenire non potuissent, nisi hoc omnia divino solatio devicissent. Ergo rogabat eos esse pugnatores et tamquam omnium rerum facultas eis esset, et contra hostibus prevalerent. Et moyses quidem populum huiusmodi verbis excitans ad prelium, convocavit tribuum principes, et postea singulos invicem iuvenes exhortabatur senioribus suis obedire, seniores autem ut verba ducis audirent. Erant autem eorum animi in periculo constantes, et ad presentia bella preparati; sperabantque in deo ut ab his malis liberarentur. Rogabant ergo moysen ut ad bella pergeret, neque tardaret, ne dilatio eorum fiduciam impediret. Moyses vero pugnacem multitudine eligens ex multitudine, constituit super eos ihesum nave filium de tribu effraym valde robustum, et ad labores tolerandos valde fortissimum, et ad cogitandum simul et loquendum ydoneum, et qui nosset decenter colere dominum, et obedire in omnibus moysi, et quietatem hebreis in omnibus placens. Paucos autem iuvenes et fortes circa aquam constituit, que de petra profluxerat. Plurimos autem de exercitu circa infantium mulierumque custodiam adhibuit. Reliqui autem exercitum quem tota nocte erant preparati iussit arma sumere, et donec

pprios intendere. ut statim prelium inciperet: quando eis preciperet. Invigilabat autem et moyses ihesum docendo. quemadmodum exercitum collocaret. Incipiente vero die illucescere. rursus moyses monebat iosue ne tardius inveniretur in labore. quia circa eum spes esset universorum. gloriamque presentis milicie in futuris nationibus possessurus esset. Hebreorum vero nobilissimos seorsum rogabat et monebat. necnon omnem partem multitudinem armatam exhortabatur. Et cum omnino exercitum ammonuisset sermonibus et armorum preparationibus. discessit in montem deoque commendabat iosue cum omni simul exercitu. Miscebantur itaque hostes. et in manibus erat bellum. fiduciaque simul et viribus utebantur invicem. Denique donec moyses manum extendebat in celum. hebrei comprimebant amalechitas. Cumque labore et defectu manuum moyses ferre non posset. quia quotiens manum deponebat. totiens hebreos contingebat premi. iussit fratrem suum aaron. et virum sororis sue nomine ur sibi assistere. eique manus utroque latere sustentare. et ita adiuvantes eum non permitterent laborare: eo quod manus illius essent graves. Quo facto. hebrei fortiter amalechitas devicere. et omnes utique interemissent nisi nocte superveniente populus recessisset a cede. victoriamque optimam atque perfectam nostri habuere maiores. Colligentesque sibi que bello acquisierunt. habundantia potiti sunt magnorum bonorum que suis laboribus obtinuere. et insuper circumhabitantes nationes deterruerunt. Devincentes itaque exercitum hostium. maximas divitias publice et privatim possederunt omnes. cum prius et alimentis necessariis indigerent. Fuit autem eis non solum in presenti. sed et in futuro bonorum causa huius quam predixi pugne perfectio. Non tantummodo enim corpora hostium servicio subdiderunt sed et mentes. et cunctis circumhabitantibus post illorum devictionem fuere terribiles. eisque divitiarum maximus cumulus adiectus est. Nam fugientes inimici magnam copiam argenti simul et auri reliquerunt in castris. et vasa erea quibus ad vescendum utebantur. multaque insigni habundantia utriusque rei. id est ornamentorum textilium pariter et armorum. et aliorum que parata erant ad prelium. diversaque iumenta. et quecumque moris est sequi exercitum iter agentem. Hebrei vero prudentia repleti sunt. et ope fortitudinis. et multum desiderium virtutis erat in eis. Semper enim volebant laboribus insistere. omnia se capere posse iudicantes. Huius vero belli hic extitit finis. Postea moyses exuebat hostium corpora. et arma fugientium colligebat. et honoribus pugnatoribus tradebat. ducemque milicie iosue preconiis attollebat. exercitu testificante cuncta que gesserat. Nemo vero hebreorum mortuus est. hostium vero tanti. quantos neque numero comprehendi possibile sit. Pro gratiarum vero actione moyses sacrificans altare construxit. quod dominum victoria nominavit. prophetavit statim omnes amalechitas fore perituros futuro tempore. nichilque ex eis omnino relinquendum. eo quod contra hebreos primi dimicassent. et nequaquam positis in calamitatibus pepercissent. Tunc exercitum hebreorum valde fessum. conviviorum opulentia reparavit. Hoc vero bello hebrei contra hostes suos post egressum ex egypto primitus pugnaverunt. Cum vero pacificas post victoriam moyses hostias obtulisset. fecissetque paucis diebus hebreos requiescere post pugnam. postea produxit ordinatum exercitum. Multa namque armorum copia iam erat hebreis. Paulisper vero moyses procedens cum exercitu hebreorum post tres menses postquam egressus est ex egypto venit ad montem syna. ubi ei sicut supra diximus circa rubum multe visiones ostense sunt.

Vir raguel socer eius statim occurrit. audierat enim de felicitate eius et prosperitate. adducens secum et sephora uxorem eius et duos filios. Et moyses excipiens eum cum gaudio. et simul uxorem suam ac filios suos prius delectatus est in adventu eorum. et facto sacrificio iuxta rubum qui quondam flammas evaserat. epulas copiosissimas populo ministravit. et multitudo quidem per cognationes epulis vescebatur. Aaron autem sumens raguel et qui cum eo erant ymnos canebant deo. qui eis salutis et libertatis. et egressionis ex egypto auctor extiterat. simulque ducem suum moysen. quasi eius virtute cuncta eis prospera contigissent. Et raguel iudicavit moysi. quanta preconia plebs de eius fortitudine sibi narrasset. et quia fortiter ubique laborasset pro universorum salute.

Deinde videns raguel moysen in rerum multarum gravitate cotidie occupatum. cunctis ad eum euntibus propter iudicia. et volentes decideret iurgantium. tunc equidem tacuit ad presens nolens impedire volentes moysi uti iudice. Eis namque qui vincebantur videbatur levius esse perdere per iusticiam moysi. quam per aliorum iudicium sententiam cum libera avaricia sustinerent. Cum vero moyses quievisset a turba. sumens eum raguel solum seorsum docebat eum que oporteret facere. consiliumque dabat ei. quatenus minora iudicia aliis curanda committeret. de maioribus autem negociis et salute plebis ipse tantummodo provideret. Ita ad iudicandum et alios ex hebreis dignos viros eum congregare monebat. cogitare vero pro tantorum virorum salute. non posse quemquam alium nisi moysen solummodo. Sciens inquit ego virtutem tuam. et qualis fueris in ministerio dei ad salvandum populum. rerum negocia committe senioribus populi examinanda. et te ad solum dei ministerium retine in cogitando et requirendo a deo quemadmodum populum ab hac possis inopia liberare. Meis autem consiliis utere in rebus humanis. et exercitum perfecte dispone: scilicet per decem milia viros. deinde per mille. ita post hec divides eos per quingentos. et rursus in centum. deinde in quinquagenos. et iudices constitues super eos. qui per XXX.

125

rursum divisi principes et denos ipsos habebit iudices eorum negocia examinantes. Sint autem super istos unus ex unaquaque siquidem tribu. et hii iudices sint ex omni plebe approbati. et electi et iusti. et boni. et qui de diversis rebus iudicent eos. et si quid est maius ad maiores et potentiores referat dignitates. Quod autem et apud eos diffiniri non poterit. hoc deducatur ad te. Sic enim fiet utrumque: quatenus et hebrei iusticiam impetrare mereantur. et tu soli deo ministrando facias eum propicium exercitui. Hec autem omnia monente et docente raguel. moyses [?] hebreorum. omnia libenter audivit. et secundum eius dictum omnia perfecit. precipue tamen non celavit eius consilium populum sed manifestavit eis illius suasionem. et inventorem eum esse huius rei pronuntiavit. Nam et in libris suis moyses conscripsit raguel esse primum inventorem horum iudiciorum in plebe hebreorum. optimum esse credens ut omnibus nota faceret veritatem. licet sibi soli potuisset prebere gloriam. cum hoc consilium ab alio sit inventum. Factum est autem hoc quatenus virtutem moysi potuisset et in hac voluntate cognosci. Sed de his quidem oportune in sequentia altera declarabimus. Moyses vero convocata multitudine. dicebat se esse iturum in montem syna. tamquam cum deo mansurus. et aliquid ab eo velle percepturus. et ita ad eos post hec remeaturus. Precepitque illos iuxta montem tabernacula sua construere. et [illegible] dei tenere.

Ascendit ergo moyses in montem syna qui excelsissimus est in illis regionibus. et propter altitudinem magnitudinis sue. et scopulorum preruptione non solum erat hominibus inaccessibilis. sed et videri ab aspicientibus sine labore non poterat. Sermo etiam erat apud cunctos in hoc monte dominum habitare. et ideo omnibus erat terribilis. et inadibilis et universis hebreis. Siquidem secundum moysi mandata tabernacula mutaverunt et radice montis appro-tenderent. et elevabant manus suas ad deum. postulantes ut ipse moyses cum promissione bonorum que eis promiserat reverteretur a deo. Post hec festivitate celebrantes expectabant ducem. purgantes et seipsos ipsos alia purgatione. scilicet a commixtione mulierum tribus diebus abstinentes sicut eis moyses preceperat. rogabantque deum ut moysen placide susciperet: et ei ostenderet bona cum quibus ipsi decenter vivere possent. utebanturque continuis opulentiis. et ab decenti ornamento abstinebant cum coniugibus et filiis. et duobus quidem diebus erant in epulis constituti. Tertia autem die antequam sol oriretur. nubes operuit cunctum exercitum hebreorum et locum ubi tabernacula fixerant omnem circumdedit. et fulgura facta sunt ventique vehementes imbresque ferebantur. pluviam nimiam concitantes. et choruscationes erant valde terribiles. et fulgura crebro dimissa dei presentiam omnibus indicabant. Credibilis quidem unusquisque legentium sapiat ut voluerit. [illegible] vero necessitas est hec referre sicut in sacris libris invenitur. Hebreos itaque ea que visa fuerant et clangor bucinearum [?] auditus crescebat quod deus habitare in monte credebant. concludebantque se metque ipsos in tabernaculis suis affligi. et moysen putabant ab ira dei perisse: et de se ipsis similia timebant. Cum vero ita timerent. apparuit eis moyses letus et nimis exultans. et formidinem ab eis abstulit et de futuro meliora promisit. et repente aer factus est purus. et serenus. qui antea fuerat conturbatus. et moyse adveniente mutatus est. Igitur moyses convocavit populum in medium. ut audirent que dixisset deus. Quibus collectis. stans in excelsiori loco. unde eum omnes audire poterant. ait ad hebreos. Deus propicius benigne me audivit. vitamque vobis promisit felicem. et conversationis modum et ornatum. Iam et nunc ipse deus apparebit in vestro exercitu. et vos eum considerantes et opera bona que per illum vobis sunt ostensa. ne despiciatis ea que ab ipso vobis dicuntur; nec in me respicientes qui hec verba vobis dico. nec quia per me lingua humana deus vobis loquitur attendatis. sed virtutem dei considerate. et cognoscetis quoque magnitudinem eius et excellentie: et quia pro utilitate vestra ad me loqui dignatus est. Neque me respicientes moysen filium amrami et iochabel. sed eum intendite qui nilum propter vos convertit in sanguinem; variisque plagis dominationem egyptiorum afflixit. et qui per mare vobis iter prebuit. quique cibum vobis hesitantibus venire fecit de celo. qui potum de petra estuantibus manare fecit. qui primum hominem scilicet adam et de fructibus terre et maris comedere precepit. per quem et noe ex ymbribus diluvii ereptus est. per quem abraham progenitor noster obtinuit terram chananeorum. per quem ysaac de senioribus parentibus est editus. per quem iacob XII filiorum virtutibus ornatus. per quem ioseph terre egyptiorum dominus est factus. Deus ergo me interprete vobis dignatus est hec verba proferre; sintque vobis hec dicta ubera amabiliora. quam uxores vestre et filii. Felicem namque habebitis vitam eius verba servantes. terramque potiemini terras fructiferam sine fluctibus maris. et naturaliter crescendo prole filiorum. eritis et hostibus valde terribiles. Ad deum itaque vultum ego inveniens. incorrupte vocis auditor sum effectus. ita ille pro vestra salute est sollicitus. Cumque hec dixisset moyses. eduxit populum cum mulieribus et infantibus ut ipsum deum loquentem sibi audirent de rebus agendis. ne vilior videretur dictorum virtus ex humana lingua ad eorum aures veniens. Omnes vero audiebant vocem ex alto venientem ad universos. ita ut nullus effugeret sonum verborum. Et verba que moyses in duabus tabulis scripta dereliquit. fas nobis non est secundum unumquemque sermonem aperte depromere. Virtutes autem eorum insinuabimus.

Docet itaque primus sermo quia deus est unus. et hic solummodo sit colendus. Secundus autem iubet: nullius animalis factam ymaginem adorandam. Tertius vero iubet: ut per deum in nulla re debeat aliquis frustra iurare. Quartus quoque iussit servandam fore septimanam: et ab omni opere cessandum. Quintus autem iubet: parentes honorandos. Sextus vero iubet abstinendum a cede. Septimus quoque iubet non adulterandum. Octavus autem iubet furtum non faciendum. Nonus vero iubet falsum testimonium non dicendum. Decimus quoque iubet non habendam esse concupiscentiam ullius aliene rei. Et plebs quidem cum hec dixisset deus. et audisset eum ista precipientem de rebus quibus moyses fuerat locutus. gaudens in his plebs discessit unusquisque in propria domicilia. Succedentibus autem diebus advenientes ad tabernaculum poscebant a moyse leges sibi datas a deo. necnon debere recitari. Ille vero eas statim exposuit. et de omnibus quecumque modo gerenda forent reliquis temporibus singula designavit. quarum memoriam tempore oportuno ero facturus. Plurimas autem leges in alia scriptura disponam. postea de ipsis expositurus. Igitur cum circa eos tales agerentur. moyses iterum in montem syna conscendit. predicens prius hoc hebreis. eisque videntibus ascendebat. Cumque ille in monte tardaret. quia XL diebus ibi mansit. timor invasit hebreos. ne moyses aliquid pertulisset mali. et inter mala diversa nichil eos sic affligebat. quam quod putabant se perdidisse ducem. Certamen enim movit inter eos. aliis quidem dicentibus eum perisse in bestias incidentem; et maxime illi hec dicebant qui circa eum odium habebant. alii vero eum ad deum recessisse dicebant. Prudentes autem nichil horum que dicebant apposito propria delectatione suscipientes. sed et bestias incidentem et rapuisse humanum putantes. aut certe a deo translatum propter virtutem propriam. veri similia iudicantes. mitius hec ferre populum ratione suadebant. Sed illi arbitrantes se pupillo desolatos atque tutore quale alium habere non possent. vehementer affligebantur. et neque opinari poterant in tanta mora quod aliquid boni ei accidisset. neque sine tristicia aut deiectione degere prevalebant. Exercitum vero promovere neque audebant. cum moyses eos precepisset sustinere. Cumque iam XL transissent dies. totidemque noctes. affuit eis nullo consueto cibo hominum interim his diebus participatus. et gaudio totum implevit exercitum. providentiamque dei quam circa eos habere exposuit. et ordinem legis secundum quem viventes esse habitaturi in felicitate. Dixit et sibi ostensum per hos dies a deo tabernaculum. quale sit deus velle fieri. in quo descendens ad eos. et universis in hoc tabernaculo maneret: et ut de loco ad locum migrantes illud secum portarent: et nequaquam ad montem syna ulterius ascenderent. quando ad eos ipse descenderet deus. ut eorum adesset orationibus. Facite igitur tabernaculum dimensuris et operibus sicut ipse mihi monstravit. vobisque ad hoc opus insigniter accedentibus et donaria offerentibus. Et cum hoc dixisset. ostendit eis duas tabulas habentes in se scripta illa X precepta. in utraque tabula quina. et erant scripta digito dei. Illi vero gaudentes in his que videbant et audiebant a principe. non cessabant quantum possent laudare ducem studium suum monstrantes. Deferebant vero ei aurum et argentum. es. et ligna. et valde magna materia. que nequaquam potuisset putredine violari. caprarumque pilos et ovium pelles. alias quidem iacincto. alias vero cocco. alias purpureo flore tinctas. alias album colorem preferentes. lanas quoque predictis coloribus fucatas. et linum byssinum lapidesque inclusos auro. quibus homines ornamenta gemmarum solent uti. pecudumque multitudinem offerebant pariter. Ex tali namque materia tabernaculum factum est. quod deus postea mensura et ordine diviso constructum. nichil differebat a templo. Oblatis itaque a singulis

cum magno studio donaretis super modum, et uirtute unusquisque ex mandato dei eligunt architecta ad facienda opera. quibus ipse elegit potestate sibi collata. quorum nomina haec sunt. quae etiam sacris libris inscripta inueniuntur. Beselehel uri filius et mario sororis moysi. de tribu iuda. et eliasaf filius samach de tribu dan. Ceterum populus quidem tanta (?) ... donariis obediebat, ut et moyses eos suspenderet dicens sufficere ea quae oblata fuissent. Hoc et artifices dicebant iam habundare. Accedebant ergo ad opus tabernaculi faciendum. et moyses eos edocebat unumquodque mensuram secundum ostensionem dei. et simul magnitudinem. et quanta oporteret ea fieri uasa sacrificiis ministratura diuinis. Mulieres autem largitate sua circa sacra uelamina ostendebant. et circa alia quaecumque huiusmodi operibus erant necessaria. [illegible] in ornamento et pretiosis [illegible]. Omnibus itaque praeparatione [illegible] aurea, argentea et [illegible] festiuitate moyses et sacrificia [illegible] instruendum opus tabernaculi aggressus est. Mensus est quidem primo atrium in latitudine l. cubitorum, in longitudine uero c. cubitorum. tabulasque statuit ad instar columnarum erectas quinque cubitorum habentes altitudinem. et in unoquoque latere tabernaculi in longum xx. cubitorum, per latum uero x. cubitorum.

Anuli autem tabulis singulis inerant. et capita tabularum argentea. bases autem deauratae et celatae per circuitum et in terra confixae. pertingebantque funes ab anulis ducti usque ad capita clauorum aeneorum qui erant magnitudine unius cubiti. et per singulas tabulas in terram ualde infossi. ita ut ex uiolentia uentorum tabernaculum inmobile custodirent. Cortina uero mollissima ex bysso per omnia undique pendebat a capite tabularum descendens ad basem usque conclusa et diffusa. et concludens omne per circuitum loci. ita ut a pariete nihil differre uideretur. Habuit ergo atrium tria latera per circuitum. quorum unum uero latus fuit l. cubitorum, quod frons et caput erat totius operis. ubi xx. quidem cubiti erant aperti. iiii. habentes tabulas in modum portarum. omnisque ex opere argenteo factae praeter bases quae erant aeneae. Ex utroque enim latere ternae erant tabulae constitutae in ipso portarum fortitudine in terram defixae. et eas cortina byssina circuibat. Erant enim portae xx. cubitorum in longitudine, in latitudine uero v. cubitorum. uelum uero pendebat ex purpura et cocco, iacincto et bysso factum multis floribus et uariis exceptis animalium figuris ornatum. Intra ianuas autem [illegible] uas pendebat aeneum simile habens basem ex quo sacerdotibus manus diluere pedesque perfundere mos erat. Hoc ergo in ornatu et ambitu atrii erat constitutum. Tabernaculum autem statuit in medio eius loco [illegible] ad orientem. ut cum sol oriretur. mox in tabernaculum radios suos emitteret. Cuius longitudo xxx. cubitorum erat. latitudo uero x. cubitorum habebat spatium. et unus paries erat australis. alter uero coniunctus ad aquilonem. post tergum uero eius relinquebatur occidens. cuius altitudinem tantam oportebat esse quanta latitudine eius constabat. Erantque tabulae ex ligno ex utroque latere xx. formatae quadrangulo factae. latitudine quidem unius et dimidium cubiti grossitudine autem iiii. digitorum. Lamminae autem factae erant ex auro per interiorem et exteriorem partem. quibus singulis tabulis erant cardines bini inmissi per duas bases quae erant argenteae. et suis foraminibus tabularum cardines suscipiebant. Parietis uero occidentalis sex tabulae erant ad alterutrum unius perfectissime copulatae. et ita aptissime compaginatae ut unus paries esse uideretur. et intrinsecus et extrinsecus erant tabulae deauratae. Ex lateribus autem erant tabulae numero xx. quarum latitudo habebat mensuram unius et dimidium cubiti altitudo tertiam partem palmi. et ita xxx. cubitos adimplebat. Posteriores uero parietes nouem cubitos sex tabulae faciebant. quibus coniunctae sunt aliae duae tabulae ex medio cubito factae. quas angulares posuerunt ad instar maiorum tabularum. Singulae uero tabulae anulos habebant aureos per exteriores partes eminentes uelut quibusdam radicibus confixos per ordinem ad inuicem per circuitum respicientes. et per eos deaurati uectes inmissi. uno quoque habente magnitudinem cubitorum quinque. eratque ad iunctionem tabularum intrabatque caput uectis uniuscuiusque in alio uectis capite. uelut in modum chocleae. et post tergum parietum in longitudine positorum. Vnus erat ordo per tabulas omnis uadens. quae per utrosque parietes latera coniungebant in castrationibus factas. et inmissis ad inuicem. Quod propterea fiebat ex constitutione, ut neque a uentis moueretur neque alia causa tabernaculum conturbaretur. sed inmobile secura quiete seruaretur. Intrinsecus autem longitudinem eius tripartite diuisit. id est x. cubitos ad interiorem partem per quattuor distribuit. Quibus diuersis in medio iiii. tabulas similiter opertas statuit. paululum ad inuicem disiunctas alterutrisque separauit. x. cubitos a reliquis xx. et quod interius erat sancta sanctorum uocabatur. reliquum uero tabernaculi sacerdotum erat. Hanc itaque tabernaculi diuisionem ad instar rerum naturae constituit. Tertia siquidem pars tabernaculi quae erat intra iiii. tabulas sacerdotibus inaccessibilis erat. et uelut caelum dei erat. Reliqui uero xx. cubiti sicut terra et mare gressibilis est hominibus. ita solis sacerdotibus [illegible]. Per frontem uero unde ingressus erat facti columnae stabant ex auro factae. et aeneis basibus suppositae numero v. Tegebatur autem tabernaculum cortina facta ex colore byssino et purpureo, iacinctino et coccineo. Erat cortina per mensuram cubitorum x. et undique tabulas obtegebat quae diuidentes templum interiorum interius habebant. et hoc erat quod faciebatur ut a nullo uideretur. Hoc quidem templum sanctum uocabatur. quod uero erat interius et inaccessibile ultra iiii. tabulas sancta sanctorum. Cortina autem erat speciosa quasi ex floribus uniuersis de terra germinantibus uariata. aliisque omnibus intexta quaecumque praeter animalium formas poterant exornare picturis. Alia uero huic et magnitudine et textu et colore consimilis quinque columnas in ingressu positas obtegebat ab angulo summitatis uniuscuiusque columnae cortina anulis continentibus usque ad medietatem columnae dispositam. Reliquum uero ingressus erat sacerdotibus accedentibus super quam linea erat cortina eiusque magnitudinis. funibus eam per anulos ducentibus ac reducentibus ut tegeret omnia et impediret aspectum populi intuendi sacrificia. et maxime in diebus sollempnibus. Nam in reliquis diebus et praecipue quando ueniebat nubes super tabernaculum textus eius tegminis fortis erat. et laborem facile sustinebat. Vnde et permansit ista consuetudo et aedificantibus nobis templum. quatenus uelum huiusmodi in ingressu appendatur. Decem uero aliae cortinae singulae erant latitudine cubitorum iiii. longitudine uero uiii. cubitorum. et xx. aureos habebant uncinos. ad copulandum alterutros uncinis et anulis. ut coniunctae simul una uiderentur efficere cortinam. et quae extensae totum templum et quod erat desuper obtegebant. et parietes a lateribus et a tergo stantes a terra uno pede suspensae erant. Eiusdem uero latitudinis et aliae cortinae xi. erant. longitudine tamen erant excellentiores. Erant enim illae xxx. pedum. textae uero erant de pellibus sicut illae de lana et simul mira et sigillata uarietate contextae. erantque usque ad terram tegmine suo diffusae ad instar thalami culmen uelaminis exhibentes. una cortina autem in fronte pendente. Vndecima namque cortina ad hoc erat assumpta. Aliae uero super has ex pellibus similiter factae protegmine et adiutorio desuper erant po-

sitae pro aestu et ymbrium diffusione. Multos itaque stupor habebat inspicientes a longe. Nam colore eius in nullo differre putabant caelo. cum cortinae ex pilis et pellibus factae penderent sic illud uelum portarum aestum pariter et ymbrium iniurias repugnantes. Hoc ergo modo tabernaculum constructum est.

Facta est autem et archa deo ex lignis natura fortissimis et quae numquam putredinem sustinerent. quae hebraica lingua uocatur heron. Constructio autem archae erat huiusmodi. Longitudo eius erat v. palmarum. latitudo eius palmarum trium. ex auro purissimo. Intrinsecus autem et extrinsecus sic tegebatur auro, ut eius ligna celarentur. et aureis cardinibus tegmen compaginatum ualde mirabile habebat. et undique simul aequale. nullaque pars eius compaginationem poterat uiolare. Per utrumque uero latus longitudinis archae erant anuli aurei [illegible] ligna penetrantes. et per eos uectes deaurati inmissi per utrumque latus. ut quotiens opus esset per eos archa portaretur. non iumento uehiculo. sed a sacerdotibus portabatur. Super tegmen uero eius erant figurationes duae. quas hebraei cherubim appellant. Sunt enim animalia uolantia. et habentia figuram quae a nullo hominum est inspecta. exceptis prophetis (?). Haec dixit moyses se uidisse in dei sede figurata. In hac ergo archa duas tabulas moyses recondidit. in quibus fuerant x. uerba legis conscripta digito dei. quinta quidem per singulas tabulas bina semis autem per unamquamque paginam. et has in adito collocauit. In templo uero mensam posuit proximo (?) uelut delficam. habentem in longitudine duos cubitos. in latitudine uero unum. et altitudine palmarum trium. Erant autem pedes eius de mensae ex medietate inferioris partis facta per circuitum rotundi et tornatiles. Quod uero ad superiora tendebat quadrangulo opere erat. habebatque per circuitum uniuscuiusque lateris labium exornatum uelut iiii. digitis alto limo circumeunte superiorem et inferiorem partem eius corporis. et per singulos eius pedes superius labio erant anuli per quos uectes deaurati mittebantur in ligno quod continebat. Summum habebant ubi anuli erant inmissi. et his per uiam portabatur. Ponebatur enim haec mensa in templo ad aquilonem consistens non longe ab adito. et xii. panes azimos in ea ponebant. senos per partes mundos ualde. et farina duorum assaron quae mensura est hebraica. et hic vii. cotulas atticas. Super panes autem ponebantur duae fialae aureae thure plenae. Post dies autem vii. item panes alii ponebantur in die quam nos sabbatum appellamus. septimum enim siquidem nostri sabbata uocant. Causam uero huius rei in aliis edicemus. Contra faciem uero mensae respiciente ad parietem meridianum constitutum erat candelabrum fusile ex auro factum pondus habens centum minas c. quod hebraei dicunt cinchares. graeca autem lingua interpretatum talentum nuncupatur. Fecit autem et sperulas et lilia cum calamis et scyphis. eruntque haec omnia simul numero lxx. ex quibus in una base compositum erat unum candelabrum in altitudine et in tantas uariarum partes. in quantas partes diuiduntur (?) planetas et solem. Consummatur quoque idem candelabrum in vii. capita. et unumquodque caput per ordinem constitutum. in quibus lucernae ponebantur vii. imitantes singulas planetarum. respiciuntque ad orientem et meridiem in candelabro oblique positae. Inter quod candelabrum et mensam superiorem de qua supra diximus thuribulum erat. et altare de ligno inputribili et forti. Ex uno quoque autem latere habens in latitudine cubitum. in altitudine uero duos cubitos. eratque craticula aurea in eo facta. habebatque per angulos singulos coronas aureas purissimas sex. et in eis erant anuli et uectes. quibus per itinera a sacerdotibus portabatur. Erat autem et aliud altare ante tabernaculum constitutum. de ligno inputribili factum. habens mensuram cubitorum v. et in uno quoque latere in altitudine uero cubitorum trium similiter exornatum et lamminis aereis adopertum. cui suberat craticula in modum retiaris facta. Suscipiebat enim terra ignem qui de craticula ferebatur. quia bases ei non erant subiectae. Ex diuerso autem ponebantur fuscinulae. et fialae. forcipes et scyphi. et quaecumque alia uasa ad sacrificium fuerant facta. omnia aerea erant. Tabernaculum quidem necnon et omnia eius uasa huiusmodi erant.

Facta sunt autem et sacerdotibus omnibus uestes. pariter et principi sacerdotum quem hebraei arabarchin appellant. quod significat principem sacerdotum. Quotiens autem sacerdos sacrificia adibat prius purificabatur. quia lex purificationem fieri iussit. Minorum quidem sacerdotum uestes erant huiusmodi. Primum quidem induebatur manachasin. quod constrictorium dicebatur. Constrictorium latini dicunt femoralia. Est enim cinctorium circa femora subtile ex bysso et cocco contextum. ingredientibus per eum pedibus uelut de uastrapis. Scinditur autem ultra medietatem deorsum. et usque ad lumbos astringitur. Super haec autem lineo indumento duplicis syndonis byssinae uestitur. quod cechomone uocatur hebraica lingua. et significat lineum. nos enim lineum cechon appellamus. Est autem haec uestis tunica usque ad talos corpus omne complectens. et manicis brachia ualde astringens et accingitur circa pectus modice super mamillam. zona circumducens lata quasi digitis iiii. et ita uarie contextam. ut uideatur pellis esse uiperea. in qua flores intexti sunt coccinei. purpurei cum iacincto et bysso commixti. Stamen autem eius zonae est solum in byssus. et sumit initium cingendi a pectore. et circumducitur iterum ante pectus. et usque ad crura dimittitur. donec sacerdos nihil operatur. Pro decore namque uidetur esse ita compositum. Cum uero ad studia sacrificiorum et ministerium praeparatur. ne impediatur in sacrificio in laeuo humero eam portat. Quam uestem quidem moyses arrabaneth appellauit. nos autem a babiloniis discentes hemisamea uocamus. sicut enim apud eos haec tunica uocatur. Sinum uero nusquam habet haec uestis. sed larga est ad collum eius apertura. et uestalibus ex utraque parte astringuntur ora eiusdem uestimenti a parte pectoris et scapularum. Hoc et uestimentum massabazanem nuncupatur. Super caput autem gestat pilleum in modum paruulae lamnae aut cassidis. quod extenditur super summitatem capitis. et modico uerticis medietatem excedit. uocaturque masnephthas. et tale est ut uideatur ex lini factum textura habens uittas quae inuolutae saepius continentur. ut pilleum facile dilabatur. Deinde aliud unum uelamen desuper circumdatur. descendens usque ad inferiora barbae. celans pillei ligaturas et tota capitis superficie. aptaturque perfecte ad caput. ne laborante sacerdote circa sacrificia de capite corruat. Nunc declarauimus quales sunt minorum sacerdotum uestes. nunc de uestitu principis sacerdotum disseramus. Princeps namque sacerdotum ornatur cum praedictis uestibus nihil eorum omnino derelinquens. Superinduitur autem tunica de iacincto facta quae et ipsa talaris est. id est usque ad talos descendens. uocaturque meeir secundum hebraicam linguam. quae zona constringitur coloribus praedictis. et floribus exornata. et auro contexto uariata. ornaturque in fimbriis eius in est uelut malagranatorum et tintinnabulorum aureorum multo decore factorum. ita ut inter duo tintinnabula malogranatum haberet. inter malogranata tintinnabulum. Est autem haec tunica ex duobus locis incisa. ita ut consuta sit super humeros et per latera. et uinculo in longum circumtexta. unde et ad collum tantum haec sciss-

ane non latere sed in longum fissa a pectore usque ad medias scapulas. Vitta autem consuta est ne possit eius aptio turpiter apparere. Similiter et in de manus contineri aptum est. Super his autem tertio induitur vestimentum quod dicitur ephod. Simile est autem ephod superhumerali grecorum. Factum autem hoc non est ut sit textus ei magnitudine cubiti, de cunctis coloribus auroque variatum, amplectens omnem pectoris locum, et ad manus extendas aptum est, et omni scemate tunice simile est. Huic vestimento locus vacuus in medio pectore magnitudine palmi dimittitur, ubi inseritur essin quod greca lingua logion, et latina rationale significat, et complet textum ephod. Hoc est illum locum quem texentes propterea reliquerunt vacuum in medio pectore. Utraque ephod cum rationale anulis aureis per singulos angulos sub equalitate compositis permittantur(?) et connectuntur cum ligaturis et sertionibus alterutris anulorum. Ne autem vacua essent media(?) anulorum et rationalis filis iacinctinis [illegible], ut ea loca supplerent. Superhumerali vero id est ephod duo sardonici lapides infibulati sunt per utrosque humeros in auro clausi, habentes per extremitates [illegible] aureos in quibus suscipiunt ligaturas rationalis. His lapidibus inscripta sunt nomina filiorum iacob litteris [illegible] lingua nostra, senarum in utroque lapide. Seniores autem in humero dextero. Nolo autem malignitati detrahentium legum nostrarum relinquere occasionem, neque propter detractiones eorum veritatem reticere. Siqui autem tales sunt ut [illegible] dignitate dei cognoscere, in omnipotentem dominum delinquunt, sive ad sacra devenient sive adesse noluerint. Hoc autem de quo sermonem facio, [illegible] voluit esse manifestum, sed et peregrinis ista legentibus. Lapides enim quos ferre super humeros pontificem prediximus erant sardonices. Horum lapidum naturam puto omnibus lapidibus prefulgere, quod ad humanam notitiam potuerit pervenire. Dumque sacrificium [illegible] ille lapis quem in dextero humero portabat, et in quo nomina seniorum filiorum iacob [illegible] micabat, et [illegible] splendor exhibebat ut et procul positis appareret, cum prius hoc lapidi ex natura non inesset. Et hoc itaque mirabile est his tamen qui sapientiam non pro abiectione divinorum [illegible]. Inferius et erant in essin, id est in rationali, xii lapides magnitudine et decore precipui. Isti siquidem lapides per iiii ordines [illegible] erant per singulos ordines habentes aureas coronas [illegible] ne possent [illegible] in ex textura defluere. In primo quidem ordine [illegible] lapidum inchoat sardonyx, topazius, smaragdus. In secundo autem ordine est carbunculus, iaspides, saphirum. In tertio [illegible] ordine inchoat ligurius, deinde amethistus. tertius est achates quod post alios [illegible]. In quarto ordine [illegible] principatum crisolitus, post quem onyx, deinde berillus qui est ultimus omnium. In istis autem lapidibus sculpta erant nomina xii filiorum iacob, quos tribuum principes arbitramur, singulis lapidibus eorum nomina servientibus secundum ordinem quo nati esse noscuntur. Quod est vero mirabilius dicam, per istos xii lapides et quos super pectus pontifex consutos in essin, id est in rationali, portabat, victoria pugnantibus ubique hebreis [illegible] premunciare consueverat. Tantus enim splendor ex illis lapidibus fulgebat, cum deberent movere exercitum, ut omni multitudini [illegible] fieret manifestum eorum auxilio adesse deum. Unde et greci qui [illegible] nostras sollempnitates honorant, eo quod in his contradicere valeant [illegible] id est essin rationale vocant. Cessavit autem et essin id est [illegible] rationale et sardonyx quem in dextro humero portabat pontifex splendescere annis ducentis antequam ego hunc librum scribere inciperem, eo quod deus moleste ferret transgressiones legum, de quibus sub oportunitate perdicam. Nunc autem ad consequentia verba revertar. Cum ergo in rationali illo sicut supra narravimus anuli non possent sustentare pondus lapidum, alii duo maiores facti sunt anuli qui suscipientes cathenas aureas opere plectili, venientes per fistulas quasdam ab extremitatibus humerorum et in extremitate rationalis que respicit ad collum, et eminentem ipsam texturam faciunt. Quarum et cathenas summitas ascendens perducit post tergum, et in circulo qui est ad dorsum in superhumerali [illegible] fert. Et hoc est rationalis munimen eximium, ne possit aliqua parte dirrumpi. Hoc ornamentum propter eminentiam honoris ab aliis hominibus portari non potest, nisi a solo principe sacerdotum. Zona autem rationalis consuitur de coloribus predictis auro contexta, que ex utroque latere circumdata, et iterum revoluta ante pectus ex ambabus summitatibus pendere dimittitur, et habet quasdam fimbrias ex aureis fistulis miro decore compositas, et in utraque zone summitate pendentes. Pilleum autem portat opere simili operatum hic pontifex sicut reliqui sacerdotes, et aliud singulariter consutum, et ex iacincto variatum. Circumdatur autem et caput eius corona aurea tribus versibus facta, supra quam surgit in media fronte quasi calculus quidem aureus similis herbe que apud nos acchoram(?) dicitur, quam greci hyoscyamos vocant. Ne quis autem cum non viderit hanc herbam per ignorantiam naturam eius ignoret, aut vocabulum eiusdem herbe sciens ipsam ignoret, significabo hominibus huius modum. Hec enim herba frequenter ultra tres palmos oritur. radicem vero rotundam habet et quasi rape similem. folia vero eius menthe propinqua sunt. De ramis autem eius oriuntur caliculi rotundi, et incrementa habent [illegible] oculos, unde fructus egreditur. Calicem quem diximus super coronam auream positum habet magnitudinem digiti minoris, cuius cautio rotunda est quasi crateris, quam tamen latius condiscipulis meis explanabo. Est enim quasi spera divisa, et circa fundum alta habet incisionem a radice rotundata. Deinde paulatim curvata colligitur, et ad superiora denuo decenter aperitur, et in labio eius iterum colligitur, ut proprie videatur [illegible] mira rotunditate tornatum. Super hoc autem terni oriuntur incisiones quasi ex extremitates malagranatorum spinose et in acutissimum desinentes cacumina. Sicut illa herba que servat fructum, sic hic superpositio facta est similis seminum eiusdem herbe. Habet et herba florem similem plantagini, et ideo tota corona pervenit cum his floribus est celata ab occipitio usque ad utrumque tempus. A fronte vero hoc non habet, quidem est lamina aurea sacrisque litteris nomen dei habet inscriptum. Hoc est ergo pontificis ornamentum.

Mirari siquidem quilibet hominum poterit quod odium certanos(?) aliqui homines habere non desinunt, dicentes quod nos hi minime divinitatem derideamus, cum ipsi non quiescant suo modo divinitatem colere. Siquis enim tabernaculi nostri positionem consideret, et sacerdotalem inspiciat vestem, et vasa quibus utimur ad sacrificia celebranda, legis nostre latorem Moysen virum sacrum agnoscet, et frustra nos ab aliis blasphemari perspiciet. Nam singula queque horum ad similitudinem et formam rerum facta repperiet, si absque invidia me scribente hoc sapienter velit considerare.

Tabernaculum namque erat xxx cubitorum, et in tria erat divisum, in quo due partes cunctis sacerdotibus erant distribute, et hoc significat quasi profanum quidam communemque locum, scilicet terram et mare, quia cunctis commune est ad gradiendum terra et mare. Tertia vero parte soli dicata deo quod significat celum, eo quod celum inaccessibile hic sit hominibus. Super mensam vero xii panes positi, significat annum mensium quantitate divisum. Per candelabrum de partibus lxx compositum septem planetarum tempora designat. Super candelabrum autem vii lucerne ipsarum planetarum cursum ostendit.

126.

Tapete namque sunt intexte cortine ex iiii coloribus contexto, et hec elementorum designant naturam. Byssus enim terram declarat, eo quod linum oritur ex ea. Purpura vero mare, eo quod piscium sanguine ipsa coloratur. Aerem autem significat iacinctum. Coccum vero ignis indicat. Significat autem et pontificis linea tunica totam terram, vestis vero iacintina polum. Per malagranata notantur chorusciationes, per tintinabulum sonitus tonitruorum indicari dinoscitur. Superhumerale et ad similitudinem totius nature factum est, quod ideo illud placuit deo ex iiii coloribus fieri, et auro decorari propter splendorem qui mundo diffunditur. Rationale vero in medio superhumeralis in modum terre constituitur. Zona autem que eundique tenet medium locum circulo significat oceanum, qui utique cuncta suo limbo circumdat. Indicat autem solem et lunam utique sardonyx, quos pontifex in humeris portat. Duodecim vero lapides xii, quos intelligere poterit seu numerum stellarum, quem zodiacum circulum greci vocant. Pilleum vero videtur mihi celum indicari, cum sit ex iacincto, non enim aliter poterat superponi nomini dei, et in corona [illegible] et in lamina aurea propter splendorem quo divinitas precipue gaudet. Et hec quidem tantum modo declarata significant, cum sepius et in multis legislatoris moysi possit oportune exponi.

Igitur cum predictarum rerum terminus completus esset, nondum ministris sacris et muneribus dedicatis, astitit deus moysi, et sacerdotium aaron fratri suo eum dare precepit, qui propter opus virtutis omnibus honore iustior haberetur. Tunc ille colligens in ecclesiam multitudinem, virtutem eorum et studium laudabat, et propter eos se passum esse pericula, et tantum perfecisse opus. Cumque in omnibus cum ipsis testaretur et eorum studium valde laudaret, moyses ait: Viri israhelite, fabrica quidem iam perfecta est sicut ipsi deo gratum fuit nobisque possibile. Quia vero oportet iam ipsum tabernaculum dedicari, decet prius constituere sacerdotem sacrificiis ministraturum, et pro vobis orationes facturum. Et ego quidem hac deliberatione michi concessa meipsum dignum hoc honore iudicabam, eo quod natura omnes sui potius amatores existant quam aliorum, et quia non multum conscius sum pro vestra salute laborasse. Nunc autem ipse deus aaron dignum hoc honore decrevit, et hunc iustiorem eum credidit sacerdotem, quia dignius induitur stola deo devota, et curam habebit altaris, et ad hostias offerendas, et orationes faciendas pro vobis a deo libenter audietur, qui curam habebit generis nostri, quia hunc virum deus elegisse dinoscitur. Hebreis itaque placuere que dicta sunt, et ordinationi dei prebuere consensum. Erat enim aaron propter genus et prophetiam et virtutem fratris hoc honore dignior universis. habebatque filios illo tempore iiii: nadab, abiuth, eleazar, ithamar. Quecumque vero de fabrica tabernaculi preparata superaverant, hec moyses ad tegmen cortine ipsius tabernaculi, et lucerne, et thuribuli, aliorumque vasorum expendit, quatinus hec pariter neque pluvia neque pulvere vexarentur. Deinde populum denuo colligens, singulos ad oblationem iussit offerre dimidium sicli. Siclus autem et hebreorum nummisma iiii dragmas atticas habet. Illi vero libenter implebant que iusserat moyses, eratque offerentium multitudo dinumerata sexcenta v milia et quingenti viri, offerebantque argenti libras [illegible] qui erant etiam usque ad annos l constituti, oblatumque munus circa tabernaculi opus expendebatur. Purificatum est autem tabernaculum et sacerdotes hoc modo. Sumpsit moyses myrre electe siclos quingentos et eiusdem [illegible] cynamomi et calami. Sed autem hec suavis odoris [illegible] mixtura et medietate sumpta iussit conteri, oleique olivarum pondus mensure illius patrie parte assumpsit, duas choas atticas capiens. Quibus permixtis et coctis facta est arte unguentariorum unctio suavissima. Deinde sumens ipsos sacerdotes et omne tabernaculum unguens purificavit, offerens hostias multas et varias in tabernaculo. Deinde in aureo thuribulo quod magni erat honoris, et reliqua quorum prius narrare naturam ne multa loqui [illegible] legentibus: sexto die id est ante solis ortum et occasum incensum fieri oportebat omnino in predicto thuribulo. Oleum et [illegible] ad luminaria conservabant, quarum tres eidem lucerne super sacrum candelabrum deo tota nocte lucebant, relique vero accendebantur ad vesperam. Omnium vero operum que facta sunt optimi opifices beseleel et eliab fuerunt. Nam et prioribus artificibus ipsi propositi fuerant ad meliorem operationem ingenio exercenda et intelligentia rerum quas instructione priores ignorabant. Horum etiam opus contigit beseleel magistrum deinceps vocari.

Igitur omne tempus ad opus faciendum transit mensibus vii, et post hoc ex quo egyptum reliquerant primus eis annus impletus est. Inchoante vero anno secundo mense xantico secundum macedones, nisan vero secundum hebreos, in novilunio sacratum tabernaculum constituerunt et omnia vasa que iam declarata sunt. Ostendit autem deus se gavisum in operibus hebreorum, et non frustra eos laborasse in pulchritudine edificii, sed accessit et habitavit in tabernaculo. Presentiam autem monstravit hoc modo. Celum siquidem cum sereno esset, super tabernaculum vero solum modo caligo facta est, non alta nube sicut aliis densa circumdans illud, ut putaretur esse tempestas, neque rursus ita subtilis fuit ut valeret per eam aspectus aliquid conveniri, gratiasque ros inde defluebat et pandebat dei presentiam his qui et volebant et credebant hoc. Moyses autem tunc artifices qui talia fecerant [illegible] dignis muneribus honoravit et sacrificavit in tabernaculi vestibulo secundum mandatum dei taurum et arietem et hedum pro peccatis. Dicamus autem de his que ad sacrificia pertinent et de his que circa sacrificia celebrantur indicaturus sum, et simul et de quibus iussit deus holocausta fieri, et que lex iusserit comedere in singulis cibos. Mactatis ergo ariete et tauro et hedo pro peccatis sicut iam prediximus, eorum sanguine vestem aaron ipsumque cum filiis aspersit, purgans eos fontanis aquis et unguento, ut dei fierent sacerdotes. Septem itaque diebus hoc modo ipsos et eorum vestes sanctificavit, tabernaculum et simul et vasa eius ex oleo prelibato sicut iam dixi, et sanguine hyrcorum et taurorum immolatorum per singulos dies, id est unoquoque die secundum genus. Octava vero festivitatem denunciavit populo, et unicuique secundum virtutem immolare precepit. Illi vero alterutros emulati, et sacrificiis superare semetipsos [illegible] certantes festinanter dicta obediebant. Impositis autem hostiis super altare repente ex eis spontaneus ignis accensus est, et flamma similis fulguris chorusciationis emicuit, et omnia que erant super altare consumpsit. Contigit autem post hec et aaron calamitas quedam, quam tamen ipse fortiter tolleravit, qui circa casus animo fortis erat, et hoc voluntate dei pervenisse iudicabat, ut tamquam hec simul et pati deberet cogitaret. Ex iiii namque filiis eius quos iam diximus seniores nadab et abiud portantes super aram hostias non quas preceperat moyses, sed quibus prius utebantur, subito cremati sunt, et super eos igne magno impetu veniente, pectora et facies eorum inflammavit ut nullus valeret extinguere. Et illi quidem ita defuncti sunt. Moyses autem iussit patri eorum et fratribus ut portantes corpora eorum extra castra honore congruo sepelirent. lugensque eos nimis amare plebs propter mortem que sic eis inopinabiliter accessisset. Moyses vero fratribus eorum et patri exoravit non contristari ex hac tribulatione, cum deberent pro honore dei

honore sue tribulationi. Cumque Aaron stola sacerdotii uideretur indutus. et Moyses omnem hominem respuerit. et quem se uidebat omnem multitudine offerre. soli domino misterium celebrabat. et aliquando ad montem Syna ibat. aliquando autem tabernaculum ingrediens responsa accipiebat. de quibus seorsum poposcisset dominum. et scola prius ab aliis se in publico demonstrabat. et in nullo ab aliis differre studebat. non uictorum conuersatione prudenter uideretur. Insuper et scribebat leges. secundum quas uiuentes deo grati essent. et in nullo a se inuicem accusare possent. quas tamen deo precepto statuit. Nunc ergo de conuersione hebreorum et legibus exponere uolo. Tabernaculo siquidem iam dicato. et bene exornatis sacerdotum uestibus: principes ipsi secum deum esse in tabernaculo iudicantes. ad sacrificia simul et requiem est conuersus. quatenus iam omnem molestiam respuissent. et de futuris meliora desiderarent. offerebant domino munera. alia quidem communiter. alia uero seorsum de singulis tribubus offerebantur. Principes enim tribuum bini et bini conuenientes. uehiculum et duos boues offerebant. erantque uehicula VI. et in his tabernaculum itineribus deuehebant. Ad hec autem unusquisque eorum fialam thuribulumque offerebat. et capsam capientem daricos X. plenam thimiamatis. Thuribula uero et fiale argentee erant habentia utraque siclos ducentos. in fiala tamen LXX sicli solummodo erant expensi. Hec et uasa plena erant farina oleo conspersa quibus utebantur ad sacrificia. Super has autem oblationes offerebant singuli principum uitulum unum et arietes V. cum agno anniculo ad holocaustum idest totum incendium. et cum his hyrcum pro oblatione peccatorum. et alia sacrificia que salutares appellantur: per singulos dies boues duos. et arietes V. cum agnis anniculis et hedis. Hec autem omnia sacrificabant per XII. dies. unusquisque per singulos dies. Moyses autem ascendebat in montem Syna aliquando. sepius tamen ingrediebatur tabernaculum et consulebat dominum de actu legumque dispositione quas humana sapientia precellentes oportere firmissime omni tempore custodire. et donum dei cunctis ostendi. talesque ab eo debere dari leges. ut eas hebrei nec in pace preuaricarentur nec in bellica necessitate transcendere possent. De his ergo nec suppono aliqua scribere. aliam scriptionem facturus. de purgatione et sacrificiis legum positarum. De aliis autem legibus cum ad manum uenerit sermonem faciam. quia nunc mihi sermo de sacrificiis faciendus est. Duo sunt sacrificia. quorum aliud ab uno quoque uiro. aliud uero celebratur a plebe. Et hec quidem sacrificia duobus modis celebrantur. primum quando totum quod immolatur incenditur. et propterea hoc sacrificium nomen habet holocausti. idest totum incensum. secundum uero sacrificium quod pro gratiarum actione immolatur cum epulari immolatione consummatur. De priori autem quod holocaustum dicitur narrabo. Vir priuatus holocaustum faciens. immolat bouem et agnum et hedum. et hec quidem annicula. Boues autem permittitur immolare et maiores quam anniculos. sed omnia masculini generis sunt animalia que immolantur ad holocaustum. His autem cesis. limbum altaris sanguine perfundunt sacerdotes. Deinde purgantes ea membratim incidunt. et omnia super altare imponunt. et lignis undique instructum subiecto igne concremant. Pedes autem cum interiore purgantes interiori pinguedinem una cum aliis offerunt. pelles autem sacerdotes accipiunt. Et holocausti quidem iste modus est. Pro gratiarum uero actione hostiam celebrantes sacrificant animalia natura quidem et anniculis grandiora. et masculina tamen feminis coniuncta. immolantesque hec fundunt quidem sanguinem super aram. renes autem et adipes. et omnem pinguedinem cum reticulis iecoris. et cum his caudam agni supponunt are. Pectora autem et crura dextra sacerdotibus prebent. et duobus diebus de reliquis carnibus epulantur. Que uero remanserint super illos dies. igni concremantur. Similiter autem pro delictis hostie sacrificium pro peccatis celebrantur. Qui uero maiora sacrificia non habent. offerunt columbas aut turtures duos. quorum alia quidem fit in holocaustum deo. alia sacerdotibus datur in cibum. Certum autem de sacrificiis horum animalium in sacrificiorum sermone dicere. Qui ergo per ignorantiam in peccatum inciderit agnam et hedam feminas eorum dem annorum offert. et sanguinem quidem fundit sacerdos in aram. non sicut prius sed angulorum tangit extremitatem. et renes aliaque adipem cum reticulo iecoris super altare imponit. et sacerdotes tollunt pelles et adipes et carnes ea die consumendas in templo. quia lex eas in crastinum relinqui non sinit. Qui enim peccat sibique conscius est. et nullum habet qui possit eum arguere arietem immolet lege precipiente cuius carnes in templo sacerdotes similiter comedunt eadem die. Principes autem quando peccant. et sacrificantes offerunt ea que et alii priuati offerunt. Placant autem deum offerendo ad sacrificia taurum et hedum masculos. Lex et precepto in priuatis publicisque sacrificiis et farinam mundissimam adici. in agno quidem assarii mensuram. in ariete uero duas assarii mensuras. in tauro uero tres mensuras. et hec sacrificant sacerdotes super altare oleo mixtam. Oleum autem et offertur ab immolantibus in boue quidem medietatem hin. in ariete huius mensure tertiam partem. et in agno quartam partem mensure. Hin autem mensura est antiqua hebreorum. fere duas atticas duos habens. Secundum mensuram ergo olei offerebant et uinum. et uinum circa aram libant. Si quis autem sacrificium non celebrans. sed pro uoto similaginem offerat. et unam dragmam super altare ponat. reliqua uero simila ad uescendum sacerdotes accipiant. aut ad coquendum. nam et oleo fermentatur. aut certe ad faciendos panes sacerdoti collecti ex ea quodcumque ad holocaustum necessarium est. Prohibet et lex immolari una die natum cum genitrice. et ominino immolari non permittit nisi cum octaua dies partum insierit. Fiunt et alia sacrificia pro languoribus curandis. aut pro aliis causis. et equalia libamina cum aliis hostiis expenduntur. de quibus in crastinum aliquid remanere lex prohibet. sacerdotibus propria sumentibus parte. Ex publico autem sumptu lex iubet agnum anniculum occidi. inchoante die et terminante. Septima uero que sabbatum uocatur. duo agni occiduntur. et eodem sacrificantur modo. Initio autem mensis cottidiana sacrificia et duos boues cum agnis anniculis VII. et arietem unum mactant. et hedum pro declinatione peccatorum. si forte per casum oblivionis eueniant. Septimo uero mense quem macedones hyperbereteum uocant adicientes his que predicta sunt. taurum et arietem et agnas VII. immolant. et hedum pro peccatis. Offerunt autem super hec duos hedos quorum unus quidem uiuus ultra terminos deserti dimittitur. futurus pro cuncto populo expiatio et declinatio peccatorum. alterum uero hedum in suburbanis deducentes in locum purissimum. cum ipsa pelle totum incendunt. nichil omnino purgantes. Concrematur autem simul taurus non oblatus a populo. sed ex proprio sumptu pontificis preparatur. Quo interfecto et oblato in templum eius sanguine simul et hyrci aspergit tabernaculum digito uniuerso septies. Eodem autem numero et pauimentum et templum contra et auream aram. et reliquum quod est circa maius uestibulum. portans super hec exta ornatus. et renes. et adipem cum reticulo iecoris. et imponit super altare. Prebet autem et arietem deo pontifex ad holocaustum. Quinta uero die et decima eiusdem mensis tempore ad hyemem uergente tabernacula fieri iussit singulos per familias metuentes frigus pannis custodia. Lex et precipit ut dum in patria iam peruenissent: in illa ciui-

tate qua propter templum metropolim haberent eodem tempore festiuitatem septem diebus agere et holocausta facere et sacrificare deo. et pacificas offerre precepit. et in manibus portarent ramos myrte et salices summitatesque palmarum et uirgulas mali persici. Prima itaque harum dierum fit holocaustum hostiarum ex XIII bouibus et agnorum aut pluribus et arietibus duobus. adiecto hyrco pro declinatione peccatorum. Sexta autem diebus ipse numerus agnorum et arietum cum hyrco sacrificatur. et subtrahitur singulis diebus unus bos donec ad septimum diem ueniatur. et ab omni opere die octaua requiescunt. et deo sicut predixi unum uitulum immolant et arietem et agnas VII. et hyrcum pro declinatione peccatorum. Hec quidem hebreis in festiuitate tabernaculorum celebrare patria moris est. Mense uero Xanthico qui apud nos nisan appellatur. idest anni principium XIIII. luna sole apposito in ariete quo mense liberati sumus a seruitute egyptiorum. sacrificium quod tunc egredientes ex egypto fecerunt immolare nos precepit lex annis singulis quod pascha dicitur. celebrare sanciuit. et usque celebramus illud per tribus nostras. nichil immolatorum in crastinum seruantes. Quinta decima autem successit festiuitas azimorum que septem diebus celebratur. in quibus azimis uescuntur. et singulis diebus tauri occiduntur duo. et aries unus. agni uero VII. et ex his holocausta fiunt. Hyrcus uero pro peccato adicitur per dies singulos ad epulam sacerdotum. Secunda uero azimorum dies que est sexta et decima frugum primitias quas metunt antequam excussas uescantur deum uenerantes iustum esse primitias honorari. ex cuius bonitate hac ubertate sunt completi. Offerunt autem isto modo siccantes spicarum manipulum et grandientes. et munda ad molendum hordei facientes. ad deum assarium offerunt et unam dragmam exteo mittentes. reliquum sacerdotum usui derelinquunt. Ceterum licebit omnibus pro sua metere uoluntate. Immolant autem primitias frugum agnum ad holocaustum deo. Septima uero septimana transacta. post hoc sacrificium quorum VII. ebdomade dies sunt XL et nouem pentecosten celebrant quem hebrei asarthan uocant. quod significat pentecosten. idest quinquagesima in qua offerunt deo panes de alphita siccata factos. et ut ferunt assariorum duorum. et ad mactandum agnas duas. Hec quidem duo offeruntur solum in ara. cenosacerdotibus preparantur. nichilque ex his in crastinum relinqui permittitur. Immolant autem ad holocaustum uitulos tres. et arietes duos. et agnas XIIII. duosque pro peccato hyrcos. Nulla uero festiuitas in qua holocaustum non fiat. aut cumque ex labore operibus requiem non habeant. sed in omnibus et legitima immolationis species. et uacationis est modus. et eorum que ad epulandum immolantur. et ex communi simila cocta fermento carens. dantur mensure assariorum XXIIII. et ad panes faciendos expenduntur. Coquuntur enim duo panes diuisim ante sabbatum. et sabbato mane oblati ponuntur super sacram mensam. et ponuntur sibi ab altero uiri contra uisi. duabus patenis aureis super positis et thure plenis. que permanent usque ad aliud sabbatum. et tunc pro illis panibus alii deportantur. illi uero potius sacerdotibus exhibentur. et in illo thure uniore in ignem sacrum proiecto et incenso. et ex quo igne uiam holocausta fiunt. aliud thus nouum [illegible] super nouos adicitur. Immolat autem sacerdos de proprius ex[illegible] sta[illegible] pensis per cottidianum diem farinam oleo mixtam. et modica co[illegible] necari [illegible] cione duratam. unius fermentum unius assarii. cuius mediam [illegible] postea [illegible] etate quidem mane. aliam uero medietatem meridie igne solent offerre. De his itaque integriore denuo declarabo sermone. nam sufficienter nunc et ne de his uideor enarrasse:

Moyses itaque tribum leui a communione populi segregauit. et sanctam de plebe utique futuram sacrificauit fontanum aquis ualde purissimis. et sacrificia legitima pro eis deo obtulit. et tabernacula eis et sacrata uasa. et reliqua quecumque ad tegumen tabernaculi uidebantur facta tradidit. quatenus presidentibus et dicatis iam deo sacerdotibus ministrarent. De animalibus et discreuit singula que comederent. et a quibus sepenter abstinerent. De quibus cum nobis occasio huius scripture peruenerit dicemus. adicientes et causas per quibus mortalia quedam nobis ad cibum esse precepit usitata. ab aliis autem abstinere iniquum. Sanguinis autem totaliter usum ad uescendum nobis omnibus interdixit. animam illud et spiritum esse putans. Carnes et sponte mortui animalis ab esu omnino prohibuit. et ab adipe et reticulo caprino et ouino. et bubalino abstinendum esse precepit. Expulit autem a ciuitate leproso corpore maculatos. et semine defluentes. sed et mulieres quibus fit purgatio natalis remoueri iussit ad septimam diem. Postquam dicitur quasi purgatas remeare precepit. Similiter autem et mortuo exequias facientes post tot dies legitimum est redire. Eos autem qui super numerum horum dierum in pollutione consistunt sacrificare legitimum est duas agnas. quarum una sacrificari conuenit. alteram uero sacerdotes accipiunt. Similiter autem immolant et pro eo cui defluit semen. quotiens per somnum hec patitur. descendentes pri[us] in aquam frigidam. Id est facit quicumque cum legitima uxore concumbit. Leprosos autem omnino expulit de ciuitate cum nullo penitus conuenientes. et nichil a mortuis differentes. Si uero quilibet supplicando hac egritudine a deo liberatur. et sanum hominis colore aliquando recepit. diuersa deo sacrificia recompensabit. de quibus post hec dicemus. Unde et quidem libet sanum sapiens irridebit eos qui dicunt Moysen hac lepra fatigatum. et propter hanc causam simul cum hominum pre tecore. [illegible] ducem factum in terram cananeam uenisse cum eis. Si enim hec fuisset uera: neque Moyses hanc legem ad iniuriam suam sanxisset. cum magis tamen nabiliter et aliis hec introducentibus contradicere posset. quando et apud gentiles leprosi multi sunt. et fruantur honore precipuo. et non solum iniuria et expulsione priuentur. sed et militias mereantur insignes. et multa eis cingula committantur. et in sacris et in templis ingrediendi habeant potestatem. Quippe in nullo prohibebat Moyses si aliquam passionem haberet in corpore: unde multitudo que cum eo tractu exierat. de leprosis meliore lege sanxisse posset. nullumque detrimentum huiusmodi passionibus cogebatur inferre. Palam quidem est quia hec de Moyse inuidia concitati locuntur. Moyses enim ab his mundus existens. et cum mundis contribulibus conuersatus. de leprosis talem legem sanciuit. et pro dei honore hoc decreuit. Sed de his equidem unusquisque ut uoluerit cogitet. Mulieres autem quando pariunt intrare templum prohibuit. sacrificia tangere non permisit usque ad quadragesimum diem si masculus fuerit quod pepit. et duplicibus diebus si feminam generare contigerit. Ingredientes autem post predictum dilationis tempus sacrificia celebrabunt. que sacerdotes sollempniter deo distribuunt. Si quis uero adulteram suam suspicatur uxorem: offerat farine hordeacee assarium. et unum pugillum ex eo mittat in altare. reliquam partem dat sacerdotibus ad edendum. Uxorem uero eius constituat aliquis sacerdotum ad ianuas que sunt contra uersus ad templum. et uelamen capitis eius detrahens in membrano super scribit dei uocabulum iubetque ipsam iurare nichil se uiro nocuisse. nec pudicitie uinculum uiolasse. Quod si commisit. femore dextro disiuncto utroque putrefacto moritur. Si uero amore nimio et huiusmodi zelotypia [illegible] mariti hac suspi-

tione moueatur. mense decimo ei puer generatur perfectoque iure ... dei nomen diluens e membrana in fialam exprimit. sumensque etiam de templo iuxta parietem iacentem et super aspergens mulieri dat bibendum. Illa autem si iniuste accusata est concipit: et partus maturus ei nascitur. Si autem de thoro maritali mentitur hominibus et deo, cum confusione uitam relinquere sustinebit. Nam et femur eius putrescit. et uenter uertitur in ydropem. Et de sacrificiis et purgationibus moyses contribulibus suis ita prescripsit. et eis tales leges exposuit. Adulterium omnino prohibuit. felicissimum esse credens. uiros circa thorum suum esse sanos. et ciuitatibus simul et domibus expedire. filios esse ueraces. Matribus et commisceri tamquam malum maximum lex interdixit. similiter uxori patris. et materteris. et uxoribus. et sororibus. et coniugium filiorum. tamquam praua iniusticia lex omnis odiuit. Prohibet et lex mulieri naturaliter pollute misceri. et iumentis. et masculis coire. hec libido nequissima uideatur. et aduersus eos qui hec facere presumunt. mortis supplicium prouenire decreuit. Sacerdotum quoque moyses duplicem fecit purgationem. Nam et a prioribus commissis eos similiter abstinere iussit. et super hec neque meretrices neque concubinas eos habere permisit. et neque ancillam neque captiuam eis nubere uoluit. Sed et eas que de cauponibus et pandocibus uitam agunt. et que prius maritos habuere. et per causas quaslibet eos dimisere. ab sacerdotum coniunctione prohibuit. Summum uero pontificem neque mortuum permisit uxorem habere: licet hec aliis sacerdotibus concessisset. sed huic soli dedit nubere uirginem eamque seruare. Unde nec ad mortuum summus sacerdos aliquando accedit. cum reliqui sacerdotes non prohibeantur sollempnes exequias fratribus suis et parentibus et omnibus suis mortuis exhibere. Qui uero non est integer inter sacerdotes in qualibet parte corporis. hunc moyses prohibuit pasci de sacerdotalibus oblationibus. neque ascendere ad altare. neque in templum introire. Hos itaque sacerdotes precepit non solum ad sacrificia esse mundos. sed et ad cotidianum uictum suum studiosos. et inculpabiles esse precepit. Stola et sacerdotali uestitu eos precepit immaculatos: et circa omnia mundos. et sapientes existere. bibere eos et uinum prohibuit. donec stola uestiti essent. et insuper oues integras immolare: et in nullo pollutas. Hanc quoque legem tradidit moyses hebreis in tempore uite sue: quam ad huc in deserto degens a deo accepit obseruandam. quatenus dum chananeaperciperent in septimo anno semper requiem terre preberent ab arando et plantatione. sic et ipsos septima die ab operibus cessare sanciuit. et ut ipso anno que sponte orirentur de terra essent communia in unum. et contribulibus et extraneis. nichilque ex eis reseruarent. Hoc autem fieri iussit post septimam annorum septimanam que sunt anni quinquaginta. uocatur autem hic annus ab hebreis quinquagesimus iubeleus. in quo et debitores a creditore laxantur. et serui liberi dimittuntur. eos quo decet a contribulibus suis pro quadam transgressione legum seruitii sententia castigari. mortemque tamen sustinere prohibentur. Instante siquidem iubeleo quod nomen significat libertatem. restituunt et agros antiquis dominis illorum. Conueniunt uenditor agri simul et emptor: et reputantes fructus et expensas in agro factas. si numerum non transcendunt expense. uenditor recipit agrum suum. Si autem expense transcendunt numerum. hoc quod deest recipiens emptor: a uenditore descendit a possessione connumeratis scilicet ex equo fructibus et expensis. et ita possessoribus reddit agrum. Eadem lege uoluit et in domibus obseruari. que per uicos quasque uenduntur. Nam de his domibus que in ciuitatibus uenundantur: aliam legem constituit. Nam si antequam impleatur annus ei displicuerit uenundatio domus sue quam fecit. et similiter recipere pecuniam reddere sibi cogit emptorem. Si uero completus fuerit annus. tunc non potest mutari uenundatio sed certa lege confirmabit domum emptori. Hanc quoque legum constitutionem exercitus hebreorum agnouit per moysen. dum sub monte syna morarentur. et a deo placatam illis scriptam contradidit. Cum uero circa legis latione iam putaret ista sufficere. ad curam militaris exercitus conuersus est: habens in animo bellicas causas ordinare. Precepitque principibus tribuum. ut numerum pugnare ualentium perfecte cognoscerent: preter numerum et tribum leui. Leuite enim sacrati erant. et ministerio alio fungi non poterant. Examinatione itaque facta. inuenta sunt milia sexcenta et tria. et sexcenti et l. qui potuissent arma portare: a xx. anno usque ad quinquagesimum. Pro leui autem elegit inter principes tribuum manasse filium ioseph. et effraim pro ipso ioseph. Sicut enim petiuit iacob a ioseph. dum fecisset filios eius sibi preberi sicut predixi. Figentes autem castra hebrei. tabernaculum dimmedio statuere et tres tribus per singula latera tabernaculi commanebant. et plateas per medium sui diriguebant. eratque ornatus ipsi fori rerumque uenalium singulis in ordine constitutis. et opifices artium singularum in stationibus erant. nullique alio loco similis erat. quam ciuitati competentius edificare et collocare. Et siquidem loca que circa tabernaculum erant sacerdotes tenebant. deinde cuncti leuite. Ex quibus inuenti sunt leuite masculi qui ultra xxx. annorum erant. inuentique sunt xx. duo milia octingenti octoginta. Quotiens enim contingebat ut nebula supra tabernaculum staret. tamquam deo ibidem commorante: quiescebant. cum uero conuerteretur procedebant.

Adinuenit et moyses modum tube ex argento facte: que in longitudine quidem pene cubitum habuit. Est angusta fistula cantatoria calamo capacior: prebens latitudinem que conueniat ad susceptionem spiritus. et est classice sono uicina. que hebraica lingua uocatur asosra. Facte sunt autem tales due. et una tuba utebantur ad iussionem et collectionem populi in ecclesiis celebranda. altera uero cum oporteret ad tractandum de rebus necessariis principes conuenire: ambabus autem multitudo colligebatur. Cum uero tabernaculum moueri debuisset: sonante priore tuba hii qui ad orientalem tabernaculi partem habitabant. statim surgebant. Cum uero secunda sonuisset. hii qui ad austrum residebant parabantur. et terra integra et inuoluta tabernaculi medietas precedentibus vi. tribubus portabatur. et alia media pars sequentibus aliis vi. tribubus. Leuite uero omnes circa tabernaculum uersabantur. Tercia uero tuba sonante pars que conuersa erat ad occidentem mouebatur et simul iiii. que morabatur ad septentrionem. Utebantur et tribus tubis in sacrificiis hostias offerentes in sabbatis. et in ceteris diebus festis. Sacrificauit etiam tunc ibi moyses primum post discessum ex egypto quod pascha dicitur in deserto syna. Post hec procedens cum exercitu hebreorum a monte syna. et loca quedam commutans de quibus dicemus. ad locum qui dicitur esrioth uenit. ubi multitudo rursus in seditionem fecit accusando moysen. et necessitatis perfecte sue inculpando. et dicendo quia de terra bona eis suasisset exire. et illa felicitate perdidissent quam eis promiserat se prebiturum. et diuersis malis tenerentur astricti. et aqua priuarentur. et si contingeret ut eis manna deficeret. tunc omnino essent sine consolatione perituri. Cumque multa seuiora contra moysen dicerent. illo quidem monebat eos ut neque laborum suorum precedentium salute exhibitorum inmemores esse deberent. neque de dei adiutorio desperare. Plebs autem ad hec potius commota. contra moysen uehementior turba consurgebat. Moyses itaque iterum confortabat eos. tamquam desperatione detectus. licet ab eis spiritu esset contumelia passus: et promisit se eis prebiturum carnium multitudinem non una die sed pluribus. Illis autem credentibus: et quodam maligno uiro presentibus respondente et dicente: unde

127.

posset carnium multitudo tantis similibus in deserto ministrari. respondit moyses. Deus licet audiat uos non in desperatione mala loquentes. tamen non recedet a uobis sed miserebitur uestri. sed et illud quod uobis promisi de carnibus non tardet uobis prouenire. Cumque hec dixisset moyses. coturnicibus repletus est omnis exercitus. colligebantque ea circumastantes. Deus autem iniuriam et maledictum quod hebrei contra se et moysen commiserant. non tarde eis retribuit. Non parua siquidem multitudo eorum mortua est. et hactenus locus ipse cognominatur tabrathalia. quod interpretari potest desiderii sepulcrum. Deducens autem eos exinde moyses in terram que uocatur paulis. iuxta chananeorum terminos existentem. et ad habitandum difficilem. congregauit populum in ecclesiam. eisque in contione locutus est dicens. Cum deus nobis duo bona promiserit. scilicet libertatem et felicis terre possessionem. et unum donum iam possidetis. aliud estis percepturi celeriter. In finibus namque sedemus chananeorum. et non arcebit nos de certo pecdentes. neque rex neque ciuitas. sed neque omnis gens. Exercitum ergo preparemus ad bellum. quia non sine labore nobis hec terra cedet. sed maximis eam pliis obtinebimus. Mittamus ergo exploratores qui bona queque huius terre considerent. et quis uirtus sit hominum inea habitantium. Ante omnia autem unanimes simus et deum pre omnibus honoremus. qui in omnibus nobis est adiutor. et pugnandi indiuiduus socius aderit. Hec eo dicente moyses. multitudo ei honorem exhibuit. elegitque exploratores xii. nobilissimos uiros. unum de unaquaque tribu. qui circuientes omnem terram chananeorum a partibus circa egyptum iacentibus usque ad ciuitatem emathin. et ad montem lybanum peruenere. naturamque terre et moralium hominum considerantes ualida. et reuersi sunt xl. diebus omne opus hoc explentes insuper et fructus quos proferebat illa terra portantes. eorumque habundantiam et multitudinem bonorum quam terra illam habere narrabant. Ad uoluntatem et bellandi populum suspendebant. metuentes sue paupertatis inopia. et dicentes uos flumina intransibilia esse transituros. et esse montes insuperabiles iter agentibus. et ciuitates muris ualde firmissimis munitas. et ambitus earum grandi munimine roboratas. in hebron autem et gygantum plenam se inuenisse dicebant. quos tamen chananeis maiores esse quos uiderant narrabant. et ipsis egyptiis a quibus egressi fuerant. et multitudinem hoc credere compulerunt.

Hebrei autem ex his que audierant possessionem terre illius difficilem iudicabant. solutoque concilio cum uxoribus et filiis lugentes dicebant. tamquam eis deus nichil opere. sed tantum uerbo promitteret. Rursum ergo moysen increpabant. et culpabant eum. eiusque fratrem aaron pontificem. et pessima quidem cum blasphemiis illa habuere nocte. Mane uero concurrere ad ecclesiam. deliberationem habentes. ut interfecto moyse et aaron ad egyptum denuo remearent.

Iesus autem exploratorum unus filius naue. de tribu effrem. et caleph de tribu iuda metuentes seditionem in medium processere. et suadebant multitudini. et confidere eos supplicabant. et neque deum falsitatis arguere debere. neque credere his que ab exploratoribus dicebantur per errorem non uere de chananeis. sed se potius ad felicitatem et possessionem bonorum deberent ducentis mittere. quando nec montium altitudo. nec fluuiorum magnitudo eorum uirtute et esse impedire preualeret. maxime cum deus eis fortitudine promisisset et eorum propugnator in omnibus existeret. Pergamus ergo inquiunt simul ad hostes. nulla suspicione timoris gerentes in animo. sed deo duce credulitate: et sequentem moysen seruum eius. in terram quam nobis pollicitus est. Et iosue quidem et caleph hec dicentes. mitigabant iram populi inuigare. Moyses autem et aaron in terram prostrati. rogabant deum non pro salute sua tantum. sed ut quiescere faceret ignorantem plebem a tumultu suo. eorumque sedaret animos presentis ... sitationis passione turbatos. Statim igitur affuit et nubes et instans super tabernaculum. significauit illis presentiam dei adesse. Moyses autem tamen deo confidens. et ei responsa petiturus. in medio astitit multitudine. et indicauit eis deum commotum pro eorum iniuria et blasphemia. positurosque eos fore supplicium ab ipso. non quidem delicto dignum. sed quale patres pro correptione inferunt filiis. Post hec moyses et aaron ascenderunt in tabernaculum et deflebant coram domino pro stulticia hebreorum perditione. commemorabantque populo que bona percepissent a deo. et quantis beneficiis participati ingrati circa eum exstiterint. quando et exploratorum terrore tunc decepti. sermonesque illorum potius quam promissiones dei iudicauerint esse ueriores. et ob hanc causam ipse deus non equidem perderet omnes. neque eorum exterminaret genus quod pre omnibus hominibus elegisset. et honorare decreuisset. non tamen eos terra chananeorum esse possessuros. neque in terra fluente lac et mel felicitate esse fructuros sed omnes in deserto esse morituros preter iesum filium naue. et caleph filium iephone. et filios eorum sine domibus et ciuitatibus in deserto xl. annis conuersaturos et uicturos. et hanc penam esse quam eis deus imponere uellet. et hanc eos pusillanimitate sua quam gesserant soluturos esse. Filiis itaque uestris promisit deus se daturum terram fluentem lacte et melle. illosque esse participaturos illis bonis. et dominos eorum facturos fore. que uos ipsi nobis inuidistis accipere et possidere. Cum hec itaque uerba moyses ex dei uoluntate et iussione dixisset. in tristitiam et erumnam conuersa est multitudo. planxeruntque uniuersi. et rogabant moysen ut propicium eis faceret deum. et a deserto eos liberans preberet urbes et terram quam promiserat. Moyses autem dicebat hac huiusmodi consilium non habere instabile. neque solum qualitate et lenitate humana ductum et commotum contra indignatione et iniquitate eorum. sed habita deliberatione sententiam in eos persensisse. Non itaque credendum est moysen habuisse a se ipso hanc mensuram discretionis. cum ipse uir unus esset ut tanta milia hominum irascentium et insanientium potuisset mitigare. et ad mansuetudinem eorum uitam reducere. Deus enim assistebat ei. et sermonibus eius uincere multitudinis tumultuationem faciebat suapotestate: quippe cum sepius essent inobedientes et inutilem fuissent in obediencia commouerent. et in calamitates uarias ob hoc utique sepius inciderent. Mirabilis itaque in hac uirtute et fortitudine fuit moyses. ut facile posset suadere populum ad credendum sed de quibus umquam necesse erat siue ad operandum siue ad loquendum. et hoc non solum in suo fecit tempore que hic inter homines uixit. sed et nunc est. Nullus est enim inter hebreos et qui leges mosaicas obseruare nititur. qui non tamquam presente eo castigante sit forte sit moribus incomposite obediat sanctionibus eius. licet hoc alios latere possit. Sed et alia quidem multa indicia uirtutis eius et ultra humana uirtute exstiterunt. de quibus unum hic subinferre me non pigebit. Olim enim quidam trans eufraten fluuium habitantes. et per iiii. menses iter facientes. uenere ad sollempnitatem nostram propter honorem nostri sacrificii. cum multis periculis simul et sumptibus sacrificantesque apud nos non ualuere immolationem participari interdicente hec moyse. ut quibusdam que non est nostris legibus creditur. neque nobis ex patria traditione coniuncti. immolationibus non participent sacrificiis. Igitur alii quidem nec sacrificauere pro timore. cum eis ista lex indicata fuisset. alii uero cum iam incepissent sacrificare semiplene illud reliquerunt.

alii namque neque initium ingrediendi in templum pre pavore valentes facere discesserunt obedientes moysi secundum precepta. Et illius legem preponentes sue voluntati, cum et prohibentes se de talibus non possent metuere, et solam conscientiam formidantes ne transgrederentur leges moysi. Sic legislatio que per deum videbatur demonstrata, fecit moysen meliorem et terribilem ultra naturam putari. Sed et ante tempus modicum huius solemnitatem belli claudio imperante et ysmahele apud nos existente pontifice, cum fames nostram regionem talis obtinuisset ut unum dragmis venderetur assarium, allata farina ad festivitatem azimorum in choris LXX qui sunt modii quidem singuli unus et XXX attici autem XL et unus, et hec quidem nullus sacerdotum presumpsit comedere, cum scilicet terram magna detineret inopia, et metuerent legem moysi et iram dei, quam et super iniquitates hominum occulte solet divinitas inferre. Igitur non oportet nos admirari de his que gesta sunt, quando et nunc littere legis a moyse derelicte tantam virtutem habeant ut et inimici nostri fateantur quia is qui constituerit publicam nostram et legem per moysen legisque virtutem et observationem ipse deus est. Sed de his quidem ut placuerit unicuique considerare.

Explicit liber tercius iosephi antiquitatis iudaice.

INCIPIT LIBER IIII

HEBREOS ITAQUE molestia deserti atque difficultas et prohibente deo cogebat ad chananeos accedere, quia nolebant moysi obedire, estimantes se posse superare hostes sine auxilio eius. Ipsumque moysen culpabant eo quod eos paupertate libenter videret, ut ipsi eius semper viderentur egere solatio, dicentes deum non propter moysen eis auxiliari, sed communiter genti sue ferre solatium propter abraham et alios patres, ideoque se posse solos prevalere hostibus licet nollet moyses. Deum ab eis alienare [illegible] omnibus quoniam iam hoc expediret ut ipsi sui rectores essent nec moysi tyrannidem ultra sustinerent, sed deo credentes terram obtinerent quam eis deus promiserat. Igitur cogitantes hebrei inopiam atque deserti, ad chananeorum bella sunt profecti, deum ducem existimantes et non ad moysen legislatorem respicientes, putantes se meliora decernere posse. Statim ergo chananeos aggressi sunt, sed illi non expavescentes eorum invasionem seu tumultum fortiter eos susceperunt et interfecta est hebreorum multitudo. Reliqua vero militia cohortis eorum soluta est et fugerunt usque prope ad tabernaculum, et omnino preter spem deiecti sunt et nichil utile de cetero sperabant, cogitantes quod propter iram dei incidissent, eo quod ad bellum sine voluntate eius accessissent. Moyses autem videns eos in perditione compressos, et metuens ne victorie inimici exaltarentur, deo monente duxit exercitum hebreorum procul a chananeis in desertum. Cumque tota eius multitudo in omnibus obediret, que utique cognoverat quod absque preceptionibus eius nichil prevalere posset, tum in heremo eos requiescere fecit, volens eos ad chananeos ducere donec responsum de hoc a domino acciperet.

Non multo post iterum seditio inter eos orta est, et talis qualem nec apud grecos nec apud barbaros factam audivimus, et propter quam omnes [illegible] dedi erant a deo, et perditionis periculum suscepturi, nisi eos iterum moyses eripuisset, oblitus malorum licet ab eis paulo minus in ista seditione fuisset occisus. Et propter eius preces nichil mali deus eos sustinere permisit, licet eum et moysen contumeliis affecissent et desperassent mandata que ipse per moysen dederat. Seditionem vero istam et quemadmodum post eam moyses conversatus est narrabo, prius dicens causam propter quam talia sunt commissa.

Chore nobilis ex hebreorum genere et habundans divitiis et lingua facilis et ydoneus ad persuadendum plurimis, videns moysen in honore maximo constitutum, per invidiam graviter hoc ferebat. Nam cum esset ex tribu moysi, eius et cognatus esset, mordebatur invidia quia iustius esset ut eius gloriam et honorem ipse obtineret quia esset ditior illo et genere [illegible] non videretur esse deterior. Clamabat ergo dicens crudele esse moysen et gloriam sibimet usurpasse et honorem ab hebreis sub ea calliditate quesisse, quasi ipse solus vidisset deum, et contra leges aaron fratri sacerdotium dedit, non communi placito plebis sed sua voluntate, et insuper more tyrannico honores quibus vellet impenderet. Peius autem hoc modo esse dicebat quod cum violentia lesionem inimicis suis inferret latenter et dolose, et maxime his qui ei negligunt honores, quia cum sciret se cum violentia non posse aperte nocere, dolosa arte machinatur quatenus desideratum perveniret ad effectum. His et similibus persuadebat plebem ut simul convenientes tractarent de re publica nec sinerent moysen et aaron ad maiorem accedere cumulum, ne manifeste fierent inimici. Adiciebatque dicens: Qua ratione reddere poterit moyses ut aaron fratri suo et filiis eius iuste daret sacerdotium? Si enim ex tribu levi honorem aliquem prebendum esse decrevit, nullus me iustior fuit accipere, genere ipso ortus quo et moyses, et divitiis et forma et etate eos precellens. Si vero de tribu questio agitur, dignum est ut tribus ruben que maior est potius honoretur, et hunc honorem accipiant dathan et abiron et falas qui seniores sunt in illa tribu et potentes facultate pecuniarum. Hec quidem chore dicens volebat ut publicum honorem in se populi suffragatione transferret, et hoc ore malivolo plebi suo ex ingenio colloquebatur. Procedente vero hoc sermone paulatim ad multos et crescentibus auditoribus contra derogatione aaron omnis pene exercitus est agitatus. Erant enim conspirantes chore ducenti et L priores viri, studentes quatenus fratrem moysi sacerdotio privarent et per hoc moysen exhonorarent. Itaque populus in seditionem inordinate et turbulenter commovebantur et ut moysen lapidarent aggressi sunt, et ante tabernaculum dei clamabant: Exeat tyrannus moyses, et populus ab eius servitio liberetur, qui sub occasione dei mandata violenter nobis precepit. Dicebant enim quod si ipse deus sacerdotem elegisset, dignissimum ad hunc honorem non prohiberet, et non tanto inferiorem et viliorem, aut si decrevisset hunc honorem aaron dari, coram populo hoc fecisset et non in fratris eius moysi potestate reliquisset. Moyses autem cum tale derogationem chore iam precepisset, et ab eo irritatum populum, non expavit, sed confidens in domino per quem cuncta fideli devotione tractaverat, et sciens fratrem suum dei voluntate sacerdotium et non suo munere meruisse, ad concilium venit et multitudini omnino nichil locutus est. Ad chore autem loqui cepit, et facto silentio dixit: O chore et vos ducenti et L viri, michi videmini multo honore esse digni, sed et totum exercitum huiusmodi honore non privo, licet non habeant que vobis ex divitiis et culmine alie dignitatis existit. Igitur tu chore, propter hoc contulit sacerdotium aaron fratri meo quod divitiis precellat, cum tu ambos nos pecuniarum magnitudine videaris superare; neque propter genus cum deus hoc fecerit unum progenitorem dans nobis; neque propter fraternum amorem quod iustius alter habere potuisset. Nam si non cogitarem de dei legibus, hunc honorem non potius prebuissem quando plus mihimet amicus sum quam alteri, et non magis quam alteri familiaris existo. Nam neque sapiens consilium esset me ipsum periculis subdere, et alio causa felicitatis dona cumulare, sed in his omnibus a malicia fui remotus. Deus enim se contemptum non despexit, neque vos ignorare voluit quod ipse sibi elegerit sacerdotem. Ideoque ab huiusmodi querela parum quiescite. Non enim aaron gratia mea sacerdotium, sed divino iudicio sortitus est. Unde et ponatur deus hic in medio constitutus ad disceptandum, ut si alius dignus inveniatur ad hoc sacerdotium huc accedat. Quod enim dedit deus non relinquam, sed prius volentes accepisse iudicamus, cum sit impium honorem quem prebet deus non adire, et nimis irrationabile deo securitatem permittente omni tempore contempnere. Nunc ergo probemus et queramus alium quam prius vobis hostias deo immolet, et presul preceteris existat. Incongruum namque est a chore ut quilibet appetens honorem deo auferat potestatem hunc honorem prebendi cui voluerit. Igitur a seditione et ab huiusmodi tumultu quiescite, et summo mane tu chore et omnes qui sacerdotium queritis thuribulum cum thimiamate et igne singuli portantes a domibus vestris venite ad tabernaculum. Sed et tibi chore suadeo ut reddas domino iudicium et in his eius expectes sententiam, et non te ipsum velis facere iustiorem, sed potius his presens adesto quod hoc iudicium incepisti. Sed et abiron pariter [illegible] iudicandum cum eius de genere sit, et in nullo possideret sacerdotium iuste culpari. Convenientes ergo pariter coram omni populo incensum facite, et cuiuscumque vestrum sacrificium suave iudicaverit deus, hic vobis ordinabitur sacerdos, et ita derogatione fraterna tamquam mei honore sacerdotii ego donaverim liberabor. Hec moyse dicente, a tumultu suo multitudo cessavit, et laudaverunt cuncti que dicta sunt. Erat enim moyses vir optimus, et loqui utilia videbatur. Tunc siquidem concilium solutum est.

Altera autem die cuncti congregati sunt in medio ut adessent sacrificio et electioni de sacerdotio certantium. Eratque populus divisus et suspensus propter futurorum, et alii delectabantur videre si moyses malignus ostenderetur, sapientes vero ut haec seditio sedaretur. Metuebant enim ne per eandem ordinatio eorum disciplinae potius deperiret. Omne siquidem vulgus cum naturaliter conqueri gaudeat de eis qui in potestate sunt constituti, ad eam tamen que sibi forte placuerint summovere sententiam, et tumultum facere solet. Moyses ergo misit nuncios ad dathan et abiron ut secundum constitutum venire iussit, et sacerdotium eos expectare dicebat. Cum vero nuncii retulissent nec obedire eos velle nec succumbere malignitati moysi contra omne crescentem populum, tunc moyses secum seniores natu precepit et ibat ad dathan et abiron, nec indignum iudicavit per se ipsum ad superbos accedere. Maiores autem natu nichil dicentes secuti sunt eum. Dathan autem et abiron et qui cum eis erant cognoscentes moysen cum nobilibus populi ad se venire, procedentes cum uxoribus et filiis ante tabernacula sua respiciebant quemadmodum moyses esset acturus, erantque circa eos famuli constituti ut si vellet aliquam violentiam facere moyses ipsi vindicarent. Moyses vero cum venisset in proximo, manus ad celum extendens alteque clamans ita ut populus cunctus audiret ait: Domine deus celi et terre et maris, tu omnium actuum meorum fidelissimus testis existis, qui omnia tua voluntate feci, et malivolis hebreis prebuisti obviam misericordiam in omnibus necessitatibus eorum, esto meis in his verbis auditor. Tibi namque nec quod agitur nec quod cogitatur absconsum est, et ideo neque comprimis veritatem, ut et horum contra me velis defensare ingratitudinem. Antiquitatem meae generationis tu nosti certissime, non auditu cognoscens, sed visu his que tunc facta sunt assistens. In his quidem isti licet veritate [illegible] suspicantur, testem te mihi priorem existere. Nam ego primo tempore vitam simplicem agens, mea quidem virtute, tua vero voluntate, cum socero meo raguel ex tuo precepto deserens mea omnia tradidi me ipsum pro istorum criminibus, primo quidem pro eorum libertate, nunc vero pro salute maximos labores toleravi, omnique periculo me pro eis subieci. Nunc ergo quoniam malignus in suspicione sum viris istis quorum vita meo labore consistit, tu nunc qui locutus es mihi in monte syna, et omnia signa et portenta [illegible] et egyptiis ostendisti, et bona innumerabilia et inaudita prebuisti ex nullis eorum meritis, sed sola gratia tua, veni domine iudex omnium et testis meus, et que suffragia ulla non redimunt, tu nosti quod nullum munus contra iusticiam ab hebreis accepi, nec contempsi propter divitias paupertatem, nec umquam eorum lesione conversatus sum, qui nunc in extraneas suspicationes incurri tamquam te non iubente, sed mea potius voluntate sacerdotium aaron dederim. Ostende nunc quia omnia tua providentia gubernantur, et nichil fortuitu sed tue voluntatis impositione perveniunt ad effectum. Et quoniam geris sollicitudinem generis hebreorum, vindica in abiron et dathan qui me de insensibilitate condempnant, quasi videantur a te mea conspicisse. Facitaque super eos apertum iudicium pervenire, [illegible] gloriam manifestantes non eos communiter mori facias transire de vita, nec humana lege morientes de presenti seculo facias recedere, sed deglutiat eos terra quam calcant, simul et generationem et substantiam eorum. Hec enim erit tue virtutis ostensio atque doctrina cunctorum, et sic eos castigabis qui talia de te non bene suspicantur, et ego minister preceptorum fidelibus omnibus apparebo. Si autem veraciter contra me derogasse videntur, illos quidem innoxios ab omni lesione servato, necem vero qua illis optavi in me inducito. Si tua voluntas turbare plebem, ut de cetero pax et concordia succedat, et hanc multitudinem tuis preceptis obedientem illesam custodi, et qui insontes sunt in hoc peccato. Tu siquidem nosti quia iniustum est supplicium commune sustinere hebreos propter paucorum malitiam. Hec moyse dicente simul et flente repente terra commota est et velut in violentia venti turbatis fluctibus agitata. Populus autem timore expavit, gravique et durissimo strepitu prope eorum tabernacula concitato, universa et omnia que erant dathan et abiron gratissima et ipsos pariter terra absorbuit. Quibus sic exterminatis mox apertio terre super eos inducta est et iterum redintegrata, quasi nichil horum que prius dicta sunt factum esse videretur. Perditionem vero divine virtutis facta, cognati illorum dolebant non solum calamitate que digna generatim videretur sed et de cogitationis affectu. Sapientes autem qui erant inter hebreos eventus videntes certos [illegible] dicentes quod velut erratici viri deperissent. Igitur moyses evocavit eos qui de sacerdotio contendebant ad similem probationem, ut scirent cui sacrificium deus susciperet et illum ordinarent sacerdotem. Convenerunt autem illi ducenti et L viri qui propter patrum virtutem honorabantur a populo et propter divitias cunctos transcendebant. Processerunt quoque aaron et chore, et ante tabernaculum omnes sacrificaverunt cum thuribulis que ferebant. Ignis vero repente emicuit et tantus quantum nullus umquam ex hominibus vidit, nec talis umquam de terra est prolatus vel confusione fluctuum [illegible] spiritu [illegible] materia ad nimium percussa sponte aliquando usus est, sed qualis [illegible] dei potestate [illegible] clarus et flammeus. Quo veniente super eos universi ducenti et L viri extincti, et chore simul, ita ut nec corpora eorum [illegible] videretur. Solus autem liberatus est aaron nichil ex igne lesus, quia utique [illegible]. Moyses autem his peremptis volens hoc signum reservare memorie

& futuros homines agnoscere. iussit eleazaro filio aaron thuribula
eorum collocare iuxta altare eneum. ut posteri scirent que essent passi qui uole
bant uirtute dei illudere. Aaron autem tamen munere moysi sacerdotium
se habere credidit. sed dei iudicio perfecto. & tam cum filiis firme ipso
honore fruebatur. Seditio tamen non ita quiescebat. sed multo magis augebatur
& crescebat. eratque tumultus ualde deterior. Multitudo namque hec minime
absque dei gratia circa moysen facta iudicantes. culpabant moysen quod tan
ta ira dei super homines iustos propter fauorem moysi peruenerit. Illos enim
perisse dicebant nichil delinquentes nisi quod circa dei religionem studium haberent
& moysen propter eos deleuisse. insuper & fratri sacerdotium dedisse. quod deinceps
ab eo auferri negaret. & nullum iam querere sacerdotium. cum priores uide
rint ita perisse. Super hec & a cognatis extinctorum supplicatio multa fiebat
ad populum. ut gratia moysi minueretur. hoc enim ad eorum cautelam accedere iudica
bant. Moyses uero diu in tumultu populum constitutum patienter audiebat. me
tuens ne quod iterum seditionis emergeret: & malum aliquid post ueniret.
congregauit in ecclesiam multitudinem & sustinens audiebat nec ad satis
factionem ueniebat. ne magis uulgus exacuaretur audita. Principibus autem
tribuum precepit ut singuli nomina tribuum xii. in uirgis singulis scripta
ad se portarent. Portauerunt ergo singuli uirgas suas. & aaron scribens
in uirga sua tribum leui. easque moyses in tabernaculo collocauit. Altera
uero die protulit eas. erant enim notate. Cumque uero singuli suas recepissent. et ante
multitudinem deportassent. alie quidem in eo statu ac adhuc erant. sicut
eas moyses prius acceperat. de aaron autem uirga germina & ramos ortos. &
fructum speciosum amigdale ex eo ligno processisse mirabantur. Tunc ob
stupescentes huius uisione. & odium quod habebant contra moysen et aaron
deserentes. ultimo mirari ceperunt in illis iudicium dei. & de cetero placito
diuino fauentes. sinebant aaron pontificatum tenere. Ita aaron tam
tercio deo ordinante hunc honorem firmissime possidebat. & hebreorum
seditio licet multo uiguerit. hoc tamen modo quieuit.

Quam moyses tribum leuitarum deo seruituram a populis & militia segrega
uit. ne propter inopiam aut questum necessarium ad uitam presentem essent circa sa
crificia negligentes. Precepit & hebreis. ut dum secundum dei uoluntatem
terram chananeam obtinerent. leuitis unam & xl. ciuitates bonas &
precipuas distribuerent. sed & terram ante muros ciuitatis duorum milium
cubitorum ad unamquamque ciuitatem preuenire descripsit. Super hec & constituit
ut populus decimas leuitis & sacerdotibus preberet: de fructibus que per singu
los annos nascuntur. & hoc leuite a plebe acciperent. Necessarium autem
iudicaui declarare. que sint propria sacerdotium. Ex quadraginta
& nouem ciuitatibus que leuitis segregate sunt tredecim sacerdotibus dare
precepit. & decimarum decimas quas leuite a populo sumunt. eis diuidi. insuper
& primitias omnium frugum de terra nascentium. eis tradi iussit. Quad
rupedum uero que sacrificiis offeruntur. & que primum nascuntur. si tamen masculus
sit ad immolandum dari iussit sacerdotibus; ut ipsi ex hoc cum tota domo
epularentur in ciuitate. Satratorum uero que comedi non possunt ab eis secundum
patrias leges. dominus siclum & dimidium eis preberi iussit. pro homine uero
primogenito quinque siclos. Sunt & apud nos primicie tonsiones ouium
& messium. unde panes facti eis sollempniter ministrantur. Si qui uero eorum
se uouerint quos nahareos appellant. comam nutrire debent. & uinum non
ua. & isti dum capillos suos dicant propter sacrificia uenientes ad sacerdo
tes eorum offerunt deo. quod significat uirum. mulier que de xxx. siclos. uir
autem l. De his uero qui cum sacerdote sunt egeni in pecuniis. sacerdotibus sicut
ut uoluerint iudicare. & hii qui in domibus immolant epulationis causa
non religionis. debent sacerdotibus offerre pectus & brachium dexterum pecco
ris. Sacerdotibus & moyses ex his que pro peccatis populus sacrificat. dari
constituit. Ex omnibus uero que sacerdotibus offeruntur participari constituit
seruos eorum & filios eorum & mulieres absque hostiis que offeruntur
pro peccatis. Illa enim in templo soli masculi sacerdotes ea die consumunt.
Cum hec moyses construxisset. surgens cum omni exercitu uenit ad uicinos
ydumeos. & misit legatos ad regem ydumeorum poscens sibi uiam concedi.
cum ipse nichil inde lederetur. & hanc licentiam ab eo sperare adipisci.
Necessaria enim exercitum habere dicebat. & aque precium eos iube
bat accipere. Rex uero ydumeorum his que moyses petebat non consentiens.
neque uiam concedens. sed castrametatus eis occurrit. prohibiturus eos. Moyses
autem cum pugnam uideret concitari. recedebat per desertum iter facturus.
Tunc & soror moysi maria defuncta est. cum quadragesimum explesset
annum. ex quo egyptum dereliquit. decimo xantici mensis in initio secundum lunam.
sepelieruntque eam publice. & nimis splendide super quendam montem qui
uocatur syn. Et post xxx. dies purgauit moyses populum a fletu isto modo.
Accepit namque uitulam feminam aratro & cultura inexpertam. totamque ru
bram & duxit paululum ab exercitu. & hanc pontifex immolauit in loco
mundissimo. & eius sanguine aspersit tabernaculum dei septies digito.
deinde incendit uitulam totam cum pelle & uisceribus: & lignum cedrinum
in medium igne inseruit. & ysopum. & lanam coccineam. colligensque omnem
cinerem uitule uir mundus posuit in locum purissimum. Hii ergo qui morte
marie polluti erant. paululum in fontem de ipsis cineribus mittentes. et
ysopum baptizantes. & hoc cinere se spargentes. tercia & septima die:
in reliquo erant mundi. Hac & lege cum uenirent ad promissam terram. eos
obseruare precepit. Postquam ergo propter luctum sororis in exercitu huius modi
purgatio facta est: duxit populum per desertum per arabiam. ueniensque ad locum
quem arabes metropolim suam uocant. & primo quidem arcem nominatam
que nunc petra uocitatur. Hic itaque cum esset excelsus mons nomine or:
ascendit in eo aaron moyse sibi precipiente & manifestante quia mo
riturus esset coram populo. Erat enim e diuerso montis planicies quedam. ubi
populus constitutus erat. Exuit ergo aaron pontificali stola. tradidit eam
eleazaro filio suo. ad quem propter etatem pontificatus ueniebat. Mortuus
est ergo aaron uidente populo. ipso quidem anno quo soror eius uidebatur defu
ncta. cum uixisset annis c. & xx. & iii. Defunctus est autem secunda luna in
initio mensis qui uocatur apud athenienses ecatonbeon. apud macedo
nes autem lochis. apud hebreos uero sedebach. apud romanos autem nuncupatur
augustus. luxitque eum populus xxx. diebus.

Post hec moyses sumens exercitum uenit ad fluuium harnon. qui de mon
tibus arabie descendens. & per totum desertum fluens. in stagnum asfalti
ten descendit. diuidensque moabitidem & amorreum. Hec terra est
fructifera. & ubera de bonis ibi ad alendam hominum multitudinem.
Ad seon itaque regem regionis illius moyses nuncios misit petens
populo uiam federibus. pactus ad inuicem quibus ille crederet quod in nullo
lederetur. neque terra eius. neque populus eius. sed uenalia populo sub precio fore uen
denda. sic illorum procuraret utilitas. & aquam peregrinis uti uellent eos
uenundare deposcens. Seon autem rex hec negans. preparauit armauitque
exercitum. ut hebreos harnon fluuium transire prohiberet. Tunc moyses
uidens hostiliter amorreum insistere. non passus ut hebrei post inertiam
peruenire in inopiam. primitus accessit ad eos. & cum non speraret preualere aduersus
seon. consuluit deum. sicut pugnare permitteret. Cumque deus uictoriam
permitteret. & fiducialiter ipse ad certamen uenit. & exercitum totum ex
acuit. dicens eos bellandi desiderio obtinere quod diuinitas iubebat.
Hebrei uero ita desiderabant potestatem percepta. sumentes arma ad pla

128.

repente profecti sunt. Amorreus itaque insistentibus hebreis cum non
esset equalis uiribus impetum & audaciam eorum expauit. nec pugna
re ausus est contra eos. Nam prima congressione non tolerantes hebreorum
in fugam conuersi sunt. hoc sibi potius utile iudicantes quam cum eis pugna
re. Confidebant enim in ciuitatibus ualde munitis in quibus cum
confugissent nichil perferrent. Hebrei namque dum eos fugere conspicerent.
insistebant. & irrumpentes eorum acies eos insecutione perterruerunt.
Illi autem dirrupta fugiebant ad ciuitates. hebrei uero persequentes ne
quaquam fatigabantur quando ad labores erant prompti. & uti fundibula
res armati. & omnibus iaculis propter facultatem armorum ad persequendum
erant aptissimi. ita ut dum hostes longius essent. fundibulis & ia
culis sternerentur ut pro xiiii. Multa ergo cedes facta est. quando
& fugientes uulnerabantur. laborabantque plus propter sitim. quam
propter pugnam. Erat enim tempus estatis. scilicet in augusto mense.
Et cum multi propter sitim ad fluuium concurrentes fugerent: circum
dantes eos hebrei percutiebant. omnesque illos iaculatores sagittis
peremerunt. & regem eorum seon simul extinxerunt. Hebrei uero post
mortuos spoliabant. predamque sumebant. multaque copia ha
buerunt ex illa terra. qua adhuc fructibus illi anni erat plena.
Sic hebreorum exercitus sine terrore iam capitis hostibus consederunt
ad epulas. Nullus enim amor pugne in eis erat. cum hostes pa
riter depississent. Amorreos ergo talis percepcio apprehendit. quia
nec prudentia uidebantur astuti. nec inopes necessariis largi.
quorum terram hebrei late possederunt. Est autem hec terra inter tria flu
mina sita. quasi quedam insula. quam harnon fluuius a meridiana parte
circumdat. ior autem a septentrione. qui & fluuius in iordane descen
dens. ei quoque nomen tradidit. Occidentalem autem partem huius regionis
iordanis ripa concludit. Cum ergo hec uero ista possedissent. statim og
rex galadine & galanitidis regionis produxit contra eos exercitum
copiosum. festinauerat enim ut amico suo seon regi solacium contra
hebreos preberet. Cum uero cognouisset eum extinctum cum suo exer
citu. deliberauit pugnare cum hebreis ut amicum uindicaret. et eorum
uirtutem experimento cognosceret. Cum incepisset bellare cum eis. spe
sua deceptus est. & in bello mortuus est. & omnis exercitus eius per
emptus est. Moyses autem iaboch fluuium transiens cum exercitu.
regnum og regis perambulabat. ciuitates destruens. & habita
tores occidens. qui diuiciis magnis in illa terra. & uirtutibus
& opulentia precellebant. Og autem regis magnitudo et pulch
ritudo uehemens erat. qualis nunc est paucorum. Erat enim manu
fortis. in opere uirtutis magnanimus. & pulchritudo corporis
eius uidebatur equalis. Fortitudinem uero eius & magnitudinem eius no
uerunt qui lectum eius tulerunt in ciuitate rabbatha regni ammani
tidum. factum quidem ex ferro. iiii. uero cubitos in latitudine habentem:
in longitudine uero nouem cubitos habebat. Hoc ergo tam magno re
ge cadente. hebreis rerum fiducia est concessa. & causa magnorum bonorum
eis collata est. Nam xl. urbes clare nimis munitas. bellando ob
tinuerunt. predamque copiosam & seorsum singuli. & communiter omnes
adepti sunt. Moyses autem post hec castrametatus duxit exercitum ad
iordanem circa campestria contra iericho ciuitatem opulentissimam.
palmas atque balsamum ferre copiosam. Ceperunt autem primi esse elati
& desiderium habere bellandi. Porro moyses cum pacificas hostias
deo immolasset. & populum epulari fecisset: partem quandam armatorum
misit: que etiam madianitas exploraret. & eorum partes obsideret.
Causa enim bellandi aduersus eos huiusmodi fuit. Balach rex moabitarum
cum amicicias & societatem haberet cum madianitis. & uideret hebreos
tantum proficere. & de suo regno in formidine erat constitutus. Denique
credebat hebreos nullam aliam terram querere nisi suam. uelociterque studuit
animos de hac re suis temperare sermonibus; & pugnare quidem ipse
fortitudine constituit contra hebreos noluit. sed prohibere eos magis ne ingre
derentur terram suam. deliberauitque legatione per eis ad madianitas primus
destinare. At madianite. dum esset iuxta fluuium eufraten quidam illo
tempore propheta preclarus. eisque amicus nomine balaam. miserunt
ad eum legatos fide dignissimos. rogantes ut ueniret ad eos ille pro
pheta. quatinus pro perdicione hebreorum maledictiones efficeret. Uenientes
ergo legati ad balaam. benigne sunt ab eo recepti. quibus & largitatem ho
spitalitatis exhibuit. Cumque cenasset. dei uoluntatem consuluit de
quibus madianite rogabant. Cumque deus impedimentum uoluntati eorum
fecisset: ipse ad legatos rediit. desiderium quidem suum & studium
eis ostendens circa ea que ab eo requirebant. sed deum resistere sue uoluntati
dicebat. & se monuisse quod cum ad tantam gloriam propter ueritatis eloquium
perduxisset: precepitque non ut siuum exercitum sibi amabile non maledicerem
sed benedicerem. Ideo hortor uos & moneo. ut inimicicias uestras ab is
rahelitarum gente suspendatis. Cumque hec dixisset. legatos dimisit.
Madianite uero balach uehementer insistente. & preces maximas offeren
te. miserunt iterum ad balaam. Tunc ille uolens aliquid uiris prestare.
denuo consuluit deum. Qui uolens eius uirtutem experimento probare. ius
sit ne legatis aliquid contradiceret. sed cum eis abiret. Arbitratus autem balaam
hec uerba deum ei non pro deceptione iussisse. mox cum legatis ibat. Angelus
uero occurrit ei per uiam in quodam loco angustissimo. & erat accinctus gladio
bis acuto. Asinus autem in quo balaam sedebat intelligens spiritum esse diui
num. declinauit ad unam maceriam non sentiens plagas quas ei balaam
inferebat. & percussus in maceria uexabatur. Cum uero angelus insisteret &
balaam asinam cum gladio uellet occidere: tunc asina dei uoluntate uocem
loquentem emisit. accusans balaam uelut iniustum quia dum prioribus
ministeriis nichil quod de ea quereretur haberet. nunc plagas inferret:
non intelligens quia uoluntate dei prohiberetur ab his que festinaret imple
re. Cumque balaam expauesceret. quod audiret asinam humana uoce lo
quentem. tunc & ei angelus apparuit. eumque increpare cepit de plagis
asine. tamquam non esset hec culpa iumenti. sed quod eius iter contra dei uolun
tatem fieri prohiberet. Metuens autem balaam uoluit remeare: Sed
deus eum confortauit ut iret precipiens ut quicquid in mente eius poneret hoc
ille manifestaret. Et ille quidem cum hec deus iussisset. uenit ad balach regem.
Ille uero eum ualde decenter suscepit. & petebat ut duceretur ad quendam montium
considerare qualiter hebreorum exercitus esset constitutus. Balach ergo prophetam
deduxit populum cum regio ministerio. in monte qui super eorum caput uidebatur
existere. & aberat ab exercitu stadiis lx. Uidens ergo balaam
exercitum hebreorum. precepit regi ut uii. aras sibi construi faceret; &
totidem tauros & arietes adduci iuberet. Cumque rex celerrime mini
strasset: balaam immolauit hec holocausta. Quo facto. cepit e diuerso
benedicere dicens. Hic populus est felix. cui deus dabit multorum bonorum posses
sionem. eritque ei auxiliator in omnibus & prosulem ei sua prudentia concedit.
ita ut nullum sit genus humanum. quod non uirtute eius & studia uideat
optima. & ab omni malicia segregata. Hec itaque & uos uniuersi habebitis.
& melioribus filiis relinquetis. deo uos quasi solos homines intendente.
& ubicumque fueritis in omni terra sub sole posita. felices eritis. Terram uero
in quam uos deus misit. obtinebitis. & seruitura semper filiis uestris. quorum

gentia complebitur omnis terra simul et mare: et sic habundabitis in orbe terrarum, ut omni terre per beatis habitatores ex uno genere. O te ammirandum atque beatum exercitum, qui tantus ex uno patre esse auis. Sed nunc quidem uos adhuc paucos sola chananeorum terra suscipit. sed totus orbis terrarum uestrum erit habitaculum in eternum. si obsequi uolueritis deo. Nam multitudo uestra in insulas dilatabitur et in omnes terras. sic in celo est numerus stellarum. Et cum tanti fueritis, non desinet uobis negabit deus. in pace omnia bona ministrando. et uictoriam atque potentiam in bello largietur. et filios inimicorum qui contra uos aliqua presumptione contenderint uobis subiugabit. Non enim ultra aduersarius suus incitor reu[illegible]tur qui filios suos letari faciat aut uxores. Tanta siquidem uobis fortitudo prestabitur ex prudentia dei. cum grandia minui minime est. et latitudo augeri que parua sunt. Talia siquidem balaam non sua sanctione proferebat cum non esset in semet ipso. sed diuino potius spiritu mouebatur. Balach autem rege contestato. et proclamante eo quod pacta transcenderet; quibus fuisset a suis amicis magnis muneribus inuitatus. et quod cum debuisset maledicere hebreis eos potius ditasse: et beatiores omnibus hominibus ostendisse: respondit ei balaam. O balach. putas nos de cunctis rebus cogitare. et dicere posse sicut nobis placet. et non potius consideras. quando nos spiritus dei inuaserit. quod uoces et uerba que ipse uult nobis faciunt; et nobis emittit? Ego uero recordor quomodo tu et madianite me supplicantes huc me desiderabiliter adduxistis. sed et ego cum tali uoluntate ueni. ut uobis satisfacerem. et in nullo uestrum desiderium uiolarem. sed deus hebreorum meliora eis per me uerba prestitit. quam que ego tibi prestare credebam. Nimis enim insanum est quod presciencia humanarum rerum ita apud se mentes ipsos suscipiunt. quam non ea que diuinitas dictat edicant. et magis uoluntati dei uiolentiam faciant. Ego siquidem hunc exercitum neque laudare proposui. nec in quibus bonis genus eorum deus habiturus esset uolui monstrare: sed ille propicius eis existens. et festinans eis felicem uitam et gloriam tradere perpetuam. hec mea uerba per uisionum per suum spiritum ministrauit. Nunc autem quoniam tibi et regi uotum primi. et madianitarum preces repellere nimis indecens est. ueniam adhuc semel et alias erigam aras. et sacrificia similia prioribus celebrem. si forte flectere potuero dominum ut me permittat hebreos maledictionibus obligare. Cumque hec balach fieri permisisset. et balaam secundo sacrificante nequaquam diuinitas annuisset. ut hebreis malediceret. sed cadens in terram dicebat. chananeis regibus futuras clades adesse. et que cumque possiderent. et alia multa de gente eius predixit que ego malui reticere. ne aliquibus de elatione generis mei reprehenderer. sed tamen in sacris codicibus inscripta sunt. que et posterioribus temporibus completa sunt usque ad memoriam meam. Et cum hec omnia que ille hebreis generaliter predixit. talem terminum susceperit. quale ille designauit. quilibet conicere potest quod que adhuc non sunt completa. taliter euenient. quemadmodum prefatus est. Balach autem indignatus eo quod non maledicti essent hebrei. dimisit balaam nullo honore remuneratum. Ille uero iam descendens. et circa transitum eufrate ueniens. et balach principibusque madianitarum ualedicens ait. O balach et madianite presentes. oportet me preter dei uoluntatem iam obtemperare uestre uoluntati. Hebreorum quidem genus nulla pestis penitus apprehendit. nec bella. nec aliqua necessitas. nec sterilitas fructuum terrenorum. nec aliqua eos uesania corrumpit. Est enim cura deo liberare eos ab omni malo. nullamque permittit super eos uenire huiusmodi passionem qua ualeant omnes perire. Euenient autem eis pauca mala ad modicum tempus ex quibus humiliari uidebuntur. sed deinde intelligent quod pro amore eis accesserit illa uexatio. Uos autem o madianite. et tu balach desideratis quidam uictorias ad breue tempus aduersus hebreos. quas et impetrabitis si hec que moneo feceritis. Ex filiabus uestris eligite speciosas uirgines. quibus subdi et diuina castitas inspicientium possit pre pulchritudinis honestate. circa exercitum eorum destinate. et supplicantibus hebreorum iuuenibus ut earum amplexibus misceantur. precipite eis. Quatinus dum eos concupiscentia obligatos uiderint deserant rogantibusque: remanere eas non prius audiant. quam eos patrias leges relinquere cogant. et simul honorem dei qui eas posuit et constituit. et madianitarum atque moabitarum ritum colere rogent. Sic enim illis indignabitur deus. Cumque hec dixisset balaam. ualedicens balach abscessit. Madianite uero dum misissent filias suas ad hebreos sicut balaam monuerat. hebreorum iuuenes decepti sunt pulchritudine puellarum. et ad earum colloquia uenientes rogabant. quatinus earum pulchritudine frui mererentur. nec consuetudine copulationes eorum respuerent. Virgines autem ille hec uerba libenter accipientes. consenserunt eis. obligantes iuuenes amore suo. quibus dum concupiscentia creuisset. eos ille ceperunt deserere. Dumque illos angustia de mulierum discessione crudeliter inuasisset. uberrimis fletibus exorabant ne se desererent. sed futuras fore uxores. et dominas omnium possessionum uel substantiarum suarum manere poscebant. et hec cum iuris iurandi religione firmabant. deumque mediatorem in promissione faciebant. flentes et undique semet ipsos misericordia dignos ostendebant mulieribus. Ille uero dum eos seruitute iam captos esse cognoscerent. et dei in malo fidei consuetudinis obligatos. ceperunt eis talia dicere. Nobis quidem o fortissimi iuuenes domus paterne sunt. et bonorum magna possessio. parentum atque domesticorum fauor et dilectio. nichilque horum egentes uenimus ad uestrum colloquium. nec questum speciosi corporis relinquentes. uestram nobilitatem audiuimus. sed iustos et bonos uos existimantes. honorare uos xeniis quibus indigetis uenimus. Nunc quoniam dicitis nos circa uos habere dilectionem. et nostro contristari discessu. nos preces uestras non abicimus. sed tantum modo fidem uolumus uestri fauoris experiri. per quam nos credere dignissimum iudicamus. ut uobiscum conuersatione uiuentes. uxores esse possimus. Formidamus enim ne dum fueritis satietate nostre dilectionis adimpleti. deinceps nos contumeliis affectas ad parentes proprios remittatis. Rogantibus autem illis obnixe. et ut ipse uellent fidem dare pollicentibus: et ob amorem in nullo contradicentibus: dixerunt eis ille. Quoniam hec quidem uobis placent. debetis aliis moribus et alia uita uti. quoniam uestri socii quibus nostrum coniugium non placet. et et alios cibos proprios habeatis. et pocula cum nullo communia. Necesse est erit uobis deos colere nostros. quia nec aliter fauorem uestrum circa nos firmum experiemur: nisi deos nostros adoraueritis. cum diui nostri communes sint. uester autem deus in nullo sit talis. Iuuenes ergo illi amore earum dementati. et optimum iudicantes illas ducere uxores et semet ipsos tradere uoluptatibus earum. transgressi sunt patria iura. et deos plurimos eligentes. immolabant eis. secundum legem prouincie. cibis et extraneis congaudebant. et omnis ad libidinem mulierum contra leges patrias insurgebant. et ut in exercitu fieret seditio multo peior priore. cum omnino sollempnitates proprie deperirent. Nam dum iuuenes istos mores attigissent. multi cum eis quoque preter patrum uirtutes nobiles et potentes erant eodem uicio subiacebant. Denique zamarias princeps tribus symeon dum duxisset uxorem madianitidem nomine choram dicti cuiusdam filiam uiri inter illos potentis. eadem uxore rogante: non immolauit secundum leges moysaycas ad quandam sollempnitatem. sed magis eius pulchritudine delectatus mansit cum illa. Et cum hec ita gererentur. moyses metuens ne quid peius accideret.

Hic fuit F. Petrus Dr. C.S.

congregauit populum in ecclesiam. et sermonem ad eos faciens. nullum nominatim culpauit. nolens quemquam desperatione decere: quia latenter posset penitere si uellent. Dicebat autem quod non bene agerent contra se et leges patrias. quod libidinem deo preponerent. et ideo dum adhuc in securitate peccarent. reuerterentur ad leges patrias. scientes non ad unum inferendam leges esse positas. sed ad concupiscentiam restringendam. Super hec et addicebat non esse rationabile. ut qui casti fuissent in heremo. nunc in bona tanta constituti peccarent. et rerum quas adepti fuerant pro indigentia tempore ubertatis amitterent. Et moyses quidem hec dicens. conabatur corrigere iuuenculos. et ad penitentiam eorum que gesserant reuocare; Tunc surgens zamarias ait. Tu quidem moyses utere legibus quas posuisti. ex ipsa consuetudine eis firmitatem attribuens. et quam iam frequenter castigasti hebreos quia a te seducuntur. me in his que tyrannice imperas non habebis obedientem. Neque enim aliud quicquam hactenus [illegible] cum et dei. quoniam iugum seruitutis nobis inferre conaris. et tibi met defendere principatum. auferendo nobis desiderium. et proprium arbitrium iuuentutis. quod est eorum qui sunt liberi. et dominum non habentium. et more quondam egyptiorum nos castigare uis. et secundum leges tibi placitas. singulorum uoluntates restringere. Multo potius iustum est ut tu puniaris quando ea que indubitanter bene constare uidentur. solus exterminare contendis. et contra omnium placita tuam uis preualere sententiam. Mulierem namque madianitidem duxisse me fateor. a me enim debes meos audire actus. non enim proposui latere sicut alii. nec per me alius tibi delator erit quam ego. Sacrificaui et diis. quibus non sacrificandum iudicas. iustum existimans me per multos acquirere ueritatem. et non uelut sub tyrannio uiuere. et omnem spem sub unius semper conuersatione pendere. Dum hec zamarias de his que ipse et alii male gesserant dixisset. populus eundem quiescebat formidine futurorum. legis latorem intendentes. uolentem superbiam zamarie ex aduerso litigio prouocare. Metuebat enim moyses. ne multi propter luxuriam uerborum eius imitatores facti multitudinem perturbarent. et statim dimisit conuentum sed malicia libido potius augebatur. Cumque zamarias in malicia permaneret. et perseuerare se in tali malo posse crederet: finees eleazari sacerdotis. et in aliis quidem bonis actibus melior existens. multis iuuenibus et dignitate et fortitudine transcendens coetaneos uniuersos. et nepos moysi existens. ualde dolebat in his que gesserat zamarias. Volens ergo ei ultionem inferre antequam plurima fortior efficeretur in mali libidine: simul et uolens audaciam eorum comprimere. qui cum hoc ope communicabant. et dum adhuc a domino minime punirentur. ipse zelo iusticie accensus. animo simul et corpore sic confortatus est. ut non prius quiesceret quam omnes qui hoc scelus egerunt interficeret. Tunc congregans ad se multos iuuenes. et sibi similes in zelo iusticie: descendit ad tabernaculum zamarie. ipsumque et aginato gladio medium diuisit simul cum uxore chorami. et per discurrens cum iuuenibus sociis suis puniebat omnes qui in culpa zamarie similes existebant. similiter et cognatos eorum qui prohibuisse eos debuerant tali flagicio. simul interfecerunt cunctis. Inmisit ergo illis deus pestilentiam languoris ualde magnam et horribilem. et multa turba et ex hoc languore interiit. Fuit itaque numerus eorum qui a finees et eius sociis interfecti sunt. et qui a pestilentia languoris quem eis deus inmisit corrupti sunt. non minus quam xiiii milia uirorum. Hac itaque de causa exasperatus moyses ad interitum madianitarum misit exercitum. de quo prosequemur paululum. narrantes prius quod reliquimus. Iustum namque est legis latoris uoluntatem neque in hoc sine laude transire. Balaam enim qui petitus fuerat a madianitis ut malediceret hebreis. hic quidem complere diuinam prouidentiam non preualens. consilium dedit quo hostes inuenientes hebreorum plurimum pene consumpserunt. Moyses enim magnifice nimis honorauit eius diuinationis uerba. dum mendacium arguere testis existeret. illi namque testimonium reddidit. et eum dignum memoria fecit. Et hec quidem sicut uoluerint quique considerent. Moyses itaque ut prius prediximus propter hec que acciderant. ad terram madianitarum misit exercitum ex unaquaque tribu hebreorum xii milia eligens uiros. quorum ducem statuit finees. cuius memoriam paulo ante fecimus. qui leges hebraicas custodiuit. et zamariam eas transcendentem ipse percussit. Madianite uero uidentes exercitum contra se uenire. quantus numquam aduersus eos accesserat. congregantes et ipsi plurima multitudine expectabant eos. et undique minime excipiebant eos. Superuenientibus autem hebreis. et congressione facta madianitarum cecidit multitudo tanta que computari non posset. numerumque transcenderet. et reges eorum quinque pariter perempti sunt. quorum nomina erant. ochi. sur. obech. et hur. Quintus uero rex de cuius cognomine ciuitas in terra arabum est constructa. et hactenus ab omnibus de nomine regis conditoris arachen uocatur. simul occiderunt.

Hostibus ergo madianitis effugatis. hebrei eorum tenuere prouinciam. multaque sumentes predam. et possessores cum mulieribus perimentes. solas uirgines reliquerunt. Hoc enim moyses preceperat duci finees. Qui et reuersus incolumem reduxit exercitum. et predam ualde copiosam. id est boues quinquaginta duo milia. et lxv. vi. asinos autem lx. milia. auri uero et argenti innumera multitudine: quibus utebantur madianite. Nam per longam felicitatem quam habuerant erant ualde locupletes. Deducte sunt autem et uirgines. quasi xxx duo milia. Moyses itaque hec diuisit in duas partes. et unius partis quinquagesimam partem dedit eleazaro et sacerdotibus: alterius autem partis quinquagesimam partem dedit leuitis. reliquam uero partem uniuerso populo distribuit. uiuebantque de cetero ualde feliciter. erantque eis per uirtutem omnium bonorum copia. nullaque eorum uoluptates impediebat. Moyses ergo cum esset senex. iosue sibi successorem constituit. precepitque ei ut ad prophetias et ad milicie principatum sicubi necessarium foret adiuuante deo firmissime teneret imperium. Iosue autem omni doctrina legum. diuinisque ministeriis. moyse docente eruditus erat. In tempore hoc due tribus gad et ruben et manasse dimidia. quadrupedum multitudine et aliis omnibus bonis ualde diuites. habentes commune consilium rogabant moysen ut eis concederet amorream terram. que pascuis optima uidebatur. Moyses uero existimans eos timere pugnam chananeorum. et tacito occasione honesta quasi per pascuarum diligentiam recessisse. et malignos eos appellabat. et turpe occasione amoris adinuenisse ipsos quasi uelle sine labore uiuere. dum omnes adhuc in erumna consisterent. et terram ideo quam peterent obtinere ne de cetero cum fratribus laborarent; quibus terram madianitarum sedes promiserat trans iordanem et aduersas gentes pro suis inimicis. Illi uero conspicientes iratum moysen. et contra se iustissime prouocatum. respondentes satisfaciebant non pro amore periculorum. neque propter defectum laboris hec petere. sed ut predam in oportunis conuenientes locis. armis expeditius ad certamen et bella uenire possent. dicebantque: separatos. ut dum possiderent ciuitates ad custodias filiorum et uxorum et facultatis sue. ubique armis cum suo exercitu properarent. Porro moysi dum placuisset iste sermo. uocans eleazarum sacerdotem. et iosue. et ad ulamum uniuersos. antiquiorem populum concessit illis terram amorreorum. ita ut auxilia ferrent cognatis suis donec omnia complerent. Accipientes itaque illi hanc conditionem prouinciam et ciuitates fortissimas possidentes. filios et coniuges et alia quecumque possidebant.

habere in ciuitatibus: omnis etiam terra circumeuntibus facere posse sine impedimento. Constituit et moyses tres ciuitates ex xl. octo ciuitatibus que sunt in duabus tribubus in scenam uenere: ut ad eas confugerent qui nolentes fecerant homicidium. et tempus fuge constituit habentium potestate scilicet exempti cognati. occidere homicidam. si eum extra terminos ciuitatis ad quam fugerat inuenerit: quod in nullo alio loco prius sumere perpetrari. Has siquidem ciuitates fugacibus distribuit scilicet in decem tribubus et dimidia. Bosor in arabie finibus: arimman autem intra galaditidem. galalim uero in bataniide regione. Precepit et ut cum terram chananeorum obtinerent. tres alias ciuitates inter urbes leuitarum delegarent ad fugacium salutem. Post hec uenere ad moysen maiores natu de tribu manasse et dixere quendam uirum insignem in tribu sua fuisse defunctum nomine orephaam. et filios quidem masculos non reliquisse sed filias. et ob hoc consuluerunt moysen si deberent hereditatem possidere. Quibus moyses respondit: si aliquos de sua tribu ducerent uiros. eas posse hereditatem obtinere. Si uero ex alia tribu alicui nuberent. tunc hereditatem in patria tribu relinquerent. et manere unicuique hereditatem in sua tribu constituit.

Post hec congregans moyses omnem populum ad iordanem ubi nunc est ciuitas abilal. locusque palmarum. uniuerso populo ita locutus est dicens. O uiri commilitones. et sic deo placuit calamitatis longe participes. iam c. xx. annis senectute confectum oportet me ab hac uita discedere. et in his que agenda sunt trans iordanem iam non ero adiutor. neque pugnabo uobiscum a deo prohibitus. Iustum tamen credidi neque nunc mea deponere pro uestra felicitate cura. sed propria iudicare uestre libertatis adoptione. et memoriam meam in habundantia bonorum uestrorum referre. Nunc ergo explanans quemadmodum uos felices eritis. et uestris filiis bonorum uestrorum relicturi possessionem. et quia ab hac uita iam discedo. dignum est ut michi uerba mea fides adhibeat. et propter preteritas uirtutes et eo quia cum homines ad uitam communem ueniunt: cum omni integritate locuntur. Nunc ergo consulit cunctis hominibus: causa bone possessionis deus propicius est. Ipse enim solus potest hec dignis distribuere. et auferre in se delinquentibus: potest. tamen uos exhibentes in bonis operibus sicut uos ipse per legem docuit. sed et ego uoluntate eius sciens apud uos moneo. Non enim eritis beatissimi et omnibus mirabiles et felices. si aliquid deo ex illis mandatis deuiaueritis. Si enim mandata illius seruaueritis. possessio illa quam adepturi eritis firma uobis manebit: et presentium rerum domini manebitis. Si solummodo hec que deus uult sapimus. et neque legum alienarum ut modo uobis proponatis. neque pietatem que nunc circa deum geritis spernentes ad alium deum conuertamini. et hec custodientes fortissimi eritis ad bella. et inimicorum nulli subiacebitis. Deo enim uobis auxiliatore magnas uirtutes possidebitis. nam bonarum causarum premium patris est uirtus. deinde ipsa uirtus aliarum rerum prestat augmentum. Quibus innitentibus si iusti fueritis: faciet uos deus gloriosos inter alienigenas. et apud posteros eminentes ostendet. Nunc ergo leges a deo preceptas custodite et obseruate. et eius sapientiam meditemini. Ego autem discedo a uobis mitis bonis commendans uos castitati legis. et ornatui bone conuersationis uirtutibus que ducentium uestrorum prudentiam uestram utilitati exhibebunt. Dei autem auxilium tanto tempore experientes: quanto ipsi uolueritis mandata eius sequi. Ex ipsius enim precepto uobis hucusque consiliator assum. post mortem quoque mea consilia uobis prebebunt optima. que sequentes felices eritis. Pontifex namque eleazarus et iosue necnon et seniores et principes tribuum obaudire uos conuenit sciens qui omnis quilibet. et subiecti sub potestate consistunt. prius modum preparatum tenere. et libertati preesse possunt. Non enim in obedire. iracundie debetis michi que uos agere duces uestri poposcerint. et bene uobis facientibus iniuriam non faciatis. nec huiusmodi uitam eis aliquam faciatis. qualiter circa meum sepius presumpsistis. Nostis enim quod frequentius periculosius a uobis quam ab hostibus mortis pericula sustinui. Et hec quidem non propter improperium uobis dico. quia nolo uos merentes relinquere. neque ex tunc uiuens me: sed et eo tempore quo dum hec patiebar non multum erga uos commouebar. Videte ergo ne in nullo uestris presulibus iniuriam faciatis propter diuitias que uobis chananea obtinentibus affluenter aduenient. Nam si praui fueritis et contemptores et uirtute deuotionis perdideritis. qua circa deum geritis. eum et priuatum habebitis inimicum. et terram quam armis obtinuistis cum magnis obprobriis amittetis. et per totum dispersi orbem complebitis terram et mare uestra seruitute. eritque uobis inutilis tam penitentia. et memoria legum non seruatarum. Ut similiter ex his erunt mala. dum hostibus preualueritis. nullum de habitatoribus relinquatis. sed omnes interficite: ne illorum studia degustantes. a conuersatione patria recedatis. Sed et aras et lucos et templa quecumque habuerint destruite. et genus et memoriam eorum igne consumite. Sic enim erit uobis bonorum uestrorum firma securitas. Ne uero per ignorantiam possitis ad peiora declinare. leges uobis deo dictante composui. et ordinem bone conuersationis institui. et eas seruantes ornatu felicissimi eritis omnibus hominibus. Hec dicens moyses dedit eis in libro scriptas leges. et conuersationis modum ibi conscriptum. Illi uero flebant. et multum querebant adhuc habere moysen. memoriam periculorum eius recordantes. et quanta pro eorum salute gessisset. et desperabant iam de futuro. quasi nullus eis princeps similis foret. nimiumque iam deum de illis curare. eo quod sepe ipsum moysen iniuriassent. Et plus qui in deserto fuerant cum eo propter eam locutionem penitentiam agebant. et amare ingemiscebant. ita ut omnis populus in lacrimas prorumperet. Moyses autem consolabatur eos. et licet ipse multis lacrimis dignus uideretur: tamen mouebat eos a fletu. et ut post mortem eius optima conuersatione uterentur deposcebat. Tunc quoque conuenientes dimisit. Volo autem primitus dicere conuersationem nostri. eiusque dignitatis uirtutes exponere. ut quis hec legerit agnoscat qualia initia nostri habuere maiores. et sic ad aliarum rerum ueniam narratione. Scripta sunt namque hec omnia sicut ille reliquit nobis adicientibus ad ornatum que ille reliquit. Hoc tamen nobis placuit ut secundum genus singula disponantur. et ideo necessarium iudicaui hec predicere. ne aliquando nobis aliquibus hanc scripturam legentibus questio generetur. Hic autem ordo est legum iuxta conuersationem competentium. quas autem communiter nobis adultioribus dereliquit. has autem de moribus et causis explanare referre distuli. quod adiuuante deo post nobis insinuare propositum est. Ita enim lex. Dum chananeorum terram possideritis. et ad summa bonorum perueneritis. et ciuitates edificare ceperitis. et facientes ea que deo sunt placita. fortissimum pignus felicitatis habebitis. sit uobis omnibus una ciuitas sacra in chananeorum in loco optimo et uirtute preclaro. quemcumque deus sibi propriam elegerit. et templum unum in ea ciuitate ipsa sit. et altare unum ex lapidibus non manu dolatis. sed passim iacentibus que dealbata et ad decorem ualde pulcherrimum. Accessus autem ad ipsum altare non fiat per gradus. In aliis autem ciuitatibus nec altare nec templum sit. Deus enim unus est et genus hebreorum unum. Qui uero blasphemauerit deum lapidetur suspendatur per diem. et sine honore turpiter sepeliatur. Conueniant autem omnes israhelite ter in anno a finibus suis ciuitate in qua templum est. quatinus deo et pro illis que possident gratias referant.

129.

et pro futuris preces offerant. Conuenientes autem ad inuicem epulentur simul sic amici non sicut extranei. Bonum est enim ut simul conuenientes mutuo semet ipsos agnoscant. et maxime qui procul sunt positi. et negocia singulorum ordinent. Hoc autem eis bonum ex hac societate prouenit. ut aspectum. et memoriam et loquelam inter se aliquam habeant. Si enim taliter non conuenirent, utique ignoti et extranei sibi inuicem permanerent. Sit autem et decima exceptio frugum quam uobis precepit deus sacerdotibus et leuitis dare. congregetur per prouincias et ad epulas ministretur et hostias. que in sacra urbe sunt celebrande. Iustum est enim ex his que de terra nascuntur. et que nos deus possidere fecerit. ut ad honorem eius qui hec tribuit ministrentur. Ex mercede mulieris fornicarie non sunt sacrificia celebranda. Numquam enim ex his que de contumelia acquiruntur corporis diuinitas delectatur. Nichil enim confusione corporum peius est. Similiter autem si quis pro coitu canis aut uenatu. aut ex custodiis gregum mercedem accipit. numquam exinde deo sacrificandum est. Nullus blasphemet homines. qui de alia ciuitate ueniunt. et sacra peregrina non sunt furanda. nec aliunde deo absumenda. Nullus uir tunicam contextam ex lana et lino uestiatur. quia hec uestis solummodo sacerdotibus est concessa. Conueniente multitudine in urbe sacra ad immolandum post vii. annos instante festiuitate que uocatur scenophegia. id est tabernaculorum defixio. summus sacerdos stans in excelso tribunali ut possit audiri. legat coram omnibus legem moysi. et neque uxor neque filii audire prohibeantur. sed neque serui. Bonum est enim ut animabus inscripte leges et in memoria conseruentur quo numquam deleri possint. Leges enim multa habent audacia et peccantes. utique predicentes eis que sint passuri cum preuaricauerint. et animabus eorum inscribentes que precipiunt. quatinus per auditum corporis omnino minoribus eorum consistat uoluntas legum. in qua lege cum deliquerint ipsi sue lesionis auctores existant. Debent et pueri primum discere leges. que est doctrina optima et maxima. secundo autem per singulos dies mane et uespere testificanda sunt eis dona dei. quod eis ex egypto liberatis concessit. Iustum est enim ut gratiarum actio referatur et pro compensatione preteritorum factarum et prouocatione futurorum. Inscribenda sunt et in manibus eorum precipua dei beneficia. et digito pueris singula semper declaranda. ut uirtutem dei postea ualeant honorare. et fauorem eius predicare. quem undique circa eos illucescat dei fauor. Principes sint in unaquaque ciuitate uiri vii. qui uirtute et iustitie studio sint probati. unicuique uero principi duo uiri ministri prebeantur ex tribu leuitarum. Oportet autem in tanto ipsos honore custodiri. quatinus in ciuitatibus iudices constituti fuerint. ita ut illis presentibus nullus audeat blasphemare. neque aspere agere licet aliquem. nec despicere aliquis audeat pudore dignorum iudicium. quia deum illis contempnere uidebitur. Iudices autem ipsi habeant potestatem pronunciandi quodcumque eis uidetur. nisi forte aliquis conuincat eos pecuniam accepisse. prouidentia dissipante. aut aliam causam proferat per quam eos non bene iudicasse conuincat. Non enim iudices conuenit attendere personas aut pecunias. sed iusticiam omnibus rebus preponere. Nam hec quilibet non agens. deum contempnere putatur. eumque infirmiorem credere. quam illos quibus contra iusticiam quod deus ipse est. pecunias pro iniusto iudicio largitus est. Si uero iudices non possunt de rebus sibi traditis iudicare. aut discernere. quod multa talia solent hominibus peruenire. tunc integram causam annuncient in sacram urbem cum numero fideli. Et conuenientes pontifex et propheta et seniores que eis iusta uidebuntur de hac causa pronuncient. Uni teste non credatur. sed tribus sin possit haberi ad ultimum duobus credatur. quorum testimonium uera faciat uita prior. Mulierum testimonia neque sint recipienda propter leuitatem et castitatem generis earum. sed neque serui testimonium perhibeant propter ignobilitatem animi. quia aut propter lucrum. aut propter timorem uerissime credi potest eos non uere testari posse. Si quis autem false testatus est. conuictus eam patiatur quam passurus erat contra quem testimonium dixit. Si homicidium factum fuerit aliquo in loco et minime inuentus fuerit qui fecit. ita ut nec in suspicione sit aliquis quasi per odium perpetrauerit. queratur equidem homicida cum omni studio et de communicando pronuncient edictum. Cum uero nullus id annunciauerit. princeps ciuitatum uicinarum regioni illi in qua cedes facta est. et seniores conuenientes. mensurent a loco ubi iacet mortuus regionem. et post quam fuerit uicinior ciuitatis. populi eius sementes iuuencam. et deferentes ad uallem et in locum inutilem aratro et plantationibus. et incidant neruos bouis. et sumentes aquam lauent manus suas super caput bouis sacerdotes et leuite simul. et seniores illius ciuitatis. exclament ab homicidio mundas se manus habere. et neque gessisse neque facto communicasse. et inuocent dominum sibi propicium fore. et numquam tam mala passione illa eum contingere. Optima est ergo huiusmodi dispositio et conuersatio talis. Decautum namque uobis sit apparet. si has leges diligite. et secundum eas facite. satis enim est ut deus sit uester princeps. Si autem desiderabitis uobis in animo ut regem uobis constituatis. postea si nostri tantis fuerit. sit equidem consanguineus sibi subditis. semper et iustitie prouidentiam semper et uirtutis alterius magnitudo. Sciat autem iste rex his legibus atque deo plurimam inesse sapientiam. nichilque gerat preter pontificis seniorumque sententiam. nec multas nuptias usurpet. neque habundantiam pecuniarum faciat. nec ornatum equorum. et de rebus sibi collatis non ultra leges superbiat. Prohibeatur et quatenus hunc honore accepit fieri ultra modum utilitatis uestre potentior. Terminos et terre commouere non liceat. nec alienos nec proprios. per quos uobis seruabitur pax. et habeant firmum ingenium. sic ex diuina sententia uniuscuique sunt positi. quia mundus plus et seditionibus conuersus exit. dum possidere singuli nituntur aliena propria. et terminos agrorum. Si quis autem uobis uult terminos permutare. procul dubio contemnit leges. Qui autem plantauerit arbores. uel uindemiam. si ante quartum annum fructum acceperit. neque ex hiis deo primicias offerat. nec ipse comedat. Non enim secundum tempus hec natum est. dum natura preter tempus uim fecisse uideatur. ut nec deo. nec ipso domino competit adiuuandum. Quarto uero anno uindemiam et omne quod nascitur tunc enim maturum est colligens ad sacram deferat urbem. et cum decimis aliarum frugum expendat et eam consumat epulando. et cum pupillis et uiduis. Quinto autem anno secundum sui que fuerint creata. Qui terram uineis plantat. non seminet eam aliis generibus: satis enim est hanc hec enutrire germina. ideoque laboribus arata debet esse purata. Cum bubus terra arandae. et nulla cum eis alia animalia iungenda sunt. sed proprium hec genus sit adaptandum. Semina uero sint munda et inpermixta. et non de duobus aut tribus generibus seminentur. Non enim coniunctione diffundunt terra et natura letatur. Sed neque uestimenta perfiant que cognata non sunt. Mandauit enim legis lator: ne per hec iniuria transiret in homines. ideoque uitauit animalibus et uirgultis primo sumens. nichil huiusmodi licitum esse uoluit. ex quo per negligentiam de rebus uilibus leges contempnere non auderent. uolens omnibus prouidere. ne in aliquo uiderentur esse culpabiles. Metentes et manipulos colligentes. non debetis omnem messem excutere. sed relinquere aliquos manipulos. qui sint egentibus alimenta. Similiter

[illegible] paruulis relinquenda. et oliuarum fructum reseruandum est egentibus: et escam propriam non habentibus. Non [illegible] habitantia et primitias colligentes diligentia dominorum uel seruorum. propria qua ex indigentium satietate proueniet. Cum et dominus [illegible] ad illationem fructuum properet ferre. ex quasi frugis [illegible] perspiciunt. sed et palmarum [illegible] remouent. Sed et boum [illegible] non sunt ligandi. dum terram [illegible] terant. Non enim iustum est quod simul laborauerunt in fructum [illegible] et fatigati sunt participare de fructu prohibeantur. Poma et maturos [illegible] contingere [illegible] agrorum domini sunt. sicut neque prius hos debent prohibere [illegible] siue uicinales sint siue peregrini. et [illegible] ad comedendum. Porta [illegible] non licet. neque uindemiatores [illegible] qui ad torcular portant gustare prohibeant. Iniustum est enim bona que deus uoluntate ad uiuendum data sunt inuidere desiderantibus ea comedere. dum poma in maturitate sint uindemia. Sed et aliquis qui uerecundia [illegible] contingere non presumunt. cum sint qui de [illegible] et fortiter uti cognatione. si tamen ex alio loco uenientes sint. Hi tales deprecandi sunt [illegible] suscipiant. et quis tenere quod deus eos uidere concessit. Omnia siquidem iudicanda sunt simul per benignitatem transeuntibus conferunt. cum deus de publica libertate bonum praestet hominibus: et in ipsis soluentur. sed et aliis largiantur. Violes[?] per hoc [illegible] fauere felicitatis super alios administrare. non opus est habundantia frugum suarum aliis et ignotis participare hominibus. Qui uero hec perperam custodierit. xl. minus una plaga cum sabena publica debet accipere. Praecipit et lex liberum hanc penam corporis sui sustinere qui lucro inseruit. et facit iniuria dignitati. Bene enim uobis erit: si memores erumnarum et miseriarum quas in egypto et in deserto sustinuistis. et diuitias postea adepti. miserorum et indigentium curam habeatis. De duabus autem decimis quas annis singulis praecepi celebrandas. alia quidem debet dari leuitis. alia uero ad epulationes. tertia uero per annum tertium dari debet ad distributionem inopum. mulierumque uiduarum et infantium pupillorum. Germinatum quecumque prius nascitur ad templum deferant et portantes hec deferentes quam eis deus prestat possidere ipsum benedicentes. et sacrificia que leges iubent offerre celebrantes. hec primitias sacerdotibus templi distribuunt. Cum uero hec quilibet impleuit et omnes decimas una cum primitiis quas leuitis et ad epulandum dari mos est. obtulerit discessurus domum. stans e diuerso templi gratias agat deo. qui eos ab egyptiorum iniuria liberauit. terramque eis magnam fructuosam et multamque contulerit. testimoniumque perhibeat quod et decimas secundum legem moysi obtulerit. et exoret deum sibi propitium. et placidum semper esse. et communiter cum hebreis omnibus permanere. atque seruet bona que prestare dedit eis. et addat quecumque donare potest. Nobiles qui in uobis sunt. uxores ducant nobilium tempore constituto. uirgines liberas bonis parentibus procreatas. Qui uero uirginem nimis ducere. cui iungatur qui discedere suasit ab alio uiro. neque constitute parentes maritum ei. Liberi ducant uxores ancillas. nec per amorem hoc facere aliquid compellant. Concupiscentia namque decorum est continere. et congruum dignitati. Nuptias fornicarie non sunt sequende. per quibus corporis iniuriis nuptias non computat summa diuinitas. Decentis enim nuptiis prudentia filiorum erit libera. et admirande uerecundie preparata. et non fuerint de carnalibus nuptiis. neque de concupiscentia non legitime conuenientium generati. Si quis uult uirginem sibi desponsare et postea putauerit eam uiolatam. dicturus ipsa causa. accedat et accuset illam. utens ad probationem documentis suis. et respondeat ei pater puelle aut frater aut quicumque post eos genere uicinior esse monstratur. Et cum iudicatum fuerit puellam non esse culpabilem. cum accusatore permaneat: nullam habente uiro ulterius potestatem dimittendi eam nisi magne cause processerint: et contra quas respondere non possit. Si quis autem audacter aut petulanter puellam uitiauerit. et post hec derogationes intulerit multas. condempnetur xl. minus una plaga. et l. siclos patri puelle dare cogatur. Si autem puella conuicta fuerit corrupta fuisse. si de plebe sit. et que caste uirginitatem usque ad legitimas nuptias non seruauit statim lapidetur. Si uero de sacerdote sit nata. uiua prunis concrementur. Si quis duas uxores habuerit. et una quidem in honore magno et fauore apud eum fuerit aut propter amorem aut pulchritudinem aut ob aliam causam. altera autem apud eum in minore honore consistat. si ex dilecta natus fuerit filius qui et iunior sit illo qui ex non dilecta natus est. et petierit patrem per fauorem quem habet erga matrem suam. quatinus sibi det duplicem partem substantie sue. et exheredet illum qui de non dilecta natus est. sicut in legibus diffinitum est non concedatur ei. Iniustum namque est. ut qui natiuitate senior est. quamuis minus mater eius a patre diligatur. debita parte fraudetur. Qui puellam corrupit alii desponsatam. suadens ei ut ad corruptionem consentiat. et illa consenserit. cum ea moriatur. Maligni enim sunt utrique. ille quidem eo quod cum perditione suaserit sustinere uoluntarie puellam. et nuptias legitimas hec mala perferre cogeret. illa uero que se tradidit ipsa propter libidinem propriam aut lucrum ad tale contumelia perhiberet. Si uero alicubi solam eam inuenerit. nullo adiutorio presente compresserit eam. solus ipse moriatur. Qui uirginem corrupit non dum alium desponsatam. ipse eam ducat uxorem. Si uero puelle non placuerit ut habeat eam. soluat patri eius l. siclos pro preconio iure. Si quis uult ab uxore copulata disiungi propter causas quascumque: que multimode hominibus proueniunt occasione: conscripto propria manu promittat quod numquam postea cum ea conueniat. et hec scriptura liber repudii uocatur. Nam sic ille uir habebit potestatem alii uxori copulari. cum prius hoc ei non licuerit: et illa et ipsa se ad alterum conferre ualeat uirum. Quod si ille moriente noluerit eam recipere. ei non licebit. quia cum scripto hoc prius abiurauit. Mulier que sine filiis fuerit a marito derelicta. frater defuncti eam accipiat. et natum filium mortui nomine uocans. successorem hereditatis nutriat. Hoc enim et publicis utilitatibus proderit. domibus minime destitutis. sed et cognatis per suncta substantiam conseruari. et mulieribus relatio calamitatis auferri. quando priorum maritorum proximis coniungentur. Si uero noluerit eam ducere frater. ueniens mulier ad seniores ciuitatis testimonium huic rei perhibeat quod uoluerit et dominam manere. et filium ex ea habere eam nolle ducere. iniuriam faciens memorie defuncti fratris. Requirentibus uero senioribus per quam causam nuptiis ei abstineat. siue parua siue maxima causa dixerit. ad hoc ueniendum est. ut uxor defuncti soluat calciamentis illius uiri. et expuat in faciem eius. et dicat hoc obprobrium eum dignum esse a beato patre facientem iniuriam defuncti memorie. Et ille a conspectu seniorum abscedat. sustinens hoc obprobrium omni tempore uite sue. Illa uero si uoluerit alio cuilibet competentium nubat. Si quis ceperit uirginem in bello. siue iam nuptam uolens ei copulari. non prius ei liceat ei cubile communionemque contingere. antequam radat caput suum. et lugubre sectam induens parentes defleat et amicos quos in bello perdidit. quatinus de eorum tristitia saciata. sic deinceps ad epulas conuertatur et nuptias. Bonum enim erit ut accepturus eam. de qua et filios uult habere. uti moribus satis faciat uoluntati. et non tantum libidine propria contemptus quam quod uxoris future carum esse possit sequens. Triginta uero diebus in luctu expletis. sufficiunt enim isti dies ad lacrimas amatorum. tunc procedat ad nuptias. Si uero postea cupiditate plenus eam contempserit habere uxorem. tamen non habeat eam ad seruitium: nec in compunere potestatem. sed ubicumque uoluerit mulier ire. discedat habens hac libertatem. Quicumque de iuuenibus contempnunt parentes suos. et eis honorem non prebent. aut propter uerecundiam aut propter insipientiam iniuriam facientes eis. primum quidem occultis sermonibus moneant eos parentes ipsi. scilicet pater et mater. Si uero non sic correxerint. adducant eos ante iudices. et tunc autem eos plangant. O filii inquiunt. non pro delectatione libidinis sumus nos uestri parentes permixti. neque pro augmento pecuniarum. dum essemus et uestri parentes facultate ditati. sed propterea hoc maxime commixti sumus. ut uos filios haberemus. et nos in senectute gubernaretis. et quibus egemus prius habere possemus. quod quantum retinuit si uelletis facere. et fortasse deo carum esset. Addicant et hec uerba parentes et dicant. Ipsi iustificare poteritis si uultis. qualiter nos fouentes uos cum magno studio nutriuimus. nullique rei pepercimus que ad salutem uestram proueniret et que utilitate uobis optime eruditionis afferret. Nunc autem quia deuenientia [illegible] iuuentis delictis. monemus uos corrigere in quantumque uestro honore minores et sequentes iuuentutis. et studete leuitate mentis uestre. scientes deum ea que contra parentes presumuntur nimis ingrate ferre. quia ipse totius humani generis pater est. et una cum illis exhonorari uidetur. qui eandem appellationem habere noscuntur. et iniustum est patres iniuriam a filiis suis sustinere: cum lex calumniam malorum ulterius sit sine alia misericordia. quam ultione nos a filiis sustinere non oportet. Et si ex his uerbis parentum iuuenum postea conuictat iniustitia. liberantur et a pena legis que talibus debet inferri. Sic enim legislator bonus inuenietur. et patres felices erunt. non uidentes nec filios puniri. nec filias secundum legem. Cum uero parentum sermones atque doctrina propter intemperantiam suam pro nichilo esse uidebuntur. inimicas sibi faciet leges sine federe pacis et ducentur extra urbem sequente multitudine. in ligno quoque suspensus. et permanens tota die in ligno. in nocte sepeliatur. sic et alii qui quecumque in primis legibus decernuntur. Sepeliantur autem et hostes. et nullus mortuus inexpers sepulture iaceat. soluens penam ultra iustitiam. Nulli hebreorum ad usuras liceat fenerare neque cibum nec potum. Non enim iustum est a contribulibus reditum sustinere. sed solacium utilitatis eorum lucrum esse decernere: et gratiarum actione a deo reddita per benignitatem sufficere. Qui uero mutuo acceperit. siue pecuniam. siue quecumque fructum siccos uel humidos. reminiscens legis dei. hec cum dilectione restituant. quasi reponentes in propriis loculis. et cum opus fuerit hec tollentes. Qui uero circa redditionem impudentes extiterint. non domos eorum introeundum est. et tamen pignus tollendum. antequam ex hoc eam dicatur. Pignum enim a foris petendum est. et debitor per se portare debet. nichil resistens ei qui cum iustitia legis aduentat. Si quidem ydoneus fuerit et diues. cui pignus ablatum est. teneat illud creditor quousque restituat quod debet. Si autem pauper est restituat pignus antequam sol occubat. et maxime si sit uestis in pignore constituta. ut ea habeat ad soporem. quia naturaliter deus pauperi miseretur. Mola uero et uasa congrua non sunt accipienda pro pignore. ne instrumentis necessariis ad ciborum alimenta priuentur. et pro egestate aliquod pessimum patiantur. In furto hominis pena sit mortis. qui uero aurum aut argentum abstulerit. condempnetur in duplum. Qui iumentum rapuerit. dampno quadrupli condempnetur. propter bouem pariter hoc enim quintuplum soluat. Qui uero ad soluendam multam erit inops. sit seruus eorum quibus condempnatur. Si quis fuerit uiro suo uenditus. sex annis seruiat ei. uii anno liber abscedat. Si uero filio ei nato ex ancilla apud emptorem propter affectum ei ex familiaritatis dilectione seruire uoluerit. in instanti anno iubeleo quem quinquagesimum uocant. liber efficiatur simul cum uxore et filiis. Si quis aurum uel argentum per uia inuenerit. querat eum qui perdidit. per preconemque inuentus. cum eum inuenerit restituat. et existimet dampno sua utilitate non quaerat. Similiter autem et de pecudibus quasque in deserto errare conperit. non inuento repente domino apud se reseruet: teste inhis habens deum. quod noluit aliena lucrari. Nulli liceat pertransire cum iumentum alicuius tempestate fatigatum in luto uiderit cecidisse. sed alleuet illud. et cum proprio labore adiuuando adiutor existat. Uias ignorantibus demonstrandum est. et non risum aucupantes de eorum errore alienis utilitatibus liceat impedire. Nemo quemquam blasphemet absentem. Percussus et mortuus qui in lite abiit non est ferrum. repente occidatur iste qui eum percussit. Si uero portatus fuerit a ceterisque perfusus est. et egrotet diebus multis. deinde moriatur. sit innocens qui percussit. Sanato autem illo et multas expensas in egritudine faciente. restituat uniuersa percussor: quecumque in uulneris sanandi tempus expendit. et quecumque medicis erogauit. Qui mulierem pregnantem calce percusserit. siquidem et abortiuum fecerit mulier. ille a iudicibus pecuniis condempnetur. tamquam per corruptionem uentris plebis faciens detrimentum. Detur autem et uiro mulieris ab eo pecunia. Moriente autem muliere et ipse moriatur. animamque pro anima reddat. Ueneni neque mortiferum neque aliud quod inimicis sit lesionum. nullus hebreorum habeat. Si uero inueniatur hoc quisque habere moriatur. patiens hoc quod ille toleraret cui uenenum fuerat factum. Qui excecauerit. similiter excecabitur. nisi forte pecuniam accipere uoluerit qui cecatus est. habens ex lege licentiam estimare sue cecitatis casum. et quecumque placuerit sibi hoc ille debet dare. Boue cornu percutiente: dominus suus interficiat. Si uero aliquem interfecerit. ille quidem lapidatus moriatur. et neque ad cibum utilis habeatur. Si uero dominus perspicuus fuit ei natura eius nec cauens. ipse et moriatur tamquam ipse et qui a boue perempti est. auctor mortis extiterit. Si uero seruum aut ancillam bos perimat. ipse lapidetur. xxx. uero siclos ei domino dominus bouis dare debet. Bos si a boue percussus fuerit. uendatur et qui mortuus est et qui percussit. et pretium ambo domini diuidant. Qui puteum siue lacum effodiunt. tabulare illic faciant tegumentum. non haurire prohibeant. sed ut nullum ibi sit periculum. Et si in huiusmodi lacum uel puteum iumentum alicuius incidens moriatur. ei pretium dominus persoluat. Circumdanda est quoque maceria in tectis et lacis quibus proximo sit quatinus non fiunt aliquis illic deuolutos extingui. Mutuum siquis accepit tamquam rem sacram atque diuinam ita custodiat. nullus fraudare creditorem audeat. neque uir neque mulier. nec in mensura aliquid grande lucratus sit: quanta est ita spirat. qui sit nullus sit qui eum possit arguere. Generaliter namque commoneat unumquemque: sua conscientia in omnibus bene

agere. & testimonio sufficienti uniuersa agere. que ab aliis pos
sint laudis premia promereri. & in gemitu unusquisque respiciat ad deum.
qui nullus malignorum latere potest. Si uero ut supradictum est nichil dolose
agens minutum perdiderit. uinctus non est. ueniens autem septem iudices iuret
in domino. quod neque eius consilio nec malicia perierit minutum. nec aliqua par
te perdite in suos cesserit usus. & sic inculpabilis abscedat. Si uero in aliqua
parte usus fuerit rem sibi creditam perdet & uniuersa que habet. & quecumque
mutuo acceperit reddere compellet. Sicut autem de rebus mutuo acceptis
talis lex sancita est. ita & siquis mercede defraudet operantem. inter ho
mines habebitur odibilis. Ideo non est fraudanda merces uiri pauperis. sa
cientibus uniuersis quod etiam aliis possidentibus eis deus hi precium eis dat uiui
fericordia. neque non est differenda merces pauperis. sed sub die eodem prebenda.
tamquam nolente deo fraudari quemquam usu laboris sui. Pro iniusticia patris
non debent filii puniri. sed propter suam potius uirtutem. eis misericordia prebenda
est. non lesio. quia filii pessimorum fuere patrum. neque odia habendi sunt
ab iniquis nati. Sed neque patribus filiorum sunt repensanda peccata. cum
multa ut pote iuuenes extra naturam doctrinam sibi arrogent per superbia
uolentes ea que sunt utilia doceri. & eunuchi nostre religionis non bene ob
seruant. propter quod una secum & masculi uirtutem & fructum filiorum pro
creationis amittunt. quem nobis deus prebuit ad augmentum hominibus ge
neris eorum quando hi uelut innecte filiorum aguntur sicariorum. & propter hoc eorum
exterminate in eum. Nam sic animae illorum debilitantur. ita & que sunt
corporis permutantur. Quicquid & inimicum putatur esse uidentibus
monstruosum. non liceat uobis fieri. neque de hominibus neque de ceteris
animalibus. Hec siquidem sicut uobis legum pacifica constitutio uestre rei pu
blice. & deus propicius erit uobis. si huius legis decorem inuiolabilem conser
uaueritis. In nullo itaque tempore sit aliquis qui audeat hec precep
ta innouare. & in contrarium mutare. quod uero necesse est humanum genus
inconsiderata pericula. aut inuoluntarias turbas incidere. & de
his breuiter alloquamur. quoniam presentes (abiah) que oportet fieri
ad uestram salutem satis ydonei. & non tunc (adiosus) requirentes que
uos conueniat facere. & minus instructi temporalibus. & p
lus succumbatis uirtute. quam uobis deus sine labore uestro prebuit. & sine
uirtutis exercitatione concessit. Prestitit quidem uobis deus ut
ea sine bello fruamini. neque aliis inter contra uos preliantibus. neque
intestina seditione concussis. pro qua contraria uestris patribus ge
rentes. que ab aliis sunt custodita perdatis. sed utentes legibus bo
nis. quas uobis deus prebuit prestitas. Si uero casus belli aut nunc uobis
aut uestris filiis postea forte peruenerit. extra terminos hoc agatur.
Belli uero tempore imminente. legationis preconis mittite ad uolun
tarios hostes. Ante arma namque bonum est uti sermonibus declarantibus.
quia & multitudinem copiosam habentes illi & equos & arma.
uos autem propicium habentes dominum. & uobiscum pariter dimicantem. &
sine cuius auxilio nequaquam pugnare cum hostibus debetis.

Explicit liber quartus iosephi antiquitatis iudaice.

INCIPIT·LIBER·V·

MOYSE·ISTO
modo ab hominibus abeunte. & luctu quiescen
te & omnibus hebreis spem quam habebant in
iosue collocantibus. precepit idem iosue ut esset
populus preparatus ad expeditionem. misitque explo
ratores ad iericho. qui & uirtutem eorum & quam
uoluntatem haberent agnoscerent. Ipse uero
disponebat exercitum tamquam iordanem opor
tuno tempore transiturus. & conuocans prin
cipes tribuum ruben & gad. & dimidie tribus
manasse. quibus moyses hereditatem iam
dederat in terra amorreorum. commemorabat eis quecumque moysi
promisissent. atque monebat eos ut secundum promissionem suam ante
fratres suos armati pergerent. atque pro eis pugnarent. Illi autem obtem
perantes iussionibus eius. protinus castra sua mouerunt. equites l. milia
armati. a loco qui dicitur abela ad iordanem. & post eos iosue cum omni
multitudine castra posuerunt in stadiis lx. Cumque ibi maneret cum exercitu
repente exploratores uenerunt. nichil horum que agebantur apud chana
neos ignorantes. Nam latenter omnem urbem iericho & licenter con
siderauerant simul & muros qua parte essent fortes. & ubi non
tanta esse uiderentur. sed & portas considerauerant que dum essent agi
les. oportunum introitum preberent in castris. Nam antea non atten
uerant quicquid uidebant eos ista considerare. & putantes eos pe
grinos esse qui ambularent sicut mendici solent. estimabant eos
missionis gratia prospicientes loca ad habitandum perscrutari non mente
hostili. Sed quidam suspiciosi non credentes eis cum ipsi exploratores
quandam domum intrassent quasi cenaturi. essetque eis cura discedendi. nun
tiauerunt regi cenantibus. eo quod exploratores quidam ab exercitu
hebreorum uenientes. essentque in raab habitaculo cum multa latendi
prudentia constituti. Rex uero repente precepit eos comprehensos
adduci. ut eos puniens agnosceret quid agere uellent. Cumque
inuasionem eorum raab agnouisset. supra murum stipula linum siccans
exploratores illic abscondit. Hiis autem qui fuerant missi a rege di
cebat raab. quod peregrini quidam & ignoti fuissent apud eam. antequam
sol occumberet. & aperte secesserant abscessissent. quos putarent
timore ciuitatis & periculum ferentes uenisse. itaque eos persequen
tes sine labore possent eos comprehendere. Nuntii uero hec
audientes. nullumque dolum raab sentientes. abierunt post eos. neque per
scrutantes habitaculum eius. Cumque properassent per uias per quas eos preparue
nire credebant. & que ducerent ad uada iordanis. & nulla signa agnosce
rent. a labore quieuerunt. Tumultu autem sedato. raab deducens uiros. &
periculum suum pro eorum salute faciens. quia si capta fuisset in eorum occultatione
nequaquam supplicia regis euasisset. & cum omni domo sua periisset. rogauit eos
ut haberent futuram memoriam. & dum chananeorum terram obtinerent. huius salu
tis recompensatione eos sibi conferre poscebat. Qui fac[illegible] dimisit eos
abire ad propria iurantes [illegible] libera rent dum uenirent in ciuitatem
[illegible] habitatori[illegible] Hec autem scilicet a periculo fare du[illegible]
bat. siquis ex ciuitate monstrauit. Ad[illegible] presentibus gratias
referentes. & de suis inuabant se operam prestaturos fore. &
suadebant ei. ut dum [illegible] esset capienda ciuitate. omnem possessi
one sua atque domesticos in illo habitaculo recondere. & ante ianuam
[illegible] funem appenderet. quem si faciens domum eius princeps uoste
[illegible] quod eam ab illis fiat custodita. Nunciabimus enim [illegible] fuerimus
solatio liberati. Siquis uero eorum nobis cum pugnando occiderit. non nob
[illegible] affectibus. quamquam propter [illegible] non eis imponimus. ut in nullo
debeas que de uiris iurandi transgressione dubitare. Et illi quidem

ha promittentes. abibant dimissi promittunt. & ad suos peruenientes
nunciauerunt que in urbe gessissent. Iosue autem pontifici eleazaro & se
nioribus dixit. quecumque ab exploratoribus iurata fuerant raab. qui
iusiurandum suaque sententia firmauerunt. Metuens uero iosue transire
fluminis cum esset grandis. & neque pontibus transiri. nam prius non erat
iunctus. quia & si uellent pontem facere. nequaquam arbitrabantur se propter ho
stes habere permissionem. Iam tunc deus & transibilem fluuium fieri et promisit
magnitudinem eius minuens. & duobus transactis diebus iosue transpo
suit cunctum exercitum totamque multitudinem hoc modo. Precedebant
enim sacerdotes portantes archam deinde leuite portantes tabernaculum
& uasa que ad sacrificiorum ministeria pertinent. Sequebatur autem leuitas
per tribus suas omnis exercitus deducentes in medio infantes & mulieres.
metuentes ne uim in flumine paterentur. Cumque sacerdotibus prius
ingredientibus meabilis iam fluuius uideretur. altitudine eius inmutata.
alueo uero eo quod multum non esset fluctus. sed quasi ad siccam pauimenti instar exposi
to. Omnes igitur iam confidenter fluuium transmeabant. & qualem eum deus
iosue futurum esse predixerat. talem esse conspiciebant. Steterunt autem
in medio sacerdotes. donec turba transiret. & securitatem uestre attin
geret. Omnibus itaque transeuntibus egressi sunt sacerdotes liberum iam
flumen relinquentes. ut more suo decurreret. & fluuius statim creuit
& magnitudinem suam recepit. Illis uero l. stadiis procedentibus armatis
ut sic super diximus. reliquus exercitus usque ad decem stadia iericho terras
accessit. Iosue autem altare de lapidibus quos singuli principes tribuum tulerant
de profundo iordanis iubente domino construens pro futuro signo in
rupta fluminis. & super eum sacrificans domino. & festiuitatem pasche in
illo loco cunctus populus celebrauit. & omnium que eis prius deerant co
piose tunc habundabant. Nam & messes iam maturas chananeorum
metebant. & etiam opulentissima possidebant. Tunc & eis cibus manna
defecit. ex quo alti sunt xl. annis. Cum hec uero israelite facerent. & chana
nei nequaquam contra eos exirent. sed clausi muro quiescerent. iosue eos obsidere
deliberauit. Prima igitur die festiuitatis ferebant archam sacerdotes. & pre
cedebant vii. bucinis clangentes. rogabatque iosue cunctum exercitum
ut uiriliter circuirent murum. senioribus sequentibus. Quo gesto. ea die
nichil amplius facientes ad castra sunt reuersi. Cumque hec sex diebus fecis
sent. septima die omnem populum colligens armatorum iosue. destructio
nem annunciabat urbis. & quia die illa deus eam sine eorum labore conce
deret. muris eius sponte prostratis. & omnia occidenda quecumque eis deuotas
sent. precepit. & nullo labore ab hostium nece quiescendum. neque ulla miseri
cordia mouendos. neque circa predam uacantes inimicos contemperarent fugi
entes. & animantia cuncta perimerent. & nichil ad usum proprie uolup
tatis auferrent. argentum uero & aurum quodcumque inuenirentur iussit
auferri. ut deo pro prospere gestorum primitias seruarent. eo quod in prima ciuita
te sibi subacta inuenirentur. Solam raab liberandam esse decreuit. & gene
rationem eius. eo quod ei exploratores prebuerant iusiurandum. Hoc dicens
iosue & disponens exercitum. deduxit ad ciuitatem. Circuibant autem
iterum urbem archa precedente & sacerdotibus ad pugnam populum commonentibus.
Cumque septies circuissent. & paulatim quieuissent. repente cecidit
murus. neque machinis. neque alia uiolentia muro ab hebreis illata.
Illi uero ingredientes urbem iericho. omnia mecum peremerunt. cunctis inopina
bile mirum ruina obstupescentibus. & ad eorum defensionem inutilibus
subito constitutis. Necabant autem pro[illegible] constratis. & in domibus appre
hensi nullique [illegible] parcebat. sed omnes pariter occidebant mulieres
& infantes. eratque ciuitas plena mortuorum cadaueribus. & nullus effu
gerat necis incursum. Ciuitatem uero cunctam incenderunt simul & regionem.
Raab autem cum suis ad cenaculum confugientem exploratores eripuerunt.
Quam dum iosue ad se uenire fecisset. gratias pro exploratorum salute & pro ali
beneficio dixit non se eius beneficio fore minorem. ditauitque eam repente
multis agris. & rebus maximis honorabat. Totum omnem locum ciuita
tis prostratis sedebat ignis. & super omnes habitatores descendebat. Tunc
maledixit maledictione iosue illum qui iericho destructam a se iterum edi
ficaret. quatenus qui fundamenta murorum iaceret. primogenito careret. qui uero per
ficeret. nouissimum filium amitteret. Hoc igitur maledictum non neglexit di
uinitas. sed in posteris dicturus sum passionem que propter talem effectum
euenit. Congregata est igitur innumera multitudo argenti simul & auri.
[illegible] & eris. cum nullus auderet ex his tollere. nec ad utilitatem propria
ex illo diripere. Hec autem omnia iosue sacerdotibus thesauris reseruanda
tradidit. Hec igitur in principio iericho. Achar uero filius car[illegible] tribu iuda
dum inuenisset clamidem regalem [illegible] auro contextam. habens [illegible] auri
misha. toe ei massa. hi e pondo siclorum ducentorum. nimis crudele iudicans
sibi deo offerri & non egentibus talibus rebus. & non magis sibi retineret. qui pericu
lum belli sustinuisset. faciensque fossam altam profunda in suo tabernacu
lo & in fodiens sub latere putabat deum. hic potuit consultiones. Uo
catus est autem locus in quo castra metatus est iosue galgala. quod nomen significat
libertatem. quia ab egypti patris & erumnis deserti uidebant se liberatos.
Post paucos uero dies destructionis iericho. misit iosue [illegible] iii milia arma
torum mittentes hai. positam super iericho. quam exploratores ciuitatem
et capere. Sed congressi cum eis hostes. ceciderunt ex hebreorum exercitu
uiri xxx. vi. Cumque hi nunciati essent israhelitis. magna tristicia & tri
[illegible] prius habuerant non tam propter cognatorum amissione. liceo
[illegible] exercitati. quam uero despa[illegible] mesua
[illegible] obtinu[illegible] deo alii p
mittente. & non inopinabiliter uidere hostes [illegible]
super [illegible] lacrimis erant [illegible]
nichil [illegible] quamquam gerat. quantissime uidebant affli
cti. Videns autem iosue exercitum [illegible] a passione. & [illegible] rebus pessima
desperatione deiectum. audacter accessit ad dominum & ait. Non in temeri
tate uenimus. ut hanc terram armis subiceremus. sed moyse famulo
tuo ad hoc nos hortante pessimus. dum multis signis possessionem
huius terre perhibuit nobis esse promiseras. exercitum nostrum armis ho
stium facere meliorem. Que sunt igitur que nobis repente peruenerunt.
Nunc autem propter spem decepti uidemur. & tamquam non firma sint ea promis
sa que moyses predixit. efficiemur & deteriores nunc. & de futuris
metuis nos desperabilis tenet primum ex primo talia sustinentes. Nec
igitur neque in te est uirtute his malis adhibere medicinam. & presentem nostre est tristicie
prebere uictoriam. pietate tua & desiccata desperatione tuo fauore nos libera.
Sic equidem iosue in terra pronus iacens. deprecabatur dominum. Cui responsio a deo
data est ut surgeret. & exercitum a sua pollutione purgaret. quia propter [illegible]
rerum sibi dicatarum hac molestia super eos uenisse dicebat. Surrexit uero et
quia quicquid hi fecerit puniatur. ac uictoria semper de hostibus perueniet. Hec igitur
iosue populo enarrante. & uocans eleazarum pontificem & principes tri
buum sorte eos mittebat. Cumque hi delictum in tribu iuda factum esse declararet.
& sic per genus sorte misit. & ueritas hec inquiritur circa cognationem achar illius.
Tunc demum punitur quemque uero inquisitione facta. apprehensus achar. Cumque non
potuisset negare deo. dum eis ita conuenisse putabat. furtum confessus est &
publice in medio in ueste. Et ille quidem repente perempto & ora que ad illum
peruenerant. que pena sustinuerit. & in cinerant congrua sue presumptioni

130.

promeruit sepulturam. Iosue autem partem exercitus deduxit ad hai urbem, et nocte insidias constituens, diluculo cum hostibus est congressus. Illis autem cum fiducia propter priorem victoriam super eos euntibus: simulabat se fugere populus hebreorum, ut hii longius eos qui se persequentes traxit a civitate et tamquam de victoria confidentes. Cum vero resilisset hebreorum exercitus contra faciem eorum fortiter dedissetque signum quod constituerat eis quos in insidiis collocaverat, eosque incitasset ad pugnam, tunc illi ingressi civitatem dum essent cives circa muros intenti, et aliqui circa aspectum eorum qui egressi fuerant ad prelium mentibus occupati, illi statim civitatem ceperunt et omnes occurrentes sibimet extinxerunt. Iosue autem procedentibus sociis post tergum hostium ad prelium, ipse occurrens medios hostium ferire ceperunt, et omnis convertitur in fugam. Cumque declinare vellent quasi ad integram adhuc urbem, et ipsam captam inspicerent, et incensam cum mulieribus et filiis agnovissent, per agros dispersi sunt, defendere se ipsos in solitudine non valentes. Cum talis sit de calamitas hostes apprehendisset, infantium turba quoque capta est et mulierum, et aliarum rerum vasorumque innumera multitudo. Nec non et greges pecudum hebrei ceperunt multasque pecunias. Erat enim locus ydoneus. Et hec omnia iosue in galgalis postea militibus est partitus. Gabaonite vero habitantes iuxta hierosolimam audientes passiones que provenerant iericho et hai, et ad semet ipsos venire hanc vastationem existimantes iosue quidem aperte rogare noluerunt. Neque enim hoc impetrare se quasi aliquid mediocre putabant, dum interitum potius chananeorum gentis cum pugnare cognoscerent. Chefiritas (?) ergo et chaterinitas (?) qui vicini erant ad consilium poposcerunt, dicentes neque illos periculum declinare si ipsos istud deinceps vincerent, nec adunati possent magnitudine eorum virtutis evadere. Et cum hec verba placuissent, miserunt legatos ad iosue amicicias postulantes, viros prudentes in lingua, et quos precipue indicabant ydoneos, ut agerent que illis omnibus expedirent. Illi vero abeuntes confiteri se chananeos in tantum esse existimantes, effugere se huiusmodi periculum crediderunt, si dicerent nichil sibi cum chananeis esse commune, sed longissime ab his habitare; et venisse pro fide virtutis eorum, ambulantes itinere multo et per contracta sermonis huius vestimenta sua monstrabant. Vestes enim cum nove fuissent quando egrediebantur, longo itineris tempore attritas se nunc asserebant. Calciamentis enim veteribus utebantur ut eorum verbis crederetur. Stantes ergo in medio populi dicebant se missos a gabaonitis et vicinis civitatibus multum ab ea distantibus, facturos cum eis pacem more federis patrie sue. Agnoscentes dei gratia atque dono chananeorum terram eos possessuros, eisque tributarios fore gratulantur et cives eorum poscebant. Hec itaque illi dicentes et indicia itineris ostendentes rogabant hebreos ad pacta amicicias descendere. Iosue autem dictis eorum credens quod non essent de gente chananeorum, amicicias cum eis fecit, et eleazar pontifex cum senioribus prebuit eis iusiurandum habituros eos amicos et socios, nichilque cogitare adversus eos iniuste, populo sunt una consentiente in iusiurando. Et gabaonite ea que voluerant callido consilio promerentes ad suos redibant. Iosue autem castrametatus contra chananeos in confinio gabaonitarum et agnoscens gabaonitas non procul ab hierosolimis inhabitare et ex genere chananeorum esse, vocans priores eorum de falsitate culpabat. Illis autem dicentibus non aliam preter hanc salutis occasionem se habuisse, convocatis eleazaro pontifice et senioribus eisque iudicantibus publicos eos famulos constituit, ne iusiurandum transcenderent. Et illi quidem est per calamitatem que eos comprehenderat hanc sibi cautelam atque custodiam invenerunt. Cumque rex hierosolimorum graviter ferret eo quod gabaonite cum iosue pacta fecissent, vicinarum gentium reges ut contra eos pugnarent ad solacia rogabat. Quibus auxilium prebentibus; quattuor enim erant reges, contra gabaonitas castrametati sunt non procul a civitate; et cum iam pararent obsidionem gabaonite auxiliatorem advocaverunt iosue. Ad hoc enim ventum erat ut a suis quidem se perimi putarent, et ab eis qui ad interitum chananeorum castrametabantur salvari se propter amicicias existimabant. Iosue autem cum omni exercitu ad eorum solacia properare festinavit, die noctuque perambulans diluculo venit ad hostes, et fugientes persequebatur in descensu bethoron, ubi dei quoque operationem cognovit significantem sibi tonitruis et fulminibus grandinis quoque demissione maiore quam solitum est. Insuper et die crescente, ne nox succedens hebreorum impetum refrenaret. Iosue autem reges in quadam spelunca celatos circa maheda invenit, omnesque in patibulis suspendit. Quod vero longitudo tunc diei extensus est, et plus solito crevit, palam est per scripturas que sunt in templo reposite. Sic ergo extinctis regibus qui duxerant contra gabaonitas exercitum, reversus est rursus iosue ad chananeam montana, et multa cede facta, sumens predam venit ad reliquum exercitum galgalis constitutum. Et cum de hebreorum virtute peregrinum habitantes sermo discurreret, stupor habebat omnes audientes multitudinem peremptorum. Convenerunt autem contra hebreos reges chananei qui circa libanum montem habitabant, et chananei qui in campestribus erant, palestinos secum ducentes, veneruntque ad civitatem berothi galilee superioris et de sefe (?) qui locus procul a galilea est. Totius autem exercitus armatorum erant trecenta milia, et duo milia curruum. Turbabat ergo hec multitudo et ipsum iosue et israhelitas, et propter timoris excellentiam dubitabant. Deus autem arguens eorum timorem promisit eis victoriam, ita tamen ut cum vicissent inimicos equos eorum subnervarent et currus incenderent. Iosue autem promissionibus dei confortatus perrexit ad inimicos, et quinta die veniens circa eos congressus est cum eis. Pugnaque fortis effecta est, et cedes tam magna, ut nec dici nec credi possit. Persequens autem eos multum (?) omnem exercitum hostium, et preter paucos omnes extinxit, regesque ceciderunt universi. Deficientibus autem hominibus ad interficiendos equos, iosue eos occidit, et currus incendit. Quo facto, provinciam licenter possidebat, nullo presumente ei bellum inferre; et civitates obsidione capiebat, et quecumque sumere potuisset devastabat. Quintus enim annus transierat, et nullus remanserat chananeorum, nisi qui in munitione murorum effugerat. Iosue autem de galgalis denuo castrametatus, sacrum tabernaculum constituit in civitate sylo. Locus enim oportunus videbatur pulchritudine, donec edificare templum res eius causa permitteret. Et inde procedens cum omni populo venit in sychimam et altare ibi construxit, sicut moyses predixit, et distribuens exercitum in monte garizi constituit medium, et in gebal dimidium, in quo et altare edificavit. Levitas et sacerdotes divisit sacrificantes et maledicta facientes, et eas in ara conscriptas relinquentes, ad sylo denuo sunt reversi. Iosue autem cum esset senex, et chananeorum civitates non facile capi posse cerneret, tam propter locorum munitionem in quibus erant, quam propter fortitudinem murorum quos propter naturalem civitatum custodiam circumdederant, et credebat hostes cum confusione ab obsidione recedere sine suo interitu. Nam chananei cognoscentes israhelitas egressuros ab egypto, omni illo tempore erant occupati ad faciendas civitates fortissimas. Congregari ergo iosue totum universum populum in ecclesiam in sylo precepit. Quibus cum summo studio concurrentibus, commemorans eis bona quibus fuerant potiti, et acta que gesserant quam esset optimum et deo dignum, et quod virtute legum quas sequebantur xxx et unum reges presumentes cum eis bellare devicissent cum omni exercitu, ita ut neque generationem relinquerent. Nam civitates quidem aliquas ceperat, ad alias autem adhuc pertinet magna obsidionis difficultas, propter murorum munitionem et habitantium in eis audaciam, petebatque

eos qui transiordanem sorte acceperant, ut laborantes cum fratribus et in periculo eos adiuvantes, postea sorte propria fruerentur, gratias ab eis accipientes. Et precepit eligendos de singulis tribubus viros quibus testimonium daretur eo quod virtute precellerent, quos misit ut terram metientes fideliter et in nullo malignantes eius magnitudinem sine dolo nunciarent. Et iosue quidem hec verba faciens populum sibi habuit faventem et viros qui terram eorum deberent metiri direxit, dans eis aliquos terre mensores doctos, quos propter artem veritas non lateret, mandans eis ut terram mensurarent, et que fertilis terra et bona, et que minus bona esset. Natura namque terre chananeorum huiusmodi est, ut et planiciem magnam habeat, et fructifera sit copiosa. Que comparata quidem aliis terris, creditur esse felix. Cum autem nullis locis iericho et hierosolimorum terra aliis comparata, terra aliis comparata vilissima putatur, licet omnino hec spacia terrarum sunt parva, et eorum multa montana sunt, magnitudine vero fructuum et ad cibos aptum et pulchritudine alie terre similis non est. Propterea iosue iussit metiri terram bona simul et mala, dum sepe unum iugerum comparatum mille denariis sit dignum. Viri ergo qui missi fuerant cum essent numero decem, circueuntes et mensurantes terram, septimo mense ad eum sunt reversi in civitatem sylo, ubi tabernaculum erat constitutum. Et iosue eleazarum et seniores cum principibus tribuum sumens, divisit terram novem tribubus et dimidie manasse, secundum magnitudinem tribuum singulorum mensura efficiens. Cumque misisset sortem in tribu iude, sorte cadente tribus iuda elegit superiorem ydumeam, que in longum quidem extenditur usque ad hierosolima, et latitudine usque ad paludem que sodomis constituta est; et in hac et sorte civitates erant ascalon et gaba et alie multe. Symeon vero in secunda sorte provenit ydumea que circa egyptum est et arabie montem. Beniamite vero sortiti sunt terram a iordane flumine in longitudine usque ad mare, in latitudine vero usque hierosolima et bethlem. Hec autem sors angustissima fuit propter terre felicitatem, et in hac sorte civitates fuerunt [illegible] hierosolima et iericho et alie multe. Effrem autem tribus [illegible] habuit in longitudine sorte a iordane flumine usque gaba[illegible], in latitudine vero quique habuit bely (?) que usque ad campum maximum terminatur. Manasse vero medietas a iordane que dicitur ad civitatem doron hec in longitudine, in latitudine vero bethsanium usque, que nunc scitopolis appellatur. Post hos autem ysachar carmelon montem et flumen in longitudine habuit, tabur vero montem in latitudine. Zabulonite vero usque genesareth tendentem circa carmelum et mare sortiti sunt, et convalle que a carmelo nuncupatur. Aseritis vero omnem terram que ad sydonem conversa est habuerunt. Civitas autem arce in horum sorte fuit, que et nunc actipos nuncupatur. Partem vero ad orientem conversam usque damascum civitatem et galileam superiorem neptalite sumpserunt, usque ad montem libanum fontesque iordanis qui de montibus est collectus. Danite autem loca convallis ad occasum solis posita tenuerunt, azotum et doris determinatione iamnia simul et geth, a bethoron usque ad montem ex quo tribus iuda pendebat. Sic itaque iosue divisit terram novem tribubus et dimidie, et tradidit eam illis possidendam. Nam amorream moyses dudum capiens duabus tribubus dimidieque distribuit, sicut prius indicavi. Loca vero circa sydonem et archeos et amatheos et aritheos inculta esse erant. Iosue autem cum etiam senectus impediret, ut possit ea que cogitabat perficere, et dum timeret ut hii qui postea principatum sumpturi erant negligerent incolumitatem populi conservare, precepit singulis principibus tribuum ut nullum de chananeorum gente in terram quam sunt sortiti relinquerent. Hac enim cautelam atque custodiam patriarum sollempnitati fore, hec et moysen precepisse memorans, ut levitis xxx et octo civitates traderentur, ex quibus x in amorrea iam accepissent. Fugacibus et tres civitates distribuit habitandas, id est in tribu iuda hebron, sychem vero in effrem, et cades de neptalim, et hic locus est super galilea. Divisit et populo cunctas predas reliquas. Erant namque terra ampla et magnas divitias obtinebant. Habundabant enim communiter omnes eorum singuli auro et vestibus et aliis vasis, et quadrupedum copia, quorum numerus comprehendi non poterat. Post hec iosue convocavit in ecclesiam duas tribus et dimidiam, que iam transiordanem sorte acceperant, quorum exercitus L milium armatorum esse videbatur, et ita eis locutus est. Quoniam deus pater et dominus generis hebreorum hanc terram nos possidere fecit, et possessam semper se nobis servare promisit, per cuius mandata cognatis nostris promptissime in omnibus obedistis, ideoque de voluntate vestra bona confidimus, quod nulla difficultate impediente fratres nostros operi fuerit vos ad labores fratrum vestrorum insigniter esse iam; neque post hos labores tardius aliquando tardiores. Gratias ergo agimus vobis pro periculis in quibus vixistis non solum nunc sed et semper acturi erimus, et memoriam habebimus omnium et vite retinebimus quecumque pro nobis prevenere bona. Quia usum bonorum vestrorum propter nos distulistis, et laborantes pro nunc nobiscum, donec nos sortem nostram fortiter obtineremus, postea sortem vestram frui vel iudicastis. Augessimus autem super bona nostra ex laboribus quos nobiscum habuistis multe divitie predamque plurimam augentes, aurum et argentum super bona quod maius est vestri favor obtinentes et ipsi nos ad quodcumque volueritis in recompensatione paratos habebitis. Eo quod neque horum que moyses vobis precepit obliti estis illo mortuo, nec est quicquam in quo vobis gratiam debitam non solvam. Gaudentes ergo vos ad sortes vestras dirigimus, et rogamus ut nullum esse terminum nostre cognationis existimetis; neque quod inter nos iste fluvius est, alienos et non hebreos nos esse credatis. Omnes enim sumus ex abraham qui hic et illic habitamus, unus et deus et vestros maiores et nostros ad illorum produxit vitam. Cuius religionis habere curam et conservationis, quam per moysen instituit. Providentes enim in his favorem et solacium semper habebitis, conversio vero vobis ad imitationem gentium exterarum avertabit vestrum genus. Hec cum dixisset iosue, singulos maiores et communiter eorum multitudinem salutans, ipse quidem mansit in eo loco. Deduxerunt autem eos populus non tamen sine lacrimis, et vix tandem ipsos ad invicem dimiserunt. Transiens autem tribus ruben et gad et dimidia flumen iordanem, altare super ripam iordanis collocare decreverunt, ut memorabile signum generationis futuris cognationi eorum qui extra iordanem habitare videntur existant. Audientes autem qui iuxta iordanem erant quia dimissi ab eis altare construxissent, et nescientes qua voluntate hoc fecissent, sed pro novitate cultum deorum exterorum hoc celebrari credentes, contra religionem armabantur unanimiter ad ultionem eorum transfluvium et punirent eos quasi pro patriarum destructione sollempnitatum. Non enim eis iustum videbatur ut cognationem aut dignitatem eorum respicerent, qui auctores fuerant huiusmodi rerum, sed dei potius amplecterentur mandata et arma sumerent adversus eos. Retinuit autem eos iosue et pontifex eleazar et seniores suadentes ut prius experimenta eorum voluntatis agnoscerent, et si mala eorum esset voluntas, tunc armis super eos irruerent. Miserunt autem legatos ad eos finees filium eleazari et x alios viros apud hebreos honoratos, cognituros sapienter propter quare construxissent altare super ripam fluminis. Cumque ad eos venissent congregata multitudine stans finees hec dicebat. Maius esse quidem delictum quam possetis corripi

de futurorum sermonibus emendare. Verumtamen non secundum magnitudinem iniquitatis nos vobis redditi ad arma repente in actioneque descendimus, volentes prius ex verbis vestris agnoscere, pro qua causa accessistis vel altare fabricatis, ne petulanter videremur armis vos adire, quod nesciamus utrum bona an mala voluntate hoc feceritis. Non enim credimus vos dei voluntatem semper agnoscentes, et adiutores legum quas ipse nobis contulit existentes, divisos a nobis et in propria sorte venientes, quam ex dei gratia meruistis, oblivionem eius habere; et tabernaculum archamque deserentes, et altare quod nobis est proprium, peregrinos introducere deos Chananeorum. Sed potius optamus inculpabiles vos esse, et neque veraciter legum patiar pudorem memoriaque transgressos speramus. Si vero delicti huius peccastis, neque pro legibus laborem refutamus, sed transeuntes Iordanem defendimus eas et deum, nihil vos a Chananeis differre credentes, sed sic ipsos vos interimentes. Non enim putare debetis quod quia transistis flumen, a dei voluntate sitis extranei. Ubique enim in his que sunt ipsius estis, et fugere potestatem eius atque iudicium nullomodo poteritis. Si vero creditis hunc locum, ubi nunc estis positi, impedimentum esse correptionis, nihil prohibet denuo terram dividere, eamque ad pecudum pascua deputare; sed agite temperanter, et a novo delicto recedite. Rogamus ergo per filios et uxores, ne nobis faciatis necessitatem huius defensionis; quod nec saluti ipsorum aut causis expedit, et sic cogitare venientibus pacti vinculum, quam experimentum velitis sumere proeliorum. Haec fante Phinee: presules illius ecclesie et omnis multitudo ceperunt de querimoniis satis facere et profiteri neque ab eorum se cognatione recessisse, neque pro novitate altare condidisse; sed et deum unum nosse, qui Hebreis omnibus est communis, et illud altare venerari quod est positum ante tabernaculum ad sacrificia facienda. Hoc autem altare propterea quod suspectum factum est, non pro alia causa factum quam ut signum fieret et indicium in futuro nostre familiaritatis, et necesse nobis esset in patriis legibus perseverare. Non autem ad transgressionis initium est factum sicut suspicamini. Testis autem nobis sit deus, quia istud altare non pro alia causa construximus. Unde meliorem de his habentes opinionem, nihil culpetis ulterius, neque nos extra sortem vestram iudicetis, sed eorum similes quicumque generis sunt Abraham. Haec illos dicentes laudans Phinees eorum verba reversus est ad Iosue, et eorum verba populo nuntiabat. Iosue vero gaudens quod neque ulla foret pugnandi necessitas, nec ad sanguinem bellumque ducerentur contra cognatos, pacificas deo immolavit hostias, et dimisit post haec multitudinem in proprias sortes; ipse in Sychem commoratus est. Post haec anno XX. senior iam effectus, convocavit honoratos civitatum, et principes, et seniores, et multitudinem quantacumque congregari potuit. Quibus in unum convenientibus cuncta dei beneficia commemorabat, per que ab humili forma ad hanc gloriam et substantiam pervenissent, et orabat eos observare dei voluntatem et poscebat eos pie agere, ut eis grata divinitas permaneret. Hoc enim amicabile esse dicebat ut transiturus a vita huiusmodi eis monita derelinqueret, et poscebat ut que ille diceret, in memoria retinerent. Et ille quidem talia presentibus loquens defunctus est, cum vixisset annis C. et X., quarum cum Moyse pro doctrina utilium rerum commoratus est annis XL. Dux autem populi post illius mortem XX. et VI. annis fuit, vir nec sapientia indigus, nec carus que cogitabat ut multa sapienter diceret inexpertus; sed ubique sufficiens, et ad opera periculaque magnanimus audaxque, bella disponere et in pace dexter, et in omni tempore propria virtute conveniens. Sepultus est autem in civitate Thamna in tribu Effraim. Eodem vero tempore mortuus est et Eleazarus pontifex, filio Finees sacerdotium derelinquens, cui sepultura facta est in civitate Gabatha.

Post horum itaque interitum Finees prophetante secundum dei voluntatem ad delendum genus Chananeorum tribui Iude principatum esse prebendum. Erat enim adhuc studium populo cognoscere quid et placeret deo. Tunc tribus Iuda assumpsit secum tribum Symeon ad pugnandum, quatenus exterminatis hostibus subditione sua eos qui in ipsa sorte consistebant subicerent. Convenientibus autem Chananeis illo tempore cum magno exercitu, expectabant Hebreos cum rege Bezechorum nomine Adonibezech, quod nomen significat dominus Bezechorum; Adoni enim Hebrea lingua interpretatur dominus. Et sperabant se vincere posse Israhelitas. Cumque congressi due tribus quas predixi, magnifice pugnaverunt, et occiderunt ex eis decem milia. Fugantes autem reliquos et insequentes Adonibezech vivum ceperunt. Cuius dum manuum ac pedum summitates preciderent, dixit: Non potest deum latere que contra vos et LXX reges faceret, qui precisis manibus et pedibus colligebant sub mensa mea reliquias fragmentorum; et quod illis ingessi, hoc ipse nunc sustineo. Et vivum eum tulerunt ad Hierosolima, mortuumque sepelierunt. Et egrediebantur instantes, et plurimas civitates capientes. Inter haec obsederunt Hierosolima, sed hanc longo tempore capientes omnes in ea habitantes interemerunt. Erat enim valde gravis munitio murorum, et loci natura firma ad resistendum. Inde castra metati sunt in Hebron, et hanc capientes omnes interfecerunt. Relictum autem adhuc erat genus gygantum, qui propter magnitudines atque formas in nullo aliis hominibus proximabant, ultra modum mirabiles, ut hactenus eorum ossa monstrantur, in nullo his de quibus fides habetur equalia. Dederunt autem Caleph ex mandato Moysi Hebron, et etiam duorum milium cubitorum. Hic enim fuerat unus exploratorum quos Moyses misit in Chananea. Dederunt autem et filiis Iethro Madianite, qui fuit gener Moysi, terram ad possidendum. Nam patriam relinquentes secuti sunt eos, et fuerunt in deserto cum eis. Itaque tribus Iuda et Symeon civitates multas in montanis ceperunt, in campestribus autem et ad mare positas Ascalonem et Azotum ceperunt. Evasit autem eos Gaza et Accaron, quia dum starent in campestribus et copiam haberent curruum et habundantiam, irruentibus sine forti resistebant. Due ergo iste tribus multum bellando locupletate ad civitates proprias redierunt, et arma deposuerunt. Beniamite vero quorum erat Hierosolima, habitatores suos concesserunt sibi tributa persolvere; et hoc facere nolentes omnes interfecerunt, et ad culturam terre se pariter converterunt. Hoc autem factum reliquae tribus imitantes ita faciebant, et Chananeorum tributa percipientes dimittebant eos sine pluribus esse. Tribus autem Effraim cum obsideret Bethela, post magnum laborem obsidione capere non valuit. Cum illi obduratio animo perseveraret in civitate, quendam effrenantes sapientem quendam in civitate commorantem, et necessaria eis deferentem tenuerunt, et fidem ei dederunt ut si civitatem traderet, salvarent eum et cognationem eius. Et ille et in hac fide iurabat se civitatem traditurum. Quo facto, ipse cum suis omnibus salvatus est. Illi autem interimentes cunctos habitatores, detento tenuerunt civitatem. Igitur post haec Israhelite ceperunt molliores esse circa hostes, et circa terre laborem non erant occupati, sed ad divitias se tradentes, per epulas et libidinem in virtute deficiebant, et in custodia legum non erant integri. In his quidem indignata divinitas suscitavit contra eos Chananeos, quia multa crudelitate contra eos usi sunt. Hebrei namque circa ea que dei erant negligentes facti, circa bella erant imbecilles, et multa bona eis Chananei auferebant, cum illi essent in populis constituti; et ita agebatur ut eorum optima gustatio deperiret, cum senioribus non obedirent, nec priorum sollempnia observarent. Erant autem magis libidine luctorum intenti, et propter multa rixe seditio eos crudelis apprehendit, et ad hoc usque producta sunt ut dimicantes pugnantes pene unam tribum delevissent. Causam autem narrabo per quam hoc contigit. Vir levita de populo qui erat in sorte Effrem, et inde habitabat, de Bethleem duxit uxorem, et hic locus est in tribu Iuda. Cumque vehementer amaret et eius pulchritudine interiret, vehementer affligebatur quod ab illa non similiter amabatur; et cum propterea passionis amore interiret, lites inter eos frequenter inter eas fiebant. Ad ultimum mulier his gravata relinquens virum abiit ad parentes suos mense IIII. Vir autem eius vehementer hoc ferens, pro amore venit ad soceros, solutisque fletibus placata est circa eum. Et ibidem IIII. diebus commoratus est, prebentibus ei hospitalitatem puelle parentibus. Quinta autem die ceperunt proficisci, et circa meridiem sunt egressi. Tarde enim dimittebant parentes filiam, et diei iam tarditas accedebat. Unus autem famulus sequebatur eos, et asinus erat eis in quo mulier vehebatur. Cumque venissent circa Hierosolima, et iam ambulassent XXX. stadia, persuasit eis famulus ut ibi manerent, ne per noctem ambulantes difficultas aliqua comprehenderet, dum nec procul hostes existerent, et tempus frequenter incautum faciat suspectum. Illis autem non placuit apud alienigenas viros succedere, nec in civitatem Chananeorum intrare, sed abscederent adhuc XX. stadiis, et ad propria descenderent civitate. Cumque hoc non potuisset fieri, diverterunt in Gabaa Beniamin iam vespere. Et cum nullus civium eos in mansione susciperet, senior quidam ex agro descendens, qui de tribu erat Effrem, in Gabaa vero Beniamin commorabatur, interrogavit eos qui essent, et cur cum iam tenebre essent necessaria esse non requirerent. Ille vero levitam se esse dixit, et mulierem a parentibus reductam ad propria remeare; habitationem vero se habere dixit in sorte Effraim. Quem senex et pro cognatione, et quod ex eadem tribu esset, ad suum duxit hospitium. Quidam vero iuvenculi Gabaonite mulierem in platea videntes, et pulchritudine eius obstupescentes, dum apud illum secessisse eam cognoscerent, contempnentes eorum infirmitatem et paucitatem, venerunt ad ianuas eius. Et cum eis senior supplicaret ut abscederent, et non inferrent violentiam hospiti nec iniuriam, illi petebant ut data sibi muliere a rerum eius invasione recederent. Seniore vero dicente quod sua cognata esset et uxor levite, et per libidinem in legem eius delinquerent, deridentes illi iustitiam eius minabantur se eum interficere, eo quod concupiscentiam eorum impediret. Cumque in necessitate venisset senior, nolens hospites in contumelia magna relinquere, suam eis filiam concessit, dicens minus esse peccatum si concupiscentias suas in ea complerent, quam si iniuriam peregrinis inferrent quos ipse susceperat. Cum vero illi nequaquam a suo furore recederent, sed imminerent ut mulierem acciperent, ille eis supplicabat ut talia non facerent. At illi rapientes et adicientes per libidinem violentiam ad semet ipsos mulierem deduxerunt, et per totam noctem usque ad principium diei in eius corpore ludibria sunt operati. Illa vero defecta in his que pervenerant ad hospitem rediit, et constituta in his que pertulerat, pre verecundia ad faciem mariti minime presumebat accedere, eumque per his que circa se gesserant incurabile reputabat, lectuloque decumbens animam exalavit. Vir autem eius arbitratus sopore eam gravi detineri, nihil mali metuens, excitare eam temptabat et consolari, quia raptoribus non voluntarie se prebuisset iniuriis. Cum vero certe defunctam cognovisset a malorum turpitudine, imponens iumento mortuam portabat uxorem, et dividens eam per membra in partes XII., per singulas tribus misit, mandatum dans portantibus ut perderent auctores mortis eius, et eius nimiam crudelitatem cunctis tribubus indicarent. Israhelite autem et aspectu et auditu gravi horum malorum effecti, nullum prius huiusmodi sumentes exemplum, congregati sunt et in arma repente procedere temptabant, et punire Gabaonitas ut hostes. Retinuerunt autem eos seniores, suadentes non oportere sic cito contribulibus inferre bellum, antequam verbis agerent de criminibus, quando lex nec circa extraneos permittit sine previa legatione Israhelitas bella tractare, si forte penitentiam agerent qui iniuste aliquid presumpsissent. Bonum est ergo ut legi obedientes ad Gabaonitas mittamus, et mali auctores expetamus, et per istas eos puniamus; contempnentes autem armis adeamus. Miserunt autem ad Gabaonitas accusantes iuvenes de muliere, et eos dari ad supplicia deposcentes, quia legitima non egissent, quos iniustum esset ut pro omnibus illi punirentur. Gabaonite vero neque iuvenes tradiderunt, et crudele iudicaverunt pro timore belli alienis obedire preceptis, ut nullo se putantes minores armis, nec multitudine nec bellandi presumptione. Erant enim Beniamite nimis instructi ad bellum, et super alias tribus industrii, et ideo despexerunt precepta eorum. Cumque talia fuissent Israhelitis nuntiata, iusiurandum fecerunt quod nulla de filiabus suis ulterius Beniamitis daretur in uxorem, et arma super eos acciperent quam si contra Chananeos. Repente ergo eduxerunt contra eos exercitum XL. milia virorum. Beniamite vero habuerunt XXV. milia virorum electorum, et alios sexcentos viros qui sinistra manu utebantur ut dextera, et arte sagittandi videbantur experti. Et cum congressi fuissent circa Gabaa, fugaverunt Beniamite Israhelitas, cecideruntque ex eis XX. duo milia, fuissentque plurimi forte necati, nisi nox eos retinuisset et pugnam solvisset. Beniamite ergo gaudentes abibant in civitatem, Israhelite vero obstupescentes sic ita victi ad exercitum remeabant. Altera vero die rursum congressi, iterum vicerunt Beniamite, et mortui sunt ex Israhelitis X. et VIII. milia, fugeruntque alii ad exercitum. Convenientes autem omnes Israhelite in civitatem Bethleem proxime sitam, illa die ieiunantes, altera die deprecabantur deum per Finees sacerdotem ut eius ira in ipsis quiesceret, et satis eis esset quod duabus victi sunt vicibus, sed eis vindictam daret, et eis iam in tertia vice victoriam contra hostes. Deus autem hoc fieri Finee prophetante promisit. Duabus ergo partibus dividentes exercitum, mediam quidem in insidiis circa urbem nocte collocaverunt. Medium vero Beniamitis congressi, paulatim eis invenientibus recedebant, et Beniamite persequebantur Hebreos fugam simulantibus ut eos ab urbe protraherent, ita ut et iuniores in civitate propter infirmitatem relicti discurrerent, volentes adire hostes. Cum vero a civitate multum recessissent, fugere quidem Hebrei cessaverunt, et revertentes steterunt ad pugnam, et illis qui in insidiis erant dederunt signum. Qui surgentes cum clamore hostes a tergo aggressi sunt. Beniamite vero ut senserunt se esse deceptos, in angustia constituti, et in valle quadam coacti et concavo loco collecti sunt, et ibi iaculis sauciati ita ut omnes interierint preter illos sexcentos viros, qui conglobati ad invicem constipati, et dextra et leva manu se defendentes, per medios hostes cum iri transeuntes, et aliquos eorum occidentes, effugerunt ad vicinos montes, et ibidem commorati sunt. Illorum vero circa XXV. milia sunt extincti. Igitur post haec Israhelite Gabaa civitatem igne concremaverunt, et mulieres et infantulos masculos peremerunt. Aliis etiam civitatibus similia facientes, sic erant contra eos commoti, ut et Iabitas qui erant cives Galaaditis regionis, eo quod non venissent secum ad pugnam, mittentes XII. milia armatos de suis, iuberent eos interimi. Occiderunt ergo hi qui missi fuerant omnes viros pugnaces cunctaque cum filiis et uxoribus preter quadringentas virgines, et cuncta iura succensa sunt propter passionem corrupte mulieris, et virorum qui ab eis occisi fuerant. Post haec autem Israhelite pro calamitate Beniamitarum penitentia ducti sunt, et super hoc ieiunare proposuerunt, licet illi iusta passi essent, eo quod in lege peccaverunt. Tunc sexcentos viros qui fugerant vocaverunt; erant enim supra quandam petram que Sirras appellatur. Legati vero cum venissent ad eos, dicebant non tantum illos calamitate percussisse, sed et se cognatis pereuntibus

131.

et ingemiscentes suadebant eis ut pacienter ferrent. et ad illos ceteri convenerunt. nec omnino tribum beniamitarum sinerent exterminari. et permittebant etiam eis reddendam et de preda quecumque tollere vellent. Illi vero hiis contriti se dei iudicio gestis. et iniquitate sua cognoscentes. obedientes legatis cum eis ascenderunt. Israhelite vero uxores eis quadringentas illas virgines iabitidas dederunt. et convenientes tractabant de reliquis qui non acceperant uxores. cum utique iurassent eam bellum ne suas filias nulli beniamite coniungerent. Aliqui ergo dicebant illud iusiurandum non debere servari quod per iram non voluntate nec iudicio protulissent. nichilque fore deo molestum si tribum periturum salvare possent. adicientes et hoc quod periurium quando non fit ex necessitate pessimum esse. et quando fuerit ex malignitate commissum. Cumque seniores periurii nomen valde timerent. quidam ex eis dixit. Si consilium meum vultis sequi. isti uxores acquirent. et religio iurisiurandi servabitur. Ter enim in anno in sylo … ad mercimonium fit conventus. ergo dum venerint ibi mulieres et virgines. Suadeatur ergo beniamitis ut rapiant sibi ex eis quas voluerint et ducant uxores. nobis neque iuvantibus neque prohibentibus. Et de patribus earum qui tristes fuerint vindictamque poposcerint. dicemus eos potius esse culpabiles. qui custodiam non habuerint filiarum. Oportet enim beniamitas iram tem… dere, quia iam circa eos usi sumus immensa. Hii itaque consentientes. decreverunt beniamitas rapta nuptias celebrare. Instante vero festivitate illi ducenti viri qui non acceperant uxores. ante civitatem pervenerunt et loca in quibus se latere credebant positi. insidiabantur virginibus venientibus. Cumque sine custodia apparerent. illique surgentes tenuerunt eas. et abducentes duxerunt eas uxores. et ad opera se terre dederunt. studentes ut ad secundam felicitatem denuo remearent. Hoc itaque modo tribus beniamin cum pene tota deperisset. israhelitarum sapientia reparata est. Hoc ergo bellum ita sedatum esse dinoscitur. Horum vero similia et tribum dan exhinc contigit sustinere. Cum israhelite bellorum studium reliquissent. et ad opera mala se convertissent. chananei contempnentes eos. nec aliquid propter eos facientes. collegerunt suum exercitum firmam habentes spem quasi hebreos affligerent. et de certo civitates licenter inhabitabant. currusque faciebant et exercebant remisse. et undique ad invicem conveniebant. Et de tribu quidem iuda civitates ascalon et accaron abstulerunt. et multas alias in campestribus constitutas. et ipsos danitas in montana fugere compulerunt nec paululum eis locum in campestribus relinquentes. Et dum danite ad bellandum essent ydonei. nec etiam terram sufficientem haberent. miserunt de suis quinque viros ad loca mediterranea quatenus considerarent in qua habitare de certo potuissent. Illi autem non procul a monte libano et iuxta iordanis fontes circa maximum campum sydonis civitatis. itinere unius diei perambulantes. contemplantesque terram bonam nimis uberrimam. significaverunt eis. Quo cum exercitu procedentes. edificaverunt illic urbem cognominatam dan. sic ipsa appellabatur tribus. Israhelite igitur cum essent in labore difficiles. et quod in legis cultu defecerant. et quod a sua conversatione transgressi ferebantur ad libidinem. et pro sua voluntate viverent. chananeis imminentibus omnibus malis implebantur. Irata est eis ergo deus et felicitate quam innumeris laboribus acquisierant propter epulas amiserunt. Castra siquidem movente contra eos cusarthon rege assyriorum. multi hebreorum pugnantes perierunt. et oppressi fortiter capti sunt. quidam vero propter timorem sponte se illi tradiderunt. et maiora quam possent tributa imposita senioribus exsolvebant. et diversas iniurias proferebant per annos octo. post quos hoc modo liberati sunt. Ceneth quidam de tribu iuda vir industrius prudentiaque fortissimus. responso sibi dato ne despiceret hebreos in necessitate huiusmodi constitutos. sed ut potius reduceret eos ad ius libertatis auderet. Tunc ille adhibens sibi quibus tunc in illis rebus positis aut pudor erat aut timor. et cum ipsis castra assyriorum diripuit. Tunc plurimi hebreorum ad certamen accesserunt. et cum assyriis congressi sunt fiduciam habentes victorie. eosque valde persecuti coegerunt eufraten magnum flumen transmeare. Ceneth autem cum ipso opere fortitudinis sue probavisset. effectu principatus accepit honorem ut populum iudicaret. mortuus scilicet annis xl. iudicatus est. Hoc autem moriente. denuo res israhelitarum sine principe vexabantur. et dum honorem deo non ferrent. nec legibus obedirent. magis ac magis afflictionibus subiciebantur. ita ut eglon rex moabitarum despiciens eos. bellum eis inferre presumeret. et multis eos preliis obtineret. et subderet. et omnem potestatem eorum prorsus humiliaret. eosque iuberet tributa persolvere. Construens autem sibi menia regium in iericho nichil mali reliquit quod populo non imposuit. eosque ad inopiam perduxit annis x et octo. Misertus autem est deus illis que patiebantur. et eorum supplicationibus inclinatus. ab iniuria moabitarum hoc modo eos eripuit.

Quidam iuvenculus nomine aoth de tribu beniamin ex patre gera. audaciaque fortissimus. et corpore ad opera exercenda robustus. in leva manu maximam fortitudinem habens. cum in iericho habitaret. eglon regi factus est notus muneribus eum placans. ita ut per hoc et ceteris qui erant circa regem carus existeret. Aliquando autem cum duobus famulis munera regi ferens. latenter gladio in dextro femore ligato intravit ad eum. Erat autem estatis tempus cum iam media dies esset. et rege quiescerent custodie. et propter estum et cunctis ad prandium recedentibus. Cum ergo iuvenculus regi eglon munera prebuisset. commoranti in quodam loco temporibus caloris oportuno. eius secretum petiit. Aderant autem soli famuli regis. Cum rex famulos abire iussisset. ut cum aoth loqueretur. et sederet super solium suum. et aoth terror ingressus fuisset. ne eum fortissime inficere non valeret. relaturum se ex dei precepto somnium dixit. Cumque ille letus pro somnii recitatione de solio surrexisset. aoth eum in … percussit. et gladium in eadem relinquens egressus est. clausamque ianuam dereliquit. Ministri vero quiescebant. credentes regem in sopore conversum. Aoth vero iericho … latenter profectus. exhortabatur socios ut suam defenderent libertatem. At illi gravissime hec audientes tubis utebantur. mos enim est patrii hiis populum convocari. Ministri quidem eglon diu quod contigerat ignorantes cum advesperasceret. metuentes ne quid ei inopinabiliter accidisset. intra cubiculum sunt ingressi. eumque mortuum comperientes in stupore conversi sunt. et antequam sua castra colligerent. israhelitarum irruit super eos multitudo. et alii quidem repente perempti sunt. alii in fugam versi tamquam … moabitida liberandi. Erant autem perempti eorum ultra decem milia. Viri autem israhelite preoccupantes transitum iordanis. eorum multos interfecerunt. et nullus eorum manus evasit. et hebrei hoc modo ab eorum servitute liberati sunt. Aoth vero ob hanc causam principatus honorem a plebe. defunctus est dum tenuisset hac potestate annis lxxx. vir utique et preter hanc causam maxima laude dignus existens. Post hunc extitit sangar filius anach, electus ad principatum. et primo anno vitam explevit. Igitur israhelite calamitates quas passi fuerant non colendo deum nec legibus eius obediendo. non assignantes correptioni dei. antequam a moabitarum servitio respirarent. a rege chananeorum iabin nomine subiugati sunt. Hic autem iabin ortus quidem videbatur de civitate asorte que posita est super paludem samachonitidem. habebatque armatorum trecenta milia. equitum decem milia. et curruum tria milia possidebat. Super hanc miliciam dux erat sysara. apud regem honore primus. Qui veniens ad israhelitas vehementer eos afflixit. ita ut tributa eis imponeret. que xx annis eis dederunt. ergo quod deus eos maiore tempore domare vellet. propter eorum iniurias et iniquitates maximas. De certo autem conversi a malis suis. et agnoscentes has calamitates super plebem contemptum venisse. quandam prophetissam nomine debbora. quod nomen significat hebraica lingua apem. rogaverunt ut deprecaretur dominum quatenus misereretur eorum. nec despiceret a chananeis oppressos. Deus autem annuit salutem eorum. et precepit duce eligi de tribu neptalim barach. quod nomen significat hebraica lingua choruscationem. Vocans ergo debbora barach iussit eum eligere x milia virorum et ad hostes procedere. promittente deo victoriam. Cumque barach dixisset non se exercitum ducturum. nisi et illa quoque una secum procederet. tunc illa irata dixit. Tu quidem tradis mulieri hanc dignitatem quam tibi deus dedit. ego autem non refutabo. Et congregantes x milia virorum. castrametati sunt apud montem thabor. Quibus sysara rege precipiente obviam venit. et non procul ab eis castra fixit. Barach autem et israhelite obstupescentes multitudinem hostium. cum de fuga iam cogitarent. debbora retinebat eos. et ipsa die dimicare precipiebat. et victoriam deo auxiliante pollicebatur. Congressis ergo eis atque pugnantibus ymber magnus profluxit et grando contra faciem chananeorum versa. et ventus pluviam aspectibus eorum inmittebat. ita ut arcus eorum et fundibule inutiles fierent. et armati propter frigus uti gladiis non valebant. israhelitas vero tempestas immissa post tergum minus nocebat. Qui in auxilio dei sumebant fiduciam. et hostes in medium invadentes multos eorum interfecerunt. et aliqui quidem ab israhelitis exercitu sunt. alii vero equis excussi propriis ceciderunt. ita ut et multi eorum conculcantibus morerentur. Sysara vero exiliens de curru. cum videret fugientes suos. fugiens et ipse venit ad quandam mulierem cineleam nomine iahel. Que cum rogaret ut se celaret suscepit eum. et petenti dedit lac corruptum poculum. Erat enim fatigatus. et cum nimium bibisset. conversus est in somnum. Illa vero dormienti ferreum clavum ad tympus posuit. et cum malleo percussum ad terram usque defixit. et veniente barach post paululum ostendit eum terra confossum et mortuum. Sic ergo victoria contigit secundum ea que a debbora dicta sunt. ut per mulierem hic triumphus accideret. Barach autem ducens exercitum super asor. et obviam venientem sibi interemit iabin. et cadente principe civitatem usque ad fundamenta deiciens. princeps fuit hebreorum per xl annos. Eodem autem tempore moriente barach et debbora. madianite rogantes amalechitas. et arabas. castrametati sunt super israhelitas. et congressis senioribus viros pugnaces interemerunt. eosque manibus alligantes. cuncta depredabantur. Hoc autem facientibus illis per vii annos israhelitarum populus per montana collectus est. et campestria dereliquit. foveas quasdam et speluncas ut fugientes ab illis potuissent quodam modo liberari. Hi autem madianite estatis tempore ducentes exercitum per hyemem israhelitas terram colere permittebant. ut laborantes comprimere facillime possent. Erat ergo fames. et ciborum maxima difficultas. Tunc ergo conversi ad dominum precibus exorabant. ut eos eriperet. Gedeon autem iasi filius de tribu manasse paucos manipulos spicarum ferens. latenter eos terebat in torculari. cum metueret hoc publice in area facere propter hostem. Tunc visio apparuit ei in forma iuvenculi. dixitque eum felicem et carum deo esse. monebatque eum ut fiduciam haberet in domino. et festinaret quatenus hebreorum defenderet libertatem. Ille autem hoc impossibile esse dicebat. quidem et tribus ex qua esset multitudine privaretur. sed et ipse puer esset et ad tantum opus infirmus. Deus autem quod dixerat se impleturum esse dicebat. et ducibus israhelitis se victoriam prebiturum. Et cum hec gedeon quibusdam iuvenibus enarrasset. credidissentque ei. repente convenientes congregati sunt quasi x milia virorum. Astitit autem deus gedeoni per somnium et indicavit ei imbecille esse naturam hominum. et quia cum essent fortitudine precipua. victoriam deo non sibi reputarent. tamquam si multo hoc dignoque gererent exercitu. precepitque ut circa medium diem exercitum ad flumen faceret venire. et eos qui inclinati biberent. sine formidine magnanimos estimaret. qui vero cum festinatione manibus aquam biberent. eos crederet hostium formidine detineri. Et cum gedeon secundum dei iussionem hoc adimplesset. trecenti viri reperti sunt. qui aquam manibus cum timore et turba lamberent. et istos secum ducens. ceteros abire iussit. Posuerunt itaque castra super iordanem. die altera transituri. Et cum gedeon cum timore consisteret. quoniam ei preceptum fuerat ut nocte hostes invaderet. volensque eum deus a formidine revocare. precepit ut sumens unum militem ascenderet ad tabernacula madianitarum. sumpturus ex verbis eorum confidentiam belli. Obediens autem gedeon sumpsit secum proprium famulum nomine phara. et accedens ad quoddam tabernaculum hostium invenit in eo vigilantes. et iuvenculum aliquem suo commilitoni somnium recitantem. ita ut gedeon audiret. Erat enim huiusmodi visio quam dicebat. quasi vidisset hordeaceum panem qui pro vilitate incomestibilis esset hominibus per exercitum revolutum. regis apprehendisse tabernaculum. et recta via deiecisse. Ille vero cui narrabat visionem interitum exercitus eorum significare pronunciavit dicens. unde et videretur ei omne semen quod vocatur hordeaceum constat esse vilissimum. et inter omnem populum israhelite videntur abiecti velud genus hordei. et apud israhelitas nunc gedeon exultat et eius exercitus. Quod ergo panem te videre dixisti. qui tabernacula nostra vastavit, metuo ne deus contra nos gedeoni victoriam concedat. Gedeon autem somnium audiens. spem magnam habuit. parata fiducia. reversus est ad suos. iussitque eos armari. narrans eis hostium sermonem. Illi vero iussis que dicta fuerant parati sunt. et circa primam vigiliam suam gedeon ducebat exercitum in partes divisum. portabantque cuncti vacuas pharetras et lampades ardentes. quatenus graves hostibus viderentur invasis. et in dextera manu habebant cornua quibus pro tubis utebantur. Multum itaque locum hostium occupaverat exercitus. habebatque multitudinem camelorum. et secundum gentium morem pascentes in uno circuitu erant omnes. Gedeon autem hebreis precepit. ut cum venissent circa hostium castra. signo dato tubis canerent. pharetrasque confringentes cum lampadibus impetum facerent ululantes quod victoriam deus gedeoni conferret. Quod cum fecissent. timor comprehendit hostes adhuc dormientes. erat enim nox. et hoc deus fieri preceperat. Igitur pauci perempti sunt hostium ab hebreis. plurimi vero a semetipsis occidebantur. eo quod linguis propriis discordarent. Nam dum fuissent in fugam redacti. unusquisque perimebat proximum dum eum crederet inimicum. et facta est magna cedes. Fama vero victorie gedeonis ad israhelitas perveniente. cuncti simul armati sunt persequentes hostes. et comprehenderunt eos in quadam convalle scopulis valde circumdata quam transire non possent. et circumstantes occiderunt omnes. duosque simul reges oreb et zeph. Nam reliqui duces colligentes relictos milites qui erant quasi viii et x milia. castrametati fuerant longe ab israhelitis. Gedeon autem labore fessus. sed persequens cum omni exercitu eisque congrediens omnes interemit. et reliquos duces zebin et arvon apprehendens captivos duxit. Mortui sunt in ea pugna madianitarum et arabum qui eis solacia prebuerunt quasi xx milia. multaque preda auri et argenti et vestium. et camelorum et subiugalium.

et hebraicae collata uictoriae. Gedeon autem uadens in essitia propria regione, occidit ibi madianitarum reges. Tribus autem effrem ex qua erat gedeon cum grauiter ferret quod eam non communicasset, exercitum super eum festinabat inducere: cur eis non indicasset quando hostes inuasisset. Gedeon autem cum esset humilis animo et omni uirtute summus, dicebat non se auctoritate suae consilio praeter eos pugnasse contra hostes, sed deo iubente; uictoriam uero non minus eorum quam sui laboris esse fatebatur. His ergo sermonibus mitigans eorum iram eos a periculo intestinae seditionis eripuit. Iniuriae tamen huius poenam illa tribus postea accepit, quam oportuno tempore declarabimus. Gedeon itaque principatum deponere uolens, coactus est a populo. tenuit illum annis xl, populi iura disponens, et cunctis ad eius iudicia concurrentibus: quaecumque dixisset firmissime omnia seruabantur. Qui cum senex defunctus fuisset, in regione effrem sepultus est. Iste habuit filios liberos lxx. plures enim habebat uxores naturales. unum [illegible] autem filium habuit ex concubina druma nomine abimelech [illegible] portas. Qui post mortem patris pergens in sychem ad cognatos suae matris, unde fuerat orta, et sumens ab eis pecunias, iniquitatum multitudine erat insignis. Reuersus ergo ad patriam propriam, occidit omnes fratres suos super unum lapidem lxx uiros absque solo ionatha, hic enim fugiens bene fiducia liberatus. Abimelech autem assumpta tyrannide, cum prius hoc non auderet usurpare quod et proceribus iustitiae erat acerbum. Igitur dum quodam tempore publica festiuitas esset in sychem, cunctaque illic multitudo consisteret, frater eius ionathan quem fugisse praediximus, ascendens in montem garizin, qui sychimorum super eminet ciuitati, exclamauit. Multitudine ergo praebente silentium praecatur ut quod diceret libenter audirent. Factoque silentio dixit, quod arbores facto consilio humana uoce petissent ficum ut super eos regnaret. Qua negante eo quod proprio honore fungeretur, nec alium honorem extraneum quaerere deberet: arbores consummationem regni non reliquerunt, iussumque est eis ut hunc honorem uiti praeberent. Sed et uitis electa, hisdem uerbis usa quibus ficus, respuit regnum. Hoc facientibus et oliuis, ramnum arbores petierunt ut regnum super eas sumeret. Hoc enim genus inter ligna habet natura ignem proferendi. Quibus promisit se regnum suscipere et insigniter imperare: ita tamen ut sub eius umbra requiescerent. Si uero sibi contrarii fierent, eas igne concremaret. Hoc autem non risus dico, quia multa bona ex patre per gedeon, abimelech filium concubinae eius extulistis in principem, et filios gedeonis interfecistis. Cumque talia dixisset abscessit, et habitabat latenter in montibus annis tribus timens abimelech. Hinc non post multum tempus sychimitae paenitentiam agentes pro nece filiorum gedeon, expulerunt abimelech ab urbe pariter et a tribu. Ille uero cogitabat affligere ciuitatem. Tempore autem superueniente uindemiae, metuebant colligere fructum, ne quid eis abimelech faceret mali. Veniente autem ad eos quodam principe gaal nomine cum armatis cognatis suis, sychimitae rogabant eum ut eos defenderet donec uindemias congregarent. Quo eorum faciente petitione procedebant ad opus uindemiae: et cum eis gaal suos ducebat armatos. Cumque fructus fuisset cum securitate collectus, iam aperte blasphemabant abimelech, et loca insidiarum facientes circa ciuitatem, multos principes abimelech latenter occidere. Zebul autem quidam princeps sychimitarum misit nuntios ad abimelech, et indicauit eis quibus uerbis populus gaal contra eum exacueret, monuitque eum ut insidias poneret ante urbem, seque suasurum gaal ut egrederetur de ciuitate. Quo facto irrueret in eum, et se uindicaret, et deinceps sine metu populi amicitias collocaret. Cumque abimelech in insidiis resedisset, et gaal incaute commoraretur in suburbio, et cum eo zebul, uidens gaal paulatim quasi uiros inarmis ordinatos ad urbem accedere, ait ad zebul: Ordinari uideo uiros armatos. Quo respondente umbraculum esse petrarum, cum magis appropinquarent ueri, hoc aspectu considerans non umbras sed uirorum dixit esse insidias. Tunc dixit ad eum zebul: Nonne tu accusabis malitiam abimelech? Cur itaque tuae uirtutis magnitudinem non ostendis, ut cum eo pugnam congrediaris? Gaal uero turbatus congressus est cum abimelech, et ceciderunt aliqui de eius armatis. ipse uero fugiens in ciuitatem ut alios excitaret: et denuo zebul egit ut expelleret gaal ex urbe accusans eius ultionem quod non bene pugnasset contra abimelech. Abimelech uero cognoscens egressuros sychimitas ad uindemiam loca circa insidiis occupauit, et illis procedentibus ad bellum, una pars exercitus abimelech apprehendit portas, ut ciuibus auferret ingressum, alii dispersos interemerunt, et ubique caedes effecta est, et ciuitatem ad fundamentum usque subuertens, sal super eius ruinas spargens, uictor abscessit. Omnes itaque sychimitae hoc modo perempti sunt. Quicumque uero per prouinciam dispersi fugerunt, super quandam petram munitissimam congregati morabantur. Cumque hoc abimelech agnouisset, uenit super eos cum exercitu, et colligens de silua ligna iussit ut hoc idem uniuersus faceret exercitus. Velociter autem saxo circumdato lignis, subiectus est ignis. et flamma surgente nullus ex eo saxo fugit, sed una cum uxoribus et filiis sunt extincti uiri, quidem circa mille et quingentos, et qui effugerant huiusmodi calamitas occupauit. Quibus haec afflictio nata est secundum maledictionem ionathae eo quod iniqua gesserunt contra domum gedeon. Abimelech autem nolens ultra tamen malam ferre propter uiros sychem, neque malitiae suae uolens imponere modum, donec perderet uniuersos, ueniebat ergo ad thebes ciuitatem et facto discursu cepit eam. Cumque esset in ea maxima turris in qua uniuersi confugerant, obsidere hanc uolens, dum proxime uenisset ad murum, sumens mulier quaedam fragmentum molae capiti eius repente percussit. Qui dum cecidisset saucius, armigerum rogauit ut eum occideret, ne mors eius opus mulieris esse uideretur. Ille autem praeceptum perfecit. Abimelech autem huiusmodi poenam pro factis mortem et his quae in sychimitas praesumpsit exsoluit. Haec et calamitas secundum diuinationem ionathae uidetur completa. Exercitus uero cum abimelech fuit eo moriente dispersus discessit ad propria. Israhelitarum uero principatum post eum percepit gamer galaatinus ex tribu manasse: uir maliis felix, et filios bonos habens numero xxx. in equitatu peritos, et principatum ciuitatum galaaditarum habentes. Hic duobus et xx annis obtinens principatum senex defunctus est, et sepulturam in gamon galaaditarum ciuitate promeruit. Igitur israhelitae ex inhonesta sua uita, ad iniuriam dei legumque transgressiones ferebantur. Quos statim ammanitae et palestini cum magno exercitu deuastabant, omnemque regionem transiordanem detinentes, reliqua comprimere festinabant. Hebrei uero malis afflicti ad supplicationes dei conuersi sunt, et sacrificia celebrabant, rogantes eum ut placatus eorum precibus ab ira quiesceret. Deus itaque placatus eorum precibus eis misit auxiliatorem. Itaque ammanitis castra metantibus in terra galaaditarum, prouinciales ducem non habentes ducem poscebant: galaaditis ut sub mercede ducem eis daret iephte. Erat autem iephte uir uirtute potens, sapiens ad dispensandum exercitum. Ad hunc ergo galaaditae mittentes rogabant ut esset eorum dux, promittentes ei si uictor ab hostibus rediret, ei cuncto tempore principatus exercitus sui concederent. Ille uero neque eorum precibus obediuit, culpans eos quod ei non praebuissent auxilium, dum iniustitiam fuisset a patre perpessus a fratribus. Non enim

132.

consanguineus eis erat, sed de aliena matre generatus, et hunc pater super omnes amabat. Ob hoc ergo expulerunt eum fratres, despicientes eius animi probitatem. et ob hanc impotentiam galaaditica morabatur, et omnes de longe ad se uenientes sub mercede propria retinebat. Illis uero supplicantibus, iurantibus se principatum eidem fore praebituros, tandem aliquando consensit, et uelociter diligentia rerum adhibita, in urbe masphat exercitum constituit, legatione missa ad regem ammanitarum causam eius inuasionis accusans. Ille uero remisit, et israhelitarum culpabat egressum ex aegypto, petebatque ut ab amorrea terra recederet, quia patrum eius quondam fuisset. Cui respondens iephte ait, quod irrationabiliter culparet israhelitas de amorrea, sed potius eis gratias agere deberet, pro ammonitide terra sibi concessa. et dum possent secundum moysi iussionem ut eam tollerent, illos eam eligere permisisset: quam post annos trecentos dei auxilio reparauerant, ob quam rem pugnaturum se fore dixit. Et haec quidem iephte effatus, legatos abire permisit. Ipse uero domini uictoriam deprecatus, et sacrificium promittens ut si uiuus reuerteretur, quicquid ei primum de domo sua occurreret immolaret, congressus cum hostibus copiose uicit. et occidens eos persecutus est eos usque ad amanitidam ciuitatem. et inde digressus in ammanitidam regionem, multas uastauit urbes. praedamque collegit, et a seruitute domesticos liberauit, quam xviii annis sustinuerant. Reuersus autem calamitatem incurrit nullo modo prosperae felicitati aequalem. Nam ei unigenita filia tunc ei primitus cum rediret occurrit: Qui grauiter ingemiscens magnitudine tanti doloris eo quod filia sola obuiasset, indicauit ei quod deuouisset eam sacrificare deo. Quae tamen nullo casu non doluit pro patris uictoria cum libertate moritura. Petebat autem duos menses sibi concedi, ut iuuentutem suam cum ciuibus lamentaret, et post haec uota proferret. Quo tempore transeunte filiam pater immolauit, nec legitimum faciens holocaustum, nec deo carum, nec praemeditans apud semetipsum qualiter apud posteros huiusmodi facta notaretur. Igitur tribus effrem super iephte uolens exercitum ducere, eo quod bellum ammonitarum eis non indicasset: sed uoluisset solus praedam habere et gloriam. huiusmodi iephte satisfaciebat eis dicens, eo quod eos non latuisset cognatorum oppressio, sed et uocati ad auxilium non uenissent, cum oporteret eos ante preces occurrisse. Deinde culpabat eos, quod hostibus iniuste pugnantibus non ausi fuissent resistere: postea uero cognatis inferrent bella. et minatus est eis si non temperarent se a talibus deo auxiliante contra eos pugnare. Quibus dum satisfieri non potuisset, sed contra eum exercitum a galaaditana terra duxissent, amplum eis dilatauit interitum, et persequens fugientes et praeoccupans exercitu praemisso uado iordanis xl duo milia uirorum ex effrai occidit. Ipse uero cum principatum tenuisset sex annis defunctus est, et sepultus in sebechi patria sua intra galaaditida. Moriente uero iephte tenuit principatum absanis de tribu iuda ciuitatis bethleem. Hic filios habuit lx. xxx masculos et reliquas uirgines. quos omnes dimisit uiuos, filias uiris tradens, et filiis dans uxores. Qui dum nichil bellorum gessisset in septem annis, sermone et memoria dignus in senectute defunctus est, et sepulturam in patria sua promeruit. Igitur absan mortuo, chilon de tribu zabulon post eum tenuit principatum x annis, et nec ipse aliquid in uirtute egit praecipuum. Post hunc abdon ylonis filius de tribu effraim de ciuitate pharatonitorum principatum habuit, qui pro sola eruditione possedit memoriam, nullumque bellum propter pacem quam habuit exercuit. Hic filios habuit xl, et alios ex eorum semine descendentes xxx. qui simul omnes lxx exercitii equites erant. quos omnes superstites derelinquens defunctus est, et in pharatum sepulturam promeruit. Hoc autem mortuo, israhelitas palestini praeualuerunt, ita ut ab his per xl annos tributa perciperent, a qua seruitute hi tamen liberati sunt. Quidam manue de tribu dan, et princeps egregie patriae, habuit uxorem pulcherrimam quae inter contemporaneales feminas electa erat. Et cum filios non haberet, grauiter hoc ferebat. et dominum pro filio rogare coepit. et in suburbano suo in campo maximo frequenter morabatur cum uxore. Erat autem ei nimius amor in uxoris pulchritudine. et inde sine temptatione erat zelus ipsius. Et dum quodam die mulier esset sola, apparuit ei angelus dei, similis pulchro iuueni. eique nuntiauit filium masculum generandum dei prouidentia qui fore optimus, et fortitudine praecipua clarus. atque palestinos comprimendos asseruit, praecepitque ut eius comam minime tonderent, nullumque potum nisi aquam deo praecipiente biberet. Et cum haec dixisset abscessit. Illa marito ueniente indicauit angeli uisionem, et pulchritudinem et proceritatem. ita ut ille obstupesceret, et ex uerbis eius amore zelum caperet. At illa uolens ceteram eius mitigare rogauit dominum ut angelum dei denuo destinaret: quatenus maritus eius eum inspiceret. Iterum ergo uenit angelus dei in suburbano illorum. et apparuit mulieri uiro remoto. illaque rogabat ut sustineret donec maritum adduceret. Quo annuente: uocauit maritum. Qui cum uidisset angelum, rogauit eum ut quaecumque uxori eius dixisset, illi pariter declararet. Cui cum dixisset angelus omnia quae mulieri praeceperat custodiret si masculus nasceretur. te rogante eum manue ut expectaret donec ei aliquid offerret. Occidens autem manue hedum, eumque coquendum uxori praebens, tollensque carnem et panes posuit super saxum absque uasis. Quo facto, angelus uirga quam in manu tenebat tetigit carnes, et igne protinus emicante, carnes cum panibus sunt absumptae. Tunc angelus super fumum quasi in curru in caelum ascendere uidebatur. Cumque manue metueret ne quid ei propter uisionem dei proueniret aduersi, eum uxor ut confideret hortabatur: et pro sua utilitate deum uidisse fatebatur. Cumque genuisset filium custodiam habuit mandatorum. natumque puerum uocauerunt samson, quod nomen significat robustum. Crescebatque puer uelociter, et tam per abstinentiam ciborum quam capillorum remissione propheta iam futurus agnoscebatur. Veniens ergo cum parentibus in tamnita ciuitate palestinorum dum celebraretur ibi festiuitas, uirginem ibi conspiciens concupiuit. rogauitque parentes ut ei puellam peterent uxorem. Quibus negantibus eo quod esset de aliena gente progenita, dicentibusque quod ei nuptias praeberent hebreas congruas, uicit eius petitio ut ei uirgo desponsaretur. Dumque samson frequenter ad eius iret parentes, occurrit leoni, et cum esset inermis tenens eum manibus suffocauit, et in silua interiore extra uiam proiecit. Rursumque dum iret ad puellam, inuenit agmen apium fauum mellis in leonis ore comportasse, et tollens ex eo tres fauos mellis cum aliis donis quae portabat puellae dedit. Cumque tamnitae omnes essent in epulis nuptiarum, metuentes fortitudinem iuuenis, xxx iuuenes pubertate perfectos constituerunt iuxta eum, uelut socios eius factos. ope uero custodes, ne quid forte committere posset mali, conuiuiorum facietate crescente. Cumque in ludo consisteret, qualia solent in nuptiis fieri, tunc samson ait: Proponam uobis parabolam. et si solueritis eam vii diebus proposita quaestione, lineas singulas et totidem stolas propter honorem uestrae sapientiae percipietis. et his dantis gloriam quoque et lucrum. Est autem ista parabola: Cibum genuit [illegible] ipso suauem, licet ipse nimis sit insuauis. Illis autem per tres dies quaestionem non ualentibus inuenire, dixerunt puellae ut a uiro suo hoc inuestigaret, cum et minati sunt incendium, nisi hoc studeret implere. Samson autem puella rogante ut diceret, primum quidem negauit. Cumque illa nimis

instaret et ad lacrimas provenisset, et diceret quod eum non amaret, et Samson indicavit ei quemadmodum leonem interemisset, et quomodo apes intra eum inveniens, tres favos mellis inde tulisset. Et ille quidem dolosum nesciens, omnia declaravit. Illa vero rursus sermone requirentibus exposuit. Septima vero die cum tempus esset ut propositam solverent questionem, antequam sol occumberet, convenientes dixerunt ad Samson: Leone comprehensis nichil insuavius est, neque nichil dulcius est utentibus melle. Quibus Samson respondit: Nichil est quod in hoc mundo muliere dolosius, que vobis hoc verbum exposuit. Dedit ergo illis que promiserat, facta cede de ascalonitis, nam et isti palestini sunt. Post hec nuptias refutavit, et puella que eum ad iracundiam provocavit, duxit eius amicum. Pro qua iniuria exasperatus Samson, deliberavit cum ipse et omnes cum eo palestinos affligeret. Cumque tempus estatis esset et fructus messium appropinquasset, comprehendens trecentas vulpes, et caudis earum ligans ardentes faces, dimisit in messes palestinorum, et omnes eorum interiit fructus. Palestini vero scientes hoc opus esse Samson, propter iniuriam quam ei fecerant, miserunt statim in Thamnatam, uxoremque eius cum parentibus interemerunt, tamquam qui malorum huius auctores extiterant. Samson autem multos palestinorum in campestribus occidit, et descendens habitabat in Etham, secessum valde munitum, in tribu Dan. Et palestini commota contra tribum Dan castrametati sunt. Illis vero dicentibus se iniuste inferri supplicium propter delicta Samson, dum itaque tributa imposita persolverent, dixerunt eis palestini, ut si nollent hoc pati, Samson traderent ligatum. Qui volentes eum tradere, venerunt ad secessum ubi habitabat Samson cum tribus milibus armatorum, et culpantes eum pro his que contra palestinos viros egerat, qui dominarentur omni generi hebreorum, rogabant eum ut descenderet quatinus eum potestati illorum traderent, poscebantque ut hoc voluntarie perferret. Quorum iusiurandum accepisset quod nichil ei plus fieret quam ut hostibus traderetur, descendens de secessu semet ipsum eorum potestati tradidit, et illi eum duobus funibus alligantes ducebant ut traderent palestinis. Et cum in quendam locum venissent, qui non longe erat a palestinis, et illis occurrentibus cum gaudio et clamore, tamquam ea que cupiebant desiderabiliter adimplessent, dirrumpens vincula Samson, et arripiens asini maxillam que ipsi ante iacebat in hostes irruens, percussit ex eis quasi mille viros, et alios turbatos in fugam vertit. Samson ergo plusquam oportebat exultans, non dei cooperationi reddebat, sed suis virtutibus asscribebat, quod per maxillam asini hostes ceciderent, alii in fuga sunt versi. Quem dum ob hoc sitis validissima invasisset, considerans quod nichil esset virtus humana, rogabat deum ne propter hoc irascens eum traderet palestinis, sed ut potius illi auxilium in necessitate conferret, et a malis eriperet. Cuius precibus misertus deus, fontem tam quendam perennem de asine maxilla suavem copiosumque produxit. Inde Samson bibens, ipsum locum vocavit maxillam, et hactenus hoc nomine nuncupatur. Postquam pugnam Samson despiciens palestinos, venit in Gazam, et in quodam diversorio morabatur. Agnoscentes vero Gaze principes eius introitum, statuerunt insidias ante portam, ut egrediens comprehenderetur. Samson autem dum hoc cognovisset, circa mediam noctem surgens arripuit portas, ipsasque simul clausuras et vectes, et alia eorum ligna super humerum tollens, super montem Hebron deferens collocavit. His ita gestis transcendebat et leges patrias, et dictam propriam relinquebat, imitando morem peregrinorum. Concupiscens enim mulierem meretricem nomine Dalila apud palestinos habitantem, cum ea degebat. Ad quam principes palestinorum venientes, pecuniarum promissionibus astrinxerunt, ut a Samson disceret que causa fortitudinis eius esset, per quam vinci non posset. Illa vero dum circa potum et huiusmodi consuetudinem esset constituta, et miraretur eius actus, arte sua agebat ut agnosceret quemadmodum tanta virtute precelleret. Samson autem dum adhuc sapientia fortis esset, fallebat eam dicens: Si septem vinciar palmitibus qui adhuc flecti possunt, fuero vinctus, cunctis infirmior ero. Illa vero tacuit, postea vero indicans hoc principibus palestinorum, celabat aliquos militum intra domum, et dormientem Samson artissime palmitibus alligavit. Deinde excitans eum, dixit insistere aliquos super eum. Ille autem ruptis palmitibus, tamquam contra inimicos nitebatur insurgere. Tunc mulier graviter se ferre dicebat, si propter incredulitatem favoris sui et tamquam non celaret quod ei proderet, nollet edicere veritatem. Qua rursus rogante delusit dicens, quod si septem funibus alligaretur, perderet fortitudinem. Cumque et hoc illa faciens nichil veri habere cerneret, iterum ei supplicabat. Ille autem tertio eam seduxit, dicens alligari debere comas suas, et intra clavo defigi. Cumque nec in hoc facto verax inveniretur, ad ultimum nimium supplicanti, cum etiam calamitas immineret, volens prestare Dalile ait: Meus deus curam habet, et eius providentia nutritur hanc coma iubente deo ne tondeatur, et hoc argumentum est fortitudinis mee. Hoc illa cognoscens, abrasis eius septem crinibus eum tradidit philisteis, cum iam non valeret ab eorum se invasione defendere. Qui eruentes eius oculos ligatum eum duci fecerunt, et molere fecerunt. Procedente vero tempore coma Samson crevit. Et dum esset festivitas publica, et principes palestinorum atque nobiles epulabantur simul in fano, cuius edificium due columne portabant, miserunt ad duci Samson ad convivium, ut eum omnes illuderent. Cogitans se non valere defendere ab iniuriis eorum, puero vero qui se ducebat supplicabat, ut diceret principibus ut dimitterent eum exire et paululum requiesceret. Cumque exisset petiit a puero ut eum duceret ad columnas duas supra quas domus stabat, ut se ibi reclinaret. Quo dum advenisset et ambas columnas complexasset, invocans dominum commovit eas. Simul subversis cum fano columnis tria milia hominum sunt extincta, inter quos et Samson una defunctus est, cum tenuisset principatum israhelitarum annis XX. Dignum est ergo laudare virtutem et fortitudinem et magnitudinem huius viri et circa mortem, et iram quam usque in fine contra hostes exercuit. Nam quod a muliere deceptus est, humane nature oportet asscribi, que est ad vicia facilis. Virtutis vero eius coronam necesse est habere memorabilia eius preconia. Cuius cognati sumentes corpus sepelierunt in Sara regione cum cognatis eius.

Post mortem vero Samson prefuit israhelitis Heli sacerdos dei. Sub huius tempore fame hebreorum provincias apprehendente, Elimelech quidam de Bethleem civitate tribus Iude famem ferre non valens, uxorem suam Noemi et filios ex ea natos Chelion et Mallion sumens, migravit in terram moabitarum. Dumque ei cuncta bene procederent, filii sui moabitidas duxere uxores, Chelion quidem Orpham, Mallion autem Ruth. Transactis autem X et octo annis, Elimelech et eius filii pariter defuncti sunt. Noemi autem amare ferens quod ei provenerat et desolationem carorum non sustinens filiorum, propter quos et de patria videbatur egressa, rursum revertebatur ad patriam suam. Audierat enim prospera de ipsa regione nunciari. Cuius ambe nurus deseri ab ea nolebant, sed neque ipsa resistendo eas secum proficisci poterat evitare. Et cum insisterent, optans eis Noemi feliciores nuptias quam quibus iam fuerant private, et filios bonos, et alia bona, eas remeare ad patriam poscebat, nec secum debere proficisci ad rem incertam. Nam ipsa deserendo. Igitur Orpha quidem remansit, Ruth autem cum nollet recedere, hanc Noemi sociam secum duxit, volentem cum ea omnia pati. Venientes siquidem Noemi cum Ruth socru sua in Bethleem, Booz cognatus Elimelech suscepit eas. Et cum vicini Noemi nomine suo vocarent, illa dicebat: Nolite me vocare Noemi, quod significat felicitatem, sed Maram me vocate, quia amaritudine replevit me dominus. Ruth itaque tempore messis egressa est colligere spicas post messores Booz, ut alimentum posset habere. Veniens autem post paululum Booz, et videns puellam interrogabat messores quenam esset. Illa autem accedens declaravit ei quod ipsa esset que cum Noemi venisset. Booz autem de favore socrus atque memoria mariti sui et copulati gratias agens, et ei ex permanentium rerum bonarum exoptans, et spicas eam colligere noluit, sed iussit eam metere quantum portare posset, precipiens villico ut nichil eam tollere prohiberet, prandiumque ei et cibum iussit dari dum messores hora competenti comederent. Ruth autem tollens ab eo prandium alphitam, id est reliquias ciborum socrui conservavit, et vespere cum spicis ad eam venit, portans partes ciborum quas ei vicini prebuerant, narravitque omnia que sibi dixisset Booz. Cumque indicasset illa quod cognatus esset et propter hoc ei pietatis sue providentiam exhibuisset, rursus sequentibus diebus egressa est ad colligendas spicas cum ancillis Booz. Veniens autem non post multos dies Booz, cum iam esset messis hordearia maturata, in area propria dormiebat. Hoc cum audisset Noemi, cogitabat quemadmodum cum eo Ruth collocaret. Iudicabat enim utile, si Booz duceret Ruth uxorem. Iussit ergo puelle, ut circa pedes eius dormiret. Illa vero dum hoc nefas esse non iudicaret, ut socrus iussionibus resisteret, festinans ad aream, proiecit se ad pedes Booz profundissime dormientis. Excitatus vero circa mediam noctem, requirebat que esset. Illa vero nomen suum dicente, et petente ut tamquam dominus eam secum copulare permitteret, et ille quidem quievit. Diluculo vero antequam ad opus famuli moverentur, excitans eam iussit ut tolleret hordeum quantum posset portare, et ad socrum, antequam ibi dormisse videretur ab aliquibus, dicens: Castitas in talibus rebus a derogatione est servanda, et maxime quando nichil perpetratur adversi. De cognatis vero meis est unus proximior genere, qui te debet ducere uxorem, et si te repudiaverit, ego te secundum legem ducam uxorem. Hec illa socrui referente, securitas eas tenuit, quod pro earum salute Booz cogitaret. Veniens ergo Booz iam media die in civitatem et seniores colligens, misit et vocavit Ruth atque cognatum. Qui cum venissent, dixit Booz: Filiorum Elimelech hereditatem sibi iure propinquitatis obvenisse ad possidendum. Cumque ille annuisset, dixit Booz: Ergo legem non ex media parte observare debes, et ex alia parte destruere, sed universam legem oportet servari. Mallion enim hec uxor venit, cuius dum partem agri tu possederis, et uxorem eius secundum leges debes accipere. At ille statim cessit hereditatem et uxorem Booz tradens ut uxorem ducens nomen defuncti suscitaret. Booz itaque testificans hoc cum senioribus, iussit mulieri ut ei calciamenta solveret secundum legem, et in faciem eius exspueret. Quo facto, Booz Ruth duxit uxorem, eisque post annum natus est filius masculus, quem Noemi sumens consilio mulierum vocavit Obeth, eo quod in eius senectute nutriretur. Obeth enim hebraica lingua significat serviens. Porro Obeth habuit filium Iesse, ex quo natus est David, qui regnavit et principatum filiis suis per XX et unam virorum generationes longo tempore dereliquit. Hec quidem necessaria que de Ruth gesta sunt explanavi, ostendere volens dei potentiam quod ei possibile est ad dignitatis culmen evehere quoscumque voluerit, ad quale David perduxit ex humili mysteria ortum. Inimicus siquidem hebrei iebuseorum afflictione pergravati, rursum bellum cum palestinis habuerunt ob huiusmodi causas. Heli sacerdoti qui post Samson rexit populum erant duo filii Ophni et Finees, circa homines iniuriosi, et circa divinitatem impii, et nullam quantitatem parcebant, et alia quidem munera ab oblaturis propter honorem sumentes sequestrabant, alia vero rapinis modo tollebant, et mulieribus cum religionis venientibus contumelias inferebant, et aliis quidem violentias ingerebant, alias donis mulcebant, nichilque eorum vita a tyrannide differebat. Quorum pater Heli hoc graviter ferebat, non tamen eos increpabat. Populus autem quanto sperabat venturum super eos iudicium dei, tanto vehementius ingemiscebant. Cumque futuram cladem filiorum Heli deus prophetasset et per Samuelem qui illo tempore erat puer, et Heli super filios habuit luctum. Volo siquidem primitus de ortu Samuel loqui, et postea de Heli narrare, necnon et infelicitatis casum quem habuit populus hebreorum.

Helchana vir levita in mediis civibus Effrem sorte existens, et Ramatha civitatem inhabitans, duas duxit uxores, Annam et Fenennam. Ex Fenenna ergo sunt filii progeniti, ipse tamen Annam diligebat cum esset sterilis. Veniente ergo Helcana cum suis coniugibus in civitatem Sylo ubi erat tabernaculum dei, ad immolandum, dum per epulas uxoribus et filiis distribueret partes, respiciens Anna Fenenne filios iuxta eam currentes et ludentes, pre dolore descendit ad lacrimas, et quod non haberet filios ingemiscebat. Dumque consolatione viri consolari prohiberetur, venit ad tabernaculum dei, rogans ut ei sobolem concederet, filiumque faceret esse matrem, votum vovens ut primogenitum suum domino ministraturum dicaret, nec eum simile cum privatis hominibus victum habere permitteret. Et dum in orationibus multo tempore moraretur, Heli sacerdos sedens ante tabernaculum velut ebriam abire precepit. At illa dum nusquam se bibisse diceret, nec ebriam esse, sed propter sterilitatem filiorum rogare dominum, et ille eam fiduciam habere hortabatur, et dominum ei filium donaturum esse promisit. Igitur Anna cum bona spe veniens domum ad maritum, cibum lassa percepit. Postea concepit filium, quem appellavit Samuel, quasi a deo postulatum. Venientes ergo ad Sylo ut pro nativitate filii hostias immolarent, et decimas offerrent, recordata Anna orationis sue et promissionis quam de filio voverat, deo obtulit puerum et futurum dei prophetam, crescebatque ei coma, et potus ei tamen erat aqua. Et Samuel quidem nutriebatur in templo, Helcane autem alii filii ex Anna et tres filie progeniti sunt. Porro Samuel pleno iam anno XII prophetavit. Quem quodam tempore dormientem nominatim deus vocavit. Ille vero putans se a sacerdote vocatum, venit ad eum. Heli vero dicente se eum non vocasse, reversus est. Deus autem eum usque tertio vocavit. Quod dum Heli cognovisset, dixit ad Samuel: Primo quidem o fili fili, nec autem dico tibi dominum esse qui te vocat, in nota tamen que dicat tibi. Cumque deus iterum locutus fuisset, audiens Samuel precatur ut quod vellet preciperet, in nullo ei mysterium delaturus. Cui deus dixit: Quia in quantum ades, agnosce cladem futuram hebreis omni narratione et crudelitate maiorem, et Heli filios una die morituros, et sacerdotium a domo Heli esse migrandum. Heli namque plus filios suos elegit diligere et contra eorum utilitatem, quam mihi placere. Cumque iureiurando Heli cogeret Samuel ut hec ei indicaret, ille nolebat eum contristare de tali sermone. Et cum negare eum non posset, indicavit ei omnia. Heli autem magis ac magis certior fiebat, dum undique quecumque prophetabat Samuel, probarentur esse vera.

Eodem tempore palestini moverunt castra super hebreos circa civitatem Anfeleutas. Hoc israhelite cognoscentes congressi sunt cum eis. Viceruntque palestini hebreos, et occiderunt usque ad IIII milia, reliquam vero multitudinem usque ad

propria castra persecuti sunt. De summa uero pditione formidantes hebrei miserunt ad seniores et pontifices ut archam dei deferrent. ignorantes quia maior esset ab archa que eis calamitatem inferre decreuerat. Venit ergo arca patre et filii pontificis. quibus propheta predixerat ut si archam aptam uiuere uoluissent: ad dei aspectum ut uenisset ea uiuerent. Finees enim sacerdotii fungebatur officio. patre hoc propter senectutem sibi permittente. Securitas ergo facta est hebreis tamquam per aduentum arche possent hostibus preualere. Inimici autem uidentes archam timebant. sed non sic puerbat ut timent. Facta autem congressione: uictoria quam hebrei sperabant: palestinis collata est. et perditione quam illi metuebant sustinentes hebrei. cognouerunt se frustra habuisse in archa fiduciam. Repente namque in manibus hostium ceciderunt. et amiserunt usque ad xxx. milia uirorum. inter quos ceciderunt et filii heli sacerdotis. et archa ab hostibus capta est. Nunciata autem perditione hebreorum et arche captiuitate per quendam iuuenculum beniamitem qui bello interfuit. cuncta ciuitas luctu repleta est. Porro heli sacerdos sedebat ad portas in altiore sede. et audiens ciuitatis luctum. euocauit ad se iuuenem et requirebat causam. Et dum audisset ea que in bello fuerant gesta. et de filiis suis et de uolunte ta que prius per samuelem prescius futurorum. quia ualde eum mala confundunt. que preter spem repente peruenerunt. Cum audisset archam ab hostibus captam. dolore turbatus eo quod preter spem tantum ei omen accidisset: ruens de sede defunctus est. dum octo et nonaginta uixisset annos. quorum xl. annos tenuerat principatum. Eadem die defuncta est uxor finees et eius filii. cui cum nunciata est mors uiri sui. neque uiuere ualens. in ipsa morte peperit filium. quem iechaboth appellauit; quod significat inglorium. eo quod illo tempore hebreis humilitas et deformitas contigit. Habuit autem principatum primus heli ex domo ithamar: qui fuit filius aaron. Nam primitus de domo eleazari sacerdotes extiterunt. ex quo hunc honorem filius eius finees possedit. et finees filio suo heli sacerdotium tradidit. post quem abiezer hunc honorem accepit. quem ozi filio suo reliquit. cui rursum ozi filius eius successit. et post hunc heli tenuit sacerdotium de quo nunc nobis sermo est habitus. cuius genus usque ad tempora impii salomonis hunc honorem habuit. tunc enim sacerdotium ad genus eleazari rediit.

Explicit liber quintus iosephi antiquitatis iudaice.

INCIPIT LIBER VI.

CIT PALESTINI

Archam in ciuitatem suam azotum portauerunt. et apud deum suum qui uocatur dagon quasi trophea aliqua posuerunt. Sequenti uero die ingressi templum. ut deum suum sollempniter adorarent: inuenerunt eum sub circa archam prostratum. Iacebat enim euulsus de base sua. in qua stare consueuerat. Quem eleuantes statuerunt. grauiter de eius casu dolentes. Cumque frequenter uenientes dagon inuenirent iacentem: et quasi archam adorantem. in angustia et confusione grauissima constituti sunt. Nouissime uero azotiorum ciuitatem atque prouinciam diuinitus pestis inuasit. Moriebantur enim crudeli passione dissinterie. et antequam uelox eis interitus perueniret. antequam anime bona morte resoluerentur a corpore. intestina eorum corrupta corporis putredine egerebant. Prouinciam uero consurgens multitudo murium deuastabat. ita ut neque arboribus neque fructibus parceret. Dumque in his malis azotii tenerentur. et resistere calamitati non possent. intellexerunt hanc cladem sibi propter archam domini peruenisse. uictoriamque eis non sibi pro bono fuisse. Miserunt ergo ad ascalonitas petentes ut archam ad se transferrent. Ascalonitis uero hec supplicatio non erat ingrata. sed eis gratis receperunt. Archam uero suscipientes. in mala in quibus azotii fuerant. ipsi per archam incurrerunt. Ascalonite ergo archam ad uicinas ciuitates miserunt. sed neque apud illos mansit: quia cum ipsi hisdem passionibus terrerentur. eam aliis ciuitatibus miserunt. Istomodo quinque ciuitates palestinorum transiuit. quasi pro eam quendam exigens et passionibus singulas ciuitates constans. Desperantes uero ex his malis. nam dum audientibus nota fierent. nec archam ulterius aliqui suscipere uellent. conuenientes cogitabant quomodo tanto odio ea carere possent. quinque principes urbium geth. et accaron. et ascalon et gazhe et azotii tractabant quid fieri conueniret. Sacerdotes ergo dicebant hoc fieri non debere. et cladem harum passionum leuiter tolerandam esse. nec arche has passiones ascriberent. eam non potestas aut fortitudo huiusmodi non sit. quia si habuisset eam cura deus. numquam nobis tradita fuisset. sed hanc cladem solummodo reputari nature. que corporibus et terre. et arboribus et omnibus que ex ea consistunt. pro temporum casus huiusmodi passiones generant. Hoc autem quidam contendentes. nec retinendam esse archam. neque retinendam apud nos suadent. Nam iustum nobis uidetur ut principes singularum urbium conuenientes: faciant simulachra aurea pro una quaque ciuitate. pro soluenda gratiarum actione deo quod nos uiuere fecit. et passionibus quibus preualere non potuistis liberauit. Faciatis quoque totidem anulos aureos. et mures qui regionem uestram depasti sunt: et currum nouum. et hec omnia in loculum mittentes super archam ponenda. et in uehiculum nouum iungentes uaccas que nuper genuere. et earum uitulos domi retinebitis. ne sequentes matres impediant. et ut eorum desiderio celerrimum iter perficiatur. Commitatis itaque uaccas. et portantes in triuio constituite: et dimittite eas. ut quocumque uelint pergant uiam. Et si quidem ad hebreorum uiam diuerterint. tunc archa nobis causa fuit passionum. si uero aliam uiam properauerint. reuertamur eam. scientes quod nulla uirtute habeat archa. Hec itaque principes recte se habere iudicantes. repente fieri decreuerunt. Perficientes autem omnia que predicta sunt. uehiculum cum bubus deduxere in triuium. eamque relinquentes ibidem secesserunt. Bubus autem recta uia ducit quasi quendam ductorem precedente pergentes. sequentibus palestinorum principibus: uolentes quo ueniret agnoscere. Est autem quidam uicus in tribu iuda nomine bethsamis. in quo uenerunt boues. Cumque in campum maximum uenissent. ulterius non processerunt principes: statuentes illic uehiculum. et grauium miraculum habitatoribus uici illi prebuerunt. Estatis namque tempus erat. et omnes in agris percolligendis fructibus erant. Cum autem uidissent archam. pre amore opus manuum relinquentes. repente cucurrerunt ad eam. et deponentes archam et uas in quo erant simulachra reposita. simul et mures posuerunt super quandam petram. que erat in campo. et mox immolantes deo uehiculum simul et boues holocaustum offerentes. pariter epulati sunt. Hec uidentes palestinorum principes. ad propria sunt reuersi. Ira uero dei atque indignatio lxx. uiros bethsamitas et l. milia plebis occidit. eo quod non fuissent digni archam tangere. et quod nec sacerdotes erant qui ad eam accesserunt. Quos talia patientes fleuerunt sui prouinciales: et luctum magnum super eos habuerunt. unusquisque mortuum suum lugebat. Indignum ergo iudicantes. ut apud se archa consisteret. mittentes ad omnes hebreos indicauerunt a palestinis archam fuisse reductam. Qui cognoscentes hoc reportauerunt eam in cariathiarim proximam ciuitatem bethsamitarum. ubi in domo cuiusdam leuite. aminadab nomine qui uisibiliter uidebatur et uita religiosus archam introduxere. uelut in loco deo digno in quo habitaret uir iustus. Ministrabant enim arche filii eius. et huic cure annis xx. prefuerunt. Tantis enim temporibus fuit in cariathiarim. dum apud palestinos

septem mensibus habitasset. Cumque omnis populus hebreorum illo tempore quo in cariathiarim erat archa orationibus et sacrificiis intenti essent. et maximum circa eam religionis exhiberet officium. samuel propheta fiduciam eorum collaudans. et oportunum iudicans ut loqueretur eis de libertate et donis dei. fecit alloquium. sentiens quod credebat eorum mentibus esse gratum. et ait. O israhelite: quibus adhuc palestini hostes grauissimi sunt. et deo iam incipiente esse propitio. non solum concupiscenda est libertas. sed et facienda sunt opera. per que ei in uestra iniuria incurrimus. Nolite iam peccare neuter in gentibus seruientes. sed estote iusti et maliciam depellite ab animabus uestris. easque purgantes totis mentibus: inuitate dominum. eumque bonis operibus honorate. Hec enim uobis facientibus: bona peruenient. seruitusque fugabitur. et de hostibus repente triumphus afferetur. que prouenire non poterit armis nec robore corporum. nec multitudine populorum. Non enim talibus deus promittit se talia prebiturum. sed bonis et iustis. sed et ego uobis digna gerentibus horum promissorum astipulator adero. Cum hec dixisset samuel. uniuersus ei populus fauit. et de eius exhortatione gauisus est. et omnes annuerunt se uelle obedire deo. Quo facto. congregauit eos samuel in quandam ciuitatem que uocatur masphat. quod nomen significat hebraica lingua deorsum respicere. Hic haurientes aquam immolauerunt deo. et tota die ieiunantes in orationibus consistant sunt. Quo tamen ibidem congregati. palestinos minime latuerunt. Namque cum magno exercitu atque uirtute aggressi sunt eos. uero non suspicantibus neque preparatis inferrent bellum. Hebreos autem ualde hoc terruit. et ad tumultum formidineque perduxit. et currentes ad samuel animas suas corruisse. et mortem proximam iam esse dicebant. Propterea quiescendum nobis est: nec uirtutes hostium prouocande. cum nobis adorationes et sacrificia et iuramenta uenientibus: super nudos et inermes castra mouerint. Nulla ergo nobis alia spes est salutis. nisi per te exoretur deus. ut euadere possimus palestinos. At ille et fiduciam dixit habendam. et dominum eis adiutorio futurum promisit. Sumens ergo lactentem agnum sacrificauit pro populo. rogauitque dominum ut eos in bello palestinorum sua dextera tueretur. nec eos preteritos despiceret. quos sceleratorum uidebant afflicti. Exaudiuit ergo deus orationes et hostias placitas. et auxiliator mente proinsit eis uictoria et potentia conferenda. Dumque adhuc esset sacrificium super altare positum. et dum non dum sacra flamma fuisset consumptum. processit de castris hostium multitudo. et aciem direxit ad pugnandum cum multa spe uictorie. cum uideret hebreos in angustia conclusos. et arma non habentes. cumque ad bellandum ibi concurrissent inopinate detabere per betam esse. Deus ergo terram mouit sub palestinis. eamque tremere fecit. et eis timorem incussit. ita ut eis lorice subtrahi uiderentur. et scinderentur in diuersis aptionibus. Deinde contrariis concrepantibus et ignes choruscationibus longe micantibus: uelut incendens eorum uultus nimis eas afficit. et ex eorum manibus arma diripiens. nudos in fugam uertit. Quo facto. samuel eos cum multitudine persecutus est. et plurimos interficiens persequens usque ad locum quendam qui uocatur correon. ibique lapidem fixit uelut terminum uictorie hostis. eumque lapidem fortitudinem appellauit. eo quod diuinum solacium contra hostes habuerunt. Palestini uero neque quam post istam plagam super eos egressi sunt. sed timore et merore rerum que super eos acciderant quiescebant. cum fiducia quam dudum habuerant palestini contra hebreos. post hanc uictoriam facta est hebreorum. Nam samuel super eos castra ducens. superbiam eorum ad nichilum deduxit. et abstulit eis illam regionem. quam ipsi primitus uictis hebreis rapuerunt.

Igitur illo tempore inter hebreos et reliquos chananeos pax erat. Samuel uero disposito populo. eos in unum conuenire precepit. et de diuersitate legum disceptare. Ipse uero semel in anno circuiens ciuitates iudicabat plebem. et multo tempore sub equitate multa expleuit. Deinde cum senectute grauaretur. et agere sollempnia prepediretur. filiis suis tradidit populi principatum. quorum senior dicebatur iohel. iunior autem abia. Preposuit autem unum in bethlee ciuitate. ut illic sederet et iudicaret. alium autem in bersabee dum dens populum. qui eorum iudiciis obediret. Sed sicut sepe contingit ut boni et iusti ex malis oriantur parentibus: et praui et impii ex bonis patribus: filii samuel patris studium non imitantes. sed uiam contrariam ambulantes. et muneribus turpibusque lucris iusticiam comprimebant. et iudicia secundum personas et premia proferebant. et ad epulas precipuasque conuiuia festinabant. et primum que erant inimica deo gerebant. secundo que pacti uidebantur ingrata. qui multo studio reuocauerat plebem. ut scirent seruare iusticiam. Populus itaque dum uideret quod dominus ste filii samuel uiuerent. grauiter hoc ferens ad samuel reuersus est in ramatha ciuitate. eique iniusticias filiorum exposuit. Supplicabat autem ei omnis populus et rogabat eum. ut aliquem ex eis regem eligeret. qui principatum gentis eorum teneret. et palestinos affligeret: qui eis erant patris iniusticie debitores. quia ipse iam senex esset. et eorum rebus preesse non posset. Hec ergo uerba grauiter contristauerunt samuelem propter insertam ei iusticiam. et circa odium regis. Optima enim illi conuersationis electione ualde diligebat. que dum sit sancta. beatos et cunctos uiuentes se facit. Nimia ergo cogitatione ex his uerbis samuel afflictus. neque cibi memoriam habuit neque somnii. et facta nocte rerum cogitationes euoluens. sine sopore permansit. Cumque talia cogitaret apparuit ei deus. eumque consolatus est dicens. quod de petitione populi non deberet affligi. quasi non contra eum fuerint superbi sed magis contra se. ne solus ipse super eos regnaret: et hec talia opera eorum fuerint. ex quo egressi sunt ex egypto. iam post multum tempus eos esse grauissimam penitentiam habituros. quod talem petitionem presumpserunt inciare. et te quasi contemptores arguerent qui me contempserunt ne super eos regnarem: et tuam prophetiam spreuerunt. Precipio autem tibi ut eis ordines quemcumque monstrauero regem. prediceres tamen eis quales erunt reges. et que sub lege mala patientur. ut ex parte quem commutationem habere festinant. Hec samuel cum audisset. mox die facta conuocauit hebreis ait daturum se eis regem. sed primitus eis narrare deberet quod illis esset futura per reges. et quibus forent afflictionibus atterendi. Primum quidem filios uestros auferent. et curruum agitatores esse iubent. alios uero equites. et armigeros. et precursores. et millenarios: aliosque facient armorum artifices. et opifices curruum. et fabros instrumentorum et agrorum suorum cultores. et uinearum fossores. et nichil erit in quo non obediatis eis. seruientes ad similitudinem eorum qui precio comparantur in plebe. Sed et filias uestras unguentarias facient et coquistrias. et molarias. efficientque omne opus sub necessitate quasi famule plagas metuentes. et uerbera. Sed et possessiones uestras auferent. et eunuchis suis armigeris condonabit. et iumentorum greges eis distribuent. Et ut breuiter sit dicendum. similes eritis seruis. seruientes cum omnibus bonis uestris regibus. Et horum sermonum memoriam tenere recordabimini. quando hec passi fueritis. et penitentia ducti rogabitis dominum ut uestri misereatur. et ut a regali honore uelocissima libertate uos liberet. et non suscipiet preces uestras. et contempnens uos sinet ut malorum consiliorum tormenta sustineatis. Erat autem populus hebreorum futurarum rerum ualde fatuus et difficilis sensu. ita ut consilium quod semel inuitu collocasset non expelleret. Nam sermonem samuelis audientes non sunt consiliis neca uoto suo cessauerunt. sed magis uehementer instabant. et regem sibi ordinari postulabant. nec cogitandum de futuro censebant. sed necessarium existimabant habere regem propugnatorem contra inimicos. cum nulla uicina gens sine rege consisteret. Videns autem samuel nec in his que fuerant predicta conuersos. sed potius

immunitates ait. Nunc ergo de ad populum singuli recedite, oportune uos uocabo dum quem uobis daturus sit regem a deo cognouero. Erat igitur quidam uir de tribu beniamin, nobilis moribus, nomine cis. Huius erat filius iam iuuenculus, formaque pulcherrimus, et corpore ualde procerus, quique multos mente ac prudentia precellebat, uocabaturque saul. Dum ergo patris eius asini per campum de grege errassent, in quibus plusquam in alio iumento delectabatur, filium suum ad requirendos eos cum uno famulo destinauit. Qui dum patriam requirendo asinos circuisset, uenit ad alias tribus. Et dum neque in his inuenisset, discedere cogitabat, ne pater de se molestia cogitationis afferretur. Cumque in amathi ciuitatem uenisset, et puer qui cum eo erat dixisset ei esse in hac ciuitate prophetam ueracem ad eum, et fortasse de asinis quos querebant agnoscerent, respondit saul nichil se habere de muneribus quod offerre deberent prophete illi, quoniam in uia pecunia iam fuisset expensa. Tunc famulus dixit esse sibi quandam partem sicli, et hanc ei datam posse sufficere. Errabant enim ignorantes eum quod non acciperet propheta mercedem. Cumque uenissent ad portas, uirgines inuenientes ad aquam euntes, interrogauerunt eas de domo prophete. Que cum indicassent, admonebant ut festinarent antequam ad comedendum accederet. Multos enim ea die samuel ad conuiuium inuitauerat, et in his quecumque sibi deus regem futurum ostendisset, uolebat in his conuiuis primum discumbere. Nam dum precedenti die deprecaretur dominum, iterum prediceret quem uellet constituere regem, indicauit ei deus ea hora altera die missurum se aliquem iuuenem de tribu beniamin. Idcirco samuel in domo sedens, tempus quod ei promissum fuerat expectabat. Cumque predicta hora adimpleretur, descendens ibat ad mensas, occurritque ei saul. Cui protinus indicauit deus hunc regnaturum esse hebreis. Saul autem accessit ad samuel, eumque salutans supplicauit ut ei domum prophete monstraret, quam scilicet ut peregrinum se ignorare dicebat. Cumque samuel prophetam se esse dixisset, duxit eum ad conuiuium et indicauit ei inuentas esse asinas pro quibus querendis missus fuisset, et omnia bona regni hebreorum ei conferenda esse predixit. Cui saul inquit: minimus ego sum, et de ultima tribu que regibus apta non est, et inferiore patria urbium ceterarum; sed tu loquendo me de hac spe magis illudis, et pro periculo me fatigare contendis, quia alii magnis tribubus maioribus conuenit quam mihi. Quem samuel deducens ad conuiuium recumbere fecit super omnes qui inuitati fuerant, et puerum qui cum eo uenerat. Erant autem uiri inuitati numero lxx. Precepit ergo samuel ut ante saul regalis pars poneretur. Cumque comedissent saul cum famulo suo apud samuel illa nocte dormiuit. Die uero facto, samuel excitans eum duxit foras. Et cum extra ciuitatem uenissent, samuel famulum procedere iussit, illum uero remanere, quasi aliquid nullo alio presente dicturus. Cumque saul puerum premisisset, sumens propheta uas olei effudit super caput iuuenis, eumque complexus est et ait. Esto rex a deo constitutus, et de palestinis uindicaturus hebreos. Hoc autem tibi signum erit. Cum a me profectus fueris, inuenies tres uiros in uia euntes in bethel adorare dominum, quorum unum tres panes portare uidebis, secundum uero hedum, et tertium utrem uini. Isti te libenter suscipient, et dabunt tibi duos panes. Tu uero accipiens, inde ueniens ad sepulchrum rachel, ibi cognosces quod inuenti sunt asini patris tui. Post hec uenies in gabatha, et inuenies ecclesiam prophetarum, et diuinitus inspiratus prophetabis cum eis, ita ut omnis qui uiderit te obstupescant, atque mirentur dicentes, unde ad tantam felicitatem peruenit filius cis, ut possit etiam prophetare. Cumque hec omnia fuerint facta, scito dominum esse tecum, et post hec salutabis patrem tuum et cognatos. Venies post hec uocatus a me in galgala, ut pro his deo hostias offeramus pacificas. Hec autem predicens samuel sauli, dimisit eum. Porro saul euenerunt omnia secundum prophetiam samuel. Cumque uenisset domum, cognato suo abner quem pre omnibus parentibus diligebat interroganti de profectione eius et quid accidisset, aliarum quidem rerum nichil abscondit, neque quod apud samuelem prophetam fuisset, et quod ei asinos inuentos esse dixisset. De regno autem et ei creditis que et si audirent inuidia et incredulitate paterent, tacendum esse decreuit, quia hec nec amico nec sanguinis inimicitate coniuncto tantum aut sapiens credidit indicare, quia ut puto humane nature non plene credebat. Nemo quippe est tam perfecte deuotus, neque tantum amicus, neque cognatus, qui non et in his que plerumque hominibus ex dei dono conferuntur, purum ac beniuolum teneat affectum, sed circa profectus sublimium et honore maliuoli et inuidiosi esse noscuntur. Samuel autem conuocauit populum ad ciuitatem masphat, et coram eis diuino mandato uerba protulit dicens. Quoniam cum deus uobis prestiterit libertatem, et subdiderit uobis hostes, beneficiorum eius fuistis inmemores, et regem uobis ordinari poposcistis, nescientes quia ualde bonum est ab omnium rerum deo iuuari, cum ipse super omnes sit excelsus, et elegistis uobis hominem mortalem in regem, qui uobis uelut iumentis subditis consilio et desiderio suo, aliisque uoluntatibus sic usurus, et potestate sua sine aliqua parcitate minor collaturus, quamque non ita sicut deus proprium opus atque facturam tueri festinat, quod dominum solum constat facere. Igitur qui uobis placet rex, et hec iniuria preualuit contra dominum, ordinamini omnes per tribus et sceptra, et mittite sortes super uos. Quod dum hebrei fecissent, sors cecidit tribu beniamin. Et dum facta fuisset, denuo sors missa per genus, exiuit per genus metri. Cumque per uiros ipsius generis sors missa fuisset, ad saul filium cis sors regni producta est. Quod dum iuuenis agnouisset, statim ipse abscondit, nolens ut arbitror uideri sponte suscipere principatum, sed quasi coactus. Et tantam sui abstinentiam et temperantiam demonstrauit. Multi sunt enim qui nec in parua felicitate ualent gaudium cordis retinere, sed omnino conspicui esse desiderant. Ille autem non solum sentiens ipsum pro tali honore, et tantarum gentium dominus futurus non ostendit, sed etiam se a conspectu eorum quibus erat regnaturus abscondit, ita ut et querendo eum fatigationem sustinerent. Quibus difficultate patientibus, cum quod non adesset, rogauit samuel deum ut ei ubi esset ostenderet et manifestaret. Dumque cognouisset a deo locum in quo erat celatus, misit eum adduci. Et dum uenisset, in medio populi eum collocauit. Eminebat autem omnibus ab humero et sursum, et corporis proceritate dignus tali honore ab omnibus clamabatur. Tunc dixit samuel. Cernitis quem deus uobis hunc regem dederit, quia melior in cunctis sit, et imperio dignus. Cumque optasset populus regi salutem, ea que illis futura erant conscribens samuel audiente rege legit, et librum in tabernaculo dei posuit, ob testimonium eorum que predixerat uenientibus generationibus sciendum. Dum uero hec samuel complesset, dimisit omnem populum. Et ipsi cum rege suo in armathin ciuitatem uenientes, ei regium honorem exhibuere. Plurimi uero maligni illum contempnebant et deridebant, et neque munera ei offerebant, neque studio aut sermone eum sibi placare demonstrabant.

Postea uero contigit eius honorem augeri causa belli contra naas regem ammanitarum. Hic enim naas multa mala iudeis habitantibus trans iordanem intulit, et cum multo ac pugnaci exercitu eos afflixit, urbesque eorum seruituti subegit, et eorum fortitudine ui propria sue subdidit ditioni, et eos quos lege bellica cepisset, aut qui ad eum fide data uenissent, dextros oculos eruebat. Quod ideo faciebat ut sinistre partis oculum scuto celantes, cum dextrum oculum non haberent, ad bellandum minime essent utiles. Et hec quidem rex ammanitarum cum fecisset habitantibus trans iordanem, super galaaditas exercitum produxit circa iabes ciuitatem, et misit ad eos legatos precipiens eis ut se ei traderent, quatenus eorum oculos dextros erueret. Quod si nollent, per obsidionem eorum ciuitatem se comminabatur euertere; electionem uero eis concessit, utrum uellent oculum dextrum amittere, an certe uniuersi perire. Galaaditi uero merentes in talibus neutrum horum promittere presumpserunt, neque semetipsos tradere, nec repugnare. Septem uero dierum inducias poposcerunt, ut ad contribules mittentes legationes, solacium ab eis poposcerent, et si quidem auxilium eis ueniret pugnarent, sin uero minime, tradere semetipsos dixerunt passuri quodcumque placeret hosti. Naas autem spernens multitudinem galaaditarum, eorumque responsum, dedit eis inducias et solacia a quibus uellent postularent. Illi uero repente per ciuitates israhelitarum miserunt indicantes que eis minatus esset naas, et in qua essent angustia. Qui statim ad lacrimas magnamque tristitiam hec audito uenerunt, et dolorem super his habuerunt. Cumque legati in ciuitatem saul regis uenissent, et in quibus periculis iabite essent nunciassent, populus flebat super eorum calamitates. Saul autem ab opere agriculture reuersus in oppidum uenit, et ciues suos flentes inuenit. Et dum causam eorum tristitie et confusionis inquireret, agnouit causam luctus. Diuinitus ergo inspiratus legatos remisit ad iabitas, promittens se auxilium eorum uenturum die tertia, et ante solis ascensum porta se euenturum, ita ut uictores eos ortus solis inspiceret. Constituit ergo principes ut conuocarent populum ad bellum ammanitarum, et timorem eis faciens incidit boum suorum neruos, et hec cunctis comminatus est, si non armati alia die occurrerent ad iordanem, cumque sequerentur et samuelem ubicumque eos duceret. Hebrei autem propter timorem imminentis dampni diffinito tempore conuenientibus in ciuitate balam, dinumerata multitudine inuenit eorum numerum preter tribum iuda dcc milia fuisse collectos, de iuda autem lxx milia uirorum fuerunt. Transiens ergo iordanem, et x. fines tota die iter faciens oriente sole, exercitum in tribus partibus distributo, repente et inopinabiliter ruit super hostes, factaque pugna multos ammanitarum perimit saul, simul et regem eorum, et non solum iabessenos eripuit, sed et cunctam studuit pugnando ammanitarum subuertere regionem, et predam exinde copiosam sumens, clarus ad propria remeauit. Hoc ergo opus clarum fecit ualde saul et apud omnes hebreos cum laudabilem demonstrauit, magnamque fecit gloriam fortitudinis adipisci. Nam si primitus spreuerant eum, tunc conuersi sicut honorarent eum, tamquam cunctorum principem. Populus autem pro hiis que gesta fuerant a saul, magna delectatione gaudebat, et quod regem talem ordinauerunt exultabant. Et contra illos qui eum prius irriserant exclamabant, et decreuerunt eos omnes puniri. Saul autem populi fauore circa se laudabat, et iurabat nulli se nocere uelle contribulium, nec illa die necari quemquam; quia hoc minus incongruum esset, si data a deo uictoria proprii generis sanguine fedarent, sed potius ad inuicem conuenientes festiuitate celebrent. Cumque samuel dixisset secundam ordinationem in confirmatione regni saul fieri oportere, omnes congregati sunt in galgala ciuitate; illuc enim eos conuenire preceperat. Et congregatis eis rursus samuel uidente populo unxit saul oleo sancto secundo, et confirmauit eum regem. Postea uero sumens exordium loquendi a moyse et iosue qui eorum duces fuerunt, et commemorans bona que eis fecissent, et quomodo post eorum mortem iudicibus seducti fuissent usque ad illud tempus, tunc surgens coram eis ait. Coniuro uos o hebrei per maximum dominum, qui fratres illos optimos moysen et aaron deduxit ad uitam, et patres nostros per eos ex egypto de domo seruitutis eripuit, ut neque per uerecundiam, neque timore alicuius perterriti, neque alia qualibet passione detenti reticeatis; si quid a me prauum, aut iniustum, aut lucri gratia, aut auaritie causa gestum sit, hic in presentia regis me arguite; sicut uerum aliquid accepi, aut uitulum, aut ouem, aut cibum recepi, aut sicut iumentum ad utilitatem meam tollens aliquem contristaui, ex his ergo omnibus si quid ab illis dicite coram rege. Illi uero clamabant nichil horum ab eo factum esse, sed iuste eum conuersatum cum populo hebreorum. Samuel autem cum audisset cunctorum huiusmodi testimonium fuisse, placatum de se ait. Quoniam indicastis mihi quod nichil iniquum de me dicere ualeatis coram rege, nunc audite me cum fiducia loquentem, quam precipitis nimis contra dominum petentes uobis regem; cum uos oportuisset meminere quod cum lxx animabus nostri generis auus iacob propter famem uenit in egyptum, et illic multis milibus procreatis, qui ad pessimam seruitutem egyptiorum comprimebantur, et secundum propheciam patrum tanta multitudine ex hoc seruitio deus eripuit, mittens eis moysen et aaron fratres, qui eos eduxerunt in terram hanc quam nunc usque possidetis. Et hec bona adepti per dominum dedicistis pietate atque religione dei, qui uos ab hostibus liberauit; primum quidem fortitudini assyriorum uos potiores effecit, deinde prebuit uictoriam de ammanitis; nouissime uero de palestinis. Hec ergo uobis concessa sunt habentibus regem, sed cum iepte et gedeon et samson duces nostri exstiterunt. Que uos ergo tenuit stulticia ut fugientes a deo, uelitis esse sub regno hominis. Ego autem hunc uobis regem constitui quem deus elegit. Verum uobis manifestum secundum mala, et iracundiam contra uos fore repetitione uestram apud iudicium hoc uobis demonstrabit. Deprecor enim dominum ymbrem effundere in hoc tempore messis, quod nullus uestrum aliquando uidit factum in tempore messis. Cumque hec samuel dixisset ad populum, subito tonitrua et choruscationes et grandinis impetu excussione diuinitatis propheta ueritate prophete apud cunctos ostendens, ita ut obstupescentes et timore constricti, cuncta profiterentur hoc per ignorantiam fecisse, et ut ipse uelut optimus pater et propheta rogaret deum quatenus eis propitius esset, quod hoc peccatum quod prauitia et ignorantiam commiserant dimitteret, exorabant. Ille promisit se dominum rogaturum ut eis ueniam concederet, et monuit eos ut iusti forent et boni, et haberent semper memoria eorum in quibus preuaricatione uirtutis inciderant, et signorum dei et legis moysi, et ut felicitatem regi optarent, et tenerent subditi. Si uero hec negligerent, uentura eis et eorum regi plaga maxima prophetauit. Igitur samuel dum hec dixisset hebreis, confirmato regno saul secundo, populum dimisit remeare ad propria. Saul ergo eligens tria milia uirorum ex omni plebe, et secum duo milia habens morabatur in ciuitate bethleem. Ionathe autem filio suo mille dedit electos, eumque misit in gabaa. Ille autem destruebat castra palestinorum non procul a galgalis.

Palestini ergo qui habitabant in gabaa, arma omnia iudeis abstulerant, et munitissima loca suisque castris oportuna detinebant, interdicentes hebreis non uti ferro. Ob quam causam agricole siquid instrumentum eis esset necessarium ad culturam, uenientes ad palestinos fabricabant illud. Cum ergo palestini cognouissent castra sua ab hebreis obsessa, indignati et contemptui hebreorum magnam iniuriam iudicantes, hebreis proelium intulere ducentes in exercitu suo pedestrium quidem trecenta milia, curruum uero xxx. milia et equitum lx. milia, castraque sua posuere circa quandam ciuitatem magnam. Quod cum audisset saul rex hebreorum, descendit in galgala, et per omnem regionem misit nuncios, inuitans eos ad bellum contra palestinos, eorumque potentiam uilissima et indigna declarans esse si uiriliter pericula sustinerent. Dumque turba que erat cum saul multitudinem palestinorum inspicerent, ualde sunt territi, et aliqui quidem in speluncis et cauernis, et fossis semetipsos celauerunt.

plurimi uero circa iordanem iugulati sunt, aliqui fugerunt. maxime qui erant de tribu gad et ruben. Misit ergo saul ad samuelem uocans eum ut secum de bello et rebus presentibus tractaret. Ille autem mandauit ei sibi expectare debere, et ut hostias prepararet. septima uero die dixit se uenturum ad eum, ut eo sacrificante ita congrederentur ad bellum. Saul uero expectauit quidem ut propheta mandauerat. mandatum uero nequaquam cum perfectione seruauit. quia cum uideret samuelem tamdiu morari, se autem a militibus derelinqui. ipse immolauit hostias. Cumque immolasset, statim audiens samuel uenire in eius occursum festinanter egressus est. Ille uero non recte eum fecisse dixit. eo quod orationes et sacrificia que uoluntate dei erant facienda pro populo, ipse petulanter offerre presumpserit. Saul uero satisfaciente et dicente expectasse se quidem prefinitos dies. sed pre necessitate et discessu militum, et propter aduentum inimicorum in magno fuisset metu. eo quod audisset hostes ascendisse in galgala. et ad offerendum se fuisse compulsum. Respondens samuel ait. Si iustus esses, et precepto dei obedisses, ipsius auxilio numquam defeceres. aut quam in hostibus taliter uindicasses. ut tibi neque soboli regnum longo tempore parasses. Et samuel grauiter ferens ea que facta fuerant, discessit ad propria. Saul autem cum filio suo ionatha uenit in galgala ciuitate. habens secum solummodo sexcentos uiros. quorum plurimi arma non habebant dum ferrum in prouincia minus inuenirent. et fabri qui arma facere scirent. Non enim sinebant eos palestini hoc habere. sicut iam dudum declarauimus. Igitur palestini diuidentes tribus agminibus exercitum suum, et per quadam itinera discurrentes, hebreorum prouinciam uastabant. Videntes hoc saul et ionathas filius eius. et sexcenti qui cum eis erant. et sacerdos achias qui erat de prole heli sacerdotis. cum residerent omnes super colle excelsum. et terram depopulari respicerent, et defendere eam non auderent. in maxima angustia constituti. tunc ionathas consilium iniit cum armigero suo. ut latenter ad hostium tabernacula pergerent. et turbationis eis modum commotionis inferrent. Dumque armiger eius secum secuturum assereret. et si mors imminueret, sumens solacium iuuenis de colle descendit ad hostes peruenire. Erant ergo castra hostium super scopulum habentem subtilissimam longitudinem. et tribus uerticibus acutissimus prominentem. scopulis per circuitum euntibus. et quasi propugnaculis inuasione pugnantium prohibentibus: unde contingebat ut custodes minorem haberent sollicitudinem castrorum. quod natura locus ille omnibus uidebatur esse munitus. et ad capiendum ualde difficilis. eo quod non solum ascendere illuc. sed et accedere difficile uideretur. Cum ergo uenisset ad castra ionathas armigerum confortabat et exhortabatur ut uiriliter ad hostes accederent: signumque hoc inter se posuerunt. Si nos uocauerint hostes ad se. uiriliter ad eos accedamus. Si uero nichil eloquuntur tamquam non uocantibus: reuerti debemus. Accedentes ergo ad exercitum hostium apparente iam die. uidentes eos hostes palestini alterutrum dicebant. Ecce de cauernis et speluncis egrediuntur hebrei. Et dicebant ad ionathan, eiusque armigerum. Venite ascendite ad nos. ut uos digne pro uestris presumptionibus puniamus. Quam uocem grate suscipiens ionathas tamquam eius uictorie signum designaret. tunc ab illo loco in quo hostibus fuerunt uisi recesserunt; mutantes locum uenerunt ad petram que erat propter munitionis loci desolata custodibus: et exinde quasi reptando trahentes semet ipsos manibus cum multo labore naturam loci uicerunt. ut ad inimicorum castra conscenderent. Inuenientes ergo eis dormientibus: occiderunt quasi xx. homines. Hostes uero uehementer turbati. ita ut alii quidem effugerent arma omnia relinquentes. alii uero semet ipsos non agnoscentes. eo quod ex multis gentibus essent congregati. credentes inimicos suos israhelitas super se irruisse et non hoc duorum hominum presumptione commissum, et ideo ad alterna bella conuersi sunt. Quorum alii quidem perempti moriebantur. alii uero fugientes per saxa precipites collabebantur. Dumque exploratores dicerent saul regi castra palestinorum ualde turbari, requirens saul ne quis forte suorum deesset. audiuit filium suum deesse, et armigerum eius. iussitque ut pontifex sumpta sacerdotali ueste, de futuris rebus ei prophetaret. Cumque ille dixisset se posse uincere et hostibus preualere. tunc saul hostes inuasit et turbatos aggressus est cum et illi se inuicem perimerent. Hebrei autem qui in petris et cauernis se celauerant: audientes saul esse uictorem; congregati sunt quasi ad x. milia. et persecuti sunt inimicos tota regione dispersos. Igitur sine opinate uictorie gaudio, dum sepe felices contingat extolli, siue ignorantia, decus illius uictorie pessima lamentatione fedatum est. Nam cum uoluisset saul funditus interimere palestinos et penitus inimicos exsoluere maledixit hebreis ut si quis se a cede inimicorum retineret antequam nox superueniret. aut aliquid comederet maledictus esset. Cumque uenissent ad quandam quercum in sorte effrem constitutam. ionathas filius saul dum apium cubilia eum contigisset inuenire, et maledictum patris ignorans, nec propter populi super eo professionem agnoscens. expresso mellis fauo comedit. Interea hoc autem cognoscens. quod cum nimio maledicto eius pater interdixisset aliquem gustare cibum ante solis occasum. tunc comedere cessauit. Non autem recte patrem prohibuisse dixit. quando potius cibo sumpto maiori fortitudine atque fiducia persequentes plurimos inimicorum capere et interficere potuissent. Multa ergo milia palestinorum interficientes: circa uesperam ad spolia hostium se conuertunt. magnam predam et pecora sumentes occidebant. Hoc autem a scriba nunciatum est regi. quia populus in deum peccaret. et de istis pecudibus antequam sanguinem bene diluerent pre angustia famis: non dum purgatis carnibus uescerentur. iussitque saul uolui lapidem magnum in medio et predicari in populo ut super eum interficerent. et carnem cum sanguine non comederent. quia hoc nequaquam deo placeret. Cunctis autem iuxta regis preceptum facientibus: statuit illic altare saul. et holocaustum super illud domino celebrauit. Hoc autem altare construxit saul primum. Postea saul uolens ad hostium castra procedere ante diem, ut que in eis uidebantur diriperet. et cum fiducia multa militibus ei obedientibus: uocauit rex achitob sacerdotem. et iussit ut consuleret si deus annueret: ut euntes ad inimicorum castra hostibus denuo preualerent. Dicente uero sacerdote deum responsum non dare. saul dixit non sine causa esse. quod deus consulenti non responderet. qui prius antequam interrogaretur omnia nunciauit. Scio autem quia hec taciturnitas causa alicuius peccati latentis est. Ideo iuro per eundem ipsum deum. licet filius meus ionathas peccasse reperiatur interficio eum. et deum ita placabo. quanto magis si extraneo et nichil michi competenti persone supplicium inferre conabor? Cumque hoc populus fieri exclamasset. repente cunctos in uno loco constituit. stetit ipse in alia parte cum filio. et cum quis deliquerat sorte requirebat. Et inuentus est ionathas peccasse: et interrogatus est a patre quid fecisset. et quod in uita sua peccasset. Ille respondit. Pater. nichil aliud scio. nisi quod ignorans hesterno die maledictum ac iusiurandum tuum. persequens inimicos fauum gustaui mellis. Quem saul occidere se repente iurauit. quam et generi et nature, simul et amori preponeret iusiurandum. Qui ionathas neque mortis comminatione perterritus. sed animo nimis ingenue magnanimiterque componens. ait ad patrem. Non supplico tibi parcendum. quia illa mors mihi suauis est. que per tua gesta est et populi magna uictoria. Maxima siquidem mihi consolatio est hebreos de palestinis esse uictores. Ex his uerbis omnis populus ingemuit et doluit. iurauitque non se permittere mori ionathan uictorie huius auctorem. Et abripuit eum a maledicto patris omnis populus. facientes pro eo orationes. ut ei hoc peccatum dimitteret deus. Saul autem cum interfecisset de hostibus lx. milia. ad propriam ciuitatem reuersus est. regnauitque feliciter. et in circumiacentes ciuitates iure belli subiecit. id est ammonitas. moabitas palestinos. et ydumeos. et reges eorum tributarios fecit. Fuerunt autem ei filii masculi tres. ionathas. et ithe. et melchis. filie uero due merob et michol. Habuit et principem milicie abner filium ner patrui sui. nam cis pater saul. et ner fratres fuerunt filii abiel. Habebat autem curruum multitudinem. et equitum. et cum quibuscumque pugnaret. cum uictoria remeabat. et hebreos ad magnam felicitatem erexerat. et aliarum gentium potentiores demonstrabat. Quoscumque autem uidebat saul pulchritudine et proceritate et fortitudine precellentes. eos armigeros suos faciebat.

Igitur ueniens samuel propheta ad saul. dixit se missum a deo ad eum. ut moneret obedientem sibi esse. qui ab ipso haberet principatum regni. deum uero et ipsius et omnium rerum esse dominatorem. Aiebat ergo deum ei mandasse, quia multa mala amalechite hebreis in deserto fecerint. cum egrederentur ex egypto. Ideo deus decreuit per bella perimendas amalechitarum gentes. et subditos eis nullum eorum deberet uiuum penitus relinquere. sed omnem etatem necandam. mulierum pariter et infantium. et hoc supplicium eos ideo sustinere quod maiores nostros afflixerunt. et nec iumentis nec pecoribus parcendum esse decreuit. ob utilitatem propriamque possessionem. sed cuncta deo dicanda et nomen amalech secundum moysi mandata delendum. Saul uero promisit se precepta complere. et obedientiam non solum in hoc ut contra amalechitas pugnaret; sed ut et uelociter properatum esse monstraret. Congregauit ergo cunctum exercitum eumque dinumerans in galgala. inuenit israhelitarum absque tribu iuda circa quadringenta milia uirorum. illa namque tribus sola xxx. milia habebat armatos. Tunc amalechitarum regionem ingressus. insidias occultas circa torrentem fecit. ut non solum ab ante pugnans eos affligeret. sed et inopinate super eos per incertas uias irrueret. et circumdatos trucidaret. Igitur congressus in pugna fugauit hostes. multosque perimit. et reliquos persecutus est fugientes. Cumque illud opus propicia diuinitate complesset. amalechitarum urbes obsedit: et alias quidem molitionibus cepit. alias uero suffossionibus et aggeribus e contrario extrinsecus edificatis. alias autem fame et siti. alias uero modis aliis obsidens. et fortiter capiens. ad necem cunctorum infantium et mulierum armatus est. nichil crudele nec ultra humanam naturam se facere credens. primo quod in hostes hoc agebat. deinde precepto diuino. cui si non obedisset grande periculum iudicaret. Cepit et regem amalechitarum nomine agag uiuum. cuius corporis pulchritudinem miratus decreuit esse saluandum. non hoc diuina uoluntate sed proprium iudicium sequens. et sine causa ei concessit uitam quasi misericorditer. unde illi potestas sine suo periculo miserendi non erat. Deus enim sic odiuit amalechitarum genus ut neque infantibus parceret. quibus misereri natura est. Saul autem auctorem eorum malorum que contra hebreos gesta uidebantur a morte seruauit. et hostis pulchritudinem preceptis dei preposuit.

Peccauit quoque cum eo populus. nam et illi iumentis et pecoribus pepercerunt. eaque sibi diripuerunt. et iubente deo non esse seruanda. et alias res diuitiasque collegerunt. si quid uero non erat dignum possidere. consumpserunt. Cumque uicisset saul uniuersos a pelusio egypti usque ad rubrum mare resistentes hostes: sycimarum gentem solummodo dereliquit. Isti namque in regione madian in medio habitabant. quibus ante pugnam denunciauit ut abscederent. ne forte amalechitarum calamitati subiacerent. quia erant cognati raguel soceri moysi. et idcirco credidit eos esse saluandos. Saul ergo tamquam in nullo prophete mandata preuaricasset que acceperat. et uelut omnibus integre conseruatis. deuictis hostibus cum leticia reuertebatur ad propria. Deus autem rapina pecudum quam populus gesserat contristatus est. quia hec fuerant eo prohibente commissa. et dirum iudicabat ut eam fortitudine ab eo data esset uictoria cum spernerent. et humanam regis preceptionibus magis obedirent. Dixit itaque deus ad samuel penitere se eo quod saul ordinasset regem. quia non ei iussa faceret. sed uteretur propria uoluntate. Hec audiens samuel ualde doluit. et deum cepit tota nocte rogare ut esset propicius saul. seque ab indignatione suspenderet. Deus ergo noluit ueniam dare saul propheta poscente; indignum esse dicens. se tantis peccatis indulgentiam condonare non ob aliam causam asserens mala generari. nisi cum aliqui iniusticia passi a uindicta negligentiores existerent. Putant enim hi gloriam benignitatis mee esse et pacientie. Dum ergo deus samueli precibus denegasset; nec uellet parcere saul. die facta uenit samuel ad saul in galgala. Vidensque eum rex cucurrit et osculatus est eum dicens. Gratias ago deo qui dedit mihi uictoriam. et quia omnia per eius uoluntatem sunt gesta. Cui respondens samuel ait. Vnde ergo audio clamorem iumentorum et ouium in exercitu? Cui dixit saul populum hec ad sacrificia reseruasse: genus autem amalechitarum pro precepto dei totum delesse. nullumque relictum nisi solum regem. de quo quid oporteat fieri tractandum est. Cui propheta dixit deum non per sacrificia delectari. sed illos bonos et iustos esse qui eius mandata complent. et nichil aliud bene se agere iudicant. nisi quod pro dei fecerint uoluntate. Deus enim hoc sacrificium contempnit. ubi inobedientie spectat adhiberi. Ab his enim qui eius uoluntatem non faciunt. nec eum uera religione colunt. hi dum multas hostias obtulerint. et ornamenta ex auro argentoque facta deo dicauerint. non suscipit eorum munera. sed potius auersatur. et studium eorum nequitiam iudicat esse non pietatem. Ad illos enim conuertitur deus. qui quod ipse precepit recordantur. et mori potius eligunt quam preuaricari. et neque sacrificium ab eis exquirit deus. Sed et si sacrificauerint. siue simplex aliquid. siue uilissimum. gratius suscipiet eorum parua munera. quam ditissimorum maximam opulentiam. Tu ergo o saul scito te

134.

dominum iratum. spreuisti namque et neglexisti ea que tibi mandauit. Quomodo ergo arbitraris sacrificia respicere ex his rebus que ille iusserat perire. Scito ergo tibi esse regnum auferendum. et potentiam qua adeo neglexisti que tibi fuisse collata. Porro saul fatebatur se iniuste fecisse. et peccatum negare non posse. transgressumque mandata dicebat. et non potuisse retinere exercitum predam diripientem. Sed nunc ignosce mihi et esto mitis. de cetero obseruabo ne peccem. Rogabat ergo samuelem. ut cum eo hostias deo pacificas immolaret. Propheta ergo cum deum illi placari non uideret. remeauit ad propria. Saul autem uolens retinere samuel. apprehendit eius pallium uiolenterque traxit. cum samuel impetu facto discedere uellet. uestem eius disrupit. Cui samuel dixit. Sic tuum scindetur imperium. et accipiet uir bonus et iustus imperium tuum. quia deus permanet in suo decreto. nec mutatur. nec conuertitur. Nam mutabile esse in singulis rebus passionis humane est. non fortitudinis diuine. Saul impie se egisse fatebatur; mutare uero ea que fecerat non poterat. Rogauit ergo samuelem ut se coram multitudine honoraret. et cum eo ueniens adoraret. Quod dum fecisset samuel. deductus est ante eum agag rex amalechitarum. Et cum diceret agag. ut quam amara est mors. ait samuel. Sicut tu multas hebreorum matres pro filiis ingemiscere fecisti et lugere: sic ingemiscet. in tua morte genitrix tua. Iussitque eum interimendum. et mortuus est ibi in galgalis. et samuel abiit in patriam suam in ramatha. Saul autem sentiens deum iratum. eo quod non obedisset eius iussioni. ascendit in gabaa quod nomen interpretatum significat collem. et post diem illam non uidit ultra saul samuelem. Verumtamen samuel dolebat super eo. et cogitationibus tabescebat.

Precepit ergo deus samueli ut sumens uas olei in ciuitate bethleem iret ad yessen filium obeth filii booz et eum ungeret in regem. quem ipse

sibi demonstraret. Cumque metueret et ne forte cognoscens Saul aut palam aut latenter eum occideret, deo dante securitatem predicta venit ad civitatem. Quem cuncti salutavere et inquirentes causam eius adventus, quibus dicebat se venisse ut deo sacrificaret. Et sacrificio celebrato, vocavit ad se Iesse cum filiis ad altare, prius sanctificatos. Et inspiciens filium seniorem procerum statura, credidit propter pulchritudinem hunc regem futurum esse, sed prudentia divina eum reprobavit. Querenti enim Samuele a domino si hunc ungere deberet, quem ipse admiratus fuerat et imperio dignum iudicaverat, respondit deus: Non ego ea intendo que hominibus placent, sicut tu respiciens pulchritudinem iuvenis arbitraris eum mihi placere, cum ego non corporis pulchritudine ac specie faciam esse regalem apicem, sed animi sine dubio virtute. Ille enim perfecte pulcher est, qui pietate et iustitia et fortitudine necnon et obedientia est splendidus, et omnibus actibus ex quibus anime pulchritudo consistit. Cumque deus hec dixisset ad Samuel, iussit Samuel Iesse ut omnes ei suos filios adduceret. At ille alios quinque venire fecit, quorum senior Heliab vocabatur, secundus Aminadab, tertius Semmaa, quartus Nathan, quintus Ragel, sextus Asam. Videns autem istos Samuel in nullo minores pulchritudine seniori filio, consuluit dominum quem horum eligeret fore regem. Quo respondente nullum, denuo requirebat a Iesse si alios haberet filios. Qui dixit esse alium nomine David pastorem, ovium curam habentem. Iussitque eum Samuel velociter vocari, impossibile esse dicens eos aliquid comesturos antequam ille veniret. Cumque venisset David vocatus a patre, puer colore rubens et pulcher aspectu, tunc tacite dixit Samuel ad Iesse: Hic est qui deo placet ad regnandum. Et ipse discubuit, fecitque puerum David sub se discumbere, et Iesse cum reliquis filiis. Deinde videnter David sumens oleum unxit eum, eique adhuc tacite dixit atque significavit quoniam eum regnare deus elegerit, monuitque eum iustum esse debere et ei obedire preceptis: sic enim regnum multo tempore ei fore mansurum, domumque claram ac famosissimam habiturum, vastaturumque palestinos, et cum quibuscumque gentibus congrederetur in bello vinceret, et in gente gloriam possideret, et hanc posteris relinquere permittebat. Et Samuel dum hec dixisset, abscessit ad propria. Divinitas autem ad David a Saul relicta commigravit, cepitque David prophetare sancto spiritu super se veniente. Saulem vero quedam passiones et demonia repente comprehenderunt, suffocationes ei et angustias inferentes, ita ut medici ei nullum salutis remedium invenire potuissent. Si quis tamen esset cantare peritus et in cythara psallere doctus, hunc adduci iusserunt, ut cum eum demonia invaderent et turbarent, super caput ei astans psalleret et ymnos diceret. Ille vero hec non dissimulabat, et queri hominem huiusmodi iussit. Cumque ei quidam suorum dixisset se vidisse in civitate Bethleem quendam filium Iesse adhuc iuvenculum etate, pulchrum atque decorum, et aliis studiis valde dignum, necnon psallere et ymnos cantare doctum, insuper eximium pugnatorem: mittens Saul ad Iesse sublatum David a gregibus ad se venire precepit, mandans ei se velle iuvenculum videre, de cuius pulchritudine et fortitudine eum narrant. Iesse vero misit filium, dans ei munera Saul deportanda. Quo veniente gavisus est Saul, fecitque eum armigerum suum et bonis omnibus honoravit. Delectabatur enim in eo maxime in invasione demoniorum, quia cum ad eum accederent, David ymnos psallendo et canendo in cythara, rursus Saul a mentis oppressione revocabat. Misitque Saul ad Iesse petens ut apud eum David maneret, eo quod eius presentia delectaretur. Cui Iesse inhibere non audiendo consensit.

Post non multa quoque tempora palestini denuo congregati sunt, et magnum super hebreos colligentes exercitum, inter Sochot et Azecha castra metati sunt. Contra quos Saul produxit exercitum, et super quendam montem castra ponens, coegit palestinos priora castra relinquere, et ex adverso montis quem Saul apprehenderat advenientes, diviseruntque exercitum eorum mons qui erat positus inter eos. Igitur surgens quidam de exercitu palestinorum nomine Goliad de civitate Geth, vir valde procerus, cuius altitudo erat quatuor cubitorum et palmi unius, accinctus armis que magnitudine sua natura eius corporis exigebat, induitque loricam cuius erat pondus quinque milium siclorum eris. Galeam vero habebat eream, que talis viri et magnitudinem et inopinabilia membra potuisset protegere, et hasta eius non levis erat in dextera portanda, sed gestabat eam in humeris, cuius ferrum sexcentorum siclorum fuit, sequebanturque eum multi arma portantes. Hic ergo Goliad stans inter medias acies vocem emisit nimis grandem et terribilem contra Saul et hebreos dicens: A pugnare et periculo vos absolvo. Que enim necessitas est utrique exercitum perire? Date aliquem ex vobis contra me pugnaturum, et totum bellum unius victoria terminetur, serviatque pars altera illis quorum fuerat ille qui vicerit. Est enim multo melius et temperantius uno periculo perimere quod potestate ad est multorum. Hec cum dixisset, ad suos remeavit. Altera vero die rursum venit ad eadem verba, et ita usque ad diem quadragesimum hostes ad predictas conditiones provocabat. Itaque contra Saul et exercitus constituebantur quidem acies quasi pugnaturi, sed ad congressionem minime veniebant. Bello siquidem consistente inter hebreos et palestinos, Saul remisit David ad patrem suum, quia ei tres alii filii eius ad solatium et periculum pugne sufficerent. David quoque ad ovilia et pasturas pecudum remeavit. Non multo post ad castra reversus hebreorum missus est a patre ut necessaria fratribus deportaret, et quid agerent agnosceret. Cumque Goliad denuo veniens et exprobrans provocaret, quasi nullus inter eos vir esset qui contra eum pugnare presumeret, interim David cum fratribus loquebatur ea que illis mandaverat pater. Audiens autem illum exercitum provocantem, indignatus fratribus ait paratum se esse solum cum hoste pugnare. Cui senior fratrum suorum Aminadab increpans comminatus est presumptionem eum habere preter etatem non debere, ideoque remearet ad patrem et oves pasceret. Qui timens fratrem abscessit, et apud quosdam multum locutus est quod vellet cum palestino provocante pugnare. Illis autem repente indicantibus voluntatem David regi Saul, vocavit rex David ut ante quod vellet ediceret. Quibus ait: Non deficiat mens tua o rex, nec metuas; ego superbiam huius hostis pugnando subdam, et sic iste sublimis et procerus irridebitur, cuius vero exercitus gloriosus invenietur, ut ab infirmo bellatore deiciatur, sed provocator a pueri virtute moriatur. Saul autem eius presumptionem atque magnanimitatem valde mirante, non tamen habens in eo fiduciam propter etatem infirmam ut contra procerum hostem dimicaret, vetavit David. Polliceor hoc confidens in deo quoniam mecum est, cuius et adiutorio hoc fungor experimento. Nam dum aliquando leo oviculas meas invasisset et arripuisset agnum, ego sequens apprehendi eum et agnum ex ore eius eripui. Ipso vero dum contra me impetum fecisset, a cauda comprehensum et percussum in terra peremi, et idem urso michi facienti ineo ultus sum. Sic fiet et hic hostis similis illis bestiis deum exprobrans exercitum nostrum et blasphemans dominum, qui et eum michi subiciet. Saul ergo voluntatem mirans et presumptioni orans deum tribuendare dixit: Deo adiuvante vade ad pugnam. Accinxitque eum Saul sua lorica et gladio, et imposuit ei galeam. David ergo oneratus his armis cum non esset exercitatus in eis, ait: Ista quidem o rex tua sint ornamenta, qui habes vires hec portandi; michi vero tamquam servo tuo concede sicut michi placet pugnare. Igitur depositis armis sumens baculum et quinque lapides de torrente, et fundam in dextera manu portans ibat ad Goliad. Videns autem eum Goliad sic venientem sprevit eum, quasi non arma portaret hominum, sed quibus canes repelli solent, dicens: Numquid canem me existimasti? David autem respondit: Non te canem reputavi esse, sed aliquid deterius cane. Commovitque David Goliad ad iracundiam, et ille maledixit ei ex vocabulo dei, et minatus est daturum se carnes eius bestiis et volatilibus devorandas. Cui respondit David: Tu quidem venis contra me cum gladio et hasta et lorica, ego autem ad te venio deo armatus, qui et te et omnem virum exercitum nostris manibus traditurus est. Hodie tuum caput abscidam, et reliquum corpus canibus tradam, scientque cuncti quoniam deus presul est hebreorum et armatura ipse est semper et fortitudo, et omnis exercitus et apparatus inutilis est sine deo. Goliad autem armorum pondere gravatus currere non valere et paulatim incedebat ad David, confidens se nudum puerum simplicem adhuc etate sine labore perimere. Occurrit autem ei David ex adverso cum deo auxiliatore, circuiens quasi ludendo, et sumens de pera unum lapidem quos de torrente collegerat, et mittens unum de fundibulo et quasi alio mittere vellet, repente percussit Goliad in fronte, et usque ad cerebrum pertransivit, ita ut mox confracto capite Goliad caderet pronus in terram. Tunc David currens super eum abstulit gladium eius et caput eius abscidit. Cadente ergo Goliad facta est palestinis occasio maxime fuge. Nam dum fortissimum suorum cecidisse conspexerunt, et de rebus omnibus desperantes fugierunt, ut per fugam seipsos liberarent. Saul autem et cunctus exercitus hebreorum clamore facto super eos exilierunt, et multos interemerunt, et persecuti sunt eos usque ad terminos Geth et portas Ascalonis. Mortui sunt ergo ex palestinis xxx milia et totidem vulnerati. Porro Saul reversus a cede hostium castra eorum diripuit et incendit. David autem caput Golie ad tabernaculum proprium deportavit et arma eius deo dicavit. Postea virgines et mulieres provocaverunt odium ac invidiam Saul regis circa David hac ex causa. Occurrentes enim victori cum mulieribus cum cymbalis et tympanis, delectatione maxima iubilationibus fatebantur, dicentes quod multa milia Saul interemisset ex palestinis, David autem multa dena milia exterminans interfecisset. Audiens autem hec Saul quod ipse millenarium numerum perceperit, et multa decem milia iuvenculo David voverentur, cogitans apud se quod post hunc favorem nichil minus haberet David preter regnum, cepit eum timere et nimis habere suspectum cepit. Amovit igitur eum a priori officio quoniamque armigerum suum fecerat, ne dum nimis proximus esset posset eum occidere. Igitur constituit eum esse millenarium, locum ei meliorem dans, sibi autem cautiorem, mittebatque eum ad hostes et prelia, ut in his periculis sustinendo periret. David autem dominum habens ducem, quocumque se vertisset prevalebat et optime agere videbatur, ita ut propter excellentiam fortitudinis et populus eum amaret, et filia regis virgo concupisceret. Amore enim nimis decenter ita ut et patri eius hoc manifestaret. Saul vero quasi percepta occasione in mortem eius libenter hec audivit, daturumque se filiam eius nuptiis spopondit, tali pacto ut ducenta ei capita hostium necatorum apportaret, ut hoc proposito ex opere periculoso periret, et sic decenter vota sua compleret, si per alios et non eo faciente moreretur. Iussitque suis famulis suis ut voluntatem David experirentur, qualiter circa puelle nuptias esset. Illi vero ceperunt cum eo loqui, quod diligeret eum rex Saul una cum populo, et ideo vellet ei filiam suam copulare. Quibus dixit: Num modicum putatis esse me generum regis fieri? Michi vero talis honor non decet, precipue cum sim abiectus et a gloria et honore segregatus. Saul autem dum famuli David responsa dixissent, ait: Dicite ei non me pecuniis egere nec honoribus quibus vellet nuptias collocare, sed eligere velle generum habentem fortitudinem aliasque virtutes, quas te habere manifestum est, et neque aurum et argentum me desiderare, sed pro spoliis duplicium hostium deferat michi sexcenta capita palestinorum. Nullum enim munus magis quam hoc excepto, sed et filie mee hoc honore nichil est sollempnius, tali viro et tanto testimonio de hostium triumphis decorato posse coniungi. David autem his verbis ad se delatis gavisus est, quod Saul studeret eum sibi cognatione coniungere, et neque consilium expectavit, neque si possibile aut difficile esset in animo cogitavit, sed repente cum sociis ad hostes pro nuptiarum pollicitatione properavit. Deus enim cuncta solatia David et possibilia faciebat. Cumque multos palestinorum interemisset, abscidens sexcenta capita venit ad regem et nuptias exigebat. Saul autem cum non posset promissa refugere et mentiri pessimum iudicaret, cum neque perisset ut consilio suo posset, dedit ei suam filiam nomine Michol. Quoniam Saul non recte voluntatis esset circa David, videns eum apud dominum et homines prosperari, expavit eum, et metum celare non valens, timore magnarum rerum, id est regni simul ac vite, et cogitavit eum perimere crudeli calamitate, et mortem eius filio suo Ionathe et aliis familiaribus intimavit. Ionathas autem miratus est mutationem patris erga David, quod post multam eius devotionem non mediocrem in eum, sed ad mortem usque saviret, et cum nimis diligeret David, et eius animi virtute indicavit ei secretoque voluntatem patris sui, et ut metuens caute se custodiret; ipse vero iret ad patrem et ei tempore oportuno loqueretur, et exprobraret ei quod occidere vellet virum iniuste qui tanta bona fuerat operatus, quod et si valde peccasset debere eum veniam promereri, et post hec sententiam patris indicaret. David autem consilio benigno obediens, egressus est a domo regis. Altera vero die Ionathas venit ad Saul, et dum videret eum letum et exultantem cepit de David proferre sermonem dicens: O dilecte pater, valde peccasti si invenientes David culpabilem aliqua minori vel maiori iniquitate precepisti eum pati interitum, virum qui tam magne salutis fuisse probatur, eripiens populum hebreorum ab iniuriis et illusione palestinorum quas diebus xl sustinuit, nullo ex nobis presumente provocationis contumelia sustinere, et qui post hec iussionem tuam complens attulit de hostibus sexcenta capita, et sororem meam primo accepit in uxorem. Cuius mors ipsi sorori mee nimis gravior foret, non propter solam eius virtutem, sed et propter ipsam cognationem, cum filia tua eius morte vexaretur, et pene ante gaudium coniugii veniret ad viduitatis obprobrium. Hec ergo cogitans pater a demente converte, nichil mali faciens viro, primumque quod magnum beneficium prestitit tue salutis, quando malo spiritu et demonibus te possidentibus ille eos expulit et pacem tue anime condonavit, secundo autem quod de hostibus tuis ultionem fecit. Hec enim oblivisci turpissimum est. His ergo sermonibus Saul mitigatus iuravit filio nichil David iniuste fore passurum. Atque ita Ionathas sermone iusto et iracundiam regis mitigavit et David metum ademit. Ionathas autem vocavit ad se David et indicavit ei de salute quam impetraverat a patre, deduxitque eum ad regem, et erat in conspectu eius sicut fuerat prius.

Eodem tempore palestinis bella gerentibus super hebreos, Saul contra hostes destinavit David cum exercitu. Qui congressus cum eis multos eorum prostravit, et victor reversus est ad regem. Quem Saul non sicut sperabat post bella

suscepit: potius deinde infelicitate constrictus est, tamquam illius bonis actibus invidere ipse deceptus. Cumque rege pueris assistentibus demon ageret et malignus spiritus turbaret: vocavit ad se David et eum psallere et ymnos cantare precepit. Quo iussa faciente, insurgens mente Saul iaculatus est cum lancea quam tenebat in manu. Sed David eam preuidens declinavit fugitque in domum suam et ibi tota die permansit. Nocte vero misit Saul nuncios clanculo ad Michol uxorem eius precipiens eiusque diluculo custodire donec non latenter effugeret: quatenus mane deductus ad publicum traheretur ad mortem. Michol autem cognita voluntate patris, statim hoc indicavit David. dubiam eius vitam conspiciens et de anima sua diffidens. neque enim se credebat per amorem illius habere posse vitam, si fuisset eius morte viduata. Dixit ergo ad David. Non te lumen solis oriens inveniat. nam te ulterius non videbo, sed fuge contra noctem dum tempus prebet fuga presidium. Det quidem tibi dominus adhuc vitam longiorem. Scito enim te a patre meo si inventus fueris occidendum. Quo dicto, eum per fenestram deposuit et dimisit. Deinde ipsa composuit lectulum quasi egrotantis. et sub saga pelle capre aridam supposuit. Die autem facto misit Saul ut David deducerent ad eum. Illa vero dixit quod nocte fuisset factus infirmus. et ostendit eis lectulum coopertum. Et dum manibus intenderet palparent. et truncum qui pelle erat coopertus palpitantes. volumen putarent in lectulo huc et illuc egrotum David vere esse credentes. et post sopore quasi truncum in lecto volui. reversi nuncii ad Saul dixerunt David infirmum fuisse nocte. Iussitque eum adduci in lectulo ut occideretur. Qui redeuntes ad lectulum et discoperientes et deceptione ab eius uxore facta invenientes. renunciaverunt regi. Qua dum culparet pater, eo quod eius inimicum liberaverit, et se deceperit. falsis fecit illa dolo se loquens. quasi eam David occidere voluisset. si non eum dimisisset. et ideo hoc pro salute sue timore fecisse. ideoque ei deberet ignoscere. quia hoc necessitatis causa non voluntate fecisset. adiciens hoc atque dicens. Arbitror enim quod eam libenter cum puniveres sic me liberares. His verbis dictis. pater puelle veniam dedit. David autem periculum devitans: venit ad Samuel prophetam in Ramatha. eique indicavit insidias Saul. et quod iaculo eius pene fuisset extinctus. dum neque circa eum extitisset infidelis. neque circa hostium certamina infirmus. sed in omnibus prius et obediens. que sunt magis causa invidia generavit. Audiens itaque propheta regis iniusticiam. Ramatha civitatem reliquit. et deducens secum David venit ad quendam locum nomine Galboa commoratusque est illic cum eo. Et cum nunciatum fuisset quod David esset apud prophetam Samuel. misit armatos: eique comprehendendum ad se iussit adduci. Qui cum venissent ad Samuel. invenientes ecclesiam prophetarum. participari sancti spiritus ceperunt. Saul autem hoc audiens. super David alios destinavit. Illis autem id est facientibus: denuo misit alios. Prophetantibus autem et illis sicut hi qui fuerant missi, ad ultimum iratus Saul ipse perrexit. Cum vero iam esset in proximo antequam videret eum Samuel prophetare cepit. et amens factus est. et exutus veste tota die canebat et nocte. David et Samuele inspicientibus. Ionathas vero filius Saul occurrens est David et ingemiscens atque dicens. quia dum nichil umquam egisset neque peccasset. cur pater eius occidere festinaret. rogabatque eum Ionathas ut nichil tale suspicaretur. neque talia derogantibus crederet. sed ut securus esset nichil quidem tale de eo patre suo cogitante. Nam si cogitasset. ei sine dubio pandisset. dum ei nullum consilium celaret. Porro David iurabat ita esse. et rogabat Ionathan ut potius ei providentiam haberet. et non eum sperneret. et veritatem ei nunciaret quicquid a patre cognosceret vel audiret. et non sineret eum erga se certum habere amicicie affectum. Contristatus ergo Ionathas. eo quod patris sui animum talis esset circa David. interrogavit eum quid vellet ut sibi faceret. David autem inquit: scio te omnia que volo libenti animo mihi prestare velle. Crastina ergo dies neomenia est. et ut ipse nostre consuetudine habeo una cum rege sedere ad comedendum. Si tibi videtur a civitate egredior et maneo in campo latenter. Si vero quesierit me pater tuus dicens quid tu me te permiseris in patria mea. Et si quidem ut assolet dici de amicis proficiscentibus: cum bono vadat. aut aliquid simile dixerit. scito nichil circa me fore dolosum aut inimicum. Si vero aliter responderit. hoc certum dicitur quia adversum me mala cogitat. et remunerabis in voluntate patris. misericordiam et fidem in hac re ostendens. quam fidem a me accepisti. hanc et tu domine famulo tuo dare digneris. Si vero inveneris in me aliquid iniquitatis. ipse me perime. et non ducas me ad patrem tuum. Que verba novissima Ionathas David suscipiens. promisit atque spopondit se omnia facturum. et renunciaret ei omnia que a patre suo audiret. et eum securum redderet. Celestem inquit huius promissionis deum habebo quem nos in commune videt. quia non cessabo frequenter temptans patris mei animum. donec mihi eius animi secreta pandantur. Et cum cognovero non celabo. sed tibi pronunciabo sive mitis circa te sit. sive valde crudelis. Novit autem hoc deus quale eum circa te semper exoro, faciatque te deus inimicorum tuorum potentiorem. Tu tamen malorum que tibi facit pater meus esto melior. et si hec me vita contingat finire. tu filios meos commendatos serva. et per presentia amicicia retribue illis tuam benignitatem. Cumque hec iurassent ad invicem Ionathas dimisit David. et ad quendam campi locum abire precepit. in quo erat solitus se exercere ad militiam. quatinus cum cognovisset a patre nunciaturum se ei promisit hoc signo. scilicet ut deduceret puerum et iaceret sagittas tres. et si iuberet puero sagittas afferre que ante eum iacerent. sciret nichil malicie esse apud patrem eius. Si vero aliter puero precepisset. te sciret in recto esse patris sui animum. tu et enim tunc de loco expectaret. per hoc tum se et securitatem nequaquam sustineret incertum. et ut presentis amicicie memor bona filiis eius retribueret. David autem a Ionatha hac fide accipiens. ad locum predictum secessit. Altera vero die cum esset mensis initium. purificatus rex sollempniter ad convivium venit. et sedentibus circa eum Ionatha filio eius a dextris. et Abner principe militie a sinistris. videns Saul locum David vacuum esse tacuit. suspicatus eum non esse a coitu mundum. Cumque et secunda die non misisset ... non adesset. requisivit a filio Ionatha ubi fuerit quod a mense acto et presenti convivio Yesse filius non affuisset. Ille vero ait secum promisisse ut iret in propria regione ad sollempnitatem quam tribus eius festive celebraret. et me et pariter rogavit ut ei illuc ad sacrificia celebranda concederem. Et si pro pater ego permisi eum vadere. nosti enim quam illi sum devotus. Tunc Ionathas iniquitatem patris circa David agnovit. et aperte voluntatem eius aspexit. Nam statim iratus Saul blasphemavit Ionathan. eique natum de muliere dixit. virum ultro appetentem. et hostem proprium patris. et socium David et cooperatorem eius. et nec ipsum. nec matrem eius talia erubescere. nec velle intelligere quod quanto tempore viveret David. regnum eorum non esset in tuto. Precepit ergo Ionathe ut adduceret David. quatinus penas exsolveret. Respondit Ionathas: Et quid iniquum fecit ut puniatur. Saul autem non tantum ad verba et blasphemiam. itaque Saul accessit. sed arrepta lancea insiluit super eum ut talia sibi respondere audentem interficeret. et hoc implere non potuit ab amicis prohibitus. Manifestum autem apparuit Saul esse inimicum David. et quod eum vellet occidere. ita ut propter illum pene manu propria filium interfecisset. Tunc Ionathas declinato periculo. et nichil aliud pre tristicia facere valens. deflens quod ipse pene

135.

fuisset mortuus. et necem David definitam esse cognoverat. matutino facto quasi se exercitaturus exivit in campum. ut amico David sic prius ferret regis perderet voluntatem. Fecit ergo Ionathas cum sagittis secundum signum quod inter se condixerant. et puerum quem secum venerat remisit in civitatem. et perrexit ad David in desertum. ut cum eo facie ad faciem loqueretur. Quo viso David cecidit ad pedes Ionathe. eumque adorans salvatorem anime sue vocabat. Quem Ionathas elevavit a terra. et alterutros amplexantes semet ipsos osculabantur et flebant vehementissime. et iuvenilem etatem suam invidie malignitate consumi deflebant. et separationem eorum ab invicem: que nichil omnino differret a morte. Cumque diu flentes cessassent a gemitu, memoriam iurandi apud alterutros statuerunt. Tunc surgentes osculati sunt invicem. et cum multis lacrimis dimissi sunt ab invicem. David ergo fugit Saulem. et inminentem ab eo mortem declinare volens. venit in civitatem Nobe ad Achimelech sacerdotem. Qui dum eum solum venisse videret. et nec amicum nec servum cum eo esse. miratus valde quesivit cur nullus cum eo venisset. Ille vero ait causam sibi secretam iussu regis iniunctam ad quam eum non multos comitatos habere oporteret: et constituisse ad quendam locum famulos occursuros. petebatque ut ei itineris necessaria non negaret. per quos opus amici faceret. et ei in tali necessitate subveniret. Accepitque igitur panibus sanctis. arma sibi dari si qua essent ad manus postulabat. Aderat autem illic servus Saul genere Syrus nomine Doech. qui pascebat mulas regis. Tunc sacerdos ait ad David. Nichil tale hic habetur nisi lancea Golie. quam tu ipso perempto deo dicasti. Hanc ergo sumens David fugit ex regione hebreorum in Geth que est una Palestinorum. ubi regnabat Achis. Cumque cognitus esset a famulis regis. indicatum est Achis quia hic esset David qui multa milia Palestinorum peremisset. Metuens ergo David ne ab Achis necaretur et periculum quod declinaverat a Saul ab illo susciperet. subito simulavit se esse furiosum et rabidum. ita ut spumas ab ore in barbam fluere sineret. et alia signa furiosi faciens fidem regi vere furiosi ostendebat. Tunc Achis famulis indignatus. eo quod insanum hominem ad se introduxissent. velociter iussit eum expelli. Ita liberatus David de terra Geth venit in tribum Iuda. et habitavit in spelunca iuxta civitatem Modolla. Misitque David ad fratres suos, eisque ubi maneret indicavit. Illi vero ad eum cum omni cognatione venerunt. sed et multi alii quibus odium aut timor erat regis Saul. ad eum pariter convenerunt dicentes se facturos quecumque illi placerent. Fuerunt autem omnes simul quasi quadringenti viri. Surgens ergo David venit cum eis ad regem Moabitarum. rogavitque eum ut parentes eius in sua regione susceptos haberet. donec ipse de suo fine aliquid cognosceret. Quo annuente. parentes eius omni tempore quo apud eum fuerunt. dignis muneribus honorati sunt. Precepitque Samuel propheta David. ut desertum relinquens pergeret in tribum Iuda. et ibi habitaret. Reversus ergo David de Moab venit in civitatem Sararich. et in ea moratus est. Saul autem audiens David apparuisse cum multitudine: velut in maiore emotus positus. metuebat viri prudentiam. simul cum atque presumptione. et quod non parva fama de eo ubique exsurgeret. et ne sibi unum inferret. Convocans ergo amicos et principes tribuum ex qua ipse erat in colle ubi regnum acceperat. et consedit in segete. sic enim locus vocabatur. Et dum circa eum starent. ordo cunctus parte et armigerorum. ait cunctis ait. Viri contribules. novi quidem quod meorum beneficiorum non estis immemores. quia et agrorum vos dominos feci. et honores prestares. et officia vobis prebui. Interrogo ergo vos si maiora horum dona et ampliora filium Yesse vobis dare consideratis. Non enim quem illi omnes potius consentiatis. quando et filius meus Ionathas ita sapiat. et vos ad talia persuasit. Non enim ignoro quod Ionathas iusiurandum cum David et federa celebravit. et eius motibus favet. et hoc nulli vestrum cure est. sed tacentes rei exitum sustinetis. Cumque rex tacuisset: nullus ei astantium respondit. nisi Doech Syrus pastor mularum Saul. qui dixit se vidisse David in Nobe civitate ad Achimelech sacerdotem. ut futura sibi eo prophetante cognosceret. et percepisse ab eo panibus et hasta Golie quo volebat descendisse. Tunc Saul vocans Achimelech sacerdotem et cunctam generationem eius ait. Quid a me mali passus es. ut servum inutilem filium Yesse susciperes. eique dares sumptus et arma. cum mei regni grandis inimicus existat. Cur et futurorum responsa prebuisti? Non enim te latuit quod a me fugeret: et odio meam domum haberet. Sacerdos autem que facta fuerant non negavit. et hec cum fiducia probavisse confessus est: non David sed regi. Non enim inquit noverim David inimicum regis esse: sed fidelem socium et precipuum servum. et millenarium. et quod his maius est. generum patrem et cognatum. et ideo hoc non inimico prebui. sed ei qui circa te opus sue devotionis exhibuit. Prophetavi autem ei non solum nunc sed sepius. Ipse namque dixit ad me dicente quod a te cum magna festinatione fuisset directus. si ei quibus te egebat non prebuisse: caput meum forsitan tibi condempnassem. Quapropter nichil dolosum adversum me cogitare debes: neque in his que nunc primum audivi a te o rex. meam te fuisse voluntatem. Amico namque et regis genero. et millenario hec impendi. non hosti. Hec dicens sacerdos nequaquam satisfecit Saul. et erat in magno timore cum Saul eius verba non crederet. Iussitque ergo rex armatis. ut eum cum sua cognatione perimerent. Cumque illi non presumerent contingere sacerdotem: divinitatem potius formidantes. quam vellent regi parere. tunc Doech Syro rex sacerdotes imperavit interimi. Qui sumens sue malitie milites. occidit Achimelech eiusque progeniem. Erant autem omnes simul quadringenti quinque. Quo facto. misit Saul in civitatem sacerdotum Noba. et omnes eius habitatores occidit. non mulieri. non infanti. non alie etati parcens. et civitatem igne succendit. Unus autem filius Achimelech nomine Abiathar fuga liberatus est. Hec omnia sicut deus contigere sicut deus Heli sacerdoti prophetavit. propter iniquitates duorum filiorum eius. dicens plebem eius radicitus evellendam. Porro Saul rex nimis crudeliter operatus est. totam generationem sacerdotalem interimens. et neque infantibus misericordiam. nec senibus reverentiam prebens. sed et civitatem disperdens quam in habitare videbat. Hunc ergo Saul multi imitantur in humana vita. dum nulla potestate in mundo habentes. hominibus videntur simplices et humiles. nec abutuntur natura. nec voluntatem suam implere presumunt in malo. sed sunt mansueti et mites. sectanturque solam iusticiam. et circa omnes homines student habere devotionem: divinitati et confidunt que omnibus que in hac vita fiunt presens est. et non solum opera sed et mentem unde cogitationes oriuntur. Hec ora antequam fiant divinitatem pernoscere credunt. et considerare videntur ab hominibus. Cum vero multa talium ad potestatem veniunt. statim superbie cumulo dilatantur. et omnibus virtutibus prioribus: que ad speciem hominum exercere videbantur abiectis. velut in scena vultus et mores et moderationes actum mutantes suscipiunt audaciam. et superbiam. et contemptum. rerum humanarum et divinarum. et pro pie pietate et iustitia spernunt. et in omnibus que cogitant aut agunt arrogantiam gerunt. et quasi non videat

eos dicit. aut certe potestatem eorum non habeat: pessimis incrassantur actibus: et quicquid aut audire metuunt, aut odio habent, respuunt. que autem irrationabiliter diligunt, hec rata. firma. vera. et hominibus placita. simul et deo credunt. De futuris vero rebus: nullus eis fit sermo sed et eos qui sermone inde pulserint: multis laborum miseriis exhonorant. et odio eos habentes invidiam eis conflant. deducentesque eos ad medium. non solum adeptos honores eis auferunt. sed et per aliam penam vita eos privare nituntur. puniuntque: eos non propter opera digna supplicio. sed propter derogationes et accusationes nequiciam examinatas extinguunt, non quod oporteat eos hec pati. sed quod inest iniuste videantur ulcisci. Sic saul filius cis. qui primus rem publicam hebreorum rexit. prius existens laudabilis. post ad regnum evectus contra deum rebellavit. et occidit sacerdotes et prophetas pro suspicione quam habuit achimelech. et decrevit eorum civitatem. studebat quidem domum domini sacerdotibus prophetisque privare. dum tantos simul occideret. et neque patriam eorum manere permitteret. ut post illos possent alii generari. Abiathar itaque filius achimelech fugiens venit ad david. et erumnam suorum omnium. et patris interitum declaravit. Qui ait non se hoc ignorasse futurum. cum vidisset ibi doech. qui perfecto hec saul annunciavit. se autem dolere debere dicebat. quia super ipse huius auctor calamitatis esset. postulatque eum ut secum de certo maneret. tamquam qui in alio loco latere non posset. Quo igitur tempore audiens david palestinos ceilanorum provinciam devastare. consuluit deum per sacerdotem. si eum pugnare preciperet. Quo dicente quod divinitas victoriam promisisset. statim cum sociis invasit palestinos. et cede multa in eis fecit. et predam tulit. Cumque apud ceilanos esset donec areas suas fructusque sine timore colligerent. nunciatum est regi saul quod david apud ceilanos habitaret. Cedes enim magna quam david et viri eius fecerant non potuit celari. sed fama ad extraneorum aures perveniens: ad regem usque delata est. Gavisusque est saul cum audisset david in ceila commorari. dicens deum illum eius manibus tradidisse. cum venisset in civitatem murum et portas et seras habentem. Iussit ergo omni populo ut ad ceila unanimiter convenirent. et obsidentes eam capientesque david interimerent. Hoc itaque sentiens david et agnoscens a deo. quoniam si ibi maneret ceilite eum traderent in manu saul. sumens quadringentos viros qui secum erant de civitate profectus est in desertum ziph. Saul autem cum audisset eum fugisse de ceila. ab eius persecutione cessabat. David autem manens in deserto ziph quod vocatur nova. ionathas filius saul veniens ad eum osculatus est eum. et securum esse monuit. et spem bona habere futurorum. nec in presentia malo eum debere deficere. quoniam regnaturus foret. et habiturus sub se omnem hebreorum potestatem. et se primum post eum in toto eius regno principatum. Rursus ergo iusiurandum ut alterutros confirmaverit pro devotione vite et totius fidei. et testem deum invocans ionathas maledixit se si umquam transcenderet iusiurandum et in contraria mutaret. Tunc ionathas david ibidem relinquens paululum a timore et a sollicitudine relevatum. ad saul ipse reversus est. At ziphei volentes gratiam saul habere. indicaverunt ei apud se commorari david. promiseruntque ut si veniret illuc ei traderent. eo quod eum angustia loci teneret. et non posset eos effugere. Quos laudavit rex et gratias egit indicantibus inimicum eius. eisque pollicitus est non tarde se remunerare eorum devotionem. misitque qui quererent david et omne desertum scrutarentur. dicens se continuo secuturum. Et illi quidem qui directi fuerant pro investigando et capiendo david precedebant regem. studentes inimicum regis tradere in regia potestate. Igitur iniusta et maligna voluntate frustrati sunt. quia cum nichil mali sustinere potuissent si david non indicassent. propter blandimenta regia virum religiosum et iustum qui latere apud eos poterat prodiderunt. et manui regis tradere promiserunt. Cognoscens autem david maliciam ziphorum. et regis invasionem. angustias loci illius dereliquit. et fugit ad petram maximam in deserto. maon constitutam. Et cum saul ibi eum persequeretur. audivit a quibusdam discessisse david. ab illis angustiis. ad aliam petre partem. Et cum saul eum statim cum exercitu cinxisset: ut eum pene iam capere potuisset. subito nuncius adveniens indicavit palestinos hebreorum regionem totam vastare. Tunc saul a persecutione david cessavit. et contra eos qui naturaliter erant hostes dimicandum magis necessarium iudicavit. quam inimicum proprium persequendum. et vastationem sue terre despicere. Sic ergo david inopinabiliter declinato periculo venit in angustias engaddi. Cum vero saul expulisset alienigenas. venerunt qui nunciarent ei david in engaddi montibus latitare. Qui sumens tria milia armatorum persecutus est eum. et cum non esset procul vidit circa iter speluncam profundam atque rotundam. multa longitudine et latitudine nimis aptam. in qua david cum suis viris erat absconsus. Et dum saul naturali necessitate cogeretur ventrem purgare. ingressus est in speluncam solus. Quem dum vidisset quidam de sociis david. et dixisset ei suum inimicum se a deo datum. et suaderet ei ut ultionis causa caput saul absciderit. quam grandi persecutione et miseria privaretur. respondit david. Non est iustum ut dominum meum occidam. quia a deo est regnare preceptus. nam licet ipse circa nos malignus existat. me erga eum non decet esse iniquum. qui hanc potestatem a deo accepit. Surgens ergo david latenter abscidit summitatem vestimenti solum quo saul erat indutus. et statim rediit ad suos. Cumque saul de spelunca fuisset egressus. surgens david exclamavit a longe petens ut saul audiret. Converso autem rege. adoravit eum secundum morem prostratus in terram ait. O rex non te oportet malignas et falsas derogationes ab invidorum auribus audire. nec eos verum dicere in suspicione te ducentes. sed magis ex operibus cunctorum considerare affectum. Derogatio namque est multorum. devotio vero clara in actuum veritate consistit. Ita sermo cuius libet potest in utraque habitu ostendere similitudinem falsitatis et veritatis. opera vero nudum habebunt veritatis intuitum. Considera ergo opera que pro tua salute feci. qualis circa te itaque dominum fuerim. et tunc perpendes quod non magis oportet credi quam accusantibus et deinde referentibus: ea que numquam animo concepi. nec facere potui. Cur ergo apponis persequi animam meam. et nichil die noctuque cogitare nisi anime mee interitum iniuste persequendo. Et quomodo falsam opinione quasi te occidere voluerim. Aut quomodo impie agis contra deum occidere volens hominem qui potestatem habuit hodie te punire et penas a te exigere. sed noluit cum tempus ad hec haberet oportunum. Quando enim tue vestis incidi partem. potui et caput tuum auferre. Quod si contra me tale tempus tibi deus dedisset. nequaquam me mors preterisset. Et ostendens pannum quem inciderat. huic rei fidem exhibuit. Ego inquit iusta ultione contra te habui. tu autem iniustum odium contra me habere noveris. sed hec iudicet deus inter nos. et inter eos qui mea arguunt voluntate. Saul ergo inopinabiliter admiratus sua fuisse vitam servatam obstupescens humilitatem iuvenis. et naturam ingemuit. Cumque econtra david ingemuisset. accedens saul ad david dixit. Tu hodie mei causa bonorum fuisti. ego vero tibi calamitatum. et ostendisti te hodie habere priscorum iusticiam. et me multo meliorem te esse. Quis enim inimicos suos in deserto comprehensos salvandos esse decernat? Scio namque quia deus tibi regnum paravit. et omnium hebreorum te potestas expectat. Da ergo michi iurisiurandi fidem. ne meum genus extinguas. et quod habeas malorum memoriam germen meum studeas eradicare. et reverterer in domum tuam cum servis tuis. Iuravit ergo david ut saul poposcerat. saul ad propria reversus est in propriam. et david cum suis abscessit in angustias masphá. non credens ad plenum verbis saul. Hoc itaque tempore et samuel propheta defunctus est. vir qui non fortuito honore apud hebreos habuerat. Cuius et virtus in illis apparuit. quod populi devotione propheta multo tempore luxit et circa sepulturam eius sollempne largitatis studium et magnum cultum competentem exhibuit. Sepelierunt autem eum in patria sua in ramatha. multique flevere diebus non in commune hoc facientes velut in morte extranei. sed tamquam proprium patrem singuli quique lugentes. Fuit enim vir bonus et natura benignus. et propterea magis amicus deo. Hic ergo samuel prefuit populo hebreorum solus. post mortem quidem heli sacerdotis annis XII. cum saul vero rexit populum annis X et octo. samuel ergo huiusmodi habuit finem.

Erat ergo quidam ziphorum de civitate maon dives valde et multa pecora possidens. trium namque milium ovium grege habuit in pascuis. et mille capras. Has ergo david cum maneret apud eundem virum in deserto. illesas et sine vexatione suos viros custodire precepit. ut neque desiderio neque necessitate famis de eius grege aliquid usurparent. neque latentes aliquos de pastoribus vexarent. ne forte in hoc deum offenderent. Hoc autem putabat david se homini bono prestare. credens illum esse dignum huiusmodi beneficium promereri. Erat autem nomen illi nabal vir durus. et studiis malignissimis habens vitam detestabilem. cui erat uxor bona simul et casta. et specie nimis eximia. Ad hunc nabal tempore quo tondebat oves misit david viros X. ut eum salutarent. et optabat ut hoc multis annis efficeret annis. et ut necessaria sibi mitteret rogavit. cognoscens a suis pastoribus quod nichil eos aliquid nocuerit. sed etiam custodes eorum gregumque fuerint dum in deserto multo tempore pariter habitarent. et quod non eum penitere deberet. sed ei aliquid ciborum de sua largitate preberet. Nabal ergo his qui missi fuerant cum iniuriarum minis et dure respondit. Quem cum interrogasset eos quis esset david. et respondissent filius iesse. ait. Nunc video quia valde in semet ipsis superbiunt fugitivi. et gloriantur suos dominos relinquentes. Quod dum fuisset david renunciatum. iratus valde iussit quadringentos viros arma sua sumere. et se sequi precedentem. et ducentis viris ad rerum custodiam derelictis. ibat ipse primus in fronte armatus. et post eum socii incedebant. quasi more leonum frementium. paratique david omnem laborem sustinere. et domum nabal et omnem possessionem eius exterminare. Non solum enim oblitus erat quod nichil dedisset eis qui multa benignitate circa eum habuerant. sed et quod blasphemasset et maledixisset eis a quibus in nullo fuerat contristatus. Interea quidam servus et custos ovium nabal domine sue indicavit. quod miserat david ad virum eius. et non solum nec aliquid vile tamen misit. sed et iniurias et pessimas in eum dixit blasphemias. dum omni prudentia et custodia eorum nos usi fuerimus in gregibus. affirmans hoc in malo domini sui et ipsi proventurum. dum sit ipse david et viri eius animo leonibus fortiores. Quo dicto. abigail uxor nabal producens X asinos et onerans eos cunctis victui necessariis nichilque marito dicens. cum ipse pre ebrietate sensu careret. profecta est ad david. Cum ascenderet montis angustias. david occurrit armatus cum quadringentis viris veniens super nabal. Quem cum vidisset abigail de asina exilivit. et prostrata in faciem adoravit supplicans ut nequaquam verba nabal attenderet. cum ebrietate prolata. qui utique nabal recte vocaretur quod nomen significat dementem lingua hebraica. Se autem dicebat non vidisse eos qui ab ipso missi fuerant. et ideo se debere veniam promereri. utque magis ipse ageret deo gratias exorabat. qui eum a sanguinis humani pollucione prohibuit. Nam dum inquit esto patiens et benignus. inde deus te vindicabit in malignis. que enim in te nabal mala fuisse videbis. hec eveniant super capita omnium inimicorum tuorum. Esto ergo mihi propicius. et iudica me dignam per quam hec dona suscipias. ira vero atque furore quem super maritum meum habuisti. et ei domum mihi remitte. Hec enim te decent. cum sis placitus atque dignus. et quod maius est regnaturus. Susceptis autem muneribus david ait. O mulier. propicius deus te ad nos hodie adduxit. cum utique iurassem domum nabal hac nocte tota disperdere. ut nullum vel unum penitus remaneret. cum vir ille ingratus et callidus esset circa me et socios meos. nunc autem tu prevenisti. et meum curante deo mitigasti furorem. Nabal ergo licet modo propter te relinquatur inultus. sed tamen ut spero non effugiet penas. et alia causa que illi competit eveniet. Hec dicens david dimisit mulierem. Illa autem domum reversa. et inveniens virum cum multis in ebrietate iacentem. tunc quidem nichil horum que fuerant gesta indicavit. Cum altera die cuncta significavit. et sic eum exanimem reddidit. ut pene ad solutionem membrorum et mortem deduceret. et non amplius quam X dies preca vivens nabal defunctus est. David autem audiens mortem eius. ultum se quidem gaudebat. et nabal ex propria malignitate defunctum deo illi dante penas. et se ab eius sanguine custodisse. deo eum sua potestate ulciscente. qui dat quidem bonis bona. malis vero refert digna supplicia. Mittens post hec david ad uxorem nabal petiit. quod eam sibi matrimonio copularet. Illa vero his qui missi fuerant dixit. non se fore dignam ut illi vel pedes tangeret. Tamen surgens cum omni apparatu venit ad david. eique coniuncta est. et ad hunc honorem venire promeruit. tam propter et virtute castitatis: quam propter speciositate sue forme. Habuit et david et aliam uxorem quam primum duxerat de civitate eglisar. Michol autem filia saul regis que fuit uxor david coniunxit pater eius falti filio lais. qui erat de civitate gallim. Et cum hec fuissent gesta. quidam ziphorum venientes indicaverunt saul quod david esset in eorum regione. et quod possent eum comprehendere si vellet eis sua solacia prebere. At saul statim cum tribus milibus armatorum super eum egressus est. Cumque nox supervenisset. castra posuit in quodam loco. qui dicitur ceila. Audiens vero david contra se venisse saul. missis exploratoribus iussit scrutari veritatem et sibi renunciari ubi castra posuisset. Quibus explorantibus et renunciantibus eum in ceila esse. surgens nocte ita ut suos lateret venit ad castra saul. ducens secum abysai filium sororis sue sarvie et abimelech getheum qui erant ambo inter suos fortissimi robore. Saul itaque dormiente. et circa eum per exercitum armatis. et abner principe milicie. david ingressus castra saul. nec ipse peremit eum. inveniens ad stratum eius lanceam que erat fixa in terra ad caput. nec alios permisit eum volentes occidere. et in hoc vehementer instantes. dicens ordinatum a deo regem occidere nimis esse iniquum. licet ille sit malus. et iram que ei tempore oportuno parata est expectare debere ab eo qui ei prebuit regnum. Retinuit ergo eos volentes eum occidere. et pro signo quod potuisset eum occidere. et se abstinuerit. sumpsit inde lanceam. et urceolum aque appositum. dormiente saul et nullo sciente in exercitu ipse latenter egressus est. cum omnia facere potuisset que vellet et ipsum tempus obediret. et contra regem digna presumptionis traderet. Transiens ergo david torrentem et in vertice montis ascendens. unde potuisset audiri. clamans voce magna militibus saul. et abner principi milicie excitavit eos a somno. Audiens ergo abner. et requirens quis eum vocaret

et respondit dauid. Ego sum quidem filius yesse: inimicus tuus fugitiuus. Tu uero o abner cum sis magnus et apud regem honore precipuus, corpus eius ita custodis, ut somnus tibi sit studiosior quam salutis illius affectus. Hoc itaque dignum est morte atque supplicio. Ingressus enim quidam uestri exercitus super regem et super alios uniuersos: et non sensistis. Querite igitur lanceam regis et urceum aque, et cognoscetis quantum malum uos latuit intrinsecus constitutum. Saul autem cognoscens uocem dauid, et uidens quia eum sopore constrictum custodibus negligentibus non occidit, sed magis pepercit ei quem iuste punire potuisset: gratias egit illi pro sua salute. et rogauit eum ut confidens nichilque mali metuens, iret ad propria. affirmans quod nec tantum ipsum aliquis ita diligeret, sicut dauid saul amaret. accusans seipsum qui eum quidem qui eum custodire posset: et multa indicia circa eum sui fauoris ostenderet: persequeretur iniuste, et tanto tempore dubitantem de anima sua degere in fuga compelleret: ab amicis et cognatis propriis desolatum. et ipse ab eo sepius liberatus non quiesceret, cuius animam desideraret auferre. Igitur dauid clamauit, ut aliquis audiens tolleret lanceam et urceum aque dicens. Deus utriusque nostrum et actuum iudex sit. quoniam hodierno et presenti die eum occidere potuissem, sed ei misertus abstinui. Saul igitur iam secundo manus dauid effugiens, ad regnum proprium remeauit. Metuens autem dauid ne sibi permanens aliquando inimicus saul incideret, decreuit in palestina descendere. et illic habitare. Tunc cum sexcentis uiris qui erant cum eo uenit ad achis regem geth. Erat autem hec una urbium palestinorum. Cumque eum rex suscepisset cum uiris eius. et habitaculum prebuisset: habens simul secum duas uxores achinoem et abigail morabatur in geth. Postea dauid non placuit ut in ciuitate geth habitaret: et idcirco rogauit regem qui eum clementer exceperat, ut ei aliquem locum in prouincia donaret ubi cum suis degere potuisset. pudori siquidem esse dicens ut in ciuitate maneret, et ei onerosus existeret. Dedit ergo ei rex quendam uicum siceleg nuncupatum. Quem uicum ita dilexit dauid. ut cum regnasset postea. eum ipse et eius pueri quasi possessionem propriam honorarent. De his igitur in alio loco dicemus. Tempus itaque quo commoratus est dauid in siceleg palestinorum, fuit mensium iiii. et xx. dierum. Insurgebat et latenter contra palestinos in uicina regione constitutos. serritas et amalechitas et eorum prouincias deuastabat, multaque preda iumentorum et camelorum sumens, reuertebatur ad propria. Ab hominum autem cede se abstinebat, metuens ne eum regi indicarent. et semper prede partem regi mittebat. Cum uero achis requireret quos uastasset et predam tulisset. dicebat quod iudeos qui ad austrum conuersabantur et in campestribus habitabant, se esse depopulatum. Sic igitur dauid satis faciebat regi. sperabat enim quod dauid odio haberet propriam gentem. et ideo rogabat eum. ut apud eum omni tempore maneret.

Eo tempore palestinis contra israhelitas pugnare uolentibus. et mittentibus ad omnes amicos suos ut eis adessent in bello, et congregati pariter uenerent in sela. exierunt super hebreos. Tunc et achis rogauit dauid ut ei cum suis armatis solatium contra hebreos preberet. Dauid autem gratissime promittente: et dicente se inuenisse tempus quo beneficia que sibi susceptus prestitisset, rependeret. et remuneraret eum achis. promisit se eum custodem sui capitis omni tempore habiturum. honore et fidei promissione uolens eius uoluntatem augere. Saul autem rex hebreorum diuinos et uentriloquos. et omnem huiusmodi artem de sua expulerat regione absque prophetis. Audiens autem palestinos iam esse presentes. et iuxta summam ciuitatis in campo posita castra inimicos fixisse. aduersus omnem exercitum profectus est. Cumque uenisset ad quendam montem nomine gelboe. et uidisset e diuerso hostium multitudinem timoris fortitudine conturbatus est. quod esset eorum exercitus potior et multo melior. deumque consuluit per prophetas ut ei de prelio et eius fine prediceret. Deo autem non respondente. saul magis expauit. et animo corruit. malum sibi aperte imminere perspiciens cum uideret deum sibi non esse propitium. Iussit igitur sibi queri mulierem uentriloquam habentem spiritum. et euocantem animas: que per eas solet post euentum futura predicere. Cumque a quodam famulo fuisset nunciatum esse huiusmodi mulierem in ciuitate endor. latenter dimittens exercitum. et exutus ueste regali sumpsit duos famulos quos nouerat esse fidelissimos. uenit in endor ad mulierem, rogauitque eam ut diuinaret: et sibi animam suscitaret. Tunc illa respondens dixit. quod ipse hac arte exterminata a saul audisset: et ideo non posset hec que petebat fieri. Ignorabat enim mulier quod esset saul qui cum ea loquebatur. Repugnabat igitur mulier et dicebat non se audere interdictum opus a rege saul usurpare. qui genus diuinantium expulisset. sed nec illum bene facere qui dum nichil peccatum fuisset lesus ei parare insidias ut prohibita faciente: penitus et ultimis contraderet. Saul autem a cepto desistere nollet: iurauit illi ne cuiquam eius diuinationem proderet: nec periculum sibi ullum faceret. Cumque saul iureiurando ei satis fecisset non eam debere metuere: rogauit eam ut animam samuel ei suscitaret. Illa uero nesciens quis esset samuel. animam ex inferno euocabat. Cumque apparuisset: uidens mulier uirum senem et deo dorabilem conturbata est et nimis obstupescens. dixit ad saul. Nonne tu es saul? Hoc enim ei samuel indicauerat. Quo confitente et probationem eius querente: illa ait se uidisse uirum senem formosum et gloriosum. et sacerdotali pallio circumamictum. Cognoscens autem saul hunc talem uirum samuelem esse, procidens in terra salutauit eum et adorauit. Anima uero samuel inquirente cur eam euocasset. saul ingemiscebat se necessitate incumbere. et hostes grauiter imminere, et se esse in hesitatione rerum presentium constitutum. et a deo derelictum. et neque responsum a deo promereri posse. neque per prophetas neque per somnia. et propterea ad te confugi. qui in prius semper extitisti. Samuel autem uidens eum fine uite iam proximum ait ad eum. Superfluo aliquid a me uis cognoscere. cum a deo sis derelictus. Regnum igitur tuum transiet ad dauid. et bello uincemini a palestinis. te uero cumque principatum cum uita esse finiendum. quoniam inobediens fuisti deo in amalechitarum bello. et ei mandata neque seruasti. sicut tibi uiuens prophetaui. Igitur scito populum hebreorum inimicis suis subdendum. et te cum filiis tuis die crastina in bello cadentes mecum esse mansuros. Hec audiens saul et stupefaciente amisit eloquentis officium. et cecidit exanimis in terram magis propter dolorem qui ei fuerat indicatus. potius quam propter abstinentiam. non enim precedenti die aut nocte cibum sumpserat cum facere uolebat. Igitur mulier accurrens releuauit eum. et uix spiritum recipientem coegit ut gustaret. hoc sibi munus ab eo petens recompensare pro diuinatione quam ei sub periculo fecisset. cum ei propter interdictum ei non licuisset. et tamen uoluntati eius paruisset. Pro his igitur omnibus rogauit eum ut cibum appositum sumeret: quatinus recepta uirtute ad castra propria remearet. Cumque ille refutaret. et nec adquiesceret cibum in angustia constitutus. tandem mulier compulit eum. et persuasit ei ut gustaret. et habens uitulum unum mansuetum domi nutritum. et in quo tantum spem habebat occidit eum. et carnibus preparatis apposuit ei eiusque seruis ut comederent. Quo facto. saul cum illis qui secum uenerant noctem ad castra reuersus est. Iustum est igitur laudare huius mulieris largitatem circa regem: que ei arte prius extra

136.

batur quod interdixerat, et in eo talem exercuit humanitatem: qui disciplinae eius artem prohibebat ac persequebatur. Nam et cum uidisset eum ex ea ratione non despexit, sed condoluit: et consolata est eum dum agnouisset esse regem. et tantam quam poterat animo magnitudinem consistere eum potius inuitabat. et quod solum in paupertate possidebat, hoc libenter et hylariter conferebat. non spectans ab eo aliquid retributionis, quem sciebat in proximo moriturum. cum plerumque natura hominum soleat hominibus in necessitate constitutis. et ubi nulla retributione sperant: nec saltem illa que sibi habundanter suppetunt, non tamen uero sibi illud rependi norunt tribuunt. Bonum est ergo illam imitari mulierem. et hylariter tribuere. et benedicere cunctis egentibus: et nichil melius arbitror esse quam necessitatem patientibus hominibus adiuuare. ut exhinc deum propitium. et semper nobis bona largiturum habeamus. Igitur de illa muliere dixisse sufficiat. Sermonem nunc faciamus cunctantibus et populis et gentibus profuturum. et bonis omnibus congruum. et ex quo sermone prouocentur uniuersi habere studium uirtutis glorie: et de quo sapientes et reges gentium. et principes populorum multum desiderium et studium bonarum rerum concipiant. et pro salute patrie ad pericula se libenter exhibeant. Huius igitur rei habeant auctorem et sumant exemplum a saul rege hebreorum. Hic enim saul licet iam futura nosset. et mortem sibi imminere prophetia predicente cognosceret. nec amore uite suum exercitum prodidit inimicis. nec regie dignitati intulit contumeliam. sed potius semetipsum cum caris filiis et cum omni domo tradidit. et optimum iudicauit. una cum filiis pugnando perire pro subiecto populo. Nam licet ei cari fuissent filii. et post eum putaretur regni successionem habere. et genus proprium dilatare: tamen eos saul nolebat post se relinquere in quasi incerto. Igitur iste saul iustus et castus et fortissimus. omnium solus mihi esse uidetur. et si quis alius talis fuit uel fuerit. ille pro certo cunctorum testimonio et uirtutis adoptione est dignissimus. Nam alii qui sub spe uictorie proficiscuntur ad bellum, et incolumes se redire confidunt. si aliquid gesserint clarum, non uidentur mihi illi benefacere. quos fortes uoluerunt appellare. quod alibi in hystoriis et aliis conscriptionibus inuenitur. Illi autem dicendi sunt magnanimes. et grandia presumentes. et terribilium rerum contemptores. omnes qui saul in sua fortitudine imitantur. Illi namque qui nescientes quid in bello futurum est, neque animo deficiunt: et incertam fortunam per se ferentes, et licet aliquid grande faciant, non exinde ualde laudandi sunt. Cum uero nichil uictorie in bello procurare sciant. sed et mortem suam prenoscant. et solummodo se mortem gustaturos sciunt. et neque exinde terrentur in animo, neque propter sententiam periculo mortis obstupescunt. huiusmodi homines perfecte fortitudinis esse decerno. Hoc igitur fecit saul. ostendens cunctis exemplum sue fortitudinis qui desiderant habere glorie palmam post mortem. et talem fortitudinem animi conuenit habere maxime reges. qui propter cumulum principatus non solum non licet esse malos circa subiectos. sed neque mediocriter esse bonos. Plurima quidem possem de magnitudine saul dicere. maximam materiam michi hoc argumento prebente, sed ne diu uidear inherere: denuo ad ea reuertor. unde digressus esse uideor.

Palestinis igitur castra metantibus per singulas generationes. et tribus et satrapas exercitum disponentibus: ibat cum suo exercitu achis rex et post eum dauid cum suis armatis sequebatur. Et cum uidissent duces palestinorum hebreos inter esse exercitu achis. euocantes palestini achis percunctabantur eum unde hebrei illi aduenissent. Qui dixit hunc esse dauid qui fugisset saul dominum suum. et ad se uenientem eum suscepisset: et nunc eum sibi uelle beneficia repensare, et saul magis infestare: et propterea eum in solatium ipsius aduenisse. Cumque hoc achis dixisset. culpatus est a ducibus palestinorum eo quod uirum inimicum ad solatium adduxerit, eumque redire suadebant, ne forte latenter aliquid mali circa eos faceret. habens tempus et causam per quam dominum suum placare posset: et suadebant eis per suspicere remitteret eum cum suis ad locum quem dederat ei ad habitandum. Adiciebant et dicentes. nonne hic est dauid de quo cantabant uirgines hebreorum quod multa dena milia peremisset? Et cum hoc audisset rex achis: uirtutem dicta cognoscens. uocauit ad se dauid et ait. Ego quidem tuum sum testis studium atque circa me deuotionis propter quam te ad solatium meum adduxi. sed principibus non places. Facito igitur mane perge ad locum quem dedi tibi. et ibi mea custodi prouincia, ne quis hostium ad eam accedat, est enim in animo meo pars magna sola [illegible]. Dauid igitur iubente achis: rediit ad siceleg. Eo autem tempore quo egressus fuerat dauid cum suis ad solatium palestinorum gens amalechitarum siceleg ceperat et uastauerat. et incenso oppido multaque preda ex palestinorum regionibus sumpta discesserat. Inueniens uero dauid uastatam omnem prouinciam. et omnia sua fuisse direpta, et duas uxores suas. et eorum qui cum eo erant una cum filiis in captiuitatem ductas. continuo uestem scindens flens et gemens cum sociis et amicis adhuc usque peruenit plorando. ut lacrime iam eis deficerent. Ipse enim dauid pene periculum sustinuit a populo, nam unusquisque eum auctorem malorum suorum esse dicebat. Igitur dauid consternatus et mente sua ad dominum conuertens rogauit abiathar pontificem, ut indutus ueste sacerdotali consuleret dominum et prophetaret: si persequens amalechitas comprehenderet. et liberaret uxores ac filios. et ulcisceretur in hostibus. Sacerdote uero iubente ut eos persequeretur. surgens cum sociis persecutus est hostes armatos. Cumque uenisset ad torrentem bosor: inuenit uirum egyptium errantem ethyope genere et fame defectum quattuor diebus: in deserto sine cibo permanserat. Primo igitur eum cibo confortans et refici faciens. inquirebat quis esset. aut unde uenisset. Tunc ille se egyptium genere dixit. et propter infirmitatem a suo domino derelictum. eo quod non ualuerit sequi. et preterea indicauit se ex eis esse. qui incendissent et uastassent iudeam simul et siceleg. Hunc sumens dauid ducem super amalechitas. inuenit eos iacentes in terra. alios quidem prandentes. alios autem ebrios et uino solutos. et utentes preda quam ceperant. Ingressus uero dauid cum sociis. dolentibus de captiuitate uxorum et filiorum repente [illegible] frustrauit. Nudi namque et nichil huiusmodi suspicantes: ad potum et epulum conuersi omnes remissiores erant. Alii quidem mensis adhuc suppositi, super mensas occisi sunt. et sanguis eorum cibo permixtus est. alios uero inuicem ad pocula intentes occidit. multos et in sopore conuersos extinxit. Quicumque uero occurrebant armati. et ex aduerso resistere uolebant. hos facilius quam illos qui nudi iacebant peremit. Qui ab hora prima incipientes usque ad uesperam permanserunt. ita ut amalechitarum non remanerent amplius quam quadringenti uiri qui non longe ab exercitu iacebant. et in camelis currentibus ascendentes. uix euadere potuere. Eripuit igitur dauid omnia que tulerant hostes de siceleg: sed et uxores suas et sociorum. Cumque reuertentes uenissent ad locum ubi ducentos uiros reliquerant ad castra custodienda. et qui sequi eos non poterant illi quadringenti uiri qui de bello uenerant

partem predae eos accipere non censebant, sed magis uxores suas et filios recipientes abirent ad propria. Dauid autem hoc audiens, malignam et iniustam dixit hanc esse sententiam. Postmodum ergo dedit hanc legem, ut cum deo adiuuante uictores fierent in hostibus, omnem predam qui caperent, ex equo diuiderent, cum his qui ad diuisorum custodiam remansissent. Et ex illo quidem die a dauid lex ista permansit, ut tantum acciperent qui custodirent castra, quantum illi qui pugnant. Reuertens autem dauid in siceleg, senioribus in iuda, et necessariis amicis ex hac preda munera direxit. Et ita facta est uastatio sicelec et amalechitarum interitus huiusmodi fuit.

Palestinis ergo cum hebreis dimicantibus et pugna grauiter commissa, palestini quidem se ulciscebantur et multos hebreorum occidebant. Saul autem rex israelitarum et eius filii fortiter decertantes, et uidentes omnem fiduciam gloriae suae in bello consistere, et in hostium dimicatione nichil preciosius, quam preparatam mortem iudicantes, omnem cohortem inimicorum contra se concitantes et undique hostibus circumdati, multos palestinorum forti animo ac feroci dimicatione trucidantes, ad ultimum ui hostium super eos ingruente extincti sunt. Erant autem filii saul qui ibi ceciderunt ionathas et melchisua et aminadab. His ergo cadentibus populus hebreorum in fuga conuersus est, et contritio et confusio magna facta est grauissimis hostibus post eos insequentibus. Saul autem dum adhuc cum armigero suo pugnans palestinis crebro super eum iacula dirigentibus, et omnibus pene prostratis qui secum erant, paucis ex inde fugientibus, cum uideret filios suos ante se uiriliter pugnando extinctos, et nullam uictoriae spem habens, clarissime in hostes decertatum est, et multa uulnera in corpore suo gerens, ita ut neque posse tolerare nec ferre mortales plagas, ceciderit semiuiuus. Iussit autem armigerum, qui multis uulneribus confossus et pene exanimis iuxta eum corruit, et ita hostes eos morti opinantes, ad reliquos persequendos conuersi sunt. Cumque saul adhuc spiraret, resumpto spiritu iussit armigero ut se educto gladio perimeret, ut neque eum uiuum inuenirent hostes. Armiger autem eius non ualens hoc pro nimiis uulneribus facere, nec saltem se ei erigere ualens. Tunc saul resumptis paululum uiribus gladium suum sumens et in terram confingens uolebat in mucrone irruere, et sic sibi ultimam mortem inferre, sed pro nimia inualitudine corporis hoc non potuit perficere. Conuersus ergo et uidens quendam iuuenem, requisiuit quis esset. Quem cum cognouisset amalechitam esse, rogauit ut educto gladio cum morte qualiter uellet occideret. Quo facto amalechita ille percussit sublato auro excelso brachiis et corona a capite fugit. Uidens autem armiger dominum suum saul extinctum, surgere non ualens, gladium iuxta se positum sumens et uix in iugulum suum infigens semet ipsum occidit, nullusque de custodibus corporis est relictus, sed omnes ceciderunt in monte qui uocatur gelboe. Audientes autem hebrei qui habitabant in conuallibus trans iordanem et qui in campestribus ciuitates habebant, quod saul occidisset et eius filii, et omnis eius copiosissimus exercitus, relinquentes proprias ciuitates ad loca occultissima fugerunt. Palestini uero cum uenissent hostes exuere, inuenerunt corpus saul et filiorum eius. Quos expoliantes eorum capita truncauerunt, et in omnem prouinciam uulgauerunt hostes suos cecidisse. Quorum arma quidem consecrata sunt in templo astaroth, corpora uero eorum suspenderunt super murum ciuitatis bethsan, que nunc scythopolis appellatur. Cum autem audissent habitatores ciuitatis iabes galaad die tertio quod palestini occidissent saul et eius filios, crudele iudicantes eum insepultum permanere, egressi sunt de ciuitate uiri fortissimi, et presumptione precipui, cum ipsa ciuitas haberet uiros in corpore et animo ualde robustos, et tota nocte iter agentes uenerunt ad ciuitatem bethsan, et uiri dicti ad muros accedentes, deposuerunt corpus saul et filiorum eius, et detulerunt in iabes, palestinis eos neque prohibere ualentibus aut presumentibus. Uiri autem iabes cum omni populo flentes sepelierunt corpora eorum in optimo loco prouinciae, qui areas appellatur, et ieiunia septem dierum cum mulieribus et infantibus suis eos celebrauerunt, tundentes pectora ac lugentes regem et filios eius, non gustantes cibum tempore. Talem ergo finem habuit saul prophetante samuel, quia non obediuit deo in mandatis que contra amalechitas acceperat, et quod achimelech sacerdotis generationem et ipsum achimelech et ciuitatem sacerdotum una deleuit. Regnauit autem saul uiuente quidem samuel annis x et octo, moriente autem samuel alios duos, et huiusmodi conuersatione habita defunctus est.

Explicit liber sextus iosephi antiquitatis iudaicae.

INCIPIT LIBER VII

PREDICTUM ITAQUE prelium ea die gestum est, qua dauid uictis amalechitis reuersus est in siceleg. Et cum iam duos dies habitasset, tertia die uenit quidam liberatus a pugna que contra palestinos fuerat gesta, et qui saul interemerat scissa ueste et capite asperso cinere. Uenit adorasse dauid interrogatus unde tali habitu uenerit ait: A bello israelitarum pugnae uenio, quibus infelicem terminum prouenisse narro, et multa milia hebreorum fuisse necata, et regem eorum saul cum filiis partem interemptum. Significabatque se uidisse et hebreorum fugam, et cadenti regi fuisse presentem, quem et ne ab hostibus uiuus caperetur, ipse se rogatus ab eo iugulasse fatebatur, quia dum gladium suum in manu habuisset, propter uulnerum magnitudines non ualebat se ipsum occidere. Cumque hec dixisset, signa mortis eius ostendit, scilicet aureum brachiale regis, et coronam quam detulerat secum. Dauid itaque cum iam non dubitaret, sed aperta signa mortis saul inspiceret, ueste quidem repente disrupta defleus et lugens cum suis tota die in luctu et lamentatione permansit. Maior autem eius erat tristitia in mente pro morte ionathe qui fidelissimus ei fuerat amicus, et eius causa salutis extiterat, et pene exanimis effectus est. Tanta autem uirtutis deuotione dauid circa saul ostendit, ut non solum fine eius luctuosa sit afflictus, sed etiam quod haberet licet sepius per eum mortis pericula passus esset, sed et eius interfectore puniretur. Nam cum eum nuntius adueniens dixisset et quod ipse sui accusator esset quod regem occidisset, cum esset alienigena, id est amalechita, repente iussit eum dauid interfici. Conscripsit autem deus epithaphia et funerales sepulchris quod lamentationes continebat, et laudes saul et ionathe, quod et usque ad meum permansit tempus. Cum uero dauid hec persoluisset, facto luctu consuluit dominum per prophetam quam ei ciuitatem daret ad habitandum de tribu iuda. Cumque dixisset datam sibi esse hebron, derelicta siceleg uenit in hebron, deducens secum duabus uxoribus suis, et qui cum eo erant cuncti armati, atque tota conueniens omnis populus iuda

constituerunt ibi dauid regem. Dauid autem cum audisset quod habitatores iabes galaad sepelissent saul et filios eius, misit ad eos laudans et approbans eorum uirtute, et agens gratias pro studio quod circa defunctos habuerant, mandans et eis quod tribus iuda eum constituissent regem.

Abner autem princeps militie saul filius ner, uir efficax et optimus ualde in sua natura, cum uidisset cecidisse saul regem et ionathan et alios duos filios eius, ueniens ad castra, filium saul qui relictus fuerat nomine isboseth arripiens regem ordinauit super eos qui trans iordanem erant, et super cunctum populum preter tribum iuda. Statuitque regni eius ciuitatem que secundum patriam linguam nominatur manaim, secundum grecos autem dicitur castra. Statimque post hec abner congregauit exercitum magnum ut congrederetur contra tribum iuda, nam irascebatur aduersus eos quod ordinassent dauid in regem. Occurrit autem ei ioab filius saruie sororis dauid, uatis de patre sar. Hic autem ioab constitutus erat princeps militie ad usus abner, et cum eo uenerant ad prelium fratres sui abysai et asael, et omnes armati dauid uiri animo leonum more frementes. Itaque ueniens ioab ad quendam fontem in ciuitate gabaa, premissa acie instituit ad pugnandum contra abner. Dicente uero abner ad eum se uelle probare quis eorum robustiorem haberet exercitum, conuenientes ad inuicem et sedentes uterque cum suo exercitu, consilium fecerunt ut ex utraque parte xii uiros in medio pugnatores dirigerent. Cumque hoc factum fuisset, procedentes ex utraque parte xii uiri steterunt in medio. Utrique ergo paratis dauid precedentibus propriis gladiis, ut accedentes abriperent uiris abner gladios suos, et per capillos eorum capita forti tenentes, eorum latera et lumbos cum propriis eorum gladiis perforarunt, donec omnes quasi ex uno consilio perimerent. Hi autem cadentibus reliquos exercitus contrahit et dimicatione fortissima uidentes populus abner uictus fugit. Ioab autem fugientes persequi non cessabat, precipiens armatis ut post eorum uestigia festinarent, et neque occidendo cessarent. Fratres ergo ioab ibi pugnauerunt uiriliter, neque quisquam clarior precessit iunior asael qui tantam gloriam habuit in pedum uelocitate, ut non solum homines sed et equos ad currendi certamina superaret. Iste ergo asael persequebatur principem abner recto cursu in neutram partem declinans. Cumque respexisset abner post tergum et considerasset impetum sequentis, et dixisset ad asael ut unius militis arma sumens ab eius persecutione quiesceret, et ille neque a suo conamine poterat abstinere, et abner denuo eum monente ut recederet, ne coactus eum occideret, et quod fratri eius ioab ipse ulterius frontem non haberet ubi eius illo despiciente fugiens post tergum lanceam coactus emisit, eumque repente mortali uulnere penetrauit. Hi ergo qui cum asael persequebantur abner, cum uenissent ad locum ubi acerbo morte asael circumstantes neque persequi sunt hostes. Ioab autem et abysai fratres eius persequentes uiderunt cadauer illius, maiorem ira sumentes contra abner, habentes promtissimum cursum, magna usque ad uelocitate usque ad locum quendam nomine gabaon persecuti sunt abner. Et cum sol occumberet, ascendens in quendam collem cum tribu beniamin clamauit ad ioab et dixit: Non oportet uiros contribules tam certamine plus inuicem exacuere, sed et fratrem eius asael delinquentem eum monere ut a persecutione cessaret, et quam atque ideo percussus occubuit. Sapienter autem faciens ioab, et hanc fatiens sermonem dolosam mente signans, clangens tuba reuocauit exercitum, et ab ea demum persecutione recessit. Ioab autem in illo loco moratus est, abner autem tota nocte iter faciens et transiens fluuium iordanem uenit in castra ad isboseth filium saul. Altera uero die ioab dinumerans corpora defunctorum, sepeliuit uniuersos. Ceciderunt autem de exercitu abner milites trecenti et sexaginta, de dauid uero x et noue et asael. Cuius corpus reportantes ioab et abysai, et in bethleem in monumento patrum sepelientes regressi sunt ad dauid in hebron. Cepit ergo ex illo tempore bellum intestinum inter hebreos fieri, et multo tempore permansit proficientibus eis semper qui cum dauid erant, et amplius ad bella tendentibus, filii saul uero exercitus pene cotidie defluxit. Eo tempore nati sunt dauid filii numero sex ex totidem mulieribus, quorum senior qui de achinoe matre progenitus est ammon uocabatur, secundus autem de uxore abigail nomine chileab, tertius absalon natus de maacha filia tholomai regis gessur, quartum uero habuit de muliere aggith quem uocauit adoniam, quintum saphatiam de muliere abithal, sextum iethraam de muliere egla natum. Cumque intestina bella consurgerent, et sepius ad opera belli uenisset uterque exercitus, abner princeps militie filii saul cum esset sapiens et ualde a populo ueneraretur, regebat deuote dominum saul, et populus israel cum eo magna deuotione constricti multo tempore permanserunt. Post hec autem abner in quodam crimine comprehensus cum ea fuit quod cum concubina saul concumberet, nomine respha filia achia, et ob hoc increpatus est a rege suo. Et qua re dolens et grauiter indignatus quod non iusta retributione mereretur recipere ab eo, pro quo tanta instantia laborasset ut regnum patrium possideret. Iratus nuntiat quod est regnum se translaturum ad dominum dauid, et ostensurum se filio saul quod non sua fortitudine sapientiaque regnaret super israel, sed illius potius opibus ac fide. Tunc mittens nuntios in hebron ad dauid petiit ut fidem iusiurandum ab eo acciperet, ut eum socium et amicum haberet, promittens ei se suasurum populis ut a filio saul recederent, et ipsum regem totius prouincie constituerent. Dauid autem que abner poscebat impleuit. Letus enim factus in his que ab eo postulabat, et primum iudicium fecerit hoc petens, ut ei uxorem suam michol redduceret, quam magnis bellorum periculis comparasset, sexcenta capita palestinorum offerens patri eius saul. Abner ergo michol dauid uxorem sublatam a phalti cui tunc erat copulata, remisit ad dauid, ut uxorem suam iste reciperet. Conuocatis post hec abner senioribus plebis et tribunis et millenariis, hec uerba illis indicat ad eos dicens: Sepius quidem paratus fui ut ab isboseth recederem, et pergerem ad dauid, quod nunc opere complere uolo. Nunc autem simultas mecum implere dicentes, scientes quod deus per prophetam samuel prophetam dauid regnare super omne regnum hebreorum, et quod hostes eorum palestinos ipse uastaret, et subiectos faceret. Hec audientes seniores et principes, quod abner principes militie uoluntate haberet ad dauid congregare populum, et diuersarum rerum euentu uacantes unanimiter consenserunt, ut regno dauid cum abner se subderent. Conuocans autem abner tribum beniamin, nam hii erant custodes corporis isboseth, et eis sumilia uerba locutus est. Cumque nullum uideret eis resistere, sed magis ad omnia que uellet paratos haberet, sumens exinde uiros uenit ad dauid, ut promissam iusiurandi religionem firmaret, nam fide liora sperauimus ea que per nos ipsos gerimus, quam que per alios promissis geruntur. Ita et abner nullum fortiore ministerio reputabat quam se ipsum, quia partem quod cum dauid facere uolebat, per nullum alium quam per se referre uolebat ad populum. Quem cum dauid splendide suscepisset, et per multos dies opulentis et preciosis conuiuiis refecisset, precipit ab

cuncta ut conuocaret ad se omnem populum. et ipso presente ei traderet principatum. Cumque dauid dimisisset abner. et eo non procul ab hebron abeunte, uenit ioab princeps militie. et agnoscens quia abner uenisset ad dauid. et benigne dimissus esset. federibusque celebratis, [illegible] metuens ne eum dauid in honore primi ordinis constitueret. aut regni faceret participem. cum esset uir astutus et prudens. et ille certis perficeret temporibus ipse uero decresceret. et forsitan militia priuaretur. et hec omnia metuens ioab. uiam pessimam et [illegible] excogitauit. Primum quidem temptans ut eum apud regem detraheret. adiciensque statim dauid monuit ut se custodiret. et abner promissiones non respiceret quoniam magis filio saul faueret et quia in fallaciis et dolo uenisset ad eum. et uellet spe et dispensationem regni eius agnoscere; et sic ad propria remeasset. Cum uero his uerbis ioab non [illegible] persuadere regi. nec uellet eum audire, deteriore [illegible] ioab excogitauit. Nam cum deliberasset ioab ut abner interimeret, misit nuntios qui eum sequerentur. et ex dauid nomine preceptione reuocarent. tamquam aliqua esset ei dicturus que ipso presente uidebatur oblitus. Abner autem dum hec audisset a nuntiis. apprehenderunt eum cum [illegible] quodam loco nomine sira. qui aberat ab hebron stadiis xx. reuersus est nichil metuens futurum. Cui occurrens ioab ante portam, suscepit eum quasi maxime deuotus. et quasi fidus amicus. Sepe enim illi homines se fingunt uere esse bonos: et maligne suspicionis extraneos. qui iniquum aliquid temptare presumunt. Ioab quidem et abysai segregauerunt abner ab aliis hominibus: tamquam ipse ioab ei esset aliquid in secreto locuturus. et in secretiore porte locum duxerunt illum. Cumque ioab cum solo abner quasi susurrando loqueretur, abysai frater eius euaginato gladio uno ictu latera eius fodit. et abner hoc modo dolo ioab peremptus est. Populi autem dicebant sic et ipse ioab referebat. quod in ultione fratris sui asael quem se persequentem interemerat abner. in fuga facta in gabaon. sed ut clarius ueritas patet. pro sui principatus et honoris quem habere poterat apud regem. Ex his itaque operibus considerare quilibet et sapiens potest quanta et qualia presumunt homines propter auaritiam habendi principatus honore cum aliis inuident habere. Nam cupientes honoris et principatus gaudium adipisci. per multa mala ad ea perueniunt. Adepti autem honoris cumulum. et metuentes illud amittere multo deterioribus criminibus [illegible] implicantur. tamquam non sic malum adipisci uelle magnitudinem potestatis. et metuant ne aliquis eos de hac potestate deponat. et taliter potestatem [illegible] excelsiori consistunt erumna. et cottidie crudeliora moliuntur. et grauiora facinora presumunt ne amittant que adepti sunt. Sed de his breuiter indicasse sufficiat. Igitur dauid audiens interitum abner: in animo grauissime doluit. et coram omnibus testificatus est; extendens ad deum dexteram suam. et clamans quod non fuisset consentiens interfectioni abner. nec eius mandato aut consilio fuisset extinctus. Maledicta et imprecatus est ualde grauissima contra eum qui occiderat abner et domum eius uniuersam. et eos qui hoc egerant subiectos esse penis omni tempore uite sue. Erat enim sollicitus dauid ne contra fidem et iusiurandum ageret quod exhibuerat abner. Precepit autem conscribi lamentationes super abner. et eius corpus sollempnibus honorare obsequiis. Ipse autem super morte ingemiscens. scidit uestem et sacco indutus est; et similiter facere precepit precedentes loculum. Ipse autem flens et lugens sequebatur cum senioribus atque proceribus; ostendens deuotionem circa uiuos. et [illegible] circa defunctum. et quod non eius consilio fuisset extinctus. Stans autem ipse dauid [illegible] super monumentum fleuit et cum eo cuncti seniores. et ita sepelierunt eum in hebron. et iussit conscribi lamentationes super eius sepulchrum. Sic autem mors abner afflixit, ut neque cibum uel potum cogentibus amicis sumeret. sed iurauit nichil se gustaturum usque ad solis occasum. Ex hoc facto. deuotio populi crescebat. Nam amici et cognati abner honorem ab eo mortuo impensum libenti animo laudauerunt. et dauid fidei eius [illegible] crediderunt; eo quod abner cum omni dignitate et rebus sollempnibus tamquam parentem et amicum sepelisset. nec eum ut inimico contumeliam fecisset. ut eum corpus et neglecta sepultura tradiderit. Omnis quoque populus et mitissime regis naturam letabantur unusquisque credente tale in se futuram regis prudentiam. quale eum in morte abner uidebant. Dauid ergo ex his gestis perpetuam gloriam habere uidebatur. ita ut nullus suspicaretur abner eius uoluntate occisum. Conuocans itaque omnem populum loquebatur et conquerebatur quod ipsis [illegible] perueniisset ex morte optimi uiri. nec parua detrimenta fore hebreis illius uirtute priuatis. qui eos consiliis optimis et [illegible] contra hostium fortitudinem defendere potuisset. [illegible] omnis rerum causa nota est. non dimittat sanguinem abner indefensum. Illis uero facere ioab et abysai nichil ualeo facere cum sint [illegible] potentiores et fortiores; sed [illegible] dominus reddat pro [illegible] presumptione. Igitur abner hoc modo defunctus est.

Audiens autem isboseth filius saul mortem abner: uehementer est afflictus. cum fuisset cognatus patris. et quod ei causam regni [illegible] prebuerat. et multum contristatus est ex morte eius. Sed nec ipse isboseth multo tempore super eum uixit. sed a filiis remmon baana et rechab passus insidias interemptus est. Isti enim erant genere beniamite. et in priore ordine constituti. cogitauerunt quod si perimerent isboseth maxima dona a dauid uel principatum militie aut aliud quoddam munus accipere mererentur. Reperientes quidem eum solum meridie dormientem. et neque presentes esse custodes. neque puellam que solum erat ianuas obseruare uigilantem. sed ex labore et opere confecto simul et estu in sopore fuisse conuersam, ingressi domum in qua filius saul dormiebat. occiderunt eum. eiusque caput abscidentes tota die iter egerunt uelut fugientes eos quos leserant. et festinantes ad dauid quasi eius sua beneficia prebituri. et regni securitatem. Uenientes quidem in hebron ostendentesque dauid caput isboseth commendabant semet ipsos quasi deuotos et interfectores inimici eius impii. Dauid autem non sic sperabant eorum scelere delectatus ait ad eos. O pessimi uiri et ultionem repente suscepturi, nescitis quod ego interfectorem saul peremi qui ei coronam auream deportauit. licet ille rogatus hoc fecisset. ne eum uiuum comprehenderent hostes. Aut certe mutati me et neque me eiusdem animi esse credidistis. Aut quomodo letarer cum malignis hominibus: et munus dare interfectoribus proprii domini et necantibus eum in suo lectulo uirum iustum qui nichil operatus est mali sed et uos multa prudentia et honore glorificauit. Quapropter ante debetis digna excipere supplicia, quia putastis me libenter eius mortem auditurum. Non enim gloriam meam aliter fedare potuistis quam ut me talia credidistis uelle. Cumque hec dixisset. omni tormento eos punire iussit. caput uero isboseth in tumulo abner honore maximo sepeliuit. His quidem finitis. uenerunt omnes maiores natu hebreorum ad dauid in hebron. et millenarii et duces eorum tradideruntque se regi. deuotionem quam circa eum adhuc uiuente saul habuerant recordantes. et honorem quem ei prebuerant cum esset millenarius recordantes. et quia per samuelem prophetam a deo fuerat rex ordinatus. et quia hebreorum prouincia eius dimicatione contra palestinos habita deus liberari concesserit. Dauid autem hec fauore grate suscipiens. rogauit ut in hac uoluntate persisterent. nec eos huius rei peniteret. Senioribus quidem hebreorum conuiuiis opulentissimis saginatis. misit eos dauid ut omnem populum undique conuocarent. Congregati sunt quidem ex tribu iuda quasi sex milia octingenti. ferentes arma et scuta et lanceas. et isti domum saul prius sequebantur. Nam reliqui ex eadem tribu regem dauid olim ordinauerant. Ex tribu autem symeon septem milia et c. et ex tribu leui iiii. milia septingenti habentes principes cum quibus et erat princeps sacerdotum sadoch cum xxii. et duobus cognatis et ducibus. De tribu autem beniamin armati iiii. milia. nam hec tribus adhuc sustinebat credens aliquem de genere saul regnaturum. De tribu autem effraim xx. milia et octingenti potentissimi et summo labore precellentes. De dimidia uero tribu manasse xx. iiii. milia. De tribu autem ysachar ducenti uiri futura prenoscentes. armatorum uero xx. milia. De tribu zabulon armati et electi l. milia. Hec enim tribus sola tota conuenit ad dauid. nam isti siquidem eadem arma habuerant que tribus gad. De tribu autem neptalim uiri insignes et principes mille armis muniti scutis simul et lanceis quos sequebatur tribus sua que numero comprehendi non poterat. De tribu autem dan electi xx. milia sexcenti. De tribu aser; xl. milia. De duabus autem tribubus et dimidia manasse que trans iordanem habitabat. armati scutis et lanceis. et cassidibus et loricis et gladiis c. xx. milia. et reliquis tribubus gladiis utebantur. Hec itaque omnis multitudo congregata est ad dauid in hebron cum multo apparatu et uini. et omnium que ad cibum pertinere noscuntur. et uno decreto confirmauerunt dauid in regno. communi uoto eum laudantes. Cumque tribus diebus festiuitatem populus celebrasset et in hebron epulas habuisset; exinde surgens dauid cum omni exercitu uenit ad hierusolimam ciuitatem.

Iebusei autem qui habitabant hierusalem. et erant de genere chananeorum. cum uidissent tantum exercitum. clauserunt portas ciuitatis. et cecos. et claudos. et leprosos ad derisionem dauid constituerunt ad portas et super murum. et clamauerunt ad dauid et ad cunctum exercitum quod prohiberent eos ceci et claudi et leprosi ingredi ciuitatem. Despiciebant quidem dauid et fidentes de firmitate munitione murorum et dicebant quod non ingrederetur ciuitatem nisi prius auferret cecos et claudos et leprosos qui eum irridebant stantes super murum. Iratus quidem rex hierosolimam obsidere cepit. et multo studio et labore conatus ut eam caperet. quatinus in ipso principatus initio sua fortitudine demonstraret; uolens his resistere qui haberent aduersus eum resistendi conatum. Inferiorem autem ciuitatem dauid cum magna uirtute cepit. Cumque ad huc arcem obtinere non posset. cepit honores et munera promittendo ad opera bellica communitiones prouocare. ut quicumque per subiectos colles arcem conscenderet. eamque caperet. is principatum militie totius populi traderet. Cunctis itaque in arcem conscendere festinantibus: et nullo labore tardantibus: pro concupiscentia promissi muneris. ioab filius saruie preueniens uniuersos. et ascendens [illegible] fortitudinis sue in arcem clamauit ad regem dauid. exigens militie principatum. Expellens itaque dauid de summa arce iebuseos. et reedificans ciuitatem eam hierosolimam nuncupauit. et omni tempore sui imperii in ea habitauit. Tempus autem quo regnauit dauid in hebron super iudam fuerat septem anni et menses sex. Cumque regnum suum constituisset in hierosolimis. in dies [illegible] utebatur; deo semper meliora prouidente: et gloriam eius latius ampliante. In hoc autem misit ad eum hyram rex tyri. et amicitias in eo societatemque firmauit. misitque ei dona id est artifices uiros fabros lignarios et instructores qui ei regiam domum in hierosolimis construxerunt. Dauid autem superiorem muniens ciuitatem. eique [illegible] arcem, unum undique corpus effecit. et cunctam muro uno circumdedit. et super opus murorum constituit ioab. Primus itaque dauid iebuseis expulsis hanc ciuitatem hierosolimam nuncupauit. nam sub abraham parente nostro solima nuncupabatur. Quidam et uolunt quod et homerus poeta eam hierosolimam uocauerit. nam hieron hebraica lingua munitionem sonat. Dauid itaque contra inimicos [illegible] pugnans magna uictoria usus est. easque impiis sibi subiecit.

Uidens autem rex damasci et syrie adad quod dauid expugnasset adrazarum. cum magno exercitu uenit contra dauid tamquam amicum [illegible] et cum sic sperabat ab oppressione quam a dauid sustinebat liberaturus. et congressus contra dauid apud eufraten bello deuictus est. Ceciderunt enim de exercitu adadi ferientibus eos hebreis quasi xx. milia. reliqui uero in fuga omnes sunt. Meminit et huius regis et belli nicolaus in quinto hystoriarum libro sic dicens. Transacto post hoc multo tempore quidam prouincialium nomine adad ualde fortissimus imperauit in damasco. et alia syria preter fenicem. et habuit bellum contra dauid iudee regem. Cumque multis preliis cum eo dimicasset. nouissime circa eufraten uictus est adad. cum esset idem adad temporis potentissimus regum in robore et fortitudine. Idem et adad liber uocabatur et eius nepotes. qui post illius mortem eius filii regnum et nomen ab alterutris suscipiebant. Siquidem illo moriente eius nepotes usque ad decimam generationem regnauerunt singuli in ipso principio nomen a patre accipientes. sicut in egypto omnes reges ptolomei uocantur. Quorum nepotum tertius ualde potens fuit. qui et uolens reparare [illegible] sui deiectionem quam a dauid sustinuerat. sic supradictum bello illato iudeis uastauit prouinciam que nunc samaria dicitur. Is autem hystoriographus qui hec narrauit non est ueritate priuatus. Hic enim hic adad est qui pugnauit in samaria aduersus hebreos regnante achab. quod post hoc suo loco narrabimus. [illegible]

Igitur dauid castrametatus est in damascum. et omnem reliquam syrie regionem sue ditioni subiecit. et munitiones uniuersa prouincia constituit. et tributa eos sibi ferre decreuit. Reuertens ergo hierosolimam aureas pharetras et arma diuersa que milites adadi gestauerant deo dicauit. que postea rex egyptiorum sesach dum pugnasset contra roboam cepit. et multas alias diuitias ut post narrabimus secum ad propria reportabat. Rex autem dauid deo sibi cooperante. et omnes hostes sub [illegible] castra contra alias adrazari regis ciuitates. id est bacha et machoneas. capiensque eas magna uirtute uastauit. Inuenit et ibi aurum multum et argentum. et es preciosum. quod auro melius esse dicebant. ex quo et postea salomon illud mare magnum fusile fecit. et optimos cantharos cum templum deo edificaret. Audiens autem thou rex amathei [illegible] factum fuisse exercitum adrazar. metuens ne dauid super eum duceret exercitum. uolens eum amicitiis et fide obligare misit ad eum adoram filium suum. egitque ei

gratias quod expugnasset eius inimicum adrazar, ut secum societatem et amicitias faceret exoravit. Cui et magna munera direxit, id est vasa antiqua operatione facta aurea et argentea simul et erea. David autem facto federe cum thou rege amathe, cuncta dona suscipiens, filium ipsius cum honore competenti dimisit. Cum quae ab illo fuerant transmissa et aliud aurum et argentum quod de civitatibus diversis et gentibus collegerat subiugatis, secum portans dicavit deo. Non solum autem ipsi david dimicanti et exercitui pro[...] victoriam concedit deus, sed et abysai cum pugnasset contra ydumeos, x et octo milia virorum ex eis pugnando peremit. Ex eo tempore david omnem ydumeam in sua dicione populum(?) et tributa eis imposuit. [...] et [...] captus. Erat enim david naturaliter et iustus et iudiciorum contemplatione verissimus. Habuitque david ioab principem totius exercitus, a secretis autem [...] iosaphat filium achilud, et [...] abiathar qui erat amicus eius [...] fecit. Banaiam vero filium ioiade custodem sui corporis fecit, et cum eo et filios suos seniores circa regis custodiam instituit. Et certas legiones celethi et phelethi sub manu banaie esse iussit, ut cum eo regis caput custodirent. Recordatus quoque est david fidei et iusiurandi quod habuerat cum ionatha filio saul, amicitiarum quoque eius et studii non est oblitus. Nam inter cetera bona hanc virtutem habebat david, ut esset memor eorum qui ei tempore necessitatis aliquod beneficium prebuissent. Precepit ergo requiri si aliquis de genere saul superesset, cui debitam retributionis pro ionathe amicitiis repensaret. Et cum quidam fuisset adductus de domo saul, qui potuisset scire si aliquis ex genere saul superesset, interrogavit eum david si aliquem nosset vivere de cognatione ionathe, ut pro beneficiis illius ei sua repensaret. Qui respondit ei filium relictum mensiboseth vestigiis claudicantem. Is enim dum pater eius ionathas et avus nuntiati fuissent in bello cecidisse, a nutrice sua raptus et ea fugiente lapsus est ex humeris, pedes valde contrivit. Cumque david cognovisset ubi et apud quem nutriebatur, misit repente in civitatem lodobar ad machir apud quem idem filius ionathe manebat. Quo facto, veniens mensiboseth ad regem et prostratus in faciem adoravit eum. David autem statim erigens eum, iussit habere fiduciam et sperare meliora. Dedit quoque ei domum paternam, et omnem substantiam quam saul avus eius habuerat, fecitque eum convivam suum, ut nullo die ab eius mensa recederet. Cumque puer adorasset regem et recessisset, gratias pro verbis parentis(?) et domus, vocavit david syba dicens paternam se domum et omnem substantiam saul filio ionathe condonasse. Illi vero precepit ut operaretur terram, et collectos redditus universos in hierosolimam deportaret, ac cotidie ad mensam regis deduceret puerum, ipsumque syba et filios eius numero xv et famulos xx mensiboseth filio ionathe donavit. Haec itaque constituente rege syba eum adoravit, et cuncta se facturum esse promittens discessit. Igitur ionathe filius habitavit in hierosolima habens cum rege convivium, et ei omnis diligentia velud filio regis exhibebatur. Habuit et filium quem appellavit micha. Ergo qui relicti fuerant de genere saul et ionathe, hunc honorem apud david habuisse noscuntur.

Illo siquidem tempore naas rege ammanitarum defuncto, qui fuit amicus david, eiusque filio in regnum succedente, misit david ut eum consolaretur et mortem patris levius ferret, ac ut amicitia quam cum patre eius habuerat permaneret. Quod principes ammanitarum mala voluntate susceperunt, et odientes david suggesserunt regi suo dicentes exploratores misisse david qui eorum provinciam et exercitum occasione clementie cognoscerent, et de eorum colloquio suaserunt ne incaute [...] alicuius calamitatis mererentur. Ammanitarum itaque rex credens bene tractasse suos iudices, legatos qui a david missi fuerant gravissimis affecit iniuriis. Rasit enim mediam partem barbe eorum, et vestium medietatem abscidit, et monstraturus ex operibus et non verbis dura responsa dimisit eos. David autem hoc cognoscens indignatus est, et iniuria facta nequaquam despiciens contra ammanitas paravit bellum, ut contumelia que fuerat legatis suis imposita vindicaret. Porro necessarii regis ammanitarum et principes videntes quia federa disrupissent et penam pro tali presumptione meruissent, se ad bella quoque preparabant. Nam mittentes syro regi mesopotamie mille talenta, socium eum ad bellandum sub hac mercede fieri poposcerunt. Addixit autem eis iste rex pedestrium xx milia. Conduxerunt autem et rege provincie maacha et quartum nomine abistob. Sed et isti habebant xii milia armatorum. David autem non expavit horum solacium, neque ammanitarum exercitum, securus de deo quia iuste contra eos erat pro iniuria pugnaturus. Et cum dedisset ioab principatum militie, flore totius exercitus misit eum contra illos ad proelium. Qui circa metropolim ammanitarum veniens charan hachan, castra posuit contra hostes. Igitur hostes egredientes et acie non simul sed in duas partes disponentes, auxiliatorum [...] in campo [...] constituta erat, ammanitarum autem exercitus circa portas erat adversus hebreos. Videns autem hoc ioab contrariam molitionem eorum, tractavit, et fortissimos quosque viros eligens se opposuit syro et regibus qui cum eo erant. Reliquam vero partem tradidit fratri suo abysai, ut contra ammanitarum aciem dimicaret, petens ut si videret syros sibi prevalere et fortiores esse, acie conversa ferret ei solacia, si autem illum ammanite comprimerent, ipse eum similiter adiuvaret. Cumque taliter monuisset fratrem atque rogasset, ut magnanimiter et fiducialiter ageret universa, et grandem verecundiam metuens fortiter decertaret, illum quidem cum ammanitis pugnaturum dimisit, ipse autem syros aggressus est. Qui primo quidem fortiter restiterunt, ad ultimum autem multos eorum occidit ioab, et omnes in fugam convertit. Quod videntes ammanite metuentesque abysai et eius exercitum non restiterunt, ac socios imitati inertitate repente fugerunt. Hostibus ergo ita devictis, ioab ad regem cum claro triumpho in hierosolima remeavit. Nec ergo devictione persuasit ammanitas ut a bello quiescerent, neque devicti amplius abstinuerunt, sed mittentes ad regem syrorum adrezer transeufraten eum ad solacium conduxerunt, qui habebat quidem principem militie sobach, pedestrium vero habebat octoginta milia, et equites mille. Cognoscens autem david rursus ammonitas tantum super se congregasse exercitum, non decrevit adversus eos per duces suos pugnare, sed cum omni robore exercitus transiens iordanem flumen eis occurrit. Congressusque cum eis in pugna vicit egregie, et interfecit xl milia pedestrium, et equites septingentos, et prostravit in acie principem militie sobach, qui vulnere mortuus esse dinoscitur. Mesopotamie vero dum pugna fuisset hoc modo terminata, tradiderunt se david, et dona miserunt ei. David autem cum exercitu reversus est hierosolimam. Cum autem tempus veris inchoasset, misit david principem militie ioab, ut cum ammanitarum gente pugnaret. Ioab autem sumpto exercitu proficiscens, et omnem eorum depopulatus regionem, ipsos in metropoli civitate rabath clausos obsedit. Contigit ergo eo tempestate david pessimum vitium incurrere, cum esset natura iustus et religiosus, et patrias leges magno studio conservaret. Nam dum hora meridiana iam ad vesperam declinaret, et david in superiora regalia solito more deambularet, vidit mulierculam specie valde pulcherrimam, et cunctis feminis preponendam, in domo propria nomine bethsabee aqua frigida se lavantem. Cuius mulieris pulchritudine inspirata concupiscentiam retinere non potuit. Quam dum vocari fecisset, concubuit cum ea. Que concipiens misit ad regem mandans ut cogitaret quomodo commissum scelus posset abscondi, ne secundum leges patrias moreretur adultera. David autem virum eius nomine uriam, qui erat armiger ioab, de bello fecit revocari. Cumque venisset, requirebat de exercitu ac de obsessione. Illo autem referente omnia ei prospera provenire, tollens epulas david de suo convivio dedit urie, et iussit ut pergeret ad suam coniugem, et ei recubaret amplexibus. Urias autem hoc non fecit, sed dormivit inter alios armigeros regis. Quod dum cognovisset rex, requisivit eum cur post tantum tempus ad propriam domum non venisset, nec ad uxorem, dum omnes de peregrinatione venientes hanc habeant voluntatem. Cui urias respondit non esse iustum ut dum commilitones eius et dux intra castra et in hostium regione dormitarent, ipse cum uxore propria requiesceret et epulis indulgeret. Et cum hec dixisset urias, precepit rex ut illo die ibi maneret, et altero die pergeret ad ducem. Vocatusque rursus a rege ad cenam, et ad ebrietatem usque perductus, monente eum frequenter rege ut iret ad amplexus uxoris, nihilominus tamen dormivit ad ianuam regis, nullo desiderio uxoris stimulatus. Quo facto, rex nimie iratus scripsit litteras ad ioab precipiens ei uriam puniri, quasi contra eum deliquisset. Significavit et ei ultionis modum ne fieret ipse in suo scelere manifestus, iubens eum ut in parte qua esset hostium manus gravior et posset pugnando periculum sustinere ibi uriam poneret, et commisso prelio iuberet cunctos ab eo recedere, ut solus in mortis periculo remaneret. Et cum hoc scripsisset et suo signaculo munisset epistulam, dedit eam urie deferendam ioab. Suscipiens autem litteras ioab, et voluntatem regis agnoscens, ad locum ubi noverat hostes fortiter imminere uriam statuit, adiunxitque ei quosdam militum optimorum, et promisit se cum omni multitudine solatia prebiturum, si forte possent partem muri deicere, et ad intima civitatis intrare. Quem et monuit ut cum esset miles fortissimus et haberet gloriam apud regem et omnem exercitum ad hoc non dedignaretur accedere, sed potius fortes res agere congauderet. Cumque urias fiducialiter accessisset ad murum, ioab seorsum cum eo pugnaturis precepit ut eum solum facta hostium incursione desererent. Hebreis ergo ad civitatem accedentibus, ammanite metuentes ne illo loco ubi urias constitutus erat venientes muros civitatis ascenderent, eligentes fortissimos viros, et repente portas civitatis aperientes, magno cursu et impetu inimicos aggressi sunt. Quod dum vidissent omnes qui erant cum uria, sicut eis preceperat ioab, reliquerunt eum solum, et mortuus est ibi. Ioab ergo misit nuntios ad regem, precipiens eis ut dicerent quia studuissent quidem capere civitatem, sed cum accessissent ad murum, multis ibi cadentibus abscessissent, et si quidem irasceretur, statim mortem urie pariter indicarent. Venientes ergo nuntii, nuntiaverunt verba ioab regi. Audiens autem hoc david, graviter ferens dixit eos incaute fecisse quod ad murum urbis accessissent, cum magis deberent per cuniculos et alias machinationes capere civitatem, dum utique in exemplum haberent abimelech filium gedeon qui dum turrim thebes expugnare vellet, mola a muliere vetula percussus probaretur mortuus cum esset vir fortissimus, et pro difficultate turpiter est peremptus. Quo exemplo non oportuit vos muros hostium adire, cum sit oportunum apud omnes ut ea que in precedentibus per illos gesta sunt seu bene seu male in memoria teneantur, quatenus alia quidem imitanda sint, alia fugienda. Cumque hesitaret rex, et de casu belli cogitaret, urie morte a nuntiis indicata, repente ab indignatione cessavit, iussitque ut revertentes dicerent ioab humanum esse quod contigit et bella semper habere naturam mutabilem, ut aliquando inimici superiores sint, aliquando subiecti sint. Decrevit vero in obsidione providendum ne deinceps in aliqua parte delinquerent, sed vallis et diversis molitionibus obsiderent, et prevalentes civitatem quidem subverterent, et habitatores omnes trucidarent. Nuntii ergo ioab ea que fuerant a rege dicta reportabant. Uxor autem urie bethsabee mortem viri sui cognoscens, multis eum diebus flevit. Quiescente vero tristitia et lacrimis, mox eam david accepit uxorem, et filius ex ea masculus processit. Quas nuptias deus non libenter inspexit, sed iratus contra david apparuit in somnis propheta nathan, culpans regem ex his que commiserat. Nathan autem cum esset vir urbanus et sapiens et cogitaret quia dum reges in iram incitantur, amplius iram quam iustitie [...] despiciunt, comminationes dicere quidem tacere decrevit, et alia verborum talia loqui disposuit. Veniensque ad regem rogabat eum ut videret quid sibi proferret, quod de eo sentiret et ei manifestaret. Duo inquit viri in una civitate degebant, quorum unus ydoneus erat, et multos greges iumentorum, boum et ovium possidebat, alter erat pauperculus qui unam tantum agnam habebat, quam cum suis filiis nutriebat, et cum qua cibis propriis vescebatur, et velut filiam diligebat. Cum quidam hospes venisset ad divitem, nichil de suis pecoribus voluit occidere, ut [...] hospiti preberet, sed misit et agnam pauperis illi accepit et eam peregrino ad convivium paravit. Hic itaque sermo vehementer commovit regem, malignumque pronuntiavit illum hominem contra nathan, qui talia perpetrasset, et quadruplum dixit pro agna iuste redditurum, et super hoc morte multandum. Nathan autem respondens ait ipsum esse virum qui perpetrasset talia, dicens quia opus valde malum commisisset, revelavitque ei statim apertam iram dei, qui eum regem fecerat cunctorum hebreorum, et omnium in circuitu gentium multarum et magnarum dominationem, et a manibus saul liberaverat, dederatque ei coniuges quibus iuste et legaliter fuerat copulatus. Et quia dominum sprevisset et impie contempsisset, dum uxorem urie tulisset, et eius virum necandum hostibus tradidisset, dominum obligatum penas velle exsolvere, et uxores eius ab uno filiorum suorum dicebat violentias sustinere, seipsum vero fore ei insidiis a regno expellendum, et quia ipse occulte peccasset, illud cunctis videntibus ageret, moriturumque fore puerum qui de ea esset procreatus. In his ergo verbis rex turbatus est, et valde confusus, et cum lacrimis et tristitia impie se gessisse confessus est. Erat enim vir deicola, qui nil omnino in sua vita preter in casu uxoris urie deliquerat. Misertus ergo eius deus, et reconciliatus ei servaturum se eius vitam regnumque pollicitus est, agente penitentiam de his que male gesserat. Cumque hec nathan regi prophetasset, domum reversus est. Puerum vero qui de uxore urie fuerat generatus, gravis divinitus languor invasit. Pro quo rex nimis afflictus cum a cibo vii diebus abstinuisset, et adhortantibus sepe famulis non comedit, sed vestibus atris indutus atque prostratus in cilicio iacebat in pavimento, et deum pro salute pueri supplicabat, quia valde eum amabat matrem(?).

Septima vero die puero mortuo non presumebant hoc regi famuli nuntiare.

cogitantes: quasi cognosceret. et a cibo et ab alia sua indigentia poti abstineret. tamquam in lucem mortem filii constituit cui conloquente talia persistitia peruisse. Sentiens autem rex servulos probari et eaque perpere solent aliquid celare volentibus: pervenire, intelligens puerum mortuum. vocavit unum de famulis et veritate audiens repente surrexit, et sumens candida veste venit ad tabernaculum dei. iussitque sibi cibos apponi. Quo facto, magnus stupor et cognatos et famulos apprehendit. quia nichil horum puero languente fecisset. et eo mortuo simul hec omnia celebraret. Cumque ab eo huius facti causam inquirerent, asserens eos nimis indoctos dicebat quia adhuc vivente puero dum spem salutis eius haberet omnia faciebat credens in hoc placare divinitatem. eo autem mortuo nichil istorum profuit. Quod cum dixisset: regis sententiam laudaverunt. Post hec autem ingressus est ad mulierem bethsabee. Que concipiens masculum filium peperit, quem iubente nathan propheta salomon appellavit. Porro ioab ammanitas obsessione fortiter affligebat. aquam eis auferens. et ceterarum libertate. multumque eos cogebat cibi et potus inopia laborare. Ex modico namque puteo habebant omnes. et licet minimum parvum haberent solatium ne tamen deficeret ex puteo aqua. non ea ad satietatem utebantur. Scripsit itaque ioab litteras regi david significans et rogans ut veniret ad civitatem. quam eius nomini victoria designaret. Quod cum audisset deo laudans voluntatem eius et devotionis fide cum sumptuoso exercitu venit. ut rabath urbem depopularet. Quam dum belli lege cepisset. milites eam vastare iussit. ipse vero tulit coronam regis ammanitarum habentem pondus auri talentum. et lapides preciosos. et in medio corone erat lapis sardonyx. quem semper deo gestabat in capite. Multa siquidem et preciosa spolia in ea comperit civitate. viros autem eius tormentis affecit. Hoc itaque modo et alias ammanitarum urbes quas cepit evertens, revertente quidem david in hierosolimam domus eius turpi vitio maculata est. Erat enim illi filia nomine thamar virgo pulchritudine valde precipua, ita ut omnes feminas speciosas evinceret. Huius autem erat frater absalon ex una genetrice procreati. Hanc autem amon senior filiorum eius concupivit. et cum neque propter virginitatem eius. neque propter custodiam suo desiderio potiri posset: crudeli percussus vulnere languebat. Dumque eius corpus merore languore tabesceret. et colorem faciei permutaret: innotuit hoc ionathe qui et nathan dicebatur cognato suo patri et amicus. Erat enim iste ionathan qui et nathan vir sapiens. et intellectu nimis acutus. Iste igitur videns aman cotidie non naturale corpus habentem. interrogavit ut eius causam huiusmodi diceret. dicebatque arbitrari se hoc illum amoris occasione tolerare. Cumque confessus fuisset aman passionem suam quia sororem consanguineam concupisset: [illegible] desiderium hoc non dedit. monens ut [illegible] adsequi curare peteret ut ei sororem exhiberet [illegible] egrotanti ministerium facere. et sibi fieret [illegible] languore. Aman igitur ponens semetipsum in lecto [illegible] simulabat infirmitatem. Et dum ad visitandum eum pater venisset: postulavit ab eo ut ei sororem suam thamar faceret ministrare. Quam pater statim iussit incunctanter ad eum venire. Veniente igitur thamar rogavit eam aman ut eius manu sua faceret panes frixos. ut suavius de manu eius comederet. Illa vero videnter fratre conspersam farinam faciens [illegible] eos in frixorio obtulit fratri. Ille autem noluit gustare. et iussit ut omnes a domo illa recederent: ut quiete facta dormiret. Cumque famuli quod iusserat implevissent, iussit sorori ut et cibum ad interiorem locum domus afferret. Quod dum illa fecisset: apprehendens eam ut secum concumberet suadere temptabat. Puella autem dicebat ad eum, Noli frater violentiam michi facere, nec impietatem inferre: noli leges transcendere. et te iniquissima confusione miscere: sed quiesce ab tam iniusto et scelerato desiderio. ex quo obprobrium et turpitudo perpetua tuam domum conferat, adiciens si de hac re loqueretur patri. coniugium ei non denegaret. Et illa quidem hoc dicebat, volens ad presens eius impetum declinare. Ille autem non acquievit. sed nimietate amoris illius valde inflammatus surgens statim vim intulit ei. Quem repente post stuprum sororis odium invasit. et iniuria perpetrata. eam surgere et abire precepit. Cumque illa in hoc eum deteriore proclamaret iniuriam sibi irrogatam. rogavitque eum ut usque ad noctem eam ibi manere permitteret. Ille autem repente eam discedere inde iussit, ut et in testimonium sue confusionis incurreret. Resistente autem ea, iussit famulo ut eam expelleret. Illa vero iniuria simul et violentia perpressa. dirrupto colobio quo antique virgines utebantur habente manicas. et ad talos usque perfuse ne facile viderentur. et cinere asperso capite ibat per mediam civitatem clamans et ingemiscens de violentia sibi irrogata. Quam cum vidisset frater eius absalon requisivit per quam ea hoc faceret. Et dum sibi factam dixisset iniuriam, monuit germanam quiescere et mediocriter ferre. et iniuriam non putare quod corrupta fuisset a fratre. Cum dum satis factum fuisset: cessavit clamare. et iniuriam suam multis indicare: et multo tempore apud fratrem vidua permansit. Quod dum cognovisset david doluit quidem. sed cum aman seniorem filium suum valde diligeret, noluit eum contristare. Quem absalon valde abhorrebat. et latenter oportunum tempus ultionis delicti illi expectabat. Igitur secundus iam annus corruptionis sororis eius excesserat et cum greges suos tonsurus ascenderet in civitatem baalsor: que est in sorte tribus effraim. rogavit patrem ut cum fratribus ad eius convivium veniret. Quo recusante ne illi gravis videretur existere. tunc ille saltem vel fratres suos secum venire postulavit. Quibus desedentibus precepit absalon famulis suis ut cum viderent aman ebrietate dissolutum, illos eius oculis innuente: surgerent et interficerent eum. nullumque metuerent. Hoc igitur consilio nobis perducto. et aman occiso, fratres eius cum eos gravis terror et tumultus invasit. et de se singuli formidantes ascendentesque in equis revertebantur ad patrem. Quidam vero precedens nunciavit regi. quod absalon cunctos eius filios interfecisset. Tunc david quasi omnes vere extinctos esse a fratre tristicia quousque ad mortem tremendam debitam invasit. et lamentationum nimis amara. et ex hoc dolore neque causam requisivit nec aliud quicquam post hoc factum cognoscere voluit. nec expectavit sed repente veste dirrupta et prostratus in terra lugebat filios universos qui mortui nunciati fuerant. et eum qui illos occiderat. Ionathan vero filius semmaa fratris david consolabatur eum ut a tanta tristicia recederet: nec crederet filios alios interemptos: nec taliter ea evenisse putaret. sed esse credibile quia hoc absalon fecisset in solum aman propter thamar sororis sue iniuriam. Inter hec verba sonus equorum et tumultus quidam venientium eos attentos fecit. Erant autem filii regis qui a convivio fugiebant. His lugentibus tristis pater occurrit. et preter spem videns filios quos ante paululum periisse crediderat, amplexatus est eos. Erat autem cunctis luctus et gemitus. illis quidem super mortuum fratrem. regi vero super filium interemptum. Absalon autem fugiens venit

ad avum maternum virum principatus. petens illius auxilium. apud quem trium annorum tempore commoratus est. Post hec ioab princeps militie rogavit regem david. ut ad revocandum absalon nuncios mitteret. et iram quam contra eum habebat remitteret. et talium curam tenuit rege. Preparavit enim quandam mulierem etate provectam. ut regem subsecuta hec interpellaret. posuitque verba in ore eius. Que nobis ad regem ait. Duo michi filii o rex erant. qui in agro in contentione conversi. nullo presente qui eos placare potuisset: ab alterutro alter percussus interiit. Cognati autem interfectorem volentes eum occidere: unde supplico ut michi parcas salutem unius filii qui remansit conservari. nec reliquias spe vite mee et senectutis mee auferri. prohibeas cunctos: qui filium meum interficere volunt. Non enim ullus aliquid aliud faceret: nisi quod tu domine michi impraeceperis. Rege igitur david mulieris precibus annuente: respondens denuo mulier regi. gratias inquit ego tue benignitati que mee misereris senectutis. et pene sum filiis desolata. filium habere fecisti. Sed ut firmam michi sint tue dona clementie parcere esto tuo filio absalon patri, eique remittere debitum. Quoniam enim credita sum certa securitatis michi prebuisse beneficium. cum te videam o rex in similitudine cum tuo filio manere semper iratum. Quid namque necesse est utrum unus contra voluntatem patris mortuus sit hac ex causa occidatur et alius. et sic utique orbetis filio. Intellexit itaque rex hec verba studio ioab composita. et interrogavit de hoc mulierem. Et dum cognovisset hoc esse verum. vocans ioab rex ait. Ecce hoc et feci votum tuum. eumque absalon revocare precepit. Non enim ultra circa eum sum crudelis. et iram et indignationem remisi. Ioab vero cum adorasset regem: et eius sermonibus gratias retulisset. repente profectus est in gessur. et assumpto absalon in hierosolimam remeavit. Rex autem david dum venire filium cognovisset: transmisit nuncios et precepit ut absalon ad domum propriam remearet: non enim iustum credidit ut eum rex venientem susciperet. aut videret. Ille vero patre iubente eius declinavit aspectum. et tamen eius familiaribus: regis debitum exhibebat officium. Huius itaque absalonis pulchritudo licet in mesticia positi et non habentis diligentiam competentem filio regis neque quam immutata est. sed erat speciosus et splendebat omni decore. et corpus eius magne proceritatis erat. ita ut eos qui erant in populis conspectum transcenderet. Cuius capitis erat tanta cesaries. ut vix octo diebus tondi potuisset. cum semel in anno tonderet cesariem: eratque tonsure eius pondus siclorum ducentorum qui faciunt quinque mnas. Habitavit igitur in hierosolimis annis duobus post revisionem. habuitque tres filios masculos et filiam unam nimis speciosam. quam postea rex roboam filius salomonis accepit uxorem. ex qua natus est puer nomine abdias. Igitur inter hec mittens absalon ad ioab poposcit ab eo ut proficisceretur sibi placare patrem. et peteret quatinus eum ad suum aspectum et colloquium revocaret. Negligente autem hoc ioab. mittens absalon aliquos de famulis suis. incendit eius confinem segetem. Quod dum ioab cognovisset. venit ad absalon culpans eum. et causam huius rei inquirens. Cui absalon respondit. Hoc consilium comperi. ut te ad nos perducerem. negligente te verba mea. que est per patria reconciliatione mandabam. Quapropter ne presente deprecor: ut mitiges genitorem meum. Ego namque a fuga regressus peius me hic video esse. patre michi hactenus irascente. Ioab autem necessitatem eius cognoscens et misertus. mediator extitit apud regem eique locutus de filio egit ut libenter eum susciperet. Quo veniente. et in terram prostrato. ac supplicante ut peccatum relaxaret. porrexit rex dexteram et allevavit eum. et gestorum eius oblivione se habere pollicitus est. Absalon autem dum a patre benigne fuisset dimissus. in parvo tempore multos equos et currus sibi instituit. et armigeros L. et diebus singulis surgens diluculo veniebat ad regalia. et quibus apud patrem eius per delictis suis diiudicati erant cum eis delectabiliter loquebatur. quasi non haberet bonos consiliarios rex. sed iniustos iudices existentes. eorum iudicio ipsi gravarentur: Per quos sermone favorem sibi eorum collocabat. adiciebatque dicens. quasi si haberet hanc potestatem: ipse cuncta sub legum equitate disponeret. Hec itaque eo agente. et populo sibi placato. cum in tanta devotione cunctorum se habere confideret, post reconciliationem patris annis IIII. transactis, veniens ad patrem rogavit ut eum ire permitteret in hebron, quatinus promissa deo sacrificia celebraret. que fugiens devovisset. David autem concedente profectus est. et cum eo multitudo plurimis eo invitante confluxit. Aderat autem et consiliarius david achitofel gelmoneus. et ducenti viri ex hierosolimis. nescientes quidem conatum huius. sed velut ad sacrificium evocati. Hoc itaque consilio rex ab omnibus est ordinatus. Quod dum fuisset david nunciatum. et inopinabiliter hoc filium fecisse cognovisset. metuens impietatem eius. ac presumptione miratus. quia nec venia prioris peccati recordatus est. sed insuper scelera priora et maiora committere vellet: primum quidem ut regnum patris a deo datum vellet auferre. sed deinde ut patrem vita privaret deliberavit ut fugeret trans iordanem. Convocatis igitur amicis necessariis. et de filii superbia cum eis sermone faciens. cuncta atque deo committens. et decem concubinas custodes regalium derelinquens. discessit ex hierosolimis. Itaque omnis multitudo cum eo simul fiducialiter egressa est. sexcenti quoque viri cum eo armati. qui saul vivente fuerant eius participes in fuga priore. abiathar etiam et sadoch sacerdotes. et omnes levite simul volebant egredi cum archa dei. quibus david suasit ut magis in civitate consisterent. cum eum posset deus et sine archa liberare. precepitque ut ei latenter queque gesta nunciarent per pueros suos fideles ad omnia achimaas filium sadoch. et ionathan filium abiathar. Ethai etiam etheus cum david profectus est. licet david eum manere in civitate voluisset. Cum ille non acquievit. sed ei potius puritatem sue devotionis ostendit. Ascendente autem david per montem oliveti nudis pedibus et cunctis circa eos flentibus. nunciatum est david achitofel esse cum absalon. et eius partis favere. Quod dum audivit, tristicia eius magis accrevit. deumque rogabat et suppliciter orabat ut alienaret mentem absalon consiliis achitofel. Formidabat enim ne contra se ei dando consilia prevaleret. Erat enim achitofel astutus et ad perspiciendam utilitatem nimis argutus. Cumque in montis verticem pervenisset: civitatem respiciens cum multis lacrimis quasi amisso regno domino supplicabat. Occurritque ei vir quidam fidelis et amicus nomine chusi. Quem cum vidisset david scissa veste et asperso capite cinere flentem ac lugentem consolatus est eum. et a tristicia cessare poscebat. David autem rogavit eum ut iret ad absalon quasi eius consentiens: et eius secreta considerare. consiliisque achitofel resisteret. et hoc sibi magis prodesset. quam si secum pergeret. Obediens igitur chusi precepto david. eo relicto venit hierosolimam. quo et non post multum tempus venit absalon. Paululum itaque ex eminentia procedente david. occurrit ei siba famulus memfiboset quem preceptore instituerat possessionum quas donaverat filio ionathe cum duobus asinis oneratis rebus in itinere necessariis.

138.

ex quibus ipse et qui cum eo erant refici debuissent. Rex ait: Quid dominus tuus Miphiboseth reliquisset? Et ille respondit: In Hierosolymis, et putat se ordinari regem in tali seditione propter memoriam bene facientis Saul. David autem indignatus omnia quaecumque donaverat Miphiboseth Sibae donavit, multo iustius esse credens ut bona haberet quam ille. Semei etiam vir de cognatione Saul nomine Semei procedens blasphemabat David, et lapides iaciebat ac pessimis sermonibus accusabat. Et cum fratribus autem eius prohibentibus ille amplius blasphemabat, et sanguinarium multorumque malorum dicebat auctorem, et super viam pollutus et immundus incederet. Deo gratias referens quod eum regno privasset, et per proprium filium iuste a Deo penas exigeret pro eo quod peccasset in dominum suum. Omnibus autem super modum iracundia motis, et praecipue Abysai volente interficere Semei, dixit eis rex: [illegible] ne malis praesentibus opus novae occasionis augmentetis. Non enim mihi est respectus ad hunc rabidum canem, [illegible] pudor mihi est, sed ad Deum mihi est intentio, propter quem iste super nos invadet. Minime autem admirandum non est a isto me talia sustinere, cum et filius meus ex proprio semine impie agat. Sed forsan nobis adveniet ira Dei, et per [illegible] valebimus inimicis. Quod et [illegible] securo itinere perveniamus. Semei autem per aliam montis partem currebat et [illegible] iaciebat iniurias. Cumque venisset David ad Iordanem, refecit ibidem suos itinere fatigatos. Igitur Absalon et Achitofel cum omni populo venerunt in Hierosolymam, venitque ad Absalon Chusi amicus David, et cum adorasset eum, optabat permanere regnum eius in saeculo et in omni tempore. Absalon autem dicente cur cum patre suo amicus esset, et ad omnia fidelis videretur, non cum eo esset, sed cum eo ad eum transisset, ille respondit: Omni populo [illegible] remanente recte et consequenter regnum ei [illegible] ad eo collatum est, et ideo eandem fidem et devotionem tibi exhibeo quam et patri. Non enim pro rebus praesentibus quamquam indignari fas est, quando non ad extraneam domum translatum est regnum, sed [illegible] sit filio patri succedente. Haec dicens Chusi fautor fecit Absalonis, nam prius eum videbat suspectum. Absalon convocato Achitofel, quid agere deberet agere tractabat. Qui dedit consilium ut concubinas patris sui ingrederetur, quia per hoc factum populus sciret quod nulla esset reconciliatio circa patrem suum, et [illegible] patrem cum multa fiducia omnis multitudo pugnaret. Iam enim credunt te aptam inimicitiam cum patre habere, putantes posse patrem cum filio quandoque reconciliari. Hoc consilio fretus Absalon praecepit famulis suis tentoria in solario regio figerent, et vidente cuncto populo accessit ad concubinas patris sui, et violavit eas. Hoc autem factum est secundum prophetiam Nathan, quam olim David de Bersabee transgressione praedixerat. Cumque Absalon consilium quod dederat Achitofel ope complesset, rursus secundo consilium de praelio contra patrem eum proferre poscebat. Et ille decem milia electorum sibi dari petiit, ut et patrem eius interimeret et eos qui cum eo pergerent incolumes revocaret, quia tunc firmum haberet imperium, cum pater eius extinctus fuisset. Dum hoc sententia Absalon placuisset, vocari iussit Chusi, antiquum amicum David, sicut videbatur. Cui dum sententiam Achitofel indicasset, requirebat quod et ipse de eadem re sentiret. Ille autem cognoscens quia sufficienter quae suadebat Achitofel pro certo interitus periculum David ventura [illegible] nitebatur contrariam sententiam proferre. Non enim ignoras, inquit, o rex Absalon, fortitudinem patris tui et eorum qui cum eo sunt, et quia pater tuus multa praelia divinavit et semper victor exstitit. Nam in die credo illum in extremo constitutum, est enim sicut nosti bellicosus et ydoneus omnia providere et astutissime scit declinare dolos supervenientium hostium. Circa vesperam autem solet suos relinquere, et in aliqua aula se celat aut circa petras insidias facit. Dumque congeret ut veniret congregavi ad praelium, illi vero ad modicum se subducunt, et dum securi fuerint, tunc derepente sicut anguilla resistunt. Inde hostes illis pugnantibus repente cum alio exercitu eius parte suis apparebit, et praebebit illis fortitudinem ad bellum, tuos in opia belli prosternet. Fac ergo comparationem inter consilia, et cognoscens eius utilitatem, Achitofel consilium hac vice repudia. Mitte in omne provinciam Hebraeorum, et praecipe ut tecum pergentium tuum undique congreget exercitum, et fiunt ipse ducem [illegible] populi universi tui esto dux et nulli alio committas hoc bellum. Facillime eum tecum devictum, nam cum paucis eum apprehendes, cum tu multa milia pugnantium habeas devotione sua tibi obedientium. Quod si pater tuus fuerit obsidione circumdatus, et machinationibus circumdata civitate illa facillime capiemus. Hoc consilium dixisset Chusi, probabilior fuit ei ratio quam Achitofel. Nam Absalon magis huius consilium elegit quam Achitofel. Deus enim inerat ut consilium Chusi melius fieret. Festinavit ergo Chusi venitque ad Sadoch et Abiathar sacerdotes, et consilium Achitofel necnon et suum eis indicavit, et quia suum consilium magis Absalon placuerit quam Achitofel. Praecepit ergo Chusi ut repente nuncios mitterent hoc renunciaturi David, et qui ab ad versarius structa videbantur, et ut studeret velociter transire Iordanem, quia cum filius suus persequi studeret, et festinaret tamen quam illi se de civitate removerent, ne posset a filio comprehendi. Sacerdotes ergo opportune filios suos ad hoc officium extra urbem celatos habebant. Quibus per fidelem ancillam mandantes quae tractasset Absalon, praeceperunt haec David cum festinatione nunciarent. Illi vero nulla festinatione tardantes, sed mandata servantes, studebant pii fidelisque ministerii et officii velocitate et necessitatis instantia cito perficere, festinabantque ad David. Cumque duobus stadiis a civitate processissent, videntes quidam de militibus detulere ad Absalon. Ille autem misit ut eos comprehenderent. Quod cognoscentes filii sacerdotum, abire declinaverunt in vicum quendam, et rogaverunt mulierem quandam ut eos celaret et munimen suum mentientibus exhiberet. Illa vero eos repente in puteum deposuit, et expansis desuper pellibus os putei operuit. Cumque persequentes eos venissent, et de eis mulierem requisissent, illa quidem eos se vidisse non negavit, et apud se sumpsisse potum, et continuo discessisse, et cum velocitate sequerentur, facile eos comprehenderent. Cumque diu secuti non comprehendissent, reversi sunt. Mulier autem videns eos remeantes, et nullum iam periculum invenientibus imminere conspiciens, abstractos de lacu dimisit ad propositum itineris opus. Qui multo studio festinantes venerunt ad David, et cuncta quae tractabat Absalon subtiliter indicaverunt. Tunc David [illegible] nocte praecepit omnibus suis Iordanem cum festinatione transire. Achitofel autem videns sua sententia fuisse reprobata, ascendens iumentum suum venit in regionem Gilon, et convocatis amicis suis exposuit eis consilium quod dederat Absalon, et quia eo quod audit ipsum fuerat Absalon ad extinctus indicavit. Agnoscebat enim quod securus David post victoriam in regnum rediturum, et melius sibi fore ut libere et magnanime abrumperet vitam, quam se David reservare ad poenam.

eo quod Absalon contra David talia gesta probasset. Et cum haec dixisset, ascendens in locum secretiorem domus suae laqueo se suspendit. Amici autem eius tradiderunt eum sepulturae. David autem cum sicut praediximus transisset, venit in civitatem optimam et munitissimam quae vocatur Castra, susceperuntque eum liberalissime cuncti proceres, partim eius et fugam illius temporis non requirentes, honorem eius pristinae felicitatis conferebant. Erat autem Berzellaus Galaadites et Siphaa potentissimus, et Amen Dias et Machir princeps terrae Galaaditis. Hi itaque rei omnium copiam David et his qui cum eo erant opulentissime tribuerunt, ita ut nec lectisternia desierint nec panes et vinum, sed et ubertatem pecorum ministrarent, ut et laborantibus ciborum utilium copiam exhiberent et habunde eis servirent.

Absalon itaque congregato magno exercitu Hebraeorum super patrem et transiens flumen Iordanem non longe a castris venit in Galaaditidem regionem, constituitque principem omni exercitui Amasiam loco Ioab consobrinum suum, qui erat Getheo et matre Abigea progenitus. Abigea mater Amasie et Sarvia mater Ioab sorores fuere. David ergo eos qui secum erant cum recensuisset, invenit quattuor milia armatorum, et noluit expectare quousque super eum Absalon veniret, sed constituit super suos tribunos et centuriones, divisitque exercitum in tria, et unam partem Ioab praefecit militibus ducendam, aliam vero fratri eius Abysai, tertiam vero partem commisit Ethaeo qui erat de Geth, et ei erat amicus. Cumque et ipse vellet ad bellum cum eis exire, amici non permiserunt consilio cum sapientissimo retinentes. Dicebant enim quia si ille vinceretur, magna spe nihilominus amitterent. Si vero una parte victa, reliquae partes ab eo recurrerent, possent denuo proelium reparare, quando hostes arbitrarentur alium exercitum adhuc manere cum rege. Hoc consilium David libenter accepit. Ipse ergo in castris manere decrevit, et duces et amicos ad proelium destinavit, et monuit eos fortes esse, immutandis fide et memoria exhiberent, et ut puero Absalon utcumque parcerent, ne illo moriente aliquid in se mali committerent. Optans ergo cunctis victoriam, dimisit exercitum. Ioab ergo acies construens contra hostes in campo, habens silvam post tergum. Construxit autem contra eos et Amasa dux militiae Absalon suum exercitum, et facta est constitutione belli utrique pepugnaverunt, et maxime per strenuos bella exercitum parte gerebantur. Hi quidem ex parte David erant elaborabant cum studio ut regnum David reciperet, et summa magnanimitate consudabant; alii vero ne Absalon regno privaretur, et ut fuerit depost supplicium in nullo sequentes erant aut facere [illegible] quod comminatum est afferret casus belli, et insuper metuebant ne ab ipso et ab eius patre multitudinis tantae multitudo subiugaret. Igitur exercitus David et robore fortitudinis et exercitatione bellorum vicit exercitum Absalonis fugieruntque per silvas et colles. Verum autem David persecuti sunt, et alios quidem ceperunt, alios autem interfecerunt, ita ut plures absumpti sint fugientes quam in acie repugnantes. Nulla siquidem die [illegible] quasi vicies mille. Exercitus autem David persequebatur Absalon qui erat cunctis pernicitate et pulchritudine manifestus. Timens autem ne eum apprehenderent hostes, velociter in mula regia fugiebat. Cumque nimis velociter veheretur, et ipse motus levi [illegible] arboris maximae et ramis extensis eius inflexa caesaries capillis illius est appensus et sursum raptus, et mulus cum in se velocitate sedentem sua quasi dominum adhuc portaret abscessit; ille autem ramis [illegible] alligatione retinebatur astrictus. Quem cum vidisset quidam militum David, indicavit hoc Ioab. Quo dicente: Ego libenter siclos ei dedissem si peremisset eum, et ille respondit: Nec si mille siclos mihi dares, ut occiderem eum, dum omnibus audientibus pater et patri rogavit. Ioab autem metuens si viveret permitteret, quia adhuc eos inquietaret, et multo peiora facere quam fecisset, iussit se ostendi ubi pendebat. Veniens ergo ad locum et videns eum palpitantem, tres valide sagittas iniecit ei. Armigeri autem circumstantes occiderunt eum, et cadaver eius deposuerunt, et in foveam proiecerunt, et acervum lapidum super eum posuerunt, ita ut figuram sepulchri fieret, quod tumulum locus ille servavit. Ioab autem postea signo dato a persecutione revocavit exercitum, parcens contribulibus suis. Igitur Absalon dum adhuc viveret, construxerat statuam marmoream in valle regia, quae duobus stadiis ab Hierosolymis aberat, quam appellavit Manum Absalon, dicens quia et si filii morerentur, nomen eius in statua permaneret. Erant autem ei filii masculi tres et una filia Thamar, quam nupsit Roboam filius Salomonis, qui peperit filium Abia, qui post successit in regnum, de quibus postea narrabimus. Post mortem vero Absalon populus ad propria loca dispersi sunt. Achimaas autem filius Sadoch sacerdotis rogabat Ioab ut permitteret nunciare victoriam factam, et quia David solatium et adiutorium habuisset. Cui hoc non concessit Ioab dicens, quia semper bonorum nuntiorum homo fuisset, et modo non deberet regi mortem filii nunciare. Vocansque Chusi iniunxit ei hoc opus, ut quod ipse vidisset, hoc regi nunciaret. Cumque iterum Achimaas rogaret ut eum nunciare permitteret dicens quia de sola victoria regi nunciaret, et nequaquam de Absalon mortem narraret, concessit ei Ioab ut pergeret. Ille autem currens compendiosa via quam ipse solus noverat, praecucurrit Chusi. Cumque sederet David inter portas expectans quando ei aliquis gesta belli nunciaret, quidam explorator videns Achimaas currentem, et nondum noscens quis esset, dixit ad David se videre quendam currentem. Cumque David putasset bonum esse nuncium, paulatim explorator aliud se et alium videre currentem. Cumque et ipsum bonum nuncium esse optaret, videns explorator primum occurrere, indicavit David hunc esse Achimaas Sadoch sacerdotis filium. Quem cum bonorum nuncium esse diceret et aliquid optabile de proelio narraturum. Cum haec dicerentur a rege, veniens Achimaas ingressus est, et interrogatus de pugna, regi victoriam nunciavit. Quo requirente de filio quid agnovisset, respondit: Nihil aliud scio, nisi quia cum misisset me Ioab rogans ut ad te festinarem, audivi magnas voces persequentium Absalon, et nihil amplius potui cognoscere eo quod cogeret iussus a Ioab victoriam nunciare. Veniente autem Chusi et adorante rege et victoriam nunciante, David eum de filio continuo requisivit. Et Chusi: Hic inquit proveniant inimicis tuis quae recepit Absalon. Deinde quod non bonum David continuo contristatus, nec ibi sedere nec expectare exercitum voluit, sed ascendens in locum civitatis eminentissimum, flebat filium tundens crebro pectus et capillos capitis sui dilacerans, et omni se afflictione castigans clamabat dicens: Utinam mortuus fili mi non tibi advenisset interitus. Nam eum per naturam diligebat, et de morte eius ultra condolebat. Exercitus autem et Ioab audientes quia rex ita filium lugeret, veriti sunt non triumphali se ritu congredi, congregantes in civitatem, sed dolentes et flentes et quasi devicti potius intraverunt. Cumque rex velato capite residens

et de filii interitu ingemisceret. Intravit ad eum ioab, et consolatus est eum dicens: O domine rex aperte demonstras ex his que agis quia diligentes te, et pro te pericula sustinentes, et te ipsum itaque generationem abhorres, et diligis inimicos, et illos potius concupiscis qui iuste penas solventes obierunt. Nam si fuisset absalon victor, et imperium firmissime teneret, et nullus nostrum caput remansisset, et omnes a tuo filio fuissemus occisi, nullus hostium super nos fleret, sed potius gauderent, insuper punientes si qui forte remansissent. Tu vero hec agere super maximo tuo defuncto inimico, quia cum tuus filius esset, nequaquam formidavit mitte impia committere. Ergo recede recede ab hac iniusta tristicia, et procedens militibus te ipsum ostende, eisque pro victoria et labore certaminis gratias age. Ego namque optime novi quia si in hac actu permanseris, hodie universus populus a te abscedet, et alio regnum tradet, et tunc amariorem habebis luctum. Hec dicens ioab regem a tristicia revocavit, et ad causas rei publice utilitatis perduxit. Transformatus enim a fletu est, et oportune compositus per aspectum populi sedit ad portas, ita ut audientes universus populus concurreret, et eum libentissime salutarent. Hec itaque taliter pervenerunt. Porro qui cum absalon fuerant, et de prelio fugerant, revertentes ad semet ipsos singuli, mittebant ad invicem nuncios, pravitates commemorantes beneficia david, et libertatem quam cunctis hebreis prebuerat hostibus resistendo, culpantes semetipsos, quia eum expulissent a regno, et alium ordinassent. Eo autem defuncto rogare deberent david ut ab indignatione quiesceret, eisque faveret, et recepto regno eis sua providentia non negaret. Hec ubi nunciabantur crebro david, precepit ergo david sadoch et abiathar sacerdotibus ut principibus tribus iude loquerentur, quia turpe foret ut alie tribus ante illam reducerent regem, cum illi cognati et sanguinis comparticipatione propinquiores essent. Hec eadem et ubi david precepit sacerdotibus ut dicerent amase, eo quod male faceret quod non suaderet populo, cum filius sororis sue esset, ut rediret in imperium. Pro quo beneficio non solum reconciliari posset ei david, sed et totius militie principatum obtineret, sicut prebuerat ei absalon. Igitur sadoch et abiathar sacerdotes hec verba locuti sunt ad principes tribus iuda, et amasam deflexerunt edicentes promissiones regias, ut in david parte faveret. Hoc ergo facto, tribus iuda misit ad regem legatos rogantes ut ad proprium remearet imperium. Hoc autem et israhelite fecerunt, adhortante eos amasa. Cumque legati pervenirent ad david, rogantes ut rediret hierosolimis, tribus iuda prevenit alias tribus ut occurrerent regi ad flumen iordanis. Et semei filius gera cum mille viris quos de tribu beniamin ducebat, et syba libertus saul cum xv filiis et xx servis. Itaque omnis cum tribu iuda pontem super iordanem effecerunt, ut eum rex facile cum suo transiret exercitu. Cumque rex venisset ad iordanem, tribus iuda eum honorifice suscepit. Cumque iordanem transisset, semei ante eum prostratus tenuit pedes eius, et veniam postulabat de his que peccaverat, rogans ut non esset acerbus circa eum, nec potestate recepta eum iuberet dari supplicio, sed potius consideraret quia gesta penitentia in his que deliquisset primus ei occurrere festinasset. Cumque semei ita regi supplicaret, tunc abysai frater ioab ait: Numquid propter hanc migrationem non morieris qui constitutum a deo regem blasphemare non metuisti? Tunc david conversus ad abysai dixit: Vos nimium filii sarvie et priori tempore ad iussum me pene tumultum commoveratis: cum tu et frater tuus interfecistis virum iustum abner, et nunc recordantes iterum vultis movere seditionem. An ignoratis quia hodie incipio regnare super israel? Quapropter omnibus in me peccantibus hodie iuro eis dimittere supplicia, et nulli sua delicta servari. Et conversus rex ad semei, tu inquit securus esto, et nullum metum habe mortis. Qui mox adorans regem, cum ceteris preibat. Inter hec autem occurrit et menfiboseth regi de domo saul, sordida veste indutus, comam capitis gerens profusam, et barba hispida. Nam post fugam david neque tonsus fuerat pro tristicia, nec vestem deposuerat, sed in hac afflictione devoverat permanere donec calamitatem david videret conversam in bonum. Hunc autem accusaverat syba servus apud david iniuste. Qui cum adorasset regem et salutasset, interrogavit eum david cur secum non fuisset egressus, et eius fuge particeps. Ille autem dicebat sceleratum syba fuisse contemptum, et dum eum rogaret ut ei necessaria itineris prepararet, ille eum neglexit et velut quendam inutilem servum blasphemavit, cum sciret me gressus non habere incolumes, nec posse pedibus uti fuga. Et non solum domine rex in his nocuit mihi, sed et apud tuam pietatem me accusavit, et demeritur maligna voluntate presumpsit. Ego autem novi quia nichil horum tua mens recipit, cum sit iusta et veritatem diligat, quam vult semper ubique valere divinitas. Nam cum ab avo meo saul passus fuisses magna pericula, et omnis mea generatio debuisset pro illius sceleribus deperire, tu humilis et benignus existens, et quod precipuum est, illorum malorum oblivionem que in te pater meus gesserat habens, cum primum potestatem sumpsisses iudicare te debueras amicum, amicum me esse iudicasti, et cottidie in mensa regia posuisti, michique nil defuit quod honorato parenti debuit exhiberi. Cumque hec menfiboseth dixisset, rex david noluit eum plus castigare, neque syba tamquam fallacem abicere, sed cum prius omnia iam donasset sybe cum menfiboseth secum de hierosolimis non issent, et tunc precepit ut dividerent ambo substantiam. Tunc menfiboseth et omnia inquit accipiat, nam mihi sufficit te dominum recepisse imperium. Beregelleum autem virum galaaditen virum precipuum atque bonum, et qui in castris exercitui david multa bona prebuerat, et regem usque ad iordanem deduxerat, rogavit rex david ut cum eo veniret in hierosolima, promittens ei quod eius senectutem omnino decoraret, et ea diligentia quasi proprio patri adhiberet. Qui pro desiderio proprie patrie se posse cum eo manere refutabat, dicens se sic senectutem imminere, ut viribus suavibus iam delectari non posset, cum esset iam lxxx annorum, et de sepulchro tantummodo cogitaret. Rogavitque regem ut si aliquid sibi prestare vellet, concederet ei ad propria remeare, cum iam pro temporis longevitate nec ciborum epulas discerneret, et auditus eius obtunsus esset, nec sonum calamorum aut modulationum aut talium instrumentorum que reges solent cum gaudiis audire sentiret. Quo nimirum supplicante, tunc ait rex: Te quidem dimitto, tuum vero filium chamaam mecum volo habere, ut omnium rerum bonarum debeam munus impendere. Tunc beregel dimisso filio adorans regem, et optans ei utilia pervenire, sicut desiderabat domum reversus est. David autem venit in galgala habens secum iam mediam partem populi, et tribum iuda. Veneruntque ad eum in galgala priores nationis israel cum grandi multitudine et culpabant tribum iuda eo quod latenter ei occurrissent, cum omnes debuissent una voluntate concurrisse. Principes autem tribus iude hiis mussitationibus faciebant dicentes: ne graviter ferrent eo quod illi prevenissent, quia quasi essent cognati et propterea eos prevenissent ire ducendo. Non autem hoc fecimus ut munera a rege acciperemus, ne eos qui postea venirent moveremus. Hec dicentibus principibus tribus iude, neque aliarum tribuum principes cessaverunt, sed cum ita dixerunt: Stupemus quidem nos esse fratres, sed ammiramur quia superbe nos solos quasi dicitis esse regis cognatum. Nam qui omnium nostrorum potestatem accepit a deo, omnium nostrorum videatur esse cognatus. Quippe populus noster undecim partes habet, et seniores nos sumus, vos autem unam partem habentes inferiores nati estis. Non ergo bene fecistis quia nocte et latenter reduxistis regem. Cum hec ergo inter se tribuum principes loquerentur, vir quidam iniquus et in seditione precipuus, cui nomen erat seba filius bochri de tribu beniamin, stans in medio populi cum magno clamore dixit: Non habet aliquis nostrum partem apud david, nec sortem in filio iesse. Et post hec verba clangens bucina significavit se contrarium esse regi, omnesque secuti sunt eum, relinquentes david. Sola tantummodo tribus iuda sequebatur david, eumque in hierosolimis constituerunt regem. David ergo concubinas suas ad quas filius eius absalon ingressus fuerat, in domum aliam transmigravit, eisque omnia necessaria precepit ministrari, ipse vero neque ulterius copulatus est illis. Constituit quoque david amasam principem militie in loco ioab, eique iussit ut congregaret exercitum ex tribu iuda, et post tres dies veniret, quatenus daret universam militiam, eumque pugnaturum contra seba filium bochri destinaret. Egrediente vero amasa, et circa congregationem exercitus remorante dum die tertia non rediret, dixit rex ad ioab: Non est utile dilationem dare seba, ne in longo tempore possit exercitum congregare, et decioris cladis auctor existat quam absalon. Noli ergo tardare, sed presente sumens exercitum et sexcentos viros pariter cum abysai germano tuo hostes persequi festina, et ubicumque repereris cum eo congredere, et festina eum comprehendere, ne capiens munitissimas civitates certamina nobis possit inferre, et multos sudores. Igitur ioab nullam moratus sed sumens fratrem et sexcentos viros pariter, et omnem exercitum qui erat in hierosolimis, persecutus est seba cum omni festinatione. Cumque venisset ad lucabao vicum distantem ab hierosolimis xl stadiis, occurrit ei amasa cum multo exercitu congregato. Ioab autem accinctus gladio parvulo, et lorica vestitus, veniente ad se amasa ut salutaret eum, arte quadam fuxit quasi ei nolenti gladium de vagina, seque inclinans quasi eum de terra levare vellet, et altera manu proxime amasam a barba comprehendens quasi ei osculum daturus, et repente amasam nil mali suspicantem in ventre percusso gladio fecit mori. Eumque peremit, impium nimis et scelestissimum opus faciens in domino iuvenculo parente et cognato, et quia michi eum nocuerat, habens in eo invidiam pro principatu militie et equalitate honoris. Nam et pro hac causa abner interfecerat. In hoc autem scelere quod abner necaverat, poterit occasionem habere quasi pro vindicta fratris asael cum occiderit, pro interemptione autem amase nullam formam excusationis poterit invenire. Ioab autem post interemptionem amase cito persequebatur seba, derelinquens unum virum ad corpus amase, qui precepto eius exercitui indicaret, quia amasa iuste peremptus esset, quod eum absalon regno pepulisset regem david, qui vero partibus david faverent sequerentur ducem ioab, et abysai fratrem eius. Cumque cadaver amase iaceret in via, et omnis populus super eum confluerent, et quadam compassione defuncti moverentur, et ioab sequi tardarent, tollens custos qui ibi relictus fuerat illius cadaver portavit in quendam locum ab itinere segregatum, et illic eum positum veste cooperuit. Quo facto universus populus secutus est ioab. Cumque persequeretur seba per omnem provinciam israheliticam, quidam iuvenis indicavit eum in civitate munitissima abelmachia nomine residere. Quo dum venisset ioab obsidebat urbem vallis undique circumductis suis militibus, iussit ut muros civitatis omni virtute deponerent. Et dum cives urbis ioab intromittere noluissent, et ipse contra crudeliter insisteret, tunc mulier quedam in civitate casta simul et sapiens, videns patriam in novissimo periculo constitutam, ascendens in murum, vocavit inter armatos ioab. Quo veniente cepit ad eum huiusmodi verba proferre: Quia reges et principes constituere ut hebreorum hostibus resisterent, et israheliticis pacis iura preberent, tu quare festinas metropolim israheliticarum que nichil deliquit evertere atque vastare? Tunc ioab rogavit sibi deum propitium fore, quia non haberet huiusmodi voluntatem, ne ullum de populo vellet occidere, quanto magis tantam perdere civitatem? Si ergo acciperet aberras rebellem regis ad penam, id est seba filium bochri, ab obsessione exercitum continuo revocaret. Quod dum audisset mulier, postulavit a ioab parvulas inducias, ut ei caput seba de civitate repente proiceret. Quo facto, descendit ad cives eisque locuta est dicens: Cur vellent pessime cum filiis et uxoribus deperire propter malignum hominem, nec cognitum vobis esset, qui vellent regem habere pro david qui eis tanta beneficia contulisset, et in una civitate studerent tanto exercitui resultare? Hoc dicto suasit eis ut caput seba abscisum in exercitum ioab proicerent. Quo facto, ioab clangens tuba obsessionem repente solvit, et reversus hierosolimam princeps militie totius populi est constitutus. Ordinavit autem rex banaiam super custodes sui corporis, et super sexcentos viros fortes, et adoram super tributa, et sibacha et bachilla super gestorum conscriptores, susamunque scribam, sadoch autem et abiathar sacerdotes constituit.

Igitur post hec cum fames provinciam invaderet, rogavit dominum david ut populi misereretur, et ei causam pariter et medelam illius pestis indicaret. Cumque prophete dicebant ut gabaonite vindicarentur quos rex saul impie interfecerat, et conculcaverat iusiurandum quod eis iosue princeps militie prebuerat, senioresque israel firmaverant, et ut vocarentur gabaonite, et quodcumque peterent a rege pro defunctis exhiberet eis, et ita posset propitiari deus, et populum a peste liberare. David autem audiens a prophetis hoc velle deum, evocavit gabaonitas eosque quid vellent fieri requisivit. Illi autem postulaverunt sibi dari septem viros de filiis saul ut eos crucifigerent. Rex vero requirens eos, reddidit gabaonitis, parcens tantummodo menfiboseth filio ionathe. Sumentes ergo gabaonite viros quos voluerunt, punierunt eos. Quo facto, cepit deus repente pluere, et terram germina ad fructum revocare, liberavitque terram a priori peste, et ad ubertatem terram restituit. Igitur non multo post tempore rex david castra metatus est contra palestinos, et commisso prelio cum hostes fortiter resisterent, david a suis omnibus derelictus in tali necessitate solus viriliter a dextris et a sinistris feriendo hostes immobiliter stetit. Cumque iam fatigari cepisset, quidam hostium nomine achimon filius arafath qui erat de prole gygantum, et habebat hastam cuius pondus erat trecentorum siclorum, et loricam concathenatam, et gladium, fecit impetum quasi regem david perempturus. Erat enim iam labore dissolutus. Tunc abysai respiciens, videnque regem solum cum illo gygante viriliter

pugnare. metuens ne david fatigato accideret, resumpta audacia accurrens, regem a morte reparatum liberavit. & eum ex parte hostem trucidavit. Quo facto, periculum regis omnis exercitus graviter tulit, et principes iuraverunt: ut nequaquam cum eis ultra cum exercitu ad bellum. ne propter fortitudinem suam atque fiduciam aliquid mali passus. et bonis que per eum fuerant sepius perlata privarentur. & que eo vivente adhuc poterant ab eo percipi. Convenientibus itaque palestinis in gazam civitatem: audiens hoc rex david. misit contra eos exercitum. In quo quidam debellator optime emicuit, nomine saboch etheus. qui erat unus fortissimorum david. Hic multos hostium & ex prole gygantum in quodam loco inclusos. & vivus in audacia sue fortitudinis gloriantes interemit. fuitque auctor huius victorie apud hebreos. Post hanc vero compressionem palestini denuo pugnare venerunt, contra quos david exercitum misit. In quo bello ephan cognatus david virtutem suam ostendit. Nam contra singulos palestinorum fortissimos solus pugnans eos peremit. alios convertit in fugam. quorum & multi in prelio ceciderunt. Parvo post tempore palestini quiescentes. denuo castra posuerunt circa civitatem que non longe erat a finibus hebreorum. & erat inter eos quidam vir proceritate sex cubitorum habens & digitos in utrisque manibus necnon & in pedibus uno plusquam solet natura concedere. Hic senos. Contra quem de exercitu david ionathas filius semmaa fratris david pugnans. eo devicto ipsius belli victorie auctor effectus. maximum glorie culmen accepit. Nam & ille palestinus gloriabatur se de prole gygantum existere. Post quam pugnam neque ultra palestini contra israhelitas habuere certamina. Expeditus itaque david a pluribus & periculis cum pace iam altissima frueretur. cantica in deum ymnosque vario metro composuit. alios quidem trimetros. alios autem quinquemetros. & diversa fecit organa. docuitque in eis levitas ut secundum ea deo ymnos edicerent. per sabbatorum diem. aliisque festivitatibus. Organorum autem species est canora. nam cyrnia ex decem chordis est coaptata. & cum plectro percutitur. nabla vero XII. sonos habens digitis tangitur. Fecit autem & cymbala erea grandia & lata. Hec ergo de his dicta sufficiant, ne omnino horum organorum natura nesciatur. Igitur circa regem david erant viri valde fortissimi. ex quibus insigniores & actionibus clari octo & XXX. fuerunt. Horum quinque tantum opera narrabo. per quos virtutes aliorum possint confirmari.

Primus itaque eusebius fuit filius achimei qui in bello contra palestinos facto, aciem hostium frequenter irrumpens. neque pugnando cessavit. donec ex eis nongentos occideret. Post hunc erat eleazar filius dodi. qui aliquando israhelitis formidantibus exercitum solus restitit. & irruens super hostes multos eorum occidit, ita ut sanguine occisorum gladius eius hereret dextere. Et cum hebrei vidissent palestinos fugientes. descendentes de montibus persecuti sunt eos. Mirabilis ac famosissima victoria tunc provenit. cum eleazar tantos interficeret hostes. eosque hebrei persecuti sunt. et sumpserunt spolia eorum. Tercius fuit senneas filius heli. Hic dum palestini castra proposuissent in loco qui dicitur maxilla. & rursum hebrei metuentes eorum exercitum refugerent. solus castra eorum exercitumque conturbavit. & alios quidem prostravit. alios eius vim & fortitudinem non ferentes. persecutus est eos conversos in fugam. Hec itaque tres prenominati viri opera ac prelia singillatim monstraverunt; de quibus adhuc unam fortitudinem quam communiter fecerunt narrabimus. Quodam tempore cum rex david esset in hierosolimis. supervenit exercitus palestinorum ad bellandum. Tunc david descendit in arcem civitatis. ut de bello consuleret dominum. Castra vero inimicorum erant in valle fixa usque ad civitatem bethleem. que distat ab hierosolimis stadiis XX. David ergo dixit ad eos qui socii erant. Bonam aquam habemus in regione mea bethleem. & maxime eam aquam laudabat que erat in puteo iuxta portam. Dicebat autem quod magis optaret inde ex illo puteo poculum sumere: quam si quis ei magnam pecuniam ad tempus offerret. Hoc cum audissent isti tres viri prenominati. mox currentes. & per medium hostium iter facientes venerunt ad bethleem. & haurientes aquam de puteo. denuo ad regem per hostium castra reversi sunt. Palestini vero eorum audacia & magnanimitate obstupescentes. dicebant ad invicem. Si isti tres viri nos ita contempserunt. quanto magis plurimi. Et in eo consilio fugierunt. Delata autem aqua noluit eam bibere rex. quasi de periculo & sanguine hominum esset adducta. & propterea non bibit eam. sed libavit deo. & de salute virorum qui eam apportaverant gratias egit. Post istos fuit abysai frater ioab. is enim una die hostium sescentos occidit. Quintus fuit banaias genere sacerdos. qui provocatus a quibusdam viris insignibus in moabitide regione. virtute acerrimus interfecit eos. Rursus cum quidam vir egyptius genere. & proceritate mirabilis eum provocasset: accurrens & iaculum ex manu auferens. percussit ipsum in telum sub eo se. & vivum adhuc pugnantemque spolians armis eum proprio interfecit. Annumeretur autem & his proximus eis actionibus & magnanimis eius operibus: aut tamquam primum. aut quasi non dispar. Quadam tempestate cum nix multa cecidisset: leo magnus non videns puteum pre nive. cecidit lapsus in puteum quendam. Et cum os putei esset angustum. non valebat facile egredi. Erat enim ipse puteus nive dampnatus. & nullum egressum leo videns. nec salutis exitum. sevus rugiebat. Banaias autem audiens bestiam crudeliter rugientem. dum iter ageret. descendit in puteum ad leonem. & ipse eum volentem insurgere. baculo quem portabat manu. leonem repente prostravit. Tales ergo in virtute fuerunt. & reliqui XXX. tres. 7

David ergo volens agnoscere quot essent milia totius populi. & oblitus monita mosaica quod deus preceperat. ut si dinumeraretur populus. pro unoquoque capite deo siclus offerretur. precepit ioab principi milicie. ut pergens universum dinumeraret populum. Quo dicente non est necesse: rex non acquievit. sed iussit numerum hebreorum sibi assignari. Ioab ergo sumens tribunos & scribas. & peragrans israhelitarum provinciam. consideratque multitudinem quanta esset. hierosolimam remeavit ad regem post menses novem & XX. dies. obtulitque numerum regi absque tribu beniamin & levi. quas dinumerare non poterat. Fuit ergo aliorum israhelitarum numerus nongenta milia virorum arma ferentium. & miliciam exercere valentium. Iude vero tribus per se solam habuit XL milia. Penituit ergo david quod dinumerasset populum. eo quod deliquisset in deum. Prophetis & declarantibus david quia ira dei irasceretur: supplicare cepit deumque rogare ut sibi propicius esset. & veniam peccato concederet. Deus ergo misit ad eum gad prophetam. tres sibi condiciones portantem. ut earum quam probaret eligeret: utrum vellet fame in provincia generari annis VII. an tribus mensibus pugnando vinceretur ab hostibus: an certe mortis & langoris accideret tribus diebus: interitus hebreorum. David ergo in anxietate huius electionis merens. omnium rerum pessimarum tribulabatur. & vehementer in animo videbatur confusus. Cumque propheta immineret: & omnimodis responsum velociter exigeret: ut electa ab eo condicione deo renunciaret. tunc rex ait. Si famem elegero. contra alios hoc facere videor: quando ipse quidem multa habens frumenta non patior inopiam. alius vero maxima adveniet angustia. Iterum si elegero terum nisum victoria adversariorum meorum. ipse quidem habens circa me viros fortissimos & custodes mei capitis nichil dico metuo. necem vero mis exercitus subiacebit. Inter hec omnia nunc eligo communem passionem & regum & subiectorum. in qua timor est omnibus equalis. quia multo melius est in manus dei incidere quam in hostium furorem. Hec audiens gad renunciavit domino sermonem illius. Deus ergo immisit morbum & interitum in exercitum hebreorum. Moriebantur ergo populi non uno modo. ne facile posset languor agnosci. & mors sine dilatione aderat. Multi ergo ex diversis languorum occasionibus & qui non poterant discerni facile periebant. Alius enim super alium moriebatur. & lacente imminens malum velociter ferebat interitum. & alii repente cum vehementibus doloribus & amaro gemitu. animam exalabant. Alii vero ipsis passionibus dum marcescebant. ita ut neque curam exhibere corporibus prevalerent. & ita in labore deficiebant. Alii autem repentinis tenebris abripientibus suffocati, protinus exspirabant. Alii vero super mortuos quos sepeliebant. ipsi quoque moriebantur. imperfectas relinquentes sepulturas. Incipiente itaque pestifero languore ab hora matutina pervenit usque ad horam prandii. consumata est de populo milia LXX. Extendit & angelus domini manum ad hierusalem. ut illic quoque peste langorem inferret. Rex autem david sedebat sacco amictus rogans deum et supplicans. ut morientium langaretur interitus. Respiciens autem et videns angelum evaginato gladio in hierosolima properantem clamavit ad dominum dicens. iustum esse ut ipse qui pastor esset puniretur. & greges qui nichil deliquerant servarentur. & poscebat irandi contra se & in generatione sua converti hoc supplicium. ut innoxio populo parceretur. Exaudiens deus eius preces. cessare fecit interitum. & mittens gad prophetam ad david precepit ut ad aream ornan iebusei conscendens. repente ibi altare edificaret. & hostias immolaret. Audiens hoc david. mox in locum ubi preceptum fuerat pervenit. Ornan vero terebat frumentum in area. Cumque vidisset regem & pueros eius ad se venientes, occurrit ei occursum & adoravit. Erat enim genere de iebuseis. david autem perpetuus amicus. & propterea nichil ei mali fecit quando civitatem hierosolimam prius devastavit. Cumque ornan interrogaret cur dominus venisset ad famulum suum. respondens david dixit. Ut aream hanc a te emam. quatinus in ea altare construens. domino hostias immolem. Qui dixit & aream & aratra & boves se ad holocausta prebiturum. & deum oraturum. ut eius sacrificium grate susciperet. Rex autem simplicitatem & magnanimitatem laudans. postulabat suscipere precium omnium rerum, dicens non esse iustum gratis sacrificia celebrare. Dicente autem ornan ad regem ut sic vellet faceret. L. siclis ab eo rex omnia comparavit, & edificato altari sacrificia fecit. & holocausta celebravit. & hostias pacificas immolans placavit deum. & denuo propicius est effectus. Videns autem david orationem suam exauditam a deo. & sacrificium grate susceptum, decrevit ut ille locus non amplius area urnan vocaretur. sed ara totius populi nuncuparetur. In hoc & loco aliquando abraham pater noster cum filium suum ysaac in holocaustum offerre vellet altare statuerat: ubi ex impulso aries apparuit. quem abraham pro filio sicut in anterioribus prediximus immolavit. Deus ergo post hoc statim misit prophetam ad david. precipiens ut in eodem loco filio suo ostenderet qui ei esset futurus successor in regno. ut illic templum domino edificare deberet. Post hanc prophetiam iussit rex numerare colonos. & inventa sunt C.LXXX. milia. Aliam vero multitudinem ut lapides veherent deputavit, ex quibus tria milia quingentos laborantibus preposuit. Preparavit & ferrum & es ad edificium templi. & ligna cedrina valde procera mittentibus sydoniis quibus mandaverat ut hanc materiam ei ministrarent. Amicis vero eius dicebat cur faceret: quod regnaturo post se filio preparata materia ad opus fabricandum quereret. quia filius eius salomon adhuc puerulus esset inexpertus circa talia laborare. sed habens hec omnia preparata. citius opus impleret. Vocans autem david salomonem precepit ei ut succedens in regnum templum deo edificaret. quia hic eum volentem facere prohibuisset deus. bellis & humano sanguine sordidatum, et predixerit quia salomon filius meus iunior edificaret sibi templum. Et quia tu hoc nomine vocareris. non ego tamquam pater proprie tibi sed deus, & promisit provinciam hebreorum tempore tui imperii fore felicem in omnibus bonis. & in pace quod est aliis bonis valde precipuum. & bellorum ac sedicionum intestinarum futura maxima libertas. tu ergo fili salomon. qui & ante diem nativitatis a deo rex fore monstratus es. stude bonis divine providentie dignus esse. & esto pius simul & iustus & fortis. mandataque dei & leges quas nobis per moysen tradidit & tu conserva. & alios neque prevaricare permittas. Templum autem quod te regnante deus sibi precepit fabricari. perficere festinato. nec pavescas magnitudine operis. nec labore terrearis. Cuncta namque ante obitum meum preparabo. Scito autem iam collecta esse auri talenta X. milia. argenti vero talenta C. milia. ferrique & eris pondus numerum excedens preparavi. lignorum vero & lapidum maxima copia. Habes autem super hoc qui lapides possint cedere, & fabricas instruere multa milia virorum, & si quid his defuerit. adicere memoreris. Esto ergo optimus gubernator: deum habendo patronum. Precepit & david principibus quos fabricare preceperat ut filium adiuvarent & ut bonis omnibus habundantes vacarent circa dei religionem. dicens eos pro his fruituros pace simul & equitate, que deus iustis & piis hominibus consuevit repensare. Edificato autem templo precepit illic recondi archam & sancta vasa dicens. eo quod ante multum tempus hec habere debuerant. nisi quod patres nostri deo inobedientes fuissent. ideoque deus hic templum non edificari precepit. Hec itaque david ad filium & ad principes locutus est, & eos abire domum permisit. 7

David ergo cum esset iam senex & corpore frigidus. ita ut propter etatem sic algeret: ut multis palliis adopertus calefieri non posset. congregati medici consilium facientes tractaverunt. ut ex omni regione speciosa virgo eligeretur. que cum rege dormiret. Hoc enim ei esse contra frigus remedium. ut eum virgo puella foveret. Ad hanc ergo rem una adolescentula in civitate reperta est. que mulieres cunctas pulchritudine precelleret abisag nomine. que cum rege solummodo dormiens. calefaciebat eum. Rex autem iam non valebat ad causas veneris que iam senectute defecerant ad coitum mulieris. Quartus ergo filius david nomine adonias fuit iuvenis speciosus. ac procerus. & post absalon natus. Hic habens in mente regnandi superbiam, & amicis suis dicebat ipsum debere patri in regno succedere. Fecit ergo sibi currus multos & equites. & L. viros precurrentes instituit. Quod cum videret pater eius. non corripuit eum. neque impetum voluntatis eius impedivit, donec agnosceret pro qua causa talia cogitaret. Habuit autem adonias huius rei cooperatores principem milicie ioab & abiathar sacerdotem.

et cum consentiebant Sadoch sacerdos et Nathan propheta et Banaias custos corporis regis, et Semeias amicus David, et omnis uirtus fortissimi. Cumque preparasset Adonias cenam extra ciuitatem circa fontem qui erat in horto regali, omnes fratres suos preter Salomonem illic uocauit et Ioab principem milicie, et Abiathar, et principes tribus Iuda. Sadoch autem et Nathan et omnes aduerse uoluntatis ad conuiuium non uocauit. Hoc autem Nathan propheta matri Salomonis Bethsabee nuntiauit dicens: Adonias uult regnare, et David hoc ignorat. Deditque ei consilium ut saluaret se et filium suum Salomonem, ut ingressa sola ad regem David diceret ei, quia ipse iurasset post se regnaturum Salomonem, et quare Adonias iam teneret imperium. Qua ad regem loquente propheta se asseruit ingressurum postea, et eius uerba suo testimonio firmaturum. Credens igitur Bethsabee uerbis Nathan prophete intrauit ad regem, et cum sollempniter adorasset, silentio peracto, omnia que ei monuerat propheta explicauit, et conuiuium Adonie et uocatos ab eo Ioab ducem, et Abiathar et omnes fratres absque Salomone et necessarios amicos eius adhuc sustinere quem ipse uellet ordinare regem, rogans ut haberet in animo, quia post mortem eius Adonias regnans eam et eius filium minime preteriret. Cumque adhuc mulier cum rege loqueretur, nuntiauerunt quia Nathan ingredi uellet ad regem. Rege autem iubente ut ingrederetur, ingressus interrogauit regem si Adoniam fecisset regem et principatum tradidisset, dicens eum splendidum ualde fecisse conuiuium, et omnes filios regis preter Salomonem illuc uocasse, et Ioab et Abiathar, et cum nimio plausu epularentur et ludo, optantes imperium Adonie in eternum firmari, et neque me neque Sadoch neque Banaiam neque alios amicos uocauit. Iustum est ergo ut omnes agnoscant si cum tua hoc sit uoluntate gestum. Hec dicente Nathan, precepit rex reuocari Bethsabee; paululum namque e cubiculo discesserat ingrediente propheta. Cumque uenisset presente Nathan, dixit rex ad eam: Iuro tibi per deum magnum excelsum filium tuum Salomonem post me regnaturum, sicut et primitus hoc iuraui, eumque sessurum fore super solium meum, et hoc hodie perficiam. Cumque mulier eum adorasset et longeuam uitam ei optasset, precepit rex sibi uocari Sadoch et Banaiam. Quibus uenientibus iussit ut sumpto Nathan propheta et armatis qui circa regiam aulam erant imponerent eius filium Salomonem in regio mulo et per foras ciuitatem educerent ad fontem Geon, et ungerent eum oleo sancto et constituerent regem. Et hoc sacerdotem Sadoch et Nathan prophetam celebrare iussit, et ut armati eos sequerentur per mediam ciuitatem, et tuba canerent clamantes in eternum uiuere Salomonem, et in solio regni sedere, et ut agnosceret omnis populus ei traditum a patre esse imperium. Vocantes ergo Salomonem adduxerunt et statuerunt ante patrem eum. Et pater ait: Video fili ut iuste et pie circa hebream gentem conuerseris, et maxime circa tribum Iuda. Cumque Banaias optasset ut esset deus propicius Salomoni, repente nulla mora facientes imposuerunt Salomonem in mula regia, et eduxerunt eum extra urbem ad fontem Geon, et oleo eum unxit Sadoch sacerdos; et introduxerunt eum rursus in ciuitatem clamantes et regnum eius longeuum fieri deprecantes. Deinde uenientes ad domum regiam sedere eum fecerunt in solio regis. Omnis itaque populus mox conuersus est ad epulas et festiuitatem, et in calamis aliisque musicis organis delectabatur, ita ut diuersitate organorum et melodia musicarum omnis terra personaret. Cumque Adonias audisset clamorem, et qui in conuiuio eius presentes erant, turbati sunt. Ioab autem dicebat non placere sibi sonum tube quem audiebat. Dumque cuncti in conuiuio constituti nullum gustarent cibum, sed omnes diuersis cogitationibus inhererent, cucurrit ad eos puer sacerdotis Abiathar nomine Ionathas. Cumque Adonias uidisset iuuenem et dixisset eum boni nuntii fore portatorem, ille accedens narrauit omnia de Salomone et uoluntatem regis aperuit. Et exiliens mox Adonias de conuiuio, et omnes qui uocati fuerant singuli fugierunt. Metuens autem Adonias regem pro his que gesserat supplex factus est. Et cum cornua altaris teneret, nuntiatum est hoc Salomoni, et quia rogaret ut ab eo acciperet iusiurandum quod non haberet circa eum huius facti memoriam, ne aliquid mali inde sustineret. Salomon uero misit mansuete agens, quia tunc exercere nichil mali metuens; et hoc pro eo faceret, si inciperet aliquid denuo nouitatis perferre, ipse sue punitionis auctor existeret. Iusiurando ergo prebito uocauit eum. Qui dum uenisset et adorasset regem Salomonem, iussit eum ad domum propriam redire nichil metuentem, et ut bono studeret pro sua maxime utilitate. Volens autem David ostendere se filium coram populo regem fecisse, conuocauit principes uniuersos in Hierosolima, et dinumerans sacerdotes et leuitas ab anno xxx usque in quinquagesimum, inuenit xxx et viii milia. Ex quibus instituit curatores fabrice templi xx et iiii milia, iudices autem populi et scribas eorum vi milia. Constituit et ianitores domus dei iiii milia, et totidem qui ymnos canerent deo, cantantes in organis que David sic [illegible] instituit. Diuisit et David sacerdotes per generationes, et segregans eos ex tribubus inuenit eorum generationes xx et iiii, id est ex domo Eleazari sedecim, et de domo Ithamar octo. Precepitque David ut unaquaque generatio ministraret deo per dies octo a sabbato usque ad sabbatum, et ita omnium generationum sortem accepit presente David et Sadoch et Abiathar sacerdotibus et principibus uniuersis. Et prima generatio conscendens scripta est prima, et secunda pariter et tertia, et ita per ordinem usque ad xx et iiii. Et hec diuisio permansit usque ad presentem diem. Fecit et David et de tribu leuitarum partes xx et [illegible] iiii, et sortem eodem modo conscenderet, ut secundum sacerdotum [illegible] at octo diebus ipsi quoque ministrarent. Eos autem qui erant ex [illegible] gerunt Moysi eminentem honorauit. Fecit enim eos [illegible] custodes thesaurorum atque uasorum que reges deo dicauerunt [illegible] rant. Monuit ergo omnis de tribu leui et sacerdotes [illegible] consistere [illegible] ut die noctuque deo seruirent, sicut eis preceperat [illegible] Moyses. Post hec diuisit David exercitum in [illegible] domus cohortes xii cum ducibus suis et centurionibus [illegible] que eas et tribunos. Habebat autem unaquaque cohors xx et [illegible] iiii milia uirorum, quos obseruare precepit Salomonem [illegible] rege per tricenos dies a prima hora usque ad nouissimam [illegible] cum millenariis et centurionibus. Constituit [illegible] et iudicem unicuique cohorti quemcumque iudicauit bonum et iustum, et alios constituit curatores thesaurorum [illegible] et agrorum et iumentorum, quorum non credidi necessarium conscribi. Cumque David hec singula predicto modo distribuisset, conuocans in ecclesiam iudices Hebreorum et principes tribuum et duces cohortium, et qui in unoquoque actu aut pro possessione regia fuerant constituti, stansque ipse David in excelso solio ait ad omnes: Fratres et consortes uos esse uolo quia templum deo edificare deliberans aurum multum preparaui et argentum c milia talentorum, sed deus prohibuit me per Nathan prophetam

propter bella que pro uobis gessi ex inimicorum cedibus habens pollutam dexteram, ne ei templum construerem, sed filium meum successurum in regno hoc implere precepit. Nam itaque cum pater noster Iacob xii filios habuisset, nostis ex tribu Iuda uobis me ordinatum regem. Nostis et me sex fratres habentem eis fore in regno prepositum, et nullum eorum hoc grauiter tulisse. Ita et ego rogo filios meos ut non excitent in alteros seditiones, sed agnoscentes quod deus Salomonem elegerit in regem, obediant ei ut domino. Non enim filiis meis grauis esse debet dei uoluntas, et maxime quando non extraneo seruiunt, sed magis letentur in fratre imperii honore predito, atque in omnibus participent. Oro igitur dominum et postulo ut promissiones suas perducant ad finem, et felicitas et pax crescat in cunctis uestris prouinciis omni tempore sub filio meo Salomone, sicut pollicitus est se prebiturum. Erunt autem hec firma et cunctum bonum habitura, si te o fili prebueris pium et iustum et custodem patriarum legum. Si uero hoc non feceris, scito te mala passurum. Rex autem David cum hec uerba complesset, cessauit. Descriptionem uero templi et constructionem et formam omnibus suadentibus tradidit, quemadmodum fundamenta domus et superiora eius, et quanta et qualis altitudo fieret, necnon et quanta uasa aurea et argentea, quorum pondus ipse disposuit. Monuit itaque Salomonem sermonibus ut omni instantia imminueret in opere, et ut principes et tribubus leuitarum cum eo pariter laborarent propter etatem, quia cum deus illum elegisset in fabrica templi et prouidisset in regno, non ualde laboriosum edificium fore dicebat, et maxime cum omnia a se preparata essent, plurima talenta auri et argenti, et ligna, et fabrorum multitudine et lapides cedentium, et lapides smaragdinos et alios lapides preciosos. Sed et nunc oblationis primitias uolo facere, et offero deo alia tria milia talenta auri purissimi ad adytum et currum dei faciendum, ex quo et cherubim faceret sub quo construerent archam. Cumque hec David dixisset et oblationem suam obtulisset, principes et sacerdotes et leuite similiter oblationes magnificas obtulere quinque milia talenta auri, et stateras x milia, argenti x milia talenta, et ferri multa milia. Sed et quicumque lapides preciosos habuit obtulit, et in thesauros dei dedit, que omnia obseruabat prepositus Moysi nomine Ialus. In his ergo omnis populus exultabat, sed et David uidens studium et munificentiam procerum ac sacerdotum et aliorum benedicebat dominum uoce magna patrem eum et genitorem omnium esse proclamans, et opificem rerum humanarum et diuinarum, quibus eum ipse preposuisset presulem, et curatorem fecisset generis Hebreorum et felicitatis eorum quorum ei prebuerat principatum. In hec autem orans et omni populo bona optans, et Salomoni filio meo sana et iusta et omni tempore incolumem, precepit ut et populus benediceret dominum. Illi uero prostrati adorauerunt et gratias egerunt David pro omnibus bonis que eo regnante potiti sunt. Altera itaque die deo hostias immolauit, uitulos mille, arietes mille, agnos mille, et hostias pacificas obtulerunt multa milia uictimarum occidentes. Expleto autem sacrificio, tota die rex David festiuitatem et letitiam cum omni populo habuit. Sed et Salomonem rogante David secundo unxerunt oleo sancto, regemque fecerunt, et Sadoch constituerunt pontificem uniuerse plebis. Deducentesque ad regalia Salomonem sedere eum fecerunt in solio patris. Ab illo itaque die Salomoni cunctus populus obtemperabat. Post paululum uero tempus David egritudine et senectute confectus, et sciens se moriturum, uocauit Salomonem filium suum, et hec locutus est: Ego quidem o fili pergo ad uniuersorum debitum, ad patres meos gradiens commune iter omnium, quo illuc nemo sit [illegible] quod fuit sit, et uiuenti non licet ulterius remeare, nec cognoscere que in hac uita geruntur. Nunc ergo adhuc uiuens et iuxta mortem constitutus, ea tenere moneo que dudum predixi, et suadeo tibi ut sis quidem iustus circa subditos, pius autem circa dominum, qui tibi dedit imperium. Mandata quoque dei obserua et leges quas ad nos per Moysen ipse transmisit, et neque gratia neque inimicitiis neque concupiscentia neque alia passione deuictus has forte contempnas, ne forte exclusus a dei fauore amittas, si leges eius preuaricatus fueris. Custodito autem dei prudentiam integritas, si talis fueris quale esse decet rectorem imperii. Exoro ergo dominum ut genus nostrum uniuerso tempore regnum possideat, nec in alteram tribum mutetur principatus imperii, sed genus nostrum per cuncta secula regnet. Esto ergo memor iniquitatis Ioab qui per zelum occidit duos milicie principes, iustos et bonos, et meliores se, Abner filium Ner, et Amasa filium Iethra. Quorum mortem tu ut tibi uidetur uindica, quoniam Ioab potior atque potentior super me semper fuit, et ideo penam hactenus declinauit. Commendo et tibi et filios Berzellai Galaaditis, quos in omni honore et prudentia conseruabis, prestando mihi hoc munus. Non enim eis initium benefaciendi conferimus, sed potius repensamus, quia patri eorum inopi mihi ministrauit, quando fugiebam a facie Absalon. Sed et Semei filius Gera de tribu Beniamin qui multum me in fuga posito blasphemauit persequens, et postea mihi remeanti occurrit ad fluuium Iordanis ueniam postulans, et fide mea accepit quod nichil mali esse pateretur, tunc ex ea causa rationabiliter requirens decet ulciscere.

140.

Cum hec David omnia filio suo Salomoni predixisset de omnibus amicis eius et de his quos nouerat pena dignos, defunctus est cum uixisset annis lxx. Ex quibus in Hierosolimis regnauit super uniuersam prouinciam annis xxx et tribus, et prius in Hebron regnauerat super Iudam annis vii. Hic autem David fuit optimus et omni uirtute plenus quas oportet esse in regibus quibus tantarum gentium committitur cura. Fuit et tam fortis qualis non illo tempore aliquis fuit, namque in certaminibus quando ipse subiectum populum sustinebat semper primus in acie ante alios percurrebat, laborare et pugnare milites inuitans, et ipse non sic dominando uacabat, sed quasi fratres et amicos in periculis eis adherebat. Ad intelligenda autem et consideranda futura, et dispensatione presentium nimis ydoneus erat, mansuetus quoque et castus, et benignus circa eos qui in calamitatibus constituti erant, iustus quoque et nimis humanus erat, que regibus maxime conueniunt. In nullo autem penitus deliquit nisi circa uxorem Urie, et in hoc a deo castigatus est. Reliquit autem et innumeras diuitias, quantas nullus alius regum, neque Hebreorum neque aliarum gentium. Sepeliuit autem eum filius suus Salomon in Hierosolimis decenter et cum omni honore, et uniuersis rebus que solent circa regias ministrari, et multas diuitias auri et argenti cum eo recondidit. Nam a magnitudine diuitiarum quas cum eo recondidit, poterit quilibet ex his uerbis que dicturus sum cognoscere. Post tempus enim annorum circiter mille trecentorum Hyrcanus qui et Iohannes, filius Symonis fratris Iude Machabei pontifex, dum ciuitas obsideretur ab Antiocho rege qui Pius cognominatus est filius Demetrii, uolens ei dare pecunias ut ab obsessione recederet, et exercitum ab urbe reduceret, non preualens [illegible] pecunias congregare,

locum sepulchri dicit. Tollens quidem inde tria milia talenta et rursus sepulchrum cum omni diligentia claudens, dimidiam partem dedit antiocho ut ab urbe recederet, et tanta munitate obsessionis amoueret. Sic postea in consequentibus declarabimus. Postea uero multo annorum tempore iam transacto, rursus herodes rex aperiens idem sepulchrum, alium loculum aperiens, plurimas exinde pecunias tulit. Nullus autem querentium regum ad locum corporis uenit. Erat enim altius sub terra sepultus et cum aromatibus conditus, ita ut ingredientibus monumentum aromata oderent, sed nulla tamen corporis locus possit inueniri. De his quidem hec nobis indicasse sufficiat.

Explicit liber septimus iosephi antiquitatis iudaice.

INCIPIT LIB. VIII.

DAVID ITAQUE QUOT uirtutum quantorumue bonorum auctor extiterit tribulibus suis, quantaque mala pugnans gesserit, et quam longeuus sit mortuus, in precedenti declarauimus libro. Salomone uero eius filio adhuc iuuenculo suscipiente regnum a patre, et sedente in solio, omnis ei populus sollempniter fauit, ut assolet uiuente uiuicto regnum, quem res ei optime regerent, et usque ad senectutem feliciter permaneret in regno. Adonias autem qui et patre uiuente temptauerat regni culmen inuadere, ingressus ad bethsabee matrem salomonis, requisitus est ab ea si pro aliqua petitione uenisset, adiciens si aliquid peteret se hoc tota uoluntate facere. Adonias autem dixit. Nosti bene quia propter etatem et propter populi uoluntatem regnum fuisset meum, sed decreto dei ad salomonem filium tuum peruenisse. me autem profiteor ei grauiter seruire, et libenter agere quod iustum est. His dictis postulauit eam, ut apud filium suum intercederet, eique suaderet dari sibi abisag uxorem que cum patre dormierat, dicens quia propter senectutem ea non agnouisset, sed adhuc uirgo consisteret. Bethsabee uero promisit se studiose laborare uelle pro hoc negotio, et rege precari prona uoluntate. Adonias autem spe nuptiarum letus abscessit. Bethsabee autem perexit ad filium, locutura ei que adonias supplicanti promiserat. Et occurrit ei filius salomon rex, eamque complexus, duxit eam ad locum ubi solium regni erat constitutum, iussitque matri aliud solium ad dexteris poni. Cumque sedisset bethsabee dixit ad filium. Fili, munus quoddam impetrari concede, et ne uelis quod sit difficile denegare, et tamquam deserere. Cum salomon autem se implere uelle quod peteret, eo quod decet sem matri cuncta prebere, et maxime in initio petitionis, et eam quoniam quidem sibi negare metueret. Te illa rogabat ut uirginem abisag adonie fratri daret uxorem. Hoc uerbum rex iracunde suscipiens, dimisit matrem dicens, quod adonias res eminentes appeteret, et mirari se quomodo non posceret ei et regnum quemadmodum seniori abisag dandam posceret uxorem, qui potentes haberet amicos ioab principem milicie, et abiathar sacerdotem. Mittens quoque salomon banaiam qui erat super custodes regis, adoniam iussit occidi. Vocans post hoc salomon rex abiathar sacerdotem dixit ei. Mori quidem debueras, sed quia cum patre meo semper laborasti, et archam cum eo in hanc regionem uexisti, hoc tibi propono supplicium, eo quod fueris cum adonia in coniuratione aduersum me, ut hic non moreris, nec ad faciem meam ulterius ingrediaris, sed pergens ad patriam ad agros tuos hanc conuersationem donec uiuas exerceto, quia peccasti et non est iustum te habere sacerdotium. Sic quidem domus ithamar filii aaron sacerdotis, honore sacerdotii priuata est, propter predictam causam sicut samuel propheta heli predixerat, transiuitque ad domum finees, de qua erat sadoch. Tempore autem quo ad domum ithamar sacerdotium de genere finees transmigrauit heli primo pontificatum accipiente: isti descendisse noscuntur qui a sacerdotio priuati sunt. Vochar enim filius ioseph summus sacerdos fuit. huius filius ioatham, ioatham autem maroth, maroth asophi, asophi uero achitob, achitob autem sadoch, qui primum a rege salomone sacerdos est factus. Ioab autem audiens adoniam peremptum, ualde perterritus est. Erat enim plus fauens partibus adonie, quam salomonis. et hoc periculum propter illius non irrationabiliter suspicatus, fugit ad altare, credens sibi cautelam religionis propter fauorem regis prestare. Quod dum fuisset regi nunciatum, mittens banaiam iussit eum adduci, ut iuri iudicio satisfaceret. Ioab autem iurauit non se relicturum esse sacrarium, sed ibi potius quam alio loco esse moriturum. Quod dum banaias renunciasset regi, iussit salomon ibi caput ei abscidi, et recipere eum penam pro duobus milicie principibus quos indecenter occidit, et iussit eius cadauer sepeliri, ut peccata eius que gessit numquam genus eius desererent, et ipse a morte ioab et patre eius deberet innoxius. Quod dum banaias fecisset: ipse princeps milicie totius exercitus constitutus est. Sadoch uero solum fecit sacerdotem in loco abiathar quem remouit. Semei quoque precepit rex salomon ut domum sibi edificaret in hierosolimis ibique maneret, et torrentem cedron transgredi non auderet. Quod si transcenderet, ultionem mortis incurreret, et super hoc iusiurandi eum religione constrinxit. Semei autem in precepto salomonis gauisus est, faciens iusiurandum quod relicta patria in hierosolimis habitaret. Transactis autem tribus annis audiens duos seruos quos fugientes in geth commorari, perexit ut quereret eos. Quod cum eo reuertente cognouisset rex, et quia mandatum eius et iusiurandum respuisset, grauiter hoc tulit. Et uocato eo, nunquid iurasti non te me esse relicturum, neque ab hac ciuitate ad aliam aliquando egressurum. Non quidem iusiurandi effugies ultionem, sed et pro iniuris quibus patrem meum fugientem iniuriis affecisti, solues nunc penas. Agnosce quoque quia hi homines nichil lucrantur qui non repente pro sua malitia puniuntur, sed omni tempore quo securi nichil putant pauendos pro sceleribus, crescit eorum pena, et tanto maiorem proficit, quam peccasse noscuntur. Tunc banaia iussu regis semei occidit. Cumque salomon iam regnum haberet firmum, punitis omnibus inimicis, duxit uxorem filiam pharaonis regis egyptiorum. et edificauit muros hierosolimorum multum potiores atque munitiores quam primitus erant construxit. De cetero maxima parte gubernauit imperium, in nullo preiudicante circa iusticiam legumque custodiam aut patrum mandatorum memoria minor existens, sed cuncta que etate prouecta, sapientiaque perfecti faciunt, cum integritate perpetua celebrabat. Placuit et ei ut ueniens in hebron in altare ereo quod fecerat moyses sacrificaret deo, et mille oues obtulit in holocaustum. Quod dum fecisset, per ipsum deum uisus est honorare. Apparuitque illi ea nocte deus per somnum, precipiens ut quecumque uellet sibi peteret, pollicitus est dona conferre. Salomon autem optima et eximia postulabat, que et deus gratanter preberet. et utiliter homo perciperet. et non aurum, non argentum, nec alias diuitias ut homo sibi iuuenis dari deprecatus est, que apud multos putantur magna, et deo esse dona precipua. Petiuit enim deo dicens. redde mihi domine et concede mentem sanam et prudentiam bonam, ut circa populum istum possim uerum proferre iudicium. His petitionibus placata est diuinitas, et promisit ei gloriam et uictoriam de inimicis suis, et intellectum ac sapientiam qualem nullus hominum habuit nec regum, nec priuatorum. seruaturumque se promisit et nepotibus eius imperium multo tempore si iuste uiueret, et ei obediret, et patris sui esset in optimis actionibus exsecutor. Hoc audiens salomon repente exiliuit de somno, adorauitque eum. ad hierosolimam remeauit, et ante tabernaculum sacrificia celebrauit, et epulas uniuersis exhibuit. His itaque diebus iudicium ante eum deductum est, cuius terminum inuenire erat difficile. Causam uero cuius hoc iudicium peruenit, necessarium iudicaui referre, ut ingenuitatibus agnoscenda sit hoc difficultas, et siquidem contingerent talia, quasi ex imagine egregii decreti, cito possent huiusmodi proferre sententiam. Due ad eum mulieres socia conuersatione conuenerunt, quarum que lesa uidebatur prima cepit uerba proferre. Habitabamus inquit o rex ego et hec mulier in una domo, et contigit nobis uterque una die una hora ambe pareremus. Transacta autem tertia die dormiens hec supra filium suum incubuit et eum uiolenter oppressit, tollensque eum a se gerulit et in ulnas meas dormientis apposuit. Mane autem facto dum ubera porrigere filio, meum quidem non repperi. huius autem mortuum adiacere cognoui, et misera certius hoc turbataque considerans, factum scelus inspexi. Unde repetens filium meum ablatum non recipiens, ad tuum domine remedium conuolaui. Nam dum sole maneamus et nullum me uiuam qui nos arguat, contempnens hoc denegare persistit. His dictis, requisiuit rex quid allegare uellet et altera. Que uero negante quod hoc fecisset, et dicente uiuere suum filium, et aduersarie sue fuisse defunctum, et cum nullus posset huius rei iudicium inuenire, et in hac re omnium mens heberet, solus rex huiusmodi questionem inopinabiliter exsoluit. iussitque deferri et mortuum et uiuum infantem, uocauitque quendam armigerum, precipiens ut euaginato gladio ambo diuiderentur infantes utraque caream perciperet medietatem, et qui mortuus erat et qui uiuebat. In hoc autem iudicio omnis populus ignorans sententiam deridebat quasi ab adolescente rege prolatam. Inter hec autem uera mater proclamante ne hoc fieret, sed potius ut infantulum ei socie traderet. sibi sufficere dicens ut tantum uiueret, cumque uideret, licet alteri esse putaret. Econtra altera preparata erat ut diuisum uideret infantem, et insuper ueram matrem tormentis affici postulabat. Cognoscens quoque utriusque uoces de uero cordis fonte prolatas, et reclamanti quidem ne perimeretur infantulus iussit filium redonari, ueram matrem eam esse cognoscens. alterius uero maliciam accusauit, que necato proprio filio et sue amice natum uidere cupiebat extinctum. Hoc itaque magnum exemplum et capud sapientie ei inuentum populus laudauit uniuersus, et ex illo die tamquam diuinum habentem sensum omnis honorabant.

Isti siquidem principes milicie, et duces erant omni prouincia. In tribu effraim erat urias, in regione autem bethlee erat duchis, doresen autem et maritimorum regione abian, adab habuit sub potestate sua, ducens filiam salomonis uxorem. Campus autem maximus erat sub anania filio bachi, cui adiecta est terra ad iordanem usque precensa, galaditen uero et gauladiten usque ad montem libanum et centum lx ciuitates maximas atque munitas sub se habens. Gabiar gubernabat casachima, dictam autem totam galileam usque ad syconem cura habebat, habens et ipse uxorem filiam salomonis nomine basima. Maritima uero que circa arche ciuitatem sunt posita habuit banach, sabach autem montem thaburium, et carmelum, et inferiorem galileam, regionem autem usque ad iordanem fluuium constitutam basan disponebat. Semei autem sortis beniamitidis erat iudex. gabar autem habuit regionem positam transiordanem, et super hos unus prepositus erat princeps. Mirabile siquidem incrementum habuit et populus hebreorum et tribus iuda conuersi ad terre culturam. Nam a pace potiti, et ad bella atque tumultus ulterius non intenti, insuper et desideratam libertatem adepti, intemperanter erant circa substantias congregandas, et eas semper extendentes. Erant autem regi et alii duces qui syrorum terras et alienigenarum a flumino eufraten distentas usque ad egyptum gubernabant, tributa colligentes ex gentibus. Inferebantque etiam cibi ei mense cotidie ad regale conuiuium simule chori xxx farine expense ad salomonis mensam chori lx. boues saginatos x. et depascuis xx. agnos saginatos c. Hec omnia dabantur preter illa que de uenationibus capiebant, id est ceruos et bubalos et uolatilia. sed et pisces cotidie ab alienigenis portabant. Tantam uero multitudinem curruum habuit ut xl milia presepia equorum subiugalium essent, et preter illa erant xii milia equestrium, quorum medietas quidem regem in hierosolimis obseruabat, reliqui uero per uicos regios dispersi manebant. Ille uero dux cui commissi erant expense regalis mense et equis ministrabat necessaria, deuehens hec ad locum ubi rex ipse morabatur. Tanta itaque deus prebuit salomoni prudentiam ac sapientiam, ut et homines antiquos excelleret, et nec egyptios qui sapientia omnes precellere dicuntur comparatione in modico minus esset. nam cunctos multa nimis sapientia precellebat. Transcendit enim sapientia sua et eos qui apud hebreos tunc sapientia clarere uidebantur quos non preteribo. Erant autem [illegible] ethan et eman, et chalgal, et dardan filii mardanis [illegible] qui tunc temporis sapientia clarebant. Composuit et libros [illegible] de canticis et modulationibus quinque et mille, et para[illegible] bolarum atque similitudinum fecit libros tria milia. per unumquodque arboris genus parabolam dixit. ab ysopo usque ad cedrum [illegible] Eodem modo et de iumentis et reliquis terrenis necnon et de aquatilibus et aeriis animalibus disputauit [illegible] nulla namque natura ignorabat in examinataque [illegible] preteriit. sed de omnibus philosophatus est, et disciplinam [illegible] ne proprietate eorum eminenter exposuit. Prestitit autem [illegible] ei deus ut et contra demones ad utilitatem hominum [illegible] eorum curas edisceret, et incantationes instituit quibus [illegible] eedem egritudines soleant mitigari. Modum et coniurationum quibus obstricti demones ne denuo redeant effugantur inuenit, et hec cura hactenus apud nos multum preualere dinoscitur. Vidi enim oculis meis quendam eleazarum de gente mea presente uespasiano et eius filiis et tribunis aliisque simul exercitu curantem eos qui a demonibus uexabantur. Modus autem medicine huiusmodi. In naribus eius qui a demonio uexabatur anulum habentem sub sigillo culum radicem quandam a salomone monstratam. Deinde demonium

pnares odorantis abstraxit. & repente cecidit homo. Postea coniurauit eum. obiciens ei iuramentum salomonis. ne ad eum denuo remearet. id est cantica que ille composuit sup eum dicenda. Volens au idem eleazarus satisfacere atq: pbare psentib: hanc eu habere uirtute. ponebat an eos aut calicem aqua plenum. aut pelui & demoni impabat. ut h ab homine egressus euerteret. & uidentib: pberet indiciu quod hominem reliquisset. Quo facto. sapientia salomonis cunctis innotuit. & ut omis magnitudinis ei natam cognoscerent atq: religione. & ut nullum regis uirtus de omni genere sub sole lateret. Hec dicere sum compulsus.

Audiens au hyram rex tyri quod salomon patri successisset in regno. ualde letatus est. qm fuerat amicus dd. misitq: ad eum salutans. & ipse psentia bona gaudens. Destinauit g ad eum salomon litteras h habentes. Rex salomon hyra regi. Scito patrem meum uoluisse deo edificare templum. & bellis frequentib: suis se phibitum. n eum pimum desiit inimicos extinguere. donec eos tributarios s nos subiugaret. Ego u gras ago deo p pace psenti. ipse cuius uocatione no dubito edificare templum. ipse u patri meo dixit a me h opus faciendu. Quapp rogo ut aliqs uiros cu seruis meis mittere digneris ad monte libanum. q ligna secare possint. Ad sectione namq: siluarum sydonii sunt doctiores nris. mercede u qm decreueris ego incidentib: ligna pbebo. Legens au hyram hanc eplam. & in his que scpta fuerant delectatus. salomoni ita rescpsit. Rex hyram regi salomoni. Dignum e quide ut benedicat ds. quod t paternum pbuit pncipatum. sapienti uiro & omni uirtute pollenti. ego au in his omnib: delectat. queq: mandasti liberalissime ministrabo. Incideus enim ligna pcera & multa. cedrina & cypressina pmeos seruos ad mare destinabo. pcipiens eis ut factis ratib: nauigantes ad locu qmcumq: uolueris ea deponant. ut tu h ad hierosolima deferas. & tu p his prebe nob frumenta. eo quod hoc nob ee uideat inopia. & ob h supplicam p his te ee sollicitum. Harum eplarum hactenus rescpta seruant. no in nris solum libris. & ap tyros. & siqs h uoluerit integre cognoscere. roganus custodem monimentor publicor tyri ciuitatis inueniet ea consona hor que a nob edita sunt. Hec itaq: dixi uolens lectores agnoscere quod nich ext pferimus. neq: ex ueri similib: quib: damant fallacib: aut delectabilib: reb: hanc hystoria ponentes examinatione quide fieri declinam. & ut nob credat exigimus. imo in nullo pot h recipi depecam. n ad hibita pbatione. & manifestis indiciis uirtute ipsius ueritatis habeamus. Rex itaq: salomon dum ei fuissent littere tyri regis allate. ueritate & fauore ualde laudabat. & ei q poposcerat repensauit. Misit u g salomon hyram regi singulis annis tritici xx milia choro. & totide olei batos. Batus au capit sextarios lxx duos. Eandem qq: mensuram uini pbebat. Amicicie siquide hyram & salomonis hac poti largitate creuere. & iurauere has ee in g p mansuras. Rex igit salomon indixit omi pplo tributa xxx milium operarior. quibus op p multitudine sine labore constaret. diuisitq: eos ualde prudent. Decem enim milia fec incidere ligna uno mense in libano monte. ut duob: mensib: remeantes ad ppria requiescerent. donec triu xx milia definito tempore suu opus implerent. Ita coniungebant iiii. mse. ut poret denuo ad laborem remearent. Sup hos au laboratores seruator institutus est adoram. Erant au ex his qs reliquerat dd ad portandos lapides aliamq: materia lxx milia uiri. & eor q lapides incidebant lxxx milia. & eor ppositi tria milia ccc. uelocitq: secabant lapides eximios ad fundamenta templi. quos primus poliebant & sopolabant in montib: & ad ciuitatem deferebant. fiebantq: h n solum a puincialib: structorib: s: & ab artificib: quos miserat rex hyram.

Cepit au salomon edificare templum anno iiii regni sui. mense scdo que macedones artemesia uocant. hebrei aute hiaro. anno quingentesimo scdo pfectionis filior isrl ex egypto. p mille au & xx. annos aduentu abraha ad chananea de mesopotamia. a tempore u diluuii. anno millesimo qdringentesimo. Ab adam au pthoplasto usq: ad edificatione templi salomonis pterierunt anni simul tria milia c. & duo. qua tempestate cepit edificare templum. Eo tempore hyram rex undecimu iam annu in regno tyri habebat. A tyri u conditione usq: ad edificium templi fuit tempus annor xl & ducentor. Depo fuit g rex salomon in nimia itg pfunditate de lapidib: ualde fortissimis. & q possent longo tempore p manere. q & eq constipati s forent. & una conseruata qsi pauimentum. ut fortitudo sup edificate templi eet. & ipse inferiore sui fortitudine sine defectu imposita magnitudine & pciosa una pulcritudine sustinerent. Que itaq: fundamenta n minus pondus erant habitura. qm alia que erant tanta celsitudine & fastigia qsi ad instar mundi. & ad magnificentia fabricanda. Eleuauit itaq: templum usq: ad camera. ex lapide albo constructum. Altitudo fuit xxx cubitor. & longitudo lx. cubitu. latitudo au xx. cubitor. Sup h aliud edificium erat edificatum equa mensura. ita ut eet omnis altitudo templi cubitor c. xx. & erat contra u sum ad orientem. cuius uestibulum habebat longitudine cubitor xx. & altitudine u surgens cubitus c. xx. Edificauit au in circuitu templi paruulas dom xx. que sui frequentatione totu templi spacium extrinsecus ambiebant. Iam & ingressus earum ita fec ad inuice. ut ex alia intraret in alia. Harum namq: singule domus latitudine quide habebant v. cubitor. & tantide longitudinis. altitudinis u xx. cubitor erant. Fuerunt au supra edificate his alie dom. & rursus alie sup eas equales & mensuris & numero. ita ut omne altitudine haberent pxime sic domus inferior. na superior circu edificata n erat. operiebantq: eas camera. & h singulis domib: erat pprium & impuetribile tegumentum. Aliar u erat tecti commune longissimis tabulis ad opertum. & cuncta tegentib: ita ut media parietes ab eis trabib: constipati firmiores existerent. Cameris u que sub trabib: erant de lignis eisdem fecit celatas ope laqario auro uestitas. Parietes au cedrinis tabulis exornauit. easq: parit deaurauit. ut omne templu intus effulgeret. & intrantis ingredientium faceret auri lumine resplendere. Fabrica u tota domus multa arte confecta e de lapidib: politis arteq: compositis. & nimis limpide constructis. ita ut neq: mallei neq: alteri instrumenti fabrilis aliqd constiterantib: appareret indicium. s: pter hec usum omnis materia congruenti explicata uideret. ut naturali armonia poti qm ferramentor

eradicet necessitate confecta. Excogitauit au rex ascensum sup tectum domus platitudine parietis efficere. n enim habuit grandia ad orientem sic domus inferior. s: a lateribus erant ingressus ianuam grandem paruam. Vestiuit au templum intrinsecus de lignis cedrinis forib: colligatis. quatin h pmunimento & fortitudine magna constaret. Diuisit & templum in duas partes. ut in teriore quide domus xx. cubitor longitudinis eet. alta u xl. cubitis mensurata constabat. In pariete uero q diuidebat inferiore domu articulo templo ianuas edificauit ex auro multo. & in eis diuisarum hystoriar celaturas ornatas. suspenditq: an ianuas uela ex magnis color floribus id est iacinta & purpure. & cocco & byssi mollissimi splendidissimiq: contexta. Retondidit au in aditu quod erat in latitudine cubitor xx. & totide in longitudine duas cherubin totas ex auro purissimo. habebatq: utrq: cherub altitudine cubitor v. & due ale in cherubin qnis cubitis erant extense. & idco n pcul a semetipsis aberant. ita ut alis suis unus tangeret parietem australe. alius u posita ad aquilone. alie u ale semetipsas contingentes archa que i medio earum posita erat opiebant. Has g cherubin nullus qles fuerunt dicere. neq: conicere potest. Strauit au pauimentu templi petalis aureis. posuitq: in porta templi ianuas scdm altitudine parietis habentes latitudine cubitor xx. easq: pulcherrime deaurauit. & ut breuit dicam nulla parte templi reliquit extrinsecus & intrinsecus que n eet aurata. Opuit & similit has ianuas sic interiores uelis uarie decoratis. Porta u uestibuli nich hor habuit. Misit qq: rex salomon ad hyram rege tyri. & accepit ab eo artificem nomine chiram habente matrem ex genere neptalim & patrem uriam generis israhelitici. q omi opis erat edoctus. precipue tam erat artifex in opando auro & argento & ere. p que sunt uniusa p uoluntate regis in templo diuersis machinationib: adimpleta. Fecit & is artifex chiram duas columnas ereas cu canalib: cantione iiii. digitor quar erat pceritas x. & octo cubitor. & ambitus in circuitu xii. cubitor. & sup posuit utreq: columne capitella fusilia liliata altitudine cubitor v. sup quas erant erea retia facta que opiebant lilia capitum columnar. de q rete pendebant malagranata ducenta. Harum siquide columnar una stauit in parte dextera an portam in uestibulo templi. uocauitq: thalamum tachim. aliam u in parte sinistra. qua nominauit booz. Fudit & mare eneum in formatione semisphi. quod opus ereu pp sui magnitudine mare uocatu e. Erat enim uelut cantharus ingens. habebatq: diametru. id est ab angulo usq: ad aliu angulu cubitor x. & grossitudo ei erat fusilis digitor iiii. habebatq: fundum in medio aluei sui loco ope rotundu x. coronis explicatu. Huius diametru erat cubitu unius. Circumstabat & ipso mare uituli xii. pun a q q: regione. quor terga introres piciebant & sup eos semisphium incumbebat. & hui semisphii rotunditas ad interiora tendebat. Capiebat h mare tria milia batos. Fecit qq: x. bases cantharis ereas quadrangulas. & uniuscuiq: latitudo fuit cubitor v. altitudo iiii. longitudo vi. cubitor. conclusum e opus paraticularit & columnelli ita ornati erant quadrangule stantes p angulos ut latera basis ex utraq: parte inse haberent inserta. erantq: trine diuisa. & singula eor loca habebant celaturas suas. id est alibi erat leo incisus. alibi taurus. alibi aquila. & in columnellis similit p latera erant huiusmodi celate. quasi crispantib: plectilis facte. quaru altitudo fuit cubiti unius. & dimidii. eratq: mirum uidere orbes rotaru quemadmodu erant celate & basium iuncte laterib: Angulos u superiores concludebant humeris. expansis undiq: manib: animalium. sup qs sedebat fundus canthari ordinat id est incumbens sup manus aqle & leonis. quod erat s nos ita coaptatu. ut naturalit insertum quodammo putaret. Inter h qq: ibi inserte erant & arbores celate palmarum. Huiusmodi g opis erant x. bases effecte. Fecit & x. cantharos rotundos ereos. quor singuli ferebant quadragenos choros. eratq: altitudo eor iiii. cubitor. & tanti dem ab alterutris eor labia recedebant. Posuit g hos cantharos sup x. bases qui uocabant melchonicum. & statuit qnq: i sinistra parte templi que erat ad aquilone. & totide in latere dextro ad austri partem. respicientes ad oriente. & constituit ut mare eneu plenum eet aqua. ut ingredientes sacerdotes templu in eo lauarent manus & pedes ascensuri ad altare. & cantharos similit impleuit aqua ad animaliu intestina diluenda simul & pedes eor que erant holocaustis imponenda. Fecit au & altare ereu cubitor xx. in longitudine. & totide in latitudine. altitudine u x. ad holocausta celebranda. Fecitq: uasa erea i sup & ollas & chaldarias. & trullas. & arpagiones. & omnia opa e ex ere. cuius splendor & pulchritudo similis erat auro. Fecit & rex multitudine mensarum. & una quide ualde pcipuam auream. sup qm ponebantur panes di. & huic pximas paruulas numero x. milia alio m factas sup quas uasa iacebant. id est fiale & patere aurea quide uasa x. milia. argentea u xl. milia. Fecit & candelabra x. milia scdm pcepta moysi. ex quib: unu in templo condidit. ut p die luceret scdm legem. & mensa una sup qm posita erant panes ad templi partem respiciente ad aqlonem e diuso positum candelabri quod ad australe pte constituit. Aureum u altare int h medium erat. Hec omnia domus illa habuit q xl. erat cubitor. & iuxta inferiore domu erat p uelum. ubi erat archa recondita. Fecit itaq: rex uini fusilia lxxx. milia. & fialas aureas x. milia. argenteas u duplici numero. Patenas & aureas ad offerenda in eis simila conspersa ad altare lxxx. milia. & argenteas duplici numero. Crateras au in quib: simila cum oleo pmentabant aureas qde l. milia. argenteas u duplices. mensuras au simile scdm mosaica lege offerri statuit. Fecit & assarones aureas in quib: offerrat incensum xx. similit & alia thuribula in quib: portabant a maiori altari ignem ad min altare quod erat in templo l. milia. Stolas au sacerdotales pontificib: cum his que pendebant ad pedes. & sup humerales & rationales cu gemmis mille. Corona u in qua dni moyses inscpserat una fuit. que ad hunc die usq: pmansit. Sacerdotales aute stolas ex bysso contextas & zonas purpureas singulis x. milia. & tubas scdm pceptum moysi ducenta milia. Item stolas leuitar ymnos dicentiu fecit ex bysso ducenta milia. & instrumenta musica ad ymnos dicendos & nabla & cynera ex electro constituit xl. milia. Hec omia q dixim ad honorem di salomon copiose & magnifice fabricauit. in nullo parcus existens. sed circa ornamenta templi usus e pcipua

145.

largitate que et in thesauris dei recondidit. Circumdedit autem templum per ambitum universum quoddam edificio quod propterea quidem gison. latine autem maceria seu cancellus nuncupatur; tribus cubitis eius erigens altitudinem. ut ab ingressu templi ceteros prohiberet. et solis sacerdotibus hoc significaret licere. Extrinsecus autem a templo aliam edificavit aulam quadranguli formatam factam. erigens maximas porticus atque latas. et portas excelsas et amplas per universi mundi partes in eo construens. quarum singule ad unumquemque ventum celi. iiii. angulis prospiciebant. ubi et ianuas aureas collocavit. In hoc sacrario omnis populus qui puritate et observatione legitima eminerat intrabant. Siquidem hec aula mirabilis operis erat. et omnino precipua fuit. ita ut nec ratio possit contemplationem visionis ipsius excedere. Aliam etiam aulam foris fabricavit. Magnas etiam effodiens profunditates quas propter infinitam altitudinem non poterat aliquis sine terrore conspicere; erexit fabricam quadringentas cubitas. et huius aule staturam effecit equalem vertici montis in quo templum edificatum erat. et propterea aula illa que extra sub divo facta erat equalis cum templo. Circumdedit autem porticibus exteriorem aulam et duplicibus columnis ex lapide naturali eas portantibus; quarum camere erant de cedro. et laquearia erant exsculpta. Bases autem ianuis omnibus fecit argenteas. Cum ergo Salomon rex hec opera et magnitudine et decore edificiorum atque sacrorum templi ministeriorum vii. annis explesset; magnam opulentiam divitiarum ostendens et magni operis velocitatem. ita ut quilibet omnia hec inspiciens. putaret longo tempore ista vix potuisse explere. quod sic breviter universa esse consummasse. Tunc scripsit rex Salomon principibus et senioribus hebreorum iubens omnem populum ad hierosolimam convenire visurum templum quod fecerat. et ut illuc archam dei apportaret. Cumque nuntiatum fuisset omnibus ut ad hierosolimam convenirent. vix tandem congregati sunt septimo mense. qui lingua hebrea vocatur thesri, a macedonibus autem yperbetheus appellatur. Eodem namque tempore occurrit etiam festivitas scenophegie idest positionis tabernaculorum. que satis apud hebreos excelsa est atque precipua. Portantes ergo levite archam et tabernaculum quod fixerat Moyses et omnia vasa ad ministerium sacrificiorum dei constructa. introduxerunt in templum. et ipse rex Salomon precedebat. et populus universus cum hostiis. et levite libaminibus et multo sacrificiorum sanguine totum implentes; et incensum infinitum. et hostiarum multitudine portantes. ita ut omnis undique aer impleretur. et etiam longe consistentibus odor suavitatis occurreret; et ut agnoscerent adventum dei. et templum hoc habitaculum dei esse crederent secundum humanam opinionem nuper ei dicatum. Nam non quieverunt ymnos dicentes. et choros agentes donec pervenirent ad templum. Hoc ergo modo archa portata est in templum. Cumque eam in interiore aditum deberent inducere. tunc vulgaris plebs recessit. Soli vero sacerdotes qui eam prius portaverant collocaverunt eam inter duos cherubin qui eam alis suis amplexati sunt. Sic enim erant facti ab artifice. ut archam velut quoddam tabernaculum aut cameratione protegerent. Habuit autem archa nichil aliud quam duas tabulas lapideas que x. verba a deo Moysi dicta in monte Synai retinebant inscripta. Candelabrum autem et mensam. et altare aureum statuerunt in templo ante aditum in hisdem locis in quibus et olim in tabernaculo posita erant. et cottidiana sacrificia ministrabant. Altare vero ereum statuit ante templum contra ianuas. ita ut ianuis apertis intueri liceret videntibus sacrificia. et hostiarum maximas opulentias. Reliqua autem vasa congregans intus in templo recondidit. Cumque sacerdotes omnia circa archam constituissent, egressi sunt. Repente ergo advenit nubes non quidem tenuis. nec qualis hyemali tempore solet imbre plena. sed diffusa est et temperate effluxit. et templum omne complevit. et facies sacerdotum ita obumbravit. ut se invicem videre non possent. Mentibus autem omnium quedam phantasia et opinione prebuit quasi deus descendisset in templum. et libenter in eo habitaret. Talem opinionem omnes habuerunt.

Rex autem Salomon surgens de loco ubi sedebat. fecit ad dominum verba que divine nature credidit esse dicenda. Tibi inquit domine preparata domum quam ipse fabricare es novimus. et celum et terram simul et mare. et cum tibi hec universa neque quaque sufficiant. hanc tuo nomini construxi domum. ut in ea hostias sacrificantes et immolantes in mittamus in aera. Confidimus enim quia tu nobis presens sis. nequaquam a tuis sedibus procul absis. Ut enim omnia videas et audias universa. a loco ubi nunc habitas non recedis. sed omnibus vicinus unicuique cogitationi noctu et die semper assistis. Cumque hec verba Salomon ad dominum dixisset; convertit se ad populum manifestans eis dei providentiam et potentiam eius. quod david patri eius prodixisset omnia ventura sicut iam multa pervenissent. et adhuc reliqua forent futura. et quod ipsi quoque nondum nato nomen imposuisset. et quod ipse templum edificaturus esset. et primus post obitum patris regnaturus. Et cum hec omnia secundum illius prophetiam completa sint. rogo ut dominum universi benedicatis. et in nullo de eius promissionibus desperetis. quas pro vestra felicitate prodixit. sed credite hec adhuc implenda. que nondum sunt impleta. Cumque hec dixisset ad populum. expansis manibus oravit ad dominum dicens.

Impossibile est quidem ut valeant homines per hiis que meruerunt deo debita munera recompensare. Divinitas enim nullius eget. et omnium rerum compensatione superior est. Inquantum enim ab aliis animalibus per te domine meliores sumus effecti. in tantum tuam benedicere maiestatem. et pro hiis bonis que stirpi hebreorum prius prebuisti. necessarium est nos gratias agere: nullum enim magis optamus habere propicium quam te dominum. et laudantes tuam devotionem circa nos pro vocem quam ex aere habemus. et quam in aures tue maiestatis intrare novimus. per hanc gratias tibi referimus primum de hoc templo quod ex minimis ad tantam gloriam perduxisti. Deinde pro ipso te laudo tu omnia usque ad presentem diem sicut a te predicta sunt condonasti. Supplico ergo decetero ut nobis ministres quecumque a te hominibus honoratis prebere soles. et nostram domum omnibus bonis adaugeas sicut david patri meo viventi et circa obitum promisisti. ut apud nos maneat regnum et genus nostrum infinitis regum successionibus polleat in honore tuo. Hec ergo nobis domine largire sufficienter. meisque filiis virtutemque est sic gratia concede. Super hec autem oro ut aliqua pars tui spiritus hoc templum inhabitet. quatenus et in terra circa nos esse videaris. Tibi siquidem habitatio parvula est et omne celum. et aliud quod sub celo est. et ideo precor ut omnium inimicorum consistentium hoc parvissimum templum custodias ab omni vastatione bellorum. et tamquam possessioni proprie feras auxilium. Supplico pariter ut si peccaverit populus aliquando et eis deinde plaga quedam pessima peccatis eorum a te domine terris eorum illata. aut sterilitas. aut corruptio. aut fames. aut huiusmodi passio quam vis tu transgressoribus soles inferre pervenerit. et populus congregatus ad hoc templum confugerit te rogando ut a peste salvetur. fias ei exaudibilis. et velut intus in hoc templo habitans misericordiam prebeas. et eos a malo sue calamitatis evellas. Hoc autem non solum hebreis a te rogo conferri. et aliis peccantibus in toto terre finibus qui ad hoc templum venerint. aut de quolibet loco. aut pro aliquo bono preces effuderint. exaudi clemens et postulata concede. ut sic omnes cognoscant quod tu a nobis domum fieri voluisti. Nos autem non sic inhumani natali sumus. ut eos qui tribules nostri non sunt extraneos iudicemus. sed communem omnibus tuum adiutorium et bonorum effectum a te esse suppliciter exoramus.

Hec dicens. prostratus in terra. et devotius adorans dominum. postea surrexit et obtulit in templo hostias. et replens illud sacrificiis. manifeste vidit dominum suum sacrificium grate suscipere. ignis enim ex aere descendens omnibus videntibus ab altari hostias totas abripuit. et absumpsit. Hac ergo apparitione monstrata. populus hanc manifestationem esse divine habitationis in templo coniciens. procidens adoravit in terra. Rex autem Salomon cepit populum benedicere. et tunc eos adhortari ut dominum laudarent. habentes rursus se divini favoris indicium. et ut orarent semper ut a deo talia provenirent. et ut decetero suam mentem puram ab omni malicia conservarent ad iustitiam divinamque culturam. et ut servarent mandata que per Moysen eis clementia divina contulerat. et ita foret beatior gens hebreorum et toto genere humano felicior. monebatque pariter ut memoria haberent quemadmodum bona presentia conquisissent eaque firmiter obtinerent et maiora et ampliora bona decetero expectarent. Non enim hec precepta solummodo curarent observare propter pietatem et iustitiam. sed ut etiam per ceteris gentibus preceptum haberentur et ita legem studerent observare ut nichil in ea delinquerent vel negligerent.

Hec verba Salomon ad populum locutus. dimisit ecclesiam cum sacrificia celebrasset ipse et universis hebreis idest vitulos xx. duo milia. oves c. xx. milia. Tunc enim primum in templo sacrificia celebrata sunt. et in eo epulati sunt omnes hebrei cum uxoribus suis et filiis. et insuper et festivitatem que vocatur scenophegia fecit rex cum omni populo ante templum clare nimis et magnifice diebus xiiii. et pariter epulati sunt. Cumque hec fuissent sufficienter exhibita. nichilque deesset circa pietatis divine culturam. dimittente rege singuli ad propria remearunt; agentes gratias regi propter providentiam quam eis exhibuisset; et opera que fecisset. et orantes dominum poscebant ut eis longevo tempore preberet regem Salomonem. Revertentes ergo cum gaudio sublimitate et cum delectatione ymnos decantabant. ita ut totum iter iocunditate et sine labore ad propria remearent. Ergo dum archam duxissent in templum. et cum dei honore vidissent. maximis sacrificiis et festivitatibus expleta. ad suas civitates singulis reversi. Apparuit ergo ei deus per somnium. significans quod eius orationem exaudisset. et quia conservaret templum. et in eo semper habitaret. Nepotibus autem eius et omni multitudini facientes iustitiam. et ipsum primum. sicut in patris sui monitis permaneret; ad excellentiam infinite felicitatis et amplissimam securitatem evehendum. et regnatores semper in ea provincia ex eius genere principes. et de tribu iuda. Si vero mandata ei contempneret. oblivionique mandaret. et peregrinos coleret deos. esse radicitus abscidendos. et neque reliquias ex eius genere mansuras. et istud deinceps afflictionibus esse multandum. multisque bellis et malis exterminandum. et terram quam eorum patribus prebuit eiciendos. et incolas aliene terre faceret. templum quoque edificatum incendendum diripiendumque traderet inimicis. et civitatem hostium manibus subvertendam. sic et erumnas eorum faceret fabularum relatione dignissimas. propter multitudinem nimie infelicitatis et incredulitatis. ita ut vicini eorum audientes mirentur calamitates et causas inquirant per quibus ita hebrei odio habeantur a deo. qui primitus ab eo fuerant ad tantam gloriam atque divitiarum culmen evecti. et audient ab hiis quos interrogant. quia pro peccatis et prevaricationibus legum patriarum talia patiantur. Hec itaque dominum dixisse per somnium Salomoni conscriptum est. Post templi vero fabricam. quam a Salomone vii. annis perductam fuisse prefati sumus. cepit construere edificium domuum regalium. quod xiii. annis implevit. Non enim in hoc opere tam habens studium erat sicut in templo. nam illud quidem licet esset grande et operatione mirabile. et iniquus simul inopinabile. cooperante deo cui fiebat. consummationem in vii. annis accepit. structure vero domuum regalium multo a templi dignitate minores erant. cum neque materia aut largitatis opulentia fuisset tanto tempore preparata. et eo quod regium esset habitaculum et non dei. tardius est effecta. Hec ergo opera secundum prelectatione hebraice religionis ac merito regis edificata sunt. quorum tota positione et ordine dicere necessarium est; ut ex hoc omnes conitiant magnitudine eorum legentes viderint huius rei descriptione. Erat magna basilica et nimis pulchra. et hec innumera columnarum multitudine portabatur. quam ad iudicia rerumque cognitiones distribuit. ut possit capere populi multitudinem ad iudicia venientem. Cuius longitudinis magnitudo erat cubitorum c. latitudinis l. altitudinis xxx. columnasque omnes quadrangulatas habebat. tectaque tota cedro opere corinthio. fratris equalibus et ianuis arte mira celatis. eratque domus robusta. et variis decoribus exornata. Item erat alia basilica in medio porticus basilice amplitudine constructa. habens latitudine cubitorum xxx. et contra templum validis columnis erectum. erat quoque in ea solium valde decorum in quo sedens rex iudicia proferebat. Huic basilice iuncta erat alia basilica que erat regine et reliqua habitacula et sedilia. ubi post causas et iudicia ordinata residebant. strata tota tabulis cedrinis. et alia quidem edificavit ex marmoribus x. cubitorum. alia vero tabulis vestita secalibus et preciosissimis exornavit secundum decus mirabile. fecit habitationes regalium. quarum pulchritudo ordinibus intexta erat opere aur[illegible]. et alia pars celata ornata. miraculum subtilitate videntibus offerebat. Erant enim illic sculpte arbores et universa poma que in ramis excelsis pendentibus foliis obumbrata. ita ut propter miraculum subtilitatis agitari quodammodo putarentur. alia vero pars dealbata erat et variis picta coloribus. Edificavit super alias domus. et fecit eas omnino preclaras et necessarias ad requiem convivia undique decoratas. nec non et alia vasa queque erant epulis oportuna. omnia fecit ex auro. Difficile namque est enumerare magnitudinem et varietatem domuum et aulas regalium. quantum decenter fabricate erant. et quanta habebant interiora. et quanta edificia erant subterranea que videri non poterant. necnon et pulchritudine solariorum et viridariorum que tantis erant delectabilia ad aspectum. ut exusta corpora ibi possent ab estus ardore refrigerari. et ut breviter dicam tota regiam domum ex albo lapide et cedro. et auro. et argento splendore nimis et opulentissime construxerat. et cameras. et parietes vestivit auro. velud in templo resplendentes exhibuit. Fecit et ex ebore solium magnitudine nimis eximium. atque celatum forma tribunalis.

habebatque sex gradus. et in singulis gradibus ex utraque parte duo leones stabant. et in superioribus gradibus alii tantidem. Et reclinatione manus erant facte sustentationes sedente rege. Cumque ipsa reclinatio facta iuvenculo respiciente post tergum. et tribunal ex omni parte auro circumdatum erat. Hec omnia salomon xx. annis edificavit. Cum multum aurum et argentum hyram rex tyri ad edificium contulit. insuper ligna cedrina et cypressina. Que salomon quoque magnis per compensationibus redonavit. mittens ei per annos singulos triticum. et vinum et oleum. quibus rebus maxime indigebat. eo quod habitaret in insula sicut predixiumus. Super hec autem et civitates xx. in galilea regione non procul a tyro positas ei condonavit. Quas dum hyram circuisset. atque considerasset displicuissentque ei. mittens ad salomonem dixit se civitatibus non egere. et exinde hec civitates appellate sunt terra gabalon. quod interpretatum lingua phenica displicere significat. Misit post hec predictus rex hyram ad regem salomonem: rogans eum ut quedam sophismata et verba parabolarum que ei direxerat aperiret. et questionum difficultates absolveret. Salomon autem cum esset altus et intelligens. nichil horum ignorans. et in omnibus ratione prevalens. et eorum causas agnoscens. omnes obscuritates eorum prodixit ad lumen.

Meminit horum duorum regum et hyram eciam ander scriptor antiquorum. qui ex phenica lingua sydoniorum hystoriam in linguam helladicam transtulit dicens. Moriente abibalo rege tyrorum et sydoniorum. successit in regnum filius eius hyram qui vixit annis l. tribus et regnavit xxx. iiii. Hic hyram effodit amplum terre spacium. et auream columnam que est in iovis templo edificavit. insuper et lignorum materiam a monte libano incidit ad tecta templorum. et destruens antiqua sacraria templum edificavit herculi et astarthe. et primus templum herculis erexit in mense peritio. Hic et hyram contra eucos tributa sibi non reddentes dux exercituum. eisque subditis denuo remeavit. Huius hyram regis temporibus floruit abdemonis filius iuvenculus qui maxime sapientia pollebat. sed cum salomon rex hierosolimorum eum vincebat. Meminit et huius regis hyram dion hystoriographus ita dicens. Abibalo rege moriente: filius eius hyram regnavit. Hic partem civitatis ad orientem positam dirivit. et urbem maiorem effecit. et olimpii iovis templum construens medium locum templi in civitate statuit. et aureis anethimatibus exornavit ascendensque in montem libanum silvam maximam ad sacrorum secuit edificia. Idem autem dion scriptor antiquorum hec in libris suis scripsit dicens. Rex hierosolimorum salomon misit ad hyram quasdam figuras quasdam. et petivit ut has solveret. et si posset eas solvere ei multas pecunias daret. et si non posset eas solvere. ipse sibi econtra multas pecunias mitteret. Cumque hyram diceret se illa non posse solvere. et extimeret quod multa detrimenta pecuniarum esset passurus si non solveret. conducens quendam nomine abdemone tyrium genere: proposuit ei questionem. Qua ille statim soluta. et aliam questionem adinvenit. quam rursum hyram salomoni remisit. mandans ut si non solveret. condictas ei pecunias transmitteret. Salomon autem statim questionem solvit. et sic utrique rex a pecuniarum datione solutus est. Hec dion in libris suis scripsit. Cumque rex salomon videret muros hierusalem munimine turrium indigere. aliaque cautione. nam secundum civitatis maioris dignitatem oportebat magna firmitate esse murorum. Turribus quoque valde precipuis eam circumdedit. construxitque civitates inter precipuas urbes annumerandas. asor et magedon. Terciam quoque condidit que vocatur gazarum. que cum sita esset in regione palestinorum. priori tempore pharao rex egypti castrametatus. et obsidens eam cepit. et omnes habitatores occidit. eamque subvertit. dedit quoque eam postea dono filie sue quam habuit salomon. et postea eam reedificavit salomon cum esset natura munita. et ad bella temporumque motus valde oportuna. Non procul ab hac alias duas edificavit urbes. quarum una bitora vocatur. altera baleth. Vicinas has autem et alias civitates fecit ad voluptatem et epulas oportunas. et temperamenta pomorumque fertilitate: nam aquarum frigidissimarum poculis habundabant. Pergens et in desertum superioris syrie eamque capiens. construxit ibi maximam civitatem distantem a syria inferiore itinere duorum dierum. ab eufrate vero itinere diei unius. a maxima vero babilonia sex mansionibus distabat. Quare autem hec civitas a partibus habitabilibus syrie tam distaret. hec causa est eo quod in inferioribus terra aqua nusquam invenitur. in illo autem loco solummodo fontes et putei nimis habundarent. Hanc itaque civitatem edificans. et muris eminentibus eam circumtegens thadamur appellavit. et hactenus apud syros ita dicitur. quam greci palmiram vocant. Hec autem rex salomon illo tempore omnia operabatur. Necessarium autem iudicavi explanare quare reges egyptiorum pharaones vocentur. ut et caliginem ignorationis auferam. et causam huius nominis declarare contendam. Minneo enim qui memphis edificavit. et ante multos annos fuit quam progenitor noster abraham. duravit hec usque ad salomonem mille et xxx. anni transierunt. omnes reges egyptiorum pharaones vocati sunt. a rege quodam pharaone qui post priores his temporibus imperavit. pharaonis vocabulum habentes. Pharao nomen secundum egyptios significat regem. Reor autem eos ab infantia aliis nominibus appellari. venientes autem ad regnum hoc quod lingua patria significat imperium. eos fuisse participatos. Nam alexandrie reges cum primitus aliis nominibus vocarentur: venientes ad regnum nuncupati sunt ptholomei. et romanorum imperatores a nativitate aliis vocati nominibus: cesares appellantur. cum potestas et principatus eis nomen imponat. et non maneant de permanente appellationibus quas a genitoribus susceperunt. Id circo et herodotus carnasceus. dixit post mineum qui memphi edificavit. trecentos xxx. fuisse reges egyptiorum quorum nomina neququam declaravit quia omnes pharaones vocabantur. Et post horum obitum posuit vocabulum regnantis mulieris nomine nicaulam. declarans quia masculi quidem reges pharaonis nomen habere poterant. femina vero nequaquam. et propterea naturale huius nominis edixit. Ego autem et in libris nostre provincie repperi scriptum. quia post pharaonem socerum salomonis nullus rex egyptiorum hoc vocabulo nuncupatus est. et quia postea venit ad salomonem mulier nomine nicaula que prodixi egypti atque ethyopieque regina. de qua non multum denuo referemus. Hoc vero ideo nec meminimus. ut ostenderemus quia nostri libri et egyptiorum de multis rebus concordare noscuntur.

Rex itaque salomon chananeos qui in monte libano morabantur usque ad civitatem amach non obedientes subdidit: et tributa eis imposuit. ut sibi et ministrarent, ac servile opus efficerent. et agriculturam exercerent, et ex eis quosdam elegit singulis annis ad servi-

-endum. quia tunc nullus hebreorum serviebat. Non enim erat rationabile. ut cum deus eis multa milia gentium subdidisset. et ex his oporteret eos habere servitia. ipsi in servili scemate permanerent. sed omnes erant armati equis et curribus et militabant potius quam servirent. Chananeos autem quos ad sua ministeria tulerat constituit principes quingentos et l. qui super eos omnem potestatem exercerent et opera docerent seu negocia que necessaria esse viderent. Fecit et rex multas naves in sinu egypciaco maris rubri: in quodam loco qui asiongaber appellatur. non procul a civitate hellana. que nunc beronice vocatur. Hec enim regio fuit primitus hebreorum. Habuit autem ad edificandas naves beneficia regis hyram. Ipse enim multos viros gubernatores et in marinis rebus edoctos misit. quos iussit navigare cum dispensatoribus salomonis ad locum qui olim quidem ophira. nunc autem terra aurea nuncupatur. et est in india. ut aurum inde deferrent. Et colligentes quadringenta talenta auri. ad regem salomonem sunt reversi.

Igitur regina egypti et ethyopie nicaula nomine. sapientie plena et aliis valde miranda audiens crebro salomonis virtutem atque prudentiam. et habens multum desiderium eum videndi ex his que illi cotidie de eo dicebantur in semetipsa cogitavit. quia hec sibi experimento et non potius auditu satisfacere potuisset. quia opinio sepius non dum invenit. et in verum proferentis narratione suscipit. Cumque ad eum venire voluisset. ut in presentia sapientie eius experimenta perciperet. studuit et questiones adinvenire. ut eorum solutiones ab eo exigeret. Venitque hierosolima cum magna gloria et apparatu multo divitiarum. cum auro et argento et aromatibus et lapidibus preciosis. eamque rex grate suscepit. et circa eam in omnibus extitit valde largissimus. et propositiones sophismatum ei intellectu suo cito concipiens. velocius quam sperari poterat exsolvebat. Cuius sapientiam tantam illa se transcendentem et potiorem quam audierat agnoscens. vehementer obstupescebat: et maxime culmina regalium domuum mirabatur. eorumque pulcritudine et magnitudine egregia. nichilominus et de dispositione varia fabricarum in qua regis multam prudentiam astutiamque cernebat. plus tamen eam obstupescere faciebat domus que silva libani vocabatur. et cotidianarum cenarum opulentiam et apparatus ei. et ministerium, vestesque ministrantium. et decentem disciplinam circa suum officium. et precipua sacrificia que cotidie offerebantur. et sacerdotum cura circa hec. et maximam diligentiam levitarum. Hec omnia videns diebus singulis nimis mirabatur. et cum non posset tacere miracula que videbat. verbis voluntatem sui cordis aperuit. dicens ad regem. et sua mente vehementer monstrabat. Cuncta inquit o rex que per auditum venerunt ad noticiam. cum quadam incredulitate suscepimus. tuorum vero bonorum que et ipse viva possides hoc est sapientiam et prudentiam et que tibi prestant ex regno. non est mendax fama sed vera. licet multo minor fuerit quam in presentia conspicio. Nam opinio auribus quidem suadere nititur aliquid. dignitas vero rerum nullo modo nota fieri potest sicut aspectu. et ipsa presentia comprobatur. Ego siquidem neque his que nunciabant propter multitudinem et magnitudinem credens multa potiora conspexi. et beatum dico populum hebreorum. servosque tuos pariter et amicos. qui cotidie tuo vultu fruuntur. et sapientiam audire merentur. Quis et non benedicat deo sic hanc diligentem provinciam et eius habitatores. ut te ad regni culmen eveheret.

Ut ostenderet autem post verba quantum affectum habuisset eum videndi. et muneribus aperuit sue mentis indicium. Centum xx. namque auri talenta regi dedit. et aromatum innumeram multitudinem. et lapides preciosos. Dicunt autem quia et radicem balsami quam hactenus fert nostra provincia ipsa dederit regi. Cui et e diverso salomon multa bona donavit. et maxime que ipsa desiderans eligeret. nichilque fuit quod postulanti non preberet. prius quoque dabat que illa petebat quamquam ipse magis offerret. eamque munere sue largitatis percurrebat. Regina vero egyptiorum et ethyopie donans regi munera. et multo maiora ab eo recipiens. ad patriam remeavit. Eodem tempore allata sunt regi a terra que vocatur aurea. lapides preciosi et ligna pinea quibus usus est ad fortitudinem templi domumque regalem. et ad instrumenta musicorum. fecitque ex eis cytharas et nablas. in quibus dicerent ymnos levite. Omnium vero rerum que fuerant regi salomoni priori tempore allata quecumque terra delata. ea que illo die deuecta sunt. magnitudine et pulchritudine omnia precellebat. Nullus vero arbitretur quod ligna pinea que nunc propter precia vendentium sic appellantur vero pineo similia sunt. cum sint similitudine in sione rotunda. Nam verum pineum lignum multum candidum est. et valde fulgens. Hoc autem dixi. ut nullus natura vero pinus ignoret: nec decipiatur in emendo. Quia vero propter utilitatem regis eius memoriam fecimus. oportunum esse iudicamus indicare quantitatem auri illo tempore regi allati. quod fuit pondere talentorum sexcentorum lx. vi. absque his que negociatores emerant et absque donis que reges arabie et toparche mittebant. Conflavit ergo rex aurum. ut ducentas lanceas faceret que siclos sexcentos haberent. Fecit et scuta trecenta. unoquoque habente minas tres. posuitque ea in domum que silva libani vocatur. necnon et coopercula ex auro et lapidibus preciosis. ad convivia necessaria preparavit. Cumque hec omnia cum uno precipuo artifice fecisset: et alia vasorum opera ex habundantia auri ut faceret excogitavit. Non enim argentum et aurum vendebatur aut emebatur. sed multe fuere naves quas rex in mare tharsico construxerat. ut interiora gentium penetrantes omnia compararent. et comparatum aurum argentumque regi deferrent. necnon et elefantos. et pavos et simias. Navigium vero euntes et redeuntes tribus annis implebant. Tunc etiam illustris regis opinio omnes in circuitu provincias circuibat. virtutem sapientiamque eius divulgans. ita ut omnes undique reges eius aspectum desiderarent. propter magnitudinem rerum que de eo referebantur. magnisque muneribus suum affectum circa eum demonstrabant. Mittebant vero ei vasa aurea et argentea vestesque purpureas. et aromatum genera multa. et currus. et equos. et onagros. mulasque: que virtute et pulcritudine regi placerent. ita ut curribus et equis plurimis ex his qui dirigebantur accresceret curruum numerus quadringentorum. Erant enim primitus mille. Item equorum numerus crevit ad duo milia. cum primitus fuissent ad xx. milia. Nutriebantur quoque regi salomoni equi pulchri pariter et currentes. et comparatione facta nec decentiores. nec velociores in universo inveniebantur. Exornabantur quoque ascensores eorum primum decora iuventute.

142.

florentes habentes magna proceritate corporis et pulchritudine alios excedentes, longasque diffundentes in equorum sessione caesariem, et purpurea et tyria ueste circumamicti, aurique tinctura cottidie in suis comis adicientes, ita ut eorum capita orto sole auro radiante fulgerent. His circa eum armatis existentibus arcusque in manu ferentibus, ipse rex uectus in curru et pretiosa ueste circumamictus solitus erat exire ad quendam locum qui ab Hierosolimis duobus stadiis abest, qui hortis et irrigationibus aquarum gratus erat et locuples. Hac ergo rex causa delectationis egrediebatur, maxima semper prudentia et studio circa res omnes utens, et ubique cultus et decorus existens. Desidiam quoque uiarum non habuit, sed regias uias quae ad Hierosolima ducebant lapide nigro strauit, ut et ambulantibus non possent esse difficiles, et ostenderet diuitiarum et imperii dignitatem. Diuidens autem currus et disponens ut in singulis ciuitatibus certus eorum numerus esset, et paucos circa se retinuit. Urbes autem in quibus dispositi erant, ciuitates curruum nominauit. Argenti uero tanta multitudine fecit in Hierosolimis habundare, quanti erant et lapides, sed et ligni cedrini quae prius ibi non fuerant, sic arboribus mori campos Iudeae ita compleuit. Iussit autem et negotiatoribus commercia ex Aegypto deferentibus ut uenderent eius currum cum duobus equis sescentis dragmis argenti, quos ipse regibus Syriae et eis qui trans Eufraten habitant destinabat.

Salomon ergo cum fuisset omnium regum gloriosissimus atque religiosissimus, et prudentia et diuitiis excelleret cunctis uniuersis qui ante eum Hebreorum tenuerunt principatum, non in his usque ad terminum uitae suae permansit, sed relinquens custodiam legum patriarum non tali fine sicut dictum est consummatus est. Nam circa mulieres et circa uenerea intemperantia coepit exardescens, non solum prouincialium feminarum delectationem habuit, sed et multas ex alienigenis gentibus duxit uxores, Sydonias et Amanitidas et Syras et Ydumeas, et leges Mosaicas praeuaricatus est, quae praeceperunt alienigenis mulieribus Hebreos non debere misceri. Deos et illarum coepit colere ut mulieribus earumque amori placeret, cum hoc legislator praedixisset, ne si earum sollempnitatibus miscerentur, deos illarum colerent, et a ueneratione proprii dei recederent. Sed haec uerba despexit Salomon irrationabili amori consentiens, et ducens uxores principum et insignium uirorum filias numero dcc, et trecentas concubinas, super has autem et filiam regis Aegyptiorum, et repente est captus ab eis, ita ut earum quoque cultus sectaretur, et cogebatur eis praebere indicia sui fauoris et delectationis, ut more patrio earum uiuerent, et quae illis essent grata compleret. Aetate ergo procedente et corpore pariter propter senectutem infirmante, cum iam non posset studia patria retinere, deos uxorum magis adorabat. Sed et antea hoc peccauerat Salomon, et circa custodiam legum erat deceptus, quando boum aereorum similitudines fecit quos in mare subiecit, et leonum quos in suo solio regali circa disposuit. Non enim haec facere fas erat, dum optimum et familiare patrem egregie et uirtutes habuisset exemplum quod ei propter dei pietatem fuerat relictum. Hoc ergo non imitatus cum secundo eum deus per somnium monuisset sequi patrem suum dauid, sed ille exspreuisset, huic rei effectus est. Venit ergo ad eum propheta missus a deo dicens, quia neque iniquitates eius laterent eum, neque omnino his esset laetaturus, comminatus simul quia ei quidem non auferret imperium quod deo patri eius fuerat promissum, moriente uero eo eius hoc filium eius amissurum, non tamen omnem populum ab eo recessurum, quia x tribus eius traderet seruo, duas autem eius filio propter dauid reseruaret, qui dilexit dominum, et propter Hierusalem urbem in qua templum habere decreuit. Haec audiens Salomon contremuit, et ualde turbatus est, et ex malis in quibus conuersabatur repente mutatus est. Et non multo tempore transeunte, ex quo haec ei praeuenire praedicta fuerant per prophetam, suscitauit super eum deus inimicum Adach nomine, quarum inimicitiarum causa fuit huiusmodi. Hic Adach puer genere erat Ydumeus de semine regio natus. Qui dum Ioab princeps militiae dauid Ydumeam uastaret, fugiens uenit ad Pharaonem regem Aegypti. Qui eum magna largitate suscipiens dedit ei domum et prouinciam ad habitandum. Et cum creuisset dilexit eum, ita ut ei uxoris suae sororem nomine Talphin daret uxorem, ex qua natus est ei filius, qui inter filios regis est nutritus. Audiens autem in Aegypto mortem dauid et Ioab, accedens ad Pharaonem rogabat ut eum ad patriam remeare permitteret. Cumque rex inquireret cur hoc peteret, aut quod mali passus eum relinquere festinaret, cum autem saepius nimis importune instaret atque rogaret, dimissus non est. Tempore autem quo iam Salomon in malis erat propter praeuaricationes praedictas et dei pariter iram, dimissus Adach a Pharaone uenit in Ydumeam. Et cum non potuisset exercitum colligere, eo quod Salomon praesidium haberet in Ydumea, surgens inde uenit in Syriam. Coniunctus autem cuidam Raath nomine qui regem Sophene Raazaru dominum suum fugerat, prouinciam latrociniis deuastabat, eique amicitia copulatus, cum haberet ille circa se latronum maxima multitudine, ascendens et tenens Syriam rex eius est effectus. Tunc statim discurrens Israhelitarum prouinciam sub Salomone affligebat et uastabat, et haec mala Hebreis peruenerunt per Adach. Inter haec autem et Hieroboam filius Nabath surrexit contra Salomonem secundum prophetiam olim dictam. Is autem Hieroboam cum esset puer a patre derelictus est, cum erudiretur a matre. Uidens eum Salomon robustum nimis et strenuum constituit eum super aedificium murorum, quando munitionem propugnaculorum in Hierosolimis fecit, qui tam bene opere laborauit ut rex eum laudaret, eique principatum militiae super tribum Ioseph conferret. Illo siquidem tempore cum Hierosolima uenisset Hieroboam, occurrit ei propheta de ciuitate Sylo nomine Achias. Qui cum eum salutasset, deflexit eum paululum extra iter ad quendam locum ubi nullus alius interesset, et diuidens suum pallium quo erat indutus in xii partes, iussit ut Hieroboam x partes ex his sumeret, praedicens pariter quod deus uellet scisso principatu Salomonis filio eius propter dauid duas relinquere tribus et illi x dare, quia Salomon in deum peccasset et mulieribus earumque diis se impudenter subdidisset, et haec est causa per quam deus suam dilectionem a Salomone subtraxit. Esto ergo iustus et ei custodi praecepta, propositam habens palmam de pietate et honore dei, et talis eris futurus qualem nosti fuisse dauid. Elatus itaque Hieroboam propheticis sermonibus, cum esset natura iuuenis feruentissimus et rerum grandium appetitu incitatus, non quiescebat, sed cum uenisset ad exercitum habens memoriam eorum quae ei dixerat Achias, repente uisus est populo suadere ut a Salomone recederet et regnum sibi traderet. Cognoscens autem Salomon eius uoluntatem et dolum, quaerebat ut eum comprehendens uelociter interimeret. Quod dum cognouisset Hieroboam, fugit ad Sesach Aegyptiorum regem, et usque ad Salomonis obitum ibi moratus est, postea tempore futuro seruandus imperio. Mortuus est itaque Salomon ualde longeuus, qui regnauit annis lxxx, uixit autem lxxxxiiii, et sepultus est in Hierosolimis, cunctos felicitate et prudentia et diuitiis reges excellens, praeter illa in quibus circa senectutem deceptus amore mulierum praeuaricatus est; de quibus malis quae peruenerunt propter hoc Hebreis oportunius explanabo.

Post mortem Salomonis succedente filio eius Roboam in regnum, ex muliere Ammanitide nomine Naama procreato, repente miserunt principes populi in Aegyptum et euocauerunt Hieroboam. Qui dum uenisset ad eos in ciuitatem Sicimorum, statim et Roboam uenit in eam. Placuerat enim ut illic conuenientes Israhelitae eum in loco patris ordinarent regem. Adeuntes ergo Roboam principes populi cum Hieroboam rogabant dicentes ut aliquid eis de seruitio relaxaret, et melior esset patre suo, cum fuerant praegrauati iugo, ut ipsi deuotiores essent et propter mansuetudinem potius quam propter timorem ei seruire diligerent. Qui dum post tres dies responsurum se petitionibus eorum dixisset, suspectos eos reddidit, quia non repente quod petebatur annuit, cum rem bonam et humanam iudicarent in tali iuuene. Qui nec ... quod cogitare se dixerat ... et non repente negauerat, spem aliquam eis dedit. Qui conuocatis patris amicis tractabat cum eis quale deberet populo praebere responsum. Illi uero scientes facere naturam uulgi deuotam, monebant ut mansuete loqueretur ad populum et communius quam regius exigeret fastus, et ita fauore populi sibimet obligaret. Diu subiecti naturaliter diligant mansuetudine regum quam comminatione. Tunc ille optimo consilio seniorum relicto a iuuenibus quid oporteret fieri exquisiuit. Illi uero cum neque iuuenes neque deus meliora eos tractare permitteret, suaserunt ei ut populo asperius responderet, et minimum suum digitum lumbis patris diceret uastiorem, et seueritatem quam fuisse in Salomone experti, in se multo potiore agnoscerent. His uerbis delectatus est Roboam, et credens hoc responsum dignitati regiae conuenire, dum die tertia plebs auditurа conuenisset et omnis populus uideretur suspensus esse ut uerba regis audiret, credens forsitan quod clementia, tunc ille consilio seniorum relicto respondit sermone adolescentium. Haec autem dei uoluntate gerebantur, ut quae praedixerat Achias perducerentur ad terminum. Tunc cuncti eius sermonibus uelut ope percussi et dolentes de sua iniuria ualde indignati sunt, et omnes pariter uoce magna clamauerunt nihil se penitus illi die esse commune ad genus dauid, uel quod ex illo erant progeniti, sed soli templum ei sufficere quod pater eius aedificasset, eumque relicturos minati sunt. Ita enim amaram iracundiam seruauerunt ut dum misisset rex Roboam quendam nomine Adoram super tributa constitutum, qui eos aliquomodo mitigaret, et sermones qui petulantes aetate iuuenili prolati fuerant, ad concordiam reuocari passi non sunt, sed lapidantes eum interimerent. Quod cum audisset Roboam, credens se quoque lapidandum et metuens ne aliquid mali sustineret, ascendens in currum fugiens mox uenit in Hierosolima. Et tribus Iuda simul et Beniamin eum constituere regem. Reliqua uero plebs ab illa die recedens a domo dauid regem constituit Hieroboam. Roboam autem filius Salomonis faciens conuentum duarum tribuum super quos regnabat, elegit ex eis electos milites clxxx milia uirorum contra Hieroboam ut cum eius populo dimicaret, quatenus eos sibi bello subderet seruituros. Prohibitus est autem a deo per prophetam tamen ne bellum inferret, dicens non esse iustum ut aduersus contribules dimicaret, cum ab eo populus dei uoluntate recessisset. Quo audito Roboam neque est egressus ad proelium. Dicturus ergo imprimis narrabo quaecumque Hieroboam Israhelitarum rex egit, deinde quemadmodum Roboam duarum tribuum rege gesta sunt explanabo, et sic totus historiae ordo seruabitur.

Igitur Hieroboam construens in Sycimorum ciuitate non post multum dum scenophegiae festiuitas immineret, metuens quia si permitteret populum pergere ut dominum in Hierosolimis adoraret et festiuitate illic sollempniter agens paenitentia duceretur et propter templum et religionem dei eum forsitan relinquerent et ad Roboam remearent, et ob hoc mortis pericula sibimet imminerent, opus quoddam malignum in sua cogitatione molitus est. Fecit duas uitulas aureas, et totidem templa construxit, unum quidem in ciuitate Bethel, aliud uero circa Dan, quae ad fontes Iordanis minoris uidetur existere, posuitque has uitulas in templis ciuitatum quas praediximus. Deinde uocans x tribus quibus ipse regnabat his uerbis ammonitionem fecit ad populum. Uiri contribules nosse uos puto quod in omni loco habitet deus, et non ostendatur locus in quo ipse praesens sit, sed ubique semper exaudit, et cultores suos intendit. Unde non mihi uidetur necessitatem uos pati ad Hierosolima properandi ad hostium nostrorum ciuitatem, ut adoretis dominum longo itinere fatigati. Homo enim mei similis illud templum aedificauit, et ego feci duas uitulas aureas domini eque nuncupantes, quarum unam quidem in Bethel ciuitate dedicaui, aliam in urbe Dan constitui, quatenus quicumque uestrum eis urbibus uicini sunt adorent eas domini. Constituam et ex uobis ipsis sacerdotes atque leuitas, ut neque egeatis tribu Leui neque filiorum Aaron, sed qui uoluerit uestrum esse sacerdos offerat uitulum deo et arietem unum, quod et primum pontificem Aaron fecisse dicunt. Quod cum dixisset, seduxit populum ut a patria religione recedens praeuaricaretur leges. Hoc ergo Hebreis initium malorum fuit, et qui prius cuncta uicerant plus in alienam ditionem sunt coacti, sed haec oportune post narrabimus. Igitur dum instaret septimo mense festiuitas scenophegiae, uolens Hieroboam ita eam celebrare sicut duae tribus in Hierosolimis celebrant, aedificauit altare ante uitulam, et ipse pontifex factus cum sacerdotibus ad altare conscendit. Cumque esset hostias et holocausta coram omni populo oblaturus, uenit ad eum ex Hierosolimis propheta nomine Iadan missus a deo, qui stans in media multitudine stante et rege fecit sermonem ad altare praedicens quendam esse futurum ex genere dauid nomine Iosiam, qui tempore illo super te falsos perimat sacerdotes, et ossa horum populorum seductorum et impiorum super te exurat simul tecum. Ut tamen credant isti hoc esse futurum, signum eis praedico in praesenti complendum. Subito enim rumpetur hoc altare, et omnis pinguedo sacrificiorum super eum posita fundetur in terram. Haec dicente propheta indignatus Hieroboam extendit manum praecipiens eum comprehendi. Cuius mox manus arefacta est, nec ualuit eam ad se reuocare, sed habuit eam marcidam et solutam. Ruptumque est repente sacrarium, et sicut propheta praedixerat cuncta diffusa sunt. Cumque Hieroboam uideret ueracem hominem et praescientiam diuinam habentem, rogauit ut supplicaret deo, quatenus dexteram eius curaret.

Quo orante deum, manum secundum naturalitatem restitutam gaudebat. Prophetamque rogabat rex, ut ei conuiua esset. Iadanus autem dixit non se uelle ad eum ingredi, nec panem aut aquam in ciuitate gustare. Hoc sibi a deo preceptum dicens, ut et aliam uiam quam illuc uenisset remearet. Cuius ergo abstinentia rex miseretur, erat in amore positus, et permutatione rerum que predicta fuerant non prospera sed minus (?) innuere credebat. Erat autem in ciuitate quidam senior malignus falsusque propheta, quem Hieroboam magnis studiis honorabat, eo quod dicente que illi grata forent crebro eum deciperet. Iste quoque tunc erat in lectulo propter senectutis infirmitatem. Filiis autem eius indicantibus prophetam uenisse de Hierosolimis, et de signis effectu, et quomodo arefacta manus dextera Hieroboam illo orante fuerat restituta, metuens ne peregrinus fieret honoratior apud regem et potior, precepit filiis ut ei repente ad iter asinum prepararent. Quibus preceptum festinanter implentibus ascendens persecutus est prophetam, et inueniens eum sub alta et umbrosa ilicis arbore quiescentem salutauit primum, deinde culpauit cur ad eum non intrasset et eius hospitalitati particeps esset. Quo dicente se a deo prohibitum ne apud quemquam in ciuitate illa gustaret, ille respondit: Non prohibuit te diuinitas ut mea mensula detineres. Nam et ego propheta sum, et in ea religione tecum communis, et assum nunc missus a deo, quatinus te comessurum ad me reducam. Ille uero credens mentienti reuersus est. Quibus adhuc prandentibus et pariter epulantibus deus apparuit Iadan, eique mandata preuaricanti predixit supplicia sustinere, et qualitatem pene statim indicauit, dicens leonem ei occursurum in itinere quo laceraretur, et quod patria sepultura priuaretur. Hec autem facta reor diuina uoluntate ut Hieroboam nequaquam uerba mentientis quasi fallacis, qui tamen male moreretur. Remeante ergo Iadan propheta in Hierosolimam, occurrit ei leo, et deiciens eum de asino peremit. Et asinum in nullo nocuit, sed ibi sedens et asinum et corpus prophete magna tuitione seruabat, donec aliqui iter agentium hec uidentes et uenientes in ciuitate falso prophete denunciarent. Qui mittens filios suos corpus deduxit in ciuitatem, ac splendida pompa ei celebrauit exequias, precipiens filiis ut ipsum mortuum cum illo sepelirent, dicens quod omnia uera essent quecumque ille prophetasset aduersus illam urbem et altare et sacerdotes necnon et falsos prophetas. Adiecerat et hec dicens, quod ipse post mortem non pateretur iniuriam si iuxta eum fuisset sepultus, et eius ossibus copulatus propter societatem assumpti prophete. Sepeliens ergo prophetam et filiis ista precipiens, cum esset malignus et impius, accessit ad Hieroboam eique dixit: Quare turbaris in uerbis uiri fatui? Cumque illi rex de sacrario et manu sua narraret, sanctum eum et prophetam egregium uocans, tunc ille cepit blasphemare eius opinionem, et uerbis uerisimilibus utens, nitebatur minuere ueritatem. Dicebat enim quia pre labore portandi sacrificia multa eius manus obstupuisset, et deinde cum requieuisset ad naturam propriam denuo remeasset. Altare uero cum prius fuisset nouum, susceptis multis hostiis et ingentibus propter onus impositum fuisse ruptum et cecidisse dicebat. Indicauit quoque mortem eius qui hec signa predixerat, eo quod fuisset a leone decerptus, et nichil esset quod prophetasset. Hec ergo dicens regi satisfecit, et eius mentem penitus auertit a deo et a sanctis operibus, et ad actus impios euocauit. In tanta uero diuinitatis contumelia ferebatur, et contra leges atrociter insaniret, et nichil aliud cottidie quereret quam ut aliquid noui super ea que iam preparauerat scelera cumularet. Igitur de Hieroboam hec in presenti dixisse sufficiant.

Filius autem Salomonis Roboam qui sicut predicimus super duas regnauit tribus, edificauit munitissimas ciuitates et magnas, Bethleem et Ethan, et Thecos, et Bethsura, et Socho, et Odollam, et Ippam, et Maresa, et Zipha, et Adoram, et Lachis, et Azecham, et Helum et Hebron. Has quidem in sorte Iuda primas edificauit. Fecitque et alias preparuas in sorte Beniamin, murisque circumdans custodes instituit uniuersis, et principes, multumque frumentum simul et uinum et oleum, et alia que singulis ciuitatibus perpetuis essent necessaria largissima ubertate recondidit; insuper autem et scuta et iaculamina innumera. Conuenerunt autem ex omnibus Israhelitis ad eum sacerdotes et leuite in Hierosolima, et quicumque alii erant de populo iusti et boni, relinquentes proprias ciuitates, ut cultum dei in Hierosolimis colerent, quia non libenter uidebant quod compellerentur uitulas adorare quas fecerat Hieroboam. Auxerunt ergo imperium Roboam per tres annos. Roboam ergo dum cognatam quandam duxisset uxorem et tres ex ea filios suscepisset, postea quoque duxit uxorem quandam nomine Machan natam de Thamar filia Absalon, que et ipsa uidebatur cognata, de qua natus est ei filius masculus quem Abiam appellauit. Habuit et alios filios ex aliis coniugibus, sed super omnes uxores diligebat Machan. Habuit enim legitime coniunctas uxores decem et octo, concubinas xxx. Ex quibus ei filii nati sunt xx et vii. et filie lx. Successorem uero regni sui constituit Abiam ex Machan procreatum, cui et thesauros et munitissimas tradidit ciuitates. Videns autem Roboam regnum suum his crementis augeri, ad iniustas et impias conuersus est actiones, et spreuit dei religionem, ita ut populus cum maioribus sequeretur eius iniquitatem. Rector enim, quia sepius causa malorum iniquitatis magnitudo existat hominibus et maxime earum rerum in quibus ad peiora conuerti possunt. Nam cum principum corrumpitur conuersatio, leditur deuotio subiectorum. Et cum subiecti uiderint illorum luxurias, sue castitatis merita respuentes, quasi quandam uirtutem illorum illecebras imitari nituntur. Non enim possunt aliter suos laudare principes, nisi eis similia uideantur agere. Hoc ergo accidit subiectis Roboam. Nam cum ille impie ageret et inique, studebant et illi non esse iusti, ne rex uideretur offendi. Quapropter deus uindicem super Hebreos misit regem Egyptiorum nomine Sesach. Cuius actus narrans Herodotus postremo sic narrans de eo dicit. Hic Sesach quinto anno regni Roboam cum multis milibus exercitui uenit super eum. Sequebantur autem illum currus mille ducenti, et equitum lx. milia, et xl. milia peditum, quorum plurimos habebat Lybias et Ethiopes. Inuadens itaque regionem Hebreorum munitissimas ciuitates Roboam sine dimicatione cepit, et nouissime armatus ad Hierosolima uenit, ubi Roboam et eius exercitus propter miliciam Sesach tenebatur inclusus, dominumque rogabant ut conferret eis uictoriam et salutem. Quos tamen non exaudiuit deus, nec eis pugnaturis spem uictorie promisit. Propheta enim Semeias prophetauit eis dominum esse relicturum, sicut ipsi eius uidebantur spreuisse culturam. Hec audientes animo sunt soluti, et dum nullam uiderent se habere salutem, confitebantur omnes quod eos iuste affligeret, cum ipsi circa eum impie crudeliterque gessissent et eius legis culturam spreuissent. Quod uidens deus, et ita deiectos et ad penitentiam sic esse perductos, promisit eis per prophetam non se eos perditurum, Egyptiis tamen eos fore subdendos, ut agnoscerent utrum hominibus seruire esset infatigabilius an deo. Capiens ergo Sesach non lege bellica ciuitatem, sed pacto inito cum Roboam eum propter timorem suscepisset, ingressus federa non seruauit, sed templum expoliauit, et thesauros dominicos et regis exhausit, auri et argenti multa et innumerabilia multa secum deuehens ornamenta, et nichil omnino illic derelinquens. Abstulit autem et aureas lanceas et scuta que fecerat Salomon, sed neque pharetras aureas dimisit quas deo ad sumptus dedicauerat. Quod cum Sesach fecisset, ad propria remeauit. Meminit autem et huius prelii Herodotus scriptor antiquarius. Dicens enim quod idem Sesach alias multas gentes inuaserit, et Palestinam et Syriam sibi subiugauerit, capiens sine prelio cunctas ciuitates, et etiam ciuitatem Hierosolimam subiugatam ab ipso narrat. Statuas quoque eorum qui sine prelio ei subdiderunt reliquerit, et mulierum genitalia in eis celauerit. Dicit et Ethiopes ab Egyptiis didicisse circumcisionem. Nam Phenices et Syri in Palestina habitantes hoc faciunt ab Egyptiis didicisse, et palam est quia nulli alii circumciduntur Syrorum in Palestina habitantium preter nos. De his ergo sentiat quis quod uoluerit. Igitur discedente Sesach, Roboam rex pro aureis lanceis et clipeis erea eiusdem numeri fecit, et custodibus regalium seruanda tradidit. Et cumque cum splendenti principatu et honore et claritate rerum debuerat imperare, sub multo silentio et timore regnauit, fuitque inimicus Hieroboam omni tempore. Mortuus est autem cum uixisset l. et vii. annis, ex quibus regnauit x. et vii. Uir superbus et fatuus, qui nolens amicis paternis credere perdiderat principatum. Sepultus est autem in Hierosolimis in tumulis regum. Roboam itaque successit in regnum filius suus Abia, cum Hieroboam octauum decimum annum haberet in regno. Roboam ergo hic finem consumptus est. Consequens est nunc ut de Hieroboam dicamus, quemadmodum et ipse fuerit conuersatus.

Iste enim Hieroboam non quieuit iniquitates facere coram deo, sed cottidie in excelsis montibus erigebat aras, et sacerdotes de populo eligebat. Contra quas impietates non post longum tempus supplicia in eius caput et toti generationis ipsius erat relatura diuinitas. Illa siquidem tempestate cum filius eius nomine Abimen egrotaret, dixit uxori sue ut mutata ueste priuatam feminam induens iret ad Achiam prophetam, asserens eum uirum bonum et futura prescientem, qui sibi de regno predixerat, et ab eo quasi peregrina requireret si puer languore posset euadere. Que mutata ueste sic maritus ei preceperat ueniens in Sylo ciuitate ubi morabatur Achias. Cumque domum illius foret ingressura, cum esset iam propheta uisus senectute grauatus, apparuit ei deus et utrumque denunciauit, quod uxor Hieroboam ad eum ueniret, et quod deberet ei pro quibus aduenirent respondere, et quia mulier domum ueluti priuata et peregrina ueniret. Tunc Achias exclamauit: Ingredere uxor Hieroboam. Quare celas? Deum enim latere non potes, qui michi et te uenturam esse prenunciauit, et imperauit que tibi dicam. Reuertere ad maritum tuum, et narra ei hec dixisse dominum. Quoniam te magnum ex paruulo et ex seruo constitui regem, et scindens regnum a genere Dauid tibi contradidi, sed tu horum non recordatus, meaque religione deserens, fusibilesque deos faciens illos potius honorasti. Deiciamque te de regno, et omne tuum genus exterminabo, et canum uoracitati et uolatilium prebebo. Et quendam iam suscitabit rex toti populo qui de genere Hieroboam nullum penitus remanere permittat. Participabit autem isto supplicio et populus, et hac copiosa terra priuabitur, et trans Eufraten ulterius dispergetur, quia cunctos reges impietate secuti, deos ab eo factos adorauerunt, et meam religionem uenerabilem reliquerunt. Tu uero, mulier, cito festina renunciare. Filium autem tuum inuenies esse defunctum. Te namque ingrediente ciuitatem spiritum mox amittet, et sepelietur planctu populi communi honoratus. Hic namque solus ex genere Hieroboam bonus esse dinoscitur. Hec propheta dicente, exiliens turbata mulier de morte filii lamentans priuata festinanter ibat, lugens et ingemiscens filium itaque quem in spe reliquerat cum uiuum ulterius non uisura, quem consecuo moriturum esse sciebat. Que dum uenisset in ciuitatem, filium quidem sicut propheta predixerat inuenit extinctum, regi uero cuncta narrauit. Hieroboam itaque nichil horum cogitans, multo exercitu congregato contra Abiam filium Roboam uenit. Quod cum audisset Abia, obstupefactus est, sed tamen ultra prudentiam iuuentutis in spe bellandi roboratus, electo ex duabus tribubus exercitu, uicit Hieroboam in quodam loco qui uocatur mons Amorreorum, et castra circumfigens bello necessaria preparabat. Erant autem in exercitu eius xl. milia uirorum, manus autem Hieroboam duplex erat. Et cum utraque exercitus ad opus bellicum et certamina committenda esset iam in acie constitutus, stans in loco excelso rex Abias manu silentium imposuit, et petiuit a Hieroboam ut eum quiete prius audiret. Et facto silentio cepit hec dicere: Numquid ignoratis quod deus principatum Dauid et eius soboli in tempore uniuerso contulerit? Miror autem quomodo recedentes a meo patre, seruo Salomonis aui mei indecenter adheretis, et contra eos ne pugnaturi uenistis contra eos quia a deo regnare decreti sunt. An idcirco aduenistis ut regnum a domo Dauid his plus auferatis? Hactenus autem Hieroboam regnum iniuste detinuit, quod spero eum non longo tempore possessurum, qui neque ab iniquitatibus iniuriisque cessauit, quas deo hactenus inferre presumpsit, sed et uos talia peccare cogit, qui nullam a meo patre passus contumeliam, qui malignis hominibus credens, ea in contumeliam locutus est, que uobis non placuerunt, et uos putantes quod hec pro propria malicia fecisset, ita facientem eum reliquistis. Sed quod uerius est, a deo uos et ab eius legibus abstraxistis. Quippe cum ignoscendum fuisset uiro iuuenculo et concionis ignaro, quod in durius uobis solummodo peccasset, qui neque ad aliquam difficultatem laboris adhuc peruenientes uenerat, et maxime cum propter patrem illius Salomonem multa nobis beneficia collata essent, quia pro beneficiis et affectu parentum danda est uenia peccatis filiorum. Uos autem nichil horum cogitantes neque tunc neque modo, uenistis super nos cum tanto exercitu. In quo igitur confiditis? An spem habetis in uitulis aureis et aris innumeris constructis, quas seruus meus Hieroboam fecit, que indicia sunt uestre impietatis et non religionis? An uero in multo spe uobis tribuit multitudo que castra excedit? Sed nulla ibi uirtus est, ubi licet cum multis milibus aliquis pugnet iniuste. Nam solummodo spes uictorie in iusticia et diuina pietate consistit, quam insuper nos patrias leges a principio custodiamus, et dominum propitium habeamus, qui est finis cunctorum. Unde suadeo ne uobis in tanto penitencia preteritorum

habeatis & meliora cogitantes dimicare cessetis. patriasque leges recolatis. & que deduxere uos ad magnitudinem tante felicitatis eligite. Hec ergo abias locutus est ad populum. Adhuc autem eo loquente hieroboam quosdam militum latenter immisit. ut abiam ex aliqua parte circumdarent. ubi exercitus non uideret. Quumque in medio hostes apparuissent. exercitus eius conturbatus expauit. Abias autem confortauit eos. & in domino spem habere poscebat. Tunc illi pariter inuocantes dei solacium. sacerdotibus tubis clangentibus cum clamore hostes aggressi sunt. Et exercitus hieroboam confidentie & audacia ac iuuentute dissolutus est. exercitum autem abie fecit excelsiorem. Nam quanta in nullo bello refertur cedis fuisse commissum. neque grecorum nec barbarorum inciderunt de exercitu hieroboam. & mirabilem ac famosissimam perceperunt deo eis conferente uictoriam. Quingenta enim milia hostium bello prostrati sunt. eorumque munitissimas ciuitates diripuerunt. & insuper bethulam eiusque regionem forti dimicatione tenuerunt. Hieroboam ergo hac perditione fatigatus. neque ulla uirtute ultra habuit resistendi. quantocumque tempore post abiam uixit. Qui tamen post hanc uictoriam paruo tempore superuiuens obiit. cum regnasset annis tribus. & sepultus est in hierosolimis in patrum monumentis. Reliquit autem filios XX. duos. filias autem septem & X. quos omnes de uxoribus XX. VII. procreauit. Huic successit in regno filius eius asa. cuius mater uocabatur maacha. Quo regnante. omnis prouincia israhelitarum pace potita est annis X. Hieroboam ergo rex decem tribuum cum XX. & duobus annis tenuisset imperium. successitque ei filius eius nadab. secundo iam anno regis asa transacto. Regnauit ergo nadab filius hieroboam annis duobus: patris impietati malicieque concordans. In his duobus annis castrametatus est contra gebethon ciuitatem palestinorum. Cumque eam capturus obsidione circumfoderet. dolis passus a quodam amico nomine baasa filio michili mortuus est. Qui post eius obitum potitus imperio. decem tribuum omne genus hieroboam interemit. ita ut secundum prophetiam dei aliqui de cognatorum eius in ciuitate lacerarentur a canibus atque consumerentur. alii uero in agris a uolatilibus deuorarentur. Domus ergo hieroboam propter eius impietate & iniquitate hac morte deleta est. Rex autem hierosolimorum asa dum moribus esset egregius. semper ad diuinitatem respexit. nichilque gessit nec cogitauit quod non esset pietati conueniens. aut ad legum custodiam pertineret. & suum bene composuit regnum. ab eo cuncta nequicia abscidens. & ab omni macula emundans. Habuit autem in exercitu suo electorum uirorum arma gerentium. scuta & lanceas de tribu iuda trecenta milia. de beniamin uero scuta arcusque portantium ducenta L. milia. Cumque iam X. annis regnasset. mouit contra eum castra cum magno nimis exercitu zara rex ethyopie. ducens pedestrium [illegible] milia. equestrium uero X. milia. & currus CCC. Qui dum usque ad ciuitatem que est in tribu iuda cum suo exercitu aduenisset. occurrit ei asa. & castris contra eum positis in quadam conualle nomine sabatha. non procul a ciuitate. cum uidisset ethyopum multitudinem. poscebat a deo cum clamore uictoriam. & ut multa milia hostium ipse prosterneret. nec in alio confidendum esse dicebat: quam in eo qui posset & paucos fortiores ostendere & facere infirmos fortissimis preualere. Hec orante asa signum uictorie ostendit. & cum gaudio diuinitatisque auxilio bello congressus. multos ethyopum perculit. & confusos in fugam persecutus est eos usque ad gerariticam regionem. Relinquentes autem occisionem hostium. ad direptionem gerarum ciuitatis gerariticae conuersi sunt. Qua capientes. ad eorum castra pariter accesserunt: ita ut tollerent aurum multum & argentum & predam deueherent ualde magnam. camelos & subiugalia & pecudum greges innumeros. Asa ergo & eius exercitus sumpta a deo huiusmodi uictoria atque preda hierosolimis remeauit. Quibus uenientibus occurrit azarias propheta nomine. & precipiens ut paululum a gressu itineris abstinerent. cepit ad eos dicere quod illa uictoria fuisset eis a deo concessa eo quod iustos se seque seruassent. & omnia dei uoluntate fecissent. Quos si in eius mandatis permanentes dixit. semper hostibus preualere. & habituros diuina uirtute felicitatem; relinquentes autem eius religionem in contraria deuenire. Futurum est enim tempus in quo inueniatur nullus uerax propheta in eo populo. neque sacerdos qui iuste aliquid respondeat. ubi quoniam etiam ciuitates esse subuertendas. & gentem in omnem terram disseminandam. & uitam miserabilem & inopem habituros. suasitque eis ut dum hi bonum haberent bene agerent. & neque a diuina deuotione recederent. Hec audiens rex & populus gauisi sunt. multumque studium omnis in commune singuli circa iustitiam exhibebant. Misit & rex in omnem prouinciam. precipiens ut legitima ubique obseruarent diligenter. Sic ergo asa regis duarum tribuum actio ferebatur. Reuertar nunc ad regem baasa qui occidit nadab filium hieroboam. qui X. tribubus preerat. Hic enim in [illegible] ciuitate degens. & habitaculum ibi construens: regnauit super israhel annis XX. IIII. & factus malignus iniustior hieroboam. & filium eius & populum multis malis afflixit & deo fecit iniuriam. Qui mittens ad eum gymon prophetam dixit. & eum & omne genus eius exterminandum. & hisdem malis quibus domum hieroboam perdiderat perditurum. eo quod rex ab eo constitutus ei beneficium non repensauit. ut iuste & pie populo preesset: cum hec primitus ipsi prodessent. deinde deo gratissima forent. sed magis imitatus est pessimum hieroboam. qui dum deperisset. eius malignitas esset successor. dicebatque: supplicium malorum illius hunc habiturum. qui ei similis esse uideretur. Baasa autem quamuis per prophetam audisset futuram sibi suoque generi pro commissis sceleribus ultionem. tamen de reliquo non quieuit. neque respexit quod male agendo deperiret. & quod posset pro malis preteritis a deo ueniam mereri. sed tamquam illi quibus premium proponitur laborare non cessant donec ad proposita dona ueniant. sic & baasa propheta sibi dicente futuram perniciem sui generis. & totius domus interitum. uelut si ad magna bona concurreret. peior fieri cottidie non cessabat. Namque in malicia uelut bonus athleta exercebatur. nouissime uero exercitu sumpto. rama ciuitatem obsedit. que XL. stadiis ab hierosolimis aberat. eamque capiens cogitauit ibi etiam exercitum relinquere quatenus inde procedens etiam asa regis inuaderet. Metuens autem asa conatum hostis. & cogitans quia exercitus quantum ammodo cepit. posset eius uiolare prouinciam. misit ad regem damascenorum legatos & aurum & argentum petens ab eo solacium. & commemorans quia amicitiam eius antiquitus habuisset. Rex uero damasci & pecuniarum opulentiam grate suscepit. & solacia prebuit. amicitiam soluens quam habuerat cum baasa. Misit enim statim ad ciuitates que sub baasa imperio uidebantur [illegible] ut eas subuerteret. Quarum incendere alias depopulati sunt. idest [illegible]. & abela. & alias multas. H

audiens baasa rex israhelitarum edificare rama atque munire cessauit. uero cum studio festinauit. ut suis fieret auxilium. Igitur asa rex apparatum edificiorum quem baasa congregauerat construxit in eo loco duas munitissimas ciuitates. quarum una gabaa. altera uero masfa uocabatur. Post hec ergo tempus non habuit baasa pugnandi aduersus asa. Preuentus est enim a morte. & sepultus est in ciuitate thersa. cui successit filius eius helan. Hic & cum regnasset duobus annis interfectus est. quem occidit zamarias equitum ordinis dimidii princeps. Nam dum epularetur apud dispensatorem suum nomine osa. suasit quibusdam equitibus ut subito [illegible] ei armigeris & principibus desolatum repperientes occiderent. Nam milites eius cuncti circa obsidionem gabathene ciuitatis in palestina posite occupati uidebantur. Primus itaque rege zamarias princeps equitum. ipse in eius loco regnauit. & omne genus baasa secundum prophetiam gymonis interemit. Eodem namque modo domus baasa propter impietatem radicitus est euulsa. sicut domus hieroboam. Exercitus qui gabathon obsidebat audiens quod de rege contigerat & quod zamarias occidens eum inuasisset imperium. [illegible] principem suum amarin constituere regem. Qui de gabathena urbe mouens exercitum uenit in thersa. & accedens ad ciuitatem manu bellica eam cepit. Zamarias autem uidens ciuitatem suffocatam fugit in locum secretiorem aule regie. & succendens eam semet ipsum pariter concremauit. cum regnasset diebus VII. Mox israhelitarum plebs est diuisus. & alii quidem thenan regnare uolebant. alii autem amarin. Cumque uicisset pars amarin. interemptus est thenan. & in toto exercitu regnauit amarin. Tricesimo autem anno regis asa suscepit amarin imperium. & tenuit annis XII. quorum VI. annos in thersa fecit. reliquos autem in ea que maron appellatur [illegible] samaria. Hic autem nominauit eam somaron a somaro quodam qui ei montem uendiderat. in quo construxerat ciuitatem. In nullo autem differebat a prioribus regibus: nisi quod peior erat. omnes enim israhelitarum reges querebant quomodo suis impietatibus cottidie populum facerent a deo recedere. & ideo deus nullum permisit ex eorum genere superesse. Amarin ergo defunctus est in ciuitate samaria. successitque ei filius suus achab. Ex his namque cognoscitur quantam prudentiam humanarum rerum diuinitas probatur habere. quoniam bonos quidem diligat. malos autem abhorreat. & radicitus disperdat. Israhelitarum enim reges propter suam iniquitatem & iniustitiam. alter super alterum irruentes multi paruo tempore perierunt. & eorum genus exterminatum est. Asa autem rex hierosolimorum. qui duabus tribubus presidebat. propter pietatem ac iustitiam ad longam feliciterque a deo perductus est senectutem. & cum regnasset XL. duobus annis. bona morte defunctus est. Quo moriente successit ei filius suus iosaphat de abida matre procreatus. Hic autem imitatione patris sui deo pietate atque fortitudine cunctis operibus decreuerunt. De hoc rege non est modo referendi necessitas.

Igitur achab rex israhelitarum habitauit in samaria. tenuitque principatum annis XX. & duobus: nichil amplius innouans quam priores fecerant reges nisi quod mali magnitudine plus omnibus tenderet ad peiora. & omnem eorum nequitiam. & quod ad diuina pertinet iniuriam. imitatus est. & precipue constructas ab hieroboam adorauit aras. & super hec multa alia peiora molitus est. Duxit autem uxorem filiam ionabal regis tyri & sydonis nomine iezabel per quam etiam didicit adorare deum. Erat autem mulier nimis acerrima simul & audax. que ad tantam uenit luxuriam atque insaniam ut & deo tyri quem baal appellabant templum edificaret. & plantaret omnium arborum lucos. constitueretque sacerdotes & falsos prophetas eidem deo seruituros. Ipse autem rex achab multos huiusmodi circa se fouebat. stultitia atque nequitia omnes priores suos excellens. Quidam ergo propheta summi dei de ciuitate thesbites galaaditicas regionis nomine helyas ueniens ad achab dixit ei. quia deus iurauerit neque ymbrem neque ros illis annis in eam prouinciam se emissurum. nisi ipse rursus apparuisset. Et cum hec dixisset. accessit ad partes australes. & habitauit circa torrentem quendam unde poculi habebat auxilium. nam corui ei cibum cottidie deferebant. Cumque flumina siccitate nimia defecissent in ciuitatem sarreptenam non procul a sydone tyroque deuenit. que ciuitas in harum medio constructa est. Deus enim preceperat illic cuidam mulieri uidue. ut cibum ei preberet. Et cum non procul esset a porta. uidit mulierem uiduam suis manibus colligentem ligna. Cui cum deus significasset. hanc esse que ei cibum ministratura foret. accedens salutauit eam. & ad bibendum aquam sibi tribui postulabat. Que cum iret denuo uocans eam & panem sibi poposcit afferri. Illa cum iurasset nichil se met in domo habere nisi modicum farine & paululum olei. & propterea processisse ad colligenda ligna. ut conspersa farina sibi filioque suo panes faceret: cum aliud nichil super esset. & fame morerentur. ait helyas propheta. Confidens perge. & in spe meliori consiste. faciens mihi primitus parumper. Predico namque quod non deficiet ydria farine nec uas olei. donec deus gratiam ymbrem fundat in terras. Hec eo dicente propheta ueniens illa ministrauit. & sibi & helye nichil horum defuit. donec siccitas defecit. Meminit huius siccitatis & menander in gestis regis [illegible]. dicens. Et siccitas super eos facta est a mense yperitheon usque ad alium annum yperithei. usque dum quidam deo supplicaret. & multa flumina sunt emissa. siccitate facta significans sub rege achab. Mulier itaque quam paulo ante diximus pabulum prebuisse [illegible] cum decidisset filius eius [illegible] & mortuus esse uideretur. defleuit & manibus sese [illegible] uocesque luctuosas emittens. accusabat [illegible] factam iniuriam helye prophete. & quia ipse peccata [illegible] puer fuisset extinctus. Ille uero eam eque animo esse [illegible] sibi filium dare iubens [illegible] restituere promisit. Quo accepto portans eum helyas ad locum ubi ipse degebat & [illegible] clamabat ad deum [illegible] que eum susceperat & nutriuerat. eo quod filius eius fuisset mortuus. rogabat ut denuo animam puero redderet [illegible] Cumque deus & matris [illegible] misericordiam [illegible] Illa autem gratias propheta referens [illegible] ueritatem. Transacto autem paruo tempore helyas propheta [illegible] ad achab [illegible] Iosaueit [illegible]

arbem tiarum misisset ad perquirendum helyam nec inuenisset.
precepit et uel ipse quoque requireret. Quod dum fieri placuisset, rex
achab et abdias per singula tenentur perrexerunt. Idem enim abdias
tempore quo iezabel regina prophetas domini occidebat. ipse c. prophetas
in spelunca abscondit. et eos pane et aqua nutriuit. Cumque ergo
abdias recessisset a rege. helyas propheta occurrit. A quo requi
sit quis esset. et agnoscens esse helyam stratus adorauit. Cui
helyas. Perge inquit ad achab. et dic quia assum. Cui ille respondit.
Quid mali passus a te ille me mittat qui possim indubitanter
occidi. An ignoras quia rex nullum locum reliquit quo non dire
xerit ut te repertum ad casum necis adducat. Timebat enim
ne dum regi nuntiaret. helyas alibi discedens. ipse regi mentitus ui
deretur. ac mortem subiret. Commemorabat ergo helye quemadmo
dum cum iezabel prophetas occideret. ipse c. absconsos in spelun
cis aluisset. Cui helyas nichil inquit metuens ad regem festinus ac
cede. Prebuitque ei iusiurandi religionem quod illa die ipse quoque ue
niret ad achab. Cumque abdias regi nuntiasset, quod uidisset
helyam. achab mox uenit ad eum. requirens cum ira grandi si
ipse esset qui in populo hebreorum impietatis auctor foret. Tunc
helyas in nullo formidans ait eum potius omnia mala perpetrasse
eiusque genus qui in illam prouinciam deos alienos introduxisset. ac
deum uerum reliquisset. Nunc inquit precipe omnem populum congregari
in monte carmeli et omnes prophetas tuos. et uxoris tue prophetasque
lucorum quadringentos. Qui dum omnes ad predictum montem
achab euocante uenissent. stans in medio eorum helyas ait. Quo
usque diuisam mentem habetis. et in praua conuersatione consistitis.
Si ergo putatis nostre prouincie deum esse uerum. solum eum sequimini.
eiusque mandata seruate. si uero hunc non creditis. sed peregrinos deos ex
hibenda esse putatis ueneratione. et nichilominus obedite.
Cumque populus ad talia non responderet. petiuit helyas ad pro
bandam fortitudinem dei sui et aliorum deorum sumere ipse bo
uem unum. et occisum super altare poneret. neque tamen igne sub
posito. et illi similiter facientes proprios deos inuocarent. quatenus
eorum hostias concremarent. Hoc autem facto cognoscemus ueri dei
preualere naturam. Quod cum omnibus placuisset. precepit helyas
ut illi prius eligentes bouem occiderent. et deos proprios inuocarent.
Quorum dum non audiretur oratio. deridens helyas monebat eos
maiori uoce ad deos suos clamare. dicens eos fortasse in itine
re esse. aut in aliquo loco dormire. Illis autem a matutino usque ad
mediam diem hec facientibus. et semet ipsos more patrio cultris et
gladiis incidentibus. et nichil agentibus uel proficientibus. cum ipse
esset iam hostias oblaturus. illos quidem abire precepit. populum uero
in proximo iussit accedere ut uiderent et custodirent eum ne ligno
nis ignem latenter immitteret. Cumque populus accessisset. sumens
xii. lapides secundum tribus hebraici populi. construxit ex eis altare. et
circa illud fecit foueam ualde profundam. et imposuit ligna super
altare. et eis superposuit hostias. Precepitque quoque ut iiii. ydrie
de fonte complete deferrentur super altare. donec fouea illa que
aquam ipsam ex altari suscipiebat impleta manaret. Quo
facto. cepit orare dominum. ut erranti populo sua potestate manife
stam faceret. Cumque hec dixisset. repente ignis de celo ui
dente populo cecidit super aram. et consumpsit hostias uniuersas
ita ut et ipsa aqua concremaretur. et locus hactenus ita usque
nunc perdurat. Hoc uidentes israhelite ceciderunt in faciem. et ado
rauerunt unum deum. solum maximum et uerum. dicentes se
alienos deos praua opinione coluisse. Et comprehendentes
falsos prophetas. cunctos helya precipiente peremerunt. Dixitque
helyas ad achab. Perge ad conuiuium nichil de reliquo cogitans.
nam post paululum uidebis a deo ymbrem largissimum effundi.
Achab uero post hec uerba discessit. helyas autem ascendens in
uerticem carmeli montis posuit in terra genibus et capite orauit.
Quo facto. iussit ministro ut pergens in quendam scopulum ad
mare respiceret. si alicunde nubem suscitari uideret. Nam
aer erat ualde purissimus. et serenitate perspicuus. Quo as
cendente nichilque se uidere dicente. dum sepius hec fecisset.
ait se uidere nubem. non tamen amplius quam unius hominis uestigio
crescentem. Quod cum audisset helyas. misit ad achab iubens
ut ad ciuitatem citius iret. antequam ymber prorumperet. Qui mox
in urbem iezrahel festinus ibat. Repente namque aere obdu
cto caligine et nubibus ad operto. spiritus uehemens ortus est. et
uberrimus ymber effusus. Helyas autem diuinitus inspiratus
ante currum regis in ciuitatem iezrahel usque peruenit. Audiens
autem iezabel signa que fuerant ab helya patrata. et quod prophetas
suos interemisset. indignata misit ad eum nuntios. et per eos
minauit se ita eum interfecturam. sicut ille peremerat eius prophetas.
Tunc helyas formidans fugit in ciuitatem bersabee que est in ulti
mo sortis iude. in terra ydumeorum. et ibi relinquens suum mini
strum abscessit in heremum et orauit ut moreretur. non enim
se meliorem patribus esse dicebat ut illis mortuis ipse uiuere
aliquatenus exoptaret. Quo dicto. circa quandam arborem ob
dormiuit. Et cum aliquis eum excitasset. surrexit inueniens cibum
et aquam. Comedens autem et percipiens ex illo cibo uirtutem.
ambulauit xl. diebus et totidem noctibus ad montem syna ubi
moyses leges a deo dicitur percepisse. et inueniens in eo speluncam
quandam ingressus in eam ibi morabatur. Cumque eum uox quedam ex
incerto requireret. quid illic adesset. et cur reliquisset ciuitatem
respondit eo quod occidisset falsorum deorum et populo ostendisset quia unum
solus deus quem ab initio coluissent. et ob hoc ad supplicium quere
retur a iezabel. Rursus autem audiens ut in spelunca rediret
ut quid oporteret fieri. altera die cognosceret. Altera die de spe
lunca egressus est. et facto subito terremotu. splendore ful
gentis ignis inspexit. factoque silentio uox diuina neque eum
timere precepit. quia nullus eum inimicus nocere posset. iussit
que ut domum reuertens ungeret regem populi hieu filium namsi.
in damasco uero syrie azahel. ipse autem constitueret prophetam helyseum
de ciuitate abela. et uniuersos impios perimeret. alios azha
el. alios autem hieu. Hec audiens helyas ad regionem reuersus
est hebreorum. et inuenit helyseum filium saphat arantem
et cum eo de aliis usque ad iuga xii. accedens proiecit super eum
pallium suum. Helyseus autem cepit statim [illegible] et relictis bubus
secutus est eum. rogans ut eum permitteret [illegible] parentes pro
posse salutaret. Quo iubente ut faceret. ualedicens eis
secutus est helyam. fuitque cuncto tempore eius uite discipulus et
minister. De hoc propheta hactenus dicta [illegible]. Quidam igitur
naboth de azarei ciuitate regio agro uicinus rogante rege
achab. ut ei uicinum agrum [illegible] precio uenderet. et eius

eo coniuncto potiore faceret possessionem. et si uellet pecu
nias acciperet. uel quos agros quem uellet eligeret. Naboth
autem dicente se hoc facere nolle. sed paternam sortem se possidere
contristatus rex quod alienum agrum non posset accipere. neque lauacri
usus est neque cibum. Iezabel autem uxor sua requisiuit contristationis
latenter [illegible] neque prandium appeteret. [illegible]
narrauitque ei achab superbiam naboth. qui ac si mansueto ser
mone [illegible] agri [illegible] et [illegible]
iniuriam. Illa uero rogabat ut [illegible] tristiciaque
recederet. et suo corpori [illegible] prouideret. [illegible] dicens
de naboth supplicio cogitare. [illegible] repente [illegible]
iudices israhelitarum nomine achab iubens ut ieiunarent omnes
et habito conuentu naboth facerent presidere cum utique esset insignis
genere. et instruerent quosdam tres uiros audaces. qui contra
eum testimonium dicerent quasi deum blasphemasset et regem
et hoc modo perimerent. Naboth igitur secundum scripta regine testi
monio contestes perhibitus quasi deum blasphemasset et regem.
lapidatus et mortuus est. Audiens autem hec iezabel [illegible] in
gressa est ad regem, eique dixit ut uineam naboth iam gratis possi
deret. Achab autem in his letatus que acta sunt. exiliens e lecto
pergebat uineam naboth inspecturus. In hoc indignatus deus.
misit prophetam helyam ad agrum naboth quatenus ad achab loque
retur de his que fuerant gesta. eo quod occidisset uerum dominum
agri. et ipse eum iniuste possideret. Helyas autem cum uenisset
ad regem dixit ei quod peccato magno se polluisset. et in illo lo
co quo naboth mortuus a canibus uidebatur fuisse deuoratus. ibi eius
sanguinem et uxoris eius fundendum. et omne genus eius esse periturum.
eo quod huiusmodi impietates effecerit. et contra leges patrias ciuem
iniuste perimeret. Contristatus autem achab et penitentiam agens in
dutus est sacco. et nudis pedibus ambulabat. non sumens pauca cibi
peccata sua plangebat. deum hoc modo placare contendens. Deus autem per dixit
helye quod achab quidem uiuente eius generis supplicium esset differen
dum. sed eius filii temporibus inferendum. Hec tu ab dixit helyas regi.
His itaque temporibus adadus filius adadi regis syrie et damasci
collecto prouincie toto exercitu. et solacia xxx. duorum regum ha
bitantium trans eufraten contra achab castra metatus est. Ille uero
cum par non esset in exercitu ad dimicandum non presumpsit acce
dere. sed omnia necessaria in ciuitatibus muratis includens.
ipse mansit in samaria. Habebat enim hec muros ualde
fortissimos. et erat inexpugnabilis obsidentibus. Rex igitur
syrorum sumpto exercitu uenit ad samariam. et obsidens eam
misit pro dono ad achab petens ut eius legatos susciperet. et quod
uellent agnosceret. Quod dum achab fieri permisisset. uen
ientes legati autem eum dixerunt. Mandauit rex adad diuitias.
filios et uxores tuas esse dandas. et si permitteres hec ita facien
da. ut tolleret ex his quecumque uellet: castra solueret. et ab ob
sidione cessaret. Achab autem legatis dixit. ut euntes suo dice
rent regi. quia ipse et sua omnia eius possessio forent. Iterum
rex syrorum alios nuntios misit ad eum. Achab autem de secunda
legatione permotus. collecto populo in medium. dixit quia ipse quidem pa
ratus fuerit pro salute et pace cunctorum uxores suas et filios et
omnem possessionem dare. quia hec prima legatio regis syrie
fuit. et nunc denuo missa legatione petit perscrutari domus ue
stras. ut quicquid in eis optimum inuenire possit auferat. uolens
occasionem facere pugne. et sciens quia meis rebus non pepercit. ad uestras
accessit. Ergo autem quod uobis placuerit exhibeo. Populus autem
respondit non esse obediendum. sed potius contempnendum. et ad pugnandum
se paratos existere. Legatis ergo respondit ut abeuntes dicerent regi
quia prime quidem petitioni esset paratus obedire. secundam autem peti
tionem non posset implere quia manere cupiunt securitate sol
licite. Adad autem rex audiens hec indignatus est et tertia legatione
misit ad achab minando dicens. quod cumulum terre altiorem erige
ret muris de quibus ille speraret. et faceret quod puluis sama
rie non sufficeret suo exercitui ad portandum in manibus. et his
minis uolebat eum terrere. Achab autem remandauit ei. quia
non deberet eque gloriari discinctus ut accinctus. id est non solum ita dis
cinctus uel auxilio nudatus quin tecum quasi accinctus id est multo
exercitu uallatus. ubi cuius locorum tam bene accingat in nullo
recuse tecum pugnare. Legati autem uenientes ad regem suum
iam in epulis constitutum. nuntiauerunt ei responsum. At ille repen
te precepit circumdari ciuitatem. et aggeres circa eam extolli. et
nullo modo obsidionem relinqui. Achab autem his gestis cum omni populo
erat in angustia constitutus. Accedente autem ad eum quodam propheta
et dicente dominum promisisse ut tanta milia ei dicioni subderet
et securior esset factus. et a formidine releuatus. Requirebat
autem prophetam. per quos hec uictoria peruenire deberet. per filios
inquit principum. te eorum imperium precedente. Conuocans autem
achab filios principum. inuenit quasi cc.xxx. duos uiros. Ag
noscens autem syrum ad conuiuia conuersum. apertis portas filios prin
cipum mox emisit. Exploratoribus autem renuntiantibus regi sy
rie quid ageret. destinauit qui eis occurrerent. et ad se ligatos
deducerent. siue pro bello. siue pro pace uenirent. Achab autem
alium exercitum habuit infra murum in subsidiis. Porro fi
lii principum congressi cum syrorum custodibus multos eorum inter
emerunt. et alios usque ad castra persecuti sunt. Videns ergo achab
eos uincentes. et alium exercitum dimisit exire. Qui
repente in syros irruentes. preualuerunt eis. Non enim syri spe
rabant eos super se sic inopinabiliter fuisse uenturos. Quos
inuenientes nudos et ebrios ita persecuti sunt. ut et arma re
linquerent fugientes. et uix in equo rex potuisset euadere.
Achab autem multos interimere persequens interfecit syrorum. et eorum
castra diripuit. et inueniens in eis diuitias non paruas auri
et argenti. et currum et equorum. in ciuitatem denuo reme
auit. Propheta autem monuit eum ut prepararet exercitum. quia
futuro anno denuo super eum syri reuerterentur. Adad autem rex
syrie cum paruo exercitu de prelio liberatus. cum amicis prius
cogitabat. quemadmodum denuo cum israhelitis dimicaret. et non pl
in montibus: quia dii eorum in montibus preualerent. et propterea ab
illis esset uictus. et si in campo cum eis pugnaret uincere eos u
terent. Super hoc autem consilium habuit. ut reges qui uenerant ad
solacium ad propria redire permitteret. et eorum exercitu ad plu
rimos satrapas ordinaret. et in loco occisorum exercitum
de prouincia eligeret. et equos et currus suppleret. Rex autem
syrorum credens sibi hec bene fuisse dicta. congregauit exercitum
uerisque tempore castra mouens. uenit ad ciuitatem afeka. et
in campo magno castra composuit. Achab autem occurrit ei cum sua

144

inruere. et e diuerso castra sua fixit. et erat ei exercitus ualde paruus. Tunc rursus accessit ad eum propheta. et uictoriam ei promisit in domini uirtute, qui non solum in montibus: sed et in campis ei auxilium contra syros ferret. Igitur vii. diebus castris positis quiescebant. septima uero die diluculo procedentibus hostibus aciemque constituentibus ad bellum, e diuerso et achab suum mouit exercitum. Et congressi robustissima dimicatione commissa, hostes conuertit in fugam. et ad extremum insecutum persequens imminebat. Illi uero curribus suis impediti, ab inuicem sunt extincti. et pauci fugere in urbem afeka. Sed et ipsi sunt mortui. muris enim cadentibus super eos xx. et vii. milia defecere. In prelio autem c. milia sunt occisa. Rex autem adad fugiens cum quibusdam fidelissimis seruis suis in loco subterraneo celabatur. Cui dum dixissent serui quia israhelite clementes essent et misericordes et possent consueto more rogantibus salutem conferre: si cincti rogarent achab. Ille autem permisit eos abire. Tunc illi induti saccis et restibus sua capita alligantes, sicut enim olim captiui rogabant, uenerunt ad achab petentes eum, ut adad rex mereretur salutem, quia ei esset proprius seruus. Ille uero dixit se libenter uidere si uiueret, nec in bello defecisset. honorem se ei ac deuotionem exhibiturum, ut fratri, haec debita dimissurum. Tunc illi accipientes iusiurandum ut nichil pateretur aduersi, eduxerunt eum de loco in quo uidebatur esse celatus. et ante achab duxerunt. Qui cum adorasset, dans ei dexteram leuauit eum in curru, et osculatus eum iussit esse securum, dicens ut nichil mali deberet de cetero formidare. Adad autem gratias egit, et nullo se tempore obliuisci haec beneficia promisit. et etiam ciuitates israhelitarum quas abstulerant reges ante eum redditurum se dixit et damasci, ut iret rex hebreorum egrederetur ad suam ciuitatem, sicut maiores eorum in samaria. Celebratis itaque federibus inter eos, achab multis muneribus donatum adadum, ad proprium dimisit regnum. Igitur bellum adadi regis syrorum quod habuit aduersus israhelitas hoc modo terminatum est. Interea quidam propheta nomine micheas accedens ad unum israhelitarum, petiuit ut eum in capite pro uoluntate dei percuteret. Quo nolente, dixit ei quod quia inobediens esset deo, eique proprio leone occurrente periret. Quod dum contigisset, accessit propheta rursus ad alium, et illi id idem facere imperauit. Qui dum percussisset eum, et ei uerticem cruentasset, alligato capite accessit ad regem dicens, quia dum esset in exercitu constitutus accepisset a quodam tribuno seruandum captiuum sub ea conditione ut si captiuus fugeret, ipse moreretur. Quo fugiente, is qui eum tradiderat mortem ei minabatur inferre. Respondente autem achab morte eum mori iustissima, soluens caput agnitus est esse micheas propheta. Hac enim parabola utebatur propter sermones quos ei erat dicturus. Ait namque: quia cum deus ei concessisset ut supplicium hostis euaderet, ipse inimicum ei adadum qui dominum blasphemauerat dimisisset: et propterea deus decreuisset ipsum quidem ab illo perimi, populum uero ab eius exercitus inuasione consumi. Iratus uero achab prophetam clausum seruari iussit. et confusus michee sermonibus ad propriam domum remeauit. Igitur de achab haec dixisse sufficiat. et reuertar ad regem duarum tribuum.

Igitur iosaphat rex hierosolimorum tenens imperium et exercitum in ciuitatibus non minore pacem habuit in regno quam pater eius et etiam munitiones in ciuitatibus collocauit. Habuit enim et spiritum pietatis et cooperante sibi diuinitate eo quod esset iustus et pius et quod bonum coram deo fieret inquireret. Honorabant eum reges in circuitu constituti conferentes pecunias, ita ut diuitias haberet amplissimas et gloriam magnam. Anno igitur tertio regni sui conuocatis prouincie principibus et sacerdotibus iussit ut peragrantes ubique omnem populum sub eo constitutum docerent per singulas ciuitates mosaicas leges, ut eas sine preuaricatione seruarent, et circa eius religionem deuoti semper existerent. In his cuncta multitudo leta facta est, ut nichil amplius amplecteretur neque diligeret quam seruare leges. Confines et omnes nimis amabant iosaphat. Cumque in summa pace regnaret, palestini ei soluta tributa reddebant. et arabes singulis annis dabant ei agnos ccc. lx. et totidem arietes. Muniuit et ciuitates maximas atque fortissimas. et exercitum in eis contra hostes et arma disposuit. Erat enim ex iuda armatorum exercitus ccc. milia uirorum quorum principatum edrous tenebat. Iohannis uero ducentorum milium princeps erat. De tribu beniamin cc. milia regebat archari. Alter uero princeps milicie nomine iohonath armatorum sub se habebat cent[illegible] milia qui regi famulabantur quos direxit ad munitissimas ciuitates. Accepit et filio suo ioram filiam achab regis nomine athaliam. Et cum die quodam iosaphat uenisset in samariam, suscepit eum achab. et ipsi et populo eius magna largitate hospitalitatis exhibuit, in cibo et potu. et rogauit eum ut contra regem syrorum adadum ei solacia non negaret, quatinus ramoth urbem in galaad sitam auferret, quae eius patris primo fuisset, et ei a rege syrorum fuisset ablata. Iosaphat igitur promisit se ei solacia daturum. et statim suum exercitum uocauit ab hierosolimis. Egressi autem foris ciuitatem ambo reges. et in soliis propriis uterque residentes, suum exercitum ordinabant. Iosaphat uero iussit ut si aliquis prophetarum adesset, consideret si esset eo tempore prelium contra syrum agendum. Nam pax permanserat inter achab et adadum regem syrie tribus annis. ex quo eum post captiuitatem dimiserat ad propria remeare usque ad illum diem. Vocans ergo achab prophetas suos numero quadringentos, iussit consulere si deberet pugnare contra adadum et ciuitatem posset recipere. Prophete autem dixerunt, quia pugnaret et uinceret. et syrum captiuaret sicut et prius. Iosaphat autem intellexit in eorum sermonibus quia falsi prophete essent, et requirebat si ibi esset aliquis propheta dei ut certius futura cognoscerent. Achab autem dixit ibi esse quendam nomine micheam inuisum sibi nimis hominem, qui sibi prophetasset quod a rege syrorum in bello uincendus esset. et ob hoc ipse propheta in custodia teneretur. Cumque petisset iosaphat eum uocari, misit quendam eunuchum ut adduceret illum. Et cum uenisset ad micheam indicauit ei quia omnes prophete uictoriam regi predixissent. Ille autem dixit se nichil aliud fore dicturum, nisi quod deus in ore posuisset. Cumque uenisset ante achab, coniurauit eum ut secundum ueritatem diceret. Tunc respondit micheas ostendisse sibi dominum fugientes israhelitas. et esse in persecutione syrorum. et aberrantes cunctos dispergi in montibus sicut greges sine pastore. et ad extremum se uidisse dixerat quod omnes reuerterentur ad propria. ipsum uero solum in prelio occubuisse. Cumque micheas haec dixisset, ait achab ad iosaphat. Nonne dixeram qualis sit erga me huius hominis affectus qui semper mihi mala prophetat. Micheas autem respondit quia quod uerum dei spreuisset. et quod falsis prophetis crederet qui eum deceperant ut cum spe uictorie egrederetur ad bellum. ideo imminere iras ei in prelio. Achab tunc ex eius uerbis in tristicia [illegible]. Sedechias autem quidam falsus propheta accedens ad regem ait non esse audiendum micheam, quia nichil uerum diceret. nam et helyas quidam propheta prophetauit in iezrahel ciuitate sanguinem tuum a canibus esse lambendum, sicut et sanguinem naboth, quem propterea rex fuisset occisus. Quibus ab helya sic prophetatis apertum est micheam mendacem esse, qui meliori prophete contraria dicit, eo quod tertia die debeas mori rex in ramoth et non in iezrahel. Cognoscens itaque rex si uera sunt que iste dicit, aut si habet spiritum dei in se loquentem. Ecce a me palmis in facie sua nocebit manum meam. sicut iadan propheta dexteram regis hieroboam aridam fecit dum eum capere uoluisset: hic omnibus notum est. Cumque sedechias percussisset micheam in faciem et nichil fuisset passus, confortatus achab in se, et ipso mouit exercitum contra regem syrie. Plus enim uincebant uerba falsi prophete quam michee, ut ex occasione perueniret ad finem. Tunc sedechias faciens cornua ferrea dixit ad achab quod unum ei manifestasset deus, in illis omnem syriam subiciendam. Michea uero dicente quia sedechias post paucos dies in cubiculo se celaret pre timore sui iudicii, iussit rex micheam duci in custodiam ad amon et ioas principem ciuitatis. et nichil aliud preter panem et aquam ei ibi dari. Igitur achab et iosaphat reges sumentes exercitum uenerunt ad ramoth ciuitate. Rex autem syrorum audiens eorum aduentum, suum eis obuiam exercitum. et non procul a ramoth fixit castra. Constituerant autem inter se achab et iosaphat, ut achab regium scema deponeret et iosaphat suis armis indutus astaret in acie. Achab igitur michee dicta uoluit declinare preterito regio habitu. et tamen quod predictum fuerat euenit. Rex namque syrie exercitui precepit uniuerso, ut nullum alium perimerent nisi regem israhel. Syri igitur facta congressione uidentes ante aciem iosaphat regem astantem, putantes esse regem achab, impetum fecerunt. Cumque circumdedissent, et dum cognouissent ipsum non esse, recessere post tergum. Ab ortu namque diei usque ad uesperam pugnantes, preualente mandato regis neminem penitus occiderunt, querentes achab solum interficere. et inuenire nequiuerunt. Quidam uero miles de syris nomine adan cum sagittasset inter hostes, achab per loricam in pulmone percussit. Achab autem suum casum exercitui manifestare noluit, ne timore solueretur, sed aurige precepit ut conuerso curru a prelio declinaret, quia mortaliter fuisset sagittatus. et usque ad occasum solis ex sanguinis fluxu mortuus est. Igitur exercitus syrorum nocte superueniente precone signum dante a castris, mortuum esse scientes achab, ad propria sunt reuersi. Corpus igitur achab sui referentes ad samariam sepelierunt. et currum eius abluerunt in iahara fonte samarie achab sanguine cruentatum. et tunc cognouerunt helye prophetiam fuisse ueram. Canes namque eius linxerunt sanguinem: et meretrices ad fontem quod erat reliquum diluerunt. Mortuus est igitur achab in ramoth, michea propheta haec predicente. Cumque igitur haec achab regi a duobus prophetis predicta uideantur, oportet semper diuinitatem coli et honorari, et predicari, et que uera sunt semper credere plusquam ea que pro uoluntate dicuntur complecti. et arbitrandum quod nichil sit utilius quam bonorum uirorum prescientia, deo nos per eos docente, quid unusquisque debeat obseruare. Cogitandum est igitur ex his que achab regi peruenerunt quod debet homini peruenire quamquam prescitum non potest euitari. sed ipsa passio mundi spe seducit homines blandiendo, donec a deo debita passio compleatur. Hoc igitur modo uidetur achab deceptus, ut predicentibus perditionem suam non crederet prophetis, quibus autem ea que delectabant illa plus credendo moreretur. Mortuo autem achab, ochozias eius filius ei successit in regno.

Explicit liber octauus iosephi antiquitatis iudaice.

INCIPIT LIB. VIIII.

IOSAPHAT ITAQUE ad hierosolima remeans post bellum quo solacium prebuerat achab contra regem syrie sicut prediximus, occurrit ei hieu propheta. et culpauit eum cur achab solacia prebuisset homini impio et maligno. dominum dicens haec moleste pertulisse, sed tamen licet ualde peccasset, propter naturam et optimam eius ab incursu hostium in bello liberasset. Tunc rex iosaphat ad gratiarum actiones et ad sacrificia dei conuersus est. et post haec cepit omnem suam prouinciam circuire et populum edocere ut leges mosaicas omnino seruarent, et pietatis opus circa deum exhiberent. Constituit et iudices in unaquaque ciuitate sui imperii. et precepit eis ut pro nulla re ita cogitarent quam ut iusticiam populis exhiberent, et neque munera, nec cuiusquam dignitatem in iudiciali facto, aut diuitias, aut genus considerarent. sed omnibus equa iura tribuerent. scientes quia et que occulte geruntur, a deo non ignorantur. Haec cum docuisset in unaquaque ciuitate duarum tribuum, in hierosolima denuo remeauit. Constituit et iudices a sacerdotibus et leuitis atque primatibus, monens ut diligenter iusta iudicia disponerent. Sin autem de rebus maioribus quidam contribulium ex aliis ciuitatibus eos consulerent, cum maximo studio et iustissime responderent. quia rectum iudicium deberet esse in ea ciuitate ubi templum dei esset et habitaculum regis. Hos autem principes constituit amasiam sacerdotem et zabadiam qui erat de tribu iuda. et haec modo in regno suo cuncta disposuit. Eo tempore castra metati sunt aduersus eum ammanite et moabite. sumentes secum arabum maximam legionem. et castra posuerunt apud gaddi ciuitatem que est circa paludem asfaltidem trecentis stadiis ab hierosolimis. in qua nascitur palma simul et opobalsamum. Audiens autem iosaphat quod hostes transeuntes paludem in eius prouincia uenissent, metuens conuocauit populum in templum hierosolimis in medio sanctuario et stans contra faciem templi orabat. et inuocabat dominum ut ei auxilium preberet et robur quatinus hostibus preualeret. quia hoc ipse promisisset salomoni cum templum edificasset, ut ipse contra hostes dimicaret. et presumentes contra eos manus inferre comprimeret. et hostes qui in terram eorum uenissent, sua uirtute prosterneret. Haec autem iosaphat orauit. et in hunc modum populus uniuersus cum uxoribus et filiis supplicarent. Quidam itaque propheta ehethiel progressus in me

dnum cetum clamauit ad populum dicens. quia deus eorum preces audisset. et contra hostes sine dubio uellet dimicare. precepit ut altera die electo exercitu occurrerent hostibus; eosque inuenirent in ascensu gaddi. qui lucens dicitur culmen. et contra eos non dimicarent. sed tantum modo stare uidentes quomodo diuinitas pro eis pugnaret. Hec dicente propheta. rex et populus in terram prostrati. deo gratias reddere. et leuite organis sollempnibus incessanter dicebant ymnos. Die siquidem facto. procedens rex in desertum sub ciuitate thecua. dixit ad populum quia oporteret obedire uerbis prophete. et ad bella non congredi. sed sacerdotes deberent stare cum tubis. et leuitas ut ymnum deo dicentes sic deo gratias agerent. quod hebreorum prouinciam ab hostibus liberaret. Placuit sententia regis et que precepit agebant. Deus igitur timorem maximum et tumultum super ammanitas inmisit. et putantes inter se stare hostes. mutuis se uulneribus occiderunt. ita ut ex tantis milibus nullus pene superesset. Iosaphat autem respiciens in conualle. ubi hostium erat exercitus. et uidens eam repletam corporibus mortuorum. letatus est in dei solacio inopinabiliter allato. quod eis non laborantibus ipse uictoriam contulisset. et iussit exercitum ut hostium castra diriperet. et mortuos expoliarent. Tanta autem erat multitudo peremptorum. ut tribus diebus exuentes corpora mortuorum pene uiribus defecissent. Quarta autem die congregatus est omnis populus in quadam conualle. de uirtute et solaciis benedicens deum. Pro qua re ipse locus uocatus est conuallis benedictionis. Deinde ducens exercitum ad hierosolimam. multis diebus ad hostias et epulas conuersus est. Igitur postquam hanc eius hostium uastationem. alienigene gentes audierunt. omnes ualde sunt territi. deum ei auxiliatorem aperte uidentes. Iosaphat itaque ex illo tempore cum magna gloria et iusticia. et amore diuine pietatis florebat. Fuerat autem amicus achab regis. et priori tempore communione cum eo facta naues fecerat que irent in ponthum et traciam pro auro. Sed ambo nisum suum implere non ualuere. quia naues pre magnitudine confracte sunt. et propterea alias naues non fecerat. Igitur circa iosaphat hec sunt gesta. Ochozias quoque filius achab regnauit super israhel in samaria. homo malignus et per omnia similis patri achab et matri iezabel. et adhuc peior quam hieroboam qui peccare populum docuit. Cumque iam in regno secundum haberet annum. rex moabitarum rebellauit ei. et tributa que achab eius pater dare debebat ministrare cessabat. Contigit autem ut quadam die idem ochozias cum descenderet de superioribus domus sue minus caderet. Et cum in egrotaret misit ad consulendum deum accaron muscam. hoc enim nomen erat illi deo de salute sua. Apparuit quoque deus helye prophete precipiens ut missis a rege nunciis occurreret. et eos requireret si populus israhel proprium deum non haberet. eo quod rex misisset ad consulendum alienum deum. Faceret quoque reuerti eos ad regem. et diceret ei ab ore meo quod non euadat hunc languorem. Helyas uero fecit secundum preceptum domini. et obuians nunciis narrauit eis uerbum domini. Nuncii quoque reuersi continuo ad regem. ammirante rege reuersionis uelocitatem. et requirente causam. dixerunt illi occurrisse sibi quendam hominem. et prohibuisse eos ultra procedere. et precepit nos tibi dicere ex mandato dei israhelitarum quod non possis ab hac egritudine liberari. Rex autem quesiuit de forma illius prophete. et dixerunt esse uirum hyrsutum. et pellicea zona circumdatum. Ille autem statim cognouit esse helyam. et iussit ad eum tribunum et l. armatos ut eum adducerent. Tribunus autem qui missus fuerat. inueniens helyam in montis uertice residentem. precabatur ut descendens ueniret ad regem. qui ille iussisset. quia si nollet. duceret inuitum. Cui helyas ait. Ut agnoscas me prophetam uerum existere. descendens ignis de celo consumat te et milites tuos. Continuo ueniens flamma ignis consumpsit tribunum et qui cum illo erant. Hac perditione regi nunciata. nimis iratus ad helyam alium tribunum misit cum totidem armatis. Qui ueniens ad prophetam uoluit eum uiolenter adducere. si noluisset sponte uenire. Orans iterum helyas. hic sicut prior fecit igne consumptus est. Agnoscens hoc rex. et tercium quinquagenarium destinauit. Hic autem cum esset sapientia et moribus ualde mitissimus. ueniens ad locum ubi erat helyas. nimis blande locutus est dicens. quod inuitus regis iussioni parens ueniret ad eum. et quod priores quinquagenarii non uoluntarie sed coacti uenissent ad eum. rogabatque ut haberet misericordiam in armatis qui cum eo uenerant et descendens ueniret ad regem. Helyas quoque suscipiens eius mansuetudinem. et uerborum eius urbanitatem. descendens secutus est eum. Cumque uenisset ad regem prophetauit ei dicens. hoc sibi indicasse dominum. quia quasi eum spreuisset quasi non esset deus ac misisset ad deum accaron consulere de languore suo. ob quam rem intelligeret te agnosceret moriturum. Ochozias ergo tempore transacto. sicut predixerat helyas mortuus est. Cui successit in regno frater ioram. nam sine filio mortuus est. Hic uero ioram par fuit achab malignitate. et regnauit annis xii. homo circa deum iniquitate et impietate plenus. Nam relinquens cultum uerum sui dei. extraneos uenerabatur deos. et erat malus rebus nimis acerbus et pessimus. Illo etiam tempore helyas ab hominibus est ablatus. et usque ad hodiernum diem nullus finem eius cognouit. discipulum uero sicut prediximus reliquit helyseum. De his helya et enoch qui fuerant ante diluuium in libris sacris scriptum est. quia sublati sunt de terra. et eorum mortem nemo cognouit. Suscipiens itaque regnum ioram. contra regem moabitarum mouit exercitum. qui a fratre suo ochozia recesserat. nam patri eorum achab idem rex moabitarum dabat dabat omni anno cc. milia ouium cum lanis suis. Congregans quoque ioram exercitum. misit ad iosaphat monens quod patris sui achab antiquus amicus esset. ut ei solacium contra moabitas pugnaturo et ammanitas preberet. qui ab eius regno recessissent. Et iosaphat non solum se adiutorem ei esse promisit. sed et regem ydumee qui sub se esset compulsurum. ut eidem quoque ad pugnandum subuenirent. Ioram autem rex talibus promissionibus a iosaphat receptis. sumpto exercitu uenit in hierosolimam. et nimis clare a rege iosaphat susceptus est. Placuit quoque eis ut iter ad hostes per deserta ydumee facerent. inimicis non credentibus quia ex ea eis fieri posset inuasio. Tres quoque reges ab hierosolimis properabant. hoc est rex hierosolimorum. et rex israhel. et rex ydumee. Et cum vii diebus iter fecissent. exercitus et iumenta ad inopiam uenerunt. nam duces ignorantia itineris oberrauerant. Omnes quoque in angustia erant constituti. precipue tamen ioram. Tristicia quoque faciente. clamauit ioram ad dominum dicens. Quid mali facientes deduxisti tres reges. ut sine bello traderentur regi moabitarum. Quem iosaphat confortabat uir cum esset iustus. et mittens in omnem exercitum requirebat si quis in eo esset dei propheta. ut per

145.

eum uoluntatem dei cognosceret. et quid faciendum esset audiret. Quidam autem de famulis ioram dixit ibi esse helyseum filium saphat discipulum helye. Reges autem surgentes uenerunt ad eum. in tabernaculum eius. et consuluerunt eum de futura milicia. precipue tamen ioram. Helyseus autem dicebat ut illi molestus non esset. sed potius iret ad prophetas patris sui matrisque quos uenerabatur. Ioram quoque rogabat et supplicabat ut eis prophetaret. et in tercio laboraret. Illo uero iurante per dominum quia ei non responderet. nisi propter iosaphat sanctum et iustum. deducto ad medium quodam homine sciente psallere diuinitus inspiratus propheta iussit regibus ut in torrente multos lacus effoderent. et neque nube. neque spiritu aliquo flante. neque ymbre diffuso uidebitis flumen aqua plenum. ita ut homines et iumenta a periculo sitis faciat. et non solum id uobis donabit. sed et hostes superabitis. et urbes moabitarum munitissimas capietis. et arbores pomiferas incidetis. et uastabitis prouinciam. et fontes et fluuios obturabitis. Hec propheta dicente. altera die priusquam sol oriretur. torrens uehementer influxit. Contigit autem uti in ydumea tribus diebus uehemens ymber effunderetur. ita ut exercitus et iumenta in nimia habundantia rigaret. Cumque moabite audissent reges per desertum contra se uenientes. collecto exercitu rex eorum iussit ut montana exercitus eius aggrederetur. ne latenter reges prouinciam inuaderent. Et cum hebreorum exercitus non esset procul a moabitide regione. respicientes moabite orto sole aquam in torrente similem sanguini. suspicati sunt quod tres reges se inuicem peremissent. et fluuius eorum sanguine redundaret. Quod cum uiderent. petierunt a rege suo. ut eos ad spolia hostium destinaret. Et impetu facto quasi ad diuicias preparatas ad inimicorum castra uenerunt. et spe sua decepti sunt. Nam subito surgentes israhelite circumdederunt eos. et aliqui deperempti sunt. alii per uniuersa prouincia dispersi. Tres quoque reges ingredientes moabitarum ciuitates subuerterunt eas. et agros populati sunt. et uehementer exterminauerunt. replentes eos lapidibus torrentium. et arbores optimas absciderunt. et fontes aquarum obstruxerunt. et muros urbium usque ad fundamenta deposuerunt. Rex autem moabitarum dum persecutione et obsidione nimium pateretur. et uideret ciuitatem capi posse. impetum fecit cum septingentis uiris. ut inter hostium castra quo eiusque non posset effugeret. quod tamen implere non potuit. Nam ad quendam locum ueniens ualde munitum. dum fugere non ualuisset. reuersus ineuitate opus desperationis et crudelis necessitatis impleuit. Filium enim suum seniorem qui erat ei successurus in regno eleuans super murum ut a cunctis hostibus uideretur. deo immolauit holocaustum. Reges autem uidentes hoc facinus eius necessitatis. ab urbe et humana compassione et misericordia intentionem presumptionis soluerunt et ad propria remeauerunt.

Iosaphat quoque reuersus hierosolimam in pace degebat. et cum paucum tempus post illud prelium uixisset. defunctus est. Qui uixit annis lx. regnauit autem xxv. magnificeque meruit in hierosolimis habere sepulturam. cum similis fuisset operibus dauid. Reliquit autem filios multos. successorem uero habuit seniorem filium nomine ioram. is enim nomen habebat fratris matris sue regis israhel. Reuersus autem de regione moabitide ioram rex israhelitarum in samariam. honorabat helyseum sicut prophetam. Huius helysei actus uolo narrare. Sunt enim ualde precipui. et hystoria digni. sicut ex sacris libris datur agnosci. Ad hunc enim helyseum cum accessisset uxor abdie qui fuerat quondam dispensator domus achab regis eique dixisset. quia si meminere dignaretur non ignorare quod uiros suos liberasset a morte prophetas dum uellet eos iezabel uxor achab occidere. et absconsos c. diebus pauisset. et post mortem eius urgeretur a creditoribus ut filii eius ad seruitium ducerentur. ob quam rem rogabat ut eius meritus misereretur sui et filiis suis. et aliquod solacium necessitatis preberet. Et dum helyseus requisisset quid haberet in domo sua. illa respondit se nichil aliud habere nisi paruum uas olei. Et propheta precepit ut multa uasa uacua sibi mox a uicinis accommodaret. et clausis ianuis domus sue ex illo paruo oleo in omnia uasa diffunderet. Que cum impleta fuissent omnia. et nullum uacuum remansisset. ueniens ad helyseum nunciauit ei. Ille uero ei consilium dedit. ut oleum uenderet. et precium creditoribus daret. ut ex ipso olei precio quod remaneret alimenta suis filiis seruaret. Hoc modo helyseus mulierem a debito et creditorum iniuria liberauit. Misit quoque helyseus nuncios ad ioram regem israhel ammonens ut uitaret quendam locum in quo esset multitudo syrorum in insidiis. ut cum exisset ad uenandum occiderent eum. Et ioram rex ad uenationem preparatam non est egressus. obediens prophete. Adad autem rex syrorum dum se uidisset deceptum quasi aliquis suorum regnorum sua consilia prodidisset. indignatus si inuenti fuissent minabatur uelut proditores secretorum regis eos occidere. cum utique hi consilium eius solum credidissent. Quidam autem per seruum dixit ad regem. ne falsa opinione seduceretur. nec crederet quod aliquis eius consilium prodidisset. sed helyseum prophetam omnes insidias regi indicasse. Et rex syrie misit inquirens in qua ciuitate helyseus habitaret. Illi uero qui missi fuerant reuersi indicauerunt eum in dothaym ciuitate morari. Et rex syrie adad qui et adezer misit ad ciuitatem magnum exercitum equestrium et curruum. ut caperent helyseum. Qui tota nocte circumeuntes urbem nichil egerunt. Die autem facta. cognoscens hoc minister helysei quia hostes eum comprehendere niterentur. helyseo quod agebatur indicauit. Ille uero securus de auxilio dei. contempnebat hostes. ministrumque metuentem crebro fiduciam habere precipiebat. sperans quia ostenderet deus uirtutis et potestatis sue presentiam. Et deus prophete orationes exaudiens quibus rogabat. ut minister non uideret multitudinem curruum et armatorum. ut remoto timore confortatus assisteret. Post hoc helyseus rogabat dominum. ut aspectus hostium obcecaret. et nebula eis inferret. per quam eum respicere non ualerent. Quo facto. ueniens ad hostes requisiuit quem quererent. Illis autem prophetam helyseum sequentem respondentibus. promisit se eis illum traditurum si ad ciuitatem in qua esset illuc sequerentur. Qui per dicente propheta deo scilicet mentes eorum obcecante. cum festinatione sequebantur. Et helyseus duxit eos in samariam ad regem ioram. et precepit ut portas clauderent. et exercitum ioram circa syros astare. Quo facto. rursus orauit ut hostium oculos aperiret. et caliginem ab eis auferret. Et repente ab illa cecitate reuocati. uiderunt se stare inter medios inimicos. et obstupescentes syri in nimia angustia sunt constituti. et cogitabant qualiter possent ab hoc periculo liberari. Et rege ioram consulente

hos occidi preciperet, sed hic Helyseus prohibuit dicens: iustum esse eos occidi qui lege belli capiuntur. Illos autem nichil mali fecisse preter quod ascendendo ad eum uenisse uirtute diuina. Obedit autem consilium, ut hospitalitatem eis preberet, et mensa eius sine lesione fruerentur. Ioram uero obediens prophete, dum communia opulentissima prebuisset Syris, dimisit eos ad proprium remeare regem. Redeuntes ergo et indicantes que peruenerant, ammiratus Adadieher inopinabile dei presentia atque uirtute. Et quod aperte diuinitas adesset Helyseo, neque iam latenter uoluit aliquid attemptare contra regem israhelitarum metuens Helyseum, et palam iam pugnare contra Ioram disposuit, credens eis se preualere multitudine milicie exercitus sui. Castra ergo metatus est, cum magna uirtute contra Ioram. Ille autem credens non se posse ei resistere, semetipsum in Samaria clausit, de murorum munitione confidens. Adadieher autem quod ei per ea audiuisset cogitans quia sine prosperis machinationibus capere ciuitatem, tam inopia ciborum eos obstringeret. Itaque ad obsidionem ciuitatis accessit. Tanta ergo fuit apud Ioram necessariorum inopia, ut propter magnitudinem famis in Samaria lxxx argenteis nummismatis caput asini uenderetur, quinque uero argenteis nummismatis fimum columbarum pro sale comparabatur. Hebreos autem timebat Ioram, ne propter famem traderet ciuitatem inimicis, et muros cotidie circuibat atque custodes, ne quis ab eis hostium intus occultaretur, et actus ciuitatis hostibus indicaret. Quod dum faceret, quadam die clamantem ad eum aliquam mulierem: domine miserere mei, putans eam aliquid cibi uel petere, iratus maledixit ei, iurans per deum nec aream se esse nec torcular unde aliquid ei prebere posset. Cumque illa nichil horum se dicere postulare, nec pro cibo poscere, sed ut ei causam dignaretur audire, iussit ut loqueretur atque diceret quecumque uellet. Tunc illa fecisse se dixit cum altera muliere uicina et amica sua hanc pactionem: ut quoniam famis inopia talis esset interficerent filios suos utreque masculos, et diebus singulis comederent eos. Ego autem primum meum occidi filium, et preterito die ambe eum comedimus, et illa hanc pactionem transcendit, et filium suum ne comedatur abscondit. Hec cum audisset Ioram uehementer afflictus, scissa ueste crudeli uoce plorauit. Deinde iratus Helyseum prophetam interficere uoluit, quia non supplicaret deo, cum potuisset precibus suis omne malum auferre. Repente ergo misit qui ei caput auferret. Nuncius itaque pergebat ut occideret prophetam, sed Helyseum hoc non latebat. Sedebat autem in domo sua cum discipulis suis, et indicauit eis quia Ioram filius homicide misisset qui caput ei auferret, sed uos inquit dum uenerit qui missus est et intrauerit obseruantes ianuas claudite, eumque paululum retinete. Secuturus est namque rex Ioram ueniens ad me eo quod eum penituerit quia me iussit occidi. Tunc discipuli eius dicta compleuerunt. Ioram enim penitentia ductus obuiam fuit circa prophetam, et metuens ne eum is qui missus fuerat occideret, festinauit ut necem prohiberet, et prophetam a morte reduceret. Veniens ergo ad Helyseum culpabat eum, cur a deo absolutionem malorum presentium minime postularet, sed sic eos fame perire despiceret. Helyseus autem statim prophetauit die sequenti ea hora qua ad eum uenerat rex altera die multam copiam ciborum affuturam, ita ut uenderentur in publico duobus siclis satum hordei, et uno siclo satum simile. Satum autem fere modium unum et semis italicum. Hoc dictum et Ioram et qui cum eo erant conuertit in gaudium. Nam Helyseo omnibus credebant propter rerum precedentium confirmationem, et inopiam illius diei, spes future habundantie leuigauit. Princeps autem partis tercie cum regis amicus esset, supra quem et tunc incumbebat respondit: Incredibile est o propheta quod dicis, et sic impossibile est ut de cataractis celi hordeum pluat deus aut simila, ita non potest credi quod a te nunc dicitur adimplere. Ad quem propheta: Hec inquit uidebis hoc modo fieri, sed non gustabis ex eis. Que taliter sicut ab Helyseo predicta sunt omnia completa sunt. Lex ergo talis erat in Samaria, ut habentes lepram et a tali passione non essent mundi corpore extra ciuitatem manerent. Quatuor ergo uiri propter hanc causam manentes ante portam, cum nullus eis aliquid cibi pre famis nimietate daret, et intra ciuitatem ingredi propter legis mandata non auderent, nam si ingressi fuissent pre famis magnitudine ibi necarentur, cogitauerunt inter se dicentes, quia si ibi manerent per inopiam deperirent, et ideo se tradere hostibus magis elegerunt, qui aut parcendo aut necando liberarent eos a fame. Hoc ergo consilio tractantes, nocte ad castra hostium deuenerunt. Incipiebat autem iam terrere et conturbare Syros, et sonum curruum et armorum eis inferre tamquam grandis exercitus super eos accederet, et paulatim turbarum fragor eorum auribus ingerebatur. Qui ita repente turbati sunt ut relinquentes castra propria, et concurrentes ad regem dicerent quia Ioram ex conducto solatio regis egypti et insularum super eos ascenderet, et eis uenientibus sonum tam uehementis audirent. Hec eis dicentibus et Adadieher cum ad eius aures similis sonus adueniret, cum multa turba et confusione relinquentes in castris equos ac iumenta innumerasque diuitias repente omnes fugierunt. Leprosi ergo qui discesserant a Samaria ad castra Syrorum uenientes, et intra eorum tabernaculis multum silentium tacitumque reperientes, in unum tabernaculum ingressi, dum nullum prorsus inspicerent, comedentes et bibentes portauerunt multas uestes et aurum, et extra castra celantes, deinde in aliud tabernaculum accedentes, et similiter ex eo res superplacitas tollentes, dum hoc quater fecissent et nullus eos omnino uideret, arbitrati hostes abscessisse, culpabant seipsos cur hoc Ioram regi et ciuibus minime nuntiarent. Tunc uenientes ante ciuitatis murum et custodes uocantes, indicauerunt eis quod fugissent. Illi autem hoc regis custodibus indicauerunt. A quibus hoc audiens Ioram uocauit amicos suos et principes, quibus ait regem Syrorum prius insidiis arte callidissima discessisse, eo quod desperaret fame capi posse ciuitatem, ut quasi fugientibus illis et nobis ad castrorum direptionem digressis, latentes intro irruant et interficiant et ciuitatem pariter deuastarent. Vnde uos moneo ut custodiatis urbem, et nusquam abire temptetis, hostes abisse credentes. Tunc dicente quodam optimatum regi et consilium dante ut duos equites usque ad Iordanem fluuium mitterent, qui cuncta perquirerent, et si illi capti ab hostibus non reuerterentur, securitas exercitui fieret ne egrederentur de ciuitate, et illos captos annumeraret his quos uastauerat fames. Hoc dictum dum regi placuisset, misit duos exploratores. Qui iter quidem inuenerunt ab hostibus uacuum, plenum uero cibis et armis que Syri reliquerant, ut leues essent ad fugam. Hec cum audisset rex, ad direptionem castrorum misit exercitum.

Qui nichil tulerunt uilest parumlum, sed aurum multum et argentum, greges armentorum iumentorum, et hordei multa milia, quantum nec in somno se uidere credebant, cum prius esurirent. Quo facto, a malis pluribus liberati maxima copia habuerunt, ita ut emerent duo sata hordei siclo uno, et satum simile duobus siclis secundum prophetiam Helysei. Horum itaque bonorum solus ille princeps potitus non est. Nam a cunctatus a rege ut staret ad portam, quatenus turba moderate ab egressu ciuitatis emitteret, ne alterutros comprimentes ad pericula peruenirent, et ille ibi oppressus est, ne gustaret ex illis que fuerant prophetata, quia ille solus hoc non credidit. Adadieher autem rex Syrie cum peruenisset ad Damascum, et agnouisset quia diuinitas ei et eius exercitui timorem incussisset, et fugam, et hoc non ex inuasione hostium contigisset, nimis afflictus ex hoc corruit in languorem. Illo siquidem tempore uenit Helyseus in Damascum. Hoc cognoscens Adadieher misit ad eum suum fidelissimum seruum Azahel nomine, ut ei dona portaret, et requireret si posset euadere languorem. Azahel itaque cum xl camelis quecumque erant optima ac preciosa in Damasco prouincia, et in domo regia dona portabat, et ueniens ad Helyseum decenter salutauit, et dixit se missum a rege Adadieher domino suo, ut ei dona portaret, et de languore consuleret, si posset euadere. Helyseus ergo precepit Azahel ut sileret, et nichil mali nunciare domino suo, quia procerto moreretur. Azahel autem hoc audiens contristabatur. Helyseus autem flebat et multas lacrimas effundebat, preuidens mala que passurus esset israhel ab Azahel. Et dum causam luctus Helysei Azahel inquireret, defleo inquit populum israhel, sciens mala que passurus est a te. Incendes enim optimates eorum, et munitissimas ciuitates incendes, et paruulos lapidibus allisos crudeliter trucidabis, et parturientes mulieres seua morte dirrumpes. Azahel autem dicente quem in uirtute est, ut per me possint talia peruenire, Helyseus ait dominum sibi indicasse, quia esset regnaturus in Samaria. Azahel itaque ueniens ad regem illi quidem omnia bona renunciauit, altera uero die intincto lagoo uinctus eum strangulauit illico, et ipse a principe regie potestatis obtinuit. Erat enim uir efficax, et multa deuotione Syrorum et Damascenorum florebat, ita ut hactenus ipse Adadieher et Azahel qui post eum regnabat quasi dii a Syris colerentur, propter beneficia et templorum edificia quibus Damascenorum exornauere ciuitatem. Isti namque soli in pompa cotidie quasi pro honore regio deferuntur, et Syri de eorum antiquitate gloriantur, et ut deos adorant. Ioram ergo rex israhelitarum audiens regem Syrie Adadieher esse defunctum, a timore et formidine qua habebat aliquo modo respirauit, et pacem gratanter accepit.

Igitur Ioram rex hierosolimorum filius Iosaphat equiuocus regis israhel suscepto regno, mox coniuges suos ad necem fratrum suorum et paternorum amicorum et principum, et malicie sue hoc fecit initium, differens a regibus qui ante eum fuerant, et primi in sollempnitatibus hebreorum et in religione diuina docuit uulgus extraneos adorare deos per Athaliam coniugem suam filiam Achab. Deus ergo propter promissionem regis David genus eorum noluit exterminare. Sed tamen Ioram nichil preter mittebat quominus aliquid noue impietatis efficeret, non imitans patrem suum Iosaphat. Illo tempore recedentibus ab eo ydumeis, et interficientibus regem, qui ei pater Iosaphat fuit subiectus, et alium qui eis placebat constituentibus, Ioram cum suis equitibus nocturnus in ydumea uenit, et eos quidem qui uicini ei regno uidebantur occidit. Longius autem non abiit, nam nichil dum hoc fecisset utilitatis exhibuit. Nam omnis ab eo recesserunt, simul et qui prouinciam Labonnan habitabant. Erat autem Ioram ita nefarius, ut et populum doceret in excellentissimos montes ascendere, et ibi deos alienos adorare. Cumque hec ageret et omnino leges patrias preuaricaret, delata est ei ab Helyseo propheta epistola, in qua pandebatur magna pena eum fore passurum, quia patrum suorum non esset imitator, sed israhelitarum regum impietate sequeretur, insuper et tribum iuda cogeret et ciues hierosolimitas relinquere sanctam dei culturam, et ad ydola conuertere, que Achab rex israhelitarum in suo regno fecisset, et quia fratres interemisset, et bonos uiros et iustos pariter occidisset, supplicium quod pro his suscepturus erat propheta in litteris declarabat, id est cladem populi et corruptionem uxorum regis et filiorum, et quia ipse quoque moreretur egritudine longa nimis afflictus, uisceribus propter nimietatem interne corruptionis effusis, ita ut uideret suam calamitatem, nec se posset ullatenus subuenire. Hec scripta continebat epistola Helysei. Post breuem tempus exercitus Arabum iuxta Ethyopum habitantium et alienigene gentes Ioram regnum ingressi, prouinciam uastauerunt, et regis domum, insuper et filios eius occiderunt et uxores, et unus solummodo filiorum eius nomine Achazias hostes effugiens derelictus est. Qui post hanc calamitatem predictam sibi a propheta languore incurrens multo tempore fatigatus diuino nutu ei uisceribus imminente miserabiliter supra indignatione defunctus est, cum uiscera sua diffusa uidisset. Quem mortuum populus multis contumeliis affecit, credentes eum ita a deo mortuum, ut nec exequiis regalibus dignus esset, et ideo non sepelierunt eum in patriis monumentis, nec ullum exhibuerunt honorem, sed uelut priuatum incumulum preterierunt. Vixit autem idem Ioram xl annis, ex quibus regnauit octo, tradiditque populus eius principatum filio eius Achazie. Ioram autem rex israhelitarum post mortem Adadieher regis Syrie sperans se posse capere Ramoth ciuitatem, et eam Assyriis auferre, cum magno apparatu castrametatus est super eos. In qua obsidione a quodam Syro nimio ac fere fatigatus est, et delatus est in ciuitatem Hiezrael, ut ibi eam maneret usque dum curaretur, relicto omni exercitu in Ramoth, et duce simul nomine Hieu filio Namsi, quia precepta rex esse factus, et postquam a uulneris demum reuerteretur ad pugnam. Interea Helyseus propheta misit unum discipulorum suorum dato ei oleo sancto in Ramoth ciuitatem, ut unguerat Hieu in regem, eique diceret quia eum diuinitas in regem elegisset, et et alia pariter indicaret, precepitque ei ut in modum fugae faceret, et quatenus illic cunctos fugiendo lateret. Qui dum uenisset in ciuitatem Ramoth, inuenit Hieu cum principibus militum obsidentes Ramoth, et accedens ad Hieu dixit se ei aliquid locuturum. Qui dum surrexisset et cum in cubiculum secutus fuisset, sumens eum seorsum iuuenis oleo caput eius infudit, dicens eum unctum a domino regem ad peremptionem generis Achab, et ad uindicandum sanguinem prophetarum qui a Iezabel regina fuisset effusus, ut domus Achab sic domus Hieroboam et Baasa radicitus depereat, et nullum semen de genere eius remaneat. Et ille quidem cum hoc dixisset, de cubiculo properanter exiliuit, ne ab aliquo in exercitu uideretur. Hieu autem uenit ad locum unde surrexerat, et cum aliis principibus residebat. Quibus petentibus ut eis diceret cur ad eum iuuenculus aduenisset, et insuper uesanum cum

appellantibus; respondit hieu. Recte eum uesanum iudicastis. nam uerba uesana loquutus est. Quibus innuentibus; uera audire, atque rogantibus; ait. Dixit mihi quia sim a domino electus rex. Hec cum dixisset, unusquisque; principum exuens se uestes proprias substernebant & intonantes tubas hieu regem esse clamabant. Hieu autem colligens proprium exercitum. & obsidione ramoth relinquens pergebat ad ioram in ciuitate hiezrael, in qua sicut prediximus pro uulnere curando iacebat. Contigit autem eo tempore hierosolimorum rex achazia uenisset ad ioram. erat enim filius sororis eius. ut uisitaret eum propter uulnus quod in obsidione acceperat. Hieu uero subito uolens super ioram irruere, rogauit ut nullus militum discedens regi ioram que gesta fuerant nuntiaret, dicens hanc esse maximam eorum circa se deuotionem, si eum hoc ordine regem demonstrarent. Illi uero in his que fuerant dicta gratanter iussa obseruabant. ne quis latenter pergens quod gestum fuerat indicaret. Hieu ergo sumptis equitibus; electis sedens in curru ibat in hiezrael. Et cum proximus fuisset ciuitati. explorator quem rex constituerat ut ad ciuitatem uenientes inspiceret, uidens cum multitudine uenientem hieu. nuntiauit ioram regi uidere se equites uenientes. Ioram uero repente nuntium misit qui ei occurreret. & quis esset agnosceret. Qui dum uenisset requisiuit ab hieu si pacifica essent. dicens se missum a rege. Hieu autem nichil respondens requirenti sequi se iussit. Quod dum explorator uidisset; indicauit ioram quod qui missus fuisset equestris mixtus multitudini ueniret cum eis. Igitur rege mittente alium. & hieu & hunc se sequi imperauit. Quod cum explorator ioram indicasset; ipse in curru conscendens cum achazia rege hierosolimorum in eius occursu egressus est. Hieu autem cum multa moderatione & disciplina agebat iter; Cumque ioram uenisset in agrum naboth. requirebat ab hieu si in exercitu recte omnia gererentur. Et cum hieu amarissime maledicerent matri eius ueneficam meretricemque; clamaret, metuens ioram & credens eum nichil cogitare quod esset salubre; conuerso curru ut poterat fugiebat dicens ad achaziam quod insidiis & dolo fuisset captus. Hieu autem post eum sagittam mittens. cor eius suo iaculo penetrauit, & ioram repente cadens. flexo poplite animam exalauit. Hieu autem continuo iussit badacro principi tele parat ut corpus ioram proiceret in agro naboth, recordans prophetiam helye quam patri eius achab predixerat. quod ipse & genus eius in illo perirent. Hec enim se audisse dicebat cum quodam tempore sederet in curru. cum achab prophante helya. quod & secundum dictum illius euenit. Igitur cadente ioram metuens achazias de sua salute conuertit currum in aliam itineris partem. cogitans qualiter effugeret hieu. Ille uero persecutus est eum. ad quendam ascensum, & comprehendens eum sagitta emissa percussit. Qui relicto curru ascendens in equum fugit in macedon. ibique; curandus post paucum tempus illius uulneris & ipse defunctus est. portatusque; in hierosolima illic sepultus est. cum regnasset uno anno. Fuitque; malignus plus ualde quam pater eius. Cum autem intrasset hieu in urbem hiezrael. iezabel ornata stans super turrim. bonus inquit seruus qui occidit dominum suum. Hieu uero respiciens ad eam. interrogauit que esset. & descendente ad se eunuchis precepit. Nouissime uero eunuchis imperauit, ut eam de curru deicerent. Que dum precipitata fuisset. murum suo sanguine aspersit. & conculcata equorum pedibus expirauit. Hec itaque gesta hieu ingressus palacium cum suis amicis conuiuabatur. precepitque; famulis qui iezabel occiderant ut eam propter decus generis sepelirent. erat enim ex regibus. Illi ergo quibus hoc preceptum fuerat. nichil de eius corpore inuenerunt. nisi tantum summitates manuum. Aliud enim corpus a canibus est absumptum. Hec audiens hieu helye prophetiam nimis obstupuit. que eam predixerat hac periturum. Interea dum filii achab lxx. in samaria nutrirentur, misit hieu duas epistolas unam pedagogis eorum. aliam principibus samaritanorum iubens ut fortissimum filiorum achab constituerent regem. cum & currus haberent multos. & equos. & arma ad miliciam. & ciuitates munitas. & bona repensarent domino suo achab. Hec autem scribebat. uolens samaritanorum mentes agnoscere. Relegentes uero litteras principes ac pedagogi timuerunt. cogitantes quod nichil possent contra eum facere. qui magnus duobus; regibus; preualuisset. Rescripserunt ergo ei principes se eum habere uelle regem. & facere quecumque; preciperet. Hieu uero ad hec rescripsit precipiens ut si ei obedirent. capita filiorum achab abscidentes ei destinarent. Tunc principes uocantes nutritores infantium. iusserunt ut abscidentes capita eorum mitterent ad hieu. Illi autem resistentes egerunt. & componentes in quibusdam uasculis de uimine factis eorum capita destinauerunt hieu. Hic autem alta cum hieu cum amicis cenaret. nuntiatum est quod capita filiorum achab delata essent. Qui iussit ante portam ex utraque; parte ex eis capitibus; aggeres fieri. factoque; die ad ea uidenda processit. & inspiciens cepit dicere ad populum quia ipse coniurasset contra dominum suum. & illum peremisset. set hos ipse non occidisset. eosque; cognoscere poscebat de generatione achab. quia omnia secundum prophetiam fuerant gesta. & domus eius sic helyas predixerat deperisset. Cumque necasset eos qui apud hiezraelitas ex achab genere sunt inuenti. cum equis ad samaria properabat. & parte inueniens fratres achazie hierosolimitarum regis interrogabant eos qui essent. aut quo irent. Illi uero dixerunt quia irent ut ioram salutarent. & regem suum achaziam. nescientes quod ambo interfecti essent ab eo. Hieu autem comprehensos eos precepit occidi. Erant enim numero xl. duo. Post hec occurrit ei uir quidam bonus & iustus nomine ionadab. olim amicus eius. Qui cum salutasset eum cepit laudare eo quod omnia cum uoluntate dei fecisset. & genus achab exterminasset. Hieu autem rogabat ut ascendens in currum. ad samariam cum eo ueniret. ei se demonstraturum dicens quod nulli parceret malignantium. scilicet falsos prophetas & sacerdotes qui suasissent plebi ut magni dei religionem deserentes. & deos alienos adorarent. uellet punire. & ipse cum esset bonus & iustus gratissimum foret cum uideret malos torturis affligi. His consentiens ionadab ascendens in currum uenit in samariam parte ubi hieu requirens omnes cognatos achab interfecit. Volens autem nullum de falsis & sacerdotibus ydolorum achab supplicium declinare. deceptione quadam & dolo comprehendit uniuersos. Congregans autem populum dixit se uelle dupliciter deos quam achab adorare. rogans ut eorum sacerdotes & prophete & serui pariter aduenirent. quatenus copiosa sacrificia & precipua diis achab immolaret. & esset moriturus sacerdos qui non adesset presens. Deus autem achab baal appellabatur. Baal autem tyriorum deus erat. & achab uolens parere iobal regi tyriorum cuius filiam acceperat in coniugium. fecit ei templum in samaria. sacerdotesque; instituit. & omni cultura religionis baal honorabat. Construens

146.

itaque; dicit hieu quod uellet sacrificia celebrare. misit nuncios in omnem regionem israel qui adducerent ei sacerdotes baal. Quibus pariter congregatis. iussit hieu pontificibus; ut darent omnibus; uestes. Quibus uestitis ingressus cum ionadab amico suo templum. precepit ut diligentia quereret. ne quis inter eos alienigena aut peregrinus inueniretur. & nullus inter esset domini colentium. Illis uero dicentibus: nullum peregrinum inter esse. & inchoantibus: sacrificia celebrare. constituit a foris lxxx. milites armatos quos nouerat fidelissimos. iussitque; eis ut falsos prophetas occiderent. & ipsi in patria sollempnitate permanerent. quam multo iam tempore reliquissent. minatus simul. ut si quis effugeret pro illius animas eorum auferret. Illi ergo omnes interfecerunt. & domum baal igne cremauerunt. & hiis modis a peregrinis sollempnitatibus; per hieu samaria liberata est. Tamen cum hos deos exterminasset; aureos uitulos israelitas adorare permittebat. Cum autem omnia supra dicta hieu complesset. deus ei per prophetam predixit. quod filii eius in iiii. generationibus; super israel essent regnaturi. Igitur circa hieu talia geruntur. Athalia uero filia achab audiens ioram fratris sui morte; & achazie filii totius generis una perditione. studuit ut nullum de domo dauid relinqueret. & omne genus exterminaret. ut nullus ex eis ad regnum ulterius perueniret. & hic quidem sic putauit fieri. Euasit autem unus filius achazie morte. hoc modo effugiens. Achazia ex uno patre habuit sororem nomine iosabeth. cui copulatus erat pontifex ioiada. Hec ingressa domum regiam. dominum ubi erat interfectum regum semen ab athalia. & inueniens ibi infantulum nomine ioas anniculum celatum cum nutrice. transportans in cubiculum clausit. & latenter aluit ipsa & uir eius ioiada pontifex in templo sex annis. quibus in hierosolimis super duas tribus; athalia regnauit. Septimo uero anno ioiada pontifex hec sermone pandidit quinque; uiris centurionibus; eisque; suasit ut ei consentirent contra ea que athalia fuerat perpetrata. & regnum infanti traderent. percepturus ab eis iusiurandum quod securitas talia gerentibus; prepararet. perdiditque; eis que gerenda forent atque; complenda. Tunc uiri quibus ioiada sacerdos suum consilium commiserat. circueuntes omnem prouinciam sacerdotes & leuitas congregantes simul & principes tribuum. omnes hierosolimis ad pontificem deduxerunt. Qui mox fide ab eis cum iusiurando petiit. ut quod ab eo audirent in corde seruarent. donec iussus eius intentionis potuisset impleri. Quibus iurantibus: securus effectus deduxit ioas in medium. iste inquit nobis rex ex domo dauid erit. cuius iurauit semen ei omni tempore. super uos regnaturum. Moneo ergo ut tertiam partem ex uobis eum custodire faciatis in templo. quarta uero in omnibus; ianuis templi statuatis. reliqua uero pars teneat portam que ducit ad tecta regalia. alia multitudo in armis consistat in templo. nullumque; armatum permittatis intrare. nisi tantum modo sacerdotes. Precepitque; eis ut aliqua pars ex eis sacerdotum & leuitarum circa ipsum regem assisteret. cum euaginatis gladiis circumdantes. ut si quis armatus templum intrare presumeret repente perimeretur. & nichil metuentes regem custodirent. Illi uero consilio pontificis obedientes. suam uoluntatem opere declararunt. Interea ioiada aperiens armamentarium quod erat in templo a dauid constitutum. diuisit centurionibus; & sacerdotibus; & leuitis arma quecumque; illic inuenit. lanceas & pharetras & quecumque; aliud apprehendit genus armorum. & armatos circa templum statuit. ut manu iunctorum consti pare uiderentur ingressum. & quasi murum habita testudine molirentur. Statuentes ergo puerum in medio. regium ei diadema imposuerunt. & unguens eum ioiada regem sollempniter ordinauit. populusque; clamabat uiuat rex. Porro athalia tumultum & laudes inopinabiles audiens. uehementer conturbata cum suo exercitu de regalibus; prosiliuit. & cum uenisset ad templum sacerdotes eam primus intus receperunt. armatos uero qui sequebantur intrare prohibuerunt. Erant enim milites constituti. qui templi aditum obseruarent. Athalia uero uidens puerum stantem super tribunal regium. eique; diadema regale impositum. scissa ueste forti exclamans iubebat eum occidi qui has fecerat insidias. & principatum suum auferre temptauerat. Ioiada uero uocans centuriones iussit ut educentes athaliam in ualle cedron. eam ibi perimerent. nec templum in uenefica uiolarent. & hoc precipiens ut si quis ei ferret auxilium. similiter occideret. Tunc autem fuerat imminente eius peremptio. sumens athaliam deduxit eam ad portam mularum regis & illic interfecit. Et cum fuisset perempta. conuocans ioiada populum & armatos in templum coniurauit omnes ut regi fauerent & eius saluti prospicerent cum in deuotione regia deum potius honorarent. & ut leges moysaicas custodirent, iusiurandum eos compulit exhibere; Post hec currentes ad domum baal quam athalia & uir eius ioram construxerant ad iniuriam patrum dei. & honorem achab. eam funditus subuerterunt. & sacerdotem eius mathan nomine peremerunt; Templi quoque; diligentiam sacerdotes & leuitas ioiada habere permisit. & secundum dauid preceptum iussit eos sedulo in die holocausta & sacrificia sollempniter immolare. & ut secundum legem incensum offerrent. Fecit & quosdam leuitas portarios ad templi munimen. ne illic aliquid sordidum intraret. Hec itaque; uniuersa disponens ioiada cum centurionibus; & omni populo. sumens puerum de templo cum uniuersis ad regalia perduxit. & in regio solio ioas residente cunctus populus cum fauore sollempniter acclamauit. & ad epulas conuersi. festiuitate multis diebus; egerunt. Ciuitas ergo habebat pacem mortua athalia. Ioas itaque; adeptus regnum. erat annorum vii. cuius mater fuit nomine iosabeth. ex regione bersabee. multaque; custodiam habuit legum. & colebat deum omni tempore quo uixit ioiada pontifex. Cepit autem coniugia duxit uxores duas. dante sibi ioiada. ex quibus; ei filii & filie nati sunt. Hec de rege ioas dicta sufficiant.

Azael autem rex syrie dum pugnaret contra israelitas; & contra regem eorum hieu. uastauit prouinciam transiordanem que erat ad orientem tribu ruben & gad. & manasse & galaad. & batanea percurrens. ubique; cuncta diripiebat. & inresistentes crudeliter ulciscebatur. Hieu autem dum uideret suam prouinciam uastari, & circa diuinitatem superbus & contemptor existeret. & legitima dei contempneret. mortuus est cum regnasset super israel xx. & viii. annis. & sepultus est in samaria. filium successorem relinquens nomine ioachaz. Rege uero hierosolimorum ioas quoddam desiderium apprehendit. ut templum innouaret. Quadam uero die conuocans pontificem ioiada ut in omnem regionem mitteret & leuitas & sacerdotes exigeret per unicuique; capite dimidium sicli argenti ad fabricam & renouationem templi. quod ioram & athalia & eorum filius uidebatur destructum. Ioiada uero hec dicta non laudauit. sciens

eis qd nullus conferret argentum. Tercio ergo & xx. anno regni
sui conuocans ioas rex ioiada pontificem & leuitas & quasi
inobedientes preceptis suis culpauit. & iussit ut in futuro anno
reparatione templi cogitarent. Pontifex ergo ioiada laborauit
pro congregatione pecuniarum. populus quoque gratanter hec adimpleuit.
Fecit ergo ioiada ligneam archam. & undique muniens eam. unum foramen
aperuit. Quam ponens in templo iuxta sacrarium. iussit singulos
quantum uellent in eam mittere per foramen pro templi reparatione. Ad
hoc ergo opus omnis populus libenter obtulit. & multum auri & argenti
largitus est. Quo facto. euacuantes archam gazophilacii presen
te rege. scriba & sacerdos dinumerauerunt quod fuerat congregatum.
Deinde archam reposuerunt. & hoc singulis diebus faciebant. Cumque
iam populus multa obtulisset; miserunt ioiada & rex ioas incisores
lapidum instructoresque conducerent. & ligna maxima de opti
ma silua inciderent. Templo ergo reparato aurum quod remanserat
& argentum non parum ad pateras & urnis fusoria & coop
cula. & uasa reliqua deputauerunt. sacrificiisque cotidie adolen
dis degebant. Et hec quidem tempore quo aduixit ioiada con
petenti studio gerebantur. cum uero uixisset annis c. xxx. defun
ctus est iustus & per omnia uenerandus. Cumque sepultus fuisset
in monumentis regum. eo quod templum domus domini reparasset;
statim rex ioas curam reliquit diuine religionis. & cum co
matres populi consenserunt ut circa sollempnitates & legitima iura
errarent. Deus autem dure ferens transgressionem eorum. misit prophe
tas qui contestarentur eos ut ab hac iniquitate recederent. Illi
uero in tali more permanserunt. ut neque propter illos qui ante se propter
legum transgressiones fuerant castigati. neque propter prophetas qui eis
dicebant ut penitentiam agerent conuerterentur ad dominum. Nam
& zachariam filium ioiade pontificis iussit rex ioas inter
templum & aram lapidibus occidi. beneficiorum patris eius oblitus.
Quem cum deus prophetam constituisset; stans in media multitu
dine suadebat regi & populo ut iusticiam facerent. & quam magna
sustinerent supplicia si nollent dei preceptionibus obedire.
Qui cum pluribus uerbis lapidaretur. testem inuocauit dominum qui
sua passione uideret; quia ioas rex pro bono consilio. & pluribus
que pater suus ioiadas illi prestitisset. amare & uiolenter
moreretur. Rex autem ioas non post multum temporis spacium
iustissimas penas pro morte zacharie exsoluit. Veniens
namque azahel rex syrie in eius prouinciam. deuastabat geth.
Et cum iam esset ad hierosolimam ducturus exercitum. metuens
rex ioas obsessionem. euacuatis omnibus dei thesauris & regiis
donis. misit regi syrorum munera ne ciuitas obsideretur & ex
inde periculum sustineret. Rex autem syrorum cum ei satisfactum
fuisset; ingenti multitudine pecuniarum. neque castra mouit
ad hierusalem. Ioas autem rex cum pessimum languorem incurrisset;
amici quoque mortem zacharie ioiade filii defendebant insidias
ei facientes interfecerunt eum. & sepultus est in hierosolimis &
non in monumentis regum. quia fuit inimicus diuine religionis
qui uixit annis xl. vii. cui successit amasias filius eius. Ioa
chaz autem filius hieu xx. & primo anno regni ioas principatum
accepit in samaria. quem tenuit x. & vii. annis. impie uiuens
sicut & primi reges. qui dominum spreuisse uidebantur. Hunc autem
humiliauit azahel rex syrie. nam cum multo exercitu super eum
ueniens. abstulit ei plurimas ciuitates & munitas. & mi
lites eius trucidauit. Hec omnia passus est populus israelitarum
secundum prophetiam helysei cum azahel predixit regnaturum super
syros & damascenos. Cumque ioachaz in his anxietatibus
teneretur. ad preces & supplicationes dei conuersus est. rogans ut
eum de manu azahel liberaret. nec pateretur ut sub illius
dicione ueniret. Deus autem eius penitentiam suscipiens. & cor
ripere magis quam perdere uolens homines. concessit ei quatenus
belli pericula declinaret. Pace itaque potita prouincia. rursus
ad statum pristinum copiaque reuersa est. Post mortem uero ioachaz
filius eius suscepit regnum nomine ioas. quem idem habebat nomen
quod rex hierosolimorum. Hic ergo ioas qui regnauit super israhel tenuit
principatum annis xvi. fuitque bonus in nullo maligni patrem
secutus. Illo tempore dum helyseus propheta per senectutem in egritu
dinem decidisset; uenit ad eum ioas rex israhelitarum uisitaturus eum.
Et dum eum ad mortem infirmari uidisset. flere cepit coram eo
& ingemiscere patrem eum uocans. & quod regnum semper sine ar
mis defendisset; Qui si moreretur. hebreos syris relinqueret
captiuandos. & aliis inimicis. Quapropter nec sibi uitam post eum ulterius
securam esse dicebat. sed gratum sibi esse ut cum eo moreretur. Hec dicen
te rege simul & flente. helyseus consolabatur eum. iussitque al
latum sibi arcum extendere. Et cum extendisset arcum conun
gens manus eius propheta iussit ut sagittaret. Cumque ioas tres
sagittas dimisisset; atque cessasset; ait helyseus. Si plures
dimisisses. eradicasses syrorum regnum. Quod uero in tribus solum
quieuisti. totiens congressus syris pugnando preualebis. & re
gionem quam abstulerunt a patre tuo rursus obtinebis. Et cum
rex ioas audisset abscessit. Post non multum uero tempus helyseus
propheta defunctus est. uir iusticia famosissimus. & in dei studiis
ualde preclarus. Miracula namque & inopinabilia opera per
deus ostendit. & ideo apud hebreos claram memoriam & mag
nificam sepulturam habere poterit. & qualem tali uiro religi
oso decebat impendi. Illo namque tempore contigit ut quidam
latrones in helysei sepulchrum effossa terra puerum quendam quem
ipsi interfecerant proicerent. Cuius cadauer dum eius fuisset cor
pori sociatum. continuo puer reuixit. Hec de helyseo propheta que ergo
predixit. & que etiam post mortem uirtutem diuinam habuit. hec declara
ta sufficiant. Defuncto itaque rege syrorum azahel. ad filium eius
addan peruenit regnum. Contra quem cum ioas rex israhel dimica
ret. tribus congressionibus eum uincens. omnem prouinciam ab eo retraxit.
& quascumque ciuitates & uicos pater eius azahel israhelitarum regno
subtraxerat. liberauit. secundum prophetiam helysei. Moriens
autem ioas rex israhel. sepultus est in samaria. & regnum filio suo hie
roboam nomine dereliquit.

A

nno secundo ioas regis israhelitarum regnauit super tribum iuda in hie
rosolimis amasias filius ioas. cuius mater erat nomine ioad.
uir ingenuus. & iusticie prouisione mirabilis. Qui cum uenisset
ad regnum. cogitauit ut illos qui patrem suum occiderant puniret;
quos & omnes comprehensos occidit. Filios autem eorum pepercit sequens
legem moysi que non sancit propter peccata parentum filios occi
dendos. Deinde eligens exercitum de tribu iuda & beniamin
qui in flore iuuentutis circa xxx. annos existerent. quasi ccc. mi
lia constituit super eos centuriones. mittensque ad regem conduxit centum
talenta argenti. c. milia armatorum. ut amalechitis & ydu
meis & gabaonitis inferret bellum. Cumque preparatus ad bel
lum. & iam uideretur in procinctu positus. suasit ei propheta ut dimitteret
israhelitarum exercitum quia esset impius & suorum solacio uteretur cum
quibus preualeret hostibus deo prestante pugnantibus. Cumque rex grauiter
ferret quod mercedes israhelitis ingentes prebuisset. monebat eum
propheta ut quod deo placeret ageret. qui posset ei has pecunias
reddere. Tunc dimisit exercitum cum mercede quam in bello super
dederat. & ipse cum suo exercitu ad predictas gentes accessit.
Et prelio gesto uictor x. milia occidit. & totidem uiuos cepit.
eosque deducens ad magnam petram que est in arabia constituta.
uiuos ex ea precipitauit. predam uero & diuitias ex his gentibus abs
tulit infinitas. Et dum ex hac uictoria amasias letaretur. israhe
lite illi quos cum mercede dimiserat indignati. quod quasi cum iniuria
fuissent remissi. regnum amasie ingressi sunt. & usque ad bet ho
ron procedentes diripuere prouinciam. & multa abstulerunt iumenta.
& tria milia hominum occiderunt. Amasias ergo elatus. dominum qui omnium
bonorum auctor extiterat. contempnere cepit. ac deos illos quos de amalech
prouincia uexerat adorare. Tunc accedens propheta mirari se dixit
quod eos deos arbitraretur adorandos. qui suos a quibus honorabantur
iuuare non potuissent. & ab inimicorum manibus liberare conpulissent
& insuper more captiuorum uicti deducti fuissent. Hec cum propheta pro
caueret rege aduersum. & comminatus est se eum puniturum. si amplius
loqueretur. Propheta ergo se quidem dixit uelle tacere. scire tamen
dominum non prohibiturum ea que ipse facere moliretur. Amasias uero abstine
re non posset in rebus facilibus constitutus quas adeo perceperat. elatus faci
bat iniurias. Scripsit ergo ad regem israhelitarum ioas ut ob audirent eum &
populus uniuersus sicut prius obaudiebant parentibus eius dauid & salomo
ni. Quod si ei parere nollent. scirent quod bello eos appeteret. Cui
rex ioas ita rescripsit. Rex ioas regi amasie. Erat in monte li
bano cypressus omnino potens. & carduus misit ad cypressum pe
tens ut filiam eius filio suo daret uxorem. Et dum hec agerentur. bestia
quedam transiens carduum conculcauit. Hoc ergo tibi exemplum. ut ma
iora non appetas. nec quia amalechitas uicisti. mihi exultans tu & tuo
regno uidearis inferre pericula. Hec relegens amasias ad bellum
incitatus est. deo ut arbitror ad hoc eum impellente. ut pro hiis que ab eo
fuerant commissa. penas exsolueret. Cumque produxisset exer
citum contra ioas. eratque iam prelium commissurus. inuasit amasie
repentinus terror & stupor immissus a deo. & antequam ueniretur in
comminus. in fugam per pauorem conuersi sunt. Militibus ergo terrore disp
sis. contigit ut amasias desolatus ab hostibus caperetur. cuique ioas
mortem interminatus est. si hierosolimitas non suaderet. ut apertis
portis eum cum exercitu suo in ciuitatem susciperent. Amasias ergo
mortis terrore compulsus precepit eum suscipi in ciuitate. Qui
destruens partem muri quasi quadringentis cubitis. cum curru
ingressus est hierosolima. amasiam captiuum ducens. & hoc modo
dominus ciuitatis hierusalem effectus. thesauros dei abstulit & auri
& argenti quod in amasie regalibus erat exhausit. & ita eum a cap
tiuitate soluens. regressus est samariam. Hec gesta sunt circa hiero
solimitas anno xiiii. regis amasie. Qui postea passus insidias
ab amicis fugit in ciuitatem lachis. sed illi quosdam post eum miserunt qui eum
ibi occiderent. & corpus eius referentes in hierusalem regaliter tumula
uerunt. Amasias ergo hoc modo finiuit uitam. propter superbiam & contemptum
quem habuit circa dominum. cum uixisset annis l. iiii. ex quibus regnauit
xx viiii. Huic successit filius eius nomine ozias.

A

nno xv. regni amasie regnante regnauit hieroboam filius ioas super
israhel in samaria annis xl. & circa deum extitit iniuriosus & magis
ydola colendo. & multa iniqua opera faciendo. & populo israhel mul
torum malorum occasio fuit. Huic ionas propheta predixit quod oporteret eum
syros uincere. & regnum proprium dilatare in partibus aquilonis.
usque ad emath ciuitatem. a meridie usque ad asphalaiden. Antiquitus
enim termini chananeorum isti fuerunt. sicut iosue princeps ea locauit.
Hieroboam ergo rex israhel castrametatus contra syros. & omnem eorum p
uinciam sicut ionas propheta uaticinatus fuerat deuastauit. Necessarium autem
iudicaui integritatem rerum contradere; studens quecumque de isto
propheta in sacris libris inueni omnia scribere. Hic enim propheta iussus
a deo ut iret in niniue ciuitatem. & ibidem predicaret quod esset
amissura ciuitas principatum. metuens non perrexit illuc. sed fugie
bat dominum in ioppe. & inuenta naui ingressus tharsum cilicie ci
uitatem nauigabat. Cumque tempestas asperrima immineret;
& nauis pericula submersionis sustineret; naute & guberna
tor & ipse nauclerus fundebant orationes. quatenus periculum
maris euaderent. Ionas autem operiens semetipsum iacebat. & nichil
metuebat horum que fiebant. Cumque tempestas magis augeretur
& uiolentia uentorum iniquitate mare attolleretur in cumulum.
cogitantes quia aliquis nauigantium huius tempestatis auctor
existeret. constituerunt ut sortes mitterent. Quibus hoc facien
tibus sors cecidit in prophetam. Interrogantibus autem illis unde esset &
quod ageret. dixit se esse quidem hebreum prophetam uero summi dei. eisque
suasit ut si uellent presens periculum declinare; eum in pelagus pro
icerent. eo quod huius tempestatis auctor existeret. Et illi
quidem non hoc facere presumpserunt impium iudicantes si peregrinum
hominem & qui eis commiserat suam salutem mortificarent. Et
cum tempestas cresceret. a propheta compulsi. & timore sue salu
tis abstracti. eum in pelagus proiecerunt. & tempestas sedata est.
Vnde quidam dicunt quod a ceto deuoratus post tres dies totidemque noc
tes in portum uiuus euomitus sit. & in nulla corporis parte ma
culatus. Qui supplicans deo ut ueniam concederet pro delicto. ad niniue
ciuitatem profectus est. & astans in medio predicauit. quod post xl. dies
niniue ab hostibus subuerteretur. Hec cum dixisset. illis in peni
tentia conuersis. egressus abiit inde. Igitur hieroboam cum xl. annis
regnasset super israhel. defunctus & sepultus est in samaria. cui successit
in regnum filius eius zacharias. Eodem uero & ozias amasie filius xiiii.
anno regni hieroboam. duabus tribubus in hierosolimis imperauit. cuius
mater fuit achelamas nomine genere ciuis. Erat autem idem ozias
bonus & naturaliter iustus atque magnanimus. & ad rerum prouidentiam
nimis industrius. Castra uero metatus contra palestinos. eosque bello
deuincens. ciuitates eorum cepit geth & iamniam. & muros eorum
destruxit. Post hec uero arabas aggressus est arabas uicinos egyp
tiis. & edificans ciuitatem iuxta mare rubrum constituit in ea custo
diam. Deinde ammanitas subdens. & tributa eis imponens.
& omnia usque ad terminos egyptiorum sue dicioni subiciens cepit
de reliquo hierosolimorum habere curam. Nam muros qui erant
longo tempore & regum priorum desidia destructi. rursus edi
ficauit & reparauit. necnon & illam muri partem quam destruxe
rat ioas rex israhel. quando patrem suum amasiam captiuum tenens

ingressus fuerat civitatem. Edificavit quoque turres multas habentes in altitudine cubitos c. et l. et in desertis fecit magnas valde municiones. et multos aque ductus instituens. Habebat autem iumentorum et aliorum animalium innumeram multitudinem. quia provincia eius erat fertilis ad pascua. et erat preterea terre cultor. et curam habebat circa plantationes et seminationes diversorum fructuum. Exercitum vero habebat circa se electorum virorum trecenta et lxx. milia quorum duces et tribuni et millenarii erant valde fortissimi. et qui suo robore possent regere duo milia. Constituit autem per cohortes totum exercitum et omnes armavit. dans unicuique iacula acuta et scutum. et loricam ereas. et arcus et splendonas. Super hec autem et multa machinamenta et oppugnationes instituit quibus petre dimitterentur. et iacula et arpagiones. et multa his similia preparavit. Ed dum (Nota) hec ita instituisset. mentis elatione corruptus. et substantia mortali deceptus. contra inmortalem substantiam omni tempore agere nitebatur. Est autem inmortalis substantia pietas circa deum. et custodia mandatorum eius. Circa quem Ozias rex elapsus est felicitatis eventu. et ad paternam peccata descendit. quo et illum post regum claritatem bonorum et rerum magnitudinem derelictum apprehenderunt. Nam instante insigni die. et generali festivitate. indutus stola sacerdotali intravit templum (Nota) oblaturus deo incensum in altari aureo. Pontifice vero Azaria cum aliis lxxx. sacerdotibus eum prohibente ne hoc faceret. quia hoc soli modo filiis aaron licerent. et precipientibus ut de templo exiret et non ageret contra dei leges. iratus rex minabatur eis mortem nisi tacerent. Inter hec tremor factus est magnus. et stupescente populo claritas solis nimis effulsit. et splendor in faciem regis cecidit. et continuo illi lepra adhesit. Ante civitatem vero in loco qui dicitur eroge scissa est media pars montis ad occidentem. et sua volubilitate per iiii. stadia procedens ad orientalem restitit montem. ita ut et vias clauderet. et regios hortos opprimeret. Cumque sacerdotes conspicerent lepram faciem regis maculasse. pandebant ei calamitatem suam. insuper precipientes ut tamquam pollutus exiret a civitate. Ille vero confusione huius lepre nimis afflictus. dum nullam iam haberet fiduciam. quod videbatur implevit. Quia cum fuisset prius ultra humanas mentes elatus. et impie nimis vixisset. miserabilem hanc et inutilem adeo pertulit passionem. et tempore aliquo extra civitatem vitam privatam degit. filio suo ioatham regente regnum. Deinde tristicia faciente defunctus est. cum vixisset annis lx. viii. ex quibus regnavit l. duobus annis. et sepultus est solus in hortis.

Zacharias autem filius hieroboam dum vii. mensibus regnasset super israel in samaria. dolum passus occisus est a quodam amico suo nomine sellum filio iotami. qui post eum regno suscepto non amplius quam diebus xxx. tenuit regnum israel. Princeps autem milicie manahem cum esset illo tempore in civitate tharso cum audisset quod de zacharia fuerat gestum. surgens inde cum omni milicia venit in samariam. et commisso prelio sellum occidit. et semet ipsum constituit regem. Quem samaritae suscipere noluerunt. Ille vero ulciscens vicos qui fores civitatis erant depopulatus. civitatem samariam obsessione fortissima cepit. et graviter ferens quod eum prius non suscepissent. cives omnes civitatis occidit. neque parvulis parcens. et quicquid ad culmen ferocitatis pertinebat non reliquit. et tanta mala civibus suis fecit. que nec alienigene fecissent. si civitatem cepissent. Iste itaque manahem regnavit annis x. in samaria. fuitque perversus. et in cunctis rebus valde sevissimus. Et dum contra eum castra movisset foralus assyriorum rex ad certamina pugne contra assyrios non accessit. sed mittens ei mille argenti talenta. egit ut a bello discederet. Ad hanc itaque causam persolvit populus regi manahem. nam unusquisque de populo pro capite suo l. persolvit dragmas. Post hec manahem defunctus sepultus est in samaria. et facera filium dereliquit successorem regni. Qui secutus patriam crudelitatem. duobus tantum regnavit annis. et per eam ingenio doloque amicis peremptus est. Facee enim millenarius fuit romelie et fecit insidias. Postea ipse facee tenuit principatum annis xx. fuitque impius et iniquus. Rex autem assyriorum theglatfalassar movens castra metatus est adversus israel. vastabatque cunctam regionem galaad trans iordanem. et cunctam galileam. et casa. et arasan. quorum habitatores captivos ducens. in regnum suum migravit. Ioatham autem filius ozie regnavit in hierosolimis super tribum iuda cuius mater erat ierusa de genere civis. Iste autem rex in virtute divina fuit prius. et apud homines fuit rectus. habuitque curam civitatis. et quecumque indigebant reparatione et ornatu. hec largissime perornabat. fecitque porticus in templo. et ingressum earum ornavit. muros quoque qui ceciderant erexit. turresque pretias et cautes intus edificavit. et in omnibus que in regno neglecta videbantur. opus fabricationis exhibuit. Qui dum ammanitas intulisset bellum. atque vicisset. precepit eos singulis annis tributa solvere auri talenta c. et tritici x. milia choros. et totidem hordei. Sic autem populum auxit regnum. ut hostibus quidem esset valde terribilis. amicis autem familiaris esset. Eo de tempore fuit propheta quidam nomine naum. qui de assyriorum et ninive urbis subversione prophetans hec dicebat. Ninive quasi piscina aque commota. sic et populus omnis turbatus et fluctuans commovebitur fugiens. cunctis dicentibus ad alterutros. State et manete. aurumque vobis et argentum diripite. et nullus hanc voluntatem habebit. cum animas suas omnes magis quam facultates salvare festinent. Crudelis enim alterutros decertatio habebit et luctus. et solutio magna membrorum. et vultus eorum terrore pallescunt. ubi est erit habitaculum leonum. Dicit autem tibi deus ninive. quoniam exterminabo te. ut nequaquam leones procedentes ex te imperent mundo. Super hec autem et alia multa predixit iste propheta de ninive que dicere necessarium non putavi. Hec autem omnia provenerunt in ninive per annos c. xv. Ioatham ergo defunctus est cum vixisset annis xl. et uno. ex quibus regnavit xvi. et sepultus est in hierosolimis. venitque regnum ad eius filium achaz. Qui impius circa deum existens. et paternas prevaricatus leges et reges israel imitatus in hierosolimis ydolorum aras instituit. et super eas sacrificavit et obtulit filium suum in holocaustum more chananeorum. et super hec alia multa scelera perpetravit. Et dum ita vesanus existeret. castra metatus est adversus eum rasin rex syrorum et damascenorum et faceas rex israel. Recludentes ergo eum in hierosolimis multis eam temporibus obsidebant. propter murorum municionem eam capere non valentes. Rasin ergo rex syrorum capiens civitatem aylach ad mare rubrum positam et habitatores eius occidens alios

viros in ea statuit. et alios in ceteris civitatibus. ita faciens permeans ubique hebreos. et multam ducens predam in damascum cum suo remeavit exercitu. Achaz autem rex hierosolimorum cognoscens syros ad patriam remeasse. et credens se prevalere contra regem israel. exercitum suum adversus eum armavit. et congressus in bello faciente ira dei devictus est propter impietates suas multas. nam ea die c. et xx. milia eius militum ab israelitis occisa sunt. Amasias quoque princeps milicie israel zachariam filium regis achaz in bello peremit. et utrumque totius regni heritam. et principem militis tribus iude nomine belyam capitaneum duxit. et ex tribu beniamin mulieres et infantes multaque diripientes predam in samariam sustulerunt. Quidam vero odidas propheta cum esset in samaria. exercitum ante muros occurrens. magna voce clamavit dicens victoriam eis non propria virtute collatam. sed propter iram quam deus habuit super achaz regem. culpavitque eos. quod eis non sufficeret sua felicitas. sed et presumpserunt ex tribu iuda et beniamin cognatos suos abducere. suasitque illis ut eos gratuito sinerent ad patriam remeare. Qui si nollent. subderentur et ipsi alienis. Populus ergo israelitarum in cetu conveniens. quod de his faceret tractabat. Et quidam barachias nomine cum esset in re (Nota) publica probatissimus. surgens in medio. et cum eo tres alii dixerunt. Non est permittendum ut captivi in urbe introducantur. ne omnis pariter a deo pereamus. Sufficiant nobis prima peccata. et non novas impietates adiciamus. Hec milites audientes. permiserunt eis ut facerent quodcumque ferrent expedire. Sumentes ergo predictos captivos lavantesque et diligentiam exhibentes. et itineris expensas dantes iniuxtos ad patriam remiserunt. et iiii. viri venerunt cum eis usque ad iericho deducentes eos. qui non procul ab hierosolimis reversi sunt in samariam. Rex autem achaz dum hec passus fuisset ab israelitis. mittens ad regem assyriorum theglatfalassar. poposcit ab eo belli solacium adversus israelitas. et syros. et damascenos. multasque ei pecunias se daturum promittens. misitque ei munera valde preclara. Ille vero legatis ad se venientibus venit in auxilium regis achaz. et castra metatus est adversus syros et regionem eorum depopulatus est. et damascum bellico iure cepit. insuper et regem rasin occidit. et damascenos in superiorem mediam destinavit. et quosdam assyriorum in damasco constituit. et israelitarum terram nimis affligens. multos ex ea captivos abduxit. Dum ergo rex assyriorum ita vixisset achaz. tollens ille aurum quod erat in regalibus thesauris pariter et argentum quod erat in templo dei. et quod fuit optimum ornamentum. et devehens hec venit in damascum. et dedit hec assyriorum regi. et gratias ei pro omnibus referens. in hierosolimam remeavit. Hic autem rex fuit stultus. et circa modum sue utilitatis alienus a ratione. quia neque cum bello comprimeretur ab assyriis. deos eorum adorare recessabat. sed in eorum veneratione permansit. quasi ei possent conferre victoriam. et deos eorum videbatur prius honorare quam patrium verumque deum. Qui et ad tantam insaniam contemptumque dei pervenit. ut omnino clauderet templum. et offerre sollempnes hostias prohiberet. et ornamenta eius auferret. Hiis ergo rebus iniuriam faciens deo. mortuus est cum vixisset annis xxx. vi. ex quibus regnavit xvi. Cui filius eius ezechias successit in regno. Eodem et tempore mortuus est faceas rex israelitarum dolo cuiusdam amici sui nomine osie. qui postea regnavit annis novem. fuitque malignus dei contemptor. Contra hunc castra metatus est rex assyriorum salmanasar. et cum deum non haberet propicium. nec adiutorem. sed et bello subditur. et tributa definita precepit solvere.

Anno quarto osie regis israel. regnavit in hierosolimis ezechias filius achaz et abiel que fuit genere civis. Erat autem huic natura benigna. et iusta. et valde religiosa. Nichil enim aliud veniens ad regnum utilius sibi et ac necessarium putavit. quam ut deum coleret. Convocans itaque omnem populum et sacerdotes et levitas. contione habita ad eos dicens. Non ignoratis quoniam patris mei peccata imitantes qui transgressus est sanctam dei culturam. maxima mala estis experti. et ab eo mens vestra corrupta est. cum suasit vos deos alienos adorare. (Nota) Hortor itaque vos. postquam ope cognovistis quam pessimum est impie agere. ut illorum operum oblivionem habentes. purgetis vos a priori pollutione. et cum sacerdotibus ac levitis convenientes aperiatis templum. et purgantes illud. sollempnibus sacrificiis ad morem antiquum revocetis. Sic enim deus propicius erit nobis. et ira sua super peccata nostra cessabit. Hec dicente rege ezechia. sacerdotes aperuerunt templum. et vasa inmunda et pollutiones eicientes. sacrificia dei super altare imposuerunt. Mittens autem rex ezechias in provinciam sibi subiectam. populum ad hierosolimam convocavit. ut festivitatem azimorum celebraret. Multum namque preterierat tempus. propter iniquitatem predictorum regum. quod non fuerat celebratum. Misit et nuncios in universum israel monens ut relinquerent mala conversatione et consuetudine. reverterentur ad pristinam dei culturam dicens. Concedo vobis quamvis sub alio rege degatis. ut hierosolimam conveniatis. et azimorum festivitatem agatis. et nobiscum pariter epulas exerceatis. Hec autem dicebat non tam eos sibi subiectos facere studens. si tamen nollent. nam si voluissent. utique beati fuissent. Israhelite vero venientibus legatis et eis propria regis mandata nunciantibus non solum non acquieverunt. sed etiam legatos tamquam fatuos de (Nota) riserunt. Prophetas et spreverunt qui eos monebant et predicabant que passuri erant. si a dei pietate converti nollent. et ad novissimum comprehendentes interemerunt. et non solum in his peccatis perstiterunt. sed peiora faciebant. nec prius quieverunt donec deus vindicans in eis hostium eos subderet dicioni. quod postea narrabimus. Multi tamen de tribu manasse. et zabulon. et ysachar obedientes monitis prophetarum ad pietatis iura conversi sunt. et ad ezechiam in hierusalem concurrerunt. ut adorarent dominum. His autem venientibus rex ezechias ascendens in templum cum principibus et omni populo. sacrificavit pro se tauros vii. et totidem arietes. et agnos vii. et totidem hyrcos. et imponentes manus super capita pecudum rex et principes. sacerdotibus sollempnia sacrificare iusserunt. Sacerdotes ergo sacrificabant. et holocausta faciebant. levite vero circumstantes cum musicis et organis cantabant. et ymnos in dominum psallebant. sicut docti fuerant a david. Reliqui vero sacerdotes tubis cum ymnis dicentibus concrepabant. His ergo factis prostratus in faciem ipse rex et populus universus adoraverunt deum. Deinde sacrificaverunt boves lxx. tauros c. agnos cc.

147

ppls ū ad epulas 9donauit boues sexcentos. reliqua ū pecora tria milia. & sacerdotes omia sedm 9suetudine legis cōpleuerunt. Iulius ḡ delectat' rex epulabat' cum p̄plo gratias agens deo. Postea uero ñ reuersi ad festiuitatem celebrantes qd dr pascha. alia sacrificia dieb: vii. immolauerunt. p̄plo ū preter illa que oblata sunt donauit rex tria milia tauros. pecudum ū diuersor vii. milia. Idem aū fecerunt & principes. mille namq: tauros dederunt. & pecora mille & xl. Et quia a salomonis tempore ñ fuerat h festiuitas celebrata. tc̄ primū splendide & largissime pbat' exhibita. Cumq: festiuitas fuisset completa. egressi in prouincia purgauerunt ea. & ciuitates ab oi ydolor pollutione mundauerunt. Constituit rex ezechias cotidiana sacrificia. ut ex eis prius celebrarent inpensis sedm legem. & sacerdotib: & leuitis dicatas primitias frugū dari a plebe decreuit. ut semp circa religione obseruarent. & a diuina cultura separari neq'rent. Populus ḡ offerebat omis fruct' ut moris erat. Domus etiam & cubilia rex edificans. singulis sacerdotib: & leuitis distribuit. & filiis & uxorib: 7 ita ad antiqua culturam eos reduxit. Post h rex ezechias pugnas cum palestinis deuicit eos. & obtinuit omis ciuitates eor a gaza usq: ingeth. Rex aū assyrior mittens ad eū. minabat' e omne se ei subuertere prouinciam. ñ tributa que pat' eius prius dabat exsolueret. Ezechias aū h uerba nō timebat securus de pietate & de pphetia ysaie aq̄ futura omia cognoscebat. Hec de ezechia dicta sufficiant.

Salmanasar ḡ rex assyrior cum ei nunciatum fuisset q̄ osias rex israhel latent' misisset ad susam rege egypti. petens contra eū solacia. ira commotus castra metatus est in samaria. Et cum osias eum suscipe noluisset. annis trib: obsidens samariam. cepit eam anno nono regni osie. & israhelitar gentem uehementer extinuit. & omne p̄plm transmigrare fecit ad media & psidam. & rege osiam uiuum capiens sec' duxit. aliasq: gentes ex loco quodā nomine authi q' ex flumine psico uocatur. in samaria & i israhelitica regione 9stituit. Migrauerunt ḡ x. trib: de iudea p' annos ñngentos xl.iiii. ex quo egressi ex egypto maiores eor. hanc tenuere prouinciam sub iosue. Ex quo aū recesserunt a domo dd & regnum hieroboā tradiderunt. anni t' ciant ccxl. 7 menses vii. & dies vii. Hec ḡ finis apprehendit israhelitas transgredientes leges. & pphis non obedientes q' eis hac calamitatē pdicebant. & a tempore q' seruum salomonis fecerunt rege semp ad peiora tendentes. ultione qua digni erant pceperunt. Rex aū assyrior salmanasar inuasit pugnando cunctā syriam. & feniceum uniuersam. Pugnauit & aduersus tyru. cum inea regnaret helyseus. De quib: reb: loquit' & menander scriptor antiquor. qui tyror lingua in greca 9uertens sicait. Helyseus quidā regnauit i tyro: annis xxx. vii. Hic helyseus rex recedentib: ab eo etheis. nauigans cū exercitu suo reduxit eos. & sue iterū subdidit potestati. Contra huc aū ascendit salmanasar rex assyrior. & omne prouinciam tyror & fenicis inuasit. & statuens ibi psidia sua. reuersus est cum uictoria. Eo tempore recessit a rege tyri sydon & multe alie ciuitates. Salmanasar aū cum audisset rege tyri s' uelle repugnare. castra metatus e contra eos. fenices ei exhibuerunt naues. lx. & remiges lxxx. Contra que rex tyri helyseus [illegible]ans in xii. nauib: dispsit hostium naues. & cepit de militib: salmanasar uiros q'ngentos. ceteros fugauit. & ex h honor tyror creuit eximie. Reutens aū rex assyrior. disposuit custodias sup fluuium. & aq̄ductus eiusdem. ut tyros haurire aqm phiberent. Et dū h quinq: annis fecisset. tyror p̄pls necessitate compulsus fodit puteos in insula. & aqm bonam inuenit. Hec menander de rege salmanasar scribit. Igit' dum fuissent in samariam transmigrati guthei. singuli eor sedm gente ppriam deos i samaria portauerunt. Erant aū gentes quinq: Et cū deos pprios colerent. & ad iracundiā maximum dnm puocarent. uenit pestilentia sup eos magna. Per quam corrupti cū nulla malor medicina inuenire possent. deum maximū p salute colere ceperunt. Mittentes itaq: ad rege assyrior legatos supplicauerunt ut eis sacerdotes ex captiuis israhelitarū quos pugnando tenuerat destinaret. Quo mittente sacerdotes. leges & cultū di eos edocuerunt. Et cum cepissent dnm summa deuotione uenerari. pestilentia repente cessauit. & hactenus illas sollepnitates celebrare 9nosc'unt. Hi ḡ siquidē gentes sedm eloqu hebreor guthei uocant'. a terra quā prius inhabitabant. greco aū samaritē uocant'. Hanc aū habent consuetudinē. ut qndo uiderint iudeos ee felices & in certis reb: habere pspitate. cognatos suos eos appellant. & se de ioseph nati uideantur. habent cum hebreis societate magna. quando ū eos decrescere uident & belli habere necessitate. neq' eis deuotione aut genere 9municare uolunt. s: transmigratos & alienigenas se ee ipsos dicunt. De his ḡ oportunius dicem'.

Continet h' lib temp annor c. & lxxxii. mensium vi. dier x.

Explicit liber nonus iosephi antiquitatis iudaice.

INCIPIT LIBER X.

CUM EZECHIAS duarum tribuum rex quartū decimū haberet in regno. assyrior rex nomine sennacherib. cum maxima manu ad eos cum castra metat'. forti brachio omis ciuitates iuda & beniamin tenuit. Cumq: hierosolima euerteret. puenit eū missis legatis ezechias. pmittens sese obedire. & tributa que imperaret exsoluere. Sennacherib ū audiens que legati dicebant. dignū iudicauit a bello cessare. & precatum suscipe dignitatem. Proposuit aū s' dari argenti ccc. talenta. 7 auri xxx. talenta. uti obsideret urbe. dans legatis iusiurandi fide. quia nich discedendo noceret. Ezechias aū euacuans thesauros. misit ei pecunias. sperans se a pericula belli. 7 regni amissione liberari. Sennacherib ū hec accipiens. ex his que pmiserat nich cogitauit. s: ipse pfectus ad egyptios & ethyopes pnceps militie sue rabsacen cum multo exercitus robore. & duob: aliis uiris. quor noīa erant taratha & arachiris ad uastanda hierosolima reliquit. Conuenientes aū muros castra fixerunt. miseruntq: ad ezechia petentes ut cū eo possent habere colloquium. Ille aū p̄pt metū noluit cū eis habere colloqium. & misit ad eos suos amicos heliachim curatorē regni & sobnam & ioan qui supra scribas erat. Isti pcedentes e diuso principum militie assyrior steterunt. Quos dum uidisset rabsaces. precepit ut euntes dicerent ezechie. Rex magnus sennacherib requirit ab eo de q' psumens atq: 9fidens refugit dnm suum. & non uult obedire nec suscipe eius exercitum. An certe pp egyptios sperat suū exercitū subleuari. Si au h' expectat fatuus e. & similis homini incumbenti i chalamo fracto. qui cum ceciderit sup manū uexata senciet plagā. Sciat aū qd cum uoluntate di contra eum castra metatus sum. qui concessit in regnum isrl uastare. & h' in subiectum dispdere regnū. Dum h rabsaces hebraica lingua diceret. sciebat eni optime hanc linguā. metuens eliachim ne p̄pls h uerba audiens metu corrueret. poscebat rabsacen ut magis syro loqueret' eloquio. Ille ū intelligens suspicione ei & metum. maiore ampli' uoce clamans respondit hebraice dicens. Audiant omis precepta regis & qd utile e eligant & se nob tradant. Palam enī e q aū uos & rex p̄plm spe uana decipitis. & pugnare suadetis. Si ū psumitis. & exercitum nrm uos repellere dicitis. ecce ego statuo de exercitu m' comisso duo milia equor. & uos totide ascensores pbentes urm exercitu nob ostendite. s: scio q' a tochomines ñ habetis. Quid ḡ tardatis tradere uosmet ipsos nob qui uos capere sumus inuitos. dum spontanea traditio securior uob fiat. inuita ū periculosa existat. Hec uerba audientes p̄pls & legati. renunciauerunt ezechie. Ille ū h audiens exut ueste regali. & indutus sacco miserando habitu lege patria pstrat' in facie rogabat dnm ut se adiuuaret. nulla aliam spē salutis habentem. Mittens ḡ q'sdā amicos ad ysaia ppham poposcit ut oraret. & factis sacrificiis pcommuni salute rogaret dnm. quatenus spē hostium frangeret. & p̄plo suam misericordiam 9donaret. Ysaias ū h faciens. monitu a deo confortauit regem. & ei amicos p dicens. qd sine manuali bello deuicti hostes turpit' ab urbe recederent. & cū fortitudine qua se habere credebant fugarentur. & ipsum sennacherib ñ posse puale re contra egyptios ad q's isset expoliandos. s: inhoneste reūsurum. & in ppio regno a filiis occidendū p dixit. Illo tempore miserat ezechie rex assyrius epistolas in quib: eum fatuū ee dicebat. credentem qd eius seruitium posset euadere. qui multas gentes maximas subdidisset. & minabat' e se eum dispdere dum caperet urbe. nisi portas apiens sponte in hierosolimis eius excip' exercitum. Quod cum legisset ezechias. spreuit ppt spē quam habebat in deo. Epistolam ū plicans. in templo reposuit. Et cū deo uota & orationes effunderet p ciuitate & salute cunctor. ysaias ppha eum dixit exauditum. & qd ñ obsideret ab assyriis. & in futuro anno omis qui ab assyrio capti fuerant reūsuros & in tertio anno cū pace opus suū facturos. & pprias possessiones sine timore habituros. Interea h rex assyrior in bello qd egyptiis intulerat frustrat' ab his in causa sine effectu remeabat. Nam cum multo exercitu obsideret pelusium ciuitate egypticam. & dum aggeres contra muros eleuasset. quib: ciuitatem uolebat cape. audiuit tarachen rege ethyopie cū multo exercitu ad egyptior uenire solacium. & p desertū iter facere. ut subito in eius castra irrueret. Orante namq: rege egyptior ad dnm. qui i pelusio obsessus erat. ds ei preces exaudiens. plagam quandā misit in exercitum sennacherib. ita ut turbatus ab obsessione pelusium statim recederet. cū multi de p̄plo perirent. Erodotus aū scribit qd in castra regis assyrior. dum pelusiū obsideret. una nocte cunctis dormientib: multitudo soricum uenerit. & cuncta arma & arcus comederit assyrior. & pterea rex cum ñ haberet ei exercit' arma & arcus exercitum a pelusio reuocasset. qd fabulosum e. Hec erodotus scribit. Reuersus aū sennacherib a pliis egyptiis. cū uenisset ad hierosolima exercitū quē rabsaci dimiserat in periculo inuenit. Ipsa aū nocte cum in crastino uellet ciuitatē obsidere hierlm. inmisit ds maximū morbū in p̄plm. ut ipsa nocte perirent c lxxx. v. milia cum ducib: & tribunis. Rex aū sennacherib mane surgens ppt hanc calamitatē in nimio timore posit' fugeū parua manu ad pprium regnū in ciuitatē niniue. Post hec a filiis suis adramelech & seleusarone pemptus. in templo qd dr arasci. & fugerunt i armeniam & suscepit regnū eius asaraddo. Ezechias aū inopinabili' a timore liberat' gratificas hostias cum omi p̄plo celebrauit deo. & cognoscens quia nullis suis uirib: hostes fugasset. di studio & largitate usus e circa dei cultum. Non post multum grau languore detent' a medicis desperat' e; & ia nulla spē de amicis eo habebant. Obiciebant aū ei amici sui. eo qd filios ñ haberet. & moriturus desolata relinqueret domū. cū successorem nullū haberet. Et dū ex his uerbis ualde fatigaret'. rogauit dnm ut ei paruo tempore 9cederet. donec filios habere posset. & ñ prius anima priuaret'. anq' fieret pat'. Cui misert' ds petitioneq: ei suscepit. quia ñ dolebat ipso p' mortē ee bonis impii. s: qd filios ñ haberet. qui in ei principatu succederent. Mittens ḡ ds ysaiam ppham ei iussit dicere quia post tertia die languore euaderet. & post h xv. annis sup uiueret. 7 filios generaret. Et dū h ppha ezechie ex mandato dixisset. ppt nimietate languoris ea que s' p̄mittebant ñ credidit. 7 signū aliqd petiit ut faceret ysaias. quatenus h' s' crederet & a deo eum missum uere cognosceret. Nam ea opa que ultra ratione sunt & sup fortitudinē uidentur humanā mouentia. pbant' hominib: inter dubia ee uera. Et dū ysaias ppha interrogaret eū quod signū uellet fieri. petiit ut umbra solis x. gradib: ab eo loco in q descenderat remearet. Et dū ysaias rogasset dnm ut fieret. uidens rex qd factū fuisset qd uolebat. repente dissolutus a languore ascendit in templū. & adorans dnm uota & ymnos celebrauit. Eo tempore 9tigit assyrior regnū a medis solui. qd postea referam. Rex itaq: babilonior baladas misit legatos ad ezechia portantes munera. & ab eo poposcit ut ei ee soci' & amicus. Ille ū legatos suscipiens. & thesauros eis ostendens. & armor instructione. & aliam copia que in auro & gemmis habebat. & pbens eis munera regi balado deferenda. dimisit eos. Ysaias aū ppha uenit ad rege. & requisiuit unde essent q' ad eum uenissent. Qui dixit de babilonia eos a suo rege uenisse. & ostendisse se eis uniūsa. ut uidentes diuitias & tutum regni cognoscerent. & suo regi nunciarent. Cui ysaias respondes scito inquit ñ post multū tempus ad babilonia filios tuos & diui

[illegible] transmigrandos, [illegible] et nepotes tuos eunuchos esse faciendos, et amissuros uirilitatem, et regi babilonie seruituros. Hec propheta dicente ysaias ezechie. Ille autem [illegible] in his que dicta fuerant. Ait non se quidem uelle sua gente in talibus: tamen prius uidere, si quia impossibile est que apud deum deliberata sunt posse mutari, rogabat ut manente ipso pax permaneret. Cum ergo propheta ysaias indubitanter et mirabiliter de ueritate consideret, et nichil falsi penitus loqueretur omnia que erant: propheta autem scribens dereliquit in libris, ut postea uolentibus legere appareret. Et non solum iste propheta, sed et alii numero xii idem fecerunt. Et omne siue bonum, siue contrarium secundum prophetias nos secundum illorum dictum peruenire dinoscit. Sed hec singula denuo declarabimus. Ezechias autem rex dum super uixisset tempus quod prediximus, et illud spatium in pace degisset, mortuus est anno uite sue l. et iiii. ex quibus regnauit xxviii. Cui successit in regno filius eius prius nomine manasses, natus de matre nomine apsiba. Qui a patris uoluntatibus abscisus, et ad diuersa conuersus, omne genus malignitatis ostendit, et nichil impium dereliquit. Sed iniquitates israhelitarum imitatus est, quibus inde deliquerunt. Presumpsit et templum polluere simul et ciuitatem, omnemque patrie regionem. Nam spernendo deum ad hec usque peruenit, ut omnes hebreorum iustos occideret, et neque prophetis parcebat, quorum cotidie singulos perimebat, et eorum sanguine plateas irrigabat. Quibus autem iratus deus, misit prophetas ad regem et populum, minatus easdem et futuras calamitates, in quas incurrerant fratres eorum israhelite cum deum iniuria fecissent. Illi uero eorum non crediderunt uerbis, ut etiam nichil mali paterentur, quibus autem postea cognouerunt fuisse uera (pro) que a prophetis dicta sunt. Igitur dum manasses in his malis perseueraret, bellum contra eum mouit rex babiloniorum et chaldeorum. Is enim misso exercitu in iudea regionem eorum depopulatus est. et regem manassen dolo cepit et ad se deductum tormentis et uinculis quibus uoluit subdidit. Manasses autem intelligens in quibus malis esset, et horum malorum se arbitratus auctorem supplicabat deo, ut ei hostem suum clementem faceret, ac misericordem. Cuius orationes deus exaudiens hoc ei concessit, et remissus a rege babiloniorum ad sua regna reuersus est. Cumque uenisset ad hierosolimam, priorum delictorum que contra deum gesserat studebat ab animo repellere, et ad seruitium et culturam diuine religionis accendere, templumque et ciuitatem purgauit, et ad hec solum erat de cetero constitutus ut gratias deo pro dono sue salutis exsolueret, quatenus in omni uita eius propitius foret. Hec autem omnia populum agere docuit, recolens in quas calamitates incidisset, propter eam qui secum conuersationi contrarius erat. et edificans altare sollempnes hostias immolabat sicut constituit moyses, diuinam custodiens culturam. Edificauit et castella per circuitum hierusalem, et muros antiquos cum multo studio reparauit, ita ut altiores ultra eos erigeret, et turres eminentissimas exaltaret, custodias uero que ante ciuitatem erant multa munitione firmauit. et sic omnibus a priori conuersatione mutatus est, et egit uitam beatissimam, ita ut multa imitatores eius [illegible], ex quo cepit colere dei pietatem. Qui cum uixisset annis lxvii et regnasset l. et v. defunctus est et sepultus in suis hortis. Cuius regnum peruenit ad eius filium ammon, cuius mater fuit masselmis de ciuitate iechabat. Qui dum imitaretur opera priora patris sui, dolum passus a suis in domo sua peremptus est, cum uixisset annos iiii et xx, ex quibus regnauerat. Populus autem eius peremit interfectores, eumque cum patre sepelierunt, et regnum eius filio iosie tradiderunt, qui erat octo annorum, cuius mater erat nomine echi de ciuitate nophel. Hic erat natura benignus, et ad uirtutem ualde preparatus, et imitatus dauid regis intentione, et regulam totius dispensationis eius secutus. Cum ad duodecimum etatis uenisset annum, pietatem et iustitiam in se esse monstrauit. Cunctum namque populum correxit, et monuit ut derelicta ydolorum secta patrium colerent deum, et opera priorum regum in quibus deliquerant non imitarentur. Ipse autem se moribus bene obseruabat, et per sapientiam et intellectum naturale opera bona celebrabat, consiliis bonis et traditionibus tradens sensum, et sequens leges et pietatem circa deum gerens omnia prospere gubernabat. Omnem et ciuitatem et prouinciam purgabat, et lucos uniuersos abstulit, et ornamenta que eis a regibus ad iniuriam dei fuerant oblata depulit, et tali modo populum ab huiusmodi secta retractum, ad religionis diuine iura conuertit, et legitima holocaustorum sacrificia in altari sollempniter uotis exhibuit, et [illegible] causa iustitiam non tam quam anime sue coluit medicinam. Misit ergo in totam prouinciam, iubens ut aurum et argentum offerrent ad reparationem templi pro sua uoluntate et uirtute. Cum ergo pecunie allate fuissent ad reparationem templi, et eius expensas, et preposuit operi templi amasiam qui erat super ciuitatem, et scriptorem saphan, et scribam monumentorum ioachaz, et pontificem eliachim, qui dilatione nulla in opere fecerunt, sed instructores omnia necessaria preparauerunt. Hoc igitur modo in reparatione templi celebrata pietas regis ostensa est. Qui dum octauum decimum imperii haberet annum, misit ad eliachim sacerdotem, iubens ut pecunie que remanserant conflarentur, ut fierent inde crateres et libatoria et fiale ad ministerium dei, insuper et ad uasa sacrificiorum dei. Proferens autem eliachim pontifex aurum, inuenit librum sacrum moysi in templo positum, quem accipiens dedit saphan scribe. Qui eum dum relegisset, uenit ad regem, et legit ante illum. Tunc iosias cum audisset uerba libri huius scissa ueste sua uocauit pontificem eliachim, et necessarios amicos, et ipsum scribam, et misit eos ad quandam mulierem prophetissam nomine holda uxorem salomi cuiusdam insignis uiri, et nobilitate clari, iussitque ut euntes consulerent eam, si propitius fieret deus, quia metuerent ne preuaricando legem moysi et mandata, ne periculum transmigrationis incurrerent, et ad extraneas terras deuenientes uitam agerent miserabilem.

Audiens autem prophetissa que fuerant a rege mandata, iussit ut remeantes dicerent regi, quia diuinitas quod decreuit infirmari non potest, id est ut populus non periret, aut de prouincia non pelleretur, aut bonis presentibus minime priuarentur, dum transgressi fuissent leges, et penitentiam non egissent, prophetis monentibus ut sobrie uiuerent, et impietatis supplicia deuitarent. Deus ergo neque enim mutat uerbis prophetarum, sed faciet que pronuntiauit. Vos ergo redeuntes dicite regi, propter eius iustitiam istas erumnas retinendas, et post eius obitum definita supplicia populis inferenda. Illi ergo qui missi fuerant mulieri prophetante, remeantes nuntiauerunt regi.

Et rex iosias mittens iussit populum ad hierosolimam conuenire, et sacerdotes et leuitas, et omnem etatem simul adesse precepit. Quibus congregatis, primum quidem eis sacros libros legit, et stans in tribunali in media multitudine, coegit cunctos fidem et iuramenta prebere, ut moysi leges custodirent. Illi uero promptissime et iurauerunt, et precepta legis implere promiserunt, et sacrificia celebrantes deum sibi poscebant esse propitium. Rex autem sacerdoti precepit ut si aliquid uasis apparentibus eius oblatum ydolis, aut diis extraneis inueniret in templo, proferret. Et dum multa fuissent collecta, comburens eam cinerem dispersit per fluuium. Et sacerdotes qui non erant de genere aaron, interfecit. Cum hec fecisset hierosolimis, processit in uniuersam prouinciam, et lucos, et deos qui a hieroboam rege in excelsis facti fuerant, exterminauit. et ossa falsorum prophetarum super altare quod idem hieroboam fecerat cremauit. Et impleta est prophetia que iam ad hieroboam facta fuerat, et hoc in annum precepit: cum iam iosias ex domo dauid compleuit, cui ante ccc annos et lxi et iiii annum predictum fuisse.

Post hec iosias rex profectus est ad cunctos israhelitas, qui captiuitatem et seruitium assyriorum effugerant, et suasit eis ut impios actus et honores extraneorum deorum relinquerent, et patrium deum colerent, eique dicarent domos et uicos. Perscrutatus autem ciuitates ne quis forte ydolum haberet intra domum, nec non et currus qui edificati fuerant a prioribus regibus, et quecumque alia erant que uelut deos adorabant, cuncta pariter amputauit. Et hoc modo purgata omni prouincia, ad hierosolimam omnem populum conuocauit, et ad azimorum festiuitatem que pascha dicitur adduxit. Donauit ergo rex populo in pascha nouellos hedos et agnos xxx milia, et ad holocaustum tria milia. Prebuerunt et primi iudeorum propter pascha sacerdotibus agnos v milia, et leuitis agnos duo milia sexcentos, et eorum presules obtulerunt boues quingentos. Et dum esset hec habundantia quadrupedum, sacrificia faciebant secundum legem moysi, cum multo gaudio, nec fuit alia similis festiuitas apud hebreos a samuelis prophete temporibus. Causa uero eius festiuitatis hec erat, ut omnia secundum legis antiquam traditionem patrie sollempnitates efficerent. Iosias autem post hec in pace uiuens, diuitiis et gloria omnes precellebat. Nechao autem rex egypti castra posuit ad eufraten fluuium, ut contra medos et babilonios dimicaret, qui assyriorum soluerunt principatum. Habebat autem desiderium ut regnaret in asia. Et cum uenisset cum exercitu suo ad ciuitatem medim que erat in regno iosie, prohibebat eum rex iosias ne per suam prouinciam contra medos et babilonios iter faceret. Tunc mittens legatos ad eum nechao dixit non se contra eum exercitum duxisse, sed ad eufraten fluuium properare, monebatque ne prouocaret eum ut secum pugnaret, dum ad alterna bella uenisset. Iosias autem non acquiescebat uerbis nechao, sed instabat ne iter faceret per regionem eius. Fatum urgebat eum, ut accideret quod ei imminebat. Nam dum aciem sui exercitus componeret, et in curru uectus ad populum uenisset, quidam egyptiorum iaculatus eum, a belli impetu suspendit. Ex quo uulnere nimis afflictus, iussit exercitum redire in hierosolimam, et mox defunctus sepultus est in patriis monumentis, qui uixit annis xxx et viii, et regnauit ex eis xx et uno. Omnis itaque populus eum multis diebus magno luctu gemituque defleuit, et hieremias propheta mortis eius carmen lamentabili modulatione composuit, quod hactenus apud nos manere dinoscitur. Hic et hieremias propheta futuram cladem ciuitatis predixit, et rescripsit captiuitatem nunc apud nos habitam, et babiloniorum in ea migrationem. Non solum iste propheta hieremias predixit populo esse uentura, sed et precipuus propheta ezechiel, de his duos libros conscribens, nobis reliquit. Erant autem ambo isti prophete genere sacerdotes, et hieremias in hierosolimis est commoratus a xiii anno regis iosie usque dum ciuitas uastaretur et templum. De eo propheta proprio loco narrabimus.

Mortuo siquidem iosia, successit ei in regnum filius ioachaz cum esset xx et trium annorum, habens matrem nomine habital, de ciuitate abana. et fuit scelestus et impius. Rex ergo egypti nechao, dum a pugna fuisset reuersus, uocauit ad se ioachaz de ciuitate syrie que dicitur amath. Quem dum uenisset, repente eum uinxit, et fratri eius eliachim tradidit regnum, et prouincie tributa imposuit, c talenta argenti, et unum auri. Has autem pecunias eliachim dabat singulis annis. Ioachaz autem ductus est in egyptum, cum regnasset in hierusalem tres menses et dies x. et mortuus est in egypto. Mater autem eius uocabatur zabud de ciuitate abuma. Hic eliachim autem erat natura iniustus et ualde nequissimus, neque circa deum bonus, neque circa homines mansuetus. Cum ergo iiii annis regnasset, regnum babilonie quidam nomine

148.

nabugodonosor accepit. Qui statim in initio regni sui cum maximo exercitu ad carcamin ciuitatem uenit, que est iuxta eufraten pugnaturus contra regem egypti nechao. Nam rex egypti subiugauerat syriam uniuersam. Nechao autem rex egypti cum hoc audisset, penitus non expauit, sed cum magno brachio contra nabugodonosor ad eufraten uenit. Facta autem congressione rex egypti deuictus est, et multa milia uariis rebus belli amisit. Transiens autem nabugodonosor eufraten, omnem syriam usque pelusium cepit preter iudeam. Post hec iiii anno ueniens nabugodonosor rex babilonie contra iudeos, et cum magno exercitu super eos castra metatus est, tributa exacturus ab eliachim, aut certe dimicaturus. Eliachim uero metuens eius minas, et pacem habere desiderans, prebuit ei tributa que preceperat tribus annis, et statim reuersus est. Tercio uero audiens eliachim egyptios uelle contra babilonios pugnare, tributa non reddidit spe egyptiaci belli deceptus. Nam egyptii minime presumpserunt pugnare contra nabugodonosor. Nam hieremias cotidie predicebat, quia frustra egyptiorum spe caderent, quia futurum esset ut a rege babilonie ciuitas uastaretur, et rex eliachim subderetur ei. Hec autem nulla utilitate dicebat, quia nullus erat qui crederet. Nam populus et principes hoc audientes negligebant, et indignantes quasi augurium aduersus regem diceret propheta, accusabant eum, et multi decreuerunt aduersus eum dari sententiam, ut ad supplicium traderetur. Seniores autem hieremiam eripere a malis cupientes, suadebant aliis ne quid mali fieret hieremie dicentes quod non solum iste ciuitati futura predixerit, sed et micheas ante eum olim talia predixisset, sed quasi prophete dei fuissent honorati. His uerbis seniores mitigantes turbas, eripuerunt hieremiam a definito supplicio. Hieremias autem scribens omnes prophetias suas, ieiunante populo nono mense et in ecclesiam congregato quinto anno regis eliachim, relegit librum quem de futuris rebus ciuitati et populo conscripsisse uidebatur. Audientes itaque principes tulerunt ab eo librum, iusseruntque hieremie et

baruch ut se absconderent. Et ipsi librum portantes regi dederunt. Rex autem presentibus amicis iussit scribam suum relegere. Et audiens que scripta erant in libro iratus dirupit librum. et igne concremavit, et iussit hieremiam et baruch ad se puniendos adduci. Illi autem iram eius declinaverunt. Non post multum tempus venit contra eum nabuchodonosor cum magno exercitu. Et federe facto suscepit eum ioachim propter metum eorum que a propheta fuerant dicta, credens se nulla passurum, si non eum susciperet. Cum autem nabuchodonosor intrasset civitatem: fidem nequaquam servavit. sed iuvenes fortissimos et pulchritudine decoros occidit, una cum rege ioachim. quem et ante muros insepultum proici iussit. et filium eius ioachim constituit regem. Eos autem qui erant in dignitatibus constitutos numero tria milia captivos duxit in babiloniam, inter quos erat propheta ezechiel cum esset adhuc puer. Hunc finem habuit ioachim rex. qui vixit annis xxxvi. regnavit autem xi. Successor vero eius habuit matrem nomine honos. et regnavit mensibus tribus et diebus x. Nam regem nabuchodonosor qui ei contradiderat principatum repente timor invasit. et formidans ne ipse malam memoriam haberet pro nece patris. et provinciam ei invaderet: mittens exercitum ad hierosolima iussit regem ioachim comprehendi. Ioachim vero cum esset natura benignus et iustus. et nolens civitatem propter se videre pericula sustinere. sumens matrem et cognatos tradidit obsides ducibus qui fuerant a babilonio rege directi. et accipiens ab eis iusiurandum quod nichil paterentur mali. nec ipse nec civitas. aperuit eis urbem. Ipsi autem fidem violaverunt. et omnes iuvenes qui erant in civitate. et cunctos artifices quorum numerus fuit x milia et octingenta xxx et duo, ligatos captivos secum duxerunt cum ioachim et matre eius et amicis ad regem babilonis. qui et illum reclusit in custodia. Patruum vero ioachim nomine sedechiam constituit regem, accipiens ab eo iusiurandum ut ei provinciam custodiret. et nichil hostiliter ageret, nec faveret egyptiis. Hic igitur sedechias erat annorum xx et duorum quando accepit regnum, fraterque [illegible] matris eius annias. Fuit autem contemptor iusticie superbus. circa quem impii maximum locum habere videbantur. Unde hieremias propheta ad eum crebro veniens contestabatur dicens. ut iniquitates et impietatem desereret: et iusticie studeret. nec attenderet malignos duces. nec falsis prophetis crederet eum seducentibus: quasi nequaquam contra eum rex babilonie dimicaret, eo quod egyptii contra eum bellare vellent et vincerent. quoniam hec verba nichil essent. nec hec ventura forent. Sedechias autem dum audiret hieremiam hec dicentem consentiebat ei per omnia tamquam vera loquenti. et ei credebat verbis. sed rursus amici subvertebant eius mentem a verbis prophete: et ad ea que volebant emolliebant. Prophetavit autem et ezechiel in captivitate de futura calamitate populi. et hec misit hierosolimam. Sed sedechias eius verbis non credidit, eo quod non concordarent verbis hieremie. Dicebat enim ezechiel quia sedechias babiloniam non videret. hieremias autem dicebat quia vinctum duceret in babilonem. Licet autem omnia secundum eorum dictum evenerint, tamen has prophetias in sequentibus oportunius explanabimus cum in manus venerit.

Interea dum cognovisset nabuchodonosor quia sedechias quem regem statuerat in hierusalem amicicias misisset cum rege egypti movit contra eum castra. et afflicta provincia munitiones diripiens. ad ipsam hierusalem obsidendam cum magno veniebat exercitu. Rex autem egyptiorum audiens quia sedechias amicus eius esset obsessus. sumpta maxima virtute bellatorum venit in iudeam quasi obsessionem soluturus. Nabuchodonosor abscessit ab hierosolimis: et occurrit egyptiis eisque congressis prelio eos superavit. et in fugam versos de syria tota eiecit. Interea falsi prophete seducebant sedechiam dicentes. quia nabuchodonosor ad civitatem denuo non reverteretur. sed in proprium regnum rediret. et illi qui captivi ducti fuerant de babilone cum divitiis ad hoc templum reverterentur. Hieremias autem in medium transiens his contraria prophetavit dicens. quia male facerent hi qui regi talia suaderent, quando per egyptios nichil iuvari posset. quia devinceret nabuchodonosor. et in hierosolima denuo remearet. eamque fortiter obsideret. et populum fame corrumperet. et reliquos captivos duceret. et templi divitias exhauriret: et insuper concremaret, civitatemque subverteret. et esset serviturum regi babilonico. eiusque nepotibus annis lxx. A quorum servitio nos tunc liberabunt persi et medi destruentes babiloniorum imperium. et remissi denuo hierosolima edificabimus. Hec dicente hieremia plurimi crediderunt. sed principes et impii excessisse eum a sua mente dicebant, eumque deridebant. Hieremias autem cum voluisset in patriam suam ire que dicitur anatoth. xx stadiis ab hierosolima distans. inveniens eum in itinere quidam principum comprehensum detinuit. calumniam ei faciebat. quasi ad babilonios iret. Ille autem dicebat falsum eum dicere. sed in patria sua properare vellet. Princeps autem ad hec verba non flexus, vinctum deduxit ad iudices magistratuum, a quibus verbera et tormenta passus: ad necis supplicium servabatur. quamvis iniuste hec sustineret.

Anno igitur nono sedechie regis. x die mensis decimi, xxii nabuchodonosor rex reversus a pugna quam ab egyptiis viriliter intulerat. denuo hierosolima obsedit cum magno studio x et novem menses. Hierosolimitas vero duo per ipsum mala, et alia maxima deprimebant, scilicet languor morbi pessimum. et fames vehementer insistens. Hieremias vero cum esset in custodia, monebat populum. ut regem babiloniorum exciperent portas aperientes. Hoc enim facto dicebat eos posse salvari, alioquin radicitus disperderentur si manerent in civitate: aut fame consumpti, aut gladiis hostium. Si vero ad chaldeos exirent, inimicos et mortem quodammodo declinarent. Principes autem hec audientes. et inter ipsa mala consistentes. non ferentes eius verba. sed cum ira venientes poscebant eum quasi vesanum occidendum non tamquam prophetam, eo quod animos eorum frangeret: et malis promissionibus audaciam populi valde molliret: cum omnes parati essent pro patrie salute pugnare. ille autem moneret ut ad hostes fugerent, quasi civitas capienda foret. et omnes in ea perirent. Rex vero propter hieremie verbis non erat iratus. sed ne principibus in tali tempore videretur esse contrarius. permisit eos ut facerent prophete que vellent. Qui ingressi dirigentes in carcere, et sumentes hieremiam proiecerunt eum in quendam lacum ceno plenum. ut morte propria suffocatus moreretur. Hieremias vero usque ad guttur et labia in ceno dimersus. in magnis degebat angustiis. Quidam igitur servorum regis honoribus decoratus. genere ethyops erat, [illegible] prophete regi nunciavit; dicens non recte amicos eius et principes fecisse. quod prophetam in ceno dimersissent. quod supplicium omni morte et vinculis esset amarius. Hec cum audisset rex penitentia ductus quod cum principibus tradidisset. iussit ethyopi ut sumptis

xxx servis et funibus et quicquid [illegible] esset ad salutem utilitatis: hieremiam cum festinatione extraheret. Ethyops autem sumens quod preceperat rex. prophetam extraxit de lacu. et sine custodia esse permisit. Evocans igitur rex latenter requirebat si aliquid divinum in rebus presentibus ei indicare posset. Ille vero se habere quidem dicere asserebat. sed scire non se esse credendum. et nec si aliquid vellet indicare. quin eum inhumano supplicio pene mortificasset. Ubi sunt inquit nunc qui regem babilonis nequaquam ad hierusalem reversurum esse dicebant. et his verbis vos fallebant. Si autem veritatem nunc dixero. mortem me condempnas. Cumque ei rex iusiurandum prebuisset: ne eum puniret. nec principibus traderet. data fide suasit ei ut chaldeis aperiret civitatem si liberari vellet a presenti periculo. neque civitatem ad fundamenta dirui, nec templum ab hostibus concremari. et ipse huius mali auctor existeret. Hec audiens rex dicebat se quidem libenter facere que moneret. et sibi expediret. sed metueret contribules qui ad regem babilonie perrexissent. ne accusantibus eum periculo subiaceret. Quem propheta confortabat. et frustra supplicium suspicari dicebat. et nil mali passurum. si babilonius traderet civitatem. et ipsum et filios et uxores. insuper et templum maneret illesum. Hieremiam vero cum hec dixisset dimisit rex. precipiens ut nulli eorum que locuti fuerant proderet. et si a principibus interrogatus fuisset quid cum eo locutus esset. diceret quia poposcisset ne in vincula autem in carcere denuo traderet. Principibus igitur interrogantibus quid locutus fuisset cum rege. iuxta preceptum regis eis respondit. Babilonii igitur obsessionem hierosolimitis graviter inferebant, et facientes turres cum magnis edificiis. et aggeres ingentes exaltabant. in quibus resistebant de muris pugnare volentibus: multasque machinationes erigebant equantes eas muris per circuitum civitatis. Illi autem qui erant intra urbem fortiter et impigerrime resistebant. quamvis fame et labore fatigarentur. Licet autem his passionibus mulctarentur, animo tamen fortes videbantur ad prelium. in nullo expavescentes adinventiones et machinamenta babiloniorum. sed contrarias machinationes in omnibus que hostes fecerant, illi alia apponere cogitabant. ita ut magnum esset certamen babiloniis et hierosolimitis. babiloniis arbitrantibus nichil esse validius quam capere civitatem. hierosolimitis autem suam salutem non in alia causa ponentibus: nisi ut magno studio laborarent. et non desperarent excogitare quibus modis hostium machinamenta destruerent. Multa igitur mala perpessi sunt hierosolimite mensibus x et viii. donec fame vastarentur. et lapidibus quos de turribus iactabant adversus eos hostes. Capta est igitur civitas xi anno sedechie regis. iiii mense die nono, ceperuntque eam principes babiloniorum quibus obsessio a rege nabuchodonosor erat commissa. ipse autem in reblata civitate morabatur. Nomina autem principum qui civitatem ceperunt hec sunt: ergelasar. rerem. macussem. egarus, nabuzardan et sarus. Capta siquidem civitate circa mediam noctem a principibus et ingressis in templum, agnoscens hoc sedechias. sumptis uxoribus et filiis. et principibus et amicis fugit de civitate per desertum valde tutissimum. Quod dum principibus babiloniorum indicatum fuisset: egressi diluculo persecuti sunt eos. Quos dum circa iericho comprehendissent. circumdederunt eos. Amici vero et principes qui cum sedechia fugiebant. dum hostes proximos esse conspicerent, dispersi sunt in diversa loca fugiendo. et unusquisque se liberare contendebat. Hostes autem comprehensum sedechiam cum paucis et uxoribus et filiis. duxerunt ad nabuchodonosor regem in reblata. Quem nabuchodonosor cepit vocare impium. et infelicem. et iuramenti immemorem. quod promiserat ut ei provinciam custodiret. Super hec autem eum obiurgavit ingratum, quia dum ab eo percepisset imperium. quod a filio fratris eius tulerat. et sibi contulerat, contra eum egisset hostiliter. Magnus igitur deus qui nequitiam tuam habuit odio. meo te subiugavit imperio. Hec dicens ad sedechiam. iussit statim filios eius et amicos occidi, ipso et captivis inspicientibus: Deinde oculos sedechie eruens. eumque vinciens secum duxit in babiloniam. Hec sunt igitur que hieremias et ezechiel prophetaverunt. quia comprehensus duceretur ad babilonium regem. et loqueretur ei ex suo ore. et videret suis oculis eius oculos, sicut hieremias dixit. cecatus autem et ductus ad babiloniam eam non vidit. sicut ezechiel predixit. Hec autem sufficienter possunt dei manifestare potentiam que multimoda et universa conspiciens et que contingant agi providens ignorantiam et infidelitatem hominum redarguit, per que curari nequiverunt ab his que erant passuri. Nam cum ea que predicebant custodire noluerunt calamitatibus nos sciunt esse contraditum, ita ut impossibile esset ut ab his declinarent. Omnes igitur qui de genere david regnaverunt hanc conversationem habuerunt. et fuerunt xx. et unusquisque ad ultimum regem a saul qui primus regnavit non tamen ex eadem tribu consistens. Regnaverunt autem annis nongentis et xiiii. mensibus vi. diebusque x. Nabuchodonosor autem misit principem militie sue nabuzardan in hierusalem ut expoliaret templum et incenderet. et regalia pariter et civitatem usque ad pavimenta subverteret. et populum in babiloniam transferret. Qui dum venisset in hierusalem. xi anno sedechie regis templum subvertit. et vasa dei aurea et argentea. et maximum cantharum quem fecerat salomon. et columnas ereas et capitella earum aureasque mensas et candelabra. Hec auferens templum incendit quinto mense initio mensis. xviii anno regis nabuchodonosor. et regalia civitatemque subvertit. Templum igitur concrematum est post ccc et lxx annos et menses sex diesque x, ex quo factum est a salomone. Ab egressu autem populi ex egypto tunc erant anni mille lx duo. et menses sex et dies x. A diluvio vero usque ad vastationem templi fuit tempus annorum mille nongentorum lvii. mensium vi. dierum x. A prothoplasto autem adam usque ad vastationem templi fuerunt anni tria milia quingenta xiii. menses sex. dies x. Tantus igitur numerus erat annorum et quecumque gesta sunt ut pervenerit manifestavimus. Nabuzardan igitur postquam hierusalem subvertit et templum. sumens captivos migravit eos. et pontificem zardan et iosedech sacerdotem secundarium eius. et custodes templi. et tres eunuchos qui erant super armatos. et vii amicos sedechie et scribam eius. et alios principes lx. quos omnes cum vasis que depredatus est deduxit ad regem in reblata civitate. Rex autem iussit pontificis caput et omnium principum capita abscidi. et regem sedechiam posuit in carcere in babilone.

Igitur quia genus regum explanavimus, necessarium iudicavi referre nomina pontificum, qui pontificatum regum temporibus habuerunt. Primus fuit sadoch pontifex templi quod salomon edificavit. post eum achimaas. post achimaa azarias. cui successit ioram. post ioram axiora. post eum fideas. post hunc iudeas. post eum hilo. cui successit

ioachan. & post eum urias. inde nerias. post eum odeas. & post eum sallom. deinde helchias. post hunc Zaroch. deinde iosedech qui captiuus ductus est. & occisus. Isti omnes in pontificatu per ordinem id est filius patri successere. Veniens autem rex in babilonia. uasa que in templo hierusalem fuerant depredatus. diis suis dicauit. & populum in babilonie regione constituit. Nabuzardan autem dum captiuasset populum hebreorum pauperes qui sex ultro tradiderunt dereliquit. constituens eis principem nomine godolia filium achan de nobilibus natum. mansuetum & iustum. iussitque ut opus in pomitie terra facientes regi definita tributa persoluerent. Hieremiam uero prophetam soluit a carcere. eique suasit ut in babilonem cum eo ueniret. namque rex sibi iusserat. ut illi per omnia placide ministraret. & si nollet securitate indicaret tamen ei ubi manere uellet. quemadmodum hic regi mandaret. Hieremias uero nec cum eo secum noluit nec alibi commorari. sed libenter se dixit habitare in deserta patria cum miserrimis reliquiis. Audiens hoc nabuzardan precepit godolie. ut eum per prudentiam in omnibus haberet. eique ministraret in quibus egeret. Dans & nabuzardan hieremie multa & preciosa munera. dimisit ad propria. Hieremias ergo mansit apud godoliam in ciuitate masphat. rogauitque nabuzardan ut dimitteret discipulum suum nomine baruch filium neri ex magna ualde familia. & qui in lingua patria precipue erat eruditus. Hoc cum fecisset nabuzardan. in babiloniam profectus est. Et illi qui obsessa hierosolimorum urbe diffugerant dispersi per incerta loca. dum babilonios cognouissent recessisse. & quasdam reliquias in hierosolimorum terra reliquisse. qui ea incolerent. undique collecti uenerunt ad godoliam in masphat. Erant principes eorum ioad filius carce. & Zareas. & iohonias simul & alii. Porro de genere regio erat quidam ysmahel uir magnus & callidus. qui dum obsideretur hierosolima. euasit ad regem ammanitarum nomine bachalim. & illo tempore ibi moratus est. Qui dum ad hierosolima reuersi sunt. godolias eos fecit ibi manere. neque babilonios metuentes. colentesque terram. nichil mali passuros esse dicebat. & hoc iuramento firmauit. adiciens eis quia solacium cunctis preberet. & si quis ab aliquo grauaretur illius sentiret auxilium. suasitque ut singuli in qua uellent ciuitate morarentur. & habitacula repararent & ut tempore triticum. & uinum. & oleum reconderent. quatinus hyemis tempore pabulo non egerent. Hec cum dixisset. dimisit eos in prouinciam ire. quo unusquisque uolebat. Fama ergo discurrente quod godolias ad se uenientes de fuga clementissime suscepisset. & terram ad colendum dedisset. ut regi babylonis tributa persoluerent. concurrerunt omnes ad godoliam. & in prouincia degebant. Considerantes ergo prouinciam. & godolie benignitatem atque clementiam. iohannes & principes qui cum eo erant ualde dilexerunt eum. dicebantque mittendum esse ad regem ammanitarum bachalim. ut ysmahel latenter occideret. quatenus ipse posset esse securus. quia dum solus ille remansisset de semine regio. eius dolum timerent. ne ipsum occideret. & reliquias israelitarum funditus deperderet. Godolias autem acquiescere noluit uerbis eorum dicens. Non esse rectum contra uirum qui nichil adhuc gessit malignitatis insidias exercere. qui neque in tali desolatione huius nimia malicia exerceret. & que in tanta necessitate fouerat. & ab aliis inimicis eripuerat. ipse nec punire nollet. sed & si ille infideliter agere uellet. carius sibi esse. ut ipse periret ab illo. quia nequaquam ipse uellet uiolare fidem suam in illo homine qui ad se saluus gratia confugisset. ut dolo eum occideret. Principes autem cum non potuissent godolie persuadere ut ysmahel occideret. proinde recessere. Transactis autem xxx. diebus uenit ysmahel cum x. uiris ad godoliam in masphat. quos ille splendidis epulis muneribusque susceptos recepit. Godolias uero in conuiuia uino inebriatus est. Quem ysmahel uidens uino repletum. & uelut insensatum per ebrietatem. surgens cum x. amicis occidit eum. & qui cum eo recumbebant. Et post horum peremptionem ysmahel egressus per noctem. cunctos parte in ciuitate iudeos & milites trucidauit. qui a babilonis fuerant relicti. Altera autem die ueniebant cum muneribus ad godoliam lxxx. uiri. nichil scientes de morte godolie. Quos cum uidisset ysmahel quasi ad godoliam accessuros intus euocauit. Quibus ingressis. aula clausa cunctos occidit. eorumque corpora in lacum profundissimum ne uiderentur proiecit. Ex his lxx. uiris inuenti sunt. qui rogauerunt non se prius occidi. quam occultas in agris diuitias. & pallia simul & uestes reconditas. & frumenta monstrarent. Hec audiens ysmahel pepercit eis. Post hoc populum qui erat in masphat cum uxoribus & filiis captiuum duxit. & filias sedechie regis quas nabuzardan godolie conseruandas reliquerat. captiuas duxit fugiens ad regem ammanitarum. Audiens hoc iohannes & principes qui cum eo erant nimis exasperati sunt. & assumentes singuli arma sua. egressi sunt ut ysmahel uiriliter expugnarent. Quem cum apprehendissent circa fontem chebron. illi qui ab ysmahel captiui ducebantur uidentes iohannem & principes ad solacium suum uenisse. relinquentes ysmahel. contulerunt se ad iohannem. Ysmahel autem cum uiris viii. fugit ad regem ammanitarum. Iohannes autem sumens captiuos uenit ad quendam locum quem caulas appellant. & illo die ibi mansit. Deliberauerunt autem ut inde surgentes abirent in egyptum. metuentes ne eos babilonii perimerent propter mortem godolie. qui ab eis dux fuerat constitutus. Et dum in tali consilio permanerent. pecierunt hieremiam prophetam ut dominum consuleret. quatenus eis in angustia constitutis. quid facere deberent monstraret. Cumque propheta uicturum se petere apud dominum promisisset. post x. dies apparuit ei deus precipiens ut indicaret iohanni. & principibus & uniuerso populo. quia si remanerent in illa prouincia. solacium eis ferret diuina prouidentia. & a babilonis quos timerent seruaret illesos. Proficiscentes autem in egyptum peribitis. & illa passuri estis ab egyptiis. que olim fratres uestros constat esse passos. Hec cum hieremias populo dixisset. non ei credebant dicentes quia magis secundum uoluntatem baruch discipuli sui eis loqueretur quam secundum diuinum mandatum. scientes quia si remanerent. omnino a babilonis interirent. Principes ergo & populus non obedientes consilio dei. quod eos monuerat per prophetam. surgentes abierunt in egyptum. ducentes secum heremiam & baruch. Et dum in egypto essent. indicauit deus hieremie uenturum esse regem babiloniorum ad egyptum. iussitque eum predicere populo egypti uenturam captiuitatem. & quia alios occideret. alios captiuos in babiloniam duceret. Et hec ita completa sunt. Quinto enim anno captiuitatis hierosolimorum. qui erat iii. & xxx. regni nabugodonosor. castra metatus est idem nabugodonosor in inferiore syria. eamque debellans expugnauit. & simul ammanitas & moabitas. Cumque subdidisset has gentes. profectus est ad egyptum. eamque subuertit. & regem. & populum & hebreos qui illuc fugerant cunctos captiuos in babiloniam duxit. Igitur per salmanasar regem assyriorum populus x. tribuum de samaria captiuus ductus est. & in eorum regione alie gentes sunt posite. quas gentes samaritas uocant. Babiloniorum uero rex cum duas tribus captiuasset. nullam gentem in eorum regione constituit. & propterea desolata est omnis iudea. & hierosolima lxx. annis. Tempus autem a captiuitate israelitarum usque ad duarum tribuum migrationem fuit annorum c.xxx. mensium sex. dierum x.

Nabugodonosor ergo rex babilonis sumens omnes iudeorum nobiliores. & cognatos sedechie. & qui per etatem corporum. & aspectus pulchritudine resplendebant. tradidit eos pedagogis per exhibenda diligentia. eosque castrauit. quod & aliis quos ex gentibus captiuauerat fecisse dinoscitur. iussitque eis ministrari de mensa sua cibos. & erudiri prouincialibus litteris. patriis & chaldeis. Erant autem isti sapientia ydonei. habentes exercitium splendidum. Inter quos erant aliqui de genere sedechie iiii. optimi natura. & benigni. daniel. ananias. azarias. misahel. Horum nomina rex babilonis commutauit. & aliis nominibus uocauit. danielem balthasar. ananiam sydrach. misahel misac. azariam abdenago. Hos & rex cum essent nimis ingeniosi. & circa litterarum doctrinas assidui. habebat in honore & dilectione precipua. Cogitauit ergo daniel cum cognatis suis. ut se a cibo regio abstinerent. & ab omnibus animatis generaliter abstinerent. Et accedentes ad aschan eunuchum cui eorum diligentia fuerat a rege commissa. rogauerunt eum ut ea que rex iusserat eis expendi ipse comederet. & eis legumina comedenda daret. & quecumque inanimata essent. dicentes se ad istos cibos esse deditos. & alios sibi ualde contrarios. Ille uero paratum se esse dicebat. eorum uoluntati obedire. sed metuere regem. ne per corporis eorum maciem mutationem proderent regi. eo quod ab epulis abstinerent dicens esse consequens ut per qualitatem ciborum eorum corpora mutarentur. & dum alii pueri bene refecti a rege uiderentur. ipsi sibi supplicii auctores existerent. Et dum aschanis proposito eorum hec dixisset. persuaserunt ei ut per experimentum x. diebus hec ministraret illis. & si habitus corporis eorum non mutaretur in peius. in his sine dubio permanerent. si ex his cibis non lederentur. Si uero mutatos uideret malignos. ad priora conuiuia reuocaret. Quibus dum inanimatos cibos daret. eorum corpora pinguiora ac decentiora erant magis quam aliorum. ita ut illi quibus regalia conuiuia parabantur inferiores essent. ita ut alii putarent daniel in magna copia epulari conuiuare. Et illo tempore audacter aschanis ea que de mensa regis illis pueris mittebantur ipse sumebat. & illis que dicta sunt ministrabat. Daniel autem & socii eius dum eorum anime essent limpide. & ad doctrinas erecte. & corpora eorum ad laborem apta consisterent. nam animas hebrei non habebant per ciborum uarietatem. aut corpora per easdem epulas molliora. omnes uelociter didicere doctrinas que erant apud barbaros & chaldeos. Daniel autem erat sapientia ydoneus. & ad somniorum interpretationes expertus. que ei reuelabat diuinitas. Igitur post annum secundum egypti uastationis rex nabugodonosor uidit somnium ualde mirabile. cuius explanationem ipse ei deus per somnium aperuit. Euigilans autem & oblitus somnii. mox chaldeos uocauit & magos atque diuinos sequentes dixit uidisse somnium & expositionem eius. & hoc simul oblitum. iussitque ut dicerent sibi somnium. & quid significaret. Illis uero dicentibus hoc impossibile esse hominibus inuenire. nam si ipse somnium diceret. explanationem ei audiret. rex minatus est eis mortem nisi somnium dicerent. Et dum faterentur non posse fieri quod iubebat. mox iussit omnes occidi. Daniel autem audiens quia omnes sapientes rex iussisset interimi. inter quos & ipse cum suis sociis numeratus erat. accessit ad arioch qui erat princeps super armigeros regis. & rogabat ut ei causam ediceret. per quam rex iussisset omnes sapientes babilonis occidi. Et cum cognouisset quare factum esset. rogauit arioch ut ingressus ad regem peteret inducias una nocte. & ut a sapientum nece se cohiberet. dicens se sperare quod ea nocte supplicans deo. somnium regis agnosceret. Arioch ergo nunciauit regi sermonem danielis. & concessit ei rex. Ingressus autem daniel cum sociis ad habitaculum proprium rogauit dominum tota nocte ut ei somnium indicaret. ne & ipsi inter sapientes perirent. sed ut eos posset ab ira regis eripere. & ostenderet uisionem. quam rex esset oblitus. Deus autem misericordiam habens illorum qui periculo subiacebant. danieli simul & somnium & explanationem innotuit regis. Daniel autem a deo sibi reuelata cognoscens. gauisus surrexit. & hoc fratribus indicans. illos qui iam de uita desperauerant. & parati uidebantur ad mortem. ad securitatem & spem uite reduxit. Daniel autem deo gratias agens quod eorum misertus esset. facto die uenit ad arioch petens ut eum introduceret ad regem narraturus ei somnium. quod transacta nocte uiderat. Daniel ergo ingressus ad regem. hoc primum poposcit ne sapientior putaretur ab aliis chaldeis. & magis quia dum illi somnium neque inuenire potuissent. ipse indicaturus accederet. & hoc non experimento humano. nec quia maiori studio in cogitando laborasset. ut hoc sciret. sed deus magnus misertus omnium qui mortis periculo uidebantur constituti. & mei simul. explanationem autem somnium aperuit. Non enim minus pro illis quam pro me ipso in morte deputatus sollicitus eram. dum iniuste uiros bonos & optimos mori preceperas. quos nichil humanum facere precepisti. sed quod dei solius est. ab eis exegisti. Tibi siquidem o rex cogitanti. qui posset totum mundum tenere principatum. uolens deus regnatores ostendere. huiusmodi somnium reuelauit. Vidisti enim statuam ualde preceram. cuius caput erat aureum. humeri & brachia argentea. uenter autem & femora erea. crura pedesque ferrea. Deinde uidisti lapidem de monte sponte abruptum cecidisse super statuam. eam prostratam contriuisse totam. & nullam eius partem integram reliquisse. Post hec uidisti aurum & argentum & es in modum farine contritum. & spiritu uehemente flante dispersum. atque dispersum. lapidem uero creuisse tantum. ut omnis terra ab eo uideretur impleta. Somnium itaque quod uidisti hoc est. cuius interpretatio hunc habet modum. Caput quidem aureum te significat. & qui ante te in babilonia regnauerunt. Due autem manus & humeri indicant quod a duobus regibus babiloniorum destruatur principatus. eorum deinde alius quidam ab occidente erit destructurus imperium. similis erario. cuius regnum cessare faciet qui ferro uidebitur equatus domabitque omnia. quia ferri natura robustior est auro & argento & ere. Significauit & regi daniel de lapide qui abruptus est

de moribus quod mihi non placuit indicare, sed que sunt iam facta describere, non de futuris tractare. Sed qui sunt desiderans eorum integritatem perscrutari, et diversos utrum sint necne studens agnoscere, legat librum danielis qui inter divinas computatur litteras. Rex ergo nabuchodonosor hec audiens, et somnium suum agnoscens, obstupuit ingenium danielis, et procidens in faciem adoravit eum, et quasi deo sacrificari iussit, et rectorem totius regni constituit, et cognatos suos. Et hi ergo honore invidia et dolum, et pericula sustinuerunt, et apud regem ex huiusmodi causa accusati sunt.

Nabuchodonosor rex fecit statuam auream altitudine lx. cubitorum, latitudine vi. et statuit eam in maximo campo babilonis. Dedicationis ergo ea vocavit ex omni provincia principes universos et omnem populum. eisque precepit dum audirent sonum tube, prostrati statuam eius adorarent. qui autem hoc non facerent, eos in caminum ignis mitterent. Omnibus ergo post sonum tube adorantibus simulachrum, tres illi iuvenes non adoraverunt, nolentes prevaricari leges patrias. Qui repente vincti et ex precepto regis in igne missi, inopinabiliter divina prudentia liberati. mortis pericula evaserunt. nam eos omnino non tetigit ignis. Reor enim ergo quod mihi iniuste fecissent, in caminum missi. ab igne non sunt tacti. et facta est flamme natura debilior habens in se deo ministros. qui eos custodirent ne consumerentur ab igne. Hoc enim miraculum probavit eos apud regem iustos et religiosos. et habebant apud eum honorem perpetuum. Post paululum autem tempus denuo rex vidit somnium. per quod significabatur ei quia casurus esset de regno. et cum bestiis in deserto habitaturus vii. annis. et iterum recepturus principatum. Hoc somnium cum vidisset, magos denuo vocavit. eisque referens quod viderat interpretationem congruam exigebat. et nullus potuit invenire somnium comprehendere nec manifestare. Daniel ergo solus hoc ei exposuit. et sicut ei predixit omnia in eo completa sunt. Nam cum habitasset per dictum tempus in heremo. nullusque presumpsisset vii. annis regnum invadere. supplicans deo ut regnum reciperet: denuo est reversus ad imperium. Nullus ergo me culpet quod ita singula narraverim. cum in ipso hystorie mee principio promiserim me translaturum libros hebraicos in eloquium grecum. et hos volentibus aperire. neque adicere ipse aliquid secus suum. neque subtrahere me promittens. Nunc autem parum ad preterita tempora stilum vertam. Post mortem enim baladan sub quo ezechias regnaverat in hierosolimis. non post multum tempus regnavit in babilonia quidam nabuchodonosor. qui erat pater huius nabuchodonosor. de quo supra diximus. Hic subiugans sibi egyptum et syriam et fenicem. constituit super has provincias satrapam qui eas regeret. Et post multum tempus cum audisset hunc satrapam sibi velle resistere. cum ipse in his fatigari nollet, committens filio suo equivoco nabuchodonosor quandam partem exercitus, misit eum contra satrapam qui a se recesserat. Cum quo congressus facta dimicatione vicit eum. et provinciam ex illo principio belli subiugavit imperio. Et dum in itinere hic moraretur, contigit ut pater eius nabuchodonosor egrotaret in babilone et a vita recederet, cum regnasset annis xx. et uno. Nabuchodonosor autem filius eius mortem patris agnoscens, disponens causas egypti et reliquas provincias. et captivos cunctarum gentium quos ducebat, et thesauros multos committens quibusdam amicis suis. ut cum omni fidelitate ea ad babilonem deferrent: ipse cum paucis per desertum venit ad babiloniam. et adeptus principatum a patre sibi relictum, et a quodam potentiorum viro sibi reservatum, toti paterni regni dominus est effectus. Captivis autem venientibus et thesauris quos in itinere reliquerat, captivos constituit in locis oportunissimis babilonie civitatis. Hic est ille magnus nabuchodonosor qui hierosolima destruxit. et iudeos captivavit. et illa omnia gessit que supra plebavimus. Idem ipse nabuchodonosor construxit templum beli. et largissime muneribus ornavit. et in antiqua civitate nova edificia fecit. et prisca reparavit. ita ut civitatem obsidentes nequaquam valerent aquam civibus auferre, nec civitati aliquid prevalere. Erexit quoque tres portas intrinsecus et extrinsecus de latere cocto. et decenter munivit eas. et ornavit magnifice. Patrio quoque palatio alia preciosiore regalia fabricata est, quorum spacia et reliquam pulchritudinem dicere credo superfluum. Veruntamen hoc sciendum est. quia dum tenet hec opera magna. et nimis eximia. diebus tantum xv. consummata sunt. In istis autem regalibus lapides posuit. quorum similitudo tamquam instar montis. et plantavit diversas arbores. fecitque hortum quod suspensibile dicebatur. eo quod uxor eius possessionem regionis proprie videre desideraret. que nutrita erat in locis medie. In istis autem regalibus post apparitionem sedit somnium quod ei daniel explanaverat. quia cum bestiis mansurus esset vii. annis in heremo. quadam die deambulans et opus suarum manuum laudans. et quod propriis viribus cuncta fecisset: vox quedam a superioribus delata. cum dixit ab hominibus eiciendum. et cum feris vii. annis mansurum. et post hoc principatum recepturum. Et hec omnia in eo completa sunt. Reversus ergo in regnum denuo. deum in omnibus operibus suis laudabat. et cum regnasset annis xl. iiii. defunctus est vir industrius. et omnium regum felicior. Huius nabuchodonosor meminit megasthenes in quarto libro hystoriarum suarum. dicens hunc regem fortitudine et actuum magnitudine herculem transcendisse.

Igitur post mortem nabuchodonosor amilmadapacus qui et evilmerodach filius eius suscepit regnum. et regem sedechiam solvit a vinculis. et inter amicos suos constituit. et in babilone inter reges morari fecit cum multo honore. Moriente vero amilmadapaco post annos x. et viii. regni sui, egressari filius eius tenuit regnum xl. annis. Eo quoque mortuo ad filium eius labosordachum pervenit imperium. Qui dum novem mensibus regnasset: mortuus est. et post eum regnavit balthasar qui nabuarch nuncupatur. Contra hunc regem castra metati sunt cyrus rex persarum. et darius rex medorum. Qui dum obsiderent eum in babilonia. mirabile quoddam prodigium contigisse dinoscitur. Iacebat namque cenans in domo maxima et conviviis regalibus cum concubinis suis et amicis. precepitque ut de ipso templo deportarentur vasa dei que nabuchodonosor de hierosolimis auferens diis suis dedicaverat. et bibens in eis hec in blasphemavit deum. Statim vidit de muro venientem manum. et in pariete quasdam sillabas scribentem. Qua visione turbatus convocavit magos et chaldeos. et illos qui iuxta barbaros somnia. et huiusmodi signa discernere valebant. ut ei que fuerant scripta manifestarent. Et cum omnes nichil penitus se intelligere dicerent. in angustia rex et tristitia positus propter hanc causam. in omni provincia predicari iussit, ut qui litteras illas legeret et interpretaretur. daret ei torquem auream et vestem purpuream sicut chaldeorum regibus mos erat. et insuper tertiam partem regni ei offerret. Quo facto. dum multi sapientes concurrerent. ut predictum honorem consequerentur. nequaquam invenire valuerunt significationem harum litterarum. Et videns regina tristem eum. in anxietate positum. cepit eum confortare. dicens quia esset quidam de iudeis captivus de eorum genere quos nabuchodonosor de hierusalem transtulerat. nomine daniel vir sapiens et argutus. qui inveniret res difficiles. et que soli deo videntur nota. qui et nabuchodonosor regi cum nullus potuisset dicere quibus egebat, ad agnitionem eius lumen quod querebat adduxit. Hunc ergo vocans potest ut hanc scripturam et legat et interpretetur. Hec audiens balthasar iussit danielem advocari. rogavitque eum ut que scripta fuerant legeret et interpretaretur ei. quia ipse divino spiritu plenus esset. et solus ista invenire posset. Quod si faceret. purpura vestiendum. et torquem auream circa collum eius dandam esse promisit. et tertiam partem regni conferendam. ut ex his insignis appareret. Daniel autem dixit. hec dona sibi ipsi servaret. sapientiam namque et divinitatem nullius suffragio egere. sed gratis prodesse querentibus. tamen que scripta erant significaturum ei promisit dicens. Hec divina indicant ei interitum subversionem. quia ex his in quibus nabuchodonosor propter iniurias dei fuerat castigatus. tu non didicisti esse pius. cum nabuchodonosor in bestiam mutatus. post multas preces ac supplicationes misericordiam potuit promereri. et ad humana redire conversationem. et post hec deum solum omnia habere virtutem donec advixit asseruit. Tu autem horum oblivionem habens. multumque divinitatem blasphemans in eis vasis una cum concubinis tuis ministrasti. et hec deus videns et iratus per ea que scripta sunt pronunciavit quem tu finem sis sortiturus. Hec autem littere significant hec. Mane quod latina lingua significat numerum. quia vite tue tempus et regni dinumeravit deus. et parum est super quod decrevit. Thecel. hoc significat pondus. quia deus appenderat suum vite tue tempus. iam illud declinare pronunciat. Phares hoc romana lingua fragmentum significat. quia frangendum regnum tuum. et medis illud persisque distribuit. Cumque hec daniel ita interpretasset: balthasar quamvis sibi mala predicta fuissent. tamen dona que promiserat statim iussit danieli conferri. et tamquam virum bonum et iustum esse dicebat. Igitur ipsa nocte cyro rege persarum et dario rege medorum adversus civitatem fortiter dimicantibus: capta civitate balthasar rex interfectus est. cum regnasset xx. et vii. annis. et erat nepos nabuchodonosor regis. Darius ergo astragis filius. qui babiloniorum principatum cum auxilio cyri regis cognati sui destruxit. annos etatis habebat sexagesimum et secundum. Hic sumens danielem prophetam ad se in media duxit. et omnino eum honorabat. Erat enim daniel inter tres satrapas quos darius super ccc. et x. satrapas instituerat. Dum ergo daniel esset apud darium in honore perpetuo. et cuncta ei essent commissa. invidiam apud ceteros ex hoc habuit. Mordent enim invidia quidam mortalium. dum quemquam apud principes plusquam se valere conspiciunt. Principes autem illi dum quererent occasionem invenire accusationis de daniele circa rectorem regis nullam probabilem causam invenire potuerunt. quia ut prediximus castitati erat. Multas et pecunias regi offerebant. sed ille has non recipiebat. et ideo accusatores nullam criminis causam invenire faciebat. Nunc et quesiere modum quo eum in odio apud gratiam regis facerent. Videntes namque eum ter in die orantem deum suum, invenere consilium per quod perderent eum. Et venientes ad darium nuntiaverunt ei. quia satrapis et principibus placuisset. ut xxx. diebus ipsis requiesceret. et nullum ex diis adiret nec exoraret. et si quis hanc sententiam transcenderet. in lacum leonum mitteretur. Rex autem eorum nequitiam non intuendens. neque hec contra danielem arbitratus facta molimina. dixit placere sibi que ab eis decreta videbantur. et eorum sententiam confirmavit. et precepit a populo custodiri decretum. Ceteri ergo custodientes iussa regis quiescebant. danieli vero nulla iussionis cura fuit. sed ut solitus erat stans deum cunctis inspicientibus adorabat. Satrape ergo occasione sumpta qua contra danielem invenire querebant. mox venerunt ad regem accusantes danielem. qui solus eius precepta transcenderet. quia dum nullus apud eos orare presumeret. quod non quidem propter impietatem: sed propter custodiam fieret preceptorum. ille contempnens precepta suum orare deum. credentes quia propter magnum favorem quo eum darius diligebat. illorum decreta contempnens danieli veniam daret. et multa habentes invidia nimis instabant. et ad nullam mansuetudinem flectebant. sed eum secundum datam legem in lacum leonum proiciendum esse dicebant. Sperans autem darius quia deus eum eriperet. ut nichil a bestiis sustineret adversi. consolabatur danielem ut forti ferret eventum. Rex ergo dum daniel missus fuisset in lacum leonum, signato lapide qui pro ianuis more laci positus erat discessit. et inextam totam noctem duxit insomnem et mestus. et pro daniele nimis afflictus. Die vero facto surgens. clamavit voce magna requirens si salvus esset. Quo respondente quia nichil mali passus fuisset. iussit eum repente protrahi de lacu leonum. Inimici vero videntes nichil mali pertulisse danielem. dicebant regi non esse divina providentia eruditum. sed saciatos leones eum tangere noluisse. Rex autem eorum nequitiam videns. iussit leonibus multas carnes apponi. eisque saciatis inimicos danielis in lacum precipitari iussit. et si pro saciate ad eos minime leones accederent. ut apte veritatis cognosceret. Quo facto. et satrapis in lacum depositis. dario manifestatum est quia divinitas salvaverat danielem. Leones ergo nulli pepercerunt eorum. penitus sed omni parte discerpsere. quasi rabida fame pleni. et nulla cibi copia recreati. Arbitror enim quia leones non fuerint ab hac fame provocati. qui namque paulo ante videbantur carnium habundantia saciati. ut hominum nequitia irrationabilibus animalibus esset manifesta. sed quia dei voluntate incitabantur ad penam. Perempsis ergo inimicis daniel. hoc modo rex darius quod actum fuerat divulgavit in omni provincia. laudans deum quem daniel colebat. eumque verum esse deum et omnipotentem asserebat. Habuit autem post hec danielem in honore precelso. faciens eum principem amicorum.

Daniel ergo cum esset insignis et clarus. et religiosus crederetur. edificavit in ecbathanis medie mausoleum valde preclarum. et nimis mirabiliter instructum quod hactenus manet. et videntibus credit nuper edificatum. ita ut ea die qua conspicitur putetur esse constructum. sic ei pulchritudo nova videtur et solida. nullaque senectute nec longevitate magni temporis consumitur. cum edificia quoque hominis

faciunt ad vetustatem vertantur et sua fortitudine longevitate careant, et proprii decoris amissione careant. Hac tenus autem in eodem mausoleo sepeliuntur reges medorum atque persarum et parthorum, et cui haec cura committitur sacerdos est iudeorum, et hoc fit usque ad praesens tempus. Dignum est ergo de daniele dicere quod quilibet audiens debet ammirari. Nam dum mirabiliter in mundo maximo loco positus omnia prophetasset, omne tempus vite sue mansit in multo honore apud reges et populos, et gloriam et memoriam possedit sempiternam. Omnes namque libri quos conscribens reliquit leguntur hactenus apud nos, et ex his credimus quia deus ei loquebatur. Non solum enim futura sicut alii prophete predixit, sed et tempus definivit quo haec necesse sit adimplere. Prophete namque priores mala futura predicentes, et propterea a regibus et populo non sunt honorati. Daniel autem bona et mala predicens cunctorum favorem habere videbatur, et praedictionum causarum veraci acquirebat fide dictorum, et opinionem divinitatis habebat in populo. Reliquit enim nobis ex his que conscripsit unde incognitas eius prophetie et nulla mutatio possit agnosci. Ait enim quia cum esset in susis metropoli persidis cum suis sodalibus exiit in campum, et repente terremotu facto relictus sit solus, amicis eius pre divisa diffugientibus, et ipse conruebat in faciem super ambas ceciditque manus. Interim eum quodam tangente et ut surgeret imperante, quatenus ea que erant post multas generationes civibus suis ventura conspiceret. Et dum surrexisset, ostensum sibi dixit arietem magnum et multa habentem cornua, novissimum vero eorum precelsum. Deinde respexisse se ad occidentem, et vidisse hyrcum exinde ferri per aerem, congressumque arietem et cum secundo cornuum impetu prostravisse in terram, et undique conculcasse. Deinde sensisse dixit hyrcum de fronte cornu maximum produxisse, et illo fracto orta ex eo loco cornua IIII, et ad singulos ventos conversa. Inter que aliud parvulum ortum fuisse conscripsit. Quod dum cresceret, dicebat ille qui haec monstrabat hic expugnaturum fore eius gentem et civitatem fortiter captivam, templumque concrematurum, et sacrificia fieri prohibiturum diebus mille et LX VI. Hec omnia in campo qui est in susis daniel se vidisse conscripsit, et tali in angelum sibi hanc aperuisse visionem expositum. Arietem quidem regnum persarum et medorum significare dixit, cornua vero eius reges illa gente regnaturos. Novissimum vero cornu significare dixit ultimum regem, et hunc divitiis et gloria priorum esse precipuum. Hyrcum autem significare narrabat aliquem de grecis regnaturum esse, qui secundo congressus adversus regem persarum eum bello devinceret, et omnem gloriam eius principatus auferret. Et maximum cornu quod erat in fronte hyrci primum significare regem, et illo cadente ortum IIII cornuorum quae ad IIII partes terre videbantur aspicere, successionem uniuscuiusque post obitum primi regis dixit annuntiare, et divisionem inter eos esse faciendam, dum ille prior nec filios nec cognatos habiturus esset, multisque annis in terrarum orbe esse regnaturum, et ex eis quendam oriri regem expugnaturum gentem eius, et leges atque conversationem eius patrie ablaturum, et templum depredaturum, et sacrificia celebrari tribus annis esse prohibiturum. Et haec utique gens nostra sustinuit per antiochum qui appellatur epiphanes, hoc est praeclarus, sicut vidit daniel et ante multos conscripsit annos. Que omnia danieli deo sibi monstrante conscribens reliquit. Hec quique legentes et provenire considerantes, credant in honore divino fuisse danielem, et per haec que sunt verissima cognoscat quilibet errare epicureos, qui providentiam inter negant, et deum res humanas curare non estimant, neque a beata incorruptibilique substantia gubernari universa, sed hunc mundum sine rectore et sine cura aliqua ferri sponte confirmant. Quod si ita esset, sicut naves gubernatoribus desolatas ventorum violentia conspicimus, vel currum sine agitatore constringi, ita et mundus sive regimine dei olim potuisset deici et pure quassatus. Ego namque danielis dicta respiciens valde puto a vera opinione eos recedere, qui nullam providentiam humanarum rerum dicunt habere deum. Non enim si haec sponte gererentur, secundum illius prophetiam omnia provenire conspiceremus. Ego siquidem de his ut inveni et legi ita conscripsi. Si quis autem vult opinione alia sequi, tamen pro diversa sententia habebit. Explicit lib. X. iosephi antiquitatis iud.

INCIPIT LIBER XI.

150.

PRIMO IMPERII anno cyri regis persarum LXX annus concurrebat ex die quo populum iudeorum contigit a propriis finibus ad babiloniam migrare. Et misertus deus captivitatis et calamitatis infelicium iudeorum, sicut per hieremiam ante predixerat quam civitas everteretur, postquam servierit nabug. et nepotibus eius per annos LXX, rursus eos ad propriam restituit terram, templum reedificare, et pristina frui felicitate decrevit. Concitans ergo deus animum cyri regis, fecit eum per omnem asiam ita scribere. Cyrus rex hoc dicit. Quoniam me maximus deus orbis terrarum regem constituit, credo hunc esse quem gens israhel adorat. Iste enim et meum predixit nomen per prophetas, quod templum eius edificaturus essem in hierosolimis in terra iudea. Hec autem cognoverat cyrus legens librum ysaie, quem ille scripserat ante annos C et XL. Sic enim predicaverat dixisse dominum. Quia volo cyrum quem multarum et magnarum gentium regem constitui, remittere populum meum ad propriam terram, et templum reedificare. Convocans ergo cyrus clarissimos iudeorum qui in babilonia habitabant, dixit se eis concedere ad propriam remeare provinciam, et civitatem hierosolimam et templum dei reconstruere, seque eos adiuvare. Scripsit et ducibus suis illi terre vicinis, ut aurum et argentum conferrent ad templi renovationem, et ad holocausta. Hec cum cyrus dixisset, egressi duarum tribuum principes iude ac beniamin, una cum levitis et sacerdotibus ad hierosolimam pervenerunt. Multi et residere in babilonia, minime passi possessiones suas relinquere. Et dum in hierusalem venissent, omnes amici regis adiuvabant eos, et conferebant ad reedificationem alii aurum, alii argentum, quidam equos et iumentorum multitudinem

et victimas decreto debant, et secundum antiquam legem hostias celebrabant et immolabant. Transmisit et cyrus vasa dei que nabug. illuc captivaverat, que revehenda commisit mitridati custodi suorum thesaurorum, precipiens ea dari servanda abassaro donec templum reedificaretur. Perfecto autem templo traderet ea sacerdotibus et levitis reponenda in templo. Direxit et cyrus epistolam satrapis syrie hec continentem. Rex cyrus sisinno et syrabasne salutem. Iudeos terram meam inhabitantes qui voluerint ad suam patriam redire permisi, et civitatem renovare, et templum edificare in eo loco in quo prius fuerat constitutum. Ad haec misi mitridatem pecuniarum mearum custodem, et zorobabel principem iudeorum, ut fundamenta restituant, templumque recondant, cuius altitudo sit cubitorum LX, et latitudo eorundem, et faciant tres parietes lapideos ex lapide polito, et unum parietem ligneum ex materia ipsius provincie. Similiter faciant et altare super quod immolent deo. Sumptum vero de meis omnibus volo fieri. Transmisi et vasa que de templo dei nabug. abstulerat, tradens ea mitridati custodi pecuniarum, et zorobabel principi iudeorum, ut ea ad hierusalem reportarent et templo dei restituant. Quorum numerus est tantus. Refrigeratoria aurea L, argentea LX. Fiale auree L, argentee quingente. Libatoria aurea XXX, argentea duo milia. Pateras aureas XL, argenteas quadringentas, et vasa alia maxima mille. Concedo et iudeis honorem quo potiebantur patres eorum. Do et pinguium et venditionem olei dragmas V milia quingentas, et ad similam tritici XX V milia et quingentas dragmas. Satrapasque iubeo prebere de tributis samarie, ut sacerdotes possint hostias offerre in hierosolimis secundum legem moysi, et ut supplicent deo pro salute regis et generis eius, ut regnum persarum permaneat. Eos ergo qui haec contempserint et irritaverint iubeo crucifigi, et substantias eorum esse regales. Epistola quidem cyri regis haec continebat. Hi autem qui ex captivitate ad hierosolimam convenerunt, fuerunt XL et duo milia et quadringenti LX. Et cum iacerent fundamenta templi, et nimis in edificando festinarent, gentes vicinarum positarum petebant satrapas qui edificia curabant, et pecunias promittebant, ut impedirent iudeos ne templum et civitatem restaurarent. Illi ergo pecuniis corrupti, negligentiam operis habuerunt. Hec autem cyrus rex ad bella occupatus ignorabat, nam exercitum ducens contra massagetas bellando vita privatus est. Cambyse autem filio cyri suscipiente principatum regni, gentes que in syria et fenice et ammanitide et moabitide ac samaria morabantur, miserunt epistolam ad regem cambysen haec continentem. Domine, servus tuus rachimus et semelius scriba, et satrape syrie et fenicis. Cognoscere te rex oportet iudeos qui in babilonia ducti fuerant ad nos redisse, et civitatem rebellem ac malivolam, et muros et templum reconstruere. Scito autem his perfectis neque tributa eos reddere, nec obaudire, et eos resistere regibus, et magis imperare quam obsequi festinare. Et dum studeant in opere, oportuit nobis insinuare tibi rescribere, quatinus monumenta patrum tuorum inquiras, in quibus invenies rebelles iudeos semper fuisse regibus, et ideo civitatem eorum fuisse destructam. Visum est ergo nobis haec vobis certa fore quod forsitan nescitis, quia si civitas renovata muris undique munita fuerit, via nobis claudetur ad inferiorem syriam et fenicem. Postquam rex cambyses hanc legit epistolam, natura malivolus existens movetur, et haec rescripsit dicens. Rex cambyses rachimo et bellesemo et semelio scribe et reliquis satrapis. Legens vestros a vobis apices, iussi patrum meorum inquiri volumina, et inventa est haec civitas regibus inimica fuisse, et seditiones ac bella commovisse, et reges eorum cognovimus potentes tributa inferioris syrie et fenicis exegisse. Precipio ergo minime concedi iudeos civitatem edificare, ne plus eorum crescat malitia qua semper sunt usi contra reges. Cum has litteras legissent rachimus et semelius et satrape, statim equis devecti properabant ad hierosolimam cum multitudine, et civitatem et templum edificari vetabant, et ita haec opera per annos novem impedita sunt usque ad secundum annum darii regis persarum. Nam cambyses cum VI annis regnasset, subiectus egyptiis reversus defunctus est in damasco.

Post mortem cambysi magi tenuere principatum regni persarum tribus annis. Postea hi principes qui VII domus nuncupabantur, ex persis filium asupastis nomine darium regem ordinaverunt. Hic autem darius cum prius sine honore regali degeret, promisit deo ut si fieret rex, omnia vasa dei que in babilone remansissent ad templum hierosolimorum remitteret. Cum autem rex factus esset, contigit eo tempore proficisci ab hierosolimis zorobabel ducem captivorum ad eum, eo quod ei amicus existeret. Unus et statim darius cum esset cum aliis duobus viris custodes sui corporis, et hoc honore apud eum potitus est. Primo vero imperii sui anno darius rex summo apparatu cenam exhibuit suis amicis et vernaculis et satrapis persarum et prefectis in die ethyopie et magistratibus C XX VII provinciarum. Completis autem dapibus cum ad dormiendum unusquisque isset, rex darius ad cubiculum veniens et pauca noctis requiescens, experrefactus quod noctis restabat reliquum insomne duxit. Fecitque sermonem ad tres sui corporis custodes, quorum princeps erat zorobabel, promisitque summo honore fulciendum qui eius interrogationi sapienter et vere respondisset, et iussit purpura indui, et in poculis aureis bibere, et super aurum dormire, et curru frenis aureis ornato vehi, et cydari byssina ac torque aurea uti, et post regem primum residere, affinemque sui vocari propter sapientiam. Cumque rex haec dona promisisset, primum eos consuluit utrum fortius esset vinum, secundum utrum rex, tertium utrum mulieres, an his omnibus fortior esset veritas. Has autem questiones cum illis proposuisset, requievit. Lucescente autem die convocavit rex omnes magistratus et satrapas et prefectos persarum et medorum, sedens in throno unumquemque custodem sui corporis coram omnibus iussit pronuntiare quid ei de propositis noctis questionibus videretur. Tunc primus excellentem vini fortitudinem volens ostendere ait. Cum fortitudinem vini conicio, omnia eum vincentem invenio. Nam mutat et decipit bibentium mentes et animos. Reges et pupillo et infanti similes facit, servoque ut

libero audaciam concitat, pauperes similes divitibus facit, contristatas et informat animas, calamitatibus oppressos reficit, mesticiam extinguit, alieno debitores pecunie ad oblivionem perducit, et ita eos immutat ut se omnino ditiores putent, et nichil vile noverint loqui, sed memores divitiarum felicibus utuntur vocabulis. Et reges magistratusque contempnit, amicosque solita expellit memoria, et armat homines contra amicissimas societates, et cum ad sobrietatem processerint vinoque relinquente pervenerint, excitati nichil penitus de his que in ebrietate commiserunt cogitantes. Hec ergo considerans omnibus fortitudinem vini comprobo potiorem, et invalentem omnia vincentem. Postquam hec primus de fortitudine vini disseruit, secundus dicere cepit de regis fortitudine, ostendens eum his potentiorem que in mundo valida dicuntur, et modum probationis hinc assumpsit, et dixit: Cum omnia sub hominum potestate coherceantur, et cum maria ac terras cogunt competenter servire, et ipsi homines sub manu regum ac potestate degunt. Qui ergo super tam potens et validum animal sicut est homo dominatur, certe illi insuperabiles virtute ac fortitudine videntur. Reges enim bella et pericula subiectis imponentes audiuntur, et eos contra inimicos suos dirigunt, et ipse sua fortitudine eos habent obedientes. Montes quoque dirui et muros ac turres deponi iubent, preterea occidi ac interfici faciunt, et ita in omnibus regum precepta servantur. Subiecti autem regis vincentes hostem, predam quam abstulerint in bello regi reportant. Hi quoque qui non militant, sed arando terram colunt, cum prelaboraverint et omnem operum miseriam toleraverint messem facientes ac fructus colligentes tributa regibus offerunt, et quod dixerint vel iusserint sine dilatione complent. Et cum omni luxuria vel libidine saturati dormierint, aliis vigilantibus custodiuntur, ipso enim amore atque timore nemo eum audet dormientem relinquere, vel descendere ac sua providere, sed unum hoc opus existimant necessarium, ut permanentes custodiant regem. Cur itaque non videtur rex cunctos fortitudine superare, cui tot populi obediunt?

Isto quoque tacente, tertius Zorobabel cepit disputare de mulieribus et veritate dicens: Est quidem sic ut vos dixistis: forte est vinum, fortis est et rex cui omnes obediunt, sed his omnibus potentior est pulchritudo mulieris. Regem enim concipit mulier, et eos qui vites plantant unde vinum profluit mulieres genuerunt et aluerunt. Nichil est autem quod a mulieribus non habeamus. Nam vestes nobis ab his texuntur, et domus nostre per has curantur atque servantur, et ideo non possumus a mulieribus segregari. Nos et si possideamus aurum multum et argentum, et quicquid aliud sit preciosum, et tamen cum videamus decorem mulierum, omnia bona oblivioni tradentes, specie earum obstupescimus, et patimur omnia relinquere que possidemus, tantum ut desiderata mulieris pulchritudine perfruamur. Sepe et patres et altrices et amicos obliviscimur propter uxores, et animas una cum ipsis perdere non timemus. Sic precipue considerate mulierum pulchritudinem. Nonne nos ipsi laborantes et omnem tolerantes miseriam, cum aliquid per multos sudores acquirimus, tantum offerentes uxoribus tamquam dominis tradimus?

Vidi enim aliquando regem potentissimum a concubina sua nomine Apama alapis percuti, et diadema a capite eius tollentem, et sibimet imponentem, et illum hec omnia tolerantem, et cum illa risisset, ille ridebat, et cum irata fuisset, ille mesticia confusus blanditiis placabat mulierem rogans eam, et se nimis humilians, si quando illam contemptam vidisset. Post hec invicem respicientibus satrapis et ducibus, idem Zorobabel cepit disputare de veritate, evidenter quidem ostendens quoniam mulieres fortes existant, debiles tamen vinum et rex et mulieres ad comparationem veritatis apparent. Nam si terra maxima est, et celum altum et velox, tamen hec omnia voluntate dei qui est veritas reguntur. Verus autem deus et iustus est, et ex eadem causa oportet veritatem fortissimam iudicari, et quia nichil contra veritatem iniquitas valet, nec cetera mortalia que fortia videntur nichil contra veritatem valent. Veritas autem immortalis est et sempiterna, non pulchritudine nec tempore tabescens, neque substantiam accommodat casibus auferendam, sed discernit iusta et regalia ab his que iniusta vel iniqua monstrantur. Et cum finisset Zorobabel de veritate sermonem, laudante multitudine eum optime dixisse quoniam veritas sola possideret fortitudinem immutabilem et non senescentem, imperavit ei rex dari petere preter promissa que vellet, et se ei omnia prestaturum dixit, eo quod sapientior et prudentior apparuisset, et iussit eum secum sedere et affinem vocari. Et Zorobabel ammonuit eum, ut votum quod devoverat si regnum acciperet adimpleret. Votum autem quod promiserat erat, reedificare Hierosolima et templum, et vasa remittere que Nabuchodonosor ad Babiloniam portaverat. Hec ergo mea petitio quam me iubes poscere, quia iudicatus sum a te sapiens et prudens. Rex autem Darius in hoc letatus surrexit, et osculatus eum scripsit toparchis et satrapis precipiens ut deducerent Zorobabel et eos qui cum eo ad renovationem templi proficiscerentur, et mandavit magistratibus Syrie et Fenicis ligna cedrina a Libano decisa Hierosolime transmittere, et cum eis edificare civitatem. Scripsit et omnes Iudeos liberos esse, qui a captivitate redirent in Iudeam, et prohibuit satrapas et curatores suos imparare iudeis opera regalia, et terram quam colere valuissent iudei sine tributo possiderent. Iussit et Ydumeos et Samaritas et eos qui humilem Syriam habitabant reddere vicos iudeorum quos tenebant, et insuper ad templi edificationem dari l. talenta mandavit, et sacrificare eos legitimas immolationes permisit. Omnem autem impensam et sacram vestem in qua servirent in templo principes sacerdotum et reliqui sacerdotes, et levitis instrumenta in quibus domino canerent, de suo sumptu fieri precepit, et custodibus civitatis et templi iugera terre per singulos annos et pecunias constitutas ad necessaria impendi precepit. Transmisit et vasa omnia, que Cyrus ante ipsum non plene restituit, et hec omnia Darius definivit implere. His omnibus a rege donatis, Zorobabel exiens de domo regia, sursum respiciens ad celum, et cepit deo gratias agere pro sapientia per quam victoriam Dario presente perceperat dicens:

Nequaquam domine his dignus fuissem, nisi te propicio. Itaque deo gratias agens de presentibus, perrexit ut ei in futuris adiutor existeret. Veniens autem ad contribules suos, eis mandata regis patefecit. Audientes autem deo gratias referebant, et convivantes per vii. dies leticia fruebantur, et receptionem patrie festiva gratulatione celebrabant. Postea omnes principes tribuum petierunt sibi monstratores vie Darii ad Hierosolima. Quos cum eis rex statim destinavit, et cum leticia atque iocunditate cum canticis tympanisque ac cymbalis ibant, et reliqua multitudo iudeorum prosequebatur cum ludis et ascendebant ad Hierusalem. Ab unaquaque tribu certus numerus. Septem cantores et cantatrices ducente xl. v. et cameli quadringenti xxx. Summa autem multitudinis eorum, qui duodecimum annum etatis habebant ex tribu Iuda et Beniamin fuerunt sexcenta milia et xxx duo milia. Levitarum fuerunt iiii. milia lxx. Mulierum autem et infantum commixti fuerunt xl. milia et septingenta xl. duo. Levite cantores fuerunt c. xxviii. Ianitores lxxx. Servi templi quadringenti lxxx duo. Insuper quingenti duo, dicentes se israelitas, et tamen non valentes genus suum ostendere. Repulsi vero sunt quidam a sacerdotali honore qui uxores sibi copulaverunt alienigenas, qui genus suum dicere non valebant, nec in generatione levitarum vel sacerdotum. Et horum numerus fuit vii. milia ccc. xxx. Subiugalia eorum fuerunt v. milia quingenta xcv. Horum omnium fuit dux Zorobabel filius Salathiel ex stirpe David, et Ihesus filius Iosedech pontifex, et Mardocheus et Sisebeus principes, qui dederunt ad renovationem templi auri minas c., argenti vero v. milia. Sacerdotes ergo et levite resederunt in Hierosolimis, reliqua vero multitudo ad suas discessit patrias. Cumque venisset septimus mensis ex quo venerunt de Babilone, Ihesus pontifex et dux Zorobabel congregavit populum in Hierusalem. Qui statim sine dilatione construxerunt altare in loco quo prius edificatum fuerat, et legitimas hostias obtulerunt secundum legem Moysi. Hec autem invidebant vicine gentes. Celebraverunt et illo tempore dies tabernaculorum legales, et oblationes quas dicunt endelechismos et hostias sabbatorum et omnium dierum festorum vota reddebant. Et a primo die septimi mensis ceperunt renovare templum, multas pecunias dantes cesoribus lapidum et edificatoribus, et alimenta eis ministrabant. Sydonii quoque ligna cedrina de monte Libano cedentes et in modum ratium ligantes ad portum Ioppe transmittebant, secundum preceptum Darii. Operibus prefecerunt levitas xx. annorum etatem habentes, et Ihesum et filios et fratres eius, et Obodam fratrem Iude ex Aminadab et fratres eius. Edificatio ergo templi studio edificantium prius quam sperabatur consummabatur. Perfecto autem templo, sacerdotes cum tubis sollempni habitu ornati et levite et filii Asaph surgentes laudaverunt dominum laudibus David regis. Sacerdotes enim et seniores recordantes pulchritudinem prioris templi, et novi templi parvitatem videntes, et tristiciam minime retinere valentes, ad lacrimas proruperunt. Populus autem de presenti edificatione templi letabatur, nec memorabat priorum pulchritudinem. Vincebat ergo tubarum sonus leticiam populi, et sacerdotum et seniorum lamentationes. Cumque clangores tubarum Samaritae audissent, odium in populum habentes, cucurrerunt causam tube volentes agnoscere. Videntes autem quod captivi iudei templum edificassent, petierunt Zorobabel et Ihesum et principes tribuum ut ipsis quoque permitterent una cum eis templum renovare, et in commune deum adorare. Nam non minus a nobis colimus deum ab illo tempore ex quo nos huc Salmanasar rex Assyriorum a Guthea et Media migravit. Zorobabel autem et Ihesus et principes tribuum responderunt impossibile eos esse secum communicare, quoniam illis esset commissa templi innovatio primum quidem a Cyro, nunc autem a Dario. Adorare autem deum nobiscum non solum vobis licet, sed et omnibus hominibus venientibus in hoc templum. Postquam hec audierunt Samaritae, indignati persuaserunt gentibus Syrie, ut eodem modo quo prius templi renovationem prohiberent. Iudei autem nullam moram habebant in operando. Per idem tempus ascenderunt ad Hierosolimam Sisinnius Syrie et Fenicis prefectus et Sarobabanes cum aliis, et interrogabant iudeos quis eis concessisset templum edificare quod magis castrum videretur esse quam templum, vel cur portas et civitatem tam munito circumdedissent muro. Zorobabel autem et Ihesus responderunt eis: Hoc templum prius constructum est a quodam nostro potentissimo rege, multisque temporibus permansit. Et cum patres nostri deo peccassent, Nabuchodonosor rex Chaldeorum superans civitatem evertit templum, et incendit, et populum captivum in Babiloniam migravit. Post hec Cyrus sumpto imperio, iussit ut templum reedificaretur, et remisit omnia ornamenta que Nabuchodonosor inde tulerat, cum Zorobabel et Mitridate precipiens ut edificato templo omnia reponerent. Et cum secundum iussionem Cyri regis cepissemus edificare, ex malorum invidia sub rege Cambyse opus hoc impeditum est. Et simul scribite Dario ut inquirat regum monumenta, et probetis nos nichil fuisse mentitos. Hec dicente Zorobabel et Ihesu pontifice, Sisinnius et qui cum eo erant interdixerunt eis edificationem templi donec Dario regi de his scriberent. Statim ergo iudei exterriti timebant ne a rege prohiberentur operari, sed tamen fiduciam a duobus prophetis Aggeo et Zacharia acceperunt, dicentibus nichil mali eos passuros a Persis in renovatione templi. Quorum verbis credentes, nullum diem pretermittebant in edificando. Samaritae vero accusantes per epistolam iudeos, quia civitatem munirent, et quod magis castellum quam templum construerent, dicebant hoc in malum regi posse venire, et ostenderunt insuper epistolas per quas Cambyses id opus fieri vetuisset, timens eos sibi rebellare. Darius autem cum legisset litteras a Samaritis directas, iussit in monimentis regalibus inquiri, et inventus est codex in quo hec scripta erant in Ecbathanis in mausoleo quod fecerat Daniel. Relegens autem Darius rex invenit omnia, quomodo Cyrus rex remisit iudeos ut templum edificarent secundum mensuram sibi datam, et ut eos adiuvarent vicine gentes offerendo cuncta necessaria tam ad opus quam ad hostias immolandas, tauros et arietes, agnos et hedos, similam et oleum et vinum, et quecumque peterent sacerdotes, et ut orarent pro salute regis Persarum, et eos qui hec mandata contempnerent crucifigi precepit, et eorum substantias regi asscribi. Invenit quoque in eodem codice rex Darius quomodo Cyrus rex deprecatus sit deum, ut si quis auderet edificationem templi ve-

tare. hunc talem perciperet & a sua iniquitate suspenderet. Cum hec darius in monumentis cyri legisset. rescripsit sisinnio & collegis eius dicens. Rex darius sisinnio prefecto equitum & collegis eius salutem. Exemplar epistole quam in monumentis cyri invenimus. transmisimus vobis. & iubeo omnia fieri que in ea continentur. Valete. Igitur sisinnius & qui cum eo erant cognoscentes regis voluntatem per epistolam. de reliquo adiuvabant & ditabant seniores iudeorum. & procedebat summo studio templi constructio. & cum auxilio darii regis templum edificatum est vii. annis. Nono autem anno regni darii. xxiii. die mensis xii. que hebrei vocant adar. macedones autem distros. convenerunt sacerdotes & levite & reliqua multitudo. pro renovatione veterum bonorum in dedicatione obtulerunt hostias. tauros c. arietes cc. agnos quadringentos. & hyrcos xii. pro xii. tribubus pro peccato. Et cum edificassent porticus templi in circuitu interioris sacrarii. ordinaverunt secundum legem ianitores per singulas ianuas. Veniente autem die festo azimorum primo mense quem macedones xanticum. nos autem nisan appellamus. omnis populus ab agris in civitate confluxit. ut dies festos sanctificati cum uxoribus & filiis secundum legem celebrarent. Sacrificium autem quod pascha dicitur xiiii. die mensis eiusdem immolaverunt. & per octo dies nullis abstinuere deliciis. & sacrificabant deo gratias agentes. quod eos iterum in patrie legibus restituisset. & ut eis mentem regis persarum omni tempore mitem faceret. deo munifice immolabant. Iudei igitur post captivitatem optimatum gubernatione regebantur. & sacerdotes eorum tractabant negotia. usque quo contigit regnare nepotes asamonei. Samarite igitur multa mala iudeis fecerunt. divitiis confidentes. & cognatione persarum. ex quibus fuerant progressi. Nam que iussi fuerant prebere iudeis de vectigalibus ad immolandum nullatenus dabant. & ad hec cooperatores habebant prefectos equitum. & quecumque eis facere poterant mala. non eos pigebat efficere. Placuit igitur iudeis mittere legationem ad darium regem. ut accusarent samaritas. Legatus itaque missus est zorobabel & alii iiii. de magistratibus: mardocheus & ananias & alii duo. Et cum rex darius ab eis audisset. que mala eis samarite facerent. dedit eis epistolam reportandam ad prefectos equitum & satrapis samarie. hec verba continentem. Rex darius tangane & sambale prefectis equitum. & sadrace. & uelueni(?) & reliquis in samaria constitutis. Legati iudeorum vos accusant. tamquam molestos & impedientes templi constructionem. & nullatenus sumptus velle dare ad hostias quas precepimus. Volo igitur ut legentes hanc epistolam prebeatis eis ex regalibus thesauris & tributis samarie omnia que sunt necessaria ad immolationem. quemadmodum vobis indixerint sacerdotes. ut non pretermittant diurnis sacrificiis supplicare deo pro regno meo. Epistola igitur darii hec continebat. Dario igitur defuncto filius eius xerses regnum suscipiens voluntatis paterne colendi deum & honorandi heres apparuit. & implebat omnia que erant religionis patreque secutus. Iudeis erat propicius. Per idem tempus fuit in hierusalem princeps sacerdotum filius ihesu nomine ioachim. Et

Erat autem tunc in babilone vir iustus & gloria magna potitus apud multitudinem. & summus populi sacerdos nomine esdras. Qui cum legum moysi integram haberet experientiam. xersi regi factus est amicus. Volens autem in hierusalem ascendere. & secum quosdam iudeos ducere de babilone. poposcit a rege sibi epistolam dari ad satrapas syrie. per quam notitie eorum quis esset intimaret. Rex igitur ad satrapas syrie huiusmodi direxit epistolam. Rex regum xerses esdre sacerdoti & lectori legis dei salutem. Opus esse meum putans apud eos qui volunt ex gente iudea. et sacerdotes. et levitas sub nostro regno constitutos pergere ad hierosolima. precipio si desiderant ut eant. quod michi bonum visum est. & vii. meis consiliariis ut visitent iudeam. & portent dona deo israel que ego devovi & mei amici. Aurum et & argentum quantumcumque inventum fuerit in babilone deo dicatum omne ad hierusalem referatur pro sacrificiis dei. tecum & quodcumque volueris ex auro & argento construere liceat tibi facere cum fratribus tuis. Vasa & trado. & quicquid tu cogitaveris ut fiat. impendi tibi iussimus ex regalibus thesauris. Scripsi & custodibus pecuniarum syrie & fenicis. ut diligentiam habeant circa ea que per esdram geruntur sacerdotem. & ut neque ego vel mei nepotes iram dei incurram. omnino precipio dari a vobis tritici modios c. deo & eius ministris. & ut sacerdotibus & levitis & cantoribus & ianitoribus & sacris servis nullum tributum imponatis. aut aliquid captiosum. aut onerosum. Sed tu esdra secundum dei sapientiam ordina. qui omni syrie et fenicie tuam legem scientibus indicent. eamque discendam ignorantibus tradant. Si quis autem ex gente tua dei sui legem vel regis transgressus fuerit puniatur. ut non tamquam ignorans videatur transgredi. sed cognoscens audacter negligere comprobetur. Ergo huiusmodi contemptores aut morte. aut pecuniis condempnentur. Valete. Tunc esdras letatus. accepit epistolam & adoravit deum & regis benivolentie ipsum confitebatur auctorem. & ipsi gratias referebat. Epistolam igitur iudeis in babilone constitutis transmisit. & exemplar epistole ad omnes israelitas quos salmanasar captivos in media posuit per nuncios misit. Hii autem cognoscentes pietatem regis circa deum. & favorem quem in esdram habebat. omnes eum dilexerunt. Multi & eorum facultates suas deportantes ad babiloniam venerunt. volentes ad hierosolima ascendere. Decem igitur tribus hactenus trans eufraten remanserunt. due autem tribus constitute per asiam & ethyopiam primum persis subdite erant. postea autem romanis. Ex decem autem tribubus quorum multitudo comprehendi non poterat ut supra diximus multi venerunt ad esdram sacerdotem. quos congregans in unum tribus diebus eis ieiunium imposuit. & ut deo vota persolverent. ne quid in via adversi per hostes paterentur. vel aliquam difficultatem. Nam esdras in deo confisus. noluit regem petere precedentes equites. Postquam igitur vota perfecerunt. surgentes cum esdra die xii. primi mensis vii. anno regni xersis. venerunt ad hierosolima v. mense eiusdem anni. Tunc esdras custodibus pecuniarum de sacerdotali genere existentibus restituit sacras pecunias argenti talenta sexcenta l. vasa argentea talentorum c. vasa aurea talentorum xx. & vasa eris auro meliora talentorum xii. Hec dona rex xerses & consiliarii eius. & omnes israelite in babilonia habitantes donaverunt. Et cum esdras tradidisset eas sacerdotibus: obtulit deo legitimas hostias in holocaustum. tauros xii. & pro communi salute populi. arietes lxxxx. agnos lxx. duos. hedos pro delicto xii.

Prefectis quoque syrie & fenicis regias obtulit litteras. in quibus iubebantur iudeos honorare & omni ope cum eis laborare. Omnia igitur esdre sacerdoti ut volebat prospere provenerant deo in omnibus eum adiuvante propter iusticiam & benignitatem eius. Parvo autem tempore transacto. adierunt eum quidam accusantes. quod quidam sacerdotum & levitarum transgressi essent patrias leges ducendo alienigenas uxores. & genus sacerdotale confundentes. petebantque esdram ut legibus subveniret. ne super omnes veniret ira dei. & eos perderet. Que cum audisset esdras. mox pre merore vestem dirrupit. & caput & barbam contumeliose dilacerans. prostratus in terram tale factum deflebat. Cogitabat enim quia si preciperet eis uxores illicitas cum filiis abicere, nemo eorum obediret. & in hoc valde dolebat. Concurrebant autem ad eum quidam seniores. & cum eo de his que facta erant dolebant. Cum autem esdras a terra surrexisset. extendens manus ad celum dicebat. Confundor quidem a deo pro populi delictis veniam supplicare. qui et a sua memoria remisit iniquitatem parentum nostrorum. Rogabat igitur deum esdras. qui reliquias israel a captivitate in propriam terram reduxerat. & reges persarum eis propicios fecisset. ut solita pietate eis veniam concederet. & in se omnia hec mala retorqueret. & illos a malis futuris erueret. Hec cum orando dixisset. cuncti qui peccaverant in luctum conversi sunt. Quidam autem ex eis achanonius nomine princeps unus ex eis qui peccaverant. accedens ad esdram confessus est peccasse cum alienigenis uxoribus: persuasitque omnes iurare. quatenus illicitas uxores cum earum filiis amoveret. & hos puniret qui ei obedire contempnerent. Flexus igitur esdras fecit eos iurare qui peccaverunt. quod uxores suas & filios secundum achanonii consilium incunctanter abdicarent. Suscipiens vero sacramenta statim egressus est templum. & ingressus habitaculum iohis filii heliab. nichil penitus illo die pre merore comedit. Facta autem predicatione iussit omnes qui ex captivitate redierant in hierusalem colligi. & qui ante biduum aut tres dies non occurrissent eos decrevit alienari a multitudine. & substantias eorum auferri. secundum iudicia seniorum. Convenerunt igitur omnes intra tertiam diem ex tribu iuda & beniamin in xx. die noni mensis. qui apud nos casleu. secundum macedones appelleos vocatur. Et cum convenissent in superiori loco templi. presentibus senioribus: surgens esdras culpabat illos qui illicitas duxerant uxores. & nunc eos rem deo gratam facturos. si easdem uxores relinquerent. Cumque omnes id se facturos clamarent. dicebant seniores magnam esse eorum multitudinem & tempus hyemale & hoc opus non esse unius diei. aut duorum. sed oportet ex senioribus quosdam circuire & querere eorum domos qui peccaverunt. & eos ab illicitis uxoribus segregare. Cum hec decrevissent. ceperunt querere a primo die mensis decimi usque ad primum diem sequentis mensis. Invenerunt autem multos ex nepotibus summi sacerdotis qui peccaverant. qui statim omnes abicientes illicitas uxores penitentiam agebant. quorum nomina non est necesse scribere. Post hec immolantes arietes in holocaustum. placaverunt deum. Esdras igitur sacerdos pro dictarum nuptiarum peccatum purgavit. ut de cetero hec consuetudo non permaneret. Septimo vero mense scenophegia celebrantes. congregato populo ascendentes ad superiora templi ad orientalem portam. rogabant esdram ut eis legem moysi legeret. Qui stans in medio populi. a solis ortu usque ad medium diem legebat. Et cum audirent recensitas leges. iusticiam ad presentia docebantur. de preteritis autem gemebant. lacrimasque fundebant. dicentes quia si legem custodissent. nichil de predictis malis perpessi essent. Cumque videret eos esdras nimis afflictos. cepit eos consolari dicens. quia in festis diebus minime liceret affligi. sed magis ad epulationes converti. & facere convenientia presenti festo. & ut observarent ne de cetero talia presumerent. Et postquam eos consolatus est. ceperunt habere leticiam. & cum per octo dies in tabernaculis degissent. ad propria discesserunt laudantes deum. & esdre sacerdoti gratias referebant. Esdras autem post gloriam quam apud deum habuit in senectute venerabili finivit vitam. & in hierusalem cum multa liberalitate sepultus est. Defuncto & ioachim principe sacerdotum filius eius eliasib ei successit in principatu.

151.

Quidam igitur ex captivis iudeis pincerna regis persarum xersis nomine neemias occurrens quibusdam peregrinis ante menia populum persarum susi. ex longo itinere venientibus: & audiens eos ad invicem hebraice loquentes. consulebat unde venirent. Illis autem respondentibus se a iudea venisse. rursus interrogavit qualiter se haberent iudei. & civitas hierosolima. Illi autem dixerunt male se habere civitatem. & destructis muris. gentes vicinas multa mala iudeis inferre. & multos ex eis captivos ducere. & omnes vias singulis diebus plenas cadaveribus iudeorum inveniri. Neemias hec audiens flevit. & extendens palmas ad celum dixit. Usquequo domine despicis que nostra patitur generatio. quia rapina omnibus sumus effecti. Remoranti autem neemie in porta & flenti. quidam nunciavit regem sedere iam ad mensam. Qui statim sicut erat illotus intrans regi propinavit. Ut autem rex cenavit. respiciens ad iuvenem vidit eum mestum. & querebat cur tristis esset. Tunc neemias respiciens in celum dixit ad regem. Quomodo non possum o rex cordis mei merorem ostendere. dum audierim hierosolimorum muros in terra iacere. & portas incensas. & patriam vastari. in qua sepulchra sunt parentum meorum. Presta igitur michi proficiscenti muros hierusalem renovare. & templi partem reconstruere. Tunc rex annuit se ei dare donationem quam vellet. & ad satrapas litteras missurum. quatenus eum honorarent. & omnia que opus haberet ei preberent dicens. Repelle tristiciam & gaudens nobis ministra. Neemias igitur deum adorans. & regi gratias agens. mesticiam vultus promissione regis mutavit. Postera die vocans eum. prebuit ei epistolam deferendam ad addo prefectum syrie: in qua epistola de honore iuvenis. & de impendiis edificationis exhibendis mandaverat. Exiens igitur in babiloniam. & multis cum iudeis sponte sequentibus. pervenit ad hierusalem xxv. anno regni xersis. & porrexit addo prefecto syrie litteras regis. Congregans autem iudeos in hierusalem. stetit in medio templi. talem ad eos effundens orationem. Vos scitis o iudei deum quidem in memoria patrum abraham. & ysaac & iacob permanere. & pro illorum iusticia non derelinquere providentiam nostri.

Unde et adiuvit me ut acciperem a rege potestatem muros meos refabricare et templi partem perficere. Vos autem scitis vicinarum gentium inimicicias, quia si cognoverint nos edificia velle reparare, multa molientur ut nos impediant. Confidamus ergo in domino qui illorum inimicicias potest dissolvere, et die et nocte studium edificandi non relinquamus, dum tempus oportunum existit. Cumque hec dixisset, iussit magistratibus muros metiri, et opera populo dividere, per vicos et civitates secundum uniuscuiusque possibilitatem. Pollicitus est et se ipsum cum suis servis adiuvare. Soluta ergo contione, multi statim opus aggressi sunt. Vicine autem gentes audientes accelerare murorum edificatione, moleste ferebant et moliebantur insidias, quatenus voluntatem eorum impedirent, multosque interficiebant iudeos. Ipsum etiam neemiam dilacerare querebant, conducentes quosdam alienigenas qui eum perimerent. In timore etiam eos sepe mittebant, tamquam super eos multe gentes armate irruerent, ita ut his rumoribus territi, opus pene relinquerent. Neemias autem nullo omnino his turbatur, studium operis non relinquebat, sed custodie causa armis satellitum circumseptus, sine vulnere permanebat, operis desiderio tribulatione non sentiens. Cogitans autem post suum obitum minime cives consedi muros edificare, precepit ut ex illa die armati fabricarent, et edificatores et importitores gladios accincti erant, et clipeos iuxta se ponerent. Bucinatores autem quingentis pedibus abesse statuit, precipiens ut si hostes apparerent, significarent populo quatenus armati resisterent, ne eos nudos et inermes oppugnarent. Ipse autem noctu circuiens civitatem, minime operibus aut somno fatigabatur. Nichil autem cibi suaviter sub necessitate sumebat, et hos labores sustinuit per annos XII et menses IIII. In tanto namque tempore muri hierusalem sunt perfecti, XX et VIII anno regis xersis in mense nono. Et postquam murum perfecerit, neemias cum omni populo sacrificaverunt deo pro murorum edificatione, ac per octo dies epulati sunt, vicinis gentibus nimis indignantibus. Neemias autem videns in civitate paucos homines habitare, rogavit sacerdotes et levitas ut vicos relinquentes in civitate manerent. Et fabricans eis domos ex propriis impensis, iussit populo terram colenti decimas fructuum ad hierosolimam afferre, ut sacerdotes et levite alimenta habentes legem integre servarent, et ex hac occasione cepit civitas hominum multitudine compleri. Neemias ergo cum multa bona opera et laude digna fecisset, ad senectutem veniens defunctus est, vir benignus natura, et iustus et devotus erga propriam gentem; qui in memoriam sui etiam muros hierosolimitanos reliquit. Hec acta sunt XX VIII anno regni xersis mense nono.

Defuncto xerse contigit regnum eius ferri ad filium eius assuerum, quem artaxersen vocant. Quo regnante periclitata est tota gens iudeorum et pene deleta est cum uxoribus et filiis sicut hic declarabitur. Nam cum artaxerses regnum accepisset, et ordinasset ab india usque ethyopiam C XX VII satrapas tercio anno regni sui, amicos et gentes sibi subditas cum ducibus earum, pavit magnifice sicut regem decebat potentissimum per C et LXXX dies. Postea omnem populum susis per VII dies deliciis saginavit, que convivia taliter erant facta. Tabernaculum enim fecerat ex aureis et argenteis columnis, et vela purpurea super eas extenderat, ut multa milia discumbentium operirent. Ministrabatur et in vasis aureis et lapidibus preciosis ad delectationem simul et spectaculum preparatis. Precepit et rex ministris ne cogerent eos bibere, offerentes eis potum, quia consuetudo est persarum ut invitatos ad convivium plus cogant bibere quam rogent, sed concederent unicuique discumbentium ut quemadmodum vellet epularetur. Precepit etiam ut per omnem provinciam opera relinquerentur et multis diebus pro imperio letarentur. Regina quoque vasthi similiter et ipsa fecit convivium feminarum in palatio. Quam rex volens ostendere presidentibus, iussit eam vocare ad convivium, que pulchritudine cunctas mulieres vincebat. Que respondit nuntiis. Num ignoratis legem persarum que prohibet uxores regum ab extraneis videri? Et noluit venire. Cumque sepius ad eam eunuchi mitterentur, nichilominus nolebat venire. Unde rex ira permotus solvit convivium, et vocans ad se VII persas qui eius cetera regebant, accusabat uxorem quod sepe eam vocasset, et nec semel paruisset, et precepit ut pronuntiarent contra eam legis diffinitionem. Tunc unus ex eis nomine mochene dixit. Non est soli regi iniuria facta, sed omnibus persis contumelia facta est, quia regina secuture sunt suos maritos contempnere uxores spernentes. Nullo enim iam pudore tenebitur regina, quam contra te sentiat, et ideo hortamur te eam que tale aliquid sic iniuriavit maximis dampnis afficias, et honorem eius alteri tradas, et hoc decretum cunctis gentibus mittas esse subditis. Rex autem amore vasthi detentus, gravem dissensionem ei ferebat, sed reconciliari per legem placata non poterat, et ideo nimis tristis apparebat. Quem videntes amici nimio merore confectum, persuadebant ut memoriam vasthi ab animo pelleret, tam nichil proficientem, et quereret per universam terram virgines decoras, ex quibus pulchriorem haberet uxorem, quia alia accepta uxore cupidinem prioris extingueret. Hoc consilio rex flexus, iussit statim querere per regnum suum virgines pulchritudine precellentes, et ad palatium adduci. Cum autem multe virgines congregate fuissent, inventa est quedam puella in babilonia bonis orbata parentibus, que apud avunculum suum nomine mardocheum nutriebatur, et erat ex tribu beniamin. Vocabatur autem hester, et pulchritudine omnes superabat, et gratia vultus sui respicientes delectabat. Omnes autem virgines tradite sunt cuidam eunucho et per diligentiam affluebant cunctis rebus: aromatum odore et largitate unguentorum, corpora earum irrigabantur per VI menses. Virgines autem erant numero CCCC. Eunuchus autem cum putasset virginibus illis satis factum esse in corporali diligentia, et iam dignas esse regio cubiculo, per singulos dies unam regi ad cubiculum mittebat. Rex autem post concubitum statim eam ad eunuchum remittebat. Veniente autem ad regem hester, delectatus in amore eius incidit, et legitimam eam duxit uxorem, et nuptias celebravit XII anno regni sui, et precepit omni regno per suis nuptiis festa celebrare. Ipse autem primos persarum pavit per totum mensem, pro nuptiis suis. Post hec introduxit hester in aulam, et coronam super caput eius posuit. Hester autem non indicavit ex qua natione esset. Avunculus autem eius mardocheus transiit de babilone in susis civitatem, et habitans illic in palatio morabatur, requirens qualiter puella conversaretur, quia eam tamquam filiam diligebat. Rex autem illo tempore talem legem posuit ut nemo familiarium ad eum non vocatus accederet, cum super solium suum sederet, et virgam auream teneret in manu. Qui autem non vocati venirent, si rex eos liberare vellet, porrigebat contra eos sceptrum, et illi statim accedentes osculabantur illud, et ita morte carebant. Quibus autem rex sceptrum non porrigebat, moriebantur occisi. In directo ergo tempore insidiantibus regi bagatha et theodesto, bargani quidam eunuchus servus alterius eunuchi genere hebreus cum audisset eorum insidias indicavit mardocheo, et mardocheus per hester insidias regi prodidit. Rex autem exquirens veritatem, iussit eos crucifigi. Mardocheo autem nichil boni ex hiis largitum est, nomen tamen eius in annalibus monimentis inscribi precepit, et in palacio eum ut carum amicum suos morari iussit. Eo tempore venit ad regem aman filius amathi genere amalechita, et precepit eum rex ab omnibus venerari et adorari. Mardocheus autem non adoravit eum propter patrias leges. Aman ergo interrogavit ex quo genere esset. Audiens autem eum iudeum esse, indignatus dixit. Omnes persarum nobiles me adorant, hic autem servus existens, hoc facere dedignatur. Punire autem mardocheum volens, vile putabat ipsum solum perimere, sed et totam gentem decrevit delere. Naturaliter odio habebat, quia genus amalechitarum deleverant, de quibus ipse erat natus. Adiens ergo regem, dicebat quandam gentem per eius regnum dispersam, nec invicem mixtam, nec aliis gentibus coadunatam, nec eorum religionem colentem, sed inimica professionibus eius populi existit. Si vis ergo aliquod beneficium subiectis impendere, vel pacem in regno habere, iube eam radicitus delere. Et ut nullum inde patiaris dampnum, tributa que ipsi debent dare, hoc est XL milia talenta de mea substantia ipse me dare polliceor, tantum ut regnum tuum ab eis liberetur. Postquam aman hec dixit, rex ei et pecunias et iudeos donavit, ut de eis quecumque vellet faceret. Statimque ergo aman scripsit a rege ad omnes gentes preceptum hunc modum habentia. Rex maximus artaxerses ab india usque ethyopiam principibus C XX VII provinciarum sibi subiectis dicit. Cum pluribus gentibus imperassem, et universum orbem meo dominio subiugassem, volui nequaquam abuti potentie magnitudine, sed clementia et lenitate gubernare subiectos, ut absque ullo timore vitam ducentes, optata cunctis mortalibus pace fruerentur. Querente autem me a consiliariis meis quomodo hoc posset impleri, unus qui sapientia et fide ceteros precellebat, et erat secundus post regem indicavit in toto orbe terrarum populum esse dispersum, qui novis uteretur legibus et regum iussa contempneret, et concordiam universarum nationum sua dissensione violaret. Quod cum didicissemus, scilicet illam gentem perversis uti legibus et turbare subiectarum nobis provinciarum pacem, iussimus sicut aman qui omnibus provinciis est prepositus et secundus nobis est pater, precepit, ut cum coniugibus et liberis deleantur ab inimicis suis, et nulli eorum misereatur XIIII die mensis adar presentis anni, ut nefarii homines una die ad inferos descendentes, reddant pacem imperio nostro quod turbaverant. Vale. His litteris per provincias et civitates ab aman missis, omnes se parabant ad necem iudeorum, et civitas susis turbabatur. Mardocheus autem cognoscens, vestem dirrupit, et sacco induit, cinereque perfusus, circuibat civitatem plorans, et ante aulam stans clamabat non esse gentem innocentem. Et cum regina vidisset mardocheum in tam misero habitu ante aulam stantem et plorantem, turbata misit quosdam qui eius vestem mutarent. Quo nolente saccum exuere, quia malum non dum finitum erat propter quod saccum induerat, vocans regina achatheum eunuchum misit ad mardocheum interrogans quid tristicie contigisset, quod hunc habitum non ea rogante deponeret. Tunc mardocheus indicavit eunucho causam et litteras contra iudeos per omnem provinciam transmissas, et promissione pecuniarum per quam aman a rege comparaverat perditionem gentis. Mandavit etiam regine quatenus de his regi supplicaret, nec recusaret pro salute gentis sue habitum humilem accipere, per quem regi ostenderet iudeos mortis periculo imminere. Hec cum regina cognovisset, remisit ad mardocheum dicens, quia non auderet intrare ad regem non vocata, alioquin moreretur. Mardocheus autem remandavit ei, ut non tantum sue saluti provideret, sed toti genti periculum amoveret. Hec autem scias, quia si nunc contempseris nos adiuvare, spero in deo quod sua pietate per aliquam occasionem nos liberabit, et tu et domus patris tui a nobis quod noluisti adiuvare tempore pereatis. Hester autem denuntiavit mardocheo ut pergens in susis constitutos illic iudeos in unum congregaret, et cunctos pro ipsa triduo ieiunare preciperet, seque ipsam idem cum ancillis facere promisit, et regem postea adire velle, et si mori deberet non recusaret. Mardocheus autem secundum mandata hester populum fecit ieiunare, et ipse orabat dominum, ut populum suum pereuntem non contempneret, sed saluti eius provideret, et peccatum si fecissent prius indulgeret, et ab imminenti periculo liberaret. Nam propterea nichil aliud tradita sumus in mortem, nisi quod ego honorem quem tibi domine deus impendo, aman nolui impendere, et ideo iratus contra eos qui tuam custodiunt legem, talia machinatus est. Precor ergo te domine ut liberare digneris cunctos israhelitas a calamitate et morte quam pre oculis habemus. Hester quoque prostrata in terra, et lugubri veste circumamicta, et nullum suavem cibum vel potum tribus diebus percipiens, rogabat dominum patrum suorum, ut adiuvaret eam quando regi videretur suavis in eloquio, et specie pulcherrima, ut ex utroque sustentata, et ipsa mortem evaderet, et genti sue salutem acquireret, et aman in odium regis adduceret. Sic ergo per tres dies deprecans, tandem lugubrem deposuit vestem, et habitu mutato sicut oportebat reginam, ibat cum duabus ancillis, quarum una eam leviter super se incumbentem sustentabat, altera vero sequens longitudinem vestis que in terram diffluebat summis digitis deportabat. Hester ergo facie rubore plena, et verecundum, et modestum habens vultum, adibat regem cum magno timore. Et cum ad faciem regis in solio sedentis venisset, et vidisset eum circumdatum et ornatum ex varia veste, nam aurum et argentum et lapides preciosi vultum eius terribilem aspicientibus faciebant.

stabat regem intuens. Cumque et ille eam aspiceret, et uultu iracundo aspiceret, membrorum debilitas eam apprehendit. et super ancillas que prope latera eius stabant, repente collapsa est. Rex autem ut reor uoluntate dei mutauit mentem, et timens ne quid mali uxor eius pateretur, surrexit a throno. et in suo eam gremio colligens, fouebat et osculabatur, blandeque loquebatur, confidere eam petens ne aliquid metueret: quod ad eum non uocata uenisset. Legem autem istam dixit positam propter subiectos. ipsam autem cum coregnante omnem habere licentiam. Hec dicens, sceptrum quod in manu habebat super caput eius extendit propter legem: liberans eam a morte. Illa uero respirans, domine inquit non habeo facultatem explanandi ea que michi subito contigerunt. Nam ut te uidi maximum et pulchrum atque terribilem. statim spiritus meus recessit pre pauore. Cum hec uerba Hester uix pre pauore dixisset, et regem anxietas inuasit. Deinde eam confidere iussit, dicens quod si uellet dimidium regni daret. Hester autem eum cum Aman ad conuiuium suum uocauit. Cumque rex altera die cum Aman ad eam uenisset, inter conuiuia et poculorum licentiam, iussit rex Hester aperire sibi quid uellet. Se autem ei nichil negaturum spopondit. Tunc illa crastina die promisit se ei explanaturam suum uotum, si rursus ad suum conuiuium cum Aman ueniret. Cumque rex promisisset, Aman egressus est gaudens quod solus apud Hester cum rege meruit epulari, dum nullus alius hunc honorem potuisset adipisci. Videns uero in aula Mardocheum sibi nullum honorem exhibentem, indignatus nimis ueniens domum uxorem suam Zarasan cum amicis uocauit. et exposuit eis quo honore fruerentur apud regem. et quia solus a regina cum rege inuitatus erat ad conuiuium. et in posterum die rursus inuitaretur. et super hec bona non libenter Mardocheum iudeum uideret in aula morari. Cui Zarasa uxor eius respondit. Iube lignum .l. cubitorum secari, et mane petere a rege Mardocheum in hoc crucifigi. Cuius consilium laudans precepit famulis lignum parare in atrio ad penam Mardochei. Deus autem malignam spem Aman deridebat. et accidentia preuidens futura iam disponebat. Nam regi somnum illa nocte abstulit. Qui nolens in otio uigilias perdere, uocans scribam iussit predecessorum suorum factorum monumenta relegere. Cumque legeret, inuenit scriptum quendam qui pro uirtute sua precium et agros acceperat: quorum nomen et signatum erat. et alterum pro fide sua aliqua donatione sua impetrauerat. Post hec legendo uentum est ad Bagathan et Theodestum insidiatores regis quos Mardocheus indicauerat. Cumque hec scriba legisset, et ad alterum transisset actum, rex eum detinuit, consulens si ibi esset scriptum quid pro remuneratione tante fidei ei datum fuisset. Scriba respondit. Nichil. Tunc rex iussit eum tacere et interrogauit eos quibus hoc commissum fuerat, que esset hora noctis. Audiens autem iam dilucescere, precepit ut quemcumque inuenirent amicorum ante aulam, ei nunciarent. Euenit autem Aman inueniri. Nam preter solitam horam maturius processerat, mortem Mardochei petiturus. Cumque serui renunciassent Aman ante ianuam stare, precepit eum ingredi. Cumque intrasset, dixit ad eum. Sciens te solum fidelem peto ut consilium michi prebeas: quemadmodum debeam secundum meam magnificentiam honorare quendam ualde karissimum. Aman uero putans se solum amari, dixit ad regem. Si uis quem dicis hominem dilectum et gloria meritum honorari, facito eum super equum tuum procedere. tua ueste indutum, et torquem auream habere: et precedere eum unum ex tuis necessariis amicis clamantem per totam ciuitatem quod tale beneficium promereatur quem rex honorare uoluerit. Aman ergo talia persuadebat, putans hec sibi omnia concedi. Rex uero letatus in hoc consilio, uade inquit Aman. habes equum. et stolam et torquem. require Mardocheum iudeum. et his ornamentis eum induens. antecede equum eius. Tu es enim mihi precipuus amicus. quod pro fide consilii eius bonus suasor extitisti. quia Mardocheus animam meam a morte liberauit. Postquam hec Aman preter spem audiuit, mente confusus et mesticia percussus exiit. equum ducens purpuram. et reperiens Mardocheum ante aulam sacco indutum. iussit eum purpura indui. Dum autem ille se deludi crederet. pessime inquit omnium hominum. ita calamitatem meam derides. Vt autem cognouit quod rex eum hoc honore donauerit pro fide qua insidiatores eius prodiderat. purpuram induit. et torque aurea circumdatus super equum sedens totam circuibat ciuitatem, precedente Aman et clamante: quod huiusmodi fructus donis que rex amauerit. Cumque totam circuisset ciuitatem, Mardocheus ad regem ingreditur. Aman autem pre nimia confusione cum lacrimis uxori et amicis que facta erant indicauit. Illi autem dixerunt nequaquam eum posse preualere Mardocheo, quia deus cum illo esset. Dum hec ad inuicem loquerentur, uenerunt nuncii inuitantes eum ad conuiuium regine. Sabuchadas autem eunuchus unus ex nunciis uidens crucem fixam in atrio Aman, interrogauit quendam seruorum, ad quid deberet. Et audiens quod Mardocheo parasset eam. tunc quidem tacuit. Cum autem rex cum Aman epulans interrogaret reginam, quam uellet ab eo donationem accipere; cum promptus esset desiderium eius implere. tunc regina dixit quod tradita esset in mortis periculum cum sua gente; et hec esset eius querela. Neque enim sibi molestum foret, si uenundaretur in ancillam, cum tunc uiuens deo supplicaret. Interrogauit autem rex: quis hec facere auderet. iam manifeste accusabat Aman maliuolum hec contra eam machinatum. Rex autem iratus a conuiuio surgens, hortum ingreditur. Aman autem reginam petere cepit. ut ueniam pro delictis exposceret. nam uidebat sibi mala imminere. Cumque ad lectum regine peruenisset. et eam petere, ac uestimento tenere; superuenit rex. et hec ira incitatus dixit. Pessime omnium. et uxori mee uim inferre conaris? Ad quod Aman obstupuit. et nichil ualuit respondere. Tunc Sabuchadas eunuchus narrauit regi. quia uidisset in atrio eius paratam crucem Mardocheo cubitorum .l. Quod rex audiens, in illa pena eum tradidit, quam ipse Mardocheo parauerat. et iussit eum crucifixum interimi. Vnde quilibet mirari potest dei potentiam et prudentiam. quod non solum maliuolentiam Aman puniuit, sed et excogitata ab eo tormenta in alium, in eum retorsit, quia multi dum aliis mala parturiunt, nesciunt quod sibi ipsis hec nutriunt. Aman ergo crucifixo, rex eius substantiam regine donauit. et uocans Mardocheum dedit ei anulum quem

ab Aman receperat. Hester enim tunc primum innotuit, quod suus auunculus esset. Donauit ergo regina Mardocheo possessionem Aman. et rogauit regem ut scripta Aman pro nece iudeorum mutaret. nam in gente sua deleta, nullatenus se posse uiuere dicebat. Tunc rex statim precepit ut quecumque uellet scriberet nomine regio. et signaret eius sigillo. et mitteret per omne eius imperium. in quibus nullus contradicere auderet, eius sigillo signatis. Vocans ergo regales scribas iussit gentibus et primatibus et magistratibus scribere pro iudeis. ab india usque ethyopiam c.xxvii. prouinciarum. Rex magnus Artaxerses ab india usque ethyopiam c.xxvii. prouinciarum ducibus ac principibus qui nostre obediunt ditioni salutem dicit.

Multi bonitate principum et honore qui in eos collatus est: abusi in superbia non solum subiectos regibus nituntur opprimere, sed et datam sibi gloriam abutentes in ipsos qui dederunt moliuntur insidias. nolentes gratias agere pro beneficiis et uiolantes iura humanitatis. et dei cuncta cernentis arbitrantur se infirmare posse sententiam. et in tantum insaniunt ut eos qui credita officia diligenter obseruant in fide. ita ut omnium laude sint digni, funiculis mendaciorum subuertere conantur. et auribus principum adulantur, ut innocentes suffodiant, et malis suggestionibus regum studia deprauant. Vnde non notari debet quod tam diuersa pro qualitate rerum accidentium apud nos uobis scribimus. quia hoc necessitas rei publice poscit. Et ut manifestius quod dicimus intelligatis. Aman filius Amathi. animo et mente macedo, pietatem persarum sua crudelitate commaculans, peregrinus a nobis susceptus. tanta humanitate in se expertus est, ut pater noster uocaretur. et adoraretur ab omnibus post regem secundus. Qui in tantum in arrogantie tumore sublatus est, ut regno nos priuare niteretur et spiritu. Nam Mardocheum cuius fide et beneficiis uiuimus. et reginam Hester cum omni gente sua nouis quibusdam et inauditis machinationibus expetiuit ad mortem; cogitans ut illis interfectis insidiaretur nostre solitudini. et regnum persarum transferret in macedoniam. Nos autem inuenimus iudeos nulla culpa habentes. et iustis legibus utentes. et filios altissimi. semperque uiuentis dei esse: cuius beneficio nobis et patribus nostris regnum traditum usque hodie custoditur. Vnde scitote eas litteras quas sub nomine nostro Aman uobis direxit esse irritas. quia pro scelere quod machinatus est ante portas susis. ipse et omnis eius cognatio pendet in patibulis. non nobis sed deo ei reddente quod meruit. Hoc autem edictum quod nunc mittimus, in cunctis urbibus proponatur, ut liceat iudeis suis uti legibus: quibus debetis esse adiutorio. ut eos qui se ad necem eorum parauerant possint interficere xiii. die mensis xii. qui uocatur adar. Hanc enim diem omnipotens deus meroris et luctus eis conuertit in gaudium. Vnde et uos inter ceteros festos dies hanc habete diem et celebrate eam cum omni leticia ut et omnes in posterum cognoscant eos qui fideliter persis obediunt. dignam pro fide recipere mercedem. qui autem insidiantur regno eorum perire pro scelere. Omnis autem prouincia et ciuitas que noluerit sollempnitatis huius esse particeps. gladio et igne depereat. et sic deleatur ut non solum hominibus sed et bestiis inuia sit in sempiternum pro exemplo inobedientie. Valete.

Igitur equites epistolas deportantes exierunt. et uia proposita pergebant. Mardocheus uero regia stola induitur. et corona aurea. et torque preciosa ornatur. Quem uidentes ita honorificatum a rege iudei in susis habitantes commune habuere felicitatem et gaudium. et salus eos per omnes ciuitates circumdedit: ita ut multe gentes pre hoc perterrerentur. Nam portitores litterarum regalium nunciabant quemadmodum deberent ipsa die qua ipsis periculum imminebat inimicos consumere. Tunc satrape persidis et tyranni. et scribe regis. summum reddebant iudeis honorem. quos timor Mardochei coartabat. Postquam edictum regis per omnes prouincias lectum est. iudei in susis de inimicis quingentos uiros interemerunt. Cumque rex peremptorum in ciuitate numerum Hester nunciasset, interrogauit si quid amplius uellet. Illa petiuit ut permitteret iudeis in postero die similiter facere; et ut .x. filii Aman crucifigerentur. Quod rex concessit. nolens resistere regine. Iudei igitur parati xiiii. die mensis adar. occiderunt de aduersariis ccc. uiros. nichil de substantiis eorum tangentes. Interfecti sunt ergo per prouincias in aliis ciuitatibus a iudeis lxx.vi. milia inimicorum xiii. die mensis adar. quem festum celebrauerunt. Similiter et iudei in susis ipsa die collecti epulati sunt. et hactenus omnes iudei hos celebrant dies. particulas de conuiuiis sibi inuicem mittentes. Scripsit et Mardocheus omnibus iudeis sub imperio Artaxersis degentibus: quatinus hos obseruarent dies semper eos celebrantes. et nepotibus suis traderent obseruandos. quia in istis essent cum his diebus periculum mortis euasissent. et inimicos suos puniissent. honorarent deum his diebus. Predictos ergo dies iudei appellant conuisatores. Mardocheus igitur magnus et clarissimus erat apud regem. principatuique eius regebat. potiebaturque communi conuersatione cum regina. et iudei multa libertatis licentia fruebantur. Hec sub imperio Artaxersis sunt gesta.

Defuncto autem Artaxerse qui et Assuerus uocatur. suscepit regnum Darius. quem sexto anno regni sui Alexander magnus deuicit. et regnum persarum in macedoniam transtulit. Defuncto autem Eliasib principe sacerdotum in ierosolimis. Iudas filius eius suscepit principatum. Et hoc defuncto. Iohannes filius eius suscepit hunc honorem. Cuius tempore dux Darii nomine Vagosus templum uiolauit. et tributa iudeis imposuit. nec prius dimisit cotidianas offerri hostias. quam pro anno quoque agno uectigal exigeret dragmas .l. Hoc autem ex huiusmodi causa euenit. Iohannes qui tunc erat princeps sacerdotum habebat fratrem nomine Ihesum. cui Vagosus dux amicus erat. promisitque ei principatum sacerdotii quem frater eius habebat. Qua confidentia idem Ihesus altercatus in templo contra fratrem suum Iohannem. ita eum iniuria concitauit, ut in ipso templo fratrem occidens. magnum et inauditum facinus in sacro templo committeret. Vnde nec deus hoc impunitum dimisit. sed iterum populum in seruitutem redegit. et templum uiolari a persis dimisit. Dux enim Vagosus dicebat ad iudeos. Quia ausi estis homicidium in templo uestro committere; ego quoque mundior sum illo qui in templo peremptus est. Hec dicens ingressus est in templum. et hac occasione precedente Ihesu annis septem .vii. annos templum uiolauit eum

persis. et in multis iudeos afflixit. Moriente autem iohanne successit ei in principatum sacerdotii filius eius iaddus. qui habebat fratrem nomine manassen. Defuncto quoque uagoso duce qui multa mala iudeis fecerat. successor ei missus est a dario sanaballach ut regeret samariam. Audiens autem a samaritis quanta mala ciues hierosolimorum regibus uicinis fecissent. copulauit filiam suam nomine isacha manasse fratri principis sacerdotum. ut hac affinitate iudeis iungeretur.

Per idem tempus philippus rex macedonum a pausania filio cerastae insidias passus perimitur. Succedens quoque ei filius alexander. transiuit cum paucis hellespontum. et duces darii deuicit. super granicum flumen confligens cum eis. Post haec autem lidiam ioniam capadociam. frigiamque perdomuit. peruenit ad loca pamphilie. sicut ueteres hystorie tradunt. Seniores autem et principes hierosolimorum indigne ferebant quod manasses frater principis sacerdotum filiam sanaballach alienigene accepisset uxorem. et concilio facto iusserunt eum aut ab uxore disiungi. aut cum uxore sacerdotium. Manasses autem prohibitus a senioribus et principibus accedere ad altare. uenit ad socerum suum sanaballach dicens. quamuis magnus honor sit sacerdotii apud iudeos. tamen se nolle propter hoc sacerdotium a filia eius disiungi. quam ualde amaret. Sanaballach autem audiens hoc non solum ei sacerdotium. sed et principatum sacerdotii et potentiam et honorem omnium locorum sibi subiectorum ei dare promisit. tantum ut filiam suam non dimitteret. Edificabo et tibi inquiens templum ad instar hierosolimorum super montem garizim. qui est altior omnibus montibus samarie cum permissu darii regis. ubi principatum sacerdotii fungaris. Haec promissa audiens manasses. permansit apud socerum suum sanaballach. Iaddus autem princeps sacerdotum in hierosolimis audiens alexandrum magnum uenire ad ciuitatem. precepit populo supplicare deum. quatenus iram alexandri eis mitem faceret. Obdormiente uero sacerdote iaddo post sacrificium. apparens ei deus iussit ut confideret. et sertis ornaret ciuitatem. et portas aduenienti alexandro aperiret. et ipsum cum reliquis sacerdotibus cum legitimis stolis iussit obuiam ire. nichil mali passuros. Cumque euigilasset iaddus ualde gauisus nocturnum somnium omnibus indicauit. et preparatus regis presentiam expectabat. Que audiens non longe a ciuitate. cum sacerdotibus stolatis. et cum omni multitudine processit ad quendam locum qui uocatur saphim. latine autem dicitur scopulum. ex quo loco hierosolima et templum posset uidere. Fenices autem et samaritae accesserant ad alexandrum. et iudeos accusauerant cum principibus eorum et rogauerunt eum. quatinus ciuitatem sibi rebellem subuerteret. Aliter enim euenit. Nam alexander rex uidens principem sacerdotum uestitum iacinctina et aurea stola. et super caput habentem cydarim. et laminam auream in qua nomen dei erat scriptum. et alios sacerdotes cum byssinis stolis. accedens alexander solus. nomen dei in lamina scriptum adorauit. et post haec principem sacerdotum ueneratus est. et omnes iudei eum una uoce salutabant. Reges autem syrie qui cum alexandro aduenerant obstupuerunt. et corruptam esse regis mentem dicebant. Parmenius autem dux exercitus interrogauit alexandrum dicens. Cur non cum non adorasti principem sacerdotum gentis iudeorum? Cui alexander. Non hunc oportet adorari sed deum cuius sacerdotii princeps existit. Nam dum essem in macedonia constitutus. nocturno tempore in somnis quidam mihi in simili habitu apparuit. Quem cum interrogassem si possem asiam uincere. incitauit me ne ego negligerem. sed confidenter transire. se autem dicebat meum ducturum exercitum. et persarum potentiam mihi tradituram. Ideo nunc somnium hoc in memoriam mihi ueniens. in hoc uiro deum adoraui. et credo eum me adiuuare. quatenus uirtute persarum dissoluta. et omnia que corde retineo. ipsius adiutorio peruentura confido. Postquam haec alexander rex locutus est. honorans principem sacerdotum ac currentibus reliquis sacerdotibus ad ciuitatem cum ymnis et laudibus perductus est. et in templum ascendens sacrificauit deo secundum sacerdotis ostensionem. Ipse autem alexander rex principi sacerdotum et reliquis sacerdotibus magnifice multa dona obtulit. Post haec sacerdotes dederunt ei uolumen danielis. In quo legens uenit ad locum in quo scriptum erat unum de grecis dissoluturum persarum potentiam. et se hunc esse arbitratus quem scriptura significabat. gauisus est. et sic multitudinem dimisit. Postero die uocans eos iussit petere quodcumque uellent. Princeps ergo sacerdotum petiit. ut liceret eis patriis legibus uti. et ut septimum annum sine tributo manerent. et ut similiter concederet iudeis qui in babilone et in media erant suis uti legibus. Que omnia libenter concessit. Dicebat etiam si quis ex eis secum uellet militiam uenire. libenter eum secum duceret. Igitur alexander ita disponens hierosolima. ad reliquas ciuitates duxit exercitum. et ubicumque pergebat honorifice pro timore suscipiebatur. Videntes autem samaritae quod accusatio eorum super hierosolimitas apud alexandrum non ualeret. sed magnifice eos honorasset. fateri ceperunt se quoque esse iudeos. Nam idem samaritae ut superius diximus hanc habent consuetudinem. cum uiderint iudeos calamitatem aliquam habere iudeos se esse negant. et cum uiderint iudei aliquam prosperitatem habuerint iudeos se esse fatentur. et ex stirpe ioseph effraim et manasse descendere. Eodem tempore darius rex audiens alexandrum hellespontum transisse. et satrapas suos in pugna uicisse. et in regnum suum intrasse. colligens exercitum equitum et peditum occurrere statuit alexandro et macedonibus priusquam cunctam asiam deuastaret. et transiens fluuium eufraten. et taurum montem cilicie. alexandrum in cilicia expectabat. ut eum expugnaret. Sanaballach quoque post discessum alexandri minitabatur hierosolimitis quod uellet eos accusare apud darium. quod alexandrum super ipsum uellent regem habere. Aliter autem res euenit. Nam darius congressus cum alexandro deuictus est et multam partem exercitus perdidit. et alexander cepit matrem et uxorem et filios darii regis. Ipse autem uix euasit. Alexander autem ad syriam ueniens. damascum cepit. et subiugata sydone. tyrum obsidebat. Misit et alexander litteras ad iaddum principem sacerdotum in hierosolimis petens eum sibi auxilia et uenalia suo exercitui mittere. et ut haberet amicitiam et fidem ad macedones ne in posterum peniteret. Princeps autem sacerdotum respondit litterarum portitoribus sacramento se iurasse dario ut neque contra eum arma portaret neque posse adhuc uiuente dario sacramenta transcendere. Alexander autem hoc a legatis audiens. iratus minabatur capta tyro se uelle iterum cum exercitu hierosolimam uenire. et hoc in eis facere. ut omnes discant sua decreta seruare. Sanaballach autem has audiens minas. et desperans de dario quod non posset alexandrum effugere. eligens de suis uiii milia uenit ad alexandrum obsidentem tyrum. et dicebat se magis illum uelle habere dominum quam darium. Et cum uidisset sanaballach se ab alexandro grate susceptum. accusabat hierosolimitas in multis. Indicauit autem regi se quendam generum habere nomine manassen. qui uoluntatem haberet construendi templum in monte garizim. Concedente uero hoc alexandro sanaballach reuersus summo studio edificauit templum in monte predicto. et generum suum manassen constituit sacerdotem. Post paucum uero tempus idem sanaballach defunctus est. Alexander autem capiens tyrum et gazam ad hierusalem cum exercitu properabat uolens iniurias illorum uindicare. quas sibi per legatos iaddus sacerdos eorum mandauerat. Quod audiens iaddus congregata pecunia multa ueniens ad eum satisfecit ei in omnibus. Alexander quoque exercitum conuertit contra egyptum. Samaritae autem uenientes ad eum. rogabant ut eis similiter sicut hierosolimitis remitteret tributa uii annorum. Alexander autem consuluit de qua gente essent. Qui dixerunt se esse iudeos. et a samaria metropoli eorum ciuitate samaritas uocari. Alexander autem dicebat eos non esse uere iudeos. et iterum interrogabat de qua gente essent. Illi autem non ualentes pre confusione fateri quod iudei essent. tunc alexander surgens dixit. Ego hierosolimitis tributum uii annorum remisi. uos autem qui de iudeis non estis. uolo ut tributa secundum consuetudinem detis. et ita samaritae petitione sua frustrati sunt. Alexander quoque uniuersum orbem in xii annis domans defunctus est. et unum principatum multis successoribus diuidendum reliquit. Defuncto etiam principe sacerdotum iaddo. onias filius eius ei successit. De hierosolimitis autem si quis culpam incurrisset. de cibo illicito. aut in transgressione sabbati. aut in huiusmodi peccato. statim se iungebat samaritis.

Explicit liber undecimus iosephi antiquitatis iudaice.

INCIPIT LIBER XII

ALEXANDER rex macedonum illo regno persarum destructo. et iudea disposita. a uita discessit. et multos successores reliquit. Antigonus enim asiam apprehendit. seleucus autem babilonem et uicinas gentes inuasit. lysimachus uero tenuit hellespontum. cassander uero obtinuit macedoniam. ptholomeus uero filius lagi possedit egyptum. Et dum hi omnes inter se seditiones haberent. et unusquisque suum dilatare contenderet principatum. ex diuturnis bellis ciuitates concusse sunt. multis ciuibus in certaminibus pereuntibus. Omnis enim syria sub ptholomeo filio lagi. qui saluator nuncupabatur. contraria huic nomini est perpessa. Hic et ptholomeus cum egypti sorte regni peruenerat. ciuitatem hierosolimam fraudibus et dolis expugnauit. Nam die sabbatorum urbem ingressus sub specie sacrificandi. iudeis nil mali suspicantibus et requiescentibus subito ciuitatem apprehendens crudeliter in eos grassabatur. Huius rei testis est quidam agatharcides qui successorum alexandri acta conscribens superstitionem nostram per quam libertatem amisimus exprobrans ita dicit. Est gens que iudea dicitur ciuitate munita et magna hierusalem degens. que dum contempsisset sub ptholomeo arma sumere. propter superfluam superstitionem. seuissimum dominum incurrit. Hec quidem de gente nostra scripsit. Ptholomeus ergo capta ciuitate sine armis. multos captiuos a montanis iudee et a samaria ducens ad egyptum remeauit. et captiuis in egypto loca singula deputauit. ut regi et amicis seruirent. Igitur post quadragesimum annum imperii ptholomei qui saluator uocatur. regnum egypti ptholomeus filius eius qui filadelphus uocatur optinuit per annos xxx nouem. Hic autem ptholomeus legem iudeorum suo tempore fecit transferri in grecum. et iudeos quos pater suus captiuos duxerat in egyptum. a seruitutis uinculo resoluit. usque ad c xx milia ex hac causa. Demetrius quidam falareus super bibliothecam ptholomei regis egypti constitutus. dum studeret per uniuersum tam inuenta uolumina congregare et conscribere si quod audisset dignum memoria. et in collectione codicum cum rege nimis studeret. quadam die interrogatur a rege ptholomeo. quot milia librorum haberet. respondit. Uiginti milia libros habeo modo. sed paruo tempore si intus consilius paretur ad l milia numerum possunt peruenire. Nunciatum autem est ei multa apud iudeos legum uolumina esse conscripta. et regie bibliothece digna. que sermone hebraico composita non paruum laborem preberent. si in grecum mutarentur eloquium. quia hebreorum lingua syrorum litteris similis est et in pronunciatione uocis. Non ergo inquit te pigeat pecuniarum tuarum sumptum dare: ut in greca lingua mutentur. dum in bibliotheca tua illorum quoque leges habeantur. Rex ergo ptholomeus optima sententia demetrii delectatus. et uolens studium suum demonstrare in colligendis codicibus dixit constituit ut de his tractaretur. Aristeus autem quidam necessarius amicus regis. et propter humilitatem morum ab eo dilectus. cum sepius antea cogitasset petere ptholomeum quatenus captiuos iudeos quos pater eius in egyptum a iudea transtulerat quorum numerus erat c xx milia. a captiuitate absolueret et in iudeam remitteret. tempus oportunum se habere arbitratus. atque sic ad creos custodes regis. sosibium et tarentinum. et andream. et postulauit eos ut se adiuuarent in negocio propter quod ad regem supplicaturus accederet. Quibus hoc ei promittentibus: surgens cum eis uenit ad regem. et locutus est dicens. Minime nos o rex oportet uana ac negligenti spe decipi. sed ubique ueritatem intimare. Nam si iuris legem iudeorum et eorum libros non tantum conscribere. sed et interpretari. qua ratione poterit hoc fieri cum iudeis in regno tuo seruitute depressis. Iube illos tua benignitate a seruitutis iugo decedere absolui. ac deus qui leges eorum exposuit p

tui regni tutela remittere. Nam et multa scrutatus agnosco cognovi eos deum factorem omnium colere, quem nos Zena, id est iovem nominamus, quod omnibus indulget: Zen id est vivere. Quapropter ad honorem dei, qui maxima veneratione colunt, restitue eos terre et legibus propriis. Cognosce tamen o rex me nec affinem eorum esse, nec ab eadem natione oriundum, quod peto. sed quoniam omnium hominum factorem deum scire suavit, vos benefactores sciens, ad hanc petitionem perveni. Postquam hec aristeus locutus est, ptholomeus rex in eum hylari ac ridenti vultu aspexit, et dixit ad eum: Et quanta milia iudeorum arbitraris posse dimitti? Tunc andreas unus de custodibus regis dixit: Plus quam centum milia possunt dimitti. Respondit rex: Non parvam o aristee a nobis donationem petisti. Custodes autem regis dixerunt: Dignum est o rex munificentie tue, ut deo qui tibi regnum donavit has gratiarum vices offeras. Tunc rex nutu dei ammonitus iussit ut unicuique militi qui apud se iudeum captivum haberet c. xx. dragme pro annona darentur, et ita ab unoquoque redimerentur. Pro quorum omnium redemptione dedit rex ptholomeus quadringenta talenta. Scripsit et per omnem egyptum ut petitione aristei confirmaret litteras hoc modo. Ego rex ptholomeus precipio ut quicumque sub patre meo tempore cum eo iudeam vastaverunt, et captivos adductos ad nostram provinciam vendiderunt, et nunc sub regno meo consistunt, sive qui eos in suo servicio habent, accipientes pro singulo corpore c. xx. dragmas eos liberos dimittant, et has pecunias a regali mensa accipiant. Arbitror enim eos sine voluntate patris mei contra iusticiam depredatos et captivatos. Iustum ergo conspiciens eis auferri, iubeo omnes iudeos in servitute constrictos dominis eorum predictum censum accipientibus absolvi, nec aliquam fraudem eis facere, sed in his regi obedire. Has autem litteras precipio ex quo misse sunt per tres dies ante plenum legi. Quicumque aliquem captivum habent ad iudices conveniant. Ut veritas ubique servetur. Qui vero hoc noluerit facere, substantia sua puniatur. Hec autem littere proposite sunt in egyptum lecte, universus populus edicto regis obediebat. Rex autem ptholomeus misit unum de fidelibus suis, qui predictas pecunias pro unoquoque captivo dominis daret. Quo facto, intra septimum diem regis precepta impleta sunt, et insuper xl. talenta pro parvulorum redemptione dedit. Erat ergo numerus captivorum quos ptholomeus rex egypti liberos dimisit. c. xx milia virorum et mulierum.

Postea rex ptholomeus conventum fecit et tractavit de iudaicis codicibus interpretandis. Et iussit demetrium qui erat super bibliothecam regis pronunciare in conventu quid sibi de his placeret. Tunc demetrius proloquens ait: Precipiente te o rex quatenus debes quod ad consummationem regie bibliothece desunt, ut undique colligantur, et ut ea que sunt incorrecta emendentur, notum vobis facio iudaica volumina nobis et aliis deesse, que hebraica et voce gentili conscripta inexplicabilia nobis existunt. Tuum vero o rex nequaquam proprius precium parcens debes elaborare, ut ex gentili lingua in greca interpretentur. Nam iustissima et integra legis latio a deo videtur data, quam non oportet per fanis linguis exponi. Si ergo tibi placet o rex, scribe principi sacerdotum gentis iudee, quatenus tibi transmittat seniores ab unaquaque tribu legum peritos, ut cum codicum explanatione et interpretatione composuerint, dignos codices in tua bibliotheca reponas. Cum hec demetrius prolocutus fuisset, omnes sententiam eius laudabant. Eligens ergo rex ptholomeus artificiosos operarios, iussit ad se venire. Scripsitque rex epistolam ad eleazarum principem sacerdotum de hierosolimis mittens ei cum epistola c. talenta ad immolandum domino, pandaream sui corporis custodem, et aristeum sibi fidelem cum predictis artificibus. Defunctus autem fuerat onias princeps sacerdotum, et successerat ei symon qui iustus vocabatur. Et hic moriens duos filios reliquit, unum infantulum nomine oniam, alterum nomine eleazarum in principatu sibi succedentem. Hic est eleazarus ad quem ptholomeus rex huiusmodi scripta super dictis cum pecuniis transmisit. Rex ptholomeus eleazaro sacerdoti et principi salutem. Multis iudeis habitantibus sub imperio meo, quos assirii pactis captivaverant, et in egypto servituti mancipaverant, cum ego post patrem regnum suscepissem, hos omnes clementer tractavi. et eis plus quam c. milia a servitute absolvi, persolvens pecunias eorum possessoribus pro unoquoque c. xx. dragmas. Volens autem hec bona et multo potiora iudeis prebere, iuventutem etiam in militiae subito introisse, ut legem vestram grecis litteris ab hebraicis translatis in mea bibliotheca decrevi eam reponere. Bene ergo facies eligendo optimos seniores ex unaquaque tribu qui periciam legis sanctae habeant, et valeant earum interpretationem caute nobis exponere. Nam pro his perfectis maxima nobis gloria preparari. Transmisi igitur ad te qui debeant tecum de his disputare, andream primum custodem corporis mei, et aristeum mihi dilectissimum. et cum eis transmisi ad immolandas hostias talenta c. Misi et artifices cum eis qui debeant inspicere utrumque vasa et utensilia templi vestri, quia votum habeo construendi similia in honore dei. Tu vero leges volo interpretari, ut dum lege in castus tulerunt, cum eis hec dona deo transmittam. Tu ergo remanda nobis quid de his velis fieri, quod nobis valde gratum est. Vale. Cumque ergo regis epistola eleazaro iussisset porrecta, legens eam nimium liberaliter regi ita rescripsit. Princeps sacerdotum eleazarus ptholomeo regi salutem. Valente te cum arsinoe regina et filiis, bene nobis omnia constant. Cum epistolam vestram suscepissemus, satis de tua voluntate gavisi sumus, et congregantes multitudinem ea legimus. Cognovimus pietatem quam erga deum habes ostenderemus. Cognosce ergo nos pro tuis utilitatibus et preter naturam velle aliquid pati, ut redimamus tuis beneficiis que benignitatis vires impatientes. Statimque pro te et pro regina et filiis et cognatis hostias obtulimus, et rogavimus deum ut vobis prospere eveniant que desideratis, et principatum in pace custodiat. Ad interpretanda ergo lege qua pro tuo honore accipere postulas, elegi viros seniores ab unaquaque tribu lxx. quos direximus tibi lege ferentes. Erit ergo operis tue pietatis et iusticie, ut per leges eas cum scriptione ad nos viros caute remittas. Ostendimus et artificibus nostris utensilia templi nostri, que omnia diligenter mensuraverunt. Vale. Hec quidem princeps sacerdotum eleazarus regi rescripsit. Necessarium autem non putavi scribere nomina lxx. seniorum. Primum ergo volo indicare magnificentiam operum que rex ptholomeus in honore dei ad templum hierosolimorum per artifices suos effecit, et quam largus fuit ad dandos sumptus in hec opera, quatenus omnibus munificentia regis erga deum deluceat. Postea de horum precibus narrabimus. Imprimis enim fecit mensam magnam fabricari, que quincuplum maior esset illa que hierosolimis erat. Timebat autem ne eadem mensa pro magnitudine ad ministerium inutilis fieret. Nam non solum ad spectaculum ea fiebat, sed ut et ministeriis habilis esset. Quapropter nolebat ea mensam magnitudine illam superare, sed tamen clariorem et pulchriorem ex auro et argento istam mensam fecit. Sagax enim erat idem rex ptholomeus ad discernendam variarum rerum naturam, et invenire novas et iam mutandas in eas. Hec effectu ipse prudenter inveniebat et ostendebat artificibus iuxta eos sedens, et ita eos operari precipiebat. Excepit illis operibus quorum similitudines de templo hierosolimorum assumi preceperat. Mensamque in longitudine duorum semis cubitorum, in altitudine unius semis construxerunt, formantes eam totam de auro. Coronam vero submissam in modum palme fecerunt. Frontispicia vero in se versalia sculpturam habebant, ut quasi ornata spectantes ipsi quasi singularum induxit. Mensa enim triangula erat. et in unoquoque frontispicio angulus eandem forme dispositionem habebat. Que dum verteretur, unam et non diversam speciem demonstrabat. Corone vero pars que submissa erat, inclusa pulchre constructa fulgebat. Illa pars corone que super mensa eminebat artificiose decore plurima ornata splendebat, quia iussu sibi spectaculo patebat. Utrarumque partium conjungebat, ut nullus ut predixeram de illis tribus angulis in transductione minor videretur. Opposita autem erant in modum fumi tornatura, preciosissimi lapides, aureis speculis per foramina conclusi. Partes autem que per latera corone tenebant in specie ovorum optimo lapide facte, figura tenebant sculpture unitate que spisse circa mensam volvebantur. Ovorum autem dispositione circumdederunt opifices, ornata omnium fructuum nata, uvas pendentes, aristas surgentes, malagranata conclusa, et lapides secundum genus predictorum fructuum ad proprium unicuique colore formatos, circa totam mensam ex auro ligaverunt. Sub corona quoque similiter ordo ovorum seu virgarum erat, ut ex ambabus partibus eandem operibus varietate mense servi videntibus preferret, ne frontispicium vel corone positio in altera parte conversa fieret diversa, sed usque ad pedes facies operis extenderetur. Nam et ita fecerunt ducale aurum iiii. digitis latum secundum latitudinem mense super quod pedes eius ponerentur. Deinde parvulis inclusuris eos cum corona mense construxerunt, ut eandem artificiosam visum preberent in quacumque parte mensa converteretur. Super mensam autem meandrum fluvium sculpserunt, et in medio eius lapides preciosissimos, ponentes eos vario colore quasi stellas. Nam carbunculus et smaragdus ibi inserti iocundum aspectum intuentibus prestabant, et aliorum genera lapidum diversis fulgentes inspicientes omnimodo letificabant. Post meandrum autem plectum fune funis quidam circumferebatur in medio, figura sublongam et rotundam habens, super quod cristallinus lapis erat electro imposite, qui delectationem miram intuentibus prestabat. Capitella vero pedum supra que mensa stabat similia aliis fabricaverunt, curvationem brachiorum habentia submissa reflexa. In ea vero crescentium instar lilii germine videbantur, quorum lapis carbunculus in modum palmi factus, et figura creptoriis ostendens et latitudine octo cubitorum habens sustentabat. Nam super hunc lapidem omne pedum pondus innitebat. Sculpserunt etiam tenuissimo et laboriosissimo torno in utroque pede hederas et palmites vitis cum uvis eminentibus, ut nichil intuentibus a veritate discrepare putaretur. Nam ad ventum flatum proximitate et extensione summitatis sue commote, ymaginem naturalium arte preliebant. Agitari quidam intuentibus videbantur. Figuram autem totius mense tribus tabulis construxerunt, compaginem partium invicem ita colligata, ut nullus posset videre copulationem. Grossitudo vero mense non minus dimidio cubiti fuisse dinoscitur. Talis ergo erat nova mensa et multa munificentia regis vel preciositate ac varietate pulchritudinis perfecta. Magnitudine autem illi mense similis erat, artificio autem et novitate facture valde melior et splendidior fulgebat. Crateras etiam fecerunt duos aureos, sculptura unam ab inferiore parte usque ad cingulum habentes, lapidibus variis in squama conclusis. et super eos meandrum cubito altum compositione lapidum diversorum specie magna fulgentium, in quo virgarum ordo instabat, et his complexionibus usque ad labrum protrahebatur. Per medium vero .iiii. cubitorum scuta pulchris lapidibus inserta decore craterum ostendebant, quorum labra liliorum foliis et uvarum floribus in orbe producta corona complectebantur. Aurei ergo cratere ita erant facte, et capiebant utroque amphoras .ii. Argenteus vero splendore eedem cratere clarum inspicientibus speculum emittebant, ut certius inde facies hominum viderent. Iussit et rex fieri pateras .xxx. ex auro et lapide precioso, et circumdare foliis hedere vel aurosis bracteis quasi vitis celata artificiose obumbrabant. Ad hec opera a rege incessanter et large impendia prestabant. Et ipse rex ptholomeus publicorum negociorum regimine relicto operantibus semper instabat, et frequenter eos visitabat, et ideo hec opera fervide ac industria completa sunt. Cumque hec opera completa essent, sumpsit rex tertium andream sui corporis custodem, et aristeum sibi fidelem cum electis militibus transmisit hec dona regalia que fecerat cum eis in hierosolima eleazaro sacerdoti, ut ea in templo ad honorem dei et sui memoria reponeret. Precepit et eis ut eum cum omni honore ad se ducerent lxx. seniores. Nam interim dum rex predicta opera faciebat, illi se preparabant in hierosolimis, ut quando nuncii post eos venirent parati forent. Missi ergo a rege hierosolima venientes, et munera regalia eleazaro dantes, petierunt secundum iussum regis ut hec in templo ob sui memoriam reponeret. Erat tunc eleazarus princeps sacerdotum deo dicatissimus. honorans missos regis dona eis large dedit, et lxx. seniores cum eis ad regem misit. Rex autem ptholomeus alexandrie positus, audiens adventum eorum letatus est. Andreas ergo cum aliis nunciis obtulit epistolas regi principis sacerdotum eleazari cum lxx. senioribus. Rex ergo gavisus in adventum eorum, omnes qui per diversis causis dampnandi assistabant, liberos dimisit. Legatis autem

quod eos adduxerat, ut ipso die epulis refecit. et post epulas sedens colloquebatur senioribus illis. Illi autem extrahentes volumina sua, in quibus leges aureis litteris erant scripte, ostenderunt eas regi. Rex autem mirabatur tenuitate membranarum, et incomprehensibile compagine, quod ita gracile esset coniuncta. Tunc dixit ad eos rex: Gratias vobis ago quod advenistis; maiores autem illi gratias ago qui vos huc destinavit. et autem omnium illum veneror, cuius hee leges venerande esse probantur. Cumque seniores illi et omnes qui aderant clamarent prospera regi divinitus ministrari, rex nimium in senioribus delectatus, prorupit ad lacrimas.

No[ta]. Nam sepius natura hominum hoc in summo gaudio patitur, quod certa dolentibus solet accidere, id est ut facile lacriment. Et iussit rex codices eorum cuidam fideli suo tradi ad servandum. et omnes osculatus promisit se illum diem quo ad eum venissent clare singulis annis celebraturum. et epulari eos secum rogavit. Iussit et eis hospitia in arce preparari honorifice ubi dormirent. Nicanor autem quidam qui super suscipiendos peregrinos erat constitutus, vocans Dorotheum ministrum suum, iussit singulis senioribus necessaria preparare. Namque ita dispositum erat a rege ut peregrinis undecumque advenientibus, unicuique secundum morem patrie sue alimenta pararentur, ne forsitan extraneis cibis corrupti gravarentur, sed magis solitis cibis delectarentur. Senioribus ergo illis Dorotheus cui hec cura erat commissa, convivia instruxit secundum morem patrie eorum, quibus illis vesci licebat. Et cum convivium paratum esset, rex seniores illos in duas partes discumbere iussit, et partem unam ad dextram suam sedere fecit, et secundam partem post suum accubitum, nichil pretermittens quod ad eorum honorem pertineret. Postquam autem discubuerunt, rex iussit Dorotheo ministrare solita, quibus iudei ad eum venientes utebantur. Spernens et rex sacros precones et immolatores, qui ei vota ante cibum faciebant, unum de senioribus illis nomine Hely secum petiit ut orationem faceret. Qui surgens in medium, regi bona et subiectis ei optavit. et pre plausu et clamore omnium resedit. et ita rex cum omnibus ad delicias et epulas conversus est. Post convivium autem sedens cepit philosophari cum senioribus illis, et unumquemque eorum naturales penetravit sermones, et ad contemplationem questionis accedere. Illis autem caute ad omnia respondentibus et explanantibus que eis obiecta erant, rex letatus per xii dies cum eis continuabat. Admirans autem ad sapientiam eorum sepe solebat dicere amicis suis semel [illegible] tam ab eis sapientiam didicisse, et quemadmodum deberet regere regnum. Post xii ergo dies vocavit rex Demetrium qui erat super bibliothecam, commisit illi seniores ut eos perduceret ad preparata diversoria. Donans et unicuique seniori tria talenta argenti dimisit eos. Demetrius autem cum senioribus venit ad stadium maris, et transiens cum eis pontem venit ad quandam parvulam insulam in parte aquilonis ubi prius domunculas lxx fecerat et unicuique aptas ad cogitationem secretorum, negotiorum procul stantes, et ibi eos singulariter inducens, petebat ut omnia que opus haberent ad legis interpretationem ipso presente dicerent, ut incessanter opus implerent. Illi ergo singulariter sedentes constudio, munifice et laboriose et caute interpretationem faciebant usque ad horam nonam, et tunc Demetrio eos in unum convocante, alimenta corporis percipiebant, ex his que eis rex destinabat. Mane autem surgentes et ad aulam venientes, regem salutabant, et rursus ad eundem locum redeuntes, et manus suas in mari lavantes, et seipsos purificantes, ita interpretationi vacabant. Igitur postquam omnem legem et prophetas interpretati sunt per dies lxx duos, Demetrius congregans illos lxx interpretes in unum, legit ante eos leges interpretatas, et invenit omnes equaliter scripsisse, quamvis disiuncti ab invicem sedissent. Tunc assumens eos venit ad regem, et legit ante ipsum et omnes principes legem in grecum translatam. Rogaverunt ergo lxx interpretes regem Ptholomeum et prepositos gentis, ut si quid in his superfluum, aut minus scriptum viderent, manifestum facientes emendarent, et quod iudicarent se bene habere, permaneret inmobile in sempiternum. Gavisus ergo rex et videns voluntatem suam ad velle rem esse perfectam, et sensum et sapientiam et legis labores obstupescens cepit laudare Demetrium, quia eius consilio hoc opus perfecisset. Interrogavit ergo Demetrium cur nullus ante eum, nec de regibus nec de poetis nec de hystoriografis hanc legem [illegible]. Respondit Demetrius: Nemo ausus fuit priorum harum legum tangere conscriptionem, quoniam venerabilis esset, et quia lesi sunt quidam hoc presumentes. Quidam enim Theopompus volens in hystoria aliquid de his conscribere, factus est vesanus plusquam xxx diebus. Quadam ergo nocte in somnis vidit hoc ideo sibi accidisse, quia divina scrutatus esset, et proferre ea immundis hominibus vellet. Ad se autem reversus, et clementiam sibi factam conspiciens, scribere de his cessavit, postquam accepit sensum. Quidam quoque Theodectes nomine tragediarum poeta cum vellet aliquid in tragedia scribere que in divino volumine continentur, oculis excecatus recognovit causam cecitatis, et scribere cessans liberatus est a passione deo veniam indulgente. Vocans ergo lxx interpretes, dicebat eos se velle dimittere ad propria, sed frequenter eos debere ad se de Iudea venire causa sui honoris et munerum eis dandorum, que sepe eis pro sua sapientia dare vellet. Dimittens ergo eos, dedit unicuique eorum duas stolas optimas, et duo talenta auri, et calicem unius talenti aureum, et unum lectum in quo sedentes convivarentur. Principi autem sacerdotum Eleazaro destinavit per eos lectos x cum aureis pedibus, et convenientem eis supellectilem, et calicem aureum xxx talentorum, et stolas x, et purpuram, et coronam decoram, et tunicas de bysso, et libatoria, et crullam, et crateras duas aureas deo vovendas. Misit et epistolam ad Eleazarum cum eis petens, ut si quis de his viris ad se vellet reverti, eum permitteret, quia nimium delectaretur cum tam eruditis habere sermonem, et divitias suas eis libenter impertiret. Hic honor et gloria iudeis contigit sub Ptholomeo cognomine Philadelpho rege egyptiorum. Nunc autem referam que iudeis contigerunt ab aliis regibus Asie successoribus magni Alexandri.

Seleucus qui et Nicanor qui post mortem magni Alexandri Babiloniam et vicinas gentes invasit in civitatibus, quas in regno suo construxerat, et in ipsa metropoli sua civitate Antiochia nimis clementer iudeos tractavit. et re publica eos dignos iudicavit et equam honore cum habitatoribus Macedonie deputavit, et omnes iudeos qui in suo regno invenit, in propria lege manere permisit. Unde et eos noluerit alienigenarum oleo uti, precepit idem rex Antiocheno populo, ut eis omni anno pecuniam pro empcione olei darent. Unde postea Antiocheni nullomodo potuerunt se absolvere per multos annos ab hac pecuniarum datione. Nam tempore Vespasiani et Titi cum iudei multa contra romanos mala fecissent, adierunt eos precantes ut eis remitterent has pecunias ob perversitatem eorum. Qui responderunt: Illi qui nobis resistunt pro suis sceleribus fortassis penas assument. qui autem nil contra nos gerunt, cur debent his bonis privari? Et noluerunt eos absolvere a datione harum pecuniarum. Iudei ergo constituti sub imperio magni Antiochi multa mala toleraverunt, propter quod reges inter se committebant. Nam Antiochus magnus cum pugnaret contra Ptholomeum Eupatorem regem egypti et eius filium, contigit ut vincens exercitus cederet. Et dum Antiochus inter felicitatem et calamitatem hesitaret, subito suos exhortans milites Ptholomei in fugam vertit, et regnum eius ingressus sua dissipavit. Ptholomeus autem rex misit ducem suum nomine Scopam et cum eo magna virtute militum misit, ut pugnaret contra Antiochum. Quod audiens Antiochus congregans milites obviavit ei iuxta fontem Iordanis. et confligens cum eis, multos de eius exercitu prostravit. Postea invadens omnem Syriam, civitates Ptholomei cepit, et ipsum fugavit, et regnum eius invasit. Veniens autem Hierosolimam, preciosissime eum iudei susceperunt, et exercitui eius et elefantis habundanter alimenta prebuerunt. Antiochus autem videns benivolentiam iudeorum erga se, et quod ab eis benigne tractaretur, volens eos remunerare, scripsit hanc epistolam magistratibus et amicis suis.

Rex magnus Antiochus magistratibus et amicis suis salutem. Iudei mox ut provinciam eorum ingressi sumus, liberalitatem suam circa nos ostenderunt, et clare nos susceperunt occurrentes cum senioribus et principibus, et habunde ministraverunt militibus et victualia elefantis, et inimicos nostros expulerunt de arce. Dignum ergo iudicavimus eos remunerare, et constituimus eis prestari ad immolationes victimarum vini et olei et simile xx dragmas argenti, et tritici modios mille quadringentos lxx v, et salis modios ccc lxx v. Precipio et eis preberi materiam lignorum ex aliis gentibus et a monte Libano nullo ab eis exigente vectigal ad construendos porticus et ad edificationem clarissimam templi, et ut conversetur eorum gens secundum leges patrias, et ut relaxentur sacerdotes et levite et scribe templi et cantores a tributis que pro suo capite dabant et regio vectigali et aliis oneribus et operibus, ut eorum civitas habitationibus hominum apta reddatur. His autem qui nunc in civitate Hierosolima degunt donamus tributa usque ad mensem hyperbereteum, et liberamus per tres annos a parte fiscalium, quatenus eorum lesio relevetur. Quicumque autem de iudeis in servitute degunt, libertati donamus, et substantias reddi precipimus. Preterea omne et regni populo precipimus ut nullus alienigenarum intra muros templi hierosolimorum ingrediendi habeat licentiam, nec inferre civitati carnes equinas, neque mulorum, neque ferarum mansuetarum, vulpium aut luporum aut pardorum aut porcorum, et omnium que iudeis in lege interdicta sunt. Qui autem hoc preceptum transgressus fuerit, corripiatur a sacerdotibus tria milia dragmas. Epistola ergo magni Antiochi hec continebat. Scripsit et aliam epistolam idem Antiochus prefecto Babilonis nomine Zeusido in hunc modum. Rex magnus Antiochus Zeusido prefecto salutem. Placuit nobis tibi mandare, ut assumas duo milia iudeorum qui in Babilone morantur, et eos cum suo apparatu deducas in Iudeam. Genus enim hoc nobis utilis existit et preceptum habet animum utilis quod peritum fuerit. Volo ergo ut cum eos ad Iudeam deduxeris, unicuique locum designes ad edificandas domos, et terram colendam des, et ad vineam plantandum, et tributa fructuum terre remittas per annos x, et ut accipiant triticum ad servorum cibum usque dum fructus suos colligant, et ita nostram sentientes clementiam, promptiores se erga nos prebeant. Vale. Hec omnia ex precepto magni Antiochi erga iudeos illo tempore complebantur.

Postea rex Antiochus fedus et amicicias cum rege Ptholomeo componens, et Egyptum ei restituens, dedit ei filiam suam Cleopatram ad nuptum, et dedit ei dotis nomine Celen Syriam et Samariam et Iudeam et Feniciem. Eo tempore Samarite multa mala iudeis faciebant, terram eorum depopulantes, et captivos multos ex eis ducebant, sub Onia principe sacerdotum. Nam Eleazaro defuncto successit ei avunculus eius Manasses; quo defuncto, Onias succedens in principatu vixit sine honore. Erat enim nimis avarus in pecuniis, et tributum quod regi egyptiorum Ptholomeo debuit dare xx talenta non dabat. Unde Ptholomeus ad iram commotus, misit legatum ad Oniam principem sacerdotum in Hierusolimam, culpans eum quare sibi non redderet tributa, et minatus si non daret tributa, Iudeam militibus suis habitandam dividere. Iudei ergo audientes hec verba timebant, Onias autem nichil de his curabat. Iosippus autem filius sororis Onie audiens verba legati regis egyptiorum, increpabat suum avunculum quod nulla prudentia civium suorum haberet, et in periculum vellet eos mittere propter paucas pecunias quas pro avaricia sua vellet retinere. Suadebat ergo ei ut iret ad regem, et cum eius consensu retineret has pecunias, aut ei daret. Tunc Onias respondens dixit se principatum deponere velle quam ad regem iret, quia nichil de his ad se pertineret. Iosippus autem interrogavit eum si sibi concederet gerere legationem ad regem pro iudeis. Cumque concessisset ei Onias, Iosippus ascendens in templum, convocata multitudine ad contionem suadebat eos nichil timere propter negligentiam avunculi sui circa eos, commonebat ut deponerent mesticiam quam pro verbis regis egypti habebant, se enim velle dicebat facere legationem ad regem Ptholomeum, ut eos de his excusaret. Multitudo autem hec audiens Iosippo gratias egit. Descendens autem de templo Iosippus suscepit legatum regis egyptiorum nomine Athenion, qui venerat pro tributo ad Oniam, et ducens eum in domum suam dedit ei magnifica munera, et largissime eum refecit, et ad regem suum redire permisit, promittens ei quod se sequeretur. Legatus autem promisit ei quod si veniret per se ad regem, omnia que desideraret secum adiuvante a rege impetraret. Hec ei legatus promittens discessit, et veniens ad dominum suum regem Egypti, et nuntiavit ei indignationem Onie, et magnanimi

tatem et probitatem iosippi que et veniturum nuntiabat pro legatione gentis sue, et laudabat valde eum coram rege ptholomeo et regina cleopatra, et rogabat eos ut benigne eum tractarent cum venisset. Interea iosippus circuiens amicos, et mutua ab eis accipiens pecunia parabat convenientia profectioni, vestes et vasa et subiugalia que omnia valerent XX. milia dragmas et cum eis ad alexandriam profectus est. Contigit per illud tempus omnes principes et magistratus syrie civitatum, et fenicis ascendisse ad ptholomeum, ut susciperet vectigalium actionem. Videntes autem iosippum per viam euntem: deridebant eius paupertatem et inopiam. Cumque alexandriam pervenisset: cognovit ptholomeum esse in memphis. Cui occurrere festinans, appropians vidit eum in curru sedentem, cum cleopatra uxore sua, et amico athenione qui fuerat ad hierosolimam missus, et ab eo hospitio est receptus. Videns autem atheonius iosippum, mox regi innotuit hunc esse de quo sermonem fecisset: quia esset bonus iuvenis et liberalis. Rex igitur ptholomeus eum primum salutans, fecit eum sedere secum in curru. Et postquam sedit, cepit rex accusare oniam avunculum eius pro tributo quod non debebat. Tunc iosippus ait. Veniam ei prima queso o rex propter senectutem. Non enim vos latere oportet quod senes et infantes una et simile mentem solent habere. A me autem servo tuo tibi per eorum dicta ratio. ut ei penitus irasci non debeas. Gavisus igitur rex de prudentia atque benivolentia iuvenis. plus eum diligere cepit. iussitque eum in aula sua manere. et cotidie mense sue esse conviva precepit. Cumque rex venisset ad alexandriam. videntes principes syrie iosippum consedente regi. nimis indigne ferebant. Altera igitur die sedens rex suscipiebat vectigalia a principibus provinciarum sibi subiectarum et fiscalia que data pecunia nobiles patrie conducebant. Collecta est igitur pecunia quam attulerunt principes syrie et fenicis. et samarie octo milia talenta. Iosippus igitur tunc sedens iuxta regem dicebat hanc parvam esse pecuniam, a tantis provinciis. et promittebat se duplam pecuniam velle dare, si sibi vectigalia illarum provinciarum a rege committerentur. Rex igitur libenter hoc audivit. quod erarium suum vectigalium pecuniis posset augere. Petente igitur iosippo committendam sibi vectigalium conductionem. interrogavit eum rex si posset habere ydoneos testes quod hoc quod dixisset. Habeo inquit iosippus optimos et bonos viros. et quibus tu ut spero bene confidis quos tibi in vadimonium dabo. quousque promissa compleam. Cumque rex dixisset ubi essent. respondit iosippus. Te primum o rex. et tuam uxorem cleopatram. pro utraque parte tibi sponsores prebeo. Cuius verba laudans rex ptholomeus. commisit ei vectigalia. Quod factum nimis contristavit eos qui prius vectigalia dabant. et quod non simili erant benignitate tractati. Unde cum magna confusione unusquisque ad suas provincias recessere. Iosippus vero timens ne aliqui sibi resisterent. et vectigalia non darent. petivit a rege auxilia militum. Accipiens igitur a rege duo milia peditum. et mutuo accipiens ab amicis regis quingenta talenta. de alexandria in syriam est profectus. Veniens autem ascalonam. exigebat vectigalia. Ascalonite autem quia nichil dare volebant. sed et contumeliis eum gravibus afficiebant. capiens de principibus eorum XX. viros trucidavit. et substantias eorum usque ad mille talenta collecta regis utilitatibus applicavit. et intimavit regi per nuntios que gererentur. Miratus autem rex ptholomeus prudentiam eius. et laudans que facta fuerant. permisit ei agere que vellet. Hec audientes principes syrie. quia ita ascalonitas domuisset iosippus. metuentibus civitatibus suis. foribus civitatum reseratis. devotis animis adventum iosippi sustinebant. Scytopolitani vero nitentibus iosippum contumeliis afficere. et vectigalia denegare que prius sine dilatione reddebant. horum quoque priores interfecit. et substantias eorum regi applicavit. Taliter igitur iosippus colligens infinitas pecunias. et maximum faciens lucrum. vectigalia regi promissa omni anno persolvebat. et ex his que ei super erant munera regi et cleopatre regine mittebat. et amicis eorum dona dirigebat. ut amicitiam eorum habens posset in hac potestate permanere. Hac igitur felicitate iosippus potitus est per annos XX. duos. et pater factus est VII. filiorum ab una uxore. Habuit et unum ex filia fratris sui nomine hyrcanum. quem accepit ex tali causa. Cum fratre suo quondam alexandriam ad regem pergens. ducentem secum filiam suam nuptiis iam maturam nomine pantomimia. dum apud regem ptholomeum cenaret cum fratre. et intrasset pantomimia pulcherrima ad convivium. videns eam iosippus concupivit eam. fratrique nuntiavit desiderium suum. petens eum celare peccatum et ut eum permitteret cum filia sua dormire. et fideliter causam cupiditatis ei expleret. Frater igitur eius fecit eum inebriari. et ornans filiam suam nocte iuxta fratrem iosippum collocavit. et ille per ebrietatem statim cum filia fratris concubuit. quo sepius in ipsa nocte facto. valde dilexit eam. Mane autem facto dixit ad fratrem quia vita eius periclitaretur. si pantomimiam non sibi daret in uxorem. Frater autem dicebat non debere eum diffidere quin liceret ei frui filia sua. et uxorem habere. quia libentius videret filiam suam hanc iniuriam sustinere. quam vitam illius per eius amorem periclitari. Iosippus igitur laudans fratrem de concordia fraternitatis. filiam eius duxit uxorem. et filium ex ea genuit nomine hyrcanum. ut prediximus. Qui cum XIII. annorum esset. demonstrabat naturalem fortitudinem. et prudentiam. ita ut fratribus suis acerbam emulatione excitaret. Iosippus vero volens cognoscere quis de filiis suis virtute melior existeret. unumquemque ad studia sublimium doctorum destinavit. et omnes preter hyrcanum indocti et fatui ad disciplina studiorum redierunt. Tunc iosippus hyrcanum super omnes filios suos diligens. et dans ei CCC. iuga boum transmisit eum iter duorum dierum ad solitudinem seminare terram. Cumque in solitudinem cum servis venisset: oblitus est lora quibus boves debebat colligare. Tunc aratores suadebant ei ut quosdam ex eis ad patrem destinaret. qui lora afferrent. Quorum consilium reprobans dicebat se nolle tantum tempus perdere. dum expectare haberet eos qui mitterentur. et statim excogitavit quoddam virile opus et maius etate sua. Occidens enim X. iuga boum. carnes operariis suis distribuit: pelles vero eorum incidens retinacula fecit per que iuga cetera ligavit. et hoc modo seminans terram quam ei pater suus iosippus dederat. reversus est ad eum. Quem pater suscipiens nimis dilexit propter prudentiam et argutiam mentis. et fiduciam eius laudans pre omnibus eum diligebat. propter quod fratres eius contristabantur. Quidam vero veniens nuntiavit iosippo per illud tempus filium ptholomeo regi egyptiorum genitum a cleopatra. et omnes priores syrie et subiectarum provinciarum celebrarent natalem pueri die appro-

154.

ximo. Iosippus vero pre senio ad hoc convivium ire non valens, convocans filios suos interrogavit eos quis eorum vellet adire regis convivium. quia ipse pre senio illuc ire non posset. Omnibus igitur recusantibus: et ad tales conventus indoctos se esse dicentibus: fratremque suum hyrcanum illuc ire posse confirmantibus: interrogavit eum pater si vellet proficisci. Qui cum promisisset se iturum. dixit se invitatum non opus habere multas pecunias dum soleret modeste bibere. et ideo ei X. milia dragme habunde sufficerent. Gavisus igitur iosippus de sobrietate filii. suadebat ei ut se prepararet. Dedit igitur filio epistolam ad dispensatorem suum arionem in alexandriam. quatenus filio suo hyrcano preberet pecunias ad comparationem eorum que optima vel preciosa possent invenire X. talenta. que possent sufficere ad sumptum regii muneris. et ut eum dirigeret ad regem. Idem enim arion sub iosippo tributa samarie peragebat et colligebat. et statim iussum iosippi ea regi dirigebat. Hyrcanus igitur accipiens hanc epistolam. perrexit in alexandriam. Egresso igitur eo fratres eius invidentes scripserunt occulte omnibus regis amicis ut eum occiderent. Hyrcanus igitur ut pervenit alexandriam. porrexit arioni epistolam. Hyrcanus autem ignorabat quid esset scriptum in epistola. Arion autem legens epistolam interrogabat hyrcanum quantam pecuniam accipere vellet. Hyrcanus autem respondit. mille talentis se opus habere. Arion autem iratus increpabat eum quia cum his vellet luxuriose vivere. nec vellet genitorem suum imitari. Dare igitur se ei non plus quam X. talenta promisit, sicut pater eius sibi mandasset per epistolam. Hyrcanus autem iratus, misit arionem in vincula. Cuius uxor misit ad cleopatram. nam idem arion apud eam honoribus precellebat. ut iuberet virum suum absolvi. Rex autem ptholomeus audiens huiusmodi factum a regina. misit nuntium ad hyrcanum dicens. cur cum ad eum a patre suo missus fuisset. tam diu moraretur. et insuper dispensatorem patris sui in vincula misisset. ut veniret igitur quantocius ad regem. et indicaret ei hoc omnia. Hyrcanus igitur nuntio regis ita respondit. Lex est apud iudeos que prohibet communes epulas attingere. quam in templo dei hostias immolare. et ideo distuli ne sine donis regiis tuas epulas attingere. Propter hanc causam ad te non veni. et servum patris mei arionem qui pecunias non dare debuit non obsequentem iussionibus meis in vincula misi. dum nichil distaret inter magnum et minorem dominum. Si igitur talium servorum contumacia non emendabitur. et tu quoque ipsa similiter a servis tuis contempnens. Nuntius igitur reversus retulit regi hec verba. Audiens autem rex ad risum conversus est. magnanimitatem iuvenis miratus. Arion autem cum audisset verba hyrcani que nuntio regis dixerat. et quod rex et regina nullum sibi auxilium ferre vellent. promisit hyrcano mille talenta. ut eum a vinculis solveret. Qui solvens eum. accepit ab eo mille talenta. Post tres autem dies veniens. regem. reginamque salutavit. Quem illi libenter suscipientes viderunt. et amicabiliter paverunt. propter honorem patris sui iosippi. Hyrcanus igitur latenter accedens ad negociatores comparavit ab eis pueros C. litteras scientes. unumquemque talento uno. et C. virgines singulas simili precio. Quadam autem die cum invitatus ad regis convivium discubuisset. cum ad mensam vilem omnium tamquam puer a principibus contempneretur: tacite omnia ferebat. Et cum convive regis ossa carnium quas manducaverant ante hyrcanum in mensa proicerent. ipso dissimulante triphon qui ad convivia et ad risus commutandos erat aptus. invitantibus convivis iuxta mensam assistens ait ad regem. Vides domine ante posita ossa hyrcano. Ex hoc conice quod et pater eius iosippus sic omnem syriam denudavit pecuniis. quemadmodum hic ossa iste carnibus expoliavit. Ridente vero rege ad verba triphonis. et interogante hyrcanum cur tanta ante eum ossa iacerent. respondit. Recte o domine. nam quidam canes sic immundo quod semper ossa cum carnibus devorant. sicut isti fecerunt. hoc dicens de accumbentibus convivis quasi carnes cum ossibus devorassent. quoniam ossa ante eos non iacebant. homines vero sic ego sum. carnes comedentes ossa autem se iactant. quod et ego hodie feci. Rex autem miratus eius responsum tam sapiens et astute dictum. omnes iussit plaudere verba eius laudantes. Hyrcanus autem pergebat ad unumquemque regis amicum. et ad potentes aule et salutabat eos. Fratres autem eius singuli munera occulte miserant regi. ut eum interficeret. Accedens autem hyrcanus ad quosdam. interrogabat quantum unusquisque fratrum suorum regi munera misisset. Qui dixerunt alium X. talenta. alium XX. Ille autem contristari se simulans. quia talem donationem non posset offerre. dixit se non plus habere quam quinque talenta. Quod audientes ministri fratrum eius. gavisi sunt. Altera die sedente rege et regina et cunctis principibus: accedens produxit quos comparaverat pueros C. et virgines totidem. et unicuique puero et virgini dans talentum in manu portare: obtulit pueros regi ptholomeo. virgines autem cleopatre regine. Omnes igitur laudabant et ammirabantur munerum magnificentiam. et ipse rex et amici eius. et servientes. quia dona digniora multis talentis obtulisset. Hyrcanus igitur taliter moratus pericula declinavit. que ei fratres eius zelo ducti paraverant. Rex igitur precepit hyrcano ut peteret ab eo quod vellet. Ille autem nichil plus petiit ab eo. nisi ut patri eius de eo scripta dirigeret. Rex autem eum honorans. et multa ei munera donans. transmisit scripta de eo patri. et fratribus et magistratibus. Audientes igitur fratres eius hyrcanum a rege talia meruisse. et magno cum honore redeuntem, noluerunt ei occurrere. et decreverunt eum occidere et patre sciente. Irascebatur et pater suus iosippus propter multas pecunias. quas regi obtulerat. et ideo non curabat salutem eius. Committentes autem cum eo pugnam fratres eius. hyrcanus multos eorum occidit cum duobus fratribus suis. et ceteros in hierosolimam fugavit. Hyrcanus autem ad civitatem veniens. patre perspiciente nullus eum suscepit. Tunc descendens trans iordanem fluvium. vectigal a barbaris exigebat. Per idem tempus regnabat in asia seleucus qui sother nominabatur. et erat filius magni antiochi. Mortuus est eo tempore iosippus pater hyrcani vir bonus et magnanimus. qui populum iudeorum a paupertate et calamitate ad clarissimas rerum causas perduxerat et XX. duobus annis tributa syrie et fenicis et samarie dispensavit. Defunctus est et avunculus eius onias. et principatum sacerdotii symoni filio relinquens. Mortuo quoque et isto. filius eius onias ei successit. ad quem arius rex lacedemoniorum direxit epistolas quarum hoc erat exemplar. Rex lacedemoniorum arius onie

sacerdoti salutem. Legentes aliquam scripturam invenimus ex uno genere iudeos et lacedemones extitisse, et familiaritatem cum abraham habuisse. Iustum est igitur ut fratres existant, et debeatis insinuare ad nos que vobis necessaria putatis. Faciemus vero et nos idem, et vestra propria simul et nostra communia reputamus. Portitor litterarum dimotelis epistolam vobis offert quadrangulo scripta habentem signaculum in medio, aquila dracone in unguibus portantem. Epistola igitur a lacedemoniorum rege destinata, textum huiusmodi habebat. Hyrcanus igitur post mortem patris sui iosippi, dum eum fratres sui recipere nollent, sedens trans iordanem debellabat arabas. Edificavit quoque turrim fortissimam ex lapide albo construens eam, et totam usque ad tectum sculpsit animalibus diversis. Et in circuitu eius fecit magnum et altum euripum, id est piscinam. Ex petra autem contra posita montis incidit sinistra extensione, et speluncas multorum spaciorum in longitudine ibi instruxit. Et domos intra fecit ad convivia, et ad somnum, et ad conversationem fecit aptissimam multitudinem, et catenatas currentium aquarum delectatione gratissimas ad ornamenta cordi aule. Ostium vero speluncarum ita fecit, ut non plusquam unus per ea posset intrare, et hoc custodie gratia fecit, ut obsessus a fratribus minimo periculo subiaceret. Edificavit quoque ibi atria magnitudine excellentia, et paradysis ornavit egregiis. Et talem perficiens locum, tyrum eum nominavit. Qui locus est inter arabiam et iudeam positus trans iordanem non longe a sebonitide regione. Prefuit igitur partibus illis hyrcanus per annos vii, eo tempore quo seleucus in syria regnabat. Seleuco autem defuncto, frater eius antiochus qui epiphanes vocabatur regnum obtinuit. Mortuus est et ptholomeus rex egyptiorum qui similiter epiphanes nuncupabatur, relinquens duos filios parvulos, quorum senior filometor, alter dicebatur fiscon. Hyrcanus autem videns antiochum regem syrie magnam virtutem ubique habentem, et timens ne occasione fratrum suorum ab eo tormentis afficeretur propter mala que contra arabas fecerat, vitam suam propria manu ademit. Cuius omnem substantiam et habitationem antiochus rex sibi applicavit. Per idem tempus defuncto onia principe sacerdotum, antiochus rex fratri eius iesu tradidit principatum. Nam filius quem onias reliquerat adhuc infans erat, de quo postea narrabimus singula in proprio loco. Antiochus igitur iratus contra iesum abstulit ei sacerdotium, et dedit illud iuniori fratri eorum nomine onie. Hi enim tres fratres erant, qui ita ad sacerdotium sicut prediximus pervenerunt. Ihesus igitur qui expulsus erat a sacerdotio, iasonem se nominavit, onias autem qui primatum acceperat ab antiocho, menelaum se nominavit. Seditione igitur hi duo fratres de sacerdotio inter se habuerunt, et maior pars populi iasonem adiuvabat. Hoc intuidens menelaus cum suis fautoribus venit ad antiochum regem, dicens quod vellet patrias relinquere leges, et observare conversationem et ritum grecorum. Rogaverunt et regem ut concederet eis edificare gymnasium in hierosolimis. Cumque eis rex concessisset, et circumcisione sua velaverunt, ut in nullo essent dissimiles grecis. Relinquentes igitur patriam legem, aliarum gentium ritum sequebantur.

A

Antiochus igitur rex deliberavit exercitum ducere ad egyptum ut illic quoque regnaret, contempnens filios ptholomei quasi debiles et nequaquam tanta negocia regere valentes. Cogitavit igitur veniens rex cum magna virtute ad pelusium civitatem, et dolo ptholomeum filometorem circumveniens egyptum occupare. Capiens igitur civitatem memphis, duxit exercitum contra alexandriam ut obsidendo caperet ptholomeum regem egypti filium cleopatre. Romanis autem sibi denunciantibus ut discederet a provincia, expulsus est non solum ab alexandria sed et a tota egypto. Discedens igitur ab egypto propter romanorum timorem, duxit exercitum ad hierosolimorum civitatem. Quo perveniens anno centesimo xliii post regnum primi seleuci, centesima vero et quinquagesima iii olimpiade, xxv die mensis casleu, quem greci apelleon nominant, cepit eam sine conflictione cum prima aperientibus ei portas his qui voluntati eius consentiebant. Ingressus igitur civitatem hierosolimorum, multos interemit contraria sapientes, et eos qui ei civitatem tradiderunt propter templi divitias interfecit. Et tota ornamenta templi abstulit, vasa et lucernas aureas, et aram auream, et mensam, et sacrarium, et vela que de bysso et cocco facta erant, et nichil de thesauris dei relinquens, ad maximum luctum omnes iudeos perduxit. Nam et cottidianas immolationes quas deo offerebant celebrare prohibuit. Depredans autem totam civitatem quosdam interfecit, alios duxit captivos cum uxoribus et filiis, ita ut numerus captivorum usque ad x milia existere videretur. Incendit et optima loca, et deponens muros, arcem edificavit in inferiori parte civitatis, que alta et eminentior erat a templo, et muniens eam muris altis et turribus custodiam macedonum intra posuit, qui erant homines impii et moribus maligni, a quibus cives multa et acerba mala patiebantur. Edificans et in sacrario aram, super eam porcos immolavit, et hostias non legitimas nec congruas iudeis. Coegit et eos relinquere religionem patriam, et ydola venerari, et edificare in una quaque civitate et vico templa deorum, et aras collocare et immolare super eas porcos omni die precepit, et ut nullus circumcideret masculos, comminatus est tormento gravissimo. Constituit et eis prepositos qui cogerent eos imperialia mandata perficere. Multi igitur iudeorum sponte, alii vero propter timorem regis precepta sequebantur. Quidam autem nobilium detestabile facinus execrantes, patriis legibus adheserunt. Propter quod diebus singulis penis afflicti, et amara passi tormenta, trucidabantur. Nam et verbera et diversis cruciatibus fatigati, viventes crucis patibulo figebantur. Filios vero quos circumciderent laqueis suffocabant, et parentum eos cervicibus qui crucifixi erant alligabant. Et si apud aliquem volumen sacrum inventum fuisset, aut lex, crudeli morte occidebantur. Samarite igitur secundum antiquam consuetudinem videntes iudeos his malis affligi, negaverunt se esse iudeos, et dicebant se de medorum et persarum prosapia ortos. Miserunt et epistolam ad antiochum regem hec continentem. Regi et deo antiocho epiphani relatio a samaritis. Nostri maiores propter crebras provincie pestilentias secuti quandam priscam superstitionem que apud iudeos dicitur dies sabbatorum, edificaverunt sine numine in garizim monte templum, et offerebant in eo decentes immolationes. Iudices autem vestri et arbitri venerunt ad nos putantes nos esse iudeos, et cogere nos volebant ad ritum vestrum, quem libenter adcolimus, cum simus de genere persarum et medorum. Petimus igitur beneficium vestrum, ut denuncietis apollonio et nicanori iudicibus vestris ne nos debeant molestare quasi iudeos, cum simus ab eis moribus et genere diversi. Templum vero quod edificatum est in monte garizim, quod adhuc nulli deo constat dicatum, petimus dedicari appellatione grecorum iovis. Hoc autem facto, vacabimus ubique iudeos, operibusque sedulo vacantes, solvemus tibi [illegible] tributorum. Hec petentibus samaritis, scripsit rex antiochus apollonio et nicanori ita. Samarite porrexerunt mihi publica relatione quod cogerentur secundum iussum nostrum iudaismum deserere, cum in nullo iudeis participarent, sed magis grecorum ritu viverent. Absolvimus igitur eos a pena iudeorum, et templum eorum quemadmodum petierunt grecorum iovis appellatione dedicari.

E

Eo tempore erat vir habitans in modin vico iudee nomine matathias filius iohannis, filii symonis, filii asamonii, de vice [illegible] hierosolimitis. Erant autem ei filii quinque: iohannes qui vocabatur gaddis, et symon qui dicebatur thasi, et iudas qui vocabatur machabeus, et eleazarus qui dicebatur aphus, et ionathas qui vocabatur abaron. Is igitur matathias et filii eius plangebant statum rerum, et civitatis rapinam, et templi nuditatem, et plebis calamitatem, et dicebat melius illi esse pro patriis mori legibus quam ita sine gloria vivere. Venientibus autem a rege directis ad villam modin, ut cogerent iudeos facere que precepta videbantur a rege, et iubentibus illic constitutis ydolis immolare secundum regis iussionem, et primum matathiam compellentibus sacrificare, ille recusabat dicens: Licet alii omnes iussionibus antiochi pre timore obtemperent, mihi tamen et meis filiis tale scelus nullatenus imponitur. Tunc accessit quidam ex iudeis et immolavit in medio sicut precepit antiochus. Iratus autem matathias irruit super eum cum filiis, et eius sanguinem super aram effudit, et nuncium regis apellenem cum aliis interemit, et aram deponens clamavit: Si quis emulator patrias leges et religionem dei sequitur, me. Et hec dicens cum filiis ad solitudinem exiit, relinquens possessionem suam. Et multi eum secuti sunt cum uxoribus et filiis. Audientes hec iudices regis, convocantes regia auxilia que in arce hierosolimorum erant, persecuti sunt eos, et primum verbis eos conabantur flectere ut penitentiam agerent et eligerent potius bona quam mala. Cumque non audirentur ab eis, confluxerunt cum eis die sabbatorum, et sic erant in speluncis ibi eos atroci incendio concremaverunt, dum repugnare in sabbato noluissent, nec in talibus suis honore sabbati transgredi viderentur. Nam vacare in eo nobis legitimum est. Mortui igitur sunt cum uxoribus et filiis in speluncis, globis fumiferis suffocati, numero mille. Qui autem evaserunt, iudicem sibi matathiam ordinaverunt. Qui precepit eos sabbatis pugnare, quia si hoc non facerent, semetipsis existerent hostes, pugnantibus contra eos inimicis. Hoc dicens matathias persuasit eis ut die sabbatorum contra inimicos pugnarent, et hactenus permanet nobis consuetudo pugnandi et in sabbato, si super ipsa die contra nos bella surgant. Colligens igitur matathias armatam multitudinem, aras deposuit ydolorum, et inimicos quoscumque manu capere potuit interemit. Nam multi eius timore dispersi sunt ad gentes vicinas. Et pueros incircumcisos iussit circumcidi, expellens eos qui hoc prohibebant. Defendens autem principatum uno anno dum morbo gravissimo premeretur, convocavit filios suos et circumstantibus dixit: Ego o filii decretam proficiscor viam, commendo autem vobis patrias leges, ostentans ne earum transgressores, sed potius custodes esse debeatis. Paterne vero memores voluntatis, ritus patrios custodite, et pristinam antiquam consuetudinem restaurate, non seducti ab his qui eam sponte aut timore relinquunt, sed meo instituto omnem violentiam et necessitatem tolerando superate, ita vos preparantes ut si oporteat pro legibus gratam morte moriamini, scientes hoc quia deus tales non despiciet, sed virtutem vestram inspiciens reddet vobis libertatem, ut quandoque cum securitate vestris moribus perfruamini. Nam corpora vestra sunt mortalia, monumenta autem factorum immortalitatis ordinem habent. Quod considerantes invicem vos adiuvate substantiis et virtutibus. Symonem igitur fratrem vestrum sapientia vos antecedentem, patrem vobis deputate, et quecumque ille iusserit custodite; iudam autem ducem militie habebitis propter virtutem et fortitudinem, et gentem suam defendens hostes viriliter expugnet. Suscipite igitur viros iustos et religiosos, et veritate eorum fovete. Matathias igitur talia filiis locutus, et deum orans adiutorem eis fieri, ut sue leges confortarentur, fideli corde supplicans, vivendi finem communi sorte suscepit, et sepelitur in modin luctu magno filiorum et iudeorum. Successit igitur gubernationi rerum filius eius iudas machabeus, adiuvantibus eum pro animo fratribus ceterisque religiosis. Et inimicos a provincia expulit, et transgressores legum iudeos occidit, purificans ab omni macula suam terram et gentem.

H

Et cum audisset apollonius dux samarie, colligens exercitum egressus est contra iudam. Ille autem occurrit ei, et committens cum eo pugnam vicit, et multos eorum interfecit, et ducem apollonium armis exuens interemit, et multam predam ab exercitu hostium auferens abscessit. Seron autem dux inferioris syrie audiens quod multi conversi fuerant ad iudam, et magnam iam virtutem circumceptus ad bellum accederet, statuit contra eum dimicare. Et colligens milites sub se constitutos, et transgressores iudeos, contra iudam perduxit exercitum. Perveniens autem bethoron, ibi exercitum locavit. Iudas autem occurrens ei et confligere disponens, cum vidisset suos propter paucitatem et ieiunium desides, hortabatur dicens: Non in multitudine inimicos expugnandos esse credatis, sed pietate, et in hoc evidentissimum habemus exemplum, maiores nostros, qui propter iusticiam et dei leges certantes, multa milia sepius devicerunt. Nam quelibet nullum lesisse maxima virtus existit. Hec dicens suasit eis contempnere multitudinem, et confligens cum eis duce eorum interfecto, cunctos ad fugam vertit, et secutus eos usque in campum occidit viii milia. Reliqui autem fugati, ad maritima loca discesserunt. Quod audiens rex antiochus, maximo furore commotus, congregavit omnem virtutem et multos ab insulis mercede conductos, parabat circa veris initium dimicare contra iudeam. Stipendia vero militibus distribuens, vidit thesauros deficere. Non enim ei omnia vectigalia reddebantur propter sediciones gentium. Nam cum esset magnanimus, ei minime sufficiebant que dudum collegerat, et deliberavit primum ad persidam ire, et tributa provincie congregare. Reliquit autem pro regni gubernatione quendam lysiam, apud se maximam gloriam possidentem, ut regeret

a flumine eufrate usque ad fines egypti, omnes prouincias inferioris asye. et tradens ei partem exercitus et elefantos precepit ei filium suum antiochum diligenter nutrire et uastare iudeam. et habitantes in ea adducere captiuos. et euertere hierosolimam. et genus eorum omnino delere. Hec antiochus precipiens lysie abiit ad persidam. anno centesimo et xl. vii. et transiens eufraten ascendit ad superiores prouincias persidis.

Lysias ergo eligens ptholomeum dorimenis. et nicanorem et gorgiam uiros potentes amicos regis. et tradens eis peditum xl. milia. et equitum vii. milia. transmisit contra iudeos. Qui uenientes usque ad emaus ciuitatem. in campo exercitum locauerunt. Superuenerunt uero eis auxilia de syria et a finitimis locis et multi transfuge iudei. et negociatores quidam sperantes se emere iudeorum captiuos. deportantes aurum et argentum pro eorum emptione. Exercitum ergo et multitudinem aduersariorum iudas intendens. suadebat suos confidere. hortabaturque spem uictorie in deo habere. et saccis indutos supplicarent deo. quatinus preberet eis contra inimicos auxilium. Quo facto. disponens eos per millenarios dimisit illos qui paulo ante uxores duxerant. et eos qui possessiones emerant. Reliquos uero ut pugnarent. talibus hortabatur uerbis. Tempus quidem nobis inquit non aliud necessarium est o socii. ut fortiter pericula sustineatis. Nunc enim uiriliter certando. non solum pro libertatem. sed et pro diligentia colendi deum plus desiderabile est confido. Tanquam ergo in hoc certamine felicem et beatam renouetis uitam. agite ne forte per negligentiam uestram iudaice gentis semen intereat. Ita et pugnate. mortem pro maximo lucro portantes. ut si uinceretis. cum libertate et patriis legibus etiam gloriam congregatis. Parate ergo uos crastina die audacibus animis bellare pro patria lege. Iudas ergo suos hortabatur. Hostes uero transmisere gorgiam cum quingentis peditibus et mille equitibus quatenus per noctem irruerent super iudam. et adhuc preuios ei dederunt aliquos de fugacibus iudeorum. Sentiens hoc iudas. cogitauit et ipse ut latenter castra hostium inuaderet. Cumque cenasset iudas cum suis. focos plurimos derelinquens in castris. et tota die proficiscens ad aduersariorum castra. uenit ad locum emmaunt. Gorgias autem ueniens ad castra iudeorum. nec eos inueniens arbitratus eos in montes discessisse; decreuit querere ubi erant. Lucescente ergo die apparuit iudas hostibus; in tantis cum tribus milibus. plus minus armatis propter paupertatem. Respiciens autem aduersarios optime septos. et studio militari dispositos. initiauit socios suos dicens. Etiam nudis corporibus pugnare debemus. et deum inuocare; qui sepe nos inermes contra plures armatos uictoriam concessit acquirere. Sermone ergo hoc finito. iussit tubicines clangore significare militibus suis. quatenus subito hostes inuaderent. Quorum multos sibi resistentes occidit. reliquos persecutus est usque gazara. et campos ydumee et azoti. et iamnie. et prostrauit ex eis tria milia uirorum. Iudas autem iussit suis contempnere predam hostium. dum adhuc certamen eis super esset cum gorgia quibus expugnatis. haberent predandi licentiam. Adhuc eo loquente. respicientes hii qui erant cum gorgia exercitum quem in castris reliquerant esse deuictum. et castra incensa. nam fumus eis a longe que acciderant indicabat. et socios inde ad pugnam contra se paratos. repente ad fugam conuersi sunt. Iudas ergo sine pugna uictis gorgie militibus; reuersus tulit hostium spolia. multum aurum et argentum. et purpuram. et iacinctum auferens ad propria remeauit cum leticia. laudans deum pro concessa uictoria quam obtinuerant. Lysias autem confusus de perditione exercitus quem amiserat. statim congregans alia lx. milia peditum. et v. milia equitum. uenit per numus ad iudeam. et ascendens super montana beth hsuro. ibi castrametatus est. Occurrit autem ei iudas cum x. milibus. et uidens multitudinem hostium. deum sibi adiutorem fieri postulauit. Confligens autem cum precursoribus aduersariorum. prostrauit ex eis v. milia. et reliquos in fugam uertit. Lysias ergo uidens audaciam iudeorum. et quia parati essent mori non eis uiuere cum libertate licuisset. rediens antiochiam congregabat presidia peregrinorum. ut cum maiori apparatu contra iudeos ueniret. Iudas autem interim suadebat suis. ut post donatas diuina dispensatione uictorias. ascenderent ad hierosolimam. et templum ab ydolis expiarent et legitimas hostias immolarent. Qui cum tota multitudine ad hierosolimam peruenisset; templum desertum inueniens. et incensas portas. et siluas in templo per longa solitudine pullulasse; lugere cepit cum sociis pre templi uisione. Eligens autem quosdam milites. precepit eis expugnare eos qui arcem custodiebant. dum ipse templum a ruina et feditate purgaret. Quod diligenter emundans. introduxit noua uasa. candelabrum et mensam. et aram ex auro facta. et recomposuit uela in ingressu. et ianuas ipsas restruxit. Deponens quoque altare de lapidibus nouis aliud edificauit. v. et xx. die mensis casleu. quem macedones appelleon uocant. Accenderunt et lumina super candelabrum et adoleuerunt holocausta in nouo altari. Hec autem facta sunt post tres annos eodem die quo mutata est eorum religio ad prophana ydolorum consuetudine. Renouatum est ergo templum eodem die v. et xx. die mensis appellei. viii. et xl. et c. anno olimpiade uero c. et l. iiii. anno. Hanc ergo desolationem contigisse fieri secundum danielis prophetiam. quod a macedonibus destrueretur hoc templum. et ex illo tempore quo hoc daniel predixit usque tunc fuerunt anni quadringenti viii. Celebrauit autem iudas cum ciuibus suis pro renouatione templi sacrificia per dies viii. nullum genus deliciarum relinquens. sed preciosissimis dapibus eos pascens. et deum laudibus et psalmis glorificabant. et sese mutuo cantibus delectabant. Pro renouatione autem templi legem posuerunt. ut posteri eorum per dies viii. hanc renouationem templi celebrarent. Vnde et ab illo tempore hactenus hanc festiuitatem celebrant uocantes eam lumina. eo quod preter spem hoc nobis splendidum lumen colende religionis apparuit. Murum autem interim ciuitatis construxit. et ad usus incursiones hostium turres edificauit altissimas. custodes in eis deputans. Bethsuram et ciuitatem muniuit. quatenus pro castello ea ad usus necessitates hostium uteretur. Hec ita facta. gentes finitime nimis hoc indigne ferebant. Que nimirum per incursiones et insidias. multos iudeorum opprimebant. Iudas autem frequenter aduersus eos bellans. ab incursionibus et malis que iu-

155.

deis inferebant. eos arcere temptabat. Super ydumeos quoque irruens. ciuitates eorum incendit. uirosque prostrauit. Deinde contra ammanitas perrexit exercitum magnum habentes. quorum dux erat tymotheus. Subiciens autem eos azotum ciuitatem eorum cepit. et uxores eorum. et filios duxit captiuos. et ciuitatem incendens. reuersus est ad iudeam. Audientes autem uicine gentes iudam reuerti. congregati sunt contra iudeos sibi finitimos. Qui fugientes ad chemam castellum. miserunt ad iudam mandantes ei. quod tymotheus festinaret capere locum in quo confugerant. Cumque legerent epistolam a galilea nuncii quoque superuenerunt indicantes eos et congregari qui in ptholomaide. et tyro et sydone erant aduersus eos. Ergo ex utraque parte hostibus nunciatis. cogitans iudas quid deberet fieri. symonem fratrem suum precepit tria milia electos accipere. et in solacium galileorum exire. Ipse uero cum ionatha et viii. milibus equitum exiens in galaaditidem. reliquit in iudea super ceteros iosephum filium zacharie. et azariam precipiens eis seruare diligenter iudeam. et cum nullo hostium bellum committere donec ipse reuerteretur in iudeam.

Symon ergo perueniens ad galileam. et confligens cum inimicis ad fugam eos conuertit. et usque ad portas ptholomaidis eos persequens occidit tria milia uirorum. et collens spolia persecutorum. et captiuos iudeos. et sarcinula eorum reducens. ad propria remeauit. Iuda uero et ionatha frater eius transeuntibus iordanem. et uia trium dierum ambulantibus occurrerunt eis nabuthei. et narrauerunt eis quomodo symon triumphasset de alienigenis. et quod adhuc ex eis multi tribularentur per castella et ciuitates galaaditidis. et petierunt iudam ut iret contra alienigenas. et a periculis iudeos liberaret. Flexus ergo iudas reuertitur ad solitudinem et irruens primum super habitantes bethsuram cepit eam. et omnem masculum etate ualidum trucidauit. et ciuitatem incendit. Facta autem nocte non sic abstinuit. sed profectus in castellum quo tymotheus iudeos obsidebat. mane illuc peruenit. Et inueniens aduersarios iam ad muros ascendentes. et quosdam scalas ut ascenderent apponentes. et alios alia machinantia. iussit tubicine signum dare. adhortatusque milites pro fratribus suis pro animo laborare in tres partes diuidens exercitum. hostes a tergo inuasit. Hii autem qui erant cum tymotheo. scientes quod iudas esset. experti prius per bella uirtutes eius. ad fugam conuersi sunt. Secutus autem eos iudas. interfecit ex eis viii. milia. Veniens ad modollam ciuitatem cepit eam. et omnes masculos interfecit. ciuitatem uero incendit. Exiens inde bosor et multas alias ciuitates galaaditidis euertit. In tanto uero tempore tymotheus maximum preparans exercitum. aliaque presidia colligens. et arabas mercede conducens. uenit ad torrentem contra raphon ciuitatem. exhortabaturque milites dicens. Si pugnam cum iudeis commiseritis. pro animo certate. et torrentem ne transeatis. Nam si transieritis. per orationem uobis imminere cognoscite. Iudas autem audiens preparatum ad pugnam. cum uniuersis militibus suis pergebat contra eum. Et transiens torrentem irruit super inimicos. et quosdam eorum occurrentes occidit. alios autem timore incutiens. arma sua proicere coegit. Quorum quidam ad locum qui dicitur carnaim fugientes. sperauerunt salutem. Iudas autem ipsum locum capiens eos interfecit et locum incendit. uariis usus specie ad hostium necem.

Post hec colligens eos qui in galaaditide erant cum uxoribus et filiis et omni supellectili. deceruit ad iudeam redire. Cumque uenisset ad ciuitatem effron in uia positam. dum aliud iter peragere potuisset. et nec retro uellet. misit ad ciues effron rogans eos quatenus licentiam darent ei per suam ciuitatem transire. Illi autem portas lapidibus obstruentes. exitum itineris occupauerunt. Iudas autem adhortatus suos. circumdedit obsidione ciuitatem. quam in una die uel nocte expugnans. cepit. et omnem masculum in ea occidit. et incendit eam. Quo facto. uia sibi fecit per mediam ciuitatem. Tanta enim erat multitudo peremptorum. ut super mortuos ambularent. Transeuntes autem iordanem. uenerunt ad magnum campum in quo iacet ciuitas bethsan. que grece dicitur scytopolis. et inde ad iudeam perrexerunt laudantes et cantantes. et solitos pro uictoriis ludos agentes. immolauerunt sacrificia gratias agentes pro salute exercitus. Nam nullus iudeorum in his preliis est defunctus. Iosephus uero zacharie filius et azarias quos iudas reliquerat ad custodiendam iudeam. uolentes sibi gloriam acquirere; omnem exercitum sub se constitutum colligentes ad iamniam uenerunt. et cum gorgia prelio facto. duo milia suorum ibi amittentes ad iudeam refugerunt. Euenit ergo eis calamitas hec quod non obedierunt preceptis iude dicentis ut contra neminem pugnam committerent ante sui aduentum. Nam super bellicos tractatus in prophetia iude iudas mirandus erat; quod iosepho et azarie peccatum futurum predixerat. si transgrederentur eius precepta. confusioni subiacerent.

Iudas ergo et fratres eius pugnare non cessabant contra ydumeos. qui undique eis imminebant. et chebron ciuitatem capientes munimina eius deposuerunt. et turres incenderunt. et depredabantur omnem terram alienigenarum. Ad maresan autem ciuitatem et azotum uenientes ceperunt eas. et multa spolia exinde ducentes ad iudeam reuersi sunt.

Eo tempore rex antiochus superiorem prouinciam percurrens audiuit de una ciuitate persarum quod diuitiis excelleret. et in ea preciosissimum templum diane omni specie ornamentorum plenum. insuper et arma et loricas. quas reliquerat magnus alexander. Veniens ergo ad hanc ciuitatem que helymaida uocabatur obsidebat eam. Hii uero qui intus erant minime territi impetum eius neque obsessionem. sed pertinaciter repugnantibus penitus decepte discessit. Nam exeuntes de ciuitate fugauerunt eum. et persecuti sunt eum usque ad babiloniam. multosque de eius exercitu prostrantes. Quidam autem ueniens nunciauit ei perditionem quos pugnare contra iudeos iusserat. et creuisse fortitudinem iudeorum. Itaque ad priorem eius curam hoc malo crescente. incurrit in egritudinem. Qua diu se tenente. crescentibus passionibus intellexit quod moreretur. Conuocans autem amicos morbi sui atrocem eis indicauit. et fessus hec sibi ob id pati quod iudeos affligens templum expoliasset. et deum contempsisset. Quo dicto. ibidem exspirauit. Vnde miror polybium hysto-

rographum quod uir bonus existens dicit ideo perisse an-
tiochum. quia uoluit dianę templum in perside deuasta-
re. Nam qui intellexerunt exequi peccatum. sed tantum cogitant.
nullo reatu tenentur. Sed autem polybio uidetur ideo antiochum
uita finisse multo plus ueri simile creditur propter templi hie-
rosolimitani uastationem. sacrilegum rege fecisse. Et ideo
resisto polybio cum nostra opinio uera credatur. Antiochus autem
priusquam moreretur conuocans philippum unum ex sociis suis
tutorem eum regni constituit. et dans ei diadema et stolam
et anulum. filio suo antiocho iussit deportare. et precepit
ut nutriret eius educatione. et custodiret ei imperium.
Defunctus est ergo antiochus nono et xl. et c. anno. Lysias
autem mortem eius multitudini annuncians. filium eius anti-
ochum quem nutriebat constituit regem. uocans eum eupatorem.
Eo tempore hi qui erant in arce hierosolimorum. et transfu-
ge iudeorum multa iudeis mala faciebant. eos enim qui ascen-
debant in templum immolare repente inuadentes hostiliter
opprimebant. Nam arcis culmen templi altitudinem superabat.
His ergo accidentibus iudas deliberauit deuastare arcem. Et
colligens omnem populum. arcem instanter obsidebat. et machi-
namenta construens. et aggeres accumulans capere arcem
laborabat. Multi ergo ex transfugis egressi. et alios im-
pios congregantes ad antiochum uenerunt petentes non
se debere despici cum a contribulibus suis atrocia pate-
rentur. que ideo sustinerent quia religione sua relicta. patris
eius impio obedissent. et ne pericula sustinerent per iudam
et uiros eius. necnon et custodes a rege deputati. nisi aliquid
ab eo solacii mitteretur. Hec audiens adolescens antio-
chus ualde iratus est. duces et amicos conuocans. precepit colligi
exercitum et peregrina solacia. congregatusque est exercitus
peditum quidem .c. milia. equitum uero xx. milia. et elefantorum
.xxx. duo. Et producens exercitum egressus est ab antiochia.
cum lysia habente gubernatorem totius exercitus. et perueniens
ad ydumeam. exinde bethsuram ascendit ciuitatem nimis
fortem et munitam. quam circumdans obsidebat instanter.
Resistentibus autem bethsuritis et machinatione prepa-
rata incendentibus multi temporis in obsidione consumpti
sunt. Iudas ergo audiens aduentum regis. destitit ab obsidione
arcis. Occurrens autem regi castrametatus est in angusto quodam
loco qui bedusacarith dicitur. qui distabat ab hostibus x.
milium stadia. Rex autem egressus a bethsura per angustum
duxit exercitum ad castra machabei. factoque diluculo
milites ordinauit in acie. et elefantos sequi seipsos inuicem
fecit propter locorum angustias non ualentes in latitudine collocari
et circa unumquemque elefantum properabant pedites mille
et equites quingenti. Gestabant autem elefanti turres excel-
sas et arcarios in eis. Reliquum autem fecit in uertice exercitus
montis latere ascendere amicos exercitui preponens. et iubens
clangores fieri. accessit ad hostes. et aureos et nudantes
clipeos et ereos. ut nimium fulgorem sue claritatis emitte-
rent. et montes eis frementibus resultabant. Hec iuda
inspiciens territus non est. sed fortiter excipiens inimicos
ex eorum precursoribus sexcentos uiros occidit. Eleazar
autem frater iude quem auaronem uocabant. uidens superiorem ele-
fantorum ornatum loricis regalibus et putans in eo sedere re-
gem. accessit ad eum cum uirtute. et multos circa elefantum
perimens. alios dispersit et fugere compulit. Ingrediens autem
subtus uentrem elefanti. uulnerauit eum gladio. Elefans
autem mortali plaga percussus in uentre moriens cecidit. et ele-
azarum non ualentem effugere suis compressum ponderibus in-
terimit. et ita magnanimiter multos inimicorum prosternens.
uita priuatus est. Iudas autem hostium fortitudinem contemplatus
discessit ad hierosolimam. et obsidionis necessaria prepara-
bat. Antiochus autem partem exercitus in bethsura misit.
ut eam uastaret; ipse autem cum reliqua multitudine ad hie-
rosolimam profectus est. Bethsurite ergo territi fortitudine ad-
uersariorum. et uidentes sua necessaria defecisse. seipsos da-
ta fide tradiderunt. Antiochus autem capiens ciuitatem. omnes
ciues nudatos abiecit. et suos ibi custodes reliquit.
Multo uero tempore hierosolimam obsidebat, pertinaciter intus
repugnantibus ciuibus. Nam singula contra eos rex fecerat
machinamenta. et illi e contrario sua defensione per instrumen-
ta bellica repugnabant. Quibus et alimenta defecerunt. fruc-
tibus prioribus omnibus consumptis. et terra illo anno non erat
culta. quia vii. annus instabat. in quo secundum legalia institu-
ta relinquebant uacuam terram. Multi ergo obsessorum fugerunt
propter inopie necessitatem. ita ut paucissimi remanerent in tem-
plo quibus hec peruenerunt. Antiocho regi et lysie nunciatum
est quod philippus a perside ueniens commendatum sibi diceret
regnum. et ideo rem publicam uellet usurpare. Antiochus
ergo pretermittens obsidionem aduersus philippum decreuit.
et hoc ceteris ducibus manifestare noluit. Iussit ergo rex lysiam
ducibus dicere. diuturna obsessione nichil eis posse proficere;
quando locum aduersariorum constaret esse munitum. et uictualia
consumerentur. et ideo expediret pacem cum iudeis facere; eosque
relinquere propriis cerimoniis uti. dum ab his prohibita existi-
mare uident nobis hostes. Hec uerba simulando iussit rex di-
ci ad populum. et de philippi tyrannide tacendum esse decreuit.
ne exercitus dubia corda perciperet. Hec lysia dicente; exer-
citui et ducibus sententia placuit. Tunc mittens rex ad iudam
pacem promisit obsessis. et patriis legibus eos uiuere pollicetur.
Illi uero suscipientes uerba et confirmantes sacramentis
et fide; exierunt a templo. Intrans autem antiochus. et aspi-
ciens munitum locum impudenter sacramenta transgressus est.
iussitque exercitum muros deponere, usque in solum. Capiens
et oniam principem sacerdotum qui se menelaum nominauerat,
reuersus est antiochiam. Lysias autem persuasit regi menelaum
occidere. si uellet iudeos esse pacatos, dicens hunc esse initium
omnium malorum. qui flexit patrem suum cogere iudeos religi-
onem patriam relinquere. Mittens ergo rex menelaum ad beroeam
syrie ciuitatem interfecit eum post x. annos principatus sacerdoti
eius uirum qui iniuste iudeos afflixerat. et successit ei in prin-
cipatum alchimus qui et ioachim dictus est. Rex autem antiochus
inueniens philippum iam rebus imperantem. debellabat eum.
Quem sub sua redigens potestate; occidit. Onias autem filius
onie principis sacerdotum de quo prediximus adhuc puerulus de-
functo patre relictus. uidens quod auunculum suum menelaum
rex interfecisset. et principatum sacerdotii alchimo dedisset;
non existenti de genere sacerdotali. fugit ad ptholomeum
regem egypti, cognomine filometorem. Volens autem idem
onias memoriam et gloriam eternam sui relinquere, quesiuit tem-
plum edificare et in egypto simile hierosolimorum, leuitasque
et sacerdotes de genere suo ordinare. confidens in prophetia
ysaie. qui ante sexcentos annos predixerat, quod oporteret in
egypto templum edificari maximo deo per uirum iudeum. De
hac prophetia confisus onias. destinauit talem epistolam ptholomeo
regi. et cleopatre regine; Cum multa et maxima bella in
mea regione iudea pullularent, cum tui auxilio perueniens
ad humilem syriam. et feniceni. et in helyopolim ciuitatem le-
onum. non inueni in omni tuo dominatu templum simile hiero-
solimorum. cum multa sint templa in egypto propter uariarum
religionum multitudinem. Inueni autem oportunum locum in
egypto qui dicitur agrestis bubaste castrum plenum uaria ma-
teria. et sacris animalibus; Quem locum peto mihi concedi ut
segregari cum uiro domino. quatenus possim purgare tem-
plum sibi dirutum. et edificare aliud maximo deo in mensura
eadem et simile hierosolimorum propter te. magisque coniuge et filiis.
quatenus iudei egypti habitantes locum habeant quo conue-
nientes secundum legem tuis utilitatibus ministrarent. Nam et
ysaias propheta predixit esse in egypto altare domino deo sacrificandum
et multa alia de ipso prophetauit. Hec talia scripta onias regi
ptholomeo direxit. Consideret autem quilibet pietatem
regis ptholomei. et cleopatre matris eius. ex epistola quam omnes re-
scripsere. Nam peccatum et legis transgressionem super caput
onie posuerunt. scribentes ita. Rex ptholomeus et regina
cleopatra onie salutem. Legimus tuam petitionem in qua sug-
gerebas permitti tibi in leonum ciuitatem templum helyopoli-
tanum dirutum purgare quod appellatur agrestis bubaste. Quare
propter miramur. si deo gratum sit templum quod edificaturus es in ita
luxurioso loco plenoque sacris animalibus. Sed quia dixisti
prophetam ysaiam dudum hoc prophetasse. concedimus hoc est si iux-
ta ueram non est, ut nichil nos in deum peccasse uideamur. Accipi-
ens ergo onias licentiam edificauit templum et aram domino simi-
lem hierosolimorum. minus tamen et pauperiorem. Mensura
uero huius templi et uasa eius minime in usum est describere;
Inuenit enim onias quosdam sibi similes iudeos sacerdotes et le-
uitas. ibi religionem colentes. De hoc ergo templo satis narrauimus.
In alexandria uero samarite qui templum in monte garizim con-
structum uenerabantur. seditionem commouerunt contra iudeos
coram ptholomeo rege egypti. quod eorum templum sacratius esset
templo hierosolimorum. Iudei autem e contra templum hierosoli-
morum antiquius et sacratius esse asserebant. Rogabant autem
regem iudei. ut amicos conuocans ante se. altercatione de his
fieri permitteret. et qui uincerentur. morte multaret. Rex ergo
multos amicorum conuocans in concilium. sedit partes audire;
Pro samaritis ergo certabant sabbeus et theodosius. pro iu-
deis autem et hierosolimitis certabat andronicus messalani.
Iudei ergo timebant ne uincerentur in concilio, et eorum templum
antiquissimum adnichilaretur. Cumque in concilio conuenissent
sabbeus et theodosius concesserunt ut andronicus primus
disputaret. Andronicus ergo cepit approbatione sua incipe-
re et differere ex lege et de processoribus principum sacerdotum
quis ex quo genere sacerdotium et de patre suscepisset. et quomodo
omnes reges asye templum hierosolimorum uariis oblationibus et
clarissimis donis honorauerunt. de templo uero garizim nullus
sermonem aliquando fecit. nec regum nec prophetarum. nec ulla
scriptura de hoc templo in aliquo scripsit. Hec dicente andro-
nico. rex et omnes eius laudauerunt sententiam. Sabbeus ergo
et theodosius non ualentes non ualentes ulla approbationem
opponere andronico de suo templo secundum condictum interfecti
sunt. Hec ergo contigerunt iudeis in alexandria sub ptholomeo
filometore rege egypti. Repetamus autem unde digressi sumus. In
eadem tempore fugiens demetrius seleuci filius ab urbe
roma et perueniens ad tyrum. imposuit sibi diadema. et
colligens quosdam mercede conductos satellites. ingressus est in
aulam. et omnes libenter eum susceperunt. Exercitus autem com-
prehendens antiochum regem et lysiam uiuentes ad eum perduxit.
Quos statim iubente demetrio interfecti sunt. cum regnasset an-
tiochus duobus annis. Congregati sunt autem ad demetrium mul-
ti iudeorum maligni et transfuge cum quibus et alchimus princeps
sacerdotum. et accusabant uniuersam gentem et iudam et fratres
eius. dicentes quod omnes amicos regis interfecissent. et fau-
tores regis a propria terra expellerent. et rogabant aliquem
mitti ex amicis eius qui facinoribus iude resisteret. Rex autem
demetrius commotus est. misit baccidem amicum suum. cui omnis meso-
potamia credita erat dans ei exercitum. et principem sac-
erdotum alchimum commendans precepit perimere iudam et
eos qui cum illo erant. Egressus ergo baccides ab antiochia
peruenit hierosolimam. direxitque nuncios ad iudam et fratres ei-
us de amicitia loquens dolo uolens eos capere. Iudas uero minime
credidit. uidens eum cum exercitu uenisse. Quidam autem ex
populo existimantes se nichil sensuros peius ab alchimo consangui-
neo eorum existente; transierunt ad eos sacramentum ab utrisque
accepere quod nichil mali paterentur. Baccides autem transgressus
sacramentum. lx. ex eis interfecit. et exempli facto alios qui ad
eum transire cogitabant remouere fecit. quod prioribus fidem
non custodiuit. Descendens autem ab hierosolimis baccides cum
uenisset ad uillam que dicitur bethzetho multos transfugas cepit
quosdam omnes interfecit. et prouincialibus denunciauit ut alchimo
obedirent. Cum et aliquam partem militum relinquens ad prouin-
ciam custodiendam. ad regem demetrium antiochiam reuersus est.
Alchimus ergo principatum suum uolens defendere et confirma-
re. conducebat sibi multitudinem magistratuum quos seducebat
uerbis. et ad libitum unicuique loquens. nimis ualidam
turbam congregauit. Cum his ergo circuiens prouinciam. quoscumque
iudeos inueniebat sibi non consentientes occidebat. Vi-
dens autem iudas alchimum crescere et multos interficere uiros
bonos et uenerabiles; ipse quoque circuiens prouinciam occidebat
partium eius fautores. Quod cum uidisset alchimus et sentiret
se minime contra iudam ualere. ad auxilia demetrii regis con-
fugit in antiochiam ciuitatem. et accusabat iudam quod multa mala
ab eo esset perpessus. et maiora adhuc toleraret; nisi eum undi-

caret. Demetrius autem rex putans suis rebus esse noxium si ne
gligeret tanta facinora iude, nicanorem fidelissimum amicum
qui secum a roma fugiat cum exercitu destinavit, precipiens et
nullatenus parcere genti iudeorum. Nicanor vero perveniens hie
rosolimam, pugnare cum iuda noluit, sed dolo eum capere volens
misit ei verba pacifica dicens: se nulla voluntate pugnandi ve
nisse, sed sacramento iurare quod nichil mali a se pateretur. Hec
dicente nicanore, iudas et fratres eius flexi, nullamque fraudem
suspicati, data fide susceperunt nicanorem cum exercitu. Qui
salutans iudam, dum ad invicem sermocinarentur, dedit nicanor
suis militibus signum ut iudam comprehenderent. Qui cum insi
dias intellexisset, statim exiliit et ad suos confugit.
Patefactis autem insidiis, nicanor contra iudam bellare decrevit.
et statim cum eo confligit in vico cafarsamala. Nicanor autem
victus, fugit in arcem hierosolimorum. Cum descenderet ab arce
in templum, occurrentes aliqui sacerdotum salutabant eum, et
ostendebant immolationes quas pro rege se offerre dicebant.
Ille autem interminatus est se templum deponere, nisi sibi traderet
iudam. Et hec minatus discessit ab hierosolimis. Sacerdotes
autem propter minas dictorum, in lacrimas proruperunt, et deo suppli
cabant, ut eos ab inimicitiis liberaret periculis. Cumque nica
nor ab hierosolimis egressus fuisset, et in vicum qui bethho
ron dicitur pervenisset: ibi castra constituit. Ubi et alia presidia
de syria sibi destinata suscepit. Iudas autem in adasis alio vico
xxx stadiis distante a bethoron castra metatus est, mille cum
socios habens. Quos hortatur ne pertimescerent multitudi
nem adversariorum, sed qui sint et de quibus primus pericula pate
rent cogitantes unanimiter hostes invaderent. Procedit
ergo iudas impugnans, et committens fortissimum prelium cum nica
nore, adversarios valde contrivit. Nicanor autem dum acri
ter decertaret, occisus est. Quo cadente, exercitus perdens ducem
terga vertit ad fugam. Quos persequens iudas interficiebat, et sono
tubarum in circuitu positis significabat quod hostes prelio supe
rati discederent. Quod audientes arma arripiebant, et fugien
tibus occurrentes occidebant eos. Et ex quo prelio nullus adversari
orum evasit, dum essent eorum novem milia. Que victoria contigit
xiii. die mensis qui dicitur apud iudeos adar; apud macedones distros.
Hec iudei celebrant semel in anno, diem festum colentes.
Ex illo autem bello brevi temporis spacio gens iudeorum ab illis
calamitatibus requievit, et postea ad certamina et pericula rursus
rediit. Alchimum autem qui et ioachim principem sacerdotum
volentem deponere murum sanctuarii veterem, et constructum
ab antiquis prophetis, plaga quedam divinitus repentina percussit. Ex qua
mutus in terra cecidit, et per multos dies torte detestabiliter
exspiravit, cum principatum sacerdotii tenuisset annis iiii.
Quo defuncto, populus principatum iude contradidit.

Audiens autem iudas romanorum virtutem quod expugnassent gallias
et hyberiam, et cartaginem lybie necnon et greciam, et reges
subegissent persem et philippum, et magnum antiochum. De
liberavit cum eis amicicias copulare, mittens romam amicos
suos, eupolemum filium iohannis, et iasonem eleazari, rogabat
romanos auxiliatores sibi fieri, et amicos esse, et ut demetrio
regi scriberent quatinus cum iudeis non confligeret. Cumque venis
sent romam legati iude, senatus eos libenter suscepit, et ea que
petierunt celeriter annuit. Senatus autem consultum faciens exem
plum quidem ad iudeam transmisit, et aliud in tabulis ereis scri
ptum in capitolio collocavit. Erat autem huiusmodi senatus consul
tum. De auxiliis et fide circa gentem iudeorum, neminem sub
iectorum nostrorum bellare contra gentem prefatam iudeorum. nec aliquid
contra eos bellanti prebendum esse auxilium censemus, nec tri
ticum, nec naves, nec pecunias. Et si quis contra iudeos volu
erit bellare, sciat romanos iudeis auxilia prestaturos. Et
rursus si romanorum quelibet invaserit terram, iudeos eis omnibus
modis obstaturos. Et si quid de hoc pacto gens iudeorum
voluerit addere vel auferre, communi sententia populi romani
faciendum esse convenit. Scriptum est autem hoc senatus consultum per eu
polemum iohannis filium, et iasonem eleazari sub principe sacer
dotum iuda, et symone duce fratre ipsius. Hec prima inter ro
manos et iudeos amicicia cognoscitur contigisse. Rex autem
demetrius nunciata sibi morte nicanoris et perditione milicie,
rursus ad iudeam bacchidem cum exercitu destinavit. Qui egressus
ab antiochia pervenit ad iudeam. et in arbellis civitate galilee
castra constituit. et eos qui in speluncis ibi latitabant cum
multa adeas confugissent captos suis partibus aggregavit. et
exinde movens exercitum ad hierosolimam properabat. Qui
audiens iudam in villa nomine berzeto castra collocasse, contra
eum alacriter festinabat cum xx. milibus peditum. et xii. milibus
equitum. Iudas autem habuit duo milia. Qui timentes mul
titudinem bacchidis, tentoriaque relinquentes fugerunt omnes
preter octingentos. Iudas autem a propriis militibus destitutus, et
hostibus imminentibus non habens tempus congregandi exercitum.
dubitabat cum octingentis pugnam contra bacchidem committere.
Hortatur ergo suos ut hostes viriliter invaderent. illi dicebant
se non esse ydoneos ad tantam multitudinem exercitus. et ideo nunc
se periculis liberare, postea vero collectis viribus inimicis obvia
re. Iudas autem non hoc videat solis aspectus ut terga mea hostibus ver
tam. sed licet michi immineat perire pugnantem, fortiter stabo. uni
versa omnia perferens futura pericula. Bacchides ergo producens de
castris exercitum ad prelium preparabat. et equites utrimque cor
nu disponens. et fundibularios leviores et arcarios sta
tuens ante aciem. ipse in dextro cornu consistit. Qui cum sic
aciem ordinasset, iussit tubicine signum dare. Hoc idem
faciens et iudas. commisit cum hostibus pugnam. et constanter
ambobus certantibus, prelium usque ad solis occasum extensum est.
Videns autem iudas bacchidem cum electis suis in dextero cornu
ordinatum, congregans animosos viros invasit illa partem
exercitus. et confligens ibi ordinem dirrupit, et medios ad fu
gam convertit, secutus eos usque ad gazara. Videntes ergo dexte
re partis qui in sinistro cornu erant, circumdederunt iudam
sequentem, et in medio eum obsederunt. Qui fugere minime
valens, circumseptus ab hostibus stans cum suis viriliter pugna
bat. et multos interficiens adversariorum percussus interiit.
Iuda vero interfecto, socii eius terga verterunt. Ionathas autem et
symon corpus eius redimentes ab hostibus perduxerunt ad villam
modin, et sepelierunt cum patre suo. lugente eum populo hebre
orum per multos dies. Talis ergo finis iudam comprehendit, virum
fortem et magnum et bellicosum, et omnia pro libertate civium
et facere et pati paratum. Talis ergo virtute plenus, magnam
sibi gloriam et monimenta servavit. liberans gentem a macedo
nibus: et principatum sacerdotii tenuit tribus annis.

Explicit liber duodecimus iosephi antiquitatis iudaice.

INCIPIT LIBER XIII

QUOMODO gens iudeorum macedonibus inser
viente eam tenentibus libertatem
receperit. et quod post tanta certamina
dux eorum iudas defunctus est, in prio
ri volumine monstravimus. Post
interitum ergo iude, iterum impii
et transgressores patrie legis ve
nerunt contra iudeos. et undique eos
pessime dehonestabant. Adiu
vabat autem eorum maliciam fames. que
totam omnem provinciam occupaverat,
ita ut multi propter inopiam necessariorum non tolerantes ambas
calamitates famis et inimicos transfugerent ad macedo
nes. Bacchides autem iudeos qui patriam legem spreverant con
gregans. custodiam eis provincie tradidit. Qui tenentes
amicos iude bacchidi eos perducebant. quos ille crudeliter
torquens occidebat. Tantis ergo iudei calamitatibus oppressi, ad
euntes ionathan fratrem iude rogabant eum ut provideret gen
ti sue, et non despiceret populum pereuntem. Ionatha vero promitten
te paratum se esse mori pereuntis, illi statuerunt eum ducem
iudeorum. Quod audiens bacchides et timens ne regi vel mace
donibus bella concitaret, sicut olim iudas, dolo eum interfice
re statuit. Cuius voluntas non latuit ionathan, et fratrem eius
symonem. Colligentes enim socios omnes venerunt ad agrum qui
dicitur lacus asfar, et ibidem morabantur. Bacchides autem senci
ens eos discessisse, et nullo loco conversari, contra eos cum omni
sua virtute venit, et trans iordanem castra ponens refovebat
exercitum. Ionathas autem cognoscens bacchidem contra se venisse:
misit fratrem suum iohannem ad nabutheos, ut apud eos suppellectilem suam
deponerent, usquequo cum bacchide pugnarent. Iohannem ergo euntem
ad nabutheos in abach civitate filii arei capiunt cum omnibus
que deferebat. et occiderunt ipsum. et omnes socios eius. Vindic
tam vero quam pro hiis receperunt a fratribus eius, postea narrabo. Bacchides
autem audiens ionathan in nemoribus iordanis castra posuisse,
die sabbatorum contra eos venit, tamquam in ea die non pugnatu
rum. Ionathas vero socios hortatur periculum pati, dicens se compre
hensos dum iordanis fluvius esset a tergo. et hostes ante
faciem. et quia nusquam possent effugere. orarent dominum, quatenus
eis victoriam prestaret. Committens ergo cum hostibus multos
eorum occidit. Et cum videret ionathas bacchidem temerarie
dexteram erigentem, et ad se feriendum extendentem, providendo
declinans plagam cum sociis in fluvium exiliit, et natans
trans iordanem periculum mortis evasit. Bacchides autem amit
tens de exercitu suo duo milia, cum reliquis ad arcem hiero
solimorum perrexit. Post hec capiens multas civitates iudeorum,
munivit iericho, et amacunte, et bethoron, et bethula,
et ethani, nathan, faratone, tochoa, et gazara, et tres
munitasque civitates construens, et muros eius circumdans. sta
tuit ut exinde iudeos affligeret. Arcem vero hierosolimorum
cautius munivit, et tollens filios nobilium iudeorum obsides
in arce conclusit. Eo tempore veniens quidam ad ionathan
nunciavit filios arei celebrare nuptias in madaba civita
te: et arabas cum maxima pompa ibi esse. Ionathas ergo et
symon videntes aptum tempus adesse ad vindictam iohannis fratris
sui, cum multa potentia sociorum venientes ad madaba in
sidiis inter montes collocatis, inimicos prestolabantur. Ut
autem viderunt virginem et sponsum, et multitudinem amicorum
cum eis, ab insidiis statim in nuptias insilientes omnes occi
derunt. et ornatum eorum cum omni preda tollentes reversi sunt.
Interfecerunt autem ibi xl. viros ultionem fratris sui iohannis. et ad
iordanem reversi ibi manebant. Bacchides autem omnem iudeam
muniens, ad regem reversus est, et iudei duobus annis a bellorum
tumultu quieverunt. Post hec transfuge iudeorum, videntes
ionathan cum suis multa licentia libertatis habere, ro
gaverunt demetrium regem mittere bacchidem ut ionathan debel
laret: quod facilius eveniret, si una nocte inopinanter eum
invaderet. Bacchides ergo destinatus a rege venit ad iudeam.
et scripsit omnibus amicis. quatinus ionathan comprehenderent.
Illi autem non valentes capere ionathan quia nimis caute se
tractabat. bacchides ira commotus eorum qui consilium regi
dederant. l. viros occidit. Ionathas autem timens bacchidem
abscessit ad bethalaga villam. edificans in ea turres et
muro circumdans, fecit eam valde munitam. Quod audiens
bacchides congregans milites venit contra ionathan. Ad eius
munimina accedens, per dies multos obsidebat eum. Qui
obsidioni fortiter resistens. symonem fratrem suum bacchidem
expugnaturum in civitate dimisit. ipse vero furtim egreditur in provin
ciam. Et congregans manum multam nocte bacchidis inva
sit exercitum, et multos occidens symoni fratri suo fecit
hoc cognoscere. Qui sentiens hostes interimi, egreditur. et ma
chinamenta eorum obsidioni preparata suppositis flammis in
cendit. et multos eorum viriliter interfecit. Videns autem bacchides
ab inimicis se circumseptum, et alios ante se: alios autem retro con
spiciens, repente fugit. Et nimis irascitur eos qui se deceperant,
suum furorem convertit. Volebat autem si posset obsidione soluta
sine dedecore ad propria remeare. Cuius voluntate cognoscens
ionathas, legatum ad eum pro amicicia destinavit, quatinus red
derent sibi invicem captivos, quos ceperant. Bacchides autem eligens
honesta discessione pacem cum ionatha fecit, et iuraverunt
utrique numquam contra invicem arma presumere. Captivos autem
utrique reddentes, bacchides in antiochiam rediit, et nequaquam ad
iudeam deinceps pervenit. Ionathas autem post hanc libertatem in
magna civitate populorum negocia disponebat. et malivolis
et impiis cruciatis iudeorum gentem regebat.

Anno vero centesimo sexagesimo et ... contigit alexandrum antiochi filium

in syriam ascendere, et cepit ptholomaidam civitatem proditione militum, qui in ea commorabantur. Erant enim ingrati circa demetrium propter superbiam eius, quia manebat in quadam turre regali quam non longe ab antiochia construxerat, et a nemine videbatur. Et ideo rem publicam ut desidiosus regebat, et odiebatur a subiectis. Audiens autem alexandrum venisse in ptholomaidam, produxit contra eum omnem exercitum. Cogitavit etiam preoccupare alexandrum, timens ne ipse prior auxilia postularet a ionatha. Aut ionathas memor malorum que a se facta erant cum inimicis iungeretur. Direxit ad ionathan legatos, pa[illegible]lus. Concessit et ei multitudinem congregare et obsides iudeorum recipere quos baccides in arce hierosolimorum incluserat. Talibus ergo nunciis a demetrio venientibus ad ionathan, veniens hierosolimam legit epistolam regis audiente populo et arcis custodibus. Qui audientes timuerunt, et statim obsides tradiderunt ionathe. Quos cum accepisset, reddidit eos parentibus. Ionathas autem mansionem in hierosolimis faciebat renovans civitatem, suaque voluntate singula construens. Et edificavit muros civitatis lapidibus quadratis, ut forent adversus hostes munitissimi. Quod videntes custodes in iudea relinquentes omnes in antiochiam fugierunt preter illos qui in bethsura civitate et in arce hierosolimorum erant. Quorum plurima pars fuit iudeorum transfugarum, et ideo castra sua non reliquerunt.

Cognoscens autem alexander promissiones quas demetrius ionathe fecerat, et audiens fortitudinem eius qualiter contra macedones pugnasset, et quanta mala pertulisset a demetrio et duce eius baccide, convocans amicos suos, dicebat nichil utilius esse quam ut societatem faceret cum ionatha, qui contra hostes fortis existeret, et maxime cum a demetrio multa mala perpessus esset. Cumque hoc amicis placuisset, scribens epistolam misit ad ionathan. Rex alexander fratri ionathe salutem. Fortitudinem quidem tuam et fidem iam dudum audivimus, et ideo transmisimus ad te pro auxiliis, et ordinamus te hodie principem sacerdotum iudeorum et amicum nostrum vocari precipimus. Idcirco destinavi tibi promittere purpuream stolam et auream coronam, et peto honoratum te a nobis similiter erga nos fieri. Vale. Suscipiens ionathas epistolam, induit stolam sacerdotalem celebratione tabernaculorum instante, post quartum annum mortis iude fratris sui. Nam nemo per illud tempus princeps fuit sacerdotum. Collegit et exercitum multum et armorum copiam quam ipse construxerat. Quod factum ut audivit demetrius, nimis eum contristavit, et cepit suam accusare tarditatem, eo quod non esset clementior erga ionathan. Veruntamen nichil differens scripsit ionathe talem epistolam. Rex demetrius ionathe gentique iudeorum salutem. Quoniam nostram servastis amiciciam, et inimicis non consensistis, hanc vestram laudo fidem, et in his vos permanere quaeso, recipientes a nobis vicem et gratiam, per quam mereamini vectigalium vestrorum absolutionem, et quicquid predecessoribus meis regibus vel michi prebebatis. Omni[illegible] nostra vobis largitate concessa. Super hec et pretium salis et coronarum que nobis offerebatis, et terciam partem frugum et medietatem fructuum lignorum, quod partem meam competebat, vobis ab hodierna die remitto. Sed et censum singulorum habitantium in iudea, quod meo erario proficiebat, necnon et trium finitimarum vobis provinciarum samarie et galilee et trans iordanem universa vobis concedo a nunc per omnia tempora, et civitatem hierosolimorum esse sacram et inviolabilem, privilegia sua possidere, liberamque cum finibus suis a decima parte vectigalium esse precipio. Arcem autem committo sacerdoti vestro ionathe, ut quos ipse probaverit fideles amicos custodes mea deputet nobis servandam. Captivosque iudeorum et servientes apud nos liberos esse concedo, ne post hanc sanctionem iudeorum iumenta violentiis angariorum subiaceant. Sabbatum autem vel omnes festos dies, et tres ante eos dies sine vectigalibus esse denuntio, et iudeos esse liberos et licentiam in militare volentibus; usque ad xxx milia prestamus, eadem accepturi que et mei exercitus quocumque ierint. Ordinabo autem quosdam eorum in castris, quosdam mei corporis custodes, et duces in aula mea ponam, et leges suas ut meas custodiri, et tribus legibus in iudea obedire principem sacerdotum diligentiam volo habere, ne ipsis iudeorum aliud templum nisi hierosolimorum veneretur. Prebeo et ad sumptum immolationum per singulos annos c. l. milia dragmas, et quicquid superfuerit pecunias vestras esse volo. Decem milia autem dragmas, quas reges a templo suscipiunt, vobis do, quia sacerdotibus in templo ministrantibus competunt. Quicumque autem ad templum hierosolimorum vel intra fines eius confugerit, debitor regalium pecuniarum, sive qualibet causa faciente, licentiam eis indempnitatis concedo. Renovari et templum ex meis impendiis et muros civitatis splendide fabricari, et turres alias construere, et quicquid ad munimen vestrum fuerit, meis stipendiis restaurare polliceor, tantum ut quas cepistis amicicias nobiscum et fedus sine simulatione servetis. Vale. Hec demetrius promittens et blandiens iudeis scripsit. Sed illi non intendebant ad verba eius adiuvantes alexandrum. Igitur rex alexander colligens magnum exercitum conductum, et milites qui de syria transierant ad eum, exiit contra demetrium. Et pugna commissa, hi qui in sinistro cornu demetrii erant, fugaverunt milites alexandri, et in secutione diutina multos occiderunt. Tamdiu ergo pugnatum est, donec dextrum cornu in quo demetrius preliabatur devictum est, et ceteri omnes fugierunt. Demetrius autem fortiter stans et pugnans non paucos hostium prostravit. Cumque alios fugientes persequeretur, equus eius cum in baratro inhesit, et minime surgere valens occidit. Nam hostes videntes quod ei contigisset, reversi circumdederunt eum, et iaculabantur eum sagittis. Demetrius autem pedestris fortiter resistebat, et multis perfossus vulneribus, nec valens sustentare corpus suum, cecidit et mortuus est. Talis ergo finis fuit demetrii, qui regnavit per xi annos. Itaque demetrio in pugna perempto, alexander accipiens regnum syrie, scripsit ptholomeo regi egypti, ut daret ei filiam suam in matrimonium, iustum esse dicens eum patrium obtinuisse principatum per dei providentiam, cognatione et familiaritate sibi coniungere. Ptholomeus ergo rex egypti libenter sponsalia accipiens, rescripsit dicens gavisum se esse quod patrium suscepisset principatum, daturumque filiam suam promisit, et occurrere eum iussit ad ptholomaidam, [illegible] et filiam suam iure nuptiali traderet. Ptholomeus ergo hec alexandro rescribens venit ad ptholomaidam, adducens secum filiam suam cleopatram, que nomen matris habebat, ubi secundum constitutum alexandrum repperit, et filiam suam ei coniunxit, et dotem argenti secundum regiam dignitatem complens. Cumque nuptie celebrarentur, mandans alexander ionathe principi sacerdotum, iussit eum ad ptholomaidam venire. Ionathas autem veniens ad reges et munificentissima eis dona afferens, claro apud eos honore potiebatur. Tunc alexander rex compulit eum propria veste exutum purpura indui, simulque super tribunal secum sedere, iussitque duces cum eo procedere per mediam civitatem et clamare, nemini licere contra eum quicquam dicere, vel causas litere vel nocere. Quod cum duces fecissent, videntes hec illi qui eum parati erant accusare, simul cum inimicis eius fugierunt, ut ita ne quid pessimum paterentur. Tanto namque studio rex alexander ionathan dilexit, ut eum primum describeret suorum amicorum.

Anno autem centesimo lxv demetrius demetrii filius cum multis militibus, quos ei lasthenes cretensis prestiterat, a creta ad ciliciam navigavit. Quod audiens alexander in pavore constituitur, continuoque de fenice ad antiochiam festinavit, ut priusquam demetrius ad eam veniret, tute eam disponeret. Reliquit autem [illegible] syrie ducem apollonium cognomento tyreum. Qui veniens cum multo exercitu profectus ad iamniam, ionathe mandavit dicens, iniustum esse solum cum licentia et potestate vivere non obedientem regi, sibique dicebat magnum obprobrium ab omnibus irrogari, quod eum non subderet regi. Nec ergo inquit te abscondas in montibus arbitratus te esse fortem, sed si confidis tue virtuti, descende in campum, quo nostri milites tecum confligant, et verum eventum belli demonstrent. Scito autem mihi iunctos [illegible] ab unaquaque civitate, qui semper tuos patres vicerunt. In tali ergo loco certandum est, non lapidibus sed armis oportet fortissime preliari, ne sit tibi locus quo valeas effugere. His verbis apollonii ionathas incitatus, eligens x milia militum egreditur ab hierosolimis cum fratre symone, veniensque ad ioppen castra foris civitatem posuit. Ioppite autem clauserant portas, habentes intus custodias apollonii. Et cum ionathas civitatem capere vellet, timentes ne civitatem devastaret, portas ei aperuerunt. Apollonius autem audiens ioppen captam a ionatha, sumens tria milia equitum et viii milia peditum, pervenit ad azotum, et exinde tacite paulatimque iter fecit. Cumque venisset in ioppe, tamquam recedere volens ionathan post se retraxit in campum ab urbe, confidens et spem victorie habens in equitibus. Ionathas autem sequebatur apollonium usque ad azotum. Et cum in campum venissent, conversi hostes pugnam cum ionatha commiserunt. Apollonius autem mille equites ad insidias in aliquo torrente disposuerat, qui retro inimicis insisterent. Quod sentiens ionathas non est turbatus, sed ordinans in quadro exercitum, ut per ambas partes inimicos exciperet, hortabatur eos ut fortiter ante et retro pugnantibus ubique resisterent. Prelio autem usque ad vesperam procedente, dans symoni fratri partem exercitus iussit adversariorum aciem invadere. Ipse autem suis precepit testudine facta sagittas equitum excipere. Qui cum precepta fecissent, nichil ledebantur, quamvis hostes super eos frequentia tela vibrarent, usque quo suas evacuassent pharetras. Sagitte enim corpora clipeis munita contingebant, cum constipatione testudinis tela venientia refugarentur. Cumque a primo mane usque vespere iaculantes adversarii defecissent, videns symon eos lassos, invadit aciem, fortiterque cum suis militibus dimicans fugavit inimicos. Videntes autem equites ad fugam pedites conversos, et spe eorum decepti, turpiter per omnem campum dispersi fugierunt. Quos secutus ionathas usque ad azotum, multos eorum occidit. Qui de sua salute desperantes, ad templum dagonis confugierunt, quod erat in azoto. Capiens autem ionathas incursione sua civitatem, incendit eam, et omnes vicos circa eam. Nec pepercit et templo dagonis, sed incendens illud eos qui ibi confugerant interfecit. Multitudo ergo que in bello cecidit una cum illis qui in templum confugerant, fuerunt viii milia. Ionathas ergo tantum vincens exercitum, venit ad ascalonam, et foras civitatem castra posuit. Territi autem ascalonite, exierunt ad eum, dona ei offerentes. Qui laudans eorum voluntatem, reversus est ad hierosolima, multam predam ferens quam hostibus abstulerat. Alexander autem rex audiens ducem suum apollonium devictum, simulavit gaudium quod preter suam sententiam cum ionatha pugnasset, qui ei amicus erat. Misitque ionathe testimonium, et premium, et honores, et torquem auream sicut solet cognatis regis dari, et commisit ei magistratum provincie accaronitis.

Eo tempore rex ptholomeus filometor dictus, ducens navalem exercitum et pedites, veniebat ad syriam, alexandro genero suo solacia prebiturus contra demetrium. Quem omnes civitates precipiente alexandro studiose suscipiebant, et deducebant eum usque ad azotum, et ibi omnes accusabant ionathan quod templum dagon incendisset, et provinciam vastasset, et multos eorum interemisset. Quod audiens ptholomeus tacuit. Ionathas autem occurrens regi ptholomeo, obtulit ei clarissima dona, et honoratus ab eo perduxit eum usque ad fluvium eleutherum, et remeavit ad hierosolima. Ptholomeus autem rex veniens in civitatem ptholomaidam, pene interfectus est preter spem insidiis alexandri, quas ei per ammonium amicum paraverat. Manifestatis autem insidiis, ptholomeus rex scripsit alexandro quasi has insidias ignoranti, ut puniret ammonium, eo quod sibi insidias fecisset. Alexandro autem non concedente, statim ptholomeus rex intellexit, quod ipse consensu ammonii sibi insidias parasset, et statim eum odio cepit habere. Antiocheni et odio habebant alexandrum propter ammonium, quia multa mala per eum passi fuerant, et consilium inierunt ut eundem ammonium occiderent. Qui hoc agnoscens, abscondit se. Illi autem eum invenientes induentem se femineo habitu, eo quod quasi femina se abscondisset, ita eum occiderunt. Rex autem ptholomeus accusans alexandrum ut insidiatorem sui, et transgressorem nuptiarum filie sue, et quia ei auxilia noluisset ferre contra demetrium, et ipse sibi insidias parasset, solvit affinitatem. Nam auferens ei filiam suam, direxit legationem ad demetrium, amiciciam cum eo componens, filiamque suam daturum se illi in uxorem, et restituere eum in patrium regnum promittens. Demetrius autem gaudens suscepit legationem, et laudavit nuptias. Ptholomeus autem laborabat ut flecteret antiocenos, quatinus demetrio regnum traderent. Nam inimici ei fuerant, eo quod a patre eius demetrio multa mala

passi fuissent. et alexandrum et odio habebant propter ut super diximus. Alexander ergo discedens ab antiochia. uenit in ciliciam. Rex autem ptholomeus ueniens antiochiam. super uoluntatem suam ordinatur rex ab antiocensibus: et coactus duos diademata super posuit. unum asye. alterum egypti. Benignus enim et iustus existens. nec aliena concupiscens. futura quoque prouidens, recusare regnum decreuit. ne romanos offenderet. Antiocenos ergo in concione conuocans. suasit eis ut demetrium in regnum susciperent, dicens eum nequaquam pro patre dolore seruaturum. si ab eis benigne tractaretur. Doctor autem et suasor ego ero illi in bonum. ut non audeat fallacibus negociis se immiscere, nam michi sufficeret regnum egypti. Cum hec ptholomeus dixisset: flexit antiocenos ut demetrium susciperent. Alexandro uero cum magna milicia uel apparatu ad syriam a cilicia profecto. et terram antiocenorum predante. ptholomeus cum genero suo contra eum duxit exercitum. Nam filiam suam alexandro auferens. iam demetrio coniunxerat. Contigit autem in bello ut equus super quem ptholomeus sedebat. uocem elefanti audiens: ptholomeum a se iactaret in terram. Quod cum uidissent socii alexandri. impetum super eum fecerunt. multisque uulneribus: caput eius perforantes ad periculum mortis eum adduxerunt. Custodes autem capitis eius rapientes eum liberauerunt ab hostibus; et tamen per iiii. dies defectus iacuit, ut nec loqui. nec intelligere potuisset: Alexandri uero caput de mecorta elati abscidens zabilus arabum potentissimus transmisit ptholomeo. Qui iacens in lecto cum uidisset caput alexandri inimici sui. paululum a dolore uulnerum releuatus. summum gaudium habuit quantum pre dolore potuit. Qui et statim uitam finiuit. pro morte alexandri gaudio repletus. Regnauerat autem idem alexander qui dictus est balans. v. annis. Suscipiens uero principatum demetrius qui nicanor appellatur fraudibus corrumpere cepit ptholomei miliciam. oblitus quod socer et auxiliator eius fuisset; et affinis per conubium cleopatre. Quapropter milites ptholomei ad alexandriam confugierunt. et defectos demetrii comprehendit. Ionathas autem congregans ex omni iudea milites obsidebat arcem hierosolimorum. ubi custodia macedonum. et transfugarum multitudo locata erat. Illi autem contempnebant machinamenta que ionathas faciebat. confidentes loci munitionibus. Nocte uero quidam maliuoli iudei excuntes uenerunt ad demetrium. nunciantes arcis obsidionem. Demetrius autem statim contra ionathan exercitum produxit. Cumque ad ptholomaidam uenisset. scripsit ionathe precipiens ad ptholomaidam ei citius occurrere. Ionathas autem obsidionem quidem minime soluere decreuit. seniores uero populi et sacerdotes congregans. et multum aurum et argentum et uestem per donis deportans. ad demetrium usque peruenit. Que cum obtulisset: iram eius molliuit; et ab eo honoratus. firmum principatum sacerdotii suscepit, quem a regibus ante ipsum donatum possidebat. Accusantibus autem eum transfugis. demetrius eis non credidit. Petente etiam quantus pro omni iudea et tribus prouinciis. samaria et ioppe et galilea trecenta talenta daret. talentam per his omnibus. scripsit epistolam hoc continentem;
Rex demetrius ionathe fratri. gentique iudeorum salutem. Exemplum epistole quam lasthem cognato nostro scripsimus. uobis transmisimus. que huiusmodi est. Rex demetrius lasthen patri salutem. Iudeorum genti nobis amice. et nostra iussa seruanti. pro fide decreuimus dona prebere; et tres possessiones afferema bescelida. et ramathe. que addite sunt eis de samaria. et his attinentia quecumque: ab immolantibus hierosolimorum reges accipiebant antea. et quecumque de fructu terre uel plantarum omnia alia que nostro competunt iuri. et paludes salis. et coronas que nobis offerebantur eis concedo et nichil extorqueatur ab eis amodo et in posterum. Volumus ergo ut huius exemplar a ionathan in nobili templo reponatur. Videns ergo demetrius pacem undique factam. nullumque periculum super esse. nec belli timore. soluit exercitum stipendiaque eorum imminuit. et solis illis sumptus prebebat. qui secum a creta insula uenerant. Vnde odium et inimicicie contra eum militum conflate sunt. eo quod eis sumptus non dabat. cum reges ante ipsum eis annonas et in pace subministrabant. ut eos in certaminibus: aptos se fideles et promptos haberent. 2.

Intelligens itaque militum odium contra demetrium regem quidam dux alexandri nomine diodotus qui et triphon dicebatur. uenit ad malchum arabum qui filium alexandri nomine antiochum nutriebat. manifestansque ei inimicicias exercitus quas contra demetrium habebant, dari sibi petebat antiochum. tamquam regem eum facere. et paternum principatum ei restituere se dicebat. Qui primum quidem resistebat minime ei credens et postea triphone petente uincitur malchus. flexusque est ad ea que triphon petebat. Ionathas autem capere uolens arcem hierosolimorum. et transfugas de prouincia expellere. misit ad demetrium legatos cum donis rogans ut de castellis iudee custodes eiceret. Cui rex non hec tantum se ei prebere dicebat. sed et his maiora post finem templi quod adhuc pre manibus haberet. Petebat uero eum auxilia transmittere; quia exercitus ab eo recessisset. Tunc ionathas eligens tria milia militum ei destinauit. Antioceni enim demetrium propter hec que passi ab eo fuerant abhorrentes et propter patrem eius qui multa mala contra eos commiserat. tempus aptum obseruabant quo eum possent inuadere. Videntes autem quod per auxilium a ionathan missis: arbitratique quod multa auxilia congregaret non procederent cum. arma subito arripuerunt et circumstantes aulam obsidionis modo coacto exercitu regem conabantur opprimere. Videns autem demetrius populum hostiliter se cum armis inuadere, colligens conductos et iudeos a ionatha transmissos. cum antiocenis conflixit. quorum non potuit uincere. Iudei autem uidentes antiocenos ad certe pugnare. ascenderunt super palacii culmen. unde eos uulnerare possent. Ipsi enim propter altitudinem tectorum minime ledebantur. et antiocenses telis prosternebant que de superioribus ad inferiora iactabant. et sic eos de proximis domibus repulerunt. Deinde igne supposito flamma totam ciuitatem ex lignis constructam tectorum spissitudine deuorauit. Antioceni uero nequaquam ualentes ignem extinguere ad fugam conuersi sunt. cum iudei de tecto ad tectum desilirent. et ita eos persequerentur fugientes. Rex autem uidit antiocenos filios et uxores suas

157

nolle saluare. et ideo pugnam reliquisse. per angustias uias eos inuasit. et confligens cum eis multos interfecit. ita ut coacti essent armis proiectis tradere se demetrio. Quibus uenia eis pro facinoribus concessit. seditionemque compescuit. Donauit ergo iudeis parte prede gratias agens pro uictoria. et eos ad ionathan remisit. laudans eum pro auxiliis destinatis. Post hec maliuolus contra eum extitit. promissionesque fraudauit. Bellum quoque ei minatus est, nisi cuncta redderet tributa. que prioribus regibus syrie persoluebat. Et hec fecisset. nisi triphon imperium eius prohibuisset. et apparatum eius contra ionathan erga suam uertisset curam. Reuersus enim triphon ex arabia cum antiocho puero imponit ei quamuis adolescenti diadema. Cui cum omnes milites ad eum concurrerent, deserentes demetrium, commouentes bellum pugnauit cum demetrio. uictoriaque obtinuit et elefantes cum antiocensium ciuitate subiecit. Demetrius autem uictus fugit in ciliciam. Antiochus autem destinans ad ionathan litteras. amicum eum sibi parauit. et principatum sacerdotii confirmauit, et iiii. prouincias que terre iudeorum addite fuerant. insuper et aurea uasa et pocula. et purpuream uestem ei transmisit. et his uti permisit. et fibulam auream ei donauit. et primum amicum suum uocauit. symonem autem fratrem eius super omnem miliciam ducem constituit. a tyro usque ad egyptum. Ionathas autem de donationibus antiochi gauisus. mittens ad eum et ad triphonem legatos amicum se eis professus est; et pugnare cum eo contra demetrium qui sibi pro bonis multa mala fecisset. Concedente ergo antiocho ut congregaret exercitum. quatenus cum ducibus demetrii confligeret. statim ionathas exiit ad ciuitates. Qui cum eum honorifice suscepissent. exercitum ei dare non distulerunt. Veniens quoque ionathas ad ascalonam ciuitatem, et munifice ascalonitas cum donis sibi occurrentibus: petebat eos. ut partibus antiochi fauerent et demetrio resisterent, et insuper auxilia militum sibi darent ad debellandum eum. recordantes que eis mala fecisset. quod modo in eo ulcisci possent. Cumque flexisset ascalonitas auxilium antiocho mittere: uenit ad gazam, sperans se et horum fidem ad antiochum flectere. sed aliter gazeos quam sperauerat inuenit. Durissima enim obiectione non eum susceperunt. nec demetrium relinquere decreuerunt. Quod dum ionathas uidisset, ad obsidionem eorum. et afflictionem prouincie paratur. Nam partem milicie circa gazam disponens. cum reliqua ipse percurrens cuncta predabat et incendebat. Que cum uidissent gazei et nullum sibi auxilium a demetrio uenire conspicerent ad presens periculum. et incertum haberent ei adiutorium, optimum esse decreuerunt ut demetrium relinquentes ionathe obedirent. Facientes ergo amicicias cum ionatha. auxilia premiserunt partibus antiochi. Homines enim stulti ante malorum pericula uoluntates suas non intelligunt. et cum in malis fuerint constituti. tunc intelligunt et agunt. que nichil lesi facere debuerunt. Ionathas ergo consentiens amiciciis. tollensque obsides ad hierosolimam transmisit. ipse uero totam prouinciam percurrit usque ad damascum. Et cum audisset duces demetrii uenisse ad cedessam cum multa manu. cedessa autem inter tyrum et galileam consistit. symonem fratrem suum ducem in iudea reliquit. ipse autem hostibus occurrit. Nam duces demetrii hoc tractauerant. ut eum de syria ad galileam traherent. et quod galileos sibi subiectos non libenter affligeret: Symon autem congregans interea milites obsedebat bethsura. Nam custodia demetrii in ea ciuitate erat. Bethsurite uero uidentes symonem aggerem composuisse. et machinamenta construxisse, et multa industria ad obsidionem. timentes ne capto loco interirent. mittentes ad symonem petebant fidem accipere. ne quid ab eo pessimum paterentur. Qui cum fidem dedisset: illos statim de ciuitate expellens: suam custodiam ibi posuit. Ionathas autem exiens a galilea ab aquis que genesaron dicuntur. peruenit ad campum qui dicitur asor. nesciens ibi esse hostes. Duces enim demetrii cum ante unum diem cognouissent contra se ionathan uenire. insidias ei per montem collocauerunt. ipsique cum electis militibus in campo ei occurrerent. Quos cum uidisset ionathas ad pugnam paratos. hortabatur suos. Illi uero qui a ducibus demetrii per insidias erant locati. a tergo iudeos inuadunt. Timentes ergo socii ionathe ne in medio hostium caperentur. fugientes reliquerunt ionathan. Remanserunt autem cum eo numero l. et matathias filius eius. et iudas chalfi dux exercitus. Hi audacter cum ionatha et insperate hostibus antea et recte resistentes atrociter eos fugauerunt. Illi autem qui in parte ionathe fugerant. ut uiderunt hostes ad fugam conuersos. reuersi persequebantur eos usque ad cedessam. Victor ergo ionathas in illa pugna refulsit. duo milia inimicorum prosternens. et sic ad hierosolimam reuersus est in pace. 2.

Videns ergo ionathas quod dei prouidentia omnia sibi prospere accederent. legatos romam destinauit. renouare cupiens antiquam amiciciam. Precepit et legatis ut redeuntes ab italia per sparciatas transirent. quos deberent ad memoriam amicicie uel cognationis reducere. Legati ergo cum romam uenissent et ingressi ad senatum mandata ionathe dixissent quod eos misisset amicicias renouare que prius per senatum de iudeorum amiciciis fuissent statuta. tunc senatus dedit eis epistolas reportandas ad omnes asye reges. et magistratus ciuitatum. quatenus per eos illesi ad patriam remearent. Recedentes autem ab italia uenerunt ad sparciatas. et epistolas eis ionathe porrexerunt. cuius exemplar erat huiusmodi. Ionathas princeps sacerdotum gentis iudeorum et curia et collegium sacerdotum. presidibus et senatui. et populo lacedemoniorum salutem. Si salus uobis publica uel priuata bene procedat. sic est ut uolumus. Salui autem sumus et nos. In prioribus temporibus epistola nostro principi sacerdotii onie ab ario rege ario. et ab omni populo missa est. de eorum simul et nostra cognatione. cuius exemplum subiacet epistole quam quidem libenter suscepimus. et fautores facti sumus. non egentes huius rei approbatione. quam in sacris libris inuenimus. Initium uero nostre cognationis non credidimus nos primum facere. ne per arripere uideremur gloriam uestram. Multo uero tempore transacto ex quo nobis familiaritas communis extitit. in sacris et constitutis diebus domini pro uestra salute uel uictoria in sacrificiis deprecamur. et cum multa nos inuasissent bella per auariciam uicinorum. nec uobis nec aliis propinquis molestos nos esse duximus. Postquam autem hostes expugnauimus. legatos ad romam misimus antiochum

antipatrum et iasonem, quibus et dedimus ad vos epistolam qua renovemus cognationem. Bene ergo facietis si rescripseritis et mandaveritis si quid forsan indigetis; minime dubitantes nos erga vestrum affectum in aliquo pigros existere. Valete. Lacedemonii ergo libenter legatos susceperunt et componentes cum eis pacta de amicitiis dimiserunt eos.

Nota. Eodem tempore fuerunt tres hereses iudeorum, que de rebus humanis diversa credebant. Quarum una pharisea dicebatur, altera saducea, tertia esseorum. Pharisei dicebant fata non omnia gubernare, sed aliqua, alia autem per se consistere. Esseni autem omnia sub fato esse confirmant, et nichil esse quod non illius decreto hominibus proveniat. Saducei enim dicunt nichil esse fatum, neque per eum humana concludi, sed omnia hominum subponunt potestati, bonorumque nos ipsos auctores fatentur, et mala per nostram eligi dementiam. De hiis ergo certius in sequentibus aliquid declarabimus. Demetrii ergo duces cum vellent pugnam in qua victi fuerant restaurare, maiorem exercitum congregantes venerunt contra ionathan. Qui cum hoc cognovisset, citius eis occurrit, nec tardare voluit usque quo ingrederentur iudeam. Castra ergo ponens non longe ab hostibus l. stadiis, misit speculatores qui castra hostium perscrutarentur. Cumque reversi omnia nuntiassent et aliquos de custodibus hostium nocte cepissent, ionathas iussit exercitum suum esse in armis, et monuit ut forti animo essent, et si oporteret etiam nocte pugnarent, nec repentino impetu turbarentur. Hostes ergo cum audissent ionathan cognovisse suum consilium, perturbati sunt, quod non potuissent exercitum ionathe per insidias invadere. Facientes ergo multos focos in castris, ut hii videntes iudei putarent eos ibi esse mansuros, et omnes statim fugerunt. Ionathas autem cum ad eorum castra mane venisset, invenit ea deserta. Cumque vidisset eos fugisse, persequebatur, quos nullatenus valuit comprehendere, nam flumen eleutherum transierant. Unde ionathas reversus nabutheos expugnabat, et multa preda et captivos ducens pervenit damascum, et ea ibi posuit. Symon autem frater eius peragrans iudeam et palestinam usque ad ascalonem, muniebat castella. Que cum edificiis et custodiis tuta fecisset, ad ioppen pervenit, et occupans eam, posuit ibi custodiam. Nam audierat eos velle ducibus demetrii tradere civitatem. Igitur postquam ionathas et symon hec omnia perfecerunt, ad hierosolimam sunt reversi. Cumque omnem populum ad templum congregassent, suadebant muros hierosolimorum, dirutamque partem templi reconstruere, altisque turribus munire; et in media civitate alium murum edificare, ut custodibus arcis alimentorum copia negaretur, et castella per provinciam facerent tutiora. Quibus cum populus consensisset, ionathas menia civitatis edificabat, symon autem provinciam muniebat. Demetrius autem transiens pervenit ad mesopotamiam. Quam cum vellet cum babilonia et superioribus provinciis obtinere, ut exinde occasiones de toto susciperet regno, et greci et macedonia habitantes legationem ad eum miserunt, promittentes secum adiuvare, si primum cum eis expugnaret regem parthorum arsacen. Qua spe subito egreditur ad eos, ut si parthos cum eis devinceret, viresque resumeret, triphonem postea debellaret, longeque a syria pelleret. Et cum hec greci laudassent, et multos viros congregassent, et bellum adversus arsacen produxissent, demetrius primus in bello vivus captus est, et ceteri sunt fugati et occisi.

Triphon autem cum captionem demetrii audisset, perfidus antiocho cepit existere. Insidiabatur enim qualiter eum interficiens ipse regnum teneret. Sed impediebant voluntatem eius amicitie ionathe quas cum antiocho habebat. Unde primum statuit ionathan occidere, et sic contra antiochum accedere. Fraudibus ergo et dolo cogitans ionathan consumere, ad bethsuram ab antiochia venit, quam greci scytopolim vocant. Ubi cum electis xl. milibus ei ionathas occurrit, putans eum ad bellum venisse. Triphon autem cum ionathan vidisset ad pugnam paratum, donis eum pacavit, suisque ducibus precepit ut ionathe obedirent, volens per hec fidem suam confirmare, cunctamque suspicionem depellere, quatenus incautum nichilque providentem caperet; persuasitque ei ut exercitum frustra fatigatum dimitteret, bello non existente, et cum paucis cum ptholomaida venire supplicabat, ut traderet ei civitatem, et totius provincie moderationem. Ionathas ergo nichil suspicatus, et veram fidem triphonem hec suadere credens, exercitum dimisit, tria milia sola secum retinens. Ex quibus in galilea duo milia relinquens, cum mille tantum militibus ad ptholomaidam cum triphone venit. Ut autem intravit ptholomaidam, portas statim cives secundum triphonis preceptum clauserunt, et ionathan vivum capientes, omnes qui cum eo intraverant occiderunt. Triphon autem illico misit ad galileam, qui relicta duo milia interficerent. Sed illi cum famam prevenientem captione ionathe audissent, antequam venirent missi a triphone, armis circumdati processerunt eis obviam. Et satellites triphonis cum vidissent eos pro anima decertare, nullam eis molestiam inferentes ad triphonem reversi sunt. Hierosolimite autem cum audissent ionathan captum, et cum eo milites perisse, flebant interitum illius, et summa de ipso questio apud omnes fiebat, et magnum timorem habebant, ne post mortem ionathe eos vicine gentes invaderent, quod et evenit. Nam gentes cum mortem ionathe audissent, contra iudeos bellare ceperunt, tamquam duce indigentes. Triphon autem exercitum multum congregans ad iudeam venire statuit, ut hierosolimam debellaret. Symon ergo frater ionathe videns hierosolimitas metuentes, cepit eos alloquio suo confirmare, quatinus forti animo essent, nec pertimescerent triphone superveniente. Convocans ergo populum in templum, sumpsit hinc locutionis initium. Pro vestra inquit libertate o viri iudei me dudum cum patre et fratribus mori paratum quis ignorat?

Nota. Siquidem exempla plurima non desunt mori pro legibus et patria religione nostra atque familia. Nos ergo nullus timor invadat qui hanc voluntatem ab animo vestro possit excutere. Sed introducat magis desiderium vite et glorie. Quapropter non quasi indigentes duce quia laborare pro vobis recuso. Sed sequimini me pro animo ubicumque precessero. Neque enim melior meis fratribus existo, neque peior ut parcam anime mee; neque quod illis optimum visum est pro patriis moribus et legibus ego devitem. Sed in quibus me oportet proprium illis fratrem ostendere, in hiis me demonstrabo eis consimilem. Confido enim in dei ultione ab inimicis expetere, vosque omnes cum uxoribus et filiis ab eis liberare, et templum incolume custodire auxilio reservare. Nam gentes video vos contempsisse, tamquam non ducem habentes bella preparasse contra vos. Cum hec symon ad plebem verba fecisset, confestim populus depulso ab animis metu audaciam sumpsit et ad spem bonam repente mutatus est, et unanimiter exclamaverunt eum esse dignum tenere principatum fratrum suorum, et se cum omnibus obtemperaturos, statimque ei dignitatem ducis contulerunt. Tunc symon congregans omnes sui exercitus bellatores, festinavit muros civitatis reconstruere, turribusque altis et fortibus eam munire. Misit et ionathan quendam suum amicum filium absalomi cum militibus ad ioppen, imperans habitatores eius eicere. Namque timebat ne civitatem traderent triphoni, ipse vero hierosolimam tuebatur. Triphon autem exiens a ptholomaide cum multo exercitu ad iudeam venit, ionathan ligatum ducens. Cui symon cum suis occurrit ad adida civitatem que super montem iacet, unde etiam iudee campi patent. Cum vero triphon audisset a iudeis symonem ducem constitutum, direxit ad eum cupiens dolo et fraudibus hunc quoque circumvenire; iussitque si vellet fratrem ionathan redimere, mitteret ei c. talenta argenti duosque filios ionathe, quatenus illi fides habeatur post dimissionem, ne iudeam in sua ditione redigat, et ne eum pro nulla alia causa ligavimus nisi pro debito vectigalium. Symon autem intelligens artem triphonis, et sciens quia si argentum mitteret tamen fratrem ei minime laxaret, timens ne a populo accusaretur se causam fratris necis extitisse, si pecunias et filios pro ipso non traderet, colligens populum mandata triphonis indicavit, dicens quod verba eius dolo et insidiis plena essent, tamen optabilius esse pecunias et ei filios transmittere, quam verba triphonis non obediens putaretur nonvelle fratrem absolvere. Initoque cum suis tractatu, filios ionathe et pecunias transmisit. Quas cum triphon accepisset, nec fidem servavit, nec ionathan absolvit. Ordinatoque itinere cupiens per ydumeam ad hierosolimam ascendere, venit ad adoram civitatem ydumee, et symon cum suo exercitu contra eum castra disponebat. Hii autem qui in arce hierosolimorum erant miserunt ad triphonem rogantes eum ut cito properaret, quatinus eis alimenta preberet. Ille autem per noctem illam equitatum paravit quasi hierosolimis ascensurus. Sed nive eadem nocte vehementer cadente, iter invenit reppertum equis et peditibus suis. Qua causa obstante nequivit ea nocte ad hierosolimam ascendere; sed revertens ad citien, et prope galaad iudeam ingressus ionathan perimi et sepeliri iussit, et ita ad antiochiam pervenit. Symon autem a bascha civitate transferens ossa ionathe sepelivit in patria sua luctu maximo omni populo super eum faciente. Tunc symon ingens mausoleum fabricans patri suo fratribusque sepulturam ex albo et polito lapide construxit, opus mirabile conspicuumque faciens, cuius et porticus ubique columnis sustentantibus ex uno lapide visu mirabile stravit, insuper piramidas vii. patri et matri atque germanorum singulas superponens magnitudine et decore lucentes, que hactenus servantur. De sepultura ergo ionathe et de ornatu monumentorum hii studium symonis agnoverunt. Defunctus est ergo ionathas tenens principatum per annos iiii. et gentem propriam regens. De labore autem mortis et innumeris documentis publicisque monimentis primi anni symonis benefactoris et iudeorum principis scriptum est. Symon ergo cum iudeis gazaram civitatem et ioppen, et iamniam devastans, victor suos adversarios fugavit. Post hec custodes arcis hierosolimorum cum alimenta non haberent data fide tradiderunt arcem symoni, quam nullus ante ipsum destruere potuit, nec capi a regibus macedonum. Congregans ergo populum arcem destruxit, ne foret postea hominibus refugium, et ut inde non possent ledere populum. Quod cum fecisset optimum et utile iudicavit et montem super quem ipsa arx constructa erat destruere. Multitudo ergo populi aggressi opus destruebant montem, et nec die nec nocte cessantes, per tres annos deposuerunt montem usque ad solum, campumque planissimum fecerunt, ita ut excelleret eminentia templum arce et monte depositis.

Post captivitatem autem demetrii, qui a parthis captus est, ea que temporibus symonis gesta sunt hunc continent modum. Non multo post triphon interemit antiochum filium alexandri qui theos vocabatur, iiii. annos imperii. Et familiares suos et amicos ad milites misit, et pollicebatur eis multas pecunias si se regem ordinarent, dum demetrius a parthis captus esset; frater autem eius antiochus si principatum obtineret, multa mala eis facturus esset. Milites ergo cum sperarent affluentiam pecuniarum fruendi sub regno triphonis, regem eum constituunt. Triphon ergo ut regni insignia suscepit, continuo nequitiam suam patefecit, et innotuit omnibus quia quod privatus humilitate vel mansuetudine obsequebatur, non hec voluntate bona, sed impossibilitate faciebat. Postquam ergo regnum adeptus est, exuens se simulatione verus triphon apparuit, cepitque potius extraneos quam proprios clientes diligere. Pro qua re exercitus omnis ab eo recedens, ad cleopatram demetrii uxorem se contulit, que tunc erat in seleucia cum filiis conclusa. Antiochum autem qui soter dicebatur fratrem demetrii cum nullus auderet timore triphonis suscipere, nec fovere, misit cleopatra invitans eum ut maritus eius fieret, et regnum fratris invaderet. Amici autem sua dentibus ei ut hoc faceret, consentiens accepit eam in uxorem.

Cum intrasset autem seleuciam antiochus, nuptiis celebratis exivit pugnaturus contra triphonem. Quem vincens repulit a superiori syria ad fenicem et in doram castello munito conclusum obsidebat. Misitque antiochus ad symonem principem iudeorum legatos pro amicitiis et auxiliis. Quorum libenter petitione suscepisset, pecunias multas cum alimentis militibus eius doram misit. Triphon autem cum ad apamiam fugeret captus in ea conclusione peremptus est tertio anno regni sui. Antiochus autem avaritia depravatus, oblitusque beneficii quod ei symon impenderat, vires militares cuidam cendebeo amico tradens ad depredationem iudee captivitatemque symonis misit. Et cum symon audisset antiochi prevaricationem, licet iam senex esset, tamen ad audaciam concitatus est supra etatem suam, et iuvenili fortitudine recepit, et disponens suos cum bellicosissima parte militum ipse cum reliqua militia processit ad bellum, et multos in vallibus montium ad insidias ponens committens cum hostibus nullus eius conatus cassavit. Sed omnem hostium vincens multitudinem in pace reliquum vitam degebat.

Symon ergo octo annis principatum iudeorum regens, mortis ins

uiuo p insidias ptholomei. qui & capiens uxore eius cum
duob; filiis. misit armatos ut tertium quoq; filium ei iohn
q & hyrcan uocabat comphenderent. Q d cu sensiss&
iohs. euasit piculum. & ad ciuitate festinauit. confidens
de pplo ppt beneficia patris sui. Ptholomeu au uolente
intrare ciuitate. p aliam porta ppls expulit. iohn recepit.
Hinc ptholomeus ad aliquod nomine dagon in iericho dis
cessit. Accipiens au patium pncipatum hyrcan q 7 iohs
filius symonis. dm hostias placauit. & ita cont ptholome
militia pducit exercitum. Et cum ad locum uenisse. ob
sidebat castellu. & hostib; pualebat. uincebat tamen ma
tris & frm amore quos sup muru ptholomeus trahens i
conspectu ei torquebat & pcipitare minabat. fin ab
obsidione discederet. Hyrcanus au quantum remitteret de
obsidionis industria. tantum karissimis putabat afferre
subsidia. ne dum male paterent. ei crudelitati reputaret.
Mat au ei p tendens man. petebat ne ppt eos differe&.
s; multo mag impetu castellum inuaderet. inimicoq; sue po
testati subiecto. p karissimor tormtis redderet retribu
one. s qq; estimans hoc ee ultimu. si p suam mortem
hostes atroci depirent. Hyrcanum u petitionib; ma
tris incensum. castelli capiendi furor tenebat. Rursq;
cu uidiss& matre cedi. p ingeus matri tormtas. impetu
deponebat obsidionis. taliq; necessitate obsidionis ptte.
annum expleuit. in quo semp iudei uacant. Na p vii. anos
hunc obseruabant. sic in septimis diob; Qua ppt ptholo
meus a bello solut. occidit matre & frs hyrcani. fugit ad
Zenone qui cotylas uocabat. in philadelfia tyrannidem ex
ercente. Antiochus g congregans exercitum. accessit 9t
iudea. iiii. anno regni sui. primo au hyrcani. olimpiade u
centesima. lx. seda. Cumq; deuastass& puincia hyrcanu
i ciuitate inclusit. qm vii. acieb; circumdedit. nich tam
pficiebat ppt munimina. & obsessor uirtute. Propt
aque au inopia. siccitate int habitantes domabantur.
Antiochus au statuit turres in parte planissima celsiores
numero c. iii. certa una quaq; habente. Sup quas multi
tes ordines disposuit. multosq; cotidie labori 9gressus
inferebat. fossamq; lata & altissima 9struens. muros
ciuitatis deposuit. Iudei au multas incsiones cont antio
chum moliebant. & siquide aduersarios inuenissent. pes
sime eos conterebant. si u sensisse eos cognoscerent. inno
cui redibant. Hyrcanus au ingentem multitudine i ciuita
te attendens. in consumendis necessariis. inutile parte po
puli secernens. foras ciuitate emisit. que u bellicosa &
fortis erat. int retinuit. Antiochus au pretereos egredi ue
tabat. Qui dum int muros errarent. ex seuissimis tormi
nis miserabilit expirabant. Cum u festi dies tabnacu
lor uenisset. misertus eor. hyrcan in ciuitate denuo eos re
cepit. Hyrcanus au ad antiochu legatos direxit. petens
inducias vii. dieb; ppt festiuitate. dieiq; supplicatione.
Qui cum audisset. resp legatis. Immolate: & statim
sacrificium magnificentissimu hyrcano p legatos destina
uit. taurum cornib; inauratis. & pocula plena omnibus
aromatib; aurea & argentea. Q d sacrificium adductu
susceperunt qui an portas stabant. & ad templu duxert.
Antiochus g iste iudeis melior antiocho epiphane extitit.
Na ille capiens ciuitate. porcos sup aram immolauerat.
& ius carniu p templum sparserat. & lege iudeor. par
namq; religione 9fuderat. Hunc au antiochu ppt pieta
te religionis om̃s pium uocauert. Hyrcanus g laudans
benignitate antiochi. misit ad eum legatos de ciuitate pe
tens eum. ut patria eis conusatione restitueret. Antio
chus u refutans pessimu 9silium s suadentium. ut ciuita
tem belli iure caper&: ad omnem pietate flexus. legatis
hyrcani ita resp. Si tradideritis m arma. parteq; tribu
tor ioppe. & aliarum ciuitatu circa iudea existentium sol
ueritis. & mea custodia in ciuitate receperitis. finia statim
bellum. Iudei g omnia h consentiebant pter custodiam.
qm n ob aliud nisi p difficili 9usatione recusabant. P
custodia tam obsides dare pfitebant. & qngenta talen
ta argenti. ex quib; stati ccc. cum obsidib; obtulert. int q s
erat fr hyrcani. Que cum suscepisset rex antiochus. &
corona ciuitatis deposuiss&: obsidionem soluens discessit
cum amicicia hyrcani. 7

Hyrcanus sepulchrum dd aperiens. qui qnda ditior cuncti re
gib; fuit. tria milia talenta pecuniarum exinde ptulit. ex qb;
primus peregrinos iudeor alere cepit. Componens & amici
cias cu antiocho. suscipiensq; eum intra ciuitate. munifice ut
& habunde milutib; omnia necessaria ministrabat. Cumq;
antiochus exercitum 9gregass& ut 9t parthos pugnaret. qui
frem suum demetrium ceperant. cum eo hyrcan egressus e. Hui
rei testis e nicolaus damascen. sic in hystoria sua loqns. Tro
pheu au sistens antiochus iuxta fluuiu lycu. ubi uicerat
indathum parthor ducem. duob; dieb; ibi moratus est. petenti
te hyrcano iudeo ppt aliqm patria celebratione iudeor. i q
n erat legitimum eos pficisci. Et h nicolaus scribens n est
mentit. Nam qnquagesima festiuitas post instabat sabba
tum. in qua minime e licet nob in die sabbati festo. uel i sabbis
iteram conficere. Antioch g cum arsace rege parthor 9fli
gens. & multu pdens exercitu interiit. In regno au fr eius
demetri succedit. arsace eu a captiuitate soluente. q ex q
in bello ab eo capt fuerat. usq; ad illud tempus in uinculis erat.
Hyrcan au q & iohs antiochi morte cognita. statim ad sy
rie ciuitates expeditione parauit. arbitrat eas inuenire
paratas & desertas pugnatorib; qd & euenit. Na ciuitate
medabam cum multu exercit ei laborass&: sexto mse capit.
post & samaga. & illa q uicine erant. Cepit & sycima 7 mo
te garizim. & templum in monte 9structum p cc. annos p q
9structum fuerat destruxit. Post h cepit ciuitates ydumee
aboracu. marissam. & cunctos ydumeos domuisset. pmisit
eos puincia habitare si circuiciderent. legib; iudaicis inerent.
Qui p desiderio patie ire circumcisionem & alia conusatio
ne iudeor ptulerunt. ideoq; ex illo tempore cepert ee iudei.
Quo facto. hyrcanus societate romanor renouare cupiens.
legatione ad ipsos direx. Cumq; senat scpta ei suscepiss&;
composuit amicicias h m. Fannu marci filius consul senatum

omne viii. id februarii in campu iussit 9uenire. psente
lucio manlio lucii menenii filio. & gaio sempnio falerne
filio. Propt h qd legati iudeor peterent symon fili dosi
thei. & apollonius alexandri. & diodorus iasonis uiri
optimi. a pplo iudeor destinati. de societate t amicitiis
exhibendis. qua cum romanis de publicis reb; habuerunt.
ut ioppe. & port. & zora t fontes & ciuitates & uillas
qs antiochus pugnans cont senat consultum tenuit resti
tuant. & nec regum milites p terram eor cum subiecti sint
transeant. ut & illa que p antiochu gesta sc. ut legatos
mittant qtnus recipiant que ab antiocho ablata sc. & p
uincia estiment uastatam. ut q eis ad reges & pplos li
beros litere darent. qtn ad ppriam domum illesi reuer
terent. Placuit g amicicias cum hominib; bonis 7 pplo
bono transmissis ee renouandas. Dereb; au eis ablatis
respondere consulares. cum a suis negotiis consulat uaca
uerit festinabit in posteru nullam in eos iniquitate ab alio
fieri decernentes dare consule fannium publicas pecuni
as expendendas dum ad patria remearent. Fannu g le
gatos iudeor remisit. pecunias eis publicas pstans. &
senat consultu p qd debuissent cum tutela ad sua pa
tria redire. In his g hyrcanus pnceps sacdotii degebat. 7
Interea rex demetrius a captiuitate solut. exercitum ad
usus hyrcanum collegit. s; nec tempus nec occasio ei bel
landi data e. cum milites regni malicia ei abhorrerent.
& p legatione peterent ptholomeu fiscone cognomina
tum. quaten de genere seleuci eis instituteret qui regnu
sup eos accipe&. Ptholomeus au misit eis alexandrum
nomine zebenna cu exercitu. Pugnaq; comissa. demetri
supat. Qui dum fugeret ad cleopatram. quida uxore
suam i ptholomaida. ab ea n suscept. tyrum recedens cont
multaq; passus ab inimicis interit. Alexander au regnu
accipiens. & amicicia cum hyrcano pncipe sacdotum co
ponens. in exiguo pauco tempore expugnatus ab antiocho
filio demetrii crispi nomine occiditur. Et cum antiochus
impium suscepiss&. exercitum cont iudea destinare ti
muit. Audierat enim germanu sui. & ipsum uocatu anti
ochum ex eade matre p genitum. multas uires cont se
a cizico congregasse; eumq; statuit intra puincia expe
ctare. qtnus incursionib; fris sui resisteret. q fili erat an
tiochi qui uita parthico bello amiserat. & fr demetrii
fuerat. Ambo enim scilicet demetri & antiochus una
uxore cleopatra duxerunt. & utq; sui filium ex ea ge
nitu antiochu uocauit. Cizicen aute antiochus ad syria
pueniens. diu cum fre bella comisit. Int h hyrcanus
omni tempore illo pace fruebat. Nam a macedonib; se
separauerat. & nec amicus. nec subiect eis aliqd pbebat.
Res au ei habunde creuerunt. temporib; alexandri
zebennei. & mag te qndo hii duo frs cont se pugnabant.
Na du illi bello occupati fuissent. hyrcan cum licentia
iudea possidebat. multaq; pecunia collegit. ambosq; frs
int se dimicantes contempnens. expeditione cont samar
ia ciuitate ualde munita pduxit. de qua ciuitate suo loco
refera. qualit ab herode sit condita. & sebaste nominata.
Accedens g ad ea studiose obsidebat. memor malor q
samaritte contra marisenos colonos & auxiliatores iudeor
comisert. & obedientes syror regib; Cum g menia ciuita
tis undiq; circumdediss&; duplici muro cincta stadiis lxxx.
filios suos aristobolu & antigonu obsidioni pposuit. Q b;
imminentib; in tanta necessitate famis samaritte inciderent.
ut & illicita tangerent. & uocarent ad iuuore antiochum
cizicenu. Qui statim ueniens ad defensione uinci ab aristo
bolo & antigono. fugatq; ab eis usq; ad scytopoli uix eua
sit piculum. Illi au rursus ad samaritas reuersi. 9cludi
eos int murum. ita ut scdo samaritte uocarent ad iuuore an
tiochum. Qui dum a ptholomeo latiro vi. milia uiros p ceiss
se&. quos ptholomeus inuita matre direxit. na nec du eu
a pncipatu expulerat. Antiochus g p dat orio m pmu inua
dit hyrcani puinciam cu egyptiis. non audens apte pugna
comittere. cum sciret se uires impares habere. & spabat p
datione tre cogere hyrcanu a samarie obsidione recedere.
Cumq; multos milites insidiis circuuentos pderet. discessit
ad tpolim callimandro & epicrati bellum iudaicu comittens.

158.

Callimander g pugnans cum hyrcano. iudeis fuga simu
lantib; & p reuersis statim cum suis occiditur. epicratis
au pecuniis seduct scytopolim cum uicinis locis iudeis p
didit. & ideo obsidione samarie soluere n potuit. Hyr
canus g sub anni conclusione capiens ciuitate. n h solo
contentus est. s; tota samaria deleuit. Na siccã euertit.
ut uallum mag qm ciuitas ee iudicet. Mirabile tam aliqd
de pncipe sacerdotum hyrcano dr. qd ds ei locut sit. Na
referunt illo die q filii ei cum antiocho ciziceno 9flixerat.
dum ipse in templo solus sacdos adoleret thura. audisse
uoce qd filii ei uincerent antiochu. Qui cu a templo p
cessiss&; h omi pplo indicauit. qd etia ita ut sup dixim
euenit. P idem u tempus n solum iudei. s; & puinciales
& alexandria habitantes. & egypti & cyprum felicit
agebant. Na cleopatra regina cont filium ptholomei
latiri seditione mouens. ordinauit s duces chelchia &
anania filios onie. que sup recolim templu edificasse
intra helyopolitana ad similitudine templi hierosolimor.
Cleopatra g cum tradidiss& his exercitu. sine eor sen
tentia nich tractabat. Hyrcan au p magna felicitate qm
habuit. inuidia incurrit iudeor. ita ut eum aliqd mali pati
uellent. Pharisei au multu ap pplm ualebant. ita ut si qd
cont regem & pncipe sacdotum dixissent. facile crederet.
Discipulus enim eor pri hyrcanus fuerat. & nimis ab eis
diligebat. Quada g die cum eos hyrcan ad 9uiuiu uocas
se&. & amicabilit pasceret. nimisq; eos letari uidiss&.
dix ad eos. Scitis me uelle iuste omnia agere. p que do 7
uob placeam. Rogo g uos. ut siquid me peccante uide
ritis. & a recta uia deuiante. reuocate atq; corrigite.
Qui dum testimonium p hiberent omi uirtute eum ee or
natu. letat e. Te unus ex accubentib; eleazarus nomine
maliuolus. & seditionib; gaudens. dix ad eu. Qm iustum
dixisti te ueritate cognoscere. scito ee ius iustu ut de

ponas principatum sacerdotii. et tantum sufficiat tibi ipsi regere magistratum. Hyrcano vero causam consulente propter quam eum deponere deberet principatum. eleazarus respondit. Quia audivimus a senioribus captivam fuisse matrem tuam sub rege antiocho, quod falsum fuerat. Contra quem iratus hyrcanus et omnes pharisei valde indignabantur. Tunc ionathas quidam de saduceis amicus hyrcani dicebat eleazarum blasphemiam fecisse. et hoc manifestum illi posse fieri. si requireret illos quo dignus esset pena propter verborum suorum blasphemiam. Cumque hyrcanus phariseos interrogasset qua pena eum iudicarent dignum, non enim inquit credo eum sua voluntate facta in iniuria. Et illi cum eum honorare vellent dicebant ad mensuram pene plagas et vincula sufficere, cum non esset digna contumelia morte multari. Hoc pharisei dicebant, quia naturaliter modesti erant ad tormenta irroganda. Hyrcanus autem per iram surrexit, putans illorum consensu eleazarum has maledictiones fecisse, cum eum morte dignum non iudicassent. Ionathas autem suasit hyrcano ut relictis phariseis saduceorum secte consentiret. et leges a phariseis prolatas dissiparet. et custodes earum puniret. Quod cum fecisset hyrcanus. summum ei et filiis odium a phariseis concitatum est. cum sicut supra diximus multum apud plebem valerent. Hyrcanus ergo qui et iohannes filius symonis feliciter vixit. et principatum optime rexit. xxx. et uno anno. defunctusque reliquit filios v. Qui ergo hyrcanus maximis his tribus rebus dignus adeo iudicatus est. magistratu populi. et principatu sacerdotii. et predicatione prophetie. Nam deus cum eo erat. et futurorum prescientiam ei donavit. ita enim cognoscebat et predicabat. ut et de duobus filiis prediceret. quod rerum domini non diutius permanerent. Quorum interitum operepretium est enarrare. quatenus sentiam quantum indigni felicitate patris fuissent.

Defuncto ergo hyrcano. filius eius maior aristobolus magistratum ad regiam dignitatem transferre decrevit. primusque sibi diadema imposuit. post annos quadringentos lxxx. et tres menses. ex quo de captivitate babilonica populus liberatus ad propria remeavit. Aristobolus ergo amavit fratrem suum antigonum. simili eum dignitate coronavit. alios vero tres fratres vinculis astrictos tenebat. Matrem quoque suam de magistratu altercantem inclusit custodie. nam illam hyrcanus esse dominam rerum constituerat. Aristobolus ergo ad tantam crudelitatem productus est. ut vinculis eam penuria quoque consumeret. Ab antigono et fratre quem consortem regni sui fecerat. quorundam accusationibus alienatus est. quibus primum quidem non credebat. sed postea accusatione crescente suspicionem de eo habuit ex tali causa. Cum iste antigonus ab quadam expeditione clarus redisset. tempore quo iudei festivitatem tabernaculorum deo celebrant. contigit aristobolum morbo teneri. Cum hoc antigonus audisset. ascendens templum die festo valde splendide ornatus cum armatis. oravit multum pro salute fratris. Hoc videntes malivoli. et concordiam eorum separare cupientes venerunt ad aristobolum ubi infirmabatur. et narraverunt ei victoriam antigoni. et pompam eius malivole dilatabant. quomodo in festo tabernaculorum sublimis apparuerit quasi hec non a privato fieri viderentur. sed regie munificentie de honestatio videretur irrogari. Addiderunt et nunciantes eum cum multitudine militum ad eius interitum venire. Aristobolus ergo his accusationibus non ut crediditur, timens ne in fratris suspicione incideret, simulque sua custodiam curans, disponit custodes sui corporis in subterraneo et tenebroso loco. Iacens autem in turre que antonia dicebatur. precepit suis militibus ut quando post fratrem suum mitteret. et veniens intraret. si armatus esset interficerent eum. et nullum eum contrarium inermem occiderent. Aristobolus ergo mandavit antigono ut sine armis veniret ad eum. Regina autem odiens antigonum occurrit nuncius aristoboli martia sua et persuasit eis contraria antigono dicere ita. Quia frater tuus audiens construxisse te arma ornatumque bellicum petit ut ingrediaris ad eum cum armis. quatenus videat eorum facturam. Quo nuncio antigonus nichil dolosum arbitratur. sed confidens de fratris affectu. ignoransque insidias quas sibi inimici construxerant. sic erat armatus ad fratrem aristobolum ingreditur. Cumque ad turrem que stratonis dicitur pervenisset. ab eis qui in tenebroso loco fuerant statim occiditur. Cuius mors ostendit nichil invidia. nichil accusatione esse validius. neque nichil aliud magis secernit fidem. seu naturalem familiaritatem quam iste passiones. Aristobolum ergo fraterne cedis penitentia flectique possedit. nec non et egritudo mentem eius celeri dolore pervasit. et intolerabile passione corruptis visceribus sustinebat. copia quoque sanguinis evomebat. Quod dum puer aliquis deportaret. lapsus est in loco in quo macule sanguinis antigoni aspersi erant. et subito exclamavit divina providentia ut arbitror disponente. ut mors innocentis ipso nesciente patefieret. Populus ergo accurrens ad clamorem pueri. videnque antigonum interfectum. ululatum magnum emisit. Et cum aristobolus in interioribus iacens clamorem ipsi audisset causamque requisisset. tacentibus minabatur discere volens clamoris causam. Nam homines mala suspicantur in his que tacentur. et semper peiora putant. Ut autem cogentes minantur veritatem aperuerunt. confunditur mens eius percussa conscientia sua. gemensque cum lacrimis ex alto pectore dixit. Numquid deum latere potui meam impius et crudelibus operibus: ut non scelere fraterne cedis velociter pena consumerer? Usquequo impium corpus prohibes animam ad tenebras mittere. et fratris quos innocenter necavi accedere? Cur non eam celeriter reddis? Sed paulatim libo sanguinem ante interemptus. Que cum dixisset. mortuus est anno primo regni sui. qui et felellin idest amator grecorum dictus est. Multum autem dum advixit pace profuit. Nam subegit ytureos. plurimamque eorum provinciam iudeis adiecit. et compulit habitantes in ea. ut si vellent in provincia permanere circumciderentur secundum leges mosaicas. Erat enim natura valde moderate et pudoris ingenui. sicut et testimonium perhibet strabon chinagenis dicens. Modestus fuerat hic vir. et nimium iudeis utilis. nam provinciam iudeis acquisivit. et partem gentis ytureorum sibi circumcisionis vinculo constrinxit.

Defuncto autem aristobolo salomina uxor eius que apud grecos alexandra nominatur. solvens fratres aristoboli quos ille ligatos tenuerat. unum ex eis alexandrum qui et ianneus dicebatur etate maiorem regem ordinavit. Hic autem alexander numquam ad faciem patris sui hyrcani venerat. et eam huius odii causam dicitur fuisse. Cum hyrcanus priores filios suos aristobolum et antigonum diligeret. et apparuisset ei deus in somnis. et interrogasset eum hyrcanus quis successor filiorum eius existere deberet. demonstravit ei deus hunc alexandrum heredem eius fieri. Unde contristatus hyrcanus quod hic eius heres deberet fieri, genitum in galilea nutriri iussit. Os autem nequaquam mentitus est hyrcano. Nam post aristobolum hic iste suscepit regnum. et unum de fratribus suis intendentem se regno privare interfecit, alterum vero volentem innocenter vivere honorabiliter tractabat. Cum ergo principatum sibi firmiter disposuisset. expeditionem contra ptholomaidam fecit; pugnaque commissa victor intra civitatem hostes concludens obsidebat eos. Nam ex civitatibus maritimis ptholomaida et gaza sole ut subiacerent restabant. Antiocho ergo filometore fratreque eius antiocho ciziceno invicem decertantibus suasque vires perdentibus neque quam ptholomaite sperabant ab illis auxilium. Quibus obsidione conclusis. Zoilus qui turrem stratonis et doram tenebat. agmen militare nutriens tyrannidem meditatus est. dumque duos reges inter se pugnarent. et volebat adiuvare ptholomaitas. Spem et habebant ptholomaite in rege egyptio ptholomeo lathyro. Ad quem mittentes. petebant eum sibi auxilio venire; quatinus a manibus alexandri eos periclitantes eriperet. Spe et eum minima ei legati excitaverunt dicentes quia multa solacia haberet in syris. et gazeis. et zoilo tyranno. Quibus ubi ptholomeus incitatus. venit in syriam. Audiens autem ptholomaitas voluntate mutata. non minus tamen navigavit et applicuit in sycamina. ibique vires suas deposuit. Omnis vero exercitus eius erat cum equitibus et peditibus xxx milia. Alexander ergo ptholomei timore solvit obsidionem, reversusque in iudeam preparabat se ad bellandum contra ptholomeum. Misit et latenter ad cleopatram matrem ptholomei incitans eam adversus filium. Aperte autem simulans se amicicias cum eo facere. promisit iiii milia talenta argenti. si zoilum tyrannum depelleret. Ptholomeus ergo libenter amicicias alexandri suscipiens. zoilum subegit. Deinde audiens quia latenter ad matrem suam cleopatram misisset nuncios. solvit pacta que cum eo fecerat et fidem. et accedens ad ptholomaida obsidebat eos. eo quod principem eum mittentes venientem non suscepissent. Relinquens ergo ibi duces et partem exercitus ut obsessos custodirent, cum reliquis iudeam depopulaturus invadit. Veniens autem ad asaron civitatem galilee die sabbatorum. viriliter eam cepit; et cepit x milia corporum. et multam predam abstulit. Cumque temptasset capere sephorim civitatem: multos de suo exercitu amisit. Alexander autem audiens prevaricationem ptholomei, et quia contra se veniret ad pugnam. congregavit provincialium iudeorum l milia. ut autem alii hystoriarum dicunt lxxx milia. et occurrit ptholomeo iuxta iordanem in loco qui asofon dicitur. Habuit et in exercitu suo alexander viii milia pugnatorum quos ecatonchamoros vocant. idest contra c. pugnantes. qui omnes eneis scutis utebantur. Fuerunt autem ptholomeo pugnatores fortes. sed minus iudeis ornati. et ideo timide ad bellum accesserunt. Non parvam autem audaciam eis immittebat philostephanus stratigimatorum peritus. qui eos fluvium transire prohibebat, super quem castra posuerat. Alexander autem non vetabat eos fluvium transire. dum putaret quia si post dorsum fluvium haberent neque possent fugere. In principio ergo prelii ex utraque parte pari animositate et studio pugnatum est. ita ut ab utroque exercitu multi prosternerentur. Et cum alexandri exercitum fortiorem philostephanus vidisset, milites divisit. et suos deficientes fortiter adiuvans. nulloque subveniente iudeis parte illa que prope eum eis stabat. ad fugam convertit. Quod cum vidissent milites ptholomei. secuti iudeos interficiebant. Postea vero reliquos iudeorum ad fugam verterunt. et tamdiu prostraverunt eos usquequo et ferrum et manus eorum defecissent. Triginta ergo milia virorum occisa fuisse dicuntur. Tymagenis vero scriptor dicit l milia fuisse occisorum. reliquos vero captos. paucos autem ad suam fugisse provinciam. Ptholomeus autem post victoriam provinciam pagrans. vespere facto. in quibusdam iudeorum villis ingressus est. Quas plenas mulieribus et infantibus inveniens. iussit militibus suis ut occiderent et lacerarent eos. et membra eorum in cacabis ad coquendum mitterent. Hoc autem ideo fecit ut hi qui a pugna fugerant putarent hostes suos carnibus vesci humanis. et ob hoc eos valde metuerent. Cepit et ptholomaida. sicut supra diximus. Cleopatra autem mater eius cum audisset eum iudeam licenter vastare. et civitates capere. negligere recusans. et timens ne ab egypto privatus prope virtute amaretur. statim cum navali et pedestri exercitu contra filium egreditur. Duces autem totius milicie chelchiam et ananiam iudeos preposuit. pecunias multas. nepotesque suos. et testamenta apud eos commendans. Et cum audisset filium suum cum magna classe navium ad se venire navigasse: omnem expeditionem suam cleopatra in ptholomaide preposuit. Cumque eam ptholomaite non suscepissent. obsedit civitatem. Ptholomeus autem audiens matrem contra se venisse ad ptholomaida. festinavit ad egyptum putans eam subito sine militibus existentem occupare. sed spe sua deceptus est. Per idem tempus chelchias unus ex ducibus cleopatre circa inferiorem syriam ptholomeum persequens moritur. Cleopatra ergo cum audisset filium suum in egyptum venisse. et ab egyptiis non susceptum. eis misit statim milicie partem. que filium ptholomeum de egypto expelleret. Qui expulsus de egypto. iterum in gaza hyemabat. Interim autem cleopatra custodiam ptholomaidis cum civitate obsidione cepit. Ad quam cum alexander summa dona deportans venisset, dixissetque se mala a ptholomeo passum. refugiumque non alibi nisi apud eam habiturum. quidam de assidentibus suadebant cleopatre. ut provinciam iudeorum preoccupans obtineret eam. neque contempneret tantam opulentiam plebem iudeorum sibi subiectam. Ananias autem dux milicie genere iudeus dicebat eos contraria regine suadere, ut hominem post auxiliatorem suum privaret propria potestate; cum et cognatus ei esset. Predico namque tibi quia si eis consenseris, omnes iudeos inimicos habebis. Hec ananias dicebat. volens adiuvare alexandrum. Cleopatra autem suadente anania flectitur, ut alexandrum non lederet, et societatem cum eo composuit in scytopoli syrie. Alexander vero hac fiducia roboratus. exercitum statim contra celem syriam produxit. et expugnavit gadara x mensibus oppressam. et amathunta magnum propugnaculum habitantium super iordanem. Theodorus

autem qui zenonis possidebat in sparte iudeos invasit. et decem milia interfecit, sarcinasque alexandri diripuit. Alexander autem neque deli perturbatur. sed mox iuxta maritima loca direxit exercitum. et rafiam. et alchidonam expugnavit. quam postea herodes agrippiadem nominavit. Cum autem audisset ptholomeum a gaza ad cyprum redisse. matremque eius cleopatram ad egyptum reversam. gazeis irati quod priori tempore ptholomeum auxiliatorem vocassent. civitatem eorum possedit. et provinciam vastavit. Apollodotus autem dux gazeorum cum duobus milibus peregrinis. et x. milibus civium in exercitum iudeorum irruens. quamdiu dux erat gazei vincebant. arbitrantibus iudeis rursum ptholomeum supervenisse. Die autem facto cognoscentes iudei veritatem. gazeos invadunt. et prosternunt de eis mille homines. Gazei autem adhuc resistentibus et neque sue paras viris cadentibus, prius gessere prelium commune cum iudeis. et quicquid adversi accidisset. tolerare passi sunt. ne iudeis subicerentur. Spem et habebant gazei in rege arabum aretha. quem et sperabant in auxilium sui venire. Sed contigit antequam veniret in auxilium eorum apollodoto duce eorum perempto civitatem capi. Lisimachus enim frater eius interfecit eum. militesque congregans. civitatem alexandro et iudeis prodidit. Qui mox ingressi cum fuissent quieverunt. Post hec alexander milites gazeis immisit ut eos cruciarent. et per diversa loca prosternerent. Gazei autem non animas debiles sed paratas habentes. venientibus iudeis resistebant. sed et paucos eorum dilaniabant. alii vero desolati domos suas incendebant. ne aliqua spolia ibi iudei possent invenire. alii liberos suos cum uxoribus propriis manibus interficiebant. quatinus servitutem inimicorum vel taliter evitarent. Cumque quingenti viri ex primatibus eorum in templum apollinis confugissent. quorum consensu proditio erat facta. hos abstrahens alexander occidit. et civitatem post annum obsidione deponens hierosolima remeavit. Eodem tempore antiochus qui cyzicenus dicebatur moritur insidiis heracliani anno vite sue xl. nono. Post hec philippus frater eius cum imposuisset sibi diadema. in parte aliqua syrie regnabat. Ptholomeus vero lathyrus filius cleopatre quartum fratrem eorum demetrium qui eucerus dicebatur a gnido deducens in damasco regem ordinavit. Antiochus ergo pugnans contra hos duos fratres citius occiditur. Alexander igitur veniens hierosolima. seditione incurrit iudeorum. Nam in die qua festivitas tabernaculorum agebatur. cum super aram staret immolaturus. virgis cedrinis iaculabantur eum. Nam legitimum est apud iudeos in scenophegiis unumquemque portare virgam ex palmis cedrinis. Contumeliose et eum aggressi sunt. cum ingressi fuissent templum dicentes eum de captiva matre genitum. et honore sacrificii indignum. Alexander autem iratus vi milia de eis occidit. et pariete lignorum circa aram et sacrarium constituens usque ad altare in quo solis sacerdotibus licet ingredi. multitudinis introitum prohibebat. Post hec arabas et moabitas et galaaditidas vincens. tributa eis imposuit. et amathuntam expugnavit. non audente theodoro confligere cum eo. Et cum et expugnasset contra obidam regem arabum. occidit ex insidiis in altissima valle. iuxta galaaditidem. Et cum inde surgeret ad hierosolima super infelicitate sua habuit et propriam gentem iudeorum inimicam. Contra quos vi. annis litigans. occidit ex eis l. milia. Rogans autem eos ad ultimum ut odium quod in eum haberent solverent. illi magis horrebant eum propter ea que sibi fecerat mala. Cumque interrogasset eos quid vellent de se fieri. exclamaverunt omnes. Mori debes. Iudei ergo ab alexandro nimis afflicti. evocaverunt demetrium eucerum. ut eis auxiliaretur. Qui dum cum maximo exercitu pervenisset ad eos qui eum vocaverant. circa sycimam castrametatus est. Alexander conductis militibus vi. milibus ducentis. et iudeis xx. milibus qui ei favebant contra demetrium processit. Fuerunt autem demetrio equites tria milia. et pedites xl. milia. Multa ergo ex utraque parte gerebantur. et demetrius volebat seducere conductos milites alexandri. et ille econtra demetrio sociatos studebat avellere. Cumque neuter valeret persuadere et pugnam commisissent. vicit demetrius. et omnes alexandri conductos milites occidit. Et cum per montana fugeret alexander. misericordia tamen eius flexi colligunt ad eum sex milia iudeorum. et tunc quiescebat timore demetrius. Post discessum autem eius. produxit exercitum contra iudeos. Quos superans multos eorum occidit in bello. et quosdam eorum obsedit in quadam civitate conclusos. Quos capta civitate tenens duxit in hierosolima. et crudelissimam penam in eos exercuit. Nam dum cenaret cum concubinis suis in excellenti loco. crucifigi ex ipsis octingentos iussit. et filios eorum et uxores coram ipsis adhuc viventibus occidi. Hec ergo omnia alexander pulsione generis proprie faciebat. pro his que fecerunt ei mala. et quod demetrium alienigenam in auxilium contra se evocaverant. Iudei ergo propter nimiam crudelitatis exaggerationem quam in eos exercuerat alexander vocaverunt eum tracidam. Adversarii autem eius viii. milia eo reverso noctu fugaverunt. et quamdiu vixit alexander exulabant. Ita ergo alexander liberatus a seditione iudeorum. cum omni quiete in posterum regnavit. Demetrius autem qui iudeos adiuverat. cum a iudea in beroam descendisset. obsidebat philippum fratrem suum. cui x. milia peditum erant et mille equites. Straton ergo beroe tyrannus philippo auxilium prebebat et azizus rex arabum. et mitridates rex parthorum. Qui cum venissent cum multa expeditione et obsedissent demetrium intra castra. et sagittis et siti eum angustassent. compulerunt milites eius. ut eum traderent. Et cum eum cepissent. et provinciam depredassent. demetrium quidem mitridati regi parthorum dederunt. captivos vero antiochenos gratis antiochenis reddiderunt. Mitridates ergo rex parthorum accipiens demetrium in magno honore servavit usque ad vite eius terminum. et statim cum exercitu ad antiochiam processit. eamque tenens. syrie regno potitus est.

Post hec antiochus frater demetrii qui nuncupabatur liber pater sibi vendicans principatum venit ad damascum. ibique regnavit. Cumque contra arabas exercitum duceret. philippus frater eius ad damascum processit. Milesius autem qui custos arcis relictus fuerat in damasco. civitatem aperiens philippo tradidit. Ingratus autem erat philippus milesio. et ideo nullas grates referebat pro traditione civitatis. Quapropter milesius cum philippus quadam die exisset ad circum. claudens civitatem non permisit eum rursus intrare. et civitatem antiocho servavit. Qui cum veniens audisset quod gestum erat. exercitum produxit contra philippum. Aretas autem rex arabum. adiuvabat philippum. Cumque invicem pugnarent. rex arabum primum cedens. deinde ex improviso cum x. milibus equitum adveniens occasione antiochi fortiter debellans. ipsum occidit. et milites eius fugavit ad canan villam. ubi plurimi fame necati sunt. Ipse autem aretas regnavit in syria exceptus a damascenis.

Per idem tempus alexander cum iudeis invasit diam civitatem. et essamon tribus aggeribus circumdans pugnando cepit. Et inde pergens contra gaulam et seleuciam cum cepisset eas. subegit etiam vallem que antiochi dicitur. et castellum gamala. Et cum indigene demetrium ducem illorum locorum accusarent apud alexandrum. tunc indignatus dampnis eum affecit. Alexander autem tercio anno solvens expeditionem. ad hierosolima reversus est. Quem iudei grato animo susceperunt propter felicitatem eius. cum tamen in animo priora mala que eis fecerat recordarentur. Nam per felicitatem eius iudei syrorum et ydumeorum et fenicum civitates possidebant. et iuxta mare stratonis turrem. apolloniam. ioppen. iamniam. azotum. gazam. anthedonem. rafiam. rinocoruram. aboram. marissam. omnemque ydumeam. et samariam. et carmelum. et tabrium montem. scytopolim. gadaram. gaulanitidem. seleuciam. gabala. moabitidem. sebon. midabatem. bagronem. magam et onzora. ciliciam. aulonem. pellantem. Has omnes civitates alexander pugnando iudeis subiecit. Post hec autem idem alexander crapule nimium indulgens infirmitatem incidit. et tribus annis quartano typo laborans. nec sic tamen ab expeditione quiescebat. donec in laboribus exspiraret. dum castellum ragaba trans iordanem obsideret. Quem cum vidisset regina alexandra quam et frater eius aristobolus prius habuerat. mori esse vicinum. et nulla spe salutis haberi. deplorans futuram desolationem suam et filiorum ait ad eum. Cui me tam relinquis cum filiis. egentem auxiliis alterius. dum sic scias adversariam tibi gentem existere pro malis que eis olim irrogasti. Et tunc alexander persuasit ei mandata sua custodire. quatenus certa cum filiis teneret regnum. et ut mortem suam militibus celaret. usque quo castellum caperet. ut ad hierosolima victrix et splendidissima rediret. Post hec phariseis da potestatem. ut quicquid velint agant. quatinus illi te laudantes propter honorem sibi a te illatum. fidam tibi gentem constituant. Nam illi multum apud iudeos valent. et ledunt si que abhominantur. et prosunt cui amicantur. cum nimium eis a populo credatur. quecumque volunt de aliquo scelestissimum inferre. nam se ideo offendisse multitudinem aiebat. quod phariseos aliquando contristasset. Tu ergo inquit cum ad hierosolima perveneris. convocatis militibus eis meum corpus ostende. et permitte eis. qualiter velint in meo cadavere. sive contumeliose. sive insepultum relinquere. eo quod ante mala perpessi sunt. et quicquid in toto regno velint decernere. Quod si hec ad eos dixeris. ego quidem clariore dignior ab eis funere quam a te habebor. cum in post mortem maliciam non servent. et tu firmum conficies principatum. Hec cum alexander sue uxori alexandre persuasisset: mortuus est imperii sui xxvii. anno. etatis vero xl. nono. Alexandra autem uxor eius cum castellum milites cepisset: secundum mariti mandata phariseos alloquitur. et illorum potestati mariti corpus. et regni gubernationem commendat. et iram phariseorum quam in alexandrum habuerant extinxit. et eos amicos fideles sibi paravit. Pharisei ergo convocantes populum. res gestas alexandri explanaverunt. dicentes iustum et magnum regem perdidisse. et populo magnum luctum et mesticiam ex laudibus regis immiserunt. et exequias ei meliores quam ceteris regibus exhibuerunt.

Alexander autem moriens duos filios reliquit hyrcanum et aristobolum. uxori vero alexandre regni curam reliquit. Ex filiis autem eius hyrcanus rerum gubernationem ignorans. ociosam vitam elegerat. novissimus vero aristobolus efficax et audax erat. Alexandra autem mater eorum a populo diligebatur. eo quod videbatur contristari de quibus maritus eius peccasset. Ipsa ergo assumens hyrcanum filium suum. ordinavit eum principem sacerdotii propter etatem. magis autem propter innocentiam. et phariseos omnia que vellent facere permisit. et eis obedire multitudinem precepit. et leges secundum eorum voluntatem servari iussit. Regium autem nomen tantum ipsa ferebat. et omnem potestatem regni pharisei possidebant. Nam et transfugas reducebant. et ligatos solvebant. et nichil a dominis differebant. Regina autem secum conductos milites habens. et suas vires duplas ostendens. reges in circuitu positos capiebat. vel obsides ab eis missos. Pacem autem omnis provincia habebat. Pharisei ergo alexandram reginam flectere moliebantur. quatinus occideret consiliarios quondam alexandri mariti sui. Ex quibus statim ipsi occiderunt eum nomine diogenem. et alios multos. usquequo potentissimi eorum aulam intrarent cum aristobolo. cui molesta erant facta phariseorum. Cogitabat et quatenus occasione accepta matrem a regno deponeret. Audiens ergo aristobolus cum suis amicis matrem alexandram monebat eam de fide qua ipsis suo patri impendisset. et petebat ea ne omnino spe populi everteret. Nam cur fugimus adversariorum pericula. si domi abiuvimus illatione tamquam pecora sustinemus. Nam scias nos in hac crudelitate phariseorum si permanserint. voluntatem habere discedendi a provincia et te solam cum phariseis relinquere. Alexandra autem regina audiens hec verba a filio prolata. ad misericordiam mota est. Res autem illis contigit. dum ambitiose furentibus mulieri preter consuetudinem commisit regni habere moderamina. que insensata nesciebat quid ageret. Phariseis et custodiam castellorum commisit. preter hyrcaniam et alexandriam. et macheruntam ubi preciosissime res eius reposite erant. Non multo post filium suum aristobolum cum exercitu destinavit ad damascum. contra ptholomeum qui mineus dicebatur. Qui nichil studio dignum agere valentes. ad hierosolima reversi sunt. Eodem tempore nunciatur quod tygranis rex armenie cum trecentis milibus armatorum contra iudeam veniret. Quod nimis reginam et gentem iudeorum perterruit. tamen et dona multa et preciosissima ei per legatos destinavit. quem ptholomaida obsidentem invenerunt. Qui cum dona regine obtulissent. rogabant eum pro regina et pro gente iudeorum. Tygranis autem laudavit eam. quod ex longinquo ei legationem cum donis misisset. et spe bona eis promisit.

159.

Captam a ptholomaide nunciatum est tygranem quod nitridatis rex parthorum suam prouinciam inuasisset. Quod cum audisset tygranis reuersus est. Post hec cum regina alexandra inualitudine incidisset: placuit iuniori eius filio aristobolo rem publicam inuadere. et fratrem hyrcanum de regno pellere. Per noctem ergo cum uno famulo egressus perrexit ad castella ubi patris sui amici degebant. Timebat enim idem aristobolus. ne matre defuncta et phariseis dominantibus: omne genus suum periret. Vxori autem eius conscia erat huius consilii. quam domi cum sua generatione dimisit. Cumque primum uenisset in castellum gabadha ubi potentissimus galestus ei amicus erat. benigne ab eo susceptus est. Mater autem eius regina dum fugam eius audisset. et putaret eius rebellionem non contra se fieri. uenerunt qui nunciarent eum omnia castella cepisse. Tota gens iudeorum cum regina in magnis cepit esse terroribus. Nam audiebant non longe abesse aristobolum quin principatum inuaderet. et timebant ne ultionem exigeret de illatis sibi contumeliis. Capientes autem uxorem eius. et amicos eius. statuerunt eos in superiori custodia templi. Et cum multi frequenter nunciarent aristobolum regio circumdatum amicitia. intra xv. dies xxti duo loca occupasse. et multam miliciam congregasse a libano et traconitide. tunc seniores iudeorum cum hyrcano ad reginam intrantes petebant ut consilium ferret de rebus instantibus: Inhonestum enim putabant quamuis regina in egritudine laboraret. sine ea aliquod consilium capere: et clamitabant imminere sibi periculum. Cumque illa dixisset eos agere que sibi existimarent prodesse. cum haberent gentem ualidam. exercitum potentissimum. et pecuniarum copiam. sibi autem deficiente corpore. uanum esse pro talibus laborare. Hec cum dixisset regina alexandra. non multo post mortua est. anno nono regni sui. etatis uero lxx. tercio. mulier que debilitate sui sexus nunquam succubuit. et callida circa regni detentione. Et cum precelleret potentia principali. et nec bonum nec iustum attenderet. ad summam calamitatem negocia regni tandem perduxit. ut post multa pericula et labores potestatem quam possedit non multo tempore tracta cupiditate perderet. Preterea transfers enim in uniuersis sui generis potestatem qua habuit tradidit. et principatum gubernatione potentum amicorum priuauit. et multis miseriis regnum post mortem suam compleuit. preualas dispositiones. Sed quamuis hoc fecisset: gentem tamen quamdiu uixit. in pace rexit.

INCIPIT LIB. XIIII.

ALEXANDRE reginę morte in superiori uolumine demonstrata. sequentia referamus. nichil festinantes aliud nisi minime quicquam de rebus gestis memorie prudendo preterire. Nam qui conscribunt hystorias. et res ueteres indicant, oportet eos propter antiquitatem narrationi decus imponere. et explanationi rerum studere: propter legentes. quatinus cum aliqua gratia uel delectatione experientiam rerum possint concipere: Super omnia uero conscriptores debent et ueritatem dicere: ut rerum ignari possint credere lectioni. Centesima octogesima tercia olimpiade quinto ortensio. et quinto metello cretico consulibus: bellum contra hyrcanum aristobolus preparauit: pugnaque facta prope ierichonta. multi milites hyrcani ad fratrem eius aristobolum transfugierunt. Quo facto. hyrcanus ad arcem ubi uxor aristoboli et filii eius a matre quondam erant inclusi confugit. Cum aristobolus de reconciliatione uerba fecit ea conditione. ut ipse regnum teneret. ille autem priuatus uiueret possessione sua contentus. Cumque hec disposuissent. et in templo iusiurandum et dextras dedissent omni populo uidente discesserunt. aristobolus in aulam regiam. hyrcanus uero ut priuatus in aristoboli domum. Antipater igitur quidam genere ydumeus. amicus hyrcani. multas possidens pecunias. et uir efficax. aristobolo suspectus erat. propter hyrcanum. Nicolaus tamen damascenus ait. hunc genere nobilissimum iudeorum fuisse. ex illis qui ad iudeam de babilone reuersi sunt. Hec autem refert ob gratiam herodis filii eius. qui in regem iudeorum postea contigit fieri. de quo apto tempore dicemus. Hic ergo antipater cum eum alexander rex et regina alexandra ducem totius ydumee ordinassent. amicicias iniit cum finitimis arabis. et gazeis. et ascalonitis. maximis donis eos sibi coniungens. Et cum aristoboli potentiam formidaret: timens ne quid ab eo pateretur propter inimicicias. latenter excitat contra eum ualidissimos uiros. iniustum esse dicens negligere dum uiderent aristobulum iniquum principatum habere. fratremque eius potiorem eiectum. cum magis propter etatem imperium deberet. Detrahebatur et ad hyrcanum frequenter uitam eius periclitari. nisi prudendo fugeret: cum amici fratris eius nullum tempus pretermitterent: inquit nisi persuaderent eum interfici. quatinus firmum deinceps gereret principatum. His uerbis hyrcanus minime credebat. dum natura bonus esset. et accusatione facile non admitteret. Faciebat autem eum innocentia et mentis remissio. indebilis et inualidus putaretur. Aristobolus autem frater eius natura contrarii erat. cui erat facinorosus et arrogans. Antipater autem cum uideret hyrcanum non admittere sua uerba. nullatenus parcebat singulis diebus accusationes de aristobolo fratre illi ingerere: tamquam eum interficere uellet. Quem uix tandem impulit ad arethan arabum regem confugere: quem promittebat ei auxiliatorem fore uenturum. Igitur cum hec audisset hyrcanus arbitratus prodesse sibi ad finitimam iudeę arabiam discedere. premittit antipatrum ad regem arabum. ut fidem ab eo acciperet. quod refugientem ad se non traderet inimicis. Et cum accepisset fidem antipater. ad hyrcanum hierosolimam remeauit. Post hec hyrcanus cum antipatro noctu de ciuitate egreditur. Cumque multam uiam fecissent ad petram ciuitatem peruenerunt. ubi palacium erat arethe regis. Antipater autem rogabat arethan regem arabum. ut hyrcanum ad iudeam reduceret. et hoc singulis diebus sine ulla intermissione faciebat. Donis etiam promittens flectit arethan. Hyrcanus quoque pollicebatur arethe. si restitueret eum patrie et regno. omnem terram et x. ciuitates quas sibi pater alexander ab arabis acceperat redderet. Fuerunt autem medaba. labias. nabalota. arabata. galathone. zahara. morus lungon. edissa. ribdalusa. oritibo. Cumque rex arabum has promissiones audisset. contra aristobolum perduxit l. milia equitum et peditum. Et cum uicisset aristobolum in bello. et multi post uictoriam ad hyrcanum refugissent, desolatus aristobolus ad hierosolimam secessit. Rex autem arabum sumens exercitum et applicans ad templum. aristobolum obsidebat. Soli enim sacerdotes cum aristobolo permansere. Arethas autem rex arabum cum exercitu suo fortiter obsidionem imminebat. Ad peruenit hac celebratio azimorum que pascha dicitur. et probatissimi iudeorum per uniuersa relinquentes in egyptum recesserunt. Onias uero quidam uir iustus deoque amabilis. qui quondam dum non plueret orauit deum quatinus solueret siccitatem. et deus eum exaudiens pluit, hic dum in hac seditione se celaret. iudei extrahentes eum in exercitu statuerunt. petentes ut similiter contra aristobolum multitudinem ut soluerent. sicut soluta est siccitas. Cumque diu resistere excusaret. a populo compulsus in medio stans: ita orauit dicens. Deus omnium rex. quia hii qui mecum hic consistunt. tuus populus est. et qui obsident. ab eis tui sacerdotes sunt. peto ut neque istos exaudias. contra illos petentes. neque illos contra hos orantes. Cumque hec dixisset. iudei nequam interfecerunt eum. Deus autem ab eis ultionem crudelitatis exegit. pro morte oniae. Nam obsessis sacerdotibus: et aristobolo celebratio paschę peruenit. in qua solemnes multitudines deo immolationes offerre. Cumque indigerent uictimis in ea uicinitate sociorum aristoboli. et peterent iudeos ut peccatoris acciperent quantas uellent pecunias. tunc ille mille dragmas dari pro singulo capite sibi dixerunt. Cumque libenter aristobolus et sacerdotes permisissent. primi eos pecunias deposuerunt. Quas illi cum cepissent. neque tamen uictimas reddiderunt. sed maliuolentia tracti. fidei transgressores et impietatem contra deum per fraudationem hostiarum exercuerunt. Sacerdotes autem orauerunt ad deum. quatinus hec illis non impune cederent. Deus autem non remoratus penam. per cellam uehementem acerrimamque in sua tota prouincie mittens consumpsit eos. ita ut modius tritici xi. dragmis emeretur.

Interea pompeius dum in armenia tygranem debellaret. scaurum ad syriam cum exercitu destinauit. Qui cum lolium et metellum cepisset: et in ciuitatem damascum uenisset: exinde in iudeam perrexit. Quo cum uenisset: uenerunt legati hyrcani et aristoboli petentes auxilia. Et dum aristobolus promisisset quadringenta talenta. et in hominibus hec eadem hyrcanus offerret: scaurus magis aristoboli promissa suscepit. Nam aristobolus ei uidebatur diues et magnanimus. hyrcanus autem pauper et tenax. et de pecuniis perfidam promissione portendebat. Scaurus ergo flexus pecuniis aristoboli. soluit obsidione. precipiens arethe arabum regi recedere: ne romanis hostis appareret. Scaurus autem ad damascum rediit. Aristobolus autem cum multis uiribus contra aretham et hyrcanum parauit exercitum. Cum quibus confligens circa locum qui capiton dicitur. uicit eos. et multa milia hostium prostrauit. inter quos et celafon dicitur antipatri occidisse. Sed non multo post cum pompeius in damascum uenisset: et inferiorem syriam peragrasset: uenerunt ad eum legati ab egypto. et syria. et iudea deportantes ei dona maxima. Aristobolus autem miserat ei coronam auream quingentorum talentorum. in qua facte erant uites et horti aurei. quem nominabant terpnon. id est delectabile. Hoc donum ego quoque uidi in templo rome capitolini iouis sacratum fuisse: titulum habens aristoboli filii alexandri quod estimatum est quingentis talentis. Interiecto uero tempore uenerunt ad pompeium legati. idem antipater pro hyrcano. et nicodemus pro aristobolo. qui accusabat gabinium et scaurum. quod pecunias ab hyrcano suscepissent. unus ccc. talenta. alius quadringenta. Tunc pompeius iussit duos fratres certantes uenire ad damascum. instante tempore ueris. Congregans autem pompeius apamenum exercitum de locis hiemalibus: ad damascum properauit. Qui in transitu suo mox apamenam arcem euertit. quam antiochus cizicenus munierat. Post hec considerauit prouinciam ptholomei minei uiri maliuoli. et pene deteriori dionisio tripolitano. qui tum securi fuerat percussus. Et dum eum morte dignum pompeius inuenisset. accepit ab eo mille talentas. quod ad stipendium suis militibus donauit. absoluit eum a morte. Post hec lysiade oppidum cepit: ubi silas iudeus tyrannus erat. Cumque ciuitates helyopolim et chalcidem transisset: in medio positum montem ascendit. et sic ad damascum peruenit. ubi autem eum duo fratres hyrcanus et aristobolus unaque cum suis adiutoribus uenerunt. Hyrcanus ergo accusabat fratrem suum aristobolum quod secetate maiore regno priuasset. et partem paruam prouincie ab eo sibi datam teneret. et ab illo uiolentia cepisse confirmans. necnon et incursione contra finitimos. et latrocinia illum perpetrare criminabatur. et neque genti iudeorum a se nisi per illius uiolentiam discessisse: Cui hoc dicenti testimonium plus mille optimates iudei perhibebant antipatro suadente. Aristobolus autem dicebat se ideo illum regno priuasse propter naturale et inefficacem segniciem. per quam contemptibilis omnibus uidebatur. et se non tantum pro regni ambitione suscepisse principatum. quantum metu. ne forte ad alios migraret. et se appellari regem patris sui nuncupatione. Testes autem habebat iuuenes peruersissimos. quorum cultus purpure. uel come. et faleris. aliisque ornatus sic stipabatur. ut non ad iudicium intrare: sed ad pompam procedere putaretur. Pompeius autem cum hec omnia audisset. culpauit aristobolum de uiolentia. dimisit eos. leniter allocutus. Nam dixit ad prouinciam eorum se uenturum. quo certa singula posset agnoscere. cum nabutheorum prouinciam primum perdere. Interim autem eos pacem habere precepit. et aristobolo blandiebatur: ne prouinciam sibi rebellare faceret. Aristobolus ergo a pompeio regressus nec aliquid eorum que ille monuerat curans. in delon ciuitatem peruenit. et exinde in iudeam perrexit. Qua propter iratus pompeius. expeditionem quam contra nabutheos parauerat in damasco. cum legionibus romanorum contra aristobolum perduxit. Cumque pellam et scytopolim transisset: in coreas peruenit. que est initium iudeę mediterranee. Vbi munitissimum oppidum sup monte positum uidetur alexandrium nomine in quod aristobolus confugerat. Tunc pompeius destinans ad eum iussit descendere. et ad se uenire. Cumque ueniens disputasset contra fratrem de principatu. rursus in oppidum pompeio concedente discessit. et hoc bis et tercio fecit. Spem sentiens regni obtinere. ad omnia que pompeius precipiebat obedire se simulabat.

donec recederet a duminumma sua. timens ne regnu prius hyrcan' hi possideret. Pompei' au cum iussisset ei ut castella traderet. & custodib; ipsoru propria manu scriberet. quam cum suscepissent, noluit ei aristobolus i hac re obedire. Descendens au aristobolus ad hierosolima bellum cont pompeiu parauit. Et cum cont eum & pompei' exercitu duceret. quida ex ponto ueniens nunciauit mitridate' haustoue neatum defunctu. quod illi farnaces filius suus confecerat. Cumq; i iericho castra posuisset. ubi maxime nascit oppobalsamum cui' flos cum acuto lapide incisus fuerit distillat. mane ad hierosolima ascendit. Hac uidens aristobolus. penitens ad eu descendit. pecunias pmittens. & rogabat ut a bello desineret. que uellet cum pace disponeret. Pompeius au ueniam ei petenti tribuit. & eo retento misit statim gabinium cu militib; in ciuitate ut pecunias pmissas acciperet. Illi au qui in ciuitate erant. negatis pecuniis gabinium de ciuitate expulerunt. Quapropt pompei' iratus. aristobolum redusit in carcere. & ciuitate hierosolima undiq; munitam preter septentrionale parte obsedit. Circuiebat enim ea uallis latissima. & altissima. int templu concludens lapideo muro firmissime constructu. Seditio tam int hominum de reb; psentib; erat. quib; da suadentib; pompeio tradi ciuitate. socii u aristoboli excludere eum. & repugnare suadebant. Et cum pompeius foras instans ciuitatem cepisset. socii aristoboli in templum fugiere. & alii pompeiu susceperunt. & aulam ei tradiderunt. Pompeius au pisone cu exercitu destinauit. ipse au templum obsidebat. & pacifica uba in templo conclusis offerebat. Et cum n attenderent uerba ei. loca iuxta templum posita circumdedit. hyrcano se omnib; adiuuante. Pompei' au mane circa templum a parte aquilonis. unde eos expugnare poterat. milites collocauit. fuerant itaq; p illam parte turres altissime. & fosse altissime. que ualle circu dabant. Ponte itaq; deciso. munitior locus uidebat. In qua pompei' cu aggere in circuitu romanis silua incidentib; imponeret. & in deret satis fossam coequata. machinamta t instrumenta bellica supimposuit. Sed si nob patrium n fuisset vii. die uacare. nullaten romani aggere construere iudeis repugnantib; potuissent. Nam bellantib; & occidentib; resistere nob lex pcepit. si quid u aliud contra nos adusarii uelint facere. nulla nob dat licentia sabbatis eos phibere. Quapropt n certantib; iudeis. nec man armantib; romanis licuit machinamta fabricare. quib; postero die utebant. Vn potest nri erga dm pietas legu q; custodia cognosci. qd nullo timore obsidionis ad immolandu impediti fuissent. s; in die scdo mane & circa nona sup aram immolabant. & neq; in afflictione belli sacrificium remittebant. Nam cu capta fuisset ciuitas. tercio mense ieiunioru. centesima septuagesima olimpiade. gaio. antonio & marco. tullio. cicerone consulib; hostes templu ingssi. cunctos pemere. Qui sacrificiis occupati. nullatenus sacrificia rupere. 7 nec timore anime contribati. nec dolore mori tenuiu st expulsi. s; omnia uoluerunt circa ipsas aras pati. putantes meli' ee mori. qm sacficia imperfecta relinquere. Hanc au n ee laudem mendace. p qm' in ea pietas appareat. s; ueru extitisse cuncti testant. qui pompeii gesta conscribt. Ac cu machinamentu pmum irruentum a pompeio ciuitati afuisset. maxima turris commota cecidit. & apuit parte templi p quam hostes irrupere. quoru prim' cornelius faustus sylle filius cum suis militib; sup muru ascendit. Post eum & p alteram parte furi centurio cu suis inuasit. in medio uero flauius & ipse centurio cum turba fortissima. Tunc omnia iudeoru cede complebant. quidam u a romanis. alii u semet ipsos occidebant. alii sese p pcipitii flamis int domos iniciebant. n ualentes uiolentiam sustinere. Cumq; iudeoru pstrati fuissent xii. duo milia. romanoru u pauci. capit' etia absalom patruus aristoboli. Non parua ee in templo commissa st. Dum ea que priori tempore inuisibilia & inaccessibilia erant adisset pompei'. & cu cum multis uidissent. que n licebat n sacdotib; intueri. Inuenerit au mensa aurea. & candelabra. & libatoria n pauca & aromata. & i thesauris sacras pecunias duo milia talenta. Quas pompei' contingere noluit ppt pietate. & hi dignum sua uirtute opus fecit. Nam ministris templi pcepit illud purgare. & legitimas hostias dno offerre. Hyrcano qq; fratri aristoboli principatu sacdotii donauit. eo qd illi ualde apparuisset. & puinciales phibuit aristobolo auxilium ferre. & auctores belli securi peussit. Faustum u cum aliis q uirilit ciuitatem cepant. pmis dignis honorauit. Hierosolima q qq; sub conditione fiscalium romanis subdidit. Ciuitates etiam q's prius iudei de inferiori syria ablatas subegerant. sub suo principatu ee constituit. & gentem iudeam pri' nimis extensam. intra suos fines constrinxit. Gadara au ciuitate' diruta reedificauit. dans eam demetrio suo liberto. reliqs au ioppen & scytopolim. & hella. & dion. & samariam. & marissam. & azotum. & iamnia. & arethusam. habitatorib; priorib; reddidit. Gaza u maritima. & doram. & stratonis turre. cu pompei' liberas reliquisset. a puincia discessit. Horu g omniu maloru in hierosolimis auctores extiterunt hyrcanus & aristobolus cum inuice pugnarent. Ita & te libtate deposuere. & subiecti facti sumus romanis. & puincia qm a syris ablata armis possidebam. hanc syris compulsi sumus denuo restituere. & insup plus x. milia talenta in pauco tempore romani a nob exigere. & regnum qd antiq sedm generatione principib; dabat. populare factu e. De his igit postea dicem. Pompei' au cum inferiore syria usq; ad eufraten & egypti scauro tradidisset. & duas legiones romanas. p ciliciam romam prexit. Ducebat au secum aristobolum cum duab; filiab; & duab filiis. Quoru unus alexander euasit. alt au antigon cum patre & sororib; deportat est. 7

Scaurus g cum exercitu pduxisset contra petram arabie ciuitatem. ppt difficultate ciuitatis puincia uastabat. Exercitu au romano fame fatigato. antipat 7 hyrcan' tritici & q'cumq; erant necessaria eis destinabant. Scaurus aute mittens legatos ad rege arabum fec cum eo amicicias. & ita sedauit bellum. Post h alexander filius aristoboli a romanis fugiens. iudeam inuasit. Hyrcan' aute nullaten ualebat uirib; suis resistere. cum & muru hierosolimoru erigere festinaret. Circuiens & puinciam. multos iudeoru armauit. & in breui qm sperabat collegit x. milia peditres. & mille qugentos equites. & alexandrum castellum & macheruntta cepit. Cont que gabinius dux exercit romanoru cum milib; ueniebat. cum ia marcum. antoniu cum romanis pmisisset. Quib; hyrcan' & antipat amicus ei cu iudeoru unis associat est. Alexander au ppe hierosolima accessit. ubi cum hostib; plio facto romani pemere circa mil iudeoru. Gabini' aute cu ad alexandriu castellum uenisset. inuitabat conclusos ad pace. & uenia de priorib; suis delictis pollicebat eis. Vbi cum plures hostium foras uallu starent. marcus antoni' forat decertans multos pstrauit. Gabini' u relinquens ibi exercit parte. ipse reliqua iudea circuibat. 7 quantas inuenisset dirutas ciuitates renouari pcepit. & ita omis gabinii pcepi ciuitates obediebant. Reuertens au ad alexandrium castellum. obsidebat illud. Ad qm alexander legatos destinauit uenia s de priorib; comissis postulans. & tradere castella hyrcania 7 macheruntam. & alexandrium pollicet. Que gabini' accepta statu euertit. Post h hyrcanum ad hierosolima redux habituru templi diligentia. Gabini' qq; quinq; curias constituit. equalib; turmis gente iudeoru diuisit. quarum una in hierosolimis degebat. alia in gadaris. tcia in amathunthe. quarta i iericonte. quinta in sefforis galilee. qui a regia potestate liberi. sub optimatum gubnatione uiuebant. Eo tempore cu aristobolus de roma ad iudea confugisset. & alexandrium castellu nup dirutu renouare desideraret. gabini' milites cu ducib; sisinno & antonio & seruilio misit. qui eu phiberent reconstruere castellum. & ipsum simul capient. Multi tam iudeoru ad aristobolum confluebant ppt uetere ei gl'am nouis reb; studentes. nec n & pitholaus dux hierosolimoru cu mille uiris ad eu uenit. Qui tam inermes erant. quos decreuit in macherunte ponere. Aristobolus g q armis i opes erant dimisit. armatoru au octo milia habens. p rexit ad bellum. Quos romani fortit inuadentes plio facto uicerunt. & licet iudei ppensius decertarent. tam atrocitate hostium. ad fugam conuaunt. & q nq; milia ex eis pstrauerunt. reliq dispsi ucumq q; ualuit p fuga sibi salute quesiuit. Aristobolus au cum plus mille uiris in macherunte munitissimu oppidu recessit. Cumq; ita male pugnasset. tam adhuc spe habens p duos dies obsidioni resistebat. & multis p fossus uulnerib; cu antigono filio qui secu de roma fugerat. ad gabinium uenit. Aristobolus g his casib; usus. rursus ad romam mittit. & ibi ligatus tenebat. cum regnu & principatum sacdotii. trib; annis & sex mensib; gessisset. clarus & magnanim. Gabinio au scribente. filios ei senat matri remisit. eo qd fauerent romanis. Gabini' au cum contra parthos exercitum duxisset. & eufraten fluuiu transisset. placuit ei ad egyptum uenire. Cui militib; antipat amicus hyrcani triticu. arma. & pecunias ministrauit. & iudeos ppe pelusium auxiliatores ei effecit. Cumq; ex egypto remeasset. & ad syria puenisset. seditione iudeoru inualescente inuenit. Siquidem alexander aristoboli filius. recipiens rursus p uiolentiam principatu. multos iudeoru ab hyrcano subtrahens. omis romanos qs inueniebat occidebat. Gabini' au h audiens. misit antipatru ad illos q talia faciebant ut eoru amentiam sedaret. & ad meliora conuerteret. Qui cu uenisset. multos eos castigauit. & ad competentia restituit. alexandrum au comprehendere n potuit. dum haberet secu xxx. milia iudeoru. Cum hic igit alexander cont gabiniu & romanos confligens uincitur. x. milib; de suis iuxta itabrium montem pstratis. Post h gabini' dum disposuisset hierosolimoru ciuitate. antipat obediens uoluntati. contra nabutheos expeditione parauit. Quos cum inpugnauisset. parthoru trans fugas mitridatem & orsanem dimisit. qui fro et n secreta. ad ppos remeare.

160.

Gabini' g cum opa maxima t clarissima in multis expeditionib; fecisset. roma redit. crasso tradens ducatu. Crassus au cum contra parthos pugnasset. ad iudea puenit. & pecunias templi quas pompeius n tetigerat. duo milia talenta abstulit. & totum reliquu auru usq; ad octo milia talenta. Tulit & trabem aurea uersatilem ccc. minas pensante. Mna u apud nos due & semis libre estimant. Tradidit u ei hanc trabem custos pecuniaru eleazarus nomine. sacdos n maliuolo animo. ita bonus & iust erat. Nam dum ei comissa fuisset custodia ueloru templi. que mira pulchritudine & constructione pciosissima resplendebant in hac trabe pendentia. & crassum uidisset auferre uelle cuncta ornamenta templi. auream ei trabem p omnium redemptione ornamtoru pstitit. dum & iurantu ab eo accepisset. nichil aliud a templo tollendu. s; solo auro contentum ee uelle ab eo s in trabe dato. i quo multu pondus auri posset i ue [illegible] niret. Nam eande trabe alia lignea circu dabat. & ideo latebat. Crassus g licet iurasset. nichil aliud de templo tollere. tam post accepta trabe contra susceptu iusiurandum. de auro templi abstulit. Nullus g miret qd tante diuitie i nro templo fuissent. dum has omis p diuersam tram iudei dm colentes ibi obtulissent. Nam egypt & cyrenea dum unum haberent regnum. omne conuisatione nram imitate st. ita ut sepatim nra uterent. & ideo pecunias congregantes in hierosolima mittebant. Crassus au cu in iudea omnia disposuisset. qmadmodu uellet. cont parthos egredit. Vbi cum toto suo defecit exercitu. & cassi ei a romanis successor dat. Qui cum ad syria uenisset. & uindicasset eam ex incursionib; parthicis. q p crassi deuictione audaciores fuerant. rursus ad tyrum puenit. 7 exinde ad iudea ascendit. Tharicheam uero ciuitate in

uadens statim proditus est. et xxx. milia iudeorum captiuauit. pitholaum et fautorem aristoboli cepit. interfecitque eum pater. Ide enim antipater multum apud cassium ualebat. Vnde meis et amicus existens. coniunxit sibi ex eis uxorem nobilissimam nomine cyprin. ex qua iiii. filios procreauit; faselum et herodem. qui postea rex fuit. et iosippum et feroram. et filiam salomen. Antipater [illegible] aliis poten[illegible] cassium amicicias copulasset; arabo et se copulauit. Cui et filios suos dum debellaret commendauit.

Interiecto uero tempore cum cesar romam teneret. post pompeium et senatus fugam. soluens a uinculis aristobolum misit eum ad syriam duas ei legiones tradens. quam parata illi faceret in iudea. Aristobolus autem potentia a cesare donata. minime potitus est; Nam pompeiani preoccupantes. ueneno eum corrupere; et sepeliere eum socii cesaris. Multo autem tempore ibi iacuit. usque quo antonius eius corpus ad iudeam remitteret. et in regiis monumentis poneret. Scipio autem mandauit pompeio. ut alexandrum quoque filium aristoboli occideret. Quem pompeius statim securi percussit; Quo in antiochia defuncto. ptholomeus minei tyrannus chalcidis direxit filium suum philippionem ad uxorem aristoboli in ascalonem. et iussit eam sibi destinare filium suum antigonum cum eius sororibus; E quibus philippion cum unam dilexisset. uxorem eam duxit. Quem postea pater suus occidens. duxit uxorem filii nationali iure. et fratribus eius prouidentiam inpendebat. Post mortem uero pompeii dum cesar contra egyptum pugnaret. antipater iudeorum potentissimus. et hyrcanus multum utiles romanis fuerunt. Nam mitridates pergamenus dux cesaris. dum per orientem transiret. et minime potuisset per pelusium iter facere. et in ascalone moraretur. hyrcanus et antipater tria milia iudeorum armatos ei addidere; et arabas et syros rogauere; ut partes cesaris adiuuarent. Mitridates autem surgens cum hac multitudine. ad pelusium cum iter egypti peruenit. Et cum eum non suscepissent. ciuitatem obsedit. Cuius partem muri antipater maxima uirtute primus deiecit; et reliquis uiam parauit; et ingrediendi ciuitatem. et pelusium ita uastatur. Mitridates autem surgens cum antipatro et hyrcano. et reliquo exercitu. egyptum deuastabat. Egyptii autem hec audientes. congregato exercitu occurrere ei. Mitridates autem castra contra eos posuit in loco qui dicitur delta. et confligit cum hostibus; Habebat autem dextrum cornu mitridates. leuum autem antipater. Prelio ergo commisso inclinatur cornu quo mitridates pugnabat. Qui nimium periclitatus esset. nisi antipater per ripam fluuii cum suis militibus currens. deuictis iam aduersariis. a mortis eum periculo liberasset. Nam uictores egyptios ad fugam conuertens. et prosequens castra eorum deuastauit. et mitridatem fugientem reuocauit. cum multa [illegible] octingenta occidere. antipater uero lxxx. Postquam uero mitridates cesari demandasset. uictoriam simul et salutem quam per antipatrum meruisset. cesar intantum antipatrum dilexit. ut uteretur eo per omnia belli pericula. [illegible] antipatrum semper [illegible] congerebat. Cesar uero bello finito cum in syriam nauigasset; suadente antipatro hyrcanum in principatu confirmauit; ipsum uero antipatrum ciuem romanum sine censu constituit. Eo tempore ueniens antigonus aristoboli filius ad cesarem. patris sui calamitatem deflens queritur patrem ipsum ueneno fuisse extinctum. et fratrem suum securi a scipione percussum. et petebat sibi misereri a regno depulso. Accusabat etiam hyrcanum et antipatrum quod male gentem regerent. et in se crudeliter egissent. Antipater autem cum affuisset. satisfaciebat de illatis sibi criminibus; et dicebat antigonum cum suis romanis rebellem existere. et iuste aristobolum mortuum esse. fratrem uero eius latrocinii causa. meritam sententiam a scipione sumpsisse. Et cum hec antipater coram cesare dixisset; cesar antipatro omnem potestatem quam uellet eligere donauit; et uicarium eum totius iudee constituit. Hyrcanoque concessit patrie ciuitatis muros reconstruere. qui adhuc diruti iacebant; ex quo eos pompeius deposuerat. Cesar autem cum iudeam disposuisset; in syriam nauigauit. Antipater autem ut cesarem ad syriam deduxit; ad iudeam reuertitur. et statim muros cum hyrcano a pompeio dirutos reconstruxit. seditioneque prouincialium sedauit in minationibus; simul et suasionibus dicens. Si quis hyrcano consenserit. feliciter uitam suam poterit peragere; qui uero bellare uoluerit. luctu probabitur et me et hyrcanum tyrannos pro dominis senties. romanos uero et cesarem preceptoribus auaros hostes. nam minime patiuntur amouere que ipsi principem constituerint.

Ecce antipater uidisset hyrcanum tardum et segnem. [illegible] filium suum faselum ducem in hierosolimis ordinauit. secundum uero herodem galilee tenere constituit. omnino adhuc iuuenem. nam xv. annorum erat. Cui nichil obfuit iuuentus dum prudentiam super etatem haberet. ita cum occasionem inuenisset. statim ad uirtutis ostentationem prorupit; Nam chechiam principem latronum qui syriam cum magna turba uexabat comprehensum fecit interimi cum multis latronibus; Quo facto. nimium a syris amplectitur. et in amore ei exarserunt; quod a latronibus terram eorum liberasset; et laudabant eum per ci[uitates] [illegible] et uicos. Vnde et sexto cesari cognato magni [illegible] cesaris. cum tota regione syriam amicus factus est. Et cum ex his factis herodis inuidia frem[illegible] eius faselum apprehendisse. studuit et ipse non minor in eadem gloria reperiri. et ideo hierosolimitas fauore sibi parabat. et negocia eorum benigne tractabat. et ita ab omni gente tamquam dominus honorabatur. Potentissimi uero iudeorum antipatrum uidentes cum filiis ita extolli per fauorem gentis et reditus iudee. et pecunias hyrcani. nimis inuidebant ei. Vnde et manifeste antipatrum accusabant; dicentes ad hyrcanum. Usque quo istos patieris nomen regni possidere. Sed nec estimes sine tuo periculo terminari quod antipater et filii eius tota auctoritate [illegible] et hec sine tuis iussionibus disponant. Nam herodes filius eius nostram legem transgressus est. que prohibet hominem occidi licet malignus sit. nisi prius in concilio condempnatus sit. Ille autem dum nullam a te suscepisset potestatem. occidit chechiam et eius socios. Quem cum hyrcanus audisset. ad iram flectitur. Plus autem irritauerunt eum fratres eorum quos herodes occiderat. qui per singulos dies in templo cum peterent ut herodes ad concilium de actis suis redderet rationem. Commotus grauiter hyrcanus herodem iussit [illegible] satisfacturum de criminibus sibi illatis. Herodes autem suasionibus patris impulsus uenit. Nam sicut preceptum erat non priuatus. sed cum turba et custodia corporis armatus. Herodes autem galileam disponens. et paratam militum manum [illegible] dat. uenit in iudeam. ita ut nec terribilis uideretur hyrcano cum tanta turba ueniens. nec nudus et inermis coram iudicibus astaret. Sextus et syrie rector scripsit hyrcano supplicans ut liberaret a iudicio herodem. Concilio autem facto cum herodes in medio una cum suis militibus astitisset; omnes perterriti nec ausus est aliquis ex his eum accusare. qui primi contra eum [illegible] sed omnes subquieti et silentio rei exitum [illegible] Qui cum ita sederent tacentes. unus quidam nomine sameas uir iustus surgens ita locutus est. Viri iudices et tu rex. non hic ideo ad iudicium a uobis uocatus ita astare sicut lex nostra docet. Omnis enim quicumque in hoc iudicium [illegible] uenerit humiliter assistit misericordiam a uobis expetens capillis plexis et ueste nigra indutus. hic autem herodes [illegible] reus et pro homicidio satisfacturus astat purpura indutus et caput ornatum habens in compositione crinium. stipatusque armis ut si secundum legem condempnatus fuerit nos occidere [illegible] ipse uero uim faciens [illegible] liberetur. Et herodem quidem non culpabo. siquidem commodum suum plusquam legem facit. sed uos et regem accuso. qui tanta ei [illegible] dedistis. Scito tamen maiorem esse deum quam hunc. Qu[illegible] amore [illegible] et rectoris syrie et amore hyrcani non [illegible] uos et ipsum regem torquebit. Nichil autem h[illegible] Nam herodes cum regnum accepisset; omnes occidit [illegible] inuentus cum ipso hyrcano preter sameam quem in uita [illegible] bat. propter iustitiam eius. Concilium uero ita finiuit. Nam hyrcanus cum uidisset iudices propensiores ad necem herodis. iudicium in posterum diem distulit. Et mittens ad herodem furtim persuasit ei ciuitatem relinquere. et periculum deuitare; Herodes autem fugiens in damascum ad sextum cesarem peruenit. et ita apud se decreuit. ut si uocaretur ad iudicium non obediret.

Indignabantur autem iudices hyrcano dicentes. quia hec omnia ex sua segnicie prouenerint.

Et cum sextus cesar herodem ducem inferioris syrie ordinasset; nam hoc ei pecuniis uendidit. hyrcanus timebat ne quando contra se exercitum duceret. Non multis autem diebus [illegible] hoc euenit. Herodes enim ad usus eum expeditionem ducens irascebatur eo quod ad iudicium eius uocatus fuisset. Prohibuere tamen eum obuiam uenientes pater antipater et frater faselus impetumque eius retinuere rogantes ne accederet contra hierosolima. nec aliquid malum contra eos faceret. quod concessere ei ad talem dignitatem peruenire. Deprecabantur etiam ut [illegible] deponeret. nec tanta dolore considerare. ut se saluum [illegible] existeret. animaduertendo quod bellorum casus deus disponat. Qua propter uictoriam non omnino sperare [illegible] expugnando [illegible] quem multi ei profuisse [illegible] aduersi. sed per maliuolos suasores accusatus fuisset. Flexus his uerbis herodes et arbitratus satis sibi fuisse quod suam fortitudinem genti monstrasset; reuersus est. Pro iudea uero taliter se res habebat. Cesar autem cum romam uenisset. parabat ad affricam nauigare; quatinus scipionem et catonem expugnaret. Eo quoque [illegible] seditione per syriam hac occasione contigit fieri. Bassus cecilius pompeianorum partium fautor. insidias sexto cesari faciens interfecit eum. ipse uero cum suis militibus rerum gubernacula tenuit. Tunc et maximum bellum circa apamiam commissum est cum ducibus cesarianis. Quibus et antipater auxilia cum filiis destinauit. memoriam habens beneficiorum cesaris. quapropter et punire peremptores eius iustum putauit. Bellum autem cum traheretur. marcus uenit a roma ad sexti successionem. Cesar autem interficitur a cassio et bruto in senatu. cum principatum tenuisset tribus annis et mensibus sex. quod per alios scriptores scriptum est. Post cesaris autem interitionem cum bellum conflatum fuisset principibus romanorum. pro exercitu congregando dispersis cassius ad syriam peruenit. Qui cum apamenum exercitum accepisset obsidionem soluens ambos sibi coniungit bassum et marcum. et ciuitates circuiendo. milites cum armis conglomerabat. et fiscalia grauia eis imponebat. a iudea uero plusquam septingenta talenta pecuniarum exegit. Antipater autem cum uidisset in maximo timore et turba negocia constituta. diuidit pecuniarum exactiones [illegible] filio eas tradens. et herodi [illegible] difficilius putabat. reliquas uero aliis precepit colligere. Cumque in primis herodes a galilea collegisset. quod ei permissa erant statuta. inter necessarios amicos a cassio recipitur. Nam statuerat idem herodes romanis obsequi. et fauorem eorum sibi laboribus aliens[illegible] parare. Alii autem peccatores ipsas ciuitates cum habitatoribus uendebant. Quarum cassius iiii. maximas captiuauit; id est gofna et amatuntheam. et libdam. et thamnam. et etiam malichum tyrannum pene occiderat. nisi hyrcanus per antipatrum c. talenta de suo ei misisset; et ita impetum eius fregisset. Sed cum cassius cum multis pecuniis a iudea discessisset; malichus insidias antipatro parabat. Quod uero antipater intelligens discessit trans iordanem. ubi exercitum prouincialem congregauit. Malichus autem callidus existens. iureiurando dicebat se insidias ipsi uel filiis eius non fecisse. sed nec in animo cogitasse. Vnde reconciliatus est cum antipatro. Et cum marcus syriam percurreret. audiuit nouis rebus per iudeam malichum studere. uenit quatinus eum interficeret. Quod pene contigisset. nisi antipater petendo eum liberasset; nesciens miser quod interfectorem suum per ea liberaret. Igitur cassius et marcus exercitu congregato. herodem totius syrie ducem ordinauerunt. et naues ei cum toto exercitu commendantes. promiserunt etiam regem iudee eum post bellum ordinare quod contra antonium et iuuenem cesarem octouianum imminere. Malichus aptum tempus se habere putans. antipatrum extinguere cogitabat. Cuique pincernam eius pecuniis redemisset; ueneno eum interfecit. et milites armatos habens ciuitatem obtinuit. Antipater uero uitam summis laboribus et calliditate patriam protegens. fine ita inuenit. iiii. filios relinquens. faselum. Herodem. Iosippum. Feroram. et filiam unam salomem. Filii uero eius cum ultionem patris malico inimicitiam inferre cogitassent; malichus nimium callidus eis iureiurando iurauit; quod

antipatrum interfecisset. Herodes autem his incredulus. ulcisci patrem cogitauit. et cum exercitum contra malichum uenire statuit. Faselo autem fratre eius potius placuit dolo malichum superare. ne belli ciuilis initium facere putaret. Satisfactione ergo malichi suscipiens credere se simulabat. nichil eum in aliquo in suo patre commisisse. Post hec sepulchrum ornamentis patri construxerant. Herodes ergo cum ad samariam tam uenisset: inuenit eam afflictam. quam statim bella sedando resoluebat. 2.

Interiecto deinde breui tempore celebratione quadam instante: herodes cum militibus suis in hierosolimam uenit. Quod cum malichus cognouisset. accedens ad hyrcanum flexit eum ut nequaquam permitteret herode ingredi ciuitatem. Hyrcanus ergo mandauit per nuncios herodi quod non deberet multitudinem alienigenarum turbam populo superinducere. Herodes autem negligens hec precepta. noctu ciuitatem ingreditur. Tunc malichus licet metueret. dissimulationem tamen non refutauit. et antipatrum patrem herodis tamquam antiquum amicum multum simulando plangebat. Placuit et herodi quamuis hec notaret non redarguere dissimulatione ei. sed et muneribus eum blandiebatur. Cassius tamen de patris interitu herodi mandauit. ut malichi crudelitatem uindicaret. Milletarius quoque cassius mandauit herodis monitibus secundum uoluntatem. Eo tempore cassius laodiciam cepit. et exierunt ad eum coronas [illegible] pecunias ei offerentes. Herodes ergo uolens ulcisci patrem. iniungit famulum suum quasi hospicia paraturum [illegible] reuerti. tam ueritas patuit. quam millenarios [illegible] moneret. ut cum gladiis subito contra malichum [illegible]. Qui cum exissent et iuxta ciuitatem malichum conuenissent. per latus eum uulneribus confoderunt. et ita malichus penam exsoluit pro iniquitate in antipatrum commissa. Hyrcanus ergo cum factum intellexisset. obstupuit. consuluitque herodem quare malichum interfecisset. Cumque herodes responderet cassium hoc iussisse. et hyrcanus laudauit factum. Nam maliuolum. et nimis eum esse per uasorem patrie criminabantur. Cassio ergo discedente de syria. maxima turbatio contigit in hierosolimis. Felix enim frater malichi una cum militibus contra faselum fratrem herodis armabatur. Herodes autem ad faminum [illegible] damascum profectus. cum hoc audisset: et fratris solacium festinare cuperet: egritudine prohibetur. Faselus tamen felicem superans in quadam turre conclusit. quem postea sub pactionis federe dimisit. Hyrcanum quoque accusabat quod inimicis suis fauore impenderet. Felix autem frater malichi donatissimus fedus dirrupit. et multa occupans loca. masada munitissimum locum cepit. Contra quem herodes egritudine liberatus exercitum duxit. et auferens omnia loca que ceperat. sub pactionis lege eum dimisit. Eo tempore antigonum aristobuli filium milicia congregauit. et fauum damasci rectore pecuniis redemit. et ptholomeus menei pro cognatione secum ad iudeam ducebat. et marion quoque tyrannus tyri. Marion autem galileam inuadens. tria castella ei occupauit. Contra quem herodes cum uenisset. cum adulatione et humilitate omnia cum eo componens. domus eius concessit. Post hoc obuiauit antigono. et prelio commisso uicit eum. et fortiter a iudea expulit. Uictoria ergo herodes potitus. uenit ad hierosolima. ubi eum tam hyrcanus quam populus coronas obuiantes premium offerebant. Nam cognatus hyrcani per affinitatem credebatur. ideoque eum magis amabat. et defendebat uncturum neptem suam filiam fratris sui aristobuli. ex qua idem herodes genuit tres filios et duas filias. Habuerat et prius uxorem popularem nomine dosis. ex qua habuit primum filium nomine antipatrum. Antonius autem et octauianus cesar cum cassium in philippensi campo uicissent. sicut et ab aliis demonstratum est. post uictoriam cesar ad italiam rediit. antonius autem ad asiam regressus est. Cumque uenisset in bithiniam legationes undique occurrerent. Tunc et iudeorum nobilissimi accusabant faselum et herodem fratres. dicentes hyrcanum habitu tantum regem exstare: illos uero omnem potestatem possidere. Antonius tamen herodem nimis honorauit. cum ad eum uenisset satisfacturus pro accusationibus. Unde accidit aduersarios eius nec sermone aliquo impetisse. Herodes enim antonium pecuniis placauerat. Et cum post hoc antonius ad effesum uenisset. hyrcanus princeps sacerdotum et nostra gens legationem ad eum misere. et auream coronam supplicantes quatenus iudeos a cassio abductos non exstante bello. scriberet ad prouinciam liberos relaxari. et terram eis subreptam restitui. Antonius ergo iustas iudeorum postulationes considerans. rescripsit iudeis et hyrcano decretum huiusmodi. Marcus antonius imperator hyrcano principi sacerdotum rectori gentis iudeorum salutem. Si uales bene est. ualeo et ego cum exercitu meo. Lysimachus pausanie. et iosippus minei. et alexander theodori. legati uestri effesi ad me uenerunt priorem rome confectam amiciciam renouantes. et insuper demonstrantes tuum in fauore circa nos. Quod cum intellexissem. et ex decretis audientes familiaritatem uos ad nos seruare. moresque uestros optimos. et religione considerassem. communes uos nobiscum indicauimus. Sed cum tota asiam aduersarii nostri et populi romani peruissent. et nec ciuitatibus nec templis parcerent. nec iusiurandum quod statuerunt seruarent. nos non tantum pro eorum crimine. sed et pro communi re publica in auctores uindicauimus. Ex quorum et facinore solem auersum existimamus. quod causa necesse commiserunt. Impias uero eorum insidias macedonia quasi in nefandissimo suo receptaculo suscepit. cum sceleratissimas malignitates eorum philippenses campi obtinerent. cum et in illis locis multos prius conatibus deuicimus. Sed et brutus cum philippis confugisset. circumseptus a nobis eidem perdicionis merito cum et cassius particeps factus est. Quibus oppressis in posterum pace frui licebit. et asiam respirare a bellorum tumultibus. Igitur pacem nobis a deo donatam. et tamquam de maxima peste asiam releuatam. pro nostram resoluemus uictoriam. Memores ergo uestri gentem iudaicam curamus reddere leuiore. Uacuas quoque per ciuitates proposuimus. quam si qui liberi uel serui uenundati sunt sub gaio cassio. hos ponetis et absolutos. Super hoc et donationibus autem et publio dolobella clementer oblatis uos uti cupio. Necnon et tyrios uiolentos uobis esse prohibeo. et quecumque possident iudei eorum pecunia restituy

pecunia. Coronam uero quam michi donastis accepi. Ual. Marcus antonius imperator tyriorum magistratibus curie et populo salutem. Cum mihi occurrissent effesi legati hyrcani principis sacerdotum. dixerunt prouinciam eorum uos tenere quam inuasistis sub aduersariorum tyrannide. Nos autem pro imperio bellum suscipientes. iusta et pia prudentia uindicauimus obliuiosos gratie et transgressores iurisiurandi punientes. Quapropter pace non habebitis. donec ea que abstulistis restitueritis. Nam neque prouincias. nec exercitum obtinere potuerunt quia aduersarii non publice auxilium ferebant. sed uiolenter eas senatui subripuit. Quia ipse cum illi penam dedisset. uos auxiliatores percipimus sine mora recipere. que prius possedisse noscuntur. Uos ergo si qua pro dicta hyrcanus recepturus iudeorum paulo ante quo cassio bellum illicitum ponere contra nostram prudentiam ablata possidetis reddite. nec aliquam uiolentiam eis ingeratis. unde ledi possint. Si quod uero iustum contra eos habeatis. cum ad locum uenerimus licebit allegationibus uti. Nos autem auxiliatoribus singula iusta consideratione seruauimus. Edictum autem istud precipio uobis quatenus in tabulis publicis scribatur litteris latinis et grecis. et in loco eminentissimo descriptum ponatur. unde ab omnibus relegi possit. Si qui autem his nostris edictis non obedierit. ulcisci in eos satis facientes cause prouidemus. 7

Post hec antonius dum ad syriam pergeret. cleopatra ei per ciliciam obuiauit. et amore suo eum detinuit. Iterum ad antonium peruenit centum potentissimi iudeorum accusantes herodem cum faselo presente hyrcano qui socer iam herodis erat. Antonius ergo consuluit hyrcanum quis magis de illis duobus fratribus gentem iudeorum melius gubernet. Cum hyrcanus respondit: Antonius ergo cum herode amicicias componens. commisit ei iudeorum negocia. Quindecim autem uiros ex accusatoribus eius ligauit. ut eos occideret. Quod et fecisset nisi herodes recusasset. Rursus autem cum in tyro antonio occurrissent accusantes herodem. multis iam pecuniis corrupit antonium ab herode et fratre eius. pro fidelibus locorum percepit legatos iudeorum nouis rebus studentes torquere. et herodi prebere principatum. Mox autem sedentes eos inueniens ante ciuitatem cum hyrcano. missis nunciis petiuit hyrcanum recedere. ne certamini inuolueret. et malum aliquod pateretur. Quidam autem eorum dum non consentirent recedere. et quasi contemptum reliquissent. mox romani milites decurrentes cum armis eos inuadunt. et quibusdam peremptis. multos uulneribus lanabant. reliqui uero fugientes cum ignominia ad propria redierunt. Clamante uero populo contra herodem incitatus antonius uinctos interfecit. 7

Antigonus ergo filius aristobuli accedens ad parthos promisit eis mille talenta et quingentas mulieres. si hyrcanum principatu priuarent. et ipsi traderent. et herodem cum suis interficerent. Quod non euenit. licet parthi contra iudeam expeditionem parassent. ducente eos antigono. Nam pacorus filius regis parthorum ibat per maritima. dux autem exercitus barzafranes per mediterranea contra iudeam ingreditur. Tyrii autem excludunt pacorum. sydonii autem et ptholomenses susceperunt. turmam equitum. quam idem pacorus in iudeam destinauerat. uexaturam prouinciam. et antigonum ad iniuriam. Et cum quidam iudeorum a carmelo monte ad antigonum uenissent. parati ad auxilia. antigonus sperans per eos aliquam partem regionis capere: uenit ad locum qui drum nuncupatur. et exinde cum eis hierosolimam ascendit. Ubi et multis congregatis contra regiam aulam peruenire statuit. et hanc expugnasset nisi faselus et herodes prelio per forum commisso eos uicisset. et tunc antigonus ad parthos qui intra prouinciam erant confugit. Consilium autem iniit antigonus cum parthis. ut pacorus cum parua multitudine ad hierosolimam secum ueniret. quasi pacem inter antigonum et hyrcanum facturus. et barzafranes cum reliqua multitudine infra regionem maneret. et quecumque legatum ad eum de hierosolimis mitterent. uinctum eis custodirent. Quod et ita euenit. Nam

161.

barzafranes infra prouinciam remansit. cum ducentis equitibus et x. milibus peditum. pacorus autem cum reliqua multitudine et antigono ad hierosolimam uenit. instante festiuitate quinquagesime. quasi pacem inter hyrcanum et antigonum facturus uerum tamen ut antigono principatum prestaret. Cum faselus occurrisset. cum gaudio suscipiens eum introduxit in hospicium hyrcanus princeps sacerdotum. nesciens quod inimicum uitae sue suscepisset. Cumque pacifice inuicem conuersarentur. pacorus rogauit hyrcanum et faselum fratrem herodis. ut cum eis cum parua multitudine adducerent barzafranem ducem suum cum honore. ut future festiuitati communiter interessent. Hyrcanus ergo et faselus dimittentes herodem in ciuitate: iuxta peticionem pacori ierunt ut adducerent barzafranem ducem cum sua multitudine in hierosolimam ad festiuitatem quinquagesime. nescientesconficta fraude. Nam cum uenissent ad locum ubi barzafranes cum exercitu iacebat. occurrit eis ipse dux. et nimis largitus eis munera dedit. et post hoc texebat eis insidias. Quidam autem accedens ad faselum nunciauit quod ei pararentur insidie. Ille autem his incredulus. accessit statim ad barzafranem. et dixit. Non equum est te tantum contra ... eo quod nobis insidias pares. Nimis autem acerbe fassus sumus quod pro te adducendo uenimus. Fide non seruata in effusa est. barzafranes hoc eo dicente mirabatur falsum esse. et iniusta suspicione turbari. Barzafranes autem inuentus suus. capiensque hyrcanum et faselum ligauit eos. et statim surgens cum exercitu uenit ad pacorum in hierosolima. Hii autem qui cum hyrcano et faselo erant uidentes eos captos fuerunt ad herodem. et nunciauerunt ei quod hyrcanus et faselus frater eius a barzafrane duce parthorum capti erant. Quod cum audisset herodes ad pacorum querebat quod frater suus et hyrcanus in legatione qua eos ad barzafranem misisset. capti et ligati fuissent. Pacorus ergo et nobiles parthorum qui cum eo assidebant. omnem causam se scire dissimulantes dixerunt hanc opinionem falsam esse. sed magis egrederetur de ciuitate in occursum uenientium ut experiretur certius ueritatem. Hoc autem dicebant uolentes eum de ciuitate egressum de nuo inequitate non recipere. Herodes uero eis in hoc minime consensit. Orie autem ad uesperascente. uenit barzafranes cum exer

ctatem hierosolima. adducens hyrcanum & faselum fratrem
herodis ligatos. Hoc uiso herodes. minime ualens aduersa
riis resistere. nocte ueniente imposuit matrem suam & sororem
& filiam alexandri quam in matrimonio habebat super iumen
ta. & duos fratres suos iosippum & ferora. & omnia iumenta
necessaria. & cum residuo populo fugiens festinauit in ydumeam
uenire: Nullus autem tam durissime nature fuit. qui non cum presen
tia cerneret misereatur eorum. uidendo mulieres congementes quod
a patria discederent. & nullum iam de se bonum expectarent.
Herodes autem forti rei atrocitate sustinens. & magnanimi
contra omne periculum existens. in uia unumquemque confidere
hortabatur ne traderet se mesticie que posset eis fuge nocere
in qua te sola spes salutis eorum consisteret. Illi ergo ex he
rodis persuasionibus omnem calamitatem sufferre temptabant.
Ipse uero herodes pene seipsum interemerat. dum iuncto ca
dente matri eius periculum mortis sustineret. Propter autem passi
onem & timorem. nec hostes eos presentes comprehenderent
remorantes circa curationem matris suum gladium euagi
nauit. seque perimere conantem tenuerunt presentes uiri dicen
tes non oportere eum inimicis factus fieri. Nam opus hoc non esse
fortitudinis. si ipso a periculo se liberans. amicos suos trade
ret inimicis. Quibus uerbis compulsus herodes. facinus
quod in se cogitauerat pretermisit. matremque curans pergebat
itinera proposita. & celeriter ad masada castellum peruenit. Mul
tas quoque incursiones sepe faciebat in parthos qui per prouin
ciam discurrebant. & multos ex eis occidebat. Cumque in
ydumeam uenisset. cum suis omnibus in oppidum masada
deposuit matrem ibi cum sorore & octingentis. & aliis
amicis. tritico et aqua & aliis oportunis in oppido suffi
cienter constitutis. & ipse cum duobus fratribus suis iosippo &
ferora ad petram ciuitatem arabie confugit. Parthi uero mox
die facto cum uniuersam hierosolimam & palatium depredarent
sent. hyrcani tantum pecunias non tangebant. que usque
ad ccc. talenta fuerunt. Sed & mulieres quas antigonus par
this promiserat. herodes abduxerat secum in ydumeam. Et
dum parthis pecunie ciuitatis non sufficerent. prouinciam ex eun
tes uastabant. & marissam potentissimam ciuitatem expug
nauerunt. Antigonus ergo cum sic iudeam per auxilium par
thorum peruenisset. & hyrcanum & faselum fratrem herodis
in uinculis haberet. nimis irascebatur quod mulieres abducte
fugissent. quas hostibus dare promiserat. Nam mulieres quin
gentas cum pecuniis eis sposponderat. Timens & anti
gonus ne multitudo postea hyrcano principatum restitueret
dum adhuc in uinculis iaceret aures eius amputauit. propter
hoc ne possit rursus ad eum principatum sacerdotii peruenire
propter diminutionem aurium. dum hic honore lex iussisset in
tegros corpore tantum obtinere. Faseli quoque fratris herodis
miretur quisquam fortitudinem. Qui cum non ignoraret se
occidendum. mortem non putauit atrocem. & sub inimicis perire
amarissimum iudicauit. Cumque non haberet manus a
uinculis solutas. & aptas ad interficiendum se ipsum.
saxo caput suum percutiens. uitam finiuit. Dicunt autem quidam
quod in ulnere confectum. antigonus precepisse medicis tamquam
curandum interimi. mortiferis medicaminibus suppositis in
uulnere. Antequam autem integrum faselus animam exalaret:
a quadam muliere audiens fratrem suum herodem parthos
effugisse. mortem uiriliter & patienter sustinuit. dum post se re
linqueret qui mortem suam uindicaret. Herodem igitur mag
nitudo circumuenientium malorum non perterruit. sed facie
bat eum calidiorem & sagaciorem. Ignorans autem quod frater suus
faselus iam mortuus fuisset. perrexit ad malachum regem
arabum. ut eius auxilio ccc. talentis fratrem suum ab antigono
redimeret. & obsidem daret filium faseli qui vii. annorum
erat. Audiens autem fratrem iam defunctum. placuit ei cum paucis
fugere in egyptum ad cleopatram. & exinde ad antonium
pergere. Veniens autem alexandriam. cum presides loci inquisi
tassent. ab eis multa ueneratione perductus in ciuitatem a cleo
patra suscipitur. Que nullatenus eum ibi detinere potuit.
eo quod festinaret rome ad antonium. Unde cum nauigasset
ad pamphiliam in hyeme atrocissima. uix ad rodum dedu
citur ciuitatem. quam iam cassius destruxerat. Videns autem herodes
reedificari ciuitatem quamuis inops esset. tamen benefacere
eum non piguit. & quamuis ipse pecuniis in sua necessitate
egeret. super uires suas pecunias largitus est ad renouan
dam ciuitatem. Post hoc cum nauigasset in italiam. in brun
disium deducitur. & exinde romam uenit ad antonium.
Cui omnia retexuit que sibi in iudea contigissent. & quod
frater eius faselus a parthis sit interemptus. & hyrcanus auribus
amputatis captiuus teneretur. & quod antigonus parthis pro
misisset mille talenta & quingentas mulieres que de suo
genere essent. & qualiter ipse eas noctu fugiendo abdux
isset. & multas calamitates passus fuisset. & quemad
modum in hyeme nauigasset contempnens pericula. dum festi
naret ad eum. in quo solo spem suam & firmum auxilium
posuisset.

Antonius ergo his auditis. misericordia mouetur pro calamitatibus
herodis. quod & hominibus in tali dignitate constitutis for
tuna dominetur. & memor amicicie patris eius anti
patri. qui fideliter romanis in cunctis bellis & hospitiis
paruerat. uenit cum eo ad cesarem octouianum. & roga
bat ut eum auxiliaretur. Cesar autem cum antonium tanto studio
se pro herode rogaret. paratior erat ad auxiliandum. Cumque
cesar senatum congregasset. messal & atrathenus herodem
in senatum presentantes. de patris eius beneficiis intimabant
& quem fauorem circa romanos ipse habuisset: & antigonum
simul accusabant hostem manifestum eum pronunciantes. non
solum ex his que prius commiserat. sed quia & nunc a parthis prin
cipatum accepisset neglectis romanis. Cumque senatus
per his commotus esset. antonius dicebat quod prodesset illis contra
parthorum pugnam. si herodi regnum iudeorum committeretur.
Cumque hoc omni senatui placuisset. decreuerunt eum regem
fieri. Summum ergo studium antonio circa herodem erat. quod
ei tam inspirate principatum acquisiuit. & quem minime pecu
turus herodes illuc ascenderat. Numquam enim sperabat
romanos sibi regnum daturos. quod solum erant generi sacerdotali
donare. Et cum intra septimum diem contulisset ei senatus

negocia regni. & ab italia in iudeam descendere iussisset.
senatu in propria discedente. cesar octouianus & antonius colle
ga eius. herodem in medium habentes. precedentibus aliis consulibus:
exierunt immolaturi. & deposituri senatus consultum in ca
pitolio. Herodes ergo primo die regni sui per antonium cum in
cium fuit. centesima & octogesima iiii. olimpiade. consulibus
gaio demetio albano secundum. & gaio asione. Eo tempore an
tigonus cum parthis masada castellum obsidebat. in quo herodes
dudum fugisset. matrem et sororem. & alios amicos deposuerat.
plenum omnibus necessariis preter aquam. Contra autem antigon
os prohibuit. Nam nocte quadam tanta pluuia insistere
cepit ut illa cisternarum cuncta replerentur. Qua copia uires
recreati ex eis & contra antigonum confligebant. quosdam palam
alios uero furtim. multos in congressionibus prostrauerunt. Ventidi
autem eo tempore a romanis dux missus uenit in iudeam quatinus par
thos exinde pelleret. sed omnis eius machinatio erat ut ab an
tigono pecunias acciperet. Et cum prope hierosolimam castra
posuisset: & satis pecuniarum ab antigono sumpsisset. ipse
quidem cum ampliori militia discessit. Et cum manifesta
ret pecuniarum acceptio. silonem cum quadam parte militum ibi re
liquit. Quem antigonus similiter remunerabat ut nichil semolesta
ret. sperans rursus se parthos adiutores fore.

Herodes ergo iam rex factus cum ab italia ad ptholomaidam nauigio
uenisset. & congregasset non paruum exercitum ex peregrinis
simul & iudeis per galileam. uenit contra antigonum. Coniuncti
ei sunt silo & uentidius compulsi per delium quem ab anto
nio de roma transmissus fuerat. ut herodi occurrerent. Herodi
ergo uires cotidie crescebant. cum galilea omnis recte addidisset.
Et cum impetum fecisset in masada. uolens cognatos suos ab ho
stibus circumseptos liberare. fuit illi impedimento ioppe. Nam
tutum non credebat oppidum aduersariorum post tergum relinquere. Con
stituit ioppen prius expugnare. Cumque silonem contra ioppen
pugnantem iudei intus habitantes fortiter rebellarent. herodes
cum paucis militibus eos inuadit. & ad fugam conuertit. & silonem
in arte confligentem a periculo liberauit. Ioppen ergo iam expugnans.
festinabat de masada cognatos eripere. Tunc quidam prouincia
lium propter paternam amiciciam adiuuabant eum. multi uero propter
eius gloriam. quidam autem propter remunerationem beneficiorum. plu
res uero propter hoc quod rex esset factus. Antigonus autem oportunis
transitus eius insidiis & fraudibus preoccupans. non parum hostes le
debat. Herodes uero de masada cognatos suos eripiens. ?
risan castellum capiens ad hierosolimam properauit una
cum exercitu. Et cum multi intus habitantes fortitudinem
herodis & castra eius ad occidentalem partem posita cernentes
metuerent. partes illius custodes intus sagittarum impetu
fortiter reprimebant. & concursionibus sepius cum hostibus facta
decertabant. & iterum intus refugiebant. Herodes ergo iussit
predicari iuxta murum quod pro salute boni populi & ciuitatis salua
esset. nec manifestorum aduersariorum malicia recordaretur. sed &
inimicissimis abolitione delictorum que in se commiserant.
indulsurum se esse promisit. Antigonus namque contra dea
uitate culpabat romanos quod nullam iusticiam obseruarent.
dum herodi priuato & ydumeo regnum dedissent. cum solita
fuissent hunc honorem prebere generi digno. Nam & si indese
uel de regno suo grauiter ferrent. tamen sacerdotes qui nichil
nichil in romanos fecerunt non deberent de honore cicere.
Cumque hec antigonus dixisset: & ad blasphemias uerborum
utrique peruenissent. antigonus eos qui prope murum accedebant.
iaculando sagittas procul eos a turribus repellebat. Et
cum romani sumptus non haberent. & pecunias ad alimen
ta ab herode rege postularent. quasdam eorum ad hyemalia loca
destinauit. Nam loca circa hierosolimam deserta erant.
eo quod a militibus antigoni omnia diruta fuissent. & ideo
romani discedere temptabant. Herodes autem precibus eos
ut non se relinquerent. a cesare & antonio & a se facul
tatem prebere quecumque quererent promisit. Post hanc peticio
nem statim ad prouinciam egreditur. nulla occasione discessionis
romanis relinquens. Siquidem multitudinem necessariorum
quantam nemo sperabat deportauit de samaria familiaribus
suis amministrantibus: triticum uel uinum. & oleum. & pecora
simul. & alia diuersa in iericho. deducentibus: & ita
disposuit ut per sex dies militibus aliquid non deesset. Que cum
non laterent antigonum. statim misit per prouinciam qui debe
rent insidiis prohibere deportantes solacia alimentorum.
Cumque precepto antigoni milites paruissent. & grandem
multitudinem armatorum circa iericho congregassent.
super montes locati custodiebant alimoniarum deportato
res. Interea hoc herodes minime quiescebat. sed x. turmas
accipiens. quarum quinque iudeorum erant. alie uero mercede con
ducte. cum & equites paucos. uenit ad iericho castella.
Et cum desertum castellum inuenisset. & quingentos ui
ros cum uxoribus & filiis in excelsa fugisse. omnes eos
liberos dimisit. Romani tamen irruentes ciuitatem preda
ti sunt. dum plenas domos pecuniis repperissent. Hero
des autem custodia in iericho relinquens. reuersus ad
propria dimisit romanorum militiam ad hyemalia in ydu
meam. & galileam. & samariam. Igitur romani qui cum hero
de in iudea erant. in deliciis manebant. ab armis quiescentes.
Herodi uero minime placuit ocium habere. sed in samaria
matrem & cognatos dimittens. ad galileam usque peruenit
capturus quedam loca. que custodes antigoni preoc
cupauerant. Perueniens autem in sephori. et custodibus
antigoni fugatis. leticia magna fruebatur. Deinde contra
latrones quosdam in speluncis habitantes alam equitum
& tria agmina peditum transmisit. quatinus prohiberent eos ne
latrocinia exercerent. Hec autem latrocinia fiebant iuxta
uillam arbilam. ubi ipse rex herodes quadragesimo die
cum omni exercitu uenit. Hostes uero cum confligerent
in fuga uerterunt leuum cornu herodis. Quos ipse ... ueniens
deinde fugauit. suos uero fugientes reuocauit. Permansit
et hostes persequens usque ad iordanem flumen. cum per alias
uias ubique diffugerent. Herodes ergo cum totam galileam ex
pulsisset. preter eos qui in speluncis habitabant. & diuisisset
pecunias romanorum militum c. l. dragmas prebens. ducibus autem multo
plus. ad hyemalia loca eos dimisit. Venerunt quoque ad herodem
quidam de romanis militibus accusantes antigonum quod prohiberet

eis uectigalia dari, & milites ei per prouinciam discurrerent, & omnia dissiparent. Herodes ergo misit secum fratrem suum iosippum cum duobus milibus peditum, & quadringentis equitibus ut contumelia militum antigoni comprimerent. Iosippus uero ueniens debellabat socios antigoni, & habundantia alimentorum militibus romanis prebebat, & alexandrium castellum olim dirutum construxerat. Eodem tempore antonius ad eius ueniens, uocauit silonem cum exercitu romano de iudea. Mandauit & herodi ut auxilia sibi mitteret ad pugnandum contra parthos. Et cum herodes antonio auxilia misisset, sumens ipse reliquam partem militum uenit ad expugnandos eos qui latrocinia exercebant. Erant enim eorum cubilia in montibus abruptis constructa, & per medium altissimos transitum habentia, saxis acutissimis circumdata, ubi cum suis familiaribus idem latrones latebant. Rex autem herodes construens quasdam archas, & ferreis cathenis ligans per machinas deuertice montis easdem archas super speluncas deponebat, dum nec ab inferioribus ascendere propter acumina montis milites herodis potuissent, neque de superioribus contra ipsos latrones descendere possent. Arche uero militibus plene erant falces acutas & longissimas habentibus, cum quibus resistentes latrones abstractos de speluncis occidere preualerent. Habebant & intus milites necessaria reposita. Cum ergo arche deposite fuissent per cathenas ferreas super ora speluncarum, nec auderent latrones de speluncis egredi, unus de militibus gladio accinctus & ambabus manibus cathenam ex qua archa pendebat tenens, descendit in speluncam, quia uidebat latrones non audere exire. Et dum per unam speluncam uenisset, primum iaculis multos fugauit; post autem falce extraxitque parte aciem quosdam resistentes occidens, impellebat in precipitia ruere. Et cum intus in speluncam uenisset, multos cum falce acuta, quosdam gladio occidit, & iterum in archam ad suos reuersus quiescebat. Timor ergo latrones in speluncis habitantes inuasit, & salutis desperatio comprehendit. Rex autem tamen minime prohibuit: & multa de latronibus rege concedente & fide data tradiderunt. Milites & ad eos qui in speluncis erant clamauerunt, ut egredientes ante ianuas cum eis pugnarent. Et cum non ausi fuissent exire, milites incendium ignem mittentes: multos eos incendiis suffocauerunt. Senex autem quidam intus relictus est, cum uxore & vii. filiis. Quibus petentibus quatinus eos dimitteret ad ostium spelunce exire, stans idem senex super ostium spelunce unumquemque filiorum suorum exeuntem occidebat, donec omnes interimit, & post hoc uxorem suam quoque peremit. Cumque in precipitio cadauera eorum iactasset: ipse multas blasphemias in herodem uociferatus, & infirmitatem ei exprobrans, licet ei rex herodes dexteram tendisset, & uite spem promisisset: tamen ille per precipitio sibi uitam ademit. Herodes ergo rex ita omnes speluncas destruens, & ordinans ibi ducem ptholomeum, ipse ad samariam cum sexcentis equitibus & tribus milibus peditum discessit, tamquam antigonum expugnaturus. Hi autem qui prius galileam turbabant, inuadentes ptholomeum interemerunt eum. Cumque hi fecissent, in nemoribus & in difficillimis locis confugientes predabant, & rapiebant omnia. Quos herodes reuersus puniuit & uastatores interfecit. & eos qui in munitissimis locis confugerant obsidione capiens occidit, & castella deposuit. Antigonus igitur pugnans cum parthis uicit eos, & in fugam uertit. Et post uictoriam remisit quosdam de auxiliatoribus ad herodem cum quodam principe machera. Rex autem herodes dimittens fratrem iosippum in iudea cum duabus cohortibus & mille equitibus ad expugnandum antigonum, ipse ad antonium festinauit, qui samosata oppidum iuxta eufraten obsidebat cum romanis. Et cum ad antiochiam peruenisset, inuenit ibi quosdam congregatos, qui similiter ad antonium ire uolebant, sed pre timore barbarorum qui in uia latrocinia exercebant, ire non audebant. Herodes autem eos adhortatus, dux itineris eorum factus est. Et cum in uia pergerent, incurrunt insidias barbarorum. Nam spinis obstruebant campos aditus, ubi & equites non paucos barbari sedere in insidiis disposuerant, ut cum aliqui ad campum uenirent, impetum super eos facerent. Ut ergo herodes cum suis transiuit, barbari subito retro eos inuadunt. Rex autem herodes impetum cum suis militibus in eos faciens, & in fugam conuertens, audaciam suorum excitauit, & confidentes eos fecit reuerti, qui prius fugiebant. Herode ergo a tergo pugnante & barbaros prosternente, cum ceteri barbari fugerunt. Post hoc diripiens uasa & sarcinulas eorum, ceptum iter pergebat cum suis. Et cum ad quandam siluam appropinquassent, iterum contra eos de silua quidam subito irruunt. Cum his iterum herodes confligens eos in fugam uertit, multos interimens, & uiam sequentibus parabat. Et cum iam ad antonium appropinquassent, transmisit antonius exercitum cum ornatu ad occursum herodis, honorem ei prebens auxilii causa. Cumque presentem alacritem uidisset, & cognouisset ab eo que in uia acciderant, amplectebatur eum, & uirtutem eius laudibus efferebat, & osculabatur eum, & iuxta se sedere fecit. Antonius ergo non multo post oppidum samosata cepit, tradente se antiocho tyranno. Herodes autem petiit ab antonio ut daret sibi auxilia, quatinus antigonum iam diu sibi resistentem expugnaret. Antonius igitur misit cum eo sossium cum militibus romanis, ipse autem ad egyptum perrexit. Sossius ergo premisit in iudeam cum rege herode duas legiones romanorum, ipse uero cum maiore exercitu sequebatur. Iosippum uero herodis fratrem quem ipse in iudea reliquerat, contigit tali morte perire: Hic enim iosippus immemor preceptorum herodis fratris, exercitum promouens produxit. Et cum uellet etiam congregare romanis militibus in bello laborantibus: aduersarius eum in difficillimis locis inuadentibus fortiter pugnans interimitur pene cuncto exercitu perdens. Siquidem vi. cohortes extincte sunt. Antigonus autem cum sic hostes uicisset: caput iosippi fratris herodis iussit abscidi. Cuius corpus l. talentis frater eorum minor ferora redemit ab antigono. Post hoc antigonus ubicumque socios herodis inuenisset, in palude eos iubebat immergi. Nuntii uero cum herodi antiochie nuntiassent fratris mortem: ipse hoc credens per uisiones quas in somnis de morte eius uiderat, festinans proficiscebatur. Et cum ad montem libanum uenisset: octingentos milites exinde sumens cum romano exercitu ad ptholomaidam uenit, unde noctu surgens in galileam peruenit; & exinde ad iericonta ueniebat, ultione exacturus pro fratre. Qui cum uenisset, exercitum ibi opulenter refecit. Post conuiuium autem cum ad superiorem domum ascendisset,

dimisit omnes qui presentes erant ibi. Ubi statim affuit circa regem mira prudentia dei. Nam tectum domus subito cecidit: & nullum ex eis lesit. Unde omnes crediderunt herodem deo amatorem esse, dum per ipsius prudentiam tam maximum & mirandum periculum uelociter exeuntes uitassent. Postero die antigonus cum sex milibus a summitate montium ad pugnam contra herodem descendit, & timorem subito romanis incussit. Qui cum exissent contra eos, milites antigoni iaculis & lapidibus quosdam socios herodis uulnerabant, & ipsum herodem quidem telo circa precordia percussit. Antigonus ergo misit ducem quendam nomine pampum ad samariam cum exercitu, ut eam debellaret. Contra quem herodes rex cum exercitu ueniens, eumque audacter inuadens deuicit. Quem & persequens multos de eis occidebat. Quorum multi dum armati in domibus confugissent, tectis auulsis lapidibus eos oppressit. Hoc itaque facto, aduersariorum animos magis confregit, sperantium futura deteriora existere. Rex autem herodes uespere facto, cenare milites precepit. Ipse uero cum aliquod domum lassus intrasset, que balneum erat, ibi etiam maximum periculum incidit, quod prudentia dei uitauit. Nam nudum & cum uno puero se lauantem, hostium quidam qui armati in eadem domo pre timore celati fuerant, inuadunt. Quorum unus exiit gladium tenens, & per ianuam currit, & post hunc secundus & tertius similiter armati, & nichil regem leserunt. Postera die sero a fratre herodis abscidens caput pampi, transmisit herodi pro ultione fratris eorum iosippi. Nam idem pampus manu sua iosippi caput absciderat. Herodes ergo desinente hyeme prope hierosolima cum exercitu uenit, & iuxta ciuitatem castra sua locauit tertio anno regni sui, ex quo rome ordinatus erat. Post hoc herodes castra iuxta murum posuit, qua potuisset ciuitas expugnari, & tribus aggeribus murum circumdans turres erexit. Cumque multa fiducia ad opus huius fuisset: & silua decidisset, & magistros operantibus preposuisset, ipse exiit contra sossium & militiam romanorum qui sibi in auxilium ueniebant, & eos cum honore duxit ad hierosolima. Rex & herodes perduxit a samaria non parua multitudine: ita ut de iudeis haberet xxx. milia que se adiuuarent.

Omnis ergo exercitus romanorum & iudeorum circa muros hierosolimorum congregabatur, & circumsedebant muros ciuitatis in parte aquilonis. Quorum exercitus erant xi. cohortes peditum, & vi. milia equitum, necnon & auxiliatores syri, & duo duces silo & sossius ab antonio missi. Antigonus ergo cum his qui intus habitabant cum multa alacritate & audacia herodi repugnabant, & latrinius sepius foris obsidentes inuadebant, & iterum intro refugiebant. Que cum herodes perspexisset, aduersum eorum inuasiones insidias parauit, & agmina militum transmittens uenalia congregabat, ita ut intra paucum tempus multa affluentia alimentorum comportarent, & multa manu etiam aggeres operantes erexerunt. Estas enim erat, & nullum operantibus impedimentum fiebat, & machinamenta ingerentes murum permouebant, & omnibus experimentis utebantur, nec tamen terrebant infra ciuitatem existentes. Nam resistebant eis fortiter, & romanorum instrumenta comburebant. Et cum ad manum uenissent, non minores romanis fuerunt, nisi quia militaris disciplina eis deerat. Nam & muros firmabant, & subterranea cum fodientibus confligebant, & fortiter resistebant, licet magno exercitu obsessi forent, & graui fame & inopia necessariorum fuissent. Nam septimus annus tunc acciderat. Iuuenta ascendere super murum xx. uiri de principibus, & postea centuriones sossii. nam primus murus iam captus fuerat diebus xl. secundus autem diebus xv. & alique porticus circa templum incense sunt, quas herodes antigonum incendisse dicebat, ut ex hoc ei inuidiam apud iudeorum cetum faceret. Et cum exterior pars ciuitatis capta fuisset: ad interius sacrarium & inferiorem ciuitatem iudei cum antigono confugere. Cumque timuissent ne prohiberent eos romani deo cotidianas immolationes offerre: per legatos supplicant principibus deo hostias offerre solitas.

162.

Herodes autem cum uidisset eos paululum esse fatigatos, acquieuit petitionibus eorum. Sed cum nichil uideret fieri que putabat, immo fortiter eos antigonum uelle iuuare, accedens ad ciuitatem instanter pugnabat, ita ut omnia in cruentationibus complerent. Siquidem romani pro mora obsidionis irascebantur. Herodes ergo nullum de iudeis uiuere sinebat, sed occidebant pueros & domos, & quos cumque romani inuenissent fugantes eos, & in templo concludentes. neque infantibus neque senibus neque infirmitati miserentur in sed iam prestantes. sed & herode nuntios destinante & petente ut parcerent, nemo fuit qui dexteram retineret immotam, sed furiosi cuncta pietate extinguebant. Antigonus & nec pore nec presentem fortunam considerans, a turre descendit, & procidit ante pedes sossii. Ille autem nequaquam calamitate eius misertus, sed plausibus incontinenter usus, antigonam eum tamquam feminam nominauit; quem tamen non ut mulierem sine custodia esse permisit, sed uinctum seruari iussit. Herodes autem prohibebat alienigenas auxiliatores uidere secreta in sacrario constituta, quosdam petendo, multos autem armis uetando. Prohibebat & rapinam ciuitatis dicendo ad sossium, quia si pecuniis & hominibus romani ciuitatem hierosolima euacuauerint, deserte regionis me regem relinquent. Sossius uero cum dixisset iuste militibus dari predam ciuitatis quam expugnassent, respondit herodes pecunias de suo mercedem singulis prebiturum. & ita herodes ciuitatem a predatione romanorum multam liberauit. Nam ita munifice singulis militibus & ducibus & ipsi sossio donauit, ut omnes pleni pecuniis abirent.

Hec passio hierosolimorum ciuitati contigit consulibus marco agrippa & caninio gallo centesima & octogesima v. olimpiade, tertio mense in celebratione ieiuniorum, post uigesimum & septimum annum, ex quo prius a pompeio subuersa fuit. Sossius ergo cum aurea corona deo deuouisset: reuersus ab hierosolimis antigonum ligatum ad antonium perduxit. Herodes autem timens ne antigonus rome constitutus senatui denunciaret ex regali genere se genitum, herodem autem alienigenam, & si contingeret ut romanos in aliquo offenderet, antigonus regnum reciperet: multis pecuniis compulit antonium, ut idem antigonum

interficeretur. Quod cum factum fuisset: herodes omne timorem deposuit. Defecit autem hoc modo asamonei principatus post c. xxv. annos. qui de genere et familia clarissima et honore sacerdotali fuerat natus. cuius filii et nepotes cum multa pro gente iudaica egissent. propter mutuam seditionem principatum amiserunt. Transiit autem ad herodem antipatri filium de familia populari et privato et subiectum regibus. Nos ergo hec finem cognationis asamoneorum accepimus. Explicit liber quartusdecimus antiquitatis iudaice.

INCIPIT LIBER XV.

Cum totius iudeę principatum herodes sumpsisset: quantoscumque privatos sibi faventes invenit: in dignitatibus eos constituit: illos autem qui contraria sibi sapiebant non destitit tormentis singulis diebus affligere. Honorabantur autem apud eum polion phariseus et sameas discipulus eius. Siquidem obsessis hierosolimitis ut in priore volumine demonstravimus. isti persuadebant civibus herodem suscipi, pro quo et recompensatione gratiarum fruebantur. Herodes ergo omnem ornatum civium auferens in aula colligebat. ex quo multum pondus auri et argenti antonio et amicis eius donabat. Interfecit etiam xl quinque viros de prioribus qui favebant partibus antigoni. et custodes per portas murorum disposuerat. ne quid exportari possit cum defunctis. Mortuos enim perscrutarentur. et in eis quicquid argenti et auri aut aliud necessarium fuisset: inventum regi deferebatur. Nullus autem malorum terminus erat. Nam avaritia rectoris male conquisita, deteri expendebat. Provincia autem multa permansit septimo anno cogente, ne quis agricultura exercere illicitum nobis esse probat. Hyrcanum autem principem sacerdotum quem ut supra retulimus pacorus rex parthorum et barzafranes dux eius captivum de hierosolimis duxerant: cum audisset herodem regnum iudeorum accepisse, redit de captivitate tali modo solutus. Cum enim a parthis in captivitate ductus fuisset: commendatus est fraati parthorum principi ad custodiendum. Qui etiam modeste eum tractabat, dum nobilitatem de eius prosapia audisset. Vinculis et autem absolutum, babilonie eum servari concessit. ubi multitudo iudeorum eum tamquam principem sacerdotum et regem honorabant. Hyrcanus ergo dum hoc honore frueretur: et audiret herodem principatum suscepisse. mutavit spe sua. eo quod ei herodes ab initio amicissimus existeret. Quem et grate memorem putavit. quod eum olim a questione et mortis periculo tormentisque liberasset. Indicavit ergo amicis suis quod vellet ad herodem proficisci. Qui vetabant et rogabant eum ibi permanere. dicentes quod in honore sacerdotali et principali dignitate nichil apud eos minus haberet. presertim dum nichil honoris ab hierosolimitanis posset pervenire pro diminutione aurium quam ab antigono pertulisset. Retributiones autem non similes a regibus dantur. quas privati a benefactoribus accipiunt. Nam reges semper mutat fortune pervenit. Talia cum ei dicerent: hyrcanum tamen desiderio eundi tenebatur. Herodes etiam scripsit fraati, et aliis iudeis illic habitantibus: ut non impedirent hyrcanum ad se venire. Nam tempus extitisse dicebat. quo ipse gratias ei redderet pro beneficiis. cum ab eo nutritus et salvatus esset. Hec scribens herodes misit legatum saramallam, et dona multa supplicans ne impediret hyrcanum ad se venire. Erat autem studium ei non propter illius honorem. sed quoniam preter meritum principatum obtinuerat: timebat ne illi rationabiliter auferretur: et ideo properabat hyrcanum sub potestate sua redigere. vel penitus eum disperdere. quod et postea fecit. Veniente autem hyrcano suscepit eum herodes cum omni honore. et in conventu primum ei locum semper concedebat. Quem etiam decipiebat patrem vocando. et omnibus modis insidias inopinatas ei preparabat: et disponebat cum ceteris quos sui principatus invitatores. Eo tempore in familia hyrcani seditio exarsit. Nam dum timeret herodes ne iterum aliquis de genere sacerdotali sacerdos ordinaretur: invitavit aliquem exiguo bilissimus sacerdotem de babilone nomine ananelum. et huic principatum sacerdotum dedit. Quod dure pertulit alexandra filia hyrcani. cuius filiam habebat uxorem herodes. Habebat etiam filium nomine aristobolum iuvenem pulcherrimum. cui volens principatum sacerdotii acquirere, scripsit cleopatre litteras quatinus antonium maritum suum rogaret ut filio suo aristobolo principatum traderet: eo quod de sacerdotali genere existeret. Cleopatra ergo cum pro hoc antonium rogasset: ille negligebat petitionem eius. Quidam ergo amicus antonii nomine gelli. cum propter aliquas causas ad iudeam venisset: et vidisset aristoboli pulchritudinem et magnitudinem in iuventute nec non et sororis eius mariamme quam herodes in matrimonio habebat: nimis stupebat. et accedens ad matrem eorum alexandram sermonem cum ea fecit et suasit ei pingere amborum ymagines et antonio mittere, se autem permisit petitionem eius in omnibus adiuvare. His verbis alexandra elata ymagines filiorum suorum depictas antonio direxit per gellium. Qui veniens ad antonium. ostendit ei ymagines depictas. et affirmabat filios alexandre non ab homine procreatos. sed a quodam deo. Antonius ergo erubuit puellam herodi nuptam accersire. et cleopatram etiam nolebat contristare. Scripsit ergo herodi ut cum honore aristobolum iuvenem sibi transmitteret. Herodes autem lectis litteris antonii. non tutum existimavit aristobolum fratrem uxoris sue iuvenem excellentem, et tunc sedecim annorum existentem de genere nobilissimo ad antonium destinare. Nam antonius sicut in corpore luxuriosus erat: ita etiam libidinibus novarum rerum ferebatur. et ideo herodes timebat ne antonius aristobolum in regnum super se poneret. Assumpta ergo simulatione herodes rescripsit antonio dicens. Si puer exierit a provincia. statim omnia bello et seditionibus complebuntur. iudeis sperantibus novarum rerum mutationem. His auditis. antonius quievit. Herodes autem conventum faciens amicorum multam alexandram accusabat: dicens eam latenter insidias struxisse dum cleopatram peteret: quatinus ipse quidem regno privaretur: et aristobolus per ipsum rerum gubernationem ab antonio susciperet. et hoc illam non sapienter postulasse. cum filia sua a regio honore privare vellet: et seditiones in regno moveret, cum multum ipse laborasset ut regnum possideret: et magnus pro illis et ipse horum malorum nullatenus memor: benivolus circa eos extitisset. Nec autem aristobolo principatum sacerdotum preberi se velle. et ob hoc se olim ananelum ordinasse. quod aristobolus adhuc puer esset. Hec verba herodes non in caute dicebat sed pro deceptione mulierum. et ibi assidentium. Alexandra autem his credula. cum lacrimis satisfaciebat dicens quod non pro suo commodo filio cupisset honorem. sed propter herodis tutelam. cuius virtute totum genus meum effulget honoribus. Si ergo filii mei honorem videre possem. in posterum ad omnia negotia subiecta fore. Petebat quoque herodem ut si quid propter genus et presentem fiducia temerarium pro indignatione fecisset: sibi ignosceret. Postquam autem hec alexandra locuta est: dexteris datis reconciliata sunt omnium suspicionum subla... Herodes autem rex statim principatum sacerdotum ananelo preter legem deposuit: seditiones domesticas paccando. Nam non licebat aliquem semel accepto honore privari. Quam legem primus antiochus epiphanes transgressus est dum auferret ab ihesu sacerdotium: et ordinaret fratrem eius honiam. Secundus autem aristobolus hyrcanum fratrem suum sacerdotio privavit. Tertius quoque herodes ananelo deposito principatum sacerdotum aristobolo tradidit. Herodes autem licet hoc fecisset. non tamen securus degebat. dum timeret ne alexandra ex prioris conatibus tamen aliquas novas res moliretur. Quam precepit propterea in aula conversari, ut nichil sub sua potestate habere. ne quid preter cotidianam conversationem moveret. Que precepta alexandra mente exacerbabant: et modum excitabant. Nam superbia mulieris diligentia custodie indignabatur hec. dum omnia vellet potius pati quam fiducia privari. et fucosum honore cum servitute et metu possidere. Misitque ad cleopatram murmurans in quibus malis degeret, postulans sibi auxilium ferri. Que iussit ei furtim cum filio in egyptum ad se confugere. Cuius consilio alexandra placuisset: tale aliquid excogitavit. Duo enim loculos quasi pro mortuorum exequiis, in quibus se ipsam et filium mitti iussit... suis famulis ea nocte deferre. et exinde ad mare... navem paratam invenirent ad navigandum in egyptum. Hoc factum sappiniu... alexandri eius opus servorum ei narravit. Sappio autem cum hoc audisset et non haberet gratiam herodis eo quod de veneno quo pater eius antipater dampnatus fuerat conscius esset. et volens odium herodis quod ipse habebat leniret per proditionis favorem nuntiavit herodi consilia et facta alexandre. Herodes vero dimisit alexandram usque ad conatum que inceperat perveniret. et tunc in ipso facinore comprehendit. Cui tamen indultam culpam remisit. dum timeret cleopatram si contra se aliquam occasionem mali invenisset: et ideo palam eum magnanimitate et modestia veniam ei largitus est. Cogitabat tamen herodes rex omnibus modis aristobolum filium eius cui sacerdotium tradiderat occidere. sed tamen occulte propter veri similem dissimulationem. Cum ergo festivitas tabernaculorum venisset: que apud nos cum summa veneratione colitur: et in deliciis ipse rex herodes et reliqua multitudo degeret: meditabatur herodes invidia ut festivitatem impleret que occulte in animo gerebat. Nam dum aristobolus adolescens octavumdecimum annum gereret secundum legem super aram ascenderet ut victimas immolaret et ornatu sacerdotali circumdatus celebraret religionis consequentia. magnitudine etatis superare volens. et generis dignitatem ostendere populi in se excitavit favorem. et aristoboli avi sui memoria eis in animo redibat. Qui paulatim voluntates suas demonstrabant gaudentes et lacrimis perfusi voces laudabiles in eius orationibus invitatas emittebant: ut manifestus fieret populi favor. et temerari sub rege utique constitutum. cum aliorum preterita beneficia memoraret. Inter hec constituit herodes voluntatem quam in aristobolum habebat implere. Celebratione ergo transacta dum in iericunte maneret et in convivium eos alexandra peteret. herodes adulabatur adolescentem aristobolum et illiciebat ad affluentiam potationis. parato ei colludere. et iuvenibus ad gratiam illius iocari. Loco autem estivo illic existente. tollebant simul et ... refrigerium illic captantes. Cumque famulis assisterent et calorem meridianum temperarent, primum natantes servos et amicos inspiciebant. Post hec adolescens aristobolus dum eum ceteris natantes herodis amici quibus hoc preceptum fuerat tenebris iam contenebris sepe eum mergentes tamquam ludendo. non dimiserunt eum usque quo penitus fontibus suffocaretur. Aristobolus ergo ita extinctus est. octavumdecimum annum gerens etatis. cum principatum sacerdotum anno amplius tenuisset: quem rursus ananelus recepit. Quo malo mulieribus nuntiato. inexsaturabilis eas statim defuncti dolor invasit: civitas etiam rumore delato, lamentis cuncta repleta est. omnibus calamitatem defuncti non quasi alienam sed tamquam propriam dolentibus. Alexandra autem mater eius plus consumebatur doloribus: et tristicia ampliore a bipso funeris actu ferebatur. sed sustinere necessarium putavit. licet sepius sua manu vitam propria finire niteretur. cogitans si posset vivens sufficere ad ultionem insidiarum pro morte filii. Unde et mores suos modeste tractabat ne incurreret suspicionem filium suum insidiis perisse, et per hanc dissimulationem speravit sagaciter opportuno tempore vindicare. Herodes autem omnibus vere similis videbatur insidiarum adolescentis auctor non extitisse. Nam non tantum quod ad se non pertinebant per agebat sed etiam lacrimis usus. animique confusionem veram esse monstrabat. Iniendum etiam et dolore vincente eum. ex aspectu pulchritudinis aristoboli plangebat. et licet adolescentis mortem per eius tutela putaret. manifestum tamen erat quod pro sua satisfactione ista faceret. Siquidem munificentiam exequias ei honorans. multum apparatum circa locellos et multitudinem aromatum fecit. in numerumque ornatum sepulture ut pene dolorem mulierum deleret: et solaretur eas per ista adulationum. Alexandra autem nichil tale dixit. sed semper mali memoriam in illius ... bat. et scripsit cleopatre herodis insidias. et filii sui proditionem. Cleopatra dum festinaret petitione subvenire calamitatibus alexandre misertam, propriam omnem causam confinxit ut peteret antonium vindicare aristoboli interitum. et non cessabat dicendo herodem indignum esse regno, quod non deberet in vero reges tales iniquitates perpetrare. Quibus verbis flexus antonius ad laodiciam perveniens misit precipiens herodem ad se ipsum facere, sibique pro mortes aristoboli satis facere: nam non esse recte insidias super eum confecte fuissent. Herodes autem cum timeret cleopatre contumeliam... tatis. que non cessabat antonio suadere ut eum dampnaret: statuit antonio obedire, cum nichil aliud melius foret. Cumque patruum suum iosippum procuratorem regni et rerum reliquisset, demandavit ei secrete. ut si quid ipse ab antonio pateretur: continuo mariamme uxorem suam occideret. Nam diligere se eam fatebatur: et ideo timeret ne contumelia post mortem suam pateretur, dum pulchritudo illi ab aliis desideraretur. Timebat etiam imperium libidinis antonii quem in ea habere cum olim de pulchritudine eius audisset. Herodes ergo hec patruo suo iosippo precipiens. spem incertam ad antonium pergebat. Iosippus autem cum magisterium rerum gereret: et frequenter mariamme conveniret. et de negotiis eam pervenirent. favore et amore herodis circa eam inserviret. Mulieres autem cum illum adulationibus emollissent. et maxime alexandra. secretius iosippus indicavit eis preceptum herodis. ut si quid ipse ab antonio pateretur mariamme occideret. Hoc audito mulieres timuere. et de eorum suspicionem non parvam perceperunt.

Eodem tempore rumor in civitate hierosolimorum ab inimicis herodis dispersus est. quod antonius herodem tormentis affecisset. et occidisset: Que fama cunctos in aula turbavit. plus autem mulieres. Alexandra autem iosippum flectere ut cum ipsis ad romana signa confugeret. dicens si quis turbatio in aula contingeret ipse in tuto existerent. dum romanos propitios haberent. Antonium quoque si mariamme filia mea prospexerit principatum facile consequimus. nec in aliud preasserimus genere nostrum descendere: Cum hec inter se invicem dicerent, statim littere ab herode venerunt de suis causis pervenientes rumori contrarie. Nam cum idem herodes ad antonium venisset: ita eum muneribus placavit. ut nichil diceret cleopatre verba contra eum. satis facientes

valere. Dicebat etiam antonius ad cleopatram. Non est iustum ut rex de suo principatu depositus penam luat, quia qui ei honorem dederunt, ipsi ei in potestate permiserunt. Quo dicto, flexa est cleopatra, sciens nequaquam alienum principatum scrutari prodesse. Hec herodes pluribus scripserat hierosolimitis. & alios honores quos ab antonio in conuentu cottidianis omnimodis haberet; licet cleopatra in accusationibus nimis instaret, & prouincie desiderio omnibus modis illum perire insisteret. Dicebat etiam antonium petitione sua in omnibus adimplesse, & sibi inferiorem syriam concessisse denunciauit. & pro hoc solatium refutaret, & iret et appellationes quas cleopatra pro iudea fecisset. Cum hec littere in iudeam uenissent; deserunt ab imperio, quem tamquam de mortuo herode habebant; ut ad romana signa confugerent. Non tamen herodem latuit hec uoluntas. Nam procedens antonium ad parthos cum in iudeam reuerteret. statimque ei mater sua & soror salome consilium aperuit quod alexandra cum filia sua marianne habuisset. Salome etiam contra maritum suum iosippum accusationem protulit dicens, quod frequenter cum marianne sermocinatus fuisset. Hec autem proferebat causa inimicitiarum quod frequenter ignobilitate generis eius in iurgio depriuaret. Herodes autem callidus semper & nimis marianne amans. licet statim conturbatus fuisset; non tamen patitur pro amore marianne aliquid temerarium in ea conficere, sed tamen anxius secrete eam inquirit utrum uera essent que de iosippo audierat an falsa. Illa uero cum iurando affirmante & satisfaciente quod in nullo peccato iosippo fuisset commixta. paulatim rex deflectitur. & ira deleta cingitur marianne amore superatus & honestati eius multas referebat gratias, et fauorem & amorem quem erga ipsam haberet pandebat. Qualia etiam sepe amantibus contingunt conlacrimabatur inuicem magno suo studio sese pariter diligentes. Et cum herodes suum affectum cum ea pretermissa emulatione firmasset: tunc marianne ait. Non amantis est o herodes, quod mandaueras iosippo. ut si quid patereris ab antonio molestum. me perimeret: quod nichil est peccaueram. Quod uerbum ut audiuit herodes exardescens in furore statim eam ab amplexu suo reiecit. clamans & suos capillos dilacerans. dicendo se manifestum signum cepisse iosippum cum ea habuisse communionem. Nam nulla ratione proditurum fuisset quod secrete audierat nisi maxima fides illis inter fuisset. credensque de crimine pene sua interfecit uxorem. nisi amore eius uictus furoris impetum refrenasset. Iosippum tamen ulterius nec ad faciem suam uenire permisit. alexandram uero tamquam totius mali causam reseruari precepit.

In terea per syriam turba commouebatur. cleopatra non desistente antonium flectere. quatinus oppressis principibus potentia singulorum ablata sibi donaret. Multum enim ualebat apud antonium. desiderio suo eo inflammato. Que cum natura liberaliter auara existeret; nichil inuisum relinquit. Siquidem fratrem suum quindecim annis etatis habentem. quem in regnum possessurum credebat ueneno consumpsit. sororem quoque arsinoen in ephesum ad templum diane confugientem. per antonium extinxit. Iam etiam pecuniarum gratia & templa & corpora uiolabat. nec sacrarium ullum tam castum fuit nec priuilegio tam tutum cum ornamentum ipsa non abstulerit. nec tamen aliquid profanum uel incestum potuit auaricie illius satisfacere. Et cum omnia expoliaret: feminis tamen cupiditatibus nulla ratione satisfaciebat. Siquidem cuncta deesse suis desideriis semper putabat. & ideo antonium marcum suum compellebat aliquid ab aliis auferentem sibi donare. Nam cum uenisset cum eo ad syriam. & eam cogitaret possidere. lysaniam filium ptholomei accusauit, quia parthos contra rempublicam duxisset. Unde antonius eum statim occidit. Petiit quoque cleopatra ab antonio reges iudee & arabie occidi. Antonius autem cum in omnibus amore femine uictus esset: non tantum uerbis sed etiam factis eam uideretur obedire. petebat tamen ne se tantum compelleret ut peccaret. & ne quanta illa precepisset perficiens. palam iniquus esse putaretur. Ideoque partes utriusque prouincie recollens donauit ei. & ciuitates que intra eleuterum flumen usque ad egyptum erant, excepto tyro & sydone quas a maioribus liberas esse cognouerat. licet multum cum illa sibi eas preberi supplicasset. Cum hec cleopatra obtinuisset: & deduxisset antonium usque ad eufraten. contra armenios contendentem; & intrans apamiam & damascum. exinde ad iudeam peruenit. Quam cum herodes suscepisset. conduxit ab ea redditus iericuntis. nam balsamum in illa generatur quod preciosissimum est. & nunquam alibi nascitur. & palmas multas et optimas. Et dum multo tempore cleopatra fecisset cum herode, temptabat cum eo concumbere. Nam naturaliter & euidenter libidinibus exardescebat. Forsitan & aliquid amatorium passa est. sed hoc quod ueri similius est. regno eius insidiabatur si quomodo iniuria a se factam posset per accusationem adipisci. Desiderio uero eius se uictam esse dicebat. Rex autem herodes licet olim nullatenus faueret cleopatre diu tamen eam in omnibus esse molestam. tunc tamen ampliori odio circa eam usus est. quod per luxuriam uellet insidias ei parare. Verba quoque cleopatre imperiosa quidem refutauit. consilium uero cum amicis suis habuit ut eam sub potestate sua posita occideret. ut et se et multos

163

alios a malis eius liberaret. quibus iam grauis facta [illegible] fieri posse putabat. Nam & antonio marco eius hoc prodesse [illegible] illi fidelis existeret. Cum hec cogitasset herodes. prohibebant eum amici [illegible] quod deberet maximum periculum precauere [illegible]. Nam nullatenus hoc antonium posse pati dicebant. quamuis eum muneribus placare putaret. cum amore cleopatre nimis incenderetur. & uideret insidias illi pro eius amore paratum. Unde etiam non est incertum quod maximis & continuis malis principatus suus ab eo compleatur. Suadebant quoque ei ut inhoneste refutaret concubitum. que illa postulauerat. Herodes quoque consentiens uerbis amicorum & cleopatre donis & muneribus satisfaciens deduxit eam usque ad egyptum. Antonius autem cum armeniam cepisset: artabazen filium tigranis cum filiis satrapum ligatum in egyptum destinauit. donans eos cleopatre uxori sue cum omni regio ornatu eorum. Armenie uero principatum tenuit artaxias. Que cum prius archelaus & nero expulissent, tigranum nouissimum eius fratrem ordinauerunt. Herodes quoque uectigalia que debebat de terra ab antonio sibi donata. cleopatre iustum iudicauit dare. ne occasione odii eius contra se prestaret.

Aretas autem rex arabum. cum herodes redditum eius conduxisset: ipse aliquanto reddebat duo milia talenta. Post hec autem in docuit herodi existens. unde parte aliquam prebuit. Que herodes hec in se destruidamentem per se deliberauit. sed interim propter romanum bellum hanc distulit expeditionem. Nam in acciaco litore separabatur pugna. que centesima octogesima uii. olimpiade contigit. cum cesar octauianus & antonius de republica decertarent. Herodes autem experiencia sua collectis uiribus & redditibus. uenit ut auxilium ferret antonio contra cesarem. Antonius autem dixit se auxilio eius non egere. sed iret potius ad arabas expugnandos. Cleopatra enim preuenerat mentem eius ab herode. & arabas etiam incitauerat contra eum. ut nullatenus ei tributa soluerent. Herodes autem reuersus ab antonio cum milicia quam illi adduxerat. confestim arabiam ingreditur. & cum omni milicia uenit in dio ciuitatem. Cumque illic ei arabes occurrissent. pugna maxima commissa est. in qua uicit herodes et iudei. Postea multum exercitum congregatum audiens herodes in chana uico ex arabis. uenit contra eos ducens maiorem partem milicie sue. & prope calon castra sua posuit. unde oportune pugnaret. Cumque hec disponeret. populus iudeorum clamabat ut mora dimissa impetum contra arabas faceret. dum crederent se in hoc paratos esse. quia in priore pugna uictores extitissent. Iudeis quoque suum studium ostendentibus rex statuit magnanimitate eorum non remorari. dicens non se decere inuentum eorum. & primus se armans omnes produxit in aciem. Stetitque tunc arabes metu [illegible]. Pugnantes autem contra iudeos ut uiderent eos inexpugnabiles omnique uirtute plenos. plurimi fugati fuissent; nisi pompeius misisset atheniensium cum militibus: uolentes herodem contundi[illegible] inuasisset. Hic namque dux cleopatre erat in illis locis. Iacebat autem cum militibus insidians. ut si quidem arabes hostes iudeos uincerent. ipse requiesceret. si autem uincerentur arabes. ipse ex insidiis cum militibus adueniens sociis adiuuaret; quod & contigit. Nam suis ad auxilium ueniens. et eos a fuga reuocans. occupauit iudeos in locis asperis & saxosis [illegible] occisis. fiebat diuisa predatio. Rex autem herodes in pugna uictus equo uolebat suos adiuuare. sed non ualuit licet multum festinasset eis subuenire. Arabes autem cum castra iudeorum cepissent. non mediocri felicitate sine spe tenuerunt. Nam uictoriam quam in prima acie perdiderant. postea obtinuerunt; prosternentes plurimum exercitum aduersariorum. Herodes autem ex inde latrociniis utebatur & discurrens terram arabum uexabat. dum super montes castra disponeret. & omnino recusaret manum cum eis ex equo conserere. Frequenti tamen labore & diligentia lucrum sibi acquirebat. ita & proprios milites omnibus modis fouebat ruinam cupiens emendare. Interea acciaco bello inter cesarem & antonium gesto, septimo anno imperii herodis. terra iudeorum commota est qualiter numquam prius. per pestilentiam animalium. Perempta sunt etiam animus hominum decem milia. Milites uero cum sub diuo degerent. nichil ab oppressione sunt lesi. Quod cum arabes audissent. & plusquam factum esset audirent narrari. tamquam omnis prouincia iudeorum hominibus perempta esset causa fuisset; nichil iam aduersi timebant. Herodes autem misit legatos ad arabas pacem cum eis facere. propter damnum quod eis acciderat. Arabes autem peremerunt legatos herodis. & cum alacritate contra eos preparabant. Iudei autem inuasionem arabum sustinuerunt & licet calamitatibus essent oppressi. cum bellare decreuerunt. dum non pares sese pluribus eorum putarent. neque auxilium haberent. rebus suis domi subuersis. Quos ita dispositos herodes rex temptauit eos sermonibus flectere. ut recuperaret eis antiquam alacritatem. & exhortabatur aliquos optimatum. Ausus est etiam ad populum sermocinari, nam prius pigebat eum id facere ne male propter calamitates ab eis susciperetur. Proferebat igitur talem rationem ad eos. Non ignoro o socii. quia multa per hoc tempus facta sunt contra nostram rem publicam. & fortasse nec arabes nisi de se confidunt. quod putant se uirtute percellere. Sed quia compellimur pugnare. nec est aliquid quod semel factum non possit rursus bene tractatum emendari. petere uos elegi simul & docere. per que possitis in animo alacritatis permanere. Volo enim prius uobis ostendere. quod iuste id bellum contra eos committere. propter iniurias aduersariorum. & maxima causa magnanimitatis uobis existit. per quam possimus spe uictorie possidere. Exordiar autem principia. testes uos faciens mei sermonis. Nam iniquitatem arabum nostis. & circa nos perfidi extiterunt. sicut & erga alias gentes. Et ipsa diu ignorantes sepius nos offenderunt auaricia & inuidia sua. Et cur multa dicam?

Dum imminerent eis ut a proprio principatu deciderent et cleopatre seruirent. quis alter eos de hoc seruitio liberauit nisi mea amicicia. quam cum antonio possidebam. & illius circa me affectus nichil eos mali sustinere dimisit. Nam antonius cauebat agere quod posset in suspicionem peruenire. Tamen & cum uellet cleopatre partes aliquas a se tolli [illegible] prouincia [illegible] ego quidem dispensaui multa munera secum afferens. [illegible] acquisiui. Expensas autem ipse suscepi ducenta talenta persoluendo. duo milia uero talenta fide dicendo. que etiam prediis adimplendo. unde nos nichil ab eis accepimus. Non oportebat enim iudeos ulli tributa dare. Quod & si prebendum esset pro nobis non etiam parabilis daret: qui nobis nec gratias agunt. sed pro beneficiis iniqua circa nos egerunt; prius quidem quod nos amicos non hostes redditibus priuauerunt. Nam si fides hostibus necessario seruatur, multo magis amicis. Sed non apud eos ita est, qui modis omnibus optimum putant iniquitate eligere. si solum lucrum eis possit acquiri. Est ergo questio nobis utrum oporteat iniustos punire. dum hoc etiam deus desideret. & precipit semper iniquitatem & contumelias execrari. quod non tantum uerbo sed etiam per bellum iussit ulcisci. Nam quod iudeis iniustum apud grecos & barbaros hoc si diceretis esse in nostros legatos cognoscetur perpetratum. Greci namque legatos sacros et ex omni plebe electos dicunt esse debere. Hi enim sepe hominibus deum placant et aduersarios hostibus reconciliant. Qualis ergo potest iniquitas peior agi. quam si legati pro iusticia loquentes interirent? Quemadmodum autem possent uitam suam innoxiam custodire seu circa bellum feliciter agere dum talia perpetrassent? Nobiscum quoque forsitan ius rectum est. Ubi autem iusticia ibi deus est. deo uero presente multitudo cum fortitudine presto sunt. Ut quoque de nobis ipsis loquamur, uicimus primo prelio. in posteriore uero nec subsisterunt sed statim cesserunt non sustinentes nostre alacritatis impetum. Uictoriam autem nos adhuc bellum inferens non perdidimus. In primo enim prelio nostra et fortitudo nostra apparuit. in posteriore uero insidiis concidimus. Cur ergo in minora sapimus ubi maiorem spem possidemus? Quoniam autem stupescunt eos qui cum palam decertant perimunt. cum uero sic uincunt ambiguitate illis hii eueniunt. Uirtutem enim belli non in expugnatione debilium. sed in oppressione fortium apparet. sed tamen quamquam illa extenderent que domi contigerunt. & in terre motu acciderunt: Hoc ipsum etiam arabas decepit. dum maiora quam contigerunt putarent. Non debet autem illis hec audacia: autem nobis timorem immittere. Illi namque nostris laboribus et calamitatibus spem assumpserant quam nos uiriliter contra eos egressi auferemus. Accipite ergo alacritatem pugnandi. neque enim in tantum sumus contriti. nec tam uulnerati. ut quidam putant. que potius accidentia sunt dicenda. Que si hi senserunt peruenerunt. liquet quod iam secundum illi iudicium ita desierint [illegible] pro iniudicia de factis nostris [illegible]. Nam si uellet amplius nobis nocere. neque flexus fuisset. Bellum autem quia & iustum fieri & iustum esse [illegible] & nobis ostendit [illegible] per prouinciam terremotum perempta [illegible] armatum [illegible] ostendente. quod si omnes tunc filiis et uxoribus militarent [illegible] eis importunum accidisset: Hec ergo reputantes quod in omni tempore deum patronum possideatis. persequimini fortitudine iusta iniquos. amicos perfidos. maliuolos circa legatos [illegible] semper uestra uirtute deuictos. Cum hec audissent iudei. multum audacie sumentes ad pugnam parabant. Rex autem herodes hostiis celebratis cum magno studio iordanem transiens. exercitum contra arabas perduxit. & prope aduersarios castra disposuit. Uisum est autem ei castellum in medio positum occupare. quod sibi multum prodesse putauit. uolens maturius committere uel differre bellum. Nam oportuno & munito loco consistebat. Cumque idem prouiderent arabes. bellum pro castello committitur. & primum quidem prelatio. deinde uero multis exercitus parte ad manum uenientibus arabes afflicti recedunt. et iudeis spes uictorie crescebat. & uirtus accendebat. Itaque pugna facta. multisque ab utraque parte cadentibus arabes recedunt. quorum plurimis fugiendo mors prouenit. Nam non tantum a iudeis trucidantur. sed ipsi fugientes sua multitudine contriti moriebantur. Unde quinque milia ex eis defuncta sunt. reliqui uero ad castra confugerunt. nulla spe salutis habentes necessariorum inopia. & quod potius erat aquarum indigentia. Iudei autem licet persequerentur tamen inuadere castra minime presumebant, sed obsidentes ergo suos fugere nolentes arcebant. Igitur arabes in his malis constituti. legatos

ad herodē dirigunt, ꝑ inīum dissolutionē belli petentes. Nam sitis eos
urgebat. & petebant ut impsentiarum licentiā ut uel aquam possent haurire.
Herodes autē nec legatos. nec dona suscepit. neq: mediocre pactus ē.
s; obstinato animo uolebat eos ulcisci. Arabes autē siti compulsi in
ma. se ipsos tradiderunt. ita ut p quinq: dies. iiii. milia caperent. Vi
ii. die reliqui de castris egressi. decertare cum aduersariis nitebantur eli
gentes omnia pati. ne paulatim sine gloria deperirent. Quę cum delibe
rassent. nulla tamen decertare ualuerunt nimia calamitate afflicti. &
p lucro mortē esse putauerunt. ne in tribulationib: uitā extenderent.
na eis vii. milia in priore plio sternuntur. Cum his ergo casib: uterentur ar
rogantiā priorē deponunt. mirantq: herodis prudentiā referentes.
patronū eum suę gentis pronunciantes. Herodes ergo cū multa felicita
tis gloria reuertit. maximā dignitatē acquirens sua fortitudine. Et
cum in pace p bellum res suas disposuisset. in quādā piculum incidit.
Nam in desperatione se inuenit. eo qd antonii amicus eēt a cesare octauiano
in acciaco litore uicto eēt. Amici enim ei & inimici putabant ei non
prune easdē amicitias pcurare. Amici ei desperabant. inimici uero lici
in pspectu constitarentur. tamen clam uniuersi letabantur sperantes sibi melio
ra rerum mutatione uentura fore.

Herodes autē uidens hyrcanū solum de sacerdotali genere sup ee. ei mortē
opinatus ē suis reb: pdesse. ne imminente sibi a cesare piculo. ille dia
ret occasione qui solus de regio genere supesset. Cum hec cogitaret. nul
lam mali occasionē in hyrcano inueniebat. nā modestia morum rerum
gubnationē cumbat. & reb: studebat bonis. omnia cedens fortune.
Alexandra autē filia ei cuius filium aristobolū ut sup retulim he
rodes suffocauerat. minus pterax. & rerū mutationē incontinent
condens. uerba ad patrem fecit, ne sustineret herodis iniquitatē in
familia sua. & petebat ut malaco arabiā tenenti scriberet. quatinus
susciperet eos ad se refugientes. Nam si mors herodi puenerit. ad se
pncipatū uenturū ppter ipsorū fauorē. & ppter generis dignitatē. Du
his uerbis alexandra patrē flectere niteret: ille eā non audiebat. Illa
autē in pertinacia muliebri pmanens. nec die nec nocte desinebat acu
sare erga se herodis insidias. Compulit g eū eplam dare dositheo
amico in quā scriptum erat. ut arabs equites ei mitteret q deberent eū
ad se pducere ppe paludē bitumini. quę distat ab hierosolimis sta
diis ccc. Nimis enim confidebat in dositheo dū ei eēt amicus. & con
herodi inimicaret. eo qd cognatus eēt iosippi quē ille occiderat. Idem
autē dositheus neq: hyrcano in hoc negocio fidē seruauit. Nolens
reconciliari herodi. porrexit ei eplam quā hyrcanus i fide commen
dauerat. Herodes autē eum p hac fide laudauit. & pmisit ei magis
curam reliquę causę. quatinus eandē eplam ne periret eēt arabo malacho
destinaret. ut agnoscere posset qualia hyrcano rescriberentur. Quo
cū dositheus alacri animo fecisset: malach arabs rescripsit hyrcano
qd libenter eū susciperet: & omnes qui cū eo uenirent. Misit etiā milites
qui deberent eū cautē ad se pducere. Verū & hāc eplam herodes sus
cepit. & statim uocato hyrcano requirebat de factis pactis cū malacho
arabo. Cumq: hyrcanus negasset: herodes eplas corā concilio fecit
legi. iussitq: hyrcanū statim interfici. Quidā autē dicunt herodē insidias
contra hyrcanū conexisse. quatinus eū interficeret. Dicunt autē ita
scribentes qd in aliquo conuiuio ex suspicione herodes hyrcanū
interrogasset. si quas eplas a malacho arabo suscepisset. Qui
dum se confessus fuisset salutatorias a pares accepisse. ille rursus
interrogans si qua etiā dona ab eo recepisset: hyrcanus respondit nihil
amplius q iiii. sibi iumenta transmissa fuisse. Herodes autē uociferans
hec iumenta ee occasionē pditionis. iussit eum occidi. Sine autē illa q
ego conscripsi uera sint an ista. manifestū tamen hyrcanum in nullo
p meruisse ut tali morte occumberet: eo qd in iuuentute sua ex
modestia morum nichil atroci egerit. insup cum ipse regnū tenuisset
plurima gubnatione antipatro patri herodis commiserat. Erat
sic sup retulim alexandra mater eius nouē annis pncipatum sacer
dotii rexerat. matreq: defuncta cū ipse impium suscepisset: & tribus
mensib: gubnasset. depulsus ē ab aristobolo fratre. Restitutus
autē iterum in regnū a pompeio. & quadraginta annis honorem
sacerdotii regni pdidit p antigonū filium fris sui aristoboli. & aurium
decisione passus. cum octoginta annorum eēt a parthis in captiuita
tē ductus est. & exinde reppria p tempus aliquod remeans ppter bona ab he
rode pmissa. nichil sicut sperabat adeptus est. Nam multas in passionib:
inuolutus ē. & qd pessimum ē in extremis in senectute indignū ui
tam finiuit. Nā modestus & mediocris moribus existebat.
& plurima negocia sui impii sub dispensatorib: innocens tractabat.
Nam non erat callidus regnū disponere. & ideo antipatro & filio eius
herodi ad hoc conanti acquieuit.

Herodes autē hyrcano interfecto a cesare nichil optimū de reb: suis sperabat
ppter amicicias quas cū antonio habuerat. Cumq: in suspicione alexan
dra haberet ne tempore transferret: & multitudinē & turbā in eo re
concitaret. commendauit fratri suo ferore regni negocia. matrē autē
suā cyprum cū sorore salome & cognatione cuncta in masada castello
constituit. iubens ut si qd de se piculum audirent. pncipatū sibi assume
rent. Mariamnem uero uxorem suā eo qd non potuisset uiuere cum so
roro & matre sua commisceri. in alexandrio castello cū alexandra ma
tre deposuit. dimittens sup eas fidos amicos. iosippū thesaurariū
& socinū. q eas sub specie honoris custodirent. Quib: etiā manda
uit. ut si qd piculum de ipso audirent. ambas interficerent. regnū uero
filiis suis cum fratre ferora custodirent. Cum hec omnia disposuisset
in rodū ad cesarē octauianū pperabat. Cumq: [illegible] delatus esse
deposuit diadema. aliud uero nichil de dignitate sua minuit. Vt
uero communē sermonē cū cesare inseruit: multo [illegible] animi
magnitudinē ostendit: suisq: uirtutis honorē seruauit: [illegible] ad
preces nec ad supplicationes conuerteret. quasi de peccatis suis sa
tis faciens. s; in ratione actuū suorum confidens. sine dubitatione
aliquā cesari dicebat amicicias sibi maximas cū antonio fuisse.
omniaq: pro uirtute sua egisse. quatinus ille rerū potentiā sortiret.
nihil tamen ei nulla tamen communicasse. eo qd interim arabas expug
nasset. Transmisit tamen ei pecunias & frumenta. & minora a dig
nitate sua. Nam qui fatetur amicum & benefactorē aliquē se habere.
debet cunctis animę & corporis & substantię se ei participē
ad piculū exhibere. qd ego antonio min quā oportebat feci. Illud uero
non egressi. quia quamuis inpugnatus [illegible] in corpore animo non
reliqui. neq: manifeste eū circumsistit [illegible] & ipsa fortuna insistet.
& seruaui ei fidē. & quamquam non oportuit auxiliator tamen consilia
rius fidelissimus ei extiti. Nam antonio causam [illegible] potestatis
semp optaui. & si uiui effugere contigisset [illegible]
[illegible] in piculis affuissem. Ille autē [illegible]
[illegible] belli [illegible] Nam [illegible] fide [illegible]
p [illegible] antonium non solum [illegible]
illi fauorē meū. Si [illegible] nomine [illegible] beneficia facturē

regis. poteris a factis meis cognoscere. Nam licet antonius iā defecit. nichilo
minus amicicias firmamentū in nobis potest appbari. Cū h herodes dixisset
& omnib: suū animi libertatē ostendisset. non mediocrē cesaris liberali
tatē & indulgentiā meruit. in tantū ut cesare pcipiente diadema rursus
sibi reponeret. ea condicione ut talis erga se qualis circa antoniū fuerat
appareret. Cesar autē ei omnē honorē addidit. scribens etiā regib: he
rodē sibi occurrisse. Herodes g cū hec honorē pter spē suscepisset: & indulsisset
pncipatum sui a cesare & romanis confirmatū. sicut et cesar ad
egyptum euntē. Cumq: sup uires suas amicus cesaris dona obtulisset
liberalitatē & magnanimitatē suā ostendens. petebat cesarē ne alexan
der amicus antonii ad usum aliqd pareret. Sed [illegible] impetrauit. quia
cesar iure iurando [illegible] illum occidi. Rediit g herodes ad
iudeā cum spē omniū cū magno honore. & inimicis suis [illegible]
qd elatus a piculis remeasset. Confestim g susceptione cesaris i egyptū
p syriam eunti parabat. Cumq: g herodes cesarē suscepisset. [illegible]
regio apparatu ptholomaide. & p [illegible] affluentem sumptū exercitui
omnino ut fidelissimos cesaris reputaret. Et dum cesar iudeam [illegible]
in centum quinquaginta domib: ornatus eū herodes cū amicis suscepit.
Prebuit etiā transeuntib: p loca arida necessaria humanitate. ita
ut nec uinu nec aqua militib: alicubi deficeret. Ipsi etiā cesari oc
tingenta talenta dedit. omnib:q: demonstrauit quia plus omnib:
in regno suo clarior apparuisset. qd magis cesar fidem ei & ala
critatē pbaret. Redeunti autē cesari ab egypto. rursus herodes
non minus q priorē largitatē ei exhibuit. Cum autē primū a cesare
in iudeā redisset: omnē domū suā turbatā inuenit. ac uxorē suā
mariamnē & matrē ei alexandram grauiter ferentes. dū putarent non p
corporis tutela in illo castello se positas. s; tamquā in carcere. eo nichil
de suo neq: de alieno i potestate haberent. Nam mariamne putabat
se herodē cū simulatione amare. & timebat ut si qd ille a cesare passus
fuisset: qd spē uite non posset habere. mandataq: iosippo desup pre
data recordabat. Quappter custodes sibi ppositos omnimoda dili
gentia amicabat. & magis socinū eū illi putaret omnē potesta
tem tradita. Socinus autē [illegible] fidelis. nichil penitus de mandatis
herodis ei palā fecit. Sed cum sermonib: & donationib: mulierum
flexus paulatim deuictus eēt. multum cuncta regis mandata dilu
dauit. dum omnino non speraret eum eadē potestate reuersurum. s; ppt
piculum fugeret. ne rediret insignior. Ideoq: non parua mulierib: uolun
prestare. sperans se retributionē recepturum ab eis singularem. Si autē
pspe cuncta gerens herodes reuerteret. neqq contra uoluntatē uxoris
eū posse facere credebat: dum sciret omni ratione amorē regis erga ma
riamnē ampliorē existere. Itaq: cum illa huius spes fefellisset. iussa
omnia indicauit. Mariamne autē h audiens. grauiter ferebat. & amore
uiteri [illegible]. orabat dnm herodē nulla tamen bona p se impetrare.
Et licet post mortē illi difficile suā uitā putans: nichil tamen de sui
animi passionib: celauit. Nam cū herodes maximū honore pter spem
impetrasset: & in iudea redisset: primū uxori suę mariamne de his
bonis nunciauit. & illā solā omnib: pponens. ppter amorē quem circa eā
habebat. i primis eā salutauit. Et dum ei felicitatē suā referret.
nulla tamen ea gaudente s; potius merente intelligens. nam dolorē celare non
potuit. s; p dolore nobilitatis sup ad oscula gemebat. Narrationib:
uero ei neq letabatur. s; potius contristari se demonstrabat. Verū non suspe
ctā tantū s; etiā manifesta facta eū turbarent. contristabatur animaduer
tens irrationabile circa se uxoris odium non celari. ideoq: diutius tolera
bat. Omniq: amore ferre non potuisset. nec [illegible]
bat. & semp ab alio in aliud [illegible] inconstans erat.
Sic g inter odium & amorē constitutus. sepius indicauit [illegible]
in illa superbia. s; timuit ne [illegible] occupata sua anima cupidine [illegible]
taret. & nullatenus eā occidere uoluit [illegible]
illa maiorem penā p amore illi sustineret. Hoc intelligentes so
ror eī & mater [illegible] putauerunt tempus se recepisse [illegible]
& loquebant non pauca mentientes herodi in odium mariamnę.
Quę [illegible] h uerba attendebat. neq: [illegible]
[illegible] Peius g dolor [illegible] passione succendebat. dum
neq: illa [illegible] celaret. nec ipse amore. Confestimq: aliquis [illegible]
[illegible] fuisset ab herode missa. nisi nuncii ad [illegible]
se cesaris uictoria. & inimicis [illegible] cuncta egyptum possedis
se. Quappter festinans ad cesarē. reliquit domū ita dispositam.

Herodes autē cum ad cesarē in egyptū uenisset: ampliori fiducia cū
eo sermonē habuit. Sic [illegible] de satellitib: gallis cleopatrę quā
[illegible] quā pilla pdiderat.
Addidit etiā regno ei gadara. & ioppen. & samaria. [illegible] &
marinam [illegible] & [illegible] stratonis turrim. Cumq: hero
des acquisisset & [illegible] & usq: ad antiochiā reuertit.
[illegible] quantū res suas [illegible] feliciter tractabat. tantū domesticis
laborib: affligebat. pserti circa coniugē. de qua [illegible] feliciter
[illegible] uidebat. Nam non minore amore ille [illegible]
[illegible] cupidine repletus. Herodes autē [illegible] mariamne
uxorem suā dilexit [illegible] aliis reb: casta & fidelis erat [illegible]
[illegible] quidā naturaliter [illegible] Nā dominabat [illegible]
[illegible] & sepius contumeliose ei [illegible] Quod ille [illegible]
simulans portabat. & blandiebat ei. & licet illa sepius [illegible]
[illegible] ignobilitatē [illegible] detraheret. Illo uero tempore [illegible]
[illegible] annū spacium compleret. ex quo he
rodes [illegible] cesare [illegible] culpa [illegible]
alia occasione data. Meridie namq: dū uoluisset herodes rex
[illegible] mariamne uxorem [illegible] amore quē [illegible] semp
habebat [illegible] Quę cum [illegible]
[illegible] hyrcani & fris aristobo
li [illegible] Herodes autē ei hanc contumeliā grauiter tulisset. &
[illegible] paratus eēt. sentiens h salome soror herodis [illegible]
[illegible] regiū [illegible] percipiens [illegible] mariamne
amatoriū confice regi. Et si h [illegible] herodes turbaret. & [illegible]
rogaret quale h amatoriū fuisset: responderet. Venenū esse.
Si autē rex nulla tamen de amatorio commouerit [illegible]
[illegible] neqq [illegible] piculū mariamne inimicaret. Pincerna g salome
[illegible] falsa de mariamne dicturus. Sed
quā ante herodē. dixit ut mariamne uxorē ei munera sibi pmisisse
quatinus amatoriū confecisset. Cumq: ad h rex commotus fuisset
pincerna statim addidit dicens. [illegible] illud amatoriū [illegible]
confici. Cuius etiā [illegible] se non [illegible] sciebat. & ideo [illegible]
quam ipse de hoc requireret. Itaq: cum talia uba herodes audisset.
[illegible] furibundus [illegible] mariamne fidelis
sim erat. torquebat interrogans de illo [illegible] sciens qd uxor sua sine
illo tale aliqd non fecisset. Qui dū nimis torqueret. nichil [illegible] po
tuit ille dicere. [illegible] uxoris autē odium qd [illegible]
nib: socium puenisse dicebat. quo custode ei reliquerat [illegible]

Cum hec eunuchus dixisset: mox rex exclamavit dicens socium nul-
latenus sibi fidelem fuisse sicut sperabat: dum inimicitias inter se et uxorem
suam parasset. Rex ergo herodes sohemum statim interimi iussit. et colligens
familiarium accusationem iudicium uxori paravit. studioseque excitatus est
de relationibus amatorii et veneni. Et etenim sermones inconvenien-
ter iracundus. Cumque vidisset sententes hii qui presentes tunc aderant in con-
cilio. mortiferam sententiam in mariamnem protulerunt. Subveniebant
autem quidam de assidentibus dicentes ne ita temerarie eam interficeret sed
deponeret in aliqua regali custodia. Salome autem soror herodis insti-
gabat eum ad necem eius. cavere ingerens seditionem multitudinis si illa viveret.
Mariamne ergo taliter adiudicata. ducebatur ad mortem. Alexandra
autem mater eius metuens ne similia ab herode pateretur. et volens se osten-
dere ignorasse causam per quam filia eius duceretur ad mortem. exiens multa
mala contra filiam vociferata est. et omnibus audientibus clamabat mala et
ingrata circa maritum extitisse. et ob hoc iuste pateretur quod ei sepe instrue-
ret: nec retribuisset beneficiorum tantorum remunerationem. In has ergo
verborum fictiones non valens dolore cordis occultare. evellebat
amarius capillos capitis quod non posset filiam ab imminenti morte
liberare. Filia autem eius nec unum verbum ad probra eius et vituperationes et simu-
lationes respondit. sed et equanimiter animi sui gravitate dolorem matris
evidenter faciens tolerabat. et non timido gressu. neque mutato corporis
colore ad mortem ibat: generositatem suam neque in extremitate per-
mutans. Mariamne igitur uxor herodis sic periit. femina ad conti-
nentiam et magnanimitatem animi nimis pollens. Modestia vero
morum ei defuit. pulchritudine vero corporis et dignitate affabilitatis
magis quam si quis existimare posset omnes mulieres antecibat. Occasio
tamen mortis ei extitit maior provenit. quod nec gratum ei ex orando vole-
bat viro. Nam dum semper illius potiretur amore: et nichil dif-
ficile ab eo speraret. fiduciam immoderatam erga eum habebat. Con-
stabant tamen ea que erga eam parentesque suos evenerant per herodem.
Hec autem ei sepe improperando. inimicicias sibi acquirit: matrem et so-
rorem regis. et ipsum simul iniquitatum confidebat et sperabat ut
nichil sibi ab eo molestum oriri putaret. Postquam ergo interempta est. tem-
pore herodis desiderium in ea exarsit. ita ut [...] sepe nomen illi-
us tamquam viventis invocaret. Moliebatur autem omnia
facere que potuissent dolorem cordis mitigare. convivia tenebant
nimia. colloquia. que nichil ei profuerunt. Subvenire habebant pedes-
tres etiam regales recusabat. et tantis doloribus [...] tendebat. M[...]
tenebatur. ut aliquando mariamnem vocare ministros altitudine tentu-
tam quasi viventem valenteque preciperet. Cumque sic maneret [...] et al-
supervenit egritudo pestifera. que plurimos de populo et potentissi-
mos amicorum eius extinxit. et omnibus prebuit suspicari per iram dei hec
contigisse. pro iniquitate circa mariamnem perpetrata. Rex autem
ad peiora de die in diem veniens. et his malis confectus non potuit
multos dies protrahere. sed incidit in difficillimam invalitudinem.
Nam inflammatione vel astrictione gutturis. mentisque mutatione
tenebatur et que potuissent curam ei exhibere. nichil penitus profuerunt.
sed contraria inveniebantur. Unde medici desperatione facta. dum
neque egritudo decresceret illatis medicaminibus: et dum rex nichil
cibi potuisset accipere. medici omnia que ille vellet. iussere ei prebere.
desperatione salutis casui devoventes. Herodes ergo in samaria se-
basta nominata invalidus iacebat. Alexandra autem mater mariamnes
in hierosolimis habitans. cum audisset egritudinem herodis. festi-
navit civitatis custodias obtinere. que due fuerant. una quidem
ipsius civitatis. altera vero templi. quas si quis sub potestate sua com-
prehendisset: omnem gentem sibi subdebat. Nam immolationes
nulla tamen sine his fiebant. quas non exercere iudeis impossibi-
le videbatur: parva prius vita amittere. quam religionis dei solitum sa-
crificium non implere. Alexandra ergo custodibus earum sermonem fecit
dicens. quod oporteret has sibi custodias tradi. ne quis alius defuncto
herode eas invaderet. et ut ipsa eas reservaret. et herodi si eva-
deret egritudinem redderet. Cum hec verba dixisset alexandra.
sermonem eius graviter tulerunt fideles herodis. quorum unus consobrinus
regis nomine [...] confestim nunciavit herodi alexandre senten-
tiam. Herodes autem nichil remoratus interfici eam iussit. Ipse vero vix et
multo labore eius egritudinem evasisset: animo et corpore debili-
tatus simul et fastidiosus in omnibus causis factus. ad puniendum peccantium
paratior erat. et ideo amicos et necessarios interemit. Nam quidam
custodibarus genere ydumeus. et primus inter amicos regis. cum he-
rodes iosippum virum sororis sue salomes interfecisset. sicut superius recolimus.
peciit ab herode ut daret sibi salomen sororem suam in uxorem. Hero-
des ergo dedit ei sororem suam salomen. et constituit eum ducem ydumee
et gaze. Cum hec custodibarus preter spem impetrasset: elatus in super-
biam felicitate paulatim excedebat. et propria herodis iniunctionibus neg-
ligebat. Cum hec nunciata fuissent herodi. volebat eum interficere. sed
matris et sororis precationibus: veniam ei donavit. et non insuspectum
eum in posterum pro prioribus conatibus dereliquit. Tempore enim interiec-
to cum contigisset salomen a custodibaro discordari. misit statim
salome custodibaro libellum repudii. coniugium eius renuens non secundum
leges iudeorum. Nam marito quidem apud nos hoc licet facere. uxo-
ri vero nullatenus licet. nec ducere alium. nisi a priore marito dimittatur.
Salome ergo non generali lege. sed potestatis sanctione coniugium eius
respuit. et ad herodem fratrem suum dicebat propter illius fidem se maritum
reliquisse. dum cognovisset eum pacem misisse cum lisimaco et dositeo.
et cum babe filiis qui erant de regio et sacerdotali genere. Herodes enim
iam diu odio habebat filios babe. quod inimici sui essent. Quod odium et in-
imicicia hac exortum est. Cum [...] super ierosolimis regnum tene-
rent: et herodes civitatem hierosolimam obsideret. plures de obses-
sis herodi faventes ad illum clamabant. filii autem babe dignitatibus pre-
cellentes. et apud populum nimis valentes. antigono favebant: et herodem
blasphemabant. suadentes regio generi principatum servandum.
Civitate vero capta. prius dominabatur custodibarus. et cum iam iterum he-
rodis florens. ex tamen civitatis obsidentibus ordinatus. quamvis vero exi-
ret hii qui regi contrarii erant. Custodibarus autem sciens filios babe
in honore populi manere. et sperans ab eis plurimum magnum consequi. abs-
condit eos in quodam loco. et ab herode de eis sciscitanti dixit se de eis
nichil scire. Iureiurando ergo liberatus a suspicione. rursusque edicto a
rege posito. et omnimodo excogitamento eos inveniret: non est confes-
sus. Nam cum primum negasset: non sine suo periculo putavit postea
eos ostendere. et non fide tantum. sed et necessitate eos celare festinabat.
Dum enim rex eum a sorore sua investigasset: destinans milites ad loca
ubi morabantur absconsi. simul cum custodibaro eos iussit occidi. ut
nullus iam residuus esset de regio genere. qui iniquitatibus eius resisteret.
Post hec herodes rex cunctis de regio semine interfectis. a patriis
moribus excedebat: et peregrinis inventionibus: vetere statum corrum-
pebat. quem nullatenus maculare debebat. Unde in minora mala nobis
postea provenerunt. dum his succedentibus a patriis legibus maiorum im-
pietate corrupti. Primum ergo herodes rex certamen quinquennale
cesari constituit. et theatrum in hierosolimis condidit. et rursus
in campo maximo amphitheatrum utrumque perspicua moribus vero iudeorum
aliena. Siquidem usus autem apparatus talium neque nobis tradita fuerat.
Celebratione ergo illam clarissimam per quinquennium construebat: nun-
cians finitimis et convocans ab omni gente athletas. et omnia cer-
tamina de terra tota invitabat. spe propositorum premiorum. et victorie
gloria convenirent. Ibi ergo collecti sunt capitales artifices. nec non et hos
qui exercitationibus corporis prevalebant et musica precellentes: quos
timelicos vocant. proponens eis maxima dona victorie. et homines
nobilissimos ad hoc spectaculum vocabat. Construit quoque quadri-
iugis ut uni equi cursui non parva dona. et omnia que munificentia vel
decora apud singulos prefulgebant: omnia voluit fore clariora. Spec-
taculum ergo tali libertate composuit. theatrum vero circa cesaris ymagines
habebat. et trophea gentium que ille bellando devicerat: auro
scilicet et argento pendentes instructis. et neque de veste. neque de vasis
aut de lapidibus preciosissimum aliquid deficiebat quod non certantibus offerebat.
Apparatus etiam ferarum ibi fuit. Nam leonibus multas congregavit et alias
eminerunt ferocitate. et raro inveniuntur. quorum inter se altercationes et pug-
ne omnes inspicientes delectabant. Peregrinis ergo animatio sumptuum
et delectatio spectaculi videbatur. iudeis autem evidentissima dissolutio
legum videbatur. Impium enim est feris homines pro spectaculo hominum
subdere. iniquum etiam peregrinis moribus solita permutare. Super omnia
non contestabatur iudeos trophea. dum putarent ymagines esse armis
obsitas. quia non patrium illis fuerat talia colere. Quod herode non latuit.
et violentia eis inferre oportunum non putavit. sed volebat eos verbis
consolari. Et hoc non potuit facere dum illi graviter ferrent legem eorum
destrui. et unanimiter clamabant dicentes. Licet omnia existime-
mus tolerabilia. tamen hominum ymagines non esse patrium in civitate
ad iniuriam perferemus. Herodes autem videns eos resistentes non facile pos-
se devinci sine solatio. vocavit quosdam eorum ad theatrum. et ostendens
trophea consuluit quid illis videretur. Qui cum clamassent esse hominum yma-
gines. herodes precipiens auferri ornatum impositum. ostendit ligna nuda.
Que statim expoliata proprio ornatu. risum magnum spectantibus intulerunt.
Tali ergo calliditate impetum multitudinis mitigavit herodes. ut iam plu-
rimi mutata non offenderent. Quidam vero non mutati sunt. sed putabant ea opa-
initium destruendi esse legis. Unde et optimum existimaverunt magis pericula
sustinere quam mutata rem publicam negligi. dum herodem viderent violenter
inducere que non solita fuissent. Coniuraverunt ergo decem cives omne pericu-
lum se subire. et gladios sub vestimento portabant. Quod consilium cum
delibassent. ex condicto ad theatrum pergebant sperantes herodem
non posse fugere. si subito eum invaderent. Cumque parati cum auda-
cia pergerent. unus ex his qui ad hoc constituti erant ab herode. ut sin-
gula que gererent regi nunciarent. eorum conspirationes intelligens.
herodem volentem theatrum ingredi prohibuit. Qui confestim sciens odium
quod plures in eum haberent: et seditiones cotidianas. discedens in aula nomi-
natim accusatos vocavit. Qui cum a ministris eiusdem capti fuissent:
scientes quod non evitarent periculum. ornaverunt necessarium vite finem. non de-
ponentes animi sui fiduciam. Non enim denegaverunt actum sed etiam demon-
straverunt eis gladios. confessique sunt bene et pie coniurationem se fecis-
se. lucre quidem nullius causa. neque pro suis doloribus: sed pro communibus
causis. quas servare aut pro his mori cunctis dignum videretur. Talia
illi de voluntate insidiarum fiducialiter prolocuti. a regalibus militibus
circumsepti ducebantur. et omnem penam passi perimuntur. Non multo post vero
quidam istos viros apud herodem accusaverat odio quidam sapientes non tantum interfe-
cerunt sed et membratim laceratum canibus apposuerunt. Videbant autem
multi civium que fiebant. Herodes autem faciens de his inquisitionem. et
quasdam mulieres torquens extorsit ab eis huius renunciationem. et eos qui li-
facinus commiserant simul cum tota domo perimit. Concursus vero et auda-
cia populi qui pro legibus habebant non remissiorem faciebant herodem. sed multo
potius cautiorem. Et statuit undique se munire. ut si quid novis rebus studu-
erint. manifesta fieret eorum conspiratio. dum civitas ab aula quam con-
[...]abat et a templi custodia vitaret que antonia dicebatur. Samaria
quoque deliberavit muris circumdare. quam mutato nomine sebastiam appellavit.
Putans etiam prodesse provincie. locum munire qui de hierosolimis abesset [...]
[...] die. et olim vocabatur turris stratonis. locum eundem construens cesa-
ream nominavit. In maximo etiam campo electos equites deputans. edificavit
locum qui in galilea gaba vocatur: et trans flumen sebonitide. Hoc pa-
cto herodes paulatim provincia sua profecit. et circumdans custodiis totam
gentem. ut nequaquam potestatem haberent seditionem movere quibus parvo
manifesto facto frequenter utebantur. sed nec etiam laterent si moverent as-
sistentibus in proximo qui hii cognitos nunciarent. Plures quoque ex finiti-
mis auxiliatores suos illic habitare fecit. dum cupiditate ductus
templum construeret quod simile prius nec in notissimis civitatibus existe-
bat. quod pro tutela sua construens in honorem augusti cesaris sebastiam ap-
pellavit. et provincie partem meliorem que adiacebat distribuit habitato-
ribus. pro animo convenientes ibi convisaverunt. muroque firmissimo
circumdans altiora loca custodiis communivit. ne magnitudine minor
esset maximis civitatibus. Nam xx. stadiorum fuit. in medio vero insuper
[...] stadiorum locum statuit undique devotum in quo templum ampli-
[...] vel publica pulchritudine excellens edificavit. paulatimque to-
tam civitatem exornavit munitionibus quibus sibi prospexit. cum pulchritudine
memoriam posteris voluit sue relinquere [...].

Eo tempore xiii. anno regis herodis instante. magne calamitates provinciam
occupaverunt. sive de ultione [...] seu casu sic occurrente. Nam gelu prius pars
[...]. fructum nullatenus reddebat. Preterea et cives pro inopia frumen-
ti morbus et passio pestifera possidebat. Qui tanta malorum [...] insatiate
comprehensi. dum mororum cura et alimentis plus peste moriebantur.
Morbis autem ita prevenientibus inventum solatium auferebatur. nam frugibus et
horreisque exhaustis. nulla spes alimentorum pestilencie medicamen temperabat.
Necessitas ergo maxima inopie. non minus ipsi regi herodi quam populo immi-
nebat. Nam vectigalia que de terra solitus erat accipere. minime colligere va-
lebat. pecunias quoque consumpserat largissime civitates edificando. nec
erat quod dignum videret. Initia deliberabat tempori conferre presidium.
quamvis difficillimum foret: nec dum vicini haberent alimenta preberent.
et pecuniis deficientibus licet potuissent pauca plurimis pecuniis
comparare. et ideo arbitrabatur neque quam negligere hec mala. Ornatum ergo te-
[...] neque preciosissimis vasis. neque artificio precellentissimis par-
cens. misit pecunias petronio preside egypti a cesare constituto. et in eo
tante erat inopia sue provincie. Petronius autem amicus herodis existens. et
volens subiectis eius subvenire. primum eis concessit petere. et misit egyp-
tiis ut triticum navibus veherent. potuit vero eis relevans in emptione
et in navigatione. ut maxima pars ipse huius auxilii fieret. Nam
herodes triticum navigio deportato. hii qui eum prius oderant maxima
affectione suspicionem diluit. Siquidem singulis quantum

potuissent panificare per se triticum divisit. Preterea multis existentibus qui senio vel alia infirmitate detenti non possent sibi alimenta parare, providebat eis constituendo pistores qui paratos panes venderent. Diligentiam autem cum periculo hyemali habuit, cum comprehendisset eos etiam vestium inopia, corruptis et omnino consumptis pecoribus, ut neque lane neque aliorum vestimentorum copiam haberent. Quo cum iam procurasset, etiam finitimis civitatibus conabatur prodesse, semina eis prebendo. Quod multum et postea profuit, dum favorem sibi exinde acquisisset. Terra autem post hec fructus suos uberius ostendente, non minus l milia hominum quos ipse paverat ad propria destinavit. Cum hiis modo calamitatibus regnum oppressum Herodes omni munificentia et industria recuperasset, finitimos etiam similibus passionibus afflictos relevavit. Quod nullus fuit qui pro aliqua necessitate ad eum veniens, quin statim ei auxilium inveniret secundum suam dignitatem. Populi enim et civitates et privati ad eum confugientes solacium ei impetraverunt, in tantum ut estimaretur extraneis gentibus plus x milia choros tritici expendisse. In ipso autem regno suo lxxx milia choros tritici expendit. Chorus autem hic medimna attica x. Hanc eius diligentiam et sollicitudinem apud Iudeos tantum contigit prevalere et divulgari apud alios, ut antiqua in eum odia pro prevaricationibus legum concitata, per quas etiam pene a regno expulsus fuerat, prorsus extingueret, ut animi sui magnificentiam preter opinionem demonstraret. Populum autem in tantum mutavit ut tale eum arbitrarentur, non qualem experti sunt dudum, sed qualem in necessitatibus probaverunt. Eodem tempore et Aelio Cesari quingentos viros electos custodes sui corporis destinavit, quos electos Gallus ad mare rubrum Cesari perduxit. Post hec rebus suis prospere provenientibus palatia in superiore civitate construxit, magnas domus erigens et ornatu preciosissimas, ut plures viros capere potuissent. Secundum mensuram autem appellationes eis imposuit, nam una Cesarea, alia Agrippa vocabatur.

Desiderio inde commotus cum nichil sue libidini preponeret, filiam Symonis sibi coniunxit. Hic Symon erat filius Boethi Hierosolimita et nobilissimus sacerdos. Erat autem filia huius optima et pulcherrima. Pulchritudo eius animum Herodis inflammavit, et ne putaretur violentia vel tyrannide hec agere, melius arbitratus est nuptiali iure puellam ducere. Cum vero Symonem indignum regia cognatione iudicans, dum suum desiderium implere vellet, per honores eum extulit, et statim Ihesum Fabeti filium a sacerdotio deposuit, et Symonem ordinavit, et filiam eius sibi coniunxit. Cum vero nuptie perfecte fuissent, edificavit castellum in quodam loco qui est ab Hierosolimis distans lx stadiis, natura munitum et ad edificationem oportunissimum, instar collis manufacti, ut esset in rotunda circuitione ei. Concludit autem in circuitu turris totum hunc ascensum cc gradibus edificatum. In eo autem domus regie preciosissime ad munimen et adornatum constructe. Circa imum vero collis habitacula construxit prospicue structe, et aqueductus fecit, nam ille locus non habet proprias aquas, sed longe subtractas plurimo sumptu deductas. Circa campum vero civitas erat edificata, que colle pro arce habebat. Cumque hec opera perfecisset, sediciones nequaquam contra regnum sperabat oboriri. Duobus autem modis subiectos regebat, timore quidem eo quod non esset mitis ad penam, diligentia vero quod in necessitatibus magnanimum appareret. Circumdedit autem cautela extrinsecus tamquam murum subiectis parans, cum civitates extraneas et reges diversarum nationum patriis muneribus ad amicicias suas flectebat. Unde magnificentia sua Cesarem et Romanorum potentissimos placabat, leges transgrediendo, dum erigeret templa ritui nostro contraria. Nam nobis interdicta sunt delubra vel figuras paganorum honorare. Quod ipse foras civitatem in templis pro favore Cesaris honorabat, et in eorum constructione multas pecunias expendebat. Considerans autem prope mare locum oportunum ad civitatem construendam, que quondam turris Stratonis dicebatur, non qualemcumque urbem illic, sed lapide albo palaciisque preciosissimis civitatem ibi construxit. Portum quoque et quietum simile portu tutumque effugium navibus prebentem constituit. Que civitas iacet in medio fere pelago ad Egyptum inter Ioppen et Doram oppida maritima, que statione difficillimam navium habent, propter Affrica venta procellas. Cui difficultati remedium prestans fecit in circuitu portum qui sufficeret maximis classibus locum prebere refugii, lapides ingentes deponens in altum ulnis xxv, quorum lapidum longitudo xxv pedum erat, altitudo viii pedum. Super hos lapides turres construxit, quarum maxima Drusus nominatur a Druso Cesaris privigno. Ostia vero portus contra aquilonem extabant. In medio autem turris erat super quam templum Cesaris positum navigantibus apparebat, habens statuas, unam quidem Rome, alteram autem Cesaris. Civitas autem ipsa Cesarea nominatur. Hec etiam subtus cloacas non minora edificia ad aqueductus, quarum alie quidem modice non longo spacio ad portum et ad mare spectant. Una vero media est omnium receptaculum purgamentorum, que ymbribus et mare influente diluitur. Edificavit etiam theatrum ab australi latere portus, amphitheatrum quoque multa milia hominum capiens in conspectu pelagi construxit. Itaque perfecta hac civitate xii anno regni sui, cum in nullo lassaretur, deliberavit filios suos Alexandrum et Aristobolum Rome ad Cesarem transmittere. Quo cum ascendissent et in domo Polionis viri nimis strenui et amici Herodis conversarentur, Cesar eos cum omni humanitate suscepit, pollicens Herodi licentiam dare quem vellet sibi successorem relinquere. Insuper et provinciam Traconitidem et Bathaneam et Auranitem ei concessit ex huiusmodi occasione. Zenodorus quidam conductor domus Lysanie fuit, cui dum reditus non sufficerent, latrocinia in Traconitide regione exercebat. Cumque hec mala finitimi paterentur, Varronem suum presidem interpellabant, rogantes ut Cesari nunciaret iniquitatem Zenodori. Cesar autem audita iniquitate Zenodori, rescripsit Varroni latrocinia quidem exterminari, provinciam autem Herodi committi, tamquam diligentia indigentem. Cum hanc gratiam Cesaris Herodes accepisset, ad provinciam Traconitidem pergens latrocinia agentes oppressit, et in circuitu desiderantibus pacem omnibus prebuit. Zenodorus autem contristatus primum quod a magistratu depositus esset, magis autem invidia quod prefectura Herodi tradita esset, ascendit Rome accusaturus eum. Unde nichil agens reversus est. Zenodorus autem cum cepit diffidere prefecture sue, partem aliquam Auranitidis regionis l talentis vendidit. Quem cum in potestate Cesaris haberet, Zenodorus tamquam iniuste ei sublatam contendebat et incursionibus violentiam inferebat. Quod cum cognovisset Herodes, de provincia sua seditionum auferebat occasiones. Igitur xvii anno regni Herodis Cesar ad Syriam venit, ubi Gadarensium plurimi Herodem accusabant, gravem eum sibi fore et tyrannum [illegible]. Hec autem eos dicere compellebat Zenodorus, cum iurasset nullatenus eos relinquere usque quo ab Herodis imperio eos auferret. Cumque in multis Herodem accusarent, ipse paratus erat de hiis satisfacere. Cesar autem et Agrippa amplectebantur Herodem, nichil de accusationibus attendentes. Gadarenses autem videntes se nichil proficere in accusationibus, et Cesarem videntes in amicicia Herodis manentem, timore territi ne regi traditi tormentis afficerentur, quidam se se noctu gladio percussere, alii precipites se dedere, quidam in fluvio sponte submersi defecere, qui videbantur temeritatis non peccati fuisse supplicia. Quapropter nequaquam Cesar remoratus Herodem a reatu solvit, et alia etiam ei plurima feliciter. Nam Zenodorus [illegible] malo sanguine profluente in Antiochia Syrie vitam finivit. Cesar autem huius partem possessionis non parvam Herodi concessit, et curatoribus Syrie precepit ut secundum illius sententiam omnia tractarent. In tantam etiam felicitatem Herodes processit, ut cum duo isti Romanorum imperium regerent, Cesar et Agrippa, neuter sibi amicum coniungeret preter Herodem. Qui cum tantum honorem acquisisset, et fratri suo Feroram petivit tetrarchiam a Cesare c talentorum, fideiussor existens ita ut si quid ille pateretur, filii eius immunes evaderent. Herodes autem cum Cesare comitatus esset usque ad mare, rediens in Traconitide Cesari pulcherrimum templum construxit iuxta Paniadam, ubi spelunca pulcherrima in monte consistit, sub qua terre altitudo inaccessibilis est, aquis immobilibus plena, unde fontes Iordanis fluminis nascuntur. Quem locum templo constructo Cesari devovit. Post hec etiam partem tributorum subiectis suis remisit occasione sterilitatis, plus autem ut eos sibi reconciliaret, ne ulterius adversarentur. Auferebat etiam subiectis ocium, precipiens semper in laboribus eos occupari. Nam neque conventus deambulatio tunc fiebat, sed omnia custodiebantur, cum multa palam vel furtim moverentur, [illegible] illic extinguerent. Erant autem in civitate et viis constituti qui convenientes in unum specularentur. Ipse autem nocte privatum habitum accipiens cum populis conversabatur, experimento cognoscens quid de principatu suo sentirent. Siquos vero omnino sibi contrarios et operibus suis contrarios invenisset, mane facto iubebat comprehendi eos et occidi. Reliquam autem multitudinem sacramentis inpellebat sibi fidelem existere, et cogebat favorem ei iure iurando in principatum custodire. Quorum multi ei placantes et timentes veniebant ad quem iussit eos, alios vero servantes sua opinione contumaces ei opera ferentes occidebat. Flectebat etiam Pollionem Phariseum et Sameam sociosque illorum sibi iurare. Qui licet non obtemperassent, tamen non sunt torti, dum in veneratione apud eum erant. Honorabat etiam Esseneos, qui illa conversatione utebantur quam apud Grecos Pytagoras tradidit. Idcirco autem eos honorabat Herodes, quia quiddam de hiis sentiebat quam de mortali natura. Dignum etiam puto, nam non inhonestus sermo videbatur in hac hystoria de his intimare. Quidam Esseneorum nomine Manaem fuit, qui preeminentia sua benigna voluntate probatur prescientiam futurorum a deo habere. Is dum adhuc [...] Herodem puerum ad doctorem euntem vidisset, salutavit eum quasi deinceps in regem videns. Herodes autem illusum se reputans deridebat [...] ut pueros ad hoc fruatur. Manaem autem leviter subridens, et feriens manu sua posteriora eius, dixit: Rex habebis feliciter, nam a deo dignus iudicatus es. Recole autem percussuram quam tibi cum manu imposui [...] hoc tibi sit signum de periculis a te in regno committendis. Nam optima est ratio si iusticiam et dei pietatem dilexeris, et modestiam circa cives habueris. Sed scio et intelligo te hec non observaturum dum omnia cognosceris. Felicitate autem omnes precelles et habebis gloriam eternam, oblivionem vero pietatis [illegible] possidebis. Hec autem non latebit deum in ultimo vite tue termino profitebore. Herodes autem his verbis nullatenus animum intendebat. Cum vero in regno elevatus fuisset et feliciter principatum regeret, accersit eundem Manaem et consuluit eum quantum ipse regnare deberet. Manaem autem ei omnino ad hec respondere et tacere. Herodes iterum interrogavit si vel x anni regni sui esse possent. Manaem autem respondit: et xx et xxx, sed nullum certum finem addidit. Herodes autem his contentus Manaem cum honore dimisit, et omnes Esseneos propter illum honorabat. Hanc igitur prophetiam licet miranda demonstrare festinavimus, et ostendere quia nos multos habuisse talem divinationis noticiam.

Herodes igitur xviii anno regni sui post predicta edificia non minimum opus inchoavit. Siquidem dei templum maximum construere et mirum altitudine et decore erigere iudicavit, dum putaret id nobilius omnibus suis factis esse et ad memoriam eternam provenire. Sed dum hoc ipsum non facile populo persuadere cognosceret propter operis magnitudinem, convocatos eos ita sermone mulcavit dicens: Alia quidem que ante in regno fecimus, [illegible] convenit ut de his laudem proferam, credo superfluum. Licet in minore nobis autem maiore utilitate ferre videantur. In difficultatibus autem operis nec neglexi que ad vestra commoda pertinerent, neque in extructionibus michi magis quam vobis omnibus festinavi tutelam impendere, et propter dei consilia ad hanc felicitatem evectus sum, ad quam non preterea gens Iudeorum aliquando pervenit. Construxi namque per provinciam civitates quas habitatoribus plenas munitionesque ornantes genus nostrum exaltavimus, quas oportunum non videtur non scientibus enumerare. Quod autem nunc nitor ut efficiam omnium pietate precellentiam explanabo. Bene enim nostis quod istud templum maximo deo nostri patres edificaverunt cum a Babilonia remeassent, et quod defuit ei ad magnitudinem in altum cubiti lx secundum instar illius quod Salomon construxerat. Nemo autem neglegentiam pietatis parentum nostrorum accuset, nam non culpa illorum factum est brevius templum, sed Cyrus et Darius hanc mensuram edificationis fieri preceperunt. Quibus illi servientes et successoribus eorum et postea Macedonibus non habuere aptum tempus ut templum secundum priorem statum edificarent. Nunc autem quia nutu dei principatui meo larga pax concessa est et divitiarum possessio et multitudo redituum, et quod maximum est amicicia favorque Romanorum, qui omnium [...] dominum existunt, cur non studemus in hoc tempore relictum opus necessitate servitutis corrigere, et integrum deo prebere templum pro beneficiis ei innumeris regno collatis? Talia loquente Herode populus pro magnanimitate sermonum eius nulla desperatione commotus est, nec quod anxiabat ne eo mortuo opus neglegeretur ad finem usque perductum, et ideo videbatur eis difficilis esse magnitudo operis. Quos cum Herodes cerneret dubitantes, adhortabatur eos dicens se non prius deponere templum nisi omnia pararentur que ad opus pertinerent. Non est autem mentitus in his que promiserat. Nam plaustra paravit que lapides veherent, et decem milia elegit peritos artifices et sacerdotes numero mille, et stolas secundum honorem eorum habitumque paravit, et quosdam cementarios, alios autem fabros, alios vero lignarios eruditos ad templi fabricam hortabatur. Cumque omnem apparatum alacriter congregasset, antiquis fundamentis solutis nova imposuit, et super ea templum erexit longitudine c cubitorum, altitudine c xx. Qui xx cubiti per tempus fundamentis exsiccatis resederunt, quod tempore Neronis renovare deliberavimus. Edificatum est autem templum ex lapidibus albis et tenacissimis, quorum magnitudo erat in longitudine xxv cubitorum, in altitudine viii, in latitudine xii. Circuitus autem templi et porticus undique humillima, altissima in medio fuit, ita ut a multis stadiis conspiceretur, et in provincia constitutis et circumhabitantibus [illegible] cerneretur. Ianuas autem vestibuli et superliminaria, nec non et [illegible] iuxta templi magnitudinem vario ornatu decoravit. Aureos etiam flores columnas ambientes fecit, super quarum capita vites incise tenebantur, botros aureos hinc pendentes, qui miranda magnitudine et artificii claritatem intuentibus exhibebant, preter materiei pulchritudinem. Circumdedit et porticibus maximis universum templum, et secundum quantitatem [illegible] sumptibus ornatibus priora superavit. Porticus autem duo maximis parietibus fulciebantur, et ipsi parietes in medio constructi erant. Nam collis erat saxosus paululum erectus a parte orientali civitatis, et primus super arce quem dudum rex Salomon

magno muro circumdederat, que etiam valli altissima circumdabat. Herodes autem ab inferioribus partibus ei incipiens saxa composita plumbo colligavit, ut interiora loca complerentur; multum spatium structura comprehendente, et in alto quadrangulo facto, ut vastitas lapidum a fronte videretur, ab interiore vero parte ferro ligata compagine munirentur immobiles per omnia tempora. Cumque ita factum opus continuaret et usque ad summitatem collis perduxit, et fossas circa murum positas complens planum confecit, quadriporticus vero metientium unaquaque porticum longitudine stadium concludente et intra hanc porticum murum circa ipsam summitatem. Alius murus superioris saxosus ambiebat omnia. Ab orientali vero parte per longitudinem porticum duplicem habebat contra ianuam templi constitutam, et circa sacrarium spolia que ipse a barbaris ceperat devovit. Per latus autem aquilonis turrem angulosam valde munitam fecit, ut illic sacerdotales stolas deponerent. Hanc autem turrem Herodes munitione construens pro templi custodia, ob gratiam Antonii quondam sui amici et principis Romanorum Antoniam nominavit. A parte autem occidentali muri quatuor porte stabant, quarum una ad aulam tendebat imposita vallo que in medio eius erat, due vero ad suburbana, quarta autem ad civitatem multis gradibus ad inferiorem vallem tendentibus et exinde rursus ad superiora ascendentibus. Nam ex adverso templi civitas in modum theatri iacebat circumdata valle altissima per omnem australem tractum. Quarta autem frons que ad meridianum posita erat habuit in medio portas super quas regia porticus triplici longitudine tenuata ab orientali valle incipiens et ad occidentalem finita amplius tendi non poterat. Opus autem istud dignum est narrationibus que sub sole sunt. Siquidem profunda altissima fuit illa vallis, ut nullatenus videri potuisset, si quis eius altitudinem attendisset, super quam porticus illa stabat. Si quis autem a summo tectorum notasset et profunditatem edificiorum videre vellet, tenebris obnubilabatur tantum non posse visus ad immensam magnitudinem pervenire. Columnarum autem ordines consistebant in quadro longitudine, in quarto paries colligabatur pariete lapideo. Grossitudo vero uniuscuiusque columne tres continentes ulnas in rotundo habebat; longitudo autem XXVII pedum erat, duplici spira supposita. Numerus autem columnarum fuit C.LX. due. Capita autem columnarum secundum morem corinthium sculpta erant mirando opere. Quatuor autem ordines columnarum erant, et tres media loca tenebant. Quarum due eodem modo facte in latitudine habebant pedes XXX, in longitudine vero stadia, in altitudine L pedibus tendebantur. Medius vero ordo in latitudine XXV pedes habebat, in altitudine centum. Tecta vero lignis sculptas in diversas figuras apparebant, et altitudo medie porticus in immensum tendebatur, habens columnas compositas politas undique, quarum compago incomprehensibilis omnibus videbatur. Talis ergo primus murus erat, et ab isto non multum distabat secundus, gradibus paucis ascendentibus, quem paries lapideus circuibat, habens titulum qui prohibebat alienigenas illuc ingredi morte interminata. Interior autem murus in australi et in aquilonali parte ianuas habebat in pariete a sese distantes. In orientali autem unam maximam, per quam ingrediebantur puri simul cum mulieribus. Inaccessibile autem sacrarium fuit, intra quod tertium erat, ubi solis sacerdotibus ingredi licebat. Et ante sacrarium ara erat super quam holocausta deo imponebant. Horum omnium nullum rex Herodes intravit, cum undique prohiberetur quod sacerdos non esset. Et operibus muros et porticus exteriores curabat. Que cum VIII annis edificasset, templo per sacerdotes in uno anno et quinque [mensibus] peracto, omnis populus laudans Herodem leticia completus est. Herodes autem in dedicatione CCC boves obtulit deo, et alii secundum vires suas, quorum numerus non potest estimari. Nam cum occurrisset templi dedicatio regisque natalicius dies quo regnum assumpserat, insignis est celebrata festivitas. Construxit et effossam et subterraneam viam ad aulam ab Antonia per ianuam orientalem, super quam turrem edificavit propter populi seditionem. Dicitur autem per illud tempus dum templum construeretur quia in die non plueret, noctu vero ymbres descenderent, quatinus opus non impediretur. Que fama non est incredibilis, si et alia dei providentia aliquis consideret. Templum igitur hoc modo constructum est.

INCIPIT LIBER XVI

POST CONSTRUCTIONEM autem templi Herodes rex studens in administratione rerum omnes iniquitates depellere que per civitates et provincias fiebant, legem constituit minime latam priori similem, per quam instituit eos qui aliquid furarentur vendi. Que lex non tantum pena gravis erat, sed et ad confusionem patrie solutionemque antique legis existebat. Nam iubebat antiqua lex quadruplum furem reddere, non habentem vero ipsum genti venundari non alienigenis, neque in perpetuum servire Iudeis, sed sexto anno absolvi. Ergo preter constitutionem et legem hanc penam pati contrarium eis videbatur, et populi parabat discordiam. Eodem tempore Herodes ad Italiam navigavit, cesarem desiderans salutare et videre filios suos Rome degentes, quem et cesar cum omni alacritate suscepit. Qui rogavit Herodes ut stolam sacerdotalem sub potestate Iudeorum esse permitteret. Nam post obitum Herodis, Iudeis sub Romanis factis usque ad tempora Tyberii cesaris, sub quo Vitellius Syrie procurator convenisset Hierosolimis et a populo clarissime susceptus fuisset, volens eis vices retribuere ne sacerdotalem stolam sub sua potestate reciperet, de his scripsit Tyberio cesari. Qui statim eis concessit, et ita permansit stola sacerdotalis sub potestate Iudeorum usque quo obisset rex Agrippa. Nam Cassius Longinus cum commissam Syriam procuraret, imperavit Iudeis stolam sacerdotalem in Antonia turrim deponere, dicens Romanos oportere dominos eius esse sicut et prius. Iudei autem tamen destinaverunt legatos ad Claudium cesarem ut de hiis peterent. Qui cum pervenissent ad Claudium, iuvenis Agrippa rex constitutus petiit ut Iudeis a Claudio hanc potestatem reddi, quod et obtinuit. Nam sub sigillo principis sacerdotum et principis custodie Romanorum eadem stola custodiebatur, et ante unum diem celebrationis festivitatum ascendentes et respicientes suum sigillum stolam sacerdotalem tollebant. Transeunte vero festivitate in eodem loco deportantes et principi custodie Romanorum ostendentes, et iterum cum sigillis reponebant. Cesar autem amicabiliter tractans Herodem reddidit ei filios suos Alexandrum et Aristobolum perfectos in doctrina, quos ille secum reduxit in propriam domum. Studium ergo populi circa hos iuvenes erat, et perfectos eos omnibus fecit pulchritudo et magnitudo corporis et regii obtinatus forma pulcherrima eis non deficiente. Invidebat ergo eis Salome soror regis Herodis, eo quod filii Mariamne essent, quam ipsa suo consilio pessimo per Herodem maritum eius dampnaverat, et ideo timebat, si prevalerent eius filii, ultionem exigerent de hiis que in matre sua commissa videbantur. Ardens ergo Salome ad fratrem Herodem

165.

cum aliquibus sibi faventibus accusabat iuvenes illos, et dicebat eos non libenter cum patre morari propter interitum matris eorum Mariamne, et iniustum eis videretur cum interfectore genitricis sue manere. Ex veritate ergo sumens initium, et adversus multitudinem pervenit affligere iuvenes temptabat; et favorem patris quem circa filios habebat volebat avellere. Interim utique hanc famam spargebat, credens hoc ab aliis nuntiari Herodi. Unde et suspicio patris in eos processit. Sedata autem paululum suspicione, rex Herodes filiis eisdem uxores nobilissimas iunxit: Aristobolo quidem filiam sororis sue Salome nomine Beronicem, Alexandro vero filiam Archelai regis Capadocie nomine Glafiram. Cum hec Herodes ita disposuisset, et audisset Marcum Agrippam navigasse ab Italia ad Asyam, festinavit ad eum et invitavit ad Iudeam, ut obtineret ab eo que oporteret ab hospite et amico. Agrippa autem flexus ab Herode, letus ad Iudeam pervenit. Herodes autem nichil reliquit quod non ei monstraret in novis civitatibus eum suscipiendo et edificia ei ostendendo amplissima, et omni deliciarum apparatu eum reficiebat cum amicis in Sebastia et Cesaree portu, in Alexandrio et Herodio. Ducebat etiam eum ad civitatem Hierosolimorum, occurrente ei cuncto populo cum laudibus. Agrippa autem deo centum boves immolavit, et pavit magnifice populum. Qui licet multos dies illic vellet remorari, tamen propter aptum tempus navigationis festinavit ad Egyptum, multis muneribus ab Herode donatus, cum suis amicis nobilibus pervenit. Rex autem Herodes post hyemem veris tempore properavit ad Agrippam, sciens eum exercitum ad Bosforum producturum. Cumque per Rodum navigasset, properavit eum in Lesbo invenire; flatu vero aquilonis in Chio remoratus est, ubi multos sibi occurrentes donis regalibus honorabat. Cumque civitatis porticum vidisset dirutam, quam in bello Mitridatico depositam non facile propter magnitudinem restaurari contigerat, pecunias prebens quantas super habundare potuisset ad operis perfectionem, et mandavit civibus ut opus non negligerent. Ipse autem Herodes cessante procella ad Mitilenam pervenit, et exinde ad Bizantium profectus; cum audisset ultra Ceruleas cautes iam Agrippam navigasse, festinavit ad Sinopem ponticam. Veniens autem subito Agrippe inspiratus apparuit, a quo libenter exceptus honoribus fruebatur, cumque et tote expeditionis tempore laborum particeps esset. Cumque provincias ponticas ordinassent, per Paflagoniam et Capadociam et per maximam Frigiam profecti Ephesum venerunt, inde ad Samum navigaverunt. Multa vero beneficia Herodis per civitates singulas secundum petitiones interpellantium fiebant, divitiis in largitionibus munerum minime parceret. Sed et si quid ab Agrippa aliquid peteret, ipse precurrens arbitrio suo postulata complebat. Cumque ita bonus et largus prestando omnibus petentibus appareret, et nullum contristaret, amorem sibi et favorem apud Agrippam maximum comparavit. Nam Iliensibus eum reconciliavit iratum, et persolvit pecunias quas procuratoribus cesaris Chii debebant, aliorum quoque petitiones complebat. Cumque Agrippa et Herodes ad Ioniam venissent, Iudei illic per civitates habitantes tempus et fiduciam nacti, violentias referebant quas patiebantur a Grecis, et quod non permitterentur propriis uti legibus, et damna per calumnias exactorum in festis diebus sustinerent, et multis calamitatibus opprimerentur, Romanis semper precipientibus eis secundum propria vivere leges. Que cum suggessissent Herodi, presentabat eos Agrippe ut audiret eorum allegationes, et Nicolaum quendam ex suis amicis dedit eis qui pro eis perorraret. Agrippa vero Romanorum nobilissimos et reges et potentes qui secum presto erant cum ad concilium secum duxisset, Nicolaus orator ita pro Iudeis locutus est: Omnes quidem o maxime Agrippa indigentes auxilio oportet pre necessitate confugere ad eos qui violentiam eorum possint auferre. Hii vero qui nunc interpellant fiducia prius a vobis data, quam sepius operati veritate, nullatenus se perdere prius postulant que dedistis. Postulant enim ut hec que acceperunt a nobis qui soli potestis prestare servetur. Nam dampnis afficiuntur non ab aliquo meliore, sed ab his quos pariter secum subiectos vobis esse cognoscunt. Et siquidem maxima sunt que a vobis meruerunt laudabiles videntur quod ita reperiunt beneficiis dignos; si vero minora, sed in honestum sine hec firmaverimus que prestiterunt. Hii qui violentiam Iudeis ingerunt non putarent bonos esse quod a vobis talia meruissent, non eis inviderent et vestra beneficia cessare mererent. Quod si quis interroget Iudeos utrum vel in patriis legibus ipsi privari vel immolationibus et pompis quas faciunt diis offerunt, scio libenter eos omnia pati quam patrias leges amittere. Nam et bella propter hec multa amplexantur verentes ne transgrediantur patrias leges, et libertatem quibus nec iniustum genus prius perit, quod nos etiam per eum ut liceat nobis per universa servare sollempnia. Cur ergo hii que pati nolunt in alios committunt? Illud etiam consideremus, utrumnam est populus aut civitas aut gens aliqua hominum quibus maximum bonum non apparuit continentia vestri imperii vel potentia Romanorum. Aut videt aliquis eorum beneficia infirmare licet sit amens, cum nemo sit qui non horum particeps publice vel privatim existat. Quod et si quis auferat que nos donastis, nichil est firmum neque quod prius habuerit obtinebit. Vestra enim beneficia quis enumerare prevaleat? si recordatur fuerit regna antiqua et modernum imperium. Nam multa existunt que a vestra felicitate nostra concessa sunt. Nostra vero licet clara sunt, non tamen invidiosa propter vos qui donastis, et hec tantum postulamus ut sine impedimento patriam legem servemus. Quod et nobis non debet invidiosum esse, siquidem deus letatur honoratus. Ex vestris cum sollempniis nichil inhumanum est. Omnia enim religiosa et iusticia salutari devota, neque celantur mandata quibus vivimus, innumeras pietatis et humanitatis professionum. Septimum vero diem tempore doctrina nostrorum sollempnium imbuimur, et ideo nullatenus peccamus. Bone namque probantur leges quas colimus. Pecunias autem quas congregamus ad transmittendum in Hierosolimis, rapientes manifestum sacrilegium committunt, et vectigalibus nos gravantes in festis diebus ad iudicia nos et ceremonias pertrahunt per contumeliam religionis quam per nos cognoscunt, de quo non iustum odium habent. Siquidem vestrum imperium omnibus dominatur, probitate quidem laudatur, contumelias autem fortiter abhorret. Postulamus ergo o maxime Agrippa violentias auferri, ut non prohibeamur legibus nostris in sollempnitatibus per nos, et ne substantie nostre rapiantur ab hiis quibus nulla violentia inferimus. Nam petimus non tantum iusta, sed etiam a vobis prius data. Possumus pluris senatus consulta et tabulas in capitolio positas legere, que certum est post imitum vobis probentur fidi. Et si nullatenus federa nobis apparuissent, tamen debent firmata esse que donatis, et nichil tamen nobis sicut omnibus hominibus prestatis beneficiorum largitiones, quorum singula si quis enumerare potest in unam orationem longo sermone esse. Nos vero si velimus ostendere hec iuste impetrasse, sufficiat nobis ut priora taceamus, cum hic rex noster Herodes qui vobiscum presens consedet: qualiter eius fides erga vestram familiam claruit nostis. Quis enim favor ei aut quis non vestro gratie est honor, aut que causa defuit? Nam eius fides cogit nos numerare beneficia que prius nobis tradita claruit. Nunciatum est enim ab Hierosolimorum Iudeis nobis qualiter eorum provinciam ingressus, deo perfectas immolationes honorando persolvisses, et quomodo populum pavisses, et ab illo munera suscepisses, que per civitates signa et indicia hospitalitatis et amicitie vestre putantur, que meruit gens Iudeorum per Herodis prudentiam. Hec autem monentes una cum Herode rege et considente petimus ut nichil superfluum, sed ut hec que prius donastis non concedatis nobis ab aliis auferri. Cum hec Nicolaus orator pro Iudeis disseruisset, intelligens Agrippa rex violentiam eos pati, respondit propter Herodis amicitiam vel favorem paratum se esse cuncta Iudeis concedere, quia que postulant iusta perspiciunt; et si amplius

petissent, nimio piguisset eis concedere, quae non laederent romanum imperium. Et nolo eos sine molestia propriis sollemnitatibus uti. Cum haec Agrippa locutus fuisset, concilium dimisit. Herodes autem affectum eius gratias exhibebat, et ita se pariter amplectentes discesserunt.

Rex autem Herodes domum reverti volens, navigavit in Caesaream, et non multis diebus post per flatum ventorum ad Hierosolima pervenit. Ubi concilium totius populi congregavit, cum multa ex provincia convenissent. Concione habita, rationem totius suae profectionis explanavit, et quae Iudaeis in Asia per eum provenissent, ut sine molestia in posterum possent degere. Narravit etiam quae felicitas in gubernatione sui principatus eis profuisset, et quartam partem fiscalium praeteriti anni eis concessit. Qua illi ratione et gratia laetati, cum summa exultatione bona orantes regi recessere ad sua. Procedebat autem seditio domestica, et acerbiorem accipiebat proventum, cum Salome soror Herodis regis tamquam hereditarium odium suscepisset circa filios Mariamne, et sumpsisset de matris eorum morte audaciam, dum nemine filius reliquisset qui possit eam morte vindicare. Cumque adolescentes illi a patre Herode discerent memoria matris quae falsis interempta fuerat accusationibus, nec non et impia cupiditate, rursus simile malum portenderetur, dum idem adolescentes insidiarentur Pherore fratri Herodis et sorori Salome, et odium per alterutros exerceretur. Modum autem odii simultas erat, dum filii Mariamne Alexander et Aristobolus manifeste minitarentur, inhonestum putantes iram celare. Salome autem et qui ei favebant callide et malivolis accusationibus uterentur, seducentes adolescentes et Herodem adversus eos instigantes. Illi autem nulla tamen pro matris morte confundebantur, nec eam credebant iuste perisse, immo magis festinabant in auctorem homicidii vindicare. Dein cuncta civitas istis sermonibus completa, mirabatur innocentiam adolescentium. Plus autem crescebat Salome malicia, et mittebat aliquos qui callide et quasi a se ipsis ad eos dicerent matrem eorum iniuste extinctam, se autem miseriores esse quod cogerentur cum interfectoribus matris cohabitare, et ita eos incitarent ad malum. Cum ergo Herodes ab Agrippa rediisset, et per populum melior fuisset sic ut praediximus, accedens ad eum Pherora frater suus et Salome soror eius dicebant ei magnum periculum imminere a filiis suis, eo quod minime sustinerent in ultionem matris initium. Addebant etiam quod Archelai regis Cappadociae spe niterentur, tamquam per illum ad Caesarem profecturi patremque Herodem accusaturi. Herodes autem haec audiens conterritus obstupuit, quod et alii eadem sibi nuntiassent, et recordabatur priores calamitates quas cum uxore sua matre videlicet eorum habuisset, et timebat ne a filiis peiora pateretur. Quapropter contristabatur quod omnia praeter spem ei feliciter forinsecus deus praestitisset, et super haec domesticis calamitatibus vinceretur. Turbatus ergo in huiusmodi calamitatibus, afflictus in dilectione illorum adolescentium, Antipatrum filium suum cum regnum sibi genitum de privata uxore aliis proponens, omne regnum in eum transtulit, credens sic conterere filios Mariamne, et temeritate illorum humiliare, dum viderent alium sibi in regnum succedere, et volebat eos supercilio deposito ad meliora convertere. Sed non sic putavit evenit. Nam filiis Mariamne omnino sua deiectio gravis apparuit. Antipater autem fiducia potestatis quam prius non habebat, festinavit et ipse fratres affligere, eorum quoque accusatoribus consentire, quibus pater facile credebat alienatus ab amore filiorum. Sodalibus etiam ministris usus, ne ipse in suspicionem veniret, patris animum in fratres accendebat. Nam multos iam acquisierat suae voluntatis ministros quam de regno habuit, et per fidem patris putabatur hoc facere. Unde plus occasiones contra adolescentibus crescebant. Nam saepius absque ratione pro contemptu suo et matris recordatione fundebant, patremque manifeste apud amicos tamquam iniustum accusabant. Quae malivoli per Antipatrum Herodi renuntiabant, et non parva seditione [illegible] commovebant. His accusationibus exacerbabatur rex Herodes, et humiliare filios Mariamne volens, maiore honore Antipatrum addidit, adeo ut matrem dudum contemptam reduceret, et saepius de eo Caesari scriberet. Agrippa ergo post dispensationem decennalem Asiae Romam revertente, Herodes rex a Iudaea ad eum navigans, solum Antipatrum secum duxit. Quem etiam cum multis donis Caesari commendavit, quatenus eum sibi amicum faceret, ita ut omnes iam crederent contemptis filiis Mariamne Antipatrum patri suo successurum in regno. Ipseque Antipater multum contestabatur quod absentes fratres suos minime accusare praevaleret, et timebat ne pater mutatus iterum filios Mariamne super se diligeret. Cumque hoc egisset, sua malignitate usus patrem in fratres incitabat, et simulabat se vereri patris iniuriam, usque quo Herodem ad tantam iram vel furorem perduceret ut etiam aperte contra filios Mariamne uteretur. Herodes igitur ne tantum facinus subito in filios perpetraret, melius putavit Romam prius navigare, et filios apud Caesarem accusare, et nihil tale committere quod propter magnitudinem impietatis periculosum existeret. Assumptis igitur filiis Mariamne et Antipatro cum Romam venisset, ad Aquileiam civitatem perrexit. Caesarem ibi apto tempore conveniens de maximis suis calamitatibus intimavit, filiosque Mariamne praesentans, audaciam eorum accusavit, quod festinassent patrem suum perimere, regnumque tyrannico more invadere, dum ipse licentiam haberet non necessitatem sub recto iudicio tradere regnum permanenti filio circa paternam pietatem, quem a Caesare percepisset, et quem vellet sibi successorem relinquere, cum illi non solum regno sed et vita mererentur privari, quod tale facinus in patrem moliti sunt. Et quorum iniquitatem diu tolerans, nunc cogeretur aures Caesaris talibus verbis polluere, maxime cum nihil a patre passi essent molestum. Cur enim iniustum eis videretur quod principatum quem multis laboribus vel periculis acquisivi ei filio concessi et probavi quem dignum existimavi? Nam hoc praemium cum aliis instructionis existit in meritis eius qui providentiae intuitu meruit, et talem diligentiam habuerit ut retributione dignus existat. Impium autem est multis, dum alter non possit ad regnum nisi perempto patre accedere. Quibus hactenus ego eorum pater honores et divitias amministravi, et coniuges genere nobilissimas copulavi, Aristobolo quidem filiam Salome sororis meae, Alexandro vero filiam Archelai regis Cappadociae. Pro quibus bonis dum mihi male reddere vellent, nolui meis vindicare hanc audaciam. Sed ad te, o Caesar, communem benefactorem eos adduxi, et parentes meos in tuo iudicio feci astare, et volo et opto ante eos occidi, ne ego cum maximo timore corporis mei ante me inficiar, et fiamus utrique fabula hominum vel opprobrium simus.

Cum haec Herodes ante Caesarem filios accusando dixisset, et filii Herodis ceteros lacrimaverunt, et confusi erant de tali accusatione. Licet liberum sermonis ac fidei conscientiam possedissent, tamen patris criminationibus difficile esse satisfactionem putabant, dum possent propria conscientia honeste et cum fiducia patrem redarguere. Erat ergo eis inopia dicendi, et deficiebant in eis lacrimae cum gemitu, dum timerent ne putaretur mala conscientia satisfactionem invenire. Caesar autem cum tractationem eorum attenderet, invenire sic etiam intellexit, crediderit conscientia non facinorosum, sed imperita modestia minime sese praevalerent purgare. Undique facta miseratione cunctis praesentibus, patrem commoverunt ad eorum misericordiam. Videntesque eum mitigari, et Caesarem et alios praesentes, unus de illis fratribus Alexander iunior aetate ita accusationes patris dissolvere nisus est dicens: O pater, tuus quidem erga nos affectus evidenter manifestus ex ipso iudicio circa nos apparuit, cum si quid in nos crudele facere velles, non nos ad omnium servatorem Caesarem perduxisses, dum tu si velles liceret ut pater. Nemo enim quemquam volens interficere ad templa cum sacrariaque perducit, ubi vita acquiritur, quae nobis morte peior existeret si tale aliquid in patrem cogitassemus. Siquidem sermonum fiduciam pura conscientia et veritas acquirit. Beati igitur erimus si de accusatione tua absolvi poterimus. Si vero accusatio praevaluerit, solem videre superfluum iudicamus. Quod autem dicis regnum nos desiderare, veri similis causa contra nos invenies, ut videtur, et quod de misera matre nostra intentum sibi iungis, a priori calamitate argumenta percipiens nobis ingeris crimen. Considera tamen quia haec passio communis omnibus est, et tamen in nobis reprehenditur dum eius filii sumus. Matre nostra iniuste accusata, et ob haec nos in suspicionem venimus tamquam matrem nostram vindicaturi. Dicatur nunc quisquam in praesentia Caesaris si umquam tale aliquid a nobis praesumptum est, ut crudeles in patrem nostrum fuisse appareremus. Nunc haec manifestis indiciis potest approbare, aut veneni confectio, aut aequalium coniuratio, aut servorum correptio, aut litterae contra te destinatae, dum haec haberi possent tamen facta criminationibus confingi domo regia non concordante. Principatum etiam quem tu dixisti pessimum esse putas saepe evenire causam fieri malignitatis. Culpam ergo nostram probabit nullus. Accusationes autem quomodo solvit qui non vult audire quae sint? Nihil locuti sumus contra te. Nam hoc iniustum esset, sed illi si quid a nobis ad eos dictum fuisset minime celaverunt. Matrem autem planximus non quod defuncta esset, sed quia derogabatur ei ab indignis volentibus principatum invadere. Scimus nec te patrem nostrum quiddam possidere quod nos non possideamus. Et cum regiis honoribus iam fruamur, frustra laboraremus si te occidendo regnum invadere voluerimus. Nam post facinorem nec terra nobis pervia esset, nec mare navigabile. Numquid subiectorum pietas et gens religiosa concedere habuit parricidas rem publicam obtinere, aut sanctissimum a te effectum ingredi templum? Aut quomodo posset hoc homicidium inultum vivente Caesare dimitti? Sed neque filios impios creasti neque stultos, sed infelices teque indignos. Sed neque accusatores nos habes, neque nos tibi invenis. Quid igitur et ad fidem sufficit in tali crudelitate? Antipatrum de magis uteri coniecturam sumere, quae nos non incitare sed magis mitigare posset. Ampliorem quidem sermonem volebam inserere, sed non recipiunt plexiorem orationem quae minime commissa cernuntur. Quapropter ante omnium dominum Caesarem tecum nec pacisci volumus, si sine suspicione cum veritate circa nos animum affectum ostendis, ut pariter possimus vivere, licet non feliciter, quia maxima mala saepius ex falsa suspicione generantur, permanente namque in te aliquo timore culpae nostrae. Nam nobis vita iocunda non videbitur, si tu culpam nostram omnino de corde non delueris. Cum haec Alexander iunior dixisset, Caesar magnitudinem accusationum iam non credebat, et Herodem mitigabat placari filiis. Cumque filiorum miseratione rumor in aula divulgatus esset, regem faciebat invidiosum incredibilis accusatio. Nam adolescentium aetas et corporis pulchritudo misericordiam eis attribuere faciebat, plus vero quia oratio conveniens et sapientia Alexandri videbatur. Caesar autem dixit ad adolescentes, licet quidem ab accusatione extranei viderentur, hoc ipsum tamen peccasse eos pronuntiavit quod non tales se patri probavissent ut non daretur criminationi occasio. Herodem quoque petebat ut omnem accusationem abiciens reconciliaretur cum filiis, omnino non esse credibile ab eis hoc scelus potuisse committi. Cum haec Caesar Herodi persuasisset, praecepit iuvenibus ut illi sese ad patris vestigia proicere. Qua supplicatione pater eos lacrimabiliter et flebiliter amplexatus est. Omnes quoque qui aderant flexi miseratione in lacrimas proruperunt. Postero die Herodes donavit Caesari trecenta talenta ad spectacula et munera romano populo tribuenda. Caesar autem eidem metalli aeris Cypri dimidium reditum et dimidia percussione probavit, et hospitalitatibus et muneribus honoravit, et potestatem hanc concessit, quemcumque vellet filiorum successorem in regno relinquere, vel partiri unicuique regnum, ut ad omnes perveniret. Illo tamen adhuc vivente hoc non permisit agere, dicens oportere eum dum viveret et regni et filiorum dominatum possidere. Iuvenes autem illi filii Herodis gratias Caesari agentes discesserunt ad propria. Antipater vero cum eis fratribus simulans laetitiam [illegible]. Haec cum ordinasset Herodes, rursus rediit ad Iudaeam. In eius absentia non parva pars regni defecerat Trachonitidis regionis, quam ipse rediens restituit ad integrum. Herodes autem dum navigasset cum filiis, venisset in Elensia Ciliciae, quae prius Sebaste dicitur, invenit Archelaum regem Cappadociae ibi expectantem et de filiorum reconciliatione gaudentem, eo quod Alexander qui filiam eius habuit ab accusatione patris solutus esset. Et donationes sibi invicem ut reges dederunt. Inde cum Herodes ad Iudaeam pervenisset et in templum fuisset, de suis prosperis actibus allocutus est populum, Caesaris in se munificentiam explanans. In fine vero ad persuasionem filiorum sermonem convertit, monens ut in aula et maliciam cum concordarent. Quos et post futuros reges demonstravit, primum Antipatrum, postea vero filios Mariamne Aristobolum et Alexandrum. Hortabatur quoque omnes ut ipse viveret sibi in omnibus obedirent, quia nec senectus impedimentum nec praesentia sua rem publicam gubernare. Cum haec dixisset, concione dimissa, multa sub expectatione filiorum et novis rebus fluctuabant.

Eodem tempore perfecta est Caesarea, quam aedificavit decennali tempore, XXVIII anno regni sui, olympiade centesima et nonagesima secunda, cuius in dedicatione celebratio vel apparatus munificentissimus fuit. Nam praeparaverat certamina musica et palaestras convenire. Praeparaverat etiam feras et gladiatores et cursus equorum, et reliqua miranda spectacula in honorem quinquennalem Caesaris. Cum etiam Caesar cum sua uxore Iulia per dedicationem civitatis maxima liberalitate summum direxerat apparatum, quae summa quingentis talentis aestimata est. Cumque multitudo ad civitatem convenisset pro spectaculis et legationibus quas populis destinaverat, et beneficiis eius gratias agentes pariter occurrissent, ipse autem eos suscepit in diversoriis, et convivia per dies XV et spectacula et delicias ministravit. Unde et insignis eius magnanimitas ubique divulgata est. Nam perhibent Caesarem et Agrippam saepius dixisse quod magnanimitatem Herodis, Herodis imperium decet, et dignum esse Syriae et Aegypti regnum possidere. Post huius urbis dedicationem in campo quod Caphar Saba vocabatur, in loco aquoso et optimo arboribus et fluvio circumdata, civitatem aedificavit, quam in honore patris sui Antipatri Antipatrida nominavit, pulchritudine et amoenitate nimis decoratam. Insuper etiam in honorem matris loci iuxta Iericho aedificans munitionem et domicilia optimum, Cypri eam nominavit. Post haec etiam in honorem fratris sui Faseli, ob amorem quem in eum habuerat, construxit turrim in ipsa civitate pro munitione civitatis, quam in fratris memoriam Faselum nominavit.

Beneficia quoque ipsius herodis que impendit aliis ciuitatibus per syriam et heladam. et quos ad eum contingebat proficisci minime possumus explanare. Nobilissima uero et maxima ei facta extiterunt in rodios. Nam pythium ipse suis sumptibus construxit. et prebuit multa talenta ad nauium confectiones. Nicopolitana etiam ciuitate quam in actiaco litore cesar edificauerat. multa publica loca condidit. Antiocensibus quoque magnam ciuitatem syrie habitantibus plateam longam in media ciuitate positam. ex utraque parte porticibus ornauit. et uiam polito lapide strauit. ad ornatum et uoluptatem habitantium. Necnon et olimpiacum certamen appellatione dignum propter penuriam in opera melius effecit redditibus deputatis et immolationibus et reliquo ornatu celebrationem eius insignem reddidit. Pro qua munificentia perpetuus agonotheta nominatus est. Multis quoque mirabilis uidetur differentia uoluntatis herodis et nature eius. Nam si largitiones consideret quas omnibus hominibus donauit. quis poterit negare munificentissime eum nature fuisse. Si uero tormenta et iniquitates in subiectos et domesticos eius attendat. durissimus et ferus omnique pietate alienus putatur. Vnde inconstantie et sibi contraria uoluntate eum existimant. Quod ego minime puto. Sed unam causam in utroque dominantem considero. Nam dum ad immensam largitate munificentiaque proueheretur. si alicubi presentis glorie spes occurrisset. et future. sumptibus profusis alacriter eam emere festinabat. Quapropter compellebatur seuus in subiectos existere. dum presentibus consumptas pecuniis. alias uellet acquirere. Cumque cognosceret propter uiolentias suas se subiectorum subiectorum odio teneri. corrigere quidem iniquitatem non facile poterat. conabatur autem odium suum occasione pecuniarum ulcisci. Familiarium uero suorum qui eum uerbo aliquo offendissent. et seruum eum nominando et alienigenam. aut si suspicatus fuisset aliquem de principatu cogitare nullatenus se ipsum moderari. sed persequebatur filios et cognatos et amicos tamquam hostes. Et dum uellet se solum honorari. talibus delictis succubuit. Testimonium huius rei perhibent honores ab eo exhibiti in cesarem et agrippam. et in alios amicos. Nam qualiter ipse adulabatur maioribus suis. similiter fieri a subiectis expetebat. Sed gens iudeorum lege hoc agere prohibetur. et contempta inani gloria solam sectatur iustitiam. Vnde eos herodes exosos habuit. quod nollent eum templis uel ymaginibus honorare. Huius rei gratia arbitror herodem in suos quidem seuissimum extitisse. in extraneos uero munificum fuisse.

Interea iudei per asyam et libiam atrociter et per [illegible] affligebantur. dum nec eis de legibus et ritibus sic sub antiquis regibus uterentur. sed uiolentia paganorum opprimerentur. ut pecunias sacras uiolenter inuaderent. et ideo ad cesarem plures legationem destinauerunt. Cesar autem scribens per prouincias. suis eos legibus uti precepit. Quarum exempla subiungimus. que demonstrabunt uoluntatem quam ab initio priores romani imperatores habuerunt. Cesar augustus. pontifex tribunicie potestatis dicit. Quoniam gens iudeorum fidelis non solum presenti tempore sed etiam priori. et maxime patri meo dictatori cesari populoque romano. et princeps eorum quidam hyrcanus apparuit. placuit mihi et senatui cum sententia populi romani iudeos suis uti legibus et permittere eis patrio iure frui. sicut ab hyrcano principe sacerdotum altissimi dei. et sacraria esse inuiolata preciperet. et pecunias [illegible] ad hierusalem transmissas reddi custodibus pecuniarum. et neque uadimonia sabbato et sexto die ab hora nona exigi. Si quis autem inuentus fuerit auferens sacros eorum codices aut pecunias a synagogis. hic talis sacrilegus teneatur. et substantia eius in publico romano deputetur. Suggestione uero erga pietatem meam quam habeo super omnes homines per gaium marcum censorinum in porrectam. pro papirio hoc decretum preponi in nobilissimo loco quod omnis asya in honorem dedicauit. Si quis autem transgressus fuerit hac constitutione. non mediocri pena exsoluatur. sic scriptum est in templo cesaris. Cesar norbano flacco salutem. Iudei qui antiquam consuetudinem solent pecunias sacras ad hierosolimam transmittere. sine impedimento hoc faciant. Et hec quidem cesar iussit. agrippa uero scripsit pro iudeis hoc modo. Agrippa magistratibus senatui populoque ephesiorum salutem. Pecuniarum sacrarum que in hierosolimorum templum transmittuntur diligentiam et custodiam in asya iudeis habere precipio secundum patrium morem. Hos autem qui sacras pecunias iudeorum auferunt et ad asilum confugiunt. iubeo trahi ab iudeis atque tradi. quos more sacrilegii occidant. Scripsit etiam agrippa sillano magistratui [illegible] ne iudei sabbatis compellerentur uadimonia prebere hoc modo. Marcus agrippa quirinensium magistratibus senatui et populo salutem. Iudei qui apud uos habitant quibus iam cesar augustus scripsit fabio [illegible] aliisque ibi principibus prefatoribus quatinus sine impedimento pecunias in hierosolimam transmittant. nunc mihi interpellauerunt quod ab aliquibus calumniatoribus affliguntur occasione [illegible] quod nequaquam debent. et prohibentur sollempnitatibus paganorum. Quos sine illa tamen impediri ammoneo. sed et si quis sacras pecunias iudeis aliquis abstulerunt. has ipsis reddi precipio. et in nullo [illegible] corrigi nec talia committantur. Gaius norbanus flaccus proconsul sardinensium magistratibus et senatui salutem. Cesar scripsit mihi precipiens neque iudeos prohiberi patria consuetudine pecunias colligere ad hierusalem transmittere. Scripsi ergo uobis ut sciatis quod cesar et ego sic uolumus. Iullus etiam proconsul scripsit ita ephesiorum magistratibus senatui et populo salutem. Per asyam iudei habitantes [illegible] in ephesium mihi iudicanti demonstrauerunt cesarem augustum et agrippam collegam eius concessisse eis propriis uti legibus [illegible] [illegible] sua uoluntate causa pietatis quam in deo [illegible] colere ... [illegible] sine impedimento agere. Precepit autem ut ego similiter eum decretis cesaris et agrippe mea sententia confirmare. Volo ergo uos agnoscere quod decretis augusti et agrippe parens. precipio eis uti et seruare sine impedimento sua sollempnia. Hec scripta ideo explanauimus. ut demonstraremus quia cum eum honore ab uniuersis imperatoribus meis ex patriis legibus prohibiti sumus a magistratibus agere. sed defendebamus religionem dei seruantes. Redeamus autem ad dimissum prius narrationum ordinem.

Igitur herodes rex consumptis suis pecuniis. audiens hyrcanum ante se regem aperuisse monumentum dauid. et tria milia talenta ibi inuenisse. credens adhuc ibi multa deposita. que ad omnes suos sumptus sufficerent. monumentum aperiens noctu ingreditur. dum neque uellet ciuitate hoc sciuisse. et ducens secum fidelissimos tantum amicos. pecunias quidem depositas sicut hyrcanus non inuenit. ornatum uero et uasa aurea plura tulit. Et dum uellet studium suum componere. ut inquisitionem diligentiorem faceret. et uellet interius ingredi ad urnas in quibus dauid et salomonis corpora posita erant. duo ex satellitibus eius flammis exusti sunt. ab interiore parte occurrentibus. Herodes autem timore perterritus egreditur. et pro piaculo monumentum construxit magnificentissimis expensis ante ianuas ex lapide albo. Cuius etiam

mentionem faciens nicolaus hystoriografus descensum regis herodis de sepulchro ornauit. dum nollet turpitudinem quam exigne ei accideret conscribere. dum inhonestum hoc putaret factum. quod semper de hystoriografus in suis scriptis facit. Nam tempore herodis uiuens et cum eo conuersans. que ad gratiam et gloriam et fauorem eius pertinebat tantummodo scribebat. et multas iniquitates eius cum multo studio celabat. Nam cum scriberet mortem mariamne et filiorum eius. parcens herodis dissimulans illa ut luxuriosam. et filios ut patris insidiatores accusauit. et res herodis amplioribus laudibus extollens. delicta eius studiose satisfecit. Venia ei danda est. quia non ueram hystoriam sed laudem conscripsit. Nos uero genere asamoneorum regum propinqui existentes. et cum honore sacerdotii hoc mentiri aliquid non dignum putauimus. et ideo cum memoria ueritatem gestorum recensemus. In domesticis quoque malis herodes constitutus affligebatur cum multa exinde ei audaciam accipientes. accusabant propinquos et amicos eius. Quibus ita inter se dispositis. nulla requies erat. Siquidem salome soror herodis inimica filiis mariamne. aristobolo filio sua coniunctam. nullatenus ei fidem seruare dimittebat. dum sepe eam flagitaret. ut quecumque ei maritus suus secrete loqueretur fuisset: sibi omnia nuntiaret. Et maledictionibus que inter iugales sepius contingunt. cogebat puellam suam dicere que de marito sciebat. Illa uero ei narrabat quod sepius maritus suus aristobolus memoriam matris sue mariamne faceret. et quod patrem herodem odio haberet. et frequenter minaretur quia si principatum obtineret. filios quos herodes ab aliis uxoribus habebat agriculturam exercere constitueret. dum magis apti essent ad hoc opus quam ad regni negotia. et matres eorum pro presentibus ornamentis cilicio indui ne solem uiderent. Salome quoque hec a filia audiens. et fratri suo herodi narrans. dolorem et iram in aristobolum inflammauit. et incendebat ex uariis accusationibus. et in filios atrociter exarsit. Ferora autem frater herodis cum quadam die ad alexandrum uenisset. qui glafiram archelai regis capadocum habebat dixit ad eum. Salome narrauit mihi quod herodes maiore uxoris tue glafire incideret. et minime desiderium suum posset extinguere. Quod alexander audiens. adolescentia et emulatione commotus. et dolorem non tolerans. nuntiauit patri herodi cum lacrimis. que sibi patruus suus ferora dixisset. Herodes autem nimium fremens. et mendacium impudice criminationis non ferens turbabatur. et sepius exclamabat maliuolentiam domesticorum suorum erga se quod ipse circa eos fuisset. et quam infideles eos sibi inueniret. Vocans igitur ferora fratrem suum. eum taliter aggressus est dicens. Pessime omnium hominum. cur ad tam immensam et nefandam indeuotionem erga me fratrem tuum peruenisti. ut talia de me loquereris. Et tam presumpsisti mala uoluntate suspicionis uerba inter me et filium meum seminare. et insidias et uenena immittere filio pro mea perditione festinasti. Quis enim alter nisi bonitate plenus non uindicaret in patrem tam crudelem opinionem. Prius enim gladium in dextera quam hoc uerbum manimo ei debuisti immittere contra patrem. Quid autem conaris male loquendo de me. non ut eorum fauore fraudibus tibi concilies. Nam talia dixisti que causam impietati congruant. Abscede iam pessime. circa fratrem atque benefactorem et tecum quidem hec malicia conscientie conuenit. Ego enim uindico sic soleo meos. nec uindicans mitto meis. sed magis beneficiis exornaui quibus indigni esse noscuntur. Ferora quoque hiis auditis. statim malicia plenus respondit. Salome mihi hoc persuasit. et ab illa sermones hos audiui. Salome autem in presentia sedens exclamauit. negans quod nichil ab ipsa tale dictum fuisset. et quod festinarent omnes ad odium regis eam perducere. et occidere eam uellent. propter fidem quam erga eum semper habuisset. et per sententiam insidiarentur. quia ipsa sola reflecteret [illegible] uxorem quam nec habet repudiaret. regisque filiam in matrimonio sibi coniungeret. Quapropter me falsis inquit accusationibus et ferora aggressus est. Cum hoc salome dixisset. crines suos dilacerans. et pectora manibus tundens. ueri similis adnegatione constabat. maliuolentiam uero morum dissimulatione redarguebat. Ferora quoque in medio stabat. nullam hiis satisfactionem. Nam alexandro hec uerba se dixisse confessus est. sed audisse se eadem uerba a salome minime potuit comprobare. cum illa nimium negaret. Vnde diu litigationis sermonum inter eos facta. rex herodes fratrem et sororem auersatur. filium alexandrum pro fide laudauit. quod sibi sermones ferore nuntiasset. Hac lite facta. salome ut caput commote accusationis. odio omnium tenebatur. Quia etiam uxores regis ut maliuolam abhorrebant. et quod eam natam malignam cognoscerent. Occasione quoque accepta. accusabant eam apud fratrem herodem. quam fiducia ex hiis in causa magis accreuit. Rex arabum oriadas nomine minus existens inefficax. habebat dispensatorem regni sui astutum iuuenem et in omnibus minus ornatum. cuius etiam ditioni omnis arabia subiacebat. Is cum pro causa quadam ad herodem uenisset. et cum eo cenaret. uidens salomen sororem eius desiderio eius captus est. Audiens autem quia uidua esset. amplius inflammatus loquitur cum ea de nuptiis. Salome autem tunc male a fratre tractata propter predictas causas. inueniens [illegible] consensit ad nuptias. Et cum rursus ad cenam conuenissent notabant etiam uxores [illegible] non mediocria signa [illegible] eorum. Que mulieres regi annuntiauerunt. Herodes autem precepit ut obseruarent quod omnino in cena loquerentur. Post hoc arabs in suspicione ueniens recessit. Cumque [illegible] mensibus remoratus esset. et rursus rediit ad herodem. et postulauit sibi dari matrimoniali iure salomen sororem eius. dum non [illegible] [illegible] assignaret eis. cum arabia principatus sui in modico adesset possidendo. Cumque hec fratri suo herodes sorori salome retulisset. interrogauit eam si nuptiis ei consentiret. Illa autem sine mora consensit. Herodes uero arabum quoque inquirens si uellet inscribi legibus iudeorum et circumcidi. quod aliter non posset salomen perungi. Ille autem respondit nullatenus se hoc consentire. quia si hoc actum fuerit. se ab arabibus non solum regno sed uita priuari. Quo dicto. recessit in arabiam. Salomen autem ex illo die ferora frater eius de luxuria criminari cepit. et uxores regis improbabant ei dicentes tam cum arabo adulterium commisisse. Herodes autem cum filius fratris sui ferore uxorem duceret. prestitit ipse dotem c. talenta. Interea familiares seditiones non cessabant. sed de die in diem crescebant. et tale aliquid contigit ex causa non honesta. et ad magnam difficultatem usque peruenit. Fuerunt enim herodi eunuchi propter pulchritudinem non mediocriter acceptabiles. quorum unus erat pincerna. alter infertor cibi. alter lectuli regis credentiarius. qui et consiliarius ei erat. De his quidam nuntiauit herodi quod alexandro filio eius multas pecuniis corrupti essent. Quos interrogans herodes de criminatione. aliquid confessi sunt. Cumque eos herodes iussisset torqueri. et in necessitatibus essent. et ministri in eos atrociter saeuirent. confessi sunt quod alexander odium circa patrem et inimicitias haberet. et persuasisset eis herodem spernere uelut superfluum. et cooperientem senectutis sue tempora dum annos etatis celaret. et ideo a se respicerent uolentem regnare inuito patre. et quod nulli alio regnum certum fideliter non [illegible] propter quem tamen sed preparata dominatione cum plures

...iussit praefectione filios alexandrum et aristobolum tantummodo accusatione tenebat. sed et si nullus eis aliquid nuntiasset, ipse per se [illegible] [illegible] nimia dedit uoluntatibus aliquid de eis aliquid referre. Quin da[illegible] enim eorum accusationem non libenter audiuit, quia ipsum [illegible] conscium abhorrebat. Exercebat ergo continue iuuenes illos [illegible] magno dum omnes per maiorem permissionem incitarent. aliquid acerbum contra hos machinare, tamquam per salute regis. et ideo multa falsa de eis suggerebant. Fuerunt autem duo cum herodi nomine iocundus et tyrannus, fortitudine uel magnitudine percellentes. Qui cum offendissent eum, expulsi, et alexandrum sequentes in exercitationibus, ab eo honorabantur. et pecunias et donationes accipiebant. Rex autem suspicione [illegible] comprehensos torquebat eos. Qui cum multo tempore sustinuissent, per uicti dicebant quod eis suasisset alexander in uenatione feras sequentes ab equo decidere, ut eum facile suis telis perfoderent. Demonstrauerunt etiam aurum in oppido celatum. Prepositum etiam uenationis cum tenebant, quod secundum tela regalia alexandri iussionibus dedisset. Statim ergo princeps custodie alexandrini oppidi comprehensus torquebatur quasi uellet suscipere custodiam adolescentium, et pueros eius in castello positas regales pecunias. Ille autem confessus est a filiis eius hec acta fuisse. litterasque porrexit herodi quasi manu alexandri factas, que hunc sensum continebant. Cum dei auxilio que proposuimus omnia confecta sunt. Ergo uenientem ad uos et sic prius filiis in castello nos suscipite. Post lectam epistulam herodes de filiorum insidiis credulus erat. Alexander autem clamabat diofantum scriptorem cum antipatro manum suam imitatum, et has litteras astute conscripsisse. Qua propter diofantus in his et aliis rebus [illegible] [illegible]. Herodes autem cum in ierichunte coram multitudine accusatores cum filiis produxisset, de culpa aliquos [illegible] [illegible] manu iaculantes interemerunt. Cumque et imperium super alexandrum et aristobolum fecissent, rex eos per ptholomeum et feroram fratrem suum plebi uincit. Custodiebant autem uosque ad eos ingrederentur. et speculabantur ne quid facerent uel dicerent. Et quid amplius? Cum damnatorum infamia tenerentur, horum unus aristobolus existimans sua socru salome condolere suis calamitatibus et rege in odio habito, dixit ad eam: Quare tu etiam periculo interemptionis communicas, dum accusata de nuptiis sillei cuncta que audis uis prodere? Hec uba statim salome fratri suo herodi nuntiauit. Qui nullatenus se ferens, iussit ligari eos et separari ab inuicem iussit, et que male de patre cogitassent, scriptas sibi porrigere precepit. Qui precepta facientes scribunt quidem contra eum insidias non cogitasse, nec instruxisse. fugam non meditatos propter hanc necessitatem dum in suspicione uel difficultate uitam suam exercerent. Eodem tempore cum de capadocia ad herode legatus ab archelao nomine mela nobilissimus peruenisset, herodes uolens erga se perfidiam archelai regis capadocum manifestare, uocauit alexandrum qui eius filiam habebat sic ut uinculis erat. et rursus eum consuluit de fuga qualiter uel ubi statuisset discedere. Cumque alexander dixisset, ad archelaum regem et ab eo promissum sibi fuisse ut rome destinaret. se autem nichil importunum aut acerbum in patrem cogitasse. nec ea que per maliuolentiam aduersariorum conficta erant, uera existere. ac se uellet si adhuc tyrannus et iocundus uiuerent, ut questione cautiore facta ueritas appareret. sed eos etiam perisse antipater per suos amicos incitante [illegible]. Cum hec alexander retulisset, iussit herodes melam legatum archelai cum alexandro ad glafiram uxorem eius duci, ut interrogaret siquid et ipsa cognouisset de insidiis in herodem constructis. Qui cum simul ad glafiram uenissent, illa uidens alexandrum maritum suum ligatum, caput suum percussit, et nimis stupefacta ingemuit. Ipse quoque alexander lacrimabatur. et erat hoc spectaculum dolore plenum. nec diu potuerunt interrogare uel respondere. Deinde ptholomeo qui missus erat eos perducere, interrogante glafiram siquid dolis que fiebant cognosceret, alexander pro ea respondit: Et quomodo ipsa mei ignoraret consilium que plus animam meam a me diligit, dum et inuicem filios habeamus? Illa autem importune clamauit quod nichil sciret, uolens in his saluti per deos mariti, dum nichil uellet confiteri. Alexander uero nichil iniquum impium uel contrarium nostri quamuis ipse cogitaui, nisi quod ad archelaum fugere deliberauimus. et exinde romam ascendere. Glafira hoc audito, eadem se scisse confessa est. Herodes autem suspicione habuit in archelaum de perfidia. deditque olimpo et uolumnio procuratoribus syrie litteras, praecipiens eas censendo per eleusiam ciuitatem cilicie archelao tradere. culpans eum quod insidiarum particeps cum filiis suis esset. et exinde romam nauigarent. Ubi si nicolaum inuenirent legatum suum, et uiderent eum aliquid profecisse in reconciliando sibi cesarem, darent cesari litteras uel argumenta que contra filios suos constructa destinauerat. Archelaus autem litteras accipiens, suscipere se quidem uoluisse filios herodis confessus est, quia hoc eis prodesset uel patri, ne quid peius inter eos per discordiam eueniret. Ad cesarem autem eos destinare, uel aliud perfidum contra herodem cogitare nichil se peruenit [illegible] promisisse. Legati ergo cum hec audissent, exinde nauigantes ut romam peruenerunt, cesari litteras herodis porrexerunt, quia eum per nicolaum placatum inuenerunt. Nam eiusdem nicolaus primum ad aulam ascendit, non placare cesarem herodi, sed prius silleum accusare deliberauit. Quod multi intelligentes nicolaum adire et omnes iniquitates sillei ei nuntiabant. et quod multos ciues obadi peremisset. Nicolaus autem felicitatem quandam sibi existimans oblatam, moliebatur per accusationem sillei cesarem herodi reconciliare. Sciebat enim quia si uellet [illegible] satis facere de factis ei non proueniret. si uero silleum accusaret, tempus pro herode dicendi posset inuenire. Constituto ergo die nicolaus presentibus legatis arethe accusabat silleum. et addebat quod regem suum obadum interemisset et cesariam [illegible] et pecunias quas nimio acquisisset [illegible] paullo rei publice commodo nec [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] etiam romanorum mulierum. Addebat autem quod acerbi [illegible] cesar nichil uerum diceret de factis herodis. Cumque hec nicolaus dixisset, cesar interrogauit eum si herodes exercitum contra [illegible] duxisset et duo milia quingentos uiros occidisset et captiuos duxisset et prouinciam uastasset. Ad que respondit nicolaus plurimum se ille suggerere, quod nichil aut nullo modo quia audisset factum fuisset. Tu uero o cesar non ut iustum [illegible] hec facile credidisti. Quod cum preter opinionem cesar audisset, et iussisset ut omnia que acta fuerant ediceret, nicolaus orationem [illegible] cepit dicens primum de exceptione quingentorum talentorum [illegible] [illegible] fuerat [illegible] herodi constituto die [illegible] [illegible] pecunias non reddidisset, totam arabiam inuaderet. Et cum pecunias non redderent, et post sepius herodes saturnium et uolumnium procuratores interpellasset, deinde in berito cum hic silleus per tuam fortunam iurasset ut [illegible] die pecunias se persoluere. nec non et eos qui a regno herodis tunc fugissent. [illegible] hoc eo facientem inuenerit [illegible] herodes ad procuratores uenit. Cum eum permisissent pignora sumere, statim prouinciam cum suis ingressus est. Quod iste silleus bellum [illegible] ad inuidiam [illegible] [illegible] qui hec per te [illegible] sed [illegible] in [illegible] [illegible] silleus non tantum deos sed et cesarem nunc [illegible] despicit. Latrones etiam tracontide habitantes xl. perimuntur.

167.

Decem pluriores. Turma factae [illegible] [illegible] refugium [illegible] [illegible] in arabia. Quos cum iste silleus suscepisset, contra herodem uastabat [illegible] [illegible] eis habitandam prebuit, et [illegible] latrocinio [illegible] particeps. Super [illegible] [illegible] autem per [illegible] sacramenta [illegible] reddere [illegible] die [illegible] et pecunias supradictas. Quamque [illegible] est demonstrare in presentiarum quod ab eis exercitum prouincia [illegible] tractos ab herode [illegible] quos [illegible] sed ne illos [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] latentes [illegible] potuerunt. Veritate ergo declarata maximum o cesar intellige mendacium, et falsitatem ad [illegible] [illegible] excitandum abs te [illegible] fictam. Nam cum herodes cum exercitu in arabiam fuisset ingressus, duo uiri de eius exercitu occisi fuissent, [illegible] resistentes nacebum ducem eorum cum xxv. uiris prostrauit. Quorum pro uno quoque centum iste referens, duo milia quingentos perisse dixit. Cumque nicolaus finem loquendi fecisset, cesar ira permotus et furore plenus conuersus ad silleum interrogauit quot arabum perissent. Qui conturbatus errasse se dixit. Deinde pacta debita leguntur litteraeque imperatorum et ciuitatum que latrocinio sillei continebantur. Mutatus ergo cesar silleum mortis sententia dampnauit. Herodi uero reconciliatus satisfaciens quod ex falsa cominatione acrius ei scripsisset. Nam et ita silleo respondisse fertur: Quis enim es tu qui me impulisti mendosa suggestione meum in amicum offendere? Silleus igitur pecunias creditoribus redditurus, et post puniendus destinatur. Cesar autem adhuc irascebatur arethe regi arabum, quia principatum non suo precepto sed propria presumptione inuasisset. Cogitabat ergo cesar arabiam prouinciam herodi tradere, sed impedierunt litterae quas ipse per filius miserat per olimpum et uolumnium. Quas [illegible] cesarem uidissent herodi placatum, statim litteras et accusationes quas de filiis miserat ei porrexerunt. Quas cum cesar legisset, principatum aliarum addere herodi, et male sentientem de filiis non estimauit. Videns autem legatos arethe regis arabum presentes, increpabat eis quod rex eorum temerarie usus fuisset non a se regnum accipere. Deinde dona eorum suscepit, et principatum arethe regnumque firmauit.

Herodi uero scripsit quod ei placatus esset. et de filiis ei constaret per quos eius uel si quid acerbum contra eum presumpsissent, persequeretur tamquam in preuaricatores. Summum potestatem ei concessit. si uero fugam meditassent, mitigaret eos ne aliquid crudele peragerent. Iussit etiam ut concilio in berito congregato quo multi romani habitant, et simul imperatoribus syrie, et archelao rege capadocie, et quoscumque uellet amicos honore clarissimos, et eorum sententiis quod oporteret ageret. Herodes autem cum sibi hee litterae uenissent letabatur pro reconciliatione cesaris et quod sibi potestas super filios esset concessa. Statim ergo conuocauit cunctos a cesare denominatos ad concilium. preter archelaum. quem propter offensam noluit interesse, ne quid uoluntati sue impediret. Cumque in berito imperatores cum aliis conuenissent, filios non permisit ad concilium accedere. sed in uilla quadam sydoniorum palestina iuxta ciuitatem reliquit. ut uocati ad concilium presentarentur. Ingressus autem concilium, cum. l. uiris consedentibus accusabat filios. et causa quidem non erat acerba quantum ad ueritatis indicia, et multum dissimilis cominatio patris in filios. Nam uiolenter portabat et in approbatione causa turbabatur, et maximum furoris uel feruentatis signa monstrabat. Defendebat etiam tamquam uera que in odio filiorum dicta fuerant, et que ipse contra filios scripsisse legebat, in quibus insidiarum nulla exceptio fuit. nisi quod tantum fugere cogitassent, et derogationes quasdam et obprobria propter odium quod in eos habebat. Que cum legisset, clamauit iurando, quod michi uita priuaret quam talia ab eis toleraret. Deinde cum dixisset quod et natura et cesare concedente potestatem eorum haberet, addiditque quod euens patria lege precipe. si quando parentes filios accusarent, et super capita eorum manus suas imponerent, necesse esse populos circumstantes eos lapidare, et huiusmodi morte perimere. Qua lege ipse diu facere uoluisset. sed expectasset eorum iudicia. Censores autem eos consedisse manifestis et non paruis filiorum criminibus. et ideo tempus huiusmodi nullatenus negligere deberent ne et illis talia prouenirent. Cum hec herodes dixisset, nec filios ad satisfactionem transire permisisset, uidentes iudices quod in remediam uel reconciliationem minime reciperet, omnem potestatem ei confirmauerunt. Et primus quidem saturninus uir consularis et dignitate clarissimus. mitem sententiam protulit dicens: Dampno quidem filios herodis. interfici uero non iustum arbitror quia et ego filios habeo. et rege sic perito uelle quamuis infelices filios se hic [illegible] consentirent. Post hunc uba tres filii saturni eandem sententiam cum patre pronuntiauerunt. Volumnii autem e contra morte puniendos filios herodis respondit. ita circa patrem iniquos inuentos. Eadem cum plures dixissent, ut nichil ambiguum esset quominus morte mulctarentur adolescentes. statim herodes dimisso concilio ad tyrum uenit conuenientes secum miseros adolescentes ligatos. Cumque nicolaus ad eum de roma redisset: et sententias de filiis herodis pronuntiatas audisset. herodes consuluit eum quid amici ei de hoc rome deliberarent. Ille autem respondit: quia in et illi uident impia esse que illi de te senserunt oportere uero eos ligatos et custoditos coherceri. Si quid autem et aliud uisum fuerit, prouide tamen ne plus iracundia quam iusticia ausum tuum uidearis exequi. Nam minime dimitti solutos puto, ne talia committant que nullatenus possint corrigi. Multa autem amicorum tuorum eadem rome deliberauerunt. Herodes autem paululum modestia tactus, iussit nicolaum secum nauigare. Mox autem ut ad cesaream peruenit, rumor a populo de filiis eius euolabat. incertis inquirentibus in que alia peruenissent quod sic predicarentur. Et dum doloribus eorum condolerent, dicere aliquid palam aut dicentium timore nullus audebat. Non in [illegible] [illegible] dolore conclusa sine uoce comprimebant. Vnus autem miles nomine tyro. cum filio suo equeuo amicus alexandri. cuncta que alii amore tacite dolebant, cum libertate loquebatur. et sepius clamabat inter multitudinem dicens quod perissent ueritas, et iusticia ab hominibus recessisset. Viguit namque mendacia et malignitas. et tanta nebula humanis negotiis inualuerunt, ut maxime calamitates uel miseria pro nichilo iudicentur. Cum talia sepius exclamasset: licet non sine discrimine, ueritas tamen omnis mouebatur, et singuli hunc illum dicentem liberter audiebant. Cum autem herode adiisset: ut solus illi que uellet diceret rex, concessumque ei fuisset: dixit ad herodem: Non possum o rex continere pro tali dolore fiduciam uel audaciam meam. tibi quidem necessaria et commoda si aliquid utilitatis ab ea uelis accipere. meam non tamen [illegible] contraria. Deinde subiecit autem: Quo tua mens sagacissima recessit? Aut tantum super habundans [illegible] separata sensu multatur quo plures uel maximus acquisisti triumphos? Quid est autem quod cognatis uel amicis remotis tantum peccationibus [illegible] flectere pietate. quos uideo minime tuos cognatos uel amicos esse [illegible] despexerunt tale scelus in tuo beatissimo [illegible] principatu. Tu uero non prouides quod eueniat? si duos adolescentes [illegible] uxore regina [illegible] creatos. et omni exercitatione uirtutis florentes occidis, teque solum in senectute relinquis, cum uno filio antipatro male tua uita disponente. et cum [illegible]

qui [illegible] iam morte damnasti. Nonne cogitas quod multitudo [illegible] crudelitate tua conspic. & odit. exercitus quoque cunctus principatus cum mischiam quidem accensus odium non minus hec faciente contemnos.

Hec cum herodes minime libenter audisset. & commouisset eum ubi tyronis perque cum manifeste familiarium suorum perfidia exp[illegible] rauerat paulatim immensa & militari fiducia tyro usus concidit. [illegible] batione maxima compleuit herode. cum magis increpari [illegible] ueri se putasset. & quia multi eas abhorrerent. & primatus eos sibi indignarentur. Assumpta ergo calliditate & specie benignitatis. inquisiuit a tyrone nomina omnium qui secum contrairent. Quos omnes nominatos per ordinem iussit cum tyrone quos nominauerat ligatos in custodia detineri. Cumque hi factum fuisset. tonsor quidam tonsor herodis inimicus existens tyroni. inuenta occasione. adiit herodem dicens. Suasit mihi sepius tyro miles dicens. ut tondens gutture tuum inciderem. ita me primos apud alexandrum filium tuum esse possem. & magnas donationes ab eo acciperem. Que cum dixisset herodes eum comprehendi precepit. & tyronem & eius filium atque tonsorem tormentis subdi. Cumque tyro miles ita in tormentis consisteret. uidens filius patrem suum crudeliter laceratum. nec habens spem salutis futurumque se iudicem ex tormentis intelligens paratum accedens ad herodem. dixit se ei ueritatem uelle nunciare. si uerbo confirmaret tormenta sua & patris relaxare. Cumque ei herodes fidem dedisset. ille retulit quia patrem suum tyronem constituisse. ut propria manu regem adiret. & occideret. si copia daretur ut eum solum inueniret. & multa uelle pati quatenus alexandro uoluntatem perficeret. Quod cum dixisset. patrem a necessitate petiuit absolui. Incertum est autem utrum hec ex ueritate an necessitate retulerit ut aliquod remedium presentibus inueniret.

H

erodes autem licet deliberasset. iam diutius filios suos interimere. tamen omnimodis festinauit crudelitatis sue fine imponere. Producens ergo in contione trecentos uiros de potioribus militum quos pro accusatione tyronis comprehenderat. cum ipso tyrone & filio eius. & tonsore tonsore. criminabatur eos coram omnibus de perfidia. Illos ergo omnis multitudo peremit. Alexander autem & aristobolus filii herodis in sebastia urbe. patre precipiente laqueo suffocantur. Corpora uero eorum noctu in alexandrium castellum ponuntur. quo pater matris eorum & plures cognati uel parentum posita esse uidebantur. Explicit liber XVI.

INCIPIT LIBER XVII

ANTIPATRO AUTEM

postquam fratrum extitit accusator. & in patris factus est extreme impietatis & crudelitatis impulsor. haud sane prouentu spes sue sequentis aspicit. Namque nunquam admittendi regni metu factus liberatus. quod iam uidebatur illud cum fratribus communicaturum fore non cerneret. operosum tamen ambiguumque regnum sibi fieri. magis magisque sentiebat. Siquidem odium uniuerse gentis aduersus eum exortum est. Fuit uero illi etiam hoc ualde contrarium quod tota constabat militia. Omnis ad uersam abeaserere uoluntatem. in qua procul dubio omnia regum munimenta consistunt. & maxime quotiens gente uel populum uniuersum cupidine nouarum rerum perturbari contigerit. Captum ergo antipatro periculum fratrum perturbauit interitum. Verumtamen post fratrum necem cum patre herode participatum regnandi negotium non aliter quam si rex ipse consisteret: ampliora quoque ei negocia credebantur. & unde perire debuisset. magis firmitatem fauoris inuenit quasi per cautela patris perdenti fratrum extitisset. & in inuidia qua circa illos utebatur. Talibus enim maliloquiis patrem deprauauerat. & talibus opibus iam machinationis sue construebat. qua aduersus patrem herodem tendere uolebat. Timebat enim ne fratribus iuuenibus ipsos accusatores ad patrem haberet. & ideo suo consilio egerat ut occiderentur. & ut herodes omni auxilio nudaretur. non habens ullum de filiis qui se auxiliaretur. dum ipse antipater patri manifestus hostis appareret. Pulsabat autem eum amplius ut inceptum non desisteret. quod cernebat moriente patre principatum se uenturum. plurimi autem inueniret multa sibi surrectura pericula. si ei coniuratio cuius extabat ipse compositor contra patrem proderetur. & que si palam fieret. hostem illi patrem compellebat existere. Propterea ad donandum erat largus & affluens. & eos qui circa patrem erant lucris pulsabat ingentibus. ut aduersus eum odia concitarent. & maxime illos quos rome possidebat amicos. missionibus magnorum munerum sibi beniuolos comparabat. Ante omnes saturninum qui tunc curam syrie gerebat. & fratrem magna spe munerum ad se incitabat. & insuper sororem regis salome amicam sua uel nutricem suo muneris ad se uolebat attrahere. Erat quippe idem antipater ad fingendas amicicias colloquentibus secum callidus. & ad odium dissimulandum ualde credibilis. & ad celandum semet ipsum satis astutissimus. Non tam ualebat decipere amitam suam uel nutricem que illum iam antea habunde cognouerat. & ab eo falli non poterat. Siquidem omnibus ei factio iam antea fuerat odibilis ob morum eius improbitate. Interea salome sorore herodis festinante sillco arabo coniungi. corporali libidine concitata. herodes eam compellebat cum alexa iure conubii de nobili genere orto. cooperante quoque & persuadente iulia uxore cesaris salome. ne illi renueret nuptias. ne inimicicie inter eos maturi orirentur. Iurabat quippe herodes numquam se circa salome sororem suam beniuolum existere nisi coniugium alexe suscepisset. & obediret iulie uxore cesaris coniugi. ac hec etiam iulia sibi suadenti. Interea etiam herodes filia archelai regis capa dociam ad suum remisit patrem. que alexandro filio suo coniuncta. dotem etiam restituens. ut nullum inter eos certamen oriretur. & ipse herodes domi nutriebat diligenter filiorum filios. Erant enim alexandro ex glafira duo filii. aristobolo autem ex beronice filia saloe filii tres. & puelle due. Siquidem salome soror herodis tres uiros habuit. Primum quidem iosippum qui erat herodis patruus. dein costobarum tercium alexam. Priores autem duos ipsa accusando per herodem necauerat. Herodes uero sepius amicis presentibus filios & filias filiorum suorum coram se constituens. & filiorum fortunam & causam deplorans. orabat ne tale quicquam filiorum filiis accideret. sed cum uirtute crescentes uicissitudine illius nutricationis & educationis exsoluerent. Desponsabat autem filias filiorum maturo iam tempori aduenientes & filiis sponsas. Maiori quidem natu filio alexandri filiam fratris sui ferore. aristoboli uero filiam antipatro filio suo. alteram filiam aristoboli herodi filio suo coniunxit. qui fuerat ei ex filia pontificis natus. Patrius quippe mos erat. ut simul plures haberent uxores. Agebat autem herodes intra desponsationem filiorum parentibus orbatorum. uolens antipatrum prouocare ad beniuolentiam. infantulorum pro societate coniugale. Antipater autem non cessabat circa infantulos

ea uoluntate uersari qua circa fratres quoque fuerat agitatus. Commouebatur autem eum admiratio. filiorum patris quod circa infantulos gerebat. & formidabat eos maiores ac medios esse suis fratribus fore. cum iuuentute etatis prouenerint. Irritabat quoque eum immo & multitudo que circa infantulos misericordi mente mouebatur. aduersus eum autem odium mouentibus gerebat quod tantam iniquitatem in fratres suos exercuerat. Ipse quoque machinabatur omnia dissoluere que pater placuerant. considerans filiorum reputans & contrarium si cura potentia eis huiusmodi contra se adiunaret. Differebat etiam postulationes patris iure aristoboli fratris sui filiam in coniubio suscipere. Herodiam ei tempestate uxores cum nomine. Antipatri mater & filia pontificis ex qua ei filius equiuocus fuerat procreatus. Erat ei etiam filia fratris sui coniuncta. & alia neptis altera. & ex his quidem nulla proles generauit. Erat quoque ei ex gente samaritarum una ex qua filii extiterunt antipas & archelaus & filia nomine olimpias. quam postea iosippus suscepit uxorem. qui erat herodis fratruelis. Antipas autem & archelaus rome apud quendam familiarem educabantur. Erat autem in uxoribus ei pallas que fasaelum peperat. Suscipiebat quoque fedra & helpis ei erant uxores ex quibus due filie fuerant procreate roxana & salome. Mariamne quoque uxor eius quam erat ei alexandrum & aristobolum & [illegible] duas quas filios filiosque necauerat. Volens autem aduersus traconitidas [illegible] existere cognatum in iudeis edificare non distantem magnitudine ciuitatis. ut per hanc inaccessibiles hostibus fieret limites sue prouincie. Cognoscens autem uirum quendam iudeum ex babilonia cum equitibus quingentis & sagittariis plurimis. cognatorum etiam multitudine usque ad centum hominum uirorum. eufraten fluuium transmeasse. & in antiochia in loco qui dicitur daphnis syrie conuersari. ubi saturnino qui tunc ibidem imperator militie consistebat. illum ei locum ad habitandum cui balatha nomen erat. batanea in regione dare compulit. Vocauit ergo eum ad se cum tota multitudine qui cum fuerant secuti. spondens ei se daturum terram in regione que dicitur bathanea. Destinauerat enim eam in traconitide confirmandam. uolens ei habitationem obstaculum contra hostes habere. Promittebat quoque illa regione sine tributis esse daturum & liberos fore quod moris erat illi regionis habitatoribus exhibere. immunem ei terram & nullis illationibus obnoxiam prebiturum. His persuasus babilonius uenit ad herodem. ut susciperet ab eo regionem oppida plura & municipia construxit. Construens etiam ille uir babilonicus uicum nomine bathira. & magnum obstaculum aduersus traconitidas. & iudeis de babilonia ad hierosolimam proficiscentium tempora uenientibus. ne eos latrunculi traconitidis insidiisque lederent. Adueniebant quoque ad eum plurimi. & maxime illi undique ad eum conferebant qui patrios mores iudeorum & instituta colebant. Quibus rebus illa regio bene populosa facta est. eo quod immunis ab omnibus functionibus permanserit. uiuente dum taxat herode. Ceterum mortuo illo uiro babilonico. post que filius eius principatum ipsius suscepit philippus filius herodis & agrippas maior. herode defuncto. modicas functiones illis imposuerunt. eos admodum grauare. Non tamen eos de libertate ipsorum cum possent [illegible] molestia. sed & romani deinde dominati illi regioni [illegible] libertatis eorum etiam ipsi seruauerunt dignitatem impositionibus [illegible] ectioni usque quaque ... Et quidem oportuno tempore diligenter dicemus. ratione procedente. Mortuo ergo ut supradiximus illo uiro babilonico cui nomen erat [illegible] qui ad possidendam illam terram ab herode fuerat [illegible] ... cui uirtute uiuens filios optimos reliquit & unum [illegible] nomine iacimum qui fortitudine clarus extabat ... [illegible] habuit de muneribus. Sed & iacimus in senectute defunctus philippum filium reliquit manu fortem & aliis uirtutibus super ceteros usum probatum. ... illis fida amicitia & firmissima fauore [illegible] rege pluerat militiaque cura quam rex habebat iste regebat & [illegible] ordinanda ratio postulabat. cuius regimine ducebat.

H

erode ergo in quibus recuit constitutio. in antipatrum spectabant uniuersa regni negocia. eo quod a patre uelis ac proprii petulantur. & omnino potestate perpetue indulgebat. spe quasi fauoris eius & fidei. Caeterum ipse antipater ad dementiam in se procedere audacissimus. qui incognitam erat patri eius nequitia. & qui ad fidem faciendam in dicendo erat callidus. Erat tamen ei cunctis terribilis non tantum magnitudine potestatis. quantum pro suam ... ut maxime in comitemorum. & quod erat ad male loquendum potentissimum. Maxime autem ferora frater herodis [illegible] colloquebantur. Nam ei antipater ualde callide [illegible] & maxime per mulieres eius animum ad se conuerterat. Dedit quippe fuerat ferora uxorem antipater & mater atque sorori. licet mulierum generis hortos ... illas [illegible] ... Verumtamen has parebat ab his quas ducebat. & uicta ab eo [illegible] illis mulieribus agebat. & sibimet inuicem impariter [illegible] nunquam [illegible] uore cessabant. Ita enim eas quamuis modis antipater induxerat [illegible] presente ipsa patre etiam per propria matre. Nam [illegible] mulieres. ut uxor ferore & mater & soror & uxor antipater idem sentiebant. idemque loquebantur. Ferora tamen in nullis minimis rebus circa antipatrum mutabat. Erat autem illis contraria sententia salome soror herodis que diligenter cuncta circumspiciens. & concordia eorum in principe herodis constitui cernens. [illegible] ... Illi autem sententes molesta se regi sua ... beniuolentia. consilium ineuntes ut manifeste eorum non esset amicicia. neque palam conuenientia facerent. odire autem & maliloquia ubi tempus exigeret contra semet ipsas confingerent. & maxime sub herodis presentia. [illegible] benuolentiam firmior certiorque estaret. Illi ergo sic gerebant salome autem ... prius latebat neque principium eorum propositum ad huiusmodi negocia estimare. neque ut quando secretas machinationes construebant. Cuncta autem illorum consilia salome indagabat: que amplificans & atrociora faciens ad fratrem herodem referebat secretos eorum conuentus & conuiuia insinuans & consolationes occultas [illegible] & ac debat quod ad eum interitum [illegible] ... Indicabat quoque illas in manifesto fingere inimicitias [illegible] ... inuicem frequenter loqui festinare. & ad [illegible] conuenientes beniuolentia inter se confirmare maxime. & quae [illegible] in quibus [illegible] negocii singulis euenirent. illud quod amicicia postul[illegible] & polliceri sibi [illegible] pugnare contra eos [illegible] ... fauore inimicos facerent efficere. Salome ergo hec & huiusmodi omnia inuestigabat. & ad fratrem [illegible] deinde ueniens cuncta referebat. cui & ipse plurima presens [illegible] ... & ad audiendum retardaret. Erat autem eo tempore [illegible] quedam iudeorum de scrupulositate & subtilitate paternae legis gloriantium & ualde curam diuinitatis simulantium. quae consentiebant supradictis mulieribus. Hi pharisei dicebantur. & cum uellent non modicum afferre potentiam presentium. Erant enim parati ad bellum gerendum. [illegible] ... inferendas [illegible] elati. Nam cum cuncta gens iudeorum [illegible] ... nutriuerando [illegible] cesaris se propria fore. & omnibus herodis regis [illegible] ... fauere. isti soli non iurauerunt. Erant autem [illegible] ... [illegible] sex milia. quos herodes rex pecuniario damno multauerat. Ille

ubeniuolentia quasi pro uicissitudine referentes. futurorum se agnitione
nutu diuinitatis infusam esse predicabant. et predicabant quia herodi
regni imperium iam ex superna maiestate esset defunctum. illam autem gentem regnum
possessuram et ferorani. et filios qui ex eorum semine descenderunt.
Et haec quidem herodi nuntiabantur. Non enim salomen ista celabant.
et quia plurimos regales aulicos corrumpere nitebantur. Herodes quoque inter-
fecit pharisaeos qui causa seditionis erant. et uagoan eunuchum
sibi quidem carum qui et primatum inter eos habebat honestatis dignita-
te decoratum. et filios eius penitus omnesque in cognatione et familia
manentes cunctos. quibus ille pharisaeus persuadebat. Magnificabatur
enim apud pharisaeos uagoan tamquam pater. et plurimis rebus bene meritus
honorabatur olim apud herodem. In manibus enim eius cuncta regebantur et dis-
ponebantur firmitate coniugum futurum herodis uelut proprius filius.
Herodes itaque ulciscens ex pharisaeis qui fuerant uicti. conuentum congregat
amicorum. et accusabat uxorem ferorae fratris sui iniuriaque ingenium et
audaciam matris antipatri. et uxoris eius [illegible] animata ad diminutionem
dignitatis illius referens. quod ei certamina seditionesque ad usum fratris et
bellum ex illius ingenio consurgerent. Hortabatur ergo eos quatenus pote-
state illa simulatione inter eos dissolueret. quod posse fieri dicebat. si fe-
rora uxorem suam respueret. quae caput mali esset. Nichil enim societatis
se habere cum fratre firmabat. si secum illam habitare permitteret. quae circa
se bonum ingenium fratris euerteret. Iussit ergo fratri uxorem abicere.
quae inter eos causa belli constaret. et cariorem fratris affectum estimaret
quam illius communicatione. sic enim nullo modo posset caritas fraternitatis in-
maui. At ferora licet illo sermone moueretur. tamen affirmabat
se nichil germanitatis iuri detractum. sed neque dilectionem coniugis
abnuere. et se mortem potius eligere quam a coniuge priuari quae sibi grata
existeret. Herodes ergo dissimulabat circa fratrem ferora suam iram.
quamuis caperet ab eo ultionem exigere. Antipatro tamen filio suo man-
dauit et matri eius cum ferora miscere colloquium. et cum illis muli-
eribus quae cum eo erant. Obseruari etiam iussit. ne iniuriam aliquam
conuenirent. Antipater ergo et mater eius haec professi sunt. conueniebant
tamen quando tempus oportunum inueniebant et simul etiam conuiua-
bantur ferora et antipater. Ferebatur etiam sermo quod antipater uxori
ferorae patrui sui misceretur. cooperante illis ad conuentus faciendos
antipatri matre. Suspectum ergo habens patrem herodem antipater.
et timens ne circa se amplius eius odium procederet. scripsit occulte ami-
cis romae postulans ut scriberent herodi patri suo quatinus ipsum cele-
riter mitteret romam. simulque cum eo munera digna. et ut mandaret
de testamento in quo post se regem declararet antipatrum. quia defun-
ctus erat herodes qui ei ex filia pontificis fuerat procreatus. Quo facto.
pergit romam una cum antipatro et silleus arabs. nichil ex his quae
preceperat cesar peragens. Venit et antipater ut cesarem eius accusator exciret
pro quibus prius nicolaus multum decertauerat. Accusabatur et ab aretha rege
arabum silleus eo quod plures occidisset in petra castello bene meritorum ho-
minum preter suam conscientiam. et maxime sohemum uirum omni uirtute deco-
ratum. militiaque pollentem. sed etiam fabaronem cesaris seruum. Silleus
autem causas habuit ex eisdem criminibus propagatas. Erat quidam corinthius
unus ex custodibus corporis herodis. cui maxime cura plurima committe-
batur. Hunc persuadet silleus pecuniam magnam pollicens. ut herodem
occideret. et haec ei etiam ille promiserat. Quod agnoscens fabbatus silleo indi-
cante. statim regi denuntiat. Herodes quoque [illegible] tormentis examinans
fecit omnia depalari. Deinde [illegible] confessionem credens
corinthii. et philarcum quem silleus iussisset amicus. Quem [illegible] confessi fuerant
quod eos corinthius hortaretur ut ageret nouitatem sicubi opus esset [illegible] ad
perpetrandum inter eos facinus complicem. Nec hoc etiam [illegible] omnium
ab herode denuntians. romam eos destinat. Ferora uero fortiter in amo-
re coniugis permanente. discedere eum ad propria herodes precepit. Ille hoc
grauiter accipiens. nichil moratus ad suam tetrarchiam recessit. plurimum sese
iurando constringens. non prius reuerti antequam mortem herodis audiret.
Deinde quadam in herode infirmitate. nuntio ad se ueniente ut ad he-
rodem ueniret. pro iniungendis sibi mandatis aliquibus. Ipse autem nullo modo
passus est ad eum uenire. ne iuris iurandi uiolator existeret. Hero-
des autem cum conualuisset de infirmitate. non illius imitatur exemplum.
sed meliorem circa ferora uoluntatem suae mentis ostendit. Nam paulo post
cepit et ferora egritudine laborare. Ad quem herodes non euocatus ad-
uenit. sed mortuum eum inuenit. atque ad hierosolima detulit. et tu-
mulum ei honorabilem magnificeque celebrauit [illegible] luctum sup-
er eum superque quisquam [illegible] erat fecit. Hoc antipatro licet romam nauigas-
set. malorum tamen extitit ad iustitiam [illegible] principium. Ex hinc iam
aperte fiat [illegible] facto denudari. Narrabo itaque omnem super hoc
opus ueritatem. ut exemplum generi humano in futura tempora ad
utilitatem proficiat. qui uoluerint esse uirtutis cultores.

Ferora igitur fratre herodis mortuo humatoque. celebritate magnifi-
ca. duo ex libertis eius qui ab eo in honore habebantur ad herodem uenerunt.
postulantes ne inultam mortem fratris relinqueret. quin potius inquisitio-
nem faceret acerbe mortis et repentine calamitosaeque mortis.
Herode autem attonito de libertorum sermonibus. fidelia namque nar-
rabant. Cum coniuge enim die proxima antequam egritudinem inci-
deret. eum cenasse retulerunt. et uenenum in cibo sumpsisse.
et ex eo perisse. quod uenenum [illegible] allatum esse ab arabica muliere gratia
faciendi amoris. Amare se eum namque [illegible] uera ad
mortem ei erat factum. Sunt [illegible] propre ad uenena conficienda
artificiosissime arabicae mulieres. persuasumque illi dicebat ut ue-
nenum [illegible]. Ad locum [illegible] illam uenisse referebat matrem
coniugis ferorae et sororem unde illud uenenum aportantes cena
preparauerunt. in qua ille ueneno sumpto periit. His uerbis permotus he-
rodes [illegible] ancillas illarum mulierum omnes examinat. Inter quas
nulla [illegible] aliud [illegible] pronuntiaret. nouisse ne quidem illarum in supplicio [illegible]
magnis ex tormento doloribus nichil [illegible] dix. ut omnipotens
cunctis [illegible] supplicium antipatri matri traderet [illegible] peccata est. quae
omnium illorum malorum causa existeret. Haec uerba magis magisque he-
rodem instigauerunt [illegible] ancillarum mulierum secreta tormentis eru-
eret. Tunc omnia [illegible] facta sunt. et conuiuia et conuentus secreto
[illegible] facta. et [illegible] nationes quae ad ipsos et ad filium solum
[illegible] fuerant. et illa quae ab eo ad mulieres [illegible] deferebantur.
[illegible] munera et talenta [illegible] quae mulierem [illegible] bant. Prodebatur
etiam odium quod antipater in patrem conciperet. et lamentationes quas
ad matrem proprie frequentabat [illegible] plus [illegible] uiueret et [illegible] in
numero [illegible] si [illegible] regnum [illegible] liceret [illegible]
uiuere [illegible] gratitudinem [illegible] delectationem [illegible] mater [illegible] sibi
fratre [illegible] regno coalescere. et fratres plures filios ex quibus omnibus
unius [illegible] sua [illegible] Haec quoque [illegible]
[illegible] mortuus crudelitate plurima regis accusaret. et filios
cedes. se quoque timore [illegible] ipsum [illegible] mala [illegible] et
consilium romam pergendi prohibebant. et ferorae [illegible] tetrarchia

ex antipatri discessisse sententia. Quae omnibus herodes uidens
cognoscebat sororis suae salomae seruientes quod ad eum saepe [illegible] ue-
nerint. Increpabat ergo herodes super filium iniquam. iussitque matrem eius cun-
cta sua ornamenta sibi reddere. quae multorum constarent pretio talentorum.
Quae postquam abstulit retrusit eam. et eas mulieres illas [illegible] retro-
mit. Antipater autem aduersus filium [illegible] regis incendebat. antipatri
quidam uir samaritanus. qui antipatri filii herodis procurator erat. Quem
cum herodes torqueret. et multa ei tormenta [illegible] illud quoque pro-
diderat. quod antipater uenenum mortiferum confecisset. dedissetque illud
ferorae. iubens ut post eius abscessum cum iam spatium aliquod temporis
precessisset. ubi tuto prouocaret patrem propinaret. dicebat attulisse
illud uenenum ex egypto antifilum unum ex amicis antipatri. et trans-
missum ferorae per theudionem fratrem matris antipatri. et hoc ui ad uxo-
rem ferorae deuenisse. dante marito ad custodiendum. Quod cum audis-
set herodes et perscrutaret hoc negotium ab uxore fratris sui ferorae.
currens illa [illegible] uenenum allatura. se autem uerata se ipsa mortificare
misit se de tecto deorsum. Non tamen interiit. quia cadens in pedes a-
ua suscepta est. Deinde postquam recreauit animam. promisit herodes sa-
lutem eique domesticis. dum modo nequaquam ab eo occultaretur ueritas. neque se
illi malum pro ingratitudine redditurum iurabat. si cuncta cum ueritate
proderet. et modum quo gesta forent. Tunc illa cepit dicere. Hoc uenenum
allatum est ab egypto ab antifalo amico antipatri filii tui. et per theu-
dionem fratrem meum uiro meo ferorae est transmissum. et ego illud custodi-
ui ad usum tuo ab antipatro preparatum. Cum autem frater tuus uir meus fe-
rora egrotaret. et cum tu aduenisti et consolatione curares. uidens
ille tuam beniuolentiam erga se conuertit (?) [illegible] deiecta. et me conuocans
dixit. O mulier tu nosti quid induxit me antipater aduersus patrem suum
herodem fratrem meum. consilia iniqua construens. Nam uenenum in eius
perniciem. Hic itaque qui fuit mihi herodes. nec nunc nec antea grauem (?)
me unquam aliquid gessit. et nunc propositum bone uoluntatis mihi
ostendit. et me de hac luce sentio recessurum. age ne tu sanctam
fratris animas progenitores abierim. et uenenum illud apporta
huc. et ipsum antipater simul. et me uidente comburere. Ego autem plu-
rimum eius partem igni contradens. aliquantulum mihi ex illo ueneno reseruaui.
ut uiro meo ferora defuncto. si tu me o rex fortassis male attende-
res. illud uenenum sorberem. huius sceleris necessitate effugere. Herodes.
uenenum [illegible] in medium protulit. Frater etiam antifali et mater eius eade-
fatebantur [illegible] compulsi uiolentia. et pyxida illa se agnoscere
dicebant. Accusabatur quoque filia pontificis uxor regis quod horum
conscia fuisset. sed celare maluerit. Ob quod illam herodes asserit.
et filium eius ex testamento deleuit. Pontificem etiam socerum suum
priuauit symonem boethi. et substituit ei mathiam theophili hie-
rosolimitum genere. Dum ista gerunt. bathillus quoque libertus antipatri
uenit ex roma. Hic quoque tortus ab herode examinatus confessus
est quod uenenum aliud attulisset quod matri antipatri daret. et illa ferorae
fratri herodis hoc traderet. ut si primum uenenum herodem non peremisset.
hoc maturi interimeret. Apportabat etiam litteras idem bathillus ab amicis
herodis romae constitutis. consilio antipatri et dictatione compositas.
et accusantes fratres suos philippum et archelaum quod male de patre
loquerentur propter alexandri et aristoboli. et quod indigne ferrent ex-
pulsionem fratris sui herodis cum matre. Has accepit antipater patri
de roma mittere uolens cum [illegible] adnectere fratrem suum archelaum et phi-
lippum. Timebat enim ne ipsi patri in regno succederent. Euocabantur
ergo a patre de roma non ob aliquas res. nisi ut et ipsos extingueret. Ni-
mium enim eos antipater per epistolam accusauerat. Ipse autem antipater etiam
quod cum silleo gerebat fuit in uincto (?). et accusationi primorum uirorum romae
constitutorum se totum dederat. Monilia quoque precio [illegible] talentis
empta comparauerat. Mirentur fortasse aliquis quam tantis aduersis
cum motus turbinibus ferme septem insuum tempus decurrente nichil
illi fuerit nuntiatum. Causa uero non rei erat obseruatio uiarum atque cu-
stodia. et odium hominum quod circa eum cum execratione uehebatur. Nullus
enim erat qui pro suo periculo illi uitam salutemque conquireret.

Antipater ergo scripsit herodi patri suo quod cuncta quae oporterent peragens
maturi ad eum ueniret. Herodes autem celans suam indignationem
rescripsit et iubens ne ulla desidia ad iter agendum preoccuparet. ne
quod mei absentia ipse forte pateret. Scripsit et ei quod ira haec
aduersus eius matrem. promittens tamen se omnia indulsurum cum ipse eius
aduentum. et in omnibus ei adulabatur scriptis. formidans ne forte
quamquam suspicans differret negotium in eandem. atque romae morans
aliquas sibi accusationes pararet. et in regno romano amoris ali-
cuius fieret administer. Has litteras antipater in cilicia suscepit. et alias
epistolas de tarento in quibus mors ferorae fratris herodis declarabatur.

168.

Quibus lectis. egre satis tulit et aspere non propter ferorae gratiam. sed quia
patris mortem ut promiserat non fecisse deflebat. Circa celendorum autem
ciliciae ueniens. cepit de causa nauigationis ambigere. utrumne debe-
ret domum sic instruxerit contendere. abiectione matris adductus in
dubium. Tunc pars aliqua ex amicis ei suadebat eum expectare do-
nec agnosceret quae domi nota gestaque fuissent. alii uero hortabantur
ne nauigationem domum differret. nam solutionem cum suo aduentu omnes
causas aduersitatis arbitrabant. Nam neque tunc aliunde illos fluere o-
mnisse nisi ex eius absentia. et facultatem accusatoribus suis utrumque
prebuisse. His ubi is antipater persuasus primus nauigauit et except-
us est in portu nomine sebasta. quem herodes magnus opibus construxit
sebasta in honore cesaris appellauit. Ingressus tam malus erat an-
tipater. nullo ad eum communius accedente. et nullo colloquente sicut
tunc fuisset consuetus. uoces eum ac secundis prosequebantur.
et nunc econtra eum aduersus maledicta non prohibebant esse [illegible]
et uerebantur cuncti quod pena eos [illegible] persuasum permanere soluitur.
Ea tempestate contigit uarum quintilium et hierosolimis degere
qui successor saturnini in syria destinatus fuerat. Venerat quippe il-
luc ab herode postulatus pro quibusdam causis in quarum dispositio-
nibus hesitabat. Quibus una consessu habentibus uenit antipater
cunctis illi rebus incognitis. Quique ingressus aulam regiam indutus
purpura. ipsum quidem ianitores exceperunt. amicos autem qui circa
illum erant aulam excedere iusserunt. Cepit namque antipater per-
turbari. inque mala deuenerit manifeste cognoscens. Denique pater
accedentem ad salutandum repulit. fratricidam eum accusans et necessitas
obiectans super summae ipsius interitum. Quorum omnium auditorem ac
iudicem utique uarum quintilium fore confirmat. Antipater ergo
tanto malo audito et patris imminente ipse magnitudine fatigatus
abscessit. Cum mater et uxor occurrerunt quae residua fuerat de fi-
liabus antigoni qui ante herodem in iudea regnauerat. A quibus uni-
uersa cognoscens. cepit se certamini [illegible] preparare. Die autem postera
consessum faciunt uarus quintilius atque rex herodes et amici utrique.
conuocant. Adest autem herodis consanguinei. et soror eius salome. et
sicut nuntiati forent qui prius prodiderant examinatione tormentorum.

et serui antipatri ex italia illi uiro conuenientes qui antea fuerant
de pherora epistulam deferentes antipatro a matre. in qua scriptum erat ne ad
patriam repedaret eo quod cuncta ad patris notitiam reuelata fuissent. et
ne sine auxilio cesaris sub potestate patris caderet. Antipatro quoque pa-
tris genibus prouoluto atque deprecante ne iudicium [illegible]
preueniret quin potius facultate sub auditoris constituta purgari se a
patre posse firmabat. Quem iubens herodes in medium produci, ipse
primum lamentari cepit quod et tales filios habere prouenisset. propter ea
les fortune exsurgerent, aut unde tanta diuinitatis indignatio-
ne peruenisset: ut sua senectus in antipatri nequitias incidisset.
Memorabat et educationis et eruditionis quas filiis studiose
prebuerat: opum quoque ac facultatum affluentiam. et in quibus cumque tem-
poribus ipsi cupierint semper illis adhesisset: et nullum esset impedimen-
tum quod uoluntas eorum consilii periculum mortis incideret; dum regnum
impie rapere festinarent antequam ipse legitime concederet. Dicebat
autem se ualde mirari antipatrum. qua spe sublatus auderet sine
ulla refrenatione ad talia tantaque prorumpere. cum ipse eum regni suc-
cessorem scribendo declarasset: et maxime cum se in nullo minor
existeret. nec in claritudine dignitatis. nec in uirtute potentie.
Quinquaginta enim talenta eum ex redditibus sumpsisse dicebat. et
insuper ccc talenta romam euntem dono dedisse. Increpabat et illa
de fratribus quod si uidit malignos eos ad se accusauerit. cur eorum imi-
tator extitisset. si uero innocentes fuissent: inique aduersus fratres emina-
ti fecisset. Nam illa omnia que de illis sibi nunciata fuissent. a
nullo alio nisi ab ipso audisset: et consilio eius cuncta se gessisse que
aduersus illos fuerunt gesta. ipso illum in parricidii facinore succedente.
Hec dicens herodes simul profundebat et lacrimas. que illum in-
clusa uoce loqui amplius non sinebant. Nicolaus autem damascenus regis amicus
et in omnibus cum eo semper conuersatus. et cuncta re gesta sciens. rogabatur
ab herode ut ipse reliqua loqueretur. queque ad demonstrationem cause
redargutionemque proficerent. Antipater autem conuersus se purgare nitebatur.
et enumerabat cuncta sue benignitatis circa illum exempla
honoresque sibi a patre concessos quos minime percepisset. nisi in tante
dignitate esset. et officiis erga illum meruit haberi. Cum uero se semper pro-
uidisse que usui necessaria forent. et consilium semper eius preceptis ra-
tionibus addidisse. ac si quando ad rem explanandam manu opus esset suo
labore cuncta negotia peregisse. neque credibile constaret ut qui semper
patrem ex aliorum insidiis strenue liberasset. nunc ipsum insidiatorem
patris effici. et ut deleret uetera monimenta factorum sui patris. molimen
nouum repertum facinoris: presertim cum iam successor regni fuisset
ostensus. et simul etiam regis honore poteretur. que usque ad presens
tempus eum habere constaret. neque illud esse uerisimile presertim agebat ut
qui cunctarum rerum dimidium sine suo periculo. et cum iuratis honesta
retineret: nunc uelle tanta cum crimine atque periculis imperare
et incertum esse non ualeret. affectum sue cupiditatis obtinere.
et maxime cum fratres suos pro tali causa uidisset extinctos. quorum et
facinoris accusatorem ipsum esse constaret: et si non ab ipso proditi fuissent,
occulti procul dubio permansissent. In quibus omnibus dicebat sua moni-
ta esse quod conuersatione sua cum magna beniuolentia erga patrem
egisse probaretur. Romę uero que gesserit teste cesare conuocabat
quem fallere nemo posset. et que ille de [illegible] ab eodem de-
stinatas. quas et contrarios accusatores dicebat accusationibus
hominum uolentium inter se et patrem iurgia concitare. Quas et accusa-
tiones a suis inimicis esse confectas aiebat. [illegible]
non deberes. Causabat et de tormentis quod eorum uiolentia [illegible]
falsa dixerint. Dolorem quippe ac necessitatis esse [illegible]
qui subiecti sunt illa loqui que uiderint grata dominantibus: et [illegible]
se potestate tormentis subdi [illegible]. Hec ab antipatro [illegible]
diceret mutatio [illegible] assidentium facta est. Satis enim mise-
rabantur antipatrum profusione lacrimarum. et uultus humilitate
miserabile. ita ut et inimicis lamentabilis appareret. Animus
quoque herodis flectebatur. licet aliis hoc nollet esse manifestum.
Nicolaus uero exorsus ab illis uerbis quibus prius herodes principium fecerat.
causam amplificare cepit. et cuncta que tormentis erant uel testibus enar-
rata proferens: congregabat undique criminis probamenta. et maxime
uirtutem regis et clementiam longa narratione proferebat. qualiter
et quales educationes filiis suis impendisset: et hec in nullo profe-
cisset. cum undique contra eum male [illegible]. Antipatri uero furiam
et insaniam se omnino expauescere. propter paterna beneficia in quibus eum
pre omnibus filiis semper honorasset. Que beneficia cum esset magna
et multa. tamen animum antipatri lenem reddere non quiuere. more ue-
nenatorum repentium. Illa enim quamlibet sint aspera. beneficiis tamen
aliquatenus leniuntur. Tu uero o antipater qui ceterorum fratrum eorum proditor
extitisti. et scrutator actionum et punitor redarguaris. cur non
repulisti animum tuum ut illa que de fratribus prodebas ipse non imitares.
si potest admittendum flagitium eorum insania et libidine raptum esse.
Unde clarere quod nec illa ad tutamine patris prodita sunt. sed pro interitu
infelicium fratrum. ut illorum odium ostentando quasi amator patris cre-
dereris. et ut posses ad patris insidias tanto facilius [illegible]. postea
te soli a patre esse commissa. Hoc enim ambiebas infelix. ut fratres au-
ferrentur redarguti de nequitia. et quare non cauisti ut participes
eorum similiter [illegible]. Unde certum est quoque cum illis aduersus
patrem insidias construxisse. accusatione illorum tu prior properans.
ut si forte res eiusmodi ad effectum peruenissent. et lucrum parricidii
perueniret. ut ex duabus causis tu lucra gaudiorum perciperes. [illegible]
competeretur. Qualis autem circa fratres [illegible] extiteris. manifestum
est. hoc quod super eorum morte uelut de rebus magnificis gloriabaris. de quibus
condolendum erat. sicut [illegible] fuisses. Ex hoc et clarere quia
illos non ueluti patris insidiatores habebas exosos. nam non ita exor-
bitares simile nequitia cupiens perpetrare. sed timebas ne regni fi-
erent successores. quos esse uidebas iusti posse preponi. Patrem quoque
super fratres extinguere festinabas. ne celeriter tua facta aduersus fratres
proderet. et pro quibus tu merebaris penas luere ab infelici patre sup-
plicium sumere conareris. Parricidium quoque non commune cogitasti. sed
quale nunc atque usque nec usque [illegible] hominum uideri potuit aut audiri.
Non solum enim ut filius patri insidias preparabas. uerum etiam
tam diligenti. et beneficia multa prestanti. socius etiam patris in regno
eras. successor nominatus. in dispositionibus particeps. et fructu do-
minationis. et successor iam denominatus. et [illegible]
autem capere in nullo prohibitus. ad spem et futurum regni regendum
licentius patris communi. Cum autem o pessime [illegible] herodis [illegible]
[illegible]
tas. uolens patrem [illegible] parte regni [illegible] possidebat
abripere. et confingebas uerbis uelle saluare eum. quem tamen opere
interficere nitebaris. et non solum tu malignus extabas. uerum et
matrem tuam prauis replebas inuentionibus. et fratrum uoluntatem
aduersum te seditiosam reddebas. Patrem et tu bestiam ausus es appellare.
cum habeas ipse mentem omni serpente peiorem. Siquidem aduersus patrem
qui te tantis beneficiis munerauit et auxilia diuersa postulabas. merce-
narios plures et mulieres uocabas quasi munieres patrem tuum homi-
nem iam senio et etate confectum. quasi ad nocendum non sufficeret so-
la tua iniquitas. Nunc autem uenisti post tormenta liberorum atque seruorum
que propter te uiris et mulieribus constant inflicta. et non solum patrem hominibus
auferre meditatus es. sed et leges uirtutemque uarri. et ipsius iuris natu-
ram. ipsamque conaris peruertere ueritatem. Itane immitis fidis impu-
dentia. ut et [illegible] subicere uelis. [illegible] de tormentis eorum que
examinati sunt. quasi tormenta que eis fuerint adhibita uelis indagas
se ueritatem. Quid taces o uarre. Nonne liberas regem a proprio
sanguine periculum sustinuisse. Pro maiestate imperii romani et
pro uirtute tua te obtestamur. ut hanc atrocissimam bestiam que pro proditione
fratrum patri se beniuolum esse simulabat. quatenus posset solitarius et
consanguinitate deserere regnum se arripere nitebatur atque condempnas.
nec pronuncias eum quem scelerati ad interitum ducendum. Scis enim
quia parricidium communis iniuria est nature et uite hominum.
neque minus facinorosus reputandus est qui cogitauerit hoc facinus:
et si eum effectum operis non contigerit adimplere. Natura enim ipsa monstrat
qui talibus supplicia non ingerit. Addebat et nicolaus loquendo que mater
antipatri ad aliquos stoliditate muliebri locuta est. ariolationes quoque et di-
uinationes ac sacrificia super herode facta memorabat. et qualiter
antipater cum [illegible] mulieribus lasciuire dicebat. comessationes quoque
sordidas amoresque narrabat. que sane plurima constabant. Plurimi
enim ibi assidentium. que antea timore antipatri silentio celabant. cer-
nentes eum accusationibus uictum. et aduerso fortune [illegible]. omnia
te prodebant. Incitabant quoque ad accusandum non solum horrore fa-
ctorum eius. sed et magnitudine scelerum que in patrem uel fratres et patrem
sed quod eum sciebant nullum amasse uel odisse nisi [illegible]
utrum. Dicebant enim se olim ista sensisse plurimosque eos [illegible] ad-
nunciare. ne autem libera dare. uelle in medium cuncta differre. Pro-
ferebant quoque in celio aduersus antipatrum presente uarro multiformia
probamenta iniquitatis eius. et maximo nequitia eius proferebant. Dicebat
enim quod non in suis actibus utilitati herodis et [illegible] attendisse: sed
sola nequitia ad illa facinora fuerit concitatus. propter quod eum omni pena
dignum esse decernebant. Multa quoque a pluribus sine ulla interroga-
tione dicebantur. ita ut antipater quoque in singulis rebus impudens et ad
mentiendum promptissimus atque callidissimus esset. tamen confusione [illegible]
ut neque negare neque contradicere ualuisset. Nicolao quoque finem dicendi
[illegible] faciente. uarrus qui illis preerat antipatrum ut sola
[illegible] se purgare sed aliquas astructiones [illegible]
dere posset. et ne pater esse hostis manifestus. Antipater ergo in faciem
prouolutus deo se suaque commendabat. et omnibus suis amicis quod sibi testis
careret. [illegible] in patrem ingratus [illegible]
aliquid ostenderet. [illegible] patris periculo non fuisse. [illegible]
mines quibus [illegible] deficit quando aliquorum peccatores [illegible]
quod liberum arbitrium ex diuinitate concessum. quando uero in periculis uiderint
[illegible] iudicium in inuocatione dei omnia testimonia contra
auertere. Quod et antipatri te euenit. Nam cum tanta mala uelut absente
diuinitate [illegible] gessisse: te cum iusto dei iudicio concludente [illegible]
[illegible] et absolutione accusationum [illegible] iudicium
afferre uolebat. causam [illegible] diuino potente. ut ei testimonium
in medium ueniret. [illegible] gesserit. [illegible] periculosa per ipsa
[illegible] presumpsit. Uarrus autem cum sepius interrogaret antipatrum. et illum nichil
amplius quam inuocationem dei proferre: uidens illo in infinitum tendere,
iussit uenenum in medium proferri. ut experiretur quanta esset uis eius. Adduc-
tum quidam erat qui morte fuerat dampnatus. [illegible] bibit.
confestimque moritur. Uarrus ergo surgens recessit. et die postera in anti-
ochiam profectus. ubi frequens illi erat conuersatio. eo quod syrorum regni ibi [illegible]

Herodes ergo continuo filium antipatrum uinculis obstringi iussit. Incer-
tum autem plurimis erat utrum a se ipso herodes filium in uincula iecerit.
an ex sententia uarri hoc fecerit. Legatos ergo [illegible] destinat litteras
romam ad cesarem omnem nequitiam declarantes. et qui presenti relatione ce-
sari innotescerent nequitias antipatri. Deprehenditur autem in illis diebus
et epistula scripta ad antipatrum ab antiphilo qui in egypto erat. Que solu-
ta ab herode. talia declarabat. Misi tibi epistulam acmes non par-
cens animę meę. Scis enim quod periclitabor ab utrisque domesticis si
hoc fuerit agnitum. Tibi autem prosperitas ad gerendam causam proueniat.
Epistula ergo hec continebat. Herodes autem querebat aliam epistulam. que
tamen inueniri non poterat. Nam seruus antiphili qui hanc [illegible] epistulam deporta-
bat. aliam se epistulam suscepisse denegabat. Cum autem rex in hesitaret.
unus amicorum herodis inspiciens interiorem tunicam serui. nam duabus
erat indutus. arbitratus est in interiori tunica litteras abscondi. quod [illegible] erat.
Inuenta ergo epistula in qua hec erant ab acme antipatro scripta. Acme autem
erat iudea genere. et manebat in seruitio iulię coniugis cesaris. Tam
[illegible] eam antipater iunxerat magnis pecuniarum muneribus. ut ei insidiis
suffragaret aduersus patrem herodem et interitum eius. et scripsit ea antipatro.
Acmes antipatro. [illegible] quale uoluisti [illegible] epistulam. et rescripsi
[illegible] epistule quam ad dominam meam uelut a salome directa est destina-
ui. Quam cum legerit herodes [illegible] principem salomen
tamquam insidiatorem. Erat autem epistula tamquam a salome ad dominam eius missa.
ab antipatro dictata [illegible] salome. [illegible]
bat stilo acmes erant composita. in qua continebantur ista. Acmes regi
herodi. Cum studium [illegible] que ad [illegible]
inueni epistulam salome sororis tue ad dominam meam [illegible] scripta. Quam
cum meo periculo. [illegible] utilitate conscripsi. [illegible]. Hanc autem
illa conscripsit. uolens [illegible]. [illegible] hac epistulam [illegible]
[illegible] de mea uita [illegible]. Ad ipsum autem antipatrum [illegible] epistula
scripta erat. quod eius iussionibus [illegible] gessisset [illegible]
[illegible] quasi salome insidias illi preparanti [illegible]
epistule quasi ad suam dominam fuerat a salome [illegible].
Herodes autem obstupefactus de immanitate [illegible] antipatrum impellebat.
ut confestim eum puniret. [illegible] magnarum causarum et non
solum se sed et sororem suam [illegible]
corrumperet. Accendebat et cum salome soror sua crebro [illegible]
[illegible] postulans si tale aliquid [illegible]. Herodes
[illegible] filium [illegible] interrogabat eum iubens ut si quid aliud
[illegible] diceret ei. Qui in nullo [illegible]
[illegible] ad hec negotia opem dedisse nullam [illegible]
[illegible]. Ille autem [illegible] cuncta referebat et nullum [illegible] causa
[illegible] firmabat. Herodes autem admodum dolens uolebat fi-
lium romam ad cesarem destinare et supplicium pro suis facinoribus sumere
timens ne forte per suos amicos suffragio ualeret effugere. et idcirco
[illegible] sicut et antea custodiebat. Uerum legatos cum litteris romam
misit [illegible] accusauit filium. et mandando omnia que acmes [illegible]

[Rec]epit Caesaris illi ad perficiendam factionem fuerat suffragata. Exemplaria quoque epistolarum transmisit. Ita ergo legati Romam proficiscuntur docti que loqui et que respondere deberent.

Rex autem Herodes morbo gravatus testamentum regni scribit, iuniori filio suo similiter vocato Antipae regnum tribuens, odio quod circa Archelaum et Philippum filios suos conceperat ex Antipatri accusatione. Cesari vero mille talenta dereliquit. Iulie autem uxori Cesaris et filiis et amicis et libertis Cesaris L talenta. Filiis et suis et filiorum filiis pecunias et reditus distribuit. Salomen quoque sororem suam magnifice locupletavit, eo quod eam erga se benivolam semper agnoverit, et numquam aliquid adversi molientem. Desperans autem contra morbum se posse subsistere, cum annum ageret circiter LXX, et ex asperitate irrevocabili furens, et amaritudine mentis incensus, volebat si posset Iudeorum regnum disperdere, eo quod se ab eis contempni putaret, et iocunde gentem Iudeorum suum casum videret accipere. Super hec quoque popularium hominum seditio excitata fuerat propter huiusmodi causam. Erant quidam Iudas Sariphei et Mathias Margalothi Iudeorum eruditissimi, et super ceteros legis expositores doctissimi, et populo amabiles propter iuventutis eruditionem. Semper enim apud eos totos consumebant dies cuncti quibus inerat studium discendi et cura virtutis. Isti audientes Herodem regem morbo pregravatum et remedii minime receptabilem, omnem excitavere iuventutem, ut opera queque ab Herode contra patriam legem facta fuissent everterent, pro lege dei gloriam querentes exercere certamina. Dicebant enim per presumptionem et quod preter humanum morem fuisset conversatus hanc ei egritudinem accidisse. Fecerat namque Herodes quedam opera contra legem que Iudas et Mathias vociferabant. Construxerat enim super portam templi munus quod deo proposuit aquilam auream immanem qualitate et quantitate opulentam. Prohibet autem lex ymaginum vel animalium propositiones construere his qui volunt eius precepta servare. Hortabantur igitur sophiste illi eandem aquilam divellere, et dicebant: Omnibus mortalibus iocundum esse debet periculum quod pro conservatione patrie legis et pro virtute animi suscipitur, quod quidem pre necessitate perficitur. Cum illo enim periculo nascituris hominibus memoria iocunda relinquitur, et exemplum virtutis et glorie. Nam et si quisquam sine periculo corporis aliquid preclarum operis valeat efficere, post paululum tamen ventura lege mortis non valebit effugere. Nimirum pulchrum et laudabile est his qui studium et amorem virtutis habent cum laudibus et honoribus de hac vita discedere. [illegible] quippe maxima est pro bonis operibus [illegible], que non in meditatione periculi est [illegible] filiis atque cognatis vel nepotibus quos ab eodem strenuitate genuerant, sive sint viri sive mulieres, quibus prodesse debet in posterum ut ad eos virtus glorie perveniat. Sophiste quidem illi huiusmodi verbis iuvenes incitabant. Defertur autem ad eos repente rumor Herodem regem vita decessisse. Illi autem repente media die ascendentes deposuerunt aquilam et securibus ceciderunt. Cumque plurimus tumultus esset in templo, ecce dux cum militibus advenit. Nunciatus quippe illi fuerat nisus eorum. Existimans autem illos cum multa audacia et manu [illegible] ac plurium ampliorem numerum militum secum duxerat quam possent illorum impetum sustinere. Quo irruente super eos, neque unum eius sustinere valuere, sed sicut solet vulgaris turba presumptione stulta magis quam cauta prudentia congregata omnis continuo profugere. Ex quibus XL soli iuvenes animi confidentia remansere, quos dux comprehendit cum sophistis Iuda et Mathia. Inglorium namque iudicavere loco cedere et adventum ducis effugere. Hos igitur dux perduxit ad Herodem. Quos cum interrogasset Herodes cur tantam audaciam presumpsissent ut ornamenta templi evellerent, illi responderunt: Gessimus que gesta sunt, et consulto nos illa gessisse profitemur, quod pertinet ad virtutis culmen, quod et viros tales decere certum est. Siquidem proprium est virorum prudentium defensare dignitatem legis et numinis. Nec mirari debes si tuis institutis preponimus ea instituta que nobis Moyses inspiratione dei conscripta reliquit. Mortem quoque ac supplicia si vis nobis inferre iocunde subimus, nam non pro iniusto facinore sed pro amore pietatis nobis sustinenda sunt. Talia quidem verba illi loquebantur et in nullo minora verba quam fuerat commissi presumptio proferebant. Rex autem Herodes vinculis eos constringi precipiens, evocavit ex Iericunte Iudeorum principes. Quibus advenientibus convenit omnium congregatio. Ipse vero in lecto recumbebat, eo quod pre imbecillitudine stare non poterat. Enumerabat quidem presumptiones seditiosorum iuvenum qui fuerant deprehensi, et ornamenta templi memorabat que magnis sumptibus constructa forent, que per annos CXXV nullum Asamoneorum regum valuisse construere, neque pre sapientia eorum; se autem ad honorem divinitatis illud templum digna admiratione ornasse, eo quod post eius mortem gratam et iocundam sui memoriam relinqueret, et illos iuvenes non dubitasse in hoc opere iniurias ingerere. Ceterum presumptionem suam ad suas pertinere iniurias; rei autem veritatem si examinare vellent, sacrilegium commissum esse firmabat. Tunc illi qui assidebant timentes eius crudelitatem, ne contra eos fortassis exasperatus ultiones aliquas eis inferret, humiliter responderunt dicentes neque ex eorum consensu illud contigisse, neque illa commissa inulta esse debere. Herodes quidem circa ceteros quidem mansuetus extitit, Mathiam autem pontificem sacerdotio removit, velut [illegible] et causam seditionis extitisse, et promovit [illegible] pontificem fratrem uxoris sue. Mathie autem pontificatus tempore provenerat alterum extitisse pontificem ad unius diei functionem, quem Iudei cum ieiunio celebrant. Causa vero talis fuerat. Mathias sacerdotali fungens officio nocte que in sollempne lucebat diem in qua futurum erat ieiunium, visus est sibi in somnis omnino mulieri se fuisse permixtum, et propterea sacerdotio fungi non potuit, sed Ioseph Ellimi filius cognatus eius secundum carnem pro eo illa die sacerdotio functus est. Hunc eundem Mathiam Herodes pontificatu removerat, alium vero Mathiam et Iudam qui seditionem excitaverant et aliquos ex eorum sociis vivos igni tradidit. Luna et eadem nocte defecit.

Herodem porro amarior morbus per dies urgebat, dans supplicia commissi sceleris extreme. Ignis quippe lenis eius inerat, non tantum conflagratione in superficie corporis agente prodens, quam extrinsecus crescens operabatur incendium. Aviditas quoque cibi ei inexplebilis semper inerat, nec enim sacietas umquam rabidis inerat faucibus; valebat implere ingluviem. Intestina et interius ulceribus tabida putrescebant. Doloribus quoque colli sevissimis cruciabatur, et humor liquidus ac luridus erga pedes eius [illegible] oberrabat. Similis illi et circa pubem erat afflictio, et verenda eius putredine corrupta vermibus scatebant. Spes quoque incredibilis tentigo erigebatur, que erat satis obscena diritate fetoris, et anhelitu creberrima respiratione contractus, et per cuncta membra discurrens vim noxiam operabatur. Hec quidem omnia cumulabant [illegible]. Dicebatur et ab his quibus inerat divinandi peritia divinitus has penas ei illatas ob impietatem eius et multa crudeliter gesta. Herodes quidem multas spes salutis instabat, si forte posset contra morbos aliqua remedia providere. Medicos quidem advocans postulabat ut facerent aliquid quod posset ad salutem eius proficere, et transiens Iordanem fluvium aquis calidis que sunt circa Callirhoen [illegible] noctuque fovebatur. Hec aque calide super alia commoda que habebant etiam potabiles erant. Perge-

-batur autem aqua illa in palude que sulphurifera vocatur. Post hec visum est medicis ut eum in dolio oleo pleno confoverent, ubi cum [illegible] manibus defecit ut ab omnibus moriens putaretur. Tunc grandis servorum ululatus exortus est. Cum igitur nulla iam de eo spes salutis existeret, iussit militibus quinquagenas dragmas auri distribui, et plurima ducibus et amicis suis munera tribuebat. Dein cum reversus in Iericuntem pro valetudinibus nigris coloribus animo est exasperatus, ut moriens aliquod facinus perpetraret. Venerant quippe ad eum ex precepto ex omnibus locis Iudeorum optimates, nam ex omni gente fuerant evocati. Adhuc et fuerat mors contemptoribus precepti proposita. Magna quoque omnis Herodis furia concitata est. Namque culpabiles et inculpabiles in ypodromio castello concludens, sororem suam Salomen et virum eius Alexam evocavit, et mortem suam non in longum differri denunciat, cum sic doloribus circumventus cunctis satis optabilem esse; se vivens inde dolere quod sine luctu et deploratione subiectorum moriturus esset, quod regibus magnum merorem sepius incuteret, et maxime cum sua mors omnibus amabilis foret et grata. Nam et se invenire semper illos contra se seditiones et secessiones fuisse molitos, et in eius iniurias semper fuisse festinos, et longanimitatem illi innatam esse dicebat quod talibus doloribus ipse urgeretur. Propterea se precare ab illis dicebat ut si eos faterentur nichil contra sua consilia facturos, ut tale aliquid agerent ex quo ei exequie honorabiles super ceteros reges et amplior luctus ageretur. Quod futurum fore dicebat si agerent ut Iudei exanimes in eius morte plorarent lamentaque ingererent. Cum igitur mox inquit animam videritis exspirantem, circumvallantes ypodromium castellum cum omni milicia, necdum mea morte vulgata, omnes ibi inclusos iaculari facite. Ita cunctis intendentibus duo commoda erunt proventura: unum quod illi regnum post suam mortem firmum perseverarent hostibus amputatis, secundo vero quod super morte sua luctum celebrandum esse magnificum. Herodes quidem lacrimans talia loquebatur, et cognatos omnis benivolentiam circa se et fidem servare postulat, invocatione divina interponens ne eum inhonorificentia et cum indignatione sua mors tractaret. Illi quidem profitebantur in nullo se eius precepta transgressuros. Ego quidem illi hominis mentem considerans in vivendo perversa mandata multum inhumana extitisse. Nam de hac vita discedens procurabat quatinus omnem gentem orbatam et desertam parentibus dilectissimis relinqueret, iubens unum ex unaquaque domo interimi, quamvis nichil iniustum neque in ipsum neque in alios commisissent. Hec quidem Herode suis cognatis mandante, deportant ei litteras legati qui ad Cesarem Romam pro filio eius fuerant missi. Quarum litterarum hec erat sententia, quod Acmes ancilla indignatione Cesaris extincta foret pro facinore quod cum Antipatro perpetrare temptaverat; ipsum autem Antipatrum in patris voluntate dimissum, ut quod ei placeret in ipso exerceret, cum ipse pater eius et rex esset; sive illum in exilium detrudi sive morte multari vellet, in eius proposito consisteret. His auditis Herodes paulisper animum refovit voluntate scriptorum, et morte Acmes insuper sublevatus, et ex potestate puniendi quam acceperat in filium. Prevalescentibus crescentibusque doloribus interitui propinquabat, et quoniam in multo defectu consisteret, appetebat tamen cibum, et postulans malum et cultrum. Erat namque illi talis mos ut ipse per se ipsum malum acuaret et per partes modicas incidens comederet. Sumens quidem cultrum circumspiciensque ne quis adesset, voluit semetipsum interimere. Quod et perfecisset nisi preveniens manum eius Achiabus nepos eius retinuisset. Statim quidem ululatus per totam aulam exortus est et tumultus. Antipater autem filius eius vinculis astrictus, cum hunc tumultum audisset, credidit patrem suum vite terminum suscepisse, percipiensque fiducia [illegible] moribus toto animo gaudebat, tamquam si fuisset liberatus a vinculis et regnum in suis manibus sine illo precepisset. Cepit et cum custode ergastuli de sua dimissione fabulari, spondens ei se continuo magna donaturum. Custos vero non solum non acquievit ut faceret quod volebat Antipater, verum et cuncta eius verba patri Herodi denunciat, et munera que sibi promiserat. Tunc Herodes quamvis et antea non minore odio ferveret in filium, cum audisset custodem ergastuli illa narrantem, statim magna voce infremuit. Tunc quassans caput quoque in extremo vite consistens, et cubito sese attollens, et statim destinans quendam armigerorum suorum, sine ulla dilatione iubet celeriter necari Antipatrum filium suum, sepulturamque eius in Hyrcania sine ullo honore fieri.

Testamentum interea aliud scribebat mutabili mente, et unum de filiis suis similiter Antipatrum vocatum, et quem sibi prius successorem regni designaverat, tetrarcham fecit Galilee regionis atque Peree; Archelao vero regnum contribuit. Gaulanitidem autem et Trachonitidem et Bathaneam et Paniada regiones Philippo et Herodi filiis suis fratribus Archelai tetrarchie iure divisit. Iamniam vero et Azotum et Faselida civitatem Salome sorori sue tradidit, et signati argenti miriadas quinquaginta. Disposuit et de ceteris suis consanguineis atque cognatis, opibus eos redditibusque locupletans. Cesari sane argenti signati mille miriadas preter quedam vasa aurea, quedam argentea et metallis preciosa et artificis opere venustissima. Reliquit et preciosa vestimenta. Iulie vero Cesaris coniugi et aliis non nullis quinquaginta miriadas. His dispositis quinta die postquam Antipatrum filium necaverat moritur, regnans postquam Antigonum interemit annos XXXIIII, postquam autem a Romanis regnum percepit VII et XXX. Hic quidem Herodes fuit quidem in omnes equaliter crudelis, ire subditus, iusticia vero effrenatus. Fortuna vero in pietate super quemlibet affluenter abusus, et ex plebeio in regnum assurgens, et pericula plurima superans quibus sepius fuerat circumseptus, diuturnitate vite perfruitur. Domi quoque circa filios quantum ad eius sententiam et [illegible] prosperitate proveniat, eo quod se suos inimicos superasse censebat; in eo vero iudicio super omnes infelicissimus. Salome autem soror eius et vir eius Alexas, antequam mors regis divulgaretur, ex ypodromio castello Iudeos abire permittunt ad proprias domos, dicentes Herodem iussisse ut unusquisque in suas regiones abscederent. Hoc autem fecere beneficium illi genti prestare cupientes. Nam Herodes eos iusserat omnes in sua morte necari. Iam tamen mortem regis divulgabant. Tunc Salome et Alexas cunctam miliciam congregantes in amphitheatro quod in Iericunte erat, primum quidem epistolam regis legi fecerunt quam ad milites scripserat, deinde insinuantes gratias eius, monens prestare benivolentiam quam ei viventi exhibuerant, orationes quoque eius ut similes forent circa Archelaum filium eius exhiberent, quem regem constitutum nominabant. Ptholomeus et cui fuerat testamentum creditum et anulus, continentiam testamenti denunciat, et hoc testamentum non posse robur firmitatemque suscipere nisi ante [illegible] que in eo erant deferrent ad Cesarem. Fit continuo fragor in gentis honorantium Archelaum regemque proclamante, et milites et duces cuncti favore et benivolentiam ei promittebant, patriosque se ac proprios ad omnia prestare, et adiutorium dei supplicationibus advocabant.

Dehinc sepulturam regi preparabant. Cure namque fuit Archelao ut exequias patris quam magnifica possent celebratione peragerent, que memoriam apud posteros traderet. Portabatur itaque in lecto aureo lapidibus depicto variis atque preciosis, stramina vero ostro erant atque contexta. Corpusque ipse [illegible] purpureis vestibus [illegible].

et capite diademate coronatum. sceptrum quoque in manu eius videbatur ... aureo erat appositum. Circa lectum autem erat frequentia filiorum et multitudo cognatorum. circa quos omnis militia stipata per gentes et nationes et discreta nominibus. Cunctaque ... ipso ordine distributa. Primum quidem praegrediebantur armigeri. et post illos thraces. post istos et natio germanorum atque galatarum. et hos etiam sequebantur cum ornatu maximo cuncta bellatorum multitudo. cetera vero militia sequebatur in eum modum ordinata quo solebant in bello procedere. et a suis ducibus ordinari. Post hos etiam sequebantur servorum et quingenti odores variosque aromata portantes. Pergebant autem in herodium castellum. distante stadiis octo. illic enim est eius sepultura. ex eius iussione effecta. Herodes quidem magnus hoc modo defungitur.

Archelaus autem per septem dies luctum super patre honore regio ex more patria praecepit observari. Conpleverat autem septem dies lex patria praecepit observari. Consummatis autem et eius diebus ... et luctum exsolvens ascendit in templum. et ibi ... itaque celebrans. et multas attollebat favoribus dum a populo magnus praedicatur laudibus. et multas attollebat favoribus. dum unusquisque certaret pro alio maiora illi offerre praeconia. Deinde archelaus tribunal conscendens quod sibi fuerat praeparatum. et in sedens aureo benigna loquebatur. et sibi propitios comparabat. gaudio favoris omnium et iocunditate quam ex benivolentia circa se cunctorum ceperat. gratiasque se illis habere narrabat. quod a patre suo lesi nichil circa se mali cogitarent. et se semper adnisurum ut eis honorum magnitudine eorumque affectum alacritatis remuneraret. Rogabat et populum ut nec interim sustinerent nomine regis illum honorare. et sufficere sibi dicebat dignitate potestatis quam ei demum firma esse firmabat. cum testamentum a patre factum a cesare firmaret. Ob hanc causam neque in iericunte cuncta militia diadema illi imponere cupiente. nolebat ambiguum suscipere honorem. estimans ex alio ... malum generari. cum adhuc incerta esset ei voluntas quod possit illi regnum firmum concedere. non sibi defutura circa illos benignitate quae benivolentiae eorum magnitudine portaret. et festinare se omnibus dicebat meliorem se suo patre circa illos ostendere. Illi vero ut plebeia multitudo consuevit in ipsis primis diebus videntes regis lene principium voluntates suas laudibus et favoribus aperiebant. et quanto mansuetius cum eis archelaus loquebatur. tanto amplius illi nomen archelai praedicabant. Deinde ad munerum petitiones intercessionesque feruntur. et alii levigationem publicarum functionum cum clamore postulabant. alia pars vinctorum qui fuerant ab herode devincti solutionem expetebant. alii vero gravedines quas herodes in emptionibus et in publicis nundinis constituerat auferri vociferabant. Archelaus quidem in nullo eis contraria respondebat. sed omnibus adquirere regium fore suffragium simulationis benivolentiae comparasset. Dehinc ad sacrificia deo offerenda convertitur. et cum amicis convivia celebranda.

Cum hec interim aguntur. congregantur iudeorum iuvenes plurimi novarum rerum cupiditate concitati. et ceperunt de morte aliorum cum eo ab herode interemptorum tumultuosa voce causari dicentes. quod iniuste perempti et exceptorum ... honore timore herodis caruissent. Erant autem isti qui fuerant sic supra recolimus per evulsionem auree aquile ab herode perempti. Dum isti ergo talia proclamante et clamationibus utente querela et iniurias praeteriti praecipue iactante. congregabatur magis magisque numerosa multitudo. et ultionem ab archelao fieri debere poscebant multorum qui sub herode fungebantur honoribus. Et primum quidem omnium proclamabant sacerdotium removeri pontificem quem herodes ordinaverat. et virum mundum et secundum leges suas dignum ad pontificatum promovendum esse ducebant. Archelaus autem licet ista graviter ferret. annuebat tamen impetum eorum mitigare festinans. donec iter quod propositum habebat ad romam sine tumultu peragerer. et cum de sese voluntate cesaris agnovisset. tunc demum respiceret quid agendum foret. et deinceps petitionibus eorum legatione disposituram. et dicebat non esse tempus dissensionis aut contumeliis ingerendis. magis autem unitatis atque concordiae. donec ex praecepto cesaris ad eos cum firmitate regni rediret. et tunc in commune consularet de quibusque tractandum esse videretur. cum autem sustinendum esset ne forte seditionis quoque crimen incurrerent. Archelaus autem haec dicens ducemque suum docens misit ad eos haec verba locuturus. Illi vero proclamantes ducem archelai loqui penitus non sinebant. periculum quoque minabantur si quis eos ab intentione sua revocare voluisset. et instabant suam libidinem magis explere quam imperantium subiacere consiliis. Grave namque illis videbatur si cum herode viventes amicos iuxta suis sensere. eodemque mortuo nulla vindicta fieri mortuorum. Illud enim iustum legitimumque dicebant. ut quod ratio dictaret. sicque eorum libidine voluptatem possent auferre. non prudentes quantum illis esset ex ea re periculum nasciturum. Plurimis itaque ab archelao missis ut tumultum seditionemque mitigarent aliis ex regis persona loquentibus. aliis autem velut ex sua mente monentibus. sed illi nullum penitus audiebant. et amplior fremitus et turba movebatur. Concurrit enim plurima multitudo illa tempestate in iudeam dies festi imminebat. quando azimorum secundum observatione patrum moris exercent. Pascha enim illa festivitas vocitatur. ad recordationem et memoriam exitus ex egypto. et sacrificatur ab eis illo die cum alacritate magna pecudum et numerosa multitudo convenit. quanta in nulla sollempnitate. Concurrit ergo ex universa regione magna copia populorum. plures etiam ex montanis locis advenientes religionem numini soluturi. Iuvenes autem illi qui seditionem excitaverunt iudam mathiaque laudantes velut doctores expositoresque legis antiquos persistebant in templo. et suffragatione iniqualium habundabant. nam seditiosis hominibus copiam debat ab aliis cibos expetere. Archelaus autem metuens ne videretur eorum procedere audacia. cohortes destinat armatas. cum quibus et tribunum militare misit ut eorum coherceret impetum. et velut seditiosos repellerent. et ab alia multitudine separarent. Venientibus ergo militibus illis seditiosi cum ingenti alacritate excitata seditione ea super tribunum et milites cum magna voce in turbas hortantes impetum faciunt. Ex quibus plurimi fusi. pauci cum tribuno sauciati diffugiunt. Archelaus autem cuncta pessumdare censebat nisi multitudinis impetum frangeret. tumultumque illum resecaret sanguine eorum. Cunctam ergo mittit militiam. ut seditiosos illos a templo repellerent. Ceduntur itaque ab equitibus seditiosorum circiter tria milia hominum. reliqua vero multitudo ad montes proximos refugit. Post hec archelaus ex edicto cunctum populum ad suas regiones discedere iubet. Qui itaque cum ... discessissent festivitate deserta minime celebrata. propulsati timore maioris periculi. licet esset illa gens praeceps in moras temeritate. Archelaus interea romam iter faciens ad mare proximum cum matre descendit. ducens secum nicolaum oratorem. et amicorum plurimam comitatum. philippo fratri omnia quae habitacula relinquens. cum et domum regnumque commendavit. Salome quoque soror herodis cum eo simul ergo omnem prosapiam secum ducens. ad hec et plurimi cognatorum verbo quidem velut cum archelao collaboraturi. ut ei regnum a cesare firmaretur re autem vera ut adversus eum interim maxime ob illa quae ab eo in templo gesta fuerant. volebant autem cesare accusando praevenire. Obviam autem fit archelao sabinus cesaris procurator rerum quas in syria possidebat. pergens in iudeam ex praecepto cesaris pro conservatione thesaurorum herodis iam defuncti. Quem varrus quintilius qui tunc in syria degebat ab hac intentione revocavit. Sabinus quidem varri gratia neque arces obtinuit quae erant in iudeorum civitatibus constitute. neque thesauros consignavit. sed omnia sub iure archelai dimisit. donec quid de his cesari videretur agnosceret. Sed cum tamen romam navigasset archelaus et varrus processisset antiochiam. sabinus procurator cesaris inita suspicione venit in hierosolimam et aulas regias obtinuit. evocansque omnes ipse custodes oppidorum et dispensatores rerum rationarios ceperat et ceperat ut arces se tradere. Custodes autem illi quos archelaus reliquerat mandata eius implere nolebant. sed custodiebant omnia secundum monita archelai donec a cesare rediret. In illis diebus navigat et romam antipater filius herodis qui ipse tetrarcha fecerat galilee regionis. et ipse regnum petiturus hortatu salome sororis herodis. et promissionibus invitat dicentis iustiorem causam illum habere archelao ad regnum percipiendum. et maxime cum illum herodes pater sana mente constituisset regem. archelaum autem iam sensu praevaricatione diminuto regem scripsisse. Ducebat autem secum idem antipater matrem et fratrem nicolai oratoris nomine ptholomeum. virum quondam herodis satis honorabilem et sibi valde gratissimum atque faventem. Maxime eum invitabat ad regnum petendum hyreneus rethor vir opinione clarus. et ad dicendum acerrimus. et non attendebant quod archelaus maior natu foret. et quod patris constituto successor regni fuerit constitutus. Cum ergo romam venisset antipater cum suis fautoribus omnes cognati ab archelao discedentes ad istum conveniunt. non benivolentia aliqua circa eum constricti sed odio quod adversus archelaum tenebant. Libertatem quoque adipisci desiderabant. et romanorum iudices magis quam reges super se habere cupiebant. Quod si hoc non possent adipisci. antipatrum magis quam archelaum sibi regem fore meliorem estimantes impetrare laborabant. Sabinus quoque accusatione archelai apud cesarem deposuit. Iste hoc cesar accipiens litteras in quibus regnum a patre sibi relictum proposuit. et cognoscens testamenti rationem cum thesauris herodis cum consignatorio quod ptholomeus apportaverat cepit considerare quid ordinandum ratio postularet. Legens quoque cesar litteras varri quintilii. et epistolas sabini. summam quoque thesaurorum et quod praeterea per singulos annos in iudea congregarentur. litteras etiam quas antipater pro regno promerendo cum miserat recensens. congregavit ad consulendum omnem senatorum ordinem et amicos. in quibus et gaium filium agrippe. et iulie filie sue adoptivum. Deinde illis omnibus in consessum adductis. dedit cesar copiam ut quisque de quibus moveretur ediceret. Ibi primum antipater dicendi potentissimus et archelao fratri satis infestus. testimonio inducebat audaciam quod praesumpserat in die festo multos occidere. Quod ergo si iniustum aliquid invidere egisset. alius hoc deberet ulcisci. et quod eos legitima et ordinata potestate possit compescere. et non ab illo tanta cede fieri oportere. Qui sicut rex illud fecisset. contumeliam grandem eum cesari ingessisse firmabat. cum quod ignoraret quod de eo adhuc cesar dispositurus esset. regiam potestatem praesumpsisset. Si autem ut privatus ille gessisset. amplius enim delinquisse narrabat. quod regnum non possidens supplicia quibus libet irrogare praesumpserit. de quibus decretum cesaris debuit expectari. Opponebat illi et indictum militarium mutationes et ordinationes. ad hoc et illum sedisse in solio regali. et causas plurimas iudicasse ac determinasse proclamabat tamquam a cesare ius regni integro possedisset. Petitionum quoque plurimarum praemissa publice facta memorabat. et quod plus necesse habere ut a cesare firmaret cum se ipsum regem fecisset. Opponebat illi et quod ex yppodromio castello vinctos sponte dimiserit. et plurima alia addiciebat. sive quae facta fuerant. seu quae quidem non facta fuerant sed credibilia videbantur propter iuventutem quod geri possent ab illo. Addicebat et ob acceptam cupiditatem regnandi eum luctum patris neglexisse. et prohibitos omnes a rege cum moreretur ne eum viderent. et initium seditionis inde exortum quod eum videbant circa patrem suum mortuum tam nequiter conversari. et per diem in se lacrimas publice confingere. et noctes in deliciis agere. et voluptate propter regni profectum. et hoc certum fore si regnum a cesare plenius acciperet. quod talem se circa cesarem exhiberet. qualem se erga patrem exhibuisset. Tripudiavit namque et cantibus exercuit in morte patris tamquam si aliquis hostis interisset. et quod nec veniret ad cesarem. calliditate usus fecit. ut simularet se regnum firmum accipere velle. cum iam omne potestate regia exercuit. Maxime vero ea quae in templo facta fuerant verbis exaggerabat. et impie obiciebat quod in die festo sacrificiis divinis instantibus multa milia hominum cesa fuissent. in quibus multi peregrini. plurimi insontes indigene miserabiliter occubuerunt. et templum sanctum plenum cadaveribus mortuorum violatum. Vnde apparet eum illud opus crudelitatis libidine peregisse. ut integre se tyrannum futurum testetur propinquitate quam cunctis hominibus fieret odibilis. Festinabat autem regnum arripere. sciens quod numquam praemium posset regia potestate promereri. Nam et pater herodi certos eius mores agnoverat. et ideo se regni successore ab eo fieri procul dubio desperaverat praeter egritudines ac morbos quibus non solum toto corpore defecerat sed et animo parum valido erat. et ideo pater herodes cum mens ei sana fuit et corpore validus fuit. digne ac merito cuncta negotia regni incolumitate et potestate regnandi antipatri testamento confirmavit. iure legitimoque confecto. Nam aliter iste posset rex existere. quod aut contemptu cesare ius sibi regium arripuit. aut sic a cesare regnum sperabat accipere. ut cives suos sine illi fieri proposito adhuc privatus. et in templo die festo instante crudeliter interemit. Antipater ergo huiusmodi verbis coram cesare locutus. et testes in medium et plurimos ex cognatis produxit qui sua verba firmabant. Cumque antipater finem loquendi fecisset. surrexit nicolaus orator pro archelao ut excusaret. Dicebat itaque illa quae in templo gesta erant pro culpa eorum quod passi sunt ex archelai potestate coegisse. Si quidem eos tantum facinus aggressos fuisse ut non solum iniurias contumeliasque iactarent sed et eos qui disponebant devote humiliterque vivere necesse disponerent. Et cum multa hostilia operarentur. ubi quidem adversus archelaum res ad acerbitatem contra cesarem necessario iudicavit archelaus ut eos ab insolentia et improbitate revocaret. Sed illi eos quos archelaus ad sedandas turbas miserat interimere festinabant sine ulla vel loci vel festivitatis reverentia. Mitigare se sane dicebat antipatrum non confundere quod talium defensor existeret ex invidia quam contra fratrem archelaum gerebat. et dolo magis quam iustitia nature eum culparet. illos purgare volens quod contra principes suos arma corripuerint. Ceterum vero de quibus archelaum accusaverant eos ipsos accusatores referebat dicens. nichil sine ipsorum consultatione vel consensu factum gestumve fuisse. sed animo ledendi archelaum eos comprobasse. et ad invidiam ei cuncta depravasse. viro quidem consanguinitate propinquo sibi. et conversatione familiari eius per omne tempus adiuncto. Testamenta et patris sana mente conscripsisse narrabat. firmiusque illud fuisse quod posterius fuisset scriptum eo quod in hoc cuncte ordinationis cesarem dominum constituisset. quam nimie illorum invidiam imitatam dicebat. qui invidia herodi fecerunt. cum eo adhuc vivente omnibus bonis et omni potestate eum privarent. et vice ad contumelias voluntatis eius omnimodis festinarent. Sed neque cesarem consensuri iniurias tantum viri. quod et amicus ei fuit et auxiliator. et omnia in eius potestate dimisit. et ideo pater non deberet accusari.

resolveret, quod de sua fide fratres scripserant; sed virtute et fide cesaris in omni mundo ad exemplar propositum, et indubitatam cunctis gentibus esse referebat. Et ideo neque potuit herodi alienatio et furiatus asserebat, quod primum in tempus optime regnum regeret, et successione optimo filio relinquere secundum voluntatem et potestatem cesaris. Postquam haec nicolaus peroravit et finem loquendi fecit, cesar archelaum sibi ad genua procidentem cum honore clementia sublevavit, pronuntians eum dignum regni perceptione, et promisit se non aliter esse facturum nisi quicquid pater commiserit. Interea archelao cuncti favere, cum tamen nihil certum esse definitum. Igitur finito concilio cesar apud se tractabat utrumne archelao regnum confirmare deberet, an omni generi herodis distribuere. Interea mater archelai morbo pregravata defungitur. Veniunt et litterae varri qui in syria magister militiae erat ad cesarem significantes dissensiones iudeorum. Postquam enim archelaus navigaverat ad cesarem, cuncta gens variis motibus tumultuationibusque fuerat turbata. Sed varrus adveniens eos qui causa seditionis extiterant suppliciis et tormentis adegit, rebusque compositis in antiochiam repedabat, unum ordinem militum in hierusolimis relinquens qui iudeis si forte aliquid seditionis molirentur obviam iret. Sed nec sic seditio sedatur. Nam postquam varrus abscessit antiochiam, sabinus procurator cesaris illic permanens iudeos cepit opprimere, et ex militia sibi multos armigeros faciens, quorum satellitio adversus iudeos affligendos utebatur, et inde illi perturbati ad seditiones excitandas necessitate cogebantur. Nam sabinus arces violenter obtinuerat, et thesauros regios scrutatus sumpserat, lucrorum et rapinarum cupidine concitatus.

Imminente igitur pentecoste quae festivitas apud nos patrialiter non tantum religionis gratia, quantum indignatione succensi propter improbitatem et impressionem sabini, multa milia congregata sunt hominum galileorum et iericuntinorum, immensa multitudo, et qui trans iordanem fluvium habitabant, sed et incolarum magna manus adiuncta, qui plus aliis incensi in ultione sabini conspiraverant. In tres itaque partes iudei divisi diversa loca occupant. Una quidem pars ypodromum tenuerat, ceterarum vero duarum pars altera ab aquilone ad austrum versa circa templum erat, altera vero pars ad orientem loca posita detinebat. Tertia vero pars ypodromum castellum sic dictum ad occidentem occupaverat, quo in loco et aula regalis extabat. Erat autem iudeis tota festinatio ut romanos inclusos obsessosque constringerent. Sabinus autem timens tam multitudinem eorum quam mobilitatem ingenii, quippe quibus mors contemptui erat quam cepta perficerent, confestim scribit ad varrum postulans ut celerrime subveniret, mandans in magno periculo esse cuncta a se ibi derelictam militiam. Sabinus autem altissimam turrim arcis ascendens cognomento faselum, in honore fratris herodis faseli edificata atque ita nominata, qui in prelio parthorum defecerat, annuebat romanis ut iudeos exeuntes aggrederentur. Ipse autem cum non auderet ullo pacto ad amicos descendere, alios ante se pro suarum facinore rapinarum hortabatur morte appetere. Romanis itaque cum fiducia congressis, pugna utrimque aspera satis exorta est, et licet romani ope bellica et experientia superiores existerent, et plures ex iudeis occumberent, obstinatio tamen iudeorum nequaquam tam dira belli specie frangebatur. Sed circumeuntes prope templum ascenderunt in porticus quae iam arcem continebant, et ibi multi plurimum prolongati et saxa manibus volvebant, quedam fundis vel eas tormentis emittebant, ad haec et cum arcubus intermixti romanis plurimos eorum sauciabant. Nam opportunitate loci iudei superiores extabant. Romani vero incerta positione ictus ancipites evitare non poterant, nec iudeos ullis sagittis vulnerare quibant. Diu cum in hunc modum non brevi tempore pugnaretur, postremo romani ista perpetua non ferentes ignem porticibus iudeorum submittunt, eis non sentientibus qui super eos porticus erant. Ignis igitur a plurimis romanis appositus continuo inflammatus exestuat, tectaque corripuit, quorum materies quia erat pice cum cera peruncta et insuper facie deaurata igne confestim suscepit, quo incendio opera illa magna et admiratione digna disperiunt. Illos etiam qui super porticus propugnantes astabant repentinus ignis corripuit, et ipsa cremaverat, et alii simul cum tectis corruentibus peribant, alia pars hostium perierunt confixi vulneribus, plerique defectu consilii et stupore subitaneae cladis aut igni sese tradiderunt, aut suis ipsi gladiis sine omni remedio qui se videbant nullatenus posse effugere. Quicumque autem ascendebant retrorsum et liberabantur a ruina vel incendio, a romanis continuo sine ulla misericordia necabantur, quia nudi armis et animi timore soluti tenebantur in manus romanorum. Pro inde ex cunctis qui tecta conscenderant nullus valuit penitus evadere. Romani autem per illud incendium in fiduciam sublevati interius progrediuntur et erarium ubi opes servabantur arripiunt, et plurima ibi a romanis furata sunt. Sabinus autem in xl talenta publice rationi conquisivit. Iudeos autem plurimum contristabat tam interitus sociorum quam erarii anathematumque direptio. Quicumque tamen excisi erant pertinacia magis obstinati et ad pugnam paratiores extabant, aulam regiam undique vallantes minabantur romanis incendium, et cunctos interitui dare, nisi celeriter abscessissent. Nam se illis daturos copiam exeundi si id vellent, sabino quoque eandem copiam tribuebant. Dum ista geruntur, non nulli ex romanis militibus ad iudeos transeunt. Rufus autem et gratus tria milia pugnatorum ex militia herodis sub se habebant, viros corpore exercitatos et strenuos. Cum his igitur omnibus se romane militie adiciunt. Iudei tamen obsidionem minime negligebant, sed menia cuncta circuibant, et se invicem hortabantur ut opportunitatem salvandi et in libertatem patriam respirarent. Sabino igitur et romanis optabile fuit ut egredientes abscederent, sed confidere iudeis non audebant, sua male acta considerantes, et quod iudei erga se infideli mente uterentur, et simul et varri prestolabantur adventum ut obsidionem illam solveret. Varrus autem mox ubi quae gerebantur sabino scribente cognovit, timens ne aliquid adversi eveniret illi legioni quam in hierosolimis reliquerat, assumens duas reliquas legiones, assumens et equitum alas iiii, et auxilia quae reges tetrarcheque miserant, maturabat presidium illis qui in iudea obsidione premebantur afferre, et dicebat interrogantibus de via quod per ptholomaida pergere vellet. Dant autem illi et beritenses intra civitatem subsidium mille quingentorum virorum. Mandat quoque illi aretas petreus quod odium circa iudeos, amicitiam autem cum romanis induxerat, non parvam manum peditum equitumque. Congregato igitur in ptholomaida omni exercitu, ex ipsis partem unam filio tradens destinat eum in galileam ad expugnandos eos qui super ptholomaida habitabant. Ipse autem iudeam ingrediens magna cum vi pugnare cepit. Et primo sefforim civitatem capiens habitatores omnes captivos duxit, et civitatem ignibus tradidit. Post haec varrus samariam cum omni manu ingreditur, sed a civitate abstinuit, eo quod a tumultu seditionis esset immunis. Quodam autem vico ptholomei nomine arus castra collocat, quem vicum prius arabes odio herodis hostili more combusserant. Inde iter agens varrus alium vicum saffo nomine magnum atque opulentum incendio cum suis combussit. Et quaqua ibat exercitus, igne ac cede cuncta replebant. Succenditur et emmaus castellum varro iubente. Hinc itaque in hierosolimam tendit. Porro illi iudei qui ad obsidionem romanorum fuerant congregati, faciem exercitus non ferentes, passim cuncti diffugiunt, inperfecta seditionis opera relinquentes. Illi vero qui in hierosolimis fuere iudei, varro eos graviter incusante, excusationibus diversis semetipsos purgare nitebantur, dicentes quod multitudo propter festivitatem fuerit congregata, bellum autem

170.

nequaquam ex eorum sententia exegisse, sed temeritate advenarum fuisse commotum, se ipsos autem potius obsessos cum romanis quam obsidendi gessisse propositum. Venerunt autem in occursum varro iosephus herodis regis nepos et gratus et rufus, omnem exercitum quem sub se habebant secum pariter ducentes. Occurrerunt ei et romani qui obsidionem perpessi fuerant. Sabinus autem cum sibi seditionis conscius esset, non audens in faciem varri venire, ex alia parte hierosolimis egrediens properare aufugit. Interea varrus per omnem regionem partem militie misit ad querendum eos qui causa seditionis extiterant. Reprehensos autem alios qui causa mali extiterunt suppliciis cruciabat, quosdam vero dimisit in quibus levior culpa inveniebatur. Fuere et qui propter hanc causam in crucibus suspensi sunt, ferme duo milia hominum. Talibus varrus rebus compositis maximam partem militie ad sedes proprias dimisit, gravem eam in illis locis existimans, eo quod in plurimis rebus excesserant lucrorum ac rapine cupidine. Audiens vero decem milia iudeorum in uno loco fuisse congregatos, festinus venit ut eos comprehenderet. Illi autem antequam comprehenderentur semetipsos tradiderunt. Varrus igitur multitudini veniam tribuit, duces autem qui causa seditionis extabant misit ad cesarem. Cesar autem plerosque dimisit, illos autem qui herodis cognati fuere suppliciis adegit, eo quod nullum respectum iusticie gerentes contra consanguineos arma sumpsissent.

Ceterum tempestatis et alia plurima e turbis tumultibusque plena provenere, que tota iudee regionem graviter desolabant. In quibus etiam in locis quedam pars iudeorum lucri cupidine concitati ad excitanda bella congregabantur, ad duo fere milia hominum, et in unum collecti acceperunt se discernentes, adversus regios milites pugna sepius congrediebantur. Utebantur autem duce nomine alcibiade nepote herodis quem sibi prefecerant, qui tam in campis ad pugnam strenue ferebatur quam in locis asperis arte bellandi prevalebat propter experientiam quam ex usu belli perceperat.

Fuit et eodem tempore quidam nomine iudas filius ezechie prepositi latronum qui quondam multum prevaluerat, et temporibus herodis cum magno labore comprehensus est. Huius filius iudas circa sefforim galilee congregans multitudinem virorum perditorum atque desperatorum, cum eis aulam regiam expugnaturus invadit. Ex qua copiam armorum quantamcumque locus ille habebat abripuit, et ex eis suos milites armat. Sumpsit et cunctas opes que ibidem pro custodia fuerant reposite. Post haec terribilis universis effectus est, nam huc atque illuc agebat et ducebat exercitum libidine rei maioris accensus, et emulatione regnandi nulla virtute et prudentia, sed ad iniuriam tantum inferendam et ledendum prius et pelius erat, sperans ex his se dignitatem et gloriam venturam.

Extitit quoque eodem tempore quidam nomine symon servus herodis regis quondam, vir decorus magnitudine ac fortitudine corporis prestans, cui commissa fuerant magna negocia. Unde et ter intemperantia sublevatus diadema suo capiti presumpsit imponere, et aliquanta multitudine congregata rex pronunciatur, insania simul furiaque prepostera. Sed et ipse dignum existimans super omnes qui ante regnum gessissent, aulam regiam in iericunte succendit, et omnia que ibi habebantur abripuit. Multa quoque in diversis locis per universam provinciam ubi regia consistebant tabernacula comburebat, cunctaque exterminio dabat ignibus concremando. Ampliora quoque gessisset, et ampliorem regionem delevisset, nisi celeriter mutatio contigisset. Nam exercitus militum qui se romanis addiderant, et tota virtute congrediens occurrit. Cum quibus a militibus symonis longo die certatum, et plures qui cum symone fuerant congregati, neque ordinis neque dispositionis bellice gnari, siquidem magis temeritate quam disciplina pugnabant, et ideo a regiis occubuere militibus. Et ipsum symonem fugaverunt per montis fauces se salvare cupientem. Cui gratus occurrens caput eius abscidit. Incensus est illis diebus super iordanem locus nomine emachoes a quibusdam hominibus symoni consimilibus. Tanta igitur dementia in illa gente vagabatur, eo quod proprium regem non habebat, qui populum virtute ac moderatione disponeret. Nam alienigene in iudeam irruperant, per quos seditiosi iuvenes occasionem accipientes ad bella concitanda succensi sunt, intentione sola devastandi et aliena rapiendi.

Illo et tempore anthronges vir neque generis dignitate conspicuus neque decoratus, sed opum tantum confisus habundantia, nam prius hic pastor fuerat et in cunctis rebus obscurus, et magnitudine corporis et robore prevalens, ausus est et ipse in regnum conspirare potentia. Fratres autem illi iiii fratres et illi corpore magni et de fortitudine gloriantes, et ideo credebant sese modis omnibus regnum obtinere. Nam unusquisque eorum certam partem ductabat, et congregabatur ad eos plurima multitudo, et illi quinque fratres ducum fungebantur officio, et sicubi opus erat discurrebant bellicos exercendo conflictus. Ipse vero autem diadema capiti suo imponens, concilium ad consultandum convocabat, ut quid facto opus esset decerneret. Videns autem anthronges cuncta in sua potestate et fratrum suorum cepit insania ferri, maxime quod rex a populo vocabatur, et quod sibi adrogendum quod vellet nichil esse impedimento cernebat. Denique tam ipse quam fratres eius magna conspiratione frementes odio romanorum et regiorum militum bellum gerere festinabant. Nam equaliter adversus utrosque infestationes ferebant: adversus regios milites propter iniurias quas eos sub herode perpetrasse reputabant, adversus romanos autem quod eorum potestas in presentia existeret. Asperitas igitur huius mali tempore procurrente crescebat, nullusque poterat interitum evitare. Nam alios quidem spe lucri exterminabant, alios autem occidendi lege perimebant. Incurrunt et aliquando romanorum centuriam circa emmaum, et circumdantes arium centurionem qui ductabat exercitum xl excisis vulneraverunt viros manu exercitatos, ceteri vero fugientes a grato qui multitudinem regiae militie ductabat defensati sunt. Adversarii vero multa parte dierum milites romane legionis insequentes sauciabant, et ipsi tamen postea superantur ab alia legione romanorum et comprehenduntur. Nam unus de illis fratribus cum grato confligens interimitur, alter cum ptholomeo, maiorem autem fratrem archelai milites comprehendunt. Novissimus autem eorum super his que contigerant merore confectus hesitare cepit qualiter salvaretur. Nam cernens se solum remansisse, et omni manu militum spoliatum, commisit se ac tradidit fidei patruelis archelai. Igitur sic iudea in brevi latrocinium facta fuerat habitatio. Siquis enim manum aliquam congregare poterat, qui secum ad seditionem conspirare presumeret, statim rex efficiebatur, exsurgens ad communem regionis interitum. Contra quos varrus undique discurrens cum romanorum legionibus, vires ad integrum restringebat, et disponens cunctam invidiam propter presidia, unam legionem dimisit in hierosolimis, et ipse in antiochiam remeavit.

XX

Archelao autem interea omnia rome degenti, aliorum malorum principia pullulabant, quorum haec causa extitit. Venerat romam ad cesarem legatio iudeorum, super octo milia virorum potentium, ut suis legibus vivere possent. Legati autem qui ex decreto totius gentis missi fuerant L viri fuere. Cesare autem concilium faciente cum amicis et romanorum primatibus in apollinis templo quod ab eo fuerat magnis impensis constructum, legati iudeorum causam acturi convenerunt. Archelaus quoque cum suis amicis aderat. Consanguinei autem eius ab eo penitus separantur, et cum iudeis adversus eum sociantur, non tamen hi publice audebant facere.

grave putantes et ad confusionem patrie pertinere si ante cesarem contra consanguineum loqui presumpsissent. Aderat et philippus frater archelai uterinus. ut auxiliaretur. et ut si regnum filiis herodis distribueretur possit et ipse aliquam partem regni a cesare percipere. Data igitur legatis iudeorum copia dicendi. ceperunt pro dissoluendo regno multa loqui. et primum ex iniquitatibus herodis multa argumenta sumere dicentes eum nomine tantum fuisse regem. re autem uera tyrannum fore. in multa desolatione iudeorum et ad nouitates inueniendas primum fuisse clamabant. et multos ex iudeis occidisse crudeliter quantos numquam ex hystoria prisca legerent. et omnibus non solum in ostensione uultus asperi. et indignatione terribilis apparebat. sed et cunctam substantiam eorum abstulit. et cum paucis in regno deliciisque frueretur. et plurimos de nobilibus interimeret; ob nullam aliam causam nisi ut eorum substantias diriperet. et uirgines corrupisset. et matronas polluisset. et hec facinora tam abiecte quam faciebant quam qui perferebant tacebant. ne facinus eorum in publico proderetur. et tantas sub herode passi sumus iniurias. quantas nec ulla bella posset ingerere si ei facultas daretur ut hominibus imperaret. Nam multas sepe calamitates gentem suam passam dicebant numquam tamen in tanta infelicitate et clade incidisse quantam sub herode pertulissent. Filius quoque hic archelaus quem nos regem denominauimus. cum ei deus consecratus foret integra regni firmitate uos adhuc in cesaris potestate constare ostendit initio sui honoris qualis post hec futurus foret. cum tantos per nos in templo de festo auderet occidere. unde et merito uniuersa gens exosum illum habet propter merita sue crudelitatis et sceleris. Ob has querelas tota gens iudeorum nos o cesar hanc legationem destinauit. Petunt itaque ut eorum prouincia regibus careat; et syrie iungatur. ut ab illis iudicibus regatur qui illuc ex roma ad gubernandam prouinciam mittuntur. et te posse cognoscere dicunt utrum seditiosi sint aut contumaces. an potius subiecti et deuoti si probis iudicibus et rectoribus utantur. Talia iudeis dicentibus nicolaus regem archelaum uerbis suis expurgabat. dicens quod herodes per omne tempus quo aduixit numquam fuerit accusatus. et non uera eos dicere firmabat. cum illo uiuente ea non immerito pertulissent cum possent te iudice uindicari. illo autem mortuo querelas importune confingerent. Illa autem que sub archelao acta fuerant. ad illorum implicare iniuriasque referebat. qui contra ius et leges talia committere presumpserant. et [illegible] fecerint qui se a tumultibus prohibebant. et hominibus seditionis libidine tenerentur ad preuaricandas leges et iustitiam. Hec nicolao dicente cesar audiens hinc inde que dicebantur. conuentum dimisit.

Post paucos autem dies archelaum quidem regem non pronuntiat. tetrarcham uero eum constituit iudee regionis que herodi tributa reddiderat. Spopondit ei et regiam dignitatem. si laboribus et fauoribus erga se ipsum mereri appareret. sicut pater eius herodes. Alteram uero partem in duo bifariam diuisit aliis filiis herodis. philippo et antipatro qui contra archelaum de regno certabant. Antipatro igitur regio trans iordanem. id est galilea tributa reddebat. scilicet cc. talenta per singulos annos. Philippo autem bathanea cum traconitide et auranitide cum aliqua parte domus que zenodori dicebatur reddebant talenta c. Archelao autem tributa dabat ydumea et samaria. et hee erant ciuitates que archelao tributa dabant turris stratonis et sebasta. et ioppe. hierosolima. gazam et gadara. et ipse grece fuerunt ciuitates. quas abscidens a dispensatione syrie regioni iudee coniunxerat. Accedebant igitur archelao tributa per singulos annos xl. talenta. et omnibus regionibus quas infra potestatem habebat. Hec filiis herodis cesar tradidit. Salome autem soror herodis super illa que sibi frater suus in testamento reliquerat. erat autem iamnia et azotus et turris faseli. et argenti signati miriadas l. cesar donauit ei ad habitandum aulam regiam que erat in ascalone. Suscipiebat et et ipsa singulis annis tributa ex reditibus suis lx. talenta. et redditus eius sub archelai dominio fuerunt facta. Duabus autem filiabus eius uirginibus preter illa que pater reliquerat cesar utrique dona largitus. argenti signati uicenas quinas miriadas. easque coniunxit filiis pheroris fratris herodis. et cuncta que fuerant illi dimissa per filios herodis tribuit. Erant autem l. et mille talenta. ex quibus cesar pauca sumens uascula ob honorem defuncti. alia filiis eius dimisit.

Eo tempore iuuenis quidam iudeus genere. et apud sydonios nutritus a quodam romanorum libertino quem cum in cognatione herodis induxerat. nam alexandro filio eius qui ab eo fuerat necatus forma erat ualde consimilis. et hoc cuncti testificabantur quorum aspectibus occurrebat. Ex hac occasione estimans se regnum posse inuadere. assumpsit secum adiutorem sue gentis hominem scientem cuncta que in palacio gerebantur. et ingenio callidum ad magna negocia perturbanda. et eo sub preceptore magisterium hoc negocium est aggressus. Dicebat igitur se esse alexandrum herodis filium a morte seruatum ab eis quibus commissus fuerat ad necandum. Hiis igitur figmentis et ipse in superbia extollitur. et quoscumque sibi occurrebant his figmentis erudiebat. Interea ueniens ad cretam iudeis qui cum illo miscuere colloquium talia persuasit. cepitque illi pecuniarum affluentia aduenire. plurimis hinc inde donantibus. Uenit quoque ad melum castellum. et ibi ampliorem censum congregat. Nam plures ei offerebant pecunie ex inuentione qua ex semine regio natum illum esse credebant. et sperent paternum regnum percipiens uicem illis retribueret. Ibat igitur romam plurimis in eius obsequio properantibus. et archeam appulsus. iudeos qui ibi habitabant similibus fallaciis decipere non destitit. Occurrebant namque illi ueluti regi. maxime tamen illi qui familiaritatem et amiciciam cum herode habuerunt. Accedebat et fides ex forme uultusque similitudine. ita et illi qui plurimum cum alexandro fuerant conuersati. tunc hominum seducti fuerant ad credendum illum non esse alterum nisi alexandrum herodis filium. ita ut et nescientibus iurare presumerent. Deinde ingreditur romam. et fama ciuitatem repleuit. egreditur ei in occursum plurima plebs iudeorum instar miraculi mirantes salutem ei diuinitus reseruatam. Susceperunt igitur illum cum magno gaudio. maxime propter maternum genus quod erat ualde clarissimum. Cum autem ciuitatem introiret per plateas et uicos in sella portabatur cuncto regali cultu ornatus. ex opibus et uestibus quas per diuersa loca perceperat. Congregatur itaque ad eum maxima multitudo. uoces plurime clamoresque cum fauore reddebantur. et omnia fiebant que solent mentes ad gaudia concitare. et mirabantur preter spem salutem ei factam. Sed ubi cesari nunciatum est. non quidem credebat. tot sciens herodem non facile posse in quibuslibet negociis decipi. ad quem animum intenderet. Tamen sperans potuisse contingere. quendam suum libertum qui sepe cum illis in familiis collocatus fuerat misit. ut uideret alexandrum. Ille autem cum uidisset eum. nulla alia discretione usus est. quam usa fuerat multitudo. Uerum cesar decipi omnino repugnat. non tamen se potuit ille inducere. quin cesar eum agnosceret. Siquidem iste falsus alexander ex labore et opere ualde erat attritus. ille autem uerus alexander fuerat delicatus ex deliciis. et fortitudo eius ex frequenti exercitatione increuerat. huic autem durum et grossum erat corpus.

Inueniens igitur eum cesar in dauta confingentem. et cum seducta turba proferentem. interrogauit eum cesar quasi obstupescere se simulans. ubi quoniam causa aristobulus frater eius interisset. qui et ipse regnum et dignitatem accipere posset. Et ille respondit eum in cypro insula remansisse. marinis periculis simul frangentem et terram. ne si nunc forte aliquid inopinabile peruenisset: saltem ille saluaretur. ne omne genus mariamme penitus interiret. Talia enim illum doctor ille suus responsa docuerat. Cesar autem semotum adolescentulum a ceteris abducens. tibi inquit mercedis gratia salus ante prestabitur si non cunctaueris et me arte deceptionis edocere. Docetque inquissit. et quis tanta talia confingenda persuaserit. natura quippe maior est hec ad inuenta calliditas. Tunc ille neque iam ultra mori poterat in periculo constitutus. aperuit cesari omne figmentum. et qualiter et a quo fuerit conuentatum. Et cesar neque contra hoc quod promiserat fecit. sed uidens eum de iuuene laboribus aptum. constituit eum in ordine magistrum nautarum. illum uero qui talia presumenda persuaserat morte dampnauit, et tandem hanc calliditatem adtriuit.

Archelaus igitur tetrarchiam suscipiens. mox ut in iudeam ingressus est ioazarum pontificatu remouit. exprobrans ei quod cum seditiosis contra se conspirasset. et eleazarum fratrem eius in pontificatum subrogauit. Construxit et in iericho aulam regiam cum elegantia et decore mirabili. Medietatem quoque aquarum que ad irrigationem agrorum influebant tota ducumque construens duxit in campum. quem ab ipso factis nemoribus et palmarum arboribus constrauit. Uicum et edificat cui nomen archelaide constituit. Lege quoque transgrediens glafira filia archelai regis capadocie uxorem quondam alexandri fratris sui ex qua filios quoque susceperat sibimet accepit in uxorem. Iudeis enim fas non erat fratrum uxores accipere. Sed neque eleazarus in pontificatu diutino tempore perseuerat. Siquidem super ipsum constituit ihesum sete filium. Iterum decimo anno principatus archelai omnis nobilitas iudeorum et samaritanorum ferentes crudelitatem eius. apud cesarem eum accusant. maxime quod mandata cesaris transgressus esset. nam ei preceperat ut mansuete cum populo conuersaretur. Cesar igitur ut hec audiuit ira commotus curatorem eius de archelai procuratione aduocat. et indignum estimans ut ad eum aliquid scriberet. illum misit ut archelaum celeriter exhiberet. Ille autem continuo sine dilatione in iudeam ueniens et archelaum inuenit cum amicis epulantem. Cui statim iussionem cesaris aperuit, atque confestim ut egrederetur compulit. Cesar autem ueniente archelao aliquibus accusatoribus assistentibus causam hinc inde cognoscit. sed ubi se parum expurgauit archelaus a cesare in exilium retrudi iubetur uienna ciuitate gallie habitaculo contributo. Pecunias uero eius iussit sociari rationibus fiscalibus. Sed antequam romam uocatus fuisset archelaus tale somnium amicis recitauit. Dicebat namque se uidisse decem spicas plenas crescentesque frumentis et ingentes integrum possidentes a bubus comedi. Hoc autem uidens magnis fluctibus animum eius fatigabat. Et dum ab amicis de somno sciscitaretur. illi per diuersas opiniones solutionem dissoluunt. Et symon uir esseus uenit eius dicebat hoc somnium rerum mutationem significare. et archelao non ad commodas res peruentura. Boues namque laborem significare firmabat. eo quod soleat illud genus animalium terram arare et mutare. spicas autem decem decem annos signare per quos regnasset archelaus. et unam futuram maturitatem spicarum adeo confirmabat quod archelaus de principatu suo excuteretur. Symon igitur esseus tale somnium exposuit. Quinto uero die post hoc somnium iussu euocator eius aduenit a cesare destinatus. Similiter autem et uxori eius glafire que contra fas acceperat peruenit. Que sicut superius retulimus alexandro filio herodis coniuncta fuerat. et postquam idem alexander a patre interemptus fuerat iobato libiorum regi coniuncta fuerat. Quo et defuncto. uiduata illa rursus archelaus frater alexandri que primum eam habuerat. a patre eius rege capadocie in coniugium suscepit. expellens mariamne legitime sibi iunctam uxorem. Cumque nimius in amore eius seruiret. tale somnium et ipsa in una nocte contuetur. Uidebat namque alexandrum priorem maritum suum assistare et se illum libenti animo amplexari. illum autem exprobrationes sibi ingerentem dicendo. O glafira nec in te probatum est prouerbium quod dicunt homines fidem mulieribus non habendam. Nonne tu michi lege coniuncta eras. et iugali federe uirgo sociata. et postquam filios suscepimus mortis mei oblita es delectatione secundarum nuptiarum. Sed neque hoc tibi sufficere iudicasti. cum et tertio sponso concumberes cum archelao nuptiis coniugalibus socians quem constat esse fratrem meum. et sine pudore thorum fratrum pollueres. Uerum ego numquam tui obliuiscar. nec beniuolentie que semper erga me te inueni usa es. Liberaberis autem tu a talibus obprobriis. Quod somnium cum illa familiaribus retulisset. post paucos dies statim moritur. Hec igitur haud sane importuna huic nostro operi ratus inserui. primum quidem innotescens que circa ipsos reges contingebant. deinde ut exemplo illis prebeatur uera dicere. a quibus de immortalitate animarum disputatur. et ut appareat diuina prouidentia. cunctas res humanas disponi et regi. et ne de hac incredulitate rerum homines in moribus ledantur. Ceterum uero qui hec crediderit. nullomodo prohibetur per dies singulos ad uirtutis augmenta procedere. Archelai igitur regio tributaria facta. syrie dispensationi coniungitur. Interea cyrinus uir consularis a cesare destinatur censum in syria dispositurus. et domum archelai gubernaturus. ipso sicut supra diximus a cesare in exilium detruso.

INCIPIT LIBER XVIII

CYRINUS AUTEM de his que tempore per orbem congregabant pro descriptione uniuersi orbis ad censum cesari dandum preses constitutus erat. Hic autem cyrinus erat romanorum magisterique et principum officia ualde honoratus et per cunctas administrationes et dignitates ad consulatus culmen ascenderat. Hic igitur ex precepto cesaris cum paucis in syriam uenit ad congregandum censum qui tempore probem cesari dabatur. Mittitur et cum eo coponius ductor totius equestris exercitus et potestatem omnium iudeorum gerens. Uenit igitur cyrinus in iudeam. censum cesaris a iudeis exacturus. Iudei autem licet resistere conarentur descriptioni cyrini ad censum ceperunt tamen ne resisterent cyrino persuadente pontifice ioazaro qui fuit filius boeti. Ita iudei deuicti persuasione pontificis substantias suas a romanis describi permiserunt nichil amplius hesitantes.

Quidam autem iudas homo gaulonites de ciuitate gamala quendam phariseum nomine sadducum sibi coniungens. persuadebat iudeis a romanis recedere. descriptione census nichil aliud esse dicebant quam integram seruitutem. Ad defendendam igitur libertatem tota plebe diuisis exhortationibus incitabant. et cooperaturum illis esse creatorem. si pro honore sue libertatis magnanimitate uterentur. Dicebant et illum dominum auxiliatorem non esse. nisi talibus consiliis consentirent. Ex his itaque dictis iudeorum animum concitant ita ut et

ab homicidiis nullorum parcerent. et malignis consiliis essent intendendo. in magnum malum seditio illorum et audacia procedebat. Nam nichil malorum fuit quod non per iudeos pullularet. et super quam dici potest illa gens continuationibus bellorum repleta est. et clades. et latrocinia depredationesque ut eos gerebant. causa quidem libertatis. re vera autem lucrorum gratia contra se dicio agebatur. et multe cedes civium sociorumque perpetrantur. Postremo inimicitiam conitunt. et contra se ipsos infestius seditione utebantur. et cottidie depredationes. captivitates. cedes ubique fiebant. ita ut et templum dei ignibus cremaretur. Tantum ergo valuit novitas et mutatio paternarum institutionum. Siquidem iste iudas et sadducus quartam philosophiam novitate induxerunt. cuius sequaces copia esse querentes. seditionibus ac tumultu repleverunt rem publicam. Nam pessime radices prudentia pullulaverunt. per inconsuetas et multiplices philosophias. de quibus nunc

Iudeis ergo tres philosophie erant ab initio institutis Illo referre. patriis derelicto. essenorum. saduceorum. phariseorum. Pharisei namque cotidiana conversatione exigua sunt. et prorsus abiecta. nichil mollitiem aut delicatudini indulgentes. sed quecumque competunt expedito illa secuntur. propositis in nullo reluctantur. maiores natu competenti honore venerantur. ita ut nec quicquam contrarium aliquid respondeant. Fato et omnia geri credunt. et liberum arbitrium homines habere affirmant. Iudicium quoque dei futurum credunt. et illic cunctos homines pro sua merita recepturos. tam eos qui secundum virtutem vivunt. quam illos qui nequitia depravantur. Animas et immortales dicunt. et in inferno congrua unicuique habitacula attribui pro merito vel virtutis vel iniquitatis. sic unicuique in vita erat studium. et alias quidem animas eternis trudi carceribus: alias autem facultatem reviviscendi percipere. Quecumque autem ad culturam divinitatis pertinent. id est orationum celebrationes. templorum constructiones ex preceptionibus suis facienda esse predicant. Nam tantum virtutibus eorum plaudium est testimonium. ut ad eos plurime civitates et maxime multitudo cum grandi studio confluerent. opinione eorum adducti. quam medio ceteris videbantur. et verba eorum credibiliora estimabantur. Saducei autem animas mortales existimant. et simul cum corporibus interire. Nullas vero alias observationes preter legem custodiunt. et adversus rectores et doctores suos certari et vinci gloriosum estimant. Soli autem primates apud eos dignitatibus honoribus celebrantur. Verum et ad parvos doctrina eorum pervenit. et modicum exercitationis eorum a paucis sequitur.

Esseni autem addictum cuncta redigunt. immortalem animam dicunt. et iustitiam esse preciosam. pro qua ad mortem usque certandum esse predicant. In templo autem anathemata ponenda prohibent. et sacrificia et hostias cum populo non celebrant. quod plurimum se ab aliis differre putant mundicia et sanctitate. et ideo remoti sacrificia celebrant. Cultui vero ad colendam terram et exercendam omni studio sunt intenti. Illud etiam habet dignum et valde mirabile quod in aliis gentibus non invenies tam grecorum quam barbarorum. quod opes suas communiter possident. et nichil inter eos ditior inflammatur. in nullo pauperior defraudatur. ac si nichil omnino possideat. Sunt autem numero super IIII. milia hominum. Uxores non ducunt. nec servos habent. Alienos filios dum adhuc infantes sunt ad erudiendum traditos pro cognatis habentes suis moribus diligenter instituunt. non quia coniugia vel humani generis successionem censeant perimenda. sed quia cavenda putant intemperantiam feminarum nullam earum uni viro fidem servare credentes. Probro ducunt oleum. et si quis vel invitus ex eo unctus fuerit. aqua corpus statim abluit. quia squalorem decore putat. dum tamen semper in veste candida sint. Habent et designatos communium rerum procuratores. et ad usus omnium singulos individuos. Non est autem illis una certa civitas. sed in singula domicilia multitudo transfertur. et aliunde advenientibus secte sue professoribus quecumque habent prompte exhibent quasi propriam. Nam tamquam notissimi ad eos ingrediuntur. quos numquam ante viderunt. Cum autem peregrinantur. propter latrocinia tantum armantur. cum tamen nichil preter necessaria ferant. In singulis autem civitatibus ex eodem collegio specialis curator hospitum constituitur. qui eis vestes et cetera usui necessaria tueatur. Amictus autem et cultus corporis omnibus pueris sub metu et cura magistri degentibus par est. Vestimenta autem et calceos omnino non mutant nisi prioribus esse scissis aut longi temporis usu consumptis. Nichil inter se mercantur aut vendunt. sed egentibus procurator eorum quod non habet prebens. accipit ab eo quod ipse non habet. quis et sine permutatione omnibus sit libera facultas. a quibus voluerit accipere quod opus habet. Precipue autem circa deum religiosi existunt. Nam ante solis ortum nichil profanum loquuntur. sed ei parva quedam vota celebrant. quasi ut sol oriatur precantes. Deinde ad exercitandas artes quas singuli noverunt. a curatoribus dimittuntur. Cumque ad horam quintam studiose fuerint operati. rursus in unum congregantur. linteisque velaminibus precincti. ita corpus aquis frigidis abluunt. atque hoc facto in unum secretum locum conveniunt. quo neminem alteri secte hominem aspirare concessum est. Ipsi vero purificati velut in sanctum templum in cenaculum veniunt. et ibi eis cum silentio sedentibus: pistor quidem panes in ordine reponit. cocus autem unum vasculum cum pulmento apponit. Deinde apposito cibo sacerdos ante orationem. neque gustare quicquam fas est. nisi prius deo celebretur oratio. Post finem quoque prandii vota repetunt. Nam et cum incipiunt et cum desinunt. quasi datorem vite deum laudant. Tunc illis sacris velaminibus depositis. usque per meridiem ad opera se conferunt. Deinde simulque reversi cenant. consedentibus et hospitibus si quos advenisse contigerit. Numquam vero tectum illud sub quo resident clamor neque tumultus inquietat. In loquendo et ordine alius alii cedit. et apud eos edendi potandique modus saturitate definitur. Quamvis autem in aliis rebus nichil sine precepto curatoris faciant. tamen in his duabus rebus sui iuris sunt. hoc est in iuvando et miserando. Nam et subvenire miseris cum opus est suo arbitrio cuique licet. atque indigentibus alimenta porrigere. Cognatis autem aliquid dare sine licentia curatoris interdictum est. Iracundie iusti moderatores sunt. indignationem cohibent. fidem tuentur. pacem observant. et omne quod dixerint iuramento fortius habent. ipsum autem iusiurandum quasi periurio deterius vitant. Iam vero quasi mendacio condempnatum arbitrantur. cui sine deo non creditur. Summum autem studium veterum scriptis adhibent. eaque inde que anime et corpori maxime expediunt diligenter. et remedia morborum et stirpes medicas et quarum vim singuli lapides habeant rimantibus aperiunt. Qui vero ad eorum sectam venire voluerit. non statim cum eis intra commoratur. et eis eandem victus ordine tribuunt. dolabrum quoque et linteum. id est perizomata. et alba veste induunt. Cum vero processu temporis experimentum continentie sue dederint. accedunt et ad communem cibum. et ob castificationem aquis eorum participant. Non dum tamen in convictum assumuntur. Post ostensionem namque continentie temporis duobus aliis annis mores eorum probantur. Cumque digni apparuerint tunc demum in consortium assumuntur. Prius quam vero unusquisque eorum intret: magnis execrationibus adiurat se primum colere deum. deinde circa homines servare iustitiam. et nec cuiquam sponte nocere. et omnes iniquos odire. et collaborare semper iustitie. fidem servare suis sectatoribus et maxime principibus: quia nulli sine voluntate dei potestas principatus tribuitur. Si vero ipse ceteris prefuerit numquam se abusurum viribus potestatis ad contumeliam subditorum. sed neque veste aut aliquo ambicioso ornatu reliquis eminere. Veritatem quoque semper diligere. et hos qui mentiuntur convincere intendentes. manus a furto. et animam puram ab inlustis servare compendiis. et neque aliquid de misteriis consectaneos celare. et neque profanis eorum quippiam publicare. et si etiam suppliciis mortis compellatur. Super hec et coguntur eum iurare nichil se de dogmatibus aliter quam ipsi sumpserit tradere. fugere latrocinia. His execrationibus explorato et premuniunt ad se accedentes. Deprehensos in peccatis a sua congregatione depellunt. et qui talis fuerit condempnatur miserabili morte plerumque consumitur. Nam quia illis sacramentis sacratis obligatur. et neque capere ab aliis oblatum cibum potest. et herbas pecudum more decerpens. et fame excisus membra corrumpit. Ob hanc causam plurimorum plerumque miserti. et extremum spiritum agentes receperunt. sufficientem pro peccatis eorum quousque adduxerat penam fuisse censentes. In delictis vero sunt diligentissimi atque iustissimi. et disceptant non minus quam centum in unum coacti. et quod ab his decretum fuerit. immobile manet. Veneratio quoque apud eos post deum magna legislatori est. ita ut si quis eum blasphemaverit morte dampnetur. Senibus vero obedire probabile arbitrantur officium. Cum simul denique decem sederint: nullus invitis novem loquitur. Exspuere quoque in medium eorum. vel in dextera parte sui quisque devitat. Sabbato aliquam operationem facere omnibus iudeis diligentius cavent. Nam cibum sibi pridie preparant. et illo die nec accendunt ignem. neque aliquod vas de domo transponunt. Sed neque alvum illo die purgant. Aliis autem diebus fodientes foveam uno pede altam cum illa dolabra quam tradi nuper ad eos accedentibus dixi. dimissa veste sese diligentissime contegentes. ne sit omnino splendori iniuriam faciant. in eadem fovea ab onere ventris levantur. ac deinceps terram quam effoderant reducunt. idque ipsum faciunt in locis secretissimis. et nempe cum purgatio ista sit naturalis. nichilominus tamen sollempne habetur ut quasi ab immunditia diluantur. Dividitur autem multitudo eorum secundum propriam abstinentiam in partes IIII. et hi quos minores sint inferiores estimantur. Vivunt autem quam longissime. ita ut plurimi eorum usque ad centenariam perferunt etatem propter simplicitatem ut ipsi putant vite. et propter institutionem bene in omnibus ordinatam. Adversariorum autem cruciatus vincunt firmitate consilii. mortem vero si cum decore obeunda sit: prodidit autem eorum negocia bellum quod gessere iudei cum romanis. Nam et per articulorum confractiones et ignes ac tormenta tolerantes. ut in legislatorem aliquam iniuriam loquerentur vel ciborum quippiam quos non solent ederent. ad neutrum horum potuere compelli. sed neque deprecari tortores suos. sed in mediis cruciatibus subridebant. et eis qui tormenta admovebant illudebant. et constanter animas cum quadam hylaritate reddebant. quasi eas denuo recepturi. Opinio quippe apud illos firma consistit: corruptibilia quidem esse corpora. materiam vero non esse perpetuam. animas autem immortales semper manere. et de ethere subtilissimo commeantes quasi carceribus ita corporibus implicari. velut quadam illecebra naturali adduxerit. Cum vero fuerint carneis absolute vinculis. quasi de servitute longissima liberatas ita eas letari sublimesque ferri. et ultra oceanum eas degere pronunciant. ubi eis sit reposita perfructio. Illic quippe esse regionem affirmant. que nec ymbribus nec nivibus nec estibus aggravetur. et quam ex oceano oriens zephirus levis aspirans amenet. Malis vero animabus procellosa loca et hiberna delegant. plena gemitibus et sine fine penarum. Hec sunt que esseni de divinitate anime philosophantur. plane inevitabilem illecebram his qui semel eorum sectam gustaverint reponentes. Sunt autem inter eos qui et futura nosse se promittunt. sacris videlicet libris et variis sanctificationibus prophetarumque dictis a primis etatibus adherentes. Raro autem accidit. ut predictionis eorum frustratio sequatur.

Est et essenorum alterum collegium. cibos quidem et mores et leges cum prioribus habens. distat vero opinione coniugii. Maximam enim humani partem eos abscidere dicunt qui nuptiis abstinent. et statim defecturum fore genus humanum. Nichilominus tamen ipsi cum tanta moderatione conveniunt. ut periculum explorent valitudinis feminarum. Et si constanti purgatione apparuerint ydonee partui. tunc eas in matrimonium asciscunt. Nemo tamen eorum cum pregnante concumbit. ut ostendant quia nuptias non ex voluptate sed causa inveniunt filiorum. Lavantibus autem ante pariter eisdem feminis ut viris perizomati. id est lintheorum vestimentum. et tales sunt mores huius collegii et constitutionis.

Quarte et philosophie iudas extitit princeps. cuius superius fecimus mentionem. Huius sequaces in ceteris et in habitu phariseis consentiunt: circa libertatem vero immobilem et immutabilem retinent sententiam. et huius rei cupido magna in mentibus eorum est infixa. Deum autem dicunt esse solum dominum et principem omnium. mortis autem varias species sustinere pro nichilo pendunt. et cognatorum supplicia. et amicorum amissiones omnino contempnunt. Nullum autem hominem volunt dicere dominum. Hec quidem IIII. philosophie genera erant apud iudeos.

171.

Interea cyrinus syrie preses descriptione peracta. XXXVII anno postquam antonius in actiaco bello fuerat a cesare superatus: ioazarum pontificem iniuria a multitudine passum sacerdotali deponit officio. et ananum ei in pontificatu substituit.

Herodes autem et philippus archelao fratre eorum in exilium truso. tetrarchia sua unusquisque suscipiens. herodes statim sefforim civitatem muro circumdedit ad instar galilee. quam et autocratoridam appellavit. Aliam quoque civitatem nomine betharamtha muro circumsepiens: iuliam ex nomine iulie uxoris cesaris nominat. Philippus quoque fecit et paniada que circa fontes iordanis construens. cesaream in honore cesaris nuncupavit. Bethsaida et urbem proximo in stagno genesareth hic edificavit; et dignitate ei civitatis attribuit: habitatorumque multitudine replens: aliarumque necessariarum rerum copia cumulat. et iuliam antoniam cesaris filie vocat. Coponius autem iudeam illo tempore gubernante quem superius diximus cum cyrino a cesare destinatum. huiusmodi factum in iudea provenit: Azimorum dies agebantur quam festivitatem pascha vocamus. in qua mos erat ex media nocte portas templi a sacerdotibus aperiri. Cunctaque portas apertas. viri samarite occulte in hierosolimam venientes. per templi cunctas porticus. et per totum fanum ossa iacuerunt mortuorum. et ex illo tempore in templo maior custodia a sacerdotibus exerceri. Coponius vero post multum temporis romam revertitur. cui successor ad regendam provinciam marcus datur. Sub quo et salome soror magni herodis moritur. relinquens iulie uxori cesaris omnem suam toparchiam. et civitates cunctas. Marco autem rectori provincie non post multum successor datur annius rufus.

Sub hoc anno cesar octavianus vita defungitur. romanorum secundus imperator: LVII annos in imperio adimplens. et menses VI. dies aliquantulum super duos. ex quibus XIIII. annis simul cum eo antonius rei publice gubernacula rexerat: Vivens itaque annis LXXVII. vita discessit. Huic succedit in principatum tyberius nero. uxoris eius iulie filius. et fuit romanorum tercius imperator: Sub quo quintus iudeorum rector valerius gratus efficitur. annii rufi successor: Iste statim ananum pontificatu removens. ysmahelem filium fabi pontificem designavit: Sed et hunc non multo post abiciens. eleazarum anne pontificis filium sacerdocio subrogavit. Post annum vero hunc et removit ab officio. et tradita symoni filio camiti pontificatum tribuit: Hic quoque statim post annum recedens ab officio. iosephum cui et cayphas nomen fuit: pro eo habeo

sumpto in pontificatu prouexit. Gratus quoque ualeri talia ordinans romam reuertitur, postquam XI annos in iudea compleuerat. Huic gratum successor datus est pontius pilatus.

Herodes autem tetrarcha filius magni herodis. ad magnam amicitiam tyberii cesaris perueniens. edificauit ciuitatem quam ex eius nomine tyberiadam nominauit. in melioribus eam firmans fortibusque. circumdans in regione galileę iuxta stagnum genesareth. haut uicus aquę calidę non longo distabant intuitu cui nomen erat amathus. In hac ciuitate confines plurimi confluxerunt. Ex omni etiam regione quę sub tetrarcha galilea non parua multitudo confluxit. Et illo erat constituta. ab eo coacti conueniebant ut ibidem manerent. Et multi ex nobilibus habitandi gratia illuc ueniebant. Suscepit et undecumque ueniebant inopes et egenos. Et quos nouerat non esse liberos. et eis ipse securitate libertatis attribuit. et beneficia plurima contulit. ut hi mutato animo ab illa ciuitate non discederent. Priuatas et domos ex propriis opibus fabricabat. et etiam largiebatur. ut in his omnibus stabiles habitatores efficeret. Patriam et legem proponebat in qua significatur. ut habitatio VII dierum eiusdem loci perficiat.

In illis diebus moritur fraates parthorum imperator insidiis parata a filio, profinate secundum hunc modum. Fraates imperator postquam legitimos habuit filios, assumit etiam italici generis concubinam cui nomen erat thermusa a cesare iulio cum aliis muneribus. Hac quoque accepta primum ea pro concubina utebatur, captus nimia pulchritudine mulieris. Procedente uero tempore filio ex ea nomine fraate suscepto, coniugem eam legitime sibi firmauit. et honorabiliter eam in omnibus tractabat. et ei in omnibus obediebat. Festinans quoque ut filio quem ex ea susceperat suum imperium confirmaret. et aliter fieri non poterat nisi legitimos filios a se segregaret. et aliquibus argumentis a suo regno excluderet. Misit quoque illos obsides romam ad cesarem. et solus fraates in regno cum matre thermusa enutritur. Fraates quoque postquam creuit. indignum reputans ut post mortem patris susciperet regnum insidias preparat patri. cooperante sibi et matre. Nam sermo quoque fere habetur quod matri concubitu misceretur. Exstincto quoque patre, parricidioque facinore genti sue factus est exosus. tam pro parricidio quam pro amore nefando matris. Seditione autem excitata. a parthis de regno expulsus cum dedecore moritur. Concordantes itaque inuicem parthorum nobilissimi. et cernentes se sine principe non ualere consistere. ceperunt inspicere quis nam illis ex genere arsacidarum fieret imperator. Nam aliunde fieri non licebat. Uni et usque in hodiernum diem suum imperium pollutum dicunt et muriacum ex se mine mulieris italice. Quendam igitur herodem arsacium per legatos accersiunt. Sed postquam iste suscepit imperium, cepit inuidiosus esse multitudini atque suspectus propter immensam crudelitatem. Nam erat ferus et omnibus modis iniquus. Hunc quoque coniurati exstinguunt. Plerique autem dicunt quod eum in sacrificiis inter altaria peremerunt. nam moris eorum erat in suis celebrationibus cultros portare. Apud plurimos tamen opinio illa est. quod dum uenatum isset. extinctus fuerit. Legatione itaque roman parthi mittunt unum ex obsidibus quos fraates illuc miserat ad imperium postulantes. Mittitur itaque illis bonones ex filiis fraatis. ceteris fratribus suis antelatus in his quod inter omnibus apparebat. Parthis quoque statim celerrima conuisio suborta est. Nam cum sint natura mutabiles, mansuetudinem eius ceperunt contempnere. indignum putantes ut seruo subicerentur. qui romanis in tempore suo obsidatu seruierat. et nec iure belli ob fidem datum. sed quod peius esse dicebant. in pace ad iniuriam suę gentis et regni alienigenis. id est romanis obside traditum. His querelis uniuersa gens commota. bonone perturbat imperio. et artabanum medorum regem euocauit. ex arsacidarum genere descendentem. Persuasus quoque artabanus uenit cum omni militia. Cum bonones occurrit. et multitudine sibi fauente ex parthis congregata. cum artabano bello congreditur. Artabanus autem uictus fugit ad montes medie. Post non multum autem tempus congregans artabanus magnas turmas ex parthis et medis cum bonone confligit. et uictus bonon cum paucis equitatui fugit seleuciam. et artabanus insequens magnam cedem in exercitu eius faciebat. Artabano itaque parthis imperante. bonones in armeniam uenit. et primo in illa regione cepit imperare. deinde ad romanos legationem mittit. auxilia contra artabanum flagitans. Sed ubi tyberii cesar peticionem eius abnuit. ille tunc ad parthos ueniens. artabano bellum denunciat. cum nulla spe recuperandi regni haberet. Armenii quoque qui circa nifatem habitabant. artabano fidem seruantes, capientes bononem sylano rectori syrie eum tradiderunt. Ille autem ob hoc quod eum romę tempore obsidatus nouerat, honorifice eum in omnibus tractabat. Armeniam autem artabanus orodi uni filiorum suorum tradidit. Ea tempestate moritur et comagenorum rex antiochus. et uulgalis plebs. et nobiles prouincię in duas partes diuidit. et mittit utraque pars legatione ad romam. et nobiles statum rei publice mutare desiderabant. ut prouincia sub dispositione regeretur. uulgus uero rege haberi pro more cupiebat. Senatus autem utraque legatione suscepta. ex decreto germanicum misert cuncta negocia correcturum. et ea intentione quo facilius moreretur. quod et euenit. Nam ueniens in partes orientis. et in melius cuncta disponens. a pisone ueneno perimitur.

Pilatus autem iudee rector exercitum de cesarea secum assumens tendebat ad hierosolimam ut solueret legem iudeorum. et statuas cesaris que in signis militaribus inerant secum in ciuitatem introduxit. ymagines autem aut aliquid huiusmodi facere lex eorum prohibet. et propter hoc antea omnes iudee rectores sine talibus signis ingrediebantur menia ciuitatis. Primus autem pilatus ignorantibus iudeis ciuitatem ingressus. signa que secum apportauerat in ciuitate constituit. Iudei uero mox ut hoc cognouerunt. congregati uenerunt cesaream diebus plurimis pilato supplicantes ut ymagines ab hierosolimis auferret. Pilato uero respuente eo quod iniuriam cesari facere nollet: iudei nullo modo discedunt. Pilatus autem occulte in insidiis armatos collocauit. Cumque pro tribunali sedisset et circa fuerat ornatum studio. nam cum loca insidiis quas preparauerat aptum esse uidebat, et iudei iterum supplicarent. signo dato iussit milites procedere. Iudeis quoque undique circumdatis. cepit pilatus eis mortem minari nisi quiescerent. At illi mortem se potius electos quam transgredi patriam legem firmabant. Tunc pilatus admirans fortitudinem eorum in conseruandis legibus: confestim ymagines de hierosolimis auferri precepit. et cesaream perduci. Temptauit post hec pilatus ex pecuniis templi aquam ducturum per hierosolimam eunte fabricare. suscipiens iniciu a torrente qui ducentorum stadiorum interuallo distabat. Sed et hec iudei non libenter acceperunt. et circa eos qui opera faciebant. multitudo congregata postulabant ut ab illo opere cessaret. Plerique et maledictionibus utebantur. contumelias iactantes sicut uulgus solet. Pilatus autem iussit militibus iudeos circumuenire. Iudeis quoque tumultuantibus non cessantibus: pilatus signo dato iussit militibus ut iudeos inuaderent. Milites autem ampliora quam iussi fuerant perpetrantes, iudeos magna cede prosternunt. et plures ibi deficiunt. pluriores sauciati discedunt. Hoc modo illa seditio terminatur.

Fuit hisdem temporibus ihesus uir sapiens. si tamen eum uirum nominare fas est. Erat enim mirabilium operum effector. et doctor omnium eorum hominum qui libenter audiunt que uera sunt. et multos iudeorum. multos etiam ex gentibus sibi adiunxit. Xpistus hic erat. Hunc accusatione primorum uirorum nostre gentis cum pilatus in cruce agendum decreuisset: non deseruerunt eum hi qui ab initio dilexerunt. Apparuit enim eis tertia die uiuus. secundum quod diuinitus inspirati prophete hec et alia de eo miracula futura esse predixerant. Sed et in hodiernum diem xpistianorum qui ab ipso nuncupati sunt et nomen perseuerat et genus.

Hisdem temporibus talia rome peruenerunt. In templo ysidis quod rome fuerat constitutum, factum quoddam turpitudine obprobrioque plenum contigit. quod primum explanabo. et tunc ad illa que apud iudeos euenere transibo. Paulina quedam mulier erat rome maiorum dignitate preclara, studio castitatis intenta. et opinione honestatis perspicua. Erat et opum magnitudine locuples. et uultus pulchritudine decora. etate uero qua domina maxime mulieres pudicicia decorant. Hec nupta erat saturnino. ipso et genere et opibus ceteroque cultu consimili. Huius itaque amore captus quidam iuuenis nomine mundus ex numero equestri. sed in gradu iam exercitus constitutus. et dignitate magna sublimis. ydoneus et ad munera largienda. sumptusque faciendos. Nam commemorate pauline idem iuuenis mundus magna dona promiserat. Que illa contempnente. iuuenis maiori amore succensus est. ita ut et XX aureas miriadas atticarum secum daturum pro uno concubitu spopondisset. Illa autem neque sic deflexa est. Iuuenis autem mundus nimia infelicitatis morbi sustinens. siquidem neque cibum ualebat accipere. et morti se addixerat. nisi ei uoluntas perficeretur. Tale decretum animo infigens per dies singulos. hoc agebat ut celeri morte raperetur. Erat autem eidem iuueni mundo quedam liberta nomine yda. omnium malorum et iniquitatum magistra. Hec grauiter ferens quod ille iuuenis se dampnaret in morte. et quod cito periturus foret. accedens erexit eum. et cepit cum eo confabulari talia que animum eius bone spei facerent. Promittebat se namque acturam apud paulinam ut quamquam iniuriam accipiens concederet iuueni quod uellet. His dictis. iuuenem de morte reuocans. sumpsit ab eo pecunie quantum placuerat. sed non eadem uia paulinam aggreditur qua fuerat prius temptata. Cernens enim animum mulieris nullo modo capi pecuniis. et sciens illam in cultura ysidis occupatam. tale aliquid machinatur. Accessit enim ad quosdam sacerdotes ex templo ysidis quos impositione iurisiurandi fidem seruare persuasit. dans etiam in presenti duas miriadas et dimidiam promisit. et aliam adhuc se dare. ut tamen res ad effectum ueniret. Tunc causam eis aperuit. amorem iuuenis indicat. et orat ut mulierem paulinam quibus possent fallaciis deciperent. Sacerdotes autem pecuniarum cupidine capti promittunt quod imperaret se impleturos. et maxime primus illorum sacerdotum pollicetur ut paulinam suis obtentibus ad hoc opus impelleret. Accedens quoque sacerdos ad paulinam. finxit se ex egypto uenisse. et iussum ad eam ab anubio deorum maximo eo quod circa eam grandi amore teneretur. et eundem deum sibi iussisse ut romam ad eam ueniret. et ei precepta eius diuina secrete indicaret. Paulina quoque hec audiens optabiliter suscepit. atque ad amicas gaudio dicebat quod anubius deus eam pre ceteris diligeret. Hoc et indicauit marito. quod anubi deus preuenerit sibi eam iniunxeret. Ille autem hec grate concessit. pudicicie coniugis non ignorans. Paulina quoque perrexit ad templum. et cum tempus quiescendi uenisset. intus se ianue templi a sacerdote claudunt. et cuncta lumina extinguunt. Iuuenis autem mundus in templo latebat absconsus. Et postquam silentium est factum, surgens ille latenter, uenit ad paulinam. Illa autem existimans esse hunc deum anubium. reuerenter eum accepit. et iuxta se collocauit. et tota nocte iuuenis ille cum ea permixtus in pacato circa initium lucis abscessit. Illa mane facto consurgens. et ad uirum suum ueniens. aduentum ad se numinis enarrauit. Similiter et loquitur ad amicas. magna sibi ex hoc glorificatione reputans peruenisse. quod anubi deus secum in templo pernoctasset. Audientes autem alii non credebant naturam rerum inspicientes. alii autem credebant pudicitiam pauline attendentes et dignitatem referentes. Tertia uero die postquam hec factum est. mundus iuuenis occurrens pauline dixit ei. O paulina saluasti mihi et reseruasti XX miriadas quas posses rebus tuis addidisse. et tamen uoluntati mee non defuisti. Nam tota nocte tecum in templo pernoctaui et ad libitum meum fruitus sum. et nichil mihi obfuit quod anubi uocitatus sum. Cum talia mundus pauline dixisset abscessit. Illa autem in mentem suam rediens. tunc primum facinus illud intellexit. et scissis prius uestimentis ad uirum suum cucurrit. factionemque tanti facinoris aperuit. et deprecabatur ne sua iniuria negligeret. Uir autem eius saturninus cesari tyberio cuncta denunciat. Tunc tyberii causam diligenter examinans. et nequicias sacerdotum inueniens. ipsos cum yda quo caput erat iniquitatis extiterat. omnes cruci affixit. templum autem ipsum funditus euertit. et statuam ysidis in tyberim iactari precepit. iuuenem autem mundum exilio dampnauit. maiore eum pena dignum non estimans quod per amoris uehementiam deliquisset. Ea quoque in templo ysidis peruenere. tali fine conclusa sunt. Nunc autem redeo ut indicem que iudeis eodem tempore contigerunt.

Erat quidam uir genere iudeus de sua patria perfugus. eo quod accusaretur de transgressione legalium preceptorum. et quod in omnibus esset malignus. Iste quoque per multos dies legem moysi se exponere simulabat. et tres uiros sibi similes socians. seduxit quandam fuluiam de cetu nobilium senatorum. ut iudaice legi animum suum subderet. Cum et persuadebant ut ostri et auri plurimum in hierosolimam mitteret. ornatum templi perfectum. Cumque illa hec fecisset: illi ea sumentes in proprios usus redegerunt. argumentis et fallaciis cunctos decipientes. Tunc tyberius nam totum hoc negocium sibi intimauerat saturninus uir fuluię amicus patri et uictor rei publice. iubet et cunctos iudeos a roma excedere. Consules autem IIII milia de iudeis mittunt in exilium sardorum insulam. plurimos autem militari nolentes propter legis custodiam tormentis afficere. atque hoc modo propter nequitiam hominum quatuor uniuersa multitudo iudeorum ex urbe roma depellitur.

Samaretorum quoque gens a seditionibus et tumultu non fuit libera. Hos enim peruertit quidam uir nomine caphedon, paruipendens mentiri iudicans omnem plebem suasionibus artificiosis induxerat. ut in montem garizim conuenientes cum ut secum uirum honorarent. Pollicebatur autem eis se ostensurum uniuersa uasa que ibidem fuissent a moyse obruta. At illi persuasi uerbis illius statim armantur. et conueniunt in quodam uico nomine tyrathaba ut inde cum maxima multitudine montem ascenderent. Hos quoque in ipso ascensu pilatus occupat. omnem equitatum ducens uelocissimo procedere iubens. Circa memoratum quoque uicum pilatus pugnam committens. alios obtruncat. plures in fuga uertit. maximamque partem capiens principes seditionum omnes interfecit. Post hec cuncti proceres iudeorum ad uitellium rectorem syrorum uenerunt. et pilatum apud eum accusant quod iniuste tantos occiderit. Non enim ut a romanis discederent congregati fuerant in uico tyrathaba. sed ut iniuria pilati declinarent. Tunc uitellius hec audiens. marcellum unum de suis amicis qui iudeam regeret constituit. et pilatum romam pergere iussit. ut de his que a iudeis accusabatur in iudicio cesaris se expurgaret. Tunc pilatus postquam in iudea decimum compleuit annum. perrexit romam uitellii iussione compulsus. non enim audebat eius iussionibus reluctari. Sed antequam pilatus romam uenisset, tyberius ex humanis rebus ...

Vitellius autem veniens in iudeam ascendit hierosolimam. et erat tunc festiuitas que pascha uocabatur. Vitellius autem magnificus ac munificus extitit in populos. nam et uenalium rerum precia leuigauit. et malus plurimis circa iudeos liberalis apparuit. et stolam pontificis et uniuersum ei cultum in templo haberi permisit. et sub pontificum potestate seruari secundum morem antiquum. Nam antequam uitellius hoc constituisset. in antonia seruabatur. Arx autem hierosolimorum hoc nomine censebatur. Vt autem ibi seruaretur ex tali causa contigit. Priori tempore pontifex hyrcanus in loco templi uicino tabernaculum construxerat. et ibi iugiter degebat. et stolam pontificalem secum habens et custos eius erat eo quod sibi soli non licebat induere quando templum intrabat. Ceterum quando in ciuitate intrabat. priuatis induuiis utebatur. et hanc consuetudinem ipse et filii eius. et eorum filii multo tempore conseruabant. Postquam autem magnus herodes suscepit regnum. illud tabernaculum oportuno loco sibi estimans situm. opulentum et firmum illud construxit. et antoniam ex nomine antonii qui ei erat amicus appellauit. Stolam et sicut eam ibi repperit: sic precepit ibi obseruari. existimans ob hoc non eam [?] sediciosum a populo contra se moliri. Similiter et archelaus filius eius per ipsum eam in antonia seruauit. Deinde archelao a cesare in exilium misso a romanis seruabatur stola pontificis in turri antonia sub sigillo iudicis qui iudee de roma transmissus fuisset: sub quo et cetera ornamenta templi seruabantur. et per tres festiuitates in anno ad usus pontificum a romano iudice tradebatur. Transacta uero festiuitate iterum in turri reponenda reddebatur. Vitellius igitur ut predixim stolam illam pontificum potestati concessit. neque permisit ut quando opus esset a gazophilatio peteret. Hoc beneficium uitellius iudeis tribuens. pontificem ioseph cognomento cayphan sacerdotali remouit officio. et ionathan filium anani in pontificatum subrogauit. Que cum ordinasset in hierosolimis. confestim antiochiam regreditur.

Misit et tyberius cesar litteras ad uitellium iubens ei ut amiciciam cum artabano rege parthorum efficeret. Timebat enim tyberius quod armeniam inuasisset. ne forte amplius accepta fiducia progrederetur. et idem mandauit uitellio ut non ante cum eo pacificaret. nisi filios suos obsides preberet. Hec tyberio ad uitellium scribente. uitellius sumptis muneribus dedit ea regi yberorum et regi labanorum [?] ut cum artabano sine ulla dilatione pugnarent. Illi autem a pugna se quidem abstinent. uerum gentem scytharum concesso eis transitu aperientes portas caspias in artabani regiones transmittunt. atque ita deuastatur armenia et omnis terra parthorum hostibus impletur et cladibus. Nam primates passim ubique perimuntur. et turbis et luctu cuncta complentur. Filius autem ipsius artabani in pugna perimitur cum uniuerso exercitu. Nam multe miriades ibi defecere parthorum. Ipsum autem artabanum uitellius corruptis amicis eius et consanguineis pene peremerat. Sed cum artabanus dolo se circumuentum irremediabiliter agnouisset: cum pluros esse uidit qui ei insidias parabant. cum paucis fidelibus ad superiores satrapas abscessit: atque ita se insidiancium dolis eripuit. Postea uero magnam manum congregans. cum resistentibus sibi pugnam congreditur. et superans eos suum curabat exercitum. Hec audiens tyberius iussit uitellio ut cum artabano amiciciam faceret. Quod et artabanus libenter amplectitur. Nam uenientes circa eufraten fluuium artabanus et uitellius ibidem pacis federe colloquuntur. in medio ponte fluminis simul occurrentes. et paucos secum utrique ad exercitum qui sibi munimento forent. Ibi postquam de pace locuti sunt. herodes tetrarcha eis conuiuium in eodem loco preparauit. tabernaculum ex uelaminibus preciosis exornans. Tunc artabanus dat obsidem tyberio darium filium suum. cum quo et munera magna et multa transmisit. insuper et quendam hominem genere iudeum dedit nomine lazarum. magnitudine vii. cubitorum. qui propter corporis uastitatem gygas uocabatur. His peractis. uitellius ad antiochiam. artabanus autem in babiloniam reuertitur. Herodes autem tetrarcha uolens semet ipsum cesari tali nuncio commendare. litteras per huiusmodi festinato portitores. in quibus intimauit tyberio pacem patratam. et obsides datos. postremo cuncta denuncians que facta erant nichil penitus pretermittens. Postea uero cum a uitellio de rebus gestis tyberio destinarentur epistole. rescribitur ei a cesare quod sine ipso iam antea cuncta cognouerit. herode omnia nunciante. Et cum uitellius super hoc quoque iratus erat indignando contristabatur. non tamen animum suum aperuit sed iram in uice seruabat. donec tyberio mortuo et gaio suscipiente principatum sopiretur [?].

Eo tempore philippus frater huius herodis moritur xxii. anno imperante tyberio. Iste quoque philippus per xxxvii. annos rector aduixit sub suo iure possidens traconitidis et gaulanitidis regionem. ad hec et bathaneorum uniuersam gentem suo regimine gubernabat. Fuit autem moderatus et mansuetus cunctis quibus imperabat. nullas oppressiones aliquibus faciens. Conuersatio autem eius cum subiectis talis erat. Procedebat cum paucis electis sibique gratissimis. et causis iusta iudicia proferebat. et in itinere occurrentibus egenis auxiliabatur. et si oppressionem alicui ab improbis audisset. statim in solio sedens causam audiebat. iuste parti adiutor existens. iniuste partis punitor erat. Hic ergo talis moritur in iuliada. et inde magnis exequiis ad monumentum defertur. quod ab ipso fuerat constructum. iuxta iuliadam in quo magnifice sepelitur. Tetrarchiam autem eius tyberius assumens. si quidem nullum reliquerat filium. dispensationi syrie regiminique coniunxit. functiones autem tributarias que colligebantur. precepit in eadem tetrarchia seruari.

xx. His quoque temporibus inter regem aretham petreum. et herodem tetrarcham simultatio magna contigit propter huiusmodi causam. Herodes tetrarcha mortuo philippo fratre suo uxorem eius que filia erat arethe regis sibi accepit in coniugem. et cum ea non paruum tempus aduixit. Sed cum romam a cesare euocaretur. transiens in domo fratris sui herodis equiuoci. qui et alio nomine philippus uocabatur susceptus est. Frater enim eius erat: sed non ex una matre progenitus. Cumque ibi hospitaretur. uidens uxorem fratris sui nomine herodiadem. amore eius captus est. Hec autem herodias filia erat aristoboli quem pater herodes cum fratre alexandro necauerat. et erat soror agrippe. Audet ergo herodes tetrarcha cum uxore fratris sui de nuptiis secum inuidis miscere sermonem. contra legem patriam agens. ut acciperet uxorem fratris sui adhuc uiuentis. Illa uero suscipiente sermonem eius. pacta inter se confirmant. ut cum de roma rediret repudiata filia arethe regis illam susciperet in coniugium. Herodes autem cum reuersus fuisset peractis rome propter que fuerat euocatus. uxor eius filia arethe cum cuncta cognouisset que ipse cum herodiade uxore fratris tractasset. et que pacta inter se statuissent. dissimulans se omnia scire rogauit uirum ut eam permitteret ire in macheruntam ubi fines erant duarum regionum arethe et herodis. nichil ei de his que animo conceperat aperiens. Hoc herodes libenter audiens. dimisit uxorem. putans eam nichil horum scire que cum herodiade tractauerat. Illa uero premisit nuncios ad patrem qui suum aduentum nunciarent. Suscepta autem a ductoribus patris sibi obuiam uenientibus: infra arabiam. atque ab illis ductoribus ad alios. et ab illis rursus ad alios transmissa cum summa celeritate patri producitur. et ei aperuit quod herodes se exclusa aliam suscepisset uxorem. Ille uero ex hoc inimiciarum sumpsit inicium. atque

172.

ab utrisque regibus aretha et herode exercitu congregato. in regione gamalitica bello confligitur. non quidem ipsis regibus presentibus: sed exercitibus ab utraque parte transmissis. Pugna itaque facta exercitus herodis fugatus est. proditione perfugarum qui de philippi tetrarchia quasi auxiliandi causa ad herodem uenerant. Herodes autem hec facta scripsit tyberio. Tyberius uero indignatus quod arethas talia commisisset: scripsit uitellio ut arethe bellum inuenientem inferret. et aut uiuum. aut uinctum adduceret. aut certe mortui caput auferret.

Quibusdam autem sapientibus iudeorum uidebatur ideo exercitum herodis in pugna perisse. quod merito satis iuste diuina indignatio commota sit. pro uindicta iohannis qui uocabatur baptista. Hunc ergo olim herodes occidit uirum ualde bonum qui precipiebat iudeis uirtuti operam dare. iusticiam colere. in deum seruare pietatem. et per baptismum in unum coire. Tunc enim demum baptismum acceptabile foret: si non solum ad abluenda peccata sumatur. uerum et ad castimoniam corporis atque ad iusticiam anime purificationemque seruetur. omnique parte circumcinctum uelut signaculum et quedam custodia fidelis habeatur. Que precepta cum alios doceret. atque ad audiendum eum permaxima multitudo concurreret. ueritus herodes ne forte persuasione doctrine eius populus a suo regno discederet: uidebat enim quod preceptis eius ac monitis parata esset plebs omnibus obedire. Melius ergo credidit prius quam nouum aliquid fieret preuenire hominem nece. quam permotis turbatis rebus: seram penitudinem gerere. Nam et ipsum redarguebat pro incesto coniugio quod inierat cum uxore fratris adhuc uiuentis. Ex hac suspicione herodis uinctus iohannes in castellum macheruntam adducitur. ibique obtruncatur. Iudeis ergo sicut iam diximus uidebatur pro eius ultione dominum exercitum eius interitum mandasse. quod herodes sumpsisset digna supplicia.

Vitellius autem cepit omnia preparare ut secundum preceptum tyberii bellum cum aretha peragerat. Sumens ergo duas legiones. et equitum uniuersam manum. cunctosque auxiliarios ex regibus qui sub romanis erant simul adducens. pergebat per iudeam transitum facere. Sed uenientes in occursum eius primates iudeorum postulabant ne per eorum regionem iter faceret: ne compellerentur contra legem suam ymagines et signa suscipere. Quibus auditis. uitellius persuasus mutata sententia. per campum magnum precepit ire exercitum. ipse autem cum herode tetrarcha et amicis ascendit hierosolimam deo hostias immolaturus. Nam dies festus iudeorum instabat. Ad quam festiuitatem occurrens uitellius. fauorabiliter ac decenter ab omni multitudine iudeorum exceptus est. ibique peragens dies festos. ionathan pontificali remouit officio. quod constituit [?] eius fratri tradidit. Quarto autem die allate sunt illi littere in quibus significabatur mors tyberii. et ut omnem multitudinem congregans ad deuotionem gaii eos iurare compelleret. Milites quoque et auxilia cuncta ad loca propria dimittebat: eo quod bellum iam agere non ualeret. nesciens gaio proposituim [?] utrum quem potestas rei publice collata erat. Dicebatur et quod hoc arethas ex augurio antea cognouisset: Nam cum ad eum uitellii nuncium belli misisset: fertur multis uitellium respondisse. Impossibile est prorsus ut ad arabas romanus exercitus adueniat. Antea enim unus de tribus principibus moriturus est: uel ille qui bellum imperauit. uel ille qui iam paratus propositum amministrare. uel ille aduersus quem preliuum paratur. Quod ut predictum est euenit. Vitellius interea antiochiam repedauit: exercitum ad propria dimittens.

Nunc de agrippa filio aristoboli quem pater herodes cum fratre alexandro necauerat narrabo. qualiter illi aduersitas fortune peruenerit. et qualiter omnes calamitates effugerit: atque ad magnam dignitatem potestatemque conscendit. Agrippa hic cognomento herodes antequam tyberius moreretur rome uenit: ubi maximam familiaritatem cum druso filio tyberii conquisierat. et cum antonia drusi coniuge sepius morabatur. eo quod sua mater beronice in magno honore haberetur. Agrippa uero magnanimus. et natura largus existens. et ad donandum ualde munificus. uiuente matre sua beronice. largitatem suam non ualebat ostendere. timens ne illa in aliquo contristaretur. Mortua uero matre proprii arbitrii factus. cepit opes suas habundanter effundere. et alia quidem cotidianum uictum gratia opulentie erogabat. alia in diuersis muneribus expendebat. et plurima libertis cesaris dabat. sperans se per eorum auxilia aliquam potestatem a cesare impetrare. Hoc igitur modo semet ipsum exhibens. in breui ad magnam penuriam egestatemque peruenit. Accessit illi et alia causa ut rome permanere prohiberetur. Contigit enim filium tyberii cesaris mori. Quo mortuo. tyberius prohibuit omnes amicos filii sui et familiares ante faciem suam accedere. ne illis uisis recordatione filii facta dolor eius luctusque moueretur. Ob hanc quippe causam agrippa nauigando iudeam peruenit. uidens se miserabiliter uiuere. eo quod omnes facultates suas amisisset: et nullus illi aditus esset unde posset aliquos questus habere. cum multas pecunias mutuo accepisset: a quibus cum urgeretur ut debitum solueret: deficiens confusione quod non haberet unde redderet quod mutuo acceperat. discessit in quandam turrem que in malachoes [?] fuerat constructa. et uolebat se ipsum pre anxietate occidere. Quod dum uxor eius cypris agnouisset: cepit omnibus modis laborare ut eum a morte prohiberet. Inuenit ergo consilium ut ad eius sororem herodiadem scriberet quam herodes tetrarcha uxorem acceperat. et intimaret illi in quibus malis agrippa esset constitutus. et qualiter se morte uellet dampnare. et oporteret illam fratri auxilium ferre. Illi uero euocantes agrippam habitaculum illi in tyberiada construunt. et aliquantulum eris per singulos dies ad uictum eius dari preceperunt. Hec autem beniuolentia non multo tempore perseuerat. licet et ipsa que dabantur sufficientia non fuissent. Nam cum aliquo die in tyro per uinum hoc herodes exprobraret agrippe. ille inpaciens exprobrationis abscessit: atque inde perexit ad flaccum uirum consularem. cum quo rome non paruam amiciciam habuerat. Is autem flaccus tunc gubernatione syrie dispensabat. Cumque susceptus esset a flacco. apud eum interim degebat. Reperitur et ibi flaccus aristobolum fratrem agrippe sibi inimicum et simultate diuisum. qui festinabat ut flaccum ab amore fratris sui reuocaret. et non cessabat donec eum flacco redderet inuisum. huiusmodi causa offensionis inueniens:

Damasceni cum sydoniis pro finibus certamen exercebant. Cumque inter eos flaccus iudicaturus uenisset: illi cognoscentes quod agrippa apud eum plurimum ualeret: rogabant eum ut eorum partis fautor existeret. argentum ei plurimum promittentes. Agrippa autem omnia studiose gerebat quod damascenis ferret auxilium. Aristobolus autem frater agrippe cum eum non lateret que facta fuerat promissio pecuniarum: causam retulit ad flaccum. Quod cum ille audisset causa examinans. a sua gratia repulit agrippam. Ille autem extrema penuria circumseptus ad ptholomaidam pergit. atque ibi necessitate rei familiaris stricte consilium capit in italiam nauigandi. Sed cum eum sumptuum prohiberet inopia. marsiam libertum suum rogabat: ut ei in tanta inopia adiutor existeret ab aliquibus pecunias mutuando. et marsiam quendam sue matris libertum postularet. ut ei aliquas pecunias daret. scriptura et fide mediante. Ille autem acce dens ad marsiam compulit eum ut daret agrippe duo milia minus quingentos atticarum [?] quos et ille statim dedit. Sumpta itaque pecunia agrippa anthedonam uenit. et repperiens nauem iter positum pagebat [?].

Hoc agnoscens Erennius Capito Iamnie curator, misit milites ut ab eo xxx. miriadas argenti exigerent, que Rome thesauris cesaris debebantur. Quumque urgentes Agrippam pecuniam dare compellerent, Ille non se facturum quod iubebatur assimulans nocte Alexandriam perfugit. ubi Alexandrum alabarchum deprecabatur ut ei xx. miriadas argenti mutuo largiretur. Alexander autem se ei daturum quod petebat non promisit. Cypre vero eius uxori similia postulanti non abnuit: obstupescens studium dilectionis eius erga proprium virum, et quod eam videbat omni genere honestatis decoratam. Quumque ergo talenta illis in Alexandria numerasset, promittens ut cum inde Archeam venirent ibi etiam reliquum daret: timens Agrippam quod esset in expensis effusior. Cypris ergo uxor Agrippe virum in Italiam navigaturum dimittens, ipsa cum filiis in Iudeam reversa est. Agrippa vero Puteolis appulsus, epistolam ad Tyberium cesarem misit qui tunc Capreis morabatur, presentiam suam significans, et postulans ut dignum fieret vultu cesaris apparere, quo ei gratiam mereretur. Tyberius autem nichil dilatione producens, clementer illi et humane rescripsit significans se gaudere illum sospitem ad se repedare. Cumque Agrippa Capreas advenisset, nichil minus ei cesar alacritatis exhibuit quam per litteras ostenderat. Nam et amplexatus est eum, et magnifica hospitalitate suscepit. Sed postero die allatis litteris ab Erennio Capitone in quibus significabatur quod Agrippa xxx. miriadas thesauris cesaris debens tempore quo promiserat se ei redditurum, exactores aufugerit: statim animus cesaris mutatus est. Nam cum legisset epistolam indignatione commotus, ingressum ei ad se interdixit, donec ab eo debitum redderetur. Ille autem nequaquam ex cesaris indignatione turbatus, Antoniam deprecabatur Germanici matrem et Claudii qui postea cesar est factus, ut ei xxx. miriadas mutuas daret, ne ab amicicia Tyberii recederet. Illa namque Beronice matris Agrippe recordatione, nam se hee mulieres nimis dilexerant, et simul Claudio lac prebuerunt, pariterque illum nutrierant: argentum quod postulabat Agrippe annuit. Quod cum pro debito reddidisset, amicicia cesaris illico potitus est. Deinde Tyberius cesar eum suo nepoti iunxit, iubens ut eius omnibus processionibus adhereret. Agrippa autem non immemor quod ab Antonia in magna necessitate fuisset adiutus, cepit omni nisu agere ut Gaium filium eius in omnibus adiuvaret, qui favore matris in magnis habebatur honoribus. Post hec Agrippa accedens ad quendam genere Samaritem libertum cesaris, mutuatur ab eo c. miriadas, ex quibus Antonie restituit quod debebat. ex reliquo autem Gaium eius filium nimis [illegible]: unde et apud eum maiorem adeptus est dignitatem. Post dies autem Agrippa circa Gaium in vehiculo procedentes, quadam die eis pariter consedentibus, sermo inter eos fit de Tyberio. Cumque Agrippa ex intimo affectu vota proferret et diceret ut celerius defuncto Tyberio Gaio daretur imperium, et meliorem eum et digniorem in omnibus esse firmaret, inter auditores horum verborum forte fuit quidam nomine Euticus auriga Agrippe libertus, qui silentio tegens que audierat tradidit. Postea vero quadam die cum eum Agrippa furti argueret pro vestibus aliquibus, ita et revera vestimenta subtraxerat, cumque ob hoc et fugiens comprehenderetur. Cumque ad Pisonem duceretur qui tunc custos fuerat civitatis, causam fuge requirens ab eo, dixit se quedam verba secreta velle cesari intimare, eius munimini saluteque proficua. Piso ergo vinctum eum misit ad Capreas. Tyberius autem suo more usus, habuit eum in vinculis custoditum. Magna enim sollicitudine pro semetipso gerebat super quemlibet imperatorem aut tyrannum. Nam neque legationes facile suscipiebat, neque ducum suorum vel procuratorum vel aliorum in officiis constitutorum. Nullum autem ab officio removebat nisi forte in aliquo offensa deprehenderetur, et in mortis successus invenirentur. Victorum et secretas denunciationes suspectas habebat. Unde cum amici ab eo causam huius dispositionis inquirerent, respondisse fertur: legationis victorum ideo se nec facile suscipere nec cito dimittere, ne ceteri videntes alios facili absolutos, ex hoc plures ad se venire meditarentur, et sibi frequentiam legatorum molestiam ingerendum apportari, presertim cum et necesse esset ei dona largiri ab amicis victorum. Magistratus autem et officia semel paratos ideo se permittere dicebat longo tempore illos quos semel susceperant, quod intelligeret consuli plebi et prestari subiectis. In natura namque omnem administrationem hoc ore firmabat, ut circa opes acquirendas facere homines studiose festinare. Nam cum se aliquis non perhibentem in officio manere perspexerit, manifestum est quod cum studio gerat, ut antequam privatur ab officio, quam plurimum possit pecunie acquirat. Unde et sepius plurimum ad furta et rapinas certant. Si autem perseveraturos se in administrationibus certo cognoscant, licentia plurima cum grandi pigriores fiunt ad furta facienda vel fraudes aliquas. Cum autem celeres permutationes hominibus dantur, neque subiecti sufficiunt divitibus deprecantibus, quibus largitas temporis non est attributa quo possent omne studium lucrandi perficere. Ad exemplum et proferebat eis quendam vulneratum, ad cuius vulnus musce congregabantur plurime. Quidam autem transeuntium cum vidisset, miseratus est eius calamitatem; atque quod pre imbecillitate nimia muscas illas a se abigere non posset, et quod opus hoc erat alterius beneficii, interrogavit eum cur si ipse non auxiliaretur molestiam repellendo muscarum. Cum ille respondit: Amplius mihi lesionis importas si has presentes muscas fugaveris. Iste quidem iam replete sanguine nec modo michi moleste sunt, quin et aliquantulum remissius instant. Si vero his amotis alie musce congregantur, ita illud vulnus invadunt ut et si interant non valeant effugari. Propterea ergo et se ipsum dicebat subiectis pre rapinas videri fatigatis consulere, pro hoc quod crebro administrationibus alios substitueret, qui more muscarum cum naturaliter ad lucra ferantur, cum et renovationis timore amplius incitantur ad rapiendi cupiditatem. Testificatur autem huic meo sermoni quod huius esse nature Tyberius ipsum eius opus inspectum: quando duo et xx. annis in imperio transactis, duos tantum dispensatores in Iudeam misit, quorum gubernatione gens illa regeretur, Gratum atque Pilatum. Nec in sola Iudea talis extitit, sed et in ceteris regionibus taliter fecit. Victorum et examinationes se ideo differre dicebat, quia si condempnati cito morerentur, liberatio per hoc hominum malorum imminentium illis adesset; cum vero in custodia tenerentur, maiorem illis sic meritam censeret inferri calamitatem. Propter has ergo et huiusmodi causas et Euticus auditus non fuerat, sed retinebatur vinculis. Tempore vero procedente Tyberius ex Capreis Tusculanum venit, distante a Roma intervallo stadiorum c. Agrippa ergo rogabat Antoniam ut ageret quatenus Euticus ad iudicium se discuteret accusatio. Honorabilis quippe apud Tyberium habebatur Antonia, et cognationis et dignitatis gratia; nam Drusi fratris eius uxor extiterat. Sed et virtute pudicicie florebat: nam in etate iuvenili viduata permansit, spernens secundi viri coniugium, cum et a cesare cuicumque nubere cogeretur, et ita omnem suam vitam liberam detractionibus gessit. Tyberio quoque quoddam grande beneficium prestiterat. Cum enim fuissent a Seiano insidie preparate amico viri sui, et potentiam magnam tunc habenti, eo quod militarium tunc militarium ductor existeret, et quod in consilium ei plures nobilium concurrerent, et libertorum magna manus se ei ad dederat, et ideo omnis milicia ad nocendum cesaris ab eo fuerat corrupta, et pene Seianus totum opus implesset, nisi Antonia Seiani malignitatem prudencior sua exercuisset in hac causa fiducia. Nam cum cognovisset quod de Tyberio Seianus tractaret, scripsit ad eum omnia diligenter, et per Pallantem quendam servorum suorum fidelissimum litteras in Capreas destinat ad Tyberium. Ille autem insinuata cognoscens, Seianum cum universis complicibus interemit. Antoniam autem licet eam et ante venerabilem haberet, venerabiliorem tamen eam exinde habuit, eique in omnibus obediebat. Ab hac ergo Antonia Tyberius rogatur ut examinaret Euticum. taliter ei respondit: Si mendacium est quod adversus Agrippam Euticus dicere vult, meritam dignamque supplicium fallax sustinebit. Si vero que dixerit vera claruerint, in illum qui causam examinari compellit omnis pena recidet. Agrippa autem cum ei hoc ab Antonia diceretur, magis instabat deprecans examinationem cause fieri. Antonia ergo non valebat Agrippam contempnere, eo quod esset vehemens in petendo. tempus opportunum inveniens, procedente Gaio filio suo et Agrippa in meridie iam post prandium processerant, postulabat Tyberium ut vocato Eutico celebraretur examen. Tunc Tyberius respondit: Scitote dii o Antonia quia non ex mea sententia sed a te coactus gero quicquid in hac causa fuerit gestum. Hec dicens iussit Macronem qui Seiano successerat ut adduceret Euticum. Ille autem sine dilatione adductus, cepit ab eo Tyberius percunctari quid nam diceret de libero adversus eum qui ei libertatis munus indulserat. Tum Euticus inquit: O domine, vehebatur in carruca Gaius et Agrippa cum illo, et ego ante eorum pedes assidebam. Et cum multi inter eos sermones verterentur, hec inter plurima locutus est Agrippa ad Gaium: O si veniat aliquando ille dies quando defuncto Tyberio tu suscipias principatum, nichil te filius eius impediret, quod a te facile possit necari. Et et mundus beatus erit, et ego tecum beatus efficiar. Tunc Tyberius credibilia que dicta sunt reputans, et quod iam veterem reservaret Agrippe propter quod cum iusserat Tyberium nepotem suum filium Drusi frequentare suis conventibus et curare, quod ille contempserat, totumque se Gaio dediderat. Tunc cesar ad Macronem respiciens dixit: Hunc cito vinciri facito. Macro autem non satis intelligens de quo illud verius imperaret, nam non sperabat eum tale aliquid de Agrippa cogitare, sed interrogavit cesarem ut certum de quo iuberet agnosceret. Cumque cesar in ypodromio deambularet, pervenit ad Agrippam, eumque manu comprehendens dixit: O Macro, hunc iussi vinciri. Illo tamen requirente quinam esset, cesar dixit: Agrippa. Tunc subito Agrippa perturbatus ad deprecationes conversus est, commemorationem ei filii faciens cum quo fuerat una nutritus, et Tyberii cum quo fuerat educatus. Taliter exorans nichil proficiebat, et ducebatur ostro vestitus ad vincula. Erat autem ardor magnus, et ex vino quod in epulis fuerat usus, cepit siti vehementer incendi. Unde anxius factus propter decus atque dignitatem, cepit cuncta respicere unde posset siti invenire remedium. Conspiciens autem quendam ex famulis Gaii Taumastum nomine aquam in vase portantem, petivit ab eo bibere. Illo autem porrigente suscepit atque avide bibit, et dixit ad puerum: Si pro opere quod in bonum hoc tibi effecta fuerit ministratio. Nam cum hec effugero vincula nullomodo tardabo tibi libertatem a Gaio expostulare, qui mihi et vincto tale ministerium exhibuisti, sicut et antea numquam neglexisti cum fuissem in dignitate constitutus. Agrippa autem hec dicens non est mentitus, nam vicissitudine ei merita reddidit. Nam postmodum rex effectus, eidem Taumasto libertatem a Gaio promeruit, procuratoremque eum fecit sue substancie, sed et moriens filio suo Agrippe et filie Beronice in eodem officio ministraturum dereliquit, et hic honore senio grandevus defungitur. Et hec quidem postea facta sunt.

Agrippa ergo quoque et Herodes tunc vinctus stabat ante palacium in quadam arbore pre anxietate reclinatus, cum pluribus qui simul fuerant vincti. Et quadam alite consedente super arborem in qua fuerat Agrippa reclinatus, que bubone Romani vocant, quidam ex simul vinctis nomine Germanus hoc contemplatus, interrogavit statim militem quis nam ille esset qui ostro vestitus requiesceret sub arbore. Et agnoscens quod Agrippa vocaretur, et esset Iudeus genere, ex his qui in illa gente primates vocarentur, petivit colligatum sibi militem ut daret ei copiam ad eum accedendi, quod vellet ab eo de patria eius aliquid percontari. Quod cum ei concederetur, accessit ad Agrippam, et per interpretem sic ei locutus est: O iuvenis Agrippa, affligit te quidem repentina mutatio magnam tibi calamitatem importans. Nec autem tibi verba denunciabo que tibi ex numine divino fugam tocius mali portendunt. Testes ergo invoco deos mee patrie et huius loci tutores, ex quorum providentia hec nobis vincula provenerunt, quia neque cupidine fallendi neque vanum tibi gaudium afferre desiderans, dicam que dixero. Nam tales pronunciationes que non valent ipsis operibus approbari, magis faciunt meroris augmentum quam gaudium. Ideoque iustum putavi hec deorum presagia nunciare: futurum est te confestim de his vinculis liberari, et ad [illegible] magne dignitatis et potestatis ascendere, ita ut invidiam ab universis habeas qui te nunc miseratur attendunt. Et certe et vite in beatitudine te reperies constitutum, divitiasque plurimas et omnia que prima dicunt mortales, tuis filiis qui tibi nati fuerint derelinques. Memineris autem quia cum iterum hanc alitem que mihi in arbore conspicis supra caput tuum videris, tunc v. dies fine vite tue esse venturum. Hec ergo mee cuncta complentur, non inaniter hec a numine disponuntur, cum placuit pronunciandi causa hanc alitem destinare. Ego autem iniustum putavi, si talia cognoscens te in omnibus celarem. Nam in male tibi est paululum afflictum esse meroribus, cum in magnam etas cuncta bona mortalium devenerint, et omnem infelicitatem in qua nunc es effugeris. Germanus ergo talia prodicens, tantum risum excitavit Agrippe, quantum postea apparuit digni miraculo. Antonia ergo graviter ferens Agrippe calamitatem, intercedere pro eo apud Tyberium infructuosum esse credebat. Sane inventi sunt quidam ex militibus tales qui eum sine districtione servarent. Adhibetur et talis centurio qui illis preesset militibus, ex cuius permissu lavacra cottidiana ei concedebantur, et copia ad eum intrandi amicis et libertis tribuitur, et alia omnia permittuntur quibus sollicite curaretur. Intrabant autem ad eum amicus Sylas, et ex libertis Marsias et Stocheus, cibos afferentes quos libenter habebat, aliamque diligentiam que necessaria solet esse in talibus rebus exercebant. Indumenta quoque deportantes sub obtentu vendendi. Cum autem noctes advenissent, tunc prestramina ei componebant faventibus militibus; ita Macro eis hoc antea preceperat. Hec ergo agebantur per sex menses, quibus Agrippa in his malis habebatur astrictus.

Tyberius igitur reversus ad Capreas febrium ardore corripitur, primum quidem mediocriter, sed in peius egritudine procedente, contra de eo spem habebat Euodus ei amantissimus omnium libertorum, et iussit ad eum filios eius adduci. Oportere namque dicebat ut cum eis loqueretur antequam imperium susciperet. Erant autem illi filii non quidem proprii sed adoptati, nam Drusus eius filius iam fuerat mortuus, cuius filius Tyberii fuerat ab avo adoptatus, cognomento Gemellus, et Gaius Germanici fratris sui filius iam adolescentulus et liberalibus disciplinis ad prime eruditus, qui et ipsis honorabilior erat et carus populi propter Germanici patris eius virtutem. Nam idem Germanicus ad magnam apud ipsos pervenerat sublimitatem propter mansuetudinem morum, et propter affabilitatem qua cum eis gratior extabat. Et cum ipse clarus esset, non se tamen aliis preferebat, sed omnibus se parem ostendebat. His ergo rebus non solum apud ipsum sed et apud senatum magnam habebat. Ad hoc et unusquisque diversarum gentium, alii etiam fabulationis gratia

aliis fide ac mansuetudine quam in eius moribus cernebat, ad amorem eius fuerat incitatus. Certum eo moriente luctum magnum apud cunctos exortum est, non sic assolet fictum dolore monstrari, sed uera tristicia cuncti merebant. Nam eius mortem unusquisque uelut propriam reputabat; ita eius mores et colloquia cunctis hominibus grata fuerant. Unde et ad filium eius Gaium de quo supra diximus amor et fauor cunctorum peruenerat; maxime autem omnis milicia eius amore tenebatur, ita ut gloriam reputarent pro eo mori si ratio postularet, quo tempore principatum suscepit. Tyberius igitur cesar iussit custodio ut sibi ipso diluculo infantulos prenominatos adduceret. Ipse autem deos patrios supplicabat ut ei signo manifesto ostenderent quisnam post eum imperium succedere deberet. Ipse enim cogitabat ut Tyberio filio filii sui principatum relinqueret; sed credens maiorem esse prudentiam diuine dispensationis suo consilio a diis supplicabat sibi ueritatem ostendi. Supplicanti igitur illi tale prodigium animum monstratur: ad illum uidelicet uenturum esse principatum, qui ad eum sequenti die primus ex omnibus uenisset. Hec Tyberius cesar cognoscens mittit ad nepotis sui Tyberii pedagogum, iubens ut primo mane puerum ad se perduceret, putans se posse numinis superare sententiam. Deus autem econtra aliter de imperio decernebat. Illo igitur talia cogitante illuxit dies, et iussit custodio ut egrediens quemcumque infantulorum foris inueniret, eum ad se primitus euocaret. Ille autem egressus Gaium ante tabernaculum repperit; nam Tyberius nondum aderat, ciborum acceptione tardans. Quod autem ignorans totum quod agebatur, dixit: Tyberius cesar... ueni inquit ad Gaium, uocat te pater. Hoc dicto introduxit eum in tabernaculum. Tyberius autem ut uidit Gaium, tunc primum intellexit superne maiestatis potentiam, et quod non sit in hominum potestate de imperii constitutione decernere. Deinde semet ipsum lamentabatur: primum quidem quod eius consilium fuisset infirmatum, et ei potestas ordinandi que uellet esset ablata, secundo Tyberium nepotem suum, quod non solum de imperio decidisset, sed quod et ipsa eius uite salutem in periculo positam esse cernebat. Super hoc quoque illi inuidiam ex cognatione esse futuram. Nam timore et odio Gaium suspectum fieri credebat, tam ex eo quod principatum accipere festinauerit, quam ex eo quod eum insidiaturum sibi suspicaretur, quousque festinaret eum in se redigere potestatem. Tyberius igitur in his malis erat ex illo euentu augurii, quod eius nepos amisisset imperium, et multum anxius se ipsum quoque culpabat, quod illud augurium postulasset accipere, quia cum ei liceret de hac uita a merore liberum abscedere ignoratione futurorum, per propriam imprudentiam fecisset ut cum infelicitate magna et dolore discederet. Licet autem esset ualde turbatus, pugnauit cum animo suo ut huiusmodi uerba loqueretur ad Gaium: O fili inquit, cum habeam propinquiorem nepotem Tyberium, tamen tibi ex mea sententia deorumque decreto imperii contribuo potestatem. Rogo autem ut uidelicet aduersus aliquem recorderis qui mihi in principatum administrans extiterit, uel qui mihi beniuolentiam aut fauorem exhibuit; nec aliquem propterea me ledas, quia tibi nunc contribuo potestatem imperii. Neque circa Tyberium minus aliquid caritatis exhibeas, quem tibi cognationis debere cognoscis; ut mihi digna uicissitudine plus quam tibi nunc contribuo reddas, et Tyberium cures, ut et tu consanguinitatem quam debes exhibeas, et munimen tibi principatus meo acquiras, cum tibi eum feceris amicum. Nam solitarius quisque amplius patet periculis, et maxime cum in tanta potestate quisque fuerit constitutus. Ad hoc et denuncio ut iuste cuncta disponas, quia necdum impunita esse relinquunt quod contra fas aucius aut contra fedus nature fuerit perpetratum. Hec ubi cesar Tyberius cum Gaio loquebatur, Gaius autem et si fictum ad se loqui Tyberium sentiret, ipse quoque longe aliter animo gerebat, tamen ad tempus benigne respondit et facturum se omnia pollicetur. Postea autem ad imperium ueniens, et eundem Tyberium extinxit, et ipse non post multum tempus insidiis interemptus est. Sed hec postea contigerunt.

Tyberius igitur Gaium successorem in principatu pronuncians, paucis diebus aduiuens defunctus est. Imperauit autem annis XX et duobus mensibus sex diebus tribus; et quartus Romanorum imperator fuit. Romani autem audientes Tyberii mortem, hylares esse ceperunt pro prospero leticie nuncio; non tamen fiducialiter gaudebant, non quia forte nollent, nam multis pecuniis nuncium remunerare uolebant si uera nunciaret; sed timebant si falso nuncio certati gauderent, ab illo cognitum periret, quod eius morte gauderent. Nam plures nobilium Romanorum ille extinxerat. Nam idem Tyberius importabilis erat in ira et irreuocabilis ad quecumque perpetrandum cupiditas impulisset; et sine ratione iudiciorum occasione inuidens irruens in omnibus que facienda decernebat asper agrestisque constabat. Ob hoc illi mortem eius audientes suam leticiam manifestare timebant. Interea Marsias libertus dum Agrippe bonum nuncium deportaret, a balneo egressum signo dato hebrea ei lingua locutus est dicens: Mortuus est leo. Agrippa autem cognomento Herodes hoc uerbum intelligens, gaudio cepit extolli et dixit ad eum qui nunciabat: Tibi super omnia post hoc bono nuncio gratie habundantes reposite sunt, tantum ut uera sint que dicas. Centurio autem qui Agrippam custodiebat intendens tam festinationem Marsie qui aduenerat quam gaudium Agrippe quam ex eius uerbis acceperat, putauit nouitatem quandam significatam et interrogabat eos quid rumoris fuisset allatum. Illi autem secretum efferre trepidabant; sed dum urgeret eos centurio, de amicicia eius confidens Agrippa indicauit ei causam gaudii. Centurio autem magnum gaudium illo sermone percipiens, quod et prosperitas Agrippe foret, statim conuiuium ponit. Cunctis igitur epulantibus poculisque indulgentiore procedente, uenit quidam dicens uiuere Tyberium, et intra paucos dies in ciuitatem uenturum. Tunc centurio asperius ualde illo sermone turbatus, eo quod cernebat morte esse digna que gesserat, quod morte cesaris audita cum Agrippa iunctum conuiuium celebrauerit, statim ex lecto deposuit Agrippam et ait ad eum: Tune fallere festinasti morte cesaris falso denuncians? sed scito hoc sermone penam esse tuo capiti. Hec dicens centurio, confestim ligari iubet Agrippam, et constringi artiore custodia. Nocte igitur illa Agrippa in malis erat constitutus. Sequenti uero die per omnem ciuitatem de morte Tyberii sermo firmatur, et iam iamque publicabatur. A Gaio quoque confirmato in regno destinantur epistole, una quidem ad senatum mortem Tyberii denuncians, altera uero ad Pisonem tunc custodem ciuitatis, in qua iubebat Agrippam ex militum auferri custodia et ad domum transferri in qua prius habitabat, et ibi remissiore custodia manere. At Gaius postquam Romam uenit Tyberii corpus secum adducens, sepulturam ei secundum morem patrium opulenter magnificeque celebrauit. Et cum ipso die Agrippam uellet absoluere, Antonia eum prohibuit, non odio aliquo circa eum astricta, sed opinioni Gaii consulens, ne Romani putarent eum morte Tyberii gratanter accepisse, si tam celeriter absolueret quem ille deuinxerat. Gaius autem non multis diebus preteritis eum accersiuit in domum regalem, tondique precepit et uestibus preciosis indui, cultuque mutato diadema capiti eius imposuit, et regem confirmat tetrarchie Philippi, donans ei et Lysanie alteram tetrarchiam. Pro cathena uero ferrea quam portauerat auream ei pari pondere contradonauit. Magistrum quoque equitum in Iudea constitutorum eodem tempore Marcellum destinauit. Secundo autem anno Gaii cesaris Agrippa postulat ut nauigaturo permitteret ad propria, que promiserat sibi commissam certo moderamine dispensans

tamen reuerteretur. Et permittente Gaio cesare nauigauit in patriam, et preter spem omnium rex ab omnibus cernebatur cum multo miraculo, et cuncta mirabantur que habeat in aliquibus fortuna licentiam. Omnes et hesitabant considerantes penuriam hominis in qua priori tempore conuersabatur, et prosperitatem presentem qua fuerat sublimatus; et plerique beatificabant hominem quod non fuerit defraudatus reparatione fortune. Alii et omnia incredibilia putabant, licet suis intuerentur obtutibus. Tanta quippe in Agrippa rerum mutatio cernebatur, ut quorundam mentes adducerent in dubium.

Nota

Herodiadis autem soror Agrippe que Herodi erat coniuncta, qui fuit tetrarcha Galilee regionis trans Iordanem, inuidia faciente potestatem fratris et dignitatem grauiter ferebat, quod maiori dignitate fulgeret quam suus maritus, et quod prius de penuria fuga discessisset, debitum non ualens absoluere, et reuersus esset cum amplissima dignitate. Contristatur igitur grauiterque ferebat tanta mutatione in fratre Agrippa, et maxime quando intuebatur eum cum regalibus insignibus incedentem, et hinc inde circumferri multitudine populorum. Infirmitatem sue inuidie tolerabat. Accedens igitur ad uirum suum animum eius incitabat exhortando ut Romam nauigaret, simulque sibi dignitatem imploraret a cesare. Intolerabilemque sibimet uitam esse dicebat, quod idem frater suus Agrippa filius Aristoboli qui a patre Herode laqueo suspensus est, inopia magna compressus et fuga lapsus eo quod aliter non posset effugere creditores quibus debuit pecunias, et taliter patria decedens cum regali dignitate fuisset reuersus; ipse autem cum esset filius regis et frater eius qui tetrarchiam illam ante tenuerat, ita pateretur tali honore negligeret, cum ei magis cognationis iure talis honor deberetur. Contristari et eum deberet quod minore honore propria patre possideret, et neque se pati debere ab eo superari honoribus, cum priore tempore sua pecunia sustentatum esset; confusionique deputare quod ille se preiret honoribus, qui anteriore tempore sua inuidia alebatur. Hec autem omnia considerantes Romam pergamus, et nec labori nec sumptibus parcentes; non enim ibi auro et pecuniis est parcendum, ubi ad ampliores honores ualebimus ascendere, sed omne quicquid habemus expendamus, ut talem honorem consequamur. Herodes autem repugnabat ocium et quietem diligens, et moliebatur eam ratione placare. Illa autem quanto uidebat eum quiescere cupientem, tanto amplius instabat iubens ne aliquid agendum pretermitteret, quo posset a cesare regnum promereri. His et talibus uerbis illa nullomodo cessabat, donec sepius eum fatigando in suam fecit transire sententiam. Preparans igitur opulenter uniuersa et nichil sumptibus parcens, nauigauit Romam, Herodiadem uxorem secum ducens. Agrippa uero intentionem eorum intelligens, et qualiter se preparabant audiens, etiam se ipse preparabat. Cum autem eos nauigasse cognosceret, et ipse Romam misit quendam ex suis libertis nomine Fortunatum plurima munera cesari deportantem, et epistolas aduersus Herodem, et ipsum nuncium instruxit quo ore proprio edoceret oportunitate reperta. Qui cum subsecutus esset Herodem, et cum apud cesarem inuenisset in loco ubi imperialia tabernacula erant et opibus diuisorum principum magnifice preparata, epistolas Agrippe quas per eum miserat cesari porrexit. Isdem et locus lauacra calida exhibet aquis ex terra ultro manantibus, et aptus saluti corporum quos ibi lauari contigerit. Gaius igitur cesar mox ut Herodem suscepit et primum sermonem cum eo contulisset, confestim Agrippe suscepit epistolas, in quibus accusationes Herodis continebantur. Accusationes autem Agrippe in Herode per longas tales erant: consilium iuuisse Herodem cum Seiano aduersus Tyberium, et cum Artabano rege Parthorum aduersus Gaium. Probamentum autem huius rei dicebat, quod idem Herodes haberet constructionem immensam armorum, que LXX milibus pugnatorum sufficeret, et hec in armamentario Herodis reseruari. Quibus lectis motus est Gaius, et percunctatur Herodem si uerum esset quod de armis nunciaret. Ille autem cum negare non posset, ne ueritate conuinceretur respondit esse arma. Tunc cesar uerum esse credens accusationem tetrarchiam ei abstulit et Agrippe regno coniunxit, et opes eius similiter contribuit. Ipsum autem Herodem certo condempnauit exilio, habitaculum illi constituens in Lugdunensi Gallie ciuitate. Cognoscens autem Herodiadem esse Agrippe sororem, opes et alia quecumque propria esse probauit ei restituit, arbitrans eam consilio uiri esse insciam, et curabat eam quod sororem Agrippe cognouerat. Tunc illa dixit ad Gaium: Tu quidem o cesar magnifice satis sicut dignitatem tuam decebat hec mihi largiris, uerum ego tuo non possum uti beneficio tuisque muneribus propter dilectionem qua marito meo constringor; cum socia in prosperitatibus extiterim, iustum non estimo ut eum in hac necessitate relinquam. Tunc ille magnitudinem animi eius indigne suscipiens, simul eam cum Herode misit in exilium, eique substantiam Agrippe fratri eius contribuit. Herodiadi igitur pro inuidia quam circa fratrem gerebat, et Herodi ob id quod muliebres rationes et uanitates sequebatur cuncta iniuste disponendo, et maxime in Iohanne quem dicebant Baptista, quem hortatu ipsius Herodiadis occiderat, tale iudicium ex prudentia diuina illatum est.

Nota

Gaius autem primo ac sequenti anno magnifice rebus utebatur, et mediocriter se in omnibus exhibebat, et fauor illi per dies tam apud Romanos quam apud ceteros subiectos amplior augebatur. Procedente uero tempore magnitudine dignitatis eleuatus humanum perdidit intellectum, et sese uolebat diuinitate que uera est honorari.

573.

Illo tempore cum in Alexandria sedicio peruenisset inter Iudeos ibidem habitantes atque paganos, certi ex utraque parte legati mittuntur ad Gaium. Erat autem inter paganorum legatos unus nomine Apio, qui Iudeos plurimum blasphemabat, et de hoc preceteris eos accusabat quod honores cesaris omnino haberent contemptui. Nam cum alias gentes Romano imperio subiectas Gaio cesari templa fundare, altaria construere, et alia sacra diis celebrare firmaret, a solis Iudeis hoc reprobari proclamabat. Deberi namque et ipsos simulacris honorare cesarem, nomique ei hoc mirabile. Hec igitur Apione et alia huiusmodi durissima contra Iudeos prolocuto, Philo legatus Iudeorum ei resistebat, uir in omnibus magne glorie, philosophie quoque non expers, et ydoneus defensare causas quecumque accusationibus subiacebant. Gaius autem credens que Apio de Iudeis dixerat, legatos Iudeorum iubet ex secretario excludi et absentes fieri. Nam tanta fuerat indignatione succensus ut crederetur aliquid seuissimum perpetrare. Tunc Philo egrediens de secretario dixit ad eos qui secum fuerant Iudeos ut animo confidentes existerent, neque cesaris furore terrerentur, nam ipse esse ut ipsis opibus deum repugnare clarescet. Gaius autem grauiter ferens quod tantum despectum apud solos Iudeos existeret, misit legatum in Syriam Petronium successorem Uitellio, iubens ut cum numerosa manu Iudeam inuaderet, et siquidem sponte susciperent ei simulacrum erigeret in templo dei, sin uero resistere molirentur pugnando superans idipsum inuitos efficeret. Petronius igitur pergebat in Syriam decreta exequens, et ut mandatis cesaris minister existeret. Cumque plurima auxilia congregaret, duasque Romane milicie legiones haberet, Ptholomaida uenit, et ibi hibernum tempus peragere, et primo ueris tempore bellum posset agere cum Iudeis, et hoc consilium cesari per litteras intimauit. Ille autem laudabat eius sen

tentia. iubens ut nullo modo pretermitteret. et si minus obedientes essent. plurimis eis interitum inferret. Interea multa milia iudeorum uenerunt ad petronium in ptolomaida deprecantes. ne ad solutionem transgressionemque patrie legis eos cogerent. Si autem modis omnibus statuisset simulachrum cesaris in hierosolima inferre. ibique constituere. semetipsos primitus interfici postulabant. Neque enim inquiunt possumus te. quamdiu uiuimus huic rei consentire. que nobis interdicta est a legislatore. et cuius auctoritate omnino non ualemus contempnere. neque illas constitutiones paruipendere possumus. quas patres maioresque nostri usque ad suum interitum seruauere. Petronius autem respondit. Si ego essem ut meis uterer consiliis. iusta uobis a me hec esset oratio. nunc autem cesare iubente me cumbit mihi multa necessitas. eius decreta complendi. ne si contempsero ego maius periculum incurram. Et iudei qui inquiunt ita sapis o petroni. ut transgredi cesaris mandata non audeas. nos etiam quoque indicamus. quia neque nos legis diuine precepta transgredimur. quinimmo maiorum nostrorum et laboribus instituta. nec usque sine transgressione uiximus. neque in tanta ausi sumus perpetrare nequicia. ut que a deo interdicta sunt fecerimus. aut aliquibus bonis illecti. aut metu mortis adacti. sed fixum animum tenemus. ut pro obseruatione legis nostre cuncta pericula subeamus. spe fortissima gerentes dominum nobis auxiliaturum in presenti. et mercedem postea redditurum. si propter eius culturam fuerimus aliqua mala perpessi. Si uero noluerimus ei obedire non solum infamiam debilitatis incurrimus. uerum et inmaniter offendimus deum. qui semper multo antiquior esse censetur quam gaius. Et petronius considerans in uerbis eorum inmutabile firmumque propositum. et sine pugna se non posse gaii precepta perficere. nec sine multa cede negocium illud peragere. assumens omnis amicos et cuncta seruicia in tyberiade pergit uolens iudeorum instituta cognoscere. aut cuiusmodi essent aut qualibus ordinibus uterentur. Iudei uero existimabant sub magnum imminere periculum ex bello romanorum. et ideo magis amplectebantur summum interitum. quam impii efficerentur in deum. Multa itaque milia petronio in occursum uenerunt ad cyberiadam. et supplicationibus rogabant. ne pollueret ciuitas erectione simulachri. Ad hec petronius. Expugnabitis inquit contra cesarem. neque illi potentia neque uestram putantes infirmitatem. At illi nos inquiunt minime pugnare disponimus. uerum et sumus ante mori parati quam legis nostre mandata soluamus. et simul in faciem prostrati primi se paratos esse firmabant. Hec quoque per dies xl. gerebantur. et iudei culturam terre negligebant. cum maxime tempus exigeret. et ea pars anni uerteretur quo solent semina terre mandari. Tantus quippe eos moriendi feruor acciderat: ne simulachrum aliquis poneretur in ciuitate. Talibus se rebus habentibus: aristobolus agrippe regis frater et elimas maior: alii quoque optimi uiri ex eadem ipsa familia et plures de optimatibus ad petronium uenere deprecantes. ut benigne de presenti negocio consuleret. et de tante multitudinis perditione cogitaret. et ut gaio cesari de his scriberet: inmanis inmobilem animum iudeorum. neque eos simulachrum uelle suscipere. et omnem culturam terre negligere. et nos in occursum tuum uenisse. et pugnare nec uelle nec posse. mori tamen inuenerant paratos. antequam transgressores sue legis existerent. Deberet et eis condolere ne maliuolo interitu multitudinem tam multa remaneat. et postea in inopia latrunculi perpetrarent. Fortassis enim gaius emollietur. et michi crudele estimabit: neque illa disponet quibus ad seditionem populus excitetur. Aristobolus ergo et qui cum illo erant talibus uerbis petronium deprecabantur. Petronius autem instantibus iudeis. iudeis qui supplicare exorabant semetipsum quoque tanta multa milia hominum pro ipsorum interitu darent. si uellet gaii furie obedire. et super omnia dominum offensurum. multo meliori iudicauit ut de his gaio scriberet. et aut eius animum mitigaret. ut michi penitus mali contingeret. aut si forsitan indignatione concitaret. quod ei mandata minime compleuerit. et aduersum eum aliquid mali decerneret. bonum esse iudicabat pro meliore causa et pro tanta hominum multitudine subire discrimen. Conuocans ergo petronius in cyberiadam multa milia iudeorum. et constituens in circuitu multas milicias et turmas. uisum est ei primo non sua sed cesaris sententia. dicens se timere iracundiam gaii. et primum se accessurum ad perficienda ea que sibi precepta fuerant. et se firmabat magnis honoribus ab eo sublimatum. ita ut michi contrarium eius uoluntati pro agere uellet. Uerum et non arbitror iustum esse. ut salute honoreque meam non pro uobis quam tam plures estis impendam. nec permittere uolo ut primo istis culta uestre legis soluantur. neque adeo dignitatem templi dei contempnere. ut aliquid iniurie per potestatem principum uestris religionibus inferant. sed scribam ad gaium cesarem. meas illi uoluntates intimans. et quantum possum causam adiuuans. et uestrum in bono propositum. et spero quod deus aderit. cuius potestas potior est omni humano molimine. hominum atque uirtute. qui et potest uos in conseruatione legis uestre protegere. et me in omnibus iuuari ut nec ab ipsis humanis honoribus excedam. Quod si et gaius forsitan gaius exasperabitur ut in me iram suam uelit effundere. sustinebo omne periculum et omnem miseriam quecumque corpori possit infligi. ne uos tantos probis operibus perituros intuear. Ite ergo nunc unusquisque uestrum ad opus proprium. et terre uestre culturam impendite. ego uero romam litteras destinabo. et omnia pro uobis tam per me quam per amicos que rei eueniant agere non omittam. Hec dicens petronius. iudeorum congregationem dimittit ubique. ut culturis terre diligentiam exhiberent. et nobiles eorum alloquio suo adhortatur ut spem meliorem gererent. et alia multitudine letificare festinabat. Deus et sua repente presentia et adiutorium manifestauit in omnibus ad eos petronio. Simul enim ut finito loquendi ad populum fecit. confestim preter spem omnium ingens pluuia descendit. Nam illo die ab ipso solis ortu serenitas magna claruerat. nullumque signum pluuie in celo fuerat uisum. sed et omnis annus magna ariditate fuerat siccatus. ita ut desperatio fuisset et cordi non solum pluuie sed et si posset umquam celum tectum nubibus apparere. Et ergo et post consuetudinem tanta inundatio uenit aquarum. ut iudeis spes magna fieret in nullo petronium frustrari pro eorum negocio laborantem. Petronius autem amplius obstupuerat uidens manifeste deum se ostendere consolatorem iudeorum. et multum sua declarare sententia. quod contradicere non ualeret gaius. nec reluctari eorum petitioni. Scripsit ergo petronius ad gaium postulans. ne tanta milia hominum contempneret: quos non posset sine bello et ingenti cede a transgressione sue legis impelli. pereuntque tributa que ab illa gente darentur. memoria et non bona romani nominis in posteriora relinqui. et super hec quoque uirtute diuina iudeis prebere presidium. quod euidentibus indiciis probatum esse firmabat. Petronius ergo huiusmodi litteras ad cesarem destinauit.

xx. Agrippa autem cognomento herodes tunc rome morabatur. et in amicicia gaii gratique crescebat. Quadam ergo die idem agrippa epulum preparauerat cesari. ubi magnam impendebat diligentiam. ut omnium elegantia et precia in ciborum uarietate uinceret. omniumque suauitates et delicias studiosius prouideret: ita ut non solum ceteros autem etiam ad inuentionibus epularum. sed nec ipse gaius quamuis multum cupiens ei posset equari. Gaius autem nimis admirabatur ingenium eius quam magnificentiam animi. et quod super uirtutem suam sumptus expendisset ut sibi placeret. uoluit munificentia eius remunerare. Cum itaque gaius ex deliciis et uoluptate ac uino hylarior esset effectus. et ab agrippa iterum ad potum inuitaretur. dixit ad eum. O agrippa quam tibi honorificentiam exhibui pro beniuolentia et fauore quem circa me semper habuisti. ita ut tyberio uiuente periculum ingens pro me incurreres. Uerum quia in omnibus te uideo uirtute preditum. et nos amore superantem in decorum existimo tuo studio me superari. Uolo itaque quod antea minime feci nunc perficere. et tantas tibi munerum copias attribuere. ut nomen tuum magnificetur et operibus et honoribus. Hec dicens gaius ad agrippam. uolebat illi aliquid statim dono dare. aut ciuitates exhibere. Agrippa autem quasi propositum intente haberet. quod petere cupiebat. tamen noluit in presentia suam uoluntatem aperire. sed respondit gaio. Quia neque primo lucrum ex tua gratia concupiui. dum tyberio adhuc uiuente contra eius uoluntatem studium actionis tibi impendere. neque nunc uolo aliquid lucri gratia a te petere. sed sola gratia tua esse contentus. Nam et si multa mihi a te sunt donata. que tua uirtute tuaque potentia minora sunt. michi tamen hec est accipientis merito et dignitate mea multum constant esse maiora. Gaius autem obstupescens eius animi uirtutem. magis instabat ut diceret quid sibi cuperet donari. Tunc agrippa quoniam inquit o domine cesar magnanimitate tua me dignum tuis muneribus existimas. postulo quidem michi quod ad diuitias opesque pertineat. nam me anterioribus pecuniis locupletem fecisti. sed illud peto quod tibi et opinionem pietatis augeat. et diuinitatem eis implorent auxilium. et michi gloria non sit apud audientes quod michi a te peto ad meos usus pertineat temporalium rerum. Postulo ergo ut erectione statue quam in templo iudeorum faciendam petronio precepisti. ultra nolis effici. Agrippa autem quamuis sciret quod michi aliud nisi mortem afferret. illa petitio. tamen contemptus aliis sibi necessariis et utilibus illud a cesare postulauit. Gaius autem ab eo quod ab agrippa talia fuerat actum. indignum estimabat mendax coram tantis apparere. attamen quasi alacriter compellebat agrippam quod uellet expetere. paululum suspendens. tamen concessit. ac scripsit ad petronium laudans quidem eum quod exercitum instruxerit pugnare cum iudeis fuerit preparatus. et omni usu laborauerit cuncta perficere. Uerum si statuam inquit si erexisti ut constituta est perseueret. si uero nondum erecta est michi ultra fatiges exercitum auxilia diuitiae. teipsum uero ad ea que iussus es curanda conuenit proficisci. nam iam opus non habeo erigi statuam. hoc enim agrippe concessi. uiro honorabili mihi semper. sed nunc amplius honorando. Gaius ergo talia scripsit petronio antequam maiori se otio otaret. nam ita mentes iudeorum timebant. et talia indicia monstrabant. ut si forte contraria nuncia a gaio redirent: parati erant apertum bellum gerere cum romanis. Gaius autem animus erat turpitudinis obnoxius. et alieni bono consilio. et in omnibus que facienda decreuerat magis pertinax fuit adimplendum. et in nullo se moderari sciebat. sed iudicabat beatitudinem si omne quod sibi esset uoluptati perficeret. Nam post primam legationem scripsit statim petronio huiusmodi uerba. Quoniam inquit dona que tibi iudei dederunt meliora iudicas quam mea complere precepta. et cuncta quod illis placuit studes complere mea mandata contempnens. iubeo autem teipsum iudicem fieri. et eligere quid debeas pati quia me ad tantam iracundiam concitasti. ut exemplum efficiaris cunctis et presentibus et futuris. quod nullus audeat deinceps imperatoris mandata contempnere. Hanc epistolam destinauit gaius petronio. non tamen gaio uiuente peruenit. Nam remorati sunt nauigio portitores: petronium eam tardius accepit. ita ut et autem hac epistola alteras litteras accepisset. in quibus mors gaii cesaris continebatur. Non enim obliuisci poterat deus tantorum periculorum que petronius cum alacritate magna subierat: ut iudeis gratiam indignis confirmaret. et gaium de mundo abstulit: mercedemque illi digna pro sua impietate restituit. et cooperabatur omnibus petronio. Nam tanta illi dilectio extiterat tam rome quam unoquoque regno. ut dignum eum dentissime semper eum apparere. Romani enim senatorum ordines. et quique dignitatibus eminebant. eam puritatis merito. quod odio gaii quod ipse crudelitate ei preceperant. circa petronium magno fauore utebantur. Mortuus est ergo gaius scripta epistola petronio. in qua eum morte dampnauerat.

Causa autem pro qua quidem gaius extinctus est. et totius ordinis insidiarum narratio in sequenti uolumine. dum premanibus habeam aliunde aliquid narrare. Contigit enim per idem tempus iudeis qui in mesopotamia et babilonia habitabant ualde magna calamitas. et tam multa ibi cedes accidit. quanta numquam antea referetur in hystoria. De qua calamitate cuncta diligenter narrabo. et causas ipsas ex quibus peruenit insinuabo. Neerda ciuitas babilonie dicitur nimis populosa. habens circa se plurimam fecundamque regionem. et cum aliis plurimis bonis quibus referta est. hostibus quoque est inadibilis. Nam eam eufrates fluuius undique circumueniens. in medio continet uniuersa. et super hec menibus est munita fortissimis. Est et alia ciuitas cui uocabulum est nisibis. circa eundem fluuium fluenta constructa. In his ciuitatibus iudei et loci munimine confidentes. censum quem ad honorem dei tribuebant ibidem custodiebant. et deponebant alia decoramina in illis ciuitatibus. Nam eis uelut promunctorio munitissimo securi utebantur. et hinc in hierosolima cum tempus expeteret pecunias dirigebant. Plurima quoque milia hominum inde pascebantur. Extiterunt ergo in babilonia duo homines asineus et anileus nomine erdacenses genere et inter se germani fratres. Hos propter patrem non patre orbati erant. ut ad discerent operari uelamina nauium. quia non iudeorum apud ciues eidem loci hoc opus habebatur. ita ut et plures iudeorum easdem exercerent opibus quas usum maxime proficiant. Hos iuuenes quidam dominus magister quod eidem operi preerat. et per quem ipsam artem didicerant. de aduentu et tarditate culpauit eosque uerberibus castigauit. Illi uero grauiter hoc ferentes arma quantacumque in eius domo seruabantur abripiunt. et pergunt in quendam locum qui diruptio fluminum uocabatur: ubi optima pascua solebant germinare. et ibi se deposuerunt. Quo facto. congregabantur ad eos plurimi iuuenes. qui a sui egestate laborabant. Hos omnis illi duo fratres armis instruunt. et ipsi eorum ductores existebant. Extruentes ergo ibi quandam arcem demandant uniuersis qui per illa pascua sua armenta ducebant. ut eis censum redderent. et ex his eis amicicia haberent. et aduersus hostes si forte irruerent auxilium fore firmabant. Illi uero hec audientes obediebant eis. nam resistere non audebant. et ex pecoribus mittebant eis quecumque uolebant. Dehinc illis manus et uirtus amplior accedebat. et potestatem habebant quecumque uellent efficere. et alios fugabant aut ledebant. alios tegebant aut iuuabant non solum in illas regiones. sed et quasi forte casu ire per eos contingeret. nomenque eorum satis formidolosum fiebat. et per dies singulos sermo de eis crescebat. donec ad regem parthorum usque peruenit eorum fama. Satrapa uero babilonie postquam ista cognouit. uoluit eos in ipsis initiis reprimere. antequam eis licentia crescente. malum amplius oriretur. Et congregans magnam manum ex parthis et babiloniis aduersus eos repente tendebat. et nolens eis intimare sui aduentum. per occulta ducens exercitum. et ueniens in quendam nemorosum locum ibidem latuit. Sequenti uero die illucescebat sabbatum quo iudei nichil operabantur. et cogitans eos non ausuros resistere. uoluit eos hic in sine pugna uinctos abducere. Paulatim ergo ac pedetemptim accedebat ad locum. ut cum proximus fieret. statim in eos irrueret. Asineus autem eodem momento cum aliis non nullis sedebat. et arma ante eos

tacebant, et audiens a longe strepitum armorum et hinnitum equorum, dixit ad socios. Quia hinnitus equorum in meas aures lapsus est. Non equarum inquit tamen sed equorum viros super se vehentium hinnitum audio. et strepitum frenorum simul adverto. et vereor ne nos circumfusi hostes aggrediantur. Citius igitur unus ex vobis spectatum percurrat, quod nobis quod nunc sit manifeste denunciet. Opto autem me falsa locutum fuisse, et deceptum potius veri similitudine quam vera sensisse. Asineus igitur hujusmodi verba locutus est, et ecce quidam simul accurrunt speculatores et dicunt ad eum. et qui simul ibi residebant. Non fallerisses tamen: recte coniectasti que adversum nos geruntur. Ab hostibus itaque circumdamur. et plurimus equitatus nos invadit, eo perfecto tempore quando inducti sumus omnibus armis, et ex patria lege nos vacare ab omni opere censemur. Asineus porro non secundum speculatorum sententiam quid deberet fieri decernebat: sed legalem magis estimabat, ne dimissis manibus perviores lectera hostibus exhiberent, et ultionem exigerent de adversariis. Arripit igitur asineus arma, et alios qui circa se erant similiter adhortatur in audacia eos excitans, ut virtutis memores hostes timere fessos invaderent. Impetum igitur asineus in hostes cum suis faciens, multos obtruncavit et alios fugavit. Nam securitas illa qua se putabant cuncta sine bello superare, eos ignavos et molles effecerat. Parthorum autem imperator cum certalis nuncius advenisset: obstupefactus super illorum fratrum audacia, desiderabat eos videre, et cum eis inire colloquium. Misit itaque ad eos unum ex armigeris suis fidelissimum qui diceret eis. Quoniam artabanus parthorum imperator quamvis a vobis lesus, et sua provincia depredata sit a vobis, tamen nulla circa vos indignatione qua debebat accensus est. sed consideratione virtutis vestre in vestram gratiam factus attonitus misit me ad vos dextram vobis fidemque prebiturum ut ad eum veniatis. et eum habeatis amicum. nullumque dolum aut insidias formidantes. Dona etiam se daturum vobis promisit. et honoribus sublimare, ex quibus vobis maior potentia accrescat. Et asineus ipse quidem venire ad eum distulit, fratrem autem suum anileum cum muneribus transmisit. Ille autem veniens ad imperatorem statim ante eum ingreditur. Artabanus autem rex parthorum interrogavit eum cur asineus frater eius non simul advenisset. Cumque ille respondisset quod pre amore suum adventum subtraxerit, cepit artabanus per deos patrios obtestari, nichil mali se eis irrogaturum. si se ei committerent fidei. Inter barbaros enim hoc esse constat indicium fidei, ut si quis dexteram suam prebuerit nunquam mentiatur. nec quisquam de fide dexteram dantis dubitare potest. Artabanus igitur rex parthorum dexteram suam dans, misit anileum persuasurum fratri, ut ad eum et ipse veniret. Hoc autem faciebat artabanus opus habens illis fratribus pro tuitione sui regni. ut antequam alii bellorum a babilonis conventi se conveniret ipse illos per amicitiam occuparet. Timebat enim ne plurimi de babilonis et parthis se asineo coniungerent, et valida manu congregata, a suo imperio recederent, et sibi bellum inferrent. Anileus autem rediens ab imperatore ad fratrem intimavit ei munificentiam et alacritatem imperatoris. et similiter iurandum quod ei prebuerat. et persuasit ei ut alacriter secum veniret ad artabanum quod et fecit. Rex autem parthorum eos cum magno gaudio suscipiens, ammirabatur asineum quod tam magnanimum existeret cum corpus haberet ad videndum breve. et quod contemptui virtutem ei ignorantibus et corpus eius parvum intuentibus haberetur. Cuius igitur prudentiam strenuitatemque considerans, fertur eum ostendisse uni de ducibus suis nomine abdagan. et indicavit ei nomen eius. omnemque virtutem et strenuitatem eius quam haberet in bello. Abdagases autem postulabat regem ut permitteret se quatinus eum occideret et vindicaret depopulationes eius quas in provinciam fecerat. Respondit autem ei imperator. Non permittam hoc fieri in eum virum qui in mea fide confidens, dexteram a me invitationemque deorum accipiens ad me venire curavit. Descendentem igitur eum a me si cupis insequere, et eum si potes iure belli supera. Mane itaque facto, accersiri iubet asineum. et dixit ei. Tempus est o iuvenis ad propria descendendi, ne forte plurimi super te irritentur, et sine mea conscientia pereas. Commendo igitur tibi babilonis regionem, ut eam ledi a latronibus non permittas. sed tua virtute a malis omnibus defendatur. Dignum itaque sum a te homine optimo hanc recompensationem accipere. qui tibi fideles animos omnino servaverim. nec eis consensi qui fuerant ad tuum interitum excitati. sed salutem tuam tuendam sedulo festinavi. Hec dicens, eum donatum muneribus competentibus in propriam destinat regionem. Asineus autem cum fratre domum rediens oppida construxit. et castella diruta restaurando confirmavit. atque tam in brevi magnus effectus est, aliquis per eum negocia gerebantur quam nunquam ab alio ante ipsum gesta sunt. Tantus igitur factus est ut et ab ipsis parthorum ducibus honoraretur qui ad illam regionem per tempora mittebantur. Nam sola babilonorum honorificentiam habere minorem putabat. sed omnia negocia que in mesopotamia gerebantur ex eius potestate pendebant. et magna ei felicitas per annos xv. amplificata crescebat. et honorum omnium vigore ac flore pollebat. Igitur dum illi fratres prosperitate fruerentur subito illos malorum principia occupaverunt. que ex hujusmodi causis acciderunt. Postquam enim strenuitate ac virtute ad magnam pervenere potentiam. conversi sunt ad iniurias perpetrandas. et transgressiones patriarum legum, et omnia perverse agebant. Denique quendam ducem parthorum invadunt. qui ad gubernandam illam regionem missus fuerat: cuius propria uxor fuerat commutata. Hec autem in aliis rebus plurimis laudabilis existisset, tamen et pulchritudine cunctas feminas anteibat, ita ut magnum decoris miraculum inspicientibus appareret. Anileus autem pulchritudinem eius cognoscens, sive per opinionem sive propter visum perspiciens, nimis eam adamavit. Denique cepit insidias viro eius preparare. cumque hostiliter invadens interemit. illa autem arripiens sibi coniunxit. Que mulier equidem non sine magnis calamitatibus anilei domum ingressa est, et tam ipsi anileo quam fratri eius asineo magnorum malorum importavit aggerem pro hujusmodi causam. Cepit enim illa simulachra que more patrio prius venerabatur domum habere. et similiter cultum eadem apud anileum excolere. et cum alicubi forte pergebant in exteras regiones, secum illa simulachra portabat. Et primo quidem latenter hic ritum religionis exercebat. postea vero cepit et manifesto monstrare qualiter tamen et lege deos illos cum priori viro coluisset. Quidam autem amicorum accedentes ad anileum ita locuti sunt. Quid necesse habes ut hebraico ritu contempto. et tuis legibus contemptis, ut eam mulierem acciperes que nobis contrariam religionem colit diis sacrificando. Consule igitur tuis rebus: ne forte amore mulieris et voluptate corporis captus, illa celebrari cogaris unde nos omnes dissipabimur. Talem anilei commonitionem nichil proficiebant. verum et quendam illorum, qui maximo honore inter eos fungebatur et ampliore fiducia eum increpaverat, crudeliter interemit. Ille autem cum moreretur maledixit anileo et fratri eius asineo. ut ipsi similiter ab hostibus interirent. Socii autem eorum obliti male eorum quod non prohibuerint ut se tantum facinus perpetrari, et nec auxilium ferrent bonum loqui. et commonentem anileum pro transgressione patrie legis. Mortem igitur eius omnes graviter ferebant. et pro timore anilei tacite tolerabant. Cum autem in apertam malitiam opus anilei procederet, et in lege patria iniuria gereret plurimum iudeorum congregatio accedunt ad asineum. et magnis vocibus eum increpabant. dicentes quod peccatum fratris eius omnibus adduceret interitum propter nuptias que cum alienigena muliere inisset. contra consuetudinem legis ipsorum. Ille vero quamvis non ignoraret peccatum fratris magnorum malorum incentivum fore, tamen

nimis fraterno amore tolerabat. et veniam fratri dabat quod fortiore malo libidinis vincebatur. Sed cum per dies accusatio cresceret: asineus compulsus est de his ad fratrem loqui. Et accedens ad eum increpabat de illicito conubio. et de veneratione simulachrorum. et iussit ei de cetero quiescere ab illis operibus: et ut mulierem ad propria remitteret. Nichil igitur talis ammonitio apud anileum profecit. Mulier autem illa cum audisset talem ammonitionem asinei, et tumultum qui in populo de se fiebat: venenum inter cibos dedit asineo. Quo ille accepto defunctus est. Post hec illa sine ullo timore degebat. solum sibi iudicem habens anileum. quem sentiebat suo amore constrictum. Anileus autem tunc fratre extincto, solus regni moderamina excipiens, exercitum sumens, vicos mitridatis invadit, viri apud parthos nobilissimi, et regis parthorum artabani filiam in coniugio possidentis. Ubi cum irrumperet omnia predè dedit, et multas pecunias inde, multosque captivos abripuit. et numerosum pecus abduxit. et alia plurima que ad divitias opulentiamque pertinere noscuntur. Mitridates autem cum hec audisset: graviter ferens quod ipse nichil lesisset anileum. et ab eo exordium sumpsisset tante iniurie, congregans quantum plurimum potuit equitatum. et etate ferventium non minimam manum adversus anileum venit. ut cum eo belli iure contenderet. Sed antequam ad invicem venissent, mitridates in quodam vico occulte castra posuit. ut inde proxima die in hostes irrumperet, qui sabbatum illucescebat quando a iudeis ocium exercetur. Anileus autem ista cognovit a quodam homine syro alienigena ex alio vico. Qui cum omnia integre nunciaret, vicum etiam nominavit, ubi mitridates castra posuerat. Milites igitur paratos faciens, continuo castris egressus est, et fere circa quartam custodiam noctis mitridatis exercitum invadit. et alios dormientes obtruncat, plerosque in fugam convertit. Mitridatem autem vivum tenens secum ducebat: imponens eum super asinum nudum. quod valde ignominiosissimum apud parthos habetur. Cumque ad locum proprium redisset: hortabantur eum amici ut mitridatem occideret. Ad quos ille respondit dicens non esse iustum ut mitridatem extingueret virum apud parthos nobili genere ortum, et ex conubio apud artabanum regem magnifice honorabilem. Ut autem tolerabile videatur quod ei iniuriarum illatum est. beneficio sue salutis se liberantibus gratiam erit redditurus. Si vero moriatur nequaquam regem latebit. et magnam cladem iudeis in babilonia constitutis importabit. Parcere igitur illi michi melius esse propter consanguinitatem qua regi coniunctus est. et pro tanta dignitate qua inter suos honorabilis ac magnus habetur. Talia anileus in concione locutus, persuasit eis omnibus ut ei parcerent. Dimittitur igitur mitridates vivus ad propria. Revertenti autem ei uxor sua persuasit ut festinaret se vindicare de his qui sibi contumeliam fecerant, ut pote regis gener, et in magna dignitate constitutus. Turpe namque illi esse dicebat quod captivus inmanibus hominis iudei venit. et nunc aut illum hoc esse vindicaturum, aut se per deos iurare quod coniugii federa solveret. Mitridates autem has exprobrationes per dies singulos minime ferens. et magnanimitatem mulieris metuens, ne inter eos coniugium solveretur, non sponte quidem neque volens, congregavit manum quam plurimam potuit adversus iudeos. et plus sperabat quod a iudeis superaretur belli certamine. Anileus autem ut agnovit ad se tendentem mitridatem cum magna manu inglorium indicavit si in locis suis maneret. et non magis ante veniens hostes eis occurreret. et ex prosperitate priora confidens, totum se pugnaturum paravit. Multi igitur se illi coniunxerunt sperantes sic ante se preda relaturos, et ex ipsa primum facie terrorem hostibus relaturos. Pergunt itaque anileus et sui per stadia lxxxx. per loca vasta et magis sine potu facientes, et medio die ex ardore solis ingens sitis invasos occupat. Mitridates autem apparens continuo fessos tenere ac siti fatigatos invadit. Illi vero nec estum nec arma ferre valentes fugiunt. Parthi autem insequentes magna cede faciunt, et multa milia iudeorum occumbunt. Anileus autem et quique circa eum erant in silva se receperunt. Mitridates igitur magna victoria faciens, nimis cepit exultare. Congregatur post hec ad anileum infinita multitudo hominum pessimorum. et suam salutem parvipendentium. quos ille suscipiebat volens ex his recompensatione efficere multitudinis que bello perierat. et erat vulgus inexercitatum. Cum hac igitur multitudine irrupit in vicos babiloniorum et eos passim depopulatur. Babilonii autem quasi contempti ad bellum, miserunt tamen in neerda civitate ad iudeos qui ibidem habitabant, tradi sibi anileum expetentes. Illi vero neque sermone illorum recipientes, neque eum traditione anilei pacem facere volentes, provocabant eos ad prelium. Tamen legatis babiloniorum premiserunt ut ad anileum ingrederentur. et cum eo quecumque vellent loquerentur. Nocte vero autem babiloniorum locum integre speculantes quo manebat anileus, et cuncta diligenter inspicientes, ibidem se occultantes, nocte somno depressos invadunt. necantque quoscumque repperiunt. Ipsum etiam anileum obtruncant. et hoc modo babilonii iniuriis anilei et gravedine liberati sunt. Talis vero anileo periculo, ceperunt babilonii iudeis instare. Illi igitur graviter ferentes impressionem babiloniorum, et repugnare penitus non valentes in seleuciam cum suis omnibus emigraverunt. Inter eadem seleucia civitas sita est opulens et decora, quam seleucus nicanor fabricatus est. Habitant in ea macedoniorum plurimi. et grecorum potentissimi. Est et in eadem civitate syrorum non minima multitudo. In hanc civitatem iudei anileo obtruncato refugerunt. et per v. annos ibidem illesi et inexperti malorum fuerunt. Sexto vero iudeis qui in babilonia remanserant corruptio magna contigit. et ruina. et ob hoc plurimi eorum in seleuciam magis magisque confugiunt. Amplior autem clades ibi eos occupavit, propter causam quam breviter enarrabo. Grecis enim ut diximus in civitate quam diximus habitantibus adversus syros inimicicia exorta est. et greci semper in certamine superiores exstabant. Syri autem sociantes sibi iudeos qui advenerant et seditione moventes, ceperunt superiores existere. ex auxilio iudeorum hominum inconsideratione se in periculo precipitantium. et incitationem solam ad bellum gerendum habentium. Syri igitur cum iudeis grecos superant. Greci autem cogitabant quomodo possent statum suum pristinum et dignitatem reformare. et qualiter possent syros a iudeis separare. Unusquisque igitur eorum verba faciunt ad syros cum quo quisque familiaritatem se prius habuisse sciebat. Hoc igitur modo greci familiaritate inter syros et iudeos dissociant. et primates viri ex utraque parte pacta quibus inter eos pax et concordia servaretur instituunt. Post hec se invicem exhortantur ut cum iudeis bellum gerant. Quos ex continuo repente invadunt. interimuntque super l. milia hominum iudeorum. Pereunt igitur omnes preter paucos, quos forte aut amicorum aut vicinorum misericordia conservavit. Deinde iudei qui ibidem habitare non poterant discedunt inde in thesifontem civitatem vicinam seleucie. ubi consuetum est regi parthorum per singulos annos hibernare. et ubi plurime eius opes et plurimus regni cultus asservatur. Ibi etiam illa gens tamen timore premebatur. nam babilonii et syri idipsum cum seleucis loquebantur ut bellum gererent cum iudeis. Ob hoc igitur iudei inde discesserunt in neerdam et in nisibin civitates, et propter munitionem illarum civitatum tute se ibi manere censebant. et maxime quod ille civitates habitarentur a viris bellicosis. Hec igitur que circa iudeos in babilonia constitutos acta sunt hujusmodi fine acceperunt.

174.

INCIPIT LIBER XVIIII

GAIUS AUTEM NON solos iudeos qui in hierosolimis fuere et in eos qui in his regionibus habitabant iniusticie sue demonstrabat insaniam, sed per totam terram et per omne mare super eos per precepta gravia destinabat per omnem romanum imperium, et plurimis calamitatibus cuncta replevit, quales ante numquam historie prodiderunt. Maxime autem omnium romana civitas cladem ab eo patiebatur, quam in nullo honorabiliorem ceteris civitatibus estimabat. Nam et omnes ceteros benigne tractaret, senatum romanum et omnes quantocumque ex nobilibus vel generosis clarissimi erant despiciebat. Multa et crimina perpetrabat adversus equites romanos, et multos ex eis et de senatorio ordine morte dampnabat. Quorum et simul pecunias auferebat, et multas ce(?)dampnabat. Omnides(?) non ob aliud perpetrabat nisi ut eorum pecunias auferret. Sed numinum cultum et honores sibi volebat non tamen hominibus exhiberi, sed in templum iovis veniens quod venerabile erat omnibus fratrem iovis se ausus est appellare. Alia et que gerebat non erant furoris aliena. Nam ex dicto archicia civitate que in campania constructa est ad aliam civitatem maritimam que dicitur mesana grave putans ut navi quo iter faceret, et putans se dominum maris existere, talia volebat in fluctibus gerere, qualia solet terre natura sustinere. Voluit enim ut a litore ad litus per stadia ferme ccc in medio mari et per tam vastum sinum pontem construere, super quem carrucis et diversis vehiculis tamquam valeret efficere. Templa et paganorum nulla non despoliata reliquit. Quecumque enim aut picta aut sculpta venusta fuere, et alio quolibet opificio pulchra simulachra deferri ad se iubebat. Dicebat enim pulchras res non alibi esse oportere nisi in pulchriore loco. Pulchriorem autem locum romam esse firmabat. Non solum autem suam domum, sed et hortos et alia sua habitacula ubicumque in italia erant ex talibus repleverat ornamentis. Iovem et olimpium qui maxime apud gentiles venerabilis habetur ausus est in romanam transferre civitatem. Non tamen res ad effectum producta est. Architectus dicentibus ad memmium regulum cui res illa fuerat imperata, quia si illud simulachrum moveretur aliquid mali forte accideret. Memmius autem hoc audito distulit negotium et eiusmodi verba scripsit ad gaium et pene periculum mortis incurrerat, nisi quod gai morte preventum est. In tantam quoque insaniam prorupit idem gaius cesar, ut cum ei filia fuisset progenita, eam produceret in capitolium et super genua iovis constitueret, communem esse iovique filiam natam confirmans, duosque patres eidem filie constituens. Hec illo talia perpetrante perfectas homines tolerabant. Molitus est et servos incitare ad accusationem dominorum suorum, et quecumque vellent de eis in publicum crimina deportare. Servi ergo illi quecumque eis pessima in animo oriebantur nullo modo dicere prohibebantur, certi scientes gaio gratum fore quod mali de dominis suis dixissent. Claudium ergo patruelem eiusdem gai cesaris ausus est polideuces servus suus accusare, et quo claudius capitalem debebat subire sententiam. Sperabat enim gaius quod eo extincto faciliore potentia adversus ceteros primates adipisceretur. Tamen non assecutus est quod voluit. Repleta est enim universa res publica diversis malis, diversisque calumniis ex audacia servorum adversus dominos, et ubique insidie gerebantur, ab aliis quidem ut suas iniurias vindicarent, ab aliis autem perimere homines cupientibus cum sibi ab eis perculsis suis aliquid supplicium imminere sentirent. Igitur quam corruptis legibus et hominibus in afflictione constitutis non parvum beatitudinis momentum mors gai apportavit, et maxime gentis nostre que pene iam omnis interierat nisi mors illi celerius occupasset. Volo ergo cuncta de eo per ordinem disserere. Os enim magna fidelitate confert hominibus et solacium in calamitatibus constitutis, correctionem quoque his qui putant prosperitatem esse perpetuam, docetque ne rebus talis quisque pessime committeretur, sed virtutis studio se exerceat. Emilius igitur regulus ex corripe ybere civitate originem ducens congregavit plurimos ut sive per illos sive per semetipsum alacriter gaium interimerent. Cassius quoque chereas tribunus et minucianus non parvam partem hominum ad hoc opus aggregaverat, et causa illis erat odium quo circa gaium universi tenebantur, et iniusticia qua in ceteros utebatur. Gerit quippe animum liber indignationis aliquid ut iniquitatem ferre non valeat. Emilius enim regulus cum amicis suis consilium capit adversus gaium, et minucianus ut lepidi amici sui ulcisceretur quem gaius cum aliquibus suis civibus extinxerat, et timebat ne et ipse a gaio similiter occideretur, et ideo festinabat suum prevenire periculum. Chereas quoque cassius obprobria gaii quibus se confundebat non ferebat, quod quasi inertiam in suo corpore fortitudinis gereret, et quod super hoc per singulos dies sibi periculum imminere cernebat. Morte ergo gaii omnes quasi honestum opus libenter reputabant, et communiter ut ab eo liberarentur adversus eum aliquid fieri optabant, quamvis et cum maximo discrimine. Super omnes autem cheream incitabant ad hoc opus gerendum, quia facile et aptum aditum haberet ingrediendi ad gaium. Tribunus namque erat idem chereas, et per hoc omnes se putabant opportunitatem reperturos quia periret gaius eorum auxilio fultus.

In cena ludi curules agebantur, circa que spectacula a romanis magnum studium geritur. Concurrunt enim tunc alacriter ad circum, et pro quibuscumque rebus opus habuerint ab imperatoribus congregatione facta deposcunt. Imperatores autem eorum multitudini non iudicant resistendum. Certum est quod petunt gratiam concedunt. Rogabant itaque tunc gaium cesarem cum omni intentione postulationibus incitantes ut censuum relevationes faceret et gravedines cunctas auferret. Ille vero nolebat ista concedere. Populus autem amplius voces elevabat. Tunc gaius iussit clamantes diversos per diversa loca abripi et sine ulla dilatione interimi. Illi ergo quibus preceptum fuerat iussa complebant. Plurimis ergo per hanc causam morientibus populus spectans clamare cessavit, et eis sue facultates in contemptu fuere, videntes alios pro suis opibus ad interitum venire. Hoc videns chereas incitabatur ut magnanimiter aggrederetur causam, et ut insidias quas gaio paraverat perficeret, et cum tamen nequiter adversus homines ex aspectu eum occideret. Sepius enim in convivio voluit hoc opus aggredi, et tamen consideratione revocabatur, certus se non invenire opportunitatem qualem volebat. Cogitabat et ne frustra ad tantum opus accederet, sed ita se moderabatur ut voluntas sua animum sequeretur effectum. In hac voluntate occulte multo tempore vivebat(?), non libenter sustinens conversationem gaii. Eodem tempore gaius cesar constituit cheream super omnes publicas functiones et super alia que erant thesauris cesaris inferenda. Ex hac potestate chereas maiorem sibi virtutem implendi operis aggregabat, et more suo magis parcebat miseris atque depressis quam gaio obediret crudelitati. Unde et ad iracundiam provocavit gaium, ita ut eum increparet de mollicie et de socordia, et quod non valeret sicut ipse volebat pecunias congregare. Contumelias illi quoque plurimas ingerebat et muliebria nomina imponebat omni confusione plenissima. Obprobria autem que ipse aliis ingerebat magis ipse in suis operibus monstrabat. Stolas namque muliebres ipse gaius in celebrationibus ministeriorum induebat, et circumpositione ad complicaturam crinium adhibebat, et alia que ad ornamentum cultumque muliebrem pertinent. Hec ipse gaius faciens huius criminis confusione audebat alios exprobrare. Maxime autem cum illa vestimenta ministris redderet, ab eis irridebatur, ita ut et tribunum eum derisui haberet et obprobrio. Nam cum sumpsissent ministri a gaio cesare muliebria vestimenta, proferebant aliquas ut essent incitantes(?) ad lusum facetias. Inibi erat pompidius vir senatorius qui pene per omnes ordines et gradus amministrationis insignatus(?). Epicureus autem erat, et propter hoc otii et quietis cura studebat. Hunc pompidium et amicam eius quintiliam quandam mimorum(?) eorum nomine timidius apud gaium accusavit quod vellet eundem gaium maleloquiis turpibus infamare. Gaius ergo iussit quintiliam exhiberi, et interrogavit eam si vera essent que de amico eius pompidio sibi narrata fuissent a timidio. Quintilia vero grave iudicans testimonium in causam mortis adversus amatorem suum proferre nolebat confiteri. Timidius autem suasit gaio ut cum tormentis ab ea exigeret veritatem. Tunc gaius iussit cheree ut quintiliam sumens sine dilatione tormentis examinaret. Nam gaius eodem cherea quasi ministro ubicumque tormentis et crudelitate opus erat utebatur, propter quod crudelem eum arbitrabatur ministerium exhibere, timentem ne ab eo de mollicia et socordia culparetur. Quintilia itaque dum ad tormenta duceretur consociorum cuidam pede calcem deprimens signavit eos debere confidere. Chereas ergo timens ne propter illam subiret periculum tormentis eam subegit. Et nichil differens eam in conspectu gaii tormentis fedatam atque deformatam, ita ut et ab amatoribus suis sine ulla voluptate videretur. Fuerat enim pulchra valde. Tunc gaius illam speciem non sustinens, sed admodum compassus quintilie quod graviter tormentis fuisset afflicta, liberam eam a crimine pronunciat, et simul cum ea pompidium. Ipsam et pecuniarum dono muneratur ut in solacium aliquid haberet eorum quibus graviter debilitata esset tormentis. Nam non solum corporis eius sanitas corrupta erat, sed et pulchritudo defedata. Chereas ergo talia considerans et suam iracundiam non sustinens dixit ad clementem atque pampinium, quorum clemens quidem super miliciam erat constitutus, pampinius autem super eos qui gaii fuerant custodes: O clemens nimis inique facimus in agendo que pro salute cesaris constant. Nam eos qui adversus eius principatum coniurationem fecerant multa prudentia vigilantes et laboribus desudantes alios quidem examinavimus, alios autem tormentis affecimus, in tantum ut et ipsi gaio miserabiles viderentur, et ita miliciam nostram cum nimia severitate tractavimus. Clemens autem ad verba cheree tacebat, et tamen vultu et colore ac oculis manifestabat se similiter dolere ea que dicere chereas volebat, et ideo se verbis de insania gaii tractare iniustum iudicavit. Chereas autem talem animum clementis intuens cepit cum eo fiducialiter sermonibus, et commemorabat mala que civitatem romanam et illud imperium obtinuerant. Si ergo quispiam velit rei veritatem discutere, inveniet quod gaius tot malis sit causa, et quod nos aliis clades et tormenta ingerimus non nostra hoc voluntate gerimus, sed imperio eius coacti. Festinemus ergo compescere tantum iniuriatorem in cives et socios et subiectos. Nam cum nos ministerium exhibere debeamus, et velut satellites atque carnifices ad eius crudelitates explendas parati eramus, et arma que adversus hostes proferre debuimus in nostros cives convertimus, non pro libertate, non pro imperio romano, sed pro salute eius qui sue iniquitati festinat cuncta subicere. Nam tamdiu simul nostra corpora et nostras conscientias per singulos dies sanguine miserorum polluimus, donec aliqui inveniantur qui in nos quoque ultionem exerceant. Nam nullo favore circa nos ergo utitur propter hominem(?) commissabitur, sed magis cum suspicione, quoniam non cum iudicio sed sola libidine adversus hominum impellitur, et timeo ne simul nos cum aliis pereuntibus coniungat. Clemens ergo cheream ista dicentem manifeste approbabat, tacere autem iubebat ne per plures sermo divulgaretur, et antequam res effectum consequeretur secreto eorum prodito, et insidiis manifestatis ipsi ducerentur ad penam, sed tempore procedente spe continere(?) ut opportunitate fortuna tribuente opus hoc haud sequius adimplerent. Se autem dicebat per senectutem non posse audaciam querere ad tantum negotium inchoandum. Hec clemens dicens ad cheream ipse quidem continuo mutavit sententiam, et omnia que a cherea audierat quamque ipse dixerat cepit per plurimos divulgare. Chereas autem hoc formidans perrexit ad sabinum existantem virum dignum et libertatis amatorem et crudelitatem gaii hostiliter abhorrentem, et opus putans ut celeriter que volebat inciperet; timebat enim ne a clemente secreta proderentur et dilationes temporum aliquid contrarium sperabat allaturas. Cum autem libenter sabinum ad eandem cogitationem et voluntatem consentire esse(?), et quidem tacere se dixit et ad nullum de tali re suam proferre voluntatem, nec manifestaturum se firmabat. Simul quod ad cheream voluntatem aliquid utiliter efficere, nichil dilationi penitus oritur. Hec dicens chereas et sabinus statim ambo venerunt ad minucianum, ipsum quoque similia eis cupientem ex animi magnitudine. Consanguineus tamen hic erat gaii, inimicus autem propter mortem lepidi. Multam namque amiciciam minucianus cum lepido habuerat, et propterea et ipse amore periclitabatur ne et eum similiter gaius occideret. Erat enim gaius omni nobilitati terribilis, ita ut putaretur adversus universos singulari insania prorumpere. Propter hoc omnes erant in amore positi, et odium quod adversus gaium habebant indicare non poterant, et alteri in eos suspicione nulla ei devotione apte impendere presumebant. Dum ergo chereas et sabinus venissent ad minucianum, et ei honorem sicuti prius exhibuissent, erat enim preclarus dignitate civium et amicus(?) ore laudabatur, inter principia sermonum ille prudens verba fecit ad cheream requirens quid vellet. Ille autem respondit: Pluribus sermonibus iam opus non erit, sed mihi sufficeret si tibi hoc placet quod et mihi, quando et prius de hac voluntate adinvicem sermonem fecerimus. Uno itaque gladio sum accinctus qui sufficere possit nobis ambobus; nunc quoque consenti fortiter et accedamus viriliter ad opus. Princeps autem sis tu ipse effectorum, iubens nos operibus insistere. Quod si tepor hic operi tam cooperatione solacii perficiat illius grassatione mei gladii, fiduciaque quoque solet ipsum ferrum efficacius agere. Impellor enim ad actum non propriis tantum que ego patior, non enim leniter mea pericula metuimus considerare pervatur(?), sed patrie libertatis et legum et calamitates quas cunctos per gaium apprehendit. Dignum ergo sum apud te iudice fide reor humanum, quando tu et talia sentire comprobaris. Tunc minucianus considerans ardorem sermonum eius libenter consensit, et audaciam approbavit atque laudavit, et valedicto cum votis suis peribusque(?) dimisit. Quidam et asseverant quod ea que tractabant quodam auspicio fuissent firmata. Dicunt enim quod dum chereas ingrederetur curiam, vox cuidam de populo ferretur emissa que quasi eum ammoneret dicens: Perfice quod agendum est opitulante divinitate. Quo audito primum quidem chereas expavit ne quis coniuratorum prodidisset secretum; novissime vero considerans quod hec providentia(?) dicerentur sive ammonente aliquo consociorum seu ex deo(?), qui in ea ratione(?) humana respicit, se consuleret ad confortationem insidiarum. Unius ergo cum cherea armati sunt, alii quidem ex ordine senatorio, alii autem romanorum equitum, qui conscii huius operis erant. Nullus enim erat nobilitatis felicitate preditus quod gaii mortem non ardenter expeteret. Quapropter omnes tota virtute et confidentia nitebantur ut eo privarentur et ad eius cedem

erant omnes sermonibus et opibus preparati. Nam et Calistus libertus Gaii, vir inter potentia summum dominus elevatus, qui nulli alio quam tyranno similis putabatur, timore cunctorum et magnitudine pecuniarum que eidem accesserant, cum esset in muneribus accipiendis et iniuriis exercendis acerrimus, et vigore ultra modum hiret, cum naturam Gaii instabilem esse sciret, et in quibus declinasset neque posset removeri, et multas alias periculi causas, accessit latenter ad Claudium et adulabatur eum, sperans quia si accepisset imperium occiso Gaio, honore consimili perfrueretur, quia illi gratiam et verba clementie impendisse fingeret. Dixit quidem ad Claudium quia iussus fuisset a Gaio eum veneno perimere, et crebras huius rei dilationes exquisisse ne talia perpetraret. Michi autem videtur quia hec Calistus finxisset, volens capere Claudium. Nam neque Gaius studens interfici Claudium honestas potuisset occasiones exquirere, neque Calistus iussus optabile Gaio rem perpetrare, si distulisset mandata domini sui, periculum non potuisset declinare. Calistum igitur pro commendatione sua finxerat hec verba, que ei nequaquam ei innuerat. Hi autem qui circa Cheream erant differebant mortem Gaii de die in diem, dum multis sepe inicies decurreret. Chereas autem nullam moram gerebat, sed omne tempus ad perficiendum opus oportunissimum iudicabat. Nam dum Gaius in capitolium ascendisset ut pro filia sacrificaret, veniebat frequenter ad Gaium in imperialis loci culmine stantem, et ipso auri et argenti pecunias dispergente, et dum cerneret eum hec mysteria gerentem, cogitavit eum precipitem impellere ex eminenti loco, cum se a nullo videri putaret, nec insidias fecisse crederetur. Licet igitur non optata mors Gaio evenisset, Chereas tamen paratus erat ut etiam preter ferrum perimeret Gaium, metuens ne tempora oportuna diffluerent. Illi autem qui videbant eum pro sua libertate sollicitum, poscebant eum ut paratum tempus usque ad sollempnitatem spectaculorum differret, ne dum conamen nequiret implere, turba fieret inevitate, dum conscii requirerentur a Gaio. Dum tamen insidie ad effectum non pervenissent, et ideo utile foret uti in celebratione spectaculorum hoc opus temptaretur. Hec autem spectacula in palatio ob honorem cesaris in parvo et rotundo templo aguntur in memoriam eius qui primus in se publicam potestatem convertit, et ibidem romani nobiles cum filiis simul et coniugibus libenter intersunt huic spectaculo. Tunc autem facilis foret aggressus ad necem Gaii, quando multa milia hominum in parvulo loco convenirent, et potuisset quilibet ad eius necem audacter accedere, absentibus quoque custodibus, qui licet vellent non tamen ei presidium ferre possent. Exspectans igitur Chereas venientibus spectaculis prima die videbatur ut quod fuerat precogitatum sine dilatione fortuna solacante adimpleret, et tamen tribus diebus ludorum transactis, vix die novissimo opus valuit inchoare. Itaque Chereas convocans coniuratos dixit: Satis o socii iam preteritum tempus nostrum obiurgare sequitur pro his que cum tanta virtute tractata sunt, et neglecta noscuntur. Et melius est ne proditione facta pereat causa, et Gaius nos occidat, cunctorumque auferat libertatem his diebus, quasi nos tyrannidi eius adicimus, cum et nos decet debeamus esse securi, et aliis causam prebere libertatis, pro certoque sancti honore et miracula reparare. Sociis igitur coniurationis dicentibus quod bene eos ad libertatem hortaretur, facto silentio rursum dixit ad eos Chereas: Cur o fortissimi segnes sumus? An non videtis hodie spectaculorum diem esse novissimum, et Gaium in Alexandriam navigaturum ut Egyptum contempletur? Bonum igitur vobis est ut vestris manibus auferatis romane gentis obprobrium, et hoc terra marique divulgetur. Nam quomodo non iuste erimus confusionis obnoxii, si eum aliquis Egyptius occidat, non ferens iniuriam libertatis oppresse? Ego igitur nequaquam ulterius differre potero voluntatem meam, sed hodie ad pericula simul accedo, grate ferens quicquid michi ex eis acciderit, animum habens ad omnia pericula preparatum, ne michi huius laudis possit evenire privatio. Hec dicens Chereas et ipse audacter armatus est, et reliquis fiduciam preparavit, cunctisque iam desiderium erat ut opus aggrederentur. Mane quoque differens armata multitudo equestrium diluculo ad palatium venit. Mos igitur erat tribunis petere cunctis ab imperatore signum, et quod cuique competebat accipiebat signum. Concurrebant igitur omnes ad palatium ut pro spectaculo loca sibimet occuparent. Cumque de multa plebe atque compressione Gaius exultaret, ita ut pre multitudine nec ipsi senatui nec romanis equitibus locus esset, sed omnes permixti sederent mulieres cum viris, liberi una cum servis, Gaio sibi processu facto pro cesari sollempniter immolabant, cuius etiam spectacula celebrabant. Contigit de sacrificiis alicuius sanguinis cecidisse, contigit ut ex eo cruore cuiusdam senatoris nomine Asprenatis vestis aspergeretur. Quod factum Gaio quidem risum excitavit, Asprenati vero augurium fuit, quia postea una cum Gaio ipse peremptus est. Ferunt autem Gaium illa die ultra naturam suam fuisse mitissimum, ita ut omnibus eius humilis salutatio mira videretur. Post sacrificium autem ad spectaculum veniens presidebat, et circa eum primi procerum. Est autem ubi ipsum spectaculum singulis annis exhibetur in duabus cellis, quarum una ducit ad atrium, alia vero ad porticum ingressibus et egressibus apta, quatinus non turbentur qui intus esse noscuntur. Est illic et alia cella in qua lusores exerceri solent et cantores. Residente itaque ipso et Cherea cum tribunis non procul a Gaio — dextrum namque cornu cesar tenebat — quidam Batibius ex ordine senatorum vir militaris Cluvium virum consularem iuxta se residentem nullo audiente requirebat si quis ei aliquid novitatis dixerit. Quo dicente nichil sibi ea die esse nunciatum, tunc libidinis dixit ad eum: O Cluvi, hodie tyrannicidii certamen agitur. Cluvius autem respondit: O fortissime tace, et mox versum Homeri subiunxit dicens: ΜΗ ΤΙΣ ΑΛΛΟΣ ΑΧΑΙΩΝ ΜΥΘΟΝ ΑΚΟΥΣΗ. Id est: Ne quis alius malivolus sermonem exaudiat. Cumque multa poma in theatro spectantibus spargerentur, et parte aves in numero que pre raritate sua sunt comparantibus preciose, Gaius cesar lites et rapinas propter hec actas libenter inspiciebat. Minutianus autem iuxta Gaium sedens, ac metuens ne in vacuum tempus efflueret, cum vidisset Cheream egredi, surgens et ipse pergebat ut confortaret eum. Egredientem autem Minutianum tenuit Gaius a veste, et quasi parum certa: quo inquit pergis beatissime? At ille reveritus cesarem cum risu resedit, et paulisper residens denuo surrexit et abiit. Quem tunc egredientem non impedivit Gaius, credens eum ad necessaria progredi. Asprenas quoque de quo supra diximus quod in sacrificiis sanguine aspersus esset, cum foret et ipse particeps operis Cheree, ammonebat Gaium sicut et prius ut ingressus ad balneum et ad prandium rursum ad spectacula remearet, volens ut ad finem sua tractata perduceret. Illi siquidem qui circa Cheream erant excubabant alterutros quasi tempus esset singulos preparari, ne absentes ad opus invenirentur, et negligentes oportunum tempus amitterent. Erat autem dies iam circa horam nonam. Chereas itaque tardante Gaio paratus erat ut ingrederetur ad sedem eius, presumens quia illic necem Gaii cesaris cum multo sanguine senatorum et equestrium adimpleret. Licet tamen in opere complendo arderet, melius tamen iudicavit circum omnium libertatemque servare. Cumque omnis esset ad spectaculorum vota conversus, Gaius signum surgendi fecit. Turbaque repente facta, Chereas et sui socii conversi retro ipsos impellebant ut

175.

quasi secreti officium quod impenderent, re autem veritate volentes hinc licentiam ut eum insidiantes trucidarent. Precedebant itaque Gaium Claudius patruus eius et Marcus Minucianus sororis eius coniux, nec non et Valerius Asiaticus, quos et si voluissent repellere, propter dignitatis reverentiam non audebant. Gaius autem cesar sequebatur eos cum Paulo Arruntio. Cumque iam esset intra regalia, rectum iter dimisit ubi constituti erant famuli qui ei gratifice ministrare volebant, Claudio patruo eius precedente, et conversus est ad quendam locum angustum iturus ad balneum, et simul contemplaturus pueros qui venerant ex Asya, qui eorum forent utiles ad hymnos ministeriorum que celebrare erat consuetus, aut qui ad pyrricam inchoatoris apti esse viderentur. In illo loco angusto ei Chereas cum suis occurrit ut signum ab eo peteret. Gaio autem quasi ad eius illusionem languentium signum dante, Chereas nichil moratus ut iniurias suas vindicaret, evaginato gladio intulit ei plagam vehementem, non tamen omnino mortalem. Sunt qui dicunt hoc Cheream ideo fecisse, ne Gaius uni plage vulnere moreretur, sed plagarum multitudine sauciatus maiori dolore cremaretur. Gaius itaque dolore vulneris cruciabatur. Inter humerum etenim et collum ensis illatus iuguli ossibus est retentus, ne ulterius progredi posset. Quo vulnere illato neque clamavit nec vocavit quemlibet amicorum, sive pre incredulitate vel imprudentia, sed dolorem vulneris fortiter tolerans anterius fugiebat. Quem suscipiens Sabinus Cornelius fortiter eum in terram ut caderet impulit. Tunc Gaium flexo cadentem multi circumstantes singuli adinvicem gladiis et quasi certantes discerpserunt. Constat autem quia ultimus quidam nomine Aquilas mortalem intulit plagam. Omnis itaque causa Cheree indubitanter est attribuenda. Nam licet cum multis hoc opus effecerit, tamen primus cogitavit quemadmodum gererentur, et primo ausus est hoc incipere, verbis suasoriis multos ad hoc incitans, et sapienter cuncta disponens. Ubi erat senatoriarum adhibenda professio, et fortuna presumptionis inchoavit ut dum tempus exigeret manibus uterentur. Ipse quoque rem prior aggressus est, et virtute illius necis impletur atque usum facile Gaio moriente concessit. Quapropter iustum est ut et quecumque ceteri gesserunt Cheree cogitationi et labori manuum ac virtutibus applicentur. Gaius itaque hoc modo multis vulneribus iacebat exanimis. Chereas autem et eius participes Gaium pre cede interea revertentes evadere se impossibile iudicabant, propter ea que fecerant. Non enim parvum erat periculum peremisse principem tantum, et stultitia populi sepius honoratum, cum et a militibus non sine sanguine de morte eius facienda esset seditio. Itaque cum essent angustie vie in quibus Gaius peremptus erat, et maxima turba militie eas impleret, qui illo die pro custodia principis aderant, per alias vias fugientes venerunt ad domum Germanici patris Gaii, et eum quoque interfecerunt. Erat enim domus ei coniuncta regalibus, et ita declinaverunt multitudinis invasionem. Cumque adhuc lateret mors Gaii, primum a Germanis est agnita, quorum patrie mos est importabili uti furore, sicut Hyspani aut ceteri barbari. Cum omnes huiusmodi homines ratione sint minores, corpore robusti, et impetu primo quibuscumque hostibus contra se prevalentes, cum non habeant virtutum discretionem pro utilitate cunctorum, sed tantum sibi prospiciebant. Quibus Gaius carissimus ob hoc erat quod pecuniarum muneribus eos placaverit. Evaginatis igitur gladiis ingressi sunt domum perscrutantes cesaris peremptores, principem inter se habentes tribunum Sabinum, qui non tantum virtute et fortitudine maiorum quantum suo robore, cum monomachus esset, hanc obtinuerat dignitatem. Germani igitur requirentes interfectores Gaii, Asprenas primus occurrens ab eis occisus est, cuius vestem sanguis sacrificiorum sicut prediximus cruentaverat, et non bonum ei fecisse videbatur augurium. Post hunc occurrit eis barbarus Norbanus fortissimus civium, et de cuius maioribus imperatores multi processerant, et cuius eminentiam cives non ignorabant. Is cum esset validus et robustus, primo sibimet occurrentis arripiens gladium et permixtus aliis contendebat ne sine aliorum interitu moreretur. Multorum igitur agmine constipatus frequentium vulnerum illatione defunctus est. Tercius autem Anteius ex ordine senatorio Germanis occurrit sicut et priores. Is cum staret ad corpus Gaii et letaretur de morte eius, quia patrem suum effugaverat et militibus destinatis occiderat, turba accurrente non valens effugere a Germanis occiditur. Hi ergo tres ut peremptores Gaii taliter sunt extincti.

Dum vero in theatro de morte Gaii venisset sermo, ammiratio et incredibilitas facta est. Alii namque valde delectabantur in eius morte, et licet dudum sitirent mortem eius sibimet utile fore, tamen hoc non sinebant credere pre timore. Quibusdam vero hoc in desperatione erat, quasi non posset aliquis hominum opus huius virtutis implere. Erant et quibus non erat grata mors Gaii, mulieres et infantes et quidam militum, alii pro mercede, quia ei adherebant ad iniurias potentissimorum civium, ad illius ministeria preparati, mulieres autem ac iuvenes propter spectaculorum et monomachorum munera, in quibus solet vulgo delectatio ministrari, et propter carminum delectationes quas in ludis facere solebat, ut ipso voluptate exhiberet pueritiam, [illegible] autem ad satianda sue crudelitatis insaniam. Servi etiam obtentu dominos suos contempnebant, et adminiculi eos ei fulciebant auxilio. Mentientibus enim servis contra dominos ab ipso totum credebatur quod dicebant, et eorum pecunias ad diripiendum Gaio ostendebant. In accusatione autem dominorum servi accipiebant octavam partem substantie eorum ad premium. Igitur aliquibus in theatro credibilis sermo videbatur pro morte Gaii, et tamen non solum gaudia retinebant, sed et hoc audire aut dicere refugiebant, metuentes ne cum verum non appareret pene succumberent, quasi nota sue voluntatis aperientes. Illi vero qui insidias presciebant amplius se celabant, formidantes ne dum alicui amatori tyrannidis hoc panderent, vivente Gaio perimerentur. Fuerat et sermo dispersus in populo quia res quidem a coniuratis fuisset temptata, non tamen Gaius extinctus foret, sed ablatus a medicis ductus fuisset ad curam. Nullus igitur tam verax erat cui se quisque committere auderet, aut suam pandere voluntatem. Nam et si quis amicus erat, propter favorem tyranni videbatur esse suspectus, et odiosis maxime non poterat credi. Alius et sermo ferebatur quod Gaius inter ipsa pericula et vulnera ut erat sanguine cruentatus venisset in forum, et concionem habuisset ad populum. Que fama debilitavit coniuratorum vires, et loca sue custodie non relinquebant, formidantes ne invenirentur in culpa. Cum igitur turba Germanorum evaginatis gladiis spectaculum circumdedissent, cunctis spectantibus metus sue perditionis accessit, et ex omnibus adventibus terror erat quasi repente ingredientium gladiis caperentur, et neque discedendi securitatem habebant nec in theatro poterant morari sine periculo. Germanis igitur irruentibus in theatrum fragor factus est supplicantium atque dicentium quia et que gesta fuissent, si tamen aliquid contigisset, et que dicebantur cuncta nescirent, et ideo deberent illis parcere, ne aliena presumptione eis qui inculpabiles essent irrogare deberent, sed exquirerent potius eos qui hoc crimen commisissent. Populus igitur hec et his potiora cum lacrimis et percussione vultus sepius clamitabant, facientes ea que periculi et mortis vicinitas exigebat.

honorem ei tribuit. Duo autem fratres erant symon et boethos pater eius
filiam habuit magnus herodes. Rex quoque agrippa sacerdotes constituens
hierosolimitis compensationem eorum devotioni restituit, et affectuosa eis
prebuit largitate. Prefecit autem toti milicie fecit sylam virum qui multis la-
boribus ei sepe communicavit. Parvo autem tempore preterito quidam de do-
rensis iuvenibus preponentes presumptionis venerationi, et in natura
viderentur audaces, tollentes cesaris simulachrum in synagoga iudeorum
statuerunt. Quod opere agrippa valde concitabatur. Videbatur namque
ad destructionem patriarum legum esse actum. Et idcirco ad publium pet-
ronium festinanter nuntium direxit. Et contra dorichas est questus. Qui non
minus et ipse indignatus ex impietate indisciplinatorum doritharum
hec cum magna indignatione scripta direxit: Publius petronius legatus
claudii cesaris pii germanici principibus dorithensium dicit. Audivimus
quidam vestrum tanta fuisse presumptione usi, ut nec dictis claudii cesaris
obedirent, quibus sanctum est iudeos patriis legibus uti, quibus nos omnino
contraria fuisse cognovimus, cum in synagoga eorum simulachrum cesaris
statuistis, prevaricationem agentes non solum contra iudeos, sed et contra
ipsum cesarem. Cuius simulachrum melius poneret in suo templo quam
in debito loco, cum utique decreto cesaris sit sanctum unumquemque habere in proprio
loco potestatem. Verumtamen cum edictum cesaris [illegible] et vo-
luntate eius erga iudeos a quo [illegible] cum sermone eius [illegible]
[illegible] sunt. Quapropter eos qui contra dictum cesaris talia commiserunt,
cum et [illegible] eorum [illegible] indignentur, precipio eos a centurione
[illegible] ad me perduci, quatenus possint gestorum suorum reddere rationem.
Iudices autem eorum moneo, ut si nolunt videri hanc querelam sua volun-
tate celebratam, culpabiles personas centurioni demonstrent, nul-
lam seditionis aut litis relinquentes occasionem, qua malivoli tantum
audeant talia committere. Michi namque et karissimo meo regi agrippe
nulla potior cura est, quam ne gens iudeorum occasione sumat vindicte
gratia, ut ad tumultum seditionis accedat. Ut autem apertius sciatis quid cesar
talia preceperit, dicta eius alexandrie destinata huic scripture proposui,
que licet omnibus nota sint, tamen rex agrippa ante tribunal meum hec
legit, monens ne dicta cesaris contempnerentur. Agite siquidem me
premuniente, ut de cetero nulla seditionis occasio iudeis tribuatur, sed
unusquisque religionis sue iura servet. Petronius quidem hoc modo quod fuerat
commissum contra iudeos correxit, ut denuo nichil posset huiusmodi inveniri.
Rex autem agrippa symonem cantheram pontificatu privavit, iona-
thane autem eum restituit cum estimans dignitate. Qui tamen ionathan
gratam non fuit tanta recipere dignitate, et ita taliter supplicabat dicens:
Ego quidem o rex agrippa meo honore congaudens, hanc michi tribuis
potestatem. Licet autem me ad pontificatum numquam deus iudicaverit dig-
num, semel tamen eum induere sim stola sacerdotii, sufficit michi.
Prius enim dignus sum inventus quam nunc denuo recepturus. Cum non sit
ut mundior et dignior me hunc honorem accipiat, agnosce quia
omni peccato mundior est me apud deum et apud te o rex frater meus
mathias, qui potest ad hunc honorem digne accedere. Cuius sermonem
laudans rex agrippa prebuit mathie fratri eius principatum pontificii.
Non multo post tempore petronio qui syriam gubernabat successit
marsus. Sylas autem prefectus regis agrippe qui ei in omni fortuna fidelis ex-
titerat, et in periculorum eius communione non recesserat, sed cum eo manife-
stis laboribus ac necessitatibus succubuerat, et ob hoc apud eum magnam
fiduciam habens, neque quam parebat legaliter obedire, ita ut maxima ab
eo beneficia postulando et onerosus fieret et seipsum pro laboribus pro-
pressis inmensa arrogantia coram eo glorificaret et regi et hoc
ipsum improperaret. Quod cum crebro faceret, ut in videbatur impro-
perare beneficia nosceretur. Huius quoque syle apertam fiduciam agrippa to-
lerare non potuit. Non est tempore ignobilium grata memoria,
neque suavis agnoscere qui frequenter ea bona que amico suo fecerit
improperat. Quid plura? Dum frequenter sylas iram regis provocaret,
ille indignatione sua non attendens, a prefectura eum non removit, sed
vinculis tradendum in patria eius destinavit. Cumque ira eius longo tempo-
re esset mitigata, et revocasset in memoria quantos labores ille pro eo
sustinuisset, remisit ei culpam. Die siquidem festivo natalis sui dum
cuncti quibus imperabat in leticia magna consisterent, sylam vocari
iussit secum illa die comessurum. Sylas autem ad se venientibus nun-
tiis respondit: Ad o qualem honorem me revocat rex quem denuo post
paululum michi ablaturus est? Nam priores honores devotionis
exhibite non custodivit, cum iniuriis me afficere non quievit. Cum qua
ergo fiducia aut conscientia ad eum veniam? Quantis eum malis eri-
pui, pericula quanta sustinui cum eo, pro quibus omnibus retributionem merui
vincula et carcerem tenebrosum. Numquam ergo hec mala obliviscar et
nunc et post solutionem carnis et anime hec memoria reservabit. Hec
verba sylas loquens ad nuntios, poscebat ut hec agrippe nunti-
arent. Agrippa autem sciens eum non posse animo mitigari, dimisit eum
in carcere custodiri usque ad mortem suam. Deinde hierosolimorum muros
qui contra novam civitatem respiciunt publicis sumptibus munitissimos
latitudine et altitudine fabricatum est, et omni humano certamine
reddidisset fortiores, nisi marcus syrie preses claudio cesari hec inti-
masset. Qui ob eum claudii rebellandi causa suspicatus hoc fieri, man-
davit agrippe ut a murorum constructione cessaret. Qui mox ut agno-
vit, reluctandum cesari non censuit. Fuit autem idem agrippa cognomento
herodes natura bonus, et ad beneficia munificus, preparatus et civi-
tates propriis sumptibus exornare non tardus, ita ut sua claritate mu-
neribusque gauderet, et fabulabiliter sue vite iura disponeret, in ma-
los similis existens avo suo, scilicet magno herodi. Cuius mens erat
callida ad supplicia preparanda, et adversus odiosos sine retentati-
one preciosa, grecis magis familiaris existens quam iudeis, et alienige-
narum civitates sepe nobilitans magnis impensis pecuniarum, balnea,
theatra et templa porticusque constituens. Iudeorum autem civitate nulla
fabricare paruit, nec aliqua eis impensam prebuit, ut possent eius habere
memoriam. Mores autem agrippe circa omnes erant mansueti, et beneficia
similia conferebat. Alienigenis quoque erat clemens, ostendens illis et
dona sue voluntatis, circa suam autem gentem pari modo erat benignus et potius
compassione plenus. Grata siquidem eius commoratio et frequens in hierosolimis
erat, et se in patria sollempnitate et puritate servabat, nullaque die
preteribat sollempnibus hostiis viduata. Quidam autem in hierosolimis
erat nomine symon qui putabatur mandata legitima perfecte servare.
Hic in multitudine in ecclesiam convocata, cum agrippa cesaream processisset,
eum accusare presumpsit quasi non sanctum et iniustum, suadens populo ut prohiberent eum
ingredi templum, quod nisi dignus liceret intrare. Agrippe autem indicata
sunt a prefecto que symon concionatus est. Quem agrippa rex invitatum dum con-
sideret in theatro, sedere iuxta se fecit, et sub silentio mitissime requisivit:
Dic michi inquit quid horum que hic aguntur contra legem esse censetur? Ille
autem nichil habens quod responderet, veniam supplicabat. Tunc rex magis citius
eum placavit quam ab aliquo credi posset, dicens mansuetudinem potiorem regi esse
quam furorem, muneribusque honoratum remisit ad propria [illegible]

X. Hic quoque agrippa qui et herodes cum multis multa concessisset, precipue beritios
honoravit. Instruxit namque eis theatrum amplitudine et pulchritudi-
ne precipua decoratum, et amphitheatrum copiosa impensa constructum,
sed et balnea et porticus celsis opibus exaltavit, nulla tenuitate sumptuum
aut pulchritudinem fedavit aut magnitudinem quamlibet minuit.
Quorum et omnium dedicationem largissime ac munifice ministravit.
Fecit enim in theatro spectacula celebrari et musica instrumenta illic duxit,
et varia delectationum opera affluenter exhibuit. In amphitheatro autem
multitudini monomachorum sua largitate ostendit. Volens et nu-
merositate conflictantium delectationem spectantibus exhibere, septin-
gentos viros pugnatores emisit, et quoscumque odiosos habuit ad hoc opus
dimisit, ut et illi hoc modo ad invicem pugnarent, et opus belli voluntas pa-
cis existeret. Hos ergo modo cunctos sibi odiosos passim extinxit. Quibus
spectaculis in berito celebratis, in tyberiada urbem galilee migravit,
eratque inter alios reges valde conspicuus. Post hunc venit ad eum commagen-
sis rex antiochus, et damascorum rex sigrammus, et chous rex minoris
armenie, qui et in ponto polemoniaco regnabat, et herodes fra-
ter eius qui calcidis habebat imperium. Huiusque colloquium cum eis, susceptione et
amicicias valde dignissimum, ita ut ostenderet sue sapientie culmen,
et in presentia eos videret regaliter honorasse. His autem regibus apud agrippam
degentibus marsus preses syrie advenit. Quem sciens agrippa multum
honorabilem esse romanis, et carum claudio cesari, processit ei civitate
occursurus ei per stadia vii. Quem cum in civitate suscepisset, inimicitiam
ei ex tali causa sensit. Sedens enim in tribunali agrippa, mutavit illos
reges qui ad se venerant. Ut autem cognovit marsus illorum regum admixtam
amicitiam et concordiam, suspicione tacite credidit non expedire romano
regno illorum concordiam. Mox itaque ad unumquemque regum mittens mandavit
ut unusquisque sine mora ad propria redirent. Hoc agrippa doluit et exinde
contra marsum factus est inimicus. Deinde agrippa mathiam pontificatu pri-
vato, constituit pro eo sacerdotem elioneum cantheri filium.

Cum ergo agrippa qui et herodes tertium annum complesset in regno iudeo-
rum, venit in cesaream civitatem que primitus turris stratonis dicebatur. Ibique
spectaculum pro honore et salute cesaris celebrabat. Ad quam festivi-
tatem omnis multitudo provincie nobilium simul et primorum una conve-
nerat. Secunda vero spectaculorum die veste stola undique argento contex-
ta, ut textus esset valde mirabilis, venit ad theatrum incipiente die,
et primis radiis emissis sole oriente, claritas argenti repulsa ful-
gorem reddidit valde perspicuum, et oculis inspicientium formidandum.
Adulatores ergo mox voces favorabiles emittebant, que nec ipsi
agrippe placebant, deum eum scilicet appellantes, atque dicentes: O sis pro-
picius esto nobis, quia licet hactenus velut hominem te timuerimus, tamen iam
nunc te superioris nature esse confitemur. Has voces neque rex compescuit nec
impia eorum verba compressit. Post paululum vero respiciens agrippa vidit super
verticem suum in quodam ligno sedentem bubonem. Quem ut vidit mox intel-
ligens quod aliquando idem avis ei presagium fuisset bonorum, et quod eius indica-
tum foret, cum iterum hec alites vidisset, post v dies esse moriturus. Mox
ergo ut alite viso passione mortifera marcens, et vehementi ventris dolore
percussus, respiciens in amicos suos dixit: Ego quem deum appellabatis,
vitam iam mutare compellor. Repente namque increpat sum, cum mendaces
ad me clamarent. Nam qui vocabar a vobis immortalis, ecce iam ducor ad
mortem, et suscipienda est sententia quia profertur a deo. Viximus autem non prave,
sed claritate beatitudinis appetentes. Hec cum dixisset, crescente
dolore comprimebatur. Tunc cum festinatione ad regalia reportatus est, et
sermo apud cunctos egressus est, quia indubitanter moriturus esset. Mox
itaque cum coniugibus simul et liberis lege patria in saccis iacentes depreca-
bantur deum pro vita regis, et omnia luctu gemituque complebant. Agrippa
autem cum in domo sublimiore iaceret, deorsum respiciens, vidensque ipsum
prostratum, nec ipse a lacrimis se valebat abstinere. Quinque vero diebus
continuo ventris dolore confectus vita privatus est, huius annum etatis quinqua-
gesimum et quartum, septimum vero regni. Quattuor namque annis sub cesare
gaio regnavit, quartum autem cum herode fratre, tres autem reliquos annos sub
claudio complevit imperio, in quibus et iudeam et samariam percepit atque ce-
saream, et tributa sui in numera [illegible] imperii. Multa namque ab aliis munera
sumpsit. Nam cum esset valde munificus, supplicantibus larga munera con-
ferebat, et dona sine aliqua parcitate prebebat. Igitur cum mors eius plus
esset ignota, herodes rex calcidis et chelcia qui fuit prefectus agrippe
destinaverunt [illegible] et sylam qui eorum erat inimicus, [illegible] iubente rege [illegible]
[illegible] agrippa [illegible] discessit autem relinquens filium equivocum
vii annorum et filias tres. Quarum una erat iam nupta, relique due ma-
ria et drusilla adhuc virgines erant, et maior decem annorum etatis
habebat, minor sex. Cumque mors agrippe cunctis innotuisset,
cesarienses et sebasteni benefactorum eius immemores blasphemabant
eum vehementer ita defunctum, et abeuntes in domum eius, et abripi-
entes statuas filiarum eius, ad loca fornicaria detulerunt, et in publico
eas statuentes, eis fedas contumelias inferebant, et [illegible]
[illegible] adimplebant, coronabantque convivia publica, unguentis se

Colentes, et sacrificia celebrantes pro regia morte. Filius autem agrippe defuncti
similem nomen habens, tunc rome a cesare alebatur.

Claudius autem audiens mortem agrippe, et sebastenos et cesarienses ei
mortuo contumelias irrogasse, graviter indignabatur. Cupiebat et parare
filium eius agrippam illis successorem dirigere, volens iusiurandum ser-
vare quod cum eo fecerat. Alii autem dicebant periculosum esse ut puero tali
tantum regnum committeret. Cumque cesar videret eos recte locutos, misit pre-
fectum in omnem iudeam cuspium fadum, precipiens ei ut cesarienses et sebaste-
nos pro defuncti contumeliis coherceret. Cohortem vero cesariensium et seba-
stenorum et quinque milia in pontum transferri iussit ut ibidem militarent, et ex
romanis qui in syria erant iussit eorum loca suppleri. Ipsi autem cesarienses
mittentes legationem ad claudium supplicarunt et in iudea consistere meruerunt,
sed postea sub vespasiano ex illa regione exturbati sunt.

INCIPIT LIBER XX.

MORIENTE quidem agrippa rege sicut in libro pre-
cedente narravimus, claudius cesar misit
successorem marso cassium longinum,
eo quod agrippa ad hunc viventem rogave-
rat eum ne marsus ulterius syrie presi-
deret. Fadus namque dum prefecture ad-
ministrationem in iudea venisset, comperit iudeos
habitantes circa flumen contra phila-
delfos habere conturbationem pro finibus vici
cui nomen est mias. Erant autem illic plurimi
armatorum congregati qui pre voluntate

primatum suorum sumentes arma multos philadelfenorum peremerunt. Hec audiens fadus uehementer accensus est, eo quod eius iudicio non reseruassent, si qui lesi fuissent a philadelfinis, sed usque ad manum uenissent. Sumens quoque tres uiros potentes ipsius seditionis alligari precepit. De quibus quendam eorum nomine annibam iussit occidi, duos autem amaramum et eleazarum dimisit. Ptholomeus autem princeps latronum, qui multa mala ydumeis et arabis frequenter intulerat, non multo post deductus ad fadum, morte multatus est. Hoc itaque modo cuncta iudea latronibus est purgata prudentia fadi et sollicitudine. Fadus autem uocans cunctos sacerdotes et potentes hierosolimitarum precepit eis ut talarem tunicam et sacerdotalem stolam quam solus pontifex induere solet in antonia turrim reponerent, ut sic prius in romanorum potestate iacerent. Iudei uero neque contradicere presumpserunt, sed rogabant fadum atque longinum, qui et ipse cum multo exercitu ad hierosolimam uenerat, metuens ne fado iudeorum multitudo resisterent, ut sinerent legationem ad claudium destinare ut peterent quatenus sacerdotalem stolam haberent in sua potestate, et ut ipsi eos sustinerent donec claudii responsa perciperent. Illi uero ita se hoc prestare dixerunt, si eorum filii obsides preberentur. Quibus obedientibus filiosque suos dantibus legati sunt missi. Cumque romam uenissent, audiens agrippa iunior defuncti filii causam aduentus eorum, erat enim apud claudium, cesari supplicauit ut que peterent iudeis concederet, et ad fadum de his sua scripta dirigeret. Vocans itaque claudius legatos iudeorum promisit se reddere que petebant, iussitque ut agrippe gratias dignas exsoluerent cuius precibus hec eis ita donaret. Quam ob rem huiusmodi epistolam claudius misit.

Ad fadum.

Claudius cesar germanicus tribunicie potestatis quinquies consul ordinarius, quartus imperator, decies pater patrie hierosolimitarum principibus curie et populo iudeorum et cuncte genti salutem. Agrippa meo pientissimo quem ego nutriui et mecum habeo, perducente ad me legatos uestros gratias agentes quod habeam curam uestre sollicitudinis et cum summa deuotione pro sacerdotali stola supplicantes, ut sub uestra potestate consistat, que sicut ante postulata concedo, sicut uir fortissimus uitellius ordinauit. Huic itaque uoluntati consensi primum quidem propter pietatem meam, uolens unumquemque exhibere in sua paterna traditione culturam deum, sciens quia dum hec fecero, et ipsius agrippe iunioris pietate circa me et amplissimas amicitias collocabo. Scripsi autem et cuspio fado meo procuratori. Nomina uero litteras deferentium hec sunt: cornelii, leo, tryfon, theodorus, dorotheus, nathelis, iohannes, panis. Data xiiii kalendas iunii consulibus ruso et pompeio siluano. Petiit et a claudio cesare herodes rex calcidis frater agrippe defuncti potestatem templi hierosolimorum et sacerdotum ordinationem usque quo cresceret agrippa iunior, et omnia pariter impetrauit. Ex illo autem fuit apud omnes eius liberos hec potestas usque ad belli finem. Herodes itaque a pontificatu remouit cantheram, et ioseph cami filium ei successorem dedit.

Eo tempore helena adiabenorum regina et filius eius izates ad sollempnitatem iudeorum hac causa proueniente migrauerunt. Monobazus adiabenorum rex cui cognomen erat bazeus, eandem helenam sororem suam amore captus duxit uxorem. Que dum ab eo concepisset in utero, contigit quadam nocte ea dormiente ut monobazus uir eius poneret manum super uentrem eius, et quandam uocem subito audiuit precipientem ut manum de uentre eius auferret, ne infantem ibi teneret, qui prouidente deo et principium et finem felicissimum esset possessurus. Qua uoce ille turbatus repente excitans uxorem dixit ei que audierat, et natum filium nomine izatem nuncupauit. Habuit et ex eadem helena et alium seniorem filium nomine suo uocatum monobazum, et alios filios ex aliis mulieribus procreatos. Maxima tamen dilectione quasi unigenito izati desiderabiliter impendebat, et ob hoc ille inuidiam fratrum sustinebat. Hoc pater aperte cognoscens dissimulabat, cogitans quia non hoc pro malitia facerent, sed quia singuli fauorem patris habere desiderarent. Cuius autem ne odio fratrum izates aliquid mali sustineret, multis muneribus farcinatum misit eum ad abenerigum regem, commendans ei eius salutem. Abenerigus autem libenter eum excepit, et pro multa dilectione filiam suam samachos nomine dedit ei uxorem, et donauit ei prouinciam ex qua multa susciperet tributa. Monobazus autem pater eius cum iam senectute grauaretur, et paucum sibi tempus uiuendi superesse uideret, uoluit aspectu filii antequam moreretur inspicere. Vocans ergo eum delectabiliter est amplexus, et dedit ei prouinciam que dicitur carrorum transferente omnium rerum. In hac et prouincia reliquie sunt arche noe que ex ymbrium diluuio liberata firmatur, et hactenus uidere ea uolentibus monstratur. Habitans ergo izates in hac regione, cum legibus iudeorum crederet, studebat et ipse conuerti. Credens autem non se esse perfecte iudeum, nisi signum circumcisionis acciperet, etiam hoc facere preparat. Quod dum cognouisset mater eius helena, prohibebat eum, dicens ei fore periculum, quia cum esset rex multorum acquireret inimicitias subiectorum, cum peregrinas sollempnitates et sue genti extraneas adimpleret, nec pati eos uelle iudeum super se regnare. Hec illa dicens uolebat filium ab intentione reuocare. Ille autem assumens quendam nomine ananiam misit eum ad matrem dicens, quia nisi ei acquiesceret repente ab ea discederet. Cui mater eius talia respondit: Metuo o anania ne causa omnibus patefacta, et periculum supplicii sustineas, quasi auctor et doctor operum inconuenientium apud regem. Ananias autem dixit ad eam: Potest et similiter preter circumcisionem colere diuinitatem, si omnino apud se decreuit iudaicas leges obseruare. Hoc enim esse firmius quam si circumcidatur, ueniamque illi deus daturus est, hoc opus non implenti propter subiectorum formidinem. Ananias ergo persuadens izati, coegit eum sibi consentire. Post hec autem cum nequaquam posset desiderium suum abicere quin circumcideretur, iudeum quendam nomine eleazarum uenientem a galilea in legibus patriis eruditum inuitauit ad se ut circumcideret. Qui cum intrasset ad regem et inuenisset eum legem moysi legentem, dixit ad eum: Ignoras o rex moysi iura, et ideo facis deo iniuriam. Non enim te oportet eas legere, sed primitus facere que precepta sunt. Quamdiu sine circumcisione permanes, legibus neque nosceris obedire. Hec audiens izates actum differre non potuit, sed ad aliam ingressus domum et uocans medicum statim circumcisus est. Et uocata matre helena et anania doctore indicauit eis quod egerat. Qui repente magno timore sunt perterriti, ne causa cunctis manifestata, rex periculum deiectionis a regno incurreret, non patientibus subiectis uirum extranei dei cultorem super se regnare. Ipsi quoque pariter pericula sustinerent, quasi hec ei suasissent. Deus autem illorum metum non perduxit ad exitum. Nam cum multa pericula idem rex izates sepius incurrisset, eum ex ingentibus angustiis liberauit, et salutis dona ei concessit, ostendens in hoc quia confidentibus in eo et ipsi soli credentibus neque fructus pietatis aufertur.

Igitur helena regis mater uidens filium suum pacifice gubernari, et in omnibus esse beatum, et in lege iudeorum quam inceperat nimis esse religiosum, desiderium habuit hierosolimorum conspicere ciuitatem, et cunctis gentibus diuulgatum dei templum suppliciter adorare, et hostias pacificas offerre. Ob hoc quam maxime filio supplicauit. Quo statim consentiente et multa ei itineris preparatione faciente et plurimas dante pecunias descendit

177

in hierosolimam filio eam longa uia deducente. Cuius et aduentus hierosolimitis extitit profuit ualde. Nam dum eo tempore ciuitatem magna fames apprehendisset et multi fuissent egestate consumpti, regina helena misit quosdam suorum alios ad alexandriam, alios ad cyprum, ut cum suis pecuniis frumenta pararent plurima, et ad hierosolimam deferrent. Cumque uenissent breui onera deportantes, illa hec accipiens indigentibus cuncta diuisit. Quapropter apud gentem nostram beneficiorum suorum maximam memoriam dereliquit. Filius quoque eius izates audiens hanc famem, multas pecunias hierosolimorum primatibus destinauit. Ad deum

Artabanus itaque rex parthorum sentiens sibimet [illegible] satrapas inimicos, apud eos degere iudicauit minime. Quapropter ei uisum est ut pergeret ad izatem regem, et salutem apud eum se inuenire credens, et iterum ad proprium regnum remeare. Sumptis ergo cognatorum atque familiarium circa mille uiris, uenit ad regem izatem. Cumque artabanum izates aperte nosset, ipse autem artabanum penitus ignoraret, inueniens eum in itinere constitutum, et stans ei prior se inclinans more patrium adorauit. Deinde dixit: O rex ne me despicere uis tuum seruum, nec circa supplicem sis superbus. Inferior enim factus sum mutatione rerum, et regia potestate priuatus, tuum posco solacium. Perspice ergo inconstantiam fortune, et hanc scito esse communem, et uti simile habitam. Nam si me sine uindicta despexeris, erunt audaciores plurimi circa alios reges. Hec uerba artabanus cum lacrimis dicebat, capite reclinato deorsum. Izates autem ut eius nomen audiuit, et artabanum suppliciter sibi astantem respexit, mox de equo resiliens dixit ad eum: O rex habe fiduciam, nec te presentia facta conturbet. Velociter enim tibi erit mutanda tristitia, et me amicum et auxiliatorem inuenies plusquam credis. Aut enim in parthorum regno te rursus, aut in meo regno constituam te regem. Hec dicens eleuauit artabanum et iussit eum ascendere in equum. Izates autem pedibus sequebatur, honorem tribuens ei quasi regi maiori. Respiciens hoc artabanus grauiter tulit, et per presentem fortunam et honorem iurauit se de equo descensurum, nisi ille rursus ascenderet atque preiret. Tunc izates in equo ascendens, et artabanum ad regalia sua perducens, omnem ei honorem libenter exhibuit, et in consessu atque conuiuiis primum recumbere fecit, non presentem fortunam attendens, sed eius pristinam dignitatem, eumque frequenter consolabatur dicens, quia communes sunt omnibus hominibus mutationes fortune. Scripsit ergo izates rex parthis, suadens eis ut artabanum reciperent regem, promittens eum preteritorum in eos non habere memoriam, fidem et iuramenta prebens. Parthi uero rescripserunt ei quod quidem artabanum libenter reciperent, sed ideo eum non possent recipere, quia pro eo alium regem ordinassent nomine cinnamum, et timerent ne forte inter eos certamen fieret. Hanc legationem cognoscens cinnamus mandauit artabano ut rediret in regnum, quia ei uellet cedere. His uerbis credens artabanus reuersus est, occurritque ei cinnamus et adorauit eum, et regem eum appellans, auferensque de suo capite diadema, imposuit eius uertici. Sic ergo artabanus per izatem rursus in regnum unde prius potentes suos ceciderat restitutus est. Nec fuit immemor beneficiorum in se gestorum, sed izatem magnis muneribus remunerauit. Nam et tyaram erectam ei permisit, et in aureo lecto ei dormire concessit, quod solis parthorum regibus tantum licet, et dedit ei maximam et optimam regionem regis armeniorum, cuius terre nomen est nisibis, in qua et prius fecerunt antiochia ciuitatem quam migdoniam nuncupauerunt. His itaque muneribus ab artabano izates honoratus est. Post paululum uero temporis artabanus regnum filio suo pardano dereliquit. Is ueniens ad izatem suadebat ei ut secum contra romanos pugnaturo auxilium ferret, sed ei persuadere non potuit. Izates enim romanorum sciens potentiam atque fortunam, putabat eum impossibilia bella temptare. Sepius autem prohibebat eum narrans ei uirtutes romanorum, credens eum per talia uerba terrere, quatinus eum a desiderio contra romanos bellandi retraheret. Pardanus autem rex parthorum indignatus bellum aduersus izatem repente pronuntiauit. Nulla autem ex hoc utilitate peruenit, deo scilicet spem eius adnichilante. Agnoscentes enim parthi pardani sui regis uoluntatem, et quia contra romanos bellare decreuisset, illum quidem extinxerunt, principatum uero eius cotardi fratri dederunt. Quo et post paululum per insidias rebus humanis ablato, successit ei frater bologesis. Qui duobus germanis suis prebuit potestatem, pacoro quidem seniori regnum medorum, tyridati uero minori fratri dedit armeniam. Monobazus autem frater izatis regis et eius cognatio, uidentes izatem propter pietatem quam circa deum habebat ultra omnes homines excellentem, habuerunt et ipsi desiderium ut mores patrios relinquentes iudaicis sollempnitatibus obedirent. Que uoluntas patuit subiectis eorum ualde grauissima, sed potentes regni indignati iram quidem retinebant, expectantes oportunum tempus ut in eis ulciscerentur. Miserunt ergo ad abiam regem arabie, promittentes ei multas pecunias, si contra regem eorum izatem castra moueret, professi sunt circa primam congressionem se proprium regem izatem occidere, pro eo quod patriam religionem relinquens iudeus esset factus. Dictis igitur sacramento firmatis festinabant ad conuentum uenire. Flexus itaque rex arabie cum multo exercitu uenit contra izatem. Et in ipsa congressione antequam ad manum uenirent, facto signo omnes izatem proprium regem uelut [illegible] reliquerunt, et dorsum dantes hostibus aufugerunt. Non tamen izates expauit, sed consilium proditionis agnoscens a primatibus suis factum, et ipse cum suis discessit. Causam autem requirens auctores coniurationis occidit, et altera die cum arabis congressus plurimos occidit, omnes autem in fugam uertit, ipsum autem regem persequens in quodam castro arsamum nomine circumclusit. Quo tamen fortitudine pugnationis preualuit, castroque capto, dum abiam regem non inuenisset, nam se ipsum gladio occiderat, abripiens omnem predam in adiabenorum regressus est regionem. Primo autem dominante adiabenorum principes non ualentes contra regem suum izatem deo eum innumeris protegente, neque requiescere uoluerunt, sed scripserunt parthorum regi bologessi rogantes eum ut izatem occideret, et eis principem de parthorum genere constitueret, quia eorum rex extraneas leges diligeret. Hec audiens rex parthorum elatus est ad bellum, et cum iustam belli non haberet occasionem, concessos ei honores a patre suo repetiit, et resistenti bellum se inferre minatus est. His auditis izates non mediocriter est turbatus, et propter dominum iudicabat fore si propter metum collatis honoribus cedere uideretur, et insuper sciens quia si in his ei non cederet, ab eius inimicitiis non cessaret. Decreuit ergo deo creatori omnium animas suas pericula committere, et eum hoc maximum auxiliatorem. Filios ergo suos et coniuges in locis munitissimis, et frumenta et ferri et pabula congregauit. Quibus gestis hostium sustinebat aduentum. Venit uero parthorum rex cum multa tam pedestrium parte quam equestrium, et cum magna uelocitate fluuium uallum circa flumen constituit in prouincia medorum et adiabenorum. Et izates castra posuit non procul ab eo habens circa se equestrium quasi sex milia. Venit ergo nuntius ad izatem a parthorum rege directus qui eorum uirtutem edi[illegible] terreret, quia ab eufrate flumine usque ad bactros dominium resideret, et

subiectos ei reges simul ad eum dies, minitans parti quia Izates poenas exsolveret. conscientiam suam tum esse ingerit. a cuius manibus nec deus quem colebat eum posset eruere. Hoc nuntio dicente Izates se quidem nosse dixit parthorum virtutem, sed scire tamen quia cunctis hominibus maior esset deus. Hoc ei responso dato, ad supplicationem dei conversus, in terram se prosternebat cinere caput implens, et cum uxoribus et filiis ieiunabat invocans deum ac dicens. O dominator domine, si non frustra tuae me dignitati subieci, et iuste omnium te solum et primum dominum esse cognovi, adveni auxiliator non pro me solum ulturus in hostibus, sed quia etiam contra tuam virtutem tam nefanda praesumptione locutus est. Izates quoque haec non ingemiscens cum lacrimis supplicabat. Quem repente deus exaudivit. Ea namque nocte Bologesis rex parthorum accepit epistolas in quibus erat scriptum. quia Daci et Sacae cum magna manu ad diripiendam parthorum provinciam descendissent. Qui re nihil agens reversus est contra hostes provinciam suam vastantes. Sic ergo Izates deo providente regem parthorum effugit. Post paululum vero tempus cum Izates quinquagesimum quintum aetatis, regni autem XX et quartum annum complesset, relinquens filios masculos XXIIII et filias XXIIII, vita privatus est. Successionem vero regni fratrem suum Monobazum habere praecepit, repensans ei quia pro eius absentia post mortem patris regnum ei fideliter conservasset. Cuius mater Helena audita eius morte graviter doluit. et sic peractum mater quae talem filium amisisse videbatur. Veruntamen consolata est audiens regni successionem ad seniorem filium suum fuisse perductam. ad quem et pergere festinabat. Cumque venisset in regionem Adiabenorum, non multo tempore super filium Izatem vixit. Monobazus autem filius eius ossa illius et ossa Izatis mittens Hierosolimam sepelire praecepit in mausoleis quos mater ipsa tribus stadiis ab Hierosolimis construxisse videbatur.

Igitur dum Fadus Iudaeam provinciam gubernaret, quidam vir magus nomine Theodas populo multa suasit. ut sumentes substantias suas sequerentur eum ad Iordanem fluvium, semetipsum asserens prophetam esse. et praecepto fluvium dividere posse. ut eis transitum praeberet. Haec dicens seduxit multos. Non tamen permisit eos Fadus ad experimentum suae insipientiae venire, sed repente cohortem equestrium super eos misit. Quae inopinabiliter irruens, multos quidem peremit. plurimos autem vivos cepit. ipsum quoque Theodam comprehendentes capitis sectione multarunt. Haec sunt quae iudaeis contigerunt tempore quo Fadus iudaeorum praefuit regioni. Venit et Fado successor Tyberius Alexander. Alexandri filius qui fuerat in Alexandria alabarches, id est princeps salis, genere et divitiis cunctos praecellens. Hic Alexander filios Iudae Galilaei qui populum a romanorum potestate subducere nitebantur crucifigi imperavit. Alexandro quoque defuncto, Cumanus ei successor de Roma advenit.

Defunctus est et Herodes frater regis Agrippae iam defuncti, octavo anno Claudii principatus, tres filios relinquens, Aristobolum de priori uxore genitum, et ex Beronice fratris filia Beronicianum et Hyrcanum. Cuius regnum Claudius cesar Agrippae iuveni dedit.

Seditione ergo incidente in Hierosolimorum civitate dum Cumanus rector Iudaeae existeret, multi iudaeorum perempti sunt ex tali causa. Instante festivitate paschae in qua nobis mos est azyma offerre, dum undique ad festivitatem haec populus convenisset, metuens Cumanus ne aliqua seditio in multitudine nasceretur, iussit romanis militibus ut cum armatorum acie facientes circa porticus templi consisterent. ut si forte aliqua seditio oriretur, tumultuantium multitudinem comprimerent. Hoc et priores praesides Iudaeae in huiusmodi festivitatibus faciebant. Cumque quarta dies celebrationis excessisset, iste de militibus revelans genitalia sua populo demonstrabat. Quod iudaei videntes, ad iram furoremque producti sunt, dicentes non se contumeliam passos, sed deo impietatem perpetratam. Quidam vero peritiores Cumanum praesidem blasphemabant, dicentes eum hoc militi suasisse. Cumanus autem haec audiens, non mediocriter provocatus est. Veruntamen hortabatur iudaeos a seditione quiescere. ne in festivitate inquietudines excitarent. Quibus dum persuadere non posset, sed magis blasphemias accenderent, iussit omnes milites arma sumere, et ad Antoniam castrum convenire. Erat autem hoc castrum sic perductum suppositum templo. Iudaei itaque videntes illic milites congregari, pavore coeperunt fugere, putantes milites se velle persequi. per angustos egressus templi pariter cum timore fugientes oppressi sunt, et multos ad invicem conterentes interemerunt. Viginti autem milia adnumerati sunt qui in illa die compressione defecerunt. Quapropter erat eis pro festivitate luctus. et omnes obliti orationum atque sacrificiorum, ad lamentationes lacrimasque conversi sunt. Has ergo passiones unius militis procacitas generavit. Nondum hic luctus quieverat. et alter luctus incidit denuo super eos. Quidam enim ex his qui evadere putaverunt fugiendo, in via publica venientes quasi centum stadiis procul a civitate, Stephanum cesaris servum iter agentem more latronum invadentes, omnem eius substantiam diripuerunt. Audiens haec Cumanus milites continuo destinavit, praecipiens vicos vicinos diripi, et nobiles eorum ad se vinctos perduci. Hac vastatione facta, quidam de militibus romanis repperiens in quadam domo legem Moysi cunctis videntibus sumens libellum discerpsit. et multas blasphemias ac contumelias eis imposuit. Iudaei vero haec audientes, et pariter concurrentes descenderunt in Caesaream ad Cumanum praesidem et rogabant eum ut non se sed deum ad cuius iniuriam haec facta erant vindicaret. se autem nolle vivere dicebant, dum leges patrias sic contaminari viderent. Cumanus autem metuens ne denuo populus tumultum excitaret, suadentibus amicis militem illum qui contumeliam legibus fecerat securi percussit, et ita occasionem secundae seditionis abrupit.

Post haec inter Samaritas atque iudaeos inimicitiae huiusmodi causa provenere. Mos erat galileis tempore festivitatum ad sacram concurrere civitatem. et iter facere per Samariam. Quo itinere aliquando iter facientes, per vicum nomine Gynais, inter Samariam et campum magnum constitutum, quidam facientes iter, multos de galileis interemerunt. Primi autem galileorum audientes quae gesta fuerant, venientes ad Cumanum rogaverunt eum ut interemptorum necem inquireret. Ille autem accipiens pecunias a Samaritis, neglexit hoc facere. Galilei autem dolentes inde, multitudinem iudaeorum exhortati sunt ut arma sumerent et sua defenderent libertatem. servitutem amarissimam esse dicentes et iniurias importabiles in talibus non defendi. Primatibus autem eorum eos compescere volentibus ac promittentibus quia Cumanus faceret vindictam, illi penitus non adquiescentes ad bellum procedere volebant. Et iuniores in auxilium Eleazarum filium Dinei qui per multos annos latrocinia faciebat in montibus, vicos Samaritanorum incendentes, cuncta diripuerunt. Cumanus autem haec audiens sumpsit Sebastenorum cohortem, et pedestrium IIII ordines et Samaritas pariter. et contra iudaeos egressus est. Factaque congressione multos peremit, plurimos autem vivos cepit. Primi vero Hierosolimorum videntes ad quantam calamitatem contendere devenirent, induti saccis et cinere capita complentes, galileos ut ab intentione sua desisterent supplicabant. ponentes ante oculos eorum subvertendam patriam regionem et templum pariter concremandum, uxorum ac filiorum captivitates futuras. et ideo rogabant ut mutarent voluntatem suam et proicientes arma quiescerent. et ad propria remearent. Haec ergo dicentes flexerunt galileos. quorum alii statim ad propria recesserunt. latrones autem ad munitiora loca profecti sunt. et ex illo die omnis Iudaea latrociniis est impleta. Samaritanorum vero primates venientes ad Ummidium Quadratum Syriae praesidem qui tunc in Tyro morabatur accusaverunt iudaeos quia vicos eorum incendissent ac diripuissent, et maxime quia romanorum potestatem contempsissent. ad quorum iudicium debuissent pro sua, et si qua perpessi fuissent, concurrere. et quasi romanos iudices non haberent, ipsi se vindicaverunt. Haec Samaritae de iudaeis conquerebantur. iudaei vero et contra seditionis et litis auctores fuisse Samaritas dicebant. et ante omnes Cumanum praesidem Iudaeae culpabant munerum oblatione corruptum. et ideo noluisse peremptorum necem vindicare. Quadratus autem cum haec audisset distulit iudicare, dicens se cum in Iudaeam veniret subtiliter omnia indicaturum. Samaritae ergo nihil agentes reversi sunt. Post paululum vero temporis Quadratus Syriae praeses in Samariam venit. ubi auctores seditionis inveniens eos audivit. et quosdam Samaritanorum ac iudaeorum quos Cumanus in vinculis habebat crucifigi praecepit. Exinde veniens in quendam vicum nomine Lidda in minore magnitudine civitatis, sedens in tribunali et secundo Samaritas audiens, a quodam Samariteo audivit quia primus quidam iudaeorum nomine Dortus, et IIII iuvenes cum eo suasissent populo ut a romanorum potestate recederent. Hos ergo Quadratus iussit occidi, et Ananiam pontificem et Ananum magistratum alligatos Romam direxit, quatenus de his quae gesta fuerant redderent cesari Claudio rationem. Iussit et primatibus Samaritanorum atque iudaeorum et Cumano praesidi Iudaeae et Celeri millenario et [illegible] ut ad Claudium cesarem pergerent pariter iuris inter se quaestionibus audiendis. Ipse autem Quadratus metuens ne multitudo iudaeorum iterum seditionem excitarent in Hierosolimis. venit in civitatem. invenitque urbem in pace degentem, et festivitatem patriam deo celebrantem. Confidens ergo nihil ab eis inquietudinis generari, relinquens eos in festivitate reversus est Antiochiam. Cumanus autem Iudaeae rector, et qui cum illo fuerant Romam directi, acceperunt ab imperatore constitutum diem, quo deberent rei suae causas exponere. Habebant autem maxime Cumanus et Samaritae libertos cesaris pariter et amicos, qui praevalere poterant contra iudaeos. Agrippa autem iuvenis cum Romae consisteret, et primos iudaeorum opprimi videret, Agrippinam uxorem cesaris supplicans exoravit, ut marito suaderet quatinus decenter audiens, sua iustitia seditionum puniret auctores. Claudius autem his precibus perstrictus, et causam examinans, dum agnovisset malorum principes fuisse Samaritas, omnes qui ad eum venerant iussit occidi. et Cumanum in exilium misit. Celerem quoque millenarium praecepit in Hierosolimam perduci. et omnibus videntibus per totam urbem tractum laceratumque occidi. Misit et Felicem Claudius Pallantis fratrem praesidem in Iudaeam successorem Cumano. qui cunctis rebus et negotiis in Iudaea praesideret. Ubique in principatu decimum annum complesset Claudius cesar, donavit Agrippae iuveni tetrarchiam Philippi. et Batanaeam et Trachonitidem ei simul adiecit. una cum Abela quae fuerat tetrarchia Lysaniae. Chalcidem vero ei abstulit, cum IIII praefuerat annis. Agrippa autem sumens donationem cesaris, Azizo regi Emisenorum se volenti circumcidere sororem suam Drusillam dedit uxorem. Epiphanes enim Antiochi regis filius eius nuptias recusavit, nolens iudaeorum sollempnitates sequi. licet hoc facturum se eius promiserat patri. Mariam quoque sororem suam dedit Archelao Helcii filio. cui ab Agrippa patre fuerat primitus desponsata, nataque est illis filia nomine Beronice. Nuptiae autem inter Drusillam et Azizum regem celebratae, non multo tempore intervenienti, ex tali causa sunt solutae. Dum enim Felix praeses in Iudaeam venisset a Claudio destinatus ut ibi rebus praeesset, videns Drusillam sororem Agrippae cunctas mulieres pulchritudine praecellentem, speciem eius concupivit. et quendam iudaeum nomine Symonem amicum suum genere cyprium magum mittens ad eam suadebat ut relicto viro suo nuberet sibi: promittens eam beatam fieri, si eum non despiceret thorum. Illa autem non bene faciens, et declinare volens invidiam suae sororis Beronices quam Herodes rex Calcidis habuerat uxorem, propter quod pulchrior illa esset, transcendit patriam legem. et Felicis nuptias est secuta. Ex quo ergo susceptum filium vocavit Agrippam. Sed quomodo iste iuvenis cum uxore incendium Vesuvii montis temporibus Titi cesaris deperiit, postea declarabimus. Beronice ergo post mortem Herodis regis Calcidis qui ei fuerat maritus et patruus multo tempore vidua, fama discurrente quia cum fratre Agrippa coiret, suasit Polemoni regi Ciliciae ut circumcisus eam haberet uxorem. Sic enim iudicabat falsas oblocutiones posse sedari. Polemon autem rex Ciliciae flexus accepit eam uxorem, maxime propter divitias eius. Non multo autem tempore eorum nuptiae permanserunt, sed Beronice propter [illegible] cum Polemone dimisit. Eodem tempore et Maria soror Agrippae repudians Archelaum, cum [illegible] est Demetrio alexandrino iudaeo genere. et divitiis valde claro qui et alabarches erat, id est princeps salis. suscepitque ex illo filium Agrippinum vocavit. Sed de singulis eorum subtiliter postea declarabimus.

Claudius interea cesar defunctus est. cum imperasset annis XIII et mensibus octo, diebusque XX. Est et sermo quorundam quia ab uxore Agrippina fuerit veneno peremptus ex tali causa. Agrippina enim prius habuit virum nomine Domitium Barbarum, qui fuit nobilissimus romanorum. Quo moriente Claudius cesar ob zelum Agrippinae suam uxorem Messaliam ex qua filios habuit Britannicum et filiam Octaviam occidit, et Agrippinam duxit uxorem. Erat autem et Claudio filia nomine Antonia senior, quam ex prima sua uxore nomine Petina habuerat. Octaviam autem filiam suam desponsavit Neroni filio Agrippinae uxoris suae quem ex priore viro ut praediximus Domitio nobilissimo romanorum habuerat. Agrippina autem metuens ne Britannicus filius [illegible] crescens regnum a patre perciperet, et volens imperium filio suo praeparare de morte Claudii sic erat sermo tractabat. Quo mortuo repente misit Agrippina principem militiae Burrum et cum eo tribunos libertorum valde praepotentes qui deducerent per castra filium suum Neronem, et eum more principis adorarent. Nero igitur hoc modo principatu sumpto Britannicum filium Claudii quem ex Messalia habuit, latenter veneno occidit. Matrem quoque propriam [illegible] hanc ei retributionis vicem impendens. non solum pro matris officio sed et quod eius machinationibus romanorum perceperat principatum. Peremit et Octaviam suam uxorem, multosque viros insignes quasi insidias ei fecissent. Sed de his quidem desino plura narrare, quia multi hystoriam de Nerone conscripserunt. Quorum quidam pro gratia beneficiorum neglexerunt veritatem conscribere, alii propter odium et inimicitias ei sic impudenter mendaciis involuti sunt, ut aperta reprehensione essent digni. Mirandi tamen non sunt qui de Nerone mentiti esse noscuntur, dum neque priorum gesta conscribentes veritatem hystoriae videantur custodisse, cum circa eos nec odium habuisse noscantur. Sed de his omnibus qui veritatem hystoriae perdere volunt, liceat scribere sicut voluerunt. Probant enim hoc hi tam gratissimi. Nos autem propositum veritatis habentes, perfectione praesentis negotii breviter comprehendere [illegible]. et quae nobis iudaeis evenerint enuntiamus, non negligentes aut

calamitates aut delicta referare studentes. Revertar igitur ad narrationem casuum quos iam distuli.

Primo namque imperii Neronis anno moriente Aziho Amasorum rege, frater ei successit in principatu. Minoris et Armenie principatus Aristobolo filio Herodis regis Calcidis a Nerone commissus est. Agrippe et donavit Cesar quandam partem Galilee, Tyberiadis et Tarichee precipiens eis ut ei essent subiecte. Deditque ei et Iuliadam civitatem trans flumen constitutam, et vicos circa eam positos XIIII. Res autem Iudeorum crementum semper a peiori suscipiebant, et latronum et magorum hominum qui populum seducebant repleta est provincia. Horum igitur multos cotidie comprehensos Felix cruciabat. Et Eleazarum Dinei filium, qui latronum ordinem instituerat, per insidias cepit vivum. Dedit enim ei fidem quod nichil ab eo mali sustineret, et fecit eum ad se venire. Quem statim capiens vinctum Romam direxit ad Cesarem. Felix et odio habebat Ionathan pontificem, eo quod ab eo sepius moneretur ut gentem Iudeorum melius procuraret, ne Cesar querelas ipsi de eo audiret. Occasionem querebat per quam eum removeret a pontificatu, eo quod ei importunus existeret. Grave namque est nocere volentibus si crebris verbis arceantur. Pro hac igitur causa Felix quendam amicum Ionathe nomine Ioseph, genere Hierosolimitanum, multarum pecuniarum promissione flexit ut super Ionathan latrones induceret, qui eum vita privarent. Ioseph igitur sumpto consilio huiusmodi per latrones necem illi appetivit. Ascenderunt enim quidam eorum ad civitatem quasi adoraturi Dominum, gladiosque sub veste portantes, permixti populis peremerunt eum. Cumque mors eius inulta permansisset, de cetero cum omni fiducia latrones in festivitatibus ascendebant, et gladios absconsos habentes permixti populis, quos volebant inimicorum suorum perimebant; et non solum in civitate, sed et in templo quosdam interimebant. Nam et ibi sepius cedes facere presumpserunt, nichil se iniquum agere existimantes. Ob hanc causam arbitror et Dominum aversatum iam urbem, et templum velut nequaquam sua habitatione dignum tradidisse Romanis, et nobis servitutem iure imposuit, cum uxoribus et filiis nostris. Opera siquidem latronum huiusmodi scelere implebant civitatem. Magi et seductores quidam populis suadebant ut eos in heremum sequerentur, dicentes se Dei providentia signa et prodigia monstraturos. Multi quidem hanc insipientiam flexi supplicia pertulerunt, quoniam dum ad hec accederent a Felice puniebantur.

Hoc enim tempore venit aliquis ex Egypto ad Hierosolima, dicens se esse prophetam, multitudini persuasit ut cum eo ascenderent ad montem qui dicitur Olivarum, positum e diverso civitatis procul V stadiis, dicens se velle eis hinc monstrare quia eo iubente muri Hierosolimorum corruerent, unde ingressum eis faciendum esse promittebat. Felix autem preses dum hec audisset, iussit militibus ut arma sumerent, et cum multis equestribus impetu facto ab Hierosolimis irruit super eos, et quadringentos ex eis gladiis interemit, ducentos vero vivos cepit. Ipse autem Egyptius fuga lapsus disparuit. Rursus itaque seductores populum contra Romanos incitabant, suadentes ne eis subiacerent, et sibi resistentium vicos incendebant.

Inter hec Iudei habitatores Cesaree contra Syros huiusmodi fecere seditionem pro equitate civilitatis. Iudei namque se primos esse dicebant, eo quod conditor Cesaree rex Herodes de genere Iudeorum fuerit. Syri autem econtra dicebant Cesaream Turrim Stratonis prius vocitatam, et tunc nullum Iudeum habitatorem fuisse illius civitatis. Hec audientes prefecti provincie, sumentesque ex utraque parte seditionis auctores plagarum vulneribus affecere, et tempestatem litis eorum ad breve tempus hac ope sedaverunt. Rursus autem Iudei in Cesarea habitantes divitiis confidentes Syros blasphemiis studebant denuo ad iurgia provocare. Syri autem divitiis quidem minores, sed sapientia fortiores, parvo tempore et ipsi Iudeis iniurias sermonibus inferebant. Post hec alterutros se ita lapidaverunt, donec ex utraque parte vulnerati conciderent, et tamen Iudei vicere. Felix autem cum talia audisset, petebat Iudeos ut a lite cessarent. Quibus non audientibus milites armatos inmisit, et multos eorum peremit, plurimos vero vivos cepit, et domos quorundam multis pecuniis refertas expoliari militari irruptione permisit. Iudeorum vero nobiliores et modestiores, metuentes pro semetipsis, rogavere Felicem ut milites tuba missa revocaret, et eis deinceps parceret. Felix autem eorum precibus illico acquievit. Hoc et tempore rex Agrippa dedit pontificatum Ismaheli filio Fiabi. Exorta est et contentio pontificum contra sacerdotes et Hierosolimorum principes, eo quod unusquisque eorum colligens catervas pravorum et seditiosorum hominum volebat esse princeps, et facientes lites alterutris derogabant, et lapidibus se obruebant. Qui autem eos a talibus prohiberet non erat, sed in civitate sine preside audaci potestate ab omnibus talia gerebantur. Tanta siquidem impudentia atque presumptione pontifices agebant, ut et servos suos ad areas destinare presumerent, qui decimas sacerdotibus competentes auferrent. Unde et fiebat ut sacerdotes penuria deperirent. Sic enim inquietorum vis oppressa iustitie gratia prevaluerat.

Nero autem direxit Porcium Festum successorem Felici in Iudea. Primi autem Iudeorum Cesaream habitantes ascendere Romam accusaturi Felicem. Qui sine dubio penas exsolvisset pro lesione Iudeorum, nisi ei hec Nero Cesar pro fratris eius Pallantis precibus indulsisset. Eidem enim Pallanti Nero maximum honorem impendebat. Interea primates Syrorum Cesariensium Berillo pedagogo Neronis, qui officium super Grecos habebat, per epistolas multis pecuniis suaserunt ut a Nerone peteret dari eis epistolam per quam ius civilitatis cum Iudeis commune haberent. Berillus ergo rogans imperatorem atque promeruit ut Syris talem epistolam destinaret; que tamen gentis nostre postea ingentium malorum fuit occasio. Agnoscentes namque Cesarienses Iudei que fuerant scripta, tantas Syris suscitavere seditiones ut ad bella procederent. Festo igitur in Iudeam veniente, contigit ut provinciam a latronibus vastaret et vici omnes incenderentur. Precipue autem sicarii habundabant, utentes gladiolis magnitudine similibus Persicorum cinsui, cum sint curvitatibus obuncis. Equales sunt et eis Romanorum sice, quibus et ideo vocabulum sicariorum latrocinantes habuerunt. Hi namque latenter permixti in festivitatibus populorum, sicut prius diximus, ad civitatem pro cultura divina convenientium, quos volebant facile perimebant. Sepius et cum armis ad vicos inimicorum venientes diripiebant que volebant, et cuncta parte concremabant. Calamitate provincia turbata, Festus multitudinem equestrium destinavit atque pedestrium super populos qui decepti fuerant a quodam mago, et eum ob promissa ei in desertum secuti fuerant. Qui venientes et ipsum seductorem et partem seductorum ab eo occiderunt.

Hoc tempore rex Agrippa fabricatus est edificium magnitudine valde precipuum in palacio Hierosolimorum iuxta theatrum. Quod palacium olim factum est a Machabeis, positum in loco eminenti. Quod et palacium volentibus in civitate respicere delectabilem aspectum conferebat, et ibi rex recubans inspiciebat ea que gerebantur in templo. Hec autem Hierosolimitarum principes graviter ferebant. Non enim patrium erat ut ea cernerent que fiebant in templo, et maxime cum sacra dispensarent. Quapropter parietem excelsum edificaverunt circa exedram que erat in interiori sacrario ad occidentem conversa. Hic vero paries non solum regale aspectum abstulit, sed et occidentalis porticus que erat in exteriori templo, ubi custodias in festivitatibus solebant habere Romani, propter templum. In his indignatus Agrippas rex

et precipue Festus, precepit eis opus edificatum repente destruere. At illi rogaverunt ut eis potestas daretur quatenus de his legatos dirigerent ad Neronem, dicentes non vitam habituros, si quedam pars templi destrueretur. Et permittente Festo miserunt de suis primatibus X viros et Ismahelem pontificem et Helciam gazophilacem. Nero autem Cesar audiens petitionem eorum edificium manere precepit, hoc beneficium Poppee coniugi sue religiose pro Iudeis supplicanti condonans. Qui decem viros qui ad se venerant redire precepit, Helciam vero et Ismahelem pontificem obsidum loco retinuit. Hoc rex Agrippa cognoscens pontificatum dedit Ioseph filio Symonis pontificis, qui cognomen habebat Cadis. Nero autem mortuo Festo procuratorem misit Albinum in Iudeam prefectum. Agrippa autem dempto Ioseph pontificatu privavit, et Anam filio qui et ipse Anan vocabatur ei successorem dedit. Hunc enim seniorem Ananum dicunt fuisse felicissimum. Filios namque habuit quinque, omnes pontificatu Dei sunt functi, dum et ipse prius hunc honorem plurimis temporibus habuisset, quod nulli pontifici apud nos provenisse dinoscitur. Ananus autem iunior cum pontificatum suscepisset, erat vehementer asperrimus et audax, secta saduceus, qui circa iudicia sunt ultra omnes Iudeos valde crudeles. Cum igitur Ananus huiusmodi esset factus, credens se invenisse oportunum tempus, Festo mortuo et Albino prefecto in itinere constituto, concilium iudicum fecit, et quosdam deducens ad medium, inter quos et fratrem Ihesu qui dicitur Christus nomine Iacobum cognominatum iustum, quasi contra legem agentes accusans, tradidit lapidandos. Qui autem videbantur esse modestissimi civitatis, et circa integritatem legis sollicciti erant, graviter hec tulerunt, miseruntque latenter ad regem Agrippam rogantes eum ut scriberet Anano pontifici ne talia perpetraret. Quidam et eorum occurrerunt Albino presidi ab Alexandria venienti, et docuerunt eum quia non liceret Anano preter illius voluntatem congregare concilium. Albinus autem preses iudicio eorum verbis flexus, cum iracundia scripsit Anano, intentans eum penas exsolvere. Rex et Agrippa sublato ei pontificatu, quem tribus mensibus tenuerat, Ihesum Damnei filium in eius loco constituit. Cumque Albinus preses venisset in civitatem, omni providentia nitebatur ut provincia pace frueretur, et ideo plurimos sicariorum interemit. Pontifex autem Ananus per singulos dies ad meliorem gloriam conscendebat, et favorem civium habebat partim et honorem. Erat enim locuplex, et cotidie Albinum presidem atque pontificem in muneribus complacabat. Habuit autem famulos valde laboriosos, qui cum pessimis coniurati viris pergentes ad areas sacerdotum decatas vel decimas vim facientes accipiebant, non abstinentes a cede non dantium. Aliorum et pontificum servi similia peragebant, cum nullus umquam prohiberet. Quapropter sacerdotes qui ex decimis alebantur tunc inopie necessitate deficiebant. Rursus igitur sicarii festivitatis tempore noctu civitatem ingressi comprehenderunt scribam magistratus vivum, Eleazarum Anani filium pontificis, et alligatum eduxerunt de civitate. Deinde mittentes ad Ananiam pontificem dixerunt se filium ei eo tenore remissuros, si Albino suaderet ut X viros quos ex eis ceperat et vinctos habebat absolveret. Ananias autem pre necessitate Albino presidi ut hec faceret persuasit. Quod opus maximorum malorum fuit initium. Cumque sicarii vidissent quod eorum numerus accrevisset, capta fiducia rursus provinciam affligebant latrocinando.

Hoc itaque tempore rex Agrippa Philippi Cesaream ampliorem fabricatam ab honore Neronis Neroniada appellavit. Et Berytiis theatrum multis pecuniis instructum annalibus spectaculis condonavit, innumeras illic expensas efficiens. Frumenta namque populo copiosa et oleum opulenter exhibuit, et omnem partem civitatem statuarum pulchritudine et antiquorum ymaginibus exornavit, et pene omne decus regnum ibi migravit. Quapropter exosus erat a civibus cum odium subiectorum, eo quod illorum pompam auferens externam civitatem ornaret. Agrippa autem Ihesu filio Damnei pontificatu privato, Ihesum filium Gamalielis ei successorem dedit. Unde et inter alterutros seditio est orta. Facientes enim collectionem pravorum hominum frequenter usque ad lapides blasphemiis procedentibus incidebant. Ex quo precipue contigit nostram civitatem omnibus languere, cum utique res ei semper ad peiora proveherentur. Albinus autem cum audisset sibi successorem a Cesare Florum Gessium fuisse directum, volens Hierosolimis aliquid prestare, produxit eos qui erant morte digni, precepit eos occidi. Alios autem qui ex parvis culpis tenebantur in carcere, pecuniis sumptis abire precepit, et ita gestum est ut carcer quidem purgaretur angustiis, sed provincia latronibus impleretur. Interea hi qui erant ex tribu Levi ymnorum doctores persuasere regi Agrippe ut facto concilio concederet eis quatenus stola linea proxime sacerdotibus uterentur, dicentes ei regnum decere ut aliquam memoriam de novitate introducta perciperet. Quam et petitionem a rege Agrippa impetraverunt. Idem enim rex cum voluntate eorum qui concilio presidebant ymnodicis hoc concessit, ut deposita priore veste stola linea sicut voluerant uterentur. Omnia ergo prohdolor preter patrias leges agebantur.

Igitur cum iam templum Hierosolimorum omnibus videretur esse perfectum, et cives conspicerent artifices ultra decem et octo milia ab opere vacare, unde mercedes accipiebant, ita ex opere templi alimenta eis et mercedes ministrabant, pecuniasque que superabant et que cotidie in templo offerebantur non possent servare pre timore Romanorum, inito consilio ut artificibus in qualicumque opere expenderentur, et persuaserunt regi ut orientalem porticum altius edificaret. Erat autem hec porticus in exteriore templo posita in convalle profunda, quadringentorum cubitorum habens parietes ex lapide quadrato et albo. Agrippa autem considerans quod hoc opus difficile foret et copiosis pecuniis opus esset, hec supplicantibus fieri denegavit, civitatem autem albo lapide sterni non prohibuit. Ihesu autem filio Gamalielis pontificatu privato, dedit hunc honorem Mathie Theophili filio, sub cuius pontificatu bellum Romanorum contra Iudeos sumpsit initium. Florus autem missus a Nerone successor Albino, multis malis Iudeos attrivit. Erat enim genere Clazomenius, et habuit uxorem nomine Cleopatram. Que dum esset amica Poppee Neronis uxoris, et malignitate mariti non minor, per eam iste huiusmodi dignitatis adeptus est. Fuit autem ita circa suam potestatem malignus et violentus ut pre malignitate eius Iudei Albinum predecessorem eius quasi beneficiorum largitorem laudarent. Ille namque malignitatem suam celabat, et ne penitus a turba deprehenderetur quodammodo providebat. Florus autem quasi ad ostendendam nequitiam missus, iniquitate sua ingentem nationem pro malignitate pompabat, neque direptioni parcens, neque modum iniusti supplicii derelinquens. Erat enim inflexibilis ad miserandum, et omnibus lucris avarus, et in latronum direptione communicabat. Sine timore namque Iudei ad latrocinandum accedebant cum illius promissione. Quod opus non erat mediocriter condolendum. Nam semper infelices Iudei cum non valerent vastationes latronum sustinere, cogebantur a propriis sollempnitatibus recedentes cuncti diffugere, melius putantes apud alienigenas ubicumque eis liceret habitare. Florus ergo hic fuit qui nos contra Romanos bellum fecit assumere, melius iudicans cunctos quam paulatim et per tempora nos miseros consumere. Initium quippe sumpsit hoc prelium secundo anno amministrationis Flori, duodecimo anno imperii Neronis.

178.

N[ecessarium] [illegible] [illegible] hystorię p[ro]p[ri]a e[st] conueniens narrare de
[pon]tificib[us] quom[odo] inchoauerit & qualib[us] p[er]missum sit hoc honore
fungi [illegible] qui fuerint usq[ue] ad b[e]lli finē. Primum itaq[ue] [illegible]
[illegible] aaron fr[atr]em moysi p[ro]ntificium d[i]uinitus sumpsisse. Quo
[illegible] successisse eius filios & ab eorum liberis hunc honor[em]
[illegible] distributum. Nam [illegible] legitime fuit nullu[m] pontificem posse
[illegible] de sanguine eo[rum] aaron. Ex alio naq[ue] genere ne[que]
[illegible] constitutus est pontificatu[m] ap[ud] nos posse adipisci. Fu[erunt]
[illegible] itaq[ue] om[ne]s ab aaron sic diximus [illegible] usq[ue] ad finasium q[ui] belli
tempore p[er] discordia[m] pontifex ordinatus est. numero lxx & tres.
Ex eis autem [illegible] in deserto [illegible] tabernaculu[m] d[e]o dicatum usq[ue] ad
salomonem regem qui templu[m] d[e]o iudea construxit pontificatu[m] ha
buere uiri numero xiii. Primum naq[ue] donec uita morte finirent. in
[illegible] habebant hunc honorem. postea u[ero] & eis uiuentib[us] suc
cessores dabant[ur]. Hi au[tem] xiii. ex genere aaron existentes p[er] succes
sionem sumebant h[un]c honorem. Fuit au[tem] hebreorum res publica primo
quidem sub [illegible] [illegible] post hoc sub [illegible] principatu sita. tertio u[ero]
sub regib[us]. [illegible] [illegible] isti xiii. habuere pontificatum scil[icet] a mo
yse usq[ue] ad salomonem q[ui] templu[m] d[e]o c[on]struxit. fuit annorum xii. [illegible]
[illegible] Post illos itaq[ue] xiii. q[ui] diximus [illegible] pontifices [illegible]
[illegible] pontificatu[m] a salomonis regis [illegible] [illegible] sibimet succedentes usq[ue]

[illegible]

habuerit sive iudeus sive alienigena potuerit h[ec] ut grecis ita
subtilit[er] explanare. Habeo n[am] indubitanter maxima[m] eruditione[m]
i[n] hebraica lingua. et ad grecas litteras studium addiscere. Artis
& grammatice experimentum sumpsi. [illegible] u[ero] [illegible] uber
possidere me patrię linguę consuetudo p[ro]hibuit. Apud nos
autem non [illegible] eos qui linguas multarum gentium didicisse
noscunt[ur]. eo quod hoc putent esse commune non tantum liberis s[ed]
etiam seruis. Sapientiam u[ero] illum h[abe]re testant[ur]. qui leges tantu[m]
[illegible] & uirtutem sacrarum litterarum [illegible] possunt.

Explicit lib[er] xx. iosephi antiquitatis iudaice.

Incipit p[ro]logus in iosephum de iudaico bello.

De hoc bello iudaico & de calamitatib[us] eorum septe[m] libri h[abe]nt[ur].

QUONIAM BELLUM QUOD CUM POPULO
romano gessere iudei omnium bellorum maximum fuit quo
[rum] n[ost]ra etas uidit. queq[ue] audiuimus ciuitates cum ciuitatib[us]:
& gentes cum gentib[us] commisisse. quidā n[on] quo ipsi reb[us] int
fuerint: s[ed] uanos & incongruos narrantium sermones aurib[us]
colligentes oratorum more p[er]scripserunt: qui u[ero] p[re]sto fuerunt aut
romanorum obsequio. aut odio iudeorum contra rei ueritatem falsa
confirmant. & inscriptis eorum partim accusatio. partim laudatio
continet[ur]. & nusquam repperit[ur] exacta fides hystorię. Ideo
ego statui que retro barbaris patria lingua digessi. greca nu[n]c
lingua his qui romano imp[er]io regunt[ur] exponere. Iosephus ma
tathię filius hebreus genere & sacerdos in hierosolimis. in
initio cum romanis conflixi. & postea gestis quia necessitas
exegit interfui. Nam ut dixi motu grauissimo exorto. roma
norum populum domesticis morbis habebat. iudeoru[m] qui
etate ualidi. & ingenio turbolenti erant. manu simul & pe
cunia ingentes. adeo temporib[us] insolenter abusi sunt. ut p[ro] turbat[ionis]
magnitudine hos rerum possidendarum spes. illos amittendarum
partium orientis metus inuaderet. Nam iudei cunctos sue secus
homines qui trans eufraten habitabant: secum rebellaturos in
citauerunt. & romanos e contra finitimi galathe ad ius suum nos
irritabant. & gens celtica dissensionumq[ue] plena erant omnia.
& pars militaris lucri cupidine. mutatione[m] p[re]sentium desidera
bat. Itaq[ue] indignum duxi errante in tantis reb[us] dissimulare
ueritatem. cum parthi ac babilonii. & arabes & adiabeni sa
ant me apte his interfuisse. & sciant sup[er] unde hoc cepit
bellum. quantasq[ue] cladib[us] constiterit. quo ue m[odo] defecerit. gre
cosq[ue] & romanos solummodo figmentis & adulationib[us] captos
ista nolle scire. Nam dum romanos uolunt magnos ostendere.
iudeorum res extenuant. & i[n] humilitate deiciunt. Non aut[em]
intelligo quonam pacto magni esse uideant[ur] q[ui] paruos iudeos
superauerunt. neq[ue] longi temporis eos pudet. quo bellum cum
parua ciuitate p[ro]traxerunt neq[ue] ducum romanorum quorum p[re]
tio gloria ibi minuebat[ur]. Nec tamen ego romanis [illegible]

[illegible]

michi est titus cesar: sub cuius presentia pene omnia que de
ipso bello scripturus sum contigerunt. Narrandi au[tem] initiu[m]
faciam ut p[re]dixi a tempore machabeorum. ut ita conuenienter
ad ea accedam que in titanio meo meo tempore contigerunt
uel que ego ipse feci. quasi de alio aliquo conferebam. in omnib[us]
autem regulam ueritatis non deserens. Omne autem illud
opus septem libris comprehendam. neq[ue] imperatorib[us] neq[ue]
adulatorib[us] me de mendacio ualentib[us] accusare. Explic[it] p[ro]log[us].

INCIP[IT] LIB[ER] I DE IUDAICO BELLO

CUM POTENTES
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tempore
[illegible] cum ptolomeo [illegible]
antiochus qui epiphanes [illegible]
[illegible] Cesar autem conti
[illegible] honorat[illegible] quisq[ue] [illegible]
[illegible] sibi similib[us] subiugari. Onias
au[tem] quidam de pontificib[us] [illegible] [illegible]
filios expulit [illegible] [illegible]
[illegible]

Cum magis ac magis copiis militum egressus civitatem ferret ex pugna et pre... hierosolima irrumpens quib[us] ptholomeus auctor erat. interfe[c]-
ditaq[ue] multis cib[us] p[re]da ac copia. ipse templum spoliavit. & continua-
ta religionis assiduitate p[er] annos tres & sex menses prohibuit. Pon-
tifex autem onias effugit ad ptholomeum. Verumtamen antiocho n[on] satis
fuit p[er] ipsum devicta civitas neq[ue] populatio. neq[ue] cedes hominum
facta. s[ed] insup[er] iudeos cogere cepit. ut abiecto more patrio. neq[ue] in-
fantes circumciderent. porcosq[ue] sup[er] ara[m] immolarent. Nolentib[us] au[tem]
hoc facere. optimi quiq[ue] trucidabantur. Bachides autem antiochi p[re]posi-
tus ad ingenitam crudelitatem sua[m] p[re]ceptis impiis obsecundans. omnimo-
da iniquitate excessit. & singillatim viros honorabiles verberavit.
donec eos ad resistendi audaciam incitaret. Denique machabeus fili-
us asamonei unus ex sacerdotib[us] ex vico cui nom[en] e[st] modin cum manu do-
mestica. i. cum quinq[ue] filiis his conatus bachidem occidit. & p[re]sidior[um]
metu multitudine in montes refugit. Multis u[ero] exemplo s[uo] sociatis
recepta fiducia descendit. commissoq[ue] p[re]lio superatos duces antiochi
ex finib[us] iudee pepulit. Secundis autem reb[us] potentia nactus. suisq[ue]
optantib[us] a finitimis eos liberaret. impiis more. relicto iude-
e principatu. ipse filior[um] suor[um] natu maximus erat. Judas autem sciens n[on] cessa-
turum antiochum. indigenarum congregans exercitum et romanis
primus amicitiam pepigit. & antiochum rursum fines suos ingredientem.
vehementissima p[er]cussum plaga repulit. Adhuc autem fervente ...

alexandrum se contulerat. Hui inclinationis momentum demetri[us]
ferre non potuit. sed collectis uiribus suis inde digressus est ad propria.
Nondum iudei abscessu [illegible] seditionem deponunt. sed bella
assiduo tam diu cum alexandro decertabant. donec excisis plerisque
interfectis. ceteros in messelim ciuitatem cogeret confugere. eamque ualida
in hierosolima captiuos abduxit. Verum inmoderata iracundia fecit. ut
in hierosolima captiuos abduxit. Octingentos namque capiuos
crudelitas eius ad impietatem usque procederet. Octingentos ... captiuos in conspectu eorum
media ciuitate crucifigeret. et uxores eorum ac filios prius in conspectu eorum
necaret. Tantus autem terror populum inuasit. ut proxima nocte octo milia
hominum extra totam iudeam profugerint. Quorum exilium finis fuit mortis ale
xandri. Cum ergo eiusmodi factis quietus esset regnum eius. quesisset ab
armis quiescere. Rursus autem esse turbationum initium antiochus qui dioni
sius cognominatus est. demetrii quidem frater. sed eorum nouissimus qui seleuci auctore ge
neris habuerunt. Hunc timens arabas bello parans pulsare. i
ncursus eius uolens transitum prohibere. inter montes et ioppen litora
uolens ei transitum prohibere. inter montes et ioppensium litora
uiam. fossam altissimam ducens. Ante fossam uero murum edificauit excelsum
tresque ligneas ut faciles aditus obstrueret fabricauit. Nec tamen antio
chum arcere ualuit. Exustis namque turribus fossisque repletis cum suis copiis
transiuit. uolens post deuictionem arabum. uindictam sumere de alexan
dro. Ipse uero alexander fecit actio antiochum cum x. milibus militum
inuasit. forti autem prelio depugnato. quamdiu superstes antiochus durabat
ei exercitus. quamuis eum passim arabes trucidarent. Ubi uero periit. omnis
ejus exercitus dissipatus est. et maxima pars eius in acie. cum in fuga consumitur.
reliquos autem inmicum annam delapsos aliquanto penuria fame coegit. et
Alexander autem pella ciuitate capta. gerasam petiuit. et ipse
umbrum crudelius defensoribus locum pugnando cepit. necnon gaula
nem et seleuciam. et quo antiochi pharangem dixit subiugauit. Alexan
der autem capto gamala castello ualidissimo. eiusque rectore demetrio ex eo
in iudeam regreditur. expleto triennio militie. lecte ac iudei ob
res prospere gestas excipiunt. Bellum autem quem secutum est morbi principium.
cipium. Et quo quartanis febribus correptus. conationibus fatigatur de
pellere itaque putabat ualitudinem. sed tum in animum nego... tu... passus.
passus. Intempestiuis ergo militie laboribus sese dedit. et ultra uiri
efficaciam corporis impellens. interiit tumultibus [illegible]. et uii. regni anno
mortem. et regnum alexandre coniugi reliquit. iudeos ei dicens iudi
cauit fore non dubitans: eo quod benivolentiam sibi populi conparasset. Post
mortem ergo eius obtinuit alexandra principatum. nam mores generis patrui
prohibuerat et qui sacras leges temerasset abnuendo detestabatur. Cum
autem duos filios de alexandro genitos haberet. natu maximum hyr
canum propter etatem delegit pontificem. et propterea quia segnior erat ad
malefaciendum. et regem constituit. iuniorem autem aristobolum priuatum
uiuere maluit eo quod feruentioris animi esset. Iungitur autem secte alexan
dro quedam iudeorum collegium quod dicuntur pharisei. qui pre aliis pietatem
colere uidebantur. et peritius leges exponere. et ob hoc eligebatur et
parebat eis alexandra. Illi autem facienda accepta. omnis pro sua libidine
[illegible] deponendo. neque uinciendo ac soluendo quos uellent ita
procurationes habebant. et pretius regiis commodis fruebantur. Ale
xandra autem expensas et difficultates disponebat. et augendis copiis
[illegible] duplicem conflabat exercitum. Peregrinis uero auxiliis plurimum
fiducias roborauit. et terram metuendam se reddidit exteris poten
tibus. Imperabat autem aliis. pharisei uero ipsi parebant. Inter hec autem uolentem
annis ipsa imparesset. et morbum incurrisset. filius eius minor aristo
bolus cum seruis suis quos multos habebat. et omnes pre aetatis feruore
fidissimos. uniuersa castella obtinuit. et pecunia qua diripuit educ
tis auxiliis regem se declarauit. Mater autem eius alexandra hec audiens.
coniugem ipsius cum filiis includit in quodam castello quod baris uocabatur. Ipsa
autem alexandra autem moritur. quod se de filio uindicaret. Heres autem ei fuit
maior eius filius hyrcanus. cui regnum ipsa uiuens commiserat. uerum aristo
bolus minor natu uiribus atque auctoritate ingenti prestabat. Facto
autem inter eos conflictu de regno circa iericuntem. plurimi relicto hyr
cano transeunt ad aristobolum. Hyrcanus autem cum reliquis fugiens. uenit
in castellum ubi uxor aristoboli cum filiis eius inclusa. Proinde autem
duri bellum oriretur. ea conditione in concordiam redeunt. ut aristobolus
quidem regnum obtineret. hyrcanus uero excederet quasi regis frater aliis ho
noribus contentus. Hoc modo in fano reconciliati. cum in conspectu cir
cumstantis populi benignissime alter alterum ualere iussissent. domus per
mutant. et aristobolus recedit in regiam. hyrcanus autem in domum aris

Etoboli. Ob hoc metus inuasit quendam ex amicis hyrcani nomine antipatrum. ne eum aristobolus occideret.

Erat autem antipater genere ydumeus. et nobilitate ac diuitiis aliarumque rerum copia gentis sue princeps. Fauens autem partibus hyrcani. dolens quod regnum amisisset. suasit ei ut ad arecham regem arabie confugeret. eiusque auxilio regnum reciperet. Ipse autem antipater precedens ad regem arabie. suadebat ei ut hyrcanum ad se uenientem benigne susciperet. et in regnum reduceret. multa detrahens aristoboli moribus. et multa laudes predicans hyrcanum. simul ammonebat quod eum deceret iuste oppressis manum porrigere. Antipater ergo cum regi arabum persuasisset. reuersus ad hyrcanum. Preparatis ergo omnibus hyrcanus cum antipatro nocte exeuntes profugit. uelocique cursu in oppidum quod petra dicitur. qui regum arabum sedes est saluus euasit. Ibi postquam antipater hyrcanum in manu regis arabum tradidit. multis diebus. multisque muneribus ut ei auxilium preberet quo in regnum reduceret effecit. Proinde ergo rex arabum contra aristobolum exercitum petens [illegible] milia. Quibus congressus iterum aristobolus sed primo impetu superatus in hierusalem fugere compellitur. atque omnino captus esset nisi dux romanorum scaurus adueniens soluisset obsidionem. Is enim scaurus ex armenia in syriam missus erat a pompeio magno. qui cum tigrane bellum gerebat. Scaurus uero damascum ueniens. [illegible] metello lollio ciuitatem capta. cognitis que in iudea gerebantur. illuc uelut ad questum cucurrit. Quippe mox ut fines iudee ingressus est. legati ad eum uenerunt a fratribus. utroque ut se ei auxiliatorem foret rogantibus. Aristobolus autem missis ei ccc. talentis efficacius apud eum egit. Namque scaurus accepta pecunia. legatos ad hyrcanum et arabas dirigit: nisi eos romanorum et pompeii magni inimicitias incurrere uellent. ut ab obsidione desisterent. Aretha ergo rex arabum metu perculsus exercitum ex iudea [illegible] et scaurus damascum rediit. Aristobolus autem collectis fere omnibus quos habebat copiis contra aretham [illegible] [illegible] prelio cum fratre commisso. de eius exercitu vi. milia [illegible]. Hyrcanus [illegible] syriam transgressus damascum peruenit [illegible] pompeii [illegible] auxilio. cum pompei [illegible] muneribus [illegible] ei datis. magnopere deprecabatur ut [illegible] aristoboli uiolentia [illegible] [illegible] hyrcano restitueret. Sed nec aristobolus ubi desiit [illegible] auxilio suam sibi fecit. Veniente autem pompeio cum [illegible] potentissimus ornatum cultum regio. et uallatus [illegible] ipse inde hic pompeius cum pellam et scythopolim progressus esset [illegible] Pr[illegible] iudeorum fines accipiunt. per mediterranea loca [illegible] [illegible] aristobolum in alexandrium castellum in monte precelso situm et satis firmum confugisse. misit nuncios iubens eum inde descendere. Ille autem [illegible]

quasi pompeio euocaret. preliari putauit uellet ut pareret. Tan[illegible]
eis autem monentibus ut romanam uim cogitaret. qui si [illegible]
esset. horum consiliis obediens descendit ad pompeium. et [illegible]
narrat multis uerbis contra fratrem hyrcanum pristinum in castellum rediit.
Et cum iterum descendisset. prouocatus a fratre suis uiribus [illegible]
certans. denuo ad castellum regreditur. non prohibente pompeio.
Erat ergo aristobolus inter spem timoremque medius. Cum autem pompeio
placuisset ei de castello recedere. ille iussit suis prepositis ut castel
lum obseruabant ut nulli aliud parerent nisi qui eis epistolam sua manu
scriptam et signatam attulissent. Cum hec eis precepisset in hierosolimam
cum indignatione recessit. belloque se gerit cum pompeio cogitabat.
Pompeius uero cessandum non statim exercitum ad hierichuntem
castra posuit. ubi pinguissima et ydumee regio. ubi et plurime
palmarum. Balsamum quoque terra illa nutrit. cum robore inciso [illegible]
acutis stillantem lacrimam eiusmodi ei quasi colligunt. Cum uero ille
pernoctasset. mane in hierosolimam properabat. Huic autem [illegible]
aristobolus supplex occurrit. et pecuniam promittens [illegible]
peremitque iniuriam sentiens. Et amicorum consiliis [illegible]
Gabinius uero qui ad suscipiendam pecuniam missus fuerat [illegible] castello
quidem socii aristoboli receperunt. Hic uero commotus pompeius aristobolum in
custodiam collocat. ad ciuitatem autem hierusalem perrexit. explorabatque qua
parte facilior esset accessus. Nam muros eius firmiores obpugna
ri posse facile non uidebat. uallesque per montibus horribiles. fanumque
illic cernebat. proximum adeo munitissima munitione circumdatum
ut et si ciuitas caperetur secundum esset in eo hostibus refugium. Inter
sedicio in ciuitate exorta est. sociis quidem aristoboli bellum gerere
uolentibus. et regem suum liberare. aliquam defirmantibus qui hyrcano
fauebant portas pompeio aperire uolebant. Metus autem plurimos
inuaserat romanorum constantiam respicientes. Denique pars aristo
boli intra fugit in templum. et ponte qui a templo ciuitatem iungebat
abscisso. ut ad ultimum usque resisterent properabant. Cum autem
fautores hyrcani quosdam romanorum in ciuitatem recepissent. hi quidem do
mum regiam tradidissent. ad hoc pompeius obtinenda. unum ex
suis ducibus pisonem cum militibus intromisit. Hic presidiis in ciuitate
dispositis. cum his qui in templum confugerant pacem suadere non possunt.
omnia que circa erant expugnare parabat. hyrcano eique amicis
ad efficienda que iuberet alacriter animatis. Pompeius ergo partes
septentrionales fossas uallesque replebat omni genere materie simul
lucis comportata. Cum autem opus esset difficile propter immensam altitudinem.
et iudei modis omnibus de super obsisterent. mansisset labor imperfectus
pompeius obseruato die septimo. in quo nobis natura precepit. agge
rem cumulare precepit. hibitas a prelio militibus. Pro solo autem corporis
iudeis et in sabbato pugnare licet. Igitur iam ualle repleta. et impositis
super aggerem turribus. admotisque machinis desuper obstantes la
pidibus repellebant. cum diu tres obsidionum magnitudine simul et
pulchritudine prestantes uim repugnantium sustinerent. Verumtamen
romanis plurimum defatigatis. pompeius iudeorum tolerantia talis
ammirantis est. et precipue quod metu ac suspicionis fuerant in medio
dia tela perimentes dimittere nolebant. et uelut multa pace tem
pus degerent. cotidie sacrificia et uictimas omnesque dei cultus diligen
tissime celebrabant. et nec in ipso excidio cum ad aram ipsi essent singu
los trucidarent. ab legitimis sue religionis muneribus abstinuerunt.
Mense ergo obsidionis tertio. uix una turre deiecta. fanum irruptum est.
Primus autem murum ascendere ausus est cum suis agminibus sylle filius.
faustus cornelius. et post eum duo centuriones furius et fabius cum suis
agminibus. Circumseptum ergo undique fanum. aliis alio confugientes. et
paulisper repugnantes interfecerunt. Ubi plurimi sacerdotum quamquam hostes
strictis gladiis irruentes uidebant. intrepidi tamen in peragendis
rebus diuinis perseuerabant. et in ipso libandi ministerio iugulabantur.
salua preferentes religionis obsequium. Multi autem iudeorum se ipsos
trucidabant. plurimi semet ipsos in rupes precipitabant. et nulli
furibundi cuncta que circa murum erant parte concremabant.
Itaque de iudeis occubuerunt xii. milia. romanorum uero perpauci. sed plu
res uulnerati sunt. Nichil autem grauius nulla clade iudeorum omni
usitum est. quam quod illud sanctum archanum. nec cuiquam prius uisum ab alienige
nis est detectum. Denique pompeius una cum suis comitibus templum ingressus
ubi neminem preter pontificem intrare fas erat. que intus erant candelabrum
cum lichnis. et mensas. et in quibus adolere moris est. uascula ex auro
cuncta perspexit. congestaque pigmentorum mole. sacrisque pecunia propter
ad duo milia talentorum. nec tamen ex his omnibus aliquid contigit.
Postera die post excidium ciuitatis. precepit editimis ut templum
aliquid haberet sorditum. et iussit sollempnia celebrare. Ipse autem hyr
canum pontificem declarauit. eo quod se obsidionis tempore alacrem in omni
ope demonstrasset. Inter captiuos autem comprehensus socer aristoboli
et patruus simul tenebatur. Pompeius ergo illos qui causa belli erant
securi percussit. faustum uero sylle filium et alios qui fortiter pugnauerant
premiis plurimis donat. Hierosolimis autem ciuitatem iudeis tributariam
esse romanorum precepit parere iussit. Mediterraneas autem ciuitates
de iudeorum potestate liberauit. scilicet ypsipon. scytopolim. pellam. samariam
et marissam. azotum. et iamniam. et arethusam. maritimas quoque gazam
et ioppen. et doram et turrem stratonis. easque indigenis ciuibus reddidit
syrie coniunxit. His autem omnibus perfectis scaurum et [illegible]
[illegible] romanorum relinquens. ipse per ciliciam romam properauit. duxitque aris
toboli captiuum cum duobus filiis et totidem filiabus. Unus autem alexander
in itinere aufugit. minor autem antigonus cum patre [illegible] romanorum.

Alexander ergo filius aristoboli pompeium fugiens. magna manu congregata
hyrcano patruo suo grauis imminebat. iudeamque depopulabatur.
Atque et bello peremisset: nisi gabinius scauro successor missus a pompeio
contra eundem alexandrum exercitum produxisset. Alexander uero
[illegible] ei uenit. ampliore manu militum congregabat. donec iam
[illegible] x. milibus peditum. et mille quingentis equitibus. uillasque reparaturus
[illegible] alexandrium et hyrcanum et macheruntam non longe ab arabie
[illegible] muniebat. Gabinius ergo premisso marco antonio cum
[illegible] alexandrum. et ipse cum toto exercitu sequebatur. Hyr
canus autem et antipater amicis eius [illegible] iudeorum [illegible]
[illegible] alexandro obuiam pergunt [illegible] post [illegible] gabinius
cum [illegible]. Alexander [illegible] hostium multo [illegible]
non posset [illegible] in hierosolimam [illegible] suscepit.
amissis [illegible] sex milibus [illegible]
reliquis [illegible] ad alexandrium castellum. Gabinius autem reliquos
[illegible] castellum [illegible] ipse ceteras ciuitates subuertit [illegible]
quidem [illegible] et subiugare curabat. Denique [illegible]
polis habitare [illegible] samariam. et [illegible]. et appolloniam. iamniam et
[illegible] et gazam. et [illegible]
[illegible] ciuitates [illegible]. Hic [illegible]
alexandrum. et uehementius [illegible] obsidium. [illegible]

omnibus desperans legatos ad gabinium mittit ignosci delictis exorans. & castella que sibi parebant tradere se dicens. Que castella omnia gabinius consilio matris alexandri ea condicione subvertenda accepit. ut eius reliquos filios qui a pompeio romam captivi ducti fuerant reciperet. Post hoc gabinius hyrcano in hierosolimam deducto. omnem iudeorum gentem in quinque conventus divisit. uno hierosolimis altero in dorain. tercio apud amathunta. quarto in iericho. quinto in sefforis galilee distributo. Iudei quoque unius dominatione liberati. libenter ab optimatibus regebantur. Aristobolus autem frater hyrcani fuga lapsus de roma. magna iterum iudeorum manu conflata. partim cupida mutacionis. partim quibus olim dilectus erat. primo alexandrium castellum occupat. idque recingere muro temptabat. Quo cum cognito quod gabinius sisennam & antonium & servilium duces contra se cum exercitu misisset. in macheruntam venit. vulgique imbellis onere deposito. solos armatos ipse ad octo milia secum duxit. Romani autem sequebantur. habito conflictu aristobolus aliquandiu cum suis fortiter dimicando perseverabat. donec vi romanorum subacti sunt. cesis ex eis quinque milibus. duo autem milia in quendam tumulum confugere. & aristobolus cum reliquis perrupta romanorum acie in macheruntam effugit. Post hec sperabat se aliam manum per inducias belli posse contrahere. castellumque munire. Impetum autem romanorum supra quam poterat per biduum remoratus; postremo capitur. & vinctus ad gabinium. atque inde romam perducitur. Illum quoque senatus in custodia posuit. filios vero in iudeam remisit. quia hoc gabinius matri eorum promiserat. Gabinio autem parato bellum parthis inferre. hyrcanus & antipater ei omnia dederunt que milicie necessitas exigebat. Nam & pecunias & arma. & frumento & auxiliis eum antipater adiuvit. Syria autem discessu gabinii commota est. Nam alexander iterum filius aristoboli iudeos ad dissensionem reduxit. & maxima multitudine conflata. omnes romanos qui in terra degebant obtruncare decreverat. Quare gabinius audiens. iam enim ex egypto redierat; tumultu instante nonnullis dissidentium premisso antipatro concordiam suasit. Alexander quoque his xxx. milia ad pugnam contra gabinium eduxit. Occurrit autem ei gabinius. & circa montem hytabirium congressi x. milia sternuntur. cetera vero multitudine fuga dispersit. Et gabinius hierosolima reversus. ita enim antipater voluit. rem publicam ei composuit. Deinde hinc profectus nabutheos pugna superavit. Interea crassus ei successor datus syriam suscepit. Is in parthica milicia sumptum omne aurum templi quod hierosolimis erat abstulit. & a quibus se pompeius temperaverat. duo milia talentorum. Post hoc eufraten ingressus. ipse periit & exercitus eius. Post crassi mortem parthos volentes in syriam irruere. cassius consul prohibuit suscepta provincia. Carichea vero invadens. xxx. milia virorum exinde captivos duxit. & pytholaum seditiosos aristoboli colligentem occidit. cuius necis auctor antipater erat.

Huic quoque antipatro uxor fuit ex arabia nobilis femina nomine cypris. ex qua quatuor filios habuit: faselum & herodem regem. & iosephum. & feroram. & filiam unam nomine salomen. Cum autem omnium quibusque potentes erant amicitia & hospitiis familiaritatis coniungeret. precipue regem arabum per affinitatem sibi sociavit. eique fidei commendans filios suos ad eum misit cum ad bellum pergeret. Cesar autem iulius post senatus & pompeii trans mare ionium fugam. rebus omnibus romaque potitus. solutum vinculis aristobolum fratrem hyrcani cum duabus cohortibus velociter ad syriam misit. ut cuncta iudeorum provincia per illum sibi subiceret. Verum & spem cesaris. & alacritatem aristoboli preoccupavit invidia. Nam aristobolus veneno peremptus est ab amicis pompeii. & aliquandiu etiam sepultura in solo patrio carebat; corpusque mortui servabatur melle conditum. donec ab antonio marco iudeis iussum est. ut in monumentis regalibus sepeliretur. Occiditur & alexander filius aristoboli a scipione securi percussus antiochie secundum pompeii litteras. super his que in romanos commiserat. Antipater autem mortuo pompeio. in clientelam cesaris se contulit. Mitridates autem pergamenus cum ut egyptum missus a cesare subiugaret. ab accessu pelusii repulsus. apud ascalonem morabatur. Antipater autem non solum arabes persuasit ut mitridati auxilium contra egyptios ferrent. verum & ipse armata tria milia iudeorum secum movit. Excitavit & ad auxilium eius syrie potentes & incolas libani. ptholomeum mineii & iamblicum. & filium eius ptholomeum. Itaque mitridates fretus ipse antipatri copiis. pelusium proficiscitur. Cumque eum per pelusium vetabant transire. civitatem obsidebat. Antipater quoque & in hac oppugnatione clarus emicuit. Effracto enim ex sua parte muro. primus cum suis cominus insiluit. & ita pelusium civitas capta est. Ulterius autem eos progredi non sinebant iudei. & egyptii terrarum [illegible] que appellabantur onie. Antipater autem ne obstarent. verum & ut mitridati victui necessaria preberent. multis persuasit. Unde non factum est ut memphite se ultro traderent mitridati. & sic pergens per provinciam pugnam cum ceteris egyptiis commisit. in loco cui nomen est iudeon stratopedon. eumque in acie omni dextro cornu periculo liberavit antipater. circumgressus fluminis ripam. Levum enim cornu contra se positum superaverat. Facto autem in eos impetu qui mitridatem persequebantur. occidit multos ex eis. tamdiuque reliquos fugientes prosternebat. donec castris eorum potitus est. lxxx. tantum de suorum numero amisit. Octingentos autem fere mitridates cum fugeret perdidit. Preter spem vero servatus in prelio. & reversus ad cesarem testis rerum gestarum ab antipatro fuit apud cesarem. Unde & antipatrum cesar laudando ad subeunda secum pericula reddidit promptiorem. & bellator audacissimus comprobatur. multaque perpessus vulnera. toto corpore gerebat signa virtutis. Post autem quando cesar rebus in egypto compositis ad syriam redit. romana eum civitate simul & immunitate donavit. aliisque rebus honorando. amicissimeque tractando. dignum emulatione constituit.

Eodem tempore antigonus aristoboli filius cum venisset ad cesarem. hyrcanum & antipatrum criminabatur quod se de patria terra cum fratribus iniuste expulissent. multosque iniuriis gentem afficerent. & ipsi cesari auxilia ferrent non benivolentia sed timore veteris discordie. Ad hec antipater non presens aderat. veste proiecta multitudinem vulnerum demonstrabat. & qua fide cesarem iuvasset. verbis non esse opus dixit. nam corpore ea se tacente clamare. Antigoni autem se mirari audaciam. quod cum hostis romanorum sit filius. studiumque seditiosi patris habeat. & apud romanorum principem alios accusare conetur. bonumque aliquid adipisci temptaret; quem hoc solum oporteret amplecti quod viveret. Quod ubi cesar audivit. hyrcanum tamen in pontificatu firmavit; antipatro autem cuius vellet potestatis dedit optionem. Qui permissa dignitatis mensura. iudee procurator declaratus est apud cesarem. Preterea hoc & impetravit a cesare. ut subversa patrie menia sibi renovare liceret. Hos quoque honores cesar incidendos in capitolium misit. ut iusticie sue virtutisque antipatri signum memorie tenerent. Antipater quoque ubi de syria cesarem prosecutus est. in iudeam cum hyrcano reversus autem omnia patrie civitatis muros a pompeio dirutos reparabat. omniaque lustrando ne qua sedicio in iudea oriretur. nunc comminando. nunc suadendo curabat. unumquemque ammonens quod si cum hyrcano fideliter servirent. in omni opulentia victuri forent. si vero autem ab eo recederent. se quidem per imperatorem

sed dominum sentirent. hyrcanum vero tyrannum pro rege. itaque romanos hostes pro amicis sentirent. Antipater quoque cum iuvenis hec ad alios diceret. tamen videns hyrcanum segniorem esse. & non tam efficacem quam regni sollicitudo posceret. maximum filiorum suorum faselum in terris hierosolimorum effecit. Herodem quoque filium etate posteriorem nimisque adolescentem in galilea destinat similiter. Qui cum natura strenuus esset. statim materiam ubi ingenii magnitudinem animi exerceret invenit. Captum namque latronum principem ezechiam qui syriam devastabat. multosque cum eo latrones interfecit. Carus adeo ob hoc fuit syris. ut per vicos & oppida caneretur herodes. ut illis pacem provincie restituisset. Ex hoc & operis gesta sexto cesari propinquo magni cesaris iulii tunc syriam regenti cognitus est. Faselus quoque frater herodis augebat erga se benivolentiam hierosolimis habitancium. nichil contumeliosum per insolentiam potestatis admittens. Hinc antipater eorum pater obsequiis regalibus ab ea gente colebatur. & honores ei tamquam rerum domino omnes exhibebant. Nec tamen ipse propterea minus fidelis aut benivolus erga hyrcanum fuit. Nam fieri non potest ut livorem quisquam in prosperis rebus effugiat. Nam hyrcanus quamvis tacite sua sponte mordebatur de gloria illorum adolescentium. & maxime in rebus ab herode bene gestis. & crebris nunciis laudes eius per singula facta predicantibus augebatur. At nullis quoque invidis qui regno adherere solent instigabatur dicentibus: quod antipater alienigena & filii eius regno in se vellent potirentur. & ipse solo nomine rex vocaretur. His verbis paulatim hyrcanus accendebatur. & ad extremum ad iracundiam provocatus. causam dicturum herodem iubet accersiri. Ille autem patris monitis & quod ei fiducia res geste dabant. munita prius galilea presidiis. ad hyrcanum proficiscitur. Ibat tamen non cum forti caterva. ne vel derogare hyrcano videretur. si plures milites duceret. vel invidie pateret nudus. Sextus autem cesar metuens ne quid adolescenti apud inimicos contingeret. mandavit hyrcano ne quid mali herodes apud eum sustineret. Herodes autem nocte exiit de civitate. & damascum perrexit ad sextum. neque paratus obedire. si denuo ab hyrcano iussus esset vocari. Rursus autem hyrcanus a nequissimis instigabatur dicentibus: herodem abisse ut se contra eum prepararet ad bellum. Hec hyrcanus vera existimans quid ageret nesciebat. quia potentiorem herodem videbat. Cum vero a sexto cesare herodes dux milicie per syriam & samariam fuisset declaratus. hyrcanus non solum propter gentis in eum favorem. sed quod & viribus suis terribilis putaretur. in timorem ultimum decidit. iamiamque illum credens contra se venire cum exercitu. & neque opinione sua deceptus est. Nam herodes in iram ex occasionis iracundia conflata. milicie multitudinem in hierosolimam ducebat. ut hyrcanum regno depelleret. Idque perfecisset. nisi pater egressi pater & frater fregissent eius impetum. deprecantes ut minacia & indignatione reprimeret. & regi hyrcano parceret. sub quo ad tantam potentiam accessisset. & nec de victoria omnino speraret. qui cum rege congressurus foret. una secum educato. & bene regni merito. & numquam sevum aliquid agente. nisi quod malivolorum consiliis impulsus. umbram ei tantum iniurie admovisset. Paruit his herodes. & putavit sufficere quod suas vires nationi demonstrasset.

Inter hec discordia romanorum circa apamiam. & bellum domesticum oritur. quia cecilius bassus favore pompeii iulium cesarem dolo necaverat. & eius miliciam occupaverat. & alii duces cesaris cunctis viribus bassum petebant. mortis eius ulciscende gratia. Antipater autem tam incerta quam superstitis cesaris causa cum ambobus amicicia iungeretur. per filios suos misit auxilia. Cum autem bellum traheretur. ex italia successor sexti venit murcus antonius. Maximo autem motu gratia cedis cesaris concitato. & optimatibus inter se dissidentibus: pro sua spe quisque ducebat ad id quod sibi existimabat esse commodius. Cassius vero syriam petit milites occupaturus qui apamiam circumsedebant. ubi murcum & dissidentes cohortes basso reconciliavit. simulque obsidione liberavit apamiam. Ipse vero exercitum ducens stipendium civitatibus indicebat. nec modus erat exactionum. Cum autem iudeos quoque septingenta talenta iussisset dare. timens eius iram antipater filiis suis & aliis amicis maturare pecunie cogende curam distribuit. Quidam autem malicus inimicus antipatri magnam necessitatem incurrit ex pecunia cogenda. Primus quoque herodes cassii favorem promeruit. qui c. talenta ex galilea parte sua apportavit. Propterea & cassius eum inter eximios amicos annumerabat: & ceteros tarditatis arguens. ipsis civitatibus irascebatur. Itaque & gofnam & ammaum & duas alias civitates depopulatus est. & ibat quasi malicum interfecturus. quod remissior in exigendo fuisset. Antipater autem & filius eius herodes cassium postulando coercuit. ut malico & ceteris civitatibus c. talenta remitteret. Malicus autem post hec reconciliatur antipatri. Neque tamen post obitum cassii malicus memor fuit beneficiorum antipatri. sed cogitabat eum occidere. Hoc antipater sentiens congregavit exercitum ut cum malico pugnaret. Ille autem pervenit hoc nuncio. & sibi metuens faselum & herodem rogavit ut ipsis intervenientibus reconciliaret antipatro. atque tandem per antipatrum exorato marco antonio. qui tunc syriam regebat. a dura reservatus est. Nam idem marcus antonius statuerat malicum occidere quod rebus novis studeret.

Cesare vero adolescente octaviano & antonio bellum gerentibus: cum bruto & cassio. marcus & cassius exercitu de syria conflato. herodem totius syrie procuratorem statuunt. equitum illi manu peditumque tribuentes. & si bellum desisset. regnum quoque iudee cassius se ei delaturum promisit. Evenit autem ut antipatro & spes & fortitudo filii sui herodis fieret causa interitus. Malicus enim metuens ne antipater per filii fortunam memor sue malicie se interficeret. quendam regio ministro pecunia corrupto. mixtum in poculo venenum dari persuadet. Talis in antipater malicia malici extinctus est: vir strenuus & in rebus amministrandis idoneus. & qui regnum hyrcano multis laboribus obtinuit. Malicus autem sentiens herodem non cessaturum quin mortem patris vindicaret. suspicionem omnem in se venientem erga herodem multum negavit. & post in purgatione se placabat. & sepius quasi lacrimando mortem antipatri incedebat & in occulto armorum sibi copias congregabat. Herodes autem cum vellet tunc malicum aperte persequi. frater eius faselus non permisit eum ne vulgi sedicio oriretur. & ita parcendum & credendum malico ad tempus ratus. clarissimas patri & funeri celebravit exequias. Conversus autem in samariam. cunctam eam posuit seditione turbatam. & ad dies festos hierosolima remeabat. Malicus autem egerat cum hyrcano ne herodes permitteret cum alienigenis ingredi civitatem. Herodes autem contempto hyrcano qui hoc preceperat nocte civitatem ingressus est. Malicus vero incedebat pro civitate quasi patrem flendo. & herodes contra simulabat quasi eum innocentem de morte patris estimaret. Consilium autem mittens tribunis [illegible] e civitate progressum invenirent. Illi quoque ad litus civitatis proximum. armati gladiis exierunt. ibique circumsepientes malicum multis vulneribus interfecerunt. Hyrcanus autem ut hec audivit statim concidit stupore dissolutus. & vix animo recepto herodem percontatus est quis malicum occidisset. Cumque unus ex tribunis respondisset cassii precepto hoc esse completum. placuit. inquit & me & patriam meam cassius servabit incolumem. [illegible] Verum autem hoc invidia dixerit an timore herodis incertum est. Postquam autem cassius decessit e syria. tum hierosolimis est orta seditio. Nam felix frater malici contra faselum fratrem herodis movet

180.

exercitum, uolens ulcisci fratris iniuriam. Casu autem Herodes circa Helio duce romano apud Damascum habitabat, et cupiens fratrem adiuuare morbo impediebatur. Interea tamen Faselus sue uirtutis presidio superauit Felicem, et eum in tutissimum castellum Masada fugere compulit. Ut autem conualuit Herodes, ipsum Felicem ex Masada supplicem dimisit, et cuncta castella que occupauerat recepit. Marionem et Tyri tyrannum ex Galilea depulit, et castella que ipse triennio possederat recepit, et adiutoribus uitam concessit.

x. Antigonus autem filius Aristobuli iunior eundem Marionem pecunia sibi faciens adiutorem belli contra Hyrcanum et Herodem sociauit, cui et socer Ptolomeus auxilia militum destinauit. Contra quos Herodes ueniens in aditu Iudee commisso prelio uictoria potitur. Fugato Antigono redit in Hierosolimam, pro merito rei geste omnibus carus existens, tam uero et quibus ante despectui erat, cum se in eius familiaritatem dederent, et maxime propter Hyrcani affinitatem. Nam idem Herodes prius habuit uxorem ex indigenis non ignobilem que Dosis uocabatur, et ex ea susceperat filium nomine Antipatrum. Tunc autem duxerat filiam Alexandri fratris Antigoni, quorum pater fuit Aristobolus frater Hyrcani quem Pompeius occiderat, nomine Mariamme ualde pulchram, Hyrcani neptem. Cassio autem et Bruto circa Philippenses interfectis, Cesar iunior Octauianus et Antonius collega eius in Syria discesserunt. Et legatis ab aliis ciuitatibus ad Antonium missis in Bithinia, et Iudeorum optimates ad eum uenere accusantes Herodem quod ipso rerum summam possideret, nomen tantum honorabile super esset Hyrcano. Herodes autem cum presens esset magna pecunia placauit Antonium sic affectum, ut nec quidem uerbum inimicorum eius pateretur audire. Et tunc quidem ita digressi sunt. Cum autem denuo Iudeorum primates c. uiri Antiochie ad Antonium uenissent iam Cleopatre iuncto, directi a ceteris qui eloquentia et dignitate prestabant, aduersus Herodem accusationem proponunt. His auditis Antonius Hyrcanum qui presens erat percontabatur quisnam regendis rebus esset aptissimus. Cumque Hyrcanus Herodem et fratres eius presentia Antonii laudasset, Antonius Herodem tetrarcham declarat, totius ei Iudee procuratione commissa. Legatis autem Iudeorum id egre ferentibus, xv. eorum correptos carceri tradidit, ceteros uero reiecit cum iniuria. Unde et maior eis tumultus in Hierosolimis excitatus est. Denique tamen mille legati Tyrum missi sunt, ubi commorabatur Antonius. Contra quos uociferantes, magister Tyriorum contra eos directus est, data ei licentia ut quos comprehendisset occideret. Illis autem resistere uolentibus, Antonius missis armatis eis multos occidit, multos et uulnerauit, quorum Hyrcanus mortuos sepulture tradidit. Non tamen ideo qui effugerant quiescebant, et ita diu Antonium irritabant, ut et quos in uinculis habebat occideret.

Antigonus autem accedens ad Pacorum regem Parthorum et ad Barzafranen ducem eius promisit eis mille talenta et quingentas mulieres, ut se in regnum inducerent et Hyrcanum deponerent. Impulsus ergo Pacorus rex Parthorum ipse per maritima loca processit, Barzafranen autem ducem suum iussit per mediterranea irrumpere. Pacorus autem misit quendam regium ministrum equitatus ei parte attributa ad Iudeam, exploratum hostium consilia, et ubi usus exegisset presidio futurum Antigono. Partim autem eorum qui Carmelum populabantur Iudei ultro ad Antigonum currunt, ad irruendum acriter animati. Antigonus autem eos ad locum qui Drymas dicitur occupandum premisit. Ubi commissa pugna depulsisque hostibus Hierosolimam cursu petebant, auctique multitudine usque ad regiam processerunt. Excepti autem ab Herode et Faselo fratre eius forti acie in muro confligunt. Ibique hostes in fugam uersos pars Herodis fanum concludit, custodesque his lx. uiros apponit per edes proximas collocatos. Antigoni autem hos inuadens aliquos occidit, et edes igni consumpsit. Herodes autem iracundia percitus congressus cum Antigono multos obtruncat, inque dies singulos inuicem sese per insidias incursantibus assidue cedes erant. Instante ergo die festo qui pentecosten uocatur, omnia circa templum et tota ciuitas plebe rustica repleta est, et pleraque armata. Faselus ergo quidem muros, Herodes autem cum paucis domum regiam custodiebat. Inuasis deinde hostibus in suburbano complures quidem perimit, omnes autem in fugam uertit, et alios in ciuitatem, alios in extremum uallum concludit. Post hec autem Antigonus expetiit a Faselo et Herode ut Pacorum regem Parthorum in ciuitatem reciperent, ut eos ad inuicem reconciliaret, et de cetero quieti et pacati manerent. Exorat autem Faselus in ciuitatem et hospicium cum equitibus quingentis Pacorum regem Parthorum recepit, quasi concordie specie uenientem, re autem uera ut adiuuaret Antigonum. Deinde Antigonus rogauit Faselum ut legatos ad Barzafranen mitteret, ut et ipse quoque ad pacem inter eos facienda mitteret. Herodes autem non satis intendebat ad uerba Antigoni, sed suadebat Pacorum regem Parthorum occidi, et dicebat barbaros natura fidem negligere. Exiuit ergo Faselus cum Hyrcano ad accersiendum Barzafranen, et cum eis multi de ordine militari. Et cum uenissent ad locum, exiuit eis obuiam ipse dux et suscepit eos cum omni honore, occulte insidiis positis. Quidam autem accedentes ad Faselum, innotuere ei de insidiis. Ille autem non sperans accessit ad ducem Barzafranen, et locutus est ei de his que sibi fuerant dicta. Et ille sacramento firmabat nichil ueri habere famam. Cumque ne in insidias euaderent precepit suis ut Faselum et Hyrcanum uiuos comprehenderent. Quod cum fecissent, Barzafranen surgens cum exercitu celeriter ad Pacorum suum regem in Hierosolimam properabat, ducens secum Faselum et Hyrcanum pariter uinctos. Premiserat et quosdam qui Herodem caperent. Quos dum a longe Pacorus uidisset, suadebat Herodi ut eis obuiam ex ciuitate procederet, uolens eo ciuitate egresso portas claudere, et ipsum in manus hostium tradere, et ciuitatem Antigono reddere. Sed cum hec Herodi persuadere non posset, uenientibus nunciis audiuit Herodes captum fratrem et simul Hyrcanum, et exercitum Parthorum uenire ad ciuitatem. His malis circumuentus Herodes noctu cum proximissimis sibi personis ad Ydumeam ignaris hostibus profectus est. Facto cognito Parthi eum persequebantur. Ille autem matrem et fratres suos desponsatamque puellam cum matre eius iussit preter ceteros cedere, ipse autem occulto in Parthos se persequentes irruens, multisque peremptis ad Masada castellum properabat. Iudei autem grauiores ei nulla fuga Parthis extiterunt. Nam a lx. stadio ciuitatis ei Iudei occurrentes cum eo bello decertabant. Herodes autem quasi fugeret, tamen eos forti animo excipiens, et multos interficiens, uictoria est potitus. Occurrit et ei frater Iosephus, et suasit ei ut multitudinem cum eo properantem dimitteret, et in castellum nomine Masada cognatos cum aliquantis militibus includeret, et ualidos uiribus secum ducendo se ipsum saluaret. Quod et statim fecit. Parthi autem Hierosolimam inuadentes in fugientium domos ac regiam irruebant, et omnia diripiebant. Postquam autem preda potiti sunt, ad hec iniurie processere, ut omnem terram illam bello implacato replerent. Postea Antigonum regem constituentes, obtulerunt ei Faselum fratrem Herodis et Hyrcanum uerberandos. Antigonus autem auriculas Hyrcani partim dentibus suis, partim cultro obtruncat, ne iterum posset pontificatum recipere, cum lex sacra precipiat hunc honorem integro corpore obtinere. Faselus autem solus uinctus iacens cum manus liberas non haberet, ad saxum fracto capite interiit. Parthi ergo quingentis mulieribus carerent quas eis Antigonus promiserat, et quas maxime cupiebant, rebus tamen et regno Antigono compositis, Hyrcanum secum uinctum in Parthicam regionem reducunt. Herodes autem festinabat pecunia sumpta uenire ad Parthos et obsidibus datis suis Faselum fratrem redimere, uolens ccc. talenta dare, et obsidem filium eiusdem fratris sui, viii. annos gerentem. Sed auditu autem ei fortuna preuenerat, cum se fratrem eius sic iam diximus necasset. Herodes et apud Arabas uicinam amicitiam non repperit, cum rex eorum nuncius ad eum missis iussisset eum a regione discedere. Protinus Herodes ubi Arabas hostes sensit, quos amicissimos existimabat, statim in Egyptum recessit ad Cleopatram. Ad quam cum uenisset et honorifice ab ea susceptus esset, rogatus ab ea ut ibi maneret non acquieuit. Despectis uero regine precibus, neque hiemis asperitatem neque marina discrimina extimuit, quominus nauigaret Romam. Circa Pamphiliam ergo periclitatus, maiore oneris parte reiecta, uix in Rodum uehementer bello Cassii sollicitatam saluus euasit. Ab amicis autem suis Ptholomeo et Fasino hospicio receptus, licet rei pecuniarie pateretur inopiam, maximam tamen edificauit trierem, in qua cum amicis delatus Brundisium, atque inde Romam est translatus. Familiaritatis autem gratia primum conuenit Antonium, eique tam suas quam totius generis clades exponit, et quod cognatis suis in castello Masada relictis, ad eum supplex in hyeme nauigasset. Tunc ergo mutationis casum miseratus Antonius, et memor amicitiae patris eius sui amici, Herodem quem ipse prius tetrarcham fecerat, regem totius Iudee constituere uoluit. Cesari ergo in memoriam reduxit expeditiones quas pater eius Antipater cum romanis in Egyptum fecerat, et hospicium quod eis exhibuit, et in cunctis rebus beniuolentiam. Post hec Antonius senatum conuocans, astante Herode patris eius merita et ipsius Herodis circa populum romanum fidem persequebatur, simul et hostem Antigonum demonstrans, qui populo romano despecto Parthorum suffragio regnum curauisset accipere. His autem commoto senatu, Antonius bellum contra Parthos agendum persuasit, et Herodem regem Iudee pronuntiari. Ad hoc dictum omnis senatus consensit. Dimisso autem concilio Antonius et Cesar egrediebantur, medium stipantes Herodem, et consules cum aliis magistratibus ante cedebant cesuri hostias. Decretumque senatus in Capitolio repositum. Primo autem die regni Herodis apud Antonium cenatum est.

Eodem tempore Antigonus apud Masada inclusos cognatos Herodis obsidebat. Inclusi autem uictu necessariis habundabant, aque uero inopes erant. Unde et aliqui de ciuitate ad Arabas confugere uolebant, castellumque reliquissent, nisi circa noctem qua exituri erant magnum ymbrem contigisset effundi, et repletis puteis fugiendi causa non erat. Iam uero ultro Antigoni milites erumpebant, multosque uel aperto prelio uel insidiis neci dabant. Non tamen illis omnia prospere cedebant, sed ipsi quoque interdum cum aduerso casu reuertebantur. Interea dux romanus militum Uentidius in Iudeam uenit, uerbo quidem quasi his qui ab Antigono obsidebantur auxilium ferret, re autem uera ut pecunias acciperet ab Antigono. Itaque cum non longe ab Hierosolimis uenisset, accipiens pecunias ab Antigono, ipse quidem cum plurima parte exercitus discedit, Sylonem uero cum paucis ne deprehenderetur factum suum quod omnes abduxisset reliquit. Antigonus autem sperans iterum Parthos sibi adiumento fore, Sylonem interim placabat muneribus. Iam uero naui ex Italia in Ptholomaida deuectus Herodes, non parua manu coacta exterorum atque gentilium per Galileam contra Antigonum properabat, romanis militibus fultus. Per dies et singulos quoque uires faciebat, promouebantque ei copie. Nam preter paucos omnis ei Galilea consensit. Uolebat autem imprimis cognatos suos in Masada liberare, sed impedimento ei fuit Ioppe. Hec enim ciuitas prius liberanda erat, ne dum ipse Hierosolimam pergeret, tergum aliud a tergo munitum relinqueret. Capta ergo Herodes milites destinauit qui in Masada castellum liberarent. Antigonus autem iter ei impediebat, loca oportuna insidiis preueniens. Herodes autem ereptis ex Masada pignoribus suis et reliquis in Hierosolimam pergebat. Cui sese tam Sylonis milites quam ceteri de ciuitate iunxerunt, uiriumque eius timore perculsi. Castris autem positis in occidua regione oppidi, custodes eiusdem partis Herodem sagittis impetebant et iaculis, et alii per cuneos excurrentes primas frontes acie temptabant. Herodes autem primus circa muros per preconis uocem iussit declarari populo se pro bono et salute ciuitatis aduenisse, petitasque ab nullo quamuis ab inimico repetitum, sed discordissimis et offensarum obliuionem datum. Deinde cum allocutioni Herodis pars Antigoni obsisteret, quominus aut precones exaudirent aut uoluntatem in aliquo mutaret, tunc Herodes impetum in murorum defensores ulcisci. Illi autem statim sagittas cunctos ex turribus in fugam uerterunt. Post hec milites qui cum Herode erant, cum omnia deserta et destructa forent proxima ciuitatis, in alimenta perciperent recedere conabantur ab obsidione. Herodes autem pollicitus est se in una die a penuria absoluere. Misit autem ideo epistolas ad Samaritas precipiens eis ut alimenta et uinum et oleum et pecora exercitui afferrent. Hoc ubi audiuit Antigonus, statim milites misit qui frumenta exercitui deportanda abriperent, et insidiis opprimerent. Illi autem iussis obediunt, et congregantes armatos in montibus insidiabantur eis qui exercitui uictualia deportabant. Non tamen Herodes ociosus erat, sed x. cohortibus comitatus, romanorum v. et Iudeorum v. quibus permixti erant et mercede conducti, ad Iericuntam peruenit, et ciuitatem uacuam habitatoribus repperit, quingentos autem cum mulieribus qui in montes confugerant captos dimisit. Romani autem in reliquas ciuitates irruunt, et plenas domos offendunt omni genere commodorum. Herodes autem apud Iericuntam presidio collocato romanum uulgus per ciuitates hyematurum dimisit. Romani ergo armorum cura soluti, rebus omnibus habundabant. Rex autem Herodes non quiescebat, sed ad Ydumeam duobus milibus peditum et quadringentis equitibus missis, ipse matrem et reliquos cognatos in Samaria collocauit, et statim processit ut Antigoni presidium e ciuitatibus pelleret. Cumque Sefforim licet uehementissime ningeret peruenisset, ciuitatem facillime cepit custodibus fuga dilapsis. Ibique suos milites quos hyemps fatigauerat recreauit. Post hec animum suum contra latrocinantes direxit, et premissis tribus cohortibus peditum unaque ala equitum in uicum Arbella, ipse die xl. cum reliqua manu superuenit. Nec tamen eius incursum hostes extimuere, sed armati obuiam processere, perita bellandi fisi et ferocitate latronum. Denique prelio commisso dextrum ipsorum cornu sinistrum cornu Herodis in fugam uerterunt. Ipse autem accurrens uelociter suis subuenit, et a fuga eos retraxit, et irruendo in hostes impetum eorum refrenabat, donec a fronte uiolentie pugnantes fugarent. Quos tamen Herodes usque ad Iordanem cedendo persequebatur, et magna fugientium parte perempta, ceteri trans fluuium dispersi sunt. Et ita Galilea ex eorum depredatione liberata. Herodes autem primum laboris fructum militibus rependebat, c. l. nummorum dragmas singulis diuidendo, eorumque rectoribus multiplicata summa

ad hiberna mittendo. Subacta autem omni galilea reliquit ibi exer
citum parte ne quis rebellare temptaret cum ptholomeo preposito. ipse
autem in samariam reduxit ducens armatorum tria milia et sexcentos equites
contra antigonum. Tempore ergo abscessum eius nacti licentiam hi qui gali
leam turbare soliti erant, ptholomeum prepositum herodis interficiunt.
et agros uastabant. et postea in paludes et inabditissima loca
refugiebant. Quibus cognitis herodes mature succurrit. et magnam
multitudinem eorum consumpsit. Omnibus autem castellis obsidione libe
ratis. huius iniquitatis causa pecunias exegit a ciuitatibus c. talenta.
Ventidi autem dux romanorum occiso pacoro rege parthorum antoni
litteris ammonitus est ut mille equites et duas cohortes herodi contra
antigonum mitteret. Antigonus autem rogauit per epistolas herodiorum
ducem machera ut sibi adiutorio contra herodem foret. et pecuniam
dare pollicetur. Herodes autem perrexit ad antonium accusaturus anti
gonum et macheram ducem. Quod sentiens machera uelociter hero
dem persequitur. uolens ei gratie reconciliari. nec tamen herodes apposito
reuocatus est, quin ad antonium pergeret. Sed cum audisset in itinere
antonium cum magnis copiis oppugnare samosata ciuitatem ualidis
simam iuxta eufraten. acri festinabat oportunum hoc tempus esse
ratus demonstrande uirtutis. et ut magis magisque placeret antonio.
Denique mox ut herodes ad antonium uenit: finem obsidioni fecit.
multis barbaris interfectis. ita ut antonius quoniam uirtutem eius antea
miraretur: tum magis eum laudaret. et honore eius regni adderet. Anti
tonium autem herodis auxilio se tradere samosatas coegit.

Cum hec agerentur res herodis in iudea fracte sunt. Reliquerat enim
iosephum fratrem suum in iudea quod omnia pararet: cum mandatis huiusmodi.
ut neque ante reuisionem suam bellum cum antigono faceret. quia infirmum
auxilium haberet. Verum iosephus ubi fratrem procul abesse cognouit.
immemor preceptorum fratris herodis. macheruntem cum v. cohortibus pe
tit. ut macheruntem tempore frumenta diriperet. Contra quem antigonus
per montana et aspera loca ueniens. ipsum iosephum fratrem herodis oc
cidit. et cum eo pariter omnes romanos milites interemit. Antigonus
hac uictoria elatus. in tantam audaciam prorupit. ut mortuum quoque io
sephum uerberaret. et deinde caput eius abscideret. quod ferora quoque frater
herodis l. talenta pro redemptione corporis eius offerret. Tanta
uero nouitas per antigoni uictoriam galilee res occupauit. ut quia partibus
eius fauebant optimates herodis in quodam lacu submergerent. Mul
ta quoque in ydumea mutabant. et herodes nichil horum sciebat. Anto
nius quoque iubens preposito syrie sossio ut herodi contra antigonum au
xilium ferret: ipse in egyptum perrexit. Sossius autem premissis duabus
cohortibus in iudeam quarum auxilio herodes uteretur. ipse cum cetera
manu militum sequebatur. Herodi autem prope degenti apud dafnen
antiochie. mortem fratris somnia manifesta significabant. Cumque
turbatus e strato prosiluisset. ecce nuntii cladis intrabant. Qua re
pro dolore paululum questus. maxima parte lucis dilata. in hostes
properabat. ultra uires iter accelerans. Et ubi ad libanum uenit.
octingentos montis incolas assumens. his iungit romanorum cohortem.
Cum quibus non expectata luce in galileam ingressus est. hostesque obuios
in eum quem reliquerant locum auertit. et assidue castellum oppug
nare temptabat. Sed priusquam id caperet. asperrima coactus hyeme
in uicos proximos recepit exercitum. Paucis autem diebus post auctus
alteri cohortis presidio quam ei antonius miserat tanto hostibus terrori
fuit. ut castellum nocte desererent. Iamque per iericuntem properans.
ibat ut quam primum interfectores fratris sui posset ulcisci. Ubi et
mirabile ei monstrumque simulis casus euenit. Ut enim preter spem liberatus
est. Nam cum multi honorati uespera illa cenauissent postquam dimisso
conuiuio omnes egressi sunt. confestim cenaculum cecidit. Id autem commune
sibi tam periculorum quam salutis indicium quoniam ad futurum bellum preueniret
esse coniciens: mane primo castra commouit. Antigonus autem cum sex
milibus de montibus decurrens. prima agmina temptabant. et manu
quidem cum romanis conserere non satis fidebant. lapidibus autem ac telis eos
dum non plurimos sauciarent: eminus appetebant. Ubi herodes
preteriens iaculo in latere uulneratur. Antigonus autem se non solum
audacia suorum. sed et multitudine superiorem uideri cupiens. pappum
quendam ex contubernalibus suis cum manu militum in samariam mittit.
Herodes uero terram hostilem peruagatur. et v. municipia capit. et in eis
duo milia uirorum consumpsit. exustisque domibus ad exercitum redit.
circa uicum qui appellabatur cananome tendente. Iudei autem singulos
magna ei multitudo de iudeis et aliis regionibus accedebat. quos
odium antigoni ciebat. alios ipsius herodis preclara facinora.
alios mutationis cupiditas impellebat. Pappus autem dux antigo
ni cum herode congredi festinans aduenit. Herodes autem eorum multi
tudine ac impetu non terretur. acriter ad pugnam processit. Sed ubi ad
rem uentum est: socii herodis paulisper dubitauerunt. ille autem memor
fratris cedis periculosius dimicabat. dum non fratris ulcisceretur interfecto
res. et aduersam aciem facillime superat. Deinde semper integros ag
grediendo. uniuersos in fugam uertit. et erat occumbentium plurima
strages. cum alii quidem in uicum unde uenerant compellerentur. et nouissimi
herodes instaret. et plurimos occideret. Postremo ruens inter fugi
entes hostes: in ciuitatem incidit. Cum autem domus armatorum erant ple
naque propugnatorum desuper tecta foris deprehensos facillime superabat.
et disturbando edes intus abditos extrahebat et necabat. Si
qui autem subintrare fugissent ruina cum gladiis armati milites excipie
bant. tantaque cadauerum per omnes uias multitudo congregata est. ut et
uictoribus ipsis transitum obstrueret. Herodes autem statim in hieroso
limam uenisset. nisi eum hyemis asperitas prohibuisset. Hec itaque perfici
ende uictorie fuit impedimentum. ne penitus antigonus opprimeretur.
Herodes ergo ad uesperam cum lassos amicos reficiendi gratia dimisisset.
ipse adhuc ab armis calidus more militis lauatum ibat. Siquidem
unus puer tantum ei comitabatur. et priusquam ad balneum perueniret:
obuius ei quidam ex hostibus gladio accinctus occurrit: deinde alter. et tertius.
et plures. Hi armati fugerant ex acie in balneum. sed metu perculsi la
titantes ut regem uiderunt illi stupore debilitati ac trementes. cum
inermis esset preterierunt. et exitum quo fugerent cursu petebant.
Postero die herodes pappum antigoni ducem abscisso capite obtrun
cat. ob penam fratris ultione. Nam idem pappus iosephum fratrem he

Herodis in exercitu

rodis occiderat. Postquam autem rigor hyemis cessauit. in hieroso
limam perfectus est. tertio anno ex quo rome rex fuerat ordinatus. et admoto
milite contra templum castra posuit. qua felicior erat expugnatio. ubi
et pompeius antea ceperat ciuitatem. Exercitu autem in opera distributo
suburbanisque diuisis tres aggeres leuare. et super eos turres edifica
re iubet. Relictis autem qui operibus instarent efficacissimis amicorum.
ipse in samariam uenit. uxorem accepturus aristoboli filiam que erat soror
antigoni quem contra eum bella gerebat. Igitur ubi eam duxit ad hierosolimam
rediit: anectens militum copiis. nam et sossius cum magna equitum peditumque ma
nu sociatur. Vniuerso autem exercitu congregato. peditum legiones undecim.

181.

equitum sex milia. preter auxilia syrorum. prope a septentrionali muro castra
locauerunt. Iudeorum autem intra ciuitatem degentium uaria turbatio erat.
Nam circa templum conueniens infirmior multitudo furore agebatur.
et qui audaciores erant in unum collegium conglobati. multis modis
latrocinabantur. et in locis oppido proximis uictum necessaria diripientes
neque equis aut uiris alimenta relinquebant. Bellatorum uero constantiores
obsidentibus oppositi. ex muro opera aggerum prohibebant. et contra in
strumenta oppugnantium. semper aliquid nouum obstaculum moliebantur.
In nulla autem re sic in cuniculis romanos superabant. Herodes autem aduersus
latrocinia quidem occultas militum excogitauit insidias. quibus eorum reprime
ret excursus. inopiam uero alimentorum longinquis transuectionibus adminis
trari disposuit. Iudei ergo intra ciuitatem quamuis omnem modum audacie sup
grederentur. romanorum tamen peritia uincebantur. et quamuis aperte cum roma
nis confligerent. Ex improuiso autem romanis per cuniculos in ciuitatem
pene intrantibus: priusque muri aliqua pars dirueretur. iudei alteram ei inter
muniebant. et prorsus neque manibus neque machinis deficiebant. quoniam usque
ad ultimum repugnare decreuerant. Denique tanto exercitu circumse
dente. per quinque menses obsidium tolerauerunt. donec quidam ex mili
tibus herodis ausi murum transgredi ciuitatem irrupunt. et post eos
sossii centuriones. Ante fanum autem omnia proxima capiebantur. et in
fuso exercitu plurima ubique mors erat. Romanis quidem prolixitate tempo
ris obsidionis iratis. herodis uero exercitu intente. ne quis penitus ex
iudeis euaderet. Mactabantur ergo plurimi per angustiores uicos
oppidi. in domos compulsi. et in templum confugientibus nulla erat mise
ratio aut senectutis. aut muliebris infirmitatis. Denique herodes
quamuis ubique mittens rogaret ut parcerent ciuibus: nemo tamen dexte
ram continuit. sed uelut furentes omnem etatem persequebantur. Antigonus
autem neque prioris neque presentis fortunam cogitans. de turre descendit.
et ad pedes sossii prosternitur. Ille autem nichil eum tante mutationis
causa miserabatur: sed intemperanter deridens antigonam eum appellauit
ut feminam. nec tamen a custodia liberum dimisit: ut feminam. Rex
autem herodes cum hostes uicisset. ut extera quoque auxilia prohiberet a con
spectu templi sacrorum procurabat. Obcecatum ergo tum hos minis. alios precibus:
non nullos et armis refrenabat. Rapinas et in ciuitate prohibuit
dicendo ad sossium et ad romanos milites. quod eum uacue ciuitatis
regem relinquere uellent: cum per tantam cedem ciuium toti orbis imperi
um se pretium iudicaret. Sossio autem dicente iustum esse pro labore obsi
dionis predarum licentiam milites haberent. herodes statim unumquemque
militum pecuniis propriis remunerauit. et pro merito duces eorum ip
sumque sossium regia liberalitate donauit. ut nemo egens pecuniis ab
iret. Post hec sossius aurea corona deo dedicata ex hierosolimis

Rex autem herodes

remeauit. antonio collegee cesaris uinctum antigonum ducens.
Rex autem herodes discreta multitudine ciuitatis. suarum partium fau
tores honorifice tractabat. antigonianos uero neci tradebat. Et
cum pecunie defecissent: quicquid ornamentorum habuit antonio eiusque co
mitibus misit. Antonius autem iam repudiata sorore cesaris. cleopatre
amore corruptus. in omni re eius cupiditati cedebat. Ipsa autem cleopatra
cum in tantam seuitiam processisset: ut nullum de suis propinquis uiuere
permitteret. cedis rabie estuans in extraneos: syrorum optimates apud
antonium criminando suadebat hos interfici. ut eo modo eorum possessi
ones dominio facilius conquireret. Post hec in iudeos et arabas tan
ta seuitia exarsit: ut eorum reges herodem et malicum ab antonio interfici
postularet. Antonius autem hec respuebat dicens iniustum esse tantos reges
et tam uiros bonos occidere. sed ut his mortem peteret eos ulterius
in eius amicos non reputaret. Ciuitates quoque eorum preter tyrum et sydonem
cunctas citra flumen eleutherum dono antonius dedit. Quorum dominio
potita. antonium bellum parthis inferre uolentem persecuta est. et per
apamiam et damascum in iudeam uenit. Herodes autem licet magnis
muneribus infensum ei animum mitigasset. tamen cc. talenta ei donans.
et omnibus obsequiis placans. in pelusium eam usque perduxit. Nec multo
post antonius ex parthis rediit. et captiuum artabazen tygranis
filium dono cleopatre obtulit cum pecuniis multis. Cesar autem con
certato bello actiaco contra antonium. herodes cum antonio proficisci
paratus erat. sed quia bellum rex arabie inferre uolebat. Contra quos
herodes pergens. primum pignoribus hostium captis. deinde magnum equitatum
circa diospolim in eos immittit. et quamuis fortiter resistentes superauit.
Cum autem ita uicti essent. maiore impetu post hec congregabantur. et in fi
nitima manu eorum municipii syrie canaton congregati. expectabant iu
deos. Ubi rex herodes eos cum exercitu aggressus. bellum consulte
administrare temptabat. castraque pro muro cingi precipiebat. Nec
tamen ei paruit multitudo. sed priore uictoria freti arabas inuadunt.
et primo congressu arabas in fugam conuersos urgebant. In persecutione
uero insidiis periclitabatur herodes. nam indigene incole canaton iudeos in
uadunt. Hortati in eos recreati arabes pugnam repetunt. iunctisque
agminibus circa saxosa loca et deuia milites herodis fugant. plu
rimis cede prostratis. Qui uero ex prelio seruati sunt. in uicum ormizam con
fugiunt. ubi et castra eorum circumgressi arabes. sic erant plena ce
perunt. Nec multo post aderat herodes cum auxiliis serius tamen
quam usus poscebat. Tamen postea ulcus est in arabas assiduis incursionibus
eorum fines inquietans. et quod semel uictus est. sepe reuocauit. Sed dum ini
micos persequitur ueris initio terra mota infinitam multitudinem pecorum
et xxx. milia hominum perimit. desubiectis herodis. Hec fama
arabas in maiorem ferociam sustulit. et quasi tam nullus de exercitu he
rodis remansisset. in iudeam irruunt. legatis prius interfectis qui ad se de
iudea uenerunt. Herodes autem aduentu hostium suorum animis proba
tus. ad repugnandum suos his uerbis incitabat dicens. Rationem habere
non uideo: cur uos presens formido perculerit. Nam diuine indignationis
plagas merori uobis esse non miror: ignauum est autem id ipsum eo tempore
cum incursus hostium repellendi sint. Ego tantum estimo ut ho
stes post terre motum pertimescam. quod magis putauerim deum hac illis ille
cebram dimisisse ut penas redderent. Non tantum manu armisque
freti. quantum pro nostris calamitatibus aduenerunt. Fallax autem spes est quod
non suis uiribus nititur. sed alienis aduersis. Sed neque uero res tam contrarie
apud homines incerte sunt. et in utramque partem mutante fortuna.
et id uobis ipsa exempla demonstrabunt. Nam per prelia superiora nos
uictores fuimus. post ab hostibus uicti sumus. et ne quis estimare
ualebit si illi capiantur et nos uictoriam obtineamus. Nimis
tamen confidens incautus est. metus autem prudentiam docet. Nam in hoc ipsum
quod timetis. fiduciam suggerit. Nam cum ferociores quam oportebat erant fuistis.
et preter uoluntatem meam sepius in hostes irruistis. et ne uir alacer
animus certam nunc uictoriam spondet. Conuenit autem antea plurimum sic
esse affectos. in ipso autem bello uirtutem erigere. sceleratisque hostibus in a
nimare facere quod nullum malum neque ira celestis umquam depriuat fortitudine
iudeorum. donec uite spiritum habent. nec sibi arabas dominari patiantur.
Nichil ergo uos terreat motus rerum anima carentium. neque arbitremini terre
cussione alicuius facte cladis esse portentum. Nam accidia namque sunt elementorum

uicta. nullumque dampnum inferunt nisi quod ex ipsis euenerit. Ceterum quod uobis amplius terrae concussio nocere poterit uictis. immo maximum exercitui monstrum hostibus accedit. quod legatos nostros praeter omnium hominum leges crudeliter extinxerit. Non enim effugient maximum dei lumen et nostram dexteram inuictam. et continuo deo annuente penas dabunt. Pergite nunc non pro coniugibus neque pro liberis aut pro patriae periculo pugnaturi. sed pro ultione cedis nostrorum legatorum. Vobis autem inobedientibus ipse proeliabor pro ceteris. Pro certo autem sciatis nulla fortitudine posse sustineri. nisi temeritate ledatur. His uerbis herodes milites adhortatus. ubi eos alacres uidit. sacra deo celebrauit. et deinde cum exercitu iordanem transgressus est. Castris autem positis non procul ab hostibus: pugnam eminus incitabat. quam primum cupiens congredi. Nam et hostes praemiserat qui castellum occuparent. ipse uero producto ad plurimum milite instructa acie arabas lacessebat. Cum autem nemo contra procederet. quedam eos uehementer formido tenebat. et ante multitudinem dux alchimus timore obriguerat. Herodes autem uallum eorum aggressus omnia disturbat. eoque non coacti ad pugnam confusis ordinibus mixti cum peditibus equites congrediuntur. et si multitudine superiores iudeis. tamen alacritate impares. quamuis audaciores eos faceret uictoriae desperatio. Et quamdiu quidem restiterunt. non magna cedes eorum facta est. ubi uero terga nudauerunt. multi a iudeis. multi a semetipsis conculcati perierunt. Quinque uero milia in fuga ceciderunt. ceteraque multitudo in uallum compulsa est. eosque statim circumseptos obsidebat herodes. et aque penuria eos uehementer urgebat. et quingenta talenta herodi pro redemptione sua offerebant. Ardescente autem siti ciuitatem exeuntes ultro se iudeis tradebant. adeo ut quinque diebus iiii. milia uincirentur. sexto uero die reliqua multitudo ad pugnam desperata salute procederet. Quibus congressus herodes iterum vii. milia circiter strauit. et tam magnam plagam sumpsit ex arabis. Mox autem illum excepit de summa rerum sollicitudo propter amicitiam antonii. pro uictoria cesaris apud actium. Verumtamen cesar plus timoris habebat quam herodes pateretur. Nam cesar uictum non putabat antonium quamdiu herodes superesset. Herodes autem his periculis decreuit occurrere. rodumque ueniens ubi cesar eo tempore morabatur. adiit eum sine diademate ueste cultuque priuato. sed fastu regio neque dissimulata ueritate hec coram cesare dixit. Ego o cesar rex factus ab antonio. fateor utilem regem me fuisse antonio. Neque dubitauerim dicere quod omnimodo armis meis gratum expertus esset. nisi arabes non prohibuissent. sed tamen et auxilia pro uiribus meis misi. et multa frumenti milia. sed nec accepta apud actium plaga bene de me meritum deserui. Et cum auxilium ei non commodarem. tamen optimum consilium dedi. ut cleopatram occideret. Quam si occidisset. et pecunias. et muros ad tuitionem. et exercitum. et memet ipsum socium belli contra te pollicebar. Sed praefecto ei aures cleopatrae amor. et deus ut tibi uictoriam donaret obstruxit. Vna igitur cum antonio uictus sum. et regni coronam cum eius fortuna deposui. ad te autem ueni spe salutis de uirtute praesumens. et ut in exemplum trahatur qualis amicus non amatoris fuerim. Ad hec cesar immo saluus esto inquit. et nunc regnato certe. Nam meritum est ut plurimos regas. cum amicitiam tanta fide cureris. quin et stude ut in deinceps fidus permaneas. Siquidem ego praeclarissima spe dotata in magna amicitiae primitias. Recte tamen fecit antonius quod magis cleopatrae quam tibi paruit. te autem lucrati sumus propter eius amentiam. Initium autem est decreto firmitatem regni praebeo. expectat autem ipse quoque te bene aliquid facere. ut amplius non lugeas antonium. Cesar igitur huiusmodi sermonis humanitate herodem ne quid de amicitia sua dubitaret hortatus. diadema illi reposuit. et indulgentiam decreto consignauit. Herodes autem prius cum deliniuisset muneribus: rogabat ut alexandrum quendam supplicem ex amicis antonii iuberet absolui. Sed uicit iracundia cesaris. dicens illum grauia commisisse pro quo rogabat. et tamen repulit deprecantem. Post hec herodes cesarem ad egyptum euntem per syriam. multis pecuniis ei oblatis. ipse cum suo exercitu ad ptholomaidam cum eo processit. et cenam illi cum omnibus amicis exhibuit. et insuper exercitui epulas distribuit. Prospexit et ut per arida loca proficiscentibus ad pelusium et inde redeuntibus aquarum copia non deesset. nec fuit quicquam utensilium quod exercitus desideraret. quod non eis exhiberet. Pro his beneficiis cesar herodi hoc regnum paruum esse estimabat. et ideo restituit ei omnia que cleopatra antonio iubente ipsi abstulerat. et totius syrie eum procuratorem constituit. Hinc ad summam felicitatem euectus. et ad maiorem subleuatus animum. maxima prudentie parte obsequio pietatis indulsit. Nam anno regni sui xv. et templum instaurauit. et duplum terre spacium quam fuerat circa templum muro amplexus est ingenti. et munificentia ac singulari argumento. Erat et in ambitu fani magne porticus. eisque iunctum a septentrione castellum quod antoniam uocauit in honorem antonii. Quin et domus regia ibi in superiori parte ciuitatis extructa. duas edes intra maximas atque pulcherrimas quibus nec templum quidem usque conferri posset. edificauit. easque amicorum uocabulis unam cesaream. alteram agrippium nominauit. In samaritica et regione oppidum muro pulcherrimo per xx. stadia circumdatum sebasten appellauit. deductis illic sex milibus colonorum. et terra eis fecundissima attributa. Vbi templum quoque maximum inter edificia collocauit. et circum id area trium semis stadiorum cesari dedicauit. Aliud et templum circa iordanis fontem candido marmore posuit. Qui locus uocatur panium. ubi montis quedam uertex in excelsum editur. propter subiectam lateris uallem specu aperit umbrosum quod profunde altitudinis rupes adit in ipsum liquentis gurgite receptaculum concauatur. Foris autem de spelunce radicibus oriuntur fontes. et ut quidam putant hic est iordanis initium. Non fuit autem ullus locus ydoneus regni quem herodes rex nudum ab honore cesaris relinqueret. Nam cum in maritimas ciuitates audisset unam tam uetustate fessam. que stratonis pyrgus uocabatur. et placitam curam munificentie sue capacem. totam eam candido saxo reparatam clarissima regia decorauit. et in ea maxima nature sue magnitudinem demonstrauit. Nam inter doram et ioppen media quasi ista stabat omnis hora maritima adeo fuit importuosa. ut omnes qui ad egyptum ex fenice nauigarent. in mari fluctuare cogerentur. minas affrici uenti metuentes. cui mediocris aura tantas undarum moles ad scopulos erigit. ut remeantes fluctus gurgites per aliquantum spacium maris feritas augeatur. Sed rex herodes liberalitate ac sumptibus deuincens loci naturam. portum maiorem pyreo edificauit. et in eius penetralibus alias stationes nauibus fecit altissimas. et quamquam ei omnis locus aduersaretur. tamen ita cum difficultate certauit: ut firmitas quidem structure nequaquam mari cederet. pulchritudo uero tanta esset quasi nulla res ardua perpedisset ornatum. Metitus autem quantum diximus

portui spacium per xx. ulnas in profundum saxa dimisit. quorum pleraque pedum l. longitudinis et altitudinis uiiii. et latitudinis x. Nonnulla uero et maiora fuerunt. Expleto autem spatio quod unda celabatur in cc. pedes murum dilatauit. ex quibus c. repellendis fluctibus erant ante extructa. Cetera autem saxeo muro quo portum cingitur subiecta sunt magnis turribus interpositis. quarum maxima ac pulcherrima ex priuigno cesaris drusium cognominata est. Crebri autem fornices adducenda que portum herent. per quos fornicibus et circum eos pila saxea et lata que de naue egredientes excepit ambulatio. aditu autem septentrionalis erat. Oppidum autem prouincie dedicauit. ciuitati uero cesaree nomen imposuit. Quin et cetera opera. forum. theatrum. amphitheatrum digno uocabulo collocauit. Sed nec parentes suos ita quisquam dilexit. Nam et patris monimentum in optimo loco regni campo ciuitatem condidit. fluminum arborumque ditissimam. eamque antipatridam nuncupauit. et supra iericuntam castellum natura tutum et pulchritudine perpetuum muro cinxit. atque in honorem matris cypron uocauit. Fratri quoque faselo turrim in hierosolimis dedicauit. Cognatis autem et amicis gentique gratie tradidit. nec sui fuit immemor. sed castellum contra montem arabici lateris propugnaculo premunitum de suo nomine herodium uocauit. Cumque hec et alia multa opera perfecisset: magnum spectaculum cunctis uidentibus prebuit. Summus et uenator erat. et sepe in equitandi peritia que cupiebat assequebatur. Denique uno die quondam quadringentas feras subegit. Erat autem illa regio altrix aprorum. sed magis ceruis et onagris frequentatur. Bellator autem talis erat. qui sustineri non posset. et multos in exercitatione terebat. Fuit et in torquendo iaculo directissimus. et sagittarum librator uidebatur egregius. Preter animi autem corporisque uirtutem. secunda quoque fortuna usus est. Raro autem contra uotum ei belli cessit euentus. Siquando autem id accidit. non ipsius culpa. sed aut proditione quorundam aut temeritate militum factum est.

Post hec et publica infelicitatem et aduersi casus ex muliere ceperunt quam maxime diligebat. Nam antipatrum filium suum quem ex priore uxore habebat: amore illorum filiorum quos de mariamne susceperat expulit de ciuitate. Quinque autem filiorum quos ex mariamne susceperat due erant femine ceteri mares. Horum minimo rome in studio mortuo. duo maiores natu propter matris nobilitatem et quod in regno nati essent: amabiliter a patre educabantur. Deinde herodes hyrcanum coniugis sue auum quem parthi ut supra diximus captiuum adduxerant ad se reuersum propter suspicionem peremit. Fratrem quoque coniugis propter eandem suspicionem in lacu demersum necauit. Ex his igitur rebus accipiebat ipsa mariamne inimicitiarum contra herodem probabiles causas. et tantum inerat uxoris odium. quantum illam ipse amabat. Nam de morte cognatorum dolens. multa obprobria marito obiciebat. sororem quoque eius salomen. et fratrem feroram maledictis atrocioribus dehonestabat. Herodes autem pro amore eius in his omnibus obmutescebat. Nam profecturus ad cesarem iosippo salomes sororis sue uiro quem fidum habebat. et pro affinitate beniuolum. commendauit eius uxorem mandans ei clam ut eam interficeret. si et se occidisset cesar. Verum iosippus non maligno sed regis amore mulieri cupiens demonstrare. quod ab eo ne mortuus quidem pateretur diuelli. secretum ei sermone aperuit. Et illa iocando cum herode multaque inter fabulas de affectu iuraret. et quod numquam alterius mulieris esset amore captus. illa deinde respondit. Valde amor tuus erga me comprobatus est. cum iosippo ut me occideret precepisti. His auditis herodes que occulta credebat: amens illico insaniebat. nec iosippum umquam mandata sua prodidisse: nisi eam coitu corrupisset. Cumque pre ira stratus exsiluisset. salome soror eius arrepto tempore [illegible] mariamnem cum iosippo simul accusauit. Verum non herodes inmoderato emuli dolore feruens confestim utrosque iussit occidi. Deinde penitudo sequebatur insaniam. et postquam iracundia concidit. amor rursum incalescebat. Tanta autem uis cupidinis erat. ut eam mortuam non putaret. sed pro egritudine tamquam uiuam alloqueretur. Matrem autem iracundie successerunt filii. et inmanitatem sceleris reputantes. non aliter suspectum patrem quam si hostis esset habebant. Siquidem cum etatibus eorum. meritum quoque roborabat affectio. Iam uero maturi coniugio. unus amite sue filiam duxit. alter filiam archelai regis capadocie. Quedam autem accedens ad herodem nuntiauit ei quod pro utrumque filii ei instruxerint insidias. et apud cesarem eum accusare uellent. His quoque criminationibus repletus herodes. uelud sibi propugnaculum futurum aduersus filios. antipatrum ex doside natum in regnum reduxit. et filiis mariamne preposuit. Qui cum hanc mutationem tolerabilem non putarent. indignationem cohibere pro sua nobilitate non poterant. sed in singulis quibus offenderent iram prodebant. et in dies singulos magis magisque a patre negligebantur. et antipatrum eo magis honorabat. Nam idem antipater patrem blandire callide nouerat. et uarias in fratres suos calumnias conferebat. quedam ipse dictitans. amicos uero ad alia uulganda submittens. donec omnino spem absciderit fratribus suis. In testamento etiam ipse iam aperte successor fuerat declaratus. Deinde et tamquam rex ad cesarem missus est. cultuque regio et ceteris obsequiis preter diadema utebatur. Matrem et suam dosidem a regno deiectam. quomodo ualuit ad cubile patris reuocauit. et blanditiis et criminationibus patri obrepsit. ut et de filiorum morte cogitaret. Quapropter herodes alexandrum filium secum romam pariter ducens. ueniens sibi datum reum apud cesarem accusauit. Ille autem uix loquendi copia nactus. delicta quidem patris uerecunde suppressit. ipse uero dicta crimina fortiter diluit. et fratrem pariter secum purgauit. moxque de antipatri calliditate. et de suis iniuriis questus est. Nam preter innocentiam culpe eloquentia iuuabat. et erat acerrimus in dicendo. Postremo prolocutus quod eos pater libenter occideret. auxit facinus et cunctis assidentibus lacrimas incussit. et cesarem sic affecit. ut eorum accusationibus spretis. herodem in filiorum amorem reuocaret. Hac autem lege reconciliatio facta est. ut adolescentes illi omnibus patri obedirent. ille autem cui uellet regnum relinqueret. Post hec roma digressus. licet soluisse criminibus filios uideretur. non tamen erat suspicione liberatus. quia argumentum odii sequebatur antipater. et suspectam uerecundia reconciliatoris palam proferre inimicitias non audebat. Cum uero hierosolimam redisset. populo conuocato. ibique filiis propter se astantibus: antipatro qui et primogenitus erat. et filiis mariamne alexandro et aristobolo. causam profectionis narrauit. multasque deo gratias egit. multas et cesari. quod domus sue seditionem sedasset. et quod regno maius esset filiis suis concordiam prestitisset. Nam cesar me regni dominum. et successoris regni iudicem constituit. ego autem cum mea commoditate gratias refero. ceterisque istos meos filios reges designo. hunc mee senectutis socium primum deum precor fieri. deinde hos omnes. Nam antipatro etas. filiis autem mariamne nobilitas successionem regni conciliat. Magnitudo autem regni omnibus sufficeret. Quos autem cesar coniunxit. et pater in rege constituit obseruate. non iniustis eos neque disparibus sed meritis ualentes honoribus. Rogo autem non solum uos sed et primates ordinum exercitus mei. ut ad hunc nunc solo spe [illegible]

Non tantum regnum. sed regni honorem filiis meis trado. & iocunditatem
quidem quasi rectores percipient. pondus autem rerum. & si nolim. meum tam
men est. Consideret autem quisque uestrum etatem meam. uiteque institutum.
nec non & pietatem. Nam neque senex adeo sum ut de me cito desperet.
neque uoluptatibus assuetus que adolescentum quoque breuiore spacio eclud.
diuinitatem uero ita colui. ut in longum uos eum progressurus esse credam.
Quod si quis me contempto mei meis filiis placere maluerit. & pro illis
michi supplicium dabit. Ego enim non quod eos ex me procreatos honorifice
eos haberi ueto. sed quia hec nouis adolescentibus studia & nutrimenta fe
rocie suggerere. Itaque cogitent quod se ad eos applicant. bonis quidem
apud me paratum esse premium. seditiosis uero paratum supplicium. Nam ipsis
expedit me regnare. neque eis esse concordes. Vos autem o boni filii
primum mente retinentes sacram naturam. cuius affectiones & inter feras
bestias salue sunt. deinde cesarem qui uos reduxit in gratiam. neque tercium
patrem uestrum uos monentem fratres animo & corpore permanere. Ideo
nunc autem uobis & uestimenta & obsequia regalia dabo. deumque oro conseruare
honorem uestrum si concordes fueritis. Hec locutus herodes. singulos be
nigne est salutauit. plebem dimisit. alii conuenientia dictis eius optan
tes. quidam uero mutationis erant cupidi. ne audisse se quoquam simulabant.
Fratres autem dissensio reliquit. sed peiora suspicantes alius de alio digressi
sunt. Nam filii mariamne alexander & aristobolus egre ferebant
antipatrum ante regnum natum se in aliquo precellere. antipater autem cense
bat eos sub se regnare. Tamen antipater pro uarietate morum retinere se
certa nouerat. et que sibi odio erant multa fraude celabant. filii autem
mariamne pro nobilitate generis quicquid mente gerebant in lingua pro
debant. Multi autem ad litem inter eos incitandum operam dabant. et plu
res amicorum sese explorandi causa ingerebant. Itaque omne quod a filiis
mariamne dicebatur in occulto. statim aput antipatrum noca ferebant. et
ab antipatro ad herodem cum adiectione deferebatur. & quicquid illi simpliciter
locuti erant. ab antipatro apud patrem in crimina uertebantur. Semper & quos
irritarent submittebat antipater. ut mendacia suas ueras occasiones
herent. Cum autem hec callide uniuersa committeret. astutus & criminationibus
adiret ad herodem moliebatur delatoribus subornatis. & si quid de fratribus
nunciabat illi. mox hec affirmando herodem ad iracundiam prouocabant.
omniaque ad insidias referebant. Hiis accensus herodes. quantum per dies
singulos de affectu adolescentium subtrahebat. tantum adiciebat
antipatro. In eandem quoque partem inclinati sunt qui regno fauebant. Ado
lescentes & inse delata facinora nesciebant. & ex his postea capie
bantur incauti. Nullus tamen palam a patre increpabatur. sed affectu ei refri
gescente. paulatim hec sentientes adulescens dolore asperius excitabantur.
Antipater autem eodem modo patruum suum ferora. & amitam salomen contra
illos incenderat. Preter hec autem omnia quedam criminatio de eis diuul
gata est. que animum patris nimis incendit. Audiuit enim quod sepe
congrerent deo quod matrem eorum occidisset. & causam ei cum gemi
tu atque imprecationibus deflerent. Hiis de causis herodes licet
prestante animum adolescentium formidaret. tamen ne spem correctionis
absciderent. ad se eos uocauit. Romam enim nauigaturus erat. et quasi
rex pauca comminatus. in pluribus eos quasi pater monebat. rogauitque eos
ut fratres diligerent. promissa priorum peccatorum uenia. si per hec meliores
fierent. Illi autem criminationum inuidia ficta esse dicebant. purgati
onisque sue fide rebus ipsis posse probari. Numquam enim calumniatores
defore. dum cui persuaderi possit extabit. Hiis ergo ubi is patrem
ad tempus placauerunt. sed non multo post ad alia acerbiora negocia
sermo ferebatur. Tres eunuchi erant herodi kmi. et ex genere
re famulatus nemini est id latebat. Uni enim uinum ministrare cura fuit.
alteri cenam apponere. tercius autem dormitum eum collocabat. et cum ipso
cubabat. Hos muneribus maximis alexander subiecerat sue
cupiditati. Postquam autem regi herodi indicata sunt. in tormentorum coacti
aperuere quomodo eos fefellisset alexander. nulla in herode spe ha
benda esse commemorans impio sene. & qui capillos infecisset ob hoc
ut eum cuncti adolescentem putarent. Uerum se oportere coli. qui &
inuito eo futurus esset regni successor. nec multo post ab inimicis
repeteret penas. amicosque suos beatos faceret. ac ipsos pre ceteris.
& alexandro obsequia potentum iam parere. militumque rectores.
neque ordinum principes occulte ad eum conuenire dicerent. Hec
herodes adeo perimuit. ut non auderet statim delata proferre. sed ex
ploratores die noctuque submittens. dicta factaque singula scru
tabatur. & de quibus suspicio fuisset. illico trucidabat. Itaque
regnum eius acerbissima iniquitate repletum est. & ipsis criminationibus
erant supplicia uelociora. Omnisque accusabatur quoniam accusabat.
& cum eo qui ante accusatus erat ducebatur ad penam. Ad hec & senecta
pressus erat. ut necem eorum quamquam humanitus aspiceret. qui auctores ac
cusationum erant. sed & amicis se innocentissimum prebebat. et mul
tos de regno suo deiceret. & in quos potestatem non habebat. in eos
dictis asperis seuiebat. Augebat & mala antipater. collectaque
propinquorum caterua. nullum criminationis genus omisit. Tantum autem in
opinionem sua rege. commentisque delatorum timor inuasit. ut destricto
gladio sibi instare putaret alexandrum. Denique subito ale
xandrum filium in uincula coniecit. & in amicos eius tormenta
porrexit. Multi autem tacite moriebantur. nulla uoce super conscien
tiam prodita. alii uero ex impaciencia doloris fingebant aliqua mendacia
ne punirentur. Alexander ergo cum suspicionem patris in se abolere
non posset. indicauit eciam plurimos se socios habuisse in coniuratione
adiunxit eis. & ante omnes fratrem ipsius patruum scilicet suum ferora. et
sororem eius salomen. Archelaus autem rex capadocum cuius filia iam
alexander in matrimonio habebat. maturo in iudeam uenit. metuens ne
quid genero aut filie mali accideret. Quibus & quamuis callidi tam
prudentissimo consilio succurrit. regisque herodis minas arte dis
soluit. Mox enim ut ad herodem uenit. Scelestum uero impium clamat.
execrabilis generi meus auctor parricida caput aspiciam.
quod meis manibus ipse lacerabo. & tradam filiam meam bono marito
nouo. Nam & si filia mea particeps non est huius consilii quia con
iunx [illegible] contagio iniquinata est. Miror & tuam pacientiam
o herodes cui periculum agitur. si adhuc alexander uiuit. Ego namque
iam ex capadocia properans ueniebam. ut & illum repperirem iam dudum suppli
cium. & de filia mea tecum questionem haberem. quam illi desponderam.
At nunc de utroque nobis consulendum est. licet nimium pater sis. & ad
puniendum filium insidiatorem nimis fortis. Permutemus desca
ras. & alter alteri iracundie uicarius [illegible]. Talibus uero
archelaus generum alexandrum increpans. quamuis [illegible] fallere
[illegible] Tamen cum sibi credere uideret [illegible] considerandum est [illegible] & si
iisdem filius aut gener meus aliquid [illegible] huius persuasionis auc
tores quod ad [illegible] parte [illegible] lubricam etatem impellerent. Aliquo
modo namque hominibus non solum adolescentes falluntur. uerum &
senes. domusque clarissime. totaque regna solent subuerti.
Consentiebat hiis dictis herodes. iramque paulatim remittens

alexandro. dicebat quod frater ipsius ferora & soror salome cum
eo in coniuratione fuissent. Quod ubi feroras audiuit. seruans
archelaum apud fratrem suum herodem multum ualere. ex impudencia fa
cilem se apud eum quesiuit. Archelaus autem primum eum increpans quod
fratrem herodem uoluisset insidiis decipere. & adolescenti generi suo
apud patrem causam mali fuisset. deinde monuit eum ut a fratre cum dilectus
esset ueniam de commissis peteret. & in hoc se ei adiutorio fore.
Paruit archelao feroras. atque ueste cum lacrimis ut quam miserabilis
poterat ad pedes fratris sui herodis prouolutus se culpabilem fatebatur. &
ita archelao interueniente in gratiam fratris rediit. Ipse autem archelaus
tamdiu alexandro genero se simulabat iratum. filiamque suam ab eo
dis[illegible]uictam abducturum se firmabat donec herodem compulit ultro pro
adolescentulo se deprecari. ut filiam suam illi uxorem relinqueret.
Archelaus autem dixit ut filiam suam preter alexandrum cui uellet con
iungeret. tantum ut inter eos iura affinitatis non soluerent. Hero
des uero asseuerabat quod filia eius ab adolescente diligeretur. que si
remaneret peccatorum foret obliuio. si uero discederet. causa desperationis
adolescenti fieret. Mollior namque sit audacia. si domesticis
affectionibus distrahatur. Uix ergo archelaus quasi remittendo
cessit. & cum tali astutia alexandro genero in gratiam patris adducto.
in epulis & humanitate coniuncti familiariter uersabantur. Abeuntem
autem a se archelaum. muneribus talentorum lxx. & solio aureo gemmis
ornato. & eunuchis donat. quin & cognati & amici regis iussu
eius archelao dona clarissima dederunt. cumque tam ipse quam optimates
usque ad antiochiam prosecuti sunt. Non multo post uenit in iudeam qui
non solum reconciliationem factam securitatem. uerum & causa fuit ut peri
rent. Laco iste erat genere. nomine euricles. ad regni desiderium
pecunie amore corruptus. Is amplissimis donis herodi oblatis.
adulatione falsisque de illo laudibus. & sermonum calliditate ipsum
circumuenit. mature que prospecto eius ingenio. dictis simul & factis
que illi placerent inter primos amicos eius habebatur. Nam & rex et
omnis eius comites libenter ciuem sparciatam patrie causa dignum cum
esse honore iudicabant. Ille autem postquam fragilitatem domus animaduertit.
fratrumque inimicicias. & quemadmodum pater in singulos esset animatus. an
tipatri hospicio fungitur. simulata amicicia fallebat alexandrum. dicens
se fuisse consiliarium archelai. Cum & etiam quasi probatus irrepsit. mox
que ab eo fratri aristobolo commendatus est. Per temptatis autem omnibus acce
dens ad antipatrum exprobrabat illi quod cum filiorum herodis maximus
esset. spei sue negligeret insidiatores. Ad alexandrum quoque accedens
exprobrabat ei quod pateretur antipatrum filium priuate mulieris sibi
in regno succedere. cum ipse esset ex regina natus. & filia regine uxo
re haberet. & magnam spem haberet in archelao. Alexander uerbis
eius credulus. de antipatro que se mouebant apud eum querebatur. et quod he
rodes matre eorum interemisset. & ipsis regnum auferret. Hec au
diens euricles & doleri se simulans. & ad aristobolum frementes
accedens ad ea dicenda pellexit. Postea utrorumque uerba ad pa
trem referens. ad antipatrum secreto discessit. narrans ei uerba et
insidias quas ei fratres parabant. & quod stricti gladiis [illegible] inter
uellent. Oblatis autem ei ab antipatro multis pecuniis. laudator
eius erat apud patrem. Cumque uideret herodem se moribus placuisse.
adiecit & alexandrum filium suum [illegible] gladium exacuisse. et secu
confirmasse dextera. dicendo quod ipse regnum alieno filio tradere uel
let. & eorum matrem occidisset. & regnum eorum hereditarium antipater
spurius possideret. & ideo se uelle sanguinem matris uindicare. Hiis
euricles in alexandrum falso delatis. antipatri laudes prosequebatur.
dicens illum esse solum qui patrem diligeret. & quod adhuc insidias re
tardasset. Herodes autem non diu preterite suspicionis oblitus intole
rabilis iracundie seuitate turbabatur. Antipater autem [illegible] temp
natus. alios accusatores fratribus subornauit. qui dicerent eis iocundo
tyranno clam colloquia solitos esse. olim principes equitum. & tunc propter
offensiones quasdam motos. Hac indignatione succensus herodes.
confestim eos tortoribus subiecit. Illi autem nichil eorum se scire confessi sunt.
Cum autem nullum documentum ualidum de eis proferretur. tamen a uin
culis absolutos. sic in custodia seruari precepit. Euriclen uero domus
sue pestem. ac tocius sceleris indicatorem. bene de se meritum. datoque
rex salutis appellans. talenta L. donauit. Ille autem priusquam certa
fama peruolaret. ad archelaum properat. aususque dicere quod herodem
reconciliasset alexandro. ab illo quoque pecunias cepit. Deinde acha
iam ingressus. ad similia facinora male quesitis abusus est. Postremo
apud cesarem accusatus quod dissensionibus impleuisset achaiam. et ciuitates
spoliasset. inde fugatus. Quidam & euaristus cum esset amicissimus
alexandro recedente euricle perurgente herode super his que ille
sibi intimasset. iurauit se nichil scire. Nec tamen quicquam id miseris pro
fuit apud herodem solis maledictis aures paratissimas aperientem.
eumque sibi gratiosissimum esse iudicantem qui secum eadem crederet.
hisdem moueret. Incitabat preterea salome soror eius crudelitatem eius in
filios. Namque hanc aristobolus periculis inuoluerat. & apud fratrem ac
cusauerat quod sylleo arabo nubere uoluisset. Illa autem accedens ad
fratrem. multis criminibus obfuscabat adolescentulos illos. in tantum
ut herodes nil ulterius dubitare passus utrumque filium in uinculis mit
teret. & ab inuicem separatos asseruari preciperet. Deinde uolumnium tri
bunum magistrum & ex amicis suis olimpum descripta indicia ferentes.
proficisci iussit ad cesarem. Qui postquam in urbem romam delati. cesari he
rodis litteras reddiderunt. cesar uehementer in adolescentulos exarsit.
Uerum eius potestatem a filiis non auferenda iustum ducens rescripsit ei. ut
ipse sui arbitrii dominus esset. & tamen si placeret in concilium cum
propinquorum & rectorum suorum ipsum causam de insidiis filiorum quereret. et si eos
in delato crimine constrictos reppererit. occideret. si uero causam fuge eos
meditatos. mediocri supplicio mesos [illegible]. Paret [illegible] herodes.
Cumque berytum uero quo cesar iussit [illegible] uenisset. iudicium cogit. & presidentibus
ibi rectoribus [illegible] a cesare [illegible] facti & [illegible] legati.
& cum his uolumnius [illegible] cognatis [illegible] salome
& feroras. & post hos optimates syrie [illegible] archelaum regem. Hunc
he herodes quasi alexandri filii sui socerum suspectum habebat. Filios
quoque suos satis prudenti consilio in concilium non produxit. Sciebat enim
quod si tantum uisi fuissent. omnium [illegible] misericordiam cunctos mouere. Ille
tenet. & si & dicendi copia [illegible] fuisset. facillime alexander [illegible] ob
iecta dilueret. Custodiebantur autem in platanem uico sydoniorum. Ex
orsus est ergo herodes in concilio uelut cum presentibus loqueretur. et insi
dias obiciebat & probationibus deficiebat. maledicta uero et probra
& iniurias. & peccata plurima in se admissa prosequebatur. eaque
morte grauiora esse consessoribus demonstrabat. Postremo cum
nullus eius contradiceret. rogauit eos ut filios suos pariter senten
tia. Primus ergo saturni condempnandos esse adolescentulos. sed non tamen
pronunciauit. & id & duobus legatis bonum uisum est. & alius non paucis.
Tristem uero sententiam primum uolumnius dixit. & post eum ceteri herodi

fauentes, necandos esse adolescentes iudicauerunt. Tunc uniuersa Syria et Iudea suspensa opperiebatur huius tragediae finem, et nemo aestimabat Herodis crudelitatem usque ad parricidium processuram. Ille tamen filios Tyrum traxit, atque inde Caesaream deuectos, quo genere mortis eos perimeret cogitabat. Interea miles quidam ueteranus nomine Tyro, qui et filium habebat cum Alexandro consuetum atque amicum, et ipse adolescentulos diligebat, prima indignatione motus circumiens clamabat conculcatam esse iustitiam, ueritatem perisse, naturam esse confusam, iniquitatisque hominum uitam esse plenam, et omnia quae dolor contemptori uitae dictasset. Denique et ipsum Herodem ausus adire dixit ad eum: Mihi omnibus hominibus uideris esse infelicissimus, qui contra carissimos nequissimis credis. Siquidem frater tuus Pheroras et soror Salome fidem apud te credis aduersus filios tuos habent, quos saepe ipse morte et supplicio dignos esse iudicasti, neque eos aduersus te agere uoluisti; successoribus destitutus cum solo Antipatro remaneas, capite facile optaturo. Veruntamen cogita ne ille quoque militibus odiosus fiat propter gaudium quod habet de nece fratrum. Nullus enim est qui non adolescentium misereatur, principum et plurimi palam hoc grauiter ferunt. Haec dicens, simul eos quibus res indigna uideretur nominauit. Herodes autem statim et illos et ipsum cum filio quem nominauerat comprehendi iubet. Ibi et cum aliis quidam regalis tonsor nomine Tryfon nescio qua concitatus insania semetipsum indicans prosiliuit dicens: Mihi iste Tyro persuasit ut occasione tondendi nouacula te occiderem, et Alexandrum ob hoc mihi magna praemia collaturum. His auditis Herodes Tyronem eiusque filium et tonsorem subdidit quaestioni. Cumque illi negarent, tonsor autem nihil amplius diceret, Tyronem uehementius torqueri iussit. Tunc filius patris miseratione commotus, cuncta se regi indicaturum promisit, si pater parceretur. Relaxato ergo patre dixit eum uoluntatem habuisse ut ipsum occideret, impulsus ab Alexandro. Hoc autem fictum quibusdam uidebatur, fictum ab adolescente quo patrem a poenis liberaret, a nullis hoc uerum esse firmabatur. Herodes tamen et militiae principes et Tyronem, et ipsos accusatos cum aliis qui simul accusati fuerant iussit statim interfici. Filios uero Alexandrum et Aristobolum in Sebasten missos suffocari praecepit, et mortuos asportari cum Alexandro materno auo sepeliendos.

Antipater autem cum iam se sine controuersia successorem regni speraret, intolerabile gentis excepit odium, cunctis scientibus illum fratribus contexuisse calumnias. Archilaum autem non mediocris timor sollicitabat cum crescente sobole peremptorum. Erant enim Alexandro ex Glafyra duo filii, Tygranus et Alexander; et Aristobolo ex Beronice filia Salome, Herodes et Agrippa et Aristobolus filii, filiaeque duae Herodiadis et Mariamne. Glafyram autem uxorem Alexandri cum dote sua in Cappadociam Herodes ad Archelaum patrem remisit, postquam Alexandrum interfecerat; Beronicen autem uxorem Aristoboli auunculo Antipatri nuptum dedit. Conuocatis autem propinquis et amicis, astantibus pupillis filiorum quos necauerat, misertus eorum et oculis lacrimis repletis dixit: Horum pupillorum patres mihi quaedam infestus fortuna eripuit, ipsos autem orbatos misericordia cum natura commendat. Experiar itaque ut etsi pater infortunatissimus fui, auus tamen sim prudentior, et filiorum filios amantissimos mihi relinquam. Despondeo ergo frater Pherora filiam tuam maximo filiorum Alexandri, ut ei curator sis necessarius; tuo uero Antipater filio Aristoboli filiam. Eris enim hoc modo pater orbatae, sororem uero eius Herodes filius meus accipiat. Et de his quidem hoc sit iudicium meum, neque id quisquam dirimat qui me amabit. Precor autem et deum bono regni mei, meorumque nepotum copulare nuptias, atque hos pueros placidioribus oculis aspicere quam patres eorum. Postquam haec locutus effleuit, et puerorum dexteras iunxit, benignissime consalutatis singulis dimisit concilium. Statim diriguit Antipater, et sibi derogatum existimabat, reputansque de rebus cunctis periculum fore si Alexandri filius praeter Archelaum et Pheroram tetrarcham adiutorem haberet. Itaque omnimodo dirimere sponsalia statuit, et callide patri surripere animum senectute, acriusque uigilantia ad suspicandum. Palam uero eum supplex adire ausus est, coramque deposcere ne se honore priuaret quo dignum eum iudicasset, nudumque nomen regis habere uellet, regnum autem sub specie tantum penes alios esse. Instantissime autem precabatur, quia numerosa esset regia progenies, nuptias permutari. Herodes ergo perspecto eius animo quid de pupillis cogitaret, uehementer iratus est, et filiorum quos interfecerat casum reputans formidabat ne et hi quandoque calumniatorem Antipatrem praemium forent. Tamen postulante nimium Antipatro nuptias permutauit. Hinc liberabat aduertere quantum Antipatri ualuerit adulatio. Nam interrupta pupillorum spe Antipater et pro sua commoditate affinitatibus iunctis expectatione certa nitebatur, adiectaque malignitati fiducia neque erat tolerabilis. Quia enim singulorum odium uitare non poterat, securitatem sibi ex terrore quaerebat. Cum praeterea Pheroras ei uelut iam confirmato regno obsecundaret, quin et mulierum conflata in aula factio nouas turbas excitabat. Et enim Pherorae uxor cum matre ac sorore sua, nec non et matre Antipatri multa in regno insolenter agebat, et duas regis filias contumeliose tractabant. Salome autem soror Herodis inuidebat eorum concordiae, eamque non pro bono conuenire apud fratrem insinuabat. Cognita ei delatione mulieres, et quod hoc Herodes aegre ferret, aperto quidem conuentu et familiaritate abstinuerunt, et inter se discordare rege audiente simulabant, et occultos coetus et nocturnas comessationes habebant, earumque consensionem fecit obseruatio firmiorem. Salomen autem nihil horum latebat, sed Herodi cuncta nuntiabat. Ille autem ardens iracundia, maximeque aduersus Pherorae coniugem, quam praeter ceteras accusabat Salome, aduocato cognatorum amicorumque concilio, cum alia consilia mulieris et filias suas contumeliis cum ordinasset, et quod Pharisaeis mercedem contra se praebuisset, et fratrem suum Pheroram sibi hostem reddidisset. Herodes autem commotus post haec ad fratrem Pheroram iudicabat eum utrum se uellet habere amicum an uxorem. Cumque ille haereret potius uelle uita carere quam coniuge, Herodes statuit in dubio Antipatro ne ulterius cum Pherora et eius coniuge aliquid communionis haberet. Verum ille hoc palam praeceptum custodiebat, in occulto autem cum eis peruigilabat. Antipater autem effecit patrem suum suas Romae degentes, ut ad Caesarem a patre mitteretur. Herodes autem munera Romam misit cum eo, quae usui erant necessaria, et magnam pecuniam dedit, et testamentum ut apportaretur, in quo ipse Antipater rex erat inscriptus. Antipatro ergo Romam directo Herodes fratri suo Pherorae uehementer iniungebat ut repudiaret uxorem. Quo nolente id facere, indignatus nimium Herodes ipsum fratrem cum uxore ab oculis suis abscedere iussit. Pherora autem aequo animo accepta iniuria in tetrarchiam suam recessit, iuratus unum sui exilii finem fore sui mortem Herodis, et neque se

ulterius eum uisurum quousque uiueret. Denique postea Herodem aegritudine incurrente quamuis saepe eum ad se uocaret, tamen uenire noluit. Contigitque postea ut Herode conualescente Pheroras morbo incideret. Tunc Herodis patientia demonstrata est. Nam uenit ad eum, et humanissime curauit. Ipse uero morbum superare non quiuit, et in paucis diebus mortuus est. Quem licet Herodes fratrem usque ad ultimum ei in odio dilexisset, tamen a pluribus fama diuulgata est quod illum quoque ueneno interemerit. Post hoc eius corpore Hierosolima porrecto maximum luctum cum gente super eum habuit, et clarissimum funus sepulturae ei exhibuit. Vnus ergo interfectorum filiorum Mariamnae Alexandri et Aristoboli hic exitium uitae sortitus est, et transfunditur in Antipatrum filium Herodis auctorem nefariorum, et ex interitu Pherorae nacta principium. Quidam ex libertis Pherorae adueniens cum maestitia Herodi dicebant fratrem ipsius patrem eorum ueneno interemptum esse. Nam coniugem eius et matrem Antipatri dicebant obtulisse quendam cibum non quo solebat modo conditum, eoque sumpto statim obisse; et uenisse illuc ante biduum matrem et sororem eius accersitam quandam mulierculam ueneficam ex Arabia, ut uenenum fratri eius Pherorae potentius conficeret. Perculsus ergo Herodes pluribus suspicionibus ancillas et nonnullas libertinas tormentis subegit. Ibi cum exclamaret una earum doloris impatiens: Deus caeli terraeque rector, in matre Antipatri quae nobis horum malorum causa est uindictam exerceat! Hoc Herodes audito, initium perscrutandi nactus perquirebat indaginem ueritatis ab illa muliere. Illa autem statim aperuit familiaritatem matris Antipatri cum Pherora quondam et eius uxore habitam, et quod saepe Antipater et Pherora ab eo egressi tota nocte cum illis mulieribus potare soliti essent, seruis et ancillis exclusis. Haec omnia mulier illa torta indicauit. Cum autem ancillae separatim torquerentur, pari uoto indicauerunt quod Antipater ex consilio eius uitio Romam uocatus esset, et Pherora frater eius trans flumen recedere curauisset, et saepe illos inter se occulte dixisse quod Herodes nulli deinceps parceret, qui Mariamnem propriam uxorem eiusque filios innumeros peremisset, ideoque melius esse ab hac belua quam longissime fugere. Saepe quoque Antipatrum dixisse matri conquerendo, quod ipse iuuenis iam canus esset, pater uero eius senex iuuenesceret, et se fortassis prius incipere regnare moriturum. Praeterea etiam pullulare hydrae capita filios Alexandri et Aristoboli, et ideo Herodem per senectutem delirare, et putare post mortem sua testamentum ab eo factum firmum permanere. Minime autem non esse quod filios odio haberet, cum et fratrem Pheroram persequeretur. Denique nuper sibi ne cum Pherora fratre et patruo suo colloqueretur, et talenta dedisse, et iam cunctis ablatis nudos se dimissurum relinquere. Verum hoc neque fieri posse, ut ita pestifera bestia quisquam effugiat, sub qua nec palam amicabiliter uiuere liceret. Haec uerba et consilia matris eius ancillae prodiderunt. Herodis ergo ante alios in dolo fide Antipatri matrem furor erupit, eamque omni ornatu quae illi donauerat spoliatam, et multis talentis comparatam expellit. Deinde ira deposita mulieres a tormentis absoluit. Timore autem pauidus erat et ad omnes suspiciones incitabatur, multosque innocentes necabat ne quem nocentium praetermitteret, uti tormenta ducebat. Nam uxore Pherorae fratris sui euocata, iussit sibi afferri uenenum quod inter se confecerant. Illa uero quasi allatura egressa de tecto se praecipitem dedit, ut commoda probationis et regis uerbera praeueniret. Sed dei prouidentia in aliam partem delata, periculum mortis euasit. Portata uero ad Herodem non respirare potuit, ita casus eam perturbauerat. Et quam ob rem se praecipitasset interrogata, iurante rege quod uera dicenti remitteret omne supplicium, sin autem falsa promere maluisset, corpus eius tormentis absumeret, et nec quicquam sepulturae relinqueret. Tunc illa recepto paulisper spiritu dixit: Audi o rex, et deus tecum mihi testis sit, qui falli non potest. Cum fratre tuo uiro meo morituro assiderem lacrimans, tunc ille me ad se uocauit et dixit: Multum o coniunx de fratris animo erga me sum deceptus. Nam quasi me diligeret inuisum habui, et necare cogitaui, qui tanto nunc me in dolore quasi nec dum mortuum effundit. Sed ego quidem abruptae impietatis praemium fero, tu uero uenenum ab Antipatro nobis relictum huc affer propere, meque uidente consume, ne ad inferos quoque ultricem huius sceleris conscientiam deferam. Ego autem ut ille iusserat attuli, et magna ueneni parte sub oculis eius in igne effudi, modicum uero mihi propter dubios casus, et quod te timuerem, reseruaui. Haec dicens pyxidam cum ueneno in medium protulit. Dicebat et Antifilum ex Aegypto attulisse uenenum illud a fratre apud Alexandriam exercente arte medicinae. Bathyllus quoque libertus Antipatri aliud aspidum uirus aduexerat, aliorumque serpentium sucos, ut si prius fuisset inualidum, hoc se armaret in Herodem. Acceperat et a Roma epistolas Antipater ad patrem aduersus fratres Romae in studiis degentes compositas. Erant autem Archelaus et Philippus iam adolescentuli magnique regis filii, quos Antipater uelut imminentes spei suae remouere festinans, quasdam ipse litteras ad patrem destinauit sub nomine amicorum Romae degentium, scribens eos multis maledictis patrem exasperare et de Alexandri ac Aristoboli nece manifeste quererentur. Ob eas accusationes Herodes adolescentulos de Roma redire praecepit. Antipater autem comparauit uestem pretiosam, uariaque stragula, poculaque argentea, nec non et aurea, aliaque plurima instrumenta ut pretiorum magnitudine omnes mirarentur. Dein a Roma litteras destinauit ad patrem se cito aduenire, quippe honorifice dimissus esset a Caesare. Herodes autem uolens eum manibus tenere, cauensque ne si quid persensisset se caueret, ipse quoque litteris beniuolentiam simulans familiarissime ei rescripsit, et ut reuersionem suam maturaret orauit. Antipater autem apud Tarentum primam epistolam de morte Pherorae sui patrui susceperat, eumque uehementer luxerat, idque nonnullis laudabile uidebatur. Sed quantum intelligi dabatur causa doloris erat quod insidiae contra patrem conflatae per eum non cesserant; neque tam Pheroram flebat quam maleficiorum ministrum. Praeterea metus eum quidam ob ea quae fecerat occupauerat, ne quando forte deprehenderetur uenenum. In Cilicia autem patris epistolam accipiens quam supra memoraui, statim festinabat. Sed postquam in Celenderim uenit, subiit eum quaedam animi perturbatio, cura iam praesentiam diuinitate. Amicorum autem prudentiores ei suadebant ne prius patri se committeret, quam pro certo cognosceret quibus ex causis matrem suam repudiasset. Minus autem prudentes et uisendi de patre cupidi ut properaret monebant, ne calumniatoribus occasionem praeberet, dicentes si quid eo absente factum esset, eo praesente totum sedaret. Paruit his Antipater impellente fortuna, transmissusque in Sebastum portum defertur. Fit autem illi praeter opinionem maxima solitudo, cum omnes eum deuitarent, nullusque ad eum auderet accedere. Nam qui eum prius oderant, tunc aperta libertas est data. Non enim clari [...] deductus est cum Roma nauigaret, nec quisquam ignobili inde susceptus est. Cum uero ille clades domesticas intelligens calliditate celaret, metuque paene moriens multa confidentia simulabat, cum neque fugae illi spes esset, nec circumstantia mala euadere. Sed neque certum ei aliquid de domo patris nuntiabat, cum hoc Herodes omnibus interdixisset. Confi-

dentia, qui uultu simulans cum suis in regem uenit, et commonitoria ei fuit repulsus. Forte autem Varrus Syrie rector tunc aderat. Antipater autem ingressus ad patrem confirmata audacia uelut salutandi gratia propius accedebat. Herodes uero protenta obiecta manu et declinato capite exclamat. Etiam hoc parricide est in me amplexari uelis qui tot maleficiis inuolutus es, neque me prius tangas quam te criminibus expurges. Dabo tibi iudicium et iudicem qui opportune presto est Varrum. Abi igitur et quemadmodum te purges in diem crastinum meditare, nam et tempus indulgeo calliditatibus tuis. Ad haec nimium stupefactus Antipater, quia respondere nichil poterat, reuersus est. Cum autem ad eum uenissent mater et uxor cunctas ei probationes exposuerunt. Cumque recepta mente quo pacto sese defenderet excogitabat. Postera die Herodes adhibito propinquorum et amicorum consilio, Antipatrique amicos uocat. Ipse autem cum Varro residens cunctos iudices iussit adduci, in quibus erant serui matris Antipatri paulo ante deprehensi cum epistola huiusmodi. Quoniam omne consilium quod contra patrem iustum est patefactum est, caue ne ad eum uenias nisi aliquid auxilium a cesare impetraueris. Hanc epistolam mater Antipatro filio direxerat, sed ab Herode inuenti fuerant deprehensi. Itaque his una cum aliis introductis, ingreditur et Antipater. Cumque pronus in pedes patris cecidisset dixit. Oro pater ne quid de me prudices, sed integras aures satisfaciendo mee prebeas. Demonstrabo tibi me innoxium si tu uelis. Herodes autem cum magna uoce ei silentio imperato ad Varrum locutus est. Quoniam tu Varre et quilibet iustus iudex Antipatrum morte dignum iudicauerit certe scio. Uereor autem ne mea quoque fortuna tibi sit inuisa, omnique calamitate me dignum deputes, qui tales filios genuerim. Ex hoc quoque tamen magis miserandum uideri debeo, quod erga tam scelestos indulgentissimus pater fui. Nam illis prioribus adolescentulis regnum decreueram, eosque Rome educatos amicos cesaris feceram, et eos super haec omnia mee salutis hostes inueni. Sed tamen eorum interitus magis Antipatro profuit, cum eo magis sperauit se meum successorem fore, illis extinctis. Et ideo uelut ferocissima belua patientia mea super quam satis erat expleta, nunc saturitatem suam prodit, eique uisus sum diu uiuere, meamque senectutem grauiter tulit, nec rex fieri nisi parricidio passus est. Qui me quidem omnino ingratitudine cogitauit. Quod eum ex agricultura abiectum reduxerim, et filiis expulsis quos regina Mariamne mihi pepererat, ipsum solum regni mei heredem declarauerim. Et quidem o Varre tibi profiteor meum errorem. Ego enim filios Mariamne regine contra me irritaui, et gratia Antipatri eorum iustas spes abrupi. Quid tamen tantum de illis quantum de isto bene sum meritus, cui et uiuus potestatem meam pene concessi. Ac praeterea et regni successionem testamento reliqui, et preter destinatos ei separatim L redditus talentorum passus mea pecunia subministraui. At nuper Romam nauigaturo CCC dedi talenta, et eum solum ex omni mea familia tamquam patris seruatorem litteris cesari commendaui. Aut quid filii Mariamne tantum sceleris quantum Antipater admiserunt? Quod uero de illis habui tale indicium quale demonstraui hunc consideras. Hic autem quia sperat dolis suis ueritatem obtegere, o Varre iudex tibi cauendum est. Nam ego istam beluam noui, et quam sit ueri similia dicturus iam nunc prospicio, flectique simulatos. Hic est ille simulator qui me quondam monebat ut me a filiis Mariamne cauerem, nec corpus meum omnibus crederem. Hic est qui usque ad cubile meum solebat ingredi, et circumspicere ne quis michi parasset insidias. Hic somni mei custos erat et securitatis dator, qui me solaretur in tristitia peremptorum fratrum, et uiuentium erga me beniuolentiam diiudicaret. Hic propugnator et satelles meus erat. Super haec omnia cum eius calliditas, o Varre, in mentem uenerit, et quemadmodum singula simulauerit, uix me credo uiuere, tamque grauem insidiatorem quo pacto effugerim miror. Uerumtamen quia quedam fortuna excitat contra me domum meam, et amicissimi mei semper infensi sunt, ego quidem fatorum iniquitatem flebo, et mecum ipse solitudinem gemam. Nemo autem qui meum sanguinem sitierit elabetur, et si super omnes filios hec plaga uentura sit. Haec dicens Herodes ipse quidem interrupto sermone tacuit, dolore confusus. Nicolao autem uni ex amicis suis iussit causas exponere. Inter haec autem Antipater eleuato capite cum prostratus ante pedes patris iaceret exclamabat. Tu pater meas partes defendisti. Nam quomodo ero parricida quem tu semper seruatorem te habuisse commemoras? Nam si fefellit dicas simulataque mea pietas fuit, cur in aliis tam callidus, in hoc adeo clemens fui, non intelligere quod si homines latere tanti sceleris cogitatio, celestem iudicem omnino latere non posset, qui ubique presto est, et cuncta conspicit? An fratrum exitum ignorabam, quos ob hoc deus ultus est quia male de te cogitauerunt? Quid autem fuit quod me in tua salute offenderet? Spes regni? Sed regnabam. Odii suspicio? Sed diligebar. An metus aliquis? An egestas causa fuit? Multo minus. Quis enim magis quam ego expensarum habuit potestatem? Quod si fuissem omnium hominum perditissimus, eam crudelisque bestie animum gererem, certe mansuetus patris beneficiis uincerer, qui me sicut dixisti ab agricultura reuocaueris, totique filiis anteposueris, uiuusque regem declaraueris, aliorumque bonorum magnitudine reddideris inuidendum. O me miserum acerbissimamque peregrinationem meam, quam longum laboris tempus magnumque insidiantibus spacium prebuit. Roma autem in testis est profectus, et cesar princeps orbis terrarum, qui me patris amatorem sepe uocitabat. Accipe pater eius litteras, sicut nunc criminationibus ueriores. Recordare quam ingratus hinc Romam nauigare. Latentes in regno continue inimicitias non cognoueram. Tu pater inuitus me perdidisti, tu compulisti ut darem accusandi tempus inuidie. Uerum ad iudicia ueni. Ecce assum terra marique nichil usque parricida perpessus. Sed ne dum me hoc argumento diligas. Nam et apud deum et apud te pater condempnatum me esse scio. Condempnatus deprecor ne aliorum tormentis fidem adhibeas. Ignis nunc ferat ignis, per uiscera mea pergant instrumenta penarum, ne parcas scelesto corpori. Nam si parricida sum, tormentorum expers non debeo mori. Talia Antipater cum lacrimis atque ululatu efferens, omnes simul cum Varro ad misericordiam prouocauit. Solum autem Herodem quominus flecteret iracundia inflabat documentis ueris inuenta. Nicolaus autem orator iussu regis Herodis multa de calliditate Antipatri prolocutus et misericordiam sustulit, et acerrimam accusationem instituit, cuncta que in regno maleficia ascribens, maxime uero fratrum interitum, quos ex ipsius calumniis interfectos esse demonstrauit, et eum adhuc superstitibus insidiari quasi successionis raptoribus affirmabat. Nam cum quem patri uenenum parasse, nec ullo (?) [illegible] abstineret. De ueneno et cum patre confecto per ordinem cuncta proferebat, et quomodo pater eum sui fecerat [illegible] corrupisseque regis amicissimos, scelere omnino domum repleuisse.

183.

Varus autem eum respondere iussisset et Antipatri [illegible] nichil [illegible] quam deum testem [illegible] nec filius ad necem patris traxerit, uenenum coram Herode consumi iussit. Varus autem uenenum afferri, et cuidam dampnatorum adhiberi iussit dari. Quo statim mortuo, Varrus quedam in secreto cum Herode sermocinatus, postero die inde recessit. Herodes autem Antipatro filio uinculis alligato [illegible] cladis sue nuntios ad cesarem mittit.

Herodes autem in morbum incurrens, cesari preter alia pecuniaria munera mille talenta, et uxori eius ac filiis atque amicis et libertis prope ad L talenta distribuit, et sororem suam Salomen clarissimis donis honorauit. Morbus autem eius ingrauescebat, cum eum senectus pariter ac meror urgeret, et iam LXX annos etatis haberet; filiorum uero cladibus animum adeo habebat afflictum, ut nec in bona ualitudine quidem iocunditatis admitteret. Acriorem autem faciebat egritudinem quod Antipater uiueret, hunc etenim cum conualuisset cogitabat occidere. Ad has quoque calamitates accessit quidam publicus tumultus. Erant enim in ciuitate duo sophiste, qui preter ceteros leges patrias scire uidebantur, et ideo per omnem gentem maxima gloria predicabantur, Iudas filius Sepherei et Mathias filius Margali. Hos non pauci adolescentium sequebantur cum leges exponerent, et in dies singulos iuuenum exercitum congregabant. Qui cum audissent Herodem regem merore ac morbo tabescere, apud notos loquebantur oportunum iam tempus esse ut deus uindicaretur, fabricataque opera aduersus patrias leges destruerent. Siquidem in templo nefas esse ymagines aut uultus aut cuiuslibet animalis cognomine simulachra haberi. Hoc precipiebant, quia supra maximam portam rex auream aquilam collocauerat. Cuncti monebant sophiste ut tollerent, pulchrum esse dicentes et si quid inde periculum immineret pro legibus patriis mori non recusari. Sic enim morientibus et animam immortalem, et bonorum perpetuum sensum prestare. Ignauos autem fortes et sapientie sue nescios amare animam imprudenter, magisque cupere morbo quam uirtute defungi. Dum haec illi disserunt, rumor subito peruagatur regem fere iam mori. Unde confidentius adolescentes opus aggrediuntur. Et ipsa quoque meridie cum plurima multitudo uersaretur in templo, crassis funibus dimissi auream aquilam ex tecto securibus abscidebant. Hac re statim regis duci nuntiata, non parua manu ille concitatus accurrit ad templum, et ipse ad XL iuuenes comprehensos regi exhibuit. Qui primum interrogati an ipsi auream aquilam concidere ausi essent, fecisse confessi sunt. Et lege patria respondere, quia post mortem bonis pluribus frui sperarent asseuerauerunt. His magis rex commotus iracundie magnitudine morbum superat, atque in contionem prodit. Deinde multum in eos quasi sacrilegos inuectus, et quod occasione legis patrie quedam maiora temptassent, uelut impios supplicio dignos esse iudicauit. Populus autem metu ne per multos inter questio prorogaretur, ut primum facinoris suasoribus, deinde in eo deprehensis supplicia sumeret, ceteris indignationem remitteret. Tandem quoque Herodes exorat, et ipsos rex qui in funibus dimissi erant cum sophistis uiuos incendit, et reliquos qui erant comprehensi sunt obtruncandos carnificibus tradidit. Huic interim corpus occupatum uariis doloribus afferebatur. Nam febris quidem non mediocris erat, prurigo autem intolerabilis omne corpus inuaserat, assiduis autem colli torminibus pedesque tamquam ex intercute humore tumuerant, quin et inflatio uentris testiculorumque putredo uermiculos generans, preterea creber anhelitus et interrupta cum suspiria membrorumque omnium contractio fatigabat. Ille autem quamuis cum tot interiorum cruciatibus luctaretur, uite tamen cupidus erat et remediis excogitatis salutem sperabat. Denique Iordane transgressus apud Callirroen aquis calidis utebatur, que in lacum ferace bituminis qui Asfaltidis uocatur effluentes pro dulcedine potui sunt. Ubi autem corpus eius quod medicis oleo calidiore foueri placuerat, in archa plena dimersum ita dissolutum est, ut et lumina quasi mortuus resoluta torqueret. Deinde perturbatis qui eum curabant ad clamorem eorum respicere uisus est. Desperata uero salute militibus quinquagenas drachmas, multamque pecuniam rectoribus atque amicis diuidi iussit. Cum autem rediens ad Iericuntam atra iam bile correptus factum nefarium excogitauit. Collectos enim ex omni Iudea nobiliores in loco qui nominatur ypodromium est concludi precepit. Deinde Salome sorore et Alexa eius marito ad se uocatis, Scio inquit Iudeos mortem meam festiuis sollempnitatibus celebraturos. Uerumtamen per alios lugeri potero, et preclarissimos honores sepulture assequi, si uos precepta feceritis. Hos uiros quos habent in custodia cum animam efflauero militibus circumdatos occidite, ut et inuita omnis Iudea omnisque domus illacrimet. His mandatis, legatorum quos Romam miserat epistole sunt allate, quibus Antipatrum morte dampnatum esse iudicabat, quin et si pater eum in exilium mittere mallet, id quoque permisisse cesarem significatum erat. Herodes autem paululum hoc nuntio recreatus, rursusque doloribus uictus, nam inedia tussique pariter uiolentia distendebatur, famem preuenire conatus sumpto malo cultellum poposcit, secare enim comedere consueuerat. Deinde circumspecto ne quis eum impediret, tamquam se percussurus dexteram eleuauit. Cum uero Achiab consobrinus eius accurrisset, manumque eius tenuisset, ululatus in regia exortus est, quasi rex esset mortuus. Hoc audito Antipater fiducia accepta, et pecunia custodibus promissa, rogabat ut se a uinculis soluerent. Custodes autem hec uerba statim Herodi indicauerunt. Ille uero fortius exclamans quam uires egrotantis ualebant, missis satellitibus iussit decollari eundem Antipatrum filium suum, mortuumque sepeliri iussit in Hyrcania castello. Deinde rursum correxit testamentum, et successorem scripsit Archelaum tunc natu maiorem. Post interitum autem filii quinque diebus exactis moritur, post annos XXX et IIII ex quo interfecit Antigonum, XXX uero et VII postquam fuerat a Romanis rex declaratus. Regnum autem eius prius est quam fuerat tanto tempore conseruatum filiis suis reliquit, in rebus uero domesticis infelicissimus fuit. Salome autem soror eius antequam exercitus resciret mortem eius, cum Alexa marito suo progressa uinctos absoluit quos ille occidi mandauerat, dicens ipsum mutasse consilium, et unumquemque iussisse domum dimitti. Militibus autem cum alia turba in amphitheatrum apud Iericuntam collectis, Ptholomeus anuli regis custos cum quo signare solitus erat, cepit uerba quasi ex eius ore consolari, relictamque ab eo militibus epistolam recitauit, in qua multum rogabat ut beniuolo animo Archelaum successorem suum fouerent. Deinde post epistolam testamentum legebat, in quo constituerat Philippum filium suum heredem Traconitidis proximarumque regionum, et Antipan tetrarcham. Archelaum autem regem inscripserat, eidemque anulum ad cesarem ferre mandauerat, obsignatam regni administrationem notatam. Omnium namque dispositionum suarum dominum et confirmatorem cesarem esse constituit, cetera uero seruari iuxta superius testamentum. Quo perlecto, confestim clamor factus est omnium Archelao gratulantium, militesque populique per ipsos adeuntes subiectionem promittebant, et dei beniuolentiam precabantur. Hinc ad sepeliendum regem operam contulerunt. Nichil autem

munificentie premisit archelaus. sed omnem ornatum regium contulit in pompa funeris deducendum. Lectus quippe in quo cadauer exanime iacebat. totus erat auro gemmisque distinctus; thorus autem purpura tegebatur. corpus quoque uelatum purpura. capiti autem diadema et corona superposita. sceptrumque ad dexteram. et circa lectum filii cum propinquis. post ea satellites agminaque thrachium. germanique et galathe uelut ad bellum instructi omnes antecedebant. cetera uero multitudo armata ducibus suis ordinumque principes sequebantur. Quingenti autem serui ac liberti odores ferebant. Corpus autem per ducenta stadia portatum est in castellum herodium. ibique secundum ipsius regis mandata sepultum est. Et herodis quidem hic finis fuit.

INCIPIT LIBER II DE IUDAICO BELLO

TURBARUM AUTEM nouarum principium fuit archelao romam proficiscendi necessitas. Diebus namque vii. in lugendo patre consumptis. epulisque ferialibus plurimis populo exhibitis. hic namque mos apud iudeos necessario multos ad inopiam redegit. quia qui hunc morem neglexerit impius apud eos estimatur. Candida uero ueste indutus processit ad templum. ibique uariis fauoribus exceptus a plebe. ipse quoque in excelso tribunali solioque aureo residens. humanissime uulgus admisit. eisque et quod sepulturam patris benigne curauissent gratias egit. et quod sibi quasi certo iam regi magnos honores exhibuissent. Verum se tamen adhuc non solum potestate interim. sed et ipso regis nomine uelle abstinere. donec a cesare sibi firmata fuerit successio. quia in testamento patris omnium dominus esse constituit. Ideo se et apud iericunta uoluntati exercitus restitisse. cum sibi diadema uellent imponere. Cesaris alacritate ac beniuolentia eque militibus et populo plenam se uicissitudinem relaturum. studiumque sibi fore ut erga illos rebus omnibus patre melior appareret. His gauisa multitudo statim eius mentem magnis petitionibus temptare cepit. et alii tributa leuigari. alii uectigalia tolli. quidam custodias solui acclamabant. Cunctas autem postulantes in gratiam populi facile annuebat archelaus. Deinde celebratis hostiis. cum amicis erat in epulis. Circa autem post meridiem subito congregati non pauci. nouarum rerum studiosi. ubi communis luctus de rege cessauit. propria lamenta susceperunt. flentes eorum casum quos propter aureas aquilas excisas ex porta templi aurea. herodes morte dampnauerat. Dolor autem non occultus erat. sed clarissimis questibus fletuque iusto et planctu cuncta personabat uirorum. causa uidelicet quos pro templo ac legibus patriis interisse dicebant. Eorum autem mortis penas ab illis quos herodes eorum pecunia ditasset repetendas esse clamitabant. ac primum quem herodes pontificem constituerat reiciendum. atque alium pietate prestantem magisque puritate ordinari debere. Quibus et si mouebatur ad ultionem archelaus. tamen eum itineris festinatio continebat metu. ne si multitudinem sibi reddidisset inimicam. motu eius impediretur. Quam ob rem monendo magis quam ui uolens sedare eos turbatos. misso magistro militum ut quiescerent eos rogabat. Sed illum seditionis auctores ubi ad templum uenit priusquam uerbum faceret lapidibus perturbarunt. et alios post eum ab archelao mittendi grauissimis iracundie omnia responderunt. neque si numero aucti fuissent. ociosi fore uidebantur. Itaque instante azimorum festo die quod pascha uocitatur. plurima uictimarum copia erat. infinita namque ad templum ex agris multitudo religionis causa confluxerat. Cum autem illi qui sophistas lugebant in fano consisterent. nutrimenta seditioni querentes. timens archelaus ne omnem populum morbus iste corrumperet. cohortem militum et tribunum illuc dirigit. qui seditionis principes comprehenderent. Contra quos omne uulgus excitatum. multos lapidum ictibus interfecit. Chiliarchus uero saucius uix euadit. et illi quidem statim uelut nichil mali factum esset: ad celebranda sacra conuersi sunt. Archelao autem iam non sine cede multitudo comprimi uidebatur. Quam ob rem totum exercitum illis immisit. et pedites simul omnes per ciuitatem. equitesque per campum sacrificiis occupatos singulos inuadunt. et fere ad tria milia occidunt. reliquos uero in montes proximos disiecerunt. Preconesque autem iussum archelai comitabantur. et unumquemque ut domum recederet ammonendo. Itaque cuncta neglecta diei festiuitate abierunt. Archelaus autem cum matre. necnon et poplia ptholomeo. et nicolao amicis ad mare descendit. relicto philippo fratre procuratore et rerum familiarium curatore. Una uero egressa est cum filiis salome. fratrisque regis specie quidem uelut archelao ad optinendam successionem adiumento futuri. certa uero causa ea que contra leges in templo fuerant admissa relaturi. Interea fit illi obuiam sabinus syrie procurator ad iudeam ueniens ad custodiendas pecunias herodis. Quem ulterius progredi inhibuit. multis precibus archelai actum interueniente ptholomeo. Sabinus autem ob gratiam uarri non est progressus. neque thesauros patrie pecunie clausit archelao. sed usque ad cognitionem cesaris se ociosum manere pollicitus est. et apud cesaream morabatur. Postea cum antiochiam uarrus redisset: et archelaus romam nauigasset: mature profectus in hierosolima. regiam custodiam obtinuit. et principibus tecmisque dispensatoribus euocatis. rationes pecuniarum discutere conabatur. et arcem occupare temptabat. Non tamen inmemores erant custodes preceptorum archelai. sed in obseruando singula quoque perseuerabant. Antipas quoque cum fratre archelao de regno certabat. superius herodis testamentum firmum esse dicens. in quo rex ipse fuerat inscriptus. eique etiam salome quam multi alii cognati in hoc suffragabantur. Habebat autem secum fratrem nicolai ptholomeum et hyreneum oratorem in quibus multum confidebat. Veri et et eos qui se monebant ut archelao pro etatis merito. et secundum testamentum superiore cederet. audiendos esse non censuit. Rome quoque nauigauerunt ad eum cunctorum studia propinquorum quia odio habebant archelaum. quoque precipue liberi suique iuris esse cupiebant. et aut romano magistratui subiacere. aut si impetrare hoc non possent antipam rege magis quam archelaum habere. Sabinus quoque per epistolas archelaum accusauerat apud cesarem. et antipam multum laudauerat. Itaque salome et ceteri qui cum ea sentiebant crimina in templo gesta. cesari retulerunt. Post hec archelaus gestorum suorum perscripta capitula. patrisque anulum per ptholomeum. rationesque administrationis ut transmisit ad cesarem. Cesar autem secum premeditatus ea que ab utrisque parte dicebantur. regni quoque magnitudinem multitudinemque redituum animaduerterat. atque insuper herodis familiam numerosam. et perlectis uarri ac sabini litteris. optimates romanorum ad concilium uocat. In quo concilio tunc primum ex agrippa quoque ac filia sua natum gaium sedere iussit filium

adoptiuum. atque utrisque partibus dicendi copiam dedit. Ibi tunc primum antipater filius salome cum esset acerrimus orator contra archelaum accusationem proposuit. insimulans archelaum quod nunc quidem uerbis uideretur de regno contendere. re autem uera iam dudum esse regem se fecisse. et apud aures cesaris non cauillaretur. quem iudicem successionis non expectasset. Nam post herodis mortem quibusdam persuasisse ut diadema sibi imponerent. et regis more in solio residentem ordines milicie permutasse. et passim condonasse promotiones. et insuper annuisse omnia populo que uelut a rege impetranda petiuissent. et maximorum reos criminum quos pater suus uinxerat absoluisse. et hec cum fecisset. modo regni umbram a cesare postulaturus uenisse. cum sibi corpus ipse rapuisset. ut non rerum sed uocabulorum dominum cesarem demonstraret. Ad hec etiam obiciebat quod luctum patris assimularet. cum interdiu quidem de persona componeret uultum: noctu uero ad comessationes et potationes uacaret. Cedem autem orationis suo uiros multitudinem eorum qui circa templum cesi fuerant astruebat. Hos namque ad festum diem uenisse dicebat. et ad hostias quas ipsi mactauerant crudeliter esse iugulatos. tantumque in templo funerum esse congestum. quantum nullum bellum ab externis illatum implacabile congessisset. Itaque huius crudelitatis herodem perspecto ne spe quidem regni umquam eum dignum esse in sum. nisi cum sane iam suis inops erat animi decertari egrotare quam corpore. et quo in secundo testamento successorem scriberet ignorabat. presertim quod priore testamento scriptum incusare nil posset: quod incolumi corpore animique uiuo prerogata ui testatus fuisset. Verum tamen quamquam firmius esse ponat morbo laboranti arbitrium ipsius se archelaum abdicasse regia dignitate multas contra leges admisisse. Nam qualem fore si acciperet a cesare principatum. quam antequam acceperit tam in populum peremisset. Multa in hunc modum prosecutus antipater multos ex numero circumstantium propinquorum in singula crimina testibus exhibitis probauit. Surrexit autem nicolaus defensor archelai. et omnia cede in templo necessario facta esse perdocuit. Nam de quorum nece archelaus argueretur. non solum regni sed et ipsius cesaris hostes fuisse. aliorum autem criminum suasores aduersarios demonstrauit. Sed et uero testamentum idcirco ratum manere debere. quod herodes successoris sui firmatorem cesarem constituisset. Nam qui tam sapienter rerum domino potestas succederet. necumquam in herodis errasse iudicio si sano in corde quem constituisset elegisse. qui per quos constitui deberet non ignorauit. Cum autem omnibus expositis et nicolaus perorasset: archelaus in medium progressus ad genua cesaris prouoluitur. Quo benigne a cesare eleuato. quod paterna quidem successione dignus esset ostendit. nichil tamen uero nichil pronunciauit. Sed illo die dimisso concilio. secum ipse de his deliberabat. utrum ex his qui in testamento continerentur aliquem regni oporteret constitui successorem. an tote familie distribui principatum. Multitudo namque sub romano principe degere optabat. Sed antequam de his quicquam statueret a cesare. mater archelai morbo correpta moritur. Sabinus autem procurator syrie in hierosolima causas nouarum rerum iudeis prebuit. modo enim custodibus ut arcem sibi traderent adhibendo. nunc maligne pecunias regis exquirendo. Non autem solis militibus a uarro relictis fretus erat. sed et seruorum suorum multitudine. quos et omnes armatos auaricie ministros habebat. Facto autem die quinquagesimo quem pentecosten a iudeis uocatur. nomen religionis sollempnitas. sed indignatio congregauit. Omnium que conuentus infinite multitudinis ex galilea et ydumea et iericunte. et ex regionibus ultra iordanem positis factus est cum indigena ex ipsa ciuitate populus iudeorum. et numero et alacritate prestaret. et tripertita manu terna castra collocauerunt. unam in septentrionali regione templi. alteram in meridiana ypodromum uersus. tertia in occiduo prope regiam. romanos undique sessos undique obsidebant. Sabinus uero multitudinem eorum spiritumque perterritus crebris nunciis uarrum precabatur. ut quam maturo posse ferret auxilium quasi laturanda cohorte si quid morae interuenisset. Ipse autem sabinus in altissima castelli turrim que ex cognomine fratris herodis faselus uocabatur euadit. et inde militibus cohortis ut in hostes irruerent signum dabat. nam pre timore nullus eorum qui secum erant descendere audebat. Cuius autem precepto obedientes milites in templum irruunt. uehementerque cum iudeis pugnam confligunt. Inquam cum nemo desuper adiuuaret. imperitos belli peritia superabant. Postea uero quam multi iudei porticibus occupatis aut tecta fugientes appetebant. plurimique conterebantur. et neque ex alto iaculantes ulcisci facile poterant. neque comminus pugnantes ferebant. Ab utrisque tamen afflicti succendunt porticus opera magnitudine atque ornatu mirabilia. et ibi subito comprehensi multi. aut a se ipsis consumebantur. aut in hostes desilientes occidebantur. Alii retrorsum cadentes precipitabantur ex muro. non nulli desperata salute incendii periculum suis gladiis preueniebant. Qui tamen non ex menibus obrependo in romanos fecissent impetum meditatio. nam nullo negocio subigebantur. donec omnibus aut interemptis aut timore deiectis. thesauro dei defensoribus destitutum manus militares attulere. et xl. ex eo talenta diripuerunt. Quorum quod furto sublata non sunt congregauit sabinus. At iudeos multo plures magisque pugnantes. tam uirorum quam operum iniuria in romanos obsessaque his contraxit. et minitabantur excidium nisi quam primum inde secederent. et sabino si uellet una cum cohorte intutum abeundi copiam pollicentes. Quibus regalium plurimi opitulabantur qui ad eos sponte confugerant. Pars tamen sebastenorum tamen militum bellicosior erat. hisque rufus et gratus propositi. unus peditum rector. alter uero equitum. Quorum uterque incorporis atque prudentia et si nullam manum obediente haberent. magnum tamen momentum belli romanis addidissent. Itaque iudei instare obsidioni. simul et castelli menia temptantes. et ad sabinum clamantes ut nullo impediente discederet habitos post tantum tempus patria libertate. Sabinus autem quamuis optaret euadere. fidem tamen iudeorum pollicitationibus non habebat. et eorum lenitatem insidiarum esse illecebram suspicabatur. simulque a uarro auxilium sperans. obsidionis periculum perferebat. Varrus autem acceptis sabini litteris. et tote cohorti metuens. ope his ferre properabat. Itaque cum duabus reliquis cohortibus et iiii. alis equitum ptholomaida proficiscitur illic regum atque optimatum auxilia conuenire iussit. Aretas uero arabs. Uti uero in ptholomaida tam ceterarum manus auxiliatorum quam herodis inimicicias aretha rex arabum non cum exiguo numero equitum peditumque preuenit. statim exercitus parte in galileam que ptholomaide propinqua erat dirigit. amico suo gallo filio his rectore preposito. Qui mox et aduersarios inpetu in fugam uertit. et sephora ciuitate capta. ipsa quidem incendit. incolas uero in seruicio subiugauit. Varrus autem cum omni exercitu samariam ueniens a ciuitate quidem abstinuit. quod nichil seditiosum ea mouisse deprehendit. et castris ad uicum positis qui appellatur arun. quod erat ptholomei possessionem diripiendam barbaris et ab amicis herodis eo quod illi infensi erant.

et inde ad Sapho altum uicum tutissimum progreditur quem similiter barbari fuerant depopulati. Cedis autem ignisque plena erant omnia, nec pro de barbarorum quisque obstabat. Exusta est autem Emmaus iussu Uarri necem suorum indigne ferentis, habitatoribus eius fuga dispersis. Hinc progressus ad Hierosolima cum exercitu, solo uisu Iudeorum castra disiecit, et alii quidem per agros abiere fugientes. Qui uero intra ciuitatem degebant suspecto eo seditionis causas in alios conferebant, nichil se penitus quidem mouisse dicentes, sed propter diem festum recepta necessario multitudine in ciuitate obsessos esse potius cum Romanis quam cum dissidentibus expugnasse. Ante uero obuiam ei uenerant Iosephus Archelai consobrinus, et Gratus et Rufus ducentes regium exercitum, et Sebastenos et ex Romana cohorte milites ornatos habitu consueto. Sabinus uero in faciem Uarri uenire non ausus, iam dudum ex ciuitate ad mare discesserat.

Uarrus autem dispertitum ad uestigandos auctores tumultuum per agros diuisit exercitum, multisque sibi exhibitis quos minus turbulentos inuenisset custodie tradidit, et maxime nocentium propemodum ad duo milia crucifixit. Adhuc autem nunciato circa Ydumeam super decem milia armatorum, confestim Arabas domum abire iubet, quia eos non auxiliantium more uti milicia prospexit, sed pro sua libidine super quam uellet agros uastarent, et suis agminibus comitatus in aduersarios properabat. Uerum illi se Uarro prius quam ad manus ueniretur Achiabi consilio tradiderunt. Uarrus autem multitudini uenia data, duces eius interrogandos iussit ad cesarem. Ille autem cum ignouisset ceteris, nonnullos cognatos Herodis quia inter eos erant supplicio subiugari precepit, quod contra regem suum arma sumpsissent. Uarrus ergo hoc modo rebus apud Hierosolimam compositis eademque cohorte quam ante in presidio ciuitatis fuerat ibi relicta Antiochiam abiit. Rome autem Archelao alia rursus cum Iudeis causa conflata est, qui per iussum illuc uenerant ius gentis sue liberum petituri. Erant autem numero L. qui uenerant, astantibus una ex populo qui Rome degebant octo milibus Iudeorum. Itaque conuocato a cesare optimatum Romanorum amicorumque concilio in palatium Apollinis templum quod priuatum ipsius erat edificium, admirandis opibus exornatum, multitudo Iudeorum constitit cum legatis, contraque Archelaus cum amicis. Cognatorum autem amici ab utraque parte segregati aderant. Nam cum Archelao stare propter odium ac inuidiam recusabant, et cum accusatoribus conspici pudore cesaris prohibebantur. Inter quos etiam erat Philippus Archelai frater, beniuolo animo ex duabus causis illuc a Uarro directus, ut et Archelao subueniret, et si regnum Herodis nepotibus eius distribui placuisset, ipse partem aliquam mereretur. Iudei ergo coram cesare Archelaum crudelissimum esse dicebant, quod multos in die festo in templo trucidauerit, et non solum eius corpora subiectorum tormentis lacerasse, sed et gentis sue ciuitatibus deformatis exteras ornauisse, ipsisque alterius uidere sanguinem condonasse. Pro antiqua uero felicitate ac patriis legibus nationem suam tanta egestate simul ab eo atque iniquitate repletam, ut prius plures ab ipso et Herode patre eius clades paucis annis sustinuerint quam omni euo maiores sui postquam ex Babilone discessere pertulissent. Uerum se tamen ad hanc mediocritatem et aduerse fortune consuetudinem processisse, ut et successionis acerbissimam seruitutis subirent, qui et Archelaum tanti tyranni filium patre mortuo nichil morati regem appellassent, et una cum eo luxissent mortem patris, ac pro eius successore uota celebrassent. Iste autem quasi metueret ne non certe eius filius tyrannidis uideretur, ex cede trium milium ciuium regni sumpsisse primordia, tot immolauit deo hominum uictimas, quot festo die templum cadaueribus impleuit. Recte ergo eos qui de tantis malis supersunt aliquando respicere calamitates suas, et belli lege cupere uulneribus excipiendis ora prebere. Atque Romanos precari, ut Iudee reliquias misericordia dignas existimarent, neue quod ea natione restaret his subicere a quibus crudelissime lacerabatur, sed patriam suam coniungi Syrie finibus ac per Romanos iudices regi. Hoc itaque modo probatum iri fore Iudeos, qui nunc ueluti turbulenti ac belli cupidi reprehenduntur, moderatis rectoribus obedire. Iudeorum quidem accusatio eiusmodi petitione conclusa est. Cum autem surrexisset contra Nicolaus primum criminibus que in reges erant propositis dissolutis, nationem Iudeorum cepit arguere, quia neque gubernari facilis esset nata, que regibus inexpareret. Uitam uero et propinquos Archelai qui se ad accusatores contulerant insimulabat. Cesar autem partibus auditis conuentum diremit. Paucis autem diebus transactis, medium regni partem Archelao sub ethnarche nomine dedit, et cum etiam se regem facere pollicebatur si se dignum preberet. Reliquam uero dimidiam partem in duas tetrarchias diuisit duobus filiis Herodis attributas, unam Philippo, alteram illi qui cum Archelao de regno certauerat. Huic etiam parti cesserat trans flumen regio, et Galilea, quarum erant ducenta talenta reditus. Philippo uero Batanea, et Trachonitidis et Auranitidis, et quedam partes domus Zenodori destinata erant, que talentorum centum reditum ministrabant. Archelai autem ethnarchia Ydumeam et omnem Iudeam et Samariam tenebat, quarta tributorum parte prouincie leuigata, quia cum ceteris rebellasset. Ac ciuitates quibus imperaret ei tradite sunt, Stratonis turris, et Sebaste, et Ioppe, et Hierosolima. Erant autem reditus Archelai quadringenta talenta. Grecas autem ciuitates Gaza et Gadara, regno auulsas, cesar Syrie coniunxit. Salomen quoque sororem Herodis preter illa que testamento fratris ei relicta fuerant, cesar constituit dominam Iamnie et Azoti et Faselidis, regiaque apud Ascalonam largitus est, ex quibus omnibus talenta LX colligebantur. Domum uero eius subiugauit ethnarchie Archelai. Cum autem ceteris quoque propinquis Herodis testamento scripta soluisset, duas eius filias uirgines extra se quingentis milibus denariis donauit, easque nuptui filiis Ferore collocauit. Diuiso autem Herodis patrimonio, etiam sibi ab eo relictas facultates ad mille talenta hisdem distribuit, exceptis paucis uilissimis rebus quas ob honorem defuncti sibi retinuit. Interea quidam iuuenis natione Iudeus apud quendam libertinum Romanorum in Sydoniorum oppido educatus, Alexandrum se esse forme similitudine filium Herodis quem ille necauerat finxit, et spe fallendi mentitus Romam uenit. Hic autem deceptionis socium habebat quendam sui generis omnis regni actus optime scientem. A quo instructus affirmabat eos qui se misericordia qui ad se occidendum missi fuerant morte esse abreptos. His ubi multos Iudeos in Creta degentes fefellerat, ac liberaliter illic susceptus, et ad Melum inde transmissus, ibique ampliore questu cumulatus, et hospites suos magna ueri similitudine secum nauigare pellexerat. Postremo delatus inde Achaiam, multis muneribus a Iudeis eius loci donatus, quasi rex a patriis amicis deducebatur. Atque his tantum fidem prestiterat forme similitudo, ut qui illum Alexandrum uiderant, hunc eum esse iurarent. Igitur omnis Rome in se uidendi eius studio circumfusi properabant, et infinita multitudo plurimorum angustias quacumque ferebatur conueniebat. Tanta namque dementia multos cepit, ut illum in sella portarent, ac

regale obsequium propriis eius sumptibus exhiberent. Sed cesar Alexandri uultum optime sciens, accusatum eum apud eum fuerat ab Herode, et priusquam uideret hominem fallaciam similitudinis animaduertit. Hylarioris tamen animi spe nichil indulgendum putauit, sed misit quendam qui Alexandrum bene cognouerat iussitque ut adolescentem ad se perduceret. Quo ille conspecto, statim personae differentiam et rectitura deprehendit, et maxime ubi corporis eius duritiam et seruilem formam considerauit, intellexit omne commentum. Et satis commotus est oratione eius audacia. Nam de Aristobolo fratre eius percontantibus saluum quidem illum esse memorabat, consulto uero non adesse, et apud Cyprum degere cauendo insidias. Itaque iuuenis ab aliis eum separans dixit ei uitam a cesare premium fore, si tante fraudis prodidisset auctorem. Ille autem hoc se facturum pollicitus ad cesarem ingreditur, et statim Iudeum illum indicat sui commenti auctorem, et quantas pecunias a ciuitatibus accepisset. Risit de his cesar, et falsum Alexandrum propter magnitudinem corporis remigum numero preposuit, suasorem uero eius interfici iussit. Archelaus ergo ethnarchia suscepta, memor superioris discordie, non solum Iudeis sed et Samariensibus crudeliter abusus est. Nonoque sui principatus anno, legatis contra se abeuntibus ad cesarem missis, ipse quidem in exilium truditur in Uienna Gallie ciuitate, patrimonium uero eius thesauris cesaris mancipatur. Qui quidem priusquam euocaretur ad cesarem, huiusmodi somnium se uidisse narrauit. Uisum namque sibi dicebat nouem aristas plenas et maximas a bubus comedi. Deinde accitos uates Chaldeorum quinam nullos quidnam illo somnio putarent significari consuluit. Aliis autem aliter interpretantibus, Symon quidam Esseus genere dixit aristas annos arbitrari, et boues rerum mutationes eo quod agros arando uerterent ac mutarent. Ideoque illum regnaturum esse tot annos quot fuisset numerus aristarum, et uarias rerum mutationes expertum esse moriturum. His auditis, post quinque dies idem Archelaus ad rationem reddendam est euocatus ad cesarem, et post hec statim in exilium missus est. Finibus autem eius in prouinciam Syrie circumscriptis, procurator equestrium apud Romanos Coponius missus est ad hec procuranda a cesare. Hoc ibi decertante Galileus quidam nomine Symon defectionis arguebatur, quia indigenas increparet, si tributum Romanis dare paterentur, dominosque post deum ferre mortales. Erat autem proprie secte sophista, nulla in re similis aliis. Etenim apud Iudeos tria sunt genera philosophie. Horum unum Pharisei profitentur, alterum Saducei, tercium uero quod probabilius esse uidetur Esseni colunt. Distant autem ab aliis opinione et iugi. Maximam siquidem uitae hominum partem successione sola eos amputare qui nuptiis abstinent arbitrantur, quippe si in eandem uelint ire sententiam, defecturum confestim genus humanum fore. Nichilominus tamen ipsi cum tanta moderatione coniueniunt, ut per triennium explorent ualitudinem feminarum. Et si constanti purgatione apparuerint ydonee partui, tunc demum eas in matrimonia asciscunt. Nemo tamen eorum cum pregnante concumbit, ut ostendant quia non uoluptatibus nuptias, sed causa inierint liberorum. Lauantur autem femine ita uestitis per hominum in esse amicte, et tales sunt mores huius collectionis. Pharisei autem certiore legalium rituum noticia profitentur. Et quidem uel agere quod iusta sunt, uel negligere secundum maiore parte esse in hominibus profitentur, animam autem quidem omnem incorruptam esse, transire autem in aeque solas bonorum, improborum autem intolerabili supplicio cruciari. Porro Saducei idest secunda collectio deum extra omnem patrationem mali et inspectionemque constituunt. Aiunt autem electioni hominum uel bonum uel malum esse propositum, et secundum uoluntatem propria alterutrum unumquemque coniungi. Animarum autem generaliter uel supplicia uel honores denegant. Pharisei inter se sociabiles sunt, et mutua dilectione coniuncti. Saducei uero et inter se moribus discrepantes, et conuersatio eorum ita circa sodales, ut circa exterios. Ergo Archelai in ordinem iam prouincie

Iteros inhumana. 7

decedente, reliqui idest Philippus et Herodes qui cognominabatur Antipas tetrarchias suas regebant. Salome autem moriens Iulie Augusti coniugi quam rexerat, et Iamniam et Palmira testamento reliquit. Delatum est ergo Romanum imperium ad Tyberium Iulie filium post mortem Augusti, qui prefuit rebus annis LVI et L mensibus VI duobus diebus. Philippus autem tetrarcha iuxta fontes illos de quibus Iordanis flumen exoritur in Paniada condidit ciuitatem, quam Cesaream uocauit, aliamque in inferiori Gaulanitide, quam Iuliada nominauit. Missus autem a Tyberio in Iudeam Pilatus ad curandam prouinciam intempesta nocte opertas in Hierosolima intulit ymagines cesaris. Que res post tridie grandem inter Iudeos suscitauit tumultum. Nam qui ad erant stupore permoti sunt, quasi iam profanatas leges suas uiderent. Nullum enim fas esse dicunt collocari in urbe simulachrum.

184.

Ad querelam autem eorum qui in ciuitate erant subito de agris multitudo confluxit. Cumque autem ilico ad Cesaream Pilatum instantissime precabantur ut ab Hierosolimis auferret ymagines et eis patria iura seruaret. Pilato autem abnuente circa domum eius proni corruerunt, et immobiles ibi continuis quinque diebus et noctibus manserunt. Pilatus ergo tribunal ascendens conuocatam multitudinem Iudeorum, quasi eis uellet dare responsum. Subito uero milites sicut erant a Pilato premoniti signo accepto armati circumsteterunt Iudeos triplici acie, et Iudei stuporis erant pleni in dicentes in spectaculum rerum facie. Tunc Pilatus denuncians se omnes esse trucidaturum nisi ymagines cesaris suscepissent, annuit militibus ut educerent gladios. Iudei autem quasi ex uno consilio omnes subito corruerunt, et ceruices nudatas ad excipiendos ictus parauerunt, uociferantes uniuersos se magis interfici uelle quam legem destrui. Tunc Pilatus studium propositi circa religionem miratus, confestim de Hierosolimis statuas iussit auferri, et statim alia concitatione commouebat. Est apud Iudeos sacer thesaurus quem Corbanan nominant. Hunc Pilatus ad inductionem aquarum iussit expendere. Erat autem aqua inducenda absta dius CCC. Ad hec uulgi oriebantur querele, ita ut et Pilati tribunal cum clamore circumdarent. Ipse autem preuidens eorum tumultum, populo permiscuit armatos milites qui priuatorum uestibus esse induti, precepitque ut gladiis quidem non uterentur, fustibus autem clamantes ferirent. Sic compositis rebus dato signo e tribunali, confestim cedebantur Iudei. Quorum multi quidem plagis, multi uero se inuicem trudentes in fugam misera contritione perierunt. Ob hec accusator Herodis tetrarche Agrippa fuit filius Aristoboli quem pater Herodes interfecerat, ueniens ad Tyberium. Illo autem non suscipiente accusationem, remanens Rome aliquorum potentium noticias ambiebat. Maxime ergo obsequiis colebat Gaium Germanici filium, cum adhuc esset priuatus. Quodam tamen die inter copiosum epularum apparatum, Agrippa extensis manibus aperte cepit deum precari, mortuo celeriter Tyberio, illum cunctorum dominum uideri. Hoc cum quidam de familiaribus eius Tyberio nunciasset, statim

alligari iussit agrippam. Qui et sub grandi erumna usque ad mortem
tyberii in carcere per menses .vi. tenebatur. Defuncto autem tyberio
post regnum annorum .xx. trium. et dierum trium. succedens in imperium
gaius cesar. absoluit agrippam de uinculis. et techrarchiam philip
pi que iam obierat ei tradidit. regemque appellauit. Cum autem uenisset
in regnum agrippa qui et herodes uocabatur. techrarchie herodis eius
prosperitatis inuidiam suscitauit. Incitabat autem eum maxime in spe
regni herodiadis uxor eius que erat soror agrippe. exprobrans ei
socordiam et dicens. quia propterea quod nollet ad cesarem nauigare. maio
re potestate careret. Nam cum cesar agrippam ex priuato regem fe
cisset. quomodo dubitaret illum ex techrarcha eodem honore donare.
His uerbis incitatus herodes. uenit ad gaium. A quo ob auariciam
uehementer increpatus ad hyspaniam fugit. secutus quippe fuerat ac
cusator agrippa. Cuius techrarchiam gaius cesar agrippe adiecit.
atque ita herode in hyspaniam exiliato uxor ei eum secuta est. Gaius
uero cesar intantum contumeliose abusus est fortuna. ut deum et dominum se
putaret. et uellet uocari. et patriam suam multorum nobilium cede
uiolauit. Extendit et impietatem suam in iudeam. Petronium denique
cum exercitu hierosolimam direxit. precipiens ut in templo statuas eius
locaret. quas nisi susciperent iudei. contradicentes ex eis interficeret.
reliquam uero multitudinem captiuaret. Permouebat autem hoc prefe
ctum domini. Petronius ergo cum tribus cohortibus multisque de syria auxilia
toribus properabat in iudeam de antiochia. Iudeorum autem quidam non cre
debant fame plurimi nunciantes. Celeriter ergo omnes inuasit metus.
nam ptholomaidam iam peruenerat exercitus. Est autem hec ciuitas ptho
lomaida in litore magno galilee posita. Circumdatur autem montibus
ab orientali plaga per lx. stadia disparatis et ad galileam pertinen
tibus a meridiana uero parte carmelo qui abest stadiis c.xx. a sep
temtrionali uero parte monte qui est altissimus quem incole uocant scala
tyriorum. et distat a ciuitate stadiis c. Ab eadem autem urbe ptholo
maida quasi duobus stadiis preter labitur fluuiolus quod beleum uocatur
perexiguus. cui prope est sepulchrum memnonis. huius iuxta se locum
sexcentorum fere cubitorum spacium continentem. sed ammiratione dig
nissimum. Est et species uallis rotunde. uitream emittens ex se
arenam. Quam cum exhauserint multe naues pariter accedentes.
locus idem rursus impletur. Venti siquidem quasi edicta opera eferunt
illuc de circumstantibus supercilius arenam istam itaque communem.
Locus autem metalli statim in uitrum uero mutat arenam quam susceperit.
Mirabile quoque mihi illud uidetur. quod iam arena confusa uitream
quecumque pars de uitro super margines loci illius fuerit electa
in communem arenam denuo conuertatur. Illuc ergo ubi hec ciuitas
ptholomaidis sita est. iudei cum mulieribus et filiis in campum collecti
petronio supplicabant pro suo statu. Ille autem ob multitudinem
precantium flexus. exercitum et statuas in ptholomaide reliquit.
procedensque in galilea et conuocans in tyberiade tam populum iudeorum
quam omnes eorum nobiles. uim romani exercitus cepit exponere. et
minas cesaris. his addens quoniam contumeliosa esset supplicatio
iudeorum. cum omnes siquidem gentes que parerent romano imperio
in suis urbibus inter reliquos deos ymagines quoque cesaris locauissent.
et illi soli hoc renuerent. Iudeis uero contra hec legem moresque patrios
obiectantibus. et quia nec dei quidem simulachrum non solum in templo sed
neque in prophano aliquo loco sibi fas esset locare. arripiens dictum pe
tronius respondit. Sed et mihi seruanda est domini mei lex. quippe si eam
transgrediar uobis parcens. magna ad uisione subibo. Inpugnabit
sane uos non petronius. sed ille a quo sum directus. sed et ego nos co
gar implere que iussa sunt. Ad hoc tota multitudo unanimiter
succlamauit ante legis temeratione libenter se subire omne pe
riculum. Sedato autem eorum clamore. petronius ait. Pugnare ergo aduersus
cesarem estis parati? Responderunt iudei. Pro cesare quidem
et populo romano nobis semper in dies singulos offerre sacrificia usus est.
Si autem in templo estimet ymagines collocandas. debere eum primum
totam gentem iudeorum interficere. prebere se quippe singulos cum mulieribus
et paruulis ei qui interficere uoluisset. Ad hec ammiratio petro
nium misericordiaque peruasit. mouente insuperabilem religionem uirorum.
et tantum uulgus ad mortem constanter paratum. Et tunc quidem in
fectis omnibus recesserunt. Post triduum autem summates eorum priuatim
inuitans compellans. populum quoque publice alloquens. quasi consulens
ammonebat. interdum et minabatur extollens uirtutem romanam
et indignationem cesaris. interdum et suam necessitatem. cui esset exe
quenda precepta. Sed illis ad nulla horum expugnata cedentibus. cum
uideret et sementes regionis incipi. ipsum quidem anni tempus erat
et l. pene continuis diebus multitudo ociosa in urbe morabatur.
ad ultimum conuocatis omnibus dixit se et periculosam rem uelle aggredi.
Aut enim uel deo cooperante placabo cesarem. ac uobiscum saluabor
libenter. aut illum mutatione irritabo pro tanta multitudine impen
dendo animam meam. Ita petronius dimissis turbis et multa pro
eo uota facientibus antiochiam a ptholomaida reduxit exercitum.
atque illic nuncius ad cesarem missis retulit quo apparatu in iudeam
irruisset. et quod gens tota supplicasset. quibus si annuendum
non putaret. nosset cum uiris et prouinciam esse perdendam. His epistolis
respondit gaius immodice comminans mortem petronio. quod iussionum
suarum segnis executor fuisset. Sed tabulum scriptorum uectores e
tiam per tres continuos menses aduersa tempestate retineri. et alii mor
tem gaii cesaris nunciantes. prospere ad petronium nauigauerunt.
Denique ante vii et xx. dies epistolas petronio portabant. Gaio
autem per dolum necato qui regnauerat annis tribus et mensibus vi. rapitur
in regnum ab exercitu claudius. Senatus uero cum consulibus ignatio. sa
turnino. et pomponio secundo. mandantibus tribus urbanis legionibus ut presi
dio essent ciuitati. et ipse senatus cum consulibus in capitolium uenit. ac
propter inmanitatem gaii bellum agi cum claudio decernebat. nolens
imperium ad optimates reducere. ut sicut olim fuerant ad regendum
dignissimi eligerentur. Accidit autem ut agrippa rex qui et herodes
a iudea aduenirent. Quem cum et senatus in concilium. et in castra
claudius euocasset. ut sciret eo strennuo adiutore in quibus res poscere
ret uterentur. Agrippa uero uidens claudium iam esse opibus cesarem.
ad eum prius accessit. Quem ille ilico legatum ad senatum misit. in
dicantem sui propositum. quoniam primo quidem inuitus ad imperium ab exer
citu raptus sit. et iniquum esse similium erga se studia tam religiosa
desereret. inuidiam non tutam esse sua fortuna. Iam enim admiratiam
satis fore quod sit in regnum uocatus. Deinde ad ministrandam rem para
tum esse in rem publicam non ut aliquis tyrannus. sed ut praesul benignus.
et sufficere sibi quidem honorem nominis. de singulis autem nego
ciis communem omnium stare sententiam. Nam et si non natura esset
modestus. locuplex tamen exemplum haberet in morte gaii admoderan
dam potestatem. Que uerba cum agrippa ad senatum retulisset. respon
dit curia quasi exercitui et bonis consiliis confideret. nolle se ultro

subire uoluntariam seruitutem. Accepto autem hoc responso claudius
rursus remisit agrippam ad senatum nuncians eis. quoniam non posset
ad dicionem eos perducere. quorum concessu in imperium esset ascitus. et in
uitum se missurum esse pugnam aduersus eos cum quibus confligere minime
uellet. Proinde eligendum esse extra ciuitatem locum in quo confligerent.
Neque enim sciri esse propter illorum pertinaciam patriam ciuili cede fedari. Agrippa
autem ista senatui nunciante. unus hoc autem unus de his militibus qui in sena
tu erant educens gladium dixit ad commilitones. Quibus causis propter
turbaturi parricidia perpetrare cum imus. et concurrere aduersus pro
pinquos nostros claudium secutos. maxime cum habeamus imperatorem
quem in nullo culpare possumus. et ad quem cum multis magis allegata
omnibus quam cum armis egredi debeamus. Hec dicens pariter
egressus est curia. omnibus se militibus secutis. Ho exemplo opti
mates deserti. in magno metu esse ceperunt. ac deinceps uidentes
sibi ad uisionem tutam non esse. milites secuti ad claudium transierunt.
Occurrerunt autem eis primum nudatos gladios ferentes hi qui
fortune regis ambitiosius adulabantur. et pene accidit ut pressi
quique interficerentur. antequam militum imperium cesar agnosceret. nisi
agrippa percurrens imminentis ei facinoris periculum nunciasset.
dicens quoniam nisi coercuisset exercitum in sanguine curiam furen
tem. confestim amissurus esset omnes per quos conspicuum esset imperium
fieretque solitudinis imperator. Hec audiens claudius impetum
militum continuit. et suscepit in castra aduenientem senatum.
et in honore eos complexus. et cum eis statim egressus obtuli
uictimas ut mos est pro imperio supplicari. Claudius post hec
agrippam prompte remunerat. regno patrio ei adiciens et illa
que augustus herodi donauerat. traconitidem. et auranitidem. et
aliud quoque regnum quod lysanie uocabatur. Hanc donationem
cesar agrippe coram populo firmauit. et patribus precepit ut hec in
cisa ereis tabulis in capitolio collocarent. Agrippe autem regni
census maximus affluebat. Qua sane pecunia non ille in rebus
exiguis abutebatur. sed talem murum in hierosolimis circumdare
cepit. quem si potuisset perficere. inefficacem et inexpugnabilem
romanis oppugnantibus effecisset. Sed antequam impleret opus
decessit in cesarea cum regnasset annis tribus. Antea quoque cum tetrh
rarchia regeret. aliis tribus annis tenuerat potestatem. Reliquit
autem filias tres de uxore sua cypris. beronicem. mariam. et drusillam.
et filium paruulum et equiuocum agrippam. Claudius autem cesar reg
num ei in prouinciam redegit. in eum procuratione missus est cesti
festus. Post hec autem tyberius alexander gente directus. Herodes
ergo qui regnabat in calcide moritur. relinquens de sorore sua beronice
duos filios beronicianum et hyrcanum. de priore autem uxore ma
rianne aristobolum. Post cuius obitum claudius agrippam filium agrippe
in auunculi sui regno constituit. Alexandro autem tyberio cumanus
successit ad regendam iudeam. sub quo oriri ceperunt tumultus.
et denuo iudeos calamitas comprehendit. Conueniente quippe
multitudine ad diem festum azimorum in hierosolimam legionem ro
manam stante super porticum templi armatam quippe milites semper custo
diebant dies festos. ne qua conuenientes populi nouare aude
rent. Vnus ergo e militibus retectis turpiter uestimentis inclinans
posteriora sua obiecit ad faciem iudeorum. et ad hunc habitum
uocem similem emittens succlamauit. Ob quod factum cepit multi
tudo conqueri. tam ut circumstaret cumanum milites ad supplicium
quereres. Ex his autem inconsulta iuuenes. et quasi natura apti ad
sediciones mouendas. in litem grauissimam prosiliebant et conti
nuo saxa rapientes percutiebant milites. Et cumanus uerit
ne tota uulgi in eum impetus fieret. plures euocauit armatos.
Qui cum essent porticibus immissi. metus grauis inuasit iudeos. et
relicto templo fugere ceperunt. Tanta enim per egressus de constipa
tione obiecto factus est. ut multa conculcatione super xx. milia
consumpta sint. Facta est autem uniuerse genti luctuosa festiuitas.
et planctus per domos personabat. Successit uero huic calamitati
latronum tumultus. Iuxta bechoro quippe circa ascensum
publicum stephanus quidam cesaris seruus supellectilem quandam
uehebat. que ab irruentibus latronibus direpta est. Cumanus
autem ad inquisitionem mittens eos qui in proximis uicis fuissent. uinc
tos ad se adduci iussit. denuncians ut conquisitos latrones in
uincula conicerent. Qua occasione quidam miles in uico aliquo
libros sacre legis inueniens discissit atque combussit. Iudei ergo
quasi totam in religione inflammatam uiderent. undique confluxerunt.
et uelut machinamento aliquo tracti superstitionis attracti omnes ad
una euocatione ad cumanum cesaream currunt. precantes ut mili
tem qui tantam contumeliam deo legique eius intulisset. non relinqueret
impunitum. Cumanus autem cum uideret multitudinem neque quie
turam non aliqua esse satisfactione sedata. adiudicatum militem
per medium populum ad supplicium iussit adduci. sicque iudei placa
tis animis recesserunt. Denuo autem galileorum et samaritanorum
conflictus excitatur. In uico autem qui ginnea uocatur qui est in me
dio campo samarie compositus. quidam galileus de numero
iudeorum ad festiuitatem ascendens occiditur. Ad quod factum mul
ti ex galilea regione concurrerunt ut cum samaritanis confligerent.
Horum uero nobiliores conuenerunt ad cumanum rogantes ut
antequam grauis calamitas oriretur in galileam transiret. et in
eos qui auctores essent homicidii uindicaret. Cumanus autem
his negociis que habebat in manibus postponens. illorum peti
tiones sine effectu eos remisit. Nunciato ergo homicidio hiero
solimis omnis multitudo commota est. et relicta diei festiui
tate in samariam uulgus impetum fecit. sine ullo duce ne
cumque preceptum suorum retenti acquiescentes. Latrocinio
autem eorum et tumultui quidam eleazarus dinei filius et alex
ander preerant. qui uicinam regionem irruentes et quibus
dederunt cede. a nullius etatis excidio temperantes. et uicos pariter
inflammantes. Cumanus uero hec audiens adduxit secum unam alam
equitum que uocatur sebastenorum. ut auxilio his esset qui uastabantur.
Siquidem multos eorum qui eleazarum sequebantur comprehendit.
plures quoque interfecit. Ad reliquam autem multitudinem que in uastanda
samaritanorum fines irruerant principes gentis de hierosolimis
conuenerunt. operti ciliciis et aspersis cinere capitibus precabantur
ut ab incepto desisterent. ne propter ulciscenda in samaritas ultionem
ad hierosolimam principes romanos commouerent. miserentur patrie
sue atque templi filiorumque suorum et coniugum. neque omnia pariter in
discrimen adducerent. neque ob unum galilei uindictam cuncta disp
derent. His acquiescentes iudei a negocio recesserunt. Multi
autem pridem tempus in latrocinia conspirabant. nam uera insolentia solet
crescere ex rebus quietis. Per omnem ergo regionem agebantur rapine.
et audaces quique iam reliquis ingerebant. Et samaritanorum

224

primates ad humidium quadratum qui syriam procurabat tyrum uenerunt. uindicari de his qui regionem eorum depredati fuerant postulantes. Presto autem fuerant et nobiles iudeorum et ionathas filius anani princeps sacerdotum obiecta diluens allegabat. initium quidem tumultus samaritas fuisse qui primi homicidium perpetrassent. Causam tamen sequentium calamitatum prebuisse cumanum, qui initia (?) auctores cedis noluisset ulcisci. Tunc quadratus utrorumque partes iudicium distulit dicens, quia cum ad ipsas regiones uenisset, singula diligenter inquireret. Deinceps uero procedens cesaream eos omnes quos cumanus uinctos reliquerat in cruce suspendit. Inde cum lidda uenisset, denuo audiuit samaritanorum querelas et iudeorum x. et octo uiros quos cognouit pugne fuisse participes securi percuti iussit. Principem autem sacerdotum ionathan et ananiam et eius filium ananum et non nullos alios nobiles cesari destinauit. Similiter autem et samaritanorum nobiles quosque. Precepit quoque cumano et celeri tribuno romam nauigare reddituros claudio rationem pro his que in regno gessissent. His ita compositis a lidda ascendebat hierosolimam. Et inueniens multitudinem festiuitatem azimorum celebrantem sine ulla conturbatione antiochiam redit. Rome autem claudius cesar auditis allegationibus cumani et samaritanorum aderat agrippa iuuenis iudeorum causam magna intentione defendens. Cumanum quoque multi ex potentibus adiuuabant. Pronuntians uero aduersus samaritas sententiam, tres eorum nobilissimos iussit interfici, et cumanum de urbe roma expulit. Celerem uero tribunum uinctum hierosolimam mittens iudeis ad supplicium tradidit, ut per urbem tractus capite plecteretur. Post hec felicem pallantis fratrem destinauit ad iudeos. qui et eorum prouinciam cum samaria et galilea et perea curaret. Agrippam uero de calcide in regnum maius transtulit, tradens ei prouinciam felicis, id est traconitidem et gaulanitidem et bataneam, et addidit ei regnum lysanie, et tetrarchiam quam uarrus rexerat. Ipse autem claudius per annos xiii. menses sex. dies xx. administrato imperio romano decessit. successorem regni neronem relinquens. quem suasu agrippine uxoris sue in imperium cooptauerat. et quidem cum haberet filium legitimum britannicum nomine natum ex messalina priore coniuge et octauia filia quam eidem neroni priuigno suo coniunxerat. Nero uero quidem quemadmodum per magnitudinem felicitatis et opum abusus sit fortuna, et qualiter fratrem et matrem et uxorem interfecerit. et omnes proximos inmanitate sua conuerterit. atque ad ultimum per amentiam ad histrionicam operam scenamque peruenerit, quia scio narratione esse molestum tacite preterire melius puto.

Conuertar autem ad ea narranda que ab eo aduersus iudeos gesta sunt. Minorem quidem armeniam regendam dedit aristobolo herodis filio qui fuerat rex calcidis. Regno autem agrippe iiii. urbes adiecit, cum agris ad singulas pertinentibus. Felix autem procurator iudee eleazarum principem latronum qui per xx. annos regionem fuerat depredatus aliosque cum eo multos cepit, uinctosque romam direxit. Aliorum autem latronum quos in cruce suspendit. pene innumerabilis fuit multitudo. Sic ergo regione purgata. aliud genus latrunculorum in hierosolimis oriebatur. Hii autem sicarii uocabantur, die claro et in media ciuitate passim quosque interficientes. Precipue uero diebus festis inmiscebantur uulgo. et sicas sub ueste portantes. diuersos quosque interficiebant. ac deinceps collapsis hominibus illi met reliquos de scelere conquerebantur. et hac fraude extra suspicionem manebant diuque latuerunt. Primus ergo ab eis ionathas pontifex occiditur. et post eum plurimi cotidie cedebantur. atque ipsis calamitatibus molestior timor ciuitatem premebat. et in medio bello per singula momenta omnes mortem operiebantur. et circumspiciebant eminus quosque adpropiantes. et neque amicis suis confidere poterant, dum tamen in mediis suspicionibus atque custodiis inter homines interficiebantur. Tanta erat latrunculorum temeritas. et ars quedam latendi. Ad hec autem et alia malorum collectio facta est, cede quidem abstinentium. sed consiliis malis mordentium. Que pars non minus quam sicariorum felicem urbis statum corrupit. Seductores quoque homines et criminatores sub specie religionis nouandis rebus studentes. uulgus insanire fecerunt. Nam egrediebantur in solitudines promittentes deum signa eis ostensurum libertatis. Contra quos felix, uidebantur quippe semina defectionis esse, mittens equites ac pedites armatorum, magnam multitudinem interfecit. Maiore autem plaga iudeos afflixit egyptius quidam pseudopropheta. Adueniens quippe in prouinciam cum esset magus prophete sibi opinionem arrogans. xxx. ferme milia hominum congregauit quos uana seductione deceperat. et circumducens eos de solitudine in monte qui uocatur oliuarum. inde hierosolimam nitebatur ascendere. depulsoque romanorum presidio imperiales exercere dominationem. Vtebatur autem stipatoribus qui ad id facinus conuenerant. Preuenit sane eius impetum felix. et occurrens cum romanis armatis. quos et iudeorum reliqua multitudo iuuabat. init cum eis conflictum. Egyptius autem cum paucis fugit. et plurimi ex eius numero comprehensi uinculis traditi sunt. reliqua uero multitudo in regiones proprias dispersa est. His autem compressis rursus sicut in egro corpore altera pars intumescebat. Magi enim quidam et latrones collecti multos ad defectionem inducebant. et quasi ad libertatem uocabant. mortem apertissime comminantes his qui romanorum principatui obedire uoluissent. ut uel reluctantes auerterent eos qui ferrent spontaneam seruitutem. Diuisi ergo per partitam regionem diripiebant. et singulorum potentium domos, eosque insuper trucidabant. Inflammabant et agros, ita ut desperatione eorum tota iudea penitus impleretur. Et hec quidem pugna in dies grauius augebatur. Alter autem tumultus ortus est circa cesaream inter iudeos scilicet qui ibi permixti habitabant et syros seditione commota. Hi siquidem poscebant ut eorum fieret ciuitas. iudeum eius fuisse conditorem regem herodem. Ceteri illi et conditorem confitebantur quidem iudeum, ipsam uero ciuitatem fuisse gentilium indicabant. Neque enim illic statuas et fana potuisse constitui, si ad iudeos eam conditor pertinere uoluisset. Ob has ergo causas inter se ipsos utique iurgabantur. Procedebat autem usque ad arma contentio. et cotidie ad confligendum audaces partes alterutre prosiliebant. Neque enim iudeorum seniores cohibere tumultum sue gentis poterant, et grecis turpissimum uidebatur si inferiores iudeis essent. Prestabant autem iudei diuitiis et corporum uiribus; greci uero auxilio militum. Magna siquidem pars romane manus de syria illo uenerat, et quasi cognati ad auxiliandum erant parati syris. Prefecti autem militum curabant comprimere tumultum, et pugnaces quosque comprehendentes tauris (?) et uinculis ulciscebantur. et neque sic supplicia comprehensorum impedimentum aut timorem reliquis inferebant, immo magis seditionem augebant. Tunc demum felix [illegible] precepit contumaces quosque urbe discedere, et non parentibus militibus immissis non paucos interfecit, eorumque substantias diripuit. Post hec quoque cum uideret seditionem manere, nobiles utriusque partis elegit et suscepta legatione misit ad neronem omnis rationem reddituros pro his que gesserant. Successit autem felici festus. et hos qui maxime infestabant prouinciam sollicite persecutus latronum plurimos comprehendit atque interfecit. Successor autem eius albinus non eodem modo negocium prosecutus est, cum non esset ulla malignitatis species quam ille preteriret. Denique non solum causis ciuilibus furabatur et diripiebat substantias singulorum, neque solum tributorum additamentis in commune gentem grauabat, sed et quos ad latrocinia uel incursiones ciuitatum comprehenderat, uel qui a prioribus iudicibus in custodiis relegati erant. accepta a cognatis eorum pecunia liberauit. et illos qui non dedissent in carcere quasi nocentissimos relinquebat. Per idem tempus eorum qui res innouare cupiebant, crescebat audacia in hierosolimis. ex quibus sane qui opulenti erant, albinum muneribus placabant. ut eis tumultum mouentibus non indignaretur. Pars autem populi que non satis quiete gaudebat, albini participibus iungebatur. Unusquisque sibi improborum cohortem propriam circumdabat. ipse quidem quasi princeps latronum et tyrannus eminebat, et stipatoribus suis ad direptionem mediocrium abutebatur. Ita fiebat ut hi quidem quorum domus uastabantur tacerent. et illi qui extra incommodum fecissent metu ne familia paterentur querelis deterrebantur. immo et officiis abigebant eos quos constabat dignos esse supplicio. In commune autem omnium intercepta fuerat audacia et multiplex erat dominatio. et semina captiuitatis future iam ab illo tempore spargebantur. Successit autem albino florus [marg.: florus cestius].

Hec que incipiam conscribere. quo sub mea etate iudeis peruenerit, breuiter tamen descripsi sicut in prologo huius operis premisimus. Que ab antiocho qui epiphanes dictus est, contigerunt usque ad xii. neronis annum. et ita iam conuenienter aggrediar enarrare que nobis euenerunt a romanis a xii. anno neronis usque ad quinquagesimum et sextum uite mee annum. Florus ergo succedens albino optimum eum in comparatione sui fecit uideri. Ille siquidem plura occulto et cum fraude nocuerat. florus uero iniquitates suas in uniuersam gentem tam palam quasi gloriaretur exercuit. ac uelut non ad regendam prouinciam. sed ad penas addictorum carnifex missus. neque rapinarum ullum morem neque afflictionem pretermisit. In miseris autem crudelissimus erat, in turpibus uero impudentissimus. Neque enim quisquam illo amplius ostendit fallaciam ueritate, neque ullus commentatus est calidiores nocendi uias. Huic siquidem iniuriam illatis stipendiis lucra querere exiguum uisum est. simul despoliabat urbes. et cladem populis inferebat. edicens per uniuersam regionem liberum esse omnibus latrocinari. dum ipse predarum acciperet portionem. Denique ob illius auaritiam contigit totam pene deseri regionem. ita ut plurimi sedes patrias relinquentes ad exteras prouincias commigrarent. Quamdiu autem cestius gallus syriam prouinciam gubernauit, nullus iudeorum ausus est aduersus florum ad eum mittere legatos. Cum uero instante azimorum sollemnitate ipse cestius gallus in hierosolimam uenisset, occurrens ei multitudo que facile fuit tricies centena milia. precabatur urgentius suis calamitatibus subueniret. et ut pestem prouincie florum esse clamitabat. Florus autem cum presens esset, et gallo assisteret, non solum minime mouebatur. sed et uoces eorum deridebat. Gallus autem cestius compescens impetum populi, et promittens eis quod florum placatiorem eis faceret, redit antiochiam. Deduxit autem eum usque cesaream florus. eludens mendacis. et bellum gentis iudeorum sedulo committens quo scilicet solo iniquitates suas occultum iri posse credebat. Pace siquidem permanente habiturum se apud cesarem accusatores iudeos. sin uero defectionem negotiatus fuisset, maiore utique malo ad ducenda a se esse inuidiam peccatorum minorum. Igitur ut gens iudeorum a romano abrumperetur imperio. sedulo in dies augebat calamitatem. Per idem tempus apud neronem cesarem cesarienses gentiles rectores extitere. et decretum illud extrastantes litteras attulerunt. et per hoc bello iudaico dabatur exordium. xii. scilicet anno regni neronis. xvii. autem anno regni agrippe mense maio. Ad magnitudinem autem malorum minus excitatorum nequaquam ydoneas causas habuisse deprehendimus. In cesarea siquidem habitantes iudei habebant synagogam, prope agrum cuiusdam gentilis cesariensis. et frequenter egerunt ut ad eorum ius ille ager contingeret, maius pretium quam ager dignus esset offerentes. Dominus uero eiusdem agri non solum preces eorum despexit. sed ad maiorem contumeliam edificauit in eodem loco tabernas. ita ut angustum eis transitum. et pertusum coartatum relinqueret. Primum ergo feruentiores aliqui iuuenum prosilientes edificationem uetabant. Cum uero florus eos a prohibendo cohiberet, non habentes iudeorum nobiles quid agerent, inflectunt florum oblatione octo talentorum ut edificationem uetaret. Ille autem ob capiendam tantam pecuniam promittens se cuncta facturum, accepta pecunia statim de cesarea egressus est. et uenit in sebasten seditioni liberam [illegible] facultatem. Sequenti autem die qui apud iudeos sabbatum est. cum plebs ad synagogam conuenisset. seditiosus quidam cesariensis uas fictile ante ingressum synagoge ponens. aues immolabat. Hoc factum iudeos intolerabiliter accendit. et legem suam contumeliam pertulisse, et locum ipsum dicebant fuisse pollutum. Pars ergo iudeorum que erat constantior atque moderatior, adeunte iudicibus conquerendum esse putabant. seditiosi autem et iuuentute feruentes iudeorum, [illegible]. Stabant et cesariensium tumultuosiores ad confligendum parati. Ex edicto enim ille directus erat qui pro synagoge foribus aues immolauerat. Statim ergo inter eos pugna commissa. Interueniens autem iocundus prefectus equitum. uas illud quod positum erat ad introitum synagoge iussit auferri, et tumultum sedare pergebat. Cum autem cesarienses superassent iudeos in certamine. statim iudei libros legis rapientes secesserunt in narbata regione distantem a cesarea stadiis lx. Primates autem eorum xii. ad florum uenerunt de his que acciderant conquerentes. et ut auxilium eis ferret rogabant et quasi reuerenter tamen eum et de octo talentis que ei dederant admonentes. Florus uero statim eos uinciri iussit arguens cur leges de cesarea auferre ausi essent. Pro hoc facto apud hierosolimam grauissima iurgia oriebantur. sed tamen adhuc indignationem celabant et refrenabant. et

Florus ergo quasi ad hoc operam suam locasset ut bellum inflammaret, misit ad sacrum thesaurum ut inde x. talenta auferrent, quasi eam pecuniam impense cesar flagitaret. Statim ergo in populo multa confusio. et concurrentes ad templum maximis uocibus nomen cesaris appellabant. ut a tyrannide flori liberarent orantes. Quidam et seditiosorum in florum maledicta ultima iaciebant, et canistrum circumferentes stipem ei nomine postulabant, quasi inops et miserrimus [illegible] auxiliis indigeret. His autem omnibus florus non est deterritus

185.

a cupiditate, sed multo magis ad depredandum est irritatus. Denique cum debuerat cesaream veniens ignem belli illic nascentis extinguere, causasque tumultuum submovere, pro quo et mercedem acceperat, cum exercitu equitum atque peditum ad hierosolima contendit, ut romanis armis ad quod volebat uteretur, ac timore et minis urbem nudaret. Cuius populus levitate et impetum favoribus et officiis paratus erat, sed ille premittens cum equitibus L centurionem nomine capitonem discedere eos iussit, neque cum in quem tam gravia maledicta iecissent, demum honore deluderent. Et oportere eos si fortes viri essent atque constantes et in presentem effundere contumelias, nec solum eos in verbis sed et in armis amorem libertatis ostendere. His dictis exterrita multitudo, et equitibus qui cum capitone venerant in eos irruentibus, diffugerunt antequam florum salutarent, aut militibus officia consueta redhiberent. Discedentes ergo iudei in domos cum metu atque humilitate, pervigilem duxere noctem. Florus autem degit tunc in regia. Postridie adversus eos in tribunali sublimi resedit, convenientesque principes sacerdotum et civitatis universa nobilitas astitere tribunali. Precepit autem eis florus ut ostenderent ei omnes qui maledicta in eum iecissent, dicens in eos esse vindicandum, nisi reos producerent. Ad hec responderunt iudei populum quidem pacifica quoque de eo sentire, illis vero qui erravissent in verbis conferendam veniam postulabant. In tanta siquidem multitudine nichil esse mirandum offendi aliquos temerarios, et pro etate insipientes. Esse autem impossibile eorum qui deliquerunt discrimen agitari, cum et singulos numerum peniteat, et pro timore ad negandum sint parati. Debere autem illum si consuleret genti, et vellet romano imperio servare urbem, magis propter multos innoxios dare veniam paucis delinquentibus. Ad hec florus magna indignatione inflammatus militibus exclamavit ut forum rerum venalium quod erat in superiore civitatis parte diriperent, ac passim obvios trucidarent. Milites vero ad lucri sui cupiditatem, addita auctoritate rectoris, non solum illum locum diripuere in quem iussi fuerant, sed universas domos insilientes interficiebant habitatores. Fuga autem omnium erat, et cedes eorum quos comprehendebant, et direptionis nulla species pretermittebatur. Multos etiam nobilium comprehendentes duxerunt ad florum, quos ille verberibus laniatos in cruce suspendit. Denique omnis numerus illo die interfectorum cum parvulis et mulieribus, neque enim lactentibus pepercerant, fuit sexcenti et XXX. Quod etiam nemo umquam prius facere ausus fuit, id florus fecit, ut viros scilicet equestris ordinis pro tribunali flagellis cederet, ac patibulo affigeret, quorum etsi origo iudea, tamen dignitas erat romana. Per idem tempus agrippa alexandriam erat profectus. Soror autem eius beronice in hierosolimis manens, et iniquitatem flori videns, frequenter ad eum prefectos equitum suorum custodesque corporis mittens precabatur, ut a cede desisteret. Florus vero neque in multitudinem interfectorum, neque in nobilitatem precantis, sed tantum in sua lucra que de rapinis congregabat intendens, contempsit annuere. Impetus etiam militum adversus beronicem reginam efferatus est, intantum ut obvios quosque sub oculis eius mulctarent atque trucidarent, et et ipsa nisi in aulam confugeret interfecissent. Ibi pervigilem noctem cum intenta custodia egit, verens corruptionem militum. Venerat autem hierosolima ut votum deo solveret. His enim qui morbo vel aliis necessitatibus implicantur, mos est orare per XXX dies antequam hostias immolent, abstinere quoque a vino et capillos radere. Que more beronice regina soror agrippe illis diebus exercens, nudis pedibus ante tribunal stetit deprecans florum, et preter hoc quod nichil honoris in habitu habebat, etiam de vita sua periclitata est. Hec autem facta sunt XVI die mensis maii. Postero die autem conveniens multitudo in forum quod erat in superiori parte civitatis, magnis clamoribus de his qui interfecti fuerant querebantur. Precipue autem invidiose voces in florum erant. Quod timentes principes et pontifices discissis vestibus postulabant populum ut ab his cessarent, priora mala accendentes, nec in maiorem indignationem florum commoverent. Sic ergo multitudo sedata est, tam reverentia precantium quam spe. Florus autem videns tumultum esse compressum, angebatur, et denuo eum inflammare cupiens, pontifices cum nobilibus advocavit, et ait unum argumentum fore quod nichil ulterius eis aliquid mali irrogaret, si obviam procederent militibus de cesarea venientibus. Veniebant autem due cohortes. Quibus mandavit occulte florus ut nullam salutationem redderent obviantibus iudeis. Ad quod si offensi petulanter quippiam locuti essent, statim in eos uterentur armis. Pontifices ergo collectam multitudinem in templo precabantur ut occurrerent romanorum cohortibus, et sollempniter salutarent. His adhortationibus seditiosi quoque annuebant, et ob interfectorum dolorem reliqua multitudo iungebatur audacibus. Igitur omnes sacerdotes, omnesque levite sacra vasa preferentes, ornatuque templi, cythariste et cantores cum musicis organis procedebant ante multitudinem, et obnixe precabantur deum ut illum templi honorem custodiret, nec ad direptionem sacrorum vasorum romanos incitaret. Erat autem videre ipsos principes sacerdotum sparsis cinere capitibus et pectora dirruptis vestibus nuda monstrantes, nominatimque singulos nobilium compellebant, ac deinde in commune multitudinem precabantur, ne ob modicum peccatum patriam suam perderent his qui direptioni eius inhiarent. Nam si officiose cohorte romanorum suscepta floro occasionem pugne absciderent, et salvari patriam studere, nec quam pertulistis expiamini. Tali hortatu sacerdotes multitudinem inflectentes, et ipsos seditionis auctores, quosdam quidem minis, quosdam autem sua reverentia mitigarunt. Deinceps ipsi sacerdotes cum quiete procedentes omni populo sequente militibus obviam processerunt, et ita communiter eos salutavere. Confestimque ipsi milites comprehendentes obviam sibi egressos fustibus adorsi sunt, et alios in fugam versos equites persequentes proculcabant. Corruebant autem multi cum a romanis cederentur, plures autem cum se mutuo propellerent. In ipsis autem portis gravis compressio facta est, et unoquoque volente alterum prevenire, tardior cunctis fuga fiebat, et collabentium dirus erat interitus. Suffocati etiam atque confracti miseri deperiebant, et neque ad sepulturam quisquam proximis suis agnoscendus remanebat. Irruebant autem pariter et milites immoderate cedentes eos quos comprehendissent, et per ingressum bethezeta detrudebant multitudinem, transire cupientes ut turrim antoniam et templum obtinerent. Quos et florus consecutus, eduxit de regia eos qui secum erant, et in arcem transire nitebatur. Frustratus tamen est eius impetus. Conversus quippe adversus eos populus repugnavit, et protecta evadentes obruebant saxis romanos. Qui cum super se sagittis venientibus vincerentur, nec possent defendere multitudinem que per angustos arctabat ingressus, ad reliquum exercitum qui erat in regia se contulerunt. Seditiosi autem metuentes ne superveniens denuo florus templum occuparet, porticum antonie que iuxta erat ascendentes, porticus ad templum pertinentes antonia turri iunctas [illegible] ciderent, quatenus avariciam flori tali desperatione compescerent. Nam cum divinis inhiaret thesauris, et propter hoc in antoniam ingredi niteretur,

ubi intercisas porticus vidit, ab impetu conquievit. Et denuo convocatis principibus sacerdotum ait se quidem ab urbe velle digredi, presidium tamen apud eos relinquere quantum ipsi vellent. Ad hec illi responderunt iudeis nichil novandum fore, si unam tantum cohortem apud eos relinqueret, dummodo non illam que cum civibus paulo ante conflixerat. Cohorte ergo sicut precabantur mutata, ipse cum reliqua manu cesaream regressus est. Aliud autem denuo pugne telum comminiscens, retulit ad cestium gallum, et iudeos defectionis criminatus est, impudenti mendacio illos perpetrasse dicens. Nec sane principes hierosolimorum que gesta fuerant tacuerunt, sed et ipsi et beronice ad cestium gallum retulerunt que florus perpetraverat. Gallus autem susceptis litteris utriusque partis, quid facto opus esset cum principibus deliberabat. Et quibusdam quidem videbatur cestium gallum cum exercitu in iudeam ire debere, ut vindicaret defectionem si fuisset admissa, aut magis fidos inveniens innoxios dimitteret. Ipsi autem placuit aliquem de suis premittere, qui et negocia et consilia iudeorum ei post se fideliter narraret. Direxit ergo tribunum neapolitanum. Qui ab alexandria revertenti agrippe occurrens circa iamniam, a quo fuisset directus vel ob quas causas ei indicavit. Quinque stadiis dux se socium eius itineris fieri, et ita pariter agrippa et neapolitanus ascendebant hierosolimam. Populus autem hierosolimorum LX stadiis obvius progressus officiose agrippam et neapolitanum suscepit, et lamentabantur tamen interfectos coniuges mulieres. Quarum plangoribus reliquus quoque populus ad lamenta conversus precabatur agrippam ut genti consuleret. Succlamabant et neapolitano ut ingrederetur urbem videretque que essent a floro gesta, et ostenderent ei forum desertum, domosque vastatas. Deinde per agrippam suaserunt neapolitano ut cum uno famulo usque ad syloam totam circuiret civitatem, quatinus ipsis oculis cognosceret iudeos omnibus aliis romanis parere, soli autem floro adversari propter magnitudinem in eos patrate crudelitatis. Ille vero cum circuisset urbem, et mansuetudinis populi sufficiens documentum teneret, ascendit in templum et multitudinem vocavit, et plurimis verbis fidem eorum circa romanos collaudans, multa etiam ad conservationem pacis hortatus adoravit deum et sancta eius, sicque agrippa ibi dimisso ad cestium reversus est. Vulgus autem iudeorum ad agrippam pontificesque conversum petebat, ut legatos adversus florum ad neronem mitterent, et dicebat non esse quiescendum multitudini, si aliquis legationem impedisset. Ad hec agrippa ordinari quidem legatos qui florum accusarent invidiosum putabat, despicere autem iudeos in bello commotos nec sibi expedire cernebat.

Convocata ergo multitudine agrippa in xistum, constituens germanam suam beronicen in asamoneorum domo, ea siquidem xisto imminebat, huiusmodi ratione hunc ad populum. Siquidem o iudei non viderem vos omnes ad repugnandum romanis esse incitatos, neque populi puriorem sincerissimamque partem pacem velle cum romanis servare, neque processissem ad vos, neque consulere ausus essem. Supervacua quippe est de utilibus oratio, quando omnium habitatorum consensus conspirat ad deteriora. Quoniam autem video quod vos etas malorum belli nescios facit, quosdam inconsiderata spes libertatis, nonnullos vero avaricia succendit ad captandum de inferioribus lucrum, et ne per paucorum improba consilia et boni dispereant, existimavi oportere ut omnibus vobis in unum coactis ea exponerem que vobis arbitror expedire. Nullus autem de vobis perstrepat, si non ea audierit que ipsius fert libido. His enim qui sunt ad seditionem irrevocabiliter incitati, licebit et post meam exhortationem manere in pristina voluntate. Mea ergo ad vos incipiet oratio, si ab omnibus vobis silentium prebeatur. Novi quidem quam multi tragedias iniurias procuratorum pronuncias, et preconia libertatis quam magnifice prosequuntur. Ego autem priusquam discutiam qui sitis, et contra quos pugnam suscipere temptetis, primum separabo causas quas connexas putatis. Si enim mulctatores vestros ulcisci, cur libertatem magna laude sustollitis? Sin istud ipsum servire intolerabile dicitis, superflua est adversum rectores querela. Etenim siquidem rectoribus moderantissime agentibus, nichilominus erat turpe servire. Considerate autem singillatim et videte quam sit exigua materia bellorum. Et primum quidem ipsa rectorum consideranda sunt crimina. Colere siquidem oportet officiis potestates, et non exasperare iniuriis. Cum vero modicorum peccatorum exprobrationes maximas facitis, perfecto eos quibus hec infertis adversus vos incitatis, et cum antea clanculo et cum quadam verecundia vos nocuerunt, nunc palam post vestras exprobrationes vos depopulantur. Nichil autem ita plagas cohercet ut patientia, et violatorum quies violantibus inducit pudorem. Nam si eos qui a romanis in provincias diriguntur dicitis graviter vobis instare, non tamen omnes romani vos violant, neque ipse cesar adversus quem pugnare vultis. Neque enim ex precepto romanorum quisque ad vos improbus venit, neque possunt illi qui in oriente gerunt in occidente posita conspicere, sed neque facile ea que hic fiunt illic audiunt. Est autem importunissimum propter exiguas causas de quibus est querimonia cum nescientibus velle confligere. Et quidem istorum criminum et malorum cito erit facta correctio. Neque enim idem procurator semper curam tenebit, et fortasse successores erunt molestiores. Motum autem semel bellum neque deponere facile absque magnis calamitatibus, neque diu sustinere potestis. Libertatis vero desiderantibus providendum atque certandum est ut non eam amittant. Molesta est enim novitas servitutis, quam ne quisque subeat, iustum certamen suscipi videtur. Qui vero semel subiectus est, et deinceps deficit, contumax magis servus quam amator libertatis ostenditur. Tunc ergo oportuit omnia agere ne susciperent romanos, cum primum pompeius cum romanis in iudeam irruit. Cum enim patres vestri maioresque et eorum reges pecunia, corporibus, animis multum vobis meliores exigue parti milicie romanorum resistere nequiverunt, et vos nequaquam hereditariam obedientiam suscepistis, et rebus omnibus inferiores estis eis qui primum iudei romanis paruerunt, contra omne romanum imperium resistere posse arbitramini? Nonne athenienses qui ob grecorum libertatem cum rege superbissimo bellum gerente xersem, qui putabat se posse per terram navigare, et in mari ambulare, et cuius classem non capiebat amplitudo pelagi, eum romani cum una navi fugientem gloriosissime persecuti sunt? Circa parvam autem salaminam qui tantas opes asye confregere, nunc tamen romanis administrant illa regina grecie civitate cum tota provincia. Lacedemonii autem post termopylas et agesilaum asyam perscrutatam romanos dominos venerantur. Macedones quoque qui adhuc philippum mirantur alexandrumque magnum regem suum subiugantem sibi orbis imperium, nunc tamen mutata fortuna adorant romanos, ad quos omnium gentium fortuna migravit. Alieque quoque mille gentes maiori fiducia quam vos ad libertatem subnixe cum serviunt romanis, et obediunt eis, et vos soli dedignamini his quibus videtis cuncta esse subiecta? Cum militie vel quibus armis confiditis? Ubi est classis vestra que pervagatur romanorum maria? Ubi autem sunt thesauri qui expensis possunt sufficere? Contra quos forte incitabas existimatis vos bellum movere, et non circumfusos romanorum imperio? Quare non metimini vestram imbecillitatem? Et quare non recordamini civitatem vestram sepe a vicinis gentibus superatam

Romanorum arma toto orbe invicta discurrit, immo et his orbe plus aliquid fortasse querit. Non enim sufficit eis in oriente totus eufrates, in septentrione vero hister, et in meridie libia subiugata, neque in occidente gadira, sed ultra oceanum alium querere orbem, usque ad britannias inaccessa prius loca arma et exercitum transtulerunt. Quid ergo? Vos ditiores gallis, fortiores germanis, prudentiores grecis, postremo plures estis omnibus in toto orbe degentibus? Que vos fiducia adversum romanos erigit? Sed dicit aliquis: Servire molestissimum est. Et quam non attenditis quod hii magis grecis et nitere qui universis sub sole habitantibus videbantur nobilitate prellere, et tam lata provincia possidentes, nec his tamen fascibus romanorum obediunt. Eisdem autem romanis macedones obsequuntur, qui certe multo iustius quam vos deberent libertate tueri. Quid autem quingente asye civitates? nonne absque ullo presidio uno tantum in rectore romano reguntur? Quid autem pergam enumerare eniochos et colchos et taurorum gentem, bosforanos quoque et nationes habitantes circa ponti litoras meotasque gentes? Apud quas nimirum gentes olim neque domesticus aliquis dominus noscebatur, nunc autem subiecti tribus milibus romanorum eis serviunt, et xl longe naves innavigabile prius mare custodiunt. Multa quoque pluritate bella facere voluerunt, bithinia et capadocia et pamphiliorum gentes, et nec tamen sine armis tributa romanis solvunt. Quid autem traces quinque quidem diebus in latum, septem autem in longum meabilem provinciam possidentes, asperioremque multo quam vestra est provinciam ac multo fortiore, altissimo gelu qui irruerent retardante, duobus milibus militum eos presidio manentibus romanis in omnibus obsequuntur. Post hos illirium usque ad dalmatiam et hystrem incolentes, duabus tantum legionibus romanorum obediunt, cum quibus et impetum dacorum compescent. Ipsaque dalmatie quas tamen multa pluritate conati sunt, sepiusque capta rursum cum maioribus opibus rebellaverunt, nunc sub una romanorum legione agunt quiete. Verumtamen si aliquos magne cause ad defectionem invitare deberent, gallos potissimum oporteret in arma assurgere, et quos tantis munimentis natura cinxisset, ab orientali quippe plaga alpium montibus, a septentrionali reno flumine, a meridie pireneis montibus, ab occidente vero oceano. Sed tali munitione gaudentes, CCC et XV gentibus sunt numerosi, fontes autem ut ita dixerim felicitatis domestice habentes, omnibusque bonis totum pene orbem irrigantes, voluntarie ferunt vectigales esse romanorum, ac felicitate sua infelicitate eorum reponere. Id quod sane ipsum non per animorum mollitiem, nec propter ignobilitatem parentum, quippe qui per lxxx annos pluritate pugnaverunt, sed romanorum animati sunt cum virtute fortuna. Denique sub mille et CC militibus romanis serviunt, cum ipsi pene plures civitates habere noscantur. Sed et lusitani et cantebrorum armenia nec veniens oceanus cum accolis suis fragore terribili resistere nequiverunt vincentibus romanis. Sed et ultra columnas herculis romani arma protulerunt, et ipsa nubes pireneorum montium egressi vertices dicioni sue subdiderunt, atque ita pugnantibus gentibus, tantoque ut dixi spacio diremptis legiones suas preposuerunt. Quis vestrum non audivit multitudinem germanorum? Virtutem quoque et magnitudines corporum ut arbitror sepe vidistis. Siquidem ubique romani earum gentium captivos habent. Et germani quidem tam ingenti regione spacius incolentes, spe autem meliores corporibus gerentes, et animam contemptricem mortis, indignatione autem vehementiores feris, nec limitem renum habent, et octo romanorum legionibus domantur, et serviunt quidem qui capti sunt, reliqua autem eorum gens universa salutem in fuga non in armis reponit. Considerate et britannorum muros, qui hierosolimorum muris confiditis. Illud siquidem circumdatur oceano, et pene non minore quam noster orbis est habitantes provinciam romani navigantes redigerunt in ditione sua, iiiique legiones tante magnitudinis insulam tuentur. Et quid opus est plura dicere? quando et parthi bellicosissimum genus, et tantis populis prius imperantes, et tam magnis opibus circumdati, obsides tamen mittunt romanis, et propria nobilitas orientis sub specie pacis servit romanis. Universis ergo pene qui sub sole incolunt et venerantibus romanorum arma, cum his vos vultis bellum facere? Neque carthaginensium considerastis finem, qui magno illo hannibale gloriantes ex nobilitate fenicum venientes, tamen sub dextera scipionis et romanorum corruerunt. Sed neque cyrenei lacedemone oriundi, neque marmaridarum genus usque ad ipsa deserta pretentum, neque terribiles syrtes, nasamones quoque et mauri, et innumerabilis multitudo numidarum non potuerunt romanorum virtutes impedire. Sed et tertiam partem orbis terrarum, cuius nationes nullus numerare potest, que sit ab athlantico mari et columnis herculis usque ad rubrum mare infinitos nimio ethyopes continet, totam tamen romani subiecerunt armis, et preter fruges annuas quibus romana multitudine octo mensibus pascunt, alia quoque vectigalia solvunt, et expensas devotissime romano imperio ministrant, nichil de his que iubentur sicut vos contumeliosum putantes, cum illic tantum una legio romanorum imperet. Sed quid opus est longe replicatis exemplis romanam potentiam explicare, cum eam possitis de vicina vobis egypto diligentius inspicere? Hec autem cum usque ad ethyopiam pretendatur, opulentaque arabia contigua quoque sit indie, l et sexcentos et centena milia incolarum habens, preter alexandrinorum plebem, tamen vectigalia quorum magnitudinem de censu singulorum capitum estimari licet devotissime pendentes romano imperio solvit. Alexandria quoque magnitudine non impar, multitudine et divitiis habundans, habet quidem in longitudine stadia xxx, in latitudine autem x, tributorum multo amplius per menses singulos infert quam vos toto anno solvatis, et preter pecuniam iiii menses annona romane plebi ministrat. Munita est autem undique aut incommeabili solitudine, aut importuoso mari, aut fluminibus aut silvosis paludibus. Horum tamen omnium nichil fortuna romana fortius fuit, sed due legiones romanorum civitati insidentes profundam egyptum cum illa nobilitate macedonum frenant. Quos ergo ad vestra bella de solitudinibus socios assumetis? Siquidem omnes qui in orbe habitabili degunt romanorum adiutores sunt, nisi forte quis vestrum spes suas ultra eufraten porrigat, et adiabenorum regione gentiles suos estimet adiutores. Porro illi nec propter irrationabilem causam tanto se bello implicabant, sed nec si essent vobis auxiliari. Siquidem partho cura est tuende amicitie cum romanis, et arbitrabitur fedus esse temeratum si quis de his qui ei imperio subiecti sunt adversum romanos in bella procedat. Superest ergo ut ad divinum confugiatis auxilium. Verum et hoc ipsum apud romanos est. Sine deo quippe impossibile est tale imperium consistere. Considerate autem quemadmodum hec ipsa erga religionem immoderatio et si cum longe inferioribus bellum geratis, tamen ad dispensandum sit vobis difficillima, atque eadem transgrediendo offendatis deum per quem eum auxiliaturum vobis putatis. Sin servatis consuetudinem sabbatorum et ad nullum opus moveamini, facile profecto capiemini. Sicut quippe et maiores vestri experti sunt, hos maxime dies pompeius ad bellum destinante, in quibus sciebat hi qui oppugnabantur otia gerebant. Transgredientes autem in bello legem patriam, nescio propter quid in reliquum dimicetis. Una siquidem nec vobis hec ratio est, ne quid de patria institutione solvatis. Quemadmodum autem invocabitis adiutorem deum, si cultum ei debitum sponte violetis? Assumunt autem simul aliquique bellum, aut divine virtutis vel humanis opibus confidentes. Cum vero utraque hec in vanum ad ipsam conscientiam deferunt, immanifesta autem utraque captivitatem volentes pugnare prosiliunt. Quid autem prohibet propriis manibus filios vestros coniugesque iugulare et hanc pulcherrimam inflammare patriam? Erumpentes siquidem in furore, lucrabimini vel ignominiam superati. Bonum est o amici homines cum adhuc statis in portu providere tempestatem futuram, et non eo tempore quo in medias procellas ruitis nequiquam trepidare. His siquidem qui improvisa mala inciderunt superest ut digni miseratione habeantur, qui vero se in apertum discrimen iniecerunt, et exprobrationibus onerantur. Nisi forte aliquis vestrum estimet secundum pacta conflictum iri romanis, aut postquam vicerint mediocriter vobiscum acturos, et non in exemplo aliarum gentium sacram hanc urbem inflammaturos, et interfecturos universum vestrum genus. Neque quo superfueritis armis usquam locum fuge habebitis, universis gentibus iam romanos habentibus dominos vel habere metuentibus. Periculum autem non solum in vos manebit, sed et in reliquis civitatibus habitantes iudeos. Neque enim est in toto orbe populus in quo vestra non sit portio. Quos certe omnes vobis rebellantibus cede crudelissima diversi quique inficient. Et propter paucorum virorum prava consilia universe urbes iudaico sanguine redundabunt. Subeat autem vos miseratio et si non filiorum vestrorum atque coniugum, saltem istius civitatis que mater urbium vestre regionis vocatur. Parcite ergo menibus sacris, parcite venerabilibus aditis, templumque vobis et sancta sanctorum servate. Neque enim ulterius victores romani his abstinebunt, quibus primo parcentes nullam gratiam receperunt. Protestor siquidem ego sancta vestra sanctosque angelos dei, patriamque communem, quia nichil eorum consiliorum quo vobis videretur expedire subtraxerim. Vos autem decernentes que vobis expediant, mecum in pace degetis. Si autem prolatis iras, absque me periculis subdemini.

His dictis agrippa astante et sorore sua beronice lacrimavit, et multam partem de eorum impetu lacrimis infregit. Succlamabant autem non se adversus romanos sed adversus florum pugnam velle committere, ob ea que pertulissent. Ad quos agrippa rex: Sed opera vestra iam que talia sunt qualia adversum romanos pugnantium. Neque enim cesari vectigal dedistis, et antonianas porticus incendistis. Sopiatis autem bellum, si et porticus denuo construatis, et tributa reddere maturetis. His consiliis populus acquievit, et cum rege agrippa et beronice ascendentes in templum porticus edificare adorti sunt. Principes autem et decuriones per vicos dispersi vectigal colligebant, celeriterque collegerunt xl talenta. Belli minas eo modo rex agrippa compescuit, et deinceps populo persuadere temptabat ut parerent floro, donec ei successor a cesare mitteretur. Ad quam rationem accensa multitudo, nec ab acerbis contumeliis in rege se temperavit, sed prorsus eum ex urbe pepulerunt, et non nulli seditiosorum saxa in eum iaciebant. Rex autem agrippa videns tumultuantium irrevocabilem impetum discessit in regnum suum. Per idem autem tempus quidam eorum qui maxime bellum movebant congregati, irruebant in quoddam presidium quod vocabatur masada, et expugnato presidio omnes romanos interfecerunt, et de suis ibi posuerunt custodes. In templo quoque hierosolimorum eleazarus quidam filius ananie pontificis iuvenis audacissimus et illo tempore dux militum persuasit his qui sacrificia ministrabant ut nullius munus aut hostiam quam non esset de iudeorum gente susciperent. Id autem erat romani belli seminarium atque materia. Reiecerunt siquidem hostias cesaris quas pro populo romano offerre soliti erant. Plurimum autem super hoc pontificibus aliisque nobilibus deprecantibus ne unquam parentum eis morem quo supplicabatur pro regibus, nichil tamen profecerunt. Convenientes ergo potentes quique cum pontificibus et phariseis nobilissimis, et videntes quibus gravibus malis studerent civitatem subvertere, decreverunt seditiosorum animos experiri, et ante portam que erea vocatur contione advocantes, primo quidem de temeritate eorum seditione conquesti, et quod tam breve bellum patrie commoverent, deinceps irrationabilitate ipsius cause arguebant, dicentes maiores eorum ornasse templum magna ex parte de muneribus gentium, semperque eorum qui foris essent populorum munera suscepisse, nec prohibuisse aliquorum hostias. Id siquidem esse impudentissimum cum ad presens usque tempus oblationes eorum in templi cultibus collocassent. Nunc autem eos qui romana arma irritarent et disponerent super eos bella inducere male agerent, et verendum esse ne quod immolandas prius victimas repellunt ipsi in reliquum et pro se sacrificia prohibeantur offerre, fiatque vere extra principatum civitas nisi celerius resipiscentes reddiderunt hostias, ac priusquam ad eos in qua contumelia id factum est huius ausus fama perveniat. Simul autem hec dicentes, producebant in medium scientissimos morum patriorum sacerdotes, quosque narraturos quod omnes maiores eorum exterarum gentium semper sacrificia suscepissent. Attendebat autem nullus eorum ad ea que dicebant, cupientes res novare. Sed neque procedebant in medium altaris ministri, materiam belli prestantes. Videntes ergo nobiles seditionem eo iam processisse ut eorum non posset auctoritate compesci, et romanorum armorum periculum se primos esse mansuros, quantum poterant consulentes emolliri causas parabant, et alios legatos ad florum misere, quorum erat princeps symon filius ethei, et alios ad agrippam, inter quos saulum et antipam et custobarum, qui et regem propinquitate tangebant. Postulabant autem utrique ut cum exercitu ascenderent civitatem et seditionem comprimerent priusquam intolerabilior fieret. Floro quidem malum istud bonum nuntium fuit, volensque inflammare bellum, nichil respondit legatis. Agrippa autem pariter utrisque parcens, sed deficientibus his adversum quos bellum movebatur, et romanis iudeos conservare et vindicari templum et patriam, misit in auxilium equites duo milia, cum prefecto equitum dario et duce philippo. His ergo venientibus optimates et pontifices et omnis multitudo que optabat quietem superiorem civitatem occupant; inferiorem siquidem et templum seditiosorum manus tenebat. Missilibus ergo et fundis indesinenter utebantur et continua erat emissio sagittarum ex utraque parte. Aliquando et ex insidiis prosilientes cominus dimicabant. Pollebant autem audacia seditiosi, bellica vero peritia regii milites pollebant. Et horum propositum erat templum obtinere profanosque expellere; seditiosi vero volebant et superiorem invadere civitatem. Per septem ergo dies gravis utrique partis plaga fiebat, et neutri de eo loco quem tenuerant expellebantur. Adveniente autem festivitate qua xylophorias dicunt, qua more est omnibus grandem lignorum materiam evehere ad templum quatenus numquam ignis deficiat, semper enim inextinguibilis perseverat, quosdam quidem cura religionis exclusit, et inter infirmiorem vulgi multitudinem sicariorum irruentes audacissime utebantur ope quo instabant. Regii autem milites audacia et multitudine seditiosorum victi, ex superiore civitate profugerunt. Seditiosi autem protinus irruentes ananie

186.

pontificis domum et agrippe et beronices sororis eius palatium inflammaverunt. Post hec ignem ad archivum inferre volentes omnia creditorum instrumenta dissolvere, ut ad eos per hoc timore [illegible] omnis multitudo se iungeret, huiusque liberam facultatem [illegible] insurgendi adversus locupletes. Fugientibus quoque carceris publici custodibus ignem ceteris seditiosi iniecerunt, atque ita incensis edificiis hostibus irruebant. Quo loco pontificum atque nobilium quidam in cloacis latuerunt, quidam autem cum regis militibus in superiorem regiam confugerunt, portas celeriter obserantes. Inter quos erant ananias pontifex et frater eius, et illi quos ad agrippam legatione usos diximus. Tunc seditiosi victoria et inflammatione contenti cessaverunt. Postero die id est XV. die augusti mensis, impetu in antoniam facto [illegible] triduum fecere, et omnes in ea degentes per biduum obsessos ceperunt et interfecere, presidiumque incenderunt. Postea transierunt in regiam ad quam confugerant milites regis agrippe, et in IIII partes agmen suum dividentes muros aggredi moliebantur. Horum autem qui intus erant nullus audebat erumpere, propter magnitudinem oppugnantium. Desuper autem propugnacula et turres subeuntes interficiebant eos qui obviabant. Nec die autem nec nocte conflictus cessabat, seditiosis existimantibus in desperatione cogi eos qui in presidio erant propter inopiam, illis vero credentibus oppugnantes suos labori cessuros. Inter seditiosos autem erat quidam manaemus nomine filius iude galilei callidissimus rethor, qui assumens quosdam nobilium perrexit in masadam, armamentarium herodis regis quondam erat, eo perrupto [illegible] latrones quoque diligenter armavit. His satellitibus utens velut rex hierosolimam revertitur, factusque princeps seditionis oppugnationem disponebat. Machinamentorum autem inopia erat, nec poterant palam suffodere muros, ne desuper hostibus tela iacientibus periculum sustinerent. Cuniculum igitur longe ceptum sub unam turrium agentes suspendere et in machinis subiecta, ac postea incensis sustinentia ligna minutatim [illegible] regressi sunt. Sic igitur subductis [illegible] turris quidem exemplo commota est. Alter autem murus intus edificatus apparuit. Quod cum viderent hi qui oppugnabant, et statim se victores crediderant, cum vidissent alium murum, stupore deiecti sunt. Illi autem qui obsidebantur miserunt ad manaemum et ad alios principes seditionis petentes ut eis descendere liceret, et hac peticione soli milites agrippe fruebantur. Quod cum manaemus annuisset, protinus discesserunt. Romanos autem qui ibi remanserant grandis animi defectus occupavit. Neque enim contra tantam multitudinem pares erant, et postulare ut liceret exire ignominiam iudicabant, et quamquam [illegible] neque [illegible] putabant. Derelinquentes igitur inferiorem locum qui stratopedon vocabatur, confugere in turres regias, quarum una appellabatur hyppicos, alia faselus, tertia mariamnis. Hii vero qui cum manaemo erant protinus intrantes loca de quibus milites fugerant, si quos eorum comprehenderent trucidantes, et omnem reliquum apparatum diripientes, stratopedon incenderunt. Hec autem acta sunt VI. [illegible] mensis septembris. Sequenti autem die pontifex ananias in regia domus latens capitur, et a latronibus interficitur cum ethechia fratre. Circumsedentes autem turres seditiosi custodiebant, ne quis militum posset effugere. Manaemum igitur et munitorum locorum destructio et pontificis ananie mors in crudelitatem extulit, et neminem sibi parem in negotiis arbitratus intolerabilis erat tyrannus. Insurrexerunt autem in eum de seditiosis eleazari ministri, colloquebantur quia non deceret eos recedentes a romanis desiderio libertatis vilem dominum habere se ipsis humiliorem. Sobarus autem quidam sophista accesserat adoraturus in templo regali habitu. Cumque ii qui circa eleazarum erant concurrentes prosiluissent, reliquus vulgus rapientes saxa interfecit sophistam illum, existimantes quod in illo perempto tota seditio solveretur. Paululum vero hi qui cum manaemo erant resistentes, postquam videre totam multitudinem in eos insurgere, unusquisque quo potuit aufugit. Fiebat strages eorum quos comprehendebant, fiebat et perscrutatio latentium. Pauci quoque latenter in masadam profugerunt cum eleazaro cognato manaemi. Ipsum autem manaemum cum confugisset in locum qui ophlas vocatur atque illic humiliter delitesceret, capientes extraxerunt in publicum, multisque suppliciis affligentes interfecerunt, et sub eo agentes principes [illegible] tyrannidis eius adiutorem nimium absalom. Populus autem hoc [illegible] fuit, suspicans aliquam ex seditionis correctionem futuram. Porro illi non ob comprimendam seditionem id faciebant, sed ut securius bellum agerent, interfecerunt manaemum. Nam cum eos populus multum deprecaretur ut oppugnationem militum relaxarent, vehementius insistebant, donec ulterius resistere non valentes, [illegible] romanorum et reliqui mittunt ad eleazarum postulantes ut solam eis [illegible] arma autem et reliqua quoque haberent ipsis tradentibus. Qui petitionem illico rapientes, mittunt ad eos gorionem nicodemi filium et ananiam [illegible] et ionathan [illegible]. Quibus [illegible] milites [illegible]. Sed quidem [illegible] arma retinebant, [illegible] eos seditiosos [illegible]. Postea [illegible] gladiosque posuerunt, neque quicquam ulterius suspicantes recedebant, facto in eos impetu circumsteterunt eleazari [illegible] comprehensos trucidabant. Illi autem nec resistebant neque supplicabant, sed tantum pactiones et iuramenta quae decreverant inclamantes. Ceteri quidem [illegible] crudeliter interfecti sunt preter metilium. Hic autem [illegible] et usque ad circumcisionem promittens se iudaizaturum, solus servatus est. Detrimentum autem romanis leve videbatur, cum de amplissima eorum potentia pauci fuissent interempti. Civitatis autem iudeorum [illegible] esse probabat. Videntes quoque iudei [illegible] causas iam crescere bellorum, et urbem tali facinore repletam, ex quo [illegible] divina indignatio imminebat, et si a romanis nulla ultio timeretur, lugebant publice, mesticiaque civitas [illegible]. Vagique et potentium quasi pro seditione causa reddituri turbabantur. Siquidem sabbato illa cede contigerat. Eodem autem die eademque hora quasi ex aliqua celesti providentia cesarienses [illegible] habitantes iudeos trucidaverunt, ita ut in una hora supra XX. milia hominum caderent, et urbs cesarea penitus iudeis vacuaretur. Nam et eos qui effugerant comprehensos florus vinctos in [illegible] detrusit. Post cesariensem vero plagam tota gens iudeorum efferata est, divisique in partes syrorum vicos et [illegible] vastaverunt, id est philadelphiam et gebonitidem et gerasam et pellam et scytopolim. Deinde irruerunt in gadaram et hyppon et in gaulanitidem, et alia quidem loca subvertentes, alia vero inflammantes tendebant ad cedasam tyriorum et ptholomaidam, gabam quoque et cesaream, et sebasten et ascalonam et anthedonam et gazam inflammaverunt. Multa autem circa fines harum civitatum diripiebantur, et immensa virorum cedes fiebat. Syri tamen non [illegible] numero multitudinis de iudeorum gente interficiebant, sed et eos quos in civitatibus [illegible] comprehensos dispergebant, non solum ob invidiam [illegible] prevenirent. Gravis quoque [illegible] totam syriam invaserat, et omnis civitas in binos dividebatur exercitus, unaque aliarum salus erat si anticipassent alteros in cede facienda. Et dies quidem in sanguine, noctes autem molestiores formido faciebat. Nam licet viderentur [illegible] iudeos, tamen et de aliis gentibus [illegible] cogebantur habere suspectos et [illegible] quod in eis videbatur ambiguum [illegible] eos placebat interficere et

[illegible] prorsus religionis coniunctione quasi [illegible] timebant. Provocabat autem ad cedes duces eorum et illos qui prius fuerant [illegible] avaritia rapinarum. Siquidem substantias occisorum passim diripiebant, et quasi victores eorum quos trucidaverant spolia in domos alias transferebant. Gloriosior autem erat qui plura collegisset, quasi plures interemisset. Erat autem cernere civitates plenas cadaveribus insepultis, et iacere passim cum parvulis senes et feminas, neque verecundia [illegible]. Omnis quoque provincia plena erat innumerabilibus calamitatibus. Maiores autem adhuc augendorum malorum ipsis quae acta fuerant [illegible] imminebant. Iudei quoque qui contra alienigenas [illegible] in scytopoli iudeos socios legis patrie qui ibi habitabant hostes experti sunt. Conspirantes enim et consanguinitate [illegible] postponentes adversus iudeos quasi cum gentilibus dimicabant. Suspecta tamen fuit eorum ipsa belli aviditas. Nam scytopolite verentes ne noctu civitatem aggrederentur et magnam defectionem civibus inferrent, rogaverunt eos ut si vellent erga se fidem ostendere contra alienigenas, transirent cum omnibus suis familiis proxime in locum paludis. Quibus sine suspicione facientibus, duobus quidem diebus sequentibus quieverunt scytopolite. Tertia autem nocte explorantes alios incautos, alios vero dormientes invadunt, et interfecerunt ex eis XIII. milia, et post hec eorum cuncta diripuerunt substantia.

Dignum est et iudei symonis interitum enarrare. Hic enim symon saulis cuiusdam non ignobilis viri filius, fortitudine quoque corporis et audacia [illegible] insignis fuit, quibus utrisque ad incommoda sue gentis abusus est. Multos siquidem iudeorum adpugnantes scytopoli cotidie trucidabat, et frequenter integros cuneos fudit et effugavit, ita ut totius aciei mora et momentum solus existeret. Comprehendit autem eum digna pena [illegible]. Nam cum scytopolite circumdedissent iudeos [illegible] educens idem symon gladium, in ultionem quidem hostium impetum fecit, maxime cum videret se [illegible] posse proficere. Exclamans quoque miserabiliter dixit ad scytopolitas: Digna mihi [illegible] meos iudeos [illegible] tam multa cede civium meorum benignitatem vestre fidei ostendi. Digne autem nobis extranea gens infida est, quae [illegible] impietate deliquimus. Moriar igitur quasi profanus propriis manibus. Neque enim dignum est hostibus subiacere. Iste autem meus finis [illegible] digna pena sceleris, et virtutis [illegible] decus, ut nemo hostium de meo interitu glorietur, neque insultet cadenti. Hec cum dixisset miserantibus simul ac furentibus oculis circumspexit omnem familiam suam. Erant autem ei uxor et filii et provecta in senectute parentes. Primum igitur ille in se trahens ad se patrem per cesariem, et eum superstans gladio interfecit, post quem non sane invitam matrem suam occidit. Super hos autem uxori et filiis [illegible] ferrum singulis sane occurrentibus gladio, et hostes prevenire cupientibus. Cumque omnes familiares ita trucidasset, [illegible] superstans extendit dexteram cum gladio ut nemini posset latere, et totum [illegible] sua ense [illegible]. Dignus quidem miseratione iuvenis propter robur corporis atque animi firmitatem, ceterum ad fidem quam alienigenis prestitit digno utique sibi fine consumptus. Post cedem autem quae in scytopoli facta est, relique quoque urbes in iudeos irruebant, ita ut ascalonite de iudeis duo milia et quingentos viros occiderent, et ptholomaite similiter duo milia [illegible]. Tyrii quoque non paucos vinxerunt et multos trucidaverunt, pluresque [illegible] in custodiam tradiderunt. Hyppeni quoque et gadareni multos [illegible] habitantibus interfecerunt. Relique quoque urbes [illegible] iudeos [illegible]. Soli autem antiocheni et sydonii et apameni suis [illegible] habitatoribus pepercerunt, et neque interfecere quemquam iudeorum neque vinctum tradiderunt. Forte autem hi fecere miseratione [illegible].

Concitata est et in regno agrippe contra iudeos seditio. Omnia enim [illegible] miseros iudeos movebantur. Ipse enim agrippa profectus erat in syriam ad cestium gallum, relicto super negotia sua quodam ex sociis suis varo, sibique propinquo. Ad quem venerunt de bataneа regione viri LXX. numero, [illegible] et nobilitate et prudentia civium suorum [illegible] poscentes [illegible] ut si contra eos [illegible] insurgere possent [illegible] reprimere. Hos varus armatis [illegible] omnes interfecit. Ausus est autem hi facinus preter consilium agrippe [illegible]. Agrippa autem [illegible]. Seditiosi autem comprehendentes presidium quod appellatur cypros [illegible] finibus iericuntis, custodes quidem interfecerunt et munitionem destruxerunt. Per eosdem quoque dies in macherunte multitudo iudeorum [illegible] presidio relicto deserere castellum [illegible]. Illi autem quod rogabantur [illegible] metuentes [illegible] et accipientes fidem presidium tradiderunt [illegible]. In alexandria quoque [illegible] excitata est seditio gravis. Conflictus autem [illegible] incolas et grecos [illegible]. Cum [illegible] alios [illegible] magis exarsit tumultus. Nam cum alexandrini in contione [illegible] legationem ad cesarem neronem ferendam, concurrerunt [illegible] plurimi iudeorum. Quos cum vidissent [illegible] clamare ceperunt iudeos hostes et exploratores [illegible]. Reliqui autem fugientibus tres ex eis viros comprehendentes trahebant [illegible]. Commota igitur omnis iudeorum [illegible] resistendum [illegible] alexandrinis inferendi. Et primum quidem eos saxis [illegible] postea facibus [illegible] concremarent. [illegible] tiberius alexander prefectus civitatis. Verum coercendi principium ab armis sumpsisse [illegible] nobiles eorum [illegible] hortabatur ut desisterent [illegible]. Iudei autem [illegible] tiberium [illegible]. Qui [illegible] non posse compesci [illegible] mittit [illegible] et milites [illegible] non solum interficere sed [illegible] flammarent. Qui [illegible] in locum qui [illegible] delta [illegible] multitudo iudeorum erat collecta, ex quibus [illegible] sane sine crudelitate [illegible]. Collecti [illegible] armati [illegible] reliqui multitudinis [illegible]. Postea autem in fugam inclinati passim [illegible]. Semel autem in fugam versi [illegible] modo erat [illegible] romani [illegible] quos ibi repperissent [illegible] illos autem infantium aut senum [illegible] cede [illegible] ita ut [illegible] sanguine [illegible] quinquaginta milia [illegible] corpora [illegible]. Sed nec salute reliqui remansissent, nisi [illegible] se contulissent, eosque miseratus alexander romanos iussisset abscedere. Illi [illegible] iudeis [illegible] sed [illegible] alexandrini [illegible] ab incepto revocabant [illegible] distrahebant. Apud alexandriam

…adoria que talis calamitas iudeis contigerit. 7

Cestius autem gallus procurator syrie cum iam non quiescendum esse putabat infestis iudeis, sumpta xii. legione integra ex antiochia secum ducens et ex reliquis singulis ii milia peditum et iiii. alas equitum, insuperque regum auxilia idest antiochi regis duo milia equitum et peditum tria milia omnes sagittarios. Agrippa et tantidem exercitum habebat pedites mille et equites mille. Soemus cum iiii. milibus comitatus, quorum tertia pars equites erant, plerique sagittarii. His omnibus comitatus cestius gallus a ptholomaida progressus est. Plurimi autem ex ciuitatibus ad auxilium eius conuenere, peritia militari inferiores, sed quod in peritia militari deerat odio quod in iudeos habebant alacritate supplebant. Cestius quoque gallus adducta parte exercitus ad ualidissimam galilee ciuitatem tendebat, que zabulon appellatur et a iudeorum finibus ptholomaida discernit. Cumque inuenisset eam ciuibus destitutam, in montes enim multitudo confugerat, et omnigenarum rerum domos plenas offendisset, militibus eas diripiendas concessit. Ipsum uero oppidum quamuis admiraretur esse eius pulchritudinem incendit. Deinde cursu territorio peragrato quecumque inuenisset obuia depopulatus et inflammatis uicis in ptholomaida regressus est. Syri autem adhuc prede inherentibus recepta fiducia cum cestium gallum recessisse cognouissent, repente in eos qui remanserant irruunt, et prope ad duo milia morte consumunt. Cestius autem gallus rursus a ptholomaida progressus in cesaream peruenit, et ioppen uero premisit partem exercitus cum preceptis huiusmodi ut oppidum custodirent si eo potiri potuissent, si autem impetum oppidi presensissent, ita sui quoque ceterorum militum prestolarentur aduentum. Profecti igitur a terra et mari ioppen facillime ceperunt, ita ut ne fuge quidem habitatores copiam repperirent, nedum se ad pugnam pararent. Aggressi autem cunctos interficiunt cum familiis, direptamque ciuitatem incendunt. Interfectorum autem numerus octo milia cccc. fuerunt. Simili modo et in finitimam samarie narbatenam toparchiam non paucos equites direxit, qui et partem finium uastauerunt magnaque indigenarum multitudine perempta, direptisque patrimoniis uicos igni dederunt. Misit et cestius in galileam cesennium gallum ductorem xii. legionis, eique tantam manum militum attribuit quantam genti expugnande sufficere posse credebat. Quem ualidissima galilee ciuitas nomine sefforis cum fauore suscepit, huiusque ciuitatis prudens consilium alie ciuitates secute quiescebant. Omnes uero seditionibus et latrociniis operam dabant, in galilee montem undique medium confugerunt qui est contra sefforim, et uocatur asomon. Aduersum hos gallus ducebat exercitum. Illi autem quamdiu superiores erant facile romanos ad se ascendentes ulciscebantur, et ex eis plures quam cc. interfecerunt. Ubi uero uiderunt eos circuitu itinere ad celsiora progressos, mox et uictoria romanis cesserunt, et neque pugnam inermes armati ferre, neque si terga dedissent equitum manum poterant effugere, adeo ut pauci locis asperis delitescerent, amplius uero quam duo milia trucidarentur. Gallus autem cum nichil iam temptari nouitatis apud galileam uideret, cesaream cum exercitu remeabat. Cestius uero gallus cum omni manu rursus in antipatrida profectus, cognitoque non parua multitudine iudeorum in turrim que aphecus uocabatur esse collecta, premisit qui his congrederentur. Sed priusquam ad manus uenirent iudei metu dispersi sunt, eorumque castra desolata milites adorti cum uicis circumpositis incenderunt. Ex antipatride autem cestius in liddam profectus inanem uiris ciuitatem offendit. Nam propter scenofegiorum dies festos in hierosolimam omnis populus ascenderat. Quinquaginta uero quos ibi comprehendit occidit, exustoque oppido ulterius procedebat. Per que bethoron profectus in quodam loco cui nomen est gabao castra disponit, distante ab hierosolimis stadiis l. Iudei uero cum iam ciuitati propinquare bellum uiderent, omissis festorum dierum sollempniis ad arma properabant, suisque freti multitudine incompositi ad pugnam et cum clamore prosiliebant. Erat enim sabbatum quod apud eos religione maxima curabatur. Tanto enim impetu romanos aggressi sunt, ut et eorum aciem perrumperent, mediaque aperta in medio cedibus ruerent. Ac nisi ei militum parti que necdum locum amiserat equites exercitus subuenissent, in periculo totus exercitus cestii fuisset. Interfecti sunt autem ex romanis quingenti et xv. milites, ex quibus quadringenti erant pedites, ceteri uero equites erant. Ex iudeis uero occiderunt xx. duo uiri fortissimi, et a fronte repulsi in ciuitatem reuertebantur. Romanos autem ad bethoron ascendentes symon filius gyore inuadit, multisque ex postremo agmine uiatores laniauit, ac multa carra cum sarcinis capta in ciuitatem reduxit. Cestio uero in agris triduo commoranti, iudei locis superioribus occupatis obseruabant eius transitum, neque cessaturos eos certum erat si romani proficisci cepissent. Itaque dux agrippa cum infinitam hostium multitudinem montes amplexam cerneret, nec sic romanos a periculo tutos esse cognosceret, uerbis iudeos experiri decreuit, omnes sibi paritos existimans ut bello desisterent, aut si qui adquiescerent, uocandos eos qui ab eorum sententia discreparent. Misit igitur ex omnibus suis porcatum et febum, quos illis sciebat esse notissimos, ut a cestio fedus amicitie certamque peccatorum a populo romano ueniam pollicerentur, si proiectis armis secum sentire uoluissent. Uerum seditiosi metu ne cuncta multitudo spe uenie ad agrippam sese conferret, legatos obtruncare statuerunt, et febum quidem priusquam uerbum faceret peremerunt, porcatus autem uulneratus effugit. Populares autem id factum indigne ferentes, cedendo fustibus atque lapidibus iudeos in oppidum compulerunt. 7

Cestius uero quia intestina eorum discordia oportunum aditu ruendum tempus inuenit, toto in eos duxit exercitum, et in fuga uersos usque ad hierosolimam persecutus est. Castris autem positis in loco qui appellatur scopos, distante interuallo vii. stadiorum ab hierosolimis, nichil per triduum aduersus oppidum conabatur, sperans iudeos de seditione remissuros, in uicos uero circa ciuitatem non paruam militum manum ad rapienda frumenta dimisit. Quarto autem die qui xxx. erat mensis octobris, ordinatum exercitum in oppidum induxit. Populus quidem a seditiosis custodiebatur, ipsi autem romanorum disciplina territi de exterioribus partibus ciuitatis cesserunt, et in parte interiore templumque refugerunt. Cestius uero aggressus forum quod dacon appellatur incendit, et deinde ueniens ad superiorem ciuitatem prope aulam regiam castra posuit. Qui si tunc uoluisset intra muros uiolentius irrumpere, ciuitatem illico possedisset, belloque finem dedisset. Sed prepositi castris tyrannus priscus et plures equitum magistri a floro pecunia corrupti conamen eius auerterunt, et ita contigit iudeos in tolerandis repleri cladibus. Interea plurimi populariorum notissimi ananias nanachi uocabant eum quasi portas ei aperirent. Cestius autem et ira fastidiens et quod non satis ei credendum putaret, tamdiu id neglexit donec proditione comperta seditiosi ananiam cum ceteris de muro deiectos lapidibus feriendo in domos suas refugere compulerunt, et ipsi per turres dispositi murum temptantibus repellebant. Per dies autem quinque romanis undique conantibus inexplicabilis erat impetus. Sexto uero die cestius cum plurimis electis, ceterisque sagittariis a septentrionali tractu templum aggreditur, iudeis ex porticu resistentibus. Qui repente quidem romanos ad murum euntes arcuerunt, postremo autem ipsi repulsi telorum magnitudine recesserunt. Itaque romani qui antibant scuta sua monixis, et qui consequebantur aliis, ac per ordinem similiter aliis superadiunctis, quam sic ipsi appellant testudinem contexuerunt, ut et sagitte tela de latere irrita delabebantur. Sine aliqua igitur noxa milites menia suffodiebant, templique portas incendere moliebantur. Uehemens autem seditiosos stupor inuaserat, itaque multi ex ciuitate diffugiebant uelut tamquam capiende. His autem populus alacrior efficiebatur, et quantum nequissimi cedebant, tantum ut ipsi portas aperirent cestiumque reciperent adpropinquabant. Et profecto si idem cestius paululum in obsidione perseuerasset, statim ciuitatem obtinuisset. Sed credo iam tum infestus propter impios deus etiam sancta illo die finem dari bello prohibuerit. Denique cestius neque animis populi, neque obsessorum desperatione perspectis, repente milites reuocat, et sine ulla spei repulsione inconsulte animis ac iniuste discessit. Inopinata uero eius discessio latronum fiducia recreauit, insecutique nouissimos aliquos equitum peditumque peremerunt. Cestius autem ad castra que apud scopon muniuerat tendit. Altero uero die ulterius progrediendo magis hostes prouocabat, ita postremis appositi multos necabant, et utraque parte itineris uallata transuersos tela iactabant. Et neque in eos se retorquere a quibus a tergo sauciabantur nouissimi audebant, infinita multitudine se insequi existimantes, et a lateribus instantium uim repellere minime sufficiebant, cum ipsi quidem graues essent, ordinemque interrumpere formidarent, iudeos autem inexpeditos ad excurrendum faciles esse. Unde eueniebat ut multa mala perpetrarent, cum nichil econtra inimicos nocere auderent. Tota igitur ita pulsi deiectique agmine sternebantur, donec multis occisis, in quibus erat priscus dux sexte legionis, et longinus cibarchus, et emilius iocundus ale prefectus, uix in gabao peruenerunt, ubi prius castra posuerant, multis instrumentis amissis. Ibi autem cestius per biduum commoratus inops consilii quid ageret, cum tertio die maiorem numerum hostium uidisset, et omnia circa loca plena iudeis, tarditatem sibi obfuisse cognouit, et si adhuc ibi maneret pluribus inimicis se usurum. Itaque pro compendio fuge cuncta que militibus impedimento erant amputari precepit. Occisisque mulis atque asinis, aliisque iumentis preter illa que sagittas et machinas ferebant. Hec enim uelut usui futura seruabant, maxime quia timebant ne iudeis contra se capta prodessent, bethoron cum exercitu contendit. At iudei latioribus quidem locis minus instabant, contractos uero in angustias atque descensus ab exitu prohibebant, et alii super postremum agmen impingebant. Fusa igitur omnis multitudo iudeorum per itineris fugam romanos sagittis appetebant. Peditibus autem quo facto sibimet subuenirent hesitantibus, equitum periculum propius erat. Neque enim ordinate uiam prosequi poterant, obstantibus iaculis quibus iudei eos nitebant, et ne contra eos irent ascensus arduus prohibebat equitantibus, muni a lateribus autem rupes ac ualles erant in quas deiecti qui ibi oberrassent consumebantur, nullusque locus aut fugiendi aut ulciscendi rationem habebat. Itaque cestius et romani quid agerent nescii, ad ululatus quasi desperata salute et fletum conuersi sunt. Quibus resonabat iudeorum exhibitatio cum clamore letantium pariter ac seuientium. Totusque exercitus qui cum cestio erat pene periisset, nisi nox aduenisset, qua romani quidem in bethoron confugerunt, iudei uero obsessis circum omnibus locis eorum transitum custodiebant. Cestius autem aperto itinere desperato, iamque de fuga cogitabat, electosque prope ad quadringentos omnium fortissimos milites tectorum fastigiis imposuit, hisque precepit uigilum qui in castris excubabant signa clamare, ut eo modo iudei omnem illuc multitudinem remanere arbitrarentur. Ipse autem cum ceteris ociose usque ad xxx. stadia progreditur. Uerum mane iudei cum locum desolatum uidissent in quem romani tetenderant, in quadringentos illos a quibus decepti fuerant cucurrerunt. Quos quidem sine mora iaculis confecerunt, et mox cestium persequi properabant. Sed ille dum nocte non paruum spacium itineris peregisset, die facto uehementius fugiebat, adeo ut territi milites machinas siue tormenta muralia et balistas multaque alia instrumenta in uia relinquerent. Quibus tunc iudei sublatis, rursus contra illos qui ea reliquerant usi sunt. Insequendo autem romanos antipatrida usque peruenere. Deinde cum eos assequi non potuissent, in redeuntes machinas secum asportauere, mortuosque spoliauere, predamque que remanserat collegere, et in hierosolimam metropolim reuersi sunt, suorum paucis amissis. Romanorum autem quinque milibus peditum, equitum uero ingentis ac ccc. et lxxx. interemptis. Hec autem facta sunt octauo die mensis nouembris, anno xii. principatus neronis. 7

Post cestii quoque aduersos casus multi nobilium iudeorum tamquam de naufragio ex ciuitate enatabant. Denique costobarus et saulus fratres una cum philippo iachimi filio, qui princeps erat exercitus regis agrippe, inde dilapsi ad cestium eius fugerunt. Qui uero cum his in aula regia fuerat obsessus antipas fugam despexit, quemadmodum a seditiosis peremptus sit alias indicabimus. Cestius autem saulum et ceteros ad cesarem neronem in achaiam mittit, propria necessitate indicaturos. Damasceni autem cede romanorum cognita, iudeos apud se degentes perimere studuerunt, cum eos in publicis omnes collectos haberent. Uerebantur autem mulieres suas omnes fere preter paucos iudaica religione deceptas, et ideo eas celabant que facturi erant. Iudeorum igitur x. milia in angusto loco omnes inermes aggressi una hora sine metu iugulauerunt. Illi autem iudei qui cestium fugauerant in hierosolimam reuersi, quos adhuc romanorum fauentes partibus inuenerunt, partim ui, partim blandiciis sibi sociabant, et in templum congregati plures belli duces eligendos esse censebant. Declaratur igitur iosephus curionis filius et pontifex ananus omnia que in ciuitate gerenda essent imperaturos, et maxime ut ciuitatis muros erigerent. Eleazarum autem symonis filium, quia romanorum predam et ereptas cestio pecunias, et insuper his plurima ex thesauris publicis in potestate haberet, tamen nulli potestati preposuerunt, eo quod ipsum tyrannidis superbia inflatum uiderent. Uerum ipse eleazarus paulatim ambitione pecunie et astutia persuasit populo ut in omnibus sibi parerent. Elegerunt et militie duces quos in idumeam mitterent, ihesum filium safa, et eleazarum pontificis filium, et mandauerunt nigro qui tunc idumeam regebat ut his ducibus obtemperaret. In iericuntina autem iosephus filius symonis, et in transflumine manasses, thaphnia et iohannes esseus toparchias amministrari directi sunt. Cofnitas autem et acrabatene regionibus iohannes filius anani rector designatur. Utriusque autem galilee iosephus mathathie filius prepositus est, et eius regionum uincte erat gamala munitissima ciuitatum que ibi erant. Idem autem iosephus scriptor huius operis erat. 7

Iosephus igitur mathathie filius cum in galileam uenisset, primam curam habuit indigenarum sibi conciliare beniuolentiam, multa sic sciens confici posse, licet in aliis aliquantis deliquisset. Deinde considerans si potentissimos amicos habere posset, si aliquos subiectorum participes potestatis fecisset, lxx. uiros de senioribus eius gentis prudentissimos elegit, eosque rectores totius galilee constituit. Septem uero in uices per singulas ciuitates minorum causarum ordinari, et maiora negocia causasque capitales ad se referri iussit. Illos autem lxx. uiros per ciuitates disposuit, et quo iure inter se uterentur animaduertit. Certe autem in galilea romanos esse uenturos opor

187

-tiora loca muro cingebat, hoc est iotapata et bersaben, et selom, et caphereco, et iafa, et sicophet lacum, et montem itaburio et taricee et tyberiada. Ad hec et circa genesareth lacum speluncas in inferiori galilea muniuit. Superioris autem galilee achabaron et petra iamnia et mero, et magalam itidem seleucia et sogenam et gamala munitione circumdedit. Solis autem sefforitis permisit ut murum sibimetipsis fabricarent, quia eos pecuniosos uidebat et sine precepto ad bellum promptos. Similiter et giscalam ei perfecto iohannes iussu iosephi muro muniuit. Ceteris autem castellis ipse iosephus intererat iubendo simul et ope ferendo. Et insuper exercitum ex galilea sibi subiecta supra c. milia congregauit, quos omnes undique collectis armis instruebat. Deinde secum reputans quod ob hoc maxime inuicta esset uirtus romanorum, quod obedientes erant rectoribus suis et armorum exercitationi studerent, ita ut romani solent suum diuisit exercitum, pluresque fecit agminum principes. Diuisisque militum generibus ordinatis, alios decadarchis, alios chiliarchis subdidit, et insuper rectores maiores rerum administratores. Docebat autem eos signorum disciplinas et prouocationes reuocationesque bucinarum et principia cornuum et circumductiones, et quemadmodum oporteret laborantibus succurrere fortiores, et cum defatigatis partiri pericula, ac queque ad fortitudinem animi corporisque tolerantiam pertinerent instruebat. Maxime autem eos erudiebat ad bellum usquequaque romanorum referens disciplinam, et quod cum illis uiris esset pugnaturis, qui et uiribus corporis et animi obstinatione totum pene orbem terre superarent. His addidit quod pacto belli tempore suis esset partitus preceptis, et predixit eis quod periculum inciderent nisi furtis et latrociniis et rapinis abstinuissent, et neque gentilibus fraude facerent, aut consuetissimorum dampna proprium questum putarent. Illam autem partem belli optime administrari cum milites bonam conscientiam gererent. Qui uero preseruati fuissent, his non solum inimicos, sed et deum hostem futurum. Multa in hunc modum ammonendo perseuerabat iosephus. Habebat autem lx milia peditum et cc et xl equites, ac preter hos mercennarios quibus maxime fretus erat habebat iiii milia quingentos et sexcentos circa se electos custodes corporis atque satellites. Exceptis autem mercennariis facile ceteri milites a ciuitatibus alebantur. Nam cum mediam sui multitudinem mitteret in militiam, reliquis ad comparandum eis uictum committebat, ut pars armis, pars in faciendo opere diuiderentur, et armati securitatem impenderent suggerentibus commeatum.

Iosepho quoque hunc in modum administrante galileam, insurrexit quidam insidiator patrie nomine iohannes filius lesu, callidissimus ac dolis perditus, et nequicia omnibus nequissimus. Antea quidem pauper, et aliquamdiu malitie impeditum passus inopia, facile mentiri paratus, miroque modo fidem adhibere mendacio. Fallaciam quoque uirtutem putabat, eaque aduersus amicissimos utebatur, simulator humanitatis, et spe lucri appetentissimus cedium. Latro etiam erat suis moribus ac sollicitari. Deinde comitatum inuenit audacie, primo quidem paruum, ampliorem autem proficiens. Cure autem habebat neminem ignauum asciscere, sed qui et habitudine corporis et animi magnitudine bellorumque peritia prestarent. Hos eligebat donec quadringentorum uirorum catruam congregauit, quorum plures ex tyriorum finibus erant. Cum his omnem galileam depopulabat, et multos futuri belli metu suspensos lacerabat, et semper maiora desiderantem diu pecunie retardabat. Cum autem uideret iosephum sua uiuacitate letari, persuasit ut sibi fabricam murorum committeret. Cumque hoc iosephus fecisset, magnos a locupletibus questus fecit. Nam callidissima fraude composita, deposcit iudeos ut sibi ad confinia syrie oleum mitterent, nummoque tyrio quod iiii atticos faceret emptis iiii amphoris, eodem pretio amphore dimidium uendebat. Cum autem galilea ferax esset olei maximeque illo tempore magna ubertate redundaret, in ea loca ubi penuria erat olei multum mittendo infinitam summam pecunie congregauit. Qua pecunia mox in eum usus est qui sibi hoc beneficium prestiterat. Nam estimabat idem iohannes si iosephum a principatu deponeret rectorem se galilee futurum, et precepit latronibus quibus preerat predas uehementius exercere, ut in multis rebus nouis in galilea excitatis, aut per insidias iosephum occideret, aut si latrocinia negligeret, ob hoc eum apud indigenas accusaret. Rumorem autem per populos spargebat quod res galilee iosephus romanis prodere cogitaret, multaque in hunc modum ad eius perniciem instruebat. Eo autem tempore quidam ex uico dabarita iuuenes in magno campo custodias agentes, ptholomei procuratoris agrippe et sororis eius beronices aggressi omnes quas ferebat sarcinas abstulissent, in quibus erant non pauce uestes preciose, pluraque pocula argentea, et sexcenti aurei. Et hanc predam cum occulte seruare non possent, omnia ad iosephum comportarunt. Ille uero reprehensa uiolentia quam fecerant, reponi res ablatas apud aliquem eius ciuitatis potentissimum iubet, pararet eas dominis oportune remittere. Unde maximum ei periculum commotum est. Nam raptores earum rerum quia pro de parte nulla accepissent, egre ferentes et perspicientes quod iosephus cogitaret predam suam regibus condonare, per uicos nocte discurrunt, omnibusque indicant iosephum romanis res eorum prodere.

Eodem quoque tumultu ciuitates proximas repleuerunt, adeo ut c. armatorum milia contra iosephum prima luce concurrerent, et plurimi per iracundiam conclamarent, partim deponi, partim concremari uociferantes iosephum. Tunc magistratus iosephi, amici et satellites tante multitudinis incursu territi, omnes preter iiii diffugerunt. Iosephus uero dormiens prope iam cum ignis admoueretur exsurgens, et monentibus eum iiii qui remanserant ut fugeret, neque solitudine sua neque illorum qui contra se uenerant copiis perturbatus, in conspectu eorum prosilit ueste discissa, infusoque capite puluere, auersisque post tergum manibus, et gladio suo ceruici adnexo. Hoc autem potentes aduersariorum ad misericordiam commouebat. Rustica uero plebs et finitimi quibus molestior uidebatur non sine maledictis eum iubebant proferre publicas et sacra proditionis fateri. Nam ex habitu eius opinabantur impetrande uenie causa eum omnia fecisse, que aduersarios eius ad misericordiam prouocaret. At illi ista humilitas consilium hostium prestruebat, et indignantes contra se arte prouenientes silentium expetiuit. Deinde sibi loquendi facultate concessa ait: Ego has pecunias neque agrippe remittere cogitabam, nec in propria lucra conuertere. Absit enim ut amicum putem eum qui uobis sit inimicus, aut questum ex ea re capiam quod uos communiter ledat. Sed quia uidebam maximam ciuitatem uestram munitionis egere, et ad extruenda menia minime habere pecunias, pedetemptim eas retinere decreui, ut uos muro circumdarem. Si autem hoc uobis non placet, in medium proferam quod ablatum est, et uobis condonabo. Hec potentes dicta cum fauore susceperunt; tyberienses uero uiua ei deprecando, insuper ei minitabantur, utrique autem relicto iosepho inter se litigabant. Ipse autem iosephus suis iam undique congregatis et sibi consentientibus, prope ad xl milia cum aduersariis iratisque libere loquebatur, ita ut multitudo quam blandis fictisque sermonibus et habitu simul humili deceperat, quisque primo uiuimus recederet. Quo uero milia armatorum in eum impetum fecerunt. Cumque se ille tecto prius recepisset, stabant eminantes. Iterum autem iosephus in hos quoque alia fraude usus est. Nam cum ad fastigium culminis euasisset et compresso strepitu nutu, nescire quid sibi peterent persimulari, uoces enim se non posse audire confusas,

uero que iuberent sese facturum, si aliquos ad se intromisissent qui cum eo ociose fabularentur. His auditis illico nobiliores cum magistratibus ad eum ingrediuntur. Quos ille in edium penetralia inductos, clausa ianua tamdiu eos uerberauit usquequo eorum intestina nudata sunt. Circumstabat autem interim populus exclamans eos prolixis allegationibus contra certare. Cum subito iosephus foribus patefactis cruentos eos dimisit, et tanto terrore quod minitabantur affecti sunt, ut proiectis armis aufugerent. Ob hec et crescebat in eum iohannis inuidia, aliasque nichilominus insidias moliebatur iosepho, morboque simulato per epistolam ab eo postulauit ut medicine gratia tyberiensibus aquis calidis sibi uti permitteret. Iosephus autem nondum insidias eius cognouisset, ad ciuitatis prefectos litteras fecit, ut et hospitium et necessaria iohanni preberent. Quibus et iohannes biduo potitus, postea uero quorum causa eo aduenerat ostendit, et alios fraude circumuentos, alios pecunia corruptos ut iosephum desererent persuasit. His cognitis sylas quem iosephus custodie preposuerat, propere de insidiis ei scripsit. Ille autem accepta epistola noctuque itinere maturato tempore tyberiada peruenit. Et ceteram quidem multitudo obuiam ei processit; iohannes autem quamquam eum uenire sciret, tum directo quodam ex suis ad eum infirmitate simulata, quod lectulo detineretur, et ideo obsequio sese defuisse mandauit. Tyberiensibus autem in amphitheatrum ad iosephum congregatis, ad eos deinde iohannis colloqueretur, iohannes misit occulte armatos qui eum interficerent. Quem cum iam nudare gladios populus conspexisset, exclamauit, atque ita iosephus retro respiciens, ubi ferrum suo iugulo imminere uidit, in litus desiluit de excelso tumulo, in quo uerba ad populum fecerat, ascensaque inde nauicula cum duobus satellitibus suis in medium lacum refugit. Milites uero ei raptis continuo armis contra insidiatores ruebant. Veritus autem iosephus ne bello intestino suscitato propter paucorum inuidiam ciuitas consumeretur, nuncium suum misit qui eos moneret ut propria tantum saluti consulerent, nec quemquam noxiorum occiderent uel arguerent. Illi autem dicto obedientes quieuerunt. Qui uero circa ciuitatem pagos habitabant, auditis insidiis iohannis, contra eum ad iosephum conuolauerunt. Iohannes autem in giscala patria fuga receptus est. Galilei uero ex cunctis ciuitatibus ad iosephum confluebant. Et cum multa milia essent congregata, quo uolebant ciuitatem in qua iohannes confugerat igni tradere, iosephus laudans eorum beniuolentiam, impetum tamen cohibendum esse dicebat, uolens prudentia inimicos magis uincere quam perimere. Mandauit ergo per precones omnibus qui iohannem sequebantur, ut si intra v dies ab eo non recederent, patrimonia eorum diriperet, et domos cum familiis exureret. Hoc facto, iii milia ab eo reuocauit, qui profugientes pedes ei arma proicerent. Cum reliquis autem ii cum mille syris iohannes tamen se ad insidias iosephi parabat, et nuncios clam in hierosolimam mittens accusabat eum, quod magnum exercitum collegisset contra hierosolimitanos pugnaturus. Populus uero hunc non credens negligebat; potentes autem aliqui et magistratus clam pecunias iohanni miserunt ad comparandos milites quibus bellum cum iosepho faceret. Miserunt et duo milia et quingentos armatos, et iiii nobiles uiros iosandrum et ananiam, et symonem et iudam eloquentissimos, ut communi multitudinis suo hortatu a iosepho auerterent, et si quidem ad eos uenire sineret eum rationem reddere, si autem non ueniret, uelut hostem persequerentur. Amici uero iosephi scripserunt ei quidem ad eum uenire armatos, causam uero non indicauerunt, quia consilium erat secretum. Cum autem uenissent ad eum hi qui ab hierosolimis missi fuerant armati, ille capiens eorum iiii duces armatorumque fortissimos remisit in hierusalem. Contra quos nimis illi indignati qui eos miserant, pene eos interfecissent nisi cito aufugissent. Iohannes autem intra muros giscale sese celabat. Post paucos autem dies tyberiadis ciuitas rebellauit iosepho, et agrippam regem uocabant ad suum auxilium. Et cum ille statuto die non uenisset, et paucos milites illuc misisset, statim tyberienses a iosepho alienati sunt. Et cum hoc ille audisset, cum milites prius frumentatum misisset, nec solus contra rebelles uolebat, nec se continere patiebatur, metuens ne dum tardaret milites agrippe ciuitatem magis occuparent. Sed et postero die sabbato nichil facere poterat, et dolo tyberienses qui sibi rebellauerant circumuenire cogitabat, ideoque portas tarichearum claudi iussit, ne quis consilium suum illis proderet. Omnibusque scaphis quas in lacu repperit congregatis, cc autem et xxx erant, quaternique naute non amplius singulis inerant, mature ad tyberiadem nauigat. Cumque tanto spacio ab ea distaret ut non facile uideri possent, inanes scaphas in salo relictas, ipse solus vii satellites inermes secum habens propius accessit. Quem cum inimici adhuc maledicentes ex muro conspexissent, metu perterriti et scaphas quas a longe uidebant plenas esse armatis militibus existimantes, arma proiciunt, manusque supplices agitantes ut ciuitati parceret precabantur. Iosephus autem post multas minas eos et exprobrationibus castigauit, [illegible] si quod sibi satisfacerent, et aliquibus intuentibus amicitiam cum ciuitate firmaret. Itaque statim ad eum decem tyberiensium potentissimi in nauem descenderunt. His autem in una nauium piscatoriarum receptis, et procul abductis, alios l curiales maxime notissimos uenire iussit, uelut illi quoque sibi fidem dare deberent. Deinde alios super atque alios obtentu federis euocabat, et gubernatoribus naues replens, precepit nautas ut redeuntes omnes in tarichias et custodias includerent. Fuit autem numerus eorum qui sic abducti fuerant duo milia sexcenti. Reliqui autem [illegible] clitum nomine auctorem fuisse rebellionis, [illegible] ad litus statim iosephus unum de suis nomine leuin de naui egredi iussit, ut clito manus abscideret. Cumque ille non auderet solus egredi, iosephus [illegible] de clito supplicium sumeret. Ille supplex orabat ut saltem unam manum sibi concederet. Hoc autem iosephus eo pacto concessit ut ipse sibi unam manum praecideret. Ille autem statim educto gladio leuam manum sibi abscidit. Ita iosephus cum inanibus scaphis et vii satellitibus [illegible]. Ac paucos [illegible] et sefforitas [illegible] uelle rebellare, militibus ea depredari iussit, omniaque in unum collecta ciuibus eiusdem ciuitatis [illegible] reddi iussit. Nam et captos rapinarum dampno corrigere uolens, reddendo autem rapinas rursus eos ad beniuolentiam reuocauit.

Hierosolimis autem ananus pontifex et potentiores quicumque romanorum partes sectabantur muros instaurare parabant, multaque bellica instrumenta et [illegible] sagitte atque arma fabricabantur. Exercitationibus autem [illegible] Multi quoque [illegible] clades [illegible] flebant [illegible] putantes [illegible] omnia uidebant. Bellum autem [illegible] quibus placebat [illegible] dissensionibus [illegible] romanos [illegible]. Anano autem [illegible] negligenter

...mansit et studiosorum amentiam ad ulteriora committere. At in acrabatena toparchia Symon Gyore filius novarum rerum cupidus ad rapinas cum suis conveniebat et in omnibus tyrannide. Missis autem adversus eum militibus effugit in Ydumeam et ibi similiter provinciam depopulabatur. Cetera Iudeorum ita se habebant.

INCIPIT LIBER III DE IUDAICO BELLO

NERONEM autem ubi res apud Iudeam non prospere gestas audivit, latens quidem ut necesse fuit cum timore stupor invasit. Aperte autem superbiam simulans indignabatur magisque ducum negligentia quam virtute hostium que contigere facta esse dicebat. Ducere se putans pro imperii pondere tristiora contempnere videri que malis omnibus superiorem animum gerere. Veruntamen metus ei perturbatio vires augebat, cum deliberaret cuinam commotum orientem committeret, qui in Iudeos simul rebellantes ulcisceretur, proximasque his nationes simili morbo correptas ante caperet.

Invenit ergo Vespasianum ducem solum his necessitatibus aptum, qui tanti belli magnitudinem sustinere posset, virum ab adolescentia usque ad senectutem bellis exercitatum, qui et populo romano prius de Hyspania pacasset Germanorum tumultu concussam, armisque ante illud tempus incognitam Britanniam subiugasset. His itaque exemplis fretus Nero, etateque illius cum peritia stabile cernens, filiosque eius Titum et Domicianum flores esse patris prudentie, iam te fortasse de tota re publica deo aliquid ordinante, mittit eum cum filio Tito ad regendos exercitus in Syria constitutos, multis pro tempore blandiciis atque obsequiis animatum, quibus necessitas imperare consuevit. Vespasianus ergo cum Tito filio primum egressus ex Achaia ubi cum Nerone fuerat, Titum filium suum direxit in Alexandriam ut inde quintam et decimam legionem moveret; ipse transmisso Hellesponto terreno itinere Syriam pervenit, ibique romanas vires multaque a vicinis regibus auxilia congregavit.

Et Iudei post mala Cestii pugna quam supra retulimus, inspirata felicitate sublati, animorum impetum cohibere non poterant; sed quadam fortuna eos exagitante, bellum ulterius producebant. Denique omni quanta fuit manu pugnacissima congregata Ascalonem petiverunt. Civitas autem antiqua est Ascalon septingentorum et xx stadiorum spacio ab Hierosolimis distans, et Iudeis semper invisa. Que res fecit ut etiam primus eorum incursibus propior videretur. Tres autem viros aggressionis duces habebant et corporis viribus et prudentia prestantissimos, Nigrum Peraitam et Sylam Babilonium et Iohannem Essaeum. Ascalon vero validissimo muro cincta erat, sed vacua pene presidiis. Una enim cohors peditum et una ala equitum tuebatur, quibus prefectus erat Antonius. Iudei ergo prae ira multo veloci itinere peracto praesto fuerant. Antonius vero nec eorum fore impetum nesciebat; equites iam e civitate duxerat, et neque multitudine territus aut audacia, primas hostium incursiones forti sustinuit, murumque properantes aggredi refrenavit. Iudei itaque cum peritioribus imperiti et pedites cum equitibus, constipatis levi armatura cum instructis, cum morigeris et nutu rectoris omnia facientibus dimicantes, facilis erat Iudeis labor. Nam incomposita eorum acies ab equitibus turbata est, fugam petivit, et a tergo se hostibus urgentibus incidentes sibimetipsis erant hostes, donec omnes infestis sibi equitibus victi, per totum dispersi sunt campum, qui fuit magnus totusque habilis ad equitandum. Quod etiam romanos iuvit, ut magna cede Iudeos prosternerent. Nam fugientes per circuitum torquebant, et quos occupassent curriculo transfugiendo in filios peremere; alii vero alios quocumque se misissent circumdatos exsanguinantes facile iaculis opprimebant. Iudeis ergo propria multitudo pro desperatione salutis solitudo videbatur. Romani vero licet numero pauci essent, rebus tamen secundis animati, et superfluere sibi videbantur. Dum se illi ubi quam prospere agebant, minime laborabant, et ad maiorem usque diei partem pugnam protrahebant, donec Iudeorum perempta sunt x milia et duo duces, Iohannes et Sylas. Ceteri vero et plerique saucii cum Nigro tertio duce in civitatem Ydumee que Challis dicitur confugerunt. Nonnulli et romanorum in illo prelio vulnerati sunt. Sed non Iudeorum superbia tanta clade sedatur; multoque magis eorum dolor incitavit audaciam, et contuentes qui iam pedes mortuorum iacerent ad plagam alteram illiciebantur.

Denique parvo tempore interiecto quam nec curandis vulneribus satis sanitatis viribus, aggregatis cum maiore indignatione ad Ascalonem redierunt. Et cum Antonius quibus circum erant posuisset insidias excepti in eas dilapsi, et ab equitibus circumdati, priusque se ad pugnam componerent, rursum ex eis octo milia perierunt; ceteri vero omnes aufugerunt. Dux autem Niger dum cum multis fugeret, magnum animi facinoribus demonstrans, in quandam tutissimam turrim compellunt cui nomen est Baldechel. Antonius vero nec moras circumitum facere volebat, nec ducem hostium fortissimum vivum relinquere; ignem muro supponunt Romani, turrique inflammata exsultantes recedunt, quasi Nigro igne consumpto. Ille autem in castelli specus ex turre saltu demissus exsiluit, et duo que post socius eum cum fletu ad sepulturam requirentibus sese ostendit, gaudioque insperato replevit omnes Iudeos tamquam dei providentia dux eis in posterum reservatus est.

Vespasianus autem Antiochia exercitum duxit, que Syrie metropolis est, sine dubio tertium locum sub romano orbe obtinens magnitudine simul et felicitate. Ubi et adventum suum regem Agrippam cum omni manu propria invenit, Ptholomaidam properabat. In hac autem civitate occurrerunt ei cives Sefforum oppidum Galilee colentes, solidantes pacta et benignissime ab ipso duce Vespasiano suscepti alacritatio et contra suos gentiles multis promittebant. Quibus et Vespasianus tuitionis causa ponentibus equitum peditumque tantum numerum prebuit, quantum obstare posse arbitrabatur incursibus, si quos Iudei commovere temptassent. Non enim minimum esse videbatur auferri futura belli periculum civitate maxima Galilee Sefforum in loco tutissimo condita, totiusque gentis futuram presidio.

Duas sunt autem Galilee que superior et inferior vocantur, easque Syria et Fenice cingunt. Disterminat enim superiorem Galileam ab occidente Ptholomais et mons Tyriorum Carmelus; a meridie autem Samaritis et Scytopolis usque ad fluvium Iordanem; ab oriente vero Hippos et Gadaris, sed et Gaulanitide que et Agrippe regis fines sunt; a septentrione vero Tyrus et finibus eius terminatur. Inferioris quoque Galilee fines longi sunt, ex Tyberiade usque ad Zabulon cui vicina est in locis maritimis Ptholomaiagensium civitas. Latitudo eius autem a vico Xaloth qui in campo magno positus est usque ad Bersabeh. Unde et superioris Galilee incipit latitudo usque ad Baca vicum qui dirimit terram Tyriorum. Longitudo vero eius a Thalla vico Iordani proximo usque ad Berochetendit. Sed cum tante sint utreque Galilee superior scilicet et inferior, tantisque gentibus alienigenis cincte, semper tamen omnibus belli periculis restiterunt. Nam et pugnaces sunt ab infantia Galilei, et omni tempore plurimi, et neque autem formido umquam aut penuria regiones illas occupavit. Sunt enim he regiones due optime ac ferales, omniumque generum arboribus consite, ut et minime agricolendi studiosos ubertate sui provocent. Exculte sunt autem ab incolis tote, nec ulla pars earum est otiosa. Quin et civitates ibi crebre sunt et ubique multitudo vicorum pre opulentia populosa, ita ut qui sit minimus super xv milia colonorum habeat. Est et minus regio illa Perea; assiduaque fructuum ferax. Illa autem regio que trans flumen est, licet multo sit maior, pleraque tamen aspera atque deserta est, et nutriendis fructibus mansuetis inhabilis. Galilee vero mollities et ingenium fructuosum, campos habet cum variis arboribus consitos et maxime olivetis acuiniis et palmis excultos. Irrigatur autem habunde montanis torrentibus et fontibus aque perhennis. Longitudo autem eius est a Macherunte in Pellam, latitudo vero a Philadelfia usque Iordanem. Et Pella quam diximus septentrione terminatur, et tractu occiduo vero Iordanis; meridianum autem Moabitis regio terminat; ab oriente autem Arabia et Sebbonitide et Philadelfia et Geraris clauditur.

Samaritensis autem regio inter Iudeam et Galileam sita est. Incipiens enim a vico in planicie posito cui nomen est Geanie in Acrabathena toparchia desinit, sed natura nichil a Iudea discrepat. Nam utreque montuose sunt et campestres, agroque colendo molles atque optime, necnon arboribus plene, pomisque tam silvestribus quam mansuetis habundant, eo quod natura illa non sit aride naturae, ymbribusque satis habeant. Dulces autem multimodis ibi sunt aque, bonique graminis copia, et preter alias regiones earum pecora lacte habundant; et quod adhuc maximum virtutis ac opulentie specimen est, utraque viris referta est. His autem finium est Anuath vicus qui et Borcheas appellatur, Iudee limes a septentrione; meridiana vero pars eius Arabum finibus terminatur.

Unde autem latitudo ex Iordane flumine usque ad Ioppen explicatur. Media vero civitas eius est Hierosolima. Unde quidam non sine ratione id oppidum umbilicum terre vocant. Sed nec marinis deliciis caret Iudea, cum a Ptholomaida marinis locis extendatur. In undecim autem sortes divisa est. Quarum prima est regnum quod Hierusalem civitas obtinet, per ceteros inter omnes accolas eminens velut caput in corpore. Alie vero post hanc toparchie sunt distribute. Gofna est secunda et post eam Acrabata, deinde Thamnia et Lidda, itemque Amanea et Pella et Ydumea et Angadda et Herodium et Iericus. Post quas Iamnia et Ioppe finitimis presunt; et preter has Gamalitica et Gaulonitis et Batanea et Traconitidis, que et regni Agrippe sunt partes. Eadem vero terra incipiens ex monte Libano et fontibus Iordanis usque ad Tyberiade proximum lacum latitudine panditur. Ex vico autem qui appellatur Farsasus usque ad Iuliada oppidum quod habitatur ab incolis Iudeis permixtis una Syris longitudine tenditur. De Iudea ergo et quibus sit cincta regionibus quam maxime potui breviter exposui.

Auxilium autem quod Vespasianus Sefforitis miserat, sicut supra diximus, hoc est equites mille et sex milia peditum regente eos Placido tribuno, castris in magno campo positis bifariam dividitur; et pedites quidem in civitate, equites autem in castello degebant, utrique vero assidue prodeundo et circa regionem loca omnia discurrendo magnis incommodis Iosephum eiusque socios quievisse quos afficiebant. Preterea quoque civitates extrinsecus depredabantur, quas sepe Iudei accepta excurrendi fiducia repellerent. Romanis autem hinc undique ferentibus, et nec die neque nocte ab agrorum depopulatione cessantibus, sed passim diripientibus que rerum in his repperissent, morte et secum pugnantibus inferebant, et imbelles ad suum servicium capiebant. Igne vero et sanguine tota Galilea repleverunt, nec quisquam expers erat huius acerbitatis et cladis, et una tantum salutis habebant fugiendo in civitates quas Iosephus murorum ambitu munierat.

Titus autem a patre Vespasiano Alexandriam transmissus, maturius multo quam hiems ea directo fuerat suscepi, et tempore usus tenere mare ad Ptholomaidam pervenit. Cumque ibi patrem suum repperisset, cum duobus agminibus iunxit et ei que ipse adduxerat quintam et decimam legiones. Has autem sequebantur xx et octo cohortes, quas accepit ex Cesarea. Inmixtaque autem ala equitum erant sexcenti pedites et centum viginti equites. Satis et auxiliatorum a regibus congregatum est. Antiochus enim et Agrippa et Soemus bina milia peditum et equites sagittarios mille prebuerunt, et Malchus rex Arabie x milia peditum et mille equites, quorum maior pars sagittarii erant missi. Tota ergo manus computata cum regibus lx milia peditum equitumque collecta est, preter Ascalones qui plurimi sequebantur meditationi bellice assueti, et nichil a pugnacissimis distantes. Qua in re et consideranda est romanorum prudentia, ita servos instituentium, ut non solum vite ministerio sed et belli necessitatibus utiles sint. Quod si quis eorum aliam quoque respexerit milicie disciplinam, perfecto cognoscet eos imperium non tantum fortune munere, sed propria virtute quesisse, et quod armis utantur non ex bello cepisse. Neque enim solum si necesse sit manum movent, cum otio cessaverint, sed velut armis nata coheerant, nullas indutias capiunt exercitationis, nec tempora prestolantur. Meditationes enim belli nichil a vera contentione discrepant, sed in dies singulos quoque miles omni nisu animorum tamquam in pericula et in seculis positos exercetur, et ideo facillime prelia tolerant. Nec enim eos ordo neglectus a consueta dispergit, neque metus aut sumptus demovet aut lassitudo. Unde evenit ut semper eos superent qui non ita instructos invenerint. Sed nec erraverit si quis eorum meditationes conflictus esse diceret sine sanguine, et in pluribus meditationes esse cum sanguine.

Nec et cursu capi facile ab hostibus possunt, sed quocumque in hostile terram irrumpunt, ante castrorum suorum munitionem numquam prelium suscipiunt. Que quidem castra non levi opere nec in malo loco eriguntur, nec inordinate describuntur, et si inequale solum fuerit complanabitur. Quadratum vero angulis castrorum dimensio designatur. Nam et fabrorum multitudo et ferramentorum copia que usui extructionis possint, sequebatur exercitum, et interior pars castrorum eis distribuebatur. Ambitus autem castrorum extrinsecus muri faciem prefert, ordinatis congruenter et turribus pari spacio dispositis. Quarum turrium intervallis catapultas atque balistas aliasque machinas saxa intorquentibus omnibusque instrumentis missilium complent, ut cuncta sint iaculorum genera in promptu sita. Ex omni autem muri parte iiii portas edificant, easdemque aditu faciles et ipsis et si quis urgeat ultro currentibus latas. Intus autem castris in nodum medium inpositis dirimunt. In medio vero rectorum tabernacula collocant, et in medio hiis ducis tabernaculum templo simillimum, ut quasi civitas quaedam exstat, forumque et opificum stationes et sedes militum... primatibus ordinumque principibus, ubi

188.

si qua sit inter alios ambiguitas iudicant. Ipse uero ambit & omnia quae in eo sunt, multitudine simul & scientia communit si res urgeat. Fossa extrinsecus cingitur, depressa cubitis iiii. parique spacio lata. Armis autem septi per contubernia cum decore atque ocio in tentoriis degunt, omniaque ab his ordinate & omnia caute aguntur. quae per contubernia expediunt, siue ligno aquaue opus sit, aut frumento. Neque enim cenare aut prandere cum uoluerint in potestate eorum est. Simul autem omnibus sumitur. & excubias et uigilandi tempora bucine significant. nec est omnino quicquam quod sine edicto geratur. Mane autem milites quidem ad centuriones, illi uero ad chiliarchum conueniunt ad salutandum. cum quibus praeterea ordinum principes conueniunt ad summum omnium ducem. Ille autem his signum aliaque dat ex more praecepta perferenda subiectis cum in acie sunt agentes cui pareant. ut si res exigat incursibus et reuocationibus eius uniuersi pariter obsecundent.

Cum autem e castris egrediendum est, tuba indicium facit. nemoque ociosus est. sed uel solo nutu moniti tabernacula colligunt. omniaque ad profectionem instruunt. Deinde rursum tuba significat ut sint parati. Et cum mulos & iumenta sarcinis onerauerint, uelut in curriculi certamine signum expectant. Castra incendunt eoque sibi alia in muro facile sit. et ne quando hostibus fiant usui. Tertio quoque tuba indicat ut exeat, urgendo morantes neque quis ordinem deserat. Praeco autem assistans si ad bellum parati sint patria uoce percunctatur. Illi uero ter ciens alacri et magna uoce paratos sese esse respondent, interrogantemque praeueniunt. & martio quodam spiritu repleti cum clamore dextras erigunt. Deinde ociose & cum decore progredientes ambulant; unusquisque suum ordinem uelut in bello seruantes. Pedites autem thoracibus & galeis septi, & utrique latere sicas ferentes. Laeuus autem gladius multo est longior. cum dexter mensura palmi non excedat. Qui uero ducem stipant electi pedites, scuta & lanceas portant: cetera manus peditum hinc hastas et clipeos longos, serrasque & corbem et sarculum et securim. necnon & habenam et falcem & cathenam cibumque uiaticum. ita ut parum inter sit inter onusta iumenta & pedites. Equitibus autem ad dexteram gladius est longior et contus in manu transuersusque ad equi latus clipeus. tria quoque super pharetram tamquam pendent lato cuspide iacula. nihil ab hastis magnitudine differentia. Cassides uero et thoracas similes peditibus habent. nulloque armorum genere ab equitibus aliis discrepant electi qui circa ducem morantur.

Nalia quidem sunt Romanorum itinera & mansiones et armorum uarietas. Nichil uero nec in plus Romani inconsulti aut subitum agunt: sed omnia sequitur facta sententia, operaque adhibetur iam decretis. Unde aut minime peccant, aut si peccauerint, facilis est errati correctio. Fortunae autem successus meliores si aliter cesserint arbitrantur euentus. quasi bonum quidem fortuitum illiciat, ut diuina prudentia non esse credatur. Quae uero ante cogitata fuerint, & si aduersus casus exceperint: bene tamen meditatos exhibeant ad cauendum ne idem rursus eueniat. & bonorum quidem fortuitorum nouus auctor sit casu illa contigerint. Tristium uero quae in ocius acciderint, saltem quod recti consilium ceperint, uideatur esse solacio. Armorum & exercitatione se comparant, ut non modo corpora, sed animi quoque multum fortiores sint. Maior autem illis est ex timore diligentia. Nam leges apud eos non solum maiores, uerum & minime neglegentiae capitales sunt. ducesque magis sunt terribiles quam ipsae leges. Nam bonos honorando redimunt, ne in coercendis noxiis sint crudeles. Tanto autem obsequio rectoribus parent, ut & in pace ornamento sint. & in acie corpus unum totus exercitus conspiciatur. Sic eorum copulati sunt ordines. ita circumduci sunt mobiles & acutis auribus ad praecepta, oculisque ad signa, & ad opera manibus facere strenui. Sunt itaque pati uero durissimi. Nec est ubi superantes aut multitudine hostium aut consilia sensere ducum, aut difficultate regionum. sed ne fortunae quidem succubuerunt. Nam & ea certiorem putant esse uictoriam quorum actus ex consiliis incipiunt. & deliberate strenuius paratus exercitus. Haec ego prosecutus sum non tam proposito laudandi Romanos, quam solacio deuictorum. & ut nouarum rerum cupidos deterrerem. Fortasse autem ad experientiam proderunt bonarum artium studiosis. et romanae militiae instituta nescientibus. Redeo tamen unde digressus sum.

Uespasianus interea cum tito filio Ptholomaide degens ordinabat exercitum. Placidus autem Galileam inuadens. maximam eorum multitudinem quos comprehendisset interemit. Haec autem fuit Galileorum inbecillior turba animisque deficiens. pugnacissimos uero uidit semper in ciuitates confugere quas Iosephus muniuerat. In Iotapata quoque quae omnium tutissima erat uenit impetu existimans eam repentino aggressu facillime capere. & magnam sic exercitui apud illos rectores gloriam comparandam si ualidissima ciuitate Iotapata cepisset. Multum autem opinione deceptus est. Iotapateni enim cum eius impetum praesensissent, aduenientem exceperunt: congressique cum Romanis ex improuiso plurimi & ad pugnam parati et alacres, & pro salute patriae, coniugum, liberorumque dimicantes, Romanos in fugam uerterunt, & multos sauciant, vii. interfecerunt. Ex ipsis autem Iudeis tres occidere: pauci sauciati. Placidus autem quod impetu ciuium languidior inuentus est aufugit.

Uespasianus uero ipse Galileam cupiens inuadere, ex Ptholomaida proficiscitur, ordinato militum more sicut Romani solent. Auxiliatores enim qui leui armatura erant, itemque sagittarios praeire iussit ad repentinos hostium incursus cohibendos. & ut suspectas siluas et insidiis oportunas scrutarentur. cum quibus & erat Romanorum portio armata. Hos autem sequebantur ex hecatontarchis decem equites peditesque armatura sua ferentes, mensurasque castrorum. Post hos stratores itinerum ibant, qui aggeris maligna corrigerent, ac deuia complanarent. siluasque obstantes praeciderent, ne perplexo itinere fatigaretur exercitus. Deinde suas & sibi subiectorum sarcinas, & tuitionis causa multos cum his equites ordinauit. Post quos ipse dux Vespasianus ueniebat. ducens secum electos pedites equitesque. necnon et lancearios. De singulis enim turmis proprios equites deputatos habebat c. et xx. Hos sequebantur qui expugnandis ciuitatibus machinas & cetera tormenta portabant. Deinde rectores & praefecti & chiliarchi cohortibus stipati & electis militibus. Post hos circum aquila signa illa quae omnibus apud Romanos agminibus praeest, eoque uniuersarum auium regnum habeat, & sit ualidissima. Itaque Romani illam principatus insigne putant omenque uictoriae quoscumque bello petierint. Sacras autem signorum effigies sequebantur cornicines. et post eos acies in latitudinem senis digesta militibus. His adhaerebat ex more quidam echacontarchus disciplinae atque ordinis custos. Serui autem singulorum agminum cuncti cum peditibus erant: mulis aliisque iumentis aduehentes militum sarcinas. Omnium uero agminum postrema erat mercennaria multitudo. eamque armorum coactores sequebantur armati pedites equitumque non pauci.

Itaque perfecto itinere Vespasianus cum omni exercitu ad fines Galileae peruenit. ibique positis castris quos promptos ad bellum milites continebat. Ostendebat & exercitum quo metu hostes percelleret. & spacium paenitudinis indulgendo, si quis iam plurimum uoluntatem mutaret. Itaque multos rebelles fugere solus dum aspectus fecit, metum uero uniuersis incussit. Iosephi autem eiusque socii non longe a Sepphori castra posuerant. & ubi bellum adpropinquare cognouerunt, & iam Romanos secum in proelia congressuros, antequam omnino hostes conspicerent fuga disiecti sunt. Iosephus autem cum paucis relictus ubi animaduertit se ad excipiendos hostes sufficientem manum non habere, & Iudeorum animos concidisse, quorum longissime plerique abscesserant, abducensque quos secum erant in Tyberiadem confugit. Vespasianus autem Gadarensium ciuitatem aggressus primo impetu cepit, eo quod eam pugnaci multitudine uacuam repperisset. Ingressus uero ciuitatem cunctos puberes interfecit. & incendit non solum ciuitatem, sed & omnes circum uicos & municipia quorum habitatores cepit.

Videns autem Ioseph Iudeorum res in peius retorqueri, & non aliter eos saluari posse nisi propositum mutauissent. & quamuis sperare se ueniam a Romanis tribuendam, mori tamen magis elegit quam proditam patriam dedecore apud illos feliciter agere. cum quibus ut bellum gereret fuerat iussus. Decreuit quoque Hierosolyma primatibus quemadmodum sese res haberent cum fide perscribere, ne uel nimis extollendo uires hostium timiditatis postmodum argueretur. uel si minus aliquid narraret, ad ferociam eos reuocaret. atque sic eis foedus si placeret faciendum cum Romanis cito rescriberent. aut si bellandum contra Romanos, dignum ei exercitum mitterent. Hanc autem epistolam scribens celeriter dirigit qui in Hierosolyma litteras ferret.

Vespasianus autem Iotapata ciuitatem excidere cupiens, nam in eam plurimos hostium fugisse cognouerat. eoque ualidissima ciuitas erat, praemisit pedites cum equitibus: qui montanum iter coequarent saxis asperum, ac peditibus difficile, equitibus autem omnino inuium. Illi quoque qui missi fuerant iiii. diebus fecerunt quod iussum erat. & latam uiam exercitui aperuerunt. Quinto autem die qui mensis maii xx. et primus erat, prius Iosephus in Iotapata ciuitate uenit, abiectosque spe Iudeos erigit. Quidam uero eius fugarum nuntiat Vespasiano Iosephum ciuitatem intrasse, & simul subiunxit si Iosephum subiugasset: omnem Iudaeam capere sine bello domaret. Hoc nuntio Vespasianus pro maxima felicitate percepto, dei prudentia factum putat. ut qui hostium fortissimus uideretur, ultro se in custodia uoluntaria incluserit. Statim quoque Placidum cum mille equitibus misit, & primum ducem Ebutium tam manu quam prudentia uirum insignem. & iussit eos uallari ciuitatem ne clam inde Ioseph elaberetur. Postero autem die cuncta manu comitante ipse sequebatur. & paruo itinere ad Iotapata peruenit. Abductoque exercitu in septentrionali urbis parte, in quodam tumulo castra posuit distante ab oppido stadiis septem. Ab hostibus autem conspici affectabat ut solo in sui aspectu conturbarentur. Quod & factum est. eosque continuo tantus stupor inuasit, ut muris egredi nullus auderet. Romanos autem tota die ambulando fatigatos statim ciuitatem aggredi piguit. Ob eandem causam duplici acie oppido circumdato, tertium agmen equitum extrinsecus posuerunt, omnes exitus Iudeis obstruentes. Quae res Iudeos ob salutis desperationem audaciores effecit. Nam in bello nichil est necessitate pugnacius. Itaque postridie Romanis impetu facto, Iudei primo locis suis manentes, Romanis castra ante muros habentibus resistebant. Postea uero quam Vespasianus sagittarios et fundibularios & omnem iaculorum multitudinem in eos immisit, ipse cum peditibus in aduersum collem ubi muris inexpugnabile erat nitebatur. Cui timens Ioseph, cum eo cuncta Iudeorum prosilit multitudo, & in Romanos irruentes procul a muris deterruere: cum multa manu simul & audacia pugnantes. Sed neque minora tamen Iudei patiebantur quam faciebant. Nam quantum Iudeos desperatio salutis, tantum pudor incendebat Romanos & peritia cum fortitudine. Iudeos autem iracundia ferocitas armabat. Denique cum tota die pugnatum fuisset proelium nox diremit. In quo Romanorum plurimis sauciatis, xiii. interfecti sunt. De Iudeis autem sexcenti uulnerati, septem et x. ceciderunt. Nichilominus tertia die Romanis rursum irruentibus Iudei occurrerunt multoque fortius restiterunt. ex eo sane nacti fiduciam quod eos praeter spem sustinuerunt. Romanos quoque pugnatores expertos eo eorum iracundia pudor incendisset & estimarent se uinci non cito uicissent. Itaque per dies quinque Romanis minime ab incursionibus cessantibus: Iudeorum excursus augebantur. utrique circa ciuitatis fortius pugnabant. & neque Iudei uires hostium formidabant. neque Romanos difficultas oppidi capiendi lassabat. Iotapata enim ciuitas paene paulominus tota rupis erat, & ex aliis quidem partibus uallibus undique praeceps, in tantum ut uallium profunditatem oculi deprehendere cupientium aspectus ante deficiat. Ab una uero tantum boreae parte adiri potest, per cliuosum latus aedificata est montis desinentis. Quod quidem insulam Ioseph muro cingens fecerat ambitum, quam in accessa esset hostibus superiora cacumina. Aliis uero partibus montibus magnis operta, priusquam in eam ueniret a nullo poterat conspici. Iotapata quidem sic erat munita.

Uespasianus autem & cum natura loci simul certandum putans & cum audacia Iudeorum, incipere obsidionem acriter statuit: aduocatisque rectoribus sibi subditis, de aggressu ciuitatis tractabat. Cumque aggerem fieri placuisset qua parte murus facilis erat accessu, totum exercitum ad comportandam materiam misit. oppidoque propinquis montibus excisis, magnaque ui lignorum & lapidum congregata, cratesque uiminibus ad uitanda iacula desuper missa dispositis per uallos subtectorum defensione aggerem construebant. Nulla autem eis uel minima noxa telorum quae de muro super eos iaciebantur laedebant. Alii autem excisam terram ex propinquis tumulis eruentes sine intermissione suppeditabant. cunctisque in opere distributis, nullus erat ociosus. Iudei uero super eorum tegumina saxa ingentia & omne telorum genus immittebant, quae licet minime penetrarent, magnum tamen crepitum & horribile impedimentum operantibus erat. Vespasianus quoque machinis missilium circumpositis, erant autem omnes c. lx. in eos qui super murum astabant iussit tela contendi. Simulque ex balistis lanceae percutiebant. saxaque tormentis ingentia mittebantur. & sagittariorum frequentissima multitudo quae non solum murum sed & totum intra iactum earum spacium Iudeis inaccessum fecerunt. Tamen nec his Iudei prohibiti sunt ne desuper ulciscerentur. sed excurrendo per cuneos more latronum tegumina operantium dissipabant uallorumque munimenta igni tradebant. donec Vespasianus cognito hanc causam ex distributione operum contigisse, & quod interiecta spacia Iudeis locum egrediendi praeberent, adunauit tegumina, cunctisque partibus uiribus congregatis, excursiones Iudeorum praepeditae sunt.

Erecto autem aggere & paene coaequato propugnaculis, Ioseph indignum reputans nichil esse contra moliri quod ciuitati prodesset, conuocat fabros, & murumque iubet altius extolli. Cumque illi multis iaculis obstantibus se minime aedificare posse firmarent, hanc eis defensionem Ioseph excogitauit. Sudibus enim fixis per eas boum cutes humidas extendi praecepit, quae missos tormentis lapides sinuata reciperent, & cetera tela depulsa

[de]labebantur et ignis ex humore eorum languesceret. His munimentis oppositis illi murum die noctuque operando ad XX cubitorum altitudinem erexerunt, crebris et turribus in eo constructis nimisque validissimis. Quae res romanis tamquam se civitatem cepisse credentibus magnum [illegible] comparavit tam Iosephi molitione quam iudaeorum obstinatione perterritus. Vespasianus quoque et calliditate consilii et hostium audacia magis irritabatur, qui recepta ex munitione fiducia romanos inquietabant, et in dies singulos plura catervatim et latenter dolos rapinae et incendia faciebant, donec Vespasianus receptis militibus a pugna statuit obsidere civitatem, ut eam necessariorum penuria caperet. Aut enim coactos inopia cibi supplicaturos, aut si ad finem usque in eadem pertinacia durassent, fame consumendos eius habitatores putabat, multoque facilliores pugnae forent, si post intervallum rursus auxiliis incubuisset. Itaque omnes exitus asservari praecepit. Iudaei autem intus frumenti aliarumque omnium rerum intus habebant copiam praeter salem. Aquae et penuria patiebantur, quia nullus erat fons intra civitatem, et imbre contenti erant habitatores eius. Rara quoque est in illo tractu aestivis temporibus pluvia. Estivo et tempore obsessi ob penuriam aquae nimis afficiebantur. Ioseph autem cum et civitatem aliis rebus videret habundare, fortesque animo viros, et ut longiorem romanis obsidionem faceret quam sperabant, potum in civitate sub mensura dari constituit. Illis autem hoc grave videbatur, amplius eosque cupiditate movebat quod ius bibendi liberum non haberent, ac velut ad extremam sitim pervenisse eos labori cedebant. Hoc autem affectos romanos latere non poterant, eo quod eos ex adverso colle trans murum in unum locum confluere et aquae mensuram accipere prospiciebant, et telis balistarum plurimos ibi occidebant. Vespasianus autem hac penuria audita sperabat se civitatem cito posse capere sine pugna. Ioseph autem ut hac spe romanorum frangeret, iussit per muros humida vestimenta undique diversa suspendere, et ut aqua ex eis profluerent. Ex hac calliditate maeror simul atque timor romanos invasit, cum tantam aquam viderent eos inaniter consumere, quos potius aqua indigere credebant. Denique dux Vespasianus quia penuria eos capere desperavit, iterum milites ad vim atque arma convertit, iudaeis quoque id maxime cupientibus. Nam sciebant se fame tantum si civitatem non traderent perituros, et ideo mortem in bello optabant. Ioseph tamen praeter hoc et aliud consilium excogitavit, quo aquae copiam pararet. Mittebat enim ex civitate per occiduas eius partes per quandam vallem devia litteras ad quos volebat extra civitatem degentes, et ab his omnia usui necessaria et quae in civitate defecerant accipiebat, praecipiens eisdem nuntiis ut cum ad excubias romanorum venissent manibus repentes terga velleribus aperte operta, ut qui eos nocte vidissent canes et iumenta putarent esse. Idque tamdiu factum est donec vigiles fraudem eius persenserunt vallemque cinxerunt.

Itaque cum Ioseph prospiciens non diu se civitatem posse sustinere suaque saluti parti desperans, cum optimatibus de fuga cogitabat. Verum hoc sentiens plebs circumfusus ne eos negligeret precabatur, in quo solo recumberet. Ipsum enim in civitate remanente salvos eos fore, et si caperentur eundem fore solacium. Decere autem illum neque inimicos fugere neque amicos deserere, aut quasi ex tempestate navi oppressa desilire quam adeat tranquillo mari venisset; ipsum enim magis dimersurum esse civitatem, cui iam nemo audeat hostibus repugnare si discessisset, cum confideret. Ioseph autem dicebat pro illorum commodo se exiturum, nam intra civitatem manendo nullum eis auxilium conferre posset, et si caperentur una cum eis periturum; fugiens autem extra civitatem maximum emolumentum eis foret, alios congregando et romanos a civitate revocaret. His verbis non valebat Ioseph populum flectere, sed ut se muniret magis incendit. Denique pueri et senes, itemque mulierculae cum infantibus flentes ad pedes eius accedebant, cumque complexi omnes tenebant, et ut fortunae suae socius remaneret cum ululatibus supplicabant, non invidia salutis eius, quantum ego arbitror, sed propria spe. Nihil enim mali se remanente Iosepho existimabant esse passuros. Communi igitur desperatione civitatis armatur: nunc tempus esse dicens pugnam incipere cum spes nulla salutis esset, pulchrumque vitam pacisci plaudente aut forti aliquo facinore patrato in memoria posteritatis occumbere. Ad opera igitur se convertens, et cum pugnacissimis egressus disiectis custodibus usque ad romanorum castra excurrebat, et nunc pelles aggeribus impositas discerpebat, nunc operibus ignem immittebat. Postero die similiter ac tertio, innoctibus quoque bellum committebat.

Sed Vespasianus romanos ex his incursibus aspiciens male affici, nam et terga iudaeis dare pudebat, et fugientes insequi armorum pondere impediebantur, cum iudaei semper aliquid agentes prius quam digna facerent recipere in civitatem refugerent, armatus imperat ut eorum impetum declinarent, et nec cum hominibus mortis avidis manum consererent; nihil enim esse fortius desperatis, et oportere eos cauta victoria augendae possessionis causa, non ex necessitate bellantes. Per sagittarios itaque arabes et syros fundibulares et per saxa tormentis immissa plerumque iudaeos repellebant, cum nulla celerorum machina cessaret. Verum enim missa interiacta subeuntes, sed in romanis instabant, cum nec corpori nec animae parcerent, sed per vices utrimque pugnarent, suorumque laborantes adiuvando. Vespasianus igitur ultro se existimans longitudine temporis obsideri, cum iam prope muris aggeres equarentur, arietem admoveri praecepit. Est autem aries immensa materia similis malo navis, cuius summitas gravi ferro solidatur arietis effigie fabricatum, unde et nomen accepit. Dependet autem in funibus medius ex alia trabe velut ex trutina, palis utrimque fultae bene fundatis. Retractus vero magna multitudine repulsus, hisdem simul rursus impellentibus, in fronte prominente ferro moenia percutit et quassat. Nonne autem ulla turris tam valida aut murorum ambitus tam latus, ut et si priores ictus forte sustinuerit assiduos timeat. Ad hoc periculum romano duci transire placuit, vi capere civitatem volens, quia perniciosa videbatur obsidio iudaeis minime quiescentibus. Itaque romani balistis ceterisque missilium machinis prope admotis adhibitis in iudaeos iaciebant, sed neque sagittarii et fundibulares longe aberant. Cum vero tam nemo muros auderet ascendere, romani arietem applicabant, cratibus desuper et pellibus septum tam pro sui defensione quam machinae. Et primo quidem impetu arietis moenia concussa sunt, clamorque oppidanorum velut iam capta civitate maximus factus est.

Iosephus autem eundem locum saepius feriri prospiciens, et non multo post disturbandum, quo commento vim machinae paulatim falleret excogitavit. Saccos enim paleis repletos eo loco quo semper impetu arietis feriri viderent dimitti ex muro iussit, ut eo modo saltem aries erraret, aut excepto ictu laxitate frustraretur. Quae res magnam moram romanis attulit. Nam quocumque romani machinam contulissent, illi qui super murum stabant paleatos traducentes saccos ictibus arietis supponebant, nihilque murus repercussione laedebatur, donec et romani adversus hoc aliud simile machinati sunt. Longis enim contis ad murum applicitis in horum summitate falces quibus saccos de muro demissos abscinderent alligaverunt. Cum autem hoc modo efficax opus arietis existeret, ac murus ictibus cederet, Ioseph cum suis ad ignis auxilium se contulerunt, et urbe undique egressi cum quod aridae materiae fuit in tribus locis inflammaverunt, unaque machinas et propugnacula romanorum et aggeres concremaverunt. Romani vero audacia eorum territi, et ne ad munimenta erant flammis praevenientibus impediti, quae aridum nactae fomitem et praeterea bitumen et picem, nec non et sulphur flammae cum volitabant, opaque romanorum multo labore curata in unius horae spatio pessumdederant. Hic et vir quidam iudaeus praedicatione ac memoria dignum invenit, nomine Eleazarus, Addei filius. Is enim saxum ingens alte sublevatum tanta vi super arietem ex muro dimisit, ut machinae caput abrumperet, idque ex mediis hostibus saltu ad eos delatus auferret, nulloque metu reportaret ad murum. Postremo tamquam signum quod tela mitterent hostibus positus nudo corpore quinque sagittarum vulneribus fixus est, carumque nulla respecta ubi murum ascendit, ut et ab omnibus videri poterat eius audacia, ibi constitit, contractusque dolore plagarum cum ariete decidit.

Post haec duo fortissimi fratres exierunt de vico Ruma Galileae, Netiras et Philippus, qui cum super milites decimae legionis romanorum prosiluissent, tanto impetu et vi transgressi sunt ut et aciem romanorum perrumperent, et quicumque eis occurrissent omnes in fugam verterunt. Praeter hos autem Ioseph quoque et cetera multitudo raptis ignibus machinas et refugia cum operibus V et X legionis quae terga dederant incendunt, et instrumenta et omne genus materiae obruerunt. Rursus autem per meridiem romani erectum arietem ad eam muri partem quae pridie quassata fuerat oppulerunt. Ibi quidam ex civitate planta Vespasianum sagitta percussa leviter vulneravit, qui vis teli spatio defecisset; et maximam tamen id romanis perturbationem fecit. His enim qui prope aderant et viso sanguine perterritis per omnem exercitum fama cucurrit, relictaque plurimi obsidione cum stupore ac formidine ad ducem belli concurrebant, et ante omnes Titus aderat metuens ne quid patri accidisset. Unde contigit ut et benivolentia circa ducem et filii trepidatio confunderet multitudinem. Facile autem Vespasianus et timore filium et perturbatione liberavit exercitum. Superato enim dolore vulneris bellum in iudaeos saevius incitavit. Nam velut ultor imperatoris quisque omne periculum adire cupiebat, et clamore alii alios adhortantes murum adibant. Iosephus autem licet cum suis sociis assiduis balistarum et tormentorum ictibus caderent, neque tamen decedebant a muro, sed saxis et flammis et ferro eos appetebant qui arietem admoventes appellebant, et pro nihilo ducebant quod a romanis sine intermissione iacularentur, quos ipsi videre non possent. Nam et suis ignibus collucentes tamquam si dies esset certum habebant romani quo tela dirigerent, machinasque procul non apparentibus missilia videri cavere non poterant. Propterea igitur non tantum balistarum quam iaculorum multitudine confligebant, missaque machinis saxa et murorum minas auferebant et frangebant angulos turrium. Virorum autem nulla tam fortis constipatio erat ut non usque ad extremam aciem saxi magnitudine ac violentia sternerentur. Sciret autem unusquisque valebit quantum vis huius machinae valeat ex his quae illa nocte in civitate contigere. Nam cuidam ex circumstantibus Iosepho saxo percussi caput avulsum est, eiusque velut funda excussa calvaria usque ad tertium stadium volutabatur. Praegnantis quoque feminae rupto utero ad dimidium stadii infans abactus est. Tanta fuit vis huius machinae. Machinis autem terribilior fuit impetus et missilium strepitus. Crebri autem mortui cum per muros deciderent sonabant, et acerbissimus intus excitabatur mulierum clamor, et extrinsecus occumbentium gemitus concrepabat. Totusque muri ambitus ad quem pugnabatur sanguine profluebat, itaque ascendi utrimque poterat congestione cadaverum. Montibus quoque resonantibus multo amplius horror accedebat, nec quicquam illi nocti defuit quod in auribus aut oculis posset terrorem incutere. Plurimi igitur iudaeorum intrepide decertantes fortiter occiderunt, plurimi et sauciati sunt, et tamen vix circa matutinas vigilias murus assiduis machinarum ictibus cessit. Iudaei autem armis saepta eam partem muri quae deiecta fuerat priusquam romani pontes apponerent munierunt.

Hanc vero Vespasianus ad occupandam civitatem iam ducebat exercitum, ex nocturno labore paululum recreatum. Cupiens autem de convulsa muri parte alios propugnatores adducere, equitum fortissimos in equis trifarie collocavit, ut tecti armis dirutum latus undique obsiderent, contosque prae manibus haberent, quo si pontes admoveri coepissent ipsi priores introirent. Post illos autem pedites validissimos ordinavit. Reliquam vero equitum multitudinem secundum muri spatium per montana loca ostendit, ne quis fugiens excidium civitatis latere posset. Deinde qui hos sequerentur constituit sagittarios, sagittas paratas eos habere iubens, et fundibulares similiter, et appositos machinis. Alios autem integris muri partibus scalas applicare praecepit, ut quoniam hos prohibere temptassent, deiectae partis defensionem relinquerent, et telis oppressi violentiam irrumpentium cederent. Ioseph autem hoc cognito, integras muri partes labore perdefatigatos itemque senes disposuit, quasi laedi non possent; in parte vero collapsa validos et potentissimos, senesque autem omnes viros in quibus ipse fuit ad subeunda pericula ordinavit. Hisque praecepit ut ad gemitus ululantibus metu non quaterentur, et aures obstruerent, contraque sagittarum multitudinem communiti pergerent desuper scutis, paulatimque recederent donec romanorum sagittarii pharetras suas exinanirent. Si vero pontes a romanis apponerent, illos prosilire mandavit, atque romanis per sua et eorum instrumenta resistere. Unumquemque autem ammonebat tam certare non quasi conservandae sed quasi iam perditae patriae vindicandae, atque oculis proponere mactari senes ac liberos coniugesque ab hostibus capi, itaque futurae cladis iram nunc in hostes effunderent. Civitatis et vulgus otiosum, mulieres ac pueri, postquam civitatem triplici acie viderunt circumdatam, gladiisque ad partem muri direptam hostes instare, armis quoque montana loca desuper collucere, tunc extremo ululatu quasi iam capta urbe consonuerunt, ut non imminere mala sed iam adesse crederes. Quod videns Ioseph mulieres ne misericordia suorum virorum animos effeminarent intra domos conclusit, et cum comminatione silere iussit. Ipse vero ad partem muri quae sibi obvenerat constitit, et romanis pontes applicantibus animum non intendit, sed cauta sprevit labatur impetum sagittarum. Romanorum autem tubicines universorum agminum congregati sunt, et graviter infremuit exercitus, signoque dato missis undique sagittis obscurari lux coepit. Socii vero Iosephi memores praeceptorum eius adversus clamorem obstructis auribus et contra sagittarum vulnera corporibus communitis, cum admoverent pontes, ipsi prosilientes et antequam romani pedes in his ponerent occupabant, eosque ascendere nitentes proelio detrahebant, variam manum demonstrantes, quod nec in extremis calamitatibus deteriores illis viderentur, quod sine periculo contra se fortes esse curabant, et nec prius a romanis divellebantur quam aut caderent aut occiderent. Itaque iudaeis periculo dimicantibus, cum nec ad mutarent

expugnatores haberent. Defessis autem romanorum aliis assidue subsistentibus ... [illegible] & pro his qui violentiam repulissent, alii succederent, invicem se adhortati romani latera copulant, protectique desuper longioribus scutis inexpugnabilis globus effecti sunt. totaque acie velut uno corpore repellendo iudeos, in muro pene iam pedes ponebant.

Iosephus autem his rerum angustiis consilio necessitatis adhibito, quam tamen desperatione machinis excogitandis simulabat, ferventi oleo romanorum milites perfundi iubet, scutorum communione defensos. Iudei autem quia id promptum & paratum habebant, romanis cum plurimum fervens infundunt, ipsis etiam lagenis in eos mittentes calore bullientibus. Hoc ardens res romanorum aciem dissipavit, & cum dolore sevissimo devolvebantur a muro. Siquidem facile a vertice usque ad pedes oleum sub armatura protinus corpus defluebat, carnemque flamma depascebatur, eo quod oleum natura facile calesceret, seroque pro sui pinguedine refrigesceret. Thoracibus autem & galeis illigatis fuga non erat. Romani vero nunc salientes, nunc incurvati pre dolore, deponentibus decidebant. Ad suos autem revertentes tuto recedere non poterant, quoniam facile ab insequentibus capiebantur. Sed neque romanis virtus rebus in adversis defuit, nec iudeis prudentia. Romani enim hoc oleo perfusi miserabilia pati viderentur, tamen in eos qui perfuderant ferebantur, precedentem quisque increpando tamquam ipse impetum retardaret. Iosephus vero progressum eorum dolo alio decepit. Cum greco enim feno decocto pontium tabulata perfundi iussit, ex quo romani delabentes retinebantur, & neque fugientium quisquam neque adgredientium firmo poterat stare vestigio. Sed alii quidem resupinati per ipsas pontium tabulas calcabantur, multi vero super aggeres decidebant. & quos occidissent, iudei stare prohibebant. Nam a romanis desilientibus confluentia liberi facillime tela dirigebant. Cum autem vespasianus videret suos in hoc periculo multa mala perpeti, per meridianas horas eos a pugna revocat. Quorum non pauci obtruncati sunt, plures vero vulnerati. Ex iotapatenis vero sex viris mortuis, plures quam ccc saucii relati sunt. Hoc autem in pugnatum est die xx. mensis iunii.

Tunc vespasianus eorum causa que acciderant consolatur exercitum. postquam iratum vidit atrocem ... neque iam exhortatione, sed opus deposcere, aggeres iussit altius attolli, & turres tres l. pedum in excelsum undique erigi, ferro undique tectas, ut & pondere stabiles essent, neque ignibus expugnarentur. easque super aggeres collocat iaculatoribus & sagittariis & missilium machinis plenas, funditoribusque fortissimis. Qui cum non conspicerentur propter altitudinem turrium & loricas, ipsi eos qui supra murum astarent facillime cernerent, telisque appeterent, cum iudei neque a vertice venientes sagittas facile declinarent, neque ulcisci possent quos non viderent. altitudinem turrium libera manu iacula superante, ferro autem quo erant septe flammis obstante. Ob hoc igitur iudei defensionem muri deserunt, magisque aggredi temptantibus occurrunt. Et iotapateni quidem ita resistebant, quamvis multi in dies singulos occumberent, neque quicquam mali e contra hostibus facerent, quos sine periculo prohibere non poterant.

Iisdem autem diebus vespasianus ad finitimam quandam civitatem evocatur, e nomine iafa, novas res molientem. Misit autem illuc traianum rectorem decime legionis, datis ei duobus milibus peditum & equitibus mille. Ille autem cum oppidum contra expugnationem munitissimum repperisset, nam preter naturam qua tutum erat, & duplici muro cingebatur, habitatores vero eius cum vidisset paratos ad pugnam sibi obviam processisse, pro... cum his committit, eosque paulisper reluctantes in fugam vertit. Quos e vestigio consecuti romani exterioris muri ambitum quo confugerant cum ipsis irrumpunt. Secundum autem muri aggredi cupientibus cives portas clauserunt. Sed multi in portas irruentes de civibus a romanis occidebantur, multi & propriis gladiis transfigebantur. Infiniti ergo a romanis interficiebantur, quo ad omnes interierunt numero xii. milia. Unde traianus vacuam esse civitatem pugnatoribus estimans, & si qui adhuc intus essent, nichil eos ausuros existimans, primo re vespasiano excidium civitatis reservavit, missisque ad eum nunciis precatur ut filium suum titum illuc dirigeret sue victorie impositorem. Ille autem laboris aliquid superesse ratus, titum filium illuc misit cum quingentis equitibus & peditibus mille. Qui maturate ad civitatem profectus, sic ordinavit exercitum ut in levo quidem latere traianum constitueret, ipse vero in dextro obsidioni preesset. Itaque romanis scalas muro undique applicantibus, cum paulisper galilei desuper obstitissent, continuo menia reliquerunt. Titus vero eiusque comites saltu in civitatem demissi, menia obtinuerunt. Et vehemens pugna cum his qui intus remanserant commissa est, nunc per angusta viarum irruentibus validissimis, nunc feminis ex tectorum culminibus tela iactantibus: & hoc in usque ad sextam horam sustinuere conflictum. Assumptis autem iterum bellatoribus sub divo & per domos senes mactabant. Denique virilis sexus preter infantes nullus remansit, qui cum mulieribus sunt abducti servitio. Interemptorum autem in hac civitate & in prima congressione numerus fuit xv. milium. & captivorum duo milia & cxxx. Hec autem clades contigit galileis v. & xx. die mensis iunii.

Sed nec samarite ab hac calamitate alieni remanserunt. Hi namque in monte garizin qui putatur sanctissimum congregati sunt contra romanos. Quod cum vespasianus audisset, motum eorum & impetum prevenire nitebatur, & misit illuc cerealem rectorem quinte legionis cum sexcentis equitibus & tribus milibus peditum. Ille autem ad montem accedere, prelioque cum eis congredi neque tutum estimabat, quoniam hostes plurimi desuper essent. Militesque circumvallatis undique radicibus montis, tota die eos custodiebant. Evenit autem samaritis ob penuriam aque magna sitis. Erat enim tempus estatis, neque se vulgus rebus necessariis instruxerat, adeo ut iam nulli uno die siti morerentur. Multi autem eiusmodi morti servitium preferentes, ad romanos confugerunt. Hoc cognito cerealis circum hostes exercitu constituto, montem ascendit, & primum eos hortabatur ut si salvi esse mallent arma proicerent. Et ergo hortaretur persuadere non poterat, aggressus eos omnes occidit. Erant autem xi. milia & sexcenti. Hec xx. & vii. die mensis iunii gesta sunt, atque his calamitatibus samarite pressi sunt.

Iotapatenis autem cum iosepho diu durantibus & preter spem adversa tolerantibus, xl. ac vii. die romanorum aggeres supra murorum altitudinem elevati sunt. Quidam autem perfuga ex civitate eodem die ad vespasianum venit, paucitatem civium & infirmitatem simul denuncians, quoque continuis vigiliis & assiduis preliis consumpti minime ulterius vim ferre possent, sed & dolo capi possent si quis instaret. Circa extremam namque vigiliam, quando malorum requie habere viderentur, maxime defatigatos custodes somnus occupat, eosque dormire dicebat, eademque hora invadendos esse suadebat. Vespasianus autem qui fidem iudeorum noverat, & quanta superbia penas contempnerent, ut eius fugam suspectam haberet. Nam iotapatenum quidam ex iotapata captum omne commentorum genus ... [illegible] & cum neque flammis ... quid in civitate gereretur hostibus prodere nollet, mortem deridens cruci affixus est. Credidit autem ... sperabant istum transfugam vera dicere. Sed vespasianus nichil ... fallacem estimans, interea diligenter asservari hominem iussit. & ... ad capiendam civitatem parabat exercitum. In hora igitur qua fuit indicata accedebat ad muros, primusque titus filius eius incedebat cum uno ex tribunis domitio sabino, xv. legione comitante. Interfectis autem vigilibus civitatem ingrediuntur, & post eos sextus calvarius tribunus & placidus subiectos milites introducebant. Arce ergo occupata cum romani in medio oppido versarentur, iamque plane dies esset, necdum iudei excidium sui sentiebant. Multo enim labore insomnioque erant dissoluti, & si quis evigilasset, crassa nebula procul patiebatur, donec totus exercitus romanorum irrupit. Solumque malorum periculo iudei expergefacti, morientesque demum se persensere captos.

Romani autem memores que obsidionis tempore pertulissent, nulli parcebant neque miserabantur, sed ex arce plebem ad prona compulsam facile trucidabant, ubi loci difficultas pugnantibus negaret copiam resistendi. Circa angustias itaque urgentibus pressi ac per declivia delabentes, flumine desuper bello obtegebantur. Id & multos qui circa iosephum erant, ut se ipsos interficerent incitavit. Nam cum se viderent romanorum neminem posse occidere, in extrema parte civitatis congregati semet interfecerunt. Quidam autem de custodibus civitatis qui primum capta civitate senserant, quidam turri septentrionali fuga recepti, aliquandiu quidem restiterunt, deinde circumfusi hostium multitudine sero dexteras dimiserunt, hostibusque instantibus mortem sua equo animo toleraverunt. Potuissent autem romani incruentoo obsidionis fine gloriari, nisi unus ex eis in ipso excidio cecidisset, insidiis peremptus antonius echatontarcus. Nam quidam ex his qui in speluncas confugerant rogabat eundem antonium dextram sibi porrigere ob fidem salutis quo posset inde ascendere. Cumque antonius ei manum porrexisset, ille subter hasta preventum in inguine percussit, atque confecit. Et hi manifesta multitudine perierunt illo die romani. Postea vero secutis diebus scrutando latebras & cuniculos & latebras omnis etatis ulciscebantur preter infantes & feminas. Captivorum autem congregati sunt mille cc. Quadraginta autem milia connumerati sunt excidii tempore pugnisque superioribus occisa. Vespasianus itaque ipsam civitatem excindi iubet, & castella eius omnia exurit. Iotapata ergo civitas ita deleta est xiii. anno imperii neronis die kalendarum iuliarum.

XV.

Romani vero iosephum requirentes & propter indignationem causa, & quod capta maxima pars belli foret, & cum inter mortuos requirebant, ille autem in extremo civitatis fortune quadam usus auxilio per medios hostes se surripiens, in quandam profundum puteum saltu demissus est. Cum puteo ampla specus in latere adiuncta erat, quam supra stantes videre non poterant. Ubi xl. viros insignes iudeos latitantes repperit, & victum rerum apparatum qui non paucis diebus sufficeret. Romanis autem preter eum omnibus locis completis, interdiu quidem se occultabat, nocte vero ascendens vigilias explorabat ut fugeret. Cumque omnia undique ipsius causa maxime custodirentur, neque fallendi spes esset, in speluncam iterum descendebat, & per duos dies ibi delituit. Tercio vero die capta quadam muliere que simul cum eis in specu latebat cum aliis, ab ea romanis indicatus est. Tunc vespasianus protinus duos tribunos paulinum & gallicanum misit, ut pacem iosepho porrigerent, & eum ad se ascendere hortarentur. Qui cum ad eum venissent, & fidem pro salute darent, tamen ille eis minime credidit, attendens ea que contra romanos commiserat, & que pati meritus esset, & velut ad penam evocaretur timebat, donec vespasianus tercium quoque tribunum nomine nicanorem iosepho notum ad eum direxit. Is autem veniens referebat quod dulce in eum ingenium romanorum esset, eoque ipse romanis virtutis causa magis admirabilis quam odiosus haberet. esseque vespasiano studium non eum ad supplicium ducere, sed conservare potius virum forte. Hisque addebat quod nec vespasianus si quid dolo moliretur amicum ad id mitteret, & rem optimam amicicia pessima perfidia protegeret, & neque illi obtemperasset ut amicum falleret. Iosepho & post nicanoris dicta hesitante, milites intra spelunce ignem supponere sperabant. Sed retinebat eos ductor belli, vivum iosephum capere plurimi pendens. Nicanore autem vehementer instante, iosephus nocturna somnia reminiscitur, quibus ei deus & futuras iudeorum clades, & que romanis principibus ventura forent indicasset. Erat enim iosephus & coniector horum operis interpretationis sompniis idoneus, & coniectare que divinitus ambigue dicebantur sciebat. Quin & sacros prophetarum libros noverat, quod & ipse sacerdos esset, & parentibus sacerdotibus procreatus.

Nota

Illa ergo hora quasi deo plenus, & recordatus recentium somniorum quibus videbatur, occultas deo preces obtulit dicens. Quia te creator omnium hominum labefactari res iudeorum, fortunam vero ad romanos totam migrare, animamque meam que futura predicerem elegisti, do quidem manus sponte romanis & vivo. Testor autem quod non proditor, sed tuus minister ad romanos ibo. His precibus ad dominum fusis nicanori consentiebat.

Verum iudei qui una confugerant postquam intellexerunt iosephum romanis roganti cedere, universi circumstantes plurimum ingemiscebant & clamabant. Ubi sunt patrie leges quas deus iudeis dedit, quibus morte contempnentes animas indidit? Quid ergo iosephe capis est, lucemque intueri & pateris servientem? Quam cito animi oblitus es, qui multos pro libertate mori persuasisti. Falsam profecto opinionem fortitudinis habebas, falsamque prudentie famam apud eos cum quibus dimicasti speras. Sed quis te romanos fortuna tua oblivione perfunderet, nos tamen patrie gloria consulentes, & dextera est & gladium accommodamus. Tu vero siquidem sponte morieris dux iudeorum, si autem invitus proditor iam apud romanos morieris. Ut hec locuti iudei incitati eius gladius occidendum comminabantur si romanis pareret. Timens hoc impetum iosephus argumentis eos necessariis philosophie mitigare cepit. Ut quid o socii iudei tam ope proprie necis avidi sumus? Aut cur inter se amicissimas res animam & corpus in dissensione vocamus? Mutatum me quispiam dicet. Sed romani hoc sciunt optimum esse in bello mori, sed lege belli, hoc est a victoribus trucidari. Preterea romanorum ferrum deprecor, ut meo gladio meaque manu sim dignus. Sin autem illi hosti suo parcere dum putant, quanto iustius nos metipsi nobis parcere debemus. Stultum quippe est ea contra nos admittere, pro quibus ab illis dissensimus. Pulchrum enim esse pro libertate mori & ipse fateor, sed illi qui eam ... neque pro ... nobis obstant, neque nos interficiunt. Nempe timidus habendus est, qui mori non vult cum opus est, & qui vult cum non oportet. Preterea quis metus nos prohibet ad romanos ascendere? Nempe mortis. Ergo eam mortem quam a romanis nobis in dubio speratam irrogari, hanc ipsi iam nobis certam inferimus? Verum hoc servitute aliquis dicit. Et quomodo liberi sumus aut viri fortes, si nosmet occiderimus? Immo quantum opinor ignavissimi. Nam & gubernatorem timidissimum puto, qui tempestate metuens ante ... [illegible] sponte submerserit ... [illegible] animalium natura elegit, & ... [illegible] admittere. Nullum enim animal ... [illegible] Siquidem naturalis lex ... [illegible] Romani arbitramini ... [illegible] Abilis ... [illegible]

tendum est. Corpora quidem cunctis mortalia sunt fabricata ex caduca materia, anima uero semper immortalis est, et dei quaedam particula in corporibus collocata. Si autem quis depositum hominis subripuerit aut male tractauerit, perfidus deputatur. Quomodo ille qui dei depositum ex proprio corpore eicit, eum latere putat quem laesit? Et si seruos fugitiuos iustum creditur ulcisci, quamuis malos dominos fugerint, quomodo qui fugiunt optimum dominum impie facere non uidentur? An ignoratis quod qui de hac uita exeunt, acceptum a deo debitum soluunt? Puras autem animas et quae inuocantes exaudiant, ad caeleste sanctissimum locum retineri in caelo, atque inde rursum uolentibus castis corpora iubentur incolere. Quorum uero manus in se ipsos insanierunt, eorum animas orcus tenebrosior suscipit. Pater autem illarum deus in auctores iniuriae in posteros ulciscitur. Denique si qui se occiderint, apud nos usque ad solis occasum eos insepultos abici decretum est, cum et hostes sepeliri fas esse ducamus. Apud barbaros dexteras iubentur abscidi eorum interemptorum, quia ut corpus ab anima, ita manum a corpore alienam esse existimant. Pulchrum est o socii iusta sentire, neque humanis cladibus addere ut creatorem omnium impietate laedamus. Si salui esse uolumus, salui simus. Nec enim salus apud eos ignobilis est quibus tantis operibus uirtutem demonstrauimus. Si mori placet, ab his occidi pulchrum est qui nos ceperunt. Non migrabo in hostium locum ut ipse mei proditor fiam. Multo enim stolidior sum quam qui ad hostes ultro perfugiunt. Siquidem illi salutis causa id faciunt, ego uero interitum mei causa. Romanorum tamen insidias uotis expecto. Nam si me post datas dexteras perimunt, magno animo paratusque moriar, mendacium perfidia periuriorum solacio mecum auferens.

Multa in hunc modum Iosephus ut socios a caede propria reduceret hortabatur. Iudaei autem obstructis auribus et ira accensi in Iosephum concitantur, et alii aliunde cum gladiis accurrentes ignauiam ei exprobrabant, et quasi percussurus eum mox quisque accurrebat. Ille autem cum alium nominatim uocaret, alium uultu ducis intueretur, alterius dexteram apprehenderet, alium precibus exoraret, uaria mentis et uultus mutatione omnes a sua nece prohibebat, et semper ad eum qui se tetigisset faciem conuertebat. Illorum autem quasi ducem in extrema clade reuerendum putantes debilitabantur dexterae, gladiique de manibus elabebantur, et multi cum ei sponte manus inferrent, dimittebant frameas. Iosepho ergo non defuit in ea desperatione consilium mentis propriae, et dei prouidentia ei salutem in periculis misit. Conuertens autem se ad eos dixit: Quia nobis mori decretum est, agite nunc et sortiamur mutuas caedes, et cui obtigerit manu sequentis occumbat, et ita omnium fortuna procedat, neque dextera sua quisque pereat. Iniustum est enim ceteris interemptis ex aliis quemquam et si paenituerit saluum esse. Visus est ergo illis uera dicere, et quod persuasit egerunt. Sors quae cuique obtigit parata erat, qui se sequebatur necem sua prebebat, quasi mox et duce Iosepho cum eis morituro. Cum illo enim perire uita dulcius estimabant. Remansit autem Iosephus cum altero, siue fortuna dici oporteat, siue dei prudentia. Consultoque perspiciens ne forte grauaretur si nouissimus resedisset, et dexteram suam gentili caede pollueret, fide cum illo qui secum remanserat composita, ut uiueret persuasit. Iosephus ergo hoc modo ex obsidione et domestico bello liberatus ad Vespasianum per Nicanorem ducebatur, nimium acta ei obstupescentium. Omnes autem romani uisendi ei gratia occurrebant, et cum se circa Vespasianum premeret multitudo, uarius tumultus erat, his exultantibus quod captus esset, aliis minitantibus, non nullis autem cum uidere certantibus; et qui longius aberant interficiendum esse clamitabant. Qui uero prope erant, facta eius recolentes mutatione obstupescebant. Rectorum autem nemo fuit qui licet ante irasceretur nomini eius, eo conspecto mitior factus sit. Titum uero praeter alios Iosephi animus in calamitatibus et aetas eius misericordia capiebat, et reminiscens quam fortis prius in proeliis fuisset, et qualis nunc sit in hostium manibus, iubebat eum intelligere quanta esset fortunae potentia, quamque uelox belli momentum, et in humanis rebus nihil esse firmum et perpetuum. Plurimos tunc et Titus uerbis suis ut Iosephum misererentur affecit, et plurima pars salutis ei eius apud patrem extitit.

Vespasianus tamen precepit ut cautissime custodiretur, quasi eum Neroni Caesari missurus. Quo audito Iosephus aliquid ei soli se uelle dicere ait. Summotisque ab illo omnibus aliis praeter filium Titum ac duos amicos ait: Tu putas te solum Iosephum habere captiuum. Ego autem ad te uenio futurorum nuncius praemissus a deo, ut iudaeorum legem destruas et ipsos seruituti romanorum amodo subiuges. Tu me ad Neronem uis mittere quasi diu regnaturum? Nam tu Vespasiane et filius tuus iste quis non statim post Neronem Caesar et imperator futurus eris, et non solum mei Caesar eris, uerum et terrae marisque ac totius hominum generis. Me autem arctius colligatum ubi te cum reseruari ad maiorem penam, si ista in dominum meum a me ipso confingo. His a Iosepho dictis, Vespasianus fidem non habere uidebatur, et estimabat Iosephum salutis suae gratia periculis se ... paulatim uero ad credendum impellebat deus illi imperium iam multis portentis premonstrante. Sed et ex aliis rebus Iosephum ueracem esse deprehendit. Vnus namque amicorum qui his secretis interat dicente hoc esse deliramenta, cum prius non potuisset Iotapatenis de excidio ciuitatis et de captiuitate eorum quicquam diuinasse, respondit Iosephus eis se predixisse quod post diem septimum et quadragesimum obsidionis eos manere excidia, et quod se romani uiuum essent in custodia recepturi. Haec ut uero Vespasianus uera esse comperit a captiuis, et illa quae sibi dixerat credere cepit, sed tamen neque custodiam nec uincula ab eo remouit. Vestimentis autem aliisque muneribus benignissime eum fouere non desinebat, eo cum saepe illi commendante.

190.

Quarto autem die mensis Iunii Vespasianus in Ptolomaidam reuersus, inde in maritima loca peruenit, ad Caesaream iudaeae maximam ciuitatem. Ibi eum cum exercitu incolae illius ciuitatis cum magna benignitate susceperunt, affectantes quod deo quo romanos diligerent, plus autem illorum odio [illegible] qui excisi fuerant. Vnde et multi in de Iosepho [illegible] supplicium sumeret cum clamore petebantur. Vespasianus autem nihil eis dedit responsi. Sed legiones duas apud Caesaream [illegible] misit, quod oportuna esset et munita ciuitas ad obsidendum [illegible] dum uideret. Decimam uero et quintam legionem Scythopolim misit, ne Caesaream cum tanto exercitu premeret. Calida autem ciuitas Caesarea per hiemem, estatis caloribus estuosa et importuna, in planicie sita atque maritima.

Dum haec aguntur, collecti in unum multitudo seditiosorum iudaeorum et qui ex ceteris ciuitatibus euersi aufugerant Ioppen ciuitatem ad reparandum sibi munimentum. Et quia loca omnia illa romani arcebant, migrandum in mare censuerunt, ac piraticis nauibus fabricatis in Syria et Phenice, et apud Egyptum commeantes plurimos latrocinio praedabantur omnibus, ita ut innauigabile facerent illarum partium pelagus. Hoc ut Vespasiano cognitum, equites et pedites in Ioppam misit, hique nocte in ciuitatem ingressi sunt, quod incustodita erat. Habitatores autem eius postquam irruptionem senserunt, metu perterriti fugam nauibus petiuerunt, et in his ultra contiguum sagittae spatium pernoctauerunt, cum Ioppa natura esset importuosa. Nam in aspretum arduaque litore desinit, ac summis utrimque cornibus leuiter incuruatur, uastisque rupes sunt et ingentibus procellis pelagus turbant. Vbi et nunc Andromedae cathenarum signis extantibus fabulae ueteris fidem ostendunt. Ventus autem aquilo feriens litora summas cautes in obiectas fluctus affligit, eoque modo solitudine infestiorem stationem efficit. In eo pelago fluctuantibus Ioppenis prima luce uiolentus flatus quem Melamboria uocant eos inuadit, et alias naues inter se, alias uero elisit in scopulos, et aliae sublatae in sublimi gurgite mergebantur. Fugae autem nullus locus erat, nec remanentibus spes salutis, cum et in mari uento, et ex ciuitate romanorum uiolentia pellerentur. Itaque multus ululatus ex collisis ad inuicem nauibus audiebatur, et multus crepitus fractarum nauium, et Ioppenorum pars fluctibus obruta, pars naufragiis implicita moriebatur. Nonnulli autem se ferro interficientes naufragium preueniebant, plurimi quoque enecti fluctibus scopulis carpebantur, ita ut pelagus sanguine redundaret, et cadaueribus oppleretur, et alios ad litus appulsos in eo stantes romani milites trucidarent. Electorum autem corporum iiii. milia et cc. fuerunt, et tunc romani nullo proelio captam ciuitatem funditus eruerunt. Vespasianus autem ne rursus eo piratae confluerent, castris in arce munitis, ibi cum paucis peditibus equitatum reliquit, ut circumposita castra defenderent. Illi autem preceptis obedientes, in dies singulos iudaeos incursabant atque uastabant.

Tantum apud Hierosolima casus Iotapatae ciuitatis nunciatus est. Primo quidem plurimi et pro magnitudine calamitatis, et quod nemo aduenire qui se uidisse diceret, non credebant. Nec enim nuncius aliquis superfuerat, sed ipsa fama per se excidium predicabat, et quod simul Iosephus esset peremptus. Quae fama maximo luctu repleuit Hierosolimam, et per singulas domos et cognationes alii lugebant propinquos, alii multi flebant fratres et alios amicos. De Iosepho uero duce eorum publicus erat luctus, ita ut per dies xxx. in uisorum lamentationumque [illegible] cessarent, magnaque mercede conducerent tibicines neniarum.

Postea autem reuelata ueritate de Iotapata, cum comperissent Iosephum uiuere, et cum romanis degere ac supra captiui fortunam a romanorum ducibus honorari, tantam in eum uiuum iracundiam, quantam prius cum mortuum audierant beniuolentiam conceperunt, et ab aliis quidem de ignauia, ab aliis de proditione arguebatur, totaque ciuitas plena erat indignatione atque conuiciis, et ex rebus aduersis accendebantur, maioreque impetu in romanos ferebantur, uelut Iosephum partim uindicaturi.

Vespasianus autem uolens regnum Agrippe uidere, nam et ipse Agrippa eum inuitabat, parat eum cum omni honore suscipere. Veniens ergo Vespasianus in eam Caesaream quae Philippi appellatur, ibique per dies xx. recreato milite, ipse quoque gestarum rerum gratias deo referens in epulis erat. Audiens autem Tyberiadem ciuitatem et Tarrichaeas nouas res incipere, ad regnum enim Agrippe pertinebant, et contra eum rebellauerant, opportunum contra eos duxit exercitum, simul ut Agrippae hospitalitatem rependeret, ciuitatibus ei redditis. Titum ergo filium suum in Caesaream misit, ut inde ad Scytopolim milites duceret. Scytopolis autem ciuitas est maxima decem ciuitatum, et Tyberiadi uicina est. Quo cum ipse uenisset, ibi filium prestolabatur. Deinde cum tribus legionibus progressus ad triginta Tyberiade stadiorum in quadam mansione conspicua rebellantibus, nomine Senabris, castra ponit, et Valerianum decadarchum cum equitibus l. dirigit, qui pacifico sermone oppidanos alloqueretur et ad fidem inuitaret. Audierat enim quod pacem populus desideraret, et non nullis seditiosis ad bellum moueretur. Itaque Valerianus ubi muris appropinquauit, ipse de equo desiliens comites suos idem facere iussit, ne prelium cauisse putaretur. Sed priusquam uerbum faceret, armati in eum de ciuitate exeunt, rectore quodam Ihesu filio Tobie principe latronum. Valerianus autem preter mandata ducis non tutum ratus cum eis proelio congredi, et si de uictoria certum esset, pugnamque periculosam fore, si cum multis pauci, et cum armatis imparati confligerent. Inopinata ergo iudaeorum stupefactus audacia, et ipse pedibus fugit, et alii l. equos relictos, quos statim Ihesus eiusque socii uelut pugna non insidiis captos, leti in oppidum adduxerunt. Quod factum ueriti seniores, et quod prestare uictos uidebant, in castra romanorum irruunt, et ad Vespasianum genua suppliciter accedunt ne se despiceret obsecrantes, nec paucorum inspiceret insaniam, sed magis populo parceret, qui romanis semper amica sentirent. His eorum precibus quamquam infensus omnia indulsit, et fideliores populo dedit. Ihesus autem eiusque socii tutum sibi non esse rati apud Tyberiadam consistere, ad Tarrichaeas effugiunt. Postero die Vespasianus in arcem premisit Traianum cum equitibus qui experiretur an omnis multitudo paci consentiret. Cognito autem eos pacem cupere, ad ciuitatem ducebat exercitum. Illi autem portis ei patefactis cum laudationibus obuiam procedunt, salutis datorem eum acclamantes. Vespasianus autem cum milites per angustias aditus intrare ciuitatem non possent, murorum partem ex meridiano latere dirui iussit, et eo pacto dilatauit ingressum ut rapinis et iniuriis ciuium abstinerent. Habitatoribus autem respondentibus quod post haec cum romanis essent concordes, male affectam ciuitatem ex dissensione recreauit.

Deinde ab ea digressus inter ipsam Tyberiadam et Tarrichaeas castra posuit et muniuit, et belli sui moras illic fore perspiciens. Multitudo enim in Tarrichaeas confluxerat [illegible] munitione freta ciuitatis et laci qui Genesar appellatur. Scaphas et plurimas in eodem lacu paratas habebant, ut in eas si terrestri proelio uincerentur refugerent, simulque instructas ad nauale bellum si opus esset. Romanis ergo castra munientibus Ihesus eiusque socii neque multitudine eorum neque disciplina militiae perterriti cursu in eos irruunt, primoque impetu disiectis fabricatoribus castrorum ac parte aliqua edificii dissipata, ubi armatos contra se congregatos uiderunt, antequam mali aliquid paterentur ad suos refugiunt. Eosque romani insecuti ad nauigia compulere. Et illi quidem tam longe in nauibus deuecti ut romanos missilibus contingere possent, anchoras iaciunt, et sic acies assolent densatis inter se nauibus aduersus romanos in terra constitutos nauali proelio decertabant.

Audito autem Vespasianus magnam iudaeorum multitudinem in proxima ciuitatis planicie congregatam, filium suum Titum illuc cum sexcentis electis equitibus misit. Qui cum infinitum hostium numerum ibi repperisset, patri remandauit maioribus auxiliis sibi opus esse. Ipse autem Titus antequam auxilia uenirent, uidens suos alacres esse ad pugnam, et non nullos formidare iudaeorum multitudinem, stans in loco ubi ab omnibus exaudiri posset, ait: O romani, pulchrum est in principio sermonis admonere uos generis uestri, et ut sciatis qui sint cum quibus pugnare debeatis. Nostras enim manus nemo umquam in toto orbe ullus hostis euasit. Et quando uidet usque ad hoc tempus uicti non defatigantur, oportet et nos in malis semper eos plus perseuerantia laborare. Videns autem nos

in apto alacres te plurimum gaudeo. sed uereor ne cum uestra tanta multitudo timoris incutiat. Intellegat quisque atque attendat quod iudei audaces sunt in bello. tamen imperiti sunt. et rectius uulgus appellandi sunt quam exercitus. De uestra autem peritia atque disciplina referre quid opus est. Multum etiam in hostium numero imperitia nocet. nec sola hominum multitudo quamuis pugnacissimi fuerint in bello uictoriam obtinet: sed et si imperitis sit fortitudo. Hi uero et ordinari facile possunt: et sibimet subuenire. numerose autem copie plus huiusmodi ex se ipsis quam ab hostibus capiunt. Itaque iudeos audacia et ferocitas ac desperatio uite que in rebus secundis aliquantum ualent in uicia ducunt. et minimis offensionibus extinguuntur. nos autem uirtus regit. et morigera uoluntas. et fortitudo que in prospera fortuna uiget: nec usque ad finem in aduersis decipitur. Ad hoc maiores sunt nobis quam iudeis cause certaminis. Nam si illi pro libertate ac patria belli pericula sustinent: quid nobis prestantius est quam ne post orbis terre imperium uideamur habere solos rebelles iudeos. Propterea considerate quod nec patiendi quidem aliquid intolerabilis mali metus est. cum multos in proximo auxiliatores habeamus. Rapere autem uictoriam possumus. et quos nobis a patre meo in auxilium mitti speramus conuenit antecapere. ut et maior fiat uirtutis effectus cum socium non habet. Et quidem puto nunc de me ac patre meo uobisque parte iudicium fieri. Siquidem patris de rebus autem gestis gloria dignus extitit. ego uero eius sum filius. uos autem milites mei. Nam patri meo consuetum est uincere. et ego non patiar ad eum reuerti uictus. Quo pacto autem uos non pudebit ducem uestrum in periculis adiuuare. Credite enim apprecantem (?) pericula primusque in hostes erumpam. Nemo autem uestrum a me discedat. sed eius impetum meum sustentari diuino auxilio. Postquam titus hec prosecutus est diuina quedam alacritas militibus incidit. Et quia traianum ad eos ante cum quadringentis equitibus uenire contigit. egre ferebant tamquam minueretur societate uictoria. Miserat et uespasianus sylonem et antonium cum duobus milibus sagittariorum ad auxilium filii.

xl.

Titus ergo primus citato equo in hostes prorexit (?). et post eum ceteri clamore ualido. aciem iudeorum occupauerunt. et multo plures quam erant iudeis apparuerunt. Iudei ergo licet metu eorum et disciplina essent contriti. paulisper tamen primos eorum sustinuere congressus. Pulsi autem contis. et equorum impetu deturbati conculcabantur. multisque peremptis dispergunt. et ut quisque ualebat effugiunt. Titus itaque a tergo instans. alios in fuga occidebat. nonnullos autem confertim capiens (?) ora transuerberabat. multosque alium super alium inuoluens configebat. et omnes ad menia confugientes preueniens detrahebat ad campum. donec ui multitudinis elapsi in oppidum confugerent. Exorta autem illos continuo acerba dissensio. Nam indigene eos quod male pugnarent increpabant. et inter se discordantium clamor erat. nolentium arma capere. Titus autem non procul a muris aberat. et his auditis clamoribus exclamat. Quid moramur o commilitones. dum nobis dedit deus iudeos. Suscipite uictoriam. Non auditis clamores. Qui manus nostras euaserunt inuicem discordant. obtinebimus ciuitatem si non properamus (?). Verumtamen cum uelocitate animus opus est. Nichil enim sine periculo magnum effici consueuit. Non solum autem hostium concordiam quos cito necessitas in gratiam reuocabit. sed et sociorum auxilia preuenire debemus. ut preter uictoriam quod tantas copias pauci superauerimus. et ciuitatis spoliis soli potiamur. Hec dicens ascendit equum atque ad lacum decurrit. et per eum prior ciuitatem ingreditur. et eum ceteri sequebantur. Pauor autem audacie eius murorum defensores inuasit. et pugnare quidem uel prohibere uenientes nemo audebat. Relictis ergo excubiis ihesus et socii eius magnopere diffugere. alii uero occurrentes in manus hostium contra uenientium incidebant. Mactabantur autem alii cum scaphas scanderent. ceterique alii cum natando sequi conarentur. plurimaque peruicacia (?) agebatur hominum cedes. aduenarum quidem resistentium qui non effugissent. indigenarum uero sine pugna. qui eos cum spe federis et conscientia quod belli consilium est non habentes proelio deterrebat. donec nocentibus interemptis (?) miseratus indigenas ab interemptione requieuit.

Ac illi qui in lacum genesar confugerant. ubi ciuitatem captam uiderent quam longissime potuerunt ab hostibus recessere. Titus ergo missis equitibus res gestas patri nuntiat. Quibus ille cognitis de filii uirtute admodum letus. et facinoris claritate magna iam pars belli uidebatur exempta. remandauit eum circumdaret custodibus ciuitatem ne quis ex ea subterfugeret. neque a cedibus temperaret. Postero autem die titus cum descendisset ad lacum. naues ad eos illos qui in lacum confugerant fabricare iussit. Que tanta materiarum copia et artificum multitudine mature contexte sunt.

Lacus autem uel stagnum genesar ex hac terra continentium appellatur xl. stadiis in latitudine patens. et c. in longitudine. et aque dulcis est et potabilis. Palustri enim crassitudine tenuiores he latices undique in litora et arenas desinens purus est. ac preterea temperatus ad hauriendum. et fluuio uel fonte lenior. Semper enim frigidior manet quam lacus diffusio patitur estiuisque noctibus eius aque sub diuo perflate neque ceduntur. Id enim facere indigenis moris est. Uaria quoque sunt in eodem lacu piscium genera. ab alterius lacus piscibus tam specie quam sapore discreta. Medius quoque fons est in iordane fluuio nomine panium. qui fertur ex ea terra oriri que uocatur fiale. Hec autem est qua uersus traconitidem ascenditur ad centesimum xx. stadium cesaree. non longe in dextro itineris latere. et primo quidem ex rotunditate fiala lacus dicitur. rote speciem preferens. Semper autem intra eius labra cohibetur unda. numquam deficiens uel exuberans. Cumque prius hic esse iordanis principium nesciretur. a philippo tetrarcha quondam traconitidis regionis taliter deprehensum est. In ea enim missis in fiala paleis inuenit eas apud panium fontem exisse. unde antea nasci fluuius credebatur. Naturalis ergo pulchritudo panii fontis ab agrippa rege magnitudine diuitiarum constructa est. Manifestum est autem quod flumen iordanis ex hoc antro incipiens semicircuitus lacus paludes secat et margines. Genesareth hunc autem lacus alius c. xx. stadiis emensus post oppidum iuliada fluit. et in magna (?) solitudine lacum exit. Ad genesareth ergo lacum eiusdem nominis terra protenditur. natura simul et pulchritudine admirabilis. Nullum enim pro sui ubertate negat arbustum. itaque illam etiam plurimi consitere cultores. Celum enim temperies his diuersis rebus aptissima est. Nuces enim que maxime frigoribus gaudent ibi infinite florescunt. Ubi et palme quas nutrit calor estiuus et ficus et olee quibus aura mollior destinata est. ut nature magnificentiam hanc esse quis dixerit iam ad hibernis ac inimicum conuenire inter se repugnantia. annique temporum contentione bona uelut singula peculiari studio tempora fauerent. Non solum mirat [illegible] poma uaria. sed et seruat equaliter quidammodo regnantia. uuas et carices sine intermissione decem mensibus suggerit. ceteros uero fructus anni spacio senescentes. Nam preter aeris lenitatem fonte quoque irrigatur uberrimo qui capharnaum ab indigenis appellatur. et eum uenam esse nili fluminis opinantur. quod similes coracino sic lacus genesar pisces. Longitudo autem regionis xxx. stadiis extenditur et latitudo xx. Natura ergo horum locorum huiusmodi esse cognoscitur (?).

Vespasianus ergo et titus perfectis ratibus imposita manu militum in eos qui in lacum confugerant una peruehebantur. Illi autem nulla facultate habebant euadendi in terram. et scaphe eorum infirme erant aduersus rates romanorum. et cum pauci in singulis ueherentur. cunctis romanis instantibus appropinquare non audebant. Verumtamen circa rates nauigando. nonnumquam et prope accedendo lapidibus romanos eminus appetebant. aut comminus et feriendo irruebant. Plus autem ipsi utroque modo ledebantur. Nam cum saxis quos iaciebant nichil aliud quam crebros sonitus faciebant. et si accederent propius. priusquam aliquid facerent cum ipsis nauiculis mergebantur. Multos et desiliendo in scaphas romani gladiis configebant. nonnullos concurrentibus in se ratibus in medio deprehensos cum nauiculis capiebant. Plurima ergo clades erat eorum interitus donec in fugam uersi. ceteri terre appulsi sunt circumclusis nauiculis. Effusi autem multi in ipso lacu telis configebantur. multos in terram egressos peremerunt romani. Mixtum autem sanguine lacum plenumque cadaueribus cerneres. nullus enim saluus euasit. Acerbus autem odor sequentibus diebus illam regionem oppressit. Nam litora quidem naufragiis plena erant. et corporibus tumidis calescentes ac tabefacti mortui celi tactu corrumpebant. ut non solum iudeis casus ille miserabilis uideretur. uerum et romanis esset inuisus. Vespasianus ergo pugna peracta et pro tribunali apud taricheas residens. aduenas populi ab indigenis uolebat secernere. et cum rectoribus de hoc tractabat. Illis autem affirmantibus liberatione aduenarum detrimento futura. uespasianus qualiter eos perderet cogitabat. Solo ergo itinere quod tyberiada ducit eos exire iussit. Cumque illi huiusmodi uerbis credidissent. et cum pecuniis suis quasi nichil metuentes abirent. totam uiam usque ad tyberiada romani occupauerunt ne quis aufugeret. eosque in ciuitate conclusos mox insecutus uespasianus omnes in amphitheatro stadio constituit. et seniores quidem cum inbellibus qui mille cc. erant iussit occidi. iuuenum autem sex milia ualidissimos et electos ad isthmum neroni cesari transmisit. ceteram uero multitudinem xxx. milia et quadringentos uendidit. preter aliquos quos agrippe regi donauerat. Nam his qui erant de suo regno concessit facere quod uellet. ipsi permisit potestatem habere. Verumtamen istos rex agrippa uendidit. reliquum autem uulgus erant traconitide et gaulanite. et ipponeni et alii plurimi. necnon et gadarite seditiosi ac fugitiui. et quibus probra pacis bello conciliarent. Hi autem omnes capti sunt sexto idus septembris.

INCP. LIB. IIII. ÆIVD. B.

QUICUMQUE autem iudei post captam ciuitatem destructam a romanis discessere. hi se ad eos postquam tarichee superati sunt applicauerunt. Omnia namque castella et ciuitates romani ceperant. preter giscala et qui itabirium montem occupauerunt. Cum his quoque rebellauerunt gamala ciuitas contra taricheas posita super lacum que ad fines agrippe pertinebat. et eamque sogannam et seleuciam que site sunt in gaulanitide regione. Has et agrippa rex in principio defectionis sibi federe sociauerat. gamala uero ciuitas ei non cedebat freta locorum difficultate amplius quam iotapata. Iugum namque asperum habebat ex alto monte deductum. media ceruicem erigens. Ubi autem super eminet iugum in longitudine tendit. tantumque ante et retro decliue quantum a tergo. ut cameli similitudinem preferat. et a fronte ac lateribus in ualles inuias scinditur. Ubi uero de monte pendet paululum difficultate refugit. Uerum et per hanc partem per obliquum excisa fossam inuiam indigene fecerant. Turris autem crebre et inuicem per prona erant edificate. et ex summo precipicio casuro similes. Porro ciuitas intra se decurrebat in meridie uergens et australis collis in immensam edita altitudine. usum arcis sine muro ciuitati prebebat. rupisque superior ad profunda pertendens ualles. Fons quoque intra muros erat. in quem oppidum desinebat. Quamuis autem ipsa ciuitas gamala natura inexpugnabilis esset. tamen ioseph eam ante bellum fossis et cuniculis fecerat firmiorem. Cuius autem habitatores ex natura loci confidentiores erant quam iotapateni. sed multo pauciores et minus pugnaces. seque freti difficultate non plures esse hostes putabant. Nam plena erat ciuitas multis in eam confugientibus. quod esset munitissima. Unde et agrippa rex ad obsidendum eam premissus. per septem menses ei restiterat.

Vespasianus autem profectus ex amathunta. amathus autem uocatur aqua calida. ibi enim huiusmodi fons est sanandis corporibus idoneus. ad gamala ciuitatem peruenit. Et quia totam ciuitatem cum custodia uallare nequibat. ubicumque ualebat custodias ponebat. montemque superiorem occupabat. in quo milites castris positis et munitis. opus aggerum aggrediuntur. Et a parte orientali summo loco supra ciuitatem turris erat ubi xv. legio mittebatur. et quinta contra mediam ciuitatem operabatur. fossas autem decima legio replebat ac ualles. Interea hoc agrippa rege cum accessisset ad muros et ciuibus de traditione loqui temptaret. funditorum quidam ad dextrum [illegible] cum lapide percussit. [illegible] ille statim a [illegible] militaribus suis circumseptus est. Romanos autem ira [illegible] simul ac metus ad obsidionem premunt [illegible] incitauit. et aggeribus multitudine operisque consummatis [illegible] omnino cito perfectis. machinas applicabant. Chares autem et ioseph qui erant oppidanorum potentissimi armatos quidem licet metu perculsos ordinauerunt. et quamquam non diu se posse resistere arbitrarentur quibus aqua et alia usui necessaria non sufficiebant. et tamen eos adhortati ad menia produxerunt. Qui paulisper quidem romanis machinas admouentibus repugnabant. balistis uero et tormentisque perculsi in oppidum recesserunt.

Romani ergo ex tribus locis muro aggressi arietibus quatiunt. et quo loco deiecti fuerant ingressi cum magno armorum strepitu et tubarum sono ululantes cum oppidanis confligebant. Illi autem ad primos aditus romanorum pugnaces. romanis ne ultra progrederentur obstabant. Ceterum ui multitudinis superati. undique ad excelsa

ha uincatis fugiunt. Dein reuertentes instantibus sibi
romanis incurrunt, eosque in pugnam per decliuia locorum diffi
cilia ... atque angustia oppressos interficiebant. Romani autem ci
... neque in parte alia euadere
possent, iudeis urgentibus in domus uallibus herentes refugiebant.
Sed he repletae labebantur quia pondus sustinere non poterant. Itaque
domo cadente multas inferiores, neque ille alias deorsum trudebant.
Tares plurimos romanorum mors consumpsit. Incertum quid fa
cerent, & quamuis tecta domuum subsidere uiderent, tamen eo urgentibus
... & quamuis tecta ... multi ruinis opprimebantur, non pauci
iudeis consolabantur, atque etiam multi ruinis opprimebantur, plurimi puluere suffo
cati moriebantur. Hoc uidentes gamalenses & propria commoda
negligentes magis instabant, romanosque in tecta sua quasi la
bentes compellebant. Qui non per angustos cliuos iuuari occidissent,
telis desuper missis inficiebant. Ruine quidem lapidum copiam
ministrabant, iudei autem eis cum gladiis instabant. Cesorum
romanis inferebant, iudei autem eis cum gladiis instabant. Cesorum
gladios auferentes his contra semineces utebantur, multos occidentes
& tectis saltu inde precipitando moriebantur. Itaque dantibus nec fuga
usque facilis erat. Viarum namque ignorantia & caligine pulueris
alius alium non agnoscentes perrabant, & circa se sternebantur.
Illi autem qui remanserant uix recepto exitu ab oppido recesserunt.
Vespasianus autem qui laborantibus semper intererat, seuissimo dolore
percussus, cum super socios ciuitatem ruere uideret, & proprio auxilio
oblitus clam paulatim in superiore oppido locum apprehendit, ibique in
media pericula cum paucis reliquit. Titus autem non aderat, filius eius
ad mucianum pridie syria missus. Contra quem iudeis, neque tutum
neque honestum putabant. Rerum quae quas ab adolescentia gesserat
ac proprie uirtutis memoria quasi deo repletus sociorum corpora armis mu
niens, & cum his una bellum auertente ueniens sustinebat, & neque
uirorum nec telorum multitudine formidans immobilis permanebat,
donec hostes eius animi obstinatione diuina esse reputantes impe
tum ab eo remisere. Quod cum uespasiani uidissent, pede referens non
prius terga iudeis ostendit quam extra muros ciuitatis egressus est. Plu
rimi itaque romani milites mox pugna occidere, & inter eos eubu
lus decurio tarchi uir fortissimus qui multis malis iudeos affecerat.
In eo prelio quidam nomine gallus centurio tarchi cum decem militibus in
quadam domo latebat. Et dum eidem domus habitatores ce
narent & de prelio per semetipsos inter se fabularentur, ille cum suis subito
irruens omnes interfecit, & cum suis militibus ad romanos saluus euasit.

Vespasianus autem uidens de aduersis casibus merere exercitum, & quod eos
puderet quod eo solum in periculis reliquissent, uerbis eos consola
batur, dicens oportere eos que communia essent forte ferre, na
turam belli cogitantes, & quod numquam eueniat sine cruore uictoria.
Velox enim fuit numquam mutatione uincendo. Cum & iudeis pugne uel
alis & nobis deterioris ea fuit difficultas locorum. Qua in re tamen
uni cuique reprehendere potest alacritatis uestre temeritate. Nam cum
hostes in excelsiore locum refugissent, manus continere debuistis.
nec in summo uertice constituta sequi pericula, sed capta inferiori
ciuitate paulatim eos qui refugerant ad tutiorem pugnam reuocare.
Vos autem inmoderata festinatione uincendi, & quam uicante tot fi
erent curastis. In consulte autem ac furibunde impetu belli a roma
nis alienus est quam inuenta ordine preliaque perferimus. barbarisque con
ueniens, & quo iudei maxime possidentur. Oportet ergo nos ad prope
uirtutem occurrere, atque de offensionibus indignatione potius irasci quam
merere. Optimum autem quisque de sua manu solacium querat. Faciemus
sic ut & amissos ulciscamur, & iniquos a quibus perempti sunt uin
dicemus. Ipse autem primus ad bella pergam, & nouissimum inde disce
dam. Ille quidem his dictis recreauit exercitum.

At gamalienses bene re gesta paulisper animos erexere, ex his que
eis magnifice prouenerant. Sed post paululum reputantes abla
tam sibi esse federis spem, & quod minime possent aufugere, & quod
insuper eis uictus deficeret, uehementer dolebant, animosque timentes
remiserant. Neque tamen salutem suam negligebant, sed disiectas mu
rorum partes hi qui erant fortissimi custodiebant. Romanis autem constru
entibus aggeres, ruinamque temptantibus irruptione, multi ex ciuitate
per ualles ... quia nulli custodes erant, & per cloacas diffug
ebant ne fame morerentur. nam illi soli qui pugnare possent alimen
...

Vespasianus autem inter curas huius obsidionis ... Ita congregabantur
omnes aliud opus aggredi, ac uis eos qui montem itabyrium ...
inter magnum campum & scythopolim sita, cuius altitudo quidem xxx
stadiorum consurgens, & septentrionali tractu inaccessibilis est.

191.

In uertice autem xx stadiorum planities patet, tota circumdata muro.
Hunc autem ambitum ... edificauerat ioseph, ... &
aquas suggerentibus locis inferioribus. Incole autem sola pluuiali
aqua utebantur. Magna uero ibi multitudine congregata, uespa
sianus contra eos placidum cum sexcentis equitibus direxit. Et cum
nulla ratione montem conscendere posset, hortabatur eos federis
ac spe uenie ad pacem. Illi autem descendebant ad eum insidias mol
ientes. Placidus quoque cum eis mitissime loquebatur, ut eos in planitie caperet.
Illi & tamquam ... ueniebant ad eum, ut eum incautum caperent.
Vicit autem astutia placidi. Cepto enim prelio a iudeis fuga simulata,
et postquam insequentes ad magna partem campi eos extraxit, reflec
tit in eos equitum manum, plurimisque in terga uersis aliquos interfecit,
& ceteram multitudinem ab ascensu montis coercet. Alii autem itabyrio
monte relicto in hierosolimam refugiebant. Indigene uero fide accepta
cum eis aqua deficeret & se & montem placido tradiderunt.

Gamalensium enim fortissimi quique fuga dispersi latebant, inbelles
autem fame consumebantur. At uero pugnantium manu obsidionem su
stinebant ... mensis octobris euenit, ut tres mi
lites ... uigilias alta
nocte ... cumque occulte suf
fodissent, mox ... ciuitates eos n
... Milites autem callidius ... cumque diuersis
simul lapidibus a turre euolutis ... effugiunt. Turris itaque
subito cum magno sonitu cecidit, unaque custodes ...
Illi autem qui per alias custodias erant perturbati fugiebant. Hosque ro
mani puniebant. Inter quos & iosephum super diruta muri parte
quidam iaculo percussum interfecit. Intus autem incolumes degentibus
sonus ... multus erat pauor atque discursus, tamquam omnis hostis
inuasisset. Chares quoque egrotus & iacens defecit, cum timoris
magnitudo morbi eius plurimum iuuisset ad mortem. Roma
ni tamen priores plagas memores quas in ipso oppido pertulerant, usque
ad xx ... septem dierum mensis in oppidum non ingressi.
Titus enim iam aduenerat, & cum ccc electis equitibus precedentes ...
ciuitatem introiit. Quod ubi uigiles senserunt ad arma cum clamore
perrexerunt. Cognito autem introitu romanorum ingressu, alii arcem

lebis & coniugibus cum ululatu in arcem refugiebant, alii ...
sine intermissione trucidabantur. Quia uero prohibebantur ... refugere,
nescii quid facerent, romanorum manum incidebant. Vbique autem fusi
erant morientium gemitus, & per prona effusus cruor totum oppidum dilu
ebat. In eos quoque qui in arcem confugerant uespasianus omnem perduxit
exercitum. Et erat autem saxosus & accessu difficillimus, uertex in immensum
elatus, & undique circum hostium multitudine preceps. Unde & romanos
adeuntes alios telis & saxis ulciscebantur iudei, cum ipsos in excel
so loco positos nulle sagitte contingerent. Verum ad iudeorum interitum
diuino quodam uentus turbo exortus, romanorum tela in iudeos ferens
& ipsorum tela a romanis pellens, & obliqua traducens, ut neque in
preruptis consistere pre uiolentia flatu possent. Itaque supergressi
romani eos circumueniunt, & alios quidem repugnantes antea capie
bant, alios cum manus supponerent, & omnes feriebant, illorum malorum
memoria que in primo congressu pertulerant. Multi autem desperantes
filios & coniuges & semetipsos in ualle precipites dabant, que
sub arce in profundum patebat. A romanis ergo de iudeis iiii milia
perempta sunt, qui uero se precipitauerunt quinque milia reperta sunt. nec
quisquam saluus euasit preter duas sorores que filie philippi erant.
Sed neque infantibus pepercere, quos raptos ex arce in ualle proici
ebant. Gamala ergo ciuitas hoc modo excisa est tertio & xx die mensis
octobris, que xx & primo die mensis septembris ceperat rebellare.

Solum ergo giscala municipium galilee restabat indomitum. & cuius
multitudo paci studebat, eo quod erant plerique agricole & spem
suam semper in fructibus collocauerunt. Hos quoque ad rebellandum
impellebat atque conflabat leui cuidam iohannis filii. homo uenefic
us & fallax & uarii moribus & inmoderata sperare promptus, numquam
non que sperasset efficiens. Atque omnibus iam cognitum quod acquirende
potentie causa bellum amaret. Huic apud giscalam seditiosorum
turba parebat, & cum his romanorum congressum prestolabatur.
Vespasianus autem contra hos titum cum equitibus mille misit, & decimam
legionem ad scythopolim destinauit, cum reliquis autem duabus ipse cesa
ream ingreditur, ad militum animos ex laboribus prioribus recreandos,
& futura prelia preparandos. Non enim exiguum laborem sibi
superesse de hierosolimis uidebat, que & regalis esset ciuitas, &
cuncte nationi preesset. Murorum quoque eius constructio non minima
ei sollicitudine comparabat. cum uirorum spiritu & audacia sine
muris & inexpugnabilem esse cogitaret. Ob eamque rem milites
uelut athletas ante certamina oportere curari. Tito ergo equita
te giscala capi facile uidebatur, sed tamen sciens quod si capta passim
populus a romanis absumeretur, & ipse faciat cedibus miserabatur
multitudinis, & pactione magis subiugare ciuitatem uolebat.
Itaque muris plenis hominum, mirari se dixit, quo iam auxilio freti,
iam cunctis ciuitatibus captis, ipsi soli romanis rebellarent, cum uideo
ipsi pacem eis suadenti consentirent, & romanis sine bello ciui
tatem traderent. Quod si dictis humanissimis non paruissent, ex
perturi essent arma crudelia, & iam cognituros esse menia sua quibus
confiderent ludum fore machinis romanorum. His dictis nulli
popularium licuit non solum non respondere tito, sed nec ad murum acce
dere, quia totum seditiosi occupauerant, & custodes erant appositi
in portis, neque ad eos poterat, nec quisquam de romanis ...
recipere. Iohannes autem pro uniuersis ciuitatis respondit tito, ait per se persu
surum ciuibus, complecti conditiones, aut renitentibus auxilium adhi
biturum. & illa die iudeorum lege oportere concedi, quoniam sic nefas
haberent in die sabbati arma mouere, ita & die illo nefas duce
rent de pace conuenire, & nullo die nullum dispendium formida
ret. His uerbis iohannes titum fallere conabatur, non tantum per septimi
diei religionem, quantum pro sua salute sollicitus, cum totam spem salutis non
esset in fuga collocasset. Titus autem uerbis eius credulus, non solum
inducias concessit, uerum & in superiore oppido castra posuit.

Nocte ergo iohannes cum nullas romanorum circa oppidum uideret excubi
as, non solum cum his qui circa se armatos habebat, sed & plurimos no
bilium cum familiis adductos in hierosolima properabat. Sed cum
usque ad xx stadium uenisset & cum fuga iudeorum urgeret, & eum
comitantes pro lassitudine ultra sequi non ualerent, oriebatur atrox
remanentium fletus. Quanto enim quisque procul a suis aberat, tanto
se propiorem hostibus credebat, & iam adesse qui se caperent existi
mantes necessario pauitabant, & ad crepitum quem ipsorum esset
faciebat assidue respectabant, uelut hi instarent quos fugissent.
Multi ergo simul ruebant, & circa uiam plurimos certamen preue
niendi conterebat. Miserabile autem erat exitium feminarum
& infantum, & si que uocem proferre poterant, propinquis suos ut se
opperirentur orabant. Iohannis autem exhortationis superabat ut seipsos
seruarent, & eo confugerent ubi et si caperent a romanis penas ex
peterent. Multitudo ergo que fugerat ut cuique uirium fuit ita
dispersa est. Orto uero lucescente titus ad muros ad eum federis ca
usa. Populus autem portis ei patefactis cum coniugibus adeuntes laudibus at
tollebant tamquam ciuitatis conseruatorem, simulque iohannis fugam
significantes, & ut eis parceret obsecrabant, & eos qui ex no
uarum rerum cupidis reliqui erant ulcisceretur. Ille autem precibus populi post
habitis, equitum partem que iohannem persequeretur dirigit. Sed eum quidem
comprehendere nequiuerunt, quoniam iam in hierosolima sese receperat.
Comitantium uero fugientium prope ad duo milia perimunt, mulieres uero ac infan
tes pene tria milia circa actos reducunt. Titus uero indigne ferebat
fraude iohannis, sed tamen consolabatur multitudine captiuorum, & eorum
qui trucidati fuerant. & in oppidum cum fauore ingreditur, iussitque
militibus minimam muri partem iure possessionis abrumpere, & mi
nitando magis quam puniendo reprimebat seditionis auctores. Pre
sidiis quoque ciuitatem circumdedit, quibus eam nouarum rerum studiosos
compesceret quam pro pace sentientes qui ibi relicti erant maiori
fiducia firmaret. Galilea ergo hoc modo tota postquam romanos multo
sudore exercuit subacta est.

Apud hierosolima uero aduentus iohannis uniuersus populus concitabatur, et
circa singulos qui illuc cum iohanne intrauerant numerosa turba collec
ta, quas clades foris expertam essent percontabantur. Illorum autem feruens
atque adhuc ex fuga interruptus anhelitus omnem necessitatem signifi
cabat. Veruntamen quoque in ipsis malis se arrogabant dicentes
non romanos fugisse eum, sed sponte uenisse ut cum his ex cautio
ri loco pugnarent. inconsultorum enim atque inutilium hominum esse per
minusculis municipiis periclitari, cum potius arma & fortitudo opor
teret suscipi atque ostendi precipue hierosolima. Audiens autem
quis captiuitatem romanis pertulerant, non mediocris perturbatio perdi
tos ..., & id esse magnum argumentum propriarum ... putabat.
Iohannes itaque eorum causa quos in fuga reliquerat non erubescebat, sed
singulos circuiens spe ad bellum incitabat, infirmitatem romanorum
asserens, propriasque uires extollens, & imperitorum stultitiam ...

cavillatione decipiens. Quod etiam si pennas sumerent, numquam tamen Romani Hierosolimorum muros transgrederentur, qui machinas suas in Galileorum muris attrivissent. Et his verbis iuvenum magna iuventus corrumpebatur manus, prudentiorum autem ac seniorum nemo erat qui non futura prospiciens, velut iam perdita civitate lugeret. At vero per territoria manus agrestium ante seditionem quo Hierosolimis orta est discordare iam ceperat.

T[itus] autem e Giscalis Caesaream, Vespasianus vero a Caesarea Iamniam et Azotum profectus utramque subegit, impositisque illic presidiis, redibat cum maxima eorum multitudine, qui se federe sociaverant. Singulas autem civitates tumultus bellumque intestinum exagitabat, et quantum a Romanis respirabant, in se ipsos manus vertebant; et inter amatores belli ac pacis cupidos seva erat contentio, et primum inter se domi, deinde in publico amicissimi dissidebant; et novitatis factores iuvenibus et prudentibus iuventute ac audacia prestabant. Primo ergo singuli indigenarum predari ceperunt, deinde conserti cuneis per territoria latrocinabantur, ut nichil inter se a Romanorum crudelitate distarent. Civitatum vero custodes partim fatigationis causa, partim odio nationis, partim mali affectu consilio eis favebant, donec rapinarum aviditate undique congregati collegiorum latrocinalium principes, atque in agmen conflati, Hierosolimam civitatem irrumperent. Civitas autem Hierosolima tunc a nullo regebatur, et more patrio omnes gentiles recipiebat, et tunc precipue omnes qui auxilii causa supervenientes recipiebat. Que res et sine dissensione civitatem postea pessumdedit: cum etiam et inutilis multitudo alimenta consumebat, que viris pugnantibus sufficere possent. Seditiosis ergo urbem Hierosolimam ingressis adiunxerunt se hi qui similia inter cupiebant, et nullum atrox facinus intermittebant. Non solum vero rapinis et expoliationibus intendebant audacia, sed usque ad cedes ruebant, et hoc non tam faciebant clam sive noctu, sed aperta luce, et non viles homines, sed et nobilissimos quosque aggressi sunt. Nam Antipam regii generis virum et civem adeo potentissimum, ut publicos thesauros fidei sue commissos reservaret, comprehensum custodie tradiderunt. Post quem et Leviam quendam insignem virum, et Soriam filium Raguel, et ipsum Raguelem utrumque de regali familia ortum, et omnes qui pre ceteris aliis prestare videbantur. Civis autem nec populum possidebat, et velut occupata civitate salutem privatam quisque curabat. Seditiosi vero non contenti vinculis eorum quos comprehenderant, neque tutum arbitrantes eos diu custodire, et ipsos a multis frequentari, decreverunt eos occidere. Mittunt itaque quendam de suo numero Iohannem ad cedes promptissimum, qui lingua patria dicebatur filius Dorcadis, et cum eo decem milites ad carcerem. Qui venientes omnes supra nominatos interfecerunt. Fingebant autem eos ideo occidisse, quod cum Romanis de traditione civitatis collocuti essent, et dicebant se interemisse communis libertatis proditores. Crevit itaque ex hoc populum ad formidinem inclinari, illos vero tantum in superbiam et potentiam elevari, ut et in eorum arbitrio esset pontificum designatio. Denique familiis abrogatis, in quibus per successionem pontifices creabantur, incognitos atque ignobiles constituebant, ut impiorum facinorum socios haberent. Nam qui supra meritum suum honores adepti erant, his obediebant necessario qui sibi honores prestiterant. Et eos eo usque commovebant, donec hominum persecutiones facientes in divinitatem contumelias contulerunt, pedibusque pollutis in loca sancta introire ceperunt. Ita vero contra eos populo concitato, quorum auctor erat Ananus eorum maximus pontificum, idemque sapientissimus, et qui fortassis civitatem conservasset, si insidiatorum manus potuisset evadere. Seditiosi vero templum Dei adversus populi turbam castellum sibi fecerunt, seque loco pro domicilio tyrannidis habebant. Accedit et una fallaciarum tribum que Eniachim appellatur pontifices sorte querebant, casusque cecidit super hominem per quem maxime iniquitas eorum demonstratur, cui nomen erat Fanias filius Samuelis ex vico Aftias, non solum ex pontificibus non ortus, sed adeo quid esset pontificium pre rusticitate penitus nesciens. Denique cum invitum rure abstractum, ut in scena fieri solet, alienam ordinavere personam, indutum sacra veste quid facere deberet subito instruebant, ludumque et iocum esse tantum nefas arbitrabantur. Ceteri vero sacerdotes procul spectantes ludibrio legem haberi lacrimas vix retinebant, honoresque sacrorum solutum graviter ingemiscebant. Populus autem hanc eorum audaciam non tulit, sed omnes quasi ad deponendam tyrannidem animos colligebant. Nam qui prestare ceteris videbantur, Gorgion filius Iosephi, et Symeon filius Gamalielis, singulos circumvenientes hortabantur quo tandem aliquando libertatis corruptores ulcisci irent, seque loca hominibus scelestis purgare properarent. Pontifices et probatissimi Gamala filius Ihesu, et Ananus filius Anani populi segnitiem exprobrando contra Zelotas, id est seditiosos, concitabant. Seditiosi vero se ipsos Zelotas vocabant, quasi essent bonarum professionum emuli. Ananus itaque pontifex populo in contione congregato, stans inter eos medius, et ad templum crebro respectans, cum lacrimis oculos replesset, ait: Satius esset michi magis mori quam Dei templum videre tantis facinoribus repletum, et inaccessibilia loca et sancta sceleratorum pedibus conculcari. Cum sim sacerdotali veste amictus, et sanctissimum ferens habitum nomen atque amore anime teneor, nec per senectutem mortem sustineo gloriosam. Igitur solus ibo, et tamquam in solitudine animam meam solam pro Deo dabo. Nam quid opus est vivere in populo clades suas minime sentiente? Siquidem rapta ac verberata reticetis. O acerba commutatione! Quid de istis tyrannis queror? Nonne vestra patientia nutriti sunt? Numquid dum vos tacuistis cum adhuc pauci essent, plures eos fecistis. Nonne primos eorum conatus oportuerat infringi, quando vestros cognatos conviciis appetebant? Vos autem negligendo ad depredationem noxios irritastis, quia vastatis domibus nulla ratio ducebatur. Nam cum nobiles ab eis per mediam civitatem traherentur, nemo erat auxilio, et cum trucidarent velut ex grege mutorum animalium, nec quisquam de eis vocem emisit, nec dexteram movit. Patiemini ergo patiemini conculcari sancta vestra. Nam profecto ad maiora facinora procederent, si quid maius quod evertere invenirent. Civitatis vero munitissimus locus, nunc fanum appellatur sive castellum, et in super ab hostibus tenetur. Cuncta ergo tyrannide et inimicis super vertice positis, ut et ipsi videtis quid est contra cogitatis? Aut quibus vestras sententias applicatis? An Romanos expectatis ut sacris vestris opitulentur? Eo vero nostre civitatis calamitas pervenit, ut et hostes misereantur nostri. Non exsurgetis o miseri utrisque respectis vulneribus ultum ibitis percussores? Et non ante oculos ponentes que pertulistis, ad ultionem animos acuetis? Periit apud vos nisi fallor affectionum omnium carissima et naturalis cupiditas libertatis ac servitutis et dominorum amatores facti sumus, tamquam subiugari a maioribus didicerimus. Et quid opus est de maioribus loqui? Hoc ipsum bellum quod nunc cum Romanis gerimus, quod habet aliud cause nisi libertatem? Ergo qui dominis totius orbis servire non patimur, tyrannos non subigimus?

At vero sub istorum pessimis cedere ignavorum est et cupientium serviendi. Et quia Romanorum mentio facta est, deprehensus loquar. Quid si ab illis capti fuerimus? Absit autem hoc dicto periculum, sed nichil acerbius experiemur quam isti nos affecerunt. Nam Romani numquam transgredi ausi sunt limites profanorum, aut sacrorum quicquam consuetudinis evertere, et sacrorum ambitum quos procul aspectu perhorrebant. Quis ergo externum bellum metuat ex comparatione domestici, videntes nobis equiores inimicos? Plerique autem forsitan multitudinem ac audaciam eorum reformidant, et quod in superiore loco consistant. Hec ex vestra negligentia contigerunt, sed et magis invalescent si moremur. Nam et numerus illorum in dies singulos augetur, cum nequissimus quisque ad sibi similes profugiat, et audaciam plus accendit in loco superiori oriuntur. Quod si adversus eos ire ceperimus, humiliores erunt conscientia, et celsioris loci beneficium ratio perdet. Fortasse autem Dei maiestas sprecta in ipsos tela retorserit, suisque missilibus impii consumentur. Videant nos tantum et deficient. Quam pulchrum autem et si periculum immineat pro sacris ianuis moriamur. Ac si non pro liberis et coniugibus, pro Deo tamen eiusque sanctis animam profundamus. Ipse quoque pro hoc manu atque sententia, et neque ullum consilium vobis deerit ad cautionem, neque me corpori meo parcere videbitis. His verbis Ananus pontifex populum contra seditiosos vel Zelotas hortabatur, nesciens iam vix posse expugnari, propter multitudinem ac iuventutem animorumque pertinaciam, et multo magis propter conscientiam commissorum. Non enim sibi tribuendam veniam pro his que gesserant sperabant.

Populus autem clamabat se promptum esse ad subeunda pericula contra Zelotas, id est seditiosos. Sed dum Ananus populum discerneret atque ordinaret ad prelium, Zelote cunctis eius conatibus cognitis (certos enim nuncios habebant qui omnes sermones occultos sibi nuntiabant) contra pontificem commovent, ac in procursus simul universi prosiliunt, nec ulli eis obviam parcebant. Ananus autem cito populum congregavit, multitudine quidem superiorem, armis vero Zelotis inferiorem. Sed quod deerat, utrisque alacritas supplebat. Nam cives iram fortiorem armis conceperant, et Zelote quamvis multitudine inferiores, maiorem audaciam. Illi quidem habitare se in civitate minime posse arbitrabantur, si Zelotas non perimerent; hi autem si non vicissent, omne supplicium subire volebant. Manum ergo conseruere preductibus obedientes motibus animorum. Et primo quidem in civitate ac pro templo eminus missis lapidibus se ipsos appetebant. Si vero aliqui terga vertissent, victores gladiis utebantur. Cumque plurimi sauciarentur, multe cedes utrobique fiebant. Et hi quidem qui cum Anano erant vulnerati in domos referebantur a suis; Zelotarum vero quicumque vulneratus fuisset, in templum ascendebat, sacram humum cruore perfundens, ita ut solo eorum sanguine violata religione quis recte diceret. Semper autem Zelote excurrendo in egressibus prevalebant. Populares vero nati crescente numero suo universi in Zelotas irruunt. Illis autem vim ferre non valentibus et paulatim ad templum recedentibus, Ananus cum suis una in templum irrupit. Vero factum est ut Zelotas quod ambitum exteriorem carentem metuis invaderet, et in murum interiorem fuga recepti, ianuas clauderent. Ananus autem nolens sacris portis manum inferre, nec inde recedere donec in hostes ulcisceretur, eligens de suis pene sex milia armatorum, custodes eos in porticibus collocat, et his qui succederent in excubiis alios per ordinem ponit. Erat autem inter istos omnes extra causa Iohannes quem ex Giscalis effugisse prediximus. Is vero plenus dolis et acerbissima cupiditate dominationis intus gerens, iam dudum rebus communibus moliebatur insidias. Simulans autem se eadem sentire quod et populus, aderat Anano, et omnia eius secreta Zelotis vel seditiosis renuntiabat, et nullum consilium tam secretum erat quod inimici ignorarent eius indicio. Inmoderatis quoque obsequiis Ananum et principes placabat, timens ne aliquam suspicionem incideret. Sed hoc eius honorificentia in contrarium vertebat. Erat vero ex adulationum varietate suspectior, et ex hoc quod non accitus assidue accederet, archanorum proditor habebatur. Submovere autem illum non erat facile, neque possibile, cum malicia prevaleret, ac preterea multorum non ignobilium, et qui summis rebus adhibebantur, eorum patrocinio defendebatur. Placuit igitur Anano ab eo iusiurandum preberet quod fidem sibi et populo servaret, et consilium suum inimicis non proderet. Itaque iam secure cum suis consiliis adhibebant, et mittunt legatos ad Zelotas cum de concordia. Curamque habebat Ananus ne fanum culpa sua pollueret, neve quisquam Iudeorum in eo procumberet. Iohannes ergo egressus ad Zelotas, dixit se causa illorum in magno periculo fuisse, ne quid secretorum ignorarent, que in eos Ananus cum sociis cogitasset. Nunc autem se venisse cum ipsis omnibus periculum esse subiturum, nisi divinum quedam a populo fuerit adiumentum. Nichil vero iam morari Ananum, sed persuasisse populo ut legatos ad Vespasianum mitterent, ut ad capiendam civitatem quantocius venire properaret. Se autem non videre quomodo diu aut custodias sustinerent, aut cum tanta [illegible] congrediantur, sed oportere eos aut custodibus supplicare, aut aliquod presidium capere. Et alia narrabat Iohannes, terrore inficiens multitudinem. Illi autem verum putantes quod Ananus civitatem Romanis tradere vellet, antequam quisquam ista cognosceret, advocari placuit Ydumeos. Scripsere ergo breviter epistolam ad Ydumeos insinuantes quod Ananus circumvento populo vellet Romanis metropolim Hierosolimam prodere, et ipsos in templo pro libertate certantes conclusisse, imminuique eis tempus salutis premunt, ac nisi mature eis subvenirent, ipsos quidem Anano, civitatem vero Romanis subiugandam. Ad tales epistolas deportandas electus est vir strenuus, et dicendi peritissimus, et ad persuadendum satis ydoneus, et quod his valde erat, pedum velocitate prestantes. Nam sciebant Ydumeos statim obedituros, cum esset gens illa turbarum cupiens, et inconditae nationis, et semper ad motus facilis atque suspensa, et rerum mutationibus leta, et petentium blanditiis ad arma promptissima, et velut ad festorum quandam sollempnitatem sic ad prelia properans. Celeritatem ergo itineris nuncii compleverunt, itaque rectores adeunt Ydumeorum. Nam epistola simul mandatisque accepta, ipsi furibundi circumcursare gentem ac militiam denuntiare ceperunt, et mox dicto citius multitudo convenerat, et omnes pro liberatione Zelotarum arma rapiebant.

Congregati ergo Ydumei prope ad duo milia cum ducibus quattuor Hierosolimam veniunt, hoc est Iohanne et Iacobo filio Sosse, et Symone filio Cathe, et Pannea filio Accessoch. Ananum autem non latuit profectio legatorum, et impetus advenientium Ydumeorum, et ideo portas eis claudi fecit, et custodes muris adhibuit. Non tamen visum est ei bello cum eis contendi, sed verbis prius persuadere concordiam. Stans ergo Iesus turri post Ananum inter pontifices etate longevissimus, ait ad Ydumeos: Cum multe et varie turbe nostram metropolim civitatem tenuerint, in nulla re sic mirandam fortunam esse ut in eo quod pessimis et inopinata prebuit. Ecce enim perditissimis hominibus auxilio contra nos cum tanta alacritate venistis quanta ne in barbaros venire decuisset. Nam si velletis eorum singula facta explorare, nullis moribus digni adiudicarent

Nam ludibria et purgamenta uici rusticique plebis assumptas. postquam in uias et ciuitatibus proximis audaciam suam exercuerunt. postremo in sanctam ciuitatem uelut latrones clam influxerunt. templumque religiosum inmanitate scelerum repleuerunt. et inter sancta sine metu ebrios et auiditatem uentris per templorum spolia consumentes. Unde non sine causa ualde miramur. ut pro latronibus arma ceperitis aduersus cognatum populum. ac uelut contra romanum hostilem aduenistis. Mirum etiam praeter alia uestrorum tale commercium, cum uos natalis libertatis amatores. et cum externis hostibus pugnare paratissimos. aliter efferare non potuit. [illegible] tamen romanis tradere uellemus. Nam ueritatem ex corde proferam. pro morte libenti animo sustineremus. quam ciuitatem romanis tradere. Siquidem semel bello appetita. mortem potius optauimus gloriosam. quam captiuitatem. Cur tamen possemus clam ciuitatem romanis tradere, cum semper publicum habuerimus consilium. et nemo abesset concioni. Sed haec quidem male pati uirorum et instantes penas euadere cupientium causationes sunt. Uos autem oportet qui semel cum armis adestis idest et iustissimam metropolitanos adiuuare. et una nobiscum tyrannos exuere. per quos iudicia dissoluta sunt. et leges conculcatae. Qui cumque nobiles uiros ex medio foro raptos. primum uinculis cruciauerunt. et deinde neque uoce neque precibus eorum ad miseriam mox neci tradiderunt. Licet autem uobis non belli lege ingressis horum uidere argumentum que docet desolatas domus. raptas coniuges in ueste lugubri. et per totam ciuitatem ululatum ac fletus. His ab eis perpetratis domicilium latronum sibi templum dei fecerunt. quod ab extremo mundi limite uenientibus honoratur. et uelut bestiae conculcauerunt. Quod si et modi hominum pares reuerendas putatis. ac tamen liceat nobis depositis armis cognatorum habitu introire ciuitatem. medioque inter hostes ac auxiliatores de nostris discordiis iudicare. Si uero nobiscum neque indignari neque iudicare uultis. tantum restat ut relictis utrisque partibus nec nostris partibus insultetis. nec cum insidiatoribus maneatis. Nam et si maxime cum romanis quemquam nostrum suspicamini collocutum. obseruare uos itinera decet. tuncque demum tueri metropolim. cum aliquid eiusmodi factum patuerit. qualis uobis de nobis relatum est. et in auctores si conuicti fuerint uindicare. Non enim et uos peruenient hostes iuxta ciuitatem sedibus positos. Sin autem uobis nichil horum graue aut mediocre uidetur. nec portarum claustra intremini. Haec quidem ihesus ad ydumeos loquebatur. Ydumeorum autem multitudo neque animum intendebat feruens iracundia quod non paratum fuisset introitum. et parmis inter se duces indignabantur captiuitatem esse existimantes. si ea ut quibusdam placebat deposuissent. Unus autem ducum symon filius chethei uix suorum tumultum sedato. stans in eo loco ubi a pontificibus audiri posset. ait non se mirari. si libertatis propugnatores in templo custodirentur inclusi. cum ipsi cunctis gentibus communem clauserint ciuitatem. et romanos fortasse coronatis portas recipere parati forent. et ydumeos ex turribus alloquuntur. captaque pro libertate arma iubeant proicere. cognatisque non credentes custodiam ciuitatis iudices eos discordiarum fieri uellent. et alios accusando quosdam indemnatos ciues occidere. ipsi totam nationem damnant ignominia. Nam urbem omnibus alienigenis religionis causa patentem. nunc domesticis preclusistis. Quis cauillatione uestri sermonis culetur, cum rerum repugnantia uideat. Nam cum uos quasi cognatos a ciuitate excluditis. et a patriis sacris arcetis. quis eos incusare ualebit qui custodiuntur in templo. quasi non recte incipient a uobis summa membra proditionis perdere. Sed haec illi molliora quam res poscebat iniuria sunt. nos tamen domicilium dei seruabimus. et pro communi patria pugnabimus. Hic autem manebimus procinctis armati. donec aut romani uos aspiciendo laborent. aut ipsi recuperata libertatis cura ueniunt. Ihesus quidem et ananus cum uidissent ydumeos nichil moderatum sentire. et dupplici bello obpugnare ciuitatem. intra muros recesserunt. Ydumei autem indigne ferentes quod erant a ciuitate repulsi. ibidem prope murum tenere castra ponentes manserunt. Infanda uero hyemps nocte illa. uentique uiolentia cum ymbribus orta sunt. et crebra fulgura horrendaque tonitrua. et concussio terrae uastique mugitus. certaque apud omnes erat hominum exitio mundi statum perturbari esse. nec paruum aliquid haec signa portendere. Ydumeis autem haec erat opinio quod deum irasci. neque se posse euadere. si aduersus metropolim arma mouissent. Anano autem eiusque sociis uidebatur et sine proelio uicisse. deumque pro se bellum amministrare. Sed profecto falsi erant horum futurorum interpretes. Nam quae ipsi passuri erant. contra hostes fore diuinabant. Uerum ydumei catiuatim densatis corporibus inuicem sese fouebant. scutis contextis protegentes capita. minus ledebantur a pluuia. Heloce uero intra templum conclusi. cogitato ydumeorum aduentu. magis illorum periculo quam suo cruciabantur. collectique deliberabant si quam illis reperire possent subsidium machinam. Quibusdam ergo uidebatur ui armorum custodes inuadere. atque ita in ciuitate impetu facto portas auxiliatoribus suis aperire. et custodes ex impulso. et quod plures essent inermes facile turbatum iri. nec multitudinem ciuium facile colligi posse. quoniam domi quilibet propter hyemem contineret. Atque prudentiores erant tum quidem adhiberi dissuadebant. cum uiderent murum ciuitatis propter ydumeos diligentius custodiri. et ubique adesse ananum omnibus horis inuisere custodias existimabant. Nocte ergo procedente. et gliscente hyeme custodes in porticu dispositos opprimit somnus. et consilium heloce inierunt ut serris portarum uectes secarent. Adiuuabat autem eos crepitus uentorum ne serratio audiretur. tantoque egressi ad murum clanculo ueniunt. serrataque porta quae ad ydumeam ducebat aperiunt. Ydumei uero primo ananum conari aliquid suspicati. unusquisque dexteram ad gladium quasi rebellaturi applicant. Cognitis his qui ad se uenerant agnitis intrabant. Quodquidem si et mari inuitatae uertere uoluissent. nichil obstabat quod minime totus populus moreretur. Inierunt ergo consilium ut caperent custodes. captis et custodibus facile ciuitatem possent capere. Iamque in templum per ciuitatem subibant. cum suspensi heloce aduentum eorum prestolarentur. Cumque ydumei ingressi. et ipsi confidentes ex interiori fano progressi sunt. mixtique ydumeis in custodes irruunt. Cesis autem in nullis quos somnus oppresserat. omnis multitudo ad clamorem uigilantium excitata est. Raptis autem armis ad ulciscendum non sine stupore properabant. ac primum quidem zelotas solos aliquid suspicantes conari. quasi eos superati numero confidebant. Ubi autem foris alios circumfudi uiderent. ydumeos irrupisse senserunt. Et maior quidem pars plurimorum armis partim animisque depositis in questibus erant. pauci uero iuuenum fortiter communiti occurrendo ydumeis aliquandiu segniorum multitudinem protegebant. alii cladem ciuitatis habitatoribus nunciabant. Ad plurimum autem auxilium nullus uenire audebat. cognito ydumeos irrupisse. Sed ipsi quoque quibus nunciabatur inrita uociferantes cum fletibus respondebant. plurimusque mulierum suscitabatur ululatus. si quando quisquam de custodibus periculum incidisset. Cum et heloce ydumeorum clamore geminabant. et tempestas magis terribiles faciebat omnium uoces. Nemini autem ydumei parcebant. quod natura crudelissimi ad cedes erant. et hyeme grauiter afficiebantur. proinde his qui se excluserant crudelissime utebantur. et tam supplicantibus

quam repugnantibus erant infensi. Multos quoque cognationem referentes et ut commune templum reuererentur orantes gladiis transfigebant. Nullus autem fugiendi locus erat. nec ulla spes salutis. Compulsi autem circa se ipsos. et magis ui oppressi laniabantur. cum recedendi spatium non daretur. nec ydumei interfectores a cedibus temperarent. Incerti autem quid facerent uel quo se uerterent. in ciuitatem se precipitabant. et miseri uoluntarium exitium subibant, donec templum intrinsecus totum sanguine redundaret. Nocte et illa interfecti sunt de popularibus octo milia et quingenti. Sed tamen nec sic ydumeorum ira satiata est. et uersis in ciuitatem manibus omnes domos diripiebant et si quem in eis latitantem inuenissent morti dabant. Pontifices etiam ananum et ihesum ubique inuestigabant. et crudeliter in eos seuiebant. Nam comprehensos statim obtruncant. astantesque super eorum cadauera nunc anano populi beniuolentiam improperabant. nunc ihesu uerba quae de muro dixerat exprobrabant. Ad haec et impietate progressi sunt ut eos insepultos abicerent. cum pro [illegible] iudei tantam sepulturae curam sit. ut et ex iudicio cruci affixos ad solis occasum deponantque sepeliant. Et quidem non errabo si dixero mortem anani excidii ciuitatis fuisse principium. et ex illo die muros euersos. remque publicam iudeorum perisse. a quo pontificem rectoremque suae salutis iugulatum in media ciuitate uiderunt. Erat et isdem ananus et alias uir laudabilis et iustissimus. et praeter nobilitatis sic dignitatis et honoris amplitudine quam predictus erat infimis uolebat equari. et libertatis maxime fautor erat. propriisque commodis communes utilitates semper anteponebat. et super omnia paci studebat. sciens se non posse cum iudeis romanorum manus euadere. ac uolebat prospicere ut similiter se non possent iudei defendere. licet inimicis superessent. Ut autem breuiter dicam. si uiueret ananus iudei paci uel subiectioni romanorum consensissent. Mirus et erat in dicendo. et mirus populo persuadere quae uellet. Huic uinctus erat et ihesus similiter pontifex illi quidem comparatione inferior. sed ceteris prestans. Deus ergo erat qui uolebat uiam metropolim hierosolimam et sanctam quondam dilectam ciuitatem tamquam uiolatam et inmundam perire. et sancta sua flammis purgari uolebat cum defensores eorum tanto ante amputasset. Itaque paulo ante sacris uestimentis amictos. ac toto orbi celeberrimos. religionis auctores. et qui a cunctis aduenientibus ciuitatem commeantibus honorabantur. nunc iacebant nudi. et preda erant canibus ac feris. Quos uiros ipsa puto fleuisse uirtutem. uicta et flere quantum licebat.

INCIPIT LIBER V. EIUSDEM B.

ANANO QUIDEM et ihesu talis fuit uitae finis. ut in precedenti libro narrauimus. Post illorum necem tamen zelotae. id est. sediciosi quam ydumei passim plebis quasi gregem nefandorum animalium irruendo mactabant. et uulgus quamuis loco deprehensum necabatur. Correptos autem nobiles et adolescentes uinctos in carcere concludebant. et ideo cunctam mortem protraxerunt. ne ad uos communem patriam nequissime expugnarent. Seuissime autem ante cedem uerberabant. exulcerati plagis ac tormentis. et cum iam corpori non sufficeret cruciatibus tandem gladio necabant. Quos autem die cepissent. eos in custodia nocte ducebant. extractosque inde si quis mori contigisset abiciebant. ut aliis uinctis locus esset. Tantus autem populum pauor occupauerat atque formido. ut non flere quidem palam quisquam sine sepelire quemquam auderet. sed erant occulte clausorum lacrime. et neque nimi eorum audiret circumspicientes gemebant. paria namque his quos lugebant illico patiebantur. Nocte autem exigua terram effossa corpora iniciebant. et his non numquam et die audaciores faciebant. Duodecim ergo milia hic modo nobilium perierunt a zelotis et ydumeis. Et cum quendam zachariam de illustribus filium baris interficere cogitarent. lxx uiros plebeiorum honestissimos ex precepto conuocant iudicii specie. et apud eos eundem zachariam quasi ciuitatem romanis prodere uellet accusant. et iam nuncios ad uespasianum proditionis causa misisset. Sed neque argumentum neque ullam criminis probationem dicere poterant. et cum nuncios misisse dicerent. et haberi pro uero uolebant. Zacharias autem ubi nulla spe salutis se relictum uidit. in accusatores oratione conuersa. omnes eorum iniquitates per ordinem prosecutus est. et multa per haec ignotorum conquerebatur. Heloce uero obstrepentes uix ab eo gladiis temperabant. intentione sua perficere cupientes. Igitur illi lxx. omnes libertatem pro eo mori elegerunt quam sententiam in illum mortis proferrent. Quod sentientes heloce inuisi iudicibus irascebantur. quod nollent cum [illegible] accusationem eorum damnare. Quoque ergo ex audacissimis helotarum aggressi zachariam in medio templi interficiunt cum dicentes. et hic illudendo habeas. et a nobis de absolutione sententiam certiorem. cadauerque illius statim in subiectam uallem de templo precipitant. Iudices autem contumeliae causa uersis gladiis ferientes a templi ambitu pepulerunt. a cede eorum se abstinentes ut facerent eorum et mortem zachariae per ciuitatem nunciarent populis. Ydumeos ergo iam per peccatum facinus penitebat. et quod in ciuitatem irruissent. et eis propria gestari placebant. Quibus collectis quidam ex heloris ueniens ad eos indicauit eis omnia per quae causam heloris aduocati erant. et contra pontifices falso finxissent quod ciuitatem romanis tradere uellent. et ideo finem his facinoribus imponere deberent. et domum iam recederent malorum societatem uitantes. cunctaque diluere flagitia quae non sponte sunt decepti helotarum blandiciis perpetrassent. Persuasi ergo ydumei primum eos qui erant in custodiis soluunt. prope ad duo milia popularium. statimque relicta ciuitate ad symonem ueniunt. de quo paulo post commemorabimus. Euenit autem eorum discessum utrisque inopinata uideri. Nam plures nescii penitudinis paululum fiducia recreati sunt. uelut inimicis recedentibus. Helotarum uero creuit insolentia quasi non auxilia carerent. sed quasi hi recessissent quorum pudore ac reuerentia criminibus temperabant. Denique iam nulla erat facinorum mora nec cunctatio. sed festinatio. cum haec quod placuissent ipsa cogitatione essent peragerent. Maxime autem uiuos fortes atque insignes cedibus seuiebant. cum demum dia nobilitatem assumerent. ex metu uirtutem. unaque cautione putabant nullum opinatum super esse. Itaque abeas occisus est. cum multis aliis gorgyon dignitate simul et genere prestans. plenusque spiritu et libertatis amator. Sed nec peradita niger quidam fortissimus iudeorum uir in bellando cum romanis strenuus comprobatur manum eorum aufugit. Nam abeas comprehensus saepe uociferatus et cicatrices ostendens per mediam

192

ciuitate trahebat. Dicebat autem extra portas desperata iam salute
supplicabat ne sepultura careret. Illi uero interminati quod humum ei quam
desideraret concessuri non essent. statim eum necauerunt. Quidam tamen ut oc
ciderent romanos eis ultores imprecati sunt. et famem et bellum ac pesti
lentiam et super haec omnia ipsorum mutuas manus. quos et omnia super ipsos
dies non post longum tempus induxit. Nulla autem pars plebis erat cui non
ad interitum excogitaretur ab heleotis occasio. Nam aliud iam dudum alius
restitissent inficiebant. quia uero nihil offenderant si ad eos pacis te
pore non accesserant ob hoc necabant. et obsequentes eis pro amore
quasi insidiatores interimebant. itaque maximorum et mediocrium pene
mors erat. nec euasit quisquam nisi aut pro ignobilitate aut fortuna pro humilis.
Romani itaque et eorum duces ad ciuitatem hierosolimam animos in
tendebant uidentes eorum dissensionem. suum lucrum esse censentes. et uespa
sianum ad hoc incitabant. diuinam esse prudentiam firmantes insanie
ipsos hostes esse conuersos. et ob hoc uelox esse momentum. et aut ipsos
iudeos cito in concordiam redituros. aut intestinis malis defessos con
gressi penitudine. Vespasianus autem collectis omnibus ait. Vos igno
ratis quid fieri expediat. tamquam in theatro cupientes ostentare
quantum possitis manibus et armis. non reputantes commune periculum
et quid sit utile. Nam si nunc statim ciuitatem aggrediemur. ipsi fient
hostibus causa concordie. ac uires eorum et nunc ingentes unitos prouocabi
mus. cum sint adhuc pauci ex eis domestica seditione consumpti.
Deus namque melius quam nos ipsi disponet. qui sine labore iudeos in
manus nostras tradat. nulloque periculo uictoria exercitui romano
condonabit. Pro iniquis manibus propriis iudeis interimentibus et maximo
malo hoc est seditione turbatis. oportet nos magis periculorum specta
tores existere. quam cum hominibus mortem appetentibus et intestina
rabie insanientibus manum confligere. Si quis autem putauerit uic
torie gloriam sine prelio fieri uiliorem. sciat magis armorum incerto ex
tra commodum esse commode perficere quam incendio. Nec minus pre
clari sunt et minus laudabiles qui paria in bello gesserunt moderatio
ne atque prudentia. Interim autem dum hostes a se ipsis imminuentur.
et milites romani ex laboribus assiduis recreati ualentiores erunt.
Igitur ut in uidetur nondum tempus maturare obtineat uictorie claritudo.
Non enim nunc in armis construendis aut auxiliis congregandis
opera dant. sed bello domestico ac dissensione cumulati miserabiliora
excidio patiuntur quam a nobis in bello capti paterentur. Pro in patientiae
expectatione et ad gloriam clariorem neque quicquam magis intestino bello labora
tibus inferami. ut non ipsis sed discordie uictoria ascribatur.
Hec uespasiano dicente. et rectores militum consentiebant. et mox
apparuit quam utile fuisset eius consilium. Nam iudeos singulos multi
ad eum ex hierosolima ueniebant fugiendo heleotas id est seditiosos.
Erat autem fuga difficilis. eo quod omnis exitus a custodibus obsidebatur. et si
quis ibi qualibet ex causa deprehensus fuisset uelut ad romanos ire
cupiens interficiebatur. Qui autem dedisset pecuniam saluus abibat et qui
non dabat quasi proditor moriebatur. Restabat ergo heleotis pecuniosis
fugam redimentibus solos pauperes iugulare. Mortui uero per omnes
uias congregabantur innumeri. multique et eorum fugere cupientium
rursus in ciuitate perire potius optabant. Nam spes sepulture in patria mori
tolerabilius uidebatur. Heleote autem ad hanc crudelitatem deuene
rant. ut neque intus neque per itinera occisis humum concederent. sed uelut
cum patriis legibus et iura nature disturbare pepigissent. et simul cum
iustitia diuinitatem quoque polluerent. ita sub sole putrescere mortu
os relinquebant. Nam statim sepultura indigebat qui hac aliis pro stu
isset. Et ut breuiter dicam nulla res tam bona quam misericordia. et
mentis affectio inter cladibus diu heleote a uiuis in mortuos. a mor
tuis in uiuos iracundiam transferebant. Modum autem excreuerant mea
superstitibus mortui beatiores uidebantur. uelut ad requiem. et qui
erant in custodiis comparatione sui cruciatus insepultos quoque fortu
natissimos putabant. Omne quoque diuinum ius hominum calcabatur.
Irridebant et diuinitas prophetarumque dictis tamquam uulgaribus fa
bulis illudebant. Cum haec omnia contempnerent. omnia que de
eis predicta erant uera exitu probauerunt. Vetus enim quidam sermo
ferebatur tunc demum ciuitatem hierosolimam destrui. sancta quoque flammis
exurenda esse. cum de lege belli seditio fuisset exorta. templumque
di propria manu ante uiolassent. Quibus heleote nihil de eorum fide dubi
tantes. ministros se huius pro sacrilegii prebuerant.
Et iohannes de quo super memoratum iam diudum tyrannide affectans
paulatimque secum meliores adiungens ab heleotarum affectione separabat.
Semper autem aliorum decretis non obediendo. suaque iubendo. heleotas
quod solus dominare cuperet non latebat. eique sociabantur non nulli metu.
alii gratia. Mirus enim erat oratione atque fallacia persuadere ipso quod
uellet. Multi autem predicta quod se tutum esse putabant. priorum delictorum
causas uni poterit ascribi quam omnibus. Ad haec quia manu strenuus erat
et bonus consilio. satellites non paucos habebat. et si magna pars
contrarie factionis eum reliquerat. apud quos liuor multum ualebat.
plus tamen metuens eos ne sub uni potestate uiuerent exagitabat. Nec
enim facile sperabant eum si semel potestate obtinuisset deici posse. oc
casionemque in se habiturum timebant quod in principio ei restitissent.
Obliuio ergo seditio diuidebatur et iohannis monarcia dissentientibus
parte regnabat. Inter ipsos ergo omnia munita erant custodibus.
et modicum parum ab eis agebatur. sed grandiori communis ad plurum
procedebant. et quis maiorem preda caperet utrumque certabant.
Cum tamen ciuitas tribus malorum ingentium tempestate laboraret.
hoc est belli et dominationis et seditionis eorum comparatione bel
lum populatoribus mediocre uidebatur. Denique relictis sedibus patriis
ad alienigenas confugiebant. et salutem quam inter suos desperauerant.
romanorum beneficio assequebantur.
Quartum preterea malum commotum est gentis exitio. Nam non procul ab hiero
solimis castellum erat ualidissimum reponendis opibus ad munita
belli tuendisque corporibus ab antiquis regibus edificatum quod messada
dicebatur. quod occupauerant sicarii. Hi cum romanorum exercitum
uiderent ociosum. et apud hierosolimam iudeos belli discordia tra
hentes inmaniora facinora aggrediuntur. dieque festo azimorum quod apud
iudeos sollempniter celebratur. municipium quod dicitur galaad nomine
inuaserunt. inuenientes decepis custodibus. oppidanosque antequam arma capere
siue concurrere ciuitati expulerunt. Eos uero qui in fuga de
fecissent mulieres uidelicet ac pueros super septingentos interfecerunt.
edibusque deinde compilatis fructu maturos depopulati in messada por
tauerunt. Post haec omnis circa castellum uicos. totamque regionem depopulabantur.
non paruo ad eos numero iudeis singulos confluente. et simul in iu
dea omni concitati sunt per singulos iudee tractus ac uelut in corpore signi
do principale membrum timor afficiat. reliqua membra partem egro
tare necesse est. ita per ciuitatis tumultum atque discordiam et quod forsitan
nequissimi predandi inuenere licentiam. propriusque uicis dilaceratis tram
in solitudinem redigebant. Congregati autem et per collegia conuiuantes in
templa et oppida ferebantur. et sepe contingebat ab his eos male
affici quos predassent. nullaque pars iudee erat que non una cum hieroso
limis bello domestico periclitaretur.
Hec omnia uespasiano a transfugis indicabantur. Nam licet omnis exitus
a seditiosis custodirentur. tamen erant qui ad romanos clam profugerent.
uespasianumque ferre opem ciuitati. et reseruare reliquias populi hortarentur.
et multos esse in ciuitate qui beniuolentiam romanis pararent. Ille autem iam
miserans eorum calamitates. propius ad eos uelut hierosolimam obsessurus
accessit. re autem uera ut ciuitatem obsidione liberaret. sperauit ante
reliquas ciuitates subigendi. nullumque impedimentum obsidioni ex
trinsecus relinquendi. Cum ergo uenisset in gadara ciuitatem regi
onis metropolim ualidissimam quarta die mensis marcii nostri ci
uitatem ingreditur. Iam enim optimates gadarensium ignorantibus ceteris
legatos ad eum de traditione ciuitatis miserant. tam pacis desiderio
quam suis patrimoniis metuentes. Multi enim in gadara ciuitate locuple
tes habitabant. quorum legationem inimici nesciebant. nisi quod uespasi
ano appropinquante id cognouerunt. Ciuitatem autem se retinere posse
desperabant. quod et intestinis inimicis inferiores erant et nec procul
abesse uiderent romanos a ciuitate. Si uero fugere decreuissent
nulla anxius pena repetita in honestum putabant. Itaque compre
hendentes dolesium qui non solum dignitate ac nobilitate ciuitatis prin
ceps habebatur sed et legationis auctor erat interfecerunt. nimiaque
iracundia iam mortuum uerberato. ex tunc ciuitate dilapsi sunt. Iam uero
accedente romano exercitui. gadarensium populus uespasianum cum
laudibus in ciuitate recepto. fidei dextras ab eo accepit. eisque pre
dium presidia contra fugitiuorum excursus. Muros enim priusquam romani acce
derent ipsi destruxerant. ut eo pacto romanis fides esse quod pacem diligerent.
Vespasianus ergo misso placido cum equitibus ac tribus milibus peditum aduersus
eos qui ex gadaris fugerant. ipse cum ceteris militum copiis cesaream
regreditur. Illi autem qui ex gadaris fugerant. postquam hostes a tergo insequi
tes repente uiderunt. priusquam cominus uenirent in uicum quendam nomine
bethanam se receperunt. Ubi reperta non paucorum iuuenum multitu
dine his se sociantes contra placidum eiusque milites proruunt. Ille autem primo
eorum impetu paululum recessere. ea arte ut eos a muro longius prouoca
rent. et deinde statim loco oportuno circumdatos a se inimicos fatigabat.
Iudei itaque fugientes ab equitibus preueniebant. qui uero manum conseruissent
a peditibus consumebantur. nihil audacie demonstrantes. Conden
sas enim romanos armis iudei non ualebant eorum acies prorumpere. illorum
autem acies transfigebant sagittis et inmanissimis iaculis. et ultro in
ferrum decidebant. alii gladiis obtruncati. alii ab equitibus dissipati.
Nam placidus semper curabat cursum eorum a uico intercludere. assidueque pre
currens ex parte iudeos a uico reflectebat. et sagittarum ictibus ne
cabat huiusque se proximos interficiebat. uerum uero longe fugientes reuo
cabat. donec qui fortiores erant lapsi ad muros aufugerunt. Cu
stodes autem murorum quid agerent nesciebant. nam nec excludere gada
renses suorum causa patiebantur. et si eos recepissent una cum his se perituros
uidebant. quod et contigit. Nam iudeis compulsis ad muros. pene equites
romanorum intrauerant. nisi portas ante clausissent. Placidus autem ad murum
multos usque post meridiem acerrimo certamine muro parum acuto
potitus est. Et cum uulgus inermes occideret. fortiores fuga periclitantur.
domus quoque a militibus diripiebantur. et uicus igni traditus est. Qui autem
inde euaserant. totam secum illam regionem ad fugam incitauerunt. et ex
tollendo proprias calamitates. et totum romanum exercitum aduenire
dicendo. metu omnis perterruerunt. et in iericuntam se conferre quod esset
ualida et populosa. Placidus uero fretus equitibus eos insequebatur usque
ad iordanem quos occupasset morti dabat. Omnem autem multitu
dinem ad flumen iordanis inueniens quod auctum ymbribus uada transire
non poterat. apto prelio aggreditur. Illos autem necessitate ad pugnandum
impellente. quod fugere locum non haberent. protenta ad ripe longitudinem re
la equites et mortis exceperunt. et multa percussi in flumen ceciderunt.
et qui ibi inierunt a romanis xiii. milia fuere. Alii uero cum non
sustinere non possent in iordanem sponte desilierunt. et ex eis captis sunt
prope ad duo milia. ducenti cum preda maxima ouium et asinorum camelorum
et boum. Iudeis ergo hoc uulnus impositum quamuis par superioribus maius tamen
se ipsis uisum est. non solum quod totam regionem quam fugerant cedes replere
rant. sed et quod flumen iordanis repletus esset mortuis. et asfaltidesque
lacus redundabat cadaueribus. quos per multa flumina deuoluta sunt.
Placidus autem secunda fortuna usus uicos proximos et municipia con
tendit. capitque abila et iuliada et besemoth iuxta lacum asfal
titem et idoneos ex transfugis ibi collocat. Deinde cum militibus scaphis im
positis eos qui in lacum refugerant subegit. et tractis flumini tota regio
romanis cessit. et ubique omnia usque ad macheruntam tenentia subiugata sunt.
Interim hec agunt in iudea. motus circa galliam nunciatur. et quod uindex illarum
partium una cum optimatibus indignantibus a cesare nerone defecisset. Ves
pasianus uero ad impetum belli ea que nunciata sunt incitarunt. prospiciente
futura bella ciuilia. et totius imperii pericula. cum si partes orientis ante pa
casset. minus ytaliam metuendum existimaret. Obstante autem hyeme per
subactos interim uicos atque oppida presidia collocabat. et decenarchas
ciuitatibus apponebat. et multa que uastata fuerant restaurabat. Prima
initat multas militum copias quas de cesarea adduxerat. in antipatrida
uenit. ibique preduum ciuitate composita. tertia die uastando et flammando
omnisque toparchias subittendo circumdamnam in lidda et iamnia pre
debat. Et cum secutaque ciuitas tradidisset. constituens illic habitato
ribus idoneis. in amachuntam peruenit. occupatisque ad metropolim eorum
omnibus uiis. castra muro circumdat. quintamque legionem ibi relicta in
ceteris in belepthon toparchia proficiscitur. Ea autem regione et ydumea
igne consumptis. castella quedam locis oportunis muniuit. captisque
duobus uicis in media ydumea positis. hoc est begabri et cafarton
plusquam x. milia hominum perimit. et supra mille capit. exactaque inde cetera
multitudine non parua militum suorum parte ibi constituit. qui omnia loca mon
tana uastando infestabant. Ipse autem cum reliquo exercitu iamniam rediturus
per samaritida et neapoli sede die uniuersus in chorea descendit. ibique ca
stris positis. post triduum in iericuntam peruenit. ubi se quidam rector non
traianus adiunxit. qui locis ulterioribus milites duxerat cunctis iam deuictis eundem
eo ex iericunte ciuitate fugientium multitudo ante romanorum aduentum
in aduersa hierosolimis montanam regionem diffugerat. et pauci qui remanserant
perimuntur. Desolata uero ciuitate offenderant. cui in planicie inde sus
mons ac sterilis imminet. qui est longissimus. A septentrionali regione
tenditur usque ad scytopolitos agros. a meridiana uero usque ad sodomiticam term
et asfaltide lacum terminum ei extendit. Nam totus inequalis mons est et quamquam
gignit non habitatur. Huic autem monti adiacet circa iordanem mons alius
incipiens a iuliada a septentrionali regione. et extenditur pluribus in meridie
usque ad sobora que disterminat petram arabie ciuitatem. In hoc est et qui ferre
mons appellatur usque ad moabitide longe. Inter istos autem duos montes regio
est que magnus campus uocatur agennabra a uico usque ad lacum asfaltide patens
et habet cc. et xxx. stadiorum longitudinem. latitudine uero c. et xx. mediusque ab

Iordane dividitur. Sunt autem illi duo lacus Asfaltidis et Tyberiensis qualitate natura contrarii. Nam lacus Asfaltidis salsus ac sterilis est, Tyberiensis vero dulcis est ac fecundus. Estivis quoque temporibus illa planities ardore solis incenditur, et vicio aeris afficit omnibus circumiacentibus preter Iordanem. Unde evenit ut palme que vicinius sunt magis floreant et feraciores sint quam ille que minus longeque remote sunt.

Ast in ipsa civitate Iericho largissimus fons est, rigandisque arvis uberrimus, iuxta veterem civitatem scaturiens, quam Iosue ductor Hebreorum primam in terra Chananeorum bello destruxerat. Hunc etiam fontem ferunt olim non solum terre atque lignorum fructus, sed et feminarum partus solitum obruendo, cunctaque pariter morbo ac peste corrumpere; postea mansuevisse, et saluberrimum ac feracissimum esse factum ab Helyseo propheta, qui Helye discipulus fuerat. Receptus enim hospicio ab Iericuntinis habitatoribus, omnem illam regionem propicia gratia remuneratus est, progressusque ad fontem lagenam fictilem salis plenam in profluentem aquam misit. Deinde ad celum dexteram tendens, fontique immergens blanda libamina dominum precabatur ut fluenta leniret ac dulciores aquarum venas aperiret, et fecundioribus auris flumina temperaret, ubertate fructuum et successione prolis daret indigenis, nec eorum filiorum genitrix aqua deficeret quamdiu iusti manerent. Ad has preces misericordia divina fontem immutavit, et fons qui antea erat causa orbitatis ac famis postea vite ac fecunditatis auctor effectus est. Denique rigationis ei tanta potentia est, ut si attigerit terram sapidior sit aquis diu permanentibus. Unde et qui eo largius abutuntur exiguum emolumentum habent, qui vero parce plurimum salutis confert. Amplius autem quam ceteri fontes spacium rigat, cum lxx stadiis longa et xx stadiis lata planities irrigatur, nutrix palmarum irriguarum genera tam sapore quam nominibus varia. Quarum pinguissime calcibus plurimum mellis emittunt non multum alio melle deterius, quamquam et illa regio mellis sit altrix, et opobalsami ferax, qui omnium carissimus est fructuum ibi nascentium. Gignit et cyprum mirobalsamum. Legumina quoque optima ibi generantur, quamquam sit carissima. Sed nec in aliis fructibus ei alia regio assimilari valebit, in hoc quod multiplicatum reddit quod satum fuerit. Cuius rei causam videtur esse aquarum vis lenta, aeris calor cum hic provocet que nata fuerint atque diffundat, liquor autem aquarum firmis radicibus singula stringat viresque suggerat. Estivo autem tempore quo sic perurit illa regio ut nichil facile prodeat ac pullulet, aqua si ante solis ortum hauriatur, aure spiritu refrigescat naturamque aeris contrariam sumit; hyeme vero contabescit atque mensis tepidissima efficitur. Et tanta est illic celi temperies, ut quo tempore in Iudea ningit, lineis tamen illic indigene vestiuntur. Distat autem ab Hierosolimis c.l. stadiis, et ab Iordane stadiis lx. Utrumque hinc ad Hierosolima spacium desertum atque saxosum, ad Iordanem vero et lacum Asfaltiden licet humilius, eque tamen incultum ac sterile. Igitur de Iericho quam fortunatissima sit satis dictum est.

Commemoratione autem dignum puto Asfaltidis lacus naturam exponere. Is ut salsus ac sterilis est, omnia vero levitate et que gravissima sunt in eum iacta referuntur. Demergi autem quis in profundum nec de industria facile potest. Denique Vespasianus qui eius visendi causa illuc venerat, iussit quosdam natandi nescios vinctis post terga manibus in altum proici, et evenit omnes tamquam vi spiritus sursum repulsos desuper fluitare. Ad hoc et mirabilis est coloris atque mutatio, terque in singulos dies superficiem vertit, et solis radiis variata resplendet. Multas quoque locis nonnullis nigri bituminis glebas, que super undam et habitu et magnitudine tauris sine capitibus assimiles natant. Ad eas autem cum navigantes exercitatores accesserint, naviter quod adgestum est ad naves trahunt, et quia lentum est, repletas eas abrumpere nequeunt, sed quasi replicata scapha pendet a cumulo, donec menstruo mulieris sanguine atque urina solvatur. Est autem illud bitumen utile non solum ad compagines navium, sed ad corporum etiam curationem multis remediis admiscetur. Huius lacus longitudo est quingentorum et lxxx stadiorum, et usque ad Arabiam tendit; latitudo vero c.l. stadiis patet. Et Sodomitice terre vicina est, que olim fuit tam fructibus quam substantiis omnium civitatum fortunatissima; nunc autem omnis exusta, atque habitatorum impietate fulminibus conflagrasse memoratur. Denique adhuc inibi reliquias ignis et civitatum quinque videre licet ymagines, et renascentes in fructibus cineres, qui colore quidem sunt edulis similes, carpentium vero manibus in fumum dissolvuntur et cinerem. Terreque Sodomitice fabula eiusmodi fidem habet ex facie.

At Vespasianus Hierosolimorum habitatores obsidere cupiens, apud Iericho et Hadidam villam castellis erectis, utrobique auxiliatorum partem ac Romanorum presidia collocat. Misit autem ad Gerasam civitatem Lucium Annium, equitatu ei parte multisque peditibus attributis. Qui primo aggressu civitate capta mille iuvenes volentes aufugere preventos interfecit, familias captivas duxit, bona eorum militibus predari permisit, et post hoc domos incendit. Erat autem fuga potentium et interitus infirmorum, et quod occupatum fuisset flammis dabatur. Omnibus quoque montanis locis totaque planitie bello possessis, apud Hierosolima degentes exeundi copiam non habebant, cum transfugere quidem volentes a zelotis asservarentur, et a Romanis undique cinctas vallarentur, nemo ullus posset egredi.

Vespasiano igitur Cesaream reverso, et cum omnibus copiis ad ipsam Hierosolimam proficisci paranti, nunciatur Nero Cesar peremptus, cum per annos xiii et viii dies imperasset. De quo referre quemadmodum dehonestaverit imperium, per nequissimos homines Nymfidium et Tegillinum et indignissimos libertorum quibus commisit rem publicam, et quod horum postea captus insidiis ab omnibus suis servatoribus sit destitutus, et cum iiii libertis in suburbanum fugerit, ibique semet occiderit, et quomodo Galba creatus imperator Romam redierit ab Hyspania, et quemadmodum incusatus a militibus tamquam humilioris esset animi, in medio foro necatus sit, et Otto declaratus sit imperator; eique militiam Vitellium duxisse exercitum, necnon et Vitellii turbas, et circum Capitolium pugnam, et quemadmodum Antonius Primus et Mucianus Vitellium interfecerint, et Germanorum agmina bellumque civile sedaverint, haud omnino recusamus narrare cum fide, quia et multa Grecorum et Romanorum copiose perscripserunt. Ordines autem rerum continuandi gratia, ac ne incisa pendeat hystoria, summatim singula designabo.

Vespasianus igitur differebat in Hierosolima militiam ducere, expectans quo vergeret imperium post Neronem. Deinde ubi Galbam imperare cognovit, nil conari decrevit priusquam ille quoque ad se de bello aliquid scriberet. Misit ergo ad eum filium suum Titum ad salutandum, et ut simul ab eo mandata de Iudeis acciperet. Ob easdem denique causas et rex Agrippa navigavit ad Galbam. Sed dum Achaiam, quia hyemps erat, longis navibus pretervehuntur, contigit interfici Galbam cum regnasset vii mensibus et totidem diebus, et post eum Otto suscepit imperium, et tribus mensibus rem publicam gubernavit. Agrippa autem nichil de hac mutatione deterritus Romam pergere statuit; Titus vero divino quodam impulsu ex Achaia ad Syriam renavigavit, et mature in Cesaream venit ad patrem. Suspensi autem de omnibus, quasi nutante imperio Romano, Iudeorum militiam neglegebant, patrieque metuentes

Igitur alienigenas impotentiam esse arbitrabantur.

In terra aliud bellum in Hierosolima excitatur. Erat Symon Giore filius patria Gerasenus, etate iuvenis, sed calliditate posterior Iohanne, qui iam pridem possidebat urbem, viribus autem corporis audaciaque prestantior; ob quod etiam ex Acrabathena toparchia, cui rector erat, pulsus erat ab Anano pontifice, et latronibus se sociaverat qui Masadam castellum occupaverant. Is ergo Symon quibus primo suspectus esset, tamen procedente necessitudine magis fidelis esse videbatur, iam et ductor erat predarum excursionibus, et cum ipsis castellum Masada perlustrabat. Dominandi autem cupidus magnarumque rerum appetens, ubi mortem Anani comperit, in montana loca descendit, servisque libertate promissa et liberis premio cunctos quoslibet undique facinorosissimos congregavit, et valido conflato collegio montanos vicos diripiebat. Semper autem ei accedentibus pluribus sociis civitatibus iam terribilis erat, multosque potentium vis eius et prospera facta sollicitabant, nec iam servorum tantum vel latronum habebat exercitum, sed et popularium multitudo tamquam regi ipsi parebat. Excursus autem faciebat in Acrabathenam toparchiam, et in maiorem Ydumeam. Vicum vero cui nomen est Ain muro amplexus, et ad custodiam sui pro castello habebat. In valle autem que dicitur Faraga occultas dilatavit speluncas, multasque invenit, quibus ad predarum receptacula utebatur, et direptas fruges illic reponebat, nec dubitabat tamen quin in Hierosolimis copias et apparatum perduceret. Unde zelote veriti insidias ac prevenire Symonem qui contra se crescebat cupientes, plerique cum armis egrediuntur. His autem Symon occurrit, commissoque prelio multos occidit, et reliquos compellit in oppidum. Non multum vero viribus fretus ab obsidione deterretur. Post hoc Ydumeam sibi subiugare conabatur, et cum xx milibus armatorum ad fines eius properabat. Ydumeorum autem principes natu quinque milibus collectis, et pluribus qui sua servarent domi relictis, pro latrones Symonem in finibus suis prestolabantur. Ubi habito conflictu ac toto die peracto prelio, neque victor neque victus abscessit, et ita Symon in Nain vicum, Ydumei vero domum regressi sunt.

Non multo post tamen Symon cum maioribus copiis Ydumeorum fines petebat, castrisque positis in quodam vico cui nomen est Tecue, misit ad custodes Herodii castelli quod non longe aberat nuncium, persuadens ut sibi castellum traderent. Quem quidem sine mora susceperunt custodes nescii cause cur venisset, sed mox de castelli proditione locuti strictis gladiis persequebantur, donec fuge locum non inveniens de muro in subiectam vallem sese precipitavit, et ita mortuus est. Ydumeis autem iam vires Symonis formidantibus placuit priusquam prelio congrederentur explorare hostium copias. Huic itaque rei se ministrum prebuit parato animo Iacobus unus e rectoribus, cogitans et proditionem suorum facere. Denique profectus ab Aluro, in hoc enim vico tunc Ydumeorum collectus erat exercitus, venit ad Symonem, promisitque se ei Ydumeos traditurum, data fide quod deinceps ei carissimus foret. Ob hoc et humanissime est apud Symonem cenatus, clarissimisque promissis animatus, ubi ad suos rediit, primo Symonis exercitum multiplici numero dicebat esse maiorem, deinde rectoribus paulatim et universa multitudine perterritis, ut Symonem reciperent suadebat, eique sine pugna rerum omnium permitterent principatum. Simul autem hoc suadens, ipsum Symonem per nuncios evocabat, pollicens se dissipaturum Ydumeos, quod et fecit. Nam cum iam appropinquaret Symon cum exercitu, equum primus ascendit, et cum sociis corruptionis aufugit; pavorque universos Ydumeos occupavit, ac priusquam in manum veniret, domum singuli soluto ordine redierunt. Symon ergo preter opinionem sine sanguine Ydumeam invasit, primumque aggressus ex impetu Chebron municipium capit, in quo maxima preda potitus est, multosque fructus diripuit. Chebron autem, ut indigene ferunt, non solum ceteris eius terre civitatibus, verum et Egyptiaca Memphi antiquior est. Denique duo milia et ccc numerantur anni ex quo eadem Chebron edificata est. Traditur quoque fuisse domicilium patris nostri Abrahe postquam Mesopotamie sedes reliquit, eiusque posteros ex hoc loco ad Egyptum esse profectos. Quorum et monumenta in eadem civitate extant de optimo marmore liberaliter fabricata. Cernitur et ab eadem civitate sexto stadio arbor maxima terebinthi, quam memorant ab initio mundi nunc usque durare. Hinc totam Ydumeam Symon pervasit, non modo vicos et civitates depopulando, sed excidendo et territoria. Nam preter armatos xl eum milia sequebantur, et vix victui necessaria habebant. Ad has necessitates accedebat ei crudelitas, et insuper iracundia, quo magis vastari contigit Ydumeam. Et ubicumque cum exercitu transiebat, a tergo solitudinem relinquebat, alia quidem comburendo, alia diruendo, et quicquid in agris natum fuerat conterendo calcibus aut depascendo delebant, et pro terra culta terram agendo faciebant tam sterili duriorem.

Hec opera Symonis rursus zelotas incitaverunt, et aperto quidem bello confligere cum eo timuerunt, insidiis vero per itinera locatis uxorem Symonis rapiunt, et plurimos qui sibi erant in obsequio. Deinde exultantes tamquam ipsum Symonem cepissent in civitatem recedunt. Sperabant namque continuo armis depositis pro uxore supplicaturum. Illum autem non misericordia, sed magna ira pro coniuge rapta invaserat. Nam cum ad muros Hierosolimorum venisset, ut crudelis belua que percussores suos prendere nequisset, ita in eos quos cepisset effundebat insaniam. Denique holerum sarmentorumque causa progressos ad portam inermes pariter senesque correptos verberabat usque ad necem, ut animi indignatione ipso solum ab eo viderentur quod non et vescerentur corporibus mortuorum. Multos autem abscisis manibus dimittebat in civitatem, volens deterrere inimicos, et populum ad se revocare; et iurabat per dominum qui cuncta regeret, nisi cito sibi redderent coniugem suam, muro perrupto omnibus in civitate degentibus similia facturum, nec cuiquam etati parcere, nec ab innocentibus discernere noxios; donec his ei mandatis non modo populus sed et zelote metu perculsi remiserunt ei uxorem. Atque ita delinitus Symon paulisper ab assidua cede cessavit.

193.

Non solum autem in Iudea erat sedicio bellumque civile, verum et per Italiam. In medio namque Romanorum foro Galba Cesare perempto, Otto iam creatus imperator cum Vitellio pugnabat, quem Germanorum manus tunc elegerat. Habito autem prelio apud Bretiacum Galatie cum Valente et Cecina Vitellii ducibus, primo die Otto superavit, altero Vitellii milites, multaque tamen cedes ex parte Ottonis. Hoc audito Otto apud Brixellum semet ipsum occidit, postquam tres menses et duos dies imperium tenuit. Accesserunt autem Vitellii ducibus milites Ottonis, et ipse iam Vitellius Romam cum exercitu veniebat.

Vespasianus interea quinto die iunii mensis Cesarea profectus, eas quas nondum subverterat Ydumee partes petebat, et in montana regione quam primum ascendit toparchias duas, Gofniticam et Acrabathenam subegit, et deinde Bethel et Efrem municipia, ibique presidiis collocatis usque ad Hierosolima equitabat, et multos deprehensos ex Iudeis necabat. Rector autem unus nomine Cerealis cum equitatu ac peditum parte superiorem Ydumeam vastabat, et Cafera municipium aggressione captum incendit. Alterum vero quod Cafara dicitur adortus muris obsidebat satis valido munitum. Dum vero autem se ibi moraturum speraret, subito portas aperuerunt, et cum precibus advenientes se ei tradiderunt. Quibus subiugatis Cerealis in Chebron

ciuitatem antiquissimam ut dixi destruxit, non procul sitam ab hierosolimis. Vbi autem intromissus in eam, omnem multitudinem quam ibi repperit cum puberibus peremit, ipsum uero oppidum exussit. Omnibus igitur ciuitatibus captis praeter castella herodium, et masada, et macheruntam quae a latronibus tenebantur, sola iam hierosolima romanis ante oculos erat expugnanda restabat.

Symon autem de quo supra diximus, ubi uxorem suam ab helotis recepit, ad reliquias iudeae egreditur persequendas, et undique circumactos hierosolima compellebat fugere, cum ipse quoque ad eam sequeretur, et operariorum multitudinem ex agris adeuntem interficiebat. Erat ergo symon foris terribilior romanis, intus autem heloti utrisque seuiores. Galilei quoque iohannem adpotentiam incitabant, et iohannes eis ex potentia quam sibi cupiebant uicem referens, omnia quae desiderabant facere permittebat. Insatiabilis autem rapinarum cupiditas erat, domorumque locupletium perscrutatio. Cedes et uirorum et feminarum iniurie pro ludo habebantur, praedaque cum sanguine deuorantes, sine aliquo metu post satietatem muliebri libidine calescebant, comptique crines, ac feminarum ueste induti, unguentis, et ut forma placeret oculis non solum ornatum sed impudicitiam quoque mulierum imitabantur, et obscenitate nimia nefarios [illegible] facientes ut in lupanari uersabantur, ciuitatemque totam impuris facinoribus profanabant. Effeminantes tamen uultus dextras ad cedem [illegible] habebant, delicatoque incessu eneruati subita incursione bellatores fiebant, et depallidamentis uersicoloribus eductis gladiis casu obuios transuerberabant. Eos autem qui iohannem fugiebant excipiebat seuior in cedibus symon, et quicumque intestinum tyrannum euasisset, ab eo qui pro moenibus erat occidebatur. Omnis autem fugae uia transire ad romanos cupientibus abscisa erat. Inter iohannis autem copias ydumei dissidebant, et aduersum iohannem tam liuore potentiae quam odio eius crudelitatis armantur. Deinde pugna congressi multos helotarum perimunt, et ceteros in aulam compellunt, quam grapte edificauerat, quae fuerat cognata izhe regis adiabenorum. Vna autem irruperunt ydumei, et iohannis pecunias praedabant. In hac enim aula et ipse degebat, et tyrannidis spolia deposuerat. Interea autem reliqui helotarum ad iohannem congregati sunt, eosque iohannes aduersum ydumeos educere cogitabat. Sed profecto deus sententias eorum in deteriora mutabat, et interitum acerbi excogitabant salutis remedium. Nam ut iohannem deicerent symonem foris degentem inducere statuerunt, et peiorem tyrannum sibi imponere. Nam misso mathia pontifice rogant symonem ut ad se introiret. Ille autem nimis superbe dominum se fore pollicetur, ueluti ciuitatem liberaturus ingreditur, cum salutis eum datorem ac defensorem suum clamor populi designaret. Vbi uero cum suis copiis introiuit, mox de propria potentia deliberabat, necnon eos a quibus aduocatus erat, quam eos contra quos uocatus fuerat inimicos putabat. Iohannes autem cum multitudine helotarum a templo exire prohibitus, amissis et quae in ciuitate habebat, de salute desperabat. Templum ergo symon adiuuante populo aggreditur. Illi autem qui intus erant in porticibus et per propugnacula stantes impetum repellebant, et multi a parte symonis saucii referebantur. Eo quod heloti a dextera superiores erant, et ictu impetibiles fiebant, et quibus loco plus possent, turres tamen quattuor maximas edificauerant, ut ex alto missilia torquerent, unam ad orientem et septentrionalem angulum, alteram super xistum, tertiam in angulo alio contra inferiorem ciuitatem, et quarta turris erat posita supra uerticem pastoforii, ubi moris erat unum de sacerdotibus stare post meridiem, et quod septimus dies instaret tuba significare, rursusque uespere quod desineret, nunc ferias populo, nunc uero opus faciant denunciare. Per turres autem disposuerant balistas saxorumque tormenta, et sagittarios, et fundarum scolos. Symon autem ad impetum pigrior mouebatur, cum suorum plerique mollescerent.

Per idem tempus romanos quoque seuiora mala circumuenerant. Aderat enim ex germania uitellius cum exercitu, ingentem multitudinem germanorum secum ducens. Et cum ei destinata militum spatia non caperent, totam urbem pro castris habebat, et domos replebant armatis. Germani autem conspectas romanorum diuitias oculis insuetis, et auri argentique splendore perfusi, uix cupiditate continebant, adeo ut in rapinas se conuerterent, et eos qui obstare conarentur occiderent. Et in italia quidem iste res erant.

Vespasianus autem postquam hierosolimis proxima depopulatus in caesaream reuertebatur, et audiuit romanorum tumultum, et uitellium principem factum. Hoc autem licet ipso imperium pati sicut bonum imperatorem nosset, ad indignationem perductus est, dominumque eum dedignabatur habere, qui ueluti in desertum insanisset imperium. Dolore autem saucius cruciatum animi ferre non poterat, nec aliis bellis insudare, cum propria patria uastaretur. Veruntamen quantum ira impellebat ad ulciscendum tantum longinquitatis cogitatio reprimebat. Cogitans enim fortunam multa noua posse facere priusquam ipse ad italiam perueniret hyemis tempore transire posset, plus iam crescentem iracundiam cohibebat. Rectores autem cum militibus conuenientes aperte iam de mutatione tractabant, et cum indignatione uociferantes incusabant romae constitutos milites et in deliciis agentes, qui nec famam quidem belli sustinerent, quibus liberum esset decernere principatum et spe quaestus imperatores creare; se autem tot laboribus exactos sub galeis senescentes aliis donare potestatem, cum apud se habeant digniorem imperio. Tanto autem uespasianum quam uitellium iustius esse principem, quanto illi qui eum declarassent ipsi praestarent; non enim se minora pertulisse bella quam qui ex germania uenissent, neque illis qui uitellium ordinassent in armis deteriores esse. Nullum autem in ordinando uespasiano fore certamen. Non enim senatum populumque romanum uitellii libidines pro uespasiani pudicitia perpessuros, nec pro bono imperatore crudelissimum tyrannum, aut pro patre senem principem optaturos. Ergo siue pro senectute debeatur imperium, habere se uespasianum, siue adolescentiae uiribus, titum, cum ex amborum aetate sit commodum temperatum. Non solum autem se ministraturos declarauit imperatoribus uires, quin tres legiones regumque finitimorum auxilia esse seruaturos omnia ad orientem atque ad europam. Postremo si ipsi cessarent, senatum forsitan declaraturum esse principem, quem conseruatores milites dehonestarent.

Haec primo per cuneos loquebantur milites, et deinde congregati et se inuicem adhortati uespasianum imperatorem nuncupant, eumque orabant ut in periculo constitutum imperium conseruaret. Ille autem rerum omnium curam habens neque imperare uolebat, et priuatae uitae securitatem clarioris fortunae periculis anteponebat. Recusanti autem rectores cum militibus magis instabant, et circumfusi cum gladiis se mortem ei minabantur, nisi uiuere uellet secundum eorum iussionem. Diu tamen reluctatus quod renuebat imperium, postremo cum eis minime persuadere potuisset, accepit imperium.

Muciano ceterisque rectoribus qui eum ad imperium inuitauerant, cum exercitu alio uociferante ut se ducem eorum auxilio in omnes hostes efferret,

Vespasianus ergo accepto imperio prius res alexandrinas procurandas putauit. Sciens autem egyptum plurimam esse partem imperii propter frumentariam functionem, et si ea potiretur, ui si instaret uitellium se superare sperabat. Nec enim pressuram esse populum fame oppressum. Cupiebat et sibi adiungere in primis duas legiones quae apud alexandriam degebant, cogitans propugnaculo sibi fore illam regionem aduersus incerta fortunae. Nam et a terra difficilis est accessu, et mari importuosa est, et ab occidente quidem arida lybia sita obiecta, a meridie uero limitem quae syenen ab ethyopia dirimit nauibusque inuias nili fluminis cataractas, itemque ab oriente mare rubrum usque ad coptos ciuitatem diffusum, et septentrionale munimentum habet syriam terram usque et quod dicitur egyptium pelagus, omnium portubus carens. Hoc ergo modo egyptus ex omni latere tuta est. Inter pelusium uero et syenen per duo milia stadiorum porrigitur. Ex plinthine autem ad pelusium nauigio stadiorum est trium milium et sexcentorum. Nilus uero fluuius usque ad elefantinen oppidum nauibus ascenditur, et ulterius progredi ut supra diximus cataractae non sinunt. Portus autem alexandrinus et pacis tempore nauibus aditu difficilis est. Nam ab ostiis angustus et saxis latentibus a directo cursu reflectitur, et leua pars quidem manufactis brachiis cingitur, a dextra uero farus insula obiecta turrim maximam sustinet, usque ad trecenta stadia nauigantibus igne lucente, ut qui longissime difficultate applicandarum nauium periclitarentur. Circum hanc autem insulam opere instructo ingentes muri sunt, quibus afflictum pelagus et aduersis obicibus fractum asperiorem facit meatum et periculosum introitus. Intra autem portus ipse tutissimus est, et triginta stadiis magnus, in quem tamen quae illic terrae necessaria deuehuntur, et quae ibi exuberant ex bonis domesticis et indigenis in totum orbem diuisa exportantur.

Itaque non sine ratione uespasianus iam factus imperator alexandrinam rem tenere cupidus ad totum imperii firmamentum. Promittatque ad tyberium alexandrum qui egyptum et alexandriam regebat litteras misit, indicans militum alacritatem, et quoniam coactus suscepisset imperium pro defensione auctorem. Alexander autem simul ut epistolam uespasiani legit, pro prompto animo et legiones et populum in sui subiectum sacramento confirmauit. Vtrique autem libentissime paruerunt, uirtutem uespasiani ex proxima administratione scientes. Alexander autem tyberius potestate priore sibi a uespasiano firmata ad aduentum principis omnia necessaria parabat. Opinione ergo citius fama uulgauit declaratum in oriente uespasianum imperatorem, et uniuersae quidem ciuitates festos dies agebant, et letitia pro eo simul et sacrificia celebrabant. Agmina uero apud mesiam pannoniamque degentia quae paulo ante propter uitellii audaciam fuerant concitata, iusiurandum uespasiano magno fauore praebuerunt.

Vespasianus autem caesarea relicta berithum uenit, ubi multae legationes a syria et ab aliis prouinciis uenerant obuiam, coronas ei et gratulatoria decreta a singulis ciuitatibus deferentes. Affuit et rector prouinciae mucianus, nuncians alacritatem populorum et iurata sacramenta. Vbique autem uespasiani uotis obsecundante fortuna rebusque ad eum ex plurima parte inclinatis, cogitare cepit quod non sine dei prouidentia sumpsisset imperium, sed iusta quedam fati ratio ad eum potestatem circumduxisset rerum omnium principatum. Recordatur et signa et portenta multa quae ei ubique contigerant imperium praemonstrantia, et iosephi dicta, qui eum adhuc nerone uiuo ausus fuerat appellare imperatorem, admirabatur uirum et eius uerba. Cumque adhuc esset iosephus in uinculis, aduocato uespasianus imperator muciano cum aliis rectoribus et amicis primum exposuit quam strenuus fuisset iosephus, quantumque pro iotapata ciuitate liberanda laborasset; deinde uaticinationes eius quas ipse quidem primum suspicabatur fuisse timoris figmenta, sed uerba ei diuina esse tempore et rebus probasset. Turpe igitur honestum esse ait ut qui sibi praesagisset imperium, uocisque dei ad se minister extitisset, adhuc captiui loco haberetur, fortunamque sustineret aduersam. Vocatum ergo ad se iosephum solui iussit. Ex hoc facto alii quidem extra gratiam quam alienigenae praestitisset, praeclara etiam de se speranda esse arbitrabantur. Titus uero qui ibi tunc aderat, dixit ad patrem: Iustum est una cum ferro et opprobrium iosepho solui. Erit enim tamquam nec initio uinctus fuit, si non soluerimus sed inciderimus cathenas. Nam his manibus absolui debent qui non recte fuerint uincti. Cumque haec uespasiano placerent, quidam accurrens securi cathenas ab iosepho abscidit. Iosephus ergo pro his quae praedixerat praemio famae donatus est, et de futuris cum credendum esset iam dignus habebatur.

Vespasianus ergo responsis legationibus redditis, iustisque administrationibus ordinatis antiochiam uenit. Et quonam primum tenderet cogitans, praestabilius esse duxit in primis quae romae a uitellio gererentur dissipare. Misit ergo in italiam mucianum cum multis equitum peditumque copiis. Qui tamen propter hyemis asperitatem ueritus nauigare per cappadocias et frigias duxit exercitum. Interea hoc quoque antonius primus adducta legione tertia ex mesia prouincia, quam tunc ipse regebat, bellum cum uitellio agere properabat. Vitellius autem cum magna manu cecinam [illegible] obuiam ei misit. Is ergo qui primum circa cremonam galatie antonium cum exercitu inuenerit, conspecta hostium multitudine, proelio quidem congredi cum eis non audebat, discessum autem periculosum reputans de proditione cogitabat. Conuocato ergo suo exercitu suadebat eis transire ad antonium contra uitellium, extollens uires uespasiani, et rebus uitellii detrahens, et uespasianum ydoneum esse dicens et sine ipsis cuncta superare, uitellium uero nec cum ipsis posse praesentia seruare. Multa in hunc modum exercitum persuadens cum ipsis ad antonium transfugit. Eadem nocte milites formido simul ac pudor inuasit, timentes ne forte uitellius uespasianum uinceret, eductisque gladiis uolebant cecinam obtruncare, fecissentque nisi [illegible] aduoluti eorum pedibus eos prohibuissent. Vinctum tamen quasi proditorem uitellio transmittere uolebant. His auditis antonius primus suos mouet, eosque cum armis in defectores ducit. Illi autem primo paulisper restiterunt, mox uero loco pulsi cremonam fugerunt. Antonius itaque eos insecutus equitibus eorum praeuenit, et circumclusos magna multitudine premit, et cecinam ab eis uinctum in suum ius recepit, solutumque a uinculis nuncium rerum gestarum ad uespasianum direxit. Qui cum ad eum uenisset, collaudatus est, et dedecore proditionis insperatis protexit honoribus.

Romae autem sabinus frater uespasiani ubi antonium contra uitellium uenire cognouit, fiducia recreatus est, collectisque militum agminibus nocte occupat capitolium. Luce uero multi ei nobilium sociati sunt, et domitianus fratris filius, ingens pars obtinendae uictoriae. His uitellius [illegible] nobilium sanguinem pro ingenita crudelitate sitiens, immisit capitolio quam secum adduxerat militum manum. Vbi multa ab utrisque [illegible] admissa sunt, et postremo germani uitellio fauentes collem obtinuerunt, et domitianus cum paucis nobilibus diuina quadam ratione saluus euasit. Postea uero sabinum a uitellii militibus captum et ad ipsum perductum occidit. Postero autem die uenit antonius cum exercitu, et commisso proelio cum exercitu uitellii omnes interfecit. Producitur uero de palatio uitellius ex longiore tempore luxu et multo ciborum apparatu ebrius, et uinctus post tergum manibus, resupinato capite, gladio ad mentum subposito, per populum et senatum trahitur, et uario uerborum genere dehonestatus [illegible] iactibus excarnificatus in media urbe iugulatur, corpusque eius in tyberim proiectum, cum octo mensibus ac diebus quinque tenuisset imperium. Quod si uiuere diutius contigisset, nec tempora omnium luxui eius sufficere posset imperii. Mortuorum uero [illegible] milia numerata sunt, et haec gesta sunt tertio die mensis octobris.

Postero ergo die mucianus quoque cum exercitu romam ingreditur, et antonii milites [illegible] reprimebat; adhuc enim domos perscrutando uitellii milites occidebant. Domitianum autem in medio productum populo rectorem constituit usque ad patris aduentum, et ita populus timore liberatus uespasianum imperatorem praedicans.

festa celebrabat. Cum autem Vespasianus Alexandriam venisset, et Romae festa ei nuntiata sunt, et legati ei ex toto orbe gratulantes affuerunt. Confirmato iam toto orbis imperio, in Iudaeae reliquias animum intendit. Titum ergo filium ad obsidendum Hierosolima cum multis copiis direxit, et ipse Romam properabat.

INCP. LIB. VI. DE IVD. B.

TITUS ERGO a patre ad obsidenda Hierosolima missus, itinere terreno Nicopolim usque progressus, ibi milites navibus longis imponit, et in Nilo flumine post Mendesium Thmuim usque vehitur. Hinc egressus in terram Thanim civitatem devertit, ubi ei secunda mansio. Tertia Heracleus, et Pelusium quarta. Hic autem milite Romano biduum recreato, tertio die fines Pelusii pertransiit, una mansione profectus per solitudines, et Casii ad templum Iovis castra posuit, et postero die mansit apud Ostracinen ubi advecticia aqua utuntur indigenae propter aquae inopiam. Hinc apud Rinocorura requievit, et inde progressus in quarta mansione Rafiam venit, et post haec ad Gazam civitatem. Gaza tunc quintae mansionis castra suscepit, et postea Ascalone atque hinc Iamnia. Deinde Ioppam et ex Ioppa Caesaream pervenit, et ibi quoque alias militum copias congregare volebat, et exercitum ad obsidionem Hierusalem ordinare.

Contigit autem tertiam seditionem quae in Hierosolimis erat auctam esse factione, et alteram partem in alteram conversam, quam naturalis quis optimum dixerit factumque iustitiae. Nam a Zelotarum dominatio quae auctor fuit excidii civitatis initium cepit, et propter quos creverit diligenter superius enarratum est. Hanc autem non erraverit quispiam dicens seditionem in seditione esse factam, ac veluti rabida fera externarum penuria in sua viscera saeviret, sic Eleazarus Symonis filius, qui et a multitudine Zelotas separaverat a populo in templum, velut indignari simulans ob ea quae per dies singulos Iohannes facere videbatur, cum neque ipse quidem a caedibus quiesceret, re autem vera sese alio tyranno subiectum esse minime ferens, summae autem rei desiderio propriaeque potentiae cupiditate ab aliis defecit. Asciscens et Iudam Chelciae filium, et Symonem Hesronis filium, et Ezechiam filium Chobari, quorum singulos Zelotae non exigui sequebantur, occupato interiore templi ambitu, super eius portas in sacris foribus arma ponunt, et habundare se suis necessariis confidebant, sacrarum enim rerum eis copia suppetebat. Iohannes autem quanto superior erat virorum multitudine, tanto loco superabatur, habensque hostes a vertice, neque sine metu conabatur invicem, et prae iracundia cessare non poterat. Crebri vero fiebant impetus et missilium iactus, totumque polluebatur caedibus templum. Symon autem filius Giorae quem populus contra Iohannem spe auxilii in civitatem induxerat, superiorem civitatem retinens et inferioris plurimam partem, animosius Iohannem eiusque socios adoriebatur, quasi quos desuper impugnaret. Iohanni autem eveniebat duplex proelium perferenti, laedi partem ac laedere, quantoque vincebatur eo quod esset Eleazaro inferior, tanto plus Symone valebat celsiori loco positus, cum inferiores aggressus et sola manu sine labore prohiberet, desuper vero de fano iaculantes machinis deterreret. Quippe balistis et lanceis utebantur saxorumque tormentis quibus non solum bellantes ulciscebantur, sed multos et sacra celebrantium perimebant. Hospites et qui excurrissent eorum crudelitate post exitum seditionis ope consumebantur. Missilia namque machinarum delata in sacerdotes et sacra celebrantes cadebant, ac multi qui properabant ab ultimis finibus terrae ad dei domum ante ipsas hostias perculsi ceciderunt, aramque universis Graecis et barbaris adorandam suo sanguine maculaverunt. Indigenis autem mortuis alienigenis et sacerdotibus profanis commiscebantur, et per atria divina stagnum fecerat diversorum cadaverum sanguis. Quod tantum passa es o miserrima civitas a Romanis, qui tua intestina scelera purgaturi flammis intraverunt? Iam enim dei locus non eras, neque manere poteras domesticorum facta sepulchrum, et quae templum civili bello tumultuum constitueras. Poteris autem o civitas denuo reparari, si saltem in extremis velles vastatorem tuum deum placare. Sed nec reprimenda sunt quae dolenti lege scribendi, quia non domesticorum casuum luctus sed exponendarum rerum hoc tempus est. Prosequar ergo seditionis cetera facinora.

Divisis ergo in tres partes insidiatoribus: Eleazarus eiusque socii qui sacras primitias invaserant in Iohannem velut ebrii ferebantur, qui autem Iohanni parebant plebem diripientes in Symonem rebellabant, cui ipsi quoque Symoni contra divisae partis seditiosos adiumento civitas esset. Siquando enim ex utraque parte, scilicet a Symone et Eleazaro, oppugnabatur Iohannes, obiciebat socios suos, et per vices alternando subeuntes missis ex porticibus telis occidebant, de templo vero iaculantes machinis ulciscebantur. Quotiens autem desuper instantium molestia carebat Iohannes, sequebatur enim per ebrietatem et laborem cessabat, liberius in Symonem eiusque socios quam in Eleazarum irruebat, et per civitatem fugere compulsos aedes eorum frumento plenas cum universis utensilibus incendebat. Idemque Iohanne regrediente Symon insequens agebat, et ita quae ad obsidionem civitatis praeparata erant velut suarum virium nervos abscidebant. Denique contigit una excursione omnia circa templum, et intermedias acies solitudinem atque aream pugnae fieri civitatem, et concremari paulominus omne frumentum, quod non paucis annis sufficeret obsessis. Undique autem insidiantibus et coniurantibus oppugnantibus civitatem, medium populum velut aliud magnum corpus lacerabant. Senes autem ac mulieres intestinis malis attoniti pro Romanis vota faciebant, externumque bellum quo domesticis malis liberarentur exspectabant. Gravis autem metus ac terror foedissimos occupaverat, et neque consilii capiendi tempus erat neque voluntatem mutarent, neque pactionis aut fugae spes capientibus. Nam omnia custodiebant, dissidentesque latronum principes quoscumque Romanis pacatos esse aut ad eos transfugere velle sentirent, quasi communes hostes interficiebant, solumque in occidendis una dignis concordes erant, et pugnantium quidem nocte dieque perpetuus clamor audiebatur, ex metu autem acerbiores erant lugentium questus. Clamorem quoque includebat ululatus, atque obmutescente dolore prae formidine tacito gemitu cruciabantur, et neque iam reverentia ulla apud domesticos erat, neque ulla sepultura mortuis exhibebatur. In omni autem re animos remiserant qui cum seditiosis non erant, velut continuo morituri. At vero seditiosi congesta in tumulum cadavera conculcantes dimicabant, et ex mortuis haurientes audaciam quas sub pedibus cernebant [illegible] sentiebant, semperque aliquid in se perniciosum excogitantes, cuncta crudelitatis [illegible] praemiserunt, adeo ut et sacris materiebus ad construenda bellica instrumenta Iohannes abuteretur. Nam cum olim fulcire templum placuisset et [illegible] XX cubitis altius aedificare [illegible] ex Libano [illegible] materias maximas sumptu et labore devexit [illegible] spectabilia. Intercepto autem bello opere, Iohannes his lignis [illegible] sufficere longitudine repperit [illegible] turres erectas [illegible] et adversus

194.

eas constructis quae desuper a templo pugnabant machinis appositis sperabat se superare hostes. Quas vero labore et inutiles demonstravit, et priusquam in his quicquam poneret Romanos adduxit.

Titus enim in Caesarea postquam partem collegit exercitus, alios ut ad Hierosolima obsidenda undique concurrerent scripsit. Erant autem tres legiones quae pridem sub eius patre Iudaeam vastaverant, et XII quae olim cum Cestio male pugnaverat. Quae licet praeter ceteras fortitudine esset insignis, tamen cum eorum memoria quae pertulerat alacrius ad vindictam properabat. Harum quidem quintam legionem iussit se per Ammaus concurrere, decimam vero iussit ascendere per Hierichunta. Ipse autem cum ceteris auxiliis regum et plurimis Hierosolima properabat. Comitabatur eum etiam amicorum spectatissimus benivolentia simul atque prudentia Tiberius Alexander, qui antea Aegyptum administraverat. Tunc autem dignus qui exercitum regeret, cui fide clarissima in arte fortunae sociatus est, et consultor in usus bellicos aetate ac peritia peropportunus aderat.

Progrediente ergo Tito ad obsidenda Hierosolima antecedebant regum omniaque auxilia, et post eos viarum stratores castrorumque mutatores, deinde rectorum sarcinae atque armati. Post hos ipse Titus electos milites secum habens et signiferos quorum agmen equites sequebantur. Hi vero ante machinas ibant, et secundum illos una cum electis tribuni et praefecti cum cohortibus. Post eos autem circum aquilam signa et ante signa tubicines, dein acies senum virorum ordinibus dilatata, et servulorum vulgus a tergo, et ante hos sarcinae, omnium vero novissimi mercennarii, eorumque custodes coactores armorum. Procedens autem decenti exercitu, ita ut moris est Romanis, in Gophnam per Samariam venit, quae et prius ab eius patre fuerat occupata, et tunc praesidiis tenebatur. Illic autem unam moratus vesperam, mane inde proficiscitur. Peracta autem diei mansione castra ponit in loco quem Iudaei sermone patrio Acanthonaulona vocitant, iuxta vicum quendam Gabath Saul nomine, quod significat vallis Saul, distante ab Hierosolimis stadiis fere XXX. Ibi assumens ipse sescentos equites secum perrexit ad Hierosolima civitatem conspecturus quam tuta esset, Iudaeorumque animos exploraturus si forte se conspecto priusquam in manus venirent metuerent. Audierat enim quod et verum erat a seditiosis et latronibus oppressum populum desiderare quidem pacem, sed quod rebellantibus infirmior esset nichil conari. Titus ergo quamdiu mane per viam quae ad muros ducit equitabat, nemo ante portas apparuit. Ubi vero itinere ad turrim [illegible] declinato transversum agmen equitum duxit, infiniti subito prosiliunt de civitate per eam portam quae contra monumenta Helenae posita est, et equitatum Romanorum intercidunt, et alios in via concurrentes nec cum his qui deverterant sese iungere a fronte oppositi prohibuerunt, et Titum cum paucis separarunt. Ille autem ultra quidem minus progredi poterat, a muro enim cuncta fossis patebant, et transversi erant hortis multis maceriisque impediti. Ad suos autem reditum irrumpentibus Iudaeis desperabant, et eorum plerique tanti periculum nesciebant, et existimantes eum secum reditum ipsi et fugiebant. Titus ergo in sua tantum fortitudine sitam esse perspiciens spem salutis flectit equum, et ut se sequerentur cum clamore comites adhortatus, et in medios hostes irruens vi ad suos transire festinabat. Quo quidem tempore maxime intellegi potuit et belli momenta et imperatorum pericula deum curare. Cum enim adversus tot missilibus iactis, cum neque galea neque thorace septus esset, neque ad bellandum sed ad explorandum ut dixi processerat, nullum in eius corpore delatum est, sed tamquam ne eum ferirent omnia praetervolabant. Gladio autem semper a lateribus instantes Iudaeos dirimens, multosque ante ora subitiens super cadentes agebat equum. Illorum autem clamor erat et exhortatio ut audaciam Caesaris tota aggrederentur, fugaque et discessio repentina quacumque diverteret cursum. Huic autem periculo socii paulatim adiungebant, cum a tergo et a lateribus foderentur; unaque eis erat spes salutis viam cum Tito patefacere priusquam circumventi opprimerentur. Duo autem ex intimis [illegible] alter cum equo percussus est, alter [illegible] deiecto atque occiso equus eius abductus est. Titus ergo cum ceteris in castra salvus evasit, et Iudaei quod aggressione prima superiores fuissent inconsulta spe animos extollit, magnamque his in posterum fiduciam et momentaneam comparavit.

Titus autem postquam ex Ammaus legiones sibi sociatae fuerunt, luce inde digressus ad locum quem Scopos appellant accessit, unde et civitas Hierosolima et clara templi magnitudo conspici poterat, distans a civitate septem stadiis. Ibi ergo duabus legionibus simul, quintae vero legioni retrorsum stadiis tribus castra muniri iubet. Labore namque nocturni itineris attritos milites progredi visum est. Mox autem coepto aedificio, decima legio per Hierichunta aderat. His praecepit Titus sexto stadio ab Hierosolimis castra ponere, in qua parte mons qui appellatur Eleon contra civitatem ab oriente situs est, et alta valle interiacente discernitur, cui nomen est Cedron. Intra civitatem autem sine requie est fugientium dissensionem tunc primum bellum Romanorum interveniens refrenavit, et cum stupore seditiosi Romanorum castra inspectantes, ex tertia seditione inter se ineunt concordiam, rationemque inter se requirebant quid ita exspectarent, quive perpessi tres muros contra vitam suam paterentur opponi, bellique se fundante licentia tamquam spectatores bonorum operum sibique utilium residerent moenibus clausi, remissique armis ac manibus: et in nos ipsos tantum nimis fortes sumus, et Romanorum lucro ex nostra seditione sine sanguine oppidum cedet. His sub alios congregantes exhortabantur, raptisque armis subito in legionem decimam irruunt, et per vallem facto impetu cum ingenti clamore Romanos murum aedificantes aggrediuntur. Illi autem in opera distributi, et plerique armis depositis, non enim excursum Iudaeos ausuros esse credebant, praeter opinionem perturbati sunt, atque opere quisque relicto alii recedebant, et multi ad arma properantes priusquam se in hostes verterent feriebantur. Plures autem Iudaeis semper adiciebantur, eorum victoria freti quae processerat. Romani vero maxime ordinari consueti, et cum decore atque praeceptis bellum gerere scientes, ex perturbatione trepidabant. Unde tunc quoque praeventi aggressione cedebant, et siquando sese converterent ab insequentibus occupati, et cursu reprimebant Iudaeos, et ob impetum minus cautos sauciabant. Semper autem excursione gliscente, postremo castris pulsi sunt, et tota legio tunc periculum incidisset, nisi Titus hoc sibi nuntiato maturius eis subvenisset; eorum increpans ignaviam, et suos a fuga revocans, et in Iudaeos cum his irruens multos occidit, omnesque in fugam vertit, et in vallem per praecipites compulit. Iudaei ergo in prono loco multa mala perpessi, postquam in adversam partem evaserunt, flectunt se iterum, et valle intercedente cum Romanis dimicabant. Itaque ad medium diem ita bellatum est. Post meridiem autem Titus his quos secum erant in subsidio collocatis, aliisque de cohortibus adversus excurrentes Iudaeos oppositis, reliquum agmen ad murorum opus in summo montis aedificandum remisit. Iudaeis autem hoc fugae esse videbatur. Cumque speculator quem in muro posuerant amictu agitato signum dedisset, frequentissima multitudo tanto impetu prosiliit, ut eorum cursus immanissimis bestiis esset assimilis. Denique in adversa acie stantium nemo eorum impetum sustinuit, sed tamquam machina percussum agmen continuo dissipatum est, et paulisper in montem refugerunt. In accessu autem medio Titus cum paucis est relictus, multisque amicis monentibus [illegible] mortem [illegible] cedere, neque plus [illegible] venire [illegible] ante ipsum non oporteret esse salvos, sed potius fortunam suam [illegible] quod non militis officio fugere [illegible] et belli

et orbis terrae dominus esset. Hic autem nec audire se quidem simulans, adsecutus recurrentibus obstabat, eosque in ora feriens interficiebat, et repente incumbens impetum eorum repellebat. Illi autem in turribus et obstinatione perterriti, nec tamen quidem fugerunt, sed utrumque latus ab eo declinantes rursum fugientes insequebantur. Quos tamen aggressus a latere eorum impetum impediebat.

Dum haec aguntur, et illos qui superiora castra muniebant, ubi fugere inferiores viderunt, metus ac turbatio occupat, totumque agmen dispergitur, suspicantium se non posse excursum Iudaeorum sustinere, et putantes etiam Caesarem in fugam versum, tamquam larvali terrore attoniti alii alio ferebantur, donec quidam cum in medio belli versari imperatorem vidissent, plurimum metuentes universo agmini suorum periculum cum clamore nuntiaverunt. Itaque pudore revocati, et fuga magis aliud quam exprobrantes, quod etiam Caesarem deseruissent, totis viribus in Iudaeos tendebant, et semel ad descensum conversi urgebant Iudaeos in declivia. Illi autem loco cedentes pugnabant, cum Romani plus possent eo quod superiores erant, in vallem omnes coegerunt. Caesar itaque contra se positis imminens legionem ad muri fabricam ire iubet. Itaque si metu hic addente obsequio, neque invidia detrahente veritatem in omnibus sicut saepius dicere oportet, ipse Caesar etiam bis totam legionem a periculo liberavit, atque per se ipsum copiam castra muniendi militibus praebuit.

Remisso autem paulisper bello externo, etiam intestinam seditionem suscitavit. Azimorum etiam instante die, quae est aprilis mensis xiiii, hic est primum tempus quo opinantur Iudaei ab Aegyptiis esse liberatos, Eleazar quidem cum sociis suis portam subaperiens introducere cupiebat aliquos ex populo qui templum adorare cuperent. Iohannes autem die festo ad praetendendas insidias usus est, et suorum quosdam ignotiores armis subvestem latentibus instructos, et quorum plerique de industria inquinati erant, occulte inter alios fani occupandi gratia submittit. Illi autem postquam intrarunt, vestimentis abiectis armati subito apparuerunt. Magna vero statim turba circa templum ac tumultus erat, cum alienus quidem a seditione populus omnia pacifica esse crederet. Heleazari autem sentientes sibi metuendas solis insidias paratas, relicta portarum custodia, alii ex propugnaculis desilientes, priusquam manus consererent in templi cloacas confugerunt. Populares autem ad aram in delati, et circa templum appulsi conculcabantur, et cum lignis passim ferroque caedebantur. Multos quoque occisorum inimici privato odio quasi diversae factionis socios interficiebant, et quicumque autem hic insidiatorum aliquem offenderat, tunc agnitus ducebatur ad caedem. Qui autem atrocitate magna innocentes afficerant, indutias concessere nocentibus, progressosque ex cloacis dimiserunt. Ipsi autem intra templum et omnes eius apparatus tenentes, confidenter oppugnabant Symonem. Seditio ergo hoc modo quae tripartita fuerat in duas partes divisa est.

Titus autem castra propius civitatem transferre cupiens de Scopo, contra excursus Iudaeorum electos equites ac pedites ordinavit, et alium exercitum iussit totum spatium quod erat usque ad muros complanare. Cunctis ergo maceriis ac sepibus dirutis, quibus incolae hortos ac lucos praemunierant, omnique opposita silva excisa, repleverunt quicquid erat cavum et vallibus impeditum. Saxorum quoque eminentissimas ferro truncatas cautes in illo tractu a Scopo humiliore usque ad Herodis monumenta fecerunt, serpentinum stagnum continentia, quae olim Betra vocabatur.

His denique diebus Iudaei huiusmodi insidias paraverunt Romanis. Seditiosorum audacissimi extra muliebres turres quae sic appellantur progressi, simulantes quasi pacis studiosi eos ex urbe pepulissent, qui timerent imperium Romanorum, ibidem versabantur, et alter sub altero trepidi latebant. Alii vero per muros disposita, totamque plebem se esse simulantes, clamore pacem implorabant, foedusque a Romanis poscebant, portasque se patefacturos pollicentes invitabant Romanos. Haec autem vociferantes, una et contra suos velut a portis eos abigerent, lapides iaciebant. Illi vero quasi se vi per rumpere adire velle simulabant, et civibus supplicare cum ad Romanos saepius exire conarentur, reversi perturbati similes videbantur. Verum haec eorum calliditas apud milites fide non carebat, sed tamquam hos quidem in manibus haberent paratos ad supplicium, illos vero civitatem aperturos esse sperarent, opus aggredi festinabant. Tito vero suspecta erat haec invitatio, qui sine ratione non haberet. Pridie namque provocatos eos ad pactionem per Iosephum quod his omnibus interesset nihil mediocre sentire cognoverat, et ideo etiam milites manere in suo loco praecepit. Iam autem quidam operibus appositi raptis armis ad portas excurrere coeperant. Hi autem qui expulsi videbantur primo cedebant, deinde ubi ad turres portae propinquabant, cursu eos circumvenerunt, et a tergo persequebantur. Qui vero in muro stabant lapidum hiis magnitudine omnique genere telorum multitudinem immittunt, adeo ut multos quidem necarent, plurimos vero sauciarent. Nec enim facile poterant a muro diffugere, aliis retro violenter instantibus, et praeterea hic pudor quod calliditate decepti erant, metusque meritus in delicto perseverare suadebat. Quam obrem hastis diu decertantes, multis vulneribus acceptis, neque paucioribus redditis, postremo eos a quibus circumventi erant repulerunt. Quos tamen recedentes usque ad Helenae monumenta Iudaei urgendo iaculis sequebantur, et deinde insolenter fortunae eorum maledicentes Romanos increpabant fraude pellectos, scutaque alte sublata crispantes tripudiabant, et cum laetitia vociferabant.

Milites autem qui hoc perpessi fuerant, Titus Caesar huiusmodi ratione corripuit: Iudaei quibus sola desperatio regit omnia, cum deliberatione faciunt, providentia fraudes et insidias componendo, eorumque dolos fortuna prosequitur, eo quod sint morigeri, sibique invicem benivoli ac fideles. Romani autem quibus ob disciplinam et consuetudinem oboediendi rectoribus fortuna famulatur, nunc contrario peccant, et intemperantia manuum depelluntur, quodque omnium est pessimum, praesente Caesare sine rectore dimicare. Certe ingemiscent plurimum militiae leges, et plurimum pater meus cum haec audierit. Nam cum ille bellando senuerit, numquam isto modo peccavit. Leges autem sicut meos qui minimum quid praeter ordinem moverint morte vindicent, ne totum deseruerint exercitum. Modo autem ac sciturus esse quod hic arrogantia egerit quod apud Romanos et vincere sine praecepto ducis infame est. Haec ubi Titus ad rectores cum indignatione protulit, certum erat quod lege in omnes esset usurus. Et illi quidem qui decepti erant abiecere animos quasi iam iamque iuste morituri. Circumfusa vero agmina Titum pro commilitonibus obsecrabant, paucorumque temeritatem condonari cunctorum oboedientiae precabantur, eum daturos peccati praesentis futurae virtutis compensationem. Placatus est ergo Titus Caesar utilitate simul ac precibus, nam unius hominis animadversionem usque ad factum promovendum putabat, multitudinis vero usque ad verba. Militibus ergo reconciliatis monuit ut postea prudentius agerent, ipse vero quemadmodum Iudaeorum insidias ulcisceretur excogitavit.

In vallo autem quod usque ad civitatis muros tendebat, per quatriduum congestis sarcinis aliamque multitudinem cupiens tuto traducere, validissimos a septentrionali tractu et occiduum septenos per ordinem continuit praetendit, alterius valle depressa. Peditibus autem in fronte ac post eos equitibus acie terna dispositis, cum singuli ordines septenos haberent, semoti stabant sagittarii. Excursibus autem Iudaeorum tanto agmine circumclusis impedimenta cum legionum reliqua multitudo sine timore transiit.

Ipse autem Titus cum paene duobus stadiis abesset muro, ad angulum eius partem contra turrim quae dicitur Sephinos castra ponit, et alia pars exercitus contra turrim Hippicos similiter duobus stadiis a civitate descendens castra posuit, et decima legio in Heleonos monte castra disposuit.

Civitas autem Hierosolyma trino muro circumdata erat, nisi qua vallibus invius angebatur. Qua tamen parte unum muri habebat ambitum. Ipsa autem civitas supra duos colles condita erat, contrariis frontibus sibimet aspicientibus et interiacente valle discretos, in qua domus creberrime desinebant. Collium vero alter in quo superior civitas sedet, multo est excelsior et prolixitate directior, adeo ut propter munitionem civitas David quondam vocaretur. Alter vero collis qui appellatur Acra, et inferiorem civitatem sustinet, undique declivus est. Contra hunc autem tertius collis erat natura humilior quam Acra, et alia lata valle ante divisus. Verum eo tempore quo Asamonei regnabant, cum hanc vallem aggeribus replessent ut templo civitatem coniungerent, Acrae altitudine ferro abscisa humiliorem fecerunt, ut ex ea quoque fanum supereminens cerneretur. Vallis autem quae Tyropeon appellatur, qua parte diximus superioris civitatis collem dirimi ab inferiori valle usque ad Syloam tenditur. Ita enim hunc fontem qui dulcis est et plurimus vocant. Extrinsecus autem civitatem vero duo colles profundis vallibus cingebantur, et utrumque obstantibus rupibus ex nulla parte adiri poterant.

Trium vero murorum vetustissimus propter valles imminentesque desuper colles in quibus erat conditus non facile capi poterat. Ad hoc et quod loco praestabat firmissime structus erat a David et a Salomone largissimis impensis operis sumptibus. De borea vero parte incipiens a turre cui nomen est Hippicos, et ad ea quae dicitur Xistus pertingens, deinde curiae coniunctus in occiduam templi porticum desinebat. Parte autem alia ad occidentem ex eodem loco ducens desinit Essenorum porta. Deinde super fontem Syloa in meridie flexus atque inde rursum in oriente versus qua stagnum Salomonis est, et usque ad locum tendens quem Ophlan vocant, cum orientali porticu templi coniungitur.

Secundus autem murus ex porta quam appellant Gennath habebat initium, et septentrionalem tantum in tractum ambiens usque ad Antoniam descendebat. Cum vetere autem ambitu tunc in Cedron valle desinebat. Hoc e muro ea parte civitatis Agrippa cinxerat, cum esset iam urbs ante inclusa. Exuberans autem incolis paulatim extra moenia serpebat, templique septentrionali regione colli proxima civitate adiuncta non paululum procedebat. Quin et quartus collis cui nomen erat Bezatha incolebatur, situs quidem ex adverso Antoniae, fossis autem altissimis separatus, quae de industria ducta est, ne Antoniae fundamentis colli adhaerentibus et accessu facilis sit, et minus edita, sed et fossae altitudo plurimum celsitudinis adiciebat turribus. Cuius autem partis incolis pergi desiderantibus Agrippa muri quidem ut praediximus inchoaverat. Veritus autem Claudium Caesarem ne magnificentiam extructionis ad novarum rerum ac discordiae suspicionem traheret, fundamentis tantummodo iactis ab opere destitit. Nec enim expugnabilis esset civitas, si perfecisset murus ut coeperat. Saxa enim xx cubitis longa et decem lata contexebantur, quae neque ferro facile suffodiri possent, neque machinis demoveri, hisque murus dilatabatur. Profecto autem plus quam quam altitudinis habuisset, nisi eius munificentia qui aedificium aggressus erat imminente fuisset inhibita. Rursus autem idem murus Iudaeorum studio fabricatus ad xx cubitos crevit. Muro autem supereminebant turres xx quidem cubitis in latitudine, et xx in longitudine, xxx vero in altitudine quadrangulis structae, sic ipse murus plenus ac solidus. Pretiosa structura et pulchritudo saxorum nihil erat templo decorior. Post altitudinem vero turrium solidum xx cubitis elatum celle desuper et cenacula erant, aquarumque pluvialium receptacula, et tortuosi latique singulorum ascensus. Cuius modi turres lxxx tertius murus habebat, earumque intervalla cc cubitos habuit. Medii autem murus in xiiii turres divisus erat, et antiquus in lx. Omne autem civitatis spatium in giro xxxiii stadiis finiebatur.

Cum autem tertius murus totus esset admirabilis, admirabilior erat Sephina turris stans in occidentali angulo, in qua parte Titus posuerat castra. Excelsa enim turris per lxx cubitos in altum erecta orto sole Arabia prospici poterat, et usque ad mare atque ad ultima finium Hebraeorum. Contra eam autem stabat turris Hippicos, et iuxta eam duae quas magnus Herodes in antiquo muro aedificaverat, quaeque magnitudine et pulchritudine ac firmitate universis quae in toto orbe essent praestabant. Nam praeter animi naturalem liberalitatem idem Herodes pro amore civitatis operum excellentiam prius affectibus indulgebat. Personisque tribus karissimis fratri et amico et coniugi turres eorum memoriae dedicando aedificavit, et eorum nominibus appellavit. Hippicos enim quam ob memoriam amici aedificaverat iiii angulorum erat, quarum singuli in latitudine et in longitudine habebant cubitos xxv, et in altitudine xxx cubitos, et puteus xx cubitis altus in ea erat ymbribus excipiendis. Super hunc autem puteum erat domus duplici tecto xxv cubitis alta, et desuper eam minae binis cubitis propugnacula vero ternis cubitis ambiebant, et omnis altitudo ad lxxxv cubitos numeratur. Secunda vero turris quam ex fratris nomine Faselum appellavit, quae lata fuerat ac longa cubitis quadragenis, et per quadraginta cubitos in pilae modum facta solida eius altitudo surgebat, et super hanc x cubitis edita porticus erat extructa brachiis, tectisque propugnaculis septa. In media vero porticu supereminens alia turris stabat et magnifica aedificia, ne quid de regali usu ei videretur deesse. In summo autem propugnaculis minisque erat ornata, cum omnis eius celsitudo prope ad lxxxx cubitos tolleret, et specie quidem videbatur assimilis Faro turri quae Alexandriae navigantibus ignem praeferens ostendit.

Tertia vero turris quae dicitur Mariamnes, sic enim uxor Herodis vocabatur, usque ad xx cubitos facta per xx cubitos tendebatur in latitudine, et magnificentiora ceterisque ornatiora diversoria sustinebat, cum id proprium sequi dignum esse rex Herodes putavisset, ut uxoris nomine appellata tres plus haberet pulchritudinis quam quae viri nomine vocitatae sunt, et omnis eius altitudo per l cubitos erigebatur. Sed quamquam tres turres tantae magnitudinis essent, ex loco tamen quo erant sitae, multo videbantur esse maiores. Nam et antiquus murus in quo sitae erant excelso loco fuerat conditus, et ipsius collis vertex altius prope ad xxx cubitos eminebat, supra quem turres positae multum sublimitatis assumpserant. Mirabilis etiam erat lapidum magnitudo. Neque enim ex vulgaribus saxis aut quae homines ferre possent constructae erant, sed secto marmore candido, et singulis per xx cubitos longis latisque per x ac per v altis erant aedificatae, quae ita inter se copulata erant ut singulae turres singula saxa viderentur, et sic manibus artificum in faciem angulosque formata ut nusquam iunctura compaginis appareret. His autem turribus in septentrionali parte positus intus aula regia coniungebatur, narrationi omni praestantior. Nec enim magnificentia et structura operis aliqua ex parte superabatur. Siquidem muro per xxx cubitos exstructo cingebatur, et turribus ornatissimis ambiebatur, neque minorum receptaculis et cenaculis centenum lectorum capacibus. Inenarrabilis autem fuit saxorum varietas collectis ibi plurimis quae ubique rara videbantur, et fastigia simul proceritate trabium et ornamentorum claritudine mirabilia cum

[...]nuriete speciem aedificii et suppellectilia ex auro et argento facta perierint.
Solum hec et multe porticus ibi erant alia per aliam in circulum flexe. columnis
in singulis et inter eas subdivo patebant spacia cum cetera virgultis
diversa silvisque variata. in quibus plurime ambulationes erant. altis cu-
nicu[lis] cinctas. et cisternis ubique signorum eneorum. plenis quibus aqua effun-
debatur. et multitudo columbarum mansuetarum circa latices. Neque tamen
hec merito exponi potest qualis illa regia fuerit. Hec autem non a romanis
incensa est. sed ab insidiatoribus intestinis ut supra memoravimus in princi-
pio dissensionis. et ab antonia exorsus ignis tectum illarum turrium corripuit.
Templum autem ut supra dixi conditum erat super durissimum collem. et initio quidem vix
templo atque arce sufficiebat vertex in eo summo planicies que undique prope
erat atque declivis. Cum autem rex salomon qui et templum edificaverat muro ei
parte ab oriente cinxisset. una porticus aggeri est imposita. et manebat
ex aliis partibus nudum. et insecutis posterioribus semper aliquid aggeris accu-
mulante populo coequatus collis latior effectus est. Perrupto quoque sep-
tentrionali muro tantum spatii assumpserunt. quantum postea totius fani
ambitus incluserat. Triplici autem muro colle circumdato spe maius opus
extructum est in quo longum tempus assumptum est. omnesque thesauri sacri qui ex
toto orbe afferebantur. et in superiore ambitu quo inferior templo expo-
situs est in loco qui humillimus fuit ccc. cubitis illud numerant. Saxa autem
xl. cubitorum in magnitudine erant. nam et pecuniae copia et populi largi-
tas maiora dictu conabantur et cuiusquam posse perfici sperabatur diuturnitate
ac perseverantia explicabile videbatur. Cantus autem fundamentis digna erat
opera imposita duplices porticus quas omnes columne sustinebant xxv. cubi-
torum de marmore candido. et eas laquearia cedrina protegebant. Quorum natura-
lis magnificentia et quod ligno nitidi erat apteque coherebant opere per eum exhibe-
bant. nulloque autem pictoris aut sculptoris opere extrinsecus ornabantur. Late
autem per xxx. cubitos erant. omnisque girus earum mensura vi. stadiorum cum anto-
nia concludebatur. Totum autem subdivo spacium variabatur omnium generum la-
[Q]ua vero ad secundum templum ibatur stabant vii. cancelli saxei [...]pidum
ad tres cubitos alti. nimiumque greco opere facti ubi equis intervallis dispositi
columne stabant legem castimonie premonentes. alie grecis litteris. alie la-
tinis. sanctum locum intrare alienigenas non debere. Sanctum enim vocabatur alterum fanum
et xiiii. gradibus ascendebatur a primo. quadratumque sursum erat. et proprio muro circum-
datum. Cum exterior celsitudo quamvis xl. cubitis in altum surgeret tamen
gradibus tegebatur et interior celsitudo xxv. cubitorum erat. quoniam in altiori
loco per gradus edificata non tota pars interior cernebatur colle obiecta. Post
xiiii autem gradus usque ad murum ccc. cubitis planum. Hinc rursum alii v.
gradus et scale ad portas deducebant a septentrione quidem et a meridie viii.
quatenus utrimque videlicet et due ex oriente. Necessario namque propius locus
religionis causa mulieribus destinatus muro discernebatur. et una porta meridiana
et una septentrionali quibus ad mulieres intrabatur. Per alias enim intrare mulieribus
non licebat. sed nec sua porta interiectum murum transgredi permittebat. Patebat
autem locus ille pariter indigenis et hospitibus feminis religionis causa venientibus.
Occidua vero pars nulla porta habebat. sed perpetuus murus ibi extructus erat.
Portarum autem alie quidem auro et argento undique tecte erant. itemque postes ac fron-
tes. Una vero extra templum ex ere corinthio que multum argento inclusas et in aura-
tas honore superabat. et bine quidem fores in singulis ianuis erant tricenis cubitis
alte et quindenis late. Post introitum vero ubi latiores fiebant tricenis cubitis
utrimque exedras habebant exemplo quidem turrium latas et longas super vero xl. cubi-
tis celsas. et singulas bine columne duodenum cubitorum grossitudine susti-
nebant. Ceterarum quidem portarum magnitudo par fuit. et ea que mulieres con-
tinebant ab oriente aperiebatur. Porta autem templi l. cubitis surgens xl. cubi-
torum fores habebat ornatumque magnificentiorem. quoniam crassiore auro atque ar-
gento vestiebatur. Gradus autem xv. a muro qui mulieres segregabant ad maiorem
portam ducebant. Nam illi quidem ad alias portas iter dirigebant v. gradibus
erant breviores. Ipsum autem templum hoc est fanum sacrosanctum. xv. gradibus ascen-
debatur. et a fronte altitudo eius et latitudo centenos cubitos habebant.
et pene xl. cubitis angustior erat. et a dextra velud quibusdam humeris
utrimque vicenum cubitorum procedebat. Prima vero eius porta lxx. cubitis
alta erat. et xxv. cubitis lata. neque fores habebat. Celum enim secreta
que inclusa erat significabat. erantque tote frontes in auro ac prima
edes omnis perlucebat ex interiore auro. Cum autem interior eius pars duplici tecto
fulgeret. adiacens ei porta prima per lxxx. cubitos in altum erigebatur cum
longa esset xl. cubitis ac xx. transversa. Ipsa vero edes tota in aurata erat
undique. et circa ea saxeus paries. Desuper autem habebat aureos pampinos
unde racemi statura hominis dependebant. et quod duplex tectum erat templi.
exterior humilior videbatur. et fores aureas habebat l.v. cubitis altas.
et xvi. latas. et ad hanc altitudinem pari hoc est velum babilonicum iacin-
to et bysso et cocco et purpura variatum mirabili opere factum. et colorum permix-
tione et velud omnium rerum ymaginem preferens. Cocco enim videbatur
ignem imitari. et bysso terram. et iacincto aerem. ac purpura mare. Horum quidem
colores similes. bysso ac purpura nativitate. quoniam byssum quidem terra. mare
autem purpuram gignit. Erantque in eo prescripta omnis celi ratio preter signa. In-
gressus autem interiorem templi planicies patebat. cuius altitudo xl. cubitorum erat
et longitudo totidem. ac latitudo xx. Prima autem pars hec tria mirantia et pre-
dicanda opera cunctis hominibus habebat candelabrum et mensam et thuribulum.
Septem vero lucerne stellas errantes significabant. tot enim ab ipso lucernde
labro dividebantur. In mensa autem xii. panes positi indicant signorum circulum
atque annum. Thuribulum autem per xiii. odores quibus replebatur ex mari et in hos-
pito et inhabitabili designabant omnia dei esse. deoque servire.

xx.
[I]ntima vero pars templi xx. cubitorum erat. Discernebatur autem similiter velo ab
exteriore nichilque prorsus in eo erat positum. sed inaccessa et inviolata et invisibilis
omnibus habebatur sanctaque sanctorum vocabatur. Exterior autem facies templi nichil quod
animum aut oculi mirarentur non habebat. Crustis enim aureis gravissimis tecta
undique ubera primos hortos igneo splendore lucebat ut cum intuerentur
convenientium oculi quasi solis radiis averterent. et hospitibus procul adventan-
tibus monti niveo similis videbatur. Nam que deaurata non erant templi candi-
dissima erant. In summo autem aureis veribus horrebat acutissimis ne
ab insidentibus avibus pollueretur. Nonnullorum autem saxorum longitudo xl.v.
cubitorum erat altitudo v. et latitudo vi. cubitorum.

[A]ra autem in templo xv. cubitis alta. lata vero et longa cubitis quadragenis
quadrataque stans velud cornutis angulis eminebat. et a meridie
ascensus ad eam arduus resupinabatur. Sine ferro autem constructa erat.
nec umquam eam ferrum tetigerat. Templum autem aramque cingebat ex pulcher-
rimo saxo lorica gratissima usque ad cubitum surgens que populum a sa-
cerdotibus segregabat. et gonorritos hoc est semine fluentes et leprosos.
et feminis menstrua solventibus clausa erat. et nec puris mulieribus
transgredi predictum limitem permittebat. Viri quoque qui non penitus casti erant
ab interiore aula. nec non et puri a sacerdotibus prohibebantur. Quorum vero ex ori-
gine sacerdotum genus ducentes debilitatis aut ceteris ea sacerdotii honore
non fungebantur cum incolumibus intra limitem aderant. partemque generis sui
sequebantur. et vestibus plebeis utebantur. quoniam sacerdotali veste solus qui
sacra celebrabat amiciebatur. Ad altare vero et ad templum accedebant
sacerdotes omni vicio carentes. veste byssina amicti. et maxime a mero
abstinentes ac sobrii religionis metu. ne quid res divinas faciendo peccarent.

[P]ontifex autem non cum ipsis semper ascendebat sed diebus quibusque septimis
per singulos menses kalendis. vel si quando patria festivitas atque annua ab omni
populo agebatur et sacrificabat velamine pectus tegens quod texit erat a femore usque
ad genitalia lineum. hinc interius demissum usque ad pedes. et iacin-
ctinum desuper induitur unde rotundum ex quo fimbrie dependebant. altius
aurea tintinnabula malaque granata sustinentes. tintinnabulis quidem
tonitrua. malis vero fulgura designantibus. Pectoris autem vestimentum utrimque
cingebant v. coloribus variate. hoc est auri et purpure. cocci. byssi et iacincti.
Habebat et clamidem temperatam in qua multa auri erant. et habitum tho-
racis similem videbatur. Quam duabus autem aureis fibulis aspidum specie vincie-
bantur quibus inclusi erant optimi maximique sardonices. scripta preferentes
xii. nomina gentis iudeorum. Ex altera vero parte xii. pendebant alii lapides in
iiii. partes trini divisi. hoc est sardius. topazius. smaragdus. antrax. iaspis.
saphirus. achates. amethistus. ligurius. onix. berillus. crisolitus. quorum singulis
singula tribuum cognomina erant inscripta. Caput autem byssina thyara tege-
batur iacincto coronata. et circa eam alia corona erat aurea. scripta ferens
sacras litteras que sunt iiii. elementa vocalia. Ea autem veste utebatur si quando
adyta intrabat. Solus autem in anno semel intrabat. quo die cunctos deo ieiunare mos est.
[D]e civitate quidem et templo ac moribus et legibus ceterum diligentius re-
feremus. nunc enim pauca super his exponenda sunt. Turris autem que vocatur an-
tonia sita erat in angulo duarum porticuum que ad occidentem septentrionemque
spectarent. In saxo autem erat extructa l. cubitis alto. et undique prerupto.
quod opus fuit herodis regis. ubi maxime ingenii sui magnificentiam de-
monstravit. Primum enim a radicibus saxum ipsum levatis crustis obtege-
batur. quod et decus adderet operi. et facile delaberentur qui illuc ascen-
dere temptavissent. Deinde autem prius turris edificium murus erat cu-
bitorum trium et intra hoc omne spacium antonie turris in quadringentis cubitis
erigebatur. Intus autem habebat regie latitudinem ac descriptionem divisam
in omnem usum. habitationem. et cenacula. et species vel atria et balnea. et
aulas castris aptissimas. ut quidem ad usum pertinere necessaria poti-
us civitas esset quam turris. magnificentia vero palacium. Instar vero turris toto
habitu formata. iiii. aliis turribus per angulos cingebatur. Quarum due l.
cubitis erant alte. alie lxx. cubitis eminebant. ut ex ea totum
templum videri posset. Qua vero porticibus iungebatur mirumque descensus
habebat. in custodes commeabant. Semper namque in ea romani milites pre-
sidebant armati. nec quid populus festis diebus novum committeret observabant.
Castro enim erat impositum oppidum. oppido autem templum. templo autem an-
tonia turris. De civitate quidem ac muris eius iterum scribere plenius cupiens
in presentia satis dixi.

[P]ugnacissima quidem multitudo intra civitatem circa symonem erat hominum x.
milia preter ydumeos qui habebant l. duces quibus ipse quasi omnium dominus preerat.
Ydumei autem qui erant eius partium cum cetero numero v. milia. x. duces
habebant. Iohannes autem qui templum occupaverat habebat vi. milia armatorum
quos xx. duces regebant. His autem zelote iuncti bellum inter se gerentibus
reliqua pars ab utrisque diripiebatur. Tenebat autem symon superiorem civi-
tatem. murumque maiorem usque ad cedron. partem antiquioris muri quantum
a syloa flectitur ad orientalem partem. Iohannes autem templo et circa templum omnibus
incensis. medium bellum quod inter se gerebant spacium aperuit. Nec enim castris
romanorum prope murum positis. intra civitatem sedicio quiescebat. sed ad primum
eorum impetum paulisper quiescentes mox ad morbum pristinum redierunt.
Utrimque pro sua parte quisque pugnabat omnia faciendo que obsidentes op-
tabant. Nichil enim peius a romanis passi sunt quam quod sibi ipsi irrogabant. Tum
causa quidem hierosolima graviores casus pertulit priusquam subverteret. quam ex
debellavere maius aliquid perfecit. Sedicione enim civitas cum incolis incipiens
hac romanis cum sua ignominia et eorum gloria eliminanda tradidit. Hec autem
librum quilibet legens inveniet quod utrisque fortuna indulserit.

[h]is quidem intra civitatem ita se habentibus titus cum electis equitibus foris circuiens
qua parte muros aggredi oporteret explorabat. Hesitanti autem quia nec ab ea
parte qua vallis erat pervenire poterat. et ex alio latere prior murus contra
machinas firmior videbatur. placuit ei ad ioannis pontificis monumentum
ubi humilior erat civitas invadere urbem. Neglecta enim erat ibi munitio.
eo quod nova civitas non satis frequentabatur. Hec ergo collustranti quidam
ex amicis eius nomine nicanor ad murum levi sagitta percutitur. cum primum
cum iosepho ad murum accessisset. et pacem inclusis temptasset suadere. In-
tellexit autem cesar cognitis eorum conatibus et quod saluti suae opitulantibus nec parcere vellent.
exercitatur in obsidione. simulque suburbana militibus vastare precepit. colle-
ctaque omni materia iubet aggeres construi. Diviso quoque exercitu in opera medio
in aggeribus iaculatores et sagittarios constituebat. et ante eos balistas et ma-
chinas quibus excursus hostium prohiberent. et qui ex muris obstare temptarent.
Cesis autem arboribus momento suburbana spoliata sunt. et collectis lignis
in aggeres cum toto exercitu incumbente ex opere. nec iudei segnes erant. Nam in
excursibus rapinis et cedibus romanos affligebant. et cum lapidibus et
sagittis aggerem construentibus imminebant. et per cuneos excurrentes manus
conserebant. Operantes autem minora saxa super caput exposita protege-
bant. omnibusque agminibus contra excursus erant machine comparate miserabi-
les. Decima autem legio cum balistis vehementibus et tormentis saxorum non solum
irruentes iudeos sed et super murum stantes enecabant. Nam et singula saxa
que iaciebant talenti pondus equabant. et ultra modum stadii contorquebantur. Nec autem
non solum primos quos offendissent sed aliquando posterioribus quoque intolerabilia erant.
Iudei autem primo cavebant a lapidibus quod erant candidi. nec tantum sono ac
stridore noscebantur sed et claritudine prospiciebantur. Denique speculatores
in turribus ponentes monebant quando impelleretur machina saxumque iaceretur. da-
mantes patria lingua filius venit. Procedebant et in quos ruere atque prevenerant.
et ita eveniebat ut illi declinantibus lapis irritus incideret. Proinde contra
romani excogitaverunt atramento decolorare lapides. Tunc enim missi lapides
non similiter incertos reddebant. multosque simul uno impetu corrumpebant.
Sed nec male affecti iudei copiam romanis dabant aggeres extruendi.
et omni eos molitione atque audacia die noctuque prohibebant. Perfectis
autem operibus plumbo et lineo et aggeribus tanto fuit spacium quod erat ad murum
metiuntur. nec enim aliter id fieri poterat. quoniam desuper iaculis petebantur. Cum-
pares intervallo arietes invenissent applicare eos. propiusque dispositis ma-
chinis tamen ne ex muro arietes prohiberent. ex tribus partibus murum pul-
sari iubet. Sonitu autem circumstrepente civitate clamor ingens tantum
factus est. et sediciosis pavor invasit. et quia periculum commune utrisque videbatur.
commune iam pugnare cogitabant. Vociferabantur et inter se dicentes quod sua
pro immoderatione sua curare nollent. saltem in presentia contra romanos conspirare
deberent. Symon quidem precone misso volentibus ex templo ad murum egredien-
ti copiam fecit. et iohannes similiter fecit. Illi quoque oblitis odiorum atque discordiarum suarum
in unum corpus coeunt. murumque amplexi faces inde quam plurimas iaciebant
contra machinas romanorum. et contra impulsores arietum. eosque sine inter-
missione telis petebant. Audacissimi et catervatim prosilientes machinarum
tecta dissipabant. hisque appositas irruentes pretia quidem pauca. plura
vero audacia perficiebant. Semper autem aderat titus laborantibus romanis. et
iuxta utrasque machinas equitibus et sagittariis ordinatis igne quidem iudeos
ferentibus prohibebant iaculatores vero a turribus reprimebat. nocendi tempus arietibus
facientes. Murus tamen ictibus non cedebat. nisi quod xv. legionis aries [...]

mouit angulum turris. sed tamen murus stabat incolumis. Cum autem ab excessibus quieuissent. et romani iudeos abscessisse pro formidine arbitrarentur. iudei iuxta turrim hyppicos egressi. igne operibus iniecto. et armati usque ad castra in romanos procedebant. Horum autem audacie romani qui proximi erant restiterunt. qui procul aberant conuenire. Romanorum autem disciplinam uincebat audacia iudeorum. et quos primos offendebant in fugam uersi. alios qui conueniebant infestabant. Grauis autem circa machinas pugna commissa est. iudeis incendere. romanis incendium prohibere certantibus. Incertusque clamor tollebatur. ac multi qui in fronte stabant cadere. Iudei autem confidentia superiores erant. ignisque opera contingebat. incensaque omnia prorsus essent cum instrumentis. nisi quidam electi milites uiriliter restitissent. et titus cum potentissimis equitum irruens in iudeos xv. peremisset. et alios in ciuitatem compulit. et sic aggeres ab incendio liberauit. In hac autem pugna unum ex iudeis uiuum capi contigit. eumque titus crucifigi ante muros iussit. si forte reliqui hoc uiso territi cederent. Iohannes autem dux ydumeorum. dum quidem super ante muros cum noto sibi milite romano loqueretur. a quodam arabe in pectore sagitta percussus est. eo interitu magnumque et iudeis luctum reliquit et sediciosis merorem. Nam et manu promptus erat. et sapientia nobilis.

Nocte quoque insecuta incredibilis tumultus romanis incidit. Nam cum titus cesar tres turres quinquaginta cubitorum extrui precepisset. ut his per aggeres singulas positis. iudeos in muro stantes facilius in fugam uerteret. una earum sponte sua in tempesta nocte lapsa est. Ingenti uero sonitu facto. metus occupauit exercitum. et iudeos aliquid conari suspicati ad arma currebant. Cumque nemo quid accidisset referre posset. diu querulo alii aliud opinabantur. nullisque inuenientibus hostibus. semet ipsos timebant. signumque diligenter singuli a proximis requirebant. tamquam iudei castra iam possiderent. laruali quoque terrore capti uidebantur. Titus autem cognitis que acciderant. cunctis indicari iussit. tandemque tumultus eo nuntio conquieuit. Iudei autem cetera fortiter sustinentes male ex turribus quas titus construi fecerat afficiebantur. Machinis enim leuioribus et iaculatoribus et sagittariis. saxorumque tortoribus inferebantur. Turrium autem celsitudinem superare non poterant. et eas excidendi spes non erat. neque incendi poterant quod ferro tegebantur. Iam uero et arietum ictus uitare non poterant. qui sine intermissione ferientes paulatim proficiebant. Itaque iam muro cedente magno arieti romanorum quem iudei nicona uocabant eo quod omnia uinceret. quamquam et antea iudei defessi essent pugna et uigiliis. cum longe ab oppido pernoctarent. tamen et tertium murum sibi superuacuum esse credentes. quippe cum alia duo munimina superessent. lassatique plurimi recessere. paucis ad murum relictis.

Cum autem romani primum murum nicona ariete perrupissent. omnes iudei ad secundum murum relictis custodiis refugerunt. Romani autem qui primum irruperant portis patefactis exercitum recepere. Romani ergo hoc muro primo potiti die xv. non. maias. partem eius maximam diruunt ad septentrionale ciuitatis partem. quam antea cestius uastauerat. Titus autem cum romanis occupato omni spacio quod inter cedron fuerat. et ultra unius sagitte iactum a secundo muro separatus. expugnationem statim aggressus est. Iudei autem partiti muri fortiter restitere. et iohannes quidem cum sociis ex antonia certabat. et in septentrionali porticu pugnabat. symonis autem manus iuxta monumentum iohannis aditum clauserant. usque ad portam qua hyppico turri aqua inducebatur. Sepe autem prosilientes e portis eminus dimicabant. sagittariisque armis instructi. quamquam romanorum disciplina peritia uincebantur. in manuali autem certamine romanos superabant. Romanos enim tegebat fortitudo ac scientia. iudeos autem audacia quam timor alebat sustentabat. et que nata est in calamitatibus. Iudeis enim suberat spes salutis. et romanis certa uictoria. Neutros autem lassitudo fatigabat. sed aggressiones murorumque oppugnationes. et excursus crebri per cunctos dies totos agebantur. nullaque pugnarum species aberat. cum a prima luce incipientes usque in somnis et die quiete nox dirimeret. iudeis metuentibus ne romani murum prorumperent. illi uero ne iudei eorum castra inuaderent. Itaque in armis pernoctantes. prima luce utrique ad pugnam parati erant. et iudei quidem certabant quis esset primus ad periculum. ut ex hoc honoraretur a ducibus tyrannis suis. Romanos autem ad uirtutem hortabatur consuetudo uincendi. quia uinci non assueuerant. crebreque milicie et exercitationes assidue. et imperii magnitudo. Ante omnia uero titus semper ubique presens aderat. et quem bene decertasse testis erat. et premium rependebat. Preterea fructuosum erat principi cognoscere uiros fortes in certamine. et ideo multorum alacritas maior uiribus demonstrata est.

Denique ipsis diebus iudeorum acie instructa. et telis utrimque missis. quidam longinus de numero equitum ex acie romana progressus. in media acie iudeorum irruit. hisque turbatis hoc impetu. duos ex eis fortissimos peremit. unum obuiam tendentis ore percusso. et alterum eodem telo quod priori extraxerat in suo latere refugientis. et e mediis hostibus ad suos saluus recurrit. Ille quidem ob uirtutem insignis erat. sed multi emuli eius fortitudinis extiterunt. Iudei autem non legebant quid paterentur. et tantum quantum mali romanos afficerent cogitabant. morsque his leuissima ducebatur. si quo hoste interfecto cecidissent. Titus autem non minus salutem militum quam uictorie consulebat. et temerarios impetus desperationem esse dicens. et solam esse uirtutem si quis prudenter et caute sine proprio incommodo fortiter faceret. et in ea re que periculum non haberet. uiros esse precipiebat. Itaque in septentrionali parte medie turri applicat arietem. in qua iudeus quidam uersutus ac subdolus castor nomine cum aliis x. suis militibus delitebat. fugatis ceteris formidine sagittarii. Hi uero paulum sub thoracibus aliquamdiu quieuissent. concussa turri surgunt. Extensisque manibus castor ueluti supplex titum cesarem implorabat. et uoce miserabili ut sibi parceret obtestabatur. Titus autem pro sua simplicitate credulus. iamque iudeos existimans belli penitere. arietis impulsiones cessare iubet. et sagittarios a suppliciis prohibuit. et castori quid uellet eloqui permisit. Cumque ille respondisset ad fidem se uelle descendere. titus gratulari se ait. si omnes eadem sentire uoluissent. paratoque animo fidem pacis et ciuitati dare. Sed cum ex illis x. castoris socius v. inde supplices se esse simularent. ceteri quinque numquam se romanis seruituros clamabant. dum mori liberis liceat. Deinde dum super hoc ambigerent. interim cessabat expugnatio. Castor interea symonem et iudeos per internuntios ammonebat. ut dum cessaret oppugnatio de rebus urgentibus consilium caperent. se enim uelle paulisper illudere imperatorem et romanos. Simul autem hec agens. uidebatur etiam ad pacem inuitare contradicentes socios. Illi autem uelut hec refellentes in thoracas nudos gladios infigebant. et quasi semet ipsos uulnerassent. recepti sunt in ciuitate cadebant. Titus et qui cum eo erant obstupuere ex tanta eorum pertinacia. cum ex inferiore loco calliditatem eorum uidere non possent. et mirabantur simul eorum audaciam. et calamitatem miserabantur. Interea castorem ad nasum quidam sagitta percutit. Ille telum extractum cesari ostendens. uelut se perperam queritabat. Titus autem accusato eo qui hoc fecerat. iosephum dirigit ut castori dexteram porrigeret. Verum iosephus non se iturum respondit. cum eorum perfidiam non ignoraret. et amicos suos qui uoluerant prohibuit. Cum uero quidam eneas ex perfugis se iturum ad eum dixisset. inuitabat eum castor ut et argentum quod secum deportaret susciperet. Ad hoc cum ille studiose aperto sinu cucurrisset. ille super eum saxum magnum demisit. Et ipsum quidem qui precauerat ferire non potuit. alterum militem qui adstabat uulnerauit. Titus autem fallaciam eorum uidens intellexit misericordiam in bello nocere. nimiumque calliditate decipi sentiens. iracundia fraudis arietis impulsionibus uehementius incitabat. Castor autem eiusque socii turrim iam cedentem incendunt. et per flammas in eadem insiluerunt. uerum magnam opinionem apud romanos habuerunt. tamquam se ignibus tradidissent. Capit autem hac parte muri titus

die quinto postquam primum murum ceperat. fugatisque iudeis inde. ipse introiit cum mille electis equitibus et suis armatis. ubi noua ciuitas. et lanei uenditores erant et fabri quoque erarii. et uestium mercatus. et ad murum angustiores uie transuerse tendebant. Quod si statim ostium latius muri maiore parte lege belli uastasset. nullum credo dampnum uictorie fuisset admixtum. Nunc autem iudeos male tractando excitatum iri sperans. cum liceret eos coartare. aditum discessioni non dilatauit. Nec enim quibus consulebat insidiatores esse putabat. Ideoque postquam secundum murum ingressus est. neque occidi quemquam prensorum comprehendebant. neque domos incendi. sed et sediciosis si pugnare uellent sine populi detrimento copiam dabat. quin ipsi populo fortunas proprias se redditurum pollicebatur. Plurimum namque pendebat si ciuitatem seruaret. templum uero ciuitati. Bellicosis autem peruersa ducebatur humanitas. mortemque populo denuntiabant. si quisquam uerbum de traditione fecisset. pacemue nominasset. Romanis autem qui introierunt iudei per uiarum angustias obstabant. et alii ex edibus. et alii per superiores portas egressi pugnare cepere. Quibus rebus perturbati custodes romanorum de muro sese dimisere. et ad castra recessere. Clamor autem audiebatur romanorum intra ciuitatem. eo quod ab hostibus cingerentur. foris autem degentium clausis commilitonibus metuentium. Crescente uero numero iudeorum. et peritia locorum preterea uiarum scientia preualentes multos romanorum trucidabant. et ab imminentibus pellebant. cum magis necessitate resisterent. Nec enim multis simul fugiendi copia per angustias muri patebat. omnesque pene qui intrauerant perempti fuissent. nisi titus eis opem tulisset. Disposuit enim per summa uiarum sagittarios. et ubi plus erat multitudo. ipse astans missilibus hostes abigebat. et cum eo domitius sabinus uir bonus et in illo prelio comprobatus. durauitque tam sagittis eos prohibens irruere. donec omnes milites recessissent.

Romani ergo tam secundo muro potiti. ad extremum a iudeis pulsi sunt. Oppidanis ergo qui pugnaces erant spes creuit. et de secundis rebus amentes erant. et neque romanos ausuros esse iterum ad ciuitatem accedere suspicabantur. neque se unquam posse si ad prelium processissent. Nam quam magis erant officiebat eorum sententiis deus. et in malis publicis alebantur. et sanguine ciuitatis uiuebant. Propter bonos autem continebatur etiam inedia. et penuria uictus iam multi defecerant. Sediciosi autem perditionem populi suppliciis reputabant incitamentum. et solos eos qui paci non concordarent saluos esse cupiebant. contrariam uero multitudinem uelut onus quoddam consumi gratulabantur. Romanos autem cum iterum ciuitatem ingredi conarentur armati prohibuere. et disiectis muri partibus obiectu fortissimorum uirorum premuniunt. Triduum sustinuere romanos fortiter dimicantes. Quarto autem die titum uehementius aggressum neque ferre potuere. sed inde coacti rursum quo et antea refugere. Titus autem denuo muro potitus statim eius septentrionalem partem deposuit. et in meridiana parte presidia collocauit. Iamque tertium murum aggredi cogitabat. Videbatur enim breuissimum tempus ei obsidio. spaciumque consilii sediciosis esse dandum. si forte aliquid de destructione secundi muri aut metu famis diminuerent. Nec enim diutius predas eis posse sufficere. et ipse ocio commode utebatur. Cum dies aduenisset quo militibus oportebat alimenta distribui. in conspectu hostibus loco iussit duces ordinato exercitu pecuniam singulis numerare. Illi autem pulcris armis procedebant. et equitibus ornatos equos ducentibus. loca suburbana per multum spacium auro argentoque lucebant. Illo autem spectaculo nichil aut suis iocundius. aut horribilius hostibus uidebatur. Moenia enim quibus audacissimos inuaserat. omnem simul exercitum armorum pulchritudine conspicientes. uirorumque ordinationem. Et fortasse ad illam speciem sediciosi animos mutauissent. nisi desperassent a romanis sibi ueniam dandam ob immanitatem facinorum. Quinto ergo die cum titus uideret iudeos nichil pacatum cogitare. bifarie diuiso exercitu contra antoniam et iohannis monumentum aggeres inchoauit. existimans per eam superiorem ciuitatem capere cogitans. et per antoniam templum. Nam nisi antoniam cepisset. ne oppidum quidem tutum erat obtinere. Iuxta utramque ergo partem duo aggeres erigebantur. et sepius a iudeis infestantibus prohibebantur. Atque per antoniam etiam a sociis iohannis aggeres erigi non sinebantur. cum machinis iam uti didicissent. Paulatim enim usus cotidianus aluit peritiam. Habebant enim balistas ccc. et xl. tormenta saxorum. quibus difficiliorem aggerum extructionem romanis efficiebant. Titus autem saluam sibi fortunam fore sciens. et perituram esse ciuitatem. et obsidioni uehementer instabat. et iudeis penitudinem suadere non cessabat. et consilium factis ammiscebat. Rogabat et iosephum ut patria lingua cum ad eos contiones faceret. et sperans eos consilio hominis quem ciuem nouerant et principem haberent aliquid remissuros.

Iosephus itaque murum circuiens. simulque extra iactum teli stans. ubi exaudiri facilius posset. orabat iudeos ut sibi et templo ac patrie parcerent. nec essent aliorum duriores. qui pro ea uiderent cecidisse muros firmiores. et excisis infirmiores super esse. Romanorum quoque uires cognoscere sustinere non posse. hisque semper cedentem inueniri experimento. Nam licet pulchrum sit pro libertate pugnare. tamen id decebat in principio fieri. Semel autem subditum et quam multo tempore paruerit excutere iugum. male mortis cupidum ac libertatis amatorem uideri. Debere autem dedignari dominos humiliores in quorum potestate non sunt omnia. Nam quid romanos aufugere. nisi quod pre calore est aut frigore inutile. Omnis enim fortuna usque ad romanos. et imperium totius orbis fundatum est in italia. Quibus nec ipsi resistitis. cum ex magna parte capta sit ciuitas. Nec enim latere romanos quanta famis teneat ciuitatem. et non quidem consumi populum. continuo et bellatores interituros. Nam et si romani desierint. et ab obsidione cessauerint. tamen uobis inexpugnabile bellum assidebit famis inopia. Oportunum ergo est ante intolerabilem penitentiam. et calamitatem mutare sententiam. et dum licet salutare consilium esse. Sic enim romanos natura in imperio mansuetos. atque iracundie preferre quod utile est. Vtile enim putare neque ciuitatem uacuam uiris. neque desertam habere prouinciam. et ideo imperatorem titum nunc cum eis uelle dexteram iungere. Nec enim umquam salutem dabit. si lege belli ceperit ciuitatem. quam nec in extremis cladibus ei parentes uultis. Nam armis et manibus cum romanis bellum geritis. quasi quibuslibet aliis securitas. Quoniam autem deus omnium conditor non iudeorum defensor est. Non respicientes uos proficisci pugnatis. et quantum auxiliatorem uiolastis. Non recordamini opera diuina parentum. et quanta bella aliquando pergerunt. Ego quidem facta dei narrare auribus indignis horresco. sed tamen audite ut cognoscatis uos non solum romanis. sed et deo resistere. Pro auus noster abraham nomine cum ccc. x. et viii. multa milia prostrauit. Dicam uobis latum nostrum genus in egyptum. quod cum annis ccc. tyrannis ac regibus alienigenis subiacerent. cum armis ac manibus ulcisci non possent. semet ipsos deo commiserunt. Et quis nescit egyptum repletam omni genere serpentium. omnique morbo corruptam. Quis terram infructuosam. nili defectione. et animarum decem plagas. usque quo nos deo duce illa eiecerit. Sed et rapta nobis sancta archa in gentium palestina. et dagon deus eorum cum tota gente qui rapuerat. Corruptis et eorum corporibus. et cum cibo uisceribus eorum exhaustis. cymbalorum ac tympanorum sono reportauere eam ad nos. Deus erat quippe qui hec parentibus nostris administrabat. eo quod omissis manibus ac armis ei iudicium commiserunt. Nam assyriorum rex sennacherib tota asya ducens cum ad hanc urbem castra posuisset. non manibus humanis cecidit. Nam patres nostri ab armis quiescentes posuissent. et inuoti erant. et angelus dei una nocte infinitum deleuit exercitum. uidelicet c. lxxxv. milia. Sed et seruitus patrum nostrorum in babilone per annos lxx. ubi exulantes non ante libertatem respexere quam deus eam donaret. Sed nos uenientes gesta premittam. neque digne possum magnitudines uiras exprimere. nos qui uocem admonitionis facto peccata. quod uobis salutem suadere celitus attemptatis. Nam sub antiocho nec dicere tolerarem. quorum cotidie facta committimus. Nam sub antiocho qui epiphanes dictus est. obsidente ciuitatem multis modis offensa diuinitate. maiores nostri cum armis progressi. ipsi quidem in pugna perempti sunt. et ci

tas ab hostibus direpta est, sexque per triennium et vi. menses desolata mansit
templum pluribus ubi sic opus est. Ipsos romanos quis contra vos ad militiam provo-
cavit? Nonne vestra impietas? Unde primum servire cepimus? Nonne
a seditione maiorum? Cum aristoboli et hyrcani furor et contentio
pompeium adduxit civitati, tunc primum deus nos servitute romanis subiecit.
Antigono et filio aristoboli regnante, deus iterum captivitatem per sosium
induxit. Et herodes filius antipatri sosium et romanum adduxit exer-
citum. Et conclusi per sex menses obsidebantur, donec capita peccatorum suorum sup-
plicia penderent, et ab hostibus civitas direpta est. Oppugnationi igitur
sine dubio cohaeret excidium. Nam quid ex his quae legis conditor benedixit
gestis? Vel quid horum quae execratus est praetermisistis? Nam et illos qui pierunt (?)
impietate superastis; occulta dedignati peccata, hoc est furta, insidias, ad-
ulteria. Et aperte rapinis cedibus que certatis, et novas et maleficiorum
vias excogitastis. Sentina quoque templum factum est omnium receptaculum, et in-
dignatur manibus pollutus est locus quem romani ex tam longinquo adorabant.
Nunc quoque post haec omnia illum inquinati tamen impie fuistis, nec auxiliatorem vobis
sperastis? Valde iusti supplices estis, pervisque manibus adiutorem vestrum ro-
gatis. Romanus quoque sollempne posse tributum, quod patres vestri vobis parentes
urbis pensabant. Post haec impetraverint, neque destruent civitatem, sed nec
neque omnino tangunt. Concedent quoque vobis familias liberas et possessiones
vestras tenere, sacrasque leges salvas manere patientur. Insania est profecto dum
sperare talem circa iustos pro eo quod erga iniustos apparuit. Per ceterum cum statu
ulciscatur (?) cum oportet. Denique assyrios prima nocte quae castra eius
tunc admoverant fregit. Quod si et nos iusti essemus, romanis nec sic tecum assy-
riis irasceretur, et primum quo gentem nostram manu pompei invasit, et post illum
sossius super nos ascendit, et galileam vespasianus excidit, et postremo nunc titus
super nos irruit. Sed neque magnus pompeius neque sossius aliquid passi sunt, et cum
tate victoriam ceperunt. Vespasianus quoque ex bello quod nobiscum gessit, et imperium
adeptus est. Tito etiam nunc uberiores fontes profluunt, quam vobis prius aruerant.
Denique ante adventum romanorum scitis siloam et omnes fontes extra civita-
tem adeo defecisse, ut et aqua mercaretur. Nunc autem ipsi fontes hostibus vestris
tam largi sunt, ut non solum ipsis et iumentis, sed hortis quoque sufficiant. Itaque divi-
nitas relictis fugisse putaverim, hisque nunc adesse cum quibus bellum geritis.
Quod autem apud vos catetur quaeque celatur, quod non et inimicis planum factum est?
Iniquitates vestrae velut in promptu nemine latent, iniquitates per dies singulos cer-
tam heris qui peior sit atque tanta nequitia vicariate demonstrare certa-
tis. Veruntamen est reliqua salutis via si velitis, et divinitas confessis
ac penitentibus solet esse placabilis. Arma proicite et pudeat vos iam vir-
tute patriae, convertite oculos et aspicite quam magna pulchritudine potius
quale oppidum, quale templum, quam multarum gentium munera. Quis in haec flammas
adducat? Quis haec iam non esse desideret? Certe quid est digni salvum esse de-
beat? O duri et lapidibus stolidiores, si haec non ueris (?) luminibus cernatis,
saltem familiarum vestrarum misereamini. Versetur in conspectu cuiusque filii, con-
iuges et parentes, quos paulo post aut bellum aut fames absumet.
Scio quia una cum his periclitabitur mater mea et coniunx et familia non igno-
bilis domusque olim clarissima. Et fortasse propterea me haec quisque vobis suadere
credit. Interficite illos, accipite mercedem salutis vestrae sanguinem meum. Ipse
quoque mori paratus sum, si tandem vobis meis consentiatis.

Haec iosepho vociferante cum lacrimis, seditiosi quidem neque flexerunt animos nec
tutam attendebant. Populus vero ad perfugiendum commotus est, et alii quidem possessionibus
suis aliisque rebus parvis exiguo precio venumdatis, solidos ne latrones eos de-
prehenderent transglutiebant. Cum vero ad romanos elapsi fuissent exonerato
ventre habebant victui necessaria, tito eis dante. Ceteros autem plerosque
per agros quo vellet quisque pergere dimittebat.

Iohannes autem et symon cum sociis ne pateret civibus exitus et romanis aditus omnia
loca obstruebant, et qui suspicione perfugiendi incurrisset continuo necabatur.
Et divitibus quidem manere sicut perfugere par causa erat moriendi. Nam quasi transfu-
gere quoque propter patrimonium voluisset occidebatur. Cum fame autem crescebat
desperatio seditiosorum, et in dies singulos utrumque malum amplius accendebatur. Palam
autem iniquitate nulla frumenta erant. Irrumpentes autem seditiosi scrutabantur domos,
et siquidem repperissent aliquid ex cibis eos qui negaverant verberabant; si vero nihil inve-
nissent quasi diligentius celassent tormentis inde afficiebant. Multi et clam
substantiam uno frumenti modio quidam ditiores, ceteri a pauperibus hordeo permutarent.
Inclusi deinde in intimis tectis quidam summa penuria infectum triticum comedebant,
in panem alii efficiebant ut necessitas metusque monuisset. Et mensa quidem nusquam
apponebatur, sed in coctum igni subtrahentes diripiebant. Miserabilis autem erat
victus dignumque lacrimis spectaculum, cum potentiores habundarent, infirmiores
penuria deplorarent. Quippe fames super omnes clades haec. Nichil sic perdit
hominem ut pudor. Nam quod reverentia dignum est, in fame negligitur. Denique
uxores viris et filii parentibus, et quod est miserrimum matres infantibus cibum
ex ipso ore rapiebant, et marcescentibus inter manus karis nemo parcebat
quin vitae gustus auferret. Cernentes vero seditiosos non latebant, sed ubique ad
eum qui cibum diriperet. Nam sicubi clausam domum vidissent, eos qui intus erant
cibum capere hoc indicio suspicabantur. Statimque ruptis foribus irruebant, cibumque
consumptum dentibus pene ex gutture revocabant ipsis faucibus strangulatis.
Verberabantur senes ne cibum absconderent, lacerabantur mulieres ea
quae tenerent in manibus occultantes, nullaque miseratio canitiei capitis erat, vel infan-
tes, sed abstractos pueros ex buccella pendentes humo allidebant. Si
qui autem intrantes ante venissent quod quoque rapere fuerant devorassent, tamquam
lesi crudeliores erant. Acerbissimos autem cruciatus excogitabant, ut alimenta
repperirent. Obstruebant etiam genitalium vias, et virgis acutis pudicem (?)
transfigendo, horrendaque et auditu quis patiebatur propter unius panis negati-
onem et propter unum pugillum farinae. Tortores autem nec esuriebant, minus etiam
crudele videretur quod necessitas pararet. Exercentes autem dementiam suam seque
sociare (?) victum preparantes, his occurrebant qui per romanorum custodias agresti
holeris herbarumque gratia colligendarum nocte discrebant (?), et cum iam se hoste
evasisse crederent quae attulissent eripiebant, multumque supplicantibus et
horribile dictu nomen implorantibus ut aliquam saltem partem concederent eorum quae periclo
suo collegissent, nichil dabant. Gratumque videbatur si spoliati non perirent. Haec
humiliores a seditiosis patiebantur. Honorati vero ac divites ad tyrannos
producti et falso accusati occidebantur, quod romanis prodere vellent civitatem.
Cum autem quem symon expoliasset, ad iohannem remittebatur, et quem iohannes spoli-
asset, cum symon excipiebatur. Sibique invicem propinabant sanguinem popu-
larium miserorum, qui cadavera partiebantur. Dominandique causa erat in utrisque
dissensio, scelerum vero concordia. Singillatim autem iniquitates eorum narrare non
potero, ut autem breviter dicam, neque aliquam civitatem umquam talia perpessam esse puto,
neque ullam nationem post hominum memoriam malicia ferociore fuisse. Denique
civitatem ipsi evertere et romanos invitos hac tristi victoria ad-
miscere (?) coegerunt, tardique evenientem in templum ignem pene traxerunt. xl.
Denique cum id ardere cum superiore civitate vidissent, neque doluerunt neque
lacrimaverunt, cum apud romanos exitum quod haec paterent (?). Verum haec postea declarabimus.

Titus igitur aggeres perficiebantur, quamvis et nimio multos male afficerent. Parte vero
equitatus directa iussit pervalles ad alimenta comportanda exeuntibus insidias tendi,
et etiam cum his non nulli pugnatores. Audaciores autem faciebat ad exeundum fa-
mes, restabatque iam latitantes egentes et ab hostibus capi. Deprehensi vero necessitate
repugnabant, metumque supplicium sero videbantur supplicare. Post pugna

liberati et autem morte variis penis cruciati contra murum crucifige-
bantur. Tito quoque miserabilis videbatur ista calamitas, cum per dies singulos
quingenti, nonnumquam et plures caperentur. Sed neque eos captos dimittere tutum
erat, tantamque servare multitudinem locus iam non erat. Milites autem diversis
modis eos afficiebant ira et odio et ludibrio quos cepissent. Iam spa-
cium crucibus deerat, et corporibus cruces. Seditiosi vero tantum defuit ut
ea clade moverentur, quod et monstrum eis esset. Ad detrahendam etenim reliquam
multitudinem familiaribus transfugarum ad murum tractis, si qui properarent ad pa-
cem priores erant, quid paterent qui ad romanos confugerent demonstrabant,
et qui comprehenderentur omnes necarentur dicebant. Ceteros multos perfugere
cupientium inhibuit. Fuerunt autem quibus status de civitate ad romanos dilapsi sunt, velut
ad certum supplicium properantes, et illatam ab hostibus mortem comparatione famis requie-
ducebant. Multis autem titus captivis manus abscidi iussit, eosque ad symonem
et iohannem misit, ut saltem calamitate vel nunc saltem ad urbem deficerent, atque
medicarentur ne se compellerent ad excidium civitatis, sed lucrarentur in extremis
voluntate mutata animas proprias et tantam patriam et templum. Simul autem
aggeres circueundo eisque operantes urgebat, velut factis verba non multo post
secuturus. Ad hoc in muro stantes ipsi caesarem et patri eius vespasiano male
dicebant, mortem quoque se contempnere clamabant eamque servitute preferre, omnia
desiderabilia sua pro nichilo ducendo.

Antiochus quoque epiphanes cum romanis aderat, multos armatos secum ducens,
et alia circa satrapae quos macedones appellabant omnes aetate pares et pro-
ceres adolescentuli, more macedonum instructi armis et eruditi, unde
et nomen habebant. Omnium autem regum qui romanis subiecti erant patre
eius comagenae felicissimum fieri contigit, priusquam fortuna mutaretur. Ostendit autem ille in senecta aetate nullum ante mortem beatum dici oportere. Filius
autem eius antiochus qui tunc cum romanis praesens aderat, mirari se aiebat quare
tunc quod romanos adire muros pigeret. Erat etenim ipse bellator natura, atque
promptissimus, tantisque viribus ut non multum peccaret audacia. Cum vero titus
ad haec subrisisset, laboremque communem esse dixisset, antiochus cum mace-
donibus in murum impetum fecit, et pro viribus suis ac perita cavebat tela
iudeorum, sagittis eos appetens. Adolescentuli autem omnes praeter paucos attri-
ti sunt. Nam a pudore promissionis diutius pugna certaverant, et ad extre-
mum multi sauciati recesserunt.

Romanis autem xii. die mensis mai aggeres inchoantibus, nono et xx. die per-
fecti sunt, cum vii. et x. dies laborassent. Ingentes etenim iiii. aggeres iacti sunt,
et unum quidem qui erat ad antoniam a xv. legione fuerat exstructum, x. vero legio
in victuali parte secundum fecerat, ubi stagnum est quod dicitur amigdalon, tertium
distabat a xii. xx. cubitis, et adhuc xv. legio quartum aggerem fecerat
ad pontificis monumentum. Iam vero admotis aggeribus iohannes suffossa in-
tra usque ad aggeres ad eius antonia dispositus per cuniculum sudibus opera sus-
pendit, illataque silva pice ac bitumine oblita ignem immisit. Succensis
autem fulcimentis fossa repente subsedit, et cum magno sonitu simul aggeres
deciderunt. Primo autem cum pulvere fumus ex alto excitatus est, cum igne ruina con-
cludens; post esam autem materia quae premebatur flamma iam clarior apparebat. Ro-
manos quoque repentini facti stupor occupat, molicioneque iudeorum egre ferebant,
tamen se vicisse credentium, et spes eos cassa refrixit. Aggeribus sub-
venire nimium utile videbatur, semel aggeribus incensis.

Post biduum autem alios aggeres symon cum sociis aggreditur. Illa etenim parte
iam romani arietibus concutere murum ceperant. Cesseus (?) autem quidam ex gars
civitate galilee ortus, et megas quidam ex regalibus famulis, et cum his adia-
benus filius nabadhi, rapaces facibus in machinas romanorum irruunt. His
tribus viris neque audaciores ullo bello ex ea civitate apparuere, neque mag-
horrendi. Nam velut in amicos non ut in magnum hostium exercitum, nec
cunctati sunt aut substiterunt, sed per medios inimicos facto impetu machi-
nas incenderunt. Acti autem missilibus et gladiis utrimque, cruciati non prius a periculo
semoti sunt quam ignis machinas invaderet. Crescente vero iam flamma romani
in crementes ex castris auxilio properabant. Iudei autem eos ex muro prohibebant,
manusque cum eis conserebant qui flammas conabantur extinguere, propriis corporibus
nullomodo parcentes. Romani autem arietes igni subtrahere volebant, cum eorum
tegmina cremarentur, et iudei et per flammas eos tenere certabant. Hinc
autem in aggeres flamma transiit, et auxiliantes preveniebat incendium. Itaque
romani flamma circumdati, cum servari posse opera desperaverunt, in castra discesse-
runt. Iudei autem magis instabant, cum semper eorum numerus cresceret ex civitate ac
cedentibus auxiliis. Nam progressi usque ad munimenta castrorum cum eorum custodibus
prelio decertabant. Erat autem quidam ante castra armatorum et acerbissima
vicissitudine (?) sanctio romanorum, ut quoquo loco quilibet eam cessisset, occideretur. Penali
igitur exitio gloriosa morte placata stetere fortiter, eorumque necessitate simul ac
pudore plurimi fugientium redierunt. Balistasque in numero dispositas iude-
orum multitudinem prohibebant, nichil de corporibus propriis procurantem.
Nam quoscumque obvios habuissent iudei cum his congrediebantur, et in spicula ir-
ruentes in cautem ipsis corporibus inimicos feriebant. Titus igitur ad auxi-
liandum suis accurrens, multumque increpatis militibus quod velut ex carcere
contra se dimissis iudeis obsessorum fortuna ipsi paterentur, cum electis mili-
tibus a latere circumvenit. Illi autem cum mora ferirent, contra eum conversi dabant.
Mixta autem acie pulvis quidem lumina, clamor vero aures exsuperabat. Neque
autem amicum quisque internoscere poterat aut inimicum. Iudeis autem non tam virium fi-
ducia quam tamen salutis desperatione perseverantibus, et romanos pudor armorum
et gloriae et pro se periclitantis cesaris reddidit fortiores. Itaque putaverim
romanos ad extremum pro nimia ferocitate animorum totam multitudinem
iudeorum fuisse rapturos, nisi citi se in civitatem recepissent.

Corruptis autem igne aggeribus romani somno tenebantur, quod laborem longum
una hora perdiderint, et multi solutis machinis capturam iri civitatem despera-
bant. Titus autem cum ducibus quid faceret deliberabat. Et calidioribus quidem
placebat omni militie admoto vi muros experiri, cum usque nunc iudei cum parte
exercitus dimicassent, nec universi militis impetum minime tolerare possent.
Prudentiores aliter rursus aggeres fieri suadebant; alii sine aggeribus obsi-
dere civitatem quousque fame interirent monebant. Ipsi autem tito cesari non ho-
nestum videbatur, et supervacuum cum his pugnare qui propria morte consumerent.
Aggeres autem facere oposum (?) iudicabat impendiorum penuria. Egressus vero obser-
vare oppositum nec circumdare posse civitatem ab exercitu propter magnitudinem
et locorum difficultatem, et ad excursus esse in cautum, cum occultas vias excogita-
rent iudei tam necessitate quam locorum scientia. Obsidioneque diutius protrahenda
et victoriae gloriam diminueret temporis longitudo. Cavendum autem si cautione uti
vellent, et celeritate victoriae totam civitatem muro cingere festinarent. Ita
iudeos aut modo omnibus salute desperata civitatem tradituros, aut fame victos
facillime capiendos. Quod si etiam magnum opus videretur considerare deberet, neque
parvum opus romanos decere facere, neque sine labore aliquid magnum posse perfici.

His verbis duces hortatus iubet eos exercitum in opera distribuere. Omnibus
autem quaedam impetus militibus incidit, ambitaque parte vero solum rectores inter se
ierunt ipsi et ordines certabant, et miles quidem decadarcho, decadarchus
autem centurioni (?) archo, hisque chiliarcho placere properabat. Chiliarchorum vero osten-
tatio usque ad duces pertinebat; ducum autem opera ipse cesar providebat, et per dies
singulos circumiens opus inspiciebat. Incipiens autem a castris assyriorum ad infe-
riora cenopoli murum perduxit, et hinc per cedronem ad eleona montem revertens
a meridie montem complectitur, eique proximum collem iuxta syloam, et inde ad

accidente flexo edificio ad ualle fontis descendit, & subiens ad anani pontificis monumentum ad uicinale redit partem. 7 hic herodis monumenti ab oriente clausum claustris suis coniunxit unde 7 murum inchoauerat. Murus qui in omni xl. stadiorum erat. Totum autem opus triduo toto decemque mensibus constructum est cum celeritas fide careret. Muro quoque circumdusa ciuitate, & per castella xiii. que foris murum edificauerant custodibus collocatis. prima uigilia noctis ipse ...tas circuiens explorabat. secundam uero alexandro commiserat, & tertia agminum ducibus. Somnum autem inter se uigiles sortiebantur. totaque nocte per castella circuibant. Iudeis itaque cum exeundi difficultate omnis spes salutis ablata est. aucta que fames totas domos ac familias depascebat. Tecta & plena erant mulieribus exanimatis ac infantibus ac senibus mortuis. & adolescentes ac iuuenes tumidi & tumescentes in marum angustiis iacebant. Sepelire autem fu... nera sua pre fame non poterant. & hos quibus aliquid uis superat, pigebat eos pre multitudine mortuorum. & quod de ipsis erat incertum. Denique super eos quos sepelierant multi moriebantur & multi uiui ad sepulchra properabant. Iustus autem calamitatibus nec fletus nec luctus erat. sed fame superabatur affectus. Siccis autem oculis 7 contractis oribus qui tardi moriebantur eos qui ante se requiescerent intuebantur. Alto uero silentium ciuitatem plenamque mortuis nox comprehenderat. & latrones his acerbiores. Non solum in domos sed & in sepulchra ruebant & cadauera spoliabant. uela mina corporibus subtrahentes cum risu egrediebantur. & gladiorum mucrones per iacentes nonnullos iacentium adhuc spirantes. ferri experiendi causa transuerberabant. Si quis autem manum innuisset ut occideret quod fame euaderet. superbissime negligebatur. Animas autem efflantium quisque in mortis hora templum intuebatur cum uiuos relinqueret sediciosos. Illi itaque primo sumptu publico iubebant mortuos sepelire cum odorem ferre non possent. deinde cum non sufficiebant in ualles eos ex muro precipitabant. Quas ualles circuiens titus ubi plenas cadaueribus uidit altaque fame tabefactis corporibus defluentes ingemuit. & extensis manibus deum testabatur factum illud suum non esse. Ciuitas quidem talis erat affecta. 7 Romanis uero cum nemo iam sediciosorum auderet excurrere cum eos meror & fames premeret. dies letos agebant. frumenti aliarumque rerum habentes copiam. 7 de syria proximisque prouinciis. Multi autem iuxta murum astantes magnamque ciborum habundantiam monstrantes. sacietate sua famem hostium incendebant. Sediciosis autem nichil de crudelitate remittentibus. titus reliquias populi miseratus. 7 properans saltem eos qui adhuc remanserant liberare. iterum aggeres inchoabat. quibus difficulter materiam reperiret. Omnes enim siluas ciuitatis proximas opera priora consumpserant. & ex lxxxx. stadio lignorum materiam congerebat. Et iiii. autem partibus aggeres contra antoniam iterum erigebant. Titus uero agmina circuiens. atque opus urgens quod in manibus sediciosos habere ostendebat. Iudeis autem penitudo plane perierat. & animis ac corporibus separati utrisque uelut alienis utebantur. & sediciosorum animam nec affectio mansueta. nec corpora dolor tangebat. dum mortuam plebem quasi canes lacerarent. & replerent de languentibus carcerem. 7 Denique symon mathiam per quem obtinuerat ciuitatem in cruciatu perimit. Hic autem mathias boeti filius erat ex pontificibus populo fidelis 7 karus. Is cum a zelotis. i. a sediciosis sic imperdentibus declaratum populus male tractaretur iohanne principante. persuasit populo ut symonem in ciuitate reciperent contra iohannem. Symon autem ingressus postquam obtinuit ciuitatem. ipsum mathiam qui pro se consilium dederat eque ut alios odio habebat. in tantum ut productum ante se 7 accusatum quod cum romanis sentiret. morte eum dampnatum. nec purgandi facultate concessa. 7 simul cum tribus filiis. Quartus enim ad titum perfugerat. Ille autem cum se rogaret prius occidi quam filios eam gratiam qua ei ciuitatem aperuerat ut augeret ei dolorem nouissimum iussit interfici. Ille ergo super extinctos filios in conspectu suo iugulatur. coram romanis producte. Hoc enim symon preceperat. ut quasi eum irritarent ad quos profugere uoluisset. corporaque eorum sepelire prohibuit. Post hos ananias quidam pontifex filius masambali nobilis 7 scriba curie uir fortis ex ...a genti ... 7 cum his xv. ex populo clariores necabantur. Iosephi uero patrem inclusum asseruabant. missoque precone denuntiant ne quis in ciuitate degentium uel colloqueretur cum eo. uel in unum conueniret metu proditionis. 7 eos qui hec deflebant ante questionem puniebant. 7 Hec iudeus quidam iudas filius iudiam ex numero prefectorum symonis qui turrim ab eo sibi creditam custodiebat. cum multi sine causa crudeliter necarentur. suam magis prudentia conuocatis x. fidelissimis contubernalibus ait. Quousque tandem hec mala sustinebimus. quiue spe salutis habemus seruantes pessimo fidem. Certe fames oppugnat. & romani pene intus sunt. symon autem bene quoque meritis infidelis est. metuque sui apud eum est. & apud romanos certa salus. Ergo tradito muro nos meque seruemus & ciuitatem. Nichil autem graue symon patietur si cum de se desperauerit. citius penas pendet. Cumque ei x. illi multis consentirent. mane ceteros quos subiectos habebat per diuersa dimisit. ne quid eorum que cogitauerat proderetur. Ipse ergo de turri hora tertia romanos aduocabat. Illorum autem alii superbia contempnebant. alii non credebant. alios & pigebat uelut mox capturos ciuitatem sine periculo. Titus autem cum ad murum accederet cum armatis. symon ante rem cognoscens. turrim uelocius occupat. Romanis autem inspectantibus eos perimit. 7 pro muro proiecit corpora mortuorum. 7 Interea autem ubique iosephus nec enim cessabat rogare iudeos ut se romanis traderent. caput lapide uulneratur. statimque attonitus cecidit. Excursus autem factus est a deo iudeorum. abreptusque esset in ciuitatem. nisi titus cesar misisset qui eum protegerent. Illis autem pugnantibus iosephus a romanis tollitur. nichil quod ageret intelligens. Sediciosi ergo tamquam interfecto iosepho cum leticia exclamauerunt. Ducta autem hec fama per ciuitatem. ex qua residuam multitudinem meror tenuit uere perisse credentes. cum fiducia perfugere cogitabant. Audito autem iosephi mater in carcere mortuum esse filium suum. secreto ad ancillas inquit. quod hunc fructum fecunditatis recepisset. quod nec sepelire sibi quidem filium licuisset. a quo sepeliri sperasset. Uerum nec illa quidem mendacium diuturno cruciauit. neque gaudium sediciosos refecit. Cito enim curato uulnere iosephus resipuit. progressusque clamabat illos sibi non multo post uulneris penas reddituros. Tamen populum rursus ad meliora hortabatur. Uiuit populis fiducia. sediciosis uero stupor incutitur ex eius aspectu. Deserto autem alii statim de muro necessitate prosiliebant. alii uelut ad pugnam cum lapidibus se progredi simulantes. mox ad romanos perfugiebant. Hos autem seuior fortuna quam intus pertulerant inuasit. & fame quam domi reliquerant. uelociore sacietate ad suum exitium apud romanos inueniebant. Ex media namque inflabantur. & uelut morbo intercutis aqua tumidi uacuata replentes corpora dirrumpebantur. Periti autem desidiam cohibebant. 7 paulatim cibum desueto corpori offerebant. Eos autem qui hinc incolumes seruabantur alia plaga suscepit. Quidam enim ex transfugis apud syros deprehenditur e fimo uentris aureos colligens. Transglutientes enim solidos ut supra diximus ad romanos perfugiebant. quia cunctos sediciosi scrutabantur. 7 maxima uis auri fuerat in ciuitate. Denique xii. atticis comparabant quod antea xxv. ualebat. Uerum hac arte primum detecta. totis castris fama percrepuit. quod auro transfuge pleni uenirent. Arabum autem multitudo & syrorum scissis uentribus transfugarum scrutabantur interiora auri. Ego autem hac clade nullam seuiorem credo contigisse iudeis. Una denique nocte duorum milium patefacta sunt uiscera. Titus autem hac iniusticia cognita. pene circumfuso equitatu iussisset horum malorum auctores iaculis appeti. nisi magna multitudo fuisset noxiorum. Conuocatis autem auxiliatorum ducibus & agminum romanorum. utrisque iratus dicebat. si quidem suorum militum lucri causa hec committerent. nec arma propria erubescerent auro argentoque facta. arabisque ac syris in crudelitate similes exsisterent. illos mortificando qui in gratiam romanorum perfugissent. Mortem ergo intentauit est. si quis in eadem audacia culpabilis repertus fuisset. Ad legiones autem litteras dedit ut suspectos inuestigarent. 7 eos ad se perducerent. Uerum profecto auaricia contempnit omne supplicium. seuusque hominibus lucrandi amor innatus est. nullaque omnino calamitas plus habendi cupidine comparatur. immo uero hec alios 7 modum habent metu

subiungeretur. Deus autem qui dampnauerat populum. omnem uiam salutis ad interitum uerterat. Denique id quod cum pena interdixerat cesar. occulte in perfugos adiuuiebat. 7 si quis ad eos transfugisset : circumspectantes ne quis romanorum uideret scindebant eos. 7 ex uisceribus eorum nefandum questum trahebant. Inpaucis autem reperiebatur. 7 plerosque sola spes consumebat. Iohannes uero ubi rapine ex populo defecerunt. ad sacrilegium sese conuertit. donaria templi inuadens. & uasa necessaria ministerio dei. crateras & lanceas. & mensas. & urceolos. quos augustus eiusque uxor in donaria dei miserant. Romanorum enim imperatores honorauerunt semper templum atque ornauerunt. Tunc autem iudeus & alienigenarum dona detrahebat. Iohannes autem ad socios dicebat sine metu diuinis abutendum debere. qui pro deo & templo eius militarent. & ideo sacrum uinum & oleum quod sacerdotes in sacrificium reseruabant militibus suis distribuebat. que illi sine horrore ungebant 7 potabant. Non equidem recusauerim dicere quod dolor iubet. Puto si romani contra noxios uenire tardassent. aut hiatu terre deuoranda fuisset ciuitatem. aut diluuio peritura. aut fulgura sodomitana passura. 7

INCIP(IT) LIB(ER) VII DE IUD(AICO) B(ELLO).

CLADES QUIDEM hierosolimorum in peius cotidie procedebat. cum sediciosi magis aduersis accenderentur. ipsosque & populum fames urgeret. & multitudo congestorum in ciuitate cadauerum uisu horrendum erat. odoremque pestiferum emittebat. Annas enim eleazari filius transgressus ad titum per unam portam que sibi credita erat. c. 7 xv. milia. & lxxx. cadauera dixit exportata. ex quo die castra prope ciuitatem posita sunt ex die xiiii. mensis aprilisque ad kalendas iulii. Hec autem immissa est multitudo. Neque enim ipse fuit appositus porte. sed publicam mercedem diuidens. mortuos ex necessitate numerabat. Ceteros autem propinqui sepeliebant. Sepultura enim dicebatur mortuos ex oppido proicere. Perfugi autem nobiles omnia mortuorum cadauera ... milia pororum (?) ... abant. Aliorum uero numerum nullum posse comprehendi. Frumenti autem modium dicebant talento uenisse. Postea autem uero muro ciuitas cincta est. nec herbas quidem colligere iam licebat. & ad hanc necessitatem quidam compulsi sunt ut cloacas rimarentur. bouumque ueterem fimum alimentum haberent stercusque collectum. & quod uecusturole rabile erat in cibum sumebant. Hec romani audientes. miserati sunt. Sediciosos autem ne uidentes quidem penitebat. sed uelut pacem ruerent plurima iam de exercitata conculcabant mortuos. & neque superabantur miseria. neque horrebant. nec saltem sibi augurio fore putabant contumeliam mortuorum. Cum autem nece polluti ad externum bellum properabant. tamquam exprobrantes deo uenia supplicium sui tarditate. Non enim spe uictorie sed desperatione salutis feroci moriebantur. Romani autem quamuis plurimum in congreganda materia laborassent. tamen intra xx. & unum dies aggeres erexerant attonsis siluis circum oppidum usque ad lxxxx. stadios. Erat autem miserabilis terre facies. Nam que antea arboribus & paradisis ornata fuerat. tunc deserta penitus undique nemoribus excisis. nec ullus de alienigenis qui prius iudeam uiderat. & suburbana ciuitatis pulcherrima. cum eius solitudinem tunc uideret continere lacrimas poterat. et non gemere mutatione eius. Omnia namque insignia pulchritudinis bellum deleuerat. nec si quis subito aduenisset qui locum prius nouerat eum cognoscere poterat. sed presens quereret ciuitatem. Romanis autem aciuideus (?) finiti operis aggerum par faciebat timoris initium. Nam iudei nisi aggeres exurerent captam iri ciuitatem putabant. romani autem nisi et incensis nec uoluntatem pugnandi ultra sibi habere. Nam 7 materie defecerant. & labori corpora militum crebris offensionibus cesserant. Uerum ciuitatis cladibus tristiores romani quam ciues in ea degentes efficiebantur. & eorum impetus inexpugnabiles uidebantur. & immota magnitudo que calamitatibus alebatur. Nam quis eos incitabit seditionis sustinebat. quam malis ad uirtutem incitantur. Romani ergo prius cautam custodiam & aggeres parauerant. Iohannes autem cum sociis apud antoniam timens ne forte murus dissiceretur antequam arietes admouerent aggressus est cum facibus aggerem. sed spe decepta remeauit. Nam ita non sine metu socii eius prosiliebant. 7 languidiores progressi quam solebant. romanos solito promptius instructos offenderunt. 7 corporibus atque armis tota undique aggeres sepserant. ut cuiusque ignem ad eam relinqueret. Animos quoque ita confirmauerant. ne quis loco antequam occumberet moueretur. Nam preter omnium rerum desperationem si illud opus esset excustum. acerbissimus eos pudor occuparet. si aut calliditati uirtus cederet. aut arma temeritati. aut peritia multitudini. aut iudeis romani. Simul autem missilia utrique in prosilientes delata. quod cecidisset posteriores impediebat. ac periculum antecedentes molliores eos efficiebat. Qui uero intra teli iactum uenire properassent. alii disciplina hostium & densitate perterriti. alii confixi hastis retro cedebant. & ad extremum alii alium timiditatis arguentes. re infecta recedebant. Kalendis autem iulii temptata fuerat expugnatio. 7 Iudeis autem in digressis. romani machinas admouerunt. cum ab antonia saxis atque igne ferroque peterentur. Nam licet multum menibus iudei confiderent. machinasque contempnerent. tamen eas applicare prohibebant romanos. & crebris missilibus in romanos iactis de superioribus arietum opus arguebant. Romani autem scutis super corpora concameratis. fundamenta antonie manibus 7 uectibus suffodiebant. Itaque saxis quattuor obstinato labore concussis. que enim utrisque nox attulit. 7 media parte muri arietibus labefactata est. ex qua parte iohannes prius murum suffoderat ad succendendos aggeres subsidente cuniculo repente labitur. & parum preter spem utrisque animi affecti sunt. Nam iudei quibus id merori esse oportebat quod ruina preter spem non acciderent. & adhuc ea permanserat fuerat tamquam mansura esset antonia confidebant. Romanorum autem inopinata leticia subcelerius subuersione nata. conspexit alium murum quem intra se iohannes edificauerat citro restrinxit. Uerum tamen prior impetu facilior uidebatur. Tunc enim & ascensu per ruinas promptiore. & antonia saxis eo infirmiore. Murum quoque que receperat cito destrui posse arbitrabantur. Si nemo tamen eum audebat ascendere. quamquam primum id temptasse certam haberet exitium. 7 Titus uero uolens alacritatem pugnantium excitare adhortatione. atque promissis cum sepe excitatio ranto periculo nascatur obliuio. & interdum mortis soleat contemptum congregatos in unum fortissimos uiros exhortabatur dicens. O commilitones hortari quidem ad ea que periculum non affert aperte. & ipsis quos rogant 7 quod eos rogat ignauie reprehensione paritur. Exhortatione autem opus est in solis rebus ambiguis. quippe illa per se quemque agere dignum est. Itaque difficilem uobis esse in murum ascensum ipse profiteor. Quod autem maxime oportet qui te cupidos pugnare in difficillimis rebus pulchrumque sit cum laude mori. nec erit infructuosum que primi fortiter fecerint prosequar. Primum quidem uos hortetur quod non nullos fortasse deterret. iudeorum patiens animus. & in aduersis rebus tanta constantia. Offensiones autem nostre iudaice desperationes sunt. illorum autem clades fauore dei. & uiris uirtutibus crescit. Etenim sedicio illorum & fames & obsidio. & sine machinis casus. quid est aliud quam nullos ira dei. utrinque adiuui murorum que sine machinis casus. quid est aliud quam illos ira dei. uirtutem nobis ... cum. Igitur non solum deterioribus inferiores uideri. sed & diuinum nobis peticum prodere non conuenit. Quo pacto autem non turpe uideatur cum sicut totum pene terrarum marisque uictores quod uincere non possitis iudeos ociosos sedentes. 7 maxime cum paruo discrimine totum possitis obtinere. Nam si in antoniam ascenderimus. habebimus ciuitatem. & si pugnandum sit ad eos intus positos quod tamen non arbitror. uictoria nobis plenissima reprimitur. Ceterum quidem prętermissa nunc eorum laude qui in bello ceciderit & immortalitate quam martio furore pereunt sunt

in morbo morte pacis tempore aliter sentientibus preparabor. quorum animas cum corpore sepultura dampnat. Quis enim fortium virorum nescit quod animas in acie ferro corporibus absolutas purissimum elementum ether hospicio receptas inter sydera collocat. manesque se bonos ac propicios heroas videndos offerre posteris suis. quas vero morbus corporis tabesque consumpserit. et si maxime probris ac piaculis purgate sunt. subterranee tenebre opprimunt. altaque oblivio suscipit. et omni simul ac vite et memorie fine circumscriptas. Quod si necessaria mors omni hominum fato decreta est. ad hoc autem omni est morbo levius ferri ministerium. Cur non videatur ignavi negare usum quod debito reddituri sumus. Et hec quidem dixi ut qui conati fuerint perfecti sint. Est autem salutis spes in magna fortitudine. Unde vos plures hortor. maximus quoque periculis qui virilem animum gerunt. Vel nos plures hortor aggredientes. alius alium per adhortationem frenet. atque subsidio. utraque obstinato in brevi animos hostium frangetis. ac fortasse non vos si tantummodo ceperitis ... rum metuenda res efficiet. Ascendentes enim vos prohibere conabuntur. sed vos clam et primum aliud egerint semel. quis paucos non sustinebunt. Me autem profecto pudeat. nisi eum qui primus hoc inceperit ... invidendum remunerationibus fecero. et qui vicerit quidem similibus perficiet. beatissima vero prima sequentur occasos.

Alia dicente Tito. cetera quidem multitudo periculi magnitudinem timuit. Eorum vero unus qui in cohortibus militabant Sabinus quidam genere Syrus. vir et manu simul et animo fortis apparuit. Si quis autem eum antea vidisset. quantum ex habitu corporis vel specie quidem viliter esse credidisset. Erat enim colore nigro gracilis habitudine. sed anima quedam heroica in macro corpore atque angusto viribus suis habitabat. Cum ergo primus surrexisset. dedo inquit me tibi alacri animo cesar. et ante omnes murum ascendo. atque opto ut vires meas voluntate mea fortuna sequatur tua. Quod si cepti casus invideret. scito me non ipse spe quod res aliter cesserit. sed quod sic decreverim pro te mortuum. Hec dicens scutum leva manu protendens. strictoque dextera gladio circa horam diei sextam murum petebat. Sequebantur autem illum et alii quidam soli ex viritate emuli esse cupiebant xi viri. Ipse autem multo ante omnes incedebat divino quodam impetu excitatus. cum de muro custodes cum iaculis et sagittis undique in fortiores appeterent. et ingentia saxa devolverent quibus non nullos de xi vulneraverunt. Sabinus autem missilibus occurrens. licet obstruerent sagitte. non ante tamen impetum cohibuit quam summa muri prenderet: hostesque in fugam verteret. Viribus enim eius atque animi pertinacia territi. plures ascendisse iam non sisterent. O iniquitate fortuna quod velut virtutibus invideat. semperque preclaris facinoribus officiat. meus fuerit. Siquidem hic vir neque ab incepto erravit. et offensione lapidis cum maximo crepitu super eum dimisso pronus cecidit. Unde factum est ut iudei reversi ubi solum et iacentem viderent. ex omni eum parte iaculis peterent. Ille autem genibus nixus. et scuto protectus. primo quidem ulciscebatur hostes. multosque ad se accedentes sauciavit. Vulnerum autem multitudine remisit dexteram. et ad extremum priusquam redderet animam sagittis obrutus. vir dignus pro fortitudine qui meliore fortuna uteretur. et pro mensura capti facinoris cecidit. Tres autem ceteris prope summa iam tenentes obtriti lapidibus perierunt. et octo sauciati detracti et in castra reducti sunt. Hec quidem tercio die mensis iulii gesta sunt.

Biduo autem post xx de numero excubantium per aggeres militum congregati vocaverunt ad se signiferum ordinis sui et duos quosdam ex ala equitum et tubicinem unum. nonaque hora noctis per ruinas ad Antoniam ociose procedunt. Occisis autem primis custodibus somno oppressis. murum obtinent ac bucina signum dari preciperunt. quo ceteri vigiles subito excitantur et fugiunt priusquam multitudinem que murum ascenderat cernerent. Nam et ceca et timor ymaginem quandam quod romani super se venirent ostendere videbatur. Titus autem signo audito propere armat exercitum. et cum ducibus primum et electorum catervam comitatus ascendit. Cum autem iudei ad templum interius confugissent. ipsi quoque per cuniculum irruperunt. quem iohannis ad vias romanorum aggeres aperuerat. dispositique amborum agminum sediciosi tam iohannis quam symonis arcebant eos summa vi atque alacritate repugnandi. Siquidem excidii finem putabant locum sanctum penetrasse romanos. Ad ipsum ergo aditum validissima pugna commititur. his quidem templum occupare certantibus et iudeis eos ab Antonia repellentibus. Et sagitte quidem ac haste utrisque inutiles erant. strictis autem ensibus dimicabant. neque in conflictu discerni poterat ex qua parte quisque pugnaret. permixtis viris. et inter angustias permutatis. cum et vocis intellectum magnitudo confunderet. multaque mors esset utrimque. arma simul et cadavera iacentium conculcata frangerent proeliantes. Neque autem fuge aut persecutionis locus erat. sed propinque mutationes confligentium. et inclinationes permixte fiebant exercitus. Qui vero inter primos stetissent. aut occidendi. aut moriendi necessitatem habebant. quod refugere non dabatur. Nam et posteriores utrisque partis in fronte suos urgebant. nullumque inter dimicantes bello vacuum intervallum relinquebant. Cum autem iudeorum audacia romanorum peritia vinceret. iamque omnino tota acies pellebatur. ex nona enim hora noctis usque ad septimam diei pugnabant. iudei quidem simul omnes excidii periculum pro irritamento virtutis habentes. romanorum vero pars exercitus non dum ascenderat. et videbatur eis satis esse in presentia Antoniam obtinere. Iulianus vero quidam ecatontarchus ex Bithinia non ignobilis illo bello et armorum peritia. et viribus corporis. et animi spiritu omnium fortissimum ego ipse cognovi. ubi romanos iam cedere. et male repugnare conspexit. propter Titum autem apud Antoniam stabat. subito prosilit. iamque vincentes iudeos solus ad interiore usque templi angulum persecutus est. Fugiebat autem universa multitudo. neque vim eius neque audaciam hominis esse opinantes. At ille per medios ruens. quos alium alio disiecerat. per ipsos quos occupasset interficiebat. eaque facie nichil cesari ammirabilius et horribilius visum est. Verum et ipsum profecto fata persequebantur. que ab homine vitari non possunt. Calceos namque habens creberrimis atque acutis ut ceteri milites solent fixos. dum strato saxeis crustis solo curreret labitur. et cum magno armorum sono disiectus in tergum fugientes reduxit. Romanorum autem clamor ex Antonia sublatus est. saluti eius metuentium. iudei vero circumfusi multi simul gladiis et hastis undique eum feriebant. Ille autem multa ferri vim scuto excipiebat. sepe autem conatus se erigere. percutientium multitudine revolutus est. et iacens tamen gladio multos percutit. Nec enim cito perimi potuit. quando galea et thorace omnia membra neci oportuna septa erant. Nam diu cervicem contrahebat. donec cecisis ei aliis membris remisit vires. cum nemo ei auderet succurrere. Nimius autem dolor cesarem tenuit. vir tante fortitudinis virum in conspectu tante multitudinis videret occidi. Et quem se locus includebat auxilium ferre cupientem. alios autem cum possent metus impediebat. Iulianus ergo diu cum morte luctatus. cum non paucos interfectorum suorum saucios reliquisset. egre perimitur. magna sui gloria non apud romanos tantum et cesarem. verum apud hostes quoque relicta. Iudei vero et mortui rapto corpore romanos in fugam versos in Antoniam concluserunt. Fortiter autem in eo prelio decertavit. Alexander quidam et Gesteus ex agmine iohannis. ex parte vero symonis Malcheus et Iudas et Iosue duces ydumeorum. et ex heloth duo fratres Symon et Iudas.

Titus autem militibus suis imperat Antonie fundamenta diruere. facileque ascensum cuncto exercitui preparare. Ipse autem Iosepho ad se vocato. namque audierat eo die qui erat mensis iulii xvii. divinam observantiam que in delechismous vocatur virorum penuriam defuisse. eaque re populum nimis dolere. tamen iohanni et symoni dici precepit quam ante mandaverat. scilicet ut si eos scelus amor pugnandi detineret. cum quanta eis placeret multitudine ad bellum procederent. dummodo non una secum et civitas interiret: et simul templum sanctum violare desinerent. nec in deum nefas admitterent. Potestate autem si vellent haberent sacramenta

missa celebrare per iudeos quos ipsi delegissent. Itaque Iosephus ne solum iohanni et symoni sed et plurimis hec intimarentur. ubi audiri posset constitit. et mandata cesaris hebraico sermone disseruit. et multum precabatur quo patrie parcerent. ignemque depellerent iam templo contiguum. deoque vota redderent consueta. His dictis populus contristata simul et silencio cogebatur. Multas autem contumelias iohannes tyrannus Iosepho cum execrationibus iaceret. postremo addidit numquam se excidium metuere. quoniam dei civitas esset. Ad hec respondit Iosephus. Sane magnifice eam puram deo conservasti. inviolataque sancta manserit. nec meum autem speras auxilium quem impie deliquisti. Et si quem quotidianum est auferret cibum hoste putas. deum quem perpetua religione privasti ad auxilium esse speras futurum. Romanis quoque peccata imputas. qui nostras leges etiam nunc tuentur. et quod ipse intercidisti sacra deo reddi compellunt. Quis non inopinate mutationis causa gemat ac conflectat civitatem. cum alieni quidem hostesque impietatem tuam corrigant. tu vero iudeus et inter leges educatus illis et his senior invenaris. Nec ergo o iohannes penitere malorum que gessisti. cum non sit que in rebus extremis bonorum exemplo patriam conservare. Iechonias enim rex iudeorum quondam babiloniis sibi bellum inferentibus sponte de civitate prius quam caperetur exivit. et cum cognatione sua voluntariam captivitatem sustinuit ne hec sancta hostibus proderet. deique domum videret exuri. et ob hec sacra commemoratione iudeorum laudatur. eiusque memoria cum sit missa semper per nova secula posteris traditur. Imitare ergo o iohannes bonum exemplar. et si periculum presto sit. Ego quoque tibi a romanis veniam spondeo. tantum ut memineris quod moneam. Absit enim umquam ita me captivum vivere. ut genus aut leges patrias obliviscar. Rursus autem indignaris et clamas in meque maledicis. et acerbitatem mereor qui hec adversus fata suadeo. deique sententiam cum dampnatis propono. Quis ignorat scripta veterum prophetarum et responsum imminens miserrime civitati. Iam tunc enim ei excidium predixere. cum quis homicidium civile cepisset. urbs autem cadaverum non civitas tantum sed et omne templum repletum est. Deus plane. deus ipse cum romanis sibi ignem lustrationis infert. eamque scelerum plenam eximit civitatem.

Hec Iosepho cum fletu et lacrimis prosequente. vox eius singultibus interrupta est. et romani miserati dolorem eius ammirabantur. Iohannes autem et Symon sociique eorum magis irritabantur illum capere cupientes. Nobilium tamen plurimos commovit eius oratio. et sediciosorum custodias formidantes locis suis manebant. iam ducti certi de suo et civitatis exitio. Captato autem discessionis tempore ad romanos perfugerunt. in quibus erant de pontificibus Iosippus et Ihesus. et tres filii Ysmahelis. et iiii filii Mathie. et multi de nobilibus. Quos cum Titus cesar pro omni humane suscepisset. sciens alienigenis moribus illic versari molestum esse Gosna civitate misit ut ibi interim manerent. pollicitus et eorumque possessiones suas bello peracto redditurum esse. Illi ergo in destinatum municipium leti cum omni cautione discedunt. His autem in civitate non visis. rumor a sediciosis dispersus est. quod romani transfugas occidissent. ut hi metu a fuga reliquos deterrerent quod et fecere. Rursus autem postquam Titus revocatos eos a Gosna. cum Iosepho murum circuire et a populo conspici iussit. multi ad romanos perfugiebant. In unum vero congregati et ante romanos stantes. cum lacrimis atque ululatu sediciosos rogabant. primo quidem ut paucos romanos in civitate reciperent. patriamque servarent. sin autem hoc displiceret. saltem de fano certi exirent. templumque sibi liberarent. nec ausuros sine maxima necessitate romanos ignem sanctis immittere. Hec illi magis adversabantur. multaque in transfugas vociferati convicia. super sacras portas iacula et balistas et saxorum disposuere tormenta. ut omne spacium circum fanum sepulchro multitudine mortuorum. ipsum vero templum castello simile videretur. In loca vero sancta et inaccessa cum armis more bachantium insiliebant. et propria sacra temerabant.

Titus autem dolens eorum vicem etiam per interpretem iohannem et symonem eorumque socios increpabat dicens. Nonne vos o sceleratissimi cancello sancta loca protexistis. Nonne litteris grecis ac vestris incisas tabulas tabulas constituistis. quibus ne sancta cuiquam transgredi liceret edicitur. Nonne eos qui transissent necastis. Quod ergo nunc intro et mortuos conculcatis o nocentissimi. Aut cur templum et extraneo et gentilis sanguinis effusione polluistis. Testor ergo patrios deos. testorque exercitum meum et iudeos qui apud me sunt. et vos ipsos quod non ego hec violare compello. quin et si locum acies vestra mutaverit. neque accedet ad sancta vestra quisquam romanorum. neque quicquam ei contumelie faciet. Servabo et templum vobis nolentibus. Hec Iosepho intimante latrones et tyranni existimantes non benivolentia sed ex timiditate hos sermones fieri. in superbiam attollebantur.

Titus ergo quia neque seipsos miserari. neque templo parcere perspiciebat. rursus bellum agere decrevit invitus. Et cum universum militem quod locus eius non caperet inferre non posset. tricenis de singulis centurionibus viris fortissimis electis chiliarchis singulis millenos attribuit. Eisque ipse quoque armatus una descendere statuisset: amici eum propter periculi magnitudinem retinuere. Plus enim eum operis in Antonia sedente. quam in certamine facturum esse dixere. quod si periculum subiret. Omnis enim fore subvocatus eius optimos bellatores. His dictis paruit. deinde locutus est ad milites. ob hoc solum se remanere ut de eorum virtute iudicaret. ne aut fortis quisque indonatus abiret. aut ignavus impunitus lateret. sed omnium spectator actorque ipse fieret. quem et ulciscendi et remunerandi dominus esset. Illos ergo ad aciem hora qua supra memoravi esse dimisit. et ipse progressus ad speculam de Antonia quod fieret expectabat. Romani ergo nunc sperantes custodes somno oppressos invenerunt. sed excitatos cum clamore confestim manum conseruerunt. Primorum autem impetum romani excipiebant. qui autem illos sequerentur in agmen ipsum incedebant. Vocis namque agnitione confusus partium clamor. oculorum singulis nox ademerat. cum preterea quosdam furor cecos. alios iracundia. alios timor efficeret. idcirco obvium quemque sine discretione feriebant. Romanis autem scutorum coniunctione septis. et per globos proeliantibus ignoratio minus nocebat. signi enim sui quisque meminerat. Iudei vero disiecti et temerarios impetus quin recessus temere facientes. sepe inter se ymagine hostium alii alium demonstrabat. cum redeuntes sui quisque per tenebras quasi romanum aggredientes exciperet. Denique plures a suis quam ab hostibus sauciati sunt. donec orta die visu iam pugnam discerneret. et in acie stantes ordine sagittis atque ultionibus agerentur. Neque enim vero cedebant neque labore fatigabantur. Romani enim singillatim et multi simul in conspectu Titi cesaris de virtute certabant. illum sibi inimicum fore putantes. sin fortiter dimicasset. Iudeis autem et propria cuique pericula et quod templo metuerent ministrabat audaciam. et quod Symon et Iohannes tyranni stantes hos rogarent. alios verberarent et ad pugnandum comminationibus incitarent. Comminus autem pleraque pugnatum est. sed cito et brevi momento pleraque mutabantur. Neque enim per spacium plurium fuge spacium vel persecutionis habebant. Pro suorum autem eventu ex Antonia tumultus erat. et confidenter eos stare acclamantium. eratque velut quoddam belli theatrum. Nec enim Titum et qui cum eo erant quicquam eorum que in pugna gerebantur latebat. Postremo nona hora noctis cepto prelio. v diei hora dissolutum est. cum neutri eo loco quo pugnam ceperant certa fuga cessissent. Verum media victoria cum in ancipiti prelio reliquissent. romanorum plurimi nobiliter decertarunt. Iudeorum autem parte ex sociis Symonis Iudas et Symon. et ex ydumeis Iacobus et Symon. de Iohannis sociis Gesteus et Alexander.

At romanorum reliqua manus die vii subversis Antonie fundamentis latam viam usque ad templum composuere. Admotaque moenibus agmina. mox aggeres inchoabant. unum contra interioris templi angulum qui ad aquilonem occidentemque spectabat. alterum contra exedram ad aquilonis partem inter duas portas. tercium contra porticum occidentalem exterioris templi. quartum ab aquilone. Cum magno tamen labore

197

ac miseriis eorum prospiciebat: cum machinas ab sexcentesimo stadio deportarent. Iudei autem insidiis ledebant, cum ipsi quidem pre inopia uindicandi facultate carerent; romani minime cauerent. Iudei uero propter desperationem salutis audacia uterentur. Nonnulli etiam equitum egressis ad ligna siue fenum colligendum exissent, et equos suos frenis exutos pasci in graminibus sinerent: iudei procurrentes eripientes equos eorum abripiebant. Itaque cum id crebro fieret, cesar existimans quod erat uerum negligentia suorum magis quam iudeorum uirtute has rapinas contingere, uolens animaduersione ceteros ad equorum custodiam reuocare, unum militem qui equum perdiderat morte dampnauit. Et eo metu equos suos ceteris seruauit. Nunquam enim eos postea in pascua dimittebant, sed tamquam nata his conexi ad necessitatem egrediebantur.

Romani quoque templum oppugnabant et aggeres erigebant. Altera uero die post eorum ascensum multi sediciosorum quibus rapine defecerant et eos fames urgebat congregati in presidia romanorum que contra eleono monte collocata erant, circa xi diei horam impetum fecerunt. Sperabant enim primo quidem inopinatos, deinde quiescentes facile eos opprimerent. Uerum romani cognito illorum conatu de proximis celeriter collecti obstabant. Conflato autem uehementi prelio multa utrimque fortiter gesta sunt, cum romani preter fortitudinem bellandi et peritia confiderent, iudei uero inmoderato impetu et effrenatis animis uterentur. Dux autem romanis pudor erat, iudeis necessitas. Nam romanis turpissimum uidebatur amittere, iudeos uelut laqueis necessitas irretitos; et iudei una spe salutis si murum castrorum perrumpere potuissent habebant. Ibi tum ex ala equitum pedanius nomine iudeis in fugam uersis atque in ualle coactis equo in aduersum montem a latere incitato preteruectus rapit unum ex hostibus fugam petentibus iuuenem et graui corpore et armis undique septum calo comprehensum; tantumque se inclinauit equo currente, tantam in dextera et toto corpore et equestris peritie demonstrauit. Iste igitur tamquam aliquid munus rapuisset, captiuum ferens ad cesarem uenit. Titus autem uires eius qui ceperat admiratus, captiuum statim iussit supplicio affici, et ipse aggeres ut maturius fierent urgebat. Iudei autem aduersis plus male tractati crescente paulatim bello et in templi serpente pernicie, sic in putrefacto corpore sola membra ne ultra procederent abscidebant. Porticus enim partem que ab aquilone in occidente pertinens antonie iungebatur incensa, deinde ad xx pene cubitos abruperunt, inmisso suis incendio manibus propriis.

Biduo autem post, id est predicti mensis xx et iiii die romani porticum inflammarunt et usque ad xv cubita igne progresso iudei similiter culmina abrumpunt, neque omnino recedentes et antonie continentia dirimentes, cum liceret eis et deberent incendium prohibere. Immisso enim igne cessum et otiosi pro sua utilitate metiebantur. Circa templum nunquam prelia cessauerunt, sed frequens paulatim contra se exercebant bellum. Eisdem autem diebus quidam ex iudeis uir corpore breuis et uisu despicabilis tam genere quam aliis rebus uilissimus ionathas nomine progressus ad iohannis pontificis monumentum cum alia multa superbe ad romanos locutus fuisset, tum quem fortissimum haberent ad singulare plurimum prouocauit. At qui contra steterant multi quidem dedignabantur et erant inter eos ut assolet et qui timerent. Quosdam uero non inconsulta mouebat ratio cum mortis cupido non debere confligere. Nam qui de salute desperassent, eos neque cautos impetus neque deum habere placabilem. Cum autem diu nemo procederet, multaque iudeus eorum timiditati obiceret, erat inter romanos quidam arrogantissimus et superbus nomine pudens ex ala equitum, qui uerba et insolentiam eius exosus et corporis breuitatem despiciens insulte e ceteris prosiliit. Et commissa cum eo pugna superior fuit, sed a fortuna proditus est. Lapsum enim ionathas interfecit. deinde pede super mortuum posito, leua scutum, dextraque cruentum gladium choruscabat, armisque cum fremitu concussis, exercitum et iacentem insultans spectantes romanos increpabat, donec eum tripudiantem et uana iactantem quidam priscus centurio sagitta transfixit. Hoc facto et iudeorum et romanorum uarius clamor excitatus est. Ille autem dolore in inguine tortus super corpus hostis incubuit, bellique infelicitatem ratione carentem quam uelox ultio sequeretur ostendit.

Sediciosi uero templum tenentes aperte quidem et cotidie militibus in aggere positis repugnabant. Uicesimo autem vii die predicti mensis iudei huiusmodi dolum excogitant. Occidentalis porticus spacium quod inter culmina et trabes erat uacuum, silius aridis, tum sulfure ac bitumine repleuerunt. Deinde uelut oppressi cedebant. Quare multi quidem temerarii fugientibus instabant, et in porticum ascendere scalis positis nitebantur. Qui uero prudentiores erant, nullam fuge causam iudeis fuisse cogitantes, loco se continebant. Uerum porticum repletam his qui ascenderant igne incendunt iudei. Excitata autem undique subito flamma, romanos qui extra periculum steterant ingens stupor inuasit, et desperatio quos incendium concluserat occupauit. Flammis autem cincti semetipsos in oppidum, alii uero in hostes precipitabant. Et multi spe salutis desilientes in puteos ilico debilitabantur. Alios dum idem conarentur preueniebat incendium. Alii ferro flammam preueniebant. Et alios fugientes ignis plurimum peruagatus comburebat. Titus uero licet morientibus indignaretur quod iniussi porticum ascenderant, misericordia tamen eorum tangitur. Cumque nemo prohibere posset incendium, hec tamen sola consolatio erat perituris: quod uidebant tantum dolorem quem pro ipsis habebat. Uociferans enim et ante alios prosiliens, et cohortans quos auxilium ferre uellent cum non possent. Et hoc illi cernentes uelut aliquid preclarissimum secum afferens moriebantur. Nonnulli tamen recepti in partem porticus latiorem flammarum quidem periculum euaserunt, obsessi tamen a iudeis cum diu saucii restitissent, postremo uniuersi occiderunt. Post omnes autem quidam iuuenis nomine longus huic interfuit calamitati, et quamuis singillatim digni essent memoria qui perierunt, omnium tamen fortissimus demonstratus est. Quem iudei quidem ... et quod eum interficere cupiebant ad se ascendere promissa fide hortabantur. Frater uero eius nomine cornelius ex alia parte ne gloriam suam romanorumque militiam dehonestaret orabat. Cui magis obtemperans sublato alte utrisque agminibus cerneretur semet ipsum occidit. Artorius autem unus ex his quos incendium obsederat hac calliditate seruatus est. Uocato enim clara uoce lucio quodam commilitone et contubernali suo, heredem inquit te relinquo omnis patrimonii mei, si me cadentem exceperis. Cum autem ille promptior animo accurrisset, ipse quidem qui se in eum precipitauerat uixit, lucius uero qui cadentem exceperat pondere oppressus et lapidibus solo allisus continuo moritur. Ea calamitas paulisper quidem romanos contristauit, in posterum tamen cautiores effecit et aduersus insidias iudeorum premonuit. Exusta est uero porticus usque ad turrim iohannis quam ipse edificauerat. Postero autem die romani quoque porticum que in borea preerat usque ad orientalem partem totam incenderunt, continentem angulos eius qui appellatur cedron, super ualle edificatam. Unde et profunda erat eius altitudo et horribilis. Circa templum igitur ita se res habuit.

Horum autem qui per ciuitatem fame corrumpebantur infinita multitudo moriebatur. Per dies namque singulos si usquam cibi apparuisset, bellum ilico agebatur, et amicissimi inter se ad manus ueniebant, et fides pietatis nec morientibus habebatur. Sed et quos uiderent exspirare scrutabantur latrones, ne quem forte cibum sinu occultans quisquam moreretur. Ipsos autem spes egestate uictus hiantes uelut canes rabidos decipiebat, et impingentes in hostia tamquam ebrii ferebantur. Omnia igitur dentibus necessitas subigebat, et ea colligentes que muta animalia horrerent comedere patiebantur. Denique nec cingulis nec calciamentis abstinuerunt, coriaque scutis detracta mandebant. Quin et feni ueteris lacciamina in cibum habebant, cum nonnulli exiguum pondus iiii atticis uenundabant. Et quid opus est famis immanitatem ex rebus anima carentibus demonstrare? Factum enim relaturus sum neque apud grecos neque apud barbaros cognitum, et dictu quidem horrendum, auditu uero incredibile. Itaque libenter hanc calamitatem intermitterem, ne mentiri me posteris hominibus estimarent, nisi testes multos haberem. Et fortasse aliquam patrie referre gratiam parui ea differens quorum facta perpessa est.

Mulier quedam ex plebe trans iordanem habitantium in ualle maria nomine filia eleazari de uico bethezob quod significat domum ysopi genere ac diuitiis nobilis cum alia multitudine fugiens in hierosolimam recepta cum ceteris obsidebatur. Huius alia quidem bona tyranni diripuerunt que secum in oppidum comparauerat, reliquias uero et alimenta irrumpentes in domum eius cotidie satellites auferebant. Grauiter autem mulier indignabatur, et propterea sepissime raptoribus maledicens et imprecans eos contra se uehementer irritabat, cum neque iratus neque miserans eam quisquam uellet interficere, sed uictum quidem parando aliis parabat. Undique autem ad inuenienda iam erat ei et repperiendi facultas. Famesque uisceribus et medullis irrepserat, et plus eam iracundia quam fames succendebat. Igitur impetu iam ac necessitate impulsoribus aduersus naturam excitatur, raptoque filio quem lactentem habebat: miserum te ait infans in bello et fame et seditione cui te seruabo? Apud romanos quidem etsi superuixeris seruiturus es. Fames autem preuenit seruitutem. Hii uero sediciosi seuiores sunt. Esto igitur mihi cibus et sediciosis furia, et humane uite fabula que sola deest calamitatibus iudeorum. Et hec simul dicens occidit filium coctumque medium comedit, ad opertum autem reliquum seruauit. Ecce autem adueniunt sediciosi, et contaminatissimo nidoris odore capti mortem ei statim nisi quod parasset ostenderet minabantur. Illa uero partem se bonam reseruasse respondens, ostendit filii reliquias. Illos autem confestim horror cepit atque dementia, uisuque ipso diriguerunt. At mulier: et hic meus est inquit uerus filius et facinus meum. Comedite nam et ego comedi. Nolo sitis aut femina molliores aut matre miseratiores. Quod si uos pietate uicti mea sacrificia respuitis, ego quidem comedi, reliquum etiam mea nobis. Post hec illi trementes exierunt, ob hoc solum timidi, uixque hoc cibum matri concesserunt. Mox autem repleta est eo scelere ciuitas, et unusquisque ante oculos suos cladem illam proponens, tamquam hoc ipse admisisset horrebat. A bonis autem quos fames urgebat properabatur ad mortem et beati appellabantur qui prius quam id audirent e spiritu intercessissent. Cito autem romanis nunciata est illa calamitas. Quorum alii non credebant, alii miserabantur, et multos uehementi gentis odium cepit. Titus autem cesar super hoc deum placabat, se quidem iudeis pacem obtulisse, iusque libertatem proposuisse omniumque obliuionem que cumque commisissent: illos autem pro concordia seditionem, bellum pro pace, pro sacietate atque opulentia famem optasse, et quod propriis manibus templum quod ipse eis seruasset incendere cepissent, huiusmodi alimentis dignos esse. Uerumtamen scelus huius nefandi matris ruina sese patrie coperturum, neque relicturum in orbe terre ut sola interficiat ciuitatem in qua matres sic uescerentur. Ante matres autem patribus etiam alimenta deberi, qui nec post huiusmodi cladem arma deponerent. Simul hec dicens desperationem hostium reputabat, nec eos iam sana mente mansuros.

Octauo autem die mensis augusti cum due legiones aggerem perfecissent ad exedram occidentalem templi exterioris admoueri arietes iussit. Cum ante dubiis autem sex quam fortissimus erat aries parietem sine intermissione pulsando nichil omnino proficiebat, ita structura lapidum superabat. Uerum aquilonalis porte fundamenta alii suffodiebant, multumque fatigati exteriores tantum lapides euoluere potuerunt. Ab interioribus enim porte sustinebantur, tamque diu manserunt donec instrumentorum et ceterorum conatibus desperatis romani scalas porticibus applicarunt. Iudei uero subito eis egressi dimicabant, et alios quidem retro depellentes precipitabant, alios ascendentes subsidio trucidabant. Multos de scalis prosilientes priusquam se scutis obtegerent ferientes gladiis preueniebant. Nonnullas autem scalas armatorum plenas in latus declinantes deiciebant. Unde romanorum non parua cedes sequebatur. Alii signis ablatis pro his decertabant, ablatione eorum magne turpitudinis esse dicentes. Postremo autem iudei et signis eorum potiuntur, et eos quicumque cum his ascenderant interficiunt. Et ceteri interitu clade perterriti descendebant. Titus autem cum uideret se iudeis damno suorum parcere, ignem portis subici iussit. Interea ad eum transfugiunt ananus simonis satelles crudelissimus, et archelaus filius magadati, ideo sperantes ueniam quod iudeos uictores reliquerant. Ille autem dicebat eos necessitate non uoluntate uenisse, et ideo nec salute dignos esse, incensa eorum tam patriam deserentes. Uerumtamen iracundiam cohibuit fides, eosque dimisit, non tamen eo loco habendos quo honores qui priores transfugas. Iam uero portis milites ignem admouerant, liquefactoque argento cetera ligni flamma absumpserat, et proximas porticus corripuit. Iudeis uero circum se ignem uidentibus corpora simul animique conciderunt, et stupore attoniti adiuuare uel extinguere nemo conatus est, sed stantes aspiciebant. Neque tamen his que consumebantur dolentes saltem ut cetera salua essent animum non colligebant. Illo igitur die et que secuta est nocte crescebat incendium paulatim, et non simul undique inflammare porticus potuerunt. Et octauo die cesar militum iussit incendium restinguere, et per proxima portis loca uiam sternere ut facilior agminibus esset ascensus. Post hec rectores quoque ad se uocat. Sex precipuis collectis tyberio alexandro toti militie prefecto, et sexto cereali quinte legionis preposito, et largo lepido x, et tito frigio xv, et frontone aeternio magistro duarum legionum, et marco antonio iuliano procuratore iudee, post eum gregariis, ciliarchis et prefectis consilium de templo proposuit. Alii quidem uidebantur lege belli utendum esse, nonnulli autem monebant ut si templum reliquissent iudei illud conseruandum esse suadebant. Si uero id pugna obtinuissent ignibus esse consumendum quia iam castellum uideretur esse non templum, et piaculum non ipse sed illi qui id fieri cogerent commisissent. Tito autem placebat et si pugna illud obtinerent, se numquam tale opus incensurum. Iam enim romanorum fore hoc dampnum sic ornamentum quoque fore imperii si maneret. Et cetera celum dimisit, iussitque militibus requiescere, et duabus ut in proximo ualidiores essent. Iamque sternere primas cohortibus imperat igneque restinguere. Illo igitur die iudeos labor timorque ab impetu continuit. Postero autem die collectis uiribus et recepta fiducia per orientalem portam contra templi exteriores custodes secunda hora diei proruunt. Illi autem prima concione fortiter exceperunt, sequeque scutis a fronte murum acie et densa muniunt. Certum tamen erat eos non diu duraturos, et multitudine infestantium et animis uincerentur. Cesar autem prius quam uerterentur acies, nam pugnam ex antonia prospiciebat, cum electis equitibus uenit auxilio. Impetum uero eius non sustinuere iudei, sed primis interfectis plerique fugam petunt. Et cedentibus romanis reuertentes instabant. Cum autem se illi retrorsum conuerterent, iudei iterum refugiebant, donec circa horam v diei ui coacti et in interiore templo conclusi sunt. Titus autem discessit in antoniam decreto postero die mane cum omni exercitu templum obsidere. Sed id plane deus sententia iam dudum igne dampnauerat. Euolutisque temporibus aderat fatalis dies qui erat x mensis augusti, quo et prius a rege babiloniorum fuerat concrematum. Et tunc paulisper tunc discessu sediciosi quieuissent, romanos rursus aggrediuntur, et cum custodibus templi pugna committitur. Iudeisque in fugam uersis usque ad templum consecutus est. Hic itaque tunc militum quidam non expectato cuiusquam edicto, neque tantum facinus ueritus, sed diuino quodam motu impetu a contubernali suo sustollitur, et exardentem materiam rapuit ignemque inseruit in fenestram auream unde ambitum circa templum edificatam de aquilonali parte aditus erat. Flamma uero excitata iudeorum quidem calamitati digno clamor exsurgit, et ad ulciscendum properabant, neque iam uite parcendum esse rati, neque uiribus temperandum amisso templo cuius gratia cautissimi uidebantur. Mature autem hec quidam tito nunciat. Ille autem casu in tabernaculo quiescebat sic a prelio redierat, et statim exsiliit templique curriculo petit prohibiturus incendium. Omnesque post eum duces et agmina perterrita sequebantur, et clamor et tumultus erat tanto exercitu sine ordine concitato. Cesar autem uoce ac simul dextera pugnantibus signo dato ignem iubebat extingui. Sed neque uox eius exaudiebatur, quod aures eorum maior clamor obstrueret, nutumque dextere non attendebant, cum alios bellum, alios ira distraheret. Intercurrentium uero agminum impetus non precepta continebant, sed quo furor eos duceret sequebantur. At ipsos autem introitu obstrusi multi se inuicem conculcabant. Cum uero ad templum accessissent, iam cesaris se non audire simulabant, sed proximos quosque ut ignem immitterent hortabantur. Sediciosis autem iam subueniendi nulla spes erat, sed fuga et cedes omnia possidebat. Magna uero populi multitudo inualida et inermis, ubicumque occupati fuerant interficiebantur, et circa aram ingens mortuorum numerus congregabatur. Per gradus uero templi sanguis multus profluebat, et eorum corpora qui

gerabant. Iudaei autem plane iam erant somnium. Necdum tamen in romanos fuerant [illegible]. Erant autem sub terraneis fere plus quam romani concremabant. Et qui ex his cauernis fugientes in cuniculos descendissent, eos in praeda necabant et spoliabant. Quin etiam cibum sicubi repperissent cruentum sanguine rapientes deuorabant. Certamen autem illis iam inter se rapinarum erat belli, eosque putauerim nisi excidio praeuenti essent, crudelitate mortuorum corpora gustaturos. Cum autem cesar fieri non posse uideret sine aggeribus superiorem ciuitatem capere, in praerupto loco undique praecipitem, distribuit milites in opera XX die mensis augusti. Erat autem difficilis materiae inuectio, perditorum (?) defecit omnibus undique siluis ad constructionem priorum aggerum. Quatuor quidem legionum opus in occidentali parte ciuitatis contra regiam aulam erigitur. His autem diebus ydumeorum duces clam congregati cum siluis de sua traditione [illegible] pertractauerunt, missisque ad cesarem V. uiris ut dextram sibi daret precabantur. Ille uero sperans tyrannos cessuros eo ydumeis abstractis, qui belli maxima pars uidebantur, quamuis sero tamen pollicitus est ut eos reciperet. Discessum autem parantibus symon persensit, et V. uiros qui ad titum missi fuerant occidit, duces uero ydumeorum, quorum nobilissimus erat Iosephus filius Iacob, correptos in custodia coniecit. Nec multitudine ydumeorum abductis ducibus in custodia quid ageret nesciente, sine custodia habebatur, murorumque custodiis amplectebatur. Et in custodes perfugientibus obsta- (?) diligentioribus, [illegible] custodiis amplectebatur. Et in custodes perfugientibus obstabant, quamuis multa necarentur, plures tamen erant qui fugerent. Hos autem suscepere non potuerunt, et quamuis multa necarentur, plures tamen erant qui fugerent. Qui autem a romanis [illegible] pristina lenitate priora praecepta neglexerant, ipsique multos tamen et spe lucri et satietate caedibus temperabant. Sola uero plebe relicta aliud nihil cum coniugibus ac liberis paruo pretio uenundabat. Cum autem multitudo traherentur, emptores pauci erant, quia etiam ante praeconis edixerat ne quis solus transfugeret, ut eo modo familias suas secum educerent. Tamen aliquos apposuerat qui eos ab aliis secernerent, qui digni supplicio uiderentur. Infinita quidem multitudo aduenit, et ex ipsis seruati sunt plus quam XL milia, quos autem cesar quo cuique placuerat dimisit. Et isdem autem diebus sacerdotum aliquis nomine Ihesus filius Nebuthi accepta fide salutis a cesare et de sacris donariis quaedam traderet, egrediens tradidit ex fano candelabra duo et mensas et crateras et pateras omnia ex auro solido et grauissimo facta. Tradidit et uela et pontificum indumenta cum gemmis et uasa multa sacrificiorum. Quin etiam custos sacrae pecuniae Phinees nomine captus, uestes et cingula sacerdotum ostendit, multaque purpuram et coccum quae ad usum catapetasmatis reposita seruabantur, cum quibus aliud cynnamum erat et cassiae pigmentorumque aliorum multitudo, quibus commixtis deo in dies singulos adolebant. Tradita sunt autem ab eo et ex aliis opibus multa et sacra ornamenta non pauca. Quorum gratia licet ui capto transfugae tamen data est uenia. Iam uero perfectis aggeribus die VII mensis septembris quae erat circiter VIII et X dies, et romani machinas admouebant. Seditiosorum autem alii quidem ciuitatem desperauerant, muris relictis in arcem recedebant, alii se in cloacas demittebant, multi uero dispositi uel arcebant eos qui arietes admouebant. Hos autem superabant multitudine ac uirtute romani, et quod maximum est, laeti inertes atque iam debiles. Cum autem aliqua pars muri esset subruta, nulli etiam tres arietibus pulsatae cessissent, statim propugnatores earum diffugiunt. Timor etiam maior necessitate tyrannos inuadit, et prius quam transgrederentur hostes, torpore tenebantur, et ad fugiendum suspensi erant. Uideres autem paulo ante superbos et factis impiis arrogantes, ita nunc humiles esse ac tremere, ut miseranda esset quamquam in nequissimis tanta mutatio. Conabantur tamen in praerupto murum custodes pellerent et egrederentur. Cum uero quos iam fideles habuerant nusquam uiderent, fugiebant quo quemque necessitas impulisset. Adcurrentes autem alii totum ab occidente murum subuersum esse nuntiabant, alii subisse romanos, et in turribus esse affirmabant, et timor eorum fallente in ora perfugas propria dementia quaerebant ac ueluti succisi neruos quo fugerent haesitabant. Unde tum maxime quantum et uirtutem dei perspexerit contra multos et fortunam romanorum. Tyranni quidem semet ipsos tutione priuarunt, ac sponte de turribus descenderunt, unde ui numquam nisi sola poterant fame capi. Romani autem quae tantum in muris infirmioribus laborauerant, eos nec quidem instrumentis non poterant, fortuna ceperunt. Omnibus etiam machinis tres turres ualidiores erant quas rex Herodes fecerat. Relictis itaque his uel tum quidem uici erant in his deprehensi esse festinantes adualle inter Syloa confugiunt. Rursus autem paululum a metu respirauerunt munitionem quae muro erat admouent. Extra parte petierunt. Uisi autem infirmiore audacia quam necessitate, rursus illis uires eorum metu et calamitas fregerant, a custodibus hinc pelluntur, et per diuersa in cloacas delitescunt. Romani autem muris potiti signa in turribus posuerunt, et cum plausu atque laetitia uictoriam cantu celebrabant quod sine sanguine quidem tam non crediderat nouissimum murum nacti fuissent, et quod nullum reluctantem uiderent, profecto mirabantur. In angustias autem uiarum strictis gladiis fusi, quos cepissent interficiebant, domosque totas cum omnibus qui eo confugerant igni tradebant. Multas uero uastantes quas praedae causa penetrassent, et plenas mortuis tectas inuenientes, horrendo aspectu attoniti egrediebantur. Uiuumque autem obuium cesserant (?) figendo angusta uiarum cadaueribus obstruxerunt, totaque ciuitate sanguine diluerunt, et tota dextera quidem uespere desinebant, nocte autem crescebat ignis.

Ardentibus autem Hierosolymis illuxit dies octauus. Tot clades cum obsideret experta quibus si bonis usa esset ex quo fuerat condita, inuidenda mansisset, et nulla aliare tantis infelicitationibus digna nisi quod talem progeniem quae subuersa est edidit. Intrans autem titus in nouissimam ciuitatem tam munitam, ac certum causas miratus est, quas tyranni per dementiam deseruerant. Conspecta denique solida earum altitudine neque magnitudine subulque lapidum compagine singularum quantaque paterent, uel quanti erigerent, deo plane inquit adiuuante pugnauimus, et deus erat qui de talibus abstractis munitionibus iudaeos. Nam hominum manus et machinae quid ad ista ualerent. Talia multa cum amicis colloquebatur. Quos uero a tyrannis uinctos in castellis repperit relaxauit. Cum autem alias ciuitates euerteret, istas tres turres fortunae suae monimentum reliquit, quia eos militantibus his potuit fuisse, quas capi non potuissent. Quia ergo romani iam occidendo laborabant, et magna adhuc super erat multitudo, cesar quidem solos armatos et quos manu opponerent iubet interfici, et reliquam multitudinem saluam esse. Illi autem cum his quos occidi mandatum fuerat et senes ac debiles trucidabant. Integros autem ac ualidiores in templi ambitu concluserunt. Cesar autem his custodes adhibuit unum ex libertis et amicis suis nomine Frontonem, quod fortunam quisque mereretur esset decerneret. Ille quidem seditiosos omnes atque latrones cum alius ab alio indicaretur occidebat. Iuuenes autem electos ac formosos triumpho seruabat. Ex residua uero multitudine VII et X milia maiores annis uinctos mittit ad egyptum operibus deputandos, plurimos quoque per prouincias titus dono tribuit in spectaculis ferro et bestiis consumendos. Qui uero infra sextum et decimum annum aetatis erant, uendiderunt. Hisdem autem diebus quibus rei secernebantur a Frontone mortui sunt fame XII milia, quibus partim odio custodum cibus non praebebatur, partim quod ipsi uictum fastidio tenebant. Erat etiam pro multitudine hominum frumenti penuria. Et captiuorum quidem omnium numerum quem toto bello comprehensum est, LXXX et IIII milia fuerunt. Hostium uero per omne tempus obsidionis deciens C milia. Horum plerique non ex indigenis erant sed a totis regionibus ad azimorum diem festum congregati, subito a romanis bello circumfusi sunt, ut primo quidem illis pestifera lues ex loci angustia nasceretur, deinde et citius fames. Et quod autem caperet tantos homines ciuitas, certum erat ex his quae sub Cestio contigerunt. Enumeratus etiam totius ciuitatis cupiens Neroni cesari significare multitudinem nationis a pontificibus petierat ut si quo modo possent multitudinem numerarent. Illi autem cum dies festus adesset, qui pascha uocatur, quando a nona hora usque ad XI. hostias caedunt, pro singula etiam quasi contubernia non paucorum quam X. hominum sunt. Solum etiam epulari non licet, cum multa et numerum conueniant. Hostiarum quidem CC. et L. et VI milia et quingentas numerauerunt. Fiunt autem ut denos epulatores per singulas hostias imputem, et fiunt uicies centena milia quingenta milia. LX milia et V milia, omnes sancti et puri. Hec etiam leprosis sine uliginosis aut seminis fluctibus quos gonorriticos uocant; neque mulieribus menstruo sanguine pollutis, neque aliis inquinatis

participare sacrificiis permittunt, sed nec alienigenis quidem non qui religionis causa uenissent. Magna quidem haec multitudo congregata est uelut in carcere tota gens fato conclusa est, et farta hominibus ciuitas bello obsidebatur. Itaque superat omnem humanam et diuinam euersam peste numerum peremptorum quos partim passa occiderit, partim ceperint romani. Rimantes etiam cloacas et sepulchra eruentes quos offendissent occidebant. Inuenta sunt autem ibi quoque plus quam duo milia quorum alii manu sua, plures autem mutuis se uulneribus interfecerunt, cum fames alios corripuisset. Saeuus autem odor corporum incurrentibus occurrebat, adeo ut statim multi recederent, alii autem cadauera calcantes pecunias inuestigabant. Multae namque opes in cuniculis inueniebantur. Subducebant quoque multi quos tyranni uinxerant, nec enim uel in extremis a crudelitate cessauerant. Ulti sunt autem utrumque deus merito. Et Iohannes quidem oppressus fame cum fratribus in cloacis quam saepe despexerat a romanis dextram sibi dari supplicat est. Symon uero multa cum necessitate luctatus sicut suprasignauimus semet dedidit. Seruatus est autem triumpho Symon, Iohannes uero uinculis Romam (?) ... Itaque de Hierosolyma capta est secundo anno imperii Uespasiani VIII die mensis septembris. Quinquies autem prius capta tota iam uastata est. Quinimus rex Egyptiorum Sesach, et post eum Antiochus deinde Pompeius, et post hos cum Herode et Sosio capto oppido seruauerunt, et antea rex Babyloniorum eo potitus excidit. Primum autem conditor eius fuerat Chananeorum potentissimus, qui patria lingua iustus rex appellatus est. Erat quippe talis, ideoque et sacerdotium primus deo exhibuit et fano primo aedificato Hierosolyma ciuitatem uocauit, cum antea Solyma uocaretur. Chananeorum quidem ipso rex Iudaeorum Dauid pulso, colendam iudaeis tradidit. Et CCCC LX et VII annis et mensibus VI. post hanc a Babyloniis euersa est. A rege autem Dauid qui primus in ea inde regnauit usque ad id quod titus fecit excidium anni sunt mille C. LXX et VII. Sed neque antiquitas, neque diuitiae ingentes, neque per totum orbem terrae diffusa notitia, neque magna religionis gloria quicquam iuuit, quo minus periret. Talis quidem finis obsidionis Hierosolymorum fuit.

Uiam uero quos occiderent quae uel raperent non habebant romani, et iratis autem omnia deessent, iubet eos cesar totam fundere tam ciuitatem quam ciuitatem ac templum, relictis tantum turribus quae praecellentiores erant, quas Herodes ob memoriam karorum fecerat et suis nominibus appellauerat, Phasaelo et Hippico et Mariamme, murique tantum quantum ciuitatem ab occidente cingebat, tam castrorum custodiae relinquendis, tres autem ut posteris indicarent qualem ciuitatem quamue munitissimam romanorum uirtus obtinuisset. Alium uero totum ambitum ciuitatis ita complanauerunt, ut qui ad eum accessissent aliquando habitatam esse uix crederent. Hic quidem finis eorum dementiae qui nouas res mouere temptauerunt, Hierosolymis fuit clarissimae ciuitati, et apud omnes homines praedicatissimae.

Cesar autem ibi praesidio reliquit X. legionem et non nullas alas equitum ac peditum cohortes. Omnibus autem belli particibus administratis laudare cupiebat uniuersum exercitum, praebere fortiter gestis et debita uiris fortibus praemia persoluere. Composito autem in medio magno tribunali stans in eo cum proceribus eminentissimus, unde ab omni multitudine posset audiri, magnas illis habere se gratias per beniuolentiam quam erga se tenendo perseuerassent. Laudabat et quod per omnia bella morigeri fuissent, qui praeliando fortitudinem in multis magnisque periculis monstrassent, pace amplificantes imperium omnibusque hominibus planum facientes quod neque hostium multitudo, neque munitiones regionum, neque magnitudines ciuitatum, uel audacia inconsulta, et immanitates efferae aduersariorum umquam possint romanorum effugere uirtutem, quamuis in multis rebus aliquid opitulante fortuna habuerint. Bonum esse quidem inquit terminum bello suo imponere, quod multo tempore gestum est. Mirari autem se ait eos ac diligere omnes quia nemo uiribus alacritate fuit tardior. Sed illis tamen qui per maiorem uim clari decertassent, uitamque suam cum decore fecissent fortibus factis, et militiam suam re bene gesta nobiliorem fecissent, dixit se et honores et praemia redditurum, nec ullum eorum qui plus alio laborare uoluisset iusta mercede cariturum. Magnaque sibi huius rei fore diligentia, quod magis uellet honorare uirtutes eorum quam punire peccata. Confestim quidem iussit eos quibus hoc erat commissum iudicare quos sciret fortiter aliquid in bello fecisse, et nominatim singulos appellans praesentes collaudabat, et coronas eis aureas imponebat, et torques, longasque hastas, et signa ex argento facta donabat, et unicuique ordinem immediatum mutabat. Aliis uero ex manubiis aurum atque argentum, uestes atque alia quae praeda largiter distribuebat. Omnibus autem ita donatis ut se quisque meruisse probauerat, uotisque cum uniuerso exercitu factis, magno fauore descendit. Uertitque se ad sacra celebranda pro uictoria, magnaque astante boum multitudine circum aras omnes immolatos exercitui dedit ad epulas. Et ipse cum honoratis per triduum laetitia refectionis nullus (?) et alios quo cuique placeret dimisit. Duas autem legiones sibi obsequentes esse dixit V. et X. donec ad Egyptum perueniret, et ceteros ut quisque uoluit ad propria dimisit. Deinde uero ad maritimam Cesaream cum exercitu descendisset, in ea manubiarum repositum multitudinem, captiuosque ibi asseruari iussit, quia ad Italiam nauigare tempus hyemis prohibebat. Ex Cesarea autem maritima rediens in Cesarea quae Philippi uocatur aduenit, diuque ibi commoratus celebrauit omnigena spectaculorum. Multique ibi captiuorum consumpti sunt, alii bestiis obiecti, alii tamen coacti more hostium inter se pugnantes.

Tunc autem comperit Symonem tyrannum Gioree filium hoc modo esse comprehensum. Iste Symon cum Hierosolyma obsideretur in superiore ciuitate constitutus postquam romani ingressi omnia uastare coeperunt, fidissimos amicorum ascitos et lapidarios cum ferramentis eorum operi necessariis, et alimentis quae multis diebus sufficerent, una cum illis omnibus in aliquam occultiorem cloacam sese demittit, et qua fossa patebat progrediuntur. Ubi uero soliditas obstitisset, eam suffodiebant, sperantes se ibi posse seruari. Sed hanc expectationem ueram non esse rei periculum refellebat. Uix enim paululum fossores perfecerant, itaque alimenta quamuis parce his uterentur deficiebant. Symon autem uelut stupore posset romanos fallere, albis tunicis induitur atque fibula ac clamide purpurea induit in eo loco ubi templum antea fuerat apparuit. Primo autem obstupuere qui eum uidebant, suisque locis manebant. Deinde propius accessissent, quis esset percontati sunt. Symon autem nihil dicebat, et iubebat ad se ducem uocari. Statimque accersitus ab his qui ad eum concurrerant, uenit Terentius Rufus, namque is rector militiae relictus erat. Omni uero ab eo ueritate cognita, ipsum quidem uinctum custodiebat, et tito cesari quemadmodum comprehensus esset indicauit. Symonem quidem in ultionem crudelitatis quam in ciues suos fuerat operatus in potestatem hostium deus posuit. Non enim potest ira dei effugere nequitia hominum, nec inualida res est iustitia, sed quando sibi temeratores ulciscitur, et grauiorem poenam ingerit criminosis cum iam se liberatos esse crediderint, eo quod non statim luere commissa.

Ascensus autem Symonis de terra magna alia multitudine seditiosorum his diebus fecit in cloacis deprehendi. Cesar autem maritimam Cesaream reuerso Symon uinctus oblatus est, et illum quidem triumpho quem Romae acturus erat seruari iussit. Ibi autem moratus fratris sui Domitiani natalem diem clarissime celebrabat, multam partem damnationis iudaeorum honori eius attribuens. Numerus autem eorum qui bestiis depugnarent et qui ignibus cremati sunt, et qui inter se digladiantes perierunt duo milia quingentos excessit. Omnia tamen romanis uidebantur haec leuiora multis modis uiri consumerentur, minus esse supplicium. Postea autem cesar Berythum uenit. Haec autem ciuitas est Feniciae prouinciae colonia romanorum. In hac quoque diutius commoratus est, maiore usus claritudine circa natale patris diem tam magnificentia spectaculorum quam sumptibus aliis excogitatis, cum etiam captiuorum multitudo eodem quo antea more periret. Uenit autem per id tempus iudaeos qui apud Antiochiam erant acerba periculi pati, ciuitas tota in eos Antiochensibus propter quaedam criminationes quae fuerant paulo ante commissa. Iudaeorum namque gens in totum orbem indigenas assumunta permixta est, apud Antiochiam maxime propter magnitudinem ciuitatis. Quo tempore autem bellum contra iudaeos fuerat, cum bellum contra iudaeos apertissime pullulabat (?) et Uespasianus nauigio in Syriam delatus, odium iudaeorum apud omnes pullulabat. Unus autem ex eis Antiochus nomine princeps Antiochensium in publicis concionibus (?) in theatro, progressus in medium insimulabat iudaeos quod una nocte totam ciuitatem incendere statuissent, et quosdam iudaeos peregrinos quasi ... fecisse debuerunt. His audientes ... in theatro ... ut populus iram cohibere non posset, sed statim eos qui accusati fuerant in theatro cremari ... et in multitudine iudaeorum properabant irruere. Antiochus autem maiores

iudeorum odisset, consilio cum antiocensibus inito, iussit iudeos paganorum ritu sacrificare. reuincendo eos manifestos fore insidiatores ciuitatis. Huic autem precepto pauci quidem consenserunt. alii qui noluerunt perempti sunt. Antiochus autem seu instabat ciuibus suis. neque eos die septimo ab opere cessare permittens. sed omnia cogens facere que diebus aliis facerent. Iamque ualida necessitate impositum non solum apud antiochiam ut septimum diei feriis soluerent. sed et in aliis ciuitatibus ad breue tempus similiter fecit.

Titus autem cesar a patre sibi allato nuntio quod uniuersis italie ciuitatibus desiderabilis uenisset. maxime uero quod eum urbs roma cum summa alacritate et claritudine suscepisset. in maxima leticia curis laxatus est. Vespasianum enim patrem eius nunciato quod in iudea a militibus esset ad imperium electus. omnes in italia constituti uelut presentem colebant. et nimis eum uenire cupiebant. pre eius aduentum choros ducentes. et nimia exaltati tenentes beniuolentiam. Nam et senatus memor calamitatum quas in mutationibus principum contigissent. optabant eum imperatorem suscipere pro senectutis honore. et bellorum maturitate decoratum. sciens se per eum a calamitatibus absolutum. et antiquam libertatem cum opulentia recepturum. Precipue quoque populus militaris ad eum respiciebat. Hi enim maxime bellorum per eum factorum nouerant magnitudinem. imperitia atque ignauia aliorum ducum experti. et magna se confusione optabant liberari. et eum qui se et seruare et honestare solus posset recipere precabantur. Cum uero hac beniuolentia diligeretur ab omnibus. quibus [illegible] ulterius expectare intolerabile uidebatur. et eum quam longissime ab urbe roma conuenire et occurrere ante properabant. Simul autem pene omnes in occursum eius egrediebantur. et unicuique facilius et promptius ire quam remanere uidebatur. et erant pauciores abeuntibus remanentes. Vbi uero eum appropinquare nunciatum est. et quam mansuete singulos qui precesserant suscepisset indicauerunt. omnis iam reliqua multitudo per uias cum coniugibus ac liberis prestolabatur. quotiens adueniret. uidendi eius uoluntate uultusque lenitate. omnium generum uocibus prosequebantur bene meritum et salutis datorem. solumque eum dignum romani principem appellantes. Tota autem ciuitas romana uelut templum erat sertis atque odoribus plena. Cum autem uix pro circumstantium multitudine in palatium uenisset. penatibus diis aduentus sui gratulatoria sacra celebrabat. Vertere autem se urbe ad epulas. et per tribus et per genera uicina conuiuia exercebat. deoque libant et ab eo precabantur ipsum uespasianum quam plurimum temporis in romano imperio perseuerare. et filios eius et qui ex eis nascerentur seruare inexpugnabile principatum. Vrbs quidem romana uespasiano ita suscepto. statim maxima felicitate crescebat.

Ante uero hec tempora cum uespasianus apud alexandriam esset. titus uero hierosolima obsideret. magna pars germanorum ad defectionem mota est. quibus et galatharum proximi magna spe consenserant. quod et romanorum dominio liberarentur. Germanos autem ad hos motus primum sustulit natura bonis consiliis uacua. paruaque spe semper appetens pericula. deinde odium principum romanorum quem soli sciunt pre ceteris gentibus sua ui coacta seruire romanis. nec non et maxima temporis fiducia. Nam cum uiderent romanum imperium crebris imperatorum mutationibus intestina seditione turbari. et orbem terre eis subditum pendere ac nutare cognoscerent. hoc sibi optimum tempus ex illorum aduersis rebus atque discordiis oblatum esse putauerunt. Id autem consilium eis dabant quidam classicus et ballis inter eos potentissimi qui olim quidem nouas res cupiebant et tunc sua sententia prodiderunt. Verum germanis ita se ad rebellandum romanis armantibus. ueluti diuina quadam prudentia uespasianus ad petilium cerealem qui pridem germaniam rexerat litteras mittit. quibus eum consulem declarauit. iussitque ad britannias administrandas proficisci. Ille ergo quo iussum fuerat abiciens. audita rebellatione germanorum. eos iam congregatos inuadit. ordinataque acie de eis magnum numerum in conflictu peremit. et iterum ad subiectionem eos coegit. Sed quamuis ille hac ultione cito intulisset. tamen non multo post erant supplicia luituri. Nam ut primum rebellationis eorum nuncius rome allatus est. domitianus filius uespasiani frater titi hoc audito. non sicut alter aliquis forsitan in tali etate fecisset. qui tanta rerum magnitudine expauisset. nam ideo adhuc adolescens erat. sed a patre hinc ingenita fortitudine et super etatem exercitatus illico tendebat in germanos. Illi autem expeditionis fama perculsi. eius se subdiderunt. lucrum hoc existimare maximum nacti. ut sine ulla clade pristino iugo subicerentur. Omnibus ergo circa galathiam ut oportuit ordinatis. ne res unquam facile turbarentur. domitianus clarus atque insignis factis etatem superantibus et patri decentibus romam regreditur.

Cum supradicta uero germanorum audacia hisdem diebus scitharum concreuit rebellio. quos et appellant scithas sarmatas. Maxima enim eorum multitudo clam transgressi flumen hystrum uiolenta atque seuissimo impetu et inopinatum impetum multos romanos quos in presidiis inuenerunt interficiunt. et consularem uirum senatorem fronteium agrippam qui fortiter eis obuius pugnauerat occidunt. proximasque regiones totas percurrendo et incendendo peruagabantur. Vespasianus autem hac uastitate cognita. rubrium gallum dirigit penas sarmatis impositurum. A quo multi quidem in preliis trucidati sunt. qui uero euaserunt cum timore domum refugerunt. Hoc autem bello magister militum definito. et future temporis cautioni consuluit. Pluribus enim et maioribus presidiis loca circumdedit. ut omnino barbaris esset impossibilis transitus. In mesia ergo bellum ea celeritate definitum est.

Cesar uero titus a berytho reuersus. et per omnes quas adibat syrie ciuitates magnificentissima spectacula celebrans. iudeorum captiuis ad ostentationem cladis eorum abutebatur. Conspexit autem in itinere natatum fluuium cognitione dignissimum. Hic autem fluit medius inter archas et rafaneas agrippe regni ciuitates. Hic enim quoddam peculiare miraculum. Nam cum fit quando fluit plurimus est. neque meatu segnis. et tamen inter positos sex dies a fontibus deficiens siccum exhibet locum uidere. Deinde quasi nulla mutatione facta septimo die similiter exoritur. atque hunc ordinem semper pro certo eum obseruare compertum est. Vnde et sabbaticus appellatus est. a sacro iudeorum septimo die sic nominatus.

Ciuitas autem antiocensium populus qui titi aduentare cognouit. manere quidem intra menia pre gaudio non patiebatur. Omnes autem obuiam ei pergere properabant usque ad xxx. et eo amplius stadium progressi non modo uiri sed et femine cum pueris expectabant. Et cum appropinquantem uidissent. ex utraque uie latere stantes dextras cum salutatione tendebant. multisque fauoribus exultantes cum ipso in ciuitatem reuertebantur. Crebro autem inter omnes alias laudes precabantur ut iudeos expelleret de ciuitate. Titus autem nichil eorum precibus indulsit. sed ociose que dicebantur audiebat. Iudei uero magno et acri metu tenebantur. incerta quid sentiret titus. quidue facturus esset. Titus autem ab antiochia continuo ad zeuma eufraten uersus iter continuo contendit. Quo missi et a rege parthorum uenerunt auream efferentes coronam quod iudeos uicisset. Eaque suscepta et conuiuium muneris exhibuit. atque ita antiochiam remeauit. Curia uero et populo antiocensi multum petentibus ut in theatrum ueniret. ubi omnis eum multitudo prestolabatur. humanissime paruit. Rogantibus autem eis fortiter instantibus et crebro postulantibus expelli iudeos de ciuitate ingeniose respondit. patriam eorum dicens iam penitus euersam. nullum locum iam habentem in quem possent refugere. Vnde antiocenses ad aliam petitionem sese contulerunt. et precabantur ut eneas tabulas eum eximere quibus incisa erant priuilegia iudeorum. Sed nec hoc titus annuit. et in eodem statu relictis que habebant iudei apud antiochiam ad egyptum inde discessit.

Agens autem iter cum ad hierosolimam uenisset. conferensque solitudinem quam tunc uidet antique ciuitatis claritudini compararet. dirutorumque operum magnitudinem et ueterem pulchritudinem recordatus. miserabatur excidium ciuitatis. non sicut alius fecisset exultans quod tale ac tantam funditus excidisset ciuitatem. Ex magnis enim eius diuitiis non minima pars in ruinis adhuc inueniebatur. Quedam enim eruebant romani. plura uero captiuis indicantibus auferebant. aurum atque argentum. aliaque instrumenta pretiosissima que iudei propter incertam belli fortunam terre condiderunt.

199.

Titus autem propositum iter ad egyptum tendens. emensa uelociter solitudine peruenit alexandriam. Et cum uellet ad italiam nauigare. duas legiones que eum comitabantur. utrasque unde uenerant remisit. quintam in mesiam. xv. uero in pannoniam. Captiuorum autem duces symonem et iohannem et alios numero septingentos uiros electos tam magnitudine corporum quam pulchritudine prestantes illico ad italiam properare precepit. cupiens eos in triumpho producere. Peracta uero nauigatione simili uoto romana ciuitas erat affecta. et eosdem excessus ei exhibuit quos patri. Claritudinem uero tito pater addidit qui uenit obuiam eumque suscepit. Multitudini autem ciuium diuinam quandam leticiam suggerebat. quod uidebant in unum tres cesares conuenisse. uespasianum. titum. et domitianum.

Non multis autem diebus post commune triumphum ob res gestas agere statuerunt. quamuis utrique scilicet patri et filio senatus proprium diem decreuisset. Predicto autem die quo futura erat pompa uictorie. nemo ex tanta infinita ciuitatis multitudine domi remansit. Omnes autem cum prodissent loca ubi tantum stare possent peruenerant. quantum spectandi modus sufficeret imperatoribus concesso necessario transitu. Cuncta uero parte militari ante lucem per turmas atque ordines progressa cum rectoribus suis. et circa ostia constituta prope ysidis templi. ibi enim principes nocte illa requiescebant. prima iam aurora incipiente procedit uespasianus et titus lauro quidem coronati. amictu uero patria ueste purpurea. et ad octauianas ambulationes transeunt. Ibi enim senatus et ducum proceres. et honorati equestres eorum prestolabantur aduentum. Tribunal autem ante porticum factum erat. selleque in eo eburnee preparate. Quo cum ascendissent. consederunt. Statimque eos militaris fauor excepit. multis uirtutum testimoniis predicans. Imperatores autem inermes erant in ueste serica laureis coronati. Percepta autem laudibus eorum uespasianus cum dicere ad hec uellet. silentii signum dedit. magnaque omnium quiete facta surrexit. et amictu magna parte capitis adoperta sollempnia uota celebrauit. itidemque titus fecit. Perfectis autem uotis uespasianus in commune omnes breuiter est allocutus. Milites ergo ad prandium quod his ex more ab imperatore parari solet dimittit. ipse uero ad portam procedit que ab eo quod per illam semper triumphorum pompa ducitur nomen recepit. ibi et cibum primi capiebant. et triumphalibus uestibus amicti. diis ad portam collocatis cesa hostia inter spectacula transeuntes triumphum ducebant. ac ut multitudini facilior preberetur aspectus. Pro merito autem narrari multitudo illorum spectaculorum magnificentia non potest in omnibus que quisque excogitauerat uel artium factis uel diuitiarum opibus uel nature nouitate. Nam pene quecumque hominibus quandoque sunt fortunatis. et que alias sunt miranda atque magnifica. hec uniuersa illa die romani imperii magnitudinem probauerunt. Et enim argenti aurique necnon et eboris in omni specierum genere siue opum multitudine non ut in pompa ferre cerneres. sed ut quis diceret omnia fluere. Et alias quidem uestes ex rarissimi generis purpura portari. et alias diligentissima pictura uariatas arte babilonica. Gemme quoque clarissime. et tam multe alie coronis aureis. alie speciebus aliis formate incluse traducte sunt. ut appareret frustra nos eorum usquam uerum esse aliquid suspicari. Ferebantur quoque simulachrorum sigilla que illi deos habent magnitudine mirabili et arte non defunctorie facta. horumque nichil non ex pretiosa materia. Quin et animalium diuersa genera producebantur. propriis ornamentis induta. Erat autem et hic qui hec portabant magna hominum multitudo purpureis uestibus atque auratis ornata. ipsi et qui pompe fuerant alia turba discreta per propria et mirabili ornamentorum magnificentia culti erant. Insuper his ne captiuorum quidem uulgus inornatum uideres. sed uarietas et pulchritudo uestium natam ex fatigatione corporum deformitatem oculis subtrahebat. Maxime autem stupor erat machinarum que portabantur siue pegmatum fabricatio. pro quorum magnitudine timendum uiribus portantium occurrendum putabant. Multa enim in tertium nidum quartumque surgebant. et magnificentia fabrice cum admiratione delectabant. multis aurata ueste circumdatis. cum aurum precia factum atque ebur omnibus esset affixum. Multis autem imitationibus bellum aliter in aliam diuisum. certa sui facie demonstrabat. Erat enim cernere uastari terram fortunatissimam. et totas interfici acies hostium. aliosque fugere. alios captiuos duci. murosque excellentes magnitudine machinis dirui. et castellorum excindi munimina. et propugnaculorum ciuitatum menia disturbari. exercitum intra muros diffundi. cedibusque omnia loca plena. et eorum qui manu resistere non poterant preces. ignemque templis immissum. edificiaque super dominos. Et post multa uastatione effusionis atque amnis constituta defluentes non in arua culta neque ad hominum uel pecorum potum. sed per iam ex omni parte flagrante. Hec enim se iudei bello esse passos ipsi expressi sunt. Ars autem et effectorum opum magnitudo nescientibus adhuc fieri tamquam presentibus ostendebant. Erat enim per singula pegmata capte ciuitatis dux. ita ut captus fuerat ordinatus. Multe autem naues sequebantur. Spolia uero alia quidem passim ferebantur. Eminebant autem duces eorum que apud hierosolima in templo reperta sunt. mensa aurea ponderis talenti magni. et candelabrum similiter quidem ex auro factum sed opere commutato ab usus nostri consuetudine. Nam media quidem columna basi herebat. Tenues autem ab eo ramuli producebantur formate ad similitudinem fuscine. et summe quoque in lichni specie fabricate. Erant autem numero vii. septimi diei qui apud nos colitur indicantes honorem. Post hec autem portabatur lex iudeorum nouissima spoliorum. Deinde transiebant plurimi uictorie simulachra portantes. omnia ex auro et ebore facta. Domitianus autem filius uespasiani adequitabat. ipse quoque ornatus pulcherrime. dignumque spectaculo exhibens equum. Pompe autem finis fuit capitolini iouis templum. Quo postquam uentum est constiterunt. Erat autem uetus mos patrius expectari donec ducis hostium mortem quispiam nunciaret. Dux autem hostium erat symon tyrannus. tunc inter captiuos in pompa traductus. Laqueo uero circumdatus per publicum trahebatur. ut simul eum necarent qui ducebant. Lex autem romanis est ibi necare eminentium morte dampnatos. Postquam ergo eum finem uite habere nunciatum est. omniumque fauor secutus est. tunc hostias inchoarunt. Hisque facto precatu sollempnia celebrantes. in palatium recesserunt. et alios quidem ipsi epulis exceperunt. aliis autem omnibus instructi erant domi conuiuiorum apparatus. Hunc enim diem urbs romana celebrabat. uictorie quidem in hostes gratulatorium. finem uero malorum ciuilium. et spei bone pro felicitate principum.

Post triumphos uero et romani imperii firmissimum statum uespasianus pacis templum edificare decreuit. Id autem templum mira celeritate. et que hominum cogitationem superaret effectum est. Magna enim diuitiarum largitate usus. insuper factus id picturis ac figmentorum opibus exornauit. Omnia namque in illud fanum collecta sunt ac deposita. quorum uisendorum studio prius toto orbe quam apud nos fuerunt uagabantur. quoniam aliud apud nos situm esse uidere cupientes. In hoc autem fano reposuit et que iudeorum fuerant instrumenta. legem uero eorum et penetralium uela purpurea in palacio condita seruari precepit.

In iudeam uero legatus missus lucilius bassus suscepto a cereali uitelliano magistro militum. castellum herodium cum incolentibus sibi sociauit. Post autem omni manu militari collecta. cum legione decima bellum macheruntis inferre statuit. Valde enim necessarium uidebatur id excindi castellum. ne iudeos sui munimine ad defectionem inuitaret. Nam et saluis suis habitantibus certam et aggredientibus hesitationem atque formidinem naturalis loci prestare maxime poterat. Nam ipsum quidem quod muro cinctum est saxeus est collis in preceltam celsitudinem surgens. et ob hoc et capi difficile uidebatur. Sed ne et accedi eo posse natura excogitarat. uallibus eum ex omni parte uallauerat. quarum altitudo oculis comprehendi non possit. nec transire erat facile. nec aggestu ulla ratione compleri possibile. Nam ea que ab occidente secatur uallis lx. stadiis distenditur. ut asfaltides lacus ei limite fecit. Ex hac uero parte ipse mons macheruntis altissima uertice super eminet. A septentrione autem et meridie ualles

magnitudine quidem superdicta uincuntur, et similiter sunt intractabiles. Ab occasu autem ei uallis quae ab oriente est, altitudo non minor est cubitorum. Montem uero ex aduerso Macherunta positum cingunt. Ea loci natura perspecta rex Alexander primus in eo castellum communiuit, quod postea Gabinius bello cum Aristobolo gesto deposuit. Herode autem regnante omnibus locus dignior uisus est, et tutissimum propter Arabum propinquam uicinitatem. Nam opportunis situs est, eorum fines aspectans. Magnum quoque loci momento amplexus, ac turribus cinxit. Unde etiam ipsa ferebant ascensum, quoniam in rursum ciuitatem illico fecit incolis. Verticem ipsum circa ipsum uerticem murum edificauerat, turresque in angulis centum sexaginta cubitis erexerat. In medio autem ambitu regiam struxerat magnitudine habitationum et pulchritudine locupletem. Multas uero cisternas recipiendis aquis habundeque subpeditandis locis maxime ydoneis fecerat, uelut cum natura certaret, ut quae illa sua loci inexpugnabile fecerat, ipse manu instructis munitionibus superaret. Insuper et sagittarum multitudinem machinarumque in eo reposuit, et omne apparatum excogitauit, quo habitatoribus possit magne obsidionis preparare tempora. Erat autem ibi in regia ruta mirabilis magnitudine, nullo enim caricae uel celsitudine et grossitudine uincebatur. Ferebant autem eam ex Herodis temporibus perdurasse, mansissetque ulterius profecto, si non a Iudeis qui locum tenuerant abscisa esset. Vallis autem qua ciuitas a parte uittionali cingitur, quidam locus Baaras appellatur, ubi radix eodem nomine uocata gignitur, quae flamme quidem assimilis est colore, et circa uesperam uelut iubar fulgens accedentibus eamque euellere cupientibus facilis non est, sed tandiu refugit, nec prius manet quam si quis urinam muliebrem uel menstruum sanguinem super eam fuderit. Quin etiam tunc si quis eam tetigerit, mors certa est, nisi forte illam ipsam radicem ferat de manu pendentem. Capitur quoque alio modo sine periculo tali. Totam eam circumfodiunt, ita ut minimum ex radice terra sit reconditum. Deinde religant ad eam canem, illoque sequi eum a quo religatus est properante, radix quidem facile euellitur, canis uero continuo moritur, tamquam eius uice traditus qui herbam fuerat ablaturus. Nullus autem postea accipientibus metus est. Tantis autem periculis propter unam uim capi eam opere pretium est. Nam quae uocantur demonia, pessimorum hominum spiritibus uiuis tamen se infusa, eosque necantia quibus non fuerit subuentum, hec mira herba cito subueniet. Si uero tantum non offeratur egrotantibus, infirmitatem abigit. Fluunt autem ex eo loco aquarum fontes et calidarum multum inter se sapore diuersi. Alii namque amari sunt, alii nihil dulcedinis deest. Multi autem frigide aque non solum in humilioribus locis fontes altiores habent, sed quod amplius quis miretur in proximo. Cernitur ibi quedam spelunca cernitur non alte, quidem cauata saxo autem imminente protecta, et super hanc uelut mamme inter se paululum distantes eminent, et altera quidem frigidissimum fontem, altera calidissimum fundunt, qui simul mixti lauachrum suauissimum prebent, multisque morbis ac maxime uero neruorum curationi conueniens. Habet quidem locus metalla sulfuris et bitumines.

Bassus autem contemplatus undique regionem ualle orientali repleta expugnationem aggredi statuit, opusque inchoauit, properans aggerem quam plurimum extollere, facileque per eum facere obsidionem. Quibus uero intus erant Iudei segregati ab externis, facileque per eum facere obsidionem. Quibus uero intus erant Iudei segregati ab externis illos cogere uelut mancipiorum multitudine inferiorem obseruare ciuitatem, et pericula sua excipere, superiori uero castellum ipsi occupatum tenebant, et propter munitionis firmitatem, et ut saluti sue consulerent. Impetratores etiam se ueniam opinabantur, si locum tradidissent Romanis. Prius autem uolebant spem declinande obsidionis experiendo comittere, ideoque in dies singulos excursus faciebant, et cum his qui sors obtulisset comminus manibus, multi quidem moriebantur, multos Romanos interficiebant. Iudei quidem tempus captabant ut Romanos incautos aggrederentur, in aggere autem positi ut impulsum eorum excursum bene separati armis exciperent. Sed non is erat finis obsidionis futurus. Res etiam quedam fortuna gesta inopinata castelli tradendi necessitatem Iudeis imposuit. Inter obsessos etiam quidam iuuenis et audacia ferox, et manu strenuus, Eleazarus nomine, multos egressus et excursum in Romanos facere obsecrans, et in pluris semper grauius Romanos afficiens, audacie sue socios prosequebatur, et ex aspectu nouissime semper recedebat. Itaque discreta quadam die pugna, et ex utraque parte digressis, ipse tamquam omnes despiciens, et existimans neminem te hostium bellum excepturum, extra portam remansit, et in muro stantes alloquebatur totum illorum attendens. Hac autem temeritate ei uidit quidam ex Romanatis nostrorum castris Egyptius nomine Rufus, impetu facto cum ipsis eum armis repente correptum in castra Romanorum traduxit, cum in muro stantes hi uiso stupor contineret. Postquam uero eum dux nudum pre cunctis extendi et apto ut ex ciuitate conspiceret, et uerberibus cedi uehementer, Iudeos confudit casus adolescentis, et uniuersa ciuitas in fletu erat. Id ubi Bassus animaduertit, eorum miseriis augere cupiens, ut coacti castellum traderent, uelut mox Eleazarum suspensurus in cruce lignum defigi iussit. Quo conspecto, castellanos maior dolor inuasit, et ululando querebantur intolerabile esse hanc calamitatem. Eleazarus quoque eos orabat ne uel se despicerent morte miserrima subiturum, sibique ipsis salutem preberent, et castellum traderent. Illi autem et sermone ei fracti, et quod inter pro eo multi precabantur, ex magna et propinquitate generis ducebatur, contra naturam suam misericordia moti sunt. Et quibusdam celeriter missis pertractabant castelli traditione petentes ut reddito sibi Eleazaro se sine metu dimitterent. Multitudo autem inferioris ciuitatis cognita hac pactione ipsi clam nocte aufugere statuerunt. Cum uero portas aperuissent, ab his qui deditionem preuenerant ad Bassum nuncii uenerunt, siue inuidia salutis eorum, siue formidine eorum fuge causas ipsi prestarent. Sed fortissimi quidem fugientium qui precesserant euaserunt, reliquorum autem uiri quidem mille septingenti perempti sunt, mulierculae uero et pueri in seruitium ducti. Sponsiones autem cum his qui castellum dediderant habitas Bassus conseruandas esse ratus, et ipsos dimisit, et Eleazarum reddidit.

Is autem administratus, in saltum qui appellatur Iarden Bassus ducere properabat exercitum. Multi etiam illuc congregati esse nunciabantur, qui per idem tempore obsidionis et ex Hierosolimis et ex Macherunta profugerant. Ergo cum ad locum uenisset, nec falsum fuisse nuncium repperisset, primo quidem omnem locum equitibus cingit, ut Iudei fugiendi copiam per equites non haberent, peditres autem iussit siluam cedere, eo quod inde confugerant. Hoc modo Iudei ad necessitatem perducti sunt aliquid fortiter faciendi, aut ex audaci certamine fugam petituri. Itaque simul uniuersi cum clamore impetu facto in eos a quibus cincti fuerant irruunt. Illi autem fortiter eos excipiebant, multaque Iudeis audacia, Romanis contentione usis, diu pugna tracta est. Non autem similis euenit finis pugne certantibus. Nam Romanorum quidem duodecim tantum cecidere occumbere, et paucos sauciari, Iudeorum uero ex illo prelio nullus euasit, sed cum essent non pauciores tribus milibus omnes prostrati sunt, cum nullus posset euadere. Eodem tempore Cesar ad Liberium Maximum scripsit, erat etiam procurator, ut omnem terram Iudeorum uenderet. Solis octingentis militibus illic relictis locum dedit quem incoleret, qui uocatur Masada, et distat ab Hierosolimis triginta stadiis. Stipendium uero ubicumque degerent Iudeis indixit, binas dragmas singulis annuas deferre in capitolium iussit, sicut antea hi Hierosolimorum templo soluebant. Et res quidem Iudeorum eo tempore hoc statu habebant.

Anno uero quarto Vespasiano imperium administrante imperii, contigit Comagene regem Antiochum in maximas clades cum tota domo incurrere, ex causa huiusmodi. Cesennius Petus qui tunc Syria rector administrabat, siue re uera seu propter inimicitias Antiochi qui non ualde pacificus erat, litteras ad Cesarem misit, dicens Antiochum defecisse a Romanis cum Epiphane filio, habere autem pactus cum rege Parthorum, proinde debere illos ante capi, ne si nouas res adorti essent, totum Romanorum imperium bello perturbarent. Cesar autem ad se huiusmodi prolatum non neglexit. Samosata etiam Comagene maxima ciuitas iuxta Eufraten sita est, et erat ibi Parthorum facillimus transitus, et tutum receptaculum. Fide quoque habita Cesennio Peto, et potestate sibi a Cesare permissa ut ageret quod expedire uideretur, negligendum non putauit. Subito autem Antiocho nec quoquam sociis nichil opinantibus, in Comagenen prouinciam ingressus est, legionem sextam ducens, et in super quasdam cuneos alasque equitum. Habebat et auxilio reges Chalcidenum Aristobolum, Emenique etiam Masadamum. Introitus autem illis erat sine certamine, quia nemo indigenarum manum uolebat apponere. Antiochus autem inopinato periculi nuncio belli quidem contra Romanos nec cogitatione cepit. Decreuit autem toto regno in eo quo erat statu relicto, cum coniuge ac liberis egredi. Hic se Romanis puro ab ea suspicione qua sibi ingereretur probaturum esse ratus. Progressusque de ciuitate centum uiginti stadiis in campo tabernaculum ponit. Cesennius uero Petus in Samosata qui eam caperet misit, et per eos ciuitatem tenebat, ipse autem cum alio milite in Antiochum tendebat. Non tamen rex Antiochus uel ipsa necessitate adductus est aduersum Romanos aliquid bellicum gerere, sed fortunam suam questus quod inuitus pati sustinebat. Adolescentibus autem filiis eius Epiphane et Callinico bellicis peritis, uiribusque corporis prestantibus, et in tali calamitate sine bello durare nolentibus, ad pugnam se uerterunt. Vehementi autem pugna protracta die habita, insigni fortitudine demonstrata sunt, nulla ex parte suarum uirium diminuta discedunt. Antiocho quoque neque pugnam quidem hoc imperfecta manere domi tolerabile uidebatur, sed abducta coniuge cum filiabus in Ciliciam fugit, et hoc facto suorum multum animos fregit. Nam uelut desperato ab eo regno defecerunt, et ad Romanos se contulerunt, omniumque erat desperatio. Epiphanes autem filii Antiochi cum cetereis se seruare ab hostibus necessarium putans, assumptis decem equitibus, transgressus est flumen Eufraten. Hic etiam sine metu profecti cum ad Bologessem Parthorum regem uenisset, non quasi fugitiuus despectus est, sed cum omni honore cum suis susceptus est. Patre autem eius Antiocho ubi Tharsum Cilicie uenit, Cesennius Petus misso ecatontarcho uinctum Romam direxit. Vespasianus autem non passus est ita ad se regem deduci, dignum esse ratus ueteris amicicie plus habere rationem, quam belli occasione inexorabilem iracundiam obseruare. Itaque iubet etiam adhuc in itinere uincula auferri, et apud Lacedemoniam interim degere. Magnosque pecunie reditus prebuit, ut non copiose solum, sed et regaliter uiueret. Hoc audientes filii eius Epiphanes ex magna cura animum relaxauerunt, et spem reconciliande gratie cum Cesare ceperunt. Cum autem et Bologesus de his scripsisset ad Cesarem, nec etiam quamuis feliciter agerent, extra Romanum uiuere patiebantur imperium. Et cum Cesar eis mansuete facultatem dedisset, Romam uenerunt. Patre autem ad eos ex Lacedemonia statim adducto, cum omni honore ibi manserunt.

His temporibus Alanorum natio consilio inito ut terram Medorum predandi causa inuaderent, cum Hyrcanorum rege colloquuntur. Namque is erat illi transitus dominus quem magnus Alexander ita fecerat, ut portis ferreis clauderetur. Aditu autem sibi concesso uniuersis nichil suspicantibus Medis incumbunt, eorumque fines populosos omnigenumque pecore plenos diripiebant, cum resistere nullus auderet. Nam qui regnum eius tenebat, Pacorus metu periculis in difficiliora loca refugiens regno cesserat, et uix ab illis coniuge et concubinas captas centum talentis datis redemerat. Summa igitur facultate sine pugna predabundi et usque ad Armeniam omnia uastantes processerunt. Armeniorum autem rex Tyridates erat, qui cum his prelio obuiam profluxisset, non multum abfuit quo uiuus in illa acie caperetur. Preualuit etiam quedam misso in eum laqueo circumdatum traxerat, nisi ille celeriter gladio rupisset laqueum atque ita fugisset. Hi autem ex hac pugna animis efferati omnem terram depopulantes, et magna hominum multitudine aliaque ducentes preda ex utroque regno ad propria domicilia redierunt.

Post Iudeam uero mortuo Basso Flauius Siluas in administratione successit. Hic quoque totam bello subactam Iudeam, unum autem adhuc rebelle superesse castellum, omni manu collecta quod nullis locis egebat aduersus id militat. Nomen autem erat castello Mesada. Princeps uero Sicariorum, qui ibi fuerant occupatum, erat uir prepotens Eleazar ex origine Iude, qui ut ante significauimus Iudeis persuaserat ne professionem facerent quando censor Cyrinus sub Augusto in Iudeam directus est. Veniens igitur dux Romanorum contra Eleazarum et Sicarios qui cum eo Mesadam castellum tenebant, exercitum ducens, fines quidem statim omnes obtinuit, presidiis ubique collocatis, et castellum muro circumdedit, ne quis obsessorum fugiendi facultatem haberet. Ipse uero castris loci occupat ad obsidionem quidem ydoneum, quo delegerat, qua parte castelli rupes monti proximo applicabantur, ceterum difficile ad copias commeatuum. Verum et potus aliunde in castra deducebatur, quia in eo loco nullus fons proximus nascebatur. His autem dispositis Flauius obsidionem aggressus est maxime molis ac laboris egentem propter castelli munitionem, cuius natura huiusmodi erat. Saxum gyro non exiguum et excelsum longitudine undique abruptis atque altis uallibus cingitur, et ex inuisibili sube fundos habens scopulos, et hi omnium animalium gressibus sunt inaccesse, nisi quod duobus modis idem saxum in difficile explicatur ascensum. Est autem unus a lacu asfaltide ad solis ortum, et alter ab occidente facilius ambulari. Vocatur autem unus ascensus coluber ex angustia et crebrisque flexibus captata similitudine. Quo etiam prominentes rupes frangitur ac se iterum reuertens paulatim rursus producitur, uixque illo tunc gradiens promouet pedem. Namque nutanti uestigium necesse est pede altero niti. Est autem certa pernities altitudo etiam rupium utrimque dehiscens, que horrore animum terrere audacissimi posset. Per modicum uia cum triginta stadia ascenderis, quod restat uerticis est non in acumen fine coactum, sed ut habeat in summo planiciem. In hac primum colle Ionathas pontifex castellum edificauit, et appellauit Mesada. Post hunc autem Herodi regi magno studio fuit loci eius structura. Nam et murum per omne eius gyrum erexit spacio stadiorum septem, ex candido lapide factum, et per duodecim cubitos altitudinis latitudinisque octo cubitus, et triginta octo tres quinquaginta cubitorum turres stabant, ex quibus adiri erat intus facta per omnem murum. Verticem quoque quod fecundo esset omni quippe planitie mollior cultura destinauerat, ut si quando extrinsecus alimentorum penuria contigisset, ne hac quidem laborarent qui salutem suam castello credidissent. Quin etiam regiam sibi edificauerat ab occidentali parte ascensu, infra muros quidem arcis posita, uergentem autem ad aquilonem. Regie uero murus erat magne celsitudinis et firmissimus, et quattuor turres in angulis habebat sexaginta cubitorum. Membrorum autem intus et porticuum, tectique balneorum uaria erat ac sumptuosa constructio, columnis quidem singularibus saxis undique substitutis, parietibus intrinsecus solida compage lapidum uariatis. Ad singula uero habitacula et sursum et circa regiam et ante turres uel ad murum magnosque puteos in scopulis exciderat, ut tantam aquarum habundantiam haberent quantam qui fontibus uterentur. Fossum uero iter ex regia tante summitate ducebat, qua foris nemo cernebat. Sed ut manifeste quidem iter facile ingredi non prebere hostibus poterat. Nam orientalis pars est inaccessa ut supra memorauimus, occidentalem uero parte magna turri angusto posita erat inclusit, que non minus mille cubitorum spacio ab arte distaret, quam neque transire posset, neque capi facile uidebatur. Inextricabiles autem quasi latentem ambulantibus fuerant fabricata itinera. Itaque aditus hostiles impetu natura simul et manu hic castellum erat communitum. Iam autem repositarum apparatu diuitiarum et opulentia mirandi. Nam frumentum plurimum ibi erat conditum, et quod in longum tempus sufficere posset, uinumque habundanter et oleum, et insuper cuiusque leguminis fructus, et palme coaceruate. Cuncta hec comperit Eleazar castello per dolum cum Sicariis occupato, cum fere autem centum annis preparata essent. Quin etiam Romani fructuum reliquias cum castellum illud ceperunt, incorruptas offenderunt. Si quis autem causa diuturnitatis autem esse estimaret, non errabit, quia aeris altitudo ab omni terrena ac feculenta permixtione fuit aliena. Inuenta est ibi quoque omnigenum armorum multitudo ab Herode condita

uirorum sufficerent. ferrique infecti. necnon eris et plumbi materiam. Itaut magnis de causis factum esse crederes apparatum. Aiunt enim herodem ad ipsum castellum sibi ad refugium parauisse. duplex periculum suspicantem. unum quidem a iudeorum populo ne se deposito illos quos ante fuerant reges ad principatum reducerent. aliud uero maius atque atrocius periculum a regina egypti cleopatra. que cum antonio se potentibus faciebat. postulans ipsum herodem interfici. et sibi regnum iudeorum donari.

Propter eiusmodi uero herodes condita mesada. in extremum belli contra iudeos opus romanis reliquit. 7

Dux autem romanorum flauius quia foris iam omnem locum muro circumdatum sic ut supra diximus. ac nequis effugeret diligentissime procurauerat. incepit obsidionem. uno tamen reperto loco qui aggerum iactum posset recipere. Nam post eam turrim que est ab occidente que ad regiam summumque montem ducere percludebat. erat quedam eminentia saxi uastior latitudine. multumque porrecta. celsitudine autem mesade ccc. cubitis inferior. quam leucen appellabant. Hanc ergo flauius ut ascendit ac tenuit. aggerem apportare iussit exercitum. Illis autem alacri animo et magna manu operantibus: solidus ad cc. cubitos erectus est cumulus. Verum neque firmus neque sufficiens machinis ferendis hic mensura uidebatur. sed super cumulum tribunal factum est saxis ingentibus: latum cubitis l. Turris quoque facta est cubitorum lx. tota ferro circumsepta unde multis balistarum tormentorumque iaculis romani cito eos reppulere qui de muro pugnabant. et caput exerere prohibuere. Simul et ingentem arietem fabricatum flauius crebro murum pulsari iubet. et uix tandem dirutum aliquam eius partem. Cito autem peruenere sicarii. muro alio intus extructo. qui tamen adhuc mollis erat. Vbi hoc flauius considerauit: igne magis murum capi iri putans. multas quidem ardentes militibus faces in eum iaculari precepit. Murus autem quippe ut magna ex parte lignis extructus igne cito comprehensus. et usque ad imum sui laxitate calefactus ingentem flammam colluxit. Incipiente quidem adhuc incendio spirans aquilo romanis erat horribilis. auertens desuper flammas in eos abigebat. et pene machinas uelut conflagratas iam desperauerant. Deinde flatu mutato uelut diuina prouidentia conuertit auster. multaque ui contra obuiam flammas referens muro appulit. iamque totus ardebat ex alto. Romani quidem cum diuino uterentur auxilio. ad castra leti digrediebantur. decreto mane hostes aggredi. et nocte uigilias attentiores fecerunt ne quis eorum clam aufugeret. Sed neque eleazarus de fuga cogitauit. neque alium permisit ut fugeret. Videns autem murum igne esse consumptum. nullum salutis modum neque uirtutis excogitans. et ante oculos ponens que romani in liberos suos et coniuges facturi essent si uicissent: de omnium morte consilium cepit. idque in presentia fortissimum ratus uespere socios conuocans talibus eos ad facinus incitabat. 7

Olim nobis decretum sit uiri fortes. neque romanis neque alii cuique seruire. nisi deo qui solus est uerus ac iustus hominum dominus. ecce nunc tempus adest quod factis nos probare animos iubet. Ne ergo ipsi nos dehonestemus. antea quidem seruitutem sine periculo passi. nunc autem cum seruitute intolerabiles penas amplexi. uiui si fuerimus sub seruitute romanis. Primi enim omnium ab his defecimus. et nouissimi contra eos bellum gerimus. Puto autem et hanc nobis a deo gratiam datam. ut bene ac libere possimus mori. quod aliis non euenit preter spem perpetuitatis. Nobis autem certum est crastino die futurum. Libera est autem strenuo mortis conditio cum affectibus: nec enim id hostes prohibere posse. qui profecto nos optant uiuos abducere cum nos iam non possumus illos pugnando superare. cum olim hoc oportuisset. fieri cum priores uiri peccatis eorum exigentibus in seruitute romanorum deuenere. et libertatem perdidere. Manifestum enim iudicium dei. uel saltem nobis leuiter infensus. nunquam tantorum hominum periculo neglexisset. nec sacratissimam urbem suam et templum igni hostium excidioque perdidisset. Nos autem ex toto genere iudeorum. et soli pro diuinis seruata libertate superare. tamquam nichil reliquissemus iactum (?). nullique culpe participes fuissemus. quibus ut ipsi cernitis inspirata necessitas est illata. Nec enim quicquam nobis castelli natura inexpugnabilis profuit ad salutem. et alimentorum copias et armorum multitudinem. hinc est ipso manifestissime deo spe salutis auferente perdidimus. Ignis enim qui ferebatur in hostes in edificatum murum a nobis non sponte reuersus est. sed hec est uindicta quam deus infert ob multa crimina que in ciues nostros commisimus. Moriantur ergo coniuges nostre inuiolate. liberique seruitutis expertes. et post illos autem ipsi nobis honesta morte in se tam libertate seruata optimam sepulturam. Prius tamen et pecunias et castellum ignibus exuramus. Merebunt enim romani certe scio. si neque corpora nostra tenuerint. compendioque caruerint. Alimenta autem eis solare linquamus. Hec enim nobis erunt mortuis testimonium. quod non penuria uicti sumus sed ita ut ab initio statueram. mortem pretulimus seruituti. Hec dicebat eleazar. sed non cuncti ei consentiebant. cum alii quidem ei obedire properabant. pulchram mortem esse existimantes. alii qui molliores erant coniugum ac familiarum suarum moti miseria. aliique alium intuentes contrarium uoluntatis sue motum lacrimis designabant. 7

Quos cum uidisset eleazar formidare ac magnitudine consilii perterritos. timens ne et illos qui fortiter sua dicta perceperant secum effeminarent. exhortationem rursus incepit. et de immortalitate anime orationem fecit. magnaque usus exclamatione. et lacrimantes diu aspiciens. plurimum inquit opinione deceptus sum qui putabam uiros fortes pro libertate certantes mori bene malleque uiuere. Vos autem nec cultibus quidem hominum quique neque audacia neque uirtute prestantes. qui et magna mala effugientes mortem timetis. cum oportuisset uos super hoc neque cunctari neque expectare monitorem. Nam mors quidem libertatem animis prestat. et ad proprium purumque locum eas dimittit accedere. ab omni clade futuras intactas. Donec autem corpore mortali uincte sunt. unaque malis eius implentur. quod uerissime dicitur mortue sunt. Diuino autem cum mortali societas impar est. Multum quidem potest anima et uincta cum corpore. instrumentum enim suum facit latenter id mouens. et ultra mortalem naturam gestis perducens. Verumtamen cum pondere quo in terram detrahitur. quoque ab ea pendet absoluta proprium locum recepit. tunc beata et undique liberam participat fortitudinem. et humanis oculis ut ipse deus inuisibilis manens. Nec enim cum est in corpore conspicitur. nam et accedit occulta. neque rursus cum recedit uidetur. Vna quidem his incorrupta ipsa natura. corpori prebet causam mutationis. Nam quod anima tetigerit hoc uiuit atque uiget. unde uero digressa fuerit. hoc marcidum moritur. tantum immortalitatis ei superest. Hoc uero orationis argumentum nobis sit certissimum somni. in quo anime in se collecte nusquam eas corpore distrahente iocundissimam quietem agunt. cum deo uero propinquitate degentes ubique assunt. ac multa futura predicunt. Cur ergo timere mortem conueniat qui somni diligunt requiem. Quemadmodum uero non sit amentissimum breuitate uite sequentes sibimet inuidere perpetuam. Oportebat quidem nos domestica institutione meditatos aliis exemplo esse prompte uoluntatis ad mortem. Nam si ab alienigenis et rei fides petenda sit. uideamus indorum sapientes qui philosophiam profitentur. Illi enim cum sint uiri boni. uite quidem tempus uelut quoddam necessarium nature munus sustinent. Properant autem homines corporibus soluere. nullaque urgente neque excogitante malo pro immortalis conuersationis desiderio aliis predicunt se esse habitaturos. nec est qui prohibeat quisque. sed omnes eos fortunatissimos appellantes ad familiares quisque suos litteras mittunt. tam certam ueramque animis esse uitam se consuetudine crediderunt; alii autem cum mandata perceperint igni traditis corporibus ut immaculata purique anima secernatur paulatim moriuntur. facilius enim ad mortem illos amicissimi prosequuntur quam ceterorum hominum quisque suos ciues in longinquam peregrinationem ituros. et se quidem ipsos deflent. illos autem beatos dicunt quod immortalitatis ordinem iam recipiant. Non ergo nos pudebit si deteriores indis sapiamus. propriaque ignauia leges patrias quas omnibus hominibus emulandas uideremus in hoste despiciamus quasi et si contraria nos a principio instituisset eruditio. Quod enim summum bonum est hominibus uiuere. mortem autem calamitatem. attamen tempus nos ad hortatur ea bono animo et facile tolerare uoluntate dei. et necessario morituros. Olim enim quantum apparet

contra omne iudeorum genus hoc decretum deus posuit ut uita careremus qua ita non eramus quemadmodum oportebat usuri. Ne causam enim uobismet ipsis ascribite. ne uero romanis gratificamini quod nos eorum bellum omnes assumpserit. Non enim uiribus illorum hec acciderunt: sed causa fortior interueniens dedit prebuit ut uincere uiderentur. Omnibus autem qui domi cum romanis bellum suscepere. nichil aderat eorum que spe tuta possent prebere uictoriam. Arma enim et muri. et castellorum inexpugnabiles fabrice. atque inuicta spes ad pericula pro libertate subeunda. cunctos ad defectionem reddidit firmiores. Sed hec autem ad paucum tempus suffecissent speque sustulissent. maiorum malorum extitere principium. Omnia enim capta sunt omniaque hostibus succubuere. uelut illorum nobiliorem tam uictoriam non ad eorum salutem quibus instructa fuerant apparata sunt. et in prelio quidem mortuos fortunatos existimari oportet. repugnantes enim et libertatem non perdita perierunt. Eorum uero multitudinis quam a romanis subiugati sunt quis non misereatur. quis uero non antequam illa patiatur mori properet. Quorum alii torti. et tam igne quam uerberibus excruciati obiere: alii uero semiesi a bestiis ad secundam eorum cibum uiui seruati sunt. Illi quidem miserrimi habendi sunt. qui adhuc uiuunt. qui sepe mortem optantes non accipiunt. Vbi est autem illa magna ciuitas. Aut ubi nunc quidem toti genti iudee metropolis fuit. Tantis murorum septis munitissima. tot uero ante muros castellis turribusque obiectis menibus tuta. belloque apparatu uix capiens. et tot uirorum possidens multitudinem pro se dimicantium. quid nobis facta est que deum habere incolam credebatur. Radicitus enim ex fundamentis eruta est. solaque monumenta ei restant eorum a quibus excisa est imposita reliquiis castra. Senes uero infelices ad cineres templi assident. et pauce mulieres ad turpissimam pudoris iniuriam ab hostibus reseruate. Hec ergo secum reputans quisque nostrum aspicere solem durabit. et uiuere sine periculo possit. Quis inimicus adeo patrie. quis tam imbellis aut parcus anime ut eum non peniteat hucusque uixisse. Atque utinam omnes fuissemus mortui. priusquam sacram illam ciuitatem hostium manibus uideremus excindi. priusquam templum sanctum impietate eorum funditus erui. Spes autem qua sperabamus pro his in hostes ulcisci nunc euanuit. ac solos nos in necessitate dereliquit. Mori bene properemus. nostrimet ipsi misereamur. et coniugum liberorumque dum nobis licet a nobismet ipsis misericordiam capere. Ad mortem namque ipsi nati sumus. quos ex nobis genuimus. eamque fugere ne fortunatissimi quidem possunt. Iniuriam uero ac seruitutem et uidere coniuges ad turpitudinem duci cum liberis. et hoc sua timiditate pertulerunt qui ante mori cum liceret noluerunt. Nos autem multum freti fortitudine a romanis defecimus. et postremo dum nos ad salutem hortantibus non paruimus. Cui ergo non est eorum iracundia manifesta si nos uiuos subiugare potuerint. miserandi tamen adolescentes erunt quorum uires corporis ad multos sufficient cruciatus. miserandique prouectiores quorum etas clades ferre non potuerit. Videbit alius coniugem abduci. alius post terga uinctis manibus uocem filii sui interpellantis exaudiet. Sed dum liberi sumus. et gladios habemus. pulchrum ministerium nobis prebeamus. expertes seruitutis hostium. Moriamur liberi cum filiis et coniugibus: dum nos hoc coniuges et filii deprecantur. horum necessitatem deus misit. his contraria romani uolunt. et ne quis nostrum ante excidium pereat timent. Festinemus ergo eis pro spe rata potiundi nostri uoluptatem stuporem mortis admirationemque audacie relinquere. 7

Adhuc eum orare cupientem. omnes interpellabant. et effrenato quodam impetu pleni ad opus incitabantur. ac uelut a lapsus exagitati. alius alium ante capere cupiebat hoc esse speciem fortitudinis rectique consilii existimantes ne quis extremum remanere uideretur. tanta eos coniugum et filiorum et proprie cedis inuasit. Sed nec id quod aliquis putauerit cum facinus accederet obtunsi sunt. sed eam sententiam seruare perstabant quam ab eleazaro perceperant. Simul autem ualere uxoribus cum amplexu dicebant et filios gremiis collocatos extremum lacrimantes osculabantur. et simul quidem quasi manibus alienis iussa peragentibus uolentes eos configebant. et mala que sub hostibus passuri fuerant. habebant pro solatio necessitatis ad cedem. Denique nemo hac audacia minor inuentus est. sed cuncti propinquissimos transfixerunt. et eis filios atque uxores occidere malorum omnium uidebatur leuissimum. Ex his ergo factis nullum dolore tolerantes. uniuersis bonis in unum congestis ignem iniciunt. Sorte uero ex numero suo x. uiris electis omnium percussoribus: unusquisque iuxta se coniuges ac liberos prostratos compositi. eosque amplexi manibus iacuissent. parato animo se mactandos prebebant. illis infelicissimum exhibentibus ministerium. Isti autem x. intrepidi cunctis occisis eandem sortis legem in sua quoque morte statuerunt. ut cuique obtigisset nouem perimeret. seque ipsum super eos occideret. Ita omnes sibi confidebant quod neque in audiendo neque in sustinendo facinore prestaret alius alii. Ad extremum ergo et ceteri ceruices supposuerunt. Vnus uero atque nouissimus circumspecta multitudine mortuorum. ne quis forte in magna cede superesset. ubi cognouit omnes peremptos. ignem immisit regie. Vehementi uero manu toto per se transfixo gladio. iuxta suos effectos occubuit. Et illi quidem ita perierant. nullam credentes animam ex suo numero romanis subditam reliquisse. Latuit autem una mulier senior. et alia quedam eleazari cognata. plurimum sapientia doctrinaque mulieribus prestans. et quinque pueri per cuniculos qui aquam subterraneam potui ducebant. Eorum autem qui miserabiliter occisi fuerant nongenti numero et lx. cum mulieribus simul ac pueris. Hec autem calamitas acta est xv. die mensis aprilis. 7

200.

Romani autem adhuc pugnam expectantes mane desistunt. et aggeribus scalarum pontibus iunctis. muros aggrediebantur. Cum uero hostium neminem cernerent. sed undique uastam acerbam solitudinem. et ignem intus ac silentium quod factum fuerat. coniectare non poterant. Ad extremum autem impellentes tamen arietis. ululatum sicut qui forte prouocarent dederunt. Vt autem clamorem sensere mulieres ex cloacis egresse factum ut erat romanis indicauere. omnia manifeste narrantes. Non tamen romani facile eas uerbis credebant. ausi magnitudine ueri similem non credentes. Ignem uero extinguere conabantur. et per hanc iam secantes cito in regiam peruenerunt. conspectaque multitudine mortuorum. non ut de hostibus gauisi sunt. sed consilii fortitudinem et obstinatam in tanto numero rebus ipsis contemptam mortis admirabantur. Huiusmodi uero autem peracto excidio. in castello dux romanorum presidium collocauit. et ipse cum exercitu cesaream profectus est. Nec enim quisquam superat

in illis regionibus hostium. sed iam tota iudea belli longinquitate fuerat subuersa. multisque suorum et procul incolentibus sensum perturbationis ac periculum exhibuerat. 7

Iam et circa alexandriam egypti ciuitatem contigit multos iudeorum perire. His enim qui ex factione sicariorum illuc effugerant non satis erat saluos esse. sed illic quoque nouas res conabantur. ut libertatem defenderent. et ne romanis subicerentur. et deum solum dominum suum esse dicebant. Cum uero his quidam iudeorum non ignobiles aduersarentur illos quidem occiderunt. et aliis instabant ad defectionem eos compellentes. Videntes autem eorum confidentiam principes seniorum iam eos cohibere tutum sibi non esse arbitrabantur. sed congregatis omnibus iudeis in contione temeritatem sicariorum increpabant dicentes eos auctores esse omnium malorum. et quod nec si fugissent certam spem salutis habituri uiderentur. a romanis enim his cognitis statim esse perituri. Ipsi autem qui nullius eorum delicti fuissent participes. cauendum esse ab eorum exitio. et multitudinem perdebant (?) ut illorum tam romanis ipsorum traditione satisfacerent. His dictis perspecta periculi magnitudine paruerunt. multoque impetu sicarios aggressi sexcentos ex eis comprehenderunt. Qui uero in egyptum ac thebaida elapsi sunt. non multo post comprehensi reducti sunt. Quorum duritia siue confidentia. siue furore uoluntatis quis non obstupescat. Omni enim genere tormentorum et uexationum corporis in eos excogitata. obliuioni ut tantummodo dominum cesarem faterentur. nullus eorum cessit neque dicere uoluit. sed omnes illo necessitatis ualidiorem sententiam conseruarunt. tamquam brutis corporibus non animis et cruciatus igneque susciperent. Maxime autem puerorum etas miraculo spectantibus fuit. Nec enim quisquam eorum

Iam diu tumor est ut cesarem dominum appellaret. adeo uis audacię
infirmitatem corporum superabat. Lupus tunc alexandrię rector, a quo
nuntiabatur. et de hoc motu ad cesarem uelociter nuntium misit. Cesar
autem incessabilem iudeorum circa res nouas cauendum existimans, ac uerit(us)
ne rursum in unum congregarentur, et secum aliquos adiungerent, precepit lupo ut
templum iudeorum quod erat apud oniam quę sic appellatur destrueret. Hoc
autem templum est in egypto quod ob hanc causam et conceptum et nominatum est. Onias
symonis filius unus ex pontificibus, ex hierosolimis fugiens antiocho
syrię rege cum iudeis bellum gerente alexandriam uenit. et a ptholomeo
susceptus humanissime, propterea quod antiocho inimicus erat. ait se gentem
iudeorum ei auxilio sociaturum. si dictis suis obtemperasset. Cum autem
rex ea que possent fieri promisisset, rogauit ut ei aliqua parte egypti
templum sibi edificare permitteret, et more patrio deum colere. et ob hoc ei
deos ipsi beniuolentiores fore, multosque ad eos religionis diligentia
colligendos. Paruit his ptholomeus. et locum dedit c. et lxxx. sta
dis a memphi distantem. Locus autem heliopoli dicitur. Ubi onias castel
lo fabricato, templum quidem dissimile ab eo quod est in hierosolimis fecit.
turrim autem similem instruxit ingentibus saxis lx. cubitis erectam. Arche
autem fabricam secundum patriam imitatus est. et donariis similiter exornauit
preter candelabri constructionem. Candelabra enim non fecit. sed informatum
aureum lignum eamque iubaris in luce radiante de aurea cathena sus
pendit. Totum uero circuitum templi spatium structo latere circumdedit
saxeas portas habentem. Concessit ei et ptholomeus multum agrorum
ac pecunię redditum. ut et sacerdotibus esset copia, et omnia quę dei cultu expos
ceret. Non tamen honias sana uoluntate faciebat. sed erat ei contentio
cum iudeis apud hierosolima degentibus; propter fugę memoriam iracundia.
et hoc templo edificato arbitrabatur ad id se omnem multitudinem ab hie
rosolimis uocaturum. Templum quidem tale erat edificatum. Lupus autem
rector alexandrię susceptis litteris imperatoris. cum ad templum ue
nisset, et nullis ablatis donariis templum clausit. Postmodum lupo
mortuo. paulinus qui ei potestati successit, neque donariorum quicquam reliquit.
et uehementer sacerdotibus comminatus est ni omnia protulissent. et neque
religionis causa ad templum accedere cupientes admisit. sed clausis foribus
ita prorsus inaccessum fecit templum. ut ne uestigium quidem diuini cultus in
eo residere. A tempore autem quo conditum est templum usque ad id quo clausum
est. fuerunt anni ccc. xxx. iii.

Audacia uero sicariorum uelut quidam morbus et oppida quę circa cyrenem
erant contigerat. Elapsus autem ad eos ionathas homo nequissimus non
paucis inopum ut se sequerentur persuasit, produxitque eos in solitudines
ubi signa et umbrarum ymagines se pollicebatur ostendere. et alios quidem
hec agendo atque fallendo latebat. Cyrenenses uero iudei dignitate pre
stantes apparatum eius et profectionem catulo rectori pentapolitanę libyę
pronuntiant. Ille autem equitibus ac peditibus missis inermes facile compre
hendit, et magna pars ex eis manibus interit, non nulli uiui capti ad ca
tulum perducti sunt. Auctor autem consilii primum quidem aufugit. deinde
post multas regiones quesitus incidit. adductusque ad catulum, sibi quidem moram
pene moliebatur. catulo autem iniquitatis prebuit occasionem. Nam ionathas
locupletissimos iudeorum falso insimulans, auctores eos huius consilii fuis
se dicebat. Catulus autem has criminationes alacri animo suscipiebat.
rebusque delatis multa mala cumulabat. et tragicis uerbis exaggerabat.
Denique cum uidisset cum aliquem iudeorum nominare, uocabulo alexandrum
cui iam dudum infensus erat. hos quidem prius occidit. deinde omnes pecuniarum
copiis eximios, tria simul milia uirorum trucidauit. Et hoc secure facere
arbitrabatur. quod eorum patrimonia redditibus cesaris sociabat. Ne uero alibi
degentium iudeorum quisquam eius iniusticiam refugeret, et longius mendacium propa
gauit, et ionathe et nonnullis aliis qui cum eo comprehensi erant persuadet
ut nouarum rerum accusationem uiris inferre probatissimis iudeorum apud alex
andriam degentium et romę. Horum autem qui per insidias accusati sunt unus
erat iosephus qui hęc scripsit. Non tamen catulo factio ita ut sperauerat
accessit. Nam romam quidem catulus uenit. ionathan ceterosque uin
ctos adducens. finemque arbitrabatur esse questionis apud se ac per illum conflata calumnia.

Vespasianus autem rem suspicatus ueritatem, inquirebat cognitione non
iniuste accusationem hominibus illatam. Illos ergo cum studio criminibus solutos
et meritam penam ionathan statuit. prius enim uerberatus, uiuus ex
ustus est. Catulo autem tunc quidem propter lenitatem principum obtigit ne quid
amplius reprehensionis experiretur. Non multo post autem multiplici mor
bo et insanabili correptus acerbissime uexatus est. non corporis tantum
sustinens cruciatum. sed erat maior animi morbus et grauior. Terro
ribus enim expauescebat. et crebro uidere sibi instantes umbras eorum quos
peremerat clamitabat. Cumque se tenere non posset, exiliebat stratis
tamquam tormentis sibi et flammis adhibitis. Hoc autem semper multum
proficiente malo. extisque ac defluentibus intestinis exhaustis ita est
mortuus. nulla re alia minus diuine prouidentię factus indicio quod nequis
simos ulciscatur. Hic nobis est finis hystorię quam promisimus nos cum omni
ueritate tradituros cognoscere cupientibus; et quemadmodum hoc bellum
a romanis cum gestum est cum iudeis. et qualiter sit expositum lectoris
iudicio relinquetur. De ueritate autem confidenter dicere non pigebit
quod ea sola pro omnia que scripsi habuerim contemplatam.

EXPLICIT · IOSEPHUS ·

INCIPIT IN XPI NOMINE EPISTOLA YSIDORI HYSPALENSIS EPISCOPI AD BRAULIONEM CESARAUGUSTANAE EPISCOPUM

DOMINO MEO ET DEI SERVO. SALUTATIO. Braulioni episcopo Ysidorus episcopus. Omni desiderio desideravi nunc videre faciem tuam. Et utinam aliquando impleret Deus votum meum antequam moriar. Ad praesens autem deprecor ut commendes me Deo orationibus tuis, ut et in hac vita spem meam impleat, et in futura beatitudinis tuae consortium mihi concedat. De manu sua. Ora pro nobis beatissime domine et pater.

Braulio ad Ysidorum.

Domino meo et vere domino Christique electo Ysidoro episcoporum summo Braulio servus inutilis sanctorum Dei. O pie domine et virorum praestantissime, sera est inquisitio et tarde data mihi scribendi optio, quia peccatis meis ingruentibus non modo sterilitatis vel inopiae malo, verum et pestis mortalitatisque lue et hostilitatis, quo minus ingerere, horribili sum impeditus incursu. Nunc autem etsi mille necessitatibus, mille curis attritus, post longum miseriae tempus velut ab improbi soporis inertia [illegible] grandine suscitatus istis meae suggestionis affatibus dependere praesumo salutis obsequium, et cordis et corporis humilitate prostratus imprecans excellentissimae tuae beatitudinis potestatem, ut peculiaris famuli quem pro illo sanctae dignationis intuitu semper habuistis, susceptum usque in finem habere iubeas commendatum. Nam ego, Christe novit, grandi dolore discrucior quod emenso tempore tam procul vel nec nunc mereor vestrum videre conspectum. Sed spero in illo qui non obliviscitur misereri nec repellit in finem, quia exaudiet preces pauperis, et vestro me miserum repraesentabit aspectui. Suggero sane et omnimoda supplicatione deposco ut libros Ethymologiarum quos iam favente Domino audivimus consummatos, promissionis vestrae memores servo vestro dirigere iubeatis, quia ut mihi sum conscius magna ibi ex parte servi tui postulatione sudasti. Et ideo in me primum existe munificus, sic in sanctorum coetibus et felix habearis et primus. Gesta etiam synodi in qua Sintharius examinis vestri igne etsi non purificatus invenitur tamen decoctus, quaeso ut vestro instinctu a filio vestro domino rege nobis dirigantur cito. Nam et nostra eius sic flagitavit gloriam suggestio, quia multum in concilio pro investiganda opus est veritate. De cetero Creatoris altissimi pietatem efflagito, ut coronam beatitudinis vestrae pro integritate fidei et statu ecclesiae suae longo tempore percipiat conservari, meque inter oblectantia praesentis mundi variata et innumerabilia discrimina mundi reddat me intercessionis gratia, ac reconditum in gremio memoriae tuae tutum ab omni tempestate peccati oratu vestro efficiat trinitas sanctissima. Et manu sua. Ego servus Domini Braulio Ysidoro in Domino fruar te, lucerna ardens et non marcescens.

Domino meo et Dei servo Braulioni episcopo Ysidorus. Quia te incolumem cognovi, gratias Christo egi, et utinam cuius cognovi salutem in hoc corpore aspicerem et visionem. Quid autem evenit mihi pro peccatis meis manifestabo, quia non fui dignus tua perlegere eloquia. Statim enim ut accepi pittacium tuum, puer regius ad me venit. Dedi cubiculario meo illud pittacium, et confestim ambulavi ad principem, ut postea perlegerem et rescriberem. Rediens de palatio regis non solum scripta tua non inveni, sed et quicquid in cartis fuit periit. Et ideo scit Dominus luxi meritum meum, quia non perlegi eloquium tuum. Sed rogo et quaeso ut quicumque occasio evenerit rescribas mihi, et gratiam verbi tui non auferas, ut quod ex meo delicto perdidi, iterum gratia tua recipiam. Et manu sua. Ora pro nobis beatissime domine.

Domino meo et vere domino Christique electo Ysidoro episcoporum summo Braulio servus inutilis sanctorum Dei.

Solet repleri laetitia homo interior ac spiritalis cum inquisitione fungitur amantis. Ob id velle meum est mihi domine reverentissime, nisi culparum materia mearum obsistat, et benigne te inquisitione mea amplecti, et querelarum calumniam patienter accipere. Utrumque enim ago, et officium inquisitionis persolvo, et in te causarum mearum necessitates dirigo, quod ut benignissime auditui tuo admittas, in ingressu huius dictationis portaque praefatio peto a culmine vestri apostolatus. Et quamquam vacillet calumniae obiectio ubi lacinia est intercessio, cum laciniae non sint signa calumniae, tamen sint opto et lacinabiles calumniae et calumniabiles laciniae, sed utrumque per licentiosa amoris praesumptione, non autem per arrogantiae temeritate. Sed iam causam exordiar. Septimum ni fallor annum tempora gyrant, ex quo memini me libros a te conditos Originum postulasse, et vario diversoque modo et praesentem me frustratum esse, et absenti mihi nihil inde vos rescripsisse, sed subtili dilatione modo nec dum esse perfectos, modo nec dum esse scriptos, modo meas litteras intercidisse, aliaque multa opponens ad hanc diem usque pervenimus, et sine petitionis effectu manemus. Ob hoc et ego vertam preces in querelam, ut quod supplicatione nequivi vel calumniis lacessendo valeam adipisci. Saepe namque solet mendico prodesse vociferatio. Quocirca cur, quaeso te, mihi non tribuas, domine, quod rogaris? Unum scias, non dimittam quasi fingens me nolle negata, sed quaeram et instanter quaeram, quousque aut accipiam aut eliciam, piissimo pastore iubente: Quaerite et invenietis, et adiciente: Pulsate et aperietur vobis. Quaesivi et quaero, et pulso, unde et clamito ut aperias. Nam huius me argumenti solatur inventio, quia qui contempsisti postulantem, exaudias forte calumniantem. Hinc et ego scienti tibi ingero, nec stulta iactatione novi aliquid suggerere insipiens profecto praesumo. Non tamen erubesco imperitus disertissimo loqui, apostoli memor praecepti qui praecepit libenter sufferre insipientem. Quamobrem accipe clamorem calumniae: Cur rogo talentorum distributionem et cibariorum dispensationem tibi creditam hucusque retentas? Iam solve manum, impertire famulis, ne inopia pereant famis. Nosti quid creditor veniens reposcat a te. Non minuetur tibi quicquid dederis nobis. Memor esto paucis panibus multitudine saciata, et superasse reliquias fragmentorum magnitudine panum. An putas donum in te collatum pro te solum esse datum? Et tuum est et nostrum, commune est, non privatum. Et quis dicere vel insanus praesumat, ut privato tuo gaudeas, qui de communi tantum inculpabiliter gaudere scias? Nam cum te Deus oeconomum thesauri sui et divitiarum salutis, sapientiae et scientiae tenere concesserit, cur larga manu non effundis quod dando non minuis? An cum membris superni capitis unusquisque quod non accepit sic in alio possideat, ut alterum quod habeat possidendum sciat, tu forsitan ideo nobis parcus existis, quia quod mittere a nobis resumas non invenis? Sed si habenti das, tamen illic mercedis fructum reportas; sin vero non habenti tribuis, praeceptis evangelicis satisfacis, ut reddatur tibi in retributione iustorum. Proinde et ego remordente conscientia, eo quod in me nihil communicabile boni sentiam, quia iubemur per caritatem servire invicem, et unusquisque quam accepit gratiam in alterutrum illam administrare, sicut boni dispensatores multiformis gratiae Dei, atque invicem sicut divisit Deus mensuram fidei in una compagine membrorum debemus et cum ceteris communicare, quia haec omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult. Sed ad unum ac peculiare subsidium quod praemisi recurro, ad importunitatem amicam, scilicet quia amicitia destitutus ac nulla membrorum honestorum decoratus. Ideirco audi vocem meam tot vitiis iacentis: Redde, redde quod debes. Nam servus es servorum Christi et Christianorum, ut ille sis maior omnium nostrum, et quam in te tantam tibi collatam perspicis gratiam, sitientibus animis scientiaeque fame cruciatis impertiri non dedigneris. Non sum falce per quem ad iuncta discurrens possim alio ecclesiae membrorum scilicet in dicto obedientiae discursu parere, nec principatu capitis imperanti obsequendo placere, quamvis et si de inhonestioribus membris me esse sciam sufficiat, quia quod constat a capite praecepisse pro me esse dignum egerere, nec tamen non egere quamvis minimum Christi tamen sanguine redemptum. Nam nec dicit caput pedibus: non estis mihi necessarii; quin quae videntur membra corporis infirmiora esse necessariora sunt, et quae putant ignobiliora esse his honore abundantiore circumdant, et quae inhonestiora sunt nostra maiorem honestatem habent. Sic itaque creator noster ac dispensator cuncta moderatur, ut cum in alio alteri dona divina quae in se non percipit possidenda tribuuntur, caritas cumuletur. Denique tunc bene multiformis gratia dispensatur, quando acceptum donum et ei qui hoc non habet creditur, quando propter eum cui impenditur datum putatur. Hoc apostoli capitulum a nobis in parte praemissum optime novit prudentia sanctitatis vestrae huic rei congruere totum. Et quod summatim tetigi, te procul dubio nosse melius latet nullum. Itaque hoc solum superest quod et magnopere peto, ut praestes postulata, et si non pro me, saltem pro ipsa caritate divinitus imperata, per quam iubemur et nosse et praestare omnia, et sine qua nihil sunt omnia. Sed et si qua superflua, si qua neglegenter, si qua minus humiliter aut incaute potius effudi quam dixi, cuncta quaeso benigne suscipias, cuncta ignoscas, cuncta ores ut Deus ignoscat. Ergo et hoc notesco, libros Ethymologiarum quos a te domino meo posco, etsi detruncatos corrososque iam a multis haberi. Inde rogo ut eos mihi transscriptos integros emendatos et bene coaptatos dignemini mittere, ne raptus aviditate in perversum cogar vitia pro virtutibus ab aliis sumere. Ego autem opto, quamvis nullius egeas, et ultroneae dicantur putere vel torpere mercedes, ut dignatio vestrae benignitatis imperet nobis in id quod possimus et valeamus, tantum ut obsequio vestro utaris, immo caritate quae Deus est perfruaris. His quoque expletis erant mihi quaestiones de sacris divinisque paginis, quarum mihi expositione cordis vestri lumen aperire, si tamen et nobis iubes resplendere et divinae legis obscura reserare. Et si ista quae peto praepono, de illis silebo, sed iam referas capiendae fiduciae, cum in hac fronte prima non me confoderis stimulis verecundiae, et ignaviae meae locum dederis veniae, quodque diligebas quamlibet immerito non iussis reprobare, quia ignominiosum valde videtur et aemule sine dubio faciat quis caritate ab eo quem amabat inveniri recedere. Obsequio autem meae servitutis dependo vestrae salutis, et quaeso pietatem sanctissime vestrae potestatis ut pro me orare digneris, quatenus cotidie fluctuantem animam in malis tuo intercessu lucreris, et ad portum aeternae tranquillitatis deducas, erutam a miseriis et a scandalis. Dulce mihi fuit diu ad te loqui, quasi coram positus vultum viderem tuae faciei. Ideo nec verbositatem tamen et temeritatem fortassis incurri. Sed aut hoc aut aliud agere debui, tantum ut quod noluisti pro humilitate, saltem tribuas pro tumultuantis improbitate. Ecce quantum audaciae dederit mihi gratia vestrae benivolentiae, et ideo si quid in hoc displicuerit sibi imputet, quae tantum amat ut timorem tollat. Nam perfecta caritas foras mittit timorem. Specialiter quoque gratia fratrum specialium domino in quo vires sanctae ecclesiae consistunt suggero, ut quia Eusebius metropolitanus noster decessit, habeas misericordiae curam, et huic filio tuo vestro domino suggeras, ut illum illi loco praeficiat, cuius doctrina et sanctitas ceteris sit virtutis forma. Hunc autem filium praesentem beatissimae potestati vestrae per omnia commendo, ut tam de his quae hic suggessimus quam et de his quae superius questi fuimus, eloquio vestro per eum illustrari mereamur.

Domino meo et Dei servo Braulioni episcopo Ysidorus. Tuae sanctitatis epistolae me in urbe Toletana invenerunt. Nam permotus fueram causa concilii. Sed quamvis iussio principis in itinere positum remeare me admonuisset, ego tamen quia propinquior eram praesentiae ipsius, quamquam regressionis malui potius cursum itineris non intercludere. Veni ad praesentiam principis, et inveni praesentem diaconum tuum; per eum eloquia tua suscipiens amplexus sum et legi, et de salute tua Deo gratias egi, omni desiderio desiderans, quamvis debilis atque fessus, fiduciam tamen habere per Christum in hac vita visendi te, quia spes non confundit per caritatem quae diffusa est in cordibus nostris. Codicem Ethymologiarum cum aliis codicibus de itinere transmisi, et licet inemendatum prae valetudine, tamen tibi modo ad emendandum studueram offerre, si ad destinatum concilii locum pervenissem. De constituendo autem episcopo Tarraconensi non eam quam petisti sensi sententiam regis, sed tamen et ipse adhuc ubi certius convertat animum illi manet incertum. Peto autem ut pro meis peccatis apud Dominum existere intercessor digneris, ut impetratu tuo deleantur delicta mea et remittantur facinora. Item manu sua. Ora pro nobis beatissime domine et frater.

En tibi sicut pollicitus sum misi opus de origine quarundam rerum ex veteris lectionis recordatione collectum, atque ita in quibusdam locis adnotatum sicuti extat conscriptum stilo maiorum. Ut valeas quaere quaeris cito in hoc corpore invenire, haec lector pagina monstrat, de quibus rebus in libris singulis conditor huius codicis disputavit.

In primo libro de grammatica et partibus eius. In secundo de rhetorica et dialectica. In tertio de mathematica cuius partes sunt arithmetica, geometria, musica et astronomia. In quarto de medicina. In quinto de legibus et instrumentis iudicum, ac temporibus et etatibus seculi. In sexto de ordine scripturarum, de ciclis et canonibus, de festivitatibus et officiis. In septimo de deo et angelis, de nominibus prophetarum, de nominibus sanctorum patrum, de martiribus, clericis, monachis et ceteris fidelium nominibus. In octavo de ecclesia et synagoga, de religione et fide, de heresibus et philosophis, poetis, sibillis, magis, paganis, ac diis gentium. In nono de linguis gentium, de regum, militum, civiumque vocabulis, et affinitatibus. In decimo de quibusdam nominibus per alfabetum distinctis. In undecimo de homine et partibus eius, de etatibus hominis, de portentis et transformatis. In duodecimo de quadrupedibus, reptilibus, piscibus ac volatilibus. In XIII. de elementis, id est de celo, de aere, de aquis, de mari, fluminibus ac diluviis. In XIIII. de terra, de paradyso et provinciis totius orbis, de insulis, montibus, ceterisque locorum vocabulis, ac de inferioribus terre. In XV. de civitatibus, de edificiis urbanis et rusticis, de agris, de finibus et mensuris agrorum, de itineribus. In XVI. de glebis ex terra vel aquis, de omni genere gemmarum et lapidum pretiosorum, et vitrum, de ebore quoque inter marmora notato, de vitro, de metallis omnibus, de ponderibus et mensuris. In XVII. de cultoris agrorum, de frugibus universi generis, de vitibus et arboribus omnis generis, de herbis et holeribus universis. In XVIII. de bellis et triumphis, ac instrumentis bellicis, de foro, de spectaculis, de alea et pila. In XVIIII. de navibus, funibus, retibus et de fabricis ferrariis, et fabricis parietum, et cunctis instrumentis edificiorum, de lanificiis quoque et ornamentis, et vestibus universis. In XX. de mensis et escis et potibus et vasculis eorum, de vasis vinariis et oleariis, de vasis cocorum et pistorum et luminariorum, de lectis et sellis, de vehiculis et instrumentis rusticis, et hortorum sive de instrumentis equorum.

INCIPIT LIBER PRIMUS ETHIMOLOGIARUM DE DISCIPLINA ET ARTE

DISCIPLINA A DISCENDO nomen accepit, unde et scientia dici potest. Nam scire dictum a discere, quia nemo scit nisi qui discit. Aliter dicta disciplina, quia discitur plena. Ars vero dicta est quod artis preceptis regulisque consistat. Alii dicunt a grecis hoc tractum esse vocabulum apo tes aretes, id est a virtute quam scientiam vocaverunt. Inter artem et disciplinam Plato et Aristoteles hanc differentiam esse voluerunt, dicentes artem esse in his que se et aliter habere possunt; disciplina vero est que de his agit que aliter evenire non possunt. Nam quando veris disputationibus aliquid disseritur, disciplina erit; quando aliquid verisimile atque opinabile tractatur, nomen artis habebit.

De septem liberalibus disciplinis.

Disciplinae liberalium artium VII sunt. Prima grammatica, id est loquendi peritia. Secunda rethorica, que propter nitorem et copiam eloquentie sue maxime in civilibus questionibus necessaria existimatur. Tertia dialectica cognomento logica, que disputationibus subtilissimis vera secernit a falsis. Quarta arithmetica, que continet numerorum causas et divisiones. Quinta musica, que in carminibus cantibusque consistit. Sexta geometria, que mensuras terre dimensionesque complectitur. Septima astronomia, que continet legem astrorum.

De litteris communibus.

Primordia grammatice artis littere communes existunt, quas librarii et calculatores sequuntur. Quarum disciplina velut quedam grammatice artis infantia est, unde et Varro eam litterationem vocat. Littere autem sunt indices rerum, signa verborum…

referunt psona. ut magist. dns. pat. Illa q' dicunt ad aliqd. alit se habentia.
gtraria signe dicta s. ut dext. Dicit dext' n pot. n sinistra fuerit. Porro
qualitatis nomina ex eo dicta. q' p ea quat qsq; sit ostndit. ut sapiens. for
mosus. diues. Quantitatis q' a mensura tahunt. ut long. bri. Patro
nimca dicit eo q' tiahant a patrib. ut tidides tydei filius. eneius enee filius.
Quamuis & a matrib; & a maiorib; ducant. Ctetica .i. possessiua. a possessione
dicit ut euandri ensis. Epitheta q' latine adiectiua t supposita appel
lant. eo q' ad implenda sui signe nolb; adiciant. ut magnus doctus.
Adicis ea psonis ut magn philosoph. doct ho. & plen e sens. Acti
ua descendit ab actu. ut dux. rex. cursor. nutrix. orator. Gentes a gente
ueniunt. ut grec. roman. Patria a patria descendit. ut atheniensis. theban.
Loci a loco ut suburban. Verbalia dicit q' de ubo nascunt. ut lector.
Participalia q' sic sonant sic participia. ut legens t clems. Verbi simi
lia a ubi similitudine dicta. ut contemplator. Nam 7 ubu e impatiui mo
fut tempis. 7 n q' declinatione recip. Hec au omis spes a nominum
appellatione descendit. Sed a psonis ois coparatio. Coparatio dicta q' ex alt
coparatione alti pferet. Cuius gdus tres s. Positiuus. Coparatiu. Sut laui.
Positiuus dicit q' pm poni coparatois gdu. ut doct. Comparatiu ab eo q'
copat posito pferet illi. ut doctior. Plus n nouit q doct. Suplatiuus ab
eo q' copatio sup ferat. ut doctissimus. Plus n sat q doctior. Gena
dicta st q' generent masculinu & femininu. Cetera n st noia gena. s;
h nominu ratio & auctoritas uoluit. Neutru dictu q' nec h e nec illd.
i. nec masculinu nec femininu. Comune dictu q' duob; genib; n unu
comunicat. ut h t h canis. Cui gtrai e epikenon. q' utrumq; sexum
sub uno gene enunciat. ut h piscis. Est n incti sex. q' nec natia
nec oculis discnit. s; sensus tantu picta. Omne gen dictu q' cunc
tis genib; seruit. masculino. 7 feminino. 7 neut. & comuni. & omi.
Numer uocat. q' p eu t singtaria t ptalia noia ostndunt. Figura
q' t simplicia t coposita s. Casus a cadendo dicti. p eos n i flexa
noia uariant & cadunt. Nominats cas dicit. q' p eu aliqd noiamus.
ut h magist. Genets q' p eu gen cuiq; qrim. ut h magistri filius. t q'
re significam. ut h magist. Dats q' p eu nos dare alicui aliqd de
monstram. ut da huic magistro. Accusats q' p eu aliqm accusam.
ut accuso hunc magistru. Vocats q' p eu aliqm uocam. ut o magist.
Ablats q' p eum nos auferre aliqd cuiqm significam. ut aufer a
magistro. Exaptota noia dicunt eo q' p sex casus uarietates hnt.
ut est uni. Pentaptota q' tm in q;nq; casib; uariant. ut doct. Tet
ptota q' tantu i iiii casib; declinant. ut laterıs. Triptota q' tm
in trib; ut templum. Diptota q' tm in duob; ut iupit. Monoptota
q' uno casu tantu utunt. ut frugi.

De pronomine.

Pronomi dictu q' p nomine nois ponit. ne fastidiu faciat nomi ipsum
du iterat. Nam cu dicim uirgil scripsit bucolica. addim pnomi ipse
scripsit georgica. sicq; uarietas signis & fastidiu tollit. 7 ornatu
i ducit. Pnoia au aut finita st. aut infinita. Finita pnoia dicta
eo q' definiunt certam psona. ut ego. me enı statı intelligis. Infini
ta dicit q' n s certe p. d absentib; n dr & incertis. ut qs. que. quod.
Minus q' finita appellant q' comemoratione faciunt note p. ut ipse. iste.
Certu e n de q' dr. Possessiua uocant. eo q' nos aliqd possidere
ostendit. Nam cu dico meus tuus. diffinio aliqd meu ee t tuu. Relatiua
dict q' ad interrogatione referunt. ut qs est. respodet. is e. Demon
stratiua eo q' hnt demonstrantis signe. aliqm n p sentem his demon
stram. ut h. h. h. Que ca & articuli noiant. Articuli au dicti quod
noib; arcautur .i. colligant. sic cu dicim hic orator. Int articulum
au 7 pnomen h inter e q' articulus tc e qn noi iungit. ut hic sapiens. cu
aut n iungit demonstratiu pnomen e. ut h. & h. & h. Oma au pnoia
aut pmigenia aut deductiua st. Pmigenia dicta st q' aliunde ori
gine n trahunt. & h xx. & i. st. Finita tria. ego. tu. ille. Infinita vii.
quis. qualis. talis. quantus. tantus. quotus. totus. Minus qm finita vi. ipse. iste. hic. is.
idem. sui. Possessiua v. meus. tuus. suus. nr. ur. Reliq au deductiua dict
q' ex istis deducta atq; coposita existunt. ut q'spia. aliqs. & cetera.

De uerbo.

Verbu dictu eo q' uerberato aere sonet. t q' h ps frequent
i oratione uset. Sunt au ubu uerbis signa q'b; homines cogitationes suas
i uicem loqndo demonstrant. Sic au n signis p. ita ubu facit dictiq;
psons. In psona ubi agentis & patientis sig. Nam scribo p. factu est.
Itc scribor p factu indicat. s; ei a q' patit. Verbor gena duo st.
grammaticor atq; rethor. Grammaticor i iii. cadit tempa. p teritum.
instans. futurum. ut fec. fac. facie. Rethor au uniuisa oro uba di
cunt. uelud ubi bonis nos cepit. uba bona hunt. n n tantu uba que
i iii. cadunt tempa. s; uniuisa oro e. Ubor spes st. forme. modi.
ꝯiugationes. & gena. Forme uebor in dicte. eo q' nos ad unaq'q;
re informent. P has n ostendim q' agam. Pfecta forma dr a pfi
ciendo. ut lego. te n dicendu e qu in psenti tempe legam. Medi
tatiua dicta a meditantis sensu. ut lec. turio .i. legere uolo. Inchoatiua
p meditatione ab inchoantis indicio. ut calesco. Frequentatiua a sepi
agendo. ut lectito. clamito. Formis n sensum tenent modi declinatio
nem. Nam nescis q' sit declinatio n prius didiceris q' sit sens. Modi
dicti ab eo qmadmodu sunt i suis signib; Indicatiuus n mod dr
q' signe ht indicantis. ut lego. Impatiuus q' sonu ht impantis
ut lege. Optats q' p eu optam aliqd ago. ut utina legerem. Con
iunctiuus q' ei coniungit aliqd ut locutio plena sit. Nam qn dicis
cu clamo pendet sensus. q' si dica cu clame qr putas q' tacea.
plenus e sens. Infinitiuus dr eo q' tempa diffiniens psona ubi
n diffinit. ut clamare clamasse. Cui si adiungas p. clamare debeo.
debes. debet. fit q'i finiti. Impsonal dr q' indiget p nois t p
nois. ut legit. addis p. a me. a te. ab illo. & plene sentit. S; infi
nitiuus mod p ubi cui eget. Impsonal ut t pnois p t nois. Coniu
gatio dr eo q' p ea ad unu sonu multa ꝯiungant. Docet n i qm
sillam exeat futuru temp. ne p imperitia qs dicat legebo p lega. har
pma 7 scda mittunt futuru temp in bo & i bor. iii. in am. & in ar.
Gena ubor io dicta q' gignunt. na actiuo adicis r. & gignit pas
siuu. Rursu passiuo adimis r. & parit actiuu. Ipsa au actiua
dicit q' agunt. ut ubero. & passiua q' patiunt. ut uerberor. Neutra
q' nec agunt nec patiunt. ut iaceo. sedeo. his si r. littera adicis. n so
nant latine. Comunia dicit q' & agunt & patiunt. ut amplector.
h similit deposita r. lita latina n st. Deponentia u dict q' deponit

De aduerbio.

futu tempis principiu a signo passiua q' ex ea nascuntur. ut gtlando.
Aduerbium dictum e eo q' uerb accidat. ut puta bene lego. Bene aduerbiu
e lego ubu. Inde g dictu aduerbium q' semp ubo iunctu adimpleat.
Verbu n solum sensu implet. ut scribo. aduerbiu au si uerbo n ht ple
na signe. ut hodie. adicias illi ubum hodie scribo. 7 iuncto ubo implesti sensu.

De participio.

Participium dictu q' nois & ubi capiat partes. q'si particapium. A nomine n uendicat s gena & casus. a ubo tempa
& signem. ab utrisq; numeru & figuram.

De coniunctione.

Coniunctio dicta q' sensus sententiasq; ꝯiungat. Hec n p se nichil
ualet. s; in copulatione ubor q'i q'da exhibet glutinu. Aut n
noia sociat. ut augustin & hieronim. aut uba. ut scribit & legit. Vna au

uis omniu sunt copulent. siue disiungant. Copulatiue au ꝯiunctio
nes dicte. eo q' sensu t psonas ꝯiungant. ut tu & ego eam ad foru.
Ipsum e. sensu ꝯiunxit. Disiunctiue au dicte q' disiungunt res
aut psonas. ut ego aut tu faciam. Subiunctiue dicte q' subiungunt
ut q; Dicim n regiq; hominiq; deoq; n dicim q; regi q; hominiq; q; deo.
Expletiue dicte q' explent ppositas re. ut puta. si h n uis. salte illo
fac. Communes nominant q' ubi uis ponunt. ut q' h facia. siue
h g facia. Causales dict a ca eo q' aliqd cogitent facere. ut puta
occido illu q' ht auru. ca e. Rationales dict a ratione q' qsq; utit
i faciendo. ut qm eu occida. ne agnoscar ueneno an ferro.

De ppositione.

Ppositio dicta q' nominib; pponat & uerb. Accusatiue au &
ablatiue ppones a casib; quib; seruiunt dicte. Loqlares ut q' a logt
.i. ubis semp coherent. nec aliqd ualent sole posite. ut di. dis. Coniu
ctiue ut ub figura faciunt. ut diduco. distraho.

De interiectione.

Interiectio e uocata. q' ser monib; inter iecta .i. interposita. affectu commoti
animi exprimit. sic dr ab exultante ua. a dolente heu. ab irascente
hem. a timente hei. Que uoces qrucumq; lingue ppe s. nec i aliam
lingua facile transferunt.

De uoce.

Vox est aer ictus sensibilis auditu. qntu in ipso e. Omnis uox aut
articulata e ut hominu. aut confusa ut animalium. Articulata e
q' scribi pot. confusa que scribi n potest.

De sillabis.

Sillaba grece. latine ꝯceptio. siue conexio dr. Nam silla dicta e apo
του συλλαβανειν τα γραμματα .i. a conceptione littar. Silla
bamin n dr concipe. Vn uere illa e silla q' ex plurib; nascit littis.
Nam una uocale p silla abusiue n ppe dicim. que n ta silla dicenda
e qm tempor. Sille au aut breues st. aut longe. aut comunes.
Breues uocate q' a nunq p duci possunt. Longe. q' a nunq corripi
possunt. Comunes au q' p scribentis arbitrio cum necessitas cogit
& producunt. & corripiunt. Lege donatu. Ido au sille longe
breuesq; dict. q' p uarias uocu moras. aut dupla. aut simpla spa
cia tempis habere uident. Dyptonge sille greco noie dicte. q'
i eis bine uocales iungunt. Ex his ap nos uerae st tantu iiii. ae.
oe. au. eu. Ei u ap maiores tm celebrata s. Silla au ap metros
io semipes nominat q' d sit dimidi pes. Nam pes ꝯstat duab; sillis.
Cu g una silla e. q'i dimidi pes e. Dionisius litti sillabar omiu
singulas formas aptissimas fec. & ob id statua honorat est.

De pedibus.

Pedes s st q' certis sillarum temporib; i sistunt. Nec a legitimo spatio umq recedunt. Pedes dicti eo q' p ipsos
metra ambuleat. Nam sic nos pedib; incedim. ita metra qi pedib; g
diunt. Pedes au omis .c.xxiiii. st. Disillabi iiii. trisillabi viii. te
trasillabi xvi. pentasillabi xxxii. exasillabi lxiiii. Vsq; ad iiii
sillas pedes dicunt. reliqui siuzugie uocant. Ipsi au pedes habnt
speciales sua nomina. qre ita uocant. Pirrichi dict e. q' a hicas
sidius t i certamine t in ludo puerili sepi frequntabat. Spon
deus q' a tractum sonat. Nam spondeus tract quida dr .i. sonus qui
fundebat circa aures sacrificantium. Vn & hi q' tibijs canebant
i sacris gentilium. spondiales noiabant. Trocheus u dict e ab eo q'
celerē conuersione faciat cantilene qsi rota uelocit currat i metris.
Trochos n grece rota d. Iamb; dict e eo q' iambizin detrahere
dicere. Huius n carmine omis inuectiones t detractiones imple
re poete st soliti. Dictu au ab eo q' uelut uenenu q'dam maledic
ti aut liuoris infundat. Tribrach q' & chori appellat dict q'
fit ex trib; breuib; Molosus dr a saltatione molossor q'm exer
cuerunt armatq. Anapest grece dr repcussus. Greci n anapestum
repcussione dict. Quideo dr repcussus. eo q' repcutiat a dactilo.
Est n illi gtri. Dactilus a digito dict. q' a longiore nodo i cho
ans. in duas desinat breues. Sic & iste pes iunctura una ht lon
ga. & duas breues. Vn & man oppansa palma dr. & pendente
digiti dactili. Amphibrach q' inutraq; pte breue ht & longa i
medio iniacente. Brachis n breuis dr. Amphimacrus q' due
hinc & inde longe habeant in medio i clusa breue. Machros n
longus dr. Bachius appellat e eo q' h pede bachia .i. libi sacra
celebrabant. Antibachi t palinbachi dict q' iteat a bachio sit.
Peleumatic sit ad celeuma canentiu apt. Dispondeus au 7 diiamb;
& ditrocheus dicti q' geminis ꝯstent spondeis iambis t trocheis.
Antipast q' sit ex ꝯtrarijs sillis ex breui scilicet & longa. ex longa
& breui. Coriamb; u q' ex h pede copositu carm choris aptissimu
sit. Ionici sane pp numeror inegle sonu dicti. hnt n binas logas
sillas. binasq; correptas. Peones dicti ab inuentore. Epitriti uocati
q' semp tres longas hant sillas. & una breue. Siuzugie au st pen
tasillabi & exasillabi pedes. & dicte ap grecos siuzugie qi q'da decli
nationes. S; hi n st pedes s; appellantur pentasillabi 7 exasillabi
q' ultra v. & vi. sillas n pcedunt. Vn n oportet i carmine has sillas
q'dlibet excedere nom. ut kartaginensium. hierosolimitar. & ꝯstantino
politanor. Accidit unicuiq; pedi arsis & thesis .i. eleuatio & de
positio uocis. Neq; n ite uocis pedes dirige poterit. n alterna uice leuent
& deponant. ut arma. ar. eleuatio e. ma depositio. In his duob; p di
uisione pedes legitimi colligunt. Et quia diuisio e quoties arsis & the
sis eqli tempor lege ꝯsistunt. ut ii. 7 ii. Dupla e qties ex his unu altri
dupla uincit. ut iiii. ad ii. Sescupla u e qties unu alteo sexcuplo
supat dimidietate minoris. ut iii. ad ii. In simpla n pte unu plus in
uenit. in dupla unu min ht. Sescuplu n dimidiu dupli dr. Tripla
e q' a mai i gtine. totu min .i. ta adunu. Epitrita e q' a min gtinet
a maiore & ei tcia ps. Cedunt g pedu mbra t p eqlitate t p duplu
t p sescuplu. t p triplum. t p epitritum. Paratim g inferq hos pedes.
Pirrichium v.i.v.i. ut fuga. Spondeu ⊢ ii. ⊢ ii. ut estas. Anape
stum v.v.i.i. ⊢ i.i. ut herato. Dactilum ⊢ i.i. v.v.i.i. ut menalus.
Peleumaticum v.v.i.i.v.v.i.i. ut auicula. Dispondeu ⊢ . ⊢ .i.i.i.i.
⊢ ⊢ ii. ii. ut oratores. Diiambu v. ⊢ i. ii. v. ⊢ .i. ii. ut ppinquitas.
Ditrocheum ⊢ .v.i.i.i. ⊢ v. ii. i. ut cantilena. Anapastu v. ⊢ .i.
ii. ⊢ v.i.i.i. ut salomınıs. Coriambu ⊢ v.i.i.i. v. ⊢ i. ii. ut armi
potens. Itē in dupla partim hos pedes. Iambu v.i. ⊢ ii. ut parens.
Trocheu ⊢ .i.i. v.i. ut meta. Tribrachum v.i. v.v.i.i. ut macula.
Molosum ⊢ .ii. ⊢ ⊢ .i.i.i.i. ut eneas. Ionicu minore v.v.i.i. ⊢ ⊢
.i.i. ii. ut diomedes. Ionicu maiore ⊢ ⊢ .ii.ii. v.v.i.i. ut iunonius. Iste
tantu i pla ppartione diuidit que e maxima atq; ideo minime metrafade.
Amphibrach v.i. ⊢ .ii. v.i. ut carina. Sescupli au hi st. Amphimacr
⊢ .. v. ⊢ .. ut insule. Bachi v. ⊢ .i. ii. ⊢ ii. ut achates. Antibachi
⊢ .ii. ⊢ v.ii.i. ut natura. Peon prim ⊢ ii. v.v.v.i.i.i. ut legitimus. Peon
scds. v. ⊢ i. ii. v.v.i.i. ut colonia. Peon tci. v.v.i.i. ⊢ v.i.i.i. ut menedemus.
Peon quart v.v.i.i. v ⊢ .i.ii. ut celeritas. Restant q's epitrita partione
diuidimus. Epitrit prim. v. ⊢ .i. ii. ⊢ ⊢ .ii.ii. ut sacerdotes. Epitrit
scds. ⊢ v.i.i. i. ⊢ ⊢ .ii.ii. ut conditores. Epitrit tci. ⊢ ⊢ .ii.ii. v. ⊢ .ii.
ut demostenes. Epitrit quart ⊢ ⊢ .ii.ii. ⊢ .v.ii.i. ut fescenninus.
Sunt g equi & dupli. vi. tripluss .i. sescupli vii epitriti iiii. Numer
au sillarum in pedib; a duob; usq; ad vi pcedit. ultius eni n pcedit

202.

qa usq; ad vi. sillabas tendunt pedes. Tempora i pedib; s. ut q̄nta unqsq; pes h'at. Resolutio e pedu qn p una longa due breues ponunt. aut p duab; longis iiii. breues ponunt ut scelerataq; i texunt abiete costas. Abiete u resolutio spondei i proceleumaticum. i qua resolutione semp sinalimpha sequit uirgil. Extima au longa due breues s. ex duab; au breuib; longa nuq fit. Fundi n solida possit. solidari scissa no posse. Figa e cu nota sillabe agnoscunt. Vbi n circuli parte inferiore bis posita aspicis pirrichi e. ◡◡. ubi i. gemina iacente spondes. — —. Na nota breuis inferior semicirculus nota longa i. iacens e. — ◡. Metra pedib; accidit ut a trocheo trocharcu. a dactilo dactilicum. a iambo iambicu. de quib; paulo post dicendu est.

De accentib;

Accentus qui grece prosodia dr ex greco nomi accepi. Na grece ps. latine ad. odeum grece latine cant e. Hoc n nom de ubo ad ubu expssum e. Latini au h'nt & alia noia. Na accent & tonos & tenores dicu. qa ibi sonus cresc & desinit. Accent au dict qd iuxta cantu sit; sic aduerbiu qa iuxta uerbu e. Acut accent dict qd acuat & erigat sillaba. Grauis qd deprimat & deponat. Est n contrari acuto. Circuflex qa de acuto & graui cstat. Incipiens n ab acuto & graui desinit; atq; ita dum ascendit & descendit circuflex efficit. Acut au & circuflex similes st. Na utq; leuat sillaba. Grauis contri ambob; uidet. Na semp deprimit sillabas cu illi leuent. ut unde uenit tytan. & nox ubi sidera condit. Vn h' grauis e. mini n sonat qua acut & circuflex. Monosillaba au ps orons si natalit breuis e ut uir. aut positione longa ut ars. acutu accentu habebit. Si u natalit longa ut res. circuflexu. Dissilla pars orons si priore natalit longa ht. & ultima breue circuflectit ut musa. alit acuit. Trissilla ps orons si media breue ht ut tibia. tc pima acuitur. Si u natalit longa ht secundam & ultima breue ut metelli. tc media circuflectitur. Tetrasilla au ps orons & pentasilla ratione trissillabar retinent. Grauis accent cu alio accentu poni pot i dictione una. cu utsq; nuq ut i coposita dictione un accent e. Accent repta st ppe distinctione. ut uiridiq; i litore cspicit sus. ne dicas ursus t ppr pnunciatione ne dicas meta breuit & n producta meta t discernende ambiguitatis ca ut ergo. Na cu producit ergo, causam significat. cu corripit, coniunctione.

De figuris accentuum.

Figure accentuu .x. st. quas a gramaticis pro uerbor distinctionib; apponunt. Oxia .i. acut accent linea a sinistra parte in dextru sursum ducta fit ita ´. Baria .i. grauis linea a summo sinistre in dexteru deposita ita fit `. Perispomene .i. circuflexus linea de acuto & graui facta exprimit ita ^. Macros au .i. longa uirgula iacens e ita —. Brachin .i. breuis ps e circuli inferior iacens ita ◡. Yfen .i. cunctio qa duo uba cnectit subiecta uirgula usui circuflexa fit ita ‿. Diastole .i. distinctio q e contrario separat dextera ps circuli subposita usui fit ita ˌ. Apostrophos ps ite circuli dextera & ad summa litteram apposita fit ita ’. Qua nota deee ostendit i sermone ultima uocal ut tribunal p tribunale. Dasia qd interptat aspiratio i. ubi h. littera poni debet tali figa notat ⊢. Psille qd interptat siccitas siue puru. i. ubi h. littera ee n debet tali nota ostndit ⊣. Quaru duaru accentuu figam latini ex ipsa littera aspirationis fecere. Vn si cungas has facis eande aspirationis nota. Rursu si mediu ei apice scindis. dasiam & psilen facis.

De posituris.

Positura figa e ad distinguendos sensus p cola & comata & periodos. que du ordine suo apponit. sensu nob lectionis ostendit. Dicte au positure qd punctis positis adnotant. t qa ibi uox p intervallo distinctionis deponit. Has greci thesis uocant. latini positas. Prima posita subdistinctio dr. eade & coma. Media distinctio sequns est. ipsa & cola. Vltima distinctio q tota sententia claudit. ipsa e periodos. Cui ut dixim ptes st cola & coma. qru diuisitas punctis diuso loco positis demostrat. Vbi n in initio pnunciationis necdum plena ps sensui e, & tam respirare oportet. fit coma .i. particula sensus. punctq; ad una littera ponit. & uocat subdistinctio ab eo qd punctu sub i. ad ima litteram accipit. Vbi au i sequentib; ia sententia sensum pstat. s; adhuc aliqd sup e de sententie plenitudine fit cola. mediaq; littera puncto notam. & media distinctione uocam. qa punctu ad media litteram ponim. Vbi u ia p grad pnunciando plena sententie clausula facim. fit periodos. punctuq; ad caput littere ponim. & uocat distinctio .i. disiunctio. qa integra separat sententia. h' quide ap oratores. Ceterum ap poetas u in uersu p duos pedes sillaba remanet. coma e. qa ibi p scansione pcisio ubi facta e. Vbi u post duos pedes de parte orois nich sup e. colon e. tot au periodus est.

De notis sententiar.

Praeterea quaeda scripture note ap celeberrimos auctores fuere. qsq; antiq ad distinctione scriptar carminib; & hystoriis apposuere. Nota e figa ppria i littere modu posita ad demonstranda una qmq; ubi sententiaruq; ac usuu ratione. Note au usib; apponunt numero xxvi. q st noib; infra scripts. ✕ Asteriscus apponit in his q omissa st. ut illucescant p ea nota que dee uidet. Stella n aster dr greco sermone. a q asteriscus est diriuat. ÷ Obelus .i. uirgula iacens apponit in uerbis t sententiis sup flue iteratis. siue i his locis u lectio aliq falsitate notata e. ut qsi sagitta iugulet sup uacua. atq; falsa confodiat. Sagitta eni grece obelus dr. ÷ Obelus supne appunct ponit i his de qb; dubitat utru colli debeant necne appon. ÷ Lemniscus .i. uirgula inte geminos punctos iacens. apponit in his locis q sacre scripture interptes eode sensu s; diuersis sermonib; transtulerunt. ⁖ Antigraphus cu puncto apponit. ubi in translationib; diuss sensus ht. ※ Asteriscus cu obelo. hac ppe aristarc utebat in his usib; q n suo loco posita erant. Γ Paragraphus ponit ad separandas res a reb; q i connexu cucurrit qmadmodu i cathalogo. loca a locis & regiones a regionib; i agone pinia a pmiis. certamina a diuersis certaminib; separant. ˥ Positura est figa paragrafo contraria. & ideo sic formata. qa sic ille principia notat. ita iste fines a principiis separat. ◡. Cryfia circuli ps i seruor cu puncto ponit in his locis u qstio dura & obscura apiri t solui n potuit. Ↄ Antisimma ponit ad eos usus quor ordo pmutandus est. sic & i antiqs auctorib; positu inuenit. Ↄ. Antisimma cu puncto ponit i his locis u in eode sensu duplices usus s. & dubitat q potius eligendus sit. > Diple hac scriptores nri apponunt i libris ecclasticor uiror ad separanda t demonstranda testimonia scrarum scriptar. Diple peri stichon hanc primu leogoras syracusan apposuit homericis usib; ad separatione olimpi a celo. Diple periestigmene .i. cu geminis punctis. hac antiqi i his apponebant. q zenodotus effesius n recte adiecerat. aut detraxerat. aut pmutauerat. in his & nri ea usi st. > Diple obelismene interponit. ad separandos i comediis t tragediis periodos. < Auersa obolismene qties strophe & antistrophos insertur. Auersa cu obelo ad ea ponit que ad aliqd respiciunt. ut nos ne e flixas frigie res uertere fundo conamur nos an miseros q troas achiuis obiecit. Diple supne obelata ponit ad cditiones locor actem por psonarq; mutatas. ※ Recta & auersa supne obelata ponit finita loco suo monade significante simile sequente qq; ee. Ceraunium n fulm dr. ☧ Crismon h sola ex uoluntate uniuscuiusq; ad aliqd notandu ponit. Phi et ro .i. fortis. h ubiq; aliqd obscuritatis e ob sollicitudine ponit. Anchora superior ponit u aliq res magna omnino e. Anchora inferior u aliqd uilissime t inconuenienter denuntiatu e. Chronis nota an in fine libri apponit. > Alogus nota q ad mendas adhibet. Fuerunt & alie note librorum pagnoscendis his q p extremitates paginar exponunt. ut ubi lector illuminari fiunt signu inuenerit, ad textum recurrens ei de sermonis t uersiculi sciatis expositione cui similis sup iacente nota inuenerit.

De notis uulgarib;

Vulgares notas ennius prim mille & c. inuenit. Notar usus erat ut qcqd pro contione aut i iudiciis diceret. librarii scriberent cplures simul astantes diuisis inter se partib; qt qsq; ubi & q ordine exciperet. Rome primus tulli tyro ciceronis libertus comentat e notas s; tm ppositionum. Post eu tei p samm filargius & aquila libertus mecenatis alias addiderunt. Deinde seneca ctractu omnium digestoq; & aucto numero opus effecit in qnq; milia. Note au dicte eo qd ubal t sillabas p fixis caracterib; notent, & adnotatia legentiu reuocent. qs q didicerit ppe ia notarii appellant.

De notis iuridicis.

Quedam au littere in libris iuris ubor suor note s. q scriptio celeris breuiorq; fiat. Scribebat n ubi gra p b. & f bonu factu. p s. & c. senat csultu. p r. & p. res publica. p p & r. pplis romanus. p d. & p a. du taxat. p supina m. litta mulier. p p. secundum natam pupillus. p p. auso capite pupilla. p unu k. caput; p kk iuncta calumnie causa. p i. & e. iudex esto. p d. & m. dolu malu. Cuius gen plurime csimiles note in libris antiqs inueniunt. Has iuris notas nouicii imperatores a codicib; legu abolendas sanxere. qa multos p has callidi ingenio ignorantes decipiebant. atq; ita iussere scribendas i legib; litteras, ut nullos errores nullas ambages afferant. s; sequenda & uitanda aperte demonstrent.

De notis militaribus.

In breuiculis qq; qb; militu noia cntinebant ppria nota erat ap ueteres qua inspiceret. quanti ex militib; sup essent. quiq; i bello occidissent. T. nota i capite uersiculi posita superstite designabat. Θ u ad uniuscuiusq; defuncti nomi apponebat. Vn & ht p mediu telu .i. mortis signu. De q psius ait. Et potis es nigru uicio pfigere theta. Cu au puericia significare uellent Λ. littera usi s. Sic ut morte significabant cu ponebant theta ad caput. In stipendior qq; largitione ppe erant note.

De notis litteralib.

Notas & litterar inter se ueteres faciebant. ut qcqd occulte inuice inscriptis significare uellent mutuo scriberent. Testis e brutus qui e his litteris qb; ea q acturus erat notabat. ignorantib; aliis qd s' uellent he littere. Cesar qq; augustus ad filiu qm inqt i numerabilia incidut assidue q scribi oporteat & e secreta. hant inter uos notas sumus tales. ut cu aliqd notis scribendu erit, pma qq; littera scribam sequente litt' m. p a. b, p b. c. & deinceps eade ratione ceteras. p x au littera redeundu erit ad duplex aa. Quedam au usis uerbis scribunt.

De notis digitorum.

Sunt quedam & digitor note. sic & oculor qb; secu taciti. paulq; distantes colloquuntur. sic mos e militaris. ut qties consensu exercitus. qa uoce n pot. manu pmittat. alii qa uoce n possunt gladior motu salutant t laudant. Ennius de qda impudica. Quasi i choro pila ludens dadatim dat sese & commune fac. Alii tenet. alii nutat. alibi manus e occupata. alii peruellit pede. alii dat anulu expectandu. a labris alii inuocat. cu alis cantat. at tam alis dat digito litteras. Et salamon. Annuit oculo. terit pede. digito loquit.

De ortographia.

Ortografia grece. latine recta scriptura interpretat. Ortho n grece recta, latine, grafia scriptura dr. Hec disciplina docet. qmadmodu scribere debeam. Na sic ars tractat de partiu declinatione. ita ortogfia de scribendi peritia. ut puta cum ad e ppo. d litteram, cu e cunctio, t litteram accipit. Haud qn e aduerbiu negandi. d littera terminat. & aspirat in capite. qn au cunctio disiunctiua e p t litteram sine aspiratione scribit. Apud ppo p d. scribit sic ad uerbum. ... sepe ap p aduerbio usi st. duab; exceis mediis litteris subtractis. Inter duas alie littere i locu aliar litterar recte ponunt. b. & p. litteris qda cognatio e. Na p byrro dicim pyrrum. C. & g. quida cognatione hnt. Na cum dicim centu & trecentos. p ea dicim qdringentos. g. ponentes p c. C. & q. similit cognatio e. Na huice p c. cuiq; p q. scribim. Cu au ppo p c. scribenda e. si au aduerbiu fuit p q. Dicim n quu lego. Deus p e sola demon p diptongon e notand. Equus qd e animal p e sola scribend. equ qd e iust p ae diptongon scribend. Exsul addito s. debet scribi. qa exsul dr q extra solu e. Exultat melius sine s. littera scribit. Na cu ipsa x. ex c. & s. constet. qm cu in ea sit s. qr ei addit alia? Equor p diptongon scribendu. qa ab equo nomi e factu. Forsitan p n. scribendu in fine. qa integru e e si forte tande. Fedus qd e deformis. p e. sola scribendu. Fedus qd e pactum cu oe. diptongo scribendu. Formosus sine n. scribit. qa a forma uocat. Gnatus qd e filius p g. scribendu. qa fac generet. H q aspirationis littera e i latino tantu uocalib; iungit. ut honor. homo. humus. Aspirat au & csonantib; s; in grecis & hebreis noib; Heu au & heu interiectiones p h. scribende. I. littera inter duas uocales csituta bis scribi qda constituabant. ut i troia & maia. hiatio n pmittit. Nuq n tres uocales i una silla scribunt. s; i. littera inter duas uocales cstituta p duplici hetur. Id. pnom neutr generis p d. scribit. abeo qd e is. ea. id. qa fac idem. Qd si uerbum e iit. p t. notabitur, abeo qd e eo. is. it. qa fac iit. K. littera antiq pponebant qties a. seqbat. ut kaput. kanna. kalam. Nc au kartago & kalende p eande tantu scribunt. Omia au greca noia qualicq; seqnte uocali p k. st scribenda. Letus p ae diptongon scribit. qa letitia a latitudine uocata e. cui ctraria e tristicia q angustia fac. L. littera mediu p d. littera inter ii. latu p datu. & calamitas q p cadamitas. A cadendo n nomi suscepit calamitas. Maxum an maxim. & siq similia st qlit scribi debeant qsitu e. Varro tradidit cesare p i. h'm uba enuntiare solitu ee & scribere. Inde ppe auctoritate tanti uiri csuetudine facta. ut maxim. optim. pessim scribat. Malo p unu l. scribendu. qa e mag uolo. Malle p duo ll. scribendu. qa e mag uelle. Nolo qq; p unu l. nolle & nolle p duo ll. Nolo n neuolo e. Nolle neuelle e. Os si uultu aut ossa significat. p o sola scribendu e. si p sona. h ppouenda e. Orasmu p o. hora dier p h. scribendu. O n si deonerauit. p o sola scribendu. si de honore cu aspiratione. Prepo & ptera p diptongon scribendu. Pene u qd e cunctio p e. pena qd e supplicium p oe. Q. littera te recte ponit cu illa u littera seqt. & alia qlibet una pluresue uocales iungunt. ita ut una silla fiat. Cetera p c. scribunt. Que pnom cu a. scribendu. q; cunctio sn a. Quid p d litteram scribit. cui pnomen e. cu uerbu p t. cui positio prima e. quo. qs. quit. & i cpositione nequeo. nequis. nequit. Quod qn pnom e p d scribendu. qn numer p t. qa totide p t. scribit. Quotidie p q. scribendu n p c. ut sic qt diebus. R littera comunione ht cu s. littera. Itaq; ap antiqs honos. labos. arbosq; dicebat. nc honor. labor. arbor. Sat p t. scribi oportet. qa integru ei fac satis. Sed p d. scribi oportet. Ap antiqs n s; sedu dicebat. Nos finales duas litteras abscidim. Tamet sic & quamuis in medio m. habebant. Quum n & tam uni & qntitas. quando. tamen. Vae interiectio cu a scribenda. Ve cunctio sn a. Xpc qa grecu e p x scribendu. ita & xrisma. Y. & z. littere sola greca noia scribunt. Na cum iustitia z. litte sonu exprimat. tam qa latinu e p t. scribendu e. Sic milicia. malicia. nequitia & cetera similia. Item dubius qq; uerbis csuetudo ueterum erat. ut cu eade littera alium intellectum correpta. aliu producta haberet. longe sillabe apice apponebant. ut pplius arbore significaret an hominu multitudine apice distinguebat. Sic & ubi littere consonantes geminabant sicilicu supponebant. ut sella. serra. asseres. Veteres n n duplicabant litteras. s; sup sicilicos apponebant. q nota ammonebat lector geminanda ee litteram.

De analogia.

Analogia greco. latine similium coparatio siue pportio nominat. Cuius h uis e ut q dubiu e ad aliqd simile q n e dubiu referat. ut incerta certis pbent. Octo modis coparatio analogie colligit. i. qualitate. coparatione. genere. numero. figa. casu. extremitatib; similiu sillabar. & similitudine tempor. Siqd dr his uni defuerit

non est analogia, id est similitudo, sed anomala, id est extra regulam, ut lupus, lepus; conveniunt sed dissentiunt casu: facit enim lupi, leporis. Nam regularitas est, cum queris utrum masculinum an femininum sit, ut similis est illi cuius declinationis genus certum est. Item funis, si incertum genus eius credis, similis est illi panis, et erit masculinum. Item ex comparatione positivorum, ut si dicamus magnum, positum sit. Et sic similes. Item et per diminutionem, ut puta funem esse masculinum funiculus ostendit, sic marmor neutri generis esse marmusculum. Nam quod genus in principalitate est, id esse solet in diminutione, ut pistrinum pistrilla. Sed stare debemus ex positione declinationis; sed non semper, ut pistrinum pistrilla... ex diminutione genus colligi.

De ethymologia

Ethymologia est origo vocabulorum, cum vis verbi vel nominis per interpretationem colligitur. Hanc Aristoteles symbolon, Cicero adnotationem nominavit, quia nomina et verba rerum nota facit exemplo posito, ut puta flumen, quia fluendo crevit, a fluendo dictum. Cuius cognitio sepe usum necessarium habet in interpretatione sua. Nam cum videris unde ortum est nomen, citius vim eius intellegis. Omnis enim rei inspectio ethymologia cognita planior est. Non autem omnia nomina a veteribus secundum naturam imposita sunt, sed quedam et secundum placitum, sicut et nos servis et possessionibus interdum secundum quod placet nostre voluntati nomina damus. Hinc est quod omnium nominum ethymologie non reperiuntur, quia quedam non secundum qualitatem qua genita sunt, sed iuxta arbitrium humane voluntatis vocabula acceperunt. Sunt autem ethymologie nominum aut ex causa date, ut reges a recte agendo, aut ex origine, ut homo quia sit ex humo, aut ex contrariis, ut a lavando lutum, dum lutum non sit mundum, et lucus, quia opacus umbra parum luceat. Quedam etiam facta sunt ex nominum derivatione, ut a prudentia prudens; quedam etiam ex vocibus, ut a garrulitate garrulus; quedam ex greca ethymologia orta et declinata sunt in latinum, ut silva, domus. Alia quoque ex nominibus locorum, urbium vel fluminum traxerunt vocabula. Multa etiam ex diversarum gentium sermone vocantur. Unde et origo eorum vix cernitur. Sunt enim pleraque barbara nomina incognita Latinis et Grecis.

De glosis

Glosa greca interpretatione lingue sortitur nomen. Hanc philosophi adverbium dicunt, quia vocem illam de cuius cognitione requiritur uno et singulari verbo designat. Quid enim illud sit in uno verbo positum declarat, ut conticescere est tacere. Item latebras haurio apparui[?]. haurio, id est percutio. Item cum terminum dicimus finem, aut populatas interpretamur esse vastatas, et omnino cum unius verbi rem uno verbo manifestamus.

De differentia

Differentia est species diffinitionis quam scriptores artium de eodem et de alio nominant. Hec enim duo quadam inter se communione confusa coniecta differentia secernuntur, per quam quid sit utrumque cognoscitur, ut cum queritur quid inter regem sit et tyrannum, adiecta differentia quid uterque sit diffinitur, ut rex modestus et temperatus, tyrannus vero crudelis. Inter hec enim duo differentia cum posita fuerit, quid sit utrumque cognoscitur. Sic et cetera.

De barbarismis

Barbarismus est verbum corrupta littera vel sono enuntiatum. Littera, ut floriet, dum florebit dicere oporteat; sono, si pro media sillaba prima producatur, ut latebre, tenebre. Appellatus autem barbarismus a barbaris gentibus, dum latine orationis integritatem nescirent. Unaquaeque enim gens facta Romanorum cum opibus suis vitia quoque verborum et morum Romam transmisit. Inter barbarismum autem et barbarolexin hoc interest, quod barbarismus in verbo latino fit, dum corrumpitur; quando autem barbara verba latinis eloquiis inseruntur, barbarolexis dicitur. Item quando in prosa vitium fit sermonis, barbarismus vocatur; quando in metro, metaplasmus dicitur. Barbarismus autem fit scripto et pronuntiatione. Scripto quattuor modis, si quis in verbo litteram vel sillabam adiciat, mutet, transmutet, vel minuat. Pronuntiatione autem fit in temporibus, tonis, aspirationibus et reliquis que sequuntur. Per tempora quippe fit barbarismus, si pro longa sillaba brevis ponatur, aut pro brevi longa. Per tonos, si accentus in aliam sillabam commutetur. Per aspirationem, si adiciatur h littera ubi non debet, aut detrahatur ubi esse oportet. Per hiatum, quotiens in pronuntiatione scinditur versus antequam compleatur, sive quotiens vocalis vocalem sequitur, ut Muse Aonides. Fit barbarismus et per motacismos, iotacismos et labdacismos. Motacismus est quotiens m litteram vocalis sequitur, ut bonum aurum, iustum amicum. Sed hoc vitium aut suspensione m littere, aut detractione vitamus. Iotacismus est quotiens in iota littera duplicatur sonus, ut Troia, Maia, ubi earum litterarum exilis erit pronuntiatio, ut unum iota, non duo sonare videatur. Labdacismus est si pro uno l duo pronuntientur, ut Afri faciunt, sicut colloquium pro conloquium; vel quotiens unum l exilius, duo largius proferimus, quod contra est. Nam unum largius, duo exilius proferre debemus. Collisio est quotiens novissime sillabe finis in alterius principio est, ut matrem timet.

De solvecismis

Soloecismus est plurimorum verborum inter se inconveniens compositio, sicut barbarismus unius verbi corruptio. Verba enim non recta lege coniuncta soloecismus est, ut si quis dicat inter nobis pro inter nos, aut date veniam sceleratorum pro sceleratis. Dictus autem soloecismus a civibus qui ex urbe Solon, que nunc Pompeiopolis appellatur, profecti, cum apud alios commorantes suam et illorum linguam vitiose inconsequenter confunderent, soloecismo nomen dederunt. Unde et similiter loquentes soloecismum facere dicuntur. Soloecismus autem apud poetas scema dicitur, quotiens in usu necessitate metri factum invenitur. Cum autem non invenitur necessitas, permanet soloecismi culpa. Soloecismus fit duobus modis: aut per partes orationis, aut per accidentia partibus orationis. Per partes orationis fit, si alteram pro altera ponamus, ut puta si ponas adverbium pro verbo[?] ... pro simplicem. Per accidentia fit, id est per ea que accidunt partibus orationis, ut puta per qualitates, genera et numeros, figuras et casus. Per ista igitur omnia fiunt soloecismi, sicut donatus exposuit. Fiunt preterea et plurimis modis. Nam Lucilius triginta genera soloecismorum dixit, que omnia vitare potius quam sequi debet qui regulam recte loquendi studet tenere.

De vitiis

Vitia apud grammaticos illa dicuntur que in eloquio cavere debemus. Sunt autem hec: barbarismus, soloecismus, acyrologia, cacenfaton et reliqua. Barbarismus est corruptio verbi unius. Soloecismus vitiosa compositio verborum. Acyrologia non propria dictio, ut liceat sperare timenti. Proprium est autem timenti formidare, non sperare. Et gramineo in campo. Proprium est enim gramineum dicere campum, non gramineum[?]. Kacenfaton dictio obscena vel in compositione sonans: Obscena, ut his animum arrecti dictis. Inposite, ut numquam ne Dorica castra videre. Mala enim fit compositio ab ea sillaba incipere que superior finierat. Sed et si alio constituto nomen in compositione dictio profertur, kacenfaton dicitur. Pleonasmos adiectio unius verbi supervacua, ut adcensum [?] arvum. Nec alibi nisi in celo sunt sydera. Perissologia adiectio plurimorum verborum supervacua, ut vivat Ruben et non moriatur, dum non sit aliud vivere quam non mori. Macrologia longa sententia res non necessarias comprehendens, ut legati non impetrata pace retro unde venerant domum reversi sunt. Tautologia est idem eloquium, ut si fata virum servant, si vescitur aura etherea, neque adhuc crudelibus occupat umbris. Totum enim quod repetitur unius rei est, sed crebro sermone annuntiata. Eclipsis est defectus dictionis, in qua necessaria verba desunt, ut cui pharetra ex auro. Deest enim erat. Tapinosis est humilitas stantis rei magne dictis infirmans, ut apparent rari nantes in gurgite vasto. Gurgitem posuit pro mari. Kacosintheton vitiosa compositio verborum, ut versaque invencum terga fatigamus hasta. Amphibologia ambigua dictio, que fit aut per casum accusativum, ut illud responsum Apollinis ad Pirrum: Aio te Eacida Romanos vincere posse, in quo non est certum quem in illo versu monstraverit victorem esse. Fit et per incertam distinctionem, ut bellum ingens geritur Italia. Incerta distinctio utrum bellum ingens, an ingens Italia. Fit et per commune verbum, ut depopulatur Cato, calumniatur Cicero, prestolatur Brutus, dedignatur Antonius. Nec ostenditur in hac ambiguitate utrum ipsi alios, an alii ipsos depopulati sint an calumniati. Fit et per omonima, que uno nomine multa significant, ut acies et mucro non addas ferri aut oculorum, aut militum.

De metaplasmis

Metaplasmus greca lingua, latine transformatio dicitur. Qui fit in uno verbo propter metri necessitatem et licentia poetarum. Cuius species hec sunt: Prothesis appositio in principio verbi, ut gnato pro nato. Epenthesis appositio in medio, ut relligat pro religat, et maneant in relligione nepotes pro religione. Paragoge appositio in fine, ut admittier pro admitti, et potestur pro potest. Afferesis abscisio de principio, ut temnere pro contemnere. Sincope abscisio de medio, ut forsan pro forsitan. Apocope abscisio de fine, ut sat pro satis. Ectasis productio contra naturam, ut Italiam fato profugus; et exercet Diana choros. Sistole correptio contra naturam, ut aquosus Orion, et urbesque feraces, cum prima sillaba produci debeat. Dieresis discissio sillabe in duas, ut dives pictai vestis pro picte, et Albai longai. Episinalphe conglutinatio duarum in unam, ut Phaethon pro Phaeton[?], ut parietem pro parietem, et ianua pro ianua... Sinaliphe collisio vocalium ad vicinas vocalibus, ut atque ea diversa penitus dum parte geruntur. Eclipsis collisio consonantium cum vocalibus, ut multum ille et terris iactatus et alto. Antithesis contra positio littere pro alia littera, ut impete pro impetu, et olli pro illi. Metathesis transpositio littere, ut Euandre pro Euander, et Tymbre pro Tymber. Inter barbarismum et figuras hoc est, latina et perfecta elocutione metaplasmus est, qui in uno sermone fit ratione vitiosus. Item inter soloecismum et scema, id est perfecta conexione sermonum figura est, que fit contextu sermonum ratione vitiosa. Ergo metaplasmi et scemata media sunt et discernuntur peritia et imperitia. Fiunt autem ad ornatum.

De scematibus

Scemata ex greco in latinum eloquium figure interpretantur, que fiunt in verbis vel in sententiis per varias distinctionum formas propter eloquii ornatum. Hec dum multa sint apud grammaticos, ista inveniuntur. Prolepsis est presumptio, ut ea que sequi debent ante ponantur, ut interea reges ingenti mole Latinus. Debuit enim sic dicere: Interea reges ingenti mole, et statim adicere quod sequitur: procedunt castris; dein dicere: Latinus et cetera. Sed facta est pro ornatu presumptio rei, et que sequi debuere reges interposita sunt in septem usibus, et postea additum est procedunt castris, et ista presumptio, quia ante positus est qui sequi debuere. Zeuma est clausula cum plures sensus uno verbo clauduntur. Que fit tribus modis. Nam aut in primo, aut in postremo, aut in medio id verbum ponitur quod sententias iungit. In primo, ut trahit[?] Euforion fundo[?] sententia nobis. In medio, ut greca Sulpitio sorti data Gallia Conti. In postremo, ut namque hic tempore obsequium amicos, veritas odium parit. Ypozeusis est figura superiori contraria, ubi in singulis sensibus propria unicuique clausula est, ut regem adit et regi memorat nomenque genusque. Silempsis est in dissimilibus clausulis aut pluralis dictio singulari verbo finita, ut sociis et rege recepto, aut singularis dictio plurali verbo expleta, ut sunt nobis mitia poma et pressi copia lactis. Superius enim dixit sunt, hic debuit dicere est, et pressi copia lactis. Fit autem silempsis non solum per partes orationis, sed per accidentia partibus orationis. Nam ubi et pluralis unius, et pro uno multa ponuntur, silempsis est. Pro pluralis unius, ut est illud utrumque armatum litore complent, cum non uno sed cum multis militibus. Item pro uno multa, ut in evangelio: latrones qui crucifixi erant cum eo improperabant, ubi pro uno utrumque inducitur blasphemasse. Anadiplosis est cum ab eodem verba quo prior versus finitur, sequens versus incipit, ut est illud: Certent et cycnis ululae, sit Tityrus Orpheus, Orpheus in silvis, inter delphinas Orion. Anafora est repetitio eiusdem verbi per principia versuum plurimorum, ut nos te Dardania incensa tuaque arma secuti, nos tumidum sub te permensi classibus equor. Epanafora est in uno versu per principia sententiarum eiusdem verbi repetitio, ut te nemus Anguitie, te vitrea Fucinus unda, te liquidi flevere lacus. Epizeusis est in uno versu congeminatio verbi, ut sic sic iuvat ire sub umbras. Epanalepsis est sermonis in principio versus positi eiusdem in fine replicatio, ut est illud: Crescit amor nummi quantum ipsa pecunia crescit. Paranomasia est insigne diversa dictio pene ipsa, ut illud: abire an obire te convenit, id est exsulem fieri an mori. Sceseonomaton multitudo nominum coniunctorum quodam ambitu copulata, ut nubila, nix, grando, procelle, flumina, venti. Paronomeon est multitudo verborum ex una littera inchoantium, qualis est apud Ennium: O Tite tute Tati tibi tanta tyranne tulisti. Sed hec bene temperat Virgilius, dum non toto versu utitur hac figura, ut tum, sed nunc in principio versus tantum, ut est illud: Sera sedens super arma. Nunc in medio, ut quoque lacus late liquidos quoque aspera dumis. Nunc autem in fine, ut sola mihi tales casus Cassandra canebat. Homoeopton est cum plurima nomina per unum casum denuntiantur, ut illud: Sed neque currentem se nec cognoscit euntem, tollentemque manu saxumque immane moventem. Homoeoteleuton est cum in modum verba plurima finiuntur, ut abiit, abscessit, evasit, erupit. Poliptoton est cum diversis casibus sententia variatur, ut ex nichilo nichil, in nichilum nil posse reverti. Et Marce clama, pape Marco spondente recitas. Marce dixi ita est, assigna Marce tabellas. Ypirmos est sententia continuata ordinis, tenorem suum usque ad ultimum servans, ut est: In secessu longo locus, insula portum et reliqua. Hic enim in longum vadit sensus usque ad illud: desuper horrentique atrum nemus inminet umbra. Polisintheton est dictio multis conexionibus cathenata, ut tectumque laremque armaque Amicleumque canem. Dialiton vel asintheton figura est que e contrario sine coniunctionibus solute ac simpliciter effertur, ut venimus, vidimus, placuit. Antitheton est, ut contraria contrariis opponuntur et sententie pulchritudinem reddunt, ut illud: Frigida pugnabant calidis, humentia siccis, mollia cum duris, sine pondere habentia pondus. Ypallage est quotiescumque per contrarium verba intelleguntur, ut dare classibus austros, cum ventis naves demus, non navibus ventos.

De tropis

Tropos greco nomine grammatici vocant, que latine modi locutionum interpretantur. Fiunt autem a propria significatione ad non propriam similitudinem. Quorum omnium nomina difficillimum est adnotare, sed ex omnibus donatus XIII usui tradendos conscripsit. Metafora est verbi alicuius usurpata translatio, sicut dicimus fluctuare segetes, gemmare vites, cum in his rebus fluctus et gemmas non invenimus, in quibus hec verba aliunde transferuntur. Sed hec atque alie figure locutionis adeo que intellegenda sunt propterea figuratis amictibus obteguntur, ut sensum legentis exerceant et ne nuda atque in promptu posita vilescant. Fiunt autem metafore modis quattuor: ab animali ad animale, ut aligeros conscendit equos. Metaforice loquens vis cursus quadrupedi alas avis, et quia cum deserta petierunt, visi sunt volatiles esse quadrupedis. Ab inanimali ad inanimale, ut ponto pinus arat sulcum premit alta carina. Miscuit usum terre aquis, dum arare et sulcum premere ad terram pertineat, non ad mare. Ab inanimali ad animale, ut Florida iuventus. Miscuit flores inanimales iuventuti, que animam habet. Ab animali ad inanimale, ut tu Neptune pater, cui tempora cana crepanti cincta salo resonant, magnus cui perpete mento profluit Oceanus et flumina crinibus errant. Mentum enim et tympora et crines non ad Oceanum pertinent, sed ad homines. Sic et alia rerum nomina de alio genere in aliud genus decentissime decoris gratia transferuntur, ut oratio adornetur. Metafora autem aut reciproca est, ut fluctuare segetes; nam potes dicere segetare fluctus. Aut antistrofa est, id est reciproca, ut remigium alarum. Nam et alas avium et alarum remigia dicunt. Catacresis est alieni rei nominis appositio, et eo a metafora differt, quod illa vocabulum habenti largitur aliud, hec quia non habet proprium alieno utitur, ut faciemque simul lima lauro. Et tempora[?] certant nec una ambo uncti[?] isque ferunt frontibus, et longa sulcant vada salsa carina. Dum facies et frons tantum animalium et hominum sunt. Quod enim si poeta non apposuisset translatum, quod proprium eidem pre diceret non haberet. Metalempsis est tropus a precedente quod sequitur, ut Quiquae manu canter nec dolaque munc harundo. Nam per manum verba, per harundinem littere significate sunt. Metonomia transnominatio ab alia significatione ad aliam proximitatem translata. Fit autem multis modis: aut enim per id quod continet, id quod continetur ostendit, ut theatra plaudunt

prata mugiunt, dum illic homines plaudant, hic boves mugiant. At contra per id quod continet id quod continetur, ut iam proximus ardet Ucalegon, dum non ille, sed domus eius arderet. Item per inventorem id quod inventum est, ut sine Cerere et Libero friget Venus, et coniecta Vulcanum mittit ad astra favilla. Vult enim per Cererem frumentum eius inventricem intellegi, id est panem, et per Liberum inventorem vitis vinum, per Venerem libidinem, per Vulcanum ignem. At contra per inventum inventorem demonstrat, ut vinum precamur pro Libero, quod vinum apud Graecos invenit. Item per efficientem id quod efficitur, sicut pigrum frigus, quod pigros homines faciat. Et timor pallidus, eo quod homines pallidos reddat. At contra per id quod efficitur efficientem, ut iungit equos auriga spumantiaque addit frena feris. Spumantia frena dixit, cum utique non ipsa faciant spumas, sed equus, qui ea gerit, spumis conspergat infusis. Antonomasia est pro nomine, id est vice nominis posita, ut Maia genitus pro Mercurio. Quae tribus fit modis. Ab animo, ut magnanimusque Anchisiades. A corpore, ut ipse arduus. Extrinsecus, ut infelix puer atque impar congressus Achilli. Epitheton super nomen ponitur nomini proprio, ut alma Ceres, obscenaeque canes importunaeque volucres. Inter antonomasiam autem et epitheton hoc differt, quod antonomasia pro vice nominis ponitur, epitheton autem numquam sine nomine est. Quibus duobus tropis vel vituperamus aliquem vel ostendimus vel laudamus. Synecdoche est conceptio, cum a parte totum vel a toto pars intellegitur. Eo enim et per speciem genus, et per genus species demonstratur. Sed species pars est, genus autem totum. A toto pars intellegitur, ut quam multae glomerantur aves ubi frigidus annus trans pontum fugat. Non enim totus annus est frigidus, sed pars anni, id est hiemps. A contrario a parte totum, ut flammas cum regia puppis extulerat. Ubi non solum puppis, sed navis, et in manus, sed qui in ea, et non omnis, sed una flammas extulit. Onomatopoeia est nomen factum ad imitandum sonum vocis confusae, ut stridor valvarum, hinnitus equorum, mugitus boum, balatus ovium. Periphrasis est circumloquium, dum res una plurimis verbis significatur, ut aurasque vitales carpit. Significavit enim per circumlocutionem uno verbo rem hominem vivere. Hic autem tropus geminus est. Nam aut veritatem splendide producit, aut foeditatem circuitu evitat. Veritatem splendide producit sic: Et iam prima novo spargebat lumine terras Tithoni croceum linquens Aurora cubile. Vult enim dicere iam lucescebat, aut dies ortus erat. Foeditatem circuitu evitat sic: placidumque petivit coniugis infusus gremio. Hoc enim circuitu evitat obscenitatem, et decenter ostendit concubitum. Hyperbaton transcensio est, cum verbum aut sententia ordine commutatur. Huius species quinque sunt: anastrophe, hysteron proteron, parenthesis, tmesis, synthesis. Anastrophe verborum ordo praeposterus, ut litora circum pro circum litora. Hysteron proteron sententia ordine commutata, ut postquam altos tetigit fluctus et ad aequora venit. Ante enim ad aequora venit, et sic tetigit fluctus. Parenthesis, ubi interponimus sententiam nostram, quam ex medio remota integer sermo perdurat, ut Aeneas, neque enim patrius consistere mentem passus amor, rapidum ad naves praemittit Achaten. Est enim ordo: Aeneas rapidum praemittit Achaten. Nam illud in medio parenthesis est. Tmesis est sectio unius nominis per interpositionem verborum, ut multum nebulae circum dea fudit amictum, pro circumfudit. Synthesis est, ubi ex omni parte confusa sunt verba, ut illud: Iuvenes, fortissima frustra pectora, si vobis audendi extrema cupido certa sequi, quae sit rebus fortuna videtis. Excessere omnes adytis arisque relictis di quibus imperium hoc steterat; succurritis urbi incensae; moriamur et in media arma ruamus. Ordo talis est: Iuvenes fortissima pectora, frustra succurritis urbi incensae, quia di excessere, quibus imperium hoc steterat. Unde si vobis cupido certa est sequi me audentem extrema, ruamus in media arma et moriamur. Hyperbole est excelsitas fidem excedens, ultra quam credendum est, ut sidera verberat unda, et terrarum flumine fluctu capit. Hic enim multum ultra fidem aliquid augetur, nec tamen a tramite significandae veritatis erratur, quamvis verba quibus indicatur excedant, ut voluntas loquentis non fallentis appareat. Quo tropo non solum augetur aliquid, sed et minuitur; augetur, ut velocior Euro; minuitur, ut mollior pluma, durior saxo. Allegoria est alieniloquium. Aliud enim sonat, et aliud intellegitur, ut tres litore cervos conspicit errantes, ubi tres duces belli Punici vel tria bella Punica significantur. Et in Bucolicis aurea mala decem misi, id est ad Augustum decem eglogas pastorum. Huius tropi plures sunt species, ex quibus eminent septem: ironia, antiphrasis, aenigma, charientismos, paroemia, sarcasmos, astismos. Ironia est sententia per pronuntiationem contrarium habens intellectum. Hoc enim tropo callide aut per accusationem, aut per insultationem dicitur, ut est illud: Vestras, Eure, domos; illa se iactet in aula Aeolus, et clauso ventorum carcere regnet. Et quomodo aula, si carcer est? Solvitur enim pronuntiatione. Nam carcer pronuntiatio est, iactet et aula ironia est, et totum per contrariam pronuntiationem per ironiae speciem, quae laudando deridet. Antiphrasis est sermo e contrario intellegendus, ut lucus, quia caret luce per nimiam nemorum umbram; et Manes, id est mites et modesti, cum sint terribiles et immanes; et Parcae et Eumenides, Furiae, quod nulli parcant vel benefaciant. Hoc tropo et nani Athlantes et caecos videntes et vulgo Aethiopes argenteos appellant. Inter ironiam autem et antiphrasin hoc distat, quod ironia pronuntiatione sola indicat quod intellegi vult, sicut cum dicimus homini agenti male: Bonum est quod facis; antiphrasis vero non voce pronuntiantis significat contrarium, sed suis tantum verbis, quorum origo contraria est. Aenigma est quaestio obscura quae difficile intellegitur, nisi aperiatur, ut est illud: De comedente exivit cibus, et de forti exivit dulcedo, significans ex ore leonis favum extractum. Inter allegoriam autem et aenigma hoc interest, quod allegoriae vis gemina est et sub res alias aliud figuraliter indicat; aenigma vero sensus tantum obscurus est, et per quasdam imagines adumbratur. Charientismos est tropus quo dura dictu gratius proferuntur, ut cum interrogantibus: Numquid nos quaesierit aliquis? respondetur: Bona Fortuna. Unde intellegitur neminem nos quaesisse. Paroemia est rebus et temporibus accommodatum proverbium. Rebus, ut contra stimulum calces, dum significatur adversis resistendum. Temporibus, ut lupus in fabula. Aiunt enim rustici vocem hominem perdere, si eum lupus prior viderit. Unde et subito tacenti dicitur istud proverbium: Lupus in fabula. Sarcasmos est hostilis irrisio cum amaritudine, ut Referes ergo haec et nuntius ibis Pelidae genitori; illi mea tristia facta degeneremque Neoptolemum narrare memento. Huic contrarius est astismos, urbanitas sine iracundia, ut illud: Qui Bavium non odit, amet tua carmina, Mevi; atque idem iungat vulpes et mulgeat hircos. Id est: qui Bavium non odit, pro poena ei contingat ut diligat Mevium. Fuerunt autem Bavius et Mevius poetae pessimi, et inimici Vergilii. Qui eos ergo diligit, faciat quod contra naturam est, id est iungat vulpes et mulgeat hircos. Omoeosis est, quae Latine interpretatur similitudo, per quam minus notae rei per similitudinem eius quae magis nota est panditur demonstratio. Huius species sunt tres: icon, parabola, paradigma. Icon est imago, cum figuram rei ex simili genere conamur exprimere, ut Os umerosque deo similis, vocemque coloremque. Et Aeneas flavos tinxit umbra decora iuventae. Congrua enim est similitudo de specie eius per imaginem ducta. Parabola est comparatio ex dissimilibus rebus, ut Qualis in arvis aestifere Libies visu leo, comminus hostem consedit. Ubi leoni Caesarem comparavit, non ex suo, sed ex alio genere similitudinem faciens. Paradigma est exemplum dicti vel facti alicuius aut ex simili aut ex dissimili genere conveniens, eius quam proponimus rei, ut Tam fortiter periit apud Hipponem Scipio, quam Uticae Cato. Similitudo autem tribus modis fit: a pari, a maiore, a minore. A pari, ac veluti magno in populo cum saepe coorta est seditio. A maiore ad minus: Qualis ex praesepibus ventus per nubila fulmen. A minore ad maius: Si potuit Manes accersere coniugis Orpheus, Threicia fretus cithara fidibusque canoris. Quasi diceret: re parva et brevi, id est si ille cithara fretus, ego pietate.

De prosa.

Prosa est producta oratio et a lege metri soluta. Prosum enim antiqui productum dicebant et rectum. Unde ait Varro apud Plautum prosis lectis significari rectis. Unde etiam quae non est perflexa numero, sed recta, prosa oratio dicitur, in rectum producendo. Alii prosam aiunt dictam ab eo quod sit profusa, vel ab eo quod spatiosius proruat et excurrat, nullo sibi termino praefinito. Praeterea tam apud Graecos quam apud Latinos longe antiquiorem curam fuisse carminum quam prosae. Omnia enim prius versibus condebantur; prosae autem studium sero viguit. Primus apud Graecos Pherecydes Syrus soluta oratione scripsit; apud Romanos autem Appius Caecus adversus Pyrrhum solutam orationem primus exercuit. Iam exhinc et ceteri prosam orationem condiderunt.

De metris.

Metra vocata quia certis pedum mensuris atque spatiis terminantur, neque ultra dimensionem temporum constitutam procedunt. Mensura enim Graece metron dicitur. Versus dictus ab eo quod pedibus in ordine suo dispositis certo fine moderantur per articulos, qui caesa et membra nominantur. Qui ne longius provolverentur quam iudicium posset sustinere, modum statuerunt unde reverteretur, et ab ipso versum vocatum dicunt, quod revertatur. Huic adhaeret rhythmus, qui non est certo fine moderatus, sed tamen rationabiliter ordinatis pedibus currit, qui Latine nihil aliud quam numerus dicitur, de quo est illud: Numeros memini, si verba tenerem. Carmen vocatur quidquid pedibus continetur. Cui datum nomen existimant, seu quod carptim pronuntiaretur, unde hodie lanam quam purgantes discerpunt carminare dicimus, seu quod qui illa canerent carere mente existimabantur. Metra vel a pedibus nuncupantur, vel a rebus quae scribuntur, vel ab inventoribus, vel a frequentatoribus, vel a numero syllabarum. A pedibus metra vocata, ut dactylica, iambica, trochaica. A trocheo enim trochaicum metrum nascitur, a dactylo dactylicum. Sic et alia a suis pedibus. A numero, ut hexametrum, pentametrum, trimetrum. Nam senarios versus nos ex numero pedum vocamus. Hos Graeci, quia geminos feriunt, trimetros dicunt. Hexametrum autem Latinum primum fecisse Ennius traditur; eosque longos vocant. Ab inventoribus metra appellata dicuntur, ut Anacreonticum, Sapphicum, Archilochium. Nam Anacreontica metra Anacreon composuit. Sapphica Sappho mulier edidit. Archilochium Archilochus quidam scripsit. Colophonium Colophonii quidam excogitaverunt. Sotadeorum quoque repertor est Sotades genere Cretensis. Simonidia quoque metra Simonides poeta lyricus composuit. A frequentatoribus, ut asclepiadea. Non enim ea Asclepius invenit, sed proinde ita vocata, quod eis ille frequentissime et elegantissime usus sit. A rebus quae scribuntur, ut heroicum, elegiacum, bucolicum. Heroicum enim carmen dictum, quod eo virorum fortium res et facta narrantur. Nam heroes appellantur viri quasi aerii et caelo digni propter sapientiam et fortitudinem. Quod metrum auctoritate cetera metra praecedit, unum ex omnibus tam maximis operibus aptum, quam parvis suavitatis et dulcedinis aeque capax. Quibus virtutibus nomen solum obtinuit, ut heroicum vocaretur, ad memorandas scilicet heroum res. Nam et percussu simplicissimum habetur, constatque duobus pedibus, dactylo et spondeo, ac saepe pene vel ex his vel ex illo. Non quod temperamentum sit utriusque, mixta quasi instruantur a singulis. Omnibus metris quoque prius est. Hoc primum Moyses in cantico Deuteronomii longe ante Pherecyden et Homerum cecinisse probatur. Unde et apparet antiquius fuisse apud Hebraeos studium carminum quam apud gentiles. Siquidem et Iob Moysi temporibus adaequatus hexametro versu dactylo spondeoque decurrit. Hoc apud Graecos Acatesius Milesius fertur primus composuisse, vel, ut alii putant, Pherecydes Syrus. Quod metrum ante Homerum Pythium dictum est, post Homerum heroicum nominatum. Pythium autem vocatum volunt eo quod hoc genere metri oracula Apollinis sint edita. Nam cum in Parnaso Pythonem serpentem in vindictam matris sagittis insequeretur, accolae Delfici hoc illum metro hortati sunt, dicentes ἰὲ παιάν. Elegiacum autem dictum eo quod modulatio eiusdem carminis conveniat miseris. Terentianus hos elegos dicere solet, quod clausula talis tristibus aptior esset modis. Hoc autem auctore omnino constat a quo sit inventum, nisi quia apud nos Ennius eo prior usus est. Nam apud Graecos sic adhuc lex grammaticorum pendet ut sub iudice res relegata sit. Nam quidam eorum Colophonium quendam, quidam Archilochum auctorem atque inventorem volunt. Bucolicum, id est pastorale carmen, plerique Syracusis primum compositum a pastoribus opinantur, nonnulli Lacedaemone. Namque transeunte in Thraciam Xerse rege Persarum, cum Spartanae virgines sub hostili metu neque egrederentur urbe, neque pompam chorumque agrestem Dianae de more exercerent, turba pastorum, ne religio praeteriret, eundem inconditis cantibus celebravit. Appellatur autem bucolicum de maiore parte, quamvis opilionum caprariorumque sermones in his contineantur. Hymnos primum David prophetam in laudem Dei composuisse ac cecinisse manifestum est. Deinde apud gentiles prima Memmia Timothoe fecit in Apollinem et Musas, quae fuit temporibus Ennii longe post David. Hymni autem ex Graeco in Latinum laudes interpretantur. Epithalamia sunt carmina nubentium, quae decantantur a scholasticis in honorem sponsi et sponsae. Haec primum Salomon edidit in laude Ecclesiae et Christi. Ex quo gentiles sibi epithalamium vindicarunt, et istiusmodi genus carminis assumptum est. Quod genus primum a gentilibus in scenis celebrabatur, postea tantum in nuptiis haesit. Vocatum autem epithalamium eo quod in thalamis decantetur. Threnos, quod Latine lamentum vocamus, primus Hieremias versu composuit super urbem Hierusalem et populum, quando captivus ductus est, et post hunc apud Graecos Simonides poeta lyricus. Adhibebantur autem funeribus atque lamentis, similiter et nunc. Epitaphium Graece, Latine supra tumulum. Est enim titulus mortuorum qui in dormitione eorum fit, qui iam defuncti sunt. Scribitur enim ibi vita et mores et aetas eorum. Poesis dicitur Graeco nomine opus multorum librorum, poema unius, idyllion paucorum versuum, distichon duorum, monostichon unius. Epigramma est titulus, quod in Latino superscriptio interpretatur. Epi enim super, gramma littera vel scriptio nominatur. Epodon in poemate clausula brevis est. Dictum autem epodon quod adclinatur ad speciem elegiaci, ubi praemisso uno longiore alter brevior componitur, atque in singulis quibusque maioribus sequentes minores quasi clausulae recinunt. Clausulas autem lyrici appellant quos periodos, ut versus integris subiectos, ut est apud Horatium: Beatus ille qui procul negotiis. Deinde sequitur periodos: Ut prisca gens mortalium. Sic et deinceps alterni, quibus aliqui versus praecedentibus similes sunt, sed minores. Centones apud grammaticos vocari solent qui de carminibus Homeri seu Vergilii ad propria opera more centonario ex multis hinc inde compositis in unum sarciunt corpus, ad facultatem cuiusque materiae. Denique Proba, uxor Adelfi, centonem ex Vergilio de Fabrica mundi et Evangeliis plenissime expressit, materia composita secundum versus, et versibus secundum materiam concinnatis. Sic quoque et quidam Pomponius ex eodem poeta inter cetera stili sui otia Tityrum in Christi honorem composuit, similiter et de Aeneidos.

De fabulis.

Fabulas poetae a fando nominaverunt, quia non sunt res factae, sed tantum loquendo fictae. Quae ideo sunt inductae, ut fictorum mutorum animalium inter se colloquio imago quaedam vitae hominum nosceretur. Has primus invenisse traditur Alcmeon Crotoniensis, appellanturque Aesopicae et Libysticae. Aesopicae sunt cum animalia muta inter se sermocinasse finguntur, vel quae animam non habent, ut urbes, arbores, montes, petrae, flumina. Libysticae autem, dum hominum cum bestiis, aut bestiarum cum hominibus fingitur vocis esse commercium. Fabulas poetae quasdam delectandi causa finxerunt, quasdam ad naturam rerum, nonnullas ad mores hominum interpretati sunt. Delectandi causa fictas, ut eas quas vulgo dicunt, vel quales Plautus et Terentius composuerunt. Ad naturam rerum fingunt fabulas, ut Vulcanum claudum, quia per naturam numquam rectus est ignis, ut illa triformis bestia: prima leo, postrema draco, media ipsa chimaera, id est capra, aetates hominum per eam volentes distinguere; quarum prima adolescentia ferox et horrens, ut leo; dein media vitae tempus lucidissimum, ut capra, quod acutissime videat; inde senectus casibus inflexis, ut draco. Sic et hippocentaurum fabulam esse confictam, id est hominem equo mixtum, ad exprimendam humanae vitae velocitatem, quia equum constat esse velocissimum. Ad mores, ut apud Horatium mus loquitur muri, et mustela vulpeculae, ut per narrationem fictam ad id quod agitur verax significatio referatur. Unde et Aesopi tales fabulae sunt ad morum finem relatae, sicut in libro Iudicum ligna sibi regem requirunt et loquuntur ad oleam, et ad ficum, et ad vitem, et ad rubum. Quod totum utique ad mores fingitur, ut ad rem quam intendit ficta quidem narratione, sed veraci significatione veniatur. Sic et Demosthenes orator fabulam usus est adversus Philippum, qui cum ab Atheniensibus postularet ut sibi decem oratores darent, et discederet, finxit ille hanc fabulam, qua dissuaderet dicens: Lupos aliquando pastoribus, quorum diligentiam decipere voluissent,

fecisse in amicitia convenirent: et tamen condicione ut si canes in quibus erat
in utroque ovile illi traderent. annuisse pastores et in spe securitatis
tradidisse canes qui ovium suarum vigilantissimos custodes tenebant. Tunc
lupi adempta omni formidine. et quod in gregibus illi erat. non pro saturitate
tantum. verum et pro libidine laniaverunt. Philippum quoque principem populi postu-
lare quo facilius possit oppressos spoliata custodibus urbe. De hystoria.

Historia est narratio rei gestae. per quam ea quae in praeterito facta sunt dinoscuntur.
Dicta autem graece historia ἀπὸ τοῦ ἱστορεῖν. id est a videre vel agnoscere. Apud
veteres enim nemo conscribebat hystoriam nisi is qui interfuisset. et ea quae conscribenda essent
vidisset. Melius enim oculis quae fiunt deprehendimus. quam quae auditione colligimus.
Quae enim videntur sine mendacio proferuntur. Haec disciplina ad grammaticam
pertinet. quia quicquid dignum memoria est litteris mandatur. De primis auc-
Historiae autem ideo monumenta dicuntur. eo quod memoriam toribus hystoriae.
tribuunt rerum gestarum. Series autem dicta per translationem a sertis florum invicem
comprehensorum. Hystoriam autem apud nos primus Moyses de initio mundi conscripsit.
Apud gentiles vero primus Dares Frigius de Graecis et Troianis hystoriam edidit. quam in
foliis palmarum ab eo conscriptam esse ferunt. Post Daretem autem in Graecia Herodotus primus
hystoriam habitus est. post quem Ferecides claruit his temporibus quibus Esdras legem conscripsit.
Hystoriae gentium non impediunt legentibus in his De utilitate hystoriae.
quae utilia dixerunt. Multi enim sapientes praeterita hominum gesta ad institutio-
nem praesentium hystoriis indiderunt. Siquidem et per hystoriam summa retro
temporum annorumque supputatio comprehenditur. et per consulum regumque successum
multa necessaria perscrutantur. De generibus hystoriae.

Genus hystoriae triplex est. Ephemeris namque appellatur unius diei gestio. hoc
apud nos diarium vocatur. Nam quod Latini diurnum. Graeci ephemerida dicunt. Kalenda-
ria appellantur quae in menses singulos digeruntur. Annales sunt res singulorum annorum.
Quaeque enim digna memoriae domi militiaeque mari ac terra per annos in commentariis
acta sunt. ab anniversariis gestis annales nominarunt. Hystoria autem multorum an-
norum vel temporum est. cuius diligentia annui commentarii in libris delati sunt. Inter
hystoriam autem et annales hoc interest. quod hystoria est eorum temporum quae vidimus.
Annales vero sunt eorum annorum quos aetas nostra non novit. Unde Salustius ex hystori-
cis. Eusebius et Hieronimus ex annalibus et hystoria constant. Inter hysto-
riam et argumentum et fabulam hoc interest. Nam hystoriae sunt res verae quae fac-
tae sunt. Argumenta sunt quae etsi facta non sunt. fieri tamen possunt. Fabulae vero sunt quae
nec factae sunt nec fieri possunt. quia contra naturam sunt. Explicit liber primus.

INCIPIT LIBER II De Rethorica.

Quisquis civiles cupiat cognoscere mores:
Haec scripta legat quae liber iste tenet.
Nec temptnas modicum lector pro corpore librum.
Corpore pro modico mel tibi portat apis.

RETHORICA EST bene dicendi scientia in civilibus quaestionibus ad persuaden-
dum iusta et bona in rerum personarumque negotio causa.
Dicta autem rethorica graeca appellatione ἀπὸ τοῦ ῥητορεύειν
id est a copia locutionis. Rhesis enim apud Graecos locutio dicitur. rethor
orator. Coniuncta est autem grammaticae arti rethorica. In grammatica enim scientiam
recte loquendi discimus. in rethorica vero percipimus qualiter ea quae didicimus proferamus.
Haec autem disciplina a Graecis inventa est De inventoribus rethoricae artis.
a Gorgia. Aristotele. Ermagora. Ab istis quoque est translata in Latinum
a Tullio videlicet et Titiano et Quintiliano. sed ita copiose. ita varie. ut
perscientia vel loquacitate librorum ut eam lectori admirari impromptu sit. conprehen-
dere impossibile. Nam membranis retentis quasi adhaerescit vel adherebit me-
moriae series dictionis. ac mox reposita recordatio omnis elabitur. Huius
disciplinae perfecta cognitio oratorem facit. De nomine oratoris. et de partibus rethoricae.

Orator est igitur vir bonus dicendi peritus. Vir bonus constat natura. moribus. arti-
bus. Dicendi peritus consistit artificiosa eloquentia quae constat partibus quinque. inventi-
one. dispositione. elocutione. memoria. pronuntiatione et fine officii
quod est aliquid persuadere. Ipsa autem peritia dicendi in tribus rebus consistit. natura.
doctrina. usu. Natura ingenio. doctrina scientia. usu assiduitate. Haec sunt enim
quae non solum in oratore. sed in unoquoque homine artifice expectantur ut aliquid efficiat.
Genera causarum tria sunt. Deliberativum. De tribus generibus causarum.
Demonstrativum. Iudiciale. Deliberativum genus est in quo de quibus libet. utilita-
tibus, vitae quid aut debeat aut non debeat fieri tractatur. Demonstrativum in quo
laudabilis persona aut reprehensibilis ostenditur. Iudiciale in quo de ipsius persona facto.
aut poena aut praemii sententia datur. Dictum autem iudiciale eo quod iudicet
hominem. et sententia sua ostendat. utrum laudabilis praemio dignus sit. aut cer-
te condempnari liberarique supplicio. Deliberativum genus nominatur. eo quod de unaquaque re
in eo deliberatur. Huius duplex est suasio et dissuasio. id est de expetendo vel expetendo
et fugiendo. id est de faciendo et non faciendo. Suasoria autem in tribus locis dividitur.
honesto. utili. et possibili. Haec differt aliquid a deliberativa. quia suasoria ergo
alteram personam. deliberativa interdum et apud se agit. In suasoria autem duo sunt quae plurimum valent
spes et metus. Demonstrativum dictum quod unamquamque rem aut laudando. aut vitu-
perando demonstret. Quod genus duas habet species. laudem et vituperationem. Laudis
ordo tribus temporibus distinguitur. ante ipsum. in ipso. post ipsum. Ante ipsum. O sola infandos Troiae
miserata labores. In ipso. ut In freta dum fluvii current dum montibus umbrae.
lustrabunt semper honos nomenque tuum laudesque manebunt. Pari ordine et contrario
et vituperatione hominis haec forma servanda est. ante hominem. in homine. post hominem.
Locus communis ad demonstrativum genus vituperationis pertinet. Quod tamen ab eo in aliquo
differt. Nam vituperatio quae contraria est laudi specialiter ad incerta facientis personam ad-
hibetur. Communis vero locus generaliter in facti crimine proponitur. Unde et communis locus
dicitur. quia absente persona non tam in hominem quam in ipsum crimen exponitur. Omnes enim vitium non in uno
tantum sed et commune in plurimis invenitur. De gemino statu causarum.

Status apud rethores dicitur causa in qua causa consistit. id est constitutio. Graeci enim statum a contenti-
one stasim dicunt. Latini autem non solum a pugna per quam expugnent propositionem ad-
versarii. sed quod in eo pars utraque consistit. Fit autem ex intentione et depulsione. Status
autem causarum duo sunt. rationalis et legalis. De rationali oriuntur coniectura. finis.
qualitas. translatio. De fine iudicialis et negotialis. De iudiciali absoluta et
assumptiva. De assumptiva concessio. remotio criminis. relatio criminis. et
conpensatio. De concessione purgatio. et deprecatio. Coniecturalis status est cum factum
quod ab alio obicitur ab alio pernegatur. Diffinitivus status est cum id quod obicitur non hoc esse
contenditur. sed quid illud sit adhibitis diffinitionibus approbatur. Ipsa et constitutio ge-
neralis dicitur. Qualitas est dum qualis res sit quaeritur. et quia de vi et genere negotii contro-
versia agitur. constitutio generalis appellatur. Translatio est cum causa ab eo pendet quod non
aut is agere videtur quem oportet. aut non apud quos quo tempore quo lege. quo crimine. qua poena
oporteat. Translativa constitutio est quia actio translationis et commutationis in-
digere videtur. Iudicialis est in qua aequi et recti natura. et praemii. aut poenae ratio quaeritur.
Negotialis est in qua quid iuris ex civili more et aequitate sit consideratur. Assump-
tiva est quae ipsa ex se nihil dat firmum ad recusationem. foris autem aliquid defensionis
assumit. Concessio est cum reus non id quod factum est defendit. sed ut ignoscatur postulat.
quod nos ad paenitentes probavimus pertinere. Remotio criminis est cum id crimen quod infertur
ab se et a sua culpa in et potestate in alium reus dimovere conatur. Relatio crimi-
nis est cum ideo iure factum dicitur. quod aliquis ante iniuria lacessierit. Comparatio est cum
aliud aliquod alterius factum honestum aut utile contenditur. quod ut fieret illud quod arguitur

dicitur esse commissum. Purgatio est cum factum quidem conceditur. sed culpa removetur. Haec partes
habet tres. imprudentiam. casum. necessitatem. Deprecatio est cum et peccasse et consulto
peccasse reus confitetur. et tamen ut ignoscatur postulat. quod genus perraro potest accidere.
Item ex legali statu haec oriuntur. id est scriptum et voluntas. Leges contrariae. ambi-
guitas. collectio sive ratiocinatio. et diffinitio legalis. Scriptum et voluntas
est quando verba ipsa videntur cum sententia scriptoris dissidere. Legis contrariae
status est quando inter se duae leges aut plures discrepare noscuntur. Ambiguitas
est cum id quod scriptum est duas aut plures res significare videtur. Collectio vel
ratiocinatio est quando ex eo quod scriptum est. aliud quoque quod non est scriptum invenitur.
Diffinitio legalis est cum vis ubi quasi in diffinitiva constitutione in qua posita
sit quaeritur. Status ergo tam rationales quam legales a quibusdam certi X. et VIII. connume-
rati sunt. Ceterum in rethoricis Tullii X. et VIIII. repperiuntur. propterea quia translationem
inter rationales principaliter affixit status. Nam et ipse Cicero repperi
dens eam translatione legalibus statibus applicavit. De conplexa controversia

Tripertita controversia iuxta Ciceronem aut simplex est aut iuncta. Et si iuncta
erit. considerandum est utrum ex pluribus quaestionibus iuncta sit. an ex aliqua conparatione.
Controversia simplex est quae absolutam continet unam quaestionem hoc modo. Corinthiis
indicamus bellum an non. Iuncta est ex pluribus quaestionibus in qua plura quaeruntur hoc modo.
Utrum Kartago diruatur. aut Kartaginiensibus reddatur. an eo colonia de-
ducatur. Ex conparatione in qua per contentionem utrum potius an potissimum quaeritur
ad hunc modum. utrum exercitus in Macedoniam contra Philippum mittatur qui sociis
sit auxilio an teneatur in Italia ut quam maxime contra Hannibalem copiae possint esse.
Partes orationis in rethorica arte IIII. sunt. De quatuor partibus orationis
exordium. narratio. argumentatio. conclusio. Harum prima auditoris animum
provocat. Secunda res gestas explicat. Tertia fidem assertionibus facit. Quar-
ta finem totius orationis conplectitur. Inchoandum est itaque taliter ut benivolum. docilem
vel attentum auditorem faciamus. benivolum precando. docilem instruendo. at-
tentum excitando. Narrandum est ita. ut breviter atque aperte loquamur. Argumentan-
dum est ita. ut primum nostra firmemus. dehinc adversa confringamus. Concludendum
ita ut concitemus animum audientis implere quae dicimus. De V. modis causarum.

Species causarum sunt quinque. id est honestum. admirabile. humile. anceps. obscurum.
Honestum causae genus est. cui statim sine oratione nostra faveat animus auditoris.
Admirabile est quo est abalienatus animus eorum qui audituri sunt. Humile est quod
neglegitur ab auditore. et non magnopere attendendum videtur. Anceps est in
quo aut iudicatio dubia est aut honestatis causa. et turpitudinis particeps. ut et
benivolentiam pariat et offensam. Obscurum in quo aut tardi auditores sunt. aut
difficilioribus ad cognoscendum negotiis causa cernitur implicata. De

Syllogismus graece. latine argumentatio interpretatur. syllogismis rethoricis.
Argumentatio autem dicta est quasi argutae mentis oratio. qua inventum probabile exequimur.
Syllogismus quod est propositionis et assumptionis confirmationisque extrema conclusio.
aut ex ambiguitatis initio. aut ex fiducia conprobationis. Constat enim tribus
partibus propositione. assumptione. conclusione. Propositio ut puta quod bonum est
turpe fieri non potest. Consensit auditor. assumpsit ille pecuniam. turpe usu
haberi. Concludit quod pecunia bonum non est. Syllogismus autem non solum rethores
sed maxime dialectici utuntur. licet apostolus saepe proponat. assumat. confirmet.
atque concludat. quae ut diximus propriae artis dialecticae atque rethoricae sunt. Syllogis-
morum apud rethores principalia genera duo sunt. inductio. et ratiocinatio.
Inductionis membra sunt tria. prima propositio. secunda illatio. quae et assumptio dicitur. tertia
conclusio. Inductio est quae rebus non dubiis captat assensionem eius cum quo instituta
est. sive inter philosophos sive inter rethores. sive inter sermocina-
ntes. Propositio inductionis quae similitudines concedendae rei necessario
unius inducit aut plurium. Illatio inductionis est quae et assumptio dicitur quae
rem de qua contenditur. et cuius causa similitudines habitae sunt inducit. Conclusio
inductionis est quae aut concessionem illationis confirmat. aut quid ex ea efficiatur
declarat. Ratiocinatio est oratio qua id de quo est quaestio conprobatur. Enthimema
quod Latine interpretatur mentis conceptio quam inperfectum syllogismum solent arti-
graphi nuncupare. Nam in duabus partibus eius argumenti forma consistit. quando id quod ad
fidem pertinet faciendam utitur syllogismorum lege praeterita ut est illud. Si tem-
pestas vitanda est. non est ergo navigandum. Ex sola enim propositione et conclusione esse perfectum
Unde magis rethoribus quam dialecticis convenire iudicatum est. Ratiocinationis duo
sunt modi. Primus enthimema quod est inperfectus syllogismus atque rethoricus. secundus
epichirema quod est inrethoricus et latior syllogismus. Enthimematis membra
sunt quinque. primum convincibile. secundum ostentabile. tertium sententiale. quartum exemp-
labile. quintum collectivum. Convincibile est quod evidenti ratione convincit. sicut fecit
Cicero pro Milone. Eius igitur mortis sedetis ultores. cuius vitam si putetis per vos
restitui posse nolitis. Ostentabile est quod certa rei demonstratione constringit
sicut Cicero in Catilinam. Hic tamen vivit immo vero etiam in senatum venit.
Sententiale est quod sententia generalis adducit ut apud Terentium. Obsequium amicos.
veritas odium parit. Exemplabile est quod alicuius exempli conparatione even-
tum simile comminatur. sic Cicero in Philippicis. Te miror Antoni quorum exem-
pla imitaris. eorum exitum non perhorrescere. Collectivum est cum in unum quae argu-
tata sunt colliguntur. sicut ait Cicero pro Milone. Quem igitur cum gratia noluit. hunc
voluit cum aliquorum querela. quem iure quem loco. quem tempore non est ausus. hunc
iniuria alieno tempore cum periculo capitis non dubitavit occidere. Praeterea secundum
Victorinum enthimematis est altera diffinitio ex sola propositione sicut iam dictum est
quod ita constat. Si tempestas vitanda est. navigatio non est requirenda. Ex sola
assumptione ut est illud. Si inimicus est. occidit. Inimicus autem est. et quia illud deest.
est conclusio enthimema vocatur. Sequitur epichirema descendens de ratio-
cinatione latior et excultior rethoricis syllogismis latitudine distans.
et productione sermonis a dialecticis syllogismis. propter quod rethoribus datur.
Hic autem constat modis tribus. Primus modus tripertitus est. secundus quadripertitus. tertius quinque-
pertitus. Tripertitus epichirematicus syllogismus est qui constat membris tribus. id est pro-
positione. assumptione. conclusione. Quadripertitus est qui constat ex membris
IIII. prima propositione. secunda assumptione. et una propositionis sive assumptionis coniun-
cta. tertia probatione et conclusione. Quinquepertitus itaque est qui constat ex membris
quinque. id est prima propositione. secunda eius probatione. tertia assumptione. IIII. eius probatione
V. conclusione. Hunc Cicero ita facit in arte rethorica. Si deliberatio et demon-
stratio genera sunt causarum. non possunt recte partes alicuius generis causae putari.
Eadem enim res. alii genus. alii pars esse potest. idem genus et pars non potest. Et cetera
quousque syllogismi huius membra claudantur. De lege.

Lex est constitutio populi qua maiores natu cum plebibus sanxerunt. Nam quod rex aut
imperator edicit. constitutio vel edictum vocatur. Institutio aequitatis duplex est. nunc
in legibus. nunc in moribus. Inter legem autem et mores hoc interest. quod lex scripta est. mos
vero est vetustate probata consuetudo sive lex non scripta. Nam lex a legendo
vocata. quia scripta est. Mos vero longa consuetudo est de moribus tracta
tantundem. Consuetudo autem est ius quoddam moribus institutum quod pro lege susci-
pitur cum deficit lex. nec differt scriptura an ratione consistat. quando et legem ratio com-
mendat. Porro si ratione lex constat. lex erit omne iam quod ratione constiterit. dumtaxat
quod religioni congruat. quod disciplinae conveniat. quod saluti proficiat. Vo-
cata autem consuetudo. quia in communi est usu. Omnis autem lex aut permittit aliquid
ut vir fortis petat praemium. aut vetat ut sacrarum virginum nuptias nulli petere
liceat. aut punit ut qui caedem fecerit capite plectatur. Factae sunt autem leges ut earum
metu coherceatur humana audacia. tutaque sit inter inprobos innocentia.
et in ipsis inprobis formidato supplicio refrenetur nocendi facultas. Legis
enim praemio aut poena. vita moderatur humana. Erit autem lex honesta. iusta.
possibilis secundum naturam. secundum consuetudinem patriae. loco temporique conveniens. neces-

sancta, utilis, manifesta quoque, ne aliquid per obscuritatem in captione generet; nullo priuato commodo, sed pro communi ciuium utilitate conscripta.

De sententia.

Sententia est dictum impersonale, ut: Obsequium amicos, ueritas odium parit. Huic si persona fuerit adiecta, chria erit, ita: Offendit Achilles Agamemnonem uera dicendo. Metrophanes promeruit gratiam Mithridatis obsequendo. Nam inter chrian et sententiam hoc interest, quod sententia sine persona profertur, chria sine persona numquam dicitur. Unde si sententiae persona adiciatur, fit chria; si detrahatur, fit sententia.

De catasceua et anasceua.

Catasceua est confirmatio propositae rei. Anasceua autem contraria superiori est. Reuincit enim non fuisse aut non esse quod aut factum aut dictum esse proponitur, ut si quis Chimaeram neget fuisse. Catasceua autem fuisse confirmat. Inter has et thesin hoc interest, quod thesis quasi et ipsa habet disputationem in utramque partem, tamen incertae rei quaedam deliberatio et cohortatio est. Catasceua autem et anasceua in his rebus quae utique similes non sunt, sed pueris proponuntur, plerumque usantur. Anasceuae prima diuisio est in non sic (?), inconueniens et mendacium. Inconuenientis species sunt: quod inhonestum est et quod inutile. Inhonestum tractatur aut in dictis aut in factis. In dictis, ut si quis indecora et non respondentia auctoritate dixisse dicatur, uelut si aliquis infamet Catonem illum censorium iuuentutem illam ad nequitiam et luxuriam cohortatum. In factis, ut si quis abhorrens aliquid a sermone et nomine suo fecisse dicatur, ut est fabula de adulterio Martis et Veneris. Mendacium tres habet species: incredibile, quod factum non creditur esse, ut adolescentem qui de Siculo litore ingredientes Africam classes uiderit. Impossibile, ut Clodii insidias Miloni fecerit et idem occisus sit a Milone. Contrarium est: nam si insidias fecit, occidit; occisus est, non fecit insidias. Haec distributio in contrarium reformata catasceuae poterit. Oportebit tamen principia sic ordinare, ut aut credendum esse ueterum auctoritati aut fabulis fidem non adhibendam esse dicamus. Et ad id pertinuit in anasceua redigamus, nec quod aliud significare uoluerint qui ista finxerint, ut Scyllam non marinam sed maritimam feminam, nec succinctam canibus, sed rapacem aliquam in hospitales uenientibus extitisse.

De prosopopeia.

Prosopopeia est cum inanimalium et persona et sermo fingitur. Sic Cicero in Catilina: Etenim si mecum patria mea, quae mihi uita mea multo est carior, loqueretur dicens et cetera. Sic et fontes et flumina et loquentes arbores inducunt, personam imponentes rei quae non habet naturam loquendi. Quod et tragoedis usitatum est et in orationibus frequentissime inuenitur.

De ethopeia.

Ethopeiam uero illam uocamus in qua hominis personam fingimus pro exprimendis affectibus aetatis, studii, fortunae, laetitiae, sexus, maeroris, audaciae. Nam cum piratae persona suscipitur, audax, abrupta, temeraria erit oratio; cum feminae simulatur, sexui conuenire debet oratio. Iam uero adolescentis et senis et militis et imperatoris et parasiti et rustici et philosophi diuersa ratio est dicendi. Aliter enim loquitur gaudio affectus, aliter uulneratus. In quo genere dictionis illa sunt maxime cogitanda: quis loquatur et apud quem, et de quo, et ubi et quo tempore; quid egerit, quid acturus sit, aut quid pati possit, si haec consilia neglexerit.

De generibus quaestionum.

Genera quaestionum duo sunt, quarum unum est finitum, alterum infinitum. Finitum ypothesis graece, latine causa dicitur, ubi cum certa persona controuersia est. Infinitum quod graece thesis, latine propositum nominatur. Haec persona non habet certa, nec in ea est aliqua certa circumstantia, id est nec locus nec tempus. In causa uero certa omnia sunt; unde quasi pars causae est propositum.

De elocutionibus.

Iam uero in elocutionibus illo uti oportebit ut res, locus, tempus, persona audientis efflagitat, ne profana religiosis, ne inuerecundia castis, ne leuia grauibus, ne lasciua seriis, ne ridicula tristibus misceantur. Latine autem et perspicue loquendum. Latine autem loquitur qui uerba rerum uera et naturalia persequitur, nec a sermone atque cultu praesentis temporis discrepat. Huic non sit satis uidere quid dicat, nisi id quoque apte et suauiter dicat, nec id quod dicit, nisi id quod dicit et facit. Dicenda sunt quoque summissa leniter, incitata grauiter, inflexa moderate.

De trimodo genere dicendi.

Hoc est enim illud trimodum genus dicendi: humile, medium, grandiloquum. Cum enim magna dicimus, granditer proferenda sunt; cum parua dicimus, subtiliter; cum mediocria, temperate. Nam in paruis causis nihil grande, nihil sublime dicendum est, sed leni ac pedestri more loquendum. In causis autem maioribus, ubi de deo uel hominum salute referimus, plus magnificentiae et fulgoris est exhibendum. In temperatis uero causis, ubi nihil agitur ut agat, sed tantummodo ut delectetur auditor, inter utrumque moderate dicendum est. Sed et quamuis de magnis rebus quisque dicat, non tamen semper granditer docere debet, sed summisse cum docet, temperate cum laudat aliquid uel uituperat, granditer cum ad conuersionem auersos animos prouocat. Utenda tamen uerba in summisso genere sufficientia, in temperato splendentia, in grandi uehementia.

De cola et commata et periodos.

Componitur autem instruiturque omnis oratio uerbis, commate, colon et periodon. Comma est particula sententiae, colon membrum, periodos ambitus uel circuitus. Fit autem ex coniunctione uerborum comma, ex commate colon, ex colon periodos. Comma est iuncturae finitio, ut puta: Et si uereor, iudices. Ecce unum comma. Sequitur et aliud comma: ne turpe sit pro fortissimo uiro dicere. Et factum est colon, id est membrum, quod intellectum sensui praestat; sed adhuc oratio pendet, sicque deinde ex pluribus membris fit periodus, id est extrema sententiae clausula: Sed ueteris iudiciorum more requirit. Periodos autem longior esse non debet quam ut uno spiritu proferatur.

Praeterea purum et honestum oratoris eloquium carere debet omnibus uitiis tam in litteris quam in uerbis quam et in sententiis.

De uitiis litterarum et uerborum et sententiarum cauendis.

In litteris, ut iunctura apta et conueniens sit, et sic obseruandum ne praecedentis uerbi extrema uocalis in eandem uocalem primam incidat ubi sequentis, ut: feminae Aegyptiae. Quae structura melior fit si consonantes uocalibus applicentur. Trium quoque consonantium, quae in se incidentes stridere et quasi rixari uidentur, uitanda iunctura est, id est r, s, x, ut: ars studiorum, rex Xerxes, error Romuli. Fugienda est et consonans m illisa uocalibus, ut: uerum enim. Praeterea carere debet oratio et omnibus uitiis quae inter prima grammaticorum studia cognoscuntur.

De iuncturis uerborum.

In uerbis quoque cauenda sunt uitia, ut non impropria uerba ponantur, quod Graeci acyrologian uocant. Amanda est quoque proprietas, sic tamen ut non aliquando propter humilitatem sordidi aut speciem uocabuli translatis nominibus sit utendum, nec in tam longe accitis, sed ut ueris proxima et cognata uideantur. Fugienda et yperbata longiora, quae fieri sine aliorum sensuum confusione non possunt. Ambiguitas quoque et inter illud cauendum est, cum quadam iactatione eloquentiae ducitur quod uno aut duobus uerbis significare poterant, interpositis inanibus uocibus longa et circumplexa ambage concludunt, quod uitium perissologia uocatur. Cui contrarium tamen est uitium, cum breuitatis studio et necessaria uerba furantur. Fugienda sunt quoque haec in litteris et uerbis et in sententiis uitia quae inter prima grammaticorum studia cognoscuntur. Sunt autem cacenphaton, tautologia, ellipsis, acyrologia, macrologia, perissologia, pleonasmos et his similia. At contra orationem extollit et exornat emphasis, quae plus quiddam quam dixerit intellegi facit, ut si dicas: Ad gloriam Scipionis ascendit. Et Vergilius: Demissum lapsi per funem. Cum enim lapsi dicit, altitudinem imaginis suggerit. Huic contraria uirtus est, uerbis minuere quae natura sua magna sunt.

Augetur et ornatur oratio et figuris uerborum

De figuris uerborum et sententiarum.

et sententiarum. Nam quia directa et perpetua oratio fatigationem et fastidium tam dicenti quam audienti creat, flectenda est et in alias uersanda formas, ut et dicentem reficiat et ornatior fiat, et iudicem diuerso uultu audituque deflectat. De quibus plurima superius a Donato in scematibus artis grammaticae annotata sunt. Unde tantum illa hic inponi oportuit quae in poemate aut numquam aut difficile fiunt, in oratione autem liberae.

Anadiplosis est congeminatio uerborum, ut: Hic tamen uiuit; uiuit? immo etiam in senatum uenit. Climax est gradatio, cum ab eo uerbo quo sensus superior terminatur inferior incipit, ac dehinc quasi per gradus dicendi ordo seruatur, ut est illud Africani: Ex innocentia nascitur dignitas, ex dignitate honor, ex honore imperium, ex imperio libertas. Hanc figuram nonnulli catenam appellant, propter quod aliud in alio quasi nectitur nomen, atque ita res plures in geminatione uerborum trahuntur. Fit autem hoc scema non solum in singulis uerbis, sed et in conexione uerborum, ut apud Gracchum: Pueritia tua adolescentiae tuae inhonestamentum fuit, adolescentia senectutis dedecoramentum, senectus rei publicae flagitium. Sic et apud Scipionem: Vi atque ingratiis coactus cum illo sponsionem feci, facta sponsione ad iudicem adduxi, adductum primo coetu damnaui, damnatum ex uoluntate dimisi. Antitheta, quae latine contraposita appellantur, quae dum ex aduerso ponuntur sententiae pulchritudinem faciunt, et in ornamentis locutionis decentissima existunt, ut Cicero: Ex hac parte pudor pugnat, illinc petulantia; hinc pudicitia, illinc stuprum; hinc fides, illinc fraudatio; hinc pietas, illinc scelus; hinc constantia, illinc furor; hinc honestas, illinc turpitudo; hinc continentia, illinc libido. Hinc denique aequitas, temperantia, fortitudo, prudentia, uirtutes omnes certant cum iniquitate, luxuria, ignauia, temeritate, cum uitiis omnibus; postremo copia cum egestate, bona ratio cum perdita, mens sana cum amentia, bona spes denique cum omnium rerum desperatione confligit. In huiusmodi certamine ac proelio huiusmodi locutionis ornamento libri ecclesiastici usus est dicens: Contra malum bonum, et contra mortem uita; sic et contra uirum iustum peccator. Et sic intuere in omnia opera altissimi, bina et bina, unum contra unum. Synonymia est quotiens in conexa oratione pluribus uerbis unam rem significamus, ut ait Cicero: Nihil agis, nihil moliris, nihil cogitas. Item: Non feram, non patiar, non sinam. Epanodos, quam regressionem nos uocamus, ut: Principum dignitas erat pene par, non par fortasse eorum qui sequebantur. Antapodosis, quotiens media primis et ultimis conueniunt, ut: Vos enim statum (?) reprehendendo, patres conscripti, non meum, ac pulcherrimum quidem factum, uerum, ut dixi, non meum, sed uestrum. Paradiastole est quotiens id quod dicimus interpretatione discernimus, cum te pro astuto sapientem appellas, pro inconsiderato fortem, pro inliberali forte (?). Antanaclasis est quae eodem uerbo contrarium exprimit sensum. Quidam cum quereretur quod eum filius mortem suam expectaret, respondente illo non expecto, immo peto, inquit, ut expectes. Antimetabole est conuersio uerborum, quae ordine mutato contrarium efficit sensum: Non ut edam uiuo, sed ut uiuam edo. Et illud: Si Antonius consul, Brutus hostis; si conseruator rei publicae Brutus, hostis Antonius. Exocen: Quis eos appellauit apri? Quis perduxit apri? Nec figuras sententiarum quas oportet cum sit cognoscere persequimur.

Sententia est dictum impersonale, ut: Obsequium amicos, ueritas odium parit. Huic si persona fuerit adiecta, chria erit, ita: Offendit Achilles Agamemnonem uera dicendo. Metrophanes promeruit gratiam Mithridatis obsequendo. Nam inter chrian et sententiam hoc interest, quod sententia sine persona profertur, chria sine persona numquam dicitur. Unde si sententiae persona adiciatur, fit chria; si detrahatur, fit sententia. Sententiarum species multae sunt. Aliae sunt indicatiuae, aliae pronuntiatiuae, ut: Nusquam tuta fides. Aliae imperatiuae, ut: Vade age, nate, uoca Zephyros et labere pennis. Aliae admiratiuae: Tantaene animis caelestibus irae? Aliae comparatiuae: Si uincimus, et pro eo quod ibi me uincere praestat. Aliae superlatiuae, quae cum aliquo motu animi et indignatione pronuntiantur: Quid non mortalia pectora cogis, auri sacra fames? Aliae interrogatiuae: Iuuenes, quae causa subegit ignotas temptare uias? Quod genus, unde domo? Pacemne huc fertis an arma? Aliae responsiuae, ut: Illinc, istinc. Aliae deprecatiuae, ut: Eripe me his, inuicte, malis. Aliae permissiuae, ut: Pars tamen mea maneat in mota uirorum (?). Aliae concessiuae, ut: Non pulsiorem prohibeantur (?), sequere Italiam uentis, pete regna per undas. Aliae demonstratiuae, ut: En ecce. Aliae optatiuae, ut: O mihi praeteritos referat si Iuppiter annos. Aliae derogatiuae, ut: Nequaquam. Aliae cum exclamatione proferuntur, ut: Quis furor, o ciues? pacem ... (?) Et Cicero: O di immortales, ubinam gentium sumus? Aliae exhortatiuae, cum ad sententiam prouocamus, ut: Audio spes contemnere opes. Aliae dehortatiuae, cum a contrario metu peccatoque reducimus. Sunt et affirmatiuae, ut: Quid ego (?). Praeceptiuae, ut: Nudus ara, sere nudus, et hibernis frigore messes (?). Vetatiuae, ut: Neue inter uites corylum sere; neue flagella summa pete. Negatiuae, ut: Minime. Sunt et miratiuae, ut: Pape, uiuere non licet. Et formicari libet (?). Dolentis, ut: Hei mihi quod nullus amor est sanabilis herbis. Fletus. Sunt laudantis, sicut tertia fert quondam laboriosi in alta (?). Ammonentis: Videmus gemitus (?) exortatiue, consolatiue, commiserantes. Quorum quae sit (?) ... et in pronuntiando uoces. Sunt et antisidoxae (?), quarum pars honesta est, pars inhonesta, ut: Non est tua tuta uoluntas; magna regna petis, Phaeton. Sunt et aliae prochalepsis (?), cum id quod nobis obici poterat ante praesumimus ad diluendum, ut si quis [illegible] iudices aut eorum quem adsistere forte mirantur. Sunt et aporie, dubitatio simulantis nescire se quod scit aut quomodo dicat.

Coenonosis autem dicitur communicatio consilii cum iudicibus aut aduersariis, ut si dicas: Vos consulo, iudices, aut uos, aduersarii, quid me facere conuenit aut quid uos facturi fuissetis. Paradoxon est cum dicimus inopinatum aliquid accidisse, ut pro Flacco Cicero: cum laudis praedicator esse debuerit, eius periculi deprecatorem esse factum. Epitrope, id est permissio, cum aliqua ipsis iudicibus aut aduersariis permittimus committenda, ut Caluus in Vatinio: Perfrica frontem et dicito digniorem te praetorem fieri quam Catonem. Parrhesia est oratio libertatis et fiduciae plena, ut: Occidi, non Spurium Maelium, et cetera. Qua figura cautius utendum est, ut Cicero pro Milone. Ethopoeia est cum sermonem exalienae personae induimus, ut pro Caelio Tullius facit, apud eum cum Clodia eloquitur. Energia est rerum gestarum aut quasi gestarum sub oculis inductio, de qua locuti sumus. Metastasis est quotiens animos iudicum in res praeteritas aut futuras mittimus, ut: Reuocate mentes ad spectaculum expugnatae miserae ciuitatis, et uidere uos credite incendia, caedes, rapinas, direptiones liberorum, corporum iniurias, captiuitates matrum et trucidationes senum. In futurum autem anticipatio eorum quae dicturus est aduersarius, ut Tullius pro Milone cum mittit animos iudicum in eum rei publicae statum, futurus esset si occiso Milone Clodius uiueret. Aposiopesis est cum id quod dicere uidebamur silentio intercipimus: Quos ego; sed motos praestat componere fluctus. Epanalepsis est digressio: Tulit me calor dicendi et dignitas rerum paulo longius quam uolebam; sed redeo ad causam. Anamnesis est commemoratio eius quod obliti fuisse nos fingimus. Aparisis (?) est cum id quod in animos iudicum quasi depositum [illegible] oportune repetimus. Etymologia est cum alicuius opportune proponimus, eiusque causam et rationem reddimus. Caracterismos est descriptio figurae alienae expressa, ut: Omnia Mercurio similis uocemque coloremque et crines flauos et membra decora iuuentae. Catarismos (?) est cum plures sensus breuiter expeditos in unum locum coaceruat et tamquam quadam festinatione decurrit, ut Cicero: Res publica quantis utraque omnium atrium (?) bona fortuna coniugem liberosque et cetera. Ironia est cum per simulationem diuersum quod dicit intelligi cupit. Fit autem cum laudamus eum quem uituperare uolumus, aut uituperamus quem laudare uolumus. Utriusque exemplum erit, si dicas amatorem rei publicae Catilinam, hostem rei publicae Scipionem. Efasis (?) est quotiens in eodem sensu diuersa memoramus (?). Ut tandem peperit cum amicitiae fidem custodiunt, cum bono inimico non fuit, quando non aut accusauit aliquem aut liberauit aut prodidit. Epangelia est promissio qua iudicem attentum facimus, pollicentes nos aliqua magna aut minima dicturos. Prosopopeia est cum inanimalium et persona et sermo fingitur. Cicero in Catilina: Etenim si mecum patria mea, quae mihi uita mea multo est carior, loqueretur dicens, et cetera. Parathesis (?) est cum quasi deponimus aliquid in praesenti ad memoriam iudicum repetituros nos dicentes cum oportunum fuerit. Pensis (?), id est soliloquium, cum admiratio (?) [illegible] ipsi nobis respondemus. Synonymia (?) est cum differimus aliquid praesentes, ut aliud interim nos prosecuturos [illegible]

Versus de dialectica.

Quos est etas invenies quibus apta legendo. Discere cunctis amore flueris aque.
Atque dies dociles nactus si non perdere vis. Nec redit unda fluens nec redit hora ruens.
Floreat in studiis virtutum prima iuventus. Fulgeat in magno laudis honore senex.
Vive quisquis legas librum felicibus annis. Auctoris que memor dic miserere deus.
Me lege qui cupias veterum cognoscere sensus. Me quicumque cupit rusticitate carere.
Nolo meus lector sit se quis nolo superbus. Devote et humili pectori aptus colo.
Has rogo divitias sophie non temnat amator. Nauta quis pelagi portat ab orbe suo.

De dialectica.

Dialectica est disciplina ad discernendas rerum causas inventa. Ipsa est philosophie species que logica dicitur, id est rationalis diffiniendi, querendi et disserendi potens. Docet enim in pluribus generibus questionum quemadmodum disputando vera et falsa diiudicentur. Hanc quidam primi philosophi in suis dictionibus habuerunt, non tamen ad artis redegere peritiam. Post hos Aristoteles ad regulas quasdam huius doctrine argumenta produxit, et dialecticam nuncupavit pro eo quod in ea de dictis disputatur. Nam lecton dictio dicitur. Ideo autem post rethoricam dialectica sequitur, quia in multis utraque communia existunt.

De differentia dialectice et rethorice artis.

Dialecticam vero et rethoricam Varro in novem disciplinarum libris tali similitudine diffinivit: Dialectica et rethorica est quod in manu hominis pugnus astrictus et palma distensa, illa verba contrahens, ista distendens. Dialectica siquidem ad disserendas res acutior, rethorica ad illa que nititur docenda facundior. Illa ad scolas nonnumquam venit, ista iugiter procedit in forum. Illa requirit rarissimos studiosos, hec frequenter et populos. Solent autem philosophi antequam ad ysagogen veniant exponendam diffinitionem philosophie ostendere, quo facilius ea que ad eam pertinent demonstrentur.

De diffinitione philosophie.

Philosophia est rerum humanarum divinarumque cognitio cum studio bene vivendi coniuncta. Hec duabus ex rebus constare videtur, scientia et opinatione. Scientia est cum res aliqua certa ratione percipitur. Opinatio autem cum adhuc incerta res latet et nulla ratione firma videtur, ut puta sol utrum tantus quantus videtur an maior sit quam omnis terra. Item luna globosa sit an concava, et stelle utrum adhereant celo an per aerem libero cursu ferantur. Celum ipsum qua magnitudine, qua materia constet, utrum quietum et immobile sit an incredibili celeritate volvatur. Quanta sit terre crassitudo, aut quibus fundamentis librata et suspensa permaneat. Ipsum autem nomen latine interpretatum amorem sapientie profitetur. Nam Greci philo amorem, sophia sapientiam dicunt. Philosophie species tripertita est: una naturalis, que Grece phisica appellatur, in qua de nature inquisitione disseritur; altera moralis, que Grece ethica dicitur, in qua de moribus agitur; tertia rationalis, que Greco vocabulo logica appellatur, in qua disputatur quemadmodum in rerum causis vel vite moribus veritas ipsa queratur. In phisica igitur causa querendi, in ethica ordo vivendi, in logica ratio intelligendi versatur. Phisicam apud Grecos primus perscrutatus est Thales Milesius, unus ex septem illis sapientibus. Hic enim ante alios celi causas atque vim rerum naturalium contemplata ratione suspexit. Quam postmodum Plato in quattuor diffinitiones distribuit, id est arithmeticam, geometricam, musicam, astronomiam. Ethicam primus Socrates ad corrigendos componendosque mores instituit, atque omne studium eius ad bene vivendi disputationem perduxit, dividens eam in quattuor virtutes anime, id est prudentiam, iustitiam, fortitudinem, temperantiam. Prudentia est in rebus qua discernuntur a bonis mala. Fortitudo qua adversa equanimiter tolerantur. Temperantia qua libido concupiscentiaque rerum refrenatur. Iustitia qua recte iudicando sua cuique distribuuntur. Logicam que rationalis vocatur Plato subiunxit, per quam discussis rerum morumque causis vim earum rationabiliter perscrutatus est, dividens eam in dialecticam et rethoricam. Dicta autem logica, id est rationalis. Logos enim apud Grecos et sermonem significat et rationem. In his quippe tribus generibus philosophie etiam eloquia divina consistunt. Nam aut de natura disputare solent, ut in Genesi et Ecclesiaste, aut de moribus, ut in Proverbiis et in omnibus sparsim libris, aut de logica, pro qua nostri theologicam sibi vendicant, ut in Canticis canticorum et Evangeliis. Item aliqui doctorum philosophiam in nomine et partibus suis ita diffinierunt: Philosophia est divinarum humanarumque rerum, in quantum homini possibile est, probabilis scientia. Aliter: Philosophia est ars artium et disciplina disciplinarum. Rursus: Philosophia est meditatio mortis, quod magis convenit Christianis, qui seculi ambitione calcata conversatione disciplinabili similitudine future patrie vivunt. Item alii diffinierunt philosophie rationem duabus constare partibus, quarum prior est inspectiva, altera actualis. Inspectiva dividitur in tres species, prima est naturalis, secunda doctrinalis, tertia divina. Doctrinalis dividitur in quattuor, quarum prima est arithmetica, secunda geometrica, tertia musica, quarta astronomia. Actualis dividitur in tres, quarum prima est moralis, secunda dispensativa, tertia civilis. Inspectiva dicitur qua supergressi visibilia de divinis aliquid et celestibus contemplamur, eaque solo mente inspicimus, quoniam corporeum supergrediuntur obtutum. Naturalis dicitur ubi uniuscuiusque rei natura discutitur, quia nihil generatur in vita, sed unumquodque his usibus deputatur in quibus a creatore diffinitum est, nisi forte cum voluntate Dei aliquod miraculum provenire monstratur. Divinalis dicitur quando aut ineffabilem naturam Dei aut spiritales creaturas ex aliqua parte profundissima qualitate disserimus. Doctrinalis dicitur scientia que abstractam considerat quantitatem. Abstracta enim quantitas dicitur quam intellectu a materia separantes vel ab aliis accidentibus, ut est par et inpar, vel ab huiusmodi in sola ratiocinatione tractamus. Cuius species sunt quattuor: arithmetica, geometrica, musica, astronomia. Arithmetica est disciplina quantitatis numerabilis secundum se. Geometrica est disciplina magnitudinis immobilis et formarum. Musica est disciplina que de numeris loquitur qui ad aliquid sunt his qui inveniuntur in sonis. Astronomia est disciplina que cursus celestium siderumque figuras contemplatur omnes, et habitudines stellarum circa se et circa terram indagabili ratione percurrit. Porro actualis dicitur que res propositas operationibus suis explicat. Cuius species sunt tres, moralis, dispensativa et civilis. Moralis dicitur per quam mos vivendi honestus appetitur, et instituta ad virtutem tendentia preparantur. Dispensativa dicitur cum domesticarum rerum sapienter ordo disponitur. Civilis dicitur per quam totius civitatis utilitas administratur.

De ysagogis porfirii.

Post philosophie diffinitiones, in quibus generaliter omnia continentur, nunc ysagogas Porfirii expediam. Ysagoga quippe Grece, Latine introductio dicitur, eorum scilicet qui philosophiam incipiunt, continens in se demonstrationem primarum rerum de quibus quid sit unaqueque res certa ac substantiali diffinitione declaratur. Nam posito primo genere deinde species et alia que iuncta esse possint subiungimus, ac discernentes communibus separamus, ac tamdiu interponentes differentias quousque ad proprium eius de quo querimus signata eius expressione perveniamus, ut puta: homo est animal rationale, mortale, terrenum, bipes, risus capax. Genus enim animal cum dicitur, substantia hominis declarata est. Est enim et ad hominem genus animal, sed quia late patebat, adiecta est species terrenum; iam exclusum est id quod aut ethereum est aut humidum. Differentia ut bipes, quia propter animalia posita est, que multis pedibus innituntur. Item rationale propter illa que ratione carent. Mortale autem propter id quod non angelus est. Postea discernitur atque secluso adiectum est proprium in parte postrema. Est enim solum hominis quod ridet. Sic perfecta est ex omni parte diffinitio ad hominem declarandum. Cuius discipline diffinitionem plenius Aristoteles et Tullius ex generis et differentiis consistere asserunt, quam postea plerique in docendo eius perfecta substantiali diffinitione in quinque partibus velut in membris suis diviserunt, quarum prima est de genere, secunda de specie, tertia de differentia, quarta de proprio, quinta de accidente. Genus ut animal. Est enim generale vocabulum et commune omnium animam habentium. Species ut homo. Est enim specialitas qua separatur a ceteris animantibus. Differentia ut rationale, mortale. His enim duobus differt homo a ceteris. Cum enim dicitur rationale, discernitur ab irrationabilibus mutis, que non habent rationem. Cum mortale, discernitur ab angelis, qui nesciunt mortem. Proprium ut risibile. Homo enim est qui ridet, et hoc preter hominem nullum animal est. Accidens ut color in corpore, doctrina in anima. Hec enim temporum varietate et accidunt et mutantur. Et ex omnibus his quinque partibus ordo plene sententie ita: homo est animal rationale, mortale, risibile, boni malique capax. Sic in omni oratione substantiali tamdiu interponende debent species et differentie, quamdiu seclusis omnibus que hoc idem esse possunt, ad id perveniatur, ut proprietas eius iam certa teneatur. Ysagogas autem ex Greco in Latinum transtulit Victorinus orator, commentumque eius quinque libris Boetius edidit.

De cathegoriis aristotilis.

Secuntur Aristotilis cathegorie, que Latine predicamenta dicuntur, quibus per varias significationes omnis sermo conclusus est. Instrumenta cathegoriarum sunt tria, id est prima equivoca, secunda univoca, tertia denominativa. Equivoca sunt quando multarum rerum nomen unum est, sed non eadem diffinitio, ut leo. Nam quantum ad nomen pertinet, et verus et pictus et celestis dicitur leo; quantum ad diffinitionem pertinet, aliter verus diffinitur, aliter pictus, aliter celestis. Univoca sunt quando duarum aut plurium rerum unum nomen est et diffinitio, ut vestis. Nam et birrus et tunica et nomen vestis possunt accipere et eius diffinitionem. Ergo hic univoca in generibus esse intelligitur, quia et nomen et diffinitionem dant formis suis. Denominativa, id est derivativa, dicuntur, quia cumque ab aliquo solo differentes casu secundum nomen habent appellationem, ut a bonitate bonus, a malitia malus. Cathegoriarum autem species decem sunt, id est substantia, quantitas, qualitas, relatio, situs, locus, tempus, habitus, agere et pati. Substantia est que proprie et principaliter dicitur, que neque de subiecto predicatur neque in subiecto est, ut aliquis homo vel aliquis equus. Secunde autem substantie dicuntur in quibus speciebus illae que principaliter substantie primo dicte sunt insunt atque clauduntur, ut in homine Cicero. Quantitas est mensura per quam aliquid vel magnum vel minimum ostenditur, ut longus, brevis. Qualitas est ut quis est orator an rusticus, niger an candidus. Relatio est que refertur ad aliquid. Cum enim dicitur filius, demonstratur et pater. Hec relativa simul incipiunt. Namque servus ac dominus uno tempore exordium nominis sumunt, nec aliquis invenietur dominus prior servo, nec servus domino. Alterum enim alterum precedere non potest. Porro situs a positione dicitur, ut quis aut stet aut sedeat aut iaceat. Locus est ubi sit, in foro, in platea. Loci autem motus partes sex sunt: dextra et sinistra, ante et retro, sursum atque deorsum. Partes quoque iste sex duo habent, longe et prope. Tempus ut hodie, heri. Habitus ab habendo aliquid dictus, ut habere scientiam in mente, virtutem in corpore, vestimentum in corpore, et cetera que ad habendi modum designata a doctoribus numero comprehenduntur. Iam vero agere et pati ab agentis et patientis significatione consistunt. Nam scribo activi verbum est, quia facientis rem indicat. Scribor patientis est, quia pati se ostendit. In his enim generibus novem, que exempli gratia quedam posita sunt, vel in ipso substantie genere quod est usia, innumerabilia reperiuntur. Nam et ea que intellectu capimus, id ad alterum horum decem predicamentorum sermone vulgamus. Plenitudo enim facundie de his nascitur. Augustinus magnus orator, filius illius, stans in templo hodie infulatus disputando fatigatur. Usia autem substantia est, id est proprium quod ceteris subiacet, reliqua novem accidentia sunt. Substantia autem dicitur ab eo quod omnis res ad se ipsa subsistit. Corpus autem subsistit, et ideo substantia est. Illa vero accidentia que in subsistente atque subiecto sunt, substantie non sunt, quia non subsistunt, sed mutantur, sicut color vel forma. De subiecto autem et in subiecto quasi de ipso et in ipso. Ubi enim dicitur de subiecto substantia est, quia dicatur de substantia. Ubi autem dicitur de in subiecto accidentia sunt, id est que accidunt in substantia, ut quantitas, qualitas vel figura. De subiecto quidem genera et species, in subiecto accidentia sunt. Ex his novem accidentibus tria intra usiam sunt, quantitas et qualitas et situs. Hec enim sine usia esse non possunt. Extra usiam vero sunt locus, tempus et habitus. Intra et extra usiam relatio, facere et pati. Appellatas enim cathegorias constat, quia non possunt nisi ex subiectis agnosci. Quis enim quid sit homo possit agnoscere, nisi aliquem hominem sibi proponat ante oculos quasi subiectum nomini? Hoc opus Aristotilis intelligendum est, quia sicut dicitur, quicquid homo loquitur inter decem ista predicamenta habetur. Proficiet etiam ad libros intelligendos qui sive rethoribus sive dialecticis apponuntur.

Prefatio periermeniarum.

Sequitur deinde liber periermenias subtilissimus nimis, et per varias formas iterationesque cautissimus, de quo dicitur: Aristotiles quando periermenias scriptitabat, calamum in mente tingebat.

De periermeniis aristotilis.

Omnis quippe res que una est et uno significatur sermone, aut per nomen significatur aut per verbum, que due partes orationis interpretantur totum quicquid conceperit mens ad loquendum. Omnis enim elocutio concepte rei mentis interpres est. Hanc Aristotiles, vir in rerum expressione et faciendis sermonibus peritissimus, periermeniam nominat, quam interpretationem nos appellamus, scilicet quod res mente conceptas prolatis sermonibus interpretetur per catafasin et apofasin, id est affirmationem et negationem. Per affirmationem, ut homo currit; per negationem, ut homo non currit. In his itaque periermeniis supradictus philosophus de septem speciebus tractat, id est de nomine, de verbo, de oratione, de enuntiatione, de affirmatione, de negatione, de contradictione. Nomen est vox significativa secundum placitum sine tempore, cuius nulla pars est significativa separata, ut Socrates. Verbum est quod significat tempus, cuius pars nichil extra significat, sed tempus consignificat, ut disputat. Oratio est vox significativa cuius partium aliquid separatum significativum est, ut Socrates disputat. Enuntiativa oratio vox significativa de eo quod est aliquid vel non est, ut Socrates est, Socrates non est. Affirmatio est annuntiatio alicuius de aliquo, ut Socrates est. Negatio est alicuius ab aliquo, ut Socrates non est. Contradictio est affirmationis et negationis oppositio, ut Socrates disputat, Socrates non disputat. Utilitas periermeniarum hec est, quod ex his interpretationibus syllogismi fiunt, unde et analitica pertractantur.

De syllogismis dialecticis.

Secuntur dehinc dialectici syllogismi, ubi tota eius artis utilitas et virtus ostenditur. Quorum conclusio plurimum lectorem adiuvat ad veritatem investigandam, tantum ut absit ille error decipiendi adversarium per sophismata falsarum conclusionum. Formule cathegoricorum, id est predicativorum syllogismorum, sunt tres. Prime formule modi sunt novem. Primus modus est qui conducit, id est qui colligit ex universalibus dedicativis dedicativum universale directum, ut omne iustum honestum, omne honestum bonum, omne igitur iustum bonum. Secundus modus est qui conducit ex universalibus dedicativis et abdicativis abdicativum universale directum, ut omne iustum honestum, nullum honestum turpe, nullum igitur iustum turpe. Tertius modus est qui conducit ex dedicativis particulari et universali dedicativum particulare directum, ut quoddam iustum honestum, omne honestum utile, quoddam igitur honestum utile. Quartus modus est qui conducit ex particulari dedicativa et universali abdicativa abdicativum particulare directum, ut quoddam iustum honestum, nullum honestum turpe, quoddam igitur iustum non est turpe. Quintus modus est qui conducit ex universalibus dedicativis particulare dedicativum per reflexionem, ut omne iustum honestum, omne honestum bonum, quoddam igitur bonum iustum. Sextus modus est qui conducit ex universali dedicativa et universali abdicativa abdicativum universale per reflexionem, ut omne iustum honestum, nullum honestum turpe, nullum igitur turpe iustum. Septimus modus est qui conducit ex particulari et universali dedicativis dedicativum particulare per reflexionem, ut quoddam iustum honestum, omne honestum utile, quoddam igitur utile iustum. Octavus modus est qui conducit ex universalibus abdicativa et dedicativa particulare abdicativum per reflexionem, ut nullum turpe honestum, omne honestum iustum, quoddam igitur turpe non est iustum. Nonus modus est qui conducit ex universali abdicativa et particulari dedicativa abdicativum particulare per reflexionem, ut nullum turpe honestum, quoddam honestum iustum, quoddam igitur iustum turpe non est. Formule secunde modi sunt quattuor. Primus modus est qui conducit ex universalibus dedicativa et abdicativa abdicativum universale directum, ut omne iustum honestum, nullum turpe honestum, nullum igitur turpe iustum. Secundus modus est qui conducit ex universalibus abdicativa et dedicativa abdicativum universale directum, ut nullum turpe honestum, omne iustum honestum, nullum igitur turpe iustum. Tertius modus est qui conducit ex particulari dedicativa et universali abdicativa abdicativum particulare directum, ut quoddam iustum honestum, nullum turpe honestum, quoddam igitur iustum non est turpe. Quartus modus est qui conducit ex particulari dedicativa et universali abdicativa dedicativum particulare directum, ut quoddam iustum non est turpe, omne malum turpe, quoddam igitur iustum non est malum. Formule tertie modi sunt sex. Primus modus est qui conducit ex dedicativis universalibus dedicativum particulare tam directum quam reflexum, ut omne iustum honestum, omne honestum iustum.

omne iustum bonum, quoddam quod honestum bonum, quoddam bonum honestum. Secundus modus est qui conducit ex dedicativis particulari et universali dedicativum particulare directum, ut quoddam iustum honestum, omne iustum bonum, quoddam quod honestum bonum, quoddam bonum honestum. Tertius modus est qui conducit ex dedicativis universali et particulari dedicativum particulare directum, ut omne iustum honestum, quoddam iustum bonum, quoddam quod honestum bonum. Quartus modus est qui conducit ex universali dedicativa et particulari abdicativa abdicativum particulare directum, ut omne iustum honestum, nullum iustum malum, quoddam quod honestum non est malum. Quintus modus est qui conducit ex dedicativa particulari et abdicativa universali abdicativum particulare directum, ut quoddam iustum honestum, nullum iustum malum, quoddam quod iustum non est malum. Sextus modus est qui conducit ex dedicativa universali et abdicativa particulari abdicativum particulare directum, ut omne iustum honestum, et abdicativa particulari, quoddam iustum non est malum, quoddam quod honestum non est malum. Has formulas cathegoricorum syllogismorum qui plene nosse desiderat, librum legat qui inscribitur perihermenias Apulei, et subtilius quae sunt tractata cognoscet. Distincta enim atque considerata ad magnas intellegentiae vias lectorem proficiente domino ducunt. Nunc ad ypoteticos syllogismos ordine sequente veniamus. Modi syllogismorum ypoteticorum qui fiunt cum aliqua conclusione sunt vii. Primus modus est: si dies est, lucet; est autem dies; lucet igitur. Secundus modus est: si dies est, lucet; non lucet; non est igitur dies. Tertius modus est ita: non et dies est et non lucet; atqui dies est; lucet igitur. Quartus modus est ita: aut dies est aut nox; atqui dies est; nox igitur non est. Quintus modus est ita: aut dies est aut nox; atqui nox non est; dies igitur est. Sextus modus est ita: non est dies et non lucet; dies autem est; nox igitur non est. Septimus modus est ita: non et dies et nox; atqui nox non est; dies igitur est. Modos autem ypoteticorum syllogismorum si quis plenius nosse desiderat, librum legat Marii Victorini qui inscribitur de syllogismis ypoteticis. Hinc ad dialecticas diffinitionum species accedamus, quae tanta dignitate pollent ut possint indicium aptae manifestationis quadam diligentia dictionum ostendere.

De divisione diffinitionum

Diffinitio est philosophorum quae in rebus explicandis explicat quid res ipsa sit, qualis sit, et quemadmodum membris suis constare debeat. Est enim oratio brevis uniuscuiusque rei naturam a communione divisa propria significatione concludens. Divisio diffinitionum in species xv dividitur. Prima species diffinitionis est usiodes, id est substantialis, quae proprie et vere dicitur diffinitio, ut est homo animal rationale, mortale, sensus disciplinaeque capax. Haec enim diffinitio per species et differentias descendens venit ad proprium, et designat plenissime quid sit homo. Secunda species diffinitionis est quae Graece ennoematice dicitur, Latine notionalis nuncupatur, quam notionem communi non proprio nomine possumus dicere. Haec isto modo semper efficitur: homo est quod rationali conceptione et exercitio praeest animalibus cunctis. Non enim dixit quid est homo, sed quid agat, quasi quodam signo in notitiam devocato. Ista enim et in reliquis notitiam rei profert, non substantialis explicatio declarat; et quia illa substantialis est, diffinitio omnium obtinet principatum. Tertia species diffinitionis est quae Graece poiotes dicitur, Latine qualitativa vocatur, quia ex qualitate nomen accepit, pro eo quod quale sit id quod sit evidenter ostendit. Cuius exemplum tale est: Homo est qui ingenio valet, artibus pollet, et cognitione rerum aut quod agere debet eligit, aut animadversione quod inutile sit contemnit. His enim qualitatibus expressus ac diffinitus est homo. Quarta species diffinitionis est quae Graece ypografice, Latine a Tullio descriptio nominatur, quae adhibita circumitione dictorum factorumque rem quae sit descriptione declarat. Quaeritur enim quid sit avarus, quid crudelis, quid luxuriosus, et universa luxuriosi et avari crudelis natura describitur, ut si luxuriosum volumus diffinire dicimus: luxuriosus est victus non necessarii sed sumptuosi et honores appetitus, in deliciis affluens, in libidine promptus. Haec et alia diffiniunt luxuriosum, sed per descriptionem definiunt. Quae species diffinitionis oratoribus magis apta est quam dialecticis, quia latitudinem habet, quae similitudo in bonis rebus ponitur et in malis. Quinta species diffinitionis est quam Graeci cata antilexin, Latine ad verbum dicimus. Haec est illa dictio quae rem de qua quaeritur alio sermone designat uno ac singulari, et quodammodo quod illud sit in uno verbo positum, uno verbo alio declarat, ut conticescere est tacere. Item cum terminum dicimus finem, aut populatas interpretamur evastatas. Sexta species diffinitionis est quam Graeci cata diaforan, nos per differentiam dicimus. Scriptores vero artium de eodem et de altero nominant, ut cum quaeritur quid sit inter regem et tyrannum, adiecta differentia quid uterque sit diffinitur, id est rex est modestus et temperans, tyrannus vero impius et inmitis. Septima species diffinitionis est quam Graeci cata metaforan, Latini per translationem dicunt, ut Cicero in topicis: Litus est qua fluctus eludit. Hoc varie tractari potest. Modo enim ut moneat, modo ut designet, modo ut laudet, aut vituperet. Ut moneat: nobilitas est [illegible] apud posteros sarcina. Ut designet: apex est arx corporis. Ut laudet: adulescentia est flos aetatis. Ut vituperet: divitiae sunt brevis vitae longum viaticum. Octava species diffinitionis est quam Graeci cata aferesin tu enantiu, Latini per privantiam contrarii eius quod diffinitur dicunt: bonum est quod malum non est; iustum est quod iniustum non est, et his similia. Hoc autem genere diffinitionis uti debemus cum contrarium est notum, ut si bonum quod prodest cum honestate, id quod tale non est malum est. Nona species diffinitionis est quam Graeci cata ypotyposin, Latini per quandam imaginationem dicunt, ut: Aeneas est Veneris et Anchisae filius. Haec semper in individuis versatur, quae Graeci atoma appellant. Decima species diffinitionis est quam Graeci cata ellipes olocleru homogenus, Latini per indigentiam pleni ex eodem genere dicunt, ut si quaeratur quid sit animal, respondeatur ut homo. Rem enim quae sit praedicto declaravit exemplo. Hoc est autem proprium diffinitionis quod sit illud quod quaeritur declarare. Undecima species diffinitionis est quam Graeci cata analogian, Latini iuxta rationem dicunt, id est per indigentiam pleni ex eodem genere, ut si quaeratur quid sit thesis, respondeatur quod cui deest, ut sit arsis. Duodecima species diffinitionis est quam Graeci cata epainon, id est per laudem, ut Tullius pro Cluentio: Lex est mens et animus et consilium et sententia civitatis. Et aliter: Pax est tranquilla libertas. Fit et per vituperationem, quam Graeci psogon vocant, ut: servitus postremum malorum omnium non modo bello sed morte quoque repellenda. Tertiadecima species diffinitionis est quam Graeci cata to pros ti, Latini ad aliquid vocant, ut est illud: pater est cui est filius; dominus est cui est servus. Quartadecima species diffinitionis est cata tu oru, ut Cicero in rethoricis: genus est quod plures amplectitur partes. Item pars est quae subest generi. Quintadecima species diffinitionis est quam Graeci cata etiologian, Latini secundum rationem vocant, ut: dies est sol super terras; nox est sol sub terris. Scire autem debemus praedictas species diffinitionum topicis merito esse sociatas, quoniam inter quaedam argumenta sunt positae et nonnullis locis commemorantur in topicis. Nunc autem ad topica veniamus, quae sunt argumentorum sedes, fontes sensuum et origines dictionum.

De topicis.

Topica est disciplina inveniendorum argumentorum. Divisio topicorum sive locorum ex quibus argumenta dicuntur triplex est. Nam alia in eo ipso de quo agitur haerent, alia quae dicuntur effecta, quae quodammodo ex rebus aliis tracta noscuntur, alia quae assumuntur extrinsecus. Argumenta quae in eo ipso de quo agitur haerent in tribus divisa sunt. Prima a toto, secunda a partibus, tertia a nota. Argumentum a toto est cum diffinitio adhibetur ad id quod quaeritur, sic ait Cicero: Gloria autem est laus recte factorum magnorumque in rem publicam fama meritorum. A partibus est argumentum cum is qui se defendit aut negat factum aut factum esse iure defendit. A nota est argumentum cum ex vi nominis argumentum aliquod dicitur, ut Cicero: Consul, inquit, quaerebam, quem misero malis invenire non poteram. Effecta argumenta sunt quae quodammodo ex rebus aliis tracta noscuntur. Sunt autem numero xiii. Primum a coniugatis argumentum est cum declinatur a nomine et fit verbum, ut Cicero Verrem dicit evertisse provinciam; vel nomen a verbo, cum latrocinari dicitur latro. Nomen est a nomine: Terentii inceptio est amentium, haud amantium. Dum nomen distat, nominis appellationis postremitas in alia vocis declinatione formata. Secundum argumentum a genere est cum de eodem genere sententia dicitur, ut Virgilii: varium et mutabile semper femina. Tertium a specie argumentum est cum generali quaestioni fidem species facit, ut: at non sic Frigius penetrat Lacedaemona pastor. A simili argumentum est quando rebus aliquibus similia proferuntur: Suggere tela mihi, non ullum dextera frustra torserit in Rutulos, steterunt quae in corpore Graium Iliacis campis. A differentia est argumentum quando per differentiam aliqua separantur, ut Virgilius: Non Diomedis equos nec currum cernis Achillis. A contrariis argumentum dicitur quando res discrepantes sibimet opponuntur, ut Virgilius: Mortaline manu factae immortale carinae fas habeant, certusque incerta pericula lustret Aeneas? A consequentibus argumentum dicitur quando posita re aliquid inevitabile consequitur, ut Virgilius: Non ea vis animo nec tanta superbia victis. Ab antecedentibus argumentum est quando aliqua ex his quae prius gesta sunt comprobantur, ut Cicero pro Milone: Cum non dubitaverit aperire quid cogitaret, vos potestis dubitare quid fecerit? A repugnantibus argumentum est quando illud quod obicitur aliqua contrarietate destruitur, ut Cicero: Is igitur quem tu de tali periculo liberasti, sed honore amplissimo ditasti, domi te interfici voluisse? A coniugatis argumentum est cum probabiliter ostenditur quod sit ex re quaque venturum, ut Virgilius: [illegible] affore credit, qui omnino Hesperia sua subiugarentur. A causis argumentum est quod ex communi consuetudine res quaeque creantur, ut Terentius: [illegible] quod vulgus servorum solet dolis ut me deludes. Ab effectis argumentum est cum ex his quae facta sunt aliquid approbatur, ut Virgilius: Degeneres animos timor arguit. A comparatione argumentum est quod per collationem personarum sive causarum sententiae ratio sub imputatione formatur, ut Virgilius: Tu potes Aeneam manibus subducere Graium, nos aliquid contra Rutulos iuvisse nefandum est. Extra argumenta quae dicuntur extrinsecus, quae Graeci atechnos, id est artis expertes vocant, ut est testimonium. Testimonium vero constare dividitur quinque modis, id est primo ex persona, secundo ex naturae auctoritate, tertio ex temporibus auctoritatem, quarto ex dictis factisque maiorum, quinto ex tormentis. Item quod superior modo quod est ex temporibus in viii species dirimatur: Prima ingenio, secunda opibus, tertia aetate, quarta fortuna, quinta arte, sexta usu, septima necessitate, octava concursione fortuitorum. Testimonium autem est quod ab aliqua externa re sumitur ad faciendam fidem. Persona non qualiscumque est quae testimonii pondus habet ad faciendam fidem, sed morum probitate debet esse laudabilis. Naturae auctoritas est quae maxima virtute consistit. Testimonia multa sunt quae afferunt auctoritatem, id est ingenium, opes, aetas, fortuna, ars, usus, necessitas et concursio rerum fortuitarum. A dictis factisque maiorum petitur fides cum priscorum dicta factaque memorantur. A tormentis fides probetur, post quae nemo creditur velle mentiri. Ea vero quae tractantur in tempore, quia suis nominibus plurima sunt, diffinitione non indigent. Memoriae quoque condendum est topica oratoribus, dialecticis, poetis et iuris peritis communiter argumenta praestare. Sed quando aliquid specialiter probant, ad rhetores, poetas iurisque peritos pertinent; quando vero generaliter disputant, ad philosophos attinere manifestum est. Mirabile plane genus operis, in unum potuisse colligi quidquid mobilitas ac varietas humanae mentis in sensibus exquirendis per diversas causas poterat invenire, conclusum liberum ac voluntarium intellectum. Nam quocumque se verterit, quascumque cogitationes intraverit, in aliquid eorum quae praedicta sunt necesse est cadat ingenium.

De oppositis

Contrariorum genera iiii sunt, quae Aristoteles antikimena, id est opposita vocavit, propter quod sibi velut ex adverso videntur obstare, ut contraria. Nec tamen omnia quae opponuntur sibi contraria sunt, sed omnia contraria opposita. Primum genus contrariorum est quod ex adversatione divisum vocatur, pro eo quod tantum contrarie sibi opponuntur, ut non ea ex quibus opponuntur, ut sapientia stultitia. Quod genus in tres species dividitur. Nam sunt quaedam contraria quae medium habent, et sunt quae sine medio sunt. Et quaedam sunt quae medium habent, et tamen suo nomine sunt non utrique et vocabulum certo. Candidum et nigrum habent medium, quia inter eos saepe color pallidus vel fuscus invenitur. Sine medio sunt quae sibi unum de duobus accidit, ut sanitas vel infirmitas; horum nihil est medium. Ea autem quae medium sine nomine sunt, ut felix infelix; medium habent non felix. Secundum genus est relativorum, quae ita sibi opponuntur ut ad se conferantur, sic duplum simplum. Hi soli oppositorum generum ad se referuntur. Nam et maius non ad minus refertur, et simplum non ad duplum aut ei cui opponitur. Nam relativum ipso relativo ita opponitur ut hi ipsum quod opponitur aut ei sit an opponitur, aut ad id quaeque modo referatur. Dimidium enim opponitur duplo, eius quoque dupli medium est, sed in illo opponitur ut ei sit cui opponitur. Sic et parvum opponitur magno, ita ut ipsum parvum ad magnum cui opponitur sit parvum. Nam superiora quae dicuntur contraria ita sibi opponuntur ut contrariorum non sint quibus opponuntur, nec ad ea quaquam modo referantur. Siquidem iniquitas iustitiae ita contraria est, ut non eadem iustitiae iniquitas sit, aut ad illam sit iniquitas. Tertium genus est oppositorum habitus vel orbatio. Quod genus cum privatione vocatur, quod ostenditur aliquid in quo primum habuisse iam privatus est. Cuius species sunt tres, quarum prima est in re, secunda in loco, tertia in tempore congruo. Caret enim caecitas in loco ut caecitas et visionis in uno locus est, in tempore congruo ut infantem non dicimus sine dentibus esse cum dentes adhuc aetas parva negaverit. Non enim est privatus dentibus qui non dum habuit. Quartum vero genus ex confirmatione et negatione opponitur, ut Socrates disputat, Socrates non disputat. Hoc a superioribus ideo differt quod illa singillatim dici possunt, haec vero non nisi connexe dici non possunt. Quod genus quarti apud dialecticos multum habet conflictum et appellatur [illegible] valde oppositum, siquidem et tamen utrumque. Nam existunt quaedam habere tamen possunt, ut inter contraria candidum et nigrum. Tamen est nec candidum nec nigrum, sed fuscum vel pallidum. Inter relativa quoque ut multa et pauca. Tamen est nec multa nec pauca, sed mediocria. Inter habitum et orbationem ut visio et caecitas. Tamen est nec visio nec caecitas, sed lippitudo. Hic quoque legere non legere tertium nihil habet.

Explicit liber secundus. Praefatio de [illegible]

Mathematica Latine dicitur doctrinalis scientia, quae abstractam considerat quantitatem. Abstracta enim quantitas est quam intellectu a materia separantes vel ab aliis accidentibus, ut est par, impar, vel ab aliis huiusmodi in sola ratiocinatione tractamus. Cuius species sunt quattuor, id est arithmetica, geometrica, musica et astronomia. Arithmetica est disciplina quantitatis numerabilis secundum se. Musica est disciplina quae de numeris loquitur qui inveniuntur in sonis. Geometrica est disciplina magnitudinis et formarum. Astronomia est disciplina quae caelestium siderum cursus et figuras contemplatur omnesque habitudines stellarum. Quas disciplinas deinceps paulo latius indicamus, ut earum causae competenter possint ostendi.

INCIPIT LIB III

De vocabulo arithmeticae disciplinae

ARITHMETICA EST disciplina numerorum. Graeci enim numerum rithmon dicunt. Quam scriptores saecularium litterarum inter disciplinas mathematicas ideo primam esse voluerunt, quoniam ipsa ut sit nulla alia indiget disciplina. Musica autem et geometrica et astronomia quae sequuntur, ut sint atque subsistant istius egent auxilio.

De auctoribus eius

Numeri disciplinam apud Graecos primum Pythagoram autumant conscripsisse, ac deinde a Nicomacho diffusius esse dispositam, quam apud Latinos primus Apuleius, deinde Boetius transtulerunt.

Quid sit numerus

Numerus autem est multitudo ex unitatibus constituta. Nam unum semen numeri esse, non numerum volunt.

Unde numeri dicti sint

Numero nomen nummus dedit, et a sui frequentatione vocabulum indidit. Unum a Graeco nomen trahit. Graeci enim unum ena dicunt; sic duo et tres, quos illi dia et tria appellant. Quattuor vero a figura quadrata nomen sumpsit. Quinque autem non secundum naturam, sed secundum placitum voluntatis ab eo qui numeris nomina indidit. Sex autem et septem a Graeco veniunt. In multis enim nominibus quae in Graeco aspirationem habent, nos pro aspiratione s ponimus. Inde est pro hexa sex, pro hepta septem, sicut pro herpillo herba serpillum. Octo vero pertranslatione, sicut illi ogdo, et nos octo; ita illi ennea, nos novem; illi deca, nos decem. Decem autem ex Graeca ethymologia est, quod ligent et coniungant infra iacentes numeros. Nam desmos coniungere vel ligare apud eos dicitur. Porro viginti dicti quod sint decem bis geniti, v permutata in b littera posita. Triginta, quod a ternario denario gignantur. Sic usque ad nonaginta. Centum vero vocati a canto quod est circulus. Ducenti a duobus centum. Sic et reliqui usque ad mille. Mille autem a multitudine, unde et militia quasi multitia. Inde et milia, quae Graeci mutata littera myriades vocant.

Quid praestent numeri

Ratio numerorum contemnenda non est. In multis enim sanctarum scripturarum locis quantum mysterium habent elucet. Non enim frustra in laudibus dei dictum est: Omnia in mensura et numero et pondere fecisti. Senarius namque, qui partibus suis perfectus est, perfectionem mundi quadam numeri sui significatione declarat. Similiter et xl. dies, quibus Moyses et Helias et ipse Dominus ieiunaverunt, sine numerorum cognitione non intelleguntur. Sic et alii in scripturis sacris numeri existunt, quorum figuras nonnisi noti huius artis scientiae solvere possunt. Datum est etiam nobis ex aliqua parte sub numerorum consistere disciplina, quando horas per eas discimus, quando de mensium curriculo disputamus, quando spatium anni redeuntis agnoscimus. Per numerum siquidem ne confundamur instruimur. Tolle numerum in rebus omnibus, et omnia pereunt. Adime saeculo computum, et cuncta ignorantia caeca conplectitur, nec differre possunt a ceteris animalibus, qui calculi nesciunt rationem.

Numerus dividitur in paribus et inparibus. **De prima divisione parium et inparium.**

Par numerus dividitur in his: pariter par, pariter inpar, et inpariter par, et inpariter inpar. Inpar numerus dividitur in his: primum et simplicem, secundum et compositum, tertium mediocrem, qui quodam modo primus et incompositus est, alio vero modo secundus et compositus est. Par numerus est qui in duabus aequis partibus dividi potest, ut ii, iiii, et viii. Inpar vero numerus est qui dividi aequis partibus nequit, uno medio vel deficiente vel superante, ut iii, v, vii, novem, et reliqui. Pariter par numerus est qui secundum parem numerum pariter dividitur, quousque ad indivisibilem perveniat unitatem, ut puta lxiiii habent medietatem xxxii, hic autem xvi, xvi vero viii, octonarius iiii, quaternarius duo, binarius unum, qui singularis indivisibilis est. Pariter inpar est qui in partes aequas recipit sectionem, sed partes eius mox indissecabiles permanent, ut sex, decem, et octo, xxx, l. Mox enim si hunc numerum diviseris, incurris in numerum quem secare non possis. Inpariter par numerus est cuius partes et dividi possunt, sed usque ad unitatem non perveniunt, ut xxiiii. Hic enim in medietate divisus xii facit, rursumque in alia medietate sex, deinde in alia iii, et ultra divisionem non recipit sectio illa; sed ante unitatem invenitur terminus quem secare non possis. Inpariter inpar est qui ab inpari numero inpariter mensuratur, ut xxv, xlviiii, qui dum sint inpares numeri, ab inparibus et partibus dividuntur, ut septies septeni, quinquies quini. Inparium numerorum alii sunt simplices, alii compositi, alii mediocres. Simplices sunt qui nullam aliam partem habent nisi solam unitatem, ut ternarius solam tertiam, et quinarius solam quintam, et septenarius solam septimam. His enim una pars sola est. Composita sunt qui non solum unitate metiuntur, sed et alieno numero procreantur, ut novem, xv, et xxi. Dicimus enim ter terni et septies terni, ter quini et quinquies quini. Mediocres numeri sunt qui quodam modo simplices et incompositi videntur, alio vero modo et compositi, ut puta novem ad xxv, quinque dum comparati fuerint, primi sunt et incompositi, quia non habent communem numerum nisi solum monadicum. Nam novem si comparati fuerint, secundi sunt et compositi, quoniam inest illis communis numerus praeter monadicum, id est ternarius numerus, qui novem mensurat. Item tres et quindecim ter quini. Item parium numerorum alii sunt superflui, alii diminuti, alii perfecti. Superflui sunt quorum partes simul ductae plenitudinem suam excedunt, ut puta duodenarius. Hic enim partes v habet: duodecimam, quod est unum; sextam, quod duo; quartam, quod tria; tertiam, quod iiii; dimidiam, quod sex. Unum enim et duo et tria et iiii et sex simul ducta xvi faciunt, et longe a duodenario excedunt. Sic et alii similes plurimi, ut duodevicenarius, xx, et multi tales. Diminutivi numeri sunt qui partibus suis computati minorem summam efficiunt, ut puta denarius, cuius partes sunt tres: decima, quod est unum; quinta, quod duo; dimidia, quod quinque. Unum enim et duo et quinque simul ducta octonarium faciunt, longe a denario minorem. Similis est huic octonarius vel alii plurimi, qui in partes redacti infra consistunt. Perfectus numerus est qui suis partibus adinpletur, ut senarius. Habet enim tres partes: sextam, tertiam, et dimidiam. Sexta enim eius unum est, tertia duo, dimidia tres. Hae partes in summam ductae, id est unum et duo et tria simul, eundem consummant perficiuntque senarium. Sunt autem perfecti numeri intra decem vi, intra centum xxviii, intra mille quadringenti nonaginta et sex.

Omnis numerus per se aut ad aliquid consideratur. **De secunda divisione totius numeri.**

Iste dividitur sic: alii sunt aequales, alii inaequales. Iste dividitur sic: alii sunt maiores, alii minores. Maiores dividuntur sic: i. multiplices, ii. superparticulares, iii. superpartientes, iiii. multiplices superparticulares, v. superpartientes. Minores dividuntur sic: i. submultiplices, ii. subsuperparticulares, iii. subsuperpartientes, iiii. submultiplices subsuperparticulares, submultiplices subsuperpartientes. Per se numerus est qui sine relatione aliqua dicitur, ut iii, iiii, v, vi, et ceteri similes. Ad aliquid numerus est qui relative ad alios comparatur, ut puta iiii ad duo dum comparati fuerint duplex dicitur et multiplex; sex ad iii, viii ad iiii, decem ad quinque; et iterum iii ad i triplex, sex ad ii, viiii ad iii, et ceteri. Aequales numeri dicuntur qui secundum quantitatem aequales sunt, ut puta ii ad ii, iii ad iii, x ad x, c ad c. Inaequales numeri sunt qui ad invicem comparati inaequalitatem demonstrant, ut iii ad ii, iiii ad iii, v ad iiii, x ad vi. Et universaliter maior minori aut minor maiori dum comparati fuerint inaequales dicuntur. Maior numerus est qui habet in se illum minorem numerum ad quem comparatur et aliquid plus, ut puta quinarius ternario numero fortior est, eo quod habet in se quinarius ternarium et alias partes eius duas, et reliqui tales. Minor numerus est qui continetur a maiore ad quem comparatur cum aliqua parte sui, ut ternarius ad quinarium; continetur enim ab eo cum duabus partibus suis. Multiplex numerus est qui habet in se illum minorem numerum bis aut ter aut quater aut multipliciter, ut puta duo ad i dum comparati fuerint duplex est; iii ad i triplex; iiii quadruplex; et reliqua. Submultiplex numerus est qui intra multiplicem continetur bis aut ter aut quater aut multipliciter, ut puta unum ad duo bis continetur, a tribus ter, a quattuor quater, a quinque quinquies, et ab aliis multipliciter. Superparticularis numerus est dum fortior continet in se inferiorem numerum cum una parte, ut puta tres ad duos dum comparati fuerint, continent in se duos, et alium unum, quae media pars est duorum. Quattuor ad iii dum comparati fuerint, continent in se iii et alium unum, quae est pars tertia ternarii. Item v ad iiii dum comparati fuerint, habent in se quaternarium numerum et alium unum, quae quarta pars dicitur quaternarii numeri, et ceteri tales. Superpartiens numerus est qui inferiorem numerum totum continet, et super hoc alias partes eius duas, aut iii, aut iiii, aut quinque, aut alias, ut puta v ad iii dum comparati fuerint, habent in se quinarius numerus ternarium, et super hoc alias partes eius duas; vii ad iiii dum comparati fuerint, habent in se iiii et alias iii partes eius; novem ad v dum comparati fuerint, habent in se v et alias iiii partes eius. Subsuperpartiens numerus est qui continetur in numero superpartiente cum aliquibus partibus suis duabus aut tribus aut pluribus, ut puta iii continentur a quinque cum aliis duabus partibus suis, v a novem cum iiii partibus suis. Subsuperparticularis numerus est minor, qui continetur a fortiore numero cum aliqua parte sua, aut media, aut tertia, aut quarta, aut v, ut puta duo ad iii, iii ad iiii, iiii ad v, et ceteri. Submultiplex particularis numerus est qui dum comparatur ad inferiorem sibi numerum fuerit, continet in se totum inferiorem numerum multiplicatum cum aliqua parte eius, ut puta v ad ii dum comparati fuerint, continent in se bis binos iiii et unam partem eius. Octo ad iii dum comparati fuerint, continent in se bis ternos, quod sunt vi, et unam partem eius. Submultiplex superparticularis numerus est qui dum comparatur fuerit ad inferiorem sibi numerum, continet eum multiplicatum cum aliis partibus, ut puta viii ad iii dum comparati fuerint, continent in se bis ternos cum aliis duabus partibus eius. Quattuordecim ad xii dum comparati fuerint, continent in se bis senos cum aliis duabus partibus eius. Sedecim ad vii dum comparati fuerint, continent eum bis cum aliis duabus partibus eius. Duodecim ad viii dum comparati fuerint, continent in se bis viii cum aliis tribus partibus eius. Submultiplex superpartiens numerus est qui dum ad fortiorem se comparatur fuerit, continetur ab eo multipliciter cum aliquibus partibus suis, ut puta iii ad viii continentur bis cum duabus partibus suis, xiii ad xi continentur bis cum tribus partibus suis.

Numeri aut discreti sunt aut continentes. **De tercia divisione totius numeri.**

Iste dividitur sic: i. linealis, ii. superficiosi, iii. solidi. Discretus numerus est qui a discretis monadibus continetur, ut puta iii, iiii, v, vi, et reliqui. Continens numerus est qui coniunctis monadibus continetur, ut puta ternarius numerus in magnitudine intellegitur, id est linea aut spatium aut solida dicitur. Continens similiter ut quinarius et quaternarius numeri.

Linearis numerus est qui inchoans a monade linealiter scribitur usque ad infinitum. Unde alfa ponitur pro designatione linearum, quoniam haec littera unum significat apud Graecos. Superficialis numerus est qui non solum longitudine sed et latitudine continetur, ut trigonus, quadratus, quinqueangulus vel circulares numeri, et ceteri, qui semper in plano pede, id est superficie, continentur. Trigonus numerus ita est. Quadratus numerus ita. Quinqueangulus ita. Circularis est qui dum similiter ad multiplicatus fuerit, a se inchoans ad se convertitur, ut puta quinquies quini, vicies quinquies ita. Solidus numerus est qui longitudine et latitudine vel altitudine continetur, ut sunt pyramides, qui in modum flammae adsurgunt, ita. Cubus, ut sunt tesserae, ita. Sphaera, quibus est aequa undique rotunditas, ita. Sphaericus autem numerus est qui a circulato numero multiplicatus a se inchoat et in se convertitur, quinquies quini, vicies quinquies. Hic circulus dum in se ipso multiplicatus fuerit, facit sphaeram, id est quinquies xxv, cxxv. **De differentia arithmeticae et geometricae et musicae artis.**

Inter arithmeticam autem et geometricam et musicam hoc interest, ut medietatem invenias. In arithmetica primo sic quaeris: Coniungis extrema et dividis, et facis medium, ut puta fac extrema esse vi et xii; simul iungis et faciunt xviii; partiris medium et facis viiii, quod est analogicum arithmeticae, ut medium quot monades superat primum, his superetur ab extremo. Superat enim viiii vi tribus monadibus, his superatur a xii. Secundum geometricam vero quaeris sic: extrema multiplicata tantum faciunt quantum et media duplicata, ut puta vi et xii multiplicata faciunt septuagies dipondii, media viii et viii multiplicata tantundem faciunt. Secundum musicam ita quaeris: ut quota parte superat medium primum, eadem parte superetur medium ab extremo, ut puta vi et viii duabus partibus superantur, quae duae partes tertia et media viii superatur ab ultima nona. **Quod numeri infiniti existunt.**

Numeros autem infinitos esse certissimum est, quoniam in quocumque numero finem faciendum putaveris, idem ipse non dico uno addito augeri, sed quamlibet sit magnus et quamlibet ingentem multitudinem continens, in ipsa ratione atque scientia numerorum non solum duplicari, verum etiam multiplicari potest. Ita vero suis quisque numerus proprietatibus terminatur, ut nullus eorum par esse cuique alteri possit. Ergo et dispares inter se atque diversi sunt, et singuli quique finiti sunt, et omnes infiniti sunt. **Quid sit geometria, et de inventoribus, et vocabulo eius.**

Geometriae disciplina primum ab Aegyptiis reperta dicitur, quod inundante Nilo et omnibus possessionibus limo obductis, initium terrae dividendae per lineas et mensuras nomen arti dedit. Quae deinde longius acumine sapientium profecta et maris et caeli et aeris spatia metiuntur. Nam provocati studio quaerere coeperunt post terrae dimensionem et caeli spatia: quanto intervallo luna a terris, a luna sol ipse distaret; et usque ad verticem caeli quanta se mensura extenderet; sicque intervalla ipsa caeli orbisque ambitum per numerum stadiorum ratione probabili distinxerunt. Sed quia ex terrae dimensione haec disciplina coepit, et initio sui et nomen servavit. Nam geometria de terra et de mensura nuncupata est. Terra enim graece ge vocatur, metron mensura. Huius disciplinae ars continet in se lineamenta, intervalla, magnitudines, et figuras, et in figuris dimensiones et numeros. **De quadripartita divisione geometriae.**

Geometriae quadripartita divisio est, in plana, in magnitudinem numerabilem, in magnitudinem rationalem, et figuras solidas. Planae figurae sunt quae longitudine et latitudine continentur, quae sunt iuxta Platonem numero v. Numerabilis magnitudo est quae numeris arithmeticae dividi potest. Magnitudines rationales sunt quarum mensuras scire possumus, inrationales vero quarum mensurae quantitas cognita non habetur. **De figuris geometriae.**

Figurae solidae sunt quae longitudine et latitudine et altitudine continentur, ut est cubus. Cuius species v: in plano quarum prima circulus est, plano pede figura plana, quae vocatur circumducta, cuius in medio punctum est, quo cuncta convergunt, quod centrum geometrae vocant, Latini punctum circuli nuncupant. Quadrilatera plano pede figura est, in plano quadrata, quae sub quattuor rectis lineis iacet, ita. Dianatheton grammon figura plana ita. Orthogonium, id est rectiangulum, figura plana in plano pede est triangulum et habet angulum rectum, ita. Isopleurus figura plana recta et sub trinis constituta, in solidum ita. Sphaera est figura in rotundum formata, ita, partibus cunctis aequalis, in solidum. Cubus est propria figura solida quae longitudine et latitudine et altitudine continetur, in solidum ita. Cylindrus est figura quadrata habens superius semicirculum, in solidum ita. Conon est figura quae ab amplo in angustum finit, sicut orthogonium, ita. Pyramis est figura quae in modum ignis ab amplo in acumen consurgit; ignis enim apud Graecos pyr appellatur. Sicut enim infra decem omnis est numerus, ita intra hunc circulum omnium figurarum concluditur ambitus. Prima autem figura huius artis punctus est, cuius pars nulla est. Secunda linea, praeter latitudinem longitudo. Recta linea est quae ex aequo in suis punctis iacet. Superficies vero quod longitudines et latitudines solas habet. Superficiei vero fines lineae sunt. Quarum formae ideo in superioribus decem figuris positae non sunt, quia inter eas inveniuntur. **De numeris.**

Numeros autem in geometria ita quaeris. Extrema eius quae multiplicata tantum faciunt quantum media duplicata, ut puta vi et xii multiplicata faciunt septuagies dipondii, media viii et viii multiplicata tantundem faciunt. **De musica et eius nomine.**

Musica est peritia modulationis sono cantuque consistens. Et dicta musica per derivationem a Musis. Musae autem appellatae apo tou masai, id est a quaerendo, quod per eas, sicut antiqui voluerunt, vis carminum et vocis modulatio quaereretur. Quarum sonus, quia sensibilis res est, et praeterfluit in praeteritum tempus inprimiturque memoriae. Inde a poetis Iovis et Memoriae filias Musas esse confictum est. Nisi enim ab homine memoria teneantur, soni pereunt, quia scribi non possunt. **De inventoribus eius.**

Moyses dicit repertorem musicae artis fuisse Tubal, qui fuit de stirpe Cain ante diluvium. Graeci vero Pythagoram dicunt huius artis invenisse primordia ex malleorum sonitu et chordarum extensione percussa. Alii Linum Thebeum et Zetum et Amphionem in musica arte primos claruisse ferunt. Post quos paulatim directa est praecipue haec disciplina et aucta multis modis, eratque tam turpe musicam nescire quam litteras. Interponebatur autem non modo sacris, sed et omnibus sollemnibus omnibusque laetis vel tristioribus rebus. Ut enim in veneratione divina hymni, ita in nuptiis hymenaei, et in funeribus threni, et lamenta ad tibias canebantur. In conviviis vero lyra vel cithara circumferebatur, et accumbentibus singulis ordinabatur conviviale genus canticorum. **Quid sit musica.**

Itaque sine musica nulla disciplina potest esse perfecta; nihil enim est sine illa. Nam et ipse mundus quadam harmonia sonorum fertur esse compositus, et caelum ipsum sub harmoniae modulatione revolvitur. Musica movet affectus, provocat in diversum habitum sensus. In proeliis quoque tubae concentus pugnantes accendit, et quanto vehementior fuerit clangor, tanto fit ad certamen animus fortior. Siquidem et remiges cantus hortatur. Ad tolerandos quoque labores musica animum mulcet, et singulorum operum fatigationem modulatio vocis solatur. Excitos quoque animos musica sedat, sicut de David legitur, qui ab spiritu inmundo Saulem arte modulationis eripuit. Ipsas quoque bestias, nec non et serpentes, volucres atque delfinas ad auditum suae modulationis musica provocat. Sed et quidquid loquimur vel intrinsecus venarum pulsibus commovemur, per musicos rhythmos harmoniae virtutibus probatur esse sociatum. **De tribus partibus musicae.**

Musicae partes sunt tres, id est harmonica, rhythmica, metrica. Harmonica est quae discernit in sonis acutum et gravem. Rhythmica est quae requirit incursionem verborum, utrum bene sonus an male cohaereat. Metrica est quae mensuram diversorum metrorum probabili ratione cognoscit, ut puta heroicon, iambicon, elegiacum, et cetera. **De triformi musicae divisione.**

Ad omnem autem sonum, quae materies cantilenarum est, triformem constare naturam. Prima est harmonica, quae ex vocum cantibus constat. Secunda organica, quae ex flatu consistit. Tertia rhythmica, quae pulsu digitorum numeros recipit. Nam aut voce editur sonus, sicut per fauces, aut flatu, sicut per tubam vel tibiam, aut pulsu, sicut per citharam, aut per quodlibet aliud, quod percutiendo canorum est. **De prima divisione musicae quae armonica dicitur.**

Prima divisio musicae, quae harmonica dicitur, id est modulatio vocis, pertinet ad comoedos, tragoedos, vel choros, vel ad omnes qui voce propria canunt. Haec ex animo et corpore motum facit

& ex motu sonus ex quo colligitur musica que in homine vox appellatur. Vox est aer spiritu verberatus, unde et verba sunt nuncupata. Proprie autem vox hominum est seu irrationabilium animantium. Nam in aliis abusive non proprie sonum appellat, ut vox tube infremuit, fractasque ad litora voces. Nam proprium est ut litorei sonent scopuli, et At tuba terribilem sonitum procul ere canoro. Armonica est modulatio vocis et concordantia plurimorum sonorum vel coaptatio. Symphonia est modulationis temperamentum ex gravi et acuto concordantibus sonis sive in voce sive in flatu sive in pulsu. Per hanc quippe voces acutiores gravioresque concordant, ita ut quisquis ab ea dissonuerit sensum auditus offendat. Cuius contraria est diaphonia, id est voces discrepantes vel dissone. Euphonia est suavitas vocis. Hec et melos a suavitate et melle dicta. Diastema est vocis spatium ex duobus vel pluribus sonis aptum. Diesis est spatia quedam et deductiones modulandi atque vergentes de uno in alterum sonum. Tonus est acuta enuntiatio vocis. Est enim armonie differentia et quantitas que in vocis accentu vel tenore consistit, cuius genera XV partibus musici diviserunt, ex quibus yperlidius novissimus et acutissimus, yppodorius omnium gravissimus est. Cantus est inflexio vocis. Nam sonus directus est, precedit autem sonus cantum. Arsis est vocis elevatio, id est initium. Thesis vocis positio, hoc est finis. Suaves voces sunt subtiles et spisse, clare atque acute. Perspicue voces sunt que longius protrahuntur ita ut omnem impleant continuo locum, sicut clangor tubarum. Subtiles voces sunt quibus non est spiritus, qualis est infantium vel mulierum et egrotantium, sicut in nervis. Que enim subtilissime sunt chorde subtiles ac tenues sonos emittunt. Pingues sunt voces quando spiritus multus simul egreditur, sicut virorum. Acuta vox tenuis alta sicut in chordis videmus. Dura vox est que violenter emittit sonos, sicut tonitrui, sicut incudis sonus quotiens in durum malleus percutitur ferrum. Aspera vox est rauca et que dispergitur per minutos et indissimiles pulsus. Ceca vox est que mox ut emissa fuerit conticescit, atque suffocata nequaquam longius producitur, sicut est in fictilibus. Vinnolata vox est mollis atque flexibilis, et vinnola dicta a vinno, hoc est cincinno molliter flexo. Perfecta autem vox est alta, suavis et clara. Alta ut in sublime sufficiat, clara ut aures adimpleat, suavis ut animos audientium blandiat. Si ex his aliquid defuerit, vox perfecta non erit.

De secunda divisione que organica dicitur.

Secunda divisio organica est in his que spiritu reflante completa in sonum vocis animantur, ut sunt tube, calami, fistule, organa, pandoria et his similia instrumenta. Organum vocabulum est generale vasorum omnium musicorum. Hoc autem cui folles adhibentur alio Greci nomine appellant. Ut autem organum dicatur, magis ea vulgaris est consuetudo Grecorum. Tuba primum a Tyrrenis inventa, de quibus Virgilius: Tyrrenusque tube mugire per ethera clangor. Adhibebatur autem non solum in preliis, sed et in omnibus festis diebus propter laudis vel gaudii claritatem. Unde et in psalterio dicitur: Canite in initio mensis tuba, in die insignis sollempnitatis. Preceptum enim fuerat Iudeis ut in initio nove lune tuba clangerent, quod et hucusque faciunt. Tibias excogitatas in Frigia ferunt. Has diu quidem funeribus tantum adhibuerunt, mox et sacris gentilium. Tibias autem appellatas putant quod primum de cervinis tibiis cruribusque hynulorum fierent, deinde per abusionem ita ceptas vocari etiam que non de cruribus ossibusque fierent. Hinc et tibicen quasi tibiarum cantus. Calamus est nomen arboris proprium a calendo, id est fundendo voces vocatus. Fistulam quidam putant a Mercurio inventam, alii a Fauno quem Greci vocant Pan, nonnulli eam ab Ydi pastore Agrigentino ex Sicilia. Fistula autem dicta quod vocem emittat. Nam Grece phos, stola missa appellatur. Sambuca in musicis species est symphoniarum. Est enim genus ligni fragilis unde et tibie componuntur. Pandorius ab inventore vocatur, de quo Virgilius: Pan primus calamos cera coniungere plures instituit, Pan curat oves oviumque magistros. Fuit enim apud gentiles deus pastoralis, qui primus dispares calamos ad cantum aptavit et studiosa arte composuit.

De tercia que rithmica nuncupatur.

Tercia est divisio rithmica pertinens ad nervos et pulsus, cui dantur species cithararum diversarum, tympanum quoque, cymbalum, sistrum, acetabula enea et argentea vel alia que metallico rigore percussa reddunt cum suavitate tinnitum et cetera huiusmodi. Cithare ac psalterii repertor Tubal, ut predictum est, perhibetur. Iuxta opinionem autem Grecorum cithare usus repertus ab Apolline fuisse creditur. Forma cithare initio fuisse traditur pectori humano similis, quo uti vox de pectore, ita ex ipsa cantus ederetur, appellataque eadem de causa. Nam pectus Dorica lingua cithara vocatur. Paulatim autem plures species eius extiterunt, ut psalteria, lire, barbite, phenices et pectides, et que dicuntur Indice et feruntur a duobus simul. Item alie atque alie et quadrata forma vel trigonali, chordarum etiam numerus multiplicatus et commutatum genus. Veteres autem citharam fidiculam vel fidicen nominaverunt, quia tam concinunt inter se chorde eius quam bene conveniat inter quos fides sit. Antiqua autem cithara VII chordis erat. Unde et Virgilius: Septem discrimina vocum. Discrimina autem ideo quod nulla chorda vicine chorde similem sonum reddat. Sed ideo VII chorde vel quia tota vocem implent, vel quod VII motibus sonat celum. Chordas autem dictas a corde, quia sicut pulsus est cordis in pectore, ita pulsus chorde in cithara. Has primum Mercurius excogitavit, idemque prior in nervos sonum strinxit. Psalterium quod vulgo canticum dicitur a psallendo nominatum, quod ad eius vocem chorus consonando respondeat. Est autem similitudo cithare barbarice in modum delte littere. Sed psalterii et cithare hec differentia est, quod psalterium lignum illud concavum unde sonum reddit superius habet, et deorsum feriuntur chorde et desuper sonant. Cithara vero concavitatem ligni inferius habet. Psalterio autem Hebrei decachordo usi sunt propter numerum decalogi legis. Lyra dicta apo tu lirin, id est a varietate vocum, quod diversos sonos efficiat. Lyram primum a Mercurio inventam fuisse dicitur hoc modo. Cum regrediens Nilus in suos meatus varia in campis reliquisset animalia, relicta est et testudo. Que cum putrefacta esset et nervi eius remansissent extenti intra corium, percussa a Mercurio sonitum dedit. Ad cuius speciem Mercurius lyram fecit et Orpheo tradidit, qui huius rei erat maxime studiosus. Unde et existimatur eadem arte non feras tantum, sed et saxa et silvas cantus modulatione applicuisse. Hanc musici propter studii amorem et carminis laudem etiam inter sydera suarum fabularum commentis collocatam esse finxerunt. Tympanum est pellis vel corium ligno ex una parte extensum. Est enim pars media symphonie in similitudine cribri. Tympanum autem dictum quod medium est. Unde et margaritum medium tympanum dicitur, et ipsum ut symphonia ad virgulam percutitur. Cymbala acetabula quedam sunt que percussa invicem se tangunt et sonum faciunt. Dicta autem cymbala quia cum ballematia simul percutiuntur. Cum enim Greci dicunt cymbala ballematia. Sistrum ab inventrice vocatum. Ysis enim regina Egyptiorum id genus invenisse probatur. Iuvenalis: Ysis et irato feriat mea lumina sistro. Inde et hoc mulieres percutiunt, quia inventrix huius est mulier. Unde et apud Amazonas sistro ad bellum feminarum exercitus vocatur. Tintinnabulum de sono vocis nomen habet, et plausus manuum, stridor valvarum. Symphonia vulgo appellatur lignum cavum ex utraque parte pelle extensa, quam virgulis hinc et inde musici feriunt, fitque in ea ex concordia gravis et acuti suavissimus cantus.

De musicis numeris.

Numeros autem secundum musicam ita queris. Positis extremis, ut puta VI et XII, vides quot monadibus superet VI ad XII, et VI monadibus, duces per quadratum. Sexies seni faciunt XXXVI. Coniungis extrema illa VI ad XII, simul efficiunt XVIII. Partiris triginta sex per decem et octo, efficiuntur dipondii. Hos iungis cum summa minore, id est sexies, erunt VIII, et erit medium inter VI et XII. Quia VIII superant VI duabus monadibus, id est tertia ad sexies, et superantur VIII a XII IIII monadibus, tertia portione. Qua parte ergo superat, eadem parte superatur. Sed hec ratio quemadmodum in mundo est ex volubilitate circulorum, ita et in microcosmo in tantum preter vocem valet, ut sine ipsius perfectione et homo symphoniis carens non consistat. Eiusdem musice perfectione etiam metra consistunt in arsi et thesi, id est elevatione et positione.

De astronomie nomine.

Astronomia est astrorum lex que cursus siderum et figuras et habitudines stellarum circa se et circa terram indagabili ratione percurrit.

De inventoribus eius.

Astronomiam primi Egyptii invenerunt. Astrologiam vero et nativitatis observantiam Chaldei primi docuerunt. Abraham vero instituisse Egyptios astrologiam Iosephus asseverat. Greci autem dicunt hanc artem ab Athlante prius excogitatam, ideoque dictus est sustinuisse celum. Quisquis autem ille fuit, motu celi et ratione animi excitatus, per temporum vices, per astrorum ratos difinitosque cursus, per intervallorum spatia moderata consideravit dimensiones quasdam et numeros, que definiendo ac secernendo in ordinem nectens astrologiam repperit.

De institutoribus eius.

In utraque autem lingua diversorum quidem sunt de astronomia scripta volumina. Inter quos tamen Ptholomeus rex Alexandrie apud Grecos precipuus habetur. Hic etiam canones instituit quibus cursus astrorum inveniatur.

De differentia astronomie et astrologie.

Inter astronomiam autem et astrologiam aliquid differt. Nam astronomia celi conversionem, ortus, obitus motusque siderum continet, vel qua ex causa ita vocentur. Astrologia vero partim naturalis, partim superstitiosa est. Naturalis dum exequitur solis et lune cursus vel stellarum certas temporum stationes. Superstitiosa vero est illa quam mathematici sequuntur, qui in stellis augurantur, quique etiam XII celi signa per singula anime vel corporis membra disponunt, siderumque cursu nativitates hominum et mores predicare conantur.

De astronomie ratione.

Astronomie ratio plurimis modis constat. Definit enim quid sit mundus, quid celum, quid spere situs et cursus, quid axis celi et poli, que sint climata celi, qui cursus solis et lune atque astrorum, et cetera.

De mundo et eius nomine.

Mundus est is qui constat ex celo et terra et mari cunctisque syderibus. Qui ideo mundus est appellatus quia semper in motu est. Nulla enim requies eius elementis concessa est.

De forma mundi.

Formatio mundi ita demonstratur. Nam quemadmodum erigitur mundus in septentrionalem plagam, ita declinatur in australem. Caput autem eius et quasi facies orientalis regio est, ultima pars septentrionalis.

De celo eiusque nomine.

Celum philosophi rotundum, volubile atque ardens esse dixerunt, vocatumque hoc nomine eo quod tamquam celatum impressa habeat signa stellarum. Distinxit enim illud deus claris luminibus et implevit: sole scilicet et lune orbe fulgenti, et astrorum micantium splendentibus signis adornavit. Hoc autem Grece uranus dicitur APOTYAPACTA, id est a videndo, eo quod aer perspicuus sit et ad speculandum purior.

De situ spere celestis.

Spera celi est species quedam in rotundum formata, cuius centrum terra est, ex omnibus partibus equaliter conclusa. Nam speram nec principium habere dicunt nec terminum, ideo quod in rotundum quasi circulus unde incipiat vel ubi desinat non facile comprehenditur. Philosophi autem mundi VII celos, id est planetas, globorum consono motu introduxerunt, quorum orbibus connexa memorant omnia, quos sibi innexos et veluti insertos versari retro et e contrario ceteris motibus suis ferri arbitrantur.

De motu eiusdem.

Spere motus duobus axibus volvitur. Quorum unus est septentrionalis qui numquam occidit, appellaturque boreus. Alter australis qui numquam videtur, et austronothus dicitur. His duobus polis moveri speram celi dicunt, et cum motu eius sidera in ea fixa ab oriente usque ad occidentem circuire, septentrionibus breviores gyros iuxta cardinem peragentibus.

De cursu eiusdem spere.

Spera celi ab oriente et occidente semel in die et in nocte vertitur XXIIII horarum spatiis, quibus sol cursum suum super terras et sub terras sua volubilitate concludit.

De celeritate celi.

Tanta celeritate celi spera dicitur currere, ut nisi adversus precipitem eius cursum astra currerent, que eam remorarentur, mundi ruinam facerent.

De axe celi.

Axis septentrionalis linea recta que per mediam pilam spere tendit. Et dicta axis quod in ea spera ut rota volvitur, vel quia ibi plaustrum est.

De celestibus polis.

Poli sunt circuli qui currunt per axem. Horum alter est septentrionalis qui numquam occidit, appellaturque boreus. Alter australis qui numquam videtur, et austronothus dicitur. Et dicti poli quod sint axium cycli ex usu plaustrorum, a poliendo scilicet nominati. Sed plus boreus semper videtur, austronothus numquam, quia dextra celi altiora, pressa austri.

De cardinibus celi.

Cardines celi extreme partes sunt axis. Et dicti cardines eo quod per eos vertitur celum, vel quia sicut cor volvuntur.

De convexis celi.

Convexa autem celi extrema eius sunt, a curvitate dicta, ut est illud: Convexum quotiens claudit nox humida celum. Convexum enim curvum est quasi conversum seu inclinatum et in modum circumflexum.

De ianuis celi.

Ianue celi due sunt, oriens et occasus. Nam una porta sol procedit, alia se recipit.

De gemina facie celi.

Facies celi vel caput orientalis regio, ultima septentrionalis. De quo Lucanus: Sic mundi pars ima iacet quam zona nivalis perpetueque premunt hyemes.

De quatuor partibus celi.

Climata celi, id est plage vel partes, IIII sunt. Ex quibus prima pars orientalis est unde aliqua stelle oriuntur. Secunda occidentalis ubi nobis aliqua stelle occidunt. Tercia septentrionalis ubi sol pervenit in diebus maioribus. Quarta australis ubi sol pervenit noctibus maioribus. Oriens autem ab exortu solis est nuncupatus. Occidens autem quod diem faciat occidere atque interire. Abscondit enim lumen mundo et tenebras superinducit. Septentrio autem a septem stellis axis vocatur, que in ipso revolute rotantur. Hic proprie et vertex dicitur eo quod vertitur. Meridies autem vocatur vel quia ibi sol facit medium diem, quasi medidies, vel quia tunc purius micat ether. Merum enim purum dicitur. Sunt et alia VII climata celi quasi VII linee ab oriente usque in occidentem, sub quibus et mores hominum dispares atque animalia specialiter diversa nascuntur, que vocata sunt a locis quibusdam famosis. Quorum primum est Merois, secundum Sienes, tercium Catachorras, id est Affrica, quartum Rodos, quintum Ellespontus, sextum Mesopontum, septimum Bristenes.

De hemisperiis.

Hemispheria dimidia pars spere est. Hemisperion super terras est ea pars celi que a nobis tota videtur. Hemisperion sub terra est que videri non potest quamdiu sub terra fuerit.

De quinque circulis celi.

Zone celi quinque sunt, quarum distinctionibus quedam partes temperie sua incoluntur, quedam immanitate frigoris aut caloris inhabitabiles existunt. Que ideo zone vel circuli appellantur eo quod in circumductione spere existunt. Quarum primus circulus idem arcticus appellatur, eo quod intra eum arctici signa inclusa prospiciantur. Secundus circulus excotherinus tropicus dicitur, quia in eo circuitu sol aquilonis finibus estatem facit et ultra eum circulum non transit, sed statim revertitur, et inde tropicus appellatur. Tercius ysemerinus, qui latine ideo equinoctialis appellatur eo quod sol cum ad eum orbem pervenit equinoctium facit. Ysemerin autem latine dies dicitur atque nox. Quo circulo dimidia spere pars consistere perspicitur. Quartus circulus antarcticus vocatur eo quod contrarius sit circulo quem arcticum nominant. Quintus circulus ysemerinus tropicus, qui a latinis hyemalis sive brumalis appellatur, ideo quod sol cum ad eum circulum pervenerit hyemem his qui ad aquilonem sunt facit, et estatem his qui in austri partibus commorantur.

De zodiaco circulo.

Zodiacus autem circulus est qui ex linearum quinquangulis ex una linea constat.

De candido circulo.

Lacteus circulus est via que in spera videtur, a candore dicta quia alba est. Quam aliqui dicunt viam esse qua circuit sol, et ex splendoris ipsius transitu ita lucere.

De magnitudine solis.

Magnitudo solis fortior est terra, unde et eodem momento cum oritur et orienti simul et occidenti equaliter apparet. Quod vero tamquam cubitalis nobis videtur, considerare oportet quantum sol distat a terra, que longitudo facit ut parvus videatur a nobis.

De magnitudine lune.

Magnitudo quoque lune minor fertur esse quam solis. Nam dum sol superior sit a luna, et tamen a nobis maior quam luna videtur, iam si prope nos accessisset, multo maior quam luna conspiceretur. Sicut autem sol fortior est terra, ita terra fortior luna per aliquam quantitatem.

De natura solis.

Sol dum igneus sit, pre nimio motu conversionis sue amplius incalescit. Cuius ignem dicunt philosophi aqua nutriri, et e contrario elemento virtutem luminis et caloris accipere. Unde videmus eum sepe madidum atque rorantem.

De cursu solis.

Sol per se ipsum moveri, non cum mundo verti dicitur. Nam si fixus celo maneret, omnes dies et noctes equales existerent. Sed quia alio loco crastinus occasurus, alio occidit hesterno, videmus apparet eum per se ipsum moveri, non cum mundo verti. Spatiis enim equalibus orbes annuos conficit propter temporum mutationes. Oriens diem facit, occidens noctem inducit. Nam vadens longius ad meridiem hyemem facit, ut hibernis humoribus et

De effectu solis

De itinere solis

De lumine lune

De formis lune

De interlunio lune

De cursu lune

De eclipsi lune

De eclipsi solis

De differentia stellarum, siderum et astrorum

De lumine stellarum

De cursu stellarum

De vario cursu stellarum

De intervallis stellarum

De circulari numero stellarum

De stellis planetis

De precedentia et antegradatione stellarum

De retrogradatione stellarum

De nominibus stellarum quibus ex causis nomina acceperunt

...

ipsi non fuerunt celesti sapientie dediti. Itaque tanti testimonio errores ex merito pepulerit. Ordo autem iste VII secularium disciplinar(um) ideo a philosophis usque ad astra perductus est, scilicet ut animos seculari sapientia implicatos a terrenis rebus abduceret, et in superna contemplatione collocaret. Explicit liber III.

207.

INCIP(IT) LIB(ER) IIII DE MEDICINA ARTE

MEDICINA EST que corporis vel tuetur vel restaurat salutem; cuius materia versatur in morbis et vulneribus. Ad hanc itaque pertinent non ea tantum que ars eorum exhibet qui proprie medici nuncupantur, sed etiam cibus et potus, tegmen et defensio denique omnis atque munitio qua corpus nostrum adversus externos ictus casusque servatur. De nomine eius.

Nomen autem medicine a modo, id est temperamento, impositum existimatur, ut non satis sed paulatim adhibeatur. Nam in multo contristatur natura, mediocritate autem gaudet. Unde et qui pigmenta et antidota satis vel assidue biberint vexantur. Inmoderatio enim omnis non salutem sed periculum affert. De inventoribus eius.

Medicine autem artis auctor ac repertor apud Grecos perhibetur Apollo. Hanc filius eius Esculapius laude vel opere ampliavit. Sed postquam fulminis ictu Esculapius interiit, ...

quae ex una tantum specie existunt. Unde et sui nominis referunt odorem, ut anetinum, id est sincerum ex oleo et aneto. Composita sunt in quibus admixtae plures sunt. Unde et sui nominis odorem non habent, quia obtinentur aliis quae admiscentur, ut est diacurcuma, ceroticum, calasticum, marciatum. **De initio medicinae.**

Quaeritur a quibusdam quare inter ceteras liberales disciplinas medicinae ars non contineatur. Propterea quia illae singulares continent causas, ista vero omnium. Nam et grammaticam medicus scire debet, ut intellegere vel exponere possit quae legit. Similiter et rhetoricam, ut veracibus argumentis valeat definire quae tractat. Nec non et dialecticam propter infirmitatum causas ratione adhibita perscrutandas atque curandas. Sic et arithmeticam propter numerum horarum in accessionibus et periodis dierum. Non aliter et geometriam propter qualitates regionum et locorum situs, in quibus doceat quid quisque observare oporteat. Porro musica incognita illi non erit. Nam multa sunt quae in aegris hominibus per hanc disciplinam facta leguntur; sicut de David legitur qui ab spiritu inmundo Saulem modulationis arte eripuit. Asclepiades quoque medicus phreneticum quendam per symphoniam pristinae sanitati restituit. Postremo et astronomiam notam habebit, per quam contempletur rationem astrorum et mutationes temporum. Nam sicut ait quidam medicorum, cum ipsorum qualitatibus et nostra corpora commutantur. Hinc est quod medicina secunda philosophia dicitur. Utraque enim disciplina totum hominem sibi vindicat. Nam sicut per illam anima, ita per hanc corpus curatur.

philosophia

INCIPIT LIBER V DE AUCTORIBUS LEGUM.

MOYSES GENTIS hebraicae primus omnium divinas leges sacris litteris explicavit. Foroneus rex Graecis primus leges iudiciaque constituit. Mercurius Trimegistus primus leges Aegyptiis tradidit. Solon primus leges Atheniensibus dedit. Ligurgus primus Lacedaemoniis iura ex Apollinis auctoritate confinxit. Numa Pompilius, qui Romulo successit in regno, primus leges Romanis edidit. Deinde cum populus seditiosos magistratus ferre non posset, decemviros legibus scribendis creavit, qui leges ex libris Solonis in Latinum sermonem translatas duodecim tabulis exposuerunt. Fuerunt autem hi: Appius Claudius, Genucius, Veterius, Iulius, Manilius, Sulpicius, Sextius, Curatius, Romilius, Postumius. Hi decemviri legum conscribendarum electi sunt. Leges autem redigere in libris primus consul Pompeius instituere voluit, sed non perseveravit obtrectatorum metu. Deinde Caesar coepit id facere, sed ante interfectus est. Paulatim autem antiquae leges vetustate atque incuria exoleverunt, quarum etsi nullus iam usus est, notitia tamen necessaria videtur. Leges novae a Constantino Caesare coeperunt et reliquis succedentibus, erantque permixtae et inordinatae. Postea Theodosius minor Augustus ad similitudinem Gregoriani et Hermogeniani codicem factum constitutionum a Constantini temporibus sub proprio cuiusque imperatoris titulo disposuit, quem a suo nomine Theodosianum vocavit. **De legibus divinis et humanis.**

Omnes autem leges aut divinae sunt aut humanae. Divinae natura, humanae moribus constant; ideoque hae discrepant, quoniam aliae aliis gentibus placent. Fas lex divina est, ius lex humana. Transire per alienum fas est, ius non est. **Quid differunt inter se ius, leges et mores.**

Ius generale nomen est, lex autem iuris est species. Ius autem dictum, quia iustum est. Omne autem ius legibus et moribus constat. Lex est constitutio scripta. Mos est vetustate probata consuetudo, sive lex non scripta. Nam lex a legendo vocata, quia scripta est. Mos autem longa consuetudo est de moribus tracta tantundem. Consuetudo autem est ius quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur, cum deficit lex; nec differt scriptura an ratione consistat, quando et legem ratio commendat. Porro si ratione lex constat, lex erit omne iam quod ratione constiterit, dumtaxat quod religioni congruat, quod disciplinae conveniat, quod saluti proficiat. Vocata autem consuetudo, quia in communi est usu. **Quid sit ius naturale.**

Ius autem naturale est, aut civile, aut gentium. Ius naturale est commune omnium nationum, et quod ubique instinctu naturae, non constitutione aliqua habetur; ut viri et feminae coniunctio, liberorum successio et educatio, communis omnium possessio, et omnium una libertas, acquisitio eorum quae caelo, terra marique capiuntur. Item depositae rei vel commendatae pecuniae restitutio, violentiae per vim repulsio. Nam hoc, aut si quid huic simile est, numquam iniustum, sed naturale aequumque habetur. **Quid sit ius civile.**

Ius civile est quod quisque populus vel civitas sibi proprium humana divinaque causa constituit. **Quid ius gentium.**

Ius gentium est sedium occupatio, aedificatio, munitio, bella, captivitates, servitutes, postliminia, foedera pacis, induciae, legatorum non violandorum religio, conubia inter alienigenas prohibita. Et inde ius gentium, quia eo iure omnes fere gentes utuntur. **Quid ius militare.**

Ius militare est belli inferendi sollemnitas, foederis faciendi nexus, signo dato egressio in hostem vel commissio. Item signo dato receptio. Item flagitii militaris disciplina, si locus deseratur. Item stipendiorum modus, dignitatum gradus, praemiorum honor, veluti cum corona vel torques donantur. Item praedae decisio, et pro personarum qualitatibus et laboribus iusta divisio, ac principis portio. **Quid ius publicum.**

Ius publicum est in sacris et sacerdotibus et in magistratibus. **Quid sit ius quiritum.**

Ius quiritum est proprie Romanorum, quod nulli tenent nisi Quirites, id est Romani, tamquam de legitimis hereditatibus, de cretionibus, de tutelis, de usucapionibusque, quae iura apud nullum alium populum reperiuntur, sed propria sunt Romanorum et in eosdem solos constituta. Constat autem ius quiritum ex legibus et plebiscitis, constitutionibus principum et edictis, sive prudentium responsis. **Quid sit lex.**

Lex est constitutio populi, qua maiores natu simul cum plebibus aliquid sanxerunt. **Quid scita plebium.**

Scita sunt quae plebes tantum constituunt, et vocata scita quod ea plebs sciat, vel quod sciscitatur et rogatur ut fiat.

Senatusconsultum quod tantum senatores populis consulendo decernunt. **Quid senatus consultum.**

Constitutio vel edictum quod rex vel imperator constituit vel edicit. **Quid constitutio et edictum.**

Responsa sunt quae iurisconsulti respondere dicuntur consulentibus. **Quid responsa prudentium.**

Unde et responsa Pauli dicta. Fuerunt enim quidam prudentes et arbitri aequitatis, qui institutiones civilis iuris compositas ediderunt, quibus dissidentium lites contentionesque sopirent.

Quaedam et leges dicuntur ab his qui condiderunt, ut con- **De legibus consularibus et tribuniciis.**
sulares, tribuniciae, Iuliae, Corneliae. Nam et sub Octaviano Caesare suffecti consules Papius et Poppeus legem tulerunt, quae a nominibus eorum appellatur Papia Poppea, continens patrum praemia pro suscipiendis liberis. Sub eodem quoque imperatore Falcidius tribunus plebis legem fecit, ne quis plus in extraneos testamento legaret, quam ut quarta pars superesset heredibus. Ex cuius nomine lex Falcidia nuncupata est. Aquilius quoque legem condidit quae hactenus Aquilia nuncupatur. **De lege satyra.**

Satyra vero lex est quae de pluribus rebus simul eloquitur, dicta a copia rerum et quasi a saturitate. Unde et satyras scribere est poemata varia condere, ut Oratii, Iuvenalis et Persii. **De**

Rodiae leges navalium commerciorum sunt, ab insula Rodo cognominatae, **legibus Rodiis.**
in qua antiquitus mercatorum usus fuit. **De privilegiis.** Privilegia autem sunt leges privatorum, quasi privatae leges. Nam privilegium inde dictum quod in privato feratur. **Quid possit lex.**

Omnis autem lex aut permittit aliquid, ut vir fortis petat praemium, aut vetat, ut sacrarum virginum nuptias nulli petere liceat, aut punit, ut qui caedem fecerit capite plectatur. Eius enim praemio aut poena vita moderatur humana. **Quare facta est lex.**

Factae sunt autem leges ut earum metu humana coerceatur audacia, tutaque sit inter improbos innocentia, et in ipsis improbis formidato supplicio refrenetur nocendi facultas.

Erit autem lex honesta, iusta, possibilis, secundum naturam, secundum consue- **Qualis debeat fieri lex.**
tudinem patriae, loco temporique conveniens, necessaria, utilis, manifesta quoque, ne aliquid per obscuritatem in captione contineat, nullo privato commodo, sed pro communi civium utilitate conscripta.

Pragma Graece, Latine dicitur causa. Unde et pragmatica negotia dicuntur. **De causis.**
Et actor causarum et negotiorum pragmaticus nuncupatur. **De testibus.**

Testes sunt quibus quisque ad iudicium sive placitum allegatur, ne eum liceat aut dissimulare aut subtrahere se. Unde et alligati appellantur. Item testes dicti, quod testamento adhiberi solent; sic signatores, quod testamentum signant. **De instrumentis legalibus.**

Voluntas generale nomen omnium legalium instrumentorum, quae quia non vi sed voluntate procedit, ideo tale nomen accepit. Testamentum vocatum, quia nisi testator mortuus fuerit, nec confirmari potest nec sciri quid in eo scriptum sit, quia clausum et obsignatum est. Et inde dictum testamentum, quia non valet nisi post testatoris monimentum. Unde et apostolus: Testamentum in mortuis confirmatur. Testamentum sane in scripturis sacris non hoc solum dicitur, quod non valet nisi testatoribus mortuis, sed omne pactum et placitum testamentum vocabant. Nam Laban et Iacob testamentum fecerunt, quod utique et inter vivos valeret. Et in psalmis legitur: Adversus te testamentum disposuerunt, hoc est pactum. Et innumerabilia talia. Tabulae testamentorum appellatae sunt, quia ante cartae et membranarum usum non solum testamenta, sed et epistolae in ligno scribebantur. Unde et portitores earum tabellarii vocantur. Testamentum iuris civilis est quod quinque testium subscriptione firmatur. Testamentum iuris praetorii est septem testium signis signatum. Sed illud a civibus, istud a praetoribus inventum. Testamentum autem signare notare est, id est ut notum sit quod scriptum est. Olographum testamentum est manu auctoris totum conscriptum atque subscriptum, unde et nomen accepit. Graeci enim olon totum, grafon litteram dicunt. Irritum testamentum est, si is qui testatus est capite deminutus est, aut si non rite factum sit. Inofficiosum testamentum est quod frustra liberis exheredatis non ex officio naturalis pietatis in extraneas personas redactum est. Ruptum testamentum vocatur, cum nascitur postumus, neque exheredatus notatus neque heres institutus, disrumpitur. Suppressum testamentum est quod in fraude heredum vel legatariorum seu libertorum non est palam prolatum. Quod etsi non latet, tamen si prodi eius personis non profertur, suppressum videtur. Nuncupatio est quam in tabulis cerisque testator recitat dicens: Haec ut in his tabulis cerisque scripta sunt, ita do, ita lego, itaque vos, cives Romani, testimonium mihi perhibetote. Et hoc dicitur nuncupatio. Nuncupare est enim palam nominare et confirmare. Ius liberorum est coniugum sine liberis invicem pro loco pignerum hereditatis alterna conscriptio. Codicillus, ut veteres aiunt, sine dubio ab auctore dictus, qui hoc scripturae genus instituit. Est autem scriptura nulla indigens sollemnitate verborum, sed sola testatoris voluntate quibuscumque scripturae signis expressa. Cuius beneficio voluntatibus defunctorum constat esse subventum propter legalium verborum difficultatem, aut etiam propter necessitatem adhibendorum sollemnium. Et quia non scribebatur titulus ei, de scriptore codicillum vocatur. Sicut autem codicillus species testamenti, ita epistola vice codicillorum. Cretio est certus dierum numerus, in quo institutus heres aut adit hereditatem, aut finito tempore cretionis excluditur, nec liberum illi est ultra capiendi hereditatem. Cretio autem appellata est quasi decretio, id est decernere vel constituere; unde praedicatur ille heres: Esto, additurque: cernitoque in diebus tot. Ad eundum autem hereditatem centesimum statuebantur certi dies, quibus nisi esset cretio, auferebatur. Fideicommissum dictum, quia in fidem committitur, quod a defuncto committitur. Nam fides dicta, eo quod fiat, quod tamen non directis verbis, sed precativis exposcitur. Pactum dicitur inter partes ex pace conveniens scriptura legibus ac moribus comprobata, et dictum pactum quasi ex pace factum, a quo est pango. Unde et pepigi foedus. Placitum quoque similiter ab eo quod placeat. Alii dicunt esse quod volens quisque faciat. Placitum vero et nolens compellitur, veluti cum quisque paratus sit in iudicio ad respondendum; quod nemo potest dicere pactum, sed placitum. Mandatum dictum quod olim in commisso negotio alter alteri manum dabat. Ratum vero quod rationabile et rectum. Unde et qui pollicetur dicit: Ratum esse profiteor; hoc est firmum atque perpetuum. Rectum autem esse non recte sed ex more. Cyrographum cautio. Emptio venditio est rerum commutatio atque contractus ex convenientia veniens. Emptio autem dicta quod a me sit; venditio quasi venundatio, id est a mundo venit. Donatio est ex liberalitate translatio. Dicta autem dicitur donatione quasi doni actione, et dote quasi do te. Praecedente enim in nuptiis donatione dos sequitur. Nam antiquus nuptiarum erat ritus quo se maritus et uxor invicem emebant, ne videretur ancilla uxor, sicut habemus in iure. Inde est quod praecedente donatione viri sequitur dos uxoris. Donatio usufructuaria ideo dicitur, quia donator ex ea usumfructum adhuc retinet, servato cui donata est iure. Donatio directa ideo nuncupatur, quia et iure et usu statim transit in alium, nec ultra aliquid in ius donatoris revocetur. Condictiones proprie testium sunt et dictae condictiones a condicendo, quia non ibi testis unus iurat, sed duo vel plures. Non enim in uno ore, sed in duorum aut trium testium stat omne verbum. Item condictiones, quod inter se conveniat sermo testium qui condicunt. Stipulatio est promissio vel sponsio; unde et stipulatores promissores vocantur. Dicta autem stipulatio a stipula. Veteres enim, quando sibi aliquid promittebant, stipulam tenentes frangebant, quam iterum iungentes sponsiones suas agnoscebant. Sacramentum est pignus sponsionis. Vocatum autem sacramentum, quia violare quod quisque promittit perfidiae est.

De rebus.

Hereditas est res quae morte alicuius ad quempiam pervenit, vel legata testamento vel possessione retenta. Dicta autem hereditas a re, vel ab aere, scilicet quia qui possidet agrum et censum solvit in aere. Res sunt quae in nostro iure consistunt. Iura autem sunt quae nobis iuste possidentur, nec aliena sunt. Dicta autem res a recte habendo, iura a iuste possidendo. Hoc enim iure possidetur quod iuste, hoc iuste quod bene. Quod autem male possidetur alienum est. Male autem possidet qui vel sua male utitur, vel aliena praesumit. Possidet autem iniuste, qui invenit cupiditate. Quod autem cupiditate tenetur, possessor est, non possessor. Bona sunt honestorum vel nobilium, quae proprie bona dicuntur, vel quod hominibus ad usum sunt, sicut boves ad res bonas iuvant. Peculium proprie est minorum personarum, sive servorum. Nam peculium est quod pater vel dominus filium suum vel servum pro servo tractare patitur. Peculium autem a pecudibus dictum, in quibus veterum constabat universa substantia. Bonorum possessio est ius possessionis certo ordine certoque titulo acquisita. Intestata hereditas est quae testamento scripta non est, aut si scripta sit, testamentum neque est editum. Caduca dicitur, quia eius heredes ceciderunt familiae. Erciscundae divisio hereditatis inter heredes. Erciscundae enim apud veteres divisio nuncupatur. Communi dividendo est inter eos quibus communis res est, quae actio inde postulantibus his arbiter datur, cuius arbitrio res dividatur. Finium regundorum actio dicta est, quod per eam regantur fines utrique, ne dissipentur, dum vel in angustiore quisque pedum loco constricta sit. Locatio est res ad usum data cum definitione mercedis. Conductio est res in usu accepta cum constituta mercede. Res credita est quae in obligatione ita deducta est, ut ex tempore quo contrahebatur certum sit eam deferri. Usura est incrementum feneris, ab usu aeris crediti nuncupata. Commodum est id quod nostri iuris est, et ad alios temporaliter translatum est cum modo temporis, quamdiu apud eum sit. Unde et commodum dictum est. Precarium est dum prece creditor rogatus permittit debitorem in possessione fundi sibi obligati demorari, et ex eo fructus capere. Et dictum precarium, quia prece aditur, quasi precadium, r pro d littera commutata. Mutuum appellatum est, quia id quod a me tibi datur ex meo tuum fit. Depositum est pignus commendatum ad tempus, quasi diu positum. Deponit autem quis, qui videt cum aliquo metu furti, incendii, naufragii, apud alium custodiendum disponit. Interest autem in loquendi usu inter pignus et arram. Nam pignus est quod datur propter rem creditam, quae dum redditur, statim pignus aufertur. Arra vero est quae primum pro re bonae fidei contractu emptionis ex parte datur, et postea completur. Est enim arra complenda, non auferenda. Unde qui habet arram non reddit sicut pignus, sed desiderat plenitudinem. Et dicta arra a re pro qua datur. Item inter pignus et fiduciam et hypothecam hoc interest. Pignus enim est quod propter rem creditam obligatur, cuius rei possessionem solam ad tempus consequitur creditor; ceterum dominium penes debitorem est. Fiducia est cum res aliqua sumendae mutuae pecuniae gratia vel mancipatur vel in iure ceditur. Hypotheca est cum res commendatur sine depositione pignoris, pacto vel cautione sola interveniente. Momentum dictum a temporis brevitate, ut puta cito quod statim salvo negotio reformetur, nec in ulla mora produci debeat quod repetitur, sicut nec ullum spatium est momenti, cuius tam brevis temporis punctus est, ut in aliquam moram nullo modo producatur. Instrumentum est unde aliquid construimus, ut culter, calamus, ascia. Instructum quod per instrumentum efficitur, ut baculus, codex, tabula. Usus quod utere instructo tantum, ut in baculo inniti, in codice legere, in tabula ludere, sed et ipse fructus agrorum, quia communi vocatur usus. Hoc est illa terra. Usufructus autem vocatur, quia solo usu habet eius fructum, manente apud alium iure. Usucapio est adeptio dominii per continuationem iustae possessionis vel biennii, aut alicuius temporis. Mancipatio dicta est, quia manu res capitur. Unde et oportet eum qui mancipium accipit comprehendere id ipsum quod ei mancipio datur. Cessio est proprie rei concessio, sicut est illud: cedo iure propinquitatis. Cedere enim dicimus qui concedere, id est quae propria sunt. Nam aliena restitui, non cedi. Nam cedere dicitur proprie quod quis de veritate alteri consentit, ut Cicero: Cessit amplissimi viri auctoritati, vel potius paruit. Interdictum est quod a iudice non in perpetuum, sed pro reformando momento ad tempus interim dicitur, salva propositione causae. Precarium vocatum eo quod prius illud dari, ut per eius voluntatem quam apertam possidere debeam. Commercium dicitur a mercibus, quas nomine res venales appellamus. Unde mercatus dicitur coetus hominum qui res emere vel vendere solent. In integri restitutio est causae vel rei

208.

reparatio. Causa redintegrationis qui potestatis expulerant est. Restitutio [illegible] potestatis ablata atque extorta est.

De criminibus in lege conscriptis.

Crimen a carendo nomen accepit. [illegible] falsitas [illegible] facinus [illegible] a faciendo malum [illegible] nocea alteri. Flagitium a flagitando corruptela libidinis [illegible] His duo genera omnium peccatorum. Vis est [illegible] potestatis [illegible] auferre [illegible] extorquet. Vis privata est [illegible] armatis hominibus [illegible] Vis publica est [illegible] Dolus est mentis calliditas [illegible] alterum deludat. Aliud enim agit, aliud simulat. [illegible] Calumnia est [illegible] a calvendo, id est decipiendo dicta [illegible] Iniuria est iniustitia. Hinc [illegible] Seditio est dissensio civium [illegible] Sacrilegium [illegible] Adulterium [illegible] Stuprum [illegible]

[illegible]

D [illegible]

De poenis in legibus constitutis.

[illegible]

De certis vocabulis.

Chronica graece dicitur quae latine temporum series appellatur, quam apud graecos Eusebius Caesariensis episcopus edidit, et Hieronymus presbyter in latinam linguam convertit. Chronos enim graece latine tempus interpretatur.

De momentis et horis.

Tempora autem momentis, horis, diebus, mensibus, annis, lustris, saeculis, aetatibus dividuntur. Momentum est minimum atque angustissimum tempus, a motu siderum dictum. [illegible] extremitas horae in brevibus intervallis [illegible] Hora [illegible] tamen in latinum sonat. Hora finis temporis est [illegible] fluviorum et vestimentorum.

De diebus.

Dies est praesentia solis, sive sol supra terras, sicut nox sol sub terris. [illegible] Dies legitimus viginti quattuor horarum est, usque dum dies et nox spatia sua [illegible] ab oriente usque ad alium orientem solis caeli volubilitate concludat. Abusive autem dies unus est spatium ab oriente sole usque ad occidentem. [illegible] dies [illegible] horarum xxiiii [illegible] horarum xii. [illegible]

[illegible]

N

De noctibus.

[illegible]

E

De hebdomada.

[illegible]

M

De mensibus.

[illegible]

a nunio et ymbre, sequenti e a martio et ymbres habet. Sic et october, [november] atque december ex nunio et ymbribus acceperunt vocabula. Quia numerum decem a decembri sumpserunt. Denarii numerus prodidit nummos claudi. Kalendas nonas et idus propter dies festos romani instituerunt, vel propter officia magistratuum. In his enim diebus conveniebatur in urbibus. Quidam autem kalendas a colendo appellari existimant, apud veteres enim omnium mensium principia colebantur, sicut et apud hebreos. Idus autem plerique latinorum ab edendo dictas putant, quod hi dies apud veteres epulares erant. Nonas a nundinis vocatas. Nundinae autem sunt publicae conventiones sive mercimonia semel in anno.

De solsticio.

Solsticium dictum quasi solis statio, quod tunc sole stante crescant dies vel noctes. Equinoctium appellatum, quod tunc dies et nox horarum spatio equali consistunt. Duo sunt autem solsticia, unum estivum VIII. kalendas iulias, de quo tempore remeaturus sol ad inferiores intra circulos. Aliud hyemale VIII. kalendas ianuarias, quo tempore sol altiores intra circulos petit. Unde et hyemalis solsticii dies minimus, sic estivi noctes minime inveniuntur. Item duo sunt equinoctia, unum vernale et aliud autumnale, que greci isimerinas vocant. Sunt autem hec equinoctia die VIII. kalendas aprilis et VIII kalendas octobris, quia annum olim in duas partes tantum dividebant, hoc est in estivum et hyemale solsticium, et in duo hemisperia.

De temporibus anni.

Tempora anni sunt IIII. ver, estas, autumnus, hyemps. Dicta autem tempora a communionis temperamento, quod invicem se humore siccitate calore et frigore temperent. Hec et curricula dicuntur, quia non stant sed currunt. Constat autem postquam factum mundum ex quattuor eis sol tempora in menses fuisse divisa. Quorum temporum veteres discretione faciunt, ut primo mense ver novum dicatur, secundo adultum, tertio preceps. Sic et estas in suis tribus mensibus nova, adulta et preceps. Sic autumnus novus, adultus et preceps. Item hyemps nova, adulta et preceps. Unde est illud, Extreme sub casu hyemis. Ver autem dictum quod viret. Tunc enim post hyemem vestitur tellus herbis et in flore cuncta rumpuntur. Estas vero ab estu dicta, id est calore, et estas quasi usta, id est exusta et arida. Nam calor aridus est. Autumnus a tempestate vocatus, quia et folia arborum cadunt et omnia maturescunt. Hyemem autem hemisperii ratio facit, quia tunc breviore sol vertitur circulo. Unde et hoc tempus bruma dicitur, quasi braxy, id est brevis, vel a cibo quod maior sit tunc vescendi appetitus. Edacitas enim grece bruma appellatur. Unde et inbrumati dicuntur quibus fastidium est ciborum. Hibernus autem vero hyemis et veris [tempus] est, quasi hiemeverni, quamvis plerumque totam hyemem significat. Hec tempora singulis celi partibus assignantur. Ver quippe orienti datur, quia tunc ex terris omnia nascuntur. Estas vero meridiano, eo quod pars eius calore flagrantior sit. Hyemps septentrioni, quod frigoribus et perpetuo gelu torpeat. Autumnus occiduo, propter quod graves morbos habeat. Unde et tunc omnia folia arborum defluunt. Unde autem autumnus habundet morbis, facit hoc confinium frigoris et caloris et conpugnantia inter se contrariorum aerum.

De annis.

Annus est solis anfractus, cum peractis CCC. LXV diebus ad eadem loca siderum redit. Annus autem dictus, quia mensibus in se recurrentibus volvitur. Unde et anulus quasi annulus, id est circulus, quod in se redeat. Virgilius, Atque in se sua per vestigia volvitur annus. Sic enim apud egyptios indicabatur ante inventas litteras, picto dracone caudam suam mordente, quia in se recurrit. Alii annum dicunt a renovatione, id est ab innovatione. Renovatur enim semper. Tria sunt autem genera annorum. Aut enim lunaris annus est XXX. dierum, aut solsticialis qui XII. continet menses, aut magnus omnibus planetis in eundem locum recurrentibus, qui fit post annos solsticiales plurimos. Era singulorum annorum est constituta a cesare augusto, quando primum censu exagitato romanum orbem descripsit. Dicta autem era ex eo quod omnis orbis es reddere professus est rei publice.

De olympiadibus.

Olympias apud grecos constituta apud helydem grecie civitatem, helyus agentibus agone et quinquennali certamine, IIII. mediis annis vacantibus, et ob hoc helydau certaminis tempus olympiadem nominaverunt, quadriennio in una olympiade supputato. Lustrum vero est penteresin, id est quinquennium, quod V. anno condebatur post olympiadas a romanis. Adhuc consules et gratia dicebantur. Est enim quinquennale tempus. Ideo vero sic vocatum eo quod censu per quinquennium in re publica peracto, urbs roma lustrabatur. Iubileus interpretatur remissionis annus. Est enim hebraicus et sermo et numerus, qui septenis annorum ebdomadibus, id est XL. et VIIII. annis texitur, in quo clangebant tube et ad omnes revertebatur antiqua possessio, debita absolvebant et confirmabant libertates. Hunc numerum et in diebus pentecosten et ipsi celebramus post domini resurrectionem, remissa culpa et omni debiti cyrographo evacuato, ab omni nexu liberi suscipientes advenientem in nos gratiam spiritus sancti.

De seculis.

Secula generationibus constant, et inde secula quod se sequantur. Abeuntibus enim aliis alia succedunt. Hunc quidam quinquagesimum annum dicunt, quem hebrei iubileum vocant. Ob hanc causam et ille hebreus [...] suis aure pertusa servitio subiugatur. Servire iubetur in seculum, hoc est ad annum quinquagesimum. Etas plerumque dicitur et pro uno anno, ut in annalibus, et septem hominis, et pro centum, et pro quovis tempore. Unde et etas tempus quod de multis seculis instruitur. Et dicta etas quasi evitas, id est similitudo evi. Nam evum est etas perpetua, cuius neque initium neque extremum noscitur, quod greci eonas vocant, quod aliquando apud eos pro seculo, aliquando pro eterno ponitur. Unde et apud latinos est derivatum. Etas autem proprie duobus modis dicitur. Aut enim hominis est, sicut infantia, iuventus et senectus, aut mundi, cuius prima est ab adam usque ad noe, secunda a noe usque ad abraham, tertia ab abraham usque ad david, IIII. a david usque ad transmigrationem iudee in babiloniam, quinta deinde usque ad adventum salvatoris in carne, sexta que nunc agitur usque quo mundus iste finiatur. Quarum decursus per generationes et regna primus ex nostris iulius affricanus sub imperatore marco aurelio antonio simplici hystorie stilo elicuit. Dehinc eusebius episcopus cesariensis atque sancte memorie hieronimus presbiter cronicorum canonum multiplicem ediderunt hystoriam regnis simul et temporibus ordinatam. Dehinc alii atque alii, inter quos precipue victor turonensis ecclesie episcopus recensitis priorum hystoriis gesta sequentium etatum usque ad consulatum iustiniani ortis explevit. Horum nos temporum summam ab exordio mundi usque ad augustum eraclium imperatorem vel suintilam regem gothorum quanta potuimus brevitate notavimus tempora, adiacente e latere descendente linea temporum, cuius indicio summa preteriti seculi cognoscatur.

Prima etas.

Prima etas continet in exordio sui creationem mundi. Primo namque die deus in lucis nomine condidit angelos, secundo in firmamenti appellatione celos, tercio in discretionis vocabulo speciem aquarum et terre, quarto luminaria celi, quinto animantia ex aquis, sexto animantia ex terra et hominem quem appellavit adam.

De discretione temporum.

Adam annorum CCXXX. genuit seth, a quo filii dei. Seth annorum CC. V genuit enos, qui primus cepit invocare nomen domini. Enos annorum C. LXXXX. genuit cainan. Cainan annorum C. LXX. genuit malaleel. Malaleel annorum C. LXV. genuit iared. Iared annorum C. LXII. genuit enoch, qui translatus est a deo. Enoch annorum C. LXV. genuit mathusala. Mathusala annorum C. LXVII. genuit lamech. Lamech annorum C. LXXXVIII. genuit noe. Archa edificatur. Noe annorum DC. factum est diluvium.

Secunda etas.

Sem anno II. post diluvium genuit arfaxath, a quo chaldei. Arfaxat annorum C. XXXV. genuit sala, a quo antiqui samaritae vel indi fuerunt. Sala annorum C. XXX. genuit heber, a quo hebrei. Heber annorum C. XXXIIII. genuit falech. Turris edificatur. Falech annorum C. XXX. genuit ragau. Dii primum adorantur principum ex more. Ragau annorum C. XXXII. genuit seruch. Regnum inchoat scitarum. Seruch annorum C. XXX. genuit nachor. Egyptiorum regnum initium sumpsit. Nachor annorum C. XXVIIII. genuit thara. Regnum assyriorum et sicioniorum oritur. Thara annorum LXX. genuit abraham. Zoroastres magicam repperit.

Tercia etas.

Abraham annorum C. genuit ysaac ex sara libera. Nam prius ysmahel, a quo ysmahelite. Ysaac annorum LX. genuit iacob. Argivorum regnum inchoat. Iacob annorum XC. I. genuit ioseph. Foroneus grecie leges dedit. Ioseph annorum C. X vixit. Grecia segetes habere cepit. Hebreorum servitus in egypto annorum C. XL. IIII. Athlas astrologiam invenit. Moyses annos XL. rexit populum in heremo. Hebrei leges et litteras habere ceperunt. Iesus annos XX. VI. Ericthonius in grecia quadrigam iunxit. Gothoniel annos XL. Cadmus litteras grecis dedit. Aoth annos LXXX. Fabule ficte sunt. Delbora annos XL. Apollo medicine artem invenit et cytharam repperit. Gedeon annos XL. Mercurius lyram repperit et orpheo tradidit. Abimelech annos III. qui LXX fratres suos interfecit. Chorus in grecia inventus est. Thola annos XX III. Priamus regnavit in troia. Iair annos XXII. Carmentis latinas litteras invenit. Iepte annos VI. Hercules flammis se iniecit. Abessa annos VII. Alexander helenam rapuit. Abdon annos VIII. Cuius anno III. troia capta est et eneas in italiam venit. Samson annos XX. Ascanius albam condidit civitatem a qua albani. Heli sacerdos annos XL. Archa testamenti a philistiim capitur. Samuel et saul annos XL.

Quarta etas.

Homerus poeta fuisse putatur horum contemporaneus. David regnavit annos XL. Gad, Nathan et Asaph prophetaverunt. Kartago a didone conditur. Salomon annos XL. Iste templum domino in hierusalem edificavit. Roboam annos XVII. Regnum israel et iuda dividitur. Abia annos III. Sub quo hebreorum pontifex maximus abimelech insignis est habitus. Asa annos XL. I. Achias, Amos, Hieu, Iohel et Azarias prophetaverunt. Iosaphat annos XX V. Helyas, Helyseus, Abdias et Micheas prophetaverunt. Ioram annos VIII. Prophetavit helyas et helyseus. Ochozias annos I. Helyas rapitur. Athalia annos VII. Ionadab sacerdos filius rechab clarus habetur, et ioiada pontifex fertur. Ioas annos XL. Zacharias propheta occiditur inter templum et altare. Helyseus moritur. Amasias annos XX VIIII. Kartaginem hoc tempore quidam asserunt conditam, alii supra. Ozias annos LII. Olympias primum a grecis instituitur. Assyriorum quoque regnum in medos transfertur. Ioatham annos XVI. Prophetantibus iohel, ysaia et michea. Remus et romulus nascuntur. Achaz annos XVI. Romulus romam condidit et sennacherib rex assyriorum X. tribus in medos transtulit. Ezechias annos XX VIIII. Senatus rome fit. Manasses annos L. V. Romanis prefuit numa pompilius. Sibilla samia claruit. Ammon annos XII. Tullus hostilius primus purpura et fascibus usus est, et primus censum egit. Iosias annos XXX. II. Talesmilesius philosophus fisice claruit. Ioachim annos XI. Nabuchodonosor iudeam tributariam fecit. Sedechias annos XI. Hic rex babilonie secundo veniens cum populo in hierusalem captivum ducit, templum incendit, anno edificationis eius CCCC. LIIII. Sapho mulier diverso poemate claruit. Solon leges atheniensibus dedit. Hebreorum captivitas annorum LXX. Iudith hystoria scribitur.

Quinta etas.

Darius regnavit annos XXX IIII. Iudeorum captivitas resolvitur. Romani pulsis regibus consules habere ceperunt. Xerses annos XX. Sophocles et euripides tragedi celebrantur. Artaxerses annos XL. Esdras incensam legem renovat. Neemias muros hierusalem restaurat. Darius qui et nothus annos XVIIII. Hac etate fuit platone et gorgia primum rethore. Artaxerses annos XL. Hester hystoria scribitur. Artaxerses qui et ochus annos XXVI. Demostenes et aristoteles predicantur. Plato moritur. Xerses annos IIII. Xenocrates philosophus illustris habetur. Darius annos VI. Alexander hierosolimam cepit atque templum ingressus deo hostias immolat. Alexander magnus macedo annos V. asiam optinuit. Nam VII. ei priores anni in persarum regibus supputantur. Ptholomeus annos XL. Machabeorum liber inchoat primus. Philadelphus annos XX VIII. LXX interpretes agnoscuntur. Aratus astrologus claruit. Evergetes annos XXVI. Ihesus librum sapientie composuit. Philopator annos XVII. Ab hostibus iudei prelio XL. corruerunt armatorum. Epiphanes annos XX IIII. Machabeorum secundi libri hystoria componitur. Romani grecos obtinent. Philometor annos XXX. V. Scipio affricam vicit. Terentius comicus claret. Evergetes annos XX VIIII. Per consulem bructum hyspania a romanis obtenta est. Sother annos XVII. Traces romanis subiciuntur. Alexander annos X. Syria romanis subiecta est. Poeta lucretius nascitur. Ptholomeus annos VIII. Rethorica ars rome cepit. Salustius hystoriographus agnoscitur. Dionisius annos XXX. Pompeius iudeam cepit. Cato philosophus agnoscitur. Virgilius et oratius nascuntur. Cleopatra annos II. Egyptus romanis subditur. Gaius iulius cesar annos V. Hic primus monarchiam totius romani imperii optinuit, ex cuius nomine sequentes imperatores cesares appellati sunt.

Sexta etas.

Octovianus annos LVI. Cuius anno XLII. dominus ihesus christus in bethlee iude nascitur. Tyberius annos XXIII. Huius XVIII. regni anno dominus crucifigitur. Gaius caligula annos IIII. Matheus euangelium in iudea primus scripsit. Claudius annos XIIII. Petrus contra symonem magum romam pergit. Marcus euangelium edidit. Nero annos XIIII. Petrus et paulus necantur. Vespasianus annos X. Hierosolima a tito subvertitur. Titus annos II. Hic facundus et pius fuit. Domicianus annos XVI. Iohannes apostolus in pathmos insula exilio relegatur. Nerva annos I. Iohannes ephesum redit. Traianus annos XVIIII. Iohannes apostolus requiescit. Adrianus annos XXI. Hic hierosolimam restaurat et ex suo nomine eliam nominat. Aquila interpres habetur. Antoninus pius annos XXII. Valentinus et marcion agnoscuntur. Antoninus verus annos XVIIII. Cathafrigarum heresis oritur. Commodus annos XIII. Theodocion tertius interpres habetur. Helius pertinax annos I. Nichil habet hystorie. Severus annos XVIII. Symmachus interpres IIII. habetur. Antoninus caracalla annos VII. Quinta editio in iericho invenitur. Macrinus annos I. Nichil dignum gestis habet. Aurelius antoninus annos IIII. Sabellii heresis oritur. Alexander annos XIII. Origenes insignis habetur. Maximinus annos III. Iste christianos necat. Gordianus annos VI. Hic de parthis et persis triumphavit. Philippus annos VII. Hic primus christianus imperator fuit. Decius annos I. Antonius monachus claruit. Gallus annos II. Novatus presbiter cipriani rome novatianam heresim condidit. Valerianus annos XV. Ciprianus martyrio coronatur. Claudius annos II. Iste gothos ab illirico expulit. Aurelianus annos V. Iste christianos persequitur. Tacitus annos I. Hic nichil dignum hystorie prodidit. Probus annos VI. Manicheorum heresis orta est. Carus annos II. Iste de persis triumphavit. Diocletianus annos XX. Iste divinos libros adustos martyria fecit. Galerius annos II. Hic nichil temporibus suis dignum hystorie contulit. Constantinus annos XXX. Heresis arriana exorta nicenumque concilium congregatur. Constantius annos XXIIII. Antropomorfitarum heresis oritur. Antonius monachus moritur. Iulianus annos II. Hic ex clerico factus imperator in ydolorum cultum convertitur. Iovinianus annos I. Iste iterum christianus effectus est. Valentinianus annos XIIII. Gothi heretici efficiuntur. Gratianus annos VI. Ambrosius mediolanensis episcopus claruit. Priscillianus hereticus agnoscitur. Valentinianus annos VII. Hieronimus in bethlee clarus habetur. Theodosius annos III. Iohannes heremita claruit. Archadius annos XIII. Iohannes crisostomus et theophilus alexandrinus floruerunt. Honorius annos XV. Augustinus episcopus clarus et cyrillus alexandrinus. Theodosius annos XXVII. Nestorius heresiarches exoritur. Marcianus annos VI. Calcedonensis synodus habetur congregatione. Leo maior annos XVI. Egyptus errore dioscori languet. Acefalorum heresis oritur. Zenon annos XVII. Corpus barnabe et euangelium mathei repertum est. Anastasius annos XXVII. Fulgentius episcopus predicatur. Iustinus annos VIII. Acephalorum heresis abdicatur. Iustinianus annos XXXVIIII. Vilisarius patricius affricam missus wandalorum gentem delevit. Iustinus annos XI. Armeni fidem christi susceperunt. Longobardi italiam capiunt. Tyberius annos VII. Gothi bifarie divisi mutua cede vastantur. Mauricius annos XXI. Gothi catholici effecti sunt. Gregorius eligitur ad pontificatum. Foca annos VIII. Romani a persis debellati plurimas provincias et hierosolimam amiserunt. Eraclius deinde quintum agit annum imperii. Sisebutus gothorum princeps ab hyspania plurimas romanas militie urbes sibi bellando subiecit et iudeos sui subditos ad christi fidem convertit. Fiunt autem ab exordio mundi usque in presentem eram, hoc est in annum quintum imperatoris eraclii et IIII. annum Sisebuti principis gentis gothorum, anni V. DCCC. XII. Post completionem hic temporis fluxerunt anni LX, Suintilam cernimus usque ad XV. annum regis ineque clodoarii [...] acne potius ipsi qui ipse cum ingenio [...] annos abiit. Est ergo ad dormitionem sancti sulpicii XXVI. ... vedos MCCCCII. C. VIII. ... bissexto ... omnia consulti et maximi habentur ... monstrat. Hoc ideo dictum est, ut ... deinceps reliqui ac futuri summa annorum cognoscatur. Addantur ergo his LX. anni, sunt a mundi initio anni V. DCCC LXXII. De sexto miliario sunt residui anni C. XXVIII.

Seculi tempus humane investigationi incertum est. *De tempore seculi.* Omnem enim de hac re questionem dominus Christus abstulit dicens: Non est vestrum nosse tempora vel momenta que pater posuit in sua potestate. Et alibi: De die illa et hora nemo scit neque angeli celorum nisi solus pater. Unusquisque ergo de suo cogitet transitu, sicut fatur scriptura: In omnibus operibus tuis memorare novissima tua et in eternum non peccabis. Quando enim unusquisque de seculo migrat, tunc illi consummatio seculi est. *De quadrifaria ratione operationis divine.*

Operatio divina que secula creavit et gubernat quadrifaria ratione distinguitur. Primo quod in verbo Dei dispositione non facta sed eterna sunt, quod nos apostolo teste ante tempora secularia predestinavit in regnum. Secundo quod in materia informi pariter elementa mundi facta sunt, ubi qui vivit in eternum creavit omnia simul. Tercio quia eadem materia secundum causas simul creatas non iam simul sed distinctione sex per ordinem dierum in celestem terrestremque creaturam formatur. Quarto quod ex eisdem creature seminibus et primordialibus causis totius seculi tempus naturali peragitur [illegible] pater usque nunc operatur et filius. *De creatione rerum per VII dies.*

In ipso quidem principio conditionis facta sunt celum et terra, angeli, aer, aqua de nichilo. Die vero primo lux facta est et ipsa de nichilo. Secundo firmamentum in medio aquarum. Tercio species maris et terre et ut eis que radicitus terre herent. Quarto luminaria celi de lumine primo die facto. Quinto natatilia et volatilia de aquis. Sexto reliqua animalia terrena et homo carne quidem de terra, anima vero de nichilo creata, qui in paradiso quem dominus a principio plantaverat constituitur. Septimo dominus requievit non a creature gubernatione, cum in ipso vivamus et moveamur et simus, sed a nove substantie creatione. *Explicit liber quintus.*

INCIPIT LIBER VI DE NOVO ET VETERI TESTAMENTO

VETUS TESTAMENTUM ideo dicitur, quia veniente novo cessavit. De quo apostolus meminit dicens: Vetera transierunt, et ecce omnia facta sunt nova. Testamentum autem novum ideo nuncupatur quia innovat. Non enim illud discunt nisi homines renovati ex vetustate per gratiam et pertinentes iam ad testamentum novum quod est regnum celorum. Hebrei autem vetus testamentum Esdra auctore iuxta numerum litterarum suarum in XXII libris accipiunt, dividentes eos in tres ordines: legis scilicet, prophetarum et agiograforum. Primus ordo legis in V libris accipitur, quorum primus est bresith, quod est Genesis. Secundus ellesmoth, quod est Exodus. Tercius vaiecra, quod est Leviticus. Quartus vagedabber, quod est Numerus. Quintus elleaddabarim, quod est Deuteronomium. Hi sunt V libri Moysi, quos Hebrei thora, Latini legem appellant. Proprie autem lex appellatur que per Moysen data est. Secundus ordo est prophetarum, in quo continentur libri VIII, quorum primus Iosue ben nun, qui Latine Ihesu Nave dicitur. Secundus sobtim, quod est Iudicum. Tercius samuel, quod est Regum primus. Quartus malachim, quod est Regum secundus. Quintus Ysaias. Sextus Hieremias. Septimus Hiezechiel. Octavus thareasra, qui dicitur XII prophetarum, qui libri quia pro brevitate sui iuncti sunt, pro uno accipiuntur. Tercius est ordo agiograforum, id est sancte scribentium, in quo sunt libri VIIII, quorum primus est Iob. Secundus Psalterium. Tercius masloth, quod est Proverbia Salomonis. Quartus coheleth, quod est Ecclesiastes. Quintus sirasirim, quod est Canticum canticorum. Sextus Daniel. Septimus dabreiamin, quod est verba dierum, hoc est Paralipomenon, quod et cristonicon vel cronicon. Octavus Esdras. Nonus Hester. Qui simul omnes quinque et octo et novem fiunt XXII, sicut superius comprehensi sunt. Quidam autem Ruth et Cinoth, quod Latine dicitur Lamentatio Hieremie, agiografis adiciunt et XXIIII volumina veteris testamenti faciunt, iuxta XXIIII seniores qui ante conspectum Dei assistunt. Quartus est apud nos veteris testamenti ordo librorum qui in canone hebraico non sunt. Quorum primus Sapientie liber est. Secundus Ecclesiasticus. Tercius Thobias. Quartus Iudith. Quintus et sextus Machabeorum, quos licet Hebrei inter apocrifa separent, ecclesia tamen Christi inter divinos libros et honorat et predicat. In novo autem testamento duo sunt ordines. Primus evangelicus, in quo sunt Matheus, Marcus, Lucas et Iohannes. Secundus apostolicus, in quo sunt Paulus in XIIII epistolis, Petrus in duabus, Iohannes in tribus, Iacobus et Iudas in singulis, Actus apostolorum et Apocalipsis. Summa autem utriusque testamenti trifarie distinguitur, id est in hystoria, in moribus, in allegoria. Rursus iste tria multifarie dividuntur, id est quid a Deo, quid ab angelis vel quid ab hominibus gestum dictumve sit; quid a prophetis nunciatum de Christo et corpore eius, quid de diabolo et membris ipsius, quid de veteri et novo populo, quid de presenti et futuro regno atque iudicio.

Veteris testamenti secundum hebreorum editionem hi perhibentur auctores. Primum Moyses divine hystorie cosmographiam in quinque voluminibus edidit, quod pentateucum nominatur. Pentateucum autem a quinque voluminibus dicitur. Penta enim grece quinque, teucos volumen vocatur. Genesis liber appellatur eo quod exordium mundi et generationem in eo contineat. Exodus vero exitum ab Egypto vel egressum filiorum Israhel digerit, et ex ea re nomen accepit. Leviticus appellatur eo quod Levitarum ministeria et diversitatem victimarum exequatur, totusque in eo ordo leviticus annotatur. Numerorum liber vocatur eo quod egresse de Egypto tribus dinumerantur, et XL duarum per heremum mansionum in eo descriptio continetur. Deuteronomium greco sermone appellatur, quod Latine interpretatur secunda lex, id est repetitio et evangelice legis prefiguratio, que sic ea habet que priora sunt, ut tamen nova sint omnia que in eo replicantur. Iosue liber nomen accepit ab Ihesu filio Nave, cuius hystoriam continet. Scriptorem vero eius eundem Iosue Hebrei asseverant, in cuius textu post transitum Iordanis regna hostium subvertuntur, terra populo dividitur et per singulas urbes, viculos, montes atque confinia ecclesie celestisque Hierusalem spiritualia regna prefigurantur. Iudicum nominatur a principibus populi qui prefuerunt in Israhel post Moysen et Iosue antequam David et ceteri reges existerent. Hunc librum et Ruth edidisse creditur Samuel. Liber Samuel eiusdem Samuel nativitatem et sacerdotium et gesta describit, ideoque et ab eo nomen accepit. Et quamvis hic liber Saul et David hystoriam contineat, utrique tamen ad Samuel referuntur, quia ipse unxit Saul in regnum, ipse David in regem futurum. Cuius libri primam partem conscripsit idem Samuel, sequentia autem eius usque ad calcem scripsit David. Malachim liber proinde appellatur eo quod reges Iude et Israhel gentis gestaque eorum per ordinem digerat temporum. Malachim enim hebraice, Latine regum interpretatur. Hunc librum Hieremias primus in unum volumen coegit. Nam antea sparsus erat per singulorum regum hystorias. Paralipomenon grece dicitur quod nos pretermissorum vel reliquorum dicere possumus, quia ea que in lege vel libris regum vel omissa vel non plene relata sunt, in isto summatim ac breviter explicantur. Librum Iob quidam Moysen scripsisse arbitrantur, alii unum ex prophetis. Nonnulli vero eundem Iob post plagam sue passionis scriptorem fuisse existimant, arbitrantes ut qui certamina spiritalis pugne sustinuit, ipse enarraret quas victorias expedivit. Principia autem et fines libri Iob apud Hebreos prosa oratione contexta sunt. Media autem ipsius ab eo loco quo ait: Pereat dies in qua natus sum, usque ad eum locum: Ideo ego me reprehendo et ago penitentiam, omnia heroico metro discurrunt. Liber psalmorum grece psalterium, hebraice nabla, Latine organum dicitur. Vocatur autem psalmorum liber quod uno propheta canente ad psalterium chorus consonando respondeat. Titulus autem in psalmis hebraice ita est: ISPHRTHA THLIM, quod interpretatur volumen hymnorum. Auctores autem psalmorum sunt qui ponuntur in titulis, Moyses scilicet, David et Salomon, Asaph, Eman, Ethan, Yditun et filii Chore, id est Asor, Elchana, Abiasab et reliqui quos Esdras uno volumine comprehendit. Omnes autem psalmi apud Hebreos metrico sermone constant esse compositi. Nam in morem Romani Flacci et Greci Pindari nunc alii iambo currunt, nunc alcaico personant, nunc saphico nitent, trimetro vel tetrametro pede incedentes. Salomon filius David rex Israhel iuxta numerum vocabulorum suorum tria volumina edidit, quorum primum est hebraice masloth, quem Greci parabolas, Latini proverbiorum nominant, eo quod in ipso sub comparativa similitudine figuras verborum et ymagines veritatis ostenderit, ipsam autem veritatem ad intelligendum legentibus reservavit. Secundum librum coheleth vocavit, qui grece ecclesiastes, Latine contionator dicitur, eo quod sermo eius non specialiter ad unum sicut in proverbiis, sed ad universos generaliter dirigatur, docens omnia que in mundo cernuntur caduca esse et ob hoc minime appetenda. Tercium librum sirasirim pretitulavit, qui in Latina lingua vertitur Canticum canticorum, ubi per epithalamium carmen coniunctionem Christi et ecclesie mystice canit. Dictum autem canticum canticorum eo quod omnibus canticis preferatur que in scripturis sacris habentur, sicut quedam [illegible] dicuntur sancta quibus maiora sunt sancta sanctorum. Horum autem trium librorum carmina exametris et pentametris versibus apud suos composita perhibentur, ut Iosephus et Hieronimus scribunt. Ysaias evangelista potius quam propheta edidit librum suum, cuius omnis textus eloquentie prosa incedit. Canticum vero exametro et pentametro versu discurrit. Hieremias similiter edidit librum suum cum Threnis eius, quos nos lamenta vocamus, eo quod in tristioribus rebus funeribusque adhibeantur. In quibus quadruplex diverso metro composuit alfabetum. Quorum duo prima quasi saphico metro scripta sunt, quia tres versiculos qui sibi connexi sunt et ab una tantum littera incipiunt heroicum comma concludunt. Tercium vero alfabetum trimetro scriptum est et a ternis litteris idem versus tamen incipiunt. Quartum alfabetum simile primo et secundo habetur. Ezechiel et Daniel a viris quibusque sapientibus scripta esse perhibentur. Quorum Ezechiel principia et fines multis habet obscuritatibus involuta. Daniel vero claro sermone regna orbis pronunciat et tempus adventus Christi manifestissima predicatione annotat. Hi sunt IIII prophete qui maiores vocantur, quia prolixa volumina condiderunt. Libros autem XII prophetarum auctores suorum nominibus pretitulant. Qui ideo prophete minores dicuntur, quia sermones eorum breves sunt. Unde et connexi sibimet in uno volumine continentur, quorum nomina sunt: Osee, Iohel, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Naum, Abacuc, Sophonias, Aggeus, Zacharias et Malachias. Esdre liber auctoris sui titulo prenotatur, in cuius textu eiusdem Esdre Neemieque sermones pariter continentur. Nec quicquam movetur quod unus Esdre dicitur liber, quia secundus et tercius et quartus non habentur apud Hebreos, sed inter apocrifos deputantur. Hester librum Esdras creditur conscripsisse. In quo eadem regina sub figura ecclesie Dei populum a servitute et morte eripuisse scribitur, atque interfecto Aman, qui interpretatur iniquitas, diei celebritas in posteros mittitur. Liber Sapientie apud Hebreos nusquam est. Unde et ipse titulus grecam magis eloquentiam redolet. Hunc Iudei Philonis esse affirmant, qui proinde Sapientia nominatur, quia in eo Christi adventus, qui est sapientia patris, et passio eius evidenter exprimitur. Librum autem Ecclesiasticum certissime Ihesus filius Sirach Hierosolimita, nepos Ihesu sacerdotis magni, composuit, cuius meminit et Zacharias. Qui liber apud Latinos propter eloquii similitudinem Salomonis titulo prenotatur. Dictus autem Ecclesiasticus, eo quod de totius ecclesie disciplina et religiose conversationis magna cura et ratione sit editus. Hic et apud Hebreos reperitur, sed inter apocrifos habetur. Iudith vero et Thobias sive Machabeorum libri, quibus auctoribus scripti sunt, minime constat. Hi autem vocabula ex eorum nominibus quorum gesta scribunt. Quattuor libros evangeliorum IIII evangeliste conscripserunt singulariter. Primus Matheus conscripsit evangelium litteris hebreis et sermonibus in Iudea, initians evangelizare ab humana Christi nativitate dicens: Liber generationis Ihesu Christi filii David filii Abraham, significans descendisse corporaliter ex semine patriarcharum Christum, sicut promissum erat in prophetis per spiritum sanctum. Secundus Marcus plenus spiritu sancto scripsit evangelium Christi eloquio greco in Italia, secutus Petrum ut discipulus. Is initium a spiritu prophetali fecit dicens: Vox clamantis in deserto, parate viam domini et reliqua, ut ostenderet Christum post assumptionem carnis evangelium predicasse in mundo. Ipse enim Christus et propheta dicitur, sicut scriptum est: Prophetam in gentibus posui te. Tercius Lucas inter omnes evangelistas greci sermonis eruditissimus, quippe ut medicus in Grecia, evangelium scripsit Theophilo episcopo, initians a sacerdotali spiritu dicens: Fuit in diebus Herodis regis Iudee sacerdos Zacharias, ut manifestaret Christum post nativitatem carnis et predicationem evangelii hostiam fuisse effectum pro salute mundi. Ipse est enim sacerdos de quo dicitur in psalmis: Tu es sacerdos in eternum secundum ordinem Melchisedech. Ut enim Christus advenit, sacerdotium Iudeorum [illegible], lex et prophetia cessavit. Quartus Iohannes scripsit evangelium ultimum in Asia, [illegible] a verbo, ut ostenderet eundem salvatorem qui pro nobis dignatus est nasci et pati, ipsum ante secula [illegible], ipsum e celo venisse et post mortem iterum ad celum remeasse. Hi sunt IIII evangeliste quos per Ezechielem spiritus sanctus significavit in IIII animalibus. Propterea autem IIII, quia per IIII mundi partes fides Christiane religionis eorum predicatione disseminata est. Arabia autem dicta [illegible] predicatio evangelii [illegible]. Nam et oculis plena sunt et foris, quia [illegible] preterito tempore. Cetera autem [illegible] revelata sunt, que tegebantur in adventu [illegible]. Evangelium interpretatur bona annunciatio. Grece enim eu bonum, angelium dicitur annunciatio. Unde et angelus nuncius interpretatur. Paulus apostolus scripsit [illegible], ex quibus VIIII septem ecclesiis scripsit, reliquas discipulis suis Timotheo, Tito et Philemoni. Ad Hebreos autem plerisque Latinis eius epistola esse incerta est propter dissonantiam sermonis, eandemque alii Barnabam conscripsisse, alii a Clemente scriptam fuisse suspicantur. Petrus scripsit duas [illegible] generales [illegible] gentibus scripte sunt. Iacobus et Iohannes et Iudas suas scripsere epistolas. Actus apostolorum primordia fidei Christiane in gentibus et nascentis ecclesie infantiam texit et apostolorum hystoriam retinet. Unde et Actus apostolorum dicitur. Apocalipsin librum Iohannes evangelista scripsit eo tempore quo ob evangelii predicationem in insulam Pathmos traditur relegatus. Apocalipsis autem ex greco in Latinum revelatio interpretatur. Revelatio enim dicitur manifestatio eorum que abscondita erant, iuxta quod et ipse Iohannes dicit: Apocalipsis Ihesu Christi quam dedit illi Deus palam facere servis suis. Hi sunt scriptores sacrorum librorum, qui per spiritum sanctum loquentes ad eruditionem nostram et precepta vivendi et credendi regulam conscripserunt. Preter hec alia volumina apocrifa nuncupantur. Apocrifa autem dicta, id est secreta, quia in dubium veniunt. Est enim occulta origo, nec patet patribus, ex quibus usque ad nos auctoritas veracium scripturarum certissima et notissima successione pervenit. In his apocrifis etsi invenitur aliqua veritas, tamen propter multa falsa nulla est in eis canonica auctoritas, que recte a prudentibus iudicantur non esse eorum credenda quibus ascribuntur. Nam multa et sub nominibus prophetarum et recentiora sub nominibus apostolorum ab hereticis proferuntur, que omnia sub nomine apocriforum auctoritate canonica diligenti examinatione remota sunt. *De bibliothecis.*

Bibliotheca a greco nomen accepit, eo quod ibi recondantur libri. Nam biblio librorum, teca repositio interpretatur. Bibliothecam veteris testamenti Esdras scriba post incensam legem a Chaldeis, dum Iudei regressi fuissent in Hierusalem, divino afflatus spiritu reparavit, cunctaque legis ac prophetarum volumina que fuerant a gentibus corrupta correxit, totumque vetus testamentum in XXII libros constituit, ut tot libri essent in lege quot habebantur et littere. Apud Grecos autem bibliothecam primus instituisse Pisistratus creditur Atheniensium tyrannus, quam deinceps ab Atheniensibus auctam Xerxes incensis Athenis evexit in Persas, longoque post tempore Seleucus Nicanor rursus in Greciam retulit. Hinc studium regibus urbibusque ceteris natum est comparandi volumina diversarum gentium et per interpretes in grecam linguam vertendi. Deinde magnus Alexander vel successores eius instruendis omnium librorum bibliothecis animum intenderunt, maxime Ptolomeus cognomento [illegible] omnis litterature sagacissimus, cum studio bibliothecarum Pisistratum emularetur, non solum gentium scripturas, sed etiam divinas litteras in bibliothecam suam contulit. Nam LXX milia librorum huius temporibus Alexandrie inventa sunt. Hic etiam ab Eleazaro pontifice petens scripturas veteris testamenti in grecam vocem ex hebraica lingua per LXX interpretes transferre curavit, quas in Alexandrina bibliotheca habuit. Quidam [illegible] opinionem secuti sunt hos LXX interpretes seclusos in singulis cellulis separatim omne testamentum transtulisse. Hieronimus [illegible] prologo Genesis [illegible]. Nescio, inquit, quis auctor primus LXX cellulas Alexandrie mendacio suo extruxerit, quibus divisi eadem scriptitarint, cum Aristeus eiusdem Ptolomei [illegible] et multo post tempore Iosephus nichil tale retulerint, sed in una basilica congregatos contulisse scribant, non prophetasse. Aliud est enim vatem, aliud esse interpretem. Siquidem singuli in singulis cellulis separati, tamen omnia per spiritum sanctum interpretati sunt. Unde [illegible]. Fuerunt et alii eorum [illegible] interpretes qui ex hebraica lingua in grecum sacra eloquia transtulerunt, sicut Aquila, Symmachus et Theodotion, sicut et vulgaris illa interpretatio cuius auctor non apparet et ob hoc sine nomine interpretis quinta editio nuncupatur. Preterea sextam et septimam editionem [illegible]

origenes [illegible] ab ebreo repperit, et eius editionibus comparavit. Presbiter quoque hieronimus trium linguarum peritus ex hebreo in latinum eloquium easdem scripturas convertit, eloquenterque transfudit. Cuius interpretatio merito ceteris antefertur. Nam est et verborum tenacior, et perspicuitate sententie clarior. Ille et ora de hel[illegible] superstitione [illegible] et in latinam interpretatus est linguam, et in [illegible] suam interpretationem optime confirmavit; sed et ubicumque lxx interpretes per errorem sine timore ptholomei regis, qui solius dei patris sine filii acceptione cultor fuit, [illegible] studio depravantes [illegible] celaverunt, ille procul correxit et veritate scribens addito suo apposito illuminavit; superflua quoque ab eis addita veru exiugulavit.

De eo quod primum Romam libros advexit

Rome primus librorum copiam advexit emilius paulus, perseo macedonum rege devicto. Deinde lucullus e pontica preda. Post hos cesar dedit marco varroni negocium quam maxime bibliothece construende. Primum autem rome bibliothecas publicavit pollio grecas simul atque latinas, additis auctorum ymaginibus in atrio quod de manubiis magnificentissimum instruxerat.

Qui apud nos bibliothecas instituerunt

Apud nos quoque pamphilus martyr, cuius vitam eusebius cesariensis conscripsit, pisistratum in sacre bibliothece studio primus adequare contendit. Hic enim in bibliotheca sua prope xxx voluminum milia habuit. Hieronimus quoque atque [illegible] ecclesiasticos scriptores toto orbe querentes ordine persecuti eorumque studia in uno voluminis indiculo comprehenderunt.

Qui multa scripserunt

Marcus terencius varro apud latinos innumerabiles libros scripsit. Apud grecos quoque calcenterus miris attollitur laudibus, quod tantos libros ediderit, quantos quisque nostrum alienos scribere propria manu vix possit. De nostris quoque apud grecos origenes in scripturarum labore tam grecos quam latinos operum suorum numero superavit. Denique hieronimus sex milia librorum eius legisse fatetur. Horum tamen omnium studia augustinus ingenio vel scientia sua vicit. Nam tanta scripsit, ut diebus ac noctibus non solum scribere libros eius quisquam sed nec legere quidem occurrat.

De generibus opusculorum

Opusculorum genera sunt tria. Primum genus excerpta sunt, que grece scolia nuncupantur, in quibus ea que videntur obscura vel difficilia summatim ac breviter perstringuntur. Secundum genus omelie sunt, quas latini verbum appellant, que proferuntur in populis. Tercium thomi, quos nos libros vel volumina nuncupamus. Omelie autem ad vulgus loquuntur, thomi vero, id est libri, maiores sunt disputationes. Dialogus est collatio duorum vel plurimorum, quem latini sermonem dicunt. Nam quos greci dialogos vocant, nos sermones vocamus. Sermo autem dictus, quia inter utrumque seritur. Unde et in virgilio multa inter se serebant. Tractatus est multiplex expositio dictus quod trahat sensum in multa [illegible]. Differt autem sermo, tractatus et verbum, quia sermo eget altero, tractatus specialiter ad se ipsum, verbum autem ad omnes. Unde et dicitur: Verbum fecit ad populum. Commentaria dicta quasi cum mente. Sunt enim interpretationes, ut commenta iuris, commenta evangelii. Apologeticum est excusatio, in qua solent quidam accusantibus respondere. In defensione enim aut negatione sola positum est, et est nomen grecum. Panagericum est licentiosum et lasciviosum genus dicendi in laudibus regum, in cuius compositione homines multis mendaciis adulantur. Quod malum a grecis exortum est, quorum levitas instructa dicendi facultate et copia incredibili multas mendaciorum nebulas suscitavit. Fastorum libri sunt in quibus reges vel consules scribuntur, a fascibus dicti, id est potestatibus. Unde et ovidii libri fasti dicuntur, quia de regibus et consulibus editi sunt. Proemium est initium dicendi. Sunt enim proemia principalia librorum, que ante cause rationem ad instruendas audientium aures coaptantur. Cuius nomen plerique latinitatis periti sine translatione posuerunt. Hoc autem vocabulum apud nos interpretatum prefatio nuncupatur, quasi prelocutio. Precepta sunt que aut quid faciendum aut quid non faciendum docent. Quid faciendum, ut Diliges dominum deum tuum, et honora patrem tuum et matrem tuam. Quid non faciendum, ut Non mechaberis, non furtum facies. Similiter et gentilium precepta vel iubent vel vetant. Iubent faciendum, ut Nudus ara, sere nudus. Vetant, ut Ne nove mentis vites corilum sere, neve flagella summa pete. Primi autem precepta apud hebreos moyses scripsit, apud latinos marcius vates primus precepta composuit. Ex quibus est illud: Postremus dicas, primus taceas. Parabole et problemata nominibus suis indicant aliter se perscrutari oportere. Parabola quippe alicuius rei similitudinem pre se gerit, quod licet sit vocabulum grecum, iam tamen pro latino usurpatur. Et notum est quod in parabolis que dicuntur rerum similitudines rebus de quibus agitur comparantur. Problemata autem, que latine appellantur propositiones, questiones sunt habentes aliquid quod disputatione solvendum sit. Questio autem est quesitio, cum queritur an sit, quid sit, quale sit. Argumentum vero dictum quasi argutum, vel quod sit argute inventum ad comprobandas res. Epistolam proprie greci vocant, quod interpretatur latine missa. Stola enim sive stoli missa vel missi. Ante cartae et membranarum usum in dolatis ex ligno codicillis vel tabulis epistolarum alloquia scribebantur. Unde et portitores earum tabellarios vocaverunt.

De ceris

Cere litterarum materies, parvulorum nutrices. Ipse dant ingenium pueris, primordia sensus. Quarum usum primi greci tradidisse produntur. Greci autem et tusci primum ferro in ceris scripserunt. Postea romani iusserunt ne graphium ferreum quis haberet. Unde et apud scribas dicitur: ceram ferro ne cedito. Postea institutum ut ceram ossibus scriberent, sicut indicat atta in satyra dicens: Vertamus vomerem in cera, mucroneque aremus osseo. Grafium autem grece latine scriptorium dicitur. Nam grafia scriptura est.

De cartis

Cartarum usum primum egyptus ministravit, ceptum apud memphiticam urbem. Memphis enim civitas egyptiorum est, ubi carte usus inventus est primum, sicut ait lucanus: Conficitur bibula memphitis carta papyro. Bibulam autem papyrum dixit quod humorem bibat. Carta autem dicta quod carpta papiri tegmina decerpta glutinantur. Cuius genera quam plura sunt. Prima et precipua augustea regia maioris forme in honore octaviani augusti appellata. Secunda libiana ob honorem libie provincie. Tercia hieratica dicta quod ad sacros libros eligebatur, similis auguste, sed subcolorata. Quarta teneotica a loco alexandrie qui ita vocitatus erat. Quinta saitica ab oppido salo. Sexta corneliana a cornelio gallo prefecto egipti primum confecta. Septima emporetica, quod ea merces involvuntur, cum sit scripturis minus ydonea.

De pergamenis

Pergami reges cum carta indigerent, membranas primi excogitaverunt. Unde et pergamenarum nomen huc usque tradente sibi posteritate servatum est. Hec et membrana dicuntur, quia ex membris pecudum detrahuntur. Fiebant autem primo coloris lutei, id est crocei, postea vero rome candida membrana reperta sunt. Quod apparuit inhabile esse, quia et facile sordescunt, aciemque legentium ledant, cum peritiores architecti neque aurea lacunaria ponenda in bibliothecis putent, neque pavimenta alia quam e caristeo marmore, quod auri fulgor hebetat et caristium viror reficiat oculos. Nam et qui nummularia discunt, denariorum formas in virides pannos subiciunt, et gemmarum sculptores scarabeorum terga quibus nichil est viridius respiciunt, et pictores. Membrana autem aut candida aut lutea aut purpurea sunt. Candida naturaliter existunt. Luteum membranum bicolor est, quod a confectore una tinguitur parte, id est crocatur. De quo persius: Iam liber et positis bicolor membrana capillis. Purpurea vero inficiuntur colore purpureo, in quibus aurum et argentum liquescens patescat in litteris.

De libris conficiendis

Quedam genera librorum apud gentiles certis modulis conficiebantur: breviori forma carmina atque epistole. At vero historie maiore modulo scribebantur. Et non solum in carta vel membranis, sed et in omentis elefantinis textilibusque malvarum foliis atque palmarum. Cuius generis cinna sic meminit: Hec tibi arateis multum invigilata lucernis carmina, quis ignes novimus aereos, levis in aridulo malve descripta libello prusiaca vexi munera navicula. Circumcidi libros sicilia primum instituit; nam initio pumicabantur. Unde et catullus ait: Cui dono lepidum novum libellum arida modo pumice expolitum?

De librorum vocabulis

Codex multorum librorum est, liber unius voluminis. Et dictus codex per translationem a codicibus arborum seu vitium, quasi caudex, quod ex se multitudinem librorum quasi ramorum contineat. Volumen liber est a volvendo dictum, sicut apud hebreos volumina legis [illegible]. Liber est interior tunica corticis que ligno coheret, in qua antiqui scribebant. [illegible] Sic [illegible] liber [illegible] Unde et scriptores a libro librarios vocaverunt.

De librariis et eorum instrumentis

Librarios antea bibliopolas dictos. Librum enim greci biblon vocant. Librarii autem idem et antiquarii vocantur. Sed librarii sunt qui et nova scribunt et vetera; antiquarii qui tantummodo vetera. Unde et nomen sumpserunt. A scribendo autem scriba nomen accepit, officium exprimens vocabuli qualitate. Instrumenta scribe calamus et penna. Ex his enim verba paginis infiguntur. Sed calamus arboris est, penna avis; cuius acumen dividitur in duo, in toto corpore unitate servata, credo propter misterium, ut in duobus apicibus vetus et novum testamentum signaretur, quibus exprimitur verbi sacramentum sanguine passionis effusum. Dictus autem calamus quod liquorem ponat. Unde et apud nautas calare ponere dicitur. Penna autem a pendendo vocata, id est volando. Est enim, ut diximus, avium. Folia autem librorum appellata sive ex similitudine foliorum arborum, seu quia ex follibus fiunt, id est ex pellibus, que de occisis pecudibus detrahi solent. Cuius partes pagine dicuntur eo quod sibi invicem compingantur. Versus autem vulgo vocati, quia sic scribebant antiqui sicut aratur terra. A sinistra enim ad dexteram primum deducebant stilum, deinde convertebantur ab inferiore et rursus ad dexteram versus; quos et hodie rustici versus vocant. Sceda est quod adhuc emendatur, et necdum in libris redacta est. Et est nomen grecum, sicut et tomus. Sceda et prima carta, a qua notarii scribunt ex ore magistri. Sceda carta sine aspiratione accedendo dicta est; scilicet alii ea cum aspiratione schidium ex greco scisma dicta putant.

De canonibus evangeliorum

Canones evangeliorum ammonius alexandrie episcopus primus excogitavit, quos postea eusebius cesariensis secutus plenius composuit. Qui ideo facti sunt, ut per eos invenire et scire possimus qui reliquorum evangelistarum similia aut propria dixerunt. Sunt autem numero decem, quorum primus continet numeros in quibus quattuor eadem dixerunt: Matheus, Marcus, Lucas, Iohannes. Secundus in quibus tres: Matheus, Marcus, Lucas. Tercius in quibus tres: Matheus, Lucas, Iohannes. Quartus in quibus tres: Matheus, Marcus, Iohannes. Quintus in quibus duo: Matheus, Lucas. Sextus in quibus duo: Matheus, Marcus. Septimus in quibus duo: Matheus, Iohannes. Octavus in quibus duo: Marcus, Lucas. Nonus in quibus duo: Lucas, Iohannes. Decimus in quibus singuli eorum propria quedam dixerunt, quorum expositio hec est. Per singulos enim evangelistas numerus quidam capitulis affixus adiacet, quibus numeris subdita est era quedam minio notata, que indicat in quoto canone positus sit numerus cui subiecta est era. Verbi gratia: Si est prima era, in primo canone; si secunda, in secundo; si tercia, in tercio; et sic per ordinem usque ad decimum pervenies. Si igitur aperto quolibet evangelio placuerit scire qui evangelistarum similia dixerint, assumes adiacentem numerum capituli, et requires ipsum numerum capituli et requires ipsum numerum in suo canone quem indicat, ibique invenies qui et quid dixerint. Et ita demum inquisita in corpore loca que exceptis [illegible] indicant per singula evangelia de eisdem convenisse invenies.

De canonibus conciliorum

Canon autem grece, latine regula nuncupatur. Regula autem dicta quod recte ducit, nec aliquando aliorsum trahit. Alii dixerunt regula dicta vel quod regat, vel quod normam recte vivendi prebeat, vel quod distortum pravumque quid corrigat. Canones autem generalium conciliorum a temporibus constantini ceperunt. In precedentibus namque annis persecutione fervente docendarum plebium minime dabatur facultas. Inde christianitas in diversas hereses scissa est, quia non erat licentia episcopis in unum convenire, nisi tempore supradicti imperatoris. Ipse enim dedit facultatem christianis libere congregari. Sub hoc etiam sancti patres in concilio niceno de omni orbe terrarum convenientes, iuxta fidem evangelicam et apostolicam secundum post apostolos condiderunt symbolum. Inter cetera autem concilia quattuor esse scimus venerabiles synodos, que totam principaliter fidem complectuntur, quasi quattuor evangelia, vel totidem paradisi flumina. Harum prima nicena synodus ccc.xviii episcoporum constantino augusto imperante peracta est, in qua arriane perfidie condempnata blasphemia, quam de inequalitate sancte trinitatis idem arrius asserebat, consubstantialem deo patri deum filium eadem sancta synodus per symbolum definivit. Secunda synodus cl patrum sub theodosio seniore constantinopoli congregata est, que macedonium sanctum spiritum deum esse negantem condempnans, consubstantialem patri et filio spiritum sanctum demonstravit, dans symboli formam quam tota grecorum et latinorum confessio in ecclesiis predicat. Tercia synodus ephesina prima cc episcoporum sub iuniore theodosio augusto edita est, que nestorium duas personas in christo asserentem iusto anathemate condempnavit, ostendens manere in duabus naturis unam domini ihesu christi personam. Quarta synodus calcedonensis dc.xxx sacerdotum sub marciano principe habita est, in qua euticen constantinopolitanum abbatem, verbi dei et carnis unam naturam pronuntiantem, et eius defensorem dioscorum quondam alexandrinum episcopum, et ipsum rursum nestorium cum reliquis hereticis una patrum sententia predampnavit, predicans eadem synodus christum dominum natum sic de virgine, ut in eo substantiam et divine et humane confiteamur nature. Hec sunt quattuor synodi principales, fidei doctrinam plenissime predicantes. Sed et si qua sunt concilia que sancti patres spiritu dei pleni sanxerunt, post istorum quattuor auctoritatem omni manent stabilita vigore, quorum gesta in hoc opere condita continentur. Synodum autem ex greco interpretari comitatum vel cetum. Concilii vero nomen tractum est ex more romano. Tempore enim quo cause agebantur, conveniebant omnes in unum communique intentione tractabant. Unde et concilium a communi intentione dictum quasi concilium. Nam cilia oculorum sunt. Unde et considium consilium d in l litteram transeunte. Cetus vero conventus est vel congregatio, a coeundo, id est conveniendo in unum. Unde et conventus est nuncupatus, sicut conventus cetus vel concilium a societate multorum in unum.

De cyclo paschali

Paschalem cyclum ypolitus episcopus temporibus alexandri imperatoris primus conscripsit. Post quem probatissimi auctores eusebius cesariensis, theophilus alexandrinus, prosper quoque natione equitanus, atque victorius, amplificatis eius festivitatis rationibus, multiplices circulos ediderunt. Cuius quidem rationem beatissimus cyrillus alexandrine urbis episcopus in nonaginta quinque annos per quinquies decem novies calculans, quota kalenda vel luna paschalis sollempnitas celebretur summa brevitate notavit. Cyclus autem vocatus eo quod in orbe digestus sit, et quasi in circulo dispositum ordinem complectatur annorum sine varietate et sine ulla arte. Unde factum est ut quedam materie carmina simplici formitate facta cyclica vocarentur. Hic et laterculus dictus est quod ordine laterum annorum omnium [illegible]

Communis anni iii. id. apl. lxx. Com vi. kl. apl. xvi. Embol xv. kl. mai. xvii.
Com vi. id. apl. xx. Com x. kl. apl. xv. Embol. ii. id. apl. xvi.
Com ii. Non. apl. xviii. Embol. viii. kl. mai. xx. Com vi. id. apl. xv.
Com ii. kl. mai. xviii. Embol. xii. kl. mai. xviii. Com non. apl. xv.
Com vi. kl. apl. xvii. Embol. xvi. kl. mai. lxviii. Com vi. id. apl. xxi.
Com viii. kl. apl. xvii. Embol. ii. id. apl. xvii. Com ii. non. apl. xx.
Embol. xii. kl. mai. xxi. Com v. kl. apl. lxviii. Com ii. kl. apl. xx.
Embol. xii. kl. mai. xxi. Com non. apl. xvii. Com v. kl. apl. xx.
Embol. xvi. kl. mai. xx. Com kl. aplis xvi. Embol. xi. kl. mai. xvii.
Com id. apl. xx. Com x. kl. apl. xv. Emb. xv. kl. apl. xvi. Com v. id. apl. xviii.
Com v. kl. apl. xxi. Com iii. kl. apl. xxi. Emb. iii. id. apl. xv. Com ii. Non. apl. xviii.
Emb. iii. id. apl. xv. Com kl. apl. xvii. Emb. xi. kl. mai. xviii. Com viii. id. apl. xv.
Com iii. kl. apl. xviii. Emb. xv. kl. mai. xvii. Com v. id. apl. xxi. Com viii. kl. apl. xvii.
Emb. xviii. kl. mai. xviii. Com non. apl. xx. Emb. vii. kl. mai. xxi. Com iii. id. apl. xvii.
Com iii. Non. apl. xx. Emb. xi. kl. mai. xx. Com viii. id. apl. xvi. Com iii. kl. apl. xviii.
Emb. xiii. kl. mai. xx. Com ii. Non. apl. xv. Com viii. kl. apl. xviii. Emb. xviii. kl. mai. xviii.
Com kl. apl. xv. Emb. xiii. kl. mai. lxv. Com iii. id. apl. xix. Com vi. kl. apl. xv.
Emb. xvii. kl. mai. xvi. Com viii. id. apl. xviii. Com v. id. apl. xv. Com iii. kl. apl. xviii.
Emb. x. kl. mai. xviii. Com viii. kl. mai. xxi. Com iii. kl. apl. xvii. Emb. xiii. kl. mai. lxviii.
Com iii. id. apl. xx. Com viii. id. apl. xvi. Emb. xvi. kl. mai. xvii. Com iii. id. apl. xx.
Com xi. kl. apl. xv. Emb. iii. id. apl. xvi. Com iii. Non. apl. xviii. Emb. viii. kl. mai. xx.
Emb. xiii. kl. mai. xx. Com ii. Non. apl. [illegible]. Com vi. kl. apl. [illegible]. Com xvi. kl. mai. xix.
Emb. ii. kl. apl. xv. Com [illegible] kl. mai. xvi. Com iii. id. apl. xviii. Com iii. Non. apl. xxi.
Emb. xv. kl. mai. lxx. Com vi. id. apl. [illegible]. Com iii. kl. apl. xx. Emb. [illegible] kl. apl. xxi.
Com ii. Non. apl. xvi. Com vi. kl. apl. xx. Emb. [illegible] kl. mai. xx. Com ii. kl. apl. xvi.
Embol. xii. kl. mai. xvii.

Post cuius expletionem ad primum exordium recurritur. Antiquitus ecclesia pascha xiiii luna cum iudeis celebrabat, quocumque die occurreret. Quem ritum sancti patres in nicena synodo prohibuerunt, constituentes non solum lunam paschalem et mensem inquirere, sed et diem resurrectionis dominice observari, et ob hoc pascha[...]

210

a xiiii. luna usque ad xxi. extenderetur, ut dies dominicus non omitteretur. Paschae autem vocabulum non graecum sed hebreum est, nec a passione quoniam pascha graece dicitur pati, sed a transitu hebreo verbo pascha appellatum est, eo quod tunc populus dei ex egypto transierit. Unde et in evangelio: Cum vidisset inquit Iesus quia venit hora ut transiret de mundo ad patrem. Cuius noctis pervigilium ducitur propter adventum regis ac dei nostri, ut tempus resurrectionis eius nos non dormientes sed vigilantes inveniat. Cuius noctis duplex ratio est, sive quod in ea vitam tunc recepit cum passus est, sive quod postea eadem hora qua resurrexit ad iudicandum venturus est. Eo autem modo agimus pascha ut non solum mortem et resurrectionem Christi in memoriam revocemus, sed etiam cetera quae circa eum attestantur ad sacramenti significationem inspiciamus. Propter initium enim novae vitae et propter novum hominem quem iubemur induere et exuere veterem, expurgantes vetus fermentum ut simus nova conspersio, quoniam pascha nostrum immolatus est Christus. Propter hanc ergo vitae novitatem primus mensis novorum in anni mensibus celebrationi paschali mystice attributus est. Quod vero tertia ebdomada dies paschae celebratur, id est quod dies occurrerit a xv. in xxi., hoc significat quia in toto corpore saeculi quod septenario dierum numero agitur, nunc tertium tempus hoc sacramentum aperuit. Primum enim tempus est ante legem, secundum sub lege, tertium sub gratia, ubi iam manifestum est sacramentum prius occultum in prophetico enigmate. Ideo et propter haec tria saeculi tempora resurrectio domini triduana est. Quod vero a xiiii. luna usque ad xxi. per vii dies paschalis dies quaeritur, propter ipsum sic numerum septenarium quo universitatis significatio saepe figuratur, quod et ipsi ecclesiae tribuitur propter instar universitatis. Unde et Iohannes apostolus in apocalipsi ad vii. scribit ecclesias. Ecclesia vero adhuc in ista mortalitate carnis constituta propter ipsam mutabilitatem lunae nomine in scripturis significatur. Varia autem observantia opinionum paschalis festivitatis interdum errorem gignit. Latini namque a tertio nonas martias usque in tertio nonas aprilis primi mensis lunam inquirunt, et si xiiii. luna die dominico provenerit, in alio die dominico pascha protrahunt. Greci primi mensis lunam ab viii. idus martias usque in die nonarum aprilis observant, et si xiiii. luna die dominico inciderit, sanctum pascha celebrant. Huiusmodi ergo dissensio inter utrosque paschalem regulam turbat. Communis annus dicitur qui xii. tantum lunas, hoc est dies ccc.l.iiii. habet. Dictus autem communis quia saepe duo ita coniuncti incedunt ut initium sibi in paschali sollempnitate sequantur. Nam embolismus annus est semper solus. Embolismus annus est qui xiii. menses lunares, id est ccc.lxxx.iiii. dies habere monstratur. Ipse est annus quem Moysi divinitus revelatur, in quo iubentur hii qui longius habitant in secundo mense pascha celebrare. Embolismus autem nomen graecum est, quod interpretatur latine superaugmentum, eo quod expleto numero annorum communium, quibus xi. lunares dies deesse cernuntur. Embolismi autem anni et communes sic inveniuntur. Si a xiiii. luna paschae praecedentis usque ad xiiii. sequentis ccc.lxxx.iiii. dies fuerint, embolismus annus; si ccc.l.iiii., communis. Bissextus est per annos quattuor unus dies adiectus. Crescit enim per singulos annos quadrans, ac ubi in quarto anno assem compleverit, bissextum annum facit. Dictus autem bissextus quia bis sexies ducti assem faciunt, quod est unus dies, sive quod quadrantes quater ducti unum efficiunt, qui bissextus super dierum cursum in anno solari facit. A sexto autem nonas martias usque in die pridie kalendas ianuarias in lunae cursu bissextus apponitur atque intercalatur. Intercalares autem dies ideo vocantur quia interponuntur ut ratio lunae solisque conveniat. Calare enim ponere dicitur, intercalare interponere. Epactas Greci vocant, Latini adiectiones annuas lunares, quae per undenarium numerum usque ad tricenarium in se revolvuntur. Quas ideo Egyptii adiciunt ut lunaris cursus ratio soli aequetur. Luna enim iuxta cursum suum xxviiii. semis dies lucere dinoscitur, et fiunt in anno lunares dies ccc.l.iiii.; remanent ad cursum anni solaris dies xi., quos Egyptii adiciunt. Unde et adiectiones vocantur. Absque his non invenies lunam quota sit in quolibet anno et mense et die. Istae epactae semper xi kalendas aprilis reperiuntur in eadem luna quae fuerit eodem die. Continentur autem circulo decemnovenali, sed cum ad xxviii. epactas pervenerint, quod est circulus decemnovenalis, in sequenti anno non addes super xxviii. xi. ut xl. annuncies, sed tantum xxx. Sed in [illegible]

De reliquis festivitatibus. [illegible] xi. [illegible]

Festivitas dicta a festis diebus, quasi festidictas, eo quod in eis sola res divina fit. Quibus contrarii sunt fasti, in quibus ius fatur, id est dicitur. Sollempnitas a sacris dicitur, ita suscepta ut mutari ob religionem non debeat, a sollo, id est firmo atque solido nominata. Celebritas autem vocatur quod non ibi terrena, sed celestia tantum agantur. Pascha festivitatum omnium prima est, de cuius vocabulo iam superius dictum est. Pentecostes sicut et pascha apud hebreos celebris dies erat, quae post quinque decadas paschae celebratur, unde et vocabulum sumpsit. Penta enim graece quinque, in quo die secundum legem panes propositionis de novis frugibus offerebantur. Cuius figuram annus iubileus in testamento veteri gessit, quae nunc in figuram remissionis eterna requie praefiguratur. Epiphania graece, latine apparitio sive manifestatio vocatur. Eo enim die Christus sideris indicio magis apparuit adorandus, quod fuit figura primitiae credentium gentium. Quo die et dominici baptismatis sacramentum et permutatae in vinum aquae factum per dominum signorum principia extiterunt. Duae sunt autem epiphaniae: prima in qua natus Christus pastoribus hebreorum angelo nuntiante apparuit, secunda in qua ex gentium populis stella indice presepis cunabula magos adorationis exhibuit. Scenofegia sollempnitas hebreorum de graeco in latinum tabernaculorum dedicatio interpretatur, quae celebratur a iudeis in memoriam expeditionis cum ab egypto promoti in tabernaculis agebant, et exeo scenophegia. Scenos enim graece, latine tabernaculum dicitur. Quae sollempnitas apud hebreos septembri mense celebrabatur. Neomenia apud nos kalendae, apud hebreos autem quia secundum lunarem cursum menses supputantur, et graece mene luna appellatur, inde neomenia, id est nova luna. Erant enim apud hebreos ipsi dies kalendarum ex legali institutione sollempnes, de quibus in psalterio dicitur: Canite in initium mensis tuba in die insignis sollempnitatis vestrae. Encenia nova templi edificatio. Greci enim cenon novum dicunt. Quando enim aliquid novum dedicatur, encenia dicitur. Hanc dedicationis sollempnitatem iudei octobrio celebrant. Dies palmarum ideo dicitur quia in eo dominus et salvator noster, sicut propheta cecinit, hierusalem tendens asello sedisse perhibetur. Tunc gradiens cum ramis palmarum multitudo plebium obviam clamaverunt: Osanna, benedictus qui venit in nomine domini rex israel. Vulgo autem ideo hic dies capitilavium vocatur, quia tunc moris est lavandi capita infantium qui unguendi sunt, ne observatione xl.e sordidata ad unctionem accederent. Hoc autem die symbolum competentibus traditur propter confinem dominicae paschae sollempnitatem, ut qui iam ad dei gratiam percipiendam festinant, fidem quam confiteantur agnoscant. Cena dominica dicta est eo quod in eo die salvator noster pascha cum suis discipulis fecerit, quod et usque hodie sic traditum est celebratur, sanctumque in eo crisma conficitur. Sabbatum hebreis ex interpretatione vocabuli sui requies nominatur, eo quod deus in ipso perfecto mundo requievisset. Siquidem et eo die requievit dominus in sepulchro, ut quietis illius mysterium confirmaret, quod iudeis observandum in umbra futuri preceptum est. Sed postquam Christus in sepultura sua eius figuram adimplevit, observatio eius quievit. Dominicus dies primum vocatur, quia in eo resurrectionis domini nostri gaudium celebratur. Qui dies non iudeis sed christianis in resurrectione domini declaratus est, et ex illo habere cepit festivitatem suam. Illis enim solum celebrandum sabbatum traditum erat, quia antea erat requies mortuorum. Resurrectio autem illi erat, quia resurgens a mortuis non moreretur. Postquam autem facta est talis resurrectio in corpore domini, ut praeiret in capite ecclesiae quod corpus ecclesiae speraret in fine, iam dies dominicus, id est octavus, qui et primus, celebrari cepit.

De officiis.

Officiorum plurima genera sunt, sed praecipuum illud est quod in sacris divinisque rebus habetur. Officium autem ab efficiendo dictum, quasi efficium, propter decorem sermonis una mutata littera. Vespertinum officium est in noctis initio, vocatum a stella vespere, quae surgit oriente nocte. Matutinum vero officium est in lucis initio, a stella lucifero nominatum, quae oritur incohante mane. Quorum duorum temporum significatione ostenditur ut die ac nocte semper deus laudetur. Missa tempore sacrificii est, quando catechumini foras mittuntur clamante levita: Si quis catechuminus remansit, exeat foras. Et inde missa, quia sacramentis altaris interesse non possunt qui nondum regenerati noscuntur.

Chorus est multitudo in sacris collecta. Et dictus chorus quod initio in modum coronae circum aras starent et ita psallerent. Alii chorum dixerunt a concordia quae in caritate consistit, quia si caritatem non habet, respondere convenienter non potest. Cum autem unus canit, graece monodia, latine sicinium dicitur; cum vero duo canunt, bicinium appellatur; cum multi, chorus. Nam chorea ludicrum cantilenae vel saltationes classium sunt. Antiphona ex graeco interpretatur vox reciproca, duobus scilicet choris alternatim psallentibus ordine commutato, sive de uno ad unum. Quod genus psallendi Greci invenisse traduntur. Responsorios Itali tradiderunt. Quos cantus ideo responsorios vocant, quod alio desinente id alter respondeat. Inter responsorios autem et antiphonas hoc differt, quod in responsoriis unus versum dicit, in antiphonis autem versibus alternant chori. Lectio dicitur quia non cantatur ut psalmus vel ymnus, sed tantum legitur. Illic enim modulatio, hic sola pronuntiatio quaeritur. Canticum vox est psallentis in letitia. Psalmus autem dicitur qui cantatur ad psalterium. Quo usum esse David prophetam in magno mysterio prodit hystoria. Haec autem duo in quibusdam psalmorum titulis iuxta musicam artem alternatim apponuntur. Nam canticum psalmi est cum id quod organum modulatur vox postea cantantis eloquitur. Psalmus vero cantici, cum quod humana vox praeloquitur ars organi modulantis imitatur. Psalmus autem a psalterio dicitur. Unde nec mos est ex alio opere eum componi. Tres autem gradus sunt in cantando: primus succentoris, secundus incentoris, tertius accentoris. Diapsalma quidam hebreum esse volunt, quod significat semper, id est quod illa quibus interponitur sempiterna esse confirmet. Quidam vero verbum grecum existimant, quo significatur intervallum psallendi, ut psalma sit quod psallitur, diapsalma vero interpositum in psallendo silentium, ut quemadmodum sympsalma dicitur vocum copulatio in cantando, ita diapsalma disiunctio earum, ubi quaedam requies distinctae continuationis ostenditur. Unde illud probabile est non coniungendas sententias in psallendo, ubi diapsalma interpositum fuerit, quia ideo interponitur ut conversio sensuum vel personarum esse noscatur. Ymnus est canticum laudantium, quod de graeco in latinum laus interpretatur, pro eo quod sit carmen letitiae et laudis. Proprie autem ymni sunt continentes laudem dei. Si ergo sit laus et non sit dei, non est ymnus. Si sit laus et dei laus et non cantetur, non est ymnus. Si ergo et in laude dei dicitur et cantatur, tunc est ymnus. Cuius contrarium est trenum, quod est carmen luctus et funeris. Alleluia duorum verborum interpretatio est, hoc est laus dei, et est hebreum. Ia enim unum est de x. nominibus quibus apud hebreos deus vocatur. Amen significat vere sive fideliter, quod et ipsum hebreum est. Quae duo verba amen et alleluia nec Grecis nec Latinis nec barbaris licet in suam linguam omnino transferre vel alia lingua annuntiare. Nam quamvis interpretari possint, propter sanctiorem tamen auctoritatem servata est ab apostolis in his propriae linguae antiquitas. Tanto enim sacra sunt nomina, ut et Iohannes in apocalipsi referat se spiritu revelante vidisse et audisse vocem celestis exercitus tamquam vocem aquarum multarum et tonitruum validorum dicentium amen et alleluia. Ac per hoc sic oportet in terris utrumque dici sicut in celo resonat. Osanna in alterius linguae interpretationem transferre in toto non potest. Osi enim salvifica interpretatur, anna interiectio est motum animi significans sub deprecantis affectu. Integre autem dicitur osianna, quod nos corrupta media vocali littera et elisa dicimus osanna, sicut fit in versibus cum scandimus. Littera enim prima ubi sequitur extremam prioris ubi veniens excluditur, et dicitur hebraice osanna, quod interpretatur salvifica, subaudiendo vel populum tuum vel totum mundum. Offertorium quod ex eo sumpsit vocabulum. Fertum enim dicitur oblatio quae altari offertur et sacrificatur a pontificibus. A quo offertorium nominatur, quasi propter fertum. Oblatio vocatur quia offertur. Dona proprie divina dicuntur, munera hominum. Nam munera dicuntur obsequia quae pauperes divitibus loco munerum solvunt. Itaque munera hominibus dantur, dona deo. Unde et in templis donaria dicimus. Munera autem vocantur quia manibus vel accipiuntur vel dantur. Duo sunt autem quae offeruntur, donum et sacrificium. Donum dicitur quidquid auro argentoque vel qualibet alia specie efficitur. Sacrificium autem est victima et quaecumque in ara cremantur seu ponuntur. Omne autem quod deo datur aut dedicatur aut consecratur. Quod dedicatur dicendo datur, unde et appellatur. Unde et errant qui dedicationem consecrationem putant significari. Immolatio ab antiquis dicta eo quod in mola altaris posita victima cederetur. Unde et mactatio post immolationem est. Nunc autem immolatio panis et calicis convenit. Libatio autem cum in calicis oblatione. Hinc est illud: Et libavit de sanguine uvae. Sic et secularium quidam poetarum: Nunc pateras libate iovi. Libare enim proprie fundere est, sumptumque est ex libero quodam qui vitis usum reperit. Hostiae apud veteres dicebantur sacrificia quae fiebant antequam ad hostem pergerent. Victimae vero sacrificia quae post victoriam devictis hostibus immolabant. Et erant victimae maiora sacrificia quam hostiae. Alii victimam dictam putaverunt quia ictu percussa cadebat, vel quia vincta ad aras ducebatur. Holocaustum illud est ubi totum igne consumitur quod offertur. Antiqui enim cum maxima sacrificia administrarent, solebant totas hostias in sacrorum consumere flamma, et ipsa erant holocausta. Holon enim graece totum dicitur, caustis incensio, et holocaustum totum incensum. Cerimoniae apud Latinos dicuntur omnia sacra quae apud Grecos orgia nuncupantur. Proprie autem visum est doctoribus a carendo appellari cerimonias, quasi carimonias, eo quod ea quae sacris divinis offeruntur in suo usu carerent homines. Quod nomen etiam in usu est litterarum sacrarum. Alii cerimonias proprie in observationibus iudeorum credunt, abstinentiam scilicet quarundam escarum secundum veterem legem, eo quod observantes careant his rebus quibus se abstinuerint. Sacrificium dictum quasi sacrum factum, quia prece mystica consecratur in memoriam pro nobis dominicae passionis. Unde hoc eo iubente corpus Christi et sanguinem dicimus, quod dum sit ex fructibus terrae, sanctificatur et fit sacramentum operante invisibiliter spiritu dei. Cuius panis et calicis sacramentum Greci eucharistiam dicunt, quod latine bona gratia interpretatur. Et quid melius sanguine et corpore Christi? Sacramentum est in aliqua celebratione, cum res gesta ita fit ut aliquid significare intellegatur quod sancte accipiendum est. Sunt autem sacramenta baptismum et crisma, corpus et sanguis, quae ob id sacramenta dicuntur, quia sub tegumento corporalium rerum virtus divina secretius salutem eorundem sacramentorum operatur. Unde et a secretis virtutibus vel sacris sacramenta dicuntur. Quae ideo fructuose penes ecclesiam fiunt, quia sanctus in ea manens spiritus eundem sacramentorum latenter operatur effectum. Unde seu per bonos seu per malos ministros intra dei ecclesiam dispensentur, tamen quia spiritus sanctus mystice illa vivificat, qui quondam apostolico in tempore visibilibus apparebat operibus, nec bonorum meritis dispensatorum amplificantur haec dona nec malorum attenuantur, quia neque qui plantat est aliquid neque qui rigat, sed qui incrementum dat deus. Unde et graece mysterium dicitur, quod secretam et reconditam habeat dispositionem. Baptismum graece, latine tinctio interpretatur. Quae idcirco tinctio dicitur, quia ibi homo spiritu gratiae in melius immutatur et longe aliud quam erat efficitur. Prius enim foedi eramus deformitate peccatorum, in ipsa tinctione reddimur pulchri dealbatione virtutum. Unde et in canticis scribitur canticorum: Quae est ista quae ascendit dealbata? Cuius mysterium non aliter nisi sub trinitatis designatione, id est patris et filii et spiritus sancti cognominatione completur, dicente domino ad apostolos: Ite docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris et filii et spiritus sancti. Sicut enim in tribus testibus stat omne verbum, ita hoc sacramentum confirmat ternarius numerus nominum divinorum. Quod autem per aquam baptismum datur, haec ratio est. Voluit enim dominus ut res illa invisibilis per congruentem, sed profecto contrectabilem et visibilem impenderetur elementum, super quod et in principio ferebatur spiritus sanctus. Nam sicut aqua purgatur exterius corpus, ita latenter eius mysterio per spiritum sanctum purificatur et animus. Cuius sanctificatio ita est: invocato enim deo descendit spiritus sanctus de celis et medicatis aquis sanctificat eas de semet ipso, et accipiunt vim purgationis, ut in eas et caro et anima delictis inquinata mundetur. Crisma graece, latine unctio nominatur, ex cuius nomine et Christus dicitur, et homo post lavacrum sanctificatur. Nam sicut in baptismo peccatorum remissio datur, ita per unctionem sanctificatio spiritus adhibetur, et hoc de pristina disciplina, qua ungi in sacerdotium et in regnum solebant, ex quo et Aaron a Moyse unctus est. Quae dum carnaliter fit, spiritaliter proficit, quomodo et in ipsa baptismi gratia visibilis actio est quod in aqua mergimur, sed spiritalis effectus quod delictis mundamur. Hoc significat illud unguentum quod peccatrix mulier super pedes et ea quae dicitur non fuisse peccatrix super caput Iesu fudisse describitur. Manus impositio ideo fit, ut per benedictionem advocatus invitetur spiritus sanctus. Tunc enim ille paraclitus post mundata et benedicta corpora libens a patre descendit, et quasi super baptismi aquam tamquam super pristinam recognoscens requiescit. Nam legitur quod in principio aquis superferebatur spiritus sanctus. Exorcismus graece, latine coniuratio sive [illegible]

increpationis adversus diabolum, ut discedat, sicut est illud in Zacharia: Et ostendit mihi Iesum sacerdotem magnum stantem coram angelo domini, et Sathan stabat a dextris eius ut adversaretur ei. Et dixit dominus ad Sathan: Increpet in te dominus, Sathan, et increpet dominus in te, qui elegit Hierusalem. Hoc est exorcismus increpare et coniurare adversus diabolum. Unde sciendum quod non creatura dei in infantibus exorcizatur aut exsufflatur, sed ille sub quo sunt omnes qui in peccato nascuntur. Est enim princeps peccatorum. Symbolum per linguam graecam signum vel cognitio interpretatur. Discessuri enim apostoli ad evangelizandum in gentibus hoc sibi praedicationis signum posuerunt. Continet autem confessionem trinitatis et unitatem ecclesiae et omne christiani dogmatis sacramentum. Quod symbolum fidei et spei nostrae non scribitur in carta et atramento, sed in tabulis cordis carnalibus. Oratio petitio dicitur. Nam orare est petere, sicut exorare impetrare. Constat autem oratio loco et tempore. Loco, quia non ubique cum prohibeamur a Christo in publico, sed ubi oportunitas dederit, aut necessitas importaverit. Neque enim contra praeceptum reputatur ab apostolis factum, qui in carcere audientibus custodibus orabant et canebant deo. De tempore vero dictum est: Sine intermissione orate. Sed hoc in singularibus. Nam est observatio quarundam horarum communium, quae diei interspatia signant: tertia, sexta, nona. Similiter et noctis. Sed ideo haec orandi horae divisae sunt, ut si forte aliquo fuerimus opere detenti, ipsum nos ad officium tempus admoneat. Quae tempora in scripturis inveniuntur. Primum enim spiritus sanctus congregatis discipulis hora tertia infusus est. Petrus qua die visionem communicationis in illo vasculo expertus est, sexta hora orandi gratia ascendat. Idem et cum Iohanne hora nona templum adiit, quando paralyticum sanitati reformavit. Sed et Danielem legimus haec tempora in oratione observasse, et utique ex israhelitis disciplina, ut ne minus quam ter in die oremus. Debitores enim sumus trium, patris et filii et spiritus sancti; exceptis utique et aliis legitimis orationibus, quae sine ulla admonitione debentur ingressu lucis ac noctis sive vigiliarum. Sed et cibum non prius sumere quam interposita oratione. Priora enim habenda sunt spiritus refrigeria, quia priora caelestia quam terrena. Qui autem vult orationem suam volare ad deum, faciat illi duas alas, ieiunium et elemosinam, et ascendet celeriter et exaudietur. Ieiunium est parsimonia victus abstinentiaque ciborum, cui nomen est inditum ex quadam parte intestini, quod semper vacuum est, quod vulgo ieiunum vocatur. Unde ieiunium nomen creditur traxisse, quod sint media viscera vacua et exinanita existant. Ieiunium autem et statio dicitur. Statio autem de militari exemplo nomen accepit, pro eo quod nulla laetitia obveniens castris stationem militum rescindat. Nam laetitia libentius, tristitia sollicitius administrat disciplinam. Unde et milites numquam immemores sacramenti magis stationibus parent. Discernunt autem quidam ieiunium et stationem. Nam ieiunium est indifferenter cuiuslibet diei abstinentia, non secundum legem, sed secundum propriam voluntatem. Statio autem est observatio statutorum dierum vel temporum. Dierum, ut quartae feriae et sextae ieiunium ex veteri lege praeceptum. De qua statione dixit ille in evangelio: Ieiuno bis in sabbato, id est quarta et sexta sabbati. Temporum autem, quae legalibus ac propheticis institutionibus terminatis temporibus statuta sunt, ut ieiunium quarti, quinti, septimi et decimi mensis, vel sicut in evangelio dies illi in quibus ablatus est sponsus; vel sicut observatio quadragesimae, quae in universo orbe institutione apostolica observatur circa confinium dominicae passionis. His etiam genera quaedam adiciunt, quam xerofagiam dicunt, abstinentiam scilicet ciborum humentium. Unde et nomen hoc datum eo quod siccis quibusdam escis utantur. Paenitentia appellata quasi punitentia, eo quod ipse homo in se paenitendo puniat quod male admisit. Nam nihil aliud agunt, quos veraciter paenitet, nisi ut id quod male fecerunt impunitum esse non sinant. Eo quippe modo sibi non parcentibus ille parcit, cuius altum iustumque iudicium nullus contemptor evadet. Perfecta autem est paenitentia praeterita deflere et futura non admittere. Haec secunda in similitudine fontis est, ut si forte impugnante diabolo aliquod peccatum irrepserit, hac satisfactione purgetur. Satisfactio autem est causas peccatorum et suggestiones excludere et ultra peccatum non iterare. Reconciliatio vero est, quae post completam paenitentiam adhibetur. Nam sicut conciliamur deo quando primum a gentilitate convertimur, ita reconciliamur quando post peccatum paenitendo regredimur. Exomologesis graeco vocabulo dicitur, quod latine confessio interpretatur. Cuius nominis duplex significatio est. Aut enim in laude intellegitur confessio, sicut est illud: Confiteor tibi, domine pater caeli et terrae; aut dum quisque confitetur peccata sua, ab eo indulgenda cuius indeficiens est misericordia. Ex hoc ergo graeco vocabulo exprimitur et frequentatur exomologesis, qua delictum nostrum domino confitemur, non quidem ut ignaro, cuius cognitioni nihil occultum est, sed confessio est scilicet eius quod ignoratur professa cognitio. Valet enim sic accusandum quisque esse existimaverit rapinae, adulterii, furti; sed ubi haec esse damnationi obnoxia esse cognoverit, cognitis his confitetur errorem suum. Confessio autem erroris professio est desinendi. Desinendum ergo a peccatis est dum confessio est. Confessio autem antecedit, remissio sequitur. Ceterum extra veniam est qui peccatum cognoscit nec cognitum confitetur. Itaque exomologesis prosternendi et humiliandi hominis disciplina est, habitu atque victu, sacco et cineri incubare, corpus sordibus obscurare, animum moeroribus deicere, illa quae peccavit tristi tractatione mutare. Letaniae autem graeco nomine appellantur, quae latine dicuntur rogationes. Inter letanias vero et exomologesin hoc differt, quod exomologesis pro sola confessione peccatorum agitur; letaniae vero indicuntur propter rogandum deum et impetrandam in aliquo misericordiam eius. Sed nunc iam utrumque vocabulum sub una designatione habetur, nec distat vulgo utrum letaniae an exomologesis dicantur. Supplicationis autem nomen quidam ex gentilitate retinent. Nam feriae legitimae erant, aut indictae. Indictae autem quia paupertas antiqua Romanorum ex collatione sacrificabat, aut certe de bonis damnatorum. Unde supplicia dicuntur supplicationes, quia fiebant de bonis passorum supplicia. Sacrae enim res de rebus exsecrandorum fiebant.

Explicit liber sextus.

211.

INCIPIT LIBER VII DE DEO.

BEATUS HIERONIMUS vir eruditissimus et multarum linguarum peritus, hebraeorum nominum interpretationem primus in latinam linguam convertit. Ex quibus pro brevitate praetermissis multis, quaedam huic operi adiectis interpretationibus interponere studui. Vocabulorum enim expositio satis indicat quid velit intellegi. Habent enim quaedam ex propriis causis nominum rationem. In principio autem decem nomina ponimus, quibus apud Hebraeos deus vocatur. Primum apud Hebraeos dei nomen El dicitur; quod alii deum, alii etymologiam eius exprimentes ischyros, id est fortem interpretati sunt, ideo quod nulla infirmitate opprimitur, sed fortis est et sufficiens ad omnia perpetranda. Secundum nomen Eloi est. Tertium Eloe, quod utrumque in latinum deus dicitur. Est autem nomen in latinum ex graeca appellatione translatum. Nam deus graece theos, id est timor. Unde tractum est deus, quod eum colentibus sit timor. Deus autem proprie nomen est trinitatis pertinens ad patrem et filium et spiritum sanctum. Ad quam trinitatem etiam reliqua quae in deo infra sunt posita vocabula referuntur. Quartum nomen dei dicitur Sabaoth, quod vertitur in latinum exercituum sive virtutum, de quo in psalmo ab angelis dicitur: Quis est iste rex gloriae? Dominus virtutum. Sunt enim in huius mundi ordinatione virtutes multae, ut angeli, archangeli, principatus et potestates, cunctique caelestis militiae ordines, quorum tamen ille dominus est. Omnes enim sub ipso sunt, eiusque dominatui subiacent. Quintum nomen Elion, quod interpretatur in latinum excelsus, quia super caelos est, sicut scriptum est de eo: Excelsus dominus super caelos gloria eius. Excelsus autem dictus pro valde celsus. Ex enim pro valde ponitur, sicut eximius, quasi valde eminens. Sextum nomen Eie, id est qui est. Deus enim solus, quia aeternus est, hoc est quia exordium non habet, essentiae nomen vere tenet. Hoc enim nomen ad sanctum Moysen per angelum est delatum. Quaerenti enim quod esset nomen eius qui eum pergere praecipiebat ad populum ex Aegypto liberandum, respondit: Ego sum qui sum; et dices filiis Israel: Qui est misit me ad vos. Tamquam in eius comparatione qui vere est, quia incommutabilis est, ea quae commutabilia facta sunt quasi non sint. Quod enim dicitur fuit, non est; et quod dicitur erit, nondum est. Deus autem esse tantum novit, fuisse et futurum esse non novit. Solus enim pater cum filio et spiritu sancto veraciter est. Cuius essentiae comparatum esse nostrum non esse est. Unde et in collocutione dicimus vivit deus, quia essentia vivendi vivit, quam mors non habet. Septimum Adonai, quod generaliter interpretatur dominus, quod dominetur creaturae cunctae, vel quod creatura omnis dominatui eius deserviat. Dominus ergo et deus, vel quod dominetur omnibus, vel quod timeatur a cunctis. Octavum Ia, quod in deo tantum ponitur, quod etiam in alleluia in novissima syllaba sonat. Nonum Tetragrammaton, hoc est quattuor litterarum, quod proprie apud Hebraeos in deo ponitur, iod he iod he, id est duabus ia, quae duplicata ineffabile illud et gloriosum dei nomen efficiunt. Dicitur autem ineffabile, non quia dici non potest, sed quia finiri sensu et intellectu humano nullatenus potest; et ideo quia nihil de eo digne dici potest, ineffabile est. Decimum Saddai, id est omnipotens. Vocatur autem omnipotens eo quod omnia potest, sed a faciendo quod vult, non a patiendo quod non vult. Quod si ei accideret, nequaquam esset omnipotens. Facit enim quicquid vult, et ideo omnipotens. Item omnipotens, quia ipsius sunt omnia quae ubique sunt. Solus enim totius mundi habet imperium. Dicuntur enim et alia quaedam in deum substantialiter nomina, ut inmortalis, incorruptibilis, incommutabilis, aeternus. Unde et merito cunctae praeponitur creaturae. Inmortalis, sicut de eo scriptum est: Qui solus habet inmortalitatem, quia in eius natura nulla est commutatio. Nam omnis mutabilitas non incongruenter mortalitas dicitur, secundum quam et anima dicitur mori, non quia in corpus vel in aliquam alteram substantiam mutatur et vertitur, sed in ipsa sua substantia quicquid aliter nunc est aut fuit secundum id quod destitit esse quod erat, mortalis utique deprehenditur. Ac per hoc solus deus dicitur inmortalis, quia solus incommutabilis. Incorruptibilis appellatur, quia corrumpi et dissolvi non potest, nec dividi. Quicquid enim capit divisionem, et interitum capit. Ille nec dividi potest, nec interire; inde incorruptibilis est. Incommutabilis est, quia semper manet, et mutari nescit. Nec proficit, quia perfectus est; nec deficit, quia aeternus est. Aeternus est quia sine tempore est. Non enim habet initium nec finem. Hinc et sempiternus, eo quod sit semper aeternus. A quibusdam autem gentilibus ab aethere creditur dictus, quia caeli sedes eius habentur. Unde est illud: Caelum caeli domino. Et haec ista universa unum significant. Nam una eademque res dicitur, sive dicatur aeternus deus, sive inmortalis, sive incorruptibilis, sive inmutabilis. Invisibilis, quia numquam per substantiam suam apparuit mortalium oculis, sed trinitas non per speciem subiectae creaturae eidemque corporeae. Nam nemo potest ipsam manifestationem certo dei videre et vivere, sicut et dictum est Moysi. Unde et dominus in evangelio dicit: Deum nemo vidit umquam. Res est enim invisibilis, ideoque non oculis, sed corde quaerenda est. Inpassibilis est, quia nullis perturbationibus afficitur, quibus fragilitas humana succumbit. Non enim attingunt eum illae passiones, aut libido, iracundia, cupiditas, timor, moeror, invidia, et cetera quibus mens humana turbatur. Sed cum dicitur deus irasci aut zelare aut dolere, nostro usu dicitur. Apud deum enim perturbatio nulla est, apud quem tranquillitas summa est. Simplex autem dicitur, sive non amittendo quod habet, seu quia non aliud est ipse, et aliud quod in ipso est, sicut in homine cui aliud est esse, et aliud sapere. Nam et esse potest et sapiens non esse. Deus autem habet essentiam, habet et sapientiam; sed quod habet, hoc et est, et per omnia unum est. Ac per hoc simplex est, quia non in eo aliquid accidens est, sed et quod est, et quod in ipso est essentialiter est, excepto quod relative ad quamcumque personam est. Summe bonus, quia incommutabilis est. Creatura vero bonum, sed non summum est, quia mutabilis est. Et dum sit quidem bonum, non tamen esse potest et summum. Incorporeus autem vel incorporalis ideo dicitur, ut spiritus credatur vel intellegatur esse, non corpus. Nam deus dicitur spiritus, eius significatur substantia. Immensus, quia cuncta concludit, ipse a nullo concluditur, sed omnia intra eius omnipotentiam terminantur. Perfectus dicitur, quia nihil ei possit adici. Ac tamen de consummatione alicuius facti perfectio dicitur. Deus autem qui non est factus, quomodo est perfectus? Sed hoc vocabulum de usu nostro sumpsit humana inopia, sicut et reliqua verba, quatenus id quod ineffabile est utcumque dici possit, quoniam de deo nihil digne humanus sermo dicit, sicut sunt et alia. Creator dicitur propter mundi rebus ab ipso creatis. Nihil enim est quod non originem a deo traxerit. Ipse et unus, quia dividi non potest, vel quia nihil aliud esse potest quod tantundem capiat potestatis. Haec ergo quae de deo dicta sunt, ad totam pertinent trinitatem propter unam et coaeternam substantiam, sive in patre, sive in filio eius unigenito in forma dei, sive in spiritu sancto, qui unus est spiritus dei patris et filii eius unigeniti. Sunt et quaedam vocabula ex usu nostro ad deum sumpta de membris nostris sive de inferioribus; et quia in propria natura invisibilis et incorporeus est, pro efficientiis tamen causarum in ipso rerum species adscribuntur, ut more locutionis nostrae facilius se insinuet; ut quia omnia videt, dicatur oculus; et propter quod audit omnia, dicatur auris; propter quod avertitur, ambulat; propter quod spectat, stat. Sic et in ceteris horum similibus ab humanis mentibus trahitur similitudo ad deum, sicut est obliviscens et memorans. Hinc est quod et propheta dicit: Iuravit dominus exercituum per animam suam; non quod deus animam habeat, sed hoc nostro narrat affectu. Nam et facies dei in scripturis sacris non caro, sed divina cognitio intellegitur, eadem ratione qua per faciem conspectam quisque cognoscitur. Hoc enim in oratione dicitur deo: Ostende nobis faciem tuam; ac si diceret: Da nobis cognitionem tuam. Sic et vestigia dei dicuntur, quia nunc deus per speculum agnoscitur; ad perfectum vero omnipotens repperitur, cum in futurum facie ad faciem quibusque electis praesentabitur, ut ipsam speciem contemplentur, cuius nunc vestigia comprehendere conantur, hoc est quem per speculum videre dicuntur. Nam et sicut habitus et locus et tempus in deo non proprie, sed per similitudinem translative dicuntur. Siquidem sedere super cherubin dicitur, quod est ad situm; et abyssus tamquam vestimentum amictus eius, quod est ad habitum; et anni tui non deficient, quod ad tempus pertinet; et si ascendero in caelum, tu ibi es, quod ad locum manet. Nam et in propheta plaustri portantis fenum species ad deum ducitur. Et haec omnia per figuram, deus quia nihil est horum ad proprietatem substantiae eius.

De filio dei.

MULTIS et modis Christum appellari in scripturis invenimus divinis. Nam ipse dei patris unigenitus filius, dum esset aequalis patri, propter salutem nostram formam servi accepit. Proinde quaedam nomina in illo ex divinitatis substantia, quaedam ex dispensatione susceptae humanitatis assumpta sunt. Christus namque a chrismate est appellatus, hoc est unctus. Praeceptum enim fuerat Iudaeis ut sacrum conficerent unguentum, quo perungi possent hi qui vocabantur ad sacerdotium vel ad regnum; et sicut nunc regibus indumentum purpurae insigne est regiae dignitatis, sic illis unctio sacri unguenti nomen ac potestatem regiam conferebat; et inde Christi dicti a chrismate, quod est unctio. Nam chrisma graece, latine unctio nuncupatur. Quae etiam domino nomen accommodavit facta spiritalis, quia spiritu unctus est a deo patre, sicut in Actibus dicitur apostolorum: Collecti sunt enim in hac civitate adversus sanctum filium tuum, quem unxisti; non utique oleo visibili, sed gratiae dono, quod visibili significatur unguento. Non est autem salvatoris proprium nomen Christus, sed communis nuncupatio potestatis. Dum enim dicitur Christus, commune dignitatis nomen est; dum Iesus Christus, proprium vocabulum salvatoris. Christi autem nomen nusquam alibi omnino nec in aliqua gente fuit, nisi tantum in illo regno ubi Christus prophetabatur, et unde venturus erat. Messias autem hebraice dicitur, graece Christus, latina autem locutione unctus. Iesus hebraice, graece soter, latine autem salutaris sive salvator interpretatur, pro eo quod cunctis gentibus salutifer venit. Etymologiam autem nominis huius etiam evangelista significat dicens: Vocabis nomen eius salvatorem, ipse enim salvum faciet populum suum. Sicut enim Christus significat regem, ita Iesus significat salvatorem. Non itaque nos salvos facit quicumque rex, sed rex salvator. Quod verbum latina lingua antea non habebat, sed habere poterat, sicut potuit quando voluit. Emmanuel ex hebraeo in latinum significat nobiscum deus, scilicet quia per virginem natus deus hominibus in carne mortali apparuit, ut terrenis viam salutis ad caelum aperiret. Ad divinitatis substantiam quae pertinent ista sunt: deus, dominus. Deus autem dicitur propter unitam cum patre substantiam, dominus propter servientem creaturam. Deus autem et homo, quia verbum et caro. Unde et bis genitus dicitur, sive quia pater eum genuit sine matre in aeternitate, sive quia mater sine patre in tempore. Unigenitus autem vocatur secundum divinitatis excellentiam, quia sine fratribus; primogenitus secundum susceptionem hominis, in qua per adoptionem gratiae fratres habere dignatus est, quibus esset primogenitus. Omousion patri ab unitate substantiae appellatur. Substantia enim vel essentia graece usia dicitur, omo unum. Utrumque ergo coniunctum sonat una substantia. Hinc enim vocatur omousion, quod est: Ego et pater unum sumus, hoc est eiusdem cum patre substantiae. Hoc nomen et si in scripturis sanctis non invenitur, in assertione tamen totius trinitatis defenditur, quia dat ei unum recte dici ostendat. Sic et patrem multi libri numquam ingenitum legunt; sed tamen dicendum esse atque credendum non dubitatur. Omousion similis substantiae, quia qualis deus talis est et imago eius. Invisibilis deus, et imago eius invisibilis. Principium eo quod ab ipso sint omnia, et quia ante eum nihil. Finis, quia dignatus est in fine temporum humiliter in carne nasci et mori, et iudicium novissimum ipse suscipere, vel quia quicquid agimus ad illum referimus, et cum ad eum pervenerimus, ultra quod quaeramus non habebimus.

Os [dei dicitur filius] quia uerbum eius est. Nam sicut pro uerbis quae per linguam fiunt, saepe dicimus illa et illa lingua, ita et pro dei uerbo os ponitur, quia mos est ut ore uerba formentur. Verbum autem ideo dicitur, quia per eum pater cuncta condidit siue iussit. Veritas quia non fallit, sed tribuit quod promisit. Vita quia creauit. Ymago dei propter similitudinem patris, [...] in sua ymagine aequalis in ipsa magnitudine designauit. Manus dei est quia omnia per ipsum facta sunt. Hinc et dextera propter effectum operis totius creaturae, quae per ipsum formata est. Brachium quia ab ipso omnia continentur. Virtus pro eo quod omnem potestatem patris in semetipso habeat, et omnem caeli terraeque creaturam gubernet, contineat atque regat. Sapientia pro eo quod ipse reuelet mysteria scientiae et archana sapientiae. Sed tamen cum sit pater et spiritus sanctus sapientia et uirtus et lumen et lux, proprie tamen his nominibus filius nuncupatur. Splendor autem appellatur propter quod manifestat. Lumen quia illuminat. Lux quia ad ueritatem contemplandam cordis oculos reserat. Sol quia illuminat omnes. Oriens quia luminis fons et illustrator est rerum, et quod oriri nos faciat ad aeternam uitam. Fons quia rerum omnium origo est, uel quod satiat sitientes. Ipse quoque alfa et ω. Alfa enim litteram nulla praecedit. Prima est enim litterarum, sicut et filius dei. Ipse enim se principium iudeis interrogantibus esse respondit. Vnde et iohannes in apocalipsi propter ipsam litteram ponens ait: Ego sum alfa et ω, primus et nouissimus. Primus quia ante eum nichil est. Nouissimus quia nouissimum iudicium ipse suscipit. Mediator quia inter deum et hominem medius constituitur, ut hominem perducat ad deum. Vnde et illum greci mesiten uocant. Paraclitus, id est aduocatus, quia pro nobis intercedit apud patrem, sicut de eo iohannes: Aduocatum habemus apud patrem iesum christum iustum. Paraclitus autem grece est quod latine dicitur aduocatus. Quod nomen et filio et spiritui sancto assignatur, iuxta quod et dominus in euangelio ait: Rogabo patrem et alium paraclitum dabit uobis. Intercessor autem uocatur, quia pro culpa nostra remouenda curam gerit, et pro abluendis nostris criminibus curam impendit. Sponsus quia descendens e caelo adhesit ecclesiae, ut per carnem incarnationis essent duo in carne una. Angelus dicitur propter annuntiationem paternae ac suae uoluntatis. Vnde et apud prophetam magni consilii angelus legitur, dum sit deus et dominus angelorum. Missus dicitur eo quod apparuit huic mundo uerbum caro factum. Vnde et idem dicit: Ego a patre exiui et ueni in hunc mundum. Homo autem dicitur quia natus est. Propheta quia futura reuelauit. Sacerdos quia pro nobis se hostiam obtulit. Pastor quia custos. Magister quia ostensor. Nazarenus a loco. Nazareus a merito, quia sanctus siue mundus, quia peccatum non fecit. Siquidem et de aliis inferioribus rebus nominum species adsciuit (?) christus, ut facilius intelligatur. Dicitur enim panis quia caro, uitis quia sanguine ipsius redempti sumus. Flos quia electus. Via quia per ipsum ad deum imus. Ostium quia per ipsum ad deum ingredimur. Mons quia fortis. Petra quia firmitas est credentium. Lapis angularis quia duos parietes e diuerso, id est de circumcisione et praeputio uenientes, in unam fabricam ecclesiae iungit, uel quod pacem in se angelis et hominibus facit. Lapis offensionis quia uenientem humilem offenderunt in eum increduli homines, et factus est petra scandali, sicut dicit apostolus: iudeis quidem scandalum. Fundamentum autem ideo uocatur, quia fides in eo firmissima est, uel quia super eum catholica ecclesia constructa est. Nam et christus agnus pro innocentia, et ouis propter patientiam, et aries propter principatum, et hedus propter similitudinem carnis peccati, et uitulus pro eo quod pro nobis immolatus est, et leo pro regno et fortitudine, et serpens pro morte et sapientia. Idem et uermis quia resurrexit. Aquila propter quod post resurrectionem ad astra remeauit. Nec mirum si uilibus signis figuretur, quem usque ad nostrarum passionum seu carnis contumelias descendisse cognoscitur. Qui cum sit dei patris coaeternus, ante saecula dei filius, postquam uenit plenitudo temporis propter salutem nostram formam serui accepit, et factus est filius hominis. Inde quaedam de illo in scripturis secundum formam dei, quaedam secundum formam serui dicuntur. Quorum exempli gratia duo quaedam commemorantur, ut singula ad singula referantur. Secundum formam enim dei de seipso dixit: Ego et pater unum sumus. Secundum formam serui: quia pater maior me est. Homines autem non intelligentes quid pro quo dicatur, ea quae propter formam serui dicta sunt, uolunt transferre ad formam dei, et rursus ea quae dicta sunt ut ad se inuicem personae referantur, uolunt nomina esse naturae atque substantiae, et faciunt errorem in fide. Sic autem filio dei coniuncta natura est humana, ut ex duabus substantiis fieret una persona. Solus ergo homo pertulit crucem, sed propter unitatem personae et deus dicitur pertulisse. Hinc est quod scribitur: Si enim cognouissent, numquam dominum gloriae crucifixissent. Filium ergo dei crucifixum fatemur, non ex uirtute diuinitatis, sed ex infirmitate humanitatis; non ex suae naturae permansione, sed ex nostra susceptione.

De spiritu sancto.

Spiritus sanctus ideo praedicatur deus, quia ex patre filioque procedit, et substantiam eorum habet. Neque enim aliud de patre procedere potuit, quam quod ipse est pater. Spiritus autem dicitur secundum id quod ad aliquid refertur inspirans; spirans utique spiritu sancto inspiratus est, et ex eo appellatur spiritus. Proprio autem nomine quodam dicitur spiritus sanctus, secundum quod refertur ad patrem et filium, quod eorum spiritus sit. Nam et hoc nomen quod spiritus dicitur, non secundum id quod refertur ad aliquid, sed secundum id quod aliquam naturam significat. Omnis enim incorporea natura spiritus in scripturis sacris appellatur. Vnde non tantum patri et filio et spiritui sancto, sed omni rationali creaturae et animae hoc uocabulum congruit. Ideo ergo spiritus dei sanctus uocatur, quia patris et filii sanctitas est. Nam cum sit et pater spiritus et filius spiritus, et pater sanctus et filius sanctus, proprie tamen ipse uocatur spiritus sanctus, tamquam sanctitas coaeterna et consubstantialis amborum. Spiritus sanctus ideo dicitur non genitus, ne duo filii in trinitate suspicentur. Ideo non praedicatur ingenitus, ne duo patres in ipsa trinitate credantur. Procedens autem dicitur testimonio domini dicentis: Multa adhuc habeo quae uobis loqui, sed non potestis illa modo audire. Veniet autem spiritus ueritatis, qui a patre procedit, et de meo accipiet, et ille uobis indicabit omnia. Hic autem non solum naturaliter procedit, sed semper ad peragenda opera trinitatis indesinenter procedit. Hoc autem interest inter nascentem filium et procedentem spiritum sanctum, quod filius ex uno nascitur, spiritus sanctus ex utroque procedit. Et ideo dicit apostolus: Qui autem spiritum christi non habet, hic non est eius. Spiritus sanctus ex operibus et angelus intelligitur. Dictum est enim de illo: Et quae uentura sunt annuntiabit uobis. Enim angelus grece, latine nuntius interpretatur. Vnde et duo angeli apparuerunt loth, in quibus dominus singulariter appellatur, qui intelliguntur filius et spiritus sanctus. Nam pater numquam legitur missus. Spiritus sanctus quod dicitur paraclitus a consolatione dicitur. Paraclisis enim grece, latine consolatio appellatur. Christus enim eum apostolis lugentibus misit, postquam ab eorum oculis ipse in caelum ascendit. Consolator enim tristibus mittitur, secundum illam eiusdem domini sententiam: Beati lugentes, quoniam ipsi consolabuntur. Ipse etiam dixit: Tunc lugebunt filii sponsi, cum ablatus fuerit ab eis sponsus. Item paraclitus pro eo quod consolationem praestet animabus, quae gaudium temporale amittunt. Alii paraclitum latine oratorem uel aduocatum interpretantur. Ipse enim spiritus sanctus dicit, ipse docet; per ipsum datur sermo sapientiae, ab ipso sancta scriptura inspirata est. Spiritus sanctus ideo septiformis nuncupatur, propter dona quae uniti et plenitudine particulariter quique ut digni sunt consequi merentur. Ipse enim spiritus sapientiae et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiae et pietatis, spiritus timoris domini. Spiritus autem principalis in psalmo legitur. Vbi quia tertio spiritus repetitur, nonnulli trinitatem intellexerunt, eo quod scriptum est: Deus spiritus est. Quod enim non est corpus et tamen est, uidetur restare ut spiritus sit. Intelligunt ergo ibi nonnulli trinitatem significari: in spiritu principali patrem, in spiritu recto filium, in spiritu sancto spiritum sanctum. Spiritus sanctus ideo donum dicitur, eo quod datur. Ad dandum enim donum nuncupatur. Notissimum est enim dominum iesum christum cum post resurrectionem a mortuis ascendisset in caelum, dedisse spiritum sanctum, quo credentes impleti linguis omnium gentium loquebantur. Intantum autem donum dei est, inquantum datur eis qui per eum diligunt deum. Apud se autem deus est, apud nos autem donum est. Sed sempiterne spiritus sanctus donum est, distribuens singulis gratiarum dona prout uult. Nam et prophetias quibus uult inspirat, et peccata quibus uult dimittit. Nam peccata sine spiritu sancto non donantur. Spiritus sanctus inde proprie caritas nuncupatur, uel quia naturaliter eos a quibus procedit coniungit, et se unum cum eis esse ostendit, uel quia in nobis id agit ut in deo maneamus et ipse in nobis. Vnde et in donis dei nichil maius est caritate, et nullum est maius donum dei quam spiritus sanctus. Ipse enim et gratia, quae quia non meritis nostris, sed uoluntate diuina gratis datur, inde gratia nuncupatur. Sicut autem unicum dei uerbum proprie uocamus nomine sapientiae, cum sit uniuersaliter et spiritus sanctus et pater ipse sapientia, ita spiritus sanctus proprie nuncupatur uocabulo caritatis, cum sit et pater et filius uniuersaliter caritas. Spiritus sanctus digitus dei esse in libris euangelii apertissime declaratur. Cum enim unus euangelista dixisset: in digito dei eicio demonia, alius hoc idem ita dixit: in spiritu dei eicio demonia. Vnde et digito dei scripta lex est data die quinquagesimo ab occisione agni, et die quinquagesimo a passione domini nostri iesu christi uenit spiritus sanctus. Ideo autem digitus dei dicitur, ut eius operatoria uirtus cum patre et filio significetur. Vnde et paulus ait: Haec autem omnia operatur unus atque idem spiritus, diuidens singulis prout uult. Sicut autem per baptismum in christi morimur et renascimur, ita et spiritu signamur, quod est digitus dei et spiritale signaculum. Spiritus sanctus ideo in columbae specie uenisse scribitur, ut natura eius per auem simplicitatis et innocentiae declararetur. Vnde et dominus: Estote, inquit, simplices sicut columbae. Haec enim auis corporaliter ipso felle caret, habens tantum innocentiam et amorem. Spiritus sanctus in nomine ignis appellatur, propter hoc quod in actibus apostolorum per diuisionem linguarum ut ignis apparuit, quod et insedit super unumquemque eorum. Propterea autem diuisarum linguarum gratiam apostolis dedit, ut ydonei efficerentur fidelium eruditione populorum. Quod uero super singulos sedisse memoratur, id causae est ut intelligatur per plures non fuisse diuisus, sed mansisse in singulis totus, sicut ferre ignibus mos est. Haec enim est natura ignis accensi, ut quanta ad eum quanta ad eum (?) purpurei splendoris aspexerint, tantas in usum suae lucis impertiat, tantas ministerium sui muneris tribuat, et ipse in eo omni suae integritate permaneat. Spiritus sanctus nomine aquae appellatur in euangelio domino clamante et dicente: Si quis sitit ueniat ad me et bibat. Qui credit in me flumina aquae uiuae fluent de uentre eius. Euangelista autem exposuit unde diceret. Sequitur enim et ait: Hoc autem dicebat de spiritu quem accepturi erant credentes in eum. Sed aliud est aqua sacramenti, aliud aqua quae significat spiritum dei. Aqua enim sacramenti uisibilis est, aqua spiritus sancti inuisibilis est. Ista abluit corpus et significat quod fit in anima. Per illum autem spiritum sanctum ipsa anima mundatur et saginatur. Spiritus sanctus ideo unctio dicitur iohanne apostolo testante, quia sicut oleum naturali pondere super fertur omni liquori, ita in principio super ferebatur spiritus sanctus aquis. Vnde et dominus oleo exultationis hoc est spiritu sancto fuisse legitur unctus. Sed et iohannes apostolus spiritum sanctum unctionem uocat dicens: Et uos unctionem quam accepistis ab eo maneat in uobis, et non necesse habetis ut aliquis doceat uos, sed sicut unctio eius docet uos de omnibus. Ipse enim spiritus sanctus unctio est inuisibilis.

De trinitate.

Trinitas appellata quod fiat totum unum ex quibusdam tribus, quasi triunitas, ut memoria, intelligentia, uoluntas, in quibus mens habet in se quandam ymaginem diuinae trinitatis. Nam dum tria sint, unum sunt, quia et singula in se manent, et omnia in omnibus. Pater et filius et spiritus sanctus trinitas et unitas. Idem enim unum idem et tria. In natura unum, in personis tria. Vnum propter maiestatis communionem, tria propter personarum proprietatem. Nam alius pater, alius filius, alius spiritus sanctus. Sed alius quidem, non aliud, quia pariter simplex pariterque incommutabile bonum et coaeternum. Pater solus non est de alio, ideo solus appellatur ingenitus. Filius solus de patre est natus, ideo solus dicitur genitus. Spiritus sanctus solus de patre et filio procedit, ideo solus amborum nuncupatur spiritus. In hac trinitate alia sunt appellatiua nomina, alia propria sunt. Propria sunt essentialia, ut deus, dominus, omnipotens, immutabilis, immortalis. Et inde propria, quia ipsam substantiam significant qua unum sunt. Appellatiua uero pater et filius et spiritus sanctus, ingenitus et genitus et procedens. Eadem et relatiua, quia ad se inuicem referuntur. Cum enim deus dicitur, essentia est, quia ad seipsum dicitur. Cum uero dicitur pater et filius et spiritus sanctus, relatiue dicuntur, quia ad se inuicem referuntur. Nam pater non ad seipsum, sed ad filium relatiue dicitur, quia est ei filius. Sic et filius relatiue dicitur, quia est ei pater. Sic et spiritus sanctus, quia est patris filiique spiritus. His autem appellationibus hoc significatur quod ad se inuicem referuntur, non ipsa substantia qua unum sunt. Proinde trinitas in relatiuis personarum nominibus est. Deitas non triplicatur, sed in singularitate est, quia si triplicatur, deorum inducimus pluralitatem. Nomen autem deorum in angelis et sanctis hominibus ideo pluraliter dicitur, propterea quod non sunt meritis aequales. De quibus psalmus: Ego dixi dii estis. De patre autem et filio et spiritu sancto propter unam et aequalem diuinitatem non nomen deorum, sed dei esse ostenditur, sicut ait apostolus: Nobis tamen unus deus. Vel sicut uoce diuina dicitur: Audi israhel, dominus deus tuus deus unus est, scilicet ut et trinitas sit, et unus dominus deus sit. Fides apud grecos de trinitate hoc modo est. Vna usia, ac si dicatur una natura, aut una essentia. Tres ypostases, quod resonat in latinum uel tres personas uel tres substantias. Nam latinitas proprie non dicit de deo nisi essentiam, substantiam uero non proprie dicit, sed abusiue, quoniam uera substantia apud grecos persona intelligitur non natura.

De angelis.

Angeli grece uocantur, hebraice malaoch, latine uero nuntii interpretantur, ab eo quod domini uoluntatem populis nuntiant. Angelorum autem uocabulum officii nomen est, non naturae. Semper enim spiritus sunt, sed cum mittuntur angeli uocantur. Quibus ideo pictorum licentia pennas faciunt, ut celerem eorum in cuncta discursum significent, sicut et iuxta fabulas poetarum uentis pennas habere dicuntur, propter uelocitatem scilicet. Vnde et scriptura sancta dicit: Qui ambulat super pennas uentorum. Nouem autem esse ordines angelorum sacrae scripturae testantur, id est angelos, archangelos, thronos, dominationes, uirtutes, principatus, potestates, cherubin et seraphin. Quorum officiorum uocabula cur ita dicta sint interpretando exequimur. Angeli uocantur propter quod de caelo ad annuntiandum hominibus mittuntur. Angelus enim grece, latine nuntius dicitur. Archangeli greca lingua summi nuntii interpretantur. Qui enim parua uel minima annuntiant, angeli; qui uero summa, archangeli nuncupantur. Archangeli autem dicti eo quod primatum teneant inter angelos. Archos enim grece, latine princeps interpretatur. Sunt enim duces et principes sub quorum ordine unicuique angelorum officia deputata sunt. Nam quia archangeli angelis praesunt, zacharias propheta testatur dicens: Ecce angelus qui loquebatur in me egrediebatur, et alius angelus egrediebatur in occursum eius, et dixit ad eum: Curre, loquere ad puerum istum, dicens: Absque muro habitabitur hierusalem. Si enim in ipsis officiis angelorum nequaquam potestates superiores inferiores disponerent, nullo modo hoc quod homini diceret angelus ab angelo cognouisset. Quidam autem archangelorum priuatis nominibus appellantur, ut per uocabula ipsa in opere suo quid ualeant designentur. Michael hebraice in lingua nostra interpretatur quis ut deus. Quando enim aliquid in mundo mirae uirtutis fit, hic archangelus mittitur. Et ex ipso opere nomen est eius, quia nemo ualet facere quod facere praeualet deus. Gabriel interpretatur fortitudo dei. Vbi enim potentia diuina uel fortitudo manifestatur, gabriel mittitur. Vnde et eo tempore quo erat dominus nasciturus et triumphaturus de mundo, gabriel mittitur ad mariam, ut illum annuntiaret qui ad debellandas aerias potestates humilis uenire dignatus est. Raphael interpretatur curatio uel medicina dei. Vbicumque enim curandi et medendi opus necessarium est, hic archangelus a deo mittitur, et inde medicina dei uocatur. Vnde et ad thobiam idem archangelus missus oculis eius curationem adhibuit, et cecitate detersa uisum ei restituit. Nominis enim interpretatione et angeli officium designatur. Vriel interpretatur ignis dei, sicut legimus apparuisse ignem in rubo. Legimus et ignem missum desuper et implesse quod praeceptum est. Throni autem et dominationes et principatus et potestates et uirtutes, quibus uniuersa caelestium [...] fortia te apostolus complectitur, ordines angelorum et dignitates intelliguntur. Et pro ipsa distributione officiorum alii throni, alii dominationes, alii principatus, alii potestates dicuntur, pro eius dignitatibus quibus inuicem distinguuntur. Virtutes angelice quaedam ministeria perhibentur, per quae signa et miracula in mundo fiunt, propter quod et uirtutes dicuntur. Potestates sunt quibus uirtutes aduersae subiectae sunt, et ideo potestatum nomine nuncupantur, quia malignis spiritibus eorum potestate coercentur, ne tantum mundo noceant quantum cupiunt. Principatus sunt hi qui angelorum agminibus praesunt. Qui pro eo quod subditos angelos ad explendum ministerium diuinum disponunt, principatus uocabulum acceperunt. Nam alii sunt qui administrant, alii qui assistunt, sicut et per danielem dicitur: Milia milium ministrabant ei, et decies milies centena milia assistebant ei. Dominationes sunt hi qui et uirtutibus et principatibus praeminent. Qui pro eo quod ceteris angelorum agminibus dominantur, dominationes uocantur. Throni sunt agmina angelorum, qui latino eloquio sedes dicuntur. Et uocantur throni, quia illis conditor praesidet, et per eos iudicia sua disponit. Cherubim autem et ipsi sublimes caelorum potestates et angelica ministeria perhibentur, quae ex hebreo in lingua nostra

interpretantur scientiae plenitudo vel multitudo. Sunt enim sublimiora agmina angelorum, qui pro eo quod amplius positi divina scientia ceteris amplius pleni sunt, cherubim, id est plenitudo scientiae appellantur. Ipsa sunt illa duo animalia super propitiatorium arcae facta ex metallo propter significandam angelorum praesentiam, in quorum medio ostenditur deus. Seraphim quoque similiter est multitudo angelorum, qui ex hebreo in latinum ardentes vel incendentes interpretantur. Qui idcirco ardentes vocantur, quia inter eos et deum nulli alii angeli consistunt. Et ideo quanto vicinius coram eo consistunt, tanto magis claritate divini luminis inflammantur. Unde et ipsi velant faciem et pedes sedentis in throno dei. Et ideo cetera angelorum turba videre dei essentiam plene non valent, quoniam seraphim eam tegit. Haec quoque vocabula agminum angelorum tenent specialia ordinum singulorum, ut tamen sint ex parte communia omnium. Nam dum thronus sedes dei in quorundam angelorum ordine specialiter designentur, tamen per psalmistam quod sedes super cherubim dicitur. Sed ideo isti ordines angelorum propria eis nominibus appellantur, quia hi ipsum officium in proprio ordine plenius acceperunt. Et cum sint omnibus communia, propter tamen haec nomina suis ordinibus deputantur. Unicuique enim sic praedictum est propria officia sunt munera, quae eos promeruisse in mundi constat exordio. Nam quia angeli et locis et hominibus praesunt, per prophetam testatur angelus dicens: Princeps regni Persarum restitit mihi. Unde apparet nullum esse locum cui angeli non praesint. Praesunt enim et auspiciis operum omnium. Haec est ordo vel distinctio angelorum, qui post lapsum malorum in caelesti vigore steterunt. Nam postquam apostatae angeli ceciderant, hi perseverantia aeternae beatitudinis solidati sunt. Unde et post caeli creationem in principio repetitur: Fiat firmamentum. Et vocatum est firmamentum caelum, nimirum ostendens quod post ruinam angelorum malorum hi qui permanserunt firmitate aeternae perseverantiae consecuti sunt, nullo iam lapsu ausi, nulla superbia cadentes, sed firmiter in dei amore et contemplatione manentes, nihil aliud dulce habentes nisi eum a quo creati sunt. Quod autem duo seraphim in Esaia leguntur, figuraliter utriusque testamenti significationem ostendit. Quod autem faciem et pedes dei operiunt, quia praeterita ante mundum et futura post mundum scire non possumus, sed media tantum eorum testimonio contemplamur. Singuli senas alas habent, quia fabrica tantum mundi quae in sex diebus facta est in praesenti saeculo novimus. Quod clamant ter sanctus alter ad alterum, trinitatis in una divinitate demonstrant mysterium.

De hominibus qui quodam praesagio nomen acceperunt.

Plerique priorum hominum ex propriis causis originem nominum habent. Quibus ita prophetico instinctu sunt vocabula indita, ut aut futuris aut praecedentibus eorum causis convenirent. In quibus tamen manente spiritali sacramento nos tantum ad litteram intellectum hystoriae persequimur. Ubi autem ethymologiae interpretatione non attingimus, solam ipsam ethymologiam in latinum ponimus. Quod enim in uno nomine hebraicum aliter atque aliter interpretatur, hoc facit accentuum et litterarum eius diversitas, ut in variis figuris nomina componantur. Adam, sicut beatus Hieronimus tradidit, homo sive terrenus sive terra rubra interpretatur. Ex terra enim facta est caro, et humus hominis faciem macies fuit. Eva interpretatur vita, sive calamitas, sive vae. Vita quia origo fuit nascendi. Calamitas vero, quia per praevaricationem causa extitit moriendi. A cadendo enim sumpsit nomen calamitas. Qui calamitas. Alii autem dicunt: Ob hoc Eva vita et calamitas appellata, quia saepe mulier causa salutis est, saepe calamitatis et mortis, quod est vae. Kain possessio interpretatur. Unde ethymologiam ipsius pater eius exprimens ait: Kain, id est possedi hominem per deum. Idem et lamentatio, eo quod per interfectum Abel interfector sit, et poenam sui sceleris dedit. Abel luctus interpretatur, quo nomine praefigurabatur occidendus. Idem et vanitas, quia cito solutus est et subtractus. Seth interpretatur resurrectio, eo quod post fratris interfectionem natus sit. Quasi fratris resurrectionem ex mortuis suscitatus. Idem et positio, quia posuit eum deus pro Abel. Enos interpretatur propter linguae varietatem homo vel vir dicitur. Et congrue hoc vocabulum habet. De eo enim scriptum est: Tunc initium fuit invocandi nomen domini. Licet plerique hebreorum arbitrentur quod tunc primum in nomine domini et similitudine eius fabricata sint ydola. Enoch dedicatio. In ipsius enim nomine civitatem primam condidit Kain. Kainan lamentatio vel possessio eorum. Sicut enim Kain possessio, ita derivatum nomen quod est Kainan facit possessio eorum. Mathusalam interpretatur mortuus est. Evidens ethymologia nominis. Quidam enim cum patre eius translatum fuisse et diluvium praeterisse putaverunt. Ob hoc significanter transfertur mortuus est, ut ostenderet non vixisse eum post diluvium, sed in eodem cataclismo fuisse defunctum. Solum enim octo homines in archa evasisse diluvium. Lamech percutiens. Ipse enim percussit et interfecit Kain. Quod et postea ipse prodidit uxoribus coniugiis. Noe requies interpretatur, pro eo quod sub illo omnia retro opera requieverunt per diluvium. Unde et pater eius vocans nomen eius Noe dixit: Iste requiescere nos faciet ab omnibus operibus nostris. Sem dicitur nominatus, quod nomen ex praesagio posteritatis accepit. Ex ipso enim patriarchae et apostoli et populus dei. Ex eius quoque stirpe et Christus, cuius ab ortu solis usque ad occasum magnum est nomen in gentibus. Kam calidus, et ipse ex praesagio futuri cognominatus. Posteritas enim eius eam terrae partem possedit quae vicino sole calentior est. Unde et Aegyptus usque hodie Aegyptiorum lingua Kam dicitur. Iafeth latitudo. Ex eo enim populus gentium nascitur. Et quia lata est ex gentibus multitudo credentium, ab eadem latitudine Iafeth dictus est. Chanaan filius Kam interpretatur motus eorum. Quod quid est aliud nisi opus eorum? Pro motu enim patris, id est pro opere eius, maledictus est. Arfaxat sanans depopulationem. Chus hebraice Ethiops interpretatur: a posteritate sua nomen sortitus. Ab ipso enim sunt progeniti Ethiopes. Nemrod interpretatur tyrannus. Iste enim prior arripuit insueta in populo tyrannidem, et ipse aggressus est adversus deum impietatis aedificare turrim. Heber transitus. Ethymologia nominis eius est quod ab eius stirpe nasceretur deus, nec perseveraret in eis sed transitum faceret in gentibus gratia. Ex ipso enim sunt exorti hebrei. Faleg divisio. Cui pater ideo tale nomen imposuit, quia tunc natus est quando per linguas terra divisa est. Thara ascensionis exploratio. Melchisedech rex iustus. Rex quia ipse postea imperavit Salem. Iustus pro eo quod discernens sacramenta legis et evangelii non pecudum victimas, sed oblationem panis et calicis in sacrificium obtulit. Loth declinans. Factus enim Sodomorum non consensit, sed eorum illicita carnis incendia declinavit. Moab ex parte et tota ethymologia habet. Concepit enim eum primogenita filia de patre. Ammon, cum enim redderet filium populi mei, sic ducatur ut ex propria sensus nominis ex parte ipse sit sermo. Ammon enim aliquo dicitur sermo, Ammonitae vocantur populus meus. Sarai interpretatur princeps mea, eo quod esset unius tantum domus materfamilias. Postea enim nominis immutatione ablata de fine y littera dicitur Sara, id est princeps. Omnium quippe gentium futura princeps erat. Sic enim deus pollicetur est ad Abraham: Dabo tibi ex Sara filium et benedicam ei, et erit in gentes, et reges populorum erunt ex eo. Agar advena vel conversa, fuit enim Aegyptia. Cethura interpretatur copulata vel iuncta. Ysmahel interpretatur auditio dei. Sic enim scriptum est: Et vocavit nomen eius Ysmahel, quia exaudivit eum deus. Esau triomius est, et ex tribus causis varie nuncupatur. Dictus enim Esau, id est rufus, ob coctionem scilicet rufe lentis, ita appellatur, cuius edulio primogenita perdidit. Edom autem ob ruborem corporis dictus est, quod latine sanguineus dicitur. Seyr vero, quod fuerit hispidus et pilosus. Quando enim natus est, tamen sic pellis pilosus erat. Idem tribus nominibus appellatur: Esau, id est rufus; Edom, id est sanguineus; Seyr, id est pilosus, quia non habuit lenitatem. Rebecca patientia, sive quae multum accepit. Lya laboriosa, utique generando plurimos in doloribus, quia Rachel fecunditate pariendi excepta est. Rachel interpretatur ovis, pro eo enim Iacob pastor oves Laban. Helfa os hiens. Bala inveterata. Dina causa fertur inimica. Iurgii enim in Sychimis causa extitit. Thamar amaritudo per iuris mortis. Eadem et commutans. Mutavit enim se in habitu meretricis, quando cum socero suo concubuit. Fares divisio, ab eo quod diviserit membranula secundarum divisoris. Idem Fares fortitudo est nomen. Unde et Pharisaei, qui se quasi iustos a populo separabant, divisi appellabantur. Zaram frater eius, in cuius manu erat coccinum, interpretatur oriens. Sive quia primus apparuit, sive quia plurimi ex eo iusti nati sunt, ut in libro Paralipomenon continetur. Zara, id est orientis appellatur est. Iob in latinum vertitur dolens, et recte propter percussionem carnis et passiones doloris. Calamitates ipsius suae nominis ethymologiae praefigurant. Pharao non est nomen hominis, sed honoris. Sicut et apud nos augusti appellantur reges, cum propriis nominibus censeantur. Ex parte autem in latinum Pharao denegans eum utique deum, sive dissipator eius, populi enim dei fuit afflictor. Iannes marinus, sive vanum est signum, cessit tantum et defecit signum eius coram signis Moysi. Unde et dixerunt magi: Hic digitus dei est.

Mambres mare pellicium, sive mare in capite. Denique Moyses interpretatur sumptus de aqua. Inventum enim eum ad ripam fluminis expositum filia Pharaonis. Quem colligens adoptavit sibi in filium vocavitque nomen eius Moysen, eo quod de aqua sumpsisset eum. Aaron mons fortitudinis interpretatur, propter quod thuribulum accipiens in medio superstitit, et interceptor obviam stetit, et ruinam mortis quasi quidam mons fortis exclusit. Eleazar dei adiutorium. Balac praecipitans, sive devorans. Balaam vanus populus. Finees oris parcens. Tacens fixerit enim pugione Zambri cum scorto Madianitide, et furorem domini placavit, ut parceret. Zambri stella lacessiens vel amaricans. Propterea enim non ab amaritudine vocatur, quod peccando amaricavit populum. Raab latitudo vel fames, sive impetus. Iosue interpretatur salvator. Ipse enim in figura Christi populum a deserto salvavit, et in terram repromissionis induxit. Caleph quasi cor, aut canis. Gothoniel tempus eius deus, vel responsio dei. Aoth gloriosus. Barach fulgurans. Debbora apes vel loquax. Apes quia fuit ad bellum promptissima, dimicans adversus Sysaram. Quo perempto cecinit canticum, inde loquax. Iahel ascensio. Gedeon ex praesagio circuitus in utero eius. Fregit enim documentis informatus est, quod praesagio per hostes futuram victoriam expediret. Ex quo facto ex praesagio ethymologia nominis assumpsit. Abimelech pater meus rex. Thola vermiculus vel coccinum. Iayr illuminans. Iepte apertus vel aperiens. Esebon cogitatio, sive vinculum moeroris. Abdo servus eius. Samson sol eorum, vel solis fortitudo. Fuit enim virtute clarus et liberavit Israel de hostibus eorum. Dalila paupercula vel situla. Booz in fortitudine, sive in quo robur. Noemi quam interpretari possumus consolata, eo quod marito et liberis peregre mortuis nurum Moabitidem in consolatione sua tenuit. Ruth interpretatur festinans. Alienigena enim erat ex populo gentili, quae relicta patria festinanter transire in terram Israel dicens socrui suae: Quocumque perrexeris pergam. Anna gratia eius interpretatur, quae dum prius esset sterilis nata, postremo dei gratia fecundata est. Heli dominus meus. Ophni discalciatus, filius enim fuit Heli electus in ministerium sacerdotii cui amissione suo expressit vocabulo. Apostolus enim ait: Calciati pedes in praeparationem evangelii pacis. Et Esaias: Quam speciosi pedes qui annuntiant pacem. Ipse ergo discalciatus interpretatur, ut etiam nomine veteris testamenti sacerdotium a vetere populo significaretur ablatum. Finees frater Ophni os muti interpretatur, quod significatur sacerdotii veteris et doctrinae silentium. Samuel nomen eius deus. Yesse insulae sacrificium vel incensum. Saul petitio interpretatur. Notum est enim quod hebreorum populus eum sibi regem petierit et acceperit, non secundum deum, sed secundum suam voluntatem. David fortis manu interpretatur, utique quia fortissimus in proeliis fuit. Ipse et desiderabilis in stirpe salutis sua, de quo praedixerat propheta: Veniet desideratus cunctis gentibus. Salomon tribus nominibus fuisse perhibetur. Primum vocabulum eius Salomon dicitur, id est pacificus, eo quod in regno eius pax fuerit. Secundum nomen eius Ydida, eo quod fuerit dilectus et amabilis domino. Tertium vocabulum eius Coeleth, quod graece appellatur ecclesiastes, latine concionator, eo quod ad populum loqueretur. Ionathan columbae donum. Absalon patris pax, per antiphrasin, eo quod bellum adversus patrem gessisset, sive quod in ipso bello placatus fuisse legitur filio, adeo ut et magno cum dolore extinctum plangeret. Roboam latitudo populi, et ipsum per antiphrasin, quia decem tribubus ab eo separatis, duae tantum ei relictae sunt. Abia pater dominus vel pater fuit. Asa tollens sive sustollens. Iosaphat domini iudicium. Ioram qui est excelsus. Ochozias apprehendens dominum. Athalia tempus domini. Ioas spirans vel domini robur. Amasias populum tollens. Ozias fortitudo domini. Azarias auxilium domini. Ozias autem ipse est qui et Zacharias duplici nomine. Ipse est qui illicitum sibi sacerdotium vendicare conatus lepra in fronte percussus est. Ioatham est perfectus. Pulchra ethymologia nominis habet. Fecit enim et trevam in conspectu domini, et portam templi aedificavit excelsam. Achaz apprehendens. Ezechias fortis dominus. Manasses obliviosus. Per multa enim scelera et sacrilegia delinquens et oblitus fuerat domini. Ammon fidelis vel honestus. Iosias ubi est incensum domini. Propria ethymologia nominis. Iste est enim qui simulachra combussit. Ioachaz robustus. Ioachim ubi est praeparatio. Eliachim dei resurrectio. Iechonias praeparatio domini. Sedechias iustus domini. Ieroboam iudicatio, sive causa populi, vel ut quidam aiunt divisio interpretatur, pro eo quod in regno eius divisus sit populus Israel et perisset a regno stirpis David. Divisionis enim populi causa iste extitit. Zambri psallens vel canticum meum. Amri spinans meus. Achab frater patris. Iezabel fluxus sanguinis vel fluens sanguinem, vel melius ubi est sterquilinium. Praecipitata enim deorsum comederunt carnes eius canes, sicut praedixerat Helyas. Et erit inquit carnes Iezabel sicut stercus super faciem terrae. Ochozias apprehendens dominum. Hieu ipse vel est. Ioatham robustus. Sela umbra eius vel petitio. Manaem consolans. Faceias aperiens. Nabugodonosor prophetia laguncule angustae, sive prophetans in sede non signum per somnio scilicet futurorum, quod vidisse narratur et Daniel interpretatus est, sive sessio in agnitione angustiae, propheta qui in captivitate ab eo ducti sunt. Zorobabel apud hebreos ex tribus integris nominibus traditur esse compositus. Zo iste, ro magister, babel propter Babiloniam sonat. Et efficitur nomen Zorobabel iste magister de Babilone. In Babilone enim ortus est, ubi princeps gentis Iudeae extitit.

De patriarchis.

Quorundam patriarcharum ethymologiae notandae sunt, ut sciamus quid in suo vocabulo resonent. Nam plerique eorum ex propriis causis nomina acceperunt. Patriarcha interpretatur patrum princeps. Archos enim graece princeps est. Abram primum vocatus est pater videns populum, propter Israel tantum scilicet. Postea appellatus est Abraham, quod transfertur pater multarum gentium, quod erat adhuc per fidem futurum. Gentium autem non habetur in nomine, sed subauditur iuxta illud: Ecce non vocaberis ultra Abram, sed Abraham erit nomen tuum, quia patrem multarum gentium posui te. Ysaac ex risu nomen accepit. Risit enim pater quando ei promissus est, admirans in gaudio. Risit et mater quando per illos tres viros promissus est, dubitans in gaudio. Ex hac ergo causa nomen accepit. Ysaac interpretatur enim risus. Sciendum autem quod hi IIII in veteri testamento absque ullo velamine nominibus suis antequam nascerentur vocati sunt: Ysmahel, Ysaac, Salomon, Iosias. Lege scripturas. Iacob subplantator interpretatur, sive quod in ortu plantam nascentis fratris apprehenderit, sive quod postea fratrem arte deceperit. Unde et Esau dixit: Iuste vocatum est nomen eius Iacob, supplantavit enim me ecce secundo. Israel vir videns deum. Quod enim nomen accepit, quando tota nocte luctatus cum in certamine angelum et oriente lucifero benedictus est. Inde propter visionem dei Israel appellatus est, sicut et ipse ait: Vidi dominum, et salva facta est anima mea. Ruben interpretatur visionis filius. Sic enim quando peperit eum Lya vocavit nomen eius Ruben, dicens: Quia vidit deus humilitatem meam. Symeon auditio. Sic enim dixit Lya quando peperit eum: Quia exaudivit me deus. Levi additus. Dixit enim Lya quando peperit eum, non ambigens de amore viri: Nunc mecum erit vir meus, quia peperi ei tres filios. Iuda confessio dicitur. Quando peperit eum Lya: Laudem domino reddit, dicens: Nunc super hoc confitebor domino. Et ob id vocatum est Iuda. A confessione itaque nomen eius est dictum, quod est gratiarum actio. Ysachar interpretatur est merces. Is quippe dicitur est achar merces. Hoc autem ideo quia mandragoris filii Ruben mercata est viri concubitum quo Rachel debebat ad se intraret Lya. Unde et dum nasceretur, dixit Lya: Dedit deus mercedem meam. Zabulon interpretatur habitaculum. Sextum enim hunc filium genuerat Lya, propterea iam secura dixit: Habitabit mecum vir meus. Unde et filius eius vocatus est habitaculum. Neptali dilatatione, sive comparatione causa nominis eius est. Unde et dixit Rachel, cum eum peperisset ancilla eius Bala: Habitare me fecit deus habitatione cum sorore mea. Dan interpretatur iudicium. Bala enim dum eum peperisset, dixit Rachel domina eius: Iudicavit me dominus et exaudies dedit mihi filium. Causam nominis expressit, ut ab eo quod iudicasset dominus filio ancille iudicium nomen imponeret. Gad ab eventu sive procinctu vocatus est. Quando enim eum peperit Zelfa, dixit domina eius Lya: In fortuna, id est quod dicitur in procinctu vel eventu. Aser beatus dicitur. Dum enim peperisset eum Zelfa, dixit Lya: Beata ego, et beatificant me mulieres. Et ab eo quod beata diceretur, ex ethymologia nominis beatum vocavit. Ioseph ab eo quod sibi alium filium addi mater optaverat, vocavit augmentum. Hic Pharao Sephtnech appellavit, quod hebraice absconditorum repertorem sonat, pro eo quod obscura somnia revelaverit et sterilitatem praedixerit. Tamen quia hoc nomen ab Aegyptio ponitur, ipsius linguae debet habere rationem. Interpretatur enim Sephaneth Aegyptio sermone salvator

mundi; eodem orbe terrae abluminante famis excidio liberavit. Beniamin interpretatur filius dexterae, quod est virtutis. Dextera enim appellatur iamin. Mater quippe eius moriens vocavit nomen eius Benoni, id est filius doloris mei; pater vero mutavit filium dexterae nominans. Manasses dictus ab eo quod sic pater eius oblitus laborum suorum. Hebraice enim hoc nomine oblivio vocatur. Effraim eo quod auxerit eum Deus, et ex hoc vocabulo in linguam nostram transfertur augmentum.

De prophetis.

Quos gentilitas vates appellat, hos nostri prophetas vocant, quasi praefatores, quia porro fantur et de futuris vera praedicunt. Qui autem a nobis prophetae, in veteri testamento videntes appellabantur, quia videbant ea quae ceteri non videbant, et prospiciebant quae in mysterio abscondita erant. Hinc est quod scriptum est in Samuele: Eamus ad videntem. Hinc et Ysaias: Vidi Dominum sedentem super solium excelsum et elevatum. Et Ezechiel: Apertis caelis, et vidi visiones Dei. Quorundam autem prophetarum ethymologiae nominum notandae sunt. Vocabula enim eorum satis ostendunt quid in futuris factis dictisque praenuntiassent. Helias interpretatur dominus Deus. Ex futuro praesagio sic vocatus. Nam dum altercaretur in sacrificio cum quadringentis sacerdotibus Baal, invocato nomine Domini descendit de caelo ignis super holocaustum. Quod cum vidisset omnis populus, cecidit in faciem suam et ait: Dominus ipse est Deus. Ex hac causa tale praesagium nomen accepit, pro eo quod per eum postea cognovit populus Dominum. Idem et Foras Dominus interpretatur, vel propter quod insecutus eosdem sacerdotes, vel propter quod Achab ad [illegible] levaverit. Helyseus salus Domini interpretatur. Vocabulum autem et ipse ex futuro praesagio sortitus. Denique et multas virtutes fecit, et famem pellens populum a morte salvavit. Nathan dedit, sive dantis. Ysaias interpretatur salvator Domini. Et merito; salvatorem enim universarum gentium eiusque sacramenta amplius quam ceteri praedicat. Ieremias excelsus Domini, pro eo quod dictum est ei: Constitui te super gentes et regna. Ezechiel fortitudo Dei. Daniel iudicium Dei, sive quia in presbyterorum iudicio sententiam divinae examinationis exhibuit, dum repertor falsitatis Susannam ab interitu liberavit; sive quia visiones et somnia quae quibusdam per figuras et aenigmata sibi monstrabantur sagaci mente discernens aperuit. Hic et desideriorum vir appellatus est, quia panem desiderii non manducavit, et vinum concupiscentiae non bibit. Osee salvator aut salvans. Dum enim decem tribus populi Israel ob crimen ydolatriae prophetasset, domui Iudae salutem annuntiavit. Propter quod Ezechias rex sublatis ydolis, quae praecedentes reges consecraverant, templum Domini purgasse ac purificasse monstratur. Iohel dominus Deus, sive incipiens Deo, vel fuit Dei. Hic enim eius vocabulum resonat ethymologia incerta. Amos populus avulsus. Propheta enim erat ad populum Israel, qui iam avulsus erat a Domino et aureis vitulis serviebat; sive avulsus a regno stirpis David. Naum germen, sive consolator. Increpat enim civitatem sanguinum, et post eversionem illius consolatur Syon dicens: Ecce super montes pedes evangelizantis et annuntiantis pacem. Abacuc amplexans, quod vel ex eo quod amabilis Domini vocatur amplexatio, vel quod in certamen cum Deo amplexatur, id est luctatur, sortitus est nomen. Nullus enim tam audaci voce ausus est Deum ad disceptationem iustitiae provocare, cur in rebus humanis et mundi istius tanta rerum versaretur iniquitas. Micheas quis hic, vel quis iste. Sophonias speculum, vel archanum Domini interpretatur. Verumque ad prophetam convenit. Ipsi enim sciunt mysteria Dei. Unde et Ezechieli dicitur: Speculatorem te posui domui Israel. Et alibi: Non faciet Dominus quicquam nisi revelaverit servis suis prophetis. Abdias servus Domini. Sicut enim Moyses famulus Domini et apostolus servus Christi, ita iste legatus ad gentes missus; unde et praedicationis prophetalis dignitas non minister est et servitutis nomen servus Domini. Ionas interpretatur columba sive dolens. Columba propter gemitum quem in ventre ceti triduo fuit. Dolens autem vel propter tristitiam quam habuit pro salute Ninivitarum, vel propter hederam subito arescentem cuius umbraculo tegebatur contra solis ardorem. Ipse est et Amathi Sareptenae viduae filius, ut Iudaei affirmant, quem suscitavit Helyas, matre postea ad eum dicente: Nunc cognovi quia vir Dei es tu, et verbum Dei in ore tuo verum est. Ob hanc causam ipse puer est Amathi vocatus. Amathi enim ex hebreo in latinam linguam veritas dicitur. Et ex eo quod verum Helyas locutus est, ille qui suscitatus est filius viduae veritatis est vocatus. Zacharias memoria Domini. Septuagesimo enim anno desolationis templi completo, Zacharia praedicante memoratus est Dominus populi sui, iussuque Darii relaxatus est populus Dei, et reaedificata est urbs et templum. Aggeus in latinum festivus et laetus resonat. Destructum enim templum aedificandum prophetat, et post luctum captivitatis regressionis laetitiam praedicat. Malachias interpretatur angelus Domini, id est nuntius. Quicquid enim loquebatur, quasi a Domino esset mandatum, ita credebatur; et ideo eius nomen LXX transtulerunt dicentes: Assumptio verbi Domini super Israel in manu angeli eius. Esdras adiutor. Neemias consolator a Domino. Quodam enim praesagio sortita sunt ista nomina. Fuerunt enim in adiutorium et consolationem omni illi populo redeunti a captivitate. Nam et templum Domini idem reaedificaverunt, et murorum atrium opus ipsi restauraverunt. Ananias gratia Dei interpretatur. Idem et Sydrac lingua chaldea, quod interpretatur decor meus. Azarias auxilium Domini. Idem et Abdenago, quod in latinum vertitur serviens taceo. Misahel quis populus Domini. Ipse et Misach, quod interpretatur risus vel gaudium. Azza fortis. Semeia audiens Dominum. Asaph congregans. Idithun transiliens eos, sive saliens eos. Quosdam enim in terris humo curvatos in ima et ea quae imo sunt cogitantes, et in rebus transeuntibus spem ponentes transilivit canendo ille qui vocatur transiliens. Emanan sapiens vel formido eorum. Ethan robustus. Barachia benedictus Domini, vel benedicit Dominus. Olda distinctio sive diverticulum. Iudith laudans vel confitens. Hester absconsa. Zacharias memor Domini. Iohannes Baptista Domini gratia. Eodem sicut linea prophetarum principium gratiae sive initium baptismatis, per quod gratia ministratur. Hic est propheta veteris novique testamenti, quorum finis Christus, cui dicitur a Patre: Et prophetam in gentibus dedi te. Prophetiae autem genera septem sunt. Primum genus extasis, quod est mentis excessus, sicut vidit Petrus vas illud submissum de caelo in stupore mentis cum variis animalibus. Secundum genus visio, sicut apud Ysaiam dicentem: Vidi Dominum sedentem super solium excelsum. Tertium genus somnium, sicut Iacob subnixam in caelo scalam dormiens vidit. Quartum genus per nubem, sicut ad Moysen et ad Iob post plagam loquitur Deus. Quintum genus vox de caelo, sicut ad Abraham sonuit dicens: Ne inicias manum tuam in puerum. Et ad Saulum in via: Saule, Saule, quid me persequeris? Sextum genus accepta parabola, sicut apud Salomonem in Proverbiis, et apud Balaam cum evocaretur a Balac. Septimum genus repletio Sancti Spiritus, sicut pene apud omnes prophetas. Alii tria genera visionum esse dixerunt. Unum secundum oculos corporis, sicut vidit Abraham tres viros sub ilice Mambre, et Moyses ignem in rubo, et discipuli transfiguratum Dominum in monte inter Moysen et Heliam, et cetera huiusmodi. Alterum secundum spiritum, quo ymaginamur ea quae per corpus sentimus, sicut vidit Petrus discum illum submitti de caelo cum variis animalibus; et sicut Ysaias Deum in sede altissima non corporaliter sed spiritualiter vidit. Non enim Deum forma corporea circumterminat; sed quemadmodum figurate et mystice multa dicuntur, ita et figurate multa monstrantur. Tertium autem genus visionis est, quod neque corporeis sensibus neque illa parte animae qua corporalium rerum ymagines capiuntur, sed per intuitum mentis quo intellecta conspicitur veritas; sicut Daniel praedicta mente vidit quod Balthasar viderat corpore; sine quo genere illa duo vel infructuosa sunt, vel etiam in errorem mittunt. Omnia tamen haec genera Spiritus Sanctus moderatur. Habet enim prophetia non solum bonos, sed etiam malos. Nam invenimus Saulem regem prophetasse. Persequebatur enim sanctum David, et impletus Spiritu Sancto prophetavit.

De apostolis.

Apostoli missi interpretantur. Hi enim ergo non [illegible]. Nam sicut graece angeli latine nuntii vocantur, ita graece apostoli latine missi appellantur. Ipsos enim misit Christus evangelizare per universum mundum, ita ut quidam per Persas et Indos penetrarent docentes gentes et facientes in nomine Christi magna et incredibilia miracula, ut attestantibus signis et prodigiis crederetur illis in his quae dicebant et videbant. Habent autem plerique ex his causis suorum vocabulorum. Petrus a petra nomen accepit, hoc est a Christo, super quem fundata est ecclesia. Non enim a Petro petra, sed Petrus a petra nomen sortitus est, sicut non Christus a christiano, sed christianus a Christo vocatur. Ideo autem dicit Dominus: Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam. Quia dixerat Petrus: Tu es Christus filius Dei vivi. Deinde ei Dominus: Super hanc petram quam confessus es, aedificabo ecclesiam meam. Petra enim erat Christus, super quod fundamentum etiam ipse aedificatus est Petrus. Cephas dictus eo quod in capite sit constitutus apostolorum. Cephale enim graece caput dicitur, et ipsum nomen in Petro syrum est. Symon Bariona in lingua nostra sonat filius columbae, et est nomen syrum pariter et hebreum. Bar quippe syra lingua filius, iona hebraice columba. Utroque sermone dicitur Bariona. Alii simpliciter accipiunt quod Symon, id est Petrus, filius Iohannis, iuxta illam interrogationem: Symon Iohannis, diligis me? Et volunt scriptorum vitio depravatum, ut pro Bariohanna, hoc est filius Iohannis, Bariona scriptum sit, una detracta sillaba. Iohanna autem interpretatur Dei gratia. Petrum, Cephan et Symonem Bariona. Symon in hebraice interpretatur audiens. Saulus hebreo sermone temptatio dicitur, eo quod prius in temptatione ecclesiae sit usus. Persecutor enim erat. Non enim hoc ille qui persequebatur Christianos. Postea mutato nomine de Saulo factus est Paulus, quod interpretatur mirabilis, sive electus. Mirabilis, quia multa signa fecit; vel quia ab oriente usque ad occasum evangelium Christi in omnibus gentibus praedicavit. Electus, sicut in actibus apostolorum Spiritus Sanctus dicit: Segregate mihi Barnaban et Paulum ad opus quod elegi eos. Latine autem Paulus a modico dictus. Unde et ipse ait: Ego sum enim minimus omnium apostolorum. Quando enim Saulus, superbus, elatus erat; quando Paulus, humilis, modicus. Ideo sic loquimur: paulo post videbo te, id est post modicum. Nam quia modicus factus est, ipse dicit: Ego sum novissimus apostolorum. Et iterum: Mihi omnium sanctorum minimo. Cephas autem et Saulus in mutato nomine sic notati, ut et ipsi in nomine novo, sicut Abraham et Sarra. Andreas frater Petri carne et coheres gratiae. Secundum hebream ethymologiam interpretatur decor, sive respondens. Sermone autem graeco a viro virilis appellatur. Iohannes interpretatur in quo est gratia, vel Domini gratia. Unde et ipsum prae ceteris apostolis dilexit Ihesus. Iacobus Zebedei cognominatus, qui relinquens rete cum Iohanne fratre patrem secutus est. Hi filii tonitrui, quod est Boanerges, propter firmitatem et magnitudinem fidei nominantur. Hic est Iacobus filius Zebedei, frater Iohannis, qui post ascensionem Domini ab Herode manifestatus occisus. Iacobus Alphei ob distinctionem prioris cognominatus, qui dicitur filius Zebedei, sicut iste filius Alphei. Cognominati quod ambo a patre suscepere. Iacobus autem minor, qui in evangelio frater Domini nominatur, quia Maria uxor Alphei soror fuit matris Domini. Quam Mariam Cleophe Iohannes evangelista cognominat, a patre sive a gentilitate familiae, aut quacumque alia causa ei nomen imponens. Alpheus autem hebreo sermone in latinum exprimitur millesimus sive doctus. Philippus lampadarum vel os manuum. Thomas abyssus vel geminus. Unde et graece Didimus appellatur. Bartholomeus filius suspendentis aquas, vel filius suspendentis me. Syrum est, non hebreum. Mathias ex hebreo donatus exprimitur. Idem et appellatur Levi, ex tribu ex qua ortus fuit. In latino autem ex opere publicanus appellatur, quia ex publicanis fuit electus, et in apostolatum translatus. Symon Chananeus ad distinctionem Symonis Petri, de vico Galileae Chana, ubi aquas Dominus vertit in vinum. Ipse est qui in alio evangelista scribitur Zelotes. Chana quippe zelus interpretatur. Iudas Iacobi, qui alibi appellatur Lebbeus, figuratum nomen habens a corde, quod nos diminutive corculum possumus appellare. Ipse in alio evangelista Thadeus scribitur, quem ecclesiastica tradit historia missum Edissam ad Abagarum regem. Iudas Scarioth vel a vico in quo ortus est, vel ex tribu Ysachar vocabulum sumpsit, quodam praesagio futuri in condempnationem sui. Ysachar enim interpretatur merces, ut significaretur pretium proditoris quo vendidit Dominum, sicut scriptum est: Appenderunt mercedem meam XXX argenteos. Mathias, qui inter apostolos sine cognomine solus habetur, interpretatur donatus, ut subaudiatur pro Iuda. Ipse enim in locum eius electus est ab apostolis, cum prius sortem mitterent. Marcus excelsus mandato, utique propter evangelium altissimi quod praedicavit. Lucas ipse consurgens sive levans. Barnabas filius prophetae vel filius consolationis.

De reliquis in evangelio nominibus.

Maria illuminatrix sive stella maris. Genuit enim lumen mundi. Sermone autem syro Maria domina nuncupatur, et pulchre, quia Dominum genuit. Elizabeth Dei mei saturitas, vel Dei mei iuramentum. Magdalene turris interpretatur. Martha irritans, vel provocans. Sermone autem syro interpretatur dominans. Nathanael donum Dei. Zebedeus donatus sive fluens. Zacheus iustus sive iustificatus aut iustificandus; syrum est, non hebreum. Lazarus adiutus. Herodes pellicius gloriosus. Cayphas investigator, aut sagax, aut vomens ore. Ipse enim ore suo iustum condempnavit, quamvis in mysterio prophetice populo annuntiasse. Bene declinans consilium iniquorum videor. Accepta enim aqua lavit manus suas dicens: Innocens ego sum a sanguine iusti huius. Pilatus os malleatoris. Barrabas filius magistri eorum, absque dubio Iudaeorum magister, qui est diabolus homicidarum auctor.

De martyribus.

Martyres graeca lingua, latine testes dicuntur. Unde et testimonium graece martyrium nuncupatur. Testes autem ideo vocati, quia propter testimonium Christi passiones sustinuerunt et usque ad mortem pro veritate certaverunt. Quod autem non testes, quod latine possumus, sed graece martyres appellamus, familiarius ecclesiae auribus hoc graecum verbum sonat, sicut et multa graeca nomina quae pro latinis usurpantur. Martyrum primus in novo testamento Stephanus fuit, qui hebreo sermone interpretatur norma, quod prior fuerit in martyrio ad imitationem fidelium. Idem autem ex graeco sermone in latinum vertitur coronatus. Et hoc prophetice, ut quod sequeretur rei eventu quodam futuri praesagio vocabuli resonaret. Passus est enim, et quod vocabatur accepit. Stephanus enim corona graece dicitur. Humiliter lapidatus, sed sublimiter coronatus. Duo autem sunt genera martyrii: unum in aperta passione, alterum in occulta animi virtute. Nam multi hostis insidias tolerantes et cunctis carnalibus desideriis resistentes, per hoc quod se omnipotenti Deo in corde mactaverunt, etiam pacis tempore martyres facti sunt, qui etiam si persecutionis tempus existeret, martyres esse potuerunt.

De clericis.

Cleros et clericos hinc appellatos, quia Mathias sorte electus est, quem primum per apostolos legimus ordinatum. Cleros enim graece sors vel hereditas dicitur. Propterea ergo dicti clerici, quia de sorte sunt Domini, vel quia partem Dominum habent. Generaliter autem clerici nuncupantur omnes qui in ecclesia Christi deserviunt, quorum gradus et nomina haec sunt: ostiarius, psalmista, lector, exorcista, acolitus, subdiaconus, diaconus, presbyter, episcopus. Ordo episcoporum quadripertitus est, in patriarchis, archiepiscopis, metropolitanis atque episcopis. Patriarcha graeca lingua summus patrum interpretatur, quia primum, id est apostolicum, tenet locum; et ideo quia summo honore fungitur, tali nomine censetur, sicut Romanus, Antiochenus et Alexandrinus. Archiepiscopus graeco vocabulo quod sit summus episcoporum. Tenet enim vicem apostolicam et praesidet tam metropolitanis quam ceteris episcopis. Singulis enim provinciis praeminent; quorum auctoritati et doctrinae ceteri sacerdotes subiecti sunt, sine quibus reliquos episcopos nihil agere licet. Sollicitudo enim totius provinciae ipsis commissa est. Omnes autem superius designati ordines uno eodemque vocabulo episcopi nominantur. Sed ideo privato nomine quidam utuntur propter distinctionem potestatis quam singulariter acceperunt. Patriarcha pater principum. Archon enim princeps. Archiepiscopus princeps episcoporum. Sicut metropolitanus. Episcopatus autem vocabulum inde dictum, quod ille qui super efficitur superintendat, curam scilicet gerens subditorum. Scopin enim latine intendere dicitur. Episcopi autem graece, latine speculatores interpretantur. Nam speculator est praepositus in ecclesia, dictus eo quod speculetur atque prospiciat populorum infra se positorum mores et vitam. Pontifex princeps sacerdotum est, quasi via sequentium. Ipse et summus sacerdos, ipse et pontifex maximus nuncupatur. Ipse enim efficit sacerdotes atque levitas; ipse omnes ecclesiasticos ordines disponit; ipse quid unusquisque facere debeat ostendit. Antea autem pontifices et reges erant. Nam maiorum haec erat consuetudo, ut rex esset et sacerdos et pontifex. Unde et Romani imperatores pontifices dicebantur. Vates autem interdum appellatur, quia multiplex est. Nam et sacerdotem, et prophetam significat, et poetam. Antistes sacerdos dictus ab eo quod ante stat. Primus est enim in ordine ecclesiae, et supra se nullum habet. Sacerdos autem nomen habet compositum ex graeco et latino, quasi sacrum dans. Sicut enim rex a regendo, ita sacerdos a sacrificando vocatus est. Consecrat enim et sanctificat. Sacerdotes autem gentilium flamines dicebantur. Hi in capite habebant pilleum, in quo erat brevis virga, desuper habens lanae aliquid. Quod cum per aestum ferre non possent, filo tantum capita religare coeperunt. Nam nudis eos penitus capitibus incedere nefas erat. Unde a filo quo utebantur flamines dicti sunt, quasi filamines.

De monachis.

De ceteris fidelium nominibus

Neophitus grece latine novellus & rudis fidei qui nuper renatus in xpo est. Cathecuminus dicitur pro eo quod adhuc doctrina fidei audit, nec dum tamen baptismum recepit. Nam cathecuminus grece auditor interpretatur. Competens vocatur, quia post instructionem fidei competit gratiam xpi. Inde & a petendo competens vocatur.

INCP. LIB. VIII. DE ECCLESIA ET SYNAGOGA.

ECCLESIA GRECUM EST quod in latinum vertitur convocatio, propter quod omnes ad se vocet. Catholica universalis ... Non enim sicut conventicula hereticorum in aliquibus regionum partibus coartatur, sed per totum terrarum orbem dilatata diffunditur. Quod & apostolus approbat ad romanos dicens: Gratias ago deo meo pro omnibus vobis, quia fides vestra annuntiatur in universo mundo. Hinc & universalis ab uno cognominata est, propter quod in unitatem colligitur. Unde dominus in evangelio: Qui mecum non colligit, spargit. Cur autem ecclesia cum una sit, a Iohanne VII scribuntur, nisi ut una catholica septiformi plena spiritu designetur? sicut & de domino novimus dictum esse per Salomonem: Sapientia edificavit sibi domum & excidit columnas VII. Que tamen VII una esse non ambigitur, dicente apostolo: Ecclesia dei vivi que est columna & firmamentum veritatis. Inchoavit autem ecclesia a loco ubi venit de celo spiritus sanctus & implevit uno loco sedentes.

De religione & fide.

De heresi & scismate.

De heresib; iudeorum.

De heresib; xpianorum.

meruisse, eaque causa factum fuisse mundum. Noetiani a quodam Noeto vocati, qui dicebat Christum eundem esse et Patrem et Spiritum sanctum, ipsamque Trinitatem in officiorum nominibus, non in personis accipiunt. Unde et Patripassiani vocantur, quia Patrem passum dicunt. Sabelliani ab eodem Noeto pullulasse dicuntur, cuius discipulum perhibent fuisse Sabellium, ex cuius nomine maxime innotuerunt. Unde et Sabelliani vocati sunt. Hi unam personam Patris et Filii et Spiritus sancti astruunt. Arriani ab Arrio Alexandrino presbytero orti sunt, qui coaeternum Patri Filium non agnoscens, diversas in Trinitate substantias asserit, contra illud quod ait Dominus: Ego et Pater unum sumus. Macedoniani a Macedonio Constantinopolitano episcopo dicti sunt, negantes Deum esse Spiritum sanctum. Apollinaristae ab Apollinare vocati sunt, dicentes corpus tantum sine anima suscepisse. Antidicomaritae appellati sunt pro eo quod Mariae virginitati contradicunt, asserentes eam post Christum natum viro suo fuisse commixtam. Metangismonitae ideo tale nomen acceperunt, quia angeion Graece vas dicitur. Asserunt autem sic esse in Patre Filium, tamquam vas minus intra vas maius. Patriciani a quodam Patricio nuncupati sunt, qui substantiam humanae carnis a diabolo conditam dicunt. Coluthiani a quodam Colutho nominati, qui dicunt Deum non facere mala, contra illud quod scriptum est: Ego Dominus creans mala. Floriani a Florino, qui e contrario dicunt Deum creasse mala, contra id quod scriptum est: Fecit Deus omnia bona. Donatistae a Donato quodam Afro nuncupati, qui de Numidia veniens totam pene Africam sua persuasione decepit, asserens minorem Patre Filium, et minorem Filio Spiritum sanctum, et rebaptizans catholicos. Bonosiaci a Bonoso quodam episcopo exorti perhibentur, qui Christum Filium Dei adoptivum non proprium asserunt. Circumcelliones dicti eo quod agrestes sint, quos Cotopitas vocant, supradictae haeresis habentes doctrinam. Hi amore martyrii semetipsos perimunt, ut violenter de hac vita discedentes martyres nominentur. Priscillianistae a Priscilliano vocati, qui in Hispania ex errore Gnosticorum et Manichaeorum permixtum dogma composuit. Luciferiani a Lucifero Sirmiensi episcopo dicti, qui episcopos catholicos, qui Constantii persecutione perfidiae Arrianorum consenserant, et postea correcti redire in catholicam delegerunt, damnantes se quod crediderant, sive quod se credidisse simulaverant, quos ecclesia catholica materno recepit sinu, tamquam Petrum post fletum negationis, hanc illi matris caritatem superbe accipientes, eosque recipere nolentes, ab ecclesiae communione recesserunt, et cum ipso Lucifero auctore suo, qui mane oriebatur, cadere meruerunt. Iovinianistae a Ioviniano quodam monacho dicti, asserentes nullam nuptarum et virginum esse distantiam, nullumque inter abstinentes et simpliciter epulantes esse discrimen. Elvidiani ab Elvidio nominati, qui dicunt post natum Christum alios Mariam filios de viro Ioseph peperisse. Paterniani a Paterno quodam exorti, qui inferiores corporis partes a diabolo factas opinantur. Arabici nuncupati eo quod in Arabia exorti sunt, dicentes animam cum corpore mori, atque utrumque in novissimo resurgere. Tertullianistae a Tertulliano presbytero Africano provinciae civitatis Carthaginensis, animam immortalem esse sed corpoream praedicantes, et animas hominum peccatorum post mortem in daemones verti putantes. Tessarescaedecatitae dicti quod XIIII luna pascha cum Iudaeis observandum contendunt. Nam tessares quattuor, deca decem significat. Nyctages a somno nuncupati, quod vigilias noctis respuant, superstitionem esse dicentes iura temerare divina, qui noctem ad requiem tribuit. Pelagiani a Pelagio monacho exorti. Hi liberum arbitrium divinae gratiae anteponunt, dicentes sufficere voluntatem ad implenda iussa divina. Nestoriani a Nestorio Constantinopolitano episcopo nuncupati, qui beatam virginem Mariam non Dei, sed hominis tantummodo asserit genitricem, ut aliam personam carnis, aliam faceret deitatis; nec unum Christum in verbo Dei et carne credidit, sed separatim atque seiunctim alterum filium Dei, alterum hominis praedicavit. Eutychiani dicti ab Eutyche Constantinopolitano abbate, qui Christum post humanam assumptionem negavit existere de duabus naturis, sed solam in eo asserit esse divinam naturam. Acephali dicti, id est sine capite quem sequantur haeretici. Nullus enim eorum reperitur auctor, a quo exorti sunt. Hi trium Chalcedonensium capitulorum impugnatores, duarum in Christo substantiarum proprietatem negant, et unam in eius persona naturam praedicant. Theodosiani et Gaianitae appellati a Theodosio et Gaiano, qui temporibus Iustiniani principis in Alexandria populi perversi electione uno die sunt ordinati episcopi. Hi errores Eutychetis et Dioscori sequentes, Chalcedonense concilium respuunt; ex duabus in Christo naturis unam asserunt, quam Theodosiani corruptam, Gaianitae incorruptam contendunt. Agnoitae et Tritoitae a Theodosianis exorti sunt, ex quibus Agnoitae ab ignorantia dicti, quia perversitati a qua exorti sunt id adiciunt, quod Christi divinitas ignoret futura quae sunt scripta de die et hora novissima, non recordantes Christi personam in Esaia loquentis: Dies iudicii in corde meo. Tritoitae vocati, quia sicut tres personas in Trinitate, ita quoque tres astruunt deos esse, contra illud quod scriptum est: Audi, Israel, Dominus Deus tuus Deus unus est. Sunt et aliae haereses sine auctore et sine nominibus, ex quibus aliae triformem putant esse Deum, aliae Christi divinitatem passibilem dicunt, aliae Christi de Patre nativitati initium dant temporis, aliae liberationem hominum apud inferos factam Christi descensione non credunt, aliae animam imaginem Dei negant, aliae animas converti in daemones et in quaecumque animalia existimant, aliae de mundi statu dissentiunt, aliae innumerabiles mundos opinantur, aliae aquam coaeternam Deo faciunt, aliae nudis pedibus ambulant, aliae cum hominibus non manducant. Haec sunt haereses adversus catholicam fidem exortae, et ab apostolis et a sanctis patribus vel conciliis praedamnatae. Quae dum in se multis erroribus divisae invicem sibi dissentiant, communi tamen nomine adversus ecclesiam Dei conspirant. Sed et quicumque aliter scripturam sanctam intellegit quam sensus Spiritus sancti flagitat, a quo scripta est, licet de ecclesia non recesserit, tamen haereticus appellari potest.

De philosophis gentium.

Philosophi Graeca appellatione appellantur, qui Latine amatores sapientiae interpretantur. Est enim philosophus qui divinarum et humanarum rerum scientiam habet, et omnem bene vivendi tramitem tenet. Nomen philosophorum primum a Pythagora fertur exortum. Nam dum antea Graeci veteres sophistas, id est sapientes aut doctores sapientiae semetipsos iactanter nominarent, iste interrogatus quid profiteretur, verecundo nomine philosophum, id est amatorem sapientiae se esse respondit, quoniam sapientem profiteri arrogantissimum videbatur. Sic deinceps posteris placuit, ut quantalibet de rebus ad sapientiam pertinentibus doctrina quisque vel sibi vel aliis videretur excellere, non nisi philosophus vocaretur. Idem autem philosophi triplici genere dividuntur. Nam aut physici, aut ethici, aut logici. Physici dicti, quia de naturis tractant. Natura quippe physis Graece vocatur. Ethici, quia de moribus disputant. Mores enim apud Graecos ethos appellantur. Logici autem, quia in naturis et moribus rationem adiungunt. Ratio enim Graece logos dicitur. Divisi sunt autem et hi in haeresibus suis, habentes quidam nomina ex auctoribus, ut Platonici, Epicurei, Pythagorici; alii a locis conventiculorum et stationum suarum, ut Peripatetici, Stoici, Academici. Platonici a Platone philosopho dicti. Hi enim animarum creatorem esse Deum, corporum angelos asserunt, per multos annorum circulos in diversa corpora redire animas dicunt. Stoici a loco dicti. Porticus enim fuit Athenis, quam ΠΟΙΚΙΛΗΝ appellabant, in qua picta erant gesta sapientium atque virorum fortium historiae. In hac porticu sapientes philosophabantur, ex quo et Stoici dicti sunt. Graece enim porticus stoa dicitur. Haec secta primum a Zenone instituta. Hi negant sine virtute effici quemquam beatum. Omne peccatum uniforme asserere dicentes: Sic ille nocens erit, qui paleas furatus erit, quemadmodum qui aurum; qui mergum occiderit, quemadmodum qui equum. Non enim animal crimen, sed animum facere. Hi et animam cum corpore perire dicunt, animam quoque virtute continentiae esse dicunt. Affirmant gloriam etiam cum se fateantur non esse aeternos. Academici appellati a villa Platonis Academia Athenarum, ubi idem Plato docebat. Hi omnia incerta opinantur. Sed sicut fatendum est multa incerta et occulta esse, quae voluit Deus intellegentiam hominis excedere, sic tamen plurima esse quae possint et sensus perceptione comprehendi. Haec secta Arcesila inventore reperit. Physici, cuius sectator fuit Democritus, qui dixit tamquam in puteo alto ita in fundo nullius veritatem in occulto iacere. Peripatetici a deambulatione dicti, eo quod Aristoteles auctor eorum deambulans disputare solitus esset. Hi dicunt quandam particulam animae esse aeternam, de reliqua magna ex parte mortalem. Cynici ab inmunditia impudentiae nuncupati. Contra enim humanam verecundiam in propatulo coire cum coniugibus eis mos erat, censentes licitum honestumque esse palam cum uxoribus concumbere, quia coniugium iustum est, publice id praedicantes agendum esse in vicis vel plateis. Unde et a canibus, quorum vitam imitabantur, et vocabulum traxere. Epicurei dicti ab Epicuro quodam philosopho amatore vanitatis, non sapientiae, quem etiam philosophi porcum nominaverunt, quasi volutans in caeno carnali, voluptatem corporis summum bonum asserens; qui etiam dixit nulla divina providentia instructum esse aut regi mundum, sed originem rerum atomis, id est insecabilibus ac solidis corporibus assignavit, quorum fortuitis concursionibus universa nascantur et nata sint. Asserunt autem Deum nihil agere; omnia constare corporibus; animam nihil aliud esse quam corpus. Unde et dixit: Non ero postea quam mortuus fuero. Gymnosophistae nudi per opacas Indiae solitudines perhibentur philosophari, adhibentes tantum genitalibus tegumenta. Gymnos enim Graece dicitur nudus, ubi sola pudenda tantum operiunt. Hi et a generando se cohibent. Theologi autem idem sunt qui et physici. Dicti autem theologi, quoniam in scriptis suis de Deo dixerunt. Quarum ita varia opinio, quid Deus esset, dum quaereretur. Quidam enim corporeo sensu hunc mundum visibilem et elementa Deum esse opinati sunt, ut dicunt Stoici. Alii vero spiritalem intellexerunt numen esse Deum [illegible]. Quidam animum in omnibus commeantem et lucidum, ut Pythagoras; quidam deum sine tempore incommutabilem, ut Plato; quidam mentem solidam, ut Cicero; quidam et spiritum et mentem, ut Varro. Invenerunt enim sibi multi deum, sed non ut invenerunt exposuerunt, quia evanuerunt in cogitationibus suis. Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt. Platonici quidem deum curatorem et arbitrum et iudicem asserunt. Epicurei otiosum et inexercitatum. De mundo autem Platonici affirmant incorporalem, Stoici autem corporalem. Epicurus ex atomis, Pythagoras ex numeris, Heraclitus ex igne. Unde et Varro ignem mundi animum dicit, proinde quod in mundo ignis omnia, sic animus in nobis. Quam vanissime: qui cum est, inquit, in nobis, ipsi sumus; cum exierit, emorimur. Ergo et ignis cum de mundo per fulgura proficiscitur, mundus emoritur. Hi philosophorum errores etiam in ecclesiam induxerunt haereses. Inde aeonas et formas nescio quas, inde apud Arrium Trinitas nominis, et apud Valentinum Platonicus furor. Inde Marcionis deus melior de tranquillitate a Stoicis enim venerat, et ut anima interire dicatur, Epicurus observat, et ut carnis restitutio negetur, de vana omnium philosophorum schola sumitur, et ubi materia cum Deo aequatur, Zenonis disciplina est, et ubi quid de igneo deo legitur, Heraclitus intervenit. Eadem materia apud haereticos et philosophos volutatur, idem retractatus implicatur.

De poetis.

Poetae unde sint dicti, sic ait Tranquillus: Cum primum homines exuta feritate rationem vitae habere coepissent, seque ac deos suos nosse, cultum modicum ac sermonem necessarium commenti sibi, utriusque magnificentiam ad religionem deorum suorum excogitaverunt. Igitur ut templa illis domibus pulchriora, et simulacra corporibus ampliora faciebant, ita eloquio etiam quasi augustiore honorandos putaverunt, laudesque eorum et verbis illustrioribus et iucundioribus numeris extulerunt. Id genus quia forma quadam efficitur, quae poiotes dicitur, poema vocitatum est, eiusque fictores poetae. Vates a vi mentis appellatos Varro auctor est, vel a viendis carminibus, id est flectendis, hoc est modulandis; et proinde poetae Latine vates olim, et scripta eorum vaticinia dicebantur, quod vi quadam et quasi vesania in scribendo commoverentur; vel quod modis verba conecterent, viere antiquis pro vincire ponentibus. Et per furorem divinum eodem erant nomine, quia et ipsi pleraque versibus efferebant. Lyrici poetae dicti apo tu lirin, id est a varietate carminum. Unde et lyra dicta. Tragoedi dicti, quod initio canentibus praemium erat hircus, quem Graeci tragos vocant. Unde et Horatius: Carmine qui tragico vilem certavit ob hircum. Iam dehinc sequentes tragici multum honorem adepti sunt, excellentes in argumentis fabularum ad veritatis imaginem fictis. Comoedi appellati sive a loco, quia circum pagos agebant, quos Graeci comas vocant, sive a comissatione. Solebant enim post cibum homines ad eos audiendos venire. Sed comici privatorum hominum praedicant acta; tragici vero res publicas et regum historias. Item tragicorum argumenta ex rebus luctuosis sunt, comicorum ex rebus laetis. Duo sunt autem genera comicorum, id est veteres et novi. Veteres, qui et ioco ridiculares exstiterunt, ut Plautus, Accius, Terentius. Novi, qui et Satirici, a quibus generaliter vitia carpuntur, ut Flaccus, Persius, Iuvenalis vel alii. Hi enim universorum delicta corripiunt, nec vitabatur eis pessimum quemque describere, nec cuiuslibet peccata moresque reprehendere. Unde et nudi pinguntur, eo quod per eos vitia singula denudentur. Satirici autem dicti sive quod pleni sint omni facundia, sive a saturitate et copia; de pluribus enim simul rebus loquuntur; seu ab illa lance quae diversis frugum vel pomorum generibus ad templa gentilium solebat deferri; aut a satyris nuncupati, qui in [illegible] quae per vinolentiam dicuntur. Quidam autem poetae theologi dicti sunt, quoniam de diis carmina faciebant. Officium autem poetae in eo est, ut ea quae vere gesta sunt in alias species obliquis figurationibus cum decore aliquo conversa transducat. Unde et Lucanus ideo in numero poetarum non ponitur, quia videtur historias composuisse, non poema. Apud poetas autem tres characteres esse dicendi: unum, in quo tantum poeta loquitur, ut est in libris Vergilii Georgicorum; alium dramaticum, in quo nusquam poeta loquitur, ut est in comoediis et tragoediis; tertium mixtum, ut est in Aeneide. Nam poeta illic et introductae personae loquuntur.

De sibyllis.

Sibyllae generaliter omnes feminae dicuntur vates lingua Graeca. Nam sios Aeolico sermone deus, bulen Graeci mentem nominant, quasi dei mentem. Proinde igitur, quia divinam voluntatem hominibus interpretari solebant, Sibyllae nominatae sunt. Sicut enim omnis vir prophetans vel vates dicitur vel propheta, ita omnis femina prophetans sibylla vocatur. Quod nomen ex officio, non ex proprietate vocabuli est. Decem autem Sibyllae a doctissimis auctoribus fuisse traduntur. Quarum prima de Persis fuit, secunda Libyca, tertia Delphica, in templo Delphi Apollinis genita, quae ante Troiana bella vaticinata est, cuius plurimos versus operi suo Homerus inseruit. Quarta Cimmeria in Italia. Quinta Erythraea nomine Herophila, in Babylone orta, quae Graecis Ilium petentibus vaticinata est perituram esse Troiam, et Homerum mendacia scripturum. Dicta autem Erythraea, quia in eadem insula eius inventa sunt carmina. Sexta Samia, quae Femonoe dicta est, a Samo insula, unde fuit cognominata. Septima Cumana, nomine Amalthea, quae novem libros attulit Tarquinio Prisco, in quibus erant decreta Romana conscripta. Ipsa est et Cymaea, de qua Vergilius: Ultima Cymaei venit iam carminis aetas. Dicta autem Cumana a civitate Cumas, quae est in Campania, cuius sepulchrum in Sicilia adhuc manet. Octava Hellespontica, in agro Troiano nata, quae scribitur Solonis et Cyri fuisse temporibus. Nona Phrygia, quae vaticinata est Ancyrae. Decima Tiburtina, nomine Albunea. Quarum omnium carmina efferuntur, in quibus de Deo et de Christo et de gentibus multa scripsisse manifestissime comprobantur. Celebrior autem inter ceteras et nobilior Erythraea perhibetur.

De magis.

Magorum primus Zoroastres rex Bactrianorum, quem Ninus rex Assyriorum proelio interfecit; de quo et Aristoteles scribit quod vicies centum milia versuum ab ipso condita indiciis voluminum eius declarentur. Hanc artem multa post saecula Democritus ampliavit, quando et Hippocrates medicinae disciplina effloruit. Apud Assyrios autem magicae artis copiosi sunt, testante Lucano: Quis noscere fibris fata queat, quis praesagia, quis fulgura caeli servet, et Assyria scrutetur sidera cura. Itaque haec vanitas magicarum artium ex traditione angelorum malorum in toto terrarum orbe plurimis saeculis valuit. Per quandam scientiam futurorum et infernorum et invocationes eorum inventa sunt aruspicina, augurationes, et ipsa quae dicuntur oracula et necromantia. Nec mirum de magorum praestigiis, quorum in tantum prodiere maleficiorum artes, ut etiam Moysi similibus signis resisterent, vertentes virgas in dracones, aquas in sanguinem. Fertur et quaedam maga famosissima Circe, quae socios Ulixis mutavit in bestias. Legitur et de sacrificio quod Arcades deo suo Lycaeo immolabant, ex quo quicumque sumerent in bestiarum formas convertebantur. Hinc apparet non esse in toto dubium quod nobilis ille poeta scribit de quadam femina, quae magicis artibus excellebat: Haec se carminibus promittit solvere mentes, quas velit, ast aliis duras immittere curas; sistere aquam fluviis, et vertere sidera retro; nocturnosque ciet manes; mugire videbis sub pedibus terram, et descendere montibus ornos. Quid plura? Si credere fas est de Pythonissa, ut prophetae Samuhel animam de inferni abditis evocaret, et vivorum praesentaret conspectibus, si tamen animam prophetae fuisse credamus, et non aliquam phantasmaticam illusionem Satanae fallacia factam. Prudentius quoque de Mercurio sic ait: Traditur extinctas sumpto moderamine virgae in lucem revocasse animas. Alias damnasse neci. Et post paululum adiecit: Murmure nam magico tenues excire figuras, atque sepulchrales scite incantare favillas. Vita itidem spoliare alios ars noxia novit. Magi sunt qui vulgo malefici ob facinorum magnitudinem nuncupantur. Hi et elementa concutiunt, turbant mentes hominum, ac sine ullo veneni haustu violentia tantum carminis interimunt. Unde et Lucanus: Mens hausti nulla

fame polluti veneni. Incantata perit. Demonibus enim accitis audent ventilare, ut quisque suos perimat malis artibus inimicos. Hi et sanguine utuntur et victimis, et sepe contingunt corpora mortuorum. Nigromantii sunt quorum precantationibus videntur resuscitati mortui divinare et ad interrogata respondere. Nicro enim grece mortuus, mantia divinatio nuncupatur. Ad quos suscitandos cadaveri sanguis adicitur. Nam amare demones sanguinem dicuntur. Ideoque quotiens nigromantia fit, cruor aque miscetur, ut colore sanguinis facilius provocentur. Ydromantii ab aqua dicti. Est enim ydromantia in aque inspectione umbras demonum evocare et ymagines vel ludificationes eorum videre, ibique ab eis aliqua audire, ubi adhibito sanguine etiam inferos perhibentur sciscitari. Quod genus divinationis a Persis fertur allatum. Varro dicit divinationis quattuor esse genera: terram, aquam, aerem et ignem. Hinc geomantiam, ydromantiam, aeromantiam, piromantiam dicta constat. Divini dicti quasi deo pleni. Divinitate enim se plenos assimulant, et astutia quadam fraudulenta hominibus futura coniectant. Duo autem genera divinationis: ars et furor. Incantatores dicti sunt qui artem verbis peragunt. Arioli dicti propter quod circa aras ydolorum nefarias preces emittunt, et funesta sacrificia offerunt, hisque celebritatibus demonum responsa accipiunt. Aruspices nuncupati quasi horarum inspectores. Dies enim et horas in agendis negotiis operibusque custodiunt, et quid per singula tempora observare debeat homo intendunt. Hi et exta pecudum inspiciunt, et ex eis futura predicunt. Augures sunt qui volatus avium et voces intendunt, aliaque signa rerum vel observationes inprovisas hominibus occurrentes. Idem et auspices. Nam auspicia sunt que iter facientes observant. Dicta sunt autem auspicia quasi avium aspicia, et auguria quasi avium garria, hoc est avium voces et lingue. Item augurium quasi avigerium, quod aves gerunt. Duo sunt autem genera auspiciorum: unum ad oculos, alterum ad aures pertinens. Ad oculos scilicet volatus, ad aures vox avium. Phitonisse a Phitio Apolline dicte, quod is auctor fuerit divinandi. Astrologi dicti eo quod in astris augurantur. Genethliaci appellati propter natalium considerationes dierum. Geneses enim hominum per xii. celi signa describunt, siderumque cursu nascentium mores, actus et eventus predicare conantur, id est quis quali signo fuerit natus, aut quem effectum habeat vite qui nascitur. Hi sunt qui vulgo mathematici vocantur. Cuius superstitionis genus constellationes vocant Latini, id est notationes siderum, quomodo se habeant cum quisque nascitur. Primum autem idem stellarum interpretes magi nuncupabantur, sicut de his legitur qui in evangelio natum Christum annuntiaverunt; postea hoc nomine soli mathematici. Cuius artis scientia usque ad evangelium fuit concessa, ut Christo edito nemo exinde nativitatem alicuius de celo interpretaretur. Horoscopi dicti eo quod horas nativitatis hominum speculantur dissimili et diverso fato. Sortilegi dicti sunt qui sub nomine ficte religionis per quasdam quas sanctorum sortes vocant divinationis scientiam profitentur, aut quarumcumque scripturarum inspectione futura promittunt. Salisatores vocati sunt, quia dum eis membrorum quecumque partes salierint, aliquid sibi exinde prosperum vel triste significare predicunt. Ad hec omnia pertinent et ligature execrabilium remediorum, que ars medicorum condempnat, sive in precantationibus, sive in caracteribus, vel in quibuscumque rebus suspendendis atque ligandis. In quibus omnibus ars demonum est, ex quadam pestifera societate hominum et angelorum malorum exorta. Unde cuncta vitanda sunt a christiano, et omni penitus execratione repudianda atque dampnanda. Auguria autem avium Friges primi invenerunt. Prestigium vero Mercurius primus dicitur invenisse. Dictum autem prestigium quod perstringat aciem oculorum. Aruspicine autem primus ex Tuscis tradidisse dicitur quidam Tages. Hic ex horis aruspicinam dictavit, et postea non apparuit. Nam dicitur fabulose arante quodam rustico subito hunc ex glebis exiluisse et aruspicinam dictasse, qua die et mortuus est. Quos libros Romani ex Tusca lingua in propriam mutaverunt.

De paganis.

Pagani ex pagis Atheniensium dicti, ubi exorti sunt. Ibi enim in locis agrestibus et pagis gentiles lucos ydolaque statuerunt, et a tali initio vocabulum pagani sortiti sunt. Gentiles sunt qui sine lege sunt et nondum crediderunt. Dicti autem gentiles quia ita sunt ut fuerunt geniti, id est sicut in carne descenderunt sub peccato, scilicet ydolis servientes et necdum regenerati. Primum gentiles pagani nuncupabantur. Ipsi dicuntur grece ethnici. Ethnici ex greco in latinum interpretantur gentiles. Ethnos enim grece gens dicitur. Post fidem autem non debent vocari gentiles qui fuere gentiles. Hi qui ex gentibus credunt, sicut post fidem iam non possunt dici Iudei, testante Paulo apostolo et dicente iam christianis: quoniam cum gentes eratis, hoc est infideles. Apostate dicuntur qui post baptismum Christi susceptum ad ydolorum cultum et sacrificiorum contaminationes revertuntur. Est autem nomen grecum.

De diis gentium.

Quos pagani deos asserunt homines olim fuisse produntur, et pro uniuscuiusque vita vel meritis coli apud suos post mortem ceperunt, ut apud Egyptum Ysis, apud Cretam Iovis, apud Mauros Iuba, apud Latinos Faunus, apud Romanos Quirinus. Eodemque modo apud Athenas Minerva, apud Samum Iuno, apud Paphos Venus, apud Lemnos Vulcanus, apud Naxos Liber, apud Delos Apollo. In quorum et laudibus accesserunt et poete, et compositis carminibus in celum eos sustulerunt. Nam quorundam et inventiones artium cultum peperisse dicuntur, ut Esculapio medicina, Vulcano fabrica. Ab actibus autem vocantur, ut Mercurius quod mercibus preest, Liber a libertate. Fuerunt et quidam viri fortes aut urbium conditores, quibus mortuis homines qui eos dilexerunt simulachra finxerunt, ut haberent aliquod ex ymaginum contemplatione solatium. Sed paulatim hunc errorem persuadentibus demonibus ita in posteris constat irrepsisse, ut quos illi pro sola nominis memoria honoraverunt, successores deos existimarent atque colerent. Symulachrorum usus exortus est cum ex desiderio mortuorum constituerentur ymagines vel effigies tamquam in celum receptis, pro quibus se in terris demones colendos supposuerunt, et sibi sacrificari a deceptis et perditis persuaserunt. Simulachra a similitudine nuncupata, eo quod manu artificis ex lapide aliave materia eorum vultus imitantur in quorum honore finguntur. Ergo symulachra vel pro eo quod sunt similia, vel pro eo quod simulata atque conficta. Unde et falsa sunt. Et notandum quod Latinus sermo sit in Hebreis. Apud eos enim ydolum sive symulachrum Symel dicitur. Iudei dicunt quod Ysmahel primum symulachrum luto fecit. Gentiles autem primum Prometheum symulachra hominum de luto finxisse perhibent, ab eoque natam esse artem symulachra et statuas fingendi. Unde et poete ab eo homines primum factos esse confingunt figurate propter effigies. Apud Grecos autem Cecrops, sub quo primum in arce oliva orta est, et Atheniensium urbs ex Minerve appellatione nomen sortita est. Hic primus omnium Iovem appellavit, symulachra repperit, aras statuit, victimas immolavit, nequaquam istiusmodi rebus in Grecia umquam visis. Ydolatria ydolorum servitus sive cultura interpretatur. Nam latria grece latine servitus dicitur, que quantum ad veram religionem attinet, non nisi uni et soli Deo debetur. Hanc sicut impia superbia sive hominum sive demonum sibi exhiberi vel iubet vel cupit, ita pia humilitas vel hominum vel angelorum sanctorum sibi oblatam recusat, et cui debetur ostendit. Ydolum autem est symulacrum quod humana effigie factum et consecratum est, iuxta vocabuli interpretationem. Ydos enim grece forma sonat, et ab eo per diminutionem ydolum deductum, eque apud nos formulam facit. Igitur omnis forma vel formula ydolum se dici exposcit. Inde ydolatria omnis circa omne ydolum famulatus et servitus. Quidam vero Latinorum ignorantes grece imperite dicunt ydolum ex dolo sumpsisse nomen, quod diabolus creature cultum divini nominis intulit. Demones a Grecis dictos aiunt, quasi demonas, id est peritos ac rerum prescios. Presciunt enim futura multa, unde et solent responsa dare aliqua. Inest enim illis cognitio rerum plus quam infirmitati humane, partim subtilioris sensus acumine, partim experientia longissime vite, partim per Dei iussum angelica revelatione. Hi corporum aeriorum natura vigent. Ante transgressionem quidem celestia corpora gerebant. Lapsi vero in aeriam qualitatem conversi sunt, nec aeris illius puriora spatia, sed ista caliginosa tenere permissi sunt, qui eis quasi carcer est usque ad tempus iudicii. Hi sunt prevaricatores angeli, quorum princeps diabolus est. Diabolus hebraice dicitur deorsum fluens, quia quietus in celi culmine stare contempsit, sed superbie pondere deorsum corruens cecidit. Grece vero diabolus criminator vocatur, vel quod crimina in que ipse illicit ad Dominum referat, vel quia electorum innocentiam criminibus fictis accusat. Unde et in Apocalipsi voce angelica dicitur: Proiectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos in conspectu Dei nostri die ac nocte. Sathanas in Latinum sonat adversarius sive transgressor. Ipse est enim adversarius, qui est veritatis inimicus, et semper sanctorum virtutibus contraire molitur. Ipse et transgressor, quia prevaricator effectus in veritate qua conditus est non stetit.

Item temptator, quia temptandam iustorum innocentiam postulavit, sicut in Iob scribitur. Antichristus appellatur, quia contra Christum venturus est. Non quomodo quidam simpliciores intellegunt Antichristum ideo dictum quia ante Christum venturus sit, id est post eum veniat Christus. Non sic, sed Antichristus grece dicitur, quod est latine contrarius Christo. Anti enim grece in latinum contra significat. Christum enim se mentietur dum venerit, et dimicabit adversus eum, et adversabitur sacramentis Christi, ut veritatis eius evangelium solvat. Nam et templum Hierosolimis reparare, et omnes veteris legis cerimonias restaurare temptabit. Sed et ille Antichristus est qui negat esse Deum Christum. Contrarius enim Christo est. Omnes enim qui exeunt de ecclesia et ab unitate fidei precidunt, et ipsi antichristi sunt. Bel ydolum Babilonium est, quod interpretatur vetus. Fuit enim hic Belus pater Nini, primus rex Assyriorum, quem quidam Saturnum appellant. Quod nomen et apud Assyrios et apud Afros postea cultum est. Unde et lingua punica Bal deus dicitur. Apud Assyrios autem Bel vocatur quadam sacrorum suorum ratione et Saturnus et Sol. Beelfegor interpretatur simulacrum ignominie. Ydolum enim fuit Moab cognomento Baal super montem Fegor, quem Latini Priapum vocant, deum hortorum. Fuit autem de Lapsaco civitate Ellesponti, de qua pulsus est, et propter virilis membri magnitudinem in numero deorum suorum eum Greci transtulerunt, et in nomine sacraverunt hortorum. Unde et dicitur preesse hortis propter eorum fecunditatem. Beelzebub ydolum fuit Accaron, quod interpretatur vir muscarum. Zebub enim musca vocatur. Spurcissimum igitur ydolum ideo virum muscarum vocatum propter sordes ydolatrie sive pro inmunditia. Belial sine iugo. Belial hebraice Bel dicitur ydolum Ninivitarum. Vehemoth ex hebrea voce in latina lingua animal sonat, propter quod de excelsis ad terram cecidit, et pro merito suo ut animal brutum effectus sit. Ipse est et leviathan, id est serpens de aquis, quia in huius seculi mari volubili versatur astutia. Leviathan autem interpretatur additamentum eorum. Quorum scilicet, nisi hominum, quibus in paradiso semel culpam prevaricationis intulit, et hanc usque ad eternam mortem cotidie persuadendo adicit vel extendit. Quidam autem nomina deorum suorum gentiles per vanas fabulas ad rationes physicas conantur traducere, eaque in causis elementorum composita esse interpretantur. Sed hec a poetis tota ficta sunt, ut deos suos ornarent aliquibus figmentis, quos perditos ac dedecoris infamia plenos fuisse historie confitentur. Omnino enim fingendi locus vacat, ubi veritas cessat. Saturnus origo deorum et totius posteritatis a paganis designatur. Hunc Latini a satu appellatum ferunt, quasi ad ipsum satio omnium pertineat rerum, vel a temporis longitudine quod saturetur annis. Unde et eum Greci Cronos nomen habere dicunt, id est tempus, quod filios suos fertur devorasse, hoc est annos quos tempus producit in se revolvit, vel quod eo semina unde oriuntur iterum redeunt. Hunc et patris abscidisse genitalia dicunt, quia nichil in celo de seminibus nascitur. Falcem tenet, inquiunt, propter agriculturam significandam, vel propter annos et tempora quod in se redeant, vel propter sapientiam quod intus acuta sit. In aliquibus autem civitatibus Saturno liberos suos gentiles immolabant, quod Saturnum poete liberos suos devorasse solitum tradiderunt. Iovis fertur a iuvando dictus, et Iupiter quasi iuvans pater, hoc est omnibus prestans. Hunc et per excellentiam Iovem optimum dixerunt, dum fuisset incestus in suis, impudicus in extraneis. Quem modo taurum fingunt propter Europe raptum; fuit enim in navi cui insigne erat taurus. Modo Danaes per ymbrem aureum appetisse concubitum, ubi intelligitur pudicitia mulieris ab auro fuisse corrupta. Modo in similitudine aquile fuisse, propter quod puerum ad stuprum rapuit. Modo serpentem, quia reptavit, et cygnum, quia cantavit. Et ideo non figure iste sunt, sed plane de veritate scelera. Unde turpe erat tales deos credi, quales homines esse non debeant. Ianum dicunt quasi mundi vel celi vel mensium ianuam. Duas Iani facies faciunt propter orientem et occidentem. Cum vero faciunt eum quadrifrontem et Ianum geminum appellant, ad quattuor mundi partes hoc referunt, vel ad quattuor elementa sive tempora. Sed dum hunc fingunt, monstrum non deum faciunt. Neptunum aquas mundi predicant, et dicunt ab eis quasi nube tonans. Vulcanum volunt ignem, et dicunt Vulcanum quasi volans candor, vel quasi volicanum, quod per aerem volet. Ignis enim e nubibus nascitur. Unde et Homerus dicit eum precipitatum de aere in terram, quod omne fulmen de aere cadit. Ideo autem Vulcanum de femore Iunonis fingunt natum, quod fulmina de imo aere nascantur. Claudus autem dicitur Vulcanus, quia per naturam numquam rectus est ignis, sed quasi claudus eiusmodi speciem motumque habet. Ideo autem in fabrorum fornace eundem Vulcanum auctorem dicunt, quia sine igne nullum genus metalli fundi extendique potest. Pluton grece, latine Diespater vel Ditis pater, quem alii Orcum vocant, quasi receptorem mortium. Unde et orca nuncupatur vas quod recipit aquas. Ipse et grece Caron. Liberum a libamento appellari voluerunt, quod quasi mares in coeundo per eius beneficium emissis seminibus liberentur. Quem idem Liberum muliebri et delicato corpore pingunt. Dicunt enim ei mulieres attributas, et vinum propter excitandam libidinem. Unde et frons eius pampino cingitur. Sed ideo coronam viteam et cornu habet, quia cum grate et moderate vinum bibitur, letitiam prestat; cum ultra modum, excitat lites, id est quasi cornua dat. Idem autem et Lyeos, apo tu lyein, quod multo vino membra solvantur. Iste et grece Dionisus, a monte Indie Niso, ubi dicitur esse nutritus. Est enim et Nisa civitas in qua colitur idem Liber, unde Niseus dictus est. Mercurium sermonem interpretantur. Nam ideo Mercurius quasi medius currens dicitur appellatus, quod sermo currat inter homines medius. Ideo et Hermes grece, quod sermo vel interpretatio, que ad sermonem utique pertinet, ermeneia dicitur. Ideo et mercibus preesse, quia inter vendentes et ementes sermo fit medius. Qui ideo fingitur habere pennas, quia citius verba discurrunt. Unde et velox et errans inducitur. Alas ei in capite et in pedibus significare volunt fieri per aera sermonem. Nuntium dictum quoniam per sermonem omnia cogitata enuntiantur. Ideo autem furti magistrum dicunt, quia sermo animos audientium fallit. Virgam tenet qua serpentes dividit, id est venena. Nam bellantes ac dissidentes interpretum oratione sedantur. Unde et secundum Livium legati pacis caduceatores dicuntur. Sicut enim per fetiales bella indicebantur, ita pax per caduceatores fiebat. Hermes autem grece dicitur apo tes hermenias, latine interpres, quod ob virtutem multarumque artium scientiam trimegistus, id est ter maximus nominatus est. Cur autem eum capite canino fingunt, hec ratio dicitur, quod inter omnia animalia canis sagacissimum genus et perspicax habeatur. Martem deum belli esse dicunt, et Martem appellatum quia per viros pugnatur, ut sit Mars mas. Licet et ita genera sint consuetudinum, sicut scribitur, ubi et viri et femine in pugna eunt, tamen honor non solis feminis Romanorum, a barbarisque gentium non soli mares. Hunc et adulterum dicunt, quia incertus est belligerantibus. Qui ideo nudo pectore stat, ut bello se quisque sine formidine cordis obiciat. Mars autem apud Grecos gradivus dicitur, eo quod in bello gradum inferant qui pugnant, aut quod impigre gradiantur. Apollinem quamvis divinatorem et medicum vellent, ipsum tamen etiam et solem dixerunt quasi solum. Ipsum Titan, quasi unum ex Titanis, qui adversus Iovem non fecit. Ipsum Phebum quasi ephebum, hoc est adolescentem. Unde et sol puer pingitur, eo quod cotidie oriatur et nova luce nascatur. Phitium quoque eundem Apollinem vocari aiunt, a Phitone immense molis serpente, cuius non magis venena quam magnitudo terrebat. Hunc Apollo sagittarum ictibus sternens, nominis quoque spolia reportavit, ut Phitius vocaretur. Unde et ob insigne victorie Phitia sacra celebranda constituit. Dianam quoque germanam eius similiter lunam et viarum presidem aiunt. Unde et virginem volunt, quod via nichil pariat. Et ideo ambo sagittas habere finguntur, quod ipsa duo sidera de celo radios usque ad terras emittant. Diana autem vocata quasi duana, quod luna et nocte et die appareat. Ipsam et Lucinam asseverant, eo quod luceat. Eandem et Triviam, eo quod tribus fungatur figuris. De qua Virgilius: Tria virginis ora Diane, quia eadem luna, eadem Diana, eadem et Proserpina vocatur. Sed cum luna fingitur, sublustri splendet amictu. Cum succincta iacit calamos, Latonia virgo est. Cum subnixa sedet solio, Plutonia coniunx. Latonia autem Diana eo quod Latone fuit filia. Cererem, id est terram, a creandis frugibus asserunt dictam, appellantes eam nominibus pluribus. Dicunt enim eam et Opem, quod opere melior fiat terra. Proserpinam, quod ex ea proserpant fruges. Vestam, quod variis herbis vestita sit vel rebus, vel a vi sua stando. Eandem et Tellurem et Matrem magnam fingunt turritam cum tympano et gallo et strepitu cymbalorum. Matrem vocatam quod plurima pariat, magnam quod cibum gignat. Almam quia universa animalia fructibus suis alit. Est enim alimentorum nutrix terra. Quod sit simulacrum eius cum clavi fingitur, quia tellus hyeme clauditur, vere aperitur ut fruges nascantur. Quod tympanum habet significare volunt orbem terre. Quod turrita pingitur, quia ipsa est terra que pendet in aere. Quod sustinetur rotis, quia mundus rotatur et volubilis est. Quod

leones illi subiciunt mansuetos, ut ostendant nullum genus esse terrae tam ferum quod non subigi possit atque superari ab ea. Quod in capite turritam gestat coronam, ostendit superpositas terrae civitates, quae insignitas turribus constare. Quod sedes fingitur circa eam, quia cum omnia moveantur, ipsa non movetur. Quod corybantes eius ministri cum strictis gladiis esse finguntur, ut significetur omnes pro terra sua debere pugnare. Quod gallos huic deae ut servirent fecerunt, significant qui semine indigeant, terram sequi oportere; in ea quippe omnia reperiri. Quod se apud eam iactant, praecipitur inquiunt ut qui terram colunt ne sedeant; semper enim esse quod agant. Cymbalorum autem aereorum sonitus ferramentorum crepitum in colendis agris. Sed ideo aere, quod terram antiqui aere colebant, priusquam ferrum esset inventum. Eandem Vestam et ignem esse perhibent, quia terram ignem habere non dubium est, ut ex Aethna Vulcanoque datur intellegi. Et ideo virginem putant, quia ignis inviolabile sit elementum, nihilque nasci possit ex eo, quippe qui omnia quae arripuerit absumat. Ovidius in Fastis: Nec tu aliud Vestam quam vivam intellege flammam, natamque de flamma corpora nulla vides. Propterea et virgines ei servire dicuntur, eo quod sicut ex igne, ita nihil ex virgine nascatur. Iunonem dicunt quasi ianonem, id est ianuam, pro purgationibus feminarum, eo quod quasi portas matrum natorum pandat et nubentium maritis. Sed hoc philosophi. Poetae autem Iunonem Iovis adserunt sororem et coniugem. Ignem enim et aerem Iovem, aquam et terram Iunonem interpretantur. Quorum duorum permixtione universa gignuntur. Et sororem dicunt, quia mundi pars est; coniugem, quia commixta concordat. Unde et Virgilius: Cum pater omnipotens fecundis imbribus aether coniugis in gremium descendit. Minerva apud Graecos Athena dicitur, id est femina. Apud Latinos autem Minerva vocata quasi dea et munus artium variarum. Hanc enim inventricem multorum ingeniorum perhibent, et inde eam artem et rationem interpretantur, quia sine ratione nihil potest contineri. Quae ratio quia ex solo animo nascitur, animumque esse in capite putant et in cerebro, ideo eam dicunt de capite Iovis esse natam, quia sensus sapientis, qui invenit omnia, in capite est. In cuius pectore ideo caput Gorgonis fingitur, quod illic omnis prudentia sit, quae confundit alios et inperitos ac saxeos conprobat. Quod et in antiquis imperatorum statuis cernimus in medio loricae pectore ad insinuandam sapientiam et virtutem. Haec Minerva et Tritonia dicitur. Triton enim Africae palus est, circa quam fertur virginali aetate apparuisse; propter quod Tritonia nuncupata est. Unde et tanto plus dea credita est, quanto minus origo eius innotuit. Pallas autem dicta vel ab insula Pallene in Thracia, in qua nutrita est, vel ἀπὸ τοῦ πάλλειν τὸ δόρυ, id est ab hastae concussione; vel quod Pallantem gigantem occiderit. Venerem exinde dicunt nuncupatam, quod sine vi femina virgo esse non desinat. Hanc Graeci Afroditen vocant, propter spumam sanguinis generantis. Afros enim Graece spuma vocatur. Quod autem fingunt Saturnum Caelo patri genitalia abscidisse, et sanguinem fluxisse in mare, atque eo spuma maris concreta Venerem natam esse; illud aiunt, quod per coitum salsi humoris substantia est, et inde Afrodisin Venerem dici, quod coitus spuma est sanguinis, quae ex suco viscerum liquido salsoque constat. Ideo autem Venerem Vulcani uxorem dicunt, quia venerium officium non sine calore consistit. Unde est: Frigidus in Venerem senior. Nam quod Saturnus dicitur patri Caelo virilia amputasse, quae in mare cadentia Venerem creaverunt, ideo fingitur quia nisi humor de caelo in terram descenderit, nihil creatur. Cupidinem vocatum ferunt propter amorem. Est enim daemon fornicationis. Qui ideo alatus pingitur, quia nihil amantibus levius, nihil mutabilius invenitur. Puer pingitur, quia stultus est et inrationabilis amor. Sagittam et facem tenere fingitur. Sagittam, quia amor cor vulnerat; facem, quia inflammat. Pan dicunt Graeci, Latini Silvanum, deum rusticorum, quem in naturae similitudinem formaverunt; unde et Pan dictus est, id est omne. Fingunt enim eum ex universali elementorum specie. Habet enim cornua in similitudinem radiorum solis et lunae. Distinctam maculis habet pellem propter caeli sidera. Rubet eius facies ad similitudinem aetheris. Fistulam septem calamorum gestat propter harmoniam caeli, in qua septem sunt soni et septem discrimina vocum. Villosus est, quia tellus convestita est, agitata ventis. Pars eius inferior foeda est propter arbores et feras et pecudes. Caprinas ungulas habet, ut soliditatem terrae ostendat, quem volunt rerum et totius naturae deum. Unde Pan quasi omnia dicunt. Isis lingua Aegyptiorum terra appellatur, quam Isin volunt esse. Fuit autem Isis regina Aegyptiorum, Inachi regis filia, quae de Graecia veniens Aegyptios litteras docuit et terras colere instituit, propter quod et terram eius nomine appellaverunt. Serapis omnium maximus Aegyptiorum deus. Ipse est Serapis rex Argivorum, qui navibus transvectus in Aegyptum, cum ibidem mortuus fuisset, Serapis appellatus est, propterea quia arca, in qua mortuus ponitur, quam sarcofagum vocant, soros dicitur Graece, et ibi eum venerari sepulchrum eius coeperunt, priusquam templum eius esset instructum. Velut Soros et Apis Sorapis primo, deinde una littera commutata Serapis dictus est. Apis fuit apud Aegyptios taurus Serapi consecratus, et ab eo ita cognominatus; quem Aegyptii instar numinis colebant, eo quod de futuris daret quaedam manifesta signa. Apparebat enim in Memphis. Quem centum antistites prosequebantur, et repente velut lymphatici praecinebant. Huius capitis imaginem sibi in heremo Iudaei fecerunt. Fauni a fando, vel ἀπὸ τῆς φωνῆς dicti, quod voce, non signis ostendere viderentur futura. In lucis enim consulebantur a paganis, et responsa illis non signis, sed vocibus dabant. Genium autem dicunt, quod quasi vim habeat omnium rerum gignendarum, seu a gignendis liberis; unde et geniales lecti dicebantur a gentibus, qui novo marito sternebantur. Haec et alia sunt gentilium fabulosa figmenta, quae interpretata sic habentur, ut ea non intellecta damnabiliter tamen adorent. Fatum autem dicunt esse quidquid dii fantur, quidquid Iuppiter fatur. A fando igitur fatum dicunt, id est a loquendo. Quod nisi hoc nomen iam in alia re soleret intellegi, quo corda hominum nolumus inclinare, rationabiliter possemus a fando fatum appellare. Non enim abnuere possumus esse scriptum in litteris sanctis: Semel locutus est Deus, duo haec audivi, et cetera. Quod enim dictum est semel locutus est Deus, intellegitur inmobiliter, hoc est incommutabiliter, est locutus, sicut novit incommutabiliter omnia quae futura sunt, et quae ipse facturus est. Tria autem fata fingunt in colo, et fuso, digitisque fila ex lana torquentibus, propter tria tempora: praeteritum, quod in fuso iam netum atque involutum est; praesens, quod inter digitos nentis trahitur; futurum in lana, quae colo implicata est, et quod adhuc per digitos nentis ad fusum tamquam praesens ad praeteritum traiciendum est. Parcas dicunt κατὰ ἀντίφρασιν appellatas, quod minime parcant. Quas tres esse voluerunt: unam, quae vitam hominis ordiatur; alteram, quae contexat; tertiam, quae rumpat. Incipimus enim cum nascimur, sumus cum vivimus, desinimus cum interimus. Fortunam a fortuitis nomen habere dicunt, quasi deam quandam res humanas variis casibus et fortuitis inludentem. Unde et caecam appellant, eo quod passim in quoslibet incurrens sine ullo examine meritorum et ad bonos et ad malos venit. Fatum autem a fortuna separant; et fortuna quasi sit in his quae fortuitu veniunt nulla palam causa, fatum vero adpositum singulis et statutum aiunt. Aiunt et tres Furias feminas crinitas serpentibus, propter tres affectus, qui in animis hominum multas perturbationes gignunt, et interdum cogunt ita delinquere, ut nec famae nec periculi sui respectum habere permittant. Ira, quae vindictam cupit; cupiditas, quae desiderat opes; libido, quae appetit voluptates. Quae ideo Furiae appellantur, quod stimulis suis mentem feriant et quietam esse non sinant. Nymphas deas aquarum putant, dictas a nubibus. Nam ex nubibus aquae. Unde derivatum est nymphas deas aquarum, quasi numina lympharum. Ipsas autem dicunt et Musas quasi et nymphas. Nec inmerito. Nam aquae motus musicen efficit. Nympharum apud gentiles varia sunt vocabula. Nymphas quippe montium Oreades dicunt, silvarum Dryades, fontium Hamadryades, camporum Naides, maris Nereides. Heroas dicunt a Iunone traxisse nomen. Graece enim Iuno Hera appellatur. Et ideo nescio quis filius eius secundum Graecorum fabulam Heros fuit nuncupatus. Hoc videlicet velut mysticum significante fabula, quod aer Iunoni deputetur, ubi volunt heroas habitare. Quo nomine appellant alicuius meriti animas defunctorum, quasi heroas, id est viros aerios et caelo dignos propter sapientiam et fortitudinem. Penates gentiles dicebant omnes deos quos domi colebant. Et penates dicti, quod essent in penetralibus, id est in secretis. Hi dii quomodo vocabantur, vel quae nomina haberent, ignorantur. Manes deos mortuorum dicunt, quorum potestatem inter lunam et terram asserunt. A quibus et mane dictum existimant, quos putant habere commanos, id est larvas esse. Manes dictos sive quia lacte manant per auras, sive quia mites sunt, inmanibus contrario nomine hi appellantur. Apuleius autem ait eos κατὰ ἀντίφρασιν dici manes, hoc est mites ac modestos, cum sint terri-

-biles et inmanes, ut Parcas, ut Eumenides. Larvas ex hominibus factos daemones aiunt, qui meriti mali fuerint. Quarum natura esse dicitur terrere parvulos et in angulis garrire tenebrosis. Lamias, quas fabulae tradunt infantes corripere ac laniare solitas, a laniando specialiter dictas. Pilosi, qui Graece Panitae, Latine incubi appellantur, sive inui ab ineundo passim cum animalibus. Unde et incubi dicuntur ab incumbendo, hoc est stuprando. Saepe enim inprobi existunt etiam mulieribus, et earum peragunt concubitum; quos daemones Galli dusios nuncupant, quia assidue hanc peragunt inmunditiam. Quem autem vulgo incubonem vocant, hunc Romani Faunum ficarium dicunt. Ad quem Horatius dicit: Faune, Nympharum fugientum amator, per meos fines et aprica rura lenis incedas.

INCIPIT LIBER VIIII DE LINGUIS GENTIUM.

LINGUARUM DIVERSITAS exorta est in aedificatione turris post diluvium. Nam priusquam superbia turris illius in diversos signorum sonos humanam divideret societatem, una omnium nationum lingua fuit, quae Hebraea vocatur; quam patriarchae et prophetae usi sunt non solum in sermonibus suis, verum etiam in litteris sacris. Initio autem quot gentes, tot linguae fuerunt, deinde plures gentes quam linguae; quia ex una lingua multae sunt gentes exortae. Linguae autem dictae in hoc loco pro verbis quae per linguam fiunt, genere locutionis illo quo is qui efficit per id quod efficitur nominatur; sicut os dici solet pro verbis, sicut manus pro litteris. Tres autem sunt linguae sacrae: Hebraea, Graeca, Latina, quae toto orbe maxime excellunt. His enim tribus linguis super crucem Domini a Pilato fuit causa eius scripta. Unde et propter auctoritatem sanctarum Scripturarum harum trium linguarum cognitio necessaria est, ut ad alteram recurratur, dum siquam dubitationem nominis vel interpretationis sermo unius linguae attulerit. Graeca autem lingua inter ceteras gentium clarior habetur. Est enim et Latinis et omnibus linguis sonantior. Cuius varietas in quinque partibus discernitur. Quarum prima dicitur κοινή, id est mixta sive communis, qua omnes utuntur. Secunda Attica, videlicet Atheniensis, qua usi sunt omnes Graeciae auctores. Tertia Dorica, quam habent Aegyptii et Syri. Quarta Ionica, quinta Aeolica, quam Aeolis locutos dixerunt. Et sunt in observatione Graecae linguae eiusmodi certa discrimina; sermo enim eorum ita est dispertitus. Latinas autem linguas quattuor esse quidam dixerunt, id est Priscam, Latinam, Romanam, Mixtam. Prisca est, quam vetustissimi Italiae sub Iano et Saturno sunt usi, incondita, ut se habent carmina Saliorum. Latina, quam sub Latino et regibus Tusci et ceteri in Latio sunt locuti, ex qua fuerunt duodecim tabulae scriptae. Romana, quae post reges exactos a populo Romano coepta est, qua Naevius, Plautus, Ennius, Vergilius poetae, et ex oratoribus Gracchus et Cato et Cicero vel ceteri effuderunt. Mixta, quae post imperium latius promotum simul cum moribus et hominibus in Romanam civitatem inrupit, integritatem verbi per soloecismos et barbarismos corrumpens. Omnes autem Orientis gentes in gutture linguam et verba conlidunt, sicut Hebraei et Syri. Omnes mediterraneae gentes in palato sermones feriunt, sicut Graeci et Asiani. Omnes Occidentis gentes verba in dentibus frangunt, sicut Itali et Hispani. Syrus et Chaldaeus vicinus Hebraeo est in sermone, consonans in plerisque et litterarum sono. Quidam autem arbitrantur linguam ipsam esse Chaldaeam, quia Abraham de Chaldaeis fuit. Quod si hoc recipitur, quomodo in Danielo Hebraei pueri linguam, quam non noverant, doceri iubentur? Omnem autem linguam unusquisque hominum, sive Graecam, sive Latinam, sive ceterarum gentium, aut audiendo potest tenere, aut legendo, aut ex praeceptore accipere. Cum autem omnium linguarum scientia difficilis sit cuiquam, nemo tamen tam desidiosus est, ut in sua gente positus suae gentis linguam nesciat. Nam quid aliud putandus est nisi animalium brutorum deterior? Illa enim propriae vocis clamorem exprimunt, iste deterior, qui propriae linguae caret notitia. Cuiusmodi autem lingua locutus est Deus in principio mundi, dum diceret: Fiat lux, invenire difficile est. Nondum enim erant linguae. Item qua lingua insonuit postea exterioribus hominum auribus, maxime ad primum hominem loquens vel ad prophetas, vel dum corporaliter sonuit vox dicentis Dei: Tu es Filius meus dilectus; ubi a quibusdam creditur illa lingua una et sola quae fuit antequam esset linguarum diversitas. In diversis autem gentibus creditur quod eadem lingua illis Deus loquatur quam ipsi homines utuntur, ut ab eis intellegatur. Loquitur autem Deus hominibus non per substantiam invisibilem, sed per creaturam corporalem, per quam et hominibus apparere voluit, quando locutus est. Dicit autem apostolus: Si linguis hominum loquar et angelorum. Ubi quaeritur qua lingua angeli loquuntur; non quod angelorum aliquae linguae sint, sed hoc per exaggerationem dicitur. Item quaeritur qua lingua in futurum homines loquantur: nusquam reperitur. Nam dicit apostolus: Sive linguae cessabunt. Ideo autem prius de linguis, ac deinde de gentibus posuimus, quia ex linguis gentes, non ex gentibus linguae exortae sunt.

De vocabulis gentium.

Gens est multitudo ab uno principio orta, sive ab alia natione secundum propriam collectionem distincta, ut Graeciae, Asiae. Hinc et gentilitas dicitur. Gens autem appellata propter generationes familiarum, id est a gignendo, sicut natio a nascendo. Gentes autem, a quibus divisa est terra, quindecim sunt de Iafeth, triginta et una de Cham, viginti et septem de Sem, quae fiunt septuaginta tres, vel potius, ut ratio declarat, septuaginta duae; totidemque linguae, quae per terras esse coeperunt, quaeque crescendo provincias et insulas impleverunt. Filii Sem quinque singulariter gentes singulas procreaverunt. Quorum primus Elam, a quo Elamitae principes Persidis. Secundus Assur, a quo Assyriorum pullulavit imperium. Tertius Arfaxat, a quo gens Chaldaeorum exorta est. Quartus Ludi, a quo Lydii. Quintus Aram, a quo Syri, quorum metropolis fuit Damascus. Filii Aram nepotes Sem quattuor: Hus, et Ul, et Gether, et Mesa. Hus Traconitidis conditor, qui inter Palaestinam et Coelesyriam tenuit principatum, unde fuit Iob, secundum quod scriptum est: Vir erat in terra Hus nomine Iob. Secundus Ul, a quo Armenii. Tertius Gether, a quo Acarnani sive Curiae. Quartus Mesa, a quo sunt hi qui vocantur Maeones. Posteritas Arfaxat filii Sem. Heber nepos Arfaxat, a quo Hebraei. Iectan filius Heber, a quo Indorum orta est gens. Sale filius Iectan, a quo Bactriani, licet eos alii Scytharum exules suspicentur. Ismahel filius Abraham, a quo Ismahelitae, qui nunc corrupto nomine Saraceni, quasi a Sarra, et Agareni ab Agar. Nabaioth filius Ismahel, a quo Nabathaei, qui ab Euphrate in mari Rubro inhabitant. Moab et Ammon filii Loth, a quibus Moabitae et Ammonitae. Edom filius Esau, a quo Idumaei. Hae sunt gentes quae de Sem stirpe descenderunt, possidentes terram meridianam ab ortu solis usque ad Phoenicem. Filii Cham triginta, ex quibus ortae sunt gentes haec. Chus, a quo Aethiopes. Mesraim, a quo Aegyptii perhibentur exorti. Fut, a quo Libyi. Unde et Mauritaniae fluvius usque in praesens Fut dicitur, omnisque circa eum regio Futensis. Chanaan, a quo Afri et Phoenices et Chananaeorum decem gentes. Item ex nepotibus Cham filii Chus nepotes Cham sex. Filii Chus: Saba et Evila, Sabatha, Regma, Sabathaca. Saba, a quo progeniti et appellati Sabaei, de quibus Virgilius: Solis est thurea virga Sabaeis. Hi sunt et Arabes. Evila, a quo Getuli in parte remotioris Africae heremo cohaerentes. Sabatha, a quo Sabatheni, qui nunc Astabari nominantur. Regma vero et Saba et Sabathaca paulatim antiqua vocabula perdiderunt, et quae nunc ab antiquis habeant ignoratur. Filii Regma: Saba et Dadan. Hic autem Saba per sin litteram scribitur in Hebraeo; ille autem superior Saba per samech, a quo appellati Sabaei. Vocatur autem nunc Saba Arabia. Dadan, a quo gens est Aethiopiae in occidentali plaga. Filii Mesraim: Labin, a quo Libyi, qui quondam Futhaei vocabantur. Casloim, a quo Philistim, quos veteres Allophylos, nos modo corrupte Palaestinos vocamus. Ceteri sex Allophyli, et ceterae gentes ignotae sunt, quia bello Aethiopico subversae usque ad oblivionem praeteritorum nominum pervenerunt. Filii Chanaan undecim, ex quibus Chananaeorum decem gentes, quorum terram his expulsis Iudaei possederunt. Quorum primogenitus Sidon, a quo Sidones. Unde et urbs eorum in Phoenice Sidon vocatur. Secundus Eth, a quo Hethaei. Tertius Iebuseus, a quo Iebusaei, quorum fuit Hierusalem. Quartus Amorreus, a quo Amorraei. Quintus Gergeseus, a quo Gergesaei. Sextus Eveus, a quo Evei; ipsi sunt Gabaonitae, a civitate Gabaon, qui supplices venere ad Iesum. Septimus Aracheus, qui Arcas condidit oppidum contra Tripolim in radicibus Libani situm. Octavus Asineus, a quo Asinei. Nonus Aradius, a quo Aradii sunt, qui Aradum insulam possederunt angusto freto a Phoenicis litore separatam. Decimus Amorreus, a quo Syriae civitas nobilis, quae vocatur Emath. Undecimus Amatheus. Hae sunt gentes de stirpe Cham, quae a Sidone usque ad Gaditanum fretum omnem meridianam partem tenent. Restant ergo filiorum Iafeth. Filii igitur Iafeth septem nominantur: Gomer

a quo Galathae, id est Galli. Magog, a quo arbitrantur Scythas et Gothos traxisse originem. Madai, a quo Medos existere putant. Iuuan, a quo Iones, qui et Graeci. Unde et mare Ionium. Tubal, a quo Hiberi, qui et Hyspani; licet quidam ex eo et Italos suspicentur. Mosoch, ex quo Capadoces sunt. Unde et urbs apud eos usque hodie Mazeca dicitur. Tiras, ex quo Traces; quorum non satis inmutatum vocabulum est, quasi Tiraces. Filii Gomer nepotes Iafeth. Ascanaz, a quo Sarmatae, quos Graeci Reginos vocant. Rifath, a quo Paflagonas. Gotorma, a quo sunt Friges. Filii Iuuan. Elisa, a quibus Graeci Elisei, qui vocantur Eolides. Unde et lingua quinta Graece Eolis appellatur. Tarsis, a quo Cilices, ut Iosephus arbitratur. Unde et metropolis civitas eorum Tharsis dicitur. Cethim, a quo Cethei, id est Cyprii, a quibus hodieque urbs Cethia nominatur. Dodanim, a quo Rodii. Hae sunt gentes de stirpe Iafeth, quae a Tauro monte ad aquilonem mediam partem Asiae et omnem Europam usque ad Oceanum Brittannicum possident, nomina et locis et gentibus relinquentes; de quibus postea inmutata sunt plurima, cetera permanent ut fuerunt. Nam multarum gentium vocabula partim permansere, ita ut hodieque appareat unde fuerant derivata, sicut ex Assur Assyrii, ex Heber Hebraei. Partim vero temporis vetustate ita mutata sunt, ut vix homines doctissimi antiquissimas historias perscrutantes, nec omnium, sed aliquarum ex his origines gentium potuerint repperire. Nam quod ex filio Cham, qui vocabatur Mesraim, Aegyptii sint exorti, nulla hic resonat origo vocabuli, sicut nec Aethiopum, qui dicuntur ad eum filium Cham pertinere qui Chus appellatus est. Et si omnia considerentur, plura tamen gentium mutata quam manentia vocabula apparent; quibus postea nomina diversa dedit ratio. Nam Indi ab Indo flumine dicti sunt, qui ab occidentali parte eos includit. Seres a proprio oppido nomen sortiti sunt, gens ad orientem sita, apud quos de arboribus lana contexitur; de quibus est illud: Ignoti facie, sed noti vellere Seres. Gangaridae populi sunt inter Assyrios Indosque, habitantes circa Gangen fluvium. Unde et Gangaridae nuncupati sunt. Hyrcani dicti sunt a silva Hyrcania, ubi sunt plurimae tygres. Bactriani Scythae fuerunt, qui suorum factione a sedibus suis pulsi iuxta Bactron Orientis fluvium consederunt, ex cuius vocabulo et nomen sortiti sunt. Huius gentis rex fuit Zoroastres, inventor magicae artis. Parthi quoque ipsi a Scythis originem trahunt. Fuerunt enim eorum exules, quod et vocabulo eorum manifestatur. Nam Scythico sermone exules parthi dicuntur. Hi similiter ut Bactriani domesticis seditionibus Scythia pulsi solitudines iuxta Hyrcaniam primum furtim occupaverunt, deinde pleraque finium etiam virtute obtinuerunt. Assyrii ab Assur filio Sem vocati, gens potentissima, quae ab Eufrate usque ad Indorum fines omnem in medio tenuit regionem. Medi a rege suo cognominati putantur. Namque Iason Peliae regis fratris filius, a Pelia Thessalia pulsus est cum Medea uxore sua, cui fuit privignus Medus rex Atheniensium, qui post mortem Iasonis orientis plagam perdomuit, ibique Mediam urbem condidit, gentemque Medorum nomine suo appellavit. Sed invenimus in Genesi quod Madan auctor gentis Medorum fuit, a quo cognominati, ut supra dictum est. Persae a Perseo rege sunt vocati. Qui e Graecia Asiam transiens, ibi barbaras gentes gravi diuturnoque bello perdomuit. Novissime victor subiectae genti nomen dedit. Persae autem ante Cyrum ignobiles fuerunt, et nullius loci inter gentes habebantur. Medi semper potentissimi fuerunt. Casdei, qui nunc Chaldei vocantur, a Case filio Nachor fratris Abrahae cognominati sunt. Sabei dicti ἀπὸ τοῦ σέβεσθαι, quod est supplicare et venerari, quia divinitatem per ipsorum thura veneramur. Ipsi sunt et Arabes, quia in montibus Arabiae sunt, qui vocantur Libanus et Antilibanus, ubi thura colliguntur. Syri a Surim vocati perhibentur, qui fuit nepos Abrahae ex Cethura. Quos autem veteres Assyrios, nunc autem vocamus Syros, a parte totum appellantes. Hebraei vocati sunt ab Heber, qui pronepos fuit Sem. Israhelitae vero ab Israhel filio Ysaac. Nam patriarcharum Hebraeorum constat fuisse Israhel, a quo duodecim tribus Israhelitis vocabulum sortitae sunt. Iudeis autem scissa decem tribuum nomina inposuit. Nam antea Hebraei sive Israhel nuncupabantur. Ex quo autem in duo regna divisus est populus, tunc duae tribus quae de stirpe Iuda reges habebant, Iudeorum nomen sortitae sunt. Reliquae vero decem tribus, quae in Samaria regem sibi constituunt, ob ipsius magnitudinem populi pristinum nomen retinuit Israhel. Samaritanorum gens sumpsit exordium ab Assyriis, qui transmigrati habitaverunt in Samaria, qui Latine interpretantur custodes, eo quod captivato Israhel isti terrarum regionis eorum ad custodiam collocati sunt. Fenix Cathmi frater de Thebis Aegyptiorum in Syriam profectus apud Sydonem regnavit, eosque populos ex suo nomine Fenices, eamque provinciam Feniciam nuncupavit. Sydones autem a civitate quae vocatur Sydon traxisse vocabulum perhibentur. Saraceni dicti vel quia ex Sarra genitos se praedicent, vel sicut gentiles aiunt, quod ex origine Syrorum sint, quasi Syrigenae. Hi peramplam habitant solitudinem. Ipsi sunt et Ysmahelitae, ut liber Geneseos docet, quod sint ex Ysmahele. Ipsi Cedar a filio Ysmahelis. Ipsi Agareni ab Agar, qui ut diximus perverso nunc nomine Saraceni vocantur, quia ex Sarra se genitos gloriantur. Philistei ipsi sunt Palestini, quia P litteram sermo Hebraeus non habet, sed pro eo Φ Graeco utitur. Inde Philistei pro Palestinis dicuntur a civitate utique sua. Inde et Allophili, id est alienigenae, ob hoc quia semper inimici fuerunt Israhel et longe ab eorum genere ac societate sequestrati. Chananei appellati a Chanaan filio Cham, quorum terram Iudei possiderunt. Ex cuius origine fuit Emor pater Sichem, a quo Amorrei nuncupati. Aegyptii ab Aegypto quodam rege vocati sunt. Nam antea Aerii dicebantur. Interpretantur autem lingua Hebraica Aegyptii adfligentes, eo quod afflixerunt populum Dei priusquam divino auxilio liberarentur. Armenii ex Thessalia, unus de numero ducum Iasonis, qui ad Cholcos profectus est, recollecta multitudine quae amisso rege Iasone passim vagabatur, Armeniam condidit, gentique ex suo vocabulo nomen dedit. Unnes est populus qui Scythas ab eis dividit. Scythia cognominatur a quo limite Scythae, a quibus etiam perhibentur vocati, gens antiquissima semper habita. Hi Parthos, Bactrianos, feminae autem eorum Amazonum regna condiderunt. Massagetae ex Scytharum origine sunt. Et dicti Massagetae quasi graves, id est fortes Getae. Nam sic lingua sua gravem dicunt, id est massas. Hi sunt qui inter Scythas atque Albanos septentrionalibus iugis inhabitant. Amazones dictae sunt, seu quod simul viverent sine viris, quasi amazon, sive quod adustis dextrioribus mamillis, ne sagittarum iactus impedirent, quasi ἄνευ μαζοῦ. Nudabant enim quam adusserant mammam. Has Tyrani unimammas dicunt. Nam hic est amazon, quasi aneumazon, id est sine mamma. Has iam non esse quod earum prius ab Hercule, post ab Achille vel ab Alexandro usque ad internitionem deletae sunt in partes Asiaticas. Scythae gentes quae post Iasonem creduntur albo crine nascuntur ab adsiduis nivibus; et ipsius capilli color genti nomen dedit, et inde dicuntur Albani. Horum glauca oculis, id est picta inest pupilla, adeo ut nocte plusquam die cernant. Albani autem vicini Amazonibus fuerunt. Hunnos constat antea Hunnos vocatos, postremo a rege suo Abares appellatos, qui prius in ultima Meotide inter glacialem Tanaim et Massagetarum immanes populos habitaverunt. Deinde pernicibus equis Caucasi rupibus feras gentes Alexandri claustra cohibentes ruperunt, et Orientem XX annis tenuere captivum, et ab Aegyptiis atque Aethiopibus annuum vectigal exegerunt. Troianorum gens antea Dardana a Dardano rege nominata. Nam Dardanus et Iasius fratres ex Graecia profecti. Ex his Iasius ad Traciam, Dardanus ad Frigiam pervenit, ibique primus regnavit. Post quem filius eius Erictonius, deinde nepos eius Tros, a quo Troiani nuncupati sunt. Galathae Galli esse noscuntur, qui in auxilium a rege Bithyniae evocati, regnum cum eo parta victoria diviserunt. Sicque deinde Graecis admixti, primum Gallograeci, nunc ex antiquo Gallorum nomine Galathae nuncupantur. Graeci autem Thessali a Thessalo, postea a Graeco rege Graeci nuncupati sunt. Nam Graeci proprie Thessali sunt. Lapithas autem gentem Thessaliae fuisse aiunt, circa Peneon amnem olim inhabitantes, a Lapithia Apollinis filia nuncupatos. Sicionii Graeci sunt nuncupati a Sicione rege. Hi primum Agialei vocabantur a rege Agialeo, qui primus Sicioniis imperavit, a quo et Agialea civitas nuncupata est, quae nunc Peloponensis vocatur a Pelope rege suo. Ipsi sunt et Archades, de Archade rege Iovis et Calisto filio dicti. Danai a Danao rege vocati. Idem et Argivi ab Argo conditore cognominati. Postquam autem rex Graecorum Apis mortuus est, huic filius Argus successit in regnum, et ex eo Argivi appellati sunt. Qui etiam post obitum ut deus haberi coepit, templo et sacrificio honoratus. Achei, qui et Achivi, ab Acheo Iovis filio dicti. Pelasgi nominati, quia cum velis passis uno tempore advenisse Italiam visi sunt advenientes. Primo enim eos Varro Italiam appulisse commemorat. Graeci vero Pelasgos Iovis et Larisse filios perhibent dictos. Myrmidones fuerunt Achillis socii, Dolopes Pyrri. Dicti autem sunt Myrmidones propter astutiam, quasi myrmice, id est formicae. Eratosthenes autem dicit Myrmidonas dictos a Myrmidone duce Iovis et Eurymode filio. Cecropi Atheniensium regi successit Granaus, cuius filia Atthis nomen et

215.

regioni et genti dedit, et ex ea Attici cognominati sunt, Athenienses vocati Iones. Macedones a nomine Macedonis regis, antea Emathii nuncupati sunt, postea Macedones dicti. Epirotae a Pyrro Achillis filio, prius Pyrridae, postea vero Epiro rege ad Italiam transire praesumpserit. Dorus Neptuni et Elleps filius fuit, unde Dori et originem et nomen ducunt. Sunt autem pars Graeciae gentis, ex quibus et cognominata est tertia lingua Graecorum quae Doria appellatur. Lacedemones a Lacedemone Semeles filio dicti. Hi diu perseverantes in bello contra Messenios, veriti ne diuturnitate belli spe prolis amitterentur, praeceperunt ut iuvenes eorum cum virginibus domi redeuntes concumberent. Sicque ex promiscuo virginum concubitu iuvenes de incertis parentibus nati sunt, et ex nota maternae pudoris Spartani vocati sunt. Nam ipsos et dicunt Spartanos quos et Lacedemones. Traces ex filio Iafeth, qui vocatus est Tiras, et orti et cognominati, ut supra dictum est, perhibentur, licet gentiles eos ex moribus ita dictos existiment, quod sint truces. Saevissimi enim omnium gentium fuerunt. Unde et multa de eis memorantur, quod captivos diis litarent, et humanum sanguinem in ossibus capitum potare soliti erant. De quibus Virgilius: Heu fuge crudelis terras, fuge litus avarum, quasi crudelium et avarorum. Istrorum gens originem a Colchis ducunt, qui ad Argonautas persequendos missi, iuxta Ponto intraverunt Istrum fluvium, a vocabulo amnis quem intraverant appellati sunt. Romani a Romuli nomine nuncupati, qui urbem Romam condidit, gentique et civitati nomen dedit. Hi autem a Saturno Saturnii, a Latino Latini vocati sunt. Nam Latinus Italiae rex fuit, qui ex suo nomine Latinos appellavit, qui postea Romani nuncupati sunt. Hi et Quirites dicti, quia Quirinus dictus est Romulus, quod semper hasta utebatur, quae Sabinorum lingua quiris dicitur. Italus quoque et Sabinus et Sicanus fratres fuerunt, ex quibus nomina populis imposita et regionibus sunt. Nam ab Italo Itali, a Sabino Sabini, a Sicano Sicani, qui et Siculi cognominati sunt, idem et Sicilienses. Tusci Italiae gens est, a frequentia sacrorum et thuris vocata, id est ἀπὸ τοῦ θύειν. Umbri Italiae gens est, sed Gallorum veterum propago, quae Appenninum montem incolunt; de quibus historiae perhibent, eo quod tempore aquosae cladis ymbribus superfuerint, et ob hoc Umbros Graece nominatos. Marsi gens Italiae dicta a comite Liberi Marsya, qui usum illis vitium ostendit. Et ob hoc illi statuam fecerunt, quam postea Romani victis Marsis tulerunt. Marsos autem Graeci Oscos vocant, quasi ὀφικούς, quod multos serpentes habeant, et ὄφις serpens dicitur. Illesos autem eos carminum maleficus. Inhabitant autem plagam Appennini montis simul cum Umbris. Gothi a Magog filio Iafeth nominati putantur, de similitudine ultimae syllabae, quos veteres magis Getas quam Gothos vocaverunt, gens fortis et potentissima, corporum mole ardua, armorum genere terribilis. De quibus Lucanus: Hinc Dacus premat, inde Getes occurrat Hiberis. Daci autem Gothorum soboles fuerunt, et dictos putant Dacos, quasi Dagos, quia de Gothorum stirpe creati sunt. De quibus ille: Ibis arctoos procul usque Dacos. Bessi barbari fuerunt, qui a multitudine boum sic vocati creduntur. De quibus quidam: Qui colit terrae medio vel ille divitis multo bove pilleatus accola ripae. Gipedes pedestri proelio magis quam equestri sunt usi, et ex hac causa vocati sunt. Sarmatae patentibus campis armati inequitabant, priusquam eos Lentulus Danubio prohiberet; atque ex hoc studio armorum Sarmatae nuncupati existimantur. Lani fluvius exfertur ultra Danubium, a quo Alani dicti sunt, sicut et populi habitantes iuxta Lemannum fluvium Alemanni vocantur. De quibus Lucanus: Deseruere cavo tentoria fixa Lemanno. Longobardos vulgo fertur nominatos a prolixa barba et numquam tonsa. Vindilicus amnis ab extremis Galliae erumpens, iuxta quem fluvium inhabitasse et ex eo traxisse nomen Wandali perhibentur. Germanicae gentes dictae quod sint inmania corpora inmanesque nationes saevissimis duratae frigoribus, qui mores ex ipso caeli rigore traxerunt, ferocis animi et semper indomiti, raptu venatuque viventes. Horum plurimae gentes variae armis, discolores habitu, linguis dissonae, et origine vocabulorum incertae, ut Tolosates, Amsivari, Quadi, Tungri, Marcomanni, Bructeri, Chamavi, Blangiani, Tubantes, quorum inmanitas barbariae etiam in ipsis vocabulis horrorem quendam significat. Suevi pars Germanorum fuerunt in fine septentrionis. De quibus Lucanus: Fundit ab extremo flavos aquilone Suevos. Quorum fuisse centum pagos et populos multi dixerunt. Dicti autem Suevi putantur a monte Suevo, qui ab ortu initium Germaniae facit, cuius loca incoluerunt. Burgundiones quondam a Romanis subacta interiore Germania per castrorum limites positi a Tyberio Caesare in magnam coaluerunt gentem, atque ita nomen ex locis sumpserunt, quia crebra per limites habitacula constituta burgos vulgo vocant. Hi postea Romanis rebelles effecti, plusquam LXXX milia armatorum ripae Rheni fluminis insederunt, et nomen gentis obtinuerunt. Saxonum gens in Oceani litoribus et paludibus inviis sita, virtute atque agilitate habilis. Unde et appellata, quod sit durum et validissimum genus hominum et praestans ceteris piraticis. Franci a quodam proprio duce vocari putantur. Alii eos a feritate morum nuncupatos existimant. Sunt enim in illis mores inconditi, naturalis ferocitas animorum. Brittones quidam Latine nominatos suspicantur, eo quod bruti sint, gens intra Oceanum interfuso mari quasi extra orbem posita. De quibus Virgilius: Toto divisos orbe Britannos. Scotti propria lingua nomen habent a picto corpore, eo quod aculeis ferreis cum atramento variarum figurarum stigmate annotentur. Galli a candore corporis nuncupati sunt. Gala enim Graece lac dicitur. Unde et Sibylla sic eos appellat, cum ait de his: Tunc lactea colla auro innectuntur. Secundum diversitatem enim caeli et facies hominum et colores et corporum quantitates et animorum diversitates existunt. Inde Romanos graves, Graecos leves, Afros versipelles, Gallos natura feroces atque acriores ingenio pervidemus, quod natura climatum facit. Galli autem Senones antiquitus Xenones dicebantur, quod Liberum hospitio recepissent; postea X in S litteram commutata. Vaccaei oppidum fuit iuxta Pyreneum, a quo sunt cognominati Vaccei. De quibus creditur dixisse poeta: Lateque vagantes Vaccei. Hi Pyrenei iugis peramplam montis habitant solitudinem. Idem et Vascones, quasi Vaccones, C in S litteram commutata. Quos Gneus Pompeius edomita Hyspania et ad triumphum venire festinans de Pyrenei iugis deposuit et in unum oppidum congregavit. Unde et Convenarum urbs nomen accepit. Hyspani ab Hibero amne primum Hiberi, postea ab Hyspalo Hyspani cognominati sunt. Gallaeci a candore dicti fingunt, unde et Galli. Reliquis enim Hyspaniae populis candidiores existunt. Hi Graecam sibi originem adserunt. Unde et naturali ingenio callent. Siquidem post finem Troiani belli Teucrum morte Aiacis fratris invisum patri Telamoni, dum non reciperetur in regnum, Cyprum concessisse ferunt, ibique urbem nomine antiquae patriae Salaminam condidisse. Inde et ad Galleciam profectum et positis sedibus ex loco genti nomen dedisse. Astures gens Hyspaniae vocati, eo quod circa Asturiam flumen septi montibus silvisque crebris inhabitent. Cantabri gens Hyspaniae a vocabulo urbis et Hiberi amnis cui insident appellati. Horum animus pertinax et magis ad latrocinandum et ad bellandum vel ad perpetiendum verbera semper paratus. Celtiberi ex Gallis Celticis fuerunt, quorum ex nomine appellata est regio Celtiberia. Nam ex flumine Hyspaniae Hibero, ubi considerant, et ex Gallis qui Celtici dicebantur, mixto utroque vocabulo Celtiberi nuncupati sunt. Afri appellati ab uno ex posteris Abrahae, qui vocabatur Afer, qui dicitur duxisse adversus Libyam exercitum, et ibi victis hostibus consedisse, eiusque posteros ex nomine atavi et Afros et Africam nuncupasse. Poeni autem Carthaginienses sunt a Phoenicibus nuncupati, qui cum Didone profecti sunt. Tyrii vero a Tyria urbe Phoenicum nominati, de qua profecti sunt et in Africae litus venerunt. Getuli Getae dicuntur fuisse, qui ingenti agmine a locis suis navibus conscendentes loca Syrtium in Libya occupaverunt, et quia ex Getis venerant, derivato nomine Getuli cognominati sunt. Unde et opinio est apud Gothos ab antiqua cognatione Mauros consanguinitate propinquos sibi vocare. Africam autem initio habuere Libyes, deinde Afri, post haec Getuli, postremum Mauri et Numidae. Mauri et Numidae, ut Afri putant, sic sibi originem et vocabulum traxerunt. Nam postquam in Hyspania Hercules interiit, et exercitus eius compositus ex variis gentibus amisso duce passim sibi sedes quaerebant, ex eo numero Medi et Persae et Armenii navibus in Africam transvecti proxima loca mari occupavere. Sed Persae dum materiam in agris pro construendis domiciliis non invenissent, et ignara lingua commercium prohiberet, per patentes agros et diversas solitudines vagabantur, et a pabulationibus vagabundi semet ipsos propria lingua Numidas appellaverunt, id est sine oppido vagos et errantes. Medi autem cum Libyis se miscuerunt, qui proximi Hyspaniae inhabitabant, quorum nomen paulatim Libyes corrupere barbara lingua Mauros pro Medis appellantes, licet Mauri ob colorem a Graecis vocentur. Graeci enim nigrum mauron

vocantur. Esfero qui pre calore afflati, speciem atri coloris ducunt. Massilia civitas Affrice est, non longe ab Athlante et ortis Hesperidum, a qua civitate Massilii exorti sunt, quos nos corrupte Massulos vocamus. De quibus Virgilius: Hinc mihi Massile gentis monstrata sacerdos. Gaulali gentes sunt a meridie usque oceanum hesperium pervagantes. His nomen Gauloe insula dedit, que est iuxta Ethyopiam, ubi nec serpens nascitur neque vivit. Garamantes populi Affrice prope Cirenas inhabitantes, a Garamante rege Apollinis filio nominati, qui ibi ex suo nomine Garama oppidum condidit. Sunt autem proximi gentibus Ethiopum. De quibus Virgilius: Extremi Garamantes. Extremi autem quia saevi et a consortio humanitatis remoti. Hesperii vero sunt, qui circa Hyspaniam commorantur. Hyspania Hesperia dicitur. Ethiopes dicti a filio Cham, qui vocatus est Chus, ex quo originem trahunt. Chus enim hebrea lingua Ethiops interpretatur. Hi quondam ab Indo flumine consurgentes iuxta Egyptum inter Nilum et oceanum in meridie sub ipsa solis vicinitate insederunt. Quorum tres sunt populi: Hesperi, Garamantes et Indi. Hesperi sunt occidentis, Garamantes Tripolis, Indi orientis. Trogodite gens Ethiopum, ideo nuncupati sunt, quod tanta celeritate pollent, ut feras cursu pedum assequantur. Pamphili et hi in Ethyopia sunt, quibus esca est quicquid mandi potest et omnia fortuitu gignentia. Unde et appellati. Ictiofagi, quod venando in mari valeant et piscibus tantum alantur. Hi post Indos montanas regiones tenent, quos subactos Alexander Magnus piscibus vesci prohibuit. Antropofagi gens asperrima sub regione Syrica sita, qui quia humanis carnibus vescuntur, ideo antropofagi nominantur. Itaque sicut his, ita et ceteris gentibus per secula aut a regibus aut a locis aut a moribus aut ex quibuslibet aliis causis inmutata sunt vocabula, ita ut prima origo nominis temporum vetustate non pateat. Iam vero hi, quos antipodes dicunt, eo quod contrarii esse vestigiis nostris putantur, ut quasi sub terris positi adversa pedibus nostris calcent vestigia, nulla ratione credendum est, quia nec soliditas patitur nec centrum terre; sed neque hoc ulla hystorie cognitione firmatur, sed hoc poete quasi ratiocinando coniectant. Titanas autem in Grecia ferunt fuisse robustos et excellentes viribus populos, quos ferunt fabule ab irata contra deos Terra ad eius ultionem creatos. Unde et Titanes dicti sunt apo tytiseo, id est ab ultione, quod quasi ulciscende matris Terre causa in deos armati extiterint. Quos fabule aiunt bello fusos se superatos atque extinctos fingunt, propter quod e celo iactis fulminibus interierint.

De regnis militieque vocabulis

Regnum a regibus dictum. Nam sicut reges a regendo vocati, ita regnum a regibus. Regnum universe nationes suis quaeque temporibus habuerunt, ut Assirii, Medi, Perse, Egyptii, Greci, quorum vices tempora ita volutaverunt, ut alterum ab altero solveretur. Inter omnia autem regna terrarum duo regna ceteris gloriosa traduntur: Assyriorum primo, deinde Romanorum, ut temporibus et locis inter se ordinata atque distincta. Nam sicut illud prius et hoc posterius, ita illud in oriente, hoc in occidente exortum est. Denique in illius fine huius initium confestim fuit. Regna cetera ceterique reges velut appendices istorum habentur. Reges a regendo vocati. Sicut enim sacerdos a sacrificando, ita et rex a regendo. Non autem regit, qui non corrigit. Recte igitur faciendo regis nomen tenetur, peccando amittitur. Unde et apud veteres tale erat proverbium: Rex eris, si recte facias; si non facias, non eris. Regie virtutes precipue due: iustitia et pietas. Plus autem in regibus laudatur pietas; nam iustitia per se severa est. Consules appellati a consulendo, sicut reges a regendo, sicut leges a legendo. Nam cum Romani regum superbam dominationem non ferrent, annua imperia binosque consules sibi fecerunt. Nam fastus regius non benivolentia consulentis, sed superbia dominantis erat. Hinc igitur consules appellati, vel a consulendo civibus, vel a regendo cuncta consilio. Quos tamen ideo mutandos per annos singulos elegerunt, ut nec insolens diu maneret, et moderatior cito succederet. Inde autem duo pares, quia unus rem civilem, alter rem militarem administrabat. Regnaverunt autem annis quadringentis LXVII. Proconsules suffecti erant consulibus. Et dicti proconsules eo quod vice consulis fungerentur, sicut procurator curatoris, id est actoris. Exconsules autem dicti eo quod iam a consulatu exierint sive discesserint peracto vicis sue anno. Dictatores quinto anno post reges expulsos Romani sibi creaverunt, dum gener Tarquinii ad iniuriam soceri vindicandam ingentem adversus Romam collegisset exercitum. Hi quinquennii tempus imperio utebantur. Plus enim erant honore quam consules, qui annuas potestates tenebant. Et dicti dictatores quasi principes et preceptores. Unde et magistri populi nominabantur. Unde et edicta dicuntur. Cesarum nomen a Iulio cepit, qui bello civili commoto primus Romanum singulare obtinuit principatum. Cesar autem dictus, quod ceso mortue matris utero prolatus eductusque fuerit, vel quia cum cesarie natus sit. A quo et imperatores sequentes dicti cesares, eo quod comati essent. Qui enim exsecto utero exímebantur, cesones et cesares appellabantur. Iulius autem dictus, quia ab Iulo Enee filio originem duxit, ut confirmat Virgilius: Iulius a magno demissum nomen Iulo. Imperatorum autem nomen apud Romanos eorum tantum prius fuit, apud quos summa rei militaris consisteret, et ideo imperatores dicti ab imperando exercitui. Sed dum diu duces titulis imperatoriis fungerentur, senatus censuit, ut Augusti Cesaris hoc tantum nomen esset eoque is distingueretur a ceteris gentium regibus; quod et sequentes Cesares hactenus usurpaverunt. Solet enim fieri, ut primi regis nomen et reliqui possideant, sicut apud Albanos ex Silvii nomine omnes reges Albanorum Silvii appellati sunt; sicut et apud Persas Arsacide, apud Egyptios Ptholomei, apud Athenienses Cecropide. Augustus ideo apud Romanos nomen imperii est, eo quod olim augerent rem publicam amplificando. Quod nomen primum senatus Octaviano Cesari tradidit, ut quia auxerat terras, ipso nomine et titulo monstraretur. Dum autem idem Octovianus iam Cesar et imperator appellaretur vel Augustus, postea vero dum ludos spectaret, et pronuntiatum esset illi a populo ut vocaretur et dominus, statim manu vultuque averso indecoras adulationes repressit, et domini appellationem ut homo declinavit; atque in sequenti die omnem populum gravissimo dicto corripuit, dominumque se post hoc appellari ne a liberis quidem passus est. Fuit autem filius Actie, que nata est de sorore Iulii Cesaris. Reges autem ob hanc causam apud Grecos basilei vocantur, quod tamquam bases populum sustinent. Unde et bases coronas habent. Quanto enim quisque magis preponitur, tanto amplius pondere laborum gravatur. Tyranni Grece dicuntur, idem Latine et reges. Nam apud veteres et inter regem et tyrannum nulla discretio erat, ut: Pars mihi pacis erit dextram tetigisse tyranni. Fortes enim reges tyranni vocabantur. Nam tyro fortis. De quibus Dominus loquitur dicens: Per me reges regnant, et tyranni per me tenent terram. Iam postea in usum accidit tyrannos vocari pessimos atque improbos reges, luxuriose dominationis cupiditatem et crudelissimam dominationem in populis exercentes. Princeps et dignitatis modo significatur et ordinis, sicut est illud Virgilianum: Princeps ardentem coniecit lampada Turnus, pro primus. Dictus autem princeps a capiendi significatione, quod primus capiat, sicut municeps ab eo quod munia capiat. Dux dictus eo quod sit ductor exercitus. Sed non statim quicumque principes vel duces sunt et reges dici possunt. In bello autem melius ducem nominari convenit quam regem. Nam hoc nomen exprimit in prelio ducentem. Unde et Virgilius: Ducis Evandri. Et Salustius: Quo cupidius more ducis se quisque, quia bonum non dixit more consulis. Monarche sunt qui singularem possident principatum, qualis fuit Alexander apud Grecos et Iulius apud Romanos. Hinc et monarchia dicitur. Monos quippe singularitas Greco nomine, archia principatus est. Tetrarche sunt qui quartam partem regni tenentes. Nam tetra quattuor sunt, qualis fuit apud Iudeam Philippus. Patricii inde vocati sunt, pro eo quod sicut patres filiis, ita provideant rei publice. Prefecti dicti quod pretoria potestate presunt. Pretores idem qui et prefecti, quasi prepositores. Presides vero dicti quia alicui loco tutelam presidaliter tenent. Tribuni vocati quod militibus sive plebibus iura tribuunt. Chiliarche sunt qui mille preesunt, quos nos millenarios nuncupamus, et est Grecum nomen. Centuriones dicti eo quod centum presunt militibus, sicut quinquagenarii, quia in capite sunt quinquaginta militum, sicut decani ab eo quod decem militibus preferuntur. Miles dictus quia mille erant ante in numero uno, vel quia unus erat ex mille electus. Romulus autem primus ex populo milites sumpsit et appellavit. Vegetius vero primum militie ordinem docuit. Miles aut ordinarius dicitur aut extraordinarius. Ordinarius est qui per ordinem militat, nec adhuc aliquem consecutus est gradum honoris. Est enim gregarius, id est humilis militie. Extraordinarius vero est qui ob virtutum meritum promovetur ex ordine. Emeriti dicuntur veterani solutique a militia, quia iam in usu plus non sunt, quia mereri militare dicitur, ab stipendiis scilicet que merentur. Idem et veterani dicuntur, quia iam in usu plus non sunt, sed per multos militie labores quietis suffragium consecuntur. Equestres milites dicti eo quod equis sedeant. Talis est militia illa in equestri ordine. Tyrones dicuntur fortes pueri, qui ad militiam deleguntur atque armis gerendis habiles existunt. Hi enim non ex sola nativitate, sed ex aspectu et valitudine corporis existimantur. Unde et tyrones

dicti, quoque antequam sacramento probati fuerint milites non sunt. Romane autem militie mos fuit puberes primo exercere armis. Nam sexto decimo anno tyrones militabant, quo etiam solo sub custodibus agebant. De quibus Virgilius: Et primo florentes [illegible]. Servos sane numquam militasse constat, nisi servitute deposita, excepto Hannibalis tempore, cum post Cannense prelium in tanta necessitate fuissent Romani, ut ne liberandorum quidem servorum daretur facultas. Desertores vocati eo quod desertis militaribus officiis evagantur, quos alios numeros militie non dare prohibentur. Sed et si non magni temporis culpa contraxerint, numeris suis restituuntur. Sed et qui deserto exercitu ad hostes transeunt, et ipsi desertores vocantur. Conscripti milites dicti quia in tabulis conscribuntur ab eo qui eos ducturus est. Sic transcripti vocantur cum de alia in aliam legionem transeunt, et in transcripti [illegible] ut asscribantur. Optiones dicti quod sint electi. Nam optare eligere est, sicut est illud: Optavi locum regno, id est elegi. Excubitores dicuntur, pro eo quod excubias semper agunt. Sed et excubito militum et in portis excubant pro regali custodia. Excubie autem diurne sunt, vigilie nocturne. Unde et vigiles. Velites erant apud Romanos genus militie a volando vocati; lecti enim agilitate iuvenes cum armis suis post tergum equitum consedebant, et mox cum ad hostes ventum esset, equis desiliebant, et continuo pedites ipsi ex alia parte equitibus, a quibus vecti fuerant, dimicantibus hostem perturbabant. Ab his quidam velitibus [illegible] Hannibalis [illegible] fabrili scalpro inter aures adacto necabant. Castra sunt ubi miles steterit. Dicta autem castra quasi casta, eo quod illic castraretur libido. Nam numquam intererat mulier. Militia autem a militibus dicta, aut a multis [illegible] negotium multorum amore rei quam molestia. Legio sex milium armatorum est, ab electo vocata, quasi lecti, id est armis electi. Proprie autem Macedonum falanx, Gallorum caterva, nostra legio dicitur. Legio autem habet LX centurias, manipulos XXX, cohortes X, turmas CC. Centuria est pars exercitus in centenos milites divisa. Unde et qui his preerant centuriones dicuntur. Subcenturiati vero sunt non qui in prima, sed qui in secunda centuria sunt, qui sub prima centuria tamen structi et ipsi in speculis positi in bello sunt, ut si prima defecerit, ipsi quasi subsidium laborantibus primis subveniant. Unde et ad insidiandum ponuntur subcenturiati, qui armis dolosis instructi. Manipulus ducentorum est militum. Manipuli autem dicti sunt milites, sive quia bellum primo manu incipiebant, sive quod antequam signa essent, manipulos sibi, id est fasciculos stipule vel herbe alicuius pro signis faciebant. A quo signo manipulares milites cognominati sunt. De quibus Lucanus: Convocat armatos extemplo ad signa maniplos. Turma XXX equites sunt. Romani enim equites in una turma CCC fuerunt. De singulis enim centuriis X dabantur, et fiebat turma. Cohors quingentos milites habet. Tria sunt militie genera: sacramentum, evocatio, coniuratio. Sacramentum in quo post electionem iuratur unusquisque miles se non recedere a militia, nisi post completa stipendia, id est militie tempora; et hi sunt qui habent plenam militiam. Nam XXV annis tenentur. Evocatio dum ad subitum bellum non solum milites, sed et ceteri evocantur. Unde et consul solebat dicere: Qui rem publicam salvam esse vult, me sequatur. Coniuratio que fit in tumultu, quando vicinum urbis periculum singulos iurare non patitur, sed repente colligitur multitudo et tumultuosa inde conflatur. Hec et tumultuatio dicitur. [illegible] autem [illegible] fere formes sunt: exercitus, classis, nodus, cuneus, ale, cornua, agmen. Que formas et nomina ex ipsis rebus de quibus translata sunt mutuantur. Acies dicta quod ferro armata sit, et acumine gladiorum. Exercitus multitudo ex uno genere, ab exercitatione belli vocata. Classes dicte propter divisionem exercitus, que postea dicti sunt manipuli. Unde et Virgilius: Classibus hic locus, hic acies certare solebant. Iam postea et classica navium dicta. Nodus proprie est densa peditum multitudo, sicut turma equitum. Nodus autem dictus propter difficultatem, quod vix possit resolvi. Cuneus est collecta in unum militum multitudo. Unde et propterea quod in unum coit, ipsa coitio in unum cuneus nominatus est, quasi couneus, quod in unum omnes cogantur. Ale in exercitu XXX equites esse dicuntur. Ale autem equites ob hoc dicti, quia tegunt pedites alarum vice. Cornua dicuntur extremitas exercitus, quod incurva sit. Agmen dicitur cum exercitus iter facit, ab agendo vocatum, id est eundo. Plautus: Quo agmine ipse it exercitus ambulans. Nam agmen dicitur quod in longitudinem directum est, quale solet esse cum exercitus portas procedit. Quicquid fuerit aliud abusive dicitur. De imperiis militieque vocabulis ex parte dictum est.

Unde cives sint dicti

Deinceps civium nomina summatim subiungimus. Cives vocati, quod in unum coeuntes vivant, ut vita communis et ornatior fiat et tutior. Domus unius familie habitaculum est, sicut urbs unius populi, sicut orbis domicilium totius generis humani. Est autem domus genus, familia, sive coniunctio viri et uxoris. Incipit autem a duobus, et est Grecum nomen. Familia est liberi ex liberis legibus suscepti a femore. Genus autem aut a gignendo et progenerando dictum, aut a diffinitione certorum prognatorum, ut nationes que propriis [illegible] gentes appellantur. Populus est humane multitudinis iuris consensu et concordi communione sociatus. Populus autem eo distat a plebibus, quod populus universi cives sunt, connumeratis senioribus civitatis. Populus ergo tota civitas est, plebs autem vulgus est. Plebs autem dicta [illegible] Maior est [illegible] id est cyto [illegible] laos dicitur a lapidibus [illegible] passim inhabitans multitudo, qui quisque quod vult. Tribus dicuntur tamquam curie et congregationes distincte populorum. Et vocate tribus ab eo quod in principio Romani trifarie fuerint a Romulo dispertiti, in senatoribus, militibus et plebibus. Que tamen tribus nunc multiplicate nomen pristinum retinent. Senatui nomen etas dedit, quod seniores essent. Alii a sinendo dictos senatores accipiunt. Ipsi enim agendi facultatem dabant. Senatusconsultum a consulendo et tractando est dictum, quod sic fit, ut consulat et nocere non possit. Patres autem [illegible] dicti a [illegible] similitudine vocati sunt. Nam sicut patres filios suos, ita illi rem publicam alebant. Patres conscripti, quia dum Romulus X curias senatorum elegisset, nomina eorum presente populo in tabulas aureas contulit, atque inde patres conscripti vocati. Primi ordines senatorum dicuntur illustres, secundi spectabiles, tertii clarissimi. Iam inferiores [illegible]. Quamvis autem senatoria quisque origine esset, usque ad legitimos annos eques Romanus manebat. Deinde accipiebat honorem senatorie dignitatis. Censores apud veteres Romanos erant. Est enim censoris nomen dignitatis iudicialis. Censere enim iudicare est. Item censores sunt patrimoniorum iudices, a censu eris appellati. Iudices dicti quasi ius dicentes populo, sive quod iure disceptent. Iure autem disceptare est iuste iudicare. Non est autem iudex si non est iustitia in eo. Presides rectores sunt provinciarum, dicti quod presint. Pretores autem qui preceptores civitatis et principes. Idem et questores, questionibus presunt. Consilii [illegible]. Proceres sunt principes civium civitatibus, quasi procedes, quod ante omnes honore procedant. Unde et capita tignorum que eminent extra parietes proceres dicuntur, eo quod primi procedant. Hinc ad primores facta translatio, quod ceteram multitudinem preemineant. Tribuni dicti quod plebi iura vel opem tribuunt. Constituti sunt autem VI anno post reges exactos. Dum enim plebs a senatu et consulibus premeretur, tunc ipsa sibi tribunos quasi proprios iudices et defensores creavit, qui eorum libertatem tuerentur et eos adversus iniuriam nobilitatis tuerentur. Unde et defensores dicti, eo quod commissam plebem contra insolentiam improborum defendant. At contra nunc quidam eversores, non defensores existunt. Nunc [illegible] quod publicum numerum [illegible] inferat. Functi ab eo quod fungantur officio et honore aliquo dicti. Hinc et defunctos mortuos dicimus, qui compleverint vite officia. Nichil enim iam faciunt. Municipes sunt in eodem municipio nati, ab officio muneris dicti, eo quod munia accipiant. Munia enim officia sunt. Unde et immunes dicuntur, qui nullum gerunt officium. Municipales originales cives et in loco officium gerentes. Decuriones dicti, quod sint de ordine curie. Officium enim curie administrant. Unde non est decurio quem summa non tulit, vel etiam non participavit. Curiales autem iidem et decuriones. Et dicti curiales quia civilia munera procurant et exequuntur. Principales, magistratus et duumvirales curialium officiorum ordines sunt. Principales dicti, quod primi sint magistratibus. Magistratus vero quod maiores sint reliquis officiis. Duumviri [illegible]. Manumissus dicitur quasi manu emissus. Tabellio vocatur eo quod sit portitor tabellarum. Idem et exceptor. Idem et scriba publicus, quia tantum ea que gesta sunt publica scribit. Burgarii a burgis dicti, quia crebra per limites habitacula constituta burgos vulgo vocant. Unde et Burgundionum gentis nomen inhesit, quos quondam subacta Germania Romani per castra disposuerunt, atque ita nomen ex locis sumpserunt. Collegiati dicuntur quod ex eorum collegio custodiisque depromitur quod facinus aliquis commiserit. Et [illegible] cum sordidissimum genus hominum patre incerto progenitum. Privati sunt extranei ab

officiis publicis. Est enim non magistratum habentium conventus. Et dicti privati quod sint ab officiis curie absoluti. Mercennarii sunt qui serviunt accepta mercede. Idem et barones greco nomine quod sint fortes in laboribus. Barta autem dicitur gravis, quod est fortis. Cui contrarium est levis, id est infirmus. Publicani appellantur conductores vectigalium fisci vel rerum publicarum, sive qui vectigalia publica exigunt, vel qui per negotia seculi lucra sectantur. Unde et cognominati sunt. Villicus proprie ville gubernator est. Unde et a villa villicus nomen accepit. Interdum autem villicus non gubernationem ville, sed per dispensationem universe domus, Tullio interpretante, significat, quod est universarum possessionum et villarum dispensatorem. Actores idem et curatores ab agendo et curando vocati. Procuratores vero eo quod vice curatoris funguntur, quasi procuratores, sicut proconsul pro consule. Coloni sunt cultores advene dicti a cultu agri. Sunt enim aliunde venientes, atque alienum agrum locatum colentes, ac debentes conditionem genitali solo propter culturam agri sub dominio possessoris, pro eo quod his locatus est fundus. Coloni autem quatuor modis dicuntur. Nam coloni aut romani sunt, aut coloni latini, aut coloni auxiliatores, aut coloni ruris privati. Inquilini vocati quasi incolentes aliena. Non enim habent propriam sedem, sed in terra aliena habitant. Differt autem inter inquilinum et advenam. Inquilini enim sunt qui emigrant et non perpetuo manent. Advene autem vel incole advenientes quidem, sed permanentes. Et inde incole, quia iam habitatores sunt ab incolendo. Indigene sunt inde geniti et in eodem loco nati ubi habitant. Incola autem non indigenam, sed advenam indicat. Peregrini dicti quod ignorantur eorum parentes a quibus orti existunt. Sunt enim de longinqua regione. Urbani vocabantur qui Rome habitabant. Qui vero in ceteris locis, oppidani. Nam sola urbs Roma, cetera oppida. Famuli sunt ex propria servorum familia nati. Servi autem vocabulum inde traxerunt, quod hi qui iure belli possent occidi, a victoribus conservabantur et servi fiebant, a servando scilicet servi appellati. Ancille a sustentaculo vocate. Anon enim grece cibus dicitur. Unde et annone dicuntur. Mancipium est quicquid manu capi subdique potest, ut homo, equus, ovis. Hec enim animalia statim ut nata fuerint, mancipium esse putantur. Nam et ea que in bestiarum numero sunt, tunc videntur mancipium esse, quando capi sive domari ceperint. Ingenui dicti quia in genere habent libertatem, non in facto, sicut liberti. Unde et eos Greci eugenes vocant, quod sint boni generis. Libertus autem vocatur qui liberatur. Erat enim prius iugo servitutis addictus. Libertorum autem filios apud antiquos libertinos appellabant, quasi de libertis natos. Nunc autem libertinus aut a libero factus, aut possessus. Manumissus dicitur quasi manu emissus. Apud veteres enim quotiens manumittebant, alapa percussos circumagebant et liberos confirmabant. Unde et manumissi dicti, eo quod e manu mitterentur. Dediticii primum a deditione sunt nuncupati. Dediticius enim dicitur qui se victi aut vincendi hostes victoribus tradunt. Quibus hec origo nominis fuit. Dum quidam adversus populum romanum servi armis sumptis dimicassent, victi se dederunt comprehensique varia turpitudine affecti sunt. Ex his quidam postea a dominis manumissi propter suppliciorum notas quas manifeste perpessi sunt, ad dignitatem civium romanorum non pervenerunt. Latini ante Romam conditam apud Latinos fiebant, minimeque per testamentum, sed per epistolam libertatem sumentes. Ideo quia per testamentum non fiebant, nec ex testamento aliquid capere, nec suos heredes facere poterant. Cives romani postea sub consulibus per testamenta in urbe romana effecti sunt. Dicti cives romani quia testamento liberi effecti in numerum civium romanorum redigerentur. His primum admittebatur in urbe Roma commorari. Ceteris autem libertis prohibebatur ne vel in urbe Roma vel infra septimum ab urbe miliarium commanerent.

De affinitatibus et gradibus.

Heredis nomen impositum census erus. Solet enim tributum auctoris. Ibi enim vocabula prima successio est hereditatis et generis, ut sunt filii et nepotes. Proheres est qui loco heredis fungitur, quasi pro herede. Est enim aut institutus aut substitutus. Pater est a quo initium nascitur generis. Itaque paterfamilias vocatur. Pater autem dictus eo quod patratione peracta filium procreet. Patratio enim est rei veneree consummatio. Lucretius: Et bene patratio patrum. Genitor autem a gignendo, et parentes quasi parientes. Idem et creatores. Crementum enim est semen masculi, unde et animalium et hominum corpora concipiuntur. Hinc creatores parentes dicuntur. Mater dicitur quod ex ea efficiatur aliquid. Mater enim quasi materia. Nam pater causa est. Paterfamilias autem dictus quia omnibus in familia sua positis servis tamquam pater filiis paterna dilectione consulit, servorumque conditionem a filiorum affectu non discernit, sed quasi unum membrum amplectitur. Hinc enim exortum est nomen patrisfamilias. Qui autem iniqua dominatione instruitur, hic se nomine nequaquam reputet appellari. Matrifamilias vocatur quia per quandam iuris sollempnitatem in familiam transit mariti. Tabule enim matrimoniales instrumenta emptionis sue sunt. Alias sic matrona est mater primum puerorum, id est que mater nata, ita matrifamilias illa est que plures enixa est. Nam familia ex duobus esse incipit. Avus pater patris est, ab evo dictus, id est ab antiquitate. [illegible] Abavus proavi [illegible] Atavus abavi pater. Tritavus [illegible] quartus supra avum. Sed tritavus ultimum cognationis nomen est. Familia enim oritur a patre et terminatur in tritavo. Filius et filia a familia dicti sunt. Ipsi enim primum in ordine nascentium existunt. Unde et Cornelia familia stirps ipsa omnis a Cornelio orta. Familia autem a femore. Femur enim generis est et stirpis ostenditur. Nam familia proprie abusive non proprie dicitur. Stirps ex longa generis signe vocatur. Gnatus dictus quia generatur. Unde et per g scribitur. Soboles eo quod substitutio sit generis. Quadripartitus est autem ordo filiorum, id est unigenitus, primogenitus, medius, novissimus. Unigenitus quod sit unus, nec ante nec post ullus. Primogenitus ante quem nullus. Medius inter omnes. Novissimus post omnes. Idem et minimus a monade. Novissimus autem proprie quod novus, quia ceteri precedendo antiquiores existunt. Quatuor et modis filii appellantur: natura, imitatione, adoptione, doctrina. Natura, veluti cum dicuntur filii Abrahe iudei. Imitatione, ut ipsi Abrahe fidem imitantes ex gentibus, dicente evangelio: Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahe. Et sic eosdem iudeos dominus filios esse dicit diaboli, a quo non nati, sed quem fuerant imitati. Adoptione quoque, quod humana consuetudine nulli licet nescire, et sic nos Deo non natura, sed adoptione dicimus Pater noster qui es in celis. Doctrina, sic apostolus filios suos appellat eos quibus evangelium predicavit. Filii autem in legibus liberi appellantur, ut isto vocabulo secernantur a servis, quia sicut servus in potestate est domini, sic filius in potestate est patris. Ideo et filio fit emancipatio, ut sit liber a patre, sicut fit servo manumissio, ut sic liberetur a domino. Item liberi dicti quia ex libero matrimonio sunt orti. Nam filii ex libero et ancilla servilis conditionis sunt. Semper enim qui nascitur deteriorem parentis statum sumit. Naturales autem dicuntur ingenuarum concubinarum filii, quos sola natura genuit, non honestas coniugii. Idem et pueri apud Ebreos. Adoptivus filius est qui aut patre iusto aut avo aut proavo in potestate per mancipationem [illegible] in aliena potestate, quam utrique fit nomen, ut Flavius Emilius, vel Scipio Paulinus. Gemini sunt non duo tantum simul nati, sed et plures. De geminis autem uno abortivo, alter qui legitime natus fuerit vopiscus nominatur. Postumus vocatur eo quod post humationem patris nascatur, id est post obitum. Sic et defuncti nomen [illegible]. Sed et lex voluit ut qui post [illegible] nascitur defuncti nomine appelletur. Nothus dicitur qui de patre nobili et de matre ignobili gignitur, ut ex concubina. Est autem hoc nomen grecum et in latinitate deficit. Huic contrarius est spurius qui de matre nobili et patre ignobili nascitur. Item spurius patre incerto, matre vidua genitus, velut tantum spurii filius, quia muliebrem naturam veteres spurium vocabant, velut ΑΠΟ ΤΟΥ ΣΠΟΡΟΥ, hoc est seminis, non patris nomine. Eosdem et Fabonios appellabant quia quedam animalia Favonio spiritu, id est austro, concipere existimantur. Unde et hii qui non sunt de legitimo matrimonio matrem potius quam patrem sequuntur. [illegible] autem spurii quasi extra puritatem, id est quasi immundi. Nepos est qui ex filio natus est. Dictus autem nepos quasi natus post. Primum enim filius nascitur, deinde nepos. Gradus enim substitutionis est. Hinc et posteritas quasi posterior etas. Nepos autem utriusque sexus est. Nam et neptes dicimus in iure est propter discretionem successionis admissa. Pronepos est qui ex nepote conceptus natusque est. Et dictus pronepos quasi natus porro post. Et hi quoque gradu incipit vocari et progenies quasi porro post genita. Nam filii et nepotes non sunt progenies, quia non est in eis longa posteritas. Sicut autem inferi longo ordine progenies dicuntur, ita superi parentes. Atavi progenitores dicuntur, quasi porro genitantes. Pronepos

dictus quasi prope nepotis. Abnepos quia seiungitur a nepote. Est enim inter illum et nepotem pronepos. Adnepos abnepotis filius. Trinepos adnepotis filius, quia post nepotem quarto in ordine est, quasi tertius nepos. Minores autem non dicimus nisi quando gradus deficiunt, ut puta filius, nepos, pronepos, abnepos, adnepos, trinepos. Ubi istud gradus defecerint, minores dicimus, et maiores pro patribus: avum, proavum, abavum, atavum, tritavum, ceterique vocabuntur.

Agnati dicti eo quod accedant pro natis, dum desunt filii. Unde agnati.

Agnatio prius in gente agnoscitur, quia in primo per virilis sexus personas venit, sicut eodem patre nati, vel frater, filius, nepos, vel ex eo item patruus. Cognati dicti quia sunt et quasi coniunctione cognationis coniuncti. Qui inter agnatos habentur quia per feminini sexus personas veniunt, nec sunt agnati, sed alias naturali iure cognati. Proximi pro proximitate sanguinis appellati. Consanguinei vocati eo quod ex uno sanguine, id est ex uno patris semine nati sunt. Nam semen viri spuma est sanguinis, ad instar aque in scopulos collise, que spumam candidam facit, vel sicut vinum nigrum quod in calice agitatum spumam albentem reddit. Fratres dicti eo quod sint ex eodem fructu, id est ex eodem semine nati. Germani de eadem genitrice nascendo manentes. Uterini vocati eo quod sint ex diversis patribus et uno utero editi. Nam uterus tantum mulieris. Quatuor autem modis fratres dici in scripturis divinis: natura, gente, cognatione, affectu. Natura, ut Esau et Iacob, Andreas et Petrus, Iacobus et Iohannes. Gente, ut omnes iudei fratres inter se vocantur, ut in Deuteronomio: Si autem emeris fratrem tuum qui est hebreus. Et apostolus: Optabam ego anathema esse pro fratribus meis qui sunt cognati mei secundum carnem, qui sunt Israelite. Porro cognatione fratres vocantur qui sunt de una familia, id est patria, quas latini paternitates interpretantur, cum ex una radice multa generis turba diffunditur. Unde in Genesi: Dixit Abraham ad Loth: Ne sit rixa inter me et te, fratres enim sumus. Et certe Loth non erat frater Abrahe, sed filius fratris eius Aram. Quarto modo affectu fratres dicuntur, qui in duo scinduntur, spiritale et commune. Spiritale, quo omnes christiani fratres vocamur, ut: Ecce quam bonum et quam iocundum habitare fratres in unum. In commune, cum et omnes homines ex uno patre nati pari inter nos germanitate coniungimur, scriptura loquente: Dicite his qui oderunt vos: Fratres nostri vos estis. Germanitas intelligitur ut germani eadem genitrice manans. Soror sicut frater. Nam soror est ex eodem semine dicta, quod sola cum fratribus in sorte agnationis habeatur. Fratres fratrueles dicti quod patres eorum germani fratres inter se fuerunt. Consobrini vocati qui aut ex sorore aut ex fratre, aut ex duabus sororibus sunt nati, quasi consororini. Fratrueles autem matertere filii sunt. Sobrini consobrinorum filii sunt. Tritavus grecum nomen est. Patruus frater patris est, quasi pater alius. Unde et moriente patre pupillum proximus patruus suscipit, et quasi filium lege tuetur. Avunculus est matris frater, cuius nomen formam diminutivi habere videtur, quia ab avo venire monstratur. Amita est soror patris, quasi alia mater. Matertera est matris soror, quasi mater altera. Socer est qui filiam dedit. Gener est qui filiam duxit. Gener autem dictus quod asciscatur ad augendum genus. Socer autem et socrus quod generum vel nurum sibi associant. Vitricus est qui uxorem ex alio viro filium aut filiam habentem duxit. Et dictus vitricus quasi novitricus, quod a matre superducatur novus. Privignus est qui ex alio patre natus est. Et privignus dictus putatur quasi privigenus, quia prius genitus. Unde et vulgo antenatus. Vocabula a genere tracta videntur declinata: genitor, genitrix, agnati, agnate, cognati, cognate, progenitores, progenitrices, germani, germane.

De patre.

Auctor mei generis mihi pater est, ego illi filius aut filia. Patris mei pater mihi avus est, ego illi nepos aut neptis. Patris mei avus mihi proavus est, ego illi pronepos aut proneptis. Patris mei proavus mihi abavus est, ego illi abnepos aut abneptis. Patris mei abavus mihi atavus est, ego illi adnepos vel adneptis. Patris mei atavus mihi tritavus est, ego illi trinepos aut trineptis.

De nomine fratris.

Patris mei frater mihi patruus est, ego illi fratris filius aut filia. Patrui mei pater mihi pater magnus est, ego illi filii fratris filius aut filia. Patrui mei avus mihi propatruus est, ego illi filii fratris nepos aut neptis. Patrui mei proavus mihi adpatruus est, ego illi nepotis filius aut neptis. Patris mei soror mihi amita est, ego illi fratris filius aut filia.

De nomine sororis.

Amite mee mater amita mihi magna est, ego illi filii fratris filius aut filia. Amite mee avia mihi proamita est, ego illi neptis filius aut filia. Amite mee proavia mihi abamita est, ego illi neptis nepos aut neptis.

De nomine avunculi.

Matris mee frater mihi avunculus est, ego illi sororis filius aut filia. Avunculi mei pater mihi avunculus magnus est, ego illi filii sororis filius aut filia. Avunculi mei avus mihi proavunculus est, ego illi filii nepos aut neptis. Avunculi mei proavus mihi abavunculus est, ego illi nepotis filius aut filia.

De nomine matertere.

Matris mee soror mihi matertera est, ego illi sororis filius aut filia. Matertere mee soror mihi matertera magna est, ego illi sororis nepos aut neptis. Avie mee soror mihi abmatertera est, ego illi sororis pronepos aut proneptis. Proavie mee soror mihi promatertera est, ego illi nepos filius aut filia. Hec consanguinitas dum se paulatim propaginum ordinibus dirimens usque ad ultimum gradum subtraxerit, et propinquitas esse desierit, eam rursum lex matrimonii vinculo repetit, et quodammodo revocat fugientem. Ideo autem ad sextum generis gradum consanguinitas constituta est, ut sicut sex etatibus mundi generatio et hominis status finitur, ita propinquitas generis tot gradibus terminaretur.

De linguis lxxii.

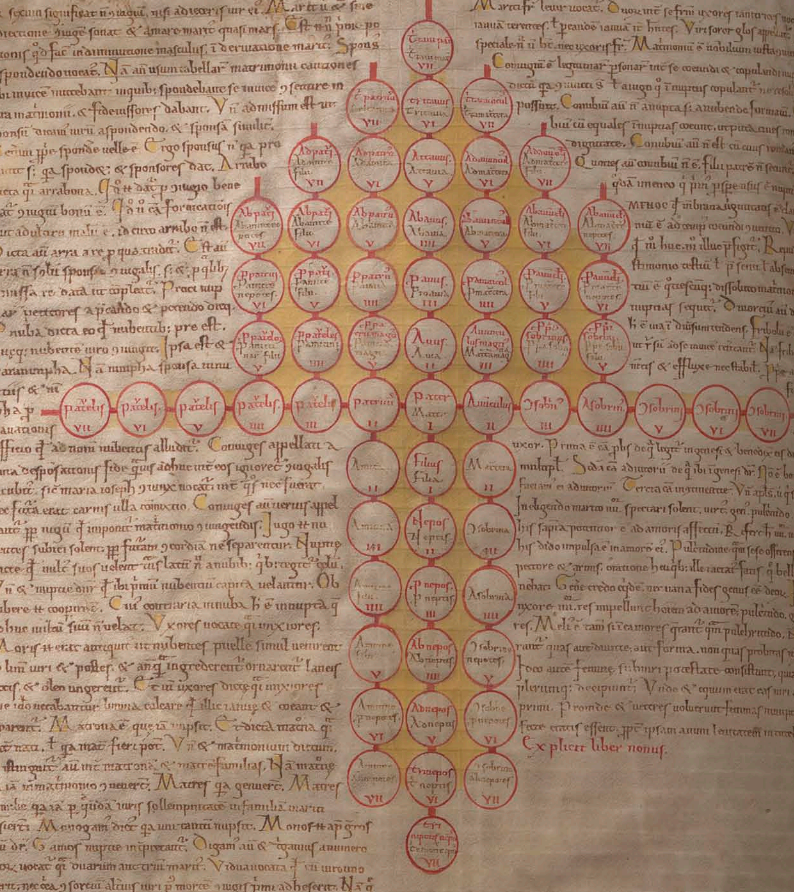
Hebrea. Assyria. Chaldea. Persica. Mariz. Ellemahic. Arabica. Sirica. Peresica. Chaldie. Kena. Gersestania. Samaria. Ethiopia. Alan. Amazonia. Helec. Masutt. Ose. Thrce. Lepogia. Apahamue. Epepertch. Grecia. Vinic. Armenia. Allemane. Francia. Britannia. Equitania. Hyspania. Scotia. Boemae. Ruscia. Bulgaria. Ungaria. Ciporia. India. Numedia. Sclavia. Saxonia. Aranom. Parthom. Carteronii. Ysmahelite. Pardhia. Seuorchia. Galathia. Wasconia. Briechia. Pamphilia. Philippia. Hurbachia. Chananea. Sydonia. Sadochia. Macedonia. Armenia. Chetia. Epiphania. Tharsia. Pompopolia. Abasia. Sanfiethia. Aramatica. Partania. Mesopotamia. Caronia. Dispania. Macedonia. Vaspgania. Nesepta.

216.

Ethimologiarum

Vir sexum significat non coniugium, nisi adiecteris uir eius. Maritus uero et sine adiectione coniugem sonat. Et amare maritum quasi mars. Est enim primae positionis quod facit in diminutione masculus, in deriuatione maritus. Sponsus a spondendo uocatur. Nam ante usum tabellarum matrimonii cautiones sibi inuicem mittebant, in quibus spondebant se inuicem consentire in iura matrimonii, et fideiussores dabant. Unde admissum est ut sponsum dicamus uirum a spondendo, et sponsam similiter. Est enim proprie spondere uelle. Ergo sponsus non quia promittit, sed quia spondet et sponsores dat. Arrabo dicta quasi arrabona. Quod enim datur pro coniugio bene datur, coniugium bonum est. Quod uero causa fornicationis aut adulterii malum est, idcirco arrabo non est. Dicta autem arra a re pro qua traditur. Est autem arra non solum sponsae coniugalis, sed et pro quibuslibet promissa re data ut compleatur. Proci uero petitores a procando et petendo dicuntur. Pronuba dicta eo quod nubentibus praeest. Quaeque nubentem uiro coniungit. Ipsa est et paranympha. Nam nympha sponsa. [illegible] ... lauationis officio quod ad nomen nubentis alludit. Coniuges appellati propter iura desponsationis fide, quamuis adhuc inter eos ignoretur coniugalis concubitus, sicut Maria Ioseph coniux uocatur, inter quos nec fuerat nec futura erat carnis ulla commixtio. Coniuges autem uerius appellantur a iugo quod imponitur matrimonio coniungendis. Iugo enim nubentes subici solent propter futuram concordiam, ne separentur. Nuptae dictae quod uultus suos uelent; translatum nomen a nubibus quibus tegitur caelum. Unde et nuptiae dicuntur, quod ibi primum nubentium capita uelantur. Obnubere enim cooperire est. Cui contraria innuba, hoc est innupta, quae adhuc uultum suum non uelat. Uxores uocatae quasi unxiores. Moris enim erat antiquitus ut nubentes puellae simul uenirent ad limen mariti et postes, antequam ingrederentur, ornarent laneis uittis et oleo ungerent. Et inde uxores dictae quasi unxiores, quae ideo uocabantur limina calcare, quod illic ianuae et coeant et separent. Matrona est quae iam nupsit. Et dicta matrona quasi mater nati, uel quia mater fieri potest. Unde et matrimonium dictum. Distinguunt autem inter matronam et matremfamilias. Nam matrona quia iam in matrimonio conuenerit; matres quia genuerit; matres familiae quia per quandam iuris sollemnitatem in familiam mariti transierit. Monogamus dicitur quia unam tantum nupsit. Monos enim apud Graecos unum dicitur, gamos nuptiae interpretantur. Digamus autem et trigamus a numero uxorum uocatur, qui duarum aut trium maritus. Uidua uocata quod cum uiro non fuerit, nec ea consortia alterius uiri post mortem coniugis primi adheserit. Nam quae alium post mortem prioris uiri nupserint uiduae non dicuntur. Item uidua dicta quod sola sit nec circa consortium alterius uiri coniugalia iura custodiat. Fratris uxor fratrissa uocatur.

Mariti frater leuir uocatur. Duorum inter se fratrum uxores ianitrices uocantur, quasi eandem ianuam terentes, uel per eandem ianuam intrantes. Viri soror glos appellatur. Soror ipsius speciale nomen non habet, nec uxoris frater. Matrimonium est nobilium iusta conuentio et conditio. Coniugium est legitimarum personarum inter se coeundi et copulandi nuptiae. Coniugium dictum quia coniuncti sunt, uel a iugo quo in nuptiis copulantur ne resolui uel separari possint. Conubium autem non a nuptiis, sed a nubendo formatum. Dicitur autem conubium cum aequales in nuptias coeunt, ut puta ciues Romani pari dignitate. Conubium autem non est cum ciuis Romanus cum Latina coniungitur. Quotiens autem conubium non est, filii patrem non sequuntur. Hymenaei dicuntur a quodam Hymeneo, qui primum prosperum usum est nuptiis; uel ab hymene, quod membrana uirginitatis est clausum. Conubium est ad conubium coeundi coniunctio. Unde et cubiculum, quod in hunc uel illuc perfugiat. Repudium est quod sub testimonio testium uel praesentium uel absentium mittitur. Diuortium est quotiens dissoluto matrimonio alter ex eis alias nuptias sequitur. Diuortium autem dictum a diuersitate mentium, uel quia in diuersum eunt qui distrahunt matrimonium. Fribolum est cum eo animo separantur ut rursum ad se inuicem reuertantur. Nam fribolum est uelut ad non stabilitatis et effluxae non stabilit. Proprie autem fribola uocantur fictilia uasa et uilia. Tres autem ob causas ducitur uxor. Prima est causa prolis, de qua legitur in Genesi: Et benedixit eis dicens: Crescite et multiplicamini. Secunda causa adiutorii, de qua ibi in Genesi dicitur: Non est bonum esse hominem solum; faciamus ei adiutorium. Tertia causa incontinentiae. Unde apostolus, ut qui se non continent nubant. In eligendo marito quattuor spectari solent: uirtus, genus, pulchritudo, sapientia. Ex his sapientia potentior est ad amoris affectum. Refert haec quattuor uirgilius de Aenea, quod his Dido impulsa est in amorem eius. Pulchritudine, quia sese offerens: Virtute, quia fortis pectore et armis. Oratione, cum dicit: Heu quibus ille iactatus fatis, quae bella exhausta canebat. Genere, Credo equidem, nec uana fides, genus esse deorum. Item in eligenda uxore quattuor res impellunt hominem ad amorem: pulchritudo, genus, diuitiae, mores. Melius tamen si in ea mores quaerantur quam pulchritudo. Nunc autem illae quaeruntur quas aut diuitiae aut forma, non quas probitas morum commendat. Ideo autem feminae sub uiri potestate consistunt, quia leuitate animi plerumque decipiuntur. Unde et aequum erat eas uiri auctoritate reprimi. Proinde et ueteres uoluerunt feminas nuptias, quamuis perfectae aetatis essent, propter ipsam animi leuitatem in tutela consistere.

Explicit liber nonus.

INCIPIT LIBER X DE NOMINIBUS PER ALFABETUM

Origo quorundam nominum, id est unde ueniant, non pene omnibus patet. Proinde quaedam noscendi gratia huic operi interiecimus. Licet origo nominum, unde ueniant, a philosophis teneatur, ex ratione ut per denominationem homo ab humanitate, sapiens a sapientia nominetur, quia prius sapientia, deinde sapiens. Sed claret alia specialis in origine quorundam nominum causa, sicut homo ab humo, unde et proprie est appellatio. Ex quibus ubique quaedam in hoc opere posuimus.

Auctor ab augendo dictus. Auctor autem feminino genere dici posse. [illegible] ... Acer [illegible] fortis et sapiens. Acutus ab acuendo. Alumnus ab alendo uocatus ... [illegible]

[illegible]

respuere. Abnepos filii nepotis. Abnuo negatio. Abstineo, uel abstineo ... Abdere, id est decere. Abauus aui pater. Abscondere ... Abscidere ... [illegible]

[illegible]

Aechis inos. Aedituus mansionari⁹ t custos eccle. Aetatula diminutiv ab etate.
Aeuitatus clamor athe. Aeter [illegible] t c[o]elu. Aequat assimilat. Aeq [illegible]
ing. Aemulus imitator inuidens inimicans. Aequarii sp[eci]es gladiatore [illegible]
[illegible] depugnare. Aequipensu [illegible] equalit[er] pensatu t inscultu. Aemulatum [illegible]
[illegible] Aene ere. Aechilion in. equus sol. Aegida [illegible] Aeui maturi
senex. Aeuitas eternitas. Aedmon aduersitas. Aequilibre in equilibrium eq[ue] pensu. Aeq
[illegible] equitas [illegible] Aequinoma eq lex. Aera imo. Aedilis edulia esca
habit[illegible]. Aetatum [illegible]. Aequinoctii eq cado. Aethymologia [illegible]
[illegible] vocabulorum. Aeonas gr[ec]e latine [illegible]. Aechos affect[us] t domi. Aeula porte
[illegible] foris. Aeccla [illegible] t [con]gregatio fidelium. Aebulus [illegible]. Aer spatiu a terra
[illegible] Aether spatiu a luna ad celi firmamentum. Aedituo [illegible]. Afornsni [illegible]
[illegible] Affuatulas [illegible] dissipo. Affor. ris alloqui. Affia ara. Affro
[illegible] Affrica [illegible] Affrodis [illegible] spumea. Affrica [illegible] affricam. Affuit [illegible]
Afficio affligo. Affinis [pro]pinquus. Affari adsubire habunde [illegible]. Affer de
affrica. Affluere habundare. Affect[us] affectio amor. Affabilis t blandus delectabilis.
Agger cumulus t strata t uia publica. Agon [illegible]. Agonitheta t agonista
in agone. Agonitheta q[ui] p[re]e[st] [illegible] pugnantib[us]. Agnus [illegible] cornu

[illegible]

217

[illegible]

rogo adiungo. Ascalon loc. Ascarida t askeros intellect. Asellus. Ast t
astus t diminut ab asino. Asfalti mare t bitum. Asfadillus alsa uia. Asilu
dom refugii. Asigab ligna iuuencia. Asiani gci. Asideus immund. Asimbarra.
cas. gce. latine i ingruitas. Asinon ineptias. Asod luxiosus. Asporto abduco.
Asinona festinatione. Aspuo. nas. contempno. nis. Asparg genus holis. Asp ferox.
Aspia arma. Aspolita una amazonar. Aspargi gen pisciculor. Assero. Assecio.
Asstruo. Affirmo. Assignu signu. Assaract uir troian. Assis pond qd pot dun
di i xu. Asser palus fustis. Astronomia scia e astror in astrolog q augurat i
astris in astrologia scia ipsa. Ast calliditas. in astut. Astipulor adiuuo testificor.
Astat hasta pugnans. Astila stella t asterisc. Astier stella maior. Astaru ubi
bona sua sepiores uendc. Astur hirundo uitra nidificans. Asterisc & obela
nota e in libris t stella. Astrexa exponat. Astilla regio. Astros dus auster.
Astrites lapis t gemma candida hns qsi stella int se. Astragula talaris tunica.
Astaroth ydoli. Astrolabiu lapis astror. t instrumtu astrologor. Asinche
ton in coniunctione. Athom subtilissim puluis i radio sol appares. Atrox crudel.
Atellan min. Athanatos immortal. Attrecto male tracto t tango. Atq pcto.
Atriensis ianitor. Ater nig. Atubnat mem tabne. Attic genus e apu t ge
t ppu n. Attonit stupefact. Atium cia dictu ab atrio i summa quia antiq ceis
prandebant. Atisia auacos in libris. Atexussos sine potestatis. Attamincum
tectiminu. Atriplex multa. Atramis pat aui. Atriu lugubre. Attis p petus. At
tollo eleuo. laudo. Atro tro. Atrs flos. Atipos n parte. Athesis fluui italie.
Attac auis. Auar cupid. Aurifodina aurea stratis. Amaru loc secret i publico.
Augior oni capio. in aug auspex. Auspex q aucupia exercet. Aucupio aus
capio. Autentias gce lat auctoritas in autentic. Atenatio puices successio.
Auraria aurea. Auspiciu auctoris initiu. Aules pulcher sup b. Auleu cor
tina ab aula. Aulin diadema q impr ht. Auctio incrementu. Auctionator q
auget. Auctio publica uenditio. Auiariu loc t silua i q aues manent. Auni
inferu. Ausid n fluuit mg. Auello abrumpo. Aurorescit diesc. Auentum
farina. Auxillo alumnoris. Austeris seuerus. Aulea sagotta cornuta. Aue
gaudec. Aue salue. Auenico tradico. Autinor. ris. uerido. ris. Abulc custos
bou t bubulc. Auenummu iudiciu. Auricularii consiliarii. Aulus regalib.
Ausonia italia. Aucipnar crescit colligit. Auspio electo. Auspicor initio.
August. clarus. scs. magn. t augens re. Auropinos planu t aurum.
Auricalcu cupru. Ausonice certati. Aurilegus auru colligens. Auiu deuiu.
Ameniu ex q uinu defundit. Auitu ab auis relictu. Amust ceuinst. Aui
antiquus ab auo relict. Aulatia n oppidi. Aulic minist regal. Aurinor au
Aureax equus soltari. Anxeosis gce augmtu. Aurifrisium. Aurugopal
lor i auro. Auia mat mat. Auella cortex nucis. Auricom sol acomis.
Ausculto audio. Anxigia aruina. Axidonii sedes. Axis i rota. Axedo
axare notare. Axioma gce subtilissima. Abuu sine fermto. Axonas gce
sonas. Auitarui bellu q ati urbe gerit.

Beatus dicit qi bene auct faliciter ab hndo q uelet. & nich patienda q no
lit. Ille au ue beat e q & ht oia q uult bona. & nich uult mali. Ex
his u duob: beat efficit hō. Bonu a uenustate corporis credit dict. postea
ad animu eius latu n. Cu au dicim bonu cui n puale malu eiq: opti
mu q peccat minimu. Benigni e uir sponte ad benefaciendu parat & dul
cis alloquio. Nō au multu distat benign a bono. qa & ipse ad bnfaciendu
uidet expositi. Si; i eo differt qa pot bon ee & tristior. & bn q de fac. 7
pstare q poscit n tam suauis ee nouit consortio. Benign au sua cunctos
nou inuitare dulcedine. Benefic a bnfaciendo alia dict. Vn & beneficen
tia uocat q; pximo p dest. Beniuolus qd bn uult. N tam dicim beni
uolus. sic nec maleuolus. Sepe u ex duab; ptb; coposita n aut poret. aut
sequit ltam corrupit. Na beneuolentia absdu sonat. Bland dulcis
& inuitans ad familiaritate sui. Brut qi obrut quia sensu caret. Estu si
rone sn prudentia. Vn & ille inui brut ex sorore tarqnii supbi genit. cu
eunde casu timet que fr incidat. q ob diuitias & prudentia ab auun
culo fuerat occisus. utile tempis stultitia simulau. Vn & brut e cogno
minat. du uocaret uin. Balb a balando poti q loquido dict. uba u n
explicat. Inde & blesus qa uba frangit. Bucogarrulus q cecos oris loqci
tate n sensu exsupet. Bilosus q sit semp tris ab humore nigro q bil uocat.
Baburrus stult inept. Biothonat q e bis mortuus. Thanatos u gce sermone
mors dr. Bachus ds uini. lib lassare. Bachanalia gce festa bachi. Bachar od
finis. Bachania furor. Bauer grossus. Bapuu salnes. Bacillo trepido. Barca nau
Balas aq. Balista arc misille un telum mitt. Balo mitto. Bassaris q uba n ex
plicat. Balb blesus q dulce lingua n ht. Babilonia confusio. Basterna uehiclm.
Basileon gce. lat rex. Balsamum gen ligris. Bachuo. is. gredo. dis. Balena
spes piscis. Baal supior t deuoratio. Bachar gen floris. Bachar draco. Bar
chari gce hbe. Balbutit q e impedite lingue. in blesus balbutiens. Basio. as.
dulcit osculor. Bedulama. Bar son. Barbiton gce organu. Barrus auis
magna t elefans. i. gryps in barrio. Bacudes rustici deintes. Basilica aula.
Babi gce stult. Bacinu pellis. Baptista unctio in baptism. Barbit ebura
lyra. Basis cap columne. Baratru infern t ire hyat. Barconic extrane
sanator. Bach linu. Baubo. as. lat. Balneon exercitatio t. Balustri balneu.
Bard stult t brut. Bauuca silla. Badi equus rubicund. Baxea gce calcia
menta mulieris q gci baxeas dicit. Bare calciamtu sic tragedior coturni q s
quida & calones appellant eo q ex salice fierent. Basilla regina. Barbona
q palmas dat. Bachatio furor. Bars pilosus t nig. Bat misura uii modior.
Baris bucella. Bacca gen gemme. Barces gce. funis. Basilisc serpens male
spirans qm mustela uinc. & e idem cu regulo argertu. Balanu gen unguenti.
Basyim silentiu. Balsaride uacce mulsares. Balla loca psinum. Bacho
nis. pna. Bacillus lud. Bale gce emicte t ferox. Barbar alien. in barba
rismus corruptio uerbi. Bessam pessulum. Bariona syru fili columbe.
Balsam arbor in ligr mirodoris. Baiolus portitor. Basiu congator
osculu. Bache uestis q da. Bacapulus feretru. Balatnox pecor. Bas
custos. Bardo pisces. Barthoma urna. Balasum ymago. Baltheu cingu
lulatu admodu uii. digitor. Balsa rete. Balter camelus. Bagid caballus.
Beta arbor populus t heculus lucus arbor. Bena auena. Bergemalefic.
Berillus gemma candida. Belua bestia. Bellus pulcher bon. Bellic fortit.
Bechamin dom ydoli. Belis symulacr t demon. Bethonica hba. Beleo
lenta hba. Bet hba. Belligo pugno. Bellona dea inferor t lupi socia.
Bethsaida dom uenator. Beel t baal ydolu in beelfegor. Beatitas t bea
titudo felicitas. Beneta t ben fibula t clype. Belgica puincia gallie. Bellaria
minua. Bet olecenta lucus arbor. Bet in lini. Bersabee puce uii. Boetes
tren t mundat. Belus patri. Bet foetosum e in q infantes alunt. Bethsamis
dom sol. Byblos gce archa a biblis in quib: antiq scribebant. Beabis beatum
facies. Beana carm. Beat beatificat. Beatus homs fedis leus comodis felicib:
pspis. Beo. as. at. Beta excelsa. Beari urceoli gen. Behemoth anal. Begerat con
tat. Begis cru cu duob: eqs. Begnum fabri cortarii. Bellacent bella comitune.
Bella exhausta. finita ciminata. Bellapult t dea iferor. Belliosis meliorus. Belos
scens hyrsut. Bellus gratios. Beluin bestiat. Bellu duellu due ptes dimicantum.
Benefice benigne largi libalit. munifice plice plene minu clement. Beneloquium
eloquis. Bene morata castigata modesta. Bene itat ds. appbet. Bestie belue pecudes
qdrupes. Bet i paralipomenon ta sata capre. Bet sine bata apu hebreos mola olea
ria. Brathea ubera. Bipex euga plaga. Bipex pugna. Bibilionare sanguine i que
nare. Bibnariu e sanguis q mistruis mulierib; ueni. Bibiones s q i uino nascunt. i.
mustiones. Bibino instruo. Byplice duplice. Bibles duplicib: litteris. Bibliopos li

brarios. Biblium codice libru. Bibliopola q codices uendit t librari. Bibula
humoris auida. Bibula papirus dr. Bilum funis de naue. Bil … de fur
po. Biblat emittit. Bibulas aridas. Biburra humilia uirgulta. Bicos uestis t bi
cerna gosa. i. utrinq: uelata t bicetia. Biceps duo capita. siue bis acum. Bidentia
i. due celle. Bicornis fca bidens. Bicolor duob: colorib: resps. Bidella arbor
cui lacrima e lucida. subalbida leuis pinguis squat cere q facile mollit. Bidellu
aqua q colligit de uestitis q nascunt mulino. Bidentat fodit. Bidental loc t sac
ficium. Bidentes qi biennes duor annor. Bidente gen rastri. Bidet … Bidu
fido. Biduum uidua post duos uiros. Bifaria bilingue. Bisera feminina …
Biga uxor. Bigam & trigam a numero uxor uocat. Bigas dicim duos …
Bigena dur q ex diuisis nascunt ut mulus ex equa & asino. burdo ex eq & asina.
ibidre ex apis & porcis. tyturus ex oue & hyrco. musena ex capra & ariete. Bilis
fel. Bilem amaru. Bilibris dr sextari bis assumpt. Binare dispitare duplicare.
Binari scds marit. Bimant duplex cant. Bimembri centauri. Bimuli anulia
bimatu agentia. Biballum ferramentum rustici. Bipatentia ualue. Bipennis secu
t geminata ultio. Birida alba glauca. Birr uestis t rufus. Bursa coriu t car
cago. Bisatta sarcina. Bispillum mortuos portans. Byssus genus lini candid
& mollissimi. t serici grossioris. Biridu biforme. Biti p fici t ire. Bitam
bulat. Biuira soda napta. Blance deliciosa. Blandit ancillat assentat. Bla
stulit. Blasto cubicular. Blasphemia detractio. Blacta gen pipe t uinis. Blaterra
son rane. Blatat stulte loquit. Blenones impudici hyrcones. Blenni … Bli
bis cuius. Bliteca stulta. Bliteca i. uilis. Boas draco inmanis t anal q … bones.
Boare sonare. Boat uox plena ut mugit bou son uocis clamor. Boba roburne
heuens t gen spertis. Bolinatores instantes t maliuoli. Boccari stabula bou
t pascua. Bocones. Boematu auxilior. Boeta sub obscura. Bola palma man
Bolida honor magn. Bombices frondium uimes ex quor texta bombinium c
ficit. Bombosum furibundu in mor. Bombus son inept. Bore nom orphei.
Borith hba fullonu. Boreas uent aqlo. Bossor cusit maris. t signu i celo.
Bowcas lances. Boeta ga boue dicit laetum tane. Bomnar insidiat. Brachis
breuis dictio. Bradium uictoria. Brancia brasica. Brassica gen holis. Bra
cea subtilitas. Lmira t filu. Brauiu mun. incess uictori. Braxem …
Bralia. Brix stulte. Briona ossa alba & nigra. Bruces morbi bestiaru.
Bruma gelu hyemps. Brumalia rosinalia plunia. Brumos rumos. Brut
hebes indocit. Bubalus bos ferus siluestr. Bubalum stabulu bou. Bucina
armta pecualia. Bucina tuba. Bicin son tube. Bucinatoria uoces. Buco
nes stulti. Bucolica de bub; s dicta. Buxula uacca t uitula. Buda hysto
ria. Bulle ornamenta regaliu puero t sigillum t equor t camelor. Bupeda
adolescens iuuenis. Buia caput t pars arat. Burgones caulas. Burra cloaca.
Burri hio crudelissim. Burru rufum. i. nigru t aura rubru. Bustu ignis sepulc
clausa. Bustarres sepelientes. Bustu ia ex ustum uocat rog u cu ardere cepit. Busir
des rex egypti. hic hospites immolare consueuerant ab hercule suo exemplo punit est.
Bustator pincna. Buai imbuit. Birros amphibalus siue uillosus.

Clarus a celo q splendeat. Vn & clara dies psplendore ali. Celsus a celo dict sublimis
& alt qi celestis. Castr primu a castratione nuncupat post a plautu uiduit & oss senmat
q ppetua libidinis abstinentia pollicebant. Celebs dict qa ie s fac adeda. Celeps
conubii expers. qualia s uoia i celo q absq: coniugis st. Ex celebs dr qi celo beat.
Celicula co celu colat e u angts. Continens n solu i castitate dr sic & cibo
& i potu. i ua q: & uexatione … & detrahendi libidine. Et … dr q si
a multis abstineat. Clemens misericors ab eo q eleuet. i. parget & …
patri clemte. Concors a coniunctione cordis e appellat. Na sic consors dr q sortem
iungit. ita ille concors dr q corde iungit. Concionator allocutor consolator. Co
in dict consolator q soli se applicat. qui loquit & solitudine leuat alloquio suo.
hinc & solaciu. Consule e q consulit cu curari e in consulte q n accipit consiliu. Con
stans dict q undiq: stat nec ualiq pte declinat i par. Confidens q sit totus
fiducia plen. Vn & ceteli si fiducia habes consido oia. Catus a cauendo dict. Callid
fraudulent qa callere nou & malepte. Callidu au ueteres n pasturum s: & pastine
docto ponebant. Hic & … ab eo q … Cupid a cupiendo multu …
piendo uocat. Clamos qi calamos a calamo sed q sonet. Calumniator falsi criminis
accusator a caluendo i. frustrando & decipiendo dict. Calculator a calculis lapill
minutis qs antiq … tenentes numos coponebant. Compilator q aliena dicta
suis pmiscet sic solent pigmntarii in pila diuersa mixta contunde. …
mantuan ille uates cu qreta usus homeri uis fecerit suis … compilator …
abeunt diceret ille resp magnar ee uiriu claua hercul extorqre de manu. Cam
max ab eo q … Cromatic qa … fundit nec colore mutat. Grece u …
color uocat. Contumeliosus qa uelox e & tumet … Contentiosus …
tentione uocat. q n … aliqd. s: sola pertinacia uindicat. Contemptabil t qa …
pret habit. t qa … & uit. i. sine honore. Crudel … qm gci …
appellant pmis latione qi n … habit. … Carnifex q carne
afficiat. Cruciari cod sit cruce dign. Collega a collegatione societatis & coplexi
amicitie dict. Coetaneus qi compar etatis. Complex qa uno pecco t …
applicat e admatu. Ad bonu … coplice dicim. Consors eo q ab ei pars
ptinet bonor. Na sorte ueteres p parte ponebant. Consors q q sit communis sortis
sic dissors dissimilis sorte. Celer appellat a celeritate qa q usus exigit uelocitate.
Consinat ab eo q sit gen t loco affinis. Colon a colonia t ab agr colendo dict.
Cognitor a cognoscendo caam dict. Curator q cam ferat pueris qui adhuc …
tis s. ut negotia sua satis amministrare i possint. Clientes pri colentes dicebant
a colendis patinis. Capt captiuus dr. qi capite diminuit ingenuitatis u fortuna ab
eo excedit. Vn & amiss prius capite diminut dr. Columis a columna uocat eo q
erect & firmissimus sit. Comps a coma dict q sit formos capill. t qa coma intac.
Calamistrat a calamistro. i. ab acu ferreo i calami similitudine facto i q crines …
queat. ut crispi fiant qm i cine calefact solent q crispant capillos ut calamistrati fiant.
Corpulent q sit corpe ualid & lentis carnib. Crass a sagina corpis …
nes. Comesor a comedendo sacis. E u gule ac uent …
de uno ag faciens. Candid a candendo dict ca. Et candid qi candor …
u accedit candor. Na albu uocare nate e. Crispus clod cuis. Cecu appellat q caru
usu. e u luminib: amissis. Cec e q utq: oculo n uide. Caduc a cadendo dict …
natic eo q consus a confusione celi appellat in & consusio. Conuuls dr cui …
munt. Vn & conuulsa nauis cui eminentia in tepestatis admunit. Vn …
conuulse … qi mutilat. Consumpt ait & deuorat. Concubit ob societatem
flagiciose concessionis dicta q … alienisq: nundinis corp. Hac & lenone
uocant. Circuforan q aduocationu ca circuforu & cunit uocat. Collega …
Cacetes malos mores. Cachinn e risus dissolut. Caussact male loqns. Cadauer …
nim. Cade oppete t mori. Cad amfora. Caeci … Cee …
Calamis tybus t canna. Cata. i. dorq. Calamens … Calamus …
ca ex arbore. Calabri … obscuri. Calare pone. uocare t … Calathus …
t canna. Calathu canistru t canalli … Calcy …
lore ignis … Calcof … gemma nig. Calcitas gemma … coloris. Calc … calces
Calces t calces centra t una lat dicta q …
fusa aq ignis erupit. Calco. as. Bene q …
Calles communicat siue scs. Vie … Callea …
n me fallit … cognosco. discio copio. Cale … Calliope …
Litte bestie. Calcar … Calpes gale … Cale … Calta gen
floris. t hba. Caluca gemma colore uiridis. Caluentes … Calumnia
falsa accusatio. Cachamachan … Calmene muse. Camilla … Camis
max. Camin cauis. Camisile annali. Campestris solitudo. Campse … Cham
zel. Cana sci t fides antiq. Candes … Candidat q e … Candida …

Canaculus pincerna. Cantas farfures. Cano dico refero, canto. Canar senex. Ca-
num rugta. Canopus egypti. Clepsi. pis. f. Clepo fari. Canora dulcisonora.
laus. pa. suauis. Canoris clarus. Cantabru farfures trici. Cantarios equs castratos.
Canna canistrum. Capacitas amplitudo. Capacitates domos. Capax memor ortis
commoda capacites … oportuna. Capera dixerunt. Capedo studio.
Cum cupiditas, ardor, auiditas, uigilie, industria, labor. psciamata pennaria. Ca
pesso frequenter capio. Capios illius. Capo caball' grandis. Capitas iubas equorum.
Capsit cepit. Captare occupare, apprehendere, uelle, t ferire. Captatio calliditas.
Capsi de galia. Capulu spato manubrium. t gladii. t feretrum. t funis. Capuli le
cti funebres apopogi. Carbuncul' gemma. Carcer mecallu. ergastulum. custodia. t spe
lunce necium. t stabula eq. Carcessia cymbia poculorum genera. Carcinia gemma.
Carect' loc' palustr. Carix herba bis acuta. Caricos .i. ficus. Caristra marmor.
Carminat ymnire. pangit. Carnificia macellum. Carpentum plaustrum. Carpofor
ds paganorum. Casas domos. t agrestes mansiones. Cassat cassat. Cassante tar
dante t deficiente. Cassabund' titubans. uacillans instabilis. Castoreum testiculi
beluae. Castor anl. Castor & pollux filii fuere iouis fris mercurii & apollinis.
Casus fortuna. sors. euentus. prouentus. condicio. aduersitas. calamitas. miseria. clades.
erumna. infelicitas. labor. pestilentia. tragoedia. Carisma gre. latine dr gratia. inde
eucharistia .i. communio. 7 bona gratia. Cata iuxta. secundum. Catalog' numeratio
ordo. series. Catacliston diluuium castio(?). Cataclismum hyeme. Cathegorias predica
menta. Cathamiti gannnedes i. puer. Cathaplasma medicamentu. Cataracta fenestra
t dccs aquarum. Cataricta tonitruorum. Catechizare docere t castigare. Catholicus
nec uniuersal' generali. Cateuat multiplicat. congregant. Catomi flagellum. Cathimia
genus lapidis. Catiens aqua bulliens. Caudices arbores radices. Caulus lapis.
Caullat tetubat fictio hr. Caullatio dolo urbani. t cum exprobratione t accusatio falsa.
Caulis t tyrsus media frutex herbar t holium. Cauliculi ramunculi. Caumanq
est calor. Caupones negociatores. Causas rei. origine t ratione. Causor reus
iudicor. Caute circumspecte. considerate. acute. paulatim. pedetemptim. Cautes rupes
cotes scopuli. Cantio conscriptio. Ceca ignis obscura animus. Cecrops athenensiu
auctor. Cedo consentio. dico quaeso. Celestior prestantior. Celidris serpens. Celibe so
litaria. Celox genus nauis. Celonitis gemma. Cenatia potentias(?). Cenaculum dictum
a communione uescendi. unum & cenobium congregatio. Cene noua t cenas. Cenofali q
capita canina hnt. Comercia consortia. Censor iudex. Censuales q censu exigit
i. pecunia. Centru punct' i medio celi. Centractu medixim(?). Cenu lutum stercus.
Cerastes serpens cornutus. Cydaris pilleus sacerdotis ex bysso. Cimedia gemma.
Cimne lieni(?). Cimilia commune ri omnium facto uasorum. Cinos canis ui cinic pare.
Clima cardo. Cognitor peccator. Colarium ex cornu factus t excordo. Comessor
gule t uent' deditus. Comic' auctor q comedias. scribit setarum cantor. Comic' co
ponit. Comminando increpando i(n)temperando t pena molitor. Comminiscitur simulat
fingit. Comminiscitur recordatur. Cominus prope. Eminus longe. Commissu creditum commen
datum depositum. Commissa facta peccata. Comis facilis. suauis. dulcis. indulgens. sub
obseruans. humanus. Comitia populi conuentus t comitia. Comitiare loqui i conuentu. Como
di dona honores fructus emolumenta. Comodum lucrum. Comoditas ualitas. Comodo
felix & beatus. Comolire coeminare(?), accumulare, terrere. Comunicat uicat(?) nundinat.
Comune genus hominum … Comaculat coculcat(?). Conari adoriri cepit.
Conat' ipsius placet. Conatibus incitatio(?). Concentus frequentia multorum canentium uel sonum.
Concitum conuadere confligere. Concidisti occidisti. Concidimus ruere. Conciliabula conuen
ticula. Conciliant coniungens. Concilium conuentum. Conchilium genus coloris idem 7 ostrum
uocatur. Concinnat componit t dolose sine subtiliter concrepat. Concinnitur irridere t sub
tilit componitur. Conciunt concitantur(?). Conciunt' locuntur. Conclaui cubiculum meum.
Concludo definio. Concolor unicoloris. Concordia amicitia. Concordat conuenit.
Concors uni consensionis uir. Concretum coagulatum. Concreti conexi. confusi. Con
cubina pellex uel apelantion(?) … Concunctatio dubitatio. Concutere con
uellere. uastare labefactare. Condit' poculum. Condilo pugnus cedo. Condite statuite.
decernite. Connectit coniungit copulat. Conterit comprimit. Confectum consumatum. fini
tum lassatum. Confederata consociata. Confieri consumere perficere. Confidentia audacia.
Confinis finitimus uicinus propinquus. Confirmatio in eodem uico(?). Conflictum certamen agon
altercatio. Confuse mixte. Confutare redarguere conuincere. Congestio congregatio.
Congruunt crepitat(?). Conglobati coaceruati congregati. Congruum habile aptum.
Coniectores arioli. sortilegi phanatici. Coniugatio colligatio. Conimi herba …
Coniunx nacha(?) uxor. Conlapsa deiecta. Collibescit ualde delectat. Col
lidastu(?) … Colluuie sorde. Commanipularis consocii collega. Collirida
subcinericii panis. Conculcat conculcat(?) tribat(?). Commeanti collisit. Connexa
coniuncta copacta. Conon … Conor conis
su. Conuector(?) t conor nolo. Copee … multe … que … duce t
operiunt. Copetit conuenit. Copilant fraudant expoliant. Coplures multi.
Copos perfect' uoti. Copreant optant. Copressit domuit, coercuit. Copu
lere cogere. Congessarit(?) confregit. Congri dolere. Congrere possidere. Con
sanguinei contribules. t parentes. Censebat estimabat. Conserere coniunge.
Consentanea consimili t consentiente. Consentes consentientes. Co… adinte
cunt(?). Consent in ponte committit(?). Conserta coniuncta. Conside reside. Consis
tentia mansio(?). Consistere habitare. Consistorium rupis alta. t palatium iouis.
Consulator interrogator. Consobrini q consororii. Conspicuus eminens. pulcher.
Conspiratio coniuratio. consensio. Constat apparet. Constitor … cultor.
Constructum compactum. Consuetudo mos. ritus. Consule prouide. Consultu pru
dentia t industria. Contabescas deficias. Contactibus pollutionibus. Contagiu
morbus porcorum ipsa & inguinaria sine pestilentia. t lues. t pollutio.
Contaminat profanat polluit. Contaminata spreta(?). Contemptibilis despicabilis.
Contentus paciens. Contiguus propinquus uicinus. Contentus(?) perpetuo permanens. Con
tinuare congredi coire. Continue assidue. Continuare congeminare. Contionari
q publice alloquitur. Contionatur affatur. Contorquet uibrat micat. Contortis tenisit(?)
iaculis. Contracte breuis. Contradictionibus scelaribus(?) negociis. Contraire resistere.
Contexit collegit. Contrectans tangens. Contumeliose sub … acto. Conuenustat
adornat decorat. Conuisaret uiuere(?). Conuescere pariter comedere. Conuisione
apostrofa. Conuexa celi extrema pars celi. Conuexa curua. aspera alta. Conue
xo litore rotundo conuexo(?). Conuiciatur conuicia(?) maledicus afficit. maledicere insultare.
Conuiciator proniis(?) perax(?) maledicus. Conuincere. confutare. arguere. Conuulsa dis
sipata dirupta dissoluta. Coorta subito nata. Copadia particulare car
nis. Coopertendo(?) sepi parcendo. Copia habundantia facultas exuberantia.
Copiosus prope opimus locuples. Coram(?) … Cornula iocularis t
cornu canit. Chorbis(?) pisana cosin(?). Corallio tinea(?) … Cordate gnar
sciens. Coridon stulte. Cremium uncta lignea i quae … pendet sup focum.
Chorimbi circuli uineae. Corimbata nauis. Cornipes equus. t sonipes. Cor
nua extremitas exercitus. Corporat saciat uulnerat. Corruptor scelerate
adulter. Cosmos micros. mundus minor. Cosi uinas(?) i ligno. Cothurn poeticum cal
ciamentum. Cotidianos … t … Crapula e nimio uino nomentas(?). Crassus
obesus pinguis. Craticulas … fuscinula. Crathe genuit(?) … Crebro spissus
assiduus. Crebro frequenter plerumque. Crebrum … Crebrum … Cre
das contrarias. Crepa dubia incerta. Crepidas genus calciamenti. Crepidine summitate
ripae. Crepundia puerorum cunabula. t puerilia ornamenta. t minima. t munera
blandimenta. Crepusculo … Crescit adolescit glisit. Cre …
Criminat reprehendit. inculpat accusat. Crinitus comatus. Crisos aurum. Cri
pido … angulatarius(?). Cristam genus animalis … galear. Cra
stin' honest' decens. Cronia morbi ex humoribus. Cronon tempus. Crudelis fune
sta morte. Cruenta calamitosa exitiale pernitiosum. Crustae tabule marmoree.
Crustula panis … Cubio masete(?). Cuculu parua cappa.

218.

Crustunium flumen. Cui deferre cede. Ciragra infirmitas manuum. pedum podagra.
Culeum parricidale saccus de corio factus. Culei uiriles testiculi. In inguini qui in
culum. Culina coquina caucula t cocina. Culmi summitas fastigium. Culmi calami
spice. culit percussit. Cult' ornamentu t religio. Comatic uersificator. Cumba
nauis eu genere stirpe. Cumulat onerat congregat. Cumulat' ampli. Cumulate lar
gius. affatim liberaliter. Cuna pannum infantuli t stratum. Cunctat dubitat tardat. ter
uersatur procrastinat. Cunat generat. Cunae … Cuniculus fossa occulta.
Cupitat cupiebat. Cuppes fastidiosi superbi. Curant reficiunt. Curialio unius in
similitudine gentis uni 7 … hnt. Curtum breue. Curtis curia. Cusire consuere. Cur
riculum cs temporis. Curules domi iudicum. t dignitates. Cuspis spiculum. Custodio
supercilio fastu. Cupidis uenis. Cilleni mons archadie t mercurius. Ciliarchos q mille
milites hnt. Cimera monstrum fuit chifonis & achidone filia. prima pars leo post
rema draco media capra quam belorofons occidit. Cinthia luna. Cyrografum con
scriptio hois ppria scripta. Cythara pecten deuota(?). Cantar genus bruci. Comicat ca
ducus. Cancellatis manibus conuectatis. Cunctis codex radix t palma.

Dominus p dominatione dicitur quod domui preest, i. cuncte familie dnatur. Disertus doctus
a disserendo dictus. disposite disserere. Doctus a discendo in & doctor. Docilis n
q sit doctus. sed qui doceri potest. Est ingeniosus & ad discendum aptus. Discipulus a
disciplina dicitur. Disciplina autem a discendo uocata. Dispensator uocatur cui credit
administratio pecuniae. Et ideo dispensator quia prius q dabant pecuniam n nume
rabant eam sed appendebant. Diues ab ere uocatur t diuescens. Decor perfecti
a decet. Dulcesis(?) decens composite animo decere dicitur. hic & decor 7 decibilis.
… Dilectus a diligentia. hs signa diligendi. De
libutus de oleo unctus ut athlete solent t … pueri. hic & delibutus
gaudio i perfusus uel plenus. Delicatus quod sit delicius pastus. nitens in epulis. &
nitore corporis. Defessus semper infirmus quia diu fessus. Debilis q p bile fact
sit fragilis. Decolor q desit illi color. Desparatus uulgo uocatur malus ac perdi
tus ia nulli prospe spei. Dictus autem p similitudinem egrorum qui affecti & sine spe
deponuntur. Conquirendo autem erat ap ueteres ut desparati ante ianuas suas collocarent
t ut extremu spm redderent terrae. t ut possent a transeuntibus forte curari. qui
aliqui simili laborauerant morbo. Degener aut ignobilis aut q sit impar
genere. aut si dum sit genere optimo uiuat inhoneste tam uiuit. Decrepitus q inter
… qui ad mortis tenebras crepat. sic crepusculum tempus noctis. Alii dnt
decrepitum … senectute … est. sed q iam crepare desierit i. loqui cessaue
Desperat ab eo q sit uilis. nec alicuius precio dignus. Dirus perpetuus & ueter. qui
diuinitas ira id … Nam dirum dr q diuinitus inferre ira. Alias dirum dr magnum.
Dehiscens ualde hiscens. hic de augentis est non de amore dissidere(?). De
spiciens eo q deorsum aspiciat. t contemptui hat. Dolosus insidiosus t
malignus ab eo q deludat. Uel decipiat occulta malitia blandis sermo
nibus ornat. Dubius incertus qui duas uias. Delator dictus eo q detegit q
latebat. Dilator q differt a prferendo(?). Desidiosus tardus piger a desidendo
nomina i. ualde sedendo. Item residens a residendo. De hic augentis est. Dele
… deserit peccare apotocleta t q … ordine & q … aberrat. t …
… gentium agricole facta … dirigit sulcos … omnis seges … deerit.
Demens idemque amens i. sine mente t q diminutionem hat mentis. Desipiens eo
q minus sapere inceptoque solebat. Dampnat & dampnabit quorum por … addit
est sequens prior addicet. Degulator q gule sit deditus. Dabis penas solues. Di
cabo dabo. Dadextram. prebe auxilium. Dalum uelu nauis. Damnatici dediti
ci damnis. Danau danaorum grecorum. Dapsilis largus. Dardani troiani. Dardan
nuus fuit. Data copia. potestas. Dauus audax. Deambulatorium peribolu.
Decaden decem. Dicata deo consecrata. dedicata. Decassidile pera pastoralis.
Decani q decem militibus presunt. Decens honesta morata. egregia nobilis pulchra
Decentari ingeniosi sumpti exercentur copiosus. Decerne disceptat. separat. fert
sententia. Decertat pugnat. Decessit abiit. esse desiuit. Decem denuo …
Deciduum q uelociter cadit. Deciduus ignauus desidiosus. Decise dissentire.
Decidentibus morientibus. Declarat designat. Declamatio deliberatio. Declinat i
clinat. Decoctor deuorator prodig. Decolorant dissimulant. Decorosa formosa
eleganti corpore egregia. Decreuit statuit. Decurrere meare. Decutit aufert. De
uicit expellit. Decurio princeps super decem hoies. Decus gloria dignitas. Dedalus doct
artifex. Dedala ingeniosa puella. Dedere … Dedecoratio dehonestatio.
Decusata ornata. Dedicationes encenia. Dedignata spreta. … Defene
rata … Deduunt(?) secunt arma succumbit(?). Defatigari diu fatigari.
Defecisset separare. Defecata dedicata(?). Defectum p … Defensi …
Deferunt disiungunt. Defit deest. Defungit destinat. Defixe intendens.
heroys. Deflagrari diuulgari. Deflagiat furore ponit. Deflat fastidit.
grauat spiritu. Deflecti donat(?). Deflorata decepta. Deformio mormo(?) fedu.
Defrecat uinum coquit(?). Defrutu defruti decocti. Defunctorie transitorie.
Defuit explicate(?). Degere manere uiuere. Degesta disposita ordinata. De
gerit … Deglobere t deglubere decoriari. Deglutit decoriat. Dehisce
… absorbe os aperire. Dehonerare multum honorare. Deinde male honorare(?).
Dehonestat deformat. Delabe … Delapsa cadens. Delectat ualde
delectat. Delegit probat eligit. Delenificus blandiloquus. Delibatio cogitatio
tractatio. Deliber immolor. Delirus ex orbita … Delibuta perfusa.
Deligunt latent oblitum. Delicianti epulanti. Delicet repulsa. Delici pueri
i delicius. Delirus insanus. Deliniet placato. Delitis latere. Delitescit …
Delubra templa. Delude decipe. Delitet latitet. Demedians dubius. Demi
nuere auferre adime. Demeatur diuidit. Demetit secat. Demiror despe
ctui. Despuo despicio. Demissus humil t … Demitto separo.
Demoliunt destruunt exterminat dissipat. Demore consuetudine. Demulcere so…
oblectari. Demissio … Demutilat detruncat. Deneganti … Denu(n)ti
manifestant. Densis spissis. Denundinat diuulgat. Depingit … aspirat(?).
Depopulans depredans. Depellicelat(?) decipe. Dependit soluit. Deprecatur …
Deplexe macerat exinanit. Depluuiatum duplicatur(?). Depressus …
humiliat. Deprimunt proferet … Deprepente subito. Diruit
incidit. dimouit. diruit … Derogat detrahit. Disceptatio con
tentio. Descisci discessit. Deseuit … Desciscunt recedunt. De
seminat dispargit. Desertor q sua rege deserit. Deses desidiosus. Deseuit …
… crudelit proiecit. Desidia negligentia actionis. Desideo …
Desidere deorsum abire. Desilivit t desilit descendit. Desimulat nescire se fingit.
Desipit delirat non sapit. Desitu propria bonum(?). Desma claustrum. Desistit d…
mittit. Desistia pigritia(?). Desinit … languit deleta est. Desistere cessare(?).
Desolam subsolam(?). Despina draco. Despiret ualde spirat. Despondet promit
tit. Desporta … Despuit renuit. Despunctores debitorum expositores.
Destat ualde stat. Destinat disiungit. Destinat determinat. Destitit cessauit.
Destirpe de semine. Desti… enses euaginati. Desti… Destringit …
Desultura iocularis ludus(?). Detegit patefacit. Detors … Detrahere
probra dicere. minuit imparare. lacessere. Detur delirat. Deturpedis profligat
perusus. Detrans consentiens. Detricula(?) … Deuector uetitur. Deuexum
depressum decliue. Detrahat expellit. Deuia deuia. Deuitat prohibet. Deuer
tare portare. Deuellit dirumpit. Deucho … Deuignat corripit.
Deuinco … Deuolatio designatio. Deuolutio … Deuorator … gluto.
gaulio decoctor. popino. ambro. Deuotio oro obedientia. Dexteri … Dextro
ra … Dextralia armilla. Dexte … sinistra aduersa. Dextimus dexterrimi.
Diadan ydumea. Diaforia differentia uocum. Dialog' sermo duorum. Diametrum
duplex. Mensa dia sca loca clara. Diapsalma … Diastile separatio.
Diastolie distinctio. Diamat ualde amat. Diamoron & diacodia genus potionis.

exierunt. Humat quod sit humo tectum. sepultum. Habitudo fortitudo corporis
t species. Habitus acceptum t corporis positio qualitas. Habissu gens lang ablia sicitas.
Habena lorum frenum. Habitur hauritur. Haccenus usque nunc. Hahanoc phiben
has. Hali uox despicientis t dolentis. Halips calips. Halat spirat redolet. Ha
be auranent. Hamat uinciat .i. uinctas deuinciat. Hammon iupiter. Hamancunciat.
Hapsum uellus lane. Harundo canna baculus sagitta. Harseon gen gygantum.
Hase diuitie. Hasce has autem. Haud non. Hausit uorauit. ebibit sorbuit. Hausisti
circuiti. Hautsec non aliter. Heben genus ligni. Hebet hebescit. Hebetat desicit stulte
fit. Hebetiores rusticiores infirmiores. Hebetudo fatuitas. Hebrus tercie fluuii.
Heccine t hecine de putas ista s. Hectasis pretensio sillabe. Heglaga cantatio
Hei interiectio admirantis t dolentis. Heteroclita diuisi clinia. Helyos sol. He
... sol occasus. Helyce nomen stelle. Helespont pars maris. Heliotropium herba t gemme
gemme. Hely deus meus. Helopes nomen stelle t anguis. Helluus rufus pallidus. Hemo
res gen serpentis. Hemoroide uesice que crescit in ano. Hemisperium dimidium spere.
Her dus t uir magnus t fortis in herilis domesticus. Hercules fortis herule uel tauro.
Hereditarium heres. Heres filius successor. Herculane eunuch spado. Heresis
secta diuisio. Heredium pdium p diolum. Heroas fortes magnos uiros. Herois
mes .i. carmine. Herem desere loc. Heri pridie. Hermafrodit mulier in femina.
Hermagedo mons latrunculorum. Heret herescit infixum est. Hesperus stella uesp
Herinacius hericius t pectur foueis. Herebum profundum inferni t macula.
Herbitum ubi herbe crescit. Hermo genus serpentum. Heroicus instrumentis uirilibus armis
Hesperias occiduas partes. Hesperia italia ab hespero rege t astella. Hesitat dubitat
animo. Hesitans blesus t balbus. Heus adu... uocandi. Heu aduerbium respondendi
di t interiectio dolentis p dolor. Hiamio margarita petiosa. Hiachinto os
aperit patet cup. Hiat t oris apertio uorago. Hibis quedam auis feda. Hi
almum uiror uiride. Hyades pliades. Hibernat sentit uariat hyemat. Hibiscum
herba. Hiberna tempora t castra uulnerum in hyemant. Hiccine hic non putas iste est.
Hicteris regius morbus. Hiena bestia que cadauerib: mortuorum uiuit. Hyronia caul
latio. Hierontocomium non senes infirmi pasuntur. Hydres serpentes in aqua ma
nentes. Hilic arbor huius fructus sic glandines. Hylaris letus gaudens grata se
rem. Hilia femora intestina. Himos odio habens. Hymnus laus dei. Himeneus deus
nuptiarum t hymene t nuptie contr. Hinulus pullus ceruus. Hinc inde huc illuc.
Hinniat cupit. Hypocrisis simulatio. Hyppomanes carunicula que nascitur in fronte
equi. Hippodomia possessio uel. Hirudo sanguisuga. Horribile infinitum. Hyrtus hir
sutus setosus squamosus asper. Hispidus spinosus. Hyrcania poema cantilena. Hirobi
que ungulas non diuidit. Histrio pco saltator ioculator. Hiscere loqui tacere nescire.
Hiscit aperit. Histrix quadrupes spinosus. Hister fluuium. Hystoria dicitur rei
geste. Hystoriet t hystoriographi qui hystoria scribit. Histipices fustes t
ligna aruspices auges. Hymenechion carmen nouum nuptiale. Hoccine commat
culpat. Hocce hoc autem. Hinleu aprum anum. Hocceales stelle in fronte tauri.
Hoccine hic putas. hoc autem t uos. Holor subulci porcarii. Holon grece totum lac.
Holocaustum sacrificium totum incensum. Hologrfa tota scripta. Holus herba plan
tata. Homo eo quod de humo sit creatus. Homo grece unus. Homousion unius subs.
Hogiafia herba fontana t horculana. Homunficue an homines erant. Homini
grece nomen. Honos t honor laus gloria dignitas reuerentia. Honorat coronat
honestat. Honorificat honore munitur. Honorice munifice. Honorabilis
honore apte habitus. Honocrotalus auis. Hora mora. sonus crepitus. Horma
anathema. Horus laus gloria. Horomatis auditis. Horonon auditio. Horrison
horride sonans. Horror abhominatio timor terror. Horret horrescit prime
scit. Horrida amara. Horridulus horrifice uel formidabilis. Hortatur instigat
monet cogit excitat puocat. Hostis p duellis inimicus in hostilit hostie. Hos
tiati ab utroque hostilite. Hostire equare adplanare. Hostimen pondus t lapis lib
Hostia placatio immolatio mia. Hosce has autem. Hospes qui comendat hospitium. 7 qui
recipit. Hoscine hos uos. Hoymenses consiliari. Hermafrond castrato. Hermacolor.
Hoagregas pulmones. Humi terra. solum aqua. Humat sepelit. humo operit. Human
dapsilis misericors compatiens. Huncine hunc uos. Huccine huc uos. usque nunc. Huleoli
arma equandi .i. sella & frenum. Humet madet ab humore. Humid roscid. Hu
mil meritis submissus. Humiliat subicit domat deprimit submittit. Hyppodromus loc
in curculo in quo currunt equi. Hippitat sonat contrat. Hypallage mutatio. Hypogifrerece
desipationatur. Hilidi serpentes aquei. Hymos feres locuracios. Hylosat in siluaniat.
Hidia uas fictile. Hidor aqua. Hydropice aquosus. Hydra serpens multa habens capita.
Hinno belua nocte terrens. Hiasuro sin syriani. Hyr palma manus. t uigil. 7

Ingenios quod in eum habet gignendi quamlibet artem. Inuentor dicitur qui ea que quaerit inuenit.
Unde & ipsa quae appellatur inuentio si ubi originem retinet. quod aliud resonat nisi quia inuenire
est in id uenire quod quaeritur. Interpres quod inter partes medius sit duarum linguarum dum transfert. sed 7
qui inter deum interpretatur & homines quibus diuina indicat mysteria interpres uocatur in idiomate.
Indolis proprie est ymago quedam future uirtutis. Iustus dicitur quia iura custodit & secundum legem uiuit.
Innox quod nocet. Innocuus cui nocitum non sit. sed apud ueteres utrumque indifferens est.
Ilaris gen nomen est. Iocundus eo quod sit semper iocis aptus & hylaritati afrequentia sic nasd.
Iocosus iocis uso. Ineltus gen nomen est. Nam eleon grece glosum uocant. Illustris nomen noticie
eo quod claruit multis genus splendore t sapientie t uirtus cum contrari e obscuritati.
Idoneus qui duplici tam sit donum. Incolumis a columna nomen habet quia erecta fortis & stabilis.
Inmarcessibilis incorruptus & semper uiridis quod sit sine marcore atque languore. Inte
meratus in corruptus & nulla temeritate uiolatus. Informis qui sine forma. Inbecillis qui
sine baculo fragilis & inconstans. Inanis leuis. Inconstans quia non est stabilis. & quod placet
ei rursus displicet. Iactans t arrogans est qui maiora institutis non adquiescit sed propria quedam uana
iustitie & sectatus in quaeritur. Iracundus dicitur qui accenso sanguine in furore compellitur. Vr
ir flamma dicitur & ira inflammat. Incentor ab eo quod incendat atque inflammet. Incentor
quia praua suggestione admiratur aliorum succendendo & persuadendo inflammat. Inexpi
abilis quod nunquam expietur nunquam purgetur. Inlaudatus non quia laudatus non sit sed quia laudari non
meruit. Iratus naturam. Impius quia sine pietate religionis est. Iniquus proprie dicitur quia non est equus
sed iniquus est. Interimpius autem & iniquum hoc distare nonnulli solent quia omnis impius iniquus tamen
non omnis iniquus est impius. Impius namque perfidus proprie & dicitur impius quod sit a pietate religionis alienus. Iniquus
uero dicitur eo quod non est equus sed prauis opibus maculatus nec christianitatis nomine censetur. Inimicus quia non est
amicus sed aduersarius. Duae autem res inimicos faciunt. fraus & terror. Terror quod timetur fraus
quam passus. Inuidus dicitur ab inuidendo felicitatem alterius. Inuidiosus qui ab alio patitur inuidiam.
Inuisus odiosus ab inuidia & zelo dicitur. Intestabilis cuius testimonium non ualet. & quod operit
irritum improbatum fit. Infamis non bone fame. Improbus dicitur qui instat & prohibetur. In
portunus inquietus quia non habet portum .i. quietem. Unde & importuni qui in naufragium cuncto ferunt.
Infrenis hic est qui frenis non regitur ut numide infrenati. Infrendens proprie est inter se comprimens
dentes. Nam & frendere significat dentibus frangere. Unde infrendes infantes qui necdum
dentes habent. Ingluuiosus a gula & uoracitate dicitur. Inglorius quod sit sine gloria .i.
sine triumphis. Item inglorius inmemor glorie. Informis in genus quod non habet formam
sed quod ultra formam magnitudine habet. Inuectator eo quod sit multum uectus quasi uictus in una
licia. Inmanis quia non bonus sed crudelis & terribilis. Manum enim bonum dicitur. Unde 7 caca
antifrasin dii manes minime boni. Immunis minime munifice. ut est in publio
uenit. Inmune tenet odere sui. Item immunis qui non facit munia .i. officia non fun
gitur. Est enim omni priuilegio uacuus. Indempnis eo quod sine dampno uiuat 7 sine
ulla culpa atque periculo. Iners sine arte & obhinc nec operis quidem ullius. Inermis t sine
armis t sine uiribus. Nam semper arma pro uiribus accipiuntur. Ignauus ignarus me
.i. rationis & uirtute. Ignarus non gnarus .i. insciens t sine naribus. Olfecisse enim ueteres sapisse
dicebant. Ignarus autem duo significat. t qui ignorat. t qui ignoratur. Inmemor qui ob
litus est. p dereli memoria. Inscius quia sine scientia est. Indocta imperitus enim est. Imperitus sine peritia.
Inconsultus ab eo quod non accipiat consilium. Item inconsultus quia est sine consilio. 7 inscienter atque ig
narus. Inops apro o eni in est qui in ape. Inops qui sine terra est. Ope enim terram intelligimus.
quia ope fere fructificando. Alii in ope intelligi in sepultum. Inhumatus curtet

absentia surrexit cumulans. Ignobilis eo quod sit ignotus & uilis. & obscuri generis est nec uiseri.
Irrosus quia sudore corporis fetido pirate. Ignot ignobilis t exinde p uiso uenies.
Inpulsus dicitur eo quod subito sit & non porro ante uisus. Iudex p dator alimdi
cando. Indigena uocatur quod sit in genitum .i. in eodem loco natus. Impudens eo quod ab
eo pudor & pudicicia peul abest. Impudice a pudore uocatur. Pudoris ipso
tore dicitur. Incestus proprie illicita commixtione uocatur qui in castum sic uirginem sacrata
t affinitatis sue proxima stuprauit. Intenecida est qui falsum testamentum fecit. &
ob id hominem occidit. Inficiator negator quia non fatetur sed contra ueritatem mdaciu
... Inpostor intercaptor proprie dicitur qui inter duos de medio tollit. Insidiosus qui
insidiatur. Nam proprie inside est dolose aliquem expectare. Unde & insidie uocantur sed.
Inemeta .i. sine cincta quia pinguiforas iter non pmittere. Inuestis .i. sine ueste.
Non dum enim hoc stola quod est signum maritalis uirginitatis. Iscaria uocatur quia ea esse
quispia consecratur. Iam dudum paulo ante. Iaspis gemma fulua. Iacet pietate. Iappendice
uenit. Iaculator qui iaculum mittit. Iactura dampnum uanitas p flu ...
&. Iacta p secit robustus. Iant ... duos frem uxores. Iamque iam. Iam aliquo
uenu. Ianiporc t dii iuxta. Iacint gemma color glauce. Iaculatur sagittat.
Iambos in detractio maledicto tetrambus. Ianua ostium ingressus. Iantor custos ostia
rii. Iactat uexat psit gloriatur. Iaculus oppidum. Ianiculus rome mons. ...
Ibulas solidos. Ibiscus herba. Ibisca herba. Iconisma figura ymago. Item ...
sio. Ictus colaphismus uulneris. Ictuat subito peussit. Icon grece ymago uel ycona. ...
uillice dispensator. Idrthum consiliator. Idunea terra. Idolum sculptile. Idolatra qui
colit idola. Idolatria seruitus idolorum. Idus diuisio ab edendo t adedit diuidit dimidi.
Idiron pauperum usum. Idomeata consuetudines. Idas silua iuxta menm id. Idea figura
ymago. Idos forma. Idumas man. Ido eo mag. Ididia salomon. Idendide
tempe t ... Ierarches princeps principum. Ierarchia p sacra sancta. Ieruhel non di.
Ierion t ierethicon sacerdotale. Item expulit peussit. Ieiunium abstinens. Ieciophagi
dicuntur qui cum piscibus alantur. Iecuna extra t extale. Iecur eleuat. Ignoscent inde
gere pare diuinat. Ignauus segnus iners. Igni orbis terculus. Ignobilis degener.
Ignifer igne ferens. Ignitus ardens ignatior ardentior. Ignetorrid. Igil auis
quadrupes. Ignari loci igne gemens. Ignominia infamia scandalum opprobrium
confusio. Ignot alienus. Ignauit uenia dedit. Ilia renes uisca. ibidem. ilibi. Ilex gre.
Illaqueat includit. Ilios scilicet. Illicit fallit. Illexit decepit. Ilion teris trans inde
dicitur trani. Illisitica herba. Illibata inducta conclusa in maculata. Illatio inductio
confusio. Illidit contere conundit imprimit. Ilico continuo. Illico illa autem. Illo. Illuc. Illic.
Ilicebra gula deceptio. Illac fas est illic locus. Illuuies immunditia. Inmunis innocens.
Imbricibus latibus lapideis tectis. Ima ultima. intima profunda. Impie in docte. Im
molat libat mactat. Impar preceps iudicat. Imere qui cotidie uestimenta 7 corpa
lauant. Imperium opprobrium contumelia. Impetit adit congressus. Imera dies grece nocc
tiat. Imbli pluma t ho tepestas. Impellit cogit agit. Imminet instat. Implorat rogat.
Impune pseuerantur ... Impiger non piger .i. uelox. Impetit consequitur aegre. Impinat illidit
inouit. Impostura fraus. strofa dol. Impostor strofarius dolosus. Imbuit docet
instruit. Imperat sepe imperat. Imperium potestas dominatio regalis regni. Inanis inanius
friuolus nugax. Inauspicatus sine questione auspicii. Inachi lumi. Inabstinens incon
tinens in patiens. Inaccessibile qui non potest adiri. Inanimis qui non habet animum. Inauspi
cator sine requisitione. Inbinauaga. Inbre imbilis uoce emitat. Inbecill infirm
sine baculo. Inbibis sine barba. Imbuit initiat. Incesans festinans. Incentor
simulator. Incentiua cupiditas. Incestu cum cuparente t quod ... incommod in
util. Incassum frustra sine ca. Incopesce crescit. Inerte in esse festina. Increpant cosi
uinc. Incola aduena. Increpat corrigit imperat. Increnta ornamenta. Incantat
aduinat. Incensu thus. Incedit uadit it. Incendio diu .i. cum contrarie dus. Incedunt
dessiu. Incalint arrisit inflamata est. Incuba saure. Inera negligentia rusticitas. In
culcat ingerit in simulat. Incubit suprimi. appetit currit imitat. Incolat in solent
inuadit. Inde dis. Incandit ferbuit intre. Incommodo ipse t non present. Inpugnare
in cessere. Incubat ales .i. fouet oua. Incitat cogit prouocat. Incisura seruus ...
diuisio. Incenta enim numerus t cumulus. Incussat tumet pinguescit. Incantau
sulg. Incolumis sanus sospes. Incendium ingenium. Incompti in decens. Incantam
puco. Incertus fallax. Incedia clades uitium. Incolesit in calet. Incessat iterum
imperat. Inchoat incepit. Incolit proprie in habitat. Incomitia insita mutant. In
comitatus sine comite. Incomdit in composite in sulsis. Incisans colens in famat. Incu
etanter indubitante. Incisa confecta. Incrpitat adhortatur. Incantu sedu tho
nestu. Incui uncu. Incubi qui homine grauat per somnum. Indagi in uestigio in quo.
Indago campus serarum agitatio. Indempt acquisit donauit ornauit. Indecens in ue
niens. Indempnis sine dampno. Ind ... clarare in serre. Indecor in decens. Indis
ferens. mora non faciens. Indefessus infatigabilis. Inde postea hinc. Indice proposituram.
Indicibilis ineffabilis. Indicium documentum. Indicat manifestat. Indidit infirmauit in
posuit. Indide exim t inde. Indifferenter indiscrete in diuidit sine mora. Indi
gesta uniuersa coniuncta illecebra. Ind... abundantia frugum t copula. In
dig inops indigens. Indigentia inopia. Indigetes dii post romanos. Indigena
in uocat in idem ... Indignatur irascitur. furit. Indignum ingratus.
Indipiscitur acquiri consequi. Indirruptu integrum. Indit infert in serit. Indiui
duum indiscretum indifferens. Indiuxe in similis iunx instruat. Indocibilis qui doceri
non potest. Indomitus in fere asper uelox. Indoluit ualde doluit. Industria sagaci
tas studium ingenium efficacia. Induperator imperator. Induuie indumenta. Indici
species. Indubitati in dubitans. Indulget concedit ignoscit dimittit. Indulsa
in dulcoratur dulce facit. Indupedat impedit. Indusiarii uestiarii. Inermis uel
sine armis. Inerguminus insani demoniosus. Inergia inanitas. Inextricabilis in eue
dabilis inexpugnabilis. Inexpers in sollers incautus. Iners sine arte. Inertia ignauia
pigritia. Ineptie res sine re stulte uane. Inesset cibus inbie. Inenarrabilis inexplicabilis.
Ineuitabile quod non potest uitari. Inexpiabile quod non potest mundari. Inepte pte ...
Ineunte incipiente. Inexcusabilis in uiss pessim. Inexpectans improuisus. Infaust in
felix ignominiosus. Infusus pu. ... Infando scelus scelerat non dicendo ... In
fasti in honore positi t quod ad fas pertinet. Infecte imperfecte. Infans non loquens fecit. Infa
mia malus rumor dedecus. Infensus irato ... Infestat molestat uastat nocet.
Infesta molesta nociuus. ... Infex non fact uiret colorat mutat. Infert qui
mortuis immittunt .i. placatio inferorum. Infestus ... Infestat ...
... Inficiator ... maculator. Inficior contendo obsono. Infrontem ...
instruo in fluo. Infit incipit dicit. Inficior nego contumor. Inficias mendacia negatio. Infirmi
tate colore mutat. Inflans timens. Inflit dum in pace non ... Inflexibilis in clinari non
Inflexibilis qui flecti non potest. Inflammat incendit. Informis sine forma in ... Informatio
structura docet. Infula honor uitta sacerdotalis. Infumat suspendit. Infucat rigid pmisit.
Infronte uiuit indigestum. Infrendens fremens. Infringit rescissat contiguit. Infrunitu im
pudens prauus perax concilios improbus uagus. Ingruit grauius irruit inuadit imminet.
Ingenuus nobilis liber. Inguen pars ... Ingurgitat irrigat deglutit. Ingeminat
duplicat. Ingluuies gula auiditas. Ingerit suggerit in fert. Ingenium qui ingenium
capacitas intus. Ingerit pangit. Ingens magnus. Ingemmat in gemma erupit. Ingenium
... Inhians cupiens impediens. Inhibens urandens. Inhibet colubit conferunt
Inchaos in haret t fixa. Inalat inspirat. Inhumanus in inferioris sed ... Inhumat
in sepulcro. Init incepit initiat inchoat sacrificat. Initium principium. Iniugis qui a cultu ...
Inuigo contigo. Inlimes qui limo intinet. Inluuies squalor immunditia. Inlucet
... Inlinguis mutus. Innuxius innocens. Innumerus ualde multi. Innatus ...
in digni. Innodat innodesit. Inimanis crudelis ingens in formis. Innsfrutus ...
... Innoc non moti. Inmemor obliuit. Innatum quod natale est. Inmitis crudelis. Immerito in
... Innocuus offidit. Innix innititur. Innixus incumbens. Innectit ...
in nocens. Innatare innatare. Innix in uocat. Innuba que non nubit uirgo. Innumerus ...
Innuit nutu significat. Innormis ingens immanis. Inops sine ope. Inodor sine odore. Inopina
in pinguis. Inolesce in cresce intgere. Inopin in opinatum insperatum. Inoblit in obliuiscens. Inolita

iacta i oletas p clara. Inofficiosus inutil. Inolevit i usum uen. Impulsor in
citator hortator. Impetit impedit irrogat. Inprovisu subito. Inportun i pb
ingrat urget ubositas. Impig capiti cludit. Inpubes inbbes. Inpostremo pre
tande. Impensat consumit. Inppitabit illesus. In ppatulo i apto i publico.
Impendiū distributio. Inpunsus an inuisus i caut. Inpubesco cresco i clesco.
Impellit psuadet. Impos i potens. In pceps deorsu. Impietas i saeuitia. In
precio optat maledic. Inplus n diu uir. Impperiū maledictio obpbriū. Inpperat.
obic. Impulsat gitat. Inpbat cunnat. Inpune sine pena. Inpunitas uenia.
Inqlinus rustic uillan colon. Inquit dixi dicit. Inquinat polluit. Inquietat fatigat. Inqo
dico. Insolens importun i patiens t simulat i cusat cunnat. Insultat deridet de ludo.
Insperi inuente pior t apto t maledico. Insidiat fraude appetit. Insectat insequit.
Insuls n g dec. Instaurat recupat. Instruit erudit ornat. Insignis nobil clar eggi.
Inanx unpsfit. Inspicat false inuidet. Insomnis sn somno uigil. Insic infret infucus.
Institor agapa. i. institutor negociator mercator. Insons inocens. Insuesc gsuetu
dine fac. Instar similitudo magnitudo. Insignit exaltat decorat deping. Insigne
dec. Insipidū acbū sn sapore. Insilit i ruit incep. Instantia pseuerantia. Instigat
docet secat cog incitat. Inseram tarda. Inspirat insufflat. Insistit gsistit. Insci
nesci. Insinuat intimat noci fac. Insignat designat. Insistat instat pseuerat. Inso
lerte ingenioso. Inspeculare loc alt un longe uidr pot. Inaculat i scribit. Instituo
dispono informo imbuo. Institutū exemplu ppositū dispositu t uestes matronar.
Imact integ inuiolat. Intaminat i gcussus. Internunti incipres medi i. mediator.
Intcalares dies inpositi. Intersum inte. Interclusit impediuit. Intestinū internum
domesticū. Intexe i serto. Intdiu int die & nocte temp. Intercip intepono. Intula
tiba q int se int lapides. Intamiceri. Intepit i calesc. Intepellat interdic relucta
Intimit insic. Intepestiū importun. Intentat minat nunciat. Intra loci int su
b loco. Intelle intimat intuit t pietat. Interib gen holis. Intcalat interseruit.
Intrapedo intentio intuallu. Intepolat interumpit seggat. Inconi inti. Intimu
sn cumo intiect. Intsticiū intuallu. Intinas nares. Intepestū mediū noctis. Inte
ydrops. Inti tiranus. Intercussus ydropic. Intnecium bellu u nullus euad. Inte
pies i modatio. Inte e distat. Intestat testimonio n gfirmat. Intpretatio p la
tio smonis. Intpunnū mediu solariu. Intcapulu medietas scapular. Intcalic int
ponit. Intlunū intpositio sol & lune. Intluctat imped relucat. Intpula int
epulas. Intps expositor alieni smonis. Intorsit i fixe. Intestabit hosti fide.
Intrabilitas aspitas. Intcidunt comot e. Intestinū ciuile bellu domesticum.
Inuiet uidet. Inuice alternati. Inuidia helus liuor obcecatio malicia. Inuehit
incitat infert. Inult inuindicat. Inuestis in bbys. Inu[illegible]ere uisitare. Inuole
origine. Inuoluere manserit senuerit. Inui deui asp. Inuehit infund. Inuisor
inuidens. Inustat i ust incobust. Incomod innuit. Iocund delectabil. Iocus
gaudiū lusio. Iocista q ubo iocat. Iota gca litta. Iolia specula. Iove tonitruū
t tripidū ignem. Ion hebraice litta. Ionie pes i metr. Ioppo gce equ. Iota cisni
cū. Ior & dan duo fontes. Iperbolic sup b nimi elat. Iris arcus. Ipothesis gdi
tio. Ipotetic gdionat. Ipposita obiectio. Irrita uacua. Irritat euacuat. Iri
tat puocat uas. Iri [illegible] sarp. Iri [illegible] heriti. Irruat i pfurura. Irq angli oculorum.
Isoxisia pisas salmo. Ithe [illegible] gce tira. Isagoga intoductio. Isingria gre eq
nocti. Isingmos equnoctales. Isosillabū equisillabū. Isopleuros eq litta. Itixe
inte. Ita sic [illegible] pdus. Ithaca pata ulixes in ipse trach. Iter danubi. Itaregio.
Iure montane. Iteratido itin atq: itin. Itin t itinerariū longu ic. Itus gress.
Iude simulit tantido. Itabile aletrabile. Itaco itin. Iur gsuens. Iraue putas
sic. Iugū sumitas montiū ret t latim. Iuris gsult. Iurisprt t doct. Iubar sple
dor. Iugis gtinuus. Iugeru gleba t rub [illegible] near. Iusiurandū iuramenti t fed pacis.
Iungat ligat. Iugulum qi iugu amputat. Iugat copulat. Iuxt taxe. Iungula
are iugi. Iuncetū iungetū lectule. Iusculū aq coctc carnis. Iuger dicta ante
Iuniores [illegible] iuuenes. Iubileus anni remissionis. Iubilu gaudiu i cantu. Iubilat
gsultat. Iumtū pec aial. Iudex arbit. Iuvetic scolastic. legis pti. Iuflat urge
psens e. Iusticiū publica iuris statio. Iuterea labat inponebat. Insomnia ab
insomni. Inpolatio obscitas. Incetane inuaunt. Indoles boni ingenii. Illecebr
delectationes. Illex deceptor.

Kaholicus uniuisal gcū n e. Karus gcū n e: im & karitas. Vn & eukaristia
sacrificiū i. bona gra. Kalende a kalendo. i. uocando dicte. Kalo n gce uoco t
dico. Kyrios dmn. Kyrie eleyson. dne miserere. ymas nob. Kanarides amiq
fides. Kere. i. salue. Kathedra sedes. Kalibs ferra penna t ferrea. Kategoru pdico.
Katadisin abolitio. Katacubas se tumba. Kataplasma adoptio. Katalog conpatio.

Lueulente ab eo q sit lingua clar & sermone splendid. Lector dr a legendo. i. pcurren
do. Vn & nauis dr lege qd inire. Na q legit inire pterita. ut crebris legim
freta gcita tris. Tc lector a colligendo animo q legit q collector sic ill [illegible] Qui le
git flores. Loqux n e eloqns. Lec hyl [illegible] sa laeta [illegible] gaudens. Locuples [illegible]
locis plen. & possessionū plurimar [illegible] possessor quadam [illegible] docet tull de rep publi
ca i libro scdo. multaq: edicione omni & boni [illegible] t i pecorib: & i [illegible] possessi
onib: ex q peccuniosi & locupletes uocaban[illegible]. Libat dicit al. q liberet do
nat nec murmuret. Larg long a linea dicit [illegible] q si porr[illegible]. Larg dapsilis
beniuolus gcū. Long a linea dicit eo q sit simit linee. Longeuus qi longeuy
& longi tempis. Longanimis sine magnanimis eo q nullis passionib: ptur
bat. si ad mussa sustinenda patiens e. Cui gtiari e pusillanimis angustus
& i nulla tribulatione subsistens de q scribit. Pusillanimis uehemt i sipies.
Leuis ob instantia uagationis appellat. q a leui motu. irris. nc ista. nc illa desidat.
Lubric ab eo q labit. Labens int du uelox ut labit mpha polo [illegible] labe pennis.
Cursu tt laps celerior e. Latro i sessor uiar a latendo dicit. Meli au lat
e mit lato ob latus insidiat inte. Lanista gladiator. i. carnifex tusca lingua
appellat. a laniando scilicet corpa. Lacessitor pnis latione dicit a canib: t
afeis qui solent lacando puocare. Leno gciliator stupri eo q mtes miseras
blandit & deliniendo seducat. Libidinos ab eo q fac q libet. Libidinos
a libo q ipellat corpo pingit. Luxurios qi solut i uolupitates. Vn & ebria loco
mota luxu dnr. Lasciuus q sic laxe. i. solut & uan. Lymfatic q aq timeat.
qm gci ydrasoba dnt. Lymfatic ppe dr q uisu ex aq gtrabit cui uisui e huc
atq: illuc errare a fluore aq sumpto uocio. Si h poete ta gen nois pfusis us
parit. Languid eger. Lurid q sic pallid a loro dicit q hui nt heat cute. Le
ps a prurit nimio ipsi scabie dict. Vn & p. p. scbi debet. Lusc q ex parte
luce scat sic luscios q uespe nich uidet. Luscos coclites dixere antiq. Vnde
& cyclopes coclites legim dictos. q unu oculu hre phibent. Locat laut i
mund. Lupa meretx a rapacitate uocata q ad se rapiat miseros. t apphendat.
Labra signif. Labeū Tbim. Labos honor. Labrusca agstis uua. Labes ma
cula pauces ruina. Labit uacillat lubricat. Labrū labiū inferi a lamben
do. Labat decidat mouet inuitat. Laban candid. Labe gce capelanne in sil
labanin gceptio litat. Labesc fortuna pdit copellit. Labefac comouet.
Labefactat ad meliu defluit gtellit. Labna q alienos filios seduc. Lap
sari sepi labi. Labr t laps uuls. Laps peccm. Lacunar lac aq fo
uei aquar. i. piscine. Lagar tecti dependens. Lacertū brachii musculus
i brachio. Lacerna uestis qda t cauna. Lacta ascia. Lacessunt puocatio.
Lactant instigant. Lactat lacte fouet. Lacteo lac sugo lacti lac pbeo nato.
Lacinat discerpit. Lacinios pannos. uulnat lacat. Lacinia ligatura pallii.
Lacessit sepi irritat. Lacmones reges. Lacinios fortis i lacus. Lacrus
q lauat. Lacat q pauc. Lacme dicit a lacando. Lacuna medulla. Laca
ride liba. Lactet circuit aurib. Lacunule laing. i. luenge. Lacos uasa quib
sacrificat. Lacetes pat ulixes. Lagena uas uinariu. Laic pplaris plebeius.
Lalla aucilla dormi [illegible]. Lallat lac fugit. Lamia dea silue. Lamie
gspirationes pplaris t q homes i nocte demoliunt. Lampas lata lucina. Lamina
fle: conqrit. Lamina tabula auri t pendu. Lanio mercifex carnifex a lani
ando. Lanugo lana t pili lunugi. Lacinio mundare. Lanx lanar. Latiu
gen ferri. Lanx libra t pend parella scutea. Lanciat trucidat bellicat lanciat.
Lancea hasta pugio. Lanceola tiba. Languit deficit egtat. Lanos lauemos.
Lappa tiba. Lapsidū t lappatiu. Lapinas tabna t uinariu. Lapicedina loc i
q lapides secdt. Lapicida incisor lapidu. Laphite gens thessalor. Laqueare
lacte t cuba t ornamenta tector. Laquearia pictura t fenestre domor. Laqari
ligare & amputare collu. Lar. ris. loc ignis t honesta dom. Lares penates.
Larua umbra exterminis t arua demonior. Largit donat. Larbatio morbus
captiuane. Laricicu laniatium. i. spes q linit tima. Laris tiga ppa t psunda
t demon t eransumbra. Laser hol pigmu. Lasciuia carnis uoluptas t iocus.
Lasciuus seruid i gtinens. Lasciuio luxuriari. Lassus grauid fess. Lacessit
fatigat. Laterculus lib hystoriat. Latculū annua lolii. Lator auctor ductor
portitor. Lat portat. Latr secess ampl latina. Laticia de latere sua. Latex fons.
Lambulū latebre obscur loc. Latisc latitat occultat latet. Latro pdo. Latrat
clamat gannit strepit. Latona mat apollinis & diane. Latomi dolator lapidu.
Latia cult diuini. Latrolatria uestis regal. Latruncat pugnat. Latrumie
cadiene t uincula carcis. Laut laudat placat delicat. Laurea palma co
rona. Laureat coronat. Laur arbor. Laute decste. Lauina ferrarita [illegible]
t dea furti. Laxit pcluris dimiss solut abrupt. Laxat soluit derig infert.
Lenocinant suadent tpia. Lebes cacab: t minor olla t paries cognalis.
Lebornices nauib; Lecebra uoluptas seductio blandia. Lectica bora gcaenu
pausatio i nocte t lect. Lectissima pciosissima. Lect pbat elect. Lectitat
crebr[illegible] fluct maris. Ledona maris recess. Legit collig gtungit nau
ge [illegible] Legia [illegible] Legat [illegible] mitti a lego gas. mitto. Legamina genus
fa[illegible] t legum. Legata gscripta testamnt cyrografū. Legatori gscript heres. Le
gum legal. Legifer [illegible] gs lator. Lembus parua nauis t uncta cuiq: rei. Lemura
dus fest lettie. Lemures dū infernu larue. Lena dicta tabre palla linea.
Lenis blando iocund [illegible] Lenteraid flexibil ociosus
languid mi[illegible]. Lenit [illegible] mitigat mollit. Lentesc inhiet habundat. Lenticula
pisa legumi. Lenotogia duplex uestis regia. Lenocinium seductio. t habitatio
meretricia. Leno domesticie assecla gsiliator meretricu inductor i honest. t i hone
stis reb: ppositi. Lenit mulcet. Lenticulu uguleti. Leon gce rex. Leopard lynx.
Lep. pi. pulcher. Lep. ris aial. Lepid facund urban eloqns uoluntari. Lepor
pulcitudo. Lepta filia fris nepta. Lepista gen uasis. Lepastes uulgo dr cu post.
Lepitudo epiforu. Lerū uuls t sica. Lerna pil. Lelus offens pulsat uiolat.
Lesia parodia. Let [illegible] gaudet. Letam stere t tur. Letu mors. Molle gramen
sicilia. Lethes obliuio & e flumi infnale. Letargus obliuios. Leotem usq: ad
morte. Letio lani[illegible]o. Leuis sine pudore. Leuis uelox t uoluptatos. Leui
athan spens draco. Leui[illegible] h rci [illegible] uxoris. Leuius simili gtrari laborios. Le
uta h[illegible] dicta[illegible] latine inunct. Leucos gce albu. Leuig dealbat.
Leuicatoriu uesti[illegible] Leuita. Leusata gen arboris. Leuicū urina t liqr q si
gs asp gat uege incantari. Leuigatis natantib: Lexis pausatio. Lexius tortio.
Libat sumere sacrificat degustat tenet. Libra affirca. Libam sacrificiu. Liba pa
nis [illegible]. Libani poterites t du fortes. Liban mons candidatio. Lib codex
t ho q nulli seruus fuit. Libi filii. Libe libtara dedit. Liberi fili libertt.
Libert gtentat placeat. Libe fiducialit. Libelli codiculi ponderales libri.
Libido luxia t prauū desidium. Libit uoluntas. Libitū feretru t mor
tuo lect. Libra tritina. Librit pensa t aratt. Librari scptor. Libra
xii. uncie. Libo. as. gsumo imolo. Libria nauis maior. Libuit placuit li
cet. Licet gmiss. Licentia uoluptas lutti. Licitat auctioi t uenditioi ex
ponit. Lictor minist crudelitatis gladiator. Lici fila texentui. Lici
toriu ligne q tela obuoluit. Licini limosus. Liciscit pascit. Lichinus
lapis purpieus. Lichinu lucerna noctis. Licisca canicula ex lupo & cane nata.
Licitacionu ppu t estimatū. Lictus uini t flagellu. Lienosis dolor lienis
splenis. Lienia fluxe uenos de uisceib: Ligustru tiba t fruct arboris. Ligata
ligami ligamtu. Ligr lambre uorat. Limis obliqu. i. transuis un lumina.
Limbu gcu ecunu. Limes tmin. Liminū exiliu. Lymfatic insani a limfa
du stelle pgatio i uiui fonte cecidit q mox degustauit lymfatic fit. Lime
i ostio i ferior & supior. Limnisc urgula int geminos punctos iacens ÷
Liminata cogitationes cepeanta. Limat corrig. Limonu filu lecum.
Liniamenti similitudo pictare. Linearit lingit. Linea sepis. Linguit pung.
infic sup uigit placat. Liqda fluenta. Linquit deserit peccat. Linguosus
linguax. i. copiosus lingue. Lingula [illegible] culus ferre i calcarib: t [illegible] Lipp
q oculos dolet. Lippen qui oculos lacrimantes hnt. Liqda liqres. Liquam flumi
t salsugo. Liquit appareant pateant. Liqns patens defluens. Liqscens liqd.
Liqdo certe manifeste. Liqt defluit labit. Liquid purus limpid clar. Liqt
gstat patet claret manifestū e. Liqsiens liqscens liqns liq: fac mollefacit.
Liquitta pa. Liric uari. Liric anguis. Liris arans. Lis. tis rixa gtentio. Litat
immolat placat obsecr. Litides figure duo negantia quinū affirmat. Lit uncti une
cur. Lingat [illegible] Linquba. Litteratiens i littio. t onction. Lit bacul cur. us quo
auges inauit. Litesmos macatio. Lit tormtū. Lite alie [illegible] bales co
munes qb: multa gueniunt. Litales qs c uile nouerit q libos scbit. Litargia obliuio.
Lithos lapis. un lichostrata. Litata scpta. Lithologia lapidu collectio. Litigiu lis.
Liuor inuidia dolor t macula corpis. Liuens inuidens. Liuescant nasaunt nigrescant.
Liuor estas t cauma. Liuida inbireuenenata. Liuid inuid emul inuidiat. Liuonium
dicta. Lixa aq. Lixiones aq portantes. Lixare aq augre. Lixa suis mcomari t
lixios lecator. Loculas marsupiū t feretrū. Lopes diuites copiosi. Locusta gen
piscis. Locimal [illegible] uirtia [illegible] Logion pannū excugia. Lomentu smigma. Lo
dix lacma uestis pilosa. Loxia dubia respons. Logos gce smo lat inde logica.
Longiuscule longe. Longanimis patiens sustinens. Logx tibos. Lorica thorax.
Lubens libens. Lubric lauis instabil fallax. Lubrices labiles caducos. Luculū uas
ligneū. Lucubrans uigilans. Lucana seba. Lucrar negociatio. Lucubratiuncula
parua lucis gtinuatio t uigilia noctis uni. Lucifluus luce fluens. Lucanaria loc
agr fl[illegible]aue. Lucram cram. Lucorta palestra. Lucrū lucellu diminut quell.
Lucnarū candelabr. Lucullen gen memoris albi. Lud litar scolaru legenau.
Ludem inuenc. Ludibrioat fallit. Ludibriū dedec tpe. Lues pestis calamita.
Lues pena irrogat pati. Lugubs luctuos tris. Luget flet. Lumarosa. Lur
dat lauat pfoluit. Lubare comtorum. Lumbric uims ex lumbis oriens. Lubenas
inx lumbos. i. renes & [illegible] parcatus a ad iacentes. Lunguitu smigma de uariis tibis
gsectū. Lunula ornta t monile a luna dicta. Lupa mietx. Lupanar dom meretu.
Lupate gen freni. Lupanaro lupea lustri. Lupina tiba. Lupes sacdos. Luteo
pallesc. Lurid pallid. herens luto pollut. Lunare discipe uiare. Lurconeis glu
tones. Luse morantis. Lusitatio deceptio. Lustrat circuit circuispic. Lustru gnqnnū.
Lustra spis bous cubile t ferar. Luss fr[illegible] tiatrix. Lusca gen ligni. Luc
tor lusor deceptor t [illegible] Luteus croce color. Luter pelluis uel
aial. p ber. Luc [illegible] Lutosus
luteus. Lutulent sordid. Lyceus luxia. lascinia. Lux flauit. Lyxat lyxat
effluit ingere. Luc: liene [illegible] funeis. Lucis nauis pirratica. Lyceus innu bac.
Lumnes [illegible] Lum [illegible] gen nauis. Lipore eloquentis dictionis. Lib cortex.
Lacuna ora uestis. Lyc pelius. Lyei lucerna. Lyeus rose rubens.

220

Misericors a copatiendo alience miserie uocabulū e sortit. Et hac appellata misericordia
q miserū cor faciat dolentis aliena miseria. Nō au certe ubiq, ut ethimologia.
Na e mido miscdia sine ulla cordis miseria. Mact mag [illegible] gla. & e ibi [illegible]
tu a sacf. Quoties [illegible] aucturi [illegible] sup victima fundebat [illegible] Mact est
enim uino t thure. h [illegible] immolata e hostia & mag aucta. Manifie dr t q a

alicui multa munia dat. t. qa munus suu. i. officiu q debeat adimplere. Sic et im-
munis qa munia fert. Magnanimus ab eo q sit magni ai. et magne uirtutis.
Cui contrari e pusillanimis. Magnifice a magna faciendo nomen trahit.
Mansuetus mitis. t domitus qi manu asuet. Modestus dict ...
... nec nimis agens. Mitis lenis et mansuet cedens ...
... iniuria tacens qi mutus. Mutus qa uox ei n est ... Vocale ...
nares qi mugiens emittit. Memor t q tenet t q memorie tenet. Magist maior
i statione. Na sterion grece statio dr. Minist minor i statione. siue qa officiu debitu
manib; exeqt. Maior. Minor. Minim ...
Maxim aut meritis aut etate. aut honore. aut facundia. aut uirtute. aut oib;
mag eximi. Modice paruus t; abusiue ... Modo ac amodo ...
et temperantia. Mediocris q modici illi sufficiat. Miser ppe eos q felicitatem
amiserit. Sed m ai ciceronem ppe mortuos q i tusculanis miseros mortuos uo
cat ppr q amiserit uita. Miserabil q sit miserie habil. ...
n casu. ... Mendic dict qa mini ...
... Mendax q mente alti fallat. Malignus qa malicie ...
... Malus appellat a nigro felle q gce melan dicit. ...
... humana refugiunt et amicoru caroru suspe ...
... Malicios ... malo qa frequent malus. ... Melior ...

naugii t passagii. Nebulo tenebros obscurus. Nebrisoria certamina. Nectar odorifera amena sapore t liquore. Necesse est inevitabile. Nefari cum nosis nec ore dici nefas est. Nenie carmina ludibria mulier. Neophite nup baptizat conversus novellus. Nequaquam frustra vanum sine causa. Necne neque vel non. Necti

filatim. Neo fila torqueo. Nenio naviculo. Nem silva nemorosa fruticosa silvosa. Nepos prodigus. Nevum macula que in homine nascitur. Necos mors pena. Necessitudo amicitia, amicitia affinitas affectio. Nequeo non valeo. Neomenia nova luna t initium mensis. Neptunus deus aque. Nicromantia per mortuos divinatio. Nervus fibra musculum. Nectere stringere ligare t iungere. Nex nodus. Nefarie scelerate nefaste. Nefas illicitum. Ne

circumdare. Nenia est. Nenarium cum uxore mechatur semel et iterum. Nebulo leccator. Nepos filius fratris aut filii et filie. Nephar purificatio. Nefresis renum dolor. Neutiquam novellus novus. Nequam nugax malus iniquus. Nemini nemo. Nerecant fluctuant. Neca nomine. Negotium opus venalis res gerenda labor in negotiatur vicarius. Nemor vana loquor. Nenias arguta t deliramenta falsa. Nempe certe. Nepos nepote scelerat prodit. Nequaquam nullo modo. Nereus deus marinus. Nescius imperitus. Nemo alius. Neuter nec iste nec ille. Nerdum non adhuc. Nesonnisula. Nitor splendidus lucidus nitet enitet. Nisi non si. Nictat gannit cum acute canit. Nicotheria vestis teres t monile. Nidor odor ustarum t fedor putidinis. Nitor candor color. Nicolia noctualia. Nisu conatu mi nite. Numina virga dei t celestis. Nichilominus non minus. Nil nichil. Nympha dea aque. Naevum fusum. Niveus albus. Nixus innitens inclinat. Nitet fulget. Nunquam non aliquando. Nimbi nubes tempestas pluvie cum ventis. Nitella noctua. Nivata aqua de nive facta. Nigellum nigro colore coloratum. Nimirum sine dubio vere. Nilus niloticus egyptius. Nigitas infractibus. Nini filii beli quod idolatre violaverunt. Nifanax insis mar tibus extrinsecus vestis pretiosa i fimbria. Nexu obsequio. Nexum amicitia. Nigredo nigredo. Nenie carmina que adfuneri cantantur t initiare infantes fovere. Non assumes nomen dei frustra i. non periurabis. Nugax nugax garrulus. Nutat levis actat. Nives alpes. Nurus miser. Noxa culpa. Norma regula mensura. Numisma percussa i. moneta. Nonas nascitur nato. Novalia nove culture. Nonnulli multi. Notabilis criminosus maculosus. Noxi noxia t nocens. Notat signat damnat. Notari quod notat. Nothus aust ventus t homo de adulterio natus. Novelletum vinetum ubi sunt res novelle t olive t flores. Noctacula luna t nox parva. Nonne non aliter. Nimie mi nimio more. Nurtes ure genus. Nonadmodum tam valde. Norit noverit. Noma grece nomen. Nomus honestus. Nonne matres. Nonne annon. Novissime ultime. Nonnum nomen dei hebreum. Nodatus vincitur a nodo. Noctivolus herba. Noci mocivus noci vus nocens. Nosocomium ubi egri sanantur. Nomen vocabulum optimum dignitas in nominat. Nuncupat nominat. Noscitos quod plus videt. Norax peccator criminosus. Nubila calamitas umbrosa. Nubigo herba. Nubs nubes. Nuge iudacia. Nugigerulus nugas gerens. Nummulari monetari trapezeta qui nummos facit, in numisma. Nundinoco lectiones fora nicatio. Nundinat mercatur. Nutu annuunt promittunt. Nutus est promissio voluntas. Nudius tertius dies tertius. Nucaria arbores nuces ferentes. Nugax inutilis, in nugacitas. Nutat vacillat trepidat. Numen deitas. Nurus uxor filii. Nucleus granum nucis. Nupta sponsa. Nutrimen alimentum. Nuptie nup. Nuge inepte quisquilie. Nugaris debacchas. Numidia affrica regio. Numicus lacus i italia. Nursia regio. Nudeapte. Nefficie ..

Orthodoxus recte gloriosus. Orator ab ore vocatur a perorando notatur i. dicendo. Nam orare dicere est. Ob audiens ab aure eo quod audiat imperantem. Hospes quod inferat ostiis pedem hospes facit apertus et ostio patens. Unde et hospitalis homo dicitur. Osor nomine ab odio dicitur sic amator ab amore. et est generis communis. Odibilis odio habilis. Obsitus obsessus i. undique insidiis circumvallatus. Obscenum impure libidinis a meio obsceno dicitur. Obtrunsus ebetior et obtusior qui ex omni parte tunus. Obnixe contentiosus et conabundus. Obnoxius quia obligatur est nexibus culpe. Oblectator qui cum lacte cum fraude ut certam non me lactasses amantem. Unde et oblectare dictum est. Obtrectator malignus et quod obstrangulando officiendoque nisi tur quippiam perdi et augescere. Orbus quod liberos non habeat qui oculus amisit. Opifex quod opus aliquod faciat. Opilio custos ovium qui ovilio. Obedit obaudit. Obpperta circum. Obdit oldue subponit claudit. Obatio currit. Obalta lancea denotata. Obbamulus bibens t infra massa. Obdormit sopore premitur. Obit exequitur moritur. Obest impedit nocet demolitur. Obelus virga t lancea nota certa. Obesus crassus. Oberat subarrat qui circumfusus pecunia. Obex claustra repagulum oppositum. Obolus scripulus dimidius. Obsibulat concludit. Objurgat obpugnat increpat. Obdit opponit. Obilo insigne ab nimbis dictum. Oblatrat contra loquitur murmurat. Oblitterat delet. Obliquus non usitatus deinde circumferens inflexus. Obligat obvinat annectit. Oblitterat delet. Oblinit linit. Oblimat planat limpidat. Obligatorie. Obluctatur renititur resistit. Obloquitur detrahit. Oblaserat ecuspit. Obliviscitur non recordatur. Obmutuit obticuit. Obnixe instans humili perseverans per nimia reus. Obnixe opposite. Obnectit colligat. Obnubilat obscurat delet. Obnuntiat retractat. Obnoxius subditus nocens. Obnubit operit involvit obtegit. Oborte subito orte nate. Oblivio elluatio. Obolisce rupes alta t genus sagitte. Obhirruit offendit. Obpansus obiectus extensus. Oppilat obdurat obstruit concludit. Obterat obstruit. Obpessulat pessulis clausit. Opprimit afflig obruit. Obprobrium improperium crimen turpe. Obrizum aurum splendidum sepe invictum. Obstupuit expavit obriguit. Obrepsit occidit. Obreptio direptio furtiva aggressio. Obripuit abstulit. Obrepit diripuit. Obrupit invasit depressit. Obstrepit obturbat obloquitur contrasonat. Obstinaxe irrationabiliter i. contra ratione durus. Obstinatio negera. Obstinat indurat. Obsecundat servit. Obsequitur obaudit. Obsitus in cludit. Obsignat simulat signat sigillat. Obsolvit delet. Obses t obsides homines quod sequestrantur pro pignore in pugna. Obsculatio vulneratio. Obsitus obsessus obseptus. Obserat claudit. Obstinat opponit desperat. Obstrepus obliquus contrarius iniquus. Obscurus tenebrosus. Obscenes corbus hospicia danes. Observatio cautio. Obstentat indicat. Obsillagus insus incantator. Obsidet occupat. Obstupuit t stupuit miratus est. Obsidio obsessio. Obstat contradicit resistit. Obstruit obsedit. Obstrex fuixe parentis. Obsonium collectio ciborum. Obsonat convivat. Obsorbit devorat. Obsecrat rogat. Obtinet occupat. Obsidiant insidiantur. Obsponsum an suspensus extensum. Obstruit constringit. Obtrusiis reclusis obvintes res. Obtentat obtinet pecunia. Obtruncat amputat necat. Obtendit obiicit ostendit dicit. Obtestat rogat obiurat. Obtectus sub occultus. Obtorte curvat. Obterit premit. Obtendit obcecat recubat. Obtempat obaudit. Obtrusus pigris. Obtorpuit friguit. Obtutus visus. Obvallat circumdat undique munit. Obvincat obvinat amplectitur. Obviat contra venit obit. Obvolvit obtegit. Obumbrat obvelat obscurat. Obvenit contigit. Obviat aia pasci. Occasio oportunitas excusatio culpe. Occa novalis terre culta. Occupat preveni. Occultat occultat. Occubit cadit moritur. Occiduus occidit. Occupat incepit. Occisat occidit. Oceanum mare immensum. Occiduus vespere occidentalis. Ocrea ocrearia. Occasus finis interitus. Occisus inter. Odas cantationes laudes rithmica carmina. Odos grece via. Odon tes grece dentes. Odonta odiporicum. Odonis genus vestium. Omoporicon similitudo. Odeforion mutat mar. Odor flagor. Odorat flagrat. Odit odibilis t odios quod odio habet. Oeconomus domus dispensator. Oeconia correr matris t sororis. Oestrum genus bovis exagitans. Oephripolenta farina depisa. Offa i. pulte particula in offula i. mors t cuiuscumque globatis collectio. Offex impeditor. Offert immo dimittit restituit. Offendex nodus. Offendit inpingit i incurrit culpam. Officium absque ministerium. Officit perdit officiens perdens. Officina domus operatoria. Offirmat firmat t claudit obtundit. Offibulat circumdat concludit. Officiat t lector minister. Officiator apostolarii. Offluxit illuxit. Offensio culpe nomino. Offendiculum impedimentum. Offugium refugium. Olastri brandi. Oligrafium flaminum. Olographum totum scriptum. Oligonia vere. Olla lebes. Oleo fireo in olio fead. Olectum feud loc. Olitia vere. Olimat limpidat. Olfacit odorat fuavis. Olfactoria odoramenta t arbores pretiose. Olimpi mons in macedonia quod ppt aliud accidit pede ponite. Olor cignus. Olea oleaster arbor oliva cuius liquor oleum.

Oliva celeri. Olimpias iv annorum. Olimpiacus ludus ab olimpo monte trahens i. clarissimi lucrant. Olimum male olens. Olli illi. Ollis eccis. Olevum ueum. Oroca dea et homo genus. Olim quidem pro preterito quidem pro presenti t futuro. Olinnata vetera ta. Olasericum totum factum de serico vestimentum. Omasum genus pinguis carnis. Omina signa. Omnipotentia preco. Omni augurium indicium. Omnino omnimo persperitum. Omoesion similitudo. Omelia grece popularis oratio t locutio t expositio. Omoeptoton similitudo casuum. Omnis tota plena. Omnifaria omni eloquentia. Omonimon cizania. Omonima nomina que sub una appellatione plures res significat. Omestrum papa. Omnipotens qui omnia potest i. deus. Omnicalentia simili finis. Onagrius asinus indomitus. Onustus plenus onerat. Onocentaur media species hominis asino permixta. Onago genus marmoris. Onagonecra cotrix. Onesiforas lecti ferens t lucifer. Onfica herba. Opacus obscurus frondosus. Oppacant compositum fedant. Ope auxilium. Opes divitias. Opulentus dives habundans. Opimum copiosum pinguis opimum. Oppido valde omnino. Opperiunt expectant inveniunt. Operepretium laboris pretium ius necessarium. Opitulat adiuvat. Opitulatio opis latio i. adiutorium. Optimas princeps participat. Opinari quod multi incibus patet. Opendicen vestis i. lacena. Oppida castra t villa brevis. Oppidulum oppidum opinium. Optat desiderat. Opinatus putat. Opinio fama incerta dubia t existimatio. Optio libertas voluntas arbitrium. Opis facultas t dea divitiarum. Opiosus plenus opes i. magnum. Optio desiderabilis electio. Oportunum maturus necessarium conveniens. Opinax manifestus omnibus. Opplere supplere obliviscia adiuvare ad plenum. Opinum venerium t durum. Opisepe promissio. Ovtar. Opusculum parvum opus. Oppidani cives t vicini. Opinatissimi notaus sim omnibus notus. Oppignorat plus pignorat. Obticet tacet. Obtingit forte evenit. Obtorte curvat. Operit celerit. Oppisicium ergastulum. Opimat fecundat crassescit. Opiza color auri. Opici minutores. Opimum optimum. Oraculum divinum colloquium i. prophetia t divinatio. Orator grammaticus. Oriza levis cibus sorbiuncula legatus causidicus rhetor dictator. Ore ore tali inferni. Oripilator fabricator maiorum navium. Orsta i. orbis quod vestimenta cingit. Orgia sacrificia mystica. Orestia merete. Orbita semita rotarum. Ordire loqui incipit. orsus sum primum. Ornat t ubarium. Orge occide. Organum musicum instrumentum. Oreigonestteculi. Orbatus filius carens. Orsani. Origenari i. vernaculi. Orpleuit compleuit. Ora uelit. Orion sidus inventum ortum et occasum pestilentia terrens. Orbis girus. Oromasia somnium t spatium. Orce freue. Oroscopi horas intendentes. Ordeolus arbor. Ordinari milites qui integro ordine militant. Orthoreccum. Orthographia recta scriptura. Orthogonium recti angulum. Orificium os t ostium cum libet rei. Oreades nymphe montane. Orinoglossa herba. Oraclogi peccati. Orund navis ortus. Orei vas aquarum. Oromate exethasios ius spatium. Ornis qui loquax magnum os habet. Ore lega osculando legaturum. Orfanotrophium domus in pascuntur pauperes. Ornoadum bum compositum ab hoc et annio. in ornus i. arbor unius anni. Orfanuerat tacere. Oroscopas oculus signorum. Oratorium templum. Orbanus benignus. Oreades ual. Orthonomia consuetudo. Orthodoxo maius dictionis. Orexis vomitus. Orchestra vestis nobilium. Ostrum per meridiana spatia tincta superborum. Ostium ianua exitus. Ostinat desperat. Ostentus derisio. Ostentum monstrum. Ostendit ostentat frequentat. Ostrium herba. Oscines auspicia. Ostrea testa. Oscitat oscitat os aperit. Osina muscipula que extenditur laquus. Osfula cela t exclamatio dictionis. Osurus oditur. Oscen avis t augurium dans ore auspicium. Oscitatur offugitur. Oscedo dolor oris i. scabies. Os sis crus. Os ris. Ossu bucca. Ostium musca. Ostriam fenestras. Osanna salvum fac t genus ligni t salvifica. Othus semen mundi. Ocium quies. Ociosus secus. Ovans gaudens. Ovis ludens. Ovium ovellum cor ovium. Ovatu ovis profusum. Oxos grece acerbum t acetum. Oxta acuta. Oxea grece morbus acute. Oxigala acidum lac. Oxymel confectio. Oxilapicum herba. Opimdo benigne facio t culibet opi insto. Oposus odiosus. Oloserica vestes tota de auro texta. Oblitteratio oblivio. Oedippus monstrum quod ora humana facie quadrupes.

Prudens qui porro videns. Perspicax et intuitor providet casus. Patiens dicitur a patiendo. patie inferre est. perintus et tolerat. Perfectum non adiciet pot hunc nos ap grammaticos comparatio non adiectio quasi diceris ille perfectior est iste perfectior non erit. Pulcher a specie cutis dicitur quod est pellis pecan constitit li non i genu. Nam pulchritudo hominis aut in vultu est ut os humerosque similis deo. aut in capillis utraque ipse decora ce starte. aut rodis uelleros ocul afflatrat honores. aut in candore ut gle mali addunt ebori decus. Aut in lineamentis ut te multo plus figura et lineamenta hospiens delectabant. Aut in pectore ut cuius inter immedius et toto ut ille sup est. Pellax a peliciendo. Perspicax splendidus eo quod per luceat. Perpetuus perhennis. Perhennis abeo quod sit per perennes annis. Presul vocatur quia preest sollicitudine. Prepositus appellatur eo quod sit subiectorum ac famulantium ordinator t rector. Patronus a patribus dictum est quod huius affectibus clientibus exhibeant ut qui patres illos regant. Pedagogus cui parvuli assignantur. Grecum non est et est compositum ab eo quod pueros agat i. ducat et lasciviente refrenet etate. Presens dicitur quod sit pre sensibus i. coram oculis qui sensus sunt corporis. Prior quod primus sit ordine. et primus qui preeminens. Primus. Postremus. Patens rebus late patens. Unde et potestas quod pateant illi quoque vult et nemo uti eludat nullus obsistere valeat. Propinquus procerus opibus copiosus. Pecuniosus vulti quod primi eos dictos refert qui plurima habuissent pecuniam i. pecora. Itan et antiqui eos appellabant. Paulatim aut per abusione non ad aliud devolutum est. Pervicax ipse dicitur quod in proposito suo ad victoria perseverat. Antiqui enim vicia dicebant quam nos victoria credo quod in dicatur t ba vicia i. victorialis. Pervix a pervincendo vincens est in cunctis perseverando. Alii pernix veloce intelligunt pedibus. Nam pernicitas pedum est ut pernicibus ignea plantas. sic celeritas pennarum et ut celerique fuga sub sidera lapse. Piger qui pedibus eger. est non cara admittendum. Quod non pusillum transiit ad animum. Pervix vigilans vocatur. Perseverans perdurans. Pertinax impudenter tenens qui pertinens. Petulans non quidem per audacem et in plo ponitur olim autem acribus flagitatores et ipse argentariorum coactorum procuratori quod petita rei tributa et aspera exigebant a petendo petulantes vocati. Procax proprie id est quod petax. Nam procare est petere. Unde et procatores nuptias petiendis. Prodigus sumptuosus atque consumptor qui omnia porro agit et qui prodit. Profugus ipse dicitur quod procul a sedibus suis vagatur qui porro fugat. Peregrinus longe a patria positus sicut alienigena. Proiectus qui longe et procul iactatur. sic et produx qui porro illum dux et provocans qui porro illum vocavit. Item precox qui porro eiecit de parentes. Unde et precipitaque saxa i. porro iactata. Perspicitur cum bona patria et aperte defenderunt bonisque fisci cogebantur. Prescriptus ordine significat sic et prescriptiones ap cons consultos. Peravit expedire et armari. Unde et in procinctu i. cum belli tempore arma sumebant. Pernetur eo quod aut seponatur aliquid quod pertinget. Unde et de domino dictum est. Paravit est lumbos et lumi pedes disciplinae. Predo est qui populando aliena invadit pervincit. Predo ab abigendo predas dicitur. et predo qui predam habet. Predator eum depredatus aliquid. Plagiator a perplagio obliquus quod non recta via graditur i. pellicitor dedolis. Pirate sunt predones maritimi ab incendio navium consumenti quas capiebant dicti. Nam pirum ignis est. Pugillator qui de manu in manum non invenitur aliquid subtrahit. Peculator pecori qui sit pecunie publice defraudator. Predator pecori quod detegit. Item predicator predator ut unus oblium prodatur. Perfidus quasi fraudulentus est et sine fide qui perdens fidem. Perversus qui ipse vertit i. male vertit. Perversus autem in uno est non habet. Nam preterit et deterius dicimus. Prevaricator male fidei advocatus eo quod lacius fando nocuit t defendendo prestat partem aut invalide dubiaque ponat vicede non gratia licet corrupta. Cicero. Que non tam prevarit i. valde vari. Pellax dolosus et fallax a pelle i. nulli. Foris notam fallat arrida est incertum intus quare. Profanus qui porro a fano. Sic et illi in libere inter ce. Parricida ipse dicitur inferior parentis quamvis quidam ventus hic parricida dixerit quod hominem occidat quia parricidium et homicidium quandoque intelligi possit ut fin homines paris. Percussor non semper pro malo intelligitur. Unde et pessum perfecte sancti. Publicanus est qui vectigalia publica t qui per publice negotia seculi lucri sectantur inde et cognominatur. Peccator a pellice i. meretrice vocatur qui pellicator. Quod non apud antiquos tamen flagitiosum significabat. pessas infirmi vocabulis appellatione omnium iniquorum. Item peccator a pecoris ceteris cognominatur eo quod in libri ouidia

Popa tabnari t pgnim. Popellus minor pplus. Pope forsitan. Popularis uul
garis. Populat depdat spoliat. Poples curuatura genuu. Popina coquina. Popus
puer filius. Porfirio pellicanus. Portend ostend pmittit futura. In portentum pdigium
t monstrum aliquid horribile. Porto ps. Portentat minatur. Porcopisc porc marin.
Porcell strutio. Porrecta extensa ostrecta. Porrigo a. canna t porru secale. gnu
porri. Porc flammanum. Porus foramen ubi sudor exit in porisma. Porro certe
longe. Porro rogat insinuat. Portu baio. Portitor baiul. Porg porrige.
Portic atri. Porcari porcorum pastor subulc. Postica ostium t minor porta. Po
stis limi erecti. Posti fili nepotes. Poscasten piscis. Postiscalo malleo portio.
Postco ostiatio. Pestinat t aliam die differt. Postum ubertim facere testamentum. Posthum
pmorte patris nat. Postlimium restitutio uiri p captiuitate. Postena arc. Post tdie
cras. Postru gnus uehiculi. Pos gre pes. Postularia q postulat. Posterior ulterior.
Postella astris. Pcras hodie. Postremi ultimi sun. Posphor lux lucis. Poti .a.
melius ur. Pocis bon. Potire frui. Pota gre auricula. Potat ppinator. Pontate pote
stas uires. Potionat potat bibit t poti dat. Potte sic. Potissim optim. Potionari
loc ubi potiones fiunt. Potionat ppinator. Pragmatica pncipal negociatio. Pracci
nial psens actiua uita. Prasinus lapis flauus color t glauc. Pragma causa t ratio.
Precantari q multos t plus lenit. Prasoria pmulsaria. Pbitt dederit pstitit. Pre
an ualde. Prebenda uite cenobial. Pcordia intima. Pconor q iudicio nunciat. P
comi uel laus. Peps uelox. Pepitat arguit ab alto deic. Pcarm pdiuon pstatu.
Pce oratione. Pcedit pgdit pueni. Pcellit eminet. Pcipuus maxim. Pdiues ppol
lens nobil. Pcat rogat. Pceptio iussio. Pcelerat an ced. Pcerpit delimat. Pcan
tatur psallit. Pclytos aues alta petentes. Pcoca pmatura. Pclar pdo raptor.
Pda rapina. Pdoco an dicet. Pdicat pdic pnunciat. Pdes fideiussores. Pdiu
rus uilla. ag fundo possessio. Pdit ornat plac. Pducale stricum infantum i scol.
Pdestinat pordinat. Pdulco ualde dulce. Pest pior e. Peminet excellit pcellit. P
fect consul t ullic urbani in pfecta. Pfert significat. Pfat p dic. Pficit pordinat.
ppon. pnotat psignat. Pfocat strangulat. Pgnans grauida. Plibat pgustat. pmunit.
Plat ppositi. Plocat exponit. Pfect excens. Plum altare t calcatoriu. Pmisit pre
tulit. Pmodicu ualde modicu. Pmit sedat cohibet. Pmetule i. ualde metule i.
laudauit. Pmiu mun palma. Pnimis nimis nimis. Pnom cognomen. Phendit subi
to capit. Pnat natando cophend. Poccupat pueni subito inuad. Ppostat pordi
nat. pdestinat pmonstrat. Ppere i consulto t festine. Ppes uolucris uelox.
Pputiu anterior pars t ceus ueret. Ppostum inuitatu iniquu. Ppediu im
pedimt dicitur. Ppollens sup ceteris. Ppum minus festinu. Prip an rapi t aufer.
Prepe ablat. Prupt excels alte diuisus locus. Progatiui tinfreu an datiui uel
suffragiu. Progatiua gre pmissa t ppria dignitas. Pchesis appo. Progat p
fugit an impend. Pres fideiussor. Pses iudex pfect. Pstolat expectat
obseruat. Psag pphie p diuin. Psagiu p diuinatio pphia. Pstans sublimis
fortior. Psidium refugiu t dami necessaria. Psera cito pcipue. Pstat concedit.
Psul q p e epc. Psides preg. Pstigiu dolus fallacia decepcio magna. Psto psens.
Psidat pfecta. Psumpsit aus e in psumptuos audax. Pscindit diuid. Pbr
sacerdos senior. Psagaci sagacit inuestigant. Pstitor largitor. Psepe circu
dat. Pstigit pnuntat. Pstrepit strepitu fac. Psilito uocifero. Psci puid.
Pstix breuis tectu. Ptextat pparat t gen uestimq. Pterd an pon. Ptor
iudex q rege impellat paluus. Ptoriu domus iudicialis. Ptenormis pt normam.
Ptmitto negligo. Ptoriu lib tinctoria. Ptir relinquit cetr. Ptaxat rei p
misse t p dicte. Pterea insup et h. Ptexit uelat occultat. Pt sine. Pmela i.
purta gubnator. Pteriola domuncula t nauis. Puaricat transgdit. Puertit
cist poccupat pueni. Puali fortissim. Pualus modic. Pui dux soci mitis. P
uaricat diuaricat. Pstromata ornamenta. Priuilegiu lex singlaris. Ppublica in
stantio. Pfeca tenuis uoul. Puinn sine patre. Priuat filius noince. Primores
pmarii pncipes. Pmordiu pncipiu. Primas pnceps in pmat pncipat. Priuat
fraudat subtrahit alienat. Priap ds hortor. Pridie heri die port. Pride ia
diu t an. Primurgi caballari. Priulegiari q utit puilegio. Pristo anti
qs. Pmitie pncipia de fructib t aliis reb. Primari separati fri. Primitiuus p
mogenit. Primola ada primo colens. Primiceri primas t pm. Priceps pnceps
summ. Pmopin geri officiu. Pmol prior pm pstm antior porat dignitas poris
Pauus pat aui. Pamita soror. Pauunculus fr aui. Patauus pat pau. Pbat
compat laudat. Pbabit ronabit apt. Pbrosus eps. Pbri risus uiciu flagi
cii. Pblema ppositu parabola uaticiniu. Pls honest. Pcreat genat. Pcubi
cadit pcedit adorat. Pcax impbus uibus supb ingrat. Pcessus exitus. Pcuratio
puincia. Pceres pncipes. Pconsul q loco consul ponit q subiudicib impat. Phemi
uicu dictionis. Pcus q petit sponsa. Pcer long excels antior in pceritas. P
culus q nascit exultante patre. Pcul ab hominatio. Pcliuis inclinat humil
Pcinas edificior ornat. Pcurat medet puidet. Pcare posce uxore pete. Pea
pius pxim. Pcella fluct. Pualid alt pexcels. Pcetu puo. Pcoma longa com
porro. Pcul longe. Pcastinat differt i crastinu. Pcipientes urgentes. Pro
culsit maciat humiliat. Pdig larg dispgens dissipator rer. Pdit reuelat.
Pdeunt pcedit obeunt. Pduelliu pugna. Pdigiu signu monstr. Pducit log.
Pdosia son. Pduc i longu duc. Pducens educens. Pditor traditor. Pcu
occupari. Peluuiu pelag. Pfundit pstnit. Pfat p dic. Pforib an fores.
Pfecto certe. Pfice polle. Pfandu narrandu. Pfiscet pcedit egdit. Pfect
usus. Pfluus fluens. Pfeccor fateor. Pfusus larg habundans. Pfinit consfug.
Pfugat absoluit pfect occis consac. Pfanat polluit coinquinat. Pfan sacileg
iniquus. Pfligat expendit extrait erogat multu excorgit. Pfluxe multum
fluxe. Psolenta gen lentis. Pfectu porro fugiente. Pgnosticon pcognitu
scientia. Pgdit psat pcedit. Pgna auicula simil hirundini. Pgenies
sublimis soboles stirps posteritas. Pgon incipatione. Pgenitor pat an
pauu. Pgestiu suburbanu. Pgenerat pcreat. Pheres q loco hedis fungit.
Plibet uetat. Pin deum p ea rone. Plix long. Plat pducit. Plui
humidat puxit. Plibor immolor. Plabit cadit. Pluuies stris humida.
Plepsis gre poccupatio t psumptio. Pmpsit dixit ptulit indicauit. Pmptu caute
expedite plac deuot. Pmulgat manifestat pnciat. Pmicat pfulget. Pmi
nen narratione. Pmeon oromi. Pmi lib. Pmethe a pudentia dict. Pmam
lecta. Pmustida gi anguilla in man desaruis dr. Pminet exaltat longe est.
Pmacera mat matrere. Pminencoru ii loc t eminte uniatio et conuso sin
t eminens saxu. Pmiscui consusu comiciu. Pmiscue passi. Pmptuaria cella
na penecha. Pmiss pmpt expedit. Pmeret impetr. Pupeps melioat.
Pnciat edic declarat. Pnepos fili nepotis. Pnuba paranipha q nubentib
preest t auxiliat t iuncti i sponsu et sponsa. Pnesiu q naues ligant i. funis.
Pnoes gre pudentia t pncipal mens t pma consideratio. Pnesas grande scelus.
Ppinqu uicin pxim cognat. Ppici clemens. Ppiciare indulgere miserert. Ppi
ciatoriu loc ii ds in templo int cherubi locut e moysi. Ppensum extensu commodu.
Ppon puocat i uocat imolat pnciat. Ppala ualde apte. Ppalare manifestare.
Ppagare dilatare pfice. Ppensi diligenti lati apte. Ppago oris uetis planta
tio. Ppedictio. Ppaginationes connexs. Ppugnacula luca septa t sume pres
mor. Pposito i choatio. Pportio gre analogia i. certa mse. Ppe iuxta.
Ppemodu pene ualde. Ppe cito p pmnt. Ppostulata ppulsa. Ppanilu i pata
reductu t pcreatu. Pposcit rogat. Ppedat imped cohibet. Ppedie [illegible].
Ppanus dies. Ppensior q incumbe pagere bn t male. Ppinat dat potu. Ppus
uxoris appetit. Ppuli tabnaru. Ppellit expellit. Pprior ps nauis. Ppge
pruniu. Prugo humor prurigo i cute. Prip rap eripi. Prep ponit. Pgo
pfigu. Prora q uigilat i pua nauis i. matta. Pris penit. Psept lupis indicat
subiugat. Pserpina dea infernal t luna diana. Psepit aucupat capiat. Pspec
tat pspic. Pstibulu lupanar. Pstrata meretrix maculata. Psacret [illegible]

Psomeon uariatione psatione. Psator genitor. Psagu signu. Psapia stirps.
Pstacpor stat. Psonesis clamatio. Psopin psona. Psopopeia psone fictio
conformatio. Pchesis appo. Pstasia precepc. Psgu lcu felice. Pselitus aduena pe
grin. Pscatose affabilit iocunde. Pstris gradib altis sedit. Pdelat plongat
differt. Ptende i longu extende. Ptimus supb impudic elat sedent. Ptegit
defendit tuet. Ptin mox statim. Ptat contin pinho pm. Pthesio dispo ordinum.
Ptexe ptege eripe. Pthocheri pnceps. Pthogenis genitor pm. Pthesis
odibil. Puid prudens cautus. Puehit pmouet. Puerbium similitudo t ubi figa.
Puinc pueni p certe. Puecte p fecte triumph. Puocat irritat imped. Pueint
ingruit emgit. Pxineta an ambula. Pxim affinis cognat. Pxenta intemp
tar uendit. Prun arbor i. plum. Pruina aq congelata t ros nocte mutatus.
Prurit prurigo scabies humor. Prurit scalpit. Pmptuaria cella t barra.
Pungne hyrundo. Pdens pudens sapiens. Prupt parat exercitat. Prus
tora maiora q oportet. Priuata ppa. Pchisa aurea. Pseudo gre mdax. Psaltes
psalmum laus cantic cythara. Psallit can. Psallia cantatrix t psalla. Psitacus
auis i india uiridis coloris. Psili leui puru. Psiathos gre matta. Psierona
gre frigidatio. Psillos gre medicos. Ptisones hordei quando spicas ht. Ptocos
inopie. Ptisana granu cortice induens. Ptissic q multu tussit depippe degalla
et sale. Ptisis nausatio t consumptio. Pubis iuuens t q generare pot. Puba pu
ella. Pube uirilia t barba. Pubetenus usq ad pubes. Pubtas adolescentia t nubil etas.
Pubet cresc etate florer. Pubat pubesc pullulat. Publicu uectigal regale.
Publicat manifestat. Publican thelonearii q publica uectigalia exig. Publes
suffrago genu t cubit. Pubes media ps deorsum. Pudor uerecundia. Pudens pu
dibund cast aliqui fecid. Podise minstratio i latina. Pudenda uerenda. Puer
iuuenis uel bis dicit qi pus. Pueri pueril. Puerpa puella pariens. Puerpium part
puelle. Pugn man conuoluta. Pugillus mediummani plena. Pugio gladi mucro ha
sta. Pugillu pusillu. Pugil pncatiari spatari certator. Pugillator q cu baculo
pugnat. Pugilli grafium stilu. Pugillares tabulares. Pugillare paruus lib t ta
bula q pugno concludi pot. Pulla nigra fusca puellula. Pulpa caro t ius i. n
crassa t pulma in pustula t uesice. Puluinar capitale ceruical. Pulpita sale
grad in q lector stat. Puletta simplicior panis. Pullulat gminat esse. Pullatue
ste nigra induti. Pullans egens. Pullus fet animaliu t auiu. Pulsor coactor
exclusor. Puluin plaustri absq rotis t lect de plumis. Pulentariu cibarium.
Pulno comaculo. Puluerulent puluere plen. Puluillus puluin plumat lect.
Pulliens pruriens. Pullitim plumella. Pulta pulc pularia. Pumilio pusill.
Puniuum spaciu pumbo. Punic gre affricani. Pung fig. fixe punct. Pun
cta stigmata signa plag ... Punaria radix salutaris. Punit castigat. Pun
ceceus roseus. Puppis posterior ps nauis. Pupup intericio scit inec. Pup
puerulus. Pupillus orf. Purcul diminut a pus. Pur mundo sin fece.
Purpa palliu sericu. Purpureus rose. Purpurasc rubesc. Purpureum tibia
Purulent puced. Purignos uenenos. Pgat expiat. Pus uenenu t sub
cute humor. Pusio pui natu. Pusca potio. Putet fetet. Pitamina pgamica
Puteal loc an senatu t use. Putat estimat amputat pendet. Pigias gre
cris. Piron ignis rog flama. Piramides antiquor sepulc. Pithens apol
lo apotuphthegesthai interrogare. Philon gre ianua. Pirgo calculus. Pirfle
geton ignis infernal. Puicax contumax dur. Pessimidat circuit dissipat. Per
henuante pmanente. Ppendiculu plumbu q funiculo alligat imi edificantib
Ppera pplane inuste passim. Pnicies morb t pditio. Peculi peculari i domin
Plagiari mancipior t pueror alienor distractor lixcios. Pcliens pcellens. P
clues nobiles glosi. Pcluis dr inclite et uir anoie clos q e glia. Pastinare co
lere plantare. Pirona un ex planeta. Pirme mons. Pfligauit erogauit.
Psecta collectio tpitudinis. Pfligat pcit. Panisec obsequiis t frumentat
i. famulus. Pdeo longe eo. Plog inicii locutionis t expositionis t pm smo. Po
lenta hordei farina. Pana poca t fabule. Panagicu lib in q laudes in dacu
Questor a qrendo dicit qi qsitor. qstuos qrimonios. Querulus qa qrela infert.
Quietes ipe s aio secus sio nemine tangens. Quadrit eqt limat planat lapidat.
Quadripite i iiii. diuid. Quadrans iiii ps. Quaspia aliqs. Quaqm alicubi qmq
qua uis. Quatit destruit concutit qmm ut. Quantulu modicu. Quanispia. Qua
ubina. Quasillu palam. Quaternio pnceps iiii militu. Qua su qm. Quassat qtit
uexat. Quamoci uelocit. Quaq aliq. Quiquido. Qualus cophini corbis. Qua
drupes iiii pedes hns. Quadriga cr iiii rotar. Quadrantale amfora mensure.
Quappt. Qm obre. ideo. Quapride ia diu. Quapma qm maxima. Quidoq
aliqn. Quasi sic. Quaqrela q qstu. Quere i loc rob. Querqui ii qre crescunt.
Questio inqsitio difficil explanatio t contentio. Questionarii carnifices. Que
storia q qstu corpus uiu. Querul frequens i qrela. Querimonia qrela culpa.
Quest questio. Quest rethoricaliter. Quest lucr. Questuos lucros picios. Questor
consiliarior t reru capitaliu iudex qui pecunia progat. Quiritat clamat. Quie
scit pstmit. Questuat qrit. Queuualeo. Queti insup mag ac mag. Quemadmodu
sic. Quinq qmlibet. Quispia aliqui. Quoq nia. Quero. nis febris acuta que
cu frigore uen. Quiom ete sine diu. Queq aliqd. Quiet placid mitis. Quiesc
pausat. Quiescido quies pace securitas. Quinpoti et sup. Quinos gre canis. Quid
mei philosophalia cu canib ueta ducentes. Quinqnal quinqnnis magistrat t
v. annor. Quinqna etas. Quinqgenari iur l. annor t sup militias. Quintil mens
uli qnto a marcio. Quippe certe psecta. Quirites ciues romani. ua i. a romulo dicta.
Quiry agro qrino. Quiris hasta romani it hastati incedebant. Quiritat pplat
pplin alloquit. Quippia aliqd. Quiri gre dns et i mostemon dns memor fuit n.
Quispia quisq quisq t qlibet. Quisquilie pgamina uilia t surculi minuta. Quit
ualuit. Quisquilie surculi. Quinqteria festa qinq dieb celebrata. Quitania gre
caducas t flores malor dulciu. Quorsu q i. ad qm locu. Quo circa qua ppt.
Quo pin. Quonda aliqn oli. Quoquo aliquo. Quotqt qcumq. Quoq etia.
Quorda aliquor. Quors q rone. Quotiens q sepe. Quorte q ppt. Qusq
donec. Quoda in aliqua parte.

Religiosi autem ideo a relegendo appellati q retractat et tamq relegit ea que
ad cultum diuinum pertineant. Hi sunt dicti ex relegendo religiosi. tamq ex eli
gendo eligentes ex diligendo diligentes. ex intelligendo intelligentes.
Ratiocinator dicitur magnus qui de omnib rebus qs esse mutabiles constat pos
sit reddere rationem. Retractor repetitor. Nam retractare e repetere q omiseras. Re
sipiscens coq mente qui p insania recipitur. aut qa resip q sape desierat. Casti
gatus seipsu deuitat et confirmat animu sun ad recte uiuendu cauens ne rursum cor
ruat. Repentin a repente. Repente aut et ad subitum et n pot ee. Robust fortis
ualid a fortitudine roboree arboris appellat. Rapid uelox pedib e appellat.
Raptor corruptor. ut et rapta e q corrupta e. Reus ante deq obnoxi e
et reu actu e nemptat. Reus maiestatis primu dicti qa aduers re publica aliqd
egisset. aut qcuq hostibi consensisset. Dici aut reus maiestatis qa maie e ledere patria
q ciuitate una. Postea aut et hi rei maiestatis dicti s. q aduersus maiestatem pncipis
egisse uident t q leges i uides republice deculant t uides abrogauant. Ri
xosus a rictu canino dicit. Semp n ad contradicendu parat e. et iurgio delectat
et puocat contendente. Rusticus dicit q rus operet i. terram. Rabies seuitia furor
ut rabid. Rabbi rabboni t rabbites magist. Rabulus calumpniator litigator
t canc. Rabula rauco. Rabra glob et quodq rotunditas. Racha inanis
uanus et e interiectio frustrat. Ratana ranarum. Racemi botri uua. Radii in
rota i sole i igne. i tela int fila. Radiol hasta i texto i. liciatoriu. Radic
lu hba. Radicat i radice firmat t fundat. Radiat fulget. Radix origo stirp.
Radicit a radicib i. fundit. Radiantia splendor. Rad limat tondet. Raphanum
gre radix. Ram n gen ligni spinosi. Ramentum puluis q cadit ex aliq spe. Ramale
rami. cul. Rama hebraice excelsu. Rancor inuidia odiu. amaritudo dol maliuolentia.

Rancor rancidum e. Ranaid amar ... Ranciduli ...
putidu. Randu putandu. Rapido rapax uelox. Rapax ... Raptor
pdo inuasor. Rapit rapiat. abstulit. Rapit subito. Rapaut ...
Rar paue tard parous in raritas. Rarefc parsfa. Rastr t rastell ...
Rasus plan .i. tons. Rasile q radi pot. Ratis nauis ... Rat
arbitrat apt firm cert. Rator arbit index. Ratio locutio ordo districtio.
Rationat q uiue rone. Rationat collogi ... urbanitas. Rationale
... sacdotale t uestis ... Rau q apte n pot loq. t sonare in rau
... Rauis fauces aspe. Raucio rauc sum. Raucitos ...
Reat cum culpa. Rebant estimabant. Rebell repugnans. Reboat resonat.
Rebus causis. Rebellor ... Recapitulat q dicta sua summa ...
Recalesc ... Recalcitrat repugnat. Receptator ...
... Recensere iudicat narr ... renouat ... Recente ...
... Recessus ...
t loc inferior. Recertat rebellat. Recertator agonista. Recedunt ...
... Reciprocat ... Reciprocator
q dat et q accip. ...
... Recidiuus ...
Recludit reppulit ... clausit. Reclamat obclamat. Reclines ...
... Recolligat religas. Recompensat ... reddit. Reconciliat placat
pacificat. Recolit recordat recognat ... Recolligat ...

[illegible]

S ...

[illegible]

autem a consuetudine dictum est, ut illud: erat corpora luce carentum. Defunctus uocatur quia compleuit uitae officium. Nam dicimus functos officio, qui officia debita compleuerunt. Unde et honoribus functus. Hinc ergo defunctus, quod ab officio sit uitae depositus; siue quod sit die functus. Sepultus autem dicitur quod iam sine pulsu et palpitatione est, id est sine motu. Sepelire autem est condere corpus. Nam humare obruere dicimus, hoc est humum inicere.

De portentis.

Portenta esse Varro ait quae contra naturam nata uidentur: sed non sunt contra naturam, quia diuina uoluntate fiunt, cum uoluntas creatoris cuiusque conditae rei natura sit. Unde et ipsi gentiles deum modo naturam, modo deum appellant. Portentum ergo fit non contra naturam, sed contra quam est nota natura. Portenta autem et ostenta, monstra atque prodigia ideo nuncupantur, quod portendere atque ostendere, monstrare ac praedicare aliqua futura uidentur. Nam portenta dicta perhibent a portendendo, id est praeostendendo. Ostenta autem, quod ostendere quodquam futurum uideantur. Prodigia, quod porro dicant, id est futura praedicant. Monstra uero a monitu dicta, quod aliquid significando demonstrent, siue quod statim monstrent quid appareat; et hoc proprietatis est, abusione tamen scriptorum plerumque corrumpitur. Quaedam autem portentorum creationes in significationibus futuris constitutae uidentur. Uult enim deus interdum uentura significare per aliqua nascentium noxia, sicut et per somnos et per oracula, qua praemoneat et significet quibusdam uel gentibus uel hominibus futuram cladem; quod plurimis etiam experimentis probatum est. Xerxi quippe uulpis ex equa creata solui regnum portendit. Alexandro ex muliere monstrum creatum, quod superiores partes hominis, sed mortuas habuerit, inferiores diuersarum bestiarum, sed uiuentes, significasse repentinam regis interfectionem; superuixerant enim deteriora melioribus. Sed haec monstra, quae in significationibus dantur, non diu uiuunt, sed continuo ut nata fuerint occidunt. Inter portentum autem et portentuosum differt. Nam portenta sunt quae transfigurantur, sicut fertur in Umbria mulierem peperisse serpentem. Unde Lucanus: Matremque suus conterruit infans. Portentuosa uero leuem sumunt mutationem, ut puta cum sex digitis nati. Portenta ergo uel portentuosa existunt alia magnitudine totius corporis ultra communem hominum modum, qualis fuit Tityon in nouem iugeribus iacens, Homero testante; alia paruitate totius corporis, ut nani, uel quos Graeci pygmaeos uocant, eo quod sint statura cubitales. Alia magnitudine partium, uelut capite informi, aut superfluis membrorum partibus, ut bicipites et trimanes, uel cynodontes, quibus gemino ordine prodeunt dentes. Alia defectu partium, in quibus alia pars plurimum deficit ab alia, ut manus a manu, uel pes a pede. Alia discissione, ut sine manu aut capite genita, quos Graeci steresios uocant. Alia praenumia, cum solum caput aut crus nascitur. Alia qui in parte transfigurantur, sicut qui leonis habent uultum, uel canis, uel taurinum caput aut corpus, ut ex Pasiphae memorant genitum Minotaurum; quod Graeci heteromorphian uocant. Alia quae ex omni parte transfigurantur in alienae creationis portentum, ut ex muliere uitulum editum historia gentium. Alia quae sine transfiguratione locorum, ut oculos in pectore uel in fronte, aures supra tempora; uel sicut Aristoteles tradidit quendam in sinistra parte iecur, in dextra splen habuisse. Alia secundum concretionem, ut in alia manu digiti plures concreti et cohaerentes reperiantur, in alia manu minus, siue in pedibus. Alia secundum inmaturam et intempestiuam creationem, sicut hi qui dentati nascuntur, siue barbati uel cani. Alia conplexu plurimarum differentiarum, sicut illud quod praediximus in Alexandro multiforme portentum. Alia commixtione generis, ut androgynei et hermaphroditae uocantur. Hermaphroditae autem nuncupati eo quod eis uterque sexus appareat. Hermes quippe apud Graecos masculus, Afrodi femina nuncupatur. Hi dextra mamilla uirile, sinistra muliebre habentes uicissim coeundo et gignunt et pariunt. Sicut autem in singulis gentibus quaedam monstra sunt hominum, ita in uniuerso genere humano quaedam monstra sunt gentium, ut Gigantes, Cynocefali, Cyclopes, et cetera. Gigantes dictos iuxta Graeci sermonis etymologiam, qui eos geigenes existimant, id est terrigenas, eo quod eos fabulose parens terra inmensa mole et similes sibi genuerit. Ge enim terra appellatur; genos genus; licet et terrae filios uulgus uocat quorum genus incertum est. Falso autem opinantur quidam inperiti de Scripturis sanctis praeuaricatores angelos cum filiabus hominum ante diluuium concubuisse, et exinde natos Gigantes, id est nimium grandes et fortes uiros, de quibus terra conpleta est. Cynocefali appellantur eo quod canina capita habeant, quosque ipse latratus magis bestias quam homines confitetur. Hi in India nascuntur. Cyclopes quoque eadem India gignit, et dictos Cyclopes eo quod unum habere oculum in fronte media perhibentur. Hi et agriofagitae dicuntur, propter quod solas ferarum carnes edunt. Blemmyas in Libya credunt truncos sine capite nasci, et os et oculos habere in pectore; alios sine ceruicibus gigni, oculos habentes in humeris. In ultimo autem orientis monstruosae gentium facies scribuntur: alii sine naribus, aequali totius oris planitie, informes habentes uultus; alii labro subteriori adeo prominenti, ut in solis ardoribus totam ex eo faciem contegant dormientes; alii concretis oribus, modico tantum foramine calamis auenarum pastum haurientes; nonnulli sine linguis esse dicuntur, inuicem sermonis uice utentes nutu siue motu. Panotios apud Scythiam esse ferunt, tam diffusa magnitudine aurium, ut omne corpus ex eis contegant. Pan enim Graeco sermone omne, ota aures dicuntur. Artabatitae in Aethiopia proni ut pecora ambulare dicuntur; quadragesimum annum nullus supergreditur. Satyri homunciones sunt aduncis naribus; cornua in frontibus, et caprarum pedibus similes, qualem in solitudine sanctus Antonius uidit. Qui etiam interrogatus Dei seruo respondisse fertur, dicens: Mortalis ego sum unus ex accolis heremi, quos uario delusa errore gentilitas Faunos Incubosque et Satyros colit. Dicuntur quidam et siluestres homines, quos nonnulli Faunos ficarios uocant. Sciopodum gens fertur in Aethiopia singulis cruribus et celeritate mirabili: quos inde sciopodas Graeci uocant, eo quod per aestum in terra resupini iacentes pedum suorum magnitudine adumbrentur. Antipodes in Libya plantas uersas habent post crura, et octonos digitos in plantis. Hippopodes in Scythia sunt, humanam formam et equinos pedes habentes. In India fertur esse gentem quae Macrobii nuncupantur, duodecim pedum statura habentes. Est et gens ibi statura cubitalis, quos Graeci a cubito pygmaeos uocant, de quibus supra diximus. Hi montana Indiae tenent, quibus est uicinus oceanus. Perhibent et in eadem India esse gentem feminarum quae quinquennes concipiunt et octauum uitae annum non excedunt. Dicuntur autem et alia hominum fabulosa portenta, quae non sunt, sed ficta in causis rerum interpretantur, ut Geryonem Hispaniae regem triplici forma proditum. Fuerunt enim tres fratres tantae concordiae ut in tribus corporibus quasi una anima esset. Gorgones quoque meretrices crinitas serpentibus, quae aspicientes conuertebant in lapides, habentes unum oculum quo inuicem utebantur. Fuerunt autem tres sorores unius pulchritudinis, quasi unius oculi, quae ita spectatores suos stupescere faciebant, ut uertere eos putarentur in lapides. Sirenas tres fingunt fuisse ex parte uirgines, ex parte uolucres, habentes alas et ungulas; quarum una uoce, altera tibiis, tertia lyra canebat. Quae illectos nauigantes sub cantu in naufragium trahebant. Secundum ueritatem autem meretrices fuerunt, quae transeuntes quoniam deducebant ad egestatem, his fictae sunt inferre naufragia. Alas autem habuisse et ungulas, quia amor et uolat et uulnerat. Quae inde in fluctibus commorasse dicuntur, quia fluctus Venerem creauerunt. Scyllam quoque ferunt feminam capitibus succinctam caninis, cum latratibus magnis, propter fretum Siculi maris, in quo nauigantes uerticibus in se concurrentium undarum exterriti latrare aestimant undas, quas sorbentis aestus uorago collidit. Fingunt et monstra quaedam inrationabilium animantium, ut Cerberum inferorum canem tria capita habentem, significantes per eum tres aetates per quas mors hominem deuorat, id est infantiam, iuuentutem et senectutem. Quem quidam ideo dictum Cerberum putant, quasi creoboros, id est carne uorans. Dicunt et Hydram serpentem cum nouem capitibus, quae Latine excetra dicitur, quod uno caeso tria capita excrescebant. Sed constat Hydram locum fuisse euomentem aquas, uastantem uicinam ciuitatem, in quo uno meatu clauso multi erumpebant; quod Hercules uidens loca ipsa exussit, et sic aquae clausit meatus. Nam hydra ab aqua dicta est. Huius mentione facit Ambrosius in similitudinem heresium dicens: Heresis enim uelut quaedam hydra fabularum uulneribus suis creuit; et dum saepe reciditur, pullulat, igni debita incendioque peritura. Fingunt et Chimaeram triformem bestiam: ore leo, postremis partibus draco, media caprea. Quam quidam physiologi non animal, sed Ciliciae montem esse aiunt, quibusdam locis leones et capreas nutrientem, quibusdam ardentem, quibusdam serpentibus plenum. Hunc Bellerofontes habitabilem fecit, unde Chimaeram dicitur occidisse. Centauris autem species uocabulum indidit, id est hominem equo mixtum. Quos quidam fuisse equites Thessalorum dicunt, sed pro eo quod discurrentes in bello uelut unum corpus equorum et hominum uiderentur, inde Centauros fictos adseruerunt. Porro Minocentaurum uero suppsisse ex tauro et homine, qualem bestiam dicunt in Laborinto inclusam fuisse. De quo Ouidius: Semibouemque uirum semiuirumque bouem. Onocentaurum autem uocari eo quod media hominis species, media asini esse dicatur. Sicut et Hippocentauri, quod equorum hominumque in eis natura coniuncta fuisse putatur.

De transformatis.

Scribuntur autem et quaedam monstruose hominum transformationes et commutationes in bestias, sicut de illa maga famosissima Circe, quae socios quoque Ulixis mutasse fertur in bestias; et de Arcadibus, qui sorte ducti transnatabant quoddam stagnum, atque ibi conuertebantur in lupos. Nam et Diomedis socios in uolucres fuisse conuersos non fabuloso mendacio, sed historica affirmatione confirmant. Sed et quidam adserunt strigas ex hominibus fieri. Nam et in Latinia fuge scelerator mutantur; et siue magicis cantibus siue herbarum ueneficiis totis corporibus in feras transeunt. Sic quaedam et per naturam pleraque mutatione recipiunt, et corrupta in diuersas transformantur species, sicut de uitulorum carnibus putridis apes, sicut de equis scarabei, de mulis locustae, de cancris scorpiones. Ouidius: Concaua litoreo si demas bracchia cancro, scorpius exibit caudaque minabitur unca.

INCIPIT LIBER XII DE DIVERSIS ANIMALIBUS.

OMNIBUS ANIMANTIBUS Adam primum uocabula indidit, appellans unicuique nomen ex praesenti institutione iuxta condicionem naturae cui seruiret. Gentes autem unicuique animalium ex propria lingua dederunt uocabula. Non autem secundum Latinam linguam atque Graecam aut quarumlibet gentium barbararum nomina illa inposuit Adam, sed illa lingua quae ante diluuium omnium una fuit, quae Hebraea nuncupatur. Latine autem animalia siue animantia dicta, quod animentur uita et moueantur spiritu. Quadrupedia uocata, quia quattuor pedibus gradiantur; quae dum sint similia pecoribus, tamen sub cura humana non sunt; ut cerui, dammae, onagri, et cetera. Sed neque bestiae sunt, ut leones, neque iumenta, ut usus hominum iuuare possint. Pecus dicimus omne quod humana lingua et effigie caret. Proprie autem pecorum nomen his animalibus adcommodari solet quae sunt aut ad uescendum apta, ut oues et sues, aut in usu hominum commoda, ut equi et boues. Differt autem inter pecora et pecudes. Nam ueteres communiter in significatione omnium animalium pecora dixerunt; pecudes autem tantum illa animalia quae eduntur, quasi pecuedes. Generaliter autem omne animal pecus a pascendo uocatum. Iumenta autem nomen inde traxerunt, quod nostrum laborem uel onus suo adiutorio subuectando uel arando iuuent. Nam bos carpenta trahit et durissimas terrae glebas uomere uertit. Equus et asinus portant onera et hominum in gradiendo laborem temperant. Unde et iumenta appellantur ab eo quod iuuent homines. Sunt enim magnarum uirium animalia. Item et armenta, uel quod sint apta armis, id est bello, uel quod his in armis utimur. Alii armenta tantum boues intellegunt ab arando, quasi aramenta, uel quod sint cornibus armata. Discretio autem est inter armenta et greges; nam armenta equorum et boum sunt, greges uero camelorum, caprarum et ouium. Ouis molle pecus lanis, corpore inerme, animo placidum, ab oblatione dictum, eo quod apud ueteres initio non tauri, sed oues in sacrificio mactarentur. Ex his quasdam bidentes uocant, eas quae inter octo dentes duos altiores habent, quas maxime gentiles in sacrificia offerebant. Ueruex, uel a uiribus dictus, quod ceteris ouibus sit fortior, uel quod sit uir, id est masculus; uel quod uermes in capite habeat, quorum excitati pruritu inuicem se concutiunt et pugnantes cum magno impetu feriunt. Aries uel apo tu areos, id est a Marte uocatus; unde apud nos in gregibus masculi mares dicuntur; siue quod hoc pecus a gentilibus primum aris esset inmolatum. Aries, quod aris inponeretur; unde et illud: Aries mactatur ad aram. Agnus, quamquam et Graeci uocent apo tu agnu, quasi pium, Latini tamen ideo hoc nomen habere putant, eo quod prae ceteris animantibus matrem agnoscat; adeo ut etsi in magno grege errauerit, statim balatu recognoscat uocem parentis. Haedi ab edendo uocati. Parui enim pinguissimi sunt et saporis iucundi. Unde et edere, unde et edulium uocatur. Hircus lasciuum animal et petulcum et feruens semper ad coitum; cuius oculi ob libidinem in transuersum aspiciunt, unde et nomen traxit. Nam hirci sunt oculorum anguli secundum Suetonium; cuius natura adeo calidissima est, ut adamantem lapidem, quem nec ignis nec ferrum domare ualet, materia solus huius cruor dissoluat. Maiores hirci cinyfi dicuntur, a flumine Cinyfe in Libya, ubi grandes nascuntur. Capros et capras a carpendis uirgultis quidam dixerunt. Alii quod carpent aspera. Nonnulli a crepitu crurum; unde eas capras uocitatas, quae sunt agrestes caprae, quas Graeci pro eo quod acutissime uideant, id est oxyderkesteron, dorcas appellauerunt. Morantur enim in excelsis montibus, et quamuis de longinquo uideant tamen omnes qui ueniunt. Idem autem et capreae, idem et ibices, quasi auices, eo quod instar auium ardua et excelsa teneant, et in sublime habitantes, ita ut de sublimitate uix humanis obtutibus pateant. Unde et meridiana parte ibices aues uocantur, quae Nili fluentis inhabitant. Haec itaque animalia, ut diximus, in petris altissimis commorantur, et si quando feram uel hominum aduersitatem persenserint, de altissimis saxorum cacuminibus sese praecipitantes in suis se cornibus illaesa suscipiunt. Cerui dicti apo ton keraton, id est a cornibus; kerata enim Graece cornua dicuntur. Hi serpentium inimici; cum se grauatos infirmitate persenserint, spiritu narium eos extrahunt de cauernis, et superata pernicie ueneni eorum pabulo reparantur. Dictamnum herbam ipsi prodiderunt; nam eo pasti excutiunt sagittas acceptas. Mirantur autem sibilum fistularum. Erectis auribus acute audiunt; submissis nihil. Si quando inmensa flumina uel maria transnatant, capita clunibus praecedentium superponunt, sibique inuicem succedentes nullum laborem ponderis sentiunt. Tragelafi a Graecis uocati, quod dum eiusdem speciei sint ut cerui, uillosos tamen habent armos ut hirci, et menta promissis hirsuta barbis; qui non alibi sunt quam circa Fasidem. Hinnuli filii sunt ceruorum, ab innuendo dicti, quia ad nutum matris absconduntur. Damma uocata, quod de manu effugiat; timidum animal et inbelle, de quo Martialis: Dente timetur aper, defendunt cornua ceruum; inbelles dammae quid nisi praeda sumus? Lepus, leuipes, quia uelociter currit. Unde et Graece pro cursu lagos dicitur. Uelox est enim animal et satis timidum. Cuniculi genus agrestium animalium dicti quasi caniculi, eo quod canum indagine capiantur uel excludantur a cubiculis. Sus dictus, quod pascua subigat, id est terram subacta escas inquirat. Uerres, quod grandes habeat uires. Porcus quasi spurcus. Ingurgitat enim se caeno, limo inlinit. Oratius: Et amica luto sus. Hinc etiam spurcitiam uel spurcum nuncupatum. Porcorum pilos setas uocamus, et setas a sue dictas, a quibus et sutores uocantur, quod ex setis suant, id est conectant pelles. Aper a feritate uocatus, ablata f littera et subrogata p. Unde et apud Graecos syagros, id est ferus, dicitur. Omne enim quod ferum est et inmite abusiue agreste uocamus. Iuuencus dicitur quod iuuare incipiat hominum usus in colenda terra, uel quod apud gentiles Ioui semper iuuencus inmolabatur, numquam taurus. Nam in uictimis et aetas considerabatur. Taurus Graecum nomen est, sicut et bos. Indici tauri colore fului sunt, uolucri pernicitate, pilis in contrarium uersis; caput circumflectunt flexibilitate qua uolunt; tergi duritia omne telum respuunt, inmiti feritate. Bouem Graeci boen dicunt. Hunc Latini trionem uocant, eo quod terram terat, quasi terionem. Naeuius: Trionum hic moderator rusticus. Cuius latitudo pellium a mento ad crura palearia dicitur, a pelle ipsa quasi pellearia; quod est generositatis in boue signum. Boum eximia pietas; nam alterum alterum inquirit, cum quo ducto collo aratra consueuit, et frequenti mugitu pium testatur affectum, si forte defecerit. Uacca dicta quasi boacca. Est enim ex qualitatibus mobilium nominum, sicut leo leaena, draco dracaena. Uitulus et uitula a uiriditate uocati sunt, id est aetate uiridi, sicut uirgo. Uitula ergo parua est et necdum enixa; nam enixa iuuenca est aut uacca. Bubali uocati per deriuationem, quod sint similes boum; adeo indomiti, ut prae feritate iugum ceruicibus non recipiant. Hos Africa procreat. Uri agrestes boues sunt in Germania, habentes cornua tantae magnitudinis ut regiis mensis insigni capacitate ex eis gerula fiant. Cameli causam nominis habent, siue quod quando onerantur, ut breuiores et humiles fiant, accubant, quia Graece came humile et breue dicitur; siue quia curuus est dorso. Camur enim Graeco sermone curuum significat. Hos licet et aliae regiones mittant, sed Arabia plurimos. Differunt autem, quia Arabici bina tubera in dorso habent, reliquarum regionum singula. Dromeda genus camelorum est, minoris quidem staturae, sed uelociores; unde et nomen habent. Nam dromos Graece cursus et uelocitas appellatur. Centum enim et amplius milia uno die peragere solet. Quod animal sicut bos et ouis et camelus ruminat. Ruminatio autem dicta est a rumine eminente gutturis parte, per quod demissus cibus a certis reuocatur animalibus. Asinus et asellus a sedendo dictus, quasi asedus; sed hoc nomen quod magis equis conuenit, ideo hoc animal sumpsit, quia priusquam equos caperent homines, huic praesidere coeperunt. Animal quippe

tardum et nulla ratione renitens statim ut voluerit homo subditur. Onager interpretatur asinus ferus. Onon quippe Graeci asinum vocant, agrion ferum. Hos Africa habet magnos et indomitos et in deserto vagantes. Singuli autem feminarum gregibus praesunt. Nascentes masculos zelant et testiculos eorum morsu detruncant, quod caventes matres eos in secretis locis occultant. Asini Arcadici dicti eo quod ab Arcadia primum vecti sint, magni et alti. Minor autem asellus agro plus necessarius est, quia et laborem tolerat, et neglegentiam prope modum non recusat. Equi dicti eo quod quando quadrigis iungebantur aequabantur, paresque forma et similes cursu copulabantur. Caballus antea cabo dictus, propter quod gradiens ungula impressa terram concavet, quod reliqua animalia non habent. Inde et sonipes, quod pedibus sonat. Vivacitas equorum multa. Exultant enim in campis; odorantur bellum; excitantur sono tubae ad proelium; voce accensi ad cursum provocantur; dolent cum victi fuerint; exultant cum vicerint. Quidam hostes in bello sentiunt, adeo ut adversarios morsu petant. Aliqui etiam proprios dominos recognoscunt, oblita mansuetudine si mutentur; aliqui praeter dominum dorso nullum recipiunt. Interfectis vel morientibus dominis multi lacrimas fundunt. Solum enim equum dicunt propter hominem lacrimare et doloris affectum sentire. Unde et in centauris equorum et hominum natura permixta est. Solent etiam ex equorum maestitia vel alacritate eventum futurum dimicaturi colligere. Aetas longaeva equis Persicis, Hunnicis, Epiroticis ac Siculis in annis ultra L. Brevior autem in Hispanis ac Numidis et Gallicis. Frequens opinio est. In generosis equis, ut aiunt veteres, quattuor spectantur: forma, pulchritudo, meritum, atque color. Forma, ut sit validum corpus et solidum, robori conveniens altitudo, latus longum, substrictus maximi et rotundi clunes, pectus late patens, corpusque omne musculorum densitate nodosum, pes siccus et cornu concavo solidatus. Pulchritudo, ut sit exiguum caput et siccum, pelle prope ossibus adhaerente, aures breves et argutae, oculi magni, nares patulae, et erecta cervix, cauda et coma densa, ungularum soliditate fixa rotunditas. Meritum, ut sit animo audax, pedibus alacer, trementibus membris, quod est fortitudinis indicium; quique ex summa quiete facile concitetur, vel excitata festinatione non difficile teneatur. Motus autem equi in auribus intellegitur, virtus in membris trementibus. Color hic praecipue spectandus: badius, aureus, roseus, murteus, cervinus, gilvus, glaucus, scutulatus, canus, candidus, albus, guttatus, niger. Sequitur autem ordine varius, ex nigro badioque distinctus; reliquus varius color vel cinereus deterrimus. Badium autem antiqui vadium dicebant, quod inter cetera animalia fortius vadat. Ipse est et spadix, colore palmae, quem Siculi spadicem vocant. Glaucus vero est veluti pictos oculos habens et quodam splendore perfusos; nam glaucum veteres dicebant. Gilvus autem melinus color est subalbidus. Guttatus albis nigrisque intervenientibus punctis. Candidus autem et albus invicem sibi differunt: nam albus cum quodam pallore est, candidus vero niveus et pura luce perfusus. Canus dictus quia ex candido colore et nigro est. Scutulatus vocatus propter orbes quos habet candidos inter purpureos. Varius, quod habeat vicissim colorum imparium. Qui autem albos tantum pedes habent, petilos appellant; qui frontem albam, calidos. Cervinus est quem vulgo gauranem dicunt. Aeranem idem vulgus vocat, quod in modum aerei sit coloris. Murteus autem est pressus in purpura. Dosinus autem dictus quod sit color eius de asino; idem et cinereus. Sunt autem hi de agresti genere orti, quos equiferos dicimus, et proinde ad urbanam dignitatem transire non possunt. Mauron niger est; nigrum enim Graeci mauron vocant. Mannus vero equus brevior est, quem vulgo brunicum vocant. Veredos antiqui dixerunt quod veherent redas, id est ducerent, vel quod vias publicas currerent, per quas et redas ire solitum erat. Equorum tria sunt genera: unum generosum, proelio et oneribus aptum; alterum vulgare atque gregarium, ad vehendum non ad equitandum aptum. Tertium ex permixtione diversi generis ortum, quod etiam dicitur bigenerum, quia ex diversis nascitur, ut mulus. Mulus autem a Graeco tractum vocabulum habet. Graece enim hoc vocabulum habet, vel quod iugo pistorum subactus tardis molendo ducatur in gyrum molas. Iudaei asserunt Ana abnepotem Esau equarum greges ab asinis in deserto ipse fecit primus ascendi, ut mulorum inde nova contra naturam animalia nascerentur. Onagros quoque ad hoc admissos esse ad asinas, et ipsum istiusmodi repperisse concubitum, ut velocissimi ex his asini nascerentur. Industria quippe humana diversum animal in coitu coegit, sicque adulterina commixtione genus aliud repperit; sic et Iacob contra naturam colorum similitudines procuravit. Nam tales fetus oves illius concipiebant, quales umbras arietum desuper ascendentium in aquarum speculo contemplabantur. Denique et hoc ipsum in equarum gregibus fieri fertur, ut generosos obiciant ante equas visibus concipientium, quo eorum similes concipere et creare possint. Nam et columbarum dilectores depictas ponunt pulcherrimas columbas hisdem locis quibus illae versantur, quo rapiente visu similes generent. Inde est quod quidam gravidas mulieres iubent nullos intueri turpissimos animalium vultus, ut cenocefalos et simios, ne visibus occurrentes similes fetus pariant. Hanc enim feminarum esse naturam, ut quales perspexerint sive mente conceperint in extremo voluptatis aestu dum concipiunt, talem et sobolem procreent. Etenim animal in usu venerio formas extrinsecus intus transmittit, eorumque satiata [illegible] rapit species in proprietatem qualitatis. In animantibus bigenera dicuntur quae ex diversis nascuntur, ut mulus ex equa et asino; burdo ex equo et asina; ibride ex apris et porcis; tityrus ex ove et hirco; musmo ex capra et ariete. Est autem dux gregis. Et haec humana industria adinvenit.

De bestiis

Bestiarum vocabulum proprie convenit leonibus, pardis, tigribus, lupis et vulpibus, canibusque et simiis, ac ceteris quae vel ore vel unguibus saeviunt, exceptis serpentibus. Bestiae dictae a vi qua saeviunt. Ferae appellatae eo quod naturali utantur libertate et desiderio suo ferantur. Sunt enim liberae earum voluntates, et huc atque illuc vagantur, et quo animus duxerit eo feruntur. Leonis vocabulum ex Graeca origine inflexum est in Latinum. Graece enim leon vocatur, et est nomen nothum, quia ex parte corruptum est. Leena vero totum Graecum est, sicut et dracena. Ut autem leena lea diceretur usurpatum est a poetis. Leo autem Graece, Latine rex interpretatur, eo quod princeps sit omnium bestiarum. Cuius genus triforme dicitur, e quibus breves et iuba crispa imbelles sunt; longi et coma simplici acres. Animos eorum frons et cauda indicat; virtus eorum in pectore, firmitas in capite. Saepti a venatoribus terram intuentur, quo minus conspectu venabulis terreantur. Rotas timent, sed magis ignes. Cum dormierint, vigilant oculi; cum ambulant, cauda sua cooperiunt vestigia, ne eos venator inveniat. Cum genuerint catulum, tribus diebus et tribus noctibus catulus dormire fertur; tunc deinde patris fremitu vel rugitu veluti tremefactus cubilis locus suscitare dicitur catulum dormientem. Circa hominem natura leonum est ut nisi laesi nequeant irasci. Patet enim eorum misericordia exemplis assiduis. Prostratis enim parcunt; captivos obvios patriam redire permittunt; hominem non nisi in magna fame interimunt. De quibus Lucretius: saevique leonum. Tigris vocata propter volucrem fugam; ita enim nominant Persae et Medi sagittam. Est enim bestia variis distincta maculis, virtute et velocitate mirabilis; ex cuius nomine flumen Tigris appellatur, quod is rapidissimus sit omnium fluviorum. Has magis Hyrcania gignit. Panther dictus, sive quod omnium animalium sit amicus, excepto dracone, sive quia et sui generis societate gaudet, et ad eandem similitudinem quidquid accipit reddit. Pan enim Graece omne dicitur. Bestia minutis orbiculis superpicta, ita ut oculatis ex fulvo circulis nigra vel alba distinguatur varietate. Haec semel omnino parturit, cuius causae ratio manifesta est. Nam cum in utero matris coaluerint catuli, maturisque adnascendi viribus pollent, oderunt temporis moras; itaque oneratam fetibus vulvam tamquam obstantem partui unguibus lacerant; effundit illa partum, seu potius dimittit dolore cogente. Ita postea corrupto atque cicatricoso semine genitale semen infusum non haeret, acceptum sed irritum resilit. Nam Plinius dicit animalia cum acutis unguibus frequenter parere non posse. Vitiantur enim intus se moventibus catulis. Pardus secundus post pantheram est genus varium ac velocissimum et praeceps ad sanguinem. Saltu enim ad mortem ruit. Leopardus ex adulterio leaenae et pardi nascitur, et tertiam originem efficit; sicut et Plinius in Naturali historia dicit, leonem cum parda aut pardum cum leaena concumbere, et ex utroque coitu degeneres partus creari, ut mulos et asinos. Rhinoceron a Graecis vocatus; Latine interpretatur in nare cornu. Idem et monoceron, id est unicornis, eo quod unum cornu in media fronte habeat pedum quattuor, ita acutum et validum ut quidquid impetierit aut ventilet aut perforet. Nam et cum elephantis saepe certamen habet, et in ventre vulneratum prosternit. Tantae autem fortitudinis est ut nulla venantium virtute capiatur; sed, sicut asserunt qui naturas animalium scripserunt, virgo puella praeponitur, quae venienti sinum aperit, in quo ille omni ferocitate deposita caput ponit, sicque soporatus velut inermis capitur.

Elefantum Graeci a magnitudine corporis vocatum putant, quod formam montis praeferat; Graece enim mons elefio dicitur. Apud Indos autem a voce barro vocatur; unde et vox eius barritus, et dentes ebur. Rostrum autem promuscida dicitur, quoniam illo pabulum ori admovet; et est angui similis, vallo munitus eburneo. Hos boves Lucas dictos ab antiquis Romanis. Boves, quia nullum animal grandius videbant; Lucas, quia in Lucania illos primum Pyrrus in proelio obiecit Romanis. Nam hoc genus animantis in rebus bellicis aptum est. In eis enim Persae et Indi ligneis turribus collocatis tamquam de muro iaculis dimicant. Intellectu autem et memoria multa vigent. Gregatim incedunt; motu quo valent salutant; murem fugiunt; aversi coeunt. Quando autem parturiunt in fluviis vel in aquis dimittunt fetus propter dracones, quia inimici sunt et ab eis implicati necantur. Biennio autem portant fetus, nec amplius quam semel gignunt, nec plures sed tantum unum. Vivunt autem annos trecentos. Apud solam Africam et Indiam elefanti prius nascebantur; nunc sola eos India gignit. Gryphes vocatur, quod sit animal pennatum et quadrupes. Hoc genus ferarum in Hyperboreis nascitur montibus. Omni parte corporis leones sunt; alis et facie aquilis similes; equis vehementer infesti. Nam et homines visos discerpunt. Cameleon non habet unum colorem, sed diversa est varietate conspersus ut pardus. Dicitur autem ita huius cameleonis corpusculum ad colores quos videt facillima conversione variari, quod aliorum animalium non est ita ad conversionem facilis corpulentia. Camelopardus dictus, quod dum sit ut pardus albis maculis superaspersus, collo equo similis. Hunc Ethyopia gignit. Lynx dictus, quia in luparum genere numeratur; bestia maculis terga distincta ut pardus, sed similis lupo; unde et ille licos, iste lynx. Huius urinam convertere in duritiam pretiosi lapidis dicunt, qui ligurius appellatur. Quod et ipsas lynces sentire hoc documento probatur: nam egestum liquorem harenis in quantum potuerint contegunt, invidia quadam naturae, ne talis egestio transeat in usum humanum. Lynces dicit Plinius secundum excepto unum non admittere fetum. Castores a castrando dicti sunt. Nam testiculi eorum apti sunt medicaminibus, propter quos, cum praesenserint venatorem, ipsi se castrant et morsibus vires suas amputant. De quibus Cicero in Scauriana: Redimunt se ea parte corporis propter quod maxime expetuntur. Iuvenalis: qui se eunuchum ipse facit, cupiens evadere damno testiculi. Ipsi sunt et fibri, quos et Ponticos canes vocant. Ursus fertur dictus quod ore suo formet fetus, quasi orsus. Nam aiunt eos informes generare partus, et carnem quandam nasci, quam mater lambendo in membra componit. Unde est illud: Sic format lingua fetum cum protulit ursa. Sed hoc immaturitas partus facit. Denique tricesimo die generat: unde evenit ut praecipitata fecunditas informes procreet. Ursorum caput invalidum; vis maxima in brachiis et lumbis; unde interdum erecti insistunt. Lupus Graeca derivatione in linguam nostram transfertur. Lupos enim illi licos dicunt. Licos autem Graece a moribus appellatur, quod rabie rapacitatis quaeque invenerit trucidet. Alii lupos vocatos aiunt quasi leopos, quod quasi leonis ita sit illis virtus in pedibus; unde et quidquid pede presserit non vivit. Rapax autem bestia et cruoris appetens, de quo rustici aiunt vocem hominem perdere, si eum lupus prior viderit. Unde et subito tacenti dicitur: lupus in fabula. Certe si se praevisum senserit, deponit feritatis audaciam. Lupi toto anno non amplius quam diebus XII coeunt. Famem diu portant, et post multa ieiunia multum devorant. Lupos Ethyopia mittit cervice iubatos et tanto varios ut nullum colorem illis dicant abesse. Canis nomen Latinum Graecam etymologiam habere videtur. Graece enim cenos dicitur. Licet eum quidam a canore latratus appellatum existiment, eo quod insonat; unde et canere. Nihil autem sagacius canibus; plus enim sensus ceteris animalibus habent. Namque soli sua nomina recognoscunt; suos dominos diligunt; dominorum tecta defendunt; pro dominis suis se morti obiciunt voluntarie; cum domino ad praedam currunt; corpus domini sui etiam mortuum non relinquunt. Quorum postremo naturae est extra homines vivere non posse. In canibus duo sunt expectanda: aut fortitudo aut velocitas. Catuli abusive dicuntur quarumlibet bestiarum filii. Nam proprie catuli canum sunt per diminutionem dicti. Lycisci autem dicuntur, ut ait Plinius, canes nati ex lupis et canibus, cum inter se forte miscentur. Solent et Indi feminas canes noctu in silvis alligatas admittere ad tigres bestias, a quibus insiliri, et nasci ex eodem fetu canes adeo acerrimos et fortes, ut complexu leones prosternant. Vulpes dicta quasi volipes; est enim volubilis pedibus, et numquam rectis itineribus, sed tortuosis anfractibus currit; fraudulentum animal insidiisque decipiens. Nam dum non habuerit escam, fingit mortem, sicque descendentes quasi ad cadaver aves rapit et devorat. Simiae Graecum nomen est, id est pressis naribus; unde et simias dicimus, quod suppressis naribus sint et facie foeda, rugis turpiter follicantibus; licet et capellarum sit pressum habere nasum. Alii simias Latino sermone vocatas arbitrantur, eo quod multa in eis similitudo rationis humanae sentiatur. Elementorum sagaces nova luna exultant, media et cava tristantur. Fetus quos amant ante se gestant, neglecti circa matrem haerent. Harum genera quinque sunt. Ex quibus cercopitheci caudas habent; simia enim cum cauda est, quam quidam [illegible] vocant. Sphinges villosae sunt comis, mammis prominentibus, dociles ad feritatis oblivionem. Cenocefali et ipsi similes sunt simiis, sed facie ad modum canina et gesticulatis motibus inquieti. Callitrices toto paene aspectu a ceteris distant. Sunt enim in facie producta barba et lata cauda. Leontofonus bestia modica, et ex eo ita vocata quia capta exuritur, eiusque cinere aspersae carnes et positae per compita semitarum leones necant, si quantulumcumque ex illis sumpserint. Histrix animal in Africa ericio simile, vocatum a stridore spinarum, quas tergo laxatas emittit et canes vulnerat insequentes. Enidros bestiola ex eo nuncupata quod in aquis versetur et maxime in Nilo. Quae si invenerit dormientem crocodillum, volutat se primum in luto et intrat per os eius in ventrem, et carpens omnia intranea eius sic moritur. Ichneumon Graece vocatur eo quod odore suo et salubria ciborum et venenosa prodantur. De qua Dracontius ait: Prodit sullus ubicumque venenum. Sullus autem a setis est nuncupatus. Haec et serpentes insequitur. Quae cum adversus aspidem pugnat, caudam erigit, quam aspis maxime incipit observare quasi minantem; ad quamque ut iram suam transferret, decepta corripitur. Musio appellatus eo quod muribus infestus sit. Hunc vulgus cattum a captura vocant; alii dicunt eo quod captat, id est videt. Nam tanto acute cernit ut fulgore luminis noctis tenebras superet. Unde et a Graeco venit catus, id est ingeniosus, apo tou kaiestai. Furo a furvo dictus; unde et fur. Tenebrosos enim et occultos cuniculos effodit et eicit praedam quam invenerit. Meles dicta vel quod sit rotundissima in membro, vel quod favos petat et assidue mella captet.

De minutis animalibus

Mus pusillum animal, Graecum illi nomen est; quidquid vero ex eo trahitur Latinum fit. Alii dicunt mures quod ex humore terrae nascantur; nam mus terra, unde et humus. Horum iecur in plenilunio crescit, sicut quaedam maritima augentur, quae rursus minuente luna deficiunt. Sorex Latinum est, eo quod rodat et in modum serrae praecidat. Antiqui autem soricem saurex dicebant, sicut et clodum claudum. Mustela dicta quasi mus longus; nam telum a longitudine dictum. Haec ingenio subdola in domibus ubi nutrit catulos suos transfert mutatque sedem. Serpentes etiam et mures persequitur. Duo sunt autem genera mustelarum: alterum enim silvestre est distans magnitudine, quod Graeci ictidas vocant; alterum in domibus oberrans. Falso autem opinantur qui dicunt mustelam ore concipere, aure effundere partum. Mus araneus, cuius morsu araneae est. In Sardinia animal perexiguum aranei forma, quod solifuga dicitur, quod diem fugiat. In metallis argentariis plurimum est, occulte repens, et imprudentia super sedentibus pestem facit. Talpa dicta quod sit damnata caecitate perpetua tenebris. Est enim absque oculis; ita semper fodit, et humum egerit, et radices subtus frugibus comedit; quam Graeci aspalacem vocant. Glires dicti sunt, quia pingues eos efficit somnus. Nam glis dicunt crescere, hieme tota dormiunt et immobiles quasi mortui iacent, tempore aestivo reviviscunt. Ericius animal spinis coopertum, quod exinde dictum est, eo quod subrigit se quando spinis suis clauditur, quibus undique protectus est contra insidias. Nam statim ut aliquid praesenserit, primum se subrigit atque in globum conversus in sua se arma recolligit. Huius prudentia quaedam est; nam dum absciderit uvam de vite, supinus sese volutat super eam, et sic eam exhibet natis suis. Grillus nomen a sono vocis habet. Hic retro ambulat, terram terebrat, stridet noctibus. Venatur eum formica circumligata capillo in caverna eius coniecta, efflato prius pulvere ne se abscondat; ita formicae complexibus trahitur. Formica dicta ab eo quod ferat micas farris. Cuius sollertia multa; providet enim in futurum, et praeparat aestate quod hieme comedat. In messe autem colligit triticum, hordeum non tangit. Dum pluit ei super frumentum, totum eicit. Dicuntur in Ethyopia esse formicae ad formam canis, quae arenas aureas pedibus eruunt, quas custodiunt ne quis auferat, captantesque ad necem persequuntur. Formicaleon ob hoc vocatus, quia est vel formicarum leo, vel certe formica pariter et leo. Est enim animal parvum formicis

226.

…acus infestum quod se in pulvere abscondit et formicas frumenta gestantes interficit. Proinde autem leo et formica vocatur, quia aliis animalibus ut formica est, formicis autem ut leo.

De serpentibus

Anguis vocabulum omnium serpentium genus, quod plicari et torqueri potest; et inde anguis quod angulosus sit et numquam rectus. Anguis autem apud gentiles pro geniis locorum erant habiti semper, unde et Persius: Pinge duos angues: pueri, sacer est locus. Colubrum ab eo dictum quod colat umbras, vel quod in lubricos tractus flexibus sinuosis labatur. Nam lubricum dicitur quidquid labitur dum tenetur, ut piscis. Serpens autem nomen accepit quia occultis accessibus serpit, non apertis passibus, sed squamarum minutissimis nisibus repit. Illa autem quae quattuor pedibus innituntur, sicut lacerti et stelliones, non serpentes sed reptilia nominantur. Serpentes autem reptilia sunt, quia ventre et pectore reptant. Quorum tot venena quot genera, tot pernicies quot species, tot dolores quot colores habentur. Draco maior cunctorum serpentium sive omnium animantium super terram. Hunc Graeci dracontam vocant; unde et derivatum est in Latinum ut draco diceretur. Qui saepe ab speluncis abstractus fertur in aerem, concitaturque propter eum aer. Est autem cristatus, ore parvo et artis fistulis per quas trahat spiritum et linguam exerat. Vim autem non in dentibus, sed in cauda habet, et verbere potius quam ictu nocet. Innoxius autem est a venenis, sed ideo huic ad mortem faciendam venena non esse necessaria, quia si quem ligaverit occidit. A quo nec elefans tutus est sui corporis magnitudine. Nam circa semitas delitescens, per quas elefantes soliti gradiuntur, crura eorum nodis illigat ac suffocatos perimit. Gignitur autem in Aethiopia et India in ipso incendio iugi aestus. Basiliscus Graece, Latine interpretatur regulus, eo quod rex serpentium sit, adeo ut eum videntes fugiant, quia olfactu suo eos necat; nam et hominem si vel aspiciat interimit. Siquidem ad eius aspectum nulla avis volans transit illaesa, sed quamvis procul sit, eius ore conbusta devoratur. A mustelis tamen vincitur, quas illic homines inferunt cavernis in quibus delitescit; itaque eam visa fugit, quam illa persequitur et occidit. Nihil enim parens ille rerum sine remedio constituit. Est autem longitudine semipedalis, albis maculis lineatus. Reguli autem sicut scorpiones arentia quaeque sectantur, et postquam ad aquas venerint, ydrophobas et lymphaticos faciunt. Sibilus idem est qui et regulus; sibilo enim occidit, antequam mordeat vel exurat. Vipera dicta quod vi pariat. Nam et cum venter eius ad partum ingemuerit, catuli non expectantes maturam naturae solutionem corrosis eius lateribus vi erumpunt cum matris interitu. Unde Lucanus: Viperei coeunt abrupto corpore nodi. Fertur autem quod masculus ore inserto viperae semen expuat; illa autem ex voluptate libidinis in rabiem versa caput maris ore recepto praecidat. Ita fit ut parens uterque pereat: masculus dum coit, dum parturit femina. Ex vipera autem fiunt pastilli qui tyriaci vocantur a Graecis. Aspis vocata quod morsu venena inmittat et spargat. Huius diversa genera et species et dispares effectus ad nocendum. Fertur autem aspis, cum ceperit pati incantatorem qui eam carminibus propriis evocat ut eam de caverna producat, illa cum exire noluerit, unam aurem in terram premit, alteram cauda obturat et operit, atque ita voces illas magicas non audiens non exit ad incantatorem. Dipsa genus aspidis, quae Latine situla dicitur, quia quem momorderit siti perit. Ypnalis genus aspidis dicta, quod somno necat. Hanc et Cleopatra sibi apposuit, et ita morte quasi somno soluta est. Emorrois aspis nuncupatur, quod sanguinem sudat; Graece enim sanguis emath dicitur. Prester aspis semper ore patenti et vaporanti currit, cuius poeta sic meminit: Oraque distendens avidus spumantia prester. Hic quem percusserit distenditur enormique corpulentia necatur; extuberatum enim putredo sequitur. Spectabificus aspis quae dum momorderit hominem statim eum consumit, ita ut liquefiat totus more serpentis. Cerastes serpens dictus eo quod in capite cornua habeat similia arietum; cerasta enim Graeci cornua vocant. Sunt autem illi quadrigemina cornicula, quorum ostentatione velut esca illiciens sollicitata animalia perimit. Totum enim corpus tegit arenis, nec ullum indicium sui praebet, nisi ex ea parte qua invitatas aves vel animalia capit. Est autem flexuosus plus quam alii serpentes, ita ut spinam non habere videatur. Scitalis serpens vocatur eo quod tanta praefulget tergi varietate ut notarum gratia aspicientes retardet; et quia reptando pigrior est, quos adsequi non valet miraculo sui stupentes capit. Tanti autem fervoris est ut et hiemis tempore exuvias corporis ferventes exponat. De quo Lucanus: Et scitale sparsis etiam nunc sola pruinis exuvias positura suas. Amfisibena dicta eo quod duo capita habeat, unum in loco suo, alterum in cauda, currens ex utroque capite tractu corporis circulato. Haec sola serpentium frigori se committit, prima omnium procedens; de qua Lucanus: Et gravis in geminum vergens caput amfisibena. Cuius oculi lucent velut lucernae. Enidris coluber in aqua vivens; Graeci enim aquam ydros vocant. Ydros aquatilis serpens, a quo icti obturgescunt; cuius quidam morbum boam dicunt, eo quod fimo boum remedietur. Ydra draco multorum capitum, qualis fuit in Lerna palude provinciae Arcadiae. Haec Latine excedra dicitur, quod uno caeso tria capita excrescebant. Sed hoc fabulosum est. Nam constat ydram locum fuisse evomentem aquas vastantes vicinam civitatem, in quo uno meatu clauso multi erumpebant; quod Hercules videns loca ipsa exussit, et sic aquae clausit meatus. Nam ydra ab aqua dicta est. Chelidros serpens, qui et chersidros, quia et in aquis et in terris moratur. Nam chersos dicunt Graeci terram, ydros aquam. Hic per quem labitur terram fumare facit, quem sic Macer describit: Seu terga expirant spumantia virus, seu terra fumat qua taeter labitur anguis. Et Lucanus: Tractique via fumante chelidri. Semper autem directus ambulat; nam si torserit se dum currit, statim crepat. Natrix serpens aquam veneno inficiens. In quocumque enim fonte fuerit, cum veneno inmiscet; de quo Lucanus: Natrix violator aquae. Cencris serpens inflexuosa, quae semper rectum iter efficit; de qua Lucanus: Et semper recto lapsurus limite cencris. Parias serpens qui semper in cauda ambulat et sulcum facere videtur; de quo idem Lucanus: Quo contentus iter cauda sulcare parias. Boas anguis Italiae inmensa mole persequitur greges armentorum et bubulcos, et plurimo lacte irriguis uberibus se innectit, et sugens interimit, atque inde a boum depopulatione boas nomen accepit. Iaculus serpens volans; de quo Lucanus: Iaculique volucres. Exiliunt enim in arboribus, et dum aliquod animal obvium fuerit, iactant se super eum et perimunt; unde et iaculi dicti sunt. In Arabia autem serpentes sunt albi cum alis, qui syrenae vocantur, qui plus currunt quam equi, sed etiam et volare dicuntur; quorum tantum virus est ut morsum ante mors insequatur quam dolor. Obtres dicta quod colore arenae habeat; de quo poeta: Quin pavidus pictis maculis Thebanus obtres, concolor exustis atque indiscretus arenis. Seps exiguus serpens qui non solum corpus, sed et ossa veneno consumit; cuius poeta sic meminit: Ossaque dissolvens cum corpore tabificus seps. Dipsa serpens tantae exiguitatis fertur ut cum calcatur non videatur; cuius venenum ante extinguit quam sentiatur, ut facies praeventa morte nec tristitiam induat morituri. De qua poeta: Signiferi iuvenis Tyrreni sanguinis Auli torta caput retro dipsas calcata momordit. Vix dolor aut sensus dentis fuit. Salpinga serpens est quae non videtur. Caecula dicta propter quod parva sit et non habeat oculos. Centupedas a multitudine pedum dicta. Lacertus reptile genus est, vocatus ita quod brachia habeat. Genera lacertorum plura, ut botrax, salamandra, saura, stellio. Botraca dicta quod ranae habeat faciem; nam Graeci ranam botracam vocant. Salamandra vocata quod contra incendia valeat; cuius inter omnia venenata vis maxima est. Cetera enim singulos feriunt, haec plurimos pariter interimit. Nam si arbori inrepserit, omnia poma inficit veneno, et quicumque ex eo ederint moriuntur; quae etiam si in puteo cadat, vis veneni eius potantes interficit. Ista contra incendia repugnans ignes sola animalium extinguit; vivit enim in mediis flammis sine dolore et consumptione, et non solum non uritur, sed extinguit incendium. Saura lacertus, quae quando senescit caecantur oculi eius, et intrat in foramen parietis respicientis contra orientem, et orto sole intendit et illuminatur. Stellio de colore inditum nomen habet; est enim tergore pictus lucentibus guttis in modum stellarum; de quo Ovidius: Aptum colori nomen habet, varius stellatis corpore guttis. Hic autem scorpionibus adeo contrarius traditur ut viso eo pavorem afferat et torporem. Sunt et alia serpentium genera, ut ammodite, elefantiae, camedracontes. Postremum quanta nomina, tanta mortium numera. Omnes autem serpentes natura sua frigidi sunt, nec percutiunt nisi cum calescunt. Nam quando sunt frigidi nullum tangunt. Unde et venena eorum plus die quam nocte nocent. Torpent enim nocturno algore, et merito, quia frigidi sunt nocturno rore. Ipsae enim adducunt vapore corporis gelidi pestes et natae frigidae, unde et hieme in nodis torpent, aestate solvuntur. Inde est quod quicumque serpentium veneno percutitur primum obstupescit, et postea ubi in illo calefactum ipsum virus exarserit, statim hominem extinguit. Venenum autem dictum eo quod per venas vadit. Infusa enim pestis eius per venas vegetatione corporis aucta discurrit et animam exigit. Unde non posse venenum nocere nisi hominis tetigerit sanguinem. Unde Lucanus: Noxia serpentum est admixto sanguine pestis. Omne autem venenum frigidum est, et ideo anima, quae ignea est, fugit venenum frigidum. Naturalibus bonis quae nobis et irrationabilibus animantibus videntur esse communia [illegible] sensus serpens excellit. Unde et legitur in Genesi: Serpens autem erat sapientior omnibus bestiis terrae. Dicunt autem physici tantum serpentes caput [illegible] vivunt; unde et totum corpus obiciunt pro capite ferientibus. [illegible] in adversum [illegible], nec frustra, cum oculos non in fronte habeant, sed in temporibus, adeo ut citius audiant quam aspiciant. Nullum autem animal in tanta celeritate linguam movet ut serpens, adeo ut triplicem linguam habere videatur, cum una sit. Serpentium uda sunt corpora, adeo ut quaqua eunt viam humore designent. Vestigia serpentium talia sunt, ut cum pedibus carere videantur, costis tamen et squamarum nisibus repunt, quas a summo gutture usque ad imam alvum parili modo dispositas habent. Squamis enim quasi unguibus, costis quasi cruribus innituntur. Unde si in qualibet corporis parte ab alvo usque ad caput ictu aliquo collidatur, debilitatus cursum habere non possit, quia ubicumque ille ictus inciderit, spinam solvit, per quam costarum pedes et motus corporis agebantur. Serpentes autem diu vivere dicuntur, adeo ut deposita tunica senectutem deponere atque in iuventutem redire perhibeantur. Tunicae serpentium exuviae nuncupantur, eo quod his, cum senescunt, sese exuunt, quibus exutae in iuventutem redeunt. Dicuntur enim exuviae et induviae, quia exuuntur et induuntur. Pitagoras dicit de medulla hominis mortui quae in spina est serpentem creari, quod et Ovidius in Metamorfoseon libris commemorat dicens: Sunt qui cum clauso putrefacta est spina sepulchro mutari credant humanas angue medullas. Quod si credendum est, merito evenit ut sicut per serpentem mors hominis, ita in homine mors serpentis. Fertur autem quod serpens hominem nudum non sit ausus tangere.

De vermibus

Vermis est animal quod plerumque de carne, vel de ligno, vel de quacumque re terrena sine ullo concubitu gignitur. Licet nonnumquam et de ovis nascantur, sicut scorpio. Sunt autem vermes aut terrae, aut aquae, aut aeris, aut carnium, aut frondium, aut lignorum, aut vestimentorum. Aranea vermis aeris ab aeris nutrimento cognominata, quae exiguo corpore longa fila deducit, et telae semper intenta numquam desinit laborare, perpetuum sustinens in sua arte dispendium. Sanguisuga vermis aquatilis dicta, quod sanguinem sugat. Potantibus enim insidiatur, cumque in labrum faucibus vel usquam adhaeserit, sanguinem haurit; et cum nimio cruore maduerit, evomit quem hausit, ut recentiorem denuo sugat. Scorpio vermis terrenus, qui potius vermibus adscribitur, non serpentibus; animal armatum aculeo, et ex eo Graece vocatum quod cauda figat et arcuato vulnere venena diffundat. Proprium autem est scorpionis quod manus palmam non feriat. Cantarida vermis terrenus, qui dum humano corpori fuerit applicatus, statim sua adustione vesicas efficit plenas humore. Multipes vermis terrenus ex multitudine pedum vocatus, qui tactus in globum complicatur. Nascitur sub petris ex humore et terra. Limax vermis dictus quod in limo vel de limo nascatur; unde et sordida semper et inmunda habetur. Bombex vermis frondium, ex cuius textu bombicinum conficitur. Appellatur autem hoc nomine ab eo quod evacuetur dum fila generat, et aer solus in eo remaneat. Eruca frondium vermis in holus vel pampino involuta, ab erodendo dicta. De qua meminit Plautus: Imitatur nequam bestia et malefica, involuta in pampino. Implicat se ideo, nec avolat ut locusta, ut huc illucque discurrens semipasta dimittat, sed permanet peritura frugibus, et tardo lapsu pigrisque morsibus universa consumit. Teredones Graece vocantur lignorum vermes, quod terendo edant; hos nos tarmites dicimus. Ita enim apud Latinos ligni vermes vocantur, qui tempore inopportuno caesae arbores gignunt. Tinea vestimentorum vermis dicta quod teneat, et eo usque insedeat quo erodat; unde et pertinax, quod in eadem re identidem urgeat. Vermes carnium: emigraneae, lumbrici, ascarides, costi, pediculi, pulices, lendes, tarmi, ricini, usia, cimex. Emigraneus vermis capitis vocatur. Lumbrici vermes intestinorum, dicti quasi lambrici, quia lambunt, vel quod in lumbis sint. Ascarides, costi. Pediculi vermes cutis, a pedibus dicti; unde et pediculosi dicuntur quibus pediculi in corpore efferuescunt. Pulices vero vocati sunt quod ex pulvere magis nutriantur. Lendex tarmi vermis est lardi. Ricinus vermis est canis, vocatus eo quod haereat in auribus canum; cenos enim Graece canis est. Usia est vermis porci, appellata quia urit; nam ubi momorderit adeo locus ardet ut ibi vesicae fiant. Cimex de similitudine cuiusdam herbae vocatur, cuius foetorem habet. Proprie autem vermis in carne putre nascitur, tinea in vestimentis, eruca in holere, teredo in ligno, tarmus in lardo. Vermis non ut serpens apertis passibus vel squamarum nisibus repit, quia non est illi spinae rigor ut colubris, sed in directum corpusculi sui partes gradatim porrigendo contractas, contrahendo porrectas motum explicat, sicque agitatus labitur.

De genere piscium

Pisces dicti, unde et pecus, a pascendo scilicet. Reptilia vero dicuntur haec quae natant, eo quod reptandi habeant speciem et naturam; quamvis se in profundum immergant, tamen innatando repunt. Unde et David ait: Hoc mare magnum et spatiosum, illic reptilia [illegible]. Amfibia sunt quaedam genera piscium, dicta eo quod ambulandi in terris usum et natandi in aquis officium habeant. Amfi enim Graece utrumque dicitur, id est quia et in aquis et in terris vivunt, ut focae, cocodrilli, ypotami, id est equi fluviales. Pecoribus autem et bestiis et volatilibus antea homines nomina imposuerunt quam piscibus, quia prius visa et cognita sunt. Piscium vero cognitis paulatim generibus nomina instituta sunt aut ex similitudine terrestrium animalium, aut ex specie propria, sive moribus, seu colore vel figura aut sexu. Ex similitudine terrestrium, ut ranae et vituli et leones et nigri meruli, et pavones diverso colore dorso et collo picti, et turdi albo variati, et cetera quae sunt in mari speciebus terrestrium animalium nominata. Vero dicantur ex moribus terrestrium, ut canes in mari a terrenis canibus nuncupati quod mordeant, et lupi quod improba voracitate alios persequantur. A colore, ut umbrae, quia colore umbrae sunt, et auratae, quia in capite auri colorem habent, et variae a varietate, quas vulgo tructas vocant. A figura, ut orbis, quia rotundus est, totusque in capite constat; ut solea, quod sit instar calciamentorum. A sexu, ut musculus, quod sit balenae musculus; eius enim coitu concipere haec belua perhibetur. Hinc et musculi cocleae, quorum lacte concipiunt ostreae. Balenae autem sunt inmensae magnitudinis bestiae, ab emittendo et fundendo aquas vocatae; ceteris enim bestiis maris altius iaciunt undas. Bal [illegible] Graece emittere dicitur. Cete dicta [illegible] ab inmanitate. Sunt enim ingentia beluarum genera et aequalia montium corpora; qualis cetus excepit Ionam, cuius alvus tantae magnitudinis fuit ut instar obtineret inferni, dicente propheta: Exaudivit me de ventre inferni. Equi marini, quod prima parte equi sunt, postrema solvuntur in piscem. Focas dicit esse boves marinos [illegible] boagas (?). C[illegible] a colore [illegible] nam columbino viride cum [illegible] ut est mare. Delfines certum vocabulum habent, quod voces hominum sequantur vel quod ad symphoniam gregatim conveniunt. Nihil in mari velocius; nam plerumque salientes naves transvolant. Cum autem ludunt in fluctibus et undarum se molibus saltu praecipiti inferunt, tempestates significare videntur. Hi proprie Simones vocantur. Est et delfinum genus in Nilo, dorso serrato, qui cocodrillos tenera ventrium secantes interimunt. Porci marini, qui vocantur suilli, qui cum escam quaerunt more suis terram sub aquis fodiunt. Circa guttur enim habent oris officium, et nisi rostrum arenis immergant, pastum non colligunt. Corvi a cordis voce dicti, quia grunnitum pectore [illegible] capiuntur. Tinni Graecum nomen habent; hi ingrediuntur veris tempore, intrant dextero latere, laevo exeunt. Hoc ideo credunt fieri, quod dextris oculis acutius videant quam sinistris. Gladius dictus quia rostro mucronato est; ob hoc naves perfossas mergit. Serra nuncupata quia serratam cristam habet et subternatans naves secat. Scorpio dictus quod laedat dum manu tollitur. Tradunt decem cancris cum ocimi manipulo alligatis omnes qui ibi sunt scorpiones ad eum locum congregari. Aranea genus piscis dicta quod aure feriat; habet enim stimulos quibus percutit. Cocodrillus a croceo colore dictus, gignitur in Nilo, animal quadrupes, in terra et in aquis valens, longitudine plerumque viginti cubitorum, dentium et unguium immanitate armatum, tantaque cutis duritia ut quamvis fortium ictus lapidum tergo repercussus non sentiat. Nocte in aquis, die humi quiescit. Ova in terra fovet; masculus et femina vices servant. Hunc pisces quidam serratam habentes cristam tenera ventris desecantes interimunt. Solus autem ex animalibus superiorem maxillam movere dicitur. Ypotamum vocatum quod sit equo similis dorso, iuba et hinnitu, rostro resupinato, aprinis dentibus, cauda tortuosa. Die in aquis commoratur, nocte segetes depascitur; et hunc Nilus gignit. Pagrum quem Graeci fagrum vocant, quod duros dentes habeat, ita ut ostreis in mari alatur. Dentex pro multitudine et granditate dentium dictus. Lupus ut dictum est a similitudine [illegible]

auditas appellavere. Piscem in capite ingeniosum; denique circumdatus rete fertur arare cauda arenas atque ita conditus transire rete. Mullus vocatur quod mollis sit atque tenerrimus; cuius cibo libidinem inhiberi, oculorum aciem hebetari; homines quoque saepe pastos pisce olere. Mullus in vino necatus, hi qui inde biberint taedium vini habent. Mugilis nomen habet quod sit multum agilis. Nam ubi dispositas senserit piscatorum insidias, confestim retrorsum rediens ita transilit rete ut volare piscem videas. Melanurus eo quod nigram caudam habeat et pinnas nigras, et corpore lineas nigras; melan enim graece nigrum vocatur. Glaucus a colore dictus, quod albus sit; graece enim album glaucon dicunt. Hic aestate raro apparet, nisi tantum in nubilo. Timallus ex flore nomen accepit; timum enim florem appellant. Nam dum sit specie gratus et sapore iocundus, tamen sicut flos flagrat et corpore odores aspirat. Scarus dictus eo quod solus escam ruminare perhibeatur; denique alii pisces non ruminant. Fertur autem hic ingeniosus esse; namque inclusus nassis non fronte erumpere nec infestis viminibus caput inserere, sed aversum ictibus crebris laxare fores atque ita retrorsum redire. Quem luctantem si forte alius scarus extrinsecus videat, adprehensa mordicus cauda adiuvare conatum nitentis erumpere. Sparus a lancea missile nomen traxit, quod eidem similis sit. Terrestria enim prius inventa sunt quam marina. Nam sparus est telum rusticum missile, ab spargendo dictum. Aurata pisces sive quia aquam undam ore suscepit, sive quia inde hic piscis ortus quo tempore in occasu pliades videre ceperint. Amio saxatilis dextra sinistraque lateribus virgulis puniceis per totum aliisque diversis coloribus designatur; dicitur autem amio quia non capitur nisi hamo. Echenais parvus et semipedalis pisciculus nomen sumpsit quod navem adherendo retineat. Ruant licet venti, saeviant procellae, navis tamen quasi radicata in mari stare videtur nec moveri, non retinendo sed tantum adherendo. Hunc Latini moram appellaverunt, eo quod cogat stare navigia. Uranoscopus vocatur ab oculo quem habet in capite, quo semper supra intendit. Millago vocatur quia evolat super aquam. Quotiens autem cernitur extra aquam volitans, tempestates designat mutari. Aquatilis dicitur quod sit squamis acutus, unde et eius cute lignum politur. Civitas Syriae quae nunc Tyrus dicitur olim Sarra vocabatur, a pisce quodam qui illic habundat, quem lingua sua sar appellant. Ex quo derivatum est huius similitudinis pisciculos sardas sardinasque vocari. Allec pisciculus ad liquorem salsamentorum idoneus, unde et nomen accepit. Aforus pisciculus, quod propter exiguitatem hamo capi non potest. Anguillae similitudo anguis nomen dedit. Origo huius ex limo; unde et quamvis capiatur adeo lubrica est ut quanto fortius presseris tanto citius elabitur. Ferunt autem orientis fluvium Gangen anguillas tricenis pedibus gignere. Anguillae vino necatae, quod ex eo biberint, taedium vini habent. Draco marinus aculeos in branchiis habet ad caudam spectantes, quo dum percusserit quoquoversus fuerit venenum fundit, unde et vocatur. Murenam Graeci myrenam vocant, eo quod complicet se in circulis. Hanc feminini sexus tantum esse tradunt et concipere a serpente; ob id a piscatoribus tamquam a serpente sibilo evocatur et capitur. Icta autem fustibus difficile moritur, ferula protinus. Animam in cauda habere certum est; nam capite percusso vix eam interimi, cauda statim exanimari. Congrus. Polipus, id est multipes; plurimos enim nexus habet. Iste ingeniosus hamum appetens brachiis complectitur, non morsu, nec prius dimittit quam escam circumroserit. Torpedo vocata eo quod corpus torpescere faciat, si eam aliquis viventem tangat. Narrat Plinius Secundus: ex Indico mari torpedo etiam procul et e longinquo, vel si hasta virgaque attingatur, quamvis praevalidos lacertos torpescere, quamlibet ad cursum veloces alligari pedes. Tanta enim vis eius est ut aura etiam corporis sui afficiat membra. Sepia dicta quod sepibus inclusa facilius capiatur. Huic tanta vis est atramenti ut de nocte lucernis additum Aethiopas videri ablato priore lumine quidam tradant. Lulligo vocatur in oceano Mauritaniae non procul a Lixo flumine tanta multitudine lulliginum evolare ex aqua ut etiam naves demergere possint. Conchae et conchilia hac ex causa vocata quia deficiente luna cavantur, id est evacuantur. Luna enim cum in augmentum fuerit augentur humore; cum vero in defectum venit humores minuuntur. Hoc enim physici testantur. Conchae autem primitivum nomen, conchilia vero per diminutionem quasi conculae. Concharum multa genera sunt, inter quas et margaritiferae, quae celeae dicuntur, in quarum carne pretiosus calculus solidatur. De quibus tradunt hi qui de animantium scripsere naturis eo quod nocturno tempore litora appetant et ex caelesti rore margaritam concipiant; unde et celeae nominantur. Murex conchilea est maris, dicta ab acumine et asperitate, quae alio nomine conchilium nominatur, propter quod circumcisa ferro lacrimas purpurei coloris emittat, ex quibus purpura tinguitur; et inde ostrum appellatum, quod haec tinctura ex testae humore elicitur. Cancros vocari quia conchae sunt crura habentes. Inimica ostreis animalia; carnibus enim eorum vivunt miro ingenio. Nam quia validam testam eius aperire non potest, explorat quando ostreum clausum tegmen aperiat. Tunc cancer latenter lapillum mittit, atque impedita conclusione ostreae carnem eius erodit. Tradunt quidam decem cancris cum ocimi manipulo alligatis omnes qui ibi sunt scorpiones ad eum locum congregari. Duo sunt genera cancrorum, fluviales et marini. Ostrea dicta est a testa, quibus mollicies interioris carnis munitur; Graeci enim testam ostrea vocant. Ostrea autem neutro, carnes eius feminino dicuntur genere. Musculi sunt, ut praediximus, conchiliae, ex quarum lacte concipiunt ostreae, et dicti musculi quasi masculi. Pelorides a Peloro promunturio Siciliae, ubi habundant, cognominatae sunt. Erat autem litoris angusta ab sede Pelori. Angues a similitudine humanarum unguium dictae. Testudo dicta eo quod tegmine testae sit adoperta in camerae modum. Sunt autem quattuor genera testudinum: terrestres, marinae, lutariae, id est quae in caeno et paludibus vivunt; quartum genus fluviatile, quae in dulci aqua vivunt. Tradunt quidam tardius ire navigium testudinis pedem dextrum vehentem. Echinus a terrestri echino nomen traxit, quem vulgo iricium vocant. Huic testula duplex spinis aculeata in modum castanearum, quae adhuc opertae de arboribus cadunt. Caro eius mollis et minio similis. Vritis cibus modo dicitur ut testudo ac pelori conchilia. Nam et quod edimus et ubi caro inest, utrumque dicitur pelor. Ranae a garrulitate vocatae, eo quod circa genitales strepunt paludes, et sonos vocis importunis clamoribus reddant. Ex his quaedam aquaticae dicuntur, quaedam palustres, quaedam rubetae, ob id quia in vepribus vivunt, grandiores cunctis. Aliae calamites vocantur quia inter harundines fruticaque vivunt, minimae omnium et viridissimae, mutae et sine voce sunt. Agredulae ranae parvae in sicco vel agris morantes, unde et nuncupatae. Negant quidam canes latrare quibus in offa rana viva fuerit data. Spungia a fingere, id est mundare et extergere dicta. Affranius: Accede atque in cervice fungia, id est exterge. Cicero: et tingebat sanguine spongias, id est extergebat. Animal autem esse docetur cruore inhaerente petris, et dum abscidatur sanguinem emittit. Nam aliae sunt inventae in aquis quae discurrunt ut pisces, aliae in petris fixae ut ostreae, id est fungiae. Ex his alias mares, quae tenuiores sunt fistulis spissioresque, alias feminas, quia maioribus fistulis sunt ac perpetuis, alias duriores quas Graeci appellant tragos, et nos hircosas dicere possumus ob asperitatem. Sunt mollissimi generis eae quae penicilli vocantur, eo quod aptae sint ad oculorum tumores et ad extergendas lippitudines utiles. Candidae fungiae curae fiunt per aestatem, et ad solem sternuntur, et sic cera punica candorem bibunt. Animalium omnium in aquis viventium nomina centum xliiii. Plinius ait diversa in genera beluarum, serpentium communium terrae et aquae, cancrorum, concharum, locustarum, peloridum, poliporum, soliarum, lacertorum, ut lulligo et his similia. Ex quibus multa quidam naturae intellectu ordine temporum suorum agnoscuntur, quaedam vero in suis locis sine mutatione vagantur. In piscibus autem feminis aliae commixtione masculi concipiunt et pariunt catulos; aliae ponunt ova sine masculi conceptione, sicque itaque idem insequens sui feminis iactu perfundunt, et quaecumque hoc munere fuerint afflata genitalia fiunt; quae vero perfusa non fuerint sterilia perseverant aut putrescunt.

De avibus

Avium nomen unum, sed genus diversum. Nam sicut specie sunt differentia, ita et naturae diversitate. Nam aliae simplices sunt, ut columbae; aliae astutae, ut perdix; aliae ad manum se subiciunt, ut accipiter; et aliae reformidant, ut garamantes. Aliae hominum conversatione delectantur, ut hyrundo; aliae in desertis secretam vitam diligunt, ut turtur. Aliae solo semine propascuntur, ut anser; aliae carnes edunt et rapinis intendunt, ut milvus. Aliae manent in locis semper, ut struthio; aliae adventaticiae, quae propriis temporibus revertuntur, ut ciconiae et hyrundines. Aliae congregae, id est gregatim volantes, ut sturni et coturnices; aliae solivagae, id est solitariae, propter insidias depraedandi, ut aquila, accipiter et quaecumque taliter sunt. Aliae vocibus strepunt, ut hyrundo; aliae cantus edunt dulcissimos, ut cignus et merula; aliae verba et voces hominum imitantur, ut psitacus et pica. Sed et alia sunt genere et moribus innumerabilia. Nam volucrum quot sint genera invenire quisque non possit. Neque enim omnia Indiae et Aethiopiae aut Scithiae deserta quis penetrare potuit, ut earum genus vel differentias nosset. Aves dictae eo quod vias certas non habeant, sed per avia quaeque discurrunt. Alites quod alis alta incedant et sublimia remigio alarum conscendant. Volucres a volando; nam volare et ambulare dicimus. Vola enim dicitur media pars pedis sive manus, et in avibus vola pars media alarum, quarum motu pennae agitantur; inde volucres. Pulli dicuntur omnium avium nati, sed et animalium quadrupedum nati pulli dicuntur, et homo parvus pullus. Recentes ergo nati pulli, eo quod polluti sunt; unde et vestis nigra pulla dicta est. Alae sunt in quibus pennae per ordinem fixae volandi exhibent usum. Vocatae autem quod his aves complexos alant ac foveant pullos. Penna a pendendo dicta, id est a volando; unde et pendere. Volucres enim pennarum auxilio moventur quando se aeri mandant. Pluma quasi piluma; nam sicut pili in quadrupedum corpore, ita plumae in avibus. Avium nomina multa a sono vocis constat esse composita, ut grus, corvus, cignus, pavo, milvus, ulula, cuculus, graculus et cetera. Varietas enim vocis eorum docuit homines quid nominarentur. Aquila ab acumine oculorum vocata. Tanti enim contuitus esse dicitur ut cum super maria immobili penna feratur nec humanis pateat obtutibus, de tanta sublimitate pisciculos natare videat, ac tormenti instar descendens raptam praedam pennis ad litus pertrahat. Nam et contra radium solis fertur obtutum non flectere; unde et pullos suos ungue suspensos radiis solis obicit, et quos viderit immobilem tenere aciem, ut dignos genere conservat; si quis vero inflexerit obtutum, quasi degenerem abicit. Vultur a volatu tardo nominatus, putatur enim magnitudine corporis praepetes volatus non habere. Hunc quidam dicunt concubitu non misceri, et sine copula concipere et generare, natosque eorum per longum usque ad centum annos procedere. Vultures autem sicut et aquilae etiam ultra maria cadavera sentiunt. Altius quippe volantes, multaque montium obscuritate celantur, ex alto illa conspiciunt. Gradipes apud Graecos vocatur avis, apud nos tarda, eo quod gravi volatu detenta nequaquam ut ceterae volucres attollatur velocitate pennarum. Grues nomen de propria voce sumpserunt; tali enim sono susurrant. Hae autem dum properant unam sequuntur ordine litterato, de quibus Lucanus: Et turbata perit dispersis littera pennis. Excelsa autem petunt quo facilius videant quas petant terras. Castigat autem voce quae cogit agmen. At ubi raucescit succedit alia. Nocte autem excubias dividunt et ordinem vigiliarum per vices faciunt, tenentes lapillos suspensis digitis, quibus somnos arguant. Quod cavendum erit clamor indicat. Aetate autem color plumarum senescentium nigrescit. Ciconiae vocatae a sono quo crepitant, quasi cicaniae, quem sonum oris potius esse quam vocis, quia quatiente rostro faciunt. Hae veris nuntiae, societatis comites, serpentium hostes, maria transvolant, in Asiam collecto agmine pergunt. Cornices duces eas praecedunt, ipsae quasi exercitus prosequuntur. Eximia illis circa pullos pietas; nam adeo nidos impensius fovent ut assiduo incubitu plumas exuant. Quantum autem tempus impenderint in fetibus educandis, tantum et ipsae invicem a pullis suis aluntur. Olor avis est quam Graeci cignum appellant. Olor autem dictus quod sit totus albus plumis. Nullus enim cignum nigrum meminit; olon enim graece totum dicitur. Cignus autem a canendo est appellatus, eo quod carminis dulcedinem modulatis vocibus fundit. Iste autem suaviter canere dicitur quia collum longum et inflexum habet, et necesse est eluctantem vocem per longum et flexuosum iter varias reddere modulationes. Ferunt in Hyperboreis partibus praecinentibus citharoedis olores plurimos advolare apteque admodum concinere. Olores autem Latinum nomen est; nam graece cigni dicuntur. Nautae vero sibi hunc bonum prognosticum facere dicunt, sicut Emilius ait: Cignus in auspiciis semper laetissimus ales. Hunc optant nautae quia se non mergit in undas. Strutio graeco nomine dicitur, quod animal in similitudine avis pennas habere videtur, tamen de terra altius non elevatur. Ova sua fovere negligit, sed proiecta tantum fotu pulveris animantur. Ardea vocata quasi ardua, id est per altos volans. Formidat enim imbres et supra nubes evolat, ut procellas imbrium sentire non possit. Cum autem alte volaverit significat tempestatem. Hanc multi tantalum nominant. Fenix Arabiae avis dicta, quod colorem feniceum habeat, vel quod sit in toto orbe singularis et unica. Nam Arabes singularem fenicem vocant. Haec quingentos ultra annos vivens, dum se viderit senuisse, collectis aromatum virgultis rogum sibi instruit, et conversa ad radium solis alarum plausu voluntarium sibi incendium nutrit, sicque iterum de cineribus suis resurgit. Cinnamolgus et ipsa Arabiae avis, propterea nuncupata quod in excelsis nemoribus texit nidos ex fruticibus cinnamomi, et quia non possunt illuc homines conscendere propter ramorum altitudinem et fragilitatem, eosdem nidos plumbatis appetunt iaculis, ac sic cinnamoma illa deponunt et pretiis amplioribus vendunt, eo quod cinnamomum magis quam alia mercatores probent. Psitacus Indiae litoribus gignitur, colore viridi, torque puniceo, grandi lingua et ceteris avibus latiore. Unde et articulata verba exprimit, ita ut si eam non videris hominem loqui putes. Ex natura autem salutat dicens have vel chere. Cetera nomina institutione discit. Hinc est illud: Psitacus a vobis aliorum nomina discam; hoc didici per me dicere: Caesar have. Alcion pelagi volucris dicta quasi alesciana, eo quod hieme in stagnis oceani nidos faciat pullosque educat, qua excubatione fertur extento aequore pelagus silentibus ventis septem dierum tranquillitate mitescere, et eius fetibus educandis obsequium ipsa rerum natura praebere. Pellicanus avis Aegyptia habitans in solitudine Nili fluminis, unde et nomen sumpsit; nam Canopos Aegyptus dicitur. Fertur, si verum est, eam occidere natos suos, eosque per triduum lugere, deinde seipsam vulnerare et aspersione sui sanguinis vivificare filios. Stymphalides aves ab Stymphalis insulis appellatae, ubi plurimae habundabant, ad quas sumendas Hercules sagittis usus est. Sunt enim pelagi volucres in insulis habitantes. Diomedias aves a sociis Diomedis appellatas, quas fert fabula in easdem volucres fuisse conversos. Forma fulicae similes, magnitudine cignorum, colore candido, duris et grandibus rostris. Sunt autem circa Apuliam in insula Diomedia inter scopulos litorum et saxa volitantes. Iudicant inter se et advenas. Nam si Graecus est, propius accedunt et blandiuntur; si alienigena, morsu impugnant et vulnerant, lacrimosis quasi vocibus querulae dolentes vel suam mutationem vel regis interitum. Nam Diomedes ab Illiricis interemptus est. Hae autem aves lamentantes Diomedeae vocantur; Graeci eas erodios dicunt. Memnonides aves Aegypti appellatae a loco ubi Memnon periit. Nam catervatim advolare dicuntur ex Aegypto ad Ilium iuxta Memnonis sepulcrum, et propterea eas Ilienses Memnonias vocant. Quinto autem anno ad Ilium veniunt, et cum biduo circumvolaverint, tertia die incuntes pugnam invicem se unguibus rostrisque dilacerant. Ercineae aves dictae ab Hercinio saltu Germaniae, ubi nascuntur, quarum pennae adeo per obscurum emicant ut quamvis nox obtecta densis tenebris sit, ad praesidium iter dirigendum praeiecta in eo luceant, cursusque iter patefaciant indicio plumarum fulgentium. Onocrotalon Graeci vocant rostro longo, quorum duo genera sunt: aliud aquatile, aliud solitudinis. Ibis avis Nili fluminis, quae semetipsam purgat rostro in anum aquam fundens. Haec serpentium ova pascitur, gratissimamque ex eis escam nidis suis deportans. Merops eosdemque galgulos, qui parentes suos recondere atque alere dicuntur. Cercedulus genus volatile, quasi cor edens. Monedula avis quasi monetula, quia cum aurum invenerit aufert et occultat. Cicero pro Valerio Flacco: Tam plus auri quam monedulae commiserunt. Vespertilio pro tempore nomen accepit, eo quod lucem fugiens crepusculo vespertino circumvolet, perpetuo motu acta, et tenuissimis brachiorum membranis suspensa. Animal murium simile, nec tam voce resonans quam stridore. Specie quidem volans sed quadrupes, quod in aliis avibus reperiri non solet. Luscinia avis inde nomen sumpsit, quia cantu suo significare solet lucis exortum, quasi lucinia. Eadem et acredula, de qua Cicero in prognosticis: Et matutinos exercet acredula cantus. Ulula avis apo tu oloizin, id est a planctu et luctu nominata. Cum enim clamat aut fletum imitatur aut gemitum; unde et apud augures si lamentum dederit tristitiam ostendere fertur praesagia. Bubo a sono vocis compositum nomen habet, avis feralis, onusta quidem plumis sed gravi semper tarditate pigra, in sepulchris die noctuque versatur et semper commorans in cavernis. Unde et Naso: Fedaque fit volucris venturi nuntia luctus, ignavus bubo dirum mortalibus omen. Denique apud augures mali portendere fertur; nam cum in urbe visa fuerit solitudinem significare dicunt. Noctua dicitur pro eo quod nocte circumvolat et per diem non possit videre; nam exorto sole

... carne terebrat ut sanguinem bibat. Sciniphes muscę minutissimę s. aculeis p̄molestę. q̄ t̄cia plaga sup̄b; ęgyptior̄ ꝑ̄ts tes ē. Oestrū animal armis aculeis p̄molestū. Oestrū aūt gcū ē q̄ latine silus. uulgo taban uocat̄. Bibiones s̄ q̄ i uino nascunt̄ q̄s uulgo musciones a musto appellat̄. un̄ affroni. cū adme expectas & fabulari incipis ex ore i ocul tuis bibiones inuolant. Gurgulio d̄r q̄ pene nich̄ ē aliud n̄ guttur.

INCP. LIB. XIII. DE ELEMENTIS.

In hoc ū libello q̄i in quadā breui tabula q̄sda celi causas simq; t̄rar̄ & maris spatia adnotauim̄. ut in modico lector ea p̄curat & conpendiosa breuitate ethimologias eor̄ cau sasq; cognoscat. De mundo.

MUNDUS EST CELU[M] & t̄ra. mare & q̄q; i eis opa di. de q̄ d̄r & mund p̄ ip̄sū factus ē. Mund latine a ph̄is d̄ict̄ ē q̄ in ꝑ̄petuo motu sit. ut celū. sol. luna. aer. maria. nulla .... Grecia ū mundo n̄ de ornamento accomodauit ... pulchritudine sydum. Appellat̄ ... kosmos q̄ significat ornamentū. nich̄ n̄ mundo pulchri oculis carnis aspicimus. De ... partib;

Quattuor aūt s̄ elementa mundi. i. plagas. oriente & occidente. septentrione & meridiem. Oriens ab exortu sol ē nuncupat̄. occidens q̄ diē faciat occid̄e ... Septentrio aū a septē stellis axis uocat̄ q̄ in ipso reuolute rotant̄. ... Meridies ... q̄a ibi sol faciat mediū diē ...

incoli prohibent, quidam negant enormitate frigoris aut caloris. Horum autem primus est [...] quo boreus circulus appellatur eo quod intra circulum eius conclusae septentrionales stellae existunt, quae ex primi circulus ideo arcticus appellatur eo quod intra eum arcturi signa inclusa perspiciuntur, quae a nobis uniuersa spectentur, sicca septentriona appellantur. Secundus circulus est eorum tropicus, quia in eo circulo sol aquilonis finibus aestatem faciens, ubi cum circulum non transit, sed statim reuertitur, et inde tropicus appellatur. Tertius circulus hemerinus, qui a latinis aequinoctialis appellatur eo quod sol cum ad eum circulum peruenerit aequinoctium facit. Hemerinus enim latine dies dicitur, quinque nox. Quo circulo dimidia sphaerae pars constituta perspicitur. Quartus circulus antarcticus uocatur, eo quod contrarius sit circulo quem arcticon nominamus. Quintus circulus cimerinus tropicus, qui a latinis hiemalis siue brumalis appellatur, ideo quia sol cum ad eum circulum peruenerit hiemem his qui ad aquilonem sunt facit, aestatem autem his qui austri partibus commorantur. Zodiacus autem circulus est.

De aere et nubibus.

Aer est inanitas plurimum habens admixtum raritatis, quam cetera elementa, de quo Vergilius: "Longum per inane secutae". Aer dictus ἀπὸ τοῦ ἀείρειν, ab eo quod ferat terram, uel ab eo quod feratur. Hic autem partim ad terrena, partim ad caelestem naturam pertinet. Nam ille subtilis, ubi uentosi ac procellosi motus non possunt existere, ad caelestem pertinet partem; iste uero turbulentior, qui exhalationibus humidis corporescit, terrae deputatur, quique ex se multas species reddit. Nam commotus uentos facit, uehementius concitatus ignes et tonitrua, contractus nubila, conspissatus pluuiam, congelantibus nubibus niuem, turbulentius congelatus densioribus nubibus grandinem, distentus serenum efficit. Nam aer densus nubem esse, nubem rarefactam et solutam aerem. Nubes dictae ab obnubendo, id est operiendo caelum; unde et nuptae, quod uultus suos uelent; unde et Neptunus, quod nubat, id est mare et terram tegat. Nubes autem aeris densitas facit; uenti enim aerem conglobant nubesque faciunt. Unde est illud: "Atque in nube cogitatur".

De tonitruo.

Tonitruum dictum quod sonus eius terreat. Nam tonus sonus, quod ideo interdum tam graviter concutit omnia, ita ut caelum discessisse uideatur, quia cum procella uehementissimi uenti nubibus se repente immiserit, turbine inualescente exitumque quaerente nubem, quam excauauit, impetu magno perscindit, ac sic cum horrendo fragore defertur ad aures. Quod mirari quis non debeat, cum uesicula quamuis parua magnum sonitum displosa emittat. Cum tonitrua autem simul et fulgura exprimuntur, sed illud celerius uidetur, quia clarum est, hoc autem ad aures tardius peruenit. Lux enim quae apparet ante tonitruum fulgetra uocatur, quam ut diximus ideo antea uidetur, quia clarum est lumen, tonitruum autem ad aures tardius peruenit. Fulgetra et fulmen ictus caelestis iaculi, a feriendo dicta; fulgere enim ferire est atque percutere. Fulmina autem collisu nubium fiunt. Nam omnium rerum collisio ignem creat, ut in lapidibus cernimus, uel attritu rotarum, uel in siluis arborum; similiter in nubibus ignis. Unde et prius nubila sunt, deinde ignis. Ex uento autem et igne fulmina in nubibus fieri, et impulsu uentorum emitti. Ideo autem fulminis ignis uim habet maiorem ad penetrandum, quia subtilioribus elementis factus est quam noster, id est quo nos in usu est. Tria sunt nomina: fulgetrum et fulgor et fulmen. Fulgetrum quia tangit, fulgor quia incendit et urit, fulmen quia findit; ideo et cum tribus radiis finguntur. Arcus caelestis dictus a similitudine curuati arcus. Iris huic proprium nomen est, et dicta Iris quasi aeris, id est quod per aera ad terras descendat. Hic autem a sole resplendet, dum cauae nubes ex aduerso radium solis accipiunt, et arcus speciem fingunt cum uarios colores illa dat terris, quia aqua tenuis, aer lucidus et nubes caligantes inradiata ita uarios creant colores.

De pluuia, grandine, niue, gelu.

Pluuiae dictae quod fluant, quasi fluuiae. Nascuntur enim de terrae et maris exhalatione, quae cum altius eleuatae fuerint, aut solis calore resolutae, aut ui uentorum compressae stillant in terris. Nimbus est densitas nubis intempesta obscuritate, et nimbus a nube. Sunt autem nimbi repentinae et praecipites pluuiae. Nam pluuias uocamus lentas et iuges, quasi fluuias, quae fluentes. Imbres autem et ad nubes et ad pluuias pertinent, dicti graeco uocabulo, quod terram inebriant ad germinandum; ex his enim creantur cuncta; unde et Lucretius: "Ex igne et terra atque anima nascuntur et imbri". Imber autem non graecum. Grando appellata quod forma eius granorum similitudine habeat. Haec autem uentorum rigore duratae in nube ac solidantur in niue, rursumque aere soluuntur. Nix a nube, unde et glacies a gelu. Et aqua quasi gelaquies, id est gelatae aquae. Gelu autem quod eo stringatur tellus, Gelpoteria dicitur. Est autem maiori gelu stringitur terra, cum fuerit nox serena. Pruina autem matutini temporis frigus, quasi in pruina non accepta, quia sicut ignis urit. Pruina enim ignis; urere enim et ad frigus et ad solem pertinet, nam uno sermone duo diuersa significantur, pro eo quod unum effectum habent. Similis enim uis est et caloris et frigoris; unde et utraque saxa rumpit; nam calor urit, ut: "Urit infelix Dido"; et frigus urit, ut est: "Boreae penetrabile frigus adurat". Ros graecum est, quod illi δρόσον dicunt. Alii putant ros dictum quia rarus est et non spissus, ut pluuia. Nebula uero dicta, unde et nubila, ab obnubendo, scilicet hoc est operiendo terram. Siue quod nubes uolantes faciat. Exhalant enim ualles humidae nebulas, et fiunt nubes; inde nubilum, inde nimbus. Nebulae autem ima petunt cum serenitas est, summa cum nubilum. Caligo umbra est de spissitudine aeris effecta, et dicta caligo quod maxime aeris calore gignatur. Tenebrae dictae quod teneant umbras. Nihil autem sunt tenebrae, sed ipsa lucis absentia tenebrae dicuntur; sicut silentium non aliqua res est, sed ubi sonus non est, silentium dicitur; sic tenebrae non aliquid sunt, sed ubi lux non est, tenebrae dicuntur. Umbra est aer carens sole. Dicta autem quod fiat cum sol obtinetur radiis. Est autem mobilis et incerta, et ex solis cursu et ex motu uentorum; namque quae res mouetur in sole, nobiscum moueri uidetur, quia ubi cumque loco radius solis obstiterimus, perinde illi lumen auferimus; sicque et ingredi nobiscum umbra et gestus nostros uidetur imitari. Lux ipsa substantia, lumen quod a luce manat, id est candor lucis, sed confundunt hoc auctores.

De uentis et tempestatibus.

Ventus est aer commotus et agitatus, et diuersis partibus caeli nomina diuersa sortitur. Dictus autem uentus quod sit uehemens et uiolentus. Vis enim eius tanta est, ut non solum saxa et arbores euellat, sed et caelum terramque conturbet et maria commoueat. Ventorum quattuor principales spiritus sunt, quorum primus ab oriente subsolanus, a meridie auster, ab occidente fauonius, a septentrione eiusdem nominis uentus adspirat. Habentes geminos hinc et inde uentorum spiritus. Subsolanus a latere dextro uulturnum habet, a laeua eurum. Auster a dextris euroaustrum, a sinistris austroafricum. Fauonius a parte dextra africum, a laeua corum. Porro septentrio a dextris circium, a sinistris aquilonem. Hi duodecim uenti mundi globum flatibus circumagunt. Quorum nomina propriis ex causis signata sunt. Nam subsolanus uocatus eo quod sub ortu solis nascatur. Eurus eo quod ab eo fluat, id est ab oriente, est coniunctus subsolano. Vulturnus eo quod alte tonat, de quo Lucretius: "Altitonans uulturnus et auster fulmine pollens". Auster ab hauriendo aquas uocatus; unde et crassum aerem facit et nubila nutrit. Hic graece notus appellatur, quod interdum corrumpat aerem. Nam pestilentia, quae ex corrupto aere nascitur, austro flante in reliquas regiones emittitur; sed sicut auster pestilentiam gignit, sic aquilo repellit. Euroauster dictus quia ex una parte habeat eurum, ex altera austrum. Austroafricus, quod coniunctus sit hinc et inde austro et africo. Ipse et libonotus, quod collocatus sit hinc et inde noto. Zephyrus graeco nomine appellatus, eo quod flores et germina eius flatu uiuificentur. Hic latine fauonius dicitur, propterea quod foueat quae nascuntur; austro autem flores soluuntur, a zephyro fiunt. Africus a propria regione uocatus, in Africa enim initium flandi sumit. Chorus est qui ab occidente aestiuo flat, et uocatus chorus quod ipse uentorum circulum claudat et quasi chorum faciat. Hic autem caurus dicitur, quem plerique argesten dicunt, non ut imprudens uulgus agrestem. Septentrio dictus eo quod a circulo septem stellarum consurgat; qui oriente se mundo resupinato capite ferri uidetur. Circius dictus eo quod choro sit iunctus. Hunc Hispani gallicum uocant, propterea quod eis a parte Galliae flat. Aquilo dictus eo quod aquas stringat et nubes dissipet. Est enim gelidus uentus et siccus. Idem et boreas, quia ab Hyperboreis montibus flat. Inde enim origo eidem uento est; unde et frigidus est. Natura enim omnium septentrionalium uentorum frigida et sicca est, australium humida et calida. Ex omnibus autem uentis duo cardinales sunt, septentrio et auster. Etesiae autem flabra aquilonis sunt, quibus nomen inditum est, quod certo anni tempore flare agere incipiunt. Etesiae enim graece anni latine dicitur. Hi autem aestiuum tempus a borea in Aegyptum ferunt, quibus austri contrarii. Duos autem extra hos ubique spirare magis quam uenti aura et altanus. Aura ab aere dicta, quasi aeria, quod leuis sit motus aeris. Agitatus autem aer auram facit, unde et Lucretius: "aerias auras". Altanus, qui in pelago est, per deriuationem ab alto, id est a mari uocatur; nam alter est flatus in terris, quem diximus auram, alius in alto est. Turbo est uolubilitas uentorum, et turbo dictus a terra, quando uentus consurgit et terram in circuitu mittit. Tempestas autem pro tempore dicitur, sicut ubique historiographi solent dicere tempestate, aut ab statu caeli, quia magnitudine sui multis diebus oritur. Verno autem et autumnali tempore quam maxime fiunt tempestates, quia nec plena est aestas nec plena hiemps. Unde medium et confine utriusque temporis ex coniunctione aerum contrariorum efficiuntur tempestates. Fragor a fractura rerum nominatus est sonitu, quia sicca quaeque et arida facile franguntur. Procella a uento quod percellat, id est percutiat et euellat;

est enim uis uenti cum pluuia. Procellae autem de fluminibus aut de uentis sunt. Nothi autem ueloci uentis, unde et propter celeritatem tam uenti quam flumina alata finguntur; poetae ut "alatis uis austri".

De aquis.

Aqua dicta quod superficies eius aequalis sit. Hinc et aequor appellatum, quia aequaliter sursum est. Duo autem ualidissima uitae humanae elementa, ignis et aqua. Unde grauiter damnantur quibus ignis et aqua interdicitur. Aquarum elementum ceteris omnibus imperat; aquae enim caelum temperant, terram fecundant, aerem exhalationibus suis incorporant, scandunt in sublime et caelum sibi uindicant. Quid enim mirabilius aquis in caelo stantibus? Ut parum sit tantam peruenisse altitudinem, rapiunt et secum piscium examina. Effusae in terra omnium nascentium causa fiunt. Fruges gignunt, arbores fructiferas herbasque producunt, sordes detergunt, peccata abluunt, potum cunctis animantibus tribuunt.

De diuersitate aquarum.

Aquarum naturae diuersitas multa est. Aliae enim salsae, aliae nitri, aliae aluminis, aliae sulphuris, aliae bituminis, aliae curam morborum adhibentes. Nam iuxta Romam albulae aquae uulneribus medentur. In Italia fons Ciceronis oculorum uitia curat. In Aethiopia lacus est, quo perfusa corpora uelut oleo nitescant. Zama est fons in Africa, canoras uoces facit. Ex Clitorio lacu Italiae qui biberit, uini taedium habet. In Chio insula fontem esse quo hebetes fiant. In Boeotia duo fontes, alter memoriam, alter obliuionem affert. Cyzici fons amoris uenerem tollit. Boetiae lacus furialis est, de quo qui biberit ardore libidinis exardescit. In Campania sunt aquae quae sterilitatem feminarum et uirorum insaniam abolere dicuntur. In Aethiopia fonte rubro qui biberit lymphaticus fit. Lechnius fons Arcadiae abortus fieri non patitur. In Sicilia fontes sunt duo, quorum unus sterilem fecundat, alter fecundam sterilem facit. In Thessalia duo sunt flumina: ex uno bibentes oues nigras fieri, ex altero albas, ex utroque uarias. Clitumnus lacus in Umbria maximos boues gignit. Reatinis paludis aquis iumentorum ungulas indurari. In Asphaltite Iudaeae lacu nihil mergi potest quicquid animam habet. Item in Indis Sideri uocari stagnum in quo nihil innatat, sed omnia merguntur. At contra in Apuscidamo lacu omnia fluitant, nihil mergitur. Marsidae fons in Phrygia saxa gignat. In Achaia aqua profluit e saxis. Styx appellata, quod illico potata interficit. Edonium stagnum Siciliae taetro odore abigit proximantes. Fons est in Africa erga templum Ammonis, qui humoris nexibus humum stringit, fauillas et in caespite solidat. Fons Iobi in Idumea quater in anno colorem mutare dicitur, id est puluerulentum, sanguineum, uiridem et limpidum, ternis mensibus in anno tenens ex his unum colorem. Apud Troglodytas lacus est qui ter in die fit amarus, et deinde totiens dulcis. Fons Siloa a radice montis Sion non iugibus aquis, sed incertis horis diebusque ebullit. In Iudaea quondam riuus sabbatis omnibus siccabatur. In Sardinia fontes calidi oculis medentur, fures arguunt; nam caecitate detegitur eorum facinus. In Epiro fontem esse, in quo faces extinguuntur accensae, et accenduntur extinctae. Apud Garamantas fontem esse ita algentem die ut non bibatur, ita ardentem nocte ut non tangatur. In quamplurimis locis aquae manant propter ignem feruentes tanta ui, ut et balnea calefaciant. Quod ideo fit quia sunt quae multum sulphuris et aluminis habent; itaque cum peruenias calentes aquas frigidae ueniant uicinos sulphuris calore contacta excandescit. Nec calent ab origine effluentes, sed per mutatae dum ueniunt. Sulphur enim aluminique, secum ferentes aquae utrumque materiam igne plenam, nimiisque motibus incalescentem.

De mari et eius nomine.

Mare est aquarum generalis collectio. Omnis enim congregatio aquarum, siue salsae sint siue dulces, abusiue maria nuncupantur, iuxta illud: "Congregationesque aquarum appellauit maria". Proprie autem mare appellatum eo quod aquae eius amarae sint. Aequor autem uocatum quia aequaliter sursum est; et quamuis aquae eius amarae sint fluctuantes uelut montes erigantur, sed et cursus tempestatibus aequantur. Altitudo enim maris diuersa est, in discreta tamen dorsi eius aequalitas. Ideo autem mare incrementum non capit, cum omnia flumina omnesque fontes recipiat, haec causa est: partim quod influentes undas ipsa magnitudo eius non sentiat; deinde quod amara aqua dulce fluentum consumat; uel quod ipse nubes multam aquarum ad se adtrahant, siue quod illam partim auferant uenti, partim sol exsiccet; postremum quod per occulta quaedam terrae foramina percolatum et ad caput amnium fontiumque reuolutum recurrat. Maris autem certi esse colores, sed per qualitatem uentorum mutari, ut arena. Nam modo flauum est, modo lutulentum, modo atrum.

De oceano.

Oceanum Graeci et Latini ideo nominant eo quod in circuli modo ambiat orbem. Siue a celeritate, eo quod ocius currat. Item quia ut caelum purpureo colore nitet, oceanus quasi cianeus. Iste est qui oras terrarum amplectitur, alternisque aestibus accedit atque recedit; respirantibus enim in profundo uentis, aut euomit maria aut resorbet. Qui quidem pro uicinis regionibus diuersa uocabula sumpsit, ut Gallicus, Germanicus, Scythicus, Caspius, Hyrcanus, Atlanticus, Gaditanus. Nam Gaditanum fretum a Gadibus dictum, ubi primum ab oceano maris magni limen aperitur; unde et Hercules cum Gadibus peruenisset, columnas ibi posuit, sperans illic esse orbis terrarum finem.

De mediterraneo mari et diuersitate nominis eius.

Mare magnum est quod ab occasu ex oceano fluit et in meridiem uergit, deinde ad septentrionem tendit. Quod ideo magnum appellatur, quia cetera maria in comparatione eius minora sunt. Iste est et mediterraneus, quia per mediam terram usque ad orientem profunditur, Europam et Africam Asiamque disterminans. Cuius prima pars est quae in Hispanis profunditur, Ibericum et Balearicum appellatur. Deinde Gallicum, quod Narbonensem prouinciam alluit. Mox Ligusticum, quod iuxta Genuam urbem est proximum. Post hoc Tyrrhenum, quod Italiam attingit, quem Graeci Ionium, Itali Inferum uocant. Inde Siculum, quod a Sicilia usque ad Cretam uadit. Deinde Creticum, quod in Pamphyliam et Aegyptum protenditur. Inde Hellespontum, quod in septentrionem torquens, anfractibus magnis iuxta Graeciam et Illyricum in angustias septem stadiorum stringitur, quod Xerses ponte nauibus facto in Graeciam commeauit. Ibi est et Abydus. Inde diffusus, aequore patenti rursus stringitur, et facit Propontidem, quod mox in quingentos passus coartatur, fitque Bosphorus Thracius, quo Darius copias transportauit. Inde Ponticum, in ponte suo amplissimum, a tergo Maeotidis paludibus, quod mare ex multitudine fluminum dulcius quam cetera nebulosumque et breuius, unde et Pontum uocatum, quod sit breuior atque eo praeter focas et tunnos atque delfinos alias beluas maiores non patiatur. Sed et cum id unum sit, pro diuersis locis uariis appellatur uocabulis; nam et pro regionibus hoc mare magnum diuersis nominibus nuncupatur. Nam Ibericum et Asiaticum a prouinciis dictum. A insulis Balearicum, Siculum, Creticum, Cyprium, Aegeum, Carpathium. Nam inter Tenedum et Chium saxum est in mari, potius quam insula, quod a uisentibus procul caprae simile creditur, quam Graeci aega nuncupant; unde Aegeum mare est dictum. Sic et Carpathium mare inter Aegyptum et Rhodum, ab insula Carpatho illic posita. A gentibus: Gallicum, Ausonicum, Dalmaticum, Liburnicum. Ab oppidis: Argolicum, Corinthium, Tyrium, Adriaticum. Nam Adria quaedam ciuitas Illyrico mari proxima fuit, quae Adriatico mari nomen dedit. A positione caeli, ut superum et inferum, quod sit oriens superior, occidens inferior. Est autem Tuscum et Adriaticum in memoria regis, ut Ionium. Io quippe rex fuit Graecorum, unde Iones Athenienses. Hoc mare et Tyrrhenum dictum, siue quod Tusciam alluit, id est Tyrrhenum; siue a Tyrrhenis nautis qui se in hoc mare praecipitauerunt. Ionium sinum esse inmensum ab Ionia usque ad Siciliam, et huius partes esse Adriaticum, Achaicum et Epiroticum. A moribus accolarum Caspium, Axenus autem appellatum. A casibus hominum qui deciderint in mari, ut Hellespontum, Icarium, Myrtoum. Nam Myrtoum mare dictum a Myrtilo lapsu, quod ille ab Oenomao praecipitatus sit. Icarum uero Cretensis, ut fertur, aluam petens, pennis solis calore solutis, in mari in quo cecidit nomen imposuit. Phrixus quoque cum Helle sorore sua fugiens insidias nouercales conscendit nauem, signum arietis habentem, qui libatus est. Helles autem soror eius perpessa naufragium decidit in mari et mortua est, Hellesponto mari nomen dedit. Ab ordine fluentis Propontis nam dicitur Propontum, quia Pontum praeueniat. Idem et Thracius uel angustis meatibus bouis Bosphorus. Aegyptum autem pelagus Asiae datur, Gallicum Europae, Africum Libyae. His uero quaeque proxima sunt uenere in partes. Pelagus autem est latitudo maris sine litore et portu, graeco nomine apotoplagia, id est a latitudine dictum, unde et plagia eo quod sint importuosa.

De sinibus maris.

Sinus dicuntur maiores recessus maris, ut in mari magno Ionium, in oceano Caspium, Indicum, Persicum, Arabicum, quod et Mare rubrum, quod oceano ascribitur. Rubrum mare autem uocatum eo quod sit roseis undis infectum; non tale natura sui, quale uidetur ostendo, sed uicinis litoribus inficitur atque inficitur, quia omnis terra quae circumstat pelago rubra est et sanguineo colore proxima. Ideoque minium acutissimum exit et alii colores quibus pictura uariatur. Ergo cum terra habeat

228

haec in Italiam fluctibus subinde deluitur, et quicquid adhaeserit in colorem cadit. Quod et in his litoribus gemmae rubrae inveniuntur. Capillum etiam in humorem inlutum cum inter arenas iactatum est, et in eo colore fit et in mari. Hoc mare in duos sinus scinditur, ex his qui ab oriente est Persicus appellatur, quia terra illius Persae inhabitant; alter vero Arabicus dicitur, quia ibi est terra Arabiae.

De aestibus et fretis et locis in mari.

Aestus ad Oceanum pertinet, fretum ad utrumque mare. Nam aestus est maris accessus et recessus, id est inquietudo; unde et aestuaria, per quae mare vicissim tum accedit, tum recedit. Fretum autem appellatum est quia ibi semper mare fervescat. Nam fretum angustum et quasi fervens mare, ab undarum fervore nominatum, ut Gaditanum vel Siculum. Nam freta dicta Varro ait quasi fervida, id est ferventia et motum ferboris habentia. Fretum Siciliae, quod Regium dicitur, Sallustius tali ex causa vocari scripsit, dicens: Italiae olim Siciliam coniunctam fuisse, et dum esset una tellus, medium spatium aut per humilitatem obrutum est aquis, aut per angustiam scissum. Et inde Regium nominatum, quia Graece abruptum hoc nomine nuncupatur. Est autem per angustias scissum artissimum, trium milium spatio, Siciliam ab Italia dividens, fabulosis infame monstris, quibus hinc inde Scylla et Charybdis ostenditur. Scyllam accolae saxum mari imminens appellant, simili celebratae formae per similitudinem insuetis; unde et monstruosam speciem fabulae illi dederunt, quasi forma hominis capitibus succincta caninis, quia conlisi ibi fluctus latratus videntur exprimere. Charybdis dicta, quod gurgitibus occultis naves absorbeat. Est autem mare verticosum, et inde ibi laniata naufragia profundo emergunt. Ter autem in die erigit fluctus et ter absorbet; nam accipit aquas ut vomat, vomit ut rursus accipiat. Syrtes sunt arenosa in mari loca. Syrtes autem Sallustius a tractu vocari dicit, quod omnia ad se trahant et adpropinquant vadoso mari haereant. Haec autem ad mare Aegyptium iuncta sunt et partem adiacent. Vada vero sunt per quae in mari aut in fluminibus homines et animalia pedibus vadunt; quae Vergilius brevia appellavit, Graeci brachea.

De lacis et stagnis.

Sunt autem et quaedam maria quae non miscentur oceani fluctibus, aut mari magno, et dicuntur lacus et stagna. Lacus est receptaculum in quo aqua retinetur, nec miscetur fluctibus, ut lacus Asphalti, ut lacus Benacus et Larius et cetera, quos Graeci limnas, id est stagnosos vocant. Nam fontes labuntur in fluvios, flumina in freta discurrunt; lacus stat in loco nec refluit, et dictus lacus quasi aquae locus. Lacus Asphalti idem et mare mortuum vocatum, propter quod nihil gignat vivum, nec recipiat ex genere viventium. Nam neque pisces habet, neque adsuetas et laetas aquis mergendi usu patitur aves. Sed et quaecumque inventa mergenda temptaveris, quacumque arte demissa statim resiliunt, et quamvis vehementer illisa confestim excutiuntur. Sed neque ventis movetur, resistente turbinibus bitumine, quo aqua omnis stagnatur; neque navigationis patiens est, quia omnia carentia vita in profundum merguntur, nec materiam ullam sustinet nisi quae bitumine inlustratur. Lucerna accensa fertur supernatare; extincta demergi lumine. Hoc et mare salinarum dicitur, sive lacus Asphalti, id est bituminis, et est in Iudaea inter Hiericho et Zoaram; longitudo eius usque ad Zoaras Arabiae dirigitur stadiis septingentis octoginta, latitudo stadiis centum quinquaginta usque ad vicinia Sodomorum. Lacus Tiberiadis ab oppido Tiberiadi vocatur, quod quidam Herodes in honore Tiberii Caesaris condidit. Est autem in Iudaea omnibus lacus salubrior et ad sanitatem corporum quodam modo efficacior, centum stadia tenens. Genesar lacus amplissimus in Iudaea longitudine centum quadraginta extenditur stadiis, latitudine quadraginta diffunditur, crispantibus aquis aura non ventis, sed de se ipso sibi excitans; unde et Genesar dicitur, Graeco vocabulo quasi generans sibi auram. Denique per diffusiora spatia lacus frequentibus auris spirantibus agitatur; unde et purior haustu est ad potandum dulcis et habilis. Benacus lacus Italiae in Venetia, de quo flumen nascitur Mincius, qui lacus magnitudine sui tempestates imitatur marinas. Lucrinus et Avernus lacus Campaniae sunt. Lucrinus autem dictus, quia olim propter copiam piscium vectigalia magna praestabat. Avernus autem lacus vocatus, quod aves ibi supervolare non possunt; nam antea ibi densitate silvae ambiebatur et exhalantes inde per angustias aquarum sulphureo odore gustum superiacentes aves afflatu suo necaret; quam rem Augustus Caesar intellegens, deiectis silvis ex pestilentibus amoena reddidit loca. Lacus autem idem et stagnum, in quo est aqua quieta, dictum stagnum ab eo quod illic aqua stet nec decurrat.

De abyssis et reliquis aquarum nominibus:

Abyssus, profunditas est aquarum impenetrabilis, sive speluncae aquarum latentium, e quibus fontes et flumina procedunt, vel quae occulte sub terris eunt; unde et abyssus dicitur. Nam omnes aquae sive torrentes per occultas venas ad matricem abyssum revertuntur. Fluctus dicti quod flatibus fiant. Ventorum enim impulsu agitatae aquae fluctuant; aqua enim statica et sine motu aequalis. Unda vero eminens liquor, quia semper in motu est. Lucretius aereas undas, id est motum et corpus illud quod refluctuat. Nam nec unda ipsa aqua est, sed aquae motus quidam et agitatio, quae ab eundo et redeundo unda vocata est. Latex liquor fontis est, et dicta latex quod in venis terrae lateat. Gutta est quae stat, stilla quae cadit, a stillicidio, quod stilla cadat. Stiria vero gelu est, id est gutta; unde diminutivum videtur stilla. Dum autem stat aut pendet de tectis vel arboribus, quasi glutinosa gutta est; dum cadit, stilla est. Spuma dicta ab eo quod spuat, fortis enim undarum motus et vastitas, et ea quae eiciuntur spumam praegnant; hic et spurium.

De fluminibus:

Fluvius est perennis aquarum decursus, a fluendo perpetim dictus. Proprie autem flumen ipsa aqua, fluvius ipse aquae. Prior autem flumen quam fluvium, id est prior aqua quam decursus. Duo sunt autem fluminum genera, unum torrens, alterum vivum, de quo Vergilius: donec me flumine vivo abluero. Torrens est aqua veniens cum impetu; dictus autem torrens quia pluvia crescit, siccitate torrescit, id est arescit; de quo Pacuvius: Flammeo vapore torrens terrae fetus exusserat. Unde et Vergilius: tenerum cedere nos ab aestate. Illa tempore quo fuit crescebant torrentes, nos tempore quo siccantur. Amnis flumen nemore ac frondibus redimitum, et ex ipsa amoenitate amnis dicitur. Decessus, profectus sive aquarum sive quarumlibet rerum. Rivi dicti quod derivati sunt ad irrigandum, id est ad inducendum aquas in agros; nam irrigare inducere est. Gurges proprie locus altus in flumine. Puteus est locus defossus ex quo hauritur aqua, a potatione dictus. Fons est caput aquae nascentis, quasi aquas fundens. Quaedam autem flumina propriis ex causis nomina acceperunt, ex quibus non nulli notandi sunt quos in historiis celebres memorantur. Geon fluvius de paradiso exiens atque universam Aethiopiam cingens, vocatus hoc nomine, quod incremento suae inundationis terram Aegypti irriget; Geon enim Graece terra significatur. Hic apud Aegyptios Nilus vocatur propter limum quem trahit, qui efficit fecunditatem; unde et Nilus est dictus, quasi neas ilys, id est nova limus. Nam antea Nilus Latine Melo dicebatur. Apparet autem in Mide lacu, de quo in Indiam usus exceptum Aegypto vero aquilonis flatibus repercussis aquis retro luctantibus intumescit, et inundatione Aegyptum facit. Ganges fluvius, quem Phison Sancta Scriptura cognominat, exiens de paradiso pergit ad Indiae regiones. Dictus autem Phison, id est caterva, quia decem fluminibus magnis sibi adiunctis repletur et efficitur. Ganges autem vocatus a rege Gangaro Indiae. Fertur autem Nili modo exaltari et super orientis terras erumpere. Tigris fluvius Mesopotamiae de paradiso exoriens, et pergens contra Assyrios, et post multos circuitus in mare Mortuum influens. Vocatus autem hoc nomine propter velocitatem, instar bestiae tigris nimia pernicitate currentis. Euphrates fluvius Mesopotamiae de paradiso exoriens, copiosissimus gemmis, qui per mediam Babyloniam fluit. Hic a frugibus vel ab ubertate nomen accepit; nam Hebraice Eufrata fertilitas interpretatur. Mesopotamiam enim in quibusdam locis irrigat, sicut Nilus Alexandriam. Sallustius autem, auctor certissimus, asserit Tigrim et Euphraten uno fonte manare in Armenia, qui per diversa euntes longius dividuntur, spatio medio relicto multorum milium; quae terra quae ab ipsis ambitur Mesopotamia dicitur. Ex quibus Hieronymus animadvertit aliter de paradisi fluminibus intellegendum. Indus fluvius orientis, qui Rubro mari accipitur. Hydaspes fluvius Medorum rex, angustissimus, ex quo amnis quod orientis nomen accepit quod nec Hydaspes dicitur, de quo Lucanus: Quod Indus flumen Persarum dicitur, quia contra orientem decurrere. Araris flumen orientis, de quo Vergilius: Aut Ararim Parthus bibet. Currit enim per Parthiam et Assyriam. Bactrus fluvius orientis a rege Bactro vocatus, ferens aquam et Bactriam et urbes eorum. Choaspis Persarum fluvius nominatus eorum lingua, quod mira aquarum dulcedine exit, adeo ut Persici reges, quamdiu intra Persidis fluvium, ex eo pocula vendicaverint; ex hi amne quod cognitum et Cilicie fluvium diu iuvari existimat. Araxes amnis Armeniae, qui ab uno monte cum Euphrate diversa specie oritur, dictus quod rapacitate cuncta prosternit; unde et cum Alexander eum transmeare vellet, ponte fabricato, tanta vi inundavit ut pontem dirueret. Hic brevibus intervallis ab Euphratis ortu caput tollit, ac deinde in Caspium fertur in mare.

Fluvius Syriae qui vocatur Orontes, iuxta Antiochiae muros decurrens, qui ab Oriente ortus non longe ab urbe in mare conditur; quem de origine sua et mari Orontem Latini appellare. Cydnus fluvius ex ipso impetu frigidioribus et turbidis assidue ibi spirantibus tota Cydnus montis aspere omnibus refrigerat. Iordanis Iudaeae fluvius a duobus fontibus nominatus, quorum alter dicitur Ior, alter Dan. His ergo procul a se distantibus in unum alveum foederatis Iordanis deinceps appellatur. Nascitur autem sub Libano monte et dividit Iudaeam et Arabiam, qui per multos circuitus iuxta Hiericho in mare Mortuum influit. Cusis cauris montibus fusus cum pluribus aliis in eum praecipitatur, inde et nuncupatur. Cygnus amnis Ciliciae ex Tauro monte, per quod decursu suo aquae suavitatem, et quia Graeci candidum est cygnum gentili lingua Persi dicunt; in aquis autem hunc non datum quod autumno aestate quam nives solvuntur, intumescit; reliquis autem temporibus tenuis est et quietus. Hylas fluvius est Asiae. Pactolus fluvius Asiae arenas aureas trahens, de quo Vergilius: Pactolusque irrigat auro; quem Pactolum fluvium alii Chrysorroan vocant. Hermus fluvius Asiae, qui Smyrneos secat campos, et ipse fluentibus aureis arenis plenus aquis, et Smyrna vocata est. Maeander amnis Asiae flexuosis praecurrentibus ripis inter Asiam et Ioniam praecipitatur in sinum qui Milesiam dividit et Prienam. Maeander autem vocatur quod sit flexuosus et nusquam directus, de quo omnes curvos ludos maeandros vocabant. Tanais fuit rex Scythiae primus, a quo Tanais fluvius nuncupatur, qui ex Riphaeis silvis veniens dirimit Europam ab Asia, inter duas mundi partes medius currens atque in Ponticum fluens. Inachus Achaiae amnis Argolicos irrigans campos, quem rex Inachus a se nominavit, qui exordium Achivae gentis fuit. Ibi et Erymanthus ab Erymantho monte demissus. Padus Italiae fluvius, ab Alpibus fusus, ex tribus fontibus oritur, ex quibus unus vocabulum est Padus, qui diffusus in modum stagni amne sinu digeritur, a quo et Padus est nuncupatus. Hic a Graecis Eridanus cognominatur, ab Eridano filio Solis, quem Phaethontem dicunt, qui fulmine percussus in eodem flumine deiectus est et extinctus. Augetur autem exortu canis, liquescentibus nivibus, et cum accessione triginta fluminum circa Ravennam in Adriaticum mare defertur. Tybris Italiae fluvius a Tybrino rege Albanorum dicitur appellatus, quod in hoc flumine cecidit et de exitu suo nomen dedit; nam ante Albula antiquo nomine a colore vocabatur, quod nivibus albus sit. Ipse est autem Tybris qui et Tybris, in cotidiano sermone Tybris usu dicitur. Danubius Germaniae fluvius vocari fertur a nivium copia, quibus magis augetur. Iste est qui in Europa plus omnibus habetur famam, idemque et Hister, quia dum per innumeras gentes meat, et non est maiores sibi a inbreis colliguntur. Oritur autem in Germaniae iugis et occidentalibus, et per barbaras gentes petit a oriente, et cum per septem ostia Ponticum influit. Rodanus Galliae fluvius ab oppido Rhoda cognominatur, quem coloni Rhodii locaverant, qui rapido cursu in Tyrrhenum aequor praeceps scandens non modicum saepe navigantium facit periculum, dum invicem se mare fluvius et amnis fluenta decertant. Rhenus a Rodani societate fertur vocatus, quia cum eodem ex vicina provincia oritur. Est autem Germaniae fluvius inter ceteros Europae maximus, coepitque a iugo Alpium usque in oceanum profunda sui fines dirigit. Hiberus amnis, qui quondam toti Hispaniae nomen dedit. Minius fluvius Galliciae, qui a colore pigmenti sumpsit, quod in eo plurimum invenitur. Durius a gens quae Durio cognominatur. Tagum fluvium Carthago Hispaniae nuncupavit, ex qua oritur; procedit fluvius arenis auriferis copiosus, et ob hoc cunctis fluviis Hispaniae praelatus. Baetis fluvius, qui et Libyca provinciae nomen dedit, de quo Martialis: Baetis olivifera crinem redimite corona, aurea qui nitidis vellera tinguis aquis. Eo quod in lanis pulchro colore tinguntur. Baeti autem dicitur eo quod humili solo decurrat. Beon enim Graeci humile vel versum vocant.

Quaedam autem flumina in diluviis solutis molibus terrae perfusa sunt, quaedam vero quae terrae abyssi terrae rupturis meatibus eruperunt.

De diluviis quae fuerunt in globo terrarum publice.

Diluvium dictum quod aquarum clade omnia quae in mundo sunt deleret. Primum diluvium extitit sub Noe, quando hominum sceleribus offensus Omnipotens toto orbe terrarum deletis cunctis universum spatium caeli fuit ac pelagi. Cuius indicium hactenus videmus in lapidibus quos in remotis montibus conchis et ostreis concretos, saepe etiam cavatos aquis videre solemus. Secundum diluvium fuit in Achaia Iacob patriarche et Ogygi temporibus, qui Eleusinae conditor fuit, nomine loco et tempori dedit. Tertium diluvium in Thessalia Moysi et Amphictyone temporibus fuit, qui tertius post Cecropem regnavit; cuius temporibus aquarum illuvies maiorem partem populorum Thessaliae absumpsit, paucis per refugia montium liberatis, maxime in monte Parnaso, in cuius circuitu Deucalion regno potiebatur, qui tunc ad se ratibus confugientes susceptos per gemina Parnasi iuga fovit et aluit; a quo propter genus hominum quasi fabulae ex lapidibus reparatum fertur, ab eo quod homines lapidum duritiae sint. Sed et flumina cum insolitis aucta imbribus alveis continentiae vel aut inaestimabilis magnitudinis continet, multaque prosternunt, et quasi diluvium deerat. Sed flumina cum supra modum excrescunt, terrae adiacentis inferre damna solent et aliqua significare futura.

INCIPIT LIBER XIIII DE TERRA ET PARADISO

Terra est in media mundi regione posita, omnibus partibus caeli in modum centri aequali intervallo consistens, quae singulari numero totum orbem significat, plurali vero singulas partes; cuius nomina diversa ratio facit. Nam terra dicta a superiore parte, qua teritur; humus ab inferiore vel humida terra, ut sub mari. Tellus autem, quia fructus eius tollimus; hinc et Opis dicta, quod opem fert frugibus; eadem et arva, ab arando et colendo dicta. Proprie autem a distinctione aquarum arida nuncupatur. Sic enim Scriptura ait, quod vocavit Deus aridam terram. Naturalis enim proprietas siccitatis terrae est, nam et ut humida sit, hoc aquarum affinitate fortitur. Cuius motum alii dicunt ventum esse in concavis eius, qui motus eam movet. Sallustius: Venti per cava terrae praecipitati rupere aliquot montes tumulosque sedere. Alii aquam dicunt genitalem in terris moveri et simul eas concutere, sicut vas, ut dicit Lucretius. Alii spongiosam eam volunt, cuius partes latentes ruinae suppositae cuncta concutiunt. Cavernas quoque terrae aquis inferiori parte aut ventis conturbatas, aut de ventis superioribus.

De orbe.

Orbis a rotunditate circuli dictus, quia sicut rota est; unde brevis etiam rotella orbiculus appellatur. Undique enim Oceanus circumfluens eius in circulo ambit fines. Divisus est autem trifarie: e quibus una pars Asia, altera Europa, tertia Africa nuncupatur. Quas tres partes orbis veteres non aequaliter diviserunt. Nam Asia a meridie per orientem usque ad septentrionem pervenit; Europa vero a septentrione usque ad occidentem; atque inde Africa ab occidente usque ad meridiem. Unde evidenter orbem dimidium duae tenent, Europa et Africa, alium vero dimidium sola Asia. Sed ideo istae duae partes factae sunt, quia inter utramque ab Oceano mare Magnum ingreditur, quod eas intersecat. Quapropter si in duas partes orientis et occidentis orbem dividas, Asia erit in una, in altera vero Europa et Africa.

De Asia et paradiso.

Asia ex nomine cuiusdam mulieris est appellata, quae apud antiquos imperium tenuit orientis. Haec in tertia orbis parte disposita ab oriente ortu solis, a meridie oceano, ab occiduo nostro mari finitur, a septentrione Maeotide lacu et Tanai fluvio terminatur. Habet autem provincias multas et regiones, quarum breviter nomina et situs expediam, sumpto initio a paradiso. Paradisus est locus in orientis partibus constitutus, cuius vocabulum ex Graeco in Latinum vertitur hortus; porro Hebraice Eden dicitur, quod in nostra lingua deliciae interpretatur. Quod utrumque iunctum facit hortum deliciarum. Est enim omni genere ligni et pomiferarum arborum consitus, habens etiam et lignum vitae. Non ibi frigus, non aestus, sed perpetua aeris temperies. E cuius medio fons prorumpens totum nemus irrigat, dividiturque in quattuor nascentia flumina. Cuius loci post peccatum hominis aditus interclusus est. Septus est enim undique romphea flammea, id est muro igneo accinctus, ita ut eius cum caelo pene iungatur incendium. Cherubim quoque, id est angelorum praesidium, arcendis spiritibus malis super romphea flagrantia ordinatum est, ut homines flammae, angelos vero malos angeli boni submoveant, ne carni vel spiritui transgressionis aditus paradisi pateat. India vocata ab Indo flumine, quo ex

parte occidentali cluditur. Haec a meridiano mari porrecta usque ad ortum solis &
a septemtrione usque ad montem caucasum peruenit. habens gentes multas & oppida. Insulam
quoque taprobanen gemmis & elefantis refertam. Crisam & argirem auro argentoque fecun
dam. utilem quoque arboribus foliis numquam carentem. Habet & fluuios gangen & indum et ipa
nem illustrantes indos. Terra indiae fauonii spiritu saluberrima. in anno bis metit fruges.
uice hiemis ethesias patitur. Gignit autem tincti coloris homines. elefantes ingentes.
Rinoceron bestiam. psitacum auem. ebenum quoque lignum & cynamomum. & piper & ca
lamum aromaticum mittit & ebur. Lapides quoque pretiosos berillos. crisoprassos &
adamantem. carbunculos. lignites margaritas & uniones quibus nobilium femi
narum ardet ambitio. Ibi sunt & montes aurei quos adire propter dracones & grifes et
inmensorum hominum monstra inpossibile est. Parthia ab indiae finibus usque mesopo
tamiam generaliter nominatur. propter uirtutem parthorum & assiria & reliquae proxime
regiones eius nomen [illegible]. Sunt in ea aracusia. parthia. assiria. media & persida.
quae regiones inuicem sibi iunctae initium ab indo flumine sumunt. Tigri clauduntur
locis montuosis & asperioribus sitae habentes fluuios ydaspen & arbem. sed in te
se finibus suis discretae nomina a propriis auctoribus contrahentes. Aracusia ab oppido
suo nuncupata. Parthia parthi a scithia uenientes occupauerunt. eamque ex suo

[illegible]

229

P

De europa & partibus eius

[illegible]

thebani. Hec est eonia uocata a fonte quodam apollinis & musis consecrato qui in boeotia est. Peloponensus secunda pars ellados a pelope rege antiquitus ita uocata. Thessalia a thessalo rege cognominata quae ad meridianam plagam macedoniae coniuncta est. cuius a tergo pieria est. multa in thessalia flumina & oppida, inter quae praecipue thessalonica & thelia, & mons parnasus qui apollini consecratur. Thessalia patria achillis & origo laphitarum fuit. de quibus fertur quod hi primum equos frenis domuerint. unde & centauri dicti sunt. In thessalia primi solidi aurei facti sunt. domandorum quoque equorum usus primum repertus est. Macedonia ab exordio ab emathio rege emathia nuncupabatur. sed macedo deucalionis maternus nepos, postquam ibi accepit principatum, mutauit uocabulum macedoniamque a suo nomine dixit. Cuius fines ab oriente egeo mari, a meridie achaie, ab occasu dalmatie, a septentrione misie. patria alexandri magni & regio aureis uenis argentique opima. lapidem quoque quem peanitem uocant ista gignit. mons olimpus in ea est, qui excellenti uertice tantum extollitur ut in cacumine eius nec nubes nec uenti sentiantur. Achaia ab acheo rege & urbs & prouincia appellata. Haec pene insula est, nam absque septentrionali parte qua macedoniae iungitur undique septa est mari. ab oriente enim habet mirteum mare, ab euro creticum, a meridie ionium, ab affrico & occasu cassiopas insulas, a sola septentrionali parte macedoniae uel atticae terrae adiungitur. huius caput est urbs corinthus grecie decus. Inachus est achaie fluuius. Arcadia uero sinus achaie est inter platani folium inter ionium & egeum mare exposita, quam archas iouis & callistonis filius pelasgis in dicionem redactam ex suo nomine arcadiam nuncupauit. Ipsa est & sicionia a sicione rege, a qua & regnum sicioniorum dictum est. Habet autem arcadia flumen magnum erimantum. asbeston quoque lapidem qui semel accensus numquam extinguitur. candidissime & merule ibi nascuntur. Lacedemonia. Pannonia ab alpibus penninis est nuncupata quibus ab italia secernitur. Regio uero fortis & solo leta duobus satis acribus fluuiis drauo sauoque uallata. Coniungitur autem cum norico & retia, habens ab oriente misiam, ab euro hystriam, ab affrico uero alpes apenninos, habet ab occasu galliam belgicam, a septentrione danubii fontem & limitem qui germaniam a gallia secernit. Istria ister amnis uocatur qui in eam influit, qui est danubii. Habet autem istria a septentrione pannoniam. Italia olim a grecis populis occupata magna grecia appellata est. Deinde a regis nomine saturnia, mox & latium dicta eo quod idem saturnus a ioue sedibus suis pulsus ibi latuerit. Postremo ab italo rege siculorum ibi regnante italia nuncupata est. Cuius situs longitudine amplius quam latitudine a circio in eurum extenditur. a meridie tyrreno mari, ab aquilone adriatico clauditur, ab occiduo alpium finitur iugis. Terra omnibus in rebus pulcherrima, soli pabuli ubertate grassima. habet lacus uenacum, auernum atque lucrinum. fluuios eridanum, tybrim & tepentes fontibus baias. Gignit gemmas sertecen, lignum & corallium. boas quoque serpentes, lincem feram & diomedias aues. Italia autem & hyspania ideo hesperie dicte quod greci uespero stella nauigent & in italiam & in hyspaniam, que due hac ratione discernuntur: aut enim hesperia sola dicitur & significat italiam, aut additur ultima & significat hyspaniam quae in occidentis est fine. Tuscia pars italiae, umbria uero pars tusciae. tuscia autem a frequentia sacrorum & turis uocata ... umbria uero ut historie narrant eo tempore quo aquosa clade ymbribus superfuerit, & ob hoc umbria grece cognominata est. Haec in iugis apennini montis sita in parte italiae iuxta meridiem. & riuria pars italiae dicta quod eius fines tendant usque ad ripam tybris quae a ttepocopoi. Ita attetois significat atteros oros fines uocat. Rome enim fines antea ultra tybris ripam tenebant. alii & tuscia dicta ab etrusco principe putant. Idem & tyrrenia a tyrreno lidii fratre qui ex sorte cum parte populi de meonia uenit ad italiam. Haec & tuscia, sed tuscia dici non debet quod nusquam legitur. Tuscia autem a frequentia sacrificii & turis dicta est, id est apo tu thyein. illic & aruspicina dicitur esse reperta. Apuliam uero brundisini quidam olim secuti diomede duce condiderunt. Campania habet ciuitas lucine amni atque estate uinantes. sol ibi mitis, gratate aprices, aer purus & blandus. Gallia a candore populi nuncupata est. galla enim grece lac dicitur. Montes enim & rigor celi ab ea parte solis ardorem excludit, quo fit ut candor corporum non coloretur. hanc ab oriente alpium iuga tuerentur, ab occasu oceanus includit, a meridie praerupta pirenei, a septentrione hrenus fluenta atque germania. cuius initium belgice fines. Aquitania regio est gleba uberi ac pabulosa & ad usum animantium apta. fluminibus quoque & fontibus irrigua, profusa a duobus magnis reno & rodano fluuiis. Belgis autem ciuitas est gallie, a qua belgica prouincia dicta est. cisalpina quia citra alpes, transalpina id est trans alpes contra septentrionem, recta uero quod sit iuxta renum. Equitania autem ab obliquis aquis ligeris fluminis appellata, quae ex plurima parte terminus eius est, eamque pene in orbem cingit. Hyspania prius ab ibero amne iberia nuncupata, postea ab hyspalo hyspania cognominata. ipsa est & uera hesperia a uespero stella occidentali dicta. Sita est autem inter affricam & galliam, a septentrione pireneis montibus clausa, a reliquis partibus undique mari conclusa. salubritate celi equalis, omnium frugum generibus fecunda, gemmarum metallorumque copiis ditissima. interfluunt eam flumina magna: boetis, mineus, iberus & tagus aurum trahens ut pactolus. Habet prouincias sex: traconensem, cartaginensem, lusitaniam, galliciam, beticam & trans freta in regione affrice tingitaniam. Duae sunt hyspanie: citerior quae in septentrionis plaga a pirineo usque ad cartaginem porrigitur, ulterior quae in meridie a celtabis usque ad gaditanum fretum extenditur. citerior autem & ulterior dicta quasi citra & ultra, scilicet citra quod sit citra traspum, & ulterior uel quasi ultima. Idem non super hac nulla ... 7

De libia & prouinciis eius

Libia dicta quod inde libs flat, hic est affricus. alii aiunt & pauli iouis filium qui memfim in egypto condidit ex cassiopea uxore procreasse filiam libiam, quae postea in affrica regnum possedit, cuius ex nomine terra libia est appellata. Affrica autem nominata quidam existimant quasi aprica, quod sit aperta celo uel soli & sine horrore frigoris. alii dicunt affricam appellari ab uno ex posteris abrahe de cethura qui uocatus est afer, de quo supra meminimus. Incipit autem a finibus egypti pergens iuxta meridiem per ethiopiam usque ad athlantem montem, a septentrionali parte mediterraneo mari coniuncta clauditur & in gaditano freto finitur. habens prouincias libiam cirenensem, pentapolim, tripolim, bizantium, cartaginem, numidiam, mauritaniam, tingitaniam, & circa solis ardorem ethiopiam. Libia cirenensis in parte affrice prima est, a cirene urbe metropoli quae est in eius finibus nuncupata. hanc ab oriente egyptus est & ab occasu syrtes maiores & trogodite, a septentrione mare libicum, a meridie ethyopia & barbarorum uarie nationes & solitudines inaccessibiles, quae & basiliscos serpentes creant. Pentapolis greca lingua a quinque urbibus nuncupata, id est beronice, teutria, apollonia, ptholomeus, ex quibus ptholomaida & beronice a reginis nominate sunt. Est autem pentapolis libie cirenensi adiuncta & inter eius fines deputata. Tripolitanam quoque prouinciam greca lingua sua signant de numero trium magnarum urbium, occa, sabrece, lepas magna. Haec habet ab oriente syrtes maiores & trogoditas, a septentrione mare adriaticum, ab occasu bizantium, a meridie getulos & ulos & garamantas usque ad oceanum ethiopicum pertendentes. Bizantia regio ex duobus nobilissimis oppidis nomen sortita est, ex quibus unum adrometum uocatur & sub tripoli est, patens passuum ducenta uel amplius milia. fecunda oleis & glebis ita praepinguis ut iacta ibi semina cum incremento pene centesimo fruges renascantur. Zeugis ubi cartago magna. ipsa est & uera affrica inter bizantium & numidiam sita, a septentrione mari siculo iuncta & ad meridiem usque ad getulorum regionem porrecta. cuius proxima quoque frugifera sunt, ulterior autem bestiis & serpentibus plena atque onagris magnis in deserto uagantibus. Getulia autem affrice pars mediterranea est. Numidia ab incolis passim uagantibus sic uocata, quod nulla certa haberent sede. Nam lingua eorum incerte sedes & uage numidie dicuntur. Incipit autem a flumine siga, in zeugitanum limite desinit, habens ab oriente syrtes minores, a septentrione mare quod tendit sardiniam, ab occasu mauritaniam stifensem, a meridie ethiopum gentes. regio campis praepinguis. ubi autem siluestris est feras educit. ubi iugis ... equos & onagros pascit. eximio & marmore praedicatur, quod numidicum dicitur. habet autem urbes praecipuas ypponem regium & rusicadam. Mauritania uocata a colore populorum. Greci

enim nigrum mauron uocant. Sicut enim gallia a candore populi, ita mauritania a nigredine nomen sortita est. cuius prima prouincia mauritania stifensis est, quae stifi habet oppidum, a quo & uocabulum traxisse perhibetur. Mauritania uero cesariensis colonie cesaree ciuitas fuit & nomen prouincie ex ea dedit. Vtraeque prouinciae sibi coniuncte ab oriente numidiam habent, a septentrione mare magnum, ab occasu flumen maluam, a meridie montem astryxim, qui discernit inter fecundam terram & arenas iacentes usque ad oceanum. Mauritania tingitana a tingi metropolitana huius prouinciae ciuitate uocata est. Haec ultima affrice exsurgit a montibus septem, habens ab oriente flumen maluam, a septentrione fretum gaditanum, ab occiduo oceanum athlanticum, a meridie gaulalum gentes usque ad oceanum hesperium pererrantes. regio gignens feras, simias, dracones & struciones. Olim & elefantis plena fuit, quos sola nunc india parturit. Garamantes regionis caput garama oppidum fuit. est autem inter cirenensem & ethiopiam, ubi est fons qui frigore calore diei & calore frigore noctis. Ethiopia dicta a colore populorum quos solis uicinitas torret. denique uis sideris prodit, hominum calor enim ibi iugis est. Nam quicquid eius est sub meridiano cardine est. circa occiduum autem montuosa est, arenosa in medio, ad orientalem uero plagam deserta. cuius situs ab occiduo athlantis montis ad orientem usque in egypti fines porrigitur, a meridie oceano, a septentrione nilo flumine clauditur. plurimas habens gentes diuerso uultu & monstruosa specie horribiles. ferarum quoque & serpentium referta est multitudine. Illic quoque rinocerota bestia & camelos pardus, basiliscos, dracones ingentes, ex quorum cerebro gemme extrahuntur. Iacinctus quoque & crisoprassus ibi repperiuntur. cynamomum quoque ibi colligitur. Duae sunt autem ethiopie: una circa ortum solis, alia circa occasum in mauritania. extra tres autem partes orbis ulterius pars trans oceanum interior est in meridie, quae solis ardore incognita nobis est, in cuius finibus antipodas fabulose inhabitare produnt. Proxime hyspanie mauritania est, deinde numidia, inde regio cartaginensis, post quam getuliam accipiunt, postea ethiopiam, inde loca exusta solis ardore. Sciendum sane quod quedam prouinciae partim de nomine auctorum suorum appellate sunt, partim a prouincia gentis. Nam ab italo italia & ... & sic etiam ipsa nomina gentis quoniam fuit ipsius non auctoris, unde dictum est prouincie. ex quo accidit ex uno homine nominari & ciuitatem & prouinciam & gentem. Prouincie autem ex ea uocabulum acceperunt: principatum namque gentium quas ad reges alios pertinebant cum in ius suum romani uincendo redigerent, procul positas regiones prouincias appellauerunt. Patria autem uocata quod communis sit omnium qui in ea nati sunt. Terra autem significari ut per decem elementum, terras uero singulas partes uel affine multa eademque loca. Nam loca & terre spacia in orbe terrarum multas in se continent prouincias. sic in corpore locus est pars una multa in se tenens membra, sic & domus multa in se habet cubicula, sic terre & loca diuersarum terrarum spacia quorum partes sunt prouincie: sic in asia frigia, in gallia retia, in hyspania betica. Nam asia locus est, prouincia asie frigia, troia regio frigie, ilium ciuitas troie. Item regiones partes sunt prouinciarum quas uulgo conuentus uocant, sic in frigia troia, sic in gallicia cantabria, asturia. A rectoribus autem regio nuncupata est, cuius partes territoria sunt. Territorium autem uocatum quasi taurtorium, tritum bubus & aratro. antiqui enim sulco ducto & possessionum & territoriorum limites designabant.

De insulis

Insule dicte quod in salo sint, id est in mari. ex his quoque notissime & maxime quas plurimi ueterum sollerti studio indagauere notande sunt. Britannia oceani insula interfuso mari toto orbe diuisa, a uocabulo sue gentis cognominata. Haec aduersa galliarum parte ad prospectum hyspanie sita est. circuitus eius quadragies octies lxxv miliaria. multa & magna flumina in ea, fontes calidi, metallorum larga & uaria copia. gagates lapis ibi plurimus & margarite. Thanatos insula oceani freto gallico a britannia estuario tenui separata, frumentariis campis & gleba uberi. Dicta autem thanatos a morte serpentum, quos cum ipsa nesciat, asportata inde terra quoquo gentium uecta fuerit angues ilico perimit. Tile ultima insula oceani inter septentrionalem & occidentalem plagam ultra britanniam, a sole nomen habens, quia in ea estiuum solstitium sol facit & nullus ultra eam dies est. unde & pigrum & concretum est eius mare. Orcades insule oceani intra britanniam posite numero xxxiii, quarum xx deserte sunt & xiii coluntur. Scotia idem & hibernia proxima britannie insula, spatio terrarum angustior sed situ fecundior. Haec ab affrico in boream porrigitur, cuius partes priores iberiam & cantabricum oceanum intendunt, unde & hibernia dicta. Scotia autem quod ab scotorum gentibus colitur appellata. Illic nulla anguis, auis rara, apis nulla, adeo ut aduectos inde pulueres seu lapillos si quis alibi sparserit inter aluearia, examina fauos deserant. Gadis insula in finibus betice prouincie sita, quae dirimit europam ab affrica, in qua herculis columne uisuntur, & unde tyrreni maris faucibus oceani estus inmittitur. Est autem a continenti terra c.xx passibus diuisa, quam tyrii a rubro profecti mari occupantes in lingua sua gadis, id est septam, nominauerunt, pro eo quod circumsepta sit mari. Nascitur in ea arbor similis palme, cuius gummis infectum uitrum ceraunium gemmam reddit. Fortunatarum insule uocabulo suo significant omnia ferre bona, quasi felices & beate fructuum ubertate. sua enim apte natura pretiosarum poma siluarum parturiunt, fortuitis uitibus iuga collium uestiuntur, ad herbarum uices messes & holus uulgo est. unde gentilium error & secularium carmina poetarum propter soli fecunditatem easdem esse paradisum putauerunt. Site autem sunt in oceano contra leuam mauritanie occiduo proxime & inter se interiecto mari discrete. Gorgonides insule oceani obuerse promunctorio quod uocatur hesperu ceras, quas incoluerunt gorgones femine alites pernicitate, hyrsute & aspero corpore, & ex his insule cognominate. distant autem a continenti terra biduo nauigatione. Esperidum insule uocate a ciuitate esperide quae fuit in finibus mauritanie. Sunt enim ultra gorgonidas site sub athlantico litore in intimos maris sinus, in quarum ortis fingunt fabule draconem peruigilem aurea mala seruantem. fertur enim ibi e mari estuarium a deo sinnosis lateribus tortuosum uti serpentibus procul lapsibus angues imitetur. Crisse & argire insule in indico oceano site, adeo fecunde copia metallorum ut plerique eas aureas superficie & argenteas habere prodiderint, unde uocabula sortite sunt. Taprobana insula indie subiacens ad eurum, ex quo oceanus indicus incipit, patens in longitudine octingentis lxxv milibus passuum, in latitudine sexcentis xxv milia stadiorum. scinditur autem amne interfluo, tota margaritis repleta & gemmis. pars eius bestiis & elefantis repleta est, partem uero homines tenent. In hac insula dicunt in uno anno duas esse estates & duas hiemes & bis floribus uernare locum. Tiles insula indie ... uirens omni tempore foliis. Hucusque oceani insule. Nunc insule que ab ellesponto usque ad gades in mari magno consistunt sunt. Cypros insula a ciuitate cypro quae in ea est nomen accepit. ipsa est & pafon ueneri consecrata, in carpathio mari uergens austro. famosa quondam diuitiis & maxime eris. ibi enim prima huius metalli inuentio & utilitas fuit. Creta grecie pars est iungens contra peloponensum. Haec primum a templo celi in accaron nescon appellata est. dein creta dicta a crete quodam indigena, quem aiunt unum curetum fuisse, apud quos iupiter absconditus est & enutritus. Est autem insula grecie inter ortum & occasum longissimo tractu porrecta, a septentrione grecie fluctibus, ab austro egipcio pelago [illegible] fusa. fuit autem quondam c urbibus nobilis, unde & hecatompolis dicta est. Prima & remis & sagittis claruit, prima literas [illegible], equestres turmas prima [illegible] ... musicam ab ideis dactilis in ea cepimus. capreis uberrima, ceruis eget, lupos & uulpes aliaque ferarum genera nusquam gignit. serpens nullus ibi, nulla noctua, & si inueniatur statim moritur. Larga est autem uitibus & arboribus [illegible] ... alium quod dictamnus [illegible] ... Spalan[illegible] ... quos uenenatos gignit & lapidem quem ideos dactilos dicunt. Abidos insula in europa super ellespontum sita, angusto & periculoso mari separata, & abidos [illegible] quod [illegible] ellespontum maris [illegible] xerses

ponte ex lunimbus fecit et magnitudinem tenuit. Coos insula adiacens provinciae Atticae in qua Hypocrates medicus natus est. Que teste Varrone arte lanificii prima in ornamentum feminarum inclaruit. Cyclades insulae antiquitus greciae fuerunt. quas in cyclades autumant quod haec spaciis longioribus a delo pariter in orbem, vel circa delum site sunt. Nam orbem cyclon greci vocant. quidam autem non quod in orbe digeste sunt, sed propter scopulos quod circa eas undae sunt dictos putant cyclades. Haec inter ellesponto inter egeum et malcheum mare continentur, cum daunt(?) et pelago mirteo. Sunt autem omnes numero liiii. tendentes a septemtrione in meridie miliaria quingenta, ab oriente in occasum miliaria ccc. inceptos(?) et earum rodos. Delos insula in medio cycladum sita. et dicta delos fertur quod post diluvium quod ogigi temporibus notatur, cum orbe multos mensibus continua nocte inumbrasset. ante omnes terras radiis solis illuminata est. sortitaque ex eo nomen quod prima manifestata fuisset visibus. Nam delon greci manifestum dicunt. ipsa est et ortygia eo quod primum ibi visae sunt coturnices aves quas greci ortygias vocant. In hac insula latona enixa est apollinem et dianam. Delos autem et civitas dicitur et insula. Rodos cycladum prima ab oriente in qua rose capitolium dicitur esse inventum dum ibi civitas conderetur. ex quo et urbs et insula rodos est appellata. In hac urbe solis colossus fuit ereus lxx cubitorum altitudine. fuerunt autem et alii c. numero in eadem insula colosi minores. Tenedos una ex cycladibus a septemtrione sita in qua olim civitas atenie constructa est. unde nomen urbis illius vel potius insulae fuit. Nam tennes iste infamatus quod cum noverca sua concubuisset fugiens in insulam hac vacuam cultoribus obtinuit. unde tenedos dicta est. sic cicero tennen ipsum appellant cuius ex nomine tenedos nominatur. Carpathus una ex cycladibus a meridie posita contra egyptum a qua carpathium mare appellatum est. vocata propter celerem fructuum maturitatem. est enim inter egyptum et rodum. Ex hac insula dicuntur et carpathie naves magne et spaciose. Citerea insula una ex cycladibus a parte occidua sita. cuius porfirus antea nomen fuit. citerea autem vocata quod ibi venus sit orta. Icaria insula una ex cycladibus quae icario mari nomen dedit. haec inter samum et miconum porrectis(?) saxis inhospitalis est. et nullis finibus portuosa. dicta autem icaria quod icarus cretensis ibi naufragio mersus et de extinctu hominis impositum nomen loco. Naxon insula a dionisio dicta quia dionaxon quod fertilitate vinum vincat ceteras. est autem a delo xviii. milia passuum separata. ex qua olim iovis ferunt adversus titanas fuisse profectum. Melos ex numero cycladum una omnium insularum rotundissima. unde et nuncupata. hystoria dicit ex iasone natum fuisse filomelum et plutum. ex filomelo parcatum(?) genitum qui de suo nomine paron insulam et oppidum appellavit prius autem minola deinde paron dicta de qua virgilius. niveamque paron. gignit enim marmor candidissimum quod parium dicitur mittit et sardium lapidem marmoribus quidem prestantiorem inter gemmas vilissimum. Chios insula syra lingua appellatur eo quod ibi mastix gignitur. syri enim masticem chion vocant. Samos insula est in mari egeo in qua nata est iuno. ex qua fuit sibilla samia et pitagoras samius a quo philosophie nomen inventum est. In hac insula reperta primum fictilia vasa dicuntur. unde et vasa samia appellata sunt. Sicilia a sicano rege sicania cognominata est. deinde a siculo itali fratre sicilia. prius autem trinacria dicta propter tria acra. id est promunctoria peloro. pachinum et libeum. Trinacria enim grece est quod latine triquadra dicitur quasi in tres quadras divisa. haec ab italia exiguo freto discreta. affricum mare prospectans. terris frugifera auro habundans. cavernis etiam et fistulis penetrabilis ventisque et sulphure plena. unde et ibi ethne montis exstant incendia. In cuius freto scilla est et caribdis quibus navigia aut absorbentur aut colliduntur. Fuit autem quondam patria ciclopum. et postea nutrix tyrannorum. frugum ferax. ac primum terris omnibus commissis seminibus aratro proscissa. prope urbem siracusis est fons arethusa et alfeus ... in qua insula primum inventa est comedia ... ... flumine dedit. Parit et mare eius corallium ... et sales agrigentinos in igne solubiles, crepitantes in aqua. Omnis ambitus eius ... stadiorum tria milia. Salustius autem dicit italie coniunctam fuisse siciliam. sed medium spacium impetu maris divisum per angustiam scissum. Tapsus insula sita ... x. a sicilia remota iacens et planior unde et nuncupata de qua virgilius. tapsumque iacentem. Eolie insulae sicilie appellatae ab eolo ippote filio. quem poete finxerunt regem fuisse ventorum. sed varro dicit rectorem fuisse istarum insularum. et quia ex earum nebulis et fumo futuros predicabat flatus ventorum, ab imperitis visus est ventos sua potestate retinuisse. Eedem insulae et vulcaniae vocantur quod ipsae sicut etna ardeant. Sunt autem viiii. habentes propria nomina quarum prima liparus quondam lipare vocatur. quam earum ante cultu ... secunda alta gerannocatus(?) quod sit collibus eminentissimis. reliquae vero id est stron gile. didimide. erifusa. fenicusa. festia. fenice ab eo nominis. euonimos. strongile ... quae in nocte ardent tolie sive vulcaniae dicuntur. Ex his quedam ab initio non fuerunt postea mare edite usque ad nunc permanent. Stoecades insulae massiliensium ... lxx milium spacium a continenti terra in fronte narbonensis provinciae qua rodanus flumen in mare extenditur dicte autem grece stocades quia ope in ordine sint posite. Sardus hercule procreatus cum magna multitudine a libia profectus sardiniam occupavit. et ex suo vocabulo nomen dedit. Haec in affrico mari facie vestigii humani in oriente quam occidente latior prominet. ferme paribus lateribus quae in meridie et septemtrione vergunt. ex quo ante commercium navigantibus grecorum ichnus appellata est. terra patet in longitudine milia c. xl. in latitudine xl. in ea neque serpens gignitur neque lupus. sed solifuga tantum animal exiguum hominibus perniciosum. venenum quoque ibi non nascitur, nisi herba per scriptores plurimos et poetas memoratam apeastro similis quae hominibus rictus contrahit. et quasi ridentes interimit. Fontes habet sardania calidos infirmis medelam prebentes. furibus vero cecitatem si sacramento dato oculos aquis eius tetigerit. Corsice insulae exordium incole ligures dederunt. appellantes eam ex nomine ducis. Nam quaedam corsa nomine ligur mulier cum taurum ex grege quem prope litora regebat transnatare solitum atque intervallo corpore auctiore remeare videret. scire cupiens incognita sibi pabula taurum a ceteris digredientem usque ad insulam navigio prosecuta est. cuius regressu insulae fertilitatem cognoscentes, ligures ratibus ibi profecti sunt. eamque nomine mulieris auctoris et ducis appellaverunt. Haec autem insula grece cyrne dicitur. a cyrno herculis filio habitata de qua virgilius. cyrneas taxos. Dividitur autem a sardinia xx. milium freto cincta ligustici equoris sinu. ad prospectum italiae. Est autem multis promunctoriis angulosa gignens letissima pabula et lapidem quem catochiten greci vocant. Ebolus insula hyspaniae dicta quod a bamanon(?) procul sit quasi ebusus. Nam lxx. stadiis ab ea distat. cuius terram serpentes fugiunt. huic contraria est colubraria quae referta est anguibus. Baleares insulae hyspaniae duae sunt afrosiades et gymnasiae maior et minor. unde et eas vulgo maioricam et minoricam nuncupant. In his primum insulis inventa est funda qua lapides mittuntur. unde et baleares dicte. Balein enim grece emittere dicitur. unde et balista quasi missa et fundibalis unde virgilius. balearis verbere funde. De promunctoriis.

Commune est insulis ut promineant inde. et loca eorum promunctoria dicuntur. Sic salustius de sardinia in oriente quam in occidente latior prominet. Sigeum promunctorium a siguo(?) ellisponti contra ... dictum autem sigeum propter ... ... quia prohibitus hospicio a laumedonte ... rege simulantium ab scessum. et in ... ... Maleum promunctorium grecie quod inter mare et pinnulia ... ... unda ... inde ... navigantes videantur. Hoc autem promunctorium a maleo rege argivorum nomen accepit. Pelorum promunctorium sicilie respiciens aquilonem sicut salustius dictum a gubernatore annibalis illic sepulto. Pachinum promunctorium sicilie austrum spectans ab aeris crassitudine dictum. nam pachy est pinguis et crassus auster ... flatu. Libeum promunctorium sicilie solis occasum intendens vocatum ... ... quia ... Boreon(?) promunctorium numidie vocatum ... ... aquilone ... ... hyspaniae ... quod ... ... interruptum. Calpis hyspaniae promunctorium. De montibus ceterisque locorum vocabulis.

Montes sunt tumores ... ... dicti quod sint eminentes. Quidam autem proprius ex causis vocati sunt. ex quibus notandi sunt qui ... maxime celebrantur. Mons caucasus ab india usque ad tauri porrectus ... ... gentium ac linguarum varietate quaqua versum vadit diversis nominibus nuncupatur. nam ad orientem ... excelsiore consurgit sublimitate. propter candorem nivium caucasus nuncupatur. Nam orientali lingua ... caucasum significat candidum. id est nivibus densissimis candidantem. unde et eum scythae qui eidem monti iunguntur croucasum

croucasim enim apud eos candor sive nix dicitur. Mons taurus a plerisque idem vocatur et caucasus. Libanus mons fenice altissimus cuius meminerunt prophete. dictus a thure quia ibi colligitur cuius ea pars que est super eum ad orientalem plagam respiciens antilibanus appellatur. id est contra libanum. Ararat mons armeniae in quo archam hystorici post diluvium sedisse testantur. unde et usque hodie ibidem lignorum eius videntur vestigia. Acroceraunia montes propter altitudinem et fulminum iactus vocati sunt. grece enim fulmen ceraunos dicitur. Sunt autem inter armeniam et iberiam incipientes a post caspius usque ad fontem tigridis flumen. Yperborei montes scythiae dicti quod supra idem unde flat boreas. Riphei montes in capite germaniae sunt. a perpetuo ventorum flatu nominati. Nam riphe impetus et ermis dicitur ἀπὸ τοῦ ῥιπτεῖν. Olympus mons macedoniae nimium praecelsus ita ut sub illo nubes esse dicantur de quo virgilius. nubes excessit olympus. Dictus autem olympus quasi ololampus id est celum. Hic mons dividit macedoniam a tracia. Athos mons macedoniae et ipse altior nubibus tantoque sublimis ut in lemnum umbram eius protendat quae ab eo lxxvi. milibus separatur. Parnasus mons thessalie iuxta boeciam qui gemino vertice est erectus in celum. hic in duo finditur iuga cirra et nisa unde nuncupatur eo quod in singulis iugis colebatur apollo et liber. Haec iuga a duobus fratribus cicron et elecon appellantur. Nam elecon dictus ab elecone fratre ciceronis. Item ceraunia sunt montes epiri a crebris dicti fulminibus. grece enim fulmen ceraunos dicitur. Appenninus mons appellatus quasi alpes penine. quia annibal veniens ad italiam easdem alpes aperuit. unde et virgilius alpes immittit apertas. Has enim annibal post bella hyspaniae aceto rupit ut iuvenalis ait. et montem rupit aceto. et inde loca ipsa quae rupit appennine alpes vocantur. Mons ethna ex igne et sulphure dictus. unde et gehenna. Constat autem hoc ab ea parte qua eurus vel affricus flat habere speluncas plenas sulphuris et usque ad mare deductas. que speluncae recipientes in se fluctum ventum creant. qui agitatus ignem gignit ex sulphure. inde est quod videtur incendium. Pirineus et ipse a crebris fulminum ignibus nuncupatur. grece enim pyr ignis dicitur. Iste est qui inter galliam et hyspaniam quasi de industria mundi munitum interiacet. Solubris a singularitate dicitur quod omnibus hyspaniae montibus solus altior videatur. sive quod oriente sole antequam radios eius in eo quod ipse enatat. Calpe mons in ultimis finibus oceani qui dirimit europam ab affrica quem athlantis finem esse dicit. de quo lucanus. hesperiamque calpen summumque implevit athlantem. Athlas frater promethei fuit et rex affricae. a quo astrologiae artem prius dicunt excogitatam. ideoque dictus est sustinuisse celum. Ob eruditionem igitur disciplinae et scientiam celi nomen eius in montem affrice derivatum est qui nunc athlas cognominatur. quod propter altitudinem suam quasi celi machinam atque astra sustentare videtur. Alpes autem proprie montes sunt de quibus virgilius. aerias alpes. et dicendo aerias verbum expressit a verbo. Nam gallorum lingua alpes montes alti vocantur. Hi sunt enim qui italiae murorum exhibent vicem. Colles sunt prominentiora iuga montium ex eo appellata sunt quod propinquitate sui iungantur. Tumulus est mons brevis quasi tumens tellus. et tumulus terra congesta in memoriam est. Valles sunt humilia loca quasi vulsa. hinc et convalles depressa loca terrarum inter montes. Campus est terrarum planities. Dictus autem campus quod hinc sit nec erectus ut montes sed patens et spacio suo porrectus et iacens unde et grece pedion dicitur. Sumpsit autem nomen ex greca ethimologia. cami enim greci breve dicunt. Solum est omne quod sustinet a soliditate dictum scilicet. unde et de mari virgilius ait. subductaque solo. Saltus sunt vasta et silvestria loca ubi arbores exiliunt in altum. Fauces sunt aditus angustorum locorum inter arduos montes locata. angusta et brevia dicta a faucium similitudine quasi foces. Confuges loca in quibus undique venti currunt ac sese frangunt velut recuruntur(?) ait. in montes ubi venti frangebantur loci. Scabra sunt loca situ aspera. unde et scabies dicitur a corporis asperitate. Lustra obscena latibula ferarum et luporum cubilia sunt. unde et lupanaria lustra dicuntur per contrarium videlicet quia parietes illustrantur. Lucus est locus densis arboribus septus solis lucem detrahens. potest et a conlucendo et adlucendo crebris luminibus dici. quae propter religionem gentilium cultumque fiebant. Deserta vocata quia non seruntur. et ideo quasi deseruntur ut sunt loca silvarum et montium contra uberrimas terras quae sunt uberrime glebe. Devia sunt loca secreta et abdita quasi extra viam. ipsa sunt et invia in et avaria secreta loca et a mare remota aut non adibilia. unde est illud. inculta rubent avaria bacis. Amena loca varro dicta ait eo quod solum amorem praestant et ad se amanda alliciant. Verius flacus quod sine munere sint. nec quicquam his officia quasi munia. haec est in fructu unde nullus fructus exsolvitur. unde et inde praestantes immunes vocantur. Aprica quae sole gaudent quasi ἀνευ φρίκης. id est sine frigore. sive quod sint aperto celo. Opaca vero loca quasi operta celo aperta contraria. Lubricum dicitur locus ab eo quod quis labitur et lubricum dicitur non quod labitur sed in quo labitur. Estiva sunt loca umbrosa in quibus per estatem habitant pecora propter solis ardorem. unde statius. et umbrosi patuere estiva licei. Navalia loca ubi naves fabricantur. haec et extrinum vocantur. Statio est ubi ad tempus stant naves. portus ubi hiemant. inportunum autem in quo nullum refugium quasi nullus portus. Portus autem locus est ab accessu ventorum remotus. ubi hiberna opponere solent. Portus dictus a deportandis commerciis. hunc veteres a baiulandis mercibus baias vocabant. illa declinatione ab hac baia baias. ut a familia familias. Litus est terra aque et mari vicina. et dictum litus quia fluctu eliditur vel quod aqua alluitur. Cicero in topicis litus est terra qua fluctus eludit. Circuluvium locus quem aqua circuluit. alluvium consumptioni parum ex aquis. Margo est pars cuiuslibet loci neputa(?) maris unde et nomen accepit. Maritima quasi maris intima. Ostia ab ingressu et exitu fluminis dicta in mari. Continens perpetua terra nec ullo mari discreta quam greci piron vocant. De inferioribus terre.

Specus est fossa sub terra quae perspici potest. spelea grece. spelunca latine. Spiracula appellata omnia loca pestiferi spiritus quem greci patronia appellant vel acheronteia. et varro spiraculum ditis patris cum locum. et spiracula ex eo dicuntur loca quia terra spiritum edit. Hiatus praeruptio terrae profunda quasi hiatus. proprie autem hiatus est oris aperto. translata a feris quarum auditu oris adapertione monstratur. Profundum proprie quasi porro sit fundus. Abusive autem profundum vel sursum vel deorsum ut in mare ac terra celumque profundum. Barathrum nimie altitudinis nomen est. et dictum barathrum quasi vorago atra scilicet a profunditate. Erebus inferorum profunditas atque recessus. Styx ἀπὸ τοῦ στυγεροῦ id est a tristicia dicta eo quod tristes faciat vel quod tristiciam gignat. Cocitus locus inferni de quo loquitur. Dulcis fuit glarea cocitii. Cocitus autem nomen accepit grecum in precatione a luctu et gemitu. Tartarus vel quia omnia turbata sunt ἀπὸ τῆς ταραχῆς. aut quod est verius ἀπὸ τῆς ταρταρίζειν. id est a tremore frigoris quod est algere et rigere scilicet quia lucem soleque caret. Nam neque illic vapores sunt qui ex solis luce gignuntur neque flatus qui eiusdem motibus incitatur. sed perpetuus stupor. Tartarigenem horrere et tremere apud grecos legitur. illic enim fletus et stridor dentium. Gehenna est locus ignis et sulphuris quem appellari putant a valle ydolis consecrata quae est iuxta murum hierusalem. repleta olim cadaveribus mortuorum. ibi enim hebrei filios suos immolabant demonibus. et appellabatur locus ipse gehennon. futuri enim supplicii locus ubi peccatores cruciandi sunt. huius loci vocabulo designatur. Duplicem autem esse gehennam. et ignis et frigoris. Infernus appellatur eo quod infra sit. sic autem secundum corporis ponderis sui ordine tenent inferiora sunt omnia graviora. ita secundum spiritum inferiora sunt omnia tristiora. unde et in greca lingua origo nominis quo appellatur infernus ex eo quod nihil suave ab eo resonare perhibetur. sicut autem cor animalis in medio est. ita et infernum in medio terrae esse perhibetur. unde et in euangelio legimus in corde terrae. philosophi autem dicunt quod inferi pro eo dicantur quod animae hic ibi feruntur.

INCIPIT LIBER XV DE CIVITATIBUS ET AUCTORIBUS CONDITARUM

De auctoribus conditarum urbium plerumque dissensio invenitur. adeo ut nec urbis quidem romae origo possit diligenter agnosci. Nam salustius dicit: urbem romam sicut ego accepi condidere atque habitavere in initio troiani et cum his aborigines. alii dicunt ab evandro ...

[illegible]. Tunc rex Euandrus Romanae conditor arcis. Alii a Romulo [illegible] huius natam auspiciis illa inclita Roma. Si igitur tantae civitatis certa ratio non apparet, non mirum si in aliarum opinione dubitatur. Unde nec historicos nec commentatores varia dicentes imperitia condempnare debemus, quia antiquitas ipsa creavit errorem. Sane quaedam de quibus aut sanctae scripturae aut historiae gentium originem referunt, paucas ad modum [illegible] retexere oportet. Primus autem ante diluvium Cain civitatem Enos ex nomine filii sui in Nidia condidit, quam urbem sola multitudine posteritatis suae implevit. Primus post diluvium Nemroth gigas Babilonem urbem Mesopotamiae fundavit. Hanc Semiramis regina Assyriorum ampliavit, muroque urbem bitumine et cocto latere fecit. Vocabulum autem sumpsit a confusione, quod ibi confusae sunt atque permixtae linguae aedificantium. Iudaei asserunt Sem filium Noe, quem dicunt Melchisedech, primum post diluvium in Syria condidisse urbem Salem, in qua regnum fuit eiusdem Melchisedech. Hanc postea tenuerunt Iebusei, ex quibus et sortita est vocabulum Iebus, sicque duobus nominibus copulatis Iebus et Salem vocata est Hierusalem, quae postea a Salomone Hierosolima quasi Hierosolomonia dicta est. Haec et corrupte a poetis Solima nuncupata, et postmodum ab Elio Adriano Elia vocata est. In ipsa est et Syon, quod interpretatur Hebraice speculatio, eo quod in sublimi constructa sit et de longe venientia contempletur. Hierusalem autem pacifica in nostro sermone transfertur. Oppida autem nobilia quae et quis construxerit. Dionisius qui et Liber pater cum Indiam victor perambulasset, Nisam urbem ex suo nomine iuxta Indum fluvium condidit, et l milibus hominum adimplevit. Medus autem Egei filius Mediam construxit, et regio eius Mediae nomen sortita est. Persipolim urbem caput Persici regni Perses Ache[illegible] filius condidit famosissimam confertissimamque opibus, a quo et Persida dicta est. Ctesifontem quoque Parthi apud Parthiam condiderunt in aemulatione Babiloniae urbis. Susis oppidum Persidae aiunt Memnonis fratrem construxisse. Dictum autem Susis quod immineat Choaspi fluvio. Ibi est regia Cyri lapide candido et vario cum columnis aureis et lacunaribus gemmisque distincta, continens et simulacrum caeli stellis micantibus praefiguratum, et cetera humanis mentibus incredibilia. Bactrum oppidum Bactriani condiderunt, ex proprio amne eum cognominantes qui Bactros dicitur. Carra civitas Mesopotamiae trans Edissam condita a Parthis, ubi quondam Romanus caesus est exercitus et Crassus dux captus. Edissam urbem Mesopotamiae condidit Nemroth filius Chus, postquam de Babilone migravit, in qua et regnavit, quae antea Arach cognominata est. Ipse construxit et Calannem, quae postea suo nomine a Seleuco rege dicta est Seleucia. Filadelfiam urbem Arabiae condidit Raphaim gens antiquissima, quam interfecere filii Loth. Seleucus unus ex pueris Alexandri post mortem eiusdem Alexandri occupato regno Orientis urbem in Syria condidit, eamque ex Antiochi patris sui nomine Antiochiam nuncupavit et Syriae caput instituit. Ipse quoque Laodiciam et Seleuciam, ipse Apamiam et Edissam urbes construxit. Damascus Syriae condita et nuncupata a Damasco dispensatoris Abrahae filio. Haec antea in tota Syria tenuit principatum, necdum enim florebat ibi Antiochia. Laodicia et Apamia quas urbes fecit Alexander constructas esse cognoscimus. Hic est Damascus quem Abraham futurum sibi heredem dixerat, antequam nasceretur illi promissus Ysaac. Gazam oppidum Palestinae condiderunt Euhei, in qua habitaverunt Capadoces, pristinis interfectis cultoribus. Vocata autem Gaza eo quod ibi Cambises rex Persarum thesauros suos posuit cum bellum Egyptiis intulisset. Persarum enim lingua thesaurus gaza nominatur. Philistiim urbem condiderunt allofili, ipsa est Ascalon, de qua supra memoravimus, nuncupata ex nomine Cesloim qui fuit nepos Cain et filius Mesraim. Dor urbs fuit quondam potentissima, et usque Stratonis turris postea ab Herode rege Iudaeorum in honorem Caesaris Augusti Caesarea nuncupata, in qua Cornelii domus Christi est ecclesia, et Philippi aediculae, et cubiculum quattuor virginum prophetarum. Ioppe oppidum Palestinae maritimum idem Palestini aedificaverunt, ubi saxum ostenditur quod vinculorum Andromedae vestigia adhuc retinet, cuius beluae forma [illegible] fuit. Iericho a Iebuseis condita traditur, a quibus dicta et nomen traxisse perhibetur. Hac subversa Ihesu postea construxit eam alius Oza de Bethel ex tribu Effraim. Sed et haec eo tempore quo Hierusalem oppugnabatur a Romanis propter perfidiam civium capta atque destructa est, pro qua tertia aedificata est urbs quae hodie permanet. Sichem Samariae urbem, quae Latine et Graece Sicima vocatur, aedificavit Emor, appellavitque eam nomine Sichem filii sui. Ipsa est nunc Neapolis civitas Samaritanorum. Bethel urbem Samariae condiderunt Iebusei, quae prius vocabatur Luza. Sed postquam dormiens ibi Iacob vidit scalam innitentem caelo et dixit: Vere hic domus est Dei et porta caeli, hac ex causa nomen loci accepit Bethel, id est domus Dei. Quando autem ibi a Hieroboam vituli aurei fabricati sunt, vocata est Bethaven, id est domus idoli, quae antea vocabatur domus Dei. Bethleem Iudae civitas David, quae mundi genuit Salvatorem, a Iebuseis condita fertur et vocata Eufrata primum. Quando autem ibi Iacob pecora sua pavit, eodem loco Bethleem nomen quodam vaticinio futuri imposuit, quod domus panis interpretatur propter eum panem qui ibi de caelo descendit. Hebron civitas Iudae, quae quondam vocabatur Arbee, condita est a gigantibus ante vii annos quam Tanis urbs Egypti conderetur. Ipsa est Arbee a numero ita vocata, quia ibi tres patriarchae sepulti sunt et quartus Adam. Ipsa est et Mambre vocata ex uno amico Abrahae. Samaritani a qua omnis regio quae circa fuit nomen accepit. Sennacherib rex Assyriorum construxit vocavitque Samariam, id est custodiam, quod quando Israel transtulit in Medos ibi custodes constituit. Hanc obsidione captam Antiochus solo coaequavit. Quam postea Herodes a fundamentis instaurans in honorem Augusti Augustam, id est Sebastiam, Graeco sermone vocavit. Ibi sita sunt Helisei et Abdiae prophetae, et quo maior inter natos mulierum non fuit, Iohannis Baptistae. Tybiadem vero Herodes alius in Iudaea in nomine Tyberii Caesaris condidit. Tyrus urbs Fenicum condita a Fenicibus fuit. Haec est civitas ex qua aurum regi Salomoni deferebatur, in qua optima purpura tinguitur, unde et Tyria dicitur nobilis purpura. Fenices a rubro mari profecti Sydonem urbem opulentissimam condiderunt, quam a piscium copia Sydonem appellaverunt. Nam piscem Fenices sydon vocant. Ipsi et Tyrum in Syria, ipsi Uticam in Affrica, Ypponem, Leptim aliasque urbes in ora maritima condiderunt; ipsi Thebas in Boetia duce Cadmo; ipsi postremo in ultima orbis tendentes urbem in Oceano construxerunt, eamque lingua sua Gades nominaverunt. Nam mos erat antiquis Fenicum gentis ut [illegible] simul incolendi causa a domo proficiscerentur, et cum incolarum animos commercio rerum his antea incognitarum sibi conciliassent, locaque condendis urbibus ydonea videbant capere. Ex his profecta et Dido in litore Affricae urbem condidit et Cartadam nominavit, quod Fenica lingua exprimit civitatem novam, mox verso sermone Cartago est dicta. Hanc Scipio delevit. Quae autem nunc est, postea a Romanis condita est. Cartago autem antea Birsa, post Tyrus vocata, deinde Cartago. Memfim civitatem Egypti aedificavit Epafus Iovis filius, cum in secunda Egypto regnaret. Haec est urbs ubi carta nascitur; ibi et optimi mathematici fuerunt. Nam haec urbs magicis artibus dedita plurimum usque ad praesens tempus vestigia erroris ostendit. Thanis metropolis Egypti, ubi Pharao fuit, et Moyses cuncta signa fecit quae in Exodo scribuntur. Hanc construxisse perhibent Tytanes, id est gygantes, et ex nomine suo nuncupaverunt. Eliopolis urbs Egypti, quae Latine interpretatur solis civitas, sic LXX interpretes arbitrantur. Aedificata est autem a filiis Israel, ubi quondam Petefres sacerdos fuit, cuius meminit Ezechiel. Urbem Alexandriam condidit Alexander Magnus, cuius et nomen detinet. Hanc idem in meniis Affricae et Egypti constituit, et caput esse regionis Egypti iussit. Iacet autem inter Egyptum et mare quasi claustrum in portuosa urbs Egypti, nam [illegible] Alexandria. Thebas Egypti condidit Cadmus, quae inter Egyptias urbes nimio portarum nobiliores habentur, ad quas commercia Arabes undique subvehunt; hinc regio Egypti Thebaida dicta est. Thebae autem Boetiae dictae sunt et Egyptiae uno eodem auctore conditae. Ptholomais et Berenice a regibus Egyptiis nominatae, a quibus et aedificatae fuerunt. Caesarea Capadociae, Tharsum Ciliciae Danai [illegible] Perseus aedificavit, de qua civitate fuit Paulus apostolus, natus Tharso Ciliciae. Quidam et hanc in nomine Tharsus vocant. Seleuciam Ysauriae condidit Seleucus, qui et Antiochiam. Ilus autem Apollinis filius in Frigia Ilium condidit. Amazones Ephesum in Asia construxerunt. Theseus vero Smirnam construxit, quae Homero poetae patria extitit, et vocata Smirna quod eius campos [illegible] fluvius secat. Dioscoriam Colchorum urbem Amfitus et Cercius aurigae Castoris et Pollucis fabricaverunt, ex eorum nomine eam cognominantes. Nicomedia a Nicomede rege Bithiniae aedificata est. Bithinia dicta a Fenice, quae primum Mariandina vocabatur. Constantinopolim urbem Thraciae Constantinus ex nomine suo instituit, solam Romae meritis et potentia adaequatam. Hanc conditam primum a Pausania rege Spartanorum, et vocatam Bizantium, vel quod [illegible] cum mare et Propontide, vel quod sit receptaculum terrae marisque copiis, unde et eam Constantinus aptissimam condere iudicavit, ut et receptaculum sibi terra marique fieret, unde nunc Romani imperii sedes et totius caput Orientis, sicut Roma Occidentis. Epirum civitatem [illegible] condita est a Pirro et cognominata. Athenas Mellas(?) Cecrops condidit et ex suo nomine Cecropiam nominavit. Hanc Amfixion, qui in generatione post eum regnavit, Minervae sacravit et nomen civitati Athenas dedit. Nam Minerva Graece Athena dicitur. Unde et Minervam Graeci inventricem multarum asserunt artium, quia et litterae et artes diversorum studiorum et ipsa philosophia velut templum Athenis tenuere. Chorinthum in Achaia condidit Chorinthus Orestis filius. Hanc Graeci Chorintheam vocant, hoc est administratorem rei publicae. Thebas Boetiae Cadmus veniens a Fenicibus condidit, Thebis Egyptiis prius a [illegible] constructis. Micenas(?) Lacedemonia condita a Lacedemone Semelae filio. Sparta a Sparto filio Foronis vocata, qui fuit filius Machin(?). Ipsam autem esse Spartam quam et Lacedemoniam civitatem, atque inde Lacedemonias Spartanos dici. Achaia ab Acheo constructa. Pelops, qui apud Argos regnavit, Pelopense urbem condidit. Cecrops in insula Rodo Rodum aedificavit. Carpatus(?) [illegible] filius Pasum(?). Argos Ligi(?) filii [illegible]. Dardanus autem condidit Dardaniam. Thessalonicam Thessalus Graecus [illegible] aedificavit, in qua et regnavit. Brundisium construxerunt Graeci. Brundisium autem dictum est Graece quod brunda caput cervi dicatur, sic enim ut cornua videntur et caput et lingua in positione ipsius civitatis. Italiam autem a Iano [illegible], a Saturno Saturnia, atque Latium conditum eo quod ibi fugiens latuisset cognominatum. Ab Hercule in Campania Pompeia, qui victor ex Hyspania pompam boum duxerat. Aeneas autem post excidium Troiae in eandem Italiam veniens a nomine uxoris Laviniam condidit. Ascanius vero relicto Lavinio novicae suae regno Albam Longam aedificavit. Alba autem vocata propter colorem suis, Longa quia longum oppidum est iuxta [illegible] collis in quo sita est. Ex hac et urbe reges Albanorum appellari coeperunt. Capuam Capis Silvius rex Albanorum construxit, appellatam nomine conditoris. Licet sunt qui dicant ea [illegible] Capuam dictam, quod eius terra omnem victum fructum capiat. Alii a locis campestribus in quibus sita est. Est autem caput urbium Campaniae inter tres maximas Romam Cartaginemque numerata, ex qua et provincia Italiae Campania dicta est. Romulus cum interfecto apud Albam Amulio avum Numitorem in regnum restituisset, in eum locum ubi nunc Roma est devenit, ibique sedes posuit, moenia construxit, urbemque ex nomine suo Romam vocavit. Hanc autem antea Evander dicitur condidisse, ut est illud: Tunc pater Evander Romanae conditor arcis. Ancus Marcius ex filia Numae Pompilii natus hic urbem in exitu Tybris condidit, qua et peregrinas merces exciperet et hostem moraretur, quam ab ipso situ Hostiam appellavit. Galli quidam intestina discordia et assiduis dissensionibus suorum permoti sedes novas quaerentes Italiam profecti sunt, sedibusque propriis Tuscis expulsis Mediolanum atque alias urbes condiderunt. Vocatum autem Mediolanum ab eo quod ibi sus medio lanea perhibetur inventa. Hystoriis placet a Messapo Graeco Messapiae datam originem, ut postmodum [illegible] Calabriae, quam in exordio Cenotri fratres Poceci Poceteam nominaverunt. Mantuam Tyresiae filia post interitum Thebanorum dicitur delata in Italia Mantuam condidisse. Est autem in Venetia, quae Gallia Cisalpina dicitur, et dicta Mantua quod manes teneat. Parthenopa a Parthenope appellata quadam virgine illic sepulta, quod oppidum postea Augustus Neapolim esse voluit. Ad promuntorium Leucaten, in quo Actii Apollinis templum fuit, bellum Augustus contra Antonium gessit, quo victo urbem in Actiaco sinu condidit, quam a victoria Nicopolim appellavit. Pallantium Parthenios dux Parthenios instituit. Taras Neptuni filius fuit, a quo Tarentum civitas et condita et appellata est. Cum Cyrus maritimas urbes Graeciae occuparet, et Focenses ab eo expugnati omnibus angustiis premerentur, iuraverunt ut profugerent quam longissime ab imperio Persarum, ubi ne nomen quidem eorum audirent. Atque ita in ultimos Galliae sinus navibus profecti armisque se adversus Gallicam feritatem tuentes Massiliam condiderunt, et ex nomine ducis nuncupaverunt. Hos Varro trilingues esse ait, quod et Graece loquantur et Latine et Gallice. Narbonam et Arelatum et Pictavis coloni [illegible] condiderunt. Burdigale appellata [illegible] fertur quod burgos Gallos primum colonos habuerit, quibus antea cultoribus adimpleta est. Terraconam in Hyspania Scipiones construxerunt, ideo caput est Terraconensis provinciae. Caesaraugusta Terraconensis Hyspaniae oppidum a Caesare Augusto et situm et nominatum, loci amoenitate et deliciis praestantius civitatibus Hyspaniae cunctis atque illustrius, florens sanctorum sepulturis. Affri sub Annibale maritima Hyspaniae occupantes Cartaginem Spartariam construxerunt, quae mox a Romanis capta et colonia facta nomen etiam provinciae dedit. Nunc autem a Gothis subversa atque in desolationem redacta est. Saguntum Graeci ex insula Zacyntho profecti in Hyspania condiderunt, quam Affri postea bello interemptam deleverunt. Emeritam Caesar Augustus aedificavit postquam Lusitaniam et quasdam Oceani [illegible], dans ei nomen ab eo quod ibi milites veteranos constituisset. Nam emeriti dicuntur veterani soluti militia. Olisipona ab Ulixe est condita et nuncupata, quo loco sicut hystoriographi dicunt caelum a terra et maria distinguuntur a terris. Ispalim Caesar Iulius condidit, quam ex suo et Romae urbis vocabulo Iuliam Romulam nuncupavit. Ispalis autem a situ cognominata est, eo quod in solo palustri suffixis in profundo palis locata sit, ne lubrico atque instabili fundamento cederet. Gades oppidum a Poenis conditum, quod et Cartaginem Spartariam condiderunt. Septem oppidum a montibus vii, quia a similitudine fratres vocantur. Gaditano eminet freto [illegible], cuius Lycaneus auctor est, quem Hercules fertur luctae certamine superatum interfecisse. Lix autem a Lixo flumine Mauritaniae nuncupata, nam antea regia fuit, et Sala quod imminet Sale flumini. Caesarea Mauritaniae oppidum Iuba rex Maurorum in honore Caesaris Augusti condidit, quam ex eius nomine Caesaream appellavit, sicut Herodes aliam Caesaream in Palestina, quae nunc urbs est clarissima. Iosium(?) Caesariensis Mauritaniae oppidum Herculi illic [illegible] xx a comitatu eius descendentes construxerunt. Hac neque imposito a se nomine [illegible] nomine urbi [illegible] datum est. Cyrene regina [illegible] quae ex suo nomine civitatem Cyrenen condidit, ex qua et Libia Cyrenensis vocatur.

De edificiis publicis

Civitas est hominum multitudo societatis vinculo adunata, dicta a civibus, id est ab ipsis incolis urbis, pro eo quod plurimorum consciscat et contineat vitas. Nam urbs ipsa moenia sunt, civitas autem non saxa sed habitatores vocantur. Tres autem societates familiarum, urbium, gentium. Urbs vocata ab orbe, quod antiquae civitates in orbe fiebant, vel ab urbo parte aratri, quo muri designabantur. Unde est illud: Optavitque locum regno et concludere sulco. Locus enim futurae civitatis sulco designabatur, id est aratro. Cato: Qui urbem novam condit tauro et vacca arat; ubi araverit murum faciat; ubi portam vult esse aratrum sustollat et portet, et portam vocet. Ideo autem urbs aratro conditur, dispari sexu iuvencorum propter commixtionem familiarum et imaginem serentis fructusque reddentis. Urbs autem aratro conditur, aratro vertitur. Unde Oratius: imprimeretque muris hostile aratrum. Oppidum quidam ab oppositione murorum dixerunt; alii ab opibus recondendis, eo quod sit munitum; alii quod sit conventus habitantium opem det mutuam contra hostem. Nam primum homines tamquam nudi et inermes nec contra beluas praesidia habebant, nec receptacula frigoris et caloris, nec ipsi inter se homines ab hominibus satis erant tuti. Tandem naturali sollertia speluncis silvestribusque tegumentis tuguria sibi et casas virgultis harundinibusque contexerunt, quo esset vita tutior, ne his qui nocere possent aditus esset. Haec est origo oppidorum, quae quod opem darent idcirco oppida nominata. Oppidum autem magnitudine et moenibus discrepare a vico et castello et pago. Civitates autem aut coloniae aut municipia aut vici aut castella aut pagi appellantur. Civitas proprie dicitur quam non advenae, sed eodem in solo nati condiderunt. Ideo urbes a propriis civibus conditae civitates, non coloniae nuncupantur. Colonia est quae defectu [illegible]

indigenas nouis cultoribus adimplentur. Unde et colonia a cultu agri est dicta. Municipium est quod manente statu ciuitatis ius aliquod minoris aut maioris officii a principe impetrat. Dictum autem est municipium a muniis, id est officiis, quod tantum munia, id est tributa debita uel munera reddant. Nam liberales et famosissime cause et que ex principe proficiscuntur ibi non aguntur. Nec enim ad dignitatem ciuitatum pertinet. Uici et castella et pagi. Hi sunt qui in nulla dignitate ciuitatis ornantur, sed uulgari hominum conuentu incoluntur, et propter paruitatem sui maioribus ciuitatibus attribuuntur. Uicus autem dictus ab ipsis tantum habitationibus, uel quod uias habeat tantum habitationibus sine muris. Est autem sine munitione murorum; licet et uici dicantur ipse habitationes urbis. Dictus autem uicus eo quod sit uice ciuitatis, uel quod uias habeat sine muris. Castrum antiqui dicebant oppidum loco altissimo situm, quasi casam altam; cuius pluralis numerus castra, diminutiuum castellum est; siue quod castrabatur licentia inibi habitantium ne passim uiuendo hostibus pateret. Pagi sunt apta edificiis loca inter agros habitantibus. Hec et conciliabula dicta a conuentu et societate multorum in unum. Compita sunt ubi usus est conuenire rusticorum. Et dicta compita quod loca multa in agris eodem competunt, et quo conueniunt a rusticis. Suburbana sunt circumiecta ciuitatis edificia, quasi sub urbe. Menia sunt muri ciuitatis, dicta ab eo quod muniant ciuitatem. Et quia muniunt urbem, id est tuentur. Munitum autem dictum quasi manufactum; sic et muri a munitione dicti, quod muniant et tueantur interiora urbis. Menia autem duplicem habent significationem. Nam interdum menia abusiue dicuntur omnia edificia publica ciuitatis, ut "Diuidimus muros et menia pandimus urbis." Proprie autem menia sunt tantum muri. Murus autem turribus propugnaculisque ornatur. Turres uocate quod teretes sint et longe. Teres enim aliquid rotundum cum proceritate, ut columna. Nam et quamuis quadrate aut late construantur, procul tamen uidentibus rotunde existimantur, ideo quia omnis cuiusque anguli simulacrum per longum aeris spatium euanescit atque consumitur et rotundum uidetur. Propugnacula pinne murorum sunt, dicte quia ex his propugnatur. Promurale uero quod sit pro muri munitione. Est enim murus proximus ante murum. Porta dicitur qua potest uel importari uel exportari aliquid. Proprie autem porta aut urbis aut castrorum uocatur, sicut supra dictum est. Uicus dictus est ipse habitationes urbis; unde et uicini dicti. Uie sunt spatia angusta que inter uicos sunt. Platee perpetue ac latiores ciuitatum uie sunt, iuxta proprietatem lingue grece a latitudine nuncupate. Platos enim greci latum dicunt. Quintane partis platee quinta est, qua carpentum progredi potest. Cloace dicte quod his perluantur aque. Has primum Rome fecisse Tarquinium Priscum, ut quotiens pluuiarum inundatio existeret, per eas aque extra ciuitatem emitterentur, ne maximis precipitiisque tempestatibus planicie uel fundamenta urbium strages aquarum subuerteret. Imbuli uel quia sub uolumine sunt uel quia sub his ambulatur. Sunt enim porticus hinc inde platearum. Forum est exercendarum litium locus, a fando dictum, siue a Foro rege qui primum Grecis legem dedit. Hec loca et rostra uocantur, ideo quod ex bello Punico captis nauibus Cartaginiensium rostra ablata sunt et in foro Romano prefixa, ut esset huius in signum uictorie. Curia dicitur eo quod ibi cura per senatum de cunctis administretur. Pretorium quod ibi pretor resideat ad discutiendum. Gimnasium generalis est exercitiorum locus. Nam apud Athenas locus erat ubi discebatur philosophia et sapientie exercebatur studium. Nam gimnasium grece uocatum quod latine exercitium dicitur, hoc est meditatio, sed et balnea et loca cursorum et athletarum gimnasia sunt, eo quod illic homines in sue artis studium exercentur. Capitolium Rome uocatum eo quod fuit Romane urbis et religionis caput summum. Alii dicunt cum Tarquinius Priscus Capitolii fundamenta Rome aperiret, in loco fundamentorum caput hominis litteris Tuscis notatum inuenit, et propterea Capitolium appellauit. Arces sunt precelse urbis excelse atque munite. Nam quecumque altissima sunt in urbibus, ab arcendo hoste arces uocantur; unde et arx et archa. Circum Romani dictum putant a circuitu equorum, eo quod ibi circum metas equi currant. Theatrum autem a spectaculo nominatum ΑΠΟ ΤΕΣ ΘΕΟΡΙΑΣ, quod in eo populus stans desuper atque spectans ludos scenicos contemplaretur. Amphitheatrum uocatum quod ex duobus sit theatris compositum. Nam amphitheatrum rotundum est, theatrum uero ex medio amphitheatro est semicirculi figuram habens. Laborinthus est perplexis parietibus edificium, qualis est Crete a Dedalo factus, ubi fuit Minotaurus inclusus; in quo si quis introierit sine glomere lini, exitum inuenire non ualet. Cuius edificii talis est status ut aperientibus fores tonitruum intus terribile audiatur. Descenditur centenis ultra gradibus; intus simulachra et monstrifice effigies; transitus diuersi tendunt in innumeris per tenebras, et cetera ad errorem ingredientium facta, ita ut de tenebris eius ad lucem uenire impossibile uideatur. Quattuor autem sunt laborinthi: primus Egypti, secundus Crete, tertius in Lemno, quartus in Italia, omnes ita constructi ut dissolui eos nec secula possint. Farum turris est maxima quam Greci ac Latini in commune ex ipsius rei usu farum appellauerunt, eo quod flammarum indicio longe uideatur a nauigantibus; qualem Ptholomeus iuxta Alexandriam construxisse octingentis talentis traditur. Usus eius est nocturnis nauium cursibus ignes ostendere ad prenuntianda uada portusque introitum, ne decepti tenebris nauigantes in scopulos incidant. Nam Alexandria fallentibus uadis insidiosos accessus habet. Hinc igitur in portubus machinas ad prelucendi ministerium fabricatas faros dicunt. Nam fos lux est, oros uisio dicitur. Unde et lucifer grece fosfor appellatur. Coclee sunt alte et rotunde turres, et dicte coclee quasi ciclee, quod in eas tamquam per circulum orbemque conscendatur; qualis est Rome centum septuaginta quinque pedibus. Termas appellatas quod caleant. Greci enim thermon calorem uocant. Balneis uero nomen inditum ab alleuiatione moeroris. Nam Greci balaneon dixerunt quod anxietatem animi tollat. Hec et gimnasia dicuntur quia ibi athlete uncto corpore et perfricato manibus exercitantur. Nam gimnasium grece latine exercitium dicitur; gimnas uero nudus. Apodyterium uero lauantium uestitorium, positum ab exuendo scilicet dictum; apodederi enim grece exuere dicitur. Popina grecus sermo est, quod apud nos corrupte propina dicitur. Est autem locus iuxta balnea publica, ubi post lauachrum a fame et siti reficiuntur; unde et propina appellari dicitur. Pina enim grece famem significat, eo quod hic locus famis collatur. Tabernae olim uocabantur ediculae plebeiorum parue et simplices in uiis, saxis et tabulis clause; unde et tabernarie quod ibi solebant residere. Dicte autem taberne quod ex tabulis ligneisque erant constructe, que nunc et si non specie, nomen tamen pristinum retinent. Macellum dictum quod ibi mactentur pecora que mercantibus uenundantur. Mercatum autem a commercio nominatum. Ibi enim res uendere uel emere solitum est. Sicut et theloneum dicitur ubi merces nauium et nautarum emolumenta redduntur. Ibi enim uectigalis exactor sedet pretium rebus impositurus et uoce a mercatoribus flagitans. Carcer est a quo prohibemur exire, et dictus carcer a coercendo. Hieronimus per grecari poti amentes locis quibus coerceri uiderentur.

De habitaculis.

Habitatio ab habendo uocata, ut "habitare casas". Domus ex greca appellatione uocata; nam doma greci tecta dicunt. Est autem domus unius familie habitatio, sicut urbs unius populi, et sicut orbis domicilium totius generis humani. Omne edificium domum antiqui edem appellauerunt. Alii edem ab edendo quidam sumpsisse nomen existimant, dantes exemplum de Plauto: "Si uocasse nos in edem ad prandium." Hinc et edificium, eo quod fuerit prius ad edendum factum. Aula domus est regia, siue spatiosum habitaculum porticibus quattuor conclusum. Atrium magna edis est, siue amplior et spatiosa domus; et dictum est atrium eo quod addantur ei tres porticus extrinsecus. Alii atrium quasi ab igne et ligno atrum dixerunt; atrum enim fit ex fumo. Palatium a Palante principe Arcadum dictum, in cuius honore Arcades Palanteum oppidum construxerunt et regiam in ipsius nomine condita palatium uocauerunt. Thalamum hac ex causa uocatum ferunt. Cum enim rapte fuissent a Romanis Sabine, ex quibus cum una ante alias specie nobilis cum magna omnium admiratione raperetur, Talassioni duci ex omnium responsum est dari. Et quoniam hec nuptie feliciter cessarent, institutum est ut in omnibus nuptiis Talassii nomen iteraretur. Egyptii quoque lingua sua loca in quibus nubentes succedunt et incubant thalamum nominant. Cenaculum dictum a communione uescendi; unde et cenobium est congregatio. Antiqui enim publice et in commune uescebantur, nec ullis conuiuium singulare erat, ne in occulto delicie luxuriam gignerent. Triclinium est cenaculum a tribus lectis discumbentium dictum. Apud ueteres enim in loco in quo conuiuium apparabatur ex ponderare tres lecti strati erant in quibus discumbentes epulabantur. Clinon enim grece lectum uel accubitum dicitur, ex quo confectum est ut triclinium diceretur. Cella dicta quod nos occultat et celat. Cubiculum uero quod in eo cubamus ibique dormientes requiescamus. Cubile autem cubandi locus est. [illegible] siue locus secretus, id est sine accessu. Diuersorium dictum eo quod ex diuersis uiis ibi conuenitur.

Hospitium sermo grecus est, ubi quis ad tempus hospitaliter iure inhabitat, et inde iterum transiens migrat. Inde et metatum, quia mutatur; unde et legitur et ultra metatum sunt permutauerunt. Non enim illic permanet exercitus, sed pertransit. Menianus collega Crassi in foro primus materias ut essent loca in quibus spectantes insisterent; que ex nomine eius meniana appellata sunt. Post hec alii lapide alii materia edificare porticibus meniana et foribus et domibus adiecerunt. Tabulata olim lignee domus fiebant, unde nunc permanet et tabulatorum. Apogeum est constructum sub terris edificium, quod nos antrum uel speluncam dicimus. Solarium quod soli et aeri pateat, qualis locus fuit in quo Dauid Bethsabee lauantem se aspexit et adamauit. Cum Hierosolimam Antiochus obsideret, Hyrcanus princeps Iudeorum reserato Dauid sepulchro tria milia auri talenta inde abstraxit, ex quibus ccc Antiocho dedit ut obsidione relinqueret, atque ut facti inuidiam demeret, fertur ex reliqua pecunia instituisse primum xenodochia, quibus aduentum susciperet pauperum et peregrinorum; unde et uocabulum sumpsit. Nam ex greco in latinum xenodochium peregrinorum susceptio nuncupatur. Hi autem egrotantes de plateis colligunt. Nosocomium dicitur grece, in quo consumpta languoribus atque inediis miserorum membra fouentur.

De sacris edificiis.

Sacra sunt loca diuinis cultibus instituta, utpote ea in quibus altaria litantibus de more pontificibus consecrantur. Sancta inter ueteres exteriora templi sunt; sancta autem sanctorum locus templi secretior, ad quem nulli erat accessus nisi tantum sacerdoti. Dicta autem sancta sanctorum quia exteriori oraculo sanctiora sunt, uel quia ad sanctorum comparationem sanctiora sunt; sicut cantica canticorum, quia cantica uniuersa precellunt. Sanctum autem a sanguine hostie nuncupatum; nichil enim sanctum apud ueteres dicebatur nisi quod hostie sanguine esset consecratum aut conspersum. Inde sanctum quod extat esse sancitum. Sancire est autem confirmare et irrogatione pene ab iniuria defendere; sic et leges sancte et mores et muri esse dicuntur. Propitiatorium quasi propitiationis oratorium; propitiatio enim placatio est. Oracula dicta eo quod inde responsa redduntur; et oracula ab ore. Penetralia secreta sunt oraculorum; et penetralia dicta ab eo quod est penitus, hoc est penitus. Oratorium orationi tantum est consecratum, in quo nemo aliquid agere debet nisi ad quod est factum; unde et nomen accepit. Monasterium unius monachi habitatio est. Mono enim apud grecos solus, sterion statio dicitur, id est solitarii habitatio. Cenobium uero ex greco et latino uidetur esse compositum. Est enim habitaculum plurimorum in commune uiuentium; ceno enim grece commune dicitur. Templum uero generale, pluribus enim locis quibusque magnis antiqui templa dicebant; et templa dicta quasi tecta ampla. Sed et locus designatus ad orientem a contemplatione templum dicebatur; cuius partes iiii erant: antica ad ortum, postica ad occasum, sinistra ad septentrionem, dextra ad meridiem spectans. Unde et quando templum construebant orientem spectabant equinoctialem, ita ut linee ab ortu ad occidentem misse fierent partes celi dextra sinistraque equales; ut qui consuleret atque precaretur rectum aspiceret orientem. Fana dicta a fauno, quibus templa error gentilium construebat; unde et consulentes demonum responsa audirent. Delubra ueteres dicebant templa fontes habentia, quibus ante ingressum diluebantur; et appellari delubra a diluendo. Hec nunc sunt edes cum sacris fontibus in quibus fideles regenerati purificantur; et bene quodam presagio delubra sunt appellata. Sic enim in ablutione peccatorum fons enim in delubris locus regenerationis est, in quo uii gradus in spiritu sancto misterio formantur: tres in descensu et tres in ascensu; septimus uero is est qui et quartus, id est similis filio hominis, extinguens fornacem ignis. Tabernaculum pedum fundamentum aque in quo plenitudo diuinitatis habitat corporaliter. Basilice prius uocabantur regum habitacula, unde et nomen habent. Nam basileus rex, et basilice regie habitationes. Nunc autem ideo diuina templa basilice nominantur, quia ibi regi omnium deo cultus et sacrificia offeruntur. Martirium locus martirum greca deriuatione, eo quod in memoria martiris sit constructum, uel quod sepulchra sanctorum ibi sunt martirum. Aram quidam uocatam dixerunt quod ibi incense uictime ardeant. Alii aras dicunt a precationibus, inde quod greci arin dicunt precationem, unde contra imprecatio facta dicitur. Alii uolunt ab altitudine aras sed non. Altare autem ab altitudine constat esse nominatum, quasi alta ara. Pulpitum quod in eo lector uel psalmista positus in publico conspici a populo possit, quo liberius audiatur. Tribunal eo quod ibi a sacerdote tribuantur precepta uiuendi. Est enim locus in sublime constructus, unde ab uniuersis exaudiri possint. Alias tribunal a tribunis denominatum, quod ad illum tribuni conuocentur. Analogium dictum quod sermo inde predicatur; nam logos grece sermo dicitur; quod et ipsum alte situm est.

De repositoriis.

Sacrarium proprie est locus templi in quo sacra reponuntur, sicut donarium est in quo collocantur oblata. Sicut lectisternia dicuntur ubi homines sedere consueuerunt. Ab inferendis quoque et deportandis sacris sacrarium nuncupatur. Donaria uero eo quod ibi dona reponantur que in templis offerre consueuerant. Erarium uocatum quia primi es signatum ibi recondebant. Hoc enim olim in usu erat; auro argentoque nondum signato, ex quorum metallis quamuis postea facta fuisset pecunia, nomen tamen erarii permansit ab eo metallo unde pecunia initium sumpsit. Armarium locus est ubi quecumque artium instrumenta ponuntur. Armamentarium ubi tantum tela armorum, unde Iuuenalis: "quod hinc telorum armamentaria celi." Dicta autem utraque ab armis, id est a brachiis, quibus exercentur. Bibliotheca est locus ubi reponuntur libri. Biblos enim grece liber, theca repositorium dicitur. Promptuarium dictum eo quod inde necessaria uictui promuntur, hoc est proferuntur. Cellarium quod in eo colliguntur ministra in usum uel que necessaria uictui supersunt. Inter promptuarium et cellarium hoc interest, quod cellarium est paucorum dierum, promptuarium uero temporis longi. Apotheca autem horrea greco nomine uel ubi repositoria uel reconditoria dici possunt, eo quod in his homines elaboratas fruges reponunt. Unde et entheca greco nomine reposita rei copiosam substantiam appellant.

De operariis.

Ergasterium locus est ubi opus aliquod fit. Greco enim sermone erga opera, sterion statio dicitur, id est operarii statio. Ergastula quoque et ipsa a greco sermone nuncupantur, ubi deputantur noxii ad aliquod opus faciendum, ut solent gladiatores et exules qui marmora secant et uinculorum custodiis alligati sunt. Genetium grece dicitur eo quod ibi conueniant femine ad opus lanificii exercendum. Mulier enim grece gyne nuncupatur. Pistrinum quasi pilistrinum, quod a pilo antea tundebatur granum; unde et ueteres non molitores sed pistores dicti, quasi pinsores, a tundendis granis frumenti. Mole enim usus nondum erat, sed grana pilo pertundebant; unde et Uirgilius: "Et torrere parant flammis et frangere saxo." Clibanus a clibo dictus, ab eo quod in eo excoctio fit collecta. Clibum enim accensum dicimus siue flexuosum. Furnum per deriuationem a farre dictum, quod panis ex eo factus ibi coquitur. Torcular dictum eo quod ibi uue calcentur atque ex torte exprimuntur. Forus est locus ubi uua calcatur. Dictus autem quod ibi feratur uua, uel propter quod ibi pedibus feriatur; unde et calcatorium dicitur. Sed hoc nomen significat multa. Prima species fori locus in ciuitate ad exercendas nundinas relictus. Secunda ubi magistratus iudicare solet. Tertia quam supra diximus, quem calcatorium nominamus. Quarta spatia plana in nauibus, de quibus Uirgilius: "Laxatque foros." Lacus dictus quia ibi decurrentia uel fragum liquitur. Aditus ab adeundo dictus, per quem ingredimur et admittimur.

De aditibus.

Uestibulum est dictum eo quod uestiuntur fores, aut quod aditum tecto uestiat, aut ab stando. Porticus quod transitus sit magis quam ubi standum sit, quasi porta; et porticus eo quod sit apertus. Ianua a Iano, quo hoc appellabant cui gentiles omnem introitum uel exitum sacrauerunt; unde Lucanus: "Ferrea belligeri compescat limina Iani." Est autem ianua primus ingressus; ceteras intra ianuam aditus uocant. Geniale quod est ostium est per quod ab aliquo arcemur ingressu, ab obstando dictum, siue ostium quia ostendit aliquid intus. Alii autem ostium appellari quia hostem moratur; ibi enim aduersariis nos obicimus. Hinc et hostia est sacrificia quia hostibus sunt opposita. Fores et ualue claustra sunt. Sed fores dicuntur que foras, ualue que intus reuoluuntur, et duplices conplicabilesque sunt; sed generaliter usus uocabula ista corrumpit. Claustra ab eo quod claudantur dicta. Fenestre sunt quibus pars exterior angusta et interior diffusa est, quales in horreis uidemus; dicte eo quod lucem fenerent. Lux enim grece fos dicitur. Quapropter intus positi homines foras uideant. Alii fenestram putant dictam, eo quod domui lucem ministrat. Compositum uero ex greco latinoque sermone; fos enim grece lux est. Cardo est locus in quo ostium uertitur et semper mouetur, dictum apo tes cardias, quod cor hominis tota illa continet ianuam regat ac moueat; unde et prouerbiale est in cardine esse. Limina ostiorum dicta eo quod transuersa sint ut limes, et per ea sic magis aut introeat aut foris eat. Postes et antes quia ante stant, quia antea ad eas accedimus prius quam domum ingrediamur; postes eo quod post ostium stant.

De partibus edificiorum.

Fundamentum dictum quod fundus sit domus idem et cementum a cedendo dictum quod crasso lapide surgat. Paries nuncupatur quia semper duo sunt pares uel a latere uel a fronte, siue enim tetragonum siue exagonum sit, conspirant ex pari certe; aliter enim structura facta deformis erit. Parietinas dicimus quasi parietum ruinas. Sunt enim

parietes stantes sunt et tecto sine habitantibus. Angulus quod duos parietes in unum coniungat. Culmina dicta quia apud antiquos tecta culmo tegebantur, ut rustica. Hinc et tecti summitas culmen dicitur. Camerae sunt volumina introrsum respicientia, appellatae a curvo; camara enim Graece curvum dicitur. Laquearia sunt quae cameram subtegunt et ornant, quae et lacunaria dicuntur. Principaliter autem lac dicitur, ut Lucilius: resultant aedesque lacusque. Cuius diminutivo lacunar facit, ut Horatius: neque aureum mea renidet in domo lacunar. Inde et alia diminutio lacunar per antistichon laquearium facit. Absida Graeco sermone, Latine interpretatur lucida, eo quod lumine tecto per arcum resplendeat. Sed utrum absida an absidem dicere debeamus, hic ubi genera ambigua quidam doctores existimant. Testudo est camera templi obliqua. Nam in modum testudinis veteres templorum tecta faciebant; quae ideo sic fiebat, ut caeli imaginem redderet, quod constat esse convexum. Alii testudinem volunt esse locum in parte atrii ad usum venientibus. Arcus dicti quod sunt arcuata conclusione curvati; ipsi et fornices. Pavimenta originem apud Graecos habent elaborata arte picturae. Lithostrata parvulis crustis ac tessellis tinctis in varios colores. Vocata autem pavimenta eo quod paveantur, id est caedantur; unde et paviores. Ostracus est pavimentum testaceum, eo quod fractis testis calce admixto feriatur; testam enim Graeci ostracon dicunt. Conpluvium dictum quia aquae pluviae quae circa sunt conveniunt. Tessella sunt ex quibus domicilia sternuntur, a tessere nominata, id est quadratis lapillis per di[...]. Bases fulturae sunt columnarum, quae a fundamento consurgunt et superpositae munitione. Bases autem petre fortissime syro sermone. Columnae fabricae sustinent pondus. Ante per longitudinem et rotunditatem vocatae, in quibus totius fabricae pondus erigitur. Antiqua ratio erat columnarum altitudinis tertia pars latitudinum. Genera rotundarum quattuor: Doricae, Ionicae, Tuscanicae, Corinthiae, mensura crassitudinis et altitudinis inter se distantes. Quintum genus est earum quae vocantur Atticae, quaternis angulis aut amplius paribus laterum intervallis. Capitella dicta quod sunt columnarum capita, sicut per collum caput. Epistylia sunt quae super capitella columnarum ponuntur, et est Graecum, id est super missa. Tegulae quod tegant aedes, et imbrices quod accipiant imbres. Lateres et laterculi quod lati formentur, circumactis undique quattuor tabulis. Canales ab eo quod cava sint in modum cannae. Sane canalem melius genere feminino quam masculino proferimus. Fistulae aquarum sunt dicte, quod aquas fundant emittantque; nam fistula Graece missio est. Formae harum per magnitudinem aquae et capacitatis modo fiunt.

De munitionibus

Moenia sunt muri civitatis, quae munimenta dicta quia manu est facta. Cors vocata eo quod coerceat vel inter se conclusa sit, id est concludat vel coerceat obiectu suo exteriores et a dirae pluribus cuncta quae interius sunt, id est concludat vel coerceat obiectu suo extraneos et a direptione plebis. Vallum est quod mole terrae erigitur, ut custodia praetendatur. Dictum autem vallum, quod valli sunt fustes, quibus vallum munitur, et valli dicti quod figantur et evellantur. Intervalla sunt spatia inter capita vallorum, id est stipitum quibus vallum fit, unde et cetera quaeque spatia dicuntur ab stipitibus scilicet. Agger est cuiuslibet rei coacervatio, unde fossae aut valles possunt repleri. Agger proprie dicitur terra aggesta, quae vallo facto proponitur; sed abusive et muros et munimenta omnia aggeres dicimus. Maceriae sunt parietes longi, quibus vineae aliquae clauduntur. Longum enim Graeci macron dicunt. Formatum sive formaceum in Africa et Hispania parietes de terra appellant, quia in forma circumdatis duabus utrimque tabulis inferciuntur verius quam instruuntur. Longi durant incorrupti imbribus, ventis, ignibus, omnique caemento fortiores. Sepes munimenta sunt vineae, quae et appellantur. Caulas munimenta ovium vel saepimenta ovilium, et autem Graecum nomen deducta. Nam Graeci aulas vocant animalium receptacula.

De tentoriis

Tabernacula tentoria sunt militum, quibus imminente sole ardores tempestatesque imbrium frigorisque iniurias vitant. Dicta autem tabernacula, quod coriae distentae funibus tabulis instantibus appenderentur, quae tentoria sustinerent. Tentorium vocatum eo quod tendatur funibus atque palis; unde et hodie praetendere dicitur. Papiliones vocantur a similitudine parvuli animantis volantis, qui maxime habundant florentibus malvis. Haec sunt aviculae, quae lumine accenso circumveniunt et circa volitantes ab igne proxime interire coguntur.

De sepulchris

Sepulchrum a sepulto dictum. Prius autem quisque in domo sua sepeliebatur. Postea vetitum est legibus, ne fetore ipso corpora viventium contacta inficerentur. Monumentum ideo nuncupatum eo quod mentem moneat ad defuncti memoriam. Cum enim non videris monumentum, illud est quod scriptum est: excidi tamquam mortuus a corde. Cum autem videris monumentum, et ad memoriam te reducit, ut mortuum recordaris. Monumentum itaque et memoriae pro mentis ammonitione dictae. Tumulus dicitur quasi tumens tellus. Sarcofagum genus est non eo quod ibi corpora absumantur. Sarca enim Graece caro, fagus comedere dicitur. Mausolea sunt sepulchra seu monumenta regum, a Mausolo rege Aegyptiorum dicta. Nam defuncto eo uxor eius mirae magnitudinis et pulchritudinis extruxit sepulchrum, in tantum ut usque hodie omnia monumenta pretiosa ex nomine eius mausolea nuncupentur. Pyramides genus sepulchrorum quadratum et fastigiatum ultra omnem excelsitatem quae fieri manu possit; unde et mensuram umbrarum egressae nulla habere umbram dicuntur. Tali autem aedificio surgunt, ut a lato incipiant et in angustum finiantur sicut ignis. Pyr enim dicitur ignis. Hos enim Aegyptii habent. Apud maiores enim potentes aut sub montibus aut in montibus sepeliebantur.

De aedificiis rusticis

Casa est agreste habitaculum palis atque virgultis harundinibusque contextum, quibus possint homines tueri a vi frigoris vel caloris iniuria. Tugurium casula est quam faciunt sibi custodes vinearum ad tegimen sui, quasi tegurium; sive propter ardorem solis et radios declinandos, sive ut inde vel homines vel bestiolas quae insidiari solent nascentibus frugibus abigant. Hanc rustici capannam vocant, quod unum tantum capiat. Tescua quidam putant esse tuguria; quidam loca praerupta et aspera. Magalia aedificia Numidarum agrestium oblonga, incurvis lateribus tecta, quasi navium carinae sunt, sive rotunda in modum furnorum. Et magalia dicta quasi magaria, quia magar Punici novam villam dicunt, una littera commutata pro magaria.

De agris

Ager Latine appellari dicitur eo quod in eo agatur aliquid. Ségalia tuguria. Alii agrum ex Graeco nominari manifestum credunt; unde et villa Graece choragrós dicitur. Villa a vallo, id est aggere terrae nuncupata, quod pro limite constitui solet. Possessiones sunt agri late patentes publici privatique, quos initio non mancipatione, sed quisque ut potuit occupavit atque possedit; unde et nuncupati. Fundus dictus eo quod fundatur vel stabiliatur patrimonium. Fundus autem et urbanum aedificium et rusticum intellegendum est. Praedium quod ex omnibus patrisfamilias maxime praeminet, id est apparet, quasi praevidium; vel quod antiqui agros quos bello ceperant praedia nominabant. Omnis autem ager, ut Varro docet, quadrifariam dividitur: aut enim arvus est ager, id est sationalis; aut consitus, aptus arboribus; aut pascuus, qui herbis tantum et animalibus vacat; aut floreus, qui sit hortis apibusque congruentibus et floribus, quod et Vergilius in quarto libro georgicorum secutus est. Rura veteres incultos agros dicebant, id est silvas et pascua. Agrum vero quod colebatur. Nam rus est quod mel vel quod lac quod pecus habere potest; unde et rusticus nominatur. Hinc agrestium proximum ociosa felicitas. Seges ager est, qui semel fertur; unde et Vergilius: illa seges demum votis respondet avari agricolae. Conpascuus ager dicitur, qui a divisoribus agrorum relictus est ad pascendum communiter vicinis. Alluvius ager est, quem paulatim fluvius in agrum reddit. Arcifinius ager dicitur, quia arcet limitum mensuras non tenet, sed arcentur fines eius obiectu fluminum, montium, arborum; unde et in his agris nulla subsicivorum inveniuntur. Novalis ager est primum proscissus, sive alternis vacans novandae virtutis causa. Novalia enim semel cum fructu est et semel vacua. Squalidus ager est quasi excolidus, quia incultus exierit, sicut exconsul, quod a consulatu discesserit. Uliginosus ager est semper humidus. Nam humidus dicitur, quod aliquando siccatur. Uligo enim humor terrae est naturalis, ab ea numquam recedens. Subsiciva sunt quae in divisione agri superfuerint, quasi superfluentes. Sunt et subsiciva agri, qui in parte divisioni sunt recusati, quasi steriles vel palustres. Item subsiciva in divisione agri non efficiunt centuriam, id est iugera ducenta. Area dicitur tabularum aequalitas, dicta autem area a planitie atque aequalitate; unde et ara. Alii aream vocatam dicunt, quod in ea tritura desiccantur fruges; vel quod non nutriant, mea non arida. Prata enim sunt, quae non arata fuerint; cuius veteres Romani non incidunt, ab eo quod protinus sit paratum, nec magni laboris et cultus desideret. Prata autem esse quae secare possunt. Paludes dictae a palea, pastoralia, dicta quod palea, id est pabula, nutriat.

De finibus agrorum

Fines dicti eo quod funiculo sint divisi; nam antea mensurae terrarum partitione dividuntur. Divisiones aequitas teneatur. Limites appellati antiquo verbo transversi. Nam transversa antiqui lima dicebant, a quo et limina ostiorum, per quae foris itur et reditur. Limites quod per eos in agris foris eatur. Hic et limes vocatur macerie. Cinguli quod sunt publice ingrediuntur, obliqui per iura. Termini dicti quod terrae mensuras distinguunt atque declarant. Hi et testimonia finium intelleguntur et agrorum inventio et certamen aufertur. Limites maximi agrorum duo sunt, cardo et decumanus. Cardo est qui a septemtrione directus a cardine caeli est. Nam sine dubio caelum vertitur in septemtrionali orbe. Decimanus est qui ab oriente in occidentem per transversum dirigitur; qui propterea quod formam decem faciat, decumanus est appellatus. Ager enim bis divisus figuram decussati numeri efficit. Arca ab arcendo vocata, fines enim agri custodit atque adire prohibet. Trifinium dictum eo quod trium possessionum fines adstringit; hinc et quadrifinium quod quattuor. Reliqui limites angustiores et inter se distantes in partibus intervallis pro designatis.

De mensuris agrorum

Mensura est quidquid pondere, capacitate, longitudine, altitudine, latitudine animoque finitur. Maiores itaque orbem in partibus, partes in provinciis, provincias in regionibus, regiones in locis, loca in territoriis, territoria in agris, agros in centuriis, centurias in iugeribus, iugera in climatibus, deinde climata in actus, perticas, passus, gradus, pedes, palmos, uncias et digitos diviserunt; tanta enim sollertia fuit. Digitus est pars minima agrestium mensurarum. Inde uncia habet digitos tres. Palmus autem quattuor digitos habet, pes sedecim digitos. Passus pedes habet quinque, pertica passus duos, id est pedes decem. Pertica autem a portando dicta, quasi portica. Omnes enim mensurae praecedentes in corpore sunt, ut palmus, pes, passus et reliqua; sola pertica portatur. Et est decem pedum, ad instar calami in Ezechiele templum metientis. Actus minimus est latitudine pedum quattuor, longitudine centum viginti. Clima quoque undique versum pedes habet sexaginta, ita LX [LX] X. Actus quadratus undique finitur pedibus centum viginti, ita CXX [CXX]. Hunc Baetici arapennem dicunt ab arando scilicet. Actus duplicatus iugerum facit, ab eo quod est iunctum iugerum nomen accepit. Iugerum autem constat longitudine pedum CCXL, latitudine CXX, ita CXX [CCXL] CXL. Actum provinciae Baeticae rustici acnuam vocant. Porca idem Baetici XXX pedum latitudine et LXXX longitudine definiunt, XV [LXXX] XV. Sed porca est quae inter duos sulcos extat, quod defossum est. Libram, quod Galli candetum appellant in areis urbanis spatium centum pedum quasi centetum. In agrestibus autem pedes CL quadratorum iustum candetum vocant. Porro stadium ager habet passus CXXV, id est pedes DCXXV; cuius mensurae octies computata miliarium facit, quod constat quinque milia pedibus. Centuria autem ager ducentorum iugerum, quia apud antiquos centum iugeribus vocabatur; sed postea duplicata est mensura, nomique pristinum retinuit.

Mensurae et centuriae multiplicatae sunt, non mutare nomen potuere.

De itineribus

Mensuras viarum nos miliaria dicimus, Graeci stadia, Galli leugas, Aegyptii signes, Persae parasangas. Sunt autem propriis quaeque spatiis. Miliarium mille passibus terminatur, et dictum miliarium quasi mille, habens pedes quinque milia. Leuga finitur passibus mille quingentis. Stadium octava pars miliarii est, constans passibus centum viginti quinque. Hoc primum Hercules statuisse dicitur, eumque eo spatio determinasse, quod sub uno spiritu conplesset, ac per hoc stadium appellasse, quod in fine respirasset simulque constitisset. Via est qua potest ire vehiculum; et via dicta a vehiculorum incessu. Nam duos actus capit, propter euntium et venientium vehiculorum occursum. Omnis autem via aut publica est, aut privata. Publica est quae in solo publico est, qua iter aut actus populo patet. Haec aut ad mare, aut ad oppida pertinent. Privata est quae municipio data est. Strata dicta quasi vulgi pedibus trita. Lucretius: strata viarum. Ipsa est et delapidata, id est lapidibus strata. Primum autem Poeni dicuntur lapidibus vias stravisse; postea Romani eas per omnem paene orbem disposuerunt, propter rectitudinem itinerum, et ne plebs esset otiosa. Agger est media stratae eminentia, quae coaggeratis lapidibus strata ab aggere, id est coacervatione, dicta; quam historici viam militarem dicunt, et qualis sepe inter duos publicos aggeres superest. Iter est via qua iri ab homine quoquoversum potest. Iter autem et itiner dictum significat: iter est in hoc transitu factus; unde et appellantur aditus. Itiner autem est sit longe iter ipse labor ambulandi, quo quo velis pervenias. Semita hominum est, ab semis itineris dicta. Semita autem hominum, callis ferarum et pecudum. Callis est iter pecudum inter montes angustum et tritum, a callo pecudum vocatus; sive callo pedum praedurata. Tramites sunt transversa in agris itinera, sive recta itinera dicta quod transmittat. Diverticula sunt flexus viarum, hoc est viae in diversa tendentes, eadem diverticula sunt, hoc est diverse adiunctae viae sive semitae transversae quae sunt a latere viae. Bivium, quia duplex est via, conpita, quia plures in ea cooperantur viae, quasi trivium quadruvium. Ambitus inter vicinorum aedificia locus duorum pedum et semipedis ad circumeundi facultatem relictus, et ab ambulando dictus. Orbita vestigium carri, ab orbe rotae dicta. Porro actus quo pecus agi solet, divorsum inflexuosum. Vestigia sunt pedum plantis pressa signa expressa, ita quod his per eorum investigationem agnoscantur.

INCIPIT LIBER XVI DE GLEBIS TERRE

PULVIS DICTUS QUOD vi pulsetur venti. Collectus enim et flatu non consistit, ut flatu moveatur; unde et propheta: tamquam pulvis quem proicit ventus a facie terrae. Limus vocatur quod levis sit. Caenum est limago terrae. Cinis ex incendio dicitur abundante fit; favilla quod pigre effecta fit; nam fos ignis est. Gleba terrae globus. Pulvis enim collectus et compingetur et tunc glomine adunatur; iterum autem rigata gleba est, soluta pulvis. Labina eo quod ambulantibus lapsum inferat; dicta a prolapsione a labe. Limus vocatus quia per antifrasin, pro eo quod non sit mundus, nam de limo mundus est. Volutabra appellata quod ibi apri volutentur. Alioquin sordes limi terrae sunt. Sabulum levissimum terrae genus est. Argilla ab Argis vocata, apud quos primum ex ea vasa confecta sunt. Creta a Cimolia creta, et melior est. Creta Cimolia candida est, a Cimolo Italiae insula dicta; quam alia vestimentorum pretiosos colores emollit et confricata sulfure quidam nitores exhilarant. Alia genimis nitorem praestat, creta argentaria, et ipsa candida appellata, eo quod nitorem argenteum reddat. Terra Samia a Samo insula dicta, glutinosa et candida et linguae medicaminibus et vasculis necessaria. Pulvis Puteolanus in Puteolanis Italiae collibus opponitur ad sustinendam maris fluctus frangendosque. Nam mersus aquis protinus lapis fit undis cotidie fortior, si fiet in saxum inveniatur, sicut argilla in igne in lapidem vertitur. Sulfur vocatum, quia igne accenditur, vis enim ignis est, nam vis eius et in aquis ferventibus sentitur, neque alia res facilius accenditur. Nascitur in insulis Aeoliis inter Siciliam et Italiam, quas ardere diximus. Invenitur et in aliis locis effossum. Huius genera multa: unum quod facere iam fluxit; et necque solo ex omnibus generibus medici utuntur. Alium quod appellant glebam, usui tantum fullonum familiare. Tertium liquore usui est ad lanas suffumigandas, quia candorem molliciemque praestat. Quartum est ad lucerna maxime conficienda aptum. Sulfuris tantum vi etiam morbos comitiales deprehendit nidore suo impositum ignibus. Anaxilaus eo lusit, candens in calice vini prunamque subdita circumferens, exardescentis repercussu pallorem dirum velut defunctorum effundit in conviviis.

De glebis ex aquis

Bitumen in Iudaea lacu Asphaltite emergit cuius glebas supernatantes navigantes scaphis adpropinquantes colligunt. Infirma autem bitumini est passim natura effluens fluens. Est autem tenax et densitate veniens; et neque genus spissum asphalton appellant. Natura enim ardens, et ignium cognata, et neque aqua neque ferro rumpitur, nisi solo muliebri inquinamento cruoris. Utile in compages navium. Alumen vocatum, quod lumen coloribus praestat tinguendis. Est autem salsugo terrae efficiturque hieme ex aqua et limo, et aestivis solibus maturescit. Huius species duae sunt: liquida et spissa. Sal ... putatum quod in igne exiliat; fugit enim ignem, cum sit igneus, et aqua semper in se liquescit. Alii sal a solo et sale vocatum existimant. Nam sal ... aquis maris spontanea gignitur spuma in extremis litoribus vel scopulis derelicta et sole decocta sunt. Et loci etiam et putei ex quibus hauritur, dehinc in salinas ingesti sole siccantur. Alibi quoque lacus et flumina consistunt in salo, ... Nam ... in Hammoniaco sub arenis inveniuntur colliguntur crustis ... Sal ... Sunt et montes nativi salis ... Ita ut ... domosque massis ... in Mauretania ... Iam tamen quae sal effossum ... ut mos ... albi ... salis salsissimi, commune salis genus ... Cappadociae ... Idem qui ... tione nec exiliit agrorum ... flammis patiens ... [illegible]

Sunt et colore differentes. Memfites rufus est in parte quadam Sicilie; in Echinna est purpureus. Item in eadem Sicilia in Pachinum adeo splendidus et lucidus ut ymagines reddat. In Cappadocia croceum effoditur. Sal autem natura necessarium est ad omnem escam. Pulmentis et saporem dat, excitat aviditatem et appetitum in omnibus cibis facit. Ex eo quippe omnis victus delectatio et summa hylaritas. Hinc et salus nomen accepisse putatur. Nichil utilius sale et sole. Denique cernimus videmus corpora nautarum. Quin et pecudes armenta et iumenta sale maxime provocantur ad pastum multo largiores lacte multoque gratiores casei dote. Corpora etiam sal astringit, siccat et alligat defuncta et a putredine vindicat ut durent. Nitrum a loco sumpsit vocabulum. Nascitur enim in oppido vel regione Egypti Nitria, ex quo et medicine fiunt et sordes corporum vestiumque lavantur. Huius natura non multum a sale distat. Habet enim virtutem salis et similiter oritur canescentibus a siccitate litoribus. Afronitrum grece latine spuma nitri est, de quo quidam ait: Rustice si nescis quod greco nomine dicitur, spuma vocatur nitri; grecus es, afronitrum. Colligitur autem in Asia in speluncis distillans, deinde siccatur sole. Optimum putatur si minime fuerit ponderosum et maxime friabile colore pene purpureo. Calcantum dictum quia calcitis est tinctum, id est flos unde et apud latinos aeris flos appellatur. Fit autem multis in regionibus. Olim in Hyspanie puteis vel stagnis id genus aque habentibus, quam decoquebant et in piscinas ligneas fundebant, appendentes super eas restes lapillis extentas, quibus limus in similitudinem vitreis acinis adherebat, sicque electum siccabatur diebus XXX. Fit autem et alibi in speluncis quod liquide collectum deinde defusum in quasdam botros solidatur. Fit et in scrobibus cavatis, quorum e lateribus decadentes gutte coalescunt. Fit et salis modo ex flagrantissimo sole. Adeo autem constrictive virtutis est, ut in leonum et ursorum ora sparsum tantam vim habeat ad stringendum ut non valeant mordere.

De lapidibus vulgaribus.

Lapis autem tamquam densior et vulgo discernitur. Lapis autem dicitur quod ledat pedem. Lapis mollis est et sparsus. Saxa herentia et a montibus exciduntur. Petra grecum est. Silex est durus lapis, eo quod exiliat ignis ab eo. Dicitur scopulus saxo eminens quasi a speculando dictus sive a tegimento navium ΑΠΟΤΟΥϹΚΕΠΕΙΝ. Spelea grece spelunca latine est autem terris cavata. Crepido extremitas saxi abrupta. Unde et crepido vocatur quod sit abrupta saxi altitudo sic heret pede per dens. Unde et vocatur. Cautes aspera saxa in mari dicta a cavendo quasi cautes. Murices petre in litore similes muricibus vivis acutissime et navibus periculose. Icon saxum est quod humane vocis sonum captans etiam verba loquentium imitatur. Icon autem grece, latine ymago vocatur, eo quod ad vocem respondens alieni efficitur ymago sermonis. Licet hoc quidem et locorum natura eveniat ac plerumque convallium. Calculus est lapis terre admixtus, rotundus atque dissimilis et omni puritate levissimus. Dicitur autem calculus quod sine molestia levitate sui calcetur. Cui contrarium est scrupulus lapillus minutus et asper, qui si inciderit in calciamento nocet et molestia est animi. Unde et animi molestiam scrupulum dicimus. Hinc scrupea saxa, id est aspera. Cotis nomen accepit quod ferrum ad incidendum acuat. Cotis enim greco sermone incisio nominatur. Ex his autem alie aqua rigate sunt, alie oleo indigentes in acuendo. Sed oleum lene, aqua acie acerrima reddunt. Pumex vocatur eo quod spume densitate concretus fiat, et aridus est candore parvus tamquam natura frigerandi habens. Ut in vase missus musta defervere designat. Rudos artifices appellant contusos et calce admixtos quos in pavimentis faciendis super fundunt. Unde et rudera dicuntur. Gipsus cognatus calcis est, et est grecum nomen. Plura eius genera, omnium autem optimum lapidis specularis. Est autem signis edificiorum et coronis gratissimum. Calcis viva dicta quia dum sit frigida, intus tamen in occultis occulto igne continet. Unde et perfusa aqua latens ignis erumpit. Natura eius mirum aliquid facit. Postquam enim arserit, aquis incenditur, quibus solet ignis extingui; oleo extinguitur, quo solet ignis accendi. Usus eius structuris fabrice necessarius. Nam lapis lapidi non potest adherere forti nisi calce coniunctus. Calcis a lapide albo et duro melior structuris, ex molli utilior tectoriis. Arena ab ariditate dicta non ab adherendo in fabricis ut quidam volunt. Huius probatio si manu impressa stridat, aut si in veste candida sparsa nichil sordis relinquat.

De lapidibus paulo insignioribus.

Magnes lapis Indie ab inventore vocatus. Fuit autem in Indie ita primum repertus, clavis crepidarum baculisque cuspide herens, cum armenta idem magnes pasceret. Et passim invenitur, est autem colore ferrugineo. Sed probatur cum ferro adiunctus eum fecit rapuit. Nam adeo apprehendit ferrum ut cathenam faciat anulorum. Unde eum vulgus ferrum vivum appellat. Ligare quippe vitrum ut ferrum creditur. Cuius vis tanta est ut refert beatus Augustinus quod quidam eundem magnetem lapidem tenuerit sub vase argenteo ferrumque super argentum posuerit, deinde subter movente manu cum lapide ferrum rursum movebatur desuper. Unde factum est ut in quodam templo simulachrum ex ferro pendens in aere videretur. Est quippe et alius in Ethiopia magnes qui ferrum non ambit respuitque. Omnis autem magnes tanto melior est quanto magis ceruleus est. Agates lapis primum inventus est in Sicilia gagatis fluminis fluore iuxta, unde et nominatur. Locus in Britannia sed plurimus. Est autem niger planus levis et ardens igni admotus; ficilia ex eo scripta non delentur. Incensus serpentes fugat, demoniacos prodit, virginitatem deprehendit. Mirum quia accenditur aqua, oleo extinguitur. Abeston Arcadie lapis ferrei coloris ab igne nomen sortitus, eo quod accensus semel numquam extinguatur. De quo lapide mechanicum aliquid ars humana molita est, quod gentiles capti sacrilegio mirarentur. Denique in templo quodam fuisse Veneris fanum ibique candelabrum et in eo lucernam sub divo sic ardentem ut eam nulla tempestas, nullus ymber extingueret. Pirites persicus lapis fulvus aeris simulans qualitatem, cui plurimus ignis, siquidem facile scintillas emittit. Hic tenentis manum si vehementius prematur adurit. Propter quod ab igne nomen accepit. Est alius pirites vulgaris quem vivum lapidem appellant, qui ferro vel lapide percussus scintillas emittit, que excipiuntur sulfure vel aliis fungis vel foliis, et dicto celerius prebet ignem. Hunc vulgus focarem petram vocat. Silenites latine lunaris interpretatur, eo quod interiore eius candore cum luna crescere atque deficere aiunt. Gignitur autem in Persida. Dionisia lapis fuscus et rubentibus notis sparsus. Vocatur autem a vino, quia aqua mixtus vinum flagrat, et quod in illo mirum est ebrietati resistit. Traci niger et sonorus. Nascitur in flumine cui nomen est Pontus. [illegible] Frigius lapis ex loco traxit vocabulum. Nascitur enim in Frigia, colore pallidus, mediocriter gravis, est autem gleba pumicosa. Uritur antea vino perfusus, flatuque follibus donec rubescat, ac rursus dulci vino extinguitur ter, in usibus tinguendis vestibus tantum utilis. Syrius lapis a Syria ubi repertus appellatur. Hic integer fluctuari traditur, comminutus mergi. Arabice similis ebori sine ulla macula. Hic defricatur ad cotem sucum dimittit croco similem. Iudaicus lapis albus est atque in scemate glandis, scriptis subinvicem modulatis, quos greci grammas appellant. Samius a Samo insula ubi repertus vocatur, et est gravis et candidus, poliendi aurum utilis. Memfites vocatur a loco Egypti, et est gemmantis nature. Hic tritus atque in his que urenda sunt et secanda ex aceto illinitur. Ita obstupescere facit corpus ut non sentiat cruciatum. Sarcofagus lapis dictus eo quod corpora defunctorum condita in eo infra XL dies absumuntur. Soros enim greco archa dicitur, fagos comedere. Nascitur enim in Troade fissilique vena scinditur. Sunt et eiusdem generis in oriente saxa que et viventibus alligata erodunt corpora. Mitiores autem servandis corporibus nec absumendis. Ematites appellatur eo quod cute resolutus in colore vertatur sanguinis. Est admodum lividus et ferrugineus. Nascitur in Ethiopia, Egypto, Babilonia et Hyspania. Androdamant colore niger, pondere et duritia insignis. Unde et nomen traxit. Precipuus repertus in Affrica. Trahere autem in se argentum vel es dicitur. Quoque atteritur ut ematites in colore redigitur sanguinis. Isistos invenitur in ultima Hyspania croco similis cum levi fulgore, facile friabilis. Amiantus appellatur, eo quod si expositus fuerit vestis contexta, contra ignem resistat et igni imposita non ardeat, sed splendore accepto nitescat. Et est Ciprii alumini similis. Veneficiis resistens omnibus, specialiter magorum. Bactractes similis est teste laminose sed rosei similis. Galactites colore cinereus, gustu suavis. Sed ideo sic vocatur quod ex se lacteum atterit dimittat. Obsius lapis niger est, translucidus et vitri habens similitudinem. Ponitur in speculis parietum propter ymaginum umbras reddendas. Gemmas multi ex eo faciunt. Nascitur in India et in Samnio Italie. Nitridas lapis [illegible] sole repercussus coloribus mutatur varius. Ethites lapides reperiuntur in nidis aquilarum. Aiunt binos inveniri, marem et feminam, nec sine his parere aquilas. Horum masculus durus

similis galle subrutilus, femina vero pusillus ac mollis. Alligati partum celeritate faciunt et a quibus aliquis nolunt excidit, non cito parturientibus auferantur. Fengites Cappadocie lapis duricie marmoris, candidus atque translucens, ex quo quidam templum constructum est a quodam rege foribus aureis, quibus claritas inter diurna erat. Chernites ebori simillimus in quo Darium conditum ferunt, Parioque simillimus candore et duritia, minus tamen ponderosus, quem porum vocant. Ostracites vocatur quod similitudinem teste habeat; usus eius pro pumice. Melanites lapis dictus est eo quod melleum et dulcem sucum emittat. Hismurus lapis asper et in domitus et omnia atterens, ex quo lapide gemme teruntur. Crisites colore similis ocree, invenitur in Egypto. Armenites similis utero sed durior, gignitur in Egypto vel in Arabia. Nascitur in Ethiopia veluti viridis, sed lacte cum resolutus remordens vehementer. Coran albus est duriorque Pario. Solon veluti viridis et grandis invenitur in Egypto. Tuscalanum a loco Italie dictum, difficilius igne traditur. Saxum lapis fiscus addito oleo et lucere fertur. Est et quidam viridis lapis vehementer igni resistens. Sifnus mollis et candidus, calefactus oleo nigrescit atque duratur. Lapides quoque medicinalium mortariorum et pigmentorum usibus apti, edesius precipuus et in molarie thebaicique et bassanites lapides nichil ex sese remittentes. Specularis lapis vocatus est quod vitri more transluceat. Repertus primum in Hyspania citeriori circa Segobricam urbem. Invenitur autem sub terra et effossus exciditur atque finditur in quaslibet tenues crustas.

De marmoribus.

Post lapidum genera veniemus ad marmora. Nam inter lapides et marmora differentia est. Nam marmora dicuntur eximii lapides qui maculis et coloribus commendantur. Marmor sermonis grecus est, a viriditate vocatum; et quamvis postea et alii colores invenirentur, nomen tamen pristinum a viriditate retinuerunt. Marmorum colores et genera innumerabilia sunt. Nec tamen omnia e rupibus exciduntur, sed multa sub terra sparsa sunt et preciosissimi generis, sicut lacedemonium viride cunctisque hylarius, repertum primum apud Lacedemonios, unde et vocabulum trahit. Ofites serpentium maculis est similis, unde et vocabulum sumpsit. Duo eius genera: molle candidum, nigrum durum. Augusteum et Tybium in Egypto Augusti et Tyberii primum principatu reperta sunt. Differentia eorum et ab ophite cum illud ut prediximus serpentium sit maculis simile; hec maculas diverso modo colligunt. Nam augusteum undatim est crispum in vertices; tybium sparsa non convoluta canicie. Purpurites est in Egypto rubens, candidis intervenientibus punctis; nominis eius causa quod rubeat ut purpura. Bassanites ferrei coloris sive duricia, unde et nomen ei datum est. Invenitur in Egypto et Ethiopia. Alabastrites lapis candidus intertinctus variis coloribus, ex quo evangelicum illud unguentarium vasculum fuit. Cavant enim hunc ad vasa unguentaria, quoniam optime servare incorrupta dicitur. Nascitur circa Thebas Egyptias et Damascum Syrie, ceteris candidior, probatissimus vero in India. Parius candoris eximii, lygdinus cognominatus. Hic apud Paron insula nascitur, unde et Parius nuncupatur. Magnitudo eius que lances crateras non excedat; unguentis et ipse aptus. Coralliticus in Asia reperitur mensuris non ultra cubita bina, candore proximo eboris ad quandam similitudinem eius diverso nigro. Alabandicus terre sue nomine nuncupatur, preterquam aspectu similis. Iste in oriente igni liquatur atque ad usum vitri funditur. Thebaicus intertinctus aureis guttis invenitur in parte Egypti ascripta, coticulis terendis collyriis quadam utilitate naturali conveniens. Sienites circa Sienen et Thebas nascitur, trabes ex eo fecere reges. Marmora autem que in officiis rupibusque gignuntur, ex quibus ita sunt diversi coloris maculis distincta, cuius primum usum insule Cyclades dederunt. Lesbius lividior est paulo hic, sed et ipse diversi coloris maculas habens. Corinthium ammoniace gutte simile cum varietate diversorum colorum, Corintho primum repertum. Ex eo columne ingentes liminaque fiunt ac trabes. Caristeum viride optimum non aspectu habens, quod gratum sit his qui gemmas sculpunt, cuius enim viriditas reficit oculos. Numidicum marmor Numidia mittit, ad cotem sucum dimittit croco simile, unde et nomen accepit; non crustis sed massa et liminum usui aptum. Luculleum marmor nascitur in Chio insula, cui Lucullus consul nomen dedit, qui delectatus illo primum Romam invexit; solumque pene hoc marmor ab amatore nomen accepit. Est et Liniensis. Tefrian appellatur a colore cineris; cuius lapidis alligatio contra serpentes laudatur. Ebur a barro, id est elefanto dictum, unde Oratius: Quid tibi vis mulier nigris dignissima barris.

De gemmis.

Post marmorum genera gemme secuntur, que multum auro decore tribuunt venustate colorum. Primordia eius a rupe caucasea fert. Prometheum primum fragmentum saxi eius inclusisse ferro ac digito circumdedisse, hincque initium cepisse anulum atque gemmam. Genera gemmarum innumerabilia esse traduntur, de quibus nos ea tantum que principalia sunt sive notissima annotavimus. Gemme vocate quod instar gummi transluceant. Preciosi lapides ideo dicti sunt quia care valent, sive ut a vilibus discerni possint, seu quod rari sint. Omne enim quod rarum est magnum et preciosum vocatur, sicut in Samuelis volumine legitur: Et sermo Domini preciosus erat in diebus illis, id est rarus.

De viridioribus gemmis.

Omnium gemmarum virentium smaragdus principatum habet, cui veteres tertiam post margaritam et uniones tribuunt dignitatem. Smaragdus a nimia viriditate vocatur. Omne enim satis viride amarum dicitur. Nullis enim gemmis vel herbis maior quam huic austeritas est. Nam herbas virentes frondesque exsuperat, inficiens circa se viriditate repercussum aerem. Sculpentibus quoque gemmas nulla gratior oculorum refectio est. Sic speculum ita ymagines reddit, quippe Nero cesar gladiatorum pugnas in smaragdo spectabat. Genera eius XII, sed nobiliores Scythici, qui in Scythia gente reperiuntur. Secundum locum tenent Bactriani. Colliguntur enim in commissuris saxorum flante aquilone. Tunc enim tellure detecta intermicant, quia his ventis arene maxime moventur. Tertium Egyptii habent, qui in metallis erariis inveniuntur, sed vitiosi; nam ere et plumbo vel lapide vel lapillamus vel salis similes. Natura autem smaragdi mero et viridi proficit ut oleo quamvis natura imbuantur. Calcosmaragdus dicta quod viridis sit et turbida, aereis venis. Hec in Egypto vel Cypro insula nascitur. Prasius pro viridanti colore dicitur, sed vilis. Cuius alterum genus sanguineis punctis abhorret, tercium distinctum virgulis tribus candidis. Berillus in India gignitur, gentis sue lingua nomen habens, viriditate similis smaragdo, sed cum pallore. Poliuntur autem ab Indis in sexangulas formas, ut hebitudo coloris repercussu angulorum excitetur. Aliter politi non habent fulgorem. Genera eius VIIII. Crisoberillus dictus eo quod pallida eius viriditas in aureum colorem splendeat, et hunc India mittit. Crisopassus est colore porri, sucum referens aureis intervenientibus guttis. Unde et nomen accepit, quam quidam berillorum generis iudicaverunt. Iaspis de greco in latinum viridis gemma interpretatur. Iaspis quippe viride, prasinum gemma dicitur. Est autem smaragdo subsimilis, sed crassi coloris. Species eius X et VIII. Volunt autem quidam iaspidem gemmam et gratie et tutele esse gestantibus. Topazius ex virenti genere est omnique colore resplendens. Inventa primum in Arabie insula in qua trogodite predones fame et tempestate fessi, cum herbarum radices effoderent, eruerunt. Que insula postea quesita nebulis operta, tandem a navigantibus inventa est. Sed ob hoc locus et gemma nomen ex causa accepit. Nam topazin trogoditarum lingua significatione habet querere. Est autem amplissima gemmarum eademque sola nobilium lima sentitur. Genera eius duo. Callaica colore viridis et pallens et nimis crassa, nichil iocundius auro decens, unde et appellata. Nascitur in India vel Germania in rupibus gelidis, oculi modo extuberans. Molochites spissius virens et crassior quam smaragdus a colore malve nomen accepit, in reddendis laudata signis. Nascitur in Arabia. Elicopia viridi colore et nubilo stellis puniceis superspersa cum sanguineis venis. Causa nominis de effectu lapidis est. Nam deiecta in labris eneis solis radios mutat sanguineo repercussu. Extra aquam autem speculi modo solem accipit, deprehenditque defectus eius subeunte luna, ostendens magorum impudentie manifestissimum. Indicium quoque exemplum est quam admixta herba elicopia quibusdam additis precantationibus gerentem conspici negat. Gignitur in Cypro et Affrica, sed melior in Ethiopia. Saeda gemma prasini coloris apud Chaldeos, cui tanta vis est ut precantes naves ex profundo petat et carinis ita tenaciter adhereat ut nisi abrasa parte ligni vix separetur. Myrrites dicta est quod in eam myrre color est, compressus autem usque ad odorem nardi spirat suavitate. Aromatitis reperitur in Arabia vel in Egypto, myrre coloris et odoris, unde et nomen habet. Belceros bicolor ex una parte viridis, ex altera melli similis. Hoaspites a flumine Persarum dicta est ex viridi fulgoris aurei.

De rubris.

Corallius gignitur in mari, forma ramosus, colore viridis et maxime rubens. Bace

et candide sub aqua et molles. detracte confestim durantur et rubescunt. tactuque protinus lapidescunt. Itaque occupare vellique retibus solet. aut acri ferramento precidi. quae de causa corallium vocitatur. quantum autem apud nos margaritum indicum preciosum est, tantum apud indos corallium. hic magis fulminibus resistere affirmant. Sardius dicta eo quod reperta sit primum a sardis. hic rubicundus habet colorem marmoribus prestans. sed inter gemmas vilissima. genera eius v. Onyx appellata quod habeat in se permixtum candorem in similitudinem unguis humani. Greci enim unguem onicem dicunt. Hanc india vel arabia gignit. distant autem invicem. nam indica igniculos habet albis cingentibus zonis, arabica autem nigra est cum candidis zonis. genera eius v. Sardonix ex duorum nominum societate vocata est. est enim ex onichis candore et sardo. Constat autem tribus coloribus: subterius nigro, medio candido, superius mineo. haec sola in signando nichil cere evellit. Reperitur autem apud indos et arabes detecta torrentibus. genera eius v. Ematites rubore sanguinis ac propterea ematites nominatur. emat enim apud grecos sanguis est. gignitur in ethiopia. sed principatum in arabia et in affrica. [illegible] de qua promittunt magi quaedam ad coarguendas barbarorum insidias. Sucinum quod greci appellant electron, fulvi cerique coloris fertur arboris sucus esse et ob id sucinum appellari. electrum autem vocari fabulosa argumentatio dedit. Nam pheotonte fulminato, sorores eius luctu mutatas in arbores populos, lacrimis electrum omni anno fundere iuxta eridanum amnem, et electrum appellatum quoniam sol vocitatus sit elector, plurimi poete dixere. Constat autem eum non esse sucum populi sed pinee arboris. nam accensus tede odore flagrat. Nascitur autem in india in insulis oceani septentrionalis. sic gummi densatur ut cristallum rigore vel tempore. exinde sumunt decoris gratia agrestium feminarum monilia. vocari autem a quibusdam arpaga eo quod tritu digitorum accepta caloris anima folia paleasque et vestium fimbrias rapiat, sicut magnes ferrum. Quocumque autem modo libeat tinguitur. Nam anchuse radice et chilloque inficitur. Ligurius vocatur quod fiat ex urina lincis bestie. Indurata autem sic et sucinum folia attrahens sibi.

De purpureis.

Folia propinquantia. [illegible] purpureas gemmas principatum amethistus indicus tenet. Amethistus purpureus est permixto violacio colore et quasi rosae nitor, et leniter quaedam flammulas fundens. Alterum eius genus descendit ad iacinthos. causam nominis afferunt quia sit quaedam in purpura illius non ex toto igneus sed vini colore. huius autem sculpture facilis. genera eius quinque. Saphirus ceruleus est cum purpura habens pulveres aureos sparsos. Optimus apud medos, nusquam tamen perlucidus. Iacinthus ex nomine sui floris vocatus. hic et in ethiopia invenitur ceruleum colorem habens. optimus quod nec rarus est nec densitate obtunsus, sed ex utroque temperamento lucens purpuraque refulgens. Hic autem non rutilat equaliter. sereno perspicuus atque gratus est, nubilo coram oculis evanescit atque marcescit. in os missus frigidus est. insculpturis durissimus, nec tamen invictus. nam adamante scribitur et signatur. Iacinthizonta nigro est. iacinthi preferens quaedam autem cristallis similia capillamentis intercurrentibus obscurantur. ex quo et vitio ipso [illegible]. Amethistizontas appellari quia ei extremus igniculus in amethisti violam exit. Celidonia ex hirundinum colore vocata, et duorum est generum. quarum una ex altera parte purpurea, et alia purpura nigris intervenientibus maculis. Chyanea scithie gemma ceruleo choruscans nitore, pura in medio et punctulis intermicantibus aureis pulvisculis variatis. Rodites rosea est et ex eo nomen accepit.

De candidis.

Margarita prima candidarum gemmarum. quae inde margaritum nomen accepit quod in conchulis maris hoc genere lapidum invenitur. Inest enim in carne cocleae calculus, sicut in cerebro piscis lapillus. Gignitur autem de celesti rore quem certo anni tempore cocleae hauriunt. ex quibus margaritis quaedam uniones vocantur, aptum nomen habentes quod tantum unus, numquam duo vel plures simul reperiantur. Meliores autem candide margarite quam que flavescunt. Illas enim aut iuventus aut matutini roris conceptio reddit candidas. has senectus vel vespertinus aer gignit obscuras. Pederos sola post margaritam candidarum gemmarum, de qua quaeritur in quo colore numerari debeat, totiens iactata per alienas pulchritudines nominis. adeo ut decoris prerogativa vocabulum facta sit. Asterites candida est inclusa luce continens velut stellam intus ambulantem, reddensque solis candidantes radios. unde et nomen invenit. Galactitis lactea est. quae attrita reddit sucum album ad lactis saporem. feminis nutricibus alligata fecundat ubera. Infantium quoque collo suspensa salivam facere fertur. in ore autem liquescere et memoriam adimere. mittunt eam nilus et achelous amnes. sunt qui smaragdum albis venis circumligatum galactiten vocent. Galactias grandinis et candorem prefert et figuram. duritia quoque invicta ut adamans. et in igne posita manere suum frigus. Solis gemma candida est. ex eo nomen quod ad speciem solis in orbe fulgentes spargit radios. Selenites translucet candido melleoque fulgore continens lune imaginem, quam iuxta cursum astri ipsius perhibent in dies singulos minui atque augeri. nascitur in persida. Sinnecitas invenitur in cerebro piscis eiusdem nominis, candida et oblonga. Presagire huius ferunt magi signa tranquillitatis vel tempestatis. Beli oculus albicans pupillam cingit nigram e medio aureo fulgore lucentem. et propter speciem assyriorum belo dicata, unde et appellata. Epimelas dicitur cum in candida gemma supernigrescat color. unde et nomen habet. Exebenus speciosa et candida. qua artifices aurum poliunt. Agates reperta primum in sicilia iuxta flumen eiusdem nominis, postea in plurimis.

De nigris.

Est autem nigra habens in medio circulos nigros et albos iunctos et variatos. similis ematite. magi suffitu eius, si credimus, tempestates avertunt, flumina sistunt. Absictos nigra et ponderosa, distincta venis rubentibus. haec excalefacta igni vii diebus calorem tenet. Egyptilla nigra est radice, cerulea facie, ex egypto ubi invenitur vocata. Media nigra est a medea illa fabulosa inventa. habet venas acri coloris. sudorem reddit croci sapore vini. Vegentana italica gemma est ab eis reperta, nigra facie, albis intervenientibus notis. Baripes nigra est cum sanguineis et albis notis. Meconelas nigra vena [illegible] colore secantem [illegible]. Veneris crines nigerrimi nitoris continent in se speciem rufi crinis. Trienus ex affrica nigra est, sed tres sucos reddit. a radice nigrum, e medio sanguineum, e summo ocree. Dionisia nigris mixtis rubentibus notis. ex aqua trita vinum flagrat, et odore suo ebrietati resistitur. Pirites nigra quidem, sed attrita digitos adurit scintillando.

De variis.

Pangonius varius ex omnibus pene coloribus constans. unde et nomen accepit. Olea barbari nominis ex fulvo et nigro viridique et candido est. Mitridax sole percussa coloribus micat variis. gignitur in persida. [illegible] felicis variis nominis causa, quia si ad ignem applicetur sudorem emittit. Opallus distinctus diversarum colore gemmarum. est enim in eo carbunculi tenuior ignis, amethisti fulgens purpura, smaragdi virens viriditas, et cuncta pariter sub quadam varietate lucentia. nomen habet ex patria. sola enim eum parturit india. Pontice a ponto dicta, genere diverso. nunc sanguineas, nunc aureas guttas micantes. alie habentes stellas, alie longis colorum ductibus lineatae. Exocontalitus in parva magnitudine multicolor. unde et hoc sibi nomen adoptavit, quod diversis notis sparsus est, ut lx gemmarum colores in parvo orbiculo deprehendantur. Nascitur autem in libia apud trogoditas. Murrina apud parthos gignitur, sed precipua in carmania. humorem sub terra putant calore densatum. unde et nomen sumpsit. Varietas eius in purpuram candoremque et ignem cum quadam colorum repercussione, quales in celesti arcu expectantur. Cui contraria est cristallus, frigore gelu vehementiori concreto.

De cristallinis.

Cristallum resplendens et aquosum colore. traditur quod nix sit glacies durata per annos. unde et nomen ei greci dederunt. Gignitur autem in asia et cypro, maxime in septentrionis alpibus, ubi nec estate sol ferventissimus invenitur. ideoque ipsa diuturnitas annosa dicta reddit hanc speciem quae cristallum dicitur. hic oppositus radiis solis adeo rapit flammam ut aridis fungis vel foliis ignem prebeat. usus eius et ad pocula destinatur. Nichil autem aliud quam frigidum pati potest. Adamans indicus lapis parvus et indecor, ferrugineum habens colorem et splendorem cristalli. Numquam autem ultra magnitudinem nuclei avellane repertus. hic nulli cedit materie, nec ferro quidem nec igni, nec umquam incalescit. unde et nomen interpretatione greca indomita vis accepit. Sed dum sit invictus ferri ignisque contemptor, hircino rumpitur sanguine recenti et calido maceratus, sicque multis ictibus ferri perfrangitur. cuius fragmenta sculptores pro gemmis insigniendis perforandisque utuntur. Hoc autem dissidet cum magnete lapide in tantum ut iuxta positus ferrum non patiatur abstrahi magnete. aut si admotus magnes comprehenderit, rapiat atque auferat. [illegible] venena conprehendere, metus vanos expellere, maleficiis resistere artibus. genera eius sex. Galatia grandinum et candore et figuram adamantine duritia. haec et in igne posita manere suum frigus. Ceraunium dicta gemma, sed unum quem germania mittit cristallinis similis splendore tamen ceruleo. et si sub divo posita fuerit fulgorem rapit siderum. Ceraunium aliud hispania in lusitaniae litoribus gignit, cui color e pyropo rubenti, et qualitas ut ignis. Haec adversus vim fulgurum opitulari fertur. Dicta autem ceraunia quia alibi non invenitur quam in loco fulminis ictu proximo. Grece enim fulmen ceraunos dicitur. Iris apud arabiam in mari rubro nascitur, coloris cristalli, sexangulata, dicta ex argumento iris. Nam sub tecto percussa sole species et colores arcus celestis in proximos parietes imitatur. Astrion ex india est, cristallo propinqua, in cuius centro stella lucet fulgore lune plene. sumpsit autem nomen quod astris opposita fulgorem rapit ac regerit. Electria quae et alectoria in ventriculis gallinaceis invenitur cristallina specie, magnitudine fabe. Hanc gestantes invictos fieri magi volunt. Enidros ab aqua vocata. exsudat enim aquam tamquam inclusam in ea putes fontaneam sacro igne.

Omnium ardentium gemmarum principatum carbunculus habet. Carbunculus autem dictus quod sit ignitus ut carbo, cuius fulgor nec nocte vincitur. Lucet enim in tenebris adeo ut flammas ad oculos vibret. genera eius xii. sed prestantiores qui videntur fulgere et velut ignem effundere. Carbunculus autem grece anthrax dicitur. gignitur in libia apud trogoditas. Anthracitis vocatur quod sit et ipse coloris ignei ut carbunculus, sed candida vena precingitur. cuius proprium est quod iactatus igni velut intermortuus extinguitur, at contra aqua perfusus exardescit. Sandarisus nascitur in indis loco eiusdem nominis. species eius quod velut in translucido igne intus fulgentes aureae gutte. Constat autem quantum numerus stellarum accedat tantum et pretium accedere. Lignis ex eodem genere ardentium est, appellata a lucerne flagrantia. gignitur in multis locis, sed probatissima apud indos. quam quidam remissiorem carbunculum esse dixerunt. Huius duplex facies: una quae purpura radiat, alia quae cocci rubore a sole. Excalefacta autem digitorum attritu paleas et cartarum fila ad se rapere dicitur. sculpturis resistit, ut si quando sculpta est dum signa imprimit quasi quodam animali morsu partem cere retineat. genera eius iiii. Carchedonia hic quoque et lignis facere dicitur quamvis multo vilior apud dicitur. Nascitur apud nassamonas imbre ut fertur divino invenitur ad repercussum lune plene. Omnia eius genera sculpture resistunt. Alabandina dicta ab alabanda asie regione, cuius color ad calcedonium vadit, sed rarus. Draconitis ex cerebro draconis eruitur, quae nisi viventi abscisa fuerit non gemmescit. unde et eam magi dormientibus draconibus amputant. audaces enim viri explorant draconum specus. spargunt ibi gramina medicata ad irritandum draconum soporem, atque ita somno sopitis capita desecant et gemmas excitant. Sunt autem candore translucido. usu eius orientis reges precipue gloriantur. Crisopassus ethiopie est. quem lapidem lux celat, prodit obscuritas. nocte enim igneus est, die aureus. Clogites ex persida est. flamas [illegible] antes ostentans ut se qui quo non excant. Syrtites vocata quia in litore syrtium inventa primum est in parte lucanie. color ei croceus, intus stellas continens languidas et sub nubilo renitentes. [illegible] gratissimas gemmas aspicit igneo colore radians, auro portante secum in extremitatibus candida luce.

De aureis.

Sunt quaedam gemmarum genera ex specie metallorum vel lapidum cognominata. Crisopis aurum intus videtur esse. Crisolitus auro similis est cum marini coloris similitudine. hunc ethiopia gignit. Criselectrus similis auro sed in colore electri vergens, matutino tantum aspectu iocundus, rapacissimus ignium, et si iuxta fuerit celerrime ardescens. Crisolampsis ex auro et igni vocata. aurea est enim die et nocte ignea. hanc ethiopia gignit. Ammocrisus arenis auro intermixtis. nec bractea nec pulvis habet. Quadraticulas gignit in persida. Leucocrisus colore aureo intervenientem candida vena. Melecrisus dicta quod velut per eam sic gemma haec translucet. Crisocolla gignitur in india, ubi formice eruunt aurum. est autem auro similis et habet naturam magnetis, nisi quod augere aurum traditur. unde et nuncupatur. Argirites similis argento, habens stigmata aurea. Androdama argenti nitore sicut adamans, quadrata semper tesseris. magi putant nomen impositum, ab eo quod animorum impetus et iracundias domare et refrenare dicatur. gignitur in mari rubro. celte acerti coloris est. Calcofanus nigra est, sed lapidi illisa eris tinnitum reddit. Balanites duo genera sunt, similis et corinthiori eris similitudine media secante flammea vena. Siderites a contemplatione ferri nichil dissonat. In maleficiis quoque in quos infertur discordias excitat. Ideus dactilus ex insula creta est, ferrei coloris. ita nominis ei quia pollicem humanum exprimit. [illegible] ferrei coloris est. quod dum teritur nigrum sucum emittit. Hamilla nitet in eufrate alveo, legitur pro conesio marmori similis, medio colore glauco, volata oculi pupilla intuentis. Arabica ex patria dicta, aspectu eburnea est. Catoptritis speculi naturam habet in reddendis imaginibus. quae ita videtur exprimi ei si ferventi aqua statim addita refrigeret, aut si soli opposita aridam materiam accendat. nascitur in cortico. Ostracites lapidosus, colore testaceo durior. Altera agate similis, nisi quod agates polita pinguescit. Duritie durior tanta in ea est ut alie gemme sculpantur fragmentis eius. Colossa pecora similis est lingue humane et nomen sumpsit. fertur autem deficiente luna celo cadere, cui non modicam magi tribuunt potestatem. nam ex ea lunares motus excitari putant. Sunt et quaedam gemmarum genera cognominata ab animalibus. Echites viperis maculas exprimit. Carcinias marini cancri colore est. Scorpites scorpionis et colore et effigie refert. Myrmecitis formice reptantis effigie inest. Paos pavoni similis. Licophtalmus iiii colorum ex rutilo sanguinea in medio nigrum candido cingente luporum oculus. Meconites papaver exprimit. Sunt et quaedam gemme quas gentiles in superstitionibus quibusdam utuntur. Liparea vel liparia suffitu omnes bestias evocare traditur. Anancitide in nigromantia demonum imagines evocare dicunt. Synochitide umbras inferorum evocatas teneri putant. Celonias oculus est indice testudinis vari et purpurei. Hunc magi impositum lingue futura prenuntiare fingunt. Brontia a capite testudinum et tonitribus cadi putatur et restinguere fulminis ictus. Hiena lapis in oculis hiene bestie invenitur, qui si sub lingua hominis subditus fuerit, futura eum precinere dicunt. Sed et corallium tempestatem et grandinem resistere fertur. Pontica est gemma quaedam [illegible] re perlucida, habens stellas rubeas interdum et aureas. dicitur per eam interrogari demones et fugari. In quibusdam gemmarum generibus vera a falsis discernere magna difficultas, quippe cum inventa sit ratio quae alias in alias falsas transducat, ut sardonices, quae ternis glutinantur gemmis ita ut deprehendi non possint. Singuli enim eas ex diverso genere, nigro, candido minioque colore. Nam et plerisque pretiosissimo smaragdo quidam vitro arte inficiunt, et fallit oculos subdole quaedam falsa viriditas, quoadusque non est qui probet. simulant et ignitas, sic et alia alio atque alio modo, et sine fraude vita mortalium. Omnes autem non translucidas gemmas cecas appellari eo quod densitate sua obscurentur.

De vitro.

Vitrum dictum quod visui per perspicuitatem transluceat. In aliis enim metallis quicquid intrinsecus continetur absconditur. in vitro vero quilibet liquor vel species qualis est interius talis exterius declaratur, et quodammodo clausus patet. Cuius origo haec fuit. In siria quae fenices vocatur, finitima iudee circa radicem montis carmeli palus est, ex qua nascitur belus amnis, quinque milium passuum spatio in mare fluens iuxta ptolomaidam. cuius arene decurrente fluctu sordibus eluuntur. Hic fama est pulsa nave mercatorum, dum sparsi per litus epulas pararent, nec essent pro attollendis vasis lapides, glebas nitri e nave subdiderunt. Quibus accensis permixta arena litoris translucentes novi liquoris fluxisse rivos, et hanc fuisse originem vitri. Mox ut est astuta et ingeniosa sollertia, non fuit contenta solo nitro, sed et aliis misceri hanc artem studuit. Levibus enim aridisque lignis coquitur, adiecto cypro ac nitro, continuisque fornacibus ut es liquatur, masseque fiunt. Postea ex massis funditur in officinis, et aliud flatu figuratur, aliud torno teritur, aliud argenti modo celatur. Tinguitur etiam multis modis, ita ut iacinctos saphirosque et virides imitetur et onyches vel aliarum gemmarum colores. nec est alia speculis aptior materia vel picture accommodatior. maximus tamen honor in

candidorum o p ximoq; i similitudine cristalli. un & adpotandu argentum metal
li & auri repperit. Vitru olim fiebat & i italia & p gallias & i hyspania
arena alba mollissima pila molaq; terebat. de hinc miscebat. tres pt. nitri
ponde t mensura ac liquata i alias fornaces transfundebat q massa uocabat. ad mom
tru atq; li recocta fiebat uitru puru & candidu. Ingenio uitri & obsian lapis ad
numerat. Est aut uirens interdu & nig. aliqu & trans lucid crassiore uisu & i
speculi parietu pimagine umbras reddente. Gemmas multi ex eo faciunt. Ho
lapide & i india & i italia & aduocatu in hyspania nasci tradit. Ferebat aut sub
tyberio cesare quida artifice excogitasse uitri temperamentu ut flexibile eet 7 duc
tile. q du admissus fuisset ad cesare. porrexit fiala cesari. qm ille indignat i
pauimentu proiec. Artifex aut sustulit fiala de pauimento q complicauerat se tamq
uas eneu. dein marculu de sinu protulit & fiala correxit. Hoc facto. cesar
dixit artifici. Nu quis ali scit hanc conditura uitreoru. p q ille iurans negauit alium hoc scire
iussit illu cesar decollari. ne du i h cognitu fieret aur p luto haberet. & omniu
metalloru p cia abstraherent. & reuera qa si uasa uitrea n frangerent. meli
MA ... De metallo ... Metallu dictu gce ... eo q aur 7 argentu
& allium. dictu ... Nam ubi una uena apparuit. ibi spes sit alia inquirendi. Septe aut s
genera metalloru. aur. argentu. es. electru. stannum. plumbu. 7 q domat oia ferru.

De auro.

Aurum ab aura dictu. i. a splendore. q repercusso aere plus splen
deat. un & uirg. discolor un auri p ramos aura refulsit. i. splendor auri. ssa
tale ii e ut metalloru splendor plus fulgeat luce alia repercuss. hic & aur
ratu dicta quas fulgor splendidos reddit. Obrizu auru dictu q obra
dis splendori sit coloris optimi q hebrei opah. greci ciraron uocant. Bractea
dr tenuissima lamina ... crepitandi ... in lamina.

De pecunia.

Pecunia est de pecudib; & a proprietate ho n... De corio n pecudu numi incidebant
& signabant. p ea a saturno ere nummi inuente. Ipse n signare nummos 7 i scri
bi instituit. prt ea & erariu saturno a gentilib; consecratu e. Alii ut supra pecunia a
pecudib; appellauert sic a iuuando iumenta s dicta. Oe n patrimoniu ap antiqs
peculiu dicebat a pecudib; i qb eoru constabat uniuersa subst. un & pecuari
uocabat q erat diuites. m ii pecuniosi. Antiquissimi n du auro argentoq; i uoto
ere utebant. Nam prius erea pecunia i usu fuit. post argentea. dein aurea sub
secuta e. si ab ea q cep & n recinuit. un & erariu dictu qa prius es tantu i usu
fuit. & ipsu solu recondebat. auro argentoq; n du signato. ex quoru metall
q ius post fuisset facta pecunia. n en erariu permansit ab eo metallo a q incep
supsit. Thesauru uoc greca proprietate ... e appositione h e
a repositione noiat. Nam thesis positio dr. & e n ex greco latinoq; sermone composita.
Nam thaes gce repositu dicit. latini aut q uocatu sonat repositum aur. Aura
riu n hic ab auro. Tributa u eo q antea p trib; singlas exigebant. sicut ne
pro toria singla. sic aut in tres partes diuisum fuisse romanum pplm constat eq;
qui pierant singlis trib; trib ... Vn & sumpt qs dabant ppli ...
ta noiauert. Vectigalia s tributa a uehendo dicta. Stipendiu a stipe pendeda
da noiatu. Antiqui n appendere pecunia solita erant mag q adnumerare.
Moneta appellata e qa monet ne q fraus in metallo t in ponde fiat. Nu
misma e solid auri t argenti siue eris. q io numisma dr qa noib; principu
effigieq; signat. Pri nummi argei nuncupabat. qa q plurimu ex argento
percutiebat. Numi aut a numa romanoru rege uocati s. q eos prmu ap la
tinos ymaginib; i notauit & titulo noi suo prescripsit. Folles dnr a sacculo
q conduunt a tenente eos q tenent appellati. In numismate tria querunt. metallu.
figa & pond. si ex his aliq defuerit. numisma n erit. Tria s aut auri ar
genti & eris. signatu. factu. infectu. Signatu e q in nummis e. factu q i uasis
& i signis. infectu q in massis q & gbe dr q e massa. Inuenta aut forma
metalli tradunt. Du n quiq; casu ardentes silue excoquerent terram. illa calefa
cta uenis fuderit riuos cui cuiq; structe siue q es illud fuerat siue aur eu i loca
terre depssiora decurrere sumpsit figam in qua illud t p fluuios riuus excepit
lacuna formauerat. Quar rer splendore capti hoies cu ligatas attollerent
massas uiderent in ea terre uestigia figata i q excogitauerunt leq; facias ad omne
Argentu n longe a greca appellatione **De argento.** forma posse deduci.
distat. li ii illi argiru uocant. cui mirum in modu illud ut du candidu sit i pssu cor
pori lineas nigras reddat. Argentu uiuu dictu q excedat maculas in ... uicte
li & liquidu qa pfert. Inuenitur specialiter i metallis siue i argentariis forna
cib; guttar concretione tectis inherens. sepe & i stercore uetustissimo foricar
t puteoru limo. fit & ex minio imposito conculo ferreo patena testea suppo
sita. ut calice uasculo teguntur carbones sicq; argentu uiuu ex minio distil
lat. sine li neq; argentu nec es inaurari pot. tanta aut uirtus e ut si sup sexta
riu argenti uiui centenarii sp... sup ponas oneri stati cedit. sin u auri scrp
lu leuitate ei rapitur sine recip. ex q intelligitur n pond s; nata ee cui cedit.
Seruat aut meli in uitreis uasculis. Nam metallas p forat potiu aut datu inte
ffic pondis ea. Argenti pgamta litargiros q nos spuma argenti appel

Elamus. fit enim ex argento & plumbo mixto. **De ere.**
s a splendore aeris uocatu sic aur & argentu. Ap antiqs aut prior eris q
ferri cognit us. Ere qppe prim p scindebant terram. Ere certamine belligera
bant. eratq; i pcio magis es. Auru u & argentu pp inutilitate reiciebant.
Nc usa inue tate es. aur cessit sumo honore. sic uoluenda etas commutat tepa
ra. & q fuit i pcio. fit nullo deniq; honore. Usus eris p ea cusur i symula
chris. in uasis. i edificioru structis. maxime & ad ppetuitate monimtor & i
es publice constitutiones scripte s. Cypriu es i cypro insula prius repertu un
& uocatu factu ex lapide eroso qm cadmia uocant & e ductile. si addit
plumbu colore ppureo fit. Auricalcu dictu q & splendore auri & dicta
eris possideat. Est aut n compositu ex lingua latina & greca. Es n sermone
greco calcus uocat. Fit aut ex ere & igni multo ac medicaminib; pducit ad au
reu colore. Corinthiu e commixtio omniu metallor q cas prmu miscuit co
rintho cu capet incensa. Nam du hac ciuitate annibal cepisset; oms statuas
eneas & aureas & argenteas i unu rogu congessit & eas incend. ita ex hac co
mixtione fabri sustulert & fecert parapsides sic corinthea natas ex omnib;
i unu uel hoc uel illud. un & usq; i hodiernu die siue ex ipso. siue ex imitati
one ei es corinthiu t corinthea uasa dnr. Hui tria genera. unu candidu ad ar
gentu nitore accedens. alterum i q ipsi auri fulua nata e. tciu i q equali tempe
ratur. Coronariu es ductili ere tenuat in laminas. taurorq; felle tinctu
specie auri i coronis hystrionu pbet. un & appellatu. Pirophu igne color
uocatu. namq; i singlas uncias eris additis auri scrpul senis tenui bractea ignesc
flamasq; imitatur. un 7 pirophu dr. Regulare es dr q ab aliis ductile
appellat. quale oe cypriu e. Ductile aut dicit eo q malleo pducat. sic contra
fusile q tm funditur. Nam malleis fragile e. sic oe es diligentius pgatis igne
uitiis excoctisq; regulare efficit. Campanu qq; uie genera uocat a ciuitate cam
pania sic dicta prouncia q e i italia. pteb; in utensilib; & uasis oib; pbatissimu.
Es oe frigore magno meli funditur. es rubigine celeri trahit n oleo p
ungat. Seruari aut id optime & i liqda pice traditur. In eo oia metal
la es uocalissimu e & maxime potestatis. io & enea tintinna un 7 ...
i forib; cardo stridebat eneis. Origo eris cadmia & calcitis e. Purga
menta eris cadmia & origo & eris flos omnia gignit. In metalloru eris
atq; argenti fornacib; insidente nitore. Nam atq; ut ipse lapis q fiet cad
mia uocat. sic et uis i fornacib; excitat. & nois sui originem recip. Eris flos
fit seu gignit conflationib; resolutio atq; reliquo ere sup fusa frigida. Re
pertum n densatione tamq ... reparat flos. Erugine qq; es creat.
Nam lamine erce sup uas aceti ... supposite atq; ita stillantib;

Fit ex eo certa in ipso aceto ere & cribrat. **De ferro.**
Ferru dictu q farra. i. semina frugu terre condat idem & calibs a calibi flumine
u ferru optima acie tempat. un abusiue dr calibs ipa n. antes ut uulnificusq;
calibs. Ferri usus p alia metalla reptus e. cui p ea usa i obprobriu spes. nam un p de
mactabat tellus. iam in cruor effunditur. Nullu aut corp ta densis uit se co
herentib; & implicitis elemtis q. ferru un me illi durita cu frigore. Fer
ri aut metallu pene ubiq; reperit. s; ex oib; genib; palma serico ferro dat.
Seres n li cu uestib; suis pellib;q; mittunt. Secda parthico neq; alia
genera ferri ex mera acie tempant. Ceteris n admiscet mollior complexo. Dif
ferentia ferri plurima iux terre gen. Nam aliud molle plumboq; uicinu
rotar & clauoru usib; aptu. aliud fragile & erosum cultris terre contemnens.
aliud breuitate sola placet clauisq; caligariis. Aliud rubigine senire
celeri. Strictura uocant hee oms q non aliis metallis ad stringenda aptre uo
cabulo imposito. Aquar u summa diffa e q ferru candens tinguitur quo
utilior fiat sic bilbilis i hyspania & chirassona. Comi i italia i acu
endo ferro oleo delectatur fretaries. un & tenuiora ferramenta oleo tingi
mos e. ne aq infragilitate durent. A ferro sanguis humanus sese ulciscitur
contactu naq; celeri rubigine trahitur. Cu ferro magnes lapis concordiam
hic sola n h materia ut ab h lapide accep retineat q; longo tempore. Ex eo
de lapide architect quida alexandrie templu conscamauit. un i eo symulacru
ferro i aere pende uidet. Ferru accensu igni n durat ictib; corrupitur.
Rubens n e habile ad tundendu. neq; an q albescere incipiat acerto f alu
nune illud ferru fit aeri simile. Purgamenta ferri rubigo & scoria. Ru
bigo e uitiu rodens ferru t segetes q rodigo mutata una litt. h yerugo
ab erodendo. Nam eruginis uitiu e ferri ab erodendo dicta n ab erario. scoria
u pgamta & sordes s q igni excoquunt. & dicta scoria qa de ferro ex
cidit. Rubigine aut caret ferru si cerussa & gipso & liqda pice pungit
tur rubigo ferramenta n uiciat si eade medulla ceruina t cerosa mixta rosaceo unguit.

Plumbu dictu eo q prmu plus factus maris altitudo temptata. **De plumbo.**
hui duo genera s nigru & candidu s; melius candidu q prius i insulis athlan
tici maris inuentu e & i lusitania & i gallicia gignit summa terra
arenosa & coloris nig & ponde grauius. inueniunt & minuta calculi terra
x maxime torrentib; siccatis. lauant eas arenas & q subsidit coquunt i forna
cib; Inueniunt & in aureis metall aq missa calculi nigri & graues. & du
aur colligitur cu eo remanet. post ea separatim conflant. & i plumbu albu resol
uunt. non e eade grauitas plumbiq; auri. nigri plumbi ita cantabriam
habundat. cui origo deplex e. Aut eni solus ex sua uena pdit. aut cum
argento nascit mixtasq; uenis conflatur. Hui primu i fornacib; liquor stannu
e. scds argentu q remanet & sup addita uena rursusq; conflata sit nigr plumbu.
India neq; es neq; plumbu hic. gemmis tm & margaritis h pmutat. Nigro
plumbo fistulas laminasq; utimur. Laboriosius i hyspania & gallia eruitur
plumbu. nam in britannia summo terre corio. **De stanno.**

Stanni ethimologia ... i. separans & secernens. Mixta n &
adulterata inter se pigne metalla dissociat & ab auro & argento es plumbumq;
secernit. Alia qq; metalla ab igne defend & cu sit natura eris ferriq; dissimi
lis absq; stanno fuerit urit & cremat. Stannu illitu ereis uasis saporem fac
gratiore. & compescit uirus eruginis. Specula & ex eo tempant. Cerussa qq; ex

Electru uocatu q ad radium solis **De electro.** Vero sic ex plumbo conficitur.
clari auro argentoq; relucet. sol n apud pets elector uocatur. Desectator e cun
ctis metallu omnib; metall. Hui tria genera. unu q ex pinu arborib; fluit q
sucinu dr. alium metallu q naturaliter inuenit & i pcio hic. tcium q fit de trib;
ptib; auri & argenti una. qs ptes & si natam resoluas inuenies ut melis inter
natu an factu. utrumq; n hui natura e electru q est natale cui in natura e ut i conuiuio
& ad lumina clari cunctis metall fulgeat & uenenu pdat. Nam si eo infundas
uenenu stridore edit & colores uarios in modu arcus celestis emittit.

Ponderum ac mensurar imitat cognosce modu. Nam omnia corporalia **De ponderib;**
sic separata a summo usq; ad imu mensura & numo & ponde disposita s. atq;
formata. Cunctis n corporeis reb; pond rata dedit. sine qq; regit oma pond.
Primu moyses q oms an eos gentiliu philos tempe nouit numeros & mensuras &
pond diuersis scripturis sue locis narrauit. Primu sydon argiuus ponderum
rationem i grecia constituit. & licet alii auctores extiterint. s; iste hac arte expri
mitor fuit. Pond dictu eo q in statera libratu pendeat. hic & pensu ab usu
aut pond libra una e. Vn & dipondii dicte e q ponda q n adhuc i usu re
tinet. Trutina e gemina pondum. lances equali examine pendens facta pp
talenta & centenaria appendenda. sic moneta p parua modicaq; pecunia.
H & moneta uocata eade & statera n ex numero hns q duab; lancib; 7 uno i
medio stilo librata equaliter stet. Campana a regione italie n accep. u pmo
us ei reptus e. H duas lances n hic s; uirga e signata libris & unciis 7 uago
ponde mensurata. Examen e filu mediu q trutine statera regit & lances equat
un & lancis amicum dr. Vnicuiq; aut pondi certe e mod. nominib; ppis de
signat. Calcus minima ps pondis. iiii. ps oboli e constans lentis grauis gnis.
Appellat aut calc q sic paruus sic & lapis calcul. qa adeo minimi e ut sine
molestia sui calcet. Siliq. xxiiii. ps solidi e ab arbore cui sem e uocabulu
ceneus. Ceratii oboli ps media e hns siliqm una semis. hic latinitas semi
oboli uocat. Ceratin aut gce latine siliq cornui interpt. Obolus siliquis
trib; appendit hns ceratos duos. calcos iiii. Sicut n oli ex ere ad instar sa
gitte un & n a geris accep. li e sagitta. Scripul ex siligr ponde constat. H
ap grecos grama uocat. Scpul aut dict p diminutione a lapillo breui qui
scrup uocat. Dragma uocata e ps octaua uncie & denariu pond argenti trib;
constans scpul. i. x. 7 viii. siliqs. Denariu aut dictu qa p x. numis imputat.
Solidu nuncupatu qa nichil deesse uidet. Solidu n ueteres integre dicebat
& totu. Ipse qq; numisma uocat. p eo q noib; principu effigieq; signet.
Abimeleo u iuni numisma ... argentei erat. li n ab assyriis cep. Cet aut
uidet q abraha intra chanaan prim hac adinuenit forma. Solid appel
lat alio noie sextula dr. q his sex unciis compleat. Hc ut dixim uulg
aureu solidu uocat. cui tcia pte io dixert tremisse eo q solidu faciat ter
missi. Sextula bis assumpta duella fac. ter posita statere reddit. Stater
aut medietas uncie e. appendens aureos tres ut & uocat stater q trib; soli
dis stet. h & semiuncia qa semis hic de uncia. h & semissis qa pondis se
mis e. qi semis assis. Quadrante hebrei similiter codrante uocat. & uocat q
drans q uncie qrta parte append. Sicel q latino sermone sicl corrupto ap
pellat hebreu n e. H ap eos uncie pond. ap latinos aut & grecos iiii. ps
uncie & stateris medietas. Dragmas appendens duas. un cu in litteris diuinis
legit sicl uncia e. cu u i gentiliu iiii. ps uncie e. Uncia dicta q uniuersitatem
minoru pondum sua unitate uinciat. i. compleat t impleat. Constat aut dragm
viii. id e scpul xxiiii. q prim legitimu pond hec qa numus scpulor eius ho
ras diei noctisq; metat. t qa libram effic xii. e copulat. Libra xii. unciis pfi
citur 7 in hm pfecti pondis genis. constat unciis q e mensib; anni. Dicta aut libra q
sic libera & antiquam se ponde p... conclud. Mnas pondib; c. d. agmus ap
pendit & e n grecu q s; sicly. i. ccc. tremissos. cc. xxv. solidi lxx v. stateres xx v.
Talentu summu pond ee pribet i gcis. nam nichil e calco min. nich talento mai.
cui uariu ap di ... gentes ... Ap romanos n talentu e lxx. duar
librar sic plau. ostendit q ait duo talenta ee c. xl iiii. libras. Est aut triplex
i. minor. medi. sumi. Minor l. medi lxxii. librar. sum e. cx. stat. Cen
tenariu num... eo q c. librar pondis sit. q pond pp pfectione centena
rii numeri ... maiorum romani.

De mensuris.

233.

Mensura est res aliqua modo suo vel tempore circumscripta. Haec autem corporis aut temporis. Corporis ut hominum, lignorum et columnarum longitudo, brevitas. Sed et solent ipsam sui orbis terrae mensuram, quod geometrici perscrutari audent, tempus ut mensuras horarum et dierum et annorum, unde et metiri pedes horarum dicimus, hoc est mensurare. Proprie autem mensura vocata quod ea fruges metiuntur, atque […]. Mensurarum frumenta sive humida et sicca, ut modii, urnas et amforas. […] pars minima […] dimidia pars dragmae, appendens siliquas novem. Quod triplicatum […] facit. Conchula dragmam unam et dimidiam adimplet. Chiatus pondo decem dragmarum facit. Oxifalus fit xv dragmas appendit, quod et […]. Acetabulus iiii pars eminae est, xii dragmas appendens, si v dragmae adduntur ad x. Cotila emina est habens chiatos vi, quae ideo cotila vocatur quia cote in graeco sermone incisio dicitur, et emina sextarium in duo aequa mediet et cotila facit. Sextarius duarum librarum, quod bis pensata libra una, quod geminata sextarium facit. Assumptum notatur bilibris; assumptum quater […] sive gomor facit. Adice sextarium, congium reddit. Nam congius sex metitur sextarios, aquae et sextarii […]. Congium autem a congiendo, id est per augmentum crescendo vocatum. Unde et congiarium appellatum est. Unusquisque enim sub vi […] beneficii genera dari coepta, congiarium appellatum est. Unusquisque enim suo tempore imperator favore populi captans adiciebat, ut largior videretur. Congiarum autem specialiter est liquidorum cuius et ratio simul et nomen a Romanis repositum invenimus. Metrum est mensura liquidorum, hinc mensuram accepit nomen. Metron enim mensuram dicunt Graeci, et inde metreta vel omnia nomina mensurarum sunt, tamen ista licet et urna et amfora et reliqua huiusmodi nomina mensurarum sint, tamen ista […] appellata metreta, licet et urna et amfora […]. Metrum enim a denario […] perfectione accepit; metrum ad omnem mensuram pertinet. Metrum enim Graece, Latine mensura dicitur. Nam et sextarium mensura est, et amfora mensura est, et quicquid plus minusve capit mensura est. Sed ideo hoc nomen specialiter assumpsit, quod sit mensura perfecti numeri, id est denarii.

Modius dictus ab eo quod sit suo modo perfectus. Est autem mensura librarum xliiii, id est sextariorum xxii. Cuius numeri ratio inde est quod in principio Deus xxii opera fecit. Nam prima die vii opera fecit, id est materiam informem, angelos, lucem, caelos superiores, terram, aquam atque aerem. Secunda die firmamentum solum. Tertia die iiii: maria, seminationes atque plantaria. Quarta die tria: solem, lunam et stellas. Quinta die tria: pisces et reptilia aquarum et volatilia. Sexta die iiii: bestias, pecudes, reptilia terrae et hominem. Et facta sunt omnia xxii genera in diebus vi. Et xxii generationes sunt ab Adam usque ad Iacob, ex cuius semine nascitur omnis gens Israhel. Et xxii libri veteris testamenti usque ad Hester, et xxii litterarum elementa sunt, quibus constat divinae legis doctrina. His ergo exemplis modius xxii sextariorum a Moyse sacrae legis mensuram effectus est. Et quamvis diverse gentes huius mensurae pondus vel adiciant ignorantes vel detrahant, apud Hebreos constitutione divina tali ratione servantur. Modius autem a modo dictus, hic et modica, id est modata, modicis enim modum non imposuit. Nam modica pro parvus abusive, non proprie dicimus. Satum genus est mensurae iuxta morem provinciae Palestinae unum et dimidium modium capiens. Cuius nomen ex hebreo sermone tractum est. Satum enim apud eos nominatur sumptio sive elevatio, eo quod metiens eandem mensuram sumat ac levet. Est et aliud satum mensura sextariorum xxii, capax quasi modius. Batus vocatur hebraica lingua ab olearia mola, quae beta apud eos vel bata nominatur, capiens l sextaria, quae mensura una mole vice premitur. Amfora vocata quod hic et inde levetur. Hanc Graece a figura sui dicunt, quod eius ansae geminatae videantur aures imitari. Recipit autem unum vel aequum pede quadratum frumenti vel modios Italicos tres. Cadus Graeca amfora est continens urnas tres. Urna mensura est quam quidam quartarium dicunt. Proprie autem urna vas est quae pro condendis defunctorum cineribus adhiberi solet, de quo poeta: caelo tegitur qui non habet urnam. Medimna mensura est quinque modiorum. Medimna autem Latina lingua vocatur, id est dimidia, eo quod quinque modiis metiatur, quae est dimidium a perfecto denario. Artaba mensura est apud Aegyptios sextariorum lxxii, composita ex numero lxxii gentium vel linguarum quae orbem impleverunt. Gomor xv modiorum unum appendit. Chor xxx modiorum mensura complet. Hic ex hebraico sermone descendit, quod vocatur cora a similitudine collis. Cora enim Hebraice colles appellantur. Coacervati enim modii xxx istar collis videntur, et onus cameli efficiunt.

De signis ponderum.

Ponderis signa plerisque ignota sunt, et in errore legentibus faciunt. Quapropter formam eorum et caracteres, ut a veteribus signata sunt, subiciam. H littera significat dimidium obulum. ⊢ Virgula aequaliter iacens et porrecta simpliciter significat obulum. ⊨ Geminata virgula duo obuli sunt. T Latinum significat obulos tres. F Latinum obulos iiii. E Latinum demonstrat obulos v. Obulus sex propterea caractem non habet, eo quod in una dragma sex veniat, quod est pondus denarii argentei. H littera significat siliquas octo, id est tremisse. N Latinum significat nomisma Graecum, id est solidum. IB Iota adiuncta beta significat dimidium solidum. Y Virgae duae ex uno angulo a leva in dextra se dividentes significant dragmam, quam et olcen appellant. N Γ Latinum iunctum gramma Graeco Γ significat semiunciam. Γ O gramma autem Graecum, o Latinum in fine adiunctum significat unciam. Λ Lauta Graecum per medium sui l Latinum adiunctum significat libram. K Y Kappa Graecum [...] in fine cornum adiunctum y Latinum significat chiatum. K O [...] o Latinum habens adiunctum eminam demonstrat. Z quam Graeci cotilen vocant. X E Graecum si acceperit iunctum e Latinum significat sextarium. Z O si o Latinum adiunctum indicat acetabulum, quod Graeci oxifalon vocant. M in Graecum suppositum n Latinum significat mna. M Latinum hinc lauta Graecum significat talentum hoc modo. A O alfa Graecum in dextro brachio superiori o littera iuncta K enix est.

INCIPIT LIBER XVII DE CULTIS AGRORUM.

RERUM RUSTICARUM SCRIBENDI sollertia apud Graecos primum Esiodus Boetius humanis studiis contulit, deinde Democrites. Mago quoque Cartaginensis in xxviii voluminibus studium agricolationis scripsit. Apud Romanos autem de agricultura primum Cato instituit, quam deinde Marcus Terentius expolivit. Mox Virgilius laude carminum extulit. Nec minus studium habuere postmodum Cornelius Celsus et Iulius Atticus, Emilianus sive Columella insignis orator, qui totum corpus disciplinae eidem complexus est. Primum ad aratrum boves iunxisse fertur quidam p[…] homine et fulminatum nomine Homogyrum. Quidam autem Osirim dicunt esse artis huius artis inventorem, quam Triptolemum. Et hic Osirio est, quem prima Ceres ferro ingenia terere terram instituit, sed ferro qualicumque, non specialiter vomere aut aratro. Stercorandi agros rationem primum induxit quidam nomine Stercutius in Italia, cui ara apud dedicata est Romae. Hic plurima instrumenta agriculturae repperit, primusque agros firmavit, eumque ideo Saturnum putaverunt, ut maiora illi nobilitatem facerent hoc nomine quod splendide sonaret et dignitatem tituli compararet.

Cultura est qua frumenta vel vina magno labore quaeruntur. **De cultura agrorum.**

Cultura a colendo vocata. Duae enim antiquorum in his duobus erant: bene pascere et bene arare. Cultura agrorum: ignis, aratio, intermissio, incensio stipularum, stercoratio, occatio, runcatio. Ignis est incendium per quod ager in utile humorem exsudat. Aratio dicta quia de aere prius terrae culturam exercebant, antequam ferri fusus esset usus repertus. Duplex autem est aratio: hiemat et autumnat. Intermissio est quae alternis annis vacuus ager vires recipit. Stercoratio est laetaminis aspersio. Stercus autem vocatum vel quia sternitur, magis vel quia extergi oporteat quicquid sordidum in civitate redundat, sive quod veri absterserit, quod et sterquilinium dicitur. Ideo et fimum est quod per agros iacitur et dicitur fimus, id est stercus, quod vulgo laetamen vocatur, eo quod suo nutrimento laeta faciat germina reddatque arva pinguia et fecundet. Occatio est cum rustici sationem factam bubus dimissis grandes glebas cedunt ac ligonibus frangunt, et dicta occatio quasi obcaecatio, quod operiat semina. Occare quoque est operire terrae semina, vites vel arbores. Runcatio est a terra tribulos evellere. Nam runcare terra est. Sulcus a sole vocatur, quod per sulcos sole capiat. Veractum dictum quasi vere actum, id est in vere aratum. Proscissio est aratio prima cum adhuc durus ager est. Satio dicta quasi seminis actio, quasi satorum actio. Serere autem vocatum quod hoc sereno caelo faciendum est, non per ymbres. Hinc est et illud Virgilianum: nudus ara, sere nudus. Messis a metendo, id est recidendo dicta. Seges autem de semine dicta, quod iactum in terra sive quod a sectione.

De frumentis.

Prima Ceres coepit uti frugibus in Graecia, et terrae segetes […] aliunde seminibus. Huius meminit Ovidius dicens: Prima Ceres unco glebam dimovit aratro, Prima dedit fruges alimentaque mitia terris. Frumenta sunt proprie quae aristas habent, fruges autem reliqua. Frumenta autem vel fruges a fruendo, hoc est vescendo dicta. Nam a fruendo dicitur summa pars gulae. Principes proprie sunt quae frugibus percipiuntur. Triticum vel a tritura dictum, quod purissimum horreo conditur, vel quia granum eius cum molitur et teritur. Far dictum eo quod in usu frangeretur. Apud antiquos enim molarum usus non erat, sed in pila frumentum missum frangebant, et hoc genus erat molendi. Adoreum tritici genus quod idem vulgo semen dicitur. Ador quoddam appellatum ab edendo, quia eo primo usi sunt homines, sive quia in sacrificio ipsius generis panis ad aras offerebatur, unde et sacrificia adorea dicuntur. Siligo genus tritici ab electo dictum. Nam in pane species eius praecipua est. Trimestrium nuncupatum quia satum post tres menses colligitur. Nam et in Italia quando alia necessaria maturata satio omissa est, praesidium ab hoc petitur. Alica Graecum nomen est. Alicastrum simile est alicae pondere et bonitate praecipua. Hordeum dictum quod prae ceteris generibus frumenti ante exarescat, vel quod spica eius ordines habeat. Huius tria genera: primum exasticum vocatur, quod spica sex ordines habet, quod quidam cantherinum appellant, quia animalia melius quam triticum pascit et homines salubrius quam malum triticum. Alterum distichum eo quod duos ordines habeat, hunc plerique galaticum vocant. Tertium trimense, quia cum cogit necessitas uno semine, trimestre colligitur. Scandula a divisione vocata; duplex est enim scandula, id est dividitur. Centenum appellatum eo quod in plerisque locis iacto semine eius in incrementum frugis centesimum renascatur. Hic et milium a multitudine fructus vocatum. Panicum dictum quod in multis regionibus ex eo panis fit, unde homines sustententur, quia pane cibum vel victum. Pistum a pasto. Sisamum Graecum nomen est. Farrago a farre dicta, est enim herba hordeacia adhuc viridis necdum granis ad maturitatem turgentibus. Spica de maturis frugibus abusive dicimus. Nam proprie spica est dum per culmi folliculum, id est extremum tumorem aristae adhuc tenues in modum spiculae eminent. Arista appellata quod prius arescat. Culmus est ipse calamus spicae qui ab radicibus nascitur, et dicitur culmus quasi calamus. Folliculus est theca frumenti in qua granum servatur, intra hoc super spicam vallo constructa munimen praetendit, ne avium minorum morsibus spica suis fructibus exuatur aut vestigiis pereat. Stipulae sunt folia seu vaginae quibus culmi ambitur atque fulcitur, ne pondere fruges cadant, quae ambiunt culmum, et dicta stipula quasi usta, et quasi ustipula. Stipula dicta ab usto, collecta enim messe uritur propter culturam agri. Item stipula vel quia per eam uritur, per medium per paleam pendet. Palea a quibusdam vocari dicitur quod palam venalem frumenta pergunt. Gentiles autem paleam a quadam Pale frugum inventrice nominaverunt, quam Cererem esse voluerunt, de qua Virgilius: Te quoque magna Pales et te memorande canemus. Item alii a pabulo nuncupatam dicunt paleam, quod ea primum sola in pascendis animalibus praebeatur. Cuius natura ex contrario tantum est frigida ut obrutas nives fluere non sinat, adeo calida ut maturescere poma compellat.

De leguminibus.

Legumina a legendo dicta quasi electa. Veteres enim meliora quaeque legebant, sive quod manu legantur nec sectionem requirant. Leguminum plurima genera, ex quibus faba, lenticula, pisum, faselum, cicer, lupinum gratiora in usu hominum videntur. Faba Graeca etimologia a vescendo vocabulum sumpsit, quasi faga. Fagein enim Graece comedere dicitur. Primum enim homines hoc legumine usi sunt. Huius species duae, quarum altera communis, altera Aegyptia. Faba fresa dicta eo quod eam homines frendant, id est frangant et molendo comminuant. Lens vocata quod humida est et lenta, vel quod adhaeret humi. Faselum autem et cicer Graeca nomina sunt, sicut faselum. Lupinum Graecum et ipsum nomen est, de quo Virgilius: tristesque lupini, quia vultum gustantis amaritudine contristant. Unde eos pro amaritudine nec iumentum nec ullum animal comedit. Medica, vicia, herbum pabulorum optima sunt. Medica dicta quia a Medis est in Latium ingesta, tempore quo eam Xerxes rex Persarum invasit. Haec semel serta et x annis permanet, ita ut quater vel sexies possit per annum recidi. Vicia dicta quod vix ad triplicem pervenit fructum, cum legumina omnia perveniant […], unde Virgilius: et tenuis fetus viciae. Pisa quod ea pensabatur aliquid auri minimum. Nam pisum aurum dicitur. Herbum a Graeco trahit vocabulum, hoc enim illi orobum dicunt, quod dum sit quibusdam pecoribus infectum, tauros tamen pingues efficit.

De vitibus.

Vitis plantationem primum Noe instituit rudi adhuc seculo. Apud Graecos autem inventorem vitis Liberum appellari, unde et gentiles per mortem deum esse voluerunt. Vitis dicta quod vim habeat citius radicandi. Alii putant vites dictas quod invicem se vitiis innectant vicinisque arboribus repando religentur. Est enim natura flexibilis, quasi brachiis quibusdam quaecumque comprehenderint stringant. Labrusca est vitis agrestis quae in terrae marginibus nascitur. Unde et labrusca dicta a labris et extremitatibus terrae. Codex dicitur quasi caudex, sic enim veteres et clodum pro plaudo dicebant. Sarmentum a serendo, id est quod arma[…]. Malleolus est novellus palmes innatus prioris anni flagello, cognominatusque ob similitudinem rei, quod in ea parte qua deciditur ex vetere sarmento prominens utrimque mallei speciem praebet. Spadones sunt steriles fruge carentes, ex ipsa appellatione quod sint inhabiles fructu et sterilitate affecti. Sagittam rustici vocant novissimam partem sterilem, sive quia longius recessit a matre et quasi prosilit, seu quia acuminis tenuitate vel speciem teli praeferat. Summitates vitium et fruticum flagella nuncupantur eo quod flatu agitentur. Palmes vitis materia mollis, quae pronovella brachia emittens fructum affert. Nam ideo rustici pectus vitis palmitem dicunt. Palmes enim dominum […] paragogon dicitur, quod a palma dividitur. Palma enim […] pro […] palea ab eo quod ex se derivatum faciat. Pampinus est folium cuius subsidio fructus vitis a frigore vel ardore defenditur atque ab omnibus iniuriis munitur, quod ideo alicubi incisum est ut et sole ad maturitatem fructus admittat et umbram faciat. Et dicitur pampinus quod de palmite pendeat. Capreoli dicti quod capiant arbores; sunt enim cincinni sive uncinoli, quibus se innectere vites et suspendere solent arboribus, quo amminiculo fretae palmites ventos ac turbines contemnentes et sine lapsu periculorum fructus suos sustineant, ac sese vaga perversitate diffundant. Corymbi sunt anuli quibus proxima quaeque ligant et comprehendunt, ne longius laxati palmites ventorum flatibus dissipentur. Uvae dictae quod interius humore sint plenae, sucique et pinguedinis. Nam humidum quod extra humorem habet, uvidum quod interius. Acina botrus racemus est botrionis pars, et botro Graecum est. Suburbanae uvae quaedam dicuntur, quia fructus earum ad esum velut pomum in urbibus venditur. Commendantur enim species et saporis iucunditate, ex quibus sunt precoquae, duracinae, purpureae, dactyli, rodiae, libiae, cerauniae, stefaniae, cippae, dianae, unciariae, cidonitae. Durabiles autem per totam hyemem venuculae et numisianae. Precoquae vocatae quod cito maturescant et ante omnes sole coquantur. Has Graeci lageos dicunt, quod tam ad maturitatem velociter ut lepus. Purpureae a colore dicuntur, unciariae a magnitudine, dactyli a longitudine, stefaniae a rotunditate, rodiae et libiae a regionibus nuncupatae sunt, cerauniae quod rubeant velut ignis. Genera autem vitium quae vino deserviunt plurima, ex quibus aminea dicta quasi sine minio, id est sine rubore. Album enim vinum reddit, quod cum sit vinum non in una specie reddit. Amineae duae geminae ab eo dictae quod duplices uvas […]. Amineae lanatae quae plus omnibus lanescunt lanugine. Rubellana dicta quia […] rubet. Fecinea, lucinata, minutia, […] et duracina, cuius uvas habent nobilitate amineae sequuntur, fecunditate praecedunt. Quam primi feciniam vocant, quod plus quam ceterae faecis afferat. Apianae vinum dulce faciunt, quas nisi cito colligas, pluviis et ventis et maxime apibus infestantur, quae depraedatione apianae cognominatae sunt. Balanitae a magnitudine nomen sumpserunt. Balanum enim Graece glandem vocant. Biturigae a regione nomen sortitae sunt, […] nec et pluvias et calores fortissime sustinens, nec in maturitate defluens; hinc minuscula et basilica est. Argitis genus vitis albi generis fit, vasta materia et breve et latum folium mittens, cuius fructum nisi primo tempore colligas, aut acinum defluit aut humore putrescit. Inerticula nigra est quam Graeci amarantum vocant, bonum vinum et leve, […] habet, quibus gustu non sic habes. Maraeotica a regione Aegypti mareoticus dicta, unum prius veneris; sunt enim nigrae et albae. Helvolae quas quidam varias appellant, neque purpureae neque nigrae, ab helvolo colore nactae, […] subalbidi tamen multi. Helvum enim est inter nigrum candidumque colorem, nam helvum nec album nec nigrum est. […] loci […] quae sola fecunditate commendatur, habundantia copiosa multumque vini fluens. […] uvas grandes magis quam multas habent, non autem hi […] quod multum vini fluat. Siriaca vel quae de Siria allata vel […]

Multa autem genera uvarum sunt, que in mutatione loci et qualitate et nomina mutant. Vitibus interea cetera magis ista conveniunt: Oblaqueatio, putatio, propagatio, fossio. Oblaqueare est circa corticem terram aperire et velut lacus efficere [illegible]. Putare est virgam exutam supervacuam resecare, cum flagellis luxuriat [illegible] appellant. Putare autem dicitur purgare, id est amputare. Traduces [illegible]. Propagare vero flagellum vitis [illegible] submissum [illegible] et quasi porro pangere. Hinc et propagines a propagare et protendere dicte. Fodere vero est foveam facere quasi fovere, id est terram cavando aperire.

De arboribus.

Arborum vero sive herbarum ab arvis inflexum creditur, eo quod terris fixis radicibus adhereant. Utraque autem ideo sibi pene similia sunt, quia ex uno alterum gignitur. Nam cum semente [illegible] herba prius oritur, deinde conforta fit in arbore, et infra parvum tempus quam herbam videras, arborem suspicis. Arbusta arbor novella et tenera in qua insertio fieri potest, et dicta arbusta quasi arboris hasta. Alii arbustum locum in quo arbores sunt voluerunt accipere, sicut salicta et virecta, id est virgulte novelle et virentes sunt. Arbor autem et fructifera et infructifera. Genere autem feminino arbores dicuntur, poma vero neutro. Frutex brevis est, appellatus quod terram fronte tegat, cuius pluralis numerus frutecta. Arbor alta est, silva vero spissum nemus et breve. Silva autem dicta quasi xilua, quod ibi ligna cedantur. Nam greci xilon lignum dicunt. Multa autem latina nomina grecam plerumque ethimologiam recipiunt. Nemus a numinibus nuncupatur, quia pagani ibi ydola constituebant. Sunt enim nemora arbores maiores umbrose frondibus. Lucus est densitas arborum solo lucem detrahens, quod per antifrasin eo quod non luceat, sive a luce quod in eo lucebant funalia. Saltus est densitas arborum alta, vocata hoc nomine eo quod ceteris per nemorum tenebras exiliat in altum et in sublime consurgat. Aviaria secreta nemora dicta quod ibi aves frequentant. Recidiva arborum sunt que aliis sectis repullulant. Alii recidiva a recidendo et repullulando dixerunt. Ergo recidiva dicuntur quia per casum nascuntur. Insitio dicitur cum fisso trunco surculus fecunde arboris sterili inseritur, aut oculorum impositio cum inciso cortice libro aliene arboris germen includitur. Plante sunt de arboribus, plantaria vero que ex seminibus nata sunt cum radicibus et a terra propria transferuntur. Cespites frutices sunt quasi cuspides, vel quasi cedipedes. Frondes quod ferant virgulta vel umbras. Sunt autem [illegible] umbrarum. Oculi nodi sunt ex quibus frondes exeunt. Radix appellata quod quasi radius quibusdam fixa terris in profunda dirigitur. Nam phisici dicunt parem esse altitudinem radicum et arborum. Alii radices a similitudine radiorum dicta putant, vel quasi radat et non repullulat. Truncus statura arboris insistens radici. Corticem veteres corticem vocabant. Dictus autem cortex quod quasi corio lignum tegat. Liber est corticis pars interior dicta a libata cortice, id est ablata. Est enim medium quiddam inter lignum et corticem. Rami sunt qui de trunco manant, sicut a ramusculi cetera. Surculi a precisione serre nuncupati. Virgultum est quod de radice pullulat, ramus quod de ipso robore arboris, virgaque de ramis. Proprie autem virgultum appellatur quod ad radicem arboris nascitur et quasi inutile ab agricola amputatur. Et hic dicitur virgultum quia ex virga colligitur. Virga autem vel a viriditate dicta quod vim in se multam habeat, vel a virtute, vel quia pacis indicium est quod virga regentium. Hac utuntur magi ad placandos inter se serpentes, et ideo in ea hos sustinentes ligatos. Hac et philosophi et reges et magistri et nuncii et legati utuntur. Flagella dicuntur ut prediximus summe arborum partes, ab eo quod crebros ventorum sustinent flatus. Comas vocatas quasi comas; folia grece filla dicuntur. Inde et ad nos hinc nomen per derivationem translatum est. Flores nominati quod cito defluant de arboribus, quasi fluores, quod cito solvantur. In his duplex gratia coloris et odoris. Austro enim flores solvuntur et zephiro fiunt. Germen dicitur surculus per generationem agendo, unde et germinatio. Fructus nomen accepit a fruitione [illegible] ut fruges. Fructus autem proprie dicuntur agrorum et arborum, quibus utique utimur; in animalibus vero abusive et translative vocari fructum. Poma dicta ab opimo, id est a copie ubertate. Matura dicuntur quia apta sunt ad mandendum, sicut et immatura quasi priusquam matura fiant, dicta sunt ad mandendum. Ligna dicta quod incensa convertantur in lumen. Unde et lucidum dicitur quod lumen det. Astula a tollendo nuncupata, quasi abastula. Fomes est astula que arboribus excutitur recisione, aut astule ambuste, aut ligna cavata a fungis [illegible] que incrementum ignis capiunt quasi fomite flamma. Torris lignum adustum quem vulgo titionem appellant, extractum ex foco semiustum et extinctum. Quisquilie stipule minute surculi ac folia arida sunt, aut purgamenta terre. Caries putredo lignorum dicitur [illegible] quod eveniat lignis virtute carentibus.

De propriis nominibus arborum.

Palma dicta quod manus victricis ornata est, vel quod expansis est ramis in modum palme hominis. Est enim arbor insigne victorie, procero ac decoro virgulto, diuturnisque vestita frondibus, et folia sua sine ulla successione conservans. Hanc greci fenicem dicunt quod diu durat, ex nomine avis illius Arabie que multis annis vivere perhibetur. Que cum in multis locis nascatur, in omnibus tamen fructus perficit maturitate, frequenter autem in Egypto et Syria. Fructus autem eius dactili a digitorum similitudine nuncupati sunt. Quorum et nomina variant. Nam alii appellant palmule similitudine mirobalani, alii thebaici quos et nicolai, alii [illegible] quos greci cariotas vocant. Laurus a verbo laudis dicta; hac enim cum laudibus victorum capita coronabantur. Apud antiquos autem laudea nominabatur. Postea D littera sublata et subrogata R dicta est laurus, ut in auriculis, quod in initio audicule dicte sunt, et medies quod nunc meridies dicitur. Hanc arborem greci dafnen vocant quod nunquam deponat viriditatem; inde potius victores coronantur. Sola quoque hec arbor vulgo fulminari minime creditur. Malum a greco dictum quod sit fructus eius pomorum omnium rotundissimus. Unde et hec sunt vera mala que vehementer rotunda sunt. Mala maciana a loco vocata unde primum adducta sunt. Nam multe arbores nomina ex provinciis vel civitatibus de quibus allate sunt acceperunt. Unde Virgilius [illegible] quod ex malo quis solet ostendi. Mala cidonia nomen sumpsere ab oppido quod est in insula Creta, de qua greci dicere solent urbium cretensium matrem Cidoniam. Ex cuius pomo cidonitum conficitur. Fructus quippe ex ea et vinum quo languentium desidia falluntur. Hec specie et gustu et odore [illegible] ymaginem representant. Malum mellitum a dulcedine appellatum quod fructus eius mellis saporem habeat, vel quod in melle servetur. Unde et quidam [illegible] cidonia melle ponantur dicas, hec melli mela placent. Malum punicum dictum eo quod ex punica regione sit genus eius translatum. Idem et malum granatum eo quod intra corticem rotunditatem granorum contineat multitudinem. Arbor autem mali granati est generis feminini, pomum vero neutri est generis. Flores malorum greci appellant cytinas, quas latini [illegible] vocant. Agrestium autem malorum flores greci balaustion appellaverunt, quorum alii albe, purpuree, alii rosee repperiuntur similes floribus mali punici. Negant medici mali punici corpora [illegible] nec medicare posse non alere videatur. Malum persicum [illegible]. Duracinum, armeniacum et persicum. Duracinum nuncupatum eo quod pomum eius in gustu ligni quiddam asperi referat. Armeniacum dictum quod semen eius genus ab Armenia sit advectum. Persicum vocatum quod eam arborem primum in Egypto severit Perses, a quo se cruciandos pro Ptolomei ferebant [illegible] fructum genuit infectorum [illegible] nos autem iocundum ac suavem. Horum aliud precox, aliud vocatur estivum. Medica arbor cuius et Virgilius in carminibus mentionem fecit [illegible] Hanc greci cedromelam, latini citriam vocant, quod eius pomum ac folia cedri odorem referant. Malum eius inimicum venenis. Et hoc quidem poeta intelligi voluit cum dixit ex illo foveri animam. Hec arbor omni tempore pene plena est pomis, que cum parva adhuc in flore sunt posita, quod in ceteris arboribus rarum est. Mella quam greci [illegible] appellant, quam vulgo propter formam et colorem fabam syriacam dicunt. Arbor est enim magna fructum ferens [illegible] maiorem pipere gustu suavem. Unde et mella vocata est. Coquimella quam latini ob colorem prunum vocant, alii a similitudine [illegible] fructum appellant, cuius genus damascena melior a Damasco oppido unde primum apportata est, dicta. Cuius solum pomum stomacho mederi perhibetur. Nam cetera nocere perhibentur. Hec sola arbor gummi glutinosum et [illegible] distillat, quo et medici et scriptores utuntur. Oleomella nascitur in palmaris Syrie [illegible] appellata quod ex eius truncis oleum defluat in crassitudine mellis sapore suavi. Pomelidas [illegible] mediocris arbor et flore candidulo, dicta quod dulcis sit eius fructus et acuto sapore commixta. Hec arbor [illegible] durat exigue. Melofos arbor in Affrica punica lingua vocata, ex qua profluit lenis sucus, quod a loco [illegible] vocatur. Mespila arbor spinosa similitudine fructus malorum sed paulo breviori,

unde et appellata quod pilule formulam habeant eius poma. Pirus vocata quod in ignis speciem deformata est; nam hoc genus pomi ab amplo in angustum finitur sicut ignis. Pirus autem arbor, fructus eius pirum est, cuius multe species ex quibus crustumina sunt pira ex parte rubentia, ab oppido Crustumino vocata. Poma pruniana [illegible] vel si pauca vehementer onerosa esse dicuntur. Cerasus a Cerasunta urbe Ponti vocata. Nam Lucullus cum Cerasum civitatem Ponti delesset, hoc genus pomi inde advexit et a civitate cerasium appellavit. Arbor autem cerasus, pomum autem ceraseum dicitur. Hoc et ante Lucullum erat in Italia, sed durum, unde et cornum appellatum est. Est autem arbor apta animalibus, unde et Virgilius: bona bella cornus. Ficus a fecunditate vocata; fecundior est enim ceteris arboribus. Nam ter quaterque per singulos annos generat fructum, atque altero maturescente alter oboritur. Hinc et Carice copia nominate. Ficus egyptia fecundior fertur, cuius lignum in aqua missum ilico mergitur, et cum in imo aliquandiu iacuerit, deinde in superficiem sustollitur versa vice nature, quia madefactum debuit umoris pondere desidere. Antiqui athlete ficis alebantur, priusquam eos Pitagoras exercitator ad carnis usum, quod fortior cibus est, transtulisset. [illegible] cibos sumpte fiunt rugas eorum ferunt distendere. Tauros quoque ferocissimos ad fici arborem colligatos repente mansuescere dicunt. Caprificus appellata [illegible] eo quod parietes quibus innascitur carpit. Carpit enim et prodit ex latebris, per quam concepta est. Alii caprificum putant quod sic arbor eius remedio fecundet. Morus a grecis vocata, quam latini rubum appellant, eo quod fructus vel virgulta eius rubeant. Est enim morus silvestris fructus afferens quo in deserto pastorum fames acerbitatis [illegible] fructu. Huius folia tacta serpenti ferunt nocivum eum. Sicomorus sicut et morus greca nomina sunt. Dicta autem sicomorus eo quod sit folio simili moro. Hanc latini celsam appellant ab altitudine, quia non est brevis ut morus. Nux appellata quod stillicidium vel umbra foliorum eius proximis arboribus noceat. Hanc alio nomine latini iuglandem vocant quasi Iovis glandem. Fuit enim hec arbor consecrata Iovi. Cuius pomi tanta vis est ut immissa inter suspectos herbarum vel fungorum cibos quicquid in eis virulentum est extorqueat, rapiat atque extinguat. Nuces autem generaliter dicuntur omnia poma tecta corio duriore, ut pinee nuces, avellane, glandes, castanee, amigdale. Inde et nuclei dicti quod sint duro corio tecti. Ac contra poma omnia mollia mala dicta [illegible] ut persica, punica, maciana, cidonia et cetera. Amigdala grecum nomen est, que latine nux longa vocatur. Hanc alii nucidam vocant, quasi minorem nucem. De qua Virgilius: Cum se nux plurima silvis induet in florem. Cunctis enim arboribus prior se in florem induit, et ad inserenda poma arbusta sequuntur priora. Avellane ab Abellino Campanie oppido ubi habundant cognominate sunt. Has greci ponticas appellant, eo quod eas Ponticum mare habundent. Castanea latini a greco appellant vocabulo. Hanc enim greci castaneam vocant, propter quod fructus eius gemini in modum testiculorum intra folliculum reconditi sint. Qui dum eiciuntur quasi castrantur. Hec arbor simul ut excisa fuerit tamquam silva expullulare consuevit. Ilex ab electo vocata. Huius enim arboris fructum homines primum ad victum sibi elegerunt, unde et poeta: Mortales primi ructabant gutture glandem. Prius enim quam frumenti usus esset antiqui homines primum glande vixerunt. Suberies arbor ex qua validissimus cortex natatori extrahitur, et ideo appellata suberies [illegible]. Fagus et esculus arbores glandifere ideo vocate creduntur quod his fructibus olim homines vixerint cibumque sumpserint escasque habuerint. Fagus autem grece comedere dicitur. Xilicon quam latini corrupte siliquam vocant, ideo a grecis taliter accepit, eo quod lignei fructus sit dulcedinis. Xilo quippe dicitur lignum, licon dulce. Huius arboris pomo succus expressus acacia a grecis dicitur. Pistacia quod cortex pomi eius nardi pistici odorem reddat. Pinus arbor picea ab acumine foliorum vocata. Pinum enim antiqui acutum nominabant. Pinum autem alii pitiam, alii greci peucen vocant, quam nos piceam dicimus eo quod desudet picem. Nam et species differunt. In Germanie autem insulis huius arboris lacrimam electrum gignit. Gutta enim defluens rigore vel tempore in soliditatem densescit et gemmam facit, de qualitate sua et nomen accipiens; idem suavem eo quod sucus sit arboris. Pinum credunt [illegible] cunctas que sub ea sunt [illegible] nocere omnibus. Abies dicta quod pre ceteris arboribus longe eat et in excelsum promineat. Cuius natura expers est terreni humoris, ac propterea habilis atque levis videtur vel habetur. De qua Virgilius: et casus abies visura marinos, quia ex ea naves fiunt. Hanc quidam gallicam vocant propter candorem. Est autem sine nodo. Cedrus quam greci cedros vocant [illegible] id est arboris humor ardentis, cuius folia ad similitudinem cypressi respondent. Lignum vero iocundi odoris est et diu durans, nec a tinea umquam exterminatur. De qua Persius: et cedro digna locutus, scilicet propter durabilem perpetuitatem. Unde et in templis propter diuturnitatem ex hoc ligno trabes [illegible] fiunt. Huius ligni resina cedria dicitur, que in conservandis libris adeo utilis est ut perlinita ex ea nec tineas patiantur nec tempore consenescant. Nascitur in Creta, Africa atque Syria. Cypressus grece dicitur quod caput eius ad rotunditatem in cacumine erigitur. Unde et conon vocatur, id est acta rotunditas. Hinc et fructus eius conon, quia rotunditas eius talis est ut conum imitetur. Unde et conifere cypressi dicuntur. Huius lignum cedro pene proximam habet virtutem. Templorum quoque trabibus aptum, impenetrabili soliditate numquam [illegible] sed eadem qua in principio fuerat firmitate perseverat. Antiqui autem cypressinos rogos construere solebant ut odorem cadaverum dum urerentur opprimerent iocunditate odoris sui. Iuniperus grece dicta, sive quod ab amplo in angustum finitur ut ignis, sive quod conceptum diu teneat ignem; adeo ut si prune ex eius cinere fuerint operte usque ad annum permaneant. Pir enim apud grecos dicitur ignis. Iuniperus autem alia parva, alia est magna. Ebenus in India et Ethiopia nascitur, que cesa durescit in lapidem, cuius lignum nigrum est et cortex levis ut lauri. Sed Indicum maculosum est in parvis distinctionibus albis ac fulvis. Ethiopicum vero quod prestantius accepimus in nullo est maculatum, sed est nigrum, leve et corneum. Est autem [illegible] memorata, unde ebenum vocat. Unde Lucanus: Ebenus Mareotica [illegible]. Ebenum autem crepundiis illigatur ut infantes visu nigra non terreant. Platanus a latitudine foliorum dicta, vel quod ipsa arbor patula sit et ampla. Nam platos greci latum vocant. Expressit huius arboris scriptura et nomen et formam dicens: Quasi platanus dilatata sum iuxta plateas. Est autem tenerrimis foliis ac mollibus et vitis simile est. Quercus sive quernus quod ex ea solita erant divinare [illegible] quercubus responsa [illegible]. Arbor multum annosa, sicut legitur de quercu Mambre sub qua habitavit Abraham, que fertur usque ad Constantini regis imperium permansisse. Huius fructus galla appellatur [illegible]. [illegible] dicta parva forma sed firmo corpore atque nodoso, que medicaminibus et in caustis adhibetur. Alia balanis levis ac lenis et nimium perforata, luminaribus in usibus necessaria. Fraxinus vocari fertur quod in aspera loca montanaque [illegible] nascantur. Hinc per derivationem fraxinum, sicut a monte montanum. De qua Ovidius: Et fraxinus utilis hastis. Taxus venenata arbor, unde et vocata; unde et toxica venena exprimuntur. Ex hac arcus Parthi et alie gentes faciunt. Unde et poeta: Itureos taxi torquentur in arcus. Itureos autem dicit Parthos [illegible]. Robur autem generaliter dicitur ex omni materia quod est fortissimum. Alnus vocata quod alatur amne; proxima enim aque nascitur, nec facile extra undas vivit. Hec et tenera et mollis quia in humectis locis nutritur. Ulmus nomen accepit quod uliginosis locis et humidis melius proficiat. Nam in montanis et asperis minus leta est. Larix cui hoc nomen a castello Laricino inditum est, ex qua tabulis et tegulis affixe flammam repellunt, neque ex se carbonem ambuste efficiunt. Populus dicta quod ex eius calce multitudo nascatur. Cuius genus duplex est. Nam alia est alba, alia nigra. Alba autem populus dicta quia folia eius una sunt alba, alia viridia. Habet ergo bicolor hec quasi noctis et diei notas, que temporibus ortus solis et occasus constant. Genitam esse refertur circa Eridanum fluvium vel, ut alii memorant, in finibus Syrie. Tilium vocatum dicunt eo quod [illegible] colore, atrore et levitate [illegible]. Est enim genus materie levissime. Salix dicta quod celeriter saliat, hoc est velociter crescat. Arbor leta [illegible] habilis [illegible]. Huius seminis hanc dicunt esse naturam ut si quis illud in poculo hauserit liberis careat, sed et feminas infecundas efficiat. Populus autem et salix et tilia molles nature sunt et ad sculpturam apte. Vimen vocatum eo quod vim habeat multam viroris. Natura enim eius talis est ut etsi arefacta abluatur virescat; deinde excisa atque in humo fixa radicibus sese ipsa demergat. Mirice quam latini tamariscum vocant, ex amaritudine nominata. Gustus enim eius nimis amarus est. Hec arbor in solitudine et saxosa humo nascitur, ex qua et arbore maleficas artibus [illegible]. Mirtus a mari dicta, eo quod magis litorea arbor sit. Unde Virgilius: Litora mirtetis letissima. Hec est que agrestis mirtus est; medicorum autem libri hanc arborem aptam scribunt mulierum necessitatibus plurimis. Lentiscus quod cuspis ipsius lenta sit et mollis. Nam lentum dicimus quod flexibile est [illegible]. Virgilius: et lenta [illegible]. Huius fructus

oleum desudat. cortex resina quae mastix appellatur cuius plurima et melior
in chio insula gignitur. Terebintus arbor graecum nomen est generans resinam omnium resinarum
praestantiorem. Buxus graecum nomen est ex parte a latinis corruptum. Pyxos enim
appellatur apud eos arbor semper virens et lenitate materiae elementorum apicibus apta.
Rodandar quod corrupte vulgo rorandrum vocatur quod foliis sit lauri similis, flore ut rosa arbor venenata in escis cum aliis et medetur serpentium vexationes. Erbitum vocavere pastores eo quod utile sibi praebeat pecoribus ubi pascua desunt. Turbiscum quod de uno cespite ei multa virgulta surgunt quasi turba. Sappa vocata propter quod extra stipem tecta. hic et stipula pro diminutione. Harundo dicta quod cito arescat. hanc veteres cannam vocaverunt. harundinem propterea Varro dixit. Sciendum sane quod latinum canna de lingua hebrea sumpsit. Apud eos enim calamus canna dicitur. Cicuta autem est quod est inter cannarum nodos dicta quod lateat. In indicis stagnis nascitur harundines calamique ex quorum radicibus expressum suavissimum sucum bibunt. unde et Varro ait: Indica non magno in arbore crescit harundo illius et lentis premitur radicibus humor. dulcia cui nequeant suco contendere mella. Sambucus mollis et pura arbor. Ramnus genus est rubi quem vulgo senticem vel sentes appellant asperum nimis et spinosum. Sentix dicta a situ quod est terra inculta in qua sentices spineque nascuntur. Maiores autem in omnem arborem spinosam veprem dicebant quod vi prendat. Oleaster dictus sic foliis olivae similis sed latioribus arbor inculta atque silvestris amara atque infructuosa. cui inserta oliva radicis mutat radicis et vestit eam in sapam gliscere. Lacrima oleastri arboris duplex. alia enim gummi similis sine ullo gustatus morsu. alia autem ammoniaci gutta ex distillatione collecta ac remordente. Oliva graece eleon dicitur ex quo latinum tractum est. ut oliva dicatur. Olea autem ipsa arbor est fructus oliva. sucus oleum. Est autem arbor pacis insignis. cuius fructus diversis nominibus appellatur. Orcades olive graeca ethimologia a similitudine testiculorum vocatae quod graeci orcheis vocant in modum radiorum. Paphie a Papho insula dicte unde primum allatae sunt. Lichinie eo quod optimum dent lumen. Nam lichinus lumen est. unde et lignum nomen accepit. quia aptum est flammis et luminum. Pausia quam corrupte rustici pusiam vocant viridi oleo et suavi. apta et dicta pausia quod paveatur id est tundatur. unde et pavimentum. Syria dicta pro eo quod de syria est allata. sive quia nigra est. Crustumia idem et volemis dicta eo quod vola complectentis magnitudine habet media manu. unde et involare dicimus. Quidam autem volemum gallica lingua bonum et malum intellegunt. Columbades appellatae. olea autem ab olea nominatum. Nam ut diximus olea est arbor. unde diriuatio sit oleum. sed quod ex albis fuerit olivis expressum vocatur hispanum. a graecis omfacion appellatur. quod autem ex foliis et non diu maturis expressum fuerit appellatur viride. quod vero ex nimium maturis commune dicitur. ex his ad usum vitae primum est spanum. secundum viride. tertium commune. Amurca olei pars aquosa ab emungendo dicta id est quod ab oleo se mungat et faex fiat. Hanc graeci amurcen vocant. ex latina lingua trahentes vocabulum. Gummi graecum nomen est. hoc enim illi gummi dicunt. Resina graeci retinen vocant. retinen graece dicitur quod manat. est enim lacrima sudore exhalata lignorum ut cerasi. lentisci. balsami. terebinti vel reliquarum arborum vel virgultorum quae sudare produntur. sic et odorata orientis lingua sic gutta balsami ac ferulae vel sucinorum cum lacrima ad duritiem ingenita. Prima resina terebintina omnium praestantior. affertur autem ex arabia petra atque iudea et syria cypro et affrica ex insulis quoque cicladibus. secunda est lentiscina quae mastixe vocatur. haec ex chio insula deportatur. tertia pinalis quarum alia prunea. alia picina. alia liquida. alia arida. et affertur ex tirena colofonia resina sumpsit. Pix graecum nomen est quam illi pissam vocant. Alii volunt ex pino picem vocari. hanc graeci appellant gloma. nos ramale dicere possumus. cum probabilis splendens levis et munda. Creandarum arborum natalitia sunt genera. aut enim sua sponte nascuntur aut ex seminibus fortuitu iacentibus surgunt aut ex radicibus pullulant. nam cetera usus invenit fauente natura. Omnia pomorum latine feminini generis sunt. exceptis paucis ut hic oleaster. hic siler. Virgilius: et molle siler. Item hic buxus licet et buxus dicatur. Nam superflua quidam volunt facere distinctionem ut hic buxus de arbore dicamus. buxum de ligno composito.

De arboribus aromaticis.

Aromata sunt quaecumque fraglantis odoris india vel arabia mittit sive aliae regiones. Nomen autem aromata traxisse videntur sive quod aris imposita divinis invocationibus apta videantur. sive quod sese aeri inserere ac miscere probantur. Nam quid est odor nisi aer contactus. Thus arbor arabie immensa atque ramosa. lenissimi corticis ramis ad aceris qualitate amigdale modum sucum aromaticum fundens album et masticatione vel in pulvere resolutum et confringitur. Inde pingue et igni apposita facile ardescens. et appellatur apud nos masculus eo quod sit natura rotundum in modum testiculorum. reliquum planum et plene scabrosum minus optimum. Adulteratur autem admixta resina sive gummi sed dinoscitur sua proprietate. Nam thus igni impositum ardescit. resina fumescit. gummi vero ligni se calefactum. thus autem a tundendo dictum. hoc et libanum vocatum a monte arabie ubi sabei sunt. nam mons eorum libanus dicitur. ubi thura colliguntur. Myrra arbor arabie altitudinis ad quinque cubitorum. similis spine quam achantum dicunt cuius gutta viridis atque amara. unde et nomen accepit myrra. Gutta eius sponte manans pretiosior est elicita corticis vulnere vilior iudicatur. Sarmenta eius arabes ignibus fovent quorum fumo satis noxio nisi ad odorem storacis occurrant plerumque insanabiles morbos contrahunt. Myrra autem trogodite ab insula arabie dicta. ubi melior colligitur et purior. Storax arbor arabie similis malo cotonio cuius virgule interne canicule ortu cavernatim lacrimam fundunt. Distillatio eius in terram cadens munda non est. sed cui proprii corticis scrobe servatur. Illa autem quae virgis et calamis inheserit munda est et albida. dehinc fulva fit sole cocta. et ipsa storax calamites pinguis resinosa. odoris iocundi. humecta. et veluti mellosum liquorem emittens. Storax autem dicta quod stet gutta arboris profluens et congelata. nam graeci stira guttam dicunt. graece autem stirax latine storace dicitur. Bdella indie et arabie arbor cuius lacrima melior arabica. est enim lucida subalbida. levis. pinguis. equaliter cerea. et quae facile molliatur. neque ligno vel terra commixta amara odoris boni. Nam ex india sordida est et nigra. et maiori gleba. adulteratur autem admixto gummi quod non ita amarificat gustum. Mastix arbor lentisci gutta est. haec granomastix dicta quia in modum granorum est. Melior autem in chio insula gignitur. odoris boni candoris cerei punice. unde et splendorem gratius pulchrificat. adulteratur interdum resina vel thure. Piperis arbor nascitur in india in latere montis caucasi quod soli aversum est folia iuniperi similitudine. Cuius silvas serpentes custodiunt. sed incole regionis illius cum matura fuerint incendunt et serpentes igne fugantur. et inde ex flamma nigrum piper efficitur. nam natura piperis alba est. cuius quidem diversus est fructus. Nam quod inmaturum est piper longum vocatur. quod incorruptum ab igne piper album. quod vero cute rugosa et horrida fuerit. ex calore ignis trahit et colorem et nomen. Piper si leve est vetustum. et si grave novellum. Vitanda est autem mercantium fraus. solent enim vetustissimo piperi humecto argenti spuma aut plumbum aspergere ut ponderosum fiat. Aloa in india atque arabia gignitur arbor odoris suavissimi ac summi. Denique lignum ipsius vice thimiamatis adoletur. unde et nomen traxisse creditur. Cinnamomum dictum quod cortex eius in modum canne sit rotundus et gracilis. gignitur autem in indie et ethiopie regionibus. frutice brevi duorum tantum cubitorum colore subnigro vel cinereo tenuissimarum virgarum. Nam quod incrassitudine distenditur despectum est. quod vero gracili provenit eximium quod cum frangitur visibile spiramentum emittit ad imaginem nebule seu pulveris. Amomum vocatum quod veluti odore cynamomi referat. nascitur in syria et armenia frutex botrosum semen reddens sibi connexum. flore albo veluti folia viole simili brionie odore et bono. somnos suavificat. Cassia nascitur in arabia virga robusti corticis et purpureis foliis ut piperis. est autem virtutis cynamomi similis sed potentia inferior. unde cynamomi vice duplex eius pondus in medicaminibus admiscetur. Calamus aromaticus a similitudine calami usitati vocatur. Gignitur in india multis nodis geniculatus fulvus. flagrans spiritus suavitate. qui cum frangitur in multas fit partes scissilis. simulans gustu cassiam cum levi acrimonia remordenti. Balsamum arbor in iudea intra terminos tantum viginti iugerum erat. postea quam eandem regionem romani potiti sunt. et latissimis collibus propagata est. Stirpes similis vitis foliis. similis rute sed albidioribus. semperque manentibus. Arbor autem balsami lignum eius xilobalsamum dicitur. fructus eius sive semen carpobalsamum. sucus opobalsamum. Quod opo cum adiectione significat. eo quod percussus ferreis ungulis cortex ligni per cavernas eximii odoris gutta distillat. cauma enim graeco sermone opo dicitur. cuius gutta adulteratur admixto cyprino oleo vel melle. sed sincerum probatur a melle si cum lacte coagulatur ab oleo si in stillatum aquae aut admixtum facile fuerit resolutum. praeterea et si laneae vestes ex ipso pollute non maculantur. Adulteratum quidem neque cum lacte coagulatur et ut oleum in aqua supernatat. et vestem maculat. Balsama autem si pura fuerint tanta vi sunt ut si sol excanduerit sustineri in manu non possint.

De herbis aromaticis.

Exstant et quaedam herbarum nomina quae ex aliqua sui causa resonant hinc nominum explanatione non tam omnium herbarum ethimologiam invenies. Folium dictum quod sine ulla radice innatans in indie litoribus colligatur. quod lino perforatum siccant indi atque reponunt. Fertur autem paradisi esse herba. gustu nardum referens. Nardus herba est spicosa. unde a graecis nardostacos appellata. quarum alia indica. alia syriaca vocatur. non quod in syria nascatur. sed quod mons in quo invenitur alio latere indiam spectat alio syriam. Est autem indicum multiforme. sed melius syriacum. leve fulvum. comosum spica parvum. odoratissimum cyprum simulans. quod simulatum more cardamomi linguam siccat. Nardum celticum a regione gallie nomen traxit. nascitur enim saepe in ligie alpibus et in syria frutice parva radicibus in manipulo collectis ligantur. flos eius tantum propter odorem bonum utilis atque radicule ut tales probantur usibus nostris. Costum radix herbe nascentis in india. arabia et syria. sed melius arabicum. est enim album et leve suaveque iocundi odoris. Indicum colore atro et leve ut ferula. syriacum vero pondere grave. colore buxeo. odore acro. summum tamen album leve. aridum gustu incendens. Crocum dictum ab oppido cilicie quod vocatur coricium quamquam et alibi nascatur. sed non tantum vel tale quale in cilicia unde et a potiori parte nomen accepit. nam multe res nomina sumpserunt a locis ubi plus proveniunt et melius aliis. Optimum autem est quod fuerit recens. odoris boni. albedine parva. porrecte longitudinis. integrum et neque infragmenta comminutum. inspiratione lenta. et cum carpitur manus inficiens. et leviter acre. Quod si eiusmodi non fuerit. aut vetustum aut infusum agnoscitur. Adulteratur autem admixto croco magmate. augendi quoque ponderis causa spuma argenti contrita adicitur. et proditur si pulverulentum reperitur atque decoctum ab odore proprio fuerit lapsum. Crocomagma ex pressis aromatibus croci unguenti atque in formam sedimine in panem oculos fit. et ideo sic appellatum. Asarum nascitur in umbrosis montibus. floribus cassie similibus. inter quos flos iuxta radicem prope terram in quo semen continetur uvarum simile. radicibus pluribus atque tenuissimis et bene redolentibus. et est virtute similis nardo. Fu nascitur in ponto foliis oleastro similibus. quam parvam a graecis vocatam quod herba est virtute fervente. Radix est enim uncia triangula foliis porri similibus radicibus nigris sive congestis in similitudine olivarum odoratissimis atque acrimis. nascitur in paludibus atque vacuis locis. Traditur et alia species quae partim in india nascitur et appellatur lingua eorum binhiber. Yris illirica a similitudine yridis celestis nomen accepit. unde et a latinis arcum dicitur. eo quod flos eius coloris varietate eundem celestem arcum imitetur. Illirica autem dicitur quia in illirico plurima et violentissima est. species eius foliis gladioli similibus radice aromatica odoris boni. Acorum foliis yridis similibus radicibus acerrimi odoris sed iocundi. propter quod et aromatica est. Meu cordamomum semen melior quod in saracene nascitur quam quod in arabia fulvum multiflorem permanens odoris rosei cum manu confricatur gustu multum incendit linguam atque mordet. cuius flos semen antos dicitur. Anthos enim graece flos nuncupatur. Tymum appellatum quod flore eius odore reficit. de quo Virgilius: redolentque thymo fraglantia mella. Epitimum quod nomen est quod latine dicitur flos tymi. nam flos graece tymum vocatur. est autem flos tymi ymbro similis. Sansuc quem latini amaracum vocant, cuius nominis usum Virgilius et adiuvento referens ait: ubi mollis amaracus illum floribus aspirans amplectitur umbra. Apta autem est haec herba unguentis unde et nomen exit. amaracus a puero quodam regis qui casu lapsus dum ferret unguenta maius et gratissimum ex confectione odorem creavit. Iacinctus herba est huius flore purpureum. Ex autem nomen a puero quodam nobili quem in sabulis interfectum propter florem repertum est interfectum. dederitque nomen herbe pueri fusus cas. est autem radice et flore bulbi similis. pueros a pubertate retinens. Narcissus herba impositum nomen habet a quodam puero cuius membra in hunc florem cesserit. quae et nomen narcissi in appellatione custodit. et decorem pallentis candidus in candore retinet foliorum. Rosa a specie floris nuncupata quod rutilanti colore rubeat. Lilia lactei floris herba unde et nuncupata graece lilia. cuius dum candor sit in foliis. auri tamen species intus effulget. Viola propter odoris nomen accepit. huius genera sunt tria. purpureum. album. melinum. Achantus herba egyptia semper frondens spinis plena. flexibile virgultum. Cuius imitatione arte vestis ornatur quae achantina dicitur. et achantus dicta. Edera dicta quod arboribus repando adhereat. de quo Virgilius: Inter victrices hederas tibi serpere lauros. Alii ederam nominatam quod hedis saepe lactis habundantiam esca auctibus praebebat. Edere frigide esse indicio sunt secundum physicos. Nam ad furorem ebrietatis est si quis poeta edera coronetur. Elleborum memorant graeci circa elleborum quendam fluvium plurimum gigni atque inde a graecis appellari. hunc romani alio nomine veratrum dicunt pro eo quod sumptum mentem insanitate reducit. Duo sunt autem genera. album et nigrum. Aconitum porro est herba quae provenit malorum gramine usque adeo celebris est. ut noxias herbas aconita illi nominemus. Nam tusca lingua venenum dicta quod ex arboribus taxeis exprimantur maxime apud cantabria. Euforbium dictum quod eius sucus oculorum aciem vivificat. cuius vis tanta est ut duris carnibus supradicta cum coquere compellatur. Nascitur in multis locis. sed plurima in mauritania. Laser herba nascitur in monte scobagi ubi et ganges fluvius oritur. cuius sucus dicitur primum laser. qui manat in modum lactis. Deinde usu diminutivo laser nominatum est. hoc et a quibusdam opium cirinaicum appellatur. quod et apud cirenas nascitur. Aloes herba amarissimi suci. Panaces herba fraglantis odoris. tirso ferule similis. ex quo profluit sucus qui opopanaces dicitur croceus et pinguis odore gravis et amarissimus. Galbanum sucus ferule. Dictamnon graece ex quo dictamni herba nomen accepit. propter quam apud Virgilium cerva vulnerata saltus peragrat dictamni. tanto enim potentie est ut ferrum a corpore expellat. sagittas excutiat. unde et eius pabulo ferae percussae sagittas corpori herentes eiciunt. Hanc quidam latinorum pulegium martis dicunt propter belli tela excutienda. Mandragora dicta quod habeat mala suaveolentia in magnitudine mali matiani. unde et eam latini malum terrae vocant. hanc poetae antropomorfos appellant quod habeat radicem formam hominis simulantem. cuius cortex vino mixta adbibendum datur quorum corpora propter curam obsecanda sunt. ut soporati dolorem minime sentiant. Huius species duae. femina foliis lactucae similibus mala generans in similitudine prunarum. masculus vero foliis betae similibus. Papaver herba somnifera de quo Virgilius: Letheo perfusa papavera somno. soporem enim languentibus facit. eius alia est usitata alia agrestis. ex quo fluit sucus quem opium appellant. Coloquintida cucurbita agrestis et vehementer amara quae similiter ut cucurbita per terram flagella tendit. Dicta autem coloquintida quod sit fructu rotundo atque foliis ut cucumis usitati. Centauria graeci vocant quam a chirone centauro ferunt reperta. eadem et limnesios quia locis humectis nascitur. eadem et fel terrae propter amaritudinem. Glicirica graece ex eo dicta quod dulcem radicem habeat. Glicis enim graece dulce dicitur. eadem ab ipso quia sitientibus sitim sedat. Dracontea vocata quod hasta eius varia sit in modum colubri similitudineque draconis imitetur. vel quod ea herba vipera timeat. Celidonia ideo dicta vel quod adventu hyrundinum videtur erumpere. vel quod pullis hyrundinum si oculi auferantur matres eorum ex hac herba mederi dicuntur. Eliotropium nomen accepit primo quod aestivo solsticio floreat. vel quia solis motibus folia circumagat. unde et a latinis solsequia nuncupatur. Nam et sole oriente flores suos aperit. idem et se recludit cum sol occiderit. Ipsamque latini intubum silvaticum vocant. haec et verrucaria quod extinguat verrucas ex aqua pota vel cataplasmate posita abstergat. Pentafilon a numero foliorum dicta. unde et eam latini quinquefolium vocant. adeo herba munda ut purificationibus et templis adhibeatur. Ysopum herba purgandis pulmonibus apta. unde et in veteri testamento per ysopi fasciculum aspergebatur agni sanguine qui mundari volebant. nascitur in petris herens saxo radicibus. Reubarbar sive reuponticum. illud quod trans danubium in solo barbarico. istud quod circa ponticum colligitur nominatum. Reu autem dictum quod sit radix. rau vocatur quasi radix barbara quasi radix pontica. Iusquiamum a graecis a latinis herba cali-

colaris quod tabiculi eius in figuram cithare nascuntur, ut est mali punici quorum ora serrata sunt; habentes intrinsecus semina papaveris similia. Haec herba et insana vocatur, quia usus eius periculosus est. Denique si bibatur vel edatur insaniam facit, vel somni imaginem torpidam. Hanc vulgo milimindrum vocant, propter quod alienationem mentis inducit. Utile est autem contra humorem nexanicum, sed custodiendum est quod ea accipitur usque in crastinum ad eandem horam qua illa bibitur, ne per insaniam aliquem contrarietate exerceat. Saxifraga vocata quod semen eius petras in vesica frangat atque comminuat. Gentiana nomen sumpsit, ut medici memorant, ab inventore; radicibus aristolochie similibus; nascitur sub alpibus atque in Galathia Asie. Saturcia calida et prope ignita. Unde et illi nomen inditum creditur, quod per eos faciat in venerem. Satirion dicta a satiris propter incendium libidinis, quam vulgo stingum vocant. Venerem enim suscitat. Idem et orcis, quod radix eius in modum testiculorum sit, quos Greci orcis vocant. Idem et leporina, propter quod caulem mollem emittat. Urtica ex eo vocata quod tactus eius corpus adurat. Est enim ignee omnino nature, et tactu perurit, unde et pruriginem facit. Et est valde utilis pulvis eius ad sanguinem stagnandum. Arthemesia herba Diane a gentilibus consecrata est, unde et nuncupata. Grece enim Diana Arthemis dicitur. Est enim medicis apta et potui super ea aufert dolorem cordis. Cammiclos Grece dicta quod mali matiani odorem habeat, floresque breves terreque vicina. Camidrios a Grecis appellata quod sit brevis et per terram strata et minuta foliis parvissimis. Peon quidam medicus fuit, a quo peonia sive ponilla herba perhibetur inventa, ut Homerus dicit. Hanc quidam glesiden vocant, quod dulcis saporis sit, vel pentorum pina a numero granorum, velut alii dactilos a similitudine digitorum. Nascitur in silvis, maxime in Creta. Bolgosus a Grecis dicta, eo quod folia asperrima admodum lingue bovis habeat. Quam mirum in modum ob sapientiam vincendam vino infundendam a veteribus memoratum, quoniam hylaritatem prebere fertur per holeribus et sumitur. Arnoglosus, idem agnilingua, que a Romanis plantago dicitur, quod planta eius cito adhereat terre. Hanc multi pro holere vescuntur. Erpillos, que apud nos serpillus vocatur, pro eo quod radices eius longe serpiant. Eadem et magis annula, propter quod menstrua moveat. Aristolohia dicitur quod mulieribus fetis optima sit; nam supra sessa in partu matrice beneficio vaporis expurgat. Haec habet genera sunt duo, quarum una aristolohia rotunda dicitur, propter quod rotundam radicem habeat; altera aristolohia longa, quia radicem longam habeat cum ramis et foliis longioribus; quam et dactulin vocant, quod sit radice robore digitali et longa. Ericon a Grecis dicitur quod vere primo senescat, unde et Latini sentionem vocant. Nascitur per macias. Psillium dicta quod semen simile pulicis habeat. Unde et eam Latini herbam pulicariam vocant. Gerabotane a Grecis hoc nomen accepit quod remediis ac ligaturis hominum et purificationibus sacerdotum a gentilibus apta perhibetur. Unde et eam pontifices sagmen appellabant, quasi sanctam. Haec verbena quasi herba pura. Proficit et friboleticis si bibatur. Paliurus herba dicta asperrima et spinosa. Strutios, quam quidam herbam lanariam vocant, eo quod plerique ex ea lanam lavant. Nascitur locis cultis. Splenos dicta quod splenem auferat. Cimicia propter similitudinem cimicis dicta, unde et eam Greci cirionem vocaverunt. Nascitur in locis asperis atque cultis. Marrubium, quam Greci basium dicunt propter amaritudinem, nascitur in campis, cuius vis equaliter mixta cum oleo tysicis et tussientibus proficit, et vocis raucitudinem tollit. Pulegium apud Indos pipere preciosius est. Absinthium Grecum nomen cui probabile est quod in Pontica regione nascitur, unde et absentium Ponticum nominatur. Est enim amari gustus, suavi odore, temperantium corpori prestans, cuius contusa folia auferendis doloribus vel contusione corporum utillima comprobantur. Sipat (?) Grece dicitur eo quod tantam in radice virtutem habeat, ut frusta carnis aspersa in cacabo coagulet. Polipodion herba cui radix hyrta atque crinita, ut est polippus, a quo derivatum est ut polipodion diceretur. Nascitur in tenebrosis petrarum terris sive arboris vetustis. Polios a Grecis, a Latinis omnimorbia, quod multis morbis subveniat; nascitur in montibus et diversis locis. Scamonia, quam Latini acredinum vocant, herba suci plena, quod colligitur subcavata radice, deinque etiam rotunda cavitate fodiunt; cui subpositis aut cocleis aut nucis foliis excipitur sucus atque siccatus aufertur. Venit autem sepius probabilius ex Misia Asie; hunc contrarium atque falsum ex Syria vel Iudea. Daucos foliis feniculi similis, tirso bipalmis. Cetocatia vocata quod ventrem cito purgat, quam vulgo citocoria vocant. Lappa dicta quod habeat caule ingenti per terram dispositam. Haec herba a Grecis filantropos vocatur, quod vestibus hominum inhereat ob asperitatem; sumitur iuxta mores. Capillum veneris vocant, sive quod elapsos per alopiciam capillos recreat, vel quod capillorum fluores coherceat, vel quod virgulis nigris lenibus cum splendore quasi capilli nascitur in agrestis locis. Rubea dicta quod radix eius sit rubra, unde et colorare lanam perhibetur. Est enim utilis pulvis ex eius radice factus, sive in cibum sumptus sive potum datus ad eum qui rabiem patitur. Ancusa, cuius radix contacta digitos inficit est enim colore sanguineo; unde et pictoribus ad picturam efficiendam usui est. Cameleon, que Latine viscara vocatur, eo quod viscum gignat, in quo herentes aves quasi propria voluntate descendit ad escam. Cicuta propter quod in tirso geniculatos nodos habeat occultos ut canna. Sic dicitur fossa ceca que occulta est. Hec potui data interficit. Hanc in carcere Socrates bibit et exspiravit. Unde Persius dicit: Sorbitio tollere quam dira cicute. Haec dum hominibus venenum sit, capellas efficit pingues. Trifolium, quam Greci trifillum vocant, quod sit foliis ternis per singulas annotationes. Flommos, quam Latini herbam lucernarem vocant, ab eo quod ad lumina faciat. Eadem et lucubros quod lucem prebeat umbris. Piretron Grece dicta eo quod habeat radicem incendiosam, atque coacbante est enim utilis in cetera per gandis a flegmis capitibus hominum. Altea malva agrestis sive malve viscum, sed altea quod in altum surgit. Ibiscus quia glutinosa est, nascitur in locis humidis, cuius radices decocte diligenter mixte porcina adipe ad sublevandos dolores vel tumores vulnerum valde utiles comprobantur. Origanum quod Latina lingua colenum interpretatur propter quod infusa colorem vini. Ocimalum (?) vocabulum sumpsit quod coma foliorum ad radium solis circum acta convertitur. Nam Greci solem titan vocant. Mallone coma ex quo confectum est ut ocimalum diceretur, est nascens in locis humidis, sive aquis proximis, et utilis in confractione adversus gaudia omnia veneris. Huius species vii, sed diversis in locis nascentes. Strignos, que Latine herba salutaris vocatur, propter quod dolorem capitis et stomachi incendium mitigat. Idem et uva lupina, propterea quod semen eius uve seminibus similetur. Poligonos, quam Latini herbam sanguinariam vocant, quod missa in naribus sanguinem moveat. Ambrosia, quam Latini apium silvaticum vocant; de qua Virgilius: Ambrosieque come divinum vertice odorem aspiravere. Apiago quod flos eius apes maxime appetunt. Pellacaros marinum, quam Latini ab effectu herbam salutarem vocant, folia feniculi similia atque aspera, et rotata in terra prostrata. Colocasia menta agrestis, quam Greci calamentum, vulgo nepitam vocaverunt, maioris virtutis et vehementis in colore. Genicularis herba substernitur ob scorpionum vim repellendam. Gladiolus quod sit gladii foliis similibus, in tirso cubitali, floribus purpureis. Verbascum, agaricum, radix ut vitis albe. Calamites albe, lappa, lappago. Capella, ventola, orciuta. Mirobalanum assolidum, quod Latini a colore ellitam vocant. Scilla quod nocens sit, de qua superstitiosi quidam dicunt quod simungia ad limen suspendatur, omnia mala fugat. Camipeto a Grecis dicta quod terre adhereat, et odorem pini habeat. Hanc Latini cucurbitularem vocant, quod ex parte cucurbitarum odorem referat. Seasisocria nascitur locis arenosis. Splenon dicta quod splenem auferat, sive scolpedrios, eo quod folia ipsius scolopendro animali sint similia; nascitur in humidis petris. Volvus appellatur quod sit radix eius volubilis et rotunda. Strociasi (?) in insulis Stecadibus nascitur, unde et nuncupatur. Ciclaminos Grece dicta a quodam, que ciclos vocatur, eo quod per immurare (?) hoc herbo mucri, sive quod habeat radicem rotundam. Greci enim ciclam rotundum vocant. Cuius radix aut sucus simul sumptus fuerit, ad mentem ebrios facit. Nascitur in locis silvosis et agris. Ampelos leuce, sive brionia, quam Latini vitem albam vocant vel aqualitate coloris, vel quod radix eius contrita et corpori infricata teneriorem et candidiorem cutem reddat. Nam et suci baca eius lacunbetibus (?) fictis videtur, et folia eius aqua calida decocta sanguinem vel humorem ex percussione corporis spargere. Ampelos melena, id est vitis nigra, eadem que labrusca, folia edere similia, et omnibus maiora quam vitis alba, bacas vel racemos similiter habens, que in maturitate nigrescunt, unde et vocabulum sumpsit. Umcella herba a Latinis appellata quod sit virtutis quod pexi

mum fuerit apprehendatur. Corimbis que anulos appellant. Buccalmos (?) flore leucroceti oculo simile, unde et a Grecis nomen accepit. Est autem caule molli, foliis coriandri similibus; nascitur iuxta muros civitatum. Flesmos, quam Latini verbascum vocant, quia altera est masculus albioribus foliis atque angustioribus, altera femina foliis latioribus atque nigris. Ferula vocata a medulla, nam, ut Varro narrat, ferule medulla, quam apodelon Greci vocant; nonnulli autem a feriendo ferulam dicunt. Hac enim pueri et puelle vapulare solent. Huius sucus galbanum est. Papirum dictum quod igni et cereis est aptum. Pir enim Greci ignem dicunt. Iuncus eo quod iunctis radicibus hereat. Scirpus, quo segetes tegunt, sine nodo. De quo Ennius: Querunt in scirpo, quod soliti dicere, nodum. Est in pubibus quoniam mitis est et in scirpo nodum querit. Fucus genus herbe est de qua tingitur vestis; dicta quia mentitur alienum colorem. Unde Virgilius dicit: Mentiri lana colores. Alga nascitur in aquis stantibus, ita denique nomen sumpsit ab algore aque, quod alliget pedes, quia crassa est foliis, aquam ex parte superantibus. Ulva et typus herbe que circa fontes et in paludibus stagnis nascuntur, excepto quod ulva, id est alga, mollis et quidam fungus dicta ab uligine. Typus vero quod se ab aqua inflat, unde et ambitiosorum et sibi placentium hominum tumor typus dicitur. Carex herba acuta et durissima sparto similis, de qua Virgilius: et carice pastus acuta. Spartum frutex virgosus sine foliis, ab asperitate vocatur. Volumina enim funium que ex eo fiunt aspera sunt. Gramen agrestum potum dictum quod plurima agrorum sit, unde et eum Greci agrestem vocaverunt. Licet nostri herbam gramen vocent, ab eo quod germinet; sic robur omnis ligni, et tres quod sit firmissima. Filix a singularitate folii dicta, denique ex una virgula altitudine cubitali unum scissum folium gignitur in se implicata velut pinna. Avena, lolium, zizania, quam poete semper infelix lolium dicunt quod sit inutile et infecundum. Fenum dictum quod eo flamma nutritur. Fos enim flamma est. Manipulum dicimus fascem feni, et dictum manipulum quod manum impleat.

De holeribus.

Hortus nominatur quod semper ibi aliquid oriatur. Nam cum alia terra semel in anno aliquid creat, hortus sine fructu numquam est. Holus ab alendo dictum, eo quod primum homines holeribus alerentur antequam fruges et carnes ederent; tantum enim pomis arborum et holeribus alebantur sicut animalia herbis. Caulis est generaliter herbarum vel holerum medius frutex, qui vulgo tirsus dicitur, quod a terra sursum consendat, ex quo diminutum est ut specialiter quoddam genus holerum caulix diceretur, quia tirsus quisque amplius ceteris holeribus coalescit, id est crescit. Est autem generale nomen omnis enim frutex caulis. Cima dicitur quasi coma, est autem summitas holerum vel arborum, in qua vigens virtus naturalis est. Malva ex parte ex Greco vocabulo appellatur, et potum malis in eo quod molliendi alvum solvendique naturam habeat. Cuius sucus si quis se oleo mixto perunxerit, ab apibus negatur feriri. Folia eius ex oleo trita et inposita scorpionibus creduntur afferre torporem. Pastinaca vocata quod eius radix precipuus pastus sit hominis. Est enim odoratu iocunda, cibo delectabilis. Rapa dicta a rapiendo, id est comprehendendo. Est autem radice amplior napo, sapore dulcior et folio tenui. Napus a similitudine rapi vocatur, nisi quod foliis latior et radicis gustu subacrior est. Nominis autem affinitas mutatque in pene communis, quia utrique semen in alterum vicissim mutatur. Nam rapa in alio solo, ut emilianus ait, per biennium mutatur in napum; alio vero napus transit in rapam. Napocaulis ex duobus holeribus compositum nomen habet, quia divinum (?) sit saporis napo similis, non in radice sed in tirso consendit ut caulis. Sinapis appellatur quod foliis sit similis napis. Rafanum Greci, nos radicem vocamus, eo quod tota deorsum nitatur dum reliqua holera in summa magis prosiliant; cuius semine macerato quisque suas manus infecerit, serpentes impune tractabit. Siquidem ex radice ipsius et ebur albescit. In cibo quoque veneni subsistit. Nam contra venena radices nuces, lupini, citrum, apium, ruta proficiunt. Sed contra fugiam non contra acceptum venenum. Unde et apud veteres ante alias epulas hec solebant in suis apponere. Lactuca dicta est quod habundantia lactis exuberet, seu quia lacte nutrientes feminas implet. Hec et mulieris usu venerem coherret. Lactuca agrestis, quam sarralia nominamus, quod tergus eius in modum serre est. Intubum Grecum nomen est, et intubus quod sit intus tosus. Cepa vocatur quia non aliud est nisi tantum caput. Ascalonia nuncupata ex una urbium Palestine que Ascalon dicitur, unde primum advecta est. Allium dictum quod oleat. Ulpicum appellatum quod allium odorem habeat. Faseolos vocari aiunt a Faselo insula Grecie, ubi non procul mons Olimpus est. Porrum cuius duo genera sunt, capitatum et sectilis. Sectilis minor, capitatum maior. Beta apud nos holeris genus, apud Grecos littera est. Blitum genus holeris saporis evanidi, quasi vilis beta. Cucumeres quod sint interdum amari, qui dulces nasci perhibentur, si lacte mellito eorum semen infundatur. Cucurbita apopes. Sane pepomeli, pepo ocimum, Greca nomina sunt, et origo eorum Latinis incerta. Holus molle triplex. Brassica, olisatrum, nastrum, sapor appellatum quod armonia sui nasum torqueat. Fungi quod aridi ignem acceptum concipiant; fos enim ignis est, unde et tesca vulgo dicitur, quod sit fomes ignis et nutrimentum. Alii dicunt fungos vocatos quod sint ex eorum genere quedam interemptorii, unde et defuncti. Tubera tumor terre perdit, eaque cum non illi dedit. Volvi appellati quod sint volubiles et rotundi. Asparagus quod spinosa et aspera frutex eius ex qua gignitur. Capparis a Grecis nomen sumpsisse videtur, quod habet in summitatibus rotunda semina capitalia. Armoracea est lapsana, lapistrum, lapacia. Hec in cibo sumpta stomachum confortat, venerem reprimit. Carduus, eruca, quasi urtica, quod sit ignite virtutis, et in cibo sepe sumpta veneris incendium moveat. Huius species due, quarum altera usualis, altera agrestis acoris virtute, utraque tamen veneris commovens usum.

De odoriferis herbis.

Apium dictum quod eo apex, id est caput antiquorum triumphantium coronabatur. Hercules autem hac herba primum capita cingebat. Nam nec populum capite preferebat, nec oleastrum, nec apium, cuius radices efficacter pugnant contra insidias venenorum. Cuius genera sunt petrosilinon, ipposilinon et oleosilinon. Petrosilinon vocatum quod sit similis apio et nascatur in petris montibusque, propterea quod nos petrapium dicere possumus. Silenum Grece apium dicitur, sed est summum ac probabile Macedonicum, gustu suave et odore aromaticum. Ypposilenon dictum quod sit durum et asperum et austerum. Oleosilenon quod mollior folio et caule tenuis. Feniculum Latini vocant quod eius tirsi seu radicis sucus acuat visum. Cuius virtute credunt ut serpentes annuam senectutem eius gustu deponant. Hoc holus Greci maratron vocant. Ligusticum a regione nomen accepit; nascitur enim plurimum in Liguria, odore aromatico et gustu acri. Aneson ut Greci dicunt, sive ut Latini anesum, herba omnibus cognita, acerrime fervens, vitalis. Anetum. Ciminum. Coriandrum ex Greco nomine sumptum, quod illi colorion vocant, cuius semen in vino dulci datum priores reddit in venere, si supra modum dederit, amentiam nutrit. Canos et ex coriandro infici compertum est. Abrotanum. Cerefolium. Ruta dicta quod sit ferventissima, cuius altera agrestis atque interdum acrior, sed utraque ferventissime comprobantur. Hac venenis repugnare mustele docent, que cum serpente dimicaverint cibo eius armantur. Saliunca insula (?), quam rustici alam vocant, radice aromatica, odoris summi cum levi armonia. Menta huius genera vi.

INCIPIT LIBER XVIII DE BELLIS ET TRIUMPHIS.

PRIMUS BELLA INTULIT Ninus Assyriorum rex. Ipse enim finibus suis nequaquam contentus humane societatis fedus irrumpens exercitum ducere, aliena vastare, liberos populos aut trucidare aut subicere cepit, universamque Asiam usque ad Libie fines nova servitute perdomuit. Hinc et studuit urbes in mutuo sanguine alterna cede grassare. Quatuor autem genera sunt bellorum, id est iustum, iniustum, civile et plus quam civile. Iustum bellum est quod ex predicto geritur de rebus repetitis aut propulsandorum hostium causa. Iniustum bellum est quod de furore, non de legitima ratione initur. De quo in Re publica dicit Cicero: Illa iniusta bella sunt que sunt sine causa suscepta. Nam extra ulciscendi aut propulsandorum hostium causam bellum geri nullum potest. Et hoc idem Tullius parvis interiectis subdidit: Nullum bellum iustum habetur nisi denunciatum, nisi indictum, nisi de repetitis rebus. Civile bellum est inter cives orta seditio et concitati tumultus, sicut inter Sillam et Marium, qui bellum civile invicem in una gente gesserunt. Plus quam civile bellum ubi non solum cives certant, sed et cognati, quale actum est inter Cesarem et Pompeium, quando gener et socer invicem dimicaverunt. Siquidem in hac pugna frater cum fratre dimicavit, et pater adversus filium arma portavit. Unde Lucanus: In fratrem cecidere primi fratris. Item: Cui cervix cesa

235.

parentes caderet. Bella namque dicuntur intestina, externa, servilia, socialia, piratica. Piratica bella sunt sparsa mari latrunculorum per maria in mioparonibus levibus et fragilibus, non solum navibus commeatus, sed et insulas provinciasque vastantibus; quos primum Gnaeus Pompeius post multam vastationem quam terra marique digesserat mira celeritate pressit ac superavit. Sed aliud bellum vocatur, quod contra hostes agitur; aliud tumultus, quod seditione civium concitatur. Nam seditio est dissensio civium dicta, quod seorsum alii ad alios eant. Alii existimant dissensionem animorum seditionem vocari, quam Graeci diastasin vocant. Quid autem differat utrumque Cicero docet: Potest enim esse bellum ut tumultus non sit; tumultus autem esse sine bello non potest. Nam preterea tumultus dicitur, quod ita maior timor oriatur. Unde et dictus tumultus, quasi timor multus. Gravius autem esse tumultum quam bellum. Nam in bello vacationes valent; in tumultu non valent.

Differunt autem bellum, pugna et proelium. Nam bellum universum vocatur, ut Punicum; huius partes sunt pugnae, ut Cannensis, Thrasimenensis. Rursum in una pugna diversa sunt proelia. Aliud enim in cornibus, aliud in medio, aliud in extrema acie geritur. Bellum ergo est tota pugna unius diei; pluribus autem partibus pugna est. Bellum antea duellum vocatum, eo quod sint duae partes dimicantium, vel quod alterum faciat victorem, alterum victum. Postea mutata et detracta littera bellum dictum. Alii per antiphrasin putant dictum, eo quod sit horridum; unde illud: bella, horrida bella. Bellum enim bello contrarium est pessimum. Proelia dicuntur ab imprimendo hostis hosti; unde et prela dicta ligna quibus uva premitur. Pugna vocata eo quod initio usus fuisset in bello pugnis contendere, vel quia primum bellum pugnis incipiebatur. Unde et pugna, et dum est aliquid sine ferro. Quattuor autem in bello aguntur: pugna, fuga, victoria, pax. Pacis vocabulum videtur a pacto sumptum. Posterius autem pax accipitur, foedus primum initur. Foedus est pax quae fit inter dissidentes vel a fide vel a fetialibus, id est a sacerdotibus dictum. Per ipsos enim fiebant foedera, sicut per saeculares bella. Alii foedera dicta putant a porca foede et crudeliter occisa, cuius mors optabatur ei qui a pace resiluisset. Virgilius: Et caesa iungebant foedera porca. Foederis partes indutiae, et dictae indutiae quasi in dies otia.

De triumphis

Omne regnum saeculi huius bellis quaeritur, victoriis propagatur. Victoria dicta quod vi, id est virtute adipiscatur. Hoc est enim ius gentium, vim vi expellere. Nam turpis est dolo quaesita victoria. Certa autem victoria vel occisio hostis vel expoliatio, vel utrumque. Non est autem iocunda victoria quae per immensa detrimenta contigit; et hoc est quod laudat Sallustius duces victoria incruento exercitu deportasse. Pompa dicta est graeco signo, apo tou pompeuein, hoc est publice ostentari. Praecedit autem victoriam pompa; ideo quia victoris ad huiusmodi certamen primum est victoriae votum. Tropheum dictum apo tes tropes, id est a conversione hostis et fuga. Nam qui hostem fugasset, merebatur tropheum; qui occidisset, triumphum, qui dictus est apo tou thriambou, id est ab exultatione. Plenae enim victoriae triumphus debetur. Semiplena tropheum, quia non dum plena est victoria consecuta, non enim obtinuit, sed fugavit exercitum. Hoc tamen nomen scriptores confundunt. Tranquillus autem triumphum latine dictum potius appellatum, quod is qui triumphans urbem ingrederetur tripertito iudicio honoraretur. Nam primum de triumpho duci concedendo exercitum iudicare solitum erat, secundo senatum, tertio populum. Erat autem Romanorum mos ut triumphantes quadrigis veherentur, exemplo quod soliti sint priores duces sic habitu bella inire. Quicumque autem in conflictu vicissent, palma aurea coronabantur, quia palma stimulos habet; qui vero sine conflictu fugientes prostrassent, laurea, eo quod haec arbor sine spinis est. Namque et purpurea et palmata toga triumphantes induebantur, et scipionem cum sceptro in manu gerebant ad imitationem victoriae Scipionis. Licet et scipio baculus sit, quo homines innituntur. Unde et primus ille Cornelius Scipio appellatus est, quia in foro patri caeco innixus incedebat [ambulabat]. Super scipionem autem super sedebat aquila, ob indicium quod per victoriam quis ad supernam magnitudinem accederet. Unde et colore rufo perlinebantur, quasi imitarentur divini ignis effigiem. Quod vero a carnifice contingebantur, id erat indicium ut ad tantum fastigium evecti mediocritatis humanae commonerentur. Quibus autem generibus deletus exercitus, aut internicione aut dispersione. Sallustius: Hostes aut oppressi aut dilapsi forent. Sic et utrumque Virgilius: internicione submersasque obruere puppes; dispersione: Age diversos et disice corpora ponto. Spolia hostium praeda, manubiae, exuviae, partes. Praeda a praedando vocata. Manubiae eo quod manibus detrahuntur. Haec et exuviae ab exuendo dictae, quia exuuntur. Haec et partes a pari divisione pro personarum qualitate et laborum iusta decisione. Spolia autem a pallis, quia expallia victis enim detrahuntur.

De instrumentis bellicis

Signa bellorum dicuntur quod ex his exercitus et pugnandi et victoriae receptui accepit symbolum. Nam aut per vocem tubae aut per symbolum ammonetur exercitus. Legionum principalia signa aquilae, dracones et pilae. Aquilae ideo, quod eadem avis Iovis in armis auspicio fuerit. Nam dum idem Iovis adversus Titanas proficisceretur, aquila ei in auspicio apparuisse fertur; quam ille pro indicio victoriae acceptam tutelae suae auspicatam legioni signum dedit. Quo factum est ut deinceps militum signis committeretur; cuius meminit Lucanus dicens: Signa pares aquilas et pila minantia pilis. Draconum signa ab Apollinis morte Pythonis serpentis inchoata sunt. Dehinc a Graecis et Romanis in bello gestari coeperunt. Pilam in signo constituisse fertur Augustus propter nationes sibi in cuncto orbe subiectas, ut magis figuram orbis ostenderet. Vexillum et ipsum signum bellicum, tractum non nisi a veli diminutione, quasi velexillum. Sub Romulo autem fasciculos feni pro vexillis milites habuerunt; hinc et manipuli appellantur. Manipulos enim dicimus fasces feni quod manum impleant. Cetera signa diversis picta imaginibus secundum militare consuetudinem existunt, per quae exercitus in permixtione proeliorum agnoscatur.

De bucinis

Bucina est qua signum datur in hostes, dicta a voce quasi vocina. Nam pagani agrestesque ad omnem usum bucina ad compita convocabantur. Proprie ergo haec agrestibus fuit signum. Deinde propterea bucina cogebat priscos ad arma agrestes. Huius clangor bucinum dicitur. Tuba Tyrreni primum invenerunt. Unde Virgilius: Tyrrenusque tubae mugire per aethera clangor. Haec autem a Tyrrenis piratis excogitata, cum dispersi circa maritimas oras, nam facile ad quaeque per occasionem voce aut bucina convocarentur, vento plerumque obstrepente; hic postea bellicis certaminibus adhibita est ad denuntianda signa bellorum, ut vel exaudiri prae commotu tumultu non poterat, sonitus tubae clangentis attingeret. Tuba autem dicta quasi tofa, id est cava; item tuba quasi tybia. Iure tuba autem et bucina veteres discernebant. Nam bucina resonans sollicitudine ad bella denuntiabat. Virgilius: Qua bucina signum dira dedit. Tuba autem proelium indicabat, ut: At tuba terribilem sonitum. Cuius sonus varius est. Nam interdum canitur ut bella committantur, interdum ut insequentes qui fugiunt, interdum receptui. Nam receptus dicitur quo se exercitus recipit. Unde et signa receptui canere dicuntur. Classica sunt cornua quae convocandi causa erant facta, et a calando classica dicebantur. De quibus Virgilius: Classica iamque sonant. Apud Amazonas autem non tubis sic a regibus, sed a regina sistro vocabatur feminarum exercitus.

De armis

Arma generaliter omnium rerum instrumenta sunt; unde et ubi reponuntur armaria dicta sunt. Item arma et tela omnium gentium. Sed arma sunt quibus ipsi tuemur; tela sunt quae emittimus. Nam arma duplicia sunt, id est vel quibus percutimus, vel quibus tegimur. Arma autem proprie dicta sunt eo quod armos tegunt. Nam arma vel ab armis dicuntur, id est ab humeris, ut legitur: hic hasta per armos acta tremit, vel apo tou areos, id est a Marte.

De gladiis

Gladius generaliter dicitur ensis in proelio; sed ensis ferrum tantum, gladius vero totus. Proprie autem appellatur gladius quod gulam dividit, id est cervicem secat. Ad hoc enim primum est factus. Nam cetera membra securibus magis caeduntur, collum gladio tantum. Acies vero gladii ab acumine dicta. Capulus vocatur vel quia caput est gladii, vel quia ibi capitur ut teneatur. Nam alias acies ferre non sinit. Mucro non tantum gladii est, sed cuiuslibet teli acumen, dictus a longitudine. Nam macron Graeci vocant longum; hinc et machera. Machera autem gladius longus ex una parte acutus. Framea vero gladius ex utraque parte acutus, quam vulgo spatam vocant; ipsa est et romphea. Framea autem dicta quia ferrea est. Nam sicut ferramentum, sic framea dicitur; ac proinde omnis gladius framea. Spata a passione dicitur, Graeco verbo quam pathein Graeci, Latine pati dicunt. Unde et patior et passio dicitur. Alii spatam Latine aestimant dictam, quod spatiosa sit, id est lata et ampla; unde et spatula in pectoribus. Semispatium gladius est a media spatae longitudine appellatum, non ut imprudens vulgus dicit sine spatio, dum sagitta velocior sit. Pugio a pungendo vocatus est; est enim gladius parvus et bis acutus, lateri adhaerens; idem et clunabulum dictum, quod religetur ad clunes. Celidonia gladius ferrum est latum, cui duplex est mucro ac bifurcum in modum caudae hirundinis formatum. Unde et celidonia. Sica a secando dicta; est enim gladius brevis, quo maxime utuntur qui apud Italos latrocinia exercent, a quo et sicarii dicti. Tranquillus autem dicit: Dum cuidam gladiatori in ludum emisso gladius curvatus fuisset ex acie recta, prorexit manum ad id corrigendum, reque pugnante responsum est: Sica pugnabo; unde sica nomen datum. Spicula regunt gladios. Securis signa sunt quae ante consules ferebantur, quas Hispani ab usu Francorum per derivationem franciscas vocant; et ea signa portari, ne autem usum praeterea belli aut vacans aspectum animare.

De hastis

Hasta est contus cum ferro, cuius diminutivum facit hastilia. Nomen autem hastae ab ustione sumpsit; unde et astuta. Contus ferrum non habet, sed tantum cuspide acuto. Unde Virgilius: Fraxineasque trabes et acuto cuspide contos. Contus autem quasi conitus; est enim contus acutus rotunditas. Trudes autem sunt cum lunato ferro, quod Graeci a plustra dicta, trudibus autem verum quod trudunt et detrudunt. Virgilius: Ferratasque trudes. Venabula dicta quasi venatui habilia, vel quia venientem excipiunt quasi excipulia. Excipiunt enim aprosque expectantque leones, irritant ursos, sed cum firma manu. Lancea est hasta amentum habens in medio. Dicta autem lancea quod aequa lance, id est aequali amenti ponderatione vibretur. Amentum vinculum est iaculorum hastilium, quod mediis hastis aptatur, et in medio quod media hasta religetur et iaculetur. Clava est qualis fuit Herculis, dicta quod sit clavis ferreis invicem religata, et est cubito semis facta in longitudine. Haec et caetia, quam Horatius caiam dicit. Est enim genus Gallici teli ex materia quam maxime lenta, quae iacta quidem non longe propter gravitatem evolat, sed quo pervenit vi nimia perfringit. Quod si ab artifice mittatur, rursum redit ad eum qui misit. Huius meminit Virgilius dicens: Teutonico ritu soliti torquere cateias. Unde et eas Hispani et Galli teutonos vocant. Falarica est telum ingens torno factum, habens ferrum cubitale et rotunditatem de plumbo in modum sphaerae in ipsa summitate; dicitur etiam et ignem habere infixum. Hoc autem telo pugnatur de turribus, quas dici falas manifestum est. Iuvenalis: Consules autem falas Delphinorumque columnas. A falis ergo dicta est falarica, sicut a muro muralis. Fulgens falarica Lucanus dicit: nervus mittit hostilibus, et quadam machina tremulo vibrata falarica nervus. Virgilius vero ait etiam manu falaricam iaculasse. Pila sunt arma iaculorum, atque veloci torquendo vel emittendo vocata, de quibus Lucanus: Signa pares aquilas et pila minantia pilis. Cuius singulare pilum dicitur. Telum vocatur secundum Graecam ethimologiam apo tou telothen, quod longe iaci potest; quod abusive dicatur et gladium et aliud. Ac non hic telum intellegitur quod iniectum vi sit. Proprie autem telum a longitudine dictum, unde et multo latius dicimus quod longior sit quam iuvenis. Cuspis hastae acumen acie praedictum, ut figulis Virgilius: et pastoralem praefixa cuspide myrtum. Proprie autem postior pars hastae est.

De sagittis

Sagitta a sagaci ictu, id est veloci ictu vocata. Pennis enim fertur quasi de sagitta avis, ut celeriter mors currat ad hominem. Huius primum Cretenses usi sunt, quibus ipsi nomen dixerunt; ideo agglutinant ut leves sint et provolent scopos. Spicula sunt sagittae vel lanceae breves a spicarum specie nuncupatae. Scorpio est sagitta venenata arcu vel tormentis excussa, quae dum ad hominem pervenerit virus quo figit infundit; unde et scorpio nomen accepit. Arcta sagittarum certa a feriendo dicta iacula, sicut et feretrum ubi funus defertur.

De faretra

Que ideo ethimologia communis habetur, quia faretra mortem, feretrum mortuum portat. Corytos ipse sunt arcuum thecae, sicut sagittarum faretrae. Vagina appellata eo quod in ea mucro vel gladius baiuletur. Theca ab eo quod aliquid recondita tegat. Cetera composita, ut aliquando nomine theca vocari asserere quod ibi reponantur alia; unde et bibliotheca repositio librorum dicitur. Dolones sunt vagine ligneae, in quibus latet pugio sub baculi specie. Dolones dicti a dolo, quod fallant et decipiant ferro cum speciem praeferant ligni. Hos vulgus sermone Graeco oxos vocant, id est acutos; unde et quidam medicos acutos morbos oxia vocant. Arcus vocatus eo quod arceat adversarium; unde et arces dicuntur, quibus arcentur hostes. Item arcus ob speciem, quod sint curvati arcus.

De fundis

Funda dicta eo quod ex ea fundantur lapides, id est emittantur. Balista genus tormenti, ab emittendo iacula dicta. Ballein enim Graece mittere dicitur. Torquetur enim vi nervorum et magna vi iacit aut hastas aut saxa; unde et fundibalus qui fundit et emittit. Contra balistam testudo valet. Sed est enim hic armorum umbonibus cum se colligant.

De ariete

Aries enim sic positus dicitur eo quod cum impetu impingit muros, in modum arietis pugnantium, validi enim ac nodosi arboris caput ferro vestitur, eaque suspensa funibus multorum manu ad murum impellitur. Deinde retrorsum ducta maiori impendens fertur. Sicque crebris ictibus concussum muri latus cedit cavatumque irrumpit ac fenestram facit. Contra impulsum arietis remedium est saccus paleis plenus et in eum locum demissus quo aries petit. Laxo enim sacco sinu iactus arietis illisus mollitur; dicta enim mollibus facili cedit. Plutei sunt crates corio crudo intextae, quae in opere faciendo hostibus obiciuntur. Musculus cuniculo similis fit, quo murus perfoditur; ex quo et nomen accepit, quasi musculus.

De clipeis

Clipeus est scutum maius dictum ab eo quod cluet, id est celet corpus periculisque subducat; apo tou kleptein. Oppositum enim sua defensione ab hastis et iaculis corpus munit. Clipeus autem peditum est, scutum equitum. Scutum appellatum eo quod a secando, quasi secutum, quia ictui telorum resistat clipeus autem fertur. Umbo scuti pars media est, quasi umbilicus. Ancile vocatur scutum breve et rotundum, de quo Virgilius: laevaque ancile gerebat. Et ancile dictum ab ancisione, quod sit ab omni parte velut ancisum ac rotundum. Ovidius: Idque ancile vocant quod ab omni parte recisum. Quaque notes oculis angulus omnis abest. Pelta scutum brevissimum in modum lunae mediae, de qua in Regum libro: Fecit rex Salomon ducenta scuta de auro purissimo et trecentas peltas ex auro probato. Cetra scutum loreum sine ligno, quo utuntur Afri et Mauri; de quo poeta Lucanus: Cetra tegit. Parma levia arma, quasi parva, non clipeum. Dicitur autem et testudo scutorum connexio curvata in testudinis modum. Nam quae in armorum generibus milites et ab animalibus nomina sumunt, ut aries. Et Sallustius in modum vinctae ericii militaris.

De loricis

Lorica vocata eo quod loris caret; solis enim circulis ferreis contexta est. Squama est lorica ferrea ex laminis ferreis aut aereis concatenata in modum squamae piscis ex ipso splendore squamarum et similitudine nuncupata. De ciliciis autem componuntur loricae.

De galeis

Cassis de lammina est, galea de corio. Nam galeros corium dicitur. Cassidem autem a Tuscis nominatam. Illi enim galeam cassim nominant, credo a capite. Apex est quod in summa galea eminet, quo figitur crista, quam Graeci conum vocant. Nam conus est curvatura quae in galea prominet, super quam cristae sunt.

De foro

Forus est exercendarum litium locus, a fando dictus, sive a Phoroneo rege, qui primus Graecis leges dedit. Qui locus et rostra vocatur ab eo quod ex bello Punico captis navibus Carthaginiensium rostra ablata sunt et in foro Romano praefixa, ut esset huius insigne victoriae. Constat autem forus causa, lege et iudice. Causa vocata a casu quod evenit; est enim materia et origo negotii, nec dum discussionis examine facta. Quae dum proponitur causa est, dum discutitur iudicium est, dum finitur iustitia est. Vocatum est autem iudicium quasi iuris dictio, et iustitia quasi iuris status. Iudicium autem prius indicium vocabatur. Unde et auctores iudiciorum et propositos quaestores vel quaesitores vocant. Negotium multa significat: modo actum rei alicuius, cui contrarium est otium; modo actionem causae, quod est iurgium litis; et dictum negotium quasi nec otium. Negotium autem in causis, negotiatio in commerciis dicitur, ubi aliquid datur ut maiora lucrentur. Iurgium dictum quasi iuris garrium, eo quod hi qui causam dicunt iure disceptent. Lis a contentione limitis prius nomen sumpsit, de qua Virgilius: Limes erat positus litem ut discerneret agris. Causa autem aut argumentis aut probatione constat. Argumentum nunquam testibus nunquam tabulis dat probationem, sed sola investigatione invenit veritatem. Unde et dictum argumentum quasi argute inventum. Probatio autem testibus et fide tabularum constat. In omni autem iudicio sex personae quaeruntur: iudex, accusator, reus et tres testes. Iudex dictus quasi ius dicens populo, sive quod iure disceptet. Iure autem disceptare est iuste iudicare. Non est autem iudex si non est in eo iustitia. Accusator autem vocatur quasi adcausator, quia ad causam vocat eum quem appellat. Reus a re quae petitur nuncupatus, quia quamvis conscius sceleris non sit, reus tamen dicitur quamdiu in iudicio pro aliqua re petitur. Testes antiquitus superstites dicebantur, eo quod super statum causae proferebantur. Nunc parte ablata nominis testes vocantur. Testis autem consideratur condicione, natura et vita. Condicione, si liber, non servus. Nam saepe servus metu dominantis testimonium supprimit veritatis. Natura, si vir, non femina. Nam varium et mutabile semper femina. Vita, si innocens et integer actu. Nam si vita bona defuerit, fide carebit. Non enim potest iustitia cum scelerato homine habere societatem. Duo sunt autem genera testium, aut dicendo id quod viderunt aut proferendo id quod audierunt. Duobus autem modis testes delinquunt, cum aut falsa promunt aut vera silentio obtegunt.

De spectaculis.

Spectacula, ut opinor, generaliter nominantur voluptates, quae non per se ipsa inquinant, sed per ea quae illic geruntur. Dicta autem spectacula eo quod hominibus publica ibi praebeatur inspectio. Haec et ludicra nuncupata, quod in ludis gerantur aut in scenis. Ludorum origo sic traditur. Lydios ex Asia transeuntes in Etruria consedisse duce Tyrreno, qui fratri suo cesserat regno. Igitur in Etruria inter ceteros ritus superstitionum suarum spectacula quoque religionis nomine instituerunt. Inde Romani arcessitos artifices mutuati sunt; et inde ludi a Lydis vocati sunt. Varro autem dicit ludos a luso vocatos, quod iuvenes per dies festos solebant ludi exultatione delectare populum. Unde et eum lusum iuvenum et diebus festis et templis et religionibus reputant. Nihil iam de causa vocabuli, dum rei causa idolatria sit. Unde et promiscue ludi Liberalia vocabantur, ob honorem Liberi patris. Ob hoc dispiciendae originis macula ne bonum existimes quod initium a malo accepit. Ludus autem aut gymnicus est, aut circensis, aut gladiatorius, aut scenicus.

De gymnico ludo.

Gymnicus ludus est velocitatis ac virium gloria. Cuius locus gymnasium dicitur, ubi exercentur athletae et cursorum velocitas comprobatur. Gymnasia autem dicta quod in eo athletae nudi exerceantur. Nam in eo loco iuvenes nudi exercentur, cinctis tantum verendis, ne nudarentur. Sed postea relaxato cingulo repente cursitantes prostrati sunt. Unde et gymnasia vocata est quia athletae, quorum exercitia nudi... Gymnasium dicitur, quod iuvenes nudi exerceantur in omnibus exercitiis, campi ubi sola tantum verecundia operiuntur.

De generibus gymnicorum.

Genera gymnicorum quinque: saltus, cursus, iactus, virtus, atque luctatio. Unde fertur quendam regem suos filios adolescentes hinc quinque generibus de regno iussisse contendere.

De saltu.

Saltator dictus qui excelsius exilire in altum, et saltu alto exilire vel longius.

De cursu.

Cursus a velocitate currendi vocatus est, et curendo cursus celeritas pedum.

De iactu.

Iactus dictus a iaciendo, unde et piscatorum retis iactus dicitur. Huius artis usus est ad reiciendos lapides, vel ferre hastas, pondere librato iacere sagittas.

De virtute.

Virtus est in vigore virium in labore et pondere corporis.

De luctatione.

Luctatio a laterum complexu vocata, quibus commune certantes innituntur; quos Graeca appellatione athletas vocant.

De palestra.

Locus autem luctationis palaestra dicitur. Palaestra autem ἀπὸ τοῦ πάλλεσθαι, id est a luctatione, vel ἀπὸ τοῦ παλαίειν, id est a motu... Luctando cum medios arripiant fere quantumque apud Graecos palin vocant. Quidam opinantur arte luctandi... Nam ex hoc certare feras, et solos et tergere, et flectere, sese et subsidere..., et modo manibus temptare ...

De agone.

Agon vero certamina, quae agones vocantur a frequentia, et celebratur; siquidem et omne certamen atque conventus agonalia... Agones quidem ...

De generibus agonum.

Genera agonum ... pedestria, equestria ... navalia ...

De ludo circensi.

Circenses sacrorum causa ac deorum gentilium celebrationibus instituti sunt. Unde et qui eos spectant daemonum cultibus inservire videntur. Nam res agitur ... Castori et Polluci ... Circenses autem dicti ... quod ... circuirent ... ubi circumeuntes.

De circo.

Circus principaliter Soli dicatus est ...

De ornamentis circi.

... carceres ...

De metis.

... metae ...

De obelisco.

Obeliscum Semiramis regina prima in Aegypto erexisse fertur ... Obeliscus autem ... Soli consecratus ...

De carceribus.

...

De auriga.

Auriga ... currus ...

De quadrigis.

...

De curru.

...

De equis quibus curritur.

...

De septem spatiis.

...

De equitibus.

...

De desultoribus.

...

De peditibus.

Prasinus autem ... Venetus ...

De coloribus equorum.

...

De theatro.

Theatrum est quo scena includitur, semicirculi figuram habens, in quo stantes omnes inspiciunt. Cuius forma primum rotunda erat, sicut et amphitheatri; postea ex medio amphitheatro theatrum factum est. Theatrum autem ab spectaculo nominatum, ἀπὸ τῆς θεωρίας, quod in eo populus stans desuper atque spectans ludos contemplaretur. Idem vero theatrum, idem et prostibulum, eo quod post ludos exactos meretrices ibi prostrarentur. Idem et lupanar vocatur ab illarum meretricum vulgata corporis ... lupae nuncupatae ...

De scena.

Scena autem erat locus infra theatrum in modum domus instructa cum pulpito, qui pulpitus orchestra vocabatur; ubi cantabant comici, tragici, atque saltabant histriones et mimi. Dicta autem scena Graeca appellatione, eo quod in speciem domus erat instructa. Unde et apud Hebraeos tabernaculorum ... σκηνοπηγία ...

De orchestra.

Orchestra autem pulpitus erat scenae, ubi saltator agere posset, aut duo inter se disputare. Ibi enim poetae comoedi et tragoedi ad certamen conscendebant ...

De tragoedis.

Tragoedi sunt qui antiqua gesta atque facinora sceleratorum regum luctuosa carmine spectante populo concinebant.

De comoedis.

Comoedi sunt qui privatorum hominum acta dictis aut gestu cantabant, atque stupra virginum et amores meretricum in suis fabulis exprimebant.

De thymelicis.

Thymelici autem erant musici scenici, qui in organis et lyris et citharis praecanebant; et dicti thymelici, quod olim in orchestra stantes cantabant super pulpitum, quod thymele vocabatur.

De histrionibus.

Histriones sunt qui muliebri indumento gesta impudicarum feminarum exprimebant; hi autem saltando etiam historias et res gestas demonstrabant. Dicti autem histriones sive quod ab Histria id genus sit adductum, sive quod perplexas historiis fabulas exprimerent, quasi historiones.

De mimis.

Mimi sunt dicti Graeca appellatione quod rerum humanarum sint imitatores; nam habebant suum auctorem, qui antequam mimum agerent, fabulam pronuntiaret. Nam fabulae ita componebantur a poetis ut aptissimae essent motui corporis.

De saltatoribus.

...

De usu theatri ... patrono agonum.

...

De ludo gladiatorio.

...

De amphitheatro.

Amphitheatrum ... ex duobus theatris factum ...

De ludo equestri.

...

De retiariis.

...

De secutoribus.

...

De laqueariis.

...

De velitibus.

...

De ferali certamine.

...

De horum exsecratione ludorum.

...

De alea.

...

De tabula.

...

De calculis.

...

De tesseris.

...

De vocabulis tesserarum.

...

De iactu.

...

Calculi partim ordine moventur, partim vage. Ideo alios ordinarios, alios vagos appellant. **De motu calculorum.** At vero qui moveri omnino non possunt incitos dicunt. Unde et egentes homines incitos vocant, quibus ultra procedendi nulla restat facultas. **De interdictione aleae.** Ab hac arte fraus et mendacium atque periurium numquam abest, postremo et odium et damna rerum. Unde et aliquando propter haec scelera interdicta legibus et arbitrio iudicum fuit. **De pila.**

Pila proprie dicitur quod sit pilis plena. Haec et sphera a ferendo vel feriendo dicta. De quarum genere et pondere Dorcatius sic tradidit: Neve tu parce pilos vivaces condere cervi, uncia donec erit geminam super addita libram. Item species pilarum sunt trigonaria et arenata. Trigonaria est quae inter tres luditur. Arenata quae in grege circulo adstantium expectantiumque emissa ultra iustum spatium pila excipere lusoque inire consueverunt. Cubitale lusum appellant cum duo cominus ex proximo ac bene coniunctis cubitis pila feriunt. Sura dicitur dare quae pilam crure plato ferienda collusoribus praebent.

INCP. LIB. XVIIII. DE NAVIB. ET AR. ET EB.

ARTIUM QUARUNDAM VOCABULA quibus aliquid fabricatur vel instrumenta artificii vel quae ministerium exhibent atque huiuscemodi alia deinceps ex parte notanda studui. Artifex generaliter vocatur quod artem faciat, sicut aurifex qui aurum facit. Faxo enim pro facio antiqui dicebant. Nauclerus dominus navis appellatur, eo quod navis in sorte eius sit. Cleros enim Graece sors dicitur. Ceteri autem in navi in contubernione sunt. Gubernio qui et gubernator quasi cohibernator, quod prohibeat prudentia sua hiberna, id est tempestates maris. Nauta a navi dicitur per derivationem. Nauta autem per nauta poetice dicitur, sic Mavors pro Mars. Nam derivatione nauta rectum est. Remex vocatur quod remum gerit, sicut autem remex quomodo tubex dicitur notatio. Epibata Graeco nomine appellatur qui Latine dicitur supervenius, hic nihil in negotio, sed casu navi datus alias terras cupire dispositus. Nave quidam plibent dicta eo quod navem nauclero. Gubernatorem vero per maritimum rectorem quasi id est prudentem, sapientem, strenuum, quod sapiens et gubernator vocitur per maritima pericula et casus. Unde est illud Salomonis: Intelligens gubernacula possidebit. Primum autem primum navem fabricaverunt pelagique incerta petentes; per quam mare usibus humanis fecerunt. Rates primum et antiquissimum navis genus e rudibus tignis asseribusque consertum. Ad cuius similitudinem fabricatae naves ratariae dicuntur. Nunc iam rates abusive naves, nam proprie rates sunt connexae invicem trabes. Trieris navis magna, quam Graeci dromonem vocant, de qua in Sacra non praetermissum trieris magna. Carpasia navis a Carpado insula nominata, sicut a Rodo Rodoria, sicut ab Alexandria Alexandrina. Liburnae dictae a Liburnis. Naves enim sunt negotiatorum de quibus ornatum. In his Liburnis mercem ... navium. Rostratae naves vocatae ab eo quod in fronte rostra aerea habent propter scopulos ne feriantur et collidantur. Longae naves sunt quas dromones vocamus, dictae eo quod longiores sint ceteris; cui contrarius musculus curtum navigium. Dromon autem a decurrendo dictus; cursum enim Graeci dromon vocant, sive a dromedis ΔΡΟΜΩΝ ΚΑΛΟΝ, id est lignis. Unde et calones naviculae quae ligna militibus portant. Antiqui Romanum dicebant per eo quod celeritate sui anchoris et instrumentis reliquis navium vehendis scrapta. Faselus est navigium quam nos corrupte baselum dicimus. De quo Virgilius: pictisque faselis. Scapha quae et cata scophos navigium quod Latine speculatorium dicitur. Scophos enim Graece, Latine intendere dicitur. Barca est quae cuncta navis commercia ad litus portat. Hanc navis in pelago propter nimias undas suo suscipit gremio. Ubi autem appropinquaverit portum reddit vice barca navi quam accepit in pelago. Paro navigium piraticum aptum et ex his ita vocati. Unde Cicero: Tecum fluctigero tradit mandatque paroni, et alibi parunculi ad litus ludere celeribus. Mioparo quasi minimum paro. Est enim scapha ex vimine facta, quae contecta crudo corio genus navigii praebet, qualibus utuntur Germanorum piratae in oceani litoribus vel paludibus ob agilitatem. De qualibus historia: Gens inquit Saxonum in mioparonibus non viribus innituntur fugae potius quam bello parati. Celoces quas Graeci celeras vocant, id est veloces. Biremes vel triremes agiles ad ministerium classis aptae, cum Labienus cuncta carinae pro cetera cana celocis. Biremes autem naves sunt habentes remorum ordines geminos. Triremes et quadriremes trium et quattuor ordinum, sic et penteres et exeres, quae velis simul et remis aguntur. Ypogaudis in quo equos transvehere solitum est. Ponto navigium fluminale tardum et grave, quod non nisi remigio progredi potest. Hic et traiecti id est excite. Est enim latinum et transechon dicitur excite funis. Lembus navicula brevis quae alia appellatione dicitur et cymba et caupulus, sicut et lintris, id est et carabus quem in paludibus utuntur. Carabus parva scapha ex vimine facta, quae contecta crudo corio genus navigii praebet. Portemia navicula Syriatici generis, lata et sine carina, a portando dicta, utuntur his in Pannonia. Trabariae amnicae naves quae ex singulis trabibus cavantur, quae alio nomine litorariae dicuntur. Hae et caudicae ex uno ligno cavato factae, et in caudice quia a quattuor usque ad decem homines capiunt. **De partibus navium et armamentis earum.**

Puppis posterior pars navis est quasi post prora, anterior quasi priora. Cymba locus in navis quod aquis incumbat. Carina a currendo dicta quasi currina. Fori navium latae concava, a ferendo onere dicta, sive tabulata navium quae sternuntur. Dicta ab eo quod incessu ferant vel foris emineant. De quibus Virgilius: laxatque foros. Columbaria in summis lateribus navium loca concava per quae eminent remi, dicta credo quod sint similia latibulis columbarum in quibus nidificant. Agea viae sunt in navi per quae ad remiges hortator accedit. De qua Ennius: Multa foro ponet et agea longa repletur. Transtra sunt tabulae in quibus sedent remiges, quod in transverso sint ducta, quae Virgilius iuga appellat. Remi a removendis et decutiendis fluctibus dicti, sicut tonsores a tondendo et decutiendis capillis. Palmula est extrema latitudo remi a palma dicta quia mare impellitur. Antemnae autem dictae quod ante amnem sint positae. Praefluunt enim eas amnis. Cornua extremae partes antemnarum sunt dictae per cornum. Malus est arbor navis quae vela sustinet. Malus autem dicitur quia habet instar mali in summitate vel quia quibusdam malleolis ligneis cingitur quorum volubilitate vela facilius elevantur. Modius est cui arbor insistit ob similitudinem mensurae vel vasis dictus. Carcesia sunt in cacumine arboris trochleae quae sunt Latina per quas funes trahuntur. Ennius sic ait: lucida consurgunt alta carchesia mali. Trochleae autem vocatae quod rotulas habeant; trochos enim Graece rota dicitur. Parastatae stipites sunt pares stantes quod arbor sustinet, catomatum deligatum parastatae vincto. Clavus est quo regitur gubernaculum. De quo Ennius: ut clavum rectum teneat navemque gubernet. Porticulus malleus in manu portatur, quo modo signum quidam dare remigantibus. De quo Plautus: Ad loquendum atque tacendum tute habes porticulum. A portando quoque porticulus consilla vincitum ferreum vel ligneum ad quem in litore defixum funes navium illigantur. De quo Ennius: consillas rapiunt configere litoris aduncas. Anchora dens ferreus ex Graeca ethymologia nomen duxit, vel quia homines manu comprehendat vel scopulos vel arenas. Nam manum Graece ΚΥΡΑ dicitur. Apud Hebreos autem aspiratione non habet. Nam ancora dicitur, unde apud maiores sine aspiratione proferebatur. Pulvini sunt machinae quibus naves deducuntur et subducuntur in portum. Pons scala navium.

Vela Graeci armena dicunt, pro eo quod aere moventur. Apud Latinos autem vela **De velis.** a volatu dicta, unde est illud: velorum pandimus alas. Genera velorum: acation velum maximum et in media navi constitutum. Epidromos secundo amplitudine sed ad puppem datum minimum velum et ad proram defixum. Artemo dirigendae potius navis causa commendatum quam celeritatis. Siparum genus veli unum pede, quo iuvari navigia solent in navigatione quotiens vis venti languescit. De quo Lucanus: Summaque pendens sipara velorum perituras colligit auras. Quod ex separatione existimant nominatum. Pes extremus angulus veli quem sicnautae locuntur. **De funibus.**

Funes dicti quod antea in usum luminis fuerint circumdati cera, unde et funalia. Restes seu quod rates contineant, seu quod his rates tendantur. Rudentes sunt funes navium ex nimio stridore dicti. Spirae funes quae in tempestatibus navis quas nautae suo more curculias vocant. Spirae autem a sparto vocatae. Propes funis quo pes veli alligatur, quasi propedes. De quo Turpilius: Quasi cum ventus fert navem in mari secundus, si quis propedon misit sive veli ministrum. Tormentum funis in navibus longus

a prora ad puppim extenditur quo magis constringantur. Tormenta autem a torquendo dicta, restes funesque. Saxonum funis in prora positus, de quo Caecilius: venio cum vento placide usque ad saxonem. Opisfora funes qui cornibus antemnae dextra sinistraque tenduntur recursu. Prosnesium funis quo navis in litore religatur ad palum. Mediafunis quo navis media vincitur. Anquina quo ad malum antemna constringitur. De qua Cinna atque anquina regat stabile fortissima cursum. Remulcum funis quo deligata navis trahitur vice remi. De quo vulgo: hic meo remulco longo succedens per remulco. Leucatere gessistris vel hospitis. Struppi vincula loro vel lino facta quibus remi ad scalmos alligantur. De quo Lucilius: Cumque remos iussi religare struppis. Catapirates linea cum massa plumbea, qua maris altitudo temptatur. Lucilius: hanc catapiraten puero de dextra fortem, plumbi paucillum rudis lineaque mataxa. **De retibus.**

Rete vocatum sive a retinendis piscibus, sive a restibus quibus tenditur. Maior autem rete in plagam dicitur a plagis. Nam proprie plagas dicunt funes illos quibus retia tenduntur circa ima et summa proprie. Funda genus est piscatorii retis dicta ab eo quod infundatur in mare. Iste et iaciendo iaculum dicitur. Plautus: Plubus quod antea iaculator erat. Tragum genus retis ab eo quod trahitur nuncupatum; ipsa est et verriculum. Verrere enim trahere est. Nassa piscis genus venatoriae retis quod capiatur. Hic est quod et in cassum dicimus, id est sine causa, quasi sine cassibus sine quibus venatio inanis est. Conopeum rete quo culices excludunt in modum tentorii, quo maxime Alexandrini utuntur, quia ibi ex Nilo culices copiosi nascuntur. Unde et conopeum. Nam conopea Aegyptia est sive canopea a Canopo flumine Aegypti. **De fornacibus.**

Faber a faciendo ferro impositum nomen habet. Hinc derivatum est nomen ad alias artium materias fabros vel fabricas dicere, sed cum adiectione ut faber lignarius et reliqua propter operis soliditatem. In fornace autem fabrorum gentiles Vulcanum auctorem dicunt, figuraliter per Vulcanum ignem significantes, sine quo nullum metalli genus fundi extendique potest. Nihil est enim pene quod igne non efficiatur. Alibi enim vitrum, alibi argentum, alibi plumbum, alibi minium, alibi pigmenta, alibi medicamenta efficit. Igne lapides in aes solvuntur, igne ferrum gignitur ac domatur, igne aurum perficitur, igne cremato lapide cementa et parietes ligantur. Lapides nigros ignis coquendo candificat, ligna candida urendo obfuscat, carbones ex pruna fulgida nigros facit, de lignis duris fragiles, de putribilibus imputribiles reddit, solvit stricta, soluta restringit, dura mollit, mollia dura reddit. Habet et medicaminis usum, nam semper uri posse pestilentias quae ab obscuratione solis contrahuntur auxiliari certum. Inope quoque aliud gignitur prius ignibus aliud sedis, aliud tecus. Habet quoque et aliam in se diversitatem ignis. Nam alius est quo usui humano, alius quod in iudicio apparet divino, sive quod de caelo fulmine astringit, sive quod de terra per vertices montium eructuat. Ignis dictus quod nihil gigni potest ex eo. Est enim inviolabile elementum, absumens cuncta quae rapit. Fabrica duabus rebus constat, ventus et flamma. Flama non proprie fornacis est dicta flatu follium excitetur. Fornax non ab igne vocitata. Fos enim ignis est. Caminus fornax Graecum est, dictum a caumate. Favilla est deserta igne scintilla. Pruna est quamdiu ardet, cum autem extincta fuerit carbo nominatur. Pruna a perurendo dicta est, carbo vero quod flamma caret, quod dum mortuus esse credatur, maioris fit virtutis. Nam inimicus fortiori luce calescit, cui tanta est et sine igne firmitas, ut nullo humore corrumpatur nulla vetustate vincatur. Exantem enim cum in corruptibilitate durat, ut linquentes fixerit eos in fossis terra substernant et lapides desuper figant et cum venerit litigator per quemlibet seculum fixique lapide limites esse cognoscant. **De instrumentis fabrorum.**

Incus est in quo ferrum tunditur, a cedendo dicta, eo quod illic aliquid cudamus, id est feriendo producamus. Cudere enim cedere et ferire est. Veteres autem non incudem vocabant, sed incudem eo quod in ea metallum tunditur, hoc est tendatur. Unde et tudes malleus a tundendo id est tendendo dictus. Malleus vocatus quia dum quod calet et molle est cedit et producit. Marcus malleus maior, et dictus marcus quod maior sit ad caedendum et fortior. Marcelli mediocres. Marculus malleus pusillus. Unde Lucilius: et velut in fabrica ferventi cum marculus ferrum multorum magnis ictibus tundit. Forcipes quasi ferricipes eo quod ferrum candens capiant teneantque, sive quod ab his aliquid forum capiatur et teneatur, quasi formicipes. Nam forum est calidum, unde et fervidum, unde et formosos dicimus quibus calor sanguinis ex rubore pulchritudinem creat. Lima dicta eo quod leve faciat, nam limum leve est. Caelum est unde operantur argentarii, a quo et caelata vasa dicuntur, eo quod per caelaturas artificii sint. **De fabricis parietum.**

In fabricis parietum atque tectorum Graeci inventorem Daedalum asserunt. Iste enim primum didicisse fabricam a Minerva dicitur. Fabros autem sive artifices Graeci tectonas vocant, id est structores. Architecti autem cementarii sunt qui disponunt in fundamentis. Unde et Apostolus de semetipso: Quasi sapiens inquit architectus fundamentum posui. Machiones dicti a machinis quibus insistunt propter altitudinem parietum vel turrium. **De dispositione aedificiorum.**

Parietes sunt tres, dispositio, constructio, venustas. Dispositio est areae vel soli et fundamentorum vel angulorum seu laterum ordinatio sive descriptio. **De constructione.**

Constructio est laterum et altitudinis aedificatio. Constructio autem vel instructio vocata eo quod stringat et cohaerere faciat, ut lapides limo et ligna et lapides invicem sunt. Nam et mancio ferri in aqua constructa est, non enim candens tinguatur, stringi et cohaerere non potest ferrum. Item constructio a multitudine lapidum et lignorum dicta, unde construes. Aliud est enim aedificatio, aliud instauratio. Nam aedificatio nova constructio est, instauratio vero quod reparatur ad instar prioris. Nam instar veteres pro similitudine ponebant et instaurare dicebant. Constat autem constructio fundamento, lapidibus, calce, arena et lignis. Fundamentum dictum quod fundus sit aedificii. Cementum a caedendo dictum quod crasso lapide surgat. Lapides instructis apti albus, tyburtinus, columbinus, fluviatilis, spongia, rubrius et reliqua. Albus lapis alius durus, alius mollis. Mollis dentata serra secatur, tractabilis in opere est ita ut in eo quasi in ligno lucerna ferebant. Tyburtinus a loco Italiae dictus, quod dum sit ad fabricam fortis, vapore tamen dissilit. Tofus in aedificiis inutilis est propter mortalitate et mollitia. Ex illo et altitudinis fricatur et verberatur ymbribus. Arenatus lapis concretus arenis maris hic et tubulus dicitur, servat enim humorem acceptum; idem et impetica. Cadiani ab insula vocati non plurimum excedit. Niger sub albido cum punctis nigris durus atque fortissimus. Contra decateus condeis lapillisque et arenis concretis asperior, et ut dum fistulosus. Columbinus a colore avis nuncupatur, natura vero gypso et mollitie similium. Molaris in parietibus inutilis quia est quaedam pinguior natura eius durumque et asperum, ex quo et molae fiunt, inde et eum non tracte. Huius autem genera alba nigra permixta ac fistulosa. Spongia lapis creatur ex aqua levis et fistulosus et cameris aptus. Silex lapis durus ex eo genere nigri silices optimi quibus cetera in locis et rubentes. Albi silices non necessitate in corruptura, ideo et in monumentis sculpti et incorrupti permanent, quibus nec ignis nocet. Nam ex his et formae fiunt in quibus aera funduntur. Viridis silex vehementer et igni ipse resistens, sed numquam copiosus, et ubi invenitur lapis non saxum est. Pallidus interim raro invenitur. Globosus contra iniurias fortis et instructa infidus nisi fuerit multa suffrenatione devinctus. Fluviatilis silex semper velut madens est, hic ex lubrico stare oportet, nec an tremulum inserere. Instructis domorum figulinum opus ad parietes et fundamenta coctilibus lateribus ad tecta ymbricibus tegulisque aptantur. Tegulae vocatae quod tegant aedes et ymbrices quod accipiant ymbres. Tegula autem proprie potius nomen est, cuius diminutivum tegillum. Lateres vero vocati quod lati formentur circumactis undique quattuor tabulis. Lateres autem crudi sunt, quos et ipsi nominati quod latae ligneis formis efficiuntur, quorum crates dicuntur in quibus limum pro eis de lateribus crudis portare solent. Sunt enim conexiones cannarum dictae ΑΠΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΗΝ, id est quod se invicem teneant. Limus autem vocatum quidam per antiphrasin putant, quod non sit mundum. Nam omne lotum mundum est. Calx viva dicta quia dum sit tactu frigida, intus occultum continet ignem. Unde et perfusa aquis statim latens ignis erumpit, natura eius mirum aliud. Futurum postquam enim arserit aquis incenditur, quibus solet ignis extingui. Oleo extinguitur, quo solet ignis accendi. Usus eius in structuris fabricae necessarius. Nam lapis lapidi non potest adhaerere fortius, nisi calce coniunctus. Gypsum cognatum calci est, et Graecum nomen, plura eius genera, omnium autem optimum lapidis specularis est. Et enim signis aedificiorum et coronis gratissimum. Arena ab ariditate dicta, non ab adhaerendo in fabricis ut quidam volunt. Probatio sinceritatis eius si manu impressa stridet, aut si in veste candida sparsa nihil sordium relinquit.

Columnę p longitudine & rotunditate uocatę. in qb; toti fabricę pond
erigit. Antiqua ratio erat columnar altitudinis tertia pars latitudinu. genera ro
tundar iiii. dorice. ionice. tuscanice. corinthee. in sua crassitudinis & altitudinis int
se distantes. Quintu gen e eat q uocant atticę quaternis angulis s. aut ampli paribus
latum interuallis. Bases fultę s columnar q a fundamto consurgit. & sup posite fa
bricę sustinent pond. Bases aut n pedes e fortissime syro sermone. Capitolia dic
a q sint columnar capita qi sup collu caput. Epistilia s q sup capitella columnar
ponunt. & e grecum. Pauimta originem opis a grecis hnt. Vocata aut pauimta eo q pauit
.i. cędant unde & pauor qa cedit cor. Ostracus e pauimtu testaceu eo q fractis te
stis calce admixto feriat. testa n greci ostra dicunt. Rudes n artifices appellant la
pides contusos & calce admixtos qs pauimtis facientes sup fundunt un & rudera
dnr. Canal ab eo q caua sit in modu canne. Sane canalo mel genere feminino q in ma
sculino pferun. Fistulę aquar s dictę q aqs fundant & mittant. Na fiston
grece mitte e. Formę ear p magnitudine aq & capacitate sunt. p qs aq p certos
modulos diuiduntur. e qp e uncia & quaria digit qdrat. digit rotund. & cetera in ceteris causę.
uetusq: pires constructionis. seqt de uenustate edificior. **De uenustate edificior.**

Venustas e qcq illud ornamenti & decoris ca edificiis addit ut tector auro
distincta lagaria & pciosi marmoris crustę & colore picte. **De lagariis.**

Laquearia s quę cameram subtegunt & ornant q & lacunaria dnr. q lac ysda
qdratos ł rotundos ligno ł gipso ł colorib: heat pictos cu signis intermicantib;
Principalit aut lac dr ut luci. resultant edesq: lacq: cui diminutio lacunar
fac ut orati. Neq: aureu mea renidet i domo lacunar. In sta alia diminutio
lacunaru p antistecon laquearium facit. **De crustis marmoreis.**

Crustę tabulę s marmoris un & marmorati parietes crustati dnr. Quis aut
marmora secandi i crustis excogitauerit n constat. Fiunt aut arena & ferro
seriaq: i p tenui linea pimente arenas tractuq: ipso secante. S: crassior arena
plus erodit marmores. Na tenuis fabricis & polit acomodata est.
Litostrota s elaborata arte picturę paruulis crustis ac **De litostrotis.**
tesellis tinctis i uarios colores. tesselli aut a tesseris noiatu .i. qdratis lapillis
p diminutione a greco tesseron q e qdratu atq: politu. **De plastis.**

Plastice e parietu ex gipso effigies signaq: exprimere pingiq: colorib: Plastice
aut dictu greci q latine e fingere terra ł gipso similitudines. Na & impssa
argilla formam aliqm facit plastis e. un & prthoplast e dict ho q ex limo pmi e condit.
Pictura aut e ymago exprimens specie rei alicu. quę du uisa **De pictura.**
fuerit ad recordatione mente reduc. Pictura aut qi ficta. e n ymago ficta
n ueritas. hic & fucata .i. qda colore illita. nichil fidi & ueritatis hntia. un
& st qda picturę q corpora ueritatis studio coloris excedūt. & fide du augere
contendunt ad mendaciu pducunt. sic q cymera tricipite pingit. ł scillam
homine sursu caninis aut capitib: cincta deorsu. Picturam aut egyptii ex co
gitauere pmu umbra hois lineis circumducta. Itaq: initio talis. scda singlis
colorib: postea diusis. sicq: paulati sese ars ipa distinx. & inuen lum atq:
umbras differentiasq: color. Unde & nc pictores pri umbras qsda & lineas
futurę ymaginis duct. dein colorib: complent tenentes ordine inuente artis.

Colores aute dictos q calore ignis ł sole pficiunt. siue q **De colorib:**
initio celabant ut summe subtilitatis existerent. Colores aut nascunt. aut
fiunt. Nascunt ut sinopis. rubrica. paretoniu. melinu. fretia. auripigmtu.
cetti finguntur arte. aut pmixtione. Sinopis inuenta pmu i ponto est.
un n a sinope urbe accep. spes ei tres. rubra & mini rubens. & int has media.
Rubrica uocata q sit rubro & sanguineo pxima. h plurimis locis gignit. sed
optima i ponto. un & pontica dr. Syricum rubri coloris pigmentu. ex q &
librorum capita scribunt. ipsu ide & feniciu appellatu. ita eo q in syria colligat
i litorib: rubri maris ubi fenices i habitant. Aliud e aut seriu. aliud syriciu.
Na sericu lana e q seres mittunt. syriciu u pigmentu q syri & fenices i ru
bri maris litorib: collig. Est aut & inst factici. na seqe fit aut sinopide.
aut sandice mixtis. Miniu pmu greci in effesior solo inuenisse tradunt. cui
pigmtu hyspania cetis regionib; plus habundat. Unde & n pprio flumine
dedit. hui distillatio argentu liqdu gignit. minion aut h qda dicit ee cinna
barin. Cinnabarin a dracone & barro .i. elefanto cognominatu. Aiunt n
draconu ee sanguine du implicant elefantos. ruunt n belue & dracones
obruunt. quor fusus cruor terram infic. fitq: pigmtu qcqd solo tinxit. est
aut puluis coloris rubri. Prasin .i. creta uiridis & ipsi i alich tris pmiscue
genitę. optima aut in libia circuensi. Crysocolla colore psina e dicta q uena
ei heat auru tradit. H & i armenia nascit. S: ex macedonia pbabilis ueni.
fodit n ex metallis eris. cui inuentio argentu atq: indiciu pdit. Na uene ei
cu his hnt natę societatis. Cypria ab insula cypro. u plurima reppertur.
Sandarica in insula rubri maris copathi nascit. colore cinnabari. colore sulpteo.
Inuenit aut in aureis & argenteis metallis. melior q mag rufa. qq: mag redole.
uiru qq & cerusa. si torreat in fornace sandaricu fac. un & color est flam
meus. q si torreat eq parte rubrica admixta sandice reddit. Arsenicu q
latum ob colore auripigmtum uocant. colligit in ponto ex mixtia auraria. ubi
& sandarica optima e. q i aureu colore transit: puru & fissile. gracili uenar
discursu. q u pallidu aut sandarice simile e. deteri iudicat. Est & tertium
gen squamosum q miscet aure color. ins ear ut sandaricę s: acrior. Ocra &
ipsa i insula rubri maris copathion nascit. u & sandarica fit q & ocra ex
usta rubrica i ollis nouis luto circuitis. q qnto mag in camino arserit. tanto melior
fit. Uenetu cerulei tempore pmu alexandria repperit. In italia ex arene
puluere & nitri flore ide faciunt. s: si cypriu in fornace adustu. huic pmix
tioni addis. nestoriani similitudo erit. Purpurissu ex creta argentaria cum
ppuris parit unguet bib & q: cu colore celeri. lanis pcipuu e. m aliud
q adhuc naso rudib; medicamis i ebriat. pximu e egesto eo addita creta
i eide & quens id factu e eleuat bonitas pciosissime ppurę. ca e q i secundo
maxime infect rubeaq: indiciu in indicis inueni calamis. spuma ad he
rente limo. e aut coloris cyanei mixtura purpe ceruleq: mirabile red
dens. e aliud gen i purpurarius officinis spuma i aeris cortinis i na
tans q in infectores decherites siccant. Atramtu dictu q sit atru cui
spes & picturę & cottidiano usui necessaria e. Iste infactici e. fit n ex
fuligine plurib: modis sup ardentes tedas resina adiecta laterculo edifi
cata q fumu retineat. Hinc pictores cu aq admiscent g lutea ut illustri
resplendeat. Ad festinatione aut opis & sartitor uetera carbones cum
glutine terit i succudis parietib: atramti spem reddunt. Sunt & q uini
fecem siccata excoquit. affirmantq: si ex bono uino fex fuerit. indici speciē
id atramtu pbere. s: & sarmtu uitis nigre uino optimo tinctu p ea q siccitate
caruerit si excuras & conteras adiecto glutine nitore indici redd. ustaq:
plima necessaria e. nullo negotio puen. Na si ad gleba silicis bonę igne ex
coqs & aceto acrimo sup fuso extinguas madefactas fungia colore ppureu
reddetea. u conueris usta erit. Omne aut atramtu sole pfic. Omis colores
calas admixtione corrumpunt. Melinu dictu q eius metalli ferax sit una
ex cicladib: insula melos noie. e n candidu nec utunt eo pictores ppt nimia
pinguedine. Anulare q uocant candidu e. q mulicbres pictę luminant.
fit & ipsu ex creta admixtis uitreis gemmis. cerusa fit h m. In uase n aceto
acrimo impleto sarmta amnea i eode uasculo collocab. ac sup sarmta plbi
tabulas tenuissimas ponos. dein uas diligentissime claudes i linesq: ne aliq
i spirammis exeat. Post dies aut xxx. uas apit & ex distillatione tabular
i nata cerusa inueniet. q ablatu & arefactu terit atq: trimi aceto admixto
i pastillis diuidit & i sole siccat. hac obseruantia si laminas ereas sar
mentis sup ponas erugine creant calcantum. **De instrumentis edificior.**

Instructura aut parietu ad normam fieri & ad ppendiculu respondere oportet.
Norma dicta greco uocabulo ext qm nichil rectu fieri pot. Coponit aut trib:
regulis ita ut duę sint binu pedu. tertia heat pedes duos. uncias x. qs equali
crassitudine politas extremis cacuminib: subiungit: ut formam egoni faciant: id
erit norma. Regula dicta q sit recta qi rectula & impedimtum n habeat.
Ppendiculu e q semp appendit deniq: in fabrica n oia ad ppendiculu & cum
regula fiant. ncesse e cuncta uitiosa instruant. ut aliq parua sint. aliq exban
tia. pna n nulla. alia supina & ppt h innusa ruunt constructa. Linea a genere
suo appellata qa ex lino fit. Trulle n facta eo q trudit & detrudit .i. recludit
calce ł luto lapides. Martellus machina. Scalę a scandendo .i. ascendendo uocatę.
Heretun parietib: Scalę aut dicunt aut una sit aut plures qa numeri tm plals
e n ut litę quę epstam significant. ł sic scope. ł cetera alia. **De lignariis.**

Lignari generalit ligni opifex appellat. Carpentari specialit n e carpentu n solu
fac. sic nauicular qa tantu nauiu e fabricator & artifex. Sarritector dict
q ex multis hic & inde iunctis tabulis unu tecti sarciat corp. ide & tigna
ri qa tectoria lignis induit. Ligniu uocatu greca ethimologia qa in usu i lumi
conuertat & i flama un & lucinu dr q lum dat. Materia dr ee ligni
q ex ea aliq efficiat. ł si ad trauitu referas ł ad statu materia erit; Ad alios
n materia semp accipienda e. sic demum materiam rer ee dicunt qa in ea q s fa
cta uident. & materia qi mat rer dicta. Trabes uocatę q in transuso posite utrisq:
parietes iungat. Aliud aut s tigna. aliud trabes. tigna n iuncta trabes fa
ciunt. trabes aut s cu sunt dolatę. Colu ppe s uelim seu breue q i me
dio e. i q trabes ueniunt. Coplę uocate q copulent i se luctantes q recti iuncte
se teneant more luctantiu agentes. Asseres ab asse dicti qa soli ponunt
neq: iuncti. Scindole eo q scindant .i. diuidant. Cpigri & claui s q lig
nu ligno adheret. Claui aut dicti qi calibi qa ex calibe fiunt .i. ferro. Calibs
aut ferru e. Tabulę aut a uetib: tegulę uocabant a tegendo scilicet un & tegulę.
Comissura dr tabular iunctio. Sectio aut dicta a sequndo ea q secet. Nam
sectari imitari. secare i ide & sequi e. Serre aut n de sono factum e .i. a
stridore. Serre circaq: usum pdicen quida adolescens inuenit. qm pueru
dedalus fr matris suę studiis pdocendu acceprat. cui pueri tantu ingenium
fuit. ut du mano diuiderde compendiu quereret. spina piscis imitatus & ferri
lamina exaspans. dentu mordacitate armau. qm serre artifices n cupant
p eu artis inuentione dedalus magist ei inuidię liuore pmot. peryrite pu
eru ex arce deiec. Deinde exulat creta abiit. ibiq: aliquidiu fuit. & ut fert
ex creta pennis uolauit & i cilicia ueni. Circin dict q ugendo efficiat
circulum. hui mod duplicata linea fit. q simplex p latitudine extensa fu
erit. Puncti aut medio circini centru a grecis dr. in cui mediu cuncta coniguntur.
Secis uocat eo q ea arbores succidant qi sucuris. Itē securis qi semi
curis. Ex una n parte acuta e. ex alta suffoa. Hec ap ueteres pinna
uocabat utraq: hnis aue qi duas pennas. Pinnu aut antiq acutu dice
bant un & auiu pinnę qa acutę. & ecce nomi q reseruant antiquitatem.
qa ueteres pinnas dicebant n pennas. H & dolabra q heat duo labra. nam
secis simplex e. Dextralis dextre habit e. Ascia ab astulis dicta qs alig
no eximit. cui diminutiuu e asciola. e aut manubrio breui exadusa pre
referens ł simplice malleu aut cauatu. aut bicorne rustru. Scalpru di
ctum q scalpat & foraminib: sit aptu qi scalforu. cui diminutiuu scalpel
lu. Terebra uocata a iune ligni q n capat terebra. qm greci teredona uocant.
Hic dicta terebra q uolumis terendo forat qi tereforą. ł qi tris forans.
Taratru qi teratru. Scofina dicta q herendo scofin faciat. qulbu canteru.

Mineruā quida gentiles multis ingeniis pdicant **De lanificii inuentiōe.**
Hanc n pma lanificii usum monstrasse. hac & tela ordisse & colorasse la
nas phibent. Oliuę qq: dnt hac inuentrice & fabricę mulcarq: artiu
repitrice. ideoq: illi uulgo opifices supplicant s: h api gentiles. Nā n minus
istar artiu princeps e. s: qa sapia i capite ee dr hominis. & minuā de
capite iouis nata fingit. h e ingeniu. ideoq: sensus sapientias q inueni oia
i capite e. ideoq: minua dea artiu dr. qa nichil excellentius e ingenio q regunt oia.

Octo sunt i lege gena sacerdotaliu uestimtor. **De ueste sacerdotali i lege.**
Podis e sacerdotal linea corpori astricta & usq: ad pedes descendens
un & nrupata qm uulgo camisiam uocant. Alba & cingulu sacerdotalem
rotundu polimita arte ex cocco. ppura iacinctoq: contextum. ita ut flores
atq: gemme i eo ee uiderent distincte. Pilleu e ex bysso rotundu qsi
spa media caput tegens sacerdotale & occipitio uitta constrictu. h greci
nri tyara & galeria uocant. Machil q e tunica talaris tota iacine
tina hns lxxii. tintinnabula totide q: int mixta ac dependentia pu
nica mala. Ephod q interpi latine sup indumtum. erat n palliu sup
humerale ex iiii. colorib: & auro contextum. hns in utraq: humo lapides
duos zmaragdinos auro conclusos in qb sculpta erat noia patriarcharum.
Logiu q latine dr rationale panni duplex auro & iiii. text colorib:
hns magnitudine palmi p quadru cui intexti erat xii. pciosissimi lapi
des. hic panni sup humerali contra pect pontificis annectebat. Petalum
aurea lamina i fronte pontificis q n di tetragrammaton hebraicis litt
heba scptu. Baun sine feminalia .i. brace lineę usq ad genua ptin
gentes quib: uerenda sacdotis uelabant. **De diuersitate ceterar uestiu.**

Diuersitas uestimentor. tegmn. tegum. indumtu. uestimtu. & reliq. Tegmen
dictu eo q tegat mbra sic tegum. tectaq: tegunt corpora. Vestimentum
ut e tunica talaris. S: h consuetudo sermonis aucto confund. Indumtum
q int ad corps induit qi int indumtu. amict diseernit aut uestit a cultu.
qm lati intelligit cult. Inde cult ab habitu na habit ad natiim ptinet.
cult ad hoies. Plerumq: aut uestiu aut a tempore q maxime in usu s appel
lant. aut a locis. u ł pmu confecte ł maxime uendicant. aut a genere
coloris. aut a noie repertor. Vestis antiquissima fuit hominu pizomatu.
.i. succinctoriu q tantum genitalia tegunt. Hoc pmu pmi mortales e
foliis arbor sibi fecert qm p puaricatione erubescentes pudenda ue
larę. Cui usum qda barbare gef du sint nudę usq: hodie tenent. Hęc
& campestria nuncupant. p eo q ea iuuenes q nudi exercent in campo puden
da opiunt. Tunica uestis antiqssima appellata qa i motu incedentis so
nu fac. Ton eni sonu e. Primu aut fuere pellicię tunice qb p offensam
& eiectione de paradiso adā & eua induti s. Talaris tunica dicta eo q ta
los usq: descendat & ad pedes defluat. sic pectorat qa ap antiqs breuis
erat ut tm pect opiret. licet ne pfundior sit. Manicata tunica .i. mani
cata. eo q heat manicas qm cyrodita greci uocant. Dalmatica uestis pmum
i dalmatia pruincia gręc texta e. tunica sacdotal candida cu clauis & ppura.
Rosata qm greci feniceam uocant. nos coccinea repta a lacedemoniis ad celanda
coloris similitudine sanguine quens qs macie uulneraret. ne contemplanti
aduersario animi augescerec. hac sub consulib: romani usi s milites. un & rosata
uocabant. solebant & pdie q dimicandu eet aut pncipia pponi. qi admonitio
& indiciu futurę pugnę. Taculata e q lac qdratos qsda cu picta heant textos
aut additos acu. Iacinctina uestis e aereo colore resplendens. Molicina que
e maluar stamine confect qm alii molocina. alii maluella uocat. Bombicina
a bombice uiuiculo q longissima ex se fila generat quor texta bombicinum
dr. confect q: in insula coo. Apocalama serica dicta a serico. ł q ea seres pmi
miseret. Oloserica tota serica. olo n totu. Tramoserica stamine lineo trama
ex serico. Olosata tota ex ppra. Byssina candida confecta ex qda genere lini gros
sioris. s q & gen qda lini byssum ee existimeint. Fibrina trama de fibri lana
hns capina. Mastrina & mela q sit colore nigro. greci n melan nigru uocant.

237.

mastichina quod colorem mastichis habet. Linea quod ex solo lino fit. Linostema vestis est ex lana linoque contexta, et dicta linostema quia in stamine linum, in trama lanam habet. Reticulata vestis quae in sursum versum flatu texitur. Segmentata vestis quae praesecta est. Segmentatae et particulas cuiusque materiae abscisas per segmenta et quae praecisa aliis ornata. Undulata et partibus utrumque... Leviden sis quod raro filo fit leniterque densata. Pavitensis mina(s) vocant. Leviden sis quod raro filo sit leniterque densata. Panucensis contraria levidensi dicta quod graviter pressa atque calcata sit. Carosa quasi consignata ad similitudinem cari. Hemum. Pulchraque ex auro vestisque carosa. Velenensis tunica est quae affertur ex insulis. Exotica vestis peregrina deforis veniens, ut in Hispania a Graecis. Polymita multi coloris, polymitus enim textor multorum colorum est. Acupicta vestis aut textilis aut acu ornata, eadem et Frigia. Hinc et illoc. Acupictam vestem aut textilis aut acu ornatam... Unde et artifices qui artes perfrigionum dicuntur, sive quia in Frigia inventa est. Unde et artifices eorum frigiones dicuntur. Virgilius: Frigiaque clamidem. Trilicis a tribus liciis, quia idfaciunt frigiones dicuntur. Virgilius: Frigiaque clamidem. Trilicis a tribus liciis. Impiola vestis illa est et simplex ut bilex. Ralla quae vulgo rasilis vocatur. Impiola vestis illa est et simplex ut bilex. Pannucia nuncupata quod sit diversis panniculis quod diu sit vetus adnovam speciem recreat. Pannucia nuncupata quod sit diversis pannis... Colobium dictum quia longum est sine manicis, qualibus Aegyptii monachi nisi obsita. Colobium dictum quia longum est et sine manicis quo Aegyptii monachi utuntur. Lebitonarium est colobium lineum antiquum sine manicis, quo magis utebantur. Limbare utuntur. Lumbare vocatur quod lumbis religetur, vel quod lumbis haereat. Hoc Aegyptio et Syria non tantum vocatur quod lumbis religetur, vel quod lumbis haereat. Hoc in Aegypto et Syria non tantum feminae, sed et viri utuntur. Unde et Hieremias iuxta Eufraten cultum lumbare suum ubique illud in foramine petrae abscondit, et post multum tempus putrefactum repperit. Hoc a quibusdam ventrale dicitur, quia in renibus alligatur. Limus autem vestis quae ab umbilico usque ad pedes producitur. Haec autem vestis habet in extremo suo purpuram limam, id est flexuosam, unde et nomen accepit. Nam limum obliquum dicimus. Licinium vocatum quod texta ex ligata sit veluti quasi nodata a limum obliquum dicimus. Licinium vocatum quod texta ex ligata sit ut contrita. Armelausa vulgo vocata, quod ante et retro divisa atque aperta sit, in armos tantum clausa, quasi armiclausa, c littera ablata. Camisia vocari quod in his dormimus in camis, id est in stratis nostris. Femoralia appellata eo quod femora tegant, et ipsae bracae quod sint breves et pudenda corporis his velentur. Tubrucos vocatos quod tibias bracasque tegant. Tubrucos quod a bracis ad tibias usque perveniant.

De proprio habitu quarundam gentium.

Quibusdam autem nationibus sua cuique propria vestis est, ut Parthis sarabare, Gallis linnae, Germanis renones, Hispanis stringes, Sardis mastrucae. Sarabare sunt fluxa ac sinuosa vestimenta, de quibus legitur in Daniele: "Et sarabare eorum non sunt immutata", ut publi... Vel quod in ventre tuo Parthi sarabalia suspenderint. Quaedam autem sarabare quaedam capitum tegmina nuncupantur, qualia videmus in capitibus Magorum picta. Linnae saga quadra et mollia sunt, de quibus Plautus... Linna coopta est, textrinum est gallica. Renones sunt velamina humerorum et pectoris usque ad umbilicum, atque intorta villis adeo hispida ut imbrem respuant, quos vulgo reptos vocant, eo quod longitudo villorum quasi repat. De quibus Sallustius: "Germani intectum renonibus corpus tegunt". Dicti autem renones a Reno Germaniae flumine, ubi his frequenter utuntur. Mastruga vestis Germanica ex pelliculis ferarum. De qua Cicero pro Scauro: "Quem purpura regalis non commovit, eum Sardorum mastruca mutavit?" Mastruca autem quasi monstruosa, eo quod qui ea induantur quasi in ferarum habitum transformentur. Quoniam sunt et gentes tam habitu sicut et lingua discordes. Persae brachia et crura linarii, capite tiara tegunt. Eminentes capitibus fastigiatis Alani, horrente et malevola cum laniatoribus linguis Scoti... Sagati sunt Alamanni, linati... Germani... Persae sericati, sed et in Armenia... Et non solum in vestibus sed et in corpore aliquae sunt propria quae insignia vindicant. Ut videmus cirros Germanorum, granos et cinnabar Gothorum, stigmata Brittonum. Circumcidunt quoque Iudaei praeputia, pertundunt Arabes aures, flavent capitibus intectis Getae, nitent albanis albentibus crinibus; Mauros habet taetra nox corporum, Gallos candida cutis; sine equis exstant inertes Alani. Nec abest genti Pictorum nomen a corpore, quod minutis opifex acus punctis et expressus nativum graminis sucus includit, ut has ad sui specimen cicatrices ferat pictis artubus maculosa nobilitas. Hinc et sexus instructa speciem habet. Ut viris tonsi capilli, in mulieribus redundantia crinium, quod maxime virginibus insigne est, quarum et ornatus ipse proprie sit, et cumulatus unitatem ipsa capitis sui arcem ambitu crinium contegat.

De palliis virorum.

Pallium est quo ministrantium scapulae conteguntur, ut dum ministrant expedite discurrant. Plautus: "Si quid facturus es, appende in humeris pallium, et pergat quantum valet tuorum pedum pernicitas". Dictum autem pallium a pellibus, quia prius super indumenta pellicia veteres utebantur, quasi pellea, sive a palla per derivationem. Clamys est quae ex una parte induitur neque consuitur, sed fibula infrenatur. Hinc et Graece nomen accepit. Toga dicta quod velamento sui corpus tegat atque operiat. Est autem pallium purum forma rotunda et fusiore, et quasi inundante sinu, et sub dextro veniens super humerum sinistrum ponitur. Cuius similitudinem in opertis simulachrorum vel picturarum aspicimus, easque statuas togatas nominamus. Togis autem Romani in pace utebantur, belli autem tempore paludamentis. Mensura togae iustae sex ulnas habet. Toga palmata dicebatur quam merebant hi qui reportabant de hostibus palmam. Ipsa et vocabatur toga picta, eo quod victorias cum palmis intextas haberet. Toga candida eademque cretata, in qua candidati, id est magistratum petentes, ambiebant, addita creta quo candidior insigniorque esset. Cicero in oratione quam habuit contra competitores in toga candida scripsit. Cinctus Gabinus est cum ita imponitur toga ut togae lacinia quae post sequeretur attracta adtexatur: ita ut ex utroque latere ex humeris pendeant; ut sacerdotes gentilium faciebant cum accingebantur. Trabea erat togae species ex purpura et cocco, qua operti Romani reges initio procedebant. Hanc primum Romulus adinvenisse perhibetur ad discretionem regii habitus. Trabea autem dicta quod in maiori gloria hominem transveheret, id est ultra et in posterum ampliori dignitate honoris beatum faceret. Paludamentum erat insigne pallium imperatorum cocco purpuraque et auro distinctum. De quo Sallustius: "Togam virilem paludamento mutavit". Erat autem pallium dictum bellicum ac si videretur quod eo indutus palam faceret imperator bellum futurum. Circumtextum est quod Graeci cyclas dicunt. De quo Virgilius: "Et circumtextum croceo velamen acantho". Circumtextum autem dictum quia est rotundum pallium. Diplois Graecum nomen ab eo quod sit duplex amictus. Oratius. Coctum quod duplici panno patientia velat. Est autem vestis militaris. Cuius usus Gallicis primum expeditionibus coeptus et praeda hostili, de qua est vox illa sermonum: "Togis depositis quirites ad saga fuerunt". Sagum autem Gallicum nomen est. Dictum autem sagum quadrum, eo quod apud eos primum quadratum vel quadruplex esset. Penula est pallium cum fimbriis longis. Lacerna pallium fimbriatum quo olim soli milites utebantur. Unde et in distinguendo castrensi urbanoque habitu hos togatos, illos lacernatos vocabant. Sunt autem lacernae quasi amputatis capitibus fimbriarum neque ita laxis ut sunt penulae. Mantum Hispani vocant, quod manus tegat tantum. Est enim breve amictum. Praetexta puerile pallium est, quo usque ad sedecim annos pueri nobiles sub disciplinae cultu utebantur. Unde et praetextati pueri appellantur. Dicta autem praetexta quia praetexebatur ei latior purpura. Casula est vestis cucullata, dicta per diminutionem a casa, quod totum hominem tegat, quasi minor casa. Inde et cuculla quasi minor cella. Sic et Graeci planetas dictos quia horis errantibus evagantur. Unde et stellae planetae, id est vagae, eo quod vage suo errore motuque discurrunt. Birrus a Graeco vocabulo trahitur: illi enim birrum bibrum dicunt. Melotes quae etiam pera vocatur, pellis caprina est a collo pendens praecincta usque ad lumbos. Est autem habitus proprie necessarius ad opus exercitii. Fiebat autem prius, ut quidam existimant, de pelliculis melonum, unde et melotes vocata. Fimbriae vocatae ora vestimentorum, id est fines.

De palliis feminarum.

Regillum est palliolum reginarum amictui, unde et appellatum. Peplum matronale pallium ex purpura signatum, cuius fimbriae aureis staminis summitate resplendent. Palla est quadrangulum pallium muliebre usque ad vestigia deductum, quod adfixis in ordinem gemmis... Et palla dicta ἀπὸ τῆς πάλλειν, id est a nobilitate, quae est circa finem huiusmodi... sive quod rugis vibrantibus sinuata crispetur. Stola matronale operimentum, quod cooperto capite et scapulis a dextro latere in laevum humerum mittitur. Stola autem Graece vocata quod superemittatur. Hoc et recinium lingua nostra appellatum, eo quod dimidia eius pars retrorsum reicitur; quod vulgo mavortem dicunt. Vocatum autem mavortem quasi Martem; est enim signum maritalis dignitatis et potestatis. Caput enim mulieris vir est. Inde super

caput mulieris est. Amictorium est meretricium pallium lineum. Hoc apud veteres matronae in adulterio deprehensae induebantur, ut in tali amiculo potius quam in stola polluerint pudicitiam. Erat enim apud veteres hoc signum meretricie vestis; nunc in Hispania honestatis. Teristrum est palliolum quo usque hodie Arabiae et Mesopotamiae mulieres velantur, quod de Graeco teristro... eo quod teguntur umbraculo, de quo in Ysaia. Anabolarium amictorium lineum feminarum quo humeri operiuntur. Quod Graeci et Latini sindonem vocant.

De stratoriis vestibus.

Stragulum vestis est discolor quod manu artificis diversa varietate distinguitur. Dictum autem quod et in stratu et in amictu aptum sit. De quo Salomon: "Stragulatam vestem fecit sibi". Ludices a ludis, id est theatris vocatas quidam existimant. Cum enim egrediebantur de lupanari, his velamentis tegebant caput et faciem, quia solet erubescere qui lupanar intraverit. Galnapes fulcra sunt ornamenta lectorum, dicta quod in his fulciamur, id est sustineamur, vel quod thoros fulciant, sive capita quae reclinatoria vulgo appellantur. Cervicalia autem eo quod ponantur sub cervice vel cubito. Pulvillus dicitur a pulvinari, quae est divitum lectus. Culcitae vocatae quod calefaciant, id est farciantur pluma sive tomento... Tapeta dicta quod primum pedibus sternerentur, quasi tapeta... Amphitapa ex utraque parte villosa, quasi simpla. Amphitapa ex utraque parte villosa tapeta. Lucilius: "Psilae atque amphitapae villis ingentibus molles". Mantelia nunc pro operiendis mensis sunt, quae ut nomen ipsum indicat, olim tergendis manibus praebebantur, sive mantelia a manitergendo. Mappae cenantium et epularum apponuntur, sed quasi manupiae, atque ob id nominatae, cuius diminutivum mappulae. Toralia longe propterea quod mappae a toro dictae. Sabanum Graecum est. Facitergium et manitergium a tergendo faciem vel manus vocatum. Vela dicta quod obiectu suo interiora domorum velent. Aulea vela picta grandia, quae ideo aulea dicta sunt quod primum in aula Attali regis Asiae, cui successit populus Romanus, inventa sunt. Cortinae sunt aulaea, id est vela de pellibus, qualia in Exodo leguntur, quibus tabernaculum extrinsecus tegebatur. Dictae autem cortinae a coriis, eo quod prius ex pellibus fuissent factae. Unde et in eodem tabernaculo Lex iubebat cortinas fieri ex pellibus arietum rubris et ex pellibus iacinctinis. Cilicia Arabes nuncupant velamenta pilis caprarum contexta, ex quibus sibi tentoria faciunt.

De lanis.

Lana a laniando, id est avellendo dicta. Hinc et vellus dictum, quod prius lanae vellerentur, non tonderentur. Linum ex terra oritur, defluxitque nomen ei a Graeco. Nam linum Graeci linarium vocant, sive quod sit molle et lene. Stuppa vero cannabis sive lini. Haec secundum antiquam orthographiam stupa dicta, quod ex ea rimae navium stipentur. Unde et stipatores dicuntur qui in vallibus ea componunt. Tomentum appellatum quod aut in filo aut in tela tumeat, nec subtilitatem habeat. Cannabum a similitudine cannae vocatum, sive a Graeca ethimologia; nam illi cannabum cannavin vocant. Byssum genus est quoddam lini nimium candidi et mollissimi, quod Graeci papaten vocant. Fibrinum lana est animalium quos fibros vocant, ipsos et castoreos existimant, qui dum venatores secuntur, ipsi sibi testiculos adimunt. Aranea vocatur eo quod aeris infusione in frondibus nutriatur. Sericum dictum quia id Seres primi miserunt. Vermiculi ibi nasci perhibentur a quibus haec circum arbores fila ducuntur. Vermes autem ipsi Graece bombices nominantur. Placium est stuppa et quasi crassitudo serici, et est Graecum nomen.

De coloribus vestium.

Tinctura vocata quia tinguitur et in alia fucatur speciem nitoris gratia coloratur. Coccum Graeci nos rubrum seu vermiculum dicimus; est enim vermiculus ex silvestribus frondibus. Conchilium dictum quod ex conchulis marinis color eius colligitur, idem et ostrum vocatur. Ostrum quod pro colore purpurae temperatur, plurimum quidem in Creta, sed optimum in insula Cypro gignitur, sive in his quae propius solis cursu illuminantur. Conchilia autem sunt maris quae circumcisa ferro lacrimas purpurei coloris emittunt: his collectis color purpureus temperatur. Et ostrum exinde appellatum dicitur, quod ex testae humore eliciatur. Purpura apud Latinos a puritate lucis vocata. Apud Graecos autem porphyra dicitur cum aspiratione; apud nos purpura sine aspiratione. Ferrugo color est purpurae subnigrae quae fit in Hispania, ut ferrugine clarus Hibera. Dicta autem ferrugo quod omnis purpurae prima tinctura eiusmodi coloris existat. Glaucus color est ferrugineus subniger. Elbidum ab elbo colore vocatum. Elbum est enim medius color inter nigrum et album, et album ab albo derivatum. Luteus color rubicundus, quod est croceus. Nam croceum luteum coloris est ut vero ceo mutata vellera luto. Melinum quod sit colore nigro; Graeci enim nigrum melan dicunt. Mastichinum quod colorem mastichis habet. Blavum, blabium, mesticium, ostinum quia ex usto est; fit enim ex decipiendo fuligine terrarum egesta assiduis ignibus. Unde color eidem tincturae flammeus est.

De telis et earum instrumentis.

Tela a longitudine staminum dicta, unde derivatum est telaria. Insubuli quia infra et supra sunt, vel quia insubulantur. Radius dictus quia radendo fit. Pectines quod plexa fila reddant et imprimant. Colus quod sit in longitudine et rotunditate quasi columna. Fusum quod per eum fundatur quod netum est. Alibrum quod in eo libantur fila, id est solvantur. Calathus leve gestamen ex ligno vel canna aut ex iunco factum, in quo vel pensa ponuntur vel leguntur flores. Cala enim Graece lignum est, a quo derivatum est calathus. Nam lanae quasillum dicitur. Cicero in Philippicis: "aut vero inter quasilla pendatur aurum". Pensum mulierum a pendendo dictum, dependsa et impensa nerum. Fila dicta quod ex pilis animalium sunt, vel quia lamficum filis tenuibus constat in modum pilorum, id est quasi filorum. Mataxa quasi metaxa, a circuitu sciliceet filorum. Nam metaxa circuitus vel quod transferatur. Globellum corrupte a globo dictum per diminutionem quasi globellum. Panulie quod ex eis pannus texatur; ipse enim discurrunt per telam. Scamnum dictum quia recto stat. Trama quod in ea intermicat per telam, est enim filum inter stamen currens. Licia sunt quibus stamina ligantur quasi ligia. Ordine competenti... Accedit de veste, dehinc ad ceterum cultum veniam.

De ornamentis.

Ornamenta dicta eo quod eorum cultu ora vultusque decorentur. Prima ornamenti corona insigne victoriae sive vultum regum honoris signum, quae ideo in capite regum ponitur ad significandum circumfusos in orbe populos, quibus adcinctus quasi caput suum coronatur. Hanc a Lucio corollam ab Homero stephanen dictam est. Huius principium a Libero quidam gentili existimant, quod his in potando munita vino capita vinciret fasciolis instituerit. Ideoque olim linei ac lanei generis coronas fuisse sicut erat in sacerdotibus gentilium. Nomen coronae hac ex causa vocatum, eo quod initio circum aras curreret, atque ex imagine circuitu vel chori et formatum et nominatum corona. Imperatores Romani et reges quidam gentium aureis coronis utuntur. Persae tiaras gerunt, sed reges rectas, satrapae incurvas. Repta autem tiara a Semiramide Assyriorum regina, quod genus ornamenti exinde usque hodie gens ipsa retinet. Athenienses cyclidas aureas gerebant, partim in vertice, nonnulli in fronte. Nam eadem insignia omnium regnorum sunt. Gentilium vates infulas, apices, pillea sive galearia utebantur. Infula est fasciola sacerdotalis capitis alba in modum diadematis, a qua vittae ab utraque parte dependent, quibus infula vinciatur. Infula autem plerumque tortilis de albo et cocco. Apex est pilleum subtile, quo sacerdotes gentiles utebantur. Appellatum ab apiendo, id est alligando. Nam virgula quae in pilleo erat connectebatur filo quod fiebat ex lana hostiae. Galerum pilleum ex pelle caesae hostiae, unde fiebat. Cydaris et ipsum sacerdotale, quod a plerisque mitra vocatur.

Ornamenta capitis feminarum: diadema, nimbum, capitulum et mitra. Diadema est ornamentum capitis matronarum ex auro et gemmis contextum, quod in se circumacta extremitatibus retro astringitur; et exinde dictum Graece quod perligetur. Nimbus est fasciola transversa ex auro adsuta in linteo, quod est in fronte feminarum. Plautus: "Quam magis aspicio, tam magis nimbata est". Nam et lumen quod circa angelorum capita pingitur nimbus vocatur, licet et nimbus densitas sit nubis. Capitulum est quod vulgo capitulare dicunt, idem et cappa, vel quod duos apices ut cappa littera habeat, vel quia capitis est ornamentum. Mitra est pilleum Frigium caput protegens, quale est ornamentum capitis devotarum. Sed pilleum virorum est, mitra autem feminarum. Redimicula autem sunt quibus mitra alligatur. Pilleum autem ut praediximus ex pelle erat; nam mitra ex lana est. Rica est mitra virginalis capitis. Vittae sunt quae crinibus innectuntur, quibus fluentes religantur capilli, et vittae dictae quod vinciunt. Thema autem vittarum extremitas dependens diversorum locorum. Tenia vitta est quae coronae vincitur. Theniae extremitas est vittae, quae dependet a corone. Reticulum est quod colligit comas, dictum a retinendo, quod retineat crines ne effundantur. Discriminalia capitis muliebris sunt vocata, eo quod caput auro discernant; nam discriminare dividere dicitur. Acus sunt quibus in feminis ornandorum crinium compages retinetur, ne laxi fluant et sparsi dissipentur capilli. Inaures ab aurium foraminibus nuncupatae, quibus pretiosa gemmarum lapidum dependent. Has autem usus ingerat puellis utrique aure...

pueri cum decora gerebant. Torques sunt circuli aurei a collo ad pectus usque dependentes. Torques autem et bullae a viris geruntur, a feminis vero monilia et catellae. Dictae autem torques quod sint tortae, et bullae quod similitudine bullarum quae in aqua vento inflantur. Monile ornamentum ex gemmis est, quod solet ex feminarum collo pendere, dictum a munere. Hoc et serpentum dicitur, quia constat ex quibusdam aureis gemmisque variis in modum serpentis. Nonnulli autem hoc et segmenta et longos habitus dicunt. Hinc et segmentatas vestes dicimus, ut ipse et segmentatis dormisset parvula cunis. Plerumque autem et per monilia omnia ornamenta matronarum significantur, quodcumque illis munere datur. Murenula vulgo vocatur quod sit flexa auri metallo in virgulis lentescente quadam ordinis flexuosi catena contexta in similitudinem murenae serpentis, quae ad collum ornandum aptatur. Haec et ex metallo auri atque argenti contexta virgulis. Unde et in Canticis Canticorum dicitur: Murenulas aureas faciemus tibi. Catellae sunt catenulae colli se invicem comprehendentes in modum catenae, unde et appellatae. Dextrae communes sunt virorum ac feminarum, quia utrique sexus sunt. Armillae autem proprie virorum sunt, conlatae victoriae causa militibus ob armorum virtutem. Unde et quondam vulgo viriliae dicebantur. Ab intellectu autem circuli armillae non discrepant, quia ipso quoque loco ponuntur ambiendo constringunt; sed armilla lacertos extenditur, circulus vero [illegible]. Fibulae sunt quibus pectus feminarum ornatur, vel pallium tenetur a viris in humeris seu cingulum in lumbis. Lunulae sunt ornamenta mulierum in lunae similitudinem bullulae aureae dependentes. Specula sunt in quibus feminae vultus suos intuentur. Dictum autem speculum vel quod ex splendore reddat, vel quod ibi feminae intuentes considerent speciem sui vultus, et quicquid ornamenti deesse viderint adiciant. Periscelides sunt apud feminas crurum ornamenta, quibus gressus earum ornatur. Olfactoriola vascula sunt muliebria in quibus odoramenta gestantur.

De anulis.

Primus Prometheus fertur circulum ferreum incluso lapide digito circumdedisse, qua consuetudine homines usi anulos habere coeperunt. Anuli autem per diminutionem dicti a circulis et anis, quae sunt circa brachia et circa crura. Unde et signa eorum per diminutionem sigilla. Nam signa maiora sunt, sigilla vero minora signa. Anulos homines primum gestare coeperunt in quarto a pollice digito, quod eo vena quaedam ad cor usque pertingat; quam notandam ornandamque aliquo insigni veteres putaverunt. Apud Romanos anuli dabantur et non sine discrimine. Nam dignitate praepositis viris gemmati dabantur, ceteris solidi. Anulum aureum neque servus neque libertus gestabat in publico, sed anulo aureo liberi utebantur, liberti argenteo, servi ferreo, licet et multi honestissimi anulo ferreo utebantur. Apud veteres ultra unum anulum uti infame habebatur. Vir Gracchus in mensa considens [illegible] auctoritate [illegible] quam per mulier cupiditate ut mulier ornatur. Crassus quoque apud Parthos periit in senectute duos habens anulos, causam praeferens quod pecunia ei nimia crevisset; multi etiam Romanorum per gravitatem anulos gestare in digito abstinuerunt. Feminae non usae anulis nisi quos virginibus sponsus miserat, neque amplius quam binos anulos aureos in digitis habere solebant; at nunc prae auro nullum feminis leve est atque immune membrum. Inter genera anulorum sunt ungulus, Samothracius, Thynius. Ungulus est gemmatus vocatus quod tali nomine quasi sit ungula carnis, ita gemma anuli auro accingitur. Samothracius autem quidam sed capitulo ferreo a loco ita vocatur. Thynius purus est, primum in Bithynia fabricatus, quem olim Thynia vocabant. Flaccus: Tingente ea nec vitta nec zmaragdi berillusque mi, Flacce, nec nitentes per candida margarita, nec quos Thynica lima perpolivit anellos,

De cingulis.

nec iaspios lapillos. Cinctum et [illegible] minimum cingulum militare est. Nam a cinctu per diminutionem cingulum nominatum. Cinctu autem iuvenes in exercitatione campestri verecunda velabant, unde et campestres dicebantur. Balteum cingulum militare est, dictum pro eo quod ex eo signa dependent ad demonstrandam legionis militaris summam, id est VI milium sexcentorum, ex quo numero et ipsi constituuntur. Unde et balteus dicitur, non tantum quod cingitur, sed et quod arma dependent. Hoc enim genus quod illi honorem nos cingulum vocamus. Strophium est cingulum aureum cum gemmis, de quo ait Cinna: Strophio lactantes cincta papillas. Et Prudentius: Nomen hic gemmis strophio illigata est. Limus est cinctus quem publici habebant servi, et dictus limus quia eius usus haec purpura, id est limas. Catulum genus cinguli a coacto loro dictum. Fibula genus est quod illi fibulam dicunt quod ligat. Subfibulum subligaculum. Redimiculum est quod succinctorium sive bracile nuncupamus, quod descendens per cervicem et a lateribus colli divisum utrarumque alarum sinus ambit atque hinc inde succingit, ut constringens latitudinem vestium corpori contrahat atque coniungendo componat. Hoc vulgo bracile quasi bracialem dicunt, quamvis nunc non brachiorum sed renum sit cingulum. Succinctorium autem vocatum quod, ut dictum est, sub brachiis ductum alarum sinum ambit atque hinc inde succingit. Fascia est quae ambit pectus et mamillas comprimit atque strictiore cingulo angusti pectoris artat; et dicta fascia quod in modum fasciculi corpus alligat. Hinc et fasciola quae vulnera colligantur. Vitta dicta quod ea pectori innectitur instar vitis ligamentis. Limbus est quem nos ornaturam dicimus. Fasciola est quae ambit extremitatem vestium aut ex filis aut ex auro contexta, assumptaque extrinsecus in extremitate vestimenti vel clamidis. De quo Virgilius dicit: Sidoniam picto chlamydem circumdata limbo. Sutores nuncupantur quod insertis filo porcorum setis suant, id est consuant, quasi setores.

De calciamentis.

Calones non a callo pedum, sed a calo, id est ligno, vocatos, sine quo consui calciamenta non possunt; quos Graeci calopodas vocant. Fiebant autem prius ex salice tantum. Hinc et calciamenta dicta, quod in calo, id est ligno, fiant, vel quod calcentur. Crepidas Graeci ante repertas usi sunt. Est autem genus singulari forma et idem utrique aptum pedi, vel dextro vel sinistro. Crepidas autem dictas eo quod cum sono stringantur, sive a pedum crepitu in ambulando. Calceos reges utebantur et Caesares forma eorum. Patricios calceos Romulus repperit quattuor corrigiarum assutaque luna. His soli patricii utebantur. Luna autem in eis non sideris formam, sed notam centenarii numeri significabat, quod initio patricii senatores centum fuerunt. Ocreae tibialia calciamenta sunt, dicta quod crura tegant. Cothurni sunt quibus calciabantur tragoedi qui in theatro dicturi erant et alta intonantique voce carmina cantaturi. Est et calciamentum in modum crepidarum quo heroes utebantur, sed tale est ut et in dextro et in laevo conveniat pede. Baxeae calciamenta comoedorum erant, sicut tragoedorum cothurni. Quas quidam et calones appellant, eo quod ex salice fierent. Nam Graeci, ut diximus, lignum cala vocant. Talares calcei socci sunt qui ea nominati videntur quod ea figura sint ut contingant talum, sicut subtalares, quod sub talo sint. Obstrigilli sunt qui per plantas consuti sunt et ex superiore parte corrigia trahitur ut constringantur, unde et nominati. Osas [illegible] facta, et quas nunc ex alio genere non tam pristinum retinent. Mullei sunt similes cothurnorum, solo alto, superiore autem parte cum ossiculis vel aeneis malleolis ad quos lora deligantur. Dicti autem a colore rubro, qualis est mullus piscis. Soleae sunt quibus tantum pedum plantae teguntur. Dictae autem a solo pedum. Item soleae naturales ex materia corio intexta. Socci cuius diminutivum soccelli appellati inde quod saccum habeant in quo pars plantae mittitur. Callicula caligae, vel a callo pedum dictae vel quia ligantur. Nam socci non ligantur, sed intromittuntur. Cernui socci sunt sine solo. Singulares quos nos vocamus clavatos, quasi calvatos, eo quod minutis clavis, id est acutis, sola caligis vinciantur. Perones et culponeae rustica calciamenta sunt. Rexeae calciamenta mulierum sunt. Corrigiae a corio vocantur vel a colligatione quasi colligiae.

INCIPIT LIBER XX. DE MENSIS ET ESCIS ET POTU

PRIMUS DEDALUS mensam et sellam fecit. Coquinae apparatum Apicius quidam composuit primus, qui in eo consumptis bonis morte voluntaria periit; et merito quasi qui gulae atque edacitati deservit et animam et corpus interfecit. Abesum et comesum unum facit vocabulum, nullum habet aliud usum. Torus dicitur a tortis herbis quae accumbentium humi subponuntur. Stibadium a stipitibus dictum quasi stipadium; sic enim prius factum est. Accubitum a cubo vocatum, quasi ad cibum epulandum. Convivium apud Graecos a compositione ΑΠΟΤΟΥ ΣΥΝ[illegible] apud nos convivium appellatur, vel quia unae collocutionis habetur, vel convivium a multitudine convivantium. Nam in parata mensa victus est convivium non est. Convivium triplex est modus: discumbendi, edendi, bibendi. Discumbendi ut: Toris iussi discumbere pictis. Edendi et bibendi ut: Postquam prima quies epulis mensaeque remotae, crateras magnos statuunt et vina coronant. Cibus dictus quia capiatur ore, sic esca quasi ex os capit. Victus proprie vocatur quia vitam retinet, unde et ad cibum vocare invitare dicitur. Alimonia dicitur eo quod ei sumptu corpus alatur. Hanc iuvenes accipiunt ad incrementum, senes ad perseverantiam. Neque enim subsistere potest caro

nisi conforteretur alimentis. Alimentum autem est quo alimur; alimonia alendi cura. Abstinentia nuncupata quasi ab tentia nimium exuberantis effusio ultra quam satis est modusque [illegible]. Opulentia ab ope dicta, quam si discutias invenies eam tenere modum. Nam quomodo opitulatur quod nimium est cum immodicum sit saepe quam parum? Epulae ab opulentia dictae sunt. Epulae autem simplices in duo necessaria dividuntur, panem et vinum; sicut et duo superflua quae terra et mare vescendi causa exquirunt. Dapes autem regum sunt, epulae privatorum. Deliciae nuncupatae quod in his homines delectentur, easque suaviter appetant. Pulmentum vocatum a pulte, sive quod sola pultes sive quod aliud eius permixtione sumatur. Pulmentarium proprie dicitur. Satietas autem et saturitas sunt differentiae sic. Nam satietas ex uno cibo dici potest pro eo quod satis sit; saturitas autem a satura nomen accepit, quod est vario alimentorum apparatu composita. Crapula est immoderata nimia voracitas quasi cruda epula, cuius cruditate gravatur cor et stomachus in digestio efficitur. Immoderata enim voracitas vitium est; sed tantum idem salutis quantum sustentationi sive naturae sufficiat. Ientaculum est primus cibus quo ieiunium solvitur, unde et nuncupatum. Nigidius: Nos ipsi ieiunia ientaculis levibus pollucimus. Prandium ab apparatu edendi dictum. Proprie autem veteres prandium vocabant omnium militum cibum ante pugnam; unde est illud ducis alloquium: Prandeamus tamquam ad inferos cenaturi. Merenda est cibus qui declinante die sumitur, quasi post meridiem edenda et proxima cenae; unde et antecenia a quibusdam vocantur. Item merendare quasi meridie edere. Ad nonam dictum est a tempore quo Romani veteres ad cibos advocabantur; sic Martialis: Imperat excelsos frangere nona thoros; quod usque hodie Persae faciunt. Cena vocatur a communione vescentium. Koinon quippe Graeci commune dicunt; unde et communicantes quod communiter, id est pariter, conveniant. Apud veteres enim solitum erat in propatulo vesci communiterque epulari, ne singularitas luxuriam gigneret. Est autem cena vespertinus cibus, quam vesperna antiqui dicebant; in usu enim non erat prandium. Panis dictus quod cum omni cibo apponatur, vel quod omne animal eum appetat. Pan enim Graeci omne dicunt. Cibarius quod ad cibum servis datur, nec delicatus. Fermentatus fermento confectus. Azymus non fermentatus. Nam azymus sine ullo fermento sincerus. Acrizymus leviter fermentatus, quasi acro azymus. Siligineus panis a frumenti genere nuncupatur. Siligo enim genus est tritici, rubida, recocta et rubefacta. Subcinericius cinere coctus et reversatus; ipse est et focacius. Clibanicius in testa coctus. Spongia panis aqua ducta malaxatur simila modicum atque, et fermentum modicum; et habet humectationis plusquam omnis panis, unde et spongiae nomen accepit. Placentae sunt quae fiunt de farre, quas alibi liba dicunt, eo quod libentur et placeant omnibus. Dulcia sunt genera pistorum operis a sapore dicta, melle enim asperso sumuntur. Crusta enim superficies panis; ipsa et frigida, quia dividuntur ut frusta. Fermentum a fervore est nuncupatum, quod plus una hora non potest continere, concrescendo enim excedit. Farina et furfures a farre dicuntur, cuius sunt purgamenta. A molo flos farinae tenuissimum pro levitate de mola egestum; unde et appellatum quasi a mola simila a pollinis. Carnes dictae quia caro sunt, sive a creando, unde et agrestes creas vocant. Crudum quod sit cruentum, est enim cum sanguine. Coctum quasi coactum, id est ab igne vel aqua mollem in actum usque commestionis aptum; sed et multo tempore aliquid coctum vocatur. Assum quod ardeat, quasi arsum. Elixum eo quod in aqua decoquatur. Lixa enim aqua dicitur, ab eo quod sit soluta; unde et solutione nervorum libidinis luxus, et membra loco mota luxa dicuntur. Frixum a sono dictum quando ardet in oleo. Salsum quia sale aspersum, demptis e medio syllabis tribus. Rancidum enim ex [illegible] nuncupatum quod rancus efficiat. Succidia carnes in usum repositae, a succidendo dictae. Lardum eo quod in domo repositum conservatur. Nam antiqui domos lares dicebant. Laxea lardus est Gallice dicta; unde et assumi in ipsa Gallia sagatum pinguipastum, hoc est taxea. Axungia ab unctione vocata. Sebum a sue dictum, quasi suebum, quod plus pinguedinis hoc animal habeat. Offa est proprie frustum devinctum, cuius diminutivum ofella facit; unde et offarum coquinaria, quia particulatim, id est offatim, excoquuntur. Nec offa latrantum, quia in os canis iacta facit illico compescere et silescere. Frustum vocatum quod capiatur a frumine. Est enim frumen summa pars gulae. Pulpa dicta quod cum pulpe olim mixta vescebatur; unde et pulmentarium et pulmentum dictum. Lucanicae dictae quod prius in Lucania factae sunt. Farcimen caro concisa et minutata, quod ea intestinum farciatur, hoc est impleatur cum aliarum rerum commixtione. Minutal vocatum quod fiat de piscibus et isiciis holeribusque minutatis concisis. Affrata quod lactis spumeum vocatur; afros enim Graece spuma dicitur. Marcisa in mortario ex piscibus fiunt, unde et noiata. Isicia piscis quidam dicunt ex quo primum isicia facta sunt, et quamvis ex alio genere piscium fiant, non tamen a pisce vocabulum dedit. Galactae a colore lacteo nominatae. Graeci enim gala lac dicunt. Sphaeras a rotunditate Graeco vocabulo appellatas, quod est in rotunditate formatae; sphaera a Graecis dicitur. Ius coquinae magistri a iure nuncupaverunt, quia ea lex est conditurae eius. Hanc Graeci zema vocant. Caseum vocatum quod careat sero, quasi careum. Nam serum eius omne deducitur ut ponderibus arguatur. Colostrum lac novum quod neutri generis est. Lac a colore sermone dictum est per candorem; Graeci enim album glacon dicunt. Lac vero et sanguis quod nutrit: lacte nutrimur, sanguine vivimus. Coactum quasi coagulatum; acceptum enim sceleri alia specie coagulatur. Mel Graecae appellationis est, quod ab apibus nomen habere probatur. Nam apis Graece melissa dicitur. Antea enim de rore erat, inveniebaturque in harundinum foliis; unde et Virgilius: Protinus aerii mellis caelestia dona. Siquidem hunc usque in India et Arabia colligatum repperiri ramis inhaerens in similitudine salis. Omne mel dulce, sed Sardum amarum est ab absinthio, cuius copia eius regionis apes nutriuntur. Favum vocari quia comeditur magis quam bibitur. Fagein enim Graece comedere appellant. Antiqui medici et qui de humanorum corporum scripsere peritis, puerique Galieni in libris quorum titulus est ΠΕΡΙ[illegible] in quo puerorum et iuvenum ac perfectae aetatis virorum mulierumque corpore insitum calore fervere; et noxios esse his aetatibus cibos qui calorem augeant, sanitatemque conducere frigida quaeque in esu sumere. Sicut e contrario senibus quae pituita laborant et frigore calidos cibos et vina vetera prodesse.

De potu.

Potio a Graeca derivatione vocata; hanc enim illi poton dicunt. Aqua generaliter vocata quod superficies eius aequalis sit; hinc et aequora. Aquam inde recentem dicimus quia non est vetusta, ut vinum, sed statim sublata de flumine vel fonte vel puteo. Sed recens et vetusta. Vinum inde dictum quod eius potus venas sanguine cito repleat. Hoc [illegible] quod nos cura solvat Liber appellant. Veteres vinum venenum vocabant; sed postquam inventum est ut lacesseret, hoc vinum vocatum illud venenum. Unde et Hieronymus in libro quem de virginitate conservanda scripsit adulescentulas inquit ita vinum debere fugere ut venenum, ne per aetatis calore ferventes bibant et pereant. Inde est quod apud veteres Romanos feminae non utebantur vino nisi sacrorum causa certis diebus. Merum dicimus cum vinum purum significamus. Nam merum dicimus quidquid purum atque sincerum est. Sic et aqua mera nulla utique re admixta. Hinc et merenda, quod antiqui id temporis operariis panem merum dabant, aut quod in die eo tempore id solis ac separatim, non ut in prandio aut in cena adunati sumant. Inde credimus et illud tempus quod post medium diem est minore appellari, quod purum sit. Mustum est vinum e lacu statim sublatum. Dictum autem credunt mustum quod insolubile et [illegible] hoc mixta. Nam musta unde et humum. Cuius tanta vis fervoris est ut vasa quamvis grandia ex eo plena absque spiramine repleta illico dirrumpat. Roseum vinum est cum rubore rosa est ruber. Amineum quasi sine minio, id est sine rubore; nam album est. Sucinacium sucino genere simile, id est fulvi coloris. Limpidum vinum, id est perspicuum, ab aquae specie dictum quasi limphidum; limfa enim aqua est. Turbidum quasi terbidum, id est terra commixtum quod est fece. Falernum vinum vocatum a Falerna regione Campaniae, ubi optima vina nascuntur. Collatum vas proprium nuncupatum in quo deportatur. Gazetum vero regio unde defertur Gaza; est enim oppidum Palestinae. Infertum vinum dicitur quod ab altario libatur atque offertur. Spurium quod offerri hoc autem cum aqua mixta est quasi spurium, hoc est immundum. Honorarium vinum quod regibus et potentibus honoris gratia offertur. Cato de innocentia sua: Cum essem in provincia legatus, quam plures ad praetores et consules vinum honorarium dabant, numquam accepi, ne privatim quidem. Crudum vinum est insuave, quod serum potatur. Acetum vel quia acutum vel quia aquatum vinum est; aqua mixtum cito in hunc humorem redigitur. Unde et acetum quasi aquatum. Conditum vocatum quod non sit simplex sed commixtione pigmentorum compositum. Lacteum est potio e lacte mulsum ex melle mixtum. Est enim potio ex aqua et melle quod Graeci melicratum vocant. Inomelum mustum melle admixtum

uehementerque agitatum atque commixtum. Ydromeli quod fit ex aqua et mellis materia. Saccatum liquor est aque fece uinea admixta et sacco expressus [illegible]. Oxumelli appellatum quod aceti et mellis permixta conficitur materia, unde et dulcedinem retinet et acrorem. Rodomellus dicitur quod in suco rose mel admiscetur. Melicratum uinum melle mixtum. Modus quasi mellus, quia ex melle fit, sic calamitas pro cadamitas. Fecula uua pinguis decocta usque ad crassitudinem mellis ac refrigerata utilis stomacho. Passum quod ex uua passa compressum exfluxerit. Dictum autem passum a patiendo. Nam percutitur uua siccior et decoquitur, et inde fit passum. Defrutum dictum est quod defrudatur, et quasi fraude patiatur. Carenum eo quod feruendo parte careat; tertia enim parte musti amissa quod remanserit carenum est. Cui contraria sapa est, que feruendo ad tertiam partem redacta descendit. Sicera est omnis potio que extra uinum inebriare potest. Cuius licet hebreum nomen sit, tamen latinum sonat, pro eo quod ex suco frumenti uel pomorum conficiatur, aut ex palmarum fructibus in liquorem exprimantur, coctisque frugibus aqua pinguior quasi sucus colatur, et ipsa potio sicera nuncupatur. Ceruisia a cerere, id est fruge, uocata. Est enim potio ex seminibus frumenti uario modo confecta. Celia a calefaciendo appellata. Est enim potio ex suco tritici per artem confecta. Suscitatur enim igne illa uis germinis madefacte frugis, ac deinde siccatur, et post in farinam redacta molli suco adicitur, quo fermentato saporis austeritas et calor ebrietatis adicitur, que fit in partibus hyspanie cuius ferax uini locus non est. Fex dicta quod sese mingendo uasis affigat. Garum est liquor piscium salsus, qui olim conficiebatur ex pisce quem greci caron uocabant, et quamuis nunc ex infinito genere piscium fiat, nomen tamen pristinum retinet, a quo initium sumpsit. Liquamen dictum eo quod soluti in salsamento pisciculi eundem liquorem liquant; cuius liquor appellatur salsugo uel muria. Proprie autem muria dicitur aqua sale commixta effectaque gustu in modum maris. Sucus dictus quod sacco exprimatur, ut tisane, hema, apohema, greca uocabula sunt physicis omnino cognita.

De uasis escariis.

Uasa dicta a uescendo, quod in ea esce apponantur, cuius diminutiuum uascula quasi uescula. Fictilia dicta eo quod fingantur ex terra. Fingere enim est facere, formare et plasmare. Unde et figuli dicuntur. Et uas fictile dicitur, non fictum illud quod mendacium est, sed quod formatur ut esse habeat aliquam formam. Unde et apostolus dicit: Numquid dicit figmentum ei qui se finxit, quare sic me fecisti? Fictilia uasa in samo insula primum inuenta traduntur, facta ex creta et indurata igni, unde et samia uasa. Postea inuentum est et rubricam addere et ex rubra creta fingere. Antiquiorem autem fuisse usum fictilium uasorum quam fundendi eris et argenti. Apud ueteres enim nec aurea nec argentea sed fictilia uasa habebant. Sic ad uina dolea excogitatis, ad aquas amforis, ydrias ad balneas ac reliquis que in hominum usibus aut rota fiunt aut manu aptantur. Argilla autem ex cocta teste uocabulum suscepit, quia dum mollis esset efficitur testa, nec communi eam uocabulo pristini generis quod fuit non est. Aretina uasa ex aretio municipio italie dicuntur, ubi fiunt; sunt enim rubra. De quibus sedulius: Rubra quod appositum testa ministrat holus. Samia uasa quidam putant ab oppido samo grecie habere nomen, alii dicunt creta esse in italia que non longe a roma nascitur, que samia appellatur. Celata uasa argentea uel aurea signis eminentioribus intus extraue expressa, a celo uocata, quod est genus ferramenti quod uulgo cilionem uocant. Crisea dicta uasa de aurata; grecum est. Anaglifa quod superius sint sculpta; greci enim ana sursum, glifa dicunt sculpturam, id est sursum sculpta. Discus antea uocabatur a specie scuti, unde et scutella; postea discus uocatur quod det escas, id est apponat, a quo et discumbentes dicti siue ΑΠΟ ΦΡΑΥΑСΡΙΝ, id est quod iaceant. Missorium uocatum a mensa per deriuationem quasi mensorium. Parapsis quadrangulum et quadrilaterum uas, id est paribus absidis. Patena quod dispansis patentibus quasi sit oris. Lanx grauata quia cauata, grecum per c litteram posita. Hec et conca, sed illa caua, ista concaua; sic et greci hec nuncupant. Scutella a scuto per diminutionem, est enim eidem similitudinis. ΑΠΙΟΡΓСΤΑ a grecis a ferendo poma uel aliquid nominata; est enim plana. Salinum uas aptum salibus, idem et salsica quasi salsica. Acetabulum quasi acetaferum quod acetum ferat. Coclear ab usu prius coclearum dictum. Hinc est illud uersum: Disticon. Sum concleis habilis et nec minus utilis ouis. Numquid scis potius cur cocleare uocor? Trisilis greco nomine latine tripedes; qui autem iiii pedibus insistunt, abusiue dicuntur. In uasculis autem ista queruntur que placeant: materia, artificis pondus, splendor metalli.

De uasis potariis.

Poculum a potando nominatum est, et omne uas in quo bibendi est consuetudo. Fiale dicte quod ex uitro fiant; uitrum enim grece ualin dicitur. Patere fiale dicte sunt uel quod in ipsis potare solemus, uel quod patentes sunt dispansisque labris. Cratera calix est duas ansas habens, et est grecum nomen, declinaturque ut apud eos hic crater. Nam latine hec cratera dicitur. Unde persius: Sed tibi crateras argenti. Uirgilius: Crateras magno statuunt et uina coronant. Fiebant autem primum a conexionibus uirgultorum, unde et dicte cratere ΑΠΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΙΝ, id est quod se inuicem teneant. Cyati quoque et scaphi, cymbia et ipsa poculorum sunt genera, ex quibus cymbia pocula dicta sunt ex similitudine cymbe nauis. Ennastis species poculi que dicta, id est uno spiritu bibitur. Bacca primum a bacho, quod est uino, nominata, postea in usibus aquarius transiit. Calices et calati et scafe poculorum genera, antea ex ligno facta, unde et uocata; greci enim omne lignum cala dicebant. Ampulla quasi ampla bulla; similis est enim rotunditate bullis que ex spumis aque fiunt atque inflantur. Enoforum uas ferens uinum; enos enim uinum est, de quo est illud:

De uasis uinariis et aquariis.

Uestitur enoforis fundo sententia nobis. Flasce ex greco uocabulo dicte; hec a peruehendis ac condendis fialis primum facte sunt, unde et nuncupate; postea in usum uini transiere, manente greco uocabulo unde sumpsere initium. Lagena et sicula greca nomina sunt, inflexa ex parte ut fierent latina. Illi enim lagynos, nos lagenam; illi sicle, nos siculam dicimus. Cantar ydrie greci aquatile uas per deriuationem uocatum; ydros enim grece aqua dicitur. Sicula quod sitientibus apta sit ad bibendum, quod uas greci cadum uocant. Catinum uas fictile quod melius neutro dicitur quam masculino, sic et salinum dicitur uas aptum salibus. Orca est amfore species, cuius minore uocabulo orci diminutiue orciolus est. Scyphus in quo manus lauant. Seriola est orce ordo directus uel uas fictile uini, apud syriam primum excogitatum, sicut cilicises a cilicia nuncupate, unde primum aduecte sunt. Dolium, copus et cupas a capiendo, id est accipiendo, aquam uel uinum uocatas, unde et caupones. Uetres ab utero. Mulgarium uas in quo mulguntur pecora; idem et mulctrum, ab eo quod mulgeatur lac. Labrum uocatum eo quod in eo lauatione fieri solet infantium; cuius diminutiuum labellum. Idem et albeum quod in eo lauatio frugis est. Peluies uocate quod pedes ibi lauentur. Sifon uas appellatum quod aquas sufflando fundat; utuntur enim hiis orientes. Nam ubi senserint domum ardere, currunt cum sifonibus plenis aquis et extingunt incendia, sed et cameras expressis ad superiora aquis emundant.

De uasis olearis.

Enicadium uas olearium. Scortea uas olearium eo quod sit ex corio factum. Alabastrum uas unguentarium a lapide sui generis cognominatum, quem alauastrum uocant, qui incorrupta unguenta seruat. Pyxides uascula unguentaria ex buxo facta. Nam quod nos buxum, greci byxum uocant. Lenticula uasculum olearium ex ere aut argento factum, a linendo dictum; hiis enim reges et sacerdotes linebantur.

De uasis coquinariis et pistoriis.

Omnia uasa coquendi causa parata cocula dicuntur. Unde plautus: Eneis coculis mihi excocta est omnis uia. Olla dicta pro eo quod ebulliat in ea aqua igne subiecto, ut calidus uapor emittatur; unde et bulla dicitur que in aqua uento inspiritu sustentatur. Patella dicta quasi patula; olla est enim oris patentibus. Cacabus et cucuma a sono feruoris cognominantur. Hec in grecis et latinis communia nomina habent, sed utrum latini a grecis an greci a latinis hec uocabula mutuassent incertum est. Lebetes enei sunt, greco sermone uocate. Sartagines enim olle minores in usu coquendi parate. Sartago ab strepitu sonitus uocata, quando ardet oleum in ea. Tripedes appellate quod tribus pedibus consistant; has greci tripodas uocant. Mola a sui rotunditate uocata, ut mala pomorum; sic et greci. Cribrum dictum quod ibi cernatur frumentum, quasi cernifrum. Rotabulum dictum a proruendo stercora, siue ignes panis coquendi gratia.

De uasis repositoriis.

Gazofilacium archa est ubi colliguntur in templo ea que ad indigentiam pauperum mittuntur. Compositum est autem nomen de lingua persa et greca. Gaza enim lingua persarum thesaurum, filacion grece custodia interpretatur. Archa dicta quod arceat uisum atque prohibeat. Hinc et argiui, hinc et archanum, id est secretum, unde ceteros arcent. Cibutum grecum nomen est quod nos archam dicimus. Loculus ad aliquid ponendum intra factus locus, seu ad uestes uel pecuniam custodiendam, unde per diminutionem dicitur. Mozicia quasi modicia, unde et modium z pro d, sic solent itali dicere z pro d, hozie pro hodie. Saccus a sago dictus eo quod consuto efficiatur quasi sagus. Marsuppium sacculus nummorum, quem greci marsuppa appellant. Quedam greca nomina in latinum paulatim inflectuntur per romanum eloquium. Sitarcie nautarum sunt ab eo quod situm sunt. Inuolucrum dictum quod aliquid in se teneat inuolutum. Fiscus est sacculus publicus, unde et fiscelle et fiscine dicuntur. Hunc habent exactores et in eum mittunt debitum publicum quod redditur regi. Fiscus autem primus positus est, deriuatum fiscina, diminutiuum fiscella. Canistrum fissis cannis contextum, unde et nuncupatum; alii grecum asserunt. Cistella a costis ex canna uel ligno quibus contexitur nominata. Cofinus est uas ex uirgultis aptum mundare stercora et terram portare. De quo dicit dauid propheta: manus eius in cofino seruierunt. Dictum autem cofinum quasi conum quasi canum. Corbes dicti quod manu uirgis contexuntur. Sporta uel quod ex sparto fieri solet, uel quod exportet aliquid.

De uasis luminariorum.

Ab igne colendo et ligna antiqui appellauerunt focum. Fos enim grece latine ignis est. Unde et iuxta plures quasdam cuncta ex eo procreantur, et reuera sine calore nichil nascitur, adeo ut de septentrione dicatur sterili. Nihil quicquam frigore gignitur. Varro autem ait dictos focos quod foueant ignes. Nam ignis ipsa flamma est; quicquid autem ignem fouet focus uocatur, seu ara seu siue aliud in quo ignis fouetur. Lucerna a lucinio dicta est, unde et breuis est lu. ut persius: dispositae pinguem nebulam uomuere lucerne. Sunt enim a luce dicte non stare usus. Lichinum autem quasi lucinum; est enim in media lucerne. Candelabrum a candela dictum quasi candelaferum, quod candelam ferat. Cereus per deriuationem a cera nomen habet, ex qua formatur. De quo quidam: Hic tibi nocturnos prestabo cereus ignes; subducta luce alia lux tibi sum. Lucernaria prependentia lumina, quasi lucanaria, id est in aere lucentia. Funalia sunt que intra ceram sunt, dicta a funibus, quos ante usum papiri cera circumdatos habuere maiores, unde et funaria dicta. Funalia autem greci scolastici dicunt quod sunt scolie, hoc est moris; hos romani funes et funalia nominabant. Funalia candelabra apud ueteres extantes stimulos habuere, habuntes in quibus funiculi cera uel huiusmodi alimento luminis obliti figebantur. Lampas flamma est in uertice lucens, dicta quod lampadis modum ostendere uideatur. Fax dicta quod focos faciat, cuius diminutiuum facula facit. Laterna inde uocata quod lucem intus habeat clausam. Fit enim ex uitro reclusa intus lumine, ut uentus flatus adire non possit, et ad prebendum lumen facile ubique circumferatur. Lucubrum uocatum quod luceat in umbra. Est enim modicus ignis qui solet ex tenui stuppa ceraque formari. Pira est que in modum are ex lignis construi solet ut ardeat. Pir enim ignis dicitur. Sed pira est ipsa lignorum congeries cum non dum ardet. Rogus est cum ardere ceperit. Bustum uero iam exustum uocatur. Farum turris est maxima quam greci ac latini in commune ex ipsius rei usu farum appellauerunt, eo quod flammarum indicio longe uideatur a nauigantibus, sicut supra diximus, qualem ptolomeus iuxta alexandriam construxisse octingentis talentis traditur. Usus eius est nocturno nauium cursu ignes ostendere, ad prenuncianda uada portusque introitus, ne decepti tenebris nauigantes incedant. Nam alexandria fallacibus uadis insidiosos accessus habet. Hinc et in portibus machina ad preluciendi ministerium fabricata foros uocant. Nam fos lux, foros uisio dicitur, unde et lucifer grece fosforus appellatur.

De lectis et sellis.

Lectice a lectis herbis uocate. Stratum a sternendo dictum, quasi storiatum. In his solis antiqui ad dormiendum accubabant, non dum laneis strametis repertis. Storia quod sit super terram strata. Cama est breuis et circa terram; greci enim cama breue dicunt. Cubile est cubandi locus. Grabbatum grecum est. Baianula est lectus qui in itinere baiulatur, a baiulando, id est deportando. Puluinar lectus est diuitum, in quo est et puluillus. Spinge est in quibus sunt spingarum effigies, quas nos grifos dicimus. Punicani lecti parui et humiles, primum a cartagine aduecti, et inde nominati. Lectice siue plutei lecti de quibus satiri. Rufus de uita sua primum inquit contra consuetudinem imperatorum ipse per lectas lecticis uehebatur. Sponda autem exterior pars lecti, pluteus interior. Geniales lecti sunt qui sternuntur puellis nubentibus, dicti a generandis liberis. Cunabula sunt lectuli in quibus infantes iacere consueuerunt, dicta quod paruuli adhibeantur quasi cunabula. Nam cune est grece cama. Feretrum dicitur quod in eo mortui deferantur, et est grecum nomen. Nam feretron dicitur ΑΠΟ ΤΟΥ ΦΕΡΕΙΝ, id est a ferendo. Nam latine capulus dicitur quod supra capita hominum feratur, sic plautus ait: Capularis senex, id est uicinus capulo. Scamna sunt que lectis altioribus apponuntur, dicta autem a scandendo, id est ascendendo. Unde et scabella que lectis paruis uel sellis ob ascensum apponuntur. Scabellum autem et subpedaneum dicitur. Nam quod greci dicunt ypopodion, latini dicunt scabellum, et alii dixere subpedaneum quod sub pedibus sit. Scansilia sunt quasi ubi honoratiores in sedibus sedent. Sedes dicte quoniam apud ueteres romanos non erat usus accumbendi, unde et considere dicebant. Postea uero, ut ait uarro de uita populi romani, uiri discumbere ceperunt, mulieres sedere, quia turpis uisus est in muliere accubitus. Sedes singulari numero proprie regum est, que grece thronus dicitur, subsellia uero ceterorum, cathedra doctorum. Sed grece thronum dicunt, nos solium. Solium in quo sedent reges propter tutelam corporis. Sed quidam a soliditate dictum quasi solidum. Sed alios per antistiton quasi sodium a sedendo. Unde et sella quasi sedla dicta, et subsellia quasi subsedia. Sella curulis erat in qua magistratus sedentes iura reddebant. Dicte autem curules quia apud ueteres pretores et consules propter itineris longinquitatem curru forum peruehebantur. Selle autem in quibus uehebantur, in quibus sedentes dicere iura solebant. A curru curules selle sunt nominate. Tripodes scabelli sunt habentes tres pedes, et candelabra tripoda sunt, quia habent tres pedes.

De uehiculis.

Currum a cardine rotarum dictum, unde et currus dicti quod rotas habere uiderentur. Rota autem dicta quod ruat, et rotundum a rota uocatur. Rede genus uehiculi iiii rotarum; has antiqui retas dicebant propter quod haberent rotas. Carpentum pompaticum uehiculi genus, quasi carrum pompaticum. Plaustrum uehiculum duarum rotarum quibus onera deferuntur, et dictum plaustrum quia uoluitur, quasi pilastrum. Carrucum uehiculum altissimarum rotarum, quasi carrum acuum. Capsus carruca undique contexta quasi capsa. Pilentum uel petorrita contecta iiii rotarum uehicula quibus matrone olim uehebantur. Uirgilius: pilentis matres in mollibus. Et oratius: Plures calones atque caballi pascendi, ducenda petorrita. Currunt autem ante pilenta ueneti coloris, non ut nunc fit. Rosata quibus non caste matrone uti non poterant, sic nec uittis. Bastria uehiculum itineris quasi uestra mollibus stramentis composita, a duobus uel a pluribus animalibus deportatur.

De reliquis que in usu habentur.

Baculus a inuentore uitis bacho fertur inuentus, quibus homines moti uino innitterentur. Sicut autem a bacho baculus, ita a baculo bacillum per diminutionem. Fustes quod profixi in terra stent, quos palos rustici uocant, quibus uineas per munitionibus seruant. Vectes dicti quod manibus uectentur, unde ostia saxaque euelluntur. Forfices per ethimologiam si a filo dicuntur, F ponitur, ut forfices, quia sunt sartorum; si a pilo, P, ut forpices, quia sunt tonsorum; si ab accipiendo, C, ut forcipes, eo quod formum capiant, quia sunt fabrorum. Formum enim dixerunt antiqui calidum, unde et fornax. Nouacula eo quod innouari faciat. Pecten dictum eo quod pexos capillos faciat atque compositos. Calamistrum acus est que calefacta et adhibita calefacit et intorquet capillos, unde calamistrati appellantur quorum coma torquetur. Clauis dicta quod claudat et aperiat. Horologia quod ibi horas legamus, id est colligamus. Est enim in solariis posita, ubi a clauo per lineas currit umbra, ut quecumque diei hora ostendat. Cathena quod capiendo teneat.

De instrumentis rusticis.

Uomer dictus quod ui humum eruat, seu ab euomendo terram. De quo lucretius: Uncus aratri ferreus occulto decrescit uomer in aruis [illegible] fulgore. Aratrum ab arando terram uocatum, quasi araterium. Buris est curuamentum aratri, dictum quasi bosoria, quod sit in similitudinem caude bouis. Dentale est aratri pars prima in qua uomer inducitur quasi dens. Cultelli a cultu dicti eo quod ex ipsis putatione uites in arbore utebantur et uites. Priusquam falces essent reperte, falce quia arbores putantur et uites. Dicta autem falx quod his primum milites herbas silicet solebant abscidere. Unde est illud: Nox intempesta duos placidos curuauit in usus, agricole ferrum militis ante fuit. Falcastrum a similitudine falcis uocatum. Est autem ferramentum curuum cum manubrio longo ad densitatem ueprium succidendam. Hi et runcones dicti, quibus uepres secantur, a runcando dicti. Serrula est paruis lamina ferri dentata mordacitate resecans arbores seu ramos. Rastra quoque a radendo terram, aut a raritate dentium dicta. Ligones quod terram leuent, quasi leuones.

Sculdria dicta eo q circa scadice terram apiat. Et quis usus ei in religis opib;
habeat. n tam ex scadice recinet. Hanc alii generalit fossorium uocant q fo
ueã faciat qi fouessoriu. Sarculi s aut t simplices t bicornes. Pastina
in uocant agricole ferramentu bifurcu q semina pangunt. Vn & repastinare
dicit uineas q refodiunt. Cilindrus lapis est teres in modu columne
q a uolubilitate n accep. de q uirg. Area cu primis ingens equanda cilindro. ⁊
uertenda manu. Tribula genus uehiculi e unde terunt frumenta. & ob h tta uo
cant. Pala q uentilabr uulgo dr. a uentilandis paleis nominata. Forcelle dic
te eo q his frumenta celluntur. i. moueant. Vn & oscilla dicta ab eo q sal
lant. h e moueant ora. Nam cellere e mouere. Tessere s q frumentor
numerus designat. Trapetu mola oliuaria. Prelum trabes q uua calca
ta premit a premendo uocatu qi p fforu lacus. Prelum q premit oleum q ligua
p fluat. q ab uuis t oliuis torquendo oleu uinuq; exigit. Veremes a ueh
ro. i. ex portare nominate. Qualos corbis colaq; prelor p q s musti fluit
a colando dict. Fiscu qi fiscolum a colando oleu dictu. t quasi fiscella olei. ⁊

Rota dicta q qi ruat. e machina un de flumine aq **De instrumentis hortor.**
Lucreti. In flumio usare rotas atq; haustra uidem. Haustra. i. rota ab
hauriendo aqm dicta. Cirillus q in giro usat. e ⁊ lignu transuersu preca
mobile ex q fan cu situla t utre in puteu dimittit hauriende aque ca.
Chelone hortulani uocant lignu longum q hauriunt aqs. & dictu chelone
a longitudine. Chelon n dr iux grecos qd longu e. un & mustela uoca
ri qi mus long. Hoc instrumentu hyspani cyconia dicunt. pp q imitet eid
nomini aue leuantis ac deponentis rostru du clangit. Xmalupus q &
canculi ferreus arpax q si q i puteu deciderit rapit & extrahit. un ⁊ n
accep. Arpax aut dict quia arripit. arpe n grece rapere e. un & arpie. qi raptrices. ⁊

Falere ornamenta equor s. & est sermo grecus. **De instrumentis equor.**
Frena dicta q eqs fremere cogant t q equi frendant. i. imprimant dentib;
& obmordeant. Vn & nefrendes adhuc lactentes porcelli q n du aliqd
frendant. i. comminuant dentib; hic & faba fresa q molita e. Lupati
s frena asprima. Dicta aut lupata a lupinis dentib; q i equales st. un &
eor morsus uehement obe. Chamus habenas ab habendo dictas. q
his eqs habeam. i. teneam. Vn & eq habiles dicti. h retinacula a retin
do lora. Capistri a capite iumentor dicti. Sella a sedendo qi sedla. Antela
qi ant sella. sic postela qi post sella. Cingula hominu generis neutri e.
Nam animaliu gene feminino dicim has cingulas. Sagma q corrupte uulgo
salma dr. a stratu sagor nuncupat. Vn & caballus sagmari. mula sag
maria. Capitu funis a capiendo eo q indomita iumta eo comphendantur.
Calcana dicta qa i calce hominis ligant q impedis posteriori pte ad sti
mulandos eqs quib; ad pugnand aut currendu pp pigricia animaliu aucta
more. Nam ex timore stimuli nuncupati. hec & sunt libidinis stimuli. Stri
giles nuncupati a tergendo q his eq tergant. Caracter e ferru caloratum
quo nota pecorib; i urunt. Caracter aut grece latine forma dr. Cauteriu
dictu qi cauteriu q urat. & pudicitia i eam seuitaq; cautio. ut dn uidet
cui sit auaricia refrenet q ut du p signo. ut dum p cura adhibet. ut
uis morbi ignis ardore siccet. ⁊

NCIPIVNT·
NICII·IOHAN
NI·DISCIPVL
ENI·DE·PHIS

INCIPIUNT YSAGOGE IOHANNICII IOHANNIS ALEXANDRINI DISCIPULI TEGNI GALIENI DE PHISICA RATIONE

MEDICINA DIVIDITUR in duas partes, i. in theorica & practica. Quarum theorica dividitur in tria, i. in contemplatione naturalium rerum & non naturalium & earum que sunt extra naturam. Ex quo sanitatis & egritudinis & neutralitatis scientia procedit, qui IIII humores extra cursum naturale excrescent ex quorum occasione & signo egritudo habetur. Res naturales VII sunt, scilicet elementa, commixtiones, compositiones, membra, virtutes, operationes, spiritus. Et alii addiderunt his alias IIII, scilicet etates, colores, figuras, distinctiam inter masculum & feminam.

Elementa sunt IIII. Ignis. Aer. Aqua. Terra. Ignis est calidus & siccus. Aer calidus & humidus. Aqua frigida & humida. Terra frigida & sicca. Commixtiones VIIII. ...

240.

liber de medic...

Ex his omnibus viii per singulas duo modi egritudinis sunt. Autem est ex simplici qualitate, aut ex humoris alterius commixtione. Ex simplici vero qualitate in egritudine consimilium infirmitas que solidis membris accidit que grece ectica dicitur. Egritudo calida que ex humore accidit est febris excepta ea que facta est in spiritus dicta est. Egritudo frigida que sine aliquo humore contingit est algor ex nimia frigiditate, vel ceteris similibus. Et que cum humore aliquo frigido accidit ut est paralisis que fit in toto corpore, aut in parte. Morbus humectus morbus qui fit cum sine ingenti alterius humoris humectatione est frigidum, velut in ariditate et fetidissimum cum ebrietate quemadmodum inflata caro ydropicorum, colore vacuo torpens. Morbus vero humidus est alterius trahens humores ut ydropisis. Morbus vero siccus cum humore siccus est sine humore ut spasmus qui fit ex inanitione. Morbus siccus cum humore est cancer siccus et durus. Morbi in officialibus membris iiii sunt. In prima que accidit in plasmatione, id est in forma creature, et in quantitate membrorum et numero, et in superfluitate et membrorum positione. Morbi officialium in forma hominis v modi sunt, membri inconvenientia, ut est foeda capitis longitudo. In concavitatibus ut si manuum pedumve concavitas carne repleatur. In poris ut ex strictura fiat auditus gravitas. In asperitate ut est gutturis et pulmonis canalium asperitas. In lenitate velut matricis lenitas. Morbi in quantitate membrorum fiunt aut ex habundantia ut ea crescant amplius quam decet, sicut videmus fieri in magno capite et lingua grossa, aut ex ultima parvitate et decrescunt parvum caput stomachus et epar. Morbi in numero membrorum fiunt aut ex augmento aut ex diminutione. Sub augmento est aut ex conversione nature ut superfluus digitus aut ex extra cause ut tuberositas. Secundum diminutionem aut universaliter ut omnium abscisio digitorum, aut particulariter ut est unius. In positione membrorum morbi sunt, aut in membri mutatione de loco suo, aut ex dispensatione inventionis, ut si digiti vel labia que conglutinantur vel adherent et non separantur et non conglutinantur. Sed separatio adherentis membri universaliter fit aut in membris consimilibus aut in officialibus. Consimilibus autem membris aut ossibus, carne, nervis, lacertis, etc. Que in ossibus accidit fractura dicitur, si carni ex recenti tempore plaga dicitur. Si vero vetus non plaga sed putrida nuncupatur. Que si nervis vel arteriis accidit, alio atque alio nomine nuncupatur. Si autem evenerit in medio lacertis contusio sive constrictio nominatur. Si vero in cute excoriatio dicitur, que si inveterata fuerit, putrida plaga nuncupatur. In officialibus vero membris perpetua fit separatio ut est abscisio manus vel pedis.

Corporis qualitates iii sunt. Sanitas, egritudo et neutrum. De qualitate corporis. Sanitas est temperamentum perficiens res naturales secundum cursum nature. Infirmitas vero est intemperantia extra cursum nature in sui lesionis effectu. Neutrum quod est quod nec sanum nec infirmum. Sed naturales qualitates tribus modis constant ut si in uno corpore simul conveniant infirmitas et sanitas in diversis membris ut in corpore ceci et claudi sive in corpore senis cuius nullum remanet membrum quod non malum fiat et patiatur vel si corpus hominis alias homo sanus fuerit alias vero infirmus ut eorum qui estate infirmantur et hyeme sanantur. Et qui frigidioris nature fuerint hyeme infirmantur, estate sani fiunt. Et qui humidam naturam habuerint in pueritia infirmantur, in iuventute et senectute sanantur. Qui vero siccam naturam in pueritia sani sunt, in iuventute autem et in senectute infirmi sunt. In tribus rebus inveniuntur sanitas, infirmitas et neutrum, aut in corpore in quo trium qualitatum unaquaque reperitur aut in occasione faciente illas et conservante et in significationibus eas significantibus.

Occasionum vero duo sunt genera. Unum est naturale, aliud extra cursum nature. De generibus occasionum. Occasiones autem naturales aut faciunt sanitatem aut conservant. Et occasiones conservantes pertinent ad sanitatem, facientes autem pertinent ad infirmitatem. Occasiones quoque que ultra naturam procedunt, alie pertinent ad infirmitatem, alie ad neutrum. Sed egrete occasiones faciunt infirmitatem et res eandem infirmitatem conservantes. Ille vero que pertinent neque ad sanitatem neque ad infirmitatem custodiunt neutrum atque conservant. Omnium occasionum societatem habentium cum sanitate et infirmitate sex modi sunt. Quorum unus est aer qui humanum corpus circumdat, cibus et potus, motio et requies, somnus et vigilie, repletio et inanitio, et accidentia anime. Que omnia si cum decenti moderatione fiunt in quantitate et qualitate, tempore, ope, et ordine custodiunt sanitatem ab accidentibus. Quod si vero aliis fiant pueris accidunt infirmitates et permanent. De modis occasionum.

Modi occasionum infirmitatem facientium iii sunt. Ea alie vocantur primitive que extrinsecus accidunt corpori ut est calor et frigdor. Sunt et antecedentia que admoveant intrinsecus in corpore ut repletio et inanitio. Sunt et alia que vocantur coniuncta que donec assunt adest infirmitas et his abeuntibus infirmitas abit ut est putredo in febribus. Egritudinum secundum aliam divisionem modi sunt duo, aut communiter aut proprie. Que communiter accidit aut accidentaliter aut necessario fiunt. Accidentaliter vero ut percussio, combustio, morsus, discerptio, et cetere res nocentes. Necessaria et alia superius memorata que ut predictum est sunt sociata sanitati et infirmitati. Que vero proprie fiunt egritudines aut sunt in consimilibus membris et conservant egritudinem aut in officialibus membris aut in divisione sociata. De modo morborum.

Modi morborum ex qualitate precedentium v sunt. Primus fit aut ex commotione speciei ut est ira, aut ex commotione corporis ut labor. Ex commotione speciei est ira, ex commotione corporis ut superbia. Secundus autem est conversus visibilis rei caliditatis cum effectu ut ypantasis ad solem. Tercius est ex caliditate corpori adveniente cum potestate que recipit caliditatem ex sicco vel esu acrimonium. Quarta fit ex inclusione pororum ut ex frigiditate hyemis. Quinta ex putredine ut in febribus.

Occasiones frigidorum morborum viii sunt. Prima est occasio De frigidis morbis. occasus visibilis frigiditatis cum effectu ut est frigiditas nivis. Secunda vero frigiditas oppositi adveniens forte humano corpori. Tercia ex habundantia corpori advenientis atque replentis et extinguentis naturalem calorem. Quarta ex parvitate ciborum unde calor naturalis extinguitur. Quinta vero ex habundantia frigidi humoris et obturantis poros, unde naturalis calor minuitur. Sexta ex dissolutione compage corporis ad dissolvendum et evacuandum naturalem calorem. Septima ex motione et exercitio nimio unde fit multa dissolutio humorum et evacuatio et sudor unde attenuatur corpus. Octava vero fit ex requie et ociositate multa. Siccorum morborum occasiones sunt iiii. Prima occasio est que siccitas visibilis ac manifesta cum effectu ut ventum siccitas. Secunda vero ex adveniente siccitate rei in corpore ut fortitudine ut acetum, sal, sinapis. Tercia parvitas cibi et potus. Quarta commotio nimia membrorum et exercitium. De occasionibus humidorum membrorum.

Occasiones humidorum membrorum iiii sunt. Prima ut occasus rei afferentis humorem cum effectu ut balneum. Secunda vero ingressio rei afferentis humorem cum virtute in corpore ut recentes pisces. Tercia nimietas cibi et potus. Quarta sic requies et ocium et delitie diverse. De modis morborum ex innaturali malitia.

Modi morborum ex innaturali malitia cum aliquo humore decurrente ad infirma membra iiii sunt. Primus est virtus membri impellentis et debilitas membri sustinentis. Secundus multitudo humoris. Tercius debilitas virtutis nutritive. Quartus largitas meatuum pororum. Malicia egritudinis ingeditur et superveniens in consimile membrum naturale v modis aut gravius mutato motu aut in tempore nativitatis aut cum constringitur fascia aut cum malo et inconvenienti nutrimento sive ex aliqua infirmitate adveniente in predictis temporibus vel postea. Si tempore conceptionis in utero debilitatur aliquod consimile membrum fit ex habundantia spermatis aut ex parvitate et indigentia inconvenientis qualitatis spermatis ut si fuerit grossum et pingue vel aquosum et tenue quo nascitur in sui debilitate. In eo aliquod membrum si egressus fuerit non equaliter sed male egressionem ut supinum aut super genua incurvus. Cum quo fascia constringitur in conveniente constrictione duplicem debilitatem. Aut in nutritione malo et inconvenienti lac accipiendo vel sugendo debilitatur. His vero temporibus vel postea infirmitate accidente egritudine malicia consimili membro superveniens ex talibus ut incisione et si passus fuerit ex aliquo accidente sive debilitatem sive ulcus vel apostema. Ingreditur egritudo consimilibus naturalis modis xii, ut ab obstetrice si culpa habuerit cum tenet infantem vel si permiserit ambulare ante congruum tempus ex medicamentis fracture et collisa membra conglutinantur constricte et constrinxerit. Ex infirmitate sicca commovetur a medio corpore ut antiqua solidatur et firma sive ex fractura ut si perunxerit medicus que in femore e contorquentur, aut ex excussione ut si capiatur nasus et acuta infectio fiat, aut ex malo humore qui accidit lepris sive ex parvitate humoris accidente prefectis. Constrictio pororum tribus modis fit aut ex constrictione attenuatoria, aut ex communione sive ex coarctatione. Constrictio vero fit aut ex humectatione, aut ex adulteratione virtutis impellentis, a tenacitate habundantia frigoris, aut ex habundantia constrictione comprimentis aliquem partem loci, aut ex habundantia siccitatis ut sepe vero ex ligatura constricta. Ex carnositate vero sanguine per accidere aliquid a postema et fit carnositas, aut si pretermittitur aliquid vulneri ex animo et cum accidit aliquid poris et humori sine lapis seu magis lapis aut aliquid latentes vel est ut superflua caro et scabies. Largitas quoque pororum iiii modis fit aut ex multa commotione impellentis virtutis, aut ex debilitate continentis virtutis, aut ex habundantia caloris et humoris, aut ex medicinis aperientibus. Lenitas accidit duobus modis videlicet aut deintus aut deforis. Sed intrinsecus humor viscoso liquefacto, foris vero ex cera liquefacta cum unguento. Asperitas similiter duobus modis fit deintus et deforis. Deintus namque ex superfluo et acuto humore, foris vero ex fumo et pulvere. Superfluitas membrorum in magnitudine accidit duobus modis. Superfluitas si fuerit naturalis erit ex superfluo humore naturali et bono vel ex habundantia formative virtutis, que si fuerit extra naturalem causam ex humore innaturali et in venienti ut sunt scrofule, aut ex habundantia virtutis. Diminutio membrorum in eo duobus similiter modis fit, aut in medio, aut extra. In medio per diminutionem humoris medii aut ex adustione ignis aut ex frigore seu incisione aut ex putredine. Putredo autem accidit aut ex potione mortificante, et putrefaciente membrum, aut ex infectione et retentione humoris ille qui resolutur. De tribus modis magnitudinis membrorum.

Magnitudo membrorum tribus modis fit, aut ex multitudine naturalis humoris, aut ex habundantia formative virtutis, aut ex commixtione utrorumque. Parvitas vero membrorum fit tribus modis similiter, aut ex debilitate virtutis, aut ex minoratione naturalis humoris, sive ex infirmitate exteriorum ut est incisio et combustio ignis seu ex frigore et nive. Commotio membri de suo loco duobus modis fit, aut ex commotione voluntaria, aut ex humore multo operante dissolventi membrum et lubricum faciente. Membrum vel os egreditur a proprio iunctura et mutatur similiter duobus modis, aut ex iunctura in qua non convenit separatio, aut ex separatione ubi non convenit coniunctio. Si ex coniunctione si fuerit sine separatione erit ex humore acuto, aut accidente vulnere, aut ex spasmo, id est ex inanitione vel repletione. Si vero fuerit ex separatione ubi non convenit coniunctio, aut erit ex viscoso et grosso humore, aut accidente vulnere, aut ex spasmo. Separatio coniunctionis duobus modis fit aut intrinsece aut extrinsece. Intrinsece vero fit aut ex humore acuto et mordaci, aut ex ventositate pingui et distendente vel dissipante. Extrinsece vero fit aut ex contusione aut ex fractione vel fatigatione, aut ex exercitio nimio, aut incisione ensis, aut que distendit ut funis, aut que frangit ut lapis. De generibus significationum.

Genera significationum tria sunt. Alia que significant sanitatem, alia neutrum, alia egritudinem. Quare signum uniuscuiusque generis in duo partitur. Sunt que significant de membris officialibus infirmitatem, sunt et que significant de consimilibus membris. Consimilium particularium significationum duo sunt modi, alie sunt in substantiales, alie accidentales. Substantiales autem calor, frigiditas, siccitas, humectatio. Accidentales autem quedam significant per tactum ut durum et molle, quedam per visum ut coloratum, quedam per perfectiones virtutis operationis virtutum plene et perfecte. Significationes egritudinis membrorum officialium due sunt, substantiales et accidentales. Substantiales signes iiii sunt ars, modus, numerus, positio. Accidentales signes similiter iiii sunt, bonum et malum, perfectum et imperfectum. Genera signorum perficientium sunt genera iii sunt. Quedam sunt que significant preterita, res que iam abierunt et dum cognoscuntur vel ignota ut medici corporis humani agnoscunt quam sudor precessit. Alia significant presentia et agnoscuntur per significata velut cum inveniunt pulsum magnum et concitatum intelligunt quod significat calorem superantem. Sunt et alia que significant futura et nondum accidentia ut cum videmus labium subito citari et palpitare, nominant accidere que per ac cessionem vocatur. Percussio significativa. Sed inter signes et accidentia distat quoniam est divisio cum antiquitus inventa que sunt quoque cum divisionem servare voluerit, una hinc habitudine. Si in firmo homine que sunt accidentia, medico autem sunt signes. Accidentium significativa tria sunt. Alia est in virtutis operatione, mutata sicut indigestio. Alia autem corporis qualitate fit ut icteria. Alia exiens a corpore ut urina nigra. Virtus operationis mutata triplex est, aut in eo quod exterius fit indigestio, aut ex parte sicut oculorum obscuritas vel tarda digestio, aut de qualitate in qualitate velut de bona digestione in fumosa vel acetosa sic qui mutat vel ligna vel ulia sunt apparentia. De qualitate mutata corporis.

Corporis qualitatis mutate significatio iiii modis fit. Aut in presentia ut ictericia morticera, nigredo lingue et similia, aut per odoratum ut anhelitus fetidus vel sudor vel polipus vel urine et similia, aut per gustum ut salsum, amarum vel acidum, aut per tactum ut molle et durum. Exiens a corpore fit bipertita significatio, est una cum sonitu, alia sine sonitu. Cum sonitu ventris ructus vel intestinorum rugitus vel per anum emissio. Vero sunt signis modi que est sine sonitu naturali fit quamplures. Alia quantitate ut ligamina, alia qualitate ut urina nigra, alia utroque ut sanguinis fluxus. De membris mutatis.

Membrorum mutatorum significatio bifaria dividitur. Intrinsecus videlicet et extrinsecus. Intrinsecus modis sex. Alia ex mutatione operationum virtutis in membris, alia ab eo cum his a corpore ut sudor frigidus vel urina nigra. Alia ex dolore membrorum in proprio, alia ex proprio loco. Alia ex innaturali remotione de loco, alia ex patientis indicio. Extrinsecus fit modis tribus, aut per visum ut nigrum vel album, aut per tactum ut durum et molle, calidum et frigidum, aut per utrumque ut magnum vel parvum vel plus vel minus. De occasionibus egritudinum.

Occasiones egritudinum tres sunt. Naturalis mutatio officialium membrorum conveniens habitudo, unitas separatio. Operatio medicine triplicem efficaciam habet, aut sanitatem custodit per similitudinem suam, aut facit ex infirmitate sanitatem aut e contrario. Regimen sanorum triplex modis est convenienter paratum. Incipientes infirmari defectum. Infirmari paratos super dictam sex in pretercia moderatione requirit. Incipientium infirmari duplicem curam adhibemus. Aut enim superhabundantiam, id est mali humoris subtrahimus, aut naturalis defectionem reparamus. Predictorum sex que necessaria sunt exhibet perpetuum defectorum alimentum alii senes, alii ex infirmitate convalescentes. Omnis medicina aut universalis aut particularis. Universalis est sex predictorum rerum administratio. Particularis per rerum fit triplex. Alia in consimilibus membris, alia in officialibus, alia in iuncturarum separatione. Assimilatur membra reddimus suis similitudinibus et in sua qualitate stabilit colligando comprimentes conservat ut si preter modum ampliata fuerint ad suum modum constringimus et indicium quete sint constringunt ut in largis autem similiter addimus contra conveniunt vicium accidit. Foramina stricta sunt nimia si de meatu retentiva virtutis contingerint fomentis et cataplasmate mollium, que si de expulsive deficiente diaforeticis et confortativis. Sine siccitate ea mollientia sicut de sua humectatione. Sive de strictione solutione ea vero que de naturali sunt mutata positione in suo loco restituuntur. Sive de apostemate maturando sanantur. Sive de innaturalis mutata ea aut operatione medicamine, aut cirurgia distinguimus. Sive de pustulis nasciturā ipsas delentes. Sive de lenitate asperitas. Sive de asperitate lenitas. Superfluitate in nimio, aut vel ex sua scrofulas aut ex non innata. Superfluitate in nimio si ex habundantia sanguinis fuerit vel in eo sanam vel innimiam. Si ex spermate in pueritia in sanam parvitate membrorum modus luxus adimodum augmentans. Magnitudine vero comprimendo et iniecte minuimus. Motionem de loco suo reddimus loco duobus modis, aut ut separata iungimus aut iuncta separamus. Necessaria ad separatorum iuncturam iii sunt. Separata iungere, iuncta custodire, ne resciudantur defendere, naturam loco custodire. Omnis medicina aut

[illegible]

l minutam farif ut epitimata, cataplasmata, emplastra, & similia q̃ foris opantur. Medicine inferioris spatio in tria dividitur. aut salute ut farmacia. aut compimit ut cicatrix. aut immutat qualitate ut frigida aq̃ in febribus. [illegible] effectus duplex est. aut ut minuat habundantia ut farmacia. aut repleat inopia. ut carnes & sanguine. aut constringit solutu ut stiptica. aut mutat qualitate ut aq̃ frigida in febribus. Cirurgia duplex e in carne & osse. in carne ut incidere. suere. [illegible] in osse ut solidare & iuncte reddere. Species cognitionum [illegible]

Vita brevis ars ũ longa. temp⁹ ũ acutu. [illegible] Experimentũ ũ fallax. Judiciũ aũt difficile. Oportet ãũt n̄ solũ se ipsũ p̃bere q̃ oportet facientẽ. s; egrotantes & p̃sentes & exteriora. [illegible]

[illegible]

Mutationes tempoꝝ maxime generant morbos. & in temporibus magne mutationes aut frigiditatis aut estus. & alia s̃ ratione sic. [illegible] ad hyeme' bn̄ aut male parate s. Egritudinũ alie ad alias [illegible] & male nate s. [illegible]

[illegible]

De somno q̃ in morbo fac̃ labore

In q̃ morbo somnũ labore fac̃ mortale. Si ũ somnũ iuvet n̄ mortale. Ubi desipientia somnũ sedat. ũ p̃stat mortale. Somnus & vigilia utraq; mag⁹ m̄ facta malu. no plenitudo. n̄ indigentia. neq; aliud nich bonũ q̃cuq; mag⁹ nata fuerit. labores spontanei narrant morbos. q̃cuq; dolentes aliq̃ corpis plurimũ dolore n̄ sentiunt. his mens egrotat. Que multo tempore extenuant̃ corpora. tarde reficiũ. q̃ in modico modice. Si i egritudine cibũ accipiens q̃s n̄ convalesc̃. signũ e q̃m ampliori cibo corpus utit̃. Si ũ cibũ n̄ accipientia fiet h̃. significat q̃m evacuatione indiget. [illegible]

[illegible]

241.

[illegible] Adolescentib; ũ sanguinis sputa. ptisis. & febres acute. epilepsie. & alie egritudines. maxime ũ p̃dicte. Ultra ũ hãc etate asmata. pleureses. peripleumonie. litargia. frenesis. causon. diarrie. colera. dissinterie. lienterie. emoroides. Senioribus ũ catarri. dispnie. tusses. stranguirie. dissurie. articulorum dolores. nefresis. vertigines. apoplexie. cacexie. prurit⁹ toti corpis. melancolie. vigilie. ventris humiditates. oculoꝝ & nariũ humiditates. hebitudo oculoꝝ. glaucosis. gravitas auditus.

De p̃gnantib; qualit̃ purgent̃ & i q̃ino tempe.

Pregnantes purgare si convenit. iiii. mensium usq; ad vii. menses. min⁹ ũ has minora ũ & seniora vereri oportet. In farmaciis talia oportet duc̃ ex corpe. q̃lia sponte venientia utilia. Que ũ contrarie veniunt a q̃esc̃. Si; si q̃lia oportet p̃gari p̃gent̃ & confert & bn̄ fer̃. contraria ũ graviter p̃gare. estate q̃dem superiora. hyeme ũ inferiora. Sub cane & ant̃ cane moleste p̃gationes. Graciles & facile vomitores carnosos inferius. [illegible] estate [illegible] ad superiores farmacias. Melancolicos ũ [illegible] Medicari in valde acutis si expedit eade die. differre ũ i talib; malu e. Quib; eq; torsiones & circa umbilicũ dolo[illegible]

[illegible]

aut egritudine illic confirmat egritudo. Si a febre habito tumore non existente in faucibus suffocatio repente supervenerit mortale. Si a febre habito collum [illegible] ut vix deglutire possit tumore non existente in collo mortale. Sudores [illegible] tantibus si ceperint boni tertiani et quartani et septeni et noveni et undecimi [illegible] et xx et xxiiii et xxvii et xxxi et xxxiiii et xxxvii et xl. Hi enim [illegible] indicant egritudines. Qui vero tales non fuerint dolorem significant et longitudinem egritudinis et confusionem. Frigidi autem sudores cum acuta quidem febre facti mortem cum molliori longitudinem egritudinis significant. Et ubi in corpore sudor ibi narrat egritudinem. Et ubi in corpore calidum aut frigidum illic egritudo. Et in toto corpore in toto mutationes et si corpus infrigidatur aut iterum calescit aut color alter ex altero fit longitudinem egritudinis significat. Sudor multus ex somno sine aliqua manifesta causa factus significat corpus quia plurimo cibo utitur. Si vero accipienti cibum hic fiat scire quia evacuatione indiget. Sudor multus frigidus et calidus superfluens frigidus maiorem, calidus minorem egritudinem significat. Febres quecumque non deficientes in die tertia fortiores fiunt et periculose, quecumque vero sic defecerint significant quia minores sunt. Quibuscumque febres longe sunt his sive pustule et in articulis dolores fiunt, hi amplioribus cibis utuntur. Si rigor inciderit febri non deficiente iam debili existente mortale. Excreationes in febribus non deficientibus livide et sanguinee et fetide et fellee omnes male, egeste vero bone et per secessum et per urinas. Si vero non aliquid utilium egeritur per loca malum. In non deficientibus febribus si que quidem exterius frigida fiunt que vero interius ardeant et sitim habent mortale. In non deficienti vero febre si labium aut oculus aut supercilium aut nasus distorqueatur aut non videat aut non audiat iam debili existente corpore quecumque horum fiat iam mors vicina est. Ubi in febre non deficiente dispnia supervenerit et desipientia mortale. In febribus apostema non solutum ad primas crises longitudinem morbi significat. Quibuscumque in febribus aut aliis egritudinibus voluntarie oculi lacrimantur nichil inconveniens. Quibuscumque vero non per voluntatem inconveniens. Quibus in dentibus et in febribus limositates fiunt fortiores et diuturniores fiunt febres. Quibuscumque tusses sicce et modice provocant in febribus in ardentibus non valde sitientes sunt. Bone in buboribus febres omnes male excepto effemeris. Febricitanti sudor superveniens non deficiente febre malum prolongatur enim morbus et humorem plurimum significat. A spasmo aut tetano habito febris superveniens solvit egritudinem. A causon habito rigore superveniente solutio. Tertiana vera si non indicat in vii periodis longissima. Quibuscumque in febribus aures surde fiunt sanguis ex naribus fluens aut venter turbatus solvit egritudinem. Que imparibus indicant dis[illegible] [illegible] et amica consuetudinis febricitanti [illegible] imparibus diebus febris dimiserit recidiva [illegible]. Quibuscumque in febribus cotidie rigores fiunt cotidie febres solvuntur. Quibuscumque in febribus ictericia supervenerit ante vii dies malum. Quibuscumque in febribus in vii aut viiii aut in xi aut xiiii die ictericia supervenerit bonum si non dextrum ypocondrium durum fiat, si vero non bone. In febribus circa ventrem cauma forte et cordis morsus malum. In febribus ex somnis timores aut spasmi malum. In febribus spiritus offendens malum spasmum enim significat. In febribus acutis spasmi et circa viscera dolores fortes malum. Quibus urine crasse globose pauce non sine febribus multitudo veniens ex his tenuis iuvat. Maxime vero talia veniunt quibus ex principio haud celeri ypostases fiunt. Quibus in febribus urine turbulente velut subiugalium his cephalargie aut adsunt aut aderunt. Quibuscumque septimo determinant his nubem habet in iiii dies et urina rubea et alia per rationem significat. Quibuscumque urine limpide aut albe maxime autem si in freneticis et neufreticis apparent. Quibuscumque ypocondria suspensa subrugientia lumbore dolore superveniente ventres his humectantur nisi ventositates erumpunt aut urine multitudo supervenerit febribus autem hec fiunt. Quibus spes est ad articulos apostases convenit eruere ab apostase urina multa et pinguis et alba facta sic in laboriosis febribus si a quartanis incipit aliquibus fieri. Si autem ex naribus sanguis manaverit valde et cito solvit. Si sanguinem et pus minxerit renum aut vesice ulcerationem significat. Quibus urina crassa existente sulfurea his vesica scabra. Quicumque sanguinem sponte mingunt his de renibus vene ruptionem significat. Quibus in urinis substantia arenosa his vesica aut renes lapidem habent. Si sanguinem minxerit et strumbos et stranguriam habet et dolor incidit in pectine et sub ventre et perineo circa vesicam dolorem significat. Si sanguinem et pus minxerit et squamas et odor gravis fuerit vesice ulcerationem significat. Quibus in muscemine pustule nascuntur facta et erupta solutio. Urina ex noctibus multa facta modicas digestiones significat. **De spasmo.**

Spasmus ex elleboro superveniens mortale. In vulnere spasmus superveniens mortale. Sanguine multo fluente spasmus iuvat aut singultus superveniens malum. In immoderata purgatione spasmus aut singultus iuvat malum. Si inebriatus aliquis sine voce sit repente spasmo incurrato moritur si non febris supervenerit aut ad horam veniens sed quando crapule solvuntur locutus fuerit. Quicumque tetano apprehenduntur in iiii diebus pereunt. Si vero hos effugiunt sani fiunt. Epilepsie quibuscumque ante pubertatem fiunt mutatione habent. Quibuscumque vero xxv annorum fiunt plerique moriuntur. A spasmo et tetano habito febris superveniens acuta solvit egritudinem. Quicumque pleuretici facti non purgantur in xiiii diebus his in empima convertitur. Ptisis fit maxime in etatibus ab xviii et xx annis usque ad xxxv quam si in primo anno curata non fuerit aut morietur aut numquam curatur. Quicumque squinantie effugiunt ad pulmonem eis convertitur et in vii diebus moriuntur. Quicumque sanguinem spumosum si vero hos effugiunt empici fiunt. Qui ab ptisi molestantur si sputum quod excussiunt grave olet super carbones fusum et capilli a capite fluxerint mortale. Quibuscumque ptisicis capilli fluunt diarria superveniente moriuntur. Quibuscumque sanguinem spumosum expuunt his ex pulmone eductio fit. A ptisi habito diarria superveniens mortale. Quicumque ex pleuretide empici fiunt si purgantur in xl diebus a quo die rupta fit solvuntur si vero non in ptisim transeunt. **De calido et frigido.**

Calidum nocet his frequentius utentibus carnium effeminationem nervorum inpotentiam mentis stuporem et sanguinis fluxum et defectionem spiritus quibus ad hec sequitur mors. Frigidum vero facit spasmos et tetanos et rigores febrium frigora febrientia. Frigidum inimicum est nervis ossibus dentibus cerebro spinali medulle calidum vero utile est et amicum. Quecumque infrigidata sunt calefacere oportet exceptis quecumque sanguinem manare futurum est. Ulceribus quidem frigidum mordax est et cutem indurat dolorem sine sanie facit nigrores rigores febres spasmos et tetanos. Est autem ubi in tetano sine vulnere in iuvene bene carnoso et estate media aque frigide multe infusio caloris revocationem facit calor vero hec liberat.

Calidum saniem faciens non in omni vulnere maximum signum est. **De consideratione calidi.** Ad certitudinem cutem mollit et attenuat sine dolore. Rigores spasmos tetanos mitigat eorum vero que in capite gravedinem capitis solvit. Plurimum vero differt in ossium fractis magis vero denudatis horum autem maxime in capite vulnera habentibus. Et quecumque a frigiditate moriuntur aut ulcerantur et expertis comedentibus et ana opus edendo vesice matrici calidum quidem amicum est et determinans frigidum vero adustum et occidens. Inhibere autem frigido oportet unde sanguis fluere futurus est non super ea sed circa ea. Et quecumque flegmones aut inflammationes in rubeum aut subsanguineum sunt tendentes ex recenti sanguine quam vetera denigrat et erisipila non ulcerata quam ulcerata nocet. Frigida velut nix et cristallum pectori sunt inimica quare sunt tusses commoventia et catarrantia sanguinem fluere facientia. In articulis tumores et dolores sine ulceratione et podagra et spasmos horum plurima frigida multa refrigerat et attenuat et dolorem solvit. Stupor enim ipse et si mediocris sit dolorem minuit. **De mutatione aque maxime in calore maxime in algore.**

Aqua que cito calescit et cito infrigidatur levissima. Quibuscumque desiderium noctu bibere valde sitientibus si super dormierint bonum est. **De natura mulieris et de variatione.**

Muliebria educit in aromatibus calefactio. Multotiens vero et in alia utilis esset si non capitis gravedinem faceret. Mulier in utero habens flebotomata aborsat si magis cum maior est fetus. Mulieri in utero habenti sub aliquo acuto acutarum egritudine mortale. Mulieri sanguinem vomenti menstruis erumpentibus erit solutio. Mulieris menstruis deficientibus sanguinem e naribus fluere bonum est. Mulieri in utero habenti si multum venter fluat periculum abortiendi. Mulieri de matrice laboranti aut difficile generanti sternutatio superveniens bonum. Mulieri menstrua sine colore proprio et non per se semper facta purgatione indigere significat. Mulieri in utero habenti si subito mamille graciles fiunt abortit. Mulieri in utero habenti si altera mamilla gracilis fiat geminos habens alterum abortit. Si quidem dextra gracilis fiat masculinum fetum, si vero sinistra feminam. Si mulier que neque in utero habet

neque genuit lac habet ei menstrua defecerunt. Mulieribus quidem sanguis in mamillis congregatus [illegible]. Mulieribus si vis scire si concepit quando dormitura est melicratum da bibere et si quidem torsiones habuerit circa ventrem concepit si vero non minime. Mulier si quidem masculum conceperit bene colorata est, si vero feminam discolorata est. Mulieri pregnanti si erisipila in matrice fiat mortale. Que preter naturam graciles existentes concipiunt aborciunt priusquam grossescant. Quecumque vero moderato corpore habentes aborciunt secundo mense aut tertio sine occasione manifesta his cotiledones matricis muccillagine plene sunt et non possunt tenere per gravitatem fetum sed abrumpuntur. Quecumque preter naturam crasse existentes non concipiunt his pinguedo os matricis comprimit et priusquam extenuentur non concipiunt. Si matrix in ancio[?] posita sanie facta necesse est ei vomitum fieri. Fetus mares quidem in dextris feminae vero in sinistris magis. Ad matricis purgationem sternutatorium opponere et apprehende nares et os. Mulieri in utero habenti [illegible] superveniens abortum facit. Mulieri menstrua si velis retinere, sicuam maiorem ad mamillas appone. Quibuscumque in utero habentibus his constringitur os matricis. Mulieri in utero habenti si ex mamillis lac multum fluxerit debilem significat fetum. Quecumque corrupture sunt fetus his ubera gracilia fiunt. Si vero crassa fiunt dolor fit in ubibus aut in inguinibus aut in genibus aut in oculis et non corrumpuntur. Quibuscumque os matricis durum est his necesse est os matricis concludi. Quecumque in utero habentes a febribus et fortiter calefiunt sine manifesta occasione generant difficile et periculose aut aborciunt periclitantes. In fluxu muliebri spasmus et animi defectus si supervenerit malum. Menstruis pluribus evenientibus egritudines accidunt et non venientibus a matrice accidunt egritudines. In recta flegmone patiente matrice flegmonem habente stranguria supervenit et in renibus sanie habentibus stranguria accidit. In epate vero flegmone patienti singultus supervenit. Mulier si in utero non acceperit velis autem scire si concipiat circumvolvens ea vestimentis suffumiga inferius de orsum et si quidem transire odor per corpus ad os et nares cognosce quia ea non per se non generant. Mulieri in utero habenti si purgationes exeunt impossibile est eius fetum sanum. Si mulieri purgationes non exeunt neque rigore neque febre superveniente anxietates vero accidunt repleta hec multo tempore. Quecumque frigidas et densas matrices habent non concipiunt, indigentia enim corrumpit semen. Quecumque ex mistis [?] temperie habent moderate, hee maxime generantes fiunt. Similiter in maribus aut enim per raritatem corporis spiritus extra fertur ut non ceciderit semen aut per densitatem humidum diffunditur extra aut per frigiditatem non calefit ut non congregetur ad locum hunc aut per caliditatem ipsum hic fit. Lac dare capitis dolentibus malum. Malum vero et febricitantibus et quibus ypocondria suspensa rugientia et siticulosis malum vero et quibus fellea sunt secessa et in ardentibus febribus et quibus sanguinis egestio multa facta est. Convenit autem ptisicis non valde febricitantibus dare vero et in longis febribus nullo predictorum signorum presente et extra rationem sic extenuatis tabefactis. Quibuscumque tumores in vulneribus apparentes [illegible] spasmantur neque maniantur neque insaniunt his vero non apparentibus repente quibus vero a retro spasmi et tetani fiunt. Quibus vero in priori parte mania et dolor lateris acutus aut empima aut dissinteria si rubra fuerint tumores. Si in vulneribus malis et fortibus existentibus tumor non hic apparet malum est. Laxi boni sunt crudi mali. Posteriora capitis dolentia in fronte recta vena incisa iuvat. Rigores mulieribus quidem incipiunt ex lumbis magis et per dorsum ad caput et viris vero magis quam in posteriori parte corporis ut a cubitis et coxis. Siquidem cutem raram declarant quia [illegible] habent non valde a spasmis apprehenduntur. Si vero apprehenduntur primi et si febre tenentur [illegible] sedantur. Quibus urina est eadem grossa et sincera sine sudore finitur. Quibus vero relaxata et rara humida cum sudore finitur egritudines licet recentes non valde infesta sunt. **De diuturnis morbis et eorum consideratione.**

In diuturnis lienteriis oxiregmia superveniens prius non existens significat bonum. Quibus nares humide sunt et semen humidum sanus [illegible] sicca salubres. In longis dissinteriis abstinentia malum et cum febre peius. Circumfluentia ulcerum mala [illegible] dolores et in lateribus et in pectoribus et in aliis partibus si multum differunt ad discernendum malum. Neufretici et circa vesicam dolores laboriose sanantur senibus dolores et tumores si in ventre existentes superiores quidem leviores non superiores vero fortiores ydropici. Que nascuntur vulnera in corpore non facile sanantur late pustule non valde pruriginose. Capitis dolenti et circumdolenti saniem autem aquam aut sanguinem defluentem per nares aut per os solvit egritudinem. Melancolicum neufreticum emoroide innata bone [illegible] roidas medentem antiquas si non una relicta fuerit periculum est ydropem fieri aut ptisim aut maniam. A singultu habitus sternutatio superveniens solvit egritudinem. A ydropico habito sedat venas invenientes aque fluens solutio. A diarria habito diuturna sponte vomitus superveniens solvit diarriam. A pleuretide habito aut peripleumonia diarria superveniens malum. In oculi patientibus a diarria accipi bonum. Vesica incisa aut cerebrum aut cor aut diafragma aut intestinorum aliquid gracilium aut venter aut epar mortale est. Quando incisum fuerit os aut cartilago aut nervus aut maxille tenues aut preputium neque crescit neque conglutinatur. Si in ventrem sanguis effundatur preter naturam necesse est saniem fieri. Maniacis varicibus aut emoroidis innatis mania solutio. Quibuscumque dolores ex dorso in cubitos descendunt flebotomia solvit. Si timor et pusillanimitas multum habet tempus perficit melancolie hec. Erisipila exterius intus verti non bonum est. Intus vero extra bonum. Quibuscumque in causis tremores fiunt alienatio solvit. Quecumque empici aut ydropici uruntur aut inciduntur his effluente sanie aut aqua repente omnino moriuntur. Eunuchi neque podagrizant neque calvi fiunt. Mulier non podagrizat si non menstrua defecerint ei. Puer vero non podagrizat ante afrodisia. Dolores oculorum mero potato aut lavacro aut piria id est calida suffumigatio aut flebotomia aut farmacia solvit. Raucedines maxime a diarria capiuntur longa. A tinea [?] [illegible] non valde pleuretici fiunt. Quecumque calvi his varices magne non nascuntur. Quibus vero calvis existentibus varices magne innascuntur rursus capillati fiunt. Ydropicis tussis superveniens malum. Prodens [?] vero si in malo dissuria flebotomia solvit incisa vero que interius est vena in talo. A squinantie habito tumorem fieri in gutture bonum extra enim vertitur morbus. Quibuscumque absconditi cancri fiunt non curare melius est. Curati enim pereunt cito non curati vero multum tempus perficiunt. Spasmus fit ex plenitudine aut evacuatione aut singultu. Quibuscumque dolor fit circa ypocondrium sine humore flegmone his superveniens febris solvit dolorem. Quibuscumque sanies facta in corpore non manifestatur his per spissitudinem saniei aut loci non manifestatur. In ictericis si epar durum fiat malum. Quecumque pleuretici dissinteria capiuntur his superveniente longa dissinteria ydrops [illegible] lienteria et pereunt. Quibuscumque ex stranguria yleos innascitur in vii diebus pereunt si non febre superveniente urina multa fluxerit. Vulnera quecumque annua fiunt aut longo tempore habent hos necesse est os minui et cicatrices cavas fieri. Quibuscumque gibbi fiunt ex asmate aut ex tussi ante inventutem pereunt. Quibuscumque flebotomia aut farmacia confert hos vere flebotomare aut farmacia dare oportet. Splenetici dissinteria supervenientes bonum. Quecumque podagre egritudines fiunt hee in xl diebus defervescentes resident. Quibuscumque sanium continuum cerebrum necesse est febres et fellis vomitum supervenire. Quibuscumque sanis repente dolores fiunt in capite et statim sine voce fiunt et stertunt pereunt in vii diebus si non febris accipiat. Attendere autem oportet et inmotis oculos in somnis. Si enim quid albi apparet commissis palpebris non ex diarria existente aut farmacie potione malum signum mortale valde. Desipientie cum risu quidem facte securiores que vero cum sollicitudine moleste. In acutis passionibus cum febre lacrimosa suspiria malum. Podagra et mania vere et autumno movetur in pluribus. In melancolicis egritudinibus ad hec periculose eruptiones aut apoplexiam corporis aut spasmum aut maniam aut cecitatem significant. Apoplectici vero maxime fiunt etatibus a xl annis usque ad lx. Si omentum exierit necesse est putrefieri. Quibuscumque a sciatica molestatis scia [?] excidit et rursus intrat his tabescit crus et claudicant si non urantur. **De extremitatibus corporis frigidis.**

In acutis morbis frigiditas extremitatum malum. In osse egrotante caro livida malum. In vomitu singultus et oculi rubei malum. In sudore rigor non bonum. In mania dissinteria aut ydrops aut extasis bonum. In egritudine diuturna abstinentia et colice egestiones malum. Ex multa potione rigor et desipientia malum. Ex apostematibus interius ruptis dissolutio et vomitus et defectus animi fit. In sanguinis fluxu desipientia aut spasmus malum. In yleon vomitus singultus spasmus desipientia malum. In peripleumonia frenesis malum. In pleuretide peripleumonia malum. In causon fortibus spasmus aut tetanus malum. In sanguinis sputo sanies sputum malum. In sanie sputo ptisis et fluxus malum. Non vero salivatio [?] continetur moriuntur. In flegmone epatis singultus malum. In vigilia spasmus aut desipientia malum.

De ydropicis in egritudine.

De sternutationibus in acutis egritudine.

De ypocondrio.

De ypostasi alba.

143

De nomine & eius effectu.

De sternutatione & quid operetur in egrotis.

De principio febris.

De digestione.

De natiuitate urine.

De complexione.

De complexione urine.

De complexione turbata.

De ypostasi durata.

De dilatatione complexionis et diuersitate eius.

243.

De descriptione sedimenti.

De diffusa ypostasi.

De urina alba.

s. n. subalbi modicata et cole oportune et rufo et subrufo et paruo aliquo participans ruboris. Ergo quia diffusio ea significat inspiciam in urina hec iiii. ypostasim et colorem et substantiam et tempus. Dicimus autem unumquodque horum quoque quale oporteat esse. Quoniam ergo secundum naturam ypostasis albam habet colorem et inferiorem locum tenet lenis et indiuisa et equalis i. in multos dies permanens talem habet equale in tempore seruatur.

[illegible] cu ṗgeranib; [illegible] corporib; hyemis collecti & ex calore estatis
[illegible] fluant ad pncipalia mbra. Ite ide. Ver sanguine q̄ frigiditate coagulat eligat &
dilatat & bullire facit [illegible] Vn̄ p multa sui q̄ntitate ad q̄da mbra discurri
[illegible] plures morbos. Similit̄ & alii humores hyemis coagulati ide faciunt. Porro
[illegible] ptib; ageruit [illegible] pcipue senib; & frigidas & siccas cōplexiones habentib;
Similit̄ ḡ regenda s. ī omib; temporib; calidū & humidū aere habentib; In estate
[illegible] custodiant̄ corpora ē reb; ultra tempantiā exsistentib; frigidate humiditatis
[illegible] calidor & siccitas estatis [illegible] excessere. Quare oportet eligi aere
[illegible] aquas [illegible] habentib; & portē mansionis septentrionali plage sint opposite &
[illegible] madefianti & sup ea frigide frondes & flores sternantur. sic rosarum
[illegible] & similia. pannis lineis subtilib; & [illegible] induant̄. & exercitia mi
[illegible] frigidis lauent̄. [illegible] eq; h in tempore natat calor ex
[illegible] & iste minuitur. necesse ē pauca dari cibaria subtilia digestuq;
facilia. sic dix ypocras. Estiuo cibos grauissime ferri. pm̄ conueni dare [illegible]
[illegible] sic laudabiles pisces. pullos gallinaceos. [illegible] pruna. mala. uuas. & similia.
Caueant q̄ calida & acuta. & uinū excepto albo & subtili. q̄ n̄ inuento. cū q;
[illegible] cū multa aq̄ commisceat. S; h dicta pcipue calidis & siccis natā ueni.
[illegible] contrariū ē multū. Oportet & uinum coitū. q̄a calor natat ī h tempr
dissoluitur. longit̄ q; somnis utant̄. Caueant forte farmaciā. S; si aliq̄ fuerit
necessitas. cum leui & suaui fiat. q̄m natā possit tolerare. sic cum mirobalanis.
[illegible] cassia. fistula. manna. oxisaccara. & similia. Vomit̄ ū in h tempr bon
ē. h tam temp̄ senorib; fleumaticis. & q̄ frigiditas & humiditas dominatur
optimū ē. Similiq; in regendi s. ī oib; temporib; calidū & siccū aere habentib;
In autumno ū custodiant̄ ē calidis & humidis & aere ut similit̄ sic ingremem.
Cooperiant̄ in nocte ꝓꝑ aeris frigiditatē & ī extremitate diei. maxime caput
[illegible] ne patiant̄ reuma. Caueant & calore meridianū. q̄a h tempis aer
[illegible] & instabit. Exercitia sint tempata. balnea dulcia q̄ fiant ī calore
[illegible] Cibi calidi & humidi donent̄ laudabit sanguinis generatiui. sic s
[illegible] agni. & porci maxime castrati. parui capoli. omia uitellata ē spa
[illegible] & similib; aut assā. Caueant fruct̄ malū & generant sanguine.
[illegible] fuerit necessariū. manducent uuas. mala. musam. sic siccas. uuas
[illegible] Vinū bibant rubeū. clar̄ mediocre. temp̄ dns odoriferū &
[illegible] Aq̄m n̄ multociens bibant. Hoc tam temp tempatis corpib;
[illegible] maxime calidis & humidis natā. Frigidis ū & siccis ē & senib; [illegible]
[illegible] eos ut plurime sup dicta. Colericos ū & siccos mag̃ decet hu
[illegible] Caueant coitū & exercitia aere. excepta lectica. In h tempr cola
[illegible] dominatur. Intelligendū ē ī h tempr pessimū ee aero. pessimos
morbos generatiuū. Vn̄ ypocras. Autumnales morbi multū s. acuti & mor
[illegible] Aer ī h tempr instabil ē. & in uno die multas mod mutabit & hu
[illegible] calore s usti. Autumno aū ueniente clauduntur pori ꝓꝑ aeris
frigiditate & siccitate. un̄ humores intrinsec̄ cōsi malos generant morbos:
maxime h tenī dieta n̄ obseruantib; quare illā teneant dietā q̄ usq; pluuia
[illegible] & aer humectat̄ fiat. Oportet & eos assuefacere farmacia ꝓ eor cō
[illegible] ne ueniente hyeme pori claudant̄. & humores intrinsec̄ existen
[illegible] n̄ dissoluant̄. S; h tm̄ temp cōuenit adolescentib; pueris & calidis natā
[illegible] humidis. In hyeme tempora. hnt corpa regant̄ cum dieta calori & siccitati
[illegible] & bn̄ cooperiant̄ ne frigiditas aeris ꝑ poros intrinsec̄ ingredi ualeat.
[illegible] pellis uulpiū. grisior. [illegible] mardurinor & similia.
[illegible] adigne habente ligna odore bon̄ reddentia. Mansiones sic
[illegible] sol splendore uerberat̄. maxime n̄ multū uenit pluuia. exercitiis & la
bore & fricationib; mag̃ in h tempr q̄ in alio utant̄. pcipue [illegible] humida dn̄atur
[illegible] Multū cibi [illegible] accipiant. calor n̄ natat tc ē cōforat & cōis adiuti
[illegible] digestione corroborant̄. Sic ypoc manifestissim. Ventres hyeme & [illegible]
[illegible] somni longissimi. Vn̄ cōueni multū dare cibū in h temp; sic s;
[illegible] hyrci. porcū. [illegible] & oia siluestria. Carnes & [illegible] q̄ manducent̄ asse
[illegible] calidis [illegible] & [illegible] cibariis pullos comedant
[illegible] passeres & similia. Caueant cibaria flegmatis generatiua. sic s. agni.
porcelli. pisces recentes. lac & similia. Parū uini bibant calidi & [illegible] ꝓꝑ duas
causas. Vna q̄a uinū corp̄ humectat. & n̄ decet ī his temporib; corpora hum
[illegible] Alia q̄m uinū parū nutrit. & corporib; tc necesse ē multū dare [illegible]
Calidū [illegible] frigiditati repugnet. Oportet ḡ nullū uinū bibi nisi citrinum.
aut aureū purū. t aliq̄ntulū mixtū. decet & scire q̄a [illegible] calida & sicca
[illegible] dominat̄ [illegible] s. ī his temporib; q̄ malis; [illegible] ipsis tempib;
[illegible] calida dare dieta cū summa audacia sic malis; si senorib; & frigidis
& humidis natā pessimū ē illud temp. Oportet dare dieta calidiore & sicci
ore. Eade & dicta omnib; dieb; frigidis & humidis. De exercitiis & laboro.

Exercitia s. laudabilia & utilia custodiende sanitati si an̄ cibū fuerint. mbra enī
cōforant & induunt supfluitate humor mbris cibandib; existente dissoluunt.
calore natale cōfortant & ad digerendū adiuuant. Vn̄ q̄nto fortiora s. exercitia.
tanto maioris uirtutis ē digestiua. Pm̄ n̄ oportet te exercitior assuefactor abli
[illegible] Causa n̄ s. custodiende sanitatis. sic uidem corpa laborantiū ee sana &
exercitantiū dieta oio negligentiū. Vn̄ g. ait in libro dietar. q̄eq; an̄ cibū exerci
[illegible] n̄ necesse ē eis regula diete obseruandi. & q̄eq; parū exercitant̄ aut se
quiete debent dietar̄ obseruare ordine cū corpis mundificatione. i. flebothomia.
farmacia & similib; Ite in libro de regimē sanitatis. Cū exercitiis possumus
supfluos humores dissoluere. & dissolutos ꝑgare. meliora n̄ s. subtili dieta
& farmacia. Qm̄ laxatiua potio subtrahe corporis humiditate extenuat car
nēq; minuit. Exercitia ū supfluos humores absq; nocumto mbror expellunt.
Ampli̇ in megategni exercitia stomachū. epar & cetā mbra cōfortant. &
adiuuant ad agenda optimā digestione. Ite in libro sup [illegible]. Mot
[illegible] & exercitia malos minuunt humores. & corpis cōplexione tempant. S;
temp exercitii ē cū cib heri sumpt̄ optime ī stomacho usq; digerat̄ & natā
aliud incipiat appetere. q̄d ex colore urine cognoscit̄. Si n̄ ē alb. n̄ dū intenē
digestū significat. Si citrinū. digestū ē. dein decet uti exercitiis. Si aū fuerit
igne. monstrat cibū diu fuisse digestū. & tc n̄ exercitent̄. temp̄ n̄ refectionis ē.
Sed ē hora exercitii cognoscant̄. eor corpa de cibor fecib; cū urina &
egestione mundificent̄. ut uesica & intestina sint alleuiata. dein corpora
manib; t pannis fricent̄ ut mbra lenia & mollia fiant. & unguant̄ ungueti
[illegible] complexionib; ptinentib; postea ū oportet exercitent̄ & ut supfluitas hu
mor expellat̄. calorq; natal cōfortet̄. S; oportet fieri exercitia f unicuiq; hois
cōsuetudine. Rursū s magna t parua f grossitudine t subtilitate. q̄ntitate
& q̄litate cibi. Caueant & exercitia p cibū q̄d si fuerit aliq̄ necessitas cōueni tep
[illegible] q̄ adusq; cib digest oio de stomacho descendat ut facillime ab epate
digerat̄. q̄a exercitia p cibū facta ipsū a stomacho ī digestū deponunt. Venarū
[illegible] infra epar & intestina existentiū oppilatiui. Causa q̄a exercitia
supfluos humores mbror dissoluunt. Quib; augentibus & modic̄ consentib;
[illegible] humiditas mbror dissoluet̄. Q ue cū sint cibo depaupata. ipsaq; careat
humiditate necessario cibū appetunt. ut ī eis essentialis humiditas restauret̄.
Venas ḡ cibū appetunt. & uenis minutis attrahunt ab epate. Similit̄ epar a
[illegible] & [illegible] a globoso intestino. i. ieiunio. ieiuniu ū a stomacho
cibū crudū & ī digestū attrahit. Ideoq; fit cā generandi oppilatione ī poris & in
uasis morbosq; generat diuisos & pessimos. Nam q̄ p cibū exercitant̄ neq; cū fame
habuerint. Sic ypoc ī afor. Ubi ē indigentia n̄ oportet laborare. Corporib; n̄
famelicis cibi s necessarii. n̄ exercitia. q̄a eo ampli̇ exsiccant & minuunt. Rurs
[illegible] debent corpib; & q̄ subtiles s humores n̄ s cōpetentia n̄ modica. Sic
& fortia exercitia fortiorib; cōueniunt. q̄ grossi s humores ac cumulati. ita debe

Q uest.

244.

lib; tenues humores habentib; debilia & pauca cōgruunt. S; continuenda s. fati
gatione. i. cū anhelant & sudant. Sic ypoc manifest. Ptan q̄s ee
remediū. Est & aliud gen exercitii ē instrumentis sp̄e facta. i. hora anhelandi &
hora sp̄m emittendi. cū tempata uoce h ꝓ aū exercitio multa q̄ntitas sp̄e ad pe
ctus & pulmone trahit̄. & pectoris & pulmonis canales omisq; corpus porē dilatant̄.
Vn̄ hoc aū exercitiū debet ee debile t forte sic necesse ē sic dicti sunt cū disputabimus
de particulari regimine sanitatis. Sed debilia mbra hntes caueant ne cū eisdē la
borent. Verbi grā. Podagrā aut pustulas hntes ī pedib; quiescant. Quies ū regen
de sanitati ī competens ē. nec sunt securi q̄n morbū generet. q̄a cōplexio corpis cor
rumpit̄. multaq; humores ī corrupta coadunantur un̄ desic̄ calor naturalis.
Est & quies cā multor humor generatiua sic in alio loco dicit̄. G. ait multa
ī q̄e q̄es n̄ dubiū ē q̄n calore natalem extinguat. Proīn sanitate custodire uo
lentes quiete caueant n̄ intus corpa ratā s. porīq; largi & natalē multa solutione
hntib; Illi aū amantes exercitia subtilē & modica dieta accipiant. & assuescant
mundificationib; corpis ī oī tempr ē flebothomo. & farmacia. & uomitu. &
similib; S; aliq̄ de exercitiis ad fatigatione deueniant. interogentur an aliqm
dolore sentiant ī mbris fatigatis. & q̄a apostema q̄d signif humores subtiles
& acutos ꝓꝑ exercitiū ee excitatos de grossor humor liquefactione t putredine &
pinguedine tenere carnis. Cui laboris gen ulcerosum nūcupat̄. Vn̄ oportet sic
currere eis cū requie longaq; fricatione. & ungant̄ ē oleo uiolato maxime dorsum
& pedes. dein ad balneū tepide aq̄ deducant̄. balneū aū ingredientes mulsā oxiba
care. i. uilab siropū uiolarū bibant. & similia. accipiant & f sua cōsuetudine ci
bent̄ parū tamen. Qd si aliq̄ sentiunt extensione & tumositate signif la
borare aliq̄s neruos & lacertos ee distentos. & ex laboris immensitate ad eos flu
xisse humores. paucos tn̄ n̄ mala hntes q̄litate. Rursus sentientes q̄uitatem
& pigritia. & tactū habentes calidiore solito. neq; ī suis corpib; ulla carnis im
minutione. paru & suauit̄ fricent̄. & ungant̄ oleo uiolato tepido. dein quiescant
t dormiant. dein ē aq̄ tepida balneent̄. & ī fonte moreant̄: postea exsiccati
pannos ut in balneo ꝑ frigore si hyems fuerit se induant. & te cibent̄ cibis
digestioni facilib; sic s. pulli gallinacei. & boni pisces q̄s n̄ ad satietate sumat̄.
& ī initio prandii pruna comedant. q̄ n̄ in uno die curent̄ faciant. ide ī alio.
& ī tertio die q̄ usq; ad sanitate pduant. Si sentiunt mbra pulsari q̄ flég
mones. intuit̄ lacertos ee calefactos. ꝓꝑ nimiū motū. & extraxisse ad se humores
s. uenosos. Q m̄ labore semp magnus sequit̄ dolor. ē ab aliq̄ fuerint tacti &
appareant mbra tumidiora. cui laboris nom̄ uocat̄ flegmonosū. q̄ labor seq
[illegible] eas q̄ s. nimia aliq̄ exercitatione. Curent̄ aū suaui fricatione. & olei
uiolati unctione. maneant ī fonte aq̄ tepide. postea quiescant bibantq; mulsam
siropū uiolarū. subtilissima accipiant dietā. sic ptisane. mala grānata. mora
[illegible] uno die. accipiant cucurbita. cucumeres. citrolos. melones palestinos.
Cessata fatigatione nutriant̄ piscib; pullis gallinaceis & similib; Qm si in
mia senserint siccitate mbror q; duricia ut difficile moueant mbra quiescant
& balneent̄ aq̄ fricent̄. cibent̄ solitis cibis. parū cū humiditate ptinentib;
Post unū ū die modic̄ deambulent & unguant oleo uiolato & balneent̄.

Balneū necesse sit p exercitium. & aliquo spatio ibi maneant. De balneo.
fricent̄ & unguant̄. ut q̄d remanserit ī mbris de humorib; exercitio dissolutis.
minuat̄ & cutis mollificans tenerescat. Ideoq; moreant̄ s. q̄d cōueni. Sic dicem
sic dixim in particulari regimine sanitatis. Sed delicati leuit̄ p totū corpus
fricent̄. At ē si necessitas fuerit fortitudine mbris dari ꝓꝑ alicui laboris
opatione. t ꝓꝑ militia. fricatio p oīa mbra sit fortior. Sed n̄ oportet p cibū
balneari. aut exercitari pcipue si cib grossus fuerit. Si n̄ balneent̄ t exer
citent̄ p cibū: capita implent̄ de fumis. morbos pessimos generantib; Similit̄
simile cibū cū balneū exterunt malū ē. Cib n̄ ī ore stomachi natans capita
fumo implet. Qd si ad h inciderit ut capita de fumo plena sint. pgent̄ ē
yera pigra. & cassia fistula. Quib; [illegible] sufficientib; polipodiū musce & [illegible]
ꝑparate ut suauit̄ ambulent. crura q; eor ligent̄. plantaq; pedum fricent̄. Qd
si ī epate cōstipati fuerint sanant̄ oxizacara. radice [illegible] siropū de absin
thio & similia sic dicemus cū disputabimus de oppilatione epatis. S; tm̄ bal
neū p cibū cōgruū ē macilentis si carent epatis oppilatione. [illegible]
tumore. & balneari debent q̄ eor pori largi s n̄ pm̄ exercitantur & quib;
cōsuetudo balneandi fuerit. q̄a ipsa sola balnea humores dissoluunt. aliisq; exer
citiis. Exercitia ū p balnea mala s. dissoluunt n̄ naturā. De balneo & cibo & potu.

Oportet balneū ingredientes aliquātu morari. dein accipiant mulsā oxizacare.
aliosq; siropos f eor cōplexione factos. postea cibis reficiant̄. Oportet eni sex
causas ī cibis intelligi. Prima q̄litas ē cibi. Scda q̄ntitas. Tercia ordo. Quarta
temp̄. Quinta q̄ntitas aeris. Sexta f q̄d membris est similis. Qualitas cibi
suiq; cōuenientia. ad cōplexione ē inuestiganda ex q̄litate sue. Qualitate aū
cibi decet ꝑpendi f naturam corpor [illegible] si n̄ calidi & frigidos cibos sumat̄.
si aū frigida calidos. sicca humidos. & humida siccos. Qd si aliqui cupiunt ce
baria suisq; cōplexionib; ī cōuenientia. eā aliis misceant suo q̄litati immu
ant̄. Quemadmodū lactuca ē apio. dam pisces ē melle [illegible] cōdito
& similib; Qm & cōdiendi s ē sinapi. pipe. carue. & similibus. [illegible] Subtam
cibi sic agnoscim̄. q̄ si sit grossa sic caro uaccina. panis azimus est [illegible] cōueni
multū calore in stomacho habentib; natalē. & colico stomacho. [illegible] & q̄
multū an̄ cibū exercitant̄ & ī hyeme ꝓꝑ aeris frigiditate somniq; [illegible] lon
guitate. h ū n̄ cib bn̄ in stomacho digerit̄ & multū nutrit. [illegible]
tute cōforat. Illis aū q̄ modic̄ calore ī stomacho natalē hnt ē [illegible]
caloris. & modice exercitantib; & breui somno utentib; oīa sup dicta cib
incōueniens ē. q̄a n̄ bn̄ abeis digerit̄. S; grossos generat chimos. & uisceru op
pilatione. Subtil ū cib sic pulli gallinacei. starne. sturnachie. pdix. ē solaslia
na. [illegible] & similia s. cōpetentia. [illegible] exercitiis utentib; quor calor natal
ī stomacho desfect ē. & quor uisca s. cōstipata. S; laborantib; & calidos & forte
stomachos hntib; h m̄ cib incōueniens ē. n̄ n̄ digerit̄ s; ī cor stomacho ī fumosi
tate mutat̄. ꝓꝑ h q̄d carne uaccinā digerit̄ & starnā minime. stomacho n̄ multū
calidē cū multa colere rubee q̄ntitas mandat̄. grossus cib cōuen ut calor [illegible]
opet̄ subtile n̄ cibū cito incendit. fumūq; fac. Verbi grā. Si magno igni subtilia
& sicca supponunt̄ ligna. cito incendunt̄. & ignis extinguit̄. Si aū grossa sic
celsi. calor suauit̄ opat̄ & cōforat̄. Stomach ū ī calore tempat̄ cibū accipiat
inter grossū & subtile mediocre. Similit̄ tempate exercitantes & dormientes
tempate accipiant ī temporib; & tempates h m̄ dieta cōueni. n̄ ei q̄ntitas cibi
laudabit n̄ multū debet excede modū ut grauet stomach. q̄d cib aut ē lauda
bilis aut illaudabit q̄ assuete sumpt̄ malū generat sanguine. & uenas de mal
humorib; replet; maxime si cib malus sit. Q m̄ si cib mal̄ ē t colere pessima.
generat febre. & acutos humores q̄ ad q̄da mbra fluentib; pustule. apostemata.
erisipila. farsa. & similia generant. Si ū fuerit gross arteticā facit dolore.
podagra. neufretica passione. anhelitū spleneis & epatis duricia & oppilatione
maxime si gross fuerit. Si aū sit melancolic melancolia q̄rtana t maniam.
cancer. scabie nigrā. ictericiā generat. Cib aū simul & mod. multisq; q̄litatib; fuerit
commixt. pessimas generat pustulas & erraticas febres. Oportet ḡ cibi plenitudine
cauere. n̄ ē multis & sicitib; exercitiis. & q̄ caris ē tanta. aliis ū minime. Qd si
h n̄ caueant uomant ē aq̄ calida aut oximelle & h n̄ tarde ū stomach ea plen
itudine manat. dein calido uini pt & odoriferi bibant. & toto illo die n̄ manducet.
si aū uomere nequint. ꝓꝑ gule pectoris aut palati dolore. dormiant & diu cōsur
gentes aliq̄ exercitiū agant. postq; par comedant. Qd si solutione hnt ut cruda
exeat cib ē cruda egestione. Parum exerceant & cibū modic̄ & subtile accipiant.
sic pane frumentaciū impuro & odorifero uino ī fusū. ius starne & gallinę. somno
& requie utant. q̄m passione hntes si solide carnis fuerint fricent̄ & tepido oleo unguant̄.

Si colaritiva augmentetur pergetur cum mirobalanis citrinis et oxisacchara et similibus. Si melancolia dominetur epithimum polipodium et mirobalani nigri. Si flegma pigra, carbie et similia. Yera quoque pigra que cum melle est conparata purgat que colera accipiat caput, cerebrum, stomachum et intestina a flegmatico et grossis humoribus purgat. Viscososque et humores in nervis inclusos extenuat et cum digestione expellit. Sanitatem dragmas dece accipiant qui dominantur humores, maxime in nervis. Accipiant pulveris yere pigre dragmas duas in oximelle. Yera namque mundificat stomachum et intestina, cerebrum et nervos a humoribus viscositate solvit. Opilacionem tam epatis, splenis aperit, appetitum et digestionem confortat, titiem confortat et cancrum repugnat. Recipe aperitivum ana unc. iii. masticis, camedreos, abscinthii ana unc. iii. mastice, spico, cinamomi ana unc. ii. aloes ʒ xxv. facto pulvere dantur flegmaticis cum succo frondium porrorum et citrinorum. Coloricis cum oxizacchara. Indantur aloes unc. v. quinimo et da unc. iii. cum succo [illegible] aucta habentibus suspicionem emorroidarum adde bdellii unc. i. et da [illegible]. Plenitudine in toto corpore habentes vomitu curantur, minus vero malorum. Aliquando et quandoque [illegible] et opilacione viscerum habentibus [illegible] nimia movit, purgantur humores [illegible] et minoribus corporis existentes sciaticam, podagram et similia generantes. In his passionibus catartico vomitu melius est. Si passionibus capitis, cervicis et pectoris accostat et membris superioribus convenienter est catarticum vomitum. Vomitum autem [illegible] in inicio augmentat. Galienus [illegible] cessat vomitum sedare sanguinem fluente de venis, arteriis, emorroidis, renibus, vesica et [illegible]. Quod duobus modis [illegible]. Uno quia minuit habundantia, alio quia ducit materia ad loca opposita. Nonne videtis vomitum extingui per distemperacione qua materia a superioribus ad inferiora. Similiter per vomitum materia ab inferioribus ad superiora ducitur. Oportet et [illegible] vomitum meliorem esse catartico ad custodiendam sanitatem, maxime quorum stomachi multi et viscosi flegmatis coadunatur. Cum stomachum mollis stomachi vomitum optime mundificat. Si humores in fundo stomachi habentibus bonum catarticum quod per secessum eos deponit. Ita autem vomitum provocandum quia humores et dissolutum natat in ore stomachi. Si grossa corpora habentes maxime quibus flegma dominatur ieiuni post exercitia et balnea vomitum accipiant ut humores liquefiant et vias aperiant, et vomitum provocet cum radicibus in oximelle aut mellicrato cum semine anici infusis. Si autem ante cibum vomitum non facile provocetur sumentes cibis subtilitatibus, sicut pisces salsi, cepe, radices, anici et sinapis. Radices et cum oximelle et ius [illegible] hordeaceum in quo coctum sit anicos, et sepe mel, neque bibant sed frumentum sufferant. Et post vomitum stomachi mundificetur et os cum vino et aqua rosata lavetur. Deinde bibant siropum ligni aloes cum musco aromaticatum. Si macilenta et qui colericos humores in stomacho habuerint non ante vomitum exercitium sed solum in primis balneatum cibis et potibus refecti vomitum accipiant oxizaccara in dulce cum calida aqua. Deinde eis melones cum solachanas, pisces recentes in sale, mala expellatur habundantia, cum et corpora modice habent humiditates. Post vomitum dentur siropum rosarum et siropum malorum granatorum et similia. Quibus mediocria sunt corpora aut copia diversorum humorum post cibum vomitum accipiant et deinde [illegible] et [illegible] cibos quorum quidam mundificent, quidam mordeant, alii sub[illegible] aliquando vomitum provocent, et vina bibant diversa que sint acuta, et [illegible] et [illegible] quod bibant diversa una hora comestionis et multa [illegible] deinde mox vomant. Ne vina descendentia viam provocent venarum et ex cibum deponant, si sic non potaverint intromittant digitos vel pennam in ore [illegible]. Deinde facies et os lavetur cum aqua modico aceto mixta, post acetosum siropum et similia accipiant, neque manducent nisi sex horis transactis. Tandem cibos paucos et subtiles manducent, sicut pullos gallinaceos, perdices et similia. Bonum est accipi vomitum [illegible] in mense maxime in estate. Stomachum et totum corpus mundat. Si [illegible] duobus diebus [illegible] vomitum detur ut in secundo exeat quod in primo remansit. Vomitum autem primo die a renibus venis ad stomachum paulatim humores [illegible] fundit provocatum [illegible] exterius illic coadunatur. In secunda autem die [illegible] ibi sunt collecti. Necesse est ut vomitum iterum excludantur [illegible] stomachus ut oportet mundificabitur, neque per omne tempus in uno [illegible] vomitum si variet innovans fiat antea, in alio post ea. Quod si per omne equaliter fiat, ut [illegible] naturaliter. Catarticum vero non debet dari [illegible] temporibus, id est in vere et autumno. In his temporibus corpora medicinam sufferre quam dictum sunt cum de curis egritudinum disputabitur. Vomitum non oportet dari macilentis et quibus [illegible] apparent, neque qui in [illegible] patiuntur [illegible] aut oculi, neque danda est in consuetis neque angustis quibus duris sit ad vomitum [illegible] est contrarium. Quantitatem acutos humores habent cognoscantur ex acumine urine et citrinitate eorum et ardore urine. Quibus dandum est [illegible] cum oxizaccara quibus non ut oportet subventum robalanos cum eis misceamus.

De consuetudine.

Optimum magnum pondus ad custodiendam sanitatem est consuetudo. Magna medicine custodia sanitatis et curatio infirmitatis cum consuetudine convenientia sit, quia res naturalis. Unde Ypocras: Consuetudo altera natura. Si humana consuetudo in multis rebus est diverso modo, sicut in exerciciis, balneis, cibis et potibus, somnis, vigiliis, coitu et ceteris. Quod si in horum fuerit diu assuefactum, erit quasi naturalis. Et difficillime mutatur. Aeris ergo perfusione hoc multa soliti per calidissimum aerem deambulantes et in calida regione habitantes viverent, nullum caloris dant nocumentum. Si vero a frigido aere tacti fuerint, aut in frigida regione habitantes nullum frigus sustinebunt, aut multa sustinentes in aliquem morbum incidunt, sicut australiis ripis incolantes et meridiane plage. Similiter quidam artifices assuescentes sicut fabri, aurifabri, pistinarii igneo calore non leduntur et facile acutos quia frigidos morbos sustinent. Sunt et non nulli frigido aere assuescentes sicut qui habitant in septentrionali plaga frigidisve locis, artificia etiam quorum sunt frigida, sicut piscari, pannos candidare et navigare; his tamen nulla lesione infert frigiditas, [illegible] frigidos quam calidos patiuntur morbos. Amplius sunt etiam siccis utentes locis sicut [illegible] et montanis et desertis, eorum et est artificium fodere et venari, neque eam ledunt siccitates et potius siccas sustinent infirmitates quam humiditates. Similiter alii diversa officia incidentes. Sunt quidam fortiora operantes exercicia et motionem, [illegible] lesione aut fatigatione habent, quibus autem non utentes debilitabuntur et infirmabuntur [illegible] copia humorum interius coadunata et per sudorem exire non valente. Sunt [illegible] et [illegible] semper habentes quod non alii [illegible] operantur sunt exercicium et [illegible] modice ad infirmitatem incurrunt. Sunt et alio modo exercicia sicut quedam cum pedibus operata sicut [illegible] pedites, ac viatici. Sunt et alia que cum manibus operata sunt, sicut [illegible], sagittare et similia. Humano iterum exercicia sunt diversa, quedam sunt fortiora sicut ars fabrorum et [illegible], [illegible] debilia sicut officium pictorum, sutorum et scriptorum, et unusquisque eorum si ars sua [illegible] mutatur fuerit neque illud patitur, in eum infirmatur. Unde Ypocras in amforismis: Assueti consuetos labores facile ferunt et difficile ferunt insuetos. Meliorantur enim eorum [illegible] labori et nutriuntur ac corroborantur. Eadem tamen intelligendum de balneo est. Sunt quidam qui sepissime balneantur, qui si balneum caveant infirmantur, quia humorum eorum [illegible] dissolvi per sudorem et non dissolvuntur, unde etiam eis et febricitaverint ingredi balneum et aquam qui soliti sunt balneare se, quia ius non [illegible] signum in urina appareat. Similiter assuetantes balneum aque calide qui si balneum fuerint, angustia et defectio [illegible] patiuntur. Proinde oportet ut rorem faciei eorum cum aqua frigida et deinde oxizacchara [illegible] que frigida cum balneum [illegible] et panem infusum vino. Sunt et alii post cibum balneantes qui si ante cibum balneaverint deficiunt plurimum, etiam largos habentibus poros per nimiam corporis solutionem ex balnei calore factam. Oportet ergo modice accipiant cibum primo quam balneum ingrediuntur. Cibi potusque consuetudo diversa est in qualitate, quantitate, tempore et numero. In qualitate sicut quibusdam est consuetudo calida cibaria digerere neque [illegible] leduntur. Si frigida sumpserint, mox infirmantur. Sunt et alii sepe frigidis utentes cibis, qui si calida dentur [illegible] ad lesionem incurrunt, quibus si calida dederis [illegible] infirmantur. Sunt et quidam assueti grossis cibis assuefacientes digestioni obedientibus, sicut est panis azimus, caro vaccina et similia, porcina que facile digerunt; subtiles tamen sibi inconsuetos neque possunt digerere, quia stomachus eorum nec recipit eos nec digerit. Hi et neque famem sustinent quam si nimia patiantur nocebunt. Unde cum infirmantur oportet eos prohibere a cibis sed dare sicut usi sunt possunt. Si in fame cohibeantur deficient. Sunt quidam alii subtili dieta utentes, sicut pullis gallinaceis et lachana et similibus, sed grossos cibos neque habent digerere. Nam eum sumentes et gravitatem et fastidium patiuntur. Quia res sibi habent digerere, provocat vomitum. Si autem nequeunt diu dormiant et cohibeant se a cibo. Sunt et alii mediocribus utentes cibis, sicut laudabili carne et pane et fructibus, sicut sunt [illegible] et similia, sed grossum et subtilem nocet eis. Grossum enim nequeunt digerere, de subtili deficiunt. Amplius sunt quidam utentes cibis mali chimi habentibus et in eisdem [illegible] in bonis minime, propterea non oportet diu assuefacta mutari, et qui boni sunt saporis, quia stomachus et omnia membra eorum sic mutata in naturam illorum ciborum que recipiant sibi similia et contrarium odiunt, licet sic melius. Causa quare res omnis facilius mutatur ad sibi simile quam ad contrarium. Sunt tamen sic qui utentes pessimis sic nutriuntur. Multi enim solum morum pessimis utuntur cibis, pessimum sanguinem generantibus, secure tamen cum digerent nulla lesione inferente eis. Si [illegible] sic longo tempore in eorum corporibus mali chimi coadunatur pessimorum morborum generativus. Unde dicit Galienus: Qui assuescunt cibis colerem rubeam generantibus, sicut alliis, cepis, porris, sinapi, [illegible], piperi, zinziberi, fortiori et vino mero et similibus. Calefaciunt corpora eorum et sanguis eorum extenuatur et desiccatur et in rubeam coleram [illegible] convertitur. Quibus diu assuefactis per coleram rubeam morbos patiuntur, sicut febres, tercianas, calore in epate vel terciana ectica et similia. Quod non generatur in longo tempore sanguis utentes et in coleram nigram mutabitur et omnia corporis membra desiccabuntur, maxime si his utentes calide nature fuerint. Sunt et alii cibis flegmaticis utentes, sicut fungis, recentibus piscibus, lacte, cucumeribus, cucurbitis et similibus. Unde in longo tempore frigidi et crudi coadunantur humores in eis quos non senciunt, de quibus morbi diuturni ad dissolvendum fuerint duri, sicut paralisis, epilepsia et similia. Sunt et non nulli melancolicis utentes cibis, sicut vaccina, caprina, camelina, ceruino, sicca, lente et similibus, de quibus diu usitatis melancolici morbi generantur, sicut elefantia, cancer, mania et similia. Necesse est ergo mutare consuetudinem eorum ad meliora cibaria, id est mediocria, ut securi sint a morbis futuris. Sunt quidam assuetantes tenui dieta ad custodiendam sanitatem, ut semper subtilibus et paucis utuntur cibis, et cohibent se a grossioribus, suoque repugnante appetitu cibum boni saporis desiderant. Assuetant et farmacia et diversis corporis purgationibus. Arbitrantur enim se a futuris morbis salvari et in sanitate custodiri, quod est eis contrarium, quia cum hac subtili dieta virtus sanorum deficit et calor naturalis extinguitur per paucitatem nutrimenti; corpus quoque desiccatur et morbi duri provocantur, nec sunt securi ut corpus redeat per ferme sanitatem, quia virtus corporis regitiva ex subtilitate diete deficiens neque venientis morbi repugnare. Unde Ypocras in amforismis: In tenuibus dietis peccant egrotantes, per quod magis leduntur. Similiter et in sanis sunt fallaces et cetera. Hi autem dixit Ypocras quia tenuis dieta corpus consumit, subtrahit naturalem caloris minuit. Proinde oportet aliquem subtili dieta assuetare, nisi qui grossos et viscosos humores habent, et qui humidi sunt naturaliter, et qui naturaliter opilatione habent durum splen et epar, et qui sunt quieti nullum operantes exercicium. Quantitas diete multas modos est. Sunt enim quidam assueti multum comedere, qui si parum comedunt deficiunt. Sunt et alii parum comedentes, qui si multum manducent, cibus stomachum aggravat et magna eis defectionem tribuit.

De tempore diete et esce.

Tempus diete multiplex est. Sunt enim quidam soliti mane comedere, alii meridie et non nulli vespere, quorum quicumque mutat sua consuetudine ut prius vel post comedat, fit eis contrarium. Si enim prius manducaverint, cibus stomachum pergravat et totum corpus. Si vero postea, id est vespere manducant, neque sua fuerat consuetudo, incidunt in angustiam, inflationem, vigilias, oxiremiam et non numquam solutionem. Si vero [illegible] daverint et primumque tempus tansierint, patiuntur defectionem, id est punctionem in ore stomachi, amaritudine oris. Stomacho autem inanito humores colerici defluunt, pigritiam habentes per virtutis defectionem, et citrina faciunt urina et egestione et patiuntur in visceribus quibus est suspensa per stomachi defectione id est inanitione. Qui si plus tardaverint adeo quam Ypocras in prognosticis dixit, evenient visum in oculos concavos, scilicet tempora plana, extremitates frigidas habebit. Quod si cenabit neque fuerat eis consuetum, gravant et angustiam patiuntur et pigriciam. Numerus comedendi diverso modo est. Quidam enim bis in die comedunt et semel pati nequeunt. Sunt et alii tribus vicibus comedentes et bis manducare non sufferunt. Sunt et alii semel et leduntur si bis in die manducaverint. Unde oportet investigari qualiter in his nimium peccantes curentur. Nam qui bis vel tribus vicibus soliti sunt manducare, si ad semel redierint vel ad edendum tardaverint, quiescant, vel per calore ambulantes oxizaccaram accipiant ut refrigeret et temperet coleram ad stomachum venientem. Cum autem diu tardaverint prandium, non teneant nisi subtilem cibum quia stomachi vires defecti per colera que defluit [illegible] paucum et humidum cibum iuvat, sicut lachanum et ius gallinarum aliaque [illegible] omnia mollia modicum nimium pari potenti ut stomachus confortetur. In alia autem die per cenam quam assumpserit parum prandeant, qui enim in die semel soliti sunt comedere, si bis aliquando manducaverit dormiant ut calore intrinsecus coadunato digeratur superfluus cibus. Multum et suaviter ambulent, modice vini aliquantulum conmixtum bibant. In alio die nimium quam soliti sunt manducent. Laudabile est autem si in uno die bis et alio semel comedat, ut stomachus post binam comestionem fiat levis et fortis ad digerendum cibum ibi manentem et alium inde venturum. Et quia aliquis operantur exercicium bonum est si mane non comedant post cibum et non et eis exercicium sicut diximus cum de exerciciis post cibum faciens disputavimus. Melior et est cena quam prandium, quia post cenam quiescunt et dormiunt, calorque naturalis intrinsecus coadunatur cibumque digerit. Cena tamen minus licet nocivus est fumo et cibi debilibus nocet oculis et capiti. Hi ergo qui pacientes sunt soliti sunt cenare ante solis occasum comedant.

De consuetudine potus.

Consuetudo potus multifaria dividitur. Quidam enim assueti sunt frigidissima aqua et ex alio potu leduntur, qui si acutam febre habuerint, non sunt ab aqua frigida prohibendi, quia est contra febrem et est consuetudo eorum, et si viscera habeant infirma. Sunt et alii aqua non frigida multum sed calida assuetantes, quibus frigida ut nix nocet. Stomachum enim et epar et patiuntur et deficiunt; qui cum acutas patiuntur febres, non aquam frigidam eis dent, quia viscera eorum sanissima sunt, quia non fuerat eis consueta. Sunt et alii aquam bibentes pluvialem, alii aliam sicut sulfuream et aluminosam et similia. Hi cum ad inconsueta permutantur viscera eorum leduntur, quia complexio eorum mutatur, precipue si a sapida ad insipidam consueti fuerint. Unde non est a regione in qua nati sunt ad aliam mutantur, ducant secum de solita aqua et misceant cum insolita consueta. Quousque assuefacti ea aut etiam solita aqua misceant cum aqua insueta, postea colata poterit quod ad se sit assueta. Sunt et alii puro vino utentes, alii vinis de multis rebus factis, alii amaris, recentibus, antiquis, alii veteri, quidam dulci et non nulli acerbum, alii purum, alii non purum, et unusquisque eorum lesione patitur cum insueta bibere. Sunt et alii nequeuntes se a vino abstinere duobus vel tribus diebus. Sunt et alii numquam vinum bibentes, qui si aliquando biberint magnum dolorem patiuntur in capite et ebrietate aliaque passione. Ideoque illos decet custodire sua consuetudine. Si vero voluerint ea dimittere, paulatim fiat quousque inconsueta fiat consueta.

De diversitate somni et vigiliis.

Somnus diverso modo fit. Sunt enim quidam nimium amantes dormire et nequeunt pati vigilias, qui si vigilaverint, corpus eorum calidum fiet, membra desiccabuntur, figura corporis corrumpetur, digestiva debilitabitur, vultus citrinabitur et inflabitur, oculi concavantur. Sunt autem et alii vigiliis utentes, eisque bene sustinent, qui si multum dormiant patiuntur infixionem voluntatis et tendineae mas, neque posse digerere. Oportet ergo consuetudinem servari in custodienda sanitate, et si mala erit assuefacti, paulatim ad bonam quousque assuefacti mutetur, medias fiat.

De diversitate coitus.

Coitus [illegible] multis modis est. Sunt enim quidam nimium coeuntes, qui nequeunt se in cohibere

sic et alii continentes, unde si volunt agere nequeunt. donec cum mulieribus [illegible]
et dissoluto calore naturale deficiat pectori, pulmoni, stomacho et epati nocet;
tota corporis infrigidatur et deficit inventia generandi et senectus et senium festinat
et maxime quibus frigida et sicca dominatur natura. Sed calidi et humidi natura
talem [illegible] vocant.

De consuetudine purgandi corpus.

Consuetudo purgandi corporis diversa est. Sic et quidam sepe multa quantitate purgationis
utentes, cum flebotomia et scalpellis, qui non suo tempore solite purgationis dimiserint,
gravitatem corporis et occupationem et febres. [illegible] morbum sanguinis [illegible]
et medie certificat sanguinem minuere debere, post diu [illegible] minuat.
Similiter quibus sanguis solitus de naribus vel emorroidis fluere, necessitas [illegible]
[illegible] ut sanguis minuat. Sed et alii [illegible] anno sanguinem minuentes [illegible]
[illegible] si per aliquas necessitates flebotomati fuerint, non debilitantur. Idque
si infirmantur necesse est sanguinem minuere, si modice et certo [illegible]; quia flebotomia
complexionem corrumpit, [illegible] generat morbum [illegible], [illegible] stomachi
defectionem, paralisim, epilepsiam et similia, maxime senioribus et frigidam
naturam habentibus. Porro non oportet adeo flebotomiam negligere [illegible] negligentia [illegible]
consueta, quia pessimas generat febres sanguinolentas sicut synocha, pleuresis, flegmone
[illegible] quantitas sanguinis fluxus, maxime iuvenibus et calide et humide nature. Oportet
ergo non negligi flebotomiam ut alleviet venas [illegible]
sint adventuris morbis. Similiter et qui fuerint consueto sanguine et emorroidas
fluendi et strictae sunt, malas generant [illegible]. Eodem modo intelligendum est de
farmacia. Sunt quidam sepe [illegible] quod eam neglexerint infirmantur, quia hu-
mores qui per farmaciam soliti sunt exire, dum constringuntur in corporibus coadunantur
[illegible] faciunt morbos [illegible]. Sunt quidam assuetantes farmaciam, quia e
[illegible] eis faciat. [illegible] nequeunt ea sustinere, quia dum ad aliquam infirmi-
tatem devenerint de plenitudine possunt curari sine dubio solita sumentes far-
maciam. Similiter faciendum est eis qui aliam purgationem assuetam habuerint. Sunt alii
nulla farmacia [illegible] nullo modo ea sustinent. Unde cum oportet far-
maciam dare, non [illegible] sufficit [illegible] paulatim multis [illegible] donec [illegible]
[illegible] custodire sanitatem, non semper bibant farmaciam, precipue si sint macilenti
et sicci, aut subtilia ypocondria, sicut Ypocras maior dixit. [illegible] subtilia
sunt ypocondria, farmacia molesta est. [illegible] habentes corpora a farmacia
se custodiant [illegible] in temporibus [illegible]
et cum sentiunt sibi aliquam plenitudinem, [illegible] farmacia [illegible] humorum
superfluitate purgetur. Sic intelligendum est de vomitu. Multi vomitum assue-
[illegible] et est eis facile. Sed cum hoc corpus [illegible] laudabile est quia visui
et pectori et pulmoni et stomacho deficiat et aliquando ex eo vene aliqua
in pectore crepant, fiunt in pectore emoptoici morbi [illegible]. Sunt et alii numquam
assuetantes vomitum, unde eum ferre nequeunt [illegible]
[illegible] maxime si sint eis flegmatici aut colerici coadunati humores. Oportet
ergo eos assuescere semel in mense vel semel in duobus mensibus. Alia quoque homines multa
[illegible] singulariter
et si bonum est eis non nocet. Et si malum et non multum non nocet. Sed [illegible] pessimum est sicut qui
pessimis utuntur [illegible] malum chimum generantibus. Similiter et potibus humores ma-
los facientibus aut ebrietati forti [illegible] laborem et [illegible]
[illegible] et similibus [illegible] ultra temperantiam egredientibus [illegible]
[illegible] subito. [illegible] suas ingressus [illegible]
infirmo cibum vel medicinam dare, interrogandum est an sint [illegible] consuete [illegible]
[illegible] Si autem non consueta sint [illegible] appetitu [illegible]
et [illegible] sint consueta concedenda [illegible] appareant [illegible]
Similiter considerandum est in farmacia, flebotomia, diete et similibus.

Quod si volunt de consuetis sanos seu egros ad non [illegible] subito separ-
[illegible] est [illegible] consuetudine [illegible] mala que [illegible]
subito. Similiter perspiciendum est de cibo. Sic si volunt aliquem bis comedentem in
die ad semel conducere, dabunt ei [illegible] dierum [illegible]
[illegible] et [illegible] ad [illegible] ut semel redeunt. Si autem semel in die comedentem vo-
lunt ducere ad bis, augeant [illegible] per [illegible]. Rursus [illegible]
aliquem a prandio ad cenam [illegible] horas [illegible] prandium tardius quo
usque ad horam cene deducant. Sic si prime diei prandium spatio unius hore tardetur,
secundo duarum, tercio trium, et similiter. Sic intelligendum est [illegible]

Singulare sanitatis regimen est [illegible]

De regimento moderatorum corporum.

complexionis [illegible] regimen sicut [illegible] diximus, aut temperata, aut intemperata
custodit corpora. Est autem a temperatis incipiendum. [illegible] temperata
corpora regi [illegible] cum rebus temperatis ad sanos et egros pertinentibus,
id est aere, exercicio, balneis, cibis et potibus, somno et vigiliis, [illegible] corporis
mundificationibus, accidentibus anime. [illegible] inequalitate [illegible]
[illegible] tempore temperato, ut non patiantur frigidum vel calidum aerem, sed mediocrem [illegible]
[illegible] clarum, subtilem, ac odoriferum sanitatem custodit. [illegible]
omnibus temporibus fiat. Exercicia vero fiant sicut supra diximus, id est post digestionem et corporis
mundificationem [illegible] egestionibus et urine [illegible] consuetudine.
Balneum [illegible] post exercicium et post [illegible] fricationem [illegible] aqua calida et dulcem.
Deinde [illegible] aliquantulum [illegible] habuerint sitim, bibant oxizacara aut
mel rosatum. Postea cibos temperatos comedant sicut annuales agnos, hedos, vitulos,
gallinas, starnas, perdices et similia [illegible] sicut [illegible]
et similibus. Manducent lacticas, scariolas [illegible] et [illegible] de fruc-
tibus sicut uvas ante cibum, post cibum mala [illegible] passas, fisti-
cas, amigdalas, sicut [illegible] magno appetunt desiderio. [illegible]
semper similia [illegible] desiderant et ipsi sunt temperati, temperata desiderant [illegible]
fame cibentur neque moretur [illegible] desiderium temperatum est, secundum suarum complexionum
temperantiam. Vinum temperatum bibant sicut palmum vel roseum [illegible] non novum et [illegible]
mediocre. Caveant ebrietatem. Somnum [illegible] naturis, ac desidus [illegible]
[illegible]. Corporis manutione similiter custodiant ut exeat quod necessarium est [illegible] urine
et egestione [illegible]. Sudor de temperatis exerciciis et balneis fieri sufficit.

lxxx

Omnia accidentia anime sunt negligenda preter leticiam. De accidentibus anime.

quia calorem excitat naturalem. [illegible] cogitatione et disputa-
tione misceat [illegible] fortem [illegible] forte [illegible]
[illegible] non multum [illegible] rarissime [illegible] et post digestionem. Sic regantur sana corpora [illegible]
[illegible]. Caveant [illegible] cibo et potu. Cibus malum chimum generans tem-
peratam complexionem corrumpit. Sic Galienus dixit in libro de sanitatis regimine. Multi
[illegible] temperatam habentes complexionem per gulam a temperantia ad intemperantiam ducuntur,
[illegible] mala incidunt passiones. Sic mala habentes complexionem [illegible] bona dieta ab intempera-
[illegible] ad temperantiam ducuntur.

De corporibus extra temperantiam permanentibus.

Corpora temperantie [illegible] sicut diximus in suis actionibus impediuntur
[illegible] multiplicem. Aut naturale aut non naturale. [illegible] quorum actio non est
impedita, non naturale [illegible] corpora [illegible]
[illegible] non apparet. Incipiamus a corporibus [illegible] quorum actio est im-
pedita [illegible] complexione. Aut in complexione, aut in com-
positione [illegible] aut in [illegible] membris. Sed dicendum
est prius illud quod est in [illegible] corpore, [illegible] regimen corporis [illegible] similantibus;
sanis et infirmis sunt communes. [illegible] complexiones non [illegible]
[illegible] quamvis ipsa corpora [illegible] vulgaris.
Calida corpora regantur [illegible] exerciciis, aere, fricationibus, balneis, cibo, potu,
somno, vigiliis, [illegible] exerciciis [illegible] calida [illegible] corpora fiant [illegible]
[illegible]. Similiter frigida frigidis, humida cum humidis, sicca
[illegible] regantur. [illegible] de complexionum mutatione disputa-
[illegible]. Complexiones [illegible] simplices et [illegible] composite [illegible]

[illegible] a simplicibus que sunt calida. Corpora ergo calida equalitate vel humiditate [illegible]
[illegible] equalitati necessariis sunt [illegible] ab inmoderatis [illegible]
aut in intemperantiam. Unde debemus [illegible] sicut temperata [illegible] et
similibus. [illegible] calorque eorum est fortior [illegible]
necesse est [illegible] contrariis [illegible] frigidis, [illegible]
[illegible] calor [illegible] fortis calor [illegible] frigidis [illegible]
[illegible]. Similiter debemus intelligere in aliis complexionibus. Calidos [illegible]
[illegible] faciamus [illegible] frigidis et [illegible]
[illegible] maxime si estas fuerit. [illegible] labore et [illegible]
Ypocras in libro de regenda sanitate [illegible]. Calida [illegible]
laborare et per exercicium operari [illegible]
[illegible]. [illegible] custodiunt sanitatem [illegible] calidum [illegible]
[illegible] corpus calidum [illegible] et siccum [illegible]
[illegible] et frigido [illegible]
calefaciunt corpus [illegible] frigide [illegible]
[illegible] balneent [illegible] descendant [illegible]
[illegible]. [illegible] oleo violaceo, rosaceo [illegible]
[illegible] carne hedina, gallinarum [illegible] lactucas [illegible]
portulacam, [illegible]. De fructibus: uvas, persica, pruna, [illegible] mala [illegible]
et similia. Vinum album [illegible] subtile. [illegible]
[illegible] album et subtile. Corpora vero frigida et [illegible] humiditate [illegible]
[illegible] temperantiam [illegible] exercicio. [illegible]
[illegible] balneent in aqua calida [illegible]
[illegible] et [illegible]. [illegible] ungantur [illegible]
[illegible] carne [illegible] piper et [illegible]
[illegible]. De fructibus [illegible]
[illegible] possunt. [illegible] humida
corpora [illegible] multis et [illegible] exerciciis utantur [illegible] laboribus [illegible]
[illegible] et balneis [illegible] sulfureis [illegible]
[illegible] Siccitates
[illegible] comedant [illegible] falsas [illegible]
[illegible] bibant. Sicca vero corpora et humiditatis indigentia [illegible]
et [illegible] labore [illegible] balneent et [illegible] oleo violaceo
et amigdalino [illegible] comedant agnos lactantes
et [illegible] humiditas fiat. [illegible] portulacam et
similia. [illegible] complexio ad [illegible] regantur sicut
[illegible]. Sed in complexione [illegible] opposita [illegible] oppositum.

De figura corporis et eius qualitate et habitudine.

Figure corporis sex sunt,
id est pinguedo, macies, teneritas, soliditas, raritas et medietas. [illegible] pingue-
dine et macie, soliditate et raritate existens. Corpora vero [illegible] pinguedinem
[illegible] temperata sunt laudabiliora quia sanitatem et magis [illegible] sufferunt. Calor
[illegible] naturalis [illegible] corporum fortis est, et digestio [illegible]. Unde [illegible]
pellenda nocumenta, quia temperata [illegible] complexio [illegible]. Pinguedo
non pessima sunt, precipue si sint naturaliter. [illegible] corpora pessimis [illegible] apparent
quia naturalis eorum calor [illegible] angustia venarum. [illegible] angustia venarum [illegible]
est vel [illegible] defectione caloris naturalis vel quia [illegible] et [illegible]
multitudine. [illegible] deficiendi [illegible]
naturalis. Rursus [illegible] indigentia. [illegible] habundantia
corporis coadunata humorum [illegible] morborum [illegible] sicut [illegible]
paralisis et similia. [illegible] corporis [illegible]
[illegible] laborare. [illegible] molestissimum est. Sic Ypocras [illegible]
[illegible] ad summum [illegible]. [illegible] calore [illegible]
caloris naturalis [illegible] digestionis [illegible]
[illegible] crassitiei venarum [illegible] plus anguste. Unde [illegible]
[illegible] ad totum corpus [illegible]. Idcirco [illegible]
suffocandi et [illegible]
[illegible] superfluitas. Macies vero molesta est quia [illegible]
[illegible] calefaciunt et desiccant corpora [illegible]
[illegible] frigiditate [illegible]
[illegible] paucitate. [illegible] solida [illegible]
[illegible] magna molestia [illegible] ossa [illegible]
[illegible] carne. Quibus farmacia est [illegible] maxime si
habuerint ypocondria. [illegible]
corporum. Unde Galienus in secundo libro super [illegible]
[illegible] corpora plus [illegible] sustinere indigentia [illegible]
solvuntur, sicut videtur humida corpora semper dissolvi et sicca [illegible]
minime. [illegible] dissolutio [illegible]
[illegible] pessime [illegible] macilentum incrassem
[illegible]. Macies incrassandi [illegible]
fricationibus [illegible] calor naturalis suscitetur. [illegible]
[illegible] levia [illegible]. [illegible] sint levia, mollia [illegible]
[illegible], sicut est caro agnina, porcina, hedina, gallinarum, anseres, [illegible]
pisces recentes. Comedant bis vel ter in die, et post cibum [illegible] balneentur
et oleo violaceo ungantur. [illegible] naturaliter [illegible]
panis et cucurbita et [illegible] et amigdaleon [illegible] valens ad
crassandum. Recipe frumenti et hordei, risi, [illegible]
[illegible] et [illegible] amigdaleo [illegible]. Aliud remedium [illegible]
[illegible] lentes, risos, hordeum, ova [illegible] equali pondere [illegible]
Crassi autem extenuandi sunt [illegible] exerciciis et laboribus ante cibum [illegible]
[illegible] balneentur in aqua salsa [illegible] sulfurea [illegible]
[illegible] amigdaleon et [illegible] ungantur [illegible]
[illegible] balneo moretur. [illegible] balneum pauca cibaria comedant [illegible]
[illegible] modicum [illegible] habentia, sicut panis furfureus, lachana
[illegible] assuescant calidis et siccis, salsis et [illegible]
[illegible]. Sed [illegible] quantitate corpora [illegible]
Vigiliis utantur, in asperis locis nudi dormiant, asperis induantur vestibus, [illegible]
[illegible] cogitationem, et sepe bibant farmaciam grossum flegma purgantem.
Corpora vero que sunt inter soliditatem et raritatem mediocria, minus ceteris egrotant [illegible]
[illegible] dissolvuntur [illegible] corporibus [illegible] humores [illegible] solidis [illegible]
Colores eorum sunt [illegible] laudabilia rara corpora. [illegible]
[illegible] pilos non multos et grossos [illegible] venas plenas vel planas. [illegible]
corpora [illegible] meliora, quia [illegible] et maiore cibi quantitate [illegible]
Tolerant et laborem, neque [illegible] fatigantur. [illegible] corpore [illegible] superflui-
tas humorum dissolvitur. [illegible] laborantium. Solidorum [illegible]
signa sunt pilorum paucitas et [illegible] corporis lenitas, et carnium multitudo, [illegible]
[illegible] venarum, [illegible] et egestionis [illegible] per sudorem solvuntur. Idcirco [illegible]
corpora sunt [illegible] multum cibi non sustinent [illegible] paucitatem dissolutionis [illegible]
[illegible] illorum. Et quia neque [illegible] neque bone egestionis est, [illegible] labore
[illegible] fatigantur [illegible] mali humores [illegible] per sudorem non dissolvuntur. Unde la-
[illegible]. Idcirco [illegible] infirmantur [illegible] humorum [illegible]
[illegible] necesse est [illegible] dare cibaria subtilia ac humida [illegible]
[illegible] digestione, neque [illegible] superfluitas humorum coadunetur [illegible]
[illegible] paucitatem dissolutionis [illegible]. Rara vero corpora [illegible]
[illegible] dissolutionis. Sed solida semper [illegible]
corpora malorum humorum, quia de pauca cibi superfluitate non dissolvitur, mala [illegible]

[illegible]

De corporibus quae ... debilia habentibus.

[illegible]

t decoctionis aliis in fructibus: similiter vinis et musto, ambra, ligno aloes. Prohibendi sunt ne multum et subito cibum accipiant; vel aquam frigidam vel nivis. Utantur in aliquo coctione tribulia. Prohibendi sunt ab angustia, tristicia quia aliqua accidentia supervenientibus morientur subito. Qui epar oppilatum habent utantur apozimate de radicibus predictis ...

De habentibus lapides in renibus.

Qui in renibus solent generare lapides et sunt macilenti ... pisces recentes qui creantur in flumine claro, petroso, forti flumine, et a civitate remoto, et squamas habentes; gallinas, perdices, et similia ... pullis gallinaceis ...

De complexione testiculorum.

Qui calidos habent testiculos naturaliter ... spermates generant et amplius quam oportet coitui assuefaciant et cum sperma ...

[illegible]

De mulieribus parvas vulvas habentibus.

Mulieres parvas vulvas habentes prohibende sunt ... magnitudine ... infantis ...

[illegible]

De mala complexione facta de aliquare.

Multi suam custodire nequiunt sanitatem propter impedimentum negociationis aliarumve rerum quibus operantur. Quidam vero non propter gulositatem quaedam cibaria sumere nequiunt ...

[illegible]

Corpora ... Capitis dolore habentes caveant cibos capiti nocentes, sicut sunt nuces, porri, cepe, et similia.

De his quorum corpora a suis complexionibus non possunt permanere neque ad temperantiam mutari.

Corpora infantium seniorum et egritudine exeuntium necesse est proprium habere regimen custodiende sanitatis propter defectionem eorum. Infantes vero et seniores naturaliter sunt defecti, quia naturalis calor eorum defectus est ...

[illegible]

De custodiendis debilibus corporibus regnantes ... et incipiendum a pregnantibus.

Incipiendum ergo a pregnantibus. Oportet ergo cum inceperint mulieribus menstrua cessare ... Naribus odorifera applicentur. Manducent pullos gallinaceos, hedulinas ... ut nulla gravitas stomacho inferatur. Potent vinum odoriferum par commixtum. Prohibende sunt a cibis amaris ...

240.

[illegible]

cu tepida aq balneent. sedeantq; in fonte. & car umbilic & lata & lumbi c
susameleon. anecelon. yreleon. nardileon & similib; pgent. lata c manib; fri
cent. Accipiant pinguia iura. & ius pinguiu gallinar aucipetu; Qd si ad
parturiendu indurentur. da diptami ʒ. i. cu apohimate fenugreci. Si ad hyrun
ditu cu tepida aq lat & colat ac bibit iuuat. Apohima fenugreci c melle
potatu pdest; dimidia dragma de diamarto t de dia margariton. Hoc fac.
S ecapinu t apohimate nigri ciceris. fasoli & similiu. Confortanda e car
uirt h m. Assetur caro multi aut agni dein in mortario trita c odorifero &
neti uino & colata potet. Si secundina p manserit. sternutatio puocet cu ɔdisi
& similib; Potet apohima sauine. fasoli. fenugreci. cu ʒ. s. Galbani seu
subfumigatione faciat c myrra galbano & similib; Qd si multa colerica
fricatione debilitent. stringant c reb; stipticis fluxu sanguinis ɔstringen
tib; Mox ut mulier pepererit. spongiis aqua calida depressis loca de
tergere oport. & de cathedra surgat cito ne a frigore matrix ledat. 7 mollis
spongia t lana seu panni lat femori imponat. ut lapsi fluores suscipiant
te clunium puberem usq; ad umbilicu lana munda loca tergant. & si forte
aliq sit secuta deparata q(ua)ssato cu oleo dulci c calida lana unguende. locisq;
dolentib; imponere debent si oleu n assit exungie pelles exalate & calide i
ponant. t eius in branu. locus u in q iacet mediocrit sit calid nec iaceant im
cis femorib; ut matrix exire n arceat. Si nec sint distantib; ne frig partes
genitales facile penetret. ita ut obstetrix ingre de mutatis pannis pudeni
dos. foueat loca ad bibita ɔge. & abstracta cibi. ut moretas causis & …
collegat e resumenda fomitatio. Tercio qq; die sessionis ex aq tepida t ex aq
& oleo similit unguant. & totu corp oleo pungat. & cib digestibil e dand.
Die u quarta ad balneu uadat sic uinu potio detur. & uarii ac digestibiles cibi.
Hec tota pler q; uentris ingunina q gci epigraftion dicunt. nos subuentrale
dicim ut et distractione. t distensione rumpunt n alia. Transactis p(ri)mis dieb;
cerotaria uentri apponant. de oleo roseo cerusa spuma argenti alumine rot.
Cu mediocrit impssis fasiolox ungut arrigari opor. Si mamme p partu
indigesto lacte tgescunt. nouo pondere lactis grauate maine p(ri)mo tgesce. Deni do
lore accedente. atq; feruore tendunt. his g oua integra cruda c oleo roseo agitata
& c stuppa t lana imposita. n solu h ad mamillas inflamationes utillimu e. s.
& i aliis locis. Mx si intra mamillas lac se coagulauit extingunt 7 resoluit.
& humore currente repriuit. Sru & sordes q i palestras. qs gci rupos dicunt
iponant faciunt ad h. & i flammationes mamillar. & q ibi decubent p(ro)uiu
sibiles uias extrahunt & digerut s; & farina fabe mamillis & testicul impo
sita iuuat maxime sic oleo roseo. sapa. & uitellis ouox imponat. 7

De infantib; nascentib;

Infantes de uulua exeuntes in rosis cum sale tritis inuoluant.
ut eox ɔfortent. Deinos palatu & gingue c digito melle minuto fricent. Aures
eox sugant t unguant. & duob; dieb; i unctis c zucaro & susameleo pistato
nutriant. omi die balneent. omisq; eox artacli de puluere mirte i uoluant.
Semp unguant ex oleo rosato aut mirtino. & omia mbra eox fricent. Masculi
eox & plusq femine debent fricari. qa masculi duriora mbra debent habe ppt
exercicia & labores. Somnu eis semp i obscuro loco puocet. ut lumi oculis eox
coadunet. Vnde u loc lum diffugit. Infantib; & solent ppe passiones eue
nire. sic dix ypoc. i amfor. Si u sic zucara mel s. bis in die t ter dat. p q lac
suxerint. cuq; cibos aude sumere. ciberent n tm ad sanitatem. Infantes nascentes
oris ulcerationes. uomitu. uigilias. umbilici tumores. & aurium humiditates pa
ciunt. cuq; dentes pdeunt tumores paciunt & pruritores i gingiuis. febres.
spasmos. solutiones. maxime cu canini exeunt. Non numq in gula tumores.
pruritores i tracib; alcalmia & spasmos. maxime pingues & ɔstipati. Vn
inuestigando oport repugnari his passionib; ne ingrauant. Que si uenerint
cu medicina curent. Oris ulceracu de litargiro. cerusa. oleo rosato. & cera
aut cortice libani. galla cu melle temparatis. Custodienda e nutrix a maliis
dietis & nutriat de scariola. lactuca. porcilaca. citonia c aceto. Vlcerati
ones au qs gci aptas dic aut s subalbide. albe 7 flegmatice. qb pdest si
unguant ex gallar puluere. cicorie. rosar au ʒ ii. & … c oleo roseo
& cera. aut s subrubea. & fiunt ex cola rubea. aut subnigra. & fiunt ex cola
nigra q pessime s & mortales. Inungant tm c suco coliandri. solatri. cera. oleo
roseo. pdest yreos c melle si inungant exceso. t si pulius suffle … similit
ros t fos car … modic myrre galbani. thus & … sin
gula psunt illinita. si qq; ipsa ulcerato de suco malox granatox dulciu t …
sa lauent pdest. Vomitu u si habuerint. potent decoctione mirte …
corticis fistici. Cataplasment stomach de gallis sandalis ligno aloes. acacia
& aq rosata. Si uomit sit flegmatic. aristologie. calamente & cruciu c suco
mente bibant. Prohibenda e nutrix a grossis & flegmaticis cibis. si uigilias
habuerint. nutriat nutrix de lactucis. semine papaueris. pane afro. 7 zucaro.
Si tussiant foment infantes c aq calida. q si ex coriza fuerit. nutrix sr
genua sua posito. dimissoq; capite digitu i os ei mittat & … pmat ut uo
mat flegma & … expulso tussis curat. accipiant h electuariu. R. Dragaganti.
amigdale. zucari eqli pondere. Que si humide tussiant unguend e caput cu
melle. Pdest ad h oribasio teste. nuclei pini & amigdali usq; ad ruborem leni.
pruna tostaci. lini sem. aut suco liquiricie & dragg cu melle cofecto. Aliud nuclei
pini frixi. ʒ xvi. de melle emina. Aliud dragg dragme vi. passox ʒ iiii. mel q
saffic. infunde dragg i aq & tempa. Aliud cipi ÷ i. yreos ÷ ii. sem api ÷ iii.
to e c nardino oleo mixto. & suppone i cerebro infanti. Epithima ad infantes
tussientes butyri ÷ i. adipis anserini ʒ iiii. foliox salicis tenerox simphiti an ÷
i. cere albe ÷ iii. olei mellini ÷ ii. olei yrini ÷ iii. ɔfice & utere. Si fuerint paudi
nutrix custodienda e bona dieta. Cohibenda e a grossis & melancolicis
& asatitate. Infantes & n multu lactet. Qd si sine lac grossu fuerit sub
tiliari decet cimino. marattro. & similib; Oxizacara & subtili dieta accipi
ant. Vmbilici tumores c unctionib; curent. litargiri sal. licii. ceruse. mte
coliandri. humidas aures curant cu alumine. croco. c uino temparatis. & licinii i eis
infusu auribus immittat. Lana qq; apposita uiridi n fluxio c uino t mulsa tempa
ta. i aures q; stillata pdest. Similit oe. cu uino … Cyriasis dr tenor …
tumor cerebri … i anteriori parte capitis q gci bregma uocant. facit eos …
oculox c pallore corpis & siccitate … fastidio. his … olei roseo …
sup bregma imponat. Si infantes tumeant. … multo distillando ei os. & …
presano a foris c lana inuoluiu. Si hinc terma & flegma sit tenax. aqsa multa
sepi more ei distillet. Si u humore infans inglutierit & n illud expuere
ualeat. lingua c digito comprimat. & commoto uomitu facile transiorat.
Gingiuar tumor & pruritor n ueloci curent. spasmu generant. curand e ideo. fri
cande s maxille eox c adipe galline. butyro. cerebello lepox. Cu au dentes pde
unt. unguende s maxille & collu c oleo roseo. uiolato. calido i auribus & c instillaut.
Sepe capita eox infundat aq calida. i q cocta s mellilotu. camomilla 7 similia.
Minuend e eis nutrimentu. caueant frigida & calida. Si febres hint nutrices
nutriant infrigidatiuis. Infantib; u spodium. semi porcilace. & suc malox g
natox det. Si heant solutione. cataplasment de sandal. rosa. galla. acacia
c succo mirte temparatis. Dant nutricib; res stipticas. Qd si fuerint stitici aucto
matrice nutriat cibis unctis & pulmentis. Clientula ad magnitudine ciceris ipsis in
dita satis iuuat. Si tam postulant heant lauent c aq ubi cocta sunt mirta &
rosa. & unguendi litargiro. cerusa. & aceto. Oportet & … tineis ad eos
uenientib; repugnari. & unguant cu cerotafacto. c oleo roseo in … 7 …
si fuerint intrigenes sonat os pulius de foliis erit. fac similit …
Cantimara q scrofulas appellant curant c fumus i qb coquunt mirte … rosa
Deinde unguant c oleo seruino t lentiscino. 7 h ceroto de cerusa facit …

sparge nutri. cibet nutrix cum dulcorib;

De eligenda nutrice & infantib;

Bonum ac laudabile uidet ut infans de lacte sue matris nutriat. fetus n mulier
existens de menstruali sanguine nutrit. s; eo nascente nata mandat sanguis …
ad ubera & ɔuert lac ad nutriendu infantem. ut de maria q nutrix …
nutriat. Inde q; lac matris laudabile e. Qd si ppt necessitatem alteri mulieris lac
accipiat. tal eligat mulier q xxv. aut xxx. annox sit. optime & …
mis & ɔplexionis sit ut latum heat pect. moderatas mamillas. neq; multu
sit uicina. aut diu remota a parturitione heatq; filiu. neq; crassa … neq
macra. dieta temparata accipiat. abstineat a salsis. siccis. acrib; acidis amaris
stipticis. & ab eis q malos gignunt humores. & ab eis qui lac ɔstringunt
Abstineat a coitu. utat exercicijs. balneisq; temparatis. teneant eos i brachis
du silent ut deambulant & maxime cu fuerint triu t iiii mensiu. Qd si modicu
lactis heat. nutriant cicerib; fabis & iurib; frumentum c lacte. lac caprinu sit …
& uaccinu. pbibeant ab acutis ut porris cepis. & similib; Vtant sorbicionib;
& carne porcina. sapa & uino dulci. pect fricent & mamille. i … loris
induceant. Medicamenta q lac puocant absq; cibis si inuenitur. neq; frigi
dent eis. Dissoluunt n carnes & desiccant. quox s radix & sem feniculi cocta
c ptisano cerefolii qq; t crasi glauciu. aneti & pastinace radix & sem …
calefacta donentr. Omis g q pessimu ht lac. i. t pingue. t acru. t male olens p(ri)
se mulgeat. & sedeat sugere infanti. Si g acru sit lac. ieiuna n det mamill
puero. Si au fetet uino odorato pot emendari. cibisq; bonis lac optimu e.
q e mediocrit pingue. colore & odore & gustu bon hns. dieta accipiant tempe
rata. exerciciis & balneis utant temparatis sic supi diximus. Qd si modicu lactis ha
beant. nutriant cicerib; & fabis atq; iure frumenti c lacte. lac caprinu accipiant
& bon uinu. Phibenda e ab acutis cib sic porris. cepis. alliis & similib; Absti
neat se a coitu. qa infanti ualde nocuu e. tribuit & mistrua inferi. & corrupitur.
un n pot ad ubera descende. Qd si conceperit. eo. ampli decerit e qa melior pars
sanguinis ad nutriendu fetu uadit. mala u ad ubera ascendit. & in lac ɔuertitur. unde
nutrimentu infanti tribuit. Si au lac fiat grossu subtiliet. ut ad tempie deducat
S; subtile & grossum his signis scient. Vna n gutta i ungue distillata.
si coagulet neq; fluxerit grossum e. Si u fluat neq; i ungue pmaneat subti
le e. Si circa ungue moueat & tamen neq; fluat neq; coagulet mediocre e. Si lacte
in uase uitreo misso. & nocte una dimisso. si aqsa pars sursu ascendens multa sit.
e testriq; modica subtile e. Si u testris multa & aqsa pauca monstrat e grossu
sum. Qd si extenuare uolentes. dent modica & subtile dieta. & … faciant si illud
ingrossare uoluerint. grossu au subtiliat si uomit sumat cu oximelle flegmate
sublato exerciciis utant. potent apohima i q cocta fuerit origanu. ysop. sauina
& timu. Manducent radices rafani & sardine c oximelle. Si u lac tenue e
& acru leui laborent. Nutriat mixe sorbicionib; & carnib; porcinis sapa 7 uino dulci …

De pueris lac dimittentib; 7 qa tpe s h…

Puer lac dimittentes i tpe s. h indi.
cu balneis rogant. bonos cibos comedant. subtile cibu generantes. q faciles sunt di
gestioni. neq; multu & subito s; paulatim & sepe cibentur. Quia si multa & diuersa
manducent. ducunt ad spasmu de plenitudine. & h usq; ad vi. annos. Caueant
grossam & uiscosa dieta. qa e ca generandi lapides i uesica. scrofam & similia
n multu exerceant. q usq; ad xiiii. ueniant annos. p hos bon est si exceant …
copia uini. Eox n natura calida e & humida. & uini calore & humiditate augm
tat. capitaq; eox de fumo impleret. maxime si calide & humide fuerint nature.
Inde n complexione crassimi humores putrefaciunt. Vinu & comouet eos ad ira &
ad malos mores. mentemq; disturbat. Modice g bibant q in ira puocat. & sup
fluos humores expellat. Aquam frigida maxime post cibu & i calidis tempo
rib; n caueant. Qd si necessitas flebothomandi fuerit uentosent. Transactis
itaq; vii. annis. fortiorib; utant exerciciis. & plus fricent. & in aq calida balne
ent. Cuq; xii sint annox multo mag exercitari debent. & ministrio q diligit adiungant.

De iuuenibus;

Quia corpora iuuenu s in statu pfecta. neq; mag crescere possunt.
Necessario in eox corporib; humox supfluitas adunat. Vn aliqo qsda incidunt
passio … nes. plenitudini ptinentes. Dieta n supfluitate cibi n dimidie & no
mandue … ea ad augmentandu corp sic in puericia fecerat. s; in corpore adunat.
Vn cu membrox sit fortis e & morbos sustinet. & eos pot excludere. Opor au
nos dare dieta ɔuenienter. Decet eos assuetis exerciciis uti. neq; balneis aq calide
multu assuescant. neq; diu i eis morent. s; in hyeme e aq tepida. & i estate c frigida.
Calidos cibos caueant colera rubea generantes sic allia. cepas. erucas. porros &
similia. Vn qsq; eox ea cibi quantitate accipiat. q digerere possit. & qntu appetitus desi
derat. & q eis ɔsuete fuerit. S; bon e ut cibi humiditate & frigiditate pmaneat sic
pisces. heduli. fruct & similia. Vinu u n bibant ualde neq; calidissimu. s; bn tempatu.
assuescant farmacia & flebothomia in uno qq; tempe … ɔueniunt. 7

De senib;

Senes u calidis dietis & humidis assuefaciant. nec multu utant exerciciis. Vir eox
debilitati & humiditas corpox desiccat. In aq sapida balneent & calida e fomi
descendant. Cibis qualitate & quantitate temparatis cibent. Caueant frigida &
sicca dieta melancolia generante. sic carne uaccina. lentes. & similia. Sed oio
a coitu abstineant. Flebothomia & farmacia ɔgruentis. Nam si bn h dieta custodi
at & farmacia i temporib; anni qb opor utantur. p(ro)pt(er)ea n infirmant. sic dix
ypoc mafor. Senes tmn … infirmant. Vn complexio eox n … maxi
& calide & humide putrefiunt. & ita diu durant qua cert…

De feminib;

Quonia corpa femox s debiliora. necesse e de eis disputatio sequat. Quamuis g nta
eox frigida ee & sicca. e tam humida accidentalit ppt defectione digestionis &
humox q; supfluitate in eis coadunata. Vn … inuenienda. t uitanda e. t
… eis mansio calida. & humida orientali plage opposita. & par meridiei
patens. Cumq; a somno surrexerint. totu corpus eox ex aneteleo. nardileo. masti
celeon. & similib; unguant. Deinde par exercicium assumant. fatigatione p(ro)pter
tota u quiescant. dein in aq sapida & calida lauent n tam sepe. ne natura eox desiccat
neq; dissoluat s; bis in mense. si au debiles fuerint semel. p balneatione quiescant
dein temparatos cibos digestioni facillimos comedant. q cito de stomacho descendant
calori & humiditati ptinente sic pane bn fermentatu. pisces. gallinas. alas anser
hedulos annuales. agnos. oua sorbilia. & qd cuq; lac potuerint digerere n eis de
gand e. maxime si oppilatione epatis n habuerint. Caueant carne caprina.
uaccina. pane azimu. 7 bestiales pisces. his n assuetas ydropisin incurrunt 7 i re
nib; uesicaq; eox lapides generant. Vinu aureu t citrinu. aut palmeu t rosaceu par
mixtu bibant 7 modice p(ro)pt(er) q nature digestiua digerere possit. Eox n copia 7 …
defecta s. un nequit multu uin ferre. q si aliqn grossam comedant dieta accipiant
i fine prandii aliqd electuariu calidu sic diaciminu. diatrion. piperon. diagala
ngas zinzib conditu & similia. Caueant autem cibaria colam rubea generantia
sic allia. cepas. & similia nec n flegma generantia sic fungos & similia &
colam nigra generantia. sic caules. lentes. & similia & cito digestioni inhabilia
sic mora. melones. c somniu. cucurbitas & similia. s; de fructib; assuescat uuas
sic siccas. uuas passas. amigdalas & nuces. his in die comedant. si au s desic
catiue. Nam uia n defecta cibu semel acceptu neque digerere. Non numq e clis
miscenda sic solutiua eox egestione humefacientia. Cui uicq; auidentia
… negranda s. Porro qa hi ppt caloris natal defectione cibu digerere nequis
necessario i eis supflui humores coadunant flegmatici pcipue. Vn q …
… dieta q flegma incidat dare … n tm assuete. Sic & diuretice sunt
oximel & subtile uinu. Comedant apium macerat; si egestio ɔstipet. humefac
e bleta c apsomogaro … Donent eis sic siccas c seminibus … q le
n solums laxatiua. Dent eis elect. duas t tres sellas puocantia. sic …
& similia. Multa u solutione nimia n natal debilitat … agni assuefa
ciant sepe. Clisteri heant c suco blete oleo. & apsomogaro. Caueant … clistere
qa uentre eox desiccant. G ait in libro de custodia sanitatis. Clistere c oleo laudabile e.

calescentib: qa duros humores & humectat & lubricat & mbra sic
humefac. Caueant & fortes medicinas sic yera & similia. & n
aliqn sumant mirobalanos & bellicos condictos. nec optet eos uti
lacatiuo. Natura ei rei assuefacta n obedit. ut mlti agit nature
via quam oportet de regimine omnium. De exeuntib: ab egritudinib;.
Lectam disputauim. maxime infantu & senu. de qb: iam inuento sue
ri in li libro. necce e dicam de regitudine exeuntib: de qb scit q a febrib: aut
usq: morbis euaser. quor corpa s deserta. & modic sanguinis hnta. Desec
no corpore e p egritudinis fortitudinis ca consumente. p subtile dieta qm acceperat
& p nimia sui defectione ex febre facta. Paucitas sanguinis e p calore febris
multu eu exurente & consumente & p cibu modic. Necessario q calor eor paucus
i. defect e. Vn debent aliq subsidiu hre natale calore & uirtute eor excitans
augmtans, confortans. q aut sic custodiendi s. Cu cessauerit ab eis morb. tribus
dieb: unctus dieta quam egritudine utebant teneant: i. uti lactuca panc
locu & similia. q ro fieri debet ne morb recipet. Dein ad grossiore dieta
ascendant paulati p ordine, uidet ad colla pullor gallinaceor & sturnar &
coxas & alas. postea ad pectora & pisces flumini laudabile chimu gene
rantes. cando pedes hedulor annualiu. agnor & pullor similit et colla
eor. dein sic dieta ascendat usq: ad ceteras carnes. & ordinat aspcus diete
pucuit eor sustinebit: donec ad consueta dieta ueniant. Vinu inicio albu
& subtile ac odoriser bibant & bn comixtu. dein paulati ad consueta ascen
dant. Caueant plenitudine cibi & pot. Calor ei nequit digerere nimiu cibum.
Similit n optet eos fame nec siti sustinere qa calor natal debilitat: & eor
appetit extinguit. Corpa eor minime calefaciat & p ea infrigidant. Abstineat
se a calidis cibis. balneent ut tepida & sapida aq nitri. Caueant forcia l farmaca
& multa exercicia. sole. & ira. & uigilias. H ei calefaciunt & dissoluunt uirtutes
eor ne coeant. Coit ei bonos corporis humores dissoluit. un debilitant. Oport
& bn p qri. an optime a morbo mundati sint. q p h signa intelligunt. Si enim
uideantur euasisse a morbo absq: ulla esse sic purgatione apostematib: & similib:
Aut eis fiat imperfecta. seu pulsu eor ueloce & spissum senciant. aut urina un
cta. aut amaritudine oris. seu dolore in capite. siue fatigacione. grauitate. &
multu sudore, maxime in somno. omia h eos inmundos ee denunciant. Vn necce
e ea mundificare. Si aut fatigacione marcent aut dolore in aliqb: mbris senciunt,
noscunt apostemata ibi ee futura. Et quacumq: signu ex his uiderit. sciant morbu fore
recidiuu. Et aut debent tenere pfunda dieta qm i morbo l par p seruauerunt.
Vnde q cauti dieta & purgatione. & maxime si debile aut quis appetitu heant.
l comedunt ut tn eor e imbecill. Sic ypoc inquit. Exeuntes egritudines sin
comedunt aut comedentib: n apparent. signif qm inanitione indigent. H ei ne
fiat morb recipiat. Sic ypoc. Do pa corpa quecumq: nutries tanto mag ledis.
Vidend e q an signu sanguinis appareat. & minuant sanguine quia necce erit.
Na incorporib: eor necessari e sanguis. Ig sanguis quia oportet minuat.
Si coliti sanguine uberiu purgent cetera e cassia fistula. oxisemeria. uiola. & si
ccibus. Dein dieta sic dixim ordinent. Si aut p mundificatione corpis n digerant
sciant q cibu ultra modu acceperunt. Sic ypoc i afor. De eis scat q cibi. accipiant …
Q… hacar & oxisacar … Et q hac dieta seruauerint. pfecto ad sanitate uenient.
Quia custodia debiliu corpor. i. sectam parte. De obseruandis corpibus a pestilenciali morbo.
custodim de sanitatis descripsim. Incipiend e q regim corpor. morbis … & re
purgationis causis morbor monstrem. Dicim u occasione morbor uenientiu bifaria
diuidi. Aut ei e extrinsecus sic pestilencia qm ypoc uocauit epidimia. Aut interi
q aute de mala complexione. aut de malor humor copia. Incipiam q ab exteriori.
Dixim in primo libro q uocat theorica in distinctione de aere. Quia mutatio aeris
complexione l ex temporib; anni … fiunt morbi illi mutation
… ex mutatione aeris subito. eiq: corruptione ac putrefactione morbi
generant pessimi & mortiferi. sic pestilencia. febris. … uariole &
similia. Dicam & q morbi uniuersales de aeris mutatione nascentes n accidit
oibus homib: qm de mutatione complexionis aeris n infirmantur n q similes
illi complexioni sunt: & morbi q fiunt p mutatione subita aeris plurimum
illis eueniunt quor corpibus humores coadunant simulantes mutation
subita aeris. hi ei humores ad recipiendas aeris putredines … similantes
parati s. Necesse e q ut eis sanius morbos de complexionis mutatione
aeris eo. repugnent contrariis illi complexioni contrariis … medi
cina. q dicemus cu de aeris egritudinu disputabimus. Si si fuerint de cor
ruptione subita aeris & corruptio simulata calore & humidita
te aeri dominantib: eiq: putrefacientib: necce e ut repugnent eis e flebo
thomia & farmacia calidos humores purgantes. Vti frigidis & siccis …
Vitent calidu aere & sole. & iaceant in frigidis mansionib: circa quas
aq effluat & … alijs i quas
… flores & frondes ponant frigidas …
balneent magis frigida & sapida. Caueant plenitudine cibi & pot.
fame & sitim. & cibu malu chimu generante. … similit
pestilencia pacient abstineant … & solu modo gallinas. sturnas.
perdices. fasianos. uina insalsata & condita e aceto. aliisq: frigidis. & sic
eis acetosis comedant. Manducent fructus sic s pira. mala granata. co
tana. persica. pruna. citrolos & similia. Si estas e … sicut cito
eos confortatos acquirant e oxizacaro. Si aut & optet i his tempori ca
lida & humida tunc nature sic pueri mag iuuenes infirmari. Vn necce
e eis ut cito succurrant e flebothomia. rebs frigidis & siccis sic supra diximus.
Si u hiems & e autumnus e siccissimus & n pluuios. & estas calidissima nascit
pestilencia … augustia & siti. Ido pri sub
ueniend e e frigidis & humidis sic ptisana. sirupo rosaceo e psillio. Dent
melones palestinos. cucumeres. citrolos. & similia. … passiones …
… resistere. Vbi …
… & pustulas i gula suffocatione & similia patiunt. …
… subueniend e e flebothomia …
Clisterib: humidis. dein gargarismo aq rosacee & similibus … sapa de moris
e suco coliandri & similib: eos iuuantib:. Si e i h tempe flegmatici & frigidi
morbi eueniunt sic apoplexia epilepsia & similia. … necce e succurrant
eis e mundificatiuis dieta calida & sicca & uiscosor humor extenuatiua
… Sic pestilencia aliqn fit p fumu putridissimu aeri commixtu. sic fumu
de cadaueribus: l … putridis dissolutu. De cet q eos ab illis locis
ad alia sana mutari. q si n posse faciant mansiones i eo loco q fiunt a uento
… aut habitent i antris ubi multu aer … neqat. & mittant ibi
flores & frondes frigidas. sic s mirte. rose. & similia. fumigent ex
… reb: sic ligno aloes. & ambra & similib: Oportet & intelligi
q quida morbi ab uno ad aliu mutant sic lepra. scabies. tusis. frenesis.
uariole. obtalmia. & similia. Vn sani s prohibendi. ne cu eis in una man
sione maneant neq: cu eis comedant l bibant. ne ex eor spu contaminati
ad easde passiones deueniant. De humoribus uniuersaliter nascentibus.
Causa morbor q ex interiorib: corporis mouet. aut e uniuersalis aut e particula
ris. Vniuersalis aut e de complexionis malicia. aut de malor humor pleni
tudine. Particularis sic e uniuscuiusq: l cuiusq: morbi. Incipiend aut
ab uniuersali. De mala quide complexione i multis locis scripsim. q cura ei fiat
e rebus illi complexionis oppositis siue sit medicina siue dieta. Plenitudo aut chi
morum … l curat e reb: eu minuentib: Sic u
… melioretur. Purgatio aut plenitudinis i mbror
… fiat aut e flebothomia cibiq: paucitate. qa flebothom

humores extrahat. l extrahit ab omnib. mbris. maxime sanguinolentas. Quod si
uirtus eor fortis fuerit. e flebothomia & farmacia curent. & cibu modicu acci
piant. Porro mali chimi e conuenienti farmacia purgant. congruisq: dietis & ab
stinentia fieri debet. Plenitudo toti corporis e flebothomia & abstinentia
cibi. balneiq: negligentia. Sed si i corpe mala sit materia catartico & uomitu
purget. atq: bona in corpe materia restauret. Gal. Cu aliqd sign de plenitu
dine sanguinis apparuerit. sic in libro nro de theorica diximus. ubi de significati
onib: locuti sum. succurrend est e flebothomia de mediana uena brachii. &
minuat quantu oportet. Si aut uirtus fortis fuerit. etas iuuenil. temp uernale.
regioq: temperata. sanguis usq: ad defectione extrahat. aut q usq: i rubeu co
lore sanguis fuerit mutat. maxime si consuet flebothomia fuerit. aut emor
roidas l menstrua habita cessauerit. Sic Gal de qda muliere narrat. cui
menstrua multis mensib: cessauerant. & ducta e ad ultima maciem. & appetit
defectione. qm … minuit trib: dieb: unctus sanguine feci ad
pond … trib: libris. q cu fecisse conuersa e i paucis dieb: ad sua crassicie.
Hui aut mulieris macies fuerat p nimia pauc sanguinis hntia. & multitu
dine sanguinis i uenis. & arteriis existente. Si si uirtus l temp l aliud
nos impedierit. paulati sanguis minuat flebothomia & farmacia. q si
etas pueril fuerit. uentose apponant. Si aut medicus ut oportet quantitate humor
corporis inuestigare n pot. ne tradat ea obliuioni si: studeat circa ea qntu human
scientia complecti potest. Gal. Si plenitudinis sign apparuerit. n oportet
tardari flebothomia. neglecta ei diuersi morbi oriunt. pestilencia scit & flegmones
& similia. Purgatis aut de corpib: bona materia. prohibeant eos a nimio & grosso
cibo. Cibent pullis gallinaceis. & gallinis. & similibus. De fructib: lactucis &
ceteris sup dictis assuescant quiete. Motus ei calefac corp & eliquat humores.
Qui ad qda mbra fluentes principalia. multas & diuersas faciunt passiones.
apostemata uidet & similia. Similit fac balneu. Dein uideant accidentia.
& si sign plenitudinis cognouerint. alia uice minuant. q usq: nulla plenitudinis
habundantia appareat. Quod si aliqua repugnet occasio ut negant sanguine minuere.
sic defectio stomachi. Curet e subtili dieta & pauca. tam uirtute eor ee
cognoscant. h ei custodito. materia … digit. & ad bon … qa subtilitas
& paucitas diete e conueniens medicina plenitudini. Dieta frigida & siccam
accipiat. & subtile digestionisq: facile. sic sucu maligranati. sirupu malor ace
tor. oxisacar. cibos insalsatos frigidos & subtiles. Quod si uirtus pati h nequi
uerit. manducent pullos gallinaceos. Mansiones sint frigide & septentrionales.
Aspergant in pauimento flores & frondes frigide. h seruanda s q usq: uidebim
sanguinis habundantia ee minorata & parte p cibi paucitate digesta corp
conuersum i sua natura. Alii u humores si habundauerint: aut corrupta fuerint.
festinare debem e ppria eor purgatione. i. cu farmacia. Si sit colore rubeo & estas
sic pcipue. si abhominatione & punctura i stomacho heant. e oximelle & aqua
calida. aliisue rebs uomitu suscitent. Si u sit estas … dein. de fructib:
mirobalanis citrinis. … & similib: Sed seruent temp. uirtute. etate.
consuetudine & regione. Ego ipse dico … mirobalani citrini. oxisemeria …
sirupi rosati … colera rubea suauit & bn purgare. dein necce e bona materiam
i corpe restaurare e dietis ut sic pulli gallinae & similia. Si colera nigra dnet
purget … i estate e semine radicis castanee … ana ʒ i. & s. fac puluere
da e oximelle & e aq calida. Si u estas n fuerit purget e cartarticis de epitimo
l agarico. Si aut catartica negat accipe dando s hec pillule. R. Agarici epitimi.
polipodii. sticados ana ʒ i. ellebori nigri. sal nigri ana ʒ s. lapis lazuli ʒ i.
fac puluere. tempa e suco absinthii. da ʒ iii l iiii. cu calida aq. Dieta hac accipi
ant. agnos scil annuales insalsatos. … pisces. De fructib: uuas passas. sic
… & similia. De herbis menta. absinthii. uinu odorifer e boragine. gariofilat
absinthio & similib: condita bibant. Sumant cotidie ʒ i. de electuario q leticia dicit
Sirupu ual & melancolicis R. Suci malor odoriferor libras iii. coccanor
libras v. Vini odoriferi clari & mediocre tempe hntis libras ii. Zacar libr i.
gariofilor ii ʒ i. & s. ligni aloes ʒ ii. frondiu citrini ʒ x. absinthii. boraginis ana
ʒ iii. fac sirupu. Caueant angustias. iram. tristicia. & loca … his diu obseruatis ad
sanitate n perducant ad alia cura n transeant. Hii ei humores s duri & inobedien
tes. Vn ypoc. Oportet i ratione facienti. & n euenientib: i ratione &c. Si signa
flegmatis apparuerint purgent in estate e uomitu. Si aut estas n sit e farmacia
scit stomachi. e … & similib: neq: tamen si cu digestiua & subtiliatiua e.
q si n sit subtile prius extenuet … dein purget. Dieta calida
… aut flegmatici humoris extenuatiua accipiant. Vinu citrinu l aureum
par bibant. Dieta & subtile accipiant. Tenuis ei & pauca dieta natura
confortat ad digerend flegma. flegma ei n e aliud n cib medio cot. Subtili
… dieta calor natal confortat. digit flegma & mutat illud i sanguinem.
In colera nigra aut rubea nullom qa s sicce. De custodiendis corpibus a
Diximus i theorica causis morbor. & incipiend quom res ex natura abiciat.
n de significationib: futuror morbor distinxim. q omis res natal … augmentat
aut minuit. aut exit extra cursum suu. inducit aut morbu aut futuru aut nocum.
Similit si appareat res ext natura minuit morbu aut … Sed incipi
end e de regimine corporu q res natal a cursu suo naturali transierit. Dicim q si
qda res natural sui cursu natale exierit festinand e ut reuocet ad cursum sum
natale e rebs contrariis ill accidentib: p que a cursu suo naturali transierit. Vbi g.
Si appetit augmtat fuerit plus q oportet. intelligit mala complexio frigi
da ori stomachi dominari. Vn dam uinu cibosq: … aut acetosum
flegma in illis stomachi ee unctuosu. qb: necessari e … Quod si appetit
minuat. aut os stomachi calefactu ee insinuat. q … frigida dam … coli
cos humores stomacho ee infixos. Ideoq: uomitu e oximelle l …
… calida prouocab. Si aut appetit calida aut acuta aut dulcia designat: aut ma
la complexione frigida ori stomachi dominari & dam calida. aut acetosum
flegma eis uomitus necessari e. Si aut appetit frigida scim colera ori stoma
chi dominari. & dam frigida calore extinguentia. Si sit … calida &
sicca complexio ori stomachi dominat. & dam frigida & humida. sic sirupu
l psillium. cucumer. spodiu. Cibos frigidos & humidos naturalit & artificialit
pter lac & pisces q caueant. Si u habuerint appetitu bibendi aqua frigida.
frigida & humida complexio ori stomachi dominat. aut flegma ibi coadunatu e.
Vn dam calefacientia sic mel. uinu uetus odorifer & elect diaciminu seu diadr
… l oximell. Vomitu de melle & aq calida …
… si flegma sit accipiant. Si aut egestio augmtata fuerit plusq oportet
& sit p nimiu cibu. minuat cib. si aut sit de actione nature l uirtutis expellentis
habundantia materie. adiunct e qda laxatiuo. Na si colera sit. e mirobalanis citrinis.
Si nigra e mirobalanis nigris polipodio. epitimo & similib: Si minuit egestio
& sit p paruitate cibi. necce e ut plus cibent. Si sit p stiptic cibi. accipiant …
… pinguia. lactuca e oleo oliua. … & … ficub: siccis &
similib: Si aut sit p flegma uiscosu & paucitate colere ad intestina descendentis
humectand e … e oxisemeris. … yerapigra. & similib: Si aut fuerit p
calore & siccitate intestinis dominante humefiat corp e cassia. fistula. uiola.
manna. lupulo & similib: Quod si egestio mora habuerit. aut celerit exierit
causa aut fiat inuestigatio … dein medicina fiat. Si uentositate intestinis l
stomachi habuerint. & sit p multitudine cibi. exerciciis utant. tardeq: cibent.
Si aut sit p cibaria uentositate generantia. accipiant apiu. maratru. origanu. anisu
… Vrina … modu augmentata p multa aq minuenda est.
Si aut p actione nature e … crisin. n astringat. n cu defecti fuerint …
Si aut … renu & uesice frigiditate aut p
medicina i curis egritudinu descripta. Si aut …
sua mollicie. minore e … Si aut urina minor sit q

...porta & sic ꝑ paruitate aque. aquam frigidam bibant. Si ꝑ siccitate & calore
[illegible] ... humores. detur ipsum
[illegible] ... melones. & [illegible] ... & ubal. Si ꝑ grossos humores. detur ipsum
[illegible] ... damnum. amicos & similia. Si sit cum ardore. detur psillium cum [illegible] ... seu
citrulli. cucurbite & similia his congrua. De menstruis mulierum.

Menstrua si augmentur plus quam oportet. & sint de actione nature per crisim. aut ꝑ sanguinis habundantiam. non constringantur nisi debilitas se adpropinquauerit. Quod si ꝑ nimiam dissolutione pulsus & debilitate virtutis fuerit. Et largiatur ut [illegible] ... ꝑ agualor dissolutione [illegible] utrique brachia & alia ligentur. & fumant acetum cum suco portulace & bolo armeniaco ... cum me & fumahe. Nutriantur cum carne pullina & fumahe. his non proficientibus: curentur cum me... & fumahe. Nutriantur cum carne pullina... Quod si minuatur & constringatur. in aqua calida balneas dictam in suo loco quam scripsimus. Quod si minuatur & constringatur in aqua calida balneas. Coxe & umbilicus & pecten fomententur. Vulua unguatur cum oleo sambucino. Quod si hec non profuerint. cum medicinis ut ... crura car... ligentur. Basilica uena minuatur. Similiter debent facere ad emorroidas si fluant. uel si sic alio loco dictas curent. Si sudor sit superfluus & ex actione nature per crisim non constringatur ... constipate. Si sudor sit superfluus & ex habundantia humorum incor... si sit ꝑ nimium cibum. subtiliter dieta. Si uero sit ꝑ habundantia humoris ... si sit signum putridos humores, ... coadunatam. excludatur cum farmacia. Si fetet. signum putridos humores, ... Vnde inuestigandum est necessario cuius humoris sit putredo illa. & purgetur cum rebus ... conueniunt. Vnde inuestigandum est necessario. Quod si constringere uolentes detur aquam calidam adbibendam. in qua cocta sint ... Si sudor sit ... unguatur corpus oleo [illegible] & rosaceo uel mirtino. fumahe. seu coliandri & similia. Vngatur corpus cum cameleon. anetho. & oleo ... Si sudore ... unguatur corpus ... confirmatione sine corporibus augmentata. caput ... cassia. cinnamum. Si ... cocta sint camomilla. mellilota. sansucus. abrotanum cum aqua calida fomentetur. in qua cocta sint camomilla. ... naribus apponatur fumum ueranicis & similia. Si continuatio fuerit ultra modum. naribus apponatur fumum ueranicis & similia. Si sit constrictio. fomentetur caput cum aqua calida. in qua cocta sint ... & ligna aloes. Si sputum augetur: gargarizent aquam rosatam. aut aquam mellilote & camomilla. Si constringatur. gargarizent yera pigra. decoctionis mirte. galle coliandri. Si somnus sit superfluus ex humida complexione cerebro dominante ... piretri & similia. Si somnus sit superfluus ... caput calefiat cum sinapi. piretro. stafisagria omnibus puluerizatis & cum ... melle compositis. Similiter de eis fiat gargarismus. Si autem sit de materia flegmatica in cerebro existente. mundificetur cerebrum cum pillulis de yera pigra. uel ... pillulis aureis. ut ꝑ scripto gargarismo. Si somnus minuatur ultra modum. siccitas cerebro dominatur. fomentetur caput cum tepida aqua uel calida. in qua cocta sint papauer ... cucurbite. lactuce. uiole. nenufar. manducent papauer. lactucas. coliandrum. Caput cum oleo uiolato unguatur. Concupiscentia coitus augmentata. calor & humiditas corpori dominatur. Res ergo frigidas calore extinguentes. sicut papauer. lactucas. coliandros. & similia accipiant. Si sit ꝑ habundantia sanguinis flebotomentur. Si coitus appetitus consuetudinis minuatur. frigiditas & siccitas corpori dominatur. Vnde calefaciendi & humectandi sunt cum carne porcina. uel ... cocta. cum ... ciceribus: aut accipiant ius ... uel yringi. ... satirion & similia. Si mens turbatur aut aggrauatur. flegmatica materia ꝑ ... cerebri dominatur. Ideoque purganda est cum yera pigra. logodion & similibus. Similiter regenda sunt corpora a suis qualitatibus in parte mutata & obseruanda ne augmentata suarum qualitatum mutatione ad morbum deueniant. De corporibus extra naturam mutatis. diuisisque morbis.

De corporibus extra naturam mutatis ad tollerandos morbos preparatis disputatio sequitur. Quod signis sponte parte labore. morbum habebit. Vnde inuestigandus est ipse labor. & curetur. Si sit in labor ... putatione diximus. Si fuerit de plenitudine uena media de brachio incidatur. & minuatur. Si dolore & fatigatione in capite sentit: pectus & brachia ... minuatur media uena incidatur in brachio. Si dolor sit in furcula & ad caput ascendit minuatur cefalica. Quod si dolor sit in uentre. coxis & cruribus: basilica minuatur. uel flebotomentur tribus diebus: uicentes paulatim minuendo. quousque superfluitas sanguinis purgetur. Balneentur intemperatis & ... balneis. Dieta subtile & digestioni facile accipiant. Iubentur eis ut quiescant donec ex egritudinis fatigatio cessauit. Quod ita cessare ex fortitudine pulsus & urine digestione cognoscimus. Si fatigatio sit de plenitudine humorum. purgentur ipsi humores. Si sudor uel urina augmentatur. & putrida copia humorum in corpore prudore est signum quod rebus superdictis purgetur. Si morphea apparet in corpore. flegma salsum purgetur. & congrua dieta accipiatur. Si uox est rauca & rubor in facie. signum lepre est uentura. Festinandum est ergo sanguinis detractione de uena que in frontibus est. aut de cephalica. & paulatim mulier apoferesibus sanguis minuatur. Dieta dandum boni generatiua humorum. sicut sunt agni. heduli. gallinis. & purgentur cum apozimate. epitimi. agarici. ... hemus eos a cibis colera nigra generantibus: sicut sunt lentes. caules. carotarima. & similia. Hec si dieta non caueant: ad incurabilem morbum deuenient. Si in corpore carbunculi & apostemata nascantur. ... nunciant ... flebotomentur ergo de basilica. uel de mediana. & purgentur conuenientibus catarticis. Si sompne aug... mentate fuerint: intelligendum est eos de uiscosis humoribus: & uiscosi flegmatis habundantia. Vnde purgetur illa materia. & subtiliter dietentur. Grossam autem dietam caueant summoque studio deuitent. De dolore assiduo in capite.

Dolor in capite assiduus sentitur uel ... cesset ... Festinandum est ergo puluerizare cum pillulis de yerapigra. logodion. rufini & similibus: si non proficiunt: incidatur uena in temporibus: & uena frontis. Caueant cibos dolorem capitis generantes. sicut allium. cepas. nuces & lac. Quod si ante oculos quasi musce uel ... cimices apparent: cataractas nunciant. Mundetur ergo caput cum yera pigra. logodion. & similibus: Cibos coleram nigram generantes caueant neque in nocte ... uel aliquo opere labore qui pertineat labori oculorum, neque in die. neque ... collirijs utantur ... antidotario scriptis. & ... De retigatione faciei.

Faciei ... significat. Mundetur ergo caput ... catarticis antidotis & gargarismo superscripto. Similiter fiat ubi ... retigatione. Colubeant a cibis uiscosum flegma generantibus. Nutriant cum calidis & siccis. balneis & exercicijs & fricationibus utantur. Visus uel sensus grauitas epilepsia dominatur. Vnde si uene sint plene flebotomentur & superscriptis curentur. & superdicta dieta utantur. Si tumor & rubor in facie sunt. & uene oculorum sint plene & quasi rubee & dolorem capitis habeant: frenesim nunciant. Succurrendum ergo ad incidendam cephalicam. Quod si timere erit fortis. minuatur usque ad defectionem. cibos frigidos & humidos digestioni obedientes manducent. Capita cataplasmentur de sandalis aqua rosata. camfora & similia. Demus catarticum de cassia fistula. manna & similia. Qui assuete sunt ... augustia & ... et suspirione patiuntur ... fient. Ideoque accipiant apozima epitimi. logodion. rufini & similia. Si uene sint plene. mediana uena brachii incidatur. Si color sanguinis niger fuerit: usque ad defectionem fluere dimittatur. Si non rubens claudatur. dieta eius sit calida & humida. sicut sunt animales agni. heduli & similia. Caueant coleram nigram generantia. accipiant antidota leticia prouocantia. & ... confortantia. Mutent ... ad leticiam ... cum diuersis musicorum instrumentis. Qui frequenter ... & corpora habent macilenta & pectora stricta ad peripleumoniam & ptisim ueniunt. Vnde oportet purgari cerebrum cum pillulis aureis. de aloe yerapigra. uel detur de apozimate aloe. Si sit ibi catarrus. demus siropum de papauere. & ... capita ... calore & frigiditate maxime in autumno. & humectanda ... adpropinquando ... corpora. Grauitas lateris dextri. aut ypocondrij ... materia ... uel exercicijs. epatis passionem attendit. Si ergo grauitas sit opilatione demonstrat. Vnde dandum est oxizacara cum apozimate apii. marathri radices & similia. Sumpium absinthium. dialaca & similia. Similiter faciendum si ex ... Si punctionem habuerit calida apostemata significat. Ideoque festinandum est cum sanguinis detractione de basilica uena. Detur ei catarticum de cassia fistula. succo solatri. & ... Cibentur ex ... Cataplasmentur pectora eius de sandalis. aqua rosata. & camforata. Si ... alba uenerit signum ... medendi sunt sicut diximus in epatis calore.

Si facies & inferiores palpebre tumescent. De ydropisi nosenda.

ydropisim sentimus uenientem. Vnde dandum dieta subtilis & modica. Prohibeantur a grossis & duris dietis. maxime a dulcibus cibis siue potibus. Iubeantur ... ante cibum exercitia. & post cibum quiescant. Venter eorum cum yerapigra ... soluatur. Dolor umbilicum circumdans cum ... timpaniam significat. Quibus talis puluis detur. Recipe ciminum. anisum. apium. marathrum. origanum. ... calamento equali pondere fac puluerem da potare ... cum ... modico ... cibentur. exercitentur ante cibum. Qui habent ab dominatione. inflatione & ... in latere sub ypocondrijs cum fastidio colicam passionem significat. Quare ... dicte comedant: caueant aquam frigidam. exercicijs. balneis. & longo sompno utantur. laxatiui accipiant electuaria. Cui est dolor & extensio inferiorum significat apostema esse in renibus. Si non exterius est dolor. apostema in ... lateris expectabis. Si interius apostema nascitur in substantia renum. Vnde basilica uena infirmi lateris incidatur. accipiant semen cucurbite. cucumeris. citruli. & similium cum siropo uiolato. Cataplasmentur de sandalis. rosaceo. camfora. lino. bolo armeniaco cum suco ... coriandri ... Purgentur cum catartico de cassia fistula & similibus.

Si in fundo urine fuerit arena. lapidem in renibus demonstrat. De renum nosenda.

Subtiliter ergo cibentur. ... ante cibum exercitentur. Deinde materia purgetur. prohibeatur a multo & uiscoso cibo. Similiter si in urina ypostasis sit sicut litargirum aut argilla rubea trita demonstrat uesica lapidem habere. prohibeantur a multo cibo maxime grosso. Damus subtilem cibum modice & diureticum & ... sicut semen cucumeris. cucurbite. citruli. apium. anisi & similia. Ardor urine uulnera in uesica & uerecunda uirilia: dandum frigida & humida sicut ... amigdaleon. psillium. semen cucurbite. citruli. & melonis. caueant grossum & dulcem cibum seu potum. Punctio & dolor intestinum ... cum solutione dissinteriam demonstrat. Vnde hac dieta dandum. Recipe boli. psillium. ... cretam & similia. Qui pruritum habent in pectore. emorroides significat. Prohibeantur eos a melancolica dieta. unguatur anus cum ... lini ...

Bonum est ut sana regamus corpora & eorum ornamentum & compositionem custodiamus. De ornamento. Vnde incipiendum est a capillis. Oportet regi capillos ne cadant. Cadunt autem aliquando ꝑ impetiginem. aut nimia siccitate. Vnde caput lauari oportet cum suco malue aut blete. cum nitro aut polline ... uel lupini cum apozimato ... liquiditur. aut cum felle taurino. aut aloe cum suco mirte. sed cum prius unguatur in oleo uiolato. deinde cum superscriptis in ebdomada semel aut bis in balneo. Masculi sepe capita radant. & lauent cum superscriptis. his factis securi erunt ab impetigine & capillorum occasu. Si uolumus eos confortare ne cadant: & curare ne ad ... deducantur. cum oleo mirtino aut oleo in quo cocta sunt emblici. mirobalani & suc mirte. aut cum oleo ladani. aut absinthii. aut papaueris rubei ungantur. Si autem capilli ex acute passionis cadant. colligendi sunt cum psilotro. & unguatur caput cum superdictis. Si capillorum radice desiccata capilli defluant. unguantur oleo uiolato. amigdalino. & lauentur cum mucillagine lini & psillii. Si pili morantur barbe ad exeundum. aut supercilia sunt rara. unguantur cum muscelleo. aut cum oleo ... & unguantur amigdalis amaris ustis. & bacis lauri cum oleo temperatis. Canos si autem tempus uenerit: prohibeantur eos a cibis flegmaticis. & dandum ... que sunt sicca naturaliter & artificialiter sicut assa & fricta. Vinum uetus & purum bibant. Dandum magisque ... trifera minore. aut antidotum anacardi raro tamen. Quod si canicies in ... tempore. hoc non proficiunt: tunc necesse est unguantur hi unguentis. Recipe. Gallarum in oleo ustarum ℥ xl. eris usti. aluminis ana ℥ i. dragaganti ℥ iiii. salgeme ℥ v. fac puluerem tempera cum aqua calida & unguatur caput ... in nocte. & desuper frondes ... & sambuci ponantur. mane uero cum aqua tepida lauentur. postea oleo mirtino unguantur. Item aliud. Recipe. Flore nucis puluerizati & cum oleo temperati ferruginem plumbi usti equali pondere cocta in aceto ad spissitudinem. papaueris rubei flore fabe ... in plumbeo mortario. & puluerizata cum oleo sisamino temperentur. postea spatio xv. dierum ad solem dimittantur ... octo die agitentur. Aliud. Recipe. Calcis uiue ... litargiri ... crete rubee ... cum aqua calida temperentur. Aliud. Recipe. Oleum ladani augens & ... capillos. Recipe Oleum mirtini libra i. ladani ... i. coquatur in duobus uasis quousque ... liquefiant. Aliud. Oleum emblicorum ... mirte corticis ... equali ponderis coquantur ad tertiam ... & misceatur cum eis equali pondere olei sisamini & coquatur in duplici uase quousque solum remaneat oleum. Aliud. Oleum absinthii similiter ualet. Recipe. Bacarum lauri ... ladani. absinthii. pomorum cypressi equali pondere fac puluerem & ... in ... dimitte in oleo mirtino spatio unius ebdomade. deinde ex eo unguantur. Crispos capillos ... diximus. planos ... quos diximus ... laxe ... in ... aliisque locis nascuntur. ... cum oleo uiolato. ... De natura simplicis medicine.

Quia diximus ... De scientia componendi simplices medicinas ... ut oportet complexionum & repugnantie morborum ... particulari ... dicam ... Aut ... dieta. aut farmacia. aut cirurgia. Si incipiendum est a dieta ... simplicis medicine ... Quod morbus simplex ... medicina ... compositus ... et simplex sit ... Incipiendum est a ...

Quoniam ... egritudines ... Quod medicina sint deliberare medicinam uolentes prius studere ... simplices medicinas ... complexionem ... Simplicis ... complexionem natam. Scilicet ... mollificatiuas ... Carnium ... lapides frangentes ... Quod ... prius studeant ... Quod ... simplicis medicine ... ostendere ... ostendit ... Sed ... Quarta est sapor. Quinta odor. Sexta ... De medicina in corporibus temperanda.

Certissima & uerissima medicine placita morbis probanda sunt cum magna cautela sicut antiqui dixere & his placitis que firmauit galienus in libro simplicium medicinarum. Medicina ergo ... placitis. Vnde ... debet ... accidentis munda ... naturam perfectam. Aliud ... morbus simplex ... medicina ... perobanda. Tertium ... medicina ... morbus ... Quare medicina ... debilior ... fortior ... morbo ... actio medicine intelligitur ... Si enim ... calefecerit corpus prius cum illud infrigidans manifestum ... accidentalis ... naturalis. Similiter intelligitur in omnibus qualitatibus: Si ... in ... sit in omnibus corporibus aut temporibus ... naturale ... equalis est accidentalis ... corporibus ... Quare non est necessarium corpora passer... infrigidari ... infrigidauit. ... passeres ... Causa quare hoc sit ... uenenositas ... angustias ... neque ... Mutans ergo ... naturam eorum & bene digerere ... non est ... elleborum ...

cottidie. hiis it mutatum ē. Occasus ū ut ipsa medicina differat a cibo. Na
medicina qualitate calefac t refrigerat. Cibus ū ē tota sui subā corpa cresce
fac & augmentat pp continuitate quanda qm hic ē eo. Vn ē his uiii causis mo
dus quat instantie pbat. Congi ɔstanti dico. Oportu ee medicina itempe
... corpib; pbari. Vire it eius impsis ceto manifestata pbat. q certa ptempata
... qualit in ītemptatas operet cognoscat. De medicine pbatione ppsu
... medicine uera uelocit tardeue mutet nob sui ostend mutationis uelocitate aut tarditate.
Medicina it adignis natam cito pmutata calida ee potestatiue monstratur.
... Omis res i humana corpa mutari. Ca it q s subtil subs obtinse
& tēde possunt teri & pulueari tenuissime. & humana corpa calefacere.
Si grosse sint subs & rare, necessario pea corpa minime calefiunt. adignis ut
natam possunt mutari, ita uruntur & ɔsumunt. Calor it human ñ eade opat
... humana corpa ñ calefiunt. Vbi gra. Si oleu t calam t pili abigne tan
gant mox ipsis uincas uruntur t minuunt. Sed si humanu corp deco sit m
... ñ cito calefit. neq: calor q apparat generatur. Oleu it grossum est
... corpi adeo uniscat q cito abeo ñ separat. Ideoq: ca sub uiscositate
... ñ pot subtiliari & diuidi. ut cu aere mixtu humanu corp ingrediens cale
faciat sic maq uidem. Na a corpore aq infuso, qa cito se diuidit. aqua & cu aere
mixta corp ingredit & refrigerat. Ite grossitas & subtilitas aq alit cognoscit.
Aqua it oleo commixta. & sup igne apposita prius q oleu ɔsumit. Ite chalamus
& pili. licet mox abigne tangunt ɔsumunt. Humanu ū corp ñ calefaciunt.
... duob: mod sit. Vno pp essentia caloris ignis. alio pp natam matie. Essen
tia it ignis caloris calidissima & subtilissima ē. Vn uelocit corpa penetrat.
dissoluit diuidit. & ɔuertit insua natam. Calor au human ñ similit. Gross
... ē & debit & fumos. pari ñ cito ɔuertit corpa i sua natam. Na a omē q hu
manu corp calefac. necesse ē ut pri a corporis calore calefiat. Dein insua
natam mutet corp calefaciens ex natē matie. qa calam & pili nequnt teri.
& i puluere reduci. ut calor humani mutet ea insua natam uelocit. Hg ... m
Possumus pbare uelocitate & tarditate mutationis medicine. Medicina
Velocitas & tarditas coagulationis medicine de ueloci & tarda coagulatione.
sua nob frigiditate ostendit. Na a si sunt due medicine i grossitate & subtili
tate subs equales & sup frigida ponant que ear citi coagulat frigidior est.
Quo si sint inequales. una uidet grossa sit alta ū ē frigida. equalit coagulabit.
Grossa tam pp sue subs grossitie mag coagulabit. Quo si una min sit grossa q alia
frigida, ñ eque coagulabunt. Que g grossior ē, & frigidior citi q min frigida
& grossa coagulabit. De cōprobatione medicine p saporem.
Temptatio medicine p sapore innuit nob coplexione & uirtute sua apti q p odo
re & colore. Vn incipiend ē a sapore. Sapores g pincipalit dicunt ee uiii.
Dulce. Vnctuosu. Acetosu. Amaru. Acutu. Salsum. Stiptic. & Ponticum.
Insipid ū ut sapidos ñ ē enumerand. qa ipse ... Omē it q adlinguam
... aut sui sensum pati. aucti. Nō faciens pati dr insipidu. Sic ē aqua
... Inuenim it in medicina qsdam terrestres & alias aquosas.
Terrestres ut ē uitra, cadmia, cerusa, amilu, amidu, & similia. Aquose ū ē
albugin, & oleu saln hui; Oleo tam aeria ps ē aqsa dominat. 7 albugini
... ps & aqsa. Que quide nulla gustui dant passione. Cor ū q gust
pant alia delectatione. alia nocumentum inferunt. Delectatione inferentia hum
... ɔuenienta t suep complexioni. ut pote s similia. hor quide aueq:
dominat aqsitas. uncttuosum dr. Id ū q terrestritati subiacet dulce dr. Vn si
dulce & aqsu commisceant saporiferu nuncupat. Id g dulce uocat q ut adlin
gua uenerit. sua implet ɔcauitate & aspitate eius leniens. & acum obtundens.
... uncttuosum el ca saporis habilitas ñ adā ut dulce recipit. Saporifer
... dulce & uncttuosum ē mediocre. Nocumtum ū lingue inferentia puncta
... quor alia s qi iunctura separantia. Alia ū sine acetositate ad dulcedine
mutant. sic dactili dulcia mala & similia. q qi iuncture separantia. Et ...
alia quis ptes lingue coadunant, alia eas separant. Hor ū q s separantia.
alia s terrestria & grossa alia subtilia & ignea. Grossa terrestria q da lingua
adeo separant & lauant, donec ea exaspant. & amara uocant. Alia apiunt
& separant & lauant linguā, ñ tam multum. i. summa asptate & dicit salsa.
Ea uero q s subtilia & ignea minuant & pungunt linguā & uocant acuta.
Ite grossa terrestria lingua coadunantia. Alia s terrestria & grossa. alia
subtilia & aqsa. Ea uero q grossa & terrestria adeo ɔstringunt lingua 7
... q ponetica. dr stiptica. Ea an q s subtilia & ...
& penetrant lingua. & cu ñ calefaciunt. dr acetosa. Ig ... uiii. s sapores
pncipales. p q s patit lingua. i. Vnctuosus. Salsus. Dulcis. Amar. Acutus.
Acetosus. Ponetic. & Stiptic. Insapid ū ñ ē nominand. Omē dulce tem
pate calidu ē. P m ē mollitiuu & coqutiuu absq; multa calefactione.
Omē unctuosum ē aqsum & aeriu. Ideo mollificat & calefac sine calefac
tione. Omē amaru ē terrestre, mediocit hns caloris. Ideo uias corpis mun
dificat. oppilatione apit. grossicie extenuat absq; nimia calefactione. Omē
salsum ē terreum calidu ñ tam igneu. qre mundificat & colat sine multa ca
lefactione. Omē acutu ē calidu & igneu. q cita attenuat. 7 mundificat &
... Omē stiptic & ponticu sc frigida & terrestria. Hec dere coadunat
& oppilant & incrassant infrigidant & desiccant. Omē acetosu aqsu ē
& subtile pp h attenuat. mediocrit. apit. mundificat, & infrigidat. & desiccat.
Sed tam oportet sciri qa qq; calida. frigida. sicca. & humida dicim. ñ sc oia
equalia. si diuisa sc ... s de iiii. elementis. ū plus. ū min coposita. Stiptic
tam & acetosu infrigiditate s equalia. si stiptic ē grossu terrestre. acetosu.
aqsu & subtile. q sensu & ratione intelligit. Sensu qa uidem qsda fruct
... ponticos ee & stipticos siccos sueq; arbori similes sic s uue. cocta
na. mala. qa ide ... paulati astipticitate & ponticitate sua ad hu
miditate & maturitate ueniunt. Quida ū prius ad acetositate ueniunt.
& ab acetositate tendit ad dulcedine. sic uue & similes. Alii ū sine aceto
sitate ad dulcedine mutant. sic dactili dulcia. mala. & similia. & fruct
ñ coquunt ñ ē natali calore q ē interi. & aeris calore i tecto. t acco q ē
... Stiptica ū & pontica qa frigida s & grossa. & mutatio eor ñ
... ad acetositate sic ē calore. monstratur it p calore ea ad subtilitate & ace
tositate mutari. Ratione qa pontica & stiptica sc carda & dura adpenetr
andu humanu corp & plurimum eor actio ē exteri. qa coadunant. clau
dunt. & ɔstipant. grossitate hnt impenetrabile. & spissat cutē q signif
frigiditate & grossitate. Na a frigidat ɔstringit & ɔstipat. 7 grossi
... ñ impenetrabit & imp forabit ē. Sed acetosa cito pforare
& i corpis interiora penetrare uidem. pin subtilia ea ee dicimus. Rurs
... dicam subtilia. qa s de calore ñ forti. sic uidem cibu i stoma
cho ... i acetositate ē astomacho ñ bn digerit. Stomach it infri
gidat ñ ualens digerere cibu. ñ conuertit eu i acetositate sic uidem in
... lac it & uinu si infrigidissimo steterint. loco ñ mutant in
acetositate. Sed si aliq aeris calore tangant fient acetosa. pp h nullu
ē acetosu frigidissimu. Causa it ē acetositas calor ... reppim aliq fri
gidissimu ee acetosu. Stiptica g & pontica grossa s & terrestria. Ace
tosa ū subtilia & aquosa. Dulcia ū & amara calida. Sed dulcia calida s
& humida. tempate. similit & unctuosa. Amara ū calida s & sicciora
q sensu & ratione intelligit. sensu qa si aliq liquidu interiori calore &
... coquat. ad dulcedine mutat. Calore it mutato ... in amaritudi
ne sic sit in melle. Mel it ... i amaritudine mutat. Quo si
... coquat. fiet amari saporis. Ro ē. Dulcia it & amara uidem ee
... & mundificatiua. Mel it tempate ... mundat ē qda

248.

suauitate & delectatione neq: ɔgat aut diuidit lingua. Amara ū forte
colando mutant & ɔgant lingua ē horribilitate. Vn uidem ea ee terrestria
& grossa. Amara min pp h dicim ee sicca qa ñ putrefiunt. Acuta aute
calidiora & subtiliora s amaris qa sc ignea. Ideoq: rudunt & incendunt
& eliquat. & corpa faciunt tenera. Amara ū qa min calida. sc & grossa
ac terrestria. Si excori ponant. lauabit & mundificabit. Inte au posita hu
mores grossos extenuabit oppilatione uenar apiet urin instruat. pucant gros
sa capitis ac pectoris humiditate mundificant. Ideoq paraliticis subueniunt
cito it penetrant. sic acuta neq: morant aut indurant sic pontica & stiptica.
Salsa ū calida s & terrestria minoris tn caloris sc q amara. De scien
Scientia uirtutis medicine podore oportet tia uirtutis medicine p odore.
sciri. Na a fumosa faciunt pati odorabile sensum q p sapore cu gust pati
sens. Na a uidem acutu res acutas. allia & cepas ñ min q gust sapores ol
fatu faco pati. Similit multa qa inmunda s & putrida ñ gustant quor
natas odoratu cognoscim. Nō it gustant pp eor de odore ipsa mali saporis
ee ostendente. Sic tn q da q suas naturas p suu odore ñ sc demonstran
tia. Causales it s de diuisis qualitatib; coposita. aut qa nulli s odoris. Diu
sar qualitatu s odorifera maxime rosa cui odor ñ ɔueni sue nature. Hoc
ei sapor testat. Est it coposit de amaritudine ponticitate & aqsitate.
Pars ū amara calida ē & subtil. Pars pontica frigida & grossa aqsa i sa
pida int grossum & subtile mediocris. Odor au ñ ē ū res fumosa & aerta.
p calore a corpore dissoluta. q it are odorata dissoluit ñ ē ū ea ps q ē fumo
sa & aerta. Quod g de rosa dissoluit ñ ē a tota sua subā. s: abea pte q calida
& subtil ē. pp h omis res hns odore ē calida. Cuis tn odor ñ tota sua subam
ostend. maxime rosa. Que au nulli odoris s. sic salsa & dulcia ñ ostendit sua
coplexione ñ p sapore. fum it q ab eis dissoluit. aut ē paucissim. aut int subti
litate & grossitate ñ ē tempate. pin ñ ɔuenit odoratu. Quare acetosa 7 acuta dant
odore. suos sapores ostendente. salsa ū pontica minime. sc it grossa. Pontica & sc
frigida & de frigidis nich fumosum dissoluit. q au odore hnt calore & subtilita
te insuis substanciis ee designant. ñ tam caloris & subtilitatis qntitate ostendit.
Ideoq: rer coplexiones & naturas p odore certissime nequim cognoscere. De
Color min q odor complexiones rer ostend. medicina cognoscenda p colorem.
Diuisas it complexiones uni coloris inuenim. q tam aliqn color demonstrat. sicut
uidem inmultis spmatib; radicib; sucis & similib; Vbi gra. Cepar. s q illarum
q iq; alba min s calida. q ū rubea ē calidior. Similit cicere. faseoli. 7 multa
alia s rubea s. calidiora ee dicim. S alba. minoris sc caloris. Hec e uia p
qua simplice medicina temptare & intelligere possum. Temptatio it fieri
debet ē magna cautela i corporib; Nō it sum securi quin res pbanda mor
tifera sit. Quare g medici si aliqs pbatu inuenerit ad curandos egros suf
ficiens. ñ labo are i aliis pbandis molestu it ē. Ite omis medicina qm nc
medici opant ñ p ... i humanis corporib; ab antiquis pbata fuit. s: multas
... diuersisq: mo s. q da it fuerant ē inuentione pbata. q da sponte aliqn
accipientes ea calefec a confrigidauit. t desiccauit t humectauit. Quod medi
ci postea i aliis corporib; pbauert. Alii ū multu laborauert i cogitandis 7
disputandis rationib; s: ipsi formidolosi ñ ausi sc ea pbare. Ius causis multe
cogitationes ... i somnis euenere qualit uigilando eas inuestigauert. Vn tam
summa ... ea i corporib; ea pbauert. Eande inuenientes ea ... nandos
ee utilia sepsert. Quida inquib:da irrationabilib; animalib; pbauert que
humanis corporib; data fuert illi tam minis. Cui irrationabilib; animalib;
fuerunt. Dein indubitant ea sepsert. Ypocr aqda aue marina clistere fieri
didic. q du ultra modu pisces comedit & egestio sua indurata erat; os suu
aq maris fundit implebat; conuisoq: capite inmitebat rostr in anu depone
batq: aqua i ore ɔtenta ita culum. un statim fiebat solubilis. Vn ypocr.
Scias illud i hominib; ɔstipatos uentres hntib; pbanit q ɔstipationi ual
limia inuen. Ampli. Reptilia sic tyri & serpentes i hyeme frigidis tem
porib; ... in interiora tre. & supinu iacent. Vn usus eor obscurant &
defic. Vere au ueniente foras egdiunt usum defectu hntes. Et euntes
inuenimt maratru. cu frondib; confricantes uertunt oculos circa ... ba. usuq:
eis restaurat. Quod olim medici explorantes sucu illi hbe i collirus oculor
miscuert. & inuenientes eu magne utilitatis ee sepsert. Dicunt tam quida
accipitre dolore uentris hntem ... & insustinsi comede
... a dolore libari. Sed & alia q plurima similia. Antiqui talit me
dicina i hominib; pbauert. Proinde h ars ñ in paruo tempore inuen
ta fuit. qa qda a quib:da pbata amissa s aliis. & ipsi ... & alia multa
compientes aliis reliquerunt. Hō & multi temporis ē. q i ipsa paruit fue
runt scorpiones. q si aliqm mordebant. mox moriebat. q spatio longi temporis
fuerat. Sed cu quada die morderet quida. statim sufficiente sanguinē minuit.
& ... liberat liberatus est. Propt h ñ oportet medicinam
i humanis corporib; temptari si ea q ab antiquis pbata s nob sufficiunt. Vn
ypocras ... Vita breuis ars ū plixa. temp ū acutu. expimtum fallax
iudiciu difficile & cetera. Hoc g au dix ypocras ut ostendet q necessitas ee libr
... & demonstraret q nullus i sua uita arte medicine ualet ex
plere. Vn necessario ... & alia pbare incipiant. 7 alii
plura ... & alia temptare incipiant sic ... plexitas artis medicine co
pleri potest. Sed ... uenit necessitas ... qda i humanis
corporib; q ñ fuerint expimentata. oportet nos ea ... i sapore 7
odore ... Quor odor si fuerit horribil & fortis & abhomi
nabil. monstrat qa s humano corpori nocentia. Similit & sapores ...
si s i acceptabiles pungitiui & penetrantes. intelligim ea nocentia huma
nis corporib; ee tasentina. Pin ñ oportet corpi ñ ee nocentia. & uolumus
Cum ea i corporib; pbare temerario ne contingeret. serua p ... tenore 7 ... plano.
amplietum dispensatione qualit De sedis uirtutib; a prima descendentib;.
medicina pbet ut sua complexio intelligat ordo sequit a sedis uirtutib; a pma
pcedentib; i. mutatiua. maturatiua. oppilatiua & cetis. Quas uirtutes possum
cognosce intellectis eor complexionib; Que ut coplexiones. i. calidu frigidu hu
midu & siccu. qa in omib; corpib; i qualitate & qntitate ñ s equalit neces
sario una res ñ ē eide uirtutis cui ē alia. Ideoq: qda medicina ē aptiua. qda
mollitiua. & qda alti uirtutis. quar una quaq: cui uirtutis ē ñ oportet dix.
s; dicim ea coplexione qua uirt medicine pcedit. ut querentes medicina
huiusmodi uirtute hnte p sua coplexione inueniam qre ɔueni nob noscere
omne te in corpore cplicit mutari. Aut it exactione caloris natal ad
bona natam corporiq; ɔueniente mutat & uocat digestio. aut mutat
ex calore q ē extra natam ad mala natam & corpori inɔueniente 7 put
factio nuncupat. aut ei mutatio ē int h duo. i. digestione & putrefactione.
& dr coadunatio. sic aqua i ydropicis & sanies in apostematib; coadunat.
Causa qa nata uoleas mutare matia innatal qualitate ñ ɔueni potesta
te inqualitate hui materie pp illi matie malignitate. Aut qa ē extra
uenas & arterias mutat ea aut insanie. aut inte quida nate ... matia.
Que it mutatio ē neqt fieri i ñ cu tempata caloris natal uirtute ... ee ē
ut medicina sanie collectione eiq: digestione adiuuans tempate sit co
plexionis aut uicina tempate, pariu tam caloris patiens. Propterea ū eo
adunare uolum saniē. faciam medicina tempate calida & humida sic
sc humana corpa. Quemadmodu ē fomentum aq tempate calide 7 sapi
de t farina frumenti ē oleo & aq t ē ouo cocta. calida t uncta. Panis
ē oleo mag coct & similia. Aut facim medicina uiscos & porosa clau
dente ut calore natali mutet coadunatio & confortatio apostematis

maria digerat. sic axungia porcina. anserina & similia. Quod si apo-
stema tumuit calidum est & tempus estivum. psillium cum aqua frigida olenq; ro-
sacea [illegible] qa naturale fac calore intrinsecus coadunare. Aut facium medi-
cina [illegible] i. temperate calida & [illegible] sic fit de lini semine t
cataplasmate decoctionis bletarum aque & olei. Sed si corpus ultra temperamentum
i calore [illegible]. debet medicina in eodem gradu esse frigida. quod calor corporis
a temperamento exiuit. Sed cum necesse est ut medicina aposthematis apertiva sit
& calida & sicca. poros [illegible] naturale calore dissolvit & aposthemata
maturata indurat. quod planius dicemus cum de curis aposthematum loquemur.

De mollitiva medicina.

Medicina mollitiva oportet fieri pro causa [illegible].
Membra namque multis modis indurantur. aut quia desiccatur
membrorum induratio. aut quia coagulantur & fiunt in eis nodi propter frigiditatem. aut quia cum plenitu-
dine induratur [illegible] commiscentur. Medicina autem mollitiva mem-
bris induratis [illegible] propter frigiditatem coagulatis ca-
lida [illegible] propter siccitatem induratis [illegible] subvenit. aut relinquera
lida sit necessaria. Extensis quidem propter plenitudinem subvenit. aut calefaciendo
[illegible] ut ea dissolvat & per poros
[illegible] ut expellat inde materiam. aut calefactiva & [illegible] quae duobus modis valet. qa humiditatem
excludat. aut desiccativa & [illegible] medicina tamen
membrorum desiccat [illegible] siccitate naturale [illegible] medicina tam
siccitate & extensione membrorum curans. non dicitur mollitiva sed maturativa. Namque
recte mollitiva dicitur. dura curat aposthemata sic scrofulosum & duritia extremitatum
lacertorum & cordarum ex grosso flegmate orta. Huic vero medicina calida & sicca
congruit. non tamen multum calida & sicca. Calida in secundo gradu. sicca in primo. Nam
si calidissima & siccissima est. subtiliore parte aposthematis dividit & solvit. Cetera
non desiccat & indurat & operatur ita quemadmodum ignis in argilla. ita quod est tenue
dissolvit. aliud indurat & purificat quod dicitur later. Dura ergo aposthemata non oportet
calidissima vel siccissima medicina curari. Cuius & calor & siccitas sit per aposthema
tis duritia. Si vero modica est & medicina par sit calida & sicca sic est adeps cap-
rarum. gallinarum. Si vero est multa mollior sit medicina sic anseris & hirci pinguedo.
camomilla & medulla vituli. haec omnia moderate calida sunt & sicca. non tamen oportet esse
salsa vel vetusta. quanto enim adeps vetustior est. tanto siccior efficitur. Molliores sunt his
bdellium. ficus. galbanum. amoniacum. oleum vetustissimum. yreleon. adeps porcinum non sallit(us).

De indurativa medicina.

Indurativa medicina mollitive contraria est. Ergo si illa
calida est & sicca. debet haec frigida esse & humida sic est sempervivum. psillium. portula-
ca. lentes. aqua. haec omnia sunt indurativa. quia cum sua frigiditate materiam coagulant
& cohibent ne dissolvatur. Frigida vero & sicca membra indurant. siccitas tamen corpora quaedam

De oppilativa.

Oppilativa frigida est & viscosa atque terrestris. Ipsa re dissolute
carens acumine & punctione. Res vero pinguia velociter perforat. vel qa dissolut
& quaedam per se substantia membrorum eliquat. aut quia attrahit humiditatem ab interioribus [illegible]

De apertiva.

Apertiva est contraria oppilative quia est attenuans. incidens. & aliquantulum
mundificans. sic amara & incisa. Haec aperit & mundificat vias interiores & exteriores. que
licet stipticitas aliquid agat intus. illud tamen non operatur exterius propter angustiam poro-
rum. Stipticitas vero poros quia sunt angusti claudit & mundificativa ut pe-
netrare prohibet. Sed intrinsecus fortiter sua actione ambit epar. splen.
renes. & omnia viscera. Via enim horum locorum larga est. & stipticitas oravenar
omniumque viscerum confortat & adiuvat apertiva ut interposita penetrare. Propterea
absinthium interius multum valet. mundificat & aperit est sua amaritudine & ponti-
citate. exterius non autem hoc operatur. Unde medicina amaritudine huius & necessitate absque
ponticitate intrinsecus & extrinsecus aperit & mundificat. Sic iterum similiter haec fac
medicina quae est amara & mundificativa. quemadmodum lupini. amigdale amare. ur-
tice. semen yreos. abrotanum. haec vero grossos & viscosos humores attenuant. maxime
quae sunt in pectore & pulmone. sanie & mundificant epatis & splenis oppilatio-
nes aperiunt. si oppilatio non est fortis. forti vero splenis oppilationi. fortissima medi-
cina conveniens est. sic radix capparis. scolopendrion. squilla. tamariscus [illegible]
Haec autem epatis oppilationi singula proficiunt. Splen non iuvat & est acceptior
& pectori & pulmoni cum ptisana & mellicrato vel oximelle [illegible] proficit.

De medicina mundificativa.

c.xxx Medicina quae est mundificativa. est eiusdem actionis cum apertiva
debilioris tamen & sunt quaedam extrinsecus mundificantia ab impetigine scilicet
lentigine & similibus. i. semen melonis. lentis. cortex radicis calami usti. conche
marine uste. spuma maris. amigdale. stafisagria. ellebor. allium. hordeum.
faba. Haec curant cutem exterius cum in sua mundificatione sic apertiva intrinsecus
in poris & viis operatur. [illegible]
[illegible] qualis oppilatione aperit & grossos humores attenuat.

De rarificativa.

Rarificativa medicina cutis poros aperiens calida est & sicca.
Calor vero subtiliatur corporis dissolvit. non tamen oportet [illegible] calida atque
acuta. Humiditatem [illegible] rigore & tremore facit. [illegible]
multum debet esse sicca qa facit dolorem. neque multum sit grossa & [illegible]
medicina. Verumque rarificativa est camomilla. [illegible]
& vetustissimum oleum abrotanum ustum & similia.

De solidativa medicina.

Solidativa poros cutis solidans est. rarificative opposita. necessario ergo fri-
gida est & humida [illegible] aqua
frigida. sempervivum. portulaca. [illegible]
sine desiccatione infrigidant. [illegible] mandra-
gore. papaver. iusquiamus. [illegible] solidat [illegible] dan-
dem. similiter [illegible].

De medicina largitiva.

Largitiva venarum [illegible] calida est & grossa & ignita. non tamen sic urtica. sicut
allium. [illegible] oleum policarpe & similia. Haec vero aperiunt ora ve-
narum que sunt in ano i. emorroides.

De medicina constrictiva.

Medicina constrictiva orificia venarum frigida est & grossa & spissa. et sicca.
nulla habens punctione. Haec vero quia grosse substantie est poros non penetrat. et quia
frigida est coadunat & astringit. sicut facit galla. balaustia. xilobalsamum.
cortex glandium & alia similia sumptuosa.

De medicina urtica.

Urtica calida est & grossa in substantia quae est a corpore tangatur velociter per
forat propter suum calorem & intrat propter suam grossitudinem. Urit ergo corpus sicut
ferrum candens.

De medicina putrefactiva.

Haec aliquantulum sic urtica & subtilioris sit substantie. non vero ante debet esse ustiones
ut carnem eliquat. aut est dolorem. aut sine dolore. quia est contaminat corpus
sic medicativa nec perforat fortiter. sic ea quae grosse materiei est. aut non facit
magnum dolorem aut nullum. unde non urit sic arsenicum rubeum & citrinum. scilicet albu-
m dicuntur haec putrefactiva. Verum vero putrefactio non fit nisi cum calore & hu-
miditate. & inde est membra putrefacta sunt putrida.

De medicina corrosiva.

Virtus huius medicine est quae virtus putrefactive. sed non carnium mutativa.
debilior quae posita super vulnera exteriora carne mala laesa quae sunt exterius ut
corrodat & consumat superfluitatem carnis. & ponitur ea ut eius equalita-
tem. Intrinsecus autem nullius actionis est. oportet autem hanc modicam poni. Nam ultra
modum posita sana comedit carnem. & ea causa sic est ustum & cortex eris usti
operatur et contrita & pulverizata vulneribus similiter superponuntur. Flos eris et consolidativa.

De medicina cicatrizativa.

Cicatrizativa carne vulnerum superiora sanat cutem. & indurat & contrahit quae in natura cutis quae moderate stipticitatis & siccitatis
est sic balaustia. alumen. aloe. galla & similia. Similiter facit es ustum si lotum sit.
Haec medicina quae praedicta. raro tamen & paulatim ponatur desiccativa quae vero et ponticita
te carens. Ideo operatur sic litargirum & concha marina usta. orobum & similia.

De his quae bonam carnem vulneribus creant.

Medicina quae carnem vulneribus creant
necesse est sit temperate mundificativa. & nulla punctione vel dolore faciat
sic yreos aristologia rotunda. thus. orobum & similia.

De attractiva.

c.xl Attractiva calide complexionis est subtilisque substantie quia et calore attrahit maxime si
subtilis sit. Nam cum sua subtilitate plus perforat & haec medicina naturaliter sic attrahit

[illegible] sic est dictamnum in aba [illegible]. amoniacum scilicet quaedam attrahunt et putrefacti-
one ut fermentum. fimum columbinum. anserinum. porcinum. & similia. Propterea
laxativa medicina cum sit attractiva calore est adiuvante operatur. Unde quo calidior
est. tanto fortius agit. & sua repugnat contrarietati.

De expulsiva medicina.

Expulsiva vero medicina materiam ab interioribus ad exteriora expellit. cum complexione
necesse est sit frigida & eius substantia grossa. Res quae vero frigida est expulsiva. sed quae
grossa fortior est.

De medicina que custodit corpus a mortifera potione.

Medicina quae salvat & custodit corpus a mortifera potione. Alia qualitate veneno re-
sistit qa sunt contrarium est. alia substantialiter. alia propter similitudinem. Nam quaedam exte-
posita venenum a membris expellit. aut attrahendo ad se calore & subtilitate
sue substantie. aut quia sua substantia similis est substantie veneni. Cum vero omne venenum sit mortiferum
humanis corporibus sit contrarium nec possit excludi nisi cum medicinis sibi similibus
illud ad se trahentibus: necessario & hae medicine corpori sunt corpori sunt contra-
rie. non tamen ita ut perimant. Est vero mediocris inter naturam corporis & veneni
& quae inter utrumque eorum extremitate complexa. i. inter mortiferum & utile. Saepe
ergo nocent. Multum vero ex eis bibentium. lesionem infert. Igitur tamen ex eis sumatur
quod neque corpori propter sua multitudine noceat. neque a veneno superetur cum sic pervenerit.

De medicina mitigante dolorem.

Mitigativa doloris calida & subtilia sunt. Dissolutione vero
purgant. attenuant. digerunt. & leniunt quod clausum est in membro infirmo. sive
calidum sit sive viscosus chimus vel grossus. vel multus. vel si sit quod liber clausum in
angustis viis. seu si ventositas sit frigida. grossa. vel fumosa. non potest egredi.
Isque haec medicine non debent esse stiptice virtutis. licet passioni convenire aliqui
quidem & si dolorem mitigent passionem minime curant. Namque quaedam membra
membra infrigidant & stupefaciunt somnumque provocant bibentibus. Ea dicuntur miti-
gativa doloris quae dolorem non faciunt sentiri. dolor non sentitur ex somno & membrorum
stupore. Prior ergo medicina. i. desiccativa medicina melior est ista. Nam ea que
frigidissima est & humida sic iusquiamus. mandragora. excepto cortice sue radicis
frondes iusquiami & album semen eius. Album vero licet melius sit nigro. illaudabi-
lia sunt potui. Nam haec omnia nostris corporibus vel cum tota sua substantia subtilitate sunt contraria.
Itaque est salubribus antidotis illa & haec alia non miscentur. i. opium. ficus. crocus &
similia. Multum vero ex eis potata maniam faciunt & mortem provocant. [illegible]
Si moderate suscepta sunt. iuvant. Similiter faciunt ea quae cerebro nocent. Im-
plent enim caput de pessimis fumis. gravitate. vertigine. & scotomia gene-
rantibus. Nocent quoque ori stomachi propter colligantiam cerebri & stomachi.

De virtute decrescente actionis a sede procedentis.

Quemadmodum actione sede virtutis [illegible]
ex prima procedere dicimus. ita & tertia a sede oriri dicimus. quae quidem lapides frangit.
urinam & menstrua provocat. pectus & pulmonem ad screandum adiuvat. lac &
spermam augmentat & provocat. Lapides frangunt & urinam provocant est medi-
cina calida grossos humores incidens non tamen multum calida. nimio vero calore
& siccitate lapides creantur. Sed quae renes mundificat vim med. & aliquantulum
humiditatis est. sic radix lupuli. sparagi. & eorum semina. polium. vitrum ustum. semen
[illegible] cocta & stella. peonie radix & ciceris nigri. amigdala & similia.

De medicina urinam provocante.

Urinam provocant cum rebus calore acutis humidis non excedente provocant urinam.
sanguinem. & renes calefaciant. ut possint colaturam sanguinis ad se attrahere
sic facit semen apii. mauri. petrosilinum. anisi. amomi. acorus. Haec vero sanguinem mun-
dant & subtiliant & sua divisione ab eo qualitate sic coagulum separat serum a lacte.

De medicina menstrua provocante.

Medicina menstrua provocans est que potum [illegible]
[illegible] & alia quae foris efficitur. illa quae bibitur sanguinem extenuat & vias
porosas aperit. quae est quae lactis provocativa. Differt tamen. haec vero calidiores sunt et plus
incidentes. venas enim uteri plus oportet aperiri quam eas quae sunt in mamilla ut facile
fluat sanguis. Ipsa vero non adiuvat ad expellendum a se sanguinem. Mamille
vero non solum sanguis ad eas fertur. sed ipse attrahitur cum sit. Ideoque quae adiuvant san-
guinem ut ad mamillas veniat. iuvant & menstrua et pauca sunt. Sed est omnes
fere sunt quae proficiunt quae ergo menstrue cessanti subveniunt. haec sunt sauina. mirra.
calamentum agreste & domestice. diptamnum. asarus. cassia lignea. cinamomum. costus.
aristologia & similia quae extra posita aut proficiunt vel solo calore ut aperiant
venas & sanguinem liquefaciant. aut est sua similitudine sic sauina et alia multa.

De medicina lac generante.

Lactis generativa fit cum cibis medicina. cum medicina
vero quae calefacit flegma & digerit. & convertit illud in sanguinem. Cum cibus vero quidem
lactis similes sic ea quae laudabile chimum generant. quae non humiditate est moderata
& quorum calor est in vena sanguinis. Calor vero sanguinis comparatus est humanis
corporibus convenientis. Calor vero colere rubee ultra comparatum est. Flegma autem fri-
gidius. Lac ergo est inter sanguinem & flegma mediocre. vincit tamen in eo sanguinem. quae fle-
gmatica. [illegible] sanguinem corporis [illegible] si tamen
fuerit [illegible] calidus & humidus.
Quod si colera rubea dominatur purget. deinde cibos sanguinem generantes accipi-
at. Si autem flegma dominatur. accipiat medicinam in secundo gradu calidam. mollia
[illegible] sicut eruca. nasturcium. aneti. et similia.
Alia ubi est calida & sicca dura. aut medicina lac extinguit. Nam nimius vero calor
[illegible] sanguinis corrumpit. Siccitas vero quantitatem ei decresc. Nos quippe in multis
locis diximus materiam lactis non aliud esse quam sanguinem. Sanguine vero minuto lac generatum.

De medicina spermam generante vel augmentante.

Sperma generant aut cum cibis laudabilibus
& inflativis substantialiter corpori convenientibus: aut medicina calefaciente cum
siccitate. Spermatis vero substantia est ut ventosa nascitur materia quae sperma habet. necesse est
ut omnes res spermatis augmentativa sint nutritiva & inflativa sic ciceris faba
cepe. porri. de medicinis sic [illegible] & similia.

De medicina lac auferente vel destruente.

Lactis ablativa calefaciunt & desiccant aut infrigidant: quae calefaciunt materiam
sanguinis corrumpunt quae infrigidant quantitatem sanguinis minuunt. quae vero sperma
minuunt ei substantiam corrumpit. sic infrigidativa & siccitate frigentia.
habet vero complexio spermatis complexioni opposita est. Desiccativa vero licet sint ca-
lida spermata destruunt sic ruta. agnus castus & similia. quae spermata ab interioribus ad ex-
teriora educunt. sed inflativa & calefactiva sine siccitate. quae vero spermati ut ei prope
est repugnant sic frigida spermata absque sua corruptione coagulantia sic lactu-
ca. [illegible] portulaca. cucurbita. mora. caroli. cucumeres. & similia.

De medicina pectoris & pulmonis mundificativa.

Pectoris & pulmonis mundificativa
sit apertiva. incisiva. non multum calefactiva. quae oportet dare cum humidis siropis
& cum cibis quae sunt maxime recentia sic butirum et mel. & est tisana aut
fabe cum zuchara. castoreum autem fumum vitat. contra humores frigidos & humidos
a capite ad pectus descendentes. spissa & eos desiccat. Sufficit de actionibus [illegible]
virtutis. Haec autem finita iam disputatio de universali virtute simplicis medicine.
[illegible] incipienda singularium medicinarum disputatio de natura et [illegible]

Quoniam disputatione simplicis medicine universalem pro virtute postulaverat
explevimus. restat ut ordo sequatur de unaquaque specie singulariter. Unde dicimus quod
unaquaque complexione medicine in iiii. partes diviserunt quae vocant gradus. Nam omnis
medicina dicitur esse aut in primo gradu. aut secundo. aut tertio vel iiii. quorum & unus
quisque est tribus modis partitus sunt. principio scilicet medio. & ultimo. & licet medici
extremitates quaedam praeter convenienti eas tamen qa nullatenus definire potuerunt.
in scriptis reliquerunt. Verum quia quantitatem eorum graduum non determinatam reli-
querunt credunt. aut eam nescire. aut sermones illa nolle scribere quod falsum est ut
ignorassent eam. Sed gloriosissimus Galienus [illegible] gradum quantitatem in
libro de simplicibus medicinis [illegible] ostendit. Diascorides autem quamvis et [illegible]
[illegible] difficultatem non enucleavit. sua tamen [illegible] galienus [illegible]
tendunt [illegible] sermones hic enarrare volumus tamen quaedam a nobis
dicenda sunt prius. per quae ei aliis intelligentia [illegible]
[illegible] complexiones esse non una [illegible]
[illegible] simplices [illegible] composito. [illegible] necessario [illegible] de [illegible]

[illegible]

... tempi... & viola illa ... oleu q dolore pellit. & hedera ... nea q febres tollit. atq; pelosella alba q mundat. nec n dipeamnu montanu q humore trahit. atq; sagitta .s. arnoglosa .i. lingua canis q aufert paralisin. & sanguine sistit, equalit' mitte; salvia n q sanat ... & betonica q curat par valde & cu plaga optime curata. & absq; ... plus adhibe ea q sanant & curant: h mag' ... arnoglosa ... paralisim ... ultra. Plage aut a foris cataplasma adhibe ex farina frumti. t secale cu suco absinthii. & radicu ebuli & melle collecta in panno lineo t canapineo involuta ... & mane & sero ...

Quamqm in libro pantegni Prohemium constantini monachi cassinensis & tractatu de oculis sufficient tractaverim in lingua tam latina ... libellum de oculis ... constantin cassinensis monach' ... tibi hunc libellu composui ... inveniat ... de oculor causis noscere desideras .i. de natura oculor. & sua compositione. Incipit liber de natura oculorum.

[illegible]

Itaq; a cerebro duo nervi veniunt ad eos quor unus ē durus ... ex planabim i dispitatione lacertor oculos moventiu. Alter altius ē mollis & concavus nequ... corpore ē nervus ... concavus ... cerebru ē aut optu duob; panniculis uno subtili & molli. alter duro & grosso. Subtilis aut ... qa venas & arterias ht: q pdest cerebro ... & defendit illud cu suis venis & arteriis. Grossus u solum defendit ... ab ossib; capitis ... Omis & nervi a cerebro procedentes ... duob; panniculis ... usq; ab ossib; capitis ... Similit' nervi ad oculos venientes. ill duob; pannis circudant. ... mollis panniculus ... nervos circuitegit. & extendit se ... sui venis. ... humore ... vitreus ... medium ... cristalledos ... retina ... venis & arteriis ... humore. & ... nervis ... sensum ... cristalledos. Subtilis ... panniculus q secunda ... nervi ... alio qui retina ... cristalle...

[illegible]

sensibilium instrumento propinquior est quam oculis quod meruerint habere. Nam sic cerebri [illegible] ita necessario oculi in aere agunt. Necessario ergo de spiritu multa fuerunt [illegible] in aere sua rerum faciant & sic cerebri nerui scilicet res proprie cerebri. Igitur [illegible] quod uisus generaliter sentit. scilicet colores. qui soli sunt proprii. absque ceteris sensibus [illegible] sentit corpus in quo fundati sunt. Sic gustus preter sentit sapores secundum posita corpora. Sed tamen gustus ceterique sensus preter uisum res sentiendas expectant ad se uenire. Visus autem ad eas exit elongatur & extenditur per aeris mediocritatem quousque ad illa [illegible] uenit. Hac de causa solus uisus sentit formam corporis & quantitatem [illegible] & motum cum eius colore motum rationabiliter non sensualiter sentit. Quoniam nullus [illegible] hoc non nisi accidentaliter. Verbi gratia. Si quis per tenebras ambulauerit & [illegible] duxerit eo amplius non posse se penetrare se sentiet. Cognoscet namque solidum corpus esse pugnare quod non posset sciri nisi in sua memoria haberetur. quia possibile est ambulare per aerem. eumque penetrare. Sed per solidum corpus hoc posse fieri impossibile non est. Visus namque aliam habet proprietatem quia ut incidens super lene solidum [illegible] corpus retro ad pupillam quam exiguam conuertitur. propter hoc in speculo aliisque splendidis corporibus eadem forma nostram. aut stantes nobis ad dextram uel sinistram [illegible] & si aliquis studiose in oculo alterius cernit. uidet in eo suam faciem. Causa [illegible] uisus ad pupillam conuertitur propter panniculi splendorem qui dicitur aranee tela. est namque super cristallinam. sic ad [illegible] coagulatus. qui nimis rutilans & clara est. Verumtamen quis solus uisus preter ceteros per medium aerem motum rei sentiende sentit. non est tamen arbitrandum sic ceteris ita est [illegible] sentit. quia aer mox uires sentit ex uisu ministrat. Que proprietas soli uisui. i. aerem in eius naturam mutari posse. Altius & proprietatis & dignioris est scit quia non solum recte sed & confuse conspicit necessario multos spiritus e cerebro ad oculos dirigitur. Rursum ipse spiritus pupillam egrediens & aerem perueniens mutat eum in suam naturam. Recte ergo uisus igneus dicitur & auditus aereus. gustus aquosus. tactus terreus. odoratus fumosus. Elementa namque quia iiii. sunt. & sensus fuere iiii. ut unusquisque horum unumquodque illorum comprehendat. & ea cum in natura sua sunt. & cum ad aliud mutantur. uel aliqua accidentia patiuntur discernat simul & propter hos alius sensus ut sensualiter fumosa comprehenderet fumus in sua natura existens est mediocris inter aerem & aquam. Propterea non v. sensus fuere. & si elementa non sunt v. Sed uisus quia ad hoc ut colores comprehendat necessario lumine fuit. Sola namque lucida corpora secundum colores conuertuntur. Hoc testificatur quia aer cum sit clarissimus [illegible] uel lucidus facillime & cito secundum colores mutatur. Palam namque est quia cum aliquis candidis uestimentis indutus sub arbore iacuerit. color suorum uestimentorum in colorem frondium illius arboris mutatur. Unde ostenditur aerem [illegible] esse mutatum ad illum colorem. Sepissime & uidens aerem in colores parietis si lucidus est mutari. eique colorem per aerem ad aliud corpus portari. maxime si paries fuerit uiridis uel rubei coloris aut nigri. & sic splendor solis aerem penetrans eum ad suam naturam conuertit sic & coloribus in eo passibili qualitate generantibus conuertitur. Similiter & lumen uisibilis spiritus qui ad oculos a cerebro dirigitur. mox cum aerem percusserit. eum mutabit. Sed non aer ex his tribus nullo sine temporis spacio mutatur. i. lumine solis fulgidis coloribus & lumine uisibilis spiritus. Palam ergo est uisum non fieri nisi cum aeris medio [illegible] quod sensus testificatur. Antiqui & concordati sunt dicentes aerem uelut [illegible] & conueniens instrumentum esse uisui. cum lucidus fuerit ex lumine solis uel quorundam corporum rutilantium. Visui & quemadmodum neruum cerebro coniungitur per quem uisibilis spiritus ad oculos ducitur. & congruit. & seruit. Sic enim [illegible] non sentio quod ab oculis comprehenditur nisi cum neruis mediantibus sic & oculi non sentiunt nisi cum lucida aeris mediocritate.

Oportet medicum pre omnibus primam & uniuersalem medicine intentionem studiose preuidere & eam particulariter prouidendo ad indiuiduum ducere. Prima autem medicine intentio est sanitas que bifarie diuiditur. aut enim in sanis consimiliter custoditur. aut egris cum contrariis redditur. Quare primo unum est necessarium i. rerum naturalium scientia. Rebus namque naturalibus agnitis & que sanitatem sunt similia patefiunt. & si similia cognoscuntur. & contraria nota fient. Similibus ergo operatis & contrariis prohibitis sanitas custoditur. Sedes autem due sunt necessaria. Naturalis uidelicet res. & res extra naturam. Sanitas quidem infirmis est quadam mutatione restauratur. & qui uult aliquid mutare necesse est sciat [illegible] & quod illud conuertere debeat. non est sciat ex quo illud mutauerit non est sciens quomodo mutat ad illud de hoc quod non queat mutari. & non cognouerit ad quod illud conuertere debeat non est certus quin minus aut plusquam conuenerit illud mutet. Sanitas ergo infirmis redditur cum mutatione rerum que sunt extra naturam. ducuntur ad naturales. Quod si quis scire uoluerit necessario duo illa sciat

Rem naturalem ad quam debet duci. & rem extra naturam que debet inferri. Res autem naturalis duobus modis est. generaliter uidelicet & specialiter. Generaliter [illegible] duobus modis. Est namque complexio humani corporis. & complexio uniusque corporis. suaque compositio. Causa autem complexionis quadruplex est. i. natura. etas. consuetudo & aer. Natura est secundum differentiam in genere sic est maris & femine. differentia autem secundum [illegible] sic est complexio spermatum & spirituum de quibus ipsa genera sunt. Consuetudo vi. modis est. primo ex aere eiusque mutatione. que consuetudo uel est localis. uel temporalis. aut cum aliquis in tempore [illegible]. Secundo ex motu & quiete. Tercio ex repletione & inanitione. Quarto ex somno & uigiliis. Quinto ex coitu & abstinentia. Sexto ex accidentibus anime. Specialiter uite est uirtus que est trina. i. animata. uitalis. & naturata. Animatam autem diximus spiritum esse de cerebro dispensatiuum. Vitalis autem est que cor & arterias pulsare facit. Naturalis autem triplex est i. generatiua. nutritiua. & pascitiua. Pascitiua autem est quadruplex. i. appetitiua. contentiua. digestiua. & expulsiua.

Res autem extra naturam. aut est nocumentum actionis. aut quod ex eo generatur. Nocumentum actionis est duplex. Aut namque est sine mediatore. & dicitur morbus. uel cum mediatore & uocatur causa. Quod autem ex actionis nocumento generatur dicitur accidens. quod iterum est dupliciter. aut est ex diuersis qualitatibus corporis aut ex qualitatibus corpore egredientibus. Quare corporis qualitatum diuersitas v. modis est sic sunt v. qualitates que sentiuntur. Medicus ergo si sanitatem egris uult restituere. x. res inuestigare debet: Quare vii. sunt naturales. i. [illegible] complexio. etas. consuetudo. uirtus. aer. membrum quod est infirmum. Cetera extra naturam. i. morbus & causa eius & accidentia morbum comitantia. Morbus autem generaliter triplex est. quia compositio corporis est trina. Prima namque est de simplicibus membris ab elementis compositis in quibus quedam species morbi generatur qui uocatur composita. fitque iiii. modis. Aut namque secundum formam. aut per compositionem uel secundum magnitudinem. uel secundum numerum. Secundum formam autem v. modis aut in figura. aut in foramine. uel in asperitate. uel in lenitate. Secundum compositionem dupliciter. aut enim cum a suo loco mutatur. aut cum in suo loco male composita sit. Secundum magnitudinem bifarie. uel namque ultra modum. uel infra [illegible] modum. uel est naturaliter uel extra naturam. Tercia compositio est totius corporis de compositione ex compositis membris decomposita. separatio [illegible] genera & species morborum. causa autem morbi generaliter [illegible] genera & specialiter. In qua quedam morbi species generatur. & dicitur iuncture multiplex. Causa namque simplicis morbi. aut calidum morbum facit est & vi. culpa. i. [illegible] motus [illegible] uel corporis percussio. calor corporis. angustia pororum. putredo acceptio [illegible]. paruitas cibi aut facit frigidum morbum est & viii. modis uel [illegible] frigidarum rerum acceptio [illegible] multitudo cibi. & multa cibi paruitas. Oppilatio pororum & eorum raritas. nimius motus & quies facit siccum morbum. & est quadrupliciter. i. percussio sicce rei. paruitas cibi sicci & nimius motus. aut facit humidum morbum. & est contraria [illegible]. Sed simplices quidem morbi cum natura existunt res fit eis quos dicimus per interaneas causas corporis fieri. i. per uirtutem membri expellentis & debilitatem recipientis multitudinem materie defectionem pascitiue uirtutis & largitatem pororum. Causa autem composita morbi uel est secundum figuram

uel secundum foramen. uel secundum concauitatem. siue secundum asperitatem. uel lenitatem. Secundum figuram uel per quantitatem spiracis. uel per qualitatem. uel per accidens quod infans cum nascitur patitur: uel cum lac sugit. uel per alia. Secundum foramen uel per oppilationem aut per coniunctionem. Oppilatio uel per fortitudinem motus contentiue uirtutis. aut defectionem expulsiue. uel per frigiditatem uel siccitatem. uel per strictitatem ligamenti. Coniunctio uel fit aliquando. uel nascens in eo. In illud incidens uel est chimus uel lapis. Quod in eis nascitur aut est in superficie carnis uel uerruce. Largitas foraminis est contraria coniunctioni. Asperitas de genere separationis iuncture est non est in ulceratione quod proprie plani dicimus. Lenitas est asperitati contraria. Corruptio loci uel fit cum membra a suis locis naturalibus mutantur ut separatione uel mollicie concathenationis membrorum seu magnitudine membrorum in forma uel numero. Quorum causa multitudo est materie. & fortitudo nature. Paruitas autem membrorum est e contrario aut per incisionem que uidetur magnitudo in numero & forma est. aut est naturalis & de bona materia aut e contrario. Separatio autem iuncture est triplex: aut namque ex incisione extrinsecus facta sic ense. gladio. igne: aut interior sic acutis chimis uel de rebus extrinsecus extendentibus sic fune. uel de interioribus sic grossa uentositate [uel constrictione] aut fracta extrinsecus sic lapide. aut interiori sic cum grossis chimis. Accidentia autem dicimus esse triplicia. Est namque actionis nocumentum. & diuersitas eorum que a corpore egrediuntur. & diuersitas qualitatum corporum sensibilium. Causa quorum duorum est nocumentum actionis. Nocumentum actionis est morbus. Morbus namque est causa accidentis. Actiones autem sunt triplices. Est namque animata. naturata. & uitata. Genus autem actionis nocumenti complexe est. In unaquaque actione & tria nocumenta nascuntur: aut namque actio omnino aufertur aut minuitur. uel mutatur. Verbi gratia. Sensus tactus aut amputatur & dicitur pelipos aut minuitur & uocatur titillatio. aut a sua natura mutatur & dicitur dolor. Causa horum duorum est frigiditas. secundi tamen est separatio iuncture. Palam ergo est causam nocumenti actionis esse morbum. Morbus namque nocet actioni sine mediatore. Ideo hoc nocumentum actionis est significatio morbi. neque ulla differentia est inter morbum & significationem. nisi cum in nostra intentione eum notamus. Quare nostra intentio est in nocumento actionis. & in eo quod illud sequitur nocumentum nocumentum. Morbum & illum sequentia dicimus accidentia. Morbum illum causam dicimus esse accidentium. Unde cognoscimus morbos & accidentia eos comitantia scire uolumus. Dicimus accidentia signes. sed intentio huius libri hec est ut patefaciamus signes morborum oculorum. Prius tamen oportet sciri oculorum accidentia. ut inde ad morbi notitiam perueniamus notis factis. &

Accidentia oculorum sunt triplicia. Est namque nocumentum actionis & quecumque illud sequuntur. & diuersitas sensibilium qualitatum. & diuersitas ab eis exeuntium. Causa quorum duorum est morbus oculorum. Nocumentum autem actionis est oculorum secundum quantitatem actionis eorum. Quorum actio aut est animata. aut naturata. Naturat namque actionis nocumentum est illud quod in uirtutibus accidit. Accidit animali. i. sensui. & uoluntario motui. Oculi tamen duas species sensus habent. Nocumentum autem actionis naturalis non oportet in hoc loco notari. Nulla namque differentia est inter oculos & totum corpus in hoc morbo. Similiter nocumentum tactus sensus fit mollicies. titillatio & dolor ita sunt oculi quemadmodum corpus. Accidentia uero que patiuntur oculi in sensu uisibili & uoluntario motu necesse est dici. Hii namque proprii sunt oculis. Unde incipiendum est a uisu. &

Scimus autem quia accidentia que uisui contingunt. aut sunt in eius instrumento uel in sua uirtute. uel in suis ministris. Instrumentum autem uisus est cristalleidos humor. qui uel patitur simplicem morbum. i. ex viii. uel compositum cum a suo loco naturali mutatur uel separatione iuncture. Mutatur a suo loco naturali uel sursum uel deorsum. uel dextrorsum. uel sinistrorsum. Si mutatur sursum uel deorsum utrique oculo uidetur res dupla. quod similiter circa latera non apparet dupla. Virtus autem uisus que de cerebro [illegible] procedit. prima passio eius aut fit de infirmitate cerebri uel concaui nerui. Quorum infirmitas fit triplex aut namque simplex que est una de viii. uel est officiat sic apostema oppilatio. aut separatio iuncture. Ministri uisus sunt humores panniculi & spiritus qui in oculo habentur. Sed autem quedam horum naturaliter uisui nocent. ei uidetur que autem cristallina sunt. & quedam ei accidentaliter illi scilicet pro cristallina. sed ei scilicet que sunt ante cristallinam sicut foramen uuee id est pupilla albumen oui. spiritus qui est in pupilla & quantitas pupille [illegible]. Infirmitates uero uuee accidunt. i. largitas. angustia. mutatio de loco suo & [illegible]. Largitas uero est naturalis uel accidentalis. Accidentalis aut de extensione panniculi qui [illegible] cum extensio duobus modis fit. Aut de passione uuee uel multitudine [illegible]. Extensio uuee aut est simplex morbus sic siccitas. aut compositus sic apostema. Angustia pupille aut est naturalis uel accidentalis. Accidentaliter fit de mollicie uuee que fit duobus modis. Aut de nimia humiditate dominante & eam lubricosam faciente uel de paruitate albuginee. Prestantior [illegible] melior largitate pupille semper est mala siue sit naturalis uel accidentalis. Visui namque [illegible] spiritus dispergit. Angustia est si fuerit naturalis bona est. quia adunat spiritum. Sed si fuerit accidentalis molesta [illegible] quia angustatur propter eo quod fuerat stricta. maxime si fuerit propter paruitatem albuginei. Hec namque duo mala. Unum quia cristallina est [illegible] extrinsecus lumini. aliud quod deficiat ex albuginee paruitate. Mutatio pupille a suo loco uel est naturalis uel accidentalis. Accidentalis namque panniculi fiunt que sunt iuxta pupillam & [illegible] & uulnera considerantur. Sed [illegible] pupille non [illegible] est mala. Separatio [illegible] & sit in foramine [illegible] nocet uisui. sed si fuerit perforata [illegible] albugineus humor & uuea tangit corneam. Unde duo contingunt incommoda. Unum quia uuea cristallinam [illegible] non [illegible] quod oportet. aliud quia uisibilis spiritus qui de cerebro [illegible] non adunatur in pupilla sed egreditur [illegible] & dispergitur. Albuginea patitur [illegible] quantitate uel qualitate. [illegible] Si augmentatur [illegible]. Si minuatur necesse est cristallinam cooperire. In [illegible] aut in medietate. In [illegible] si fuerit ingrossata. cum grossitudo [illegible] fuerit multa uel fuerit parua. Si fuerit parua prohibet uisum longinquum uidere & [illegible]. Quod si sit grossissima [illegible] uocatur. Sed autem [illegible] in [illegible] locis [illegible] in medio loco uel est in medio pupille uel in circuitu. Si [illegible] uidebit omnia [illegible]. Si [illegible] iuxta pupillam prohibet [illegible] paruitate [illegible] uisus. Quod [illegible] dispersa & [illegible] fuerit quod uidetur [illegible] qui est in albuginea. Unde patientes [illegible] muscas. pilos & his similia quod plurimum pueri & febricitantes patiuntur. In colore uero [illegible] & uidendo [illegible] ille colori. que si fuerit plumbeus omnia apparent ei fumosa & nebulosa. Quod si fuerit rubeus coloris [illegible] omnia in illo colore apparebunt ei [illegible]. Cuius [illegible] de stomacho fumi ad caput [illegible] & patientibus sanguinis fluxum de naribus. Sed [illegible] uisibilis uel in quantitate uel in qualitate. In qualitate sic si fuerit grossus. In quantitate si minuitur. Hic si similiter fuerit usque ad [illegible] loca [illegible] & longinqua uidet. Sed si sit paruus ad longe remota loca non potest se elongare [illegible]. Subtilis autem bene discernit & res optime comprehendit. Grossus uero e contrario. Pars autem [illegible] que pupillam cooperit quamuis patiatur [illegible] nocumentum uel propter se uel propter aliud. Propter se [illegible] generaliter simplicem uidet & compositum [illegible] separatione iuncture. Simplex humiditas est uel siccitas. Humiditas autem uisui nocet in quantitate si multa fuerit [illegible] omnia quasi fumus & nebula ei apparent. In qualitate sic in colore. Si namque rubeus fuerit coloris omnia apparent rubea sicut his qui passionem que [illegible] dicitur patiuntur. Si autem fuerint citrina. omnia citrini coloris uidentur quemadmodum fit eis qui ictericia patiuntur. Siccitas [illegible] generat. Unde uisui nocet quod plurimum in senibus & decrepitis patiuntur. Si [illegible] propter diminutionem albuginee que pupilla angusta notatur. Unde uisus [illegible] sed quod [illegible] nocumentum est parum nocet. & quod multum multum. [illegible] Separatio quidem iuncture si non fit propter foramen uisui [illegible] duobus modis nocet. Uno propter [illegible] nullo uulnere [illegible] alio quia cristallina est extrinsecus lumini [illegible]

... tuna. Passio aut corneę q̄ fit p aliud. t ē p̄p̄ giunctiuā sanguis ... nictia. Passio aut cornee q fit p aliud t e pp giunctiua ... palpebrā fi ... nascit ap ... fac. sequi t e apostema cornea coopiens ... palpebrā ...

loci cornee coopiens. S; passio giunctiue & cornee & aliar partium ... Passio ū uoluntarii motus ... oculor̄ n̄ noċet uisui nisi accidentalit̄. Passio ... & dr̄ ... t ut e ampitat & dr̄ mollicies. t minuit ... aut mouet n̄ ut oportet & dr̄ spasmus. ... cerebri t p̄p̄ neruos oculos mouentes. aut p̄p̄ lacertos. S; cū sit mollicies ... ac spasmi lacertor̄ oculos mouentiū ...

Dicetur in fine sexti capituli libri huius.

Morbi oculis uenientes t sensui apparent & facillime cognoscunt ... eor̄ q; noticia obscura quor̄ signes intellectuali inuestig ... Ciuitur. Incipiam q̄ a morbis sensui apparentib; ... minibus aliorum ... & monstrabim inquor̄ oculor̄ ... Morbi q̄ a sensui apparent ... t in e unaz & castellu ... lor̄ aut ... & similia. ... & sanguis fluens ac aliqua ... Ungula e sup fluitas ...

[illegible]

pellicula[r] [illegible] ... S[illegible]
[illegible] ... esula. sempervivi. euforbium. amoniacu[m] ...
acori. cassia. folium. spica. Mundificantur & colirium medicinarum
quedam modice mundificantes & colantes & valent omnibus partibus ...
sicut cadmia. thus. cornu cervinum. & cimmum ustum. rosa. Gal[enus] dic[it] ...
similiter valent. H[e]c ... nec mundificant. S[unt] alie
... mundificantes & colantes valentque contra ungulas & ...
... palpebrarum & grossas pustulas sicut erugo ... sal amoniac[um].
... P[re]terea
... valet contra scabiem & asperitatem ... & ungula ...
oculis tollit ... C[onstrictiva]
... medicina ... humores aperiunt ...
... & obtalmia pustulas & ... folium. croci ...
... thus ... fortiter constringit ... humores ...
... Magnum quidem ... dolore ...
... & apertas
... palpebrarum sicut balaustia ... ferri ...
... acatia ... mundificant. & aspi[ritatem]
... lenimen. Maturativa ... apostematibus ...
... expellit. sicut myrra. croci. castoreum. thus.

[illegible]

M

[illegible]

N

[illegible]

S

[illegible]

A

[illegible]

M

[illegible]

S

[illegible]

b

[illegible]

O

[illegible]

in media utriq; paris concauum permanet cum sanie coadunata propter defectione & dolore informi membri. Hii duo sunt causa humorum ad membrum attrahens.

Vn necesse est desiccatiuo medicari medicamine. ut magis fiunt uulnera carne repleant. Si aut uulnus concauum fuerit et compositum. aut est cum causa. aut morbo. aut accidenti. Si causa est sic humores ad illud fluentes. oportet corpus per purgari cum farmacia & flebotomia. dieta quoque compeet. deinde cum desiccatiuo medicamine desiccet. Quod si fuerit cum morbo uel simplex est. uel compositum. Si est simplex membrum ad suam temperiem reddatur. Si aut est compositum. sic simbrium naturam egrediatur & uulnus est temperamentum reddat. alia qua concauum uulnus carne repleat. Concauum uulnus medicamine desiccatiuo & mundificatiuo compleatur humore scilicet in uulnere coadunatorum destructiua naturam uulneris carnem generare prohibentium. Mundificatiuum ideo. ut uulneris aptitudinem mundificet. Sciendum nobis est duo superflua per poros corporis egredi. Vnum subtile fumosum egrediens quod sensum latet. quod aliquando naturali calore deficiente seruatum uel multitudine cibi agrauato. Est et aliud grossum. unum limum in corpore adunatum. Atque hec duo superflua necessario plus in uulneribus quam alibi adunantur propter defectione & dolore illius loci. Necessaria est ei mundificatiua & desiccatiua medicina. ut tota illius superfluitas. sordities desiccatiua finiatur. Omne & uulnus sic dicitur. aut est fissura cum macula aliud necessarium est ut utraque pars fissure iungatur uel cum nulla medicina si paruum est. uel minimo medicamine. Si magnum erit uel si membrum est nobile sic oculi aut loc uulneris aliquam sui partem amiserit. quod aut est solum cutis. uel caro. uel utrumque. Si est cutis ponatur stiptica medicina calida facit accidentaliter. Calida quidem medicina paulatim imposita. locum cum sua siccitate indurat. Multa tamen ex ea quantitate apposita. locum quod ponitur rodit carnemque minuit. Quod si caro ex uulnere fuerit ammissa. minimo medicina carnem generans conuenit deinde quod carne est cute solidantis. Quod si utrumque fuerit sic medicari uulneribus uidetur. primum ponatur quod carnem auget. deinde quod locum induret & cum assimilet. Si omnis medicina que uulneribus ponitur. necesse est esse sicca propter carne tamen curanda parum sicca. ne propter nimia sua siccitate uulnera desiccet carnemque generari prohibeat. Siccitas quoque in eo quantum debet esse. ut superfluitate uulneris desiccet. carnemque generari prohibeat. Oportet quoque ea mundificatiua in putredine uulnerum mundificet. Medicina uero uulnera solidans debet esse desiccatiua. ea que carnem generat neque mundificatiua neque colatiua sed stiptica ut caro induretur fiatque quasi cutis. Hec de uniuersali uulnerum medicina.

Wlneribus uero oculorum si sint simplicia. medicina mundans & colans conuenit. quia humores ad eos undique fluunt ad oculos propter acumen sui sensus. Quod similiter fieri cum tumore nimioque dolore. collirium in quibus metalla sunt. metalla usta & lota ponantur. & cataplasmata non pungitiuo cataplasmentur. & nunquam si putredo est in uulnere ponantur colatiua sed paulatim. Oportet enim interim uulnera cernere uideret & oportet inuestigare an humores ab aliquibus locis ad oculos manauerint. Quod sic cognoscitur perspecto. pro grandi corporis maxime capite superfluitas exquirent. Deinde appone collirium de sicca nullaque commixtione faciendum sic collirium cerusa sic recepta. & deinde ea cum lacte uel apozimate fenugreci. Si dolor nimius est aliquantulum soporiferis medicinis adiungatur. Fluxu uero humorum cessante. causa stiptica ponantur. Preuidendum tamen ne uuea extra egrediatur. Egredientem in unc stipticis conuenit adiutorium. Collectio & pustule in cornea existentes curantur cum causa maturatiua moderateque colatiua sic collirio recipientes. [illegible] mirra. castoreum & apozima fenugreci. Quod si crassi nimium erunt & dissoluuntur calida & apium appone sic serapinum. eufarbium. asa & similia.

Pannus oculi in oculorum albugine cum colatiuo & mundificatiuo curatur. Causa si fuerit subtilis sufficit succus rubei papaueris uel apozima minoris centauree cum melle. Sed si grossior apparuerit. necesse est fortiori dari medicamine sic piper. sal usti. nitrum. flos eris. mirra. armoniacum. cannos. cancro marino sustus. sal amoniacum & similia. Quod si aliquid ex eo remanserit. appone galla. acacia. calcantum que sit deliniatio desiccat.

Vngula & scabies si sint dure & ueteres incidere eas & excoriare iuuat. Si aut subtiles: applica es ustum. calcantum. fel porcinum. fel caprinum. sal armoniacum. His non dum proficientibus: medicina pone putrefaciencia & rodentia. Scabies uero cum stipticis curanda est. que sic cum uulnere magnoque pruritu & tumore palpebra & cum asperitate excoriet.

Est & quedam passio oculorum. quam qui habuerint uespere non uident. Hos oportet flebotomari de cefalica uena brachii. & uitare farmacia & clistere. & caput gargarismate & sternutatione mundificetur. Vena etiam incidatur. & oculis mel cum alumine & sale amoniaco imponatur. & cum epate caprino fumigetur. hec enim omnia prosunt.

Cataracte utriusque defectio sic curentur. Caput & totum corpus sic diximus purgetur & dieta pro rata teneatur. deinde collirium utatur. feniculi suco. marrubii. mel. serapini. asa. thus. opobalsami. armoniacum. & similia recipientibus. Valet quoque si incidantur uene cruris & sanguisuge temporibus applicentur.

Oculis extra egredientibus: corpus cum farmacia & flebotomia purgetur. deinde uentosa in collo superponatur. oculique ligentur & aqua salsa fumigentur. Percussio curatur sanguine columbino instillato deinde cum albugine oui oleoque rosaceo lauentur. Collirium quod diaron dicitur uiridi piperis. ualet in augmentum doloris obtalmie. Recipe cadmie. ceruse. ana. & xxiiii. rose. & xii. gummi. amidi. ana. & vi. dragaganti. & iiii. aloes. & iii. tempera cum aqua pluuiali. commixtaque omnia hoc probatissimum collirium fit.

Aliud in initio obtalmie & uetuste ualet. Recipe acatie. & l. iiii. gummi. & xl. cadmie. & xxvi. eris usti. & xxvii. piperis albi. & xx vii. tempera cum uino pontico & fac pillulas. Aliud similiter ualens. Recipe dragaganti. ana. croci. & sarcocolle. & iii. memithe. & xii. tempera cum aqua pluuiali.

Aliud. Recipe memithe. & iii. & sarcocolle croci. ana. & i. & s opii. & ii. tempera cum aqua. Hec omnia a paulo ordinata. ista uero sunt galieni. Collirium ualens in initio ad dissoluendum & sanandum apostema & obtalmiam. Recipe ammonium acatie. ana. & lx. cadmie. viii. eris usti. lot. xxi. ceruse. xii. mirre. vii. nardi. vi. licii. vi. castorei. opii. calcanthi usti. & iii. gummi. lx. Tempera cum aqua rosea & albugine oui. In initio est ualidissimum hoc collirium.

Aliud pauli ualidissimum. Recipe cadmie. croci. gummi. ana. & iiii. eris usti. x v. ammonii. acatie. ana. & i. & s. spice. viii. mirre. opii. ana. & xx iii. tempera cum aqua. Oribasius uero hoc ex primum collirium facit ualens in augmento obtalmie & in maturamento. Recipe acatie. gummi. ammonii usti. ana. & lx. cadmie. xx iiii. eris usti. x viii. ceruse. rose. ana. & xii. polii. croci. opii. calcanthi. ana. & vi. aloe. spice. castorei. ana. & i. & s. tempera cum aqua. Curat ueterem obtalmiam. & humores per dolorem. & uenis uulneris fluentes.

Aliud similiter ualet. Recipe cadmie. acatie. gummi. ana. & lx. ammonii. x viii. croci. xii. castorei. opii. ana. & vi. licii. iii. & s. mirre. x v. spice. aloes. ana. & iii. uiridi dragaganti. calcanthi. ana. & i. & s. tempera cum uino & aqua marina. Aliud ad superiora mirificum. Recipe acatie. gummi. ana. & lx. plumbi incensi & loti. rose. cadmie. xxx. ceruse. opii. aloe. croci. & viii. spice. cassie. ana. & vii. castorei. licii. & iii. & s. eris usti & i. & s. tempera cum albugine oui. hoc ualet uulneribus & omnibus oculorum passionibus uetustis & putrefactis.

Aliud conueniens instillari cum albugine oui uel declinatione cum aqua. Recipe cadmie usti & lote. ceruse. ana. libra. i. amidi. dragaganti. ana. & iii. & s. gummi uncia. i. rose uncia i. & s. Aliud. Recipe spice. aloe. rose. ana. & iii. dragaganti & i. & s. croci. & vi. memithe. sarcocolle. ana. uncias vi. opii. & iii. [illegible]

uncia. i. tempera cum aqua. Aliud. Recipe rose. & vi. croci. ii. opii. gummi. ana. & i. & s. tempera cum aqua. Aliud ualens in augmento obtalmie. Recipe cadmie. gummi. ana. uncias iii. ceruse uncias ii. croci. spice. opii. ana. & vi. rose libra i. tempera cum aqua. ualet et ad curandum uulnus. Aliud ualet in augmento obtalmie. Recipe cadmie. rose. gummi. ana. & xxiiii. ceruse croci. & xii. opii. & iii. tempera cum aqua. ualet et uulneribus. Aliud. Recipe cadmie. gummi. ana. & iii. ceruse. ii. croci. i. spice. opii. ana. & vi. rose. & spumam eius ana. libra i. tempera cum aqua. hoc ualet et uallium uulneribus & humoribus seu lacrimis ab oculis fluentibus.

Aliud ualens ad ulcerationem obtalmie. uulneraque ad ustiones. & ad mundificandam uulneris putredinem. Recipe cadmie ammonii usti. rose. ana. & xxiiii. ceruse. croci. ana. & xii. opii. & vi. tempera cum aqua. Aliud similiter ualens uulneribus & dolore. & oculis foras exeuntibus uetuste obtalmie. putredini & humoribus ad oculos fluentibus. Recipe rose. & c. viii. cadmie. & xxx. vi. gummi. xxx. vi. croci. ammonii. & viii. opii. & iiii. & s. eris eruginis. spice ana. & i. & tres. tempera cum aqua. Aliud nimio dolori conueniens. & liquidissimos humores ad oculos fluentes repugnans. Recipe rose & vi. croci. i. & s. opii. spice. ana. & i. gummi & iiii. & s. tempera cum aqua. Aliud. Recipe rose & vi. croci. iii. acatie uncia i. & gummi. iii. & s. opii spice & i. Aliud. rose xxxiii. croci x viii. amidi. viii. balaustie. opii. vi. dragaganti. i. tempera cum suco frondium cipressi.

Aliud. Recipe. rose & xii. croci vi. eris usti & loti. i. & s. tempera cum aqua pluuiali.

Aliud. Recipe rose & x viii. eris loti ubi est fundit. & vi. croci. opii. gummi ana & vi. tempera cum aqua. Aliud ualens nimio dolori pustulis & concauis putridisque uulneribus corneę. oculorumque extra exeuntes reprimit atque in eis coadunatos expellit humores. omnem & oculorum passionem curando difficillimam sanat. Recipe rose & c. viii. gummi. xxx. vi. cadmie usti & lote. xxi. croci. viii. opii. ammonii. & iii. & s. tari. spice. & iii. mirre vi. tempera cum aqua pluuiali. Collirium archistratos. Recipe eris usti. dragaganti usti. ana. & viii. croci. ii. piperis. i. tari & s. uini libra i. coquatur donec ad spissitudinem mellis ueniat. Aliud eidem. Recipe eris usti. & viii. dragaganti usti. mirre. & iii. & s. croci. ii. piperis. i. tari viii. uini libra i. coquatur ad mellis spissitudinem. Aliud eidem ualens scabiei palpebrarum ueterique obtalmie sanie & uulnera aurium & ora rodentia sanat. Recipe eris usti & iii. mirre. i. & s. piperis. croci. & i. uini libra viii. Collirium pauli. Recipe cadmie lote ceruse. ana. dragmas xxiiii. ammonii usti & loti. amidi. ana. & xviii. eris usti cadmie auri & argenti. ana. & xii. tempera cum aqua pluuiali. Oribasius collirium in initio ualet obtalmie & uulneribus. Recipe cadmie lote ceruse. dragaganti. ana. & xxiiii. ammonii usti. xxviii. gummi xxi.

Aliud. Recipe plumbi incensi. ruete. ana. & xii. mirre opii. dragmas iii. tempera cum aqua pluuiali. Aliud. Recipe cadmie & xii. acatie vii. & s. aloe opii. gummi. ana. & vi. mirre spice celtice. & iiii. & s. eris usti iii. tempera cum aqua. Aliud ualet in augmento obtalmie uulneribus nimioque dolori. humoribus & fluentibus. Recipe cadmie. ceruse. ruete. ana. & xxiiii. ammonii xviii. amidi. iii. gummi. viii. eris usti dragaganti. & vi. mirre opii & iii. Aliud ualet ustioni uuee egredi prohibet. & uulneribus subuenit. Recipe ammonii usti & loti. & viii cadmie usti & lote. uncias ii. plumbi usti ceruse. & xxiiii. mirre. iii. amidi. iii dragaganti. xii. gummi vi. tempera cum aqua. Aliud ualet pustulis uulneribus. sanie & dure obtalmie nimioque dolori. Recipe cadmie usti. lote. & xxiiii. ammonii usti & loti. & x viii. amidi. iii. plumbi incensi & loti. xii. tempera cum aqua. Aliud. Recipe ruete. & xii. cadmie lote. ceruse. ana & c. xviii. ammonii incensi & loti. xiii. plumbi incensi & loti. x viii. mirre opii. & i. & s. dragaganti xii tempera cum aqua. Aliud. Cerellinum palpebrarum asperitati & scabiei. Recipe calcanthi & ii. cadmie. i. fac puluerem deinde cum uino minorario sufficienter agitata ad solem. Aliud ualens similiter. Recipe cadmie & x v. calcanthi. xxx. piperis grana. xxx vii. spice & i. & s. teratis calcanthi & cadmia sufficienter agitata. deinde mixtis piper & spica temperetur. Aliud ualet scabiei & humoribus ad oculos fluentibus ueterique passioni. pustulas quoque curat. Recipe cadmie galle. croci. rose. gummi. ana. uncias iii. opii uncia. i. omnibus puluerizatis ad solem cum uino sufficienter agitentur.

236

BEATISSIMO PAPE DAMASO

NOVUM OPUS ME FACERE cogis ex veteri, ut post exemplaria scripturarum toto orbe dispersa quasi quidam arbiter sedeam. Et quia inter se variant que sint illa que cum greca consentiant veritate decernam. Pius labor, sed periculosa presumptio, iudicare de ceteris, ipsum ab omnibus iudicandum. Senis mutare linguam, et canescentem mundum ad initia retrahere parvulorum. Quis enim doctus pariter vel indoctus cum in manus volumen assumpserit, et a saliva quam semel inbibit viderit discrepare quod lectitat, non statim erumpat in vocem, me falsarium, me clamans esse sacrilegum, qui audeam aliquid in veteribus libris addere, mutare, corrigere. Adversus quam invidiam duplex causa me consolatur. Quod et tu qui summus sacerdos es fieri iubes, et verum non esse quod variat, etiam maledicorum testimonio comprobatur. Si enim exemplaribus latinis fides est adhibenda, respondeant quibus: tot sunt exemplaria pene quot codices. Sin autem veritas est querenda de pluribus, cur non ad grecam originem revertentes, ea que vel a vitiosis interpretibus male edita, vel a presumptoribus imperitis emendata perversius, vel a librariis dormitantibus aut addita sunt aut mutata corrigimus. Neque vero ego de veteri disputo testamento, quod a LXX senioribus in greca lingua versum tercio gradu ad nos usque pervenit. Non quero quid aquila, quid simmachus sapiant. Quare theodocion inter novos et veteres medius incedat. Sit illa vera interpretatio quam apostoli probaverunt. De novo nunc loquor testamento, quod grecum esse non dubium est. Excepto apostolo matheo qui primus in iudea evangelium christi hebraicis litteris edidit. Hoc certe cum in nostro sermone discordat, et diversos rivulorum tramites ducit, uno de fonte querendus est. Pretermitto eos codices quos a luciano et esicio nuncupatos paucorum hominum asserit perversa contentio. Quibus utique nec in veteri instrumento post LXX interpretes emendare quid licuit, nec in novo profuit emendasse, cum multarum gentium linguis scriptura ante translata doceat falsa esse que addita sunt. Igitur hec presens prefatiuncula pollicetur quattuor tantum evangelia quorum ordo iste est: Matheus. Marcus. Lucas. Johannes. Codicum grecorum emendata collatione sed veterum. Que ne multum a lectionis latine consuetudine discreparent, ita calamo imperavimus, ut his tantum que sensum videbantur mutare correctis, reliqua manere pateremur ut fuerant. Canones quoque quos eusebius cesariensis episcopus alexandrinum secutus ammonium in decem numeros ordinavit, sicut in greco habentur expressimus. Quod si quis de curiosis voluerit nosse que in evangeliis vel eadem vel vicina vel sola sint, eorum distinctione cognoscat. Magnus siquidem hic in nostris codicibus error inolevit, dum quod in eadem re alius evangelista plus dixit, in alio quia minus putaverint addiderunt. Vel dum eundem sensum alius aliter expressit, ille qui unum e quattuor primum legerat, ad eius exemplum ceteros quoque estimaverit emendandos. Unde accidit ut apud nos mixta sint omnia, et in marco plura luce atque mathei. Rursum in matheo iohannis et marci, et in ceteris reliquorum que in aliis propria sunt inveniantur. Cum itaque canones legeris qui subiecti sunt, confusionis errore sublato, et similia omnium scies, et singulis sua queque restitues. In primo canone concordant quattuor: Matheus. Marcus. Lucas. Johannes. In secundo tres: Matheus. Lucas. Johannes. In tercio tres: Matheus. Lucas. Johannes. In quarto tres: Matheus. Marcus. Johannes. In quinto duo: Matheus. Lucas. In sexto duo: Matheus. Marcus. In septimo duo: Matheus. Johannes. In octavo duo: Lucas. Marcus. In nono duo: Lucas. Johannes. In decimo propria unusquisque que non habentur in aliis ediderunt. Singulis vero evangeliis ab uno incipiens usque ad finem librorum dispar numerus increscit. Hic nigro colore perscriptus, sub se habet alium ex minio numerum discolorem, qui ad decem usque procedens indicat prior numerus in quo sit canone requirendus. Cum igitur aperto codice verbi gratia illud sive illud capitulum scire volueris cuius canonis sit, statim ex subiecto numero doceberis. Et recurrens ad principia in quibus canonum est distincta congeries, eodemque statim canone ex titulo frontis invento, illum quem querebas numerum eiusdem evangeliste qui et ipse ex inscriptione signatur invenies. Atque e vicino ceterorum tramitibus inspectis, quos numeros e regione habeant annotabis. Et cum scieris recurres ad volumina singulorum, et sine mora repertis numeris quos ante signaveras reperies et loca in quibus vel eadem vel vicina dixerunt. Opto ut in christo valeas et memineris mei papa beatissime.

PROLOGUS QUATUOR EVANGELIORUM.

PLURES FUISSE QUI EVANGELIA SCRIPSERUNT, et lucas evangelista testatur dicens: Quoniam quidem multi conati sunt ordinare narrationem rerum que in nobis complete sunt, sicut tradiderunt nobis qui ab initio ipsi viderunt sermonem et ministraverunt ei; et perseverantia usque ad presens tempus monimenta declarant. Que a diversis auctoribus edita diversarum heresium fuere principia, ut est illud iuxta egyptios, et thomam, et mathiam, et bartholomeum. Duodecim quoque apostolorum et basilidis atque apellis ac reliquorum quos enumerare longissimum est. Cum hoc tantum in presentiarum necesse sit dicere. Extitisse quosdam qui sine spiritu et gratia dei conati sunt magis ordinare narrationem quam hystorie texere veritatem. Quibus iure potest illud propheticum coaptari: Ve qui prophetant de corde suo, qui ambulant post spiritum suum. Qui dicunt: dicit dominus; et dominus non misit eos. De quibus et salvator in evangelio iohannis loquitur: Omnes qui ante me venerunt fures fuerunt et latrones. Qui venerunt, non qui missi sunt. Ipse enim ait: Veniebant, et ego non mittebam eos. In venientibus presumptio temeritatis, in missis obsequium servitutis est. Ecclesia autem que supra petram domini voce fundata est, quam introduxit rex in cubiculum suum, et ad quam per foramen descensionis occulte misit manum suam, similis dammule hinnuloque cervorum. Quattuor flumina paradisi instar eructuans, quattuor et angulos et anulos habens, per quos quasi archa testamenti et custos legis domini lignis immobilibus vehitur. Primus omnium matheus est publicanus cognomento levi, qui evangelium in iudea hebreo sermone edidit, ob eorum vel maxime causam qui in ihesum crediderant ex iudeis, et nequaquam legis umbra succedente evangelii veritate servabant. Secundus marcus interpres apostoli petri, et alexandrine ecclesie primus episcopus, qui dominum quidem salvatorem ipse non vidit, sed ea que audierat magistrum predicantem iuxta fidem magis gestorum narravit quam ordinem. Tercius lucas medicus natione syrus antiocensis, cuius laus in evangelio, qui et ipse discipulus apostoli pauli in achaie bithinieque partibus volumen condidit. Quedam altius repetens, et ut ipse in prohemio confitetur audita magis quam visa describens. Ultimus iohannes apostolus et evangelista quem ihesus amavit plurimum, qui super pectus domini recumbens purissima doctrinarum fluenta potavit, et qui solus de cruce meruit audire: Ecce mater tua. Is cum esset in asia, et iam tunc hereticorum semina pullularent, cerenthi, hebionis, et ceterorum qui negant christum in carne venisse, quos et ipse in epistola sua antichristos vocat, et apostolus paulus frequenter percutit, coactus est ab omnibus pene tunc asie episcopis, et multarum ecclesiarum legationibus, de divinitate salvatoris altius scribere, et ad ipsum ut ita dicam dei verbum non tam audaci quam felici temeritate prorumpere, ut ecclesiastica narrat hystoria. Cum a fratribus cogeretur ut scriberet, ita facturum respondisse, si indicto ieiunio in commune omnes deum precarentur. Quo expleto revelatione saturatus, in illud prohemium celo veniens eructavit: In principio erat verbum, et verbum erat apud deum, et deus erat verbum. Hoc erat in principio apud deum. Hec igitur quattuor evangelia multo ante predicta, ezechielis quoque volumen probat, in quo prima visio ita contexitur: Et in medio sicut similitudo quattuor animalium, et vultus eorum facies hominis, et facies leonis, et facies vituli, et facies aquile. Prima hominis facies matheum significat, qui quasi de homine exorsus est scribere: Liber generationis ihesu christi filii david filii abraham. Secunda marcum, in qua vox leonis in heremo rugientis auditur: Vox clamantis in deserto, parate viam domini, rectas facite semitas eius. Tercia vituli que evangelistam lucam a zacharia sacerdote sumpsisse initium prefigurat. Quarta iohannem evangelistam, qui assumptis pennis aquile et ad altiora festinans de verbo dei disputat. Cetera que sequuntur in eundem sensum proficiunt. Crura eorum recta, et pennati pedes, et quocumque spiritus ibat ibant, et non revertebantur. Et dorsa eorum plena oculis, et scintille ac lampades in medio discurrentes, et rota in rota, et in singulis quattuor facies. Unde et apocalipsis iohannis post expositionem viginti quattuor seniorum, qui tenentes cytharas ac fialas adorant agnum dei, introducit fulgura et tonitrua, et septem spiritus dei discurrentes, et mare vitreum, et quattuor animalia plena oculis dicens: Animal primum simile leoni, et secundum simile vitulo, et tercium simile homini, et quartum simile aquile volanti. Et post paululum: plena inquit erant oculis, et requiem non habebant die ac nocte dicentia: Sanctus, sanctus, sanctus, dominus deus omnipotens, qui erat et qui est et qui venturus est. Quibus cunctis perspicue ostenditur quattuor tantum debere evangelia suscipi, et omnes apocriforum nenias mortuis magis hereticis quam ecclesiasticis vivis canendas. Explicit prologus.

EUSEBIUS CARPIANO FRATRI IN DOMINO SALUTEM.

AMMONIUS QUIDEM ALEXANDRINUS MAGNO STUDIO ATQUE industria unum nobis pro quattuor evangeliis dereliquit. Nam trium evangeliorum sensus exceptos omnes similes contentique mathei evangelio quasi ad unum congestos adnexuit. Ita ut eorum de quantum ad tenorem pertinet lectionis sequentia stilus interruptus esse videatur. Verum ut salvo corpore sive textu ceterorum, hoc est evangeliorum propria et familiaria loca in quibus eadem que dixerint scire possis, acuere disserere, accepta occasione ex predicti viri studio alia ratione decem numero tibi titulos designavi. Quorum primus quattuor in se continet numeros, in quibus similia ab universis dicta sunt: matheo, marco, luca, iohanne. Secundus in quibus tres: matheus, marcus, lucas. Tercius in quibus tres: matheus, lucas, iohannes. Quartus in quibus tres: matheus, marcus, iohannes. Quintus in quibus duo: matheus, lucas. Sextus in quibus duo: matheus, marcus. Septimus in quibus duo: matheus, iohannes. Octavus in quibus duo: marcus, lucas. Nonus in quibus duo: lucas, iohannes. Decimus in quibus singuli de quibusdam proprie scripserunt. Et quidem subiectorum titulorum id est argumentum. Clara vero eorum narratio hec est. Est enim per singula loca evangeliorum quidam numerus videtur appositus. Paulatim incipiens a primo, deinde secundo, postremo tres. Et per ordinem librorum fine usque progrediens. Itaque per singulos numeros suppuratio per minium distinctione invenitur inserta, significans cuidam titulo appositus numerus dinoscitur. Veluti siquidem primum certum est in primo. Si vero in secundo et eodem modo usque ad decimum. Si igitur evoluto uno qualicumque de quattuor evangeliis cuilibet capitulo velis insistere, et rescire quid similia dixerint, et loca propria agnoscere singulorum in quibus eadem sunt prolocuti eiusdem sensus que tenes, relegens propositum numerum quesitumque eum in titulo quem demonstrat tituli subnotatio, continuo scire poteris ex superscriptionibus quas in fronte notas invenies, qui autem quid de his qui in quattuor similia dixerint. Veniens etiam ad reliqua evangelia per eundem numerum quem continens videbis appositos per singulos numeros atque eos in suis propriisque locis similia dixisse reperies.

HIERONIMUS DAMASO PAPE.

SCIENDUM ETIAM NE QUIS IGNARUM EX SIMILITUDINE NUMERORUM error involvat, quod sit in subnotatione canonum distinctorum in canone quolibet tres evangeliste bis vel ter vel quater aut etiam amplius eundem numerum per ordinem habuere adnotatum. Et quare e contrario discrepantes quod id quod tres illi in eo loco semel dixerint, quare totiens in corpore voluminis supponatur. Quotiens diversi numeri in eius canone positi sunt, contra predictorum numerorum continuata similitudines. Item si in uno quolibet eorum aut in duobus ibidem in canone numerus bis, ter aut eo amplius reperiatur in ordine collocatus, et disparis inveniatur in ceteris. Dubium non erit quod id illius illorumve canones numeris bis ter repetitum ab his in volumine semel dictum est. Aliud vero eorum totiens in uno atque eodem sensu loquantur. Quotiens protulerint in numerorum adnotatione distantiam. Hoc et in omnium in ordine canonum collatione servabitur. Ceterum in decimo quoniam propria singulorum tantummodo continentur, non potest contra id comparatio esse quod solum est. Opto ut in christo valeas et memineris mei beatissime papa.

INCIPIT ARGUMENTUM SECUNDUM MATHEUM.

MATHEUS EX IUDEA SICUT IN ORDINE PRIMUS PONITUR, ITA evangelium in iudea primus scripsit. Cuius vocatione ad deum ex publicanis actibus fuit. Duorum in generatione christi principia presumens, unius cuius prima circumcisio in carne, alterius cuius secundum cor electio fuit, et ex utrisque in patribus christus. Sicque quaternario numero triformiter posito principium a credendi fide in electionis tempus porrigens, et ex electione usque ad transmigrationis diem dirigens, atque a transmigrationis die usque in christum definiens, decursam adventus domini ostendit generationem, ut et numero satisfaciens et tempori, et se quod esset ostenderet, et dei in se opus monstrans, etiam in his quorum genus posuit christi operantis a principio testimonium non negaret. Quarum omnium rerum tempus, ordo, numerus, dispositio vel ratio, quod fidei necessarium est, deus christus est. Qui factus est ex muliere, factus sub lege, natus ex virgine, passus in carne, omnia in cruce fixit ut triumphans ea in semetipso resurgens in corpore, et patris nomen in patribus filio, et filii nomen patri restituens in filiis, sine principio, sine fine. Ostendens unum se cum patre esse quia unus est. In quo evangelio utile est desiderantibus deum sic prima vel media vel perfecta cognoscere, ut et vocationem apostoli, et opus evangelii, et dilectionem dei in carne nascentis per universa legentes intelligant. Atque id in eo in quo apprehensi sunt et apprehendere expetunt recognoscant. Nobis enim hoc in studio argumenti fuit, et fidem rei tradere, et operantis dei intelligendam diligenter esse dispositionem querentibus non tacere. EXPLICIT ARGUMENTUM.

BREVIARIUM EIUSDEM.

i Nativitas christi, magi cum muneribus veniunt, et ioseph ab angelo pulsum ammonitum cum puero et matre eius in egyptum fugit. Infantes interficiuntur.

ii Regressio ihesu ex egypto [illegible]

iii De baptismate iohannis in iordane, et de christi baptismate. Ihesus ieiunium XL dierum et XL noctium temptatur a diabolo. Petrum et andream, iacobum et iohannem piscatores convocat, et [illegible] galileam varios languores hominum sanat.

iiii Beatitudo et [illegible] mandata, id est de homicidio, de oblatione, de adulterio [illegible] vel manu eruenda, uxore [illegible] non dimittenda, [illegible] de oculo et dente, inimicos diligendos. De elemosinis.

v Oratio, ieiunium. De thesauro in celo. Lucerna corporis esse oculum, et non posse duobus dominis [illegible]. Non cogitandum de esca et vestimento. De volatilibus et liliis agri et sollicitudine diei.

vi Non esse iudicandum. De festuca et trabe in oculo. De mar-

gartas ante porcos. Petendum. Querendū. & pulsandū. quia nō
omnis qui dicit m̄ domine domine intrabit ī regnum celor. De pse
vii udo pphis. De domo edificata sup petram. uel arenam. Descendes
de monte leprosum mundat. Pueru centurionis paraliticum curat.
Socrū petri a febrib: liberat. De plurimis curis & scribe uolenti si
sequi dic non habere filiū hominis ubi caput reclinet; Alteri eū
viii relicto patris corpore post se sequi precepit. In naui eū dormiente exci
tant discipli ut tempestatem sedaret. & ultra gerasenor demonia
viiii eicit. Ubi paraliticus lectū fert. Matheum conuocat. ac phariseis
murmurantib: de conuiuio publicanor dic n̄ ee opus sanis medicum.
De discipulis iohannis interrogantib: quare n̄ ieiunarent discipli eius.
Parabolā panni & scissure & utrium & uini ponit. Filiā principis
mortuā dum uadit suscitare mulierē a pfluuio liberat. Cecis oculi
aperiunt. Surdum & mutū demonium eicit. Et in principe demonior
x id facere dr. Duodecim aplos pmittit cū omi doctrina ac dic qd
xi inuenit pacē mittere in terram s; gladium. Iohs de carcere ad ihm &
ihc de iohanne ad turbas loquit. Atq: increpat ciuitates que penite
xii cia non egerūt. confessio ihu ad patrē. & iugum domini leue ee. Discipli
spicas uellunt. manū aridā sanat. hominē a demonio, cecū & mutū cat.
Et in pncipe demonior id facere opinantes destruit. Phariseis signum
xiii petentib: ione & ninuitarū signū tradit. matrem & frs spnit. Se
dens in nauicula ihc turbis parabolas exponit. id est de seminante sem
centesimū. sexagesimū. & tricesimū. De zizania & tritico. De grano
sinapis. De fermento abscondito in farina. & exsoluit discipulis para
bolā zizanior. Parabolas de thesauro in agro. De bona margari
tā. De rete misso in mare. Pphām in patria sine honore esse.
xiiii De iohannis capite i disco. De v. panib: & duob: piscib: u quq:
milia uiros. Ihc sup mare ambulat & petrū mergentē alleuat. &
xv intra genesar multos languores curat. De manib: lauandis & de
his que de ore exeunt quia coinquinant. n̄ que intrant i hominem.
Filiam mulieris syrofenisse a demonio curat. & secus mare galilee
xvi claudos. cecos. & mutos sanat. De vii panib: & paucis piscib:
quatuor milia hominū. De signo ione pphe. De fermento phariseor.
De episcopatu petri quem increpat ac dicit crucē suā debere tollere
unūquēq: qui uelit dominū seq. Et dic n̄ uisuros qsdā mortē donec
xvii uideant filium hominis in regno suo uenire. In monte cū moyse 7 he
lya apparet. & uox de celo adest. Yū descendentib: helyā iā uenis
se & n̄ ee susceptū manifestat. Puerum lunaticū saluat. & de fide
xviii ut granū sinapis docet. De statere i ore piscis. De humilitate sicut
puerū. & de manu. & de pede. & oculo eruendo. & nec minimū scan
dalizandū quor angelos faciē patris in celis semp uidere testat. corre
ptio fratri qd indulgeri debeat alterutrum usq. septuagies septies.
xviiii Qui conseruū suum ppt denarios centum suffocat. Uxorē n̄ debere di
mitti. & de eunuchis. infantes n̄ ee arcendos a benedictione. Diuitem
difficile intrare in regnum celor. & centuplum accepturum qui omnib:
xx suis renunciauerit. De primis nouissimos fieri. Parabolam opari
or in uinea conductor. De filiis zebedei. & de primis accubitus cene.
xxi De duob: cecis secus uiā sedentib: De asina & pullo ei. & ubi num
mularios eicit de templo. Clamantib: pueris osanna. De ficu quare arida
facta e. Interrogat in qua potestate hec faceret. Ipse interrogat de iohis
baptismate. Et subiungens parabolā hominis qui filios suos in uineā
mittit. Et qd publicani & meretrices in regno di multos sacerdotum
xxii & scribarum sunt pcessuri dicit. Parabolam de uinitorib: qui interfici
unt ad se missos. Parabola ubi inuitati contempnunt uenire ad nuptias.
xxiii De inscriptione & ymagine cesaris. De muliere que vii frs habuit.
Temptat a phariseis. Interrogat eos de xpo cuius filius eet. & discipu
xxiiii los ut que pharisei dicunt fiant. s; que faciunt n̄ fiant. Increpat scribas
& phariseos. De pselito. De iuramento. De camelo & culice. & calice &
catino lauando. & monumentis dealbatis. & monumentis pphariu & aliis
xxv multis. Hierlm hierlm. De structura templi & signis nouissimor dier.
& dieb: breuiatis. De pseudo xpis. De pseudo pphis. De aduentu
saluatoris. & occasu elementor. De x. uirginib: De talentis. De ouib:
xxvi a dextris & hedis a sinistris. & de opib: cor. De iudeor consilio.
De compbendendo ihu. De muliere que unguento pfudit ihm. Iudas
primum pcium ut tradat ihm. Cenans de iuda traditore suo ad discipulis
xxvii loquit. oblatio ei. Petro dicit qd tercio pullo abnegaturus eum esset;
orationes ihu ad patrē. Iudas ihm osculo tradit. & petrus auriculam
abscidit. Ihc falsis testib: condempnat & illudit. Petrus tercio ab
negat & lacrimat. Ihc pilato tradit. & iudas laqueo se suspendit.
xxviii De agro figuli. Iudicium pilati. & de barraba latrone. Passio ihu
& sepultura ei. Itemq: mandata & doctrina ei de baptismo.

EXPLICIT BREVIARIUM.

INICIU(M) SANCTI EVANGELII SECUNDUM MATHEUM.

LIBER GENERA
TIONIS IHV XPI
FILII DAVID FILII
ABRAHAM· AB
RAHAM AVTE·
GENVIT YSAAK
YSAAK AVTEM·
GENVIT IACOB·
IACOB AVTEM
GENVIT IVDAM
IVDAS AVTEM
GENVIT PHARE
ET ZARA DE T
HAMAR· PHARES
AV· GEN ESROM
ESROM AV· GEN
ARAN· ARAN AV
GEN AMINADAB
AMINADAB AV·
GEN NAASON·
NAASON AV· GEN
SALMON· SALMON
AV· GEN BOOZ
DE RACHAB· BO
OZ AV· GENVIT
OBETH EX RVTH
OBETH AV· GEN

ýesse. Yesse autem genuit david regem. David autem rex genuit salomonem ex ea que fuit urie. Salomon autem genuit roboam. Roboam autem genuit abiam. Abia autem genuit asa. Asa autem genuit iosaphat. Iosaphat autem genuit ioram. Iorim autem genuit oziam. Ozias autem genuit ioatham. Ioathas autem genuit achaz. Achaz autem genuit ezechiam. Ezechias autem genuit manassen. Manasses autem genuit ammon. Ammon autem genuit iosiam. Iosias autem genuit iechoniam et fratres eius in transmigratione babilonis. Et post transmigrationem babilonis iechonias genuit salathiel. Salathiel autem genuit zorobabel. Zorobabel autem genuit abiud. Abiud autem genuit eliachim. Eliachim autem genuit azor. Azor autem genuit sadoch. Sadoch autem genuit achim. Achim autem genuit eliud. Eliud autem genuit eleazar. Eleazar autem genuit mathan. Mathan autem genuit iacob. Iacob autem genuit ioseph virum marie, de qua natus est ihesus qui vocatur christus. Omnes ergo generationes ab abraham usque ad david generationes xiiii. Et a david usque ad transmigrationem babilonis generationes xiiii. Et a transmigratione babilonis usque ad christum generationes xiiii.

I. Christi autem generatio sic erat. Cum esset desponsata mater ihesu maria ioseph, antequam convenirent inventa est in utero habens de spiritu sancto. Ioseph autem vir eius cum esset iustus et nollet eam traducere, voluit occulte dimittere eam. Hec autem eo cogitante ecce angelus domini in somnis apparuit ei dicens. Ioseph fili david noli timere accipere mariam coniugem tuam. Quod enim in ea natum est de spiritu sancto est. Pariet autem filium et vocabis nomen eius ihesum. Ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum. Hoc autem totum factum est ut adimpleretur quod dictum est a domino per ysaiam prophetam dicentem. Ecce virgo in utero habebit et pariet filium et vocabunt nomen eius emmanuel, quod est interpretatum nobiscum deus. Exurgens autem ioseph a somno fecit sicut precepit ei angelus domini. Et accepit coniugem suam et non cognoscebat eam donec peperit filium suum primogenitum, et vocavit nomen eius ihesum.

II. Cum natus esset ihesus in bethleem iude in diebus herodis regis, ecce magi ab oriente venerunt hierosolimam dicentes. Ubi est qui natus est rex iudeorum? Vidimus enim stellam eius in oriente et venimus adorare eum. Audiens autem herodes rex turbatus est, et omnis hierosolima cum illo. Et congregans omnes principes sacerdotum et scribas populi, sciscitabatur ab eis ubi christus nasceretur. At illi dixerunt ei. In bethleem iude. Sic enim scriptum est per prophetam. Et tu bethleem terra iuda, nequaquam minima es in principibus iuda. Ex te enim exiet dux qui regat populum meum israhel.

III. Tunc herodes clam vocatis magis diligenter didicit ab eis tempus stelle que apparuit eis. Et mittens illos in bethleem dixit. Ite et interrogate diligenter de puero. Et cum inveneritis, renuntiate mihi, ut et ego veniens adorem eum. Qui cum audissent regem abierunt. Et ecce stella quam viderant in oriente antecedebat eos, usque dum veniens staret supra ubi erat puer. Videntes autem stellam, gavisi sunt gaudio magno valde. Et intrantes domum invenerunt puerum cum maria matre eius. Et procidentes adoraverunt eum. Et apertis thesauris suis obtulerunt ei munera. Aurum. Thus. et Mirram. Et responso accepto in somnis ne redirent ad herodem, per aliam viam reversi sunt in regionem suam. Qui cum recessissent, ecce angelus domini apparuit in somnis ioseph dicens. Surge et accipe puerum et matrem eius et fuge in egyptum, et esto ibi usque dum dicam tibi. Futurum est enim ut herodes querat puerum ad perdendum eum. Qui consurgens accepit puerum et matrem eius nocte et recessit in egyptum et erat ibi usque ad obitum herodis, ut adimpleretur quod dictum est a domino per prophetam dicentem. Ex egypto vocavi filium meum. Tunc herodes videns quoniam illusus esset a magis iratus est valde. Et mittens occidit omnes pueros qui erant in bethleem et in omnibus finibus eius a bimatu et infra, secundum tempus quod exquisierat a magis. Tunc adimpletum est quod dictum est per hieremiam prophetam dicentem. Vox in rama audita est, ploratus et ululatus multus. rachel plorans filios suos. Et noluit consolari quia non sunt. Defuncto autem herode, ecce angelus domini apparuit in somnis ioseph in egypto dicens. Surge et accipe puerum et matrem eius et vade in terram israhel. Defuncti sunt enim qui querebant animam pueri. Qui surgens accepit puerum et matrem eius et venit in terram israhel. Audiens autem quod archelaus regnaret in iudea pro herode patre suo, timuit illo ire. Et admonitus in somnis secessit in partes galilee. Et veniens habitavit in civitate que vocatur nazareth, ut adimpleretur quod dictum est per prophetas quoniam nazareus vocabitur.

IIII. In diebus illis venit iohannes baptista predicans in deserto iudee dicens. Penitentiam agite, appropinquabit enim regnum celorum. Hic est enim de quo dictum est per ysaiam prophetam dicentem. Vox clamantis in deserto parate viam domini. rectas facite semitas eius. Ipse autem iohannes habebat vestimentum de pilis camelorum et zonam pelliceam circa lumbos suos. Esca autem erat locusta et mel silvestre. Tunc exiebat ad eum hierosolima et omnis iudea et omnis regio circa iordanen, et baptizabantur in iordane ab eo confitentes peccata sua. Videns autem multos phariseorum et saduceorum venientes ad baptismum suum dixit eis. Progenies viperarum, quis demonstravit vobis fugere a ventura ira. Facite ergo fructum dignum penitentie. Et ne velitis dicere intra vos. patrem habemus abraham. Dico enim vobis quoniam potens est deus de lapidibus istis suscitare filios abrahe. Iam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor que non facit fructum bonum excidetur et in ignem mittetur. Ego quidem baptizo vos in aqua in penitentiam. Qui autem post me venturus est fortior me est, cuius non sum dignus calciamenta portare. Ipse vos baptizabit in spiritu sancto et igni. Cuius ventilabrum in manu sua et permundabit aream suam, et congregabit triticum suum in horreum. Paleas autem comburet igne inextinguibili. Tunc venit ihesus a galilea in iordanen ad iohannem ut baptizaretur ab eo. Iohannes autem prohibebat eum dicens. Ego a te debeo baptizari, et tu venis ad me? Respondens autem ihesus dixit ei. Sine modo, sic enim decet nos adimplere omnem iustitiam. Tunc dimisit eum. Baptizatus autem ihesus confestim ascendit de aqua. Et ecce aperti sunt ei celi, et vidit spiritum dei descendentem sicut columbam et venientem super se. Et ecce vox de celis dicens. Hic est filius meus dilectus in quo michi complacui.

V. Tunc ihesus ductus est in desertum a spiritu ut temptaretur a diabolo. Et cum ieiunasset quadraginta diebus et quadraginta noctibus postea esuriit. Et accedens temptator dixit ei. Si filius dei es, dic ut lapides isti panes fiant. Qui respondens dixit. Scriptum est. Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore dei. Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam civitatem et statuit eum supra pinnaculum templi et dixit ei. Si filius dei es, mitte te deorsum. Scriptum est enim. Quia angelis suis mandavit de te, et in manibus tollent te ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Ait autem ihesus rursum. Scriptum est. Non temptabis dominum deum tuum. Iterum assumpsit eum diabolus in montem excelsum nimis et ostendit ei omnia regna mundi et gloriam eorum, et dixit illi. Hec omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me. Tunc dicit ei ihesus. Vade retro sathanas. Scriptum est enim. Dominum deum tuum adorabis, et illi soli servies. Tunc reliquit eum diabolus, et ecce angeli accesserunt et ministrabant ei.

VI. Cum autem audisset quod iohannes traditus esset, secessit in galileam. Et relicta civitate nazareth, venit et habitavit in capharnaum maritima in finibus zabulon et neptalim, ut adimpleretur quod dictum est per ysaiam prophetam. Terra zabulon et terra neptalim via maris trans iordanen galilee gentium. Populus qui sedebat in tenebris vidit lucem magnam. Et sedentibus in regione et umbra mortis lux orta est eis. Exinde cepit ihesus predicare et dicere. Penitentiam agite, appropinquabit enim regnum celorum.

VII. Ambulans autem ihesus iuxta mare galilee vidit duos fratres symonem qui dicitur petrus et andream fratrem eius, mittentes rete in mare. Erant enim piscatores. Et ait illis. Venite post me et faciam vos fieri piscatores hominum. At illi continuo relictis retibus secuti sunt eum. Et procedens inde vidit alios duos fratres iacobum zebedei et iohannem fratrem eius cum zebedeo patre eorum reficientes retia sua, et vocavit eos. Illi autem statim relictis retibus et patre secuti sunt eum. Et circuibat ihesus totam galileam docens in synagogis eorum, et predicans evangelium regni et sanans omnem languorem et omnem infirmitatem in populo. Et abiit opinio eius in totam syriam. Et obtulerunt ei omnes male habentes variis languoribus et tormentis comprehensos, et qui demonia habebant et lunaticos et paraliticos, et curavit eos. Et secute sunt eum turbe multe de galilea et decapoli et de hierosolimis et de iudea et de trans iordanen.

VIII. Videns autem ihesus turbas ascendit in montem. Et cum sedisset accesserunt ad eum discipuli eius. Et aperiens os suum docebat eos dicens. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum celorum. Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Beati qui esuriunt et sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Beati mundo corde, quoniam ipsi deum videbunt. Beati pacifici, quoniam filii dei vocabuntur. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum celorum. Beati estis cum maledixerint vobis homines, et persecuti vos fuerint, et dixerint omne malum adversum vos mentientes propter me. Gaudete et exultate, quoniam merces vestra copiosa est in celis. Sic enim persecuti sunt et prophetas qui fuerunt ante vos. Vos estis sal terre. Quod si sal evanuerit in quo salietur? Ad nichilum valet ultra, nisi ut mittatur foras et conculcetur ab hominibus. Vos estis lux huius mundi. Non potest civitas abscondi supra montem posita, neque accendunt lucernam et ponunt eam sub modio sed super candelabrum ut luceat omnibus qui in domo sunt. Sic luceat lux vestra coram hominibus ut videant opera vestra bona et glorificent patrem vestrum qui in celis est.

VIIII. Nolite putare quoniam veni solvere legem aut prophetas. non veni solvere sed adimplere. Amen dico vobis, donec transeat celum et terra iota unum aut unus apex non preteribit a lege donec omnia fiant. Qui ergo solverit unum de mandatis istis minimis et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno celorum. Qui autem fecerit et docuerit, hic magnus vocabitur in regno celorum. Dico autem vobis, quia nisi habundaverit iustitia vestra plus quam scribarum et phariseorum, non intrabitis in regnum celorum. Audistis quia dictum est antiquis, non occides. Qui autem occiderit reus erit iudicio. Ego autem dico vobis quia omnis qui irascitur fratri suo reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri suo racha, reus erit concilio. Qui autem dixerit fatue, reus erit gehenne ignis. Si ergo offers munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ante altare, et vade prius reconciliari fratri tuo, et tunc veniens offeres munus tuum. Esto consentiens adversario tuo cito dum es in via cum eo, ne forte tradat te adversarius tuus iudici, et iudex tradat te ministro, et in carcerem mittaris. Amen dico tibi, non exies inde donec reddas novissimum quadrantem.

X. Audistis quia dictum est antiquis. Non mechaberis. Ego autem dico vobis quoniam omnis qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, iam mechatus est eam in corde suo. Quod si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum et proice abs te. Expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum quam totum corpus tuum eat in gehennam. Dictum est autem. Quicumque dimiserit uxorem suam, det illi libellum repudii. Ego autem dico vobis, quoniam qui dimiserit uxorem suam excepta fornicationis causa, facit eam mechari, et qui dimissam duxerit adulterat. Iterum audistis quia dictum est antiquis, non periurabis, reddes autem domino iuramenta tua. Ego autem dico vobis non iurare omnino, neque per celum quia thronus dei est, neque per terram quia scabellum est pedum eius, neque per hierosolimam quia civitas est magni regis, neque per caput tuum iuraveris quia non potes unum capillum album facere aut nigrum. Sit autem sermo vester est est, non non. Quod autem his habundantius est, a malo est. Audistis quia dictum est, oculum pro oculo et dentem pro dente. Ego autem dico vobis non resistere malo. Sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, prebe illi et alteram. Et ei qui vult tecum in iudicio contendere et tunicam tuam tollere, remitte ei et pallium. Et quicumque te angariaverit mille passus, vade cum illo et alia duo. Qui petit a te, da ei, et volenti mutuari a te ne avertaris.

XI. Audistis quia dictum est, diliges proximum tuum, et odies inimicum tuum. Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, et orate pro calumpniantibus et persequentibus vos, ut sitis filii patris vestri qui in celis est, qui solem suum oriri facit super bonos et malos, et pluit super iustos et iniustos. Si enim diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Nonne et publicani hoc faciunt? Et si salutaveritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis? Nonne et ethnici hoc faciunt? Estote ergo perfecti, sicut et pater vester celestis perfectus est. Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus ut videamini ab eis. Alioquin mercedem non habebitis apud patrem vestrum qui in celis est.

XII. Cum ergo facis elemosinam, noli tuba canere ante te sicut ypocrite faciunt in synagogis et in vicis, ut honorificentur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Te autem faciente elemosinam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua, ut sit elemosina tua in abscondito, et pater tuus qui videt in abscondito reddet tibi. Et cum oratis, non eritis sicut ypocrite qui amant in synagogis et in angulis platearum stantes orare, ut videantur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Tu autem cum orabis, intra in cubiculum tuum, et clauso ostio ora patrem tuum in abscondito, et pater tuus qui videt in abscondito reddet tibi. Orantes autem nolite multum loqui sicut ethnici. Putant enim quod in multiloquio suo exaudiantur. Nolite ergo assimilari eis. Scit enim pater vester quid vobis opus est, ante quam petatis eum. Sic ergo orabitis vos. Pater noster qui es in celis. Sanctificetur nomen tuum. Veniat regnum tuum. Fiat voluntas tua sicut in celo et in terra. Panem nostrum cotidianum da nobis hodie. Et dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Et ne nos inducas in temptationem, sed libera nos a malo. Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet et vobis pater vester celestis delicta vestra. Si autem non dimiseritis hominibus, nec pater vester dimittet peccata vestra.

XIII. Cum autem ieiunatis, nolite fieri sicut ypocrite tristes. Exterminant enim facies suas ut pareant hominibus ieiunantes. Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam. Tu autem cum ieiunas, unge caput tuum et faciem tuam lava, ne videaris hominibus ieiunans, sed patri tuo qui est in abscondito.

et pater tuus qui videt in abscondito reddet tibi. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, ubi erugo et tinea demolitur, et ubi fures effodiunt et furantur. Thesaurizate autem vobis thesauros in celo, ubi neque erugo neque tinea demolitur, et ubi fures non effodiunt nec furantur. Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est et cor tuum. Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si fuerit oculus tuus simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Si autem oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit. Si ergo lumen quod in te est tenebre sunt, ipse tenebre quante erunt?

XIIII Nemo potest duobus dominis servire. Aut enim unum odiet et alterum diliget, aut unum sustinebit et alterum contempnet. Non potestis deo servire et mammone. Ideo dico vobis, ne solliciti sitis anime vestre quid manducetis, aut quid bibatis, neque corpori vestro quid induamini. Nonne anima plus est quam esca, et corpus plus quam vestimentum? Respicite volatilia celi, quoniam non serunt neque metunt neque congregant in horrea, et pater vester celestis pascit illa. Nonne vos magis pluris estis illis? Quis autem vestrum cogitans potest adicere ad staturam suam cubitum unum? Et de vestimento quid solliciti estis? Considerate lilia agri quomodo crescunt: non laborant neque nent. Dico autem vobis, quoniam nec salomon in omni gloria sua coopertus est sicut unum ex istis. Si enim fenum agri quod hodie est et cras in clibanum mittitur deus sic vestit, quanto magis vos minime fidei? Nolite ergo solliciti esse dicentes, quid manducabimus aut quid bibemus, aut quo operiemur? Hec enim omnia gentes inquirunt. Querite autem primum regnum dei et iusticiam eius, et hec omnia adicientur vobis. Nolite ergo solliciti esse in crastinum. Crastinus enim dies sollicitus est ipsi sibi. Sufficit diei malicia sua. Nolite iudicare ut non iudicemini. In quo enim iudicio iudicaveritis iudicabimini, et in qua mensura mensi fueritis metietur vobis.

XV Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, et trabem in oculo tuo non vides? Quomodo dicis fratri tuo, sine eiciam festucam de oculo tuo, et ecce trabis est in oculo tuo? Hypocrita, eice primum trabem de oculo tuo, et tunc videbis eicere festucam de oculo fratris tui. Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis, et conversi disrumpant vos. Petite et dabitur vobis. Querite et invenietis. Pulsate et aperietur vobis. Omnis enim qui petit accipit, et qui querit invenit, et pulsanti aperietur. Aut quis est ex vobis homo, quem si petierit filius suus panem, numquid lapidem porriget ei? Aut si piscem petierit, numquid serpentem porriget ei? Si ergo vos cum sitis mali nostis bona dare filiis vestris, quanto magis pater vester qui in celis est dabit bona petentibus se. Omnia ergo quecumque vultis ut faciant vobis homines, ita et vos facite eis. Hec est enim lex et prophete.

XVI Intrate per angustam portam, quia lata porta et spaciosa via que ducit ad perditionem, et multi sunt qui intrant per eam. Quam angusta porta et arta via que ducit ad vitam, et pauci sunt qui inveniunt eam. Attendite vobis a falsis prophetis qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. A fructibus eorum cognoscetis eos. Numquid colligunt de spinis uvas aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona fructus bonos facit. Mala autem arbor fructus malos facit. Non potest arbor bona fructus malos facere, neque arbor mala fructus bonos facere. Omnis arbor que non facit fructum bonum, excidetur et in ignem mittetur. Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos.

XVII Non omnis qui dicit mihi domine domine intrabit in regnum celorum, sed qui facit voluntatem patris mei qui in celis est, ipse intrabit in regnum celorum. Multi dicent mihi in illa die: domine domine, nonne in nomine tuo prophetavimus et in nomine tuo demonia eiecimus, et in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc dicam illis, quia numquam novi vos. Discedite a me qui operamini iniquitatem. Omnis ergo qui audit verba mea hec et facit ea, similis erit viro sapienti qui edificavit domum suam supra petram. Descendit pluvia, et venerunt flumina, et flaverunt venti, et irruerunt in domum illam, et non cecidit. Fundata enim erat supra petram. Et omnis qui audit verba mea hec et non facit ea, similis est viro stulto qui edificavit domum suam supra arenam. Descendit pluvia, advenerunt flumina, et flaverunt venti et irruerunt in domum illam, et cecidit, et fuit ruina eius magna.

XVIII Et factum est cum consummasset ihesus verba hec, ammirabantur turbe super doctrina eius. Erat autem docens eos sicut potestatem habens, et non sicut scribe eorum et pharisei. Cum autem descendisset ihesus de monte, secute sunt eum turbe multe. Et ecce leprosus veniens adorabat eum dicens: Domine, si vis potes me mundare. Et extendens manum ihesus, tetigit eum dicens: Volo. Mundare. Et confestim mundata est lepra eius. Et ait illi ihesus: Vide nemini dixeris, sed vade ostende te sacerdoti, et offer munus quod precepit moyses in testimonium illis.

XVIIII Cum autem introisset capharnaum, accessit ad eum centurio rogans eum et dicens: Domine, puer meus iacet in domo paraliticus et male torquetur. Et ait illi ihesus: Ego veniam et curabo eum. Et respondens centurio ait: Domine, non sum dignus ut intres sub tectum meum, sed tantum dic verbo, et sanabitur puer meus. Nam et ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites, et dico huic vade et vadit, et alii veni et venit, et servo meo fac hoc et facit. Audiens autem ihesus miratus est, et sequentibus se dixit: Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in israel. Dico autem vobis, quod multi ab oriente et occidente venient et recumbent cum abraham et ysaac et [illegible] regno celorum. Filii autem regni eicientur in tenebras exteriores. Ibi erit fletus et stridor dentium. Et dixit ihesus centurioni: Vade, sicut credidisti fiat tibi. Et sanatus est puer in illa hora.

XX Et cum venisset ihesus in domum petri, vidit socrum eius iacentem et febricitantem, et tetigit manum eius et dimisit eam febris. Et surrexit et ministrabat eis. Vespere autem facto, obtulerunt ei multos demonia habentes, et eiciebat spiritus inmundos verbo, et omnes male habentes curavit, ut adimpleretur quod dictum est per ysaiam prophetam dicentem: Ipse infirmitates nostras accepit et egrotationes portavit.

XXI Videns autem ihesus turbas multas circum se, iussit discipulos suos ire trans fretum. Et accedens unus scriba ait illi: Magister, sequar te quocumque ieris. Et ait illi ihesus: Vulpes foveas habent et volucres celi nidos ubi requiescant, filius autem hominis non habet ubi caput reclinet. Alius autem de discipulis ait illi: Domine, permitte me primum ire et sepelire patrem meum. Ihesus autem ait illi: Sequere me, et dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Et ascendente eo in naviculam, secuti sunt eum discipuli eius. Et ecce motus magnus factus est in mari, ita ut navicula operiretur fluctibus. Ipse vero dormiebat. Et accesserunt et suscitaverunt eum dicentes: Domine, salva nos, perimus. Et ait illis ihesus: Quid timidi estis modice fidei? Tunc surgens imperavit ventis et mari, et facta est tranquillitas magna. Illi autem homines mirati sunt dicentes: Qualis est hic, quia venti et mare obediunt ei?

XXII Et cum venisset trans fretum in regionem gerasenorum, occurrerunt ei duo habentes demonia, de monumentis exeuntes, sevi nimis, ita ut nemo posset transire per viam illam. Et exclamaverunt dicentes: Quid nobis et tibi ihesu fili dei? Venisti ante tempus torquere nos? Erat autem non longe ab eis grex porcorum multorum pascens. Demones autem rogabant eum dicentes: Si eicis nos, mitte nos in gregem porcorum. Et ait illis ihesus: Ite. At illi exeuntes abierunt in porcos. Et ecce magno impetu abiit totus grex per preceps in mare, et mortui sunt in aquis. Pastores autem fugerunt et venientes in civitatem nuntiaverunt omnia, et de his qui demonia habuerant. Et ecce tota civitas exiit obviam ihesu, et viso eo rogabant ut transiret a finibus eorum. Et ascendens in naviculam transfretavit et venit in civitatem suam.

XXIII Et ecce offerebant ei paraliticum iacentem in lecto. Et videns ihesus fidem illorum dixit paralitico: Confide fili, remissa sunt tibi peccata tua. Quidam autem de scribis dixerunt intra se: Hic blasphemat. Et cum vidisset ihesus cogitationes eorum dixit: Ut quid cogitatis mala in cordibus vestris? Quid est facilius dicere, dimittuntur tibi peccata, an dicere surge et ambula? Ut sciatis autem quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, tunc ait paralitico: Surge, tolle lectum tuum, et vade in domum tuam. Et surgens abiit in domum suam. Videntes autem turbe timuerunt et glorificaverunt deum qui dedit potestatem talem hominibus.

XXIIII Et cum transiret ihesus inde, vidit hominem sedentem in theloneo matheum nomine, et ait illi: Sequere me. Et surgens secutus est eum. Et factum est discumbente eo in domo, ecce multi publicani et peccatores venientes discumbebant cum ihesu et discipulis eius. Et videntes pharisei, dicebant discipulis eius: Quare magister vester cum publicanis et peccatoribus manducat? Quod ihesus audiens ait: Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus. Euntes autem discite quid est: misericordiam volo et non sacrificium. Non enim veni vocare iustos sed peccatores.

XXV Tunc accesserunt ad eum discipuli iohannis dicentes: Quare nos et pharisei ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunant? Et ait illis ihesus: Numquid possunt filii sponsi ieiunare, quamdiu cum illis est sponsus? Venient autem dies cum auferetur ab eis sponsus, et tunc ieiunabunt. Nemo autem inmittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus. Tollit enim plenitudinem eius ex vestimento et peior scissura fit. Neque mittunt vinum novum in utres veteres. Alioquin rumpuntur utres, et vinum effunditur et utres pereunt. Sed vinum novum in utres novos mittunt et ambo conservantur.

XXVI Hec illo loquente ad eos, ecce princeps unus accessit et adorabat eum dicens: Domine, filia mea modo defuncta est, sed veni inpone manum super eam et vivet. Et surgens ihesus sequebatur eum cum discipulis suis. Et ecce mulier que sanguinis fluxum paciebatur xii annis accessit retro et tetigit fimbriam vestimenti eius. Dicebat enim intra se: Si tetigero tantum vestimentum eius salva ero. At ihesus conversus et videns eam dixit: Confide filia, fides tua te salvam fecit. Et salva facta est mulier ex illa hora. Et cum venisset ihesus in domum principis et vidisset tibicines et turbam tumultuantem, dixit ad eos: Recedite, non est enim mortua puella sed dormit. Et deridebant eum. Et cum eiecta esset turba, intravit et tenuit manum eius, et surrexit puella. Et exiit fama hec in universam terram illam.

XXVII Et transeunte inde ihesu, secuti sunt eum duo ceci clamantes et dicentes: Miserere nostri fili david. Cum autem venisset domum, accedunt ad eum ceci, et dicit eis ihesus: Creditis quia hoc possum facere vobis? Dicunt ei: Utique domine. Tunc tetigit oculos eorum dicens: Secundum fidem vestram fiat vobis. Et aperti sunt oculi eorum, et comminatus est eis ihesus dicens: Videte ne quis sciat. Illi autem exeuntes diffamaverunt eum in tota terra illa. Egressis autem illis, ecce obtulerunt ei hominem mutum demonium habentem. Et eiecto demone locutus est mutus, et mirate sunt turbe dicentes: Numquam sic paruit in israel. Pharisei autem dicebant: In principe demoniorum eicit demones.

XXVIII Et circuibat ihesus civitates omnes et castella, docens in synagogis eorum et predicans evangelium regni, et curans omnem languorem et omnem infirmitatem. Videns autem turbas misertus est eis, quia erant vexati et iacentes sicut oves non habentes pastorem. Tunc dicit discipulis suis: Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo dominum messis, ut mittat operarios in messem suam. Et convocatis xii discipulis suis, dedit eis potestatem spirituum inmundorum ut eicerent eos, et curarent omnem languorem et omnem infirmitatem.

XXVIIII Duodecim autem apostolorum nomina sunt hec. Primus symon qui dicitur petrus, et andreas frater eius, iacobus zebedei, et iohannes frater eius, philippus et bartholomeus, thomas et matheus publicanus, iacobus alfei et tadheus, symon chananeus, et iudas scarioth qui et tradidit eum. Hos xii misit ihesus precipiens eis et dicens: In viam gentium ne abieritis, et in civitates samaritanorum ne intraveritis, sed potius ite ad oves que perierunt domus israel. Euntes autem predicate dicentes, quia adpropinquabit regnum celorum. Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, demones eicite. Gratis accepistis, gratis date. Nolite possidere aurum neque argentum neque pecuniam in zonis vestris, non peram in via, neque duas tunicas, neque calciamenta, neque virgam. Dignus est enim operarius mercede sua. In quamcumque civitatem aut castellum intraveritis, interrogate in ea quis dignus sit et ibi manete donec exeatis. Intrantes autem in domum salutate eam dicentes: Pax huic domui. Et siquidem fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super eam. Si autem non fuerit digna, pax vestra ad vos revertetur. Et quicumque non receperit vos neque audierit sermones vestros, exeuntes foras de domo vel de civitate, excutite pulverem de pedibus vestris. Amen dico vobis, tolerabilius erit terre sodomorum et gomorreorum in die iudicii quam illi civitati. Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes et simplices sicut columbe. Cavete autem ab hominibus. Tradent enim vos in conciliis, et in synagogis suis flagellabunt vos, et ad presides et reges ducemini propter me in testimonium illis et gentibus. Cum autem tradent vos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini. Dabitur enim vobis in illa hora quid dicatis. Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis. Tradet autem frater fratrem in mortem et pater filium, et insurgent filii in parentes, et morte eos afficient. Et eritis odio omnibus propter nomen meum. Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.

XXX Cum persequentur vos in civitate ista, fugite in aliam. Amen dico vobis, non consummabitis civitates israhel donec veniat filius hominis. Non est discipulus super magistrum, nec servus super dominum suum. Sufficit discipulo ut sit sicut magister eius, et servus sicut dominus eius. Si patrem familias beelzebub vocaverunt, quanto magis domesticos eius? Ne ergo timueritis eos. Nichil enim opertum quod non revelabitur, et occultum quod non scietur. Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine, et quod in aure auditis, predicate super tecta. Et nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere, sed potius eum timete qui potest animam et corpus perdere in gehennam. Nonne duo passeres asse veneunt? Et unum ex illis non cadet super terram sine voluntate patris vestri. Vestri autem et capilli capitis omnes numerati sunt. Nolite ergo timere. Multis passeribus meliores estis vos. Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor et ego eum coram patre meo qui est in celis.

Nolite arbitrari quia uenerim pacem mittere in terram. Non ueni pacem mittere sed gladium. Veni enim separare filium aduersus patrem suum, et filiam aduersus matrem suam, et nurum aduersus socrum suam. Et inimici hominis domestici eius.

XXXI

Qui amat patrem aut matrem plusquam me, non est me dignus. Et qui amat filium aut filiam super me, non est me dignus. Et qui non accipit crucem suam et sequitur me, non est me dignus. Qui inuenit animam suam, perdet eam. Et qui perdiderit animam suam propter me, inueniet eam. Qui recipit uos, me recipit. Et qui me recipit, recipit eum qui me misit. Qui recipit prophetam in nomine prophete, mercedem prophete accipiet. Et qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. Et quicumque potum dederit uni ex minimis istis calicem aque frigide tantum in nomine discipuli, amen dico uobis non perdet mercedem suam.

XXXII

Et factum est cum consummasset Iesus precipiens XII discipulis suis, transiit inde ut doceret et predicaret in ciuitatibus eorum. Iohannes autem cum audisset in carcere opera Christi, mittens duos de discipulis suis ait illi: Tu es qui uenturus es, an alium expectamus? Et respondens Iesus ait illis: Euntes renuntiate Iohanni que audistis et uidistis. Ceci uident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, et pauperes euangelizantur. Et beatus est qui non fuerit scandalizatus in me. Abeuntibus autem illis, cepit Iesus dicere ad turbas de Iohanne. Quid existis in desertum uidere? Harundinem uento agitatam? Sed quid existis uidere? Hominem mollibus uestitum? Ecce qui mollibus uestiuntur, in domibus regum sunt. Sed quid existis uidere? Prophetam? Etiam dico uobis, et plus quam prophetam. Hic est enim de quo dictum est: Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui preparabit uiam tuam ante te. Amen dico uobis, non surrexit inter natos mulierum maior Iohanne baptista. Qui autem minor est in regno celorum, maior est illo. A diebus autem Iohannis baptiste usque nunc regnum celorum uim patitur, et uiolenti rapiunt illud. Omnes enim prophete et lex usque ad Iohannem prophetauerunt. Et si uultis scire, ipse est Helyas qui uenturus est. Qui habet aures audiendi audiat.

XXXIII

Cui autem similem estimabo generationem istam? Similis est pueris sedentibus in foro, qui clamantes coequalibus dicunt: Cecinimus uobis et non saltastis, lamentauimus et non planxistis. Venit enim Iohannes neque manducans neque bibens, et dicunt: Demonium habet. Venit filius hominis manducans et bibens, et dicunt: Ecce homo uorax et potator uini, publicanorum et peccatorum amicus. Et iustificata est sapientia a filiis suis. Tunc cepit inprobare ciuitatibus in quibus facte sunt plurime uirtutes eius, quia non egissent penitentiam. Ve tibi Corozaim, ue tibi Bethsaida, quia si in Tyro et Sydone facte essent uirtutes que facte sunt in uobis, olim in cilicio et cinere penitentiam egissent. Verumtamen dico uobis, Tyro et Sydoni remissius erit in die iudicii quam uobis. Et tu Capharnaum, numquid in celum exaltaberis? Usque ad infernum descendes. Quia si in Sodomis facte fuissent uirtutes que facte sunt in te, forte mansissent usque in hunc diem. Verumtamen dico uobis, quia terre Sodomorum remissius erit in die iudicii quam tibi.

XXXIIII

In illo tempore respondens Iesus dixit: Confiteor tibi pater domine celi et terre, quia abscondisti hec a sapientibus et prudentibus, et reuelasti ea paruulis. Ita pater, quoniam sic fuit placitum ante te. Omnia michi tradita sunt a patre meo. Et nemo nouit filium nisi pater, neque patrem quis nouit nisi filius, et cui uoluerit filius reuelare. Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam uos. Tollite iugum meum super uos, et discite a me quia mitis sum et humilis corde, et inuenietis requiem animabus uestris. Iugum enim meum suaue est, et onus meum leue est.

XXXV

In illo tempore abiit Iesus per sata. Discipuli autem esurientes ceperunt uellere spicas et manducare. Pharisei autem uidentes dixerunt ei: Ecce discipuli tui faciunt quod non licet eis facere sabbatis. Iesus autem dixit eis: Non legistis quid fecerit Dauid quando esuriit et qui cum eo erant? Quomodo intrauit in domum Dei, et panes propositionis comedit, quos non licebat ei edere neque his qui cum eo erant, nisi solis sacerdotibus? Aut non legistis in lege quia sabbatis sacerdotes in templo sabbatum uiolant, et sine crimine sunt? Dico autem uobis, quia templo maior est hic. Si autem sciretis quid est: Misericordiam uolo et non sacrificium, numquam condempnassetis innocentes. Dominus est enim filius hominis etiam sabbati.

XXXVI

Et cum transisset inde, uenit in synagogam eorum. Et ecce erat ibi homo manum habens aridam. Et interrogabant eum dicentes: Si licet sabbatis curare? Ut accusarent eum. Ipse autem dixit illis: Quis erit ex uobis homo qui habet ouem unam, et si ceciderit hec sabbatis in foueam, nonne apprehendens leuabit eam? Quanto magis melior est homo oue. Ideo licet sabbatis benefacere. Tunc ait homini: Extende manum tuam. Et extendit. Et restituta est sanitati sicut altera. Exeuntes autem pharisei consilium faciebant aduersus eum quomodo eum perderent. Iesus autem sciens recessit inde. Et secuti sunt eum multi, et curauit eos omnes. Et precepit eis ne palam eum facerent, ut adimpleretur quod dictum est per Ysaiam prophetam dicentem: Ecce puer meus quem elegi, dilectus meus in quo bene complacuit anime mee. Ponam spiritum meum super eum, et iudicium gentibus nuntiabit. Non contendet neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis uocem eius. Harundinem quassatam non confringet, et linum fumigans non extinguet, donec eiciat ad uictoriam iudicium. Et in nomine eius gentes sperabunt. Tunc oblatus est ei homo demonium habens, cecus et mutus, et curauit eum, ita ut loqueretur et uideret. Et stupebant omnes turbe et dicebant: Numquid hic est filius Dauid? Pharisei autem audientes dixerunt: Hic non eicit demones nisi in Beelzebub principe demoniorum. Iesus autem sciens cogitationes eorum dixit eis: Omne regnum diuisum contra se desolabitur, et omnis ciuitas uel domus diuisa contra se non stabit. Et si Sathanas Sathanan eicit, aduersus se diuisus est. Quomodo ergo stabit regnum eius? Et si ego in Beelzebub eicio demones, filii uestri in quo eiciunt? Ideo ipsi iudices erunt uestri. Si autem ego in spiritu Dei eicio demones, igitur peruenit in uos regnum Dei. Aut quomodo potest quisquam intrare in domum fortis et uasa eius diripere, nisi prius alligauerit fortem? Et tunc domum illius diripiet. Qui non est mecum contra me est, et qui non congregat mecum spargit. Ideo dico uobis: omne peccatum et blasphemia remittetur hominibus, spiritus autem blasphemie non remittetur. Et quicumque dixerit uerbum contra filium hominis, remittetur ei. Qui autem dixerit contra spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc seculo neque in futuro. Aut facite arborem bonam et fructum eius bonum, aut facite arborem malam et fructum eius malum. Ex fructu enim arbor cognoscitur. Progenies uiperarum, quomodo potestis bona loqui cum sitis mali? Ex habundantia enim cordis os loquitur. Bonus homo de bono thesauro profert bonum, et malus homo de malo thesauro profert malum. Dico autem uobis quoniam omne uerbum otiosum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicii. Ex uerbis enim tuis iustificaberis, et ex uerbis tuis condempnaberis.

XXXVII

Tunc responderunt ei quidam de scribis et phariseis dicentes: Magister, uolumus a te signum uidere. Iesus autem respondens ait illis: Generatio mala et adultera signum querit, et signum non dabitur ei nisi signum Ione prophete. Sicut enim fuit Ionas in uentre ceti tribus diebus et tribus noctibus, sic erit filius hominis in corde terre tribus diebus et tribus noctibus. Viri Niniuite surgent in iudicio cum generatione ista et condempnabunt eam, quia penitentiam egerunt in predicatione Ione. Et ecce plusquam Ionas hic. Regina austri surget in iudicio cum generatione ista et condempnabit eam, quia uenit a finibus terre audire sapientiam Salomonis. Et ecce plusquam Salomon hic. Cum autem inmundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida querens requiem et non inuenit. Tunc dicit: Reuertar in domum meam unde exiui. Et ueniens inuenit uacantem, et scopis mundatam et ornatam. Tunc uadit et assumit secum alios septem spiritus nequiores se, et ingressi habitant ibi. Et fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus. Sic erit generationi huic pessime.

XXXVIII

Adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater eius et fratres stabant foris querentes loqui ei. Dixit autem ei quidam: Ecce mater tua et fratres tui foris stant querentes te. At ipse respondens dicenti sibi ait: Que est mater mea, et qui sunt fratres mei? Et extendens manum in discipulos suos dixit: Ecce mater mea et fratres mei. Quicumque enim fecerit uoluntatem patris mei qui in celis est, ipse meus frater et soror et mater est.

XXXVIIII

In illo die exiens Iesus de domo, sedebat secus mare. Et congregate sunt ad eum turbe multe, ita ut in nauiculam ascendens sederet, et omnis turba stabat in littore. Et locutus est eis multa in parabolis dicens: Ecce exiit qui seminat seminare. Et dum seminat, quedam ceciderunt secus uiam, et uenerunt uolucres et comederunt ea. Alia autem ceciderunt in petrosa ubi non habebant terram multam, et continuo orta sunt quia non habebant altitudinem terre. Sole autem orto estuauerunt, et quia non habebant radicem aruerunt. Alia autem ceciderunt in spinas, et creuerunt spine et suffocauerunt ea. Alia uero ceciderunt in terram bonam, et dabant fructum: aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud tricesimum. Qui habet aures audiendi audiat. Et accedentes discipuli dixerunt ei: Quare in parabolis loqueris eis? Qui respondens ait illis: Quia uobis datum est nosse mysterium regni celorum, illis autem non est datum. Qui enim habet, dabitur ei et habundabit. Qui autem non habet, et quod habet auferetur ab eo. Ideo in parabolis loquor eis, quia uidentes non uident, et audientes non audiunt neque intelligunt. Et adimpletur in illis prophetia Ysaie dicentis: Auditu audietis et non intelligetis, et uidentes uidebitis et non uidebitis. Incrassatum est enim cor populi huius, et auribus grauiter audierunt, et oculos suos clauserunt, ne quando uideant oculis et auribus audiant, et corde intelligant et conuertantur et sanem eos. Vestri autem beati oculi quia uident, et aures uestre que audiunt. Amen dico uobis, quia multi prophete et iusti cupierunt uidere que uidetis et non uiderunt, et audire que auditis et non audierunt. Vos autem audite parabolam seminantis. Omnis qui audit uerbum regni et non intelligit, uenit malus et rapit quod seminatum est in corde eius. Hic est qui secus uiam seminatus est. Qui autem supra petrosa loca seminatus est, hic est qui audit uerbum et confestim cum gaudio accipit illud, et non habet in se radicem, sed est temporalis. Facta autem tribulatione et persecutione propter uerbum, continuo scandalizatur. Qui autem seminatus est in spinis, hic est qui uerbum audit, et sollicitudo seculi huius et fallacia diuitiarum suffocat uerbum, et sine fructu efficitur. Qui uero in terram bonam seminatus est, hic est qui audit uerbum et intelligit, et fructum affert: aliud quidem centum, aliud autem sexaginta, porro aliud triginta.

XL

Aliam parabolam proposuit illis dicens: Simile est regnum celorum homini qui seminauit bonum semen in agro suo. Cum autem dormirent homines, uenit inimicus eius et superseminauit zizania in medio tritici et abiit. Cum autem creuisset herba et fructum fecisset, apparuerunt zizania. Accedentes autem serui patrisfamilias dixerunt ei: Domine, nonne bonum semen seminasti in agro tuo? Unde ergo habet zizania? Et ait illis: Inimicus homo hoc fecit. Serui autem dixerunt ei: Vis imus et colligimus ea? Et ait: Non, ne forte colligentes zizania eradicetis simul cum eis et triticum. Sinite utraque crescere usque ad messem, et in tempore messis dicam messoribus: Colligite primum zizania, et alligate ea in fasciculos ad comburendum, triticum autem congregate in horreum meum. Aliam parabolam proposuit eis dicens: Simile est regnum celorum grano sinapis, quod accipiens homo seminauit in agro suo. Quod minimum quidem est omnibus seminibus, cum autem creuerit maius est omnibus holeribus, et fit arbor, ita ut uolucres celi ueniant et habitent in ramis eius. Aliam parabolam locutus est eis: Simile est regnum celorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farine satis tribus, donec fermentatum est totum. Hec omnia locutus est Iesus in parabolis ad turbas, et sine parabolis non loquebatur eis, ut impleretur quod dictum est per prophetam dicentem: Aperiam in parabolis os meum, eructabo abscondita a constitutione mundi. Tunc dimissis turbis uenit in domum, et accesserunt ad eum discipuli dicentes: Dissere nobis parabolam zizaniorum agri. Qui respondens ait: Qui seminat bonum semen est filius hominis. Ager autem est mundus. Bonum uero semen, hi sunt filii regni. Zizania autem filii sunt nequam. Inimicus autem qui seminauit ea, est diabolus. Messis uero consummatio seculi est. Messores autem angeli sunt. Sicut ergo colliguntur zizania et igni comburuntur, ita erit in consummatione seculi. Mittet filius hominis angelos suos, et colligent de regno eius omnia scandala, et eos qui faciunt iniquitatem, et mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus et stridor dentium. Tunc iusti fulgebunt sicut sol in regno patris eorum. Qui habet aures audiendi audiat.

XLI

Simile est regnum celorum thesauro abscondito in agro, quem qui inuenit homo abscondit, et pre gaudio illius uadit et uendit uniuersa que habet, et emit agrum illum. Iterum simile est regnum celorum homini negotiatori querenti bonas margaritas. Inuenta autem una pretiosa margarita, abiit et uendidit omnia que habuit, et emit eam. Iterum simile est regnum celorum sagene misse in mare, et ex omni genere piscium congreganti. Quam cum impleta esset educentes, et secus litus sedentes, elegerunt bonos in uasa sua, malos autem foras miserunt. Sic erit in consummatione seculi. Exibunt angeli et separabunt malos de medio iustorum, et mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus et stridor dentium. Intellexistis hec omnia? Dicunt ei: Etiam. Ait illis: Ideo omnis scriba doctus in regno celorum similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo noua et uetera.

XLII

Et factum est cum consummasset Iesus parabolas istas, transiit inde. Et ueniens in patriam suam docebat eos in synagogis eorum, ita ut mirarentur et dicerent: Unde huic tanta sapientia hec et uirtutes? Nonne hic est fabri filius? Nonne mater eius dicitur Maria, et fratres eius Iacobus et Ioseph et Symon et Iudas? Et sorores eius, nonne omnes apud nos sunt? Unde ergo huic omnia ista? Et scandalizabantur in eo. Iesus autem dixit eis: Non est propheta sine honore nisi in patria sua et in domo sua. Et non fecit ibi uirtutes multas propter incredulitatem illorum.

XLIII

In illo tempore audiuit Herodes tetrarcha famam Iesu, et ait pueris suis: Hic est Iohannes baptista. Ipse surrexit a mortuis, et ideo uirtutes operantur in eo. Herodes autem tenuit Iohannem

et alligavit eum, et posuit in carcere propter Herodiadem uxorem Philippi fratris sui. Dicebat enim illi Iohannes: Non licet tibi habere eam. Et volens eum occidere, timuit populum, quia sicut prophetam eum habebant. Die autem natalis Herodis saltavit filia Herodiadis in medio, et placuit Herodi. Unde cum iuramento pollicitus est ei dare quodcumque postulasset ab eo. At illa premonita a matre sua: Da michi, inquit, in disco caput Iohannis Baptiste. Et contristatus est rex; propter iusiurandum, et propter eos qui pariter recumbebant, iussit dari. Misitque et decollavit in carcere. Et allatum est caput eius in disco, et datum est puelle, et tulit matri sue. Et accedentes discipuli eius, tulerunt corpus et sepelierunt illud. Et venientes nunciaverunt Ihesu. Quod cum audisset Ihesus, secessit inde in navicula in locum desertum seorsum. Et cum audissent turbe, secute sunt eum pedestres de civitatibus. Et exiens vidit turbam multam et misertus est eis, et curavit infirmos eorum. Vespere autem facto, accesserunt ad eum discipuli eius dicentes: Desertus est locus et hora iam preteriit; dimitte turbas ut euntes in castella emant sibi escas. Ihesus autem dixit eis: Non habent necesse ire; date illis vos manducare. Responderunt ei: Non habemus hic nisi quinque panes et duos pisces. Et ait illis: Afferte illos huc ad me. Et cum iussisset turbas discumbere supra fenum, acceptis quinque panibus et duobus piscibus, aspiciens in celum benedixit, et fregit, et dedit discipulis suis panes, discipuli autem turbis. Et manducaverunt omnes et saturati sunt. Et tulerunt reliquias fragmentorum xii cophinos plenos. Manducantium autem fuit numerus quinque milia virorum, exceptis mulieribus et parvulis. Et statim iussit discipulos suos ascendere in naviculam, et precedere eum trans fretum, donec dimitteret turbas.

XLIIII Et dimissa turba, ascendit in montem solus orare. Vespere autem facto, solus erat ibi. Navicula autem in medio mari iactabatur fluctibus; erat enim illis ventus contrarius. Quarta autem vigilia noctis venit ad eos ambulans supra mare. Videntes autem illum supra mare ambulantem, turbati sunt dicentes quia fantasma est; et pre timore clamaverunt. Statimque locutus est Ihesus eis dicens: Habete fiduciam; ego sum, nolite timere. Respondens autem Petrus dixit: Domine, si tu es, iube me venire ad te super aquas. At ille dixit: Veni. Et descendens Petrus de navicula, ambulabat super aquas ut veniret ad Ihesum. Videns vero ventum validum timuit; et cum cepisset mergi, clamavit dicens: Domine, salvum me fac. Et continuo Ihesus extendens manum apprehendit eum, et ait illi: Modice fidei, quare dubitasti? Et cum ascendisset in naviculam, cessavit ventus. Qui autem in navicula erant venerunt et adoraverunt eum dicentes: Vere filius Dei es.

XLV Et cum transfretassent, venerunt in terram Genesar. Et cum cognovissent eum viri loci illius, miserunt in universam regionem illam, et obtulerunt ei omnes male habentes. Et rogabant eum ut vel fimbriam vestimenti eius tangerent. Et quicumque tetigerunt salvi facti sunt.

XLVI Tunc accesserunt ad eum scribe et pharisei ab Hierosolimis dicentes: Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem seniorum? Non enim lavant manus suas cum panem manducant. Ipse autem respondens ait illis: Quare et vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? Nam Deus dixit: Honora patrem tuum et matrem; et qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri vel matri: Munus quodcumque est ex me tibi proderit, et non honorificavit patrem suum aut matrem suam; et irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram. Hypocrite, bene prophetavit de vobis Ysaias dicens: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me. Sine autem causa colunt me, docentes doctrinas et mandata hominum. Et convocatis ad se turbis, dixit eis: Audite et intelligite. Non quod intrat in os coinquinat hominem, sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem. Tunc accedentes discipuli eius dixerunt ei: Scis quia pharisei audito hoc verbo scandalizati sunt? At ille respondens ait: Omnis plantatio quam non plantavit pater meus celestis eradicabitur. Sinite illos; ceci sunt duces cecorum. Cecus autem si ceco ducatum prestet, ambo in foveam cadunt. Respondens autem Petrus dixit ei: Edissere nobis parabolam istam. At ille dixit: Adhuc et vos sine intellectu estis? Non intelligitis quia omne quod in os intrat in ventrem vadit, et in secessum emittitur? Que autem procedunt de ore, de corde exeunt, et hec coinquinant hominem. De corde enim exeunt cogitationes male, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemie. Hec sunt que coinquinant hominem. Non lotis autem manibus manducare non coinquinat hominem.

XLVII Et egressus inde Ihesus secessit in partes Tyri et Sydonis. Et ecce mulier Chananea a finibus illis egressa clamavit dicens: Miserere mei, Domine fili David; filia mea male a demonio vexatur. Qui non respondit ei verbum. Et accedentes discipuli eius rogabant eum dicentes: Dimitte eam, quia clamat post nos. Ipse autem respondens ait: Non sum missus nisi ad oves que perierunt domus Israel. At illa venit et adoravit eum dicens: Do[mine, adiuva me.] Qui respondens ait: Non est bonum sumere panem filiorum et mittere [canibus. At illa dixit: Etiam] Domine, nam et catelli edunt de micis que cadunt de mensa dominorum suorum. Tunc respondens Ihesus ait illi: O mulier, magna est fides tua; fiat tibi sicut vis. Et sanata est filia eius ex illa hora. Et cum transisset inde Ihesus, venit secus mare Galilee. Et ascendens in montem sedebat ibi. Et accesserunt ad eum turbe multe, habentes secum cecos, mutos, claudos, debiles, et alios multos; et proiecerunt eos ante pedes eius, et curavit eos, ita ut turbe mirarentur videntes mutos loquentes, claudos ambulantes, cecos videntes; et magnificabant Deum Israhel.

XLVIII Ihesus autem convocatis discipulis suis dixit: Misereor turbe, quia triduo iam perseverant mecum, et non habent quid manducent; et dimittere eos ieiunos nolo, ne deficiant in via. Et dicunt ei discipuli: Unde ergo nobis in deserto panes tantos, ut saturemus turbam tantam? Et ait illis Ihesus: Quot panes habetis? At illi dixerunt: Septem, et paucos pisciculos. Et precepit turbe ut discumberent super terram. Et accipiens septem panes et pisces, et gratias agens fregit et dedit discipulis suis, et discipuli dederunt populo. Et manducaverunt omnes et saturati sunt. Et quod superfuit de fragmentis, tulerunt septem sportas plenas. Erant autem qui manducaverunt quattuor milia hominum, extra parvulos et mulieres. Et dimissa turba ascendit in naviculam, et venit in fines Magedan. Et accesserunt ad eum pharisei et saducei temptantes, rogaverunt eum ut signum de celo ostenderet eis. At ille respondens ait illis: Facto vespere dicitis: Serenum erit, rubicundum est enim celum. Et mane: Hodie tempestas, rutilat enim triste celum. Faciem ergo celi diiudicare nostis, signa autem temporum non potestis scire. Generatio mala et adultera signum querit, et signum non dabitur ei nisi signum Ione. Et relictis illis abiit. Et cum venissent discipuli eius trans fretum, obliti sunt panes accipere. Qui dixit illis: Intuemini et cavete a fermento phariseorum et saduceorum. At illi cogitabant inter se dicentes: Quia panes non accepimus. Sciens autem Ihesus dixit: Quid cogitatis inter vos, modice fidei, quia panes non habetis? Nondum intellexistis, neque recordamini quinque panum in quinque milia hominum, et quot cophinos sumpsistis? Neque septem panum in quattuor milia hominum, et quot sportas sumpsistis? Quare non intelligitis quia non de pane dixi vobis: Cavete a fermento phariseorum et saduceorum. Tunc intellexerunt quia non dixerit cavendum a fermento panum, sed a doctrina phariseorum et saduceorum.

XLVIIII Venit autem Ihesus in partes Cesaree Philippi, et interrogabat discipulos suos dicens: Quem dicunt homines esse filium hominis? At illi dixerunt: Alii Iohannem Baptistam, alii autem Helyam, alii vero Ieremiam aut unum ex prophetis. Dicit illis Ihesus: Vos autem quem me esse dicitis? Respondens Symon Petrus dixit: Tu es Christus filius Dei vivi. Respondens autem Ihesus dixit ei: Beatus es Symon Bariona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed pater meus qui in celis est. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, et super hanc petram edificabo ecclesiam meam, et porte inferi non prevalebunt adversus eam. Et tibi dabo claves regni celorum. Et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in celis; et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in celis. Tunc precepit discipulis suis ut nemini dicerent quia ipse esset Ihesus Christus.

L Exinde cepit Ihesus ostendere discipulis suis quia oporteret eum ire Hierosolimam, et multa pati a senioribus et principibus sacerdotum et scribis, et occidi, et tertia die resurgere. Et assumens eum Petrus cepit increpare illum dicens: Absit a te, Domine; non erit tibi hoc. Qui conversus dixit Petro: Vade post me, Sathanas; scandalum es michi, quia non sapis ea que Dei sunt, sed ea que hominum. Tunc Ihesus dixit discipulis suis: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam et sequatur me. Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet eam; qui autem perdiderit animam suam propter me, inveniet eam. Quid enim prodest homini si universum mundum lucretur, anime vero sue detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? Filius enim hominis venturus est in gloria patris sui cum angelis suis, et tunc reddet unicuique secundum opera eius. Amen dico vobis, sunt quidam de hic stantibus qui non gustabunt mortem donec videant filium hominis venientem in regno suo.

LI Et post dies sex assumpsit Ihesus Petrum et Iacobum et Iohannem fratrem eius, et duxit illos in montem excelsum seorsum, et transfiguratus est ante eos. Et resplenduit facies eius sicut sol, vestimenta autem eius facta sunt alba sicut nix. Et ecce apparuit illis Moyses et Helyas cum eo loquentes. Respondens autem Petrus dixit ad Ihesum: Domine, bonum est nos hic esse; si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, Moysi unum, et Helye unum. Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbravit eos. Et ecce vox de nube dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo michi bene complacuit; ipsum audite. Et audientes discipuli ceciderunt in faciem suam, et timuerunt valde. Et accessit Ihesus et tetigit eos, dixitque eis: Surgite et nolite timere. Levantes autem oculos suos neminem viderunt nisi solum Ihesum. Et descendentibus illis de monte, precepit Ihesus dicens: Nemini dixeritis visionem, donec filius hominis a mortuis resurgat. Et interrogaverunt eum discipuli eius dicentes: Quid ergo scribe dicunt quod Helyam oporteat primum venire? At ille respondens ait illis: Helyas quidem venturus est, et restituet omnia. Dico autem vobis quia Helyas iam venit, et non cognoverunt eum, sed fecerunt in eum quecumque voluerunt. Sic et filius hominis passurus est ab eis. Tunc intellexerunt discipuli quia de Iohanne Baptista dixisset. Et cum venisset ad turbas, accessit ad eum homo genibus provolutus ante eum dicens: Domine, miserere filio meo, quia lunaticus est et male patitur; nam sepe cadit in ignem et crebro in aquam. Et obtuli eum discipulis tuis, et non potuerunt curare eum. Tunc respondens Ihesus ait: O generatio incredula et perversa, usquequo ero vobiscum? usquequo patiar vos? Afferte huc illum ad me. Et increpavit eum Ihesus, et exiit ab eo demonium, et curatus est puer ex illa hora. Tunc accesserunt discipuli ad Ihesum secreto et dixerunt ei: Quare nos non potuimus eicere illum? Dicit illis: Propter incredulitatem vestram. Amen quippe dico vobis, si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic: Transi hinc, et transibit, et nichil impossibile erit vobis. Hoc autem genus non eicitur nisi per orationem et ieiunium.

LII Conversantibus autem eis in Galilea, dixit Ihesus: Filius hominis tradendus est in manus hominum, et occident eum, et tertia die resurget. Et contristati sunt vehementer. Et cum venissent Capharnaum, accesserunt qui didragma accipiebant ad Petrum et dixerunt: Magister vester non solvit didragma? Ait: Etiam. Et cum intrasset in domum, prevenit eum Ihesus dicens: Quid tibi videtur, Symon? Reges terre a quibus accipiunt tributum vel censum? a filiis suis an ab alienis? Et ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Ihesus: Ergo liberi sunt filii. Ut autem non scandalizemus eos, vade ad mare et mitte hamum, et eum piscem qui primus ascenderit tolle; et aperto ore eius invenies staterem; illum sumens da eis pro me et te.

LIII In illa hora accesserunt discipuli ad Ihesum dicentes: Quis putas maior est in regno celorum? Et advocans Ihesus parvulum, statuit eum in medio eorum et dixit: Amen dico vobis, nisi conversi fueritis et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum celorum. Quicumque ergo humiliaverit se sicut parvulus iste, hic est maior in regno celorum. Et qui susceperit unum parvulum talem in nomine meo, me suscipit. Qui autem scandalizaverit unum de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo eius, et demergatur in profundo maris. Ve mundo a scandalis! Necesse est enim ut veniant scandala; verumtamen ve homini per quem scandalum venit. Si autem manus tua vel pes tuus scandalizat te, abscide eum et proice abs te. Bonum tibi est ad vitam ingredi debilem vel claudum, quam duas manus vel duos pedes habentem mitti in ignem eternum. Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum et proice abs te. Bonum tibi est cum uno oculo in vitam intrare, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis. Videte ne contempnatis unum ex his pusillis. Dico enim vobis quod angeli eorum semper vident faciem patris mei qui in celis est. Venit enim filius hominis salvare quod perierat. Quid vobis videtur? Si fuerint alicui centum oves, et erraverit una ex eis, nonne relinquet nonaginta novem in montibus et vadit querere eam que erravit? Et si contigerit ut inveniat eam, amen dico vobis quia gaudebit super eam magis quam super nonaginta novem que non erraverunt. Sic non est voluntas ante patrem vestrum qui in celis est, ut pereat unus de pusillis istis.

256.

LIIII Si autem peccaverit in te frater tuus, vade et corripe eum inter te et ipsum solum. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. Si autem non te audierit, adhibe tecum unum vel duos, ut in ore duorum testium vel trium stet omne verbum. Quod si non audierit eos, dic ecclesie. Si autem et ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus. Amen dico vobis, quecumque alligaveritis super terram, erunt alligata et in celo; et quecumque solveritis super terram, erunt soluta et in celo. Iterum dico vobis, quia si duo ex vobis consenserint super terram de omni re quamcumque petierint, fiet illis a patre meo qui in celis est. Ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Tunc accedens ad eum Petrus dixit: Domine, quotiens peccabit in me frater meus et dimittam ei? usque septies? Dicit ei Ihesus: Non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies.

LVI Ideo assimilatum est regnum celorum homini regi qui voluit rationem ponere cum servis suis. Et cum cepisset rationem ponere, oblatus est ei unus qui debebat decem milia talenta. Cum autem non haberet unde redderet, iussit eum dominus venundari et uxorem eius et filios et omnia que

habebat et reddi. Procidens autem servus ille orabat eum dicens. Domine patientiam habe in me, et omnia reddam tibi. Misertus autem dominus servi illius dimisit eum, et debitum dimisit ei. Egressus autem servus ille invenit unum de conservis suis, qui debebat ei centum denarios. Et tenens suffocabat eum dicens. Redde quod debes. Procidens autem conservus ille, rogabat eum dicens. Patientiam habe in me, et omnia reddam tibi. Ille autem noluit. Sed abiit et misit eum in carcerem, donec redderet debitum. Videntes autem conservi eius que fiebant, contristati sunt valde. Et venerunt, et narraverunt domino suo omnia que facta fuerant. Tunc vocavit eum dominus suus, et ait illi. Serve nequam, omne debitum dimisi tibi quoniam rogasti me. Nonne oportuit et te misereri conservo tuo, sicut et ego tui misertus sum? Et iratus dominus eius, tradidit eum tortoribus quoad usque redderet universum debitum. Sic et pater meus celestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris.

LVI. Et factum est cum consummasset Ihesus sermones istos, migravit a Galilea, et venit in partes Iudee trans Iordanen. Et secute sunt eum turbe multe, et curavit eos ibi. Et accesserunt ad eum pharisei temptantes eum et dicentes. Si licet homini dimittere uxorem suam quacumque ex causa? Qui respondens Ihesus ait illis. Non legistis quia qui fecit ab initio masculum et feminam fecit eos et dixit. Propter hoc relinquet homo patrem et matrem et adherebit uxori sue, et erunt duo in carne una. Itaque iam non sunt duo sed una caro. Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet. Dicunt illi. Quid ergo Moyses mandavit dari libellum repudii, et dimittere? Ait illis. Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras. Ab initio autem non fuit sic. Dico autem vobis, quia quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob causam fornicationis et aliam duxerit mechatur. Et qui dimissam duxerit mechatur. Dicunt ei discipuli eius. Si ita est causa viri cum uxore, non expedit nubere. Qui dixit. Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est. Sunt enim eunuchi qui de matris utero sic nati sunt. Et sunt eunuchi, qui facti sunt ab hominibus. Et sunt eunuchi qui se ipsos castraverunt propter regnum celorum. Qui potest capere capiat.

LVII. Tunc oblati sunt ei parvuli, ut manus eis imponeret et oraret. Discipuli autem prohibebant eos. Ihesus vero ait eis. Sinite parvulos venire ad me, et nolite eos prohibere, talium est enim regnum celorum. Et cum imposuisset eis manus abiit inde. Et ecce unus accedens ait illi. Magister bone, quid boni faciam ut habeam vitam eternam? Qui dixit ei. Quid me interrogas de bono? Unus est bonus Deus. Si autem vis ad vitam ingredi, serva mandata. Dicit illi. Que? Ihesus autem dixit. Non homicidium facies. Non adulterabis. Non facies furtum. Non falsum testimonium dices. Honora patrem et matrem et diliges proximum tuum sicut te ipsum. Dicit ei adolescens. Omnia hec custodivi, quid adhuc mihi deest? Ait illi Ihesus. Si vis perfectus esse, vade et vende que habes et da pauperibus et habebis thesaurum in celo, et veni sequere me. Cum audisset autem adolescens verbum, abiit tristis. Erat enim habens multas possessiones. Ihesus autem dixit discipulis suis. Amen dico vobis, quia dives difficile intrabit in regnum celorum. Et iterum dico vobis, quia facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum celorum. Auditis autem his discipuli mirabantur valde dicentes. Quis ergo poterit salvus esse? Aspiciens autem Ihesus dixit eis. Apud homines hoc impossibile est, apud Deum autem omnia possibilia sunt. Tunc respondens Petrus dixit ei. Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te. Quid ergo erit nobis? Ihesus autem dixit eis. Amen dico vobis, quod vos qui secuti estis me in regeneratione cum sederit filius hominis in sede maiestatis sue, sedebitis et vos super sedes XII, iudicantes XII tribus Israel. Et omnis qui reliquerit domum vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet et vitam eternam possidebit. Multi autem erunt primi novissimi, et novissimi primi.

LVIII. Simile est regnum celorum homini patrifamilias, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam. Conventione autem facta cum operariis ex denario diurno, misit eos in vineam suam. Et egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro otiosos et ait illis. Ite et vos in vineam meam, et quod iustum fuerit dabo vobis. Illi autem abierunt. Iterum autem exiit circa sextam et nonam horam, et fecit similiter. Circa undecimam vero exiit, et invenit alios stantes, et dicit illis. Quid hic statis tota die otiosi? Dicunt ei. Quia nemo nos conduxit. Dicit illis. Ite et vos in vineam meam. Cum sero autem factum esset, dicit dominus vinee procuratori suo. Voca operarios, et redde illis mercedem incipiens a novissimis usque ad primos. Cum venissent ergo qui circa undecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios. Venientes autem et primi, arbitrati sunt quod plus essent accepturi. Acceperunt autem et ipsi singulos denarios. Et accipientes, murmurabant adversus patremfamilias dicentes. Hi novissimi una hora fecerunt, et pares illos nobis fecisti, qui portavimus pondus diei et estus. At ille respondens uni eorum dixit. Amice, non facio tibi iniuriam. Nonne ex denario convenisti mecum? Tolle quod tuum est et vade. Volo autem et huic novissimo dare sicut et tibi. Aut non licet mihi quod volo facere? An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? Sic erunt novissimi primi, et primi novissimi. Multi enim sunt vocati, pauci vero electi.

LVIIII. Et ascendens Ihesus Hierosolimam, assumpsit XII discipulos suos secreto, et ait illis. Ecce ascendimus Hierosolimam, et filius hominis tradetur principibus sacerdotum et scribis, et condempnabunt eum morte. Et tradent eum gentibus ad illudendum, et flagellandum, et crucifigendum. Et tertia die resurget. Tunc accessit ad eum mater filiorum Zebedei cum filiis suis, adorans et petens aliquid ab eo. Qui dixit ei. Quid vis? Ait illi. Dic ut sedeant hi duo filii mei unus ad dexteram tuam, et unus ad sinistram in regno tuo. Respondens autem Ihesus dixit. Nescitis quid petatis. Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? Dicunt ei. Possumus. Ait illis. Calicem quidem meum bibetis, sedere autem ad dexteram meam vel sinistram non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a patre meo. Audientes autem decem, indignati sunt de duobus fratribus. Ihesus autem vocavit eos ad se et ait. Scitis quia principes gentium dominantur eorum, et qui maiores sunt potestatem exercent in eos. Non ita erit inter vos. Sed quicumque voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister. Et qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus. Sicut filius hominis non venit ministrari sed ministrare, et dare animam suam redemptionem pro multis. Vos autem queritis de pusillo crescere, et de maiore minores esse. Cum introieritis autem ad cenam vocati, nolite recumbere in locis eminentioribus, ne forte honoratior te superveniat, et accedens qui te vocavit dicat tibi. Adhuc deorsum accede, et confundaris. Si autem recubueris in inferiori loco, et supervenerit inferior te, dicet tibi qui te ad cenam vocavit. Accede adhuc superius, et erit hoc tibi utilius.

LX. Et egredientibus eis ab Hiericho, secuta est eum turba multa. Et ecce duo ceci sedentes secus viam, audierunt quia Ihesus transiret, et clamaverunt dicentes. Domine miserere nostri, fili David. Turba autem increpabat eos, ut tacerent. At illi magis clamabant dicentes. Domine miserere nostri, fili David. Et stetit Ihesus et vocavit eos, et ait. Quid vultis ut faciam vobis? Dicunt illi. Domine, ut aperiantur oculi nostri. Misertus autem eorum Ihesus, tetigit oculos eorum, et confestim viderunt, et secuti sunt eum.

LXI. Et cum appropinquassent Hierosolimis, et venissent Bethfage ad montem Oliveti, tunc misit Ihesus duos discipulos dicens eis. Ite in castellum quod contra vos est, et statim invenietis asinam alligatam, et pullum cum ea. Solvite et adducite mihi. Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite quia dominus his opus habet, et confestim dimittet eos. Hoc autem totum factum est, ut impleretur quod dictum est per prophetam dicentem. Dicite filie Syon, ecce rex tuus venit tibi mansuetus, et sedens super asinam et pullum filium subiugalis. Euntes autem discipuli fecerunt sicut precepit illis Ihesus. Et adduxerunt asinam et pullum, et imposuerunt super eos vestimenta sua, et eum desuper sedere fecerunt. Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via. Alii autem cedebant ramos de arboribus et sternebant in via. Turbe autem que precedebant et que sequebantur, clamabant dicentes. Osanna filio David, benedictus qui venturus est in nomine Domini, osanna in excelsis. Et cum intrasset Ihesus Hierosolimam, commota est universa civitas dicens. Quis est hic? Populi autem dicebant. Hic est propheta a Nazareth Galilee. Et intravit Ihesus in templum Dei, et eiciebat omnes vendentes et ementes in templo, et mensas nummulariorum et cathedras vendentium columbas evertit et dicit eis. Scriptum est: domus mea domus orationis vocabitur. Vos autem fecistis illam speluncam latronum. Et accesserunt ad eum ceci et claudi in templo, et sanavit eos. Videntes autem principes sacerdotum et scribe mirabilia que fecit et pueros clamantes in templo et dicentes, osanna filio David, indignati sunt et dixerunt ei. Audis quid isti dicunt? Ihesus autem dicit eis. Numquam legistis quia ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem? Et relictis illis abiit foras extra civitatem in Bethaniam, ibique mansit et docebat eos de regno Dei.

LXII. Mane autem revertens in civitatem esuriit. Et videns fici arborem unam secus viam, venit ad eam, et nichil invenit in ea nisi folia tantum, et ait illi. Numquam fructus ex te nascatur in sempiternum. Et arefacta est continuo ficulnea. Et videntes discipuli, mirati sunt dicentes. Quomodo continuo aruit? Respondens autem Ihesus ait eis. Amen dico vobis, si habueritis fidem et non hesitaveritis, non solum de ficulnea facietis, sed et si monti huic dixeritis tolle te et iacta te in mare, fiet. Et omnia quecumque petieritis in oratione credentes accipietis. Et cum venisset in templum, accesserunt ad eum docentem principes sacerdotum et seniores populi dicentes. In qua potestate hec facis? Et quis dedit tibi hanc potestatem? Respondens autem Ihesus ait eis. Interrogabo vos et ego unum sermonem, quem si dixeritis mihi, et ego vobis dicam in qua potestate hec facio. Baptismum Iohannis unde erat? E celo, an ex hominibus? At illi cogitabant inter se dicentes. Si dixerimus e celo, dicet nobis, quare ergo non credidistis illi? Si autem dixerimus ex hominibus, timemus turbam. Omnes enim habent Iohannem sicut prophetam. Et respondentes Ihesu dixerunt. Nescimus. Ait illis et ipse. Nec ego vobis dico, in qua potestate hec facio. Quid autem vobis videtur? Homo quidam habebat duos filios, et accedens ad primum dixit. Fili, vade hodie operare in vinea mea. Ille respondens ait. Nolo. Postea autem penitentia motus abiit. Accedens autem ad alterum dixit similiter. At ille respondens ait. Eo domine, et non abiit. Quis ex duobus fecit voluntatem patris? Dicunt ei. Novissimus. Dicit eis Ihesus. Amen dico vobis, quia publicani et meretrices precedent vos in regno Dei. Venit enim ad vos Iohannes in via iustitie, et non credidistis ei. Publicani autem et meretrices crediderunt ei. Vos autem videntes nec penitentiam habuistis postea ut crederetis ei.

LXIII. Aliam parabolam audite. Homo erat paterfamilias qui plantavit vineam, et sepem circumdedit ei, et fodit in ea torcular, et edificavit turrim, et locavit eam agricolis, et peregre profectus est. Cum tempus autem fructuum appropinquasset, misit servos suos ad agricolas, ut acciperent fructus eius. Et agricole apprehensis servis eius, alium ceciderunt, alium vero occiderunt, alium vero lapidaverunt. Iterum misit alios servos plures prioribus, et fecerunt illis similiter. Novissime autem misit ad eos filium suum dicens. Verebuntur filium meum. Agricole autem videntes filium, dixerunt intra se. Hic est heres, venite occidamus eum, et habebimus hereditatem eius. Et apprehensum eum eiecerunt extra vineam et occiderunt. Cum ergo venerit dominus vinee, quid faciet agricolis illis? Aiunt illi. Malos male perdet, et vineam suam locabit aliis agricolis qui reddant ei fructum temporibus suis. Dicit illis Ihesus. Numquam legistis in scripturis, lapidem quem reprobaverunt edificantes hic factus est in caput anguli? A Domino factum est istud et est mirabile in oculis nostris. Ideo dico vobis, quia auferetur a vobis regnum Dei, et dabitur genti facienti fructus eius. Et qui ceciderit super lapidem istum confringetur; super quem vero ceciderit conteret eum. Audientes autem principes sacerdotum et pharisei parabolas eius, cognoverunt quod de ipsis diceret. Et querentes eum tenere, timuerunt turbas, quoniam sicut prophetam eum habebant. Et respondens Ihesus dixit iterum in parabolis eis dicens. Simile est regnum celorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo. Et misit servos suos vocare invitatos ad nuptias, et nolebant venire. Iterum misit alios servos dicens. Dicite invitatis: ecce prandium meum paravi, tauri mei et altilia occisa, et omnia parata, venite ad nuptias. Illi autem neglexerunt. Et abierunt alius in villam suam, alius vero in negotiationem suam. Reliqui vero tenuerunt servos eius, et contumelia affectos occiderunt. Rex autem cum audisset iratus est, et missis exercitibus perdidit homicidas illos, et civitatem illorum succendit. Tunc ait servis suis. Nuptie quidem parate sunt, sed qui invitati sunt non fuerunt digni. Ite ergo ad exitus viarum, et quoscumque inveneritis vocate ad nuptias. Et egressi servi eius in vias, congregaverunt omnes quos invenerunt bonos et malos, et implete sunt nuptie discumbentium. Intravit autem rex ut videret discumbentes, et vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali, et ait illi. Amice, quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit. Tunc dixit rex ministris. Ligatis manibus eius et pedibus mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus et stridor dentium. Multi enim sunt vocati, pauci vero electi.

LXIIII. Tunc abeuntes pharisei, consilium inierunt ut caperent illum in sermone. Et mittunt ei discipulos suos cum Herodianis dicentes. Magister, scimus quia verax es et viam Dei in veritate doces, et non est tibi cura de aliquo. Non enim respicis personam hominum. Dic ergo nobis quid tibi videtur. Licet censum dari Cesari, an non? Cognita autem Ihesus nequitia eorum ait. Quid me temptatis hypocrite? Ostendite mihi nomisma census. At illi obtulerunt ei denarium. Et ait illis Ihesus. Cuius est imago hec et superscriptio? Dicunt ei. Cesaris. Tunc ait illis. Reddite ergo que sunt Cesaris Cesari, et que sunt Dei Deo. Et audientes mirati sunt. Et relicto eo abierunt.

LXV. In illo die accesserunt ad eum saducei, qui dicunt non esse resurrectionem. Et interrogaverunt eum dicentes. Magister, Moyses dixit. Si quis mortuus fuerit non habens filium, ut ducat frater eius uxorem illius et suscitet semen fratri suo. Erant autem apud nos septem fratres. Et primus uxore ducta, defunctus est, et non habens semen, reliquit uxorem suam fratri suo. Similiter et secundus et tertius usque ad septimum. Novissime autem omnium, et mulier

defuncta est. In resurrectione cuius erit de septem uxor? Omnes enim habuerunt eam. Respondens autem ihesus ait illis: Erratis nescientes scripturas neque uirtutem dei. In resurrectione enim neque nubent neque nubentur. sed erunt sicut angeli dei in celo. De resurrectione autem mortuorum non legistis. quod dictum est uobis a deo dicente: Ego sum deus abraham. et deus ysaac. et deus iacob. non est deus mortuorum sed uiuentium. Et audientes turbe. mirabantur in doctrina eius. Pharisei autem audientes quod silentium imposuisset saduceis. conuenerunt in unum. Et interrogauit eum unus ex eis legis doctor: temptans eum. Magister. quod est mandatum magnum in lege? Ait illi ihesus. Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo. et in tota anima tua. et in tota mente tua. hoc est maximum et primum mandatum. Secundum autem simile est huic. Diliges proximum tuum sicut te ipsum. In his duobus mandatis uniuersa lex pendet et prophete. Congregatis autem phariseis. interrogauit eos ihesus dicens. Quid uobis uidetur de christo. cuius filius est? Dicunt ei. Dauid. Ait illis. Quomodo ergo dauid in spiritu uocat eum dominum dicens: dixit dominus domino meo sede a dextris meis. donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum? Si ergo dauid eum dominum uocat. quomodo filius eius est?

VI Et nemo poterat respondere ei uerbum. nec ausus fuit quisquam ex illa die eum amplius interrogare. Tunc locutus est ihesus ad turbas. et ad discipulos suos dicens: Super cathedram moysi sederunt scribe et pharisei. Omnia ergo quecumque dixerint uobis facite et seruate. secundum opera uero eorum nolite facere. Dicunt enim et non faciunt. Alligant enim onera grauia et importabilia et imponunt in humeros hominum. digito autem suo nolunt ea mouere. Omnia uero opera sua faciunt: ut uideantur ab hominibus. Dilatant enim filacteria sua. et magnificant fimbrias. Amant autem primos recubitus in cenis. et primas cathedras in synagogis. et salutationes. et uocari ab hominibus rabbi. Uos autem nolite uocari rabbi. unus est enim magister uester. omnes autem uos fratres estis. et patrem nolite uocare uobis super terram. unus est enim pater uester qui in celis est. nec uocemini magistri. quia magister uester unus est christus. Qui maior est uestrum. erit minister uester. Qui autem se exaltauerit humiliabitur. Et qui se humiliauerit exaltabitur.

LXVII Ue autem uobis scribe et pharisei hypocrite. qui clauditis regnum celorum ante homines. Uos enim non intratis. nec introeuntes sinitis intrare. Ue uobis scribe et pharisei hypocrite. qui circuitis mare et aridam ut faciatis unum proselitum. et cum fuerit factus. facitis eum filium gehenne duplo quam uos. Ue uobis duces ceci. qui dicitis quicumque iurauerit per templum nichil est. qui autem iurauerit in auro templi debitor est. Stulti et ceci. Quid enim maius est. aurum an templum quod sanctificat aurum. Et quicumque iurauerit in altare nichil est. Quicumque autem iurauerit in dono quod est super illud debet. Ceci. Quid enim maius est. donum an altare quod sanctificat donum. Qui enim iurat in altare. iurat in eo et in omnibus que sunt super illud. Et qui iurauerit in templo. iurat in illo. et in eo qui habitat in ipso. Et qui iurat in celo. iurat in throno dei. Ue uobis scribe et pharisei hypocrite. quia decimatis mentam. anetum. et ciminum. et reliquistis que grauiora sunt legis. iudicium. et misericordiam. et fidem. hec oportet facere et illa non omittere. Duces ceci excolantes culicem. camelum autem glutientes. Ue uobis scribe et pharisei hypocrite. quia mundatis quod deforis est calicis. et parapsidis. intus autem pleni sunt rapina et inmunditia. Pharisee cece. munda prius quod intus est calicis. et parapsidis. ut fiat et id quod deforis est mundum. Ue uobis scribe et pharisei hypocrite. quia similes estis sepulchris dealbatis. que a foris parent hominibus speciosa. intus uero plena sunt ossibus mortuorum et omni spurcitia. Sic et uos a foris quidem paretis hominibus iusti. intus autem pleni estis hypocrisi. et iniquitate. Ue uobis scribe et pharisei hypocrite. qui edificatis sepulchra prophetarum. et ornatis monumenta iustorum. et dicitis. si fuissemus in diebus patrum nostrorum non essemus socii eorum in sanguine prophetarum. Itaque testimonium estis uobimet ipsis quia filii estis eorum qui prophetas occiderunt. Et uos implete mensuram patrum uestrorum. Serpentes. progenies uiperarum. quomodo fugietis a iudicio gehenne? Ideo ecce ego mitto ad uos prophetas. et sapientes et scribas. et ex illis occidetis et crucifigetis. et ex eis flagellabitis in synagogis uestris. et persequemini de ciuitate in ciuitatem. ut ueniat super uos omnis sanguis iustus qui effusus est super terram a sanguine abel iusti usque ad sanguinem

LXVIII zacharie filii barachie. quem occidistis inter templum et altare. Amen dico uobis. uenient hec omnia super generationem istam. Ierusalem ierusalem. que occidis prophetas et lapidas eos qui ad te missi sunt. Quotiens uolui congregare filios tuos. quemadmodum gallina congregat filios suos sub alas et noluisti. Ecce relinquetur uobis domus uestra deserta.

LX Dico enim uobis. non me uidebitis amodo donec dicatis. Benedictus qui uenit in nomine domini.

VIIII Et egressus ihesus de templo ibat. et accesserunt ad eum discipuli eius ut ostenderent ei edificationes templi. Ipse autem respondens dixit eis. Uidetis hec omnia? Amen dico uobis. non relinquetur hic lapis super lapidem qui non destruatur. Sedente autem eo super montem oliueti. accesserunt ad eum discipuli secreto dicentes. Dic nobis quando hec erunt. et quod signum aduentus tui et consummationis seculi? Respondens autem ihesus dixit eis. Uidete ne quis uos seducat. Multi enim uenient in nomine meo dicentes ego sum christus. et multos seducent. Audituri autem estis prelia. et opiniones bellorum. uidete ne turbemini. Oportet enim hec fieri. sed nondum est finis. Consurget enim gens in gentem. et regnum in regnum. et erunt pestilentie et fames. et terremotus per loca. hec autem omnia initia sunt dolorum. Tunc tradent uos in tribulationem. et occident uos. et eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum. Et tunc scandalizabuntur multi. et inuicem se tradent. et odio habebunt inuicem. Et multi pseudo prophete surgent. et seducent multos. Et quoniam habundabit iniquitas. refrigescet caritas multorum. Qui autem perseuerauerit usque in finem hic saluus erit. Et predicabitur hoc euangelium regni in uniuerso mundo in testimonium omnibus gentibus. et tunc ueniet consummatio. Cum ergo uideritis abhominationem desolationis que dicta est a daniele propheta stantem in loco sancto qui legit intelligat. Tunc qui in iudea sunt fugiant in montibus. et qui in tecto non descendat tollere aliquid de domo sua. Et qui in agro non reuertatur tollere tunicam suam. Ue autem pregnantibus et nutrientibus in illis diebus. Orate autem ut non fiat fuga uestra hyeme uel sabbato. Erit enim tunc tribulatio magna. qualis non fuit ab initio mundi usque modo neque fiet. Et nisi breuiati fuissent dies illi. non fieret salua omnis caro. Sed propter electos breuiabuntur dies illi. Tunc si quis uobis dixerit. ecce hic christus. aut ecce illic. nolite credere. Surgent enim pseudo christi et pseudo prophete. et dabunt signa magna et prodigia. ita ut in errorem inducantur si fieri potest etiam electi. Ecce predixi uobis. Si autem dixerint uobis ecce in deserto est nolite exire. ecce in penetrabilibus nolite credere. Sicut enim fulgur exit ab oriente et paret usque in occidentem. ita erit et aduentus filii hominis. Ubicumque fuerit corpus. illuc congregabuntur aquile. Statim autem post tribulationem dierum illorum sol obscurabitur. et luna non dabit lumen suum. et stelle cadent de celo. et uirtutes celorum commouebuntur. Et tunc parebit signum filii hominis in celo. Et tunc plangent omnes tribus terre. et uidebunt filium hominis uenientem in nubibus celi. cum uirtute magna et maiestate. Et mittet angelos suos cum tuba et uoce magna. et congregabunt electos eius a quattuor uentis. a summis celorum usque ad terminos eorum. Cum ceperint autem hec fieri. respicite et leuate capita uestra. quoniam appropinquabit redemptio uestra. Ab arbore autem fici discite parabolam. Cum iam ramus eius tener fuerit et folia nata. scitis quia prope est estas. Ita et uos cum uideritis hec omnia. scitote quia prope est in ianuis. Amen dico uobis. quia non preteribit hec generatio. donec omnia fiant. Celum et terra transibunt. uerba autem mea non transibunt. De die autem illa et hora nemo scit. neque angeli celorum. neque filius. nisi solus pater. Sicut enim in diebus noe ita erit et aduentus filii hominis. Sicut enim erant in diebus illis ante diluuium. comedentes et bibentes nubentes et nuptum tradentes usque in eo die quo intrauit noe in archam. et non cognouerunt donec uenit diluuium. et tulit omnes. ita erit et aduentus filii hominis. Tunc duo erunt in agro. unus assumetur et unus relinquetur. Due molentes in mola. una assumetur et una relinquetur. Uigilate ergo. quia nescitis qua hora dominus uester uenturus sit. Illud autem scitote. quoniam si sciret paterfamilias. qua hora fur uenturus esset. uigilaret utique et non sineret perfodi domum suam. Ideo et uos estote parati. quia nescitis qua hora filius hominis uenturus est. Quis putas est fidelis seruus et prudens. quem constituet dominus suus super familiam suam. ut det illis cibum in tempore? Beatus ille seruus. quem cum uenerit dominus eius. inuenerit sic facientem. Amen dico uobis. quoniam super omnia bona sua constituet eum. Si autem dixerit malus seruus in corde suo. moram facit dominus meus uenire. et ceperit percutere conseruos suos. Manducet autem et bibat cum ebriis. Ueniet autem dominus serui illius in die qua non sperat. et hora qua ignorat. et diuidet eum. partemque eius ponet cum hypocritis. Illic erit fletus et stridor dentium.

LXX Tunc simile erit regnum celorum decem uirginibus: que accipientes lampades suas exierunt obuiam sponso et sponse. Quinque autem ex eis erant fatue. et quinque prudentes. Sed quinque fatue acceptis lampadibus non sumpserunt oleum secum. Prudentes uero. acceperunt oleum in uasis suis cum lampadibus. Moram autem faciente sponso. dormitauerunt omnes et dormierunt. Media autem nocte clamor factus est: ecce sponsus uenit. exite obuiam ei. Tunc surrexerunt omnes uirgines ille. et ornauerunt lampades suas. Fatue autem sapientibus dixerunt. Date nobis de oleo uestro. quia lampades nostre extinguuntur. Responderunt prudentes dicentes. Ne forte non sufficiat nobis et uobis. ite potius ad uendentes et emite uobis. Dum autem irent emere uenit sponsus. et que parate erant intrauerunt cum eo ad nuptias. et clausa est ianua. Nouissime autem ueniunt et relique uirgines dicentes. Domine domine. aperi nobis. At ille respondens ait. Amen dico uobis. nescio uos. Uigilate itaque quia nescitis diem neque horam. Sicut enim homo quidam peregre proficiscens uocauit seruos suos. et tradidit illis bona sua. Et uni dedit quinque talenta. alii autem duo. alii uero unum. Unicuique secundum propriam uirtutem. et profectus est statim. Abiit autem qui quinque talenta acceperat. et operatus est in eis. et lucratus est alia quinque. Similiter qui duo acceperat. lucratus est alia duo. Qui autem unum acceperat. abiens fodit in terram. et abscondit pecuniam domini sui. Post multum uero temporis uenit dominus seruorum illorum. et posuit rationem cum eis. Et accedens qui quinque talenta acceperat. obtulit alia quinque talenta dicens. Domine. quinque talenta tradidisti mihi. ecce alia quinque superlucratus sum. Ait illi dominus eius. Euge serue bone et fidelis. quia super pauca fuisti fidelis. super multa te constituam. intra in gaudium domini tui. Accessit autem et qui duo talenta acceperat et ait. Domine. duo talenta tradidisti mihi. ecce duo alia lucratus sum. Ait illi dominus eius. Euge serue bone et fidelis. quia super pauca fuisti fidelis. super multa te constituam. Intra in gaudium domini tui. Accedens autem et qui unum talentum acceperat ait. Domine. scio quia homo durus es. metis ubi non seminasti. et congregas ubi non sparsisti. timens abii et abscondi talentum tuum in terra. ecce habes quod tuum est. Respondens autem dominus eius dixit ei. Serue nequam et piger. sciebas quia meto ubi non semino. et congrego ubi non sparsi. Oportuit ergo te committere pecuniam meam nummulariis. et ueniens ego recepissem utique quod meum erat cum usura. Tollite itaque ab eo talentum. et date ei qui habet decem talenta. Omni enim habenti dabitur et habundabit. ei autem qui non habet. et quod uidetur habere auferetur ab eo. Et inutilem seruum proicite in tenebras exteriores. illic erit fletus et stridor dentium.

LXXI Cum autem uenerit filius hominis in maiestate sua. et omnes angeli cum eo. tunc sedebit super sedem maiestatis sue. et congregabuntur ante eum omnes gentes. et separabit eos ab inuicem. sicut pastor segregat oues ab hedis. Et statuet oues quidem a dextris suis. hedos autem a sinistris. Tunc dicet rex his qui a dextris eius erunt. Uenite benedicti patris mei. possidete paratum uobis regnum a constitutione mundi. Esuriui enim. et dedistis michi manducare. Sitiui. et dedistis mihi bibere. Hospes eram. et collegistis me. Nudus. et operuistis me. Infirmus. et uisitastis me. In carcere eram. et uenistis ad me. Tunc respondebunt ei iusti dicentes. Domine. quando te uidimus esurientem et pauimus. sitientem. et dedimus tibi potum? Quando autem te uidimus hospitem. et suscepimus te? Aut nudum et cooperuimus te? Aut quando te uidimus infirmum. aut in carcere et uenimus ad te? Et respondens rex. dicet illis. Amen dico uobis. quamdiu fecistis uni de his fratribus meis minimis. mihi fecistis. Tunc dicet et his qui a sinistris eius erunt. Discedite a me maledicti in ignem eternum. qui paratus est diabolo et angelis eius. Esuriui enim. et non dedistis michi manducare. Sitiui. et non dedistis mihi potum. Hospes eram. et non collegistis me. Nudus. et non operuistis me. Infirmus et in carcere. et non uisitastis me. Tunc respondebunt ei et ipsi dicentes. Domine quando te uidimus esurientem. aut sitientem. aut hospitem. aut nudum. aut infirmum. uel in carcere. et non ministrauimus tibi? Tunc respondebit illis dicens. Amen dico uobis. quamdiu non fecistis uni de minoribus his. nec mihi fecistis. Et ibunt hi in supplicium eternum. iusti autem in uitam eternam.

LXXII Et factum est cum consummasset ihesus sermones hos omnes. dixit discipulis suis. Scitis quia post biduum pascha fiet. et filius hominis tradetur ut crucifigatur. Tunc congregati sunt principes sacerdotum et seniores populi in atrium principis sacerdotum qui dicebatur cayphas. et consilium fecerunt ut ihesum dolo tenerent et occiderent. Dicebant autem. Non in die festo. Ne forte tumultus fieret in populo. Cum autem esset ihesus in bethania in domo symonis leprosi. accessit ad eum mulier habens alabastrum unguenti preciosi. et effudit super caput eius recumbentis ipso. Uidentes autem discipuli. indignati sunt dicentes. Ut quid perditio hec? Potuit enim istud uenundari multo. et dari pauperibus. Sciens autem ihesus ait illis. Quid molesti estis mulieri? Opus bonum operata est in me. Nam semper pauperes habetis uobiscum. me autem non semper habebitis. Mittens enim hec unguentum hoc in corpus meum. ad sepeliendum me fecit. Amen dico uobis. ubicumque predicatum fuerit hoc euangelium in toto mundo dicetur. et quod hec fecit in memoriam eius. Tunc abiit unus de xii. qui dicitur iudas scariotis ad principes sacerdotum. et ait illis. Quid

257

uultis michi dare, et ego uobis eum tradam. At illi constituerunt ei triginta argenteos. Et exinde querebat oportunitatem ut eum traderet eis.

Prima autem die azimorum, accesserunt ad eum discipuli dicentes: Ubi uis paremus tibi comedere pascha? At ihesus dixit: Ite in ciuitatem ad quendam, et dicite ei: Magister dicit: Tempus meum prope est, apud te facio pascha cum discipulis meis. Et fecerunt discipuli sicut constituit illis ihesus, et parauerunt pascha. Uespere autem facto, discumbebat cum duodecim discipulis suis. Et edentibus illis dixit: Amen dico uobis, quia unus uestrum me traditurus est. Et contristati ualde, ceperunt singuli dicere: Numquid ego sum domine? At ipse respondens ait: Qui intingit mecum manum in parapside, hic me tradet. Filius quidem hominis uadit, sicut scriptum est de illo. Ue autem homini illi per quem filius hominis tradetur. Bonum erat ei si natus non fuisset homo ille. Respondens autem iudas qui eum tradidit, dixit: Numquid ego sum rabbi? Ait illi: Tu dixisti. Cenantibus autem eis, accepit ihesus panem, et benedixit ac fregit, deditque discipulis suis et ait: Accipite et manducate: hoc est corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit, et dedit illis dicens: Bibite ex hoc omnes. Hic est enim sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Dico enim uobis: non bibam amodo de hoc genimine uitis usque in diem illum cum illud bibam uobiscum nouum in regno patris mei. Et ymno dicto, exierunt in montem oliueti. Tunc dicit eis ihesus: Omnes uos scandalum patiemini in me in ista nocte. Scriptum est enim: Percutiam pastorem, et dispergentur oues. Postquam autem resurrexero, precedam uos in galileam. Respondens autem petrus ait illi: Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego numquam scandalizabor. Dixit illi ihesus: Amen dico tibi, quia in hac nocte antequam gallus cantet, ter me negabis. Ait illi petrus: Etiam si oportuerit me mori tecum, non te negabo. Similiter et omnes discipuli dixerunt. Tunc uenit ihesus cum illis in uillam que dicitur gethsamani, et dixit discipulis suis: Sedete hic, donec uadam illuc et orem. Et assumpto petro et duobus filiis zebedei, cepit contristari et mestus esse. Tunc ait illis: Tristis est anima mea usque ad mortem. Sustinete hic, et uigilate mecum. Et progressus pusillum, procidit in faciem suam orans et dicens: Pater mi, si possibile est, transeat a me calix iste. Uerumtamen non sicut ego uolo, sed sicut tu. Et uenit ad discipulos, et inuenit eos dormientes, et dicit petro: Sic non potuistis una hora uigilare mecum? Uigilate et orate, ut non intretis in temptationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Iterum secundo abiit et orauit dicens: Pater mi, si non potest hic calix transire nisi bibam illum, fiat uoluntas tua. Et uenit iterum, et inuenit eos dormientes. Erant enim oculi eorum grauati. Et relictis illis, iterum abiit et orauit tertio eundem sermonem dicens. Tunc uenit ad discipulos suos et dicit illis: Dormite iam et requiescite. Ecce appropinquauit hora, et filius hominis tradetur in manus peccatorum. Surgite eamus. Ecce appropinquauit qui me tradet. Adhuc ipso loquente, ecce iudas unus de duodecim uenit, et cum eo turba multa cum gladiis et fustibus, missi a principibus sacerdotum et senioribus populi. Qui autem tradidit eum, dedit illis signum dicens: Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum. Et confestim accedens ad ihesum, dixit: Aue rabbi. Et osculatus est eum. Dixitque illi ihesus: Amice, ad quid uenisti? Tunc accesserunt, et manus iniecerunt in ihesum, et tenuerunt eum. Et ecce unus ex his qui erant cum ihesu, extendens manum, exemit gladium suum, et percutiens seruum principis sacerdotum, amputauit auriculam eius. Tunc ait illi ihesus: Conuerte gladium tuum in locum suum. Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt. An putas quia non possum rogare patrem meum, et exhibebit michi modo plusquam duodecim milia legiones angelorum? Quomodo ergo implebuntur scripture, quia sic oportet fieri? In illa hora dixit ihesus turbis: Tamquam ad latronem existis cum gladiis et fustibus comprehendere me. Cotidie apud uos sedebam docens in templo, et non me tenuistis. Hoc autem totum factum est, ut implerentur scripture prophetarum. Tunc discipuli omnes relicto eo fugerunt. At illi tenentes ihesum, duxerunt ad caypham principem sacerdotum, ubi scribe et seniores conuenerant. Petrus autem sequebatur eum a longe usque in atrium principis sacerdotum. Et ingressus intro, sedebat cum ministris ut uideret finem. Principes autem sacerdotum et omne concilium querebant falsum testimonium aduersus ihesum, ut eum morti traderent. Et non inuenerunt, cum multi falsi testes accessissent. Nouissime autem uenerunt duo falsi testes, et dixerunt: Hic dixit: Possum destruere templum dei, et post triduum reedificare illud. Et surgens princeps sacerdotum ait illi: Nichil respondes ad ea que isti aduersum te testificantur? Ihesus autem tacebat. Et princeps sacerdotum ait illi: Adiuro te per deum uiuum, ut dicas nobis si tu es christus filius dei. Dicit illi ihesus: Tu dixisti. Uerumtamen dico uobis, amodo uidebitis filium hominis sedentem a dextris uirtutis, et uenientem in nubibus celi. Tunc princeps sacerdotum scidit uestimenta sua dicens: Blasphemauit. Quid adhuc egemus testibus? Ecce nunc audistis blasphemiam, quid uobis uidetur? At illi respondentes dixerunt: Reus est mortis. Tunc expuerunt in faciem eius, et colaphis eum ceciderunt. Alii autem palmas in faciem ei dederunt dicentes: Prophetiza nobis christe, quis est qui te percussit? Petrus uero sedebat foris in atrio. Et accessit ad eum una ancilla dicens: Et tu cum ihesu galileo eras. At ille negauit coram omnibus dicens: Nescio quid dicis. Exeunte autem illo ianuam, uidit eum alia ancilla et ait his qui erant ibi: Et hic erat cum ihesu nazareno. Et iterum negauit cum iuramento, quia non noui hominem. Et post pusillum accesserunt qui stabant, et dixerunt petro: Uere et tu ex illis es, nam et loquela tua manifestum te facit. Tunc cepit detestari et iurare, quia non nouisset hominem. Et continuo gallus cantauit. Et recordatus est petrus uerbi ihesu quod dixerat: Priusquam gallus cantet, ter me negabis. Et egressus foras, fleuit amare. Mane autem facto, consilium inierunt omnes principes sacerdotum et seniores populi aduersus ihesum, ut eum morti traderent. Et uinctum adduxerunt eum, et tradiderunt pontio pilato presidi. Tunc uidens iudas qui eum tradidit, quod damnatus esset, penitentia ductus, retulit triginta argenteos principibus sacerdotum et senioribus dicens: Peccaui, tradens sanguinem iustum. At illi dixerunt: Quid ad nos? Tu uideris. Et proiectis argenteis in templo recessit, et abiens laqueo se suspendit. Principes autem sacerdotum acceptis argenteis dixerunt: Non licet eos mittere in corbanan, quia pretium sanguinis est. Consilio autem inito, emerunt ex illis agrum figuli in sepulturam peregrinorum. Propter hoc uocatus est ager ille acheldemach, hoc est ager sanguinis, usque in hodiernum diem. Tunc impletum est quod dictum est per ieremiam prophetam dicentem: Et acceperunt triginta argenteos pretium appretiati, quem appretiauerunt a filiis israel, et dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit michi dominus. Ihesus autem stetit ante presidem. Et interrogauit eum preses dicens: Tu es rex iudeorum? Dicit ei ihesus: Tu dicis. Et cum accusaretur a principibus sacerdotum et senioribus, nichil respondit. Tunc dicit illi pilatus: Non audis quanta aduersum te dicunt testimonia? Et non respondit ei ad ullum uerbum, ita ut miraretur preses uehementer. Per diem autem sollempnem consueuerat preses dimittere populo unum uinctum quem uoluissent. Habebat autem tunc uinctum insignem, qui dicebatur barrabas. Congregatis ergo illis, dixit pilatus: Quem uultis dimittam uobis, barrabam an ihesum qui dicitur christus? Sciebat enim quod per inuidiam tradidissent eum. Sedente autem illo pro tribunali, misit ad illum uxor eius dicens: Nichil tibi et iusto illi. Multa enim passa sum hodie per uisum propter eum. Principes autem sacerdotum et seniores persuaserunt populis ut peterent barrabam, ihesum uero perderent. Respondens autem preses, ait illis: Quem uultis uobis de duobus dimitti? At illi dixerunt: Barrabam. Dicit illis pilatus: Quid igitur faciam de ihesu qui dicitur christus? Dicunt omnes: Crucifigatur. Ait illis preses: Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant dicentes: Crucifigatur. Uidens autem pilatus quia nichil proficeret, sed magis tumultus fieret, accepta aqua lauit manus coram populo dicens: Innocens ego sum a sanguine iusti huius, uos uideritis. Et respondens uniuersus populus dixit: Sanguis eius super nos et super filios nostros. Tunc dimisit illis barrabam, ihesum autem flagellatum tradidit eis ut crucifigeretur. Tunc milites presidis suscipientes ihesum in pretorio, congregauerunt ad eum uniuersam cohortem. Et exuentes eum, clamidem coccineam circumdederunt ei, et plectentes coronam de spinis, posuerunt super caput eius, et harundinem in dextera eius. Et genu flexo ante eum, illudebant ei dicentes: Aue rex iudeorum. Et expuentes in eum, acceperunt harundinem et percutiebant caput eius. Et postquam illuserunt ei, exuerunt eum clamide, et induerunt eum uestimentis suis, et duxerunt eum ut crucifigerent. Exeuntes autem, inuenerunt hominem cyreneum nomine symonem. Hunc angariauerunt ut tolleret crucem eius. Et uenerunt in locum qui dicitur golgotha, quod est caluarie locus. Et dederunt ei uinum bibere cum felle mixtum. Et cum gustasset, noluit bibere. Postquam autem crucifixerunt eum, diuiserunt uestimenta eius, sortem mittentes, ut impleretur quod dictum est per prophetam: Diuiserunt uestimenta mea sibi, et super uestem meam miserunt sortem. Et sedentes seruabant eum. Et imposuerunt super caput eius causam ipsius scriptam: Hic est ihesus rex iudeorum. Tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones, unus a dextris et unus a sinistris. Pretereuntes autem blasphemabant eum mouentes capita sua et dicentes: Uah qui destruis templum dei, et in triduo illud reedificas, salua temet ipsum. Si filius dei es, descende de cruce. Similiter et principes sacerdotum illudentes cum scribis et senioribus dicebant: Alios saluos fecit, se ipsum non potest saluum facere. Si rex israel est, descendat nunc de cruce, et credimus ei. Confidit in domino, liberet nunc si uult eum. Dixit enim: quia filius dei sum. Id ipsum autem et latrones qui crucifixi erant cum eo improperabant ei. A sexta autem hora tenebre facte sunt super uniuersam terram usque ad horam nonam. Et circa horam nonam clamauit ihesus uoce magna dicens: Hely hely lema zabacthani? Hoc est: Deus meus, deus meus, ut quid dereliquisti me? Quidam autem illic stantes et audientes dicebant: Heliam uocat iste. Et continuo currens unus ex eis, acceptam spongiam impleuit aceto, et imposuit harundini, et dabat ei bibere. Ceteri uero dicebant: Sine, uideamus an ueniat helyas liberans eum. Ihesus autem iterum clamans uoce magna, emisit spiritum. Et ecce uelum templi scissum est in duas partes a summo usque deorsum, et terra mota est, et petre scisse sunt, et monumenta aperta sunt, et multa corpora sanctorum qui dormierant surrexerunt, et exeuntes de monumentis post resurrectionem eius, uenerunt in sanctam ciuitatem, et multis apparuerunt. Centurio autem et qui cum eo erant custodientes ihesum, uiso terremotu et his que fiebant, timuerunt ualde dicentes: Uere filius dei erat iste. Erant autem ibi mulieres multe a longe, que secute erant ihesum a galilea, ministrantes ei, inter quas erat maria magdalena, et maria iacobi et ioseph mater, et mater filiorum zebedei. Cum sero autem factum esset, uenit quidam homo diues ab arimathia, nomine ioseph, qui et ipse discipulus erat ihesu. Hic accessit ad pilatum, et petiit corpus ihesu. Tunc pilatus iussit reddi corpus. Et accepto corpore, ioseph inuoluit illud in syndone munda, et posuit illud in monumento suo nouo, quod exciderat in petra. Et aduoluit saxum magnum ad ostium monumenti et abiit. Erat autem ibi maria magdalena et altera maria, sedentes contra sepulchrum. Altera autem die, que est post parasceuen, conuenerunt principes sacerdotum et pharisei ad pilatum dicentes: Domine, recordati sumus quia seductor ille dixit adhuc uiuens: post tres dies resurgam. Iube ergo custodiri sepulchrum usque in diem tertium, ne forte ueniant discipuli eius et furentur eum, et dicant plebi: Surrexit a mortuis. Et erit nouissimus error peior priore. Ait illis pilatus: Habetis custodiam, ite, custodite sicut scitis. Illi autem abeuntes, munierunt sepulchrum, signantes lapidem cum custodibus.

Uespere autem sabbati, que lucescit in prima sabbati, uenit maria magdalena, et altera maria uidere sepulchrum. Et ecce terremotus factus est magnus. Angelus enim domini descendit de celo, et accedens reuoluit lapidem, et sedebat super eum. Erat autem aspectus eius sicut fulgur, et uestimentum eius sicut nix. Pre timore autem eius exterriti sunt custodes, et facti sunt uelut mortui. Respondens autem angelus dixit mulieribus: Nolite timere uos. Scio enim quod ihesum qui crucifixus est queritis. Non est hic. Surrexit enim, sicut dixit. Uenite et uidete locum ubi positus erat dominus. Et cito euntes dicite discipulis eius, quia surrexit a mortuis. Et ecce precedit uos in galileam. Ibi eum uidebitis. Ecce predixi uobis. Et exierunt cito de monumento cum timore et gaudio magno, currentes nuntiare discipulis eius. Et ecce ihesus occurrit illis dicens: Auete. Ille autem accesserunt et tenuerunt pedes eius, et adorauerunt eum. Tunc ait illis ihesus: Nolite timere. Ite, nuntiate fratribus meis ut eant in galileam, ibi me uidebunt. Que cum abissent, ecce quidam de custodibus uenerunt in ciuitatem, et nuntiauerunt principibus sacerdotum omnia que facta fuerant. Et congregati cum senioribus, consilio accepto pecuniam copiosam dederunt militibus dicentes: Dicite quia discipuli eius nocte uenerunt, et furati sunt eum nobis dormientibus. Et si hoc auditum fuerit a preside, nos suadebimus ei, et securos uos faciemus. At illi accepta pecunia, fecerunt sicut erant docti. Et diuulgatum est uerbum istud apud iudeos usque in hodiernum diem. Undecim autem discipuli abierunt in galileam in montem ubi constituerat illis ihesus. Et uidentes eum adorauerunt, quidam autem dubitauerunt. Et accedens ihesus locutus est eis dicens: Data est michi omnis potestas in celo et in terra. Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris et filii et spiritus sancti, docentes eos seruare omnia quecumque mandaui uobis. Et ecce ego uobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem seculi.

Explicit evangelium secundum matheum.

INCIPIT PREFATIO SECUNDUM MARCUM.

MARCUS EVANGELISTA DI
& petri in baptismate filius. atq: in diuino sermone discipls. sacerdo
tium in isr̄l agens. secdm̄ legem leuita. conuersus ad fidem xpi. eugl̄m in
italia scripsit. ostendens in eo quid generi suo deberet & xpo. Nā
initium principii in uoce pph̄etice exclamationis instituens. ordinē
leuitice electionis ostendit. ut p̄dicans p̄destinatum iohm̄ filiū zach
arie in uoce angli annunciantis emissum non solum uerbū carnē factū.
sed & corpus domini p uerbū diuine uocis animatū. initio euglice
p̄dicationis ostenderet. ut quisq: hec legens sciret. cui initiū carnis
in domino ihu aduenientis habitaculum carnis deberet agnoscere.
atq: in se uerbum uocis q̄d in consonantib: p̄diderat inueniret. Deniq:
& a perfectione eugli opus intrans. & a baptismate domini p̄dicare in
choans. n̄ laborauit natiuitate carnis quā in priorib: uiderat dicere.
sed totus in primis expositione deserti. ieiunium. numeri. temptati
onem diaboli. congregatione bestiarum. & ministerium protulit ange
lorum. ut instituens nos ad intelligendū singula in breui compingens.
nec auctoritatē facti redimeret. & opis p̄ficiendi plenitudinē n̄
negaret. Deniq: amputasse sibi post fidem pollice dr̄. ut sacer
dotio reus haberetur. sed tantum consentiens fidei p̄destinata potuit
electio. ut nec sic inope uerbi p̄deret. q̄d prius meruerat i genere.
Nam alexandrie ep̄c fuit: cuius p singula opus scire. & euangelii
in se dicta disponere & disciplina in se legis agnoscere: & diuina
in carne intelligere natură. que nos primum requirere. dehinc inq̄sita
uolumus agnoscere. habentes mercedem exhortationis. qm̄ q plan
tat & q rigat unum sunt. qui au incrementum p̄stat ds̄ ē. Ro
gatus au marcus rome a frib: eugl̄m in italia conscripsit. q̄d audierat
petrum referente. Q̄d cum petrus audisset p̄bauit. & eccl̄is legen
dum sua auctoritate misit. Sumpto itaq: euglio q̄d ipse conscripserat
perexit egyptum. & primus alexandrie cathedram tenuit. & eccl̄ia
constituit. Tanta au multitudo refert credentium. uiror ac mu
lierum p̄mo ingressu exemplo sobrietatis ei & continentie congre
gata. ut etiā conuersatio eor qui p ipsum crediderant. & uita totā
abstinentie ac frugalia eor sobriaq: conuiuiā libror memorie mā
darent a uiro disertissimo philone. & usq: in hodiernum die seruat̄
a nobis. Quia g & hic similia scribit geri. ab his qui aput alexan
driam credebant sicut & illi qui in hierosolimis ante crediderant:
certum est q̄d idem act eadēq: institutio. eandem sine dubio & re
ligionis fidem designat. Oportebat namq: p fecti huius boni par
ticipem fieri omnem greciam. omneq: barbariem. in egypto tam
maior est copia p singula tentoria. p cipue tam circa alexandria.
Nam optimus quisq: ex omib: locis uelut ab uberis patrie glebam
fecundus accurrit colonus. Etiam de ecclesiis que aput eos sunt ita
dicit idem philo. Est inquit in singulis locis consecrata orationum
domus. in quam secedentes honesta & casta uite mysteria celebrant.
nihil illuc prsus q̄d ad cibum potumq: ptinet tractantes uel ad reliq
humani corporis ministeria. sed legis tantum libros & uolumina p
harum. ymnos qq: in dm̄. ceteraq: his similia. in quor disciplinis insti
tuti. ad p fectam beatamq: uitam studiis iugib: coalescant. Ab ora
au diei usq: ad uespum omne eius spaciū in studior exerciciis ducit̄
philosophiaq: p sacras litteras imbuunt. patrum leges in allegoricā
intelligentiā retractentes. Continentiā u uelut fundamentum p̄mo
in anima collocant. & ita demum sup hanc reliquas p̄ quntedisi
care uirtutes. Cibum potumq: nullus eor capit ante solis occasū.
ut uidelicet tempus lucis cum philosophie studiis. curam u corporis
cum nocte socient. Nonnulli au etiam post triduum in commune
ueniunt cibi. quos scilicet edacior fames purget. Iam u hi q̄ in eru
ditionib: sapientie & in p fundiori intelligentie sacror uoluminum
conuersant̄. tamq̄m copiosis dapib: inhiantes impleri nequeunt: & e
tiam acrius inflammant̄. sexto demum die n̄ iam desideratū quā
necessarium corpori indulgent cibum. Cum uiris au quos diximus
sunt & femine. in quib: plures iam grandeue sunt uirgines. integ
ritate casti corporis. n̄ necessitate sed deuotione seruantes.

258.

INICIUM SANCTI EVANGELII SECUNDU MARCUM

1594
[illegible] perger vo[illegible]
Bich[illegible]
[illegible]
Diss [illegible]
[illegible]

NICIUM EVAN
GELII IHU XPI
FILII DI · SICUT
SCRIPTU · EST
IN YSAIA PROP
HETA · ECCE
MITTO · ANGE
LUM MEU · ANTE
FACIEM TUAM
QUI PREPARA
BIT · VIAM TUA ·
UOX CLAMAN
TIS · IN DESER
TO · PARATE UIA
DOMINI · RECTAS
FACITE SEMI
TAS EIUS · FUIT
IOHANNES IN DE
SERTO · BAPTI
ZANS ET PDI
CANS · BAPTIS
MUM PENITEN
TIE IN REMIS
SIONEM PECCA
TOR · ET EGRE
DIEBAT AD ILLU
OMIS · REGIO IUDEE

et Hierosolymitae universi, et baptizabantur ab illo in Iordanis flumine confitentes peccata sua. Et erat Iohannes vestitus pilis cameli, et zona pellicea circa lumbos eius, et locustas et mel silvestre edebat. Et praedicabat dicens: Venit fortior me post me, cuius non sum dignus solvere corrigiam calciamentorum eius. Ego baptizavi vos aqua, ille vero baptizabit vos Spiritu Sancto.

II

Et factum est in diebus illis venit Iesus a Nazareth Galileae, et baptizatus est in Iordane ab Iohanne. Et statim ascendens de aqua vidit apertos caelos, et Spiritum tamquam columbam descendentem et manentem in ipso. Et vox facta est de caelis: Tu es Filius meus dilectus, in te complacui.

III

Et statim Spiritus expulit eum in desertum. Et erat in deserto quadraginta diebus et quadraginta noctibus, et temptabatur a Satana, eratque cum bestiis, et angeli ministrabant illi.

IIII

Postquam autem traditus est Iohannes, venit Iesus in Galileam praedicans evangelium regni Dei, et dicens: Quoniam impletum est tempus, et adpropinquabit regnum Dei: paenitemini, et credite evangelio. Et praeteriens secus mare Galileae vidit Simonem et Andream fratrem eius mittentes retia in mare; erant enim piscatores. Et dixit illis Iesus: Venite post me, et faciam vos fieri piscatores hominum. Et protinus relictis retibus secuti sunt eum.

V

Et progressus inde pusillum, vidit Iacobum Zebedaei et Iohannem fratrem eius, et ipsos in navi componentes retia, et statim vocavit eos. Et relicto patre suo Zebedaeo in navi cum mercennariis, secuti sunt eum.

VI

Et ingrediuntur Capharnaum, et statim sabbatis ingressus in synagogam docebat eos. Et stupebant super doctrina eius: erat enim docens eos quasi potestatem habens, et non sicut scribae eorum. Et erat in synagoga eorum homo in spiritu inmundo, et clamavit dicens: Quid nobis et tibi, Iesu Nazarene? venisti perdere nos? Scio qui sis, Sanctus Dei. Et comminatus est ei Iesus dicens: Obmutesce, et exi de homine. Et discerpens eum spiritus inmundus, et exclamans voce magna exivit ab eo. Et mirati sunt omnes, ita ut conquirerent inter se dicentes: Quidnam est hoc? quae doctrina haec nova? quia in potestate et spiritibus inmundis imperat, et oboediunt ei. Et processit rumor eius statim in omnem regionem Galileae.

VII

Et protinus egredientes de synagoga venerunt in domum Simonis et Andreae cum Iacobo et Iohanne. Recumbebat autem socrus Simonis febricitans. Et statim dicunt ei de illa, et accedens elevavit eam adprehensa manu eius, et continuo dimisit eam febris, et ministrabat eis. Vespere autem facto cum occidisset sol, adferebant ad eum omnes male habentes, et daemonia habentes. Et erat omnis civitas congregata ad ianuam. Et curavit multos qui vexabantur variis languoribus, et daemonia multa eiciebat, et non sinebat loqui ea, quoniam sciebant eum.

VIII

Et diluculo valde surgens egressus abiit in desertum locum, ibique orabat. Et persecutus est eum Simon, et qui cum illo erant. Et cum invenissent eum, dixerunt ei: Quia omnes quaerunt te. Et ait illis: Eamus in proximos vicos et civitates, ut et ibi praedicem: ad hoc enim veni.

VIIII

Et erat praedicans in synagogis eorum, et omni Galilea, et daemonia eiciens. Et venit ad eum leprosus deprecans eum, et genu flexo dixit: Si vis, potes me mundare. Iesus autem misertus est eius, et extendens manum suam, et tangens eum, ait illi: Volo, mundare. Et cum dixisset, statim discessit ab eo lepra, et mundatus est. Et comminatus est ei, statimque eiecit illum, et dicit ei: Vide nemini dixeris, sed vade, ostende te principi sacerdotum, et offer pro emundatione tua quae praecepit Moyses in testimonium illis. At ille egressus coepit praedicare et diffamare sermonem, ita ut iam non posset manifeste in civitatem introire, sed foris in desertis locis esse, et conveniebant ad eum undique.

X

Et iterum intravit Capharnaum post dies, et auditum est quod in domo esset, et convenerunt multi, ita ut non caperet neque ad ianuam, et loquebatur eis verbum. Et venerunt ferentes ad eum paralyticum, qui a quattuor portabatur. Et cum non possent offerre eum illi prae turba, nudaverunt tectum ubi erat, et patefacientes submiserunt grabattum in quo paralyticus iacebat. Cum vidisset autem Iesus fidem illorum, ait paralytico: Fili, dimittuntur tibi peccata. Erant autem illic quidam de scribis sedentes et cogitantes in cordibus suis: Quid hic sic loquitur? blasphemat. Quis potest dimittere peccata nisi solus Deus? Quo statim cognito Iesus spiritu suo, quia sic cogitarent intra se, dicit illis: Quid ista cogitatis in cordibus vestris? Quid est facilius dicere paralytico: Dimittuntur tibi peccata, an dicere: Surge, tolle grabattum tuum et ambula? Ut autem sciatis quia potestatem habet Filius hominis in terra dimittendi peccata, ait paralytico: Tibi dico, surge, tolle grabattum tuum, et vade in domum tuam. Et statim surrexit ille, et sublato grabatto abiit coram omnibus, ita ut mirarentur omnes, et honorificarent Deum dicentes: Quia numquam sic vidimus.

XI

Et egressus est rursus ad mare, omnisque turba veniebat ad eum, et docebat eos. Et cum praeteriret, vidit Levin Alphei sedentem ad teloneum, et ait illi: Sequere me. Et surgens secutus est eum.

XII

Et factum est cum accumberet in domo illius, et multi publicani et peccatores simul discumbebant cum Iesu et discipulis eius. Erant enim multi qui et sequebantur eum. Et scribae et Pharisaei videntes quia manducaret cum peccatoribus et publicanis, dicebant discipulis eius: Quare cum publicanis et peccatoribus manducat et bibit magister vester? Hoc audito Iesus ait illis: Non necesse habent sani medicum, sed qui male habent. Non enim veni vocare iustos, sed peccatores.

XIII

Et erant discipuli Iohannis et Pharisaei ieiunantes, et veniunt et dicunt illi: Quare discipuli Iohannis et Pharisaeorum ieiunant, tui autem discipuli non ieiunant? Et ait illis Iesus: Numquid possunt filii nuptiarum, quamdiu sponsus cum illis est, ieiunare? Venient autem dies cum auferetur ab eis sponsus, et tunc ieiunabunt in illis diebus. Nemo adsumentum panni rudis adsuit vestimento veteri. Alioquin aufert supplementum novum a veteri, et maior scissura fit. Et nemo mittit vinum novum in utres veteres. Alioquin dirumpit vinum utres, et vinum effunditur, et utres peribunt. Sed vinum novum in utres novos mitti debet.

XIIII

Et factum est iterum cum sabbatis ambularet per sata, et discipuli eius coeperunt vellere spicas. Pharisaei autem dicebant ei: Ecce quid faciunt sabbatis quod non licet? Et ait illis: Numquam legistis quid fecerit David, quando necessitatem habuit et esuriit ipse, et qui cum eo erant? quomodo introivit in domum Dei sub Abiathar principe sacerdotum, et panes propositionis manducavit, quos non licebat manducare nisi solis sacerdotibus, et dedit eis qui cum eo erant? Et dicebat eis: Sabbatum propter hominem factum est, et non homo propter sabbatum. Itaque dominus est Filius hominis etiam sabbati.

XV

Et introivit iterum in synagogam, et erat ibi homo habens manum aridam. Et observabant eum si sabbatis curaret, ut accusarent eum. Et ait homini habenti manum aridam: Surge in medium. Et dicit illis: Licet sabbatis bene facere an male? animam salvam facere an perdere? At illi tacebant. Et circumspiciens eos cum ira, contristatus super caecitate cordis eorum, dicit homini: Extende manum tuam. Et extendit, et restituta est manus illi.

XVI

Exeuntes autem statim Pharisaei cum Herodianis consilium faciebant adversus eum, quomodo eum perderent. Iesus autem cum discipulis suis secessit ad mare, et multa turba a Galilea et ab Iudaea secuta est eum, et ab Hierosolymis, et ab Idumaea, et trans Iordanen, et qui circa Tyrum et Sidonem, multitudo magna audientes quae faciebat venerunt ad eum. Et dixit discipulis suis ut navicula sibi deserviret propter turbam, ne conprimerent eum. Multos enim sanabat, ita ut inruerent in eum ut illum tangerent quotquot habebant plagas. Et spiritus inmundi, cum illum videbant, procidebant ei, et clamabant dicentes: Tu es Filius Dei. Et vehementer comminabatur eis ne manifestarent eum.

XVII

Et ascendens in montem vocavit ad se quos voluit ipse, et venerunt ad eum. Et fecit ut essent duodecim cum illo, et ut mitteret eos praedicare evangelium, et dedit illis potestatem curandi infirmitates et eiciendi daemonia. Et inposuit Simoni nomen Petrus, et Iacobum Zebedaei et Iohannem fratrem Iacobi, et inposuit eis nomina Boanerges, quod est Filii tonitrui, et Andream, et Philippum, et Bartholomeum, et Mattheum, et Thomam, et Iacobum Alfei, et Taddeum, et Simonem Cananeum, et Iudam Scarioth qui et tradidit eum. Et veniunt ad domum.

XVIII

Et convenit iterum turba, ita ut non possent neque panem manducare. Et cum audissent sui, exierunt tenere eum. Dicebant enim quoniam in furorem versus est. Et scribae qui ab Hierosolymis descenderant dicebant: Quoniam Beelzebub habet, et quia in principe daemoniorum eicit daemonia. Et convocatis eis in parabolis dicebat illis: Quomodo potest Satanas Satanan eicere? Et si regnum in se dividatur, non potest stare regnum illud. Et si domus super semet ipsam dispertiatur, non poterit domus illa stare. Et si Satanas consurrexerit in semet ipsum, dispertitus est, et non poterit stare, sed finem habet. Nemo potest vasa fortis ingressus in domum diripere, nisi prius fortem alliget, et tunc domum eius diripiet.

XVIIII

Amen dico vobis, quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata et blasphemiae quibus blasphemaverint. Qui autem blasphemaverit in Spiritum Sanctum, non habet remissionem in aeternum, sed reus erit aeterni delicti. Quoniam dicebant: Spiritum inmundum habet.

XX

Et veniunt mater eius et fratres, et foris stantes miserunt ad illum vocantes eum. Et circa eum sedebat turba. Et dicunt ei: Ecce mater tua et fratres tui foris quaerunt te. Et respondens eis ait: Quae est mater mea et fratres mei? Et circumspiciens eos qui in circuitu eius sedebant, ait: Ecce mater mea et fratres mei. Qui enim fecerit voluntatem Dei, hic frater meus, et soror mea, et mater est.

XXI

Et iterum coepit docere ad mare. Et congregata est ad eum turba multa, ita ut in navem ascendens sederet in mari, et omnis turba circa mare super terram erat. Et docebat illos in parabolis multa, et dicebat illis in doctrina sua: Audite. Ecce exiit seminans ad seminandum. Et dum seminat, aliud cecidit circa viam, et venerunt volucres et comederunt illud. Aliud vero cecidit super petrosa, ubi non habuit terram multam, et statim exortum est, quoniam non habebat altitudinem terrae. Et quando exortus est sol, exaestuavit, et eo quod non haberet radicem, exaruit. Et aliud cecidit in spinas, et ascenderunt spinae, et suffocaverunt illud, et fructum non dedit. Et aliud cecidit in terram bonam, et dabat fructum ascendentem et crescentem, et adferebat unum triginta, et unum sexaginta, et unum centum. Et dicebat: Qui habet aures audiendi, audiat.

XXII

Et cum esset singularis, interrogaverunt eum hii qui cum eo erant duodecim parabolas. Et dicebat eis: Vobis datum est scire mysterium regni Dei; illis autem qui foris sunt in parabolis omnia fiunt, ut videntes videant et non videant, et audientes audiant et non intellegant, ne quando convertantur et dimittantur eis peccata. Et ait illis: Nescitis parabolam hanc? et quomodo omnes parabolas cognoscetis? Qui seminat verbum seminat. Hii autem sunt qui circa viam ubi seminatur verbum, et cum audierint, confestim venit Satanas et aufert verbum quod seminatum est in corda eorum. Et hii sunt similiter qui super petrosa seminantur, qui cum audierint verbum, statim cum gaudio accipiunt illud, et non habent radicem in se, sed temporales sunt; deinde orta tribulatione et persecutione propter verbum, confestim scandalizantur. Et alii sunt qui in spinis seminantur: hii sunt qui verbum audiunt, et aerumnae saeculi et deceptio divitiarum et circa reliqua concupiscentiae introeuntes suffocant verbum, et sine fructu efficitur. Et hii sunt qui super terram bonam seminati sunt, qui audiunt verbum et suscipiunt, et fructificant unum triginta, et unum sexaginta, et unum centum.

259.

XXIII

Et dicebat illis: Numquid venit lucerna ut sub modio ponatur aut sub lecto? Nonne ut super candelabrum ponatur? Non enim est aliquid absconditum quod non manifestetur, nec factum est occultum, sed ut in palam veniat. Si quis habet aures audiendi, audiat. Et dicebat illis: Videte quid audiatis. In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis. Qui enim habet, dabitur illi; et qui non habet, etiam quod habet auferetur ab illo.

XXIIII

Et dicebat: Sic est regnum Dei, quemadmodum si iactet homo sementem in terram, et dormiat, et exsurgat nocte ac die, et semen germinet et increscat dum nescit ille. Ultro enim terra fructificat, primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica. Et cum se produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest tempus messis.

XXV

Et dicebat: Cui adsimilabimus regnum Dei, aut in qua parabola comparabimus illud? Sicut granum sinapis, quod cum seminatum fuerit in terra, minus est omnibus seminibus quae sunt in terra; et cum seminatum fuerit, ascendit et fit maius omnibus holeribus, et facit ramos magnos, ita ut possint sub umbra eius aves caeli habitare. Et talibus multis parabolis loquebatur eis verbum, prout poterant audire; sine parabola autem non loquebatur eis. Seorsum autem discipulis suis disserebat omnia.

XXVI

Et ait illis in illa die cum sero esset factum: Transeamus contra. Et dimittentes turbam, adsumunt eum ita ut erat in navi, et aliae naves erant cum illo. Et facta est procella magna venti, et fluctus mittebat in navem, ita ut impleretur navis. Et erat ipse in puppi super cervical dormiens, et excitant eum et dicunt ei: Magister, non ad te pertinet quia perimus? Et exsurgens comminatus est vento, et dixit mari: Tace, obmutesce. Et cessavit ventus, et facta est tranquillitas magna. Et ait illis: Quid timidi estis? necdum habetis fidem? Et timuerunt magno timore, et dicebant ad alterutrum: Quis putas est iste, quia et ventus et mare oboediunt ei?

XXVII

Et venerunt trans fretum maris in regionem Gerasenorum. Et exeunti ei de navi statim occurrit de monumentis homo in spiritu inmundo, qui domicilium habebat in monumentis, et neque catenis iam quisquam eum poterat ligare, quoniam saepe conpedibus et catenis vinctus dirupisset catenas, et conpedes comminuisset, et nemo poterat eum domare. Et semper die ac nocte in monumentis et in montibus erat clamans et concidens se lapidibus. Videns autem Iesum a longe cucurrit, et adoravit eum, et clamans voce magna dicit: Quid mihi et tibi, Iesu Fili Dei summi? adiuro te per Deum ne me torqueas. Dicebat enim illi: Exi, spiritus inmunde

ab homine. Et interrogabat eum ihc: Quod tibi nomen est? Et respondens dixit: Legio nomen mihi est, quia multi sumus. Et deprecabantur eum multum, ne se expelleret extra regionem. Erat autem ibi circa montem grex porcorum magnus pascens. Et deprecabantur eum spiritus dicentes: Mitte nos in porcos, ut in eos introeamus. Et permisit eos statim ihc. Et exeuntes spiritus immundi introierunt in porcos, et magno impetu grex precipitatus est in mare ad duo milia, et suffocati sunt in mare. Qui autem pascebant eos fugerunt, et nuntiaverunt in civitatem et in agros. Et egressi sunt videre quid esset facti. Et veniunt ad ihm, et vident illum qui a demonio vexabatur sedentem, vestitum et sane mentis, qui habebat legionem, et timuerunt valde. Et narraverunt illis qui viderant qualiter factum esset ei qui demonium habuerat, et de porcis. Et deprecari eum ceperunt, ut discederet a finibus eorum. Cumque ascenderet navim, cepit illum rogare qui a demonio vexatus fuerat ut esset cum illo. Ihc autem non permisit ei, sed ait illi: Vade in domum tuam ad tuos, et annuntia illis quanta tibi dominus fecerit, et misertus sit tui. Ille vero egressus cepit predicare in decapoli, quanta sibi fecisset ihc. Et omnes mirabantur.

XXVIII

Et cum transcendisset ihc in navi rursum trans fretum, convenit turba multa ad eum, et erat circa mare. Et venit quidam de archisinagogis nomine iairus, et videns eum procidit ad pedes eius, et deprecabatur eum multum dicens, quoniam filia mea in extremis est; veni impone manum super eam, ut salva sit et vivat. Et abiit cum eo. Et sequebatur eum turba multa, et comprimebant illum. Et mulier que erat in profluvio sanguinis annis xii. et fuerat multa perpessa a compluribus medicis, et erogaverat omnia sua, nec quicquam profecerat, sed magis deterius habebat, cum audisset de ihu, venit retro in turba, et tetigit vestimentum eius. Dicebat enim, quia si vel vestimentum eius tetigero, salva ero. Et confestim siccatus est fons sanguinis eius, et sensit corpore quod sanata esset a plaga. Cognovit autem ihc virtutem que exierat de eo, conversus ad turbam aiebat: Quis tetigit vestimenta mea? Dixerunt autem discipuli eius: Vides turbam comprimentem te, et dicis quis me tetigit? Et circumspiciebat videre eam que hoc fecerat. Mulier autem timens et tremens, sciens quod factum esset in se, venit et procidit ante eum, et dixit ei omnem veritatem. Ille autem dixit ei: Filia, fides tua te salvam fecit; vade in pace et esto sana a plaga tua.

XXVIIII

Adhuc eo loquente, veniunt ad principem sinagoge dicentes: Quia filia tua mortua est; quid ultra vexas magistrum? Ihc autem audito hoc verbo, ait archisinagogo: Noli timere; tantummodo crede. Et non admisit quemquam sequi se, nisi petrum et iacobum et iohannem fratrem iacobi. Et veniunt in domum archisinagogi, et videt tumultum et flentes et eiulantes multum. Et ingressus ait eis: Quid turbamini et ploratis? Puella non est mortua, sed dormit. Et irridebant eum. Ipse vero eiectis omnibus adsumit patrem et matrem puelle, et qui secum erant, et ingreditur ubi erat puella iacens. Et tenens manum eius ait illi: Thalitha kumi, quod est interpretatum: Puella, tibi dico, surge. Et confestim surrexit puella et ambulabat. Erat autem annorum xii. Et obstupuerunt stupore magno. Et precepit illis vehementer ut nemo id sciret. Et iussit illi dare manducare.

XXX

Et egressus inde venit in patriam suam, et sequebantur eum discipuli eius. Et cepit sabbatis in sinagoga docere. Et multi audientes admirabantur in doctrina eius dicentes: Unde huic hec omnia? Et que est sapientia que data est illi, et virtutes tales que per manus eius efficiuntur? Nonne hic est faber filius marie, frater iacobi et ioseph et iude et symonis? Nonne et sorores eius hic nobiscum sunt? Et scandalizabantur in illo. Et dicebat eis ihc: Quia non est propheta sine honore nisi in patria sua, et in cognatione sua, et in domo sua. Et non poterat ibi virtutem ullam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curavit; et mirabatur propter incredulitatem eorum. Et circuibat ihc castella in circuitu docens.

XXXI

Et vocavit xii. et cepit eos mittere, dans illis potestatem fugare spirituum immundorum. Et precepit illis ne quid tollerent in via, nisi virgam tantum; non peram, non panem, neque in zona es; sed calciatos sandaliis, et ne induerentur duabus tunicis. Et dicebat eis: Quocumque introieritis in domum, ibi manete donec exeatis inde. Et quicumque non receperint vos, nec audierint vos, exeuntes inde excutite pulverem de pedibus vestris in testimonium illis. Et exeuntes predicabant ut penitentiam agerent. Et demonia multa eiciebant, et ungebant oleo multos egros, et sanabant.

XXXII

Et audivit autem herodes rex famam, manifestum enim factum est nomen ihu, et dicebat quia iohannes baptista surrexit a mortuis, et ideo virtutes operantur in illo. Alii autem dicebant: Quia helias est. Alii vero dicebant: Quia propheta est, quasi unus ex prophetis. Quo audito herodes ait: Quem ego decollavi iohannem, hic surrexit a mortuis. Ipse enim herodes misit et tenuit iohannem, et alligavit eum in carcere propter herodiadem uxorem philippi fratris sui, quia duxerat eam. Dicebat enim iohannes herodi: Non licet tibi habere uxorem fratris tui. Herodias autem insidiabatur ei, et volebat occidere eum, nec poterat. Herodes enim metuebat iohannem, sciens eum virum iustum et sanctum, et observabat eum. Et cum audisset illum, multa faciebat, et libenter eum audiebat. Et cum dies oportunus accidisset, natalis herodis, fecit cenam magnam principibus et tribunis et primis galilee. Cumque introisset filia ipsius herodiadis et saltasset, et placuisset herodi simulque recumbentibus, ait rex puelle: Pete a me quod vis, et dabo tibi. Et iuravit illi, quia quodcumque petieris dabo tibi, licet dimidium regni mei. Que cum exisset, dixit matri sue: Quid petam? At illa dixit: Caput iohannis baptiste. Illa autem ingressa ad regem, confestim petiit sibi dari in disco caput iohannis baptiste. Et contristatus est rex propter iusiurandum, et propter simul recumbentes noluit eam contristare, sed misso spiculatore precepit afferri caput eius in disco. Et decollavit eum in carcere, et attulit caput eius in disco, et dedit puelle, et puella dedit matri sue. Quo audito discipuli eius venerunt, et tulerunt corpus eius, et posuerunt illud in monumento.

XXXIII

Et reversi apostoli ad ihm renuntiaverunt ei omnia que fecerant et docuerant. Et ait illis ihc: Venite seorsum in desertum locum, et requiescite pusillum. Erant enim qui veniebant et redibant multi, et nec manducandi spatium habebant. Et ascendentes in navim abierunt in desertum locum seorsum. Et viderunt eos abeuntes, et cognoverunt multi, et pedestres de omnibus civitatibus concurrerunt illuc, et prevenerunt eos. Cum vidisset ihc turbam, misertus est illis, quia erant sicut oves non habentes pastorem. Et cepit docere illos multa. Et cum iam hora multa fieret, accesserunt ad eum discipuli eius dicentes: Desertus locus est hic, et hora iam preteriit; dimitte illos, ut euntes in proximas villas et castella emant sibi quod manducent. Et respondens ait illis ihc: Date illis vos manducare. Et dixerunt ei: Euntes emamus illis panes ducentorum denariorum, et dabimus illis manducare. Et ait illis: Quot panes habetis? Ite et videte. Et cum cognovissent dicunt ei: Quinque panes et duos pisces. Et precepit illis ut discumbere facerent omnes per contubernia super viride fenum. Et discubuerunt per partes per centenos et quinquagenos. Et acceptis quinque panibus et duobus piscibus, intuens in celum benedixit, et fregit panes, et dedit discipulis suis ut ponerent ante eos, et duos pisces divisit omnibus. Et manducaverunt omnes et saturati sunt. Et sustulerunt reliquias fragmentorum xii. cophinos plenos, et de piscibus. Erant autem qui manducaverunt quinque milia virorum.

XXXIIII

Et statim coegit discipulos suos ascendere navim, ut precederent eum trans fretum ad bethsaida, dum ipse dimitteret populum. Et cum dimisisset eos, abiit in montem orare. Et cum sero esset factum, erat navis in medio mari, et ihc solus in terra. Et videns eos laborantes in remigando, erat enim illis ventus contrarius, circa quartam vigiliam noctis venit ad eos ambulans super mare, et volebat preterire eos. At illi ut viderunt eum ambulantem supra mare, putaverunt fantasma esse, et exclamaverunt. Omnes enim eum viderunt, et conturbati sunt. Et statim locutus est cum eis, et dixit eis: Confidite, ego sum, nolite timere. Et ascendit ad illos in navim, et cessavit ventus. Et illi magis intra se stupebant et mirabantur. Non enim intellexerunt de panibus; erat enim cor eorum obcecatum.

XXXV

Et cum transfretassent, pervenerunt ad terram genesareth, et applicuerunt. Cumque egressi essent de navi, continuo cognoverunt eum. Et percurrentes universam regionem illam, ceperunt in grabbatis eos qui male habebant circumferre, ubi audiebant eum esse. Et quocumque introibat in vicos vel in civitates aut in villas, ponebant infirmos suos in plateis, et deprecabantur eum ut vel fimbriam vestimenti eius tangerent. Et quotquot tangebant eum salvi fiebant.

XXXVI

Et conveniunt ad eum pharisei et quidam de scribis venientes ab hierosolimis. Et cum vidissent quosdam ex discipulis eius communibus manibus, id est non lotis, manducare panes, vituperaverunt. Pharisei enim et omnes iudei nisi crebro laverint manus non manducant, tenentes traditiones seniorum. Et a foro nisi baptizentur non comedunt. Et alia multa que tradita sunt servare, baptismata calicum et urceorum et eramentorum et lectorum. Et interrogabant eum scribe et pharisei dicentes: Quare discipuli tui non ambulant iuxta traditionem seniorum, sed non lotis manibus manducant panem? At ille respondens dixit eis: Bene prophetavit de vobis ysaias hypocritis, sicut scriptum est: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me. In vanum autem me colunt, docentes doctrinas et precepta hominum. Relinquentes enim mandatum dei, tenetis traditionem hominum, baptismata urceorum et calicum, et alia his similia facitis multa. Et dicebat illis: Bene irritum facitis preceptum dei, ut traditionem vestram servetis. Moyses enim dixit: Honora patrem tuum et matrem tuam, et qui maledixerit patri aut matri morte moriatur. Vos autem dicitis: Si dixerit homo patri aut matri: Corban, quod est donum, quodcumque ex me tibi profuerit; et ultra non dimittitis eum quicquam facere patri suo aut matri, rescindentes verbum dei per traditionem vestram quam tradidistis; et similia huiusmodi multa facitis. Et advocans iterum ihc turbam, dicebat illis: Audite me omnes et intelligite. Nichil est extra hominem introiens in eum quod possit eum coinquinare; sed que de homine procedunt, illa sunt que communicant hominem. Si quis habet aures audiendi, audiat.

XXXVII

Et cum introisset in domum a turba, interrogabant eum discipuli eius parabolam. Et ait illis: Sic et vos imprudentes estis? Non intelligitis quia omne extrinsecus introiens in hominem non potest eum communicare, quia non introit in cor eius, sed in ventrem vadit, et in secessum exit, purgans omnes escas? Dicebat autem quoniam que de homine exeunt, illa communicant hominem. Ab intus enim de corde hominum cogitationes male procedunt, adulteria, fornicationes, homicidia, furta, avaritia, nequitia, dolus, impudicitia, oculus malus, blasphemia, superbia, stultitia. Omnia hec mala ab intus procedunt, et communicant hominem.

XXXVIII

Et inde surgens abiit in fines tyri et sydonis. Et ingressus domum neminem voluit scire, et non potuit latere. Mulier enim statim ut audivit de eo, cuius filia habebat spiritum immundum, intravit et procidit ad pedes eius. Erat autem mulier gentilis, syrophenissa genere. Et rogabat eum ut demonium eiceret a filia eius. Qui dixit illi: Sine prius saturari filios. Non est enim bonum sumere panem filiorum, et mittere canibus. At illa respondit et dicit ei: Utique domine; nam et catelli sub mensa comedunt de micis puerorum. Et ait illi: Propter hunc sermonem vade; exiit demonium a filia tua. Et cum abisset in domum suam, invenit puellam iacentem supra lectum, et demonium exisse.

XXXVIIII

Et iterum exiens de finibus tyri, venit per sydonem ad mare galilee inter medios fines decapoleos. Et adducunt ei hominem surdum et mutum, et deprecabantur eum ut ei manum imponeret. Et apprehendens eum de turba seorsum, misit digitos suos in auriculas eius, et expuens tetigit linguam eius. Et suspiciens in celum ingemuit, et ait illi: Effeta, quod est adaperire. Et statim aperte sunt aures eius, et solutum est vinculum lingue eius, et loquebatur recte. Et precepit eis ne cui dicerent. Quanto autem eis precipiebat, tanto magis plus predicabant. Et eo amplius admirabantur dicentes: Bene omnia fecit, et surdos fecit audire et mutos loqui.

XL

In illis diebus iterum cum multa turba esset, nec haberent quod manducarent, convocatis discipulis ait illis: Misereor super turbam, quia ecce iam triduo sustinent me, nec habent quod manducent. Et dimittere eos ieiunos nolo, ne deficiant in via. Quidam enim ex eis de longe venerunt. Et responderunt ei discipuli sui: Unde istos possimus saturare panibus in deserto? Et interrogavit eos: Quot panes habetis? Qui dixerunt: Septem. Et precepit turbe discumbere super terram. Et accipiens septem panes, gratias agens fregit, et dabat discipulis suis ut apponerent. Et apposuerunt turbe. Habebant autem et paucos pisciculos, et ipsos benedixit, et iussit apponi. Et manducaverunt et saturati sunt. Et sustulerunt quod superaverat de fragmentis, septem sportas. Erant autem qui manducaverunt quasi quattuor milia. Et dimisit eos. Et statim ascendens navim cum discipulis suis venit in partes dalmanutha.

XLI

Et exierunt pharisei et ceperunt conquirere cum eo, querentes ab eo signum de celo, temptantes eum. Et gemens in spiritu ait: Quid generatio ista querit signum? Amen dico vobis, si dabitur generationi huic signum. Et dimittens eos, et ascendens navim iterum abiit.

trans fretum. & obliti sunt sumere panes. & nisi unum panem non
habebant secum in naui. Et precipiebat eis ihc dicens. Videte &
cauete a fermento phariseorum. a fermento herodis. Et cogita
uerunt ad alterutrum dicentes. quia panes non habemus. Quo
cognito ihc ait illis. Quid cogitatis quia panes non habetis.
Nondum cognoscitis neque intelligitis. Adhuc cecatum est cor uestrum.
oculos habentes non uidetis. & aures habentes non auditis. neque recor
damini quando quinque panes fregi in quinque milia. & quot co
phinos fragmentorum sustulistis. Dicunt ei duodecim. Quando
& septem panes in quattuor milia. quot sportas fragmentorum tu
listis. At illi dixerunt. Septem. Et ait illis. Quomodo nondum intel
ligitis.

XLII

Et ueniunt bethsaida. & adducunt ei cecum. &
rogant eum ut illum tangeret. Et apprehensa manu ceci. eduxit
eum extra uicum. & expuens in oculos eius. impositis manibus suis
interrogauit eum si aliquid uideret. Et aspiciens ait. Video ho
mines uelut arbores ambulantes. Deinde iterum imposuit manus
super oculos eius. & cepit uidere. Et restitutus est ita ut uideret
omnia. & misit illum in domum suam dicens. Vade in domum tuam.
& si in uicum introieris nemini dixeris.

XLIII

Et egressus est ihc & discipuli eius in castella cesaree philippi. & in
uia interrogabat discipulos suos dicens. Quem me dicunt esse
homines. Qui responderunt illi dicentes. Iohannem baptistam.
alii helyam. alii uero quasi unum ex prophetis. Tunc dicit illis ihc.
Vos uero quem me dicitis esse. Respondens petrus ait illi. Tu es
xpc. Et comminatus est eis. ne cui dicerent de illo. Et cepit
docere illos. quoniam oportet filium hominis multa pati. & reproba
ri a senioribus & a summis sacerdotibus & scribis. & occidi. Et
post tres dies resurgere. & palam uerbum loquebatur. Et appre
hendens eum petrus. cepit increpare eum. Qui conuersus & ui
dens discipulos suos comminatus est petro dicens. Vade retro me
sathanas. quoniam non sapis que dei sunt. sed que hominum.

XLIIII

Et conuocata turba cum discipulis suis ait. Si quis uult post me
uenire deneget seipsum. & tollat crucem suam & sequatur me. Qui
enim uoluerit animam suam saluam facere. perdet eam. Qui autem perdi
derit animam suam propter me & euangelium. saluam faciet eam. Quid
enim proderit homini si lucretur mundum totum. & detrimentum
faciat anime sue. Aut quam dabit commutationem pro anima
sua. Qui enim me confessus fuerit & uerba mea in genera
tione ista adultera & peccatrice. & filius hominis confitebitur
eum cum uenerit in gloria patris sui cum sanctis angelis. Et dicebat illis.

XLV

Amen dico uobis. quia sunt de hinc quidam stantibus qui non gustabunt
mortem. donec uideant regnum dei ueniens in uirtute.
Et post dies sex assumpsit ihc petrum & iacobum. & iohannem.
& duxit illos in montem excelsum seorsum solos. & transfi
guratus est coram ipsis. & uestimenta eius facta sunt splenden
tia candida nimis uelut nix. qualia fullo super terram non potest
candida facere. Et apparuit illis moyses & helyas. & erant
loquentes cum ihu. Et respondens petrus ait ihu. Rabbi.
bonum est nos hic esse. faciamus hic tria tabernacula. tibi
unum. moysi unum. & helye unum. Non enim sciebat quid diceret.
erant enim timore exterriti. Et facta est nubes obumbrans eos.
Et uenit uox de nube dicens. Hic est filius meus carissimus audite
illum. Et statim circumspicientes neminem amplius uiderunt secum.
nisi solum ihm. Et descendentibus illis de monte. precepit illis ne
cui que uidissent narrarent. nisi cum filius hominis a mortuis
resurrexerit. Et uerbum continuerunt apud se conquirentes.
quid esset cum a mortuis resurrexerit.

XLVI

Et interrogabant eum dicentes. Quid ergo dicunt scribe & pharisei.
quia helyam oportet primum uenire. Respondens autem ihc ait
illis. Helyas cum uenerit primo restituet omnia. & quomodo scrip
tum est de filio hominis ut multa patiatur & contempnatur. Sed
dico uobis. quia & helyas uenit & fecerunt ei quecumque uoluerunt sicut
scriptum est de eo.

XLVII

Et ueniens ad discipulos suos. uidit turbam magnam circa eos.
& scribas conquirentes cum illis. & confestim omnis populus uidens eum
expauit. & accurrentes salutabant eum. Et interrogauit eos.
Quid inter uos conquiritis. Et respondens unus de turba
dixit. Magister attuli ad te filium meum. habentem spiritum mutum.
Qui ubicumque apprehenderit eum elidit eum. & spumat. & stridet
dentibus & arescit. Et dixi discipulis tuis ut eicerent eum. & non po
tuerunt. Et respondens ihc. ait illis. O generatio incredula. quam
diu apud uos ero. quamdiu uos patiar. Afferte illum ad me.
Et attulerunt eum. Et cum uidisset illum. statim spiritus inmundus
conturbauit eum. & elisus in terram uolutabatur spumans. Et interro
gauit patrem eius. Quantum temporis est ex quo hoc ei accidit.
At ille dixit. Ab infantia. Et frequenter eum in ignem & in aquam
misit ut eum perderet. Sed si quid potes. adiuua nos. misertus nostri.
Ihc autem ait illi. Si potes credere. omnia possibilia sunt credenti.
Continuo exclamans pater pueri cum lacrimis aiebat. Credo
domine. adiuua incredulitatem meam. Et cum uideret ihc con
currentem turbam. comminatus est spiritui inmundo dicens illi. Sur
de & mute spiritus. ego tibi precipio exi ab eo. & amplius ne intro
eas in eum. Et clamans & multum discerpens eum exiit ab eo.
& factus est sicut mortuus. ita ut multi dicerent quia mortuus est.
Ihc autem tenens manum eius eleuauit eum. & surrexit. Et cum
introisset in domum. discipuli eius interrogabant eum secreto.
Quare nos non potuimus eicere eum. Et ait illis. Hoc genus
in nullo potest exire. nisi in oratione & ieiunio.

XLVIII

Et inde egressi ibant per galileam. nec uolebat quemquam scire.
Docebat autem discipulos suos. & dicebat illis. quia filius hominis
tradetur in manus peccatorum hominum. & occident eum. & occisus
tertia die resurget. At illi ignorabant uerbum. & timebant
eum interrogare. Et uenerunt capharnaum. Qui cum domi es
sent. interrogauit eos. Quid in uia tractabatis. At illi ta
cebant. siquidem in uia disputauerant quis esset eorum maior. Et
residens uocauit duodecim. & ait illis. Si quis uult primus esse. erit
omnium nouissimus. & omnium minister. Et accipiens puerum.
statuit eum in medio eorum. Quem cum complexus esset. ait illis. Quis
quis unum ex huiusmodi pueris receperit in nomine meo. me reci
pit. Et quicumque me susceperit. non me suscipit sed eum qui me misit.

XLVIIII

Respondit illi iohannes ait. Magister. uidimus quendam in no
mine tuo eicientem demonia. & prohibuimus eum. quia non sequitur nos.
Ihc autem ait illis. Nolite prohibere eum. Nemo est enim qui faciat uir
tutem in nomine meo. & possit cito male loqui de me. Qui enim non est
aduersum uos. pro uobis est. Quisquis enim potum dederit uobis
calicem aque in nomine meo quia xpi estis. amen dico uobis non perdet
mercedem suam. Et quicumque scandalizauerit unum ex his pusillis cre
dentibus in me. bonum est ei magis si circumdaretur mola asinaria collo
eius. & in mare mitteretur.

L

Et si scandalizauerit te manus tua. abscide illam. Bonum est tibi
debilem introire in uitam. quam duas manus habentem ire in gehennam
in ignem inextinguibilem ubi uermis eorum non moritur. & ignis non extin
guitur. Et si pes tuus scandalizat te. amputa illum. Bonum est tibi
claudum introire in uitam. quam duos pedes habentem mitti in gehennam
ignis inextinguibilis ubi uermis eorum non moritur. & ignis non extinguitur.
Quod si oculus tuus scandalizat te. eice eum. Bonum est tibi luscum
introire in regnum dei. quam duos oculos habentem mitti in gehennam
ignis ubi uermis eorum non moritur & ignis non extinguitur.

LI

Omnis enim igne salietur. Bonum est sal. quod si sal insulsum fuerit.
in quo illud condietis. habete in uobis sal. & pacem habete inter uos.

LII

Et inde exiens uenit in fines iudee trans iordanem. & con
ueniunt iterum turbe ad eum. & docebat illos iterum sicut consueuerat.
Et accedentes pharisei. interrogabant eum. si licet uiro dimittere
uxorem. temptantes eum. At ille respondens. dixit eis. Quid uobis
precepit moyses. Qui dixerunt. Moyses permisit libellum repudii
scribere & dimittere. Quibus respondens ihc ait. Ad duritiam
cordis uestri scripsit uobis preceptum istud. Ab initio autem creature mas
culum & feminam fecit eos deus. Propter hoc relinquet homo pa
trem suum & matrem. & adherebit uxori sue. & erunt duo in car
ne una. Itaque iam non sunt duo. sed una caro. Quod ergo deus iunxit.
homo non separet. Et in domo iterum interrogauerunt eum discipuli
eius de hoc sermone. Et dixit illis. Quicumque dimiserit uxorem
suam & aliam duxerit adulterium committit super eam. Et mulier si
reliquerit uirum suum & alii nupserit mechatur.

LIII

Et offerebant ei paruulos. ut tangeret eos. Discipuli autem commi
nabantur offerentibus. Quos cum uideret ihc indigne tulit. & ait illis.
Sinite paruulos uenire ad me. & ne prohibueritis eos. talium enim
est regnum celorum. Amen dico uobis. qui non receperit regnum dei sicut
puer non introibit in illud. & complexans eos & imponens manus
super illos benedixit eos.

LIIII

Et cum egressus esset in uiam. procurrens quidam genu flexo ante eum
rogabat eum dicens. Magister bone. quid faciam ut uitam eternam
percipiam. Ihc autem dixit ei. Quid me dicis bonum. nemo bonus.
nisi unus deus. Precepta nosti. Ille dixit. Que. Non adulteres.
non occides. ne fureris. nec falsum testimonium dixeris. nec fraudem
feceris. honora patrem tuum & matrem. At ille respondens ait.
Magister. hec omnia custodiui a iuuentute mea. Ihc autem in
tuitus eum dilexit eum. & dixit illi. Vnum tibi deest. Vade
quecumque habes uende & da pauperibus & habebis thesaurum
in celo. & ueni sequere me. Ille autem contristatus est in uerbo hoc.
& abiit tristis. Erat enim habens multas possessiones. & cir
cumspiciens ihc ait discipulis suis. Quam difficile qui pecunias
habent in regnum dei introibunt. Discipuli autem obstupescebant
in uerbis eius. At ihc rursus respondens ait illis. Quam difficile
est confidentes in pecuniis. regnum dei introire. Facilius est ca
melum per foramen acus transire. quam diuitem intrare in regnum
dei. Qui magis ammirabantur intra se dicentes. Et quis potest
saluus fieri. Et intuens illos ihc ait. Apud homines inpossi
bile est. Apud deum autem omnia possibilia sunt.

LV

Et cepit petrus ei dicere. Ecce nos dimisimus omnia. & secuti sumus
te. Respondens ihc ait. Amen dico uobis. Nemo est qui reliquerit
domum. uel fratres. aut sorores. aut patrem. aut matrem. aut filios. aut
agros propter me & euangelium qui non accipiat centies tantum nunc in tem
pore hoc. domos & fratres. & sorores. & matres. & filios. & agros
cum persecutionibus & in futuro seculo uitam eternam. Multi autem erunt
primi nouissimi. & nouissimi primi.

LVI

Erant autem in uia ascendentes hierosolimam. & precedebat illos ihc.
Et stupebant qui sequebantur eum. & assumens iterum xii. cepit
illis dicere que ei essent uentura. quia ecce ascendimus hierosolimam
& filius hominis tradetur principibus sacerdotum & scribis. & senio
ribus & dampnabunt eum morte. Et tradent eum gentibus & illudent
ei. & conspuent & flagellabunt & occident eum. & tertia die resurget.

LVII

Et accesserunt ad eum iacobus & iohannes. filii zebedei dicentes. Magister.
uolumus ut quodcumque petierimus facies nobis. At ille dixit eis. Quid
uultis ut faciam uobis. Illi autem dixerunt. Da nobis ut unus ad dex
teram. & unus ad sinistram tuam sedeamus in gloria tua. Ihc autem ait eis.
Nescitis quid petatis. Potestis bibere calicem quem ego bibiturus
sum. aut baptismum quo ego baptizari habeo. At illi dixerunt
ei. Possumus. Ihc autem ait eis. Calicem quidem quem ego bibo bibetis.
& baptismo quo ego baptizor baptizabimini. Sedere autem ad dexteram
meam uel sinistram non est meum dare. sed quibus paratum est. Et audien
tes decem ceperunt indignari de iacobo & iohanne.

260

LVIII

Quos cum aduocasset ihc. ait illis. Scitis quia hii qui uidentur principa
ri gentibus dominantur eorum. & principes eorum potestatem habent ip
sorum. Non ita est in uobis. Sed quicumque uoluerit fieri maior. erit
uester minister. Et quicumque uoluerit in uobis primus esse. erit omnium
seruus. Nam & filius hominis non uenit ut ministraretur ei. sed ut
ministraret. & daret animam suam redemptionem pro multis.

LVIIII

Et ueniunt hiericho. & factum est cum egressi essent ab hiericho cum mul
ta turba, ecce quidam cecus filius tymei bartymeus sedebat iuxta
uiam mendicans. Qui cum audisset quia ihc nazarenus est. cepit cla
mare & dicere. Fili dauid. miserere mei. Et comminabantur illi
multi ut taceret. At ille multo magis clamabat. Fili dauid. mi
serere mei. Et stans ihc iussit eum uocari. Et uocant cecum dicen
tes ei. Animequior esto. surge uocat te. Qui proiecto uestimento
suo exiliens uenit ad eum. Cui dixit ihc. Quid uis ut faciam tibi.

LX

Cecus autem dixit ei. Rabboni ut uideam. Ihc autem dixit ei. Va
de. fides tua te saluum fecit. Et confestim uidit. & sequebatur eum in uia.
Et cum adpropinquarent hierosolime & bethanie ad montem oliua
rum. mittit duos ex discipulis suis & ait illis. Ite in castellum quod est
contra uos. & statim introeuntes illuc inuenietis pullum asine liga
tum. super quem nemo hominum sedit. soluite illum & adducite. Et
si quis uobis dixerit quid facitis. dicite quia domino necessarius
est. & continuo illum dimittet huc. Et abeuntes inuenerunt pul
lum ligatum ante ianuam foris in biuio. & soluunt eum. Et quidam
de illic stantibus dicebant illis. Quid facitis soluentes pullum.
Qui dixerunt illis sicut preceperat illis ihc. Et permiserunt eis. Et ad
duxerunt pullum ad ihm. Et imponentes illi uestimenta sua
& sedit super eum. Multi autem uestimenta sua strauerunt in uia. Alii
uero frondes cedebant de arboribus & sternebant in uia. Et
qui preibant & qui sequebantur. clamabant dicentes. Osanna bene
dictus qui uenit in nomine domini. benedictum quod uenit regnum patris

...David osanna in excelsis. Et introivit Hierosolymam in templum, et circumspectis omnibus, cum iam vespera esset hora, exiit in Bethaniam cum duodecim.

[LXI]

Et alia die cum exirent a Bethania esuriit. Cumque vidisset a longe ficum habentem folia, venit si quid forte inveniret in ea. Et cum venisset ad eam, nihil invenit praeter folia; non enim erat tempus ficorum. Et respondens dixit ei: Iam non amplius in aeternum quisquam fructum ex te manducet. Et audiebant discipuli eius.

[LXII]

Et veniunt rursum in Hierosolymam. Et cum introisset in templum, coepit eicere vendentes et ementes in templo, et mensas nummulariorum et cathedras vendentium columbas evertit. Et non sinebat ut quisquam transferret vas per templum. Et docebat eos dicens: Nonne scriptum est: quia domus mea domus orationis vocabitur cunctis gentibus? Vos autem fecistis eam speluncam latronum. Quo audito principes sacerdotum et scribae quaerebant quomodo eum perderent. Timebant enim eum, quoniam universa turba admirabatur super doctrina eius. Et cum vespera facta esset, egrediebatur de civitate. Et cum mane transirent, viderunt ficum aridam factam a radicibus. Et recordatus Petrus dicit ei: Rabbi, ecce ficus cui maledixisti aruit. Et respondens Iesus ait illis: Habete fidem Dei. Amen dico vobis, quia quicumque dixerit huic monti: Tollere et mittere in mare, et non haesitaverit in corde suo, sed crediderit, quia quodcumque dixerit fiat, fiet ei.

[LXIII]

Propterea dico vobis, omnia quaecumque orantes petitis, credite quia accipietis, et venient vobis. Et cum stabitis ad orandum, dimittite si quid habetis adversus aliquem, ut et Pater vester qui in caelis est dimittat vobis peccata vestra. Quod si vos non dimiseritis, nec Pater vester qui in caelis est dimittet vobis peccata vestra.

[LXIIII]

Et veniunt rursus Hierosolymam. Et cum ambularet in templo, accedunt ad eum principes sacerdotum et scribae et seniores, et dicunt ei: In qua potestate haec facis? Et quis tibi dedit hanc potestatem ut ista facias? Iesus autem respondens ait illis: Interrogabo vos et ego unum verbum, et respondete mihi, et dicam vobis in qua potestate haec faciam. Baptismum Iohannis de caelo erat an ex hominibus? Respondete mihi. At illi cogitabant secum dicentes: Si dixerimus de caelo, dicet: Quare ergo non credidistis ei? Si dixerimus ex hominibus, timemus populum. Omnes enim habebant Iohannem quia vere propheta esset.

[LXV]

Et respondentes dicunt Iesu: Nescimus. Et respondens Iesus ait illis: Neque ego dico vobis in qua potestate haec faciam. Et coepit illis in parabolis loqui. Vineam pastinavit homo, et circumdedit saepem, et fodit lacum, et aedificavit turrim, et locavit eam agricolis, et peregre profectus est. Et misit ad agricolas in tempore servum, ut ab agricolis acciperet de fructu vineae. Qui apprehensum eum ceciderunt, et dimiserunt vacuum. Et iterum misit ad illos alium servum; et illum in capite vulneraverunt, et contumeliis adfecerunt. Et rursum alium misit, et illum occiderunt; et plures alios, ex quibus quosdam caedentes, alios vero occidentes. Adhuc ergo unum habens filium carissimum, et illum misit ad eos novissimum, dicens: Quia reverebuntur filium meum. Coloni autem dixerunt ad invicem: Hic est heres; venite, occidamus eum, et nostra erit hereditas. Et apprehendentes eum occiderunt, et eiecerunt extra vineam. Quid ergo faciet dominus vineae? Veniet, et perdet colonos, et dabit vineam aliis. Nec scripturam hanc legistis: Lapidem quem reprobaverunt aedificantes, hic factus est in caput anguli; a Domino factum est istud, et est mirabile in oculis nostris? Et quaerebant eum tenere, et timuerunt turbam; cognoverunt enim quoniam ad eos parabolam hanc dixerit. Et relicto eo abierunt.

[LXVI]

Et mittunt ad eum quosdam ex Pharisaeis et Herodianis, ut eum caperent in verbo. Qui venientes dicunt ei: Magister, scimus quia verax es, et non curas quemquam; nec enim vides in faciem hominum, sed in veritate viam Dei doces. Licet dari tributum Caesari, an non? Dabimus, an non dabimus? Qui sciens versutiam illorum ait illis: Quid me temptatis? Adferte mihi denarium ut videam. At illi attulerunt. Et ait illis: Cuius est imago haec et inscriptio? Dicunt ei: Caesaris. Respondens autem Iesus dixit illis: Reddite igitur quae sunt Caesaris Caesari, et quae sunt Dei Deo. Et mirabantur super eo.

[LXVII]

Et venerunt ad eum Sadducaei, qui dicunt resurrectionem non esse, et interrogabant eum dicentes: Magister, Moyses nobis scripsit, ut si cuius frater mortuus fuerit et dimiserit uxorem, et filios non reliquerit, accipiat frater eius uxorem ipsius, et resuscitet semen fratri suo. Septem ergo fratres erant. Et primus accepit uxorem, et mortuus est non relicto semine. Et secundus accepit eam, et mortuus est, et nec iste reliquit semen. Et tertius similiter. Et acceperunt eam similiter septem, et non reliquerunt semen. Novissima omnium defuncta est et mulier. In resurrectione ergo cum resurrexerint, cuius de his erit uxor? Septem enim habuerunt eam uxorem. Et respondens Iesus ait illis: Nonne ideo erratis, non scientes scripturas neque virtutem Dei? Cum enim a mortuis resurrexerint, neque nubent neque nubentur, sed sunt sicut angeli in caelis. De mortuis autem quod resurgant, non legistis in libro Moysi, super rubum, quomodo dixerit illi Deus: Ego sum Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Iacob? Non est Deus mortuorum, sed vivorum. Vos ergo multum erratis.

[LXVIII]

Et accessit unus de scribis qui audierat illos conquirentes, et videns quoniam bene illis responderit, interrogavit eum quod esset primum omnium mandatum. Iesus autem respondit ei: Quia primum omnium mandatum est: Audi Israhel, Dominus Deus tuus Deus unus est. Et diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota mente tua, et ex tota virtute tua. Hoc est primum mandatum. Secundum autem simile est illi: Diliges proximum tuum tamquam te ipsum. Maius horum aliud mandatum non est. Et ait illi scriba: Bene, magister, in veritate dixisti, quia unus est Deus, et non est alius praeter eum; et ut diligatur ex toto corde, et ex toto intellectu, et ex tota anima, et ex tota fortitudine, et diligere proximum tamquam se ipsum, maius est omnibus holocaustomatibus et sacrificiis. Iesus autem videns quod sapienter respondisset, dixit illi: Non es longe a regno Dei. Et nemo iam audebat amplius eum interrogare.

[LXVIIII]

Et respondens Iesus dicebat docens in templo: Quomodo dicunt scribae Christum filium esse David? Ipse enim David dicit in Spiritu Sancto: Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Ipse ergo David dicit eum Dominum, et unde est filius eius? Et multa turba eum libenter audiebat. Et dicebat eis in doctrina sua: Cavete a scribis qui volunt in stolis ambulare, et salutari in foro, et in primis cathedris sedere in synagogis, et primos discubitus in cenis; qui devorant domos viduarum sub obtentu prolixae orationis. Hi accipient prolixius iudicium.

[LXX]

Et sedens Iesus contra gazophylacium, aspiciebat quomodo turba iactaret aes in gazophylacium. Et multi divites iactabant multa. Cum venisset autem una vidua pauper, misit duo minuta, quod est quadrans. Et convocans discipulos suos, ait illis: Amen dico vobis, quoniam vidua haec pauper plus omnibus misit, qui miserunt in gazophylacium. Omnes enim ex eo quod abundabat illis miserunt; haec vero de penuria sua omnia quae habuit misit, totum victum suum.

[LXXI]

Et cum egrederetur de templo, ait illi unus ex discipulis suis: Magister, aspice quales lapides et quales structurae. Et respondens Iesus ait illi: Vides has omnes magnas aedificationes? Amen dico vobis, quia non relinquetur hic lapis super lapidem qui non destruatur.

[LXXII]

Et cum sederet in monte Olivarum contra templum, interrogabant eum separatim Petrus et Iacobus et Iohannes et Andreas: Dic nobis quando ista fient, et quod signum erit quando haec omnia incipient consummari? Et respondens Iesus coepit dicere illis: Videte ne quis vos seducat. Multi enim venient in nomine meo, dicentes quia ego sum, et multos seducent. Cum audieritis autem bella et opiniones bellorum, ne timueritis. Oportet enim haec fieri, sed nondum finis.

[LXXIII]

Exsurget enim gens super gentem, et regnum super regnum, et erunt terraemotus per loca, et fames. Haec autem initium dolorum. Videte autem vosmetipsos. Tradent enim vos in conciliis, et in synagogis vapulabitis, et ante reges et praesides stabitis propter me, in testimonium illis. Et in omnes gentes primum oportet evangelium praedicari. Et cum duxerint vos tradentes, nolite praecogitare quid loquamini, sed quod datum fuerit vobis in illa hora, id loquimini. Non enim vos estis loquentes, sed Spiritus Sanctus. Tradet autem frater fratrem in mortem, et pater filium, et consurgent filii in parentes, et morte adficient eos. Et eritis odio omnibus propter nomen meum. Qui autem sustinuerit in finem, hic salvus erit. Cum autem videritis abominationem desolationis, quod dictum est a Daniele propheta, stantem ubi non debet, qui legit intellegat.

[LXXIIII]

Tunc qui in Iudaea sunt fugiant in montes, et qui super tectum, ne descendat in domum, nec introeat ut tollat quid de domo sua. Vae autem praegnantibus et nutrientibus in illis diebus. Orate vero ut hieme non fiant. Erunt enim dies illi tribulationes tales, quales non fuerunt ab initio creaturae quam condidit Deus usque nunc, neque fient. Et nisi breviasset Dominus dies, non fuisset salva omnis caro; sed propter electos quos elegit breviavit dies.

[LXXV]

Et tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, ecce illic, ne credideritis. Exsurgent enim pseudochristi et pseudoprophetae, et dabunt signa et portenta ad seducendos, si fieri potest, etiam electos. Vos ergo videte; ecce praedixi vobis omnia. Sed in illis diebus post tribulationem illam sol contenebrabitur, et luna non dabit splendorem suum, et erunt stellae caeli decidentes, et virtutes quae sunt in caelis movebuntur. Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nubibus cum virtute multa et gloria. Et tunc mittet angelos suos, et congregabit electos suos a quattuor ventis, a summo terrae usque ad summum caeli.

[LXXVI]

A ficu autem discite parabolam. Cum iam ramus eius tener fuerit, et nata fuerint folia, cognoscitis quia in proximo sit aestas. Sic et vos cum videritis haec fieri, scitote quod in proximo sit in ostiis. Amen dico vobis, quia non transiet generatio haec, donec omnia ista fiant. Caelum et terra transibunt, verba autem mea non transibunt. De die autem illo vel hora nemo scit, neque angeli in caelo, neque Filius, nisi Pater. Videte, vigilate et orate; nescitis enim quando tempus sit.

[LXXVII]

Sicut homo qui peregre profectus reliquit domum suam, et dedit servis suis potestatem cuiusque operis, et ianitori praecepit ut vigilet. Vigilate ergo; nescitis enim quando dominus domus veniat, sero, an media nocte, an galli cantu, an mane, ne cum venerit repente inveniat vos dormientes. Quod autem vobis dico, omnibus dico: Vigilate.

[LXXVIII]

Erat autem Pascha et azyma post biduum. Et quaerebant summi sacerdotes et scribae quomodo eum dolo tenerent et occiderent. Dicebant autem: Non in die festo, ne forte tumultus fieret populi.

[LXXVIIII]

Et cum esset Bethaniae in domo Simonis leprosi, et recumberet, venit mulier habens alabastrum unguenti nardi spicati pretiosi, et fracto alabastro effudit super caput eius. Erant autem quidam indigne ferentes intra semetipsos et dicentes: Ut quid perditio ista unguenti facta est? Poterat enim unguentum istud veniri plus quam trecentis denariis, et dari pauperibus. Et fremebant in eam. Iesus autem dixit: Sinite eam. Quid illi molesti estis? Bonum opus operata est in me. Semper enim pauperes habetis vobiscum, et cum volueritis potestis illis benefacere; me autem non semper habetis. Quod habuit haec fecit; praevenit unguere corpus meum in sepulturam. Amen dico vobis, ubicumque praedicatum fuerit evangelium istud in universo mundo, et quod fecit haec narrabitur in memoriam eius.

[LXXX]

Et Iudas Scarioth, unus de duodecim, abiit ad summos sacerdotes ut proderet eum illis. Qui audientes gavisi sunt, et promiserunt ei pecuniam se daturos. Et quaerebat quomodo illum opportune traderet. Et primo die azymorum, quando Pascha immolabant, dicunt ei discipuli: Quo vis eamus et paremus tibi ut manduces Pascha? Et mittit duos ex discipulis suis et dicit eis: Ite in civitatem, et occurret vobis homo lagoenam aquae baiulans; sequimini eum, et quocumque introierit dicite domino domus, quia magister dicit: Ubi est refectio mea, ubi Pascha cum discipulis meis manducem? Et ipse vobis demonstrabit cenaculum grande stratum, et illic parate nobis. Et abierunt discipuli eius, et venerunt in civitatem, et invenerunt sicut dixerat illis, et paraverunt Pascha.

[LXXXI]

Vespere autem facto, venit cum duodecim. Et discumbentibus eis et manducantibus, ait Iesus: Amen dico vobis, quia unus ex vobis tradet me, qui manducat mecum. At illi coeperunt contristari et dicere ei singuli: Numquid ego? Qui ait illis: Unus ex duodecim, qui intinguit mecum manum in catino. Et Filius quidem hominis vadit, sicut scriptum est de eo; vae autem homini illi per quem Filius hominis tradetur. Bonum erat ei si non esset natus homo ille.

[LXXXII]

Et manducantibus illis, accepit Iesus panem, et benedicens fregit, et dedit eis, et ait: Sumite, hoc est corpus meum. Et accepto calice, gratias agens dedit eis, et biberunt ex illo omnes. Et ait illis: Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur. Amen dico vobis, quod iam non bibam de genimine vitis usque in diem illum cum illud bibam novum in regno Dei. Et hymno dicto exierunt in montem Olivarum.

[LXXXIII]

Tunc ait illis Iesus: Omnes vos scandalum patiemini in me in nocte ista, quia scriptum est: Percutiam pastorem, et dispergentur oves. Sed postquam resurrexero, praecedam vos in Galilaeam. Petrus autem respondens ait ei: Et si omnes scandalizati fuerint in te, sed ego numquam scandalizabor. Et ait illi Iesus: Amen dico tibi, quia tu hodie in nocte hac, priusquam bis gallus vocem dederit, ter me negaturus es. At ille amplius loquebatur: Et si oportuerit me simul commori tibi, non te negabo. Similiter autem et omnes dicebant.

[LXXXIIII]

Et veniunt in praedium cui nomen Gethsemani, et ait discipulis suis...

Sedete hic donec orem. Et assumpsit petrum et iacobum et iohannem secum, et coepit pavere et taedere. Et ait illis: Tristis est anima mea usque ad mortem; sustinete hic et vigilate. Et cum processisset pusillum, procidit super terram et orabat, ut si fieri posset, transiret ab eo hora. Et dixit: Abba pater, omnia tibi possibilia sunt, transfer calicem hunc a me; sed non quod ego volo, sed quod tu. Et venit ad discipulos et invenit eos dormientes. Et ait petro: Symon dormis? non potuisti una hora vigilare mecum? Vigilate et orate, ut non intretis in temptationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Et iterum abiens oravit eundem sermonem dicens. Et reversus denuo invenit eos dormientes. Erant enim oculi eorum gravati, et ignorabant quid responderent ei. Et venit tertio, et ait illis: Dormite iam et requiescite. Sufficit. Venit hora, ecce tradetur filius hominis in manus peccatorum. Surgite eamus. Ecce qui me tradet prope est. Et adhuc eo loquente venit iudas scarioth unus ex duodecim, et cum eo turba cum gladiis et fustibus missi a summis sacerdotibus et scribis et senioribus. Dederat autem traditor eius signum eis dicens: Quemcumque osculatus fuero, ipse est; tenete eum et adducite. Et cum venisset, statim accedens ad eum ait: Ave rabbi. Et osculatus est eum. At illi manus miserunt in eum, et tenuerunt eum. Unus autem de circumstantibus educens gladium percussit servum principis sacerdotum, et amputavit auriculam eius. Et respondens ihesus ait illis: Tamquam ad latronem existis cum gladiis et fustibus conprehendere me. Cottidie eram apud vos in templo docens, et non me tenuistis. Sed ut impleantur scripturae. Tunc discipuli eius relinquentes eum omnes fugerunt. Adolescens autem quidam sequebatur eum amictus sindone super nudo, et tenuerunt eum. At ille reiecta sindone profugit nudus ab eis. Et adduxerunt ihesum ad principem sacerdotum, et convenerunt omnes sacerdotes et scribae et seniores. Petrus autem a longe sequebatur eum usque intro in atrium principis sacerdotum, et sedebat cum ministris et calefaciebat se ad ignem.

Principes autem sacerdotum et omne concilium quaerebant adversus ihesum testimonium, ut eum morti traderent, et non inveniebant. Multi enim testimonium falsum dicebant adversus eum, et non erant convenientia testimonia. Et quidam surgentes falsum testimonium dicebant adversus eum dicentes: Quia nos audivimus eum dicentem: Ego dissolvam templum hoc manufactum, et post triduum aliud non manu factum aedificabo. Et non erat conveniens testimonium illorum. Tunc exsurgens princeps sacerdotum in medio interrogabat ihesum dicens: Non respondes ad ea quae tibi obiciuntur ab his? Ille autem tacebat et nihil respondit. Rursum summus sacerdos interrogabat eum dicens: Tu es christus filius benedicti? Ihesus autem ait illi: Ego sum. Et videbitis filium hominis sedentem a dextris virtutis et venientem cum nubibus caeli. Summus autem sacerdos scidit vestimenta sua et ait: Quid adhuc desideramus testes? Audistis blasphemiam. Quid vobis videtur? Qui omnes condempnaverunt eum esse reum mortis. Et coeperunt quidam conspuere eum, et velare faciem eius, et colaphis caedere, et dicere ei: Prophetiza. Et ministri alapis eum caedebant.

Et cum esset petrus in atrio deorsum, venit una ex ancillis summi sacerdotis, et cum vidisset petrum calefacientem se, aspiciens eum ait: Et tu cum ihesu nazareno eras. At ille negavit dicens: Neque scio neque novi quid dicas. Et exiit foras ante atrium, et gallus cantavit. Rursum autem cum vidisset illum ancilla, coepit dicere adstantibus: Quia hic ex illis est. At ille iterum negavit. Et post pusillum rursum qui adstabant dixerunt petro: Vere ex illis es, nam et galileus es. Ille autem coepit anathematizare et iurare: Quia nescio hominem istum quem dicitis. Et continuo iterum gallus cantavit. Et recordatus est petrus verbi quod dixerat ei ihesus: Priusquam gallus cantet bis, ter me negabis. Et coepit flere.

Et confestim mane consilium facientes summi sacerdotes cum senioribus et scribis et universo concilio, vincientes ihesum duxerunt et tradiderunt pilato. Et interrogavit eum pilatus: Tu es rex iudaeorum? At ille respondens ait illi: Tu dicis. Et accusabant eum summi sacerdotes in multis. Pilatus autem rursum interrogavit eum dicens: Non respondes quicquam? Vide in quantis te accusant. Ihesus autem amplius nihil respondit, ita ut miraretur pilatus. Per diem autem sollempnem consueverat dimittere illis unum ex vinctis quemcumque petissent. Erat autem qui dicebatur barabbas, qui cum seditiosis erat vinctus, qui in seditione fecerat homicidium. Et cum ascendisset turba, coepit rogare sicut semper faciebat illis. Pilatus autem respondit eis dicens: Vultis dimittam vobis regem iudaeorum? Sciebat enim quod per invidiam tradidissent eum summi sacerdotes. Pontifices autem concitaverunt turbam, ut magis barabban dimitteret eis. Pilatus autem iterum respondens ait illis: Quid ergo vultis faciam regi iudaeorum? At illi iterum clamaverunt: Crucifige eum. Pilatus vero dicebat illis: Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant: Crucifige eum.

Pilatus autem volens populo satisfacere dimisit illis barabban, et tradidit ihesum flagellis caesum ut crucifigeretur. Milites autem duxerunt eum intro in atrium praetorii, et convocant totam cohortem, et induunt eum purpuram, et imponunt ei plectentes spineam coronam. Et coeperunt salutare eum: Ave rex iudaeorum. Et percutiebant caput eius harundine, et conspuebant eum, et ponentes genua adorabant eum. Et postquam illuserunt ei, exuerunt eum purpuram, et induerunt eum vestimentis suis. Et educunt eum ut crucifigerent eum.

Et angariaverunt praetereuntem quempiam symonem cyreneum venientem de villa, patrem alexandri et rufi, ut tolleret crucem eius. Et perducunt eum in golgotha locum, quod est interpretatum calvariae locus. Et dabant ei murratum vinum bibere, et non accepit. Et crucifigentes eum diviserunt vestimenta eius, mittentes sortem super eis, quis quid tolleret. Erat autem hora tertia, quando crucifixerunt eum. Et erat titulus causae eius inscriptus: Hic est rex iudaeorum. Et cum eo crucifigunt duos latrones, unum a dextris et alium a sinistris eius. Et adimpleta est scriptura quae dicit: Et cum iniquis deputatus est. Et praetereuntes blasphemabant eum moventes capita sua et dicentes: Vah qui destruit templum et in tribus diebus aedificat, salvum fac temet ipsum descendens de cruce. Similiter et summi sacerdotes ludentes ad alterutrum cum scribis dicebant: Alios salvos fecit, se ipsum non potest salvum facere. Christus rex israhel descendat nunc de cruce, ut videamus et credamus. Et qui cum eo crucifixi erant convitiabantur ei. Et facta hora sexta tenebrae factae sunt per totam terram usque in horam nonam.

Et hora nona exclamavit ihesus voce magna dicens: Heloi heloi lama sabacthani, quod est interpretatum: Deus meus deus meus, ut quid dereliquisti me? Et quidam de circumstantibus audientes dicebant: Ecce heliam vocat. Currens autem unus et implens spongiam aceto, circumponensque calamo, potum dabat ei dicens: Sinite vi-

deamus si veniat helias ad deponendum eum. Ihesus autem emissa voce magna expiravit. Et velum templi scissum est in duo a summo usque deorsum. Videns autem centurio qui ex adverso stabat quia sic clamans expirasset, ait: Vere hic homo filius dei erat. Erant autem et mulieres de longe aspicientes, inter quas erat maria magdalene, et maria iacobi minoris et ioseph mater, et salome. Et cum esset in galilea sequebantur eum et ministrabant ei, et aliae multae quae simul cum eo ascenderant hierosolimam.

Et cum iam sero esset factum, quia erat parasceve, quod est ante sabbatum, venit ioseph ab arimathia nobilis decurio, qui et ipse erat expectans regnum dei, et audacter introivit ad pilatum, et petiit corpus ihesu. Pilatus autem mirabatur si iam obisset. Et vocans centurionem interrogavit eum si iam mortuus esset. Et cum cognovisset a centurione, donavit corpus eius ioseph. Ioseph autem mercatus sindonem, et deponens eum involvit sindone, et posuit eum in monumento quod erat excisum de petra, et advolvit lapidem ad ostium monumenti. Maria autem magdalene et maria ioseph notaverunt sibi locum ubi poneretur. Et cum transisset sabbatum, maria magdalene et maria iacobi et salome abeuntes emerunt aromata ut ungerent eum.

Et venientes valde mane una sabbatorum ad monumentum, orto iam sole. Et dicebant ad invicem: Quis nobis revolvet lapidem ab ostio monumenti? Erat enim magnus valde. Et aspicientes viderunt revolutum lapidem. Et introeuntes in monumentum viderunt iuvenem sedentem in dextris, coopertum stola candida, et expaverunt. Qui dicit eis: Nolite expavescere. Ihesum quaeritis nazarenum crucifixum. Surrexit, non est hic. Videte, ecce locus ubi positus erat. Sed ite, dicite discipulis eius et petro, quia praecedet vos in galileam; ibi eum videbitis, sicut dixit vobis. At illae exeuntes fugerunt de monumento. Invaserat enim eas timor et pavor, et nemini quicquam dixerunt, timebant enim. Surgens autem ihesus mane prima sabbati apparuit primo mariae magdalenae, de qua eiecerat septem daemonia. Illa autem pergens nuntiavit his qui cum illo fuerant lugentibus et flentibus. Et illi audientes quia viveret et visus esset ab ea, non crediderunt. Post haec autem duobus ex his ambulantibus apparuit in alia effigie euntibus in villam. Et illi euntes nuntiaverunt ceteris, nec illis crediderunt. Novissime autem recumbentibus illis undecim apparuit, et exprobravit incredulitatem illorum et duritiam cordis, quia his qui viderant eum resurrexisse non crediderunt. Et dixit eis: Euntes in mundum universum praedicate evangelium universae creaturae. Qui crediderit et baptizatus fuerit salvus erit; qui vero non crediderit condempnabitur. Signa autem eos qui crediderint haec sequentur: In nomine meo daemonia eicient, linguis loquentur novis, serpentes tollent, et si mortiferum quid biberint non eos nocebit. Super aegros manus inponent et bene habebunt. Et dominus quidem ihesus postquam locutus est eis, assumptus est in caelum, et sedet a dextris dei. Illi autem profecti praedicaverunt ubique, domino cooperante et sermonem confirmante sequentibus signis. Amen. Explicit evangelium secundum marcum.

Incipit praefatio in evangelium secundum lucam.

LUCAS SYRUS ANTIOCENSIS arte medicus, discipulus apostolorum, postea paulum secutus usque ad confessionem eius, serviens domino sine crimine. Nam neque uxorem umquam habens neque filios, septuaginta et quattuor annorum obiit in bethania plenus spiritu sancto. Qui cum iam scripta essent evangelia, per matheum quidem in iudea, per marcum autem in italia, sancto instigante spiritu in achaiae partibus hoc scripsit evangelium, significans etiam ipse in principio ante alia esse descripta. Cui extra ea quae ordo evangelicae dispositionis exposcit, ea maxime necessitas laboris fuit, ut primum grecis fidelibus omni prophetatione venturi in carnem dei christi manifestata humanitas, ne iudaicis fabulis attenti in solo legis desiderio tenerentur, ne vel hereticis fabulis et stultis sollicitationibus seducti excederent a veritate elaboraret; dehinc in principio evangelii iohannis nativitate praesumpta, cui evangelium scriberet indicaret, contestans in se completa esse quae essent ab aliis inchoata. Cui ideo post baptismum filii dei a perfectione generationis in christo completae, repetendi a principio nativitatis humanae potestas permissa est, ut requirentibus demonstraret. In quo apprehendens erat nathan filium, introitu recurrentis in deum generationis admisso, indisparabilis dei praedicans in hominibus christum suum, perfecti opus hominis redire in se per filium faceret, qui per david patrem venientibus iter praebebat in christo. Cui lucae non inmerito etiam scribendorum apostolicorum actuum potestas in ministerio datur, ut deum in deum pleno et filium perditionis extincto, oratione ab apostolis facta, sorte domini electionis numerus compleretur; sicque paulus consummationem apostolicis actibus daret, quem diu contra stimulum recalcitrantem dominus elegisset. Quod et legentibus ac requirentibus deum, etsi per singula expediri a nobis utile fuerat, sciens tamen quod operantem agricolam oporteat de fructibus suis edere, vitamus publicam curiositatem, ne non tam volentibus deum videremur quam fastidientibus prodidisse.

Explicit praefatio evangelii secundum lucam.

261

Zachariae sacerdoti apparuit angelus gabriel. & annunciauit ei filium iohannem. & iohannes praecederet dominum in spiritu helye & idem angelus annunciauit mariae filium.
Natiuitatem ihesu annunciat angelus pastoribus.
Accepit symeon puerum ihesum. & benedixit dominum. & erat anna prophetissa.
Annorum duodecim ihesus in templo docebat seniores.
Iohannes baptizat populum baptismum penitentiae.
Baptizatus autem ihesus ab iohanne fuit fere annorum xxx. quod putabatur esse filius ioseph. & in superiores partes usque ad adam & filium dei. & in deserto agebatur a diabolo temptatus ieiunauit quadraginta diebus.
In nazareth legit ihesus librum ysaie prophetae. & dixit non est propheta acceptus in patria sua.
In synagoga hominem habentem demonium mundauit.
Apostolis dicit ihesus uenite & faciam uos fieri piscatores hominum.
Rogauit ihesum leprosus. & mundauit eum.
Paralyticum curauit dominus. qui tollens grabbatum suum abiit.
Secutus est dominum publicanus nomine leui. & dixit ihesus nemo mittit uinum nouum in utres ueteres.
Die sabbati discipuli uellebant spicas & manducabant. & in synagoga curauit hominem dexteram manum aridam habentem.
Ubi discipulos dominus elegit. & nomina eorum designat.
De festuca & trabe. de oculo eruendo. & de domo edificata supra petram & arenam.
Ubi centurionis puerum sanauit ihesus.
Mortuum unicum filium uiduae resuscitauit ihesus & matri restituit.
Iohannes de carcere ad ihesum mittit dicens. tu es qui uenturus es. & ihesus ad turbas de iohanne loquitur.
Recumbens ihesus in domo pharisei quaedam ingressa mulier lacrimis lauit pedes eius & capillis suis tergens osculabatur & unguebat unguento.
Proposuit dominus parabolam seminantis. & aperit eam discipulis suis. & nunciabant ei mater & fratres eius quia foris starent.
Dormiente ihesu in nauicula facta tempestas & rogatus a discipulis compescuit uentum & mare.
Filiam principis resuscitat dominus. & mulierem a profluuio sanguinis saluauit.
In regione gerasenorum demoniorum legio rogat ihesum ut exeuntes de homine irent in porcos.
Potestatem dedit dominus discipulis demonia expellere & languores sanare & cetera.
De quinque panibus & duobus piscibus in quinque milia uirorum.
Interrogauit ihesus discipulos quem eum esse dicerent & dixit qui uult tollat crucem & sequatur. & tunc inmutatur in monte loquebatur cum moyse & helya.
Descendente eo de monte puerum a demonio curauit & docet humilitatem sic pueros fieri. & de quodam prohibito qui non sequebatur ihesum.
Et dixerunt iacobus & iohannes. domine si uis petimus ignem ut petiit helyas de celo.
Ait quidam ad ihesum sequar te. & alio dixit ihesus sequere me & sine mortuos. & nemo retro respiciens ponit manum super aratrum.
Designauit dominus & alios septuaginta duos. & mandata eis dedit. & innumerauit ciuitates.
Et reuersi septuaginta duo gaudentes. & dixit eis ihesus gaudete quia nomina uestra scripta sunt in celo. & confessio [illegible] patre.
Dominus parabolam descendentis ab hierusalem in hiericho qui incidit in latrones.
Dixit dominus mariae. maria optimam partem elegit.
Petitus dominus docuit discipulos orare. & proponit parabolam petentis tres panes. & dicit petite & accipietis.
Et cum diceretur quod in beelzebub eicit demonia dixit omne regnum diuisum aduersum se non stabit.
De signo ione prophetae & lucerna corporis est oculus.
De calice & catino mundantes pharisei a foris.
De primis cathedris & monumentis prophetarum inuenit dominus phariseis.
Dicit dominus discipulis attendite a fermento phariseorum & qui dixerit in spiritum sanctum non remittetur ei. & nolite cogitare quid loquamini.
Hominis diuitis uberes fructus possessio attulit. & nolite solliciti esse animae quid opus sit. & de lilia agri dicit.
Noli timere pusillus grex. & de seruo quem constituit dominus super familiam. ut det eis escas.
Non ueni pacem mittere sed gladium. da operam liberari ab aduersario dum es in uia cum eo. & cum uenisset ad arborem fici plantatam in uinea. quae non fecit fructum per annos tres.
De sanguine galileorum quem miscuit pilatus cum sacrificiis.
Mulierem ab infirmitate annorum decem & octo sanauit ihesus. item de grano synapis. & fermento abscondito in farina.
Filii regni expellentur & erunt nouissimi primi.
Hierusalem hierusalem quae occidis prophetas.
Hydropicum curauit ihesus. & docet non diligere primos accubitus. & ad cenam non diuites sed pauperes inuitandos.
De eo qui uoluit turrem edificare. & bonum est sal.
De oue quae errauerat. & de muliere quae perdiderat unam dragmam.
Homo quidam habuit duos filios. & diuisit eis substantiam.
De uillico iniquitatis quod prudenter fecit.
Nemo potest duobus dominis seruire. & qui dimittit uxorem & aliam ducit.
De quodam diuite & lazaro. & per quo uenit scandalum bonum erat illi non nasci.
Si peccauerit frater tuus corripe illum. & dixerunt discipuli ad ihesum adauge nobis fidem. & de seruo arante dicit.
Decem uiri leprosi mundati. ex quibus unus gratias egit deo.
Sicut uenit regnum dei sic fuit in diebus noe. nubebant & edificabant. ubi fuerit corpus ueniunt aquilae.
De iudice iniquitatis cum uenerit filius hominis inueniet fidem in terra.
Duo homines ascenderunt in templum orare phariseus & publicanus & accipiendum regnum dei sicut puer.
Facilius est camelum per foramen acus transire.
Aduentum passionis dicit & cecum secus uiam sedentem illuminauit dominus.
De zacheo publicano statu minimissimo.
Homo diues abiit accipere regnum. & dedit seruis suis decem mnas.
De asina & pullo & dixit ihesus si hii tacuerint lapides clamabunt & fleuit super hierusalem. & de templo eiecit uendentes.
Interrogauit ihesus baptismum iohannis unde erat.
Ubi coloni occiderunt dominum uineae & data est uinea alius.
Reddite quae caesaris sunt caesari & quae sunt dei deo.
De septem fratribus qui unam uxorem habuerunt & christus si filius dauid fuit interrogat.
Respiciens ihesus uidit qui mittebant in gazofilatium.
Ponite in cordibus uestris non meditari nulla hora quid loquamini.
Ex fici arbore discite similitudinem quia prope est uranos.
Introiuit sathanas in cor iudae ut traderet ihesum.
Misit dominus discipulos & parauerunt pascha & dixit sacramentum corporis & sanguinis sui.
Qui uoluerit in nobis esse maior sit minimus minister.
Qui habet sacellum tollat & peram. & qui non habet uendat tunicam & emat gladium.
In monte cum solus orasset dixit discipulis orate ne intretis in temptationem.
Dixit dominus iudae osculo filium hominis tradis.
Ad ihesum dixerunt principes sacerdotum si tu es christus dic nobis & obtulerunt eum pilato & herodi.
In passione dixit ihesus pater dimitte illis quia nesciunt. & uni de latronibus dixit mecum eris hodie in paradyso.
Post resurrectionem apparuit ihesus duobus apostolis euntibus in uillam. & benedicens eos ascendit in celum.

QUONIAM QUIDEM MULTI CONATI SUNT ordinare narrationem quae in nobis completae sunt sicut tradiderunt nobis qui ab initio ipsi uiderunt & ministri fuerunt sermonis. Uisum est & michi assecuto spiritu sancto a principio omnia diligenter ex ordine tibi scribere optime theophile ut cognoscas eorum uerborum de quibus eruditus sum ueritatem.

FVIT·AVTEM·IN
DIEBVS·HERODIS·
REGIS·IVDEĘ·
SACERDOS·QV
DAM·NOMINE·
ZACHARIAS·DE
VICE·ABIA·ET
VXOR·ILLI·DE·
FILIABVS·AARŌ·
ET NOMEN EI
ELIZABETH·
ERANT·AVTĒ·
IVSTI·AMBO·
ANTE·DEVM·
INCEDENTES
IN OMNIBVS·MĀ
DATIS·ET IVS
262.
TIFICATIONIB·
DOMINI·SINE·
QVERELA·ET N̄
ERAT ILLIS·FILI
EO QD·ESSET·
ELIZABETH·STE
RILIS·ET AMBO·
PROCESSISSENT
IN DIEB;·SVIS·
FACTVM·EST·AVTĒ

cum sacerdotio fungeretur zacharias in ordine vicis sue ante deum, secundum consuetudinem sacerdotii, sorte exiit ut incensum poneret ingressus in templum domini. Et omnis multitudo erat populi orans foris hora incensi. Apparuit autem illi angelus domini stans a dextris altaris incensi. Et zacharias turbatus est videns, & timor irruit super eum. Ait autem ad illum angelus. Ne timeas zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua, & uxor tua elizabeth pariet tibi filium. & vocabis nomen eius iohannem. Et erit gaudium tibi & exultatio. & multi in nativitate eius gaudebunt. Erit enim magnus coram domino. & vinum & siceram non bibet: & spiritu sancto replebitur adhuc in utero matris sue. & multos filiorum israhel convertet ad dominum deum ipsorum. Et ipse precedet ante illum in spiritu & virtute helye. ut convertat corda patrum in filios. & incredulos ad prudentiam iustorum. Parare domino plebem perfectam. Et dixit zacharias ad angelum. Unde hoc sciam. Ego enim sum senex & uxor mea processit in diebus suis. Et respondens angelus, dixit ei. Ego sum gabriel qui adsto ante deum. & missus sum ad te loqui, & hec tibi evangelizare. Et ecce eris tacens. & non poteris loqui usque in diem quo hec fiant, pro eo quod non credidisti verbis meis que implebuntur in tempore suo. Et erat plebs expectans zachariam. & mirabantur quod tardaret ipse in templo. Egressus autem non poterat loqui ad illos. & cognoverunt quod visionem vidisset in templo. Et ipse erat innuens illis. & permansit mutus. Et factum est ut impleti sunt dies officii eius. abiit in domum suam. Post hos autem dies concepit elizabeth uxor eius. & occultabat se mensibus quinque: dicens. Quia sic fecit michi dominus in diebus quibus respexit auferre obprobrium meum inter homines. Eodem autem tempore missus est angelus gabriel a domino in civitatem galilee cui nomen nazareth ad virginem desponsatam viro cui nomen erat ioseph de domo david. & nomen virginis maria. Et ingressus angelus ad eam dixit: Ave gratia plena. dominus tecum. benedicta tu in mulieribus. Ipsa autem cum audisset turbata est in introitu eius. & erat cogitans quod sic benedixisset eam. Et ait ei angelus domini. Ne timeas maria. invenisti enim gratiam apud deum. Ecce concipies in utero & paries filium. & vocabis nomen eius ihesum. Hic erit magnus. & filius altissimi vocabitur. Et dabit illi dominus deus sedem david patris eius. & regnabit in domo iacob in eternum. & regni eius non erit finis. Dixit autem maria ad angelum. Quomodo fiet istud. quoniam virum non cognosco. Et respondens angelus, dixit ei. Spiritus sanctus superveniet in te. & virtus altissimi obumbrabit tibi. Ideoque & quod nascetur ex te sanctum vocabitur filius dei. Et ecce elizabeth cognata tua. & ipsa concepit filium in senectute sua. Et hic mensis sextus est illi que vocatur sterilis. quia non est impossibile apud deum omne verbum. Dixit autem maria. Ecce ancilla domini. contingat michi secundum verbum tuum. Et discessit ab illa angelus. Exsurgens autem maria in diebus illis abiit in montana cum festinatione in civitatem iuda. & intravit in domum zacharie & salutavit elizabeth. Et factum est ut audivit salutationem marie elizabeth, exultavit infans in utero eius. Et repleta est spiritu sancto elizabeth. & exclamavit voce magna & dixit. Benedicta tu inter mulieres. & benedictus fructus ventris tui. Et unde hoc michi. ut veniat mater domini mei ad me. Ecce enim ut facta est vox salutationis tue in auribus meis. exultavit infans in utero meo. Et beata que credidisti. quoniam perficientur ea que dicta sunt tibi a domino. Et ait maria.

Magnificat anima mea dominum. Et exultavit spiritus meus in deo salutari meo. Quia respexit humilitatem ancille sue. ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Quia fecit michi magna qui potens est. & sanctum nomen eius. Et misericordia eius a progenie in progenies timentibus eum. Fecit potentiam in brachio suo. dispersit superbos mente cordis sui. Deposuit potentes de sede. & exaltavit humiles. Esurientes implevit bonis. & divites dimisit inanes. Suscepit israhel puerum suum, recordatus misericordie sue. Sicut locutus est ad patres nostros abraham. & semini eius usque in secula. Mansit autem maria cum illa mensibus tribus: & reversa est in domum suam. Elizabeth autem impletum est tempus pariendi. & peperit filium. Et audierunt vicini & cognati eius quia magnificavit dominus misericordiam suam cum illa. & congratulabantur ei. Et factum est in die octavo, venerunt circumcidere puerum. & vocabant eum nomine patris sui zachariam. Et respondens mater eius dixit: Nequaquam. sed vocabitur iohannes. Et dixerunt ad illam nemo est in cognatione tua, qui vocetur hoc nomine. Innuebant autem patri eius. quem vellet vocari eum. Et postulans pugillarem scripsit dicens. Iohannes est nomen eius. Et mirati sunt omnes & continuo resoluta est lingua eius. & loquebatur benedicens deum. Et factus est timor super omnes vicinos eorum. & in universa montana iudee divulgabantur omnia verba hec. Et posuerunt omnes qui audierant in corde suo dicentes. Quid putas puer iste erit. Etenim manus domini erat cum illo. Et zacharias pater eius impletus est spiritu sancto. & prophetavit dicens.

Benedictus dominus deus israhel. quia visitavit & fecit redemptionem plebis sue. Et erexit cornu salutis nobis. in domo david pueri sui. Sicut locutus est per os sanctorum, qui a seculo sunt prophetarum eius. Salutem ex inimicis nostris. & de manu omnium qui oderunt nos. Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris. & memorari testamenti sui sancti. Iusiurandum quod iuravit ad abraham patrem nostrum. daturum se nobis. Ut sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, serviamus illi. In sanctitate & iustitia coram ipso. omnibus diebus nostris. Et tu puer propheta altissimi vocaberis preibis enim ante faciem domini parare vias eius. Ad dandam scientiam salutis plebi eius, in remissionem peccatorum eorum. Per viscera misericordie dei nostri. in quibus visitavit nos oriens ex alto. Illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis sedent ad dirigendos pedes nostros in viam pacis. Puer autem crescebat & confortabatur in spiritu. & erat in desertis usque in diem ostensionis sue ad israhel.

Factum est autem in diebus illis. exiit edictum a cesare augusto. ut describeretur universus orbis. Hec descriptio prima facta est a preside syrie cirino. Et ibant omnes ut profiterentur singuli in suam civitatem. Ascendit autem & ioseph a galilea de civitate nazareth in iudeam civitatem david que vocatur bethleem. eo quod esset de domo & familia david ut profiteretur cum maria desponsata sibi pregnante uxore sua cum esset in utero habens. Factum est autem cum essent ibi. impleti sunt dies ut pareret. Et peperit filium suum primogenitum. & pannis eum involvit. & posuit eum in presepio. quia non erat ei locus in diversorio. Pastores autem erant in illa regione vigilantes & custodientes vigilias noctis super gregem suum. Et ecce angelus domini stetit iuxta illos. & claritas dei circumfulsit eos. & timuerunt timore magno. Et dixit illis angelus. Nolite timere. Ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum quod erit omni populo. quia natus est vobis hodie salvator. qui est christus dominus in civitate david. Et hoc vobis signum. Invenietis infantem pannis involutum. & positum in presepio. Et subito facta est cum angelo multitudo milicie celestis. laudantium deum & dicentium. Gloria in excelsis deo. & in terra pax hominibus bone voluntatis. Et factum est ut discessissent ab eis angeli in celum. Pastores vero loquebantur ad invicem. Transeamus usque bethleem. & videamus hoc verbum quod factum est quod dominus ostendit nobis. Et venerunt festinantes. & invenerunt mariam & ioseph. & infantem positum in presepio. Videntes autem cognoverunt de verbo quod dictum erat illis de puero hoc. Et omnes qui audierunt mirati sunt. de his que dicta erant a pastoribus ad ipsos. Maria autem conservabat omnia verba hec conferens in corde suo. Et reversi sunt pastores magnificantes deum in omnibus que audierant & viderant sicut dictum est ad illos. Et postquam consummati sunt dies octo ut circumcideretur puer: vocatum est nomen eius ihesus. Quod vocatum est ab angelo priusquam in utero conciperetur.

Et postquam impleti sunt dies purgationis eius secundum legem moysi. tulerunt eum in hierusalem ut sisterent eum domino sicut scriptum est in lege domini. quia omne masculinum adaperiens vulvam sanctum domino vocabitur. Et ut darent hostiam secundum quod dictum est in lege domini par turturum aut duos pullos columbarum. Et ecce homo erat in hierusalem. cui nomen symeon. Et homo iste iustus & timoratus expectans consolationem israhel. & spiritus sanctus erat in eo. Responsum autem acceperat a spiritu sancto, non visurum se mortem nisi prius videret christum domini. Et venit in spiritu in templum. Et cum inducerent puerum ihesum parentes eius. ut facerent secundum consuetudinem legis pro eo. & ipse accepit eum in manus. & benedixit deum & dixit. Nunc dimittis servum tuum domine secundum verbum tuum in pace. Quia viderunt oculi mei salutare tuum. quod parasti ante faciem omnium populorum. Lumen ad revelationem gentium. & gloriam plebis tue israhel. Et erat ioseph & mater eius mirantes super his, que dicebantur de illo. Et benedixit illis symeon, & dixit ad mariam matrem eius. Ecce positus est hic in ruinam & resurrectionem multorum in israhel. & in signum cui contradicetur. Et tuam ipsius animam pertransibit gladius ut revelentur multorum cordium cogitationes. Et erat anna prophetissa filia phanuhel, de tribu aser. Hec processerat in diebus multis & vixerat cum viro suo annis septem a virginitate sua. Et hec vidua usque ad annos octoginta quatuor; que non discedebat de templo ieiuniis & obsecrationibus serviens nocte ac die. Et hec ipsa hora superveniens confitebatur domino. & loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemptionem hierusalem. Et ut perfecerunt omnia secundum legem domini, reversi sunt in galileam in civitatem suam nazareth. Puer autem crescebat & confortabatur & implebatur sapientia. Et gratia dei erat in illo. Et ibant parentes eius per omnes annos in hierusalem, in die sollempni pasche.

Et cum factus esset ihesus annorum duodecim. ascendentibus illis in hierusalem secundum consuetudinem diei festi. consummatisque diebus cum redirent, remansit puer ihesus in hierusalem & non cognoverunt parentes eius. Existimantes autem illum esse in comitatu, venerunt iter diei. & requirebant eum inter cognatos & notos. Et non invenientes. regressi sunt in hierusalem requirentes eum. Et factum est post triduum, invenerunt illum in templo sedentem in medio doctorum audientem illos & interrogantem. Stupebant autem omnes qui eum audiebant super prudentia & responsis eius. Et videntes illum expaverunt. Et dixit mater eius ad illum. Fili quid fecisti nobis sic. ecce pater tuus & ego dolentes querebamus te. Et ait ad illos. Quid est quod me querebatis. nesciebatis quia in his que patris mei sunt oportet me esse. Et ipsi non intellexerunt verbum quod locutus est ad illos. & descendit cum illis & venit nazareth. & erat subditus illis. Et mater eius conservabat omnia verba hec. in corde suo. Et ihesus proficiebat etate & sapientia & gratia apud deum & homines.

Anno autem quintodecimo imperii tyberii cesaris procurante pontio pilato iudeam. tetrarcha autem galilee herode. philippo autem fratre eius tetrarcha itureae & traconitidis regionis. & lysania abilene tetrarcha sub principibus sacerdotum anna & cayfa. factum est verbum domini super iohannem zacharie filium in deserto. Et venit in omnem regionem iordanis. predicans baptismum penitentie in remissionem peccatorum, sicut scriptum est in libro sermonum ysaie prophete. Vox clamantis in deserto. parate viam domini. rectas facite semitas eius. Omnis vallis implebitur. & omnis mons & collis humiliabitur & erunt prava in directa. & aspera in vias planas. Et videbit omnis caro salutare dei. Dicebat autem ad turbas que exiebant ut baptizarentur ab ipso. Genimina viperarum. quis ostendit vobis fugere a ventura ira. Facite ergo fructus dignos penitentie. & ne ceperitis dicere patrem habemus abraham. Dico enim vobis. quia potens est deus de lapidibus istis suscitare filios abrahe. Iam enim securis ad radices arborum posita est. Omnis arbor non faciens fructum, excidetur & in ignem mittetur. Et interrogabant eum turbe dicentes. Quid ergo faciemus. Respondens autem dicebat illis. Qui habet duas tunicas det non habenti. & qui habet escas similiter faciat. Venerunt autem & publicani ut baptizarentur: Et dixerunt ad illum. Magister quid faciemus. At ille dixit eis. Nichil amplius quam constitutum est vobis faciatis. Interrogabant autem eum & milites dicentes. Quid faciemus & nos. Et ait illis. Neminem concutiatis. neque calumpniam faciatis & contenti estote stipendiis vestris. Existimante autem populo & cogitantibus omnibus in cordibus suis de iohanne ne forte ipse esset christus. Respondit iohannes dicens omnibus: Ego quidem aqua baptizo vos. veniet autem fortior me cuius non sum dignus solvere corrigiam calciamentorum eius. Ipse vos baptizabit in spiritu sancto & igni. Cuius ventilabrum in manu eius. & purgabit aream suam. & congregabit triticum in horreum suum. Paleas autem comburet igni inextinguibili. Multa quidem & alia exhortans evangelizabat populo. Herodes autem tetrarcha cum corriperetur ab illo de herodiade uxore fratris sui. & de omnibus malis que fecit herodes. adiecit hoc super omnia. & inclusit iohannem in carcerem.

Factum est autem cum baptizaretur omnis populus. & ihesu baptizato & orante. apertum est celum & descendit spiritus sanctus corporali specie sicut columba in ipsum. & vox de celo facta est dicens. Tu es filius meus dilectus. in te complacui michi. Et ipse ihesus erat incipiens quasi annorum triginta. ut putabatur filius ioseph. qui fuit heli qui fuit mathat.

qui fuit leui. qui fuit melchi. qui fuit iannae. qui fuit ioseph. qui fuit mathathie. qui fuit amos. qui fuit naum. qui fuit esli. qui fuit naggae. qui fuit maath. qui fuit semei. qui fuit ioseph. qui fuit iuda. qui fuit iohanna. qui fuit resa. qui fuit zorobabel. qui fuit salathiel. qui fuit neri. qui fuit melchi. qui fuit addi. qui fuit cosam. qui fuit helmadan. qui fuit her. qui fuit ihesu. qui fuit eliezer. qui fuit iorim. qui fuit mathat. qui fuit leui. qui fuit symeon. qui fuit iude. qui fuit ioseph. qui fuit iona. qui fuit eliachim. qui fuit melea. qui fuit menna. qui fuit mathatha. qui fuit nathan. qui fuit dauid. qui fuit iesse. qui fuit obeth. qui fuit booz. qui fuit salmon. qui fuit naason. qui fuit amminadab. qui fuit aram. qui fuit esron. qui fuit fares. qui fuit iude. qui fuit iacob. qui fuit ysaac. qui fuit abraham. qui fuit thare. qui fuit nachor. qui fuit serug. qui fuit ragau. qui fuit phalech. qui fuit eber. qui fuit sale. qui fuit cainan. qui fuit arfaxath. qui fuit sem. qui fuit noe. qui fuit lamech. qui fuit mathusale. qui fuit enoch. qui fuit iareth. qui fuit malaleel. qui fuit cainan. qui fuit enos. qui fuit seth. qui fuit adam. qui fuit dei. Ihesus autem plenus spiritu sancto regressus est ab iohanne. et agebatur in spiritu in desertum diebus quadraginta. et temptabatur a diabolo. Et nichil manducauit in illis diebus. et consummatis illis esuriit. Dixit autem illi diabolus. Si filius dei es. dic ut lapis iste panis fiat. Et respondit ad illum ihesus. Scriptum est quia non in pane solo uiuit homo. sed in omni uerbo dei. Et duxit illum diabolus in montem excelsum. et ostendit ei omnia regna orbis terre in momento temporis. et ait illi. Tibi dabo potestatem hanc uniuersam et gloriam eorum. quia mihi tradita sunt. et cui uolo do illa. Tu ergo si adoraueris coram me. erunt tua omnia. Et respondens ihesus dixit illi. Scriptum est. Dominum deum tuum adorabis. et illi soli seruies. Et duxit illum in hierusalem. et statuit eum supra pinnaculum templi. et dixit illi. Si filius dei es. mitte te hinc deorsum. Scriptum est enim. quod angelis suis mandauit de te. ut conseruent te. et quia in manibus tollent te. ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Et respondens ihesus ait illi. Dictum est. Non temptabis dominum deum tuum. Et consummata omni temptatione. diabolus recessit ab illo usque ad tempus. Et regressus est ihesus in uirtute spiritus in galileam. et fama exiit per uniuersam regionem de illo. Et ipse docebat in synagogis eorum. et magnificabatur ab omnibus.

Et uenit nazareth ubi erat nutritus. et intrauit secundum consuetudinem suam die sabbati in synagogam. et surrexit legere. et traditus est illi liber prophete ysaie. Et ut reuoluit librum. inuenit locum ubi scriptum erat. Spiritus domini super me. propter quod unxit me. euangelizare pauperibus misit me. predicare captiuis remissionem. et cecis uisum. dimittere confractos in remissionem. predicare annum domini acceptum. et diem retributionis. Et cum plicuisset librum. reddidit ministro et sedit. Et omnium in synagoga oculi erant intendentes in eum. Cepit autem dicere ad illos. Quia hodie impleta est hec scriptura in auribus uestris. Et omnes illi testimonium dabant et mirabantur in uerbis gratie que procedebant de ore ipsius et dicebant. Nonne hic est filius ioseph? Et ait illis. Utique dicetis mihi hanc similitudinem. medice cura te ipsum. Quanta audiuimus facta in capharnaum. fac et hic in patria tua. Ait autem. Amen dico uobis. quia nemo propheta acceptus est in patria sua. In ueritate dico uobis. multe uidue erant in diebus helye in israel. quando clausum est celum annis tribus et mensibus sex. cum facta est fames magna in omni terra. et ad nullam earum missus est helyas. nisi in sarepta sydonie ad mulierem uiduam. Et multi leprosi erant in israel sub helyseo propheta. et nemo eorum mundatus est. nisi naaman syrus. Et repleti sunt omnes in synagoga ira. hec audientes. Et surrexerunt et eiecerunt illum extra ciuitatem. Et duxerunt illum usque ad supercilium montis supra quem ciuitas illorum erat edificata. ut precipitarent eum. Ipse autem transiens per medium illorum ibat.

Et descendit in capharnaum ciuitatem galilee. ibique docebat illos sabbatis. Et stupebant in doctrina eius. quia in potestate erat sermo eius. Et in synagoga erat homo habens demonium. et exclamauit uoce magna dicens. Quid nobis et tibi ihesu nazarene. uenisti perdere nos? Scio te qui sis sanctus dei. Et increpauit illi ihesus dicens. Obmutesce et exi ab eo. Et cum proiecisset eum demonium in medium exiit ab illo. nichilque illum nocuit. Et factus est pauor in omnibus. et colloquebantur ad inuicem dicentes. Quod est uerbum hoc quia in potestate et uirtute imperat spiritibus inmundis. et exeunt. Et diuulgabatur fama de illo in omnem locum regionis. Surgens autem ihesus de synagoga. introiuit in domum symonis. Socrus autem symonis tenebatur magnis febribus. et rogauerunt illum pro ea. Et stans super illam imperauit febri. et dimisit eam. Et continuo surgens ministrabat illis. Cum sol autem occidisset. omnes qui habebant infirmos uariis languoribus ducebant illos ad eum. At ille singulis manus imponens. curabat eos. Exiebant autem demonia a multis clamantia et dicentia. quia tu es filius dei. Et increpans non sinebat ea loqui. quia sciebant ipsum esse christum. Facta autem die egressus ibat in desertum locum. Et turbe requirebant eum. et uenerunt usque ad ipsum. Et detinebant eum ne discederet ab ipsis. Quibus ille ait. Quia et aliis ciuitatibus oportet me euangelizare regnum dei. quia ideo missus sum. Et erat predicans in synagogis galilee.

263.

Factum est autem cum turbe irruerent in eum ut audirent uerbum dei. et ipse stabat secus stagnum genesareth. Et uidit duas naues stantes secus stagnum. piscatores autem descenderant et lauabant retia. Ascendens autem in unam nauim que erat symonis. rogauit eum a terra reducere pusillum. Et sedens. docebat de nauicula turbas. Ut cessauit autem loqui. dixit ad symonem. Duc in altum. et laxate retia uestra in capturam. Et respondens symon dixit illi. Preceptor. per totam noctem laborantes nichil cepimus. in uerbo autem tuo laxabo rete. Et cum hoc fecissent. concluserunt piscium multitudinem copiosam. Rumpebatur autem rete eorum. Et annuerunt sociis qui erant in alia naui. ut uenirent et adiuuarent eos. Et uenerunt et impleuerunt ambas nauiculas. ita ut mergerentur. Quod cum uideret symon petrus. procidit ad genua ihesu dicens. Exi a me domine. quia homo peccator sum. Stupor enim circumdederat eum et omnes qui cum illo erant in captura piscium quam ceperant. Similiter autem et iacobum et iohannem filios zebedei. qui erant socii symonis. Et ait ad symonem ihesus. Noli timere. ex hoc iam homines eris capiens. Et subductis ad terram nauibus. relictis omnibus secuti sunt eum.

Et factum est cum esset in una ciuitatum. ecce uir plenus lepra et uidens ihesum et procidens in faciem rogauit eum dicens. Domine si uis potes me mundare. Et extendens manum tetigit eum dicens. Uolo. Mundare. Et confestim lepra discessit ab illo. Et ipse precepit illi ut nemini diceret. sed uade ostende te sacerdoti. et offer pro emundatione tua sicut precepit moyses in testimonium illis. Perambulabat autem magis sermo de illo. et conueniebant turbe multe ut audirent. et curarentur ab infirmitatibus suis. Ipse autem secedebat in deserto et orabat.

Et factum est in una dierum. et ipse sedebat docens. Et erant pharisei sedentes. et legis doctores. qui uenerant ex omni castello galilee et iudee et hierusalem. et uirtus erat domini ad sanandum eos. Et ecce uiri portantes in lecto hominem qui erat paralyticus. et querebant eum inferre et ponere ante eum. Et non inuenientes qua parte eum inferrent pre turba. ascenderunt supra tectum. et per tegulas summiserunt eum cum lecto in medium ante ihesum. Quorum fidem ut uidit dixit. Homo. remittuntur tibi peccata tua. Et ceperunt cogitare scribe et pharisei dicentes. Quis est hic qui loquitur blasphemias? Quis potest dimittere peccata nisi solus deus? Ut cognouit autem ihesus cogitationes eorum. dixit ad illos. Quid cogitatis in cordibus uestris? Quid est facilius dicere dimittuntur tibi peccata. an dicere surge et ambula? Ut autem sciatis quia filius hominis potestatem habet in terra dimittere peccata. ait paralytico. Tibi dico surge tolle lectum tuum et uade in domum tuam. Et confestim surgens coram illis tulit in quo iacebat. et abiit in domum suam magnificans deum. Et stupor apprehendit omnes. et magnificabant deum. Et repleti sunt timore dicentes. quia uidimus mirabilia hodie.

Et post hec exiit ihesus et uidit publicanum nomine leui sedentem ad theloneum. et ait illi. Sequere me. Et relictis omnibus surgens secutus est eum. Et fecit ei conuiuium magnum leui in domo sua. Et erat turba multa publicanorum et aliorum qui cum illis erant discumbentes. Et murmurabant pharisei et scribe eorum dicentes ad discipulos eius. Quare cum publicanis et peccatoribus manducatis et bibitis? Et respondens ihesus dixit ad illos. Non egent qui sani sunt medico. sed qui male habent. Non ueni uocare iustos. sed peccatores in penitentiam. At illi dixerunt ad eum. Quare discipuli iohannis ieiunant frequenter et obsecrationes faciunt. similiter et phariseorum. tui autem edunt et bibunt? Quibus ipse dixit. Numquid potestis filios sponsi dum cum illis est sponsus facere ieiunare? Uenient autem dies cum ablatus fuerit ab eis sponsus. et tunc ieiunabunt in illis diebus. Dicebat autem et similitudinem ad illos. quia nemo commissuram a uestimento nouo inmittit in uestimentum uetus. Alioquin et nouum rumpit. et ueteri non conuenit commissura. Et nemo mittit uinum nouum in utres ueteres. Alioquin rumpet uinum nouum utres. et ipsum effundetur. et utres peribunt. Sed uinum nouum in utres nouos mittendum. et utraque conseruantur. Et nemo bibens uetus statim uult nouum. Dicit enim. uetus melius est.

Factum est autem in sabbato secundo primo cum transiret per sata. uellebant discipuli eius spicas. et manducabant confricantes manibus. Quidam autem phariseorum dicebant illis. Quid facitis sabbatis quod non licet? Et respondens ihesus dixit ad eos. Nec hoc legistis quod fecit dauid cum esurisset ipse et qui cum eo erant? quomodo intrauit in domum dei. et panes propositionis sumpsit et manducauit et dedit his qui cum ipso erant. quos non licet manducare nisi tantum sacerdotibus. Et dicebat illis. quia dominus est filius hominis etiam sabbati.

Factum est autem in alio sabbato. ut intraret et doceret. Et erat ibi homo. et manus eius dextra erat arida. Obseruabant autem scribe et pharisei si sabbato curaret. ut inuenirent unde accusarent eum. Ipse autem sciebat cogitationes eorum. et ait homini qui habebat manum aridam. Surge et sta in medio. Et surgens stetit. Ait autem ad illos ihesus. Interrogo uos si licet sabbato bene facere an male. animam saluam facere an perdere? Et circumspectis omnibus illis uiro dixit homini. Extende manum tuam. Et extendit. Et restituta est manus eius. Ipsi autem repleti sunt insipientia. et conloquebantur ad inuicem quidnam facerent de ihesu. Factum est autem in illis diebus. exiit in montem orare. et erat pernoctans in oratione dei.

Et cum dies factus esset. uocauit discipulos suos. et elegit duodecim ex ipsis quos et apostolos nominauit. Symonem quem cognominauit petrum. et andream fratrem eius. iacobum et iohannem. philippum et bartholomeum. thomam et matheum. iacobum alfei et symonem qui uocatur zelotes. et iudam iacobi. et iudam scarioth qui fuit traditor. Et descendens cum illis stetit in loco campestri. et turba discipulorum eius. et multitudo copiosa plebis ab omni iudea et hierusalem et maritima. et tyri et sydonis. qui uenerant ut audirent eum et sanarentur a languoribus suis. Et qui uexabantur a spiritibus inmundis. curabantur. Et omnis turba querebat eum tangere. quia uirtus de illo exibat et sanabat omnes. Et ipse eleuatis oculis in discipulos suos dicebat. Beati pauperes. quia uestrum est regnum dei. Beati qui nunc esuritis. quia saturabimini. Beati qui nunc fletis. quia ridebitis. Beati eritis cum uos oderint homines. et cum separauerint uos et exprobrauerint. et eiecerint nomen uestrum tamquam malum propter filium hominis. Gaudete in illa die et exultate. ecce enim merces uestra multa est in celo. Secundum hec enim. faciebant prophetis patres eorum. Uerumtamen ue uobis diuitibus. quia habetis consolationem uestram. Ue uobis qui saturati estis. quia esurietis. Ue uobis qui ridetis nunc. quia lugebitis et flebitis. Ue cum benedixerint uobis omnes homines. secundum hec faciebant pseudoprophetis patres eorum. Sed uobis dico qui auditis. Diligite inimicos uestros. bene facite his qui uos oderunt. Benedicite maledicentes uobis. orate pro calumniantibus uos. Et qui te percutit in maxilla. prebe et alteram. Et ab eo qui aufert tibi uestimentum. etiam tunicam noli prohibere. Omni petenti te tribue. et qui aufert que tua sunt ne repetas. Et prout uultis ut faciant uobis homines. facite illis similiter. Et si diligitis eos qui uos diligunt. que uobis est gratia? nam et peccatores diligentes se diligunt. Et si benefeceritis his qui uobis benefaciunt. que uobis est gratia? nam et peccatores hoc faciunt. Et si mutuum dederitis his a quibus speratis recipere. que gratia est uobis? nam et peccatores peccatoribus fenerantur ut recipiant equalia. Uerumtamen diligite inimicos uestros. benefacite et mutuum date nichil desperantes. et erit merces uestra multa. et eritis filii altissimi. quia ipse benignus est super ingratos et malos. Estote ergo misericordes. sicut et pater uester misericors est. Nolite iudicare. et non iudicabimini. Nolite condempnare. et non condempnabimini. Dimittite. et dimittetur uobis. Date. et dabitur uobis. Mensuram bonam et confertam. et coagitatam et supereffluentem dabunt in sinum uestrum. Eadem quippe mensura qua mensi fueritis remetietur uobis. Dicebat autem illis et similitudinem. Numquid potest cecus cecum ducere? Nonne ambo in foueam cadent?

Non est discipulus super magistrum. Perfectus autem omnis erit: si sit sicut magister eius.

Quid autem uides festucam in oculo fratris tui, trabem autem que in oculo tuo est non consideras? Aut quomodo potes dicere fratri tuo: Frater sine eiciam festucam de oculo tuo, et ecce in oculo tuo trabis (sic) iacet? Hypocrita, eice primum trabem de oculo tuo, et tunc perspicies ut educas festucam de oculo fratris tui. Non est enim arbor bona que facit fructus malos, neque arbor mala faciens fructum bonum. Unaqueque arbor de fructu suo cognoscitur. Neque enim de spinis colligunt ficus, neque de rubo uindemiant uuam. Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum, et malus homo de malo thesauro profert malum. Ex habundantia enim cordis os loquitur. Quid autem uocatis me domine domine, et non facitis que dico? Omnis qui uenit ad me et audit sermones meos et facit eos, ostendam uobis cui similis sit. Similis est homini edificanti domum, qui fodit in altum, et posuit fundamenta supra petram. Inundatione autem facta, illisum est flumen domui illi, et non potuit eam mouere. Fundata enim erat supra petram. Qui autem audit et non facit, similis est homini edificanti domum suam supra terram sine fundamento. In quam illisus est fluuius, et continuo cecidit, et facta est ruina domus illius magna.

Et factum est cum complesset omnia uerba sua in aures plebis, intrauit Capharnaum. Centurionis autem cuiusdam seruus male habens erat moriturus, qui illi erat pretiosus. Et cum audisset de Ihesu, misit seniores Iudeorum rogans eum ut ueniret et saluaret seruum eius. At illi cum uenissent ad Ihesum, rogabant eum sollicite dicentes, quia dignus est ut hoc illi prestes. Diligit enim gentem nostram, et synagogam ipse edificauit nobis. Ibat autem cum illis Ihesus. Et cum iam non longe esset a domo, misit ad eum centurio amicos dicens: Domine, noli uexari. Non enim dignus sum ut sub tectum meum intres. Propter quod et me ipsum non sum dignum arbitratus ut uenirem ad te. Sed dic uerbo, et sanabitur puer meus. Nam et ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites. Et dico huic uade, et uadit, et alio ueni, et uenit, et seruo meo fac hoc, et facit. Quo audito Ihesus miratus est, et sequentibus se turbis dixit: Amen dico uobis, nec in Israhel tantam fidem inueni. Et reuersi domum qui missi erant, inuenerunt seruum sanum.

Et factum est deinceps ibat Ihesus in ciuitatem que uocatur Naym, et ibant cum illo discipuli eius et turba copiosa. Cum autem appropinquaret porte ciuitatis, ecce efferebatur defunctus filius unicus matri sue. Et hec uidua erat, et turba multa ciuitatis cum illa. Quam cum uideret dominus, misericordia motus super ea, dixit illi: Noli flere. Et accessit, et tetigit loculum. Hii autem qui portabant steterunt. Et ait Ihesus: Adolescens, tibi dico surge. Et resedit qui erat mortuus et cepit loqui, et dedit illum matri sue. Accepit autem omnes timor, et magnificabant deum dicentes: Quia propheta magnus surrexit in nobis, et quia deus uisitauit plebem suam in bonum. Et exiit hic sermo in uniuersam Iudeam de eo, et in omnem circa regionem.

Et nuntiauerunt Iohanni discipuli eius de omnibus his. Et conuocauit duos ex discipulis suis Iohannes, et misit ad Ihesum dicens: Tu es qui uenturus es, an alium expectamus? Cum autem uenissent ad eum uiri dixerunt: Iohannes baptista misit nos ad te dicens: Tu es qui uenturus es, an alium expectamus? In ipsa autem hora curauit multos a languoribus et plagis et spiritibus immundis, et cecis multis donauit uisum. Et respondens dixit illis: Euntes nuntiate Iohanni que uidistis et audistis. Ceci uident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur. Et beatus est qui non fuerit scandalizatus in me. Et cum discessissent nuntii Iohannis, cepit dicere de Iohanne ad turbas: Quid existis in desertum uidere? Harundinem uento moueri? Sed quid existis uidere? Hominem mollibus uestimentis? Ecce qui in ueste pretiosa sunt et deliciis, in domibus regum sunt. Sed quid existis uidere? Prophetam? Utique dico uobis, et plusquam prophetam. Hic est de quo scriptum est: Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui preparabit uiam tuam ante te. Dico autem uobis, maior inter natos mulierum propheta Iohanne baptista nemo est. Qui autem minor est in regno dei, maior est illo. Et omnis populus audiens et publicani iustificauerunt deum baptizati baptismo Iohannis. Pharisei autem et legisperiti consilium dei spreuerunt in semet ipsos non baptizati ab eo. Cui ergo dicam similes homines huius generationis, et cui similes sunt? Similes sunt pueris sedentibus in foro, et loquentibus ad inuicem et dicentibus: Cantauimus uobis tibiis et non saltastis, lamentauimus et non plorastis. Uenit enim Iohannes baptista, neque manducans panem, neque bibens uinum, et dicitis: demonium habet. Uenit filius hominis manducans et bibens, et dicitis: ecce homo deuorator et bibens uinum, amicus peccatorum et publicanorum. Et iustificata est sapientia ab omnibus filiis suis.

Rogabat autem illum quidam phariseus ut manducaret cum illo. Et ingressus domum pharisei discubuit. Et ecce mulier que erat in ciuitate peccatrix ut cognouit quod recubuit in domo pharisei, attulit alabastrum unguenti, et stans retro secus pedes eius, lacrimis cepit rigare pedes eius, et capillis capitis sui tergebat, et osculabatur pedes eius, et unguento unguebat. Uidens autem phariseus qui uocauerat eum, ait intra se dicens: Hic si esset propheta, sciret utique que et qualis est mulier que tangit eum, quia peccatrix est. Et respondens Ihesus dixit ad illum: Symon, habeo tibi aliquid dicere. At ille ait: Magister dic. Duo debitores erant cuidam feneratori. Unus debebat denarios quingentos, et alius quinquaginta. Non habentibus illis unde redderent, donauit utrisque. Quis ergo eum plus diligit? Et respondens Symon dixit: Estimo quia is cui plus donauit. At ille dixit ei: Recte iudicasti. Et conuersus ad mulierem dixit Symoni: Uides hanc mulierem? Intraui in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti. Hec autem lacrimis rigauit pedes meos, et capillis capitis sui tersit. Osculum mihi non dedisti. Hec autem ex quo intraui, non cessauit osculari pedes meos. Oleo caput meum non unxisti, hec autem unguento unxit pedes meos. Propter quod dico tibi: remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum. Cui autem minus dimittitur, minus diligit. Et ait illi Ihesus: Remissa sunt tibi peccata. Et ceperunt qui simul recumbebant dicere intra se: Quis est hic qui etiam peccata dimittit? Dixit autem ad mulierem: Fides tua te saluam fecit, uade in pace.

Et factum est deinceps, et ipse iter faciebat per ciuitates et castella, predicans et euangelizans regnum dei, et duodecim apostoli cum illo. Et mulieres que erant curate a spiritibus immundis et infirmitatibus: Maria que uocabatur Magdalena, a qua demonia septem exierant, et Iohanna uxor Chuze procuratoris Herodis, et Susanna, et alie multe, que et ministrabant ei de facultatibus suis. Cum ergo turba plurima conueniret et de ciuitatibus properarent ad eum, dixit similitudinem ad illos: Exiit qui seminat seminare semen suum. Et dum seminat, aliud cecidit secus uiam, et conculcatum est, et uolucres celi comederunt illud. Et aliud cecidit supra petram, et natum aruit quia non habebat humorem. Et aliud cecidit inter spinas, et simul exorte spine suffocauerunt illud. Et aliud cecidit in terram bonam, et exortum fecit fructum centuplum. Hec dicens clamabat: Qui habet aures audiendi audiat. Interrogabant autem eum discipuli eius. Quibus ipse dixit: Uobis datum est nosse mysterium regni dei. Ceteris autem in parabolis, ut uidentes non uideant, et audientes non intelligant. Est autem hec parabola: Semen est uerbum dei. Qui autem secus uiam, hii sunt qui audiunt, deinde uenit diabolus et tollit de corde eorum uerbum, ne credentes salui fiant. Nam qui supra petram, hii sunt qui cum audierint cum gaudio suscipiunt uerbum. Et hii radices non habent, quia ad tempus credunt, et in tempore temptationis recedunt. Quod autem in spinis cecidit, hii sunt qui audierunt, et a sollicitudinibus et diuitiis et uoluptatibus uite euntes suffocantur, et non referunt fructum. Quod autem in terram bonam, hii sunt qui in corde bono audientes uerbum retinent, et fructum afferunt in patientia. Nemo autem lucernam accendens operit eam uase, aut subtus lectum ponit, sed supra candelabrum ponit, ut intrantes uideant lumen. Non est enim occultum quod non manifestetur, neque absconditum quod non cognoscatur et in palam ueniat. Uidete ergo quomodo audiatis. Qui enim habet dabitur illi, et quicumque non habet, etiam quod putat se habere auferetur ab eo. Uenerunt autem ad illum mater et fratres eius, et non poterant adire eum pre turba. Nuntiatum est autem illi: Mater tua et fratres tui stant foris uolentes te uidere. Qui respondens dixit ad illos: Mater mea et fratres mei hii sunt qui uerbum dei audiunt et faciunt.

Factum est autem in una dierum, et ipse ascendit in nauiculam et discipuli eius. Et ait ad illos: Transfretemus trans stagnum. Et ascenderunt. Nauigantibus autem obdormiuit. Et descendit procella uenti in stagnum, et complebantur fluctibus nauicula, et periclitabantur. Accedentes autem suscitauerunt eum dicentes: Preceptor perimus. At ille surgens increpauit uentum et tempestatem aque, et cessauit, et facta est tranquillitas magna. Dixit autem illis: Ubi est fides uestra? Qui timentes mirati sunt dicentes ad inuicem: Quis putas hic est? Quia uentis imperat et mari, et obediunt ei.

Et nauigauerunt ad regionem Gerasenorum, que est contra Galileam. Et cum egressus esset ad terram, occurrit illi uir quidam qui habebat demonium iam temporibus multis, et uestimento non induebatur, neque in domo manebat sed in monumentis. Is cum uidit Ihesum, procidit ante illum, et exclamans uoce magna dixit: Quid mihi et tibi est, Ihesu fili dei altissimi? Obsecro te, ne me torqueas. Precipiebat enim spiritui immundo ut exiret ab homine. Multis enim temporibus arripiebat eum. Et uinciebatur catenis et compedibus custoditus, et ruptis uinculis agebatur a demonio in deserto. Interrogauit autem illum Ihesus dicens: Quod tibi nomen est? At ille dixit: Legio, quia intrauerant multa demonia in eum. Et rogabant illum ne imperaret illis ut in abyssum irent. Erat autem ibi grex porcorum multorum pascentium in monte, et rogabant illum ut permitteret eos in illos ingredi. Et permisit illis. Exierunt ergo demonia ab homine et intrauerunt in porcos, et impetu abiit grex per preceps in stagnum, et suffocatus est. Quod ut uiderunt factum qui pascebant, fugerunt et nuntiauerunt in ciuitatem et in uillas. Exierunt autem uidere quod factum erat, et uenerunt ad Ihesum, et inuenerunt hominem sedentem a quo demonia exierant, uestitum ac sana mente ad pedes eius, et timuerunt. Nuntiauerunt autem illis et qui uiderant quomodo sanus factus esset a legione. Et rogauit illum omnis multitudo regionis Gerasenorum ut discederet ab ipsis, quia timore magno tenebantur. Ipse autem ascendens nauiculam reuersus est. Et rogabat illum uir a quo demonia exierant ut cum eo esset. Dimisit autem illum dicens: Redi in domum tuam, et narra quanta tibi fecit deus. Et abiit per uniuersam ciuitatem predicans quanta illi fecisset Ihesus.

Factum est autem cum rediisset Ihesus, excepit illum turba. Erant autem omnes expectantes eum. Et ecce uenit uir cui nomen Iairus, et ipse princeps synagoge erat. Et cecidit ad pedes Ihesu, rogans eum ut intraret in domum eius, quia filia unica erat ei fere annorum duodecim, et hec moriebatur. Et contigit dum iret, a turbis comprimebatur. Et mulier quedam erat in fluxu sanguinis ab annis duodecim, que in medicos erogauerat omnem substantiam suam, nec ab ullo potuit curari. Accessit retro, et tetigit fimbriam uestimenti eius, et confestim stetit fluxus sanguinis eius. Et ait Ihesus: Quis est qui me tetigit? Negantibus autem omnibus, dixit Petrus et qui cum illo erant: Preceptor, turbe te comprimunt et affligunt, et dicis quis me tetigit? Et dixit Ihesus: Tetigit me aliquis. Ego enim noui uirtutem de me exisse. Uidens autem mulier quia non latuit, tremens uenit et procidit ante pedes eius, et ob quam causam tetigerit eum indicauit coram omni populo, et quemadmodum confestim sanata sit. At ipse dixit illi: Filia, fides tua te saluam fecit, uade in pace. Adhuc illo loquente, uenit quidam ad principem synagoge dicens ei: Quia mortua est filia tua, noli uexare illum. Ihesus autem audito hoc uerbo, ait patri puelle: Noli timere, crede tantum, et salua erit. Et cum uenisset domum, non permisit intrare secum quemquam nisi Petrum et Iohannem et Iacobum, et patrem et matrem puelle. Flebant autem omnes et plangebant illam. At ille dixit: Nolite flere. Non est enim mortua puella sed dormit. Et deridebant eum, scientes quod mortua esset. Ipse autem tenens manum eius clamauit dicens: Puella surge. Et reuersus est spiritus eius, et surrexit continuo. Et iussit illi dari manducare. Et stupuerunt parentes eius. Quibus precepit ne alicui dicerent quod factum erat.

Conuocatis autem Ihesus duodecim discipulis suis, dedit illis uirtutem et potestatem super omnia demonia, et ut languores curarent. Et misit illos predicare regnum dei, et sanare infirmos. Et ait ad illos: Nihil tuleritis in uia, neque uirgam, neque peram, neque calciamenta, neque panem, neque pecuniam, neque duas tunicas habeatis. Et in quamcumque domum intraueritis, ibi manete, et inde ne exeatis. Et quicumque non receperint uos, exeuntes de ciuitate illa, etiam puluerem pedum uestrorum excutite in testimonium supra illos. Egressi autem circuibant per castella euangelizantes et curantes ubique. Audiuit autem Herodes tetrarcha omnia que fiebant ab eo, et hesitabat eo quod diceretur a quibusdam quia Iohannes surrexit a mortuis, a quibusdam uero quod Helyas apparuit, ab aliis autem quod propheta unus ex antiquis surrexit. Et ait Herodes: Iohannem ego decollaui. Quis est autem iste de quo ego audio

talia. Et quaerebat illum videre. Et reversi apostoli narraverunt illi omnia quaecumque fecerunt. Et assumptis illis ihesus secessit seorsum in locum desertum, quod est Bethsaidae. Quod cum cognovissent turbae, secutae sunt illum, et excepit illos, et loquebatur illis de regno Dei, et eos qui cura indigebant sanabat. Dies autem coeperat declinare. Et accesserunt duodecim discipuli et dixerunt illi: Dimitte turbas, ut euntes in castella et villas quae circa sunt, inveniant escas, quia hic in loco deserto sumus. Ait autem ad illos: Date illis vos manducare. At illi dixerunt: Non sunt nobis plus quam quinque panes et duo pisces, nisi forte nos eamus et emamus in omnem hanc turbam escas. Erant autem viri fere quinque milia. Ait autem ad discipulos suos: Facite illos discumbere per convivia quinquagenos. Et ita fecerunt, et discubuerunt omnes. Acceptis autem quinque panibus et duobus piscibus respexit in caelum et benedixit eos, et fregit et distribuit discipulis suis ut ponerent ante turbas. Et manducaverunt omnes et saturati sunt. Et sublatum est quod superfuit illis, fragmentorum cofinos duodecim.

Et factum est cum solus esset trans fretum, erant autem cum illo et discipuli. Et interrogavit illos dicens: Quem me dicunt esse turbae? At illi responderunt et dixerunt: Iohannem baptistam, alii autem Helyam, alii vero quia propheta unus de prioribus surrexit. Dixit autem illis: Vos autem quem me esse dicitis? Respondens Symon Petrus dixit: Christum Dei. At ille increpans illos praecepit ne cui dicerent, hoc dicens quod oportet filium hominis multa pati, et reprobari a principibus sacerdotum et senioribus et scribis, et occidi, et tertia die resurgere. Dicebat autem ad omnes: Si quis vult post me venire, abneget se ipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me. Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet illam; nam qui perdiderit animam suam propter me, salvam faciet illam. Quid enim proficit homo si lucretur universum mundum, se autem perdat et detrimentum sui faciat? Nam qui me erubuerit et meos sermones, hunc filius hominis erubescet cum venerit in maiestate sua et patris et sanctorum angelorum. Dico autem vobis vere, sunt aliqui hic stantes qui non gustabunt mortem donec videant regnum Dei. Factum est autem post haec verba fere dies octo, et assumpsit Petrum et Iohannem et Iacobum, et ascendit in montem ut oraret. Et facta est dum oraret species vultus eius altera, et vestitus eius albus refulgens. Et ecce duo viri loquebantur cum illo. Erant autem Moyses et Helyas, visi in maiestate, et dicebant excessum eius quem completurus erat in Hierusalem. Petrus vero et qui cum illo gravati erant somno. Et evigilantes viderunt maiestatem eius et duos viros qui stabant cum illo. Et factum est cum discederent ab eo, ait Petrus ad Iesum: Praeceptor, bonum est nos hic esse, et faciamus tria tabernacula, unum tibi et unum Moysi et unum Helyae, nesciens quid diceret. Haec autem illo loquente, facta est nubes et obumbravit eos, et timuerunt intrantibus illis in nubem. Et vox facta est de nube dicens: Hic est filius meus electus, ipsum audite. Et dum fieret vox, inventus est Iesus solus. Et ipsi tacuerunt, et nemini quicquam dixerunt in illis diebus ex his quae viderant.

Factum est autem in sequenti die, descendentibus illis de monte, occurrit illis turba multa. Et ecce vir de turba exclamavit dicens: Magister, obsecro te, respice in filium meum, quia unicus est mihi. Et ecce spiritus apprehendit eum, et subito clamat, et elidit et dissipat eum cum spuma, et vix discedit dilanians eum. Et rogavi discipulos tuos ut eicerent eum, et non potuerunt. Respondens autem Iesus ait: O generatio infidelis et perversa, usquequo ero apud vos et patiar vos? Adduc huc filium tuum. Et cum accessisset, elisit illum daemonium et dissipavit. Et increpavit Iesus spiritum inmundum, et sanavit puerum, et reddidit illum patri eius. Stupebant autem omnes in magnitudine Dei. Omnibusque mirantibus super omnibus quae faciebat, dixit ad discipulos suos: Ponite vos in cordibus vestris sermones istos; filius enim hominis futurum est ut tradatur in manus hominum. At illi ignorabant verbum istud, et erat velatum ante eos ut non sentirent illud, et timebant interrogare eum de hoc verbo. Intravit autem cogitatio in eos, quis eorum maior esset. At Iesus videns cogitationes cordis illorum, apprehendens puerum statuit secus se, et ait: Quicumque acceperit puerum istum in nomine meo, me recipit; et quicumque me receperit, recipit eum qui me misit. Nam qui minor est inter omnes vos, hic maior est. Respondens autem Iohannes dixit: Praeceptor, vidimus quendam in nomine tuo eicientem daemonia, et prohibuimus eum, quia non sequitur nobiscum. Et ait ad illum Iesus: Nolite prohibere; qui enim non est adversum vos, pro vobis est.

Factum est autem dum complerentur dies adsumptionis eius, et ipse faciem suam firmavit ut iret in Hierusalem, et misit nuntios ante conspectum suum. Et euntes intraverunt in civitatem Samaritanorum ut pararent illi. Et non receperunt eum, quia facies eius erat euntis in Hierusalem. Cum vidissent autem discipuli eius Iacobus et Iohannes, dixerunt: Domine, vis dicimus ut ignis descendat de caelo et consumat illos, sicut Helyas fecit? Et conversus increpavit illos dicens: Nescitis cuius spiritus estis. Filius hominis non venit animas perdere, sed salvare. Et abierunt in aliud castellum.

Factum est autem ambulantibus illis in via, dixit quidam ad illum: Sequar te quocumque ieris. Et ait illi Iesus: Vulpes foveas habent et volucres caeli nidos ubi requiescant, nam filius hominis non habet ubi caput suum reclinet. Ait autem ad alterum: Sequere me. Ille autem dixit: Domine, permitte me primum ire et sepelire patrem meum. Dixitque ei Iesus: Sine ut mortui sepeliant mortuos suos; tu autem vade et adnuntia regnum Dei. Et ait alter: Sequar te, Domine, sed primum permitte mihi renuntiare his qui domi sunt. Et ait ad illum Iesus: Nemo mittens manum suam in aratrum et aspiciens retro aptus est regno Dei.

Designavit autem Dominus postea et alios septuaginta duos, et misit illos binos ante faciem suam in omnem locum et civitatem quo erat ipse venturus. Et dicebat illis: Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo Dominum messis ut mittat operarios in messem suam. Ite, ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos. Nolite ergo portare sacculum neque peram neque calciamenta, et neminem per viam salutaveritis. In quamcumque domum intraveritis, primum dicite: Pax huic domui. Et si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illam pax vestra; sin autem, ad vos revertetur. In eadem autem domo manete, edentes et bibentes quae apud illos sunt; dignus est enim operarius mercede sua. Nolite transire de domo in domum. Et in quamcumque civitatem intraveritis et susceperint vos, manducate quae apponuntur vobis, et curate infirmos qui in illa sunt, et dicite illis: Adpropinquavit in vos regnum Dei. In quamcumque autem civitatem intraveritis et non receperint vos, exeuntes in plateas eius dicite: Etiam pulverem qui adhesit nobis de civitate vestra extergimus in vos; tamen hoc scitote, quia adpropinquavit in vos regnum Dei. Dico vobis, quia Sodomis in die illa remissius erit quam illi

civitati. Vae tibi Corozain, vae tibi Bethsaida, quia si in Tyro et Sidone factae fuissent virtutes quae in vobis factae sunt, olim in cilicio et cinere sedentes paeniterent. Veruntamen Tyro et Sydoni remissius erit in iudicio quam vobis. Et tu Capharnaum usque in caelum exaltata, usque ad infernum demergeris. Qui vos audit me audit, et qui vos spernit me spernit; qui autem me spernit, spernit eum qui me misit.

Reversi sunt autem septuaginta duo cum gaudio dicentes: Domine, etiam daemonia subiciuntur nobis in nomine tuo. Et ait illis Iesus: Videbam Satanan sicut fulgur de caelo cadentem. Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes et scorpiones, et supra omnem virtutem inimici, et nichil vos nocebit. Veruntamen in hoc nolite gaudere quia spiritus vobis subiciuntur; gaudete autem quod nomina vestra scripta sunt in caelis. In ipsa hora exultavit Iesus in spiritu sancto et dixit: Confiteor tibi, Pater, Domine caeli et terrae, qui abscondisti haec a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis. Ita Pater, quia sic fuit bona voluntas ante te. Omnia mihi tradita sunt a Patre meo, et nemo scit quis est Filius nisi Pater, et quis est Pater nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare. Et conversus ad discipulos suos dixit: Beati oculi qui vident quae vos videtis. Dico enim vobis quod multi prophetae et reges voluerunt videre quae vos videtis, et non viderunt, et audire quae auditis, et non audierunt.

Et ecce quidam legisperitus surrexit temptans illum et dicens: Magister, quid faciendo vitam aeternam possidebo? At ille dixit ad eum: In lege quid scriptum est? Quomodo legis? Ille respondens dixit: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo et ex tota anima tua et ex tota virtute tua et ex omni mente tua, et proximum tuum sicut te ipsum. Dixitque illi Iesus: Recte respondisti; hoc fac et vives. Ille autem volens iustificare se ipsum dixit ad Iesum: Et quis est meus proximus? Suscipiens autem Iesus dixit: Homo quidam descendebat ab Hierusalem in Hiericho, et incidit in latrones, qui etiam despoliaverunt eum, et plagis inpositis abierunt semivivo relicto. Accidit autem ut sacerdos quidam descenderet eadem via, et viso illo praeterivit. Similiter et Levita, cum esset secus locum et videret eum, pertransiit. Samaritanus autem quidam iter faciens venit secus eum, et videns eum misericordia motus est. Et adpropians alligavit vulnera eius, infundens oleum et vinum, et inponens illum in iumentum suum, duxit in stabulum et curam eius egit. Et altera die protulit duos denarios, et dedit stabulario, et ait: Curam illius habe, et quodcumque supererogaveris, ego cum rediero reddam tibi. Quis horum trium videtur tibi proximus fuisse illi qui incidit in latrones? At ille dixit: Qui fecit misericordiam in illum. Et ait illi Iesus: Vade et tu fac similiter.

Factum est autem dum irent, et ipse intravit in quoddam castellum, et mulier quaedam Martha nomine excepit illum in domum suam. Et huic erat soror nomine Maria, quae etiam sedens secus pedes Domini audiebat verbum illius. Martha autem satagebat circa frequens ministerium. Quae stetit et ait: Domine, non est tibi curae quod soror mea reliquit me solam ministrare? Dic ergo illi ut me adiuvet. Et respondens dixit illi Dominus: Martha, Martha, sollicita es et turbaris erga plurima. Porro unum est necessarium. Maria optimam partem elegit, quae non auferetur ab ea.

Et factum est cum esset in quodam loco orans, ut cessavit, dixit unus ex discipulis eius ad eum: Domine, doce nos orare, sicut docuit et Iohannes discipulos suos. Et ait illis: Cum oratis, dicite: Pater, sanctificetur nomen tuum, adveniat regnum tuum, fiat voluntas tua sicut in caelo et in terra. Panem nostrum cotidianum da nobis hodie, et dimitte nobis debita nostra, siquidem et ipsi dimittimus omni debenti nobis, et ne nos inducas in temptationem, sed libera nos a malo. Et ait ad illos: Quis vestrum habebit amicum, et ibit ad illum media nocte, et dicet illi: Amice, commoda mihi tres panes, quoniam amicus meus venit de via ad me, et non habeo quod ponam ante illum. Et ille deintus respondens dicat: Noli mihi molestus esse, iam ostium clausum est, et pueri mei mecum sunt in cubili; non possum surgere et dare tibi. Et ille si perseveraverit pulsans, dico vobis, et si non dabit illi surgens eo quod amicus eius sit, propter inprobitatem tamen eius surget et dabit illi quotquot habet necessarios. Et ego vobis dico: Petite et dabitur vobis, quaerite et invenietis, pulsate et aperietur vobis. Omnis enim qui petit accipit, et qui quaerit invenit, et pulsanti aperietur. Quis autem ex vobis patrem petit panem, numquid lapidem dabit illi? Aut piscem, numquid pro pisce serpentem dabit illi? Aut si petierit ovum, numquid porriget illi scorpionem? Si ergo vos cum sitis mali nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis Pater vester de caelo dabit spiritum bonum petentibus se.

264.

Et erat eiciens daemonium, et illud erat mutum. Et cum eiecisset daemonium, locutus est mutus, et admiratae sunt turbae. Quidam autem ex eis dixerunt: In Beelzebub principe daemoniorum eicit daemonia. Et alii temptantes signum de caelo quaerebant ab eo. Ipse autem ut vidit cogitationes eorum dixit: Omne regnum in se ipsum divisum desolabitur, et domus supra domum cadet. Si autem et Satanas in se ipsum divisus est, quomodo stabit regnum eius? Quia dicitis in Beelzebub eicere me daemonia. Si autem ego in Beelzebub eicio daemonia, filii vestri in quo eiciunt? Ideo ipsi iudices vestri erunt. Si autem in digito Dei eicio daemonia, profecto pervenit in vos regnum Dei. Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea quae possidet. Si autem fortior illo superveniens vicerit illum, universa arma eius auferet in quibus confidebat, et spolia eius distribuet. Qui non est mecum adversum me est, et qui non colligit mecum spargit. Cum inmundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca quae non habent aquam, quaerens requiem, et non inveniens dicit: Revertar in domum meam unde exivi. Et cum venerit, invenit scopis mundatam. Et tunc vadit et adsumit septem alios spiritus nequiores se, et ingressi habitant ibi. Et fiunt novissima hominis illius peiora prioribus.

Factum est autem cum haec diceret, extollens vocem quaedam mulier de turba dixit ei: Beatus venter qui te portavit, et ubera quae suxisti. At ille dixit: Quippini beati qui audiunt verbum Dei et custodiunt illud. Turbis autem concurrentibus coepit dicere: Generatio haec generatio nequam est; signum quaerit, et non dabitur ei nisi signum Ionae. Nam sicut fuit Ionas signum Ninivitis, ita erit et filius hominis generationi huic. Regina austri surget in iudicio cum viris generationis huius, et condempnabit illos, quia venit a finibus terrae audire sapientiam Salomonis, et ecce plus quam Salomon hic. Viri Ninivitae surgent in iudicio cum generatione hac, et condempnabunt illam, quia paenitentiam egerunt in praedicatione Ionae, et ecce plus quam Iona hic. Nemo lucernam accendit et in abscondito ponit, neque sub modio, sed supra candelabrum, ut qui ingrediuntur lumen videant. Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit; si autem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit. Vide ergo ne lumen quod in te est tene-

E[illegible]bre sint. Si ergo corpus tuum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrarum, erit lucidum totum. Et sic lucerna fulgoris illuminabit te.

Et cum hec loqueretur, rogauit illum quidam phariseus ut cum illo pranderet. Et ingressus recubuit. Phariseus autem cepit intra se reputans dicere, quare non baptizatus esset prius quam manducaret.

Et ait dominus ad illum: Nunc uos pharisei quod deforis est calicis et catini mundatis; quod autem intus est uestrum, plenum est rapina et iniquitate. Stulti, nonne qui fecit quod deforis est, etiam quod intus est fecit? Verumtamen quod superest date elemosinam, et ecce omnia munda sunt uobis.

Sed ue uobis pharisei, quia decimatis mentam et rutam et omne holus, et preteritis iudicium et caritatem dei. Hec oportuit facere et illa non omittere. Ve uobis pharisei, qui diligitis primas cathedras in synagogis, et salutationes in foro. Ve uobis qui estis ut monumenta que non parent, et homines ambulantes supra nesciunt. Respondens autem quidam ex legis peritis ait illi: Magister, hec dicens etiam nobis contumeliam facis. At ille ait: Et uobis legis peritis ue, quia oneratis homines oneribus que portari non possunt, et ipsi uno digito uestro non tangitis sarcinas. Ve uobis qui edificatis monumenta prophetarum, patres autem uestri occiderunt illos. Profecto testificamini quod consentitis operibus patrum uestrorum, quoniam ipsi quidem occiderunt eos, uos autem edificatis eorum sepulchra. Propterea et sapientia dei dixit: Mittam ad illos prophetas et apostolos, et ex illis occident et persequentur, ut inquiratur sanguis omnium prophetarum, qui effusus est a constitutione mundi a generatione ista, a sanguine Abel usque ad sanguinem Zacharie qui periit inter altare et edem. Ita dico uobis, requiretur ab hac generatione. Ve uobis legis peritis, qui abstulistis clauem scientie; ipsi non introistis, et eos qui introibant prohibuistis.

Cum autem hec diceret ad illos, ceperunt pharisei et legis periti grauiter insistere, et os eius opprimere de multis, insidiantes ei, querentes aliquid capere ex ore eius, ut accusarent eum. Multis autem turbis circumstantibus, ita ut se inuicem conculcarent, cepit dicere ad discipulos suos: Attendite a fermento phariseorum, quod est ypocrisis. Nichil opertum est quod non reueletur, neque absconditum quod non sciatur. Quoniam que in tenebris dixistis, in lumine dicentur; et quod in aure locuti estis in cubiculis, predicabitur in tectis. Dico autem uobis amicis meis: ne terreamini ab his qui occidunt corpus, et post hec non habent amplius quid faciant. Ostendam autem uobis quem timeatis. Timete eum qui postquam occiderit habet potestatem mittere in gehennam. Ita dico uobis, hunc timete. Nonne quinque passeres ueneunt dipondio, et unus ex illis non est in obliuione coram deo? Sed et capilli capitis uestri omnes numerati sunt. Nolite ergo timere; multis passeribus pluris estis. Dico autem uobis: Omnis quicumque confessus fuerit me coram hominibus, et filius hominis confitebitur illum coram angelis dei. Qui autem negauerit me coram hominibus, denegabitur coram angelis dei. Et omnis qui dicit uerbum in filium hominis, remittetur illi; ei autem qui in spiritum sanctum blasphemauerit, non remittetur. Cum autem inducent uos in synagogas, et ad magistratus et potestates, nolite solliciti esse qualiter respondeatis, aut quid dicatis. Spiritus sanctus docebit uos in illa hora que oporteat dicere.

Et ait quidam de turba: Magister, dic fratri meo ut diuidat mecum hereditatem. At ille dixit ei: Homo, quis me constituit iudicem aut diuisorem supra uos? Dixitque ad illos: Videte et cauete ab omni auaritia, quia non in habundantia cuiusquam uita eius est ex his que possidet. Dixit autem similitudinem ad illos dicens: Hominis cuiusdam diuitis uberes fructus possessio attulit, et cogitabat intra se dicens: Quid faciam, quod non habeo quo congregem fructus meos? Et dixit: Hoc faciam: destruam horrea mea et maiora faciam, et illuc congregabo omnia que nata sunt mihi et bona mea, et dicam anime mee: Anima, habes multa bona posita in annos plurimos; requiesce, comede, bibe, epulare. Dixit autem illi deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt a te; que autem parasti cuius erunt? Sic est qui sibi thesaurizat et non est in deum diues. Dixitque ad discipulos suos: Ideo dico uobis, nolite solliciti esse anime quid manducetis, neque corpori uestro quid induamini. Nonne anima plus est quam esca, et corpus quam uestimentum? Considerate uolatilia celi, quia non seminant neque metunt, quibus non est cellarium neque horreum, et deus pascit illa. Nonne magis uos pluris estis illis? Quis autem uestrum cogitando potest adicere ad staturam suam cubitum unum? Si ergo quod minimum est non potestis, et de ceteris quid solliciti estis? Considerate lilia quomodo crescunt: non laborant neque nent. Dico autem uobis, quia nec Salomon in omni gloria sua cooperiebatur sicut unus ex istis. Si autem fenum quod hodie in agro est et cras in clibanum mittitur deus sic uestit, quanto magis uos modice fidei? Et uos nolite querere quid manducetis aut quid bibatis, et nolite in sublime tolli. Hec enim omnia gentes huius mundi inquirunt. Scit autem pater uester quoniam his indigetis. Verumtamen querite regnum dei, et hec omnia adicientur uobis.

Nolite timere pusillus grex, quia complacuit patri uestro dare uobis regnum. Vendite que possidetis, et date elemosinam. Facite uobis sacculos qui non ueterascunt, thesaurum non deficientem in celis, quo fur non appropiat, neque tinea corrumpit. Ubi enim fuerit thesaurus uester, ibi et cor uestrum erit. Sint autem lumbi uestri precincti, et lucerne ardentes. Et uos similes hominibus expectantibus dominum suum quando reuertatur a nuptiis, ut cum uenerit et pulsauerit, confestim aperiant ei. Beati serui illi, quos cum uenerit dominus inuenerit uigilantes. Amen dico uobis, quod precinget se et faciet illos discumbere, et transiens ministrabit illis. Et si uenerit in secunda uigilia, et si in tertia uigilia uenerit, et ita inuenerit, beati sunt serui illi. Hoc autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias qua hora fur ueniret, uigilaret utique, et non sineret perfodi domum suam. Et uos estote parati, quia qua hora non putatis filius hominis ueniet. Ait autem Petrus: Domine, ad nos dicis hanc parabolam, an et ad omnes? Dixit autem dominus: Quis putas est fidelis dispensator et prudens, quem constituit dominus supra familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuram? Beatus ille seruus, quem cum uenerit dominus inuenerit ita facientem. Vere dico uobis, quia supra omnia que possidet constituet illum. Quod si dixerit seruus ille in corde suo: Moram facit dominus meus uenire, et ceperit percutere pueros et ancillas, edere et bibere et inebriari, ueniet dominus serui illius in die qua non sperat, et hora qua nescit, et diuidet eum, partemque eius cum infidelibus ponet. Ille autem seruus qui cognouit uoluntatem domini sui, et non preparauit et non fecit secundum uoluntatem eius, uapulabit multis. Omni autem cui multum datum est, multum queretur ab eo; et cui commendauerunt multum, plus petent ab eo.

Ignem ueni mittere in terram, et quid uolo nisi ut accendatur? Baptismo autem habeo baptizari, et quomodo coartor usque dum perficiatur? Putatis quia pacem ueni dare in terram? Non dico uobis, sed separationem. Erunt enim ex hoc quinque in una domo diuisi, tres in duo et duo in tres diuidentur: pater in filium, et filius in patrem suum, et mater in filiam, et filia in matrem, socrus in nurum suam, et nurus in socrum suam. Dicebat autem et ad turbas: Cum uideritis nubem orientem ab occasu, statim dicitis nimbus uenit, et ita fit. Et cum uideritis austrum flantem, dicitis quia estus erit, et ita fit. Hypocrite, faciem celi et terre nostis probare; hoc autem tempus quomodo non probatis? Quid autem et a uobis ipsis non iudicatis quod iustum est? Cum autem uadis cum aduersario tuo ad magistratum, in uia da operam liberari ab illo, ne forte trahat te ad iudicem, et iudex tradat te exactori, et exactor mittat te in carcerem. Dico tibi, non exies inde, donec etiam nouissimum quadrantem reddas.

Aderant autem quidam in ipso tempore nuntiantes illi de Galileis, quorum sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificiis eorum. Et respondens dixit illis: Putatis quod hi Galilei pre omnibus Galileis peccatores fuerunt, quia talia passi sunt? Non, dico uobis, sed nisi penitentiam habueritis, omnes similiter peribitis. Et sicut illi decem et octo supra quos cecidit turris in Siloam et occidit eos, putatis quia et ipsi debitores fuerunt preter omnes homines habitantes in Hierusalem? Non, dico uobis, sed si non penitentiam habueritis, omnes simul peribitis. Dicebat autem hanc similitudinem: Arborem fici habebat quidam plantatam in uinea sua, et uenit querens fructum in illa, et non inuenit. Dixit autem ad cultorem uinee: Ecce anni tres sunt ex quo uenio querens fructum in ficulnea hac, et non inuenio. Succide ergo illam; ut quid etiam terram occupat? At ille respondens dixit ei: Domine, dimitte illam et hoc anno, usque dum fodiam circa illam et mittam cofinum stercoris, et si quidem fecerit fructum; sin autem, in futurum succides eam.

Erat autem docens in synagoga eorum sabbatis. Et ecce mulier que habebat spiritum infirmitatis annis decem et octo, et erat inclinata, nec omnino poterat sursum respicere. Quam cum uideret Ihesus, uocauit ad se, et ait illi: Mulier, dimissa es ab infirmitate tua. Et imposuit illi manus, et confestim erecta est, et glorificabat deum. Respondens autem archisynagogus, indignans quia sabbato curasset Ihesus, dicebat turbe: Sex dies sunt in quibus oportet operari; in his ergo uenite et curamini, et non in die sabbati. Respondit autem ad illum dominus et dixit: Hypocrite, unusquisque uestrum sabbato non soluit bouem suum aut asinum a presepio, et ducit adaquare? Hanc autem filiam Abrahe, quam alligauit Sathanas, decem et octo annis, non oportuit solui a uinculo isto die sabbati? Et cum hec diceret, erubescebant omnes aduersarii eius; et omnis populus gaudebat in uniuersis que gloriose fiebant ab eo. Dicebat autem: Cui simile est regnum dei, et cui simile illud estimabo? Simile est grano sinapis, quod acceptum homo misit in hortum suum, et creuit, et factum est in arborem magnam, et uolucres celi requieuerunt in ramis eius.

Et iterum dixit: Cui simile estimabo regnum dei? Simile est fermento, quod acceptum mulier abscondit in farine sata tria, donec fermentaretur totum. Et ibat per ciuitates et castella, docens et iter faciens in Hierusalem. Ait autem illi quidam: Domine, si pauci sunt qui saluantur? Ipse autem dixit ad illos: Contendite intrare per angustam portam, quia dico uobis, multi querent intrare et non poterunt. Cum autem intrauerit paterfamilias et clauserit ostium, incipietis foris stare et pulsare ostium dicentes: Domine, aperi nobis. Et respondens dicet uobis: Nescio uos unde sitis. Tunc incipietis dicere: Manducauimus coram te et bibimus, et in plateis nostris docuisti. Et dicet uobis: Nescio uos unde sitis; discedite a me, omnes operarii iniquitatis. Ibi erit fletus et stridor dentium, cum uideritis Abraham et Isaac et Iacob et omnes prophetas in regno dei, uos autem expelli foras. Et uenient ab oriente et occidente et aquilone et austro, et accumbent in regno dei. Et ecce sunt nouissimi qui erunt primi, et sunt primi qui erunt nouissimi.

In ipsa die accesserunt quidam phariseorum dicentes illi: Exi et uade hinc, quia Herodes uult te occidere. Et ait illis: Ite, dicite uulpi illi: Ecce eicio demonia et sanitates perficio hodie et cras, et tertia die consummor. Verumtamen oportet me hodie et cras et sequenti die ambulare, quia non capit prophetam perire extra Hierusalem. Hierusalem, Hierusalem, que occidis prophetas, et lapidas eos qui mittuntur ad te, quotiens uolui congregare filios tuos, quemadmodum auis nidum suum sub pennis, et noluisti. Ecce relinquetur uobis domus uestra. Dico autem uobis, quia non uidebitis me, donec ueniat cum dicetis: Benedictus qui uenit in nomine domini.

Et factum est cum intraret in domum cuiusdam principis phariseorum sabbato manducare panem, et ipsi obseruabant eum. Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum. Et respondens Ihesus dixit ad legis peritos et phariseos dicens: Si licet sabbato curare? At illi tacuerunt. Ipse uero apprehensum sanauit eum ac dimisit. Et respondens ad illos dixit: Cuius uestrum asinus aut bos in puteum cadet, et non continuo extrahet illum die sabbati? Et non poterant ad hec respondere illi. Dicebat autem et ad inuitatos parabolam, intendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos: Cum inuitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo loco, ne forte honoratior te sit inuitatus ab eo, et ueniens is qui te et illum uocauit dicat tibi: Da huic locum; et tunc incipies cum rubore nouissimum locum tenere. Sed cum uocatus fueris, uade, recumbe in nouissimo loco, ut cum uenerit qui te inuitauit dicat tibi: Amice, ascende superius. Tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus; quia omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur. Dicebat autem et ei qui se inuitauerat: Cum facis prandium aut cenam, noli uocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque uicinos, neque diuites, ne forte et ipsi te reinuitent et fiat tibi retributio. Sed cum facis conuiuium, uoca pauperes, debiles, claudos, cecos; et beatus eris, quia non habent unde retribuere tibi; retribuetur autem tibi in resurrectione iustorum. Hec cum audisset quidam de simul discumbentibus, dixit illi: Beatus qui manducabit panem in regno dei. At ipse dixit ei: Homo quidam fecit cenam magnam, et uocauit multos. Et misit seruum suum hora cene dicere inuitatis ut uenirent, quia iam parata sunt omnia. Et ceperunt omnes simul excusare. Primus dixit ei: Villam emi, et necesse habeo exire et uidere illam; rogo te, habe me excusatum. Et alter dixit: Iuga boum emi quinque, et eo probare illa; rogo te, habe me excusatum. Et alius dixit: Uxorem duxi, et ideo non possum uenire. Et reuersus seruus nuntiauit hec domino suo. Tunc iratus paterfamilias dixit seruo suo: Exi cito in plateas et uicos ciuitatis, et pauperes ac debiles et cecos et claudos introduc huc. Et ait seruus: Domine, factum est ut imperasti, et adhuc locus est. Et ait dominus seruo: Exi in uias et sepes, et compelle intrare, ut impleatur domus mea. Dico autem uobis, quod nemo uirorum illorum qui uocati sunt gustabit cenam meam.

Ibant autem cum illo turbe multe, et conuersus dixit ad illos: Si quis uenit ad me, et non odit patrem suum et matrem et uxorem et filios et fratres, adhuc autem et animam suam, non potest meus esse discipulus. Et qui non baiulat crucem suam et uenit post me, non potest meus esse discipulus. Quis enim ex uobis uolens turrim edificare, non prius sedens computat sumptus qui necessarii sunt, si habeat ad perficiendum? Ne posteaquam posuerit fundamentum et non potuerit perficere, omnes qui uident incipiant illudere ei dicentes: Quia hic homo cepit edificare et non potuit con

summare. Aut qui rex iturus committere bellum adversus alium regem, non sedens prius cogitat si possit cum decem milibus obviare ei, qui cum viginti milibus venit ad se? Alioquin, adhuc illo longe agente, legationem mittens rogat ea que pacis sunt. Sic ergo omnis ex vobis qui non renuntiat omnibus que possidet, non potest meus esse discipulus. Bonum est sal. Quod si sal evanuerit, in quo condietur? neque in terram neque in sterquilinium utile est, sed foras mittetur. Qui habet aures audiendi audiat.

Erant autem appropinquantes ei publicani et peccatores, ut audirent illum. Et murmurabant pharisei et scribe dicentes: Quia hic peccatores recipit, et manducat cum illis. Et ait ad illos similitudinem hanc dicens: Quis ex vobis homo qui habet centum oves, et si perdiderit unam ex illis, nonne dimittit nonaginta novem in deserto, et vadit ad illam que perierat donec inveniat illam? Et cum invenerit eam, imponit in humeros suos gaudens. Et veniens domum, convocat amicos et vicinos dicens illis: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam que perierat. Dico vobis quod ita gaudium erit in celo super uno peccatore penitentiam agente, quam super nonaginta novem iustis, qui non indigent penitentia. Aut que mulier habens dragmas decem, si perdiderit unam, nonne accendit lucernam et evertit domum, et querit diligenter donec inveniat? Et cum invenerit, convocat amicas et vicinas dicens: Congratulamini mihi, quia inveni dragmam quam perdideram. Ita dico vobis, gaudium erit coram angelis Dei super uno peccatore penitentiam agente.

Ait autem: Homo quidam habuit duos filios. Et dixit illis adolescentior patri: Pater, da michi portionem substantie que me contingit. Et divisit illis substantiam. Et non post multos dies, adolescentior filius profectus est in regionem longinquam, et ibi dissipavit substantiam suam vivendo luxuriose. Et postquam omnia consummasset, facta est fames valida in regione illa, et ipse cepit egere. Et abiit et adhesit uni civium regionis illius, et misit illum in villam suam ut pasceret porcos. Et cupiebat implere ventrem suum de siliquis quas porci manducabant, et nemo illi dabat. In se autem reversus dixit: Quanti mercennarii in domo patris mei habundant panibus, ego autem hic fame pereo. Surgam et ibo ad patrem meum, et dicam ei: Pater, peccavi in celum et coram te; iam non sum dignus vocari filius tuus; fac me sicut unum ex mercennariis tuis. Et surgens venit ad patrem suum. Cum autem adhuc longe esset, vidit illum pater suus, et misericordia motus est, et accurrens cecidit supra collum eius, et osculatus est illum. Dixitque ei filius: Pater, peccavi in celum et coram te; iam non sum dignus vocari filius tuus. Dixit autem pater ad servos suos: Cito proferte stolam primam et induite illum, et date anulum in manum eius, et calciamenta in pedes eius; et adducite vitulum saginatum et occidite, et manducemus et epulemur, quia hic filius meus mortuus fuerat et revixit, perierat et inventus est. Et ceperunt epulari. Erat autem filius eius senior in agro. Et cum veniret et appropinquaret domui, audivit symphoniam et chorum. Et vocavit unum de servis, et interrogavit que hec essent. Isque dixit ei: Frater tuus venit, et occidit pater tuus vitulum saginatum, quia salvum illum recepit. Indignatus est autem, et nolebat introire. Pater ergo illius egressus cepit rogare eum. At ille respondens dixit patri suo: Ecce tot annis servio tibi, et numquam mandatum tuum preterivi, et numquam dedisti michi hedum ut cum amicis meis epularer. Sed postquam filius tuus hic qui devoravit substantiam suam cum meretricibus venit, occidisti illi vitulum saginatum. At ipse dixit illi: Fili, tu semper mecum es, et omnia mea tua sunt. Epulari autem et gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus erat et revixit, perierat et inventus est.

Dicebat autem et ad discipulos suos: Homo quidam erat dives qui habebat villicum, et hic diffamatus est apud illum quasi dissipasset bona eius. Et vocavit eum dominus eius et ait illi: Quid hoc audio de te? Redde rationem villicationis tue; iam enim non poteris villicare. Ait autem villicus intra se: Quid faciam quia dominus meus aufert a me villicationem? Fodere non valeo, mendicare erubesco. Scio quid faciam, ut cum amotus fuero a villicatione, recipiant me in domos suas. Convocatis autem singulis debitoribus domini sui, dicebat primo: Quantum debes domino meo? At ille dixit: Centum cados olei. Dixitque illi: Accipe cautionem tuam, et sede cito, scribe quinquaginta. Deinde alio dixit: Tu vero quantum debes? Qui ait: Centum choros tritici. Ait illi: Accipe litteras tuas, et scribe octoginta. Et laudavit dominus villicum iniquitatis quia prudenter fecisset; quia filii huius seculi prudentiores sunt filiis lucis in generatione sua. Et ego dico vobis: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis recipiant vos in eterna tabernacula. Qui fidelis est in minimo, et in maiori fidelis est; et qui in modico iniquus est, et in maiori iniquus est. Si ergo in iniquo mammona fideles non fuistis, quod verum est quis credet vobis? Et si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est quis dabit vobis?

Nemo servus potest duobus dominis servire: aut enim unum odiet et alterum diliget, aut uni adherebit et alterum contempnet. Non potestis Deo servire et mammone. Audiebant autem omnia hec pharisei qui erant avari, et deridebant illum. Et ait illis: Vos estis qui iustificatis vos coram hominibus; Deus autem novit corda vestra; quia quod hominibus altum est abhominatio est apud Deum. Lex et prophete usque ad Iohannem; ex quo regnum Dei evangelizatur, et omnis in illum vim facit. Facilius est autem celum et terram preterire, quam de lege unum apicem cadere. Omnis qui dimittit uxorem suam et ducit alteram mechatur; et qui dimissam a viro ducit mechatur.

Homo quidam erat dives et induebatur purpura et bysso, et epulabatur cotidie splendide. Et erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius ulceribus plenus, cupiens saturari de micis que cadebant de mensa divitis, et nemo illi dabat; sed et canes veniebant et lingebant ulcera eius. Factum est autem ut moreretur mendicus, et portaretur ab angelis in sinum Abrahe. Mortuus est autem et dives, et sepultus est in inferno. Elevans autem oculos suos cum esset in tormentis, vidit Abraham a longe et Lazarum in sinu eius. Et ipse clamans dixit: Pater Abraham, miserere mei, et mitte Lazarum ut intinguat extremum digiti sui in aquam ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Et dixit illi Abraham: Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala; nunc autem hic consolatur, tu vero cruciaris. Et in his omnibus inter nos et vos chaos magnum firmatum est, ut hi qui volunt transire ad vos non possint, neque inde huc transmeare. Et ait: Rogo ergo te pater ut mittas eum in domum patris mei; habeo enim quinque fratres, ut testetur illis, ne et ipsi veniant in locum hunc tormentorum. Et ait illi Abraham: Habent Moysen et prophetas; audiant illos. At ille dixit: Non, pater Abraham, sed si quis ex mortuis ierit ad eos, penitentiam agent. Ait autem illi: Si Moysen et prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit credent. Et ad discipulos suos ait: Impossibile est ut non veniant scandala; ve autem illi per quem veniunt. Utilius est illi si lapis molaris imponatur circa collum eius et proiciatur in mare, quam ut scandalizet unum de pusillis istis. Attendite vobis.

Si peccaverit frater tuus, increpa illum; et si penitentiam egerit, dimitte illi. Et si septies in die peccaverit in te, et septies in die conversus fuerit ad te dicens: Penitet me, dimitte illi. Et dixerunt apostoli domino: Adauge nobis fidem. Et dixit illis dominus: Si haberetis fidem sicut granum sinapis, diceretis huic arbori moro: Eradicare et transplantare in mare, et obediret vobis. Quis autem vestrum habens servum arantem aut oves pascentem, qui regresso de agro dicat illi: Statim transi, recumbe; et non dicat ei: Para quod cenem, et precinge te et ministra michi donec manducem et bibam, et post hec tu manducabis et bibes? Numquid gratiam habet servo illi quia fecit que ei imperaverat? Non puto. Sic et vos cum feceritis omnia que precepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus; quod debuimus facere fecimus.

Et factum est dum iret in Ierusalem, transiebat per mediam Samariam et Galileam. Et cum ingrederetur quoddam castellum, occurrerunt ei decem viri leprosi, qui steterunt a longe, et levaverunt vocem dicentes: Ihesu preceptor, miserere nostri. Quos ut vidit, dixit: Ite, ostendite vos sacerdotibus. Et factum est dum irent, mundati sunt. Unus autem ex illis ut vidit quia mundatus est, regressus est cum magna voce magnificans Deum, et cecidit in faciem ante pedes eius, gratias agens; et hic erat Samaritanus. Respondens autem Ihesus dixit: Nonne decem mundati sunt? et novem ubi sunt? Non est inventus qui rediret et daret gloriam Deo, nisi hic alienigena. Et ait illi: Surge, vade, quia fides tua te salvum fecit.

Interrogatus autem a phariseis quando venit regnum Dei, respondit eis et dixit: Non venit regnum Dei cum observatione; neque dicent: Ecce hic, aut ecce illic. Ecce enim regnum Dei intra vos est. Et ait ad discipulos suos: Venient dies quando desideretis videre unum diem filii hominis, et non videbitis. Et dicent vobis: Ecce hic, et ecce illic. Nolite ire, neque sectemini. Nam sicut fulgur coruscans de sub celo in ea que sub celo sunt fulget, ita erit filius hominis in die sua. Primum autem oportet illum multa pati, et reprobari a generatione hac. Et sicut factum est in diebus Noe, ita erit in diebus filii hominis. Edebant et bibebant, uxores ducebant et dabantur ad nuptias, usque in diem qua intravit Noe in archam; et venit diluvium et perdidit omnes. Similiter sicut factum est in diebus Loth: edebant et bibebant, emebant et vendebant, plantabant et edificabant; qua die autem exiit Loth de Sodomis, pluit ignem et sulphur de celo, et omnes perdidit: secundum hec erit qua die filius hominis revelabitur. In illa hora qui fuerit in tecto, et vasa eius in domo, non descendat tollere illa; et qui in agro similiter non redeat retro. Memores estote uxoris Loth. Quicumque quesierit animam suam salvare perdet illam, et qui perdiderit illam propter me, salvam faciet illam. Dico vobis: In illa nocte erunt duo in lecto uno: unus assumetur et alter relinquetur. Due erunt molentes in unum: una assumetur et altera relinquetur. Duo in agro: unus assumetur et alter relinquetur. Respondentes dixerunt illi: Ubi domine? Quibus ipse dixit: Ubicumque fuerit corpus, illuc congregabuntur aquile.

Dicebat autem et parabolam ad illos, quoniam oportet semper orare et non deficere, dicens: Iudex quidam erat in quadam civitate, qui Deum non timebat et hominem non reverebatur. Vidua autem quedam erat in civitate illa, et veniebat ad eum dicens: Vindica me de adversario meo. Et nolebat per multum tempus. Post hec autem dixit intra se: Et si Deum non timeo nec hominem revereor, tamen quia molesta michi est hec vidua, vindicabo illam, ne in novissimo veniens sugillet me. Ait autem dominus: Audite quid iudex iniquitatis dicit. Deus autem non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte, et patientiam habebit in illis? Dico vobis quia cito faciet vindictam illorum. Verumtamen filius hominis veniens, putas inveniet fidem in terra?

Dixit autem et ad quosdam qui in se confidebant tamquam iusti, et aspernabantur ceteros, similitudinem istam: Duo homines ascenderunt in templum ut orarent, unus phariseus et alter publicanus. Phariseus stans hec apud se orabat: Deus, gratias ago tibi, quia non sum sicut ceteri hominum, raptores, iniusti, adulteri, velut etiam hic publicanus. Ieiuno bis in sabbato, decimas do omnium que possideo. Et publicanus a longe stans nolebat nec oculos ad celum levare, sed percutiebat pectus suum dicens: Deus propitius esto michi peccatori. Amen dico vobis, quia descendit hic iustificatus in domum suam ab illo, magis quam ille phariseus. Quia omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur. Afferebant autem ad illum et infantes, ut eos tangeret. Quos cum viderent discipuli, increpabant eos. Ihesus autem convocans illos dixit: Sinite pueros venire ad me, et nolite eos prohibere; talium enim est regnum Dei. Amen dico vobis, quicumque non acceperit regnum Dei sicut puer, non intrabit in illud.

Et interrogavit eum quidam princeps dicens: Magister bone, quid faciendo vitam eternam possidebo? Dixit autem ei Ihesus: Quid me dicis bonum? nemo bonus nisi solus Deus. Mandata nosti: non occides, non mechaberis, non furtum facies, non falsum testimonium dices, honora patrem tuum et matrem. Qui ait: Hec omnia custodivi a iuventute mea. Quo audito Ihesus ait ei: Adhuc unum tibi deest: omnia quecumque habes vende et da pauperibus, et habebis thesaurum in celo; et veni sequere me. His ille auditis contristatus est, quia dives erat valde. Videns autem eum Ihesus tristem factum dixit: Quam difficile qui pecunias habent in regnum Dei intrabunt. Facilius est enim camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum Dei. Et dixerunt qui audiebant: Et quis potest salvus fieri? Et ait illis Ihesus: Que impossibilia sunt apud homines possibilia sunt apud Deum. Ait autem Petrus: Ecce nos relictis rebus nostris secuti sumus te. Qui dixit eis: Amen dico vobis, nemo est qui reliquit domum aut parentes aut fratres aut uxorem aut filios propter regnum Dei, et non recipiat septies tantum in hoc tempore, et in seculo venturo vitam eternam.

265.

Assumpsit autem Ihesus duodecim discipulos et ait illis: Ecce ascendimus Ierosolimam, et consummabuntur omnia que scripta sunt per prophetas de filio hominis. Tradetur enim gentibus et illudetur et conspuetur et flagellabitur, et occident eum, et tertia die resurget. Et ipsi nichil horum intellexerunt, et erat verbum istud absconditum ab eis, et non intelligebant que dicebantur. Factum est autem cum appropinquaret Hiericho, cecus quidam sedebat secus viam mendicans. Et cum audiret turbam pretereuntem, interrogabat quid hoc esset. Dixerunt autem ei quod Ihesus Nazarenus transiret. Et clamavit dicens: Ihesu fili David, miserere mei. Et qui preibant increpabant eum ut taceret. Ipse vero multo magis clamabat: Fili David, miserere mei. Stans autem Ihesus iussit eum adduci ad se. Et cum appropinquasset, interrogavit illum dicens: Quid tibi vis faciam? At ille dixit: Domine, ut videam. Et Ihesus dixit illi: Respice, fides tua te salvum fecit. Et confestim vidit, et sequebatur illum magnificans Deum. Et omnis plebs ut vidit dedit laudem Deo. Et ingressus perambulabat Hiericho.

Et ecce vir nomine Zacheus, et hic erat princeps publicanorum, et ipse dives. Et querebat videre Ihesum quis esset, et non poterat pre turba, quia statura pusillus erat. Et precurrens ascendit in arborem sicomorum ut videret illum, quia inde erat transiturus. Et cum venisset ad locum, suspiciens Ihesus vidit illum et dixit ad eum: Zachee, festinans descende, quia hodie in domo tua oportet me manere. Et festinans descendit, et excepit illum gaudens. Et cum viderent omnes murmurabant dicen-

tes, quod ad hominem peccatorem divertisset. Stans autem zacheus, dixit ad ihesum. Ecce dimidium bonorum meorum domine do pauperibus; et si quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum. Ait ihesus ad eum. Quia hodie salus domui huic facta est, eo quod et ipse filius sit abrahe. Venit enim filius hominis querere et salvum facere quod perierat.

Hec illis audientibus: adiciens dixit similitudinem eo quod esset prope hierusalem, et quia existimarent quod confestim regnum dei manifestaretur. Dixit ergo. Homo quidam nobilis erat dives. abiit in regionem longinquam. accipere sibi regnum et reverti. Et vocatis decem servis suis, dedit illis decem mnas et ait ad illos. Negociamini dum venio. Cives autem eius oderant illum. et miserunt legationem post illum dicentes. Nolumus hunc regnare super nos. Et factum est ut rediret acceptoregno, iussit vocari servos quibus dedit pecuniam. ut sciret quantum quisque negociatus esset. Venit autem primus dicens. Domine. mna tua decem mnas adquisivit. Et ait illi. Euge serve bone. quia in modico fidelis fuisti. eris potestatem habens supra decem civitates. Et alter venit dicens. Domine. mna tua fecit quinque mnas. Et huic ait. Et tu esto supra quinque civitates. Et alter venit dicens. Domine ecce mna tua. quam habui repositam in sudario. timui enim te quia homo austerus es. tollis quod non posuisti. et metis quod non seminasti. Et dixit ei. De ore tuo te iudico, serve nequam. Sciebas quod ego homo austerus sum, tollens quod non posui. et metens quod non seminavi. et quare non dedisti pecuniam meam ad mensam. et ego veniens cum usuris utique exegissem illam. Et adstantibus dixit. Auferte ab illo mnam. et date illi qui decem mnas habet. Et dixerunt ei. Domine habet decem mnas. Dico autem vobis. quia omni habenti dabitur. ab eo autem qui non habet. et quod habet auferetur ab eo. Verumtamen inimicos meos illos. qui noluerunt me regnare super se. adducite huc. et interficite ante me. Et his dictis abiit ascendens in hierusalem.

Et factum est cum adpropinquasset bethfage et bethaniae ad montem qui vocatur oliveti, misit duos discipulos dicens. Ite in castellum quod contra est; in quod introeuntes invenietis pullum asine alligatum, cui nemo umquam hominum sedit. solvite illum et adducite. Et si quis vos interrogaverit quare solvitis. Sic dicetis. quia dominus operam eius desiderat. Abierunt autem qui missi erant. et invenerunt sicut dixit illis ihesus. pullum stantem. Solventibus autem illis, dixerunt domini eius ad illos. Quid solvitis pullum. At illi dixerunt. Dominus eum necessarium habet. opera eius desiderat. Et duxerunt illum ad ihesum. Et iactantes vestimenta sua super illum. et imposuerunt ihesum. Eunte autem illo, substernebant vestimenta sua in via. Et cum adpropinquaret ad descensum montis oliveti, ceperunt omnes turbe laudare dominum voce magna dicentes. Benedictus qui venit rex in nomine domini. pax in celo. et gloria in excelsis. Et quidam phariseorum de turbis dixerunt ad illum. Magister increpa illos. Quibus ipse dixit. Dico vobis. si tacuerint hi lapides clamabunt. Et ut adpropinquavit videns civitatem flevit super illam dicens. Quia si cognovisses et tu. et quidem in hac die tua que ad pacem tibi sunt. nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. quia venient dies in te. et circumdabunt te inimici tui vallo. et circumdabunt te. et obsidebunt te et coangustabunt te undique: et ad terram prosternent te. et filios tuos qui in te sunt. Et non relinquent in te lapidem super lapidem. eo quod non cognoveris tempus visitationis tue. Et ingressus in templum, cepit eicere vendentes in illo et ementes. dicens illis. Scriptum est quia domus mea domus orationis est. Vos autem fecistis illam speluncam latronum. Et erat docens cottidie in templo. Principes autem sacerdotum et scribe et principes plebis. querebant illum perdere. et non inveniebant quid facerent illi. Omnis enim populus suspensus erat audiens illum.

Et factum est in una dierum. docente illo populum in templo et evangelizante. convenerunt principes sacerdotum et scribe cum senioribus: et aiunt dicentes ad illum. Dic nobis in qua potestate hec facis. aut quis est qui dedit tibi hanc potestatem. Respondens autem ihesus dixit ad illos. Interrogabo et ego vos unum verbum. respondete mihi. Baptismus iohannis de celo erat an ex hominibus. At illi cogitabant inter se dicentes. Quia si dixerimus de celo dicet. quare ergo non credidistis ei. Et si dixerimus ex hominibus: plebs universa lapidabit nos. Certi sunt enim iohannem prophetam esse. Et responderunt se nescire unde esset. Et ihesus ait illis. Neque ego vobis dico. in qua potestate hec facio.

Cepit autem dicere ad plebem parabolam hanc. Homo plantavit vineam. et locavit eam colonis. et ipse peregre fuit multis temporibus: et in tempore misit ad cultores servum, ut de fructu vinee darent. qui cesum dimiserunt eum inanem. Et addidit alterum servum mittere. Illi autem hunc quoque cedentes. et afficientes contumelia dimiserunt inanem. Et addidit tertium mittere. qui et illum vulnerantes eiecerunt. Dixit autem dominus vinee. Quid faciam. mittam filium meum dilectum. forsitan cum hunc viderint verebuntur. Quem cum vidissent coloni. cogitaverunt inter se dicentes. Hic est heres. occidamus eum, ut nostra fiat hereditas. et eiectum illum extra vineam occiderunt. Quid faciet ergo illis dominus vinee. Veniet et perdet colonos istos. et dabit vineam aliis. Quo audito dixerunt illi. Absit. Ille autem aspiciens eos ait. Quid est ergo hoc quod scriptum est. lapidem quem reprobaverunt edificantes. hic factus est in caput anguli. Omnis qui ceciderit super illum lapidem, conquassabitur. supra quem autem ceciderit, comminuet illum. Et querebant principes sacerdotum et scribe mittere in illum manus illa hora. et timuerunt populum. Cognoverunt enim quod ad ipsos dixerit similitudinem istam. Et observantes miserunt insidiatores qui se iustos simularent, ut caperent eum in sermone: et traderent eum principatui et potestati presidis. Et interrogaverunt eum dicentes. Magister. scimus quia recte dicis. et doces. et non accipis personam. sed in veritate viam dei doces. Licet nobis dare tributum cesari an non. Considerans autem dolum illorum. dixit ad illos. Quid me temptatis. Ostendite mihi denarium. cuius habet ymaginem et inscriptionem. Respondentes dixerunt. Cesaris. Et ait illis. Reddite ergo que cesaris sunt cesari. et que dei sunt deo. Et non potuerunt verbum eius reprehendere coram plebe. et mirati in responso eius tacuerunt.

Accesserunt autem quidam saduceorum qui negant esse resurrectionem. et interrogaverunt eum dicentes. Magister. moyses scripsit nobis. si frater alicuius mortuus fuerit habens uxorem. et hic sine filiis fuerit. ut accipiat frater eius uxorem. et suscitet semen fratri suo. Septem ergo fratres erant. et primus accepit uxorem. et mortuus est sine filiis. et sequens accepit illam. et ipse mortuus est sine filiis. et tertius accepit illam. similiter et omnes septem. et non reliquerunt semen. et mortui sunt. Novissime omnium mortua est et mulier. In resurrectione ergo cuius erit eorum uxor. Siquidem septem habuerunt eam uxorem. Et ait illis ihesus. Filii seculi huius nubunt et traduntur ad nuptias. illi vero qui digni habebuntur seculo illo et resurrectione ex mortuis. neque nubunt neque ducunt uxores. neque enim ultra mori poterunt. Equales enim angelis sunt et filii sunt dei. cum sint filii resurrectionis. Quia vero resurgunt mortui. et moyses ostendit secus rubum. Sicut dicit dominum deum abraham. et deum ysaac. et deum iacob. Deus autem non est mortuorum sed vivorum. Omnes enim vivunt ei.

Respondens autem quidam scribarum dixit. Magister. bene dixisti. Et amplius non audebant eum quicquam interrogare. Dixit autem ad illos. Quomodo dicunt christum filium david esse. Et ipse david dicit in libro psalmorum. Dixit dominus domino meo sede a dextris meis. Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. David ergo dominum illum vocat. et quomodo filius eius est. Audiente autem omni populo. dixit discipulis suis. Attendite a scribis. qui volunt ambulare in stolis. et amant salutationes in foro. et primas cathedras in synagogis. et primos accubitus in conviviis. Qui devorant domos viduarum. simulantes longam orationem. hi accipient dampnationem maiorem.

Respiciens autem vidit eos qui mittebant munera sua in gazofilacium divites. Vidit autem et quandam viduam pauperculam mittentem era minuta duo et dixit. Vere dico vobis. quia vidua hec pauper plus quam omnes misit. Nam omnes hi ex habundanti sibi miserunt in munera dei. Hec autem ex eo quod deest illi omnem victum suum quem habuit misit. Et quibusdam dicentibus de templo. quod lapidibus bonis et donis ornatum esset dixit. Hec que videtis. venient dies in quibus non relinquetur lapis super lapidem qui non destruatur. Interrogaverunt autem illum dicentes. Preceptor. quando hec erunt. et quod signum cum fieri incipient. Qui dixit. Videte ne seducamini. Multi enim venient in nomine meo dicentes. quia ego sum. et tempus adpropinquabit. nolite ergo ire post illos.

Cum autem audieritis prelia et seditiones. nolite terreri. Oportet primum hec fieri. sed non statim finis. Tunc dicebat illis. Surget gens contra gentem. et regnum adversus regnum. et terremotus magni per loca. et pestilentie et fames. terroresque de celo. et signa magna erunt. Sed ante hec omnia inicient vobis manus et persequentur. tradentes in synagogas et in custodias. trahentes ad reges et presides. propter nomen meum. Continget autem vobis in testimonium. Ponite in cordibus vestris non premeditari. quemadmodum respondeatis. Ego autem dabo vobis os et sapientiam. cui non poterunt resistere et contradicere omnes adversarii vestri. Trademini autem a parentibus. et fratribus. et cognatis et amicis. et morte afficient ex vobis. Et eritis odio omnibus propter nomen meum. Et capillus de capite vestro non peribit. In patientia vestra possidebitis animas vestras. Cum autem videritis circumdari ab exercitu hierusalem. tunc scitote quia adpropinquat desolatio eius. Tunc qui in iudea sunt fugiant in montibus; et qui in medio eius discedant. et qui in regionibus non intrent in eam. quia dies ultionis hi sunt ut impleantur omnia que scripta sunt. Ve autem pregnantibus. et nutrientibus in illis diebus. Erit enim pressura magna super terram. et ira populo huic. et cadent in ore gladii. et captivi ducentur in omnes gentes. et hierusalem calcabitur a gentibus: donec impleantur tempora nationum. Et erunt signa in sole et luna. et stellis. et in terris pressura gentium pre confusione sonitus maris et fluctuum. arescentibus hominibus pre timore et expectatione que supervenient universo orbi. Nam virtutes celorum commovebuntur. Et tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus cum potestate magna et virtute. His autem fieri incipientibus; respicite et levate capita vestra. quoniam adpropinquat redemptio vestra.

Et dixit illis similitudinem. Videte ficulneam et omnes arbores. cum producunt iam ex se fructum. scitis quia prope est estas. Ita et vos cum videritis hec fieri. scitote quoniam prope est regnum dei. Amen dico vobis. quia non preteribit generatio hec. donec omnia fiant. Celum et terra transibunt: verba autem mea non transibunt. Attendite autem vobis ne forte graventur corda vestra in crapula et ebrietate et curis huius vite. et superveniat in vos repentina illa dies. tamquam laqueus enim superveniet in omnes qui sedent super faciem omnis terre. Vigilate itaque omni tempore. orantes ut digni habeamini fugere ista omnia que futura sunt. et stare ante filium hominis. Erat autem diebus docens in templo. noctibus vero exiens morabatur in monte qui vocatur oliveti. Et omnis populus manicabat ad eum. in templo audire eum.

Appropinquabat autem dies festus azimorum qui dicitur pascha. Et querebant principes sacerdotum et scribe quomodo eum interficerent. timebant vero plebem. Intravit autem sathanas in iudam. qui cognominabatur scarioth unum de duodecim. Et abiit et locutus est cum principibus sacerdotum et magistratibus: quemadmodum traderet eum. Et gavisi sunt. et pacti sunt pecuniam illi dare. Et spopondit. Et querebat oportunitatem. ut traderet illum sine turba.

Venit autem dies azimorum. in qua necesse erat occidi pascha. Et misit petrum et iohannem dicens. Euntes parate nobis pascha. ut manducemus. At illi dixerunt. Ubi vis paremus. Et dixit ad eos. Ecce introeuntibus vobis in civitatem. occurret vobis homo amphoram aque portans. sequimini eum in domum in quam intrat. et dicetis patrifamilias domus. Dicit tibi magister. Ubi est diversorium ubi pascha cum discipulis meis manducem. Et ipse vobis ostendet cenaculum magnum stratum. et ibi parate. Euntes autem invenerunt sicut dixit eis. et paraverunt pascha. Et cum facta esset hora discubuit et duodecim apostoli cum eo. Et ait illis. Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum. antequam patiar. Dico enim vobis. quia ex hoc non manducabo illud donec impleatur in regno dei. Et accepto calice gratias egit et dixit. Accipite. et dividite inter vos. Dico enim vobis. quod non bibam de generatione vitis. donec regnum dei veniat. Et accepto pane gratias egit et fregit et dedit eis dicens. Hoc est corpus meum quod pro vobis datur. hoc facite in meam commemorationem. Similiter et calicem postquam cenavit dicens. Hic est calix novum testamentum in sanguine meo. qui pro vobis fundetur. Verumtamen ecce manus tradentis me. mecum est in mensa. Et quidem filius hominis secundum quod definitum est vadit. verumtamen ve illi homini per quem tradetur. Et ipsi ceperunt querere inter se quis esset ex eis qui hoc facturus esset.

Facta est autem et contentio inter eos. quis eorum videretur esse maior. Dixit autem eis. Reges gentium dominantur eorum. et qui potestatem habent super eos. benefici vocantur. Vos autem non sic. Sed qui maior est in vobis fiat sicut iunior. Et qui precessor est sicut ministrator. Nam quis maior est qui recumbit an qui ministrat. Nonne qui recumbit. Ingentibus: quid est qui recumbit. Ego autem in medio vestrum sum. sicut qui ministrat. Vos autem estis qui permansistis mecum in temptationibus meis. Et ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus regnum. ut edatis et bibatis super mensam meam in regno meo. et sedeatis super thronos duodecim. iudicantes tribus israel. Ait autem dominus. Symon symon. ecce sathanas expetivit vos ut cribraret sicut triticum. Ego autem rogavi pro te ut non deficiat fides tua. Et tu aliquando conversus confirma fratres tuos. Qui dixit ei. Domine. tecum sum paratus et in carcerem et in mortem ire. At ille dixit. Dico tibi petre. non cantabit hodie gallus donec ter abneges nosse me.

Et dixit eis. Quando misi vos sine sacculo. et pera et calciamentis. numquid aliquid defuit vobis. At illi dixerunt. Nichil. Dixit ergo eis. Sed nunc qui habet sacculum tollat similiter et peram. Et qui non habet vendat tunicam suam. et emat gladium. Dico enim vobis. quoniam adhuc hoc quod scriptum est oportet impleri de me. et cum iniquis deputatus est. Etenim ea que sunt de me. finem habent. At illi dixerunt

Domine ecce gladii duo hic. At ille dixit eis. Satis est.

Et egressus ibat secundum consuetudinem in montem oliuarum. Secuti sunt autem illum et discipuli eius. Et cum peruenisset ad locum dixit eis. Orate ne intretis in temptationem. Et ipse auulsus est ab eis quantum iactus est lapidis. et positis genibus orabat dicens. Pater si uis transfer calicem istum a me. Uerumtamen non mea uoluntas, sed tua fiat. Apparuit autem illi angelus de celo confortans eum. Et factus in agonia prolixius orabat. Et factus est sudor eius sicut gutte sanguinis decurrentis in terram. Et cum surrexisset ab oratione et uenisset ad discipulos suos. inuenit eos dormientes pre tristicia. Et ait illis. Quid dormitis. Surgite orate. ne intretis in temptationem.

Adhuc eo loquente ecce turba. et qui uocabatur iudas unus de xii. antecedebat eos. et appropinquauit ihesu ut oscularetur eum. Ihesus autem dixit ei. Iuda. osculo filium hominis tradis. Uidentes autem hii qui circa ipsum erant. quod futurum erat dixerunt ei. Domine. si percutimus in gladio. Et percussit unus ex illis seruum principis sacerdotum. et amputauit auriculam eius dexteram. Respondens autem ihesus ait. Sinite usque huc. Et cum tetigisset auriculam eius. sanauit eum. Dixit autem ihesus ad eos qui uenerant ad se principes sacerdotum et magistratus templi et seniores. Quasi ad latronem existis cum gladiis et fustibus. cum cotidie uobiscum fuerim in templo. non extendistis manus in me. Sed hec est hora uestra. et potestas tenebrarum. Comprehendentes autem eum duxerunt ad domum principis sacerdotum. Petrus uero sequebatur a longe. Accenso autem igne in medio atrii. et circumsedentibus illis erat petrus in medio eorum. Quem cum uidisset ancilla quedam sedentem ad lumen, et eum fuisset intuita dixit. Et hic cum illo erat. At ille negauit eum dicens. Mulier non noui illum. Et post pusillum. alius uidens eum dixit. Et tu de illis es. Petrus uero ait. O homo non sum. Et interuallo facto quasi hore unius. alius quidam affirmabat dicens. Uere et hic cum illo erat. nam et galileus est. Et ait petrus. Homo, nescio quid dicis. Et continuo adhuc illo loquente cantauit gallus. Et conuersus dominus respexit petrum. Et recordatus est petrus uerbi domini sicut dixerat. quia priusquam gallus cantet ter me negabis. Et egressus foras petrus. fleuit amare. Et uiri qui tenebant illum. illudebant ei cedentes. Et uelauerunt eum. et percutiebant faciem eius. et interrogabant eum dicentes. Prophetiza. quis est qui te percussit. Et alia multa blasphemantes dicebant in eum.

Et ut factus est dies. conuenerunt seniores plebis. et principes sacerdotum et scribe. et duxerunt illum in concilium suum dicentes. Si tu es christus dic nobis. Et ait illis. Si uobis dixero. non credetis mihi. Si autem et interrogauero. non respondebitis mihi. neque dimittetis. Ex hoc autem erit filius hominis sedens a dextris uirtutis dei. Dixerunt autem omnes. Tu ergo es filius dei. Qui ait. Uos dicitis. quia ego sum. At illi dixerunt. Quid adhuc desideramus testimonium. Ipsi enim audiuimus de ore eius. Et surgens omnis multitudo eorum. duxerunt illum ad pilatum. Ceperunt autem accusare illum dicentes. Hunc inuenimus subuertentem gentem nostram. et prohibentem tributa dari cesari. et dicentem se christum regem esse. Pilatus autem interrogauit eum dicens. Tu es rex iudeorum. At ille respondens ait. Tu dicis. Ait autem pilatus ad principes sacerdotum et turbas. Nichil inuenio cause in hoc homine. At illi inualescebant dicentes. Commouet populum. docens per uniuersam iudeam. incipiens a galilea usque huc. Pilatus autem audiens galileam interrogauit si homo galileus esset. Et ut cognouit quod de herodis potestate esset. remisit eum ad herodem qui et ipse hierosolimis erat illis diebus. Herodes autem uiso ihesu gauisus est ualde. Erat enim cupiens ex multo tempore uidere illum. eo quod audiret multa de illo. et sperabat signum aliquod uidere ab eo fieri. Interrogabat autem illum multis sermonibus. At ille nichil respondebat. Stabant autem principes sacerdotum et scribe constanter accusantes eum. Spreuit autem illum herodes cum exercitu suo. et illusit indutum ueste alba. et remisit ad pilatum. Et facti sunt amici herodes et pilatus in ipsa die. nam antea inimici erant ad inuicem. Pilatus autem conuocatis principibus sacerdotum. et magistratibus et plebe. dixit ad illos. Obtulistis michi hunc hominem quasi auertentem populum. et ecce ego coram uobis interrogans. nullam causam inueni in homine isto ex his in quibus eum accusatis. Sed neque herodes. Nam remisi uos ad illum. et ecce nichil dignum morte actum est ei. Emendatum ergo illum dimittam. Necesse autem habebat dimittere eis per diem festum unum. Exclamauit autem simul uniuersa turba dicens. Tolle hunc. et dimitte nobis barraban. qui erat propter seditionem quandam factam in ciuitate et homicidium missus in carcerem. Iterum autem pilatus locutus est ad illos. uolens dimittere ihesum. At illi succlamabant dicentes. Crucifige, crucifige eum. Ille autem tertio dixit ad illos. Quid enim mali fecit iste. Nullam causam mortis inuenio in eo. Corripiam ergo illum et dimittam. At illi instabant uocibus magnis. postulantes ut crucifigeretur. Et inualescebant uoces eorum. Et pilatus adiudicauit fieri petitionem eorum. Dimisit autem illis eum. qui propter homicidium et seditionem missus fuerat in carcerem quem petebant. ihesum uero tradidit uoluntati eorum. Et cum ducerent eum. apprehenderunt symonem quendam cyrenensem uenientem de uilla. et imposuerunt illi crucem portare post ihesum. Sequebatur autem illum turba multa populi et mulierum que plangebant et lamentabantur eum. Conuersus autem ad illas ihesus dixit. Filie hierusalem. nolite flere super me sed super uos ipsas flete et super filios uestros. Quoniam ecce uenient dies in quibus dicent. Beate steriles et uentres qui non genuerunt et ubera que non lactauerunt. Tunc incipient dicere montibus. cadite super nos. et collibus. operite nos. Quia si in uiridi ligno hec faciunt. in arido quid fiet. Ducebantur autem et alii duo nequam cum eo ut interficerentur. Et postquam uenerunt in locum qui dicitur caluarie, ibi crucifixerunt eum et latrones unum a dextris et alium a sinistris.

Ihesus autem dicebat. Pater dimitte illis. non enim sciunt quid faciunt. Diuidentes uero uestimenta eius. miserunt sortes. Et stabat populus expectans eum. Et deridebant eum principes cum eis dicentes. Alios saluos fecit. se ipsum saluum faciat. si hic est christus dei electus. Illudebant autem ei et milites, et accedentes et acetum offerebant illi dicentes. Si tu es rex iudeorum. saluum te fac. Erat autem et superscriptio scripta super illum litteris hebraicis. grecis et latinis. Hic est rex iudeorum. Unus autem de his qui pendebant latronibus blasphemabat dicens. Si tu es christus. saluum fac temet ipsum et nos. Respondens autem alter increpabat eum dicens. Neque tu times deum. quod in eadem damnatione es. Et nos quidem iuste nam digna factis recipimus. hic uero nichil mali gessit. Et dicebat ad ihesum. Domine. memento mei. dum ueneris in regnum tuum. Et dixit ei ihesus. Amen dico tibi. hodie mecum eris in paradyso. Erat autem fere hora sexta. Et tenebre facte sunt in uniuersa terra. usque in horam nonam. Et obscuratus est sol. et uelum templi scissum est medium. et clamans uoce magna ihesus ait. Pater in manus tuas commendo spiritum meum. Et hec dicens exspirauit. Uidens autem centurio quod factum fuerat glorificauit deum dicens. Uere hic homo iustus erat. Et omnis turba eorum qui simul aderant ad spectaculum istud. et uidebant que fiebant. percutientes pectora sua reuertebantur. Stabant autem omnes noti eius a longe et mulieres que secute erant eum a galilea hec uidentes. Et ecce uir nomine ioseph qui erat decurio uir bonus et iustus. hic non consilio et actibus eorum. ab arimathia ciuitate iudee qui expectabat et ipse regnum dei. Hic accessit ad pilatum. et petiit corpus ihesu. Et depositum inuoluit in syndone. et posuit eum in monumento excisso. in quo nondum quisquam positus fuerat. Et dies erat parasceue. et sabbatum illucescebat. Subsecute autem mulieres. que cum ipso erant de galilea uiderunt monumentum et quemadmodum positum erat corpus eius. Et reuertentes parauerunt aromata et unguenta. Et sabbato quidem siluerunt secundum mandatum. Una autem sabbati ualde diluculo uenerunt ad monumentum portantes que parauerant aromata. Et inuenerunt lapidem reuolutum a monumento. Et ingresse non inuenerunt corpus domini ihesu. Et factum est dum mente consternate essent de isto. ecce duo uiri steterunt secus illas in ueste fulgenti. Cum timerent autem et declinarent uultum in terram. dixerunt ad illas. Quid queritis uiuentem cum mortuis. non est hic sed surrexit. Recordamini qualiter locutus est uobis. cum adhuc esset in galilea dicens. quia oportet filium hominis tradi in manus hominum peccatorum. et crucifigi. et tertia die resurgere. Et recordate sunt uerborum eius. et regresse a monumento nuntiauerunt hec omnia illis undecim. et ceteris omnibus.

Erat autem maria magdalena. et iohanna. et maria iacobi. et cetere que cum eis erant que dicebant ad apostolos hec. Et uisa sunt ante illos sicut deliramentum uerba ista. et non credebant illis. Petrus autem surgens cucurrit ad monumentum. et procumbens uidit linteamina sola posita. et abiit secum mirans quod factum fuerat. Et ecce duo ex illis ibant ipsa die in castellum quod erat in spacio stadiorum sexaginta ab hierusalem nomine emmaus. Et ipsi loquebantur ad inuicem de his omnibus que acciderant. Et factum est dum fabularentur et secum quererent. et ipse ihesus appropinquans ibat cum illis. Oculi autem illorum tenebantur ne eum agnoscerent. Et ait ad illos. Qui sunt hi sermones quos confertis ad inuicem ambulantes et estis tristes. Et respondens unus cui nomen cleofas dixit ei. Tu solus peregrinus es in hierusalem et non cognouisti que facta sunt in illa his diebus. Quibus ille dixit. Que. Et dixerunt. De ihesu nazareno qui fuit uir propheta potens in opere et sermone coram deo et omni populo. et quomodo tradiderunt eum summi sacerdotes et principes nostri in damnatione mortis. et crucifixerunt eum. Nos autem sperabamus quia ipse esset redempturus israhel. Et nunc super hec omnia tercia dies est hodie. quod hec facta sunt. Sed et mulieres quedam ex nostris terruerunt nos. que ante lucem fuerunt ad monumentum. et non inuento corpore eius uenerunt dicentes se etiam uisionem angelorum uidisse. qui dicunt eum uiuere. Et abierunt quidam ex nostris ad monumentum. et ita inuenerunt sicut mulieres dixerunt. ipsum uero non inuenerunt. Et ipse dixit ad eos. O stulti et tardi corde ad credendum in omnibus que locuti sunt prophete. Nonne hec oportuit pati christum. et ita intrare in gloriam suam. Et incipiens a moyse et omnibus prophetis. interpretabatur illis in omnibus scripturis que de ipso erant. Et appropinquauerunt castello quo ibant. et ipse se finxit longius ire. Et coegerunt illum dicentes. mane nobiscum quoniam aduesperascit et inclinata est iam dies. Et intrauit cum illis. accepit panem et benedixit ac fregit et porrigebat illis. Et aperti sunt oculi eorum. et cognouerunt eum. Et ipse euanuit ex oculis eorum. Et dixerunt ad inuicem. Nonne cor nostrum ardens erat in nobis dum loqueretur in uia. et aperiret nobis scripturas. Et surgentes eadem hora regressi sunt in hierusalem et inuenerunt congregatos undecim. et eos qui cum ipsis erant dicentes. quod surrexit dominus uere. et apparuit symoni. Et ipsi narrabant que gesta erant in uia. et quomodo cognouerunt eum in fractione panis.

Dum hec autem loquuntur ihesus stetit in medio eorum. et dixit eis. Pax uobis. Ego sum. nolite timere. Conturbati uero et conterriti. existimabant se spiritum uidere. et dixit eis. Quid turbati estis. et cogitationes ascendunt in corda uestra. Uidete manus meas et pedes. quia ipse ego sum. Palpate et uidete. quia spiritus carnem et ossa non habet. sicut me uidetis habere. Et cum hoc dixisset. ostendit eis manus et latus.

Adhuc autem illis non credentibus et mirantibus pre gaudio dixit. Habetis hic aliquid quod manducetur. At illi obtulerunt ei partem piscis assi. et fauum mellis. Et cum manducasset coram eis. sumens reliquias dedit eis. et dixit ad eos. Hec sunt uerba que locutus sum ad uos cum adhuc essem uobiscum. quoniam necesse est impleri omnia que scripta sunt in lege et prophetis et psalmis de me. Tunc aperuit illis sensum. ut intellegerent scripturas. et dixit eis. Quoniam sic scriptum est. et sic oportebat christum pati. et resurgere a mortuis die tercia. et predicari in nomine eius penitentiam et remissionem peccatorum in omnes gentes. incipientibus ab ierosolima. Uos autem estis testes horum. et ego mitto promissum patris mei in uos. Uos autem sedete in ciuitate quoadusque induamini uirtute ex alto. Eduxit autem eos foras in bethaniam. et eleuatis manibus suis benedixit eos. et factum est dum benediceret eis. recessit ab eis et ferebatur in celum. Et ipsi adorantes regressi sunt in hierusalem cum gaudio magno. Et erant semper in templo laudantes et benedicentes dominum.

266.

Explicit euangelium secundum lucam.

Incipit prefatio in euangelium secundum iohannem.

HIC EST IOHANNES EUUANGELISTA unus ex discipulis dei. qui uirgo electus a deo est. quem de nuptiis uolentem nubere uocauit deus. Cui uirginitatis in hoc duplex testimonium in euangelio datur. quod et pre ceteris dilectus a deo dicitur. Et huic matrem suam iens ad crucem commendauit deus. ut uirginem uirgo seruaret. Denique manifestans in euangelio quod erat ipse incorruptibilis uerbi opus inchoans solus uerbum caro factum esse. nec lumen a tenebris comprehensum esse fuisse testatur. Primum signum ponens quod in nuptiis fecit deus. ut ostendens quod erat ipse legentibus demonstraret. quod ubi dominus inuitatur deficere nuptiarum uinum debeat. et ueteribus immutatis noua omnia que a christo instituuntur appareant. Hoc autem euangelium scripsit in asia postea quam in pathmos insula apocalipsin scripserat. ut cui in principio canonis incorruptibile principium in genesi. et incorruptibilis finis per uirginem in apocalipsi redderetur. dicente christo ego sum A et Ω. Et hic est iohannes qui sciens [illegible] superuenisse recessus sui. conuocatis discipulis suis in epheso per multa signorum experimenta promens christum. descendens in defossum sepulture sue locum. facta oratione positus est ad patres suos. Tam extraneus a dolore mortis. quam a corruptione carnis inuenitur alienus. Tamen post omnes euangelium scripsit. et hoc uirgini debebatur. quorum tamen uel scriptorum tempore dispositio. uel librorum ordinatio. ideo a nobis per singula non exponitur. ut sciendi desiderio collocato. et querentibus fructus laboris. et deo magisterii doctrina seruetur.

I Phariseorum leuitarum interrogatio iohannis. II Iohannes ihesum uidens agnum dei dicit. et andreas dicit inuenimus messiam. III Ihesus ad cenam de aqua uinum fecit. de templo nummularios eicit. soluite hoc templum et in tribus diebus. IIII Nichodemo loquitur ihesus de baptismo et aliis multis. V Ihesus in iudea baptizat et iohannes in enon. De ihesu iohannes dicit illum crescere. se autem minui. VI Ihesus cum muliere samaritana loquitur. prophetam in patria sua sine honore esse dicit. reguli filium a morte suscitat. VII Apud natatoria bethsaida xxx viii annorum infirmitate hominem sanat qui grabbatum suum tulit. et de iudicio dei et resurrectione mortuorum. testimonium ihesu [illegible] iudeorum.

VIII De v panibus et ii piscibus et quod eum regem facere uoluerunt. Ihesus super mare ambulat. VIIII et de manna et pane celesti et de oblatione loquitur. et recedentibus ab eo discipulis unum diabolum ex xii dicit. X Ihesus ascendit mediante die festo templum et docet. et de turba multa crediderunt in operibus ihesu. Ipse clamat si quis sitit ueniat et bibat. Cum ministris et nichodemo principes contendunt. XI De muliere adultera. Ihesus lumen mundi se esse non credentibus iudeis in gazofilacio docens predicat. XII Ihesus docens in templo interrogatur et inimicum se esse [illegible]. Quod omnis peccator seruus sit. Et de abraham quod mortuus sit et ihesus prior illo sit. XIII De ceco a natiuitate. De ianua ouili et pastore. et de potestate uite sue ponendi eam et accipiendi. In dedicatione deambulans se et patrem unum esse dicit. et lazari dormitione et resurrectione et marie consolatione. Propter quod causas consilium dant iudei ut ihesum occidant. XIIII Maria pedes ihesu unguit et extergit capillis suis [illegible] et de nece lazari principes cogitauerunt. Ihesus super asinum sedit. greci ad philippum uidere ihesum. Et loquitur de grano frumenti quod in terram mittitur. Et uox de celo facta est ad ihesum. et quod multi ex principibus credentes in ihesum non confitebantur propter fariseos. XV Pedes discipulorum lauat. De iuda traditore predicit. et quod petrus eum negaturus illum esset. et dilectione inuicem fratrum. et quod ipse in patre et pater in illo est. et de paraclito spiritu. et obseruandis mandatis eius. XVI De uinea et palmitibus.

et dicit [illegible] usque in plurima mandata repromissione paracliti spiritus et omnia patris sua esse. Prouerbium ihesu de parturiente. et de tribulatione in seculo toleranda. XVII Ihesus aspiciens in celum patrem deprecatur pro discipulis suis et ut honorificentiam a patre postulat. Traditio iude de ihesu. Petrus auriculam abscidit et dum interrogatur ihesus a principibus petrus eum tercio abnegat. Allocutio pilati ad iudeos de ihesu et quod iudei se non habere regem nisi cesarem professi sunt. XVIII Passio ihesu et sepultura eius et resurrectio. Ihesus postquam resurrexit a mortuis ubi apparuit prius et discipulos suos uisitat. et non credenti thome manus ostendit. Itemque quod piscantibus aliis cum petro apparuit in litore ihesus poscens ab eis pulmentarium. Quibus negantibus dicit ut mittant rete in dexteram nauis. et ceperunt statim pisces magnos numero c.l.iii. et quod post prandium petro pascendas oues tercio iniungit.

INPRINCIPIO ERAT
VERBVM· ET VER
BV· ERAT AP DEV·
ET DS· ERAT VER
BV· HOC ERAT·
IN PRINCIPIO AP
DEV· OMNIA P
IPSVM FACTA ST
ET SINE IPSO·
FACTV E NICL·
QVOD FACTV
E· IN IPSO· VITA
ERAT· ET VITA
ERAT LVX· HO
MINV· ET LVX I
TENEBRIS LVC
ET TENEBRE·
EA N COMPHEN
DERT· FVIT HO
MISSVS A DO· CVI
NOM ERAT IOHS
HIC VENIT IN
TESTIMONIV·
VT TESTIMONIV
PHIBERET DE
LVMINE· VT OMS
CREDERENT P ILLV·

Non erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine. Erat lux vera, que illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. In mundo erat, et mundus per ipsum factus est, et mundus eum non cognovit. In propria venit, et sui eum non receperunt. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios dei fieri, his qui credunt in nomine eius. Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex deo nati sunt.

Et verbum caro factum est, et habitavit in nobis. Et vidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti a patre, plenum gratie et veritatis.

Iohannes testimonium perhibet de ipso, et clamat dicens. Hic erat quem dixi, qui post me venturus est, ante me factus est, quia prior me erat. Et de plenitudine eius nos omnes accepimus, et gratiam pro gratia. Quia lex per Moysen data est, gratia et veritas per Iesum Christum facta est. Deum nemo vidit umquam. Unigenitus filius qui est in sinu patris, ipse enarravit. Et hoc est testimonium Iohannis, quando miserunt Iudei ab Hierosolimis sacerdotes et levitas ad eum, ut interrogarent eum. Tu quis es? Et confessus est, et non negavit. Et confessus est, quia non sum ego Christus. Et interrogaverunt eum. Quid ergo? Helyas es tu? Et dicit, non sum. Propheta es tu? Et respondit, Non. Dixerunt ergo ei. Quis es, ut responsum demus his qui miserunt nos? Quid dicis de te ipso? Ait. Ego vox clamantis in deserto, dirigite viam domini, sicut dixit Ysaias propheta. Et qui missi fuerant, erant ex phariseis. Et interrogaverunt eum, et dixerunt ei. Quid ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Helyas, neque propheta? Respondit eis Iohannes dicens. Ego baptizo in aqua, medius autem vestrum stetit quem vos nescitis. Ipse est qui post me venturus est, qui ante me factus est, cuius ego non sum dignus ut solvam eius corrigiam calciamenti. Hec in Bethania facta sunt trans Iordanen, ubi erat Iohannes baptizans. Altera die vidit Iohannes Iesum venientem ad se, et ait. Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. Hic est de quo dixi. Post me venit vir qui ante me factus est, quia prior me erat. Et ego nesciebam eum. Sed ut manifestaretur in Israhel, propterea veni ego in aqua baptizans. Et testimonium perhibuit Iohannes dicens. Quia vidi spiritum descendentem quasi columbam de celo, et mansit super eum. Et ego nesciebam eum. Sed qui misit me baptizare in aqua, ille michi dixit. Super quem videris spiritum descendentem et manentem super eum, hic est qui baptizat in spiritu sancto. Et ego vidi, et testimonium perhibui, quia hic est filius dei.

Altera die iterum stabat Iohannes, et ex discipulis eius duo. Et respiciens Iesum ambulantem dicit. Ecce agnus dei. Et audierunt eum duo discipuli loquentem, et secuti sunt Iesum. Conversus autem Iesus et videns eos sequentes se, dicit eis. Quid queritis? Qui dixerunt ei. Rabbi, quod dicitur interpretatum magister, ubi habitas? Dicit eis. Venite et videte. Venerunt et viderunt ubi maneret, et apud eum manserunt die illo. Hora autem erat quasi decima. Erat autem Andreas frater Symonis Petri, unus ex duobus qui audierant ab Iohanne, et secuti fuerant eum. Invenit hic primum fratrem suum Symonem, et dicit ei. Invenimus Messiam, quod est interpretatum Christus. Et adduxit eum ad Iesum. Intuitus autem eum Iesus dixit. Tu es Symon filius Iona, tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus. In crastinum voluit exire in Galileam, et invenit Philippum. Et dixit ei Iesus. Sequere me. Erat autem Philippus a Bethsaida, civitate Andree et Petri. Invenit Philippus Nathanael, et dicit ei. Quem scripsit Moyses in lege et prophete, invenimus Iesum filium Ioseph a Nazareth. Et dixit ei Nathanael. A Nazareth potest aliquid boni esse? Dicit ei Philippus. Veni et vide. Vidit Iesus Nathanael venientem ad se, et dicit de eo. Ecce vere Israhelita, in quo dolus non est. Dicit ei Nathanael. Unde me nosti? Respondit Iesus et dixit ei. Priusquam te Philippus vocaret, cum esses sub ficu, vidi te. Respondit ei Nathanael et ait. Rabbi, tu es filius dei, tu es rex Israhel. Respondit Iesus et dixit ei. Quia dixi tibi, vidi te sub ficu, credis. Maius his videbis. Et dicit ei. Amen amen dico tibi, videbitis celum apertum, et angelos dei ascendentes et descendentes supra filium hominis.

Et die tertio nuptie facte sunt in Chana Galilee, et erat mater Iesu ibi. Vocatus est autem et Iesus et discipuli eius ad nuptias. Et deficiente vino, dicit mater Iesu ad eum. Vinum non habent. Et dicit ei Iesus. Quid michi et tibi est mulier? Nondum venit hora mea. Dicit mater eius ministris. Quodcumque dixerit vobis facite. Erant autem ibi lapidee ydrie sex posite secundum purificationem Iudeorum, capientes singule metretas binas vel ternas. Dicit eis Iesus. Implete ydrias aqua. Et impleverunt eas usque ad summum. Et dicit eis Iesus. Haurite nunc, et ferte architriclino. Et tulerunt. Ut autem gustavit architriclinus aquam vinum factam, et non sciebat unde esset, ministri autem sciebant qui hauserant aquam, vocat sponsum architriclinus, et dicit ei. Omnis homo primum bonum vinum ponit, et cum inebriati fuerint, tunc id quod deterius est. Tu autem servasti bonum vinum usque adhuc. Hoc fecit initium signorum Iesus in Chana Galilee, et manifestavit gloriam suam. Et crediderunt in eum discipuli eius.

267.

Post hec descendit Capharnaum ipse et mater eius, et fratres eius, et discipuli eius, et ibi manserunt non multis diebus. Et prope erat pascha Iudeorum, et ascendit Hierosolimam Iesus. Et invenit in templo vendentes boves et oves et columbas, et nummularios sedentes. Et cum fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes eiecit de templo, oves quoque et boves, et nummulariorum effudit es, et mensas subvertit. Et his qui columbas vendebant dixit. Auferte ista hinc, et nolite facere domum patris mei domum negotiationis. Recordati vero sunt discipuli eius quia scriptum est. Zelus domus tue comedit me. Responderunt ergo Iudei et dixerunt ei. Quod signum ostendis nobis, quia hec facis? Respondit Iesus et dixit eis. Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud. Dixerunt ergo Iudei. Quadraginta et sex annis edificatum est templum hoc, et tu in tribus diebus excitabis illud? Ille autem dicebat de templo corporis sui. Cum ergo resurrexisset a mortuis, recordati sunt discipuli eius, quia hoc dicebat, et crediderunt scripture et sermoni quem dixit Iesus. Cum autem esset Hierosolimis in pascha in die festo, multi crediderunt in nomine eius, videntes signa eius que faciebat. Ipse autem Iesus non credebat semet ipsum eis, eo quod ipse nosset omnes. Et quia opus ei non erat ut quis testimonium perhiberet de homine. Ipse enim sciebat quid esset in homine.

Erat autem homo ex phariseis Nichodemus nomine, princeps Iudeorum. Hic venit ad Iesum nocte, et dixit ei. Rabbi, scimus quia a deo venisti magister. Nemo enim potest hec signa facere que tu facis, nisi fuerit deus cum eo. Respondit Iesus et dixit ei. Amen amen dico tibi, nisi quis natus fuerit denuo, non potest videre regnum dei. Dicit ad eum Nichodemus. Quomodo potest homo nasci cum sit senex? Numquid potest in ventrem matris sue iterato introire et nasci? Respondit Iesus. Amen amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu, non potest introire in regnum dei. Quod natum est ex carne caro est, et quod natum est ex spiritu spiritus est. Non mireris quia dixi tibi, oportet vos nasci denuo. Spiritus ubi vult spirat, et vocem eius audis, sed non scis unde veniat et quo vadat. Sic est omnis qui natus est ex spiritu. Respondit Nichodemus et dixit ei. Quomodo possunt hec fieri? Respondit Iesus et dixit ei. Tu es magister in Israhel, et hec ignoras? Amen amen dico tibi, quia quod scimus loquimur, et quod vidimus testamur, et testimonium nostrum non accipitis. Si terrena dixi vobis et non creditis, quomodo si dixero vobis celestia credetis? Et nemo ascendit in celum nisi qui descendit de celo, filius hominis qui est in celo. Et sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, ut omnis qui credit in ipso non pereat, sed habeat vitam eternam. Sic enim dilexit deus mundum, ut filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam eternam. Non enim misit deus filium suum ut iudicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum. Qui credit in eum non iudicatur. Qui autem non credit iam iudicatus est, quia non credit in nomine unigeniti filii dei. Hoc est autem iudicium, quia lux venit in mundum, et dilexerunt homines magis tenebras quam lucem. Erant enim eorum mala opera. Omnis enim qui male agit odit lucem, et non venit ad lucem, ut non arguantur opera eius. Qui autem facit veritatem venit ad lucem, ut manifestentur eius opera, quia in deo sunt facta.

Post hec venit Iesus et discipuli eius in Iudeam terram, et illic demorabatur cum eis et baptizabat. Erat autem et Iohannes baptizans in Ennon iuxta Salim, quia aque multe erant illic. Et veniebant et baptizabantur. Nondum enim missus fuerat in carcerem Iohannes. Facta est ergo questio ex discipulis Iohannis cum Iudeis de purificatione. Et venerunt ad Iohannem et dixerunt ei. Rabbi, qui erat tecum trans Iordanen, cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat, et omnes veniunt ad eum. Respondit Iohannes et dixit. Non potest homo accipere quicquam, nisi fuerit ei datum de celo. Ipsi vos michi testimonium perhibetis, quod dixerim, ego non sum Christus, sed quia missus sum ante illum. Qui habet sponsam, sponsus est. Amicus autem sponsi qui stat et audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergo gaudium meum impletum est. Illum oportet crescere, me autem minui. Qui desursum venit, super omnes est. Qui est de terra, de terra est, et de terra loquitur. Qui de celo venit, super omnes est. Et quod vidit et audivit, hoc testatur, et testimonium eius nemo accipit. Qui accipit eius testimonium, signavit quia deus verax est. Quem enim misit deus, verba dei loquitur. Non enim ad mensuram dat deus spiritum. Pater diligit filium, et omnia dedit in manu eius. Qui credit in filium, habet vitam eternam. Qui autem incredulus est filio, non videbit vitam, sed ira dei manet super eum.

Ut ergo cognovit Iesus quia audierunt pharisei quia Iesus plures discipulos facit et baptizat magis quam Iohannes, quamquam Iesus non baptizaret sed discipuli eius, reliquit Iudeam et abiit iterum in Galileam. Oportebat autem eum transire per Samariam. Venit ergo in civitatem Samarie que dicitur Sichar, iuxta predium quod dedit Iacob Ioseph filio suo. Erat autem ibi fons Iacob. Iesus ergo fatigatus ex itinere, sedebat sic super fontem. Hora erat quasi sexta. Venit mulier de Samaria haurire aquam. Dicit ei Iesus. Da michi bibere. Discipuli enim eius abierant in civitatem, ut cibos emerent. Dicit ergo ei mulier illa Samaritana. Quomodo tu Iudeus cum sis, bibere a me poscis, que sum mulier Samaritana? Non enim coutuntur Iudei Samaritanis. Respondit Iesus et dixit ei. Si scires donum dei, et quis est qui dicit tibi, da michi bibere, tu forsitan petisses ab eo, et dedisset tibi aquam vivam. Dicit ei mulier. Domine, neque in quo haurias habes, et puteus altus est. Unde ergo habes aquam vivam? Numquid tu maior es patre nostro Iacob, qui dedit nobis puteum, et ipse ex eo bibit, et filii eius et pecora eius? Respondit Iesus et dixit ei. Omnis qui bibit ex aqua hac sitiet iterum. Qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in eternum. Sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aque salientis in vitam eternam. Dicit ad eum mulier. Domine, da michi hanc aquam, ut non sitiam, neque veniam huc haurire. Dicit ei Iesus. Vade, voca virum tuum, et veni huc. Respondit mulier et dixit. Non habeo virum. Dicit ei Iesus. Bene dixisti, quia non habeo virum. Quinque enim viros habuisti, et nunc quem habes non est tuus vir. Hoc vere dixisti. Dicit ei mulier. Domine, video quia propheta es tu. Patres nostri in monte hoc adoraverunt, et vos dicitis quia Hierosolimis est locus ubi adorare oportet. Dicit ei Iesus. Mulier, crede michi, quia venit hora quando neque in monte hoc, neque Hierosolimis adorabitis patrem. Vos adoratis quod nescitis, nos adoramus quod scimus, quia salus ex Iudeis est. Sed venit hora, et nunc est, quando veri adoratores adorabunt patrem in spiritu et veritate. Nam et pater tales querit qui adorent eum. Spiritus est deus, et eos qui adorant eum, in spiritu et veritate oportet adorare. Dicit ei mulier. Scio quia Messias venit, qui dicitur Christus. Cum ergo venerit ille, nobis annuntiabit omnia. Dicit ei Iesus. Ego sum, qui loquor tecum. Et continuo venerunt discipuli eius, et mirabantur quia cum muliere loquebatur. Nemo tamen dixit, quid queris, aut quid loqueris cum ea? Reliquit ergo ydriam suam mulier, et abiit in civitatem, et dicit illis hominibus. Venite et videte hominem qui dixit michi omnia quecumque feci. Numquid non ipse est Christus? Exierunt de civitate, et veniebant ad eum. Interea rogabant eum discipuli dicentes. Rabbi, manduca. Ille autem dixit eis. Ego cibum habeo manducare, quem vos nescitis. Dicebant ergo discipuli ad invicem. Numquid aliquis attulit ei manducare? Dicit eis Iesus. Meus cibus est ut faciam voluntatem eius qui misit me, ut perficiam opus eius. Nonne vos dicitis, quod adhuc quattuor menses sunt et messis venit? Ecce dico vobis. Levate oculos vestros et videte regiones, quia albe sunt iam ad messem. Et qui metit mercedem accipit, et congregat fructum in vitam eternam, ut et qui seminat simul gaudeat et qui metit. In hoc enim est verbum verum, quia alius est qui seminat et alius est qui metit. Ego misi vos metere quod vos non laborastis. Alii laboraverunt, et vos in labores eorum introistis. Ex civitate autem illa multi crediderunt in eum Samaritanorum propter verbum mulieris testimonium perhibentis, quia dixit michi omnia quecumque feci. Cum venissent ergo ad illum Samaritani, rogaverunt eum ut ibi maneret. Et mansit ibi duos dies. Et multo plures crediderunt propter sermonem eius. Et mulieri dicebant. Quia iam non propter tuam loquelam credimus, ipsi enim audivimus et scimus, quia hic est vere salvator mundi.

Post duos autem dies exiit inde, et abiit in Galileam. Ipse enim Iesus testimonium perhibuit, quia propheta in patria sua honorem non habet. Cum ergo venisset in Galileam, exceperunt eum Galilei, cum omnia vidissent que fecerat Hierosolimis in die festo, et ipsi enim venerant in diem festum. Venit ergo iterum in Chana Galilee, ubi fecit aquam vinum.

Et erat quidam regulus, cuius filius infirmabatur Capharnaum. Hic cum audisset quia Iesus adveniret a Iudea in Galileam, abiit ad eum, et rogabat eum ut descenderet et sanaret filium eius. Incipiebat enim mori. Dixit ergo Iesus ad eum. Nisi signa et prodigia videritis, non creditis. Dicit ad eum regulus. Domine, descende priusquam moriatur filius meus. Dicit ei Iesus. Vade, filius tuus vivit. Credidit homo sermoni quem dixit ei Iesus, et ibat. Iam autem eo descendente, servi occurrerunt ei, et nuntiaverunt dicentes, quia filius eius viveret. Interrogabat ergo horam ab eis, in qua melius habuerit. Et dixerunt ei. Quia heri hora septima reliquit eum febris. Cognovit ergo pater quia illa hora erat in qua dixit ei Iesus, filius tuus vivit. Et credidit ipse et domus eius tota.

Hoc iterum secundum signum fecit Iesus, cum venisset a Iudea in Galileam. Post hec erat dies festus Iudeorum, et ascendit Iesus Hierosolimam. Est autem Hierosolimis probatica piscina, que cognominatur hebraice Bethsaida, quinque porticus habens. In his iacebat multitudo magna languentium, cecorum, claudorum, aridorum, expectantium aque motum. Angelus autem domini secundum tempus descendebat in piscinam, et movebatur aqua. Et qui prior descendisset in piscinam post motionem aque, sanus fiebat a quacumque tenebatur infirmitate. Erat autem quidam homo ibi xxx et octo annos habens in infirmitate sua. Hunc cum vidisset Iesus iacentem, et cognovisset quia multum

iam tempus haberet, dicit illi: Vis sanus fieri? Respondit ei languidus: Domine, non habeo hominem, ut cum turbata fuerit aqua mittat me in piscinam. Dum venio enim ego, alius ante me descendit. Dicit ei ihesus: Surge, tolle grabbatum tuum et ambula. Et statim sanus factus est homo, et sustulit grabbatum suum et ambulabat. Erat autem sabbatum in illo die. Dicebant ergo iudei illi qui sanatus fuerat: Sabbatum est, non licet tibi tollere grabbatum tuum. Respondit eis: Qui me fecit sanum, ille mihi dixit: tolle grabbatum tuum et ambula. Interrogaverunt ergo eum: Quis est ille qui dixit tibi: tolle grabbatum tuum et ambula? Is autem qui sanus fuerat effectus nesciebat quis esset. Ihesus enim declinavit a turba constituta in loco. Postea invenit eum ihesus in templo et dixit illi: Ecce sanus factus es, iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Abiit ille homo et nuntiavit iudeis, quia ihesus esset qui fecit eum sanum. Propterea persequebantur iudei ihesum, quia hec faciebat in sabbato. Ihesus autem respondit eis: Pater meus usque modo operatur, et ego operor. Propterea ergo magis querebant eum iudei interficere, quia non solum solvebat sabbatum, sed et patrem suum dicebat deum, equalem se faciens deo. Respondit itaque ihesus et dixit eis: Amen amen dico vobis, non potest filius facere a se quicquam, nisi quod viderit patrem facientem. Quecumque enim ille fecerit, hec et filius similiter facit. Pater enim diligit filium, et omnia demonstrat ei que ipse facit, et maiora his demonstrabit ei opera, ut vos miremini. Sicut enim pater suscitat mortuos et vivificat, sic et filius quos vult vivificat. Neque enim pater iudicat quemquam, sed iudicium omne dedit filio, ut omnes honorificent filium, sicut honorificant patrem.

Qui non honorificat filium, non honorificat patrem qui misit illum. Amen amen dico vobis, quia qui verbum meum audit et credit ei qui misit me, habet vitam eternam. Et in iudicium non venit, sed transit a morte in vitam. Amen amen dico vobis, quia venit hora et nunc est, quando mortui audient vocem filii dei, et qui audierint vivent. Sicut enim pater habet vitam in semetipso, sic dedit et filio vitam habere in semetipso. Et potestatem dedit ei et iudicium facere, quia filius hominis est. Nolite mirari hoc, quia venit hora in qua omnes qui in monumentis sunt audient vocem eius. Et procedent qui bona fecerunt in resurrectionem vite, qui vero mala egerunt in resurrectionem iudicii. Non possum ego a me ipso facere quicquam. Sicut audio iudico, et iudicium meum verum est. Quia non quero voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me. Si ego testimonium perhibeo de me ipso, testimonium meum non est verum. Alius est qui testimonium perhibet de me, et scio quia verum est testimonium quod perhibet de me. Vos misistis ad iohannem, et testimonium perhibuit veritati. Ego autem non ab homine testimonium accipio, sed hec dico ut vos salvi sitis. Ille erat lucerna ardens et lucens, vos autem voluistis exultare ad horam in luce eius. Ego autem habeo testimonium maius iohanne. Opera enim que dedit mihi pater ut perficiam ea, ipsa opera que ego facio testimonium perhibent de me, quia pater me misit. Et qui misit me pater, ipse testimonium perhibuit de me.

Neque vocem eius umquam audistis, neque speciem vidistis. Et verbum eius non habetis in vobis manens, quia quem misit ille, huic vos non creditis. Scrutamini scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam eternam habere. Et ille sunt que testimonium perhibent de me, et non vultis venire ad me ut vitam habeatis. Claritatem non ab hominibus accipio, sed cognovi vos quia dilectionem dei non habetis in vobis. Ego veni in nomine patris mei, et non accepistis me. Si alius venerit in nomine suo, illum accipietis. Quomodo vos potestis credere qui gloriam ab invicem accipitis, et gloriam que a solo deo est non queritis? Nolite putare quia ego accusaturus sim vos apud patrem. Est qui accusat vos moyses in quo vos speratis. Si enim crederetis moysi, crederetis forsitan et mihi. De me enim ille scripsit. Si autem illius litteris, quomodo verbis meis credetis?

Post hec abiit ihesus trans mare galilee, quod est tyberiadis. Et sequebatur eum multitudo magna, quia videbant signa que faciebat super his qui infirmabantur. Subiit ergo in montem ihesus, et ibi sedebat cum discipulis suis. Erat autem proximum pascha, dies festus iudeorum. Cum sublevasset ergo oculos ihesus et vidisset quia multitudo maxima venit ad eum, dicit ad philippum: Unde ememus panes ut manducent hi? Hoc autem dicebat temptans eum. Ipse enim sciebat quid esset facturus. Respondit ei philippus: Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, ut unusquisque modicum quid accipiat. Dicit ei unus ex discipulis eius, andreas frater symonis petri: Est puer unus hic qui habet quinque panes hordeaceos et duos pisces, sed hec quid sunt inter tantos? Dixit ergo ihesus: Facite homines discumbere. Erat autem fenum multum in loco. Discubuerunt ergo viri, numero quasi quinque milia. Accepit ergo panes ihesus, et cum gratias egisset, distribuit discumbentibus. Similiter et ex piscibus quantum volebant. Ut autem impleti sunt, dixit discipulis suis: Colligite que superaverunt fragmenta, ne pereant. Collegerunt ergo, et impleverunt xii. fragmentorum ex quinque panibus hordeaceis, que superfuerunt his qui manducaverant. Illi ergo homines cum vidissent quod fecerat signum, dicebant: Quia hic est vere propheta qui venturus est in mundum. Ihesus ergo cum cognovisset quia venturi essent ut raperent eum et facerent eum regem, fugit iterum in montem ipse solus. Ut autem sero factum est, descenderunt discipuli eius ad mare. Et cum ascendissent navim, venerunt trans mare capharnaum. Et tenebre iam facte erant, et non venerat ad eos ihesus. Mare autem vento magno flante exsurgebat. Cum remigassent ergo quasi stadia viginti quinque aut xxx, vident ihesum ambulantem supra mare et proximum navi fieri, et timuerunt. Ille autem dixit eis: Ego sum, nolite timere. Voluerunt ergo accipere eum in navim, et statim fuit navis ad terram in quam ibant. Altera die turba que stabat trans mare vidit quia navicula alia non erat ibi nisi una, et quia non introisset ihesus cum discipulis suis in navim, sed soli discipuli eius abiissent. Alie vero supervenerunt naves a tyberiade iuxta locum ubi manducaverunt panem gratias agente deo. Cum ergo vidisset turba quia ihesus non esset ibi neque discipuli eius, ascenderunt naviculas et venerunt capharnaum querentes ihesum. Et cum invenissent eum trans mare, dixerunt ei: Rabbi, quando huc venisti? Respondit ihesus et dixit: Amen amen dico vobis, queritis me non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus et saturati estis. Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam eternam, quem filius hominis vobis dabit. Hunc enim pater signavit deus. Dixerunt ergo ad eum: Quid faciemus ut operemur opera dei? Respondit ihesus et dixit eis: Hoc est opus dei ut credatis in eum quem misit ille. Dixerunt ergo ei: Quod ergo tu facis signum ut videamus et credamus tibi? quid operaris? Patres nostri manna manducaverunt in deserto, sicut scriptum est: Panem de celo dedit eis manducare. Dixit ergo eis ihesus: Amen amen dico vobis, non moyses dedit vobis panem de celo, sed pater meus dat vobis panem de celo verum. Panis enim dei est qui descendit de celo et dat vitam mundo. Dixerunt ergo ad eum: Domine, semper da nobis panem hunc. Dixit autem eis ihesus: Ego sum panis vite. Qui venit ad me non esuriet, et qui credit in me non sitiet umquam. Sed dixi vobis, quia et vidistis me, et non credidistis. Omne quod dat mihi pater ad me veniet, et eum qui venit ad me non eiciam foras, quia descendi de celo non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me. Hec est autem voluntas eius qui misit me patris, ut omne quod dedit mihi non perdam ex eo, sed resuscitem illud in novissimo die. Hec est enim voluntas patris mei qui misit me, ut omnis qui videt filium et credit in eum habeat vitam eternam, et ego resuscitabo eum in novissimo die.

Murmurabant ergo iudei de illo quia dixisset: Ego sum panis qui de celo descendi. Et dicebant: Nonne hic est ihesus filius ioseph, cuius nos novimus patrem et matrem? Quomodo ergo dicit hic quia de celo descendi? Respondit ergo ihesus et dixit eis: Nolite murmurare in invicem. Nemo potest venire ad me nisi pater qui misit me traxerit eum, et ego resuscitabo eum in novissimo die. Est scriptum in prophetis: Et erunt omnes docibiles dei. Omnis qui audit a patre et didicit venit ad me. Non quia patrem vidit quisquam nisi is qui est a deo, hic vidit patrem. Amen amen dico vobis, qui credit in me habet vitam eternam. Ego sum panis vite. Patres vestri manducaverunt manna in deserto et mortui sunt. Hic est panis de celo descendens, ut si quis ex ipso manducaverit non moriatur. Ego sum panis vivus, qui de celo descendi. Si quis manducaverit ex hoc pane vivet in eternum. Et panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita. Litigabant ergo iudei ad invicem dicentes: Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum? Dixit ergo eis ihesus: Amen amen dico vobis, nisi manducaveritis carnem filii hominis et biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem habet vitam eternam, et ego resuscitabo eum in novissimo die.

Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus. Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet et ego in illo. Sicut misit me vivens pater et ego vivo propter patrem, et qui manducat me et ipse vivet propter me. Hic est panis qui de celo descendit, non sicut manducaverunt patres vestri manna et mortui sunt. Qui manducat hunc panem vivet in eternum. Hec dixit in synagoga docens in capharnaum. Multi ergo audientes ex discipulis eius dixerunt: Durus est hic sermo, quis potest eum audire? Sciens autem ihesus apud semetipsum quia murmurarent de hoc discipuli eius, dixit eis: Hoc vos scandalizat?

Si ergo videritis filium hominis ascendentem ubi erat prius? Spiritus est qui vivificat, caro non prodest quicquam. Verba que ego locutus sum vobis spiritus et vita sunt. Sed sunt quidam ex vobis qui non credunt. Sciebat enim ab initio ihesus qui essent non credentes, et quis traditurus esset eum. Et dicebat: Propterea dixi vobis quia nemo potest venire ad me nisi fuerit ei datum a patre meo. Ex hoc multi discipulorum eius abierunt retro, et iam non cum illo ambulabant. Dixit ergo ihesus ad xii.: Numquid et vos vultis abire? Respondit ergo ei symon petrus: Domine, ad quem ibimus? Verba vite eterne habes, et nos credimus et cognovimus quia tu es christus filius dei. Respondit eis ihesus: Nonne ego vos xii. elegi, et unus ex vobis diabolus est? Dicebat autem iudam symonis scariothis. Hic enim erat traditurus eum, cum esset unus ex xii.

Post hec ambulabat ihesus in galilea, non enim volebat in iudea ambulare, quia querebant eum iudei interficere. Erat autem in proximo dies festus iudeorum scenofegia. Dixerunt autem ad eum fratres eius: Transi hinc et vade in iudeam, ut et discipuli tui videant opera tua que facis. Nemo quippe in occulto quid facit, et querit ipse in palam esse. Si hec facis, manifesta te ipsum mundo. Neque enim fratres eius credebant in eum. Dicit ergo eis ihesus: Tempus meum nondum advenit, tempus autem vestrum semper est paratum. Non potest mundus odisse vos, me autem odit, quia ego testimonium perhibeo de illo, quia opera eius mala sunt. Vos ascendite ad diem festum hunc, ego non ascendo ad diem festum istum, quia meum tempus nondum impletum est. Hec cum dixisset, ipse mansit in galilea. Ut autem ascenderunt fratres eius, tunc et ipse ascendit ad diem festum, non manifeste, sed quasi in occulto. Iudei ergo querebant eum in die festo, et dicebant: Ubi est ille? Et murmur multus de eo erat in turba. Quidam enim dicebant quia bonus est, alii autem dicebant: Non, sed seducit turbas. Nemo tamen palam loquebatur de illo, propter metum iudeorum. Iam autem die festo mediante, ascendit ihesus in templum et docebat. Et mirabantur pharisei dicentes: Quomodo hic litteras scit cum non didicerit? Respondit eis ihesus et dixit: Mea doctrina non est mea, sed eius qui misit me. Si quis voluerit voluntatem eius facere, cognoscet de doctrina utrum ex deo sit, an ego a me ipso loquar. Qui a semetipso loquitur gloriam propriam querit. Qui autem querit gloriam eius qui misit illum, hic verax est et iniustitia in illo non est. Nonne moyses dedit vobis legem, et nemo ex vobis facit legem? Quid me queritis interficere? Respondit turba et dixit: Demonium habes, quis te querit interficere? Respondit ihesus et dixit: Unum opus feci, et omnes miramini. Propterea moyses dedit vobis circumcisionem, non quia ex moyse est, sed ex patribus, et in sabbato circumciditis hominem. Si circumcisionem accipit homo in sabbato ut non solvatur lex moysi, mihi indignamini quia totum hominem sanum feci in sabbato? Nolite iudicare secundum faciem, sed iustum iudicium iudicate. Dicebant ergo quidam ex hierosolimis: Nonne hic est quem querunt interficere? Et ecce palam loquitur, et nihil ei dicunt. Numquid vere cognoverunt principes quia hic est christus? Sed hunc scimus unde sit, christus autem cum venerit nemo scit unde sit.

Clamabat ergo docens in templo ihesus et dicens: Et me scitis et unde sim scitis, et a me ipso non veni, sed est verus qui misit me, quem vos nescitis. Ego scio eum, quia ab ipso sum, et ipse me misit. Querebant ergo eum apprehendere, et nemo misit in illum manus, quia nondum venerat hora eius. De turba autem multi crediderunt in eum, et dicebant: Christus cum venerit numquid plura signa faciet quam que hic facit? Audierunt pharisei turbam murmurantem de illo hec, et miserunt principes et pharisei ministros ut apprehenderent eum.

Dixit ergo ihesus: Adhuc modicum tempus vobiscum sum, et vado ad eum qui misit me. Queretis me et non invenietis, et ubi sum ego vos non potestis venire. Dixerunt ergo iudei ad semetipsos: Quo hic iturus est quia non inveniemus eum? Numquid in dispersionem gentium iturus est et docturus gentes? Quis est hic sermo quem dixit: Queretis me et non invenietis, et ubi sum ego vos non potestis venire? In novissimo autem die magno festivitatis stabat ihesus et clamabat dicens: Si quis sitit veniat ad me et bibat. Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de ventre eius fluent aque vive. Hoc autem dixit de spiritu quem accepturi erant credentes in eum. Nondum enim erat spiritus datus, quia ihesus nondum fuerat glorificatus.

Ex illa ergo turba cum audissent hos sermones eius, dicebant: Hic est vere propheta. Alii dicebant: Hic est christus. Quidam autem dicebant: Numquid a galilea christus venit? Nonne scriptura dicit quia ex semine david et de bethleem castello ubi erat david venit christus? Dissensio itaque facta est in turba propter eum. Quidam autem ex ipsis volebant apprehendere eum, sed nemo misit super illum manus. Venerunt ergo ministri ad pontifices et phariseos, et dixerunt eis illi: Quare non adduxistis eum? Responderunt ministri: Numquam sic locutus est homo sicut hic homo. Responderunt ergo eis pharisei: Numquid et vos seducti estis? Numquid aliquis ex principibus credidit in eum, aut ex phariseis? Sed turba hec que non novit legem maledicti sunt. Dicit nichodemus ad eos, ille qui venit ad eum nocte, qui unus erat ex ipsis: Numquid lex nostra iudicat hominem nisi audierit ab ipso prius et cognoverit quid faciat? Responderunt et dixerunt ei: Numquid et tu galileus es? Scrutare et vide quia propheta a galilea non surgit. Et reversi sunt unusquisque in domum suam.

Ihesus autem perrexit in montem oliveti, et diluculo iterum venit in templum, et omnis populus venit ad eum, et sedens docebat eos. Adducunt autem scribe et pharisei mulierem in adulterio deprehensam, et statuerunt eam in medio et dixerunt ei.

Magister, hec mulier modo deprehensa est in adulterio. In lege autem Moyses mandavit nobis huiusmodi lapidare. Tu ergo quid dicis? Hec autem dicebant temptantes eum, ut possent accusare eum. Ihesus autem inclinans se deorsum, digito scribebat in terra. Cum autem perseverarent interrogantes eum, erexit se et dixit eis: Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat. Et iterum se inclinans, scribebat in terra. Audientes autem unus post unum exiebant, incipientes a senioribus: et remansit solus Ihesus et mulier in medio stans. Erigens autem se Ihesus, dixit ei: Mulier, ubi sunt qui te accusabant? Nemo te condempnavit? Que dixit: Nemo, domine. Dixit autem Ihesus: Nec ego te condempnabo. Vade, et amplius iam noli peccare.

Iterum ergo locutus est eis Ihesus dicens: Ego sum lux mundi. Qui sequitur me, non ambulabit in tenebris, sed habebit lumen vite. Dixerunt ergo ei pharisei: Tu de te ipso testimonium perhibes; testimonium tuum non est verum. Respondit Ihesus et dixit eis: Et si ego testimonium perhibeo de me ipso, verum est testimonium meum, quia scio unde veni et quo vado. Vos autem nescitis unde venio et quo vado. Vos secundum carnem iudicatis, ego non iudico quemquam. Et si iudico ego, iudicium meum verum est, quia solus non sum, sed ego et qui misit me pater. Et in lege vestra scriptum est, quia duorum hominum testimonium verum est. Ego sum qui testimonium perhibeo de me ipso, et testimonium perhibet de me qui misit me pater. Dicebant ergo illi: Ubi est pater tuus? Respondit Ihesus: Neque me scitis, neque patrem meum. Si me sciretis, forsitan et patrem meum sciretis. Hec verba locutus est Ihesus in gazophilacio, docens in templo. Et nemo apprehendit eum, quia nondum venerat hora eius.

Dixit ergo iterum eis Ihesus: Ego vado, et queretis me, et in peccato vestro moriemini. Quo ego vado, vos non potestis venire. Dicebant ergo Iudei: Numquid interficiet semet ipsum, quia dicit: Quo ego vado, vos non potestis venire? Et dicebat eis: Vos de deorsum estis, ego de supernis sum. Vos de mundo hoc estis, ego non sum de hoc mundo. Dixi ergo vobis quia moriemini in peccatis vestris. Si enim non credideritis quia ego sum, moriemini in peccato vestro. Dicebant ergo ei: Tu quis es? Dixit eis Ihesus: Principium, qui et loquor vobis. Multa habeo de vobis loqui et iudicare, sed qui misit me verax est. Et ego que audivi ab eo, hec loquor in mundo. Et non cognoverunt quia patrem eius dicebat deum. Dixit ergo eis Ihesus: Cum exaltaveritis filium hominis, tunc cognoscetis quia ego sum, et a me ipso facio nichil, sed sicut docuit me pater, hec loquor. Et qui me misit mecum est, et non reliquit me solum, quia ego que placita sunt ei facio semper. Hec illo loquente, multi crediderunt in eum. Dicebat ergo Ihesus ad eos qui crediderunt ei Iudeos: Si vos manseritis in sermone meo, vere discipuli mei eritis, et cognoscetis veritatem, et veritas liberabit vos. Responderunt ei: Semen Abrahe sumus, et nemini servivimus umquam. Quomodo tu dicis: Liberi eritis? Respondit eis Ihesus: Amen amen dico vobis, quia omnis qui facit peccatum, servus est peccati. Servus autem non manet in domo in eternum; filius manet in eternum. Si ergo filius vos liberaverit, vere liberi eritis. Scio quia filii Abrahe estis, sed queritis me interficere, quia sermo meus non capit in vobis. Ego quod vidi apud patrem loquor, et vos que vidistis apud patrem vestrum facitis. Responderunt et dixerunt ei: Pater noster Abraham est. Dicit eis Ihesus: Si filii Abrahe estis, opera Abrahe facite. Nunc autem queritis me interficere, hominem qui veritatem vobis locutus sum, quam audivi a deo: hoc Abraham non fecit. Vos facitis opera patris vestri. Dixerunt itaque ei: Nos ex fornicatione non sumus nati; unum patrem habemus deum. Dixit ergo eis Ihesus: Si deus pater vester esset, diligeretis utique me; ego enim ex deo processi et veni; neque enim a me ipso veni, sed ille me misit. Quare loquelam meam non cognoscitis? Quia non potestis audire sermonem meum. Vos ex patre diabolo estis, et desideria patris vestri vultis facere. Ille homicida erat ab initio, et in veritate non stetit, quia non est veritas in eo. Cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est et pater eius. Ego autem quia veritatem dico, non creditis mihi. Quis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem dico, quare vos non creditis mihi? Qui ex deo est, verba dei audit. Propterea vos non auditis, quia ex deo non estis. Responderunt igitur Iudei et dixerunt ei: Nonne bene dicimus nos quia Samaritanus es tu et demonium habes? Respondit Ihesus: Ego demonium non habeo, sed honorifico patrem meum, et vos inhonorastis me. Ego autem non quero gloriam meam; est qui querat et iudicet. Amen amen dico vobis, si quis sermonem meum servaverit, mortem non videbit in eternum. Dixerunt ergo Iudei: Nunc cognovimus quia demonium habes. Abraham mortuus est et prophete, et tu dicis: Si quis sermonem meum servaverit, mortem non gustabit in eternum. Numquid tu maior es patre nostro Abraham, qui mortuus est? Et prophete mortui sunt. Quem te ipsum facis? Respondit Ihesus: Si ego glorifico me ipsum, gloria mea nichil est; est pater meus qui glorificat me, quem vos dicitis quia deus vester est, et non cognovistis eum; ego autem novi eum. Et si dixero quia non scio eum, ero similis vobis, mendax. Sed scio eum, et sermonem eius servo. Abraham pater vester exultavit ut videret diem meum; vidit, et gavisus est. Dixerunt ergo Iudei ad eum: Quinquaginta annos nondum habes, et Abraham vidisti? Dixit eis Ihesus: Amen amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego sum. Tulerunt ergo lapides ut iacerent in eum. Ihesus autem abscondit se, et exivit de templo.

Et preteriens vidit hominem cecum a nativitate. Et interrogaverunt eum discipuli eius: Rabbi, quis peccavit, hic aut parentes eius, ut cecus nasceretur? Respondit Ihesus: Neque hic peccavit, neque parentes eius, sed ut manifestentur opera dei in illo. Me oportet operari opera eius qui misit me, donec dies est. Venit nox, quando nemo potest operari. Quamdiu in mundo sum, lux sum mundi. Hec cum dixisset, expuit in terram, et fecit lutum ex sputo, et linivit lutum super oculos eius, et dixit ei: Vade, lava in natatoria Syloe, quod interpretatur missus. Abiit ergo et lavit, et venit videns. Itaque vicini et qui viderant eum prius quia mendicus erat, dicebant: Nonne hic est qui sedebat et mendicabat? Alii dicebant quia hic est. Alii autem: Nequaquam, sed similis est ei. Ille vero dicebat: Quia ego sum. Dicebant ergo ei: Quomodo aperti sunt tibi oculi? Respondit: Ille homo qui dicitur Ihesus, lutum fecit, et unxit oculos meos, et dixit mihi: Vade ad natatoria Syloe, et lava. Et abii, et lavi, et video. Et dixerunt ei: Ubi est ille? Ait: Nescio. Adducunt eum ad phariseos qui cecus fuerat. Erat autem sabbatum quando lutum fecit Ihesus, et aperuit oculos eius. Iterum ergo interrogabant eum pharisei quomodo vidisset. Ille autem dixit eis: Lutum posuit mihi super oculos, et lavi, et video. Dicebant ergo ex phariseis quidam: Non est hic homo a deo, qui sabbatum non custodit. Alii dicebant: Quomodo potest homo peccator hec signa facere? Et scisma erat inter eos. Dicunt ergo ceco iterum: Tu quid dicis de eo qui aperuit oculos tuos? Ille autem dixit: Quia propheta est. Non crediderunt ergo Iudei de illo quia cecus fuisset et vidisset, donec vocaverunt parentes eius qui viderat, et interrogaverunt eos dicentes: Hic est filius vester, quem vos dicitis quia cecus natus est? Quomodo ergo nunc videt? Responderunt eis parentes eius et dixerunt: Scimus quia hic est filius noster, et quia cecus natus est; quomodo autem nunc videat nescimus, aut quis eius aperuit oculos nos nescimus. Ipsum interrogate; etatem habet, ipse de se loquatur. Hec dixerunt parentes eius, quia timebant Iudeos. Iam enim conspiraverant Iudei, ut si quis eum confiteretur Christum, extra synagogam fieret. Propterea parentes eius dixerunt: Quia etatem habet, ipsum interrogate. Vocaverunt ergo rursum hominem qui fuerat cecus, et dixerunt ei: Da gloriam deo. Nos scimus quia hic homo peccator est. Dixit ergo ille: Si peccator est, nescio; unum scio, quia cecus cum essem, modo video. Dixerunt ergo illi: Quid fecit tibi? Quomodo aperuit oculos?

Respondit eis: Dixi vobis iam et audistis; quid iterum vultis audire? Numquid et vos vultis discipuli eius fieri? Maledixerunt ei et dixerunt: Tu discipulus illius sis; nos autem Moysi discipuli sumus. Nos scimus quia Moysi locutus est deus; hunc autem nescimus unde sit. Respondit ille homo et dixit eis: In hoc enim mirabile est, quia vos nescitis unde sit, et aperuit oculos meos. Scimus autem quia peccatores deus non audit, sed si quis dei cultor est, et voluntatem eius facit, hunc exaudit. A seculo non est auditum quia aperuit quis oculos ceci nati. Nisi esset hic a deo, non poterat facere quicquam. Responderunt et dixerunt ei: In peccatis natus es totus, et tu doces nos? Et eiecerunt eum foras. Audivit Ihesus quia eiecerunt eum foras, et cum invenisset eum, dixit ei: Tu credis in filium dei? Respondit ille et dixit: Quis est, domine, ut credam in eum? Et dixit ei Ihesus: Et vidisti eum, et qui loquitur tecum, ipse est. At ille ait: Credo, domine. Et procidens adoravit eum. Dixit Ihesus: In iudicium ego in hunc mundum veni, ut qui non vident videant, et qui vident ceci fiant. Et audierunt ex phariseis qui cum ipso erant, et dixerunt ei: Numquid et nos ceci sumus? Dixit eis Ihesus: Si ceci essetis, non haberetis peccatum. Nunc vero dicitis quia videmus; peccatum vestrum manet.

Amen amen dico vobis, qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est et latro. Qui autem intrat per ostium, pastor est ovium. Huic ostiarius aperit, et oves vocem eius audiunt, et proprias oves vocat nominatim, et educit eas. Et cum proprias oves emiserit, ante eas vadit, et oves illum secuntur, quia sciunt vocem eius. Alienum autem non secuntur, sed fugiunt ab eo, quia non noverunt vocem alienorum. Hoc proverbium dixit eis Ihesus. Illi autem non cognoverunt quid loqueretur eis. Dixit ergo eis iterum Ihesus: Amen amen dico vobis, quia ego sum ostium ovium. Omnes quotquot venerunt fures sunt et latrones, sed non audierunt eos oves. Ego sum ostium. Per me si quis introierit, salvabitur, et ingredietur et egredietur, et pascua inveniet. Fur non venit nisi ut furetur et mactet et perdat. Ego veni ut vitam habeant, et abundantius habeant. Ego sum pastor bonus. Bonus pastor animam suam dat pro ovibus. Mercennarius autem, et qui non est pastor, cuius non sunt oves proprie, videt lupum venientem, et dimittit oves et fugit; et lupus rapit et dispergit oves. Mercennarius autem fugit quia mercennarius est, et non pertinet ad eum de ovibus. Ego sum pastor bonus, et cognosco meas, et cognoscunt me mee. Sicut novit me pater, et ego agnosco patrem, et animam meam pono pro ovibus meis. Et alias oves habeo que non sunt ex hoc ovili, et illas oportet me adducere, et vocem meam audient, et fiet unum ovile et unus pastor.

Propterea me pater diligit, quia ego pono animam meam, ut iterum sumam eam. Nemo tollit eam a me, sed ego pono eam a me ipso. Potestatem habeo ponendi eam, et potestatem habeo iterum sumendi eam. Hoc mandatum accepi a patre meo. Dissensio iterum facta est inter Iudeos propter sermones hos. Dicebant autem multi ex ipsis: Demonium habet et insanit; quid eum auditis? Alii dicebant: Hec verba non sunt demonium habentis. Numquid demonium potest cecorum oculos aperire?

Facta sunt autem encenia in Hierosolimis, et hiemps erat. Et ambulabat Ihesus in templo in porticu Salomonis. Circumdederunt ergo eum Iudei, et dicebant ei: Quousque animam nostram tollis? Si tu es Christus, dic nobis palam. Respondit eis Ihesus: Loquor vobis, et non creditis. Opera que ego facio in nomine patris mei, hec testimonium perhibent de me. Sed vos non creditis, quia non estis ex ovibus meis. Oves mee vocem meam audiunt, et ego cognosco eas, et secuntur me. Et ego vitam eternam do eis, et non peribunt in eternum, et non rapiet eas quisquam de manu mea. Pater meus quod dedit mihi maius omnibus est, et nemo potest rapere de manu patris mei. Ego et pater unum sumus. Sustulerunt lapides Iudei ut lapidarent eum. Respondit eis Ihesus: Multa bona opera ostendi vobis ex patre meo, propter quod eorum opus me lapidatis? Responderunt ei Iudei: De bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia, et quia tu homo cum sis, facis te ipsum deum. Respondit eis Ihesus: Nonne scriptum est in lege vestra, quia ego dixi: Dii estis? Si illos dixit deos ad quos sermo dei factus est, et non potest solvi scriptura, quem pater sanctificavit et misit in mundum, vos dicitis quia blasphemas, quia dixi: Filius dei sum? Si non facio opera patris mei, nolite credere mihi. Si autem facio, et si mihi non vultis credere, operibus credite, ut cognoscatis et credatis quia in me est pater, et ego in patre. Querebant ergo eum apprehendere, et exivit de manibus eorum. Et abiit iterum trans Iordanen, in eum locum ubi erat Iohannes baptizans primum, et mansit illic. Et multi venerunt ad eum, et dicebant: Quia Iohannes quidem signum fecit nullum. Omnia autem quecumque dixit Iohannes de hoc, vera erant. Et multi crediderunt in eum.

Erat autem quidam languens Lazarus a Bethania, de castello Marie et Marthe sororis eius. Maria autem erat que unxit dominum unguento, et extersit pedes eius capillis suis, cuius frater Lazarus infirmabatur. Miserunt ergo sorores eius ad eum dicentes: Domine, ecce quem amas infirmatur. Audiens autem Ihesus dixit eis: Infirmitas hec non est ad mortem, sed pro gloria dei, ut glorificetur filius dei per eam. Diligebat autem Ihesus Martham, et sororem eius Mariam, et Lazarum. Ut ergo audivit quia infirmabatur, tunc quidem mansit in eodem loco duobus diebus. Deinde post hec dixit discipulis suis: Eamus in Iudeam iterum. Dicunt ei discipuli: Rabbi, nunc querebant te Iudei lapidare, et iterum vadis illuc? Respondit Ihesus: Nonne duodecim hore sunt diei? Si quis ambulaverit in die, non offendit, quia lucem huius mundi videt. Si autem ambulaverit in nocte, offendit, quia lux non est in eo. Hec ait, et post hec dixit eis: Lazarus amicus noster dormit, sed vado ut a somno excitem eum. Dixerunt ergo discipuli eius: Domine, si dormit, salvus erit. Dixerat autem Ihesus de morte eius; illi autem putaverunt quia de dormitione somni diceret. Tunc ergo dixit eis manifeste: Lazarus mortuus est, et gaudeo propter vos, ut credatis, quoniam non eram ibi. Sed eamus ad eum. Dixit ergo Thomas, qui dicitur Didimus, ad condiscipulos: Eamus et nos, ut moriamur cum eo. Venit itaque Ihesus, et invenit eum quatuor dies iam in monumento habentem. Erat autem Bethania iuxta Hierosolimam, quasi stadiis quindecim. Multi autem ex Iudeis venerant ad Martham et Mariam, ut consolarentur eas de fratre suo. Martha ergo ut audivit quia Ihesus venit, occurrit illi; Maria autem domi sedebat. Dixit ergo Martha ad Ihesum: Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus. Sed et nunc scio quia quecumque poposceris a deo, dabit tibi deus. Dicit illi Ihesus: Resurget frater tuus. Dicit ei Martha: Scio quia resurget in resurrectione in novissimo die. Dixit ei Ihesus: Ego sum resurrectio et vita. Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, vivet. Et omnis qui vivit et credit in me, non morietur in eternum. Credis hoc? Ait illi: Utique, domine. Ego credidi quia tu es Christus filius dei, qui in hunc mundum venisti. Et cum hec dixisset, abiit et vocavit Mariam sororem suam silentio dicens: Magister adest, et vocat te. Illa autem ut audivit, surgit cito, et venit ad eum. Nondum enim venerat Ihesus in castellum, sed erat adhuc in illo loco ubi occurrerat ei Martha. Iudei ergo qui erant cum ea in domo et consolabantur eam, cum vidissent Mariam quia cito surrexit et exiit, secuti sunt eam dicentes: Quia vadit ad monumentum, ut ploret ibi. Maria ergo cum venisset ubi erat Ihesus, videns eum cecidit ad pedes eius, et dixit ei: Domine, si fuisses hic, non esset mortuus frater meus. Ihesus ergo ut vidit eam plorantem, et Iudeos qui venerant cum ea plorantes, infremuit spiritu, et turbavit se ipsum, et dixit: Ubi posuistis eum? Dicunt ei: Domine, veni et vide. Et lacrimatus

Dixerunt ergo Iudaei: Ecce quomodo amabat eum. Quidam autem ex ipsis dixerunt: Non poterat hic qui aperuit oculos caeci nati facere ut et hic non moreretur? Iesus ergo rursum fremens in semetipso venit ad monumentum. Erat autem spelunca, et lapis superpositus erat ei. Ait Iesus: Tollite lapidem. Dicit ei Martha soror eius qui mortuus fuerat: Domine, iam fetet, quatriduanus enim est. Dicit ei Iesus: Nonne dixi tibi quoniam si credideris videbis gloriam Dei? Tulerunt ergo lapidem. Iesus autem elevatis sursum oculis dixit: Pater, gratias ago tibi quoniam audisti me. Ego autem sciebam quia semper me audis, sed propter populum qui circumstat dixi, ut credant quia tu me misisti. Haec cum dixisset, voce magna clamavit: Lazare, veni foras. Et statim prodiit qui fuerat mortuus, ligatus manibus et pedibus institis, et facies illius sudario erat ligata. Dixit eis Iesus: Solvite eum et sinite abire. Multi ergo ex Iudaeis qui venerant ad Mariam et viderant quae fecit, crediderunt in eum.

Quidam autem ex ipsis abierunt ad pharisaeos et dixerunt eis quae fecit Iesus. Collegerunt ergo pontifices et pharisaei concilium et dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, et venient Romani et tollent nostrum et locum et gentem. Unus autem ex ipsis Caiphas, cum esset pontifex anni illius, dixit eis: Vos nescitis quicquam, nec cogitatis quia expedit vobis ut unus moriatur homo pro populo et non tota gens pereat. Hoc autem a semetipso non dixit, sed cum esset pontifex anni illius prophetavit quia Iesus moriturus erat pro gente; et non tantum pro gente, sed ut filios Dei qui erant dispersi congregaret in unum. Ab illo ergo die cogitaverunt ut interficerent eum. Iesus ergo iam non in palam ambulabat apud Iudaeos, sed abiit in regionem iuxta desertum, in civitatem quae dicitur Effrem, et ibi morabatur cum discipulis suis.

Proximum autem erat pascha Iudaeorum, et ascenderunt multi Hierosolymam de regione ante pascha ut sanctificarent se ipsos. Quaerebant ergo Iesum et colloquebantur ad invicem in templo stantes: Quid putatis, quia non venit ad diem festum? Dederant autem pontifices et pharisaei mandatum ut si quis cognoverit ubi sit, indicet, ut adprehendant eum. Iesus ergo ante sex dies paschae venit Bethaniam, ubi fuerat Lazarus mortuus quem suscitavit Iesus. Fecerunt autem ei cenam ibi, et Martha ministrabat; Lazarus vero unus erat ex discumbentibus cum eo. Maria ergo accepit libram unguenti nardi pistici pretiosi et unxit pedes Iesu et extersit capillis suis pedes eius, et domus impleta est ex odore unguenti. Dicit ergo unus ex discipulis eius, Iudas Scariothis, qui erat eum traditurus: Quare hoc unguentum non veniit trecentis denariis et datum est egenis? Dixit autem hoc non quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat et loculos habens ea quae mittebantur portabat. Dixit ergo Iesus: Sine illam, ut in diem sepulturae meae servet illud. Pauperes enim semper habetis vobiscum, me autem non semper habebitis. Cognovit ergo turba multa ex Iudaeis quia illic est, et venerunt non propter Iesum tantum, sed ut Lazarum viderent quem suscitavit a mortuis. Cogitaverunt autem principes sacerdotum ut et Lazarum interficerent, quia multi propter illum abibant ex Iudaeis et credebant in Iesum.

In crastinum autem turba multa quae venerat ad diem festum, cum audissent quia venit Iesus Hierosolymam, acceperunt ramos palmarum et processerunt obviam ei, et clamabant: Osanna, benedictus qui venit in nomine Domini, rex Israel. Et invenit Iesus asellum et sedit super eum, sicut scriptum est: Noli timere, filia Sion; ecce rex tuus venit sedens super pullum asinae. Haec non cognoverunt discipuli eius primum, sed quando glorificatus est Iesus, tunc recordati sunt quia haec erant scripta de eo et haec fecerunt ei. Testimonium ergo perhibebat turba quae erat cum eo quando Lazarum vocavit de monumento et suscitavit eum a mortuis. Propterea et obviam venit ei turba, quia audierunt eum fecisse hoc signum. Pharisaei ergo dixerunt ad semet ipsos: Videtis quia nihil proficimus; ecce mundus totus post eum abiit. Erant autem gentiles quidam ex his qui ascenderant ut adorarent in die festo. Hi ergo accesserunt ad Philippum, qui erat a Bethsaida Galilaeae, et rogabant eum dicentes: Domine, volumus Iesum videre. Venit Philippus et dicit Andreae; Andreas rursum et Philippus dixerunt Iesu. Iesus autem respondit eis dicens: Venit hora ut clarificetur Filius hominis. Amen amen dico vobis, nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet; si autem mortuum fuerit, multum fructum adfert. Qui amat animam suam perdet eam, et qui odit animam suam in hoc mundo in vitam aeternam custodit eam. Si quis mihi ministrat, me sequatur, et ubi sum ego, illic et minister meus erit. Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus qui est in caelis.

Nunc anima mea turbata est. Et quid dicam? Pater, salvifica me ex hac hora. Sed propterea veni in horam hanc. Pater, clarifica tuum nomen. Venit ergo vox de caelo: Et clarificavi et iterum clarificabo. Turba ergo quae stabat et audierat dicebat tonitruum factum esse; alii dicebant: Angelus ei locutus est. Respondit Iesus et dixit: Non propter me vox haec venit, sed propter vos. Nunc iudicium est mundi, nunc princeps mundi huius eicietur foras. Et ego si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipsum. Hoc autem dicebat significans qua morte esset moriturus. Respondit ei turba: Nos audivimus ex lege quia Christus manet in aeternum; et quomodo tu dicis: Oportet exaltari Filium hominis? Quis est iste Filius hominis? Dixit ergo eis Iesus: Adhuc modicum lumen in vobis est. Ambulate dum lucem habetis, ut non tenebrae vos comprehendant; et qui ambulat in tenebris nescit quo vadat. Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filii lucis sitis. Haec locutus est Iesus, et abiit et abscondit se ab eis. Cum autem tanta signa fecisset coram eis, non credebant in eum, ut sermo Isaiae prophetae impleretur quem dixit: Domine, quis credidit auditui nostro? et brachium Domini cui revelatum est?

Propterea non poterant credere, quia iterum dicit Isaias: Excaecavit oculos eorum et induravit eorum cor, ut non videant oculis et intellegant corde et convertantur et sanem eos. Haec dixit quando vidit gloriam eius et locutus est de eo. Verumtamen et ex principibus multi crediderunt in eum, sed propter pharisaeos non confitebantur, ut de synagoga non eicerentur. Dilexerunt enim gloriam hominum magis quam gloriam Dei. Iesus autem clamavit et dixit: Qui credit in me non credit in me, sed in eum qui misit me; et qui videt me videt eum qui misit me.

Ego lux in mundum veni, ut omnis qui credit in me in tenebris non maneat. Et si quis audierit verba mea et non custodierit, ego non iudico eum; non enim veni ut iudicem mundum, sed ut salvificem mundum. Qui spernit me et non accipit verba mea, habet qui iudicet eum: sermo quem locutus sum, ille iudicabit eum in novissimo die. Quia ego ex me ipso non sum locutus, sed qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit quid dicam et quid loquar. Et scio quia mandatum eius vita aeterna est. Quae ergo ego loquor, sicut dixit mihi Pater, sic loquor.

Ante diem festum paschae, sciens Iesus quia venit hora eius ut transeat ex hoc mundo ad Patrem, cum dilexisset suos qui erant in mundo, in finem dilexit eos. Et cena facta, cum diabolus iam misisset in corde ut traderet eum Iudas Simonis Scariothis, sciens quia omnia dedit ei Pater in manus, et quia a Deo exivit et ad Deum vadit, surgit a cena et ponit vestimenta sua, et cum accepisset linteum praecinxit se. Deinde mittit aquam in pelvem et coepit lavare pedes discipulorum et extergere linteo quo erat praecinctus. Venit ergo ad Simonem Petrum. Et dicit ei Petrus: Domine, tu mihi lavas pedes? Respondit Iesus et dixit ei: Quod ego facio tu nescis modo, scies autem postea. Dicit ei Petrus: Non lavabis mihi pedes in aeternum. Respondit ei Iesus: Si non lavero te, non habebis partem mecum. Dicit ei Simon Petrus: Domine, non tantum pedes meos, sed et manus et caput. Dicit ei Iesus: Qui lotus est non indiget nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus; et vos mundi estis, sed non omnes. Sciebat enim quisnam esset qui traderet eum; propterea dixit: Non estis mundi omnes. Postquam ergo lavit pedes eorum et accepit vestimenta sua, cum recubuisset iterum dixit eis: Scitis quid fecerim vobis? Vos vocatis me Magister et Domine, et bene dicitis, sum etenim. Si ergo ego lavi vestros pedes Dominus et Magister, et vos debetis alter alterius lavare pedes. Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita et vos faciatis.

Amen amen dico vobis, non est servus maior domino suo, neque apostolus maior eo qui misit illum. Si haec scitis, beati eritis si feceritis ea. Non de omnibus vobis dico; ego scio quos elegerim; sed ut impleatur scriptura: Qui manducat mecum panem levabit contra me calcaneum suum. Amodo dico vobis priusquam fiat, ut credatis cum factum fuerit quia ego sum. Amen amen dico vobis, qui accipit si quem misero me accipit; qui autem me accipit accipit eum qui me misit. Cum haec dixisset Iesus, turbatus est spiritu, et protestatus est et dixit: Amen amen dico vobis quia unus ex vobis tradet me. Aspiciebant ergo ad invicem discipuli, haesitantes de quo diceret. Erat ergo recumbens unus ex discipulis eius in sinu Iesu, quem diligebat Iesus. Innuit ergo huic Simon Petrus et dicit ei: Quis est de quo dicit? Itaque cum recubuisset ille supra pectus Iesu, dicit ei: Domine, quis est? Respondit Iesus: Ille est cui ego intinctum panem porrexero. Et cum intinxisset panem, dedit Iudae Simonis Scariothis. Et post buccellam, tunc introivit in illum Satanas. Dicit ei Iesus: Quod facis, fac citius. Hoc autem nemo scivit discumbentium ad quid dixerit ei. Quidam enim putabant, quia loculos habebat Iudas, quia dicit ei Iesus: Eme ea quae opus sunt nobis ad diem festum, aut egenis ut aliquid daret. Cum ergo accepisset ille buccellam, exivit continuo. Erat autem nox. Cum ergo exisset, dixit Iesus: Nunc clarificatus est Filius hominis, et Deus clarificatus est in eo. Si Deus clarificatus est in eo, et Deus clarificabit eum in semet ipso, et continuo clarificabit eum. Filioli, adhuc modicum vobiscum sum. Quaeretis me, et sicut dixi Iudaeis: Quo ego vado vos non potestis venire, et vobis dico modo. Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem; sicut dilexi vos, ut et vos diligatis invicem. In hoc cognoscent omnes quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad invicem.

Dicit ei Simon Petrus: Domine, quo vadis? Respondit Iesus: Quo ego vado non potes me modo sequi, sequeris autem postea. Dicit ei Petrus: Quare non possum modo sequi te? Animam meam pro te ponam. Respondit Iesus: Animam tuam pro me ponis? Amen amen dico tibi, non cantabit gallus donec ter me neges.

Non turbetur cor vestrum. Creditis in Deum, et in me credite. In domo Patris mei mansiones multae sunt; si quo minus, dixissem vobis, quia vado parare vobis locum. Et si abiero et praeparavero vobis locum, iterum venio et accipiam vos ad me ipsum, ut ubi sum ego et vos sitis. Et quo ego vado scitis, et viam scitis. Dicit ei Thomas: Domine, nescimus quo vadis, et quomodo possumus viam scire? Dicit ei Iesus: Ego sum via et veritas et vita. Nemo venit ad Patrem nisi per me. Si cognovissetis me, et Patrem meum utique cognovissetis; et amodo cognoscetis eum et vidistis eum. Dicit ei Philippus: Domine, ostende nobis Patrem, et sufficit nobis. Dicit ei Iesus: Tanto tempore vobiscum sum et non cognovistis me? Philippe, qui videt me videt et Patrem. Quomodo tu dicis: Ostende nobis Patrem? Non credis quia ego in Patre et Pater in me est? Verba quae ego loquor a me ipso non loquor; Pater autem in me manens ipse facit opera. Non creditis quia ego in Patre et Pater in me est? Alioquin propter opera ipsa credite. Amen amen dico vobis, qui credit in me, opera quae ego facio et ipse faciet, et maiora horum faciet, quia ego ad Patrem vado. Et quodcumque petieritis in nomine meo, hoc faciam, ut glorificetur Pater in Filio. Si quid petieritis in nomine meo, hoc faciam.

Si diligitis me, mandata mea servate. Et ego rogabo Patrem, et alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in aeternum, Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere, quia non videt eum nec scit eum. Vos autem cognoscetis eum, quia apud vos manebit et in vobis erit. Non relinquam vos orphanos; veniam ad vos. Adhuc modicum, et mundus me iam non videt; vos autem videtis me, quia ego vivo et vos vivetis. In illo die vos cognoscetis quia ego in Patre meo, et vos in me, et ego in vobis. Qui habet mandata mea et servat ea, ille est qui diligit me. Qui autem diligit me, diligetur a Patre meo, et ego diligam eum et manifestabo ei me ipsum.

Dicit ei Iudas, non ille Scariothis: Domine, quid factum est quia nobis manifestaturus es te ipsum et non mundo? Respondit Iesus et dixit ei: Si quis diligit me, sermonem meum servabit, et Pater meus diliget eum, et ad eum veniemus et mansionem apud eum faciemus. Qui non diligit me, sermones meos non servat. Et sermonem quem audistis non est meus, sed eius qui misit me Patris. Haec locutus sum vobis apud vos manens. Paraclitus autem Spiritus Sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia et suggeret vobis omnia quaecumque dixero vobis. Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis; non quomodo mundus dat ego do vobis. Non turbetur cor vestrum neque formidet. Audistis quia ego dixi vobis: Vado et venio ad vos. Si diligeretis me, gauderetis utique quia ad Patrem vado, quia Pater maior me est. Et nunc dixi vobis priusquam fiat, ut cum factum fuerit credatis. Iam non multa loquar vobiscum; venit enim princeps mundi huius, et in me non habet quicquam. Sed ut cognoscat mundus quia diligo Patrem, et sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio. Surgite, eamus hinc.

Ego sum vitis vera, et Pater meus agricola est. Omnem palmitem in me non ferentem fructum tollet eum, et omnem qui fert fructum purgabit eum, ut fructum plus afferat. Iam vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis. Manete in me, et ego in vobis. Sicut palmes non potest ferre fructum a semet ipso nisi manserit in vite, sic nec vos nisi in me manseritis. Ego sum vitis, vos palmites. Qui manet in me et ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere. Si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palmes et arescet, et colligent eum et in ignem mittent, et ardet. Si manseritis in me et verba mea in vobis manserint, quodcumque volueritis petetis et fiet vobis. In hoc clarificatus est Pater meus, ut fructum plurimum afferatis et efficiamini mei discipuli. Sicut dilexit me Pater, et ego dilexi vos. Manete in dilectione mea. Si praecepta mea servaveritis, manebitis in dilectione mea, sicut et ego

patris mei praecepta servavi, et maneo in eius dilectione. Haec locutus sum vobis, ut gaudium meum in vobis sit, et gaudium vestrum impleatur. Hoc est praeceptum meum ut diligatis invicem sicut dilexi vos. Maiorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Vos amici mei estis si feceritis quae ego praecipio vobis. Iam non dicam vos servos, quia servus nescit quid faciat dominus eius. Vos autem dixi amicos, quia omnia quaecumque audivi a patre meo nota feci vobis. Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, et posui vos ut eatis et fructum afferatis, et fructus vester maneat, ut quodcumque petieritis patrem in nomine meo det vobis.

Haec mando vobis, ut diligatis invicem. Si mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit. Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat diligeret. Quia vero de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus. Mementote sermonis mei quem ego dixi vobis: non est servus maior domino suo. Si me persecuti sunt, et vos persequentur. Si sermonem meum servaverunt, et vestrum servabunt. Sed haec omnia facient vobis propter nomen meum, quia nesciunt eum qui misit me. Si non venissem et locutus fuissem eis, peccatum non haberent. Nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Qui me odit, et patrem meum odit. Si opera non fecissem in eis quae nemo alius fecit, peccatum non haberent. Nunc autem et viderunt, et oderunt et me et patrem meum. Sed ut impleatur sermo qui in lege eorum scriptus est, quia odio habuerunt me gratis.

Cum autem venerit paraclitus quem ego mittam vobis a patre, spiritum veritatis qui a patre procedit, ille testimonium perhibebit de me. Et vos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis. Haec locutus sum vobis, ut non scandalizemini. Absque synagogis facient vos. Sed venit hora ut omnis qui interficit vos arbitretur obsequium se praestare deo. Et haec facient vobis, quia non noverunt patrem neque me. Sed haec locutus sum vobis, ut cum venerit hora eorum, reminiscamini quia ego dixi vobis. Haec autem vobis ab initio non dixi, quia vobiscum eram. Et nunc vado ad eum qui me misit, et nemo ex vobis interrogat me: quo vadis? Sed quia haec locutus sum vobis, tristitia implevit cor vestrum. Sed ego veritatem dico vobis: expedit vobis ut ego vadam. Si enim non abiero, paraclitus non veniet ad vos. Si autem abiero, mittam eum ad vos. Et cum venerit ille, arguet mundum de peccato, et de iustitia, et de iudicio. De peccato quidem, quia non crediderunt in me. De iustitia vero, quia ad patrem vado et iam non videbitis me. De iudicio autem, quia princeps mundi huius iudicatus est. Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo. Cum autem venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Non enim loquetur a semet ipso, sed quaecumque audiet loquetur, et quae ventura sunt annuntiabit vobis. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, et annuntiabit vobis.

Omnia quaecumque habet pater mea sunt. Propterea dixi quia de meo accipiet, et annuntiabit vobis. Modicum et iam non videbitis me, et iterum modicum et videbitis me, quia vado ad patrem. Dixerunt ergo ex discipulis eius ad invicem: Quid est hoc quod dicit nobis, modicum et non videbitis me, et iterum modicum et videbitis me, quia vado ad patrem? Dicebant ergo: Quid est hoc quod dicit, modicum? Nescimus quid loquitur. Cognovit autem Iesus quia volebant eum interrogare, et dixit eis: De hoc quaeritis inter vos, quia dixi [illegible] et non [illegible] et iterum modicum et videbitis me. Amen amen dico vobis, quia plorabitis et flebitis vos, mundus autem gaudebit. Vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium. Mulier cum parit tristitiam habet, quia venit hora eius. Cum [illegible] pepererit puerum, iam non meminit pressurae propter gaudium, quia natus est homo in mundum. Et vos igitur nunc quidem [illegible] habetis. Iterum autem videbo vos, et gaudebit cor vestrum, et gaudium vestrum nemo tollet a vobis. Et in illo die me non interrogabitis quicquam.

Amen amen dico vobis, si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Usque modo non petistis quicquam in nomine meo. Petite et accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum. Haec in proverbiis locutus sum vobis. Venit hora cum iam non in proverbiis loquar vobis, sed palam de patre annuntiabo vobis. Illo die in nomine meo petetis, et non dico vobis quia ego rogabo patrem de vobis. Ipse enim pater amat vos, quia vos me amastis et credidistis quia ego a deo exivi. Exivi a patre et veni in mundum. Iterum relinquo mundum et vado ad patrem. Dicunt ei discipuli eius: Ecce nunc palam loqueris, et proverbium nullum dicis. Nunc scimus quia scis omnia, et non opus est tibi ut quis te interroget. In hoc credimus quia a deo existi.

Respondit eis Iesus: Modo creditis? Ecce venit hora et iam venit, ut dispergamini unusquisque in propria, et me solum relinquatis. Et non sum solus, quia pater mecum est. Haec locutus sum vobis, ut in me pacem habeatis. In mundo pressuram habebitis, sed confidite, ego vici mundum.

Haec locutus est Iesus, et sublevatis oculis [illegible] Pater, venit hora, clarifica filium tuum, ut filius [illegible] Sicut dedisti ei potestatem [illegible] carnis, ut omne [illegible] det eis vitam aeternam. Haec est autem [illegible] ut cognoscant te [illegible] quem misisti Iesum Christum. Ego [illegible] consummavi quod dedisti mihi ut faciam. Et nunc clarifica me tu pater apud temet ipsum claritate quam habui [illegible] mundus esset apud te. Manifestavi nomen tuum hominibus quos dedisti mihi de mundo. Tui erant, et mihi eos dedisti, et sermonem tuum servaverunt. Nunc cognoverunt quia omnia quae dedisti mihi abs te sunt, quia verba quae dedisti mihi dedi eis. Et ipsi acceperunt, et cognoverunt vere quia a te exivi, et crediderunt quia tu me misisti. Ego pro eis rogo. Non pro mundo rogo, sed pro his quos dedisti mihi, quia tui sunt. Et mea omnia tua sunt, et tua mea, et clarificatus sum in eis. Et iam non sum in mundo, et hi in mundo sunt, et ego ad te venio. Pater sancte, serva eos in nomine tuo quos dedisti mihi, ut sint unum sicut et nos. Cum essem cum eis, ego servabam eos in nomine tuo. Quos dedisti mihi custodivi, et nemo ex his periit nisi filius perditionis, ut scriptura impleatur. Nunc autem ad te venio, et haec loquor in mundo, ut habeant gaudium meum impletum in semet ipsis. Ego dedi eis sermonem tuum, et mundus odio eos habuit, quia non sunt de mundo, sicut et ego non sum de mundo. Non rogo ut tollas eos de mundo, sed ut serves eos ex malo. De mundo non sunt, sicut et ego non sum de mundo. Sanctifica eos in veritate. Sermo tuus veritas est. Sicut me misisti in mundum, et ego misi eos in mundum. Et pro eis sanctifico me ipsum, ut sint et ipsi sanctificati in veritate. Non pro his autem rogo tantum, sed et pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut omnes unum sint, sicut tu pater in me et ego in te, ut et ipsi in nobis unum sint, ut mundus credat quia tu me misisti. Et ego claritatem quam dedisti mihi dedi eis, ut sint unum sicut et nos unum sumus. Ego in eis et tu in me, ut sint consummati in unum, et cognoscat mundus quia tu me misisti, et dilexisti eos sicut et me dilexisti. Pater, quos dedisti mihi, volo ut ubi sum ego et illi sint mecum, ut videant claritatem meam quam dedisti mihi, quia dilexisti me ante constitutionem mundi. Pater iuste, et mundus

te non cognovit, ego autem te cognovi, et hi cognoverunt quia tu me misisti. Et notum feci eis nomen tuum, et notum faciam, ut dilectio qua dilexisti me in ipsis sit, et ego in ipsis.

Haec cum dixisset Iesus, egressus est cum discipulis suis trans torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introivit ipse et discipuli eius. Sciebat autem et Iudas qui tradebat eum locum, quia frequenter Iesus convenerat illuc cum discipulis suis. Iudas ergo cum accepisset cohortem, et a pontificibus et Pharisaeis ministros, venit illuc cum laternis et facibus et armis. Iesus itaque sciens omnia quae ventura erant super eum, processit et dicit eis: Quem quaeritis? Responderunt ei: Iesum Nazarenum. Dicit eis Iesus: Ego sum. Stabat autem et Iudas qui tradebat eum cum ipsis. Ut ergo dixit eis, ego sum, abierunt retrorsum, et ceciderunt in terram. Iterum ergo interrogavit eos: Quem quaeritis? Illi autem dixerunt: Iesum Nazarenum. Respondit Iesus: Dixi vobis quia ego sum. Si ergo me quaeritis, sinite hos abire. Ut impleretur sermo quem dixit, quia quos dedisti mihi, non perdidi ex eis quemquam. Simon ergo Petrus habens gladium eduxit eum, et percussit pontificis servum, et abscidit eius auriculam dextram. Erat autem nomen servo Malchus. Dixit ergo Iesus Petro: Mitte gladium tuum in vaginam. Calicem quem dedit mihi pater, non bibam illum? Cohors ergo et tribunus et ministri Iudaeorum comprehenderunt Iesum, et ligaverunt eum. Et adduxerunt eum ad Annam primum. Erat autem socer Caiphae, qui erat pontifex anni illius. Erat autem Caiphas qui consilium dederat Iudaeis, quia expedit unum hominem mori pro populo. Sequebatur autem Iesum Simon Petrus et alius discipulus. Discipulus autem ille erat notus pontifici, et introivit cum Iesu in atrium pontificis. Petrus autem stabat ad ostium foris. Exivit ergo discipulus alius qui erat notus pontifici, et dixit ostiariae, et introduxit Petrum. Dixit ergo Petro ancilla ostiaria: Numquid et tu ex discipulis es hominis istius? Dicit ille: Non sum. Stabant autem servi et ministri ad prunas, quia frigus erat, et calefaciebant. Erat autem cum eis Petrus stans et calefaciens se. Pontifex ergo interrogavit Iesum de discipulis suis et de doctrina eius. Respondit ei Iesus: Ego palam locutus sum mundo. Ego semper docui in synagoga et in templo, quo omnes Iudaei conveniunt, et in occulto locutus sum nihil. Quid me interrogas? Interroga eos qui audierunt quid locutus sum ipsis. Ecce hi sciunt quae dixerim ego. Haec autem cum dixisset, unus assistens ministrorum dedit alapam Iesu dicens: Sic respondes pontifici? Respondit ei Iesus: Si male

locutus sum, testimonium perhibe de malo. Si autem bene, quid me caedis? Et misit eum Annas ligatum ad Caipham pontificem. Erat autem Simon Petrus stans et calefaciens se. Dixerunt ergo ei: Numquid et tu ex discipulis eius es? Negavit ille et dixit: Non sum. Dicit ei unus ex servis pontificis, cognatus eius cuius abscidit Petrus auriculam: Nonne ego te vidi in horto cum illo? Iterum ergo negavit Petrus, et statim gallus cantavit. Adducunt ergo Iesum a Caipha in praetorium. Erat autem mane. Et ipsi non introierunt in praetorium, ut non contaminarentur, sed manducarent pascha. Exivit ergo ad eos Pilatus foras et dixit: Quam accusationem affertis adversus hominem hunc? Responderunt et dixerunt ei: Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissemus eum. Dixit ergo eis Pilatus: Accipite eum vos, et secundum legem vestram iudicate eum. Dixerunt ergo ei Iudaei: Nobis non licet interficere quemquam. Ut sermo

Iesu impleretur quem dixit, significans qua morte esset moriturus. Introivit ergo iterum in praetorium Pilatus, et vocavit Iesum, et dixit ei: Tu es rex Iudaeorum? Et respondit Iesus: A temet ipso hoc dicis, an alii tibi dixerunt de me? Respondit Pilatus: Numquid ego Iudaeus sum? Gens tua et pontifices tradiderunt te mihi. Quid fecisti? Respondit Iesus: Regnum meum non est de hoc mundo. Si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei utique decertarent ut non traderer Iudaeis. Nunc autem regnum meum non est hinc. Dixit itaque ei Pilatus: Ergo rex es tu? Respondit Iesus: Tu dicis quia rex sum ego. Ego in hoc natus sum et ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati. Omnis qui est ex veritate audit meam vocem. Dicit ei Pilatus: Quid est veritas? Et cum hoc dixisset, iterum exivit ad Iudaeos, et dicit eis: Ego nullam invenio in eo causam. Est autem consuetudo vobis ut unum dimittam vobis in pascha. Vultis ergo dimittam vobis regem Iudaeorum? Clamaverunt

Iterum omnes dicentes: Non hunc, sed Barabban. Erat autem Barabbas latro. Tunc ergo apprehendit Pilatus Iesum, et flagellavit. Et milites plectentes coronam de spinis imposuerunt capiti eius, et veste purpurea [illegible] et veniebant ad eum et dicebant: Ave rex Iudaeorum. Et dabant ei alapas. Exivit iterum Pilatus foras et dicit eis: Ecce adduco vobis eum foras, ut cognoscatis quia in eo nullam causam invenio. Exivit ergo Iesus portans spineam coronam et purpureum vestimentum. Et dicit eis: Ecce homo.

Cum ergo vidissent eum pontifices et ministri, clamabant dicentes: Crucifige, crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Accipite eum vos et crucifigite. Ego enim non invenio in eo causam. Responderunt ei Iudaei: Nos legem habemus, et secundum legem debet mori, quia filium dei se fecit.

269. Cum ergo audisset Pilatus hunc sermonem, magis timuit. Et ingressus est praetorium iterum, et dicit ad Iesum: Unde es tu? Iesus autem responsum non dedit ei. Dicit ei Pilatus: Mihi non loqueris? Nescis quia potestatem habeo crucifigere te, et potestatem habeo dimittere te? Respondit Iesus: Non haberes potestatem adversum me ullam, nisi esset datum tibi desuper. Propterea qui tradidit me tibi maius peccatum habet. Exinde quaerebat Pilatus dimittere eum. Iudaei autem clamabant dicentes: Si hunc dimittis, non es amicus Caesaris. Omnis qui se regem facit, contradicit Caesari. Pilatus ergo cum audisset hos sermones, adduxit foras Iesum, et sedit pro tribunali in loco qui dicitur Lithostrotus, hebraice autem Gabbatha. Erat autem parasceve paschae, hora quasi sexta. Et dicit Iudaeis: Ecce rex vester. Illi autem clamabant: Tolle, tolle, crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Regem vestrum crucifigam? Responderunt pontifices: Non habemus regem nisi Caesarem.

Tunc ergo tradidit eis illum ut crucifigeretur. Susceperunt autem Iesum et eduxerunt. Et baiulans sibi crucem exivit in eum qui dicitur Calvariae locum, hebraice Golgotha, ubi eum crucifixerunt, et cum eo alios duos hinc et hinc, medium autem Iesum. Scripsit autem et titulum Pilatus, et posuit super crucem. Erat autem scriptum: Iesus Nazarenus rex Iudaeorum. Hunc ergo titulum multi legerunt Iudaeorum, quia prope civitatem erat locus ubi crucifixus est Iesus. Et erat scriptum hebraice, graece et latine. Dicebant ergo Pilato pontifices Iudaeorum: Noli scribere rex Iudaeorum, sed quia ipse dixit: Rex sum Iudaeorum. Respondit Pilatus: Quod scripsi, scripsi.

Milites ergo cum crucifixissent eum, acceperunt vestimenta eius et fecerunt quattuor partes, unicuique militi partem, et tunicam. Erat autem tunica inconsutilis, desuper contexta per totum. Dixerunt ergo ad invicem: Non scindamus eam, sed sortiamur de illa cuius sit. Ut scriptura impleretur dicens: Partiti sunt vestimenta mea sibi, et in vestem meam miserunt sortem. Et milites quidem haec fecerunt.

Stabant autem iuxta crucem Iesu mater eius, et soror matris eius Maria Cleophae, et Maria Magdalena. Cum vidisset ergo Iesus matrem et discipulum stantem quem diligebat, dicit matri suae: Mulier, ecce filius tuus. Deinde

dicit discipulo. Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam discipulus in sua.

Postea sciens Ihesus quia iam omnia consummata sunt, ut consummaretur scriptura, dicit: Sitio. Vas ergo positum erat aceto plenum. Illi autem spongiam plenam aceto ysopo circumponentes obtulerunt ori eius. Cum ergo accepisset Ihesus acetum, dixit: Consummatum est. Et inclinato capite tradidit spiritum. Iudei ergo quoniam parasceve erat, ut non remanerent in cruce corpora sabbato, erat enim magnus dies ille sabbati, rogaverunt Pilatum ut frangerentur eorum crura, et tollerentur. Venerunt ergo milites, et primi quidem fregerunt crura, et alterius qui crucifixus est cum eo. Ad Ihesum autem cum venissent, ut viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura, sed unus militum lancea latus eius aperuit, et continuo exivit sanguis et aqua. Et qui vidit testimonium perhibuit, et verum est eius testimonium. Et ille scit quia vera dicit, ut et vos credatis. Facta sunt enim hec, ut scriptura impleretur: Os non comminuetis ex eo. Et iterum alia scriptura dicit: Videbunt in quem transfixerunt.

Post hec autem rogavit Pilatum Ioseph ab Arimathia, eo quod esset discipulus Ihesu, occultus autem propter metum Iudeorum, ut tolleret corpus Ihesu. Et permisit Pilatus. Venit ergo et tulit corpus Ihesu. Venit autem et Nichodemus qui venerat ad Ihesum nocte primum, ferens mixturam myrre et aloes, quasi libras centum. Acceperunt ergo corpus Ihesu, et ligaverunt eum linteis cum aromatibus, sicut mos Iudeis est sepelire. Erat autem in loco ubi crucifixus est hortus, et in horto monumentum novum, in quo nondum quisquam positus fuerat. Ibi ergo propter parasceven Iudeorum, quia iuxta erat monumentum, posuerunt eum.

Una autem sabbati Maria Magdalena venit mane cum adhuc tenebre essent ad monumentum, et vidit lapidem sublatum a monumento. Cucurrit ergo et venit ad Symonem Petrum, et ad alium discipulum quem amabat Ihesus, et dicit eis: Tulerunt Dominum de monumento, et nescimus ubi posuerunt eum. Exiit ergo Petrus et ille alius discipulus, et venerunt ad monumentum. Currebant autem duo simul, et ille alius discipulus precucurrit citius Petro, et venit primus ad monumentum. Et cum se inclinasset, vidit posita linteamina, non tamen introivit. Venit ergo Symon Petrus sequens eum, et introivit in monumentum, et vidit linteamina posita, et sudarium quod fuerat super caput eius, non cum linteaminibus positum, sed separatim involutum in unum locum. Tunc ergo introivit ille discipulus qui venerat primus ad monumentum, et vidit et credidit. Nondum enim sciebant scripturam, quia oporteret eum a mortuis resurgere. Abierunt ergo iterum ad semet ipsos discipuli.

Maria autem stabat ad monumentum foris plorans. Dum ergo fleret, inclinavit se et prospexit in monumentum. Et vidit duos angelos in albis sedentes, unum ad caput et unum ad pedes, ubi positum fuerat corpus Ihesu. Dicunt ei illi: Mulier, quid ploras? Dicit eis: Quia tulerunt Dominum meum, et nescio ubi posuerunt eum. Hec cum dixisset, conversa est retrorsum, et vidit Ihesum stantem, et nesciebat quia Ihesus est. Dicit ei Ihesus: Mulier, quid ploras? Quem queris? Illa existimans quia hortulanus esset, dicit ei: Domine, si tu sustulisti eum, dicito michi ubi posuisti eum, et ego eum tollam. Dicit ei Ihesus: Maria. Conversa illa dicit ei: Rabboni, quod dicitur magister. Dicit ei Ihesus: Noli me tangere, nondum enim ascendi ad patrem meum. Vade autem ad fratres meos et dic eis: Ascendo ad patrem meum et patrem vestrum, Deum meum et Deum vestrum. Venit Maria Magdalena annuntians discipulis, quia vidi Dominum, et hec dixit michi.

Cum esset ergo sero die illo una sabbatorum, et fores essent clause ubi erant discipuli congregati propter metum Iudeorum, venit Ihesus et stetit in medio et dicit eis: Pax vobis. Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus et latus. Gavisi sunt ergo discipuli viso Domino. Dixit ergo eis iterum: Pax vobis. Sicut misit me pater, et ego mitto vos. Hec cum dixisset, insufflavit et dicit eis: Accipite Spiritum Sanctum. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Et quorum retinueritis, retenta sunt.

Thomas autem unus ex duodecim qui dicitur Didimus, non erat cum eis quando venit Ihesus. Dixerunt ergo ei alii discipuli: Vidimus Dominum. Ille autem dixit eis: Nisi videro in manibus eius fixuram clavorum, et mittam manum meam in latus eius, non credam.

Et post dies octo iterum erant discipuli eius intus, et Thomas cum eis. Venit Ihesus ianuis clausis, et stetit in medio, et dixit eis: Pax vobis. Deinde dicit Thome: Infer digitum tuum huc et vide manus meas, et affer manum tuam et mitte in latus meum, et noli esse incredulus sed fidelis. Respondit Thomas et dixit ei: Dominus meus et Deus meus. Dicit ei Ihesus: Quia vidisti me, credidisti. Beati qui non viderunt et crediderunt. Multa quidem et alia signa fecit Ihesus in conspectu discipulorum suorum, que non sunt scripta in libro hoc. Hec autem scripta sunt ut credatis quia Ihesus est Christus filius Dei, et ut credentes vitam habeatis in nomine eius.

Postea manifestavit se iterum Ihesus ad mare Tyberiadis. Manifestavit autem sic. Erant simul Symon Petrus, et Thomas qui dicitur Didimus, et Nathanael qui erat a Chana Galilee, et filii Zebedei, et alii ex discipulis eius duo. Dicit eis Symon Petrus: Vado piscari. Dicunt ei: Venimus et nos tecum. Et exierunt et ascenderunt navim, et illa nocte nichil prendiderunt. Mane autem iam facto, stetit Ihesus in litore, non tamen cognoverunt discipuli quia Ihesus est. Dixit ergo eis Ihesus: Pueri, numquid pulmentarium habetis? Responderunt ei: Non. Dicit eis: Mittite in dexteram navigii rete, et invenietis. Miserunt ergo, et iam non valebant illud trahere a multitudine piscium. Dixit ergo discipulus ille quem diligebat Ihesus Petro: Dominus est. Symon Petrus cum audisset quia Dominus est, tunica succinxit se, erat enim nudus, et misit se in mare. Alii autem discipuli navigio venerunt, non enim longe erant a terra, sed quasi cubitis ducentis, trahentes rete piscium. Ut ergo descenderunt in terram, viderunt prunas positas, et piscem superpositum et panem. Dicit eis Ihesus: Afferte de piscibus quos prendidistis nunc. Ascendit Symon Petrus, et traxit rete in terram, plenum magnis piscibus centum quinquaginta tribus. Et cum tanti essent, non est scissum rete. Dicit eis Ihesus: Venite prandete. Et nemo audebat discumbentium interrogare eum: Tu quis es? scientes quia Dominus est. Et venit Ihesus et accepit panem, et dat eis, et piscem similiter. Hoc iam tertio manifestatus est Ihesus discipulis suis cum resurrexisset a mortuis.

Cum ergo prandissent, dicit Symoni Petro Ihesus: Symon Iohannis, diligis me plus his? Dicit ei: Etiam Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos. Dicit ei iterum: Symon Iohannis, diligis me? Dicit ei: Etiam Domine, tu scis quia amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos. Dicit ei tertio: Symon Iohannis, amas me? Contristatus est Petrus quia dixit ei tertio: Amas me? et dicit ei: Domine, tu omnia scis, tu scis quia amo te. Dicit ei: Pasce oves meas.

Amen amen dico tibi, cum esses iunior cingebas te, et ambulabas ubi volebas. Cum autem senueris, extendes manus tuas, et alius te cinget, et ducet quo non vis. Hoc autem dixit significans qua morte clarificaturus esset Deum. Et cum hoc dixisset, dicit ei: Sequere me. Conversus Petrus vidit illum discipulum quem diligebat Ihesus sequentem, qui et recubuit in cena super pectus eius, et dixit: Domine, quis est qui tradet te? Hunc ergo cum vidisset Petrus, dicit Ihesu: Domine, hic autem quid? Dicit ei Ihesus: Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te? Tu me sequere. Exiit ergo sermo iste inter fratres quod discipulus ille non moritur. Et non dixit ei Ihesus quia non moritur, sed sic eum volo manere donec veniam, quid ad te? Hic est discipulus qui testimonium perhibet de his, et scripsit hec. Et scimus quia verum est testimonium eius. Sunt quidem et alia multa que fecit Ihesus, que si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere eos qui scribendi sunt libros.

EXPLICIT EVANGELIUM IOHANNIS EVANGELISTE.

INCIPIT PREFACIO IN ACTUS APOSTOLORUM

LUCAS NATIONE SYRUS CUIUS LAUS IN evangelio canitur, apud Antiochiam medicine artis egregius, et apostolorum Christi discipulus, postea usque ad confessionem Paulum secutus apostolum sine crimine in virginitate manens, Domino maluit inservire. Qui LXXIIII et in etate sua annos in Bithinia defectus obiisse dicitur plenus Spiritu Sancto. Hic cum iam descripta essent evangelia per Matheum quidem in Iudea, per Marcum autem in Italia, Sancto instigante Spiritu in Achaie partibus evangelium scribens grecis fidelibus incarnationem Domini fideli narratione ostendit, eundemque ex stirpe David de origine descendisse monstravit. Cui non immerito scribendorum apostolorum actuum potestas in ministerio datur, ut Deo in Deum pleno, et filio perditionis extincto, oratione ab apostolis facta, sorte Domini electionis numerus compleretur, sicque Paulus consummationem apostolicis actibus daret, quem diu contra stimulum calcitrantem Dominus elegisset. Quod legentibus ac requirentibus Deum breviter volui sermone ostendere, quam prolixius aliquid fastidientibus prodidisse, sciens quod operantem agricolam oporteat de suis fructibus edere, quem tanta divina subsecuta est gratia, ut non solum corporibus sed etiam animabus eius proficeret medicina.

PRIMUM QUIDEM SERMONEM FECI de omnibus, o Theophile, que cepit Ihesus facere et docere, usque in diem qua precipiens apostolis per Spiritum Sanctum, quos elegit, assumptus est, quibus et prebuit se ipsum vivum post passionem suam in multis argumentis, per dies XL apparens eis, et loquens de regno Dei. Et convescens precepit eis ab Ierosolimis ne discederent, sed expectarent promissionem patris quam audistis per os meum, quia Iohannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu Sancto non post multos hos dies. Igitur qui convenerant interrogabant eum dicentes: Domine, si in tempore hoc restitues regnum Israel? Dixit autem eis: Non est vestrum nosse tempora vel momenta que pater posuit in sua potestate, sed accipietis virtutem supervenientis Spiritus Sancti in vos, et eritis michi testes in Iherusalem, et in omni Iudea et Samaria, et usque ad ultimum terre. Et cum hec dixisset, videntibus illis elevatus est, et nubes suscepit eum ab oculis eorum. Cumque intuerentur in celum euntem illum, ecce duo viri astiterunt iuxta illos in vestibus albis, qui et dixerunt: Viri Galilei, quid statis aspicientes in celum? Hic Ihesus qui assumptus est a vobis in celum, sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in celum. Tunc reversi sunt Iherusalem a monte qui vocatur Oliveti, qui est iuxta Iherusalem sabbati habens iter. Et cum introissent in cenaculum, ascenderunt ubi manebant Petrus et Iohannes, Iacobus et Andreas, Philippus et Thomas, Bartholomeus et Matheus, Iacobus Alfei et Symon Zelotes, et Iudas Iacobi. Hi omnes erant perseverantes unanimiter in oratione cum mulieribus, et Maria matre Ihesu, et fratribus eius.

Et in diebus illis exsurgens Petrus in medio fratrum dixit. Erat autem turba hominum simul fere centum viginti. Viri fratres, oportet impleri scripturam quam predixit Spiritus Sanctus per os David de Iuda qui fuit dux eorum qui comprehenderunt Ihesum, qui connumeratus erat in nobis, et sortitus est sortem ministerii huius. Et hic quidem possedit agrum de mercede iniquitatis, et suspensus crepuit medius, et diffusa sunt omnia viscera eius. Et notum factum est omnibus habitantibus Iherusalem, ita ut appellaretur ager ille lingua eorum Acheldemach, hoc est ager sanguinis. Scriptum est enim in libro psalmorum: Fiat commoratio eorum deserta, et non sit qui inhabitet in ea, et episcopatum eius accipiat alter. Oportet ergo ex his viris qui nobiscum sunt congregati in omni tempore quo intravit et exivit inter nos Dominus Ihesus, incipiens a baptismate Iohannis usque in diem qua assumptus est a nobis, testem resurrectionis eius nobiscum fieri unum ex istis. Et statuerunt duos, Ioseph qui vocabatur Barsabas, qui cognominatus est Iustus, et Mathiam. Et orantes dixerunt: Tu Domine qui corda nosti omnium, ostende quem elegeris ex his duobus unum, accipere locum ministerii huius et apostolatus, de quo prevaricatus est Iudas ut abiret in locum suum. Et dederunt sortes eis, et cecidit sors super Mathiam, et annumeratus est cum undecim apostolis.

Et cum complerentur dies pentecostes, erant omnes pariter in eodem loco. Et factus est repente de celo sonus tamquam advenientis spiritus vehementis, et replevit totam domum ubi erant sedentes. Et apparuerunt illis dispertite lingue tamquam ignis, seditque supra singulos eorum. Et repleti sunt omnes Spiritu Sancto, et ceperunt loqui variis linguis, prout Spiritus Sanctus dabat eloqui illis. Erant autem in Iherusalem habitantes Iudei, viri religiosi ex omni natione que sub celo est. Facta autem hac voce convenit multitudo, et mente confusa est, quoniam audiebat unusquisque lingua sua illos loquentes. Stupebant autem et mirabantur ad invicem dicentes:

Nonne ecce omnes isti qui loquuntur galilei sunt? Et quomodo nos singuli audivimus propriam linguam nostram in qua nati sumus? Parthi et medi et helamite et qui habitant mesopotamiam, iudeam et capadotiam, pontum et asiam, frigiam et pamphiliam, egyptum et partes lybie que est circa cyrenen, et advene romani, iudei quoque et advene, cretes et arabes; audivimus loquentes eos linguis nostris magnalia dei. Stupebant autem et consternabantur ad invicem dicentes: Quid nam vult hoc esse? Alii autem deridentes dicebant: quia musto repleti sunt.

Stans autem petrus cum xi apostolis, levavit vocem suam et dixit: Viri iudei et omnes qui habitatis hierusalem, hoc vobis notum sit, et percipite auribus verba mea. Non enim sicut vos existimatis hi ebrii sunt, nam est hora tercia diei. Sed hoc est quod dictum est per iohel prophetam: Erit in novissimis diebus, dicit dominus, effundam de spiritu meo in omnem carnem, et prophetabunt filii eorum et filie, et iuvenes vestri visiones videbunt, et seniores vestri somnia somniabunt. Et quidem in servos meos et ancillas meas effundam de spiritu meo, et prophetabunt. Et dabo prodigia in celo sursum, et signa super terram deorsum. Sol convertetur in tenebras, et luna in sanguinem, priusquam veniat dies domini magnus. Et erit omnis qui invocaverit nomen domini salvus erit.

Viri israhelite audite hec verba. Ihesum nazarenum virum sanctum a deo ostensum in vobis virtutibus ac prodigiis ac signis que fecit deus in medio vestri, sicut vos ipsi scitis. Hunc secundum prescriptum consilium et prescientiam traditum per manus iniquorum affigentes occidistis, quem deus suscitavit solutis gemitibus inferni, quia impossibile erat detineri illum ab eo. David enim dicit in illum: Providebam dominum in me semper, quia a dextris meis est ut non commovear. Propter hoc letatum est cor meum, et exultavit lingua mea, insuper et caro mea requiescet in spe. Quia non derelinques animam meam in inferno, neque dabis sanctum tuum videre corruptionem. Ostendisti michi vias vite, replebis me leticia cum vultu tuo domine. Viri fratres, liceat dicere constanter ad vos de patriarcha david, quia defunctus est et sepultus est, et monumentum eius est apud nos usque in hodiernum diem. Quia ergo propheta erat, et sciebat quia iure iurando iuravit illi deus de fructu ventris eius sedere super thronum eius, providens locutus est de resurrectione christi, quia neque derelictus est in inferno, neque caro eius vidit corruptionem. Hunc ergo ihesum suscitavit deus, cuius nos omnes testes sumus. Dextera igitur dei exaltatus, et promissione accepta spiritus sancti a patre, effudit hoc quod videtis et auditis. Non enim david ascendit in celos. Dixit autem ipse: Dixit dominus domino meo, sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Certissime itaque sciat omnis domus israhel, quia et dominum illum et christum fecit deus, hunc ihesum quem vos crucifixistis.

Cum audissent autem, compuncti sunt corde, dixeruntque ad petrum et ad apostolos: Quid ergo faciemus, viri fratres? ostendite nobis. Petrus vero ait ad illos: Penitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrum in nomine ihesu christi in remissionem peccatorum, et accipietis donum spiritus sancti. Vobis enim est promissio et filiis vestris, et omnibus qui longe sunt, quoscumque advocaverit dominus deus noster. Aliis etiam verbis pluribus contestabatur et exhortabatur petrus eos dicens: eripite vos de generatione ista prava.

Illi itaque recepto hoc verbo eius, baptizati sunt, et adiecte sunt in illa die anime fere tria milia. Erant autem perseverantes in doctrina apostolorum et communicatione panis fractioni et orationibus. Fiebat autem omni anime timor: multaque prodigia et signa per apostolos fiebant. Omnes etiam qui credebant, habebant in unum omnia communia. Et possessiones et supellectilem vendebant et dividebant ea cottidie omnibus prout cuique opus erat. Et cottidie instantes uno animo, ac frangentes per domos panem, percipiebant cibum cum gaudio et simplicitate cordis, laudantes deum et habentes gratiam ad universam plebem. Dominus vero addebat qui salvi fierent cottidie in idipsum.

Petrus autem et iohannes ascendebant in templum ad horam orationis nonam. Et quidam vir claudus qui ex utero matris sue portabatur, quem cottidie ponebant ad ianuam templi que dicitur speciosa, ut peteret elemosinam ab introeuntibus in templum. Hic cum vidisset petrum et iohannem incipientes introire in templum, rogabat elemosinam. Intuens autem in illum petrus cum iohanne dixit: Respice in nos. At ille respexit in eos, sperans se aliquid accepturum ab eis. Ait autem illi petrus: Argentum et aurum non habeo, sed quod habeo hoc do tibi. In nomine ihesu christi nazareni, surge et ambula. Et apprehensa manu dextera eius, erexit eum. Confestimque consolidate sunt bases eius et plante, et exiliens stetit, et ambulabat, et intravit cum illis in templum, ambulans et exiliens, laudansque dominum. Et vidit eum omnis populus ambulantem et laudantem dominum. Cognoscebant autem quia ipse erat qui ad elemosinam sedebat ad speciosam portam templi. Et repleti sunt stupore et ammiratione in eo quod acciderat ei.

Cum teneret autem petrum et iohannem, concurrit omnis populus ad illos ad porticum que dicitur salomonis stupentes. Videns autem petrus dixit ad illos: Viri israhelite, quid miramini in hoc, vel quid intuemini nos quasi nostra virtute aut pietate hoc fecerimus ut hic ambularet? Deus abraham et ysaac et iacob, deus patrum nostrorum glorificavit puerum suum ihesum, quem vos quidem tradidistis et abnegastis ante faciem pilati, iudicante illo dimitti. Vos autem sanctum et iustum negastis, et postulastis virum homicidam donari vobis, auctorem vero vite interfecistis, quem deus suscitavit a mortuis, cuius nos testes sumus. Et in fide nominis eius hunc quem videtis et nostis confirmavit nomen eius, et fides que per ipsum est dedit illi integritatem istam coram omnibus vobis. Et nunc fratres scio quia per ignorantiam gessistis hoc malum, sicut et principes vestri. Deus autem qui ante prenuntiavit per os omnium prophetarum pati christum suum, sic implevit. Penitemini igitur et convertimini, ut deleantur peccata vestra, ut cum venerint tempora refrigerii a facie domini, et miserit eum qui destinatus est vobis ihesum christum, quem oportet celum quidem recipere usque ad restitutionem temporum omnium, que locutus est deus per os sanctorum prophetarum suorum. Moyses quidem dixit ad patres nostros, quia prophetam vobis suscitabit dominus deus vester de fratribus vestris, sicut me ipsum audietis per omnia quecumque locutus fuerit ad vos. Erit autem omnis anima quecumque non audierit prophetam illum, exterminabitur de plebe. Et omnes prophete a samuel et deinceps qui locuti sunt, prenuntiaverunt dies istos. Vos estis filii prophetarum et testamenti quod disposuit deus ad patres vestros dicens ad abraham: et in semine tuo benedicentur omnes patrie terre. Vobis deus primum resuscitans filium suum misit benedicentem vos, ut convertat se unusquisque a malicia sua. Loquentibus autem illis ad populum hec verba, insurrexerunt sacerdotes et pontifices et saducei, dolentes quod docerent plebem et annuntiarent in ihesu resurrectionem mortuorum. Et iniecerunt in eos manus, et posuerunt in custodiam in crastinum, erat enim iam vespere. Multi autem ex his qui audierant verbum crediderunt, et factus est numerus eorum fere quinque milia. Factum est autem in altero die ut congregarentur principes eorum et seniores et scribe in hierusalem, et annas princeps sacerdotum et cayphas et ionathan et alexander et quotquot erant de genere sacerdotali. Et statuentes illos in medio interrogabant dicentes: In qua virtute aut in quo nomine fecistis hoc vos? Tunc petrus repletus spiritu sancto dixit ad illos: Principes populi et seniores israhel audite. Si nos hodie interrogamur a vobis in benefacto hominis infirmi, in quo iste salvus factus est, notum sit omnibus vobis et universe plebi israhel, quia in nomine ihesu christi nazareni, quem vos crucifixistis, quem deus suscitavit ex mortuis, in hoc iste astat coram vobis sanus. Hic est lapis qui reprobatus est a vobis edificantibus, qui factus est in caput anguli. Et non est in alio aliquo salus. Nec enim aliud nomen est sub celo datum hominibus in quo oporteat nos salvos fieri.

Videntes autem petri constantiam et iohannis, et comperto quod homines inliterati essent et sine litteris, mirabantur. Cognoscebant etiam illos quia cum ihesu erant. Hominem etiam videntes cum ipsis stantem qui curatus erat, nichil habebant contradicere. Cum iussissent autem illos foras extra concilium discedere, conferebant ad invicem dicentes: Quid faciemus hominibus istis? Nam quia notum factum est signum per ipsos omnibus habitantibus hierusalem, manifestum est, et non possumus negare. Sed ne amplius innotescat in populum verbis, hec comminemur illis ne amplius loquantur in nomine hoc alicui hominum. Consentientibus autem omnibus, accersientes eos preceperunt illis ne omnino loquerentur neque docerent in nomine ihesu. Respondentes autem petrus et iohannes dixerunt: Si iustum est coram deo vos audire potius quam deum, iudicate. Non enim possumus nos que vidimus et audivimus non loqui. At illi comminantes dimiserunt eos, non invenientes quomodo punirent eos propter populum, quia omnes eum honorificabant dominum in facto. Annorum enim erat plusquam xl homo in quo factum est signum sanitatis.

Dimissi autem venerunt ad suos, et retulerunt quanta ad illos principes sacerdotum et seniores dixerunt. At illi cum audissent, uno animo levaverunt vocem ad dominum et dixerunt: Domine tu deus qui fecisti celum et terram et mare et omnia que in eis sunt, qui per spiritum sanctum per os david patris nostri pueri tui dixisti: quare fremuerunt gentes, et populi meditati sunt inania? Adstiterunt reges terre, et principes convenerunt in unum adversus dominum et adversus christum eius. Convenerunt enim vere in hac civitate adversus sanctum filium tuum quem unxisti, herodes et pontius pilatus cum gentibus et populis israhel facere que manus tua et consilium prefinivit. Et nunc domine respice ad animas eorum, et da servis tuis cum omni fiducia loqui verbum tuum, dum extendis manum ad sanitates et signa et prodigia facienda per nomen sancti filii tui ihesu. Et cum orassent, motus est locus in quo erant congregati, et repleti sunt omnes spiritu sancto, et loquebantur verbum dei cum omni fiducia.

Multitudinis autem credentium erat cor unum et anima una, et nemo quicquam ex eo quod possidebat proprium esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Et virtute magna reddebant testimonium apostoli resurrectionis domini ihesu, et gratia magna erat in illis omnibus. Neque enim quisquam egens erat inter illos. Quicumque enim possessores prediorum aut domorum erant, vendentes afferebant pretia venditorum, et ponebant ante pedes apostolorum. Dividebatur autem unicuique prout opus erat. Ioseph autem qui cognominatus est barnabas ab apostolis, quod est interpretatum filius exhortationis, levita cyprius genere, cum haberet agrum vendidit et attulit pretium, et posuit ante pedes apostolorum.

Vir autem quidam nomine ananias cum safira uxore sua vendidit agrum et subtraxit de pretio conscia uxore sua, et afferens partem aliquam posuit ante pedes apostolorum. Dixit autem petrus: Anania, ut quid replevit sathanas cor tuum, ut mentireris spiritui sancto, et subtraheres de pretio predii? Nonne manens tibi manebat, et venditum in tua potestate erat? Quid est quod posuisti in corde tuo rem istam? non es mentitus hominibus sed deo. Audiens autem ananias hos sermones, cecidit et exspiravit. Et factus est timor magnus super omnes qui audiebant. Venientes autem adolescentuli tulerunt eum, et efferentes sepelierunt. Factum est quasi horarum fere trium intervallum, et uxor eius nesciens quod factum erat introivit. Dixit ad illam petrus: Dic michi, si tanti predium vendidistis? Illa vero ait: Etiam tanti. Et petrus ad illam inquit: Quid convenit inter vos temptare spiritum domini? Ecce pedes eorum qui sepelierunt virum tuum in ostio sunt, et efferent te. Et protinus cecidit ante pedes eius et exspiravit. Intrantes autem adolescentes invenerunt eam mortuam, et elatam sepelierunt ad virum suum. Factus est itaque timor magnus in universa ecclesia, et in omnibus qui audiebant hec.

Per manus autem apostolorum fiebant signa et prodigia multa in plebe. Et erant unanimiter omnes in porticu salomonis. Ceterorum autem nemo audebat ad illos accedere, sed magnificabat illos plebs. Magisque augebantur credentes in domino multitudo virorum ac mulierum, ita ut in plateas eicerent infirmos, et ponerent in lectulis et grabbatis, ut veniente petro vel umbra inumbraret aliquem eorum, et liberarentur ab infirmitate sua. Concurrebat autem multitudo vicinarum civitatum hierusalem, portantes infirmos et eos qui a spiritibus inmundis vexabantur, et omnes sanabantur.

Exurgens autem princeps sacerdotum et omnes qui cum illo erant, que est heresis saduceorum, repleti sunt invidia, et iniecerunt manus in apostolos, et posuerunt illos in custodia publica. Angelus autem domini per noctem aperuit ianuas carceris, et eduxit illos dicens: Ite et stantes in templo loquimini ad populum omnia verba vite huius. Cum hec itaque audissent, introierunt sub luce in templo, et docebant eos. Adveniens autem princeps sacerdotum et qui cum illo erant, convocaverunt concilium et omnem congregationem israhel. Et miserunt in carcerem ut eos adducerent. Cum venissent autem ministri, non invenerunt eos in carcere, et regressi nuntiaverunt dicentes: Carcerem quidem clausum invenimus in omni diligentia, et custodes stantes in ianua, cum aperuissemus autem neminem intus invenimus. Ut audierunt autem hos sermones pontifex et princeps sacerdotum, hesitabant de illis quid illud esset. Adveniens autem quidam renuntiavit illis dicens: Ecce viri quos posuistis in custodia in templo sunt stantes et docentes populum. Tunc abiit princeps cum ministris et adduxit illos non cum vi, timebant enim populum ne lapidarentur. Et cum adduxissent eos, statuerunt in concilio. Et interrogavit eos sacerdos dicens: Denuntiantes denuntiavimus vobis ne doceretis in hoc nomine. Et ecce replestis hierusalem doctrina vestra, et vultis inducere super nos sanguinem hominis illius. Respondens autem petrus et apostoli dixerunt: Verum oportet obaudire deo, an hominibus? At ille dixit: Deo. Et petrus ad illos: Deus patrum nostrorum suscitavit ihesum quem vos interemistis suspendentes in ligno. Hunc deus principem et salvatorem exaltavit maiestate sua ad dandam penitentiam israhel et remissionem peccatorum. Et nos testes sumus verborum horum, et spiritus sanctus quem dedit deus credentibus sibi. Audientes autem hec fremebant, et cogitabant eos occidere. Exurgens autem quidam in concilio phariseus nomine gamaliel, legis doctor carus omni plebi, iussit paulisper apostolos foras secedere, dixitque ad illos: Viri israhelite, attendite vobis ab hominibus istis quid acturi sitis. Ante hos enim dies extitit theodas dicens se esse quendam magnum, cui consensit numerus virorum circiter quadringentorum, qui postea occisus est, et omnes qui credebant ei dissoluti sunt, et nichil effecti sunt. Post hunc surrexit iudas galileus in diebus professionis, et abduxit post se populum multum, et ipse periit, et omnes quotquot credebant illi dispersi sunt. Et nunc dico vobis, discedite ab hominibus istis et sinite eos, quia si ab hominibus est hoc consilium vel opus, dissolvetur. Si vero ex deo est, non poteritis dissolvere eos, neque vos neque principes vestri, ne forte etiam deo repugnantes inveniamini.

Consenserunt itaque ei, et vocantes apostolos, cesos eos dimiserunt, precipientes ne loquerentur in nomine ihesu ulli hominum. Illi ergo ibant gaudentes

a conspectu concilii, quod pro nomine Iesu digni habiti sunt contumeliam pati. Omni autem die in templo et circa domos non cessabant docentes et evangelizantes dominum Christum Iesum.

In diebus illis ergo cum cresceret multitudo discipulorum, factum est murmur Graecorum adversus Hebraeos, quod viduae eorum in ministerio cotidiano despicerentur. Convocantes autem apostoli multitudinem discipulorum dixerunt: Non placet nobis relicto verbo Dei ministrare mensis. Eligite ergo fratres viros ex vobis ipsis boni testimonii septem, plenos spiritu et sapientia, quos constituamus super hoc opus. Nos autem orationi et ministerio verbi erimus assidue servientes. Et placuit hic sermo coram omni multitudine. Et elegerunt Stephanum virum plenum fide et spiritu sancto, et Philippum, et Prochorum, et Nicanorem, et Timonem, et Parmenam, et Nicolaum advenam Antiochensem. Quos statuerunt ante apostolos. Et cum orassent, imposuerunt illis manus. Verbum autem Dei crescebat, et multiplicabatur numerus discipulorum in Hierusalem vehementer. Multa etiam turba sacerdotum obaudiebat fidei.

Stephanus autem plenus gratia et virtute faciebat signa et prodigia magna in populo in nomine domini Iesu Christi. Exsurrexerunt autem quidam de synagoga quae dicitur Libertinorum et Cyrenensium et Alexandrinorum et eorum qui erant a Cilicia et ab Asia, conquirentes cum Stephano. Nec poterant resistere sapientiae et spiritui sancto qui loquebatur. Tunc summiserunt viros dicentes quod audivissent eum loquentem verba blasphemiae in Moysen et Deum. Et concitaverunt populum ac seniores et scribas, et circumstantes rapuerunt eum et adduxerunt eum in concilium. Et statuerunt falsos testes dicentes: Homo iste non cessat loqui verba contra locum sanctum et legem. Audivimus enim illum dicentem quia Iesus Nazarenus hic destruet locum hunc et immutabit instituta quae tradidit nobis Moyses. Et intendentes in eum omnes qui sedebant in concilio, viderunt vultum eius tamquam vultum angeli. Ait autem princeps sacerdotum Stephano: Si haec sic se habent?

Et ille dixit: Viri fratres et patres, audite. Deus maiestatis apparuit patri nostro Abrahae cum esset in Mesopotamia, priusquam habitaret in Carra, postquam mortuus est pater eius. Et dixit ad eum: Exi de terra tua et de cognatione tua, et vade in terram quam tibi demonstrabo. Tunc exiens de terra Chaldaeorum habitavit in Carra. Et inde transtulit eum in terram hanc in qua nunc vos habitatis. Et non dedit illi hereditatem in ea nec vestigium pedis, sed promisit dare illi eam in possessionem et semini eius post ipsum, cum non esset ei filius. Locutus est autem ei Deus sic: quod semen eius advena erit in terra aliena, et servitio eos subicient, et male tractabunt eos annis quadringentis. Et gentem cui servierint iudicabo ego, dixit dominus, et post haec exient et servient mihi in loco hoc. Et dedit illi testamentum circumcisionis. Et sic genuit Ysaac et circumcidit eum die octava, et Ysaac Iacob, et Iacob duodecim patriarchas. Et patriarchae zelantes Ioseph vendiderunt in Aegyptum. Et erat Deus cum illo, et eripuit eum ex omnibus tribulationibus eius, et dedit ei gratiam et sapientiam ante Pharaonem regem Aegypti, et constituit eum principem super Aegyptum et omnem domum suam. Venit autem fames in universam terram Aegypti et Chanaan, et tribulatio magna, et non inveniebant pabula parentes nostri. Cum audisset itaque Iacob esse frumenta in Aegypto, misit patres nostros primum. Et in secundo cognitus est Ioseph a fratribus suis, et innotuit Pharaoni genus Ioseph. Mittens autem Ioseph accersivit Iacob patrem suum et omnem cognationem suam cum septuaginta quinque animabus. Descendit Iacob in Aegyptum, et defunctus est ipse et patres nostri. Et translati sunt in Sychem. Et cum appropinquabat tempus promissionis quod iuravit Deus Abrahae, crevit populus et multiplicatus est in Aegypto, donec surrexit alius rex qui non fuit memor Ioseph. Hic circumveniens genus nostrum afflixit patres nostros ut exponerent infantes suos ut non vivificarentur masculi. In quo tempore natus est Moyses. Et fuit acceptus Deo, qui nutritus est mensibus tribus in domo patris sui. Exposito autem illo sustulit eum filia Pharaonis et nutrivit eum sibi pro filio. Et eruditus est Moyses in omni sapientia Aegyptiorum, et erat potens in verbis et operibus suis. Cum impleretur autem esset ei quadraginta annorum tempus, ascendit in corde eius visitare fratres suos filios Israel. Et cum vidisset quendam iniuriam accipientem de genere suo, vindicavit eum. Et fecit ultionem ei qui iniuriam patiebatur, occiso Aegyptio. Existimabat autem intellegere fratres quod Deus per manum ipsius daret illis salutem, at illi non intellexerunt. Sequenti quoque die apparuit illis litigantibus inter se, et reconciliabat eos in pace dicens: Viri, fratres estis, ut quid nocetis alterutrum? Ille autem qui iniuriam faciebat proximo suo reppulit eum dicens: Quis te constituit principem aut iudicem super nos? Numquid me interficere tu vis, sicut hesterna die interfecisti Aegyptium? Fugatus est autem Moyses hoc verbo, et factus est advena in terra Madian, ubi genuit filios duos. Et expletis annis quadraginta apparuit illi in deserto in monte Syna angelus in flamma ignis in rubo. Moyses vero videns visum mirabatur. Et accedente eo considerare facta est vox domini ad eum dicens: Ego sum Deus patrum tuorum, Deus Abraham, Deus Ysaac, et Deus Iacob. Tremefactus autem Moyses non audebat considerare. Et dixit illi dominus: Solve calciamentum pedum tuorum. Locus enim in quo stas terra sancta est. Videndo vidi afflictionem populi mei qui est in Aegypto, et gemitum eorum audivi, et descendi eripere eos. Et nunc veni, mittam te in Aegyptum. Hunc Moysen quem abnegaverunt dicentes: Quis te constituit principem aut iudicem super nos? hunc Deus iudicem et redemptorem misit in manu angeli qui apparuit illi in rubo. Hic eduxit illos faciens signa et prodigia in terra Aegypti et in Rubro mari et in deserto annis quadraginta. Hic est Moyses qui dixit filiis Israel: Prophetam vobis suscitabit dominus Deus de fratribus vestris tamquam me, ipsum audietis. Hic est qui fuit in ecclesia in solitudine cum eo qui loquebatur cum ipso in monte Syna et cum patribus nostris, qui accepit eloquia viventia dare nobis, cui noluerunt obaudire patres nostri, sed reppulerunt eum et conversi sunt cordibus nostris in Aegyptum, dicentes ad Aaron: Fac nobis deos qui nos praecedant. Moyses enim hic qui eduxit nos de terra Aegypti, nescimus quid factum sit illi. Et vitulum fecerunt in illis diebus et immolaverunt hostias simulacro, et epulabantur in operibus manuum suarum. Convertit autem Deus et tradidit illos ut servirent exercitui caeli, sicut scriptum est in libro prophetarum: Numquid sacrificia aut hostias obtulistis mihi quadraginta annis in deserto, domus Israel? Et suscepistis tabernaculum Moloch et sidus dei Remfam, figuras quas fecistis ut adoretis. Et transferam vos in partes Babyloniae. Tabernaculum testimonii erat patribus nostris in deserto, sicut disposuit cum loqueretur ad Moysen ut faceret illud secundum formam quam viderat. Quod et induxerunt suscipientes patres nostri cum Iesu in possessionem gentium quas expulit Deus a facie patrum nostrorum usque ad dies David, qui invenit gratiam ante Deum et petiit ut inveniret tabernaculum Deo Iacob. Salomon autem aedificavit ei domum. Sed Altissimus non in manufactis habitat, sicut per prophetam dicit: Caelum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum. Quam domum aedificabitis mihi, aut quis locus requietionis meae? Nonne manus mea fecit haec omnia? Dura cervice et incircumcisi cordibus et auribus, vos semper spiritui sancto restitistis, sicut patres vestri. Quem prophetarum non sunt persecuti patres vestri? Et occiderunt eos qui annuntiabant de adventu iusti, cuius nunc vos proditores et interfectores fuistis, qui accepistis legem in ordinatione angelorum et non custodistis.

Cum autem haec audirent, fremebant in cordibus suis et stridebant dentibus in eum. Ille autem cum esset plenus spiritu sancto, intendens in caelum vidit gloriam Dei et Iesum stantem a dextris Dei, et ait: Ecce video caelos apertos et filium hominis stantem a dextris Dei. Clamantes autem voce magna continuerunt aures suas et impetum fecerunt unanimiter in eum. Et eicientes extra civitatem lapidabant. Et falsi testes exposuerunt vestimenta sua secus pedes adolescentis cuiusdam nomine Sauli. Et lapidabant Stephanum invocantem et dicentem: Domine Iesu, accipe spiritum meum. Positisque genibus clamavit voce magna dicens: Domine, ne statuas illis hoc peccatum. Et hoc dicto dormivit. Saulus autem erat consentiens interfectioni eius.

Facta est itaque in illo die persecutio magna in ecclesia quae erat Hierosolymis, et omnes dispersi sunt per regiones Iudaeae et Samariae praeter apostolos qui remanserunt Hierusalem. Comportaverunt autem Stephanum viri timorati et fecerunt planctum magnum super eum. Saulus autem devastabat ecclesiam per domos intrans, et trahens viros ac mulieres tradebat in custodiam. Hi ergo qui dispersi erant ibant evangelizantes verbum. Philippus vero cum descendisset in civitatem Samariae praedicabat illis Iesum. Et intendebant turbae his quae a Philippo dicebantur uno animo, audientes ac videntes signa et prodigia quae faciebat. Nam multi habentes spiritus immundos clamantes voce magna exibant. Multique paralytici et claudi curati sunt. Et gaudium magnum factum est in illa civitate.

Vir autem quidam nomine Symon erat ante in civitate magias exercens et dementabat gentem Samariae, dicens se esse quendam magnum. Cui intendebant omnes a minimo usque ad maximum dicentes: Hic est virtus Dei quae vocatur magna. Intendebant autem in eum propterea quod multo tempore magicis eos dementasset. Sed postquam crediderunt Philippo evangelizanti regnum Dei et de nomine Iesu Christi, baptizabantur viri ac mulieres. Symon quoque et ipse credidit, et baptizatus est et adhaerebat Philippo, videns signa et virtutes magnas quae fiebant; stupens admirabatur. Cum audissent autem qui Hierosolymis erant apostoli quod et Samaria quoque recepit verbum Dei, miserunt ad eos Petrum et Iohannem. Qui descenderunt et oraverunt pro eis ut acciperent spiritum sanctum. Nondum enim in quemquam illorum supervenerat, sed tantum baptizati erant in nomine domini Iesu. Tunc imponebant manus super eos et accipiebant spiritum sanctum.

Videns autem Symon quod per impositionem manuum apostolorum daretur spiritus sanctus, obtulit illis pecuniam rogans et dicens: Date et mihi hanc potestatem, ut cuicumque imposuero manus accipiat spiritum sanctum. Petrus autem dixit ad illum: Pecunia tua tecum sit in interitum, quia donum Dei existimasti pecunia acquirere. Non est tibi portio neque sors in hac fide. Cor enim tuum non est rectum coram Deo. Paenitentiam itaque habe ab hac malitia tua, et roga dominum si forte remittatur tibi haec cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis et obligatione iniquitatis video te esse. Respondens autem Symon dixit: Obsecro, orate vos pro me ad dominum, ut nihil superveniat ad me ex his quae dixistis. Illi ergo testificati et locuti verbum domini redibant in Hierosolimam, ac per multa castella Samariae transeuntes praedicabant evangelium.

Angelus autem domini locutus est ad Philippum dicens: Surge et vade contra meridianum ad viam quae descendit ab Hierusalem in Gazam; haec est deserta. Et surgens abiit. Et ecce vir quidam Aethiops spado potens Candacis reginae Aethiopum, qui erat super omnes divitias eius, hic venerat adorare in Hierusalem. Et cum rediret et sederet in curru suo, legebat prophetam Ysaiam. Ait autem spiritus ad Philippum: Accede et iunge te ad currum istum. Accurrens autem Philippus audivit eum legentem prophetam Ysaiam. Et ait: Si intellegis quae legis? Et ille dixit: Et quomodo possum, nisi aliquis me inluminaverit? Et rogavit Philippum ut ascenderet et sederet secum. Erat autem circumstantia scripturae quam legebat haec: Tamquam ovis ad occisionem ductus est, et sicut agnus coram tondente se sine voce, sic non aperuit os. In humiliatione iudicium eius sublatum est; generationem autem eius quis enarrabit? quia tollitur de terra vita eius. Et respondens eunuchus Philippo ait: Obsecro te, de quo propheta dicit hoc? de se an de alio? Aperiens autem Philippus os suum, et incipiens ab hac scriptura, evangelizavit ei Iesum. Et dum irent per viam, pervenerunt ad quandam aquam. Et ait eunuchus: Ecce aqua; quis prohibet me baptizari? Dixit autem Philippus: Si credis ex toto corde, licet. Et respondens ait: Credo filium Dei esse Iesum Christum. Et iussit stare currum, et descenderunt utrique in aquam, Philippus et eunuchus, et baptizavit eum. Cumque ascendissent de aqua, spiritus domini rapuit Philippum, et amplius non vidit eum eunuchus. Ibat enim per viam suam gaudens. Philippus autem inventus est in Azoto, et pertransiens praedicabat civitatibus omnibus donec veniret Caesaream.

Saulus vero adhuc spirans minas et caedis in discipulos domini, accessit ad principem sacerdotum et postulavit ab eo epistolas in Damascum ad synagogas, ut quoscumque invenisset huius viae viros ac mulieres, vinctos adduceret in Hierusalem. Et dum iter faceret, contigit ut appropinquaret Damasco. Et subito circumfulsit eum lux de caelo. Et cadens in terram audivit vocem dicentem sibi: Saule, Saule, quid me persequeris? Qui dixit: Quis es, domine? Et ille dixit: Ego sum dominus Iesus quem tu persequeris. Durum est tibi contra stimulum calcitrare. Sed surgens ingredere civitatem, et dicetur tibi quid te oporteat facere. Viri autem qui comitabantur cum eo stabant audientes quidem vocem, neminem autem videntes cum quo loqueretur. Surrexit autem Saulus a terra, apertisque oculis nihil videbat. Et ad manum illum deducentes introduxerunt Damascum. Et erat tribus diebus non videns, et non manducavit neque bibit. Erat autem quidam discipulus Damasco nomine Ananias, et ait ad illum in visu dominus: Anania. Et ille dixit: Ecce ego, domine. Et dominus ad illum: Surgens vade in vicum qui vocatur Rectus, et quaere in domo Iudae Saulum nomine Tharsensem. Ecce enim ipse orat. Et vidit virum nomine Ananiam introeuntem et imponentem sibi manus ut visum recipiat. Respondit autem Ananias: Domine, audivi a multis de hoc viro, quanta mala sanctis tuis fecerit in Hierusalem. Et hic habet potestatem a principibus sacerdotum alligandi omnes qui invocant nomen tuum. Dixit autem ad illum dominus: Vade, quoniam vas electionis est mihi iste, ut portet nomen meum coram gentibus et regibus et filiis Israel. Ego enim ostendam illi quanta eum oporteat pati pro nomine meo. Et abiit Ananias et introivit in domum. Et cum imposuisset manus super eum, dixit: Saule frater, dominus misit me Iesus qui apparuit tibi in via qua veniebas, ut videas et implearis spiritu sancto. Et confestim ceciderunt ab oculis eius tamquam squamae, et visum recepit. Et surgens baptizatus est. Cumque accepisset cibum, confortatus est. Fuit autem cum discipulis qui erant Damasco aliquot dies. Et continuo in synagogis praedicabat Iesum, quia hic est filius Dei. Stupebant autem qui audiebant et dicebant: Nonne hic est qui expugnabat in Hierusalem eos qui invocabant nomen hoc? Et huc ideo venerat ut vinctos illos duceret ad principes sacerdotum.

Saulus autem magis convalescebat et confundebat Iudaeos qui habitabant Damasco, ostendens hunc esse Christum, in quo Deus bene sensit. Cum complerentur autem dies multi, consilium fecerunt Iudaei ut eum interficerent. Innotuit autem Saulo consilium eorum. Observabant autem ad portas die ac nocte ut eum interficerent. Sed accipientes illum discipuli per noctem dimiserunt per murum, submittentes in sporta. Et cum venisset in Hierusalem, temptabat adhaerere discipulis, et omnes timebant eum, non credentes illum discipulum esse. Barnabas autem apprehensum illum duxit ad apostolos, et narravit illis quomodo vidisset dominum, et quia locutus esset ei, et quomodo in Damasco locutus est in nomine Iesu. Et erat cum eis intrans et exiens in Hierusalem, et cum fiducia in nomine domini loquebatur, et conquirebat cum Graecis. Illi autem temptabant eum occidere. Quod cum cognovissent fratres, deduxerunt eum nocte Caesaream.

et inde dimiserunt Tharsum. Ecclesia quidem per universam Iudaeam et Galileam et Samariam habebat pacem, et aedificabatur et ambulabat in timore domini, et exhortatione sancti spiritus replebatur.

Factum est autem ut Petrus dum pertransiret universos, deveniret ad sanctos qui habitabant Liddae. Invenit autem ibi hominem quendam nomine Eneam ab annis octo iacentem in grabato, qui erat paralyticus. Et ait illi Petrus: Enea, sanat te dominus Iesus Christus; surge et sterne tibi. Et confestim surrexit. Et viderunt eum omnes qui habitabant Liddae et Saronae, qui conversi sunt ad dominum. In Ioppe autem erat quaedam discipula nomine Tabitha, quae interpretata dicitur Dorcas. Haec erat plena operibus bonis et elemosinis quas faciebat. Factum est autem in diebus illis ut infirmata moreretur. Quam cum lavissent, posuerunt in cenaculo. Et quia prope erat Lidda ad Ioppe, cum audissent discipuli quia Petrus est in ea, miserunt duos viros ad eum, rogantes: Ne te pigeat pervenire ad nos. Exsurgens Petrus venit cum illis. Cumque advenisset, duxerunt eum in cenaculum, et circumsteterunt eum omnes viduae flentes atque ostendentes tunicas et vestimenta quae faciebat illis Dorcas. Eiectisque foris omnibus Petrus, positis genibus oravit, et conversus ad corpus ait: Tabita, surge in nomine domini nostri Iesu Christi. Quae statim aperuit oculos suos, et viso Petro resedit. Dans autem ei manum Petrus erexit eam. Et vocatis sanctis et viduis, exhibuit eam viventem. Et innotuit hoc per totam Ioppen, et crediderunt multi in domino. Factum est autem ut dies multos moraretur in Ioppe apud quendam Symonem coriarium.

Vir autem quidam erat in Caesarea nomine Cornelius, centurio cohortis quae vocatur Italica, pius et timens deum cum omni domo sua, faciens elemosinas multas plebi, et rogans deum semper. Vidit in visu manifeste fere hora nona diei angelum dei introeuntem ad se et dicentem sibi: Corneli. At ille intuens eum timore repletus ait: Quid est domine? Dixit autem illi: Orationes tuae et elemosinae tuae ascenderunt in memoria coram domino. Et nunc mitte viros in Ioppen, et accersi Symonem qui cognominatur Petrus. Hic hospitatur apud quendam Symonem coriarium, cuius est domus iuxta mare. Et cum discessisset angelus domini qui loquebatur cum eo, vocavit duos servos et militem timentem dominum ex his qui praesto erant illi, et enarrans illis visum, misit eos in Ioppen. Postera autem die iter illis facientibus et appropinquantibus civitati, Petrus ascendit in cenaculum, ut oraret circa horam diei sextam. Cumque esuriret, et vellet gustare, praeparantibus illis, cecidit super eum mentis stupor. Et vidit caelum apertum et in quattuor principiis ligatum vas quoddam velut linteum splendidum, quod deferebatur in terram, in quo erant omnia quadrupedia et serpentia terrae, et volatilia caeli. Et facta est vox ad eum: Surge, immola et manduca. Ait autem Petrus: Absit domine, quia numquam manducavi omne commune et inmundum. Et vox iterum ad eum: Quae deus mundavit, tu commune ne dixeris. Hoc factum est per ter, et receptum est vas denuo in caelum. Et dum intra se haesitaret Petrus quidnam esset visio quam viderat, ecce viri qui missi erant a Cornelio inquirentes domum Symonis steterunt ad ianuam. Et vocantes interrogabant si Symon qui cognominatur Petrus hic hospitatur. Petro autem cogitante de visione, dixit spiritus ad illum: Ecce viri tres quaerunt te. Sed surgens descende et vade cum illis nihil dubitans, quia ego misi illos. Et descendens Petrus ad eos ait: Ecce ego sum quem quaeritis; quae causa est propter quam venistis? At illi dixerunt: Cornelius centurio vir iustus et timens deum, et bene audiens ab universa gente Iudaeorum, responsum accepit ab angelo sancto accersire te in domum suam, et audire verba abs te. Vocavit itaque eos, et hospicio recepit. Sequenti autem die surgens Petrus profectus est cum illis, et quidam fratres ab Ioppe comitati sunt cum illo. Altera autem die introierunt Caesaream. Cornelius vero expectabat eos convocatis cognatis suis et necessariis amicis. Cum adpropinquaret autem Petrus, unus ex servis procurrens nuntiavit eum venisse.

Et occurrit ei Cornelius, et procidens ante pedes eius adoravit. Petrus vero levavit eum dicens: Surge, ego homo sum sicut et tu. Et confabulando cum illo intravit, et invenit convenisse multos. Dixitque ad illos: Vos scitis quia illicitum est viro Iudaeo adhaerere aut accedere ad alienigenam; et mihi deus ostendit neminem communem aut inmundum dicere hominem. Ideo sine dubitatione veni accersitus. Interrogo ergo quae est causa propter quam accersistis me?

Cornelius dixit: A nudius quarta die usque in hanc diem ieiunans usque in hunc diem, et hora nona in domo mea, et ecce vir stetit ante me in veste splendida et dixit: Corneli, exaudita est oratio tua, et elemosinae tuae rememoratae sunt coram deo. Mitte ergo in Ioppen et accersi Symonem qui cognominatur Petrus. Hic hospitatur in domo Symonis coriarii secus mare. Is cum advenerit loquetur tibi. Confestim itaque misi ad te, et tu autem bene fecisti veniendo. Nunc ergo nos omnes coram deo adsumus audire omnia quae tibi praecepta sunt a domino. Aperiens autem os Petrus dixit: In veritate comperi, quia non est personarum acceptor deus, sed in omni gente qui timet deum et operatur iustitiam, acceptus est ei. Verbum suum misit filiis Israhel, adnuntians pacem per Iesum Christum; hic est omnium dominus. Vos scitis quod factum est verbum per universam Iudaeam, incipiens a Galilea post baptismum quod praedicavit Iohannes, Iesum a Nazareth, quomodo unxit eum deus spiritu sancto et virtute, qui pertransiit benefaciendo et sanando omnes oppressos a diabolo, quia deus erat cum illo. Et nos testes sumus omnium quae fecit in regione Iudaeorum et in Hierusalem, quem et occiderunt suspendentes in ligno. Hunc deus suscitavit tertia die, et dedit eum manifestum fieri, non omni populo, sed testibus praeordinatis a deo, nobis qui manducavimus et bibimus cum illo postquam resurrexit a mortuis per dies quadraginta. Et praecepit nobis praedicare populo et testificari, quia ipse est qui constitutus est a deo iudex vivorum et mortuorum. Huic omnes prophetae testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen eius omnes qui credunt in eum. Adhuc loquente Petro haec verba, cecidit spiritus sanctus super omnes qui audiebant verbum. Et obstipuerunt qui erant ex circumcisione fideles, qui venerant cum Petro, quia et in nationes donum spiritus sancti effusum est. Audiebant enim illos loquentes linguis, et magnificantes deum. Tunc respondit Petrus: Numquid aquam quis prohibere potest, ut non baptizentur hi qui spiritum sanctum acceperunt sicut et nos? Et iussit illos baptizari in nomine domini Iesu Christi. Tunc rogaverunt eum ut maneret apud illos aliquot dies.

Audierunt autem apostoli et fratres qui erant in Iudaea, quoniam et gentes receperunt verbum dei, et glorificabant deum.

Cum ascendisset autem Petrus Hierosolimam, disceptabant adversus illum qui erant ex circumcisione dicentes: Quare introisti ad viros praeputium habentes, et manducasti cum illis? Incipiens autem Petrus exponebat illis ordinem dicens: Ego eram in civitate Ioppe orans, et vidi in excessu mentis visionem, descendens vas quoddam velut linteum magnum quattuor initiis submitti de caelo, et venit usque ad me. In quod intuens considerabam, et vidi quadrupedia terrae et bestias et reptilia et volatilia caeli. Audivi autem et vocem dicentem mihi: Surge Petre, occide et manduca. Dixi autem: Nequaquam domine, quia commune aut inmundum numquam introivit in os meum. Respondit autem vox secundo de caelo: Quae deus mundavit, tu ne commune dixeris. Hoc autem factum est per ter, et recepta sunt rursum omnia in caelum. Et ecce confestim tres viri astiterunt in domo in qua eram, missi a Caesarea ad me. Dixit autem spiritus mihi ut irem cum illis nihil haesitans. Venerunt autem mecum et sex fratres isti, et ingressi sumus in domum viri. Narravit autem nobis quomodo vidisset angelum in domo sua stantem et dicentem sibi: Mitte in Ioppen, et accersi Symonem qui cognominatur Petrus, qui loquetur tibi verba in quibus salvus eris tu et universa domus tua. Cum autem coepissem loqui, cecidit spiritus sanctus super eos, sicut et in nos in initio. Recordatus sum autem verbi domini, sicut dicebat: Iohannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini spiritu sancto. Si ergo eandem gratiam dedit illis deus sicut et nobis qui credidimus in dominum Iesum Christum, ego quis eram qui possem prohibere deum? His auditis tacuerunt, et glorificaverunt deum dicentes: Ergo et gentibus deus paenitentiam ad vitam dedit. Et illi quidem qui dispersi fuerant a tribulatione quae facta fuerat sub Stephano, perambulaverunt usque Phoenicen et Cyprum et Antiochiam, nemini loquentes verbum nisi solis Iudaeis. Erant autem quidam ex eis viri Cyprii et Cyrenenses, qui cum venissent Antiochiam, loquebantur et ad Graecos, praedicantes dominum Iesum. Et erat manus domini cum eis, magnusque numerus credentium conversus est ad dominum. Audiit est autem sermo ad aures ecclesiae quae erat Hierosolimis super istis, et miserunt Barnaban ut iret usque Antiochiam. Qui cum venisset et vidisset gratiam dei, gavisus est, et hortabatur omnes in proposito cordis permanere in domino, quia erat vir bonus et plenus spiritu sancto et fide. Et apposita est turba multa domino. Profectus est autem Tarsum ut quaereret Saulum. Quem cum invenisset, perduxit Antiochiam. Et annum totum conversati sunt ibi in ecclesia, et docuerunt turbam multam, ita ut cognominarentur primum Antiochiae discipuli Christiani.

In his autem diebus supervenerunt ab Hierosolimis prophetae Antiochiam. Et surgens unus ex eis nomine Agabus significabat per spiritum famem magnam futuram in universo orbe terrarum, quae facta est sub Claudio. Discipuli autem, prout quis habebat, proposuerunt singuli eorum in ministerium mittere habitantibus in Iudaea fratribus. Quod et fecerunt, mittentes ad seniores per manus Barnabae et Sauli.

Eodem autem tempore misit Herodes rex manus ut adfligeret quosdam de ecclesia. Occidit autem Iacobum fratrem Iohannis gladio. Videns autem quia placeret Iudaeis, apposuit ut adprehenderet et Petrum. Erant autem dies azymorum. Quem cum adprehendisset, misit in carcerem, tradens quattuor quaternionibus militum custodiendum, volens post pascha producere eum populo. Et Petrus quidem servabatur in carcere; oratio autem fiebat sine intermissione ab ecclesia ad deum pro eo. Cum autem producturus eum esset Herodes, in ipsa nocte erat Petrus dormiens inter duos milites, vinctus catenis duabus, et custodes ante ostium custodiebant carcerem. Et ecce angelus domini astitit, et lumen refulsit in habitaculo. Percussoque latere Petri, suscitavit eum dicens: Surge velociter. Et ceciderunt catenae de manibus eius. Dixit autem angelus ad eum: Praecingere et calcia te caligas tuas. Et fecit sic. Et dixit illi: Circumda tibi vestimentum tuum, et sequere me. Et exiens sequebatur eum; et nesciebat quia verum est quod fiebat per angelum; existimabat autem se visum videre. Transeuntes autem primam et secundam custodiam, venerunt ad portam ferream quae ducit ad civitatem, quae ultro aperta est eis. Et exeuntes processerunt vicum unum, et continuo discessit angelus ab eo. Et Petrus ad se reversus dixit: Nunc scio vere quia misit dominus angelum suum, et eripuit me de manu Herodis et de omni expectatione plebis Iudaeorum. Considerans autem venit ad domum Mariae matris Iohannis qui cognominatus est Marcus, ubi erant multi congregati et orantes. Pulsante autem eo ostium ianuae, processit puella ad audiendum nomine Rhode. Et ut cognovit vocem Petri, prae gaudio non aperuit ianuam, sed intro currens nuntiavit stare Petrum ante ianuam. At illi dixerunt ad eam: Insanis. Illa autem adfirmabat sic se habere. Illi autem dicebant: Angelus eius est. Petrus autem perseverabat pulsans. Cum autem aperuissent, viderunt eum et obstipuerunt. Annuens autem eis manu ut tacerent, narravit quomodo dominus eduxisset eum de carcere, dixitque: Nuntiate Iacobo et fratribus haec. Et egressus abiit in alterum locum.

Facta autem die, erat non parva turbatio inter milites, quidnam factum esset de Petro. Herodes autem cum requisisset eum et non invenisset, inquisitione facta de custodibus, iussit eos duci. Descendensque a Iudaea in Caesaream, ibi commoratus est. Erat autem iratus Tyriis et Sidoniis. At illi unianimes venerunt ad eum, et persuaso Blasto qui erat super cubiculum regis, postulabant pacem, eo quod alerentur regiones eorum ab illo. Statuto autem die Herodes vestitus veste regia sedit pro tribunali, et contionabatur ad eos. Populus autem adclamabat: Dei voces et non hominis. Confestim autem percussit eum angelus domini, eo quod non dedisset honorem deo, et consumptus a vermibus exspiravit. Verbum autem domini crescebat et multiplicabatur. Barnabas autem et Saulus reversi sunt ab Hierosolima expleto ministerio, assumpto Iohanne qui cognominatus est Marcus. Erant autem in ecclesia quae erat Antiochiae prophetae et doctores, in quibus Barnabas et Symeon qui vocabatur Niger, et Lucius Cyrenensis, et Manahen qui erat Herodis tetrarchae collactaneus, et Saulus.

Ministrantibus autem illis domino et ieiunantibus, dixit spiritus sanctus: Segregate mihi Barnaban et Saulum in opus ad quod adsumpsi eos. Tunc ieiunantes et orantes, inponentesque eis manus, dimiserunt illos. Et ipsi quidem missi a spiritu sancto abierunt Seleuciam, et inde navigaverunt Cyprum. Et cum venissent Salaminam, praedicabant verbum dei in synagogis Iudaeorum. Habebant autem et Iohannem in ministerio. Et cum perambulassent universam insulam usque Paphum, invenerunt quendam virum magum pseudoprophetam Iudaeum, cui nomen erat Bariesu, qui erat cum proconsule Sergio Paulo viro prudente. Hic accersitis Barnaba et Saulo, quaerebat audire verbum dei. Resistebat autem illis Elymas magus; sic enim interpretatur nomen eius, quaerens avertere proconsulem a fide. Saulus autem qui et Paulus, repletus spiritu sancto, intuens in eum dixit: O plene omni dolo et omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis iustitiae, non desinis subvertere vias domini rectas. Et nunc ecce manus domini super te, et eris caecus, non videns solem usque ad tempus. Et confestim cecidit in eum caligo et tenebrae, et circuiens quaerebat qui ei manum daret. Tunc proconsul cum vidisset factum, credidit admirans super doctrinam domini.

Et cum a Papho navigassent hi qui circa Paulum erant, venerunt Pergen Pamphiliae. Iohannes autem discedens ab eis, reversus est Hierosolimam. Illi vero pertranseuntes Pergen, venerunt Antiochiam Pisidiae, et ingressi synagogam die sabbatorum, sederunt. Post lectionem autem legis et prophetarum, miserunt principes synagogae ad eos dicentes: Viri fratres, si quis est in vobis sermo exhortationis ad plebem, dicite. Surgens autem Paulus, et manu silentium indicens ait: Viri Israhelitae, et qui timetis deum, audite. Deus plebis Israhel elegit patres nostros, et plebem exaltavit cum essent incolae in terra Aegypti, et in brachio excelso eduxit eos ex ea. Et per quadraginta annorum tempus mores eorum sustinuit in deserto. Et destruens gentes septem in terra Chanaan, sorte distribuit eis terram eorum, quasi post quadringentos et quinquaginta annos. Et post haec dedit iudices usque ad Samuhel prophetam. Et exinde postulaverunt regem, et dedit illis deus Saul filium Cis, virum de tribu Beniamin, annis quadraginta. Et amoto illo, suscitavit illis David regem, cui et testimonium perhibens dixit: Inveni David filium Iesse virum secundum cor meum, qui faciet omnes voluntates meas. Huius deus ex semine secundum promissionem eduxit Israhel salvatorem Iesum, praedicante Iohanne ante faciem adventus eius baptismum paenitentiae omni populo Israhel. Cum impleret autem Iohannes cursum suum, dicebat: Quem me arbitramini esse, non sum ego; sed ecce venit post me, cuius non sum dignus calciamenta pedum solvere.

Viri fratres, filii generis Abraham, et qui in vobis timent deum, vobis verbum salutis huius missum est. Qui enim habitabant Hierusalem et principes

eius hunc ignorantes et voces prophetarum quae per omne sabbatum leguntur iudicantes impleverunt. Et nullam causam mortis invenientes in eo, postulaverunt a Pilato ut interficerent eum. Et consummaverunt omnia quae de illo erant scripta. Et deponentes de ligno posuerunt in monumento. Deus vero suscitavit eum. Qui visus est per dies multos his qui simul ascenderant cum eo a Galilaea in Hierusalem, qui nunc sunt testes eius ad plebem. Et nos vobis annuntiamus eam quae ad patres nostros repromissio facta est, quoniam hanc Deus adimplevit filiis nostris, suscitans Iesum, sicut et in psalmo secundo scriptum est: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Cum autem suscitavit eum a mortuis iam non reversurum in corruptionem, ita dixit: Quia dabo vobis sancta David fidelia. Ideoque et alias dicit: Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. David enim sua generatione cum administrasset, voluntati Dei dormivit, et appositus est ad patres suos, et vidit corruptionem. Quem vero Deus suscitavit a mortuis, non vidit corruptionem. Notum igitur sit vobis, viri fratres, quia per hunc vobis remissio peccatorum annuntiatur, et ab omnibus quibus non potuistis in lege Moysi iustificari, in hoc omnis qui credit iustificatur. Videte itaque ne superveniat vobis quod dictum est in prophetis: Videte contemptores, et admiramini, et disperdimini, quia opus ego operor in diebus vestris, opus quod non credetis si quis enarraverit vobis.

Exeuntibus autem eis, rogabant ut sequenti sabbato loquerentur eis verba haec. Dimissa autem synagoga, secuti sunt multi Iudaeorum et colentium advenarum Paulum et Barnaban, qui loquentes cum illis suadebant ut permanerent in gratia Domini. Sequenti autem sabbato fere omnis civitas convenit audire verbum Domini. Videntes autem Iudaei turbas repleti sunt zelo, et contradicebant verbis quae a Paulo dicebantur, resistentes et blasphemantes. Tunc constanter Paulus et Barnabas dixerunt: Vobis oportebat primum loqui verbum Dei. Sed quia repellitis illud, et indignos vos iudicatis aeternae vitae, ecce convertimur ad gentes. Sic enim praecepit nobis Dominus: Posui te in lucem gentium, ut sis in salutem usque ad extremum terrae. Audientes autem gentes gavisae sunt, et glorificabant verbum Domini, et crediderunt quotquot erant praeordinati ad vitam aeternam. Disseminabatur autem verbum Domini per universam regionem. Iudaei autem concitaverunt aliquas de colentibus Dominum mulieres honestas et principes civitatis, et suscitaverunt persecutionem in Paulum et Barnaban, et eiecerunt eos a finibus suis. At illi excusso pulvere a pedibus suis super eos, venerunt Yconium. Discipuli vero replebantur gaudio et Spiritu Sancto.

Contigit autem Yconii ut simul introirent in synagogam Iudaeorum, et loquerentur ita ut crederet Iudaeorum et Graecorum copiosa multitudo. Iudaei vero qui increduli fuerunt suscitaverunt et ad iracundiam concitaverunt animas gentium adversus fratres. Dominus autem cito dedit pacem. Et multo tempore ibi demorati sunt, fiducialiter agentes in Domino, testimonium perhibente verbo gratiae suae, dando signa et prodigia fieri per manus eorum. Divisa est autem multitudo civitatis, et quidam quidem erant cum Iudaeis, quidam vero cum apostolis. Cumque impetus factus esset gentilium et Iudaeorum cum principibus suis ut contumeliis afficerent et lapidarent eos, intelligentes confugerunt ad civitates Lycaoniae Lystram et Derben, et universam in circuitu regionem, ibique praedicabant evangelium.

Et quidam vir Lystris infirmus pedibus sedebat, claudus ex utero matris suae, qui numquam ambulaverat. Hic audivit Paulum loquentem. Qui intuitus eum, et videns quia haberet fidem ut salvus fieret, dixit magna voce: Surge super pedes tuos rectus. Et exilivit, et ambulabat. Turbae autem cum vidissent quod fecerat Paulus, levaverunt vocem suam lycaonice dicentes: Dii similes facti hominibus descenderunt ad nos. Et vocabant Barnaban Iovem, Paulum vero Mercurium, quoniam ipse erat dux verbi. Sacerdos quoque Iovis, qui erat ante civitatem, tauros et coronas ante ianuas afferens, cum populis volebat sacrificare. Quod ubi audierunt apostoli Barnabas et Paulus, conscissis tunicis suis, exilierunt in turbas, clamantes et dicentes: Viri, quid haec facitis? Et nos mortales sumus, similes vobis homines, annuntiantes vobis ab his vanis converti ad Deum vivum, qui fecit caelum et terram et mare et omnia quae in eis sunt, qui in praeteritis generationibus dimisit omnes gentes ambulare vias suas. Et quidem non sine testimonio semetipsum reliquit, benefaciens de caelo, dans pluvias et tempora fructifera, implens cibo et laetitia corda nostra. Et haec dicentes, vix sedaverunt turbas ne sibi immolarent. Supervenerunt autem ab Antiochia et Yconio quidam Iudaei, et persuasis turbis, lapidantesque Paulum traxerunt extra civitatem, aestimantes eum mortuum esse. Circumdantibus autem eum discipulis, surgens intravit civitatem, et postera die profectus est cum Barnaba in Derben. Cumque evangelizassent civitati illi, et docuissent multos, reversi sunt Lystram et Yconium et Antiochiam, confirmantes animas discipulorum, exhortantesque ut permanerent in fide, et quia per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. Et cum constituissent illis per singulas ecclesias presbyteros, et orassent cum ieiunationibus, commendaverunt eos Domino in quem crediderunt. Et pertransientes Pisidiam venerunt in Pamphyliam, et loquentes verbum Domini in Perge, descenderunt in Attaliam, et inde navigaverunt Antiochiam, unde erant traditi gratiae Dei in opus quod compleverunt. Cum autem venissent et congregassent ecclesiam, narraverunt quanta fecisset Deus cum illis, et quia aperuisset gentibus ostium fidei. Morati sunt autem tempus non modicum cum discipulis.

Et quidam descendentes de Iudaea docebant fratres: Quia nisi circumcidamini secundum morem Moysi, non potestis salvi fieri. Facta ergo seditione non minima Paulo et Barnabae adversus illos, statuerunt ut ascenderent Paulus et Barnabas, et quidam alii ex illis ad apostolos et presbyteros in Hierusalem super hac quaestione. Illi ergo deducti ab ecclesia pertransibant Phoenicen et Samariam, narrantes conversionem gentium, et faciebant gaudium magnum omnibus fratribus. Cum autem venissent Hierosolymam, suscepti sunt ab ecclesia et ab apostolis et presbyteris, annuntiantes quanta fecerat Deus cum illis.

Surrexerunt autem quidam de haeresi pharisaeorum, qui crediderant, dicentes: Quia oportet circumcidi eos, praecipere quoque servare legem Moysi. Conveneruntque apostoli et presbyteri videre de hac quaestione. Et cum multa conquisitio fieret, surgens Petrus dixit ad eos: Viri fratres, vos scitis quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit per os meum audire gentes verbum evangelii et credere. Et qui novit corda Deus testimonium perhibuit, dans illis Spiritum Sanctum sicut et nobis, et nihil discrevit inter nos et illos, fide purificans corda eorum. Nunc ergo quid temptatis Deum, imponere iugum super cervices discipulorum, quod neque patres nostri neque nos portare potuimus? Sed per gratiam Domini Iesu credimus salvari, quemadmodum et illi. Tacuit autem omnis multitudo, et audiebant Barnaban et Paulum narrantes quanta fecisset Deus signa et prodigia in gentibus per eos. Et postquam tacuerunt, respondit Iacobus dicens: Viri fratres, audite me. Symon narravit quemadmodum primum Deus visitavit sumere ex gentibus populum nomini suo. Et huic concordant verba prophetarum, sicut scriptum est: Post haec revertar et reaedificabo tabernaculum David quod decidit, et diruta eius reaedificabo, et erigam illud, ut requirant ceteri hominum Dominum, et omnes gentes super quas invocatum est nomen meum, dicit Dominus faciens haec. Notum a saeculo est Domino opus suum. Propter quod ego iudico non inquietari eos qui ex gentibus convertuntur ad Deum, sed scribere ad eos ut abstineant se a contaminationibus simulacrorum, et fornicatione, et suffocatis, et sanguine. Moyses enim a temporibus antiquis per singulas civitates habet qui eum praedicent in synagogis, qui per omne sabbatum legitur.

Tunc placuit apostolis et presbyteris cum omni ecclesia eligere viros ex eis, et mittere Antiochiam cum Paulo et Barnaba, Iudam qui cognominabatur Barsabban, et Silam, viros primos in fratribus, scribentes per manus eorum: Apostoli et presbyteri fratres, his qui sunt Antiochiae et Syriae et Ciliciae fratribus ex gentibus salutem. Quoniam audivimus quia quidam ex nobis exeuntes turbaverunt vos verbis, evertentes animas vestras, quibus non mandavimus, placuit nobis collectis in unum eligere viros et mittere ad vos cum carissimis nostris Barnaba et Paulo, hominibus qui tradiderunt animas suas pro nomine Domini nostri Iesu Christi. Misimus ergo Iudam et Silam, qui et ipsi vobis verbis referent eadem. Visum est enim Spiritui Sancto et nobis nihil ultra imponere vobis oneris quam haec necessaria, ut abstineatis vos ab immolatis simulacrorum, et sanguine, et suffocato, et fornicatione, a quibus custodientes vos bene agetis. Valete. Illi ergo dimissi descenderunt Antiochiam, et congregata multitudine tradiderunt epistulam. Quam cum legissent, gavisi sunt super consolatione. Iudas autem et Silas, et ipsi cum essent prophetae, verbo plurimo consolati sunt fratres et confirmaverunt. Facto autem ibi aliquanto tempore, dimissi sunt cum pace a fratribus ad eos qui miserant illos. Visum est autem Silae ibi remanere; Iudas autem solus abiit Hierusalem. Paulus autem et Barnabas demorabantur Antiochiae, docentes et evangelizantes cum aliis multis verbum Domini. Post aliquot autem dies dixit ad Barnaban Paulus: Revertentes visitemus fratres per universas civitates in quibus praedicavimus verbum Domini, quomodo se habeant. Barnabas autem volebat secum assumere et Iohannem, qui cognominabatur Marcus. Paulus autem rogabat eum, ut qui discessisset ab eis de Pamphylia, et non isset cum eis in opus, non recipi. Facta est autem dissensio, ita ut discederent ab invicem, et Barnabas quidem assumpto Marco navigaret Cyprum. Paulus vero electo Sila profectus est, traditus gratiae Dei a fratribus. Perambulabat autem Syriam et Ciliciam, confirmans ecclesias, praecipiens custodire praecepta apostolorum et presbyterorum.

Pervenit autem in Derben et Lystram. Et ecce discipulus quidam erat ibi nomine Timotheus, filius mulieris Iudaeae fidelis, patre autem gentili. Huic testimonium bonum reddebant qui in Lystris erant et Yconio fratres. Hunc voluit Paulus secum proficisci, et assumens circumcidit eum propter Iudaeos qui erant in illis locis; sciebant enim omnes quod pater eius erat gentilis. Cum autem pertransirent civitates, tradebant illis custodire dogmata quae erant decreta ab apostolis et presbyteris qui erant Hierosolymis. Et ecclesiae quidem confirmabantur fide, et abundabant numero cotidie. Pertransiebant autem Phrygiam et Galatiae regionem, prohibiti a Spiritu Sancto loqui verbum in Asia. Cum venissent autem in Mysiam, temptabant ire in Bithyniam, et non permisit eos Spiritus Iesu. Cum autem pertransissent Mysiam, descenderunt Troadem.

Et visio per noctem Paulo ostensa est: Vir Macedo quidam erat stans et deprecans eum et dicens: Transiens in Macedoniam adiuva nos. Ut autem visum vidit, statim quaesivimus proficisci in Macedoniam, certi facti quia vocasset nos Deus evangelizare eis. Navigantes autem a Troade, recto cursu venimus Samothraciam, et sequenti die Neapolim, et inde Philippis, quae est prima partis Macedoniae civitas colonia. Eramus autem in hac urbe diebus aliquot conferentes. Die autem sabbatorum egressi sumus foras portam iuxta flumen, ubi videbatur oratio esse, et sedentes loquebamur mulieribus quae convenerant.

Et quaedam mulier nomine Lydia, purpuraria civitatis Thyatirenorum, colens Deum, audiebat, cuius Dominus aperuit cor intendere his quae dicebantur a Paulo. Cum autem baptizata esset et domus eius, deprecata est dicens: Si iudicastis me fidelem Domino esse, introite in domum meam et manete. Et coegit nos. Factum est autem euntibus nobis ad orationem, puellam quandam habentem spiritum pythonem obviare nobis, quae quaestum magnum praestabat dominis suis divinando. Haec subsecuta Paulum et nos clamabat dicens: Hi homines servi Dei excelsi sunt, qui annuntiant vobis viam salutis. Hoc autem faciebat multis diebus. Dolens autem Paulus, et conversus, spiritui dixit: Praecipio tibi in nomine Iesu Christi exire ab ea. Et exiit eadem hora. Videntes autem domini eius quia exivit spes quaestus eorum, apprehendentes Paulum et Silam perduxerunt in forum ad principes, et offerentes eos magistratibus dixerunt: Hi homines conturbant civitatem nostram, cum sint Iudaei, et annuntiant morem quem non licet nobis suscipere neque facere, cum simus Romani. Et cucurrit plebs adversus eos, et magistratus scissis tunicis eorum iusserunt eos virgis caedi. Et cum multas plagas eis imposuissent, miserunt eos in carcerem, praecipientes custodi ut diligenter custodiret eos. Qui cum tale praeceptum accepisset, misit eos in interiorem carcerem, et pedes eorum strinxit ligno. Circa mediam autem noctem Paulus et Silas orantes laudabant Deum, et audiebant eos qui in custodia erant. Subito vero terrae motus factus est magnus, ita ut moverentur fundamenta carceris. Et aperta sunt statim omnia ostia, et universorum vincula soluta sunt. Expergefactus autem custos carceris, et videns ianuas apertas carceris, evaginato gladio volebat se interficere, aestimans fugisse vinctos. Clamavit autem Paulus voce magna dicens: Nihil tibi mali feceris, universi enim hic sumus. Petitoque lumine introgressus est, et tremefactus procidit Paulo et Silae ad pedes, et producens eos foras ait: Domini, quid me oportet facere ut salvus fiam? At illi dixerunt: Crede in Dominum Iesum, et salvus eris tu et domus tua. Et locuti sunt ei verbum Domini cum omnibus qui erant in domo eius. Et tollens eos in illa hora noctis lavit plagas eorum, et baptizatus est ipse et omnis domus eius continuo. Cumque perduxisset eos in domum suam, apposuit eis mensam, et laetatus est cum omni domo sua credens Deo. Et cum dies factus esset, miserunt magistratus lictores dicentes: Dimitte homines illos. Nuntiavit autem custos carceris verba haec Paulo: Quia miserunt magistratus ut dimittamini; nunc igitur exeuntes ite in pace. Paulus autem dixit eis: Caesos nos publice, homines cives Romanos indemnatos, miserunt in carcerem, et nunc occulte nos eiciunt? Non, sed veniant et ipsi nos eiciant. Renuntiaverunt autem magistratibus lictores verba haec. Et timuerunt cum audissent quia Romani sunt, et venerunt et exhortati sunt eos, et eicientes eos rogabant ut exirent de civitate. Cum exissent autem de carcere, venerunt ad Lydiam, et videntes fratres hortatique eos profecti sunt.

Cum perambulassent autem Amphipolim et Apolloniam, venerunt Thessalonicensem, ubi erat synagoga Iudaeorum. Secundum consuetudinem itaque Paulus intravit ad eos, et per tria sabbata disputavit cum eis de scripturis, adaperiens et confirmans quia Christum oportuit pati et resurgere a mortuis, et quia hic est Christus Iesus quem ego annuntio vobis. Et quidam ex eis crediderunt, et adiuncti sunt Paulo et Silae, de colentibus et de Graecis multitudo magna, et mulieres non paucae. Iudaei autem assumptis forensibus quibusdam viris nequissimis et congregata turba conturbabant civitatem, et circumstantes domum Iasonis quaerebant eos producere in populum. Et cum non invenissent illos, trahebant Iasonem et quosdam fratres ad principes civitatis, clamantes et dicentes: Quia orbem terrae inquietant hi, et huc venerunt, quos suscepit Iason, et hi omnes contra decreta Caesaris faciunt, regem alium dicentes esse Iesum. Et concitaverunt principes civitatis et turbas audientes haec. Et cum satis accepissent ab

Iasone et ceteris dimiserunt eos. Fratres itaque continuo per noctem dimiserunt Paulum et Sylam in Beroeam. Qui cum advenissent introierunt in synagogam Iudaeorum. Hi autem erant nobiliores de Thessalonicensibus: qui exceperunt verbum cum omni concupiscentia. Cotidie scrutantes scripturas, si haec ita se haberent quemadmodum Paulus annuntiabat. Et multi quidem ex eis crediderunt et Graecae mulieres divites, et viri non pauci. Cum cognovissent autem a Thessalonicae Iudaei quia et in Beroea quoque praedicatum est a Paulo verbum Dei, venerunt et ibi concitantes et commoventes turbas. Continuo autem tunc Paulum dimiserunt fratres ut iret usque ad mare, nam Syleas et Tymotheus remanserunt ibi. Qui autem deducebant Paulum perduxerunt usque Athenas, et accepto mandato ad Sylean et Tymotheum ut velociter ad eum venirent, exierunt. Paulus autem cum Athenis eos expectaret, incitabatur spiritus eius in ipso, aspiciens circa ydola esse civitatem. Disputabat igitur in synagoga cum Iudaeis et colentibus Deum, et in foro per omnem diem ad eos qui praesentes erant. Quidam autem Epicurei et Stoici philosophi conferebant cum eo, et quidam dicebant: Quid vult hic seminator verborum dicere? Alii autem dicebant: Novorum daemoniorum videtur adnuntiator esse; quia Iesum et resurrectionem adnuntiabat eis. Et adprehensum eum ad Ariopagum duxerunt dicentes: Possumus scire quae est haec nova quae a te dicitur doctrina? Nova enim quaedam infers auribus nostris. Volumus ergo scire quidnam velint haec esse. Athenienses autem omnes et advenae hospites ad nihil aliud vacabant nisi aut dicere aut audire aliquid novi.

Stans itaque Paulus in medio Ariopago dixit: Viri Athenienses, per omnia quasi superstitiosiores vos video. Praeteriens enim et videns simulacra vestra, inveni et aram in qua scriptum erat: Ignoto Deo. Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego adnuntio vobis. Deus qui fecit mundum et omnia quae in eo sunt, hic caeli et terrae cum sit Dominus, non in manufactis templis habitat; nec manibus humanis colitur, indigens aliquo, cum ipse det omnibus vitam et spiritum et omnia. Fecitque ex uno sanguine omne genus hominum inhabitare super universam faciem terrae, definiens statuta tempora et terminos habitationis eorum; quaerere Deum, si forte attrectent eum aut inveniant, quamvis non longe sit ab unoquoque nostrum. In ipso enim vivimus et movemur et sumus, sicut et quidam vestrum poetarum dixerunt: Ipsius enim et genus sumus. Genus ergo cum simus Dei, non debemus aestimare auro aut argento aut lapidi sculpturae artis et cogitationis hominis divinum esse simile. Et tempora quidem huius ignorantiae despiciens Deus, nunc adnuntiat hominibus ut omnes ubique paenitentiam agant, eo quod statuit diem in quo iudicaturus est orbem in aequitate, in viro in quo statuit, fidem praebens omnibus, suscitans eum a mortuis. Cum audissent autem resurrectionem mortuorum, quidam quidem inridebant, quidam vero dixerunt: Audiemus te de hoc iterum.

Sic Paulus exivit de medio eorum. Quidam vero viri adherentes ei crediderunt, in quibus et Dionisius Ariopagita et mulier nomine Damaris et alii cum eis. Post haec egressus ab Athenis venit Corinthum. Et inveniens quendam Iudaeum nomine Aquilam, Ponticum genere, qui nuper venerat ab Italia, et Priscillam uxorem eius, eo quod praecepisset Claudius discedere omnes Iudaeos a Roma, accessit ad eos, et quia eiusdem erat artis, manebat apud eos et operabatur. Erant autem scenofactoriae artis. Et disputabat in synagoga per omne sabbatum, interponens nomen Domini Iesu, suadebatque Iudaeis et Graecis. Cum venissent autem a Macedonia Sylas et Tymotheus, instabat verbo Paulus, testificans Iudaeis esse Christum Iesum. Contradicentibus autem eis et blasphemantibus, excutiens vestimenta sua dixit ad eos: Sanguis vester super caput vestrum; mundus ego; ex hoc ad gentes vadam. Et migrans inde intravit in domum cuiusdam nomine Titi Iusti colentis Deum, cuius domus erat coniuncta synagogae. Crispus autem archisynagogus credidit Domino cum universa domo sua; et multi Corinthiorum audientes credebant et baptizabantur. Dixit autem Dominus per visionem nocte Paulo: Noli timere, sed loquere et ne taceas, quia ego sum tecum, et nemo adponetur tibi ut noceat te, quia populus est mihi multus in hac civitate. Sedit autem ibi annum et sex menses, docens apud eos verbum Dei.

Gallione autem proconsule Achaiae, insurrexerunt uno animo Iudaei in Paulum, et adduxerunt eum ad tribunal, dicentes: Quia contra legem hic persuadet hominibus colere Deum. Incipiente autem Paulo aperire os, dixit Gallio ad Iudaeos: Si quidem esset iniquum aliquid aut facinus pessimum, o viri Iudaei, recte vos sustinerem; si vero quaestiones sunt de verbo et nominibus et lege vestra, vos ipsi videritis; iudex horum ego nolo esse. Et minavit eos a tribunali. Adprehendentes autem omnes Sosthenen principem synagogae percutiebant ante tribunal; et nihil horum Gallioni curae erat. Paulus autem cum adhuc sustinuisset dies multos, fratribus valefaciens navigavit in Syriam, et cum eo Priscilla et Aquila, qui sibi totonderat in Cencris caput, habebat enim votum. Devenitque Ephesum, et illos ibi reliquit; ipse vero ingressus synagogam disputabat cum Iudaeis. Rogantibus autem eis ut ampliori tempore maneret, non consensit, sed valefaciens et dicens: Oportet me sollemnem diem advenientem facere Hierosolimis; iterum revertar ad vos Deo volente. Et profectus est ab Epheso; et descendens Caesaream, ascendit et salutavit ecclesiam, et descendit Antiochiam. Et facto ibi tempore aliquanto profectus est, perambulans ex ordine Galathicam regionem et Frigiam, confirmans omnes discipulos.

272

Iudaeus autem quidam Apollo nomine, Alexandrinus genere, vir eloquens, devenit Ephesum, potens in scripturis. Hic erat edoctus viam Domini, et fervens spiritu loquebatur et docebat diligenter ea quae sunt Iesu, sciens tantum baptisma Iohannis. Hic ergo coepit fiducialiter agere in synagoga. Quem cum audissent Aquila et Priscilla, adsumpserunt eum et diligentius exposuerunt ei viam Domini. Cum autem vellet ire Achaiam, exhortati fratres scripserunt discipulis ut susciperent eum. Qui cum venisset, contulit multum his qui crediderant. Vehementer enim Iudaeos revincebat publice, ostendens per scripturas esse Christum Iesum. Factum est autem cum Apollo esset Corinthi, ut Paulus peragratis superioribus partibus veniret Ephesum, et inveniret quosdam discipulos, dixitque ad eos: Si Spiritum Sanctum accepistis credentes? At illi dixerunt ad eum: Sed neque si Spiritus Sanctus est audivimus. Ille vero ait: In quo ergo baptizati estis? Qui dixerunt: In Iohannis baptismate. Dixit autem Paulus: Iohannes baptizavit baptismo paenitentiae populum, dicens in eum qui venturus esset post ipsum ut crederent, hoc est in Iesum. His auditis baptizati sunt in nomine Domini Iesu. Et cum inposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus Sanctus super eos, et loquebantur linguis et prophetabant. Erant autem omnes viri fere duodecim. Introgressus autem Paulus in synagogam, cum fiducia loquebatur per menses tres, disputans et suadens de regno Dei. Cum autem quidam indurarentur et non crederent, maledicentes viam Domini coram multitudine, discedens ab eis segregavit discipulos, cotidie disputans in scola tyranni cuiusdam, ab hora quinta usque in horam decimam. Hoc autem per biennium factum est, ita ut omnes qui habitabant in Asia audirent verbum Domini, Iudaei atque gentiles. Virtutesque non quaslibet Deus faciebat per manus Pauli, ita ut etiam super languidos deferrentur a corpore eius sudaria vel semicinctia, et recedebant ab eis languores, et spiritus maligni egrediebantur.

Temptaverunt autem quidam et de circumeuntibus Iudaeis exorcistis invocare super eos qui habebant spiritus malignos nomen Domini Iesu, dicentes: Adiuro vos per Iesum quem Paulus praedicat, ut exeatis. Erant autem quidam Iudaei Scevae principis sacerdotum septem filii, qui hoc faciebant. Quibus respondens spiritus nequam dixit: Iesum scio, et Paulum novi; vos autem qui estis? Et insiliens in eos homo in quo erat spiritus nequam, dominatus utrisque praevaluit adversum eos, ita ut nudi et vulnerati effugerent de domo illa. Hoc autem notum factum est omnibus Iudaeis atque gentilibus habitantibus Ephesum, et timor decidit super omnes illos, et magnificabatur nomen Domini Iesu. Et multi credentium veniebant confitentes et adnuntiantes actus suos. Multi autem ex his qui curiosa gesserunt, contulerunt libros et conburebant coram omnibus; et conputatis pretiis illorum invenerunt denariorum quinquaginta milia. Sic potenter verbum Dei crescebat et convalescebat. His autem expletis, statuit Paulus in Spiritu transire Macedoniam et Achaiam et sic ire Hierosolimam, dicens: Quia cum fuero ibi, necesse est me et Romam videre. Et misit in Macedoniam duos qui sibi ministrabant, Tymotheum et Erastum; ipse vero sustinuit tempus in Asia.

Factus est autem in illo tempore tumultus non modicus de via Domini. Demetrius enim quidam nomine, argentarius, faciens templa argentea Dianae, praestabat artificibus non modicum quaestum. Hic convocans eos qui huiusmodi erant opifices, dixit: Viri, scitis quia de hoc artificio adquisitio est nobis; et videtis et auditis quod non solum Ephesi, sed paene totius Asiae, Paulus hic suadens avertit multam turbam, dicens quoniam non sunt dii qui manibus fiunt. Non solum autem haec periclitabitur nobis pars in redargutionem venire, sed et magnae deae Dianae templum in nihilum reputabitur, sed et destrui incipiet maiestas eius, quam tota Asia et orbis colit. His auditis, repleti sunt ira et exclamaverunt dicentes: Magna Diana Ephesiorum. Et impleta est civitas confusione, et impetum fecerunt uno animo in theatrum, rapto Gaio et Aristarcho Macedonibus, comitibus Pauli. Paulo autem volente intrare in populum, non permiserunt discipuli. Quidam autem et de Asiae principibus, qui erant amici eius, miserunt ad eum rogantes ne se daret in theatrum. Alii autem aliud clamabant; erat enim ecclesia confusa, et plures nesciebant qua ex causa convenissent. De turba autem detraxerunt Alexandrum, propellentibus eum Iudaeis. Alexander autem manu silentio postulato volebat reddere rationem populo. Quem ut cognoverunt Iudaeum esse, vox facta est una omnium, quasi per horas duas clamantium: Magna Diana Ephesiorum. Et cum sedasset scriba turbas, dixit: Viri Ephesii, quis enim est hominum qui nesciat Ephesiorum civitatem cultricem esse magnae Dianae Iovisque prolis? Cum ergo his contradici non possit, oportet vos sedatos esse et nihil temere agere. Adduxistis enim homines istos, neque sacrilegos neque blasphemantes deam vestram. Quod si Demetrius et qui cum eo sunt artifices habent adversus aliquem causam, conventus forenses aguntur et proconsules sunt; accusent invicem. Quod si alterius rei quaeritis, in legitima ecclesia poterit absolvi. Nam et periclitamur argui seditionis hodiernae, cum nullus obnoxius sit de quo possimus reddere rationem concursus istius. Et cum haec dixisset, dimisit ecclesiam.

Postquam autem cessavit tumultus, vocatis Paulus discipulis et exhortatus eos, valedixit et profectus est ut iret in Macedoniam. Cum autem perambulasset partes illas et exhortatus eos fuisset multo sermone, venit ad Graeciam; ubi cum fecisset menses tres, factae sunt illi insidiae a Iudaeis navigaturo in Syriam, habuitque consilium ut reverteretur per Macedoniam. Comitatus autem est eum Sopater Pyrri Beroensis; Thessalonicensium vero Aristarchus et Secundus, et Gaius Derbeus et Timotheus, Asiani vero Tychicus et Trophimus. Hi cum praecessissent, sustinuerunt nos Troade. Nos vero navigavimus post dies azymorum a Philippis, et venimus ad eos Troadem in diebus quinque, ubi demorati sumus diebus septem. In una autem sabbati cum convenissemus ad frangendum panem, Paulus disputabat cum eis, profecturus in crastinum, protraxitque sermonem usque in mediam noctem. Erant autem lampades copiosae in cenaculo ubi eramus congregati. Sedens autem quidam adulescens nomine Euticus super fenestram, cum mergeretur somno gravi disputante diu Paulo, eductus somno cecidit de tristego deorsum, et sublatus est mortuus. Ad quem cum descendisset Paulus, incubuit super eum, et conplexus dixit: Nolite turbari, anima enim ipsius in ipso est. Ascendens autem frangensque panem et gustans, satisque adlocutus usque in lucem, sic profectus est.

Adduxerunt autem puerum viventem, et consolati sunt non minime. Nos autem ascendentes navem navigavimus in Asson, inde suscepturi Paulum; sic enim disposuerat ipse per terram iter facturus. Cum autem convenisset nos in Asson, adsumpto eo venimus Mytilenen. Et inde navigantes sequenti die venimus contra Chium, et alia applicuimus Samum, et manentes in Trogylio sequenti die venimus Miletum. Proposuerat enim Paulus transnavigare Ephesum, ne qua mora illi fieret in Asia; festinabat enim, si possibile sibi esset, ut diem pentecosten faceret Hierosolimis. A Mileto autem mittens Ephesum, convocavit maiores natu ecclesiae. Qui cum venissent ad eum et simul essent, dixit eis: Vos scitis a prima die qua ingressus sum in Asiam, qualiter vobiscum per omne tempus fuerim, serviens Domino cum omni humilitate et lacrimis et temptationibus quae mihi acciderunt ex insidiis Iudaeorum; quomodo nihil subtraxerim utilium, quominus adnuntiarem vobis et docerem vos publice et per domos, testificans Iudaeis atque gentilibus in Deum paenitentiam, et fidem in Dominum nostrum Iesum. Et nunc ecce alligatus ego spiritu vado in Hierusalem, quae in ea ventura sint mihi ignorans, nisi quod Spiritus Sanctus per omnes civitates protestatur mihi, dicens quoniam vincula et tribulationes me manent Hierosolimis. Sed nihil horum vereor, nec facio animam meam pretiosiorem quam me, dummodo consummem cursum meum et ministerium verbi quod accepi a Domino Iesu, testificari evangelium gratiae Dei. Et nunc ecce ego scio quia amplius non videbitis faciem meam vos omnes per quos transivi praedicans regnum Dei. Quapropter contestor vos hodierna die, quia mundus sum a sanguine omnium; non enim subterfugi quominus adnuntiarem omne consilium Dei vobis. Adtendite vobis et universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit episcopos, regere ecclesiam Dei, quam adquisivit sanguine suo. Ego scio quia intrabunt post discessionem meam lupi graves in vos, non parcentes gregi; et ex vobis ipsis exsurgent viri loquentes perversa, ut abducant discipulos post se. Propter quod vigilate, memoria retinentes quoniam per triennium nocte et die non cessavi cum lacrimis monens unumquemque vestrum. Et nunc commendo vos Deo et verbo gratiae ipsius, qui potens est aedificare et dare hereditatem in sanctificatis omnibus. Argentum aut aurum aut vestem nullius concupivi, ipsi scitis, quoniam ad ea quae mihi opus erant et his qui mecum sunt, ministraverunt manus istae. Omnia ostendi vobis, quia sic laborantes oportet suscipere infirmos, ac meminisse verbi Domini Iesu, quoniam ipse dixit: Beatius est magis dare quam accipere. Et cum haec dixisset, positis genibus suis cum omnibus illis oravit. Magnus autem fletus factus est omnium, et procumbentes super collum Pauli osculabantur eum, dolentes maxime in verbo quod dixerat, quoniam amplius faciem eius non essent visuri. Et deducebant eum ad navem.

Cum autem factum esset ut navigaremus abstracti ab eis, recto cursu venimus Choum, et sequenti die Rhodum, et inde Pataram. Et cum invenissemus navem transfretantem in Phoenicen, ascendentes navigavimus. Cum apparuissemus autem Cypro, relinquentes eam ad sinistram navigavimus in Syriam, et venimus Tyrum; ibi enim navis expositura erat onus. Inventis autem discipulis, mansimus ibi diebus septem; qui Paulo dicebant per Spiritum ne ascenderet Hierosolimam. Et expletis diebus profecti ibamus, deducentibus nos omnibus cum uxoribus et filiis usque foras civitatem; et positis genibus in litore oravimus. Et valefacientes invicem ascendimus navem; illi autem reversi sunt in sua. Nos vero navigatione expleta a Tyro descendimus Ptolomaidam, et salutatis fratribus mansimus die una apud illos. Alia autem die profecti venimus Caesaream, et intrantes in domum Philippi evangelistae, qui erat de septem, cui erant filiae quattuor virgines prophetantes, mansimus apud eum.

Et commorantibus nobis per dies aliquot supervenit a Iudaea quidam propheta nomine Agabus. Et cum venisset ad nos tulit zonam Pauli et alligans sibi pedes et manus dixit: Haec dicit Spiritus Sanctus: Virum cuius est zona haec sic alligabunt in Hierusalem Iudaei et tradent in manus gentium. Quod cum audissemus rogabamus nos et qui loci illius erant ne ascenderet Hierosolymam. Tunc respondit Paulus et dixit: Quid facitis flentes et adfligentes cor meum? Ego enim non solum alligari sed et mori in Hierusalem paratus sum propter nomen Domini Iesu Christi. Et cum ei suadere non possemus quievimus dicentes: Domini voluntas fiat.

Post hos autem dies praeparati ascendimus Hierosolymam. Venerunt autem et ex discipulis a Caesarea nobiscum adducentes apud quem hospitaremur Mnasonem quendam Cyprium antiquum discipulum. Et cum venissemus Hierosolymam libenter exceperunt nos fratres. Sequenti autem die introibat Paulus nobiscum ad Iacobum omnesque collecti sunt seniores. Quos cum salutasset narrabat per singula quae Deus fecisset in gentibus per ministerium ipsius. At illi cum audissent magnificabant Dominum dixeruntque ei: Vides frater quot milia sunt in Iudaeis qui crediderunt et omnes aemulatores sunt legis. Audierunt autem de te quia discessionem doceas a Mose eorum qui per gentes sunt Iudaeorum dicens non debere eos circumcidere filios suos neque secundum consuetudinem ingredi. Quid ergo est? Utique oportet convenire multitudinem; audient enim te supervenisse. Hoc ergo fac quod tibi dicimus: Sunt nobis viri quattuor votum habentes super se. His adsumptis sanctifica te cum illis et inpende in illis ut radant capita, et scient omnes quia quae de te audierunt falsa sunt, sed ambulas et ipse custodiens legem. De his autem qui crediderunt ex gentibus nos scripsimus iudicantes ut abstineant se ab idolis immolato et sanguine et suffocato et fornicatione.

Tunc Paulus adsumptis viris postera die purificatus cum illis intravit in templum adnuntians expletionem dierum purificationis donec offerretur pro unoquoque eorum oblatio. Dum autem septem dies consummarentur hii qui de Asia erant Iudaei cum vidissent eum in templo concitaverunt omnem turbam et iniecerunt ei manus clamantes: Viri israhelitae adiuvate. Hic est homo qui adversus populum et legem et locum hunc omnes ubique docens, insuper et gentiles induxit in templum et violavit sanctum locum istum. Viderant enim Trophimum Ephesium in civitate cum ipso, quem aestimaverunt quoniam in templum introduxisset Paulus. Commotaque est civitas tota et facta est concursio populi, et adprehensum Paulum trahebant extra templum, et statim clausae sunt ianuae. Quaerentibus autem eum occidere nuntiatum est tribuno cohortis quia tota confunditur Hierusalem. Qui statim adsumptis militibus et centurionibus decurrit ad illos. Qui cum vidissent tribunum et milites cessaverunt percutere Paulum. Tunc accedens tribunus adprehendit eum et iussit alligari catenis duabus et interrogabat quis esset et quid fecisset. Alii autem aliud clamabant in turba. Et cum non posset certum cognoscere prae tumultu iussit duci eum in castra. Et cum venisset ad gradus contigit ut portaretur a militibus propter vim populi. Sequebatur enim multitudo populi clamans: Tolle eum. Et cum coepisset induci in castra Paulus dicit tribuno: Si licet mihi loqui aliquid ad te? Qui dixit: Graece nosti? Nonne tu es Aegyptius qui ante hos dies tumultum concitasti et eduxisti in desertum quattuor milia virorum sicariorum? Et dixit ad eum Paulus: Ego homo quidem sum Iudaeus a Tarso Ciliciae non ignotae civitatis municeps. Rogo autem te permitte mihi loqui ad populum. Et cum ille permisisset, Paulus stans in gradibus annuit manu ad plebem et magno silentio facto adlocutus est lingua hebraea dicens:

Viri fratres et patres audite quam ad vos nunc reddo rationem. Cum audissent autem quia hebraea lingua loqueretur ad illos magis praestiterunt silentium. Et dicit: Ego sum vir Iudaeus natus in Tarso Ciliciae, nutritus autem in ista civitate secus pedes Gamalihel, eruditus iuxta veritatem paternae legis, aemulator legis sicut et vos omnes estis hodie; qui hanc viam persecutus sum usque ad mortem, alligans et tradens in custodias viros ac mulieres, sicut princeps sacerdotum mihi testimonium reddit et omnes maiores natu, a quibus et epistulas accipiens ad fratres Damascum pergebam ut adducerem inde vinctos in Hierusalem ut punirentur.

Contigit autem me eunte et adpropinquante Damasco media die subito de caelo circumfulsit me lux copiosa, et decidens in terram audivi vocem dicentem mihi: Saule Saule quid me persequeris? Ego autem respondi: Quis es Domine? Dixitque ad me: Ego sum Iesus Nazarenus quem tu persequeris. Et qui mecum erant lumen quidem viderunt, vocem autem non audierunt eius qui loquebatur mecum. Et dixi: Quid faciam Domine? Dominus autem dixit ad me: Surgens vade Damascum, et ibi tibi dicetur de omnibus quae te oporteat facere. Et cum non viderem prae claritate luminis illius, ad manum deductus a comitibus veni Damascum. Ananias autem quidam vir secundum legem testimonium habens ab omnibus habitantibus Iudaeis veniens ad me et adstans dixit mihi: Saule frater respice. Et ego eadem hora respexi in eum. At ille dixit: Deus patrum nostrorum praeordinavit te ut cognosceres voluntatem eius et videres iustum et audires vocem ex ore eius, quia eris testis illius ad omnes homines eorum quae vidisti et audisti. Et nunc quid moraris? Exsurge baptizare et ablue peccata tua invocato nomine ipsius. Factum est autem revertenti mihi in Hierusalem et oranti in templo fieri me in stupore mentis et videre illum dicentem mihi: Festina et exi velociter ex Hierusalem quoniam non recipient testimonium tuum de me. Et ego dixi: Domine ipsi sciunt quia ego eram concludens in carcerem et caedens per synagogas eos qui credebant in te, et cum funderetur sanguis Stephani testis tui et ego adstabam et consentiebam et custodiebam vestimenta interficientium illum. Et dixit ad me: Vade quoniam ego in nationes longe mittam te.

Audiebant autem eum usque ad hoc verbum, et levaverunt vocem suam dicentes: Tolle de terra eiusmodi, non enim fas est eum vivere. Vociferantibus autem eis et proicientibus vestimenta sua et pulverem iactantibus in aerem, iussit tribunus induci eum in castra et flagellis caedi et torqueri eum ut sciret propter quam causam sic adclamarent ei. Et cum adstrinxissent eum loris dixit adstanti sibi centurioni Paulus: Si hominem romanum et indemnatum licet vobis flagellare? Quo audito centurio accessit ad tribunum et nuntiavit dicens: Quid acturus es? Hic enim homo civis romanus est. Accedens autem tribunus dixit illi: Dic mihi tu romanus es? At ille dixit: Etiam. Et respondit tribunus: Ego multa summa civilitatem hanc consecutus sum. Et Paulus ait: Ego autem et natus sum. Protinus ergo discesserunt ab illo qui eum torturi erant. Tribunus quoque timuit postquam rescivit quia civis romanus esset et quia alligasset eum. Postera autem die volens scire diligentius qua ex causa accusaretur a Iudaeis solvit eum et iussit sacerdotes convenire et omne concilium, et producens Paulum statuit inter illos. Intendens autem in concilium Paulus ait: Viri fratres, ego omni conscientia bona conversatus sum ante Deum usque in hodiernum diem.

Princeps autem sacerdotum Ananias praecepit adstantibus sibi percutere os eius.

Tunc Paulus ad eum dixit: Percutiet te Deus paries dealbate. Et tu sedens iudicas me secundum legem et contra legem iubes me percuti? Et qui adstabant dixerunt: Summum sacerdotem Dei maledicis? Dixit autem Paulus: Nesciebam fratres quia princeps est sacerdotum. Scriptum est enim: Principem populi tui non maledices. Sciens autem Paulus quia una pars esset Sadducaeorum et altera Pharisaeorum exclamavit in concilio: Viri fratres ego Pharisaeus sum filius Pharisaeorum, de spe et resurrectione mortuorum ego iudicor. Et cum haec diceret facta est dissensio inter Pharisaeos et Sadducaeos et soluta est multitudo. Sadducaei enim dicunt non esse resurrectionem neque angelum neque spiritum, Pharisaei autem utraque confitentur. Factus est autem clamor magnus, et surgentes quidam de scribis partis Pharisaeorum pugnabant dicentes: Nihil mali invenimus in homine isto; quod si spiritus locutus est ei aut angelus? Et cum magna dissensio facta esset, timens tribunus ne discerperetur Paulus ab ipsis iussit exercitum descendere et rapere eum de medio eorum ac deducere eum in castra. Sequenti autem nocte adsistens ei Dominus ait: Constans esto; sicut enim testificatus es de me in Hierusalem sic te oportet et Romae testificari.

Facta autem die colligentes se quidam ex Iudaeis devoverunt se dicentes neque manducaturos neque bibituros donec occiderent Paulum. Erant autem plus quam quadraginta qui hanc coniurationem fecerant. Qui accesserunt ad principes sacerdotum et seniores et dixerunt: Devotione devovimus nos nihil gustaturos donec occidamus Paulum. Nunc ergo vos notum facite tribuno cum concilio ut producat illum ad vos tamquam aliquid certius cognituri de eo; nos vero priusquam adpropiet parati sumus interficere illum. Quod cum audisset filius sororis Pauli insidias, venit et intravit in castra nuntiavitque Paulo. Vocans autem Paulus ad se unum ex centurionibus ait: Adulescentem hunc perduc ad tribunum, habet enim aliquid indicare illi. Et ille quidem adsumens eum duxit ad tribunum et ait: Vinctus Paulus rogavit me hunc adulescentem perducere ad te habentem aliquid loqui tibi. Adprehendens autem manum illius tribunus secessit cum eo seorsum et interrogavit: Quid est quod habes indicare mihi? Ille autem dixit: Iudaeis convenit rogare te ut crastina die Paulum producas in concilium quasi aliquid certius inquisituri sint de illo. Tu vero ne credideris illis, insidiantur enim ei ex eis viri amplius quam quadraginta qui se devoverunt non manducare neque bibere donec interficiant eum, et nunc parati sunt exspectantes tuam repromissionem.

Tribunus igitur dimisit adulescentem praecipiens ne cui loqueretur quoniam haec nota sibi fecisset. Et vocatis duobus centurionibus dixit: Parate milites ducentos ut eant usque Caesaream, et equites septuaginta et lancearios ducentos, a tertia hora noctis; et iumenta praeparate ut inponentes Paulum salvum perducerent ad Felicem praesidem. Timuit enim ne forte raperent eum Iudaei et occiderent, et ipse postea calumniam haberet tamquam accepturus pecuniam. Scribens epistulam habentem formam hanc: Claudius Lysias optimo praesidi Felici salutem. Virum hunc conprehensum a Iudaeis et incipientem interfici ab eis, superveniens cum exercitu eripui, cognito quia romanus est. Volensque scire causam quam obiciebant illi deduxi eum in concilium eorum, quem inveni accusari de quaestionibus legis ipsorum, nihil vero dignum morte aut vinculis habentem crimen. Et cum mihi perlatum esset de insidiis quas paraverant illi, misi eum ad te, denuntians et accusatoribus ut dicant apud te. Vale.

Milites ergo secundum praeceptum sibi adsumentes Paulum duxerunt per noctem in Antipatridem. Et postera die dimissis equitibus ut cum eo irent reversi sunt ad castra. Qui cum venissent Caesaream et tradidissent epistulam praesidi, statuerunt ante illum et Paulum. Cum legisset autem et interrogasset de qua provincia esset, et cognoscens quia de Cilicia: Audiam te, inquit, cum et accusatores tui venerint. Iussitque in praetorio Herodis custodiri eum.

Post quinque autem dies descendit princeps sacerdotum Ananias cum senioribus quibusdam et Tertullo quodam oratore, qui adierunt praesidem adversus Paulum. Et citato Paulo coepit accusare Tertullus dicens: Cum in multa pace agamus per te et multa corrigantur per tuam providentiam, semper et ubique suscipimus optime Felix cum omni gratiarum actione. Ne diutius autem te protraham, oro breviter audias nos pro tua clementia. Invenimus hunc hominem pestiferum et concitantem seditiones omnibus Iudaeis in universo orbe et auctorem seditionis sectae Nazarenorum, qui etiam templum violare conatus est, quem et adprehensum voluimus secundum legem nostram iudicare. Superveniens autem tribunus Lysias cum vi magna eripuit eum de manibus nostris, iubens accusatores eius ad te venire; a quo poteris ipse iudicans de omnibus istis cognoscere de quibus nos accusamus eum. Adiecerunt autem et Iudaei dicentes haec ita se habere.

Respondit autem Paulus annuente sibi praeside dicere: Ex multis annis te esse iudicem genti huic sciens bono animo pro me satisfaciam, potes enim cognoscere quia non plus mihi sunt dies quam duodecim ex quo ascendi adorare in Hierusalem, et neque in templo invenerunt me cum aliquo disputantem aut concursum facientem turbae neque in synagogis neque in civitate, neque probare possunt tibi de quibus nunc me accusant. Confiteor autem hoc tibi quod secundum sectam quam dicunt heresim sic deservio patri Deo meo, credens omnibus quae in lege et prophetis scripta sunt, spem habens in Deum quam et hii ipsi exspectant resurrectionem futuram iustorum et iniquorum. In hoc et ipse studeo sine offendiculo conscientiam habere ad Deum et ad homines semper. Post annos autem plures elemosynas facturus in gentem meam veni et oblationes et vota, in quibus invenerunt me purificatum in templo, non cum turba neque cum tumultu. Quidam autem ex Asia Iudaei, quos oportebat apud te praesto esse et accusare si quid haberent adversum me, aut hii ipsi dicant si quid invenerunt in me iniquitatis cum stem in concilio, nisi de una hac sola voce qua clamavi inter eos stans: Quoniam de resurrectione mortuorum ego iudicor hodie a vobis. Distulit autem illos Felix certissime sciens de via, dicens: Cum tribunus Lysias descenderit audiam vos. Iussitque centurioni custodire eum et habere requiem nec quemquam de suis prohibere ministrare ei.

Post aliquot autem dies veniens Felix cum Drusilla uxore sua quae erat Iudaea vocavit Paulum et audivit ab eo fidem quae est in Christum Iesum. Disputante autem illo de iustitia et castitate et de iudicio futuro, tremefactus Felix respondit: Quod nunc attinet vade, tempore autem oportuno accersiam te; simul et sperans quia pecunia daretur sibi a Paulo, propter quod et frequenter accersiens eum loquebatur cum eo. Biennio autem expleto accepit successorem Felix Porcium Festum. Volensque gratiam praestare Iudaeis Felix reliquit Paulum vinctum.

Festus ergo cum venisset in provinciam post triduum ascendit Hierosolymam a Caesarea. Adieruntque eum principes sacerdotum et primi Iudaeorum adversus Paulum, et rogabant eum postulantes gratiam adversum eum ut iuberet perduci eum Hierusalem, insidias tendentes ut interficerent eum in via. Festus autem respondit servari Paulum in Caesarea, se autem maturius profecturum. Qui ergo in vobis, ait, potentes sunt descendentes simul, si quod est in viro crimen accusent eum. Demoratus autem inter eos dies non amplius quam octo aut decem descendit Caesaream, et altera die sedit pro tribunali et iussit Paulum adduci. Qui cum perductus esset circumsteterunt eum qui ab Hierosolyma descenderant Iudaei, multas et graves causas obicientes quas non poterant probare, Paulo rationem reddente: Quoniam neque in legem Iudaeorum neque in templum neque in Caesarem quicquam peccavi. Festus autem volens gratiam praestare Iudaeis respondens Paulo dixit: Vis Hierosolymam ascendere et ibi de his iudicari apud me? Dixit autem Paulus: Ad tribunal Caesaris sto, ibi me oportet iudicari. Iudaeis non nocui sicut tu melius nosti. Si enim nocui aut dignum morte aliquid admisi, non recuso mori; si vero nihil est eorum quae hii accusant me...

...deme nemo me potest donare illis. Cesarem appello. Tunc Festus cum consilio locutus ait: Cesarem appellasti, ad Cesarem ibis.

Et cum dies aliquot transacti essent, Agrippa rex et Beronice descenderunt Cesaream ad salutandum Festum. Et cum dies plures ibi demorarentur, Festus indicavit regi de Paulo dicens: Vir quidam est derelictus a Felice vinctus, de quo cum essem Hierosolimis adierunt me principes sacerdotum et seniores Iudeorum postulantes adversus eum damnationem. Ad quos respondi quia non est consuetudo Romanis damnare hominem aliquem priusquam is qui accusatur presentes habeat accusatores, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina. Cum ergo huc convenissent sine ulla dilatione, sequenti die sedens pro tribunali iussi adduci virum. De quo cum stetissent accusatores, nullam causam deferebant de quibus ego suspicabar malam. Questiones vero quasdam deferebant de sua religione et de Iesu quodam defuncto, quem dicebat Paulus vivere. Hesitans autem ego de huiusmodi questionibus, interrogabam si vellet ire Hierosolimam et ibi iudicari de istis. Paulo autem appellante ut servaretur ad Augusti cognitionem, iussi servari eum donec mittam eum ad Cesarem. Agrippa autem ad Festum ait: Volebam et ipse hominem audire. Cras, inquit, audies eum. Altera autem die cum venisset Agrippa et Beronice cum multa ambitione et introissent in auditorium cum tribunis et viris principalibus civitatis, iubente Festo adductus est Paulus. Et ait Festus: Agrippa rex et omnes qui simul adestis nobiscum viri, videtis hunc de quo omnis multitudo Iudeorum interpellavit me Hierosolimis et hic, clamantes non oportere eum vivere amplius. Ego vero comperi nichil dignum morte eum admisisse; ipso autem hoc appellante Augustum, iudicavi mittere. De quo quid certum scribam domino non habeo. Propter quod produxi eum ad vos, et maxime ad te, rex Agrippa, ut interrogatione facta habeam quid scribam. Sine ratione enim mihi videtur mittere vinctum, et causas eius non significare.

Agrippa autem ad Paulum ait: Permittitur tibi loqui pro temet ipso. Tunc Paulus extenta manu cepit rationem reddere. De omnibus quibus accusor a Iudeis, rex Agrippa, estimo me beatum apud te, cum sim defensurus me hodie, maxime cognitos habens mores et [illegible] et questiones legis que apud Iudeos sunt; propter quod deprecor patienter audias me. Et quidem vitam meam ex iuventute, que ab initio fuit in gente mea in Hierosolimis, sciunt omnes Iudei, qui ab initio me noverunt, si velint testimonium perhibere, quia secundum certissimam sectam nostre religionis vixi phariseus. Et nunc in spe que ad patres nostros facta est repromissionis a Deo sto iudicio subiectus, in quam duodecim tribus nostre instanter nocte ac die deservientes sperant pervenire. De qua spe accusor a Iudeis, rex. Quid incredibile iudicatur apud vos, si Deus mortuos suscitat? Et ego quidem putaveram me adversus nomen Iesu Nazareni debere multa contraria agere, quod et feci Hierosolimis, et multos sanctorum in carceribus inclusi, a principibus sacerdotum potestate accepta, et cum occiderentur detuli sententiam, et per omnes synagogas frequenter puniens eos compellebam blasphemare, et amplius insaniens in eos persequebar usque in exteras civitates. In quibus dum irem Damascum cum potestate et permissu principum sacerdotum, die media in via vidi, rex, de celo supra splendorem solis circumfulsisse me lucem et eos qui mecum simul erant. Omnesque nos cum decidissemus in terram, audivi vocem loquentem mihi et dicentem hebraica lingua: Saule, Saule, quid me persequeris? Durum est tibi contra stimulum calcitrare. Ego autem dixi: Quis es, domine? Dominus autem dixit: Ego sum Iesus Nazarenus quem tu persequeris. Sed exsurge et sta super pedes tuos; ad hoc enim apparui tibi, ut constituam te ministrum et testem eorum que vidisti, et eorum quibus apparebo tibi, eripiens te de plebe et de gentibus in quas nunc ego mitto te, aperire oculos eorum ut convertantur a tenebris ad lucem et de potestate Sathane ad Deum, ut accipiant remissionem peccatorum et sortem inter sanctos per fidem que est in me. Unde, rex Agrippa, non fui incredulus celesti visioni, sed his qui sunt Damasci primum et Hierosolimis et in omnem regionem Iudee et gentibus annuntiabam ut penitentiam agerent et converterentur ad Deum, digna penitentie opera facientes. Hac ex causa me Iudei, cum essem in templo, comprehendentes temptabant occidere. Auxilio autem Dei adiutus usque in hodiernum diem sto, testificans pusillo et magno, nichil extra dicens quam ea que prophete locuti sunt futura esse et Moyses, si passibilis Christus, si primus ex resurrectione mortuorum lumen annuntiaturus est plebi et gentibus. Hec loquente eo et rationem reddente, Festus magna voce ait: Insanis, Paule; multe te littere ad insaniam convertunt. At ille: Non insanio, inquit, optime Feste, sed veritatis et sobrietatis verba eloquor. Scit enim de his rex, ad quem et constanter loquor; latere enim eum nichil horum credo. Neque enim in angulo aliquid horum gestum est. Credis, rex Agrippa, prophetis? Scio quia credis. Agrippa autem ad Paulum dixit: In modico suades me christianum fieri. At ille: Opto apud Deum et in modico et in magno non solum te, sed et omnes qui me audiunt hodie fieri tales qualis et ego sum, exceptis vinculis his. Et exsurrexit rex et preses et Beronice et qui assidebant eis. Et cum secessissent, loquebantur ad invicem dicentes: Quia nichil dignum morte aut vinculis quid fecit homo iste. Agrippa autem Festo dixit: Dimitti poterat homo hic, si non appellasset Cesarem.

Ut autem iudicatum est navigare nos in Italiam, vocavit centurionem cohortis Italice nomine Iulium, et assignavit ei Paulum cum reliquis custodiis. Incipientes autem navigare in Italiam, intravimus navem Adrumetinam que in locis Asie navigatura erat. Navigabat autem nobiscum Aristarchus Macedo Thessalonicensis. Et altera die devenimus Sidonem. Et humane agens Iulius centurio cum Paulo, permisit ei ire ad amicos et curam sui habere. Et inde profecti pernavigavimus Cyprum, quia venti contrarii erant. Et cum pernavigassemus mare quod secundum Ciliciam est et Pamphiliam, devenimus Lystram que est Licie. Et inveniens ibi centurio navem Alexandrinam navigantem in Italiam, et imposuit nos in eam. Pluribus autem diebus tarde navigantes vix devenimus contra Cnidum, et non admittente nos vento, pernavigavimus Cretam per Salmonem, et cum vix colligeremus ea, venimus in locum qui dicitur Boni portus, iuxta quos erat civitas Talassa. Multo autem tempore peracto, et cum iam incerta esset navigatio, propter quod et ieiunium transisset, hortabatur eos Paulus dicens: Viri, video quod cum iniuria et multo detrimento non tantum oneris et navis, sed etiam animarum nostrarum erit futurum. Centurio autem gubernatori et magistro navis magis credebat quam his que a Paulo dicebantur. Et quia non erat aptus portus ad hyemandum, plures consilium fecerunt ut levarent inde, si quomodo possent [illegible] hyemare in loco Crete respicientem contra Affricum et Chorum. Flante autem austro, putantes propositum consilium se tenere, levantes iuxta colligebant Creten. Non post multum autem misit se super eam ventus typhonicus qui vocatur euroaquilo. Et arrepta navi, cum non posset conari resistere vento, ferebamur. Percurrentes autem insulam que appellatur Caude, vix valuimus obtinere scapham; qua sublata adiutoriis utebantur accingentes navem. Timentes autem ne in Syrtem incideremus, vas quoddam dimiserunt quo traheretur. Vento autem valide instante et tempestate, subsequenti autem die iactum fecerunt, et tertia die suis manibus armamenta navis proiecerunt in mare. Perseverante autem tempestate, et neque sole neque stellis apparentibus per plurimos dies, omnis spes nobis auferebatur vite. Et cum multis diebus ieiunassent, stans Paulus in medio eorum dixit: Oportuerat quidem vos, o viri, credentes mihi non navigare a Creta, et lucrari hanc iniuriam ac detrimentum. Et nunc quidem suadeo vos bono animo esse; iactura enim nullius anime erit ex vobis, nisi tantum navis. Astitit enim mihi hac nocte angelus Dei cui deservio dicens: Noli timere, Paule; oportet te ante Cesarem stare, et ecce donavit tibi omnes qui tecum navigant. Propterea bono animo estote, viri; credo enim Deo quia sic erit quemadmodum dictum est mihi. In insulam autem quandam oportet nos devenire. Et cum quarta decima nox facta esset, et iactaremur in Adria circa mediam noctem, suspicabantur naute resonare sibi aliquam regionem; et miserunt bolidem et invenerunt passus xx altitudinis, et post pusillum iterum iactaverunt bolidem et invenerunt passus xv. Timentes autem ne in aspera loca incideremus, de puppe proicerunt anchoras iiii, et optabant ut dies fieret, ut scirent an salvi esse possemus. Nautis autem querentibus fugere de navi, et laxantibus scapham in mare, occasione querentes sub optentu tamquam a prora anchoras [illegible], ut tutius navis staret, dixit Paulus centurioni et militibus: Nisi hi in navi manserint, nos salvi esse non possumus. Tunc preciderunt milites funes, et scapham dimiserunt excidere.

Et cum dies fieret, hortabatur Paulus omnes ut perciperent escas dicens: Quartadecima dies est hodie a qua sine cibo manetis. Ideoque hortor vos accipere escam. Hoc enim pro vestra salute est; quia nullius vestrum capillus de capite cadet. Et cum hec dixisset, accepit panem et gratias egit Deo coram omnibus, et fregit et cepit manducare. Tunc bono animo facti omnes, et ipsi acceperunt cibum. Eramus autem omnes anime cc lxx sex. Et satiati cibo alleviabant navem, proicientes triticum in mare. Et cum dies illuxisset, naute terram non cognoscebant; sinum autem quendam providebant habentem litus, in quem cogitabant si possent expellere navem. Et anchoras colligentes proiciebant in mare, et remittentes iunctiones gubernaculorum, et levato artemone secundum flatum aure tendebant ad litus. Et cum incidissent in locum bitalassum, impegerunt navem, et prora quidem manebat immobilis, puppis vero solvebatur a vi maris. Et cogitaverunt milites ut custodias occiderent, ne quis enatans effugeret. Centurio autem prohibuit hoc fieri, precipue propter Paulum ut salvum illum faceret. Et iussit illos qui possent enatare primos exire ad terram, et reliquos quosdam in tabulis salvos fieri. Et sic omnes anime salve ad terram venerunt. Et tunc cognovimus quia Militene insula vocatur. Barbari autem prestabant nobis non modicam humanitatem; accendentes enim ignem reficiebant nos omnes propter pluviam imminentem et frigus. Et cum collegisset Paulus sarmentorum multitudinem et imposuisset super ignem, vipera a calore exiens momordit manum eius. Quod viso barbari, quod penderet bestia de manu eius, inter se dicebant: Iste homo homicida debet esse, quem liberatum de mari vivere equitas non permisit. Paulus vero excussa bestia in ignem nichil patiebatur mali. At illi existimabant eum succendi aut cadere subito mortuum. Cumque diu expectarent et viderent nichil mali ei contingere, conversi dicebant eum deum. Inter eos autem qui in illo loco morabantur erant predia principi insule nomine Puplio, qui nos hospicio humane recepit triduum. Contigit autem patrem Puplii febribus et dissinteria vexatum iacere. Ad quem Paulus intravit, et cum orasset et imposuisset ei manum, salvavit eum. Hoc facto, omnes qui in insula illa commorabantur infirmantes accedebant et curabantur. Qui etiam multis honoribus nos honoraverunt, et navigantibus nobis imposuerunt que necessaria erant.

273

Post menses autem tres navigavimus in navi Alexandrina que in insula hyemaverat, cui erat parasemum Dioscore. Et cum venissemus Syracusas, mansimus ibi triduo. Et inde tulimus et devenimus Regium. Et post unum diem flante austro secunda die venimus Puteolos. Et inventis fratribus consolati sumus, et mansimus apud eos dies vii, et sic Romam venimus. Et cum audissent fratres, occurrerunt nobis usque ad Appii forum et tribus tabernis. Quos cum vidisset Paulus, sumpsit audaciam et laudem reddidit Deo. Cum venissemus autem Romam, centurio tradidit custodias principi peregrinorum. Permissum autem Paulo foras manere extra castra, custodientibus eum militibus. Factum est autem post diem tertium convocavit primos Iudeorum. Qui cum convenissent, conferebat cum eis dicens: Ego viri fratres, cum contra plebem nichil fecissem neque contra mores patrum, vinctus ab Hierosolimis traditus sum in manus Romanorum. Qui postquam me interrogaverunt, volebant dimittere, eo quod nulla causa mortis esset in me. Contradicentibus autem Iudeis, coactus sum appellare Cesarem, non tamquam gentem meam habeam aliquid accusare, sed ut animam meam a morte liberarem. Propter hanc igitur causam rogavi vos videre et alloqui; propter spem enim Israel hanc cathenam circumfero hic. At illi dixerunt: Nos neque litteras de te a Iudeis accepimus, neque adveniens quisquam ab Hierosolimis fratrum nuntiavit aut locutus est de te male. Postulamus autem de te audire que sentis; de hac enim heresi notum est nobis quia ubique contradicitur ei in toto orbe. Et cum constituissent ei diem, venerunt plurimi ad eum in hospicio, quibus exponebat testificans regnum Dei, suadebatque eis de Iesu ex lege Moysi et prophetis a mane usque ad vesperam. Et quidam credebant his que a Paulo dicebantur, quidam vero non credebant. Et dissonantes ad invicem dimittebantur, a Paulo dicente verbum unum, quia bene locutus est Spiritus sanctus per Ysaiam prophetam ad patres nostros dicens: Vade ad plebem hanc et dic: Aure audietis et non audietis, et videntes videbitis et non aspicietis. Gravatum autem cor plebis huius, et oculos eorum obscura, ne forte videant oculis et auribus audiant et corde intelligant et convertantur et sanem eos. Notum ergo sit vobis quoniam gentibus missum est hoc salutare Dei, ipsi audient. Et cum hec dixisset, exierunt Iudei, magnam inter se habentes questionem. Mansit autem Paulus per biennium totum in suo conducto, et recipiebat omnes introeuntes ad se, et disputabat cum Iudeis et Grecis, predicans regnum Dei et docens de domino Iesu Christo cum omni fiducia, nemine prohibente.

EXPLICIT LIBER ACTUUM APOSTOLORUM.

Ave Maria gratia plena dominus tecum et tu mecum. O Maria in omnibus tribulacionibus et necessitatibus et in hora exitus mei suscipe animam meam et offer eam dilectissimo filio tuo [illegible]. Sancta Maria sis mihi propicia famulo tuo Willelmo et libera me ab omnibus peccatis [illegible]
[illegible] salutis

INCIPIT PROLOGUS IN SEPTEM EPISTOLAS CANONICAS

Non ita ordo est apud Grecos qui integre sapiunt et fidem rectam sectantur, epistolarum septem que canonice nuncupantur, sicut in latinis codicibus invenitur, ut quia Petrus primus est in numero apostolorum, prime sint etiam eius epistole in ordine ceterarum. Sed sicut evangelistas dudum ad veritatis lineam correximus, ita has proprio ordini Deo nos iuvante reddidimus. Est enim prima earum una Iacobi, Petri due, Iohannis tres, et Iude una. Que si ut ab eis digeste sunt, ita quoque ab interpretibus fideliter in latinum verterentur eloquium, nec ambiguitatem legentibus facerent, nec sermonum sese varietas impugnaret, illo precipue loco ubi de unitate trinitatis in prima Iohannis epistola positum legimus. In qua etiam ab infidelibus translatoribus multum erratum esse fidei veritate comperimus, trium tantummodo vocabula, hoc est aque et sanguinis et spiritus, in ipsa sua editione ponentes, et patris verbique ac spiritus testimonium omittentes, in quo maxime et fides catholica roboratur, et patris et filii et spiritus sancti una divinitatis substantia comprobatur. In ceteris vero epistolis quantum a nostra aliorum distet editio, lectoris prudentie relinquo. Sed tu virgo Christi Eustochium, dum a me impensius scripture veritatem inquiris, meam quodammodo senectutem invidorum dentibus corrodendam exponis, qui me falsarium corruptoremque sanctarum pronuntiant...

INCIPIT PROLOGUS IN SEPTEM EPISTOLAS CANONICAS

NON ITA ORDO EST APUT GRECOS QUI integre sapiunt et fidem rectam sectantur epistolarum septem que canonice nuncupantur, sicut in latinis codicibus invenitur. Quod quia petrus primus est in numero apostolorum, prime sint etiam eius epistole in ordine ceterarum. Sed sicut evangelistas dudum ad veritatis lineam correximus, ita has ordine proprio deo nos iuvante reddidimus. Est enim prima earum una iacobi, petri due, iohannis tres, et iude una. Que si ut ab eis digeste sunt, ita quoque ab interpretibus fideliter in latinum eloquium verterentur, nec ambiguitatem legentibus facerent, nec sermonum sese varietas impugnaret. Illo precipue loco ubi de unitate trinitatis in prima iohannis epistola positum legimus. In qua etiam ab infidelibus et translatoribus multum erratum esse fidei veritate comperimus, trium tantummodo vocabula hoc est aque et sanguinis et spiritus in ipsa sua editione ponentes, et patris verbique ac spiritus testimonium omittentes. In quo maxime et fides catholica roboratur, et patris et filii et spiritus sancti una divinitatis substantia comprobatur. In ceteris vero epistolis quantum a nostra aliorum distet editio, lectoris prudentie relinquo. Sed tu virgo christi eustochium dum a me inpensius scripture veritatem inquiris, meam quodammodo senectutem invidorum dentibus corrodendam exponis, qui me falsarium corruptoremque sanctarum pronunciant scripturarum. Sed ego in tali opere nec emulorum meorum invidentiam pertimesco, nec sancte scripture veritatem poscentibus denegabo.

IACOBUS DEI ET DOMINI NOSTRI IHESU CHRISTI SERVUS XII TRIBUBUS que sunt in dispersione salutem. Omne gaudium existimate fratres mei cum in temptationes varias incideritis, scientes quod probatio fidei vestre patientiam operatur. Patientia autem opus perfectum habet, ut sitis perfecti et integri in nullo deficientes. Si quis autem vestrum indiget sapientia, postulet a deo qui dat omnibus affluenter et non inproperat, et dabitur ei. Postulet autem in fide nichil hesitans. Qui enim hesitat similis est fluctui maris, qui a vento movetur et circumfertur. Non ergo estimet homo ille, quod accipiat aliquid a domino. Vir duplex animo, inconstans est in omnibus viis suis. Glorietur autem frater humilis in humilitate sua, dives autem in exaltatione sua, quoniam sicut flos feni transibit. Exortus est sol cum ardore et arefecit fenum et flos eius decidit, et decor vultus eius deperiit; ita et dives in itineribus suis marcescet.

Beatus vir qui suffert temptationem, quoniam cum probatus fuerit accipiet coronam vite quam repromisit deus diligentibus se. Nemo enim cum temptatur dicat quoniam a deo temptor. Deus enim intemptator malorum est, ipse autem neminem temptat. Unusquisque enim temptatur a concupiscentia sua abstractus et illectus. Deinde concupiscentia cum conceperit parit peccatum, peccatum vero cum consummatum fuerit generat mortem.

Nolite itaque errare fratres mei dilectissimi. Omne datum optimum et omne donum perfectum de sursum est, descendens a patre luminum, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Voluntarie genuit nos verbo veritatis, ut simus initium aliquod creature eius. Scitis fratres mei dilectissimi. Sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum, et tardus ad iram. Ira enim viri iustitiam dei non operatur.

Propter quod abicientes omnem inmunditiam et habundantiam malicie in mansuetudine suscipite insitum verbum quod potest salvare animas vestras. Estote autem factores verbi et non auditores tantum fallentes vosmet ipsos. Quia si quis auditor est verbi et non factor, hic comparabitur viro consideranti vultum nativitatis sue in speculo. Consideravit enim se et abiit, et statim oblitus est qualis fuerit. Qui autem perspexerit in legem perfecte libertatis et permanserit non auditor obliviosus factus sed factor operis, hic beatus in facto suo erit.

Si quis autem putat se religiosum esse non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, huius vana est religio. Religio munda et inmaculata apud deum et patrem hec est. Visitare pupillos et viduas in tribulatione eorum, et inmaculatum se custodire ab hoc seculo.

Fratres mei, nolite in personarum acceptione habere fidem domini nostri ihesu christi. Etenim si introierit in conspectu vestro vir aureum anulum habens et veste candida, introierit autem et pauper in sordido habitu, et intendatis in eum qui indutus est veste preclara, et dixeritis tu sede hic bene; pauperi autem dicatis, tu sta illic aut sede sub scabello pedum meorum, nonne iudicatis apud vosmet ipsos, et facti estis iudices cogitationum iniquarum? Audite fratres mei dilectissimi. Nonne deus elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide, et heredes regni, quod promisit deus diligentibus se? Vos autem exhonorastis pauperem. Nonne divites per potentiam opprimunt vos, et ipsi trahunt vos ad iudicia, nonne ipsi blasphemant bonum nomen quod invocatum est super vos?

Si tamen legem perficitis regalem secundum scripturas, diliges proximum tuum sicut te ipsum, bene facitis. Si autem personas accipitis, peccatum operamini redarguti a lege quasi transgressores. Quicumque autem totam legem servaverit offendat autem in uno, factus est omnium reus. Qui enim dixit non mechaberis, dixit et non occides. Quod si non mechaberis occides autem, factus es transgressor legis. Qui enim dixit non mechaberis dixit

INCIPIT PROLOGUS IN SEPTEM EPISTOLAS CANONICAS

NON ITA ORDO EST APUD GRECOS QUI integre sapiunt et fidem rectam sectantur, epistolarum septem que canonice nuncupantur, sicut in latinis codicibus invenitur. Quod quia petrus primus est in numero apostolorum, prime sint etiam eius epistole in ordine ceterarum. Sed sicut euangelistas dudum ad veritatis lineam correximus, ita has ordine proprio deo nos iuvante reddidimus. Est enim prima earum una iacobi, petri due, iohannis tres, et iude una. Que si ut ab eis digeste sunt, ita quoque ab interpretibus fideliter in latinum eloquium verterentur, nec ambiguitatem legentibus facerent, nec sermonum sese varietas impugnaret. Illo precipue loco ubi de unitate trinitatis in prima iohannis epistola positum legimus. In qua etiam ab infidelibus translatoribus multum erratum esse fidei veritate comperimus. Trium tantum vocabula hoc est aque et sanguinis et spiritus in ipsa sua editione ponentes, et patris verbique ac spiritus testimonium omittentes. In quo maxime et fides catholica roboratur, et patris et filii et spiritus sancti una divinitatis substantia comprobatur. In ceteris vero epistolis quantum a nostra aliorum distet editio, lectoris prudentie relinquo. Sed tu virgo christi eustochium dum a me impensius scripture veritatem inquiris, meam quodammodo senectutem invidorum dentibus corrodendam exponis, qui me falsarium corruptoremque sanctarum pronunciant scripturarum. Sed ego in tali opere nec emulorum meorum invidentiam pertimesco, nec sancte scripture veritatem poscentibus denegabo.

IACOBUS DEI ET DOMINI NOSTRI IHESU CHRISTI SERVUS XII TRIBUBUS

que sunt in dispersione salutem. Omne gaudium existimate fratres mei cum in temptationes varias incideritis, scientes quod probatio fidei vestre patientiam operatur. Patientia autem opus perfectum habet, ut sitis perfecti et integri in nullo deficientes. Si quis autem vestrum indiget sapientia, postulet a deo qui dat omnibus affluenter et non improperat, et dabitur ei. Postulet autem in fide nichil hesitans. Qui autem hesitat similis est fluctui maris, qui a vento movetur et circumfertur. Non ergo estimet homo ille, quod accipiat aliquid a domino. Vir duplex animo, inconstans est in omnibus viis suis. Glorietur autem frater humilis in

274.

humilitate sua, dives autem in exaltatione sua, quoniam sicut flos feni transibit. Exortus est sol cum ardore et arefecit fenum et flos eius decidit, et decor vultus eius deperiit: ita et dives in itineribus suis marcescet.

Beatus vir qui suffert temptationem, quoniam cum probatus fuerit accipiet coronam vite quam repromisit deus diligentibus se. Nemo enim cum temptatur dicat quoniam a deo temptor. Deus enim intemptator malorum est, ipse autem neminem temptat. Unusquisque enim temptatur a concupiscentia sua abstractus et illectus. Deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum, peccatum vero cum consummatum fuerit generat mortem.

Nolite itaque errare fratres mei dilectissimi. Omne datum optimum et omne donum perfectum desursum est, descendens a patre luminum, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Voluntarie genuit nos verbo veritatis, ut simus initium aliquod creature eius. Scitis fratres mei dilectissimi. Sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum, et tardus ad iram. Ira enim viri, iusticiam dei non operatur.

Propter quod abicientes omnem immundiciam et habundantiam malicie in mansuetudine suscipite insitum verbum quod potest salvare animas vestras. Estote autem factores verbi et non auditores tantum fallentes vosmetipsos. Quia si quis auditor est verbi et non factor, hic comparabitur viro consideranti vultum nativitatis sue in speculo. Consideravit enim se et abiit, et statim oblitus est qualis fuerit. Qui autem perspexerit in legem perfecte libertatis et permanserit non auditor obliviosus factus sed factor operis, hic beatus in facto suo erit.

Si quis autem putat se religiosum esse non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, huius vana est religio. Religio munda et immaculata apud deum et patrem hec est. Visitare pupillos et viduas in tribulatione eorum, et immaculatum se custodire ab hoc seculo.

Fratres mei, nolite in personarum acceptione habere fidem domini nostri ihesu christi. Et enim si introierit in conspectu vestro vir aureum anulum habens et veste candida, introierit autem et pauper in sordido habitu, et intendatis in eum qui indutus est veste preclara, et dixeritis tu sede hic bene, pauperi autem dicatis, tu sta illic aut sede sub scabello pedum meorum, nonne iudicatis apud vosmetipsos, et facti estis iudices cogitationum iniquarum. Audite fratres mei dilectissimi. Nonne deus elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide, et heredes regni, quod promisit deus diligentibus se. Vos autem exhonorastis pauperem. Nonne divites per potentiam opprimunt vos, et ipsi trahunt vos ad iudicia, nonne ipsi blasphemant bonum nomen quod invocatum est super vos.

Si tamen legem perficitis regalem secundum scripturas, diliges proximum tuum sicut teipsum, bene facitis. Si autem personas accipitis peccatum operamini redarguti a lege quasi transgressores. Quicumque autem totam legem servaverit offendat autem in uno, factus est omnium reus. Qui enim dixit non mechaberis dixit autem, factus es transgressor legis. Qui enim dixit non mechaberis dixit

& non occides. Sic loquimini & sic facite, sicut per legem libertatis incipientes iudicari. Iudicium enim illi sine misericordia, qui non fecit misericordiam. Superexaltat autem misericordia iudicio.

Quid proderit fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? numquid poterit fides saluare eum? Si autem frater aut soror nudi sunt, & indigeant uictu cotidiano, dicat autem de uobis illis, ite in pace, calefacimini & saturabimini, non dederitis autem eis que necessaria sunt corpori, quid proderit? Sic & fides, si non habet opera, mortua est in semet ipsa. Sed dicet aliquis. Tu fidem habes, & ego opera habeo. Ostende mihi fidem tuam sine operibus: & ego ostendam tibi ex operibus fidem meam. Tu credis quia unus est deus: bene facis. & demones credunt & contremiscunt. Vis autem scire o homo inanis, quoniam fides sine operibus: ociosa est? Abraham pater noster nonne ex operibus iustificatus est, offerens ysaac filium suum super altare? Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius, & ex operibus fides consummata est. & suppleta est scriptura dicente: credidit abraham deo, & reputatum est ei ad iusticiam, & amicus dei appellatus est. Videtis quoniam ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantum. Similiter & raab meretrix nonne ex operibus iustificata est, suscipiens nuncios, & alia uia eiciens? Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus mortua est.

Nolite plures fieri magistri fratres mei, scientes quoniam maius iudicium sumitis. In multis enim offendimus omnes. Si quis in uerbo non offendit, hic perfectus est uir. potest etiam freno circumducere totum corpus. Si autem equorum frenos in ora mittimus ad consentiendum nobis, & omne corpus illorum circumferimus. Ecce & naues cum magne sint, & a uentis ualidis minentur, circumferuntur autem a modico gubernaculo ubi impetus dirigentis uoluerit. Ita & lingua modicum quidem membrum est, & magna exaltat. Ecce quantus ignis, quam magnam siluam incendit. & lingua ignis est, uniuersitas iniquitatis. Lingua constituitur in membris nostris que maculat totum corpus, & inflammat rotam natiuitatis nostre inflammata a gehenna. Omnis enim natura bestiarum & uolucrum & serpentium etiam ceterorum domantur, & domita sunt a natura humana. Linguam autem nullus hominum domare potest, inquietum malum, plena ueneno mortifero. In ipsa benedicimus deum & patrem, & in ipsa maledicimus homines qui ad similitudinem dei facti sunt. Ex ipso ore procedit benedictio & maledictio. Non oportet fratres mei hec ita fieri. Numquid fons de eodem foramine emanat dulcem & amaram aquam? numquid fratres mei ficus potest uuas facere, aut uitis ficus? Sic neque salsa dulcem potest facere aquam. Quis sapiens & disciplinatus inter uos? ostendat ex bona conuersatione operatione sua in mansuetudine sapientie.

Quod si zelum amarum habetis, & contentiones sunt in cordibus uestris, nolite gloriari & mendaces esse aduersus ueritatem. Non est enim ista sapientia de sursum descendens, sed terrena, animalis, diabolica. Vbi enim zelus & contentio, ibi inconstantia & omne opus prauum. Que autem de sursum est sapientia primum quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordie & fructibus bonis, iudicans sine simulatione. Fructus autem iusticie in pace seminatur facientibus pacem. Vnde bella & lites in uobis? nonne hinc ex concupiscentiis uestris, que militant in membris uestris? concupiscitis & non habetis. Occiditis & zelatis & non potestis adipisci. litigatis & belligeratis. non habetis propter quod non postulatis. petitis & non accipietis, eo quod male petatis, ut in concupiscentiis uestris insumatis. Adulteri, nescitis quia amicitia huius mundi inimica est dei?

Quicumque ergo uoluerit amicus esse huius mundi, inimicus dei constituitur. Aut putatis quia inaniter scriptura dicat, ad inuidiam concupiscit spiritus qui habitat in uobis? Maiorem autem dat gratiam, propter quod dicit. deus superbis resistit: humilibus autem dat gratiam. Subditi ergo estote deo, resistite autem diabolo, & fugiet a uobis. Appropinquate domino, & appropinquabit uobis. Emundate manus peccatores, & purificate corda duplices animo. Miseri estote & lugete & plorate. Risus uester in luctum conuertatur, & gaudium in merorem. Humiliamini in conspectu domini, & exaltabit uos. Nolite detrahere alterutrum fratres mei. Qui detrahit fratri aut iudicat fratrem suum, detrahit legi & iudicat legem. Si autem iudicas legem non es factor legis sed iudex. Vnus est enim legislator & iudex qui potest perdere & liberare. Tu autem quis es qui iudicas proximum tuum? Ecce nunc qui dicitis hodie aut crastino ibimus in illam ciuitatem, & faciemus ibi quidem annum, & mercabimur & lucrum faciemus. qui ignoratis quid sit in crastinum. que enim est uita uestra? Vapor est ad modicum parens, deinceps exterminatur. pro eo ut dicatis si dominus uoluerit, & si uixerimus faciemus hoc aut illud. Nunc autem exultatis in superbiis uestris. Omnis exultatio talis maligna est. Scienti ergo bonum facere & non facienti, peccatum est illi.

Agite nunc diuites plorate ululantes in miseriis uestris, que aduenient uobis. Diuitie uestre putrefacte sunt, & uestimenta uestra a tineis comesta sunt. Aurum & argentum uestrum eruginauit: & erugo eorum in testimonium uobis erit, & manducabit carnes uestras sicut ignis. Thesaurizastis in nouissimis diebus. Ecce merces operariorum qui messuerunt regiones uestras. que fraudata est a uobis clamat: & clamor eorum in aures domini sabaoth introiuit. Epulati estis super terram, & in luxuriis enutristis corda uestra in die occisionis. Adduxistis, occidistis iustum, & non restitit uobis. Patientes ergo estote fratres usque ad aduentum domini.

Ecce agricola expectat preciosum fructum terre. patienter ferens donec accipiat temporaneum & serotinum. Patientes estote & uos, & confirmate corda uestra, quoniam aduentus domini appropinquabit. Nolite ingemiscere fratres in alterutrum, ut non iudicemini. Ecce iudex ante ianuam assistit. Exemplum accipite fratres laboris & patientie prophetas qui locuti sunt in nomine domini. Ecce beatificamus eos qui sustinuerunt. Sufferentiam iob audistis, & finem domini uidistis, quoniam misericors est dominus & miserator. Ante omnia autem fratres mei nolite iurare neque per celum, neque per terram, neque aliud quodcumque iuramentum. Sit autem uestrum est, est, non, non, ut non sub iudicio decidatis. Tristatur aliquis uestrum, oret aequo animo & psallat. Infirmatur aliquis ex uobis, inducat presbiteros ecclesie, & orent super eum unguentes eum oleo in nomine domini. Et oratio fidei saluabit infirmum & alleuabit eum dominus & si in peccatis sit remittentur ei. Confitemini ergo alterutrum peccata uestra & orate pro inuicem ut saluemini. Multum enim ualet deprecatio iusti assidua. Helyas homo erat similis nobis passibilis, & oratione orauit ut non plueret super terram, & non pluit annos tres & menses sex. Et rursum orauit, & celum dedit pluuiam, & terra dedit fructum suum. Fratres mei, si quis erauerit ex uobis a ueritate & conuerterit quis eum, scire debet quoniam qui conuerti fecerit peccatorem ab errore uie sue, saluabit animam eius a morte, & operit multitudinem peccatorum. Explicit epistola Iacobi apostoli.

EPLA · PETRI · I ·

PETRUS APOSTOLUS IHU XPI ELECTIS

aduenis dispersionis ponti, galathie, capadocie, asye & bithinie, secundum prescientiam dei patris in sanctificatione spiritus in obedientia & aspersionem sanguinis ihesu christi. gratia uobis & pax multiplicetur. Benedictus deus & pater domini nostri ihesu christi qui secundum magnam misericordiam suam regenerauit nos in spem uiuam, per resurrectionem ihesu christi ex mortuis, in hereditatem incorruptibilem & incontaminatam & immarcessibilem conseruatam in celis. In uobis qui in uirtute dei custodimini per fidem in salutem paratam reuelari in tempore nouissimo in quo exultatis. Modicum nunc si oportet contristari in uariis temptationibus, ut probatio uestre fidei multo preciosior sit auro quod per ignem probatur.

Inueniatur in laudem & gloriam & honorem in reuelatione ihesu christi. Quem cum non uideritis diligitis. Credentes autem exultatis leticia inenarrabili & glorificata, reportantes finem fidei uestre, salutem animarum. De qua salute exquisierunt & scrutati sunt prophete qui de futura in uobis gratia prophetauerunt. Scrutantes in quo uel quale tempus significaret in eis spiritus christi, prenuncians eas que in christo sunt passiones, & posteriores glorias. Quibus reuelatum est quia non sibi ipsis, uobis autem ministrabant ea que nunc nunciata sunt uobis. Per eos qui euangelizauerunt uobis spiritu sancto misso de celo in quem desiderant angeli prospicere.

Propter quod succincti lumbos mentis uestre, sobrii perfecte sperate in eam que offertur gratiam in reuelatione ihesu christi. Quasi filii obedientie non configurati prioribus ignorantie uestre desideriis, sed secundum eum qui uocauit uos sanctum, ut & ipsi sancti in omni conuersatione sitis. quoniam scriptum est. sancti eritis, quoniam ego sanctus sum. Et si patrem inuocatis eum qui sine personarum acceptione iudicat, secundum uniuscuiusque opus in timore incolatus uestri tempore conuersamini. scientes quod non corruptibilibus auro uel argento redempti estis de uana uestra conuersatione paterne traditionis. sed precioso sanguine quasi agni incontaminati & immaculati christi. precogniti quidem ante constitutionem mundi, Manifestati autem nouissimis temporibus propter nos, qui per ipsum fideles estis in deo. qui suscitauit eum a mortuis, & dedit ei gloriam, ut fides uestra & spes esset in deo. Animas uestras castificantes, in obedientia caritatis in fraternitatis amore. Simplici ex corde inuicem diligite attentius. renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili per uerbum dei uiui, & permanentis quia omnis caro ut fenum, & omnis gloria eius tamquam flos feni. Exaruit fenum & flos eius decidit. uerbum autem domini manet in eternum. Hoc est autem uerbum quod euangelizatum est in uobis. Deponentes ergo omnem maliciam & omnem dolum, & simulationes & inuidias, & omnes detractiones. sicut modo geniti infantes, rationabiles sine dolo lac concupiscite, ut in eo crescatis in salutem, si tamen gustastis quoniam dulcis est dominus. Ad quem accedentes lapidem uiuum, ab hominibus quidem reprobatum, a deo autem electum & honorificatum.

Et ipsi tamquam lapides uiui superedificamini domos spiritales. sacerdotium sanctum offerre spiritales hostias acceptabiles deo per ihesum christum, propter quod continet scriptura. Ecce ponam in syon lapidem summum angularem, electum preciosum. & qui crediderit in eum non confundetur. Vobis ergo honor credentibus, non credentibus autem lapis quem reprobauerunt edificantes hic factus est in caput anguli, & lapis offensionis & petra scandali. his qui offendunt uerbo, nec credunt in quo & positi sunt.

Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus adquisitionis ut uirtutes annuncietis eius qui de tenebris nos uocauit in admirabile lumen suum. qui aliquando non populus, nunc autem populus dei, qui non consecuti misericordiam, nunc autem misericordiam consecuti.

Karissimi, obsecro uos tamquam aduenas & peregrinos abstinere uos a carnalibus desideriis que militant aduersus animam, conuersationem uestram inter gentes habentes bonam, ut in eo quod detrectant de uobis tamquam de malefactoribus: ex bonis operibus uos considerantes, glorificent deum in die uisitationis. Subiecti estote omni humane creature propter deum, siue regi quasi precellenti, siue ducibus tamquam ab eo missis ad uindictam malefactorum, laudem uero bonorum. Quia sic est uoluntas dei, ut benefacientes obmutescere faciatis inprudentium hominum ignorantiam. Quasi liberi, & non quasi uelamen habentes malicie libertatem, sed sicut serui dei. Omnes honorate, fraternitatem diligite. deum timete. regem honorificate. Serui, subditi estote in omni timore dominis non tantum bonis & modestis, sed etiam discolis. Hec enim gratia, si propter conscientiam dei sustinet quis tristicias patiens iniuste. Que enim gloria si peccantes & colaphizati suffertis? sed si benefacientes patienter sustinetis, hec est gratia apud deum. In hoc enim uocati estis, quia & christus passus est pro nobis, uobis relinquens exemplum ut sequamini uestigia eius, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Qui cum malediceretur, non maledicebat, cum pateretur, non comminabatur. Tradebat autem iudicanti se iniuste. qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, ut peccatis mortui iusticie uiuamus. Eratis enim sicut oues errantes, sed conuersi estis nunc ad pastorem & episcopum animarum uestrarum.

Similiter mulieres subdite sint uiris suis, ut & si qui non credunt uerbo per mulierum conuersationem sine uerbo lucrifiant. Considerantes in timore castam conuersationem uestram. quarum sit non extrinsecus capillatura aut circumdatio auri aut uestimenti, sed qui absconditus est cordis homo in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui est in conspectu dei locuplex. Sic enim aliquando & sancte mulieres sperantes in deo ornabant se, subiecte propriis uiris. sicut & sara obediebat abrahe dominum eum uocans, cuius estis filie benefacientes, & non timentes ullam perturbationem.

Viri similiter cohabitantes secundum scientiam, quasi infirmiori uasculo muliebri inpartientes honorem tamquam & coheredibus gratie uite, ut non impediantur orationes uestre. In fine autem omnes unanimes compatientes, fraternitatis amatores, misericordes, humiles, non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto, sed e contrario benedicentes, quia in hoc uocati estis, ut benedictionem hereditate possideatis. Qui enim uult uitam diligere, & uidere dies bonos, coherceat linguam suam a malo, & labia eius ne loquantur dolum. Declinet autem a malo & faciat bonum, inquirat pacem & sequatur eam. quia oculi domini super iustos, & aures eius in preces eorum, uultus autem domini super facientes mala. Et quis est qui

nobis nocere si boni emulatores fueritis. Sed et si patimini propter iustitiam beati. Timorem autem eorum ne timueritis, et non conturbemini. Dominum autem Christum sanctificate in cordibus vestris, parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea que in vobis est spe. Sed cum modestia et timore conscientiam habentes bonam, ut in eo quod detrahunt de vobis confundantur qui calumpniantur vestram bonam conversationem. Melius est enim benefacientes si velit voluntas Dei pati, quam malefacientes. Quia et Christus semel pro peccatis mortuus est iustus pro iniustis, ut nos offerret Deo, mortificatus carne, vivificatus autem spiritu. In quo et his qui in carcere erant spiritibus veniens predicavit, qui increduli fuerant aliquando, quando expectabant Dei patientiam in diebus Noe cum fabricaretur archa, in qua pauci, id est octo anime salve facte sunt per aquam. Quod et vos nunc similis forme salvos fecit baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientie bone interrogatio in Deum, per resurrectionem Iesu Christi, qui est in dextera Dei, profectus in celum, subiectis sibi angelis et potestatibus et virtutibus.

Christo igitur passo in carne, et vos eadem cogitatione armamini, quia qui passus est in carne desiit a peccatis, ut iam non hominum desideriis sed voluntati Dei quod reliquum est in carne vivat temporis. Sufficit enim preteritum tempus ad voluntatem gentium consummandam, qui ambulaverunt in luxuriis, desideriis, vinolentiis, comessationibus, potationibus, et illicitis ydolorum cultibus. In quo admirantur non concurrentibus vobis in eandem luxurie confusionem, blasphemantes. Qui reddent rationem ei qui paratus est iudicare vivos et mortuos. Propter hoc enim et mortuis evangelizatum est, ut iudicentur quidem secundum homines in carne, vivant autem secundum Deum in spiritu. Omnium autem finis appropinquavit.

Estote itaque prudentes et vigilate in orationibus. Ante omnia autem mutuam in vobismetipsis caritatem continuam habentes, quia caritas operit multitudinem peccatorum. Hospitales invicem sine murmuratione. Unusquisque sicut accepit gratiam in alterutrum illam administrantes sicut boni dispensatores multiformis gratie Dei. Si quis loquitur quasi sermones Dei. Si quis ministrat tamquam ex virtute quam administrat Deus, ut in omnibus honorificetur Deus per Iesum Christum, cui est gloria et imperium in secula seculorum. Amen. Karissimi, nolite peregrinari in fervore qui ad temptationem vobis fit, quasi novi aliquid vobis contingat, sed communicantes Christi passionibus gaudete, ut et in revelatione eius gaudeatis exultantes. Si exprobramini in nomine Christi, beati, quoniam quod est honoris glorie et virtutis Dei, et qui est eius spiritus super vos requiescit.

Nemo autem vestrum patiatur quasi homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem ut christianus, non erubescat, glorificet autem Deum in isto nomine, quia tempus ut incipiat iudicium de domo Domini. Si autem primum a nobis, quis finis eorum qui non credunt Dei evangelio? Et si iustus quidem vix salvabitur, impius et peccator ubi parebit? Itaque et hi qui patiuntur secundum voluntatem Dei, fideli creatori commendant animas suas in benefactis.

Seniores ergo qui in vobis sunt obsecro consenior et testis Christi passionum, qui et eius que in futuro revelanda est glorie communicator. Pascite qui est in vobis gregem Dei, providentes non coacte sed spontanee secundum Deum, neque turpis lucri gratia sed voluntarie, neque ut dominantes in cleris, sed forma facti gregi ex animo. Et cum apparuerit princeps pastorum, percipietis inmarcescibilem glorie coronam. Similiter adolescentes subditi estote senioribus. Omnes autem invicem humilitatem insinuate, quia Dominus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Humiliamini igitur sub potenti manu Dei, ut vos exaltet in tempore visitationis. Omnem sollicitudinem vestram proicientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis. Sobrii estote et vigilate, quia adversarius vester diabolus tamquam leo rugiens circuit querens quem devoret. Cui resistite fortes in fide, scientes eandem passionem ei que in mundo est vestre fraternitati fieri.

Deus autem omnis gratie qui vocavit nos in eternam suam gloriam in Christo Iesu, modicum passos ipse perficiet, confirmabit solidabitque. Ipsi imperium in secula seculorum. Amen. Per Silvanum fidelem fratrem vobis ut arbitror breviter scripsi, obsecrans et contestans hanc esse veram gratiam Dei in qua statis. Salutat vos que est in Babilone coelecta, et Marcus filius meus. Salutate invicem in osculo sancto. Gratia vobis omnibus qui estis in Christo. Amen.

EXPLICIT EPISTOLA PETRI PRIMA.

EPLA · II

SYMON PETRUS SERVUS ET APOSTOLUS Iesu Christi his qui coequalem nobis sortiti sunt fidem in iustitia Dei nostri et salvatoris Iesu Christi. Gratia vobis et pax adimpleatur in agnitione Domini nostri. Quomodo omnia nobis divine virtutis sue que ad vitam et pietatem donata est per cognitionem eius qui vocavit nos propria gloria et virtute, per quem maxima et pretiosa nobis promissa donavit, ut per hec efficiamini divine consortes nature, fugientes eius que in mundo est concupiscentie corruptionem.

Vos autem curam omnem subinferentes ministrate in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem, in pietate autem amorem fraternitatis, in amore fraternitatis caritatem. Hec enim vobiscum adsint et superent, non vacuos nec sine fructu vos constituent. Cui enim non presto sunt hec, cecus est et manu temptans, oblivionem accipiens purgationis veterum suorum delictorum.

Quapropter fratres magis satagite ut per bona opera certam vestram vocationem et electionem faciatis. Hec enim facientes non peccabitis aliquando. Sic enim habundanter ministrabitur vobis introitus in eternum regnum Domini nostri et salvatoris Iesu Christi. Propter quod incipiam vos semper commonere de his, et quidem scientes et confirmatos vos in presenti veritate. Iustum autem arbitror quamdiu sum in hoc tabernaculo suscitare vos in commonitione, certus quod velox est depositio tabernaculi mei, secundum quod et Dominus noster Iesus Christus significavit michi.

Dabo autem operam et frequenter habere vos post obitum meum ut horum memoriam faciatis. Non enim indoctas fabulas secuti notam fecimus vobis Domini nostri Iesu Christi virtutem et presentiam, sed speculatores facti illius magnitudinis. Accipiens enim a Deo patre honorem et gloriam, voce delapsa ad eum huiuscemodi a magnifica gloria: Hic est filius meus in quo michi complacui, ipsum audite. Et hanc vocem nos audivimus de celo allatam, cum essemus cum ipso in monte sancto. Et habemus firmiorem propheticum sermonem, cui bene facitis attendentes quasi lucerne lucenti in caliginoso loco donec dies illucescat, et lucifer oriatur in cordibus vestris.

Hoc primum intellegentes quod omnis prophetia scripture propria interpretatione non fit. Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed Spiritu Sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines. Fuerunt vero et pseudoprophete in populo, sicut et in vobis erunt magistri mendaces, qui introducent sectas perditionis, et eum qui emit eos Dominum negant, superducentes sibi celerem perditionem. Et multi sequentur eorum luxurias, per quos via veritatis blasphemabitur. Et in avaritia fictis verbis de vobis negotiabuntur, quibus iudicium iam olim non cessat, et perditio eorum non dormitat.

Si enim Deus angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit in iudicium cruciandos reservari. Et originali mundo non pepercit, sed octavum Noe iustitie preconem custodivit, diluvium mundo impiorum inducens. Et civitates Sodomorum et Gomorreorum in cinerem redigens, eversione dampnavit, exemplum eorum qui impie acturi sunt ponens. Et iustum Loth oppressum a nefandorum iniuria ac luxuriosa conversatione eripuit. Aspectu enim et auditu iustus erat, habitans apud eos qui de die in diem animam iustam iniquis operibus cruciabant. Novit Dominus pios de temptatione eripere, iniquos vero in diem iudicii cruciandos reservare. Magis autem eos qui post carnem in concupiscentia immunditie ambulant, dominationemque contempnunt, audaces sibi placentes, sectas non metuunt blasphemantes.

Ubi angeli fortitudine et virtute cum sint maiores, non portant adversum se execrabile iudicium. Hii vero velut irrationabilia pecora naturaliter in captionem et in perniciem in his que ignorant blasphemantes in corruptione sua et peribunt, percipientes mercedem iniustitie. Voluptatem existimantes diei delicias, coinquinationis et macule, deliciis affluentes, in conviviis suis luxuriantes vobiscum. Oculos habentes plenos adulterio et incessabiles delicti, pellicientes animas instabiles, cor exercitatum avaritie habentes, maledictionis filii, derelinquentes rectam viam erraverunt secuti viam Balaam ex Bosor, qui mercedem iniquitatis amavit. Correptionem vero habuit sue vesanie: proprie iniquitatis subiugale mutum in hominis voce loquens prohibuit prophete insipientiam.

Hii sunt fontes sine aqua, et nebule turbinibus exagitate, quibus caligo tenebrarum reservatur. Superba enim vanitatis loquentes pelliciunt in desideriis carnis luxurie eos qui paululum effugiunt qui in errore conversantur, libertatem illis promittentes, cum ipsi servi sint corruptionis. A quo enim quis superatus est, huius et servus est. Si enim refugientes coinquinationes mundi in cognitione Domini nostri et salvatoris Iesu Christi, his rursus implicati superantur, facta sunt eis posteriora deteriora prioribus. Melius enim erat illis non cognoscere viam iustitie, quam post agnitionem retrorsum converti, ab eo quod illis traditum est sancto mandato. Contigit enim eis illud veri proverbii: Canis reversus ad suum vomitum, et sus lota in volutabro luti.

Hanc ecce vobis karissimi secundam scribo epistolam in quibus excito vestram in commonitione sinceram mentem, ut memores sitis eorum que predixi verborum a sanctis prophetis, et apostolorum vestrorum preceptorum Domini et salvatoris. Hoc primum scientes quod venient in novissimis diebus in deceptione illusores, iuxta proprias concupiscentias ambulantes et dicentes: Ubi est promissio aut adventus eius? Ex quo enim patres dormierunt, omnia sic perseverant ab initio creature. Latet enim eos hoc volentes, quod celi erant prius et terra de aqua, et per aquam consistens Dei verbo, per que mundus ille tunc aqua inundatus periit. Celi autem qui nunc sunt et terra eodem verbo repositi sunt igni servati in diem iudicii, et perditionis impiorum hominum.

Unum vero hoc non lateat vos karissimi, quia unus dies apud Dominum sicut mille anni, et mille anni sicut dies unus. Non tardat Dominus promissis, sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad penitentiam reverti. Adveniet autem dies Domini ut fur, in quo celi magno impetu transient, elementa vero calore solventur. Cum hec igitur omnia dissolvenda sint, quales oportet nos esse in sanctis conversationibus et pietatibus, expectantes et properantes in adventum diei Dei, per quam celi ardentes solventur, et elementa ignis calore tabescent.

Novos vero celos et novam terram, et promissa ipsius expectamus, in quibus iustitia habitat. Propter quod karissimi hec expectantes satagite immaculati et inviolati inveniri in pace, et Domini nostri longanimitatem salutem arbitramini, sicut et karissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis, et in omnibus epistolis loquens in eis de his, in quibus sunt quedam difficilia intellectu, que indocti et instabiles depravant sicut et ceteras scripturas ad suam ipsorum perditionem. Vos igitur fratres prescientes custodite ne insipientium errore traducti excidatis a propria firmitate. Crescite vero in gratia et cognitione Domini nostri Iesu Christi et salvatoris. Ipsi gloria et nunc et in diem eternitatis. Amen.

EXPLICIT EPISTOLA PETRI SECUNDA.

EPLA · IOHANNIS · I

QUOD FUIT AB INITIO, QUOD audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, et manus nostre temptaverunt de verbo vite; et vita manifestata est, et vidimus

& testamur & annuntiamus uobis uitam eternam que erat apud patrem & apparuit nobis. Quod uidimus & audiuimus annuntiamus uobis ut & uos societatem habeatis nobiscum. & societas nostra sit cum patre & cum filio eius ihesu christo. Et hec scribimus uobis ut gaudeatis, & gaudium uestrum sit plenum. Et hec est annuntiatio quam audiuimus ab eo & annuntiamus uobis. quoniam deus lux est, & tenebre in eo non sunt ulle. Si dixerimus quoniam societatem habemus cum eo, & in tenebris ambulamus, mentimur & non facimus ueritatem. Si autem in luce ambulemus sicut & ipse est in luce, societatem habemus ad inuicem. & sanguis ihesu filii eius emundat nos ab omni peccato. Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & ueritas in nobis non est. Si confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus est ut remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate. Si dixerimus quoniam non peccauimus, mendacem facimus eum. & uerbum eius non est in nobis. 2.

Filioli mei, hec scribo uobis ut non peccetis. Sed si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem ihesum christum iustum. & ipse est propitiatio pro peccatis nostris. non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. Et in hoc scimus quoniam cognouimus eum, si mandata eius obseruamus. Qui dicit se nosse eum & mandata eius non custodit, mendax est, & in hoc ueritas non est. Qui autem seruat uerbum eius, uere in hoc caritas dei perfecta est. In hoc scimus quoniam in ipso sumus. Qui dicit se in ipso manere, debet sicut ipse ambulauit, & ipse ambulare.

Karissimi, non mandatum nouum scribo uobis. sed mandatum uetus quod habuistis ab initio. Mandatum uetus est uerbum quod audistis. Iterum mandatum nouum scribo uobis quod est uerum & in ipso & in uobis. quia tenebre transierunt & lumen uerum iam lucet. Qui dicit se in luce esse & fratrem suum odit, in tenebris est usque adhuc. Qui diligit fratrem suum in lumine permanet, & scandalum in eo non est. Qui autem odit fratrem suum in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit quo eat. quia tenebre obcecauerunt oculos eius.

Scribo uobis filioli. quia remittuntur uobis peccata uestra propter nomen eius. Scribo uobis patres. quoniam cognouistis eum qui ab initio est. Scribo uobis adolescentes. quoniam uicistis malignum. Scribo uobis infantes, quoniam cognouistis patrem. Scribo uobis patres, quia cognouistis eum qui ab initio est. Scribo uobis adolescentes, quia fortes estis. & uerbum dei in uobis manet. & uicistis malignum. 3.

Nolite diligere mundum, neque ea que in mundo sunt. Si quis diligit mundum non est caritas patris in eo, quia omne quod est in mundo concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum & superbia uite. que non est ex patre sed ex mundo est. Et mundus transit & concupiscentia eius. qui autem facit uoluntatem dei, manet in eternum. 3.

Filioli, nouissima hora est. & sicut audistis quia antichristus uenit. nunc antichristi multi facti sunt. Unde scimus quia nouissima hora est. Ex nobis exierunt. sed non erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum, sed ut manifesti sint quia non sunt ex nobis. sed uos unctionem habetis a sancto. & nostis omnia. Non scripsi uobis quasi ignorantibus ueritatem, sed scientibus eam. Et quia omne mendacium ex ueritate non est. quis est mendax nisi is qui negat quia ihesus est christus? Hic est antichristus, qui negat patrem & filium. Omnis qui negat filium, nec patrem habet. Qui confitetur filium, & patrem habet. Vos quod audistis ab initio in uobis permaneat. Si in uobis permanserit quod audistis ab initio, & uos in filio & patre manebitis. Et hec est repromissio quam ipse pollicitus est nobis uitam eternam. Hec scripsi uobis de his qui seducunt uos. Et uos unctionem quam accepistis. & non necesse habetis ut aliquis doceat uos, sed sicut unctio docet uos de omnibus & uerum est. & non est mendacium. Et sicut docuit uos manete in eo. Et nunc filioli manete in eo, ut cum apparuerit habeamus fiduciam & non confundamur ab eo in aduentu eius. Si scitis quoniam iustus est, scitote quoniam & omnis qui facit iustitiam ex ipso natus est. 3.

Uidete qualem caritatem dedit nobis pater. ut filii dei nominemur & simus. Propter hoc mundus non nouit nos, quia non nouit eum. Karissimi nunc filii dei sumus. & nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerit similes ei erimus, quoniam uidebimus eum sicuti est. Et omnis qui habet spem hanc in eo sanctificat se, sicut & ille sanctus est. 3.

Omnis qui facit peccatum & iniquitatem facit, & peccatum est iniquitas. Et scitis quia ille apparuit ut peccata tolleret: & peccatum in eo non est. Omnis qui in eo manet non peccat. & omnis qui peccat non uidit eum. nec cognouit eum. Filioli, nemo uos seducat. Qui facit iustitiam iustus est. Qui facit peccatum ex diabolo est, quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit filius dei, ut dissoluat opera diaboli. Omnis qui natus est ex deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet. & non potest peccare quia ex deo natus est. In hoc manifesti sunt filii dei & filii diaboli. Omnis qui non est iustus, non est ex deo. Et qui non diligit fratrem suum. quoniam hec est annuntiatio quam audistis ab initio ut diligatis alterutrum. Non sicut cain ex maligno erat, & occidit fratrem suum. & propter quid occidit eum? quoniam opera eius maligna erant, fratris autem eius iusta.

Nolite mirari fratres, si odit uos mundus. Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad uitam. quoniam diligimus fratres. Qui non diligit fratrem manet in morte. Omnis qui odit fratrem suum homicida est. Et scitis quoniam omnis homicida non habet uitam eternam in se ipso manentem. In hoc cognouimus caritatem dei. quoniam ille pro nobis animam suam posuit. & nos debemus pro fratribus animas nostras ponere. Qui habuerit substantiam huius mundi, & uiderit fratrem suum necessitatem habere & clauserit uiscera sua ab eo, quomodo caritas dei manet in eo.

Filioli mei, non diligamus uerbo neque lingua, sed opere & ueritate. In hoc cognoscimus quoniam ex ueritate sumus. & in conspectu eius suadebimus corda nostra. quoniam si reprehenderit nos cor nostrum, maior est deus corde nostro, & nouit omnia. Karissimi, si cor nostrum reprehenderit nos, fiduciam habemus ad deum, & quicquid petierimus ab eo accipiemus, quoniam mandata eius custodimus, & ea que sunt placita coram eo facimus. Et hoc est mandatum eius ut credamus in nomine filii eius & diligamus alterutrum. sicut dedit mandatum nobis. Et qui seruat mandata eius in illo manet: & ipse in eo, & in hoc scimus quoniam manet in nobis de spiritu quem nobis dedit. 2.

Karissimi, nolite omni spiritui credere. sed probate spiritus si ex deo sunt. quoniam multi pseudoprophete exierunt in mundum. In hoc cognoscitur spiritus dei. omnis spiritus qui confitetur ihesum christum in carne uenisse ex deo est. Et omnis spiritus qui soluit ihesum ex deo non est. & hic est antichristus, quod audistis quoniam uenit, & nunc iam in mundo est. Vos ex deo estis filioli. & uicistis eos. quoniam maior est qui in uobis est, quam qui in mundo. Ipsi de mundo sunt. ideo de mundo loquuntur. & mundus eos audit. In hoc cognoscimus spiritum ueritatis, & spiritum erroris. 2.

Karissimi. diligamus inuicem, quia caritas ex deo est. Et omnis qui diligit ex deo natus est. & cognoscit deum. Qui non diligit non nouit deum. quoniam deus caritas est. In hoc apparuit caritas dei in nobis quoniam filium suum unigenitum misit deus in mundum ut uiuamus per eum. In hoc est caritas, non quasi nos dilexerimus deum. sed quoniam ipse prior dilexit nos. & misit filium suum propitiationem pro peccatis nostris. Karissimi, si deus dilexit nos. & nos debemus alterutrum diligere. Deum nemo uidit umquam. Si diligimus inuicem, deus in nobis manet: & caritas eius in nobis perfecta est. In hoc cognoscimus quoniam in eo manemus & ipse in nobis, quoniam de spiritu suo dedit nobis. Et nos uidimus & testificamur, quoniam pater misit filium suum saluatorem mundi. Quisquis confessus fuerit quoniam ihesus est filius dei. deus in eo manet & ipse in deo. Et nos cognouimus & credidimus caritati quam habet deus in nobis. 2.

Deus caritas est. & qui manet in caritate in deo manet & deus in eo. In hoc perfecta est caritas nobiscum, ut fiduciam habeamus in die iudicii. quia sicut ille est & nos sumus in hoc mundo. Timor non est in caritate. sed perfecta caritas foras mittit timorem. quoniam timor penam habet: Qui autem timet, non est perfectus in caritate. Nos ergo diligamus deum. quoniam deus prior dilexit nos. Si quis dixerit quoniam diligo deum. & fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum quem uidet: deum quem non uidet quomodo potest diligere? Et hoc mandatum habemus a deo, ut qui diligit deum, diligat & fratrem suum. 2.

Omnis qui credit quoniam ihesus est christus ex deo natus est. & omnis qui diligit eum qui genuit, diligit & eum qui natus est ex eo. In hoc cognoscimus quoniam diligimus natos dei. cum deum diligamus, & mandata eius faciamus. Hec est enim caritas dei ut mandata eius custodiamus. & mandata eius grauia non sunt: quoniam omne quod natum est ex deo uincit mundum. Et hec est uictoria que uincit mundum fides nostra. Quis est qui uincit mundum nisi is qui credit quoniam ihesus est filius dei. Hic est qui uenit per aquam & sanguinem ihesus christus. non in aqua solum, sed in aqua & sanguine. Et spiritus est qui testificatur quoniam christus est ueritas. quia tres sunt qui testimonium dant, spiritus, aqua, & sanguis. & tres unum sunt. 2.

Si testimonium hominum accipimus, testimonium dei maius est. quia testificatus est de filio suo. Qui credit in filium dei, habet testimonium dei in se. Qui non credit filio, mendacem facit eum. quia non credit in testimonium quod testificatus est deus de filio suo. Et hoc est testimonium. quia uitam eternam dedit nobis. & hec uita in filio eius est. Qui habet filium, habet uitam. qui non habet filium dei, non habet uitam. 2.

Hec scribo uobis ut sciatis quia habetis uitam eternam. qui creditis in nomine filii dei. Et hec est fiducia quam habemus ad deum. quia quodcumque petierimus secundum uoluntatem eius audit nos. Et scimus quia audit nos quicquid petierimus. scimus quoniam habemus petitiones quas postulamus ab eo. Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem petat pro eo, & dabitur ei uita peccanti non ad mortem. Est peccatum ad mortem, non pro illo dico ut roget quis. Omnis iniquitas peccatum est. & est peccatum ad mortem. Scimus quia omnis qui natus est ex deo non peccat. sed generatio dei conseruat eum, & malignus non tangit eum. 2.

Scimus quoniam ex deo sumus, & mundus totus in maligno positus est. Et scimus quoniam filius dei uenit. & dedit nobis sensum ut cognoscamus deum uerum & simus in uero filio eius. hic est uerus deus, & uita eterna. Filioli, custodite uos a symulachris. EXPLICIT EPISTOLA IOHANNIS PRIMA.

EPISTOLA II

SENIOR ELECTE DOMINE ET NATIS eius, quos ego diligo in ueritate, & non ego solus, sed & omnes qui cognouerunt ueritatem. propter ueritatem que permanet in nobis & nobiscum erit in eternum. Sit nobiscum gratia, misericordia, pax a deo patre, & a christo ihesu filio patris in ueritate & caritate.

Gauisus sum ualde quoniam inueni de filiis tuis ambulantes in ueritate: sicut mandatum accepimus a patre. Et nunc rogo te domina non tamquam mandatum nouum scribens tibi. sed quod habuimus ab initio ut diligamus alterutrum. & hec est caritas ut ambulemus secundum mandata eius. Hoc est enim mandatum quemadmodum audistis ab initio ut in eo ambuletis. quoniam multi seductores exierunt in mundum qui non confitentur ihesum christum uenisse in carne: hic est seductor & antichristus. uidete uosmetipsos ne perdatis que operati estis, sed ut mercedem plenam accipiatis. 2.

Omnis qui recedit & non permanet in doctrina christi, deum non habet. qui permanet in doctrina hic & filium & patrem habet. Si quis uenit ad uos & hanc doctrinam non affert, nolite eum recipere in domum, nec aue ei dixeritis. Qui enim dicit illi aue: communicat operibus illius malignis. Plura habens uobis scribere nolui per cartam & atramentum. Spero enim me futurum apud uos, & os ad os loqui ut gaudium uestrum plenum sit. Salutant te sorores filie tue electe. EXPLICIT EPISTOLA SECUNDA.

EPISTOLA III

SENIOR GAIO CARISSIMO QUEM EGO diligo in ueritate caritatis. ideo in omnibus orationem facio prospere te ingredi & ualere, sicut prospere agit anima tua. Gauisus sum ualde uenientibus fratribus & testimonium perhibentibus ueritati tue sicut tu in ueritate ambulas. Maiorem horum non habeo gratiam quam ut audiam filios meos in ueritate ambulare.

me, fideliter facis quicquid operaris in fratres, & hoc in peregrinos qui testimonium perhibuerunt caritati tue in conspectu ecclesie. Quos bene faciens deduces digne deo. pro nomine enim profecti sunt nichil accipientes a gentilibus. Nos ergo debemus suscipere huiusmodi, ut cooperatores simus veritatis.

Scripsissem forsitan ecclesie, sed is qui amat primatum gerere in eis diotrepes non recipit nos. Propter hoc si venero commoneam eius opera que facit verbis malignis garriens in nos. & quasi non ei ista sufficiant, Neque ipse suscipit fratres, & eos qui suscipiunt prohibet, & de ecclesia eicit. Karissime, noli imitari malum, sed quod bonum est. Qui bene facit ex deo est. qui male facit non vidit deum. Demetrio testimonium redditur ab omnibus & ab ipsa veritate. & nos testimonium perhibemus. & nosti quoniam testimonium nostrum verum est.

Multa habui scribere tibi, sed nolui per atramentum & calamum scribere tibi. Spero autem protinus te videre. & os ad os loquimur. Pax tibi. Salutant te amici. saluta tu amicos nominatim. Explicit

EPISTOLA TERCIA IOHANNIS APOSTOLI.

INCIPIT EPISTOLA BEATI IUDE APOSTOLI

IUDAS IHESU XPISTI SERVUS FRATER autem iacobi, his qui in deo patre dilectis & xpisto ihesu conservatis & vocatis. misericordia vobis & pax & caritas adimpleatur. Karissimi, omnem sollicitudinem faciens scribendi vobis de communi vestra salute, Necesse habui scribere vobis deprecans supercertari semel tradite sanctis fidei. Subintroierunt enim quidam homines qui olim prescripti sunt in hoc iudicium impii. Dei nostri gratiam transferentes in luxuriam, & solum dominatorem & dominum nostrum ihesum xpistum negantes.

Commonere autem vos volo scientes semel omnia. quoniam ihesus populum de terra egypti salvans secundo eos qui non crediderunt perdidit. angelos vero qui non servaverunt suum principatum sed dereliquerunt suum domicilium in iudicium magni diei vinculis eternis sub caligine iudicio reservavit.

Sicut sodoma & gomorra & finitime civitates simili modo exfornicate & abeuntes post carnem alteram facte sunt exemplum, ignis eterni penam sustinentes. Similiter & hi carnem quidem maculant, dominationem autem spernunt. maiestatem autem blasphemant. Cum michael archangelus cum diabolo disputans altercaretur de moysi corpore non est ausus iudicium inferre blasphemie sed dixit, imperet tibi dominus. Hii autem quecumque quidem ignorant blasphemant, quecumque autem naturaliter tamquam muta animalia norunt in his corrumpuntur.

Ve illis qui in via cain abierunt & errore balaam mercede effusi sunt: & contradictione chore perierunt. Hii sunt in epulis suis macule convivantes sine timore semetipsos pascentes. Nubes sine aqua que a ventis circumferuntur arbores autumnales infructuose bis mortue: Eradicate, fluctus feri maris, despumantes suas confusiones. Sydera errantia. quibus procella tenebrarum conservata est in eternum.

Prophetavit autem de his septimus ab adam enoch dicens. Ecce venit dominus in sanctis milibus suis. facere iudicium contra omnes, & arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum, quibus impie egerunt. & de omnibus duris que locuti sunt contra eum peccatores impii. Hii sunt murmuratores querelosi, secundum desideria sua ambulantes. & os illorum loquitur superba. mirantes personas questus causa. Vos autem karissimi memores estote verborum, que predicta sunt ab apostolis domini nostri ihesu xpisti. qui dicebant vobis quoniam in novissimo tempore venient illusores secundum desideria sua ambulantes in impietatibus.

Hii sunt qui segregant semetipsos. animales, spiritum non habentes. Vos autem karissimi superedificantes semetipsos sanctissime vestre fidei, in spiritu sancto orantes, ipsos vos in dilectione dei servate. & hos quidem arguite iudicantes. illos vero salvate de igne rapientes. aliis autem miseremini in timore. audientes & eam que carnalis est maculatam tunicam.

Ei autem qui potest vos conservare sine peccato & constituere ante conspectum glorie sue immaculatos in exultatione soli deo salvatori nostro per ihesum xpistum dominum nostrum gloria. magnificentia. imperium & potestas ante omne seculum & nunc & in omnia secula seculorum. amen. Explicit epistola iude

INCIPIT PROHEMIUM HIERONIMI IN APOKALIPSIN

IOHANNES APOSTOLUS ET EVVANGELISTA a domino xpisto electus atque dilectus in tanto amore dilectionis uberior habitus est. ut in cena super pectus eius recumberet. & ad crucem astanti soli matrem propriam commendasset: Ut quem nubere volentem ad amplexum virginitatis asciverat, ipsi etiam ad custodiendum virginem tradidisset. Hic itaque cum propter verbum dei & testimonium ihesu xpisti in exilio pathmos insula relegaretur illic ab eodem apocalipsin per ostensa describit. Ut sicut in principio canonis de libro genesis incorruptibile principium prenotatur. ita etiam incorruptibilis finis per virginem in apocalipsi redderetur dicente: ego sum alfa & o, initium & finis. Hic est iohannes qui sciens supervenisse sibi diem egressionis sue de corpore. convocatis in epheso discipulis descendit in defossum sepulture sue locum. oratione que completa tradidit spiritum tam a dolore mortis factus extraneus quam a corruptione carnis noscitur alienus. Cuius tamen scripture dispositio vel libri ordinatio ideo a nobis per singula non exponitur, ut nescientibus inquirendi desiderium collocaret. & querentibus fructus & deo magisterii doctrina servetur.

APOKALIPSIS IHESU XPISTI QUAM DEDIT

illi deus palam facere servis suis. que oportet fieri cito. & significavit mittens per angelum suum servo suo iohanni. qui testimonium perhibuit verbo dei. & testimonium ihesu xpisti quecumque vidit. Beatus qui legit & qui audit verba prophetie huius. & servat ea que in ea scripta sunt. Tempus enim prope est.

Iohannes septem ecclesiis que sunt in asia. Gratia vobis & pax ab eo qui est. & qui erat & qui venturus est. & a septem spiritibus qui in conspectu throni eius sunt. & ab ihesu xpisto qui est testis fidelis primogenitus mortuorum. & princeps regum terre. qui dilexit nos. & lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo. & fecit nos regnum & sacerdotes deo & patri suo. ipsi gloria & imperium in secula seculorum amen. Ecce venit cum nubibus celi. & videbit eum omnis oculus. & qui eum pupugerunt & plangent se super eum omnes tribus terre. etiam amen. Ego sum alfa & o principium & finis dicit dominus deus. qui est. & qui erat & qui venturus est omnipotens. Ego iohannes frater vester & particeps in tribulatione & regno & patientia in ihesu. fui in insula que appellatur pathmos propter verbum dei & testimonium ihesu. Ego iohannes fui in spiritu in dominica die. & audivi post me vocem magnam tamquam tube dicentis. Quod vides scribe in libro & mitte septem ecclesiis ephesum. & smirnam. & pergamum. & tyatiram. & sardis. & filadelfiam. & laodiciam. Et conversus sum ut viderem vocem que loquebatur mecum. & conversus vidi septem candelabra aurea, & in medio septem candelabrorum aureorum similem filio hominis vestitum podere. & precinctum ad mamillas zona aurea. Caput autem eius & capilli candidi erant tamquam lana alba & tamquam nix & oculi eius velut flamma ignis. & pedes eius similes auricalco, sicut in camino ardenti. Et vox illius tamquam vox aquarum multarum. & habebat in dextera sua stellas septem. & de ore eius gladius ex utraque parte acutus exibat. & facies eius sicut sol lucet in virtute sua. Et cum vidissem eum. cecidi ad pedes eius tamquam mortuus. & posuit dexteram suam super me dicens. Noli timere. Ego sum primus & novissimus. & fui mortuus. & ecce sum vivens in secula seculorum. & habeo claves mortis & inferni. Scribe ergo que vidisti & que sunt. & que oportet fieri post hec. sacramentum septem stellarum quas vidisti in dextera mea. & septem candelabra aurea. Septem stelle angeli sunt septem ecclesiarum & candelabra septem. septem ecclesie sunt.

Et angelo ephesi ecclesie scribe. Hec dicit qui tenet septem stellas in dextera sua. qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorum. Scio opera tua & laborem & patientiam tuam. & quia non potes sustinere malos. & temptasti eos qui se dicunt apostolos esse & non sunt. & invenisti eos mendaces. & patientiam habes. & sustinuisti eos propter nomen meum, & non defecisti. Sed habeo adversum te pauca. quod caritatem tuam primam dereliquisti. Memor esto itaque unde excideris. & age penitentiam, & fac prima opera tua. Sin autem, venio tibi. & movebo candelabrum tuum de loco suo. nisi penitentiam egeris. Sed hoc habes. quia odisti facta nicolaitarum. que & ego odi. Qui habet aurem audiat quid spiritus dicat ecclesiis. Vincenti dabo edere de ligno vite. quod est in medio paradysi dei mei.

Et angelo smirne ecclesie scribe: Hec dicit primus & novissimus. qui fuit mortuus & vivit. Scio tribulationem tuam, & paupertatem tuam. sed dives es. & blasphemaris ab his qui se dicunt iudeos esse & non sunt, sed sunt synagoga sathane: Nichil horum timeas que passurus es. Ecce missurus est ex vobis diabolus in carcerem ut temptemini decem diebus. Esto fidelis usque ad mortem & dabo tibi coronam vite. Qui habet aurem audiat quid spiritus dicat ecclesiis. Qui vicerit non ledetur a morte secunda.

276.

Et angelo pergami ecclesie scribe: Hec dicit qui habet romphaeam ex utraque parte acutam. Scio ubi habitas ubi sedes est sathane: & tenes nomen meum, & non negasti fidem meam, in diebus in quibus [illegible] testis meus fidelis qui occisus est apud vos ubi sathanas habitat. Sed habeo adversus te pauca. quia habes illic tenentes doctrinam balaam qui docebat balac mittere scandalum coram filiis israel manducare immolata & fornicari. ita habes & tu tenentes doctrinam nicolaitarum. similiter age penitentiam. Ceterum venio tibi cito. & pugnabo cum illis in gladio oris mei. Qui habet aures audiat quid spiritus dicat ecclesiis. Vincenti dabo manducare manna quod absconditum est: & dabo illi calculum album. & in calculo nomen novum scriptum quod nemo novit nisi qui accipit.

Et angelo tyatire ecclesie scribe. Hec dicit filius dei qui habet oculos tamquam flammam ignis. & pedes eius similes auricalco thurino. Scio opera tua. & caritatem & fidem & ministerium. & patientiam & opera tua novissima plura prioribus: sed habeo adversus te multum quia dimittis mulierem iezabel que dicit se propheten. & docet. & seducit servos meos fornicari & manducare de sacrificio. & dedi illi tempus ut penitentiam ageret & non vult penitentiam agere de fornicatione sua. Ecce mittam illam in lectum. & qui mechantur cum illa in tribulatione magna. nisi penitentiam egerint ab operibus eius. & filios eius interficiam morte: & scient omnes ecclesie quia ego sum qui scrutor renes & corda. & dabo vobis singulis secundum opera vestra. Vobis autem dico ceteris qui tyatire estis. Quicumque non habent doctrinam hanc. qui non cognoverunt altitudines sathane sicut dicunt. non mitto in vos aliud pondus. tamen id quod habetis tenete donec veniam. Et qui vicerit & qui custodierit usque in finem opera mea. dabo illi potestatem supra gentes. & reget eos in virga ferrea. & confringentur sicut vas figuli confringuntur. sicut & ego accepi a patre meo. & dabo illi stellam matutinam. Qui habet aurem audiat quid spiritus dicat ecclesiis.

Et angelo sardis ecclesie scribe. Hec dicit qui habet septem spiritus dei. & vii stellas. Scio opera tua. quia nomen habes quod vivas & mortuus es. Esto vigilans & confirma cetera que moritura erant. non enim invenio opera tua.

Quos anguis di[..]rus tristi mulcedine pa[..]
Hos sanguis mi[..] xpisti dulcedine la[..]
[..] chorus angelicus [..] angelus [..]
[..] exstinguit [..]
[..] nescimus [..]

Apocalipsis

plera coram deo meo. Memento qualiter acceperis et audieris et serva et paenitentiam age. Si ergo non vigilaveris veniam ad te tamquam fur et nescies qua hora veniam ad te. Sed habes nomina pauca in Sardis qui non inquinaverunt vestimenta sua, et ambulabunt mecum in albis quia digni sunt. Qui vicerit sic vestietur vestimentis albis, et non delebo nomen eius de libro vitae, et confitebor nomen eius coram patre meo, et coram angelis eius. Qui habet aurem, audiat quid spiritus dicat ecclesiis.

Et angelo Philadelphiae ecclesiae scribe. Haec dicit sanctus et verus qui habet clavem David, qui aperit et nemo claudit, et claudit et nemo aperit. Scio opera tua. Ecce dedi coram te ostium apertum quod nemo potest claudere, quia modicam habes virtutem, et servasti verbum meum, et non negasti nomen meum. Ecce dabo de synagoga Satanae qui dicunt se Iudaeos esse et non sunt sed mentiuntur. Ecce faciam illos ut veniant et adorent ante pedes tuos, et scient quoniam ego dilexi te, quoniam servasti verbum patientiae meae, et ego te servabo ab hora temptationis quae ventura est in orbem universum temptare habitantes super terram. Venio cito, tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam. Qui vicerit faciam illum columnam in templo dei mei, et foras non egredietur amplius, et scribam super eum nomen dei mei, et nomen civitatis dei mei novae Hierusalem quae descendit de caelo a deo meo, et nomen meum novum. Qui habet aurem audiat quid spiritus dicat ecclesiis.

Et angelo Laodiciae ecclesiae scribe. Haec dicit Amen, testis fidelis et verus, qui est principium creaturae dei. Scio opera tua, quia neque frigidus es neque calidus. Utinam frigidus esses aut calidus. Sed quia tepidus es et nec frigidus nec calidus, incipiam te evomere ex ore meo. Quia dicis quod dives sum et locupletatus et nullius egeo, et nescis quia tu es miser et miserabilis et pauper et caecus et nudus. Suadeo tibi emere a me aurum igne probatum ut dives fias, et vestimentis albis induaris, et non appareat confusio nuditatis tuae, et collyrio inunge oculos tuos ut videas. Ego quos amo arguo et castigo. Aemulare ergo et paenitentiam age. Ecce sto ad ostium et pulso. Si quis audierit vocem meam et aperuerit ianuam, intrabo ad illum, et cenabo cum illo et ipse mecum. Qui vicerit dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut et ego vici et sedi cum patre meo in throno eius.

Post haec vidi et ecce ostium apertum in caelo. Et vox prima quam audivi tamquam tubae loquentis mecum, dicens: Ascende huc, et ostendam tibi quae oportet fieri post haec. Confestim fui in spiritu, et ecce sedes posita erat in caelo, et supra sedem sedens. Et qui sedebat similis erat aspectui lapidis iaspidis et sardinis. Et iris erat in circuitu sedis similis aspectui zmaragdino. Et in circuitu sedis sedilia viginti quattuor, et super thronos viginti quattuor seniores sedentes, circumamicti vestimentis albis, et in capitibus eorum coronae aureae. Et de throno procedunt fulgura et voces et tonitrua, et septem lampades ignis ardentes ante thronum, qui sunt septem spiritus dei. Et in conspectu sedis tamquam mare vitreum simile cristallo. Et in medio sedis et in circuitu sedis quattuor animalia plena oculis ante et retro. Et animal primum simile leoni, et secundum animal simile vitulo, et tertium animal habens faciem quasi hominis, et quartum animal simile aquilae volanti. Et quattuor animalia singula eorum habebant alas senas, et in circuitu et intus plena sunt oculis, et requiem non habebant die ac nocte dicentia: Sanctus, sanctus, sanctus, dominus deus omnipotens, qui erat et qui est et qui venturus est. Et cum darent illa animalia gloriam et honorem et gratiarum actionem sedenti super thronum, viventi in saecula saeculorum, procidebant viginti quattuor seniores ante sedentem in throno, et adorabant viventem in saecula saeculorum, et mittebant coronas suas ante thronum dicentes: Dignus es domine deus noster accipere gloriam et honorem et virtutem, quia tu creasti omnia et propter voluntatem tuam erant et creata sunt.

Et vidi in dextera sedentis supra thronum librum scriptum intus et foris, signatum sigillis septem. Et vidi angelum fortem praedicantem voce magna: Quis est dignus aperire librum et solvere signacula eius? Et nemo poterat in caelo neque in terra neque subtus terram aperire librum neque videre illum. Et plorabam multum quia nemo dignus inventus est aperire librum nec videre eum. Et unus de senioribus dicit mihi: Ne fleveris. Ecce vicit leo de tribu Iuda, radix David, aperire librum et septem signacula eius.

Et vidi in medio throni et quattuor animalium et in medio seniorum agnum stantem tamquam occisum, habentem cornua septem et oculos septem, qui sunt septem spiritus dei missi in omnem terram. Et venit et accepit de dextera sedentis de throno. Et cum aperuisset librum, quattuor animalia et viginti quattuor seniores ceciderunt coram agno, habentes singuli citharas et fialas aureas plenas odoramentorum, quae sunt orationes sanctorum, et cantant canticum novum dicentes: Dignus es domine accipere librum et aperire signacula eius, quoniam occisus es et redemisti nos deo in sanguine tuo ex omni tribu et lingua et populo et gente, et fecisti nos deo nostro regnum et sacerdotes, et regnabunt super terram.

Et vidi et audivi vocem angelorum multorum in circuitu throni et animalium et seniorum. Et erat numerus eorum milia milium dicentium voce magna: Dignus est agnus qui occisus est accipere virtutem et divinitatem et sapientiam et fortitudinem et honorem et gloriam et benedictionem. Et omnem creaturam quae in caelo est et super terram et sub terram et in mari, et quae in illis sunt omnia, audivi dicentes: Sedenti in throno et agno benedictio et gloria et honor et potestas in saecula saeculorum. Et quattuor animalia dicebant amen. Et seniores ceciderunt et adoraverunt.

Et vidi cum aperuisset agnus unum de septem signaculis, et audivi unum de quattuor animalibus dicentem tamquam vocem tonitrui: Veni et vide. Et vidi et ecce equus albus, et qui sedebat super illum habebat arcum, et data est ei corona, et exivit vincens ut vinceret.

Et cum aperuisset sigillum secundum, audivi secundum animal dicens: Veni et vide. Et exivit alius equus rufus, et qui sedebat super illum datum est ei ut sumeret pacem de terra, et ut invicem se interficiant, et datus est illi gladius magnus. Et cum aperuisset sigillum tertium, audivi tertium animal dicens: Veni et vide. Et ecce equus niger, et qui sedebat super eum habebat stateram in manu sua. Et audivi tamquam vocem in medio quattuor animalium dicentium: Bilibris tritici denario uno, et tres bilibres hordei denario, et vinum et oleum ne laeseris. Et cum aperuisset sigillum quartum, audivi vocem quarti animalis dicentis: Veni et vide. Et ecce equus pallidus, et qui sedebat desuper nomen illi mors, et infernus sequebatur illum. Et data est illi potestas super quattuor partes terrae interficere gladio et fame et morte et bestiis terrae.

Et cum aperuisset quintum sigillum, vidi subtus altare animas occisorum propter verbum dei et propter testimonium quod habebant, et clamabant voce magna dicentes: Usquequo domine sanctus et verus non iudicas et vindicas sanguinem nostrum de his qui habitant in terra? Et datae sunt illis singulae stolae albae, et dictum est illis ut requiescerent tempus adhuc modicum, donec impleantur conservi eorum et fratres eorum qui occidendi sunt sicut et illi.

Et vidi cum aperuisset sigillum sextum, et terraemotus factus est magnus, et sol factus est niger tamquam saccus cilicinus, et luna facta est sicut sanguis, et stellae ceciderunt de caelo super terram, sicut ficus emittit grossos suos cum a vento magno movetur. Et caelum recessit sicut liber involutus, et omnis mons et insulae de locis suis motae sunt. Et reges terrae et principes et tribuni et divites et fortes et omnis servus et liber absconderunt se in speluncis et in petris montium. Et dicunt montibus et petris: Cadite super nos

et abscondite nos a facie sedentis super thronum et ab ira agni, quoniam venit dies magnus irae ipsorum, et quis poterit stare? Post haec vidi quattuor angelos stantes super quattuor angulos terrae, tenentes quattuor ventos terrae, ne flaret ventus super terram neque super mare neque in ullam arborem.

Et vidi alterum angelum ascendentem ab ortu solis, habentem signum dei vivi. Et clamavit voce magna quattuor angelis quibus datum est nocere terrae et mari, dicens: Nolite nocere terrae neque mari neque arboribus quoadusque signemus servos dei nostri in frontibus eorum. Et audivi numerum signatorum, centum quadraginta quattuor milia signati ex omni tribu filiorum Israhel. Ex tribu Iuda duodecim milia signati, ex tribu Ruben duodecim milia signati, ex tribu Gad duodecim milia signati, ex tribu Aser duodecim milia signati, ex tribu Nepthalim duodecim milia signati, ex tribu Manasse duodecim milia signati, ex tribu Symeon duodecim milia signati, ex tribu Levi duodecim milia signati, ex tribu Isachar duodecim milia signati, ex tribu Zabulon duodecim milia signati, ex tribu Ioseph duodecim milia signati, ex tribu Beniamin duodecim milia signati.

Post haec vidi et ecce turba magna quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus et tribubus et populis et linguis stantes ante thronum et in conspectu agni, amicti stolas albas et palmae in manibus eorum. Et clamabant voce magna dicentes: Salus deo nostro qui sedet super thronum et agno. Et omnes angeli stabant in circuitu throni et seniorum et quattuor animalium, et ceciderunt in conspectu throni in facies suas, et adoraverunt deum dicentes: Amen, benedictio et gloria et sapientia et gratiarum actio et honor et virtus et fortitudo deo nostro in saecula saeculorum, amen.

Et respondit unus de senioribus: Hi qui amicti sunt stolis albis, qui sunt et unde venerunt? Et dixi illi: Domine mi, tu scis. Et ait mihi: Hi sunt qui venerunt de tribulatione magna, et laverunt stolas suas et candidas eas fecerunt in sanguine agni. Ideo sunt ante thronum dei et serviunt ei die ac nocte in templo ipsius, et qui sedet super thronum habitabit super illos. Non esurient neque sitient amplius, neque cadet super illos sol neque ullus aestus, quia agnus qui in medio throni est reget illos et deducet illos ad vitae fontes aquarum, et delebit deus omnem lacrimam ex oculis eorum.

Et cum aperuisset sigillum septimum, factum est silentium in caelo quasi media hora. Et vidi septem angelos qui coram deo stabant, et datae sunt illis septem tubae. Et alius angelus venit et stetit ante altare habens turibulum aureum. Et data sunt illi incensa multa ut daret de orationibus sanctorum omnium super altare aureum quod est ante thronum. Et ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum de manu angeli in conspectu dei. Et accepit angelus turibulum et implevit illud de igne altaris et misit in terram. Et facta sunt tonitrua et voces et fulgura et terraemotus.

Et septem angeli qui habebant septem tubas paraverunt se ut tuba canerent. Et primus angelus tuba cecinit, et facta est grando et ignis mixta in sanguine, et missa est in terram, et tertia pars terrae combusta est, et tertia pars arborum concremata est, et omne faenum viride combustum est. Et secundus angelus tuba cecinit, et tamquam mons magnus igne ardens missus est in mare. Et facta est tertia pars maris sanguis, et mortua est tertia pars eorum quae in mari erant quae habent animas, et tertia pars navium interiit. Et tertius angelus tuba cecinit, et cecidit de caelo stella magna ardens tamquam facula, et cecidit in tertiam partem fluminum et in fontes aquarum, et nomen

stellae dicitur Absinthius. Et facta est tertia pars aquarum in absinthium, et multi hominum mortui sunt de aquis quia amarae factae sunt. Et quartus angelus tuba cecinit, et percussa est tertia pars solis et tertia pars lunae et tertia pars stellarum ut obscuraretur tertia pars eorum, et diei non luceret tertia pars et noctis similiter. Et vidi et audivi unius aquilae volantis per medium caelum voce magna dicentis: Vae vae vae habitantibus super terram de ceteris vocibus trium angelorum qui erant tuba canituri.

Et quintus angelus tuba cecinit, et vidi stellam de caelo cecidisse in terram, et data est ei clavis putei abyssi. Et aperuit puteum abyssi, et ascendit fumus putei sicut fumus fornacis magnae, et obscuratus est sol et aer de fumo putei. Et de fumo exierunt lucustae in terram, et data est illis potestas sicut habent potestatem scorpiones terrae. Et praeceptum est illis ne nocerent faenum terrae neque omne viride neque omnem arborem, nisi tantum homines qui non habent signum dei in frontibus. Et datum est illis ne occiderent eos, sed ut cruciarentur mensibus quinque, et cruciatus eorum ut cruciatus scorpii cum percutit hominem. Et in diebus illis quaerent homines mortem et non invenient illam, et cupient mori et fugiet mors ab illis. Et similitudines lucustarum similes equis paratis in proelium, et super capita earum tamquam coronae similes auro, et facies earum sicut facies hominum. Et habebant capillos sicut capillos mulierum, et dentes earum sicut leonum erant. Et habebant loricas sicut loricas ferreas, et vox alarum earum sicut vox curruum equorum multorum currentium in bellum. Et habebant caudas similes scorpionum et aculei erant in caudis earum, et potestas earum nocere hominibus mensibus quinque. Et habebant super se regem angelum abyssi, cui nomen hebraice Abaddon, graece autem Apollyon, et latine habens nomen Exterminans. Vae unum abiit, et ecce veniunt adhuc duo vae post haec.

Et sextus angelus tuba cecinit, et audivi vocem unam ex quattuor cornibus altaris aurei quod est ante oculos dei, dicentem sexto angelo qui habebat tubam: Solve quattuor angelos qui alligati sunt in flumine magno Eufraten. Et soluti sunt quattuor angeli qui parati erant in horam et diem et mensem et annum, ut occiderent tertiam partem hominum. Et numerus equestris exercitus vicies milies dena milia. Audivi numerum eorum. Et ita vidi equos in visione, et qui sedebant super eos habebant loricas igneas et hyacinthinas et sulphureas, et capita equorum erant tamquam capita leonum, et de ore ipsorum procedit ignis et fumus et sulphur. Ab his tribus plagis occisa est tertia pars hominum, de igne et de fumo et de sulphure quod procedebat de ore ipsorum. Potestas enim equorum in ore eorum est et in caudis eorum. Nam caudae eorum similes serpentibus, habentes capita, et in his nocent. Et ceteri homines qui non sunt occisi in his plagis neque paenitentiam egerunt de operibus manuum suarum ut non adorarent daemonia et simulacra aurea et argentea et aerea et lapidea et lignea, quae neque videre possunt neque audire neque ambulare, et non egerunt paenitentiam ab homicidiis suis neque a veneficiis suis neque a fornicatione sua neque a furtis suis.

Et vidi alium angelum fortem descendentem de caelo amictum nube, et iris in capite eius, et facies eius erat ut sol, et pedes eius tamquam columnae ignis, et habebat in manu sua libellum apertum. Et posuit pedem suum dextrum super mare, sinistrum autem super terram, et clamavit voce magna quemadmodum cum leo rugit. Et cum clamasset, locuta sunt septem tonitrua voces suas. Et cum locuta fuissent septem tonitrua, scripturus eram. Et audivi vocem de caelo dicentem: Signa quae locuta sunt septem tonitrua, et noli ea scribere. Et angelus quem vidi stantem supra mare et supra terram levavit manum suam ad caelum, et iuravit per viventem in saecula saeculorum qui creavit caelum et ea quae in illo sunt, et terram et ea quae in ea sunt, et mare et quae in eo sunt, quia tempus amplius non erit, sed in diebus vocis septimi angeli cum coeperit tuba canere, consummabitur mysterium dei, sicut evangelizavit per servos suos prophetas.

Audivi iterum vocem de caelo loquentem mecum et dicentem: Vade accipe librum apertum de manu angeli stantis super mare et super terram. Et abii ad angelum dicens illi ut daret mihi librum. Et ait mihi: Accipe et devora illu[d]

& amaricari faciet uentrem tuum. sed in ore tuo erit dulce tamquam mel. Et
erat in ore meo sicut mel dulce. Et postquam deuoraui eum. repletus est uenter
meus amaritudine. Et dicit mihi. Oportet te iterum prophetare populis & gentibus
& linguis & regibus multis.

Et data est mihi harundo similis uirge dicens. Surge & metire templum dei.
& altare & eos qui adorant in illo. atrium autem quod est foris templum eice foras & ne metiaris illud, quia datum est gentibus; & ciuitatem
sanctam calcabunt mensibus quadraginta duobus; Et dabo duobus testibus meis
& prophetabunt diebus mille cc lx. amicti saccis. Hi sunt due oliue & duo
candelabra que coram domino stant super terram. Et si quis uoluerit eos nocere.
ignis exiet de ore ipsorum. & deuorabit inimicos eorum. Et si quis uoluerit
illos ledere. sic oportet illum interfici. Hi habent potestatem claudere
celum ut non pluat pluuia diebus prophetie ipsorum. Et potestatem habent
super aquas conuertendi eas in sanguinem. & percutere terram plaga quotienscumque uoluerint. Et postquam consummauerint testimonium suum.
bestia que ascendit de abysso. faciet aduersus illos bellum & uincet
eos & occidet eos. & corpora eorum iacebunt in platea ciuitatis magne
que uocatur spiritaliter sodoma & egyptus ubi et dominus eorum crucifixus est.
Et uidebunt de populis & tribubus & linguis & gentibus corpora eorum per
dies tres & dimidium. Et corpora eorum non sinent poni in monumentis.
& qui habitabant super terram gaudebunt super illos. & epulabuntur & munera mittent sibi inuicem. quoniam hi duo prophete cruciauerunt eos qui habitant
supra terram.

Et post dies tres & dimidium spiritus uite a deo intrauit in illos & super pedes
suos steterunt. & timor magnus cecidit in illos. qui uidebant eos. Et
audiui uocem magnam de celo dicentem. Ascendite huc. Et ascenderunt
in celum in nube. & uiderunt illos inimici eorum. & in illa die factus est
terremotus magnus. & decima pars ciuitatis cecidit. & occisi sunt in terremotu
nomina hominum .vii. milia. & ceteri conterriti sunt & dederunt gloriam
deo celi. Ve secundum abiit. ecce uenit ue tertium cito.

Et septimus angelus tuba cecinit. & facte sunt uoces magne in celo dicentes.
Factum est regnum huius mundi domini nostri & Christi eius & regnabit
in secula seculorum. Et .xxiiii. seniores qui coram deo sedent in sedibus suis. ceciderunt in facies suas. & adorauerunt dicentes. Gratias agimus tibi domine deus
omnipotens qui eras & qui es. quia accepisti uirtutem tuam magnam & regnasti.
& gentes irate sunt & uenit ira tua. & tempus mortuorum iudicari
& reddere mercedem seruis tuis prophetis & timentibus nomen tuum. & pusillis
& magnis. & exterminandi eos qui corruperunt terram. Et apertum est templum
dei. quod in celo est. & uisa est archa testamenti eius in templo eius. Et facta
sunt fulgura & tonitrua. & uoces. & terremotus & grando magna.
& signum magnum apparuit in celo. Mulier amicta sole. & luna sub
pedibus eius. & in capite eius corona stellarum .xii. & in utero habens
& clamauit parturiens. & cruciabatur ut pareret. Et uisum est
aliud signum in celo. Et ecce draco rufus magnus habens capita .vii.
& cornua .vii. & in capitibus suis .vii. diademata. & cauda eius trahebat tertiam partem stellarum celi. Et misit eas in terram. Et draco stetit ante mulierem
que erat paritura. ut cum peperisset. filium eius deuoraret. Et peperit
filium masculum qui recturus erat omnes gentes in uirga ferrea. & raptus
est filius eius ad deum. & ad sedem eius. Et mulier fugit in desertum
ubi habet locum ibi paratum a deo. ut ibi alant illam diebus mille
ducentis quadraginta.

Et factum est prelium magnum in celo. michael & angeli eius proeliabantur
cum dracone. & draco pugnabat & angeli eius. & non ualuerunt neque
locus inuentus est eorum amplius in celo. Et proiectus est draco ille magnus
serpens antiquus qui uocatur diabolus & sathanas. qui seducit uniuersum
orbem. Et proiectus est in terram. & angeli eius cum illo proiecti sunt. Et
audiui uocem magnam de celo dicentem. Modo facta est salus & uirtus
& regnum dei nostri. & potestas Christi eius. quia proiectus est accusator fratrum
nostrorum. qui accusabat eos ante deum nostrum die ac nocte. & ipsi uicerunt illum
propter sanguinem agni. & propter uerbum testimonii sui. & non dilexerunt
animam suam usque ad mortem. Ideo letamini celi. & qui in illis habitatis.
Ve terre & mari. quia descendit diabolus ad uos. habens iram magnam.
sciens quod modicum tempus habet.

Et postquam uidit draco quod proiectus est in terram. persecutus est mulierem que
peperit masculum. Et date sunt mulieri due penne aquile magne
ut uolaret in desertum. in locum suum ubi alitur per tempus & tempora.
& dimidium temporis a facie serpentis. Et misit serpens de ore suo
post mulierem aquam tamquam flumen. ut eam faceret trahi flumine trahi
ad se. Et adiuuit terra mulierem. & aperuit os suum & absorbuit flumen.
quod misit draco de ore suo. Et iratus est draco in mulierem. & abiit facere
cum ceteris seminis eius bellum qui custodiunt mandata dei & habent
testimonium ihesu. & stetit supra arenam maris.

Et uidi de mari bestiam ascendentem habentem cornua .x. & capita .vii.
& in cornibus eius .x. diademata. & in capitibus eius nomina blasphemie.
Et bestiam quam uidi similis erat pardo. & pedes eius sicut ursi. & os eius
sicut os leonis. Et dedit illi draco uirtutem suam. & sedem suam. & potestatem magnam. & unum de capitibus suis quasi occisum in mortem. Et
plaga mortis eius curata est. & ammirata facta est uniuersa terra post bestiam
illam. & adorauerunt draconem qui dedit potestatem bestie. Et adorauerunt bestiam dicentes. quis similis bestie. & quis poterit pugnare
cum ea? Et datum est illi os loquens magna & blasphemias.
Et datum est illi potestatem facere menses .xl. & duos. Et aperuit os suum
in blasphemias ad deum blasphemare nomen eius & tabernaculum eius & eos qui
in celo habitant. Et datum est illi facere bellum cum sanctis & uincere
illos. Et data est ei potestas in omnem tribum & populum & linguam & gentem.
Et adorabunt eum omnes qui habitant super terram. quorum non sunt nomina
scripta in libro uite agni. qui occisus est ab origine mundi. Si quis
habet aurem audiat. Si quis in captiuitatem duxerit. in captiuitatem uadit. si quis gladio interfecerit. gladio interficietur. Hic est sapientia & fides sanctorum.

Et uidi aliam bestiam ascendentem de terra. habentem cornua duo similia
agni. & loquebatur sicut draco. Et potestatem prioris bestie faciebat coram
illa. & facit terram & eos qui habitant in illa ut adorent bestiam primam
cuius curata est plaga mortis eius. Et fecit signa magna. ut etiam ignem
de celo faceret descendere in terram coram hominibus. & seducit habitantes
in terra. propter signa que data sunt illi facere coram bestia. dicens habitantibus in terra ut faciant ymaginem bestie. que habet plagam gladii & uixit. Et datum est illi ut daret spiritum ymagini bestie. & ut loquatur
ymago bestie. & faciat ut quicumque non adorauerint ymaginem bestie
occidantur. & faciet omnes pusillos ac magnos. & diuites & pauperes. & liberos & seruos. ut det sibi in uicem caracterem in manu sua dextera aut
in frontibus suis. & ut nemo possit emere aut uendere nisi qui habet
caracterem aut nomen bestie. aut numerum nominis eius. Hic est sapientia. qui habet intellectum computet numerum bestie. numerus
enim hominis est. & numerus eius est sexcenti sexaginta sex.

Vidi supra montem syon agnum stantem. & cum illo c .xl. iiii. milia.
habentes nomen eius. & nomen patris eius scriptum in frontibus suis. Et
audiui uocem de celo tamquam uocem aquarum multarum. & tamquam uocem
tonitrui magni. Et uocem quam audiui. sicut cytharedorum cytharizantium in cytharis suis. Et cantabant canticum nouum ante sedem dei &
ante .iiii. animalia & ante seniores. Et nemo poterat dicere canticum nisi illa c .xl. iiii. milia qui empti sunt a terra. Hi sunt qui cum
mulieribus non sunt coinquinati. uirgines enim sunt. Hi secuntur agnum
quocumque abierit. Hi empti sunt ex hominibus; primitie deo & agno
& in ore ipsorum non est inuentum mendacium. sine macula sunt.

Et uidi alium angelum uolantem per celum medium habentem euangelium eternum.
ut euangelizet sedentibus super terram. & super omnem gentem. & tribum & linguam. & populum dicens uoce magna. Timete dominum & date illi honorem quia uenit hora iudicii eius. & adorate deum qui fecit celum & terram
& mare. & fontes aquarum. Et angelus secundus secutus est dicens. Cecidit cecidit babilon magna a uino ire fornicationis sue que bibere omnes
gentes. Et alter angelus tertius secutus est illos dicens uoce magna.
Si quis adorat bestiam & ymaginem eius. & accipit notam in fronte
sua. aut in manu sua. & hic bibet de uino ire dei mixto mero in calice ire ipsius. & cruciabitur igne & sulphure coram angelis sanctis & coram
agno. & fumus tormentorum eorum in secula seculorum ascendet. & non habet requiem
die ac nocte qui adorant bestiam & ymaginem eius. Et si quis habet
notam nominis eius. hic est patientia sanctorum qui custodiunt mandata dei &
fidem ihesu.

Et audiui uocem de celo dicentem michi. Scribe. beati mortui. qui in domino
moriuntur. Iam ex hoc utique dicit spiritus ut requiescant a laboribus suis.
opera enim illorum secuntur illos. Et uidi. & ecce nubes alba. & supra
nubem sedentem similem filio hominis. habentem in capite suo coronam
auream. & in manu eius falcem acutam. Et alter angelus exiuit de templo
clamans uoce magna ad sedentem super nubem. Mitte falcem tuam & mete.
quia uenit hora metendi. quoniam aruit messis terre. Et misit qui sedebat
super nubem falcem suam in terram & messa est terra. Et alter angelus exiuit
de templo quod est in celo habens & ipse falcem acutam. Et alius angelus
de altare qui habet potestatem supra ignem. & clamauit uoce magna
ad eum qui habebat falcem acutam dicens. Mitte falcem tuam acutam
& uindemia botros uinee terre; quia mature sunt uue eius. Et misit angelus
falcem suam in terram & uindemiauit uineam terre. & misit in lacum ire dei
magnum. & calcatus est lacus a foris extra ciuitatem. Et exiuit sanguis
de lacu usque ad frenos equorum a stadiis mille sescentis.

Et uidi aliud signum in celo magnum & mirabile angelos septem habentes
plagas septem nouissimas. quia in illis consummata est ira dei. Et uidi
tamquam mare uitreum mixtum igni. & eos qui uicerunt bestiam &
ymaginem illius. & numerum nominis eius stantes super mare uitreum &
habentes cytharas dei. & cantantes canticum moysi serui dei. & canticum
agni dicentes. Magna & mirabilia opera tua domine deus omnipotens iusta
& uere uie tue. rex gentium. quis non timebit & magnificabit nomen
tuum. quia tu solus sanctus es. quia omnes gentes uenient & adorabunt
ante te. quoniam iustificationes tue manifestate sunt.

Et post hec uidi & apertum est templum tabernaculi sancti testimonii in celo.
& exierunt septem angeli habentes septem plagas de templo uestiti lintheamen mundum & splendidum & precincti circa pectora zonas aureas. Et unum de .iiii. animalibus dedit septem angelis septem fialas aureas
plenas ira dei uiuentis in secula seculorum. Et impletum est templum fumo
a maiestate dei. & a uirtute eius. Et nemo poterat intrare in templum
donec consummarentur septem plage angelorum. Et audiui uocem magnam de
templo dicentem septem angelis. Ite effundite fialas septem ire dei in terram.
Et abiit primus & effudit fialam suam in terram. Et factum est uulnus
magnum & pessimum in homines. qui habent notam bestie. & qui
adorant ymaginem eius. Et secundus effudit fialam suam in mare. & factum
est mare sanguis sicut mortui. & omnis anima uiua mortua est in mari.
Et tertius effudit fialam suam in flumina & fontes aquarum. & facte
sunt sanguis. Et audiui angelum aquarum dicentem. Iustus es qui es. &
qui eras & sanctus. quia hec iudicasti. quoniam sanguinem sanctorum & prophetarum
effuderunt. & sanguinem eis dedisti bibere. digni enim sunt. Et audiui
alterum dicentem. Etiam domine deus omnipotens. uera & iusta iudicia tua.
Et quartus effudit fialam suam in solem. & datum est illi estu afficere homines in igne. Et estuauerunt estu magno homines. & blasphemauerunt
nomen dei qui habet potestatem super has plagas & non egerunt penitentiam dare illi gloriam. Et quintus effudit fialam suam super sedem bestie.
& factum est regnum eius obscuratum. & commandebant linguas
suas pre dolore. & blasphemabant deum celi de doloribus suis. & de ulceribus suis. & non egerunt penitentiam.

Et sextus angelus effudit fialam suam in flumen magnum eufraten & siccauit
aquam eius. ut pararetur uia regibus ueniendi a solis ortu. Et uidi de ore draconis & de ore bestie. & de ore pseudoprophete spiritus inmundos sicut ranas.
Sunt enim spiritus demoniorum facientes signa. & procedunt ad reges orbis
terre. congregare illos ad bellum diei magni dei omnipotentis. Ecce
uenio sicut fur. beatus qui uigilat & custodit uestimenta sua ne nudus ambulet; & uideant turpitudinem eius. Et congregauit illos in locum quo
uocatur hebraice ermagedo. Et septimus angelus effudit fialam suam in aera
& exiuit uox magna de celo dicens. Factum est. Et facta sunt fulgura &
uoces. & tonitrua. & terremotus factus est magnus. qualis non fuit factus ex
eo quo die homines fuerunt super terram. talis terremotus sic magnus. Et
facta est ciuitas magna in tres partes. & ciuitates gentium ceciderunt. Et
babilon magna uenit in memoriam ante deum. dare illi calicem uini indignationis ire eius. Et omnis insula fugit. & montes non sunt inuenti. & grando magna sicut talentum descendit de celo in homines & blasphemauerunt homines
deum a plaga grandinis. quia magna est plaga eius uehementer.

Et uenit unus de septem angelis. qui habebat septem fialas. & locutus est
mecum dicens. Veni ostendam tibi iudicium meretricis magne que sedet super aquas multas. cum qua fornicati sunt reges terre. & inebriati sunt
qui inhabitant terram de uino prostitutionis eius. Et abstulit me in desertum
in spiritu. Et uidi mulierem sedentem super bestiam coccineam plenam nominibus
blasphemie. habentem capita septem. & cornua .x. Et mulier amicta
erat purpura & coccino. & inaurata auro. & lapide pretioso & margaritis. habens calicem aureum in manu sua plenum abhominationibus
& inmunditiis terre. & in fronte eius nomen scriptum misterium babilon
magna. mater abhominationum terre.

Et uidi mulierem ebriam de sanguine sanctorum & de sanguine martyrum ihesu. &
miratus sum cum uidissem illam ammiratione magna. Et dixit michi angelus.
Quare miraris? Ego dicam tibi misterium mulieris & bestie que
portat eam. que habet septem capita & .x. cornua. Bestia quam uidisti erat & non est. & ascensura est de abysso. & in interitum ibit. Et
mirabuntur qui habitant super terram. quorum nomina non sunt scripta in libro uite
a constitutione mundi. uidentes bestiam que erat & non est. & adueniet.
Hic est sensus qui habet sapientiam. Septem capita .vii. montes sunt. ubi
mulier sedet supra illos. Et reges .vii. sunt. quinque ceciderunt unus est; alius
non dum uenit. Et cum uenerit. modicum oportet illum manere. Et bestia

277.

que erat et non est, et ipse octavus est, et de septem est, et in interitum vadit. Et decem cornua que vidisti, decem reges sunt, qui regnum nondum acceperunt, sed potestatem tamquam reges una hora accipient cum bestia. Hi unum consilium habent, et virtutem et potestatem suam bestie dant. Hi cum agno pugnabunt, et agnus vincet eos, quia dominus dominorum est, et rex regum, et qui cum illo sunt electi et fideles. Et dixit mihi: Aque quas vidisti ubi meretrix sedet, populi et gentes sunt, et lingue. Et decem cornua que vidisti, et bestiam, hi odient meretricem, et desolatam facient illam, et nudam, et carnes eius manducabunt, et ipsam igne comburent. Deus enim dedit in corda eorum ut faciant quod placitum est illi, ut dent regnum suum bestie, donec consummentur verba dei. Et mulier quam vidisti, est civitas magna, que habet regnum super reges terre.

Post hec vidi alium angelum descendentem de celo, habentem potestatem magnam, et terra illuminata est a gloria eius. Et clamavit in fortitudine voce magna dicens: Cecidit, cecidit babilon magna, et facta est habitatio demoniorum, et custodia omnis spiritus immundi, et custodia omnis volucris immunde et odibilis; quia de vino ire fornicationis eius biberunt omnes gentes, et reges terre cum illa fornicati sunt, et mercatores terre de virtute deliciarum eius divites facti sunt. Et audivi aliam vocem de celo dicentem: Exite de illa populus meus, ut ne participes sitis delictorum eius, et de plagis eius non accipiatis; quia pervenerunt peccata eius usque ad celum, et recordatus est dominus iniquitatum eius. Reddite illi sicut et ipsa reddidit vobis, et duplicate duplicia secundum opera eius; in poculo quo miscuit, miscete illi duplum. Quantum glorificavit se, et in deliciis fuit, tantum date illi tormentum et luctum, quia in corde suo dicit: Sedeo regina, et vidua non sum, et luctum non videbo. Ideo in una die venient plage eius, mors et luctus et fames, et igne comburetur, quia fortis est deus qui iudicabit illam. Et flebunt et plangent se super illam reges terre, qui cum illa fornicati sunt et in deliciis vixerunt, cum viderint fumum incendii eius, longe stantes propter timorem tormentorum eius, dicentes: Ve, ve, civitas illa magna babilon, civitas illa fortis, quoniam una hora venit iudicium tuum. Et negotiatores terre flebunt et lugebunt super illam, quoniam merces eorum nemo emet amplius, merces auri et argenti, et lapidis pretiosi, et margaritarum, et byssi, et purpure, et serici, et cocci, et omne lignum thyinum, et omnia vasa eboris, et omnia vasa de lapide pretioso, et eramento, et ferro, et marmore, et cinnamomum, et amomum, et odoramentorum, et unguenti, et turis, et vini, et olei, et simile, et tritici, et iumentorum, et ovium, et equorum, et redarum, et mancipiorum, et animarum hominum. Et poma desiderii anime tue discesserunt a te, et omnia pinguia et preclara perierunt a te, et amplius illa iam non invenient. Mercatores horum, qui divites facti sunt, ab ea longe stabunt propter timorem tormentorum eius, flentes ac lugentes, et dicentes: Ve, ve, civitas illa magna, que amicta erat byssino, et purpura, et cocco, et deaurata erat auro, et lapide pretioso, et margaritis, quoniam una hora destitute sunt tante divitie. Et omnis gubernator, et omnis qui in lacum navigat, et naute, et qui in mari operantur, longe steterunt, et clamaverunt videntes locum incendii eius, dicentes: Que similis civitati huic magne? Et miserunt pulverem super capita sua, et clamaverunt flentes et lugentes, dicentes: Ve, ve, civitas illa magna, in qua divites facti sunt omnes qui habent naves in mari de pretiis eius, quoniam una hora desolata est. Exsulta super eam celum, et sancti apostoli, et prophete, quoniam iudicavit deus iudicium vestrum de illa.

Et sustulit unus angelus fortis lapidem quasi molarem magnum, et misit in mare dicens: Hoc impetu mittetur babilon magna civitas, et ultra iam non invenietur. Et vox citharedorum, et musicorum, et tibia canentium, et tuba non audietur in te amplius, et omnis artifex omnis artis non invenietur in te amplius, et vox mole non audietur in te amplius, et lux lucerne non lucebit in te amplius, et vox sponsi et sponse non audietur adhuc in te; quia mercatores tui erant principes terre, quia in veneficiis tuis erraverunt omnes gentes. Et in ea sanguis prophetarum et sanctorum inventus est, et omnium qui interfecti sunt in terra.

Post hec audivi quasi vocem magnam turbarum multarum in celo dicentium: Alleluia. Salus et gloria et virtus deo nostro est, quia vera et iusta iudicia sunt eius, quia iudicavit de meretrice magna, que corrupit terram in prostitutione sua, et vindicavit sanguinem servorum suorum de manibus eius. Et iterum dixerunt: Alleluia. Et fumus eius ascendit in secula seculorum. Et ceciderunt seniores viginti quattuor, et quattuor animalia, et adoraverunt deum sedentem super thronum, dicentes: Amen, alleluia. Et vox de throno exivit dicens: Laudem dicite deo nostro omnes servi eius, et qui timetis eum pusilli et magni. Et audivi quasi vocem turbe magne, et sicut vocem aquarum multarum, et sicut vocem tonitruorum magnorum dicentium: Alleluia, quoniam regnavit dominus deus noster omnipotens. Gaudeamus et exultemus, et demus gloriam ei, quia venerunt nuptie agni, et uxor eius preparavit se. Et datum est illi ut cooperiat se byssino splendenti candido. Byssinum enim iustificationes sunt sanctorum. Et dixit mihi: Scribe: Beati qui ad cenam nuptiarum agni vocati sunt. Et dixit mihi: Hec verba dei vera sunt. Et cecidi ante pedes eius, ut adorarem eum. Et dicit mihi: Vide ne feceris; conservus tuus sum, et fratrum tuorum habentium testimonium iesu. Deum adora. Testimonium enim iesu est spiritus prophetie.

Et vidi celum apertum, et ecce equus albus, et qui sedebat super eum vocabatur fidelis et verax, et cum iustitia iudicat et pugnat. Oculi autem eius sicut flamma ignis, et in capite eius diademata multa, habens nomen scriptum quod nemo novit nisi ipse. Et vestitus erat veste aspersa sanguine, et vocatur nomen eius verbum dei. Et exercitus qui sunt in celo sequebantur eum in equis albis, vestiti byssinum album et mundum. Et de ore ipsius procedit gladius ex utraque parte acutus, ut in ipso percutiat gentes. Et ipse reget eos in virga ferrea. Et ipse calcat torcular vini furoris ire dei omnipotentis. Et habet in vestimento et in femore suo scriptum: Rex regum et dominus dominantium.

Et vidi unum angelum stantem in sole, et clamavit voce magna dicens omnibus avibus que volabant per medium celi: Venite, congregamini ad cenam magnam dei, ut manducetis carnes regum, et carnes tribunorum, et carnes fortium, et carnes equorum et sedentium in ipsis, et carnes omnium liberorum ac servorum, et pusillorum ac magnorum. Et vidi bestiam et reges terre et exercitus eorum congregatos ad faciendum bellum cum illo qui sedebat in equo, et cum exercitu eius. Et apprehensa est bestia, et cum illa pseudopropheta, qui fecit signa coram ipso, quibus seduxit eos qui acceperunt caracterem bestie, et qui adoraverunt imaginem eius. Vivi missi sunt hi duo in stagnum ignis ardentis sulphure. Et ceteri occisi sunt in gladio sedentis super equum, qui procedit de ore ipsius, et omnes aves saturate sunt carnibus eorum.

Et vidi angelum descendentem de celo, habentem clavem abyssi, et catenam magnam in manu sua. Et apprehendit draconem, serpentem antiquum, qui est diabolus et satanas, et alligavit eum per annos mille. Et misit eum in abyssum, et clusit, et signavit super eum, ut non seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni. Post hec oportet illum solvi modico tempore. Et vidi sedes, et sederunt super eas, et iudicium datum est illis, et animas occisorum propter testimonium iesu, et propter verbum dei, et qui non adoraverunt bestiam neque imaginem eius, neque acceperunt caracterem in frontibus aut in manibus suis, et vixerunt et regnaverunt cum christo mille annis. Ceteri mortuorum non vixerunt, donec consummentur mille anni. Hec est resurrectio prima. Beatus et sanctus qui habet partem in resurrectione prima. In his secunda mors non habet potestatem, sed erunt sacerdotes dei et christi, et regnabunt cum illo mille annis. Et cum consummati fuerint mille anni, solvetur satanas de carcere suo, et exiet, et seducet gentes que sunt super quattuor angulos terre, gog et magog. Et congregabit illos in prelium, quorum numerus est sicut arena maris. Et ascenderunt super latitudinem terre, et circuierunt castra sanctorum, et civitatem dilectam. Et descendit ignis a deo de celo, et devoravit illos.

Et diabolus qui seducebat eos missus est in stagnum ignis et sulphuris, ubi et bestia et pseudopropheta, et cruciabuntur die ac nocte in secula seculorum. Et vidi thronum magnum candidum, et sedentem super eum, a cuius aspectu fugit terra et celum, et locus non est inventus eis. Et vidi mortuos magnos et pusillos stantes in conspectu throni, et libri aperti sunt, et alius liber apertus est, qui est vite. Et iudicati sunt mortui ex his que scripta erant in libris secundum opera ipsorum. Et dedit mare mortuos qui in eo erant, et mors et infernus dederunt mortuos suos qui in ipsis erant. Et iudicatum est de singulis secundum opera ipsorum. Et infernus et mors missi sunt in stagnum ignis. Hec est mors secunda. Et qui non inventus est in libro vite scriptus, missus est in stagnum ignis.

Et vidi celum novum et terram novam. Primum enim celum et prima terra abiit, et mare iam non est. Et ego iohannes vidi civitatem sanctam hierusalem novam descendentem de celo a deo, paratam sicut sponsam ornatam viro suo. Et audivi vocem magnam de throno dicentem: Ecce tabernaculum dei cum hominibus, et habitabit cum eis. Et ipsi populus eius erunt, et ipse deus cum eis erit eorum deus. Et absterget deus omnem lacrimam ab oculis eorum, et mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra, que prima abierunt. Et dixit qui sedebat in throno: Ecce nova facio omnia. Et dixit mihi: Scribe, quia hec verba fidelissima sunt et vera. Et dixit mihi: Factum est. Ego sum alpha et omega, initium et finis. Ego sitienti dabo de fonte aque vite gratis. Qui vicerit possidebit hec, et ero illi deus, et ille erit mihi filius. Timidis autem et incredulis, et execratis, et homicidis, et fornicatoribus, et veneficis, et idolatris, et omnibus mendacibus, pars illorum erit in stagno ardenti igne et sulphure, quod est mors secunda.

Et venit unus de septem angelis habentibus phialas plenas septem plagis novissimis, et locutus est mecum dicens: Veni, ostendam tibi sponsam uxorem agni. Et sustulit me in spiritu in montem magnum et altum, et ostendit mihi civitatem sanctam hierusalem descendentem de celo a deo, habentem claritatem dei. Et lumen eius simile lapidi pretioso tamquam lapidi iaspidis, sicut cristallum. Et habebat murum magnum et altum, habentem portas duodecim, et in portis angelos duodecim, et nomina inscripta, que sunt nomina duodecim tribuum filiorum israhel. Ab oriente porte tres, et ab aquilone porte tres, et ab austro porte tres, et ab occasu porte tres. Et murus civitatis habens fundamenta duodecim, et in ipsis duodecim nomina duodecim apostolorum agni. Et qui loquebatur mecum habebat mensuram harundinem auream, ut metiretur civitatem et portas eius et murum. Et civitas in quadro posita est, et longitudo eius tanta est quanta et latitudo. Et mensus est civitatem de harundine aurea per stadia duodecim milia. Longitudo et altitudo et latitudo eius equalia sunt. Et mensus est murum eius centum quadraginta quattuor cubitorum, mensura hominis, que est angeli. Et erat structura muri eius ex lapide iaspide, ipsa vero civitas aurum mundum simile vitro mundo. Fundamenta muri civitatis omni lapide pretioso ornata. Fundamentum primum iaspis, secundum sapphyrus, tertium calcedonius, quartum zmaragdus, quintum sardonix, sextum sardius, septimum crisolitus, octavum berillus, nonum topazius, decimum crisoprassus, undecimum iacinctus, duodecimum amethistus. Et duodecim porte, duodecim margarite sunt per singulas, et singule porte erant ex singulis margaritis. Et platea civitatis aurum mundum tamquam vitrum perlucidum. Et templum non vidi in ea. Dominus enim deus omnipotens templum illius est, et agnus. Et civitas non eget sole neque luna ut luceant in ea. Nam claritas dei illuminavit eam, et lucerna eius est agnus. Et ambulabunt gentes per lumen eius, et reges terre afferent gloriam suam et honorem in illam. Et porte eius non claudentur per diem; nox enim non erit illic. Et afferent gloriam et honorem gentium in illam. Nec intrabit in ea aliquid coinquinatum, aut abominationem faciens et mendacium, nisi qui scripti sunt in libro vite agni. Et ostendit mihi fluvium aque vite splendidum tamquam cristallum, procedentem de sede dei et agni. In medio platee eius, et ex utraque parte fluminis lignum vite, afferens fructus duodecim, per menses singulos reddens fructum suum, et folia ligni ad sanitatem gentium. Et omne maledictum non erit amplius, sed sedes dei et agni in illa erit, et servi eius servient illi. Et videbunt faciem eius, et nomen eius in frontibus eorum. Et nox ultra non erit, et non egebunt lumine lucerne neque lumine solis, quoniam dominus deus illuminabit illos, et regnabunt in secula seculorum.

Et dixit mihi: Hec verba fidelissima et vera sunt. Et dominus deus spirituum prophetarum misit angelum suum ostendere servis suis que oportet fieri cito. Et ecce venio velociter. Beatus qui custodit verba prophetie libri huius. Et ego iohannes qui audivi et vidi hec. Et postquam audissem et vidissem, cecidi ut adorarem ante pedes angeli qui mihi hec ostendebat. Et dixit mihi: Vide ne feceris; conservus enim tuus sum, et fratrum tuorum prophetarum, et eorum qui servant verba prophetie libri huius. Deum adora. Et dicit mihi: Ne signaveris verba prophetie libri huius; tempus enim prope est. Qui nocet, noceat adhuc; et qui in sordibus est, sordescat adhuc; et qui iustus est, iustificetur adhuc; et sanctus sanctificetur adhuc. Ecce venio cito, et merces mea mecum est, reddere unicuique secundum opera sua. Ego sum alpha et omega, primus et novissimus, principium et finis. Beati qui lavant stolas suas in sanguine agni, ut sit potestas eorum in ligno vite, et per portas intrent in civitatem. Foris canes et venefici, et impudici et homicide, et idolis servientes, et omnis qui amat et facit mendacium. Ego iesus misi angelum meum testificari vobis hec in ecclesiis. Ego sum radix et genus david, stella splendida et matutina. Et spiritus et sponsa dicunt: Veni. Et qui audit dicat: Veni. Et qui sitit veniat; et qui vult, accipiat aquam vite gratis. Contestor enim omni audienti verba prophetie libri huius: Si quis apposuerit ad hec, apponet deus super illum plagas scriptas in libro isto. Et si quis diminuerit de verbis libri prophetie huius, auferet deus partem eius de libro vite, et de civitate sancta, et de his que scripta sunt in libro isto. Dicit qui testimonium perhibet istorum: Etiam venio cito. Amen. Veni domine iesu. Gratia domini nostri iesu christi cum omnibus sanctis.

EXPLICIT REVELATIO IOHANNIS APLI

INCP PLOGUS I EPLA SANCTI PAULI AP.

PRIMUM QUERITUR QUARE post euangelia que supplementum sunt legis. & in quib; nob exempla & pcepta uiuendi plenissime digesta st. uoluerit apls has epistolas ad singulas ecclias destinare. Hoc aut causa factum ee uidet. ut scilic initio nascentis ecclie nouis causis existentib; comminueret. & ut psentia & orientia resecaret & post futuras excluderet questiones exemplo pphaRu. q p acta & post futuras excluderet questiones exemplo pphaRu. q p ucta. & post editam legem moysi in qua omnia mandata dei legebantur. nichilominus tamen doctrina sua rediuiua semp ipsi compssere peccata. & ppe exemplu uiuendi libros ad nram etiam memoriam transmiserunt. Quem queritur cur n amplius qm decem eplas ad ecclias scripserit. Decem st enim cu illa que ad hebreos dr. Nam reliquae iiii. ad discipulos specialit sunt porrecte. ut ostenderet nouum a ueteri testam non discrepare. & se contra legem n facere moysi. Ad numerum primorum decalogi mandatorum suas eplas ordinauit. & qt ille pceptis instituit a pharaone liberatos. totidem eplis a diabolo & ydolatrie seruitute edocet acqsitos. Nam & duas tabulas lapideas duorum testamentorum figuram habuisse uiri erudtissimi tradiderunt. Epistolam sane que ad hebreos scribit. quidam pauli n ee contendunt. eo q n sit nomine eius titulata. & ppt sermonis stiliq; distantiam. sed aut barnabe iuxta tertullianum. aut luce iuxta qsdam. t certe clementis discipuli aplorum & epi romane ecclie post aplos ordinati. Quib; respondendum e. si ppterea pauli n erit q eius n ht nomen. g nec alicui erit quia nulli nomine titulat. Quod si absurdum e. ipsius mag ee credenda e. que tanto doctrine sue fulget eloqo. Sed qm apud hebreorum ecclias qsi destructor legis falsa suspitione habebatur. uoluit tacito nomine de figuris legis & ueritate xpi reddere rationem. ne odium nominis fronte platu utilitatem excluderet lectionis. Non e sane mirum si eloquentior uideat in pprio. idest in hebreo q in pegrino. idest greco. quo cetere eple st scripte sermone. Mouet aut quosdam quare romanorum epla in primo sit posita. cu eam n primam scriptam manifestet ratio. Nam hanc pficiscens se hierosolima scripsisse testatur. cu corinthios & alios iam ut ministeriu qd secu portaturus erat colligerent. litteris ad hortatus sit. Unde & intelligi quidam uolunt. ita oms eplas ordinatas ut prima poneret que posterior erat destinata. ut p singulas eplas gradib; ad pfectiora ueniret. Romanorum nanq; pleriq; tam rudes erant. ut intelligerent n di se gra. s; suis meritis ee saluatos. & ob hoc duo int se ppli conflictarent. Idcirco illos indigere asserit confirmari. uitia gentilitatis priora commemorans. Corinthiis & dic. scientie gram ee. & n tamen oms increpat q cur peccantes n increpauerint reprehendit. sic ait ide apls. Auditur int uos fornicatio. & itrm. Congregatis uob cu meo spu. tradere h mo hominem sathane i interitum. In scda u laudant. & ut mag ac mag pficiant amonent. Galathe u ia nulli crimini arguunt. n h tantu q callidissimis pseudoapphis crediderunt. Ephesi sane nulla reprehensione s; multa laude digni st. q a fide apostolica seruauert. Philippenses multo mag collaudant. q a nec audire falsos aplos uoluert. Thessalonicenses nichilominus in duab; eplis oi laude psequit. eo q n solu fide i concussam seruauerint. uerum etiam & in psecutione ciuiu fuerint constantes inuenti. Colossenses aut tales erant. ut cu ab apto uisi corporalit n fuissent. hac laude digni haberentur. & si corpore absens sum. nobcu sum spu. gaudens & uidens ordine urm. De hebreis u qd dicendum e. quorum thessalonicenses qui plurimum laudant st. imitatores facti ee dicuntur sic ipse ait. Et uos frs imitatores facti estis ecclesiarum di q st in iudea. Eade enim passi estis a contribulib; uris q & illi a iudeis. Apud ipsos qq; hebreos eade commemorat dicens. Nam & uinctis compassi estis. & rapina bonorum urorum cu gaudio suscepistis. cognoscentes uos hre meliore & manentem substantiam.

ROMANI SUNT QUI EX IUDEIS ET gentilib; crediderunt. Hi supba contentione uolebant se alterutrum superponere. Nam iudei dicebant. Nos sumus ppls di. qs ab initio dilexit & fouit. Nos circumcisi ex genere abraha ex styrpe sca descendimus. & nob e prius apud iudea notus ds. Nos ab egypto signis dei & uirtutib; liberati. mare sicco pertransiuimus pede. cum inimicos nros grauissimi fluctus inuoluerent. Nob pluit manna dns in deserto. & qsi filiis suis celeste pabulu ministrauit. Nos die noctuq; in columna nubis & ignis pcessit. & nob in inuio iter ostendit. Atq; ut cetera eius inmensa circa nos beneficia taceam. nos soli digni fuimus lege di accipe. & uoce di loquentis audire. eiq; cognoscere uoluntatem. In qua lege pmissus e xpc. ad qs & ipse testatur e uenisse se dicens. Non ueni n ad oues que pierant domus isrt. cu uos canes pot q homines appellauerit. Equu ergo ne e ut hodie ydola deserentes quib; ab initio deseruistis nob comparemini. & n potius pselitorum locu ex legis auctoritate & consuetudine deputemini. Et hoc ipsum n merebamini. n qa larga di semp misericordia uoluit uos ad nram imitationem admittere.

GENTES E CONTRARIO HEC IUDEIS RESPONdebant. Quanto maiora erga uos di beneficia narrauerit tas. tanto maioris uos criminis reos ee monstrabitis. semp enim his omnib; extitistis ingrati. Namq; ipsis pedib; quib; mare aridum transistis. ludebatis ante ydola que fecistis. & ipso ore quo paulo ante ob necem aduersariorum dno cantaueratis symulacra uob fieri poposcistis. Illis oculis quib; dnm in igne t nube inspicere solebatis symulachra intuebamini. manna qq; uob fastidio fuit. & semp i deserto contra dnm murmurastis. ad egyptum unde uos ualida manu eiecerat. redire cupientes. Quid plura. [illegible] uestri [illegible] prouocatione dnm irritauerunt. ut oms in heremo morerentur. nec plus ex eorum numero qm duo homines terram promissionis intrarent. Sed qd antiqua replicam cu & si illa minime fecissetis. de hoc solo uos nemo dignos uenia iudicaret. q dnm xpm pphetarum uob semp uocib; repromissum. n solu suscipe noluistis. sed & morte pessima peremistis. que nos [illegible] cognouimus statim credidimus. cum nob de eo an n fuerit predicatum. unde pbat q ydolis seruiuimus n obstinatione mentis s; ignorantie deputandu. qui enim illico sequimur. olim utiq; sequeremur si [illegible] [illegible] [illegible]. Sic autem nos de [illegible] uera [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] tanto mag qm carnalis natura [illegible] filios uos [illegible] esse

R

sciorum. denique esau & ysmahel cu ex abrahe styrpe sint. minime tam in filios reputant. His taliter altercantib; apls semedium interponens. ita partium dirimit qstiones. ut neutru eorum sua iusticia salutem meruisse confirmet. ambos u ppulos & scienter & grauiter deliquisse. iudeos q p puaricationem legis dm i hororauerint. gentes u q cognitionem de creatura creatoris ut dm debuerint uenerari. gloriam ei in manufacta mutauerint symulachra. utrosq; & similit ueniam consecutos. equales ee uerissima ratione demonstrat. presertim cu in eade lege predictum & iudeos & gentes ad xpi fide uocandos ostendit. Quamobre inuicem eos humilians. & ad pacem & concordiam cohortatur. Explic argumentum. Romani sunt partes italie. Hi preuenti sunt a falsis aplis. & sub nomine dni nri ihu xpi in lege & pphas erant inducti. Hos reuocat apls ad ueram euglicam fidem scribens eis a corintho.

PAULUS SERWS IHU XPI VOCATUS APLS SEGREGATUS I EVGLM DI QUD ANTE PMISERAT P PPHAS SUOS I SCPTURIS SCIS DE FILIO SUO QUI FACTUS EST EI EX SEMINE DAVID SCDM CARNEM QUI PDESTINATUS E FILIUS DI I VIRTUTE SCDM SPM SCIFICATIONIS EX RESURRECCIONE MORTUORUM IHU XPI P QUEM ACCEPIMUS GRAM ET APLATUM AD OBEDIENDUM FIDEI I OMNIBUS GENTIB PNOIE EI

in quibus estis et vos vocati Ihesu Christi domini nostri. omnibus qui sunt Romę in dilectione dei vocatis sanctis. gratia vobis et pax a deo patre nostro et domino Ihesu Christo.

Primum quidem gratias ago deo meo per Ihesum Christum pro omnibus vobis. quia fides vestra annuntiatur in universo mundo. Testis enim mihi est deus cui servio in spiritu meo in evangelio filii eius quod sine intermissione memoriam vestri facio semper in orationibus meis. obsecrans si quomodo tandem aliquando prosperum iter habeam in voluntate dei veniendi ad vos. desidero enim videre vos. ut aliquid inpertiar gratię vobis spiritalis ad confirmandos vos. id est simul consolari in vobis. per eam quę invicem est fidem vestram atque meam. Nolo autem vos ignorare fratres. quia sępe proposui venire ad vos. et prohibitus sum usque adhuc. ut aliquem fructum habeam in vobis. sicut et in ceteris gentibus. Grecis ac barbaris. sapientibus et insipientibus debitor sum. ita quod in me promptum est et vobis qui Romę estis evangelizare. Non enim erubesco evangelium. Virtus enim dei est in salutem omni credenti. Iudeo primum et Greco. Iustitia enim dei in eo revelatur ex fide in fidem sicut scriptum est. iustus autem ex fide vivit.

Revelatur enim ira dei de cęlo super omnem impietatem et iniustitiam hominum eorum qui veritatem in iniustitia detinent. quia quod notum est dei. manifestum est in illis. Deus enim illis manifestavit. Invisibilia enim ipsius a creatura mundi per ea quę facta sunt intellecta conspiciuntur. Sempiterna quoque eius virtus et divinitas. ita ut sint inexcusabiles. quia cum cognovissent deum. non sicut deum glorificaverunt aut gratias egerunt. sed evanuerunt in cogitationibus suis. et obscuratum est insipiens cor eorum. Dicentes enim se esse sapientes stulti facti sunt. et mutaverunt gloriam incorruptibilis dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis. et volucrum. et quadrupedum et serpentium.

Propter quod tradidit illos in desideria cordis eorum in inmunditiam. ut contumeliis afficiant corpora sua in semet ipsis. Qui commutaverunt veritatem dei in mendacium. et coluerunt et servierunt creaturę potius quam creatori qui est benedictus in sęcula amen. Propterea tradidit illos deus in passiones ignominię. Nam feminę eorum immutaverunt naturalem usum. in eum usum qui est contra naturam. similiter autem et masculi relicto naturali usu feminę. exarserunt in desideriis suis invicem. masculi in masculos turpitudinem operantes. et mercedem quam oportuit erroris sui in semet ipsis recipientes. Et sicut non probaverunt deum habere in notitia. tradidit illos deus in reprobum sensum. ut faciant ea quę non conveniunt. repletos omni iniquitate, malitia. avaritia. fornicatione. nequitia. plenos invidia. homicidio. contentione. dolo. malignitate. susurrones. detractores. deo odibiles. contumeliosos. superbos. elatos. inventores malorum. parentibus non oboedientes. insipientes. incompositos. sine affectione. absque foedere. sine misericordia. Qui cum iustitiam dei cognovissent non intellexerunt quoniam qui talia agunt digni sunt morte. non solum qui faciunt ea. sed et qui consentiunt facientibus.

Propter quod inexcusabilis es o homo omnis qui iudicas. In quo enim iudicas alterum. te ipsum condempnas. Eadem enim agis quę iudicas. Scimus enim quoniam iudicium dei est secundum veritatem in eos qui talia agunt. Existimas autem hoc o homo qui iudicas eos qui talia agunt. et facis ea. quia tu effugies iudicium dei. An divitias bonitatis eius et patientię et longanimitatis contempnis. Ignoras quoniam benignitas dei ad penitentiam te adducit. Secundum duritiam autem tuam. et cor inpenitens thesaurizas tibi iram in die irę et revelationis iusti iudicii dei. qui reddet unicuique secundum opera eius. his quidem qui secundum patientiam boni operis gloriam et honorem et incorruptionem quęrentibus vitam ęternam. His autem qui ex contentione sunt et qui non adquiescunt veritati. credunt autem iniquitati. ira. et indignatio. tribulatio et angustia. in omnem animam hominis operantis malum. Iudei primum et Greci. Gloria autem et honor et pax omni operanti bonum. Iudeo primum et Greco. Non est personarum acceptio apud deum. Quicumque enim sine lege peccaverunt. sine lege peribunt. et quicumque in lege peccaverunt. per legem iudicabuntur. Non enim auditores legis iusti sunt apud deum. sed factores legis iustificabuntur.

Cum enim gentes quę legem non habent naturaliter ea quę legis sunt faciunt. eiusmodi legem non habentes ipsi sibi sunt lex. qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis. testimonium reddente illis conscientia ipsorum. et inter se invicem cogitationum accusantium aut etiam defendentium in die qua iudicabit dominus occulta hominum secundum evangelium meum per Ihesum Christum. Si autem tu Iudeus cognominaris et requiescis in lege. et gloriaris in deo. et nosti voluntatem eius. et probas utiliora instructus per legem. confidis te ipsum esse ducem cęcorum. lumen eorum qui in tenebris sunt. eruditorem insipientium. magistrum infantium. habentem formam scientię. et veritatis in lege. Qui ergo alium doces. te ipsum non doces. qui prędicas non furandum furaris. qui dicis non mechandum mecharis. qui abhominaris idola sacrilegium facis. qui in lege gloriaris. per prevaricationem legis deum inhonoras. Nomen enim dei per vos blasphematur inter gentes sicut scriptum est. Circumcisio quidem prodest. si legem custodias. Si autem prevaricator sis legis circumcisio tua preputium facta est. Si igitur preputium iustitias legis custodiat. nonne preputium illius in circumcisionem reputabitur. et iudicabit id quod ex natura est preputium legem consummans. te qui per litteram et circumcisionem prevaricator legis es. Non enim qui in manifesto Iudeus est. neque quę in manifesto in carne circumcisio. sed qui in abscondito Iudeus est. et circumcisio cordis in spiritu non littera. cuius laus non ex hominibus sed ex deo est.

Quid ergo amplius est Iudeo. aut quę utilitas circumcisionis. Multum per omnem modum. Primum quidem quia credita sunt illis eloquia dei. Quid enim si quidam illorum non crediderunt. numquid incredulitas illorum fidem dei evacuavit. Absit. Est autem deus verax. omnis autem homo mendax. sicut scriptum est. ut iustificeris in sermonibus tuis et vincas cum iudicaris. Si autem iniquitas nostra iustitiam dei commendat. quid dicemus. numquid iniquus deus qui infert iram. secundum hominem dico. Absit. Alioquin quomodo iudicabit deus hunc mundum. Si enim veritas dei in meo mendacio habundavit in gloriam ipsius. quid adhuc et ego tamquam peccator iudicor. et non sicut blasphemamur. et sicut aiunt nos quidam dicere. faciamus mala ut veniant bona. quorum dampnatio iusta est. Quid ergo. precellimus eos. Nequaquam. Causati enim sumus Iudeos et Grecos omnes sub peccato esse sicut scriptum est. non est iustus quisquam. non est intellegens. non est requirens deum. Omnes declinaverunt simul. inutiles facti sunt. non est qui faciat bonum. non est usque ad unum. Sepulchrum patens est guttur eorum. linguis suis dolose agebant. venenum aspidum sub labiis eorum. quorum os maledictione et amaritudine plenum est. veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem. contritio et infelicitas in viis eorum. et viam pacis non cognoverunt. non est timor dei ante oculos eorum.

Scimus autem quoniam quęcumque lex loquitur. his qui in lege sunt loquitur. ut omne os obstruatur. et subditus fiat omnis mundus deo. quia ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo. Per legem enim cognitio peccati. Nunc autem sine lege iustitia dei manifestata est. testificata a lege et prophetis. Iustitia autem dei per fidem Ihesu Christi in omnes et super omnes qui credunt. Non enim est distinctio. Omnes enim peccaverunt et egent gloria dei. iustificati gratis per gratiam ipsius. per redemptionem quę est in Christo Ihesu. quem pro-

posuit deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius ad ostensionem iustitię suę propter remissionem precedentium delictorum in sustentatione dei ad ostensionem iustitię eius in hoc tempore. ut sit ipse iustus et iustificans eum qui ex fide est Ihesu Christi. Ubi est ergo gloriatio tua. Exclusa est. Per quam legem. Factorum. Non. Sed per legem fidei. Arbitramur enim iustificari hominem per fidem sine operibus legis. An Iudeorum deus tantum. Nonne et gentium. Immo et gentium. Quoniam quidem unus deus qui iustificat circumcisionem ex fide. et preputium per fidem. Legem ergo destruimus per fidem. Absit. Sed legem statuimus. Quid ergo dicemus invenisse Abraham patrem nostrum secundum carnem. Si enim Abraham ex operibus legis iustificatus est. habet gloriam sed non apud deum. Quid enim scriptura dicit. Credidit Abraham deo. et reputatum est illi ad iustitiam. Ei autem qui operatur merces non imputatur secundum gratiam. sed secundum debitum. Ei vero qui non operatur credenti autem in eum qui iustificat impium. reputabitur fides eius ad iustitiam secundum propositum gratię dei. sicut et David dicit beatitudinem hominis. cui deus accepto fert iustitiam sine operibus: Beati quorum remissę sunt iniquitates. et quorum tecta sunt peccata. Beatus vir cui non imputavit dominus peccatum. Beatitudo ergo hęc in circumcisione manet. an etiam in preputio. Dicimus enim quia reputata est fides Abrahę ad iustitiam. Quomodo ergo reputata est. in circumcisione an in preputio. non in circumcisione sed in preputio. et signum accepit circumcisionis signaculum iustitię fidei quę est in preputio. ut sit pater omnium credentium per preputium. ut reputetur et illis ad iustitiam. et sit pater circumcisionis non his tantum qui sunt ex circumcisione. sed et his qui sectantur vestigia fidei quę est in preputio fidei patris nostri Abrahę. Non enim per legem promissio Abrahę aut semini eius ut heres esset mundi. sed per iustitiam fidei. Si enim qui ex lege heredes sunt. exinanita est fides. abolita est promissio. Lex enim iram operatur. ubi enim non est lex nec prevaricatio. Ideo ex fide ut secundum gratiam firma sit promissio omni semini. non ei qui ex lege est solum. sed et ei qui ex fide est Abrahę qui est pater omnium nostrum. sicut scriptum est quia patrem multarum gentium posui te. ante deum cui credidisti. qui vivificat mortuos. et vocat ea quę non sunt. tamquam ea quę sunt. Qui contra spem in spem credidit ut fieret pater multarum gentium secundum quod dictum est ei. sic erit semen tuum. et non infirmatus est in fide nec consideravit corpus suum iam emortuum. cum fere centum annorum esset. et emortuam vulvam Sarę. in repromissione etiam dei non hesitavit diffidentia. sed confortatus est fide dans gloriam deo. plenissime sciens. quia quęcumque promisit potens est et facere. Ideo et reputatum est illi ad iustitiam. Non est autem scriptum tantum propter ipsum quia reputatum est illi ad iustitiam. sed et propter nos quibus reputabitur credentibus in eum qui suscitavit Ihesum Christum dominum nostrum a mortuis qui traditus est propter delicta nostra. et resurrexit propter iustificationem nostram.

Iustificati igitur ex fide. pacem habeamus ad deum. per dominum nostrum Ihesum Christum. per quem et accessum habemus per fidem in gratiam istam in qua stamus. et gloriamur in spe filiorum dei. non solum autem. sed et gloriamur in tribulationibus. scientes quod tribulatio patientiam operatur. patientia autem probationem. probatio vero spem. spes autem non confundit. quia caritas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. Ut quid enim Christus cum adhuc infirmi essemus secundum tempus pro impiis mortuus est. Vix enim pro iusto quis moritur. Nam forsitan pro bono forsitan quis audeat mori. Commendat autem suam caritatem deus in nobis. quoniam cum adhuc peccatores essemus. Christus pro nobis mortuus est. Multo igitur magis iustificati nunc in sanguine ipsius salvi erimus ab ira per ipsum. Si enim cum inimici essemus reconciliati sumus deo per mortem filii eius. multo magis reconciliati salvi erimus in vita ipsius. Non solum autem. sed et gloriamur in deo per dominum nostrum Ihesum Christum. per quem nunc reconciliationem accepimus. Propterea sicut per unum hominem in hunc mundum peccatum intravit. et per peccatum mors. ita in omnes homines mors pertransiit. in quo omnes peccaverunt. Usque ad legem enim peccatum erat in mundo. Peccatum autem non imputabatur cum lex non esset.

Sed regnavit mors ab Adam usque ad Moysen etiam in eos qui non peccaverunt. in similitudinem prevaricationis Adę. qui est forma futuri. Sed non sicut delictum ita et donum. Si enim unius delicto multi mortui sunt. multo magis gratia dei et donum in gratia unius hominis Ihesu Christi in plures habundavit. Et non sicut per unum peccantem ita et donum. Nam iudicium ex uno in condempnationem. gratia autem ex multis delictis in iustificationem. Si enim unius delicto. mors regnavit per unum. multo magis habundantiam gratię et donationis et iustitię accipientes in vita regnabunt per unum Ihesum Christum. Igitur sicut per unius delictum in omnes homines in condempnationem. sic et per unius iustitiam in omnes homines in iustificationem. Sicut enim per inobędientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi. ita et per unius obędientiam iusti constituentur multi. Lex autem subintravit ut habundaret delictum. Ubi autem habundavit delictum. superhabundavit gratia. ut sicut regnavit peccatum in mortem. ita et gratia regnet per iustitiam in vitam ęternam per Ihesum Christum dominum nostrum. Quid ergo dicemus. Permanebimus in peccato ut gratia habundet. Absit. Qui enim mortui sumus peccato, quomodo adhuc vivemus in illo.

An ignoratis quia quicumque baptizati sumus in Christo Ihesu in morte ipsius baptizati sumus. Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem. ut quomodo surrexit Christus a mortuis per gloriam patris. ita et nos in novitate vitę ambulemus. Si enim conplantati facti sumus similitudini mortis eius. simul et resurrectionis erimus. hoc scientes quia vetus homo noster simul crucifixus est ut destruatur corpus peccati. ut ultra non serviamus peccato. Qui enim mortuus est. iustificatus est a peccato. Si autem mortui sumus cum Christo. credimus quia simul etiam vivemus cum Christo. scientes quod Christus surgens a mortuis iam non moritur. mors illi ultra non dominabitur. Quod enim mortuus est peccato. mortuus est semel. quod autem vivit. vivit deo. Ita et vos existimate vos mortuos quidem esse peccato. viventes autem deo in Christo Ihesu.

Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore. ut oboediatis concupiscentiis eius. sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato. sed exhibete vos deo tamquam ex mortuis viventes. et membra vestra arma iustitię deo. Peccatum enim vobis non dominabitur. Non enim sub lege estis sed sub gratia. Quid ergo. Peccabimus quia non sumus sub lege sed sub gratia. Absit. Nescitis quoniam cui exhibetis vos servos ad oboediendum. servi estis eius cui oboeditis sive peccati ad mortem. sive oboeditionis ad iustitiam. Gratias autem deo quod fuistis servi peccati. oboedistis autem ex corde in eam formam doctrinę in qua traditi estis. liberati autem a peccato. servi autem facti estis iustitię. Humanum dico propter infirmitatem carnis vestrę. Sicut enim exhibuistis membra vestra servire inmunditię et iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra servire iustitię in sanctificationem. Cum enim servi essetis peccati. liberi fuistis iustitię. Quem ergo fructum habuistis tunc in illis. in quibus nunc erubescitis. Nam finis illorum mors est. Nunc autem liberati a peccato. servi autem facti deo. habetis fructum vestrum in sanctificationem. finem vero vitam ęternam. Stipendia enim peccati mors. gratia autem dei vita ęterna. in Christo Ihesu domino nostro.

An ignoratis frs. scientib: n lege loquor. quia lex i homine dnat̄
quanto tempore uiuit. Nā que sub uiro est mulier. uiuente uiro alliga
ta est legi. Si aūt mortuus fuerit uir ei9. soluta est a lege uiri. Igitur
uiuente uiro uocabit adultera. si fuerit cum alio uiro. si aūt mortuus
fuerit uir ei9. liberata ē a lege uiri ut n sit adultera si fuerit cū alio uiro.
Itaq: frs mei & uos mortificati estis legi p corpus xpi. ut sitis alteri9
qui ex mortuis resurrexit. ut fructificaremus dō. Cum enim essem9
i carne. passiones peccatoꝝ que p legē erant opabant i membris nris
ut fructificarent morti. nunc aūt soluti sumus a lege mortis i qua de
tinebam9. ita ut seruiamus i nouitate spē. & n i uetustate litere.
Quid ḡ dicemus. Lex peccatum est. Absit. Sed peccatū
n cognoui nisi p legē. Nā concupiscentiā nesciebam nisi lex diceret.
n concupisces. Occasione aūt accepta. peccatum p mandatum opatū
ē i me omnē concupiscentiā. sine lege enim peccatum mortuum erat.
Ego aūt uiuebam sine lege aliquādo. sed cum uenisset mandatum.
peccatū reuixit. Ego aūt mortuus sum. & inuentum ē m mandatum
qđ erat ad uitā. hoc ēē ad mortē. Nā peccatum occasione accepta
p mandatū seduxit me. & p illud occidit. Itaq: lex quidē sca. &
mandatum scm. & iustum & bonum. Qđ ḡ bonum ē m factū est
mors. Absit. Sed peccatum ut appareat peccatum. p bonū opa
tum est mortē. ut fiat supra modū peccans peccatum p mandatum. 7
Scimus eni qđ lex spiritalis ē. ego aūt carnalis sum uenundat9 sub
peccato. Qđ enim opor n intelligo. n eni qđ uolo bonū hoc ago. xx.
sed qđ odi illud facio. Si aūt qđ nolo illud facio. consentio legi qm
bona ē. Nc aūt iam n ego opor illud sed qđ habitat i me peccatū.
Scio ū quia n habitat i me. hoc ē i carne mea bonum. nam uelle ad
iacet michi. pficere aūt bonū n inuenio. Non ū qđ uolo bonū hoc
facio. s; qđ nolo malū hoc ago. Si aūt qđ nolo illud facio. n ego
opor illud. s; qđ habitat i me peccatū. Inuenio ḡ legē uolenti m
facere bonum. qm m malum adiacet. Condelector enim legi dī scdm
interiorē hominē. uideo aūt aliā legē i membris meis repugnantem
legi mentis mee. & captiuantē me in lege peccati que ē i membris
meis. Infelix ego homo. quis me liberabit de corpore mortis huius.
gra dī p ihm xpm dnm nrm. Igit ego ipse mēte seruio legi dei. carne
aūt legi peccati. Nichil ḡ nc dampnationis ē his q sē i xpo ihu.
q n scdm carnē ambulant. Lex eni spē uite i xpo ihu. liberauit me
a lege peccati & mortis. Nā qđ impossibile erat legi. i quo infirma
batur p carnē. ds filium suum mittens i similitudinē carnis pecca
ti. & de peccato dampnauit peccatū i carne. ut iustificatio legis
impleret i nob. q n scdm carnem ambulamus. sed scdm spm. Qui ū
scdm carnē sē. que carnis sunt sapiunt. q ū scdm spm. que sunt spē
sentiunt. Nā prudentia carnis mors ē. prudentia aūt spē uita 7 pax.
qm sapientia carnis inimica ē dō. Legi ū dī n est subiecta. nec ū
potest. Qui aūt i carne sunt. dō placere n possunt. Vos aūt i carne
nō estis sed i spū. si tamē spē dī habitat i uob. si qs aūt spm xpi
n habet. hic n ē ei9. Si aūt i uob xpc est. corpus quidē mortuū
ē ppt peccatū. spē ū uiuit ppt iustificationē. Qđ si spē ei9 q susci
tauit ihm a mortuis habitat i uob. q suscitauit ihm xpm a mortuis
uiuificabit & mortalia corpora ura ppt inhabitantē spm ei9 i uob. 7
Ergo frs debitores sumus n carni. ut scdm carnē uiuam9. Si ū scdm
carnē uixeritis moriemini. si aūt facta carnis mortificaueritis uiuetis.
Quicūq: ū spū dī aguntur. hi filii dei sūt. Non ū accepistis spm serui
in timore. sed accepistis spm adoptionis filioꝝ dī. i quo clamamus abba
pat. Ipse ū spē testimonium reddit spui nro. qđ sumus filii dei.
Si aūt filii & heredes. Heredes quidē dī. coheredes aūt xpi.
Si tamen cōpatimur. & cōglificemur. Existimo ū qđ n sūt con
digne passiones hui9 temporis ad futurā glam q reuelabit
i nobis. Nā expectatio creature. reuelationē filioꝝ dī expectat.
Vanitati ū creatura subiecta ē n nolens. s; ppt eū q subiecit
eā i spe. qa & ipsa creatura liberabitur a seruitute corruptionis.
i libertatē glē filioꝝ dei. Scimus ū qđ omis creatura i gemiscit
& parturit usq: adhuc. n solū aūt illa. sed & nos ipsi p̄mitias spē
habentes. & ipsi intra nos gemim9. adoptionē filioꝝ dei expectan
tes redemptionē corporis nri. Spe ū salui facti sumus. Spes aūt
q uidet n est spes. Nā qđ uidet qs qđ sperat. Si aūt qđ n
uidem9 speram9. p patientiā expectam9. Simili aūt & spē adiuuat in
firmitatem nram. Nā qđ orem9 sic oportet nescim9. sed ipse spē
postulat p nob gemitib; i enarrabilib;. Qui aūt scrutat corda. scit
qđ desideret spē. qa scdm dm postulat p scīs. 7
Scimus aūt qm diligentib; dm omnia coopant i bonū. his q scdm p
positū uocati sūt scī. Nam q̄s p sciuit & p destinauit cōformes fieri
ymaginis filii sui. ut sit ipse p̄mogenit9 i multis frib;. Quos aūt
p destinauit. hos & uocauit. Et quos uocauit. hos 7 iustificauit.
Quos aūt iustificauit. illos & magnificauit. Quid ḡ dicem9 ad h.
si ds p nob. qs contra nos. Qui etiā p̄prio filio suo non pepcit. s;
p nobis omnib; tradidit illū. quom n etiā omnia cū illo nob do
nauit. Quis accusabit aduers electos dī. Ds q iusti
ficat. Quis ē q condempnet. Xpc ihc q mortuus ē immo
q & resurrexit. q ē ad dexterā dī. q etiā i pellat p nob.
Quis ḡ nos separabit a caritate xpi. Tribulatio. an angustia.
an psecutio. an fames. an nuditas. an piculum. an gladius.
Sicut scriptum ē. Quia ppt te mortificam tota die. estimati sum9
sic oues occisionis. Sed i his omnib; supam9 ppt eū q dilexit
nos. Certus sum eni. quia neq: mors. neq: uita. neq: angli. neq:
p̄ncipat. neq: potestates. neq: uirtutes. neq: instantia. neq: futa.
neq: fortitudo. neq: altitudo. neq: pfundū. neq: creatura alia
poterit nos separare a caritate dei que ē i xpo ihu dno nostro.
Veritatē dico i xpo n mentior. testimonium m p hibente cōsciētia
mea i spū scō. qm tristitia m ē magna & continuus dolor cordi meo.
Optabā ū ego ipse anathema esse a xpo. p frib; meis q sunt
cognati mei scdm carnē. q sē israhelite. quoꝝ adoptio ē filioꝝ &
gloria. & testamentū. & legis latio. & obsequiū. & p̄missio.
quoꝝ patres ex quib; xpc scdm carnē. q ē sup omia bndict i scla. amen.
Non aūt qđ exciderit uerbum dī. Non enim omnes q ex isrt sunt
hi sē israhelite. neq: q semen ē abrahe omis filii. sed i ysaac uoca
bitur t semen. id est n qui filii carnis hi filii dei. sed q filii sē p̄mis
sionis estimant i semine. p̄missionis uerbū hoc ē. Scdm hoc
tempus ueniā. & erit sare filius. Non solum aūt illi. sed 7 rebecca
ex uno concubitu habens ysaac patrē nrm. Cum ū n dum nati fuisse
nt aut aliqđ egissent boni aut mali. ut scdm electionē p̄positum dei
maneret. non ex opib; sed ex uocante dictū est ei. quia maior
seruiet minori. sicut scriptū est. Iacob dilexi. esau aūt odio habui.
Quid ḡ dicemus. Nunquid iniquitas apđ dm. Absit.
Moysi enī dicit. Miserebor cui misereor. & misericordiam pstā
bo cuius miserebor. Igit n uolentis neq: currentis sed miserentis
ē dī. Dicit ū scriptura pharaoni. quia i hoc ipsum excitaui te. ut

279.

ostendā i te uirtutē meā. & annuncietur nomē meū i uniūsa tra. Ergo
cui uult miseret. & quē uult indurat. Dicis itaq: m. Quid adhuc
queritur. Voluntati eni ei9 quis resistit. O homo. tu quis es
qui respondeas dō. Nunqđ dicit figmentū ei q se finxit. quare
me fecisti sic. An n habet ptatē figulus luti. ex eadem massa facere
aliud quidē uas i honorē. aliud ū i contumeliā. 7
Quod si uolens ds ostendere irā. & notā facere potentiā suā sustinuit
i multa patientia uasa ire. apta i interitum. ut ostenderet diuitias
glē sue i uasa misericordie. que p parauit i glam. Quos & uocauit
nos n solum ex iudeis. sed etiā ex gentib;. Sicut i osee dicit. Vocabo
n plebē meā plebē meā. & n dilectā dilectā. & n misericordiam cōsecutā
misericordiam cōsecutā. Et erit i loco ubi dictū ē eis n plebs mea uos.
ibi uocabunt filii dī uiui. Ysaias aūt clamat p isrt. Si fuerit numer9
filioꝝ isrt tamquā arena maris. reliquie salue fient. Verbum enim
consummans & adbreuians i equitate. qa uerbū breuiatū faciet
dns sup trā. Et sic p dixit ysaias. nisi dns sabaoth reliquisset nob
semē. sic sodoma facti essem9. & sic gomorra similes fuissem9. Quid
ḡ dicem9. Qđ gens que n sectabant iustitiā. apphenderunt iusti
tiā. iustitiā aūt que ex fide ē. Israhel ū sectando legē iustitie. in
legē iustitie n puenit. Quare. quia n ex fide sed qsi ex opib;.
Offenderūt ū i lapide offensionis. sic scriptum ē. Ecce pono in
syon lapidē offensionis. & petrā scandali. & omis q credit i eū n confundet. 7
Fratres. uoluntas quidē cordis mei. & obsecratio ad dm fit p illis
i salutē. Testimonium ū p hibeo illis qđ emulationē dī habent. s;
n scdm scientiā. Ignorantes ū dī iustitiā. & suā querentes statuere.
iustitie dī n sē subiecti. Finis ū legis xpc ad iustitiā omi credenti.
Moyses ū scripsit. qm iustitiā q ex lege ē qui fecerit homo uiuet
i ea. Que aūt ex fide ē iustitia. sic dicit. Ne dixeris i corde tuo
quis ascendet i celū id est xpm deducere. aut qs descendet i abyssū
hoc ē xpm ex mortuis reuocare. Sed qđ dicit scriptura. Ppe est
uerbū i ore tuo. & i corde tuo. Hoc ē uerbū fidei. qđ p dicamus.
Quia si confitearis i ore tuo dnm ihm. & i corde tuo credideris qđ
ds excitauit illum a mortuis saluus eris. Corde ū credit ad iu
stitiā. ore aūt confessio fit ad salutē. Dicit ū scriptura. Omis q credit
i illū n confundetur. Non ū ē distinctio iudei & greci. Nā idem
dns omniū. diues i omis q inuocant illū. Omis ū quicūq: inuoca
uerit nomē dni. saluus erit. Quom ḡ inuocabūt i quem n crediderūt.
aut quom credent ei quē n audierunt. quom aūt audient sine p
dicante. quom ū p dicabūt nisi mittant. Sicut scriptum est.
Quā speciosi pedes euglizantiū pacē. euglizantiū bona. Sed non
omis obediunt euglio. Ysaias ū dicit. Domine. quis credidit audi
tui nro. Ergo fides ex auditu. auditus aūt p uerbum xpi. Sed dico.
Nunqđ n audierunt. Et quidē in omnē trā exiuit sonus eoꝝ.
& i fines orbis trē uerba eoꝝ. Sed dico. Nunqđ isrt n cognouit.
Primus moyses dicit. Ad emulationē ego uos adducā i gentē
i gentē insipientē. i irā uos mittā. Ysaias aūt audet & dicit.
Inuentus sum n querentib; me. palā apparui his q me n interrogabant.
Ad isrt aūt dicit. Tota die expandi man9 meas ad ppłm n credentē
& contradicentem michi. 7
Dico ergo. Nunqđ repulit ds ppłm suum. Absit. Nā ego isrlita
sū ex semine abrahe. de tribu beniamin. Non repulit ds plebē
suā quā p sciuit. An nescitis i helya qđ dicit scriptura. quemad
modum i pellat dm ad uersum isrt. Domine. pphās tuos oc
ciderunt. altaria tua suffoderunt. & ego relictꝰ sum solus. 7 querūt
aiām meā. Sed qđ dicit responsū diuinū. Reliqui m uii. milia
uiroꝝ. q n curuauerūt genua aūt baal. Sic ḡ & hoc i tempore.
reliquie scdm electionē gratie salue facte sūt. Si aūt ex gra iā n
ex opib;. alioqn gra iā nō ē gra. Quid ḡ. Qđ querebat isrt.
hoc nō ē consecut9. electio aūt consecuta ē. Ceteri aūt excecati sūt sic
scriptū ē. Dedit illis ds spm cōpunctionis. oculos ut n uideant. &
aures ut n audiant usq: i hodiernum diē. Et dauid ait. Fiat
mēsa eoꝝ corā ipsis in laqueum. & i captionē. & i scandalum. & i
retributionē illis. obscurentur oculi eoꝝ ne uideant. & dorsū eoꝝ
semp incurua. Dico ḡ. Nunqđ sic offenderunt ut caderent.
Absit. Sed illoꝝ delicto salus ē gentib; ut illos emulentur. Qđ si
delictū illoꝝ diuitie sē mundi. & diminutio eoꝝ diuitie gentiū.
quanto mag plenitudo eoꝝ. 7
Vobis ū dico gentib;. quādiu quidē ego sum gentiū apłs. ministe
riū meū honorificabo. si q modo ad emulandū puocē carnē meā
& saluos faciā aliqs ex illis. Si ū amissio eoꝝ reconciliatio ē mundi.
que assumptio n uita ex mortuis. Qđ si delibatio scā ē 7 massa.
& si radix scā & rami. Qđ si aliqui ex ramis fracti sē. tu aūt cū
oleaster esses insertus es in illis. & socius radicis & pinguedinis oliue
factus es. noli gloriari aduers ramos. Qđ si glaris. n tu radicē portas.
sed radix te. Dices ḡ. Fracti sē rami ut ego inserar. Bene ppt
incredulitatē fracti sē. tu aūt fide stas. Noli altū sape. s; time.
Si ū ds naturalib; ramis n pepcit ne forte nec tibi parcat. Vide ḡ
bonitatē & seueritatē dī. In eos quidē qui ceciderunt seueritatē. i te
aūt bonitatē dī. si p manseris i bonitate. Alioqn & tu excideris.
sed & illi si n p manserint i incredulitate. inserentur. Potens ē
ū ds iterū inserere illos. Nā si tu ex naturali excisus es oleastro.
& contra naturā insertus es i bonā oliuā. quanto mag hii q scdm natā
i serentur sue oliue. Nolo ū uos ignorare frs mysterium hoc.
ut n sitis uob ipsis sapientes. qa cecitas ex parte contigit i isrt.
donec plenitudo gentium intraret. & sic omis isrt saluus fieret. sic
scriptum ē. Veniet ex syon. q eripiat & auertat impietatē ab ia
cob. & hoc illis a me testamentum. cū abstulero peccata eoꝝ.
Scdm euglm quidē inimici ppt uos. scdm electionem aūt karissimi ppt
patres. Sine penitentia ū sūt dona. & uocatio dī. Sicut ū ali
quando & uos n credidistis dō. nc aūt misericordiam consecuti estis ppt
illoꝝ incredulitatē. ita & isti nc n crediderunt i uram misericordiam
ut ipsi misericordiam consequantur. Conclusit ū ds omnia i incredul
itatem. ut omnium misereatur. 7
O altitudo diuitiarū sapientie & scientie dī. qua incomphensibilia
sē iudicia ei9. & inuestigabiles uie ei9. Quis ū cognouit sensū dni.
aut quis consiliari9 ei9 fuit. aut quis prior dedit illi 7 retribuetur ei.
Qm ex ipso & p ipsum. & i ipso sē omnia. ipsi honor 7 glā
in scla sclorꝝ amen. Obsecro itaq: uos frs p misericordiam dī. ut ex
hibeatis corpora ura hostiā uiuentem. scām. deo placentē. rationa
bile obsequium urm. Et nolite conformari huic sclo. s; reformami
ni i nouitate sensus uri. ut p betis que sit uoluntas dī bona. &
beneplacens & pfecta. Dico ū p grām dī que data ē m. omnib;
q sunt int uos. non plus sape qm oportet sape. sed sape ad sobri
etatē. & unicuiq: sic ds diuisit mensurā fidei. Sicut ū i uno cor
pore multa membra habem9. omnia aūt membra n eundē actū habent.
ita multi corpus sumus i xpo. Singuli aūt alter alterius membra.

Habentes donationes secundum gratiam que data est nobis differentes. Siue
prophetiam secundum rationem fidei. Siue ministerium in ministrando. Siue
qui docet in doctrina. Qui exhortatur in exhortando. Qui tribuit
in simplicitate. Qui preest in sollicitudine. Qui miseretur in hylaritate.
Dilectio sine simulatione. Odientes malum. adherentes bono. Cari-
tate fraternitatis inuicem diligentes. Honore inuicem preuenientes.
Sollicitudine non pigri. Spiritu feruentes. dno seruientes. Spe gauden-
tes. in tribulatione patientes. Orationi instantes. necessitatibus sanctorum
communicantes. hospitalitatem sectantes. Benedicite persequentibus uos.
benedicite & nolite maledicere. Gaudere cum gaudentibus. flere cum
flentibus. Idipsum inuicem sentientes. Non alta sapientes. sed humilibus
consentientes. Nolite esse prudentes apud uosmet ipsos. nulli malum
pro malo reddentes. prouidentes bona non tantum coram deo sed etiam coram
omnibus hominibus. Si fieri potest quod ex uobis est. cum omnibus hominibus
pacem habentes. Non uosmet ipsos defendentes karissimi. sed date locum
ire. Scriptum est enim. Michi uindictam. ego retribuam dicit dns.
Sed si esurierit inimicus tuus. ciba illum. Si sitit. potum da illi. Hoc
enim faciens. carbones ignis congeres super caput eius. Noli uinci a ma-
lo. sed uince in bono malum.

Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim
potestas nisi a deo. Que autem sunt a deo. ordinata sunt. Itaque qui resistit
potestati. dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt. ipsi sibi dam-
pnationem acquirunt. Nam principes non sunt timori boni operis sed mali.
Vis autem non timere potestatem? [illegible] Bonum fac. & habebis laudem ex illa.
Dei enim minister est tibi in bonum. Si autem male feceris. time. Non
enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est uindex in iram ei
qui malum agit. Ideo necessitate subditi estote non solum propter iram,
sed propter conscientiam. Ideo enim & tributa prestatis. Ministri enim dei sunt
in hoc ipsum seruientes. Reddite ergo omnibus debita. cui tributum tribu-
tum. cui uectigal uectigal. cui timorem timorem. cui honorem honorem.
Nemini quicquam debeatis. nisi ut inuicem diligatis. Qui enim diligit proxi-
mum. legem impleuit. Nam non adulterabis. non occides. non furaberis.
non falsum testimonium dices. non concupisces rem proximi tui. & si quod est
aliud mandatum in hoc uerbo instauratur. diliges proximum tuum sicut
te ipsum. Dilectio proximi malum non operatur. Plenitudo ergo legis est dilectio.

Et hoc scientes. quia hora est iam nos de somno surgere. Nunc enim propior
est nostra salus. quam cum credidimus. Nox precessit. dies autem appropinqua-
bit. Abiciamus ergo opera tenebrarum. & induamur arma lucis. sic-
ut in die honeste ambulemus. Non in comessationibus & ebrieta-
tibus. non in cubilibus & impudicitiis. non in contentione & emulatione.
sed induimini dnm ihm xpm. Et carnis curam ne feceritis in deside-
riis. Infirmum autem in fide assumite. non in disceptationibus cogitationum.
Alius enim credit manducare se omnia. Qui autem infirmus est. holus
manducet. Is qui manducat. non manducantem non spernat. Et qui non
manducat. manducantem non iudicet. Deus enim illum assumpsit. Tu
quis es qui iudicas alienum seruum? Suo dno stat aut cadit. Sta-
bit autem. Potens est enim ds statuere illum. Nam alius iudicat diem
inter diem. alius autem iudicat omnem diem. Unusquisque in suo sensu hab-
undet. Qui sapit diem. dno sapit. & qui manducat dno manducat.
Gratias enim agit deo. Et qui non manducat. dno non manducat & gratias agit
deo. Nemo enim nostrum sibi uiuit. & nemo sibi moritur. Siue enim uiuimus
dno uiuimus. siue morimur dno morimur. Siue ergo uiuimus siue morimur. dni sumus.

In hoc enim xpc mortuus est. & resurrexit. ut & mortuorum & uiuorum
dominetur. Tu autem quid iudicas fratrem. aut tu quare spernis fratrem
tuum? Omnes enim stabimus ante tribunal dei. Scriptum est enim.
Viuo ego dicit dns. quoniam michi flectetur omne genu. & omnis lingua
confitebitur dno. Itaque unusquisque nostrum pro se rationem reddet deo.
Non ergo amplius inuicem iudicemus. sed hoc iudicate magis ne po-
natis offendiculum fratri uel scandalum. Scio & confido in domino
ihu. quia nichil commune per ipsum. nisi ei qui existimat quid commune
esse. illi commune est. Si enim propter cibum frater tuus contristatur. iam non secundum
caritatem ambulas. Noli cibo tuo illum perdere pro quo xpc mortuus est.
Non ergo blasphemetur bonum nostrum. Non est regnum dei esca & potus.
sed iustitia & pax. & gaudium in spiritu sancto. Qui enim in hoc seruit xpo
placet deo. & probatus est hominibus. Itaque que pacis sunt sectemur. & que
edificationis sunt inuicem. Noli propter escam destruere opus dei. Omnia
quidem munda sunt. sed malum est homini qui per offendiculum manducat.
Bonum est non manducare carnem & non bibere uinum. neque in quo frater tuus
scandalizatur aut infirmatur. Tu fidem habes penes temet ipsum.
habe coram deo. Beatus qui non iudicat semet ipsum in eo quod probat. Qui
autem discernit si manducauerit dampnatus est. quia non ex fide. Omne autem
quod non est ex fide. peccatum est. Debemus autem nos firmiores imbecil-
litates infirmorum sustinere. & non nobis placere. Unusquisque uestrum proximo
suo placeat in bonum ad edificationem. Etenim xpc non sibi placuit. sed
sicut scriptum est. Improperia improperantium tibi ceciderunt super me.

Quecumque enim scripta sunt ad nostram doctrinam [illegible] ut per patientiam &
consolationem scripturarum spem habeamus. Deus autem patientie & solatii
det uobis idipsum sapere in alterutrum secundum ihm xpm. ut unanimes uno
ore honorificetis dm & patrem dni nri ihu xpi. Propter quod suscipite
inuicem. sicut & xpc suscepit uos in honorem dei. Dico enim xpm ihm mini-
strum fuisse circumcisionis pro ueritate dei. ad confirmandas promissiones
patrum. Gentes autem super misericordia honorare dm sicut scriptum est. Propter
hoc confitebor tibi in gentibus & nomini tuo cantabo. Et iterum dicit.
Letamini gentes cum plebe eius. Et iterum. Laudate omnes gentes dnm. &
magnificate eum omnes populi. Et rursum ysaias ait. Erit radix iesse.
& qui exsurget regere gentes. in eum gentes sperabunt. Deus autem spei repleat
uos omni gaudio. & pace in credendo. ut habundetis in spe &
uirtute spiritus sancti. Certus sum autem fratres mei & ego ipse de uobis. quoniam &
ipsi pleni estis dilectione & repleti omni scientia. ita ut possitis alter-
utrum monere. Audacius autem scripsi uobis fratres ex parte tamquam in memo-
riam uos reducens. propter gratiam que data est michi a deo. ut sim minister xpi
ihu in gentibus. sanctificans euangelium dei. ut fiat oblatio gentium accepta &
sanctificata in spiritu sancto.

Habeo ergo gloriam in xpo ihu ad dm. Non enim audeo aliquid loqui eorum que per me
non efficit xpc. in obedientiam gentium uerbo & factis in uirtute signorum &
prodigiorum. in uirtute spiritus sancti. ita ut ab hierusalem per circuitum usque ad illiricum
repleuerim euangelium xpi. Sic autem predicaui euangelium hoc. non ubi nominatus est xpc.
ne super alienum fundamentum edificarem. sed sicut scriptum est. Quibus non est
annuntiatum de eo uidebunt. & qui non audierunt intelligent. Propter quod &
impediebar plurimum uenire ad uos. Nunc uero ulterius locum non habens in
his regionibus. cupiditatem autem habens ueniendi ad uos ex multis iam pre-
cedentibus annis. cum in hyspaniam proficisci cepero. spero quod preteriens
uideam uos. & a uobis deducar illuc. si uobis primum ex parte fruitus fuero.
Nunc igitur proficiscar in hierusalem ministrare sanctis. Probauerunt enim macedonia &
achaia collationem aliquam facere in pauperes sanctorum qui sunt in hierusalem. Placuit
enim eis & debitores sunt eorum. Nam si spiritualium eorum participes facti sunt
gentiles. debent & in carnalibus ministrare eis. Hoc igitur cum consummauero,
& adsignauero eis fructum hunc. proficiscar per uos in hyspaniam. Scio autem quoniam
ueniens ad uos. in habundantia benedictionis xpi ueniam. Obsecro igitur uos
fratres per dnm nrm ihm xpm. & per caritatem spiritus sancti. ut adiuuetis me in ora-
tionibus uestris ad dm. ut liberer ab infidelibus qui sunt in iudea. et obsequii
mei oblatio accepta fiat in hierosolima sanctis. ut ueniam ad uos in gaudio per
uoluntatem dei. ut refrigerer uobiscum. Deus autem pacis sit cum omnibus uobis amen.

Commendo autem uobis phebem sororem nostram. que est in ministerio ecclesie que
est cenchris. ut eam suscipiatis in dno. digne sanctis. & assistatis ei in quocumque
negotio uestri indiguerit. Etenim ipsa quoque astitit multis & michi ipsi. Salu-
tate priscam & aquilam adiutores meos in xpo ihu. qui pro anima mea
suas ceruices supposuerunt. Quibus non solus gratias ago. sed & cuncte ec-
clesie gentium. & domesticam eorum ecclesiam. Salutate ephenetum dilectum
michi. qui est primitiuus asye in xpo ihu. Salutate mariam que multum
laborauit in uobis. Salutate andronicum & iuliam cognatos meos & con-
captiuos qui sunt nobiles in apostolis. qui ante me fuerunt in xpo ihu. Salutate
ampliatum dilectissimum michi in dno. Salutate urbanum adiutorem nostrum in
xpo. & stachyn dilectum meum. Salutate apellen probum in xpo.
Salutate eos qui sunt ex aristoboli domo. Salutate herodionem cog-
natum meum. Salutate eos qui sunt ex narcissi domo. qui sunt in dno.
Salutate triphenam & triphosam. que laborant in dno. Salutate
persidam carissimam. que multum laborauit in dno. Salutate rufum electum
in dno. & matrem eius & meam. Salutate asincritum. flegontam. hermen.
patrobam. herman. & qui cum eis sunt fratres. Salutate filologum & iuliam.
nereum & sororem eius. & olimpiadem. & omnes qui cum eis sunt sanctos. Salutate in-
uicem in osculo sancto. Salutant uos omnes ecclesie xpi. Rogo autem uos fratres. ut
obseruetis eos. qui dissensiones & offendicula preter doctrinam quam uos
didicistis faciunt. & declinate ab eis. Huiusmodi enim xpo dno nostro
non seruiunt sed suo uentri. & per dulces sermones & benedictiones seducunt
corda innocentium. Vestra enim obedientia in omnem locum diuulgata est.
Gaudeo igitur in uobis. sed uolo uos sapientes esse in bono. & simplices in malo.
Deus autem pacis conterat sathanan sub pedibus uestris uelociter. Gratia dni
nri ihu xpi uobiscum. Salutat uos tymotheus adiutor meus. & lucas. &
iason. & sosipater cognati mei. Saluto uos ego tertius. qui scripsi epistolam
in dno. Salutat uos gaius hospes meus. & uniuersa ecclesia. Salutat uos
erastus arcarius ciuitatis. & quartus frater. Gratia dni nri ihu xpi cum omnibus
uobis amen. Ei autem qui potens est uos confirmare iuxta euangelium meum & predicati-
onem ihu xpi. secundum reuelationem misterii temporibus eternis taciti. quod nunc
patefactum est per scripturas prophetarum secundum preceptum eterni dei. ad obediti-
onem fidei in cunctis gentibus cogniti. soli sapienti deo. per ihm xpm. cui ho-
nor & gloria in secula seculorum amen. Explicit epistola ad romanos.

ARG

CORINTHII SUNT ACHAICI. ET HII SIMILITER ab apostolis audierunt uerbum ueritatis. & subuersi sunt multifarie a falsis apostolis. quidam a philosophie uerbosa eloquentia. alii a secta legis iudaice inducti. hos reuocat apostolus ad ueram & euangelicam sapientiam. scribens eis ab epheso per tymotheum.

II · INCP · EPLA AD CORINTHIO

PAULUS · VOCATUS · apostolus xpi ihu. per uoluntatem dei. & sosthenes frater. ecclesie dei que
est corinthi. sanctificatis in xpo ihu. uocatis sanctis. cum omnibus qui
inuocant nomen dni nri ihu xpi. in omni loco ipsorum & nostro.
Gratia uobis & pax a deo patre nro. & dno ihu xpo. Gratias ago deo meo
semper pro uobis in gratia dei que data est uobis in xpo ihu. quia in omnibus diuites
facti estis in illo. in omni uerbo & in omni scientia. sicut testimonium xpi
confirmatum est in uobis. ita ut nichil uobis desit in ulla gratia expectantibus
reuelationem dni nri ihu xpi. qui & confirmabit uos usque in finem sine
crimine. in die aduentus domini nri ihu xpi. Fidelis ds per quem uoca-
ti estis in societatem filii eius ihu xpi domini nostri.

Obsecro autem uos fratres per nomen domini nri ihu xpi. ut idipsum dicatis omnes
& non sint in uobis scismata. sitis autem perfecti in eodem sensu. & in eadem sci-
entia. Significatum est enim michi de uobis fratres mei. ab his qui sunt cloes.
quod contentiones sunt inter uos. Hoc autem dico. quod unusquisque uestrum dicit.
Ego quidem sum pauli. ego autem apollo. ego uero cephe. ego autem xpi.
Diuisus est xpc. Numquid paulus crucifixus est pro uobis. aut in nomine
pauli baptizati estis? Gratias ago deo meo quia neminem uestrum bapti-
zaui. nisi crispum & gaium. ne quis dicat quod in nomine meo baptizati
estis. Baptizaui autem & stephane domum. Ceterum nescio si quem uestrum
baptizauerim. Non enim misit me xpc baptizare. sed euangelizare non
in sapientia uerbi. ut non euacuetur crux xpi. Verbum enim crucis pereuntibus
quidem stultitia est. his autem qui salui fiunt. id est nobis uirtus dei est. Scrip-
tum est enim. Perdam sapientiam sapientium. & prudentiam prudentium repro-
babo. Ubi sapiens. ubi scriba. ubi conquisitor huius seculi? Nonne stultam
fecit ds sapientiam huius mundi? Nam quia in dei sapientia non cognouit
mundus per sapientiam dm. placuit deo per stultitiam predicationis saluos facere
credentes. Quoniam & iudei signa petunt. & greci sapientiam querunt.
nos autem predicamus xpm crucifixum. iudeis quidem scandalum. gentibus
autem stultitiam. ipsis autem uocatis iudeis atque grecis. xpm dei uirtutem & dei
sapientiam. quia quod stultum est dei sapientius est hominibus. & quod infirmum est
dei fortius est hominibus.

Videte enim uocationem uestram fratres. quia non multi sapientes secundum carnem.
non multi potentes. non multi nobiles. Sed que stulta sunt mundi elegit ds.
ut confundat sapientes. & infirma mundi elegit ds ut confundat
fortia. & ignobilia mundi & contemptibilia elegit ds. & ea que
non sunt. ut ea que sunt destrueret. ut non glorietur omnis caro in conspectu eius.
Ex ipso autem uos estis in xpo ihu. qui factus est sapientia nobis a deo & iusti-
tia. & sanctificatio. & redemptio. ut quemadmodum scriptum est. Qui glo-
riatur. in domino glorietur. Et ego cum uenissem ad uos fratres. ueni non in
sublimitate sermonis. aut sapientie. annuntians uobis testimonium xpi.
Non enim iudicaui scire me aliquid inter uos nisi xpm ihm & hunc crucifixum.
Et ego in infirmitate & timore & tremore multo fui apud uos. & sermo
meus & predicatio mea non in persuasibilibus humane sapientie uerbis sed in osten-
sione spiritus & uirtutis. ut fides uestra non sit in sapientia hominum sed in uirtute
dei. Sapientiam autem loquimur inter perfectos. sapientiam uero non huius seculi. neque princi-
pum huius seculi qui destruuntur. sed loquimur dei sapientiam in misterio que abscondita
est. quam predestinauit ds ante secula in gloriam nostram. quam nemo principum huius seculi
cognouit. Si enim cognouissent. numquam dnm glorie crucifixissent.

Sed sicut scriptum est. Quod oculus non uidit. nec auris audiuit. nec in cor ho-
minis ascendit. que preparauit ds diligentibus se. Nobis autem reuelauit ds per spiritum
suum. Spiritus enim omnia scrutatur. etiam profunda dei. Quis enim scit hominum que sunt
hominis. nisi spiritus hominis qui in ipso est? Ita et que dei sunt nemo cognouit nisi
spiritus dei. Nos autem non spiritum huius mundi accepimus. sed spiritum qui ex deo est. ut

scimus quae a deo donata sunt nobis. Quae et loquimur non in doctis humanae sapientiae verbis, sed in doctrina spiritus, spiritalibus spiritalia comparantes. Animalis autem homo non percipit ea quae sunt spiritus dei. Stultitia est enim illi, et non potest intellegere, quia spiritaliter examinatur. Spiritalis autem iudicat omnia, et ipse a nemine iudicatur. Quis enim cognovit sensum domini, qui instruat eum? Nos autem sensum Christi habemus.

Et ego fratres non potui vobis loqui tamquam spiritalibus, sed quasi carnalibus. Tamquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi non escam. Nondum enim poteratis, sed nec nunc quidem potestis. Adhuc enim estis carnales. Cum enim sit inter vos zelus et contentio, nonne carnales estis, et secundum hominem ambulatis? Cum enim quis dicat: Ego quidem sum Pauli, alius autem: Ego Apollo, nonne homines estis? Quid igitur est Apollo? Quid vero Paulus? Ministri eius cui credidistis. Et unicuique sicut dominus dedit. Ego plantavi, Apollo rigavit, sed deus incrementum dedit. Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat deus. Qui plantat autem et qui rigat unum sunt. Unusquisque autem propriam mercedem accipiet secundum suum laborem. Dei enim sumus adiutores, dei agricultura estis, dei aedificatio estis. Secundum gratiam quae data est mihi, ut sapiens architectus fundamentum posui, alius autem superaedificat. Unusquisque autem videat quomodo superaedificet. Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, praeter id quod positum est, quod est Christus Iesus. Si quis autem superaedificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fenum, stipulam, uniuscuiusque opus manifestum erit. Dies enim domini declarabit, quia in igne revelabitur, et uniuscuiusque opus quale sit ignis probabit. Si cuius opus manserit quod superaedificavit, mercedem accipiet. Si cuius opus arserit, detrimentum patietur. Ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem.

Nescitis quia templum dei estis, et spiritus dei habitat in vobis? Si quis autem templum dei violaverit, disperdet illum deus. Templum enim dei sanctum est, quod estis vos. Nemo se seducat. Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc saeculo, stultus fiat ut sit sapiens. Sapientia enim huius mundi stultitia est apud deum. Scriptum est enim: Conprehendam sapientes in astutia eorum. Et iterum: Dominus novit cogitationes sapientium, quoniam vanae sunt. Itaque nemo glorietur in hominibus. Omnia enim vestra sunt, sive Paulus, sive Apollo, sive Cephas, sive mundus, sive vita, sive mors, sive praesentia, sive futura. Omnia autem vestra sunt, vos autem Christi, Christus autem dei. Sic nos existimet homo ut ministros Christi et dispensatores mysteriorum dei. Hic iam quaeritur inter dispensatores ut fidelis quis inveniatur. Mihi autem pro minimo est ut a vobis iudicer aut ab humano die, sed neque me ipsum iudico. Nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. Qui autem iudicat me, dominus est. Itaque nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat dominus, qui et inluminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium. Et tunc laus erit unicuique a deo. Haec autem fratres transfiguravi in me et Apollo propter vos, ut in nobis discatis ne supra quam scriptum est unus adversus alium infletur pro alio. Quis enim te discernit? Quid autem habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Iam saturati estis, iam divites facti estis, sine nobis regnatis. Et utinam regnetis, ut et nos vobiscum regnemus.

Puto enim deus nos apostolos novissimos ostendit tamquam morti destinatos, quia spectaculum facti sumus mundo et angelis et hominibus. Nos stulti propter Christum, vos autem prudentes in Christo. Nos infirmi, vos autem fortes. Vos nobiles, nos autem ignobiles. Usque in hanc horam et esurimus et sitimus, et nudi sumus, et colaphis caedimur, et instabiles sumus, et laboramus operantes manibus nostris. Maledicimur et benedicimus, persecutionem patimur et sustinemus, blasphemamur et obsecramus. Tamquam purgamenta huius mundi facti sumus, omnium peripsema usque adhuc. Non ut confundam vos haec scribo, sed ut filios meos karissimos moneo. Nam si decem milia paedagogorum habeatis in Christo, sed non multos patres. Nam in Christo Iesu per evangelium ego vos genui. Rogo ergo vos, imitatores mei estote. Ideo misi ad vos Timotheum, qui est filius meus karissimus et fidelis in domino, qui vos commonefaciat vias meas quae sunt in Christo Iesu, sicut ubique in omni ecclesia doceo. Tamquam non venturus sim ad vos, sic inflati sunt quidam. Veniam autem cito ad vos, si dominus voluerit, et cognoscam non sermonem eorum qui inflati sunt, sed virtutem. Non enim in sermone est regnum dei, sed in virtute. Quid vultis? In virga veniam ad vos, an in caritate et spiritu mansuetudinis? Omnino auditur inter vos fornicatio, et talis fornicatio qualis nec inter gentes, ita ut uxorem patris aliquis habeat. Et vos inflati estis, et non magis luctum habuistis, ut tollatur de medio vestrum qui hoc opus fecit. Ego quidem absens corpore, praesens autem spiritu, iam iudicavi ut praesens eum qui sic operatus est, in nomine domini nostri Iesu Christi, congregatis vobis et meo spiritu cum virtute domini Iesu, tradere huiusmodi Satanae in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die domini nostri Iesu Christi.

Non bona gloriatio vestra. Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit? Expurgate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio, sicut estis azymi. Etenim pascha nostrum immolatus est Christus. Itaque epulemur, non in fermento veteri, neque in fermento malitiae et nequitiae, sed in azymis sinceritatis et veritatis. Scripsi vobis in epistula, ne commisceamini fornicariis. Non utique fornicariis huius mundi, aut avaris, aut rapacibus, aut idolis servientibus; alioquin debueratis de hoc mundo exisse. Nunc autem scripsi vobis non commisceri, si quis frater nominatur est aut avarus, aut fornicator, aut idolis serviens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum eiusmodi nec cibum sumere. Quid enim mihi est de his qui foris sunt iudicare? Nonne de his qui intus sunt vos iudicatis? Nam eos qui foris sunt deus iudicabit. Auferte malum ex vobis ipsis. Audet aliquis vestrum habens negotium adversus alterum iudicari apud iniquos, et non apud sanctos? An nescitis quia sancti de hoc mundo iudicabunt? Et si in vobis iudicabitur mundus, indigni estis qui de minimis iudicetis? Nescitis quoniam angelos iudicabimus, quanto magis saecularia? Saecularia igitur iudicia si habueritis, contemptibiles qui sunt in ecclesia, illos constituite ad iudicandum. Ad verecundiam vestram dico. Sic non est inter vos sapiens quisquam qui possit iudicare inter fratrem suum, sed frater cum fratre iudicio contendit, et hoc apud infideles. Iam quidem omnino delictum est in vobis, quod iudicia habetis inter vos. Quare non magis iniuriam accipitis? Quare non magis fraudem patimini? Sed vos iniuriam facitis et fraudatis, et hoc fratribus.

An nescitis quia iniqui regnum dei non possidebunt? Nolite errare. Neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum dei possidebunt. Et haec quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine domini dei nostri Iesu Christi, et in spiritu dei nostri. Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar potestate. Esca ventri et venter escis; deus autem et hunc et hanc destruet. Corpus autem non fornicationi, sed domino, et dominus corpori. Deus vero et dominum suscitavit, et nos suscitabit per virtutem suam. Nescitis quoniam corpora vestra membra sunt Christi? Tollens ergo membra Christi faciam membra meretricis? Absit. An nescitis quoniam qui adheret meretrici, unum corpus efficitur? Erunt enim, inquit, duo in carne una. Qui autem adheret domino, unus spiritus est. Fugite fornicationem. Omne enim peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus est. Qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. An nescitis quoniam membra vestra templum est spiritus sancti qui in vobis est, quem habetis a deo, et non estis vestri? Empti enim estis pretio magno. Glorificate et portate deum in corpore vestro.

De quibus autem scripsistis mihi, bonum est homini mulierem non tangere. Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, et unaquaeque suum virum habeat. Uxori vir debitum reddat, similiter autem et uxor viro. Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi. Et iterum revertimini in idipsum, ne temptet vos Satanas propter incontinentiam vestram. Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium. Volo autem omnes homines esse sicut me ipsum. Sed unusquisque proprium habet donum ex deo, alius quidem sic, alius vero sic. Dico autem non nuptis et viduis, bonum est illis si sic permaneant sicut et ego. Quod si se non continent, nubant. Melius est enim nubere quam uri. His autem qui matrimonio iuncti sunt praecipio non ego, sed dominus, uxorem a viro non discedere. Quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat. Nam ceteris ego dico, non dominus. Si quis frater uxorem habet infidelem, et haec consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Et si qua mulier habet virum infidelem, et hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum. Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem, et sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem. Alioquin filii vestri inmundi essent, nunc autem sancti sunt. Quod si infidelis discedit, discedat. Non est enim servituti subiectus frater aut soror in eiusmodi. In pace autem vocavit nos deus. Unde enim scis mulier si virum salvum facies? Aut unde scis vir si mulierem salvam facies? Nisi unicuique sicut divisit dominus, unumquemque sicut vocavit deus, ita ambulet. Et sicut in omnibus ecclesiis doceo. Circumcisus aliquis vocatus est, non adducat praeputium. In praeputio aliquis vocatus est, non circumcidatur. Circumcisio nihil est, et praeputium nihil est, sed observatio mandatorum dei.

Unusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat. Servus vocatus es? Non sit tibi curae. Sed et si potes liber fieri, magis utere. Qui enim in domino vocatus est servus, libertus est domini. Similiter qui liber vocatus est, servus est Christi. Pretio empti estis. Nolite fieri servi hominum. Unusquisque in quo vocatus est frater, in hoc maneat apud deum. De virginibus autem praeceptum domini non habeo, consilium autem do tamquam misericordiam consecutus a deo, ut sim fidelis. Ergo existimo hoc bonum esse propter instantem necessitatem, quoniam bonum est homini sic esse. Alligatus es uxori? Noli quaerere solutionem. Solutus es ab uxore? Noli quaerere uxorem. Si autem acceperis uxorem, non peccasti. Et si nupserit virgo, non peccavit. Tribulationem tamen carnis habebunt huiusmodi. Ego autem vobis parco. Hoc itaque dico fratres, tempus breve est. Reliquum est, et qui habent uxores tamquam non habentes sint, et qui flent tamquam non flentes, et qui gaudent tamquam non gaudentes, et qui emunt tamquam non possidentes, et qui utuntur hoc mundo tamquam non utantur. Praeterit enim figura huius mundi. Volo autem vos sine sollicitudine esse. Qui sine uxore est, sollicitus est quae domini sunt, quomodo placeat deo. Qui autem cum uxore est, sollicitus est quae sunt mundi, quomodo placeat uxori, et divisus est. Mulier et virgo cogitat quae domini sunt, ut sit sancta corpore et spiritu. Quae autem nupta est, cogitat quae sunt mundi, quomodo placeat viro. Porro hoc ad utilitatem vestram dico, non ut laqueum vobis iniciam, sed ad id quod honestum est, et quod facultatem praebeat sine impedimento dominum obsecrandi.

Si quis autem turpem se videri existimat super virgine sua, quod sit superadulta, et ita oportet fieri, quod vult faciat; non peccat si nubat. Nam qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens suae voluntatis, et hoc iudicavit in corde suo servare virginem suam, bene facit. Igitur et qui matrimonio iungit virginem suam bene facit, et qui non iungit melius facit. Mulier alligata est legi, quanto tempore vir eius vivit. Quod si dormierit vir eius, liberata est a lege; cui vult nubat, tantum in domino. Beatior autem erit si sic permanserit secundum meum consilium. Puto autem quod et ego spiritum dei habeam. De his autem quae idolis sacrificantur, scimus quia omnes scientiam habemus. Scientia inflat, caritas vero aedificat. Si quis autem se existimat scire aliquid, nondum cognovit quemadmodum oporteat eum scire. Si quis autem diligit deum, hic cognitus est ab eo. De escis autem quae idolis immolantur, scimus autem quia nihil est idolum in mundo, et quod nullus deus nisi unus. Nam etsi sunt qui dicantur dii, sive in caelo, sive in terra, siquidem sunt dii multi et domini multi, nobis tamen unus deus pater, ex quo omnia, et nos in illo, et unus dominus Iesus Christus, per quem omnia, et nos per ipsum. Sed non in omnibus est scientia. Quidam autem conscientia usque nunc idoli quasi idolothytum manducant, et conscientia ipsorum cum sit infirma polluitur. Esca autem nos non commendat deo. Neque enim si non manducaverimus deficiemus, neque si manducaverimus abundabimus. Videte autem ne forte haec licentia vestra offendiculum fiat infirmis. Si enim quis viderit eum qui habet scientiam in idolio recumbentem, nonne conscientia eius cum sit infirma aedificabitur ad manducandum idolothyta? Et peribit infirmus in tua conscientia frater, propter quem Christus mortuus est. Sic autem peccantes in fratres, et percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis. Quapropter si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in aeternum, ne fratrem meum scandalizem.

280.

Non sum liber? Non sum apostolus? Nonne Christum Iesum dominum nostrum vidi? Nonne opus meum vos estis in domino? Et si aliis non sum apostolus, sed tamen vobis sum. Nam signaculum apostolatus mei vos estis in domino. Mea defensio apud eos qui me interrogant haec est. Numquid non habemus potestatem sororem mulierem circumducendi, sicut et ceteri apostoli, et fratres domini, et Cephas? Aut solus ego et Barnabas non habemus potestatem hoc operandi? Quis militat suis stipendiis umquam? Quis plantat vineam, et fructum eius non edit? Quis pascit gregem, et de lacte gregis non manducat? Numquid secundum hominem dico haec? An et lex non haec dicit? Scriptum est enim in lege Moysi: Non alligabis os bovi trituranti. Numquid de bubus cura est deo? An propter nos utique dicit? Nam propter nos scripta sunt haec, quoniam debet in spe qui arat arare, et qui triturat in spe fructus percipiendi. Si nos vobis spiritalia seminavimus, magnum est si nos carnalia vestra metamus? Si alii potestatis vestrae participes sunt, quare non potius nos? Sed non usi sumus hac potestate, sed omnia sustinemus, ne quod offendiculum demus evangelio Christi. Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, quae de sacrario sunt edunt, et qui altari deserviunt, cum altari participantur? Ita et dominus ordinavit his qui evangelium adnuntiant, de evangelio vivere. Ego autem nullo horum usus sum. Non scripsi autem haec ut ita fiant in me. Bonum est enim mihi magis mori, quam ut gloriam meam quis evacuet. Nam si evangelizavero, non est mihi gloria. Necessitas enim mihi incumbit. Vae enim mihi est si non evangelizavero. Si enim volens hoc ago, mercedem habeo. Si autem invitus, dispensatio mihi credita est. Quae est ergo merces mea? Ut evangelium praedicans, sine sumptu ponam evangelium, ut non abutar potestate mea in evangelio.

Nam cum liber essem ex omnibus, omnium me servum feci, ut plures lucrifacerem. Et factus sum Iudaeis tamquam Iudaeus, ut Iudaeos lucrarer. His qui sub lege sunt, quasi sub lege essem, cum ipse non essem sub lege, ut eos qui sub lege erant lucrifacerem. His qui sine lege erant tamquam sine lege essem, cum sine lege dei non essem, sed in lege essem Christi, ut lucrifacerem eos qui sine lege erant. Factus sum infirmis infirmus, ut infirmos lucrifacerem. Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos. Omnia autem facio propter evangelium, ut particeps eius efficiar. Nescitis quod hi qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed unus accipit bravium? Sic currite ut conprehendatis. Omnis autem qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet. Et illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant.

nos autem incorruptam. Ego igitur sic curro non quasi in incertum. Sic pugno non quasi aerem verberans. sed castigo corpus meum et in servitutem redigo ne forte cum aliis predicaverim ipse reprobus efficiar. Nolo enim vos ignorare fratres. quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt. et omnes mare transierunt. et omnes in moyse baptizati sunt in nube et in mari. et omnes eandem escam spiritalem manducaverunt. et omnes eundem potum spiritalem biberunt. Bibebant autem de spiritali consequente eos petra. Petra autem erat Christus. Sed non in pluribus eorum beneplacitum est deo. Nam prostrati sunt in deserto.

Hec autem in figura facta sunt nostri. ut non simus concupiscentes malorum sicut et illi concupierunt. Neque ydolatre efficiamini sicut et quidam ex ipsis. quemadmodum scriptum est. Sedit populus manducare et bibere. et surrexerunt ludere. Neque fornicemur sicut quidam ex ipsis fornicati sunt. et ceciderunt una die xx. tria milia. Neque temptemus Christum sicut quidam eorum temptaverunt et a serpentibus perierunt. Neque murmuraveritis sicut quidam eorum murmuraverunt et perierunt ab exterminatore. Hec autem omnia in figura contingebant illis. Scripta sunt autem ad correptionem nostram. in quos fines seculorum devenerunt. Itaque qui se existimat stare videat ne cadat. Temptatio vos non apprehendat nisi humana. Fidelis autem deus est. qui non patietur vos temptari supra id quod potestis. sed faciet cum temptatione etiam proventum ut possitis sustinere. Propter quod karissimi fugite ab ydolorum cultura. Ut prudentibus loquor: vos ipsi iudicate quod dico. Calix benedictionis cui benedicimus. nonne communicatio sanguinis Christi est? Et panis quem frangimus. nonne participatio corporis domini est? Quoniam unus panis unum corpus multi sumus. omnes qui de uno pane et de uno calice participamur. Videte israhel secundum carnem. Nonne qui edunt hostias participes sunt altaris? Quid ergo? Dico quod ydolis immolatum sit aliquid. aut quod ydolum sit aliquid? Sed que gentes immolant. demoniis immolant et non deo. Nolo autem vos socios fieri demoniorum. Non potestis calicem domini bibere et calicem demoniorum. Non potestis mense domini participes esse. et mense demoniorum. An emulamur dominum? Numquid fortiores illo sumus? Omnia michi licent. sed non omnia edificant. Omnia michi licent. sed non omnia expediunt. Nemo quod suum est querat. sed quod alterius. Omne quod in macello venit manducate. nichil interrogantes propter conscientiam. Domini est terra et plenitudo eius. Si quis vocat vos infidelium ad cenam et vultis ire. omne quod vobis apponitur manducate nichil interrogantes propter conscientiam. Si quis autem dixerit hoc immolatum est ydolis. nolite manducare propter illum qui indicavit. et propter conscientiam. Conscientiam autem dico non tuam sed alterius. Ut quid enim libertas mea iudicatur ab aliena conscientia?

Si enim ego cum gratia participo. quid blasphemor pro eo quod gratias ago? Sive ergo manducatis sive bibitis vel aliud quid facitis omnia in gloriam dei facite. Sine offensione estote iudeis et gentilibus et ecclesie dei. sicut et ego per omnia omnibus placeo. non querens quod michi utile est sed quod multis ut salvi fiant. Imitatores mei estote sicut et ego Christi. Laudo autem vos fratres quod per omnia mei memores estis. et sicut tradidi vobis precepta mea tenetis. Volo autem vos scire quod omnis viri caput Christus est. Caput autem mulieris vir. Caput vero Christi deus. Omnis vir orans aut prophetans velato capite. deturpat caput suum. Omnis autem mulier orans aut prophetans non velato capite deturpat caput suum. Unum enim est ac si decalvetur. Nam si non velatur mulier. tondeatur. Si vero turpe est mulieri tonderi aut decalvari. velet caput suum. Vir quidem non debet velare caput. quoniam ymago et gloria est dei. Mulier autem gloria viri est. Non enim vir ex muliere est. sed mulier ex viro. Etenim non est creatus vir propter mulierem. sed mulier propter virum. Ideo debet mulier potestatem habere supra caput et propter angelos. Verumtamen neque vir sine muliere. neque mulier sine viro in domino. Nam sicut mulier de viro. ita et vir per mulierem. Omnia autem ex deo. Vos ipsi iudicate. Decet mulierem non velatam orare dominum? Nec ipsa natura vos docet? Vir quidem si comam nutriat ignominia est illi. Mulier vero si comam nutriat gloria est illi. quoniam capilli pro velamine ei dati sunt. Si quis autem videtur contentiosus esse. nos talem consuetudinem non habemus. neque ecclesia dei.

Hoc autem precipio non laudans quod non in melius sed in deterius convenitis. Primum quidem convenientibus vobis in ecclesia audio scissuras esse. et ex parte credo. Nam oportet hereses esse. ut et qui probati sunt manifesti fiant in vobis. Convenientibus ergo vobis in unum. iam non est dominicam cenam manducare. Unusquisque enim suam cenam presumit ad manducandum. et alius quidem esurit. alius autem ebrius est. Numquid domos non habetis ad manducandum et bibendum? aut ecclesiam dei contempnitis et confunditis eos qui non habent? Quid dicam vobis? Laudo vos? In hoc non laudo. Ego enim accepi a domino quod et tradidi vobis. quoniam dominus ihesus Christus in qua nocte tradebatur accepit panem. et gratias agens fregit et dixit. Accipite et manducate hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur. hoc facite in meam commemorationem. Similiter et calicem postquam cenavit dicens. Hic calix novum testamentum est in meo sanguine. hoc facite. quotienscumque bibetis in meam commemorationem. Quotienscumque enim manducabitis panem hunc et calicem bibetis. mortem domini annuntiabitis donec veniat. Itaque quicumque manducaverit panem vel biberit calicem domini indigne. reus erit corporis et sanguinis domini. Probet autem seipsum homo. et sic de pane illo edat et de calice bibat. Qui enim manducat et bibit indigne. iudicium sibi manducat et bibit non diiudicans corpus domini. Ideo inter vos multi infirmi et inbecilles. et dormiunt multi. Quod si nosmet ipsos diiudicaremus non utique iudicaremur. Dum iudicamur autem a domino corripimur ut non cum hoc mundo dampnemur. Itaque fratres mei cum convenitis ad manducandum. invicem expectate. Si quis esurit domi manducet ut non in iudicium conveniatis. Cetera autem cum venero disponam. De spiritalibus autem nolo vos ignorare fratres. Scitis quia cum gentes essetis ad symulachra muta prout ducebamini euntes. Ideo notum vobis facio quod nemo in spiritu dei loquens. dicit anathema ihesu. Et nemo potest dicere dominus ihesus. nisi in spiritu sancto. Divisiones vero gratiarum sunt. idem autem spiritus. Et divisiones ministrationum sunt. idem autem dominus. Et divisiones operationum sunt. idem vero deus qui operatur omnia in omnibus. Unicuique autem datur manifestatio spiritus ad utilitatem. Alii quidem per spiritum datur sermo sapientie. alii autem sermo scientie secundum eundem spiritum. alteri fides in eodem spiritu. alii gratia sanitatum in uno spiritu. alii operatio virtutum. alii prophetia. alii discretio spirituum. alii genera linguarum. alii interpretatio sermonum. Hec autem omnia operatur unus atque idem spiritus. dividens singulis prout vult.

Sicut enim corpus unum est. et membra multa habet. omnia autem membra corporis cum sint multa unum corpus sunt. ita et Christus. Etenim in uno spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus. sive iudei. sive gentiles. sive servi. sive liberi. et omnes uno spiritu potati sumus. Nam et corpus non est unum membrum. sed multa. Si dixerit pes quia non sum manus non sum de corpore. non ideo non est de corpore. Et si dixerit auris quia non sum oculus. non ideo non est de corpore. Si totum corpus oculus. ubi auditus? Si totum auditus. ubi odoratus? Nunc autem posuit deus membra unumquodque eorum in corpore. sicut voluit. Quod si essent omnia unum membrum. ubi corpus? Nunc autem multa quidem membra. unum autem corpus. Non potest autem dicere oculus manui. opera tua non indigeo. aut iterum caput pedibus: non estis michi necessarii. sed multo magis que videntur membra corporis infirmiora esse necessariora sunt. Et que putamus ignobiliora esse membra corporis. honorem his habundantiorem circumdamus. et que inhonesta sunt nostra habundantiorem honorem habent. honesta autem nostra nullius egent. sed deus temperavit corpus ei cui deerat habundantiorem tribuendo honorem. ut non sit scisma in corpore. sed idipsum pro invicem sollicita sint membra. Et si quid patitur unum membrum. compatiuntur omnia membra. sive gloriatur unum membrum. congaudent omnia membra. Vos autem estis corpus Christi. et membra de membro. Et quosdam quidem posuit deus in ecclesia. Primum apostolos. secundo prophetas. tertio doctores. deinde virtutes. exin gratias curationum. opitulationes. gubernationes. genera linguarum. Numquid omnes apostoli? Numquid omnes prophete? Numquid omnes doctores? Numquid omnes virtutes? Numquid omnes gratiam habent curationum? Numquid omnes interpretantur?

Emulamini autem carismata meliora. Et adhuc excellentiorem viam vobis demonstro. Si linguis hominum loquar et angelorum. caritatem autem non habeam. factus sum velut es sonans. aut cymbalum tinniens. Et si habuero prophetiam. et noverim mysteria omnia. et omnem scientiam. et si habuero omnem fidem. ita ut montes transferam. caritatem autem non habeam. nichil sum. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas. et si tradidero corpus meum ita ut ardeam. caritatem autem non habuero. nichil michi prodest. Caritas patiens est. benigna est. Caritas non emulatur. non agit perperam. non inflatur. non est ambitiosa. non querit que sua sunt. non irritatur. non cogitat malum. non gaudet super iniquitatem. congaudet autem veritati. Omnia suffert. omnia credit. omnia sperat. omnia sustinet. caritas numquam excidet. Sive prophetie evacuabuntur. sive lingue cessabunt. sive scientia destruetur. Ex parte enim cognoscimus et ex parte prophetamus. Cum autem venerit quod perfectum est. evacuabitur quod ex parte est. Cum essem parvulus. loquebar ut parvulus. sapiebam ut parvulus. cogitabam ut parvulus. quando autem factus sum vir. evacuavi que erant parvuli. Videmus nunc per speculum in enigmate. tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte. tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum. Nunc autem manent fides. spes. caritas. tria hec. Maior autem his est caritas.

Sectamini caritatem. emulamini spiritalia. magis autem ut prophetetis. Qui enim loquitur lingua. non hominibus loquitur. sed deo. Nemo enim audit. Spiritus autem loquitur mysteria. Nam qui prophetat hominibus loquitur ad edificationem et exhortationem. et consolationem. Qui loquitur lingua semetipsum edificat. qui autem prophetat. ecclesiam dei edificat. Volo autem vos loqui linguis. magis autem prophetare. Nam maior est qui prophetat quam qui loquitur linguis. nisi forte interpretetur ut ecclesia edificationem accipiat. Nunc autem fratres si venero ad vos linguis loquens. quid vobis prodero. nisi vobis loquar aut in revelatione aut in scientia. aut in prophetia. aut in doctrina? Tamen que sine anima sunt vocem dantia. sive tybia. sive cythara. nisi distinctionem sonituum dederint. quomodo scietur quod canitur aut quod cytharizatur? Etenim si incertam vocem det tuba. quis parabit se ad bellum? Ita et vos per linguam nisi manifestum sermonem dederitis. quomodo scietur id quod dicitur? Eritis enim in aera loquentes. Tam multa. ut puta genera linguarum sunt in hoc mundo. et nichil sine voce est. Si ergo nesciero virtutem vocis. ero cui loquor barbarus. et qui loquitur michi barbarus. Sic et vos quoniam emulatores estis spirituum ad edificationem ecclesie querite. ut habundetis. Et ideo qui loquitur lingua. oret ut interpretetur. Nam si orem lingua. spiritus meus orat. mens autem mea sine fructu est. Quid ergo est? Orabo spiritu. orabo et mente. Psallam spiritu. psallam et mente. Ceterum si benedixeris spiritu. quis supplebit locum ydiote? quomodo dicet amen super tuam benedictionem quoniam quid dicas nescit? Nam tu quidem bene gratias agis. sed alter non edificatur. Gratias ago deo. quod omnium vestrum lingua loquor. sed in ecclesia volo quinque verba sensu meo loqui. ut et alios instruam. quam decem milia verborum in lingua.

Fratres. Nolite pueri effici sensibus. sed malicia parvuli estote. sensibus autem perfecti estote. In lege scriptum est. quoniam in aliis linguis. et labiis aliis loquar populo huic. Et nec sic exaudient me dicit dominus. Itaque lingue in signum sunt non fidelibus. sed infidelibus. Prophetie autem non infidelibus. sed fidelibus. Si ergo conveniat universa ecclesia in unum. et omnes linguis loquantur. intrent autem ydiote aut infideles. nonne dicent quod insanitis? Si autem omnes prophetent. intret autem quis infidelis vel ydiota. convincitur ab omnibus. diiudicatur ab omnibus. Occulta cordis eius manifesta fiunt. Et ita cadens in faciem adorabit deum. pronuntians quod vere deus in vobis sit. Quid ergo est fratres? Cum convenitis. unusquisque vestrum psalmum habet. doctrinam habet. apocalipsim habet. linguam habet. interpretationem habet. Omnia ad edificationem fiant. sive lingua quis loquitur secundum duos aut multum tres. et per partes. et unus interpretetur. Si autem non fuerit interpres. taceat in ecclesia. sibi autem loquatur et deo. Prophete duo aut tres dicant. et ceteri diiudicent. Quod si alii revelatum fuerit sedenti. prior taceat. Potestis enim omnes per singulos prophetare ut omnes discant. et omnes exhortentur. Et spiritus prophetarum prophetis subiecti sunt. Non enim dissensionis deus est sed pacis. sicut in omnibus ecclesiis sanctorum doceo. Mulieres in ecclesiis taceant. Non enim permittitur eis loqui. sed subditas esse sicut et lex dicit. Si quid autem volunt discere. domi viros suos interrogent. Turpe est enim mulieri in ecclesia loqui. An a vobis verbum dei processit. aut in vos solos pervenit? Si quis videtur propheta esse. aut spiritualis. cognoscat que scribo vobis. quia domini sunt mandata. Si quis autem ignorat. ignorabitur. Itaque fratres emulamini prophetare et loqui linguis nolite prohibere. Omnia autem honeste et secundum ordinem fiant in vobis.

Notum autem vobis facio fratres evangelium quod predicavi vobis. quod et accepistis. in quo et statis. per quod et salvamini. Qua ratione predicaverim vobis si tenetis. nisi frustra credidistis. Tradidi enim vobis in primis quod et accepi. quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris secundum scripturas. et quia sepultus est. et quia resurrexit tertia die. et quia visus est cephe. et post hec undecim. Deinde visus est plus quam quingentis fratribus simul. ex quibus multi manent usque adhuc. quidam autem dormierunt. Deinde visus est iacobo. deinde apostolis omnibus. Novissime autem omnium tamquam abortivo visus est et michi. Ego enim sum minimus apostolorum. qui non sum dignus vocari apostolus. quoniam persecutus sum ecclesiam dei. Gratia autem dei sum id quod sum. Et gratia eius in me vacua non fuit. sed habundantius omnibus illis laboravi. Non ego autem. sed gratia dei mecum. Sive enim ego. sive illi sic predicamus. et sic credidistis. Si autem Christus predicatur quod resurrexit a mortuis. quomodo quidam dicunt in vobis quoniam resurrectio mortuorum non est? Si autem resurrectio mortuorum non est: neque Christus resurrexit. Si autem Christus non resurrexit. inanis est ergo predicatio nostra. inanis est et fides vestra. Invenimur autem et falsi testes dei. quoniam testimonium diximus adversus deum quod suscitaverit Christum quem non suscitavit. Nam si mortui non resurgunt. neque Christus resurrexit. Quod si Christus non resurrexit. vana est fides vestra. Adhuc enim estis in peccatis vestris. Ergo et qui dormierunt in Christo. perierunt. Si in hac vita tantum in Christo sperantes sumus. miserabiliores sumus omnibus hominibus. Nunc autem Christus resurrexit a mortuis. primitie dormientium. Quoniam quidem per hominem mors. et per hominem resurrectio mortuorum. Et sicut in adam omnes moriuntur

ita et in Christo omnes vivificabuntur. Unusquisque autem in suo ordine, primitiae Christus. Deinde hi qui sunt Christi, qui in adventum eius crediderunt. Deinde finis, cum tradiderit regnum Deo et Patri. Cum evacuaverit omnem principatum, et potestatem, et virtutem. Oportet autem illum regnare donec ponat omnes inimicos sub pedibus eius. Novissima autem inimica destruetur mors. Omnia enim subiecit sub pedibus eius. Cum autem dicat omnia subiecta sunt ei, sine dubio praeter eum qui subiecit ei omnia. Cum autem subiecta illi fuerint omnia, tunc et ipse filius subiectus erit illi, qui sibi subiecit omnia, ut sit Deus omnia in omnibus. Alioquin quid facient qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt? Ut quid baptizantur pro illis? Ut quid nos periclitamur omni hora? Cotidie morior per vestram gloriam fratres, quam habeo in Christo Iesu domino nostro. Si secundum hominem ad bestias pugnavi Ephesi, quid mihi prodest si mortui non resurgunt? Manducemus et bibamus, cras enim moriemur. Nolite seduci. Corrumpunt enim bonos mores colloquia mala. Evigilate iusti, et nolite peccare. Ignorantiam enim Dei quidam habent. Ad reverentiam vobis loquor. Sed dicet aliquis: Quomodo resurgunt mortui? Quali autem corpore venient? Insipiens tu quod seminas non vivificabitur nisi prius moriatur. Et quod seminas non corpus quod futurum est seminas, sed nudum granum, ut puta tritici, aut alicuius ceterorum. Deus autem dat illi corpus sicut vult, et unicuique seminum proprium corpus.

Non omnis caro eadem caro, sed alia hominum, alia pecorum, alia volucrum, alia autem piscium. Et corpora caelestia, et corpora terrestria. Sed alia quidem terrestrium gloria, alia autem terrestrium. Alia claritas solis, alia claritas lunae, et alia claritas stellarum. Stella enim a stella differt in claritate, sic et resurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione, surget in incorruptione. Seminatur in ignobilitate, surget in gloria. Seminatur in infirmitate, surget in virtute. Seminatur corpus animale, surget corpus spiritale. Si est corpus animale, est et spiritale, sic scriptum est. Factus est primus homo Adam in animam viventem, novissimus Adam in spiritum vivificantem. Sed non prius quod spiritale est, sed quod animale est, deinde quod spiritale est. Primus homo de terra terrenus, secundus homo de caelo caelestis. Qualis terrenus, tales et terreni, et qualis caelestis, tales et caelestes. Igitur sicut portavimus imaginem terreni, portemus et imaginem caelestis. Hoc autem dico fratres, quia caro et sanguis regnum Dei possidere non possunt, neque corruptio incorruptelam possidebit. Ecce mysterium vobis dico. Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur. In momento, in ictu oculi, in novissima tuba. Canet enim, et mortui resurgent incorrupti, et nos immutabimur. Oportet enim hoc corruptibile induere incorruptionem, et mortale hoc induere immortalitatem. Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo qui scriptus est: Absorpta est mors in victoria. Ubi est mors victoria tua? Ubi est mors stimulus tuus? Stimulus autem mortis peccatum est, virtus vero peccati lex. Deo autem gratias qui dedit nobis victoriam per Iesum Christum dominum nostrum.

Itaque fratres dilectissimi stabiles estote et immobiles, abundantes in opere domini semper, scientes quod labor vester non est inanis in domino.

De collectis autem quae fiunt in sanctos, sicut ordinavi ecclesiis Galatiae, ita et vos facite per unam sabbati. Unusquisque vestrum apud se reponat recondens quod ei bene placuerit, ut non cum venero tunc collectae fiant. Cum autem praesens fuero, quos probaveritis per epistolas hos mittam perferre gratiam vestram in Hierusalem. Quod si dignum fuerit ut ego eam, mecum ibunt. Veniam autem ad vos cum Macedoniam pertransiero. Nam Macedoniam pertransibo. Apud vos autem forsitan manebo, vel etiam hiemabo, ut vos me deducatis quocumque iero. Nolo enim vos modo in transitu videre. Spero enim me aliquantulum temporis manere apud vos, si dominus permiserit. Permanebo autem Ephesi usque ad pentecosten. Ostium enim mihi apertum est magnum et evidens, et adversarii multi. Si autem venerit Timotheus, videte ut sine timore sit apud vos. Opus enim domini operatur sicut et ego. Ne quis ergo illum spernat. Deducite autem illum in pace, ut veniat ad me. Expecto enim illum cum fratribus. De Apollo autem fratre notum vobis facio, quia multum rogavi eum ut veniret ad vos cum fratribus, et utique non fuit voluntas eius ut nunc veniret. Veniet autem cum ei vacuum fuerit. Vigilate, state in fide, viriliter agite et confortamini. Omnia vestra in caritate fiant. Obsecro autem vos fratres, nostis domum Stephanae et Fortunati, quia sunt primitiae Achaiae, et in ministerium sanctorum ordinaverunt seipsos, ut et vos subditi sitis eiusmodi, et omni cooperanti et laboranti. Gaudeo autem in praesentia Stephanae et Fortunati et Achaici, quoniam id quod vobis deerat ipsi suppleverunt. Refecerunt enim et meum spiritum et vestrum. Cognoscite ergo qui eiusmodi sunt. Salutant vos ecclesiae Asiae. Salutant vos in domino multum Aquila et Priscilla, cum domestica sua ecclesia, apud quos et hospitor. Salutant vos fratres omnes. Salutate invicem in osculo sancto. Salutatio mea manu Pauli. Si quis non amat dominum nostrum Iesum Christum, sit anathema maranatha. Gratia domini nostri Iesu Christi vobiscum. Amen. Caritas mea cum omnibus vobis in Christo Iesu. Amen.

POST ACTAM PENITENTIAM EPISTOLA consolatoria scribit eis a Troade per Titum. Et collaudans eos hortatur ad meliora, contristatos quidem eos sed emendatos ostendens. ARG.

ITEM AD CORINTHIOS

PAULUS APOSTOLUS Iesu Christi per voluntatem Dei et Timotheus frater, ecclesiae Dei quae est Corinthi, cum sanctis omnibus qui sunt in universa Achaia. Gratia vobis et pax a Deo patre nostro et domino Iesu Christo. Benedictus Deus et pater domini nostri Iesu Christi, pater misericordiarum et Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra, ut possimus et ipsi consolari eos qui in omni pressura sunt, per exhortationem qua exhortamur et ipsi a Deo. Quoniam sicut abundant passiones Christi in nobis, ita et per Christum abundat consolatio nostra. Sive autem tribulamur pro vestra exhortatione et salute, sive consolamur pro vestra consolatione, sive exhortamur pro vestra exhortatione et salute, quae operatur tolerantiam earundem passionum quas et nos patimur, et spes nostra firma est pro vobis, scientes quoniam sicut socii passionum estis, sic eritis et consolationis.

Non enim volumus vos ignorare fratres de passione nostra quae facta est in Asia, quoniam supra modum gravati sumus supra virtutem, ita ut taederet nos etiam vivere. Sed ipsi in nobis responsum mortis habuimus, ut non simus fidentes in nobis, sed in Deo qui suscitat mortuos. Qui de tantis periculis eripuit nos et eruit, in quem speramus quoniam et adhuc eripiet, adiuvantibus et vobis in oratione pro nobis, ut ex multarum personis facierum eius quae in nobis est donationis per multos gratiae agantur pro nobis. Nam gloria nostra haec est, testimonium conscientiae nostrae, quod in simplicitate et sinceritate Dei, et non in sapientia carnali, sed in gratia Dei conversati sumus in hoc mundo, habundantius autem ad vos. Non enim alia scribimus vobis quam quae legistis et cognovistis. Spero autem quod usque in finem cognoscetis, sicut et cognovistis nos ex parte, quia gloria vestra sumus, sicut et vos nostra, in die domini nostri Iesu Christi.

Et hac confidentia volui prius venire ad vos, ut secundam gratiam haberetis, et per vos transire in Macedoniam, et iterum a Macedonia venire ad vos, et a vobis deduci in Iudaeam. Cum ergo hoc voluissem, numquid levitate usus sum? Aut quae cogito secundum carnem cogito, ut sit apud me est et non? Fidelis autem Deus est, quia sermo noster qui fit apud vos non est in illo est et non, sed est in illo est. Dei enim filius Iesus Christus qui in vobis per nos praedicatus est, per me et Silvanum et Timotheum, non fuit in illo est et non, sed est in illo fuit. Quotquot enim promissiones Dei sunt, in illo est. Ideo et per ipsum amen Deo ad gloriam nostram. Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, et qui unxit nos Deus, et qui signavit nos, et dedit pignus spiritus in cordibus nostris. Ego autem testem Deum invoco in animam meam, quod parcens vobis non veni ultra Corinthum, non quia dominamur fidei vestrae, sed adiutores sumus gaudii vestri. Nam fide statis. Statui autem hoc ipsum apud me, ne iterum in tristitia venirem ad vos. Si enim ego contristo vos, quis est qui me laetificet, nisi qui contristatur ex me? Et hoc ipsum scripsi vobis, ut non cum venero tristitiam super tristitiam habeam de quibus oportuerat me gaudere, confidens in omnibus vobis, quia meum gaudium omnium vestrum est. Nam ex multa tribulatione et angustia cordis scripsi vobis per multas lacrimas, ut non contristemini, sed ut sciatis quam caritatem habeam habundantius in vobis. Si quis autem me contristavit, non me contristavit, sed ex parte, ut non onerem omnes vos. Sufficit illi qui eiusmodi est obiurgatio haec quae fit a pluribus, ita ut e contrario magis donetis et consolemini, ne forte habundantiori tristitia absorbeatur qui eiusmodi est. Propter quod obsecro vos ut confirmetis in illum caritatem. Ideo enim et scripsi, ut cognoscam experimentum vestrum, an in omnibus oboedientes sitis. Cui autem aliquid donastis, et ego. Nam et ego quod donavi, si quid donavi, propter vos in persona Christi, ut non circumveniamur a Satana. Non enim ignoramus cogitationes eius. Cum venissem autem Troade propter evangelium Christi, et ostium mihi apertum esset in domino, non habui requiem spiritui meo, eo quod non invenerim Titum fratrem meum. Sed valefaciens eis profectus sum in Macedoniam.

Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in Christo Iesu, et odorem notitiae suae manifestat per nos in omni loco. Quia Christi bonus odor sumus Deo in his qui salvi fiunt et in his qui pereunt. Aliis quidem odor mortis in mortem, aliis quidem odor vitae in vitam. Et ad haec quis tam idoneus? Non enim sumus sicut plurimi adulterantes verbum Dei, sed ex sinceritate, sicut ex Deo, coram Deo in Christo loquimur. Incipimus iterum nosmet ipsos commendare? Aut numquid egemus sicut quidam commendaticiis epistolis ad vos aut ex vobis? Epistola nostra vos estis, scripta in cordibus nostris, quae scitur et legitur ab omnibus hominibus, manifestati quoniam epistola Christi estis ministrata a nobis, et scripta non atramento, sed spiritu Dei vivi, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus. Fiduciam autem talem habemus per Christum ad Deum, non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Qui et idoneos nos fecit ministros novi testamenti, non littera sed spiritu. Littera enim occidit, spiritus autem vivificat. Quod si ministratio mortis litteris deformata in lapidibus fuit in gloria, ita ut non possent intendere filii Israel in faciem Moysi propter gloriam vultus eius quae evacuatur, quomodo non magis ministratio spiritus erit in gloria? Nam si ministratio damnationis gloria est, multo magis habundat ministerium iustitiae in gloria. Nam nec glorificatum est quod claruit in hac parte, propter excellentem gloriam. Si enim quod evacuatur per gloriam est, multo magis quod manet in gloria est. Habentes igitur talem spem multa fiducia utimur, et non sicut Moyses ponebat velamen super faciem suam, ut non intenderent filii Israel in faciem eius quod evacuatur. Sed obtusi sunt sensus eorum. Usque in hodiernum enim diem id ipsum velamen in lectione veteris testamenti manet non revelatum, quoniam in Christo evacuatur. Sed usque in hodiernum diem cum legitur Moyses, velamen est positum super cor eorum. Cum autem conversus fuerit ad dominum, auferetur velamen. Dominus autem spiritus est. Ubi autem spiritus domini, ibi libertas. Nos vero omnes revelata facie gloriam domini speculantes, in eandem imaginem transformamur a claritate in claritatem, tamquam a domini spiritu.

Ideo habentes hanc ministrationem, iuxta quod misericordiam consecuti sumus, non deficimus, sed abdicamus occulta dedecoris, non ambulantes in astutia, neque adulterantes verbum Dei, sed in manifestatione veritatis commendantes nosmet ipsos ad omnem conscientiam hominum coram Deo. Quod si etiam opertum est evangelium nostrum, in his qui pereunt est opertum, in quibus Deus huius saeculi excaecavit mentes infidelium, ut non fulgeat illuminatio evangelii gloriae Christi, qui est imago Dei invisibilis. Non enim nosmet ipsos praedicamus, sed Iesum Christum dominum nostrum, nos autem servos vestros per Iesum. Quoniam Deus qui dixit de tenebris lucem splendescere, illuxit in cordibus nostris ad illuminationem scientiae claritatis Dei in facie Christi Iesu. Habemus autem thesaurum istum in vasis fictilibus, ut sublimitas sit virtutis Dei, et non ex nobis. In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur. Aporiamur, sed non destituimur. Persecutionem patimur, sed non derelinquimur. Deicimur, sed non perimus. Semper mortificationem domini Iesu in corpore nostro circumferentes, ut et vita Iesu in corporibus nostris manifestetur. Semper enim nos qui vivimus in mortem tradimur propter Iesum, ut et vita Iesu manifestetur in carne nostra mortali. Ergo mors in nobis operatur, vita autem in vobis. Habentes autem eundem spiritum fidei, sicut scriptum est: Credidi propter quod locutus sum, et nos credimus, propter quod et loquimur, scientes quoniam qui suscitavit Iesum, et nos cum Iesu suscitabit, et constituet nos vobiscum. Omnia enim propter vos, ut gratia habundans per multos gratiarum actione habundet in gloriam Dei. Propter quod non deficimus, sed licet is qui foris est noster homo corrumpatur, tamen is qui intus est renovatur de die in diem. Id enim quod in praesenti est momentaneum et leve tribulationis nostrae supra modum in sublimitate aeternum gloriae pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis quae videntur, sed quae non videntur. Quae enim videntur temporalia sunt, quae autem non videntur aeterna sunt.

281.

Scimus enim quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissolvatur, quod aedificationem ex Deo habemus domum non manufactam aeternam in caelis. Nam et in hoc ingemiscimus, habitationem nostram quae in caelo est superinduere cupientes, si tamen vestiti et non nudi inveniamur. Nam et qui sumus in hoc habitaculo ingemiscimus gravati, eo quod nolumus expoliari sed supervestiri, ut absorbeatur quod mortale est a vita. Qui autem efficit nos in hoc ipsum Deus, qui dedit nobis pignus spiritus. Audentes igitur semper, et scientes quoniam dum sumus in corpore peregrinamur a domino. Per fidem enim ambulamus et non per speciem. Audemus autem et bonam voluntatem habemus magis peregrinari a corpore et praesentes esse ad dominum. Et ideo contendimus sive absentes sive praesentes placere illi. Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis prout gessit, sive bonum sive malum. Scientes ergo timorem domini hominibus suademus, Deo autem manifesti sumus. Spero autem et in conscientiis vestris manifestos nos esse. Non iterum nos commendamus vobis gloriandi pro nobis, ut habeatis ad eos qui in facie gloriantur et non in corde. Sive enim mente excedimus Deo, sive sum-

sobrii vobis. Caritas enim Christi urget nos, estimantes hoc, quoniam si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt. Et pro omnibus mortuus est Christus, ut et qui vivunt, iam non sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est et resurrexit.

Itaque ex hac nemine novimus secundum carnem. Et si cognovimus Christum secundum carnem, sed nunc iam non novimus. Si qua ergo in Christo nova creatura, vetera transierunt, ecce facta sunt nova. Omnia autem ex deo qui reconciliavit nos sibi per Christum, et dedit nobis ministerium reconciliationis. Quoniam quidem deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta eorum, et posuit in nobis verbum reconciliationis. Pro Christo ergo legatione fungimur, tamquam deo exhortante per nos. Obsecramus pro Christo, reconciliamini deo. Eum qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur iustitia dei in ipso. Adiuvantes autem exhortamur, ne in vacuum gratiam dei recipiatis. Ait enim: Tempore accepto exaudivi te, et in die salutis adiuvi te. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum. Sed in omnibus exhibeamus nosmet ipsos sicut dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suavitate, in spiritu sancto, in caritate non ficta, in verbo veritatis, in virtute dei, per arma iustitie a dextris et a sinistris, per gloriam et ignobilitatem, per infamiam et bonam famam. Ut seductores et veraces, sicut qui ignoti et cogniti. Quasi morientes et ecce vivimus, ut castigati et non mortificati. Quasi tristes, semper autem gaudentes, sicut egentes, multos autem locupletantes, tamquam nihil habentes et omnia possidentes.

Os nostrum patet ad vos Corinthii, cor nostrum dilatatum est. Non angustiamini in nobis, sed angustiamini in visceribus vestris. Eandem autem habentes remunerationem, tamquam filiis dico, dilatamini et vos. Et nolite iugum ducere cum infidelibus. Que enim participatio iustitie cum iniquitate, aut que societas luci ad tenebras? Que autem conventio Christi ad Belial, aut que pars fideli cum infideli? Qui autem consensus templo dei cum idolis? Vos enim estis templum dei vivi. Sicut dicit deus: Quoniam inhabitabo in illis, et inter eos ambulabo, et ero illorum deus, et ipsi erunt mihi populus. Propter quod exite de medio eorum et separamini, dicit dominus, et inmundum ne tetigeritis, et ego recipiam vos, et ero vobis in patrem, et vos eritis mihi in filios et filias, dicit dominus omnipotens.

Has ergo habentes promissiones karissimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis et spiritus, perficientes sanctificationem in timore dei. Capite nos. Neminem lesimus, neminem corrupimus, neminem circumvenimus. Non ad condempnationem dico. Predixi enim quod in cordibus nostris estis, ad commoriendum et ad convivendum.

Multa mihi fiducia apud vos est, multa mihi gloriatio pro vobis. Repletus sum consolatione, superhabundo gaudio in omni tribulatione nostra. Nam et cum venissemus Macedoniam, nullam requiem habuit caro nostra, sed omnem tribulationem passi, foris pugne, intus timores. Sed qui consolatur humiles, consolatus est nos deus in adventu Titi. Non solum autem in adventu eius, sed etiam in solacio quo consolatus est in vobis, referens nobis vestrum desiderium, vestrum fletum, vestram emulationem pro me, ita ut magis gauderem. Quoniam etsi contristavi vos in epistola, non me penitet, etsi peniteret. Videns quod epistola illa, etsi ad horam vos contristavit, nunc gaudeo, non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad penitentiam. Contristati enim estis secundum deum, ut in nullo detrimentum patiamini ex nobis. Que enim secundum deum tristitia est, penitentiam in salutem stabilem operatur. Seculi autem tristitia mortem operatur. Ecce enim hoc ipsum secundum deum contristari vos, quantam in vobis operatur sollicitudinem, sed defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed emulationem, sed vindictam. In omnibus exhibuistis vos incontaminatos esse negotio. Igitur etsi scripsi vobis, non propter eum qui iniuriam fecit, nec propter eum qui passus est, sed ad manifestandam sollicitudinem nostram, quam pro vobis habemus coram deo. Ideo consolati sumus. In consolatione autem nostra, habundantius magis gavisi sumus super gaudium Titi, quia refectus est spiritus eius ab omnibus vobis. Et si quid apud illum de vobis gloriatus sum, non sum confusus. Sed sicut omnia de vobis in veritate locuti sumus, ita et gloratio nostra que fuit ad Titum, veritas facta est, et viscera eius habundantius in vobis sunt, reminiscentis omnium vestrum obedientiam, quomodo cum timore et tremore excepistis eum. Gaudeo quod in omnibus confido vobis.

Notam autem facimus vobis fratres gratiam dei que data est in ecclesiis Macedonie, quod in multo experimento tribulationis habundantia gaudii ipsorum, et altissima paupertas ipsorum habundavit in divitias simplicitatis ipsorum. Quia secundum virtutem testimonium illis reddo, et supra virtutem voluntarii fuerunt, cum multa exhortatione obsecrantes nos gratiam et communicationem ministerii, quod fit in sanctos. Et non sicut speravimus, sed semet ipsos dederunt primum domino, deinde nobis per voluntatem dei. Ita ut rogaremus Titum, ut quemadmodum cepit, ita et perficiat in vobis etiam gratiam istam. Sed sicut in omnibus habundatis, fide et sermone et scientia et omni sollicitudine, insuper et caritate vestra in nos, ut et in hac gratia habundetis. Non quasi imperans dico, sed per aliorum sollicitudinem etiam vestre caritatis ingenium bonum comprobans. Scitis enim gratiam domini nostri Iesu Christi, quoniam propter nos egenus factus est cum esset dives, ut illius inopia vos divites essetis. Et consilium in hoc do. Hoc enim vobis utile est, qui non solum facere sed et velle cepistis ab anno priore. Nunc vero et facto perficite, ut quemadmodum promptus est animus voluntatis, ita sit et perficiendi ex eo quod habetis. Si enim prompta voluntas est, secundum id quod habet accepta est, non secundum quod non habet. Non enim ut aliis sit remissio, vobis autem tribulatio, sed ex equalitate in hoc tempore presenti, vestra habundantia illorum inopiam suppleat, ut et illorum habundantia inopie vestre sit supplementum, ut fiat equalitas, sicut scriptum est: Qui multum non habundavit, et qui modicum non minoravit. Gratias autem deo qui dedit eandem sollicitudinem pro vobis in corde Titi, quoniam exhortationem quidem suscepit a me, sed cum sollicitior esset, sua voluntate profectus est ad vos. Misimus etiam cum illo fratrem cuius laus est in evangelio per omnes ecclesias. Non solum autem, verum etiam ordinatus ab ecclesiis comes peregrinationis nostre in hac gratia que ministratur a nobis ad eandem domini gloriam et destinatam voluntatem nostram, devitantes hoc, ne quis nos reprehendat in hac plenitudine que ministratur a nobis in gloriam dei. Providemus enim bona non solum coram deo, sed etiam coram hominibus. Misimus etiam cum illis et fratrem nostrum quem probavimus in multis sepe sollicitum esse, nunc autem multo sollicitiorem, confidentia multa in vobis, sive pro Tito qui est socius meus et in vos adiutor, sive fratribus nostris, apostolis ecclesiarum, gloria Christi. Ostensionem ergo que est caritatis vestre et nostre glorie pro vobis in illos ostendite in facie ecclesiarum dei. Nam de ministerio quod fit in sanctos, ex habundanti mihi est scribere vobis. Scio enim promptum animum vestrum, pro quo de vobis glorior apud Macedones, quoniam et Achaia parata est ab anno preterito, et vestra emulatio provocavit plurimos. Misi autem fratres, ut ne quod gloriamur de vobis evacuetur in hac parte, ut quemadmodum dixi parati sitis. Ne cum venerint mecum Macedones et invenerint vos imparatos, erubescamus nos, ut non dicamus vos, in hac substantia. Necessarium ergo existimavi rogare fratres ut preveniant ad vos et preparent promissam benedictionem hanc paratam esse, sic quasi benedictionem, non quasi avaritiam. Hoc autem dico: qui parce seminat parce et metet. Et qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus et metet. Unusquisque prout destinavit corde suo, non ex tristitia aut ex necessitate. Hylarem enim datorem diligit deus. Potens est autem deus omnem gratiam habundare facere in vobis, ut in omnibus semper omnem sufficientiam habentes habundetis in omne opus bonum, sicut scriptum est: Dispersit, dedit pauperibus, iustitia eius manet in seculum seculi. Qui autem administrat semen seminanti, et panem ad manducandum prestabit, et multiplicabit semen vestrum, et augebit incrementa frugum iustitie vestre. Ut in omnibus locupletati habundetis in omnem simplicitatem que operatur per nos gratiarum actionem deo. Quoniam ministerium huius officii non solum supplet ea que desunt sanctis, sed etiam habundat per multos gratiarum actione in domino, per probationem ministerii huius glorificantes deum in obedientia confessionis vestre in evangelium Christi, et simplicitate communicationis in illos et in omnes, et in ipsorum obsecratione pro vobis desiderantium vos propter eminentem gratiam dei in vobis. Gratias ago deo super inenarrabili dono eius.

Ipse autem ego Paulus obsecro vos per mansuetudinem et modestiam Christi, qui in facie quidem humilis inter vos, absens autem confido in vobis. Rogo autem ne presens audeam per eam confidentiam qua existimor audere in quosdam qui arbitrantur nos tamquam secundum carnem ambulemus. In carne enim ambulantes, non secundum carnem militamus. Nam arma militie nostre non carnalia, sed potentia deo ad destructionem munitionum, consilia destruentes, et omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam dei, et in captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi, et in promptu habentes ulcisci omnem inobedientiam, cum impleta fuerit vestra obedientia. Que secundum faciem sunt videte. Si quis confidit sibi Christi se esse, hoc cogitet iterum apud se, quia sicut ipse Christi est, ita et nos. Nam et si amplius aliquid gloriatus fuero de potestate nostra quam dedit dominus in edificationem et non in destructionem vestram, non erubescam. Ut autem non existimer tamquam terrere vos per epistolas, quoniam quidem epistole inquiunt graves sunt et fortes, presentia autem corporis infirma, et sermo contemptibilis. Hoc cogitet qui eiusmodi est, quia quales sumus verbo per epistolas absentes, tales et presentes in facto. Non enim audemus inserere aut comparare nos quibusdam, qui se ipsos commendant, sed ipsi in nobis metipsos metientes et comparantes nosmet ipsos nobis. Nos autem non in inmensum gloriabimur, sed secundum mensuram regule qua mensus est nobis deus, mensuram pertingendi usque ad vos. Non enim quasi non pertingentes usque ad vos superextendimus nos. Usque ad vos enim pervenimus in evangelio Christi, non in inmensum gloriantes in alienis laboribus, spem autem habentes crescentis fidei vestre in vobis magnificari secundum regulam nostram in habundantiam, etiam in illa que ultra vos sunt evangelizare, non in aliena regula in his que preparata sunt gloriari. Qui autem gloriatur, in domino glorietur. Non enim qui se ipsum commendat ille probatus est, sed quem deus commendat.

Utinam sustineretis modicum quid insipientie mee, sed et supportate me. Emulor enim vos dei emulatione. Despondi enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo. Timeo autem ne sicut serpens Evam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri, et excidant a simplicitate que est in Christo Iesu. Nam si is qui venit alium Christum predicat, quem non predicavimus, aut alium spiritum accipitis quem non accepistis, aut aliud evangelium quod non recepistis, recte pateremini. Existimo enim nihil me minus fecisse a magnis apostolis. Nam etsi imperitus sum sermone, sed non scientia. In omnibus autem manifestati sumus vobis. Aut numquid peccatum feci meipsum humilians, ut vos exaltemini? Quoniam gratis evangelium dei evangelizavi vobis. Alias ecclesias expoliavi, accipiens stipendium ad ministerium vestrum. Et cum essem apud vos et egerem, nulli onerosus fui. Nam quod mihi deerat, suppleverunt fratres qui venerunt a Macedonia, et in omnibus sine onere vobis me servavi et servabo. Est enim veritas Christi in me, quoniam hec gloria non infringetur in me in regionibus Achaie. Quare? Quia non diligo vos? Deus scit. Quod autem facio et faciam, ut amputem occasionem eorum qui volunt occasionem, ut in quo gloriantur, tales inveniantur sicut et nos.

Nam eiusmodi pseudo apostoli operarii subdoli, transfigurantes se in apostolos Christi. Et non mirum. Ipse enim Sathanas transfigurat se in angelum lucis. Non est ergo magnum si ministri eius transfigurentur velut ministri iustitie, quorum finis erit secundum ipsorum opera. Iterum dico, ne quis me putet insipientem esse. Alioquin velut insipientem accipite me, ut et ego modicum quid glorier. Quod loquor, non loquor secundum deum, sed quasi in insipientia, in hac substantia glorie. Quoniam multi gloriantur secundum carnem, et ego gloriabor. Libenter enim suffertis insipientes, cum sitis ipsi sapientes. Sustinetis enim si quis vos in servitutem redigit, si quis devorat, si quis accipit, si quis extollitur, si quis in faciem vos cedit. Secundum ignobilitatem dico, quasi nos infirmi fuerimus in hac parte. In quo quis audet, in insipientia dico, audeo et ego. Hebrei sunt, et ego. Israhelite sunt, et ego. Semen Abrahe sunt, et ego. Ministri Christi sunt, et ego. Ut minus sapiens dico, plus ego. In laboribus plurimis, in carceribus habundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter. A iudeis quinquies quadragenas una minus accepi. Ter virgis cesus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci, nocte ac die in profundo maris fui. In itineribus sepe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in civitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus. In labore et erumpna, in vigiliis multis, in fame et siti, in ieiuniis multis, in frigore et nuditate, preter illa que extrinsecus sunt, instantia mea cotidiana, sollicitudo omnium ecclesiarum. Quis infirmatur, et ego non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non uror? Si gloriari oportet, que infirmitatis mee sunt gloriabor. Deus et pater domini nostri Iesu Christi scit, qui est benedictus in secula, quod non mentior. Damasci prepositus gentis Arethe regis custodiebat civitatem Damascenorum, ut me comprehenderet. Et per fenestram in sporta dimissus sum per murum, et sic effugi manus eius. Si gloriari oportet, non expedit quidem. Veniam autem ad visiones et revelationes domini. Scio hominem in Christo ante annos quatuordecim, sive in corpore sive extra corpus nescio, deus scit, raptum huiusmodi usque ad tertium celum. Et scio huiusmodi hominem sive in corpore sive extra corpus nescio, deus scit, quoniam raptus est in paradysum, et audivit archana verba que non licet homini loqui. Pro huiusmodi gloriabor, pro me autem nihil gloriabor nisi in infirmitatibus meis. Nam si voluero gloriari, non ero insipiens. Veritatem enim dicam. Parco autem, ne quis me existimet supra id quod videt in me, aut aliquid ex me. Et ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis mee, angelus Sathane, ut me colaphizet. Propter quod ter dominum rogavi ut discederet a me, et dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea. Nam virtus in infirmitate perficitur. Libenter ergo gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi.

Propter quod placeo mihi in infirmitatibus, in contumeliis, in necessitatibus, in pe

cutionibus, in angustiis pro Christo. Cum enim infirmor, tunc potens sum. Factus sum insipiens, vos me coegistis. Ego enim debui a vobis commendari. Nichil enim minus habui ab his qui supra modum apostoli, tametsi nichil sum. Signa tamen apostolatus mei facta sunt super vos in omni patientia, signis et prodigiis et virtutibus. Quid est enim quod minus habuistis prae ceteris ecclesiis, nisi quod ego ipse non gravavi vos? Donate michi hanc iniuriam.

Ecce tertio hoc paratus sum venire ad vos, et non ero gravis vobis. Non enim quaero quae vestra sunt, sed vos. Nec enim debent filii parentibus thesaurizare, sed parentes filiis. Ego autem libentissime impendam, et superimpendar ipse pro animabus vestris, licet vos plus diligens, minus diligar. Sed esto, ego vos non gravavi, sed cum essem astutus, dolo vos cepi. Numquid per aliquem eorum quos misi ad vos circumveni vos? Rogavi Titum, et misi cum eo fratrem. Numquid Titus vos circumvenit? Nonne eodem spiritu ambulavimus? Nonne hisdem vestigiis? Olim putatis quod excusemus nos apud vos? Coram Deo in Christo loquimur. Omnia autem karissimi propter vestram aedificationem. Timeo enim ne forte cum venero non quales volo inveniam vos, et ego inveniar a vobis qualem non vultis. Ne forte contentiones, emulationes, animositates, dissensiones, detractiones, seditiones sint inter vos. Non iterum cum venero humiliet me Deus apud vos, ut lugeam multos ex his qui ante peccaverunt, et non egerunt penitentiam super immunditia et fornicatione et impudicitia quam gesserunt. Ecce tertio hoc venio ad vos. In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum. Praedixi et praedico ut praesens et nunc absens his qui ante peccaverunt et ceteris omnibus, quia si iterum venero non parcam. An experimentum quaeritis eius qui in me loquitur Christus? Qui in vobis non infirmatur, sed potens est in vobis. Nam et si crucifixus est ex infirmitate, sed vivit ex virtute Dei. Nam et si nos infirmi sumus in illo, sed vivimus cum eo ex virtute Dei in vobis. Vosmet ipsos temptate si estis in fide, ipsi vos probate. An non cognoscitis vos ipsos, quia Christus Iesus in vobis est? Nisi forte reprobi estis. Spero autem quod cognoscetis quia nos non sumus reprobi. Oramus autem Deum ut nichil mali faciatis, non ut nos probati pareamus, sed ut vos quod bonum est faciatis, nos autem ut reprobi simus. Non enim possumus aliquid adversus veritatem, sed pro veritate. Gaudemus enim quando nos infirmi sumus, vos autem potentes estis. Hoc et oramus vestram consummationem. Ideo haec absens scribo, ut non praesens durius agam, secundum potestatem quam Dominus dedit michi in aedificationem et non in destructionem.

De cetero fratres gaudete, perfecti estote, exhortamini, idem sapite, pacem habete, et Deus dilectionis et pacis erit vobiscum. Salutate invicem in osculo sancto. Salutant vos omnes sancti. Gratia Domini nostri Iesu Christi et caritas Dei et communicatio sancti Spiritus sit cum omnibus vobis. Amen.

Explicit epistola ad Corinthios.

Galathe sunt Greci. Hi verbum veritatis primum ab apostolo acceperunt, sed post discessum eius temptati sunt a falsis apostolis, ut in legem et circumcisionem verterentur. Hos apostolus revocat ad fidem veritatis, scribens eis ab Epheso. ARG.

III

INCIPIT EPISTOLA AD GALATHAS

PAULUS APOSTOLUS non ab hominibus neque per hominem, sed per Iesum Christum et Deum patrem qui suscitavit eum a mortuis, et qui mecum sunt omnes fratres ecclesiis Galathie. Gratia vobis et pax a Deo patre et Domino nostro Iesu Christo, qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, ut eriperet nos de praesenti saeculo nequam, secundum voluntatem Dei et patris nostri, cui est gloria in saecula saeculorum. Amen. Miror quod sic tam cito transferimini ab eo qui vos vocavit in gratiam Christi in aliud evangelium, quod non est aliud, nisi sunt aliqui qui vos conturbant et volunt convertere evangelium Christi. Sed licet nos aut angelus de caelo evangelizet vobis praeter quod evangelizavimus vobis, anathema sit. Sicut praediximus, et nunc iterum dico: Si quis vobis evangelizaverit praeter id quod accepistis, anathema sit. Modo enim hominibus suadeo an Deo? Aut quaero hominibus placere? Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem.

Notum enim vobis facio evangelium quod evangelizatum est a me, quia non est secundum hominem. Neque enim ego ab homine accepi illud neque didici, sed per revelationem Iesu Christi. Audistis enim conversationem meam aliquando in iudaismo, quoniam supra modum persequebar ecclesiam Dei et expugnabam illam, et proficiebam supra multos coetaneos meos in genere meo, abundantius emulator existens paternarum mearum traditionum. Cum autem placuit ei qui me segregavit de utero matris meae et vocavit per gratiam suam ut revelaret filium suum in me, ut evangelizarem illum in gentibus, continuo non acquievi carni et sanguini, neque veni Hierosolimam ad antecessores meos apostolos, sed abii in Arabiam, et iterum reversus sum Damascum. Deinde post annos tres veni Hierosolimam videre Petrum, et mansi apud eum diebus quindecim. Alium autem apostolorum vidi neminem, nisi Iacobum fratrem Domini. Quae autem scribo vobis, ecce coram Deo quia non mentior. Deinde veni in partes Syriae et Ciliciae. Eram autem ignotus facie ecclesiis Iudeae quae erant in Christo. Tantum autem auditum habebant, quoniam qui persequebatur nos aliquando, nunc evangelizat fidem quam aliquando expugnabat, et in me clarificabant Deum. Deinde post annos quatuordecim iterum ascendi Hierosolimam cum Barnaba, assumpto et Tito. Ascendi autem secundum revelationem, et contuli cum illis evangelium quod praedico in gentibus, seorsum autem his qui videbantur esse maiores, ne forte in vacuum currerem aut cucurrissem. Sed neque Titus qui mecum erat, cum esset gentilis, compulsus est circumcidi, sed propter subintroductos falsos fratres, qui subintroierunt explorare libertatem nostram quam habemus in Christo Iesu, ut nos in servitutem redigerent. Quibus nec ad horam cessimus subiectioni, ut veritas evangelii permaneat apud vos. Ab his autem qui videbantur esse aliquid, quales aliquando fuerint nichil mea interest; Deus personam hominis non accipit. Michi autem qui videbantur esse aliquid nichil contulerunt. Sed e contra cum vidissent quod creditum est michi evangelium praeputii, sicut et Petro circumcisionis, qui enim operatus est Petro in apostolatum circumcisionis, operatus est et michi inter gentes. Et cum cognovissent gratiam quae data est michi, Iacobus et Cephas et Iohannes, qui videbantur columnae esse, dextras dederunt michi et Barnabae societatis, ut nos in gentes, ipsi autem in circumcisionem, tantum ut pauperum memores essemus. Quod etiam sollicitus fui hoc ipsum facere.

Cum autem venisset Cephas Antiochiam, in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat. Prius enim quam venirent quidam a Iacobo, cum gentibus edebat. Cum autem venissent, subtrahebat et segregabat se, timens eos qui ex circumcisione erant. Et simulationi eius consenserunt ceteri Iudei, ita ut et Barnabas duceretur ab eis in illam simulationem. Sed cum vidissem quod non recte ambularent ad veritatem evangelii, dixi Cephae coram omnibus: Si tu Iudeus cum sis gentiliter et non iudaice vivis, quomodo gentes cogis iudaizare? Nos natura Iudei, et non ex gentibus peccatores. Scientes autem quod non iustificabitur homo ex operibus legis nisi per fidem Iesu Christi, et nos in Christo Iesu credimus, ut iustificemur ex fide Iesu Christi et non ex operibus legis. Propter quod ex operibus legis non iustificabitur omnis caro.

Quod si quaerentes iustificari in Christo, inventi sumus et ipsi peccatores, numquid Christus peccati minister est? Absit. Si enim quae destruxi iterum aedifico, praevaricatorem me constituo. Ego enim per legem legi mortuus sum, ut Deo vivam. Christo confixus sum cruci. Vivo autem iam non ego, vivit vero in me Christus. Quod autem nunc vivo in carne, in fide vivo filii Dei, qui dilexit me et tradidit semet ipsum pro me. Non abicio gratiam Dei. Si enim per legem iustitia, ergo Christus gratis mortuus est. O insensati Galathe, quis vos fascinavit non credere veritati, ante quorum oculos Iesus Christus proscriptus est in vobis crucifixus? Hoc solum volo a vobis discere: Ex operibus legis spiritum accepistis, an ex auditu fidei? Sic stulti estis, ut cum spiritu coeperitis, nunc carne consummemini? Tanta passi estis sine causa, si tamen sine causa. Qui ergo tribuit vobis spiritum et operatur virtutes in vobis, ex operibus legis an ex auditu fidei? Sic scriptum est: Credidit Abraham Deo, et reputatum est ei ad iustitiam. Cognoscite ergo quia qui ex fide sunt, hi sunt filii Abrahe. Providens autem scriptura quia ex fide iustificat gentes Deus, praenuntiavit Abrahe quia benedicentur in te omnes gentes.

Itaque qui ex fide sunt, benedicentur cum fideli Abraham. Quicumque enim ex operibus legis sunt, sub maledicto sunt. Scriptum est enim: Maledictus omnis qui non permanserit in omnibus quae scripta sunt in libro legis ut faciat ea. Quoniam in lege nemo iustificatur apud Deum, manifestum est, quia iustus ex fide vivit. Lex autem non est ex fide, sed qui fecerit ea vivet in illis. Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum, quia scriptum est: Maledictus omnis qui pendet in ligno, ut in gentibus benedictio Abrahe fieret in Christo Iesu, ut pollicitationem spiritus accipiamus per fidem. Fratres, secundum hominem dico, tamen hominis confirmatum testamentum nemo spernit aut superordinat. Abrahe dictae sunt promissiones et semini eius. Non dicit: et seminibus, quasi in multis, sed quasi in uno: et semini tuo, qui est Christus. Hoc autem dico: testamentum confirmatum a Deo, quae post quadringentos et triginta annos facta est lex, non irritum facit ad evacuandam promissionem. Nam si ex lege hereditas, iam non ex promissione. Abrahe autem per repromissionem donavit Deus. Quid igitur lex? Propter transgressiones posita est, donec veniret semen cui promiserat, ordinata per angelos in manu mediatoris. Mediator autem unius non est, Deus autem unus est. Lex ergo adversus promissa Dei? Absit. Si enim data esset lex quae posset vivificare, vere ex lege esset iustitia. Sed conclusit scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus. Prius autem quam veniret fides, sub lege custodiebamur conclusi in eam fidem quae revelanda erat. Itaque lex pedagogus noster fuit in Christo, ut ex fide iustificemur. At ubi venit fides, iam non sumus sub pedagogo. Omnes enim filii Dei estis per fidem in Christo Iesu. Quicumque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis. Non est Iudeus neque Grecus, non est servus neque liber, non est masculus neque femina; omnes enim vos unum estis in Christo Iesu. Si autem vos Christi, ergo Abrahe semen estis, secundum promissionem heredes. Dico autem, quanto tempore heres parvulus est, nichil differt a servo cum sit dominus omnium, sed sub tutoribus et actoribus est usque ad praefinitum tempus a patre.

Ita et nos cum essemus parvuli, sub elementis mundi eramus servientes. At ubi venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum natum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus. Quoniam autem estis filii Dei, misit Deus spiritum filii sui in corda nostra clamantem: Abba pater. Itaque iam non est servus, sed filius. Quod si filius, et heres per Deum. Sed tunc quidem ignorantes Deum, his qui natura non sunt dii serviebatis. Nunc autem cum cognoveritis Deum, immo cogniti sitis a Deo, quomodo convertimini iterum ad infirma et egena elementa, quibus denuo servire vultis? Dies observatis et menses et tempora et annos. Timeo vos, ne forte sine causa laboraverim in vobis. Estote sicut et ego, quia et ego sicut vos. Fratres, obsecro vos, nichil me laesistis. Scitis autem quia per infirmitatem carnis evangelizavi vobis iam pridem, et temptationem vestram in carne mea non sprevistis neque respuistis, sed sicut angelum Dei excepistis me, sicut Christum Iesum.

282.

Ubi est ergo beatitudo vestra? Testimonium enim perhibeo vobis, quia si fieri posset, oculos vestros eruissetis et dedissetis michi. Ergo inimicus vobis factus sum verum dicens vobis? Emulantur vos non bene, sed excludere vos volunt, ut illos emulemini. Bonum autem emulamini in bono semper, et non tantum cum praesens sum apud vos.

Filioli mei, quos iterum parturio donec formetur Christus in vobis, vellem esse apud vos modo, et mutare vocem meam, quoniam confundor in vobis. Dicite michi, qui sub lege vultis esse, legem non legistis? Scriptum est enim quoniam Abraham duos filios habuit, unum de ancilla et unum de libera. Sed qui de ancilla secundum carnem natus est, qui autem de libera per repromissionem. Quae sunt per allegoriam dicta. Haec enim sunt duo testamenta, unum quidem a monte Syna in servitutem generans, quae est Agar. Syna autem mons est in Arabia, qui coniunctus est ei quae nunc est Hierusalem, et servit cum filiis suis. Illa autem quae sursum est Hierusalem libera est, quae est mater nostra. Scriptum est enim: Laetare sterilis quae non paris, erumpe et clama quae non parturis, quia multi filii desertae magis quam eius quae habet virum. Nos autem fratres secundum Ysaac promissionis filii sumus. Sed sicut tunc qui secundum carnem natus fuerat persequebatur eum qui secundum spiritum, ita et nunc. Sed quid dicit scriptura? Eice ancillam et filium eius, non enim heres erit filius ancillae cum filio liberae. Qua libertate Christus nos liberavit.

State et nolite iterum iugo servitutis contineri.

Ecce ego Paulus dico vobis, quoniam si circumcidamini, Christus vobis nichil proderit. Testificor autem rursum omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est universae legis faciendae. Evacuati estis a Christo, qui in lege iustificamini; a gratia excidistis. Nos enim spiritu ex fide spem iustitiae expectamus. Nam in Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet neque praeputium, sed fides quae per caritatem operatur. Currebatis bene; quis vos fascinavit veritati non obedire? Persuasio haec non est ex eo qui vocat vos. Modicum fermentum totam massam corrumpit. Ego confido in vobis in Domino, quod nichil aliud sapietis. Qui autem conturbat vos, portabit iudicium, quicumque est ille.

Ego autem fratres si circumcisionem adhuc praedico, quid adhuc persecutionem patior? Ergo evacuatum est scandalum crucis. Utinam et abscidantur qui vos conturbant. Vos enim in libertatem vocati estis, fratres; tantum ne libertatem in occasionem detis carnis, sed per caritatem servite invicem. Omnis enim lex in uno sermone completur: Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Quod si invicem mordetis et comeditis,

fidelitate ne ab invicem consumamini. Dico autem: Spiritu ambulate, et desideria carnis non perficietis. Caro enim concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem. Haec enim sibi invicem adversantur, ut non quaecumque vultis illa faciatis. Quod si spiritu ducimini, non estis sub lege. Manifesta autem sunt opera carnis, quae sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum servitus, veneficia, inimicitiae, contentiones, aemulationes, irae, rixae, dissensiones, sectae, invidiae, homicidia, ebrietates, comessationes, et his similia: quae praedico vobis sicut praedixi, quoniam qui talia agunt regnum Dei non consequentur. Fructus autem spiritus est: caritas, gaudium, pax, longanimitas, bonitas, benignitas, fides, modestia, continentia. Adversus huiusmodi non est lex. Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis et concupiscentiis. Si vivimus spiritu, spiritu et ambulemus. Non efficiamur inanis gloriae cupidi, invicem provocantes, invicem invidentes. Fratres, et si praeoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne et tu tempteris. Alter alterius onera portate, et sic adimplebitis legem Christi. Nam si quis existimat se aliquid esse cum nihil sit, ipse se seducit. Opus autem suum probet unusquisque, et sic in semet ipso gloriam habebit, et non in altero. Unusquisque enim onus suum portabit. Communicet autem is qui catechizatur verbo ei qui se catechizat in omnibus bonis. Nolite errare, Deus non irridetur. Quae enim seminaverit homo, haec et metet. Quoniam qui seminat in carne sua, de carne et metet corruptionem; qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam aeternam. Bonum autem facientes non deficiamus; tempore enim suo metemus non deficientes. Ergo dum tempus habemus operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei. Videte qualibus litteris scripsi vobis mea manu. Quicumque volunt placere in carne, hi cogunt vos circumcidi, tantum ut crucis Christi persecutionem non patiantur. Neque enim qui circumciduntur legem custodiunt, sed volunt vos circumcidi, ut in carne vestra glorientur. Mihi autem absit gloriari nisi in cruce domini nostri Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est et ego mundo. In Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet neque praeputium, sed nova creatura. Et quicumque hanc regulam secuti fuerint, pax super illos et misericordia, et super Israel Dei. De cetero nemo mihi molestus sit; ego enim stigmata Iesu in corpore meo porto. Gratia domini nostri Iesu Christi cum spiritu vestro, fratres. Amen. Explicit epistola ad Galathas.

ARGUMENTUM.

Ephesi sunt Asiani. Hi accepto verbo veritatis perstiterunt in fide. Hos collaudat apostolus scribens eis a Roma de carcere per Tychicum diaconum.

IIII. INCIPIT EPISTOLA AD EPHESIOS.

PAULUS APOSTOLUS Iesu Christi per voluntatem Dei sanctis omnibus qui sunt Ephesi et fidelibus in Christo Iesu. Gratia vobis et pax a Deo patre nostro et domino Iesu Christo. Benedictus Deus et pater domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spiritali in caelestibus in Christo, sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti et immaculati in conspectu eius in caritate. Qui praedestinavit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum, secundum propositum voluntatis suae, in laudem gloriae gratiae suae, in qua gratificavit nos in dilecto filio suo, in quo habemus redemptionem per sanguinem eius, remissionem peccatorum secundum divitias gratiae eius, quae superabundavit in nobis in omni sapientia et prudentia, ut notum faceret nobis sacramentum voluntatis suae, secundum beneplacitum eius, quod proposuit in eo in dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, quae in caelis et quae in terra sunt, in ipso; in quo etiam sorte vocati sumus, praedestinati secundum propositum eius qui omnia operatur secundum consilium voluntatis suae, ut simus in laudem gloriae eius, qui ante speravimus in Christo; in quo et vos cum audissetis verbum veritatis, evangelium salutis vestrae, in quo et credentes signati estis spiritu promissionis sancto, qui est pignus hereditatis nostrae, in redemptionem adquisitionis, in laudem gloriae ipsius. Propterea et ego audiens fidem vestram quae est in domino Iesu et dilectionem in omnes sanctos, non cesso gratias agens pro vobis, memoriam vestri faciens in orationibus meis, ut Deus domini nostri Iesu Christi, pater gloriae, det vobis spiritum sapientiae et revelationis in agnitione eius, illuminatos oculos cordis vestri, ut sciatis quae sit spes vocationis eius, et quae divitiae gloriae hereditatis eius in sanctis, et quae sit supereminens magnitudo virtutis eius in nos qui credidimus secundum operationem potentiae virtutis eius, quam operatus est in Christo suscitans illum a mortuis, et constituens ad dexteram suam in caelestibus, supra omnem principatum et potestatem et virtutem et dominationem et omne nomen quod nominatur, non solum in hoc saeculo sed etiam in futuro; et omnia subiecit sub pedibus eius, et ipsum dedit caput supra omnem ecclesiam, quae est corpus ipsius, plenitudo eius qui omnia in omnibus adimpletur. Et vos cum essetis mortui delictis et peccatis vestris, in quibus aliquando ambulastis secundum saeculum mundi huius, secundum principem potestatis aeris huius spiritus, qui nunc operatur in filios diffidentiae; in quibus et nos omnes aliquando conversati sumus in desideriis carnis nostrae, facientes voluntatem carnis et cogitationum, et eramus natura filii irae, sicut et ceteri. Deus autem, qui dives est in misericordia, propter nimiam caritatem suam qua dilexit nos, cum essemus mortui peccatis, convivificavit nos Christo, cuius gratia estis salvati, et conresuscitavit et consedere fecit in caelestibus in Christo Iesu, ut ostenderet in saeculis supervenientibus abundantes divitias gratiae suae in bonitate super nos in Christo Iesu. Gratia enim estis salvati per fidem, et hoc non ex vobis; Dei enim donum est, non ex operibus, ut ne quis glorietur. Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quae praeparavit Deus ut in illis ambulemus. Propter quod memores estote quod aliquando vos gentes in carne, qui dicimini praeputium ab ea quae dicitur circumcisio in carne manufacta, quia eratis illo in tempore sine Christo, alienati a conversatione Israel, et hospites testamentorum promissionis, spem non habentes, et sine Deo in hoc mundo. Nunc autem in Christo Iesu vos qui aliquando eratis longe facti estis prope in sanguine Christi. Ipse est enim pax nostra, qui fecit utraque unum, et medium parietem maceriae solvens, inimicitias in carne sua, legem mandatorum decretis evacuans, ut duos condat in semet ipso in unum novum hominem, faciens pacem, et reconciliet ambos in uno corpore Deo per crucem, interficiens inimicitias in semet ipso. Et veniens evangelizavit pacem vobis qui longe fuistis, et pacem his qui prope, quoniam per ipsum habemus accessum ambo in uno spiritu ad patrem. Ergo iam non estis hospites et advenae, sed estis cives sanctorum et domestici Dei, superaedificati super fundamentum apostolorum et prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu, in quo omnis aedificatio constructa crescit in templum sanctum in domino, in quo et vos coaedificamini in habitaculum Dei in spiritu sancto.

Huius rei gratia ego Paulus vinctus Christi Iesu pro vobis gentibus, si tamen audistis dispensationem gratiae Dei quae data est mihi in vobis, quoniam secundum revelationem notum mihi factum est sacramentum, sicut supra scripsi in brevi, prout potestis legentes intellegere prudentiam meam in mysterio Christi, quod aliis generationibus non est agnitum filiis hominum, sicut nunc revelatum est sanctis apostolis eius et prophetis in spiritu, esse gentes coheredes et concorporales et comparticipes promissionis eius in Christo Iesu per evangelium, cuius factus sum minister secundum donum gratiae Dei quae data est mihi secundum operationem virtutis eius. Mihi omnium sanctorum minimo data est gratia haec, in gentibus evangelizare investigabiles divitias Christi, et illuminare omnes quae sit dispensatio sacramenti absconditi a saeculis in Deo qui omnia creavit, ut innotescat principibus et potestatibus in caelestibus per ecclesiam multiformis sapientia Dei, secundum praefinitionem saeculorum quam fecit in Christo Iesu domino nostro, in quo habemus fiduciam et accessum in confidentia per fidem eius.

Propter quod peto ne deficiatis in tribulationibus meis pro vobis, quae est gloria vestra. Huius rei gratia flecto genua mea ad patrem domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis paternitas in caelis et in terra nominatur, ut det vobis secundum divitias gloriae suae virtute corroborari per spiritum eius in interiorem hominem, habitare Christum per fidem in cordibus vestris, in caritate radicati et fundati, ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis quae sit latitudo et longitudo et sublimitas et profundum, scire etiam supereminentem scientiae caritatem Christi, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei. Ei autem qui potens est omnia facere superabundanter quam petimus aut intellegimus, secundum virtutem quae operatur in nobis, ipsi gloria in ecclesia in Christo Iesu in omnes generationes saeculi saeculorum. Amen. Obsecro itaque vos ego vinctus in domino ut digne ambuletis vocatione qua vocati estis, cum omni humilitate et mansuetudine, cum patientia supportantes invicem in caritate, solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis. Unum corpus et unus spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestrae. Unus dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus et pater omnium, qui super omnes et per omnia et in omnibus nobis.

Unicuique autem nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi. Propter quod dicit: Ascendens in altum captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus. Quod autem ascendit, quid est nisi quia et descendit primum in inferiores partes terrae? Qui descendit, ipse est et qui ascendit super omnes caelos, ut impleret omnia. Et ipse dedit quosdam quidem apostolos, quosdam autem prophetas, alios vero evangelistas, alios autem pastores et doctores, ad consummationem sanctorum in opus ministerii, in aedificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei et agnitionis filii Dei, in virum perfectum, in mensuram aetatis plenitudinis Christi, ut iam non simus parvuli fluctuantes et circumferamur omni vento doctrinae in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris. Veritatem autem facientes in caritate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus, ex quo totum corpus compactum et conexum per omnem iuncturam subministrationis secundum operationem in mensuram uniuscuiusque membri, augmentum corporis facit in aedificationem sui in caritate.

Hoc igitur dico et testificor in domino, ut iam non ambuletis sicut gentes ambulant in vanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati a vita Dei per ignorantiam quae est in illis, propter caecitatem cordis ipsorum, qui desperantes semet ipsos tradiderunt impudicitiae, in operationem immunditiae omnis in avaritia. Vos autem non ita didicistis Christum, si tamen illum audistis et in ipso edocti estis, sicut est veritas in Iesu, deponere vos secundum pristinam conversationem veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris. Renovamini autem spiritu mentis vestrae, et induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia et sanctitate veritatis. Propter quod deponentes mendacium loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo, quoniam sumus invicem membra. Irascimini et nolite peccare; sol non occidat super iracundiam vestram. Nolite locum dare diabolo. Qui furabatur, iam non furetur; magis autem laboret operando manibus suis quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti.

Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat, sed si quis bonus est ad aedificationem opportunitatis fidei, ut det gratiam audientibus. Et nolite contristare spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in diem redemptionis. Omnis amaritudo et ira et indignatio et clamor et blasphemia tollatur a vobis cum omni malitia. Estote autem invicem benigni, misericordes, donantes invicem, sicut et Deus in Christo donavit vobis. Estote ergo imitatores Dei sicut filii karissimi, et ambulate in dilectione, sicut et Christus dilexit nos et tradidit semet ipsum pro nobis oblationem et hostiam Deo in odorem suavitatis. Fornicatio autem et omnis immunditia aut avaritia nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos, aut turpitudo aut stultiloquium aut scurrilitas, quae ad rem non pertinet, sed magis gratiarum actio. Hoc enim scitote intellegentes, quod omnis fornicator aut immundus aut avarus, quod est idolorum servitus, non habet hereditatem in regno Christi et Dei. Nemo vos seducat inanibus verbis; propter haec enim venit ira Dei in filios diffidentiae. Nolite ergo effici participes eorum. Eratis enim aliquando tenebrae, nunc autem lux in domino; ut filii lucis ambulate. Fructus enim lucis est in omni bonitate et iustitia et veritate, probantes quid sit beneplacitum Deo, et nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum, magis autem et redarguite. Quae enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est et dicere. Omnia autem quae arguuntur a lumine manifestantur; omne enim quod manifestatur lumen est. Propter quod dicit: Surge qui dormis, et exsurge a mortuis, et inluminabit te Christus. Videte itaque quomodo caute ambuletis, non quasi insipientes, sed ut sapientes, redimentes tempus, quoniam dies mali sunt. Propterea nolite fieri inprudentes, sed intellegentes quae sit voluntas Dei. Et nolite inebriari vino, in quo est luxuria, sed implemini spiritu sancto, loquentes vobismet ipsis in psalmis et hymnis et canticis spiritalibus, cantantes et psallentes in cordibus vestris domino, gratias agentes semper pro omnibus in nomine domini nostri Iesu Christi Deo et patri, subiecti invicem in timore Christi. Mulieres viris suis subditae sint sicut domino, quoniam vir caput est mulieris, sicut Christus caput est ecclesiae, ipse salvator corporis eius. Sed sicut ecclesia subiecta est Christo, ita et mulieres viris suis in omnibus. Viri, diligite uxores vestras, sicut et Christus dilexit ecclesiam et tradidit se ipsum pro ea, ut illam sanctificaret mundans lavacro aquae in verbo, ut exhiberet ipse gloriosam sibi ecclesiam, non habentem maculam aut rugam aut aliquid eiusmodi, sed ut sit sancta et immaculata. Ita et viri debent diligere uxores suas ut corpora sua. Qui suam uxorem diligit, se ipsum diligit. Nemo enim umquam carnem suam odio habuit.

in sermonis apertione oris mei. cum fiducia notum facere myste
rium euglii p quo legatione fungor in cathena. hac. ita ut ipsa
audeam. prout oportet me loqui. Ut aut & uos sciatis que circa
me sunt. quid agam. omnia nota faciet uob tichicus karissim
fr. & fidelis minister i dno quem misi ad uos in hoc ipsum ut cognos
catis que circa nos sunt. & consoletur corda urã. Pax fratrib;
& caritas cum fide. a do patre nro. & dno ihu xpo. Gratia
cum omnib; qui diligunt dnm nrm ihm in incorruptione amen.

PHILIPPENSES SUNT MACEDONES. ARG
Hi accepto uerbo ueritatis pstiterunt in fide. nec receperunt
falsos aplos. Hos apls collaudans. scribit eis a roma de
carcere p epaphroditum.

V INCIP. EPLA AD PHILIPPENS.

PAULUS ET TIMOTEUS

serui ihu xpi. omnib; scis in xpo ihu qui sunt philippis.
cum episcopis & diaconib;. grã uob & pax a do patre nro
& dno ihu xpo. Gratias ago deo meo in omni memoria urã
semp in orationib; meis. p omnib; uobis cum gaudio deprecationem
faciens sup communicatione urã in euglio xpi. a prima die usq;
nc. Confidens hoc ipsum. quia qui cepit in uobis opus bonum

…

soli uos. Quia & thessalonicã & semel & bis in usum misistis
m. Non quia quero datum. sed requiro fructum habundantem i
ratione urã. Habeo aut omnia & habundo. repletus sum acceptis
ab epaphrodito que misistis in odorem suauitatis. hostia accepta
placentem do. Ds aute meus impleat omne desideriu urm
scdm diuitias suas in gla in xpo ihu. Deo aut patri nro gtã
in scla sclor amen. Salutate omnē scm in xpo ihu. salutant
uos omnes sci. Maxime aut qui de cesaris domo sunt. Gra
dni nri ihu xpi cum spu urõ amen.

THESSALONICENSES SUNT MACEDONES ARG
in xpo ihu. qui accepto uerbo ueritatis pstiterunt in fide.
etiam in psecutione ciuium suor. Preterea nec receperũt
ea que a falsis aplis dicebantur. hos collaudat apls scri
bens eis ab athenis p titicum & onesimum.

VI INCIP EPLA AD THESSALONIC

PAULUS ET SILUANUS

& tymotheus ecclie thessalonicensium in do patre & dno
ihu xpo. grã uob & pax. Gratias agimus do semp
p omnib; uob. memoriam uri facientes in orationib;
nris sine intermissione memores opis fidi urẽ & laboris & ca
ritatis. & sustinentie spei dni nri ihu xpi ante dm & patrem nrm.
Scientes frs dilecti a deo electione urãm quia euglm nrm n fuit

283

a uob[is] in sermone tantum. sed et in uirtute et in sp[iritu] s[an]c[t]o et in pleni tudine multa. sic[ut] scitis quales fuerimus in uob[is] p[ro]pter uos. Et uos imitatores n[ost]ri facti estis et d[omi]ni. excipientes uerbum in tribulatione multa. cum gaudio sp[iritus] s[an]c[t]i. ita ut facti sitis forma om[n]ib[us] creden tib[us] in macedonia et achaia. A uob[is] enim diffamat[us] est sermo d[omi]ni. Non solum in macedonia et in achaia. sed in om[n]i loco fides u[est]ra que e[st] ad d[eu]m p[ro]fecta e[st]. ita ut n[on] sit nob[is] necesse quicq[uam] loqui. Ip si enim de nob[is] annunciant qualem introitum habuerim[us] ad uos et quom[odo] conuersi estis ad d[eu]m. a simulachris seruire d[e]o uiuo et uero. et expectare filium eius de celis. que[m] suscitauit ex mortuis ih[esu]m q[ui] eripuit nos ab ira uentura. N[am] ip[s]i scitis introitu[m] n[ost]r[u]m ad uos fr[atre]s. quia n[on] inanis fuit. sed ante passi et contumeliis affe cti. sic[ut] scitis in philippis. Fiducia[m] habuim[us] in d[e]o n[ost]ro. [illegible] Exhortatio enim n[ost]ra n[on] [illegible] de errore neq[ue] de inmunditia neq[ue] in dolo. sed sic[ut] p[ro]bati sumus a d[e]o. ut crederet[ur] nob[is] euang[e]l[iu]m. ita loquimur. Non q[ua]si homimib[us] pla centes. sed d[e]o q[ui] p[ro]bat corda n[ost]ra. Neq[ue] enim aliquando fuim[us] in ser mone adulationis sic[ut] scitis. neq[ue] in occasione auaritie. d[eu]s testis est. nec querentes ab hominib[us] gl[ori]am neq[ue] ab aliis. cum possim[us] ho[neri]... [illegible]

[illegible]

... inquietos. consolamini pusillanimes. suscipite infirmos. pati entes estote ad om[ne]s. Videte ne quis malum p[ro] malo alicui reddat. s[ed] semp[er] q[uo]d bonum est sectamini inuicem et in om[ne]s. Semp[er] gaudete. sine intermissione orate. in om[n]ib[us] gr[ati]as agite. Hec enim uolu[n]tas d[e]i est in xp[ist]o ih[es]u in om[n]ib[us] uob[is]. Sp[iritu]m nolite extinguere. p[ro]phetias nolite sp[er]nere. Omnia au[tem] p[ro]bate. q[uo]d bonum e[st] tenete. ab om[n]i sp[ec]ie mala abstinete uos. Ip[s]e au[tem] d[eu]s pacis sc[an]tificet uos p[er] om[n]ia. ut integer sp[iritu]s u[este]r et anima et corpus sine querela in aduentu d[omi]ni n[ost]ri ih[es]u xp[ist]i seruet[ur]. Fidelis est qui uocauit uos. qui etia[m] faciet. Fr[atre]s orate p[ro] nob[is]. Salutate fr[atre]s om[ne]s in osculo s[an]c[t]o. Adiuro uos p[er] d[omi]n[u]m ut legat[ur] ep[istu]la hec omnib[us] s[an]c[t]is fr[atri]b[us]. Gr[ati]a d[omi]ni n[ost]ri ih[es]u xp[ist]i uobiscum amen.

Ad thessalonicenses secundam scribit ep[istu]lam. et notum facit de temporib[us] nouissimus. et de aduer sarii destructione. Scribit eis hanc ep[istu]lam ab athenis p[er] titu[m] et onesimum. et hortatur ad incrementa sc[i]ent[ie] ur[ba]num.

IT[EM] AD THESSALONIC[ENSE]S.

PAULUS ET SILVANUS et tymotheus ecclesie thessalonicensium in d[e]o patre n[ost]ro et d[omi]no ih[es]u xp[ist]o. Gr[ati]a uob[is] et pax a d[e]o patre n[ost]ro et d[omi]no ih[es]u xp[ist]o. Gratias agere debemus d[e]o semp[er] p[ro] uob[is] fr[atre]s. ita ut dignum est. qu[onia]m sup[er]crescit fides u[est]ra. et habun dat caritas uniuscuiusq[ue] omnium u[est]r[u]m in inuice[m]. Ita ut et nos ip[s]i in uob[is] gloriemur in eccl[es]iis d[e]i p[ro] patientia u[est]ra et fide in om[n]ib[us] p[er]secutionib[us] u[est]ris et tribulationib[us]. quas sustinetis in exemplum iusti iudicii d[e]i. ut digni habeamini in regno d[e]i p[ro] quo et patimini. Si tamen iustu[m] est apud d[eu]m retribuere tribulatione[m] his qui uos tribulant. et uob[is] qui tri bulamini requie[m] nobiscum in reuelatione d[omi]ni ih[es]u de celo cu[m] angelis ...

[illegible]

... animi cum illa. ut confundatur. Et nolite quasi inimicum existimare. s[ed] corripite ut fr[atre]m. Ip[s]e au[tem] d[omi]n[u]s pacis det uob[is] pacem sempiternam in om[n]i loco. D[omi]n[u]s cum om[n]ib[us] uob[is]. Salutatio mea manu pauli. q[uo]d e[st] signum in om[n]i ep[istu]la. ita scribo. Gr[ati]a d[omi]ni n[ost]ri ih[es]u xp[ist]i cum om[n]ib[us] uob[is] amen.

Colossenses et hi sicut laodicenses sunt asiani. Et ipsi p[re]uenti erant a pseudo ap[osto]lis. nec ad hos ac cessit ap[osto]l[u]s. sed et hos p[er] ep[istu]lam corrigit. Audierant enim uerbu[m] ab archippo. qui et ministerium in eos accepit. Ergo ap[osto]l[u]s iam ligatus scribit eis ab epheso p[er] tychicum diaconem.

VII INC[IPIT] EP[IST]LA AD COLOSSENSIS

PAULUS APOSTOLUS xp[ist]i ih[es]u p[er] uoluntatem d[e]i et tymotheus fr[ate]r his q[ui] s[unt] colossis. s[an]c[t]is et fidelib[us] fratrib[us] in xp[ist]o ih[es]u. Gr[ati]a uobis et pax a deo patre n[ost]ro. Gratias agimus d[e]o patri d[omi]ni n[ost]ri ih[es]u xp[ist]i semp[er] p[ro] uob[is] orantes. audientes fidem u[est]ram in xp[ist]o ih[es]u. et dilectione[m] q[ua]m habetis in s[an]c[t]os om[ne]s p[ro]pter spem que reposita e[st] uob[is] in celis. q[ua]m audistis in uerbo ueritatis euang[e]lii. q[uo]d p[er]uenit ...

bere p(ro)uob(is) & p(ro) his q(ui) s(un)t laodicie. & qui hierapoli. Salutat uos lucas medicus karus & demas. Salutate fr(atre)s q(ui) s(un)t laodicie & nimpham. & q(ue) in domo eius est ecc(les)iam. Et cu(m) lecta fuerit ap(u)d uos ep(isto)la hec. facite ut & in laodicensium ecc(les)ia legat(ur). & ea que laodicensium est uos legatis. Et dicite archippo. Vide ministerium q(uo)d accepisti in d(omi)no. ut illud impleas. Salutatio mea manu pauli. memores estote uinculorum meorum. Gratia d(omi)ni n(ost)ri uobiscum amen.

TIMOTHEUM INSTRUIT ET DOCET DE ordinatione episcopatus & diaconii. & omnis ecclesiastice disciplinę. scribens ei de laodicia uerba exhortationis.

VIII INCP(IT) EP(ISTO)LA AD TIMOTHEUM

PAULUS APOSTOLUS x(ris)pi ih(es)u secundum imperium d(e)i saluatoris n(ost)ri ih(es)u x(rist)i spei n(ost)re. timotheo dilecto in fide. gr(ati)a. misericordia. & pax a d(e)o patre & ih(es)u x(rist)o d(omi)no n(ost)ro. Sicut rogaui te ut remaneres ephesi cum irem in macedonia. ut denuntiares quibusdam ne aliter docerent. neque intenderent fabulis & genealogiis interminatis. que questiones p(re)stant mag(is) q(ua)m edificationem dei q(ue) est in fide.

284

... Bene agere divites fieri in opib(us) bonis facile tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam. O tymothee, depositum custodi devitans prophanas vocum novitates, & oppositiones falsi nominis scientie. Quam quidem promittentes circa fidem exciderunt. Gratia tecum amen.

ITEM TIMOTHEO SCRIBIT DE EXhortatione martyrii, & omnis regule veritatis. & quid futurum sit temporib(us) novissimis novissimis & de sua passione scribens ei ab urbe roma.

ITEM AD TIMOTHEUM

PAULUS APOSTOLUS

TITUM COMMONEFACIT ET INSTRUIT de constructione presbiterii. & de spiritali conuersatione & hereticis uitandis. qui in scripturis iudaicis credunt. Scribit ei a Nicopoli. curcete exhortando & obsecrando.

VIIII. INCP. EPLA. AD TITV.

PAULUS SERUUS

dei. apls autem ihu xpi secundum fidem electorum dei & agnitionem ueritatis quae secundum pietate est in spe uitae aeternae. quam promisit qui non mentitur ds. ante tempora secularia.

IN PRIMIS DICENDUM EST CUR APLS paulus in hac epla. scribendo non seruauerit morem suum. ut uel uocabulum nominis sui. uel ordinis scriberet dignitatem. Haec causa est. quod ad eos scriberet qui ex circumcisione crediderant. quasi gentium apls & non hebreorum. sciens quoque eorum superbiam. suamque humilitatem ipse demonstrans. meritum officii sui noluit ante ferre. Nam simili modo & iohs apls propter humilitatem in epla sua nomen suum eadem ratione non praetulit. Hanc ergo eplam fertur apls ad hebreos conscriptam hebraica lingua misisse. cuius sensum & ordinem retinens lucas euglista post excessum beati apli pauli greco sermone composuit. & post haec in latinum translata.

X. EPLA AD HEBREOS

MULTIFARIE

multisque modis olim ds loquens patribus ...

PHILEMONI FAMILIARES LITTERAS pro onesimo seruo eius. scribit autem ei ab urbe roma de carcere.

INCP. EPLA AD PHILEMONE

PAULUS UINCTUS

ihu xpi. & timotheus fr philemoni dilecto adiutori nro. & apphie sorori karissimae. & archippo conmilitoni nro. & ecclesiae quae in domo tua est. gratia uobis & pax a deo patre nro. & dno ihu xpo.

285

... ei voluntatem. Faciens in vobis quod placeat coram se per Iesum Christum, cui gloria in saecula saeculorum amen. Rogo autem vos fratres ut sufferatis verbum solacii, et enim per pauca scripsi vobis. Cognoscite fratrem nostrum Timotheum dimissum, cum quo si celerius venerit videbo vos. Salutate omnes praepositos vestros et omnes sanctos. Salutant vos de Italia fratres. Gratia cum omnibus vobis amen.

EPISTOLA AD LAODICENSES.

PAULUS APOSTOLUS non ab hominibus neque per hominem sed per Iesum Christum, fratribus qui sunt Laodiciae. Gratia vobis et pax a deo patre et domino Iesu Christo. Gratias ago Christo per omnem orationem meam, quod estis permanentes in eo et perseverantes in operibus eius, promissum expectantes in diem iudicii. Neque destituant vos quorundam vaniloquia insinuantium, ut vos avertant a veritate evangelii quod a me praedicatur. Et nunc faciet deus ut qui sunt ex me ad profectum veritatis evangelii deservientes et facientes benignitatem operum, quae salutis vitae aeternae. Et nunc palam sunt vincula mea quae patior in Christo, quibus laetor et gaudeo. Et hoc mihi est ad salutem perpetuam, quod ipsum factum orationibus vestris et administrante spiritu sancto, sive per vitam sive per mortem. Est enim mihi vivere in Christo et mori gaudium. Et id ipsum in vobis faciet misericordia sua, ut eandem dilectionem habeatis et sitis unanimes. Ergo karissimi, ut audistis praesentia mei, ita retinete et facite in timore dei, et erit vobis vita in aeternum. Est enim deus qui operatur in vobis. Et facite sine retractu quaecumque facitis. Et quod est optimum, dilectissimi, gaudete in Christo. Et praecavete sordidos homines in lucro omnes. Sint petitiones vestrae palam apud deum, et estote firmi in sensu Christi. Et quae integra et vera et pudica et iusta et casta et amabilia sunt, facite. Et quae audistis et accepistis in corde retinete, et erit vobis pax. Salutant omnes fratres in osculo sancto. Salutant vos sancti. Gratia domini nostri Iesu Christi cum spiritu vestro. Hanc facite legi Colossensibus, et Colossensium vobis. Explicit.

Salve regina misericordie, vita, dulcedo et spes nostra salve. Ad te clamamus exules filii Eve. Ad te suspiramus gementes et flentes in hac lacrimarum valle. Eia ergo advocata nostra, illos tuos misericordes oculos ad nos converte, et Iesum benedictum fructum ventris tui nobis post hoc exilium ostende. Virgo mater ecclesie, eterne porta glorie, esto nobis refugium apud patrem et filium. O clemens, virgo clemens, virgo pia, virgo dulcis, O MARIA. Exaudi preces supplicum ad te pia clamantium. O pia. Funde preces tuo nato Iesu Christo crucifixo, vulnerato pro nobis et flagellato, spinis puncto, felle potato. O dulcis MARIA. Salve. O MARIA.

[illegible]

[illegible] LAS IN DISC[illegible]
AS · ME IPSUM MISER[illegible]
ONERANDO ALIENIS ONER[illegible]
[illegible] MEAS
CULPAS [illegible] PECCA[illegible]
[illegible] QUIA MULTUM
ACCEPI ALIORUM PEC[illegible]
ET [illegible] NON RE[illegible]
HOC QUOD AD DISPENS[illegible]
[illegible] ACCEPI ELEMOS
[illegible] IN DE AD MEUM [illegible]
RETINUI ET AD DEL[illegible]
AS PROPRIAS DELEC[illegible]
[illegible]TER IMMO MISERA[illegible]
[illegible]ITER RETORSI [illegible]
[illegible] EOR ME IS CULPAS
EGO PECCAM QUOD E[illegible]
[illegible] ACCEPI SACR[illegible]
[illegible] SEMPER POLL[illegible]
[illegible] INDIGNUS ACCEPI COR
PUS XPICTI ET SANGU[illegible]
NEM [illegible]
[illegible] SACERD[illegible]
[illegible] DIVINA MYSTER[illegible]
[illegible]
[illegible] DISCORD[illegible]
[illegible] CULPAS E[illegible]
[illegible]

minum praecedebam. Ges
tima autem humilis et de
uotus, sed non indecen
tiam innocentiae. Quod in
publico inde [illegible]
ormes sicut [illegible]. Ego
peccaui in [illegible]
omni uicia [illegible]
te [illegible] opposui [illegible] me
sicut scriptura do
cuit. [illegible]
inimicis [illegible] abu
luxurie [illegible] castitate
non opposui nec libidini
continentiam. Peccaui
in ira, in cenodoxia, in uanita
tum praesumptione, in
pertinacia, in iactantia,
in arrogantia, in inoboedi
entia, in loquacitate, in
ypocrisi, quibus non oppo
sui consilium, timorem
domini, intellegentiam,
prouidentiam, memoriam,
tractabilitatem, sa
gacitatem. Peccaui in ex
ultatione in aduersis, in
afflictione in prospe
ris, in amaritudine, in su
surratione, in per[illegible]tra
ctione, in odio, in malicia,
quibus non opposui [illegible]
constantiam, toleran
tiam, mitiam, dilectio
nem, bonitatem, largita
tem. Peccaui in fallacia,
in usura, in fraude, in rapina,
in periurio, in uiolentia,
in philargiria, quibus non
opposui consilium, longa
nimitatem, sufficientiam,
contemplationem, com
punctionem, modestiam,
frugalitatem. Pecca
ui in prostitutione, in
delicits, in turpitudine,
in lasciuia, in petulan
tia, in titillatione,
fornicatione [illegible]
nec opposui [illegible]
temperantiam, pace
[illegible]entiam, miseri
[illegible]

mansuetudinem. Pecc
aui in ira, sine causa, in
rixa, in clamore, in furo
re, in luctu, in proter
uia, in blasphemia, quibus
non opposui legem, equi
tatem, bonitatem, cor
rectionem, iusiuran
di obseruationem, se
ueritatem, parcitas.
Peccaui in tristicia, in
rancore, in metu, in tor
pore, in acidia, in que
rela, in pusillanimitate,
in desperatione, quibus
non opposui habilitate
taciturnitatem, dis
cretionem, ieiunium, con
temptus seculi, anime
afflictionem, sobrie
tatem. Peccaui in uen
tris ingluuie, in ebrietu
dine mentis, in crapula,
in gula, in obliuione, in [illegible]
[illegible]ore, in [illegible]
uoracitate, quibus non
opposui munditiam, reli
gionem, castitatem,
oboedientiam, continen
tiam, reuerentiam,
austeritatem. Pecca
ui in libidine, in lubrica
tione, in ignauia, in bla
nditiis, in uoluptate, in
turpitudine, in inmundi
cia, quibus non opposui
magnanimitatem, ala
critatem, concordi
am, libertatem, conpas
sionem, pietatem, gra
tiam. Peccaui in tergiue
rsatione, in imposto
ritate, in discordia,
in uecordia, in socor
dia, in segnitie, in desi
dio. Nec eis beniuolen
tiam opposui, non since
ritatem, non concor
diam, non alacritate,
non uigilias. Sed his o
mnibus praescriptis ui
ciis tamquam in deliciis
conuersatus sum in [illegible]

MEIS · INDE CONFITEOR
MEAS CULPAS SIUE DE
OMNIBUS PECCATIS QUE
FECI POSTQUAM NATUS
SUM ET BAPTISMUM AC
CEPI USQ(ue) IN HANC HORA(M)
DEO CONFITEOR ET
TIBI SACERDOTI · QUE
AUT SUM RECORDATUS
AUT NON SUM RECORD
ATUS · AUT SCIENDO
PECCAUI AUT NESCI
ENDO AUT UIGILANDO
AUT DORMIENDO · DE
OMNIBUS PECCATIS QUE
EGO FECI ME RECOG
NOSCO PECCATOREM
INDE CONFITEOR MEAS
CULPAS · DEO OMNIPOTE(N)
TI ET SANCTIS ANGE
LIS EIUS ET OMNIBUS SA
NCTIS EIUS ET TIBI SA
CERDOTI DEI · RECOR
TE FRATER ET SACER
DOS UT DIGNERIS PRO
ME DOMINI MISERICORDI
AM DEPRECARI QUIA PEC
CATOR ET FRAGILIS NI
MIS EGO SUM NON EST
ENIM HOMO PECCATOR
SUPER TERRAM UT EGO
QUIA NON CESSO DIE NO
CTUQ(ue) PECCARE IN COGI
TATIONIBUS PRAUIS · IN
UERBIS OCIOSIS · IN ACT
IS INIQUIS · IN UAGATIONE
MENTIS · IN OCIOSITATI
BUS MULTIS · IN IRA · IN ACCE
DIA · IN UANA GLORIA IN SU
PERBIA · IN CUPIDITATE
IN CIBO ET POTU IN LI
BIDINE ET FORNICATIONE
IN PERIURIIS · IN FURTIS IN
FALSIS CRIMINATIONIB(us)
ET QUIA MULTA SUNT PE
CCATA MEA ET INNUME
RABILIA SCELERA MEA
ET NEGLIGENTIIS SUM NIMIS
DE OPERE DEI ET [illegible]
DINE MEO QUE CUSTODI
RE DEBUI CUNCTIS DETE
RIOR ME TAMEN EST ME
LIOR NOMINIBUS MEIS SEN

288.

PECCATIS IN QUIBUS CUMQ(ue)
HUMANA FRAGILITAS CON
TRA DEUM ET CREATORE(M)
PECCARE POTEST · IN OM
NIBUS ME REUM ESSE
CONFITEOR ET PECCA
TOREM AGNOSCO · ET
ERUBESCO ET EXPAUE
SCO · DUM TANTAM PA
GINAM CONSPICIO IN QUA
UIRTUTES SUNT DES
CRIPTE QUIBUS SUM
ALIENUS ET [illegible] QUIB(us)
SUM PLENUS · UNDE AMPL
DICAM [illegible] MISERICORDI
DOMINI MULTE QUIA NON
SUM CONSUMPTUS · QUIA
NON DEFECERUNT [illegible]
RATIONES EIUS · UNDE
[illegible] TURBATA
EST ET QUID DICAM
DICAM QUARE TRISTI
ES ANIMA MEA ET QUARE
CONTURBAS ME · SPER
IN DEO QUONIAM ADHUC
CONFITEBOR ILLI · ERGO
CONFITEOR TIBI DOMINE
SANCTE PATER OMNI
POTENS ETERNE D(eu)S
OMNIA PECCATA ET CRI
MINA MEA QUECUMQ(ue) GE
SSI AB INFANTIA UEL IN
IUUENTUTE MEA OMNIA
QUECUMQ(ue) CONTRA PRE
CEPTA ET LEGEM DEI
COMMISI OMNIBUS DIEB(us)
UITE MEE AUT IN UER
BO UEL IN FACTO SIUE
IN COGITATIONIBUS [illegible]
[illegible]
NOSTI PECCATA MEA
[illegible] SCIS FRAGILITATE(M)
MEAS MISERIAS PARCE
INDULGE ET MISERERE
MEI QUIA TIBI SOLI PE
CCAUI PECCAUI CUM PA
RENTIBUS UEL FRATRIB(us)
MEIS [illegible] ET INIQUI
TATEM FECI SUBUENI
MICHI PECCATORI PIE
D(eu)S EGO PATREM ET FI
LIUM ET SPIRITUM SAN
CTUM UNUM DEUM [illegible]

CON[illegible]

OMNI[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

MISERICORDIA ET [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] DEUM

[illegible] ET REGEM

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] DOMINO NOSTRO

IHESU XPISTO QUI [illegible]

[illegible] EST DE SPI

RITU SANCTO

EX [illegible]

SPIRITUM SANCTUM

[illegible] PROCEDENTI

[illegible]

TRINITATI [illegible]

SANCTE MARIE [illegible]

[illegible] PERPETUE

VIRGINI ET S[illegible] MICHA

ELI [illegible] RAPH[illegible]

ET OMNIBUS [illegible]

ANGELIS ET ARCHANGE

LIS ET OMNIBUS SANCTIS

BEATORUM SPIRITIBUS

ET S[illegible]

[illegible]

[illegible] PATRIARCHIS

PROPHETIS [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

IACOBO S PHILIPPO S

[illegible]

[illegible] S IACOBO

S [illegible]

[illegible]

[illegible] S MARCO [illegible]

[illegible]

[illegible]

OMNIBUS [illegible]

[illegible]

[illegible] INNOCENTIBUS S

STEPHANO [illegible]

[illegible] DIONISIO S [illegible]

[illegible] S ADALBERTO

[illegible] S [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

OMNIBUS SANCTIS [illegible]

[illegible] S [illegible]

S GREGORIO S [illegible]

[illegible] S NICOLAO S [illegible]

[illegible] S AUGUSTINO

[illegible] S BENE

[illegible]

[illegible]

OMNIBUS SANCTIS CON

FESSORIBUS ET [illegible]

SANCTIS MONACHIS ET

HEREMITIS S [illegible]

[illegible] S [illegible]

[illegible] S [illegible]

[illegible] S ANASTASIE S [illegible]

[illegible] S MARINE [illegible]

[illegible] S [illegible]

[illegible] S SPEI S [illegible]

[illegible] S PERSEUER[illegible]

S [illegible] ET OMNIBUS

SANCTIS UIRGINIBUS E

[illegible]

[illegible]

[illegible] OMNIBUS SANCTIS

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

OR OMNES SANCTOS [illegible]

ET UOS FRATRES [illegible]

[illegible]

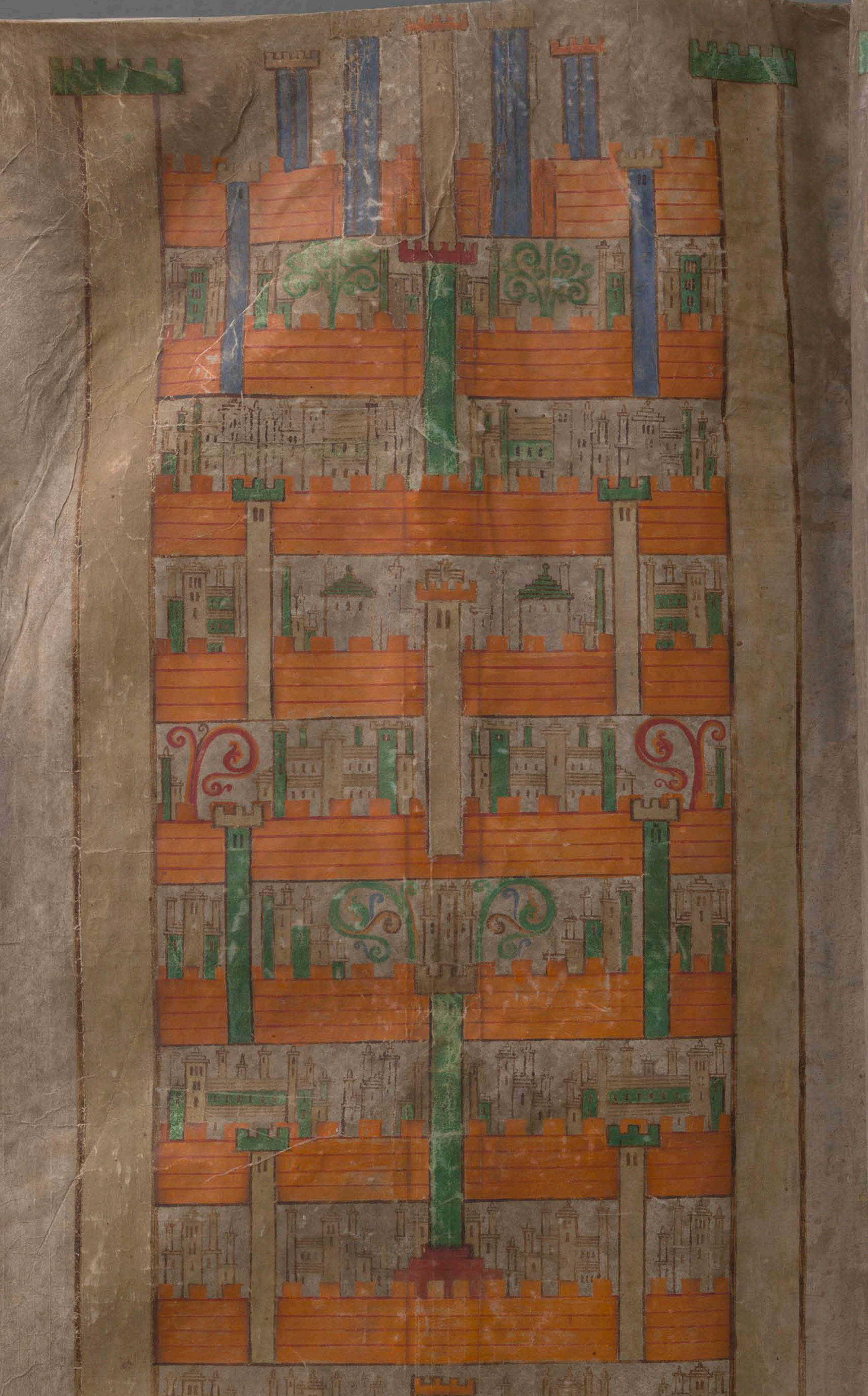
[illegible] DE [illegible]

[illegible]

[illegible] MISERICORDIA [illegible]

MISER[illegible] DIGNETUR [illegible]

289.

292.

INCP PLOGUS AD SEVERU PPOSITUM

DOMNO SEVERO MELNICENSIS ecclie pposito. tā litterali scientia. q spuali nobili genera predito. Cosmas pragensis ecclesie solo nōie decanus. post huius uite stadium. in celesti regno brauium. Quanta mentis mee deuotione ad dilectione ure patnitati substernor. dm testor. eloqui nequeo. Neq: n̄ est magna dilectio. quā humana comphendit ratio. Dilectio n̄ uera nichil ppriū. nichil secretū aut uacuū habere quit. q̄d n̄ eciā pmaxime qui sincero affectu diligit. Ea aīi n̄ affuisset: nequaqm tanto amoratus uiro hec mea senilia deliramenta offerre psumpsisse. Querens n̄ quesiui qd iocundū. qd ociosū uob offerrem. sed nichil tam ridiculosum quā opusculum meū inueni. Sit n̄ suauē ridemus cum aliqm offendi pede ad lapide uidem. quociens h ops meas offensiones q̄s grammatice artis synalimphas uidebitis. de quib: sipsiones singula ridere melius. ultra modū potestis ut pprietate hominis. Valē. Si uero uob soli hec senilis nuge placeant: siue displiceant: rogo ne tercius eas oculus uideat.

Itē ad Geruasium magistrum pfacio opis subsequentis.

LIBERALIUM ARTIUM QUIBUSQ: studiis plene inbuto. & omnimode sciencie sapientia delibuto archigerunto Geruasio Kosmas q̄d dr̄ haud dici dign. dō tam & scō Wencezlao famulantiu famulus. deuote oracionis munus & mutue dilectionis pignus. Cum acceperis hanc scedulam. scias q̄d t transmiserim boemor cronica. quā ego nullo grammatice artis lepore polita. s: simpliciter & ūte laicaliter digesta. tue prudentie singulariter examinanda delibaui. quā tuo sagaci iudicio aut omnino abiciat ne a q̄qm legatur. aut si legi ad iudicat. lima tue examinationis ad unguem pri elimetur. aut poti q̄d mag rogo p te ex integro laicali enucleetur. Nā eo solum ope pcium duxi ut modo ut uel tu cui adeo collata ē sapientia t alii potiores sciencia sic Virgilius habuit troiē excidia & Stacius tebaida. ita ipsi hoc meū opus habeant p materia. quo & sua sciencia posteris notificent. & nomen s. memoriale in secula magnificent. Igit huius narrationis sumpsi exordium a pmis incolis tre boemor. & pr pauca quē didici senū fabulosa relatione. n̄ humane laudis ambitione. sed ne omnino tradantur relata obliuioni pposse & nosse pando omniū bonor dilctōi. Bonis n̄ & piis semp placere gliscō. idiotis aū & discolis displicere n̄ ptimesco. Scio n̄ non nullos affore emulos. & eos mori risu sub sannationis. cum uiderint scema huius opationis. q tantum docti sūt alios derogare. & ipsi p se nichil boni sapiunt erogare. De talib: cauit ppha. Sapientes sunt ut faciant mala. bene aū facere nesciunt. Hi namq: ea solummō uiciis oculis inspiciunt. & i corde suo uelut i adamante figunt memoriter que sīt dicta inpprie. aut ubi meus mēs dormitans titubauit. Quid mirū. Quandoq: bon dormitat homerus. Hor ego nec inuidiosis derogationib: pterreor. nec yronicis adulationib: pmulceor. q uolunt legant. q nolunt abiciant. Tuā fr̄ kme sīmo eum amicū diligis. simeis p cib: tangeris. pre cinge lumbos & accipe i manu rosorium. calcem & calamum. ut q sup ē radas. & q̄d non ē desup addas. ut inpprie dicta pprietate mutā ut sic mea inscicia tua subleuetur facecia. Non n̄ ab amico corrigi erubesco. q̄ eciā ab amicis nimio affectu emendari expusco. Continet aū hic lib pmus boemor gesta puti scire licuit digesta usq. ad tempora Bracizlaui filii ducis Oldrici. Anno autem dominice incarnat ideirco a temporib: Borzivoy pmi ducis catholici ordinare cepi. quia in inicio huius libri nec fingere uolui. nec kronica repperire potui. ut quando t quib: gesta sint temporib: scire que ad psens recitabis in seqntib: Valē & tuo iussu aut ineo ad cetera euoluenda pgam. aut ibi gradum sistam. & meis inceptis modū figā ceptis. Viue uale & mea n̄ ceterniues optata impl. Est aū hec kronica composita regnante quarto Henrico romano impre. & gubnante scam ecclesiam di papa Kalisto sub temporib: ducis boemor Wladizlai simul & presulis pragensis ecclie Hermanni ut in sequentib: datur omnib: scire uolentib: quib: sint acta annis xp̄i t indictionib:

294.

INCP LIB I KRONICA BOEMOR KOSME PRAGENS DECANI

POST DILUVII EFFUSIONE POST uiror maligna mente turrim edificantium confusione humanū genus q̄d tū fere constabat i lxx duob: uiris p tali illicita & temeraria ausus cū diuina ultione quot capita uiror. tot in diuisa linguaru genera diuiderentur sic hystoriaca relatione didicimus. unusquisq: eor uagus t pfugus longe lateq: diffusi. p diuisa spacia terrarum errabant. ac de die i diem corporibi decrescentes i generationes & generationes multipliciter crescebant. Unde humanū genus di nutu omnia disponente i cunctis tellu sunt esse ... [illegible]

sumere ... [illegible] ... dixerit quemadmodum ... [illegible] ... Cum n̄ unus illarum sub arcto ... [illegible] ... & usq: ad montem ... [illegible] ... singula ... [illegible] ... generali tam uocabulo germania uocatur. Ad ... [illegible] ... ut nre intentionis modū exequi possim ppositum. Verumtamen prius ad exordium narrationis ueniam. situm terre hui boemice & unde nomen sit sortita. breuiter exponere temptabim. In diuisione orbis secundum geometras asia nomine sub suo dimidia mundi obtinet. & dimidiam europa & affrica. In europa sita ē germania. cui in partib: uersus aq lonale plaga est locus late diffusus nimis. cinctus undiq: montib: per gyru q mira modu extendunt totius terre p circuitum. ut in conspectu ocul quasi unus & continuus mons tota illa cingat circuiat ac muniat. Huius terre superficiē eo temporis obtinebant solitudines nemor sine habitatore hominum. ... [illegible] ... Ferre siluaru innumere. ... [illegible] ... stelle r celiere. Nec ab ullo pecore errabant p deuia tre. & bestiaru examinib: uix sufficiebat tellus. Ad numera locustar estiue p arua ... [illegible] ... Aque illic nimis psplicue & ad humanos usus sane. Similiter & pisces suaues & ad comedendu salubres. Mirares & inde ppendere potes qm i alto aere hec pendeat regio. cum nulla peregrina hanc influat aqua. s: q̄qt amnes parui & inmanes ex diuersis montib: orti a maiori aqua que dr Labe recepti usq: aqlonale fluunt i mare. Et q̄a h regio tempore illo i temptata iacebat aratro. & homo q tempta ... [illegible] ... de fertilitate siue sterilitate ei mag placuit tacere. qm in expta re dicere. Has solitudines quisquis fuit ille homo ... [illegible] ... q inanimalib: postq intrauit querens loca humanis habitationib: oportuna. montes. ualles. tesqua. tempe. usu sagaci pspiciens. & ut reor circa monte Rip inter duos fluuios scil Ogra & Wltauā pmas posuit sedes. pmas fundauit & edes. & quos i humeris secū apportauit humi sistit penates gaudebat. Tc senior que alii q̄si dnm comitabantur ... suos sequaces sic affatur. O socii no semel mecū graues labores p inuia nemor ppessi. sistite gradu ... penatib: litate libamen gratum. quor opis p mirifico hac uobis olim fato p destinata ... ad patriam. Hec ē illa. hec ē illa terra. qua sepe me uob pmisisse memini. ... [illegible] ... feris & uolucrib: referta. nectare mellis & lactis humore ... ut ipsi pspicitis. ad habitandum aere iocunda. Aque ex oī parte copiose. & ultra modum piscose. Hic uob nil deerit. q̄a nullus uob obsistet. Sed cū h tal tā pulchra ac tanta regio in manib: ueris sit cogitate ap tum tre nomen q̄d sit. Qui mox q̄si ex diuino commoniti oraculo. & unde inquiunt melius t aptius nomen inuenim. qm quia tu o pater diceris boemus. dicatur & tra boemia. Tc senior motus socior augurio. cepit terram osculari p gaudio. gaudens eam ex suo nomine nuncupari. & surgens ac utrasq: palmas tendens ad sydera. sic orsus est loqui. Salue tra fatalis mille uotis quesita. nob olim diluuii tempore uiduata homine. nc q̄si monimenta hominu nos conserua incolomes. & multiplices nram sobole a p genie in p genies.

Quor aū mor quam honestor. t quam simplicitatis ... quam animi candore pbitatis tunc temporis fuerint homines. quiq: inter se fidel & i semet ipsos misericordes. cuius & modestie. sobrietatis. continentie. si quis hec modernis hominib: ualde contraria mirantib: pleno ore narrare uellet. pcaueret. i magnū deueniret fastidium. Propterea h pretermittimus. & pauca ac que sīt uera illi prime etatis de qualitate dicere cupimus. Felix nimiū erat etas illa. modico contenta sumptu. nec tumido i flata fastu. Cereris & bachi munera haud norant quia neq: erant. Sera prandia soluebant glande t ferina carne. Incorrupti latices haustus dabant salubres. Ut solis splendor t aque humor: sic arua & nemora qn & & ipsa conubia erant illis communia. Nā more pecudū singulas noctes nouos pbant himeneos. & surgente aurora triū gratiarū copula & ferrea amoris rumpunt uincula. & ubi nox quēq: occupauerat ibi fusus p herba frondose arboris sub umbra dulces carpebat somnos. Lane t lini eis usus ac uestis ignota. hyeme ferinis ac ouinis pellib: utunt pro uestib: Nec q̄sq̄ meum dicere nouerat. s: ad instar monastice uite quicq habebant: nostrū ore corde & ope sonabant. Ad stabula n̄ erant repagula. nec portā inopi claudebant: q̄a neq: fr̄ neq: latro neq: inops q̄sq̄ erat. Nullū scelus ap eos furto grauius & latrocinio. Nulli genus armōr. tantūmodo sagittas & has ppter feriendas feras habuere. Quid plura. Proh dolor pspa in contraria. communia i ppria cedunt. securam paupertate olī amabile q̄si cenosa. tam uitant & fugiunt: quia amor habendi seuior ignib: ethne in omnib: ardet. His ac talib: malis emergentib: de die i diem peius & peius iniuria quam nemo pri inferre nouerat. alter ab altero sibi illatā patienter sufferebat & cui querimonia sua applorat & nec iudice nec principem habebat. Post h quicunq: i sua tribu t generatione p sona morib: pstitor & opib: honoratior habebatur. sine exactore. sine sigillo. spontanea uoluntate ad eū confluebant. & de dubiis causis ac de illatis iniuriis salua libertate disputabant. Inter quos uir quidā oriundo extitit nōie Crocco. ex cui uocabulo castrum iam arborib: obsitum in silua q ad iacet pago Ztibecne situm est. Vir fuit hic i suis generationib: ad unguem pfectus. rerū secularium opulentia pdiues. iudiciis i deliberatione discretus. ad quem tam de ppriis tribub: q ex tota prouincie plebib: uelut apes ad aluearia. ita omnes ad dirimenda conuolabant iudicia. Hic tantus uir ac talis expers fuit uirilis plis. genuit tamen tres natas. quib: natura n̄ minores q̄m solet uiris sapientie dedit diuicias.

Quarum maior natu nuncupata ē Kazi. que medee cholcice herbarum ... nec peonio magistro arte medicinali cessit. q̄a sepe parcas & carmine nec peonio magistro ... eas interminali a bope. ipsaq: fata sequi fecit sua carmine iussa. Unde & incole hui tre quando aliquid ē pditum. & n̄ se posse recupare desperant: tale pverbiu de ea ferunt. Illud nec ipsa potest habere recuperare Kazi. Ad cereris nata h est ubi rapta tyrannam ei usq: hodie cernit tumulus ab incolis tre ob memoriam sue dominae nimis alte egestus sup ripā fluminis Mse iuxta uiam qua itur in partes p uincie Bechin p monte q dr Osseca.

Laude fuit digna s: natu Tetha secūda ... eminentie femina naris. que ex suo nomine. Tethin castru natura loci firmissimum p rupte rupis in culmine iuxta fluuiū Msam edificauit. Hec stulto & insipienti ppło oreadas. driadas. amadriadas adorare & colere. & omne supsticiosa secta ac sacrilegos ritus instituit. & docuit. sicut & nunc multi uillani uelut pagani hic latices seu ignes colit. iste lucos & arbores aut lapides adorat. ille montib: siue collib: litat. alii que ipse fecit ydola surda & muta rogat & orat ut domū sua & seipsū regant.

Tercia natu minor. s: prudentia maior. uocitata ē Lubossa. que & urbe tc potentissimam iuxta siluā que tendit ad pagum Ztibecna construxit & ex suo nōie eā Lubossin uocitauit. Hec fuit inter suas

nas una trium, femina in consilio provida, in sermone strenua, corpore casta, moribus proba, ad dirimenda populi iudicia nulli secunda, omnibus affabilis sed plus amabilis, feminei sexus decus et gloria, dictans negocia providenter virilia. Sed quia nemo ex omni parte beatus, talis ac tante laudis femina, heu dira conditio humana, fuit phytonissa. Et quia populo multa et certa predixit futura, omnis illa gens commune consilium iniens patris eius post necem hanc sibi prefecit iudicem. Ea tempestate inter duos cives opibus et genere eminentiores, et qui videbantur populi esse rectores, orta est non modica litigio agri contigui de termino. Qui in tantum prorupere in mutua rixa, ut alter alteri infixisset unguibus volam in barba, et nudis conviciis se invicem ipsos turpiter digito sub nasum confundentes, intrant bachantes curiam, et non sine magno strepitu adeunt dominam, et ut ratione iusticie dubia inter eos dirimat causam suppliciter rogant. Illa interim, ut est lasciva mollicies mulierum, quando non habet quem timeat virum, cubito subnixa, ceu puerum enixa, alte in pictis stratis nimis molliter accubabat. Cumque per callem iusticie incedens, personam hominum non respiciens, toti controversie inter eos orte causam ad statum rectitudinis perduceret, is cui causa in iudicio non obtinuit palmam, plus iusto indignatus ter quatque caput concussit, et more suo terram ter baculo percussit, ac barba pleno ore saliva conspergens exclamat: O iniuria viris haud toleranda! Femina rimosa virilia iudicia mente tractat dolosa. Scimus profecto quia femina sive stans seu in solio residens parum sapit; quanto magis cum in stratis accubat? Revera tunc magis est ad accessum mariti apta, quam dictare militibus iura. Certum est enim longos esse crines omnibus, sed breves sensus mulieribus. Satius est mori, quam viris talia pati. Nos solos obprobrium nationibus et gentibus destituit natura, quibus deest rector et virilis censura, et quos premunt feminea iura. Ad hec domina illata sibi contumelia dissimulans, et dolorem cordis feminino pudore celans, subrisit et: Ita est, inquit, ut dicis. Femina sum, femina vivo, sed ideo parum sapere vobis videor, quia vos non in virga ferrea iudico, et quia sine timore vivitis, merito me despicitis. Nam ubi est timor, ibi honor. Nunc autem necesse est valde, ut habeatis rectorem femina ferociorem. Sic et columbe olim albicantem miluum, quem sibi elegerant in regem, spreverunt, ut vos me spernitis, et accipitrem multo fortiorem sibi ducem prefecerunt, qui fingens culpas tam nocentes quam innocentes cepit necare, et ex tunc usque hodie vescitur columbis accipiter. Ite nunc domum, et quem vos cras eligatis in dominum, ego assumam mihi in maritum.

Interea predictas advocat sorores, quas non impares agitabant furores, quarum magica arte et sua ludificabat populum per omnia. Ipsa enim Lubossa fuit, sicut prediximus, phytonissa ut Chumea Sibilla, altera venefica ut Cholcis Medea, tercia malefica ut Aeaea Circes. Illa nocte quod consilium inierunt ille tres Eumenides, aut quid secreti egerint, quamvis ignotum fuerit, tamen omnibus luce clarius mane patuit, cum soror earum Lubossa et locum ubi dux lateret, et quis esset nomine, indicavit. Quis enim crederet, quod de aratro sibi ducem prorogarent? Aut quis sciret, ubi araret, qui rector populi fieret? Quid enim phytonicus furor nesciat? Aut quid est quod magica ars non efficiat? Potuit Sibilla Romano populo seriem fatorum fere usque in diem iudicii predicere, que etiam, si fas est credere, de Christo vaticinata est, sic quidam doctor in sermone suo per dictationis versus Virgilii ex persona Sibille de adventu Domini compositos introducit. Potuit Medea herbis et carmine sepe e celo Hyperionem et Berecinthiam deducere. Potuit ymbres, fulgura ac tonitrua elicere de nubibus. Potuit regem Egeum de sene facere iuvenem. Carmine Circes socii Ulixis conversi sunt in diversas ferarum formas, et rex Picus in volucrem, que nunc dicitur picus. Quid mirum? Quanta egerunt artibus suis magi in Egypto, qui pene totidem mira carminibus suis fecerunt, quot Dei famulus Moyses ex virtute Dei exhibuisse perhibetur. Hactenus hec. Postera die, ut iussum fuerat, sine mora convocat cetum, congregat populum, conveniunt simul omnes in unum. Femina residens in sublimi solio contionatur ad agrestes viros: O plebs miseranda nimis, que libera vivere nescis, et quam nemo bonus nisi cum vita amittit, illam vos non inviti libertatem fugitis, et insuete servituti colla sponte submittitis. Heu tarde frustra vos penitebit, sicut ranas penituit, cum ydrus, quem sibi fecerant regem, eas necare cepit. Aut si nescitis, que sint iura ducis, temptabo vobis ea verbis dicere paucis. In primis facile est ducem ponere, sed difficile est positum deponere. Nam qui modo est sub vestra potestate, utrum eum constituatis ducem an non, postquam vero constitutus fuerit, vos et omnia vestra erunt eius in potestate. Huius in conspectu vestra febricitabunt genua, et muta sicco palato adherebit lingua. Ad cuius vocem pre nimio pavore vix respondebitis: Ita domine, ita domine, cum ipse solo suo nutu sine vestro preiudicio hunc dampnabit et hunc obtruncabit, istum in carcerem mitti, illum precipiet in patibulo suspendi. Vos ipsos et ex vobis quos sibi libet alios servos, alios rusticos, alios tributarios, alios exactores, alios tortores, alios precones, alios cocos seu pistores aut molendinarios faciet. Constituet etiam sibi tribunos et centuriones, villicos cultoresque vinearum simul et agrorum, messores segetum, fabros armorum, sutores pellium diversarum et coriorum. Filios vestros et filias in obsequiis suis ponet, de bubus etiam et equis sive equabus seu pecoribus vestris optima queque ad suum placitum tollet. Omnia vestra que sunt potiora in villis, in campis, in agris, in pratis, in vineis auferet et in usus suos rediget. Quid multis moror? Aut quid hec quasi vos ut terream loquor? Si persistitis in incepto et non fallitis voto, iam vobis et nomen ducis et locum ubi est indicabo. Ad hec vulgus ignobile confuso exultat clamore, omnes uno ore ducem sibi poscunt dari. Quibus illa: En, inquit, en ultra illos montes, et monstravit digito montes, ubi fluvius non adeo magnus nomine Belina, cuius super ripam dinoscitur esse villa nomine Stadici. Huius in territorio est novale unum in longitudine et in latitudine XII passuum, quod mirum in modum, cum sit inter tot agros in medio positum, ad nullum tamen pertinet agrum. Ibi dux vester duobus variis bubus arat; unus bos precinctus est albedine et albo capite, alter a fronte post tergum albus et pedes posteriores habens albos. Nunc si vobis placet, accipite meum calciarium et clamidem et mutatoria duce digna, et pergite ac mandata populi atque mea referte viro, et adducite vobis ducem et mihi maritum. Viro nomen est Premizl, qui super colla et capita vestra iura excogitabit plura. Nam hoc nomen Latine sonat premeditans vel superexcogitans. Huius proles postera hac in omni terra in evum regnabit et ultra.

Interea destinantur, qui iussa domine et plebis ad virum perferant nuntii. Quos ut vidit domina quasi inscios de via cunctari: Quid, inquit, cunctamini? Ite securi, meum equum sequimini, ipse vos ducet recta via et reducet, quia ab illo non semel illa via est trita. Volat anilis fama, nec non et opinio falsa, quod ipsa domina equitans phantasmatico semper in noctis tempore solita sit ire illo et redire per gallicinium, quod videns credat Apella. Quid tum? Procedunt nuntii sapientes indocti, vadunt scientes nescii, vestigia sequentes equi. Iamque montes transierant, iamque adpropinquabant ville, ad quam tendebant, cum illis puer unus obvia currit, quem interrogantes aiunt: Heus, bone indolis puer, estne villa ista nomine Stadici? Aut si est, in illa vir nomine Primizl? Ipsa est, inquit, quam queritis villa, et ecce vir Primizl prope in agro boves stimulat, ut quod agit citius peragat. Ad quem nuntii accedentes aiunt: Vir fortunate, dux nobis diis generate. Et sic mos est rusticis, non sufficit semel dixisse, sed inflata bucca ingeminant: Salve dux, salve, magna dignissime laude. Solve boves, muta vestes, ascende caballum. Et monstrant vestes et hinnientemque caballum. Domina nostra Lubossa et plebs universa mandant tibi, ut venias cito, et tibi ac tuis nepotibus fatale regnum accipias. Omnia nostra et nos ipsi in tua manu sumus; te ducem, te iudicem, te rectorem, te protectorem, te solum nobis in dominum eligimus. Ad quam vocem vir prudens quasi futurorum inscius substitit, et stimulum quem manu gestabat in terram fixit, et solvens boves: Ite illuc unde venistis, dixit; qui statim cito dicto ab oculis evanuere, et nusquam amplius comparuere. Corilus autem quam humi fixit, tres altas propagines et, quod est mirabilius, cum foliis et nucibus produxit. Viri autem illi videntes hec talia tam fieri, stabant obstupefacti. Quos ille grata vice hospitii invitat ad prandium, et de pera subere contexta excutit mucidum panis et formatici partem, et ipsam peram in cespite pro mensa, et super rude textum ponit, et cetera. Interea dum prandium sumunt, dum aquam de amfora bibunt, due propagines sive virgulta duo aruerunt et ceciderunt, sed tercia multo altius et latius accrescebat. Unde hospitibus maior excrevit admiratio cum timore. Et ille: Quid admiramini? inquit. Sciatis ex nostra progenie multos dominos nasci, sed unum semper dominari. Atque si domina vestra non adeo de hac re festinaret, sed per modicum tempus currentia fata expectaret, ut pro me tam cito non mitteret, quot natos heriles natura proferret, tot dominos terra vestra haberet.

Post hec induitur veste principali et calciatur calciamenta regali, acer ascendit equum arator; tamen sue sortis non inmemor, tollit secum suos coturnos ex omni parte subere consutos, quos fecit servari in posterum, et servantur Wissegrad in camera ducis usque hodie et in sempiternum. Factum est autem, dum per compendia viarum irent, necdum adhuc illi nuntii ceu ad novum dominum familiariter loqui auderent, sed sicut columbe quando aliqua peregrina ad eas accedit, in primis eam pavescunt, et mox in ipso volatu eam assuefaciant et eam quasi propriam faciunt et diligunt, sic illi cum fabularentur equitantes, et sermocinationibus iter abbreviarent, iocando et scurrilia verba labore fallerent, unus qui erat audacior et lingua promptior: O domine, dic, inquit, nobis, cur hos coturnos subere consutos et ad nichilum nisi ut proiciantur aptos nos servare fecisti? Non satis possumus admirari. Quibus ille: Ad hoc, inquit, eos feci et faciam in evum servari, ut nostri posteri sciant, unde sint orti, et ut semper vivant pavidi et suspecti, neu homines a Deo sibi commissos iniuste opprimant per superbiam, quia facti sumus omnes equales per naturam. Nunc autem et mihi liceat vos vicissim percontari, utrum magis laudabile est de paupertate ad dignitatem provehi, an de dignitate in paupertatem redigi? Nimirum respondebitis mihi, melius esse provehi ad gloriam, quam redigi ad inopiam. Atqui sunt nonnulli parentela geniti ex nobili, sed post ad [illegible] in inopiam redacti et miseri facti, cum suos parentes gloriosos fuisse et potentes aliis predicant, haud ignorant, quod semetipsos inde plus confundunt et decipiunt, cum ipsi per suam hoc amisere ignaviam, quod illi habuere per industriam. Nam fortuna semper hac ludit alea sua rota, ut modo hos erigat ad summa, modo illos mergat in infima. Unde fit ut dignitas terrena, que erat aliquando ad gloriam, amissa sit ad ignominiam. At vero paupertas per virtutem victa non se celat sub pelle lupina, sed victorem suum tollit ad sydera, quem olim secum traxerat ad infera.

Postea vero quam iter emensi fuerant, et iam iamque prope ad urbem venerant, obvia eis domina stipata suis satellitibus accelerat, et inter se consertis dexteris cum magna leticia tecta subeunt, thoris discumbunt, Cerere et Bacho corpora reficiunt, cetera noctis spacia Veneri et Hymeneo indulgent. Hic vir, qui vere ex virtutibus merito dicendus est vir, hanc efferam gentem legibus frenavit, et indomitum populum imperio domuit, et servituti qua nunc premitur subiugavit, atque omnia iura, quibus hec terra utitur et regitur, solus cum sola Lubossa dictavit. Inter hec primordia legum quadam die predicta domina phitone concitata presente viro suo Primizl et aliis senioribus populi astantibus sic est vaticinata: Urbem conspicio, fama que sydera tangit. Est locus in silva, villa qui distat ab ista terdenis stadiis, quem Wltava terminat undis. Hunc ex parte aquilonali valde munit profunda rivulus Bruznica. At australi ex latere latus mons nimis petrosus, qui a petris dicitur Petrin, super eminet loca. Loci autem mons curvatur in modum delfini marini porci, tendens usque ad predictum amnem. Ad quem cum perveneritis, invenietis hominem in media silva limen domus operantem. Et quia ad humile limen et magni domini se inclinant, ex eventu rei urbem, quam edificabitis, vocabitis Pragam. Hac in urbe olim in futurum bine auree ascendent olive, que cacumine suo usque ad septimum penetrabunt celum, et per totum mundum signis et miraculis choruscabunt. Has in hostiis et muneribus colent et adorabunt omnes tribus terre Boemie et nationes relique. Una ex his vocabitur Wecezlaua, latine maior gloria, altera [illegible], latine consolatio exercitus. Plura locutura erat, si non fugisset spiritus pestilens et prophanus a plasmate Dei. Continuo itur in antiquam silvam, et reperto dato signo in predicto loco urbem, totius Boemie dominam, edificant Pragam.

Et quia ea tempestate virgines huius terre sine iugo pubescentes veluti amazones militaria arma affectantes, et sibi ductrices facientes, pari modo ut tyrones militabant, venationibus per silvas viriliter instabant. Non eas viri, sed ipse sibi viros quos et quando voluerunt accipiebant. Et sicut gens Scythica, Plauci sive Pecenatici, vir et femina in habitu nullum discrimen habebant. Unde in tantum feminea excrevit audacia, ut in quadam rupe non longe a predicta urbe oppidum natura loci firmum sibi construerent, cui a virginali vocabulo inditum est nomen Devin. Quod videntes iuvenes contra eas nimio zelo indignantes multo plures in simul conglobati non longius quam cornu buccine in altera rupe inter arbusta edificant urbem, quam moderni nuncupant Wissegrad, tunc autem ab arbustis traxerat nomen Hwrasten. Et quia sepe virgines sollertiores ad decipiendos iuvenes fiebant, sepe autem iuvenes virginibus fortiores existebant, modo bellum modo pax inter eos agebatur. Et dum interposita pace potiuntur, placuit utrisque partibus, ut componerent cibis et potibus symbolum, et per tres dies sine armis sollempne simul agerent ludum in monstrato loco. Quid plura? Non aliter iuvenes cum puellis ineunt convivia, ac si lupi rapaces querentes edulia ut invenirent ovilia. Prima [illegible]

Gostivit autem genuit Borivoy, qui primus dux baptizatus est a venerabili Metudio episcopo in Moravia sub temporibus Arnulfi imperatoris et Zuatopluk eiusdem Moravie regis. Nec supervacuum esse iudicavimus, quod referente fama audivimus, huic operi nostro hoc in loco summatim litterarum apicibus inserere bellum, quod olim antea retro dierum tempore ducis Neklan in campo, qui dicitur Turzko, consertum est inter Boemos et Luczanos, qui nunc a moderno ab urbe Satec vocitantur Satcenses. Unde autem antiquitus nuncupentur ea natio Luczano, nolumus preterire sub silentio. Quinque illa distinguitur provincia quinque regionibus locorum per compendia. Prima regio est sita circa rivum nomine Gutna. Secunda ex utraque parte est fluminis Uzka. Tercia extenditur per circuitum torrentis Brocnica. Quarta que et Silvana dicitur sita est infra terminos fluminis Msa. Quinta que in medio est, dicitur Luka, pulcherrima visu et utillima usu, ac uberrima satis necnon et habundantissima pratis; unde et nomen ipsa regio excepit, quia luka latine pratum dicitur. Et quia hec regio primum longe antequam Satec urbs condita foret, est inhabitata hominibus, recte eam incole sic a regione Luczane nuncupati. His prefuit dux nomine Wlastizlau, vir bellicosus et in bellicis armis animosus, ac consiliis super modum dolosus, satisque in pluribus felix potuisset dici, si sors suprema non clausisset diem fine infelici. Nam contra Boemos frequenter susceperat bellum, et semper Marte secundo atque diis auspicibus prevaluerat, terramque eorum sepe ingressus cedibus, incendiis, rapinis crudeliter devastaverat, et ipsos illius primates in tantum presidiis attenuaverat, ut parvo clausi in oppido, quod dicitur Levigradec, hostium incursiones timerent. Hic condidit urbem, quam appellavit nomine suo Wlastizlau, inter duos montes Medvez et Pripek, scilicet in confinio duarum provinciarum Belina et Lutomirici, et posuit in ea viros nequissimos ob insidias utriusque plebis, quia hinc adiacebant partes Boemorum. Et sicut in omni varietate rerum prosperitas elevat, adversitas humiliat cor hominum, ex nimia qua semper obtinuit in pluribus prosperitate exaltatum est cor ducis et elevatum, ut animo feroci exardesceret tenere Boemiam ad obtinendum. Ah mens hominum ignara futurorum, sepe suo fallitur augurio. Sepe fit quod ante ruinam cor extollitur, sicut ante leticiam sepe humiliatur. Mox tumido inflatus fastu superbie, scire volens virtutum suarum quanta sit potentia, mittit gladium per omnes fines tocius provincie hac condicione principalis sententie, ut quicumque corporis statura precellens gladii mensuram, segniter iusso egrederetur ad pugnam, procul dubio puniretur gladio. Quo citius dicto, ut vidit in edicto coadunatos loco, stans in medio aggere corona vulgi septus, clipeoque subnixus, manu ensem vibrans, sic est exorsus: O milites, quibus in manibus est victoria, olim non semel vicistis, iam actum agitis. Quid opus est armis? Arma ad speciem militas portare faciatis. Quin potius falcones, nisos, herodios et omne huiusmodi genus volatilium, quod magis aptum est ad iocunditatem et ludum, tollite vobiscum, quibus carnes inimicorum, si forte sufficiunt, ad vescendum. Testor Martem deum et meam dominam Bellonam, que non fecit omnia bona, per capulum ensis mei iuro, quem manu teneo, quod pro infantibus eorum catulos canum ponam ad ubera matrum. Levate signa, tollite moras: semper nocuit differre paratis. Ite iam velociter et vincite feliciter. Exoritur clamor ad ethera vulgi et inertis, fortis et vilis, potentis et impotentis. Perstrepunt arma arma. Saltat scabiosa equa, ut acer equus in pugna.

Interea quedam mulier de numero eumenidum, vocans ad se privignum, qui iam iturus erat ad prelium: Quamvis, inquit, non est naturale novercis, ut benefaciant suis privignis, tamen non immemor consortii tui patris, cautum te faciam, quo possis vivere, si vis. Scias Boemorum strigas sive lemures nostras prevaluisse votis eumenidas, unde nostri usque ad unum interfecti, dabitur victoria Boemis. Hac tu quo tandem valeas evadere cladem, quem in primo congressu interficies, tu adversante, utramque ei aurem abscidens mitte in tuam bursam, et inter utrosque pedes equi in modum crucis evaginato ense terram lineabis. Hoc faciens invisibiles ligaturas laxabis, quibus ira deorum vestri equi obligati deficient et cadent, quasi ex longo itinere fatigati. Moxque insiliens equum terga vertes, et si magnus post te fragor ingruerit, numquam retro aspicies, fugam sed acceleres. Atque ita tu solus vix effugies. Nam dii, qui vobiscum comitabantur in prelium, versi sunt in auxilium inimicis vestris. At contra Boemis resistere non valentibus hostibus, quippe iam tociens triumphantibus, una salus erat victos nullam sperare salutem. Sed sicut semper infideles homines et eorum ad vitium proniores, ubi deficiunt vires et bone artes, ilico ad deteriores pravitatis vertuntur partes. Haud aliter gens ista vanis sacris dedita, plus mendaciis credula, iam desperatis viribus et armis militaribus, quendam adeunt sortilegam et consulunt eam, atque ista sibi ut edicat, quid opus sit facto in tali discrimine rerum, aut quis eventus futurum obtineat bellum. Illa ut erat plena phytone, ambigua non tenuit eos diu verborum ambage. Si vultis, inquit, triumphum victorie consequi, oportet vos prius iussa deorum exequi. Ergo litate diis vestris asinum, ut sint et ipsi vobis in asylum. Hoc iubet fieri summus Iupiter et ipse Mars sororque eius Bellona atque gener Cereris iubet. Queritur interim miser asellus et occiditur et ut iussu fuerat, in mille milies frusta conciditur, atque ab universo exercitu citius dicto consumitur. Quibus ita esu animatis asinino, res similis prodigio, cerneres letas phalanges et viros mori paratos ut silvaticos porcos. Et sicut post aquosa nube fit sol clarior et visu iocundior, ita post nimiam inertiam exercitus ille fuit alacrior et ad pugnam audacior.

Interea dux eorum Neklan lepore pavidior et parthio fuga velocior, pugnam imminente pertimuit et ficta infirmitate in castro supradicto delituit. Quid facerent membra sine capite? Aut milites in prelio sine duce? Erat ea tempestate quidam vir precipuus honestate corporis, etate et nomine Tyra, et ipse post ducem secundus imperio, qui ad occursum mille oppugnantium in prelio nullum timere, nemini scivit cedere. Hunc dux clam ad se vocat et precipit ut arma sua induat, et paucis clientibus id scientibus herilem equum iubet ut ascendat, atque vice sui milites ad pugnam precedat, que non longe ab urbe sed quasi duobus stadiis distabat. Veniunt itaque ad campum ab utrisque exercitibus condictum. Prius Boemi preoccupant collem in medio campi eminentem, unde et hostes providerent advenientes, et is quem estimabant ducem, stans in eminentiori loco concionaretur ad milites Tyra: Si fas inesset duci verbis addere virtutem militibus, multiplicibus vos tenere sermonum ambagibus. Sed quia hostis ad oculum stat et breve tempus ad exhortandum extat, fas mihi sit vos tantum paucis succenere dictis. Omnibus in bello dimicandi par est devotio, sed impar vincendi condicio. Illi pro pauca pugnant gloria, nos pro patria dimicamus et pro libertate atque nostra salute ultima. Illi ut rapiant aliena, nos ut defendamus dulcia pignera et cara conubia. Confortamini et estote viri. Nam deos vestros, quos hactenus habuistis offensos, placastis novis quibus placari voluerunt. Ergo timore eorum ne timueritis, quia quibus in prelio timor officit animo, maxime versatur in periculo, audacia autem habetur pro muro, audacibus et ipsi dii sunt auxiliantes. Credite, ultra illa castra vestra salus posita est et gloria. At si terga hostibus vertitis, mortem tamen non effugietis, sed unam mortem vestrum per ... in mortem agetis; coniuges vestras in conspectu vestro violabunt, et in sinu earum infantes ferro trucidabunt, et ad lactandum eis catulos dabunt. Quia victis una est virtus, victoribus nil denegare.

Interea dux Luczensis ferocissimus cum superbissima gente, quibus et hodie a malo innatum est superbire, veniens ex adverso, ut vidit hostes non cedere loco, iubet suos paulisper stare ilico, et quasi condolens super fata inimicorum, his dictis acuit animos suorum: O miserabiles timidorum hominum manes frustra preoccupant colles, quibus desunt vires et bellice artes. Nec iuvat collis

sic viro debilis. Cernitis quia in planis vobis non audent occurrere campis, in muro, si non fallor, fugere parant. Sed vos prius quam fugiant, irruite super eos impetu repentino, et sub pedibus vestris ceu frivola stipularum ut conculcentur facite more solito. Parcite ne ignavorum sanguine polluatis frameas, sed potius submittite, que portatis volatilia, ut perterrefaciatis falconibus pavidas acies ut columbas. Quod ut factum est, tanta fuit densitas diversarum avium, ut sub pennis earum obscuraretur aer velut sub aquosa nube vel nigre tempestatis tempore. Hoc cernens intrepidus Tyra, cepit interrumpens colloquium ad suos dixit: Si forte contigerit me mori in prelio, sepelite me in hoc colliculo et construite mausoleum michi in secula nominatum. Unde hodie nominatur miliarius acervus bustum Tyre. Moxque prosiliens ceu maxima moles rupis, que fulmine rupta de summitate alti montis fertur per abrupta loca sternens omnia obstacula, haud aliter ruit fortissimus heros Tyra in confertissimos hostium cuneos, ac velut si quis in horto tenera papavera succideret ferro, ita obstantium metit ense capita hostium, donec plenus hastilibus quasi hericius in media strage super magnam struem occisorum cecidit. Incertum est quis aut quali vulnere quisque occiderit, non hoc solum sciunt pro certo, quia Boemi potiti sunt triumpho, Luczensibus omnibus interfectis usque ad unum, preter illum videlicet quem noverca olim premonuerat cante ... Isque cum iussa peregisset noverce, per tesqua elapsus fuga, domumque concite veniret, ecce uxor sua plangebatur defuncta. Quam ut videret vir suus, dum discooperuisset faciem eius, res simul fit: visum est funus habere in femineo pectore vulnus et abscisas aures. Tunc vir recolens quod factum fuerat in prelio, protulit aures de bursa cruentis cum anulis atque recognovit hanc fuisse in specie illius, quem adversantem occidit in bello. Post hec Boemi invadentes terram illam et nullo resistente devastantes eam, civitates destruxerunt, villas combusserunt, spolia multa acceperunt, inter que filium herilem apud quandam vetulam mulierem invenerunt latitantem. Quem dux ut vidit, quamvis paganus, tamen ut catholicus bona misericordia super eum motus est, et etatule eius et forme pepercit, et novam urbem in plano loco construens nomine Dragus super ripam fluminis Ogre iuxta pagum Postoloprch, ubi nunc cernitur sancte Marie cenobium, tradidit eam et puerum pedagogo, cui antea pater suus eum commiserat, nomine Durinco, qui fuit de Zribia genere, excedens hominem scelere, vir pessimo peior et omni belua crudelior. Quod utique factum est omnium consilio comitum, ut populus qui superstes fuerat, ad filium herilis sui quasi principem ceu apes ad sua mellicula confluerent, ut si quando resistere vellent, in plano loco facile capi possent; tum quia cum viro alienigena non tam cito conspiraret plebs indigena. His ita dispositis, repedant ad propria cum magna leticia, atque victrices aquilas in sua referunt stacia. Interea scelestus Zribin ille doctor infidele perpetrat scelus crudele. Nam quadam die piscatores nunciant stationem piscium non modicam in placida aqua sub glacie nova. Erat enim glacies perspicua, quam nec adhuc aura corrupat nec pulvis commaculaverat. Tunc ille Iudas secundus Durinc ratus est congruum tempus ad exercenda sua nequicia, quam dudum mala mente malo animo conceperat in dominum suum, vita vel nece, ait ad puerum: Eamus piscari, quem fraude parabat necare. Quo cum pervenissent, inquit: O mi domnicelle, perspice natantes ecce sub glacie pisces plusquam mille. At ille, sic erat puer, pueriliter genua flectens, dum inspicit sub glacie pisces, securus securi tenero collo excepit, et ... peperit ... cum pedagogus interfecit. Diffugiunt omnes a tali spectaculo. At ille plusquam parricida, quod non potuit uno ictu securis, peregit cultello, caput suo domnicello abscidens ut porcello. Quod abscidens sub clamide velut domini sui pro honore munda involuit syndone, ut ad ducem quasi sibi commiserat, infelix malo suo deferat. Fert sine mora funesta dona, sperans pro tali facto innumera censeri munera, et invenit ducem in pergensi palacio cum omnibus residentem comitibus in concilio. Atque optimum ratus fore, ut in conspectu omnium factum suum referat in medium, intrat et salutat ducem, et resalutatus stans expectat, et ut data est sibi copia fandi, dixit: En ego, en ego salus mea effeci securi, ut vos omnes dormiatis in utramque aurem securi. Sepe etenim una et minima scintilla, quam incaute custos domus reliquit sub cinere favilla, excitat ignes magnos, et non solum domum, sed et involuit et exurit ipsos domus dominos. Hanc ego scintillam precavens et providens in futurum vobis noxiam extinxi, et vos in posterum a futura clade quasi ex divino oraculo premonitus provexi. Vos autem qui estis capitanei, huic facto nomen invenite. Si est meritum, facite ut omnes sciant quantum meruit, aut si dicitis esse scelus, plus non debetis quod vos ipsi non faciatis scelus. An ideo debuistis infanti parcere, quia pater eius vestros infantes interficere et catulos voluit ponere ad sugendum vestras coniuges? Certe nec carnes suaves rabidi nec suave lupi vis. Ecce paterni sanguinis ultor vobis quandoque nocituras iacet sine vestro sanguine victus. Quin ut potius accipite regnum, quod sine metu possidebitis in sempiternum feliciter. Et statim protulit caput in disco tenellum, in quo michi adhuc unum hominis fuit extenuatum, non tantum quod erat voce privatum. Ex parte dux ... verba tremuere comitum, confusum intonuit horrorem omnium. Et dux torsit caput a munere nefando et solvit ora talia fando: Aufer ab aspectu nostro ... Tua scelera excedunt ... vindicta. Ad hoc flagicium nec ... digna inveniuntur vindicta. Ad hoc flagicium nec potest dignum excogitari iudicium, nec par supplicium. An pietas quod fecisti ... non potuissem quod fecisti ... Michi ait fuerat licitum occidere ... Hoc quod peccasti peccatum maius est quam ... par peccatum. Certe quemquam te occidit ... Veruntamen ... peccatum triplicatum putabit peccatum. Verum si pro hoc ... scelere ... a nobis donativum speras ... tibi pro magno munere ... Aut de precipitiis ... rupe ... Aut manibus tuis suspendas in quacumque arbore, aut ... tua finias ... Hei ei quod malo vivum tibi ... Et statim alicuius in alto suspendit se laqueo. Unde alnus illa quam cernitis ... dicta est alnus Durinci. Et quia hec antiquis referuntur evenisse temporibus, utrum sint facta an ficta, lectoris iudicio relinquimus. Nunc ea que vera fidelium relatio commemorat, ut stilus licet obtusus tamen ... ad exarandum digna memorie se acuat.

Anno dominice incarnationis DCCCXCIIII. Borivoy baptizatus est primus dux sancte fidei catholicus. Eodem anno Zuatopluk rex Moravie, sicut vulgo dicitur, in medio exercitu suorum delituit et nusquam comparuit. Sed revera tunc in seipsum reversus cum recognovisset quod contra dominum suum imperatorem et compatrem Arnulfum iniuste et quasi immemor beneficii arma movisset, qui sibi non solum Boemiam verum et alias regiones hinc usque ad flumen Odram et inde versus Ungariam usque ad flumen Gron subiugaverat, penitentia ductus media noctis hora nemine sentiente ascendit equum et transiens sua castra fugit ad locum in latere montis Zobor situm, ubi olim tres heremite in magna et inaccessibili hominibus silva eius ope et auxilio edificaverant ecclesiam. Quo ubi pervenit, ipsius silve in abdito loco equum interfecit, et gladium suum humi condidit, et ut lucescente die ad heremitas accessit, quis sit illis ignorantibus est tonsuratus, et heremitico habitu indutus, et quoad vixit omnibus incognitus mansit, nisi cum iam morte appropinquante cognovisset, monachis seipsum quis fuerit innotuit, et statim obiit. Cuius regnum filii eius parvo tempore sed minus feliciter tenuerunt partim

ungaris illud diripientibus partem orientalibus, partem polo-
nensibus solotenus hostiliter depopulantibus. Borivoy autem genuit duos filios Spitig-
neu & Wratizlaum ex ea que fuit filia Hlauboris comitis de castello Psou.
nomine Ludmila. Quo feliciter uniuerse carnis uiam ingresso, successit patrium imperium
in Spitigneu. post cuius obitum obtinuit Wratizlau ducatum, qui accepit uxorem
nomine Dragomir de durissima gente Luticensi, & ipsa saxo durior ad cre-
dendum ex prouincia nomine Stodor. Hec peperit binos natos Wenceslaum
deo & hominibus acceptabilem, & Bolezlaum fratricide execrabilem. Qualiter
autem gratia dei semper preueniente & subsequente ubique Borivoy adeptus sit sacra-
mentum baptismi, aut quomodo per successores huius in partibus de die in diem sancta pro-
creuerit religio catholice fidei, uel quis dux quas aut quot primitus ecclesias credulus
erexerit ad laudem dei, malumus pretermittere quam fastidium legentibus ingerere, quia
iam ab aliis scripta legimus quedam in priuilegio morauiensis ecclesie, quedam in epylogo
eiusdem terre atque boemie, quedam in uita uel passione sanctissimi nostri patroni et martyris W.
Nam & esca execratur que sepius sumitur. Inter hos autem annos quos infra subnotamus
facta sunt hec que scripta perlibauimus. Non enim scire potuimus quibus annis sunt gesta
suis temporibus. Anno dominice incarnationis dcccxcv. Anno dominice incarnationis dcccxcvi.
Anno dominice incarnationis dcccxcvii. Anno dominice incarnationis dcccxcviii. Anno dominice incarnationis dcccxcviiii.
Anno dominice incarnationis dcccc. Anno dominice incarnationis dcccci. Anno dominice incarnationis dccccii.
Anno dominice incarnationis dcccciii. Anno dominice incarnationis dcccciiii. Anno dominice incarnationis dccccv.
Anno dominice incarnationis dccccvi. Anno dominice incarnationis dccccvii. Anno dominice incarnationis dccccviii.
Anno dominice incarnationis dccccviiii. Anno dominice incarnationis dccccx. Anno dominice incarnationis dccccxi.
Anno dominice incarnationis dccccxii. Anno dominice incarnationis dccccxiii. Anno dominice incarnationis dccccxiiii.
Anno dominice incarnationis dccccxv. Anno dominice incarnationis dccccxvi. Anno dominice incarnationis dccccxvii.
Anno dominice incarnationis dccccxviii. Anno dominice incarnationis dccccxviiii. Anno dominice incarnationis dccccxx.
Anno dominice incarnationis dccccxxi. Anno dominice incarnationis dccccxxii. Anno dominice incarnationis dccccxxiii.
Anno dominice incarnationis dccccxxiiii. Anno dominice incarnationis dccccxxv. Anno dominice incarnationis dccccxxvi.
Anno dominice incarnationis dccccxxvii. Anno dominice incarnationis dccccxxviii. Anno dominice incarnationis dccccxxviiii.
quarta kalendas octobris sanctus Wenceslaus dux boemorum fratria fraude martirizatus
Bolezlaui in urbe meruit perpetua celi feliciter aula. Nam Bolezlaus
haud dignus dici sancti uiri germanus qualiter fraudulenter fratrem suum inuitauerit ad
conuiuium, quem prius machinabatur ob regni retinendi gubernacula necandum,
aut qualiter coram hominibus, sed non apud dominum dissimulauerit fratricidii reatum, suffici-
enter dictum puto in passionis eiusdem sancti uiri compendio. Cuius post necem brauium alter
Kayn Bolezlaus heu male ad optatum obtinuit ducatum. Hoc autem inter conui-
uia ut supra retulimus fratria cede execrabilia nascitur proles eximia ducis Bole-
zlai ex coniuge egregia, cui ex re euentu rerum nomen est inditum Strachquaz.
quod nomen sonat terribile conuiuium. Quo enim terribilius potest esse conuiuium quam in quo perpe-
tratur fratricidium? Ergo dux Bolezlaus conscius sceleris patrati, timens
penas tartari, mente semper recolens sagaci quomodo uel quo posset deus super hoc crimine
placari, uotum uouit deo dicens. Si iste meus filius unquam superstes fuerit, ex
toto corde meo deo eum uoueo clericus ut sit & seruiat Christo omnibus diebus
uite sue pro meo peccato, & huius terre populo.

[P]ost hec genitor uoti non immemor cum esset iam puer docibilis, & multum parentibus
amabilis, non ferens pater ut suus disceret puer oculis, misit eum Ratisponam
tradens sub regulares alas abbatis sancti Emmerammi martyris. ibi ecclesiasticis &
regularibus sanctionibus est imbutus. ibi monachico habitu induitur. ibi usque ad
uirile robur est nutritus. de cetero uita eius in consequentibus satis manifesta-
bitur. De ceteris autem ducis Bolezlai nichil aliud dignum relatione perpe-
rimus, nisi unum quod uobis operepretium pandere duxi. Nam seruus dei Wencezlaus
ecclesiam in metropoli Praga sub honore sancti Viti martyris construxerat, non tamen con-
secratam morte preuentus reliquit. Hanc ut consecrare dignaretur qui tunc temporis erat
Ratisponensis ecclesie presul nomine Michael, dux Bolezlaus supplex missis
legatis cum magnis muneribus & maioribus promissionibus atque pollicitationibus
quo petitionem suam adimpleret uix impetrauit. Quod utique haud annu-
isset presul nisi ob recordationem & salutem Wencezlai amici sui iam
interfecti, id delibasset fieri, quia uir dei W. dum carne uigeret nimio
cum affectu coluerat ut potestate patrem spiritualem & benignissimum presulem.
Nam & presul Michael similiter hunc sibi adoptauerat in filium dilectum, eum
sepe instruens timore & amore dei, eique sepe mittens per sua donaria
quibus maxime illo in tempore indigebat noua ecclesia eius. Mox ut dux est
factus compos uoti plebs uniuersa & proceres atque clerici obuiam aduenienti
episcopo ruunt deuoti, & cum magno honore & leticia recipiunt eum intra me-
nia Prage edificia. Quid multa? Est kalendis octobris dedicata sancti Viti
ecclesia. letus repedabat presul ad propria. Anno dominice incarnationis dccccxxx. Otto
filius Henrici imperatoris Edgidam filiam anglorum regis duxit uxorem. Anno dominice
incarnationis dccccxxxi. Henricus imperator regem abotridorum et regem danorum effecit
christianos. Anno dominice incarnationis dccccxxxii. iiii nonas marcii translatum est corpus
sancti W. martyris de Bolezlau oppido in urbem Pragam inuidia fratris odio.
Siquidem frater eius Bolezlaus de die in diem peius faciens et peius, nulla com-
punctus sui facinoris penitentia, metu in cultu tumida, quod per martyris sui
W. merita deus declararet innumera ad eius tumulum miracula, clam suis
fidis clientibus mandat, quod eum in urbem Pragam transferentes noctu in ecclesia
sancti Viti humi condant, quatinus si que deus iam sua ostenderet ad gloriam
sancti, non eius fratris sed sancti Viti martyris ascriberentur meritis. Cetera eius malefacta nec
duxi relatione digna, nec pro certo habui copiam. unum tamen eius satis audax &
memorabile facinus quod uero dictum in iuuentute sua fecit, uobis referre
cupimus. Fuit enim iste dux Bolezlaus si dicendum est dux, qui fuit impius atque tyrannus
seuior herode, crudelior nerone, decium superans scelerum inmanitate, di-
ocletianum crudelitate, unde sibi agnomen asciuit seuus Bolezlaus ut diceretur.
Tante enim fuit seueritatis ut nichil consilio, nichil ratione regeret, sed omnia
pro sua uoluntate atque impetu animi ageret. Uni factum est ut mente cepisset
quo sibi urbem romano opere conderet, moxque ipse primates euocat in unum
& usque ad unum, & deducens eos in locum iuxta flumen Labe, atque designans
locum aperit eis sui cordis secretum. Hic inquiens uolo & iubeo ut
uos opere romano perficiatis murum urbis nimis altum per gyrum. Ad hec illi nos
qui sumus inquiunt ipsi fauces & tenemus dignitatum fasces, nos abrenun-
ciamus, quia neque scimus neque uolumus facere quod precipis. neque enim patres nostri talia
quod antea fecere. Et ceteri intuitus aspectibus assistunt. & potius tuo gladio quam im-
portabili seruitutis iugo nostra colla submittamus. fac quod uelis, non enim eius obtem-
perabimus iussis. Tunc dux dira exarsit in ira & prosiliens stetit in putrido
trunco qui forte ibi iacuit in luco, & euaginato gladio dixit. Dignam
& patrum ignauorum filii, sin autem seruum aut uiliores presumatis perire,
factis dicta comprobate & nunc gladio aut seruitutis iugo sic leui colla submit-
tere temptate. Erat res spectaculo digna, & audacis peractione ducis am-
miranda. Nam si mille dextras in uno corpore armatas haberet, non tantum
tanta turma hominum trepidaret. Quos ut uidit dux buxo pallidiores
pre timore, unum qui fuit primus inter seniores apprehendens per crines uerticis
ut forti ualuit percutiens amputauit ceu teneri papaueris caput, et inquit sic
uolo, sic facias, sit pro ratione uoluntas. Ceteri hoc cernentes, sero penitentia
ducti, ceciderunt ad genua ducis, ueniam cum lacrimis postulantes. Iam inquiunt domine
noster parce culpis, iam prompta tuis obtemperabimus iussis. Iam ultro facimus quecumque
uelis, ne sis nobis ultra crudelis. Et statim ad ducis uoluntatem edificauerunt
urbem spisso & alto muro opere romano sicut hodie cernitur, que ex nomine sui con-
ditoris Bolezlau dicitur. Anno dominice incarnationis dccccxxxiii. Ungari orientales
francos & alamanniam atque galliam deuastantes per italiam redierunt. Anno dominice
incarnationis dccccxxxiiii. Henricus rex ungaros multa cede prostrauit, pluresque
eorum cepit. Anno dominice incarnationis dccccxxxv. Henricus rex paralysi percutitur.
Anno dominice incarnationis dccccxxxvi. Obiit Henricus rex. cui successit filius eius Otto imperator.
Anno dominice incarnationis dccccxxxvii. Obiit Arnulfus rex bauuarie. Anno dominice incarnationis dcccc
xxxviii. Ungari iterum a saxonibus multa cede deuastantur, & filii ducis Arnulfi
regi rebellant Ottoni. Anno dominice incarnationis dccccxxxviiii. Lodowicus rex Ger-
pirgam uiduam Giselberti ducis duxit uxorem. Anno dominice incarnationis dccccxl. Henricus frater regis
Lotariensis ducatum committitur, & eodem anno inde expellitur. Anno dominice incarnationis dcccc
xli. Henricus frater regis cum quibusdam saxonibus contra regem conspirat, sed nil nocere potuit.
Anno dominice incarnationis dccccxlii. Sydus simile comete per xiiii noctes uisum est, & inmensa
mortalitas boum secuta est. Anno dominice incarnationis dccccxliii. Obiit Ouodo cui Con-
radus filius Werneri in ducatum successit. Anno dominice incarnationis dccccxliiii. Ungari a
carintiis multa cede mactantur. Anno dominice incarnationis dccccxlv. Berchtoldus dux
bauuarie obiit, cui Henricus frater regis successit. Anno dominice incarnationis dccccxlvi. Lo-
douicus rex a suis regno expellitur. Anno dominice incarnationis dccccxlvii. Edid regina obiit.
Anno dominice incarnationis dccccxlviii. Synodus Ingilenheim a xxxiiii episcopis habetur.
Anno dominice incarnationis dccccxlviiii. Liudolfo filio regis Methildis filia nascitur.
Anno dominice incarnationis dcccc l. Dux boemorum Bolezlaus regi rebellauit, quem rex ualida
manu adiit suique per omnia dictioni subiugauit. Anno dominice incarnationis dccccli. Rex
Otto in italiam perrexit. Anno dominice incarnationis dcccclii. Anno dominice incarnationis dccccliii.
Anno dominice incarnationis dcccc liiii. Anno dominice incarnationis dcccc lv. Anno dominice incarnationis dcccc lvi.
Anno dominice incarnationis dcccc lvii. Anno dominice incarnationis dcccc lviii. Anno dominice incarnationis dcccc lviiii.
Anno dominice incarnationis dcccc lx. Anno dominice incarnationis dcccc lxi. Anno dominice incarnationis dcccc lxii.
Anno dominice incarnationis dcccc lxiii. Anno dominice incarnationis dcccc lxiiii. Anno dominice incarnationis dcccc lxv.
Anno dominice incarnationis dcccc lxvi. Anno dominice incarnationis dcccc lxvii. Idus iulii Dux cui agnomen
seuus Bolezlaus male meritum fraterno sanguine ducatum cum uita amisit.
cui filius eius equiuoce in principatum successit multum dissimilis patri moribus: bonus pro seuo [illegible]

[O] mira dei clementia, o quam incomprehensibilia eius sunt iudicia. ecce de ruborum
despinis rosa, decidit fit gignitur generosa. Videt de fratricida prodit christicola.
de lupo agnus, de tyranno modestus, de impio Bolezlao pius nascitur secundus Bo-
lezlaus dux nulli probitate secundus. Neque eum contaminat iniquitas patris equiuocatio,
in quo uerus Christi feruebat amor, et plena dilectio. Nam sic multa nomina secundum fortunam
nec tamen fortunam assequuntur, qui neque ueritas neque iniquitas exeunt. sed pro meritis
utraque dinoscuntur in homine.

[E]rat autem iste princeps secundus Bolezlaus uir christianissimus, fide catholicus, pater
orphanorum, defensor uiduarum, gementium consolator, clericorum & peregrinorum
pius susceptor, ecclesiarum dei precipuus fundator. Nam ut in priuilegio ecclesie sancti
Georgii legimus, xx ecclesias christiane religioni credulus erexit, & eas omnibus uten-
silibus que pertinent ad ecclesiasticos usus sufficienter ampliauit. Huic fuit ger-
mana soror nomine Mlada uirgo deo deuota, sacris litteris erudita, christi-
ane religioni dedita, humilitate predita, alloquio blanda, pauperibus &
orphanis fautrix larga, ac omnium honestate decorata. Que dum causa
orationis romam uenisset, benigne ab apostolico suscipitur. ubi tempore aliquanto
degens, monasticis sacris disciplinis imbuitur. & ad ultimum dominus papa suorum
cardinalium consilio immo uolens noue ecclesie benigne subuenire suffragio,
consecrat eam abbatissam mutato nomine Maria dans ei sancti Benedicti regulam
& abbatialem uirgam. Post hec noua abbatissa noua & sanctum illatura boe-
mie terre monachicam regulam, accepta licentia & benedictione apostolica repatriat
in dulcem patriam cum suo comitatu ualde letificato. Venerat autem ad regiam
urbem Pragam, & dux Bolezlaus diu desideratam honorifice recepit
sororem amantissimam & inter se manibus consertis subeunt regalia tecta.
ubi simul residentes diuinitus alternatis sermonibus dum fruuntur, dum multa
que uiderat rome sine auditu relatione digna & ammiratione fratri suo refert
insuper litteras ex parte apostolici sibi directas obtulit, quarum formula hec fuit:
Iohannes seruus seruorum dei Bolezlao catholice fidei alumno apostolicam benedictionem.
Iustum est beniuolas aures iustis accommodare petitionibus, quia deus est iustitia
& qui diligunt deum iustificabuntur, & omnia diligentibus deum iustitia cooperantur
in bonum. Filia nostra tua relatiua nomine Mlada que & Maria inter cetera
haud abnegandas petitiones cordi nostro dulces intulit ex parte tui preces scilicet
ut nostro assensu in tuo principatu ad laudem & gloriam dei ecclesie liceret fieri episcopatum.
Quod nos utique leto animo suscipientes deo grates retulimus, qui suam ecclesiam semper
& ubique dilatat & magnificat in omnibus nationibus. Unde apostolica auctoritate
& sancti Petri principis apostolorum potestate cuius licet indigni tamen sumus uicarii an-
nuimus & collaudamus atque canonizamus quod ad ecclesiam sanctorum Viti & Wencezlai
martyrum fiat sedes episcopalis. ad ecclesiam uero sancti Georgii martyris sub regula sancti Benedicti
& obedientia filie nostre abbatisse Marie constituatur congregatio sanctimonialium.
Uerumtamen non secundum ritum aut sectam bulgarie gentis uel ruzie aut sclauonice
lingue, sed magis sequens instituta & decreta apostolica unum potiorem totius ecclesie
ad placitum eligas in hoc opus clericum latinis adprime litteris eruditum, qui ualeat
uomere uerbi nouale cordis gentilium scindere, & triticum bone operationis
serere, atque manipulos frugum nostre fidei Christo reportare sufficiat. Vale.
Consilio autem uenustissimum fuerat consilio ducis & abbatisse ecclesia sancti Viti data
est futuro episcopo. ecclesia uero sancti Georgii martyris ad presens datur abbatisse ducis
sorori Marie. Iam tunc quidam de saxonia uir miro eloquio & litteris scienter
nomine Diethmarus presbyter promotione, monachus professione olim in antea diebus
causa orationis uenerat Pragam, et duci sancti Bolezlai deuenit &
ad noticiam inbreui tempore magnam eius gratiam adeptus fuerat & amiciciam.
Et quia sclauonicam perfecte linguam sciebat, hunc per suos legatos dux ad-
uocat, clerum primates terre & populum conuocat, atque suis precibus et monitis
efficit, ut eum sibi in episcopum omnes communi assensu eligant. Postera autem die-
ne duci placuit fauorali acclamatione ab omnibus in episcopum Diethmarus eli-
gitur. ad imperatorem christianissimum Ottonem filium Henrici imperatoris ex parte
ducis & totius cleri atque plebis cum his transmittitur litteris. O gloriosissime
imperator, & christiane religionis maxime cultor, suscipe nostras clementer
& totius cleri atque populi preces, & hunc uirum probatum nomine Diethmarum
quem nobis in pastorem eligimus, uestra sanctissima collaudatione ac iussione ut ordi-
netur in episcopum suppliciter exoramus. Et imperator sicut erat diuine legis amator,
consilio ducum et principum sed precipue presulum, consulens saluti et nouitati christi-
ane plebis, iussit maguntino archiepiscopo qui erat presens in curia, ut eum ordinaret
in episcopum. Iam presul unctus rediens nouus noua redit letus in boemie par-
rochia. atque ut uenit in metropolim Pragam iuxta altare sancti Viti inthro-
nizatur ab omnibus clero modulante Te deum laudamus. dux autem et primates reso-
nabant Christe keyrie eleison et cetera. Simpliciores autem & ydiote clamabant
Krlessu, et sic secundum morem suum totam illam diem hylarem sumunt.
Anno dominice incarnationis dcccc lxviii obiit Wok comes.

[P]ost hec presul Diethmarus ecclesias a fidelibus in multis locis ad dei laudem con-
structas consecrat, & populum gentilem baptizans quam plures fecit christi-
colas. nec post multos dies. Anno sequenti dominice incarnationis dcccc lxviiii. mense ianua-
rio uincula carnis absolutus talentum sibi creditum Christo reportauit cum usura.
Interea rediens philosophus de castris, ubi x aut plus militauerat an-
nis secum haud modicam librorum copiam referens aduenerat sperabilis heros nomine
Woytech. adhuc ordinis subdiaconus. qui uelut tener agnus inter oues sui pa-
storis super morte merentes sedulus exhibebat exequias funebres ora-
tionibus diurnis instans simul & nocturnis. animam patris uniuersali clero
suis commendabat deo largis & precibus sacris. Quem dux Bolezlaus et eius
optimates una bono opere deuotum cernentes. & in suum [illegible]

apostolica testatur auctoritas in privilegio eidem Pragensis episcopatui. Post cuius obitum filius eius tercius Boleslaus, ut supra relatum est, successit in ducatum. Sed non eisdem patris successibus nec paternis auspiciis terminos acquisitos obtinuit. Nam dux Poloniensis Mesko, quo non fuit alter dolosior homo, mox urbem Krakou abstulit dolo, omnibus quos ibi invenit extinctis gladio. Fuerant autem duci Boleslao ex coniuge nobili duo fratres secundum matris gratiam nati, scilicet Odalricus et Iaromir. Sed Iaromir iuvenis pacis est nutritus in aula. Odalricus autem a puericia traditus erat imperatoris Heinrici in curia, quo addisceret mores et eorum astuciam ac theutonicam linguam. Post hec transacto non longo tempore supradicti uterque dux Mesko et Boleslaus in edicto loco conveniunt ad colloquium, et data fide ac iuramento firmata inter se pace, dux Mesko invitat Boleslaum, quatinus dignaretur venire ad suum convivium. At ille, sic erat vir columbine simplicitatis et sine felle, suorum consilio familiarium dixit se omnia facturum velle. Sed quia nulla pestis nocentior quam familiares inimici, Quorum quam potuit [illegible] presaga ducis vocat ad se dolosis consiliis in unum [illegible] quos videbantur sibi fideliores et his nobiliores et quos [illegible] erat in regno, et prece, fide atque spe inpositos affatur ducis. Sed forte [illegible] Iaromir vir fide [illegible] et me in loco [illegible] evenerit [illegible] Sicque [illegible] regimen [illegible] caruerat lumine, duce nobis relinquo. [illegible] omnia [illegible] ducis Meskonis ad convivium in urbe Krakou [illegible] pax, fides, ius hospitale rumpitur. Dux [illegible] Nam mox [illegible] prandentium [illegible] suosque omnes alios trucidant, alios ob Boleslaus [illegible] alios carceri trudunt. Iuxta ducis Boleslai domestici et familiares inimici, gens mutata, generatio mala, Versovici operabantur abhominabile malum et antea retro seculis inauditum. Quorum primus et quasi caput erat Kochan, vir sceleratissimus et omnium malorum hominum pessimus. Hic et sui propinqui homines iniqui ducis cum filio Iaromir venientes venatione ad locum qui dicitur Welis, postquam referente fama perpere quod facta sit de duce in Polonia, quia iste est iniquus homuncio aliquanto melior quam super nos debet esse maior et dominus vocari. "Annuimus inter nos melior qui et dignior sit dominari." Ah mala mens, malus animus, que ruminant sobrii, palam faciunt ebrii. Nam mixtas corum incaluit et assumpsit cornua mero, capiunt dominum suum et crudeliter ligant atque nudum et resupinum per brachia et pedes ligneis clavis affigunt humi, et saliunt saltu ludentes militari saltantes in equis trans corpus sui heri. Quod videns unus de conservis nomine Dovora velociter currens in Praga quod factum fuerat ducis nunciat amicis, et eadem hora deducit eos ad turpe bravium sine mora. Quos ubi videre iniquitatis operarii armatos super se repente irruere, diffugiunt ut vespertiliones per silvarum latebras. At illi ut invenere ducem male muscis laceratum semineceм, nam ut examen apium sic ascendebat agmen muscarum super corpus nudum, solventes eum et vehiculo ponentes deferunt Wissegrad in urbem. Servo autem Dovore omni laude digno, ducis amico, talis gratia redditur pro merito. Nam voce preconia indicitur ubique per fora, ut quicumque ipse Dovora et eius posteri sint inter nobiles et ingenuos in eternum et ultra. Insuper datur ei et dignitate venatoria que pertinet ad curtem Stbechnam, quam ex eo et usque modo per generationes eius possident nepotes.

Dum hec geruntur in Boemia, dux Mesko veniens cum valida manu polonica invasit urbem Pragam et per duo spacia annorum sedit. Anno dominice incarnationis Millesimo. Anno dominice incarnationis Millesimo I. obtinuit eam sed Wissegrad urbs duci suo fidelis mansit inperterrita et inexpugnabilis. His idem diebus idem dux Mesko mittit legatos ad imperatorem, dans ei et promittens infinitam pecuniam, quatinus filium ducis Boleslai nomine Odalricum, qui erat ei in obsequio, cathenatum mitteret in custodia. O invicta fames auri, ubi est potentissimum ius romani imperii? Ecce possessor auri pressus ponderibus auri ducis obtemperat iussis, et fit tortor ac carceris mancipator auro corruptus imperator. Nec mirum si ille paruit duci, cum nostris temporibus Vecek sub mola rusticana natus Heinricum regem potentissimum, o indignum facinus, cathena aurea ut molossum traxit in Boemiam, et quod ubique famulorum famulus pareat dominorum dominus, atque Borivoy ducem iusti tenacem, virum veracem, usque ad genua compeditum rex mittit in custodiam ceu iniquum hominem et mendacem. Sed hec in suo loco plenius exarabuntur stilo.

Actum est autem Anno dominice incarnationis Millesimo II. iam Christo Boemos respiciente et sancto Wenceslao suis auxiliante, in eodem nobis ter clam fuga elapsus, amissis imperatoris dimissus, dux Odalricus rediens in patriam, mittit in munitissimum castrum nomine Drevic unum militem mandat sibi fidelem, et ammonet, quatinus intrans urbem Pragam pernocte clangore bucine perterrefaciat incautum hostem. Mox fidelis cliens iussa facit, et ascendens nocte in media urbe eminentiore locum qui dicitur Zizi, tuba intonat et clara voce clamans ingeminat: "Fugiunt, fugiunt Poloni confusi turpiter. Irruite, irruite armati Boemi acriter." At quam voce irruit super eos formido et pavor, quod erat nutu divino permissio et sancti Wencezlai missio. Diffugiunt omnes alii oblitis sui et armorum, nudus nudum insilit equum et fugit, alius ut dormivit et sine bracis accelerat fugam, fugientesque non nulli precipitantur de ponte, quia pons erat interruptus ad insidia hostibus. Aliis fugientibus per prerupta via, que vulgo dicitur per caudam urbis, in arta posterula per angustia exitus ibi innumeris oppressis, vix ipse dux Mesko cum paucis evasit. Sicque fuit ut solet fieri, quando homines pre timore fugiunt, etiam ad motum aure pavent, et ipse pavor timore sui augetur, ita hos nemine persequente videbantur eis saxa et parietes post se clamare et fugientes persequi. Postera luce dux Odalricus intrat urbem Pragam et hisdem familiaribus inimicis, de quibus supra recolimus, fraudulenter suggerentibus, fratrem suum Iaromir tercia die privat lumine. Huic ex legitimo matrimonio non est nata soboles propter infecunditatem coniugis sed ex quadam femina nomine Bozena, que fuit Krezinee, filium prestantissime forme suscepit, quem Brecizlaum appellari fecit. Nam quadam die de venatu rediret per villam rusticanam, hanc quam predixim feminam ad puteum lavantem pannos vidit, et intuitus eam a vertice usque ad calces hausit pectore ignes amoris non modicos. Erat enim corporis eius habitudo insignis, nive candidior, mollior cigno, nitidior ebore antiquo, pulchrior saphiro. Hanc continuo mittens dux tulit in suam, nec tamen antiqua solvit conubia, quia eo tempore pro ut cuique placuit binas vel ternas coniuges habere licuit. Nec nefas fuit viro rapere alterius uxorem et uxori alterius nubere marito. Et quod nunc ascribitur pudori, hoc tunc fuit magno dedecori, si vir una coniuge aut coniux uno viro contenti viverent. Vivebant enim quasi bruta animalia conubia habentes communia. Eodem anno cesar ab hoc mundo migravit tercius Otto, vivat in celis ubi unusquisque fidelis. Huic successit filius eius Heinricus imperator, qui inter cetera que fecit multa sua pro Christi nomine magnalia, construxit castrum in quodam monte non modico sumptu empto a possessore loci nomine Pabo, unde traxit nomen Pabenberk, quasi est Pabonis mons. Ibi et constituit episcopium, quod in tantum ampliavit facultatibus et dignitatibus pontificalibus, ut in tota orientali Francia non ultimum sit sedium, per primum hoc est episcopum. Edificavit et ibi et templum mire magnitudinis in honore sancte Marie virginis et sancti Georgii martiris Christi, quod similiter in eternum adauxit dotalibus gazis et ornatibus auri et argenti et vestis regalis apparatibus, ut iam videatur de his tacere melius quam dicere pauca et quod habeat minus. Unde de multis factum referam tamen unum. Haud longe ab urbe predicta quidam erat anachorita, sanctum virtutum archimandrita, ad quem imperator sepe fingens quasi advenacionem sepe faciens aliquam occasione, tamen cum solo clerico veniebat et se eius orationibus commendabat. Hec cum intellexisset cesar, quia causa orationis Iherosolima ire vellet, committit ei dominici corporis et sanguinis calicem aureum, qui pro sui magnitudine vix a duobus posset aqua plenus levari, duas ex utroque latere habentem ansas, que et nos vulgo dicimus aures, quatinus ut intinguatur sub trina mersione in Iordane, ubi Christus baptizatus est a Iohanne, precipit imperator et rogat, dans ei pecuniam quantum sufficeret ad viam. Quid multa? Homo dei vadit Hierosolimam, iussa facit ter mergens calicem Iordanis in unda. Post rediens per Constantinopolim transibat per Bulgariam. Ibi quidam erat heremita sancte degens vitam, ad quem ille veniens Hierosolimita post multa et dulcia atque sancta colloquia, suppliciter rogabat eum ut pro incolumitate imperatoris Heinrici oraret dominum. At quem ille: "Non est", inquit, "pro incolumitate eius orandum, quia ex hac convalle lacrimarum translatus est iam in regna beata." At ille instat et rogat ut sibi dicat unde hoc sciat. Ille: "Hac", inquit, "proxima nocte dum nec adeo vigilarem nec omnino dormire, sustulit me alta visio ad magnum campum valde planum et nimis latum atque iocundum. Et vidi ibi malignos spiritus teterrimos, quorum ex ore et naribus exibat sulfurea flamma, qui imperatorem Heinricum per barbam multum et quasi ad iudicium trahebant, alii colla eius furcis ferreis impingentes leti clamabant: 'Noster est, noster est.' Quos a longe sequebatur sancta Maria et sanctus Georgius quasi tristes et quasi eripere eum volentes, et cum eis litigantes, donec suspensa est in medio campo trutina, cuius capacitas latior fuit quam duo miliaria. At sinistra maligna pars magna et immensa pondera et innumerabilia que sunt mala opera imponebant. At contra sanctum Georgium vidi monasterium magnum cum toto claustro imponentem, vidi aureas cruces preciosis lapidibus graves, vidi et plenaria gemmis et auro grandia, vidi candelabra argentea et thuribula atque pallia innumera, et quecumque bonus rex in vita fecerat, sed adhuc maligna pars preponderabat et clamabat: 'Noster est, noster est.' Tunc sancta Maria accepit aureum calicem magnum de manu sancti Georgii, et quatiens ter caput inquit: 'Certe non vester sed noster est', et cum magna indignatione proicit calicem ad parietem ecclesie, et fracta est una ansa calicis. At statim mox evanuit agmen ignitum. Et accepit sancta Maria per manum dexteram et sanctus Georgius per sinistram imperatorem et duxerunt secum, ut credo, in celeste habitaculum." At ille Hierosolimita corde revolvens ea que dicta sunt descendit ad sarcinas et invenit fractam calicis ansam, sicut predixerat heremita. Qui usque hodie magni miraculi pro testimonio habetur Pabenberk sancti Georgii in monasterio. Anno dominice incarnationis Millesimo III. Hic interfecti sunt Versovici. Anno dominice incarnationis Millesimo IIII. V. fratres martirizati sunt.

Temporibus Heinrici imperatoris, qui post Ottonem tercium rex romanum imperium imperabat, in Polonia quinque fuere monachi et heremite, viri simplices, Benedictus, Mathias, Iohannes, Ysaac, Christinus et socius eorum Barnabas, quorum non est inventus in ore dolus, nec in manibus pravum opus. Hos de vita patrum scriptum multa malum pauca, quia semper dulcius sumitur quod parcius apponitur esca. Erat enim eorum conversatio laudabilis Deo, acceptabilis hominibus, ammirabilis et eam sectari volentibus imitabilis. Hactenus hoc. Passi sunt autem hi fratres V. Anno dominice incarnationis Millesimo IIII. III. idus novembris. Anno dominice incarnationis M. V. Anno dominice incarnationis M. VI. Princeps Hemma feminei sexus gemma febre correpta a vinculis carnis est erepta. Cuius epitaphium his versiculis aut vidi aut vidisse me memini: "Que fuit ut gemma, vilis iacet en cinis Hemma. Dic precor: 'Huic anime da veniam, Domine.'" Anno dominice incarnationis M. VII. Anno dominice incarnationis M. VIII. Anno dominice incarnationis M. VIIII. Anno dominice incarnationis M. X. Anno dominice incarnationis M. XI. Anno dominice incarnationis M. XII. Anno dominice incarnationis M. XIII. Anno dominice incarnationis M. XIIII. Anno dominice incarnationis M. XV. Anno dominice incarnationis M. XVI. Anno dominice incarnationis M. XVII. III. idus iunii obiit Tegdagus III. episcopus Pragensis ecclesie. Fuit autem hic Tegdagus sancti presulis Adalberti successor ydoneus, corpore virgineus, moribus aureus, actibus purpureus, sui antecessoris sequens vestigia, commisse plebis persequens flagicia, et si non corpore, mente tamen tulit martirium, ne ob terrore hominum sed secutus dominum in pace in idipsum dormivit et requievit. Cui Anno dominice incarnationis M. XVIII. successit Ekardus presul. Anno dominice incarnationis M. XVIIII. Anno dominice incarnationis M. XX.

Interea natus ducis Brecizlaus de puericia transcendens in iuventutem ibat de virtute in virtutem, cui precesis prestabat opus, procertas corporis et forme pulchritudo ac virium sapientieque magnitudo, in adversis fortitudo, in prosperis temperata inerat mansuetudo. His temporibus theutonicis in partibus fuit quidam comes valde potens cognomine Albus Otto, sanguine de regio prodiens stemate patrio. Unica huic erat gnata nomine Iuditha, pulchritudine sub phebo cunctis que sunt prestantior puellis. Quam bonus pater et eius optima mater, quo addisceret psalterium, tradiderant in cenobium quod dicitur Zuinbrod, loci situ et menibus munitissimum. Sed quid turres quamvis altissime, aut quid menia firmissima amori resistere et amantem possunt excludere? "Omnia vincit amor, rex et dux cedit amori." Igitur Brecizlaus iuvenis pulcherrimus, heros acerrimus, multis referentibus audiens de nimia pulchritudine et morum probitate ac generositate parentele supradicte puelle, ultra non habebat spiritum, et inter se versans presumit cogitare, utrum eam vi rapere temptet an dotalibus conubia paret. Sed maluit viriliter agere quam supplicando colla submittere. Perpendit enim innatam theutonicis superbiam, et quod semper tumido fastu habeant despectui Sclavos et eorum linguam. Sed quanto fit semper difficilis aditus ad amorem, tanto amanti filius veneris igne incutit validiorem. Fluctuat mens iuvenis igne succensa veneris velut ignibus estuat ethna. Et hac apostrapha euphonihat sui: "Aut ego coniugio fungar egregio, Aut ego ludibrio mergar pro peccato, fieri non poterit, ut mea non fuerit Iuditha, nobilibus edita natalibus, virgo spectabilis, nubilis, amabilis, sole luce clarior, vita mihi carior." Vivat ut super stellas deo semper prosperis. Et statim quosque inter suos novit manu promptiores et sibi fideliores, iubet probatos et laboris paciciores aptari equos, et fingit se ad imperatorem iter iturum et iterum rediturum. Iussa viri faciunt, sed quid dominus suus moliatur nesciunt. Mirantur [illegible] inter se quid tam celeriter vadunt, et quasi VII. dierum iter agentes, tunc hospitium intrant predictum cenobium atrium. In et dixerat suis omnibus ducis natus, ne alicui cuiquam vel unde essent innotescerent, sed quasi unum ex ipsis se ipsum haberent. Cedat Ithacus callido ingenio investigasse natum Thetidis, ne se iactet Iliacus pastor Tyndaridem rapuisse Amiclis, quam hic iuvenis Brecizlaus ambos tempore et animositate vel audacis facti in manicare. Nam postquam data est sibi procedendi licentia, sicut lupus quando obambulat ovilia, querens qua parte irrumpat ut predam rapiat agni, sic heros Brecizlaus visu sagaci et animo illustri lustrans claustrum voluit irrumpere sed non audet, quia secum tanta copia militum non habet. Fortes fortuna adiuvat. Affuit dies festa, et ecce nullo novis optata cum suis coevulis de claustro exit virgo Iuditha, sicut puelle solebant velle ad vesperas pulsare campanas in medio ecclesie. Qua invidit audacissimus raptor, sui pre gaudio factus immemor, ceu lupus qui ex occulto ruit et rapit agnam et conversa facta fuga et submittens caudam, petens ulteriorem latebram, sic et ille rapta virgine fugit et ut venit ad portam invenit eam molendinariis funibus precinctam et via excindit pe clusam, mox exempto gladio vestivit precidit acuto, quod usque hodie cernitur, sectio fortissimi testis testimonio. Ceteris autem sociis eius minime scientibus et adhuc in papilionibus manentibus ab irruentibus inimicis comprehensis aliorum eruuntur oculis et naribus abscisis, aliorum manibus et pedibus truncatis, dux cum paucis et virgine rapta procul nocte evasit operata. Rapta est autem virgo Iuditha Anno dominice incarnationis M. XXI. Et ne daretur theutonicis iusta occasio calumpniandi Boemos quasi pro illata iniuria, illico heros Brecizlaus cum nova nupta patre salutato duce Odalrico recta via properat in Moraviam. Nam antea pater suus totam illam terram tradiderat in potestate, fugatis cunctis de civitatibus Polonis, ex quibus multos comprehensos centenos et centenos ordinatim cathenatos vendi iusserat in Ungaria et ultra, quia revera post obitum secundi Boleslai sicut urbem Pragam ita totam Moraviam vi obtinuerant Poloni. Anno dominice incarnationis M. XXII. in Polonia facta est persecutio christianorum. Anno dominice incarnationis M. XXIII. VI. idus augusti Ekardus III. episcopus Pragensis ecclesie transivit ab hac luce

incurius pro tempore mia. Fuit autem hic presul coram potentibus erectus, erga humiles et mansuetos pius, modestus, facundissimus predicator, largus elemosinarum dator, divine familie mensuram tritici fidelis dispensator. Hic constituit ut pro decimatione unusquisque sive potens sive dives sive pauper tantum, qui de suo feodo vel allodio aratrum haberet, duos modios, unum palmarum et duorum digitorum, unum tritici et alterum avene episcopo solveret. Nam antea sicut primo episcopo Diedmaro constitutum erat, pro decimatione duos messis acervos dabant, dictum id acervum L manipulos habentem. Huic post obitum Izzo obtinuit episcopatum, qui ordinatus est eodem anno III Kal. Ian. ab archiepiscopo Maguntino. Anno dominice incarnationis MXXIIII. VIII idus Iulii obiit Heinricus rex. Anno dominice incarnationis MXXV. XV Kal. Iulii obiit Bolezlaus rex. Anno dominice incarnationis MXXVI. Anno dominice incarnationis MXXVII. Anno dominice incarnationis MXXVIII. Anno dominice incarnationis MXXVIIII. Anno dominice incarnationis MXXX. Hoc anno dux Brecizlaus magna cede prostratis Ungaris, et terram eorum usque ad urbem Strigoniam devastavit. Eodem anno III Kal. Febr. Izzo VI episcopus Pragensis ecclesie transit ab hoc mundo bravio fruiturus iocundo. Hic fuit nobilis genere, sed nobilior ope, qui prior fecit quam facienda precepit. Nam nulli magis est nota quam ista sedes, qua sibi carcer et instrumentorum erant edes. Nec te latuit, quot hominum capita vite sunt reddita, quorum iam mors animas ad furvas mitteret umbras. Preterea solitus erat cottidie quadraginta pauperes pascere, quibus habunde prebens cibum et potum ipse benedixit et ipse hylariter distribuit. Erat autem et corporis ei pulchritudo insignis, caput capillo albius agno, unde cognomen obtinuit ut diceretur Albus atque blandus episcopus Izzo. Post hunc Severus presul successit in ordine sextus, qui tempore iuventutis sue nitebat decore agilitatis, quia quecumque erant iocunda ducis, omnibus preferens obsequiis sedulum suo domino et magis gratum quam fidele exhibebat servicium. Primus enim fuit officiis clericorum, nec minus dedit studiis laicorum, semper aderat comes individuus duci in venationibus. Primus enim affuit in occisione silvatici apri, et abscidens ei caudam purgat et parat ut duce vellet, noni parataque venienti domino ad vescendum donat. Unde dux Odalricus sepe fertur dixisse: O Severe, domini tui Severe, pro hac tam dulci condito dignus es episcopio. His atque huiusmodi studiis habuit gratiam ducis et placuit universis. Anno dominice incarnationis MXXXI. Sanctorum apostolorum Petri et Pauli in natalicio ordinatus est Severus episcopus a Maguntino archiepiscopo. Eodem anno natus est Spitigneu filius Brecizlai ducis. Anno dominice incarnationis MXXXII. Anno dominice incarnationis MXXXIII. Anno dominice incarnationis MXXXIIII. Anno dominice incarnationis MXXXV. Anno dominice incarnationis MXXXVI. Anno dominice incarnationis MXXXVII obiit dux Bolezlaus quem Mesko lumine privarat. Eodem anno V idus Novembris dux Odalricus linquens terrena captat celestia regna. Iste Iaromir, de quo supra meminimus, lumine orbus, cum dux Odalricus destinaverat ut degeret Lisa in viculo, audiens quod frater suus ab hoc migrasset seculo, surgit diluculo et imperat ut se deducant ad urbem Pragam in vehiculo. Quo cum pervenit, iam fratrem suum delatum in ecclesiam sancti Georgii invenit. Ad cuius funus stans iuxta feretrum omnium circa astantium movit et concussit corda huiusmodi elogii lamento. Heu mihi, quid dicam non scio, heu mihi, quid dicam. Heu mihi germane, heu dira conditio mortis amare. Mortuus ecce iaces, nec ego nec tu mihi gaudes. Heu mihi, tremens fit gratia culmine regni. Nudius tercius dux nobilis, hodie truncus immobilis, cras vermibus esca, post tenuis favilla et manes eris fabella. Lumine privasti me, nec fratrem ut fratrem amasti, non fecisse me quod fecisti in malles. Nescio si posses mihi lumina reddere velles. Cum tua sint nuda et aperta seu bene seu male facta, sed ne ex toto tibi frater corde remitto, ut innecare sua deus omnipotens tibi parcat. Spes atque tuus post hac in pace quiescat. Post expletis rite funebris exequiis, accepit Brecizlai fratruelem et ducit eum ad sedem principalem. Et sicut semper in hac gente ducis fiunt per superioris aule cancellos decem milia nummorum atque plus per populum spargunt ne ducem in solio comprimant, sed potius sparsos nummos rapiant. Mox duce locato in solio et facto silentio tenens dexteram sui fratruelis Iaromir dixit ad populum: Ecce dux vester. At illi succlamant ter Krlessu, quod est kyrieleison. Et iterum Iaromir ad populum: Accedant inquit de gente Muncia, accedant de gente Tepca, et vocat eos nominatim, quos noverat armis potentiores, fide meliores, militia fortiores et divitiis eminentiores. Quos ut sensit adesse dixit: Quoniam mea fata sinunt ut sim vir dux, hunc assignamus vobis in ducem et collaudamus, quatinus ei obediatis ut dignum est duci, et debitam fidelitatem exhibeatis, ut par est suo principi. Te autem fili moneo et repetens iterum iterumque monebo. Istos colas ut patres, hos diligas ut fratres, et in omnibus negotiis tuis consiliarios habeas. His urbes et populum ad regendum committas, per hos enim Boemie regnum stat et stetit atque stabit in sempiternum. At illos, qui sunt Versovici, iniquorum patrum nequam filii, nostri generis hostes domestici, familiares inimici, ut venenosa rotam devites et consortia eorum declines, quia nobis numquam fuere fideles. Ecce me innocentem et suum principem imprimis ligaverunt et diversis affecere ludibriis, postremum iniquis versuciis et fraudulentis consiliis id egerunt ut frater fratrem me his privaret oculis. Habeas fili mi semper in memoria sancti Adalberti premonita, qui eorum ob facta crudelia ter, ut fiant super eos excidia, sancto ore confirmavit et excommunicavit eos in ecclesia. Que nimirum iam [?] bis sunt facta, certo ut fiant adhuc sunt sollicita facta. Ad illud autem [?] dissecabantur cordibus et fremebant dentibus in eum unanimiter. Ah nec post multos dies Cohan, de quo supra retulimus, misso lictore suo dum ille miserrimus purgat ventrem in necessario noctis in hora, acutissima sica perforat eum in posteriora usque ad intestina [?]. Sicque iustus vir velut dei victima dux Iaromir obiit. Anno dominice incarnationis MXXXVIII. II non. Novembris. Hactenus acta antique liber continet primus. Sed quia, sicut ait beatus Hieronimus, aliter visa, aliter audita, aliter narrantur ficta, que melius scimus, melius et proferimus. Nunc auxiliante deo et sancto Adalberto ea fert animus dicere que ipsimet vidimus vel que ab his referentibus qui viderunt veraciter audivimus.

Explicit liber primus de kronicis boemorum.

PROEMIUM AD CLEMENTEM ABBATEM BREVNENSIS ECCLESIE.

SPIRITALI BRAYNENSIS CENOBII PATRI Clementi, sic ex re nomen habenti, semper theorice inherenti, Cosmas haud dignus dici decanus angelica consortia sentiat. Cum multa mecum revolvens super sedere, quid potissimum caritatis tuo tanto [illegible] transmittere, quippe cui pondera auri et argenti sordent, solaque que sunt spiritalia placent, optimum fore duxi tue tantum mihi voluntati obsequi. Intellexi enim per tuum clericum nomine Deocarum quod me olim innotuit familiariter quod nervas [?] quas olim gestas scripseram velles videre libenter. Hac oblata occasione roborata, immo cari amici persuasione compulsus, non solum quod optasti, verum et secundum [illegible] narrationis dictum libellum, que similiter per incerta [?] a tempore Brecizlai filii ducis Odalrici usque ad eius equivocum filium regis Wratizlai digesta, tue paternitati pandere presumo. Licet enim pater o venerande divinas non cesses [?] scripturas et profundos philosophie semper exhaurias fontes, tamen hoc tam tenui liquore non dedigneris tua sacra perluere labra. Sepe enim fit ut post fortia vina et soporifera pocula naturalis quandoque hominum medicetur sitis, si quid hausti puri latices frigidiores dulcibus poculis. Sepe fit ut Martius miles qui sudat in armis gaudet virgineis se commiscere choreis. Atque iuvat interdum pueriliter ludere troco. Sic tu o sanctissime pater, tanta grandia et sylogistica volumina lingue, et hec mea opuscula sensu puerilia stilo rusticalia perlege, ubi non nulla sub sannatione et derisione digna invenies, que utique idcirco memorie commendes, ut ea tibi a deo collata sapientia quandoque ad unguem emendes. Quod autem in quibusdam locis quasi metricos versus invenies, sciatis me scienter nescisse fecisse dum feci versus. Vale.

INCIP. LIB. SECUND. CIT DUX BRECIZLA

ta in patria sede vigorat, qui deo ac hominibus beneplacitus actibus calcans vestigium patrum et eos precellens contigua arte virtutum, sic sol in virtute sua syderea lumina et lune minoris splendore occultat et hebetat, sic novus Achilles Brecizlaus novus triumphis fortia acta et victoriosissimas atavorum palmas attenuat et obscurat. Namque deus talem sibi gratiam contulit, ut quas singulis hominibus particulariter, has quoque huic indeficientes virtutes largitus est generaliter. Quippe hac virtutum obtinuit accumulatione, ut in rebus bellicis strenuitate precelleret Gedeonem, corporis viribus exsuperaret Samsonem, quadam speciali prerogativa sapientie preiret Salomonem. Unde factum est ut in omnibus preliis victor existeret velut Iosue, auro et argento locupletior ceteris regibus Arabie, et undique in exhaustis affluens divitiis atque in largiendis muneribus non deficiens assimilatur aque que numquam deficit amne. Huic coniunx Iuditha nobilissima genere, fecundissima prolis germine, genuit quinque iuvenes corpore insignes et super eminentes ceu Hemathie montes, sapientia singulares, probitate nulli comparabiles, universa virtutum honestate laudabiles. Fuit autem primogenitus nomine Spitigneu, secundus natu Wratizlau, tercius stemmate Conradus, quartus genitus Iaromir, quintus et ultimus Otto pulcherrimus. Horum de vita et gloria pater affluentia verborum copia sufficienter in suis locis explicabit. Quos adhuc positos in puerilibus sed studiis pollere virilibus pater valde mirabatur cernens egregium decus et par nobile fratrum. Nec minus augebant matri sua gaudia letam, de tanta prole filiorum et magnifice glorie statu.

Eo tempore Kazimir Poloniensi nobilissimo duce ab hac subtracto luce, filiis eius Bolezlao et Wladizlao adhuc in infantia positis ad ubera lactis, una spes erat salutis, in misera fuga fugientibus per diversa loca Poloniensibus. Quod animadvertens dux Brecizlaus quarto anno sui ducatus, oportunum fore ratus ne differret oblatam occasionem calumpniandi suis inimicis, immo ulciscendi de illatis iniuriis, quas olim dux Mesko intulerat Boemis, quantocius potuit, inito consilio cum suis, eos invadere statuit. Statimque terribilem dictat sententiam toti Boemie per provinciam, mittens in signum sue iussionis torquem de subere tortum, ut quicumque exierit in castra segnius dato signaculo, sciret procul dubio tali torque se suspendendum in patibulo. Quibus in momento, in ictu oculi congregatis in unum, usque ad unum intrat terram Polonie suo viduatam principe, et eam hostiliter invasit et velut ingens tempestas furit, sevit, sternit omnia, sic villas cedibus, rapinis, incendiis devastavit, et munitiones irrupit. Krakov autem eorum metropolim ingressus a culmine subvertit et spolia eius obtinuit, insuper et veteres thesauros ab antiquis ducibus in erario absconditos eruit, scilicet aurum et argentum infinitum nimis. Similiter et ceteras urbes igne succendit et usque ad solum destruxit. Cumque pervenissent ad castrum Gdec, castellani et simul qui illuc confugerant villani, non valentes ferre impetum ducis, exeunt ei obviam, auream gestantes virgam, quod erat signum deditionis, et ut eos pacifice cum suis pecoribus et ceteris rerum appendiciis transferat in Boemiam suppliciter rogant. Quorum dux petitionibus acquiescens, postquam perduxit eos in Boemiam, dat eis partem silve, que vocatur Cirnin, non modicam, constituens eis unum ex ipsis prefectum et iudicem, et decrevit ut sub lege, quam in Polonia habuerant, tam ipsi quam eorum posteri in sempiternum vivant, atque nomine ab urbe derivato usque hodie nuncupantur Gedcane. Nec longe a predicta urbe venitur ad metropolim Gnezden, natura loci et arte munitam firmiter, sed facile captam ab hostibus, raris eam inhabitantibus civibus. Ubi eo temporis in basilica sancte dei genitricis Marie perpetue virginis preciosissimus quiescebat thesaurus, scilicet beatissimi Adalberti martiris corpus. Qua mox Boemi sine marte potiuntur urbe, et cum magna leticia intrant sancte ecclesie limina, atque omnem predam pro habita sola, que possunt dari pro Christo passam, sacri corporis pretiosam massam. Quorum presul Severus videns temeritatem et quia in omnibus fasque nefasque sensit voluntatem, talibus alloquiis temptat eos revocare ab illicitis ausis: Fratres mei et filii ecclesie dei, non tam ex facili constat, sicut vos estimatis, ut sacri corporis glebam dei virtutibus plenam, quisquis mortalium tam temere presumat tangere. Etenim timeo valde ne pollam aut nimis oblivione et cecitate aut aliqua membrorum debilitate, si id temere presumpseritis agere. Quapropter prius triduo ieiunate, de peccatis vestris penitentiam agite, et ab omnibus abhominationibus, quas ipse abhominatus est, in vobis abrenunciate, et ex toto corde, quod eas ultra non faciatis, promittite. Spero enim in misericordia dei et in vestri patroni sancti Adalberti quod non privabimur spe petitionis nostre, si persistimus fidei in devotione et precum assidua oratione. At illi aversi sunt presulis verba quasi delirantis, et continuo aures suas contemnentes fecere impetum ut rumperent sacrum corpus. Et quia post altare iuxta parietem conditum fuerat, et aliter evelli non poterat nisi altare destruerent, iam improba cum nimis ferventes operantur prophana. Sed non defuit ultio divina. Nam in ipso opere sue temeritatis stetere sensibus obstupefacti, nec erat vox nec sensus nec visus per trium fere horarum spacia, donec tandem propiciante dei gratia rehabuere pristina officia. Moxque licet sero penitentiam agunt et faciunt iussa episcopi, et quibus erant divino nutu castigati, tanto devoti prestabant precibus infatigati, triduo ieiunantes et veniam postulantes. Tercia nocte Severo episcopo post matutinales synaxim quiescenti sanctus presul in visione apparens Adalbertus dic ait ista duci et eius comitibus: Pater de celis dabit quod petitis, si non repetatis mala quibus abrenunciastis in fonte baptismatis. Hoc mane cum presul innotesceret duci et eius comitibus, mox exhylarati intrantes ecclesiam sancte Marie et ante sepulchrum sancti Adalberti humi prostrati, diu fusa communi oratione, surgens dux et stans in ambone hac rupit silentia voce: Vultis prevaricationes vestras emendare et a pravis operibus resipiscere? At illi obortis clamant cum lacrimis: Emendare parati sumus, quecumque in sanctum dei patres nostri et nos prevaricati sumus, et a pravo opere omnino cessare. Et dux extendens manum suam super sacram tumbam sic orsus est ad populi turbam: Extendite fratres simul vestras ad dominum dexteras, et attendite ad meos sermones, quos volo ut vestre fidei iuratione firmetis. Ergo hec mea maxima et prima sit decreta, ut vestra coniugia, que hactenus habuistis ut lupanaria et ceu brutis animalibus communia, amodo secundum canonum scita sint legitima, sint privata, sint indissolubilia, ita dumtaxat ut contenta sit mulier uno viro et vir una

uiuant. Si autem coniux uirum aut uir coniugem spreuerit et rixantibus usque ad discidium efferuerit, qui ex eis in priore copula legitime celebrata redire noluerit, nolo ut secundum ritum terre nostre in seruitutem redigatur, sed potius iure immutabilis decreti nostri qualiscumque sit persona redigatur in Ungariam, et nequaquam liceat ut pretio se redimat aut in hanc terram redeat, ne unius contagio ouicule totum Christi serpat per ouile. Severus episcopus dixit: Quicumque aliter fecerit, anathema sit. Eadem sententia [illegible] uirgines et uidue et adultere, que nomen bonum [illegible] et pudorem corrupisse ac per scortum concepisse dinoscuntur. Nam cum liberum nubendi habeant arbitrium, cur committunt adulteria et conceptus suos abortiuant, quod est pessimum scelus scelerum? [illegible] dux subiungens inquit: Si uero mulier proclamauerit [illegible] decernimus eos iudicium Dei, sed inclementer a uiro suo affligi et perfligari. Similiter et de his qui homicidiis, et qui inuentus fuerit reus, soluat penas rei. Similiter et comes eos infamantes archipresbiter comiti illius ciuitatis nomina eorum ascribat, et comes eos in carcerem redigat, donec aut penitentiam dignam conueniant; et si se rebelles in carcere [illegible] siue adiurata aqua utrum culpabiles sint agnoscant, aut si negant, ignito ferro siue adiurata aqua examinentur. Fratricidas autem et parricidas siue sacerdotum interfectores et huiusmodi capitalibus criminibus irretitos archipresbiter assignet eos comiti uel duci, [illegible] ferratos de regno eiciat, ut ad instar Cain uagi sint et profugi circueant terram. Severus episcopus dixit: Ista ducis deliberatio et [illegible] maneat firma. Nam ad hoc uobis ducibus mucro pendet in femore, ut manus uestras sepius lauetis peccatoris in sanguine. Item dux: Tabernam inquit que est radix omnium malorum, unde procedunt furta, homicidia, adulteria et cetera mala, et qui parat et qui comparat. Severus episcopus dixit: Anathema sit. Et dux: Qui inuentus fuerit huius uiolator decreti, tabernarius in medio foro ad palum suspensus et usque ad fastidium percussorum cesus depiletur; res tamen eius non infiscentur, sed potus tantum in terram proiciatur, ne quis execrabili haustu polluatur. Potatores autem si deprehensi fuerint, non prius de carcere exeant, quam in fiscum ducis unusquisque trecentos nummos componat. Severus episcopus dixit: Que dux iudicat, nostra auctoritas firmat. Adhuc dux prosequitur dicens: Fora autem diuersis diebus omnino ne fiant interdicimus, que maxime in his celebrantur regionibus, ut ceteris diebus suis uacent operibus. Si quis autem quem dominicis et festis diebus publice ad [illegible] feriari inuenerit in aliquo seruili opere inuentum fuerit, ipsum opus et quod in opere est inuentum archipresbiter tollat iumentum, et trecentos ducis in fiscum soluat nummos. Similiter et qui in agris siue in siluis suos sepeliunt mortuos, huius rei presumptores archidiacono bouem et trecentos in fiscum ducis soluant nummos, mortuum tamen in polyandro fidelium humo condant denuo. Hec sunt que odit Deus, hec sanctus Adalbertus presul nos suas deseruit oues, et ad exteras maluit ire docturus gentes. Hec ut ultra non faciamus, fide iure simul et uestre fidei sacramento confirmamus. Sic ait dux, et presul sancte trinitatis nomine inuocato, et malleo assumpto, ceteris clericis VII psalmos et alias huic sancto operi competentes orationes ymnizantibus, cepit molliter destruere summa sepulchri, destruens eum usque ad ima thesauri sacri. Et cum aperuisset sarcofagum, omnes qui in ecclesia aderant tanta fragrantia suauissimi odoris sunt refecti, ut per tres dies quasi optimis ferculis refecti obliuiscerentur cibo refici. Quin et infirmi sanati sunt eodem die quamplurimi. Et dux et episcopus et pauci comites inspicientes ut uiderunt sanctum Dei uultu et habitu clarum, et sic corpore integrum per omnia, ac si eadem sacra missarum celebrasset sollempnia, clerici Te Deum laudamus, laici Kyrieleison modulantur, et resonant uoces eorum usque ad ethera. His ita peractis dux pre gaudio facie perfusus lacrimis sic orat: O Christi martir beate Adalberte, nostri semper et ubique miserere, nunc solita nos respice pietate, et nobis peccatoribus propiciare, atque a tua sede per [illegible] ecclesie per nos quamuis peccatores referri non dedignare. Mira res et ualde stupenda, cuius tumbam nudis tactus contingere non poterant, continuo dux et episcopus sine impedimento corpus eius sarcofago leuant et serico cooperientes in superiori altari locant, ut plebs sua uota soluat, que Deo et ei deuouerat, atque eadem composite sunt centum marce altaris in arce. Deus omnipotens mundum per secla reuoluens, qui semper regnas solus, qui cuncta gubernas. Nil fit necesse in mundo, nec erit bone Christe tuo sine nutu. Quis nam mortalis hoc umquam credere posset, ut ad gentes apostatarum iam in celesti regno laureatum corpus suum referri sineret, quarum aspernatus facinora aufugit consortia, cum adhuc uiueret? Sed si maiora Dei et antiqua miracula perpendimus, quando ipsis Israhelitis siccis uestigiis transiuit mare, qualiter de sicca rupe fluxerunt aque, uel qualiter factor orbis apparuit in orbe natus de Maria uirgine, non ammirari, sed potius Deo qui fecit et facere potest quod uult nos decet humiliari, et ei gratias totas assignare. Cui gratia inspirante ascendit in cor ducis, ut similiter transferat corpus archipresulis eiusdem ciuitatis nomine Gaudentii, qui in eadem ecclesia forte quiescebat. Hic uita superstes extiterat non solum carnali uerum et spirituali coniunctione frater sancti Adalberti, et comes indiuiduus in omni labore et triumpho fuit, et si cum eo non corpore martirium, mentis tamen compassione tulit. Nec enim fieri poterat ut gladius animam eius non pertransiret, cum germanum suum romphetis paganorum in frusta concidi uideret, et ipse pariter occidi ualde optaret. Item uisum est duci et episcopo, ut quinque fratrum reliquias sancto corpori adiungant, quorum de uita ac passione Deo donante relaturi sumus, qui in eadem ciuitate in maiori ecclesia quiescebant, pariter cum summa diligentia transferant. Quid multa?

Venturi erant cum omni sacra sarcina in prosperitate et leticia Boemiam, et in uigilia sancti Bartholomei apostoli prope metropolim Pragam castra metati sunt circa riuulum Rokitnicam, ubi lucescente die clerus et uniuersa plebs cum processione occurrit, cum longa serie latus uix explicuit campus. Talis enim processio fuit. Dux ipse et episcopus humeris subnixi dulce pondus portant martiris Christi Adalberti. Post simul abbates ferebant reliquias quinque fratrum. Deinde archipresbiteri gaudent onere Gaudentii archiepiscopi. Quos electi XII presbiteri uix sustentantes pondus aurei crucifixi sequuntur. Nam dux Mesko ter pondus ipsius hoc appenderat auro. Quinto loco ferunt tabulas tres graues auro, que circa altare ubi sanctum corpus quiescit posite fuerant. Erat autem maior tabula quinque ulnarum in longitudine, et decem palmarum in latitudine, ualde adornata lapidibus preciosis et cristallinis factis, cui inscriptum fuit hic in margine uersus: Ter centum libras appenderat hoc opus auri. Postremo pluribus quam centum plaustris ducunt immensas campanas et omnes Polonie gazas. Quas sequuntur innumera nobilium uirorum catena astricta manicis ferreis et contra colla bagis. Inter quos heu male captus adductus est consors in eodem presbiteri officio. O dies illa dies Boemis honoranda, per secla memorie commendanda, sacris mysteriis frequentanda, dignis preconiis celebranda, laudibus deuotissime ueneranda, diuitibus letabunda, debilibus exoptanda, pauperibus iocunda, datione elemosinarum decoranda, et omnibus studiis excolenda, in qua festis festa refulgent accumulata. O nimium felix metropolis Praga, olim sacro duce sublimata, nunc beato presule decorata, a domino Deo tibi collata excipis gaudia geminata, et per has binas misericordie oliuas fama uolas ultra Sauromatas atque Sarigas. Facta est autem hec translatio beatissimi Christi martiris Adalberti anno dominice incarnationis MXXXVIII, kalendas Septembris.

Sed his prosperis a Deo concessis temporibus delator non defuit, qui apostolico ita gesta hec referret: diuinas sanctiones et sanctorum patrum traditiones uiolasse ducem Boemie et episcopum promulgauit. Et si hoc multum domnus papa pretermitteret, et iura apostolice sedis per totum mundum obseruanda minuerentur. Continuo sacer conuentus celebratur, canones recitantur, sacre scripture seruantur. Dux et episcopus quamuis absentes de presumptione arguuntur, alii eos omni dignitate priuandos per tres annos in exilium decernunt. Alii episcopum ab omni pontificali officio suspensum, quoadusque uiuat, in claustro monachorum degere iudicant. Alii ambos gladio anathematis feriendos clamant. Interea legati ducis et episcopi Boemorum ex parte eorum ipsi et ipsorum Romam adueniunt, ferentes mandata magis muneribus oblita quam facundie urbanitate polita. Quibus ubi data est copia fandi in conspectu apostolici et sacri concilii, tali sermone causam sue legationis sunt prosecuti: O fidei catholice et sedis apostolice sanctissime rector, et o patres in libro uite conscripti, quibus a Deo collata est potestas iudicandi simul et miserendi, miseremini peccasse confitentibus, parcite penitentibus, simul et ueniam postulantibus. Fatemur enim quod illicita et contra statuta canonum egimus, quia de tam longinquis partibus ob tam breue temporis spatium ad tam sanctum [illegible] nequiuimus hic nunciare. Sed quod factum est illud, quod fecimus, [illegible] nos non [illegible], sed pro magna utilitate christiane religionis atque bona intentione id fecisse. At si umquam bona intentio cadit in uicium, o sanctissimi patres, secundum uestrum iudicium parati sumus emendare nostrum flagitium. Ad hec apostolicus pauca: Si penitet, inquit, haud nocet error. Mox legati summoti a concilio petunt hospicium, sequenti die reddituri rationem in iudicio. Illa autem nocte ducis missi et episcopi circueuntes corrumpere pecunia cardinalium astuciam, auro supplantant iusticiam, mercantur precio clementiam, muneribus leniunt iudicialem sententiam. Postera autem die rursum legatis sacri concilii in capitolio presentatis, domnus apostolicus os aperuit sacrum pondere sui uerbis et auctoritate plenum: Sicut, inquit, peccantibus inuiperatis culpa est seuior exercenda uindicta, ita reatum suum recognoscentibus et penitentiam desiderantibus facile prebemus assensum, et ab hoste inflictis uulneribus misericordie adhibemus antidotum. Magnum est peccatum aliena rapere, sed maius christianos non solum spoliare uerum et captiuare, et captiuatos ceu bruta animalia uendere nimis est abhominabile, quod uos perpetrasse in Polonia nobis relatum est per ueridica nuncia. Quod autem nulli liceat sine nostra permissione de loco ad locum sacrum transferre corpus, testantur canones, prohibent patrum decreta, et presumptores huiusmodi rei diuina iubent eloquia gladio anathematis ut feriantur. Sed quia uos siue per ignorantiam siue bone intentionis ob gratiam hanc rem fecistis, precipimus ut per hanc tam temerariam presumptionem dux uester et episcopus cenobium omnibus ecclesiasticis usibus et honoribus sufficienter amplificatum in competenti loco construant, probatasque personas ac officia seruientium clericorum ex more constituant, ubi Deo sedulum seruicium tam pro uiuis fidelibus quam pro defunctis in sempiternum exhibeatur, ut saltem uel sic in conspectu Dei reatus uestri transgressio deleatur. Mox legati ualde exhilarati proficiscuntur et referunt duci iussa apostolici. Quibus dux uelut diuinis iussis obtemperans sub honore sancti Wencezlai martiris in urbe Bolezlau iuxta flumen Labe, ubi idem sanctus olim feliciter consummauit martirium, uenustissimum fabricauit cenobium, in quo sic et hodie cernitur Deo seruire caterua fratrum numerosa, et habetur prepositura et basilica ualde religiosa.

Anno dominice incarnationis MXL. Fama, qua nullum peius malum uelocius in mundo, et que mendaciis pinguescit et miscens plura paucis falsa ueris uolando crescit, perfert ad aures imperatoris secundi Heinrici certius plus quam uerum fuit pondus auri et argenti Boemos de Polonia asportasse. Tempus erat querere occasiones aduersus eos, quoniam habere [illegible] dictum fuerat cupiebat auri. Et mandans precipit, ut argentum quod in Polonia rapuerant, non infra statutum terminum usque ad unum obolum sibi mittant, minatur bellum. Ad hec Bracizlaus inquiunt: Semper saluo tenore nostre legis fuimus et hodie sumus sub imperio Karoli regis et eius successoribus; nostra gens numquam extitit rebellis, et tibi in omnibus bellis mansit et semper manebit fidelis, si iusticiam tantum nobis facere uelis. Talem enim nobis legem instituit Pipinus magni Karoli regis filius, ut annuatim imperatoris successoribus CXX boues electos et D marcas soluamus. Marcam nostre monete CC nummos dicimus. Hoc ecclesie nostrum [illegible] etate, hoc omni anno sine refragatione tibi soluimus et tuis successoribus soluere uolumus. At si aliquo preter solitum legis iugo nos aggrauare uolueris, mori potius parati sumus quam insuetum ferre onus. Ad hec imperator respondit: Regibus hic mos est semper aliquid noui legi addere anteriori. Neque enim omnis lex est constituta tempore in uno, sed per successores regum creuit series legum. Nam qui regunt leges, non reguntur legibus, quia lex ut aiunt uulgo cereum habet nasum, et rex ferream manum et longam, ut eam flectere queat quo sibi placeat. Pipinus rex fecit quod uoluit; uos autem nisi quod uolo faciatis, ostendam uobis quot pictos habeam clipeos, aut quid bello ualeam. Et statim mittens litteras per totum regnum ualde forte colligit exercitum. Altera namque uia qua itur per Zribiam, et est exitus de silua iuxta castrum Hlumec, iussit Saxones intrare Boemiam. Quorum eo tempore dux erat Ekardus, cui omnis Saxonia non minus quam regi paruit potentia. Fuit enim uir magni consilii et in ordinandis regni negociis singulari sollertia preditus, et rebus bellicis a puericia deditus, sed numquam [illegible] belli obtinuit felices successus. Ipse autem cesar ex altera parte fluminis Rezne [illegible]. Postera autem die preteriens [illegible] castrum Kamb, cum admoneret aquilas silue que dirimit Bauuariam atque Boemiam, ut cognouit quod obstruerent Boemi uias per siluam, indignatus parum tacuit, reuersusque capite ter concutiens cesare dignas atque minas uerba soluit in ora: Licet extruant muros siluis altiores, licet eleuent turres sublimes usque ad nubes, ut frustra iacitur rete ante oculos pennatorum, sic nichil ualent contra Theutonicos obpugnacula Boemorum. Aut si ascendent super nubila, aut si includant se inter sydera, perdita et misera gens inde reclamabit. Sic ait, et iussit cunctos irrumpere siluam, et ipse eos precedens ascendit montem aliquem in media silua, sedensque in tripode dixit ad astantes circa regni principes: Hac in ualle cohors ignaua latet Boemorum, quasi mus agrestis in suis receptaculis antrorum. Sed fefellit cesarem sua opinio, nam ultra alterum montem fuit illorum municio. Tunc [illegible] cesar appellans nomine primarchiones et hinc quosque nobiliores, armatos premittens, tubis et pedestres ire in pugnam, his uerbis pollicitans eis uictoriam: Non est, inquit, nobis opus laborioso certamine, tantum descendite, certe ipsi fugient pre timore, nequeunt enim nostrum impetum ferre. Ite mei, ut falcones predandas capite palumbes, et ut feroces leones more luporum, qui dum irrumpunt ouilia, ouium non curant de numero, et non nisi toto grege mactato potiuntur edulio. Mox secundum iussum regis ruunt loricata agmina, de primo loco pugne certantes, conspicue nitent acies ut lucida glacies, et ut sol refulsit eorum in armis, resplendent frondes siluarum abietis et cacumina moncium. Descendentes autem in ualle neminem inueniunt, quia hinc et illinc spissa silua et impenetrabilia sunt loca. Et sicut solet in omni certamine fieri, subsequentes et iuuenes impellunt ad pugnam precedentes, sic iam fatigati preceps ceteri coguntur a subsequentibus transcendere alterum montem. Sicque sitibundi lingua adheret palato, uires deficiunt, dextre languescunt, anhelitus egros de pectore trahunt, nec cum sistere gradum. Alii super scuta sua loricas deiciunt, alii stant appodiati arboribus frustra manere aura captantes. Alii iacuere ut trunci homines crassi, et insuper [illegible] pedestri. Et cum appropinquassent munitioni, exoritur undique clamor, ascendit ut nebula super siluam fatigato de corpore uapor. Quod uidentes Boemi ad breue tempus hesitauerunt, nec quid intellexerunt [illegible] defecisse, audacter prosiliunt de munitione. Audacia dabat eis [illegible]

soror fortune bellona. O sors fortuna numquam est perpetuo bona. Instabilique rota magnates mergis in ima. Fortunatorum enim ueretra uirorum ungula feritat altantum sedat equorum. et uentres uidelicet ac lumbos baltheis bis cocto tinctis precinctos. ruinem pede rumpit et distrahit intestina et extra ceu fasciam aut ligamina cruris. Plura referre pudet de tante nobilitatis morte repentina nec scriptis promere digna. Tanta nobilium facta est strages uirorum, quanta nec in campis emathiis. nec in tempore sylle. nec aliqua mortalium peste. nec hostili umquam gladio fertur simul theutonicorum periisse nobilitas. Interea cesar sedens non longe in supercilio. sue mentis fallitur augurio. Nam dum suos uinci non estimat, ab hoste, uictores uidit adesse cruentos. insiliens tergo sonipedis incumbit iubis. et admouet lumbis calcar quadrupedis cesar. Quem nisi habuisset presidium. eadem hora descendisset in orcum. sine mora romanus imperator. Dum hec ibi geruntur. saxones cum duce Okardo de quo supra diximus boemiam ingrediuntur. et unam paruam regionem que est circa fluuium Belina hostiliter demoliuntur. Interea dux eorum fama ut percepit sinistra sclauos de cesare habuisse uictoriam. fixit gradum ad pontem Gnewin iuxta fluuium Belinam ualde sollicitus utrum bello fortunam temptaret: an cum tanto dedecore repatriaret. maluit tamen prius experiri animum ducis. et per nuncios cepit eum uerbis suadere amicis. Qui te in pugnando uicisse gaudes, si supplicando uicisses. melior multo uictor fuisses. Propterea noli temere ipsum super te imperatorem exaltare. quia durum est tibi contra stimulum calcitrare. Nam quem quasi parcendo uobis et miserando uiam tenuem cum paucis intrabat. ei ueniam gratiam non inuenietis. cito cum tanta multitudine exercituum super ueniet: quibus nec fontes uestri sufficient. et quot uestra terrula habet capita. tot erunt nouissima peiora prioribus. Unde iterum admoneo te et consilium do. ne totum quod possidere uideris amittas. regina pecunia. que omnia superat. iratos placat. inimicos reconciliat. prebe fideles amicos non modicam cesari mittas. quam pro te ipse mediator. et te in gratiam adducat. Ad hec dux Brecizlaus ira commotus salubres spreuit monitus. et innixus manu capulo sic ait. Dicite uestro Okardo. Consilium satis est mihi. ne uos monendo profecisse putes. Audiant te saxones saxis rigidiores. et si qui sunt inconsulti homines. qui te sapere aliquid putant. Ego autem in his tribus diebus hac de mea prouincia si non ui uiolentia exeas. hoc ense caput tuum abscidam. et tua ora ponam tibi ad posteriora. Cesaris uictoria quid agat non mihi cure est. Quamdiu in femore Brecizlai pendet ensis non lac sed simul fluet sanguis ex latere cesaris. Que ut duci relata fuissent. quamuis nimis egre id tulisset. tamen inuitus ceu lupus quem cum amittat predam. et inuestigantibus canibus submittens repetit siluam. sic dux Okardus cum magno dedecore repedat in saxoniam. Interea relatum est duci Brecizlao de preposito comite qui prefuit Belin in urbe quod corruptus saxonum pecunia non steterit ex aduerso munita omnis incustodita. sed ubi sunt nemora hostibus peruia. ibi posuisset presidia. Hic et dux prefecerat tunc cohorti que fuit de morauia. et tribus legionibus que fuerant misse in auxilium de ungaria. Quem statim dux erutis oculis manibus et pedibus abscisis. iussit precipitari in abyssum fluminis.

Anno dominice incarnationis M.XLI. Anno dominice incarnationis M.XLII. Heinricus imperator semper magnificus triumphator. uolens ulcisci suorum ruinam inclitorum. intrat tribus itineribus terram boemorum. et eam fere totam hostiliter deuastat. ac multas ciuitates quas illi defendere non ualentes deseruerant. igne succendit. Et peruenit ad urbem pragam. ante ipsam ex aduerso fixit aquilas Sibenica in monticulo. Ibi nichil actum dignum relatu comperi. nisi quod presul Seuerus cesaris ad castra clam noctu fugit ab urbe. timens ut estimo ne quasi domino suo rebellis priuaretur sedis honore pontificatus. Quod uidens dux Brecizlaus nescit quid faciat. mentem dolor undique turbat. iam penitet eum olim pugnasse contra cesarem. iam penitet eum spreuisse monita ducis Okardi. iam mauult precibus pugnare. et cum precibus superare. quem olim pugnando superarat. atque his uerbis temptat diram deflectere cesaris iram. Bella geris cesar nullos habitura triumphos. Nam terra tua est camera. nosque tui sumus. et te tui cupimus. Nam qui suos subiectos seuit hoste crudeli crudelior noscitur esse. Si spectas ad robur tui exercitus. nos in nece monita rerum sumus. Cur ostendis potentiam tuam quasi contra folium quod a uento rapitur. Nam uentus de facto ubi nichil sibi officit. Quod uis uicisti. iam uictor es. iam tua tua cinge uictricia tempora lauro. Insuper ei promittit mille et quingentas marcas denariorum. quod erat tributum trium annorum preteritorum. Mox uelut insignis cum flammis estuat ignis. si quis nimiam desuper fundit aquam. paulatim eius impetum confundit. et preualentibus undis deficit ignis. haud secus extinxit regina pecunia cesaris iram. Nam qui olim hanc terram intrauerat inimicus. accepta pecunia reuertitur amicus pace imposita.

298.

Anno dominice incarnationis M.XLIII. tanta fames fuit in boemia. ut tercia pars populi interiret fame. Anno dominice incarnationis M.XLIIII. Anno dominice incarnationis M.XLV. Guntherus heremita VII idus octobris obiit. Anno dominice incarnationis M.XLVI. Dedicatum est monasterium in urbe Bolezlau. IIII kalendas ianuarii a Seuero pragensis ecclesie sexto episcopo. Anno dominice incarnationis M.XLVII. Anno dominice incarnationis M.XLVIII. Anno dominice incarnationis M.XLVIIII. Anno dominice incarnationis M.L. Anno dominice incarnationis M.LI. Anno dominice incarnationis M.LII. obiit Bozhena coniunx Odalrici ducis mater Brecizlai. Anno dominice incarnationis M.LIII. Anno dominice incarnationis M.LIIII. Urbs Wratizlau et alie ciuitates a duce Brecizlao reddite sunt polonis ea conditione ut quatinus et ipsi et eorum successoribus quingentas marcas argenti. et XXX auri annuatim soluerent. Anno dominice incarnationis M.LV. Dux Brecizlaus uirtutum culmine clarus. gemma boemorum patrie lux clara suorum. cum adiuuante deo totam sibi subiugasset poloniam. nec non bis uictor iam tertia uice proposuerat inuadere pannoniam. dumque precedens suum expectat exercitum Hrudim in urbe arripitur egritudine. Qua ut sensit magis magisque ingrauescere. et sui corporis uires euanescere. conuocat eos qui forte aderant de tribu(?) primates. quibus astantibus uerbis fatur talibus: Quia me mea fata reuocant. et atra mors iam pre oculis uolat. uolo uobis assignare. et uestre fidei commendare quem post me debeat rem publicam gubernare. Uos scitis quia nostra principatus genealogia partim sterilitate partim pereuntibus in immatura etate me usque ad unum fuit redacta. Nunc autem ut ipsi cernitis sunt mihi a deo dati quinque nati. inter quos diuidere regnum boemie non uidetur mihi esse utile. quia omne regnum in se ipsum diuisum desolabitur. Quia uero ab origine mundi. et ab initio romani imperii et usque ad hec tempora fuerit gratia rara. testantur nobis exempla rata. Nam cayn et abel. romulus et remus. et mei atauii Bolezlaus et sanctus Wencezlaus si spectes quid fecerint fratres bini. quid facturi sunt quini. Hos ego quanto potiores ac potentiores intueor. tanto mentis presaga peiora auguror. Heu mentes semper pauida genitorum de incertis fatis natorum. Unde prouidendum est ne post mea fata aliqua inter eos oriatur discordia propter obtinenda regni gubernacula. Quapropter rogo uos per dominum et obtestor fidei uestre per sacramentum. quatenus inter meos natos siue nepotes semper maior natu summum ius et solium obtineat in principatu omnesque fratres sui siue qui sunt orti herili de tribu. sine sub eius dominatu. Credite mihi nisi monarchos hunc regat ducatum. uobis principibus ad ingentum populo ad magnum deueniet dampnum. Dixerat. et inter astantium manus corporeo carcere linquens petit ethera flatus eius. IIII idus ianuarii. ac magno planctu est desuper dilectus(?) factus. Quanto autem dux iste Brecizlaus frugalitatis et quantus discretionis in diuinis legibus et humanis iudiciis. aut quam largus elemosinarum dator. et quam pius fautor ecclesiarum siue monachorum fuerit. facundia tullii prius defecisset. quam singula et queque eius merita explicuisset.

Post cuius obitum filium eius primogenitum nomine Zpitignev omnis boemice gentis magni et parui communi consilio et uoluntate pari eligunt sibi in ducem cantantes kyrieleison cantilenam dulcem. Erat enim uir ualde speciosus. cesarie pice nigrior. atra barba prolixa. facie leta. genae eius candidiores niue. et parum rubentes per medium. Quid plura? Vir bonus et talos a uertice pulcher ad imos erat. Prima die qua in throno inthronizatus est. hic magnum et mirabile a comunibus seculis memorabile fecit et memoriale. Nam quotquot inuenti sunt de gente theutonica. siue diues. siue pauper. siue peregrinus. omnes simul in tribus diebus iussit eliminari de terra boemia. Quin et genitricem non tulit remanere suam. de qua supra meminimus Ottonis natam nomine Iuditham. Similiter et abbatissam sancti georgii Brunonis filiam eliminat. quia hic olim antea eum uerbis offenderat acerbis. Nam dum pater eius Brecizlaus reedificaret menia totius urbis prage per girum. et hic super dictus heros a patre sibi concessa Satcensi prouinciam. forte exiit ut cum suis circa sancti georgii claustrum componeret murum. Et cum nullo modo recte ponere posset murus. nisi destrueretur fornax abbatisse que ibi forte stabat iactata sine inuidia. et alius hic facere cunctantibus. accessit nata herilis. et quasi risum sibi faciens. cum magno cachinno iussit eum dicere subito in torrentem Bruzniza dicens. Hodie domina abbatissa calidas non gustabit placentas. Quod agnoscens abbatissa exiit irata de claustro. et ualde moleste ei dicta ferens. sic eum yronias aggreditur et confundit dicens. Nobilis insignis uir fortis et inclitus armis. Quia magnas turres nec expugnauit et urbes. Et iste famosum fert de fornace triumphum. Tempora iam lauro uictricia cingat et auro. Clerus multimodas campanis personet odas. Dux ego de tanto fornace triumpho fecisse. Ah pudet effari que non pudet hic operari. Corpore diriguit uox et faucibus hesit. Indignansque sua genitam componere iram. Hec quamuis albbatisse dicta dux alta in mente reposita reseruarat. postquam est inthronizatus. prius quam sancti georgii ecclesiam intraret. albbatisse mandat talia. Non est potius conuenit clerum resonare odas. et pulsare campanas cum abbatissa foras et de terra hac eicit quam cum fornax ei deicit. Et erit uir fortis et inclitus armis. non turres non urbes expugnando. sed te abbatissa illius fornacis domina hodie eiciendo fert famosum triumphum. et cingit tempora lauro. Et ut iussum fuerat: super bigam imposita fertur uelociter abbas. et cum dicto eicitur huius terre de confinio.

His ita peractis uadit nouus dux nouum disponere Morauie regnum. quod olim pater eius inter filios suos diuidens. partem dimidiam Wratizlao. partem alteram Conrado et Ottoni dederat. Iaromir autem adhuc dedit studiis inter scolares uersabatur alas. Premisit autem dux Zpitignev illuc tercia ad primates litteras. in quibus nominatim uocat CCC uiros quos ipse nouit meliores et nobiliores ex omnibus ciuitatibus. et ut sibi ad urbem Hrudim occurrant per salute capitis sui mandat. Iussa uiri faciunt. et iam ultra portam custodie magistris Grucou duci obuiam ueniunt. Quos statim dux iratus quia non ad edictum locum occurrerant iussit comprehendere. et cathenatos misit ad custodiendum. diuidens eos per singulas ciuitates boemie. Equos autem et arma eorum inter suos distribuit. et tenuit iam in morauia. Quod audiens frater eius Wratizlaus ualde eum timuit et secessit in partes pannonie relicta coniuge Olomuc in urbe. Quem rex Andreas gratanter suscepit. et quamdiu secum fuit honorifice eum habuit. Ergo dux Zpitignev postquam ad suum placitum omnia ordinauit in morauia. fratres suos accepit ut essent secum in curia. Conradum preficiens uenatoribus. Ottonem uero posuit super pistores atque cocos magistrum. Nurum autem suam comprehensam. misit in quoddam castrum munitissimum Lesten, committens eam ad custodiendum comiti nomine Mstis. quam ille non ut decuit tale dominam custodiuit. iam omni nocte eius pedem suo cum pede muniuit compede. Quod uir eius audiens egre tulit. et quid mercedis comiti per eam tenuerit facto postea reddiderit in sequentibus patebit. Post unum uero mensem euoluto interuentu Seueri episcopi et comitum. nurum suam dans ei conductum fecit eam redire ad suum maritum. Que quamuis uicina partui erat dum properat maritum uideat. et infra spacium trium dierum spiritum exalat pulcherrima mulierum. quia non potuit uiri deponere partum immaturum. Cuius de morte rex Andreas cum uideret suum hospitem usque adeo merentem. his iuuenem dictis mestum solatur amicis. O mi care hospes deus faciat ut sis sospes. de cetero iacta super dominum curam tuam. et spem meam et ipse faciet ut hic meror tuus uertatur in gaudium. Sepe enim fit ut unde homo minus proficere sperat. inde plus commodi ferat. De obitu autem tue consortis esto uir fortis. nec dolendo excedas modum quasi tibi soli aliud contingerit nouum. cum omnibus hominibus constet notum. omne redire suum humanum corpus ad ortum. Dixerat et illum secum ducit ad mensam. hospitem. ubi opimis ferculis reficiuntur. atque mero leni efficiuntur leti. Forte fuit huic regi unica gnata nomine Adleyta iam thoro maritali tempestiua. ualde formosa et multas pres inimum spes inuidiosa. Hac hospes ut uidit. misere adamauit quam rex bonus non recusauit. atque post dies matrimonio sibi eam copulauit. Quod cum audisset dux Zpitignev. sagaci ingenio precauens. ne forte inuaderet frater suus terram cum ungaris morauiam. mittens nuncios reuocat eum de ungaria. et reddidit sibi ciuitates quas ei ante pater suus dederat in morauia. Erat enim Zpitignev uir prudens rerum in discrimine. sciens arcum suum tendere et laxare in oportuno tempore. Cuius inter ceteras uirtutes hoc preipuum studium memoria dignum posteris non imitabile exemplum proferimus in medium. Talis enim mos suus erat semper quadragesimali tempore aut monachorum. aut canonicorum degens in claustro elemosinis uacabat. diuinis officiis instabat. uigiliis et orationibus inherebat. sic tamen ut ante matutinale melodia. aut cum excursione mandatorum aut cum genuflexionibus totam ruminaret psalmodiam. Post completorium uero ad instar monachorum seruat silentium. usque ad primam stationem. Et quod omni iciunius fuit ecclesiastica disponit negotia. postprandium autem secularia tractat modeste. Pelliciam autem episcopalem. et tunicam clericalem quam desuper induit in capite ieiunii per totam quadragesimam gestabat. in cena domini suo capellano cubiculario eam dabat. bene et religiose reputans ut quia tempori penitencie particeps laboris fieret. inde magne festiuitatis non immunis abiret. Anno dominice incarnationis M.LVI. Anno dominice incarnationis M.LVII. Anno dominice incarnationis M.LVIII. IIII non. augusti obiit Iuditha coniunx Brecizlai ducatrix boemorum. Quam quia filius suus Zpitignev eiecerat de regno suo. cum non posset aliter ulcisci iniuria sua in filio. ad contumeliam eius et omnium boemorum nupserat petro regi ungarorum. Hec postea a filio suo Wratizlao duce inde translata. et sepulta est prage iuxta uirum suum Brecizlaum sororum intra Uiti. Wencezlai atque Adalberti ecclesiam. Anno dominice incarnationis M.LVIIII. Anno dominice incarnationis M.LX. Cum ad festum sancti Wencezlai dux Zpitignev uenisset prage. uidens ecclesiam sancti Uiti non adeo magnam nec capere sentit populi concurrentem ad festiuitate sanctam quam uidelicet ipse sanctus Wencezlaus construxerat ad similitudinem romane ecclesie rotundam in qua et corpus eiusdem sancti W. quiescebat. similiter et aliam ecclesiam que fuit contigua et quasi in porticu sita eiusdem ecclesie. cum in medio nimis arcto loco erat mausoleum beati Adalberti opinium iacet fore ut ambas destrueret. et unam utrisque patronis magnam construeret ecclesiam. Continuo per longum girum designat ecclesie locum. iacto fundamento. feruet opus. surgit murus. sed eius felicia cepta in

[E]t subsequenti mox anno incipit mors inepta.

[E]iusdem anni tempore quo legiones prodiere ad bella, cum iam elevatis signis militie dux quasi unius diei iter ageret, obviam habuit viduam, que flens et eiulans ac pedes eius deosculans, currens post eum clamabat dicens: Domine, vindica me de adversario meo. Et ille: Faciam, inquit, cum de expeditione rediero. Et illa: Quid si autem non redibis? Cum me tu vindicanda [illegible] Qui ultima omnium. Aut cur tua mercede a deo anteponitur omnium? uni vidue ad petitionem intermisit expeditionem, eamque iusto iudicio vindicavit de adversario. Quid ad hec vos, o moderni principes, dicitis, qui tot viduarum, tot pupillorum ad clamores non respicitis, sed eos tumido fastu superbiendo despicitis? Talibus, ut supra diximus, insignitus moribus dux Spitigneu hoc agnomen est assecutus, ut ab omnibus diceretur pater clericorum, defensor viduarum. Sed quia sepe videmus occulto dei iudicio malos relinqui, bonos subtrahi de medio, hic vir tante pietatis ab hac luce subtractus V. kal. febr. anno sui ducatus VI. Anno dominice incarnationis MLXI.

[P]ost cuius obitum frater eius Wratizlaus omnibus Boemis faventibus sublimatur in solium. Qui confestim Moravie regnum inter fratres suos dividit per medium, dans Ottoni orientalem plagam, quam ipse prius obtinuerat, qui fuit aptior venatibus et habundantior piscibus; occidentalem vero, que est versus Theutonicos, dat Conrado, quia et ipse sciebat Theutonicam linguam; regio autem illa est planior et campestris atque feracior frugibus. Interea sole morante in prima parte piscium bone indolis iuvenis Iaromir, audita nece fratris sui Spitignei, quem non minus quam ut patrem timore et amore coluit, tamquam deposito puerili metu reductus studio, sperans aliquam se portionem habiturum hereditatis in patrio regno. Quem dux Wratizlaus frater suus ut sensit magis affectare laicalem quam sacre doctrine miliciam, his verbis castigat eius pertinaciam: Noli, inquit, frater, noli a capite tuo effectus esse membrum per apostasiam abscidi et precipitari in infernum. Olim divina gratia per sui providentiam elegit te in sacerdotii gradum; propterea et genitor noster tradidit te ad litterarum exercitium, ut successor ydoneus Severi episcopi habearis, tantum in deo favente si superstes fueris. Moxque instante Martio mense prima sabbati die, quando celebrantur sacri ordines, quamvis invitum et contra atque nimis renitentem coronat eum, et in presentia ipsius ducis ordinatur usque ad diaconatus officium, legitque publice euangelium et pontifici missam celebranti iuxta morem ministravit. Post hec novus diaconus, immo antiquus dicendus apostata, [illegible] parma sacre milicie non bene abiecta, et gratiam quam per impositionem manus acceperat neglecta, sumpsit militare cingulum et aufugit cum suis sequacibus ad ducem Polonicum, mansitque secum usque Severi episcopi ad obitum.

[E]a tempestate Mztis comes urbis Beline, filius Borsi, vir magne audacie, maioris eloquentie, nec minoris prudentie, quamvis non immemor quid suspectum ducem habuerit, quia eius coniugem quondam a domino suo commissam multo diu tenuerit, tamen audacter palatium ducis ingressus, rogaturus eum his verbis suppliciter est aggressus: Fretus tuum, inquit, per gratiam in honore sancti Petri apostoli edificavi ecclesiam, cuius ad dedicationis sollempnitatem quo digneris advenire, simul et urbem adventu tuo letificare, supplices meas ne despice preces. Ille quamvis non immemor accepte iniurie quam olim sibi fecerat in coniuge, tamen pro tempore iram sua dissimulans in corde quam habuit, inquit dux: Ego veniam, civitatem letificabo meam, et quod res et iusticia postulat faciam. Hoc verbum quod locutus est princeps non intellexit comes, et magnas duci agens grates letus abiit et parat que sunt necessaria ad magna convivia. Venerat dux et episcopus, et ecclesia que est sita in suburbio mox dedicata, ascendit dux in urbem ad prandium, episcopus vero et comes in sua curte que fuit ante ecclesiam similiter positis mensis equaliter discumbunt. Et inter prandendum venit nuncius qui diceret in aure comitis: Ablata est tibi urbis prefectura et data est Koyate filio Vsebor, qui eo temporis primus erat in palacio ducis. Ad hec comes respondit: Dux est et dominus, de civitate sua faciat quod sibi placet; quod autem mea ecclesia hodie habet, auferendi dux potestatem non habet. Qui nisi illa nocte consilio presulis et auxilio aufugisset, procul dubio amisisset oculos et pedem suum, quem olim compedivit cum pede coniugis ducis.

Anno dominice incarnationis MLXII. VI. kal. febr. obiit Adleyt ducissa, mater Iudithe et Ludmile, similiter et Bracizlai iunioris et Wratizlai, qui in primo flore iuventutis occidit XIII. kal. dec. Evoluto autem fere unius anni spacio post obitum ducatricis Adleyte Wratizlaus dux accepit uxorem nomine Zuatavam, Kazimiri Polonorum ducis natam, Bolezlai vero et Wladizlai germanam. Ex qua habuit IIII liberos bone indolis viros: Bolezlaum, Borivoy, Wladizlaum, Sobezlaum, de quibus in suis locis ut deus dabit satis copiose tractabitur. Anno dominice incarnationis MLXIII. Anno dominice incarnationis MLXIIII. Anno dominice incarnationis MLXV. Anno dominice incarnationis MLXVI. Anno dominice incarnationis MLXVII. V. id. dec. Severus sexte Pragensis ecclesie episcopus migravit ab hoc mundo bravio fruiturus iocundo. Hic utramque fortunam prosperam et adversam satis expertus est. Nam aliquando a duce Bracizlao captus, catenatus, carceri mancipatus, utrumque simul in vinculis et in carcere martirium tulit. Hic fere omni tempore sui presulatus sine aliqua refragatione et sine omni contradictione Boemie et Moravie coniunctum et indivisum episcopium rexit, et rexisset semper, si non post obitum Spitignevi nimia deinceps efflagitatione Wratizlai ducis consensisset promoveri Iohannem episcopum in Moravia. Pro tamen multorum sub testimonio huiusmodi deliberatio feodo et allodio sive concambio, scilicet ut Pragensis presul XII villas que sunt in omni Boemia potiores, presulto episcopo eligat, insuper et C marcas argenti annuatim de camera ducis accipiat. Curtem autem que est in Moravia ad Sekircostel cum suis appendiciis ut antea sic et in posterum possideat. Similiter et villam Sliunicam cum foro atque castrum ibidem situm in media aqua nomine Hvradka, Podivin dictum a conditore suo Podiva Iudeo, sed postea katholico. Fertur autem quod fuisset in Moravia ante tempora Severi quidam episcopus, vir tor nomine Wracen, eoque parrochia quam conflixit cum predicto presule Iohanne successor Severi Iaromir habuerit in loco suo declarabitur.

[T]unc Conradus et Otto audientes Pragensem episcopum migrasse ad Christum, mittunt et revocant fratrem suum Iaromir de Polonia, et distinguunt eum zona militari, et iterum recipit habitum et tonsuram clericatus. Interea dux Wratizlaus precavens sibi in futurum, et timens ne germanus suus cum presul factus foret, cum predictis fratribus contra se conspiraret, cepit tacite secum tractare, quoquo modo posset, eum episcopio defraudare. Erat autem eo tempore in curia ducis quidam Lanczo capellanus de Saxonia, nobili prosapia natus, vir persone et admodum litteratus, ac prepositura Lutomericensis ecclesie sublimatus, moribus et vita non contradicens honori pontificatus. Et quia duci semper fidelis manserat, omnibus modis dux elaborabat ut Pragensis presul iste fieret. Interim Conradus et Otto veniunt de Moravia, fratrem suum Iaromir secum offerentes, et subnixe duci pro eo postulantes, quatenus memor germanitatis, memor paterne institutionis, memor sacramentorum quibus pater suos obligavit, fidem commonuit, quod post Severi presulis obitum Iaromir sibi eligerent in episcopum. At ille, sic erat in simulandis et dissimulandis rerum causis vir ingeniosus atque dolosus ut vulpecula, que non illuc fugit quo sua tacite caudam intentat, aliud clausum retinens in pectore, aliud promens fratribus ore: Non est, inquit, unius hominis hoc tractare negocium, quod postulat communis ratio omnium. Sed quoniam [illegible] maior populi et primi nobis possessio in castra, nisi quod mei [illegible] hac tractabitur de causa quantotius [illegible]tre ad custodie claustra. Ibi omnes maiores natu huius gentis, ibi proceres et comites, ibi qui sunt interdum meliores aderunt, quorum in arbitrio stat episcopatus electio. Hoc ideo dux fecit ut ibi inter suos militum septus armis muniri presidiis posset contra instinctum voluntatem fratrum, et sic quem volebat Lanczonem sublimaret in episcopum. Sed frustratur sinistra intentio ducis, quia omnis potestas a deo est, et episcopus presul non potest esse cui a deo predestinatum aut permissum non est. Quid multa? Ventum erat ad custodie portam qua itur in Poloniam, et vulgo que dicitur Dobenina. Dux convocat populum et proceres in circuitu, et fratribus suis a dextris et a sinistris assistentibus, clericis vero et comitibus per longum gyrum considentibus, et post eos ceteris militibus astantibus, vocat Lanczonem, et stante in medio laudat et commendat eum populo, sic clara voce dicens: Egregia vita, fides mira, spectata conditio exigit hunc et cogit me ut faciam quod facturus sum hodie, et ut per hoc discant posteri quantum dominis suis debeant fideles fieri. Accipe en anulum et baculum, esto sponsus Pragensis ecclesie et pastor sanctarum ovium. Fit murmur in populo, nec resonat vox congratulationis, sicut semper solet in tempore episcopalis electionis. Et Koyata filius Vsebor palatinus comes, hoc nimis impatienter ferens, sicut erat verax in sermone et simplex in verbo, stans a dextris ducis, fratris ducis forte impingit latus eius dicens: Quid stas? ΑΝΑΝΟΣ ΛΥΡΑΣ. Quare non adiuvas fratrem tuum? An non vides quia frater tuus filius ducis repudiatur, et presbiter atque advena qui in hanc terram sine femoralibus venit in solium sublimatur? At quamvis dux violat patris sui sacramentum, absit a nobis ut maiores nostros patrem apud deum pro hoc sacramento reddant rationem, ut super periurium luant. Scimus enim et ad hoc vivimus ut possumus, quod genitor vester Bracizlaus nos et patres nostros sub fidei sacramento constrinxerit, quod post obitum Severi episcopi frater vester Iaromir presul sit. Aut si tibi displicet frater tuus, cur [illegible] clerus non modicus scientia eque pollet ut iste Theutonicus. O si tu habeas episcopatus quot certus capellanos in hac terra progenitos episcopio dignos. An putas quod alienigena plus nos diligat et melius huic terre cupiat quam indigena? Humana quippe sic est natura, ut unusquisque quacumque sit terrarum plus sua quam aliena non solum diligat gentem, verum et si quiret peregrina flumina in patriam verteret. Malumus quoque, malumus catuli caudam aut asini merdam quam Lanczonem locari super sacram cathedram. Frater tuus beate memorie Spitigneu aliud sapuit, qui una die omnes Theutonicos hac de terra extrusit. Vivit adhuc Romanus imperator Henricus et vivat, quem tu nunc ipse facis, cum eius potestate usurpans das baculum et anulum episcopalem famelico cani. Certe non impune tu et tuus episcopus feret, si Koyata filius Vsebor vivet. Tunc Smil filius Bozen, qui fuit prefectus in urbe Satec, simul et Koyata accipientes per dextras Conradum et Ottonem et Iaromir, eamus, inquit, et videamus utrum unius versutia et simulata equitas prevalebit, an iusticia et vera equitas prevalebit trium fratrum, quos par etas, una voluntas, eadem potestas sociat, et maior militum copiositas iuvat. Fit per castra commotio non modica populi, arma arma clamant singuli, omnibus est odio illa inconsulta episcopalis electio. Ideoque maior pars exercitus cessit ad illos tres dominos, metatique sunt castra circa oppidum Opocen et infra. Et quia iam altera pars militum precesserat in silvam, videns dux quod sit se destitutum, nec satis fratrum ab impetu fore tutum, fugit quam celerius potuit, timens ne ipsi prius occuparent Pragam aut Wissegrad urbem, mittit tamen de via ad fratres nuncium dicens: Non ut Koyata filius Vsebor magniloquus lingua, aut Smil filius Bozen cui est in ore mel et in corde fel, quorum pravis atque dolosis consiliis factum est quod feceram, quod ego si vixero [illegible] traditionis memor, sed memor eius quod iusticia, quod fraterna dilectio poscit faciam. Tantum vos sequimini me ad urbem Pragam. Qui advenientes castra fixerunt in pratis iuxta villam Gostivar, et mittunt ad ducem si factis dicta comprobare velit. Quos ille pacifice suscipiens fratrem suum Iaromir eligit in episcopum. Conradum vero et Ottonem datis et acceptis inter se sacramentis dimittit cum pace in Moraviam. At vero Smil et Koyata, quamvis inter principes contionati sint vera et iusta, tamen ni noctu elapsi delituissent fuga, sine omni audientia dux eos ut hostes reipublice [illegible].

Acta est autem electio hec Anno dominice incarnationis MLXVIII, sole intrante XXV partem geminorum. Nec mora dux Wratizlaus mittit comites Severi, Alexium, Marquardum Theutonicum cum fratre suo Iaromir iam electo ad imperatorem scilicet Henricum. Qui venientes in vigilia sancti Iohannis baptiste ad cesarem in urbe Maguntia, tractante cum episcopis et principibus imperialia negocia, et offerentes electum suum rogant ex parte ducis et totius populi quo sua auctoritate dignetur eorum electionem confirmare. Quorum peticioni cesar annuens tercia die, id est VI kal. iulii, feria II dat ei anulum et pastoralem virgam, et in proximo die dominico VI non. iulii a presule Maguntino Iaromir mutato nomine Gebehard ordinatur episcopus. Eodem die [illegible] cum post prandium quidam suus miles Villehalm super ripam sederet demissis pedibus in alveum, accessit retro clam novus episcopus et nescientem illum in profundam aquam deicit eum in Reni fluenta dicens: Denuo te baptizo, Willehalme. Qui diu submersus tandem emersus, caput rotando et undas captando dixit: Si sic baptizas, valde deliras. Hic ni bene natare scisset, una die et sumpsisset episcopium et amisisset presul Gebehard. Qui cum pervenisset Pragam, eodem die quo iuxta morem obsedit episcopalem cathedram, dat Marco capellano suo eiusdem ecclesie preposituram, qui scilicet hominis genitura nobilior erat atavorum prosapia, diversis originis de gente Theutonica, pollens sapientia pre ceteris qui sunt habiti tunc Boemia. Nam in omnibus liberalibus artibus valde fuit bonus scolasticus, qui potuit dici et esse multorum magistrorum didascalus. In divina vero pagina interpres mirificus, in fide catholica et in lege patristica doctor magnificus. Quicquid religionis, quicquid regularis institutionis, quicquid honoris hac in ecclesia, hic sua erudivit et ordinavit sapientia. Prius enim erant irregulares et nomine tantum canonici, inculti, indocti, et in habitu laicali in choro servientes, velut acephali aut bestiales centauri viventes. Quos iste prudens Marcus suis verbis et exemplis instruens, et emulans meliores quasi de prato decerpens flores, opera divina cooperante XXV fratres ordinavit, dans eis religionis habitum, et secundum regulam equalem cibi et potus mensuram. Sed cum sepe aut negligentia ministrorum aut occasione aliqua magistrorum interciperetur fratrum prebenda, et inde sepe eum fratres affligerent sua querimonia, volens placere eis ponit decimationis illorum quartam partem sibi ascribens, ut singuli fratres annuatim XXX modios tritici et totidem avene, insuper et IIII denarios ad septimanam pro carne sine intermissione haberent. De cuius deo placitis actibus plura poterant relatu digna, sed melius est ut de his sileam quam videar emulis dixisse pauca. Hic beate memorie prepositus post XXX annos, quibus huic ecclesie extitit prepositus, iam celesti regno beata commissi talenta recepturus usura XVIII kal. dec. migravit ab his tenebris ad lucis amena perhennis.

[S]ed cur diu de [illegible] stupendia longe digressi sumus ab incepto opere [illegible]. Nunc autem ad ea que super prius [illegible] redeam, et que causa tanti conflictus inter duos angelicos viros efferbuerit videamus. O avaritia et ambitio scelerum pessima, execrabilis et inimica humano generi, que et apostolicis [illegible] sacerdotes educis. Anno dominice incarnationis MLXVIII. Anno dominice incarnationis MLXIX. [illegible] presul Gebehard consecravit ecclesiam suam in nova curte que vocatur Secnauech. Anno dominice incarnationis MLXX. Anno dominice incarnationis MLXXI. Anno dominice incarnationis MLXXII. Postquam presul Gebehard videt quod labor suus cassus et irritus, quia nec precibus nec muneribus flectere quivit fratrem suum Wratizlaum ut sibi redderet [illegible]

cambium et Iaromirum eliminaret episcopum, atque unum utrumque coadunaret episcopium, verum sicut propheticus in alterius techne forma: Quem inquit quidem ego iam per multos annos aut plus supplicando nequeo efficere quod volo, faciam quod queo. Et teste deo aut utrumque coadunabo, aut utroque carebo episcopio. Nec mora disponit ire in curtem suam que dicitur ad Sekir Kostel in Moravia, et deflectens iter iamque parata nocte et quasi fratrem suum visitaturus adiit Iohannem presulem Olomuc in urbe. Quem ille suscipiens grata vice hospitis, o simplicitas, iussit ad votum cenam parasse ubi episcopale pulmentum. Ille vero velut leena quam exagitat fames, iam dudum scintillans torvis oculis mentem respondit: Aliud tempus est dum sumitur esca, nunc aliud negotium agitur. Sed eamus inquit, opus est secreti colloquii in arcanum locum. Tunc presul nescius futurorum ducit eum in cubile suum. Non aliter videres, ac si mitis agnus rabidum lupum duceret in stabulum, sponte semetipsum offerens ad mactandum. Ubi ante lectum vidit Iaromir formaticum semesum, et serpilli particulam et cepe super scutella, ac tostam panis bucellam que forte superaverant presuli post hesternam cenulam, tamquam magna et morte digna inventa sit culpa, nimis indignans ait: Cur vivis parce? At cui parcis o miser et mendice? Me hercle non decet episcopum vivere parce. Quid tum? O oblite sacri ordinis, oblite fraternitatis, immemor humanitatis, ceu leopardus lepusculum aut leo agniculum rapit, ita ille furibundus hospes ambabus manibus per capillos fratrem suum episcopellum alte sustulit, et ut manipulum proiecit in pavimentum. Repente qui ad hoc facinus parati erant, alii super collum sedent, alii super pedes. Eius dum flagellat episcopum subridens aiebat: Disce pati puer centum annorum invasor alienarum ovium. Humilis ac monachus dum vapulat, sicut in claustro solitus erat, Miserere mei deus cantat. Talia cernentibus magnus erat risus plaususque maligno, quod nulli risit non convivale agere vidit. Et velut si quando miles acer noctu hostium castra irrumpit audacter, et eos invadit dormientes hostiliter, ac ne capiatur abeas aufugit celeriter: ita presul Iaromir fratre dedecorato, et felle sue improbitatis dulcorato, relicta civitate it in curtem suam, ad quam olim dixerat ire. Hec fuit prima causa et fomes atque incentivum totius discordie, que post inter duas columnas ecclesie orta est huius ex occasione calumnie. Nam presul Iohannes tanta suscepta iniuria, mox dirigit nuntium suum sollicitans ducem Wratizlaum tali querimonia: Si contumeliam non a fratre tuo Gebehardo inhumaniter illatam equo animo spectas, fac periculum ut omnes sciant non mea hanc esse sed tua iniuria. Quid enim ego deliqui, aut quid merui, quidnam non quod placuit tibi feci? Ecce ego licet indignus tamen duce pietatis gratia episcopus, flagellis cesus perconfususque ad fastidium, mallem numquam attigisse pontificale fastigium. Certe aut me meo abbati redde quamvis tarde, aut meum equanimiter hanc contumeliam comportando divide, et me aut nuntium meum ad apostolicam sedem dirige. His auditis dux Wratizlaus zelo accenditur magno, nec se continet a lacrimis in discrimine rerum tanto. Mox mittit militum legionem pro Iohanne episcopo, ut sine ulla sue dispendio possit adesse ducis in colloquio. Timuit enim dux ne frater suus Iaromir per insidias tolleret eum de medio. Fuit autem in capella Iohannis episcopi clericus nomine Albinus, vir theutonice philosophie domesticus, tullianeque eloquentie alumnus. Hunc dux seorsum vocat et multis promissis obligat, atque multa super fratre suo Gebhardo, multa super illata iniuria Iohanni episcopo, multa super statu ecclesiastico secretius partim et dictis, ut ea referat apostolico commendat. Qui cum iter ageret transiens per Ratisponam, sinistro omine hospitatus est apud quendam civem nomine Ramboldum, qui fuit miles Iaromir episcopi, huius annuatim ab eo beneficium XXX marcas argenti. Hic post cenam inter pocula ut solet hospes ab hospite, inquirens quis aut unde esset, vel que causa sit vie, callide ab eo vite investigat. Itaque agnovit quod adversus presulem Iaromir ageret legationem. Non valet hanc deferri contra dominum suum delationem, et mittit post illum alta vice latrunculos, ut aliqua molestia impedirent eius intentionem. Qui comprehendentes eum in via spoliant censu, detruncant naso, et nisi revertatur ab acceptis, iugulo gladius mortem minantur. Qui timens quis proprie amittere vitam, reversus est ad presulem suum in Moraviam. Mox ex hoc magna maior crevit indignatio ducis, et iterum decernit Romam legatum, sed cautiori consilio et tutiori vie subsidio. Erat enim ducis in capella quidam Petrus presbyter patre genitus Podiva, pollens sancti Georgii prepositura, et ceteros precellens scientie litteratura, atque utriusque lingue sciens, scilicet theutonice simul et romane. Hunc dux cum comite nomine Preda filio Bis, non sine grandi pecunia Romam dirigit, primas et novissimas a fratre suo et episcopo suo illatas iniurias litterali compendio inclusas, insinuans eis quo eas ad apostolici aures deferant. Qui ut tutius iter agere possent, committit eos Romam usque palatino comiti nomine Rapote, rogans eum nimio supplicatu, quatinus legatos euntes Romam et redeuntes subeat conductu. Nam tante potestatis hic comes erat, quod usque Romam per continua loca proprias villas seu predia et per castella milites sibi devotos habebat. Qui et ex parte ducis predicti C.L. marcas argenti annuatim pro beneficio accipiebat. Cum per conductum eius venissent Romam legati, afferunt apostolico litteras CC. marcis debitas. Que cum a notario coram omnibus recitate essent, interrogat Romanus pontifex eos si verbis probant quod littere sonant. Aiunt legati: Valde inconveniens foret aliud litteris, aliud [illegible] ore. Tunc is qui post papam secundus erat sessione, consulens omnes quid ad eum in concione, iudicat tale scandalum ab ecclesia extirpandum apostolica iussione. Mox dirigitur in Boemiam Rodolfus apocrisarius et consiliarius Gregorii pape, quod si ita res se habeat ut summo pontifici relata fuerat, vice ipsius errata corrigat, inobedientes arguat, infideles increpet, negligentes anathemate feriat, et si qui sint quoquo modo execrati correctionis, ita differat, et compellat ad maiorem audientiam apostolice sedis. Quo cum pervenisset nuntius apostolicus, invenit ducem Wratizlaum in urbe Praga, cui offerens apostolicam benedictionem et universalis patris ac operariam filiationem, tanta auctoritate usus est et potestate, ac si idem summus pontifex ipse presens fuisset. Denique iussit ducem ut omnes principes terre simul et abbates ac prepositos ecclesiarum, nec non et Iohannem episcopum Moraviensem ad synodum convocaret sanctam. Ad quam presul Iaromir semel et bis ex nomine vocatus renuit venire, et adulantium tale fertur dedisse responsum: Iuxta canonum sancta salva pontificali dignitate non ubi affuerit meus magister Maguntinus metropolita, et aliorum coepiscoporum presens frequentia. Sciebat enim quod ibi incideret in laqueum et in retributiones et in scandalum. Videns autem Romanus missus se esse despectum et dehonestatum, ira motus suspendit eum ab omni officio sacerdotali, et dignitate privat episcopali. Quod audientes non solum canonici, verum et per capellas clerici omnes solvere sua oraria, et denudavere ut in parasceve altaria matris ecclesie. Sulcat frons ruga non modica, quia silent sacerdotalia officia. Et enim pastori suo restituatur prestinus honor et gradus, tot clerus mavult in perpetuum suos amittere gradus. Videns autem cardinalis magnum tumultum in populo fieri, necessitate compulsus reddidit episcopo tantum sacerdotale officium. Et tamen utrumque episcopum eodem anno de indicto ambos constringit banno, ducis causis reddat rationem pontifici romano. Nec mora proficiscuntur predicti episcopi Romam, et offerunt apostolico suarum litterarum formam, quibus recitatis, nec admissa nec repulsa nec discussa eorum causa, iussi sunt ire ad hospicia sua, quousque revocarentur ad generalem synodum constitutam. His diebus venerat Romam Mahtildis potentissima domina, que post obitum patris sui Bonifacii totius Longobardie simul et Burgundie susceperat regni gubernacula, habens potestatem eligendi et inthronizandi sive

[illegible] C.XX. super episcopos. Huic quasi proprie domine omnis senatorius ordo parebat, et ipse Gregorius papa per eam divina et humana negocia disponebat, quia erat sapientissima consiliatrix, et in omnibus adversitatibus sive necessitatibus Romane ecclesie maxima fautrix. Cui de genealogia materno sanguine presul Iaromir descendens duxit affinitatem. Quo ipso ne se referente ut recognovit predicta domina quod suus esset consanguineus, cepit eum valde honorare et domino apostolico commendare, ac quasi fratrem suum prout potuit honorifice tractare. Et certe presul Iaromir nomen bonum et honorem cum gradu amisisset, si hec Rome non affuisset. Qua interveniente et multis apostolicum precibus fatigante, facta est pax inter predictos episcopos ea ratione, ut in pace quieti et propriis episcopatibus contenti vivant, sin autem post X annos iterum ad apostolicam sedem hac de eadem causa iudicium accepturi redeant. Et ita per Gregorium papam agente Mahtilda restituitur presul Iaromir in pristinum gradum et honorem. Anno dominice incarnationis M.LXXIIII. sole intrante XV. partem virginis, adhuc et hoc efficiente Mahtilda, dominus papa legatis Boemorum tradidit apices litterarum, in quibus mandat et precipit duci ut fratrem suum honorifice suscipiat, et ei quasi patri suo et pastori per omnia obediat, atque in pace cum dei benedictione vivant.

Sed quia incidit nobis mentio de Mahtilda, unum quod fecit femina virile breviter referam, ne lectori fastidium inferam. Igitur cum predicta puella semper existens victrix inter multa bella patris sui post mortem, vitam duceret celibem, nimis amplum Longobardie regeret regnum, visum est principibus terre et comitibus atque episcopis, ut eam persuaderent quod sibi acciperet virum, ne sine herede regalis celsitudo simul cum prole deficeret. Que acquiescens eorum consiliis, mittit ad ducem Suevie nomine Welphonem litteras, multa paucis continentes verbis: Non ego feminea levitate aut temeritate, sed totius regni mei pro commoditate dirigo tibi has litteras, quas cum accipis, me accipis et totum regnum Longobardie. Dabo tibi tot civitates, tot castella, tot palacia inclita, aurum et argentum nimis infinitum, super omnia hec habebis nomen preclarum, si te facies mihi carum. Nec tamen me notes audacitatis elogio, quod nunc aggredior te prior alloquio. Licet enim tam virili quam femineo sexui legitimum appetere coniugium. Nec differt utrum vir an femina primam amoris lineam tangat, tantummodo indissolubile contingat connubium. Quod aliter non fit nisi utrorumque per consensum. Vale. Quid autem ad hec dux Welpho responderit, aut qua ratione ei consenserit, aut quot milia armata domina Mahtildis ad suscipiendum ducem in fines Longobardie premiserit, aut quam honorifice ipsa eum susceperit, vel quanto apparatu convivium fecerit, si quis scire velles, prius lux diurna deficeret quam hec omnia perlegeret. Cedat rex Assuerus cum suis apparatibus, qui suis militibus fecit magnificum per C.XX. dies convivium. Cesset regina Saba ammirari mensam et cibos regios Salomonis. Nam quod illic totum, centesima pars maior fuit toto. Quid multa? Nox aderat, cubiculum intrant, super alta strata gemini se locant, dux Welpho sine venere cum Mahtilda virgine. Ubi inter alia et post talia inter tales qualia fiunt, dux Welpho ait: O domina quid tibi voluisti, quare me vocasti, ut risum de me faceres, et me in sibilum populis et in commotionem capitis poneres? Plus te confundis, si me confundere sinis. Certe aut tuo iussu, aut per tuas pedissequas aliquod maleficium vel in tuis vestimentis vel in lectisterniis latet. Crede mihi, si frigide nature fuissem, ad tuam voluntatem numquam venissem. Hec cum prima et secunda nocte dux obiceret domine, tertia die sola solum ducit in cubiculum, ponit in medio tripodas, et desuper mensale locat tabulam, et exhibuit se sicut ab utero matris nudam, et inquit: En quecumque latent vel omnia patent, nec est ubi aliquod maleficium lateat. At ille stabat auribus omissis, ut iniquo mentis asellus, aut carnifex qui longum acuens macheram stat in macello super pinguem vaccam excoriatam, cupiens exenterare eam. Postquam vero diu sedit mulier super tabulam, et velut anser cum facit sibi nidum, huc et illuc vertens caudam frustra, tandem indignata surgit femina nuda, et apprehendit manu sinistra anteriorem semiviri, atque in dextera palmam dat sibi magnam alapam, et extrusit eum foras dicens: I procul hinc monstrum, regnum ne polluas nostrum. Vilior es galba, putrida vilior alga. Si mihi visus eris cras, morte mala morieris. Taliter confusus dux Welpho fugit, et reportat omnibus suis confusionem in sempiternum. Hec sufficit breviter dixisse, que utinam non dixissem.

Actum est autem postquam presul Gebhardus reverteretur ab urbe Roma, pueri qui erant sui clientes, de reditu eius valde gratulantes, occurrunt ei obviam sub ipso exitu silve. Quibus in iocunditate dum refert que gesta fuerint Rome, et qualiter sit factus ope Mahtilde domine, unum eorum quem pre ceteris diligebat nomine Belec alludens ait: Vide quod tibi barbam reporto, et permulcens eam manu: Certe dux est Cesare digna. At ille: Placet inquit omne quod laudas domine, sed plus laudarem si animum mutatum cum barba reportares. Quem o si mutasses, post hec in pace fuisses.

200.

Recitare cupio quod eodem anno nobis adhuc positis in scolis contigit audire et videre. Quadam vero die dum psalmiculos ruminarem stans in cripta sanctorum martirum Cosme et Damiani, venit quidam vir portans cereum et filum argenteum, quo secundum iussum visionis metitum erat sui corporis artus. Et accedens ad me: Heus inquit, indica michi bone puer ubi iacet sanctus Radim sancti Adalberti frater. Ad quem ego dixi: Quem tu dicis sanctum, adhuc non est per apostolicum canonizatus, adhuc missam ei ut pro defunctis celebramus. Et ille: Talia ego qualiter nescio, sed unum scio, quia cum comite Krakou in urbe per tres annos positus in subterraneo carcere, in quo una fenestrula desuper erat, qua per eam panem raro et aquam porrigebant. Hec in angustia dum vita mea versabatur, quadam die astitit vir coram me, cuius vestes erant sicut nix albe, et facies eius ut sol fulgebat, tangit manum, et statim fui in extasi, et quasi de somno gravi evigilans, ante urbem stare me sensi. Et qui mihi in carcere apparuit, stans iuxta me dixit: Perge Pragam, ne timeas quemquam, et intrans sancti Viti ecclesiam in cripta sanctorum martirum Cosme et Damiani offer munus tuum ad meam tumbam. Ego sum Radim sancti Adalberti frater. Hec mihi dixit, et statim ab oculis meis evanuit. Ecce isti crines et vultus mei macies testantur, quia vera sunt que refero. Preterea sepe in eadem cripta vident visiones custodes ecclesie, dum visitant candelam que ibi accenditur nocte.

Nec pretereundum censeo quod dux Wratizlaus et suus frater Conradus atque Otto commisere bellum, sed contra orientalem marchionem Lupoldum filium L[illegible] commisere bellum. Sed previdendum est unde orte sint tante inimicicie inter Lupoldum et Conradum [illegible] Moravie, nam antea semper fuerant amici ad invicem. Non enim utrarumque terrarum confinia silva nec montes nec alia obstacula dirimunt, sed rivulus nomine Dyia fluens per plana loca vix eas dirimit. Semper noctibus mali homines alternatim latrinantes pecora diripientes villas vastantes, exinde ipso pro dampnis satisfaciebant. Et sic sepe parvula scintilla magnum excitat ignem. Et ita isti de quibus diximus domini, quia noluerunt ex his minimis rebus ad magnam sui nocivam extinguere fomitem. Nam cum frequenter Conradus ad marchionem huiusmodi nuntium premiserit, de compescenda mitteret seditione, et ille tumido fastu despiceret eius verba, supplex adiit fratrem suum W. ducem Boemorum rogans eum [illegible] contra superbiam Theutonicorum. Qui fuit quasi non diffidens viribus [illegible] Ratisponensis episcopi una scara ex electis militibus pro conductu sibi advocavit. Nec celat marchionem dux adventum suum, sed mittens unum de satrapis suis per interpretem loquens ei mandat, ut sibi paret grande convivium, seque ipsum

pollicetur alea martis eventu se lusurum. Ad hec marchio efficitur letior
& a subulcis usque ad bubulcos armatos ingentia specie ferri, a subula
usque ad stimulum omnes iubet esse paratos ad bellum. Venerat dux Wratizlaus
cum Boemis simul & Teutonicis quos ei miserat presulis Ratisponensis. Astabat
de parte Ottonis Conradus adiunguntur se cum suis omnibus quos fecit invadamora
Moraviensibus. Quos ut vidit marchio longe in plano occurrere capo perordinatos
suos ligneis in modum cunei, & corroborat animos eorum huiusmodi monitis alloquens.
Omnes quorum vires per multas satis experti sumus fortitudine pugnas ne timeatis
illas fugitivas umbras de quibus valde doleo quod eis parcere cautum in
fuga. Scio enim quia non audeant nobiscum committere pugnam. An non videtis
quam illos arguit in certa virtus. quos timor copulavit in unum globum.
Quo nulla species ibi apparet armorum. oves sunt in ventre & esca luporum. Quo
trans in greges ovium. ferus o lupi rapaces. & catuli leonum ferocis
irruite in greges ovium. stratis o lupi rapaces. & catuli leonum ferocis.
& eripite corpora que stant sine sanguine prius casura quam bellum intura.
O inferne quas est hodie
accipe tuos vultures saciatura. O inferne qui eras est hodie
extege. ecce inclusos viros & vultures saciatura. Ad suscipiendas Boemorum animas.
debitum tuarum relaxa tuas officinas. Scio enim quod eis sunt horribiles sunt infestia hostes quia ad haec terram
Scio et quod deo & sors eis sit horribiles. & uxores vestras & natorum soboles diripiant.
maravo. ut non solum ma bona sed & uxores vestras & carorum soboles diripiant.
et quod deus procul avertat. At quod si aliquando virtutum cunctagenter mori. una mors est
Plura locuturus erat. sed
hec beatior omnium mortis dulci pro patria mori. Plura locuturus erat. sed
verba impetus Boemorum adbreviat. Nam dux Wratizlaus ut vidit hostes non cedere
loco. iussit Teutonicos dextrum triumphe cornu. Fratrem vero suos Conradum
& ordine ordinat pugnare in sinistra ala. Ipse autem ubi erat conferissima
hostium acies nimpsa fronte marcis tubet exercitum suum descendere. et pedes
pro congressione cum adversariis decertaret. Quibus dicto abeque dissiliunt
et clamore exhortationis dato, sic ignis in sicca stipula immissus
fuerit & in momento cuncta comburit. ita vires adversariorum ferro concerunt
atque eos prosternunt. & de tanta multitudine vix residuus fuit qui cum
ipso marchione aufugeret. Sicque greges ovium laceravere catulos leonum
& paucis ex suis amissis Boemi de plaga orientali famosum referunt
triumphum. Hac in cede occisi sunt Hrain, cum fratre Radim. & Gridon
filius Lauck. & Dobrogost filius Hrnec. & alii non adeo multi.
Anno dominice incarnationis MLXXXII. Anno dominice incarnationis MLXXXIII. Anno dominice incarnationis MLXXXIIII.
Anno dominice incarnationis MLXXXV. VIII. kalendas Ianuarii obiit Iuditha coniunx Wladizlai
ducis Polonorum que fuit filia Wratizlai ducis Boemorum. Hec cum esset sterilis
semet ipsam semper mactabat offerens vivam hostiam deo cum lacrimis. viduis
cam elemosinis. viduis subveniebat & orphanis, aurum & argentum
nimis large dispergens per monasteria commendabat se orationibus sacerdotum.
ut per suffragia sanctorum quod natura negaverat ex divina gratia prole
obtineat. Proinde mittit capellanum suum nomine Petrum qui & eius vota sancti Egidii
ad sepulchrum & alia munuscula aliis & fratribus suis deferat quorum precum
intercessione deus exaudiat eius petitionem. Qui mox ut domine sue impleverat
iussa. cum iam repatriare vellet: fertur abbas quasi publico ore fertur dixisse.
Vade cum dei benedictione & dicito domine tue. spera indubium & noli in fide
hesitare: quia concipies & paries filium. nullus enim quem non obtinuit quod sanctum
Egidium fideliter petiverit. Sed timeo ne forte deum offendam. cum contra factum
precibus ea fatigaveris. licet ipse pro meritis huius nostri patroni numquam pecierit;
annuxerit naturaverat. Quid enim domine sue hec retulisset tempore suo
concepit. & postquam peperit filium, tercia die ob impiam gallicantem. super notate
diei. filius autem eius post in baptismate nomen suum Bolezlaus est vocatus.
Anno dominice incarnationis MLXXXVI. Iubente & presidente Romanorum imperatore tercio
Henrico augusto celebrata est synodus magna in urbe Magunciia. Ubi quatuor
archiepiscopi. & XII presules quorum nomina post docebimus. simul cum abbatibus monasteriorum
& ceteris fidelibus residentes. plurima decreta super statu sancte ecclesie
sanxerunt roboravera. Inter quos conveniunt deo cesar omnibus suis regni optimatibus: ducibus: marchionibus: satrapis: episcopis assentientibus & collaudantibus: ducem Boemie
Wratizlaum tam Boemie quam Polonie prefecit. & imponens capiti eius manu sua regalem
circulum iussit archiepiscopum Treverensem nomine Egilbertum ut eum in sede sua metropoli Praga in regem ungat. & diadema capiti eius imponat. In eodem concilio
Pragensis presul Iaromir scripta sua antique querimonie representat de Moravia
invasse epo Iohanne super memoratum. Cuius eodem anno iam ab hoc seculo migrante
tam valde penitens inspirationem prodicte presul. & agens parnes pulsat aures
cesaris. ne iterum in eodem loco alius subrogetur episcopus. Replicat coram omnibus
privilegium olim a sancto Adalberto episcopo suo antecessore confirmatum tam a papa Benedicto quam a primo Ottone imperatore. Ad cuius iusta querimonia imperator
motus precibus ducis Wratizlai fratris eiusdem episcopi Iaromir & consilio archiepiscopi Maguntini Wecelonis. & aliorum bonorum qui iusticie favebant. novum antiquo fere
eiusdem tenoris addidit privilegium. & sigillo imperiali confirmat ut in sequentibus
patebit. Cuius privilegii formam si huic opusculo inseram. non superfluum fore
estimavi. Continet enim aut hec. aut huiusmodi textum. In nomine sancte & individue trinitatis. Henricus tercius divina favente clementia Romanorum imperator augustus. Regio nomini & imperatorie dignitati congruere novimus
necessariam dei utilitatibus: ubique opitulantes. dampna et iniurias earum quecumque
necesse fuerit propulsent. Quapropter universis dei utriusque regni fidelibus: tam
futuris quam presentibus: notum esse volumus. qualiter fidelis noster Pragensis episcopus Iaromir sepe cum fratribus suis & coepiscopis ceterisque principibus nostris. ac novissime
nobis conquestus est quod Pragensis episcopatus qui ab initio per totum Boemie ac Moravie
ducatum unus & integer constitutus. & tam a papa Benedicto quam a primo Ottone
imperatore sic confirmatus est, postea antecessorum suorum consensu sola dominantium
potestate sub inthronizato intra terminos eius novo episcopo divisus esset et imminutus. Qui cum Maguntie coram legatis apostolice sedis presentibus: nobis ac plerisque regni nostri optimatibus: eandem querimoniam intulisset: ab archiepiscopis
Wecelone Maguntino Sigewino Coloniensi. Egilberto Treverensi. Liemaro
Bremensi. ab episcopis quoque Cyderico Virdunensi. Conrado Traiectensi. Odalrico Eistetensi. Ottone Ratisponensi cum assensu laicorum ducis Boemorum Wratizlai
& fratris eius Conradi. ducis Friderici. ducis Liuoldi. Palatini comitis Rapote. & omnium qui ibidem convenerant primitiva illa parrochia cum omni
terminorum suorum ambitu Pragensi sedi est adiudicata. Termini autem eius occidentem versus hii sunt. Tugast. que tendit ad medium fluminis Chub. Zedlica.
& Lusica & Dasena. Liutomirici. Lemuzi. usque ad mediam silvam qua
Boemia limitatur. Deinde ad aquilonem hii sunt termini. Psouane. Chrouati.
& altera Chrouati. Zlasane. Trebouane. Poborane. Dedosese usque
ad mediam silvam qua Milcianorum occurrunt termini. Inde ad orientem hos
fluvios habet terminos. Bug scilicet & Ztir. cum Kracoua civitate provinciaque cui Wag nomen est cum omnibus regionibus ad predictam urbem pertinentibus: que Kracoua est. Inde Ungarorum limitibus: additis usque ad montes
quibus nomen est Tatri dilatata procedit. Deinde in ea parte que meridiem
respicit addita regione Moravia usque ad fluvium cui nomen est Wag.
& ad mediam silvam cui nomen est Mure. & eiusdem montis eadem parrochia
tendit qua Bavaria limitatur. Mediantibus itaque nobis. & communium principum aspirante suffragio. pactum est ut dux Boemie Wratizlaus & frater eius
Conradus supradicto Pragensi episcopo fratri suo parrochiam iudiciario ordine
requisitam ex integro reprofiterentur & redderent. Proinde nos rogatu eiusdem
episcopi rationabiliter inducti. Pragensis episcopatus redintegrationem nostre imperialis auctoritatis edicto illi & successoribus eius confirmamus & stabilimus
inviolabiliter decernentes ut nulla post hac cuiuslibet conditionis persona

vel alicuius potestatis homo in Pragensi ecclesie quicquam suis terminis in proprietatis
tantummodo alienare presumat. Cuius redintegrationis & confirmationis
auctoritas. ut omni evo stabilis & inconvulsa permaneat hanc cartam
inde conscribi. quam sicut infra apparet & manu propria laborantes impressione sigilli nostri iussimus insigniri. Data III. kalendas Maii. Anno dominice incarnationis M
LXXXVI. Indictione VIIII. Anno autem domni Henrici regni quidem XXXII. imperatoris autem III.

✝ Signum domni Henrici tercii Romanorum imperatoris augusti. Ego autem
ipsum cesarem suis manibus annotante in privilegio Pragensis episcopatus.
✝ Similiter eodem anno Henrico imperatore demandante & Maguntino
archiepiscopo Wecelone intimante.
✝ prolegatos apostolici qui eidem interfuere concilio. dominus papa secundum terminos
predictos suo privilegio corroborat Pragensem episcopatum. id efflagitante &
suggerente Iaromir episcopo per suum capellanum nomine Albinum. quem cum legatis
apostolici ex Magoncia hac de eadem causa miserat Roma. Eodem anno VI. idus
Ianuarii obiit Otto dux Moravie frater Wratizlai ducis Boemie. Iussu Egilberti
Treverensis archiepiscopi missis obtemperans imperatoris. adveniens metropolim Pragam XVII. kalendas Iulii. inter sacra missarum sollempnia. regalibus fascibus
indutum unxit in regem Wratizlaum. & imposuit diadema super caput
eius ipsi quam eius coniugis Zuatave cyclade regia amicte. clericis et universis
satrapis ter acclamantibus: Wratizlao regi quam Boemico tam Polonico magnifico & pacifico a deo coronato. vita salus & victoria. Post hec
tercia die archipresul secundum regiam magnificentiam immenso pondere auri et
argenti ditatus. & ceteris xeniis ac muneribus donatus magno cum honore letus ad propria remeavit. Anno dominice incarnationis MLXXXVII. Rex Wratizlaus
collecto exercitu intrat Zribiam quam olim imperator Henricus in perpetuum
sibi habendam tradiderat. Et dum quoddam castrum nomine Guozdec prope
urbem Missen reedificat aliis insistentibus operi. mittit duas scaras ex
electis militibus cum filio suo Bretizlao ulcisci iniurie olim sibi illate iniurie.
Nam quodam retro dierum tempore dum rediret imperatoris de curte. casu contigit in quadam villa nomine Kyleb valde magna eum pernoctare. ubi nocte orta
seditione inter suos & cives. occisi sunt a villanis duo fratres primi inter primates huius patrie immanes columne. virtutum clari lumine Nacerat &
Bozata filii Cah comitis. Mox secundum regis iussum qui missi fuerant festinantes die & nocte. tercia luce summo diluculo invadunt cum magno impetu
predictam villam & diripiunt omnia bona illorum. ipsos quoque & uxores eorum
usque ad corrigiam calciamenti spoliant & funditus edificia subvertunt igne
comburentes. atque equis & pecoribus simul abductis. illesi iter tenuerunt.
Facta autem meridie. dum venirent quoddam flumen. filius hortus nactus amena loca
fluminis. iussit cum preda servitores procedere. viros autem bello fortiores secum in
meritis ibi prandium sumere. Et quia magnus erat: filius ducis nimio calore
exestuans. dum post prandium in aqua paulisper refrigeraretur natans. mittit
ad eum Alexius comes tela mandans. Non hic aut in Wltava aut in Ogra
tua natas. colle moras fortium portas virorum galeas. Ad hec iuvenis. Nil
tale est inquit semibus: ad aure motum semper trepidare. & quis sit iam minime
tua plus canis quam iuvenis timere facta. Quod cum relatum esset Alexio. dissimiliter
factus sed etiam proprio. iuvenilis affectu. & inevitabilis fortune occasio,
ubi iuvenes videant terti senes. autem ipsi magis facta timeant. Dum hec loquitur
predictus comes. ecce plusquam XX. apparent equites. missi a Saxonibus: ut eos provocarent eum bello. sicut mustela hostem suum aspidem strangulare volens
provocat umbra cauda sue de antro. Quos ut viderunt nostrates in consulta homines. plus audaces quam providi. Alexio nimium resistante & prohibente eos ac revocante. ruunt insana facta persequentes inimicos. Nam statim
ferrea legio Saxonum prosilit ex insidiis. & nec unus quod precavit sic hostes evasit eos. Cumque hii qui remanserant in castris viderent in celum ascendere
quasi pre dolore globum pulveris. & licet repentini & subitanei casus & fortis
fimus animos in bello conturbare soleant. tamen arma quam citi corripiunt. hostes viriliter excipiunt. pugna summa vi conseritur. fragor armorum et clamor
virorum usque ad nubes exoritur. hastilia in primo congressu franguntur. res gladiis
agitur. donec deo opem ferente. Saxones versi sunt in fugam. nostri habuere victoriam. sed nimis cruentam. Quamvis soli ordinis milites cum preda iam precesserant.
in hac pugna soli tantum nobiles interierunt Alexius. Ranbor. gener suus
Branis cum fratre Zlava. & alii quam plurimi. Preda comes amisso pede vix
morte evasit. Filius vero ducis vulneratus est sub dextro pollice. & nisi capulus
ensis quem manu tenuit ictum obstitisset. ex toto manum amisisset. Acta est
autem hec strages VI. idus Iulii. Anno dominice incarnationis MLXXXVIII. His temporibus hec
acta quibus referuntur. quidam miles erat qui Beneda nomen habebat. magnanimus
iuvenis preestanti corpore talis. Hector erat qualis pulcher vel Turnus in
armis. Ex Iurata natus. cuius primus Tas fuit avus. Nescio quod ob rem te offenso
quoque rege Wratizlao fugiens in Poloniam factus est miles domne Iudithe coniugis
ducis Wladizlai. Itaque duobus annis evolutis remeans de Polonia adiit
Wigbertum generum regis. ut per eius suffragia pristina domini sui possit redire in gratiam.
Sed quia hic Wigbertus vir erat in rebus valde discretus: nolens ut in aliquo
socerum suum offenderet. dat ei consilium monens ut iret ad Misnensem
episcopum nomine Bennonem cum maneret. & eius sic simul intercessorem pararet.
Interea contigit ut tercium rex Wratizlaus Zribiam cum suo exercitu intraret. quo
predictum castrum Guozdec in alium firmiore loco transferret. Et ut
cognovit rex quod Beneda in urbe Missen esset: mittit pro eo qui veniat ad
eum sub fidei pacto. Quem statim rex venientem intuitur qualiter eum dolo capere cogitare cepit. Ubi post multa verba primitus dicta, & quedam
convenientia ficta. accepit eum fraudulenter rex manu dextera, & ducit
seorsum extra castra. quasi ibi secreta locuturus. Tunc videns capulum
& caput ensis aureum quo erat miles precinctus. inquit talia querit ab eo quantum
valeat gladius suus. Et ille. Mola inquit si ponas super galeam. utraque
simul & caput atque corpus usque ad femur uno ictu hoc ense dimidiabo.
Miratur rex dolo & laudat ensem atque rogat ut eum sibi ostendat.
At ille nichil mali suspicans. dat regi in manum exemptum de vagina
gladium. Quem rex arripiens & manu vibrans. quid nunc ais nunc o
fili mulieris ultro necem appetens. "Et astanti camerario qui
solus erat cum eo, homo peior pessimo. Vito Visebore ait. Rape
hunc. rape sublime. & liga quadrupedem. Sed quia semper in audaces audacia non est tuta. audax miles mox arripiens de femore camerarii pugionem
pugionem ense percidit lumbos eius per medium. qui calcitrans humi iacuit semivivus. Nec fugit miles acer quamvis aufugere potuisset sed velud herculea
leena et diu assiliens & resiliens ter vulneravit regem paulisper vulneratus ense.
ipse cum nullum dextra ducis excepit ictum. donec ad clamorem de castris ruunt.
Et ceca sed primus presentes advolat veru. & ceu silvaticum porcum super se ruentem latro excepit venabulo miles. Tunc rex quasi in mortuo posset ulcisci. iussit
eum quadrata pro pedes ligari. & sic huc & illuc per tribulos trahi. Anno
dominice incarnationis MLXXXVIIII. Anno dominice incarnationis MXC. Antiquus ille chelidrus
humani generis inimicus qui numquam dormitat sed semper quietos inquietat.
non tulit ulterius pacatos vivere fratres scilicet Wratizlaum et presulem Iaromir. Hunc
vexat inanis gloria & ambitione. illum exagitat arrogantia & tumido fastu

& andreas simulit ad uuormaciense sede pducti palatini comitis
Rapote ueniunt Mantuam. & psentant impri tcio Heinrico augsto.
inchoante anno dni m. xc ii. iiii. kl. Ian. Secta aut nona eide msis
mediante pdicto comite Rapota sedens i palacio Manciano epis im
atq comitu ordine n modico ex utroq latere collocato. & electis
ia pdictis epis positis in medio. diu tacita. pulcher cesar pulchra
aperit labia dicens. Hos frs ad nos misit ur fidelis amicus Wrat.
rex boemicus ut scdm canonica & aplicam institutione nra auctoritate
eoz confirmemus electione. qua sine nro consensu noluit facere diffin
tione. Eps ful monasteriensis q hisde temporib uenerat de hiero
solimis surgit & appodians se mise in qua baculi anuli epales atq
reliquie sanctitate poste. ait. Periculosum e ualde a paucis destrui.
qd multoz sanctione e firmatu est. Multi et mesum epi. multi 7 pri
cipes imperii romani, atq aplice sedis uestre fuere legati. quido uro prin
legio confirmastis. ut uuaq episcopat pragensis simul & morauiensis se
fuit alicuicio. itain & integro pmaneant. Ad h cesar ait. Sic no ui.
ut q me mis amicus rogat facia. De his au postea tempore i suo dis
cutiam. Crastina desponsat eos anulis ad singulas ecctias. dans eis
pastorales uirgas. His ita peractis iussi st ambo epi redire Veronam
& ibi expectare donec paratis regalib negociis. palatin comes Ra
pota tertio reduceret eos secu ad patria. Interea similiter rumor nras
aures uerberauerat. rege Wrat. xv iii. kl. febr. migrasse ad xpm
& ei fratre Conradum successisse in principatu. Quistatim cursore
mittit ad imperatore. & pmittens ei pecunia. rogat cassari electio
ne epoz. quos supra fecim mentione. Sz cesar mag consulens iusticie
q iniquitatis consentiens peccatis. qd feci inqt feci. nec possum meu
mutare factu. Tristis abiit legat nomine Wielin qua nobilitate q
uenit. ex parte ducis. Epi uero scdm iussa cesaris morati st Verone
usq ad initiu xlme. expectantes reditu & conductu pdicti comitis
Rapote. Post h aduenientes praga in ipsa die palmar suscepti a
clero & pplo honorifice. & adeunt duce Conradu in urbe Boleslau
in. fr. eade ebde. Quos dux ia mutato animo benigne suscepit & ce
lebrauit cu eis pascha i urbe Wissegrad. & i ipsa pasche ebda circa
k. april descendit maxima nix. & tantu inhorruit frigus mixtu cum
glacie. qntu raro in media contigit hyeme. Gesta au ducis n habent
plurima ad scribendu. qa post vii. mses. & dies xvii. eode anno q
suscepit ducatu viii. id sept. cu uita amisit. cui successit iunior Brecisla
que aduenientem in urbe praga. leta choreis p diusa compita dispositis
ta puellaru q iuuenu modulantiu in tybiis & tympanis. & p ecclas pul
santib campanis plebs letabunda suscepit. Ipse au Cosmas eps cu clero
& magnifica pcessione suscipiens eu in porta ciuitatis an templu sce
marie deducit ad solium. & scdm ritu hui tre ab uniuersis comitib &
satrapis e inthronizat dux iunior Brec. xvii. k. oct. Eode anno
facta e eclypsis sol. xii. k. oct. v. fr. in meridie. Eius diebus oct. quida
pseudo eps noie R. q tunc ueniens i hac tram. referebat se i Vaskonia
puincia. Kaullona multis annis rexisse ecctiam. Et qm recognouit eu
fr mr Ozzel q & asin. & eu olim episcopum hasse phibuit. qndo de un
garia secu iter agret & hierosolima. Dux Brecisla & Cosmas elect
gratant eu receperunt. & diuinu officium fungi cursum episcopaliter agere
pmittunt. Quid multa. Multas ecctias consecrat. multos mise mancio
clericos ordinat. & in cena dni sacerrima crisma exorcizat. Ad quinq
i pascha uenit clericus. nimiru sui erroris consci. & nescio qd s clam
i nuntiat. mira res. nec dux nec elect impetrare potuit. ut saltem paruo
tempore ibi staret. quin in ipsa ebda pasche cu festinatione recessit
via uersus saxonia. Postea u cu innotuisset qd pseudo eps fuisset.
mittunt unu ex latinis noie constantiu i Vaskonia p que Kaullone
ecctie. nunc Desiderius psul denundat litteris qd illa ecctia nunqu
habuisset epm noie Rypti. Miserunt & ad papa clemente eius con
sulentes auctoritatem qd sit eis facto reru i discrimine tanto. Quib ille
remandans iussit ecctias ex integro reconsecrare. baptizatos e similiter
pseudo epo n rebaptizare. sz tantu confirmare. similiter ordinatos n re
ordinari. sz solummodo inter ordinandos stare ad ordinatione. & p sola
manus impositione recipe benedictione. Sicq inflicta ab hoste uul
nera matri ecctie. cura st antidoto iusticie. statum fidi catholice
regente papa tercio clemente. i hu xpo dno nro cu patre & spu sco regnante
p omnia scta sclor. Am. Siste gradu musa chronicis est iam satis usa.

Explicit liber secundus de cronicis boemorum.

INCIPIT · APOLOGIA ·

IAM PIETATE DEI PROMISSA FAVENTE REGI.

Mo quecumq rector foro pollicitu t lector. Iam de certo atq
tausis suo transcursis temporib. pauca ex multis commemorans
hystoria mee narrationis usq ad tempora ducis Brecizlai iunio
ris pduxi. Quare au ope peum duxi. ia ab instanti ope cessa
re nonne abro. Na de modernis hominib siue temporib. utili
e ut omnino taceam q loquendo ueritate. quia ueritas semp parit
odium. alicui rei i curram stipendiu. Si au a ueritate deuiantes
alit q sese res hnt scripserim. cu pene omnib note sint cause. nichilo
minus adulationis & mendacii nota incidum. Siquide huius tem
poris homines uirtutib nudi. solis laudib gestiunt uestiri. quoz
est maxima dementia. fauorib uelle decorari. & q sit fauore dig
na minime opari. At q n ita erat ap ueteres. q quis dignissimi
laude fuissent. tam fugiebant quas moderni appetunt laudes.
& q illis extitit pudori. his iste habet honori. Hoz nos si aliq
du stilo exequi an acta. qa q da n st eu do facta. pculdubio offen
sa n effugerem quozda. quia adhuc supstites st homines neophita
atq traci. q aduocet ducis mich alludat pmpta i ore hnt q ita
dne. ali ita est dne. tu ita fac dne. At ea ita olim fuit. Illu enim
dux maxime colit. q rationem iusticie ex aduerso clipeum iniquitati
apposuit. & q malos consiliarios & tirannice deuantes equitas
nuo compescunt uerbo ueritatis. Tales nec au nulli aut pauci st
& si st du tacent q si n st. Par tamq est uicium aut iudicium
seu tacuisse ueritate. seu concessisse falsitatem. Vn uidet nobis
multo tuci narrare sompnium cu nemo phibet testimonii. q psen
tia scribere gesta hominu. Quia p posteris latius explananda
eoz relinquim facta. Sz tamen ita ab aliq culpem preterisse in
tacita. summatim annotare curauimus pauca.

INCP · LIB · TERCIVS

ERGO NOWS DVX ·

Brecizlaus iunior seo maturus etate senum maturior posta huius tre

sedm ritum debitas obsequii digne sci Wenczlai sui patni i urbe
praga celebrauit natalicii. & omnib satrapis atq comitib magni
ficum p tres dies exhibuit conuiuiu. ubi prouincie suis quanti ualuit
queda ad utilitate ecctie decreuit. queda ob commoditate hui tre
instituit. sic olim ab ipso sue etatis tyrocinio omne spe habuit i solo
di patrocinio. ita in principat sui i exordio xpiane religionis zelo succensus
nimio. omis magos & ariolos & sortilegos extrusit regni sui e medio. Si
militer & lucos siue arbores quas in multis locis colebat uulgus ignobile.
exstirpauit & igne cremauit. Item & supsticiosas institutiones quas uil
lani adhuc semipagani i pentecosten tcia siue iiii fer obseruabant. offe
rentes libamina sup fontes mactabant uictimas & demonib immo
labant. item sepulturas que fiebant i siluis & in campis atq scenas que ex
ritu gentili faciebant i biuiis & triuiis qsi ob animaru pausatione. item
& iocos pfanos qs sup mortuos suos inanes cientes manes. ac induti faciem
laruis bachando exercebant. has abhominationes & alias sacrilegas
adinuentiones dux bonus ne ultra fierent in pplo di exterminauit. Et qa
semp solum dm & ueru puro corde coluit & ei zelum habuit uniuersis
di amatorib placuit. 7

Erat et princeps spectabilis. dux in castris acceptabilis. miles i armis
i expugnabilis. Hic quencumq polonia inuasit. semp cu magno triumpho
remeauit. Quamq anno dnice m. xc iii. sui u ducat pmo. ita crebris
incursionib demolit e. ut ex ista parte fluminis Odre a castro Recen usq
ad urbe Glogou preter solum Nemci oppidu nullus habitaret homini.
Nec tam cessauit ab ei uastatione. donec princeps polonie Wladizlaus
cu magna supplicatione precaria & psentis anni tributu usq ad unu sol
ueret obulum. Cui census h summa fuit. mille marce argenti. 7 lx auri.
Qui & dux idcirco ciuitates que ptinent ad puincia Kladzko nuncupata.
tradens filio suo Bolezlao committit cu pmanus traditione & fidi spon
sione duci Brecizlao quaten obsequendo suo auunculo a patre sibi credita cum
pace possideret puincia. Ipse au dux Wladizla dat sacramentum qd tibui
olim duce Brecizlao constitutu. D. marcas argenti. & xxx. auri annuati
s p concessa pace solueret determinato tempore. Anno dnice m. xc iiii. adhuc
impre tcio Henrico ultra montes i longobardia uacante in ytalia nego
tia. indicta e generalis synod ab uniuersis epis & principib romani imperii infra
media xlma in urbe maguncia. Ad quam dux Brecizla transmittit electos
Cosma & andrea epos. committens eos & tradens p manu palatino comi
ti ia sepe dicto Rapote rogans ut eos offerat maguntino epo ordinandos.
Quo pers intueniente & cora archiepo & uniuersali synodo testimonium
phibente q olim p imperatore in urbe Mantua corroborata sit eoz electio.
omnib suffraganeis collaudantib. ordinati st Cosmas & Andreas epi.
iiii. id mar. ab archiepo maguntino noie Ruchardo. Eode anno fuit mor
talitas hominu. sz maxima i theutonicis partib. Na redeuntib p die
us epis de maguncia du transirent p quanda uilla noie Amberk parrochia
ecctiam quis satis ampla que e sita extra uilla n potuerunt intrare ut audirent
missam. qa tota ei pauimentu usq ad unu punctu erat cadauere plenu. Similiter
i urbe Kaker n fuit domus ubi n erant tria aut iiii. cadauera hominu. Qua
pretereuntes n longe ab urbe in medio pnoctauim campo. 7

Eode anno dux Brec. iunxit sepe quanda matrona de bauaria noie Lukarda
albti comitis dux in uxore. Ite eode anno & eode duce iubente Cosmas
eps v k. oct. consecrauit altare sci Vitalis mris. quia monasteriu adhuc n erat
pductum ad ultima manu. Anno dnice m. xc. v. aquilonalis plaga p mul
tas noctes in celo apparuit rubicunda. Anno dnice m. xc vi. k. mai. iubente
gloriosissimo duce boemoz Brec. a uenerabili epo Cosma consecratu e monasteriu
scoz mrm Viti. Wenc. atq Adalbti. Eode anno tanta fuit commotio. immo
diuina compunctio i pplo hierosolima pficiscendi. ut ppauci i theutonicis
partib & maxime i orientali francia p urbes & uillas pmanerent coloni.
Qui qm p pre multitudine exercituu una uia simul ire n poterant. q da eoz
p hac tram nram du transirent. pmittente deo irruerunt sup iudeos. & eos
inuitos baptizabant. contradicentes u trucidabant. Videns au Cosmas eps
contra statuta canonu hoc ita fieri. zelo iusticie ductus frustra temptauit phi
bere. ne eos inuitos baptizarent. quia n habuit q eu adiuuarent. Na
dux Brec. eo tempr cu omni exercitu suo i polonia sup rypa fluminis noie
Nissa castro eoz destructo noie Byrdo. longe inferi eide flumini simulit
edificabat firmissimu castru sup altum scopulu. cui nome indidit Kamenec.
Iudei au n post multos dies reiecerunt a se iugu xpi. & spreuerunt gram
baptismi. atq salute fidei catholice. & iteru submisere colla iugo legis
mosayce. epi & platoz ecctie poterat hoc ascribi neglegentie. Iamq
condito pdicto castro Kamenec. priusq inde abiret dux Brec. Mutina
filium Bos. suum collateralem & secretarium apprehendens seorsum. multa
exprobrans e quib sepe eu offenderat dixit. Ego sin dm offendere metuere
tu merite es. pfecto oculos t eruere. Sz nolo quia grande nefas e corrumpe
q di digit opat est i homine. & pmittens secu duos milites tantu. ab as
pectu suo & latere amouit eu. Et mittens in boemia nuntios ei iussit i fiscum
substantia. Nec mora du rediret iussit dux man ut apprehenderet Bozey
filium Cac cognatu Mutine. Semper u illa natione Versouic habuit
exosam. qa sciebat ea supba ee ualde & dolosam. Quos cu apprehendisset
statim ut iussum fuerat in posito puppi. cu uxore & duob filiis relegat e
in Srbiam. & cetu preterit i polonia. & ibi inuenit fratrem sui Mutina.
Quos dux polonie satis recepit benigne. 7

Anno dnice m. xc vii. Dux Brec. uocans ad se Udalricum filium Conradi
iussit eu capi. & misit in castru Kladzko ad custodiendu. Anno d
nice m. xc viii. Delatu est duci Brec. q quida ex iudeis lapsi fuga.
n nulli furti diuitias suas subtraherent parti in polonia. parti in pan
nonia. Vn dux ualde irat. misit camerariu suum cu aliquib militib
ut eos a uertice usq ad talos expoliarent. Qui ueniens conuocat ad se
maiores natu iudeos. & sic orsus e ad eos. O gens pgenita manibe
rib ysmahelita. Vt s dicatis dux mandat cur fugiatis. Et partas
gazas cur gazas attenuatis. Inca quequiq mea st. st mea cuncta. Nul
las de solimis res diuitias uc tulistis. Vno pmunmo ter deni uespasiano
cesare pspta sparsi sic estis i orbe. Macri uenistis. macri q uultis eatis.
Qd baptizati sitis. ds e m testis. Nome sz dno st ista iubente patrata.
Quod au iterum relapsi estis iudaismi. Cosmas eps uideat q in agere
debeat. Dixerat hec ex parte ducis. & statim irrumpentes intrauere
domos. accepere thesauros. & quicquid supellectilis optimi inuenere.
Nich q solum pter aduictu grana frumenti eis reliquere. O quanta
pecunia miseris iudeis illa die est sublata. nec ex succensa troia tan
tu diuitiarum in euboico littore fuit collatu. Eode anno iiii id dec.
Cosmas eps migrauit ad xpm. Fuit au ille psul humilis. simplex patiens.
& multu misericors. & illatas aq uis homine iniurias. equanimit susti
nens. recognoscentib suas culpas pius indultor. uiduaru n surd auditor.
infirmantium sedulus uisitator. ulanie fortis n immemor. exequiarum
pauper extitit executor. Post cuius obitum dux Brec. habens cura
animar. & ppendens collata s a deo potestate eligendi ecctie sponsu.
cepit sollicite & puigil secu tacita mente sanus inspicere mores clericoz
& uita & conuersatione discutere singuloz. qm ex eis potissimu pro
ueheret ad summu sacdocii gradu. Et quis ipse nosset mes suos qd cet

supplic. ita tamen nec ille huic cederet, nec hic illum exsuperare quiret. Iste non uult fratrem et heredem parem, ille non uult minorem fratrem habere. Iste uult preesse, ille non uult subesse. Iste uult quasi rex dominari et precellere, ille non uult iussis suis obtemperare, sed soli imperatori prestare suum seruicium, a quo acceperat episcopium. Qui tantum uterque animositate inter se aliquando dissidebant, ut in regiis festis diebus rex episcopum non haberet, qui sibi coronam imponeret. Hac necessitate simul et ambitione rex compulsus, non ratione, sed sola dominatione terrenum subinthronizat capellanum suum Wezlonem in Morauiensi episcopum. Qua in facto parata se fecit notabilem, non solum spreuisse quod ipse coram imperatore et cunctis collaudauerat, uerum fecit utriusque episcopatus, uerum et pape decreta uiolasse priuilegium, quod eiusdem amborum episcopiorum roborauerat. Hanc ut applorare apostolico illatam ecclesie iniusticiam presul Jaromir iturus erat Romam. sed consilio cum suis familiaribus inito prius adiit antiquum amicum Wladizlaum regem pannonicum, et pacifaciens ei sine dampno postulat ab eo ad romanum iter auxilium. Infaustum heu fatum et ita super iniquum. Nam prima die qua regem adiit, nimia corporis incidit molestia. Et quia procul ab urbe erat Strigoniam, illuc uenit cum nauigio, comitante cum eo illius urbis episcopo. Proh dolor heu quales sex lucibus ipse dolores. Impeditur lacrimis nec possum pandere uerbis. Septima dies erat aduesperascente. Sol ubi senas quater tangit luce kalendas. Gemma sacerdotum [illegible]. Dogmate preclarus presul antistes Gebhardus. Uiuat ut in Christo, mundo migrauit ab isto. Moribus et uita de cuius dicere multa fert animus, sed desit in pectore sensus. Pauca tamen fari libet hic que uidimus ipsi. Tempore quadragesimali talis mos erat suus, semper cilicium huius subtus, desuper ueste episcopali induebatur; diebus pascere humanos abitus, noctibus in sacco uestitus, latenter ecclesiam ingressus et super pauimentum humi prostratus tamdiu perseuerat in precibus, quo adusque largo ymbre lacrimarum madida fuit circumiacens humus. Inde consurgens ad agape faciendum, et priusquam ruminet psalmos, quosque ante ecclesiam inuenit miseros, bonis operis propria supplet cum copia. Finito psalterio idem facit. Post matutinas autem XL pauperes quadrantes et totidem allecia, siue aliquid caulium partes diuidit inter pauperes. Quarta autem uice iam adpropinquante luce ad numerum apostolorum lauans pedes XII peregrinorum, diuidit his fortunas bis senas denariorum. Quibus ad horam prandii in abdita stuba uel casa positis habunde ipse necessaria apponit, et dextra sua cibum et potum eis benedicit. Deinde ad publicam mensam uadit, et sicut XL lege nos pauit. Similiter ad sedem suam Prage constituit cotidie XL pauperes pascendos, et his in anno uestiendos a corrigia calcei usque ad mastigiam pilei. Item nullos aduenientes hospites et pauperes clericos nimiis donationibus obligat, ut pro tota XL secum manentes, tam pro uiuis quam pro defunctis psalteria legant. Ad singula quoque missarum sollempnia, que sepe in capella quaque die fuerint celebrata, terna dari fecit numismata denariorum. Omnibus autem diebus dominicis XII nummos, festis uero apostolicis et in aliis maioribus sollempnitatibus totidem offert super pixides sanctarum reliquiarum argenteos. Quamque fuerit largus si te delectat, o prudens, scire lector: pelliciam episcopalem numquam integrum annum portabat, sed unam hyemale in pascha, alteram estiuale in festo sancti Wencezlai suis capellanis donat. Sic et in ceteris donationibus largum fuisse scias.

Post cuius obitum, anno dominice incarnationis MXCI, IIII non. marcii Cosmas electus est in episcopum a rege Wratizlao, quo omni clero ac populo bohemorum, tercio Henrico imperatore augusto, sed in Longobardia hisdem temporibus imperialia tractante negocia. Eodem anno XV kal. maii, IIII feria in sexta ebdomada pasche combustum est monasterium sanctorum martirum Viti, Wencezlai atque Adalberti in urbe Praga. Eodem anno rex Wratizlaus ualde iratus est contra fratrem suum Conradum, quia is non immemor mutue dilectionis fauebat parti filiorum fratris sui Ottonis, Zuatopluk uidelicet et Otik, quibus expulsis de paterna hereditate filio suo Bolezlao rex urbem Olomuc et alias ciuitates tradiderat. Ubi non longo post tempore in predicta urbe immatura preuentus est morte III id. augusti. Et quamuis illi tres fratres, scilicet Jaromir, Otto, Conradus, quondam fuerint inequales, ita erant unanimes, ut per nullas posset rex diuellere artes. Et sicut fertur leo pertimuisse tres iuuencos in se collatis cornibus stantes, ita numquam ausus est rex inuadere suos fratres. Postquam uero uidit solum Conradum post obitum fratrum ex omni parte fraterno adminiculo priuatum, ingressus est cum exercitu Morauiam ut eum similiter expelleret de prouincia, que sibi sorte ac funiculo hereditatis et per concessionem iure acciderat paternam. Et cum uenisset ad urbem cui nomen Bruen, ubi rex circumastantibus terre primatibus disponens obsidionem per girum, unicuique designat locum ubi quisque comes tentoria figat. Zderad uillicus, sicut erat homo uersipellis, ex obliquo innuens regi oculis uidente Brecizlau inter satrapas coram patre suo stante, denotat eloquio et fusiuus: Quid inquiens tuus, o domine rex, natus libenter estate ludere in flumine et natare; si placet tue maiestati, iuxta fluuium hac ex parte urbis cum suis papiliones ponat. Hic ideo dixit, quia olim in partibus Saxonie cum meridie natat predictus iuuenis in flumine, hostes ex aduerso irruunt, et eos inuadunt ut supra retulimus. Hoc uerbum nimis alte in corde iuuenis sedit, et non minus doluit quam si toxicata sagitta cor eius uulnerasset. Tristis abiit in castra, et non sumpsit cibum usque noctis ad astra. Nocte autem sub opaca, turma suorum aduocata, pandit cordis sui uulnera, consulens qualiter in uillico ulcisci possit iniquo. Eadem et nocte clam mittit ad patruum suum Conradum dedecus suum et a quo sit illatum exponens, quid opus sit facto, querit ab eo consilium. At ille: Si te inquit quis sis cognoscis, ignem me non minimum quem te urentem extinguere noli timere; negligere laudabile non est. Non enim latuerat Conradum quod rex hec omnia ageret Zderad per consilium. Cumque nuncii dicta patrui Brecizlao retulissent, fauent omnes et assentiunt, et quasi a deo sit data laudant ducis sententiam, quam et ipsi tenuiter de prius consuluerant. Quid multa? Eadem nocte illa agitur, quod mane peragitur. Nam lucescente die Brecizlaus mittit ad prefatum uillicum, demandans ei ut, ubicumque sibi placeret, secretum consilium simul ineant. Qui nichil mali suspicans, accepto comite Drsimir, tantum cum illo solis duobus procedit. Quos ut uidit a longe uenientes, tantum a suis prosilit obuiam eis, quantum iactus est lapidis. Dederat autem suis militibus signum, ut quando sua cyrotecam illius proiceret in sinum, facerent quod facere spoponderant. Ubi pauca explanans illa quibus sepe offenderat eum, quam inquit pollicitus sum, en abrenuncio tibi fidem meam, et auertens equum proicit in faciem eius cyrotecam. Non aliter quam cum iratus leo erexit iubas, et submittens caudam nodo quod est in extremitate caude percutiens frontem suam, et stimulo qui est sub cauda sua pungens posteriora fertur in omne quod obstat, ita prosiliunt illico ex agmine ardentes et armati iuuenes: Nozizlau et frater eius Drisikray filii Lubomir, et tercius Borsa filius Olen, atque frustra fugientem Zderad ternis hastilibus alte in aera sustollunt, et ut manipulum in terram deiciunt, et calcant equorum pedibus, et terram atque terram uulnerant, et affligunt corpus humi telis. Talem mortem sue de summitate rote fallax fortuna deiecit amicum suum Zderad V id. iulii. Comes autem Drsimir pallidus aduolat in castra, et nunciat regi que fuerant facta. Solus rex meret et plorat, omnes uiuente laudant, quem ante laudare non audent.

Brecizlaus autem cum longe ultra unum monticulum separatim fixisset sua castra, cum maior pars exercitus et fortior bello est secuta. Interea coniunx Conradi nomine Wirbirk, una mulierum de numero prudentum, insciente marito suo uenit in castra regis. Que cum nunciata esset regi, conuocat rex proceres in concilium, et iussa uenire stetit coram rege. Large perfusa faciem lacrimis, et singultibus uerba interrumpentibus, tandem eluctata inuoce sic est locuta: Haud ego tam digna dicier tua rex pie nurus, supplex ad genua ne non tenere ualeant, et cecidit in faciem et adorauit regem. Que iussa surgere stetit et ait: Nulla domine mi rex his in partibus belli inuenis materiam, nulla de prelio hinc reportas uictoriam. Bellum plusquam ciuile geris. Ac si nos et nostra bona tuis militibus predam esse decernis, nunc tua uertis tela, cum fratrem tuum cum debeas esse tutela, spolias rapina cruenta. In dominum uadit qui suos inuadit.

Nam quecumque hic longe lateque iacent sunt spolia queris habenda, ostendam potiora in medio tui regni posita. Nusquam non melius ditaberis, nec amplius magnificabis eris quam in suburbio Pragensi et uico Wissegradensi. Ibi Iudei auro et argento plenissimi, ibi ex omni gente negociatores ditissimi, ibi monetarii opulentissimi, ibi forum in quo preda habundans super habundat tuis militibus. At si te delectat qualiter Troia arserit uidere, nusquam magis Uulcanum uidebis furentem, quam utraque urbe perdita uideas ardentem. At quia illa mea sunt dicas, ista autem que hostiliter deuastas cuius esse putas? Nonne nos et nostra tua sunt? Sin autem solummodo tua fulmina acuis in iugulum tui fratris, absit ut alter Kayn habearis, salua tamen gratia, frater tuo pacet querat patriam, patet et Dalmacia, ipse mauult peregrinari quam te fratricidio criminari. Quin potius accipe quod abutitur iam non frater sed quasi tuus seruus. Et protulit de sinu forcipes et fascem ex uirgulis, et si quid inquit frater in fratrem peccauit emenda. Etiam hic quo tua est cum manus commenda. Dixerat, et tacito uigore regis et mouit corda principum, ut nullus se continere posset a lacrimis. Quam rex ad latus suum iubet ut sedeat, sed priusquam sederet, quedam inquit unicam gratiam in oculis tuis ad hanc unam petitionem posco ne confundas faciem meam, quaeso. Pro magno peccato filii paululum supplicii satis est patri. Et rex: scio ait quo tendis, sed perge potius et adduc huc fratrem meum et filium a duo mei osculo sancto in uinculo pacis. Et osculatus est eam. Timuerat enim rex ualde ne frater suus et filius conspirarent contra eum. Qui cum uenissent per eductum domine Wirbirk ad regem, dans eis pacis osculum rex ait ad filium suum: Fili mi, si bene egisti nulli melius erit quam tibi, sin autem male, peccatum tuum in foribus aderit. Post hec Brecizlaus intelligens suum patrem non ex corde, sed pro necessitate fecisse pacem, cum omnibus qui sua transierant in acie, recessit in partes urbis Gradec, et ibi morabatur frustra expectans uersa fortune uicissitudine. Quique enim secuti eum fuerant nullus ausus est per proprios reuisere lares, quia regem quem offenderant ualde metuebant, ne aut capitis uinculis mitteret, aut capitali sententia dampnaret. Uidens autem rex quod non posset, nec uolebat, iram suam ulcisci in filio, uocat in eius sequacibus, euocat fratrem suum Conradum, et congregat terre maiores natu, atque coronat unanimi fauore tamen ut post suum obitum frater eius Conrad obtineat solium ad bohemie ducatum. Tunc rex roborato fratris sui consilio simul et auxilio cepit quare machinari qualiter ulciscatur in filio. Nec latuit Brecizlaum filium eius, et sine mora congregati sunt ad eum plusquam tria milia fortium uirorum, et accelerantes metati sunt castra circa Rokitnice riuulum, meditantes parati contra regem committere prelium. Premisit autem ad patrem suum nuncium dicens: En ego assum, longe quem quesiturus eras; quod facturus es post hac, hodie fac. Nec procrastinandum est sub silentio quod eadem noctis in contione diuina operatione signata est reuelatio. Nam si acta hominum nostre satio pro modulo pandimus, indignum est ut ea que ipsi uidimus magnalia dei taceamus. In qua nocte prefata, dum inter inquietes ea que predixi geruntur, in ... sanctus Wencezlaus et sanctus Adalbertus uinctos in carcere positos et eos nimia afflictione contritos sua sponte dignatione clementer liberant. Postibus in primis anterioribus simul cum ianua ... moxque ipsi carceris uelut ferrea posterula cum suis uectibus franguntur; nec non et cippum in quo dampnatorum pedes crudeliter constringuntur, fractum foris est proiectum, statimque dampnatorum auribus uox pia insonuit dicens: Hactenus nobis et huic patrie nostra suffragia defuere, quia gratia dei indigni extitistis, ex quo bellum hoc plusquam ciuile inter Boemiam et Morauiam principes isti habuere. Sed quoniam gratia dei et misericordia et respectus est in sanctos et electos illius, nosque eo dirigimur quo ipsa respexerit, procerto numquam nostri presentia suffragando adesse poterit, ubi illa prius miserando non affuerit. Quare iam certe de misericordia dei exsurgite, ad ecclesiam properate, nosque nominatim sanctum Wencezlaum et sanctum Adalbertum uos absoluisse et pacem apportasse omnibus nunciate. Qui mox ipsi de graui somno excitati, etiam uinculis absoluti, adhuc custodibus dormientibus liberi exeunt iussaque perficiunt. Hac et ipsa die aliud item miraculum emicuit, quia ut supra sermo noster reuelatio retulit, Conradus frater regis pacem inter ipsum regem et filium eius composuit. Nam antea inter eos discordabant, ut utrique ab utrisque suspecti; iste ne solio priuaret, ille a patre caperetur, ualde inuicem timerent. Sed illi pars etatis iuuenilis et maior pars procerum manu quidem promptiores et bello fortiores coniurabant; isti uero episcopus Cosmas et prepositi ecclesiarum omnisque terre magnates, etate quippe prouectiores et consilio ualidiores, cum omni milicia plebis fauebant, et nimio affectu uenerabantur.

Et profecto illa tempestate post conditam urbem Pragam pessimum facinus patratum fuisset, si non regis aduocatum omne principum et ipsi uicarium sancta dignatio beatissimi Wencezlai et magna misericordia omnipotentis dei composuisset. Quod uidentes qui in castris remanserant comites, mittunt ad Brecizlaum dicentes: Si tu credulus patri tuo, pristina cum cordis in gratiam, nos nequaquam credimus ei, quia callidam eius satis nouimus astutiam. Plus enim eius amicitias timemus quam inimicitias. Nam uelut ursus nec minimam recte patitur in ultum, ita ille numquam cessabit a uindicta, donec omnia quibus eum offendimus usque ad unum iotam committet in ulta. Quare denique aut nos quasi exterrarum abire dimittas cum tua gratia, aut nobiscum liberiusque terrarum alteram queras palacia. Nulli enim magis quam tibi nostri parati sumus seruire domino. Uidens autem Brecizlaus quia sicut miles sine armis suo officio caret, sic dux sine militibus nec nomen ducis habet, maluit cum eis extraneum querere panem, quam solus sine milite cum patre in mestitia sine pace. Nec mora, coniugatis omnibus cum pecoribus, quod incipiens plusquam duo milia militum cum Brecizlao duce proficiscuntur ad regem pannonicum. Quem rex Wladizlaus recognoscens cognatum suum benigne suscepit, et concessit militibus eius in habitare locum qui dicitur Banow iuxta castrum nomine Trencin, locus in medius siluis atque montibus consitus, et nimium aptus atque opimus in uenationibus; uictualia autem et cetera uite adminicula per preceptum regis ab adiacentibus sibi ministrabantur eis regionibus. Ipsum autem Brecizlaum cum paucis secum rex habuit in deliciis aule regalis. Anno eodem rege Wratizlao disponente Cosmas electus ad Pragensem ecclesiam

300.

in quoque clerico, tamen recolens illud Salomonis dictum: Omnia fac cum consilio. Advocat Wigbertum suum per sororem generum, virum sapientem et in talibus negociis eruditum valde et perspicacem, cui et ait: "Tu tempore patris mei regis Wratizlai semper in curia primus inter amicos fuisti, tu mores et vitam Boemorum perspexisti, tu non solum laicos, verum et clericos omnes intus et in cute nosti; tuo consilio nunc episcopum eligere volo." Ad hec heros in propria verba non in priora respondit: "Olim", inquiens, "domine rex, patre tuo vivente meum consilium valuit; nunc horum vivunt homines morum, qui se ipsos putant aliquid esse cum nichil sunt, et quibus nullum nisi quod ipsi sapiunt placet consilium. Sed vos melius scitis quod in tanto negocio, quod consulunt sancte ecclesie utilitati, vacuos decet esse ab ira et odio, a invidia et amicicia. Nam ubi ista offuscant animum, humana fallitur opinio. Me autem nec alicui amicicia obligat, nec invidia supplantat, nec odium exagitat, nec ira inflammat, quo minus coram vobis eloquar, iusticie quod postulat ordo. Est patris tui et nunc tuus capellanus, quem vos melius nostis, nomine Hermannus; hic semper fuit regis in servicio constans, in commisso fidelis, in legationibus agendis fidus executor, castus, sobrius, humilis et modestus, non insolens, non ambiciosus, non elatus, et que prima est in clerico virtus, ad plenum litteratus, et quantum spectat ad humanam opinionem, cernitur esse vir bonus et perfectus ad unguem, si solum non obsistit quod hospes sit." Et dux annuit suam et cunctorum unanimem voluntatem, ait: "Haud aliter cor meum atque meum sapit. Et quia hospes est, plus ecclesie proderit, non eum parentela exhauriet, non liberorum cura aggravabit, non cognatorum turma despoliet; quicquid sibi undecumque veniet, totum sponsa eius et mater ecclesia habebit. Hic ergo fiat Pragensis episcopus ut sit." Nec mora convocatis primatibus terre simul et prepositis ecclesie Boleslau in urbe ad placitum ducis, collaudante clero cunctoque populo, favente Hermanni promotioni diaconi, prepositum Boleslauensi sublimatum sublimiore in vice subrogat ad episcopatus honorem. Facta est autem hec electio anno dominice incarnationis M.XC.VIIII. II. Kal. Mar. Et quia eodem anno imperator tercius Heinricus celebravit pascha Ratispone, iussus est dux Bretislaus cum electo suo illuc venire. Qui celebrato pascha in urbe Wissegrad tercia die post octavas pasche venit Ratisponam. Qui quia ante festum caritativa premiserat donaria tam cesari quam eius satrapis, quicumque erant de eius amicis in curia, obviam ei veniunt ad unum fere miliarium, et ita deducunt eum in civitatem cum magna honorificentia. Cuius ad primam peticionem cesar confirmat Boemorum electionem, dans Hermanno anulum et virgam episcopalem. Item et hoc obtinuit precibus apud cesarem ut eius fratri Borivoy vexillum daret, et cum Boemis omnibus qui cum eo venerant assignaret, quatenus post obitum sui fratrem eius Borivoy sublevarent in solium.

Eodem anno ibidem dux Bretislaus veniens cum exercitu in Moraviam reedificat castrum Podivin, et reddit eum sicut antea fuerat in potestatem Hermanni episcopi, atque ibidem in villa Slivnica pentecosten celebravit. Deinde occurrens Pannonico regi Colomanno in campo qui dicitur Luczko, multa secum mutuo concionati placitantes ad placitum utrarumque partium, ac mutuo se muneratis datis muneribus renovant antiqua amicicie et pacis federa, et ea sacramentis confirmant. Ibi dux Bretislaus suum electum Hermannum diaconum committit Seraphim archiepiscopo ordinandum. Qui veniens ad sedem suam urbis Strigonie tempore quo sacri ordines celebrantur III. Id. Iunii ordinat eum presbiterum, et me quamvis indignum simul ad eundem promovit gradum. Dux autem post habitum concilium rediens castra metatus est iuxta urbem Brnen. Erat enim valde iratus filiis patrui sui Conradi Odalrico et Lutoldo. Qui fugientes a facie eius oppilavere se in munitis oppidis, et mittentes tradunt ei ceteras civitates, timentes ne hostiliter devastaret terram. Interea dux Bretislaus dispositis presidiis per civitates quas sibi tradiderant, et eas fratri suo Borivoy committens reversus est in Boemiam. Ottonis autem filii Zuatopluk et Otik cum matre sua Eufemia multum obedientes duci erant et fideles. Item eodem anno dux Bretislaus in nativitate domini Boleslaum per sororem suam propinquum invitat ad convivium, quod erat in urbe Satec dispositum. Ubi in ipso festo consentientibus omnibus comitibus Boemie factus est Boleslaus ensifer avunculi sui. Quem post festum dux remittens ad propria dono dat ei et constituit quatenus eidem vel ista fieret dignatus pro ministerio ex tributo quod pater suus Wladislaus solvebat sibi annuatim C. marcas argenti et X. auri talenta habeat. Anno dominice incarnationis M.C. dux Bretislaus quibusdam referentibus habens compertum quod imperator in urbe Magontia pascha celebrare vellet, optimum ratus fore ut illuc suum electum Hermannum mitteret, quatinus et munera sua cesari deferret, et quam expectabat a magistro suo benedictionem acciperet. Et committens eum Wigberto, qui similiter debuit interesse cesaris palacio, rogat in nomine suo faveret negocio tempore oportuno. Sed quia archipresul Ruthardus symoniaca heresi infamatus relicta Magontia hisdem diebus morabatur in Saxonia, iubente imperatore et collaudantibus omnibus suffraganeis Magontine ecclesie, a cardinali Ruperto Clementis pape apocrisario, qui forte ibi aderat, ordinatus est Hermannus episcopus in octavis pasche VI. Idus April.

Eodem anno admirabile et seculis commemorabile quod divina gratia per merita sanctissime vidue Ludmile dignata est revelare miraculum, uti ipsi vidimus, vestre caritati pandimus. Nam domina abbatissa Windelmuth, famula deo devota, ecclesiam sancti Petri apostoli sitam in atrio eiusdem monasterii, cum peteret ex vetustate a fundamento diruta, usque ad perfectionem deducens reedificavit. Quam ut consecraret presul cum impetrasset, abbatissa, dum ex more reliquias sanctorum collocat in pixide, inter alia obtulit domina presuli pannum unum palme latum, quem acceperat de peplo sancte Ludmile, rogans ut similiter inter reliquias suas ponat eum in pixide. Et presul quasi indignans ait: "Tace domina, de eius sanctitate dimitte animam quiescere in pace." Ad hec abbatissa: "Noli", inquit, "domine, noli talia dicere; multa enim deus per eius merita cottidie operatur magnalia." Mox iussu presulis sartago affertur magna prunis ardentibus plena, ubi invocato sancte trinitatis nomine presul iniecit pannum super flammivomos carbones. Mirares! fumiculus et flammicula circa pannum emicuit, sed minime nocuit. Et hoc et magis fuit in augmentum miraculi, quod quanto amplius ardore diu non potuit pannus de flammis eripi, et tandem ereptus sic visus est integer et firmus ac si eadem die foret textus. Quo tam evidenti presul et omnes nos perculsi miraculo lacrimas fundimus pre gaudio et gratias reddimus Christo. Dedicata est autem ecclesia in honore sancti Petri apostoli V. Non. Oct. Item eiusdem anni XV. Kal. Nov. Borivoy frater ducis Bretislai in urbe Znogem faciens permagnificum convivium duxit uxorem nomine Helbirk, orientalis marchionis Lupoldi sororem. Et quia hisdem diebus filius Conradi Lutoldus per concessum Gotfridi admissus in castrum Rakous multas Borivoy inferebat iniurias, singulis noctibus devastans eius villas, et refugium habens in predictum castrum, unde dux Bretislaus valde iratus iterum coadunato exercitu movet castra in Moraviam, volens ulcisci fratris iniuriam. Sed premittit ad Gotfridum obtestans eum per amicicie antique federa, quo sibi Lutoldum aut vinctum mittat sine mora, aut de castello suo eum expellat eadem hora. Quod cum non lateret Lutoldum, castellanus per fraudem foras exclusus, qui se cum suis militibus ubi obsederat castrum. Et Gotfrido cum legatis qui ad eum missi fuerant occurrit duci iuxta oppidum Wranou, et coram omnibus clamat Lutoldum perfidum esse et rei publice inimicum. Castrum vero sub fide amicabiliter prestitum in hostiliter ad

305

expugnandum postulat ducis auxilium. Cuius peticioni dux non abnuens admovit exercitum urbis prefate. Ubi per sex ebdomadas, summa nocte et die confertur pugna, donec fames, que firmas expugnat urbes, prevaluit in castro. Ea victus Lutoldus et bello fractus, noctu clam elapsus, vix solus aufugit, omissis ibi suis militibus. Qui facto mane se ipsos et castrum tradunt in manum ducis. Interea dum hec pugna geritur, Paulik filius Marquardi pedagogus Wladislai sagitta moritur; item Dobes filius Lstimir, dum per vices sua ferunt vigilias noctis, occiditur. His duobus amissis et restituta urbe Gotfrido dux victor cum suis remeat in Boemiam.

Iamque Christi nativitate appropinquante et propter venationem in villa Stebena duce morante, quadam die inter prandendum fertur dixisse dux ad quendam venatorem, qui non longe ab eo ad mensam sedebat, nomine: "Heus Cuata, putas me nescire quis sit inter vos qui me querit interficere?" Et ille sicut homo erat vehemens in verbis clamat: "Procul deus hoc avertat, nec eius oculus parcat, qui ipse etiam occidat qui talia machinatur." Ad hec dux: "Ah bone vir", ait, "nulli fas est evitare inevitabile fatum." Postera autem die, que sancti Thome apostoli erat vigilia, mane audita missa in venationem exiit, et cum in nocte iam rediret, occurrunt ei ante villam apparitores cum lanternis et facibus. Moxque Lork impius latro missus a diabolo prosilit ex latibulo precinctus gladio, et ut fortius valuit inter ipsa ilia ducem percussit venabulo. Non aliter dux cadit in medio luto, ac si clarus lucifer celo cecidisset ab alto. Advolat extemplo lugubris turma suorum, et extracta hasta semivivum levant ducem. Ille autem minister Sathane, dum accelerat fugam per noctem opacam, precipitatur cum equo in cisternam, quam per equis torrentis decurrens fecerat ymber. Incertum est utrum ipse manu sua an gladio lapsus de vagina, ita eum precidit per media alvi, ut omnia sibi effluerent exta. Fit tumultus per villam. Alii insiliunt equos, alii cum armis huc et illuc discurrunt investigantes tanti mali machinatorem. Mox quidam inveniunt eum semivivum, et quamvis satis ad mortem habuit vulneris, tamen amputant ense caput eius dicentes: "Infernas furias non visurus ibis ad umbras. Et ceteris genero mea facta referre memento." Dux autem licet in tanto dolore sit positus et merore, illa nocte et in sequenti die non relaxabat spiritum et ora a laude dei, nec lacrimosam penitentiam offerendo, nec sua peccata confitendo tam episcopo Hermanno quam aliis sacerdotibus dei. Tributum autem quod eo tempore fuit de Polonia allatum, et quicquid in sua invenit camera, per manus episcopi fecit dari per monasteria. Et cum disposuisset omnia que erant disponenda, parumper: "Date", inquit, "filiolo meo lituum meum et iaculum; cetera non est meum sibi dare, que deus posuit in sua potestate." Et tercia in sequenti nocte post gallicinium inter manus sacerdotum XI. Kal. Ian. velut bonus dei athleta utriusque hominis substantiam in sua divisit exordia, quem procul dubio credimus ante actam accepisse vitam et adeptum celestia consorcia. Cuius feretrum unus ex clero sequens usque ad sepulchrum huiusmodi planctum iterabat dicens: "Anima Brecizlai sabaoth adonay vivat [illegible] chanaton. Brecizlaus is kyros." Mirares sic fletu suo clerum et populum [illegible] ad fletum, ut dum fleres, magis flere velles. Sepultus est autem cum maximo planctu suorum in poliandro sancti Wencezlai ecclesie forinsecus ante portam a sinistris, uti ipse disposuerat. Ubi soror eius Ludmila deo devota famula super testudines construxit arcuatam in honore sancti Thome apostoli capellam, et constituit ut cottidie ibi celebraretur missa pro defunctis. Et quia statim percrebuit fama in ipso duce esse interfecto Bosey et Mutine consilio, quos antea expulerat de regno suo, dubitari a quibusdam solet, utrum sontior sit qui consilium dat an qui consentit ut faciat. Sed revera uterque reus.

Verumtamen sontior iste est qui homicidium consiliatur, quia et se ipsum et alium criminatur. Ergo vos Brecizlaum occidistis, qui ut occideretur consilium dedistis. Mittunt illico presul et comites cum festinatione in Moraviam ad Borivoy legatum, quatenus acceleret olim sibi a cesare datum tocius Boemie accipere ducatum. Qui festinus veniens in ipsa die nativitatis Christi omnibus insimul faventibus inthronizatur. Et illico delet in momento sua vestigia que dux in ipsa reliquerat in Boemia, cum ex causa [illegible] peteret celestia. Iusticia enim erat Boemorum, ut semper inter principes eorum maior natu solio potiretur in principatu. Anno dominice incarnationis M.C.I. Odalricus et Lutoldus filii Conradi expulsis presidiis de Moravia, que ibi Borivoy abiens reliquerat ob custodiam, rehabuere civitates suas. Similiter Bosey et Mutina redeunt de Polonia, quibus dux Borivoy non ex corde, sed pro necessitate temporis concedente gratiam suam, recipiunt civitates suas quas ante habuerant: Bosey Satec, et Mutina Lutomerice.

Eodem anno Odalricus adiit imperatorem in urbe Ratispona, et cum per amicos sollicitat precibus et fatigat immensis promissionibus, quo sibi restituat iniuste preceptum a fratre suo iuniore Borivoy Boemie ducatum. At quoniam cesar accepta pecunia dat sibi ducatus insignia et vexillum, sed in ducem eligendi obtentum ponit in arbitrio Boemorum. Tunc Odalricus mittens legatum valde disertum virum [illegible] nomine filium Dobrenul, arguit fratrem suum Borivoy, increpat comites et minatur eis, iactat se esse maiorem etate, et secundum patrie morem debitum sibi iniuste sublatum per fratrem minorem poscit principalis sedis honorem. Qui quis iustam causam habeat, cum frustra caudas capras cornua amittas. Sic Odalricus fratrem suum Borivoy confirmatum in solio tarde iniit pellere de regno. Postquam vero suo referente legato animadvertit Odalricus nec fratrem suum cedere solio, nec comites acquiescere suo consilio, hoc solum obtinuit precibus a cesaris presentia, liceat sibi debitam vi invadere provinciam. Cui mox associantur in comitatum viri in rebus bellicis Sigard comes de oppido Sala, et eius frater Frisengensis episcopus H., Odalrici atque suus per sororem gener H. Fridericus; quorum succendebat animum ad belli studium, promittens eis aureos montes et pollicitans suos esse fautores omnes Boemie natu maiores. Preterea undecumque potuit non paucos sibi in auxilium acquirit Theutonicos, qui pro sua stulticia estimabant in Boemia auri et argenti pondera fore in plateis sparsa et exposita. Quibus insimul coadunatis Odalricus cum fratre Lutoldo augusto mense intrant partes Boemie, sed sinistro omine. Nam Borivoy collecto exercitu occurrens eis castra metatus est supra duos colles iuxta oppidum Malin, paratus in crastinum cum eis committere bellum. Theutonici vero non longe ex altera parte rivuli Wyplsa applicuere castra, ita ut utrique ab utrisque possit videri exercitus. Qui postquam animadvertere unanimes esse cum duce Borivoy etiam maiores natu Boemorum, inquiunt Odalrico: "Ubi sunt illi Boemie natu maiores quos dicebas tuos esse fautores?" Recte mentitum est in caput tuum, nos decepisti, atque in magnum deduxisti periculum. Reverti voluit sed nequivit, quia eadem via post illos Zuatopluk cum fratre suo Ottone veniens secum duas turmas veniebat duci Borivoy in auxilium. Quid facerent? Magna undique coartati angustia, per angustam viam et minus artam semitam qua [illegible] silvam ad Gabri turpem noctu mandavere fuge. Ibi episcopus Frisengensis amisit capellam suam. Ibi ipse

difficile, ita unius exercitum rebus usualibus pascere facile. Mauricii facto advenientes Boemii, hoste carentia diripiunt spolia. Erant ea illo tempore Borivoy et Zuatopluk concordes et adinvicem unanimes. Sed unde orta sit inter eos discordia, paulo superiora repetens exordia referam pauca.

Anno dominicae incarnationis M. C. II. Wladizlaus dux Polonie habuit duos filios, unum de concubina progenitum nomine Zbignev, alterum ex Judhita Wratizlai regis filia cognitum nomine Bolezlau. Hos inter suum regnum ipse divisit per medium. Sed quia veritate voce dicitur: omne regnum in se ipsum divisum desolabitur, et domus supra domum cadet; et sic, ut vulgo dicitur, duo catti uno sacco capti insimul esse non possunt. Anno dominicae incarnationis M. C. III. Zbignev post obitum patris mox contra fratrem suum sumit arma, et promittens pecuniam associat ducem Borivoy sibi in auxilium. Qui statim cum iussit post Zuatopluk in Moraviam et convenit in auxilium. Qui statim cum iuste post Zuatopluk in Moravia, et conve... Quod audientes simul castra metati sunt iuxta oppidum Recen. Quod audiens Bolezlaus mittit pedagogum suum Zkarbimir, et rogat ducem Borivoy ut sit memor affinitatis se sibi per Judhitam eius sororem, et insuper offert ei ad manum decem marsupia dicit propinquiore, et mille marcis plena. O pecunia, totius mali regina, fraudis amica, fidei hostis et inimica, tu iusticia comprimis, recta iudicia subvertis. Tu corrupit Grabissa et Prauen ducis Borivoy consiliarii, et compellunt ipsum ducem fidem Zbignev promissa abnuere. Qui statim accepta pecunia reversus est ad propria. Et quia nec unus obulum dedit Zuatopluk, indignatus valde, et fremens ira discedens fertur dixisse: Incendium meum ruina extinguam.

Anno dominicae incarnationis M. C. IIII. Johannes electus est in episcopum Moraviae. Eodem anno Zuatopluk mittit in Boemiam indagatores nequicie, delatores iusticie, seminatores discordie, et omnium malarum artium inventores, quos post sceleratissimos arcuaro(?) impleta fraudes. Hi fere universas Boemie civitates circuientes, alios pecunia corrumpunt, alios muneribus, alios promissionibus obligant; et quos sciebant novarum rerum avidos, aut dignitatibus privatos, aut versatiles et animo inconstantes, omnes suis versuciis asciscunt in partes Zuatopluk ducis. His ita paratis anno dominicae incarnationis M. C. V. sole morante in decima parte librae intrat Zuatopluk cum suo comitatu Boemiam, et occurrit sibi perfidorum agmina, quos dudum excis exeis(?) expectant, ut eum aperta ianua urbis Prage reciperent infra menia. Sed prius eadem die dux Borivoy valde diluculo veniens preoccupat urbem, et ponit in ea forcia presidia, atque episcopo Hermanno et comitibus se cum suis ad Wissegrad contulit. Interea Zuatopluk ordinatis pulchre instructis cum sex legionibus apparet in campo, et quia nullus obviam sibi venit ab urbe, miratus et dubius parum substitit, et mox transvadantes flumen Wltauam infra villam que dicitur Bubin applicuerunt urbi; sed invenerunt clausas portas et supra muros forcia resistentes milites. Ibi a quadam ancilla supra muros astante turpiter confusi, eadem via repedantes figunt tentoria inter utrasque urbes in loco ubi sabbato fluvius(?) Morumnina(?) estuantes et exitum que urbe sui fautores illa nocte confluerent ad eos. Quod cum minime fecissent, mane facto cum curvato(?) Zuatopluk sic orsus est ad eos: Quamvis non vaco in prolixo uti alloquio, pro re tamen pauca loquar, ne mortis occasione timere aliquis videatur. Timidis enim et ignavis quibus misera vita habetur suavis, asperrima mors est. Forti autem viro mortem subire amplius dulce est nectare liquido. Nam ego olim mecum deliberavi: aut potiri pane et honore potiori, aut pugnando honeste succumbere morti. Sed vobis sola nunc est mors ista cavenda, ne quis vestrum captus et manibus post tergum ligatus aut spectaculum hostibus factus veluti bos ad victimam ducatur, cadat securi perempte. Vestras enim vita est victoria, et digna laude memoria, ne inermia hostibus contingat victoria. Dixerat, et continuo cum suo comitatu vertens iter in Moraviam sic fatur. Vecek ad eum tunc. O miserabilis fortune conditio, quam nec cogor humi residere ut noctua, que usus erat velut aquila ascendisse fere usque ad nubila. Cum Vecek non cenuit(?) duo mi frangat ista adversitas, quem etenim sequetur feliciter prosperitas, quia et sol post aquosa nube magis micet claritas. Talis enim versificando mixtum verum est in mundo. Quos abeuntes dux Borivoy cum suis persequitur, et quis sequentes plus de militibus habeat, tamen non audet eam cum eis committere pugnam, quia timuit perfidiam, ne sua castra deserentes ad hostium se transferrent milicia. Prosecutus est autem eos a longe usque ad introitum silve.

Anno dominicae incarnationis M. C. VI. inventore discordiarum diabolo seminante discordias per orbem terrarum, quidam sui imperatoris excitaverunt ex Theutonicis proceres, qui seducentes filium imperatoris regem videlicet Heinricum quartum persuaserunt, ut contra genitorem suum arma sumeret. Qui filii sui a facie fugiens in urbe Ratispona cum paucis munivit se armis, et mittit pro duce Borivoy ut sibi in auxilium cum exercitu veniat. Nec mora venientes Boemii, non longe a Ratispona metati sunt castra iuxta fluvium Rezen; ex altera autem parte eiusdem fluminis erant castra filii imperatoris. Et qui videbantur esse fautores cesaris, primus Lupold marchio orientalis lapsus fuga noctu repatriat cum suis. Dipold autem et Regenerus marchiones transferunt se ad castra regis Heinrici minoris. Videntes autem Boemii se undique esse destitutos, nichilominus celeri itinere et simul noctu maturavere fuga. Quod videns imperator deserit Ratisponam, et transiens per australem plagam ita quaritur ad Nezhdolie intrat Boemiam. Quem dux Borivoy honorifice suscipiens, sicuti ipse cesar disponebat versus Saxoniam dat sibi conductum pro itinere sua cesare dignum, deducens eum usque ad generum suum Wicbertum. Inde per Saxoniam transiens et veniens pervenit Leodium, ubi non post multos dies cum vita amisit imperium VII. idus augusti.

Eodem anno Zuatopluk convocans eos qui secum cum fuerant de Boemia, quid opus sit facto iam incepto negocio querit consilia. Tunc Budivoy filius Hren etatis erat senior, linguaque disertior, in audacia et prosperis vir equanimis, et in talibus negociis ab ineunte etate vir eruditus, ac plene versutus, his usus est alloquiis: Varius est eventus in bello, et nec hic nec ille prevaluere bello. Nos autem fratres non dum usque ad sanguinem pugnavimus, nec dum secum capitibus nostris ponere quod tamen ad solium ? et facturi sumus si fors facere compulerit. Sed quia non semper armis sed sepius dolis ad ardua honoris veniunt fastigia, nec possumus armis vincimus dolis. Talibus enim artibus Troia ab Argis in decimo anno capta, et prudentius refert in psichomachia dicens: Nil differt armis contingat palma dolisne. Nec mora invenitur alter ut iam diversi versipellis Synoni in Boemia multimodis instructe dolis nepos Gapure qui prava tentaminis(?) fortuna casus non timuit mortis, cum apte sonat nomini viris qui viriliter egit. Nam sic olim Synon Arginos armatos equo inclusos perfida mendacia Troie in menia, ita perfidus ille sed dux conveniens duci Zuatopluk ut dispratatione(?) Boemia. Hic enim perveniens ad ducem Borivoy genibus provolutis fletus lacrimis rigat pedes ducis, et tandem surgere iussus talia fatur: O me miserum, vix evasisse fuga, et vix evasisse scelestas manus impii Zuatopluk. Qui si me cepisset, procul dubio hos et oculos michi eruisset.

Inquit quem in me aliud ulcisci nequeo. O deus omnipotens, fas michi sit ut omnes qui sunt in hac terra eius familiares prodere. Sicque mistravit falsis multas criminatur Zuatopluk flagiciis, et ut sibi magis credatur, dicta sua confirmat sacramentis. Talibus artibus atque insidiis vir bonus et simplex Borivoy decepit et multum mendacii medullus ramos robustos quibus et ipse innixus sedit, et honor suus pependit in, caute perdidit et ab alto culmine cecidit. Nam amicos suos fideles Bosey et Mutinam sepe capere et ut hostes rei publice punire voluit. Sed eius consiliarios suos Grabissam et Prauen plenos rimarum habuit et celare non latuit. Qui statim transferunt se ad fratrem eius Wladizlau etiam frementem et sicientem addunt stimulos ut magis semper iret contra germanum suum Borivoy; cui iam abrenunciaverat fidelitatem et fraternitatem suam et amiciciam, et palam miserat per Zuatopluk in Moravia Wilhelm(?) fratrem nomine Pulono(?). Quo adveniente Wladizlaus et cetri comites heu in se saciati(?) et qui sumus hostes et patrie inimici ad sua pernicie trahunt rabidum lupum in ovile ovium, qui non solum oves verum etiam ipsos dilaniaret opiliones. Ergo Borivoy mitis ut agnus regno privatur, et Zuatopluk ferocior tygride ferocior leone intronizatur.

Anno dominicae incarnationis M. C. VII. II. idus maii. Hoc novum nec prius in Boemia factum erat adiacentes mirantur gentes, et peiora in futurum Boemiis vane in eis presagia augurantur. Hinc filii Pannonie Cassandri letantur, inde Polonie nequam trapinencecis(?) labris graciulans, quia dum isti principes seviunt ipsos inquietant, illi quiete potiuntur. Multi autem ex comitibus quos ipse Borivoy de plebeiis fecerat comites, comitantur eum et secum in Poloniam proficiscuntur. Videns autem que fiebant Zobezlaus tercius natu post Borivoy iam bone indolis iuvenis, secutus est fratrem in Poloniam. Hisdem temporibus rex Heinricus quartus forte aderat in Saxonia, ad quem Borivoy accelerat et illata sibi iniuria applorat, et ut ei iniuste sublatum restituat Boemie ducatum, inmensa auri et argenti pondera promittit se daturum. Protinus rex mittens unum de satrapis, sic mandat Zuatopluk paucis: Per coronam capitis mei mando tibi, ut sine dilatione ad me venias; aut si venire tardaveris, procul dubio iniusticia te et tua Praga celeriter visitabo. Qui mox eo adveniente exercitu veniens sub ipso introitu silve iuxta oppidum Hlumec, convocat proceres et satrapas et preponit eis fratrem suum Ottonem dicens: Ego solus ibo, et meo capitis periculo servitabor amicicie amicos regis. Vos hic expectate dubios casus incerti eventus; de cetero deus omnipotens vos provideat et subsequatur actus. Et assumptis secum paucis, ut tenere aptum victurus laqueum. O stulta sapientia viri, immo audax audacia ducis, vadit haud ignarus quod sit facturus rex auro corruptus et avarus venisset. Quem adveniente sine omni audientia rex iussit retrudi in custodiam, et convocans eos qui secum venerant tradidit eis Borivoy ducem, ut reducentes eum in urbe Praga iterum relocent in principali cathedra. Qui venientes cum eo tercia die metati sunt castra iuxta castellum Donin. Audiens hoc Otto, ait ad suos: Quod expectavi hic? Jam quod timebam evenit, et quod verebar accidit; cum et video novum ducem si regis dextra eum iura desendat(?) abista(?). Et ordinatis ex electis militibus VI. legiones noctu transcendens montes mane diluculo irruit in castra Borivoy. Sed ille prius iam lapsus fuga delituerat; quia quidam perfugus ex castris Ottonis causam sibi clam innotuerat.

Presul autem Hermannus vir prudens et iustus inter varios casus utrique duces quasi inter Scillam et Caribdim positus, ne videretur utrius parte eorum incerta secutus, secessit ad amicum suum Ottonem Bambergensis ecclesie episcopum. Borivoy autem licet quod peteret non obtinuit, tamen quam promiserat regi pecuniam persolvit. Quia omnes homines vires sese hinc iam magni atque parvi sunt. Et dux magni nominis posita in custodia, cuilibet parvissimum hominis obtemperat iussis, et animus dignus latitat obprobriis. Ah secum quantas curas in pectore versat, querens per primos palacii iram regis flectere temptat. Sed quia manu vacua frustra pulsat regum ianua, ut anchoram non unca frangit adamanta, promittit regi decies mille marcas argenti. Ah quid non dabit homo imminente cervicibus gladio? Quis in angustia constitutus non libenter daret presens quod haberet? Atque si rex ab eo centies mille talenta exigeret, nichilo stultus esset si promisisset et montes aureos non promitteret. Huius gratia rei accipiens ab eo rex sacramentis fidei, dimittit eum, et mittit secum ex clientibus unum qui a vulgo Cuspian(?) denominatur. Qui cum venisset Pragam, continuo sacra spoliat delubra, ornamenta contrahit muliebria, et quecumque inveniebat auri et argenti in Boemia corrasit, et vix collegit VII. marcarum milia. De cetero fratrem suum Ottonem dat regi obsidem. Similiter et presul Hermannus adveniens de dote sue ecclesie prestitit duci LXX. marcas obrizi auri. Item eidem ecclesie V pallia cum limbis Ratispone apud iudeos sunt posita in vadimonio per quingentas marcas argenti. Certe non abbas, non prepositus, non clericus, non iudeus, non mercator, non trapezita, non eucharista fuit qui non conferret munus aliquod duci de sua apotheca. Post paucos non dies Otto elapsus fuga reversus est ad fratrem suum de cetero regia, quod valde regi displicuit.

Anno dominicae incarnationis M. C. VIII. Sicut sepe fit ubi mas et femina uno lecto cubant duo, gignitur ex utroque tercius ut sit homo; ita coniunx nobilis Zuatopluk ducis edidit et tenerum suspendit ad ubera natum. Pro quo rex Heinricus per quinque nuntios misit, et de sacro fonte baptismatis eum levat, atque nomine suo Heinricum vocat. Qui etiam remittens ad patrem omne debitum scilicet tria milia talentorum compatri suo Zuatopluk dimisit, et precepit ut pararet se secum in expeditionem contra gentem Ungarorum, quia rogatu quorundam Theutonicorum illuc proposuerat ire contra Hierosolimitanos quos illa gens ob crudelitatem suam alios gladio interemit, alios in servitutem redegit. Iamque mense septembri dum moratur Zuatopluk dux cum rege in Pannonia iuxta civitatem Posoniam, Borivoy cum Polonis hostiliter intrat Boemiam Vecezone et Mutina in fuga versis cum suis per fidem de munitione que sita firmiter posita versus terminos Polonie. Nam dux Zuatopluk abiens his duobus omnem curam sua commiserat, et recens in rebus Boemie cunctis eos prefecerat. Cumque Vecek fecit Mutinam videsset non acrius pugnare nec viriliter hostibus resistere super munitione, ex hac occasione ratus quod consilio eius Borivoy Boemiam intraret, mox unum ex militibus clam misit qui hoc omnia duci Zuatopluk intimaret. Similiter alium militem instruxit dolis, et misit in castra Borivoy ducis. Qui paratus mentiri unumque et versare dolos simul atque succumbere morti, veniens ad predictum ducem Borivoy finxit se fugisse de castris Zuatopluk ducis, et nunciat eum iam cum de Ungaria redisse, atque in crastinum cum eis pugnaturum, confirmat per sue fidei sacramentum. His inductus ille perterritus eadem nocte in Poloniam sese recepit. Quibus auditis rex Heinricus fertur dixisse compatri Zuatopluk: Nisi tuas iniurias in Polonis ulciscar, perpetua aliqua semper habeat. Interea Zuatopluk inflammatur ira absens in absentem Mutinam, dentibus stridet, oculis scintillat, et alte suspirat. Vix diem expectat quo in illum suam effundat iram.

Et pro nichilo reputat si animi Mutina periurat, iam diris et premissis cum iuramento se obligat, quod illam totam generationem velut vernam gladio extinguat. Et quia quosdam ex illis in obsequio sepe prae oculis habet, corde dolet, vultu autem ad omnes se hylarem exhibet. Cum post adventum sub ipso exitu silve iuxta oppidum Luzenici(?) Vecek cum Mutina occurrit. Nimirum

tamquam est ille dicentes ab amicis suis Mutina, quod nisi aufugeret, procul dubio aut vitam aut oculos amitteret. Sed quia iam eum premebant fata, visa sunt sibi verba amicorum suorum quasi deliramenta. Neque est inquit vir fortis, fatum qui timet mortis. Verum intraverunt castrum Wratizlau. Postera luce summo mane evocat omnes proceres in curiam, quibus congregatis in unum, sicut leo de sua emissus cavea in theatrum stat rugiens et circumspicit ubi expectat edulium, sic Zuatopluk iratus stadium sedit in medio super trunco fortis, ac plus succensus ira quam fornax que septies succenditur flamma. Ac circumspectis omnibus, intuens torvis oculis Mutinam, taliter in [illegible] dignantia solvit ora: O genus invisa, propago diis odiosa. O nequam filii Wersowici, viri generis familiares inimici. An umquam in excidet de memoria quod super atavum meum Iaromir in Velis nobis quidem ludicra, nobis autem fecistis sempiterna ludibria? An immemor ero quod fratrem Brecizlau quasi eximium sydus in toto orbe ducum, vir et frater tuus Bosey fraude maligna necastis? Quod autem meruerit frater meus Borivoy qui sub vestra potestate regnabat et per omnia vobis ut proprius emptitius parebat? At qui per innata vobis superbia ducis non sustinuistis modesta, et me quidem solus vestris versutiis inquietastis, donec vestris pravis acquiescens consiliis peccavi in fratrem meum Borivoy; valde peccavi, quia solio eum privavi. Et hoc est unum in quo doleo atque dolebit menti.

Adhuc et atque et audite omnes proceres, quid filius iniquitatis et caput totius impietatis fecerit iste Mutina, quem ego mecum [illegible] nobiscum tecum in expeditione: post me, si dum reliqui huius terre presidem de et preceptorem. Ille autem bonus vir fingens se infirmum non premunit nocte ire in Poloniam Zuini ad oppidum, ut cum suo patruo Newoy ageret consilio, quomodo me pelleret de solio. Fit murmur confusum, et ardente ira ducis animum magis magisque ut ardeat per suum succendunt assensum. Tunc dux asstanti et conscio sui consilii lictori ex obliquo innuens exit foras. Qui statim super Mutinam nihil tale metuentem irruit. O mira patientia comitis: ad duos ictus sedit immobilis, ad tertium non cum fugere conatur, capite plectitur. Eadem hora et in eadem tuba capti sunt Vnizlau, Domassa et duo filii Mutine. Unus autem Neusse, qui erat ex alta natione et valde tamen familiaris Mutine, videns que fiebant fugit, et antequam fugeret iam extra urbem fugiens per arbusta, sed non eum notabile reddidit rubra tunica. Qui illico captus oculis et [illegible] est privatus. Et sic sepe fit cum irrumpit cruentus lupus in ovile ovium, seviet, mactat, nec prius rabiem suam placat aut a cede cessat quam omnibus mactatis ovibus; ita Zuatopluk [illegible] in cede hominum exarsit ira et iussit ut omnis illa natio sine etatis discretione et sine temporis dilatione plecteretur capite, et asstante comitum agmine dixit: Quicumque abhorret mea implere iussa, dabitur ei crassa auri massa. Quicumque Bosey et eius filium interfecerit centuplum accipiet et hereditatem illius possidebit. Non ocius evolant venti quando rex eorum Eolus in forum cuspide latera montis, sub quo tenentur, quam proceres Wacula, Hermannus, Kyrassa et alii quam plurimi insiliunt equos et volant per opaca in fata Bosey et filii eius. Et ceteri per vicos discurrunt et investigant ut totam gentem illam de medio tollant.

Interea Bosey nullius conscius heu ignarus fatorum, cum se locaret cum filio et uxore ad prandium, affuit puer qui diceret: Ecce domine multi sine ordine accurrunt per campum festinando. At ille: Veniunt, inquit, de expeditione, veniant ad nos cum dei benedictione. Dum hec loquitur, ecce truculentus Kyrassa ante ostia et fulgurans evaginato gladio clamat: Exi scelestis, exi male conciliate, qui meum cognatum Thomam occidisti sine causa in tempore quadragesime. Et surgens filius eius Boruch, quo iniquius frater agi [illegible]: Si iussi sumus ut capiamur, sine armis et [illegible] capi possumus. Et excipit [illegible] gladium [illegible] per medium [illegible]. Nec mora et adhuc nati sanguine madante iugulo pater excipit ensem. At illi invasores velut urbium expugnatores immensas diripiunt gazas, et sicut ait [illegible]: Labitur exiguo quod partum est tempore longo. Iamque de tantis divitiis nec unus superfuit pannus, quo eorum tegeretur corpus, sed sine sarcophago et obsequio funebri Bosey et eius filius Boruch velut iumenta sunt nudi in fossam proiecti vi kalendas novembris. Sunt in [illegible] quot capita ex illa gente leto sunt dedita, quia nec in una die nec in uno in loco sunt perempti. Alii namque in forum ducti ceu bruta animalia sunt mactati; alii in monte Petrin decollati, multa in vicis sive in plateis sunt trucidati.

Quid autem referam de morte natorum Mutine, quorum mors visa est omni crudelior morte? Erant enim bone indolis pueri, vultu spectabiles, visu amabiles, quales nec sagax artifex in albo ebore nec pictor in pariete valet exprimere. Vidimus cum eos miserabiliter in forum trahi et sepius clamantes mater mi, mater mi, cum crudeliter carnifex ambos ceu porcellos sub ascella interficeret cultello. Diffugiunt omnes sua pectora percutientes ne videant carnifice tam crudele facinus operante. Ceterum qui superstites fuerunt ex gente illa, delituerunt fuga: alii in Poloniam, alii fugientes in Pannoniam. De quorum excidio simul et dispendio licet amplam habeam ad scribendum materiam, sed ne videamur velut hyrcano cantu explicuisse tragediam, redeamus unde paulo digressi sumus ad kronicam.

Factum est autem postquam rex Henricus reverteretur soluta obsidione a civitate Possen, Cholomann rex Ungarie non longo post tempore volens sibi illatas a Zuatopluk duce ulcisci iniurias, intrat Moraviam et eam hostiliter devastare cepit. Nam cum rex Henricus [illegible] bellicis armis ex omni parte cingeret obsidione urbem Possen, dux predictus cum suis Boemis quicquid erat ex hac Wag fluminis ad Trenciniopolim quod adusque predicti amnis influit Danubium nichil reliquerat incombustum. Sepe etiam exploratores sive speculatores a rege Pannonico missos idem dux comprehensos naso privaverat et visu. Quadam similiter die plusquam mille viros ex electis militibus a predicto rege ad hoc directos, quatenus per insidias aut pabulantes scutarios caperent aut super incautos Theutonicos nocte irruerent, dux Zuatopluk per quosdam ubi inter paludes latitabant repente irruens omnes usque ad unum velut pisces missa sagena captos, alios interfecit, alios in eculeo suspensos, paucis vero accepta magna pecunia vitam concesserat. Et alia obsessa et alia huiusmodi quibus Ungaros afflixerat dux Zuatopluk, ut audivit regem videlicet Cholomannum intrasse Moraviam, confestim coadunato utrique exercitu Boemis atque Moravis, et quasi festinasset [illegible] nocte per silvam ardens latum subire inimica, et cum eo in crastinum committere pugnam ut [illegible] militum seu festinantium.

Mirares ipsius ducis in pupilla oculi male prominens precisus ramus tam fortiter fixus est ut surculo vix extracto simul et oculo semineceam colligentes ducem, reversus est exercitus ad propria inclitus. Pridie idus novembris [illegible] viii [illegible] luna mensis febr. quando gelu in horruerat frigus et omnes aque erant congelate valde, dux Zuatopluk tamen iam sanato vulnere oculi, continuo iterum coadunato exercitu tribus diebus et tribus noctibus continuis festinans intrat Ungariam, et nemine eorum presciente ex improviso applicuit cum exercitu ad urbem Nitram, et irrupisset intra, si non Ungri qui semper ibi sunt custodientes clausissent portam. Depopulato igitur et succenso eius suburbio, redeuntibus occurrunt eis agmina mulierum simul curribus et in equis fugientium ad predictam urbem. Quibus simul quasi manipulis in agro collectis, ullis eorum combustis, omni illa regione devastata, maxima multitudine mancipiorum et ceterarum rerum copia hylares ad proprios reversi sunt lares.

Eodem anno rex excellentissimus memor ire sue et indignationis contra ducem Polonie nomine Bolezlaum, memor pollicitationis qua pollicitus erat compatri suo Zuatopluk iuxta urbem Possen, ut supra retulimus, iterat agmen per Saxoniam, duxit secum Bavarios simul et Alamannos atque Francos orientales, et eos qui sunt circa Renum infra Agrippinam Coloniam usque ad occidentales sui imperii terminos. Nec defuerunt Saxones saxis rigidiores cum longis hastis. Quibus et Boemis adiunctis mense septembri intrat Poloniam et circa primum eius oppidum Glogou disposita obsidione devastat ea ex utraque parte fluminis Odre a predicto oppido usque ad castrum Recen, et iterum cum magna preda reversus est ad castra.

Ibi cum iam disposuisset in crastinum ducem Zuatopluk et eius dimittere exercitum, tota in regalibus negociis usque ad noctem duxere diem. Affuit interim in castris quidam miles audacissimus, ut et post a referentibus audivimus, missus a Iohanne filio Csta de gente Wrsowici, qui in utrumque paratus aut parta magnis ausibus acquirere famam aut cum morte ducis simul hanc amittere vitam. Stetit sub patula fago iuxta viam qua itur ad regalem curiam, observans reditum ducis dum rediret de curte regis. Quem ut vidit primo iam noctis in crepusculo stipatum ingenti caterva militum obsequentium, insiluit equum, et paulisper se immiscens agmini in medium, et toto annisu virium inter scapulas ducis vibrans iaculum, Cynthia faciferosa rupto precordia ferro. Qui cecidit quam tangeret humum exalavit spiritum. Sed erat undecim octobris mense kalendas.

Corpus exanime suum sine turma merore sublevat et plorat, flens ad sua castra reportat. In castris multus proceres fremit tumultus. Nam huc et illuc pallentes diffugiebant, et iterum redibant, donec a rege missus Purchard tumultus inter plebis vix compescuit. Mane autem facto venit rex ut lugeret super compatre suo, et asstantibus [illegible] Boemis concessit ut quemcumque voluissent suorum ex filiis principum sibi in ducem eligerent. Tunc Weeck, sicut erat lugubris, rogat obortis lacrimis ut fratrem interfecti principis Ottonem decernat eis ducem. Quod illico rex collaudat, et ipse insipiens per castra ter kyrieleison clamat. Nec mora paucis sequentibus Bussy filius nomine Detrissek currit curriculo, atque quarta die summo diluculo adducit Pragam Ottonem. Quem Weeck, simul universi qui erant de Moravia satagebant principalis sedis provehere ad fastigia. Quod quia sine consensu Boemorum et episcopi efficere conabantur, frustratur eorum temeritas, et sacramenta olim exhibita in medio concilio recitant. Nam cum Zuatopluk dux in thronum [illegible], cuncti Boemi sacramentis confirmaverant, ut post obitum eius Wladizlaum [illegible] provehere ad solium. Hos inter ceteros [illegible] Hermannus presul et Fabian comes qui habuit in urbe Wissegrad prefecturam, hi quia ceteros sicut dignitate tam et sapientia preminebant, consilio prevaluerunt et [illegible] Wladizla [illegible] Cuius de virtutibus [illegible] ut interim sileat, dum in hac vita conversatur, ne aut adulationis nota incurram aut dum nihil de laudibus eius scribam derogationis offensam incidam. Unde quidam ammonet dicens: Lauda virtute ducis, sed post huius bravium lucis. Ut autem audivit Borivoy quod frater eius iunior Wladizla post obitum Zuatopluk regni potitur solio, continuo descendens a Polonia perrexit in Zribiam ad Wigbertum suum pro sorore generum. Cuius consilio fretus et auxilio, nec non et quorundam perfidorum ex nostris promisso confisus adminiculo, in vigilia nativitatis domini mane diluculo nemine resistente urbem ingressus est Pragam, heu ad perdere et exhauriendas multorum crumenas.

Hoc inopino rerum eventu urbani valde turbati trepidant, incerti quas partes inexperientis fortune casus sequi debeant. Multi quorum sors fortunatior erat rebus in urbe suis cara cum prole relictis aufugiunt, nec scire queunt que castra sequantur. Multi novarum rerum cupidi gaudent et exultant fugientibusque insultant, quia bona eorum duce Borivoy permittente diripiebant. Presul autem Hermannus in suo palacio deprehensus quasi hostibus septus, ita a suis pacifice servabatur obclusus. Sciebant enim quod libere aufugeret, si aufugere queret. Hos inter anceps populi incus Fabian comes urbis Wissegrad prefectus, quo se vertat incertus, malum audiens, qui presto nefanda videre et sibi commissa discedens urbe relicta Detro communi cure sibi que fuerunt. Plurima conquestus flavus fatur talia mestus: Ve tibi Boemia, que non adeo nimis ampla, cuius sis communis dominis subiectaque multis. Heriles de stirpe sata sunt sex [illegible] Iam sunt bis deni, nisi fallor ego, domnuli. Unde [illegible] ut dixit Lucanus: Non sibi sed populo gravius est [illegible] Nam quidquid duces delirant plectitur hoc plebs. Aucta potestas [illegible] Dixerat, et ut supra dictum est relicta Wissegrad civitate morabatur per villas incertus incertitudine fortune suspensus ambiguitate. Interea ventus et fulminis fama diversis omnis implet rumoribus urbes. In populo multus per omnem fremit tumultus. Multi enim quibus bone desunt artes rerum novitates gaudentes huc et illuc per villas palantes, et eas devastantes expectabant ambiguos fortune casus.

At alii quibus mens erat altior et fides purior, tendunt ad principalem sedem in urbe Pragam, quid facerent. Haud inscii in apertum ruunt foveam, et volentes nolentesque accedunt duci Borivoy ad fatorum alea. Quos ille benigne suscipiens obligat sacramentis et promissionibus multis, et committens eos Grabisse comiti, eadem die transfert se cum aliis ad tutiora urbis Wissegrad menia. Inde mane ad horam primam in ipso festo die regreditur Pragam, et cum magna cleri processione suscipitur, atque ibi audita missa iterum reversus est ad predictam urbem. Eadem nocte Otto frater Zuatopluk et Weeck comes venientes de castro Grades cum tribus scaris militum castrametati sunt circa Brusnicam rivulum. Mane autem facto Wissegrad

oppido applicuerunt. et omnes vias circumquaque custodibus oppilaverunt, ita ut nec egredi nec ingredi posset quisquam in auxilium Borzivoy. Disposuerat enim antea dux Wladizlaus, quod in predicta urbe Gradec ipse natale domini celebraret. sed quia interim regis Henrici vocatione debuit in octavis domini interesse regali synodo Ratispone, precepit Wecek comiti ut quam studiosius posset Ottoni qui invitatus erat ad festum amministraret convivium.

Ipse autem propter iussum regis accelerans in civitate Plzen cum ceteris comitibus festis diebus mansit duobus. Tertia autem die, ut cognovit ea que gerebantur in urbe Praga, distulit et postposuit regis iussa, et in festo sancti Iohannis apostoli et evangeliste cum his qui secum fuerant in mediate ad menia predicte urbis advolat. sed clausas invenit portas. Videt et armatos secum pugnare paratos. Ad quos excelsa voce: "Pacificus est dies. Pacificus ad nos veni. recognoscite me et aperite vestro ianuas domino." Ad hec verba ducis cum nullus respondisset, valde iratus et multum eis minatus flectit iter trans torrentem Brusnica. Et ut ascendit supercilium montis, vidit in campo longa serie armorum, in quibus Wacezlau filius Wigberti venerat in auxilium Borzivoy. Et mittens unum de satrapis exploratum utrum ex adverso an pacifici veniant. Ut autem pervenit nuncius utrique recognoverunt se ad invicem. predictus iuvenis expavit et non aliter retorsit gradum acsi durum inter pedes latentem calcaret ydrum, et convocans suorum manipulum dixit: "Nullus nobis patet locus fuge nec latet nos virtus subire alea pugne. hoc solum facite, ne hanc pugnam illi impune ferant." Dixit et expandunt vexillum, atque nimis clamant sanctam Mariam sibi in auxilium. Dux autem preminata et probitate semper exosus civilia bella, clamore eorum et ipsos parvipendens nolebat petere eos. Tunc Detrissek filius Busse fomes mali, inventor sceleris: "Si te," inquit, "non mordet nec tangit tua iniuria, animum dignus tibi illata saltem nobis ignoscas, ut cognoscas utrum viva an mortua caro sumus." Ad hec Wladizlaus dux: "Si inquit non ex corde sed ignavie hoc ascribitur, hac hora videbis, ille quis ut cibus noster hic rotabit ensis." Et tunc dicto arrepto clipeo primus longe prosilit ex agmine, primus in adversa fulminat acie, et velut seger suis turba canum septus, ita dux inimicis circumventus, hos preterit, hos prosternit, donec humano profusus sanguine toto uno amisso comite Vecera victor venit in sua castra, iam ad radices urbis Wissegrad posita. Fit ingens clamor in castris pre gaudio, quia salvum ducem receperant de prelio. Filius autem Wigberti velut anguis quem pastor sua pede medium fregit: ille attollens caput amissa cauda vix serpit, ita predictus puer quibusdam amissis quibusdam non graviter vulneratus. Corde merens valde subit ardua menia Prage. Res similis prodigio, quoquot vulnerati fuerant omnes interierunt. Quid ammiram, si propter tantum scelus filiorum pelonis sol suos occuluit et obumbravit radios super civitatem Argos, cum inter has contiguas urbes sint peiora sepe patrata scelera.

Crudelius enim civili geritur bello, ubi filius patrem in bello, et pater filium provocat duello. Alius etiam suum germanum ad monomachiam. Alius fratrem ceu hoste captum ligat, et expoliat, alius cognatum sui obtruncat, alius amicum quasi inimicum trucidat. Ubique fedas res agit abhominabile scelus patrat. O Ihesu bone domine, qui pateris in homine, quem patienter expectas, quoniam habeas, quos pro merito punire debeas. Interea dux Wladizlaus iam audiverat prenominatum Hermannum et Hemmam, conventos ad regem Henricum qui forte in urbe Bamberk proximum celebrarat natale domini, et pervenientes ei quingentas marcas argenti rogat supplex quod dignaretur aut ipse aut per suos nuncios a fratre Borzivoy, instanter Wigberti sublatum sibi restituere ducatum. Rex autem licet eo tempore valde iratus esset Wigberto, magis tamen succensus amore datorum et censu, continuo exercitu in certatim inchoante dum vero mense MCX, anno VII kalendas ianuarii ingressus est Boemiam. Et premittens duos marchiones Depoldum et Berengerum mandat ut nihil interposita pace Borzivoy et fratrem eius Wladizlaum simul Hermannus presul atque filius Wigberti ceterique Boemie maiores natu occurrant sibi ad curtem ecclesie in villa Rokican. Quo cum secundum regis iussum advenissent, sine omni audientia Borzivoy et filii Wigberti capti. Presulis autem causa probatur esse iusta, manu regis auro uncta.

Post hec omnes fautores Borzivoy iubente duce Wladizlau alii visu privantur et censu, alii tantum rebus substantialibus expoliantur, ceteri qui hanc cladem evadere valuerunt ad Sobezlaum filium regis in Poloniam fugerunt. Inter quos Iohannes filius Cesta de gente Wrsovici captus, de quo supra retulimus, iubente Vecek visu privatus est et naso. Pribitan quoque simulatorem ea de comprehensus seditione, qui videbatur senior esse in urbe Praga, cum super humeros alligato maximo cane scabioso et hesterna vice crapulato, raptus per barbam ter circa forum ductus est, canere boante et suum demerdante baiulum, et precone acclamante: tale honorem portat, qui Wladizlao duci promissam fidem derogat, atque omni foro spectante precisa super tabulatum ei barba relegatur est versus Poloniam in exilium.

Nec tamen ideo defuerunt infideles et discordie seminatores, qui inter unanimes fratres Wladizlaum scilicet et Ottonem tantas seminaverunt discordias, ut ad invicem mutuas pertimescerent insidias. Unde Otto invitatus a fratre promisit venire ad festum pasche. Post pascha vero IV kalendas maii ad tercia vocatione Otto suorum militum munitus presidiis venit ad fratrem suum Wladizlaum in condicta villa que dicitur Ttinec super monticulos. Ibi tota die de diversis causis contionati dantes et accipientes inter se sacramenta, ita visi sunt reconciliati. Sed quia idem Otto nobis in deduxerat forum in villa Sekyrcostel, quod pater suus et mater pro remedio animarum suarum deo et sancto Wencezlao nobis famulantibus pro perpetuo habendum tradiderunt, ego missus ex parte fratrum coram duce et eius comitibus conquestus sum super Ottone, quod lucernam parentum suorum quam debuerat accendere extinguebat. Et ille: "Ego," inquit, "lucernam genitorum meorum non extinguo. sed nolo ut in potestate episcopi sit, quod vobis specialiter datum esse scio." Et tunc non episcopo, non alicui persone, sed deo et sancto Wencezlao nobis famulantibus predictum forum restituit. Et ita coram duce et eius comitibus restituto nobis foro, post diem alteram Otto reversus est in Moraviam. Item eodem anno II idus iulii indicta est generalis synodus cunctis principibus terre Boemorum ad curtem Sacskam que sita est in medio pratorum. Ad quam similiter Otto vocatus venit in curte cum paucis confisus valde de nuper datis inter se et acceptis sacramentis. Ubi tota die iam definitis omnibus negotiis mane surgens Otto in castris properans questionarius ut sint preparati cum suis necessariis ad repetendam Moraviam ascendere mauritanam, accersitur a fratre suo in cenaculum. Quo mutus

moror." "Cur non cito quod sine mora faciam est eloquar." Illico ceu ferocissimus leo capitur Otto, velut a mitissimo agno duce Wladizlao. Cui cum sui consiliarii instarent, ut eum lumine privaret, "nequaquam," inquit, "assimilabor duci Poloniensi Bolezlao, qui fratrem suum Zbigneu sub fidei sacramento adductum dolis, et cum tercia die privavit oculis. Ego autem nolo cum fratre meo perpetuas inire discordias. sed volo castigare eum ut castigatus resipiscat et cognoscat atque sui posteri discant, quod terra Moravia et eius dominatores semper Boemorum principis sunt sub potestate, sicut avus noster pie memorie Bracizlaus ordinavit, qui eam primus dominio suo subiugavit. Sed quid forti fortuna?" Ecce vir fortis inter armatas manus Otto tripudiat, et in vinculis mancipatus letatur a facie et iocundo vultu quasi ad epulas invitatus ibat, usque dum retruditur urbis Wissegrad in custodiam. Illis fertur dixisse ad eos qui erant cum observantes pervigilias militis: "Assimilantes apis lingue mendacis amici. Cuius ab ore fluit mel, cauda sed ulcera pungit. Me fore presulem deceptum credite fraude. Sed casus varie fortune ferre necesse est. Nec facit ista meus frater, immo sed vir iniquus Siccevolut Vecek, aget sic iudice Roscerz. Quos ego si vivam, me iam sed reprimam." Post hec tempore non longo reedificato firmissimo castro Krivoplat in silva iuxta flumen Msam, traditus est ibi Otto armatis militibus ad custodiendum annis fere tribus.

Eodem anno duce Wladizlao et universa plebe Boemorum cum magna devotione et leticia sui patroni sancti Wencezlai celebrantibus natalicia, nuncius affuit duci qui talia retulit: "Vobis hic in tranquillitate et securitate convivantibus, sed fratre tuo Sobezlao, et duce Polonorum Bolezlao terram hanc depopulantibus et populum quasi viles messis acervos diripientibus, ego vix solus aufugi ut hec nunciarem tibi. Accelerate igitur, iam claudite vestra propinaria, linquite convivia, mars vocat vos ad prelia. cras aderunt hostium armata milia." Qui continuo surgentes de convivio, et celeriter exercitu collecto, occurrerunt eis ex ista parte amnis Cydlina iuxta pagum qui dicitur Lucica. At illi alia de parte eiusdem amnis sine rapinis et sine incendiis ibant in vadentes Polonorum phalange, quousque pervenientes iuxta oppidum Oldris applicuerunt ad undam Labe fluminis. Unde mittunt ad ducem Wladizlaum dolo dicentes: "Non nos hostilia portamus hastilia, nec venimus pugnare, sed te fratre cum tuo pacificare. Si minus autem vestris noctis ad quiescere, non vis, cras transibimus flumen, et cetera post hec." Amen ad hec dux Wladizlaus paucis respondit: "Non erit hoc anno pax sine sanguine magno. Ad fedus pacis quandoque veniunt in armis. Transibitis flumen, post cetera non vitaturi, flumen quando ibis, sed nunquam redibis." Cetera que dicis facta, fac cetera quod vis. Et statim male credulus verbis hostium dolosis, cum suis nocte illa transvadantes flumen ante ortum solis ex adverso applicuerunt ripis eiusdem fluminis. Poloni autem ut viderunt dolos suos profecisse, fecerunt impetum super terram et eam devastantes incendiis et rapinis, immensa preda onerati iuxta pontes Cruci sic castra metati. Nostrates autem quia illa nocte nimis fatigati fuerant, nec tam cito transvadare poterant: stabant stupefacti. Ut autem Wladizlaus se dolo deceptum intellexit, et suorum quorundam desides animos ad pugnandum sensit, ira et indignatione, et conscia virtute in duce exarsit. et quasi tuba vehemens que ad bella milites concitat, ita eius iratio corporis suorum animos excitat. "O Boemi," inquit, "olim fama clara marique meliori, virtutibus egregiis triumphis eximiis, nunc viri tributarii, quibus semper fuistis timori, nobis adhuc superstitibus insultant, et terram vestram devastant. An nobis tolerasse periocie in fame ore vitae?" "An soli Polonienses habent ferreos enses?" "Que nobis adhuc vivere?" "O sempiternum nobis et nostris posteris obprobrium. Ecce ecce vestra favilla, lares vestri usque ad nubila fumigant, vulcanus vestra terre in superficie furit, et tam adhuc in vestra gelidiora glacie non urit." "At si corum tabescit: saltem stomachus qui iam fame languescit, cur zelo iustitie non exardescit." "An non movent vos feminis planctus et ululatus raucis clamoribus ardua sydera tangit." "Quis lacrimas singultibus aut per quantos gemitus sive uxoris rapte a paganis non amaro corde pepit." "Quis tam impius, sic a lacrimis, cum infantes suos ceu agnellos vagientes, inficere aut matris ab ubere videt abici." "Aut quis minus dolendum esset si non animo dignus illa dolor iste fuisset." "Certe si terra tantum in fama habeat, non intimata hodie accipite fortunam belli in tempestatam."

Nec mora ipse dux et totus simul exercitus, sicut unusquisque stabat imparatus non querunt vada, sed sine ordine prosiliunt et transnatant, agmina optant mori pro patria, vires dabat eis dolor et illata iniuria. Festinant quoquo modo possent et iam vite sue pro dispendio inimicorum letum disturbare triumphum. Sed dux sepe dictus Polonius, postera die transiens rivulum Trutina, quia eis non ubique est previus iussit cum preda suos et quosque debiles precedere, ipse vero in loco ad pugnandum sibi apto cum expeditis equitibus pro defensione suorum stetit repugnare paratus. Hec ita fieri cernens Detrissek filius Busse, cuius supra sepe mentionem fecimus, sedens in medio loco cum his qui suo lateri adherebant militibus dixit ad eos: "Fratres mei et commilitones, quicunque paratus aut mori cupidus habet aliquam in suo carnunculam, necesse est ut eam prius aut abscidat, aut ne ab agmine nostro abscedat. Non a vilior est alga maris qui nescit quam pulchrum sit mori in armis." Quorum ut vidit animos ad pugnam alacres, circiter fere centum milites, velut lupus qui querit clam ex latibulo irruit pecore gregem, ita ille ex impetu impetu cum magno ex nudo latere irruit in hostes. Ubi fere mille prostratis adversariis ferox velut bida tigris predictus miles in ferocissimos hostium cuneos, et eos a dextris et a sinistris obstantes quasi spicas tenere segetis metit gladio, donec inmanium telorum obrutus cecidit super ingentem occisorum struem. Boemi vero qui in adversa fronte mares pugnaverunt, heu insueta lapsi fuga terga dederunt. Sobezlau cum Polonis infausta, quia plusquam civilis potitus est victoria.

Acta est autem hec strages VIII idus octobris, in qua Nozizlau, Drsikray fratres filii Lubomiri et alii quam plurimi ceciderunt. Anno dominice incarnationis MCXI. Regina Suatava inter natos suos satagente et episcopo Hermanno mediante atque Vecek palatino comite, licet contra salutem suam id faciente, dux Wladizlaus fratrem suum Sobezlaum revocavit de Polonia, et dedit ei civitatem Satec cum omni ad eam pertinente provincia. Anno dominice incarnationis MCXII. Regum antiquorum iuxta statutum regis Henrici quarti ad introitum, dux Wladizlaus nepotem suum Bracizlai filium et equivocum cum armata CCC clipeis legione misit Romam, Sed quia iam rex longe antea processerat, predictus puer cum suis transiens Bavarie alpes invenit regem in urbe Verona, ibique cum eo celebravit pentecosten. In augusto autem mense

intravit rex Romam in ingenti multitudine diversarum nationum atque linguarum accepturus imperiales fasces iuxta morem regum. Et quia idem rex olim surrexerat in suum patrem, idcirco Paschalis papa iudicans eum infamem, nolebat eius implere voluntatem. Quem rex illico iussit capi, et adacto ense iugulo cepit morte minari. At ille timens mori, consensit eius voluntati, atque tertia die aditione pacificata, toti Romani populi et cleri favorabili acclamatione imperator et augustus vocatur et ordinatur. Altera autem die novus imperator tanta misit apostolico donaria, ut pro sui magnitudine humane ne crederentur sufficere cupiditati. His ita peractis, reversus est imperator in Bavariam, et nostri ad suam incolumes rediere patriam.

Anno dominicae incarnationis M.C.XIII. Quibusdam hominibus, quibus vana et incerta libenter referuntur, relatum est Sobeslao, quod frater suus dux Wladislaus vellet eum capere, id suggerente et consiliante contra eum Wacek comite. Quibus ille respondit: Aut ego moriar, aut qui talia molitur prius morietur quam ego capiar. Et tum de re relata magis opinaretur verum esse, eadem hora venit nuntius vocans eum fratris ad curiam. Qui accipiens fere CCC milites adit fratris curtem cum paucis, ceteros non longius quam unius stadii spacio fecit stare cum armis. Ubi fratre salutato et prandio sumpto, dux processit precipiens fratri suo ut eum sequeretur ad civitatem Wissegrad. Non enim longe, sed quasi X stadiis distabant ab urbe. Tunc Sobeslaus innitens rogat Wacek comitem, quatinus privatim simul gradientes sermocinarentur ad invicem. Quo facto, parum privatim sermone communicato, ex utroque latere atque post tergum Wacek comitem incautum et innocentem rumpunt sacrifero precordia vulnere terno, mense quattuor nonas quintili intrante kalendas. Statimque Sobeslaus reversus ad suos tenuit viam, volens per Zribiam transire in Poloniam; valde enim timuit fratris sui perfidiam. Cumque transisset silvam, occurrit ei Erkenbertus prefectus de castro Donin, pellacis Zribie plenus versutiis, fingens multa amicabiliter pollicetur ei, quod Cesaris per gratiam omnem suam obtineret iusticiam, si ad eius perveniret presentiam. Atque supplex invitat eum dolis, quatenus cum paucis secum ad cenaculum ascenderet in oppidum. Erat enim ea tempestate predictum castrum Cesaris sub potestate. Mox inter prandendum armata manu ad libitum super hospite clausit ostium, et post paucos dies vinculatum mittit versus Saxoniam in quoddam firmissimum castrum, tradens eum suo clerico nomine Dalrico ad custodiendum. Videntes autem milites contubernales dominum suum fraude captum, diffugiunt alii in Poloniam, alii reversi sunt in Boemiam.

Post unum mensem Sobeslaus per Christi pietatem ab eodem clerico noctu sic absolvitur. Superioris domus inter cancellos ad columnam fune ligato dimissus est per murum in sporta, atque per eandem funem predictus clericus similiter dilapsus cum quodam milite Conrado filio Rivin, qui erat et ipse conscius facti. Eadem nocte sub muro adhibuerat equos, et sicut avicula emissa de cavea fugit et repetit silvam, ita illi lapsi celeri fuga tendunt in Poloniam. Eodem anno mense decembri dux Wladizlaus fratrem suum Ottonem solvit a vinculis, et quam olim post obitum fratris sui Zuatopluc habuerat, reddidit ei dimidiam totius Moraviae cum suis civitatibus provinciam. Anno dominicae incarnationis M.C.XIIII. mense maio, iubente domino Ottone Rozstey et eius gener qui cognominabatur tenis Wacek, de quibus supra diximus, ambo privati sunt lumine. Eodem anno Sobeslaus quibusdam Poloniis secum assumptis, veniens ad castrum Kladzko temptat precibus et promissionibus multis, quo sibi cives aperirent portas urbis. Quibus non consentientibus sed viriliter resistentibus, iuvenis predictus vi flammae succendit palacium, quod prope murum situm erat. Vento autem incumbente ex adverso, inflammata sunt propugnacula in summitate turris, que forte in antemurali stabat propinqua muris. Viri urbani valde turbati iam desperantes salutem rogant pacem sibi dari dextram, pro vita tantum ut incolumi et singulari. Quibus concessa pace vix periculum mortis evadentibus, combusta est funditus civitas tota.

Anno dominicae incarnationis M.C.XV. mense ianuario dux Poloniorum Bolezlaus avunculo suo Wladizlao per caritatis misit literas scriptas in hec verba: Si valuerint penes te preces meae, et obtinuerint fratri tuo germano Sobeslao locum indulgentiae, credo quod firmum sit et stabile nostrae pacis vinculum et amicitiae. Nam si primitus te exorarem, certe deberes facere; quanto magis nunc liceat mihi intercedere, ut sitis concordes, quos mater sub uno corde portavit ventre. Et quidem sancto Petro sciscitanti, utrum fratri dimittat septies in die peccanti, dictum est a domino: non usque septies, sed usque septuagies septies. Ergo hoc exemplo imbuimur, ut fratribus nostris totiens indulgeamus, quotiens illi in nos non possint peccare vicibus. His exemplis et precibus dux Wladizlaus compulsus, immo innata sibi super fratrem commotus pietate, mense martio iterum pristinam revocat eum in gratiam, et dat ei civitatem Gradec et tota circa adiacentem cum IIII castellis provinciam. Eiusdem anni mense iulio dux Wladizlaus et frater eius Otto et Sobeslaus iuxta fluenta amnis Nizham cum duce Poloniorum Bolezlao indictum tenuerunt ad placitum, atque inter se datis et acceptis sacramentis confirmant federa pacis. Altera autem die immensis muneribus mutuatim ad invicem oblatis, hylares ad proprios remeant lares. Interea Dalrico ducis Conradi filio inevitabili fato e medio sublato, fratre vero eius iuniore Luitoldo olim antea similiter ab hac luce subtracto, filiis autem illorum adhuc etate parvulis, dux Wladizlaus germano suo Sobeslao dat totam illam cum suis civitatibus provinciam, quam quondam pater predictorum fratrum Conradus habuerat.

Anno dominicae incarnationis M.C.XVI. Ungarica gens viribus ingens, opibus pollens, armis bellicis prepotens, et cum quovis rege terrarum pugnare sufficiens, regis sui Colomanni post obitum principes eius mittunt ad ducem Wladizlaum, quatenus cum rege novello scilicet Stephano renovaret et corroboraret antiquam pacem et amiciciam. Quorum dux voluntati acquiescens, ea que pacis sunt se facturum spopondit. Ventum erat Olsava ad rivulum, qui Pannonie et Moravie dirimit regna. Tota vero Ungarica gens innumerabilis, velut arena maris aut pluvie, in campo Luczko totam superficiem terrae cooperuerant sicut locuste. Dux autem alia ex parte predicti amnis metatus est castra. Sed sicut ait scriptura: Ve terre cuius puer rex, principes eius privata sibi superbia aberrantes, ad pacifica ducis verba remittunt responsa magis rixam provocantia, quam pacis osculum ferentia. Unde dux illa die ad placitum distulit ire. Illi autem hoc indigne ferentes, et aliter fieri suspicantes, tres armatas quas vocant hospitum legiones iubent extra castra ire, et pro defensione sua stare ex adversa parte amnis. Dux autem estimans eos ad pugnam prorumpere, iussit suos arma capere, et eius dicto contra eos terminalem transiliunt amnem. Mox inopina et inprovisa nec precogitata atrox et cruenta conseritur pugna. In qua filius Scen, cuius supra meminimus, nomine Iurik, prefectus urbis Satec, miles acerrimus, cum aliis eiusdem civitatis proceribus acriter pugnando occubuit III idus mense maio. Ast aliis cetera

vertentibus, et ipse dux est in fugam compulsus. Otto autem et Sobeslaus habentes robustas IIII phalanges, et tertiam de Boemis fortes accipientes cohortes, circuierunt monticulum qui eos forte dirimebat, et repente irruerunt magno impetu super Ungarorum castra. Ubi rex et sui proceres cum ipsis, nichil scientes de pugna que facta fuerat, sedebant et bibebant et epulabantur splendide. Quid multa? Nisi archiepiscopus Laurentius cum rege tunc aufugisset, nec ipse periculum mortis evasisset. Certe tot nobiles et ignobiles interierunt Pannones, quot nec tempore sancti Dalrici iuxta flumen Lech interisse referuntur. Ille autem quas prediximus hospitum legiones, que contra nostrum ducem bello prevaluerant, revertentes a cede viderunt suos profugatos, alios trucidatos prostratos, et hostes in castris tripudiantes, turpem inierunt fugam. Quos ut a longe aspexere in castris regis — iam enim ultra pontem Bolin posita erant castra in campis — estimantes hostiles acies adhuc se insequi, multo plures submersi sunt in flumine Wag pre timore fugientes. Nostrates autem post victoriam in castris tota nocte illa figunt tentoria. Diripiunt milites Ungaricas gazas, scilicet ambitiosam in vasis aureis et argenteis habundantiam, inque suos vulgus bona cetera distrahit usus.

Anno dominicae incarnationis M.C.XVII. III nonas ianuarii, quinta existente feria, hora iam vespertinali, terremotus factus est magnus, sed multo maior in partibus Longobardie. Nam sicut fama referente percepimus, multa ibi edificia ceciderunt, multa castella sunt diruta, multa monasteria sive delubra corruerunt, et multos homines oppresserunt. Eodem anno vere anctavi comes inmatura morte. Bis februi quinis obiit Bohuta kalendis. Similiter eodem anno et semper regnante domino nostro Ihesu Christo, cuius in manu corda sunt regum, qui et clementer inspirante dux Wladizlaus recordatus est fratris sui Borivoy, cuius humilitate iam dudum perspecta, quem de throno eiecerat, misertus erat afflictionis eius et miserie. Et quia cui deus miseretur, homo non potest non misereri, statim predictus dux iam iuxta instinctu divino et Hermanni episcopi faciens omnia consilio, mittit et revocat mense decembri fratrem suum Borivoy de exilio, et satisfaciens sibi, ac semet ipsum submittens eius dominio, tamquam collocat eum in principali solio. O mira ducis benignitas, sed magis admiranda equanimitas, quem nec secularis delectat dignitas, nec contristat posita honoris sublimitas. Sume sumpta duce, nunc dimissa potestas. Talia quis umquam audivit? Dic rogo, facta. Verum hoc audiret Colomannus rex Pannonie sive nuper, qui metuens ne germanus suus Almus post eum regnaret, ipsum et filium eius mentula privavit et lumine. Borivoy autem non immemor accepti beneficii, dat fratri suo dimidiam ducatus partem, que sita ultra flumen Labe tendit ad aquilonem. Eratque fratri suo licet minori moribus obediens, et semper eum preveniens, nichil sine suo consilio gessit.

Anno dominicae incarnationis M.C.XVIII. mense septembri tanta fuit inundatio aquarum, quantam non reor fuisse post diluvium in orbe terrarum. Nam noster iste fluvius Wltava repente prorumpens de alveo, ah quot villas, quot in hoc suburbio domus, casas et ecclesias suo impetu rapuit. Aliis namque temporibus, tamen et si hoc raro evenit, ut unda alluens vix tabulata pontis tangeret, hec autem inundatio alta quindecim ulnis super pontem excrevit. Anno dominicae incarnationis M.C.XVIII. III kalendas augusti, feria vero IIII, cum iam inclinata dies, venit vehemens ventus, immo ipse Sathan in turbine, ab australi plaga repente irruens super solarium ducis in urbe Wissegrad antiquum murum et eo firmissimum funditus subvertit. Et inde magis est admirandum, ex utraque parte anteriori et posteriori integra manente et inconcussa, medietas palacii solotenus est eruta, et tamquam festucam frangeres, trabes inferiores et superiores cum ipsa domo in superventa fregit infracta et dispersit. Fuit autem hec tempestas adeo valida, ut quacumque parte incubuit huius terrae, silvas et arbores plantatas et cetera sibi obstantia impetu prostravit. Anno dominicae incarnationis M.C.XX. Nunc mea musa tuum digito compesce labellum. Si bene docta sapis, caveas ne vera loquaris. Veracem sapiens brevi solummodo dicat. Est Borivoy rursus regni de culmine pulsus, Augusti IIII post idus sit ea facta.

Anno dominicae incarnationis M.C.XXI. Nimis attenuate sunt segetes propter nimiam siccitatem, que fuit per tres continuos menses, martium scilicet et aprilem atque maium. Eodem anno dux Wladizlaus reedificavit oppidum Donin, simul et Podivin castrum quod est in Moravia situm infra flumen Zuratka. Eodem anno quidam ex Theutonicis infra terminos Boemorum in silva ad quam itur per villam Bela in rupta rupe edificavit castrum. Quod audiens dux Wladizlaus acceptis tribus scaris ex electis militibus repente ex impulso irruens obtinuit castrum. Ubi in primo accessu missis de muro sagittis vulnerati sunt, non tamen ad mortem, duo milites ducis, Dalricus filius Wacemil, Olen filius Borsa. Illos autem Theutonicos qui erant in castro capti, nisi comes Albertus superveniens multis precibus et innata sibi sagacitate liberasset, procul dubio iam dux in eadem silva omnes suspendi iusserat. Eiusdem anni fuit hyemps nimis ventosa et calida, et aquarum inundatio magna. Anno dominicae incarnationis M.C.XXII. VIII idus aprilis fuit eclypsis lune media nocte, qua iudaicum erat phase. Eodem anno vir sacer Hermannus doctrine lumine clarus, Ter subiit quinis octobris fata kalendis, dominica iam illucescente die in festo sancti Lamberti episcopi et martyris, cuius dum vixit festum devotissime coluit, quia Traiectensi vico et ex eadem Lotharingorum fuit prosapia. Hic novam vicem sedis pontificalis gerens, rexit hanc ecclesiam annis XXII mensibus VI diebus XVII. Erat enim spectabilis, incognitis formidabilis, domesticis affabilis, moris qualitate incomparabilis, lucerna lucens in mundo et ardens, nec sub modio sed super candelabrum posita, illuminabat corda non credentium verbo doctrine et exemplo. De cuius et aliis presbiteris actibus licet plura relatu digna existant, tamen ea intacta relinquimus propter instantis temporis homines, qui nichil boni ipsi operantes, aliorum benefacta credere audita renuunt. Veruntamen non videatur esse absurdum, si pro postero ordine referamus que antea referre debuimus. Nam predictus presul cum sua egritudine invalescere sentiret, et paucos familiares circa lectum astare videret, ingemuit et ait: Secretum meum mihi, secretum meum mihi. Et obticuit. Illi autem stabant stupefacti, et intuebantur vultus suos ad invicem taciti. Et paulo post iterum presul aperuit os suum et inquit: Olim debueram, cum sanus fueram, hec fari stando in ambone, que nunc compellor fateri iam spe mei in agone. Fateor itaque, quia ego peccator compeccantes de peccato suo non redargui, et potentes inique agentes et delinquentes non solum honoravi verum et amavi, quos increpare et si non obedirent excommunicare debui. Postquam enim occubuit Bracislaus iunior, quo nec fuit nec erit dux melior, hac in terra floruit iniquitas, germinavit superbia, pullulavit fraus, dolus et iniusticia, et ego semper doleus dolui, quod mihi cum bono duce non licuit mori. Ve mihi quia silui, quia apostatricem gentem non revocavi, nec in gladio anathematis pro Christo dimicavi, sed me ipsum et populum christianum passus sum pertractum manu cum gente non sancta pollui. Sic scriptum est: Qui tangit inmundum inmundus erit, et qui tetigerit picem inquinabitur ab ea. Aut que conventio Christi ad Belial? Apostatricem

gente dico iudeos, qui per nostram negligentiam post baptismum relapsi sunt in iudaismum. Unde valde timeo, ne Christus in hoc obiciat et infortunate me pietatis increpet. Nam cum hiis in compitis vocas, uge, in audita est dictus: Tu non ascendisti ex adverso, nec opposuisti murum pro domo Israel, ut stares in prelio in die domini. Et de grege dominico non auro, non argento, verum Christi sanguine redempta, per meam morbida ovicula passus es contaminari, et a celesti regno exterminari. Heu me misero, qualem me esse velle, quam divisum ab illo qualis olim eram. Et nunc ipsum me non displiceo, quia parum boni me fecisse video. Dixerat, et statim ut supra retulimus, spiritus in tenuas fugiens evanuit auras. Post hunc Meinardus presul in ordine denus. Eodem anno mense marcio cum Bernardo de Hierosolimis simul et de Galicia rediit, et eodem anno XVII. kal. novembris obiit. Item eodem anno mel et vindemia pleno cornu habundavit, et segetes satis creverant, sed maris granum non redundavit. Hunc annum secuta est hyemps calida, unde in sequenti estate carium custodita glacie. Anno dominice incarnationis M.C.XXI. mense marcio comes Dlugomil et Gumprecht et Gebert et Henricus qui et Zdik, et cum eis alii Hierosolimam perrexerunt. Ex quibus quidam mense novembri redierunt, quidam ibi interierunt. Nam comes Dlugomil iam in revertendo VIII. id. iulii obiit. Similiter et Bertholdus cliens Henrici filii mei VIII. id. augusti obiit. Impedior lacrimis nec possum promere scriptis. Quis furor unanimes, aut que discordia fratres? Ceu geminos tauros in iram compulit unam. Nam dux Wladizlaus inmaniter ira contra fratrem suum Sobezlaum mense marcio movit arma, et cum suis omnibus expulit de Moravia, et reddidit Conrado filio Lutoldi hereditatem suam. Partem autem quartam illius regni quam habuit tetrarcha Oldricus frater supradicti Lutoldi addidit Ottoni [illegible] ducis fratri. Sobezlaus autem fugiens a facie sui germani adiit imperatorem in Maguntia, sed parum sua profecerunt negocia, quia sine pecunia apud omnes reges inane sunt cuiuspiam preces, et legum obmutescit iusticia. Ceu victus lupus qui intrans invadit gregem, et frustra captans cum nichil prodit, submittens caudam repetit silvam, sic Sobezlaus ab cesare infecta causa rediit ad Wigbertum, et apud eum per septem menses conversatus est. Deinde mense novembri transiit in Poloniam, quem dux Bolezlaus honeste in sua recepit. Coniugem autem eius Almusi ducis gnatam Stephanus rex Pannonie gratanter recepit, recognoscens cognatam suam.

Item in quadragesima fere per universum orbem aerie potestates quasi plurime stelle et sic non cadere, visae sunt tamen excidisse in terram. Huic simile dominus dicit in euangelio: Videbam Sathanam quasi fulgur de celo cadentem. Eodem anno maxima fuit ubertas tam in autumno quam in vere seminatis in frugibus, nisi quod grando locis nocuit in pluribus. Mel autem in campestribus fuit habunde, in silvestribus locis minime. Hyemps aspera fuit nimis et nivosa. Iamque eodem urgente anno marchionis Dedonis extrema stirpe fato exstirpata, imperator quartus Henricus predicti Dedonis marchionatum putans herede desolatum dederat Wigberti sub potentia. Sed erat in Saxonia quidam nomine Conradus ex tribu eiusdem Dedonis natus, ad cuius manum iure pertinebat ille marchionatus. Unde dux Ludera et alii Saxones valde indignantes contra imperatorem susceperunt bellum adversus Wigbertum. Hisce diebus dux Wladizlaus et Otto, sicut preceperat eis imperator, tam Boemie quam Moravie cum adunato exercitu transeuntes silvam metati sunt castra ultra oppidum Gvozdec ex adverso predicti ducis. Presul autem Maguntinus et comes Wigbertus circa fluvium Mildavam stabant cum multitudine armata. Saxones autem posita castra in medio dirimebant eos. Nec sinebant in simul coire adversarios suos. Et dux Boemie et Otto miserunt ad Saxones dicentes: Non nos pro superbia contra vos sumpsimus arma, sed iussu imperatoris venimus in auxilium Maguntino archipresuli et Wigberto comiti. Sed qui hi non assunt, quibuscum et prima committere pugnam debuerant, vos tantummodo cedite nobis loco, ut habeamus occasionem revertendi, videlicet et nos cessisse, et nos stetisse et expectasse eos in condicto loco. Ad hec Ludera dux respondit dicens: Miror vos prudentes viros apertos non reprehendere animo dolos, quibus ducti frustra contra nos movistis arma innocuos. An nulla pietatis carere doli consilia Maguntini archipresulis Adalberti? An non dum ei astuciam prudentiam satis experti estis? Sive sic nota est vobis Wigbertus alter ulixes, qui circa eiusdem presulis callipodium informatus est. Cur ipsi non venerunt, nos ut salutent, qui libenter eos resalutarent? Sed tutius est a longe expectare quam manu committere bellum, et alteri incommodo suum comparare commodum. Certe quis lippus potest perspicere oculis quod ipsi machinantur suis dolis. Sciunt enim et bene sapiunt, quia si vos vinceretis, quod non sine magno vestri dampno daretur vincere Saxones, sin autem nos potenter prevalere poterimus, Boemiam suis defensoribus viduatam facilius invadere quibunt. Hoc vult imperator, hoc presul Maguntinus consiliatur, sic semper vir gener Wigbertus Boemis amicatur. Nam germanum suum Sobezlaum quem nuper Wigbertus obvolutum [illegible] sua dolo abegit in Poloniam, non cito ad eundem Wigbertum reverteretur. Amplius nil non credatur. Nos autem scitis magis paratos egredi prelio quam nobis cedere loco. His auditis male creduli verbis dolo compositis Boemi depopulata regione que est circa urbem Missen, reversi sunt ad propria, sole morante in XV. Sagittarii parte.

Anno dominice incarnationis M.C.XXIII. II. id. febr. Hermannus frater Willehalmi et Lutobor filius Maracin perrexerunt Hierusolimam. Eodem anno dux Borivoy nonis bis binis mense Platonis, exul in Ungaria, carnis compage soluta, a Christo migrat, pura quem mente colebat. Cui quoque nec ampla celi letatur in aula. Hic post omnes vite mundique labores, exul ter quaterque, decies pridie annis, et quibus est passus sex annos carcere clausus. Bis sublimatur solio, ter bis reprobatur. Non est mihi servare fas est vel talia fari. Scit quem cuncta creat, os atque creata gubernat. Qui legit hec dicat: Borivoy dux requiescat. Et tibi sanctorum pars et requies animarum. Sepultus est autem in Praga metropoli, anno iam labente bissextili pridie id. marcii, ad principalem ecclesiam sanctorum martirum Viti, W. atque Adalberti in cripta sancti Martini episcopi et confessoris. Item eodem anno in XL. VIII. kal. april. Menardus presul reperiens in sacrario ossa predicti condidit humi in capella que est sub turre inter altare sancti Nicolai episcopi et confessoris et tumulum Gebeardi episcopi. Hic fuit cliens et individuus comes in labore et erumpna sancti W. martiris, de cuius actibus nunc ipsi satis declarare scire volentibus. Tempore etiam suo Severus sextus huius sedis episcopus ampliorem dilatans capellam circa sanctam predicti patroni tumbam, ossa predicti clientis effodiens, quia aliter non poterat fundari murus, et collocans ea in sarcofago posuerat in camera, ubi ecclesiastica servabantur xenia. Item VIII. id. april. in die pasche cesar Henricus quartus mittens epistolas ad omnes regni sui principes et episcopos precepit, quam omni occasione preposita, IIII. non. maii in urbe Bamberk ad suam coadunarentur curiam.

Interea Sobezlaus iunior ducis frater linquens Poloniam, tenuit iter suis omnibus ad ducem Saxonie Luderam, sperans tanti viri consilio simul et auxilio potiri. A quo honorifice suscipitur hospicio et optato sive sperato tunc solacio. Nam predictus dux ut cognovit principem Boemie regali interesse curie, misit legatum cum hospite suo ad cesarem dicens: Regie potestati et imperie dignitati congruit pacientibus iniurias clementer subvenire, et eam facientibus iusticie rigore regaliter obviare. Cui gratie ex parte vestra et principalis censure nobis et cunctis gentibus dabitis documentum, si huic innocenti viro et iniuriam pacienti Sobezlao iusticiam faciens fratri suo eum reconcilies. Unde cesar valde indignatus respiciens ad nuncium sic dixit: Satis perimpio iste locutus est marchio. Ipse nobis facit iniuriam, et ulcisci posset iniuriam. Nam sibi congruit, ut ipse favere alienas ulcisci iniurias, cur non prius ulciscatur meas? Aut que maior potest esse iniuria, quam quod ipse vocatus non venit ad nostra concilia? Ergo quicumque zelus iusticie et hoc nostrum dolet iniuria, spondeat mihi fide super sacra plenaria, quod iuxta tollat arma et sequatur me post festum sancti Iacobi apostoli in Saxoniam. Assentiunt omnes et collaudant principes atque coniurant bellum adversus Saxones secundum edictum cesaris.

Hisdem diebus moritur gener Wratizlai regis Wigbertus, de quo supra satis meminimus. Videns autem Sobezlaus quia fortuna et vires eius sunt magis minuat, fratrem suum maiorem natu, vertitur ad Wigbertum natum, quo est solatus de obitu patris sui, suum per sororem cognatum. Et exinde misit ad Polonie principem Stephanum comitem, per quem ipse sua omnia disponebat consilia. Qui cum transiret silvam que est inter Saxoniam et Poloniam, incidit in armatas latronum manus. Qui ita longe stantes inquiunt ad eos: Parcimus et miserescimus vobis, atque concedimus vitam. Ite viam cum pace vestram, equos autem et omnia que portatis linquite nobis. Neque enim pauci multis resistere aut fugere quitis. Quibus Stephanus inquit: Parum mihi date spacium inire consilium. Illis autem concedentibus dixit comes: O fratres, o socii, ultime iam sortis ne timeatis casum fortune mortis. Quis sine nobis suis frange pane inveniis in fuga turpem? Aut turpis continuata turpiter vitam, quis nobis tribuet necessaria vite? Certum hanc barbari nobis concedant ignominiam. Heu frustra sacro pontefice nos non accubuisse viribus, cum divisis pervis affectos: hi naribus truncatos, alteri oculis privatos, dabunt vos in parabolam et fabulam cunctis gentibus. At illi unanimiter inquiunt: Moriamur, moriamur, sed videamus ne multi moriamur. Quos ut viderunt pagani magis ad pugnam quam in fugam aptari arma, repente irruunt super eos. Fit monstruosa pugna inter quinque ancilia et inter quinquaginta forcium scuta. Presbiter autem ex eis, cui animas suas commendaverant, huius arcu et faretra fugit. Quem unus ex latronibus videns virum inermem insequitur fugientem. At ille non valens evadere misit retro sagittam et percussit equum in media fronte, occiditque equus et ascensor eius retro. Sicque solus presbiter evasit, et nunciavit in urbe Glogou que facta fuerant. Prefectus autem illius urbis nomine Voyzlaus cum militibus audacius illuc armatus, invenit Stephanum semivivum in media aqua Bobr super frutices herentem. Nam barbari ut viderunt multos de suis interfectos, et alios vulneratos, ira valde [illegible] eum in predictum fluvium. Quem prefectus suscipiens, et eius socios adhuc semivivos vehit in castrum suum, ubi Stephanus intra unum diem moritur. Sobezlaus autem hisdem temporibus apud Wigberti filium morabatur, quia post obitum patris sui predictus puer ab inimicis undique vallabatur. Eodem anno mense iulio dux Wladizlaus natam suam primogenitam nomine Zvatavam cum magno muliebri cultu, et immo censu apparatu dat nuptum cuidam inter Bavarios principes famosissimo viro nomine Friderico.

Eodem anno Christo presidente et Dei sapientia cuncta suo nutu gubernans subsistentia, hanc terrulam dignatus est sua eruere clementia a laqueo Sathane, et eius filii Iacobi apelle. Cuius pravitas quecumque tetigerit inquinat, et oris anhelitu ceu basilisci fetido quos afflaverat. Decet quod et plurimi testantur veridici homines, quod sepe visus sit Sathan in humana effigie ei lateri adherere atque sua obsequia exhibere. Unde cum tantis suis artibus extulit audacia immo dementia, ut excedens summo modo sceleratissimus homo post ducem vicedomini fungeretur officio, quod erat magnum chaos christiano populo. Hic idem post baptisma factus apostata altare, quod erat edificatum et consecratum in synagoga eorum, nocte destruxit, et sumens sacras reliquias non est veritus in sua immittere cloaca. Hunc talem sacrilegum atque maleficum dux deo placitus Wladizlaus zelum Christi zelans XI. kal. aug. capit, atque sub arta iussit constringi custodia. Ah quanta de mammona iniquitatis ex domo eius sublatum est, et in fiscum ducis redactum. Preterea sui compares in scelere iudei, ne predictus maleficus capite plecteretur, tria milia argenti et C. auri libras composuerunt duci. Quod autem dux gratia Dei instinctus christiana mancipia ab omnibus iudeis redemit, et ut nullus ultra christianus serviret eis interdixit, amen amen inquam quicquid umquam deliquit, totum in hoc laudabili facto delevit, et nomen sibi eternum ascivit. O Christi famula pia Magdalena Maria, semper devota tibi principis plebs sua vota, qui in tuo festo erutus est ab hoste infesto.

Item eodem anno III. id. aug. VI. hora diei solis eclypsis fuit, et secuta est maxima pestilentia boum, ovium atque suum. Apes multe interierunt, penuria mellis fuit nimia. Segetes autumnales defuerunt simul et vernales, preter solum milium et pisam. Eodem anno dux Wladizlaus dux pellens et venerando natale domini et epiphaniam in villa Sbecna celebravit; deinde quia infirmabatur, transfert se in urbem Wissegrad, ibique ad suum obitum mansit. Eiusdem hyemis instante vere vehementissime incubuit nona prima lunatione mensis marcii. Anno dominice incarnationis M.C.XXV. Sobezlaus audiens fratrem suum graviter infirmari, inito consilio amicorum salubri, immo sic iam disponente divinitate, cum omni suo comitatu de Saxonia rediit, et IIII. non. febr. prope urbem Pragam in silva que est circa cenobium Breunov vocatum applicuerat. Late causa quod ipse hac iure faciendum disposuerat. Neque enim tam malivolis heroes tam temere hanc terram intrasset, sed aliqui ex comitibus extitissent, quorum consilio id egerat. Namque eadem nocte recto pede torquens huc et illuc per silvas, in pullas lagenas circuibat terram, ne minimum inferens aliquid, sed semper fratris sui querens gratiam. Omnes quidem Boemii primates et sedi ordinis eum diligebant, et ei partifavebant; sola autem ducis uxor et pauci cum ea adiuvabant Ottonem, quem quasi sororem ei sibi copulaverat, omnibus modis nitebatur quo post virum suum Otto patrie [illegible] solio. Unde autem magis magisque invalescens morbus nimis ei exhauriebat corpus, inter hec primates terre conturbati, ceu pisces in turbida aqua, dum inmaritate turbarentur exterriti, regina Zuatava mater ducis premunita et instructa Sobezlaum ab amicis venire, ut visitaret filium suum, et sic locuta est ad eum: Mater ego tua cum sim et regina, supplex et tamquam ancilla tua venio, genua et quibus te tenerum excepi, pro fratre tuo coram te iam tremulis procumbo genibus. Nec tibi ea que iure possint negari peto, sed que sunt et deo placita et hominibus accepta. Placet tibi deo, sic ipse dux honora patrem

[illegible]

[illegible]

304

Anno a Christo nato Millesimo quingentesimo xxvij°
feria [illegible] Dominica [illegible]

FERdinandus [illegible] Romanorum Imperator
Hungariae [illegible] Rex Archidux Austriae
[illegible] Sylvestro Urbe in Bohemiam
cum [illegible] Comitatu [illegible]
Et [illegible] Et in Civitate
[illegible] tempore [illegible]
[illegible] in arbore pyri extra Civitatem
laqueo [illegible]

[illegible] Abbas, in perpetuam
rei memoriam hic annotare [illegible]

Nicolaus arch.
Andreas prbr.
Mathias prbr.
Alexand. prbr.
Liborius prbr.
Vnatse prbr.
Nicolaus prbr.
Paulus prbr.
Desiderius prbr.
Marcus subd.
Ocaslaus.
Archileb.
Vecek. Tulbius.
Janota. Otto.
Pneaca. Cstik.
Horoslaus.
Vauek. Voyk.
Racibor diaus.
Gochardus.
Bogdal. Krasik.
Gauel. Modsliug.
Caston. Barnas.
Racibor. Gneuc.
Marcik. Milik.
Radik. Virek.
Vlcon. Bogumil.
Bridaci. Radost.
Margrta. Virek.
Radoslaus.
Albertinus.
Malos. Cohan.
Suaton. Polanin.
Radosta. Tuoric.
Royata. Boguslaus.
Godaza. Radey.
Knata. Gostey.
Budislau. Albert.
Gothard. Male.
Milota prbr.
Bryxia. Horta.
Marena. Man.
Bogumila uxor.
Bogumila god.
Radohna.
Radoslaua.
Vecna. Anna.
Miloslaua.
Radislaus.
Iahp pr. Pibek.
P... Dobin.
Prauny. Trebara.
Hraunor. Mala.
Dobrogost. Janek.
Hizolior prbr.
Vnatse prbr.
Lucek. Drusce
cu uxore et filius.
Vlastibor c ux.
Bohrest. Stroh.
Vbislaua pec.
Marcus prbr.
Alexi pr. et m.
Wratislaua mg.
Matheissa cu.
Dena. Benka.

305.

Ego frater Albertus Wnessovius prior Monasterii Brzounovien sub anno Dni 1.5.9. Quarto die vero quarta Martii hunc grandem codicem ex mandato Rndi Dni Dni Martini Abbatis Brewnovien et in Bravnov transmissi per Generosum Mathiam de Bendorff et Bischoporo capitaneum Policen versus Pragam

Calendarium

KL IANUARIUS
HABET DIES XXXI LUNA XXX

III A KL IAN. CIRCUMCISIO DNI. BASILII ET VILONIS CF.

Hic incipit lunaris ciclus.

B IIII NON. OCT. S. STEPHANI PTH. III.

XI C III NON. OCT. S. IOHANNIS APLI. GENOVEFE VGINIS III.

D II NON. OCT. S. INNOCENTU. III.

XVIIII E NONE SYMEONIS M. THELESPORI PP. VIGILIA.

VIII F VIII ID. EPIPHANIA DOMINI.

G VII ID. LUCIANI MR. CLERI DIAC.

XVI A VI ID. SEVERINI EPI ET CF.

V B V ID. IULIANI ET BASILISSE MRM.

Hic primum accendit luce lxx.

C IIII ID. PAULI PRIMI HER. MELCIADIS PP. III.

XIII D III ID. PETRI SEVERI LEUCII.

II E II ID. SATIRI MR. ARCHADII MR.

F IDUS OCT. EPIPHANIE DNI. HYLARII EPI.

X G XVIIII KL. FEBRUARII. FELICIS PRBI. III.

A XVIII KL. MAURI ABB. MACHARII ABB.

XVIII B XVII KL. MARCELLI PP. III.

VII C XVI KL. ANTONII M. III.

D XV KL. PRISCE VG. ET MR. III.

Sol in Aquarium. Primum lxx.

XV E XIIII KL. GERMANICI MR. POTENTIANI MR.

IIII F XIII KL. FABIANI ET SEBASTIANI MRM.

G XII KL. AGNETIS VG. ET MR.

XII A XI KL. VINCENTII MR.

I B X KL. EMERENTIANE VG. ET MR.

C VIIII KL. TIMOTHEI APLI. III.

VIIII D VIII KL. CONVERSIO PAULI APLI.

E VII KL. POLICARPI EPI.

XVII F VI KL. IOHIS EPI CRISOSTOMI.

VI G V KL. AGNETIS SCDO. III.

A IIII KL. VALERII EPI. III.

XIIII B III KL. YPOLITI MR. MATHIE EPI. ALDEGUNDIS VG.

C II KL. METRANI MR. VIGILII EPI ET MR.

Nox horarum xv. dies viiii.

FEBRUARIUS

HABET DIES XXVIII LUNA XXVIIII

XI D KL FEB. BRIGIDE VG. III. Borwoy dux. Bogata. Bogumil. Trebon. Dobrek.

E IIII N PURIFICATIO S. MARIE. Friderič epc. Domaslau. Zlusek. Dobrosten.

VIIII F III N BLASII EPI ET MR. Blasius 9us. Drisek. Zorana. Godata. Marica. Radosta.

VIII G II N FILEE EPI. Francard pr. Scorina. Sofia. Milota. Coltan. Golec. Borsa. Brizoda. Hvalibog.

Joannes Hubertus Pontanus, Sac. Caesareae Mtis. Cancellariae Imperialis Germ.cae Amanuensis, summo studio hunc grandem Codicem (qui et multa ex code. pro sua Maiestate Caesarea, descripsit) perlustrauit A° 1597.

D.

A NONE AGATHE VG. ET MR. Modlibog. Domamir. Radoslau. Milovan. Dula.

XVI B VIII ID DOROTHEE VG. Vrech. Radus 9us. Bogata. Hic primum accendit luna lx.

V C VII ID AUGULII EPI. Radoslau. Zbilut. Voyslau. Jarognev. Brecislau dux. Ver sinitum habet dies xci.

D VI ID COVITE MR. Hvalek 9us. Querov. Radosta. Jacobus. Priska. Zderislava. Primum lx.

XIII E V ID APOLLONIE VG. Sdenil 9us. Strehnoy. Casce com. Blasius abb. Marca. Marena. Malis.

II F IIII ID SCOLASTICE VG. Curidon. Bolecest. Sdimir. Domasse. Benata. Velena. Sung. Petr.

G III ID DESIDERII EPI ET CF. Bogusse. Zlauek. Castlau. Vouca. Ustac. Zuest. Quaha. Magn.

X A II ID IULALIE VG. III. Iohs m. Vecek. Crgone. Maria. Bolecest. Vlastena. Ludmila. Sestero sac.

B IDUS POLICETI MR. Kuna. Janus. Sdan. Crgone. Dobroh. Castonoy. Rasse. Pest 9us. Bruch. Judita.

XVIII C XVI KL MARCII VALENTINI MR. III. Andreas decan. Zobeslaus dux. Nagaram. Boges. Cruga.

VII D XV K CRATONIS MR. Zuerena s. n. 306. Milata s. n. Nadey. Dobrostin. Mstena. Vlastena. Margareta. Scepan. Micul.

Cauka. Milota. Radek. Malis. Sedena. Sol in pisces.

E XIIII K IULIANE VG. III. Cac. Petrus s. n. Paulus. Gauel. Bratrusse. Bogudast. Sucost. Mladana.

XV F XIII K POLOCHROMII EPI ET MR. Iohs pr. Jaroslau. Vecek. Petr. Obeslau. Petruha.

Lucia. Miloyst. Jana. s. n.

IIII G XII K SYMEONIS EPI ET MR. Vladislau dux. Radost. Vladislau. Petrec. Mathis pr.

A XI K GABINI PRBI ET MR. Iohs epc moravie. Pribislau. Pribislau. Coban. Pavik. Bogudar.

XII B X K MRM QUORUM NUMERUS SOLI DO COGNITUS E.

Nicolaus et. Cstik. Bauk. Tehna.

I C VIIII K LXXVIIII MRM. Manfredus. Petr. Junata. Sedelna. Gnevec. Zastup. Bicka. Ver oritur. Vltima lxx.

D VIII K KATHEDRA S. PETRI APLI. Tab. Mukar. Dobrava. Hrapa. Damka.

VIIII E VII K POLICARPI EPI ET CF. VIGILIA. Radoslau. Volimir. Volen.

Michal.

F VI K MATHIE APLI. Mathis pr. m. Magn pr. Hugo. Bratroslava. Miroslava. Marta. Micul.

Locus bissexti.

XVII G V K WATPURGE VG. III. Janek s. n. Jurik. Petrunila. Tora. Iohs pr. Sdan. Crispan.

VI A IIII K NESTORIS EPI ET MR. Iohs abb. Zlavon. Paulus m. Semis. Siznata. Mirena s. n.

D.

B III K IULIANI MR. LEANDRI EPI ET CF. Bruk. Vbicest. Marta.

XIIII C II K ROMANI ABB. Mali. Hupek. Sdan. Bratrumila. Sebina. Nox horarum xiiii. dies x.

[illegible] Cstonich indeu. [illegible]

Vivit post funera virtus Samuel Zhagelus Pisnensis Notarius Nymburgensis [illegible] 16 Aprilis Anno 1594.

KL MARCIUS HABET DIES XXXI LUNA XXX

[illegible cursive note] ... 1594 ...

III D KL MAR DONATI MR. ... Hic incipiunt et mutantur termini. D

E VI N IOVINI ET BASILEI MRM.

XI F V N MARINI ET ASTIRII MRM.

G IIII N TRANSL. S. WENCEZLAI MR.

XVIII A III N FOCE MR.

VIII B II N VICTORIS ET VICTORINI MRM.

C NONE PPETUE ET FELICITATIS MR.

XVI D VIII ID PONTII DIAC.

Primam incensio lunae paschalis.

V E VII ID XL MILITU.

Petrus ... Anno 1594

F VI ID ALEXANDRI ET GAII MRM.

XIII G V ID XL MILITU.

II A IIII ID GREGORII PP.

B III ID EVFRAXIE VG.

X C II ID PETRI MR.

D IDUS LONGINI MILITIS Q XPM LANCEAV.

XVIII E XVII KL APRILIS CYRIACI DIAC.

VII F XVI KL PATRICII EPI ET CF.

G XV KL ALEXANDRI EPI ET MR.

Primus dies seculi. Sol in ariete. Hic mutantur anni ab origine mundi.

XV A XIIII KL IOHANNIS CF.

IIII B XIII KL ARCHIPPI ET MILITONIS PAULI.

C XII KL BENEDICTI ABB.

Equinoctium. Term. XVI.

XII D XI KL AFRODISII EPI ET CF PAULI EPI.

Primum pascha. Term. V.

Sedes epactarum.

I E X KL THEODORI PBRI ALBANI BRITANNIA.

Hic adam factus est.

F VIIII KL PIGMENII PBRI.

Locus concurrentium. Term. XIII.

VIIII G VIII KL ANNUNCIATIO DNICA.

Term. II.

A VII KL CASTULI MR LIUDGERI MR.

XVII B VI KL RESURRECTIO DNI.

Term. X.

VI C V KL GUNTRAMI REGIS PRISCI MALCHI. D

D IIII KL EUSTASII ABB.

Term. XVIII.

XIIII E III KL QUIRINI MR.

Term. XX.

F II KL ALBINE VG REGULI EPI ET CF. Nox horarum XIII. dies XII.

KL APRILIS HABET DIES XXX. LUNA XXVIIII.

A. 1 5 8 8 17 Aprilis Ego F. paulus ... prior ... librum ... subscripsi

XI G KL. APR. VENANTII EPI ET MR. THEODORI FLIC. Term. XV.

A IIII N. NICETII EPI ET CF. MARIE EGYP. Term. IIII.

XVIII B III N. EVAGRII ET BENIGNI. THEODOSIE VG. O communeualis circlus.

VIII C II N. AMBROSII EPI ET CF. Principium decemnovenalis pasch. Term. XII.

D NONE HIRENIS VG ET MR. MARIE. APOLLONII. Term. I.

XVI E VIII ID. SYXTI PP ET MR. Primum ascensio luna rog.

V F VII ID. PELEVSII PRBI. HERESIPPI VIRI SCISSIMI. Term. VIIII.

G VI ID. DIONISII EPI ET CF. PPETVI EPI ET C.

XIII A V ID. PCORI MR. Term. XVII.

II B IIII ID. APOLLONII PRBI. VII VIRG. Term. VI. D

C III ID. LEONIS PP. ANTONII MR.

X D II ID. ZENONIS EPI ET MR. PHILIPPI EPI ET C. Term. XIIII.

E IDVS HERMIGILDI REGIS ET MR. IVLII EPI ET C.

XVIII F XVIII KL. MAII. TYBVRCII VALERIANI MAXIMI MRM. Term. III.

VII G XVII KL. OLIMPIADIS ET MAXIMI MRM. EVFEMIE VG. Claues rog. Term. XI.

A XVI KL. KALISTI KARISII MRM.

XV B XV KL. PETRI DIAC.

IIII C XIIII KL. PFECTI PRBI ET MR. HERMOGENIS. Luna XIIII ultima.

D XIII KL. LEONIS PP. ELEVTHERII MR.

XII E XII KL. VICTORIS PP. VINCENTII MR. D

I F XI KL. SYMEONIS EPI ET MR.

G X KL. GAII PP.

VIIII A VIIII KL. ADALBERTI EPI ET MR.

B VIII KL. GEORGII MRIS.

XVII C VII KL. MARCI EVGLSTE. LETANIA MAIOR. Vltimum pascha.

VI D VI KL. ANACLETI PP. Primum rogationum.

E V KL. ANASTASII PP.

XIIII F IIII KL. VITALIS MR.

III G III KL. TITICI DIAC.

A II KL. EVTROPII MR. Claues penthecostes. Nox horarum X. dies XIIII.

Dominica ... Resurrectio ... Quasimodo ...

KL MAIUS
HABET DIES XXXI LUNA XXX.

XI A KL MA. PHILIPPI ET IACOBI APLOR. Otto. Michael. Otto.
Bogumila. Sifrit. Micha.

C VI. N. ATHANASII EPI ET CONF. Arnolt. Hlawos. Hermann. Mladota. Petr. Perun.

XVIII D V N. INVENTIO S. CRUCIS. ALEXANDRI. EVENTII. THEODOLI. M.
Herman. Mangolt. Reinmuda. Bogumil. Prebislava. Sobka.

VIII E IIII N. FLORIANI MR. GOTHARDI EPI ET CONF. III. Petr. Iohs.
Sarek. Valterus.

F III N. NICETII EPI ET CONF. Petrus. Petr. de Otto.

XVI G II N. IOHANNIS AN PORTA LATINA. III. Mirslav. abb. Slava.
Hic primum accendere luna pentecosten.

V A NONE IUVENALIS MR. Stanislav. Saul. Smerata.

B VIII ID. VICTORIS MR. Conr. Vratisl. Grokna. Sbisl. Mislasl. Svatava. Domka.

XIII C VII ID. TRANSL. S. ANDREE APLI. Dobromir. Ratibor. Iamr. Dulek. Vrsa.
Estas incipit habet dies XC.

II D VI ID. GORDIANI ET EPYMACHI MRM. III. Drahota. Pabian. Cristan. Pan.
Primum pentecoste.

E V ID. MAMERTI EPI ET CONF. Bolesav. Strezina. Sobiesla. Vecezla. Ainda.

X F IIII ID. NEREI ET ACHILLEI. PANCRACII MRM. III. Otto.
Paul. Hugo. Iaros. Iarek.

G III ID. MARIE AD MRES. GENGOLFI MR. III. Hadwig. Palek. Iarek.
Iarek. Dobroslava.

XVIII A II ID. BONIFACII MR. Vadislava. Bogumila.

VII B IDUS. YSIDORI MR. Petrus. Mladota. Dobislava. Oruzena.

C XVII KL. IUNII. PEREGRINI MR. Drzislav. Tessek. Bogumila. Oruzena.

XV D XVI KL. TORPETIS MR. Blasius. Vbislava. Stanislav.
Noe ingressus est archa.

IIII E XV KL. DIOSCORI MR. Iuata. Ieziata. Ambrosius. Sbik. Petrus. Margareta. Stanislav. Alex. Sdislav. Cristina.
Sol in geminos.

F XIIII KL. POTENTIANE VG. III. Hugo. Dalimil. Dobrava. Gustava. Bolemil. Adam. Stanislava.

XII G XIII KL. BASILLE VG ET MR. Gotfrit. Gallisse. Sapan. Dalimil. Rada.

I A XII KL. SECUNDINI MR. Voyslava. Minne. Michal. Pauline.

B XI KL. CASTI ET EMILII MRM. Mart. Sdan. Porana. Hrapana.

VIIII C X KL. DESIDERII EPI ET MR. Sorbus. Cimoenna. Sdimana. Malca. Simka.

D VIIII KL. DONATIANI ET ROGATIANI MRM. Crispin. Sar. Vore. Malc. Drugi. Miletina.

XVIII E VIII KL. URBANI PP ET MR. III. Petrus. Constantin. Bogumil. Vissesa. Drunen. Vlastek. D
Estas oritur. Gorek.

VI F VII KL. QUADRATI EPI. Mileium. Petr. Bogdal. Bisnaslava. Vaclava. Bolemila.

G VI KL. IULII MR.

XIII A V KL. GERMANI EPI ET CONF. Egressus Noe de archa.
Domagost.

III B IIII KL. MAXIMINI EPI ET CONF.

C III KL. FELICIS PP ET MR. Marquart.
Ultimum rogationum dies.

XI D II KL. PETRONELLE VG. III. Bohuslava. Stephanus. Rank. Olesa. Nox horarum viii dies xvi.
Misericordia eius patebit eam. Concede nobis. V... ... Custodi nobis.

Pietas ad omnia utilis ... Hanswald ... scribebat ... 1 ... 90

Durat et lucet Virtus. 1590. Daniel Printz a Buchau S. C. M. Consiliarius cum ex legatione Polonica rediret scribebat 12 Maij.

G I M T. 1590. Adam Harrwald in Reifers... Rottenstein et Altenhoff scribebat 12 Maij.

D. Felix ... scribebat ... 12 Maij.

Tobias Wedmann ... Curtius ... scribebat ... in perpetuam memoriam A. 1672 die 13 maji.

IUNIUS
HABET DIES XXX LUNA XXVIIII

XVIIII E KL IUN NICOMEDIS PRBI ET MR

VIII F IIII N MARCELLINI ET PETRI MRM III

G III N HERASMI EPI ET MR

Anno Dominice Incarnationis 1503 ... Jacobus Henninck ... hoc memoria inserui ... Non Augusti

XVI A II N QUIRINI EPI ET MR

Andreas ... scribebat hoc in perpetuam memoriam Anno 1619. 3. die Junij.

V B NONE BONIFACII ARCHIEPI ET SOC EI MRM

C VIII ID PHILIPPI DIAC

XIII D VII ID PAULI EPI ET MR

II E VI ID MEDARDI EPI ET CF

F V ID PRIMI ET FELICIANI MRM III

X G IIII ID GETULII ET SOC EI

A III ID BARNABE APLI

XVIII B II ID BASILIDIS CYRINI NABORIS NAZARII MRM III

VII C IDUS FELICULE VG ET MR

D XVIII KL IULII QUINTIANI PRBI ET CF

Amplissimus ac Nobilis Dominus Johannes Chotousky a Chotow, Abbas Brzewnouensis meritissimus placidissime in praesentia fratrum suorum obdormivit in Dno XIIII Junij Anno Dni 1575

XV E XVII KL VITI MODESTI ET CRESCENTIE MRM

IIII F XVI KL AURELIANI EPI ET CF

G XV KL AVITI PRBI ET CF

308.

XII A XIIII KL MARCI ET MARCELLIANI MRM III

Caspar Küenell praefectus Monasterij Strigoniensis Ao 1592 Junij 18.

I B XIII KL GERVASII ET PTHASII MRM III

C XII KL NOVATI CF

VIIII D XI KL ALBANI MR III

E X KL PAULINI EPI ET CF III

XVII F VIIII KL IOHANNIS PRBI ET MR VIGILIA

VI G VIII KL IOHANNIS BAPTISTE

A VII KL GALLICANI MR

... die Mensis Junij. Subscripsi ... proprio nomine, Maximilianus

XIIII B VI KL IOHANNIS ET PAULI MRM

III C V KL ZOILI MR

D IIII KL LEONIS PP VIGILIA

XI E III KL PETRI ET PAULI APLORU

F II KL FESTIVITAS S. PAULI AP

N. ox horarum vi. dies xviii.

Joannes Wienchota ... organista et Musicus aderat hic loci Anno 1592 Die 17 Junij.

Anno 1587 15 Iun. Johannes Henceius artium magister ...

Caspar Schwanzer ... Anno 1582.

KL IVLIVS HABET DIES XXXI LVNA XXX

XVIIII G KL IVL. Oct. s. Iohannis bapt.

VIII A VI N. Pcessi et Martiniani mrm. III.

B V N. Gregorii epi et mr.

XVI C IIII N. Vdalrici epi. Pcopii abb.

V D III N. Zoe mr. Domicii mr.

E II N. Oct. aposto. Goaris DE LOR.

XIII F NONE Willibaldi epi et cf. III.

II G VIII ID. Kyliani mr et soc eius. Pcopii mr.

A VII ID. Zenonis mr.

X B VI ID. Rome VII frm. III.

C V ID. Transl. s. Benedicti abb.

XVIII D IIII ID. Hermagore mr.

VII E III ID. Margarete vg et mr.

Incipiunt dies caniculares. D

F II ID. Foce epi et mr.

XV G IDVS Divisio apl'orum. Iacobi epi.

IIII A XVII KL. AVG. Eustachii epi et [illegible]

B XVI KL. A[illegible]

XII C XV KL. [illegible] mr.

I D XIIII KL. [illegible] epi et mr.

E XIII KL. Ioseph iusti.

VIIII F XII KL. Praxedis vg. III.

G XI KL. Marie Magdalene. D

XVII A X KL. Apollinaris epi et mr. III.

VI B VIIII KL. Cristine vg et mr. Vigilia. III.

C VIII KL. Iacobi apostoli. Xpofori mr. Cucufatis mr.

XIIII D VII KL. Herasti mr.

III E VI KL. Hetherii epi.

F V KL. Pantaeleymonis mr.

XI G IIII KL. Felicis pp et mr. Simplici. Faustini. Beatricis mrm. III.

VIIII A III KL. Abdon et Sennen mrm. III.

B II KL. Fabii mr.

KL AVGVSTVS HABET DIES XXXI LVNA XXX

VIII C KL AVG. ADVINC. S. PETRI VII MACHABEOR. D

XVI D IIII N STEPHANI PP ET MR

V E III N INVENT S. STEPHANI PTH

F II N TERTVLLI MR

XIII G NONE OSWALDI REGIS

II A VIII ID SIXTI PP ET MR FELICISSIMI ET AGAPITI MRM

B VII ID AFFRE MR DONATI MR ET SOC EI

X C VI ID CYRIACI ET SOC EI

D V ID ROMANI MR VIGILIA

XVIII E IIII ID LAVRENTII MR

VII F III ID YPOLITI MR

G II ID EVPLI DIAC

XV A IDVS YPOLITI ET SOC EI

IIII B XVIIII KL SEPTEBS EVSEBII PRBI ET CF VIGILIA

C XVIII KL ASSVMPT S MARIE VG

XII D XVII KL SERENE REGINE

I E XVI KL OCT S LAVRENTII MR

F XV KL AGAPITI MR

VIIII G XIIII KL ANDREE MR ET SOC EI

A XIII KL STEPHANI REGIS VNOR

XVII B XII KL BOSONIS MR

VI C XI KL OCT S MARIE TIMOTHEI ET SIMPH MRM

D X KL THEONE EPI ET CF VIGILIA

XIIII E VIIII KL BARTHOLOMEI APLI

III F VIII KL GENESII MR

G VII KL ZEPHERINI PP

X A VI KL RVFI MR

B V KL AVGVSTINI EPI ET CF HERMETIS MR PELAGII MR

XVIII C IIII KL DECOLLATIO S IOHIS B SABINE VG ET MR

VII D III KL FELICIS ET ADAVCTI MRM D

E II KL OPTATI EPI ET CF

309

KL SEPTEMBER HABET DIES XXX LUNA XXX

XVI	F	KL	SP. EGIDII ABB. VERENE VG.
V	G IIII	N	IUSTI EPI ET CF.
	A III	N	MANSUETI EPI ET CF.
XIII	B II	N	RUFINI SILVANI VITALIC MRM.
II	C	NONE	BERTINI ABB.
	D VIII	ID	MAGNI CF.
X	E VII	ID	EVORCII EPI ET CF. REGINE VG.
	F VI	ID	NATIVITAS S. MARIE. ADRIANI MR. CORBINIANI E
XVIII	G V	ID	GORGONII MR.
VII	A IIII	ID	HYLARII PP.
	B III	ID	PTHI IACINCTI FELICIS ET REGULE MRM.
XV	C II	ID	SACERDOTIS EPI.
IIII	D	IDUS	PHILIPPI EPI ET MR.
	E XVIII	KL OCTOB	EXALTATIO S. + CORNELII ET CIPIANI
XII	F XVII	K	NICOMEDIS PRBI ET MR.
I	G XVI	K	EUFEMIE VG. LUCIE ET GEMINIANI MRM.
	A XV	K	LAMBERTI EPI ET MR.
VIIII	B XIIII	K	METHODII EPI ET MR.
	C XIII	K	PELEI ET NILI EPOR. MRM.
XVII	D XII	K	EULOGII PRBI ET MR. VIGILIA. Equinoctium.
VI	E XI	K	MATHEI APLI ET EVG.
	F X	K	MAURICII ET SOC. EI.
XIIII	G VIIII	K	SOSII DIAC. ET MR. TECLE VG.
III	A VIII	K	CONCEPT. S. IOHIS BAPT.
	B VII	K	SOLLEMPNII EPI.
XI	C VI	K	CIPRIANI ET IUSTINE VG.
XVIIII	D V	K	COSME ET DAMIANI MRM.
	E IIII	K	WENCEZLAI MR.
VI	F III	K	MICHAELIS ARCHANGELI.
	G II	K	HIERONIMI PRBI ET CF. Nox horarum XII. dies XII.

Hic mutantur epacte.

Hic mutantur indictiones.

KL OCTOBER

HABET DIES XXXI LUNA XXVIIII

XV A KL OCT REMIGII EPI ET GERMANI VEDASTI

V B VI N LEUDEGARII EPI ET MR III

XIII C V N CANDIDI MR — D

II D IIII N AUREE VG

E III N OCT S WENCEZLAI MR

X F II N FIDIS VG ET MR III

G NONE MARCI PP SERGII ET BACHI MRM III

XVIII A VIII ID SYMEONIS SENIS

VI B VII ID DIONISII RUSTICI ELEUTHERII MRM

C VI ID GEREONIS MR ET SOC EI III

XV D V ID KAINICI ABB

IIII E IIII ID CIPRIANI ET FELICIS MRM

F III ID GERALDI CF

XII G II ID KALISTI PP ET MR III

I A IDUS ANTIOCHI EPI ET CF

B XVII KL NOVEBRI GALLI CF

VIIII C XVI KL HERONIS CF

D XV KL LUCE EUGLTE — 310.

Sol in scorpionem.

XVII E XIIII KL IANUARII MR ET SOC EI III

VI F XIII KL CAPRASII MR

G XII KL HYLARIONIS M XI MILIU UGINU III

XIIII A XI KL PHILIPPI EPI ET MR — D

III B X KL THEODORICI PRBI ET MR

C VIIII KL SENOCH ABB

XI D VIII KL FRONTONIS CF

XVIIII E VII KL ROGATIANI PRBI ET MR

F VI KL FLORENTII MR VIGILIA

VIII G V KL SYMONIS ET IUDE AP

A IIII KL NARCISSI EPI ET CF

XVI B III KL SERAPIONIS EPI

V C II KL QUINTINI ET WOLFKANGI MRM VIGILIA

Nox horarum VIIII, dies X.

KL NOVEMBER HABET DIES XXX LUNA XXX

D KL NOV FESTIVIT OMIUS . CESARII MR. Budiuoy. Domaslau. Mechles. Scorec. Slaua.

XIII E IIII N EUSTACHII ET SOC EI III. Villealmi. Voyek. Bogdal.

II F III N PIRMINII EPI ET CF III. Vbisla par tvoblau. Micul. Denka.

G II N S PCULI MR. Vnus abb. Vlcek. Petrus. Ceha. Budislaua com.

X A NONE ZACHARIE PAT S IOHIS B. Louek miles. Racibor. Bauk. Quenne. psic. Sedlena.

B VIII ID LEONARDI CF III. Grabissa com. Bornoy. Radossek. Modliboga. Margareta.

XVII C VII ID WILLIBRORDI EPI III. Sipora. Suaton. Sdata.

VII D VI ID IIII CORONATORU III. Opala.

E V ID THEODORI MR III. Cassena. Senena.

XV F IIII ID LUDMILE MR. hermanni m inclus. Janek. Vlcanca.

IIII G III ID MARTINI EPI. Rasibrod. Crupec. Godaua.

A II ID QUINQ FRM HER. Milgost. Puten. Petrus can. Suaton. Vrbaca. Dresiray.

XII B IDUS BRICCII EPI ET CF III. Vogiha. Lena com. Crisan. Gehdek. Dobrosihn. Strehiha.

I C XVIII KL DECEMBRIS ANTIGII CF. Plucek. Radec. Dedos. Cogen. Bolemila. Dobrena.

D XVII K EUGENII MR. Mahora. Dedos. Balecog. Mara.

VIIII E XVI K OTHMARI ABB. Slusara. Sdan.

F XV K GREGORII EPI. Quasic. Xpm m. Radmir. Pisana.

XVII G XIIII K OCT S MARTINI. Andreas abb. Brihon. Hesda. Bolemila. Dobka.

VI A XIII K MAXIMI PRBI ET MR. Modlibog. Janis. Petrus. Vlcek.

B XII K POTENTIANI PP ET MR. Podmka. Boguslast.

XIIII C XI K MATURI MR. Hraber. Radoslau. Radohna. Stanislaua.

III D X K CECILIE VG. Corara. Smata. Crisson. Sudek.

E VIIII K CLEMENTIS PP ET MR. Cuheray. Gostac. Vecna.

XI F VIII K CRISOGONI MR KATHERINE VG ET MR. Milgost pr. Sulislaus abb. Pribislaua. Jana. Radoy. Domasse. Pauel. Bunaca.

XVIIII G VII K HERASMI MR. Scalior. Sarena.

A VI K LINI PP.

VIII B V K VITALIS ET AGRICOLE MRM.

C IIII K GREGORII PP. Ferus diac. Voyslau. Pribislau.

XVI D III K SATURNINI CRISANTI MAURI ET DARIE MRM VIG.

V E II K ANDREE APLI. Milceus pr. Vanata. Vlastena. Dobromila. Mara. Boleslau. Arnalt. Bolek pr. Sdaret.

Simpliciter. Dum dominus ego ...

KL DECEMBER

HABET DIES XXXI LUNA XXVIIII

F KL DEC DIODORI PRBI ET MARIANI DIAC

XIII G IIII N VERI ET SECURI ERM — Anno 1587 — Ego Matias ... hunc ... codicem ...

A III N CASSIANI MR

X B II N BARBARE VG ET MR

C NON DALMACII MR

XVIII D VIII ID NICOLAI EPI ET CF

VII E VII ID AGATHONIS MR FARE VG

F VI ID EUTICIANI PP ET MR

XV G V ID CONCEPT S MARIE THEOTOCOS

IIII A IIII ID EULALIE VIRG ET MR

B III ID DAMASI PP

XII C II ID VALARICI EPI

I D IDUS LUCIE VG

E XVIIII KL IANUARII SPIRIDONIS EPI

VIIII F XVIII KL VALERIANI EPI ET CF

G XVII KL VALENTINI NAULIS AGRICOLE

XVII A XVI KL IGNATII EPI ET MR

VI B XV KL GRATICI EPI ET CF

C XIIII KL UNNIBALDI CF

XIIII D XIII KL ANASTASII EPI VIGILIA

III E XII KL THOME APLI

F XI KL KHIRIONIS MR

XI G X KL VICTORIE VG ET MR

XVIIII A VIIII KL GREGORII PRBI ET MR VIGILIA

B VIII KL NATIVITAS DNI NRI IHU XPI

VIII C VII KL STEPHANI PROTHOMRIS

D VI KL IOHANNIS APLI ET EUGLSTE

XVI E V KL INNOCENTU PASSIO SCORU

V F IIII KL DAVID REGIS

G III KL SABINI EPI ET MR ET ALIOR

XIII A II KL SILVESTRI PP ET CF

RESVRRECTIO DNI
B EVFEMIE VIRG
REGVLII EPI ET CF
VINCENTII MR
PHILIPPI EPI ET CF
B RESVRRECTIO DNI
MATRONIS MR
PERPETVI EPI ET CF
PIGMENII PRBRI ET CF
B PHILIPPI EPI ET CF
AMBROSII EPI ET CF
ADALBERTI EPI ET MR
MARIE EGYPTIACE
B REGVLII EPI ET CF
VINCENTII MR
MARIE APOLLONII
PRISCI MALCHI
B MATRONIS MR
PPETVI EPI ET CF
PIGMENII EPI ET CF
IVLII EPI ET CF
B AMBROSII EPI ET CF
ADALBERTI EPI ET MR
MARIE EGYPT
THEODORE VIRG
B VINCENTII MR
MARIE APOLLONII
PRISCI MALCHI
KALISTI ET KARISII
B THEODORE VIRG
GENESII MR
IVLII EPI ET CF
EVSTASII ABB
B KALISTI ET KARISII
MARIE EGYPT
ANNVNCIATIO S MARIE
TYBURTII ET VALERIANI
B MARIE APOLLONII
PRISCI MALCHI
SCARV VII VIRG
NICETII EPI EPI ET CF
B GENESII MR
SIXTI PP ET MR
EVSTASII ABB
HERMOGENIS
B MARIE EGYPT
ANNUNCIAT S MARIE
TYBURTII ET UAL
SIXTI PP ET MR
B MARCI EUGLTE
SCARII VII VIRG
NICETII EPI ET CF

SYMEONIS EPI ET CF
B SIXTI PP ET MR
EUSTASII ABB
HERMOGENIS
THEODOSIE UIRG
B ANNUNC S MARIE
TYBURTII ET VAL
QVIRINI MR
ELEUTHERII MR
B SCARV VII VIRG
LIUDGERII MR
EUFEMIE VIRG
HERESIPPI VIRI SCISSIMI
B PAULI EPI ET CF
ANTONII MR
THEODOSIE VIRG
GEORGII MR
B HERESIPPI VIRI SCISSIMI
QVIRINI MR
ELEUTHERII MR
ANTONII MR
B LIUDGERII MR
EUFEMIE VIRG
HERESIPPI VIRI SCISSIMI
ALBANI I BRITANNIA
B ANTONII MR
THEODOSIE UIRG
GEORGII MR
PPETUI EPI ET CF
B QVIRINI MR
ELEUTHERII MR
AMBROSII EPI ET CF
RESURRECTIO DNI
B EUFEMIE VIRG
REGULII EPI ET CF
VINCENTII MR
ELEUTHERII MR
B SCARV VII VIRG
NICETII EPI ET CF
SYMEONIS EPI ET CF
SIXTI PP ET MR
B PRISCI MALCHI
KALISTI ET KARIS
NICETII EPI ET CF
ANNUNC S MARIE
B IULII EPI ET CF
MARIE APOLLONII
HERMOGENIS
PHILIPPI EPI ET CF
B RESURRECTIO DNI
MATRONIS MR
PPETUI EPI ET CF

Duodecimo mensi [illegible] **R**atio concurrentium
[illegible] in [illegible] anni [illegible]
renouant. Septem [illegible] solem super [illegible] xxv.
hos [illegible] septem [illegible]
habes [illegible] concurrentes. [illegible]
[illegible] bissextum [illegible] in kl. marcii annis singu-
lis [illegible] **Alia [illegible] argumentum concurrentium.**
Locus concurrentium [illegible] est. [illegible] feria [illegible] kl. a[illegible]
[illegible] concurrentes [illegible] anni. [illegible]
feria [illegible] concurrens [illegible] erit [illegible]
[illegible] usque ad septem. **C**oncurrentes [illegible] ab officio suo, qui a p[illegible]
[illegible] ferias kalendarum [illegible] **De epactis.**
L[illegible] epacta [illegible] est. [illegible] luna in xi. kl. april [illegible]
[illegible] epacta [illegible] anni. [illegible]
[illegible] epacta [illegible] **S**ed cum ad xviii. epacta
[illegible] que sunt in cyclo decennouenali [illegible]
xi. [illegible] dies super [illegible] viii. [illegible]
fiunt xxx. idest lunatio [illegible] ipso anno [illegible]
[illegible] **A**rgumentum [illegible] si uis
bene cognoscere eos. **I**n quacumque feria [illegible] kl. april [illegible]
[illegible] habebis eodem anno. **Argumentum epactarum.**
Et quotam lunam habebis in xi. kl. april. tales epactas habebis eo-
dem anno. **De cyclo.** **C**yclum decennouenale [illegible] kl. ian.
De indictionibus. **I**ndictiones in viii. kl. octobris. **De epactis.**
Epactas in kl. septembris. **De concurrentibus.** **C**oncurrentes [illegible] kl. mar-
[illegible] recte cognoscere numerum epactarum [illegible] in anno numero
[illegible] luna que est in [illegible] marcii [illegible]
annos [illegible] inuenies eas sine dubio. **De cyclo.**
Quare dicatur decennouenalis cyclus. [illegible] dicitur cyclus eo [illegible]
[illegible] **De embolismo.** **E**mbolismus
[illegible] super habundans [illegible] luna nullius mensis [illegible] embolismi
que semper xxx. erit. [illegible] ille annus uocatur embolismus quia hac lu-
[illegible] habundat. **De communi anno.** **C**ommunis uero dicitur
annus qui iuxta regulam epactarum communis [illegible] regularis erit.
Primus embolismus [illegible] decembris quando epacte sunt xxv.
Secundus est [illegible] septembris quando epacte sunt xxv.
Tercius est ii. non. marc. quando epacte sunt [illegible] ipse cogit
lunam in kl. mai. [illegible] **Q**uartus [illegible] non. decembris
quando epacte sunt xx. [illegible] luna in kl. marc. uno die [illegible]
[illegible] est [illegible] non. nouembris quando epacte sunt [illegible] **S**extus est
[illegible] non. augusti quando epacte sunt xv. **S**eptimus est [illegible] non. mar.
quando epacte sunt [illegible] luna in kl. mai. uno die [illegible]
[illegible] kl. augusti [illegible]
[illegible] luna eiusdem mensis eo anno xx viiii. dies habeat
[illegible] kl. augusti luna [illegible]
[illegible] **De [illegible]**
Mense mar. concurrentes [illegible] septembri epactas, octobri
indictiones, [illegible] annos domini [illegible] **V**eru[illegible]
mar. mensis [illegible] est anni [illegible]
[illegible] mensium
primus erit [illegible] anni. **De annis.** **A**nnus communis habet
dies ccc. l. iiii. **A**nnus solaris habet dies ccc. l. xv. [illegible]
[illegible] embolismus habet dies ccc. lxxxiiii. **P**rimum uer ingreditur vii.
id. febr. [illegible] habet dies [illegible] **E**stiuum tempus ingreditur vii. id. mai.
[illegible] dies xc. [illegible] **A**utumnus ingreditur vii. id. augusti [illegible] habet
dies [illegible] **H**yemps ingreditur vii. id. nouembris [illegible] habet dies
xc. [illegible] februario [illegible] bissextus.
Embolismus [illegible] augmentum [illegible] maior annus. **Terminus lxx.**
Si uis [illegible] luna [illegible] kl. ianuarii
[illegible] xvi. kl. febr. [illegible] ubicumque xxiiii. [illegible] ibi
terminus septuagesimalis locum tenebit. **Terminus pasche.**
Si terminum pasche cognoscere [illegible] tolle kl. ian. lunam [illegible]
anni [illegible] xii. kl. april [illegible] ibi [illegible]
terminum paschalis [illegible] luna [illegible]
[illegible] prima dominica die luna xv. [illegible] pascha
celebrare [illegible] dominica [illegible]
[illegible] **De** [illegible] **M**[illegible]
bissextili [illegible] febr. [illegible] dies [illegible] luna mar.
[illegible] paschalis [illegible]
De quadragesima. **I**n [illegible] luna mar. semper erit [illegible]
[illegible] dominico initium quadragesime [illegible]

Johann Ulers m. p.
d. 31 Aug. 1752.

Anno 1593 die 9 Maij
Stanislaus Elsnerus Artium ac
Philosophiae Magister, Cum Rdo patre
Elia Dietrichio Incliti Monastery
pomarymontis professo hoc nobile
ac insigne opus prima vice perlustravit.

Michael Fless,
1588
die Julij 19.

Anno dni 159 quarto die viii [illegible]
Nicolaus [illegible] [illegible]
[illegible]

Dr. Beda Dudík monachus Ord. S. P. Benedicti
monasterii Raygradensis in Moravia codicem
hunc aliquando matri meae monasterio Breu-
noviensi pertinentem lustravi Temp. a[illegible]
A. D. 1851.

Dne 21 srpna 1850
dokončil jsem práci
svou v bibliotece říšské
Stokholmské přehlédnutím
této znamenité knihy.
Pečírka.
doktor lékařství.

Den 21 Augusti 1850
slutade jag mitt arbete
uti Riks Bibliotheket
i Stockholm med granskningen
af denna namnkunniga bok.
Pečírka, Čechus.
M. Dr.

308

Iste codex 30[illegible] Folia continet

1 5 6 1